ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΡΑΒΕΝΝΑ – ΣΚΟΥΔΟΝ

"ΠΥΡΣΟΣ" ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ & ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ 61 — ΑΘΗΝΑΙ

Digitized by Google

COPYRIGHT 1933 BY "PYRSOS„ C° Ltd ATHENS
PRINTED IN GREECE

Digitized by Google

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑ΄ ΤΟΜΟΝ ΕΠΡΑΓΜΑΤΕΥΘΗΣΑΝ ΘΕΜΑΤΑ ΟΙ Κ. Κ.:

Αδαμαντιάδης Β. Ὀφθαλμίατρος	Β. Α.
Ἀθανασιάδης Κ. Ὑποπλοίαρχος Π. Ν. Τμηματάρχης Στατιστικῆς Γεν. Ναυτικοῦ Ἐπιτελείου.	Κ. Α
Ἀθανασόπουλος Γ. Α. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίο , Θεσσαλονίκης.	Γ Α. Α.
Αἰμιλιανίδης Ἀχ. Κ. Δικηγόρος.	Αχ. Κ. Α.
Ἀναγνωστόπουλος Γ. Π. Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Γ Π. Α.
Ἀναγνώστου Ι. Λ. Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Παθολογικῆς Φυσιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.	Ι. Λ. Α.
Ἀποστολίδης Ἡρ. Ν. Δημοσιογράφος.	Η Ν. Α.
Ἀποστολίδης Κ. Μ. Φιλόλογος.	Κ.-Μ. Α.
Ἀρβανιτάκης Γ. Λ. Αἰγυπτιολόγος. Διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.	Γ. Λ. Α.
Ἀρβανίτης Κ. Χ. Πλοίαρχος Π. Ναυτικοῦ.	Κ. Χ. Α.
Ἀρκουμάνης Α. Δημοσιογράφος.	Α. Α.
Ἀσημᾶκος Δ. Κ. Ἠλεκτρολόγος-Μηχανολόγος	Δ. Κ. Α.
Αὐγουστῖνος Ἰ. Μηχανικός.	Ι. Α
Βακιρτζῆς Ι. Δ. Δημοσιογράφος - Διευθυντὴς τοῦ «Αἰγαίου».	Ι. Δ. Β.
Βαλάκης Π. Α. Δρ. Φιλολογίας. Γυμνασιάρχης.	Π. Α. Β.
Βαλέττας Γ. Μ. Βιβλιοφύλαξ τοῦ Φοιτητικοῦ Ἀναγνωστηρίου τῆς Πανεπιστημιακῆς Λέσχης.	Γ. Μ. Β.
Βατάλας Μᾶνος Δ. Δημοσιογράφος.	Μ. Δ. Β.
Βαφειάδης Τ. Φιλόλογος.	Τ. Β.
Βελλιανίτης Θ. Λογογράφος. Πρ. Ὑπουργός.	Θ. Β.
Βελοῦζος Ἰ. Α. Ἐλεγκτὴς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.	Ι. Α. Β.
Βέρας Σόλ. Παιδίατρος.	Σ. Β.
Βίγκος Ἀ. Γ. Ὑποστράτηγος ἐ.ἀ.	Α. Γ. Β.
Βλαστὸς Μ. Ν. Νευρολόγος-Ψυχίατρος.	Μ. Ν. Β.
Βογιαντζῆς Γ. Ι. Δημοσιογράφος.	Γ. Ι. Β.
Βορεάδης Γ. Γεωλόγος.	Γ. Β.
Γαβριηλίδης Ἀ. Ὀφθαλμολόγος. Διευθυντὴς τοῦ Ὀφθαλμολογικοῦ Τμήματος τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ».	Α. Γ.
Γαλανὸς Σ. Καθηγητὴς τῆς Χημείας τῶν Ἐδωδίμων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Σ. Γ.
Γαλάτης Σ. Κ. Συνταγματάρχης ἐ.ἀ.	Σ. Κ. Γ.
Γαρδίκας Γ Κ. Π . Γυμνασιάρχης, ἐπόπτης τοῦ Ἀρσακείου. Ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.	Γ. Γ.
Γατόπουλος Δ. Δημοσιογράφος.	Δ. Γτ.
Γενεράλις Ἐμμ. τ. Γυμνασιάρχης.	Ε. Γ.
Γερογιάννης Κ. Δ. Ἀρχαιολόγος.	Κ. Δ. Γ.
Γεωργαλᾶς Γ. Κ. Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπον. Σχολῆς. Διευθυντὴς τῆς Γεωλογ. Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος.	Γ. Κ. Γ.
Γεωργαντᾶς Φ. Δ. Ἐκπαιδευτικός.	Φ. Δ. Γ.
Γεωργιάδης Δ. Θ. Δικηγόρος - Οἰκονομολόγος.	Δ. Θ. Γ.
Γεωργούλης Ἡρ. Π. Δρ Ἐμπορικῶν Σπουδῶν.	Η. Π. Γ.
Γιακοὲλ Γ. Γ. Δικηγόρος.	Γ. Γ. Γ.
Γιαννιοῦ-Γ. Ἀθηνᾶ Λογία.	Α. Γ.-Γ.
Γιαννουκάκης Δ. Μ. Καπνοβιομήχανος. Συγγραφεύς.	Δ. Μ. Γ.
Γιατρᾶκος Α. Ν. Χειρουργός.	Α. Ν. Γ.
Γυπαράκης Ν. Ε. Μαθηματικός.	Ν. Ε. Γ
Δαραλέξης Χρ. Θεατρικὸς συγγραφεύς.	Τ. Δ.
Δασκαλάκης Χ. Ε. Νομικός.	Χ. Δ.
Δεληγιάννης Α. Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Φυσικοχημείας καὶ Ἐφηρμ. Ἠλεκτροχημείας τοῦ Ἐθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείου	Αν. Δ.
Δεπάστας Α. Χημικός.	Α. Δ.
Δεστούνης Γ. Κ. Ἰατρός.	Γ. Κ. Δ.
Δημαρᾶς Κ. Θ. Συγγραφεύς.	Κ. Θ. Δ.
Δημάρατος Ι. Φ. Δημοσιογράφος.	Ι. Φ. Δ.
Δημητριάδης Δ. Α. Γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.	Δ. Α. Δ.
Δημόπουλος Μ. Ν. Δημοσιογράφος.	Μ. Ν. Δ.
Διγενὴς Κίμων Ὑποστράτηγος.	Κ. Δ.
Δομαζάκις Μ. Γ. Δικηγόρος.	Μ. Γ. Δ.
Δρακουλίδης Ν. Ν. Ἰατρὸς Δερματολόγος.	Ν. Ν. Δ.
Δρόσος Δ. Πρεσβευτής.	Δ. Δρ.
Δυοβουνιώτης Κ. Ι. Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Δογμάτων καὶ τῆς Συμβολικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκὸς	Κ. Ι. Δ.
Ἐλευθερίου Σ. Ι. Ἠλεκτρολόγος μηχανικός. Τμηματάρχης Ἀσυρμάτου Ὑπουργείου Συγκοινωνίας.	Σ. Ι. Ε.
«Ἑλλ. Φιλοτελ. Ἑταιρία»	«Ε.Φ.Ε.»
Εὐαγγελᾶτος Χ. Γ. Δήμαρχος Μεσολογγίου. Γεν. Γραμμ. τῆς «Ἑνώσεως τῶν Δήμων καὶ τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἑλλάδος».	Χ. Γ. Ε.
Εὐαγγελίδης Ε. Τ. Φυτοπαθολόγος.	Ε. Τ. Ε.
Εὐαγγελίδης Τρ. Ε. Ἱστοριοδίφης.	Τ. Ε. Ε.
Ζακυθηνὸς Δ. Α. Διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Περιπτέρου τῆς Πανεπιστημιακῆς πόλεως τῶν Παρισίων.	Δ. Α. Ζ.
Ζάρρας Ι. Λ. Τμηματάρχης Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας,	Ι. Λ. Ζ.
Ζέγγελης Κ. Δ. Καθηγητὴς τῆς Ἀνοργάνου καὶ Φυσικῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός. Γερουσιαστής.	Κ. Δ. Ζ.
Ζώης Λ. Χ. Ἱστοριοδίφης.	Λ. Χ. Ζ.
Θεοφανείδης Β. Δ. Ἐπιμελητὴς Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.	Β. Δ. Θ.
Θεοφανίδης Ἰ. Ὑποναύαρχος.	Ι. Θ.
Ἰορδανίδης Ι. Ι. Παιδαγωγός.	Ι. Ι. Ι.
Ἰσηγόνης Α. Μ. Φιλόλογος.	Α. Μ. Ι.
Ἰωάννου Ε. (Τέλλος Ἄγρας) Λογοτέχνης.	Τ. Α.
Καζᾶκος Ἀθαν. Α. Πολιτικὸς Μηχανικός.	Α. Α. Κ.
Καΐρης Μ. Ν. Γυναικολόγος-Μαιευτὴρ	Μ. Ν. Κ.
Κακριδῆς Γ. Θ. Μηχανολόγος-Ἠλεκτρολόγος.	Γ. Θ. Κ.
Καλαϊτζῆς Ι. Κ. Χειρουργός.	Ι. Κ. Κ.
Καλογερῖκος Π. Α. Καθηγητὴς ῆς Δραματικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθν. Θεάτρου.	Π. Α. Κ.
Καλομενόπουλος Νικ. Ὑποστράτηγος.	Ν. Κλς
Καμίνης Ι. Σ. Ἰατρός.	Ι. Σ. Κ.
Καπνουκάγιας Χ. Κ. Ὑφηγητὴς τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Χ. Κ. Κ.
Καραβία Αἰμ. Δημοσιογράφος.	Αἰμ. Κ.
Καράκαλος Τηλ. Ι. Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ ἐ. ἀ. Πρ. καθηγητὴς τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Συγγραφεύς.	Τ. Ι. Κ.
Καραμπάτης Δημ. Ἀθλητής.	Δ. Καρ.
Καρανίκας Κ. Π. Δρ Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.	Κ. Π. Κ.
Καράντζας Γ. Α. Δημοσιογράφος.	Γ. Α. Κ.
Καρζῆς Μ. Κ. Ἰατρὸς - Ἀκτινολόγος.	Μ. Κ. Κ.
Καρθαῖος Κ. Λόγιος.	Κ. Β. Λ.
Καριώτογλους Β. Ι. Δικηγόρος.	Β. Ι. Κ.
Κασιμάτης Κ. Κ. Διευθυντὴς Ἀστυν. Πόλεων.	Κ. Κ.
Καφάλης Γερ. Δ. Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.	Καψ.
Κεραμιδᾶς Τ. Καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν.	Τ. Κ.
Κλαδᾶς Ν. Θ. Ὑποστράτηγος.	Ν. Θ. Κ.
Κλαμαρῆς Κ. Γ. Εἰσαγγελεὺς Πρωτοδικῶν.	Κ. Γ. Κ.
Κοκίδης Ν. Ἰφ. Ὑποστράτηγος.	Ν. Ι. Κ.
Κόκκορης Δ. Χ. Χειρουργός.	Δ. Χ. Κ.
Κολοκοτσᾶς Ε. Δ. Δρ Φιλολογίας.	Ε. Δι. Κ.
Κονταργύρης Α. Ὑφηγητὴς τῆς Ὀρθοπεδικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Α. Κ.
Κοντολέων Γ. Α. Ταγματάρχης Πυροβολικοῦ.	Γ. Κν.
Κορδᾶτος Γ. Κ. Κοινωνιολόγος - Ἱστοριοδίφης - Συγγραφεύς.	Γ. Κ. Κορ.
Κορομηλᾶς Γ. Δ. Δημοσιογράφος.	Γ. Δ. Κ
Κοσμετᾶτος Γ. Φ. Καθηγητὴς τῆς Ὀφθαλμολογικῆς Κλινικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.	Γ. Φ. Κ.
Κούζης Ἀριστ. Π. Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.	Ἀρ. Π. Κ.
Κουκούλας Λ. Λογοτέχνης.	Λ. Κ
Κούμαρης Ι. Γ. Καθηγητὴς τῆς Ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Ι. Γ. Κ.
Κοφινᾶς Γ. Ν. Οἰκονομολόγος. Πρῴην ὑπουργός.	Γ. Ν. Κ.
Κοφινιώτης Α. Ε. Δασολόγος. Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Μετεκπαιδεύσεως Δασικῶν Ὑπαλλήλων.	Α. Ε. Κ.
Κυριαζόπουλος Κ. Κ. Ἰατρός - Δερματολόγος.	Κ. Κ. Κ.
Κυριακόπουλος Ἠλ. Γ. Καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης.	Η. Γ. Κ.
Κωδούνης Α. Δ. Ἐπιμελητὴς τῆς Παθολογικῆς κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.	Α. Δ. Κ.
Κωνσταντινίδης Θ. Α. Δικηγόρος.	Θ. Κ.
Κωνσταντόπουλος Α. Κ. Δικηγόρος.	Α. Κων.
Κωστίδης Σ. Ἀρχιτεχνίτης.	Σ. Κς
Κώττα Β. Λ. Δρ Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων.	Β. Λ. Κ.
Λαμπίκης Δ. Α. Δημοσιογράφος.	Δ. Α. Λ.
Λαμπρίδη Ἔλλη Δρ τῆς Φιλοσοφίας.	Ε. Λ.
Λαπαθιώτης Ν. Λ. Λόγιος.	Ν. Λ. Λ.
Λιβαδᾶ Αἰκ. Ν. Φιλόλογος.	Αἰκ. Ν. Λ.
Λιβαδᾶς Ν. Σ. Φιλόλογος.	Ν. Σ. Λ.
Λοβέρδος Σπ. Τραπεζίτης.	Σ. Λ
Λούβαρις Ν. Ι. Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Ν. Λ.
Λυκούδης Στ. Ἐμμ. Πλοίαρχος Π. Ν. Διευθυντὴς τῶν Φάρων. Καθηγητὴς παρὰ τῇ Ν. Σ. Δοκίμων. Ἀκαδημαϊκός.	Σ. Ε. Λ.
Μαγκάκης Μ. Λαρυγγοωτολόγος.	Μ. Μ.
Μακαρόνας Χ. Ἐπιμελητὴς Ἀρχαιοτήτων ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ Θεσσαλονίκης.	Χ. Μ.
Μακρῆς Κ. Γ. τ. Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Φαρμακευτικῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Κ. Γ. Μ.
Μανωλᾶκος Γ. Δ. Γυμνασιάρχης.	Γ. Δ. Μ
Μαυρῆς Ν. Γ. Ἰατρός. Συγγραφεύς.	Ν. Γ. Μ.
Μέξας Β. Γ. Φιλόλογος.	Β. Γ. Μ.
Μηλιάδης Γ. Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων.	Γ. Μ.
Μίνδλερ Μ. Ι. Δικηγόρος.	Μ Ι. Μ.
Μιχαηλίδης Μ. Γ. Γυμνασιάρχης.	Μ. Γ. Μ.
Μιχαηλίδης Ν. Α. Ὑφηγητὴς τῆς Μικροβιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Ν. Α. Μ.
Μοάτσος Ε. Θ. Δρ Δικαίου.	Ερρ. Μ.
Μοσχόπουλος Ι. Ν. Διπλωματικός.	Ιω. Μ.

Digitized by Google

Μοσχόπουλος Νικηφ. Τμηματάρχης Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.	Ν. Μ.
Μουρέλλος Ι. Δ. Δημοσιογράφος. Διευθυντὴς «Ἐλευθέρας Σκέψεως».	Ι. Δ. Μ.
Μπαλᾶνος Δ. Σ. Καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.	Δ. Σ. Μ.
Μπρατσιώτης Παν. Ι. Καθηγητὴς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ Ἑρμηνείας τῆς Π. Διαθήκης τῶν Ο΄ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Π. Ι. Μ.
Μπρούμης Α. Π. Ἠλεκτρολόγος - Μηχανολόγος. Τμηματάρχης α΄ Ὑπουργείου Ναυτικῶν.	Α. Π. Μ.
Μπρούμης Δ Π. Πολιτικὸς μηχανικός.	Δ Π. Μ
Νικοτσάρας Γ. Ν. Πλοίαρχος Π. Ναυτικοῦ.	Γ. Ν. Ν.
Νόμπελης Ζ. Λοχαγὸς Μηχανικοῦ.	Ζ. Ν.
Ξενόπουλος Σ. Καλλιτέχνης. Καθηγητὴς Σιβιτανιδείου Σχολῆς.	Σ. Ξ.
Παλαιολόγος Κ. Ἐπιμελητὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Φυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.	Κ. Π.
Παναγιωτόπουλος Ι. Μ. Καθηγητής.	Ι. Μ. Π.
Παντελάκης Ε. Γ. π. Γυμνασιάρχης.	Ε. Γ. Π.
Παπαγιαννόπουλος Δ. Ν. Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.	Δ. Ν. Π.
Παπαδάκης Σ. Σ. Τραπεζικός.	Σ. Σ. Π.
Παπαδόπουλος Ἀνθ. Α. Διευθυντὴς τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.	Α. Α. Π.
Παπάζογλου Κ. Β. Ἀνθυποπλοίαρχος Π. Ν.	Κ. Β. Π.
Παπαθεοδώρου Ι. Ἀν. Γεν. Ἀρχίατρος.	Ι. Π.
Παπακωνσταντίνου Θ. Φιλόλογος.	Θ. Π.
Παπαμῆτρος Δ. Φ. Δικηγόρος.	Δ. Φ. Π.
Παπανδρέου Σ. Λ. Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς.	Σ. Λ. Π.
Παπαντωνόπουλος Ν. Γ. Καθηγητὴς τῆς Ὀδοντιατρικῆς τοῦ Ὀδοντ. Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	Ν. Γ. Π.
Παπαπᾶνος Κ. Α. Δικηγόρος.	Κ. Α. Π.
Παπᾶς Π. Ν. Φιλόλογος.	Π. Ν. Π.
Παρασκευόπουλος Ι. Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου Harvard. Καθηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας τοῦ Πανεπιστημίου Harvard.	Ι. ΠΑΡ.
Παρασκευόπουλος Π. Καθηγητὴς ἐν τῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ.	Π. Π.
Πασχάλης Δ. Π. Ἱστοριοδίφης. τ. Νομάρχης. Ἀκαδημαϊκός.	Δ. Π. Π.
Πέτρου Π. Τ. Καθηγητής.	Π. Τ. Π.
Πλακίδης Σ. Μ. Ἀστρονόμος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀστεροσκοπείῳ.	Σ. Π.
Πλάτων Ν. Ε. Ἐπιμελητὴς ἀρχαιοτήτων.	Ν. Ε. Π.
Προκοπίου Σ. Α. Συγγραφεύς	Σ. Α. Π.
Πρωτοπαπαδάκης Δ. Ε. Καθηγητὴς τῆς Σιδηροδρομικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ.	Δ. Εμ. Π.
Ραγκαβῆς Ε. Ρ. Πρόεδρος τοῦ Ἑραλδικοῦ Τμήματος (Γενεαλογίας καὶ Ἐμβλημάτων) τῆς «Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος».	Ε. Ρ. Ρ.
Ράλλης Κ. Μ. Καθηγητὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἀκαδημαϊκός.	Κ. Μ. Ρ.
Ραλλίδης Ὀδ. Χειρουργὸς - Γυναικολόγος.	Ο. Ρ.
Ροζάκης Π. Α. Ἐκπαιδευτικός.	Π. Α. Ρ.
Ροσόλυμος Ἀ. Μαιευτὴρ - Γυναικολόγος.	Α. Ρ.
Σαμοθράκης Α. Θ. Ἰατρός. Ἱστοριοδίφης.	Α. Θ. Σ.
Σαραντῆ Ἐ. Σ. Συγγραφεύς	Ε. Σ. Σ.
Σαρρῆς Ι. Σ. Καθηγητὴς τῆς Γεωγραφίας.	Ι. Σ. Σ.
Σγουρίτσας Χ. Γ. Δικηγόρος. Ὑφηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	Χ. Γ. Σ.
Σκαλισιᾶνος Χ. Δρ Φιλοσοφίας.	Χ. Σς
Σκλάβος Γ. Μουσικοσυνθέτης.	Γ. Σ.
Σολιώτης Ι. Χ. Πλοίαρχος ἐ. ἀ.	Ι. Χ. Σ.
Σούλης Χ. Ι. Γυμνασιάρχης.	Χ. Ι. Σ.
Σπεράντσας Σ. Γ. Ἰατρὸς-Ἀκτινολόγος. Λόγιος	Σ. Γ. Σ.
Σπυρόπουλος Ν. Κ. Ἀντιστράτηγος. Καθηγητὴς ἐν τῇ Στρ. Σχολῇ Εὐελπίδων. Πρώην ὑπαρχηγὸς τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ.	Ν. Σς
Σταθόπουλος Π. Γ. Μηχανικός.	Π. Γ. Σ.
Στασινόπουλος Μ. Δ. Εἰσηγητὴς Συμβουλίου Ἐπικρατείας.	Μ. Δ. Σ.
Στέρης Γ. Ζωγράφος.	Γ. Στ.
Στεριώτης Π. Θ. Διευθυντὴς τοῦ Καποδιστρείου Ἐκπαιδευτηρίου Κερκύρας.	Π. Θ. Σ.
Στεφανίδης Θ. Χ. Ἐθνολόγος.	Θ. Χ. Σ.
Σφήκας Ν. Δ. Χημικός.	Ν. Δ. Σ.
Τακαδόπουλος Λ. Θ. Καθηγητής.	Λ. Θ. Τ.
Τέλλος Ἄγρας Λογοτέχνης.	Τ. Α.
† Τιμόθεος Βενέρης Ἐπίσκοπος Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου.	†Ρ. Α. Τ.
† Τιμόθεος Θέμελης Ἀρχιεπίσκοπος Ἰορδάνου.	†Ι. Τ.
Τρεμπέλας Π. Ν. Θεολόγος - Διευθυντὴς τοῦ Περιοδικοῦ «Ζωή».	Π. Ν. Τ.
Τρουπάκης Ἀ. Προσωπάρχης τῶν Σιδηροδρόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.	Α Τ
Τσαγγρῆς Ἰ. Γ. Χημικός-Μηχανικός.	Ι Γ. Τ.
Τσιτσελίκης Κ. Δικηγόρος.	Κ. Τσ.
Τσιμικάλης Α. Α. Δρ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.	Λ. Α. Τ.
Τωμαδάκις Ν. Β. Διευθυντὴς ἰδιωτικοῦ Γυμνασίου Χανίων.	Ν. Β. Τ.
Φάβης Β. Συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης.	Β. Φ.
Φελούκης Θ. Α. Κτηνίατρος. Διευθυντὴς Μικροβιολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Νοσοκομείου Κτηνῶν.	Θ. Α. Φ.
Φίλιππας Ἀγγ. Ν. Νομικός.	Α. Ν. Φ.
Φίλιππας Σπ. Ν. Δημοσιογράφος.	Σ. Ν. Φ.
† Φιλάρετος Βαφείδης Μητροπολίτης Ἡρακλείας. Ἱστορικός.	†Η. Φ. Β.
Φιντικλῆς Θεόκλ. Θ. Δρ Φ. Ε. Τμηματάρχης τοῦ Κλιματολογικοῦ καὶ τοῦ τῆς Γεωργικῆς Μετεωρολογίας παρὰ τῇ Μετεωρολογικῇ ὑπηρεσίᾳ ὑπουργείου Ἀεροπορίας.	Θ Θ. Φ.
Φούφας Α. Γ. Δημοσιογράφος.	Α. Γ. Φ.
Φωτεινὸς Ν. Γ. Δημοσιογράφος.	Ν. Φ.
Χαραλαμπίδης Ε. Ι. Λόγιος.	Ε. Ι. Χ.
Χαριτάκης Γ. Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῇ Ἀνωτ. Σχολῇ τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.	Γ. Χ.
Χαριτάκης Θ. Μηχανικός.	Θ. Χ.
Χιοτέλις Α. Σ. Καθηγητής.	Α. Σ Χ.
† Χρυσόστομος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν.	†Α. Α. Χ
Χρυσοχοΐδης Ν. Α. Μουσικοδιδάσκαλος.	Ν. Α Χ.

Digitized by Google

Στὸ ροδάνι — *Σχέδιον Γ. Στέρη*

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Ραβέννα, ἢ ***Ράβεννα*** καὶ ***Ραβένα*** (Ravenna ἢ Ravena) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς, ἐπὶ τῆς διώρυγος Κορσίνι, ἐν τῷ μέσῳ ἑλώδους πεδιάδος. Κάτ. 74 500. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Φερράρας, τοῦ Ρίμινι καὶ τῆς Βολωνίας καὶ διὰ τῆς διώρυγος Κορσίνι μετὰ τῆς θαλάσσης, ὅπου ὑπάρχει ὁ λιμὴν αὐτῆς Πόρτο Κορσίνι. Εἶναι ἕδρα ἀρχιεπισκόπου, κέντρον θαλασσίου ἐμπορίου, μὲ ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν ἐπιμελητήριον, σημαντικὴν ἀμπελουργίαν καὶ σηροτροφίαν, βιομηχανίαν κατεργασίας θείου καὶ φαρμακευτικῶν εἰδῶν, ὑαλουργίαν, κεραμουργίαν, ἐργοστάσια ἀλεύρων, ὑφασμάτων κτλ. Ἔχει καλλιτεχνικὴν Ἀκαδημίαν, τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον, πολυτεχνεῖον, βιβλιοθήκην μὲ 70.000 τόμους καὶ συλλογὴν ἔργων τοῦ Δάντου εἰς πλείστας γλώσσας εἰς 4.000 τόμους, μουσεῖον, πινακοθήκας κτλ. Ἐν Ραβένᾳ σῴζεται ὁ τάφος τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Δάντου, ἀποθανόντος αὐτόθι τῷ 1321. Μ. Δ. Β.

—*[Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ Ραβέννα (ὀρθοτ. *Ράουεννα* ἢ *Ράβεννα* καὶ *Ραυέννα*, ὁ δὲ κάτοικος: *Ραβεννάτης*, *Ραβεννιάτης* καὶ *Ραβεννήσιος*), ἥτις ὠνομάζετο κατ' ἀρχὰς *Ρήνη*, ἱδρύθη ὑπὸ ἀποίκων Θεσσαλῶν, οἵτινες ἀργότερον, καλέσαντες κατοίκους ἐξ Οὐμβρίας καὶ ἐγκαταλείψαντες τὴν πόλιν εἰς αὐτούς, ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των. Τῷ 191 π. Χ. ἡ ὅλη περιοχὴ τῆς Ραβέννης ἀπετέλει κτῆσιν τῶν Ρωμαίων. Τῷ 38 π.Χ. ὁ Αὔγουστος, ἑνώσας διὰ διώρυχος τὸν Πάδον πρὸς τὴν Ἀδριατικήν, ὥρισε τὴν πόλιν ὡς ναύσταθμον τοῦ ἐκ 250 πλοίων στόλου τοῦ Ἀδριατικοῦ, ἕνεκα δὲ τῶν ἐκτελεσθέντων μεγάλων ὀχυρωτικῶν καὶ λιμενικῶν ἔργων ἡ Ραβέννα κατέστη σημαντικὴ καὶ ἐμπορικωτάτη, προσέτι δὲ καί, ἕνεκα τῶν πρὸς ἀπαγωγὴν τῶν ἑλωδῶν ὑδάτων διωρύχων της, ἐγένετο πόλις ὑγιεινή. Ὁ λιμήν, ἀπέχων 3 χλμ. ἀπὸ τοῦ κυρίως ἄστεως, ἐκαλεῖτο *Κλάσσιον*, τὸ δὲ προάστειον τὸ μεσολαβοῦν μεταξὺ τῶν δύο, *Καισάρεια*. Ἐνταῦθα ἦτο ἡ ἐπίσημος ρωμαϊκὴ στρατιωτικὴ σχολὴ τῶν πολεμιστῶν, ἔνθα καὶ ἀνετράφη ὁ ἥρως τῆς Γερμανίας Ἀρμίνιος. Τῷ 41 μ. Χ. ἡ πόλις παρήκμασεν ἕνεκα τῆς ὑπὸ ἄμμου ἐπιχώσεως τοῦ λιμένος της, ἀπέμεινε δὲ μόνον ὡς ἕδρα Χριστιανοῦ ἐπισκόπου. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 395 μ. Χ. διαίρεσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὁ Ὁνώριος τὴν ἀνεγνώρισε πρωτεύουσαν τοῦ Δυτικοῦ κράτους τῷ 404. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Δυτικῆς αὐτοκρατορίας (476), ἡ Ραβέννα ὑπῆρξεν ἡ ἕδρα τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, ἐν αὐτῇ δὲ ἥδρευσαν ὁ Ὀδόακρος (476) καὶ ὁ Θεοδώριχος ὁ Μέγας (493—526). Ὁ ὡραιότατος καὶ μέγας πευκών, ὁ εὑρισκόμενος πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως (Pineta), ὅστις μέχρι σήμερον ἀποτελεῖ τὴν δόξαν αὐτῆς, ὑφίσταται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀπὸ τότε δ' ἄρχεται καὶ ἡ διακόσμησις τῆς Ραβέννης. Τῷ 539 ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου, στρατηγοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ. Ἔκτοτε κατέστη ἡ ἕδρα τῶν Βυζαντινῶν *ἐξάρχων*, ἤτοι τῶν στρατιωτικῶν διοικητῶν, εἰς οὓς ἀνετίθετο ἡ διατήρησις, ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν κατακτητῶν, τῶν ἐν Ἰταλίᾳ τμημάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος. Ἀργότερον ἀνετέθη εἰς τοὺς ἐξάρχους καὶ ἡ πολιτικὴ διοίκησις. Τὸ ἐξαρχᾶτον τῆς Ραβέννης, ὑπὸ τὸν Ναρσῆν κατ' ἀρχὰς καὶ τοὺς διαδόχους του ἀργότερον, ἀπετέλεσε τὸ κέντρον τῶν βυζαντινῶν κτήσεων ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 728 ὁ βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων Λουϊτπράνδος κατέστρεψε τὸν λιμένα καὶ κατέλαβεν αὐτόν. Τῷ 752 κατελήφθη ἡ πόλις ὑπὸ τοῦ Ἀϊστούλφου, διαδόχου τοῦ Λουϊτπράνδου, ὅστις ὥρισεν αὐτὴν ὡς ἕδραν τῆς βασιλείας του. Κατόπιν ἡ Ραβέννα περιέπεσεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Πιπίνου, βασιλέως τῶν Φράγκων. Κατὰ τὰ μέσα δὲ τοῦ Η' αἰῶνος ἀπετέλει μέρος τῆς ὑπὸ τῶν Γάλλων εἰς τὸν πάπαν Στέφανον Β' προσφερθείσης περιοχῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων, τῶν ὁποίων ἐστάθη τὸ στήριγμα, καθότι οἱ ἐν αὐτῇ ἑδρεύοντες ἀρχιεπίσκοποι ἐπεδίωκον τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἀπὸ τῆς Ρώμης· εἶχον φθάσει δὲ εἰς σημεῖον νὰ συστήσουν ἐν Ραβέννῃ εἶδος αὐτονόμου δημοκρατίας. Τῷ 1275 περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς οἰκογενείας τῶν Πολέντα, ἥτις εἶχε κατορθώσει νὰ ὑπερισχύσῃ. Τῷ 1318 ὁ ἄρχων τῆς Ραβέννης ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ δουκός. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βολωναίων καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν Βενετῶν (1441), ἐπανῆλθε δ' εἰς τὴν παπικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰουλίου Β' τῷ 1509, μετὰ τὴν ἐν Ἀνιαντὲλ (Agnadel) μάχην. Ἐνταῦθα τῷ 1512 οἱ Γάλλοι συνέτριψαν τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Ἰουλίου Β'. Μέχρι τοῦ 1860, ὅτε ἡνώθη ὁριστικῶς μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας, ἡ Ραβέννα, ἐξαιρέσει τῆς περιόδου 1797—1815, ἐτέλει ὑπὸ τὴν παπικὴν ἐξουσίαν, διοικουμένη ὑπὸ καρδιναλίου. Β. Λ. Κ.—Ν. Σ. Λ

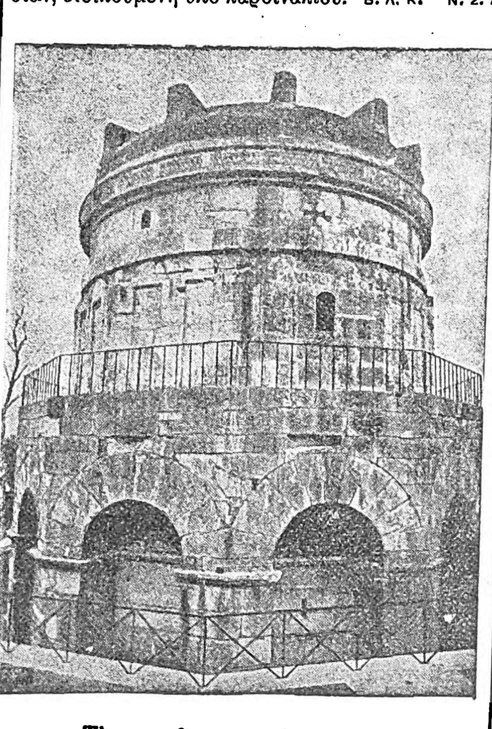

Τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Θεοδωρίχου.

—*[Ἀρχαιολ.]* Ἐν *Ραβέννῃ* σῴζονται πολλὰ μνημεῖα τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἀξιολογώτατα ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ψηφιδωτῶν, ὅπως καὶ πολλὰ μνημεῖα τῆς ἑλληνοϊταλικῆς τέχνης. Ὁ καθεδρικὸς ναός, ἤτοι ἡ βασιλικὴ τοῦ Οὔρσου (370—390), εἶδος θολωτοῦ ναοῦ μετὰ νάρθηκος, καταστραφεὶς τῷ 1743 καὶ κατόπιν μεταρρυθμισθείς, περιέχει σαρκοφάγους ἐκ μαρμάρου τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, ἀργυροῦν σταυρὸν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ τὴν ἐπισκοπικὴν ἕδραν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μαξιμιανοῦ (546—552), διακεκοσμημένην μετ' ἀναγλύφων ἐξ ἐλεφαντοστοῦ. Ἐκ τοῦ παλαιοῦ κτηρίου σῴζονται σήμερον ἡ κρύπτη (ἀπρόσιτος) καὶ τὸ κυκλικὸν κωδωνοστάσιον. Ἡ ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἕδρας ἐν Ραβέννῃ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Βαλεντινιανοῦ Γ' (404—455) ἐποχή, ὑπῆρξε διὰ τὴν πόλιν ταύτην σημαντικωτάτη ἀπὸ διακοσμητικῆς ἀπόψεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ἀρχιεπισκοπικὴ δρᾶσις ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον. Εἰς αὐτὴν χρεωστοῦμεν τὴν ἀνέγερσιν τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Πέτρου (396—425), ἐξαφανισθεῖσαν ὁλοτελῶς, τῶν ναῶν Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ (425), Ἁγίας Ἀγάθης (425—432), τοῦ παρεκκλησίου Ἁγίου Πέτρου τοῦ Χρυσολόγου (433—449), παρεκκλησίου τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ μεγάρου, τοῦ μαυσωλείου τῆς Γάλλας Πλακιδίας (440), ἀδελφῆς τοῦ Ὁνωρίου, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου (Maggiore), νῦν Ἁγίου Φραγκίσκου (453—458) κ. ἄ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τῆς Γάλλας Πλακιδίας (425) μετερρυθμίσθη ὁλοτελῶς. Μόνον οἱ κίονες σῴζονται εἰσέτι. Σήμερον ἀξιοπαρατήρητα ἐν αὐτῷ εἶναι: ὁ γοτθικοῦ ρυθμοῦ πυλὼν τοῦ ναοῦ, τὸ δάπεδον αὐτοῦ, ἐπιστρωθὲν τῷ 1213 διὰ μωσαϊκῶν παριστανόντων τὴν 4ην Σταυροφορίαν, καὶ μερικοὶ πίνακες τοῦ Τζιόττο, τοὺς ὁποίους ἐζωγράφησε κατὰ τὴν διάρκειαν ὀλιγοημέρου διαμονῆς του παρὰ τῷ Δάντῃ, μεταξὺ τοῦ 1317 καὶ 1320. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Πέτρου Χρυσολόγου, εὑρισκόμενον ἐντὸς τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ μεγάρου, περιλαμβάνει εἰσέτι περιεργότατα μωσαϊκά· ἐπίσης καὶ τὸ μαυσωλεῖον τῆς Γάλλας Πλακιδίας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ναΐσκον σχήματος λατινικοῦ σταυροῦ. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, τοῦ ὁποίου τὸ βαπτιστήριον ἀποτελεῖ μέρος ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ κτηρίου, μετατραπέντος εἰς βαπτιστήριον ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νέου (449—452), σῴζονται τὰ ἀρχαιότερα, ἴσως καὶ ὡραιότερα, μωσαϊκὰ τῆς Ραβέννης (Ε' αἰῶνος). Μετερρυθμίσθη τῷ 1793, τῷ δὲ 1921 ἀνεκαινίσθη εἰς κτήριον ρυθμοῦ ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Τὸ βαπτιστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἀνεγερθὲν ἐπίσης κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν (452), περιέχει ἀνάγλυφα παλαιοχριστιανικῆς ἐποχῆς καὶ μωσαϊκὰ τοῦ Ε' αἰῶνος. Κάτωθεν δὲ τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ, ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς τὰ λείψανα τῶν ἀνακτόρων τῶν κτισθέντων ὑπὸ τοῦ Ὁνωρίου καὶ τῆς ἀδελφῆς του Πλακιδίας.

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοδωρίχου σημειώνει νέαν περίοδον ἀκμῆς διὰ τὴν Ραβένναν (493—526) Τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ ἦτο μεγαλοπρεπέστατον κτήριον πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν σῴζεται τίποτε, καθότι τὸ ἐκ τούβλων κτήριον, τὸ σῳζόμενον εἰς ἐρείπια ἕως σήμερον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀνάκτορον τοῦ Θεοδωρίχου, εἶναι τὸ

Digitized by Google

τοίχωμα φρουραρχείου τινὸς κτισθέντος ὑπὸ τῶν ἐξάρχων. Ἡ ἐξακρίβωσις τούτου ἐγένετο κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἦλθεν εἰς φῶς ὁλόκληρον δάπεδον μωσαϊκῶν εἰς αὐλὴν περιστοιχιζομένην ἄλλοτε ὑπὸ κιόνων, ἀκριβῶς ὄπισθεν τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου τοῦ Νέου, ὅπου ὑποτίθεται ὅτι εὑρίσκοντο τὰ ἀνάκτορα τοῦ Θεοδωρίχου. Μωσαϊκὸν εὑρισκόμενον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου τοῦ Νέου παριστάνει τὰ ὡραιότατα ταῦτα ἀνάκτορα. Τὸ ὀγκῶδες ὅμως μαυσωλεῖον τοῦ Θεοδωρίχου σῴζεται πρὸς τὴν ΒΑ. πλευράν, ἔξω τῆς πόλεως. Ὁλόκληρον ἐξ ὀγκώδους μαρμάρου, ἔχει κυκλικὸν σχῆμα ἔσωθεν καὶ δεκάγωνον ἔξωθεν. Ἐπ' αὐτοῦ δ' ἐγείρεται θόλος ἐκ μονολίθου ζυγίζοντος πλέον τῶν 300 τόννων, ἔχοντος 10 μέτρων διάμετρον καὶ 3 πάχος, ὅστις μετεφέρθη αὐτόθι ἀπὸ τὰ λατομεῖα τῆς Ἰστρίας. Μετεβλήθη ἀργότερον εἰς ναὸν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Παναγίαν (Santa Maria della Rotonda). Ὁ Ἅγιος Ἀπολλινάριος ὁ Νέος (Sant' Apollinare in Città ou Nuovo), ἡ σημαντικωτέρα βασιλικὴ ἐν τῇ πόλει, ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Θεοδωρίχου μὲ τὸν σκοπὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μητρόπολις τῶν ἀρειανῶν. Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ναοῦ οὐδὲν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει. Τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως, μὲ τοὺς 24 μαρμαρίνους κίονας μὲ ὁμοιόμορφα κιονόκρανα, μὲ τὰ ἐντὸς τοῦ νάρθηκος τοιχώματα, τὰ κεκαλυμμένα διὰ ψηφιδωτῶν τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, μὲ τὰς ἐπὶ τῶν παραθύρων ὡραιοτάτας σκηνὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, αἵτινες χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοδωρίχου, παρουσιάζει ἄπειρον ἐνδιαφέρον. Τὸ κυκλικὸν κωδωνοστάσιον αὐτοῦ φέρει τὰ πρῶτα ἴσως δείγματα τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἐγχρώμου κεραμοποιίας (majolica) ὡς διακοσμήσεως. Οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοδωρίχου ἀνεγερθέντες ἄλλοι ναοὶ εἶναι: Ὁ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου (εἴτε Ἁγίου Πνεύματος), ἀνακαινισθεὶς τελείως, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ὀκτάγωνον βαπτιστήριον, τύπου ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ λουτροῦ, εἶναι κεκοσμημένον εἰσέτι μὲ μωσαϊκὰ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, κτισθεὶς διὰ τοὺς ἀρειανοὺς ἐπισκόπους. Ἡ Santa Maria Maggiore, ἀνεγερθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἐκκλησίου (521 –536) καὶ ἀνακαινισθεῖσα ἐπίσης τελείως. Ὁμοιοχρόνου καταγωγῆς μὲ τοὺς ναοὺς τούτους εἶναι πιθανώτατα καὶ οἱ κίονες τῆς βασιλικῆς τῆς καλουμένης τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὴν Piazza Vittorio Emmanuele, μὲ κιονόκρανα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου (in Classe). Ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοδωρίχου δοθεῖσα ὤθησις εἰς τὴν τέχνην εὗρε συνέχειαν ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ καὶ τόσον κατὰ τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Ἀμαλασούνθας, ὅσον καὶ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θευδάτου καὶ Βιτίγου (526—539) ἐκτίσθησαν ναοὶ μεγαλοπρεπέστατοι, ὅπως οἱ τοῦ Ἁγίου Βιταλίου καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου (Sant' Apollinare in Classe), ὑπὸ Ἰουλίου τοῦ Ἀργενταρίου. Εἶναι δὲ οὗτοι σύγχρονοι μὲ τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον τοῦ Μιλάνου. Ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἅγιος Βιτάλιος (526—547), ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ricci (1902), ἐξαιρουμένου τοῦ θόλου—ὅστις στηρίζεται ἐπὶ ὀκτὼ κιόνων—μὲ τὰς πρωτοτύπους τοιχογραφίας του, ἀνεπάφους ἕως σήμερον, εἶναι κτήριον σχήματος κανονικοῦ ὀκταγώνου. Τὰ ἐντὸς τοῦ χοροῦ ψηφιδωτὰ (547), ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἶναι διάσημα διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ χρώματος, τὸν πλοῦτον τῆς ἐνδυμασίας τῶν παριστανομένων προσώπων καὶ τὴν ἱστορικὴν σημασίαν αὐτῶν, ὅπως αἱ παραστάσεις τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας, φερόντων προσφοράς. Ὁ Ἅγιος Ἀπολλινάριος (in Classe), κτισθεὶς ἔξωθεν τῆς πόλεως καὶ σήμερον εὑρισκόμενος μεμονωμένος, μέσῳ βαλτῶν, εἶναι ἡ μεγαλυτέρα βασιλικὴ τῆς Ραβέννης. Ἀνήκει εἰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν μὲ τὸν Ἅγιον Βιτάλιον (535 –549), ὑπέστη ὅμως προσθήκας κατὰ τὸν ΙΒ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα. Τὰ κιονόκρανα τῶν 24 κιόνων αὐτοῦ μαρτυροῦσι βυζαντινὴν τεχνικήν, μολονότι τὸ ὑπόλοιπον τῆς διακοσμήσεως φέρει τὰ ἴχνη ἐργασίας ἐγχωρίων τεχνιτῶν. Περιέχει ψηφιδωτὰ τοῦ ΣΤ' καὶ Ζ' αἰῶνος, ἐπίσης σειρὰν προσωπογραφιῶν τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς Ρώμης, αἵτινες, ποιηθεῖσαι κατὰ τὸν Η' αἰῶνα, ἀποτελοῦσι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀντίγραφον προγενεστέρων προσωπογραφιῶν. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ σαρκοφάγοι ἐντὸς τοῦ ναοῦ (Ε'—Η' αἰῶνος).

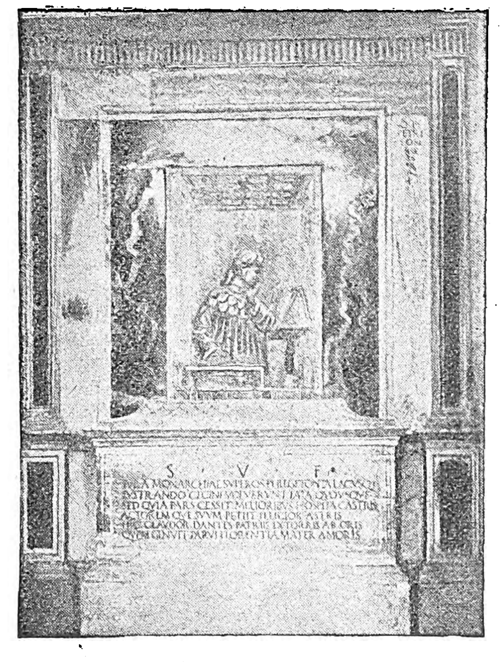

Ὁ τάφος τοῦ Δάντου.

Τὸ ἔργον τῶν Γότθων βασιλέων ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις διεκόσμησε πλείστους ἐκ τῶν ναῶν τούτων. Τοιουτοτρόπως χρεωστοῦμεν εἰς αὐτὸν τὰς συμπληρωματικὰς διακοσμήσεις τοῦ Ἁγίου Βιταλίου καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου (in Classe), ὅπως καὶ τὰ ὡραιότατα ψηφιδωτὰ τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου τοῦ Νέου (in Città). Τὰ ἐν Ραβέννῃ νεώτερα κτήρια εἶναι μικροτέρου ἐνδιαφέροντος, καίτοι ἡ βασιλικὴ τῆς Santa Maria in Portofuori, πλησίον τοῦ παλαιοῦ λιμένος, περιέχει ἐνδιαφερούσας τοιχογραφίας (φρέσκα) ζωγράφων τῆς σχολῆς τοῦ Rimini. Τὸ σπουδαῖον μουσεῖον τῆς Ραβέννης, πλησίον τοῦ Ἁγίου Βιταλίου, περιέχει ρωμαϊκὰ καὶ βυζαντινὰ ἔργα τέχνης, ἀνάγλυφα, ἐπιγραφάς, κοσμήματα κλ. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ραβέννης περιλαμβάνει 80.000 τόμους καὶ 635 χειρόγραφα. Σπουδαιότατα ἐπίσης θεωροῦνται τὰ ἀρχεῖα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Ἄλλα μνημεῖα τῆς Ραβέννης εἶναι: Αἱ εἰς τὴν πλατεῖαν Vittorio Emmanuele εὑρισκόμεναι δύο στῆλαι ἐκ γρανίτου, ἐγερθεῖσαι ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατὰ τὸ 1483. Τὰ μοναστήρια τῆς Παναγίας τοῦ Λιμένος (Santa Maria di Porto) καὶ τοῦ Ἁγίου Βιταλίου, ἀμφότερα κτήρια τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Καὶ ὁ εἰς τὴν ΒΑ. πλευρὰν τῆς πόλεως εὑρισκόμενος γραφικώτατος πύργος ἐκ τούβλων, ὁ ὁποῖος εἶναι βενετικὸν κτήριον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἱστορικαὶ πηγαὶ περὶ τῆς πόλεως εὑρηνται ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ ἐπισκόπου Ἀγνέλλου (Agnellus) «Liber Pontificalis Ecclcsiae Ravennatis» γραφέντι τῷ 840 (ἐκδ. ὑπὸ *Holder*).—*Ch. Diehl*, Études sur l'administration byzantine dans l'exarchat de Ravenne (Paris 1888).—*E. Hutton*, The story of Ravenna (London 1926).—*W. Götz*, Ravenna (1901).—*C. Ricci*, Ravenna (Bergamo 1902).—*Dütschke*, Ravennatischen Studien (1909).—*G. T. Rivoira*, Lombardic Architecture (London 1910).—*F. Kurth*, Wandmosaiken in Ravenna (2α ἐκδ. 1912).—*P. D. Pasloini*, Ravenna e le sue grande memorie (1912).—*C. Ricci*, Ravenna (9η ἐκδ. *1912*). *Il* Mausoleo di Galla Placidia in Ravenna (1914).

Β. Λ. ΚΩΤΤΑ

— **Ραβέννας νομὸς** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Αἰμιλίᾳ, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῆς Ἀδριατικῆς πρὸς Α. καὶ τῶν νομῶν Φερράρας, Φλωρεντίας, Φορλὶ καὶ Βολωνίας. Ἔχει ἔκτασιν 1852 τ. χλμ καὶ 257.604 κατ. Τὸ νοτιοδυτικὸν αὐτοῦ τμῆμα εἶναι ὀρεινόν, περιλαμβάνον τὰς ἀνατολικὰς διακλαδώσεις τῶν Ἀπεννίνων τῆς Τοσκάνης, ἀλλὰ τὸ ὑπόλοιπον εἶναι πεδινὸν καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα ἑλῶδες, διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ρένο. Παράγει σιτηρὰ καὶ ἔχει βιομηχανίαν κεραμοποιίας καὶ ὑαλουργίας.

— **«Ραβέννης Γεωγράφος»**. Ὀνομασία («Geograghus Ravennae»), ὑφ' ἣν εἶναι γνωστὸν γεωγραφικὸν ἔργον (ἐκδ. Pinder καὶ Parthey, 1860) ἀγνώστου συγγραφέως, κληρικοῦ πάντως, γραφὲν περὶ τὸ 650 μ. Χ. καὶ πραγματευόμενον εἰς πέντε βιβλία περὶ γεωγραφίας καὶ χωρογραφίας τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, περιέχον δὲ συνάμα περίπλουν τῆς Μεσογείου. Σ. Ε. Λ.

Ραβέννικα *[Μεσ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ πόλις, κειμένη εἰς τὴν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σπερχειοῦ, οὐ μακρὰν τῆς Λαμίας, ὁμώνυμον κοιλάδα. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς διανομῆς τῆς ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων καταλυθείσης Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἡ Ραβέννικα παρεχωρήθη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιον τὸν Μομφερρατικόν. Ἀρχομένου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μνημονεύεται συχνὰ ὡς ὑποκειμένη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ζητουνίου. Τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην εἶχε καὶ ἑκατὸν Ἰουδαίους κατοίκους, καθ' ἃ ἀναφέρει ἐν τῷ «Ὁδοιπορικῷ» του ὁ ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν Ἑβραῖος ραββῖνος Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλης. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας φαίνεται ὅτι εἶχε τελείως ἐρημωθῆ, πιθανώτατα ἐκ τῶν μαστιζόντων αὐτὴν ἑλωδῶν πυρετῶν. Περίφημος κατέστη ἡ Ραβέννικα λόγῳ τῆς ἐν τῇ ὁμωνύμῳ αὐτῆς πεδιάδι ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου συγκροτηθείσης κατὰ Μάϊον τοῦ 1209 μεγάλης καὶ πομπικῆς συνόδου τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Φράγκων ἡγεμόνων καὶ ἱεραρχῶν, ἥτις συνεκλήθη χάριν διαρρυθμίσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἰδίως πρὸς κατάπαυσιν τῶν σφοδρῶν καὶ πολυχρονίων ἐρίδων καὶ διενέξεων, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν ἡ καταπάτησις καὶ ἁρπαγὴ τῶν ἀπεράντων κτημάτων τῶν μονῶν καὶ ναῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Φράγκων δυναστῶν καὶ τῶν πρὸς τούτους ἁμιλλωμένων εἰς τὴν λαφυραγωγίαν Λατίνων ἐπισκόπων. Παρέστησαν δ' εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο τῆς Ραβέννικας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου διαμένοντος ὑπὸ λαμπρὰν σκηνήν, οἱ κυριώτεροι Φράγκοι ἡγεμόνες καὶ φεουδάρχαι τῆς Ἑλλάδος, ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουῖνος, βαΐλος τῆς Ἀχαΐας καὶ στρατοπεδάρχης τῆς Ρωμανίας, ὁ Ὄθων Δελαρός, μέγας κῦρ τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Ραβανὸς Δαλλεκάρτσερη, αὐθέντης τῆς Εὐβοίας, ὁ δοὺξ τῆς Νάξου Μᾶρκος Σανοῦδος, ὁ μαρκίων τῆς Βοδονίτζης Γουΐδων Παλλαβιτσίνης, ὁ βαρῶνος τῶν Σαλώνων Θωμᾶς Στομογκούρ, ὁ Νικόλαος Σαιντομέρ, βαρῶνος τῶν Θηβῶν, οἱ δύο μεγάλοι τῆς Θεσσαλίας δυνάσται, ὁ βαρῶνος Λαρίσης Γουλιέλμος καὶ ὁ τοῦ Βελεστίνου κόμης Βερθόλδος καὶ ἄλλοι πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ δυνάστης τῆς Ραβένικας Ραϊνέριος Τραβάλιας, εἰς ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρίκος εἶχε μεταβιβάσει καὶ τὸ ἐν Λαμίᾳ κάστρον τῶν Ναϊτῶν. Προσῆλθον πρὸς τούτοις καὶ ἑκατὸν κατάφρακτοι ἱππόται, μετακληθέντες ἐκ τῆς πολιορκίας τῆς Κορίνθου. Παρευρέθησαν καὶ τρεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων ἀρχιεπισκόπων τῶν βορείων ἑλληνικῶν χωρῶν, ὁ πρῶτος Γάλλος ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν Βεράρδος, ὁ τῶν Νέων Πατρῶν καὶ ὁ τῆς Λαρίσης μετὰ ὀκτὼ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένων ἐπισκόπων. Παρέστη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Λατῖνος πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θωμᾶς ὁ Μοροζίνης μετὰ πολυαρίθμου ἀκολουθίας. Ἡ συνταχθεῖσα ἐν τῷ συνεδρίῳ σύμβασις ἐπεκυρώθη διὰ πιττακίου (breve) τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' τὴν 21 Δεκεμβρίου 1209. Κατὰ τὴν σύμβασιν δὲ ταύτην ἅπασαι αἱ μοναὶ καὶ ἄλλαι ἐκκλησιαστικαὶ κτήσεις, ἀπὸ τῶν ὁρίων τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τῆς Κορίνθου, ἐξεχωρήθησαν, ἐλεύθεραι πάσης φεουδαρχικῆς ὑποχρεώσεως, εἰς τὸν Λατῖνον πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἀντιπροσωπεύοντα τὸν πάπαν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ συνεφωνήθη ὅπως ὁ κλῆρος, ὅ τε ἑλληνικὸς καὶ ὁ λατινικός, καταβάλλῃ εἰς τὰς κοσμικὰς ἀρχὰς τὸ ἐν τοῖς βυζαντινοῖς χρόνοις πληρωνόμενον «ἀκρόστιχον», ἤτοι ἔγγειον φόρον, καὶ ὅπως ἐν περιπτώσει μὴ πληρωμῆς καταλαμβάνωνται αἱ γαῖαι αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς προσωπικὴν κράτησιν δὲν ὑπέκειντο ἐν περιπτώσει καθυστερήσεως τοῦ φόρου οὔτε οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς, οὔτε τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν των, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτῶν, ἂν μὲν δὲν ἦσαν ἱερωμένοι, ὑπεχρεοῦντο νὰ παρέχωσι φεουδαλικὰς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ χειροτονούμενοι ἔμελλον νὰ ἀπολαύωσι τῶν αὐτῶν ὡς καὶ ὁ ρωμαϊκὸς κλῆρος προνομίων. Ἀλλὰ τὴν σύμβασιν τῆς Ραβέννικας ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ ὁ ἡγεμὼν τοῦ Μορέως, μὴ στέργων τὰς ἐν αὐτῇ καθιερουμένας ὑπὲρ τοῦ κλήρου προνομίας. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι, εἰς ἣν αὕτη εἰδικῶς ἀνεφέρετο, σπανίως ἐφηρμόσθη καὶ ἔμεινε συχνὰ ἄγραφος χάρτης. Οὕτω καὶ ὁ Ὄθων Δελαρὸς καὶ ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουῖνος ἀφωρίσθησαν κατόπιν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀρχιεπισκόπων ἐπὶ νοσφισμῷ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἀλλ' ὁ πάπας ἦρε τὸν ἀφορισμὸν ἐκεῖνον, καίτοι ἐπικυρωθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ Λατίνου πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἠξίου τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῶν μονῶν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Θηβῶν, καὶ τὰ ἐν τῇ συνόδῳ ἀποφασισθέντα. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Ράβενσκροφτ (Revenscroft), *Θωμᾶς*. Ἄγγλος μουσικοθεωρητικὸς (1593—1635 περίπου). Διδάκτωρ τῆς μουσικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας, ὑπῆρξεν ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ παλαιοῦ συστήματος μουσικῆς σημειογραφίας. Ὁ Ράβενσκροφτ εἶχε καταρτίσει ἐπίσης πολυτίμους συλλογὰς τετραφώνων ψαλμῶν, οὓς ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «The whole book of psalms, with the hymnes evangelical and spiritual» (1621—1623). Γ. Σ.

Ράβενσμπουργκ (Ravensburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βυρτεμβέργῃ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σοῦσεν. Κάτ. 17.012. Ἔχει ἀρχαίους ναοὺς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, παλαιὸν δημαρχεῖον, ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν καὶ βιομηχανίαν χαρτοποιίας, χρωστήρων, εἰδῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς, κεντημάτων, παραπετασμάτων. Ἱδρύθη τῷ 1098, ὑπῆρξε δὲ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐμπορικῶν κέντρων τῆς Βυρτεμβέργης. Θ. Κ.

ραβέντι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *ρᾶ*.

Ραβεντὶς (ἡ). Φυλὴ κουρδική, κατοικοῦσα νοτιοδυτικῶς τῆς λίμνης Οὐρμίας. Θ. Χ. Σ.

Ραβέρα (Ravera), ***Νικόλαος-Τερέζιο***. Ἰταλὸς συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὸ θέατρον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Μία τρελλὴ ἡμέρα» (1888), «Lucelle et Colin» (1888), «Fiamma» (1890), «Τὸ διαζύγιον τοῦ Πιερρότου» (1895), «Ἡ Πιερρέττα ὑπνοβάτις» (1900), «Ὁ σωσίας τοῦ Μπριντοά» (1902) κ. ἄ. Γ. Σ.

Ραβεστάϊν (Ravesteyn), ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος βὰν —***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος (1572—1657 ἢ 1669). Ὑπῆρξεν υἱὸς ὑαλογράφου, διεκρίθη δὲ ἰδίᾳ ὡς προσωπογράφος, τασσόμενος μεταξὺ τῶν διασημο-

Digitized by Google

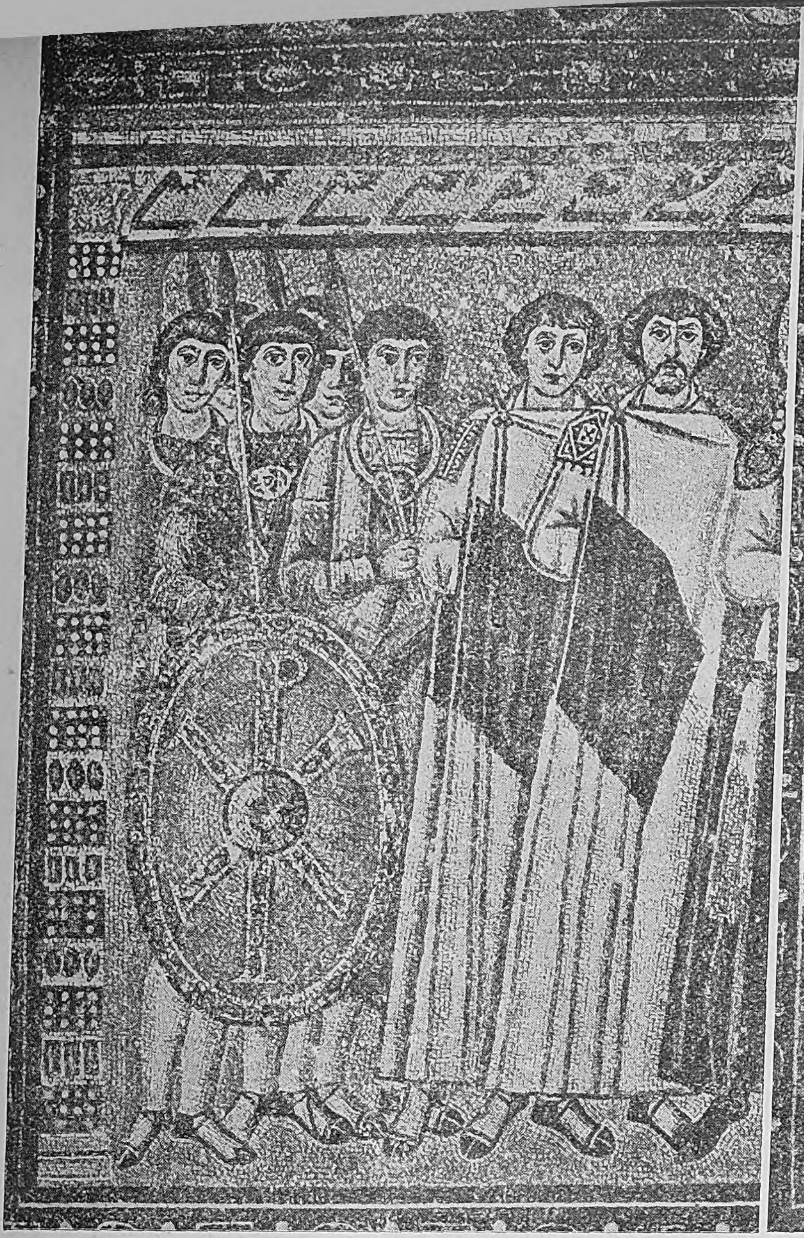

Ραβέννα: 1) Ἀκολουθία τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Τμῆμα μωσαϊκοῦ τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Βιταλίου. 2) Ἀκολουθία τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας. Τμῆμα μωσαϊκοῦ τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Βιταλίου.

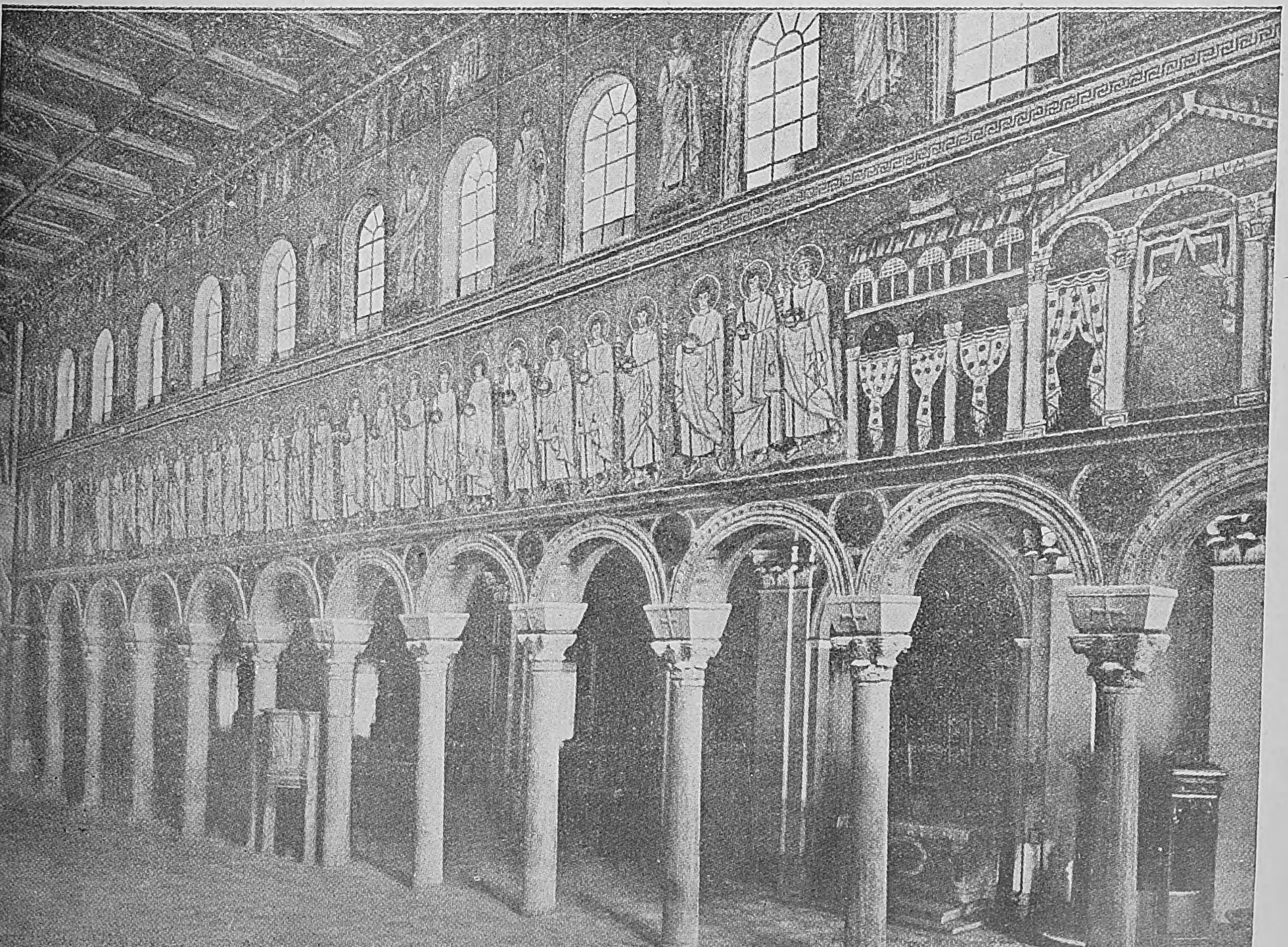

Ραβέννα: Νάρθηξ τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου τοῦ Νέου.

Digitized by Google

τέρων Ὁλλανδῶν προσωπογράφων τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Τὰ πρῶτά του ἔργα ἀνάγονται εἰς τὸ ἔτος 1611. Μεταξὺ τῶν καλλίστων συνθέσεών του τάσσονται αἱ προσωπογραφίαι τῶν ἐνόπλων στρατιωτῶν τοῦ δημοτικοῦ μουσείου τῆς Χάγης, ἔτι δ' αἱ προσωπογραφίαι τοῦ κόμιτος Ἰωάννου Β΄ τοῦ Νασσάου, τῆς Ἀμαλίας-Ἐλισάβετ, συζύγου τοῦ Γουλιέλμου Ε΄ τοῦ Ἔσσε-Κάσσελ, τῆς Ἐρνεστίνης-Ὑολάνδας, κομίσσης τοῦ Νασσάου-Ζίγκεν, τοῦ Οὔγου Γροτίου, τοῦ Γασπάρου ντὲ Κολινῦ καὶ τοῦ Φραγκίσκου ντὲ Μεντόθα.
Ι. Μ. Π.

Ραβεστὸν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐκ θεμελίων (527—565). Α. Θ. Σ.

Ράβι (Ravi) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν, εἷς ἐκ τῶν Πέντε Ποταμῶν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πεντζάμπ. Πηγάζει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κάγκρα, ῥέει διὰ μέσου τοῦ ὑποτελοῦς κράτους Τσάμπα, διέρχεται τὴν ἐπαρχίαν Γκουρντασποὺρ καὶ τέλος εἰσέρχεται εἰς τὸ Πεντζάμπ, ὅπου διερχόμενος ὀλίγον ἔξωθεν τῆς Λαχόρης χύνεται εἰς τὸν Τσενάμπ. Ἔχει ὁλικὸν μῆκος 450 περίπου μιλλίων καὶ τροφοδοτεῖ τρεῖς μεγάλας ἀρδευτικὰς διώρυγας. Η. Π. Γ.

Ραβίκα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλλίφυτον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Ραβὶλ (Rawil) *[Γεωγρ.]*. Αὐχὴν τῶν Ἄλπεων ἐν Ἑλβετίᾳ, μεταξὺ τῶν καντονίων τῆς Βέρνης καὶ τοῦ Βαλαί. Ἀποτελεῖ ὑψίπεδον ἔρημον καὶ βραχῶδες, ὕψους 2.415 μ., περιστοιχιζόμενον ὑπὸ ὑψηλῶν κορυφῶν, ὧν ὑψηλοτέρα εἶναι ἡ *Βίλντχορν* (ὕψ. 3.264 μ.). Σ. Κ. Γ.

Ράβιλχορν (Rawilhorn) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων ἐν Ἑλβετίᾳ, παρὰ τὰ σύνορα τῶν καντονίων Βέρνης καὶ Βαλαί, πρὸς Ν. τοῦ ὁμωνύμου αὐχένος. Ὕψος 2.903 μ. Σ. Κ. Γ.

Ραβινὲ *[Γεωγρ. - Ἱστορ.]*. Χαρακτηριστικὸν ὕψωμα νοτιοδυτικῶς τῆς Γευγελῆς, ὑπὸ ὑψόμετρον 258, ἐπικρατοῦν ἐφ' ἁπάντων τῶν πέριξ ὑψωμάτων. Λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ πλεονεκτήματος τούτου, ἅμα, κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, οἱ Βούλγαροι ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἑλληνοσερβικῆς μεθορίου, ὠργάνωσαν εὐθὺς ἀμέσως, τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου 1915, ἐπὶ τοῦ Ραβινὲ παρατηρητήριον σπουδαιοτάτης σημασίας. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1916 τὸ ὕψωμα τοῦτο οὐδόλως παρηνωχλήθη ὑπὸ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀγγλογάλλων, μόνον δὲ κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἔτους τούτου ἐγκατεστάθησαν ἀσθενῆ τινα γαλλικὰ τμήματα ἔναντι αὐτοῦ, καὶ τὸν Δεκέμβριον 1916 ἐνισχύθησαν ταῦτα σοβαρῶς ὑπὸ μονάδων τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας Σερρῶν, αἵτινες ὠργάνωσαν ἀμυντικὸν μέτωπον καὶ ἤρχισαν τὴν μελέτην ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ Ραβινέ, κατεχομένου τότε ὑπὸ ἀσημάντων βουλγαρικῶν δυνάμεων, αἵτινες εἶχον ὑπὲρ αὐτῶν τὸ φύσει ὀχυρὸν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν τεχνητὴν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν. Τὴν χαραυγὴν τῆς 14ης Μαΐου 1917 ἐξεπέμφθη ἡ ἑλληνικὴ ἐπίθεσις, ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ, ἥτις, μεθ' ὅλην τὴν σοβαρὰν δρᾶσιν τοῦ βουλγαρικοῦ πυροβολικοῦ, ἐκτελοῦντος ἐπὶ συνεχεῖς ὥρας φραγμοὺς πυρός, κατώρθωσε νὰ κατισχύσῃ τῆς βουλγαρικῆς ἀντιστάσεως, καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης νὰ καταλάβῃ τὸ Ραβινέ. Ἡ περὶ τὴν 14ην ὥραν ἐκπεμφθεῖσα βουλγαρικὴ ἀντεπίθεσις, μὲ σκοπὸν τὴν ἀνακατάληψιν τοῦ Ραβινέ, ἀπεκρούσθη σθεναρῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Μεθ' ὅλην ὅμως τὴν ἀπώθησιν, τὸ βουλγαρικὸν πυροβολικὸν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσε βάλλον κατὰ τοῦ Ραβινέ. Ἡ κατὰ τοῦ Ραβινὲ ἐπίθεσις τῆς 14ης Μαΐου 1917 εἶναι χαρακτηριστική, ὡς ἀποτελοῦσα μίαν τῶν πρώτων ἐπιθέσεων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐκτελεσθεῖσαν συμφώνως τοῖς πορίσμασι τῶν ἀγώνων τοῦ γαλλικοῦ (δυτικοῦ) θεάτρου. Ν. Θ. Κ.

Ραβίνθιος (ὁ) *['Αρχ.]*. Ὁ ἔνατος μὴν τοῦ μηνολογίου τοῦ Κοινοῦ τῶν Κρητῶν ἐπὶ Ρωμαίων, ὅτε ἡ Κρήτη ἀπετέλει μετὰ τῆς Κυρήνης μίαν ἐπαρχίαν, ἔχων ἡμέρας 30 καὶ ἀντιστοιχῶν πρὸς τοὺς Μάϊον—Ἰούνιον (12—11). Ε. Γ.

Ραβινιάνι (Ravignani), ***Αἰμίλιος***. Ἀργεντινὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1886. Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μπουένος Ἄϊρες ἔγραψε: «Ἱστορία τοῦ ἀργεντινοῦ πολιτισμοῦ» (1917), «Ἱστορία τοῦ δικαίου ἐν Ἀργεντινῇ» (1924). Η. Π. Γ.

ραβῖνος (ὁ)· βλ.λ. *ραββῖνος*.

ραβιόλια (τὰ) (Ravioles). Φαγητὸν ἰταλικῆς προελεύσεως. Λαμβάνομεν 300 δραμ. ἀλεύρι καὶ 5—6 αὐγά. Θέτομεν τὸ ἄλευρον ἐπὶ μαρμάρου, σχηματίζομεν δὲ εἰς τὴν μέσην αὐτοῦ ἕνα λάκκον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σπάζομεν τὰ 4 αὐγά, ἐκ τῶν ὁποίων κρατοῦμεν τὸ ἀσπράδι τοῦ ἑνὸς διὰ τὸ κατόπιν κόλλημα τῶν φύλλων τῆς ζύμης· προσθέτομεν μισὴ κουταλιὰ τοῦ γλυκοῦ ἅλας καὶ ὀλίγο νερὸ χλιαρό, τὰ ζυμώνομεν καλῶς νὰ γίνουν μία ζύμη σφικτή, ὅπως τοῦ ψωμιοῦ, καὶ τὴν ἀφήνομεν κατὰ μέρος νὰ παραμείνῃ 30—40 λεπτὰ τῆς ὥρας. Λαμβάνομεν κατόπιν 100 γραμ. κρέας ψαχνό, 100 δράμ. βούτυρο, 75 δράμ. τυρὶ παρμεζάνα, ντομάτα, ὀλίγο κρασί, ἅλας, πιπέρι καὶ 2—3 κουταλιὲς τῆς σούπας γαλέττα ψιλή. Κόπτομεν τὸ κρέας μὲ τὴν μηχανὴν καὶ παρασκευάζομεν τὸν κιμᾶν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον (ὅπως δηλαδὴ τὸν κιμᾶν τῶν μακαρονίων), τὸν ἀφήνομεν νὰ καβουρδισθῇ καλῶς καὶ νὰ ἀπορροφήσῃ ὅλον τὸν ζωμόν. Προσθέτομεν τότε δύο-τρεῖς κουταλιὲς τῆς σούπας γαλέτταν ψιλήν, τὸν ἀνακατεύομεν καλῶς μὲ κουτάλι καὶ τὸν ἀποσύρομεν ἀπὸ τὴ φωτιά, ἀφοῦ δὲ μισοκρυώσῃ σπάζομεν ἐντὸς 1—2 αὐγὰ καὶ ρίπτομεν καὶ μία χοῦφτα τυρὶ τριμμένο, τὰ ἀναμιγνύομεν καλῶς καὶ τότε εἶναι ἕτοιμα διὰ τὴν γέμισιν. Κόπτομεν τὴν ζύμην εἰς τέσσαρα ἴσα τεμάχια, ἀλευρώνομεν τὸ πλαστήρι ἢ μάρμαρο καὶ μὲ τὸ παστόξυλο ἀνοίγομεν μὲ κάθε τεμάχιον ζύμης ἕνα φύλλο πάχους μιᾶς δεκάρας σχεδόν. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς φύλλου θέτομεν κατὰ μικρὰ διαστήματα γέμισιν ἀπὸ μισὴ κουταλιὰ τοῦ γλυκοῦ, ἀλείφομεν τὰ διάμεσα χωρίσματα μὲ τὸ κρατηθὲν ἀσπράδι (τὸ ὁποῖον δουλεύομεν μὲ ὀλίγο νερό), ὥστε νὰ κολλήσῃ τὸ δεύτερο φύλλο ἀπ' ἐπάνω καὶ μὴ φεύγῃ ἡ γέμισις κατὰ τὸ βράσιμον. Ἀφοῦ λοιπὸν τεθῇ ἡ γέμισις καὶ ἀλειφθῇ τὸ κάτω φύλλον, τὸ σκεπάζομεν μὲ τὸ δεύτερον καὶ διὰ τοῦ δακτύλου πιέζομεν ὀλίγον τὰ φύλλα ἀπ' ἐπάνω εἰς τὰ διάμεσα χωρίσματα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματισθοῦν μικρὰ τετράγωνα ἔχοντα εἰς τὸ μέσον τὴν γέμισιν. Τὰ κόπτομεν μὲ ροδίτσαν καὶ τὰ θέτομεν ἐπὶ ἀλευρωμένου μέρους διὰ νὰ μὴ κολλήσουν. Ὅταν ἑτοιμασθοῦν ὅλα, ἔχομεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς μεγάλην κατσαρόλαν μὲ ἄφθονον νερὸ καὶ ἀνάλογον ἅλας, ὅταν δὲ βράσῃ τὸ νερό, ρίπτομεν τὰ ραβιόλια (κατὰ τὴν βράσιν δὲ τὰ ἀνακατεύομεν ἐλαφρὰ διὰ νὰ μὴ σβολιάσουν)· ἀφοῦ βράσουν τὰ στραγγίζομεν ὅπως τὰ μακαρόνια, τὰ ζεματίζομεν μὲ ἄφθονον βούτυρον, τὰ σερβίρωμεν δὲ κατὰ στρώσεις μὲ τυρὶ τριμμένο, ἂν δὲ θέλωμεν, τὰ περιλούομεν μὲ σάλτσαν ντομάτας, ἢ σάλτσαν ἀπὸ ψητό. Φ. Α.

Ράβιος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΒΔ. Ἰβερνίας (νῦν Ἰρλανδίας), ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β', 2, 3). Εἶναι ὁ σημερινὸς Erne, ὅστις διαρρέων τὴν κομιτείαν Ντόνεγκαλ (Donegal) καὶ διασχίζων τὴν ὁμώνυμον λίμνην ἐκβάλλει, μετὰ ροῦν 100 χλμ, εἰς τὸν κόλπον Ντόνεγκαλ.
Α. Θ. Σ.

Ραβίριος (Ravirius). Ποιητὴς τῶν αὐγουστείων χρόνων, γράψας ἱστορικὸν ἔπος ἀπολεσθέν, περὶ τῆς ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίας, τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολέμου τοῦ Ὀκταβίου καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἀντωνίου.

— **Ραβίριος** (Ravirius), ***Γάϊος***. Συγκλητικός, καυχηθεὶς τῷ 63 π. Χ. ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πρὸ 36 ἐτῶν φονεύσας τὸν ὀνομαστὸν δήμαρχον Σατορνῖνον. Ὑπὲρ τοῦ Ραβιρίου καὶ κατὰ τῶν αὐταρχικῶν τάσεων τοῦ Καίσαρος ὁ Κικέρων ἐξεφώνησε τότε τὸν «ὑπὲρ Γ. Ραβιρίου, κατηγορουμένου ἐπὶ ἐγκλήματι καθοσιώσεως» λόγον, ὃν ἀνεῦρεν ὁ Niebuhr τῷ 1820 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ.

— **Ραβίριος** (Ravirius), ***Γάϊος-Πόστουμος***. Ρωμαῖος ἱππεύς, ὀπαδὸς τοῦ Καίσαρος, κατηγορηθεὶς ἐπὶ κακώσει καὶ διαρπαγῇ τῆς Αἰγύπτου μετὰ τοῦ Αὔλου Γαβινίου καὶ ὑποστηριχθεὶς ἐπὶ δικαστηρίου ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος διὰ τοῦ λόγου «ὑπὲρ Γ. Ραβιρίου Ποστούμου» τῷ 54 π. Χ. Ν. Σ. Λ.

Ράβκα (Rawka) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Πολωνίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μπσύρα (Bzuru), παραποτάμου τοῦ Βιστούλα.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ὁ *Ράβκα* εἶναι εἷς τῶν τεσσάρων ποταμῶν, ἐν τῇ περιοχῇ τῶν ὁποίων διεξήχθη κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 18 Δεκεμβρίου 1914—10 Φεβρουαρίου 1915 μάχη, φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μάχη τῶν τεσσάρων ποταμῶν» καὶ ἀποτελοῦσα τὴν 3ην μάχην τῆς *Βαρσοβίας* (βλ.λ.).
Ν. Θ. Κ.

Ράβνα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἴσωμα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

— **Ράβνα, *Κάτω*** — *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μαραθοῦσα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς.

Ραβοστήβα *[Γεωγρ.]* Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίννων (βλ.λ. *Ραχοστίβα*).

Ραβουλήιος *Μάνιος*. Ὀνομαστὸς πατρίκιος, εἷς τῶν δέκα ἀνδρῶν, οἵτινες τὸ δεύτερον ἐξελέγησαν τῷ 449 π. Χ., ἵνα ὑπὸ τὸν Ἄπιον Κλαύδιον συντάξωσι τὴν ρωμαϊκὴν νομοθεσίαν (νόμους τῶν Δώδεκα πινάκων). Ν. Σ. Λ.

ράβω· δημοτ., ἀντὶ *ράπτω* (βλ. λ.)· || παροιμ. «ράβε ξήλωνε, δουλειὰ νὰ μὴ σοῦ λείπῃ» ἐπὶ ματαιοσχόλου· || «κόβει καὶ ράβει» φλυαρεῖ ἀκατασχέτως.

Ραβὼν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Δακίας, ὅστις, πηγάζων ἀπὸ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων (Montes Serrorum), ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως μετὰ τὴν πύλιν Αὐγούστας (νῦν Ogust). Σήμερον καλεῖται Jiu ἢ Szil. Α. Θ. Σ.

Ραβώνιος, καὶ ***Ἀβώνιος Λεύκιος***. Ὁ κατὰ τὸ 74 π. Χ. συγκλονήσας τὴν Ρώμην ἕνεκα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ του πρὸς τὸν πραίτωρα Κόϊντον Οὐέρρην. Ν. Σ. Λ.

ράγα (ἡ), καὶ *ρῶγα* (ἡ μετ' ὀξείας)· δημοτ., ῥάξ: «ράγες ἀπὸ ροδίτη, — ἀπὸ σταφίδα»· || ἡ θηλὴ τοῦ μαστοῦ: «βυζαίνει καὶ δαγκώνει τὴ ράγα».

Ραγάδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀργάνης τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 326. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιλὶτζ-Ἀλῆ*.

ραγαδίολος (ὁ) (Ragadiolus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον τὸ μοναδικὸν εἶδος *ραγαδίολος ὁ ἐδώδιμος* (Ragadiolus edulis), πόαν φυομένην εἰς πάσας τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας καὶ λαχανευομένην.
Δ. Ν. Π.

ραγαθήριον (τὸ) (Rhagatherium) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀνθρακοθηριιδῶν βουνοσελενοδοντίων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων πισσοσιδηρομεταλλευμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Mormont καὶ Sigmaringen. Συνώνυμον: *ὑοπόταμος*. Γ. Κ. Γ.

Ράγαι, ἢ ***Ραγαί***, ἢ ***Ράγα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορείου Μηδίας, ἥτις ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ταύτης πόλεώς της καὶ *Ραγιανὴ* ἐκαλεῖτο. Ἔκειτο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἰασονίου καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἐκβατάνων εἰς Κασπίας πύλας ὁδοῦ. Κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων εἰς Βαβυλῶνα, μέρος τούτων ἀπεστάλη, κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 330 π. Χ. ἀνεπαύθη ἐν ταύτῃ ἐπ' ὀλίγον, μετὰ ἐσπευσμένην ἕνδεκα ἡμερῶν πορείαν ἐκ τῆς πρωτευούσης τῆς Μηδίας Ἐκβατάνων, ἡ στρατιὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, πληροφορηθέντος ἐν αὐτῇ ὅτι ὁ διωκόμενος ὑπ' αὐτοῦ βασιλεὺς Δαρεῖος εἶχεν ὑπερβῇ τὰς Κασπίας πύλας καὶ εἶχε προχωρήσει ἐπὶ τῆς εἰς Βακτριανὴν ἀγούσης ὁδοῦ. Τὴν Ράγαν, καταστραφεῖσαν ὑπὸ σεισμῶν, ἀνέκτισεν ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος Νικάτωρ, μετονομάσας ταύτην Εὔρωπὸν (*Στρ.* C. 524). Βραδύτερον ἡ Ράγα ἦτο ἡ ἐαρινὴ πρωτεύουσα τῶν βασιλέων τῶν Πάρθων, Ἀρσακία ὑπὸ τούτων καλουμένη. Τινὲς ὅμως (Πλίνιος, Πτολεμαῖος) διακρίνουσιν ἀλλήλων τὰς πόλεις Εὔρωπὸν καὶ Ἀρσακίαν. Ἡ Ράγα κατεστράφη κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Μογγόλων ὑπὸ τὸν Τζενγκὶς Χάν. Ἡ τοποθεσία της ἐξηκριβώθη δι' ἀνασκαφῶν μετὰ ἐπιμελῆ ἔρευναν τοῦ Ousely, ὅστις ἀνεῦρε τὰ ἐκτενῆ ἐρείπια ταύτης εἰς ἀπόστασιν δύο ὡρῶν πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς περσικῆς πόλεως Τεχεράνης. Εἰς τὴν Ράγαν εἶχε γεννηθῆ ὁ περίφημος καλίφης Χαροὺν-ἀλ-Ρασίδ. Περσιστὶ καλεῖται *Ραΐ*. ΚΑΨ.

ραγάνι (τό)· δημοτ. ναυτ., στρόβιλος καταιγίζων (διεθν. *οὐραγκάν*, ἀρχ. *τυφών*).

ραγάς, *—άδος* (ἡ)· ρῆγμα, σχισμή, κοιν. *χαραματιά*.

— *[Βοτ.]* Καλοῦνται *ραγάδες* αἱ σχισμαί, αἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς τὰς νευρώσεις τῶν φύλλων φυτῶν τινων καὶ πολλάκις συγχέονται μὲ τὰ στόματα τοῦ φύλλου. Αἱ ραγάδες χρησιμεύουσιν εἰς τὰ φύλλα πρὸς ἔκκρισιν διαφόρων ὑδαρῶν οὐσιῶν ἢ καὶ ὕδατος. Δ. Ν. Π.

— *[Δερματολ.]* Ἡ *ραγὰς* εἶναι λύσις τῆς συνεχείας τοῦ δέρματος, ἀναφαινομένη εἰς τὰς πτυχὰς αὐτοῦ, ἰδίᾳ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ στόματος, εἰς τὸν μαστόν, τὸν πρωκτὸν καὶ τὴν πόσθην. Αἱ ραγάδες γεννῶνται ἐκεῖ ὅπου τὸ δέρμα ἔχασε τὴν ἐλαστικότητά του, εἶναι δὲ ἄλλοτε ἐπιπόλαιαι, ἄλλοτε βαθεῖαι. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶναι αἱ ραγάδες τοῦ μαστοῦ καὶ αἱ τοῦ πρωκτοῦ. 1) *Ραγάδες τοῦ μαστοῦ*. Αὗται ἀναπτύσσονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς θηλῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θηλασμοῦ. Τὰ κύρια αἴτια τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν εἶναι ἡ λεπτότης τοῦ δέρματος, ὁ συνεχὴς ἐμποτισμὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ σιάλου τοῦ παιδίου, συντελούσης καὶ τῆς ἐξωτερικῆς μολύνσεως διὰ μικροβίων. Αἱ θηλάζουσαι γυναῖκες αἰσθάνονται ἐκ τούτων πόνους ἰσχυρούς, ἰδίᾳ κατὰ τὸν θηλασμόν, ἐκνευρίζονται, χάνουσι τὸν ὕπνον των, συνέπεια δὲ τούτου εἶναι καὶ ἡ διαταραχὴ τῆς ἐκκρίσεως τοῦ γάλακτος. Ἡ θεραπεία ὀφείλει πρὸ παντὸς νὰ εἶναι προληπτική. Ἕνα μῆνα πρὸ τοῦ τοκετοῦ αἱ πρωτοτόκοι ἰδίᾳ ὀφείλουσι νὰ πλύνωσι τὰς θηλάς των τακτικῶς δι' οἰνοπνεύματος, κονιὰκ ἢ ρουμίου ἢ διὰ διαλύματος στυπτηρίας. Μετὰ τὸν τοκετὸν νὰ κανονίσωσι τὰς ὥρας τοῦ θηλασμοῦ, ὥστε νὰ μὴ γίνεται συχνά, καὶ οὕτω νὰ μὴ παραμένῃ ἡ θηλὴ διαρκῶς ἐμπεποτισμένη ὑπὸ γάλακτος ἢ τοῦ σιάλου τοῦ παιδίου. Ἅμα ἀναφανῶσιν αἱ ραγάδες, νὰ προφυλαχθῇ ἡ θηλὴ ὑπὸ ἐλαστικῆς θηλήθρας, νὰ καθαρίζεται τακτικῶς δι' ἀντισηπτικῶν φαρμάκων καὶ νὰ ἀλείφεται διὰ βορικούχου ἀλοιφῆς. 2) *Ραγάδες τοῦ πρωκτοῦ*. Αὗται εἶναι συνήθως στεναὶ καὶ ἐπιμήκεις, ἑδράζουν ἐπὶ

Digitized by Google

τῆς παρυφῆς τοῦ πρωκτοῦ καὶ παρακολουθοῦνται ὑπὸ πόνων ἐντόνων. Τὰ προκαλοῦντα αἴτια εἶναι ἡ δυσκοιλιότης, τραυματισμοὶ διάφοροι, τὸ ἔκζεμα, ἡ βλεννόρροια, αἱ αἱμορροΐδες. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς καυτηριάσεις διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου, εἰς τὴν χρῆσιν ἀλοιφῶν, πρὸ παντὸς ὅμως χρειάζεται ριζικὴ θεραπεία τοῦ προκαλοῦντος αὐτὰς αἰτίου. Κ. Κ. Κ.

ραγδαῖος, *—α, —ον*· ὁ ράγδην ἐπερχόμενος, ὁρμητικός, σφοδρός, ἰσχυρός, συνήθως ἐπὶ βροχῆς: «κατελήφθησαν ὑπὸ ραγδαίας βροχῆς»· || συνεκδ., «ἡ κατάπτωσις ἐπῆλθε ραγδαία», «ἐπίθεσις —, δίωξις ραγδαία».—Ἐπίρρ. *ραγδαίως*.

ραγδαιότης, *—ητος* (ἡ)· σφοδρότης, ὁρμητικότης.

ράγδην· ἐπίρρ., σφοδρῶς, ὁρμητικῶς.

Ράγετς *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας, παραπόταμος τοῦ Ἐριγῶνος, μεθ' οὗ ἑνοῦται ὀλίγον πρὸ τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Ἀξιοῦ. Διὰ τῆς κοιλάδος αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἀνοίγεται πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Μοναστηρίου—Περλεπὲ—Βελεσσῶν. Ι. Σ. Σ.

ραγὴ (ἡ) *[Χειρουργ.]*· βλ. λ. *ρωγμή*.

Ραγὴπ *πασᾶς, Μεχμέτ*. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, διάσημος καὶ ὡς συγγραφεὺς καὶ ὡς ποιητής, ἐπιλεγόμενος *Κοτζᾶ-Ραγὴπ* (Γέρω Ραγήπ). Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1699. Ὑπηρετήσας εἰς πολλὰς διοικητικὰς θέσεις, διωρίσθη τῷ 1738 ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, κατόπιν γενικὸς διοικητὴς Αἰγύπτου καὶ τέλος τῷ 1757 μέγας βεζύρης, διατελέσας τοιοῦτος ἐπὶ ἑπταετίαν ὑπὸ τοὺς σουλτάνους Ὀσμὰν τὸν Γ' καὶ Μουσταφᾶ τὸν Γ', οὗτινος ἐνυμφεύθη καὶ τὴν ἀδελφήν. Ἀπέθανε τῷ 1763. Διεκρίθη ὡς σοβαρὸς πολιτικός, ἔχων σύμβουλον τὸν ἰδιαίτερον ἰατρόν του Ὑψηλάντην (Ἰωάννην). Εἶναι ὁ πρῶτος ἀποπειραθεὶς νὰ συνάψῃ σημμαχίαν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Πρωσσίας. Τὸ ὄνομά του εἶναι συνδεδεμένον μὲ τὸ σχέδιον τῆς συνδέσεως τῆς Προποντιδος μετὰ τοῦ Εὐξείνου διὰ διώρυγος, ἥτις ἐκ τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας θὰ ἐχρησιμοποίει τὴν λίμνην τῆς Σαπάντζας καὶ τὸν Σαγγάριον. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον, ὅπερ εἶχε στρατηγικὴν καὶ ἐμπορικὴν σπουδαιότητα, διότι θὰ ἐσυντόμευε σημαντικῶς τὰς μεταξὺ Προποντίδος καὶ Εὐξείνου συγκοινωνίας, ἀπέτυχε, παρὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν πρεσβευτῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως σεως τὸν γαμβρόν του βαρῶνον *Τὸτ* (βλ. λ.) ὡς συνεργάτην τῶν Τούρκων μηχανικῶν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἵδρυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὴν φερώνυμον βιβλιοθήκην, σῳζομένην μέχρι σήμερον. Ἔγραψεν ἀραβιστὶ ἐπίτομον ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Σεφίνετ-οὺλ-οὐλοὺμ» (=Ἡ ναῦς τῶν ἐπιστημῶν), διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρὰ τοῦ σουλτάνου πλούσιον χρηματικὸν δῶρον. Ὑπάρχει καὶ συλλογὴ ποιημάτων του (διβὰν) εἰς τὴν τουρκικήν. Ν. Μ.

ράγια (ἡ)· βλ. λ. *ραΐα*.

Ραγία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαβυλωνίας ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 19) «παρὰ τὰ ἕλη καὶ τὴν Ἀραβίαν». Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

ραγιαδισμὸς (ὁ)· ἡ ἰδιότης, ὁ τρόπος τοῦ φέρεσθαι τοῦ ραγιᾶ, δουλοπρέπεια.

Ραγιὰν *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βάθη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Ραγιανὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ βόρειος Μηδία, καλουμένη καὶ Ραγιανὴ ἀπὸ τῆς πρωτευούσης της Ράγας ἢ Ραγῶν.

ραγιᾶς (ὁ). Ὁ μὴ Μουσουλμᾶνος Ὀθωμανὸς ὑπήκοος ἐπὶ σουλτανικοῦ καθεστῶτος. Ἡ λέξις, οὖσα ἀραβική, εἶναι πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ (*ρα'γιᾶ*), σημαίνουσα ποίμνιον καὶ καθιερωθεῖσα πρὸς ὑποδήλωσιν τῶν μὴ μουσουλμανικῶν λαῶν, οἵτινες, ὑποδουλωθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτητῶν, ἐκυβερνῶντο ὑπ' αὐτῶν, ἀφεθέντες κατὰ χάριν εἰς τὴν ζωήν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ δικαίου ἐπιβαλλομένους φόρους. Βαθμιαίως, ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν μεταρρυθμιστικῶν ἰδεῶν, ἐπεκράτησεν ἡ θεωρία ὅτι ἡ διακυβέρνησις τῶν μὴ Μουσουλμάνων ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου ἀνετέθη εἰς αὐτὸν θεόθεν, διὸ καὶ εἶναι ὑπόχρεως νὰ προστατεύῃ αὐτούς, ὧν ὑπόλογος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ.

Ἑλληνιστὶ ἡ λέξις ραγιᾶς ἐσήμαινεν Ὀθωμανὸς ὑπήκοος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν Ἕλληνα καὶ γενικῶς πρὸς τὸν ξένον ὑπήκοον.

Οἱ ραγιάδες τῆς τέως Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας περιελάμβανον τοὺς Ἕλληνας (τὸ ρωμαίικον ἔθνος, Ροὺμ μιλλετί), τοὺς Ἀρμενίους (Ἐρμενὶ μιλλετί), τοὺς Ἀρμενοκαθολικοὺς (Ἐρμενὶ κατολὶκ μιλλετί), τοὺς Λατίνους (Ροὺμ κατολὶκ ἢ λατὶν μιλλετί), τοὺς Ἑβραίους (Γιαχουδῆ μιλλετί), εἰς οὓς προσετέθησαν ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ οἱ Βούλγαροι.

Εἰς παλαιοτέρους χρόνους, πρὸ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Τανζιμάτ, οἱ ραγιάδες ἔφερον ἰδιαιτέραν ἐνδυμασίαν, μὴ ἐπιτρεπομένου εἰς αὐτοὺς νὰ ἐνδύωνται ὡς ἡ κρατοῦσα φυλὴ τῶν Τούρκων.

Ἡ ὀνομασία ραγιᾶς κατηργήθη διὰ τοῦ 6ου ἄρθρου τοῦ σουλτανικοῦ διαγγέλματος (χάττι-σερὶφ) τοῦ 1856, ὡς ὑβριστική, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς λέξεως *τεμπαᾶ* (=ὑπήκοοι). Ν. Μ.

ραγιᾶς (ὁ) (rajah). Ἰνδὸς ἡγεμὼν (βλ. λ. *ρατζᾶ*).

ραγίδιον (τὸ) (Rhagodia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χηνοποδιοειδῶν* ἢ *χηνοποδιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ ἀνεπτυγμένας πόας ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ραγίδιον τὸ κύπτον* (Rhagodia natans), *ραγίδιον τὸ λογχοφόρον* (Rhagodia hastata) καὶ *ραγίδιον τὸ ἀκανθῶδες* (Rhagodia spinosa). Ἅπαντα πολλαπλασιάζονται διὰ σπορᾶς, εὐδοκιμοῦν εἰς ὑφαλμύρους γαίας καὶ ἀποτελοῦσι νομευτικὸν χόρτον. Δ. Ν. Π.

ραγίζω, *καὶ ραΐζω*· δημοτ., ὑφίσταμαι ραγάδα, ρήγνυμαι: «ἐρράγισε τὸ ποτήρι, —τὸ γυαλί, —ἡ στάμνα»· || μεταφ., κάμνω τι νὰ ραγῇ: «πρόσεξε μὴ ραγίσῃς τὴ στάμνα»· || μεταφ., «ραγίζει ἡ καρδιά μου» σπαράσσεται ἡ καρδιά μου, λυποῦμαι ἰσχυρῶς: «τὸν βλέπω καὶ ραγίζει ἡ καρδιά μου»· || καὶ μεταφ. «μὲ τὰ λόγια σου μοῦ ραγίζεις τὴν καρδιά» (ἐκ τοῦ ἀορ. *ἐρράγην — ἐρράγησαν — ἐράγισα — ραγίζω*).

ράγιον (τὸ) (Rhagium) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους. Ἐκ τῶν 12 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους τὰ 5 ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι τὸ *ράγιον τὸ γραμμωτὸν* (Rhagium lineatum), ὅπερ ἔχει κεφαλὴν ἐπιμήκη, κυλινδρικήν, διωγκωμένην κατὰ τὸ ρύγχος, κεραίας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ λεπτάς, θώρακα σχεδὸν τριγωνικόν, κοιλίαν τετραγωνικὴν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα καὶ ᾠοειδῆ κατὰ τὸ ὀπίσθιον καὶ πόδας μετρίως μακρούς. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς μὲ στιλπνὰς μεταλλικὰς ἀποχρώσεις καὶ ἐπὶ τῆς ράχεως φέρει λεπτὰς ἐπιμήκεις λευκὰς γραμμώσεις. Δ. Ν. Π.

Ραγίου *μονή*. Μονὴ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φιλιατῶν τῆς Ἠπείρου, ἐκτισμένη παρὰ τὴν θάλασσαν, ἀπέναντι τῆς νήσου Κερκύρας, ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Κάστρο-Σούβλιαση Πότε ἐκτίσθη ἡ μονὴ αὐτὴ μᾶς εἶναι ἄγνωστον, ἐκ μαρτυριῶν ὅμως τινῶν συνάγομεν ὅτι ἀνήκει πάντως εἰς τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Καταστραφεῖσα ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 1865 ὑπὸ τοῦ Ἠπειρώπου μητροπολίτου Προύσης Ναθαναήλ. Χ. Ι. Σ.

ράγισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ραγίζω: «τὸ ράγισμα τῆς στάμνας,—τοῦ ποτηριοῦ».

ραγίτης (ὁ) (Rhagit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ βισμουθίου ἔνυδρον, ὁ χημικὸς τύπος τοῦ ὁποίου εἶναι:

$$Bi(BiO)_9 [AsO_4]_4 9H_2O$$

Ἔχει σκληρότητα 5, εἰδικὸν βάρος 6,82 καὶ χρῶμα κιτρινοπράσινον καὶ ἐνίοτε κίτρινον κηρῶδες. Ἀπαντᾷ εἰς μικρὰ βοτρυοειδῆ συσσωματώματα μὲ ὀρυκτά τινα τοῦ οὐρανίου εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Neustädtel παρὰ τὸ Schneeberg. Γ. Β.

Ραγκαβᾶς *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ καὶ ἱστορικὴ συνοικία τῶν Ἀθηνῶν, ὀφείλουσα τὴν ὀνομασίαν της εἰς τὸν ἐνοριακὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Ραγκαβᾶ καὶ ἀποτελοῦσα νῦν τμῆμα τῆς συνοικίας τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ὁ Ραγκαβᾶς ἀνῆκεν εἰς τὴν περὶ τὴν Ἀκρόπολιν ὀχυρωματικὴν ζώνην, γνωστὴν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *πλάτωμα τῆς Γερλάδας* ἢ *Ριζόκαστρον*. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, τὸ τμῆμα τοῦτο ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ ἀριστοκρατικώτερα τῆς πόλεως, ἐξαιρετικὴν γνωρίσαν, κατὰ τὸν Η' καὶ Θ' αἰῶνα, αἴγλην, τὴν ὁποίαν ἐπαυξάνει ἡ ἀνάμνησις τῆς διαμονῆς δύο αὐτοκρατειρῶν, τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Θεοφανοῦς. Εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ὁ Ραγκαβᾶς καὶ τὰ σκαλάκια τοῦ Ἅϊ Νικόλα ὑπῆρξαν ἀπὸ τὰς κοιτίδας τοῦ ἀθηναϊκοῦ ρωμαντισμοῦ. Δ. Γ. Φ.

Ραγκαβῆς. Βυζαντινὸς οἶκος, καταγόμενος ἐκ τοῦ αὐτοκράτορος *Μιχαὴλ τοῦ Ραγκαβὲ* (811—813). Πρῶτος γνωστὸς φέρων τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ πατρίκιος *Ραγκαβέ*, πάππος τοῦ Μιχαήλ, περὶ τὸ 700 — 770. Τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ *Θεοφύλακτος*, μέγας δρουγγάριος Δωδεκανήσου, ὁ μετ' ἄλλων ἀρχόντων στασιάσας κατὰ τῆς αὐγούστης Εἰρήνης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου (765), συλληφθεὶς καὶ καρεὶς μοναχός. Σύζυγος τοῦ Θεοφυλάκτου ἦτο Μαρία ἡ Μελισσηνή, θυγάτηρ τοῦ πατρικίου Εὐγενίου Μελισσηνοῦ. Τοῦ Θεοφυλάκτου καὶ τῆς Μαρίας υἱὸς ἐγένετο ὁ αὐτοκράτωρ *Μιχαὴλ Α'* (βλ. λ.). Ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Μιχαὴλ διεκρίθησαν ὁ πρωτότοκος *Φλαβιανὸς Θεοφύλακτος*, ὁ στεφθεὶς βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῇ 25 Δεκεμβρίου 811 καὶ νυμφευθεὶς θυγατέρα Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Ἕτερος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Α' ἦτο ὁ *Νικήτας* ἢ πατριάρχης *Ἰγνάτιος* (βλ. λ.).

Παῦλος ὁ Ξηροποταμινός. Υἱὸς Φλαβιανοῦ Θεοφυλάκτου καὶ υἱωνὸς Μιχαὴλ Α'. Ἀνήγειρεν ἐν Ἄθωνι τὴν μονὴν Ξηροποτάμου, ἧς ἐξελέγη ἡγούμενος ἐν ἔτει 928, αὐξήσας καὶ πλουτίσας αὐτὴν διὰ δωρεᾶς τοῦ βασιλέως Ρωμανοῦ.

Δημήτριος Ραγκαβῆς. Δοὺξ τῆς Αἴνου καὶ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καταφυγὼν εἰς Ρώμην μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐν ἔτει 1466.

Ἀνδρόνικος Ραγκαβῆς. Μέγας χαρτοφύλαξ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, γεννηθεὶς τῷ 1625 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1717. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μεγάλῃ Σχολῇ τοῦ Γένους, εἰσελθὼν δ' εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο διαδοχικῶς καὶ ἐπὶ βραχὺ ἐκκλησιάρχης, πρωτοκανονάρχης, πρωτόδικος, μέγας ἐκκλησιάρχης, μέγας ρήτωρ καὶ μέγας χαρτοφύλαξ, ἐνυμφεύθη δ' Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος Μολδοβλαχίας Ἀντωνίου Ρωσέττη, ἥτις ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1692.

Μανουὴλ Ραγκαβῆς, ἐπονομαζόμενος *Λαμπρινός*. Υἱὸς τοῦ χαρτοφύλακος Ἀνδρονίκου, γεννηθεὶς τῷ 1665 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1745. Ἐχρημάτισε μέγας μπάνος Βλαχίας, ἐνυμφεύθη δὲ τῷ 1708 τὴν ἡγεμονίδα Βαλάσσαν (Λευκήν), θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος Κωνστ. Βραγκοβάνου, ἥτις ἀπεβίωσε τῷ 1752. Ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ τοῦ ἔτους 1745, ὁ Μανουὴλ ἀναφέρει τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, οἷς κληροδοτεῖ διάφορα ποσά, τὸ δὲ πλεῖστον τῆς περιουσίας ἑαυτοῦ καὶ τῆς συζύγου του διαθέτει ὑπὲρ τῆς λαμπρᾶς ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπαρχούσης ἐκκλησίας τῶν Βασσαράβα.

Ἰάκωβος Ρίζος Ραγκαβῆς. Μέγας σπαθάρης (1716—1779). Γενόμενος πενθερὸς τῶν δύο συγχρόνως ἡγεμονευόντων ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυΐᾳ αὐθεντῶν Γκίκα καὶ καπουκεχαγιᾶς αὐτῶν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, κατέστη πλουσιώτατος καὶ πανίσχυρος μεταξὺ τῶν Φαναριωτῶν καὶ ἐν τοῖς πατριαρχείοις. Ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ (1730—1735), ἐπανακάμψας δὲ διωρίσθη καμαράσης τοῦ ἡγεμόνος Ν. Μαυροκορδάτου καὶ ἐνυμφεύθη Σμαράγδαν Ἀδ. Μουρούζη.

Γεώργιος Ραγκαβῆς. Μέγας ποστέλνικος Βλαχίας, υἱὸς τοῦ Ἰακώβου, νυμφευθεὶς Ραλοῦν, θυγατέρα Νικολάου Σούτζου, μεγάλου διερμηνέως καρατομηθέντος ἐν ἔτει 1769, καὶ ἀδελφὴν τοῦ τελευταίου Ἕλληνος ἡγεμόνος Βλαχίας Ἀλεξάνδρου Σούτζου. Ἐφιλοτέχνησεν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῆς «Ἀμίντας» τοῦ Τάσσου καὶ τοῦ «Πιστοῦ ποιμένος» τοῦ Γουαρίνη.

Ἰάκωβος Ραγκαβῆς. Μέγας ποστέλνικος Βλαχίας, υἱὸς τοῦ Γεωργίου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1779 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1855. Ἐνυμφεύθη Ζωήν, θυγατέρα τοῦ μεγάλου ποστελνίκου Εὐσταθίου Λαπίθη, ἧς ἡ ἀδελφὴ Μαρία ἦτο σύζυγος Ἀλεξάνδρου Σούτζου, υἱοῦ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαήλ. Συνέγραψε μέγα ἀρχαιολογικὸν καὶ τοπογραφικὸν ἔργον, τὰ «Ἑλληνικά», καὶ ἀρίστας ἐμμέτρους μεταφράσεις τῆς «Αἰνειάδος» τοῦ Βιργιλίου καὶ δραμάτων τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Ρακίνα. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὸν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ θείου του ἡγεμόνος Ἀλ. Σούτζου, ὁ Ἰάκωβος κατέφυγεν οἰκογενειακῶς εἰς Ὀδησσόν, ἅμα δὲ τῷ διορισμῷ τοῦ Ἰ. Καποδίστρια ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας.

Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς. Υἱὸς τοῦ Ἰακώβου, σοφὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας, ποιητής, συγγραφεὺς κλπ., γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1892. Ἐνυμφεύθη τῷ 1840 τὴν Καρολίναν-Χριστίνην Σκὴν τοῦ Ρούβισλω. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Μονάχου ὡς ὑπότροφος τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Α' καὶ ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, μεθ' οὗ κατετάγη ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ, ἀλλὰ ταχέως παραιτηθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τῷ 1832, ἐπὶ πρωθυπουργίας Ἰ. Κωλέττη καὶ ὑπουργοῦντος τῆς Παιδείας τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ πατρός του Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ, ὁ Α. Ρ. Ραγκαβῆς διωρίσθη πρῶτος πάρεδρος ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἤτοι σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τούτου· ὡς τοιοῦτος δὲ κατήρτισε τὸ πρῶτον σχέδιον ὀργανισμοῦ τοῦ πανεπιστημίου, τὸν ὀργανισμὸν τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν γένει, τὸν κανονισμὸν τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας», ἧς διετέλεσε γραμματεὺς μέχρι τοῦ 1850, καὶ τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος», ἐν ᾗ ἐδημοσίευσε διαφόρους αὐτοῦ μελέτας. Τῷ 1837 ἐξέδωκε δύο τόμους «Μαθηματικῶν προβλημάτων» καὶ ἕνα τόμον διαφόρων αὐτοῦ ποιημάτων καὶ τὴν τραγῳδίαν «Φροσύνη». Τῷ 1841 συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσε διὰ τοῦ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ τρίτομον «Ἑλληνικὴν χρηστομάθειαν», εἰσαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου εἰς τὰς τρεῖς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τάξεις. Τὸ ἐπιὸν

Digitized by Google

ἔτος μετετέθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ὡς σύμβουλος τοῦ ὑπουργοῦ Ἰ. Χρηστίδου, ὅστις ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν σύνταξιν τῶν σχεδίων νόμων τῶν διαφόρων τοῦ ὑπουργείου τμημάτων. Τότε, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γερμανικῶν νόμων, συνέταξεν ὀργανισμὸν τῆς ἐθνοφυλακῆς, ὅστις ἐγένετο νόμος τοῦ κράτους μετὰ τὴν προκήρυξιν τοῦ Συντάγματος (3 Σεπτεμβρίου 1843), ὅτε παρῃτήθη τὸ ὑπουργεῖον Κριεζῆ. Ἐν ἔτει 1842 ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως τῆς «Συλλογῆς τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων». Τῷ 1844 ἐπαύθη τῆς ὑπηρεσίας δυνάμει τοῦ περὶ αὐτοχθόνων ὑπαλλήλων ψηφίσματος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Ἀλλὰ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1844, διορισθέντος τοῦ Ἰ. Κωλέττη πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας, διωρίσθη ὁ Ραγκαβῆς καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, ὅπερ ἐπετρέπετο ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτοχθόνων νόμου. Τὸ ἐπιὸν ἔτος συνέταξε καὶ ἐξέδωκε τὴν κωμῳδίαν «Τοῦ κουτρούλη ὁ γάμος», μεταφρασθεῖσαν καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἐκδοθεῖσαν μετὰ μουσικῆς τοῦ καθηγητοῦ Δανχάουζερ τοῦ ἐν Παρισίοις ᾠδείου. Ἐν ἔτει 1849 ἤρξατο, μετὰ τοῦ Ν. Δραγούμη καὶ Κ. Παπαρρηγοπούλου, τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ «Πανδώρα», ἐν ᾧ πολλὰ αὐτοῦ διηγήματα κατεχωρίσθησαν. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐδημοσίευσε κεχωρισμένως τὸ μακρότερον τῶν διηγημάτων τούτων, τὸν «Αὐθέντην τοῦ Μωρέως», μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Διδιὲ καὶ γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ Ἔλισσεν. Ἐν ἔτει 1850 μετέβη οἰκογενειακῶς εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐκεῖ συγγενῶν τῆς συζύγου του. Ἐν ἔτει 1855 ἀνέλαβε, τῇ προτροπῇ τοῦ γενικοῦ ἐφόρου Λουδ. Ρός, καὶ ἐξετέλεσε τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ παρὰ τὸ Ἄργος Ἡραίου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος Ἀθηναίων. Τῇ 14 Φεβρουαρίου 1856, ὑπὸ πρωθυπουργὸν τὸν Δ. Βούλγαρην, διωρίσθη ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐν ἄλλοις διεπραγματεύθη τότε μετὰ τοῦ Εὐαγ. Ζάππα τὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ζαππείου μετ' ἐκθέσεων, ἀγώνων κλπ. καὶ μετὰ τοῦ Σ. Σίνα τὰ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἀστεροσκοπείου καὶ τῆς ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἧς συνέταξε καὶ σχέδιον ὀργανισμοῦ. Προσέτι διὰ τῶν ἐν Πετρουπόλει ὁμογενῶν ἐπέτυχε τὴν ἐν Ἀθήναις ἵδρυσιν δημοτικοῦ βρεφοκομείου καὶ μουσείου ἀρχαιοτήτων. Τῇ 20ῇ Μαΐου 1859 παρῃτήθη τὸ ὑπουργεῖον Μιαούλη καὶ ὁ Ραγκαβῆς μετ' αὐτοῦ.

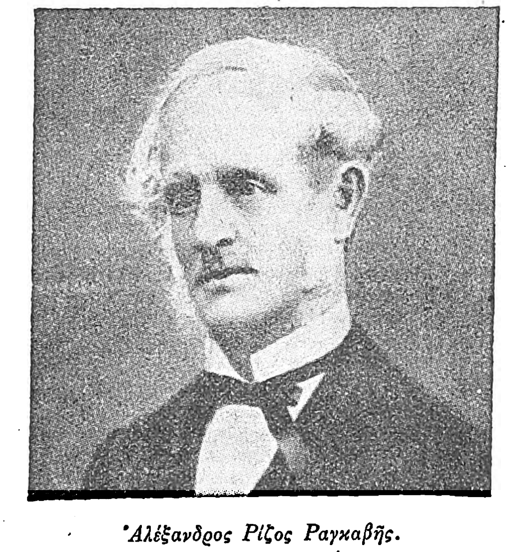

Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς.

Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν καὶ τρίμηνον πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ νέου βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α', ὁ Ραγκαβῆς ἀπεφάσισε τὴν ἔκδοσιν ἡμερησίας ἐφημερίδος ὑπὸ τὸ ὄνομα «Εὐνομία», ἧς τὸ πρῶτον φύλλον ἐξεδόθη τῇ 11 Αὐγούστου 1862. Ἐξακολουθῶν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἐδημοσίευσεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1866 τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας», ἤρξατο καὶ τῆς συντάξεως τῶν «Πολιτικῶν ἀρχαιοτήτων», ἐξελέγη πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου, ἐξέδοτο δὲ καὶ τὸ ἔμμετρον αὐτοῦ δρᾶμα «Οἱ τριάκοντα τύραννοι». Τῇ 14 Ἀπριλίου 1867 διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Οὐασιγκτῶνι, ἔχων ὡς πρῶτον γραμματέα τῆς πρεσβείας τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Κλέωνα*, εἰργάσθη δὲ μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῶν θυμάτων τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Τῇ 5 Ἰουνίου 1868 ἀνεκλήθη εἰς Ἀθήνας καὶ διωρίσθη ἐπὶ τῷ αὐτῷ βαθμῷ εἰς Παρισίους, μεγάλως δὲ διεκρίθη ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κατὰ τὴν σύγκλησιν τοῦ διὰ τὸ κρητικὸν ζήτημα συνελθόντος συνεδρίου τῶν Παρισίων. Τῇ 7 Μαρτίου 1869 μετετέθη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἀνασύνδεσιν τῶν μετὰ τῆς Τουρκίας διπλωματικῶν σχέσεων, διακοπεισῶν κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν. Τῇ 4 Ἰουνίου 1871 ἀνεκλήθη εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐν Παρισίοις θέσιν αὐτοῦ. Ἐν Παρισίοις εἰργάσθη κυρίως πρὸς λύσιν τοῦ λαυριακοῦ ζητήματος. Ἐν ἔτει 1873 ἤρξατο τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδόσεως τῶν «Ἁπάντων» αὐτοῦ καὶ συνεπλήρωσε τὴν ἔμμετρον μετάφρασιν τῆς «Ἱερουσαλὴμ» τοῦ Τάσσου. Τῇ 16 Ἰουλίου 1874 διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς Βερολῖνον. Κατ' Ἰούνιον τοῦ 1877 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ Θ. Δηλιγιάννη, εἰς τὸ ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου συνελθὸν ἐν Βερολίνῳ διεθνὲς συνέδριον, ἐν ᾧ ἀνέγνωσε λίαν ἐπαινεθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν δικαίων τῆς Ἑλλάδος. Τῇ 2 Ἰουνίου 1887 ἀνακληθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐζήτησε δὲ καὶ ἔλαβε τὴν σύνταξιν αὐτοῦ καὶ ἔμενεν ἰδιωτεύων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐν ἔτει 1892. Μετὰ θάνατον ἐδημοσιεύθησαν τὰ Ἀπομνημονεύματά του (τόμ. Α' 1894, Β' 1895, Γ' καὶ Δ' 1930).

Κλέων Ρ. Ραγκαβῆς. Υἱὸς τοῦ Α. Ρ. Ραγκαβῆ, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1842 καὶ θανὼν ἐν Νικαίᾳ τῆς Γαλλίας τῷ 1917. Ἐσπούδασεν ἐν Γερμανίᾳ, ὑπηρέτησεν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ διετέλεσε γραμματεὺς πρεσβείας Οὐασιγκτῶνος, Βιέννης καὶ Πετρουπόλεως, διπλωματικὸς πράκτωρ ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Αἰγύπτῳ, καὶ τέλος πρεσβευτὴς ἐν Σόφιᾳ, Πετρουπόλει καὶ Βερολίνῳ. Μεταξὺ τῶν ἔργων αὐτοῦ διακρίνονται: «Ἄλγη», «Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης», «Οἱ Ἴσαυροι», «Ἡ δούκισσα τῶν Ἀθηνῶν», «Ὁ Ἡράκλειος», «Ὁ Χάρολδ», «Ὁ καθ' Ὅμηρον οἰκιακὸς βίος» κτλ. Ἐκ τούτων τινὰ μετεφράσθησαν εἰς τὴν γερμανικήν.

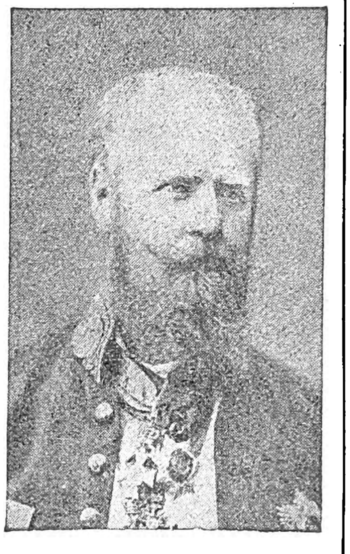

Κλέων Ραγκαβῆς.

Ἀριστείδης Ρ. Ραγκαβῆς. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1847 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1878. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ Βερολίνου, ἧς ἐξῆλθεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ. Διεκρίθη κατά τε τὸν πρὸς τὴν Αὐστρίαν πόλεμον (1866) καὶ τὸν πρὸς τὴν Γαλλίαν (1870), παρασημοφορηθεὶς εἰς ἀμφοτέρους. Εἶτα ὑπηρέτησεν ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ.

Εὐγένιος Ρ. Ραγκαβῆς. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1850. Συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ, συγγραφεὺς ἔργων γενεαλογίας καὶ οἰκοσημολογίας: «Livre d' or de la noblesse Phanariote et des familles princières de Valachie et Moldavie» (Ἀθῆναι 1904), «Livre d' or de la noblesse Ionienne» (Ἀθῆναι 1926). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».
Ε. Ρ. Ρ.

— *[Λογοτ.]* Ὁ *Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς* μετὰ τῶν ἀδελφῶν Σούτσων ὑπῆρξαν οἱ κυρίως μεταφυτεύσαντες εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν λογίαν βυζαντινὴν παράδοσιν καὶ γενόμενοι κήρυκες τοῦ βαθμιαίου ἐξαττικισμοῦ. Κομψοεπὴς ἐξηγητὴς μυθολογικῶν καὶ ἄλλων ὑποθέσεων εἰς στίχους πλουτοῦντας λεκτικῶς («Διονύσου πλοῦς»), διηγηματογράφος ἀξιοσημείωτος («Ὁ αὐθέντης τοῦ Μωρέως»), ἀπομνημονευματογράφος ἐκ τῶν ὀλίγων ἀξίων λόγου παρ' ἡμῖν, πολυγράφος ἀκαταπόνητος, ἐπηρέασεν ἐνόσῳ ἔζη σημαντικὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ τόπου. Τοῦ υἱοῦ του *Κλέωνος* ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας ἡ συμβολή του εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἱστορικοῦ δράματος.
Κ.

Ραγκὰτς (Ragaz) *[Γεωγρ.]*. Κλιματικὸς καὶ ὑδρομεταλλικὸς σταθμὸς εἰς τὸ καντόνιον τοῦ St. Gallen ἐν Ἑλβετίᾳ. Ὁ σταθμὸς οὗτος τροφοδοτεῖται διὰ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων τῶν εὑρισκομένων εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἀπὸ τοῦ Ραγκὰτς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς μονῆς Pfäfers. Τὸ ὕδωρ τῆς κυρίας πηγῆς μεταφέρεται διοχετευόμενον διὰ δύο ξυλίνων ἀγωγῶν σωλήνων μήκους 13 χιλιάδων ποδῶν. Αἱ ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν λουτροθεραπείαν καὶ ποσιθεραπείαν εἰς Ραγκὰτς ἐγένοντο τῷ 1868. Τὸ μεταλλικὸν ὕδωρ εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐμφανίσεως ἔχει θερμοκρασίαν 37.5 καὶ εἰς τὸν σταθμὸν πόσεως τοῦ Pfäfers 37.25. Τέλος εἰς τοὺς σωλῆνας ἐκροῆς τοῦ μεταφερομένου εἰς Ραγκὰτς ὕδατος δεικνύει τοῦτο θερμοκρασίαν 35.4. Τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ὕδατος εἶναι 1.0003, περιέχει δὲ εἰς 16 οὐγγίας: 0.4055 γρ. χλωριούχου νατρίου, 0.0376 γρ. χλωριούχου καλίου, 0.2035 γρ. θειικοῦ καλίου, 0.0652 γρ. θειικοῦ μαγνησίου, 0.0729 γρ. θειικοῦ ἀσβεστίου, 0 2926 γρ. ἀνθρακικοῦ μαγνησίου, 1.0024 γρ. ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, 0.0422 γρ. φωσφορικοῦ ἀσβεστίου, 0.0155 γρ. ὀξειδίου τοῦ ἀργιλλίου, 0.0069 γρ. ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, 0.1297 γρ. μεταπυριτικοῦ ὀξέος καὶ 0.086 γρ. ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Τὸ μεταλλικὸν ὕδωρ Ραγκὰτς ὠφελεῖ ἐπὶ παθήσεων τοῦ νευρικοῦ καὶ αἱμοποιητικοῦ συστήματος, ἐπιταχύνει τὰς ἐνδοεκκρίσεις καὶ ἐξωεκκρίσεις καὶ γενικῶς ἐνδείκνυται ὅπου καὶ τὰ ἀναλόγου φύσεως μεταλλικὰ ὕδατα. Ἀντενδείκνυται ἐπὶ πληθωρικότητος, πυρετικῶν καταστάσεων καὶ ὕδρωπος.
Κ. Γ. Μ.

Ράγκε (Ranke)· βλ. λ. *Ράνκε*.

Ράγκε (Rage). Φιλέλλην ἐκ τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Ἔσσης. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων, ὅπερ μετασχὸν τῆς μάχης τοῦ Πέτα κατεστράφη σχεδόν, πλὴν ὀλίγων διασωθέντων εἰς Λαγκάδα. Ἔπεσε τῇ 4 Ἰουλίου 1822.
Τ. Ε. Ε.

Ράγκλαν (Raglan), ***Φιτζρόϋ-Ἰάκωβος-Ἐρρῖκος, λόρδος*** —. Ἄγγλος στρατηγὸς (1788—1855). Εἰσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ τῷ 1804 καὶ κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους ἐπολέμησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Οὐέλλιγκτων, ἀπολέσας τὴν μίαν χεῖρα κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ. Ἀκολούθως ἐχρημάτισε γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις ἀγγλικῆς πρεσβείας καὶ βουλευτὴς (1818—1820 καὶ 1826—1829). Ἀπὸ τοῦ 1827 μέχρι τοῦ 1852 διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Οὐέλλιγκτων, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Τῷ 1854 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων ἐν Κριμαίᾳ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του.
Η. Π. Γ.

Ράγκμπυ (Rugby)· βλ: *Ρώγκμπυ*.

Ραγκὸν (Ragon), ***Ἰωάννης-Μαρία***. Γάλλος ἐλευθεροτέκτων συγγραφεὺς (1781—1862). Ἐχρημάτισε κατὰ πρῶτον δημόσιος ταμίας καὶ ἀκολούθως (1814) ἐγένετο τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν. Μυηθεὶς εἰς τὸν ἐλευθεροτεκτονισμὸν εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἑνὸς ἐτῶν, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς ἀνωτάτους βαθμοὺς καὶ ἐγένετο ἱδρυτὴς τῶν τριῶν στοῶν τῶν «Τρινοσόφων», τὰς ἐργασίας τῶν ὁποίων ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εὐδοκίμως διηύθυνε. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα ἐπὶ τῆς τεκτονικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν τεκτονικῶν τυπικῶν, θεωρεῖται δὲ ὡς εἷς τῶν εὐδοκιμωτέρων καὶ βαθυτέρων τεκτόνων συγγραφέων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Φιλοσοφικὴ καὶ ἑρμηνευτικὴ πραγματεία ἐπὶ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων μυήσεων» (1847), «Ἡ θεία λειτουργία καὶ τὰ μυστήρια αὐτῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἀρχαῖα μυστήρια» (1842), λίαν περιζήτητον ἔργον, «Ἀπόκρυφος ἐλευθεροτεκτονισμὸς» (1853), «Τεκτονικὴ ὀρθοδοξία» (1853), ἱστορία τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς πορείας, ἣν ἠκολούθησεν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ ὑψηλὴ μύησις, συλλογὴ 15 «Τεκτονικῶν τυπικῶν» (rituels, 1860—1861), «Περιστυλιακὸν τάγμα» (1860), «Πλῆρες ἐγχειρίδιον τοῦ τεκτονισμοῦ υἱοθεσίας» (1861), «Γενικὸς κεραμιστὴς τοῦ ἐλευθεροτεκτονισμοῦ» (1861) κ. ἄ.
Η. Π. Γ.

Ραγκόνα (Ragona), ***Δομίνικος***. Ἰταλὸς ἀστρονόμος (1820—1892). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παλέρμου, ἔνθα βραδύτερον διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καὶ κατόπιν βοηθὸς τοῦ ἀστεροσκοπείου. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1848 καὶ μετὰ ταῦτα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου, παυθεὶς τῷ 1860 ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1863 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Μοδένας, ἀφιερωθεὶς ἔκτοτε εἰς μετεωρολογικὰς καὶ κλιματολογικὰς παρατηρήσεις.
Γ. Ι. Β.

Ράγκος. —1) ***Ἰωάννης***. Ὁπλαρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, γεννηθεὶς τῷ 1790. Μαθὼν τὰ γράμματα τῆς ἐποχῆς, κατέστη ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Βάλτου καὶ ὡς τοιοῦτος κατηχήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Τῆς ἐπαναστάσεως ἐκραγείσης, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς μάχας τοῦ Αὐτὶ παρὰ τὸν Κραβασαρᾶν, τῶν Καλαρρυτῶν καὶ Συράκου, τοῦ Κομπότι, τῆς Σκουληκαριᾶς κλπ. Τῷ 1823 ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς ἐν Ἄστρει Β' ἐθνοσυνελεύσεως, ὅτε δὲ εἰσέβαλεν εἰς Πελοπόννησον, τὸν Φεβρουάριον 1825, ὁ Ἰμπραὴμ πασᾶς, ὁ Ράγκος διεπεραιώθη ἐκεῖσε καὶ μετ' ἄλλων Μεσσηνίων ἠγωνίσθη ἐν Κρεμμυδίῳ καὶ Νεοκάστρῳ. Πεσόντος τοῦ Μεσολογγίου τῇ 10—11 Ἀπριλίου 1826, ὁ Ράγκος ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1828 καὶ 1829 συνεπολέμει τῷ Δημητρίῳ Ὑψηλάντῃ ἐν Βοιωτίᾳ. Ἐπὶ Καποδιστρίου ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ τῆς διοργανώσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τέλος διωρίσθη γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Α. Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου ἀπεσύρθη εἰς Αἰτωλικὸν καὶ ἰδιώτευε μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος μετὰ τὸ 1865.

— 2) ***Κωνσταντῖνος***. Ὁπλαρχηγὸς τῶν Ἀγράφων, πολεμήσας μετὰ τοῦ Ν. Κριεζώτη ἐν Βρυσακίοις, Καρύστῳ, Καματερῷ καὶ Νεοκάστρῳ. Προαχθεὶς εἰς λοχαγὸν τῆς φάλαγγος ἰδιώτευεν ἐν τῷ χωρίῳ Βασιλικῷ τῆς Χαλκίδος.

— 3) ***Κωνσταντῖνος***. Ἀγωνιστὴς ἐξ Αἰτωλικοῦ, πολεμήσας εἰς Πέτα, Κομπότι, Τζουμέρκα καὶ Ἄγραφα. Τῷ 1831 προήχθη εἰς ὑποταγματάρχην.

— 4) ***Πᾶνος***. Ἀγωνιστής, γενόμενος τῷ 1829 μέλος τοῦ πανελληνίου καὶ εἶτα διοικητὴς Γορτυνίας (1834—1835).

Digitized by Google

—5) ***Χρῖστος.*** Ἐσπούδασεν ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῶν ἐν τῇ νήσῳ Καλάμῳ ζῳοτροφιῶν καὶ πολεμεφοδίων. Τ. Ε. Ε.

ραγλανίτης (ὁ) (Raglanit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. Συνίσταται ἀπὸ ὀλιγόκλαστον ἕως ἀνδεσίνην, κορούνδιον καὶ βιοτίτην, περιέχει δὲ πρὸς τούτοις ἐν μέρει σκαπόλιθον καὶ ἀσβεστίτην, καθὼς καὶ μοσχοβίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Craigmont. Γ. Β.

ραγοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ῥᾶγα: «ραγοειδὴς ὑμήν».

— **ραγοειδὴς** ἢ ***ἀγγειώδης ὑμήν.*** Ὁ μεσαῖος ὑμὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὁ περιβαλλόμενος ἔξωθεν μὲν ὑπὸ τοῦ σκληρωτικοῦ, ἔσωθεν δὲ ὑπὸ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς Οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ παχέος δικτύου ἀγγείων ἐντὸς συνδετικοῦ ἱστοῦ πλήρους ἐλαστικῶν ἰνῶν καὶ μὲ ἀφθονίαν μελαγχρωστικῆς καὶ χρησιμεύει ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς θρεπτικὸς ὑμὴν τῶν ἐσωτερικῶν τοῦ βολβοῦ ὀργάνων (ἀμφιβληστροειδοῦς, φακοῦ, ὑαλοειδοῦς), ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς σκοτεινὸς θάλαμος πρὸς ἐναργῆ ἀναπαράστασιν τῶν εἰδώλων. Διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα: τὴν *ἴριδα*, τὸ *ἀκτινωτὸν* καὶ τὸν *χοριοειδῆ*, ὧν ἕκαστον ἔχει καὶ ἰδίαν λειτουργίαν. Β. Α.

ραγοειδῖτις (ἡ) *['Οφθαλμ.]*. Σύγχρονος φλεγμονὴ καὶ τῶν τριῶν τμημάτων τοῦ ραγοειδοῦς ὑμένος, ἤτοι τῆς ἴριδος, τοῦ ἀκτινωτοῦ καὶ τοῦ χοριοειδοῦς. Ἡ ἐντόπισις τῆς φλεγμονῆς εἰς ὅλα τὰ ραγοειδῆ δὲν εἶναι τόσον συνήθης. Συνηθέστερον ἡ φλεγμονὴ περιορίζεται ἢ εἰς τὴν ἴριδα καὶ τὸ ἀκτινωτὸν (ἰριδοκυκλῖτις), ἢ εἰς τὰ χοριοειδῆ καὶ τὸ ἀκτινωτόν, πλὴν γενικαὶ αἰτίαι, ὡς αἱ ὀξεῖαι μολύνσεις, ἐσωτερικαὶ ἢ τραυματικαὶ (μεταστατικὴ χοριοειδῖτις, πυώδης ραγοειδῖτις ἢ πυοφθαλμία) ἢ γενικαὶ νόσοι τοῦ ὀργανισμοῦ (φυματίασις, σύφιλις), δύνανται νὰ προσβάλουν ὅλον τὸν ραγοειδῆ καὶ τότε ἡ νόσος ἐκδηλοῦται μὲ συμπτώματα ἰριδοκυκλίτιδος καὶ χοριοειδίτιδος συγχρόνως. Β. Α.

ραγολέτις (ἡ) (Rhagolethis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τρυπετιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας μετρίου μεγέθους μελανάς, μὲ ἀσπίδιον λευκὸν ἢ κίτρινον καὶ πτέρυγας φερούσας σκοτεινὰς τεθλασμένας ταινίας. Τὸ εἶδος *ραγολέτις* cerasi προσβάλλει μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας τὰ κεράσια. Ε. Τ. Ε.

ραγολόγημα (τό)· τὸ νὰ συλλέγῃ τις ῥᾶγας, οἷον τὰς ὡρίμους ἀπὸ σταφυλῆς μήπω τελείως ὡριμασάσης· || ἡ συλλογὴ τῶν μετὰ τὸν τρυγητὸν ὑπολειπομένων βοτρυδίων, ἄλλως *κοκκολόγημα*.

ραγολογῶ *(—έω)*· συλλέγω τὰς ῥᾶγας, ἀποσπῶ τὰς ὡρίμους ῥᾶγας ἀπὸ σταφυλῆς· || συλλέγω τὰ μετὰ τὸν τρυγητὸν ὑπολειπόμενα βοτρύδια.

ραγοὺ (τὸ) (γαλλ. ragoût). Φαγητὸν κατασκευαζόμενον ἀπὸ κρέας ἢ ἰχθῦς, ὡς ἑξῆς: Κόπτομεν τὸ κρέας ἢ τοὺς ἰχθῦς εις τεμάχια, τὰ ὁποῖα βράζουν μὲ διάφορα καρυκεύματα, εἰς τὸ τέλος δὲ προσθέτομεν λαχανικὰ ἢ ὄσπρια: «ἀρνὶ ραγοὺ μὲ φασόλια ξηρά», «ραγοὺ μὲ κρεμμύδια, —μὲ πατάτες, —μὲ ἀρακά» κλπ. Κατὰ παρερμηνείαν, *ραγοὺ* λέγεται καὶ τὸ *κοκκινιστὸ κρέας*, τὸ συνηθέστερον λεγόμενον *ρὸς-μπίφ*. Φ. Α.

Ραγοῦζα, ἢ ***Ραγοῦσα*** (Ragusa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν Δαλματίᾳ, ὀνομαζομένη ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ 1918 μὲ τὸ σερβοκροατικὸν αὐτῆς ὄνομα *Ντούμπροβνικ*, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διοικητικῆς περιφερείας, ἐχούσης 2.236 τ. χλμ. ἔκτασιν καὶ 109.648 κατ. Ἡ πόλις ἔχει 8.239 κατ., ἡ δὲ κοινότης 14.266. Εἶναι πόλις παλαιοτάτη καὶ ἱστορική, διατηροῦσα ὅσον ὀλίγαι ἄλλαι τὴν μεσαιωνικὴν αὐτῆς ὄψιν. Περιβάλλεται ὑπὸ ἀρχαίων τειχῶν, τὰ ὁποῖα ὑψοῦνται ἀμέσως ἐκ τῶν ὑδάτων, ἀφήνοντα πρὸς Β. καὶ πρὸς Ν. δύο μεγάλας πύλας. Πρὸς Β., ἐπὶ σχεδὸν μεμονωμένου ὑψηλοῦ βράχου παρὰ τὴν προκυμαίαν, ὑπάρχει παλαιὸν ὀχύρωμα, πρὸς τὸ μέρος δὲ τῆς ξηρᾶς ἐγείρεται ὀγκώδης πύργος δεσπόζων τῆς πόλεως. Πέριξ τῶν τειχῶν ὑπάρχουν καὶ πέντε ἄλλα παλαιὰ φρούρια. Εἶναι ἕδρα καθολικοῦ ἐπισκόπου καὶ ἔχει ἱερατικὴν σχολήν, ναυτικὴν σχολήν, μουσεῖον, νοσοκομεῖον κτλ. Παράγει ἔλαιον, οἶνον, λαχανικὰ καὶ διεξάγει διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον μετὰ τῆς ἐνδοχώρας, ἰδίως δὲ τῆς Ἑρζεγοβίνης. Μετὰ τῆς Ραγούζας συνδέεται διὰ δύο ὁδῶν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίων ὑπάρχουν πολλαὶ ἐπαύλεις, τὸ προάστιον Γκραβόζα (Γκρούζ), ὅπερ ἔχει 2.758 κατ. καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἐπίνειον αὐτῆς καὶ τὸν κύριον λιμένα της, καθότι ὁ παλαιὸς λιμὴν τῆς πόλεως, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄλλοτε τὸ κέντρον τῆς ναυτιλίας της, εἶναι πολὺ μικρὸς διὰ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας της. Ἡ Γκραβόζα συνδέεται μετὰ τῆς Ραγούζας καὶ τοῦ Καττάρου διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Λόγῳ τῆς ὡραίας τοποθεσίας της καὶ τοῦ ἠπίου κλίματός της, ἡ Ραγοῦζα μετὰ τῆς Γκραβόζας χρησιμεύει καὶ ὡς κλιματικὸς σταθμός. Παρὰ τὸν ἐπισυμβάντα τῷ 1667 καταστρεπτικώτατον διὰ τὴν πόλιν σεισμόν, κατὰ τὸν ὁποῖον κατεστράφησαν πλεῖστα παλαιὰ κτήρια καὶ ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπιά των περὶ τὰς 4.000 κατοίκων, ὑπάρχουν εἰσέτι ἐν αὐτῇ πολλὰ κτήρια ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: ὁ καθεδρικὸς ναός, κτισθεὶς τῷ 1713 ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παλαιοτάτης ἐκκλησίας καταστραφείσης ἐκ τοῦ σεισμοῦ τῷ 1667· βυζαντινὸς ναός, ἀναφερόμενος εἰς ἔγγραφα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὡς κατὰ πολὺ παλαιότερος· δύο μοναὶ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἰς τὰ ἄκρα τῆς πόλεως, ἡ μία τῶν Φραγκισκανῶν καὶ ἡ ἄλλη τῶν Δομινικανῶν· ἡ Σπόντσα (Sponza) ἢ τελωνεῖον, παλαιὸν κτήριον ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα· μία κομψὴ κρήνη καὶ περίεργος πύργος ὡρολογίου ἐπὶ τῆς κεντρικῆς πλατείας, ὅπου καταλήγει τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως, κατασκευασθὲν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα· τὸ ἀνάκτορον τοῦ διοικητοῦ (rector), ὅπερ θεωρεῖται ἀριστούργημα δαλματικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀνακαινισθὲν περὶ τὸ 1440 κτλ. Πρὸς Ν. τῆς πόλεως ὑπάρχει ἡ νησὶς *Λακρόμα* (Λόκρουμ) ὡραιοτάτη καὶ κατάφυτος.

—*['Ιστορ.]* Ἡ πόλις ἱδρύθη κατὰ τὸν Ζ' μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ προσφύγων προελθόντων ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου, ἥτις ἔκειτο περὶ τὰ 10 χλμ. πρὸς Ν. τῆς Ραγούζης, ἐπὶ τῆς παραλίας, ὅπου εὑρίσκεται σήμερον ἡ *Παλαιοραγοῦζα* (Ragusa Vecchia, σλαυϊστ. Cavtat, Τσάβτατ). Κατ' ἀρχὰς ἡ πόλις ἐκλήθη Rhausium, ἀπὸ δὲ τοῦ 663 ἀναφέρεται ὡς αὐθυπόστατος πολιτεία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ragusa, ὅπερ παρὰ Βυζαντινοῖς ἀπαντᾷ ὡς Ραύσιον καὶ Ραγούζιον. Ἡ πόλις αὕτη, αὐξηθεῖσα κατόπιν διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ Σλαύων ἐκ τῆς ἐνδοχώρας καὶ ἀναπτυχθεῖσα διὰ τῆς ναυτιλίας της, ἀπέκρουσε κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐπίθεσιν τῶν Σαρακηνῶν καὶ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα τοὺς πειρατὰς τῆς Ναρέντας καὶ τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Συμεών. Τῷ 980 ἐγένετο ἕδρα ἐπισκόπου. Τῷ 998 ὑπετάγη, μετὰ τῆς λοιπῆς Δαλματίας, εἰς τοὺς Βενετούς. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἡ Ραγοῦζα ἀναφέρεται ὡς ἀνεξάρτητος δημοκρατία. Ἀναγκασθεῖσα νὰ συνάψῃ συμμαχίαν πρὸς τοὺς Νορμανδούς, περιῆλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ τὸ Βυζάντιον· κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπέστη ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν Βοσνίων καὶ τῶν Σέρβων καὶ κατόπιν ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Βυζαντίου. Ἀπὸ τοῦ 1205 ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Βενετίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1358. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διῳκεῖτο ὑπὸ κόμιτος ὡς ἀνωτάτου ἄρχοντος διοριζομένου ὑπὸ τῆς Βενετίας καὶ βοηθουμένου ὑπὸ ἀριστοκρατικοῦ μεγάλου συμβουλίου, γερουσίας καὶ μικροῦ συμβουλίου ἐκ Ραγουζαίων. Ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς διωρίζετο ἐπίσης ὑπὸ τῆς Βενετίας.

Ἀπὸ τοῦ 1358 ἡ Ραγοῦζα, μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Ζάρας, περιῆλθεν, ὡς αὐτόνομος πολιτεία, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Οὑγγαρίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀντὶ τοῦ κόμιτος, προΐστατο τῆς διοικήσεως τῆς πόλεως διοικητὴς (rector), ἐκλεγόμενος κατὰ μῆνα ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν εὐγενῶν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Οὑγγαρίας, τῷ 1526, ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της, ἀλλὰ βραδύτερον περιῆλθεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν σουλτάνων τῆς Τουρκίας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνεν ἐτήσιον φόρον 12.500 δουκάτων, ἔναντι μεγάλων ἐμπορικῶν ἀνταλλαγμάτων ἐν Τουρκίᾳ. Κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ Ραγοῦζα ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἀκμήν. Τὰ ραγουζαῖα πλοῖα ἐκυριάρχουν ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἰταλικούς, τοὺς ἱσπανικούς, τοὺς ἑλληνικούς, τοὺς τουρκικοὺς καὶ τοὺς αἰγυπτιακοὺς λιμένας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βόρειον Εὐρώπην, κατόπιν δὲ καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ καθ' ἅπαντα ἐν γένει τὸν κόσμον. Πλεῖστα ραγουζαῖα πλοῖα εὑρίσκοντο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν διαφόρων κρατῶν, τῷ δὲ 1588 ὑπῆρχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἱσπανίας 12 τοιαῦτα ἐν τῇ καταστραφείσῃ τότε ἀρμάδᾳ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤκμασε καὶ ἡ βιομηχανία ὑφαντικῆς, βαφικῆς, ναυπηγικῆς, σαπωνοποιίας κλπ., ἀνηγέρθησαν τὰ λαμπρότερα οἰκοδομήματα καὶ ἀνεπτύχθη μεγάλως ἡ καλλιτεχνία, ἡ ἐπιστήμη καὶ τὰ γράμματα, εἰς τρόπον ὥστε ἡ Ραγοῦζα νὰ ἐπονομασθῇ «Ἀθῆναι τῆς Νοτίου Σλαυονίας». Ἀλλ' οἱ ἐπισυμβάντες κατὰ τὰ ἔτη 1521, 1536, 1639 καὶ 1667 τρομεροὶ σεισμοὶ κατέστρεψαν μέγα μέρος τῆς πόλεως καὶ συνέβαλον εἰς τὴν παρακμὴν αὐτῆς, ὀφειλομένην καὶ εἰς τὴν μετατόπισιν τοῦ μεγάλου διεθνοῦς ἐμπορίου ἀπὸ τῆς Μεσογείου εἰς τοὺς ὠκεανούς, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν περὶ τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἀφρικὴν χωρῶν. Παρὰ ταῦτα, περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Ραγούζης ἠρίθμει εἰσέτι 250 πλοῖα.

Κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους ἡ πολιτεία τῆς Ραγούζης, διατηρήσασα μόνη αὐτὴ τὴν οὐδετερότητά της, κατώρθωσε νὰ ἐπανακτήσῃ μέγα μέρος τῆς παλαιᾶς της ἀκμῆς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1805 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Κατόπιν τούτου ἡ πόλις ἐπολιορκήθη καὶ ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Ρώσων. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσὶτ ὁ Γάλλος στρατάρχης Μαρμόν, ὁ ἐπονομασθεὶς κατόπιν δοὺξ τῆς Ραγούζης, διέλυσε τὴν γερουσίαν τῆς πόλεως τῷ 1808 καὶ ἥνωσεν αὐτὴν μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν μετὰ τῆς Ἰλλυρίας. Τῷ 1813 οἱ Ἄγγλοι συνέλαβον ὁλόκληρον τὸν ἐμπορικὸν στόλον τῆς πόλεως, ἡ ὁποία οὕτω ἐστερήθη τοῦ κυριωτέρου αὐτῆς μέσου πλουτισμοῦ. Τῷ 1814 ἡ Ραγοῦζα μετὰ τῶν πέριξ αὐτῆς νήσων περιῆλθεν εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ἡνώθη μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Δαλματίας. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον περιῆλθεν εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν τῷ 1918. Μ. Δ. Β.

Ραγοῦζα (Raguza) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, ἔχων ἔκτασιν 1.504 τ. χλμ. καὶ 252.546 κατ. Εὑρίσκεται πρὸς τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς νήσου, διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἴπαρι, Ραγοῦζα καὶ Τελλάρο καὶ παράγει ἰδίως οἴνους καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. —2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ ἐν Σικελίᾳ. Κεῖται ἐπὶ ὑψώματος, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ Λάουρο, παρὰ τὸν ποταμὸν Ραγοῦζα, καὶ σύγκειται ἐκ δύο τμημάτων, ἀποτελούντων χωριστοὺς δήμους: τὴν *Ἄνω Ραγοῦζαν* μὲ 35.000 κατ., καὶ τὴν *Κάτω Ραγοῦζαν* μὲ 9.000 κατ. Ἔχει παλαιὸν γοτθικὸν ναόν, ὡραίαν ἀρχαίαν γέφυραν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, τεχνικὴν σχολὴν κτλ. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν προϊστορικὰ σπήλαια ἐντὸς βράχων. Παράγει οἴνους καὶ τυρὸν καὶ ἔχει βιομηχανίαν ἐπίπλων. Μ. Δ. Β.

Ραγοῦζα (Ragusa), ***Ἰωάννης ντὲ —***. Δαλματὸς κληρικὸς καὶ συγγραφεὺς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Διετέλεσεν ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα εἰς διαφόρους χώρας καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ 1435 μέχρι τοῦ 1437, ὅπως πείσῃ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν σύνοδον τῆς Βασιλείας πρὸς συζήτησιν τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν· ἐπίσκοπος τοῦ Ἄργους τῷ 1439 καὶ καρδινάλιος (1440). Μ. Δ. Β.

ράγουλο (τὸ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *κάρυον*.

ραγῶνυξ (ὁ) (Rhagonychus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροῦ μεγέθους κανθάρων ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτωμένων καὶ κατατρωγόντων τὰ ἄνθη αὐτῶν. Δ. Ν. Π.

ράδα (ἡ)· δημ. ναυτ., ἀγκυροβόλιον ἀνοικτὸν καὶ εὐρύχωρον, μὴ χρησιμοποιούμενον ὅμως ὅταν ὁ πελάγιος ἄνεμος καταστῇ ἐπίμονος καὶ σφοδρός· || ὁ ἀνοικτὸς προλιμήν: «βγαίνω στὴν ἔξω ράδα». Σ.Ε.Λ.

Ραδαβοῦς *[Γεωγρ.]* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λαμπρινὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Ραδαγαΐσιος (Radagais ἢ Radegost). Βάρβαρος στρατηλάτης, Σκύθης, ἢ κατ' ἄλλους βασιλεὺς τῶν Γότθων, ἀκμάσας τὸν Δ' αἰῶνα. Τῷ 406 συγκεντρώσας στρατὸν 200.000 ἀνδρῶν, εἰσέβαλεν ἐκ τῆς χώρας τοῦ ἄνω Δουνάβεως εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἠπείλησε τὴν Ρώμην. Ἀλλ' ὁ Στιλίχων, ἐξασφαλίσας τὴν συμμαχίαν τῶν Γότθων βασιλέων Οὐλδίνου καὶ Σάρου, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὰ ὄρη Φεζουλάνι, παρὰ τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου ὁ στρατὸς αὐτοῦ, δεκατισθεὶς ἐκ τῆς πείνης, παρεδόθη ἐν τέλει. Ὁ Ραδαγαΐσιος συλληφθεὶς ἀπεκεφαλίσθη. Θ. Κ.

Ραδάμανθυς *[Μυθολ.]*. Κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου ἤδη μυθικὰς παραδόσεις, εἶναι υἱὸς τοῦ Διὸς ἐκ τῆς ἁρπαγείσης ἀπὸ τῆς Φοινίκης θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Φοίνικος (ἢ Ἀγήνορος) Εὐρώπης, ἐξ ἧς ἐγέννησε καὶ τὸν Μίνωα καὶ Σαρπηδόνα. Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους μύθους λέγεται υἱὸς τοῦ Ἀστερίωνος ἢ Ἀστερίου, συζύγου τῆς Εὐρώπης ἐν Γόρτυνι, ὅπου κατέλιπεν αὐτὴν ὁ θεῖος ἐραστής. Ἄλλος μῦθος παραδίδει τὸν Ἀστερίωνα ἄτεκνον καὶ υἱοθετοῦντα τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Διός, εἰς οὓς ἀφήνει καὶ τὴν βασιλείαν. Κατὰ τὸν Ἔφορον (*Στράβ.* 476) ὑπῆρξε Ραδάμανθυς προγενέστερος τοῦ ὁμωνύμου ἀδελφοῦ τοῦ Μίνωος «δικαιότατος ἀνήρ, ὃς δοκεῖ τὴν νῆσον (Κρήτην) ἐξημερῶσαι νομίμοις καὶ συνοικισμοῖς πόλεων καὶ πολιτείαις», τοῦτον δέ, πρῶτον συστηματικὸν νομοθέτην, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ἐμιμήθη ὁ Μίνως. Ὁ Ραδάμανθυς, ἐξορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μίνωος, ἵδρυσεν ἀποικίας εἰς τὰς πλησίον νήσους, ὧν ἐβασίλευσε, καὶ ἐγκατέστησεν ἡγεμόνας. Ἐγένετο οὕτω ὁ ἀρχηγὸς τῶν πολλῶν κατόπιν κρητικῶν ἀποικιῶν εἰς τὰ παράλια τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Αὐτὸς δὲ ἀποκατασταθεὶς εἰς Βοιωτίαν ἐνυμφεύθη ἐν Θήβαις τὴν χήραν τοῦ Ἀμφιτρύωνος Ἀλκμήνην καὶ ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἡρακλέους. Ἀποθανὼν μετετέθη ὑπὸ τοῦ Διὸς εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία, φύλαξ τούτων. Ὡς ἐκ τούτου νεώτεροι μῦθοι ἀναφέρουσιν αὐτὸν βασιλέα εἰς τὰς νήσους τῶν Μακάρων, ὅπου λέγουν ὅτι ἐτελέσθη καὶ ὁ γάμος αὐτοῦ, καὶ δικαστὴν ἐν Ἅδῃ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Μίνωος καὶ Αἰακοῦ. Οἱ μῦθοι, οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς συμφωνοῦσιν ὅτι ὁ Ραδάμανθυς ὑπῆρξε πάντων ἀνθρώπων δικαιό ατος. Ἐξ ὅσον ἐν γένει περὶ αὐτοῦ παραδίδονται ἐξάγε-

Digitized by Google

ται ὅτι ἐθεωρεῖτο τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀποδόσεως τῆς δικαιοσύνης. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει (7, 3, 7) υἱὸν αὐτοῦ Ἔρυθρον, οἰκιστὴν τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἐρυθραίας, καὶ Γόρτυνα (8, 53, 4), οἰκιστὴν τῆς κρητικῆς Γόρτυνος. Ὁ Ἐπιμενίδης, κατὰ Διογένη Λαέρτιον (I, 122), ἔγραψεν ἔπος 4.000 στίχων «Περὶ Μίνω καὶ Ραδαμάνθυος» καὶ ὁ Εὐρυπίδης δρᾶμα «Ραδάμανθυν». Ε. Γ.

Ραδάμανθυς, *Ἀνδρέας*. Ψευδώνυμον ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ τῶν Φιλικῶν τοῦ *Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου* τοῦ Τραπεζουντίου.

Ραδάμιστος. Υἱὸς τοῦ Φαρασμάνου, βασιλέως τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἰβηρίας. Ὑποκριθεὶς δυσαρέσκειαν κατὰ τοῦ πατρός του, προσῆλθεν εἰς τὸν θεῖόν του Μιθριδάτην, βασιλέα τῆς Ἀρμενίας, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα Ζηνοβίαν ἔλαβε σύζυγον. Ἀποκτήσας τὴν εὔνοιαν τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας, ἀπεπειράθη νὰ ἁρπάσῃ τὸν θρόνον τοῦ πενθεροῦ του καὶ ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ μετὰ στρατοῦ τὸν ἐφόνευσε δολίως. Τότε κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Ἀρταβάνου, βασιλέως τῶν Πάρθων, καὶ ἡττηθεὶς ἐτράπη εἰς φυγήν. Φοβούμενος ὅμως μήπως ἡ σύζυγός του, ἔγκυος οὖσα, περιπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, αὐτὴν μὲν ἐφόνευσε, αὐτὸς δὲ κατέφυγε πρὸς τὸν πατέρα του, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ ἰδίου τοῦ πατρός του τῷ 52 μ. Χ. Τὰ κατ' αὐτὸν ἐν ἐκτάσει διηγεῖται ὁ Τάκιτος (Χρον. XII, 44—51, XIII, 6, 37). Α. Θ. Σ.

Ραδαμσάδης. Βασιλεὺς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (309—323 μ. Χ.), ξένης δυναστείας, γνωστὸς ἐκ τῶν ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

Ραδαντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Δ. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ὅστις, διαρρέων τὴν χώραν τῶν Ἑρμονδούρων (Δ. τῶν νῦν Θουριγγίας καὶ ΝΔ. τῆς Σαξωνίας), ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Μοίνου (νῦν Main). Σήμερον καλεῖται Reignitz. Α. Θ. Σ.

Ραδεγόνδη (Radegonde) *ἁγία*. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν αἱ ἑξῆς: —1) Βασίλισσα τῶν Φράγκων, σύζυγος Κλοταίρου τοῦ Α', ἥτις τῷ 538 νυμφευθεῖσα ἵδρυσε μοναστήριον ἐν Poitiers καὶ διηύθυνεν αὐτὸ μέχρι τοῦ θανάτου της (587). Ἑορτάζεται τὴν 13 Αὐγούστου —2) Ἐγγόνη τῆς ἁγίας Ματθίλθης, βασιλίσσης τῶν Φράγκων, ἥτις τῷ 680 ἀποθανοῦσα ἑορτάζεται ὡς ἁγία τὴν 29 Ἰανουαρίου. —3) Φιλάνθρωπος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, παρὰ τὸ Augsburg κατασπαραχθεῖσα ὑπὸ λύκων. Ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς ἀνηγέρθη τῷ 1521 λαμπρὸς ναός. Ἑορτάζεται τὴν 13 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

Ραδέλο *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὁδηγήτρια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Ράδεργκλεν (Rutherglen, προφ. *Ράγκλεν*) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας, νοτιοανατολικῶς τῆς Γλασκώβης, ἱδρυθεῖσα τῷ 1.126. Κάτ. 24.744. Σ. Κ. Γ.

Ραδηνὸς ἢ ***Ροδηνός***. —1) ***Ἰωάννης***. Βυζαντινὸς πατρίκιος καὶ ναύαρχος ἐπὶ Κωνσταντίνου Ζ τοῦ Πορφυρογεννήτου (943—959). Ἀποσταλεὶ. τῷ 913 εἰς Συρίαν συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἀράβων καὶ εἶτα ἀπέστειλε τὰ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατεύματα εἰς Μακεδονίαν, ἵνα ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν. Τῷ 924, διατελῶν δρουγγάριος τῶν πλωΐμων, δηλαδὴ ἀρχιναύαρχος τοῦ βυζαντινοῦ στόλου, ἔπλευσε κατὰ τοῦ ἀραβικοῦ στόλου, ὅστις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀρνησιθρήσκου Λέοντος τοῦ Τριπολίτου ἐδῄου τὰ βυζαντινὰ παράλια καὶ ἐν τέλει κατέλαβε τὴν νῆσον Λῆμνον. Ὁ Ραδηνός, ἐπιτεθεὶς αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ εἰς τὴν νῆσον ναυλοχοῦντος ἐχθρικοῦ στόλου, ἐπήνεγκεν αὐτῷ τοιαύτην φθοράν, ὥστε μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῇ ὁ Λέων μεθ' ἑνὸς πλοίου. — 2) ***Κωνσταντῖνος***. Ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀρχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν βαρβάρων τῆς Δ' Σταυροφορίας (1204). Τὴν 25 Ἰουλίου τοῦ ἔτους ἐκείνου ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξεγερθεὶς κατὰ τῶν ἀνικάνων βασιλέων Ἰσαακίου Β' καὶ Ἀλεξίου Δ' τῶν Ἀγγέλων, συνῆλθεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἀφοῦ καθῄρεσεν αὐτοὺς ἀνηγόρευσε βασιλέα τὸν Κωνσταντῖνον Ραδηνόν· οὗτος ὅμως, μὴ θέλων νὰ ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνας τοῦ θρόνου κατὰ τὰς κρισιμωτάτας ἐκείνας ἡμέρας, ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ καὶ καταφυγὼν εἴς τινα μονὴν ἐκάρη μοναχός. Ν. ΚΛΣ

Ράδιανη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ρυάκια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Ραδιγκόσδη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὠμορφοκκλησιᾶς (Γκαλίστης) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 129. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἁγίαν Ἄνναν*.

ραδιενέργεια (ἡ) (γαλλ. radioactivité)· ἡ ἐνέργεια, ἡ ἐπίδρασις ἐπί τι τῶν ἀκτινεργῶν σωμάτων. — *[Φυσ.]* Βλ. λ. *ἀκτινεργία*.

ραδιενεργὸς (ὁ, ἡ), —*όν* (τό)· (γαλλ. radioactif)· ὁ ἀκτινεργός.

— **ραδιενεργὰ** *στοιχεῖα*· βλ. λ. *ἀκτινεργὰ στοιχεῖα*.

— **ραδιενεργοὶ** *πηγαί*. Καλοῦνται αἱ πηγαὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων, τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ περιέχει ἐν διαλύσει ἀπορροὴν ραδιενεργῶν στοιχείων, πολὺ δὲ σπανιώτερον ἐλαχιστότατα ποσὰ αὐτῶν τῶν ραδιενεργῶν στοιχείων ἢ τῶν ἁλάτων αὐτῶν. Αἱ ἀπορροαὶ αἱ ἀνευρισκόμεναι εἰς τὰ μεταλλικὰ ὕδατα εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ἡ τοῦ ραδίου, δευτερευόντως δὲ ἡ τοῦ θορίου καὶ ἀκτινίου. Αἱ ἀπορροαὶ αὗται χαρακτηρίζονται καὶ ὡς ραδιενεργὰ ἀέρια καὶ ἀποκαλοῦνται ραδόνιον, θορόνιον καὶ ἀκτινόνιον. Γενικῶς εἰπεῖν, λόγῳ τῆς μεγάλης διαδόσεως τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων, εἰς τὸ ἔδαφος, τὸ ὑπέδαφος καὶ τὴν ἀτμοσφαῖραν, ὅλα τὰ ὕδατα παρουσιάζουν ραδιενέργειαν, ἐκεῖνα ὅμως δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ραδιενεργά, τῶν ὁποίων ἡ ραδιενέργεια μετρουμένη διὰ τοῦ ἠλεκτροσκοπίου καὶ ὑπολογιζομένη εἰς μονάδας Μάχε εἶναι ἀνωτέρα τῶν 3 5 διὰ κάθε λίτρον ὕδατος. Ἐκ τῶν γαλλικῶν ραδιενεργῶν πηγῶν ράδιον ἀνευρέθη εἰς τὰς τοῦ Βισσύ. Ραδιοθόριον ἡνωμένον μετὰ ραδίου ἀνευρέθη εἰς τὴν ὑποστάθμην καὶ τὴν ἰλὺν τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων Κρόϋτσναχ. Καὶ τέλος θόριον μετὰ ραδίου ἀνευρέθη εἰς Νερὶς καὶ Λυξέϊγ. Τὰ ραδιενεργὰ ὕδατα τὰ περιέχοντα ἐν διαλύσει τὰς ἀπορροὰς παρουσιάζουν βραχεῖαν διάρκειαν τῆς ζωῆς τῆς ραδιενεργείας αὐτῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὕδατα περιέχοντα αὐτὰ τὰ ραδιενεργὰ σώματα, ἅτινα παρουσιάζουν ἀνεξάντλητον πηγὴν ἐνεργείας. Ἡ εἰς ραδιενεργὰ ἀέρια τοῦ ραδίου ὀφειλομένη ραδιενέργεια χάνεται εἰς 21 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀντλήσεως τοῦ ὕδατος ἐκ τῆς πηγῆς. Καὶ μάλιστα ἐντὸς τῶν 4 πρώτων ἡμερῶν χάνεται τὸ $^1/_2$ αὐτῆς, ἐντὸς 8 ἡμερῶν τὰ $^3/_4$ κ.ο.κ. Ἡ διάρκεια τῆς ραδιενεργοῦ ἀπορροῆς τοῦ θορίου καὶ ἀκτινίου εἶναι μᾶλλον ἐφήμερος, διότι τοῦ μὲν θορίου μειοῦται εἰς τὸ $^1/_2$ ἐντὸς 54 λεπτῶν, τοῦ δὲ ἀκτινίου ἐντὸς 4 δευτερολέπτων. Συνέπεια τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι τὸ ραδιενεργὸν ὕδωρ, τὸ ὀφεῖλον τὴν ραδιενέργειάν του εἰς ἀπορροὰς καὶ μόνον ραδιενεργῶν στοιχείων, μετὰ τὴν ἐκ τῆς πηγῆς ἄντλησιν χάνει ταύτην σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου καὶ δὲν δύναται ὅθεν νὰ χρησιμοποιῆται πρὸς θεραπευτικοὺς σκοπούς, εἰμὴ μόνον εἰς αὐτὴν τὴν πηγήν. Αἱ πλουσιώτεραι τῶν μεταλλικῶν πηγῶν εἶναι ἐν Γαλλίᾳ αἱ πηγαί: Luchon (41. 5), La Bourboule (22. 5), Royat (15. 7). Ἐν Γερμανίᾳ αἱ πηγαί: Brembach (Neuquelle 800), Joachimstal (Wernerlauf 240), Baden-Baden (56), Näuheim (9), Kreuznach (9). Ἐν Αὐστρίᾳ αἱ πηγαί: Gastein (80 74). Ἐν Ἰταλίᾳ: Ischia (193. 7). Ἐν Ἱσπανίᾳ: Aguas Leres (65. 96). Ἐν Πορτογαλλίᾳ: Luso (33. 6) καὶ ἡ πηγὴ Vidago (12. 77), ἡ ἄλλως καλουμένη πορτογαλλικὸν Βισσύ. Πλουσιωτέρα εἰς ραδιενέργειαν εἶναι ἡ πηγὴ Brembach, ἥτις παρουσιάζει 800 μονάδας millimicrocuries. Ἐν συνόψει αἱ ἰσχυρόταται ραδιενεργοὶ πηγαὶ περιέχουν ποσὸν ραδονίου (ἀερίου ἀπορροῆς τοῦ ραδίου) κατὰ λίτρον ὕδατος ἴσον πρὸς τὸ εὑρισκόμενον ἐν ἰσορροπίᾳ μὲ 8.10^{-7} γρ. ραδίου, αἱ δὲ πτωχότεραι ποσὸν ἴσον πρὸς τὸ εὑρισκόμενον ἐν ἰσορροπίᾳ μὲ $1.3.10^{-9}$ γρ. ραδίου. Παρ' ἡμῖν ἰσχυρότεραι ραδιενεργοὶ πηγαὶ εἶναι αἱ τῶν Καμμένων Βούρλων (Περτέσης). Θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα διὰ τῶν ἐντὸς τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων διαλελυμένων ἀπορροῶν τοῦ ραδίου καὶ θορίου ἐπεζητήθησαν καὶ ἐπετεύχθησαν εἰς τὰς ἀκολούθους παθήσεις καὶ ἀσθενείας: ἀρθριτισμόν, χρονίους ρευματισμούς, ἀσθενείας τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τοῦ αἵματος καὶ τοῦ αἱματοποιητικοῦ συστήματος, τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος, πνευμονικὴν φυματίασιν, ἀσθενείας τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος, παθήσεις τῆς οὐροποιητικῆς συσκευῆς, ἀσθενείας τῆς θρέψεως, εἰς τὴν θεραπείαν ἀτόνων πληγῶν, εἰς δυσαναφυλαξίαν καὶ ἐνδοκρινίους διαταραχάς. Κ. Γ. Μ.

ραδίκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *θριγκίον, κιχώριον* καὶ *κρηπὶς* (βλ. τὰς λ.).

ραδικοβλάσταρα (τὰ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κιχώριον τὸ εὐγενές*.

ραδικοζούμι (τό), καὶ *ραδικόζουμο*· ὁ ζωμὸς ὁ παρασκευαζόμενος διὰ βρασμοῦ τῶν ραδικίων ἐν τῷ ὕδατι.

ραδικοστοιβάδα (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *κιχώριον*.

Ραδιμπὸς *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ὀξυᾶς (Μπούκοβου) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 35. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀστορράχην*.

ραδινός, —*ή*, —*όν*· λεπτός, ἰσχνός: «ραδινὴ κόρη».

Ραδινός, *Ἀλέξανδρος Ἰ.* Ἐγεννήθη ἐν Θεραπείοις τοῦ Βοσπόρου φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ κατόπιν διωρίσθη διδάσκαλος, ὑπηρετήσας ἐν τοῖς προαστείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἶτα ἐν Ὀδησσῷ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821 διδάξας μέχρι τοῦ 1823. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς γραμματεὺς ὁπλαρχηγῶν. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Κυβερνήτου τῷ 1828 διωρίσθη ἐπιμελητὴς τῶν εἰς Γενεύην ἀποσταλέντων ὑποτρόφων τῆς κυβερνήσεως, ὧν οἱ πλείονες ἦσαν ὀρφανὰ πεσόντων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Βραδύτερον ἐστάλη εἰς Ἀγκῶνα, καὶ ἐκεῖθεν ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη γυμνασιάρχης Πατρῶν τῷ 1834 καὶ ὡς τοιοῦτος μεταφράσας τὸν Ἡρόδοτον (Ἀθῆναι 1836), ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Τ. Ε. Ε.

ραδινότης, —*ητος* (ἡ)· λεπτότης, ἰσχνότης, λυγηρότης: «ἡ ραδινότης τῆς κυπαρίσσου».

ραδιο—. Πρῶτον συνθετικὸν πλείστων ἐπιστημονικῶν ὅρων σχετιζομένων: 1) πρὸς τὸ στοιχεῖον *ράδιον* (radium—): *ραδιοθεραπεία* (radiumtherapie), *ραδιοβιολογία* (radiumbiologie) κ.τ.ὅ.· 2) πρὸς τὰ ἄλλα *ἀκτινεργὰ σώματα* (radio— ἐκ τοῦ λατιν. radius=ἀκτίς), καθὼς καὶ ἄλλας ἀκτινοβόλους ἐνεργείας, ὡς αἱ *ἀκτῖνες Ραῖτγκεν* (*ἀκτῖνες X*). Οἱ ὅροι ἐν τούτοις τῆς κατηγορίας ταύτης ἀποδίδονται συνηθέστερον διὰ τοῦ συνθετικοῦ *ἀκτινο—*: *ραδιενέργεια* (radioactivité), ἢ ἄλλως *ἀκτινεργία*, *ραδιογραφία* (radiographie) ἢ ἄλλως *ἀκτινογραφία*, *ραδιοσκόπησις* (radioscopie) ἢ ἄλλως *ἀκτινοσκόπησις* κ.τ.ὅ.· 3) πρὸς τὰ *ἑρτσιανὰ ἠλεκτρικὰ κύματα*, ὡς *ραδιοτηλεγράφημα* (radiotélégramme), *ραδιόφωνον* (radiophone) κ. οὕ. ἑξ.

ραδιοακρόαμα (τό). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἐδηλοῦντο ὑπό τινων ἄλλοτε αἱ ραδιοφωνικαὶ λήψεις. Κ. Π.

ραδιοαντιστοιχία (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ἡ διὰ ραδιοδιοπτεύσεως, τῇ βοηθείᾳ ραδιοπυξίδος, ληφθεῖσα ἀντιστοιχία καὶ δὴ ἀφ' ἧς αὕτη, διορθωθεῖσα κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς γωνίας συννεύσεως, χαραχθῇ ἐπὶ μερκατορικοῦ χάρτου. Σ. Ε. Λ.

ραδιογόνον (τό). Παρασκεύασμα ραδιοῦχον, θεωρούμενον ὡς σταθερᾶς ραδιενεργείας. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παραγωγὴν ραδιενεργοῦ ὕδατος διὰ λουτρὰ κλπ. Σ. Γ.

ραδιογράφημα (τό)· τηλεγράφημα δι' ἀσυρμάτου τηλεγράφου.

ραδιογραφία (ἡ) (radiographie). Ὅρος χρησιμοποιούμενος ἄλλοτε ἀντὶ τοῦ ἤδη ἐν χρήσει *ἀκτινογραφία* (βλ. λ.) καὶ ὑποδηλῶν φωτογραφίας λαμβανομένας διὰ τῶν ἀκτίνων Ραῖντγκεν. Κ. Π.

ραδιογραφικός, —*ή*, —*όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ραδιογραφίαν, ὁ τῆς ραδιογραφίας.

ραδιογραφῶ (—*έω*)· τηλεγραφῶ δι' ἀσυρμάτου τηλεγράφου.

ραδιογωνικός, —*ή*, —*όν* *[Ναυτ.]*· ὁ σχέσιν ἔχων πρὸς τὴν ραδιογωνιομετρίαν, ὁ ἄλλως *ραδιογωνομετρικός*· ‖ *ραδιογωνικὸν στίγμα*· στίγμα λαμβανόμενον διὰ ραδιοδιοπτεύσεων καὶ παρεχόμενον ἐπὶ μερκατορικοῦ χάρτου διὰ τῆς τομῆς τῶν ραδιοαντιστοιχιῶν, χαρασσομένων ἐπὶ τοῦ χάρτου ὡς εὐθειῶν θέσεως, μετὰ προηγουμένην διόρθωσιν κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς γωνίας τῆς *συννεύσεως* (βλ. λ. καὶ λ. *ραδιοδιόπτευσις*). Σ. Ε. Λ.

ραδιογωνιομετρία. Κλάδος τῆς ἀσυρμάτου τηλεγραφίας πραγματευόμενος περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς θέσεως ἐπὶ τῆς ὑδρογείου, ἤτοι περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους καὶ πλάτους ἐκπέμποντος ραδιοτηλεγραφικοῦ σταθμοῦ ἐγκατεστημένου ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἢ ἐπὶ πλοίου ἢ ἀεροπλοίου ἢ ἀεροπλάνου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλους ραδιοτηλεγραφικοὺς σταθμούς. Πρὶν ἢ ἀκόμη τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν διεξαγωγὴν τηλεγραφικῆς ἐπικοινωνίας, ἐγένοντο ἐπανειλημμένως ἀπόπειραι κατασκευῆς πομποῦ ἀκτινοβολοῦντος πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν (κατευθυνομένη ἀκτινοβολία). Αἱ ἔρευναι ἀφεώρων τὴν κατασκευὴν ἀνοικτοῦ κυκλώματος (κεραίας), τοῦ ὁποίου ἡ ἐκπεμπομένη ἠλεκτρομαγνητικὴ ἐνέργεια νὰ ἀκτινοβολῆται οὐχὶ πρὸς πάσας, ἀλλὰ πρὸς ὡρισμένην μόνον διεύθυνσιν. Ἀφορμὴν πρὸς τὴν σκέψιν ταύτην ἔδωσαν αἱ δυσχέρειαι αἵτινες συνηντῶντο διὰ τὴν προσαρμογὴν τοῦ ἀσυρμάτου πρὸς διεξαγωγὴν ἀνταποκρίσεως εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Αἱ δυσχέρειαι αὗται ὠφείλοντο κυρίως ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν σχετικῶς μικρὰν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, ἣν ἀρχικῶς διέθετον ἐν τῷ πομπῷ, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν δεκτῶν οὐχὶ εὐπαθῶν. Πρὸς τοῦτο κατεβλήθησαν προσπάθειαι, ἵνα ἡ διατιθεμένη ἐνέργεια, συγκεντρουμένη διὰ καταλλήλου συστήματος κεραίας, ἀκτινοβολῆται ὑπὸ μορφὴν δέσμης (ὡς τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τὸ φῶς μέσῳ κατόπτρων) πρὸς ὡρισμένην μόνον κατεύθυνσιν, τοῦθ' ὅπερ θὰ εἶχε σοβαρωτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μέρους τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ συνεπῶς καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀσυρμάτου τηλεγραφίας.

Ὁ Ἑρρῖκος Χέρτς διὰ τῶν ἀρχικῶν του ἐρευ-

Digitized by Google

νῶν εἶχεν ἀποδείξει τὴν σχέσιν, ἥτις ὑφίστατο μεταξὺ τοῦ φωτὸς καὶ τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἀκτινοβολίας πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν ἠλεκτρομαγνητικῆς ἐνεργείας ὑπὸ μορφὴν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως κατόπτρων, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὰς φωτεινὰς ἀκτῖνας. Πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποίησε παραβολικὸν κάτοπτρον ὕψους περίπου δύο μέτρων καὶ ἑνὸς μέτρου βάθους καὶ ἐπέτυχεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ μήκους κύματος $^{2}/_{8}$ τοῦ μέτρου. Πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν εἰργάσθη ἀργότερον ὁ Μαρκόνι, χρησιμοποιήσας ὡσαύτως παραβολικὰ κάτοπτρα ἐκ χαλκοῦ, καὶ ἐπέτυχε τηλεπικοινωνίαν εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων περίπου χιλιομέτρων. Τῷ 1900 ἐν Γερμανίᾳ ὁ Zenneck, συνεχίζων τὰς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου ἀρξαμένας ἐρεύνας, ἐπέτυχε κατευθυνομένην ἀκτινοβολίαν διὰ τῆς παρεμβολῆς οὕτως εἰπεῖν μεταλλικοῦ παραπετάσματος. Πρὸς τοῦτο εἰς ἱκανὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν ἐτοποθέτησε δύο κεραίας μετὰ δεκτῶν Α καὶ Β καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως τὴν κεραίαν Κ τοῦ πομποῦ, ὁμοιομόρφου ἀκτινοβολίας.

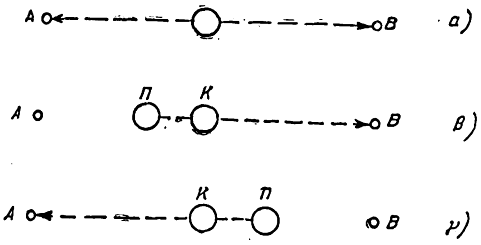

Σχ. 1.

Ἡ ἔντασις λήψεως τῶν σημάτων ἦτο ἡ αὐτὴ δι' ἀμφοτέρους τοὺς δέκτας (σχ. 1α) Κατόπιν πλησίον τῆς κεραίας Κ τοῦ πομποῦ καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς κεραίας τοῦ δέκτου Α ἐτοποθέτησε κάθετον προσγειωμένον καὶ παράλληλον πρὸς τὴν κεραίαν Κ ἀγωγὸν Π (σχ. 1β). Παρετήρησε τότε ὅτι τὰ σήματα ἐλαμβάνοντο μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ πρότερον ἐντάσεως μόνον ὑπὸ τοῦ δέκτου Β, ἐνῷ ἀντιθέτως ὑπὸ τοῦ δέκτου Α τὰ σήματα δὲν ἐλαμβάνοντο. Ἐπανέλαβε τὸ πείραμα τοποθετήσας τὸν ἀγωγὸν Π πρὸς τὸ μέρος τῆς κεραίας τοῦ δέκτου Β (σχ. 1γ). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, εἰς τὸν δέκτην Β, ὅστις εὑρίσκετο πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ ἀγωγοῦ Π, τὰ σήματα δὲν ἐλαμβάνοντο, ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς τὸν δέκτην Α τὰ σήματα ἠκούοντο μετὰ τῆς μεγίστης ἐντάσεως. Ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις δὲν ἐπεξηγήθη τότε ἐπαρκῶς, καθόσον τὰ πειράματα, ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον, δὲν ἐσυνεχίσθησαν. Πάντως τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ἀγωγοῦ Π ἀνάπτυξιν ρευμάτων παρουσιαζόντων διαφορὰν φάσεως ἔναντι τῶν τῆς κεραίας Κ τοῦ πομποῦ. Ἐπειδὴ ἡ χρησιμοποίησις τῶν μεταλλικῶν κατόπτρων ἐξ ἄλλου δὲν ἐκρίθη ὡς ἐξυπηρετικὴ τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦτο διότι ἡ κατασκευὴ τοιούτων κατόπτρων διὰ κεραίαν ταλαντευομένην εἰς μῆκος κύματος καὶ μέτρων τινῶν μόνον ἀπέβαινε δαπανηροτάτη, διὰ τὸν λόγον τοῦτον κατέληξαν εἰς τὴν κατασκευὴν παραβολικοῦ κατόπτρου ἐκ χαλκίνων παραλλήλων ἀγωγῶν τοποθετουμένων κατ' ἴσας ἀποστάσεις παραλλήλως πρὸς τὸν ἀγωγὸν τῆς κεραίας, ὅστις ἐτοποθετήθη εἰς τὴν ἑστίαν τῆς σχηματισθείσης παραβολῆς. Ἐκ τῶν πρώτων φέρονται ὡς κατασκευάσαντες τοιοῦτον τύπον διατάξεως ἀκτινοβολίας οἱ S. Brown (1899) καὶ De Forest (1902).

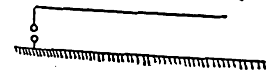
Σχ. 2.

Ἐν συνεχείᾳ κατεσκευάσθη ἡ κεραία τύπου Μαρκόνι (σχ. 2), σχήματος ἀνεστραμμένου L, ἥτις κέκτηται τὴν ἰδιότητα τῆς κατευθυνομένης ἀκτινοβολίας, εἶναι δὲ πλέον ἐντονωτέρα πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ ὁριζοντίου ἀγωγοῦ τῆς κεραίας, ἥτις συνδέεται μετὰ τοῦ καθέτου τμήματος ταύτης (σχ. 3).

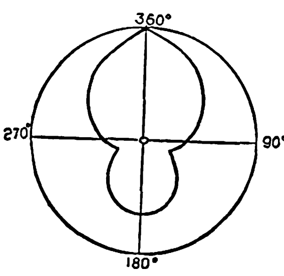

Σχ. 3.

Ἡ κεραία αὕτη χρησιμοποιεῖται νῦν τόσον διὰ τὴν ἐκπομπὴν ὅσον καὶ διὰ τὴν λῆψιν. Ἡ ἰδιότης τῆς κατευθυνομένης ἀκτινοβολίας τῆς ἀνωτέρω κεραίας καθίσταται ἔτι ἐντονωτέρα, ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ ὁριζόντιον τμῆμα τῆς κεραίας ἐν σχέσει πρὸς τὸ κάθετον τοιοῦτον.

Περὶ τὸ ἔτος 1899 ἐπενοήθη παρὰ τοῦ S. Brown σύστημα κεραίας ἀποτελούμενον ἐκ δύο καθέτων ἀγωγῶν, ἀπεχόντων μεταξύ των κατ' ἀπόστασιν ἴσην πρὸς τὸ $^{1}/_{2}$ τοῦ μήκους κύματος, ἐκπεμπομένου ἢ λαμβανομένου, καὶ συνδεομένων μεταξὺ των ἐκ τῶν κάτω ἄκρων δι' ὁριζοντίου ἀγωγοῦ περιλαμβάνοντος πηνίον συζεύξεως πρὸς τὸ κύκλωμα ταλαντώσεων (σχ. 4). Ἡ διάταξις αὕτη ἐχρησιμοποιήθη τόσον εἰς τὴν ἐκπομπὴν ὅσον ἰδίως διὰ τὴν λῆψιν.

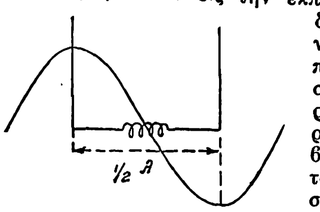

Σχ. 4.

Δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὑρίσκεται ἡ ἀφετηρία, δηλονότι αἱ βάσεις τῆς προκαταρκτικῆς ἐργασίας διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ραδιογωνιομετρίας καὶ ἀσφαλῶς αἱ μεταγενεστέρως ἐπιτευχθεῖσαι πρόοδοι εἰς τὸ πεδίον τοῦτο ὀφείλονται εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπινόησιν. Κατὰ τὴν περίοδον 1900 — 1903 ἐχορηγήθησαν διπλώματα εὑρεσιτεχνίας διὰ κεραίας κατασκευασθείσας παρὰ τῶν M. R. Garcia καὶ Lee de Forest παρομοίας φύσεως πρὸς τὴν ἀνωτέρω καὶ τῶν ὁποίων ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν ἦτο ἡ δίπλευρος κατευθυνομένη ἀκτινοβολία κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπιπέδου τῶν δύο κεραιῶν.

Τῷ 1902 ὁ J. Stone ἐθέσπισε τὸν τύπον τῶν δύο ἀπομεμακρυσμένων κεραιῶν (S. C. Brown 1899) μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως τοποθετήσῃ ταύτας ἐπὶ περιστρεφομένου περὶ τὸν κάθετον ἄξονα ἱστοῦ, ἵνα χρησιμοποιήσῃ τοῦτον ὡς ραδιογωνιομετρικὴν διάταξιν. Ἡ πρότασις ὅμως αὕτη, θεωρηθεῖσα ὡς οὐχὶ πρακτικῆς σημασίας, δὲν ἐγένετο δεκτή. Τὰς δυσχερείας ὅμως, ἃς συνήντησαν οἱ μέχρι τοῦδε ἀσχοληθέντες ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ὑπερεπήδησαν μεταγενέστεροι σκαπανεῖς τῆς ἐπιστήμης καὶ οὕτως ἡ μέχρι τοῦ σημείου τούτου συντελεσθεῖσα ἐργασία προητοίμασεν εὐρύτατον στάδιον ἐρευνῶν καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῶν νεωτέρων τύπων ραδιογωνιομέτρων.

Τῷ 1907 οἱ E. Bellini καὶ A. Tost, βάσει τῆς διατάξεως S. Brown, κατεσκεύασαν ραδιογωνιομετρικὴν κεραίαν πρακτικῆς χρησιμότητος, φερομένην ὑπὸ ἑνὸς ἱστοῦ καὶ δυναμένην νὰ περιστρέφεται περὶ τὸν κάθετον ἄξονα. Ἀπὸ τοῦ σημείου δὲ τούτου ἄρχεται ραγδαία ἡ ἐξέλιξις τῆς ραδιογωνιομετρίας. Δέον ἐνταῦθα νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ὁ Ἑρρῖκος Χὲρτς πολὺ πρὶν εἶχε κατασκευάσει πλαίσιον ἐκ χαλκίνου σύρματος, ὅπερ εἰς τὸ κάτω μέρος κατέληγεν εἰς δύο σφαίρας εὑρισκομένας εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν. Πέριξ τοῦ σημείου καὶ εἰς διαφόρους θέσεις ἐτοποθέτησε συσκευάς, δι' ὧν ἐπετυγχάνετο ἡ ἀκτινοβολία ἠλεκτρομαγνητικῆς ἐνεργείας, ὁσάκις δὲ διηγείροντο αἱ συσκευαὶ μεταξὺ τῶν σφαιρῶν τοῦ πλαισίου παρήγετο ἠλεκτρικὸς σπινθήρ. Τροποποιῶν κατόπιν τὴν θέσιν τῶν συσκευῶν ἐκπομπῆς παρετήρησεν ὅτι μεταξὺ τῶν σφαιρῶν τοῦ πλαισίου δὲν παρήγετο σπινθήρ. Συμπέρασμα τοῦ ἀνωτέρω πειράματος ἦτο ὅτι εἰς τὴν κλειστὴν κεραίαν ἐκυκλοφόρει ρεῦμα ἰσχυρὸν ἢ ἀσθενές, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ ἐπιπέδου τῶν δύο καθέτων τμημάτων τοῦ πλαισίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἀκτινοβολίας τοῦ πομποῦ.

Ἐν τούτοις, ἐπὶ πολλὰ ἔτη αἱ εἰς τοὺς σταθμοὺς χρησιμοποιηθεῖσαι κεραῖαι εἶχον ἐλαφρῶς μόνον τὴν ἰδιότητα τῆς κατευθυνομένης ἀκτινοβολίας. Δὲν ἐγένετο δὲ χρῆσις τῶν κεραιῶν κατευθυνομένης ἐκπομπῆς, παρὰ τὸ πλεονέκτημα τῆς αὐξήσεως τῆς ἀκτῖνος ἐνεργείας τοῦ πομποῦ καὶ ὡσαύτως τῆς οἰκονομικωτέρας πραγματοποιήσεως τῆς ἐγκαταστάσεως, λόγῳ δυσχερειῶν τεχνικῆς μορφῆς, αἵτινες προέκυψαν εἰς τὴν ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως χρησιμοποίησιν κεραιῶν τοιαύτης φύσεως. Ἡ ἔρευνα δὲν ἔπαυσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου καὶ κατέληξεν εἰς σαφῆ συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα, ἣν θὰ ἐνεῖχε διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀσυρμάτου ἡ ἰδιότης καθ' ἣν θὰ καθίστατο ἐφικτὴ ἡ πρὸς μίαν μόνον διεύθυνσιν ἀκτινοβολία τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας καὶ ἡ λῆψις τῶν σημάτων μὲ τὸ μέγιστον τῆς ἐντάσεως ἀπὸ ὡρισμένης μόνον διευθύνσεως, ἡ μείωσις δ' εἰς τὸ ἐλάχιστον ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς διευθύνσεις, τόσον τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ πομποῦ, ὅσον καὶ τῆς ἱκανότητος λήψεως τοῦ δέκτου. Ἡ ραδιογωνιομετρία βασίζεται ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἰδιοτήτων, ἤτοι τῆς κατευθυνομένης ἐκπομπῆς καὶ τῆς κατευθυνομένης λήψεως τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων. Καὶ ἡ μὲν κατευθυνομένη ἐκπομπὴ καὶ λῆψις χρησιμοποιεῖται νῦν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν μεταξὺ λίαν ἀπομεμακρυσμένων σημείων διεξαγωγὴν τηλεγραφικῆς ἢ τηλεφωνικῆς ἀνταποκρίσεως μέσῳ ραδιοηλεκτρικῶν κέντρων χρησιμοποιούντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βραχέα κύματα, ἡ δε κατευθυνομένη μόνον λῆψις διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως ἑνὸς κινητοῦ ραδιοτηλεγραφικοῦ σταθμοῦ καὶ δι' ἄλλας παρεμφερεῖς χρήσεις.

Προσδιορισμὸς τῆς θέσεως ἑνὸς οἱουδήποτε σταθμοῦ. Αἱ μέθοδοι διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως ἑνὸς οἱουδήποτε ραδιοτηλεγραφικοῦ σταθμοῦ, εἴτε μονίμου εἴτε κινητοῦ, δυνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς κατηγορίας.

α) Ὁ σταθμός, οὗτινος πρόκειται νὰ προσδιορισθῇ ἡ θέσις, εἶναι ἐφωδιασμένος διὰ συνήθους ἐγκαταστάσεως ἐκπομπῆς καὶ λήψεως, ὑπὸ δύο δὲ παρακτίων ραδιογωνιομετρικῶν σταθμῶν λαμβάνονται ραδιοδιοπτεύσεις τούτου καὶ ἀνακοινοῦσιν αὐτῷ τὴν προσδιορισθεῖσαν θέσιν του ραδιοτηλεγραφικῶς διὰ τοῦ ἑνὸς τῶν δύο παρακτίων σταθμῶν.

β) Ὁ σταθμός, οὗτινος πρόκειται νὰ προσδιορισθῇ ἡ θέσις, εἶναι ἐφωδιασμένος διὰ ραδιογωνιομετρικῆς συσκευῆς (λήψεως) καὶ συνεπῶς δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ εἰς παρακτίους ραδιογωνιομετρικοὺς σταθμούς, ἀλλὰ προσδιορίζει τὴν θέσιν του δι' ἰδίου αὐτοῦ ραδιογωνιομέτρου, δι' οὗ λαμβάνονται αἱ ραδιοδιοπτεύσεις δύο οἱωνδήποτε παρακτίων ραδιογωνιομετρικῶν ἢ ραδιοτηλεγραφικῶν σταθμῶν, τῶν ὁποίων ὅμως αἱ γεωγραφικαὶ συντεταγμέναι εἶναι γνωσταί.

γ) Ὁ σταθμός, οὗτινος πρόκειται νὰ προσδιορισθῇ ἡ θέσις, εἶναι ἐφωδιασμένος διὰ συνήθους ἐγκαταστάσεως ἐκπομπῆς καὶ λήψεως καὶ προσδιορίζει τὴν θέσιν του διὰ τῆς ἀκροάσεως ραδιοφάρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκπομπὴ ἔχει χαρακτηριστικὴν κατευθυνομένης ἀκτινοβολίας.

Αἱ δύο πρῶται περιπτώσεις εἶναι αἱ ὀλιγώτερον συναντώμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ πράξει. Διὰ τὴν λῆψιν τοῦ στίγματος ἑνὸς πλοίου καταβάλλεται εἰς τοὺς διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀπασχολουμένους σταθμοὺς εἰδικὸν τέλος, ἐνῷ εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν οὐδὲν τέλος καταβάλλεται. Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ραδιοφάρων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν μέχρι καὶ τοῦ ἔτους 1932, εἶναι περίπου 300, ἐνῷ οἱ παράκτιοι ραδιογωνιομετρικοὶ σταθμοί, χωρὶς ν' ἀριθμήσωμεν τὰ πλοῖα, τὰ ἀερόπλοια καὶ τὰ ἀεροπλάνα, ἅτινα διαθέτουσι ραδιογωνιομετρικὴν συσκευήν, ἀνέρχονται εἰς 150.

Περιπτώσεις ραδιογωνιομετρικῶν παρατηρήσεων. 1) Περίπτωσις σταθμοῦ ζητοῦντος τὸν καθορισμὸν τοῦ στίγματος αὐτοῦ παρὰ παρακτίου ραδιογωνιομετρικοῦ σταθμοῦ. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἀτμόπλοιον Α (σχ. 5), εἴτε λόγῳ ὁμίχλης εἴτε διότι πρόκειται ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος νὰ εἰσέλθῃ εἰς λιμένα τινά, εἴτε τέλος δι' οἱονδήποτε ἄλλον λόγον, ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ραδιογωνιομετρικὸν σταθμὸν Β νὰ τοῦ προσδιορίσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο ὀφείλει ὁ σταθμὸς τοῦ πλοίου Α, κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ σταθμοῦ Β καὶ ἐπὶ χρονικὸν διάστημα 1′ 30″, νὰ ἐκπέμπῃ σήματα μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέραν ἰσχὺν καὶ μὲ σταθερὰν ἔντασιν.

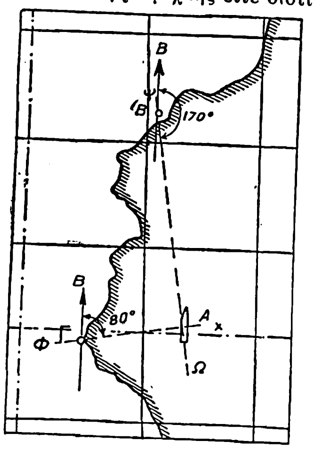

Σχ. 5.

Κατὰ τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἐκπομπῆς τοῦ σταθμοῦ Α, ὁ ραδιογωνιομετρικὸς σταθμὸς Β λαμβάνει τὴν ραδιοδιόπτευσιν τούτου, ἥτις ἐν προκειμένῳ εἶναι 170° ἀπὸ τοῦ βορρᾶ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ σταθμὸς Α κατ' ἀνάγκην εὑρίσκεται ἐπὶ σημείου τινὸς τῆς εὐθείας Ψ Ω, ἡ ὁποία σχηματίζει μετὰ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ σταθμοῦ Β καὶ τοῦ σταθμοῦ Α γωνίαν 170°. Ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ σταθμοῦ Β λαμβάνει ραδιοδιόπτευσιν τοῦ σταθμοῦ Α καὶ ὁ ἕτερος ραδιογωνιομετρικὸς σταθμὸς Γ, ἐγκαίρως εἰδοποιηθεὶς πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ σταθμοῦ Β, ἔστω δὲ ὅτι εἶναι αὕτη 80° ἀπὸ τοῦ βορρᾶ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ σταθμὸς Α δέον κατ' ἀνάγκην νὰ εὑρίσκηται ἐπὶ σημείου τινὸς τῆς εὐθείας Χ Φ, ἡ ὁποία σχηματίζει μετὰ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ σταθμοῦ Γ καὶ τοῦ σταθμοῦ Α γωνίαν 80°. Τὰς ληφθείσας ραδιοδιοπτεύσεις ἀμφότεροι οἱ σταθμοὶ Β καὶ Γ ἀνακοινοῦσιν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ πλοίου Α. Ὁ ραδιοτηλεγραφητὴς τοῦ πλοίου, ἢ ἄλλος τις ἀξιωματικός, φέρει τὰς ραδιοδιοπτεύσεις ΧΦ (80° Α ἀπὸ τοῦ βορρᾶ) καὶ Ψ Ω (170° Α ἀπὸ τοῦ βορρᾶ) ἐπὶ καταλλήλου χάρτου καὶ εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ τέμνονται αἱ δύο αὗται γεωγραφικαὶ συντεταγμέναι εὑρίσκεται τὸ στίγμα τοῦ πλοίου.

Ἐὰν οἱ δύο ραδιογωνιομετρικοὶ σταθμοὶ δὲν εἶναι ἀνεξάρτητοι ὁ εἷς τοῦ ἄλλου, ἀλλ' ἀνήκουσιν εἰς εἰδικὸν δίκτυον καὶ συνδέωνται μεταξύ των διὰ τηλεφωνικῶν ἢ τηλεγραφικῶν γραμμῶν, τότε οἱ σταθμοὶ δὲν ἀνακοινοῦσι κεχωρισμένως τὰς ληφθείσας ραδιοδιοπτεύσεις εἰς τὸν σταθμὸν Α, ἀλλ' αὗται συγκεντροῦνται παρ' ἑνὸς τῶν σταθμῶν, μερίμνῃ τοῦ ὁποίου καὶ μεταβιβάζεται πρὸς τὸ πλοῖον ραδιοτηλεγράφημα, εἰς ὃ ἀναφέρεται τὸ γεωγραφικὸν μῆκος καὶ πλάτος τοῦ προσδιορισθέντος στίγματος. Κατὰ τὸν ὡς ἄνω προσδιορισμὸν τοῦ στίγματος τοῦ πλοίου ἐν τῇ θαλάσσῃ δύναται, λόγῳ τῆς γειτνιάσεως τῆς ἐγκαταστάσεως πρὸς τὰ μεταλλικὰ μέρη τοῦ πλοίου, νὰ προκύψῃ σφάλμα καὶ μέχρις 20° διὰ τὸν λόγον τοῦτον δέον νὰ ἐπα-

Digitized by Google

ναλαμβάνεται ὁ προσδιορισμός· ἀφ' ἑτέρου σχετικοὶ παράγοντες, λαμβανόμενοι ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους, καθιστῶσι τὸ σφάλμα σχεδὸν ἀσήμαντον. Ἐὰν λ. χ. εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν τὸ σφάλμα ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι περίπου 1° δι' ἀμφοτέρας τὰς ραδιοδιοπτεύσεις, δέον νὰ φέρωμεν ἐξ ἑκάστου τῶν σταθμῶν Β καὶ Γ δύο εὐθείας σχηματιζούσας γωνίαν 1°. Τότε, συμφώνως πρὸς τὰ ἐν τῷ σχ. 6, θὰ σχηματισθῇ περὶ τὸ ζητούμενον στίγμα ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, ἐντὸς τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ ὁποίου κατ' ἀνάγκην θὰ εὑρίσκηται τὸ ἀληθὲς στίγμα. Ἐὰν ὅμως συμβῇ ὥστε ἡ θέσις τοῦ πλοίου ἐν σχέσει πρὸς τοὺς σταθμοὺς Β καὶ Γ νὰ εἶναι εἰς σημεῖον ὥστε αἱ σχηματιζόμεναι γωνίαι νὰ ὦσι λίαν μικραί, τότε ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ στίγματος ἀποβαίνει χιμαιρικός, καθότι τὸ σφάλμα εἶναι σημαντικώτατον. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν περιπτώσεων τούτων ἐνδείκνυται ἡ ὕπαρξις καὶ τρίτου σταθμοῦ, ὁπότε ἡ ἔκτασις τοῦ σφάλματος περιορίζεται εἰς ἀξιόλογον βαθμόν. Γενικῶς θεωρεῖται ὡς ἱκανοποιητικὸς ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως πλοίου μὲ λάθος μέχρι μιᾶς μοίρας (1°), ὅταν ὁ προσδιορισμὸς γίνεται μέσῳ ραδιογωνιομετρικῶν σταθμῶν ξηρᾶς, καὶ δύο μοιρῶν (2°), ὅταν ὁ προσδιορισμὸς γίνεται ἀπὸ αὐτοῦ τούτου τοῦ σταθμοῦ τοῦ πλοίου.

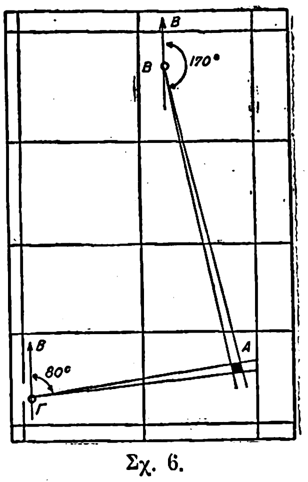

Σχ. 6.

Τ' ἀνωτέρω ἀποτελέσματα ἐπιτυγχάνονται διὰ τῶν ἐν χρήσει σήμερον συσκευῶν καὶ ἐφ' ὅσον ὁ σταθμός, οὗτινος πρόκειται νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν, δὲν εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν μεγαλυτέραν τῶν 150 χιλιομέτρων περίπου. Εἶναι ἀκριβέστερος ὁ προσδιορισμὸς ὅσον μικροτέρα εἶναι ἡ ἀπόστασις τοῦ ζητοῦντος τοῦτον πλοίου ἀπὸ τῶν ραδιογωνιομετρικῶν σταθμῶν καὶ ὅσον περισσότεροι εἶναι οἱ ραδιογωνιομετρικοὶ σταθμοί, μέσῳ τῶν ὁποίων προσδιορίζεται ἡ θέσις τοῦ σκάφους.

2) Περίπτωσις σταθμοῦ προσδιορίζοντος τὴν ἑαυτοῦ θέσιν ἐπὶ τῆς ὑδρογείου δι' ἰδίας ραδιογωνιομετρικῆς ἐγκαταστάσεως. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ προσδιορισμὸς τῆς θέσεως ἑνὸς σταθμοῦ, μέσῳ ραδιογωνιομέτρου ἐγκατεστημένου εἰς παράκτιον σταθμόν, εἶναι ἀκριβέστερος τοῦ ἀπὸ τοῦ πλοίου διενεργουμένου, ἐν τούτοις ἐν τῇ πράξει προτιμᾶται ἡ δευτέρα περίπτωσις, ἤτοι ὁ αὐτοπροσδιορισμὸς τῆς θέσεως ἑνὸς πλοίου δι' ἰδίας ραδιογωνιομετρικῆς ἐγκαταστάσεως καὶ τοῦτο διὰ τοὺς ἀκολούθους κυρίως λόγους: α') Καθίσταται δυνατὸς ὁ προσδιορισμὸς τοῦ στίγματος ἐν συνδυασμῷ πρὸς οἱονδήποτε ραδιοτηλεγραφικὸν παράκτιον σταθμὸν ἢ καὶ πλοίου. β') Καθίσταται δυνατὴ ἡ λῆψις ὁσωνδήποτε ραδιοδιοπτεύσεων καὶ ἡ ἐπανάληψις τούτων ἄνευ οὐδεμιᾶς δαπάνης πρὸς ἀσφαλέστερον προσδιορισμὸν τῆς θέσεως. γ') Ἐν περιπτώσει πυκνῆς ὁμίχλης τὸ ραδιογωνιόμετρον τοῦ πλοίου συμβάλλει ἀποτελεσματικῶς διὰ τὴν ἀποσόβησιν συγκρούσεων τοῦ πλοίου μετ' ἄλλων σκαφῶν. δ') Ἀποφεύγονται εὐκολώτερον αἱ παρεμβολαὶ καὶ οὕτω διευκολύνεται τὰ μέγιστα ἡ ἀπρόσκοπτος διεξαγωγὴ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης. ε') Ἐν περιπτώσει πολέμου, δύνανται τὰ σκάφη διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ραδιογωνιομέτρων νὰ προσδιορίζωσι τὸ στίγμα των καὶ νὰ διευκολύνωσι τὰς κινήσεις των ἐν πάσῃ μυστικότητι χωρὶς ἡ θέσις των νὰ γίνηται γνωστὴ εἰς τὸν ἐχθρόν, τοῦθ' ὅπερ θὰ συνέβαινεν ἐὰν ἐζήτουν τὸν προσδιορισμὸν ἀπὸ ἄλλον ραδιογωνιομετρικὸν σταθμόν· καὶ στ') Ἐν περιπτώσει λελανθασμένου προσδιορισμοῦ, ἡ εὐθύνη βαρύνει ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πλοίου.

Πάντως διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως ἑνὸς σκάφους εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ὕπαρξις δύο ραδιοτηλεγραφικῶν παρακτίων σταθμῶν. Πρὸς τοῦτο, σχεδὸν ταυτοχρόνως λαμβάνονται αἱ ραδιοδιοπτεύσεις τῶν δύο παρακτίων σταθμῶν καὶ ἀνάγονται αὗται ἐπὶ καταλλήλου χάρτου. Τὸ σημεῖον συναντήσεως τούτων δίδει τὸ ζητούμενον στίγμα.

Ἀλλοιώσεις τῆς ραδιοπτώσεως ἐκ διαφόρων ἐπιδράσεων. 1) *Ἐπίδρασις τοῦ ἐδάφους.* Διεπιστώθη πλήρως ὅτι τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα τὰ προερχόμενα ἀπὸ σταθμὸν πλοίου καὶ λαμβανόμενα ἀπὸ σταθμὸν ξηρᾶς ὑφίστανται κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συναντήσεώς των μετὰ τῆς ἀκτῆς διάθλασιν, ὡς ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὰς φωτεινὰς ἀκτῖνας, ὅταν προσπέσωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Ἡ διάθλασις αὕτη τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων ὀφείλεται εἰς ἕλξιν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, λόγῳ τῆς ὁποίας προκαλεῖται μεταβολὴ τῆς ταχύτητος τῆς διαδόσεως τούτων. Οὕτω, παρετηρήθη ὅτι ἡ ταχύτης τῶν ἄνωθεν τῆς θαλάσσης ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων αὐξάνει μέχρι 5 % ἄνωθεν ξηρᾶς, ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε ἐδαφικῶν συνθηκῶν. Ἀποτέλεσμα τῆς μεταβολῆς ταύτης τῆς ταχύτητος τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων εἶναι λελανθασμένος προσδιορισμὸς τοῦ στίγματος ἑνὸς πλοίου ὑπὸ ραδιογωνιομετρικοῦ σταθμοῦ ξηρᾶς. Τὸ σφάλμα δὲ τῆς λαμβανομένης ραδιοπτώσεως δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι 5°, ὅταν ἡ διεύθυνσις τοῦ κύματος σχηματίζῃ μικρὰν γωνίαν μετὰ τῆς γενικῆς γραμμῆς τῆς ἀκτῆς. Ὅσον δὲ ἡ γωνία αὕτη αὐξάνει, τόσον ἐλαττοῦται τὸ σφάλμα τῆς ραδιοπτώσεως λόγῳ διαθλάσεως· διὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει τὸ πλοῖον, ὅπερ πρόκειται νὰ ζητήσῃ τὸ στίγμα του, νὰ εὑρίσκεται εἰς θέσιν πλησιάζουσαν πρὸς τὴν κάθετον ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν ἀκτῶν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐδάφους.

2) *Ἐπίδρασις τῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως τοῦ ἡλίου.* Σαφῆ συμπεράσματα ἐκ πολυετῶν ἐρευνῶν προέκυψαν ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν, ἥτις ἀσκεῖται ἐπὶ τῆς ἐντάσεως τῶν λαμβανομένων ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δύσεως καὶ ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη δύναται νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ μειώσῃ τὴν ἔντασιν τοῦ κύματος μέχρι τοῦ 1/100 τῆς κανονικῆς αὐτῆς τιμῆς ἢ καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τελείως ταύτην, ὥστε οὐδὲν σῆμα νὰ γίνεται ἀντιληπτὸν εἰς τὸν δέκτην.

3) *Ἐπίδρασις τῆς νυκτός.* Κατὰ τὰς ὥρας, καθ' ἃς ἐπικρατεῖ τὸ σκότος, πολλάκις ὁ προσδιορισμὸς τοῦ στίγματος καθίσταται ἀδύνατος, λόγῳ τῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην σημειουμένης, ἐνίοτε, ἐπιδράσεως, ἐκ τῆς ὁποίας δύναται νὰ προκύψῃ σφάλμα μέχρις 90°. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἂν καὶ δύναται ν' ἀντιμετωπισθῇ, ὥστε νὰ μειωθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἢ καί, δι' ὡρισμένας περιπτώσεις, νὰ ἐκμηδενισθῇ διὰ διαφόρων μεθόδων, ἐν τούτοις ἐπιφέρει τοιαύτας δυσχερείας εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ στίγματος, ὥστε, καθ' ὃν χρόνον διαρκεῖ πολλάκις καὶ μέχρι 15', νὰ ἐγκαταλείπεται πᾶσα σχετικὴ ἐργασία τῶν σταθμῶν, μέχρις οὗ ἐκλείψῃ τοῦτο παντελῶς. Ἡ ἐπίδρασις τῆς νυκτὸς εἶναι λίαν ἀσθενὴς δι' ἀποστάσεις μέχρι 200 χιλιομέτρων περίπου, ἐφ' ὅσον τὰ σήματα προέρχονται ἐκ κυμάτων τύπου συνεχῶν διακοπτομένων ἢ προέρχονται ἀπὸ σταθμὸν συστήματος σπινθῆρος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ σφάλμα δὲν ὑπερβαίνει τὰς 30°. Εἰς ἀποστάσεις ὅμως μεγαλυτέρας καὶ ὅταν ὁ σταθμὸς ἐκπέμπῃ συνεχῆ σήματα, τὸ σφάλμα εἶναι σημαντικώτατον, δύναται δὲ νὰ καταστήσῃ τὸν προσδιορισμὸν ἀδύνατον ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκεῖ τὸ φαινόμενον τοῦτο. Παρετηρήθη ὅτι ἡ ἐκ τοῦ φαινομένου τούτου ἐπίδρασις εἶναι ὀλιγώτερον ἰσχυρὰ εἰς τὰς βορειοτέρας περιοχὰς τῆς ὑδρογείου. Σ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

ραδιογωνιομετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων ἢ ὁ σχετικὸς πρὸς τὴν ραδιογωνιομετρίαν (συνών. *ραδιογωνικός*).

— **ραδιογωνιομετρικὸς** ἢ ***ραδιογωνικὸς σταθμός.*** Ραδιοτηλεγραφικὸς σταθμὸς ἐφωδιασμένος διὰ ραδιοπυξίδος, πρὸς καθορισμὸν τῆς ραδιοδιοπτεύσεως, ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ὁ ἐκπέμπων ἑρτζιανὰ κύματα πομπὸς ἀσυρμάτου τηλεγράφου. Δύναται ὅθεν νὰ ᾖ ὁ ραδιογωνικὸς σταθμὸς εἴτε ἐπὶ πλοίου εἴτε ἐπὶ τῆς ξηρᾶς κοινὸς σταθμὸς ἀσυρμάτου ἢ ραδιοφάρος. Πολλάκις, ραδιογωνιομετρικοὶ σταθμοί, ἐφωδιασμένοι μόνον μὲ δέκτην, συνδέονται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ καλωδίου μετ' ἀλλήλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ σταθμοῦ φέροντος μόνον πομπόν, εὑρισκομένου δὲ πλησίον τῆς ἀκτῆς καὶ συνήθως παρὰ τὸ στόμιον λιμένος, ὁ τοιοῦτος δὲ κεντρικὸς σταθμός, καλούμενος ὑπὸ τοῦ αἰτοῦντος πλοίου, συγκεντροῖ τὰς ραδιοδιοπτεύσεις ὑποσταθμῶν καί, καθορίζων ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν τὸ στίγμα τοῦ καλέσαντος πλοίου, τὸ μεταβιβάζει εἰς αὐτό. Εἰς τοὺς Μερκατορικοὺς χάρτας τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου 3778 (Ἀτλαντικὸς ὠκεανός), 3379 (Ἰνδικὸς καὶ Δυτικὸς Εἰρηνικὸς) καὶ 3780 (Ἀνατολικὸς Εἰρηνικός), ὡς καὶ εἰς τοὺς χάρτας D26—D30, χάρτας πτολεμαϊκῆς προβολῆς (Β. καὶ Ἀν. Ἀτλαντικός, ἀπὸ Ἰρλανδίας εἰς Μάλταν, Μεσόγειος, ἀπὸ Ἀζορῶν εἰς Γιβραλτάρ, ἀπὸ Belle Isle εἰς Φλωρίδα) τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου σημειοῦνται αἱ θέσεις τῶν ραδιογωνικῶν σταθμῶν τῆς ὑφηλίου. Σ. Ε. Λ.

ραδιογωνιόμετρον (τό). Συσκευή, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ πρὸς ὡρισμένην διεύθυνσιν ἀκτινοβολία ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ὑπὸ μορφὴν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων ἢ ἡ ἐξ ὡρισμένης μόνον διευθύνσεως λῆψις ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων. Ὁ ὅρος οὗτος ἐπεκράτησε διὰ τὴν δευτέραν μόνον περίπτωσιν. Τὸ ραδιογωνιόμετρον χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως ἑνὸς ραδιοτηλεγραφικοῦ σταθμοῦ, εἰς εὐρεῖαν δ' ὡσαύτως κλίμακα διὰ τὴν εὕρεσιν ἁπλῶς τῆς διευθύνσεως τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, τῶν προερχομένων ἐκ τῆς ἀκτινοβολίας ὡρισμένου σταθμοῦ. Ἐν τῇ ἀεροπορίᾳ χρησιμοποιεῖται ἐντατικῶς κυρίως διὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀεροπλάνα, ἐφωδιασμένα διὰ ραδιογωνιομέτρου, δύνανται τῇ βοηθείᾳ τούτου νὰ καθοδηγῶνται ἀσφαλῶς ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν πορείαν. Τὸ ραδιογωνιόμετρον ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κύρια μέρη: 1) τὴν ἐξωτερικὴν κεραίαν καὶ τὸ πλαίσιον καὶ 2) τὸν δέκτην. Ὁ συνδυασμὸς κεραίας καὶ πλαισίου διὰ τὴν λῆψιν τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων καθίσταται ἀπαραίτητος διὰ τὸν ἑξῆς λόγον. Ἡ διεύθυνσις ἑνὸς ἠλεκτρομαγνητικοῦ κύματος δύναται νὰ εὑρεθῇ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως πλαισίου. Ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο ν' ἀναζητήσωμεν τὴν διεύθυνσιν, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ λῆψις εἶναι ἐντονωτέρα πάσης ἄλλης διευθύνσεως, ἣν τυχὸν ἠθέλομεν δώσει εἰς τὸ περιστρεφόμενον πλαίσιον. Διὰ τούτου δὲν ἀνευρίσκεται ὅμως καὶ ἡ κατεύθυνσις, δηλονότι ἡ πλευρά, πρὸς τὴν ὁποίαν κεῖται ὁ ἐκπέμπων σταθμός· καὶ τοῦτο, διότι, ἐὰν στρέψωμεν τὸ πλαίσιον κατὰ 180°, θὰ ἀκούσωμεν τὸν αὐτὸν σταθμὸν εἰς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἔντασιν. Ἡ δυσχέρεια αὕτη ἀντιμετωπίσθη διὰ τοῦ συνδυασμοῦ κεραίας-πλαισίου. Πράγματι, μία ἁπλῆ κάθετος κεραία διεγειρομένη ἀκτινοβολεῖ τὴν εἰς αὐτὴν μεταβιβαζομένην ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν ὑψηλῆς συχνότητος ὁμοιομόρφως πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις. Ἡ χαρακτηριστικὴ ὅθεν ἀκτινοβολίας ἁπλῆς κεραίας ἀποτελεῖ κύκλον (σχ. 1). Ὁ εἰς τὸ κέντρον μικρὸς κύκλος παριστᾷ τὴν κάτοψιν τῆς εὐθυγράμμου κεραίας καθέτου ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου ἐπιπέδου. Αἱ ἀκτῖνες ἢ τὰ ἀνύσματα Α1 Α2 Α3 κλπ., ἄπειρα τὸ πλῆθος, παριστῶσι τὴν ἔντασιν ἀκτινοβολίας τῆς κεραίας ἴσην πρὸς τὰς διευθύνσεις ταύτας καὶ εἰς ὡρισμένην ἀπὸ τῆς κεραίας ἀπόστασιν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐντάσεις εἶναι ἴσαι πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, εἰς ἀντιστοίχως ἴσην ἀπόστασιν δυνάμεθα ἑνοῦντες διὰ συνεχοῦς γραμμῆς τὰ ἄκρα τῶν ἀνυσμάτων νὰ σχηματίσωμεν περιφέρειαν κύκλου, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικὴν ἀκτινοβολίας τῆς εὐθυγράμμου ἁπλῆς κεραίας. Τὸ αὐτὸ θέλει συμβῇ, ὅταν ἀναρτήσωμεν κάθετον ἁπλῆν κεραίαν καὶ συνδέσωμεν ταύτην μεθ' ἑνὸς δέκτου· τουτέστιν ἡ ἱκανότης λήψεως τῆς κεραίας ταύτης θὰ εἶναι ἡ αὐτὴ ἀπὸ οἱανδήποτε διεύθυνσιν καὶ ἐὰν προέρχηται τὸ ἠλεκτρομαγνητικὸν κῦμα, ἐφ' ὅσον βεβαίως οἱ ἐκπέμποντες σταθμοὶ εἶναι τῆς αὐτῆς ἰσχύος καὶ εὑρίσκωνται εἰς τὴν αὐτὴν ἀπὸ τῆς κεραίας τοῦ δέκτου ἀπόστασιν καὶ δὲν ὑφίστανται ἄλλοι λόγοι μειώσεως τῆς ἐντάσεως τῆς ἀκτινοβολίας. Ἐὰν νῦν χρησιμοποιήσωμεν διὰ τὴν λῆψιν τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων, ἀντὶ τῆς ὡς ἄνω κεραίας, πλαίσιον, τότε ἡ ἔντασις τῶν λαμβανομένων ἐν τῷ δέκτῃ σημάτων θὰ εἶναι ἡ μεγίστη, ὅταν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πλαισίου εὑρίσκεται εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ μαγνητικοῦ κύματος· θὰ εἶναι δὲ μηδενική, ὅταν τὸ ἐπίπεδον τοῦ πλαισίου μετὰ τῆς διευθύνσεως τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων σχηματίζῃ γωνίαν 90°. Αἱ διαδοχικαὶ τιμαί, τὰς ὁποίας λαμβάνει ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος, ἐὰν περιστρέψωμεν βαθμιαίως τὸ πλαίσιον μέχρις 90° δεξιὰ καὶ 90° ἀριστερὰ τῆς γραμμῆς, ἐφ' ἧς ἡ ἔντασις τοῦ κύματος εὑρέθη ὡς μεγίστη, θὰ εἶναι οἷαι παρίστανται ἐν τῷ σχ. 2, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ σημεῖον Κ παριστᾷ ἐν κατόψει τὴν κάθετον καὶ εὐθύγραμμον κεραίαν, ἡ γραμμὴ ΑΒ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κύματος, τὰ ἀνύσματα Α1 Α2 Α3 κλπ. τὰς ἐντάσεις, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰς γωνίας, ἃς διαδοχικῶς σχηματίζει τὸ πλαίσιον μετὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ κύματος. Ὥστε, ἐὰν τὸ πλαίσιον ἀρχίσῃ περιστρεφόμενον κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ βέλους, τουτέστι μὲ ἀφετηρίαν τὴν γραμμὴν ΟΟ', μέχρις οὗ διαγράψῃ γωνίαν 180° παρατηροῦμεν ὅτι ἐν ἀρχῇ ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος, ὅταν τὸ πλαίσιον εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν ΟΟ' θὰ εἶναι μηδέν, κατόπιν ἡ ἔντασις αὐξάνει ὁλονὲν καὶ λαμβάνει τὴν μεγίστην τιμήν, ὅταν τὸ πλαίσιον, εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν ΑΒ· κατόπιν μειοῦται ὁλονὲν ἡ ἔντασις καὶ μηδενίζεται ἐκ νέου, ὅταν τὸ πλαίσιον λάβῃ καὶ πάλιν τὴν θέσιν ΟΟ'. Ἐὰν νῦν ἐξακολουθήσωμεν περιστρέφοντες τὸ πλαίσιον, ὥστε νὰ διαγράψῃ τοῦτο νέαν γωνίαν 180°, ἤτοι ἐν συνόλῳ 360°, θὰ εὕρωμεν τὰς αὐτὰς ἐντάσεις ὑπὸ τὰς αὐτὰς γω-

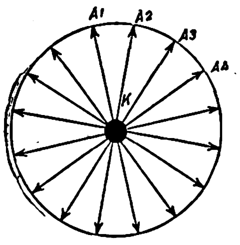

Σχ. 1.

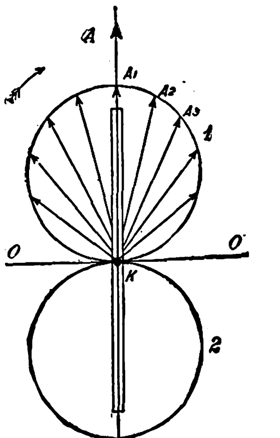

Σχ. 2.

Digitized by Google

ΡΑΔΙΟΓΩΝΙΟΜΕΤΡΟΝ

νίας ὡς προηγουμένως μὲ διαφορὰν γωνίας 180°. Ἤτοι, ἐὰν λ. χ. ὑπὸ γωνίαν 40° εἴχομεν ἔντασιν 30 μικροαμπέρ, τὴν αὐτὴν ἔντασιν θὰ ἔχωμεν ὑπὸ γωνίαν $40° + 180° = 220°$. Ὥστε ἡ ἐπὶ τοῦ πλαισίου, περιστρεφομένου ἕως οὗ διαγράψῃ γωνίαν 360°, ἀναπτυσσομένη ἔντασις θὰ εἶναι, ἐκτὸς τῶν διαμέσων τιμῶν, δύο φορὰς μεγίστη καὶ δύο φορὰς μηδενική. Ὅθεν, ἐὰν ὁ ἐκπέμπων σταθμὸς εὑρίσκεται πρὸς τὸ σημεῖον Α ἢ πρὸς τὸ Β, τοῦτο δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ διὰ τοῦ πλαισίου· τὸ μόνον ὅπερ κατορθοῦται εἶναι ἡ ἀνεύρεσις τῆς διευθύνσεως τοῦ κύματος, ἥτις ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ΑΒ (ἢ ΒΑ). Ἐὰν ἑνώσωμεν διὰ συνεχοῦς γραμμῆς τὰ ἄκρα τῶν ἀνυσμάτων Α1, Α2, Α3 κλπ., θὰ σχηματισθῶσιν οἱ κύκλοι 1 καὶ 2, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν χαρακτηριστικὴν καμπύλην τῆς ἱκανότητος λήψεως τοῦ πλαισίου. Ἐὰν νῦν συνδέσωμεν τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς κεραίας ρεῦμα μετὰ τοῦ ἐκ τοῦ πλαισίου τοιούτου, θὰ προκύψῃ συνιστάμενον ρεῦμα, τοῦ ὁποίου ἡ χαρακτηριστικὴ εὑρίσκεται διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν χαρακτηριστικῶν πλαισίων καὶ κεραίας ὡς ἀκολούθως:

Παραδεχόμενοι ὅτι ἡ κεραία διαρρέεται ὑπὸ ρεύματος ἴσου πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ διαρρέει τὸ πλαίσιον, τότε, δεδομένου ὅτι τὰ ρεύματα εἶναι ἐναλλασσόμενα, θὰ προκύψῃ εἰς τὸν δέκτην ρεῦμα ἴσον πρὸς τὸ ἀλγεβρικὸν ἄθροισμα τῶν ρευμάτων τούτων, δεδομένου ὅτι δύνανται νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἢ διαφόρου φάσεως ρεύματα. Εἰς τὸ σχ. 3 ὁ κύκλος 1 παριστᾷ τὴν χαρακτηριστικὴν καμπύλην τῆς κεραίας, οἱ κύκλοι 2 τὴν χαρακτηριστικὴν καμπύλην τοῦ πλαισίου. Δίδομεν ἀδιαφόρως εἰς τὸν ἕνα ἐκ τῶν δύο κύκλων τοῦ πλαισίου σημεῖον θετικόν, εἰς δὲ τὸν ἕτερον ἀρνητικόν. Ἐὰν προσθέσωμεν τώρα τὰ ἀνύσματα, τουτέστι τὰς ἐντάσεις τῆς κεραίας (κύκλος 1), μετὰ τῶν ἀνυσμάτων τοῦ πλαισίου (+), ἀφαιρέσωμεν δὲ κατόπιν τὰ ἀνύσματα τοῦ κύκλου (—) ἀπὸ τὰς ἀντιστοιχούσας εἰς τὴν αὐτὴν γωνίαν ἐντάσεις τῆς κεραίας (κύκλος 1), θὰ προκύψῃ ἡ καρδιοειδὴς καμπύλη Ε, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικὴν τῆς ἱκανότητος λήψεως τῆς κεραίας διὰ συνδυασμοῦ τῶν δύο χαρακτηριστικῶν κεραίας-πλαισίου (σχ. 4). Ἐπὶ τῆς χαρακτηριστικῆς ταύτης καμπύλης διακρίνομεν δύο σημεῖα, ἐφ' ὧν ἀκριβῶς βασίζεται ἡ λειτουργία τοῦ ραδιογωνιομέτρου. Ἐπὶ τῆς ἰδίας εὐθείας ΑΒ ἡ καμπύλη παρουσιάζει τὴν μεγίστην ἔντασιν Μ καὶ τὴν μηδενικὴν ἔντασιν Ο΄ καὶ ἡ μὲν μεγίστη ἔντασις σημειοῦται πρὸς τὴν διεύθυνσιν καὶ πρὸς τὴν πλευρὰν πρὸς ἣν εὑρίσκεται ὁ ἐκπέμπων σταθμός, ἡ δὲ μηδενικὴ πρὸς τὸ ἀντίθετον σημεῖον. Προκειμένου ὅθεν νὰ προσδιορισθῇ ἡ θέσις σταθμοῦ τινος, δέον κατ' ἀρχὴν ν' ἀνευρεθῇ οὗτος. Πρὸς τοῦτο θὰ γίνῃ χρῆσις τῆς κυκλικῆς χαρακτηριστικῆς, καθ' ἣν ἡ ἱκανότης τῆς λήψεως εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, κατόπιν διὰ τῆς καμπύλης διπλοῦ κύκλου (ἐν σχήματι ὀκτὼ) θὰ καθορίσωμεν τὴν γενικὴν γραμμὴν κατευθύνσεως τοῦ κύματος καὶ ἐν τέλει, διὰ τῆς καρδιοειδοῦς καμπύλης, θὰ προσδιορίσωμεν τὸ μέρος, ἐπὶ τῆς ἤδη εὑρεθείσης διευθύνσεως, πρὸς τὸ ὁποῖον κεῖται ὁ ἐν λόγῳ σταθμός.

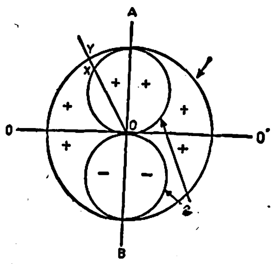

Σχ. 3.

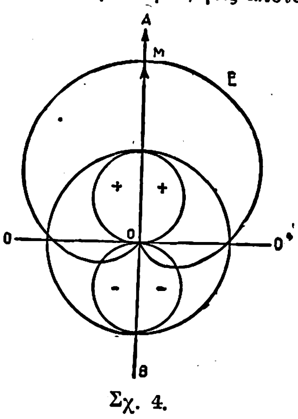

Σχ. 4.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπιτυγχάνονται διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἐπὶ τῆς κεραίας ἀναπτυσσομένης ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ πλαισίου ἀναπτυσσομένης τοιαύτης.

Τὸ σχ. 5 παριστᾷ διάταξιν ραδιογωνιομέτρου, ἐπὶ τῆς ὁποίας διακρίνομεν τέσσαρα μέρη ἢ κυκλώματα: 1) Τὸ κύκλωμα τῆς κεραίας ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸν ἐναέριον ἀγωγὸν Κ τῆς κεραίας, τὸν συντονιστικὸν συμπυκνωτὴν C_1 καὶ τὴν αὐταπαγωγὴν L_1. 2) Τὸ κύκλωμα τοῦ πλαισίου, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸν περιελισσόμενον ἀγωγὸν τοῦ πλαισίου, τὸν συντονιστικὸν συμπυκνωτὴν C_2 καὶ τὰς τμηματικὰς αὐταπαγωγὰς L_3 καὶ L_4. 3) Τὸ ἐνδιάμεσον κύκλωμα, περιλαμβάνον τὰ πηνία συζεύξεως, L_2 πρὸς τὴν κεραίαν, L_5 πρὸς τὸ πλαίσιον, Ι πρὸς τὸ δευτερεῦον πηνίον ΙΙ τοῦ κυκλώματος λήψεως, καὶ τὸν συντονιστικὸν συμπυκνωτὴν C_3. 4) Τὸ κύκλωμα λήψεως, περιλαμβάνον τὸ δευτερεῦον πηνίον ΙΙ συζεύξεως τοῦ κυκλώματος λήψεως πρὸς τὸ ἐνδιάμεσον τοιοῦτον, τὸν συντονιστικὸν συμπυκνωτὴν C_4 κτλ., ὡς ἐν λεπτομερείᾳ ἀναφέρονται εἰς εἰδικὴν διάταξιν ραδιογωνιομετρικοῦ δέκτου. Τὸ κύκλωμα τῆς κεραίας ρυθμίζεται μέσῳ τοῦ συμπυκνωτοῦ C_1 δι' ὡρισμένον μῆκος κύματος. Τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα,

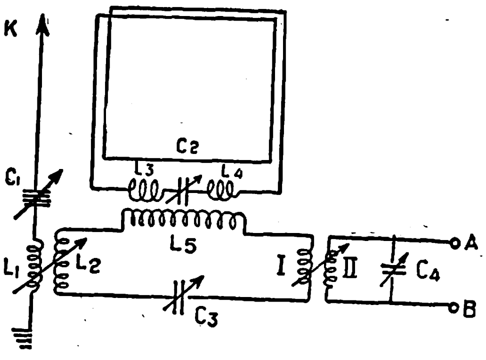

Σχ. 5.

προσπίπτοντα ἐπὶ τῆς κεραίας, ἀναπτύσσουσιν ἐπὶ ταύτης ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν, ἐξ ἧς γεννᾶται ρεῦμα ἐναλλασσόμενον, τῆς αὐτῆς πρὸς τὸ κῦμα συχνότητος καὶ τοῦ ὁποίου ἡ διέλευσις διὰ τοῦ πηνίου L_1 δημιουργεῖ ἀνάπτυξιν μαγνητικοῦ ἐναλλασσομένου πεδίου τῆς αὐτῆς πάντοτε πρὸς τὸ κῦμα συχνότητος. Τὸ οὕτω παραγόμενον μαγνητικὸν πεδίον ἐπαγωγικῶς ἀναπτύσσει ἐπὶ τοῦ συνεζευγμένου μετὰ τοῦ πηνίου L_1 πηνίου L_2 ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ προκύψῃ ρεῦμα ἐναλλασσόμενον ἀντιστοίχου συχνότητος, ὅπερ θὰ κυκλοφορήσῃ εἰς τὸ ἐνδιάμεσον κύκλωμα L_2, L_5 IC_3. Ἀφ' ἑτέρου τὸ αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεραίας προσπῖπτον κῦμα προσπίπτει καὶ ἐπὶ τοῦ πλαισίου περιεστραμμένου πρὸς τὴν κατάλληλον διεύθυνσιν, καὶ ἀναπτύσσει ἐπ' αὐτοῦ ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν, ἐξ ἧς προκύπτει ἐναλλασσόμενον ρεῦμα τῆς αὐτῆς μὲ τὸ κῦμα συχνότητος.

Ἡ διέλευσις τοῦ ρεύματος διὰ τῶν πηνίων L_3 καὶ L_4 ἀναπτύσσει ἐπ' αὐτῶν ἐναλλασσόμενα μαγνητικὰ πεδία, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται ἐπὶ τοῦ πηνίου L_5, ὅπερ εἶναι συνεζευγμένον μετὰ τῶν πηνίων L_3 καὶ L_4 τοῦ πλαισίου, ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν, παράγουσαν ἐπὶ τοῦ ἐνδιαμέσου κυκλώματος ρεῦμα ἐναλλασσόμενον τῆς αὐτῆς συχνότητος πρὸς τὰς ταλαντεύσεις τοῦ πλαισίου. Τὰ δύο ρεύματα, ὡς εἴδομεν ἀλλαχοῦ, ἀναλόγως τῆς μεταξύ των φάσεως ἀθροίζονται ἢ ἀφαιροῦνται ἐντὸς τοῦ ἐνδιαμέσου κυκλώματος. Ἡ ἔντασις τούτων ρυθμίζεται ἀντιστοίχως μέσῳ τῶν πηνίων συζεύξεως L_2 καὶ L_5. Ἡ φάσις τῶν ρευμάτων ρυθμίζεται μέσῳ τῶν συμπυκνωτῶν C_1 καὶ C_2. Οὕτως, ἐὰν χρησιμοποιήσωμεν μεμονωμένως τὸ ἐκ τῆς κεραίας ἐπὶ τοῦ ἐνδιαμέσου κυκλώματος ἀναπτυσσόμενον ρεῦμα, ἡ διάταξις ἀντιστοιχεῖ διὰ λῆψιν γενικῆς κατευθύνσεως (χαρακτηριστικὸς κύκλος).

Ἐὰν χρησιμοποιήσωμεν ὡσαύτως μεμονωμένως τὸ ἐκ τοῦ πλαισίου ἐπὶ τοῦ ἐνδιαμέσου κυκλώματος ρεῦμα, ἡ διάταξις ἀντιστοιχεῖ διὰ λῆψιν ὡρισμένης κατευθύνσεως (χαρακτηριστικὸς διπλοῦς κύκλος) καὶ τέλος, ἐὰν χρησιμοποιήσωμεν ταυτοχρόνως ἀμφότερα τὰ ρεύματα, τότε ἡ διάταξις ἀντιστοιχεῖ διὰ λῆψιν ὡρισμένης κατευθύνσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς ὁποίας προσδιορίζεται καὶ ἡ πλευρὰ πρὸς ἣν κεῖται ὁ σταθμὸς (χαρακτηριστικὴ καρδιοειδὴς καμπύλη).

Τὸ σχ. 6 παριστᾷ διάταξιν ραδιογωνιομετρικὴν ἄνευ ἀνοικτῆς κεραίας, ἵνα δὲ ἐπιτυγχάνηται ἡ λῆψις ἀπὸ γενικῆς κατευθύνσεως, ἐπενοήθη ἡ σύνδεσις τοῦ συμπυκνωτοῦ τῆς κεραίας μετὰ τοῦ πλαισίου εἰς τὸ σημεῖον Μ. Τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα, προσπίπτοντα ἐπὶ τοῦ πλαισίου, ἀναπτύσ-

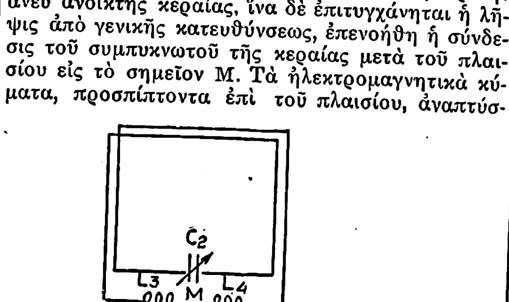

Σχ. 6.

σουσι ρεῦμα, τὸ ὁποῖον διοχετεύεται πρὸς τὴν Γῆν μέσῳ τοῦ συμπυκνωτοῦ C_1 καὶ τοῦ πηνίου συζεύξεως L_1. Τὸ ἥμισυ τοῦ ρεύματος τούτου διέρχεται μέσῳ τῶν πηνίων L_3 καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ μέσῳ L_4. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ρεύματα ταῦτα διαρρέουσι τὰ πηνία κατ' ἀντίθετον φοράν, τὰ ἐξ ἐπαγωγῆς ἐπὶ τοῦ πηνίου L_5 ἀναπτυσσόμενα ρεύματα, θὰ εἶναι ἀντίθετα καὶ συνεπῶς θὰ ἐξουδετερώσωσιν ἄλληλα. Ὥστε ἐπὶ τοῦ ἐνδιαμέσου κυκλώματος θὰ κυκλοφορήσῃ μόνον τὸ ἐπὶ τοῦ πηνίου L_2 ἐπαγόμενον ρεῦμα. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ διάταξις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν λῆψιν γενικῆς κατευθύνσεως, ἐφ' ὅσον τὸ πέριξ τοῦ πλαισίου κυκλοφοροῦν ρεῦμα οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐνδιαμέσου κυκλώματος ἐπίδρασιν.

Ἡ φάσις ρυθμίζεται ὡς καὶ εἰς τὴν διάταξιν τοῦ σχήμ. 12. Πρὸς εὕρεσιν τῆς κατευθύνσεως, δυνάμεθα ἀπ' εὐθείας νὰ εὕρωμεν ταύτην διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ ρεύματος τοῦ πλαισίου, χρησιμοποιουμένου ὡς κεραίας, καὶ τοῦ ρεύματος ὅπερ θὰ προκύψῃ ἐκ τοῦ πλαισίου. Ἡ φάσις τῶν ρευμάτων τούτων καταλλήλως ρυθμιζομένη καθιστᾷ τὴν διάταξιν κατάλληλον διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς διευθύνσεως τοῦ κύματος (καμπύλη καρδιοειδής).

Τὸ προκύπτον ἐπὶ τοῦ ἐνδιαμέσου κυκλώματος $L_2L_5IC_3$ ρεῦμα, μέσῳ τῶν πηνίων Ι καὶ ΙΙ καὶ τῶν ἀκροδεκτῶν Α καὶ Β, διοχετεύεται εἰς κατάλληλον ἐνισχυτήν, ἔνθα μέσῳ ἀκουστικῶν παρακολουθεῖται ἡ πορεία τῶν διεξαγομένων παρατηρήσεων.

Ὑπάρχουσι πλεῖσται ὅσαι διατάξεις ραδιογωνιομέτρων μετὰ περιστρεφομένου πλαισίου ἐλάχιστα διαφέρουσαι ἀλλήλων, ὡς ἡ τῆς Telefunken Gesellschafft, τῆς Marconi's Wireless Telegraph Company, τῆς Société Française Radioélectrique καὶ ἡ διάταξις συστήματος Robinson, ἥτις διαφέρει τῶν λοιπῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ προσδιορισμὸς τῆς διευθύνσεως τοῦ κύματος καὶ τῆς θέσεως τοῦ σταθμοῦ δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς καρδιοειδοῦς καμπύλης, ἀλλὰ διὰ δύο καμπυλῶν σχήματος ὀκτώ, προκυπτουσῶν ἐκ δύο περιστρεφομένων πλαισίων. Αἱ δύο αὗται καμπύλαι ἔχουσιν ἄξονας καθέτους μεταξύ των, καὶ συνεπῶς ὁ προσδιορισμὸς δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ μηδενισμοῦ τοῦ ρεύματος λήψεως. Τὸ σύστημα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ἐπὶ τῶν ἀεροπλάνων, ἔνθα ὁ θόρυβος ἐκ τῆς μηχανῆς ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ τῆς ἕλικος καθιστοῦν δυσχερῆ τὴν χρησιμοποίησιν συστημάτων, ἔνθα ὁ προσδιορισμὸς τῆς διευθύνσεως τοῦ κύματος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς μηδενικῆς ἐντάσεως τῆς καρδιοειδοῦς καμπύλης ἢ καὶ τῆς καμπύλης σχήματος ὀκτώ.

Ραδιογωνιόμετρον ***Bellini-Tosi.*** Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ δὲν ἀπαιτεῖται περιστρεφόμενον πλαίσιον διὰ τὴν ἐπίτευξιν ραδιογωνιομετρικῶν παρατηρήσεων. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὑπάρχουσι πλεῖστα συστήματα καὶ εἶναι λίαν διαδεδομένα, λόγῳ τοῦ ὅτι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι διὰ παρατηρήσεις εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, ἕνεκα τοῦ μεγέθους τῶν χρησιμοποιουμένων κεραιῶν, ἀλλὰ καὶ διότι συγκεντρώνει καὶ τὸ πλεονέκτημα μικροῦ πλαισίου, ἤτοι τὴν ταχυτάτην λῆψιν ραδιοπτεύσεων. Τὸ σύστημα συνίσταται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν δύο κεραιῶν ἐν σχήματι τριγώνου, καθέτως πρὸς ἀλλήλας διατεταγμένων, ἑκάστης τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα εἶναι συνδεδεμένα πρὸς ἴδιον πηνίον. Τὰ πηνία ταῦτα εἶναι ὡσαύτως καθέτως μεταξύ των διατεταγμένα (σχ. 7), ἔσωθεν δὲ τῶν πηνίων τούτων τοποθετεῖται κυλινδρικὸν πηνίον δυνάμενον νὰ περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του.

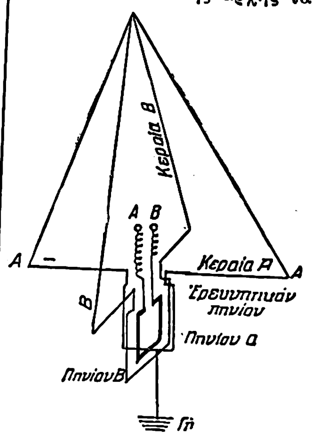

Σχ. 7.

Τὰ ἄκρα ΑΒ τοῦ πηνίου τούτου συνδέονται πρὸς τὸ κύκλωμα τοῦ δέκτου. Ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ περιστρεφομένου πηνίου εἶναι ἐφηρμοσμένη βελόνη περιστρεφομένη, κάτωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει κυκλικὴ κλῖμαξ ἠριθμημένη ἀπὸ 0—360°. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι κῦμά τι προσπίπτει ἐπὶ τῆς ὡς ἐλέχθη συντελεσθείσης κεραίας, ἐὰν ἡ διεύθυνσις τοῦ κύματος εἶναι πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς κεραίας ΑΑ΄, θὰ ἀναπτυχθῇ ρεῦμα μεγίστης ἐντάσεως ἐπὶ τῆς κεραίας ΑΑ΄ καὶ μηδενικῆς ἐπὶ τῆς ΒΒ΄, ἀντιστρόφως δὲ ἂν ἡ διεύθυνσις τοῦ κύματος εἶναι πρὸς τὴν διεύθυνσιν ΒΒ΄. Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῇ καὶ μὲ τὰ πηνία α καὶ β, δηλαδὴ ὅταν τὸ ρεῦμα εἶναι μέγιστον ἐπὶ τῆς κεραίας, θὰ εἶναι καὶ ἐπὶ τοῦ πηνίου, καὶ ὅταν εἶναι μηδὲν ἐπὶ τῆς κεραίας θὰ εἶναι ὡσαύτως μηδὲν ἐπὶ τοῦ πηνίου. Τὰ ρεύματα ταῦτα δημιουργοῦσι μαγνητικὰ πεδία ἐναλλασσόμενα, λόγῳ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται ἐπὶ τοῦ κινητοῦ πηνίου, ὅταν αἱ σπεῖραι τούτου εὑρίσκωνται ἄντικρυς πρὸς τὰς σπείρας τοῦ πηνίου α ἢ β, ἐναλλασσόμενα ρεύματα, ἅτινα μέσῳ τῶν ἀκροδεκτῶν τοῦ κινητοῦ πηνίου διοχετεύονται εἰς τὸ κύκλωμα τοῦ δέκτου. Οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ διεύθυνσις τοῦ προσπίπτοντος ἐπὶ τῆς κεραίας κύματος ἐν σχέσει πρὸς τὸ κάθετον

Digitized by Google

ἐπίπεδον τῆς κεραίας λ. χ. ΑΑ', ἡ ἔντασις τοῦ κύματος θὰ εἶναι ἡ αὐτή, διὰ τὸν ἑξῆς λόγον: Ἔστω λ. χ. ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ κύματος σχηματίζει μετὰ τῆς κεραίας ΑΑ' γωνίαν τινὰ φ. Τότε ἐπὶ τῆς κεραίας ΑΑ' θ' ἀναπτυχθῇ ῥεῦμα ἴσον πρὸς

$$I_A = I \text{ συνμ}\vartheta$$

καὶ ἐπὶ τῆς κεραίας ΒΒ' θ' ἀναπτυχθῇ ῥεῦμα ἐντάσεως ἴσης πρὸς

$$I_B = I \text{ μεγ. ἡμ. } \vartheta$$

Ἐὰν σχηματίσωμεν ὀρθογώνιον (σχ. 8), οὗτινος αἱ πλευραὶ εἶναι αἱ δύο ἐντάσεις, θὰ εὕρωμεν, ὡς καὶ εἰς τὸ ὀρθογώνιον τῶν δυνάμεων, ἔντασιν, ἥτις θὰ εἶναι $OR^2 = \overline{OA}^2 + \overline{OB}^2$

ἀλλὰ $OA^2 = I^2$ μεγ. συνμ.$^2\vartheta$ καὶ $\overline{OB}^2 = I^2$μεγ. ἡμ.$^2 \vartheta$

$$\text{καὶ } OA = \sqrt{I^2 \text{ μεγ.} (\text{ἡμ.}^2\vartheta + \text{συνμ.}^2\vartheta)} = I \text{ μεγ.}$$

ἀλλὰ ΟΑ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ τὸ συνιστάμενον ῥεῦμα, ὅπερ προκύπτει ἐκ τῶν δύο ῥευμάτων I_A καὶ I_B καὶ συνεπῶς ἵνα καὶ ἐπὶ τοῦ κινητοῦ πηνίου ἀναπτυχθῇ ῥεῦμα μεγίστης ἐντάσεως, πρέπει αἱ σπεῖραι τοῦ πηνίου τούτου νὰ κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ ἐπιπέδου τῶν σταθερῶν πηνίων ἤ, ἐὰν πρόκειται περὶ συνισταμένου ῥ ε ύ μ α τ ο ς, νὰ κεῖνται πρὸς τὴν διεύθυνσιν τούτου.

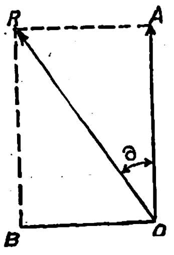

Σχ. 8.

Περιστρέφοντες τὸ κινητὸν πηνίον, θὰ παρατηρήσωμεν δύο μεγίστας καὶ δύο μηδενικὰς ἐντάσεις διὰ τὸ αὐτὸ κῦμα. Ὁ ζητούμενος ὅθεν σταθμὸς θὰ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς διευθύνσεως, ἣν εὑρίσκομεν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἠριθμημένης κλίμακος ἀναγνώσεως καὶ ἥτις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν μεγίστην παρατηρηθεῖσαν ἔντασιν. Διὰ τῆς περιστροφῆς τοῦ κινητοῦ πηνίου ἐρευνῶμεν πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὴν διεύθυνσιν παντὸς σταθμοῦ, οὗτινος τὰ κύματα προσπίπτουσιν ἐπὶ τῶν κεραιῶν τοῦ ῥαδιογωνιομέτρου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ πηνίον τοῦτο καλεῖται ἐρευνητικὸν πηνίον.

Πλῆρες σύστημα ῥαδιογωνιομέτρου, βάσει τῆς ἀρχῆς Bellini-Tosi λίαν διαδεδομένου ἐν τῇ πρά-

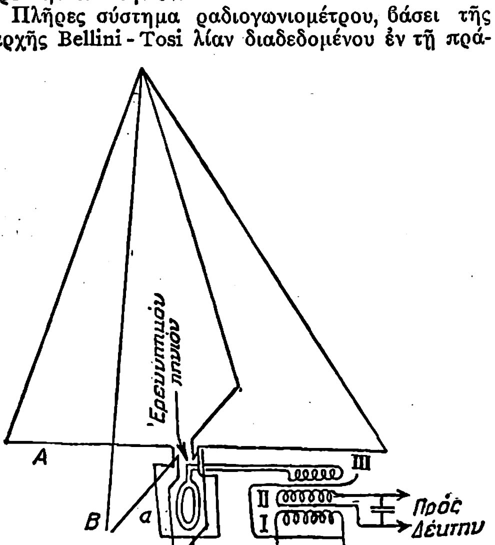

Σχ 9.

ξει, εἶναι τὸ ῥαδιόμετρον τύπου *Μαρκόνι* Σχ. 9. Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς λήψεως ἀπὸ πάσης διευθύνσεως (χαρακτηριστικὴ κύκλου), ὁ μεταγωγεὺς Μ τίθεται εἰς τὴν θέσιν 1· οὕτως αἱ κεραῖαι ὡς σύνολον ἀποτελοῦσι μίαν καὶ μόνον κεραίαν. Τὰ προσπίπτοντα κύματα ἀναπτύσσουσιν ἐπὶ τῶν κεραιῶν δύο ῥεύματα, ἐξ ὧν τὸ ἓν ὀφείλεται εἰς τὰς συνδυασθείσας κεραίας εἰς ἓν ἑνιαῖον σύνολον, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τὴν ἰδιότητα τῆς κατευθυνομένης λήψεως τοῦ πλαισίου. Τὸ πρῶτον ὅμως ῥεῦμα εἶναι ἀσυγκρί-

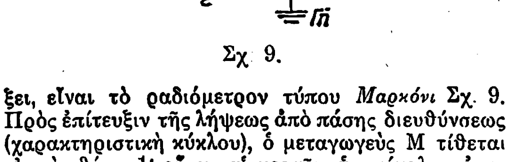

Γενικὴ διάταξις ῥαδιογωνιομέτρου μετὰ κυκλώματος λήψεως, τύπου Marconi.

τως ἰσχυρότερον τοῦ δευτέρου καὶ συνήθως, διερχόμενον τοῦτο διὰ τοῦ πηνίου Ι καὶ εἶτα πρὸς τὴν γῆν, ἀναπτύσσει ἐπὶ τοῦ ΙΙ ῥεῦμα ἐξ ἐπαγωγῆς, ὅπερ διοχετεύεται περαιτέρω εἰς τὸ κύκλωμα τοῦ δέκτου. Ἵνα ἀνευρεθῇ ἡ διεύθυνσις τοῦ κύματος, δέον ὁ μεταγωγεὺς Μ νὰ τεθῇ εἰς τὴν θέσιν 2. Τὸ ῥεῦμα, ὅπερ γεννᾶται ἐπὶ τοῦ πλαισίου ἐκείνου, ἐφ' οὗ προσπίπτει τὸ κῦμα, διερχόμενον διὰ τοῦ σταθεροῦ πηνίου δημιουργεῖ μαγνητικὸν πεδίον καὶ τοῦτο ἀναπτύσσει ἐναλλασσόμενον ῥεῦμα ἐπὶ τοῦ ἐρευνητικοῦ πηνίου. Τὸ ῥεῦμα τοῦτο, διοχετευόμενον μέσῳ τοῦ πηνίου συζεύξεως ΙΙΙ, ἀναπτύσσει ἐπὶ τοῦ πηνίου ΙΙ ῥεῦμα, ὅπερ διοχετεύεται

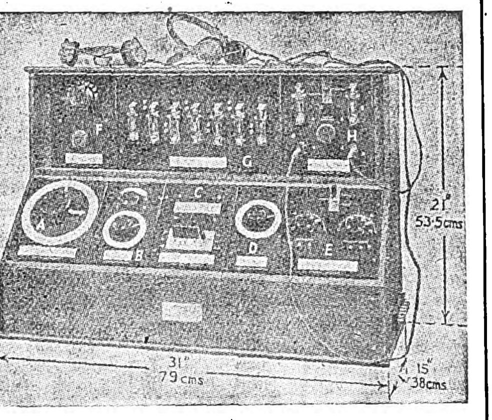

Ραδιογωνιόμετρον μετὰ δέκτου, συστήματος Marconi.
(Α=Συγκρότημα γωνιομετρικῶν καὶ ἐρευνητικοῦ πηνίου. Β=Συντονιστικὸς συμπυκνωτὴς κεραίας. C=Μετατροπεὺς κεραία -ἐνδιαμέσου κυκλώματος μετὰ ῥυθμιστοῦ φάσεως D=Συντονιστικὸς συμπυκνωτὴς κυκλώματος λήψεως. E=Σύζευξις ἐνδιαμέσου-κυκλώματος λήψεως. F=Ῥύθμισις ῥεύματος νήματος ἠλεκτρ. σωλήνων, G—H=Ἐνίσχυσις καὶ φώρασις ῥεύματος.

εἰς τὸ κύκλωμα τοῦ δέκτου καὶ οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἡ λῆψις τοῦ κύματος συμφώνως πρὸς τὴν χαρακτηριστικὴν καμπύλην σχήματος ὀκτὼ (διπλοῦς κύκλος). Τέλος, ἵνα προσδιορισθῇ ἡ θέσις τοῦ σταθμοῦ, ὁ μεταγωγεὺς Μ τίθεται εἰς τὴν θέσιν 3. Ἡ νέα διάταξις τοῦ κυκλώματος δὲν διαφέρει τῆς πρώτης εἰμὴ ὡς πρὸς τὴν ἀντίστασιν R, διὰ τῆς ὁποίας ῥυθμίζεται ἀφ' ἑνὸς τὸ ῥεῦμα τοῦ πλαισίου (κ ε ρ α ί α ς), ὥστε νὰ καταστῇ τοῦτο ἴσον πρὸς τὸ δεύτερον ῥεῦμα (τοῦ πλαισίου), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ φάσις τῶν δύο τούτων ῥευμάτων, ἅτινα διαφέρουσι κατὰ 90°. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἐπιτυγχάνομεν λῆψιν, ἥτις παρουσιάζει ἓν σημεῖον μεγίστης ἐντάσεως καὶ ἓν σημεῖον μηδενικῆς ἐντάσεως, ἀπέχοντα 180° (καρδιοειδὴς κ α μ π ύ λ η). Συνήθως αἱ κεραῖαι διατάσσ ο ν τ α ι κατὰ τρόπον, ὥστε ὁ ἄξων τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν νὰ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ βορρᾶ καὶ οὕτως ἡ ἐπὶ τῆς ἠριθμημένης κλίμακος ἀνάγνωσις δίδει τὴν ἀκριβῆ γωνίαν, ἣν σχηματίζει μετὰ τοῦ βορρᾶ ἡ διεύθυνσις τοῦ προσπίπτοντος ἐπὶ τῆς κεραίας κύματος.

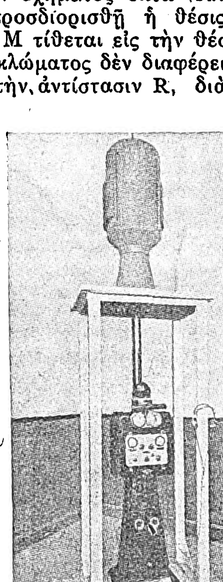

Ραδιογωνιομετρικὴ συσκευὴ τύπου International Marin Radio C[o] L[td].

Ραδιογωνιόμετρα πλοίων-ἀεροπλοίων. Τὰ ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ ἀεροπλάνων χρησιμοποιούμενα ῥαδιογωνιόμετρα εἶναι τῶν αὐτῶν τύπων ὡς ἀνωτέρω, μὲ μικρὰς μόνον παραλλαγάς, λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας διεξάγεται ἡ ῥαδιογωνιομετρικὴ ὑπηρεσία ἐπ' αὐτῶν. Λίαν διαδεδομένον εἶναι τὸ διὰ μικροῦ πλαισίου μετὰ κεραίας σύστημα, παρουσιάζον πλεονεκτήματα τεχνικῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ συμβιβαζόμενον πρὸς τὴν δυσχέρειαν, ἥτις συναντᾶται διὰ τὴν ἐξεύρεσιν χώρου καταλλήλου διὰ τοιαύτης φύσεως ἐγκατάστασιν ἐπὶ τοῦ πλοίου.

Ραδιογωνιόμετρον διὰ βραχέα κύματα (*Marconi-Adcock*). Ἡ χρησιμοποίησις τῶν βραχέων κυμάτων ἐν τῇ ῥαδιογωνιομετρίᾳ συναντᾷ δυσχερείας λόγῳ τοῦ μεγέθους τοῦ σφάλματος, ὅπερ παρουσιάζουσιν αἱ ῥαδιοδιοπτεύσεις, ὀφειλομένου κυρίως εἰς τὴν μεγάλην μεταξὺ πομποῦ καὶ δέκτου ἀπόστασιν, εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἀνατολῆς καὶ δύσεως τοῦ ἡλίου, τῆς νυκτός, τῆς ἐποχῆς, εἰς ἐπαγωγικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν κυκλωμάτων τοῦ δέκτου καὶ ὡσαύτως καὶ εἰς τὸ τυχὸν ἀκατάλληλον τοῦ σημείου ἐγκαταστάσεως τοῦ δέκτου. Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἀνωτέρω ἐπιδράσεων, ἰδίως δὲ τῆς ἐπιδράσεως τῆς νυκτός, καθίσταται δυσχερής. Ῥιζικὸν μέτρον διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἐπιδράσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐπινόησις τοῦ Adcock. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἀντὶ τῶν κεραιῶν Bellini-Tosi τεσσάρων ἁπλῶν κεραιῶν, ἀνηρτημένων καθέτως καὶ παραλλήλως μεταξύ των, διατεταγμένων δὲ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σχηματίζωσι τετράγωνον. Αἱ κεραῖαι τοποθετοῦνται ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν γωνιῶν τοῦ σχηματιζομένου τετραγώνου καὶ αἱ ἐπὶ τῆς αὐτῆς διαγωνίου εὑρισκόμεναι κεραῖαι συνδέονται μεταξὺ των μέσῳ πη-

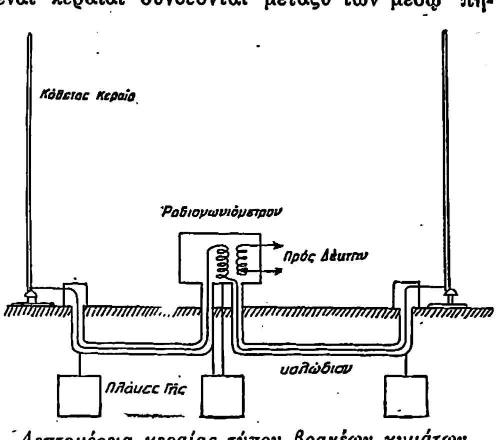

Λεπτομέρεια κεραίας τύπου βραχέων κυμάτων. Marconi-Adcock.

νίων καὶ κατὰ τρόπον ὥστε ἡ προσγείωσις τῆς μιᾶς κεραίας νὰ λαμβάνῃ χώραν κάτωθεν τῆς ἄλλης. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἀπεδείχθη ὅτι αἱ δυσχέρειαι αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς νυκτὸς ἐξέλιπον τελείως καὶ ὅτι αἱ παρατηρούμεναι εἰσέτι ἀνωμαλίαι ὀφείλονται ἀποκλειστικῶς καὶ

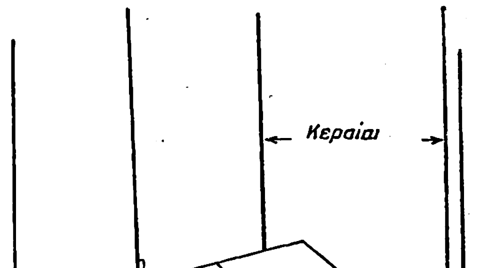

Ραδιογωνιομετρικὴ διάταξις κεραίας βραχέων κυμάτων τύπου Marconi-Adcock.

μόνον εἰς τοπικὰς ἐπιδράσεις. Κατὰ τὴν διάταξιν συστήματος Μαρκόνι τὰ ὁριζόντια τμήματα τῶν κεραιῶν, ἀποτελούμενα ἐκ καλῳδίων, τοποθετοῦνται ἐντὸς τῆς γῆς καὶ τὸ ἐκ μολύβδου περίβλημα τοῦ καλῳδίου προσγειοῦται καλῶς διὰ μεταλλικῶν πλακῶν πλησίον τῶν βάσεων τῶν κεραιῶν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ τετραγώνου τοποθετεῖται ἐναέριος ἀγωγὸς (κεραία), ὁ ὁποῖος ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν λοιπῶν κεραιῶν χρησιμεύει διὰ τὴν λῆψιν σημάτων ἐξ ὡρισμένης μόνον διευθύνσεως. Ἡ διάταξις αὕτη χρησιμοποιεῖται μόνον διὰ τὴν λῆψιν κυ-

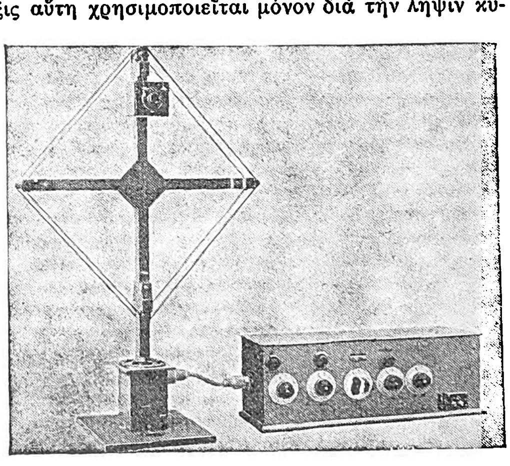

Ραδιογωνιόμετρον πλῆρες διὰ βραχέα κύματα τύπου Μαρκόνι.

μάτων προερχομένων ἐξ ἀνακλάσεως καὶ τοῦτο, διότι λόγῳ τῆς μεγάλης συχνότητος τοῦ ῥεύματος, καὶ συνεπῶς τῆς συναντωμένης ἀντιστάσεως, τὸ ἐπίγειον κῦμα καθίσταται λίαν ἀσθενὲς εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ πομποῦ ἀπόστασιν καὶ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐκτέλεσιν παρατηρήσεων. Διὰ τὰς μικρὰς ἀποστάσεις δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ῥαδιογωνιόμετρον μετὰ περιστρεφομένου πλαισίου διὰ τὴν λῆψιν τοῦ ἐπιγείου κύματος.

Σ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

ῥαδιοδερμῖτις (ἡ) (Radiumdermite). Πάθησις τοῦ δέρματος, ὀφειλομένη εἰς παρατεταμένην ἢ συχνὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν τῶν ἀκτίνων τοῦ ῥα-

Digitized by Google

δίου ἢ ἄλλων ἀκτινεργῶν σωμάτων, διάφορος τῆς *ἀκτινοδερμίτιδος* (radiodermite), ἣν προκαλεῖ ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀκτίνων Ραίντγκεν. Παραδέχονται τρεῖς βαθμοὺς ἀντιδράσεως ἐκ τοῦ ραδίου: 1) Κατὰ τὸν πρῶτον βαθμὸν ὁ λανθάνων χρόνος εἶναι 2—3 ἡμερῶν· σημειοῦνται δ' ἐρυθρότης καὶ διήθησις τοῦ δέρματος, ἄλγος, τὰ ὁποῖα ὑποχωροῦν καὶ παρέρχονται μετὰ δύο ἑβδομάδας περίπου. 2) Κατὰ τὸν δεύτερον βαθμὸν ὁ λανθάνων χρόνος εἶναι 24—30 ὡρῶν· σχηματίζεται δὲ φυσαλίς, ὑποχωροῦσα συνήθως μέχρι τοῦ φυσιολογικοῦ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι καταλείπει ἀτροφίαν τοῦ δέρματος· ἡ ἐξάλειψις συντελεῖται μετὰ 4—6 ἑβδομάδας. 3) Τέλος, κατὰ τὸν τρίτον βαθμὸν ὁ λανθάνων χρόνος εἶναι 4—10 ὡρῶν· παρουσιάζονται δὲ τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἀνωτέρω σημεῖα, ἀλλ' ἐπὶ πλέον νεκρώσεις, συνεχὴς ἐξέλκωσις, καταλήγουσα τέλος εἰς οὐλήν· ἡ θεραπεία συντελεῖται ἐντὸς τριμήνου μέχρις ἔτους καὶ πλέον. Διαφοραὶ ὑφίστανται μεταξὺ τῆς διὰ ραδίου ἀντιδράσεως καὶ τῆς δι' ἀκτίνων Χ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ τῆς ραδιοδερμίτιδος ἐλλείπουν ἡ χρῶσις τοῦ δέρματος καὶ ἡ τριχοπτωσία τῆς ἀκτινοδερμίτιδος. Ἑτέρα διαφορὰ εἶναι ἡ τοῦ λανθάνοντος χρόνου, ὅστις ἐπὶ ραδίου εἶναι βραχύτατος, προφανῶς ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀπορρόφησις τῶν μαλακῶν ἀκτίνων β τοῦ ραδίου συντελεῖται τάχιστα. Τοὐναντίον αἱ διὰ μολύβδου, πάχους 1—5 χλσμ., διηθούμεναι σκληραὶ ἀκτῖνες β καὶ γ ἐνεργοῦν ὡς αἱ σκληρόταται διηθημέναι ἀκτῖνες Χ. Ὁ λανθάνων χρόνος διαφέρει πολλάκις, ἀναλόγως πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν χρησιμοποιουμένων παρασκευασμάτων ραδίου, τῶν μηχανημάτων καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἀλάτων αὐτοῦ ἐντὸς τῶν σωληναρίων. Ραδιοδερμίτιδα προκαλεῖ καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀπορροῆς (émanation) τῶν ἀκτινεργῶν στοιχείων, ἡ ἔντασις δὲ καὶ ἡ ἔκτασις αὐτῆς ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ἐπιδρασάσης ἀπορροῆς. Βαρείας μορφῆς ραδιοδερμίτιδα ἐκ τῆς ἀπορροῆς ἔπαθον οὐκ ὀλίγοι ἐργάται ἐργαζόμενοι ἐν ἐργαστηρίοις ἀκτινεργῶν στοιχείων, ἰδίως ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς Κιουρὶ ἐν Παρισίοις. Σ. Γ. Σ.

ραδιοδιόπτευσις (ἡ). Ἡ γωνία ἡ σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ τόξου μεγίστου κύκλου, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦν τὰ ἑρτζιανὰ κύματα, τὰ ἀπό τινος ραδιοσταθμοῦ ἐκπεμπόμενα, καὶ ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ δεχομένου σταθμοῦ· ἤτοι ἡ γωνία ἡ σχηματιζομένη μεταξὺ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ δέκτου καὶ τοῦ τόξου τοῦ μεγίστου κύκλου τοῦ ἀπὸ τοῦ δέκτου πρὸς τὸν πομπόν. Λαμβάνεται δὲ αὕτη τῇ βοηθείᾳ τῆς ἐν τῷ σταθμῷ ραδιοπυξίδος κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ραδιογωνιομετρίας. Πᾶσα ραδιοδιόπτευσις ὅθεν, εἴτε ἀπὸ τοῦ πλοίου πρὸς σταθμὸν ξηρᾶς ληφθεῖσα εἴτε τἀνάπαλιν, ἀποτελεῖ γραμμὴν θέσεως τοῦ πλοίου, ἑπομένως ὁ προσδιορισμὸς τοῦ στίγματος τοῦ πλοίου διὰ ραδιοδιοπτεύσεων γίνεται τῇ βοηθείᾳ γεωμετρικῶν χαράξεων ἀναλόγων πρὸς τὰς διὰ τὰς διοπτεύσεις ὁρατῶν σημείων τῆς ξηρᾶς γινομένας, πλὴν μιᾶς οὐσιώδους διαφορᾶς: δεδομένου ὅτι αἱ ἀποστάσεις, ἀφ' ὧν χρησιμοποιοῦνται αἱ ραδιοδιοπτεύσεις εἶναι μείζονες τῶν 50 μιλ., τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ραδιοδιοπτεύσεως τοῦ τόξου τοῦ μεγίστου κύκλου, ὅπερ ἠκολούθησαν τὰ ἑρτζ ἀνὰ κύματα, μέχρι τοῦ δέκτου, δὲν δύναται πλέον νὰ χαραχθῇ ἐπὶ τοῦ μερκατορικοῦ χάρτου ὡς «εὐθεῖα θέσεως», ἀλλ' ὡς μετεσχηματισμένη καμπύλη στρέφουσα τὰ κοῖλα της πρὸς τὸν ἰσημερινόν· ἀποδεικνύεται προσέτι ὅτι ἡ γωνία Δ, τὴν ὁποίαν τὸ τόξον τοῦτο σχηματίζει πρὸς τὸν μεσημβρινὸν τοῦ ἑνὸς τῶν σταθμῶν, διαφέρει τῆς γωνίας Ε, ἣν σχηματίζει πρὸς τὸν μεσημβρινὸν τοῦ ἄλλου, κατὰ μίαν μικρὰν γωνίαν Σ, ὀνομαζομένην *σύννευσιν* καὶ ἥτις

$$\Sigma = (M_1 - M).\ \eta\mu\ \frac{\Lambda_1 + \Lambda}{2}$$

ἔνθα Λ καὶ Λ_1 τὰ πλάτη τῶν δύο σταθμῶν, M_1 δὲ καὶ Μ τὰ μήκη των, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου αἱ γωνίαι Σ καὶ $(M_1 - M)$ ἐκφράζονται εἰς πρῶτα λεπτὰ μοίρας. Ἀποδεικνύεται ὡσαύτως ὅτι τῆς συννεύσεως $\Sigma = \pm(\Delta - E)$, ἀρκεῖ, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ χαράξωμεν τὴν ραδιοδιόπτευσιν ὡς εὐθεῖαν ἐπὶ τοῦ μερκατορικοῦ χάρτου, νὰ ἐπιφέρωμεν εἰς τὰς ληφθείσας ραδιοδιοπτεύσεις διόρθωσιν ἴσην πρὸς $\pm\frac{\Sigma}{2}$. Τὸ σημεῖον + ἢ — τῆς διορθώσεως ταύτης καθορίζεται (τῶν ραδιοδιοπτεύσεων μετρουμένων ἀπὸ 000° εἰς 359° κατὰ τὴν φορὰν τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου) κατὰ τοὺς ἀκολούθους κανόνας: α') Ὅταν δίδεται ἡ ραδιοδιόπτευσις τοῦ πλοίου ἀπὸ σταθμοῦ ξηρᾶς, εἰς μὲν τὰ βόρεια πλάτη ἡ διόρθωσις εἶναι προσθετικὴ μὲν ἂν τὸ πλοῖον εἶναι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ σταθμοῦ (ραδιοδιόπτευσις <180°) καὶ ἀφαιρετικὴ ἂν τὸ πλοῖον εἶναι δυτικῶς τοῦ σταθμοῦ (ραδιοδιόπτευσις>180°)· εἰς δὲ τὰ νότια πλάτη εἶναι ἡ διόρθωσις προσθετικὴ μὲν ἂν τὸ πλοῖον εἶναι δυσμικῶς τοῦ σταθμοῦ (ραδιοδιόπτευσις>180°) καὶ ἀφαιρετικὴ ἂν εἶναι ἀνατολικῶς αὐτοῦ. β') Ὅταν λαμβάνηται ἡ ραδιοδιόπτευσις τοῦ σταθμοῦ ἀπὸ τοῦ πλοίου, εἰς μὲν τὰ βόρεια πλάτη ἡ διόρθωσις εἶναι προσθετική, ἂν ὁ σταθμὸς εἶναι πρὸς Α. τοῦ πλοίου (ραδιοδιόπτευσις <180°) καὶ ἀφαιρετική, ἂν ὁ σταθμὸς εἶναι πρὸς Δ. (ραδιοδιόπτευσις> 180°)· εἰς δὲ τὰ νότια πλάτη εἶναι +, ἂν ὁ σταθμὸς εἶναι πρὸς Δ. τοῦ πλοίου καὶ — ἂν ὁ σταθμὸς εἶναι πρὸς Α. αὐτοῦ (ραδιοδιόπτευσις<180°). Ἡ τοιαύτη ὅμως διόρθωσις παρέλκει, ὅταν τὸ πλοῖον καὶ ὁ σταθμὸς εὑρίσκωνται ἑτέρωθεν τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ εἰς ἴσα περίπου ἑτερώνυμα πλάτη· ἢ ὅταν ἡ ληφθεῖσα ραδιοδιόπτευσις εἶναι ἐγγὺς τῶν 000° ἢ 180°· ἢ ὅταν ἡ ἀπόστασις τοῦ πλοίου ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἶναι ἥσσων τῶν 50 μιλ. Ὡς εἰκός, ἡ χρῆσις χαρτῶν γνωμονικῆς προβολῆς, ἐφ' ὧν τὸ τόξον μεγίστου κύκλου ἔχει ὡς μετεσχηματισμένην εὐθεῖαν, ἡ ραδιοδιόπτευσις χαράσσεται ἀπ' εὐθείας ὡς «εὐθεῖα», ἄνευ τῆς διορθώσεώς της κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς συννεύσεως. Ἡ ἐμπιστοσύνη, ἣν πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τὰς ραδιοδιοπτεύσεις, διέπεται ὑπὸ τῶν ἀκολούθων ὅρων: Ραδιοδιόπτευσις τέμνουσα τὴν ἀκτογραμμὴν λοξῶς δύναται νὰ εἶναι ἐσφαλμένη μέχρι 5°· ὅταν δύο ὁμάδες ραδιοδιοπτεύσεων δὲν συμφωνοῦν, πρέπει νὰ ζητῆται τρίτη· ὅταν τὸ ἐξ ἀναμετρήσεως στίγμα διαφέρῃ σημαντικῶς τοῦ ραδιογωνικοῦ τοιούτου, δέον νὰ ζητῆται ἐπανάληψις ραδιοδιοπτεύσεων, ἥτις ὁπωσδήποτε δέον νὰ λαμβάνῃ χώραν ἐν ὁμίχλῃ ἀνὰ πᾶσαν ὥραν. Ὑπάρχουν παραδείγματα χρήσεως ραδιοδιοπτεύσεων καὶ ἐξ ἀποστάσεως 1.000 μιλ. Σ. Ε. Λ.

ραδιοενέργεια (ἡ)· βλ. *ἀκτινεργία*.

ραδιοηλεκτρικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τηλεφώνησιν ἢ τηλεγράφησιν: «ραδιοηλεκτρικὴ ἐγκατάστασις».

ραδιοηλεκτρισμός (ὁ). Τὸ κεφάλαιον τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ὅπερ ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων καὶ τὴν ποικίλην ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Κ. Π.

ραδιοθεραπεία (ἡ)· ἡ διὰ χρησιμοποιήσεως τοῦ ραδίου γινομένη θεραπεία (γαλλ. radiumthérapie, βλ. κατ.) ‖ ἡ διὰ χρησιμοποιήσεως τῶν ἀκτίνων Ραίντγκεν γινομένη θεραπεία (γαλλ. radiothérapie) ἢ ἄλλως *ἀκτινοθεραπεία* (βλ. λ. καὶ λ. *ἀκτῖνες Ραίντγκεν*).

—[*Ἰατρ.*] Καλεῖται *ραδιοθεραπεία* (Radiumthérapie) θεραπευτικὴ ἀγωγή, χρησιμοποιοῦσα ὡς θεραπευτικὸν παράγοντα τὰ ἅλατα τοῦ ραδίου καὶ ἄλλων ἀκτινεργῶν στοιχείων, ὡς καὶ τὰς ἀπορροὰς αὐτῶν. Λέγεται ἄλλως καὶ *κιουριθεραπεία*, τιμητικῶς, ἐκ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ζεύγους Κιουρί. Οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν radiothérapie, ἧς ὁ ἑλληνικὸς ὅρος εἶναι *ἀκτινοθεραπεία*. Ἡ ραδιοθεραπεία στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ραδιακῆς ἀκτινοβολίας, τὰ ὁποῖα βιολογικῶς ἐκδηλοῦνται δι' ἐκφυλωτικῶν φαινομένων τοῦ ἀκτινοβοληθέντος ἱστοῦ, διὰ κυτταρικῶν ἀλλοιώσεων, ὧν ὁ βαθμὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ ἱστοῦ καὶ ἐκ τῆς ποσότητος τῶν ἀπορροφηθεισῶν ἀκτίνων. Τὸ ράδιον φαίνεται ὅτι ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν νοσηρῶν ἱστῶν εἶδος ἐκλεκτικῆς ἐπιδράσεως καὶ προσβάλλει αὐτοὺς ἄνευ φλεγμονῆς, ἵνα ἐπαναφέρῃ εἰς προηγούμενα στάδια ἐξελίξεως. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἤδη ἀπὸ τοῦ 1905 ἐπενοήθησαν διάφοροι μέθοδοι ἐφαρμογῆς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν Wickkam, Degrais καὶ Dominici. Ἡ ραδιοθεραπεία χρησιμοποιεῖται ἐπὶ δερματικῶν νοσημάτων, ὡς εἰς ἐπιθηλιώματα, χειλοειδῆ, δυσμόρφους οὐλάς, χρόνιον ἔκζεμα καὶ ἰδίως ἀγγειώματα παίδων, δι' ἃ ἡ ραδιοθεραπεία ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν θεραπευτικὴν ἀγωγήν. Ἐνδείξεις ἐφαρμογῆς ἔχει καὶ ἐν τῇ παθολογίᾳ δι' ἐνέσεων ἀκτινεργῶν σωμάτων κ.λ.π. ἐπὶ νευραλγιῶν, χρονίων ρευματισμῶν καὶ ἀρθριτίδος. Ἐν τῇ χειρουργικῇ χρησιμοποιεῖται μετὰ τῆς ἀκτινοθεραπείας πρὸς θεραπείαν ὄγκων νεοπλασματικῶν καὶ δὴ ἰνωμάτων τῆς μήτρας καὶ καρκίνων τῆς μήτρας καὶ τοῦ ἀπευθυσμένου. Ἡ σμικρότης τῶν συσκευῶν τοῦ ραδίου ἐπιτρέπει τὴν εἰσαγωγὴν τούτων καὶ ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων τοῦ σώματος, ὡς λάρυγγος, φάρυγγος, στομάχου κ.λ.π. (βλ. καὶ *ἀκτινεργία* τ. Γ, 270 γ'). Σ. Γ. Σ.

ραδιοθεραπευτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ραδιοθεραπείαν.

ραδιοθόριον (τό) [*Χημ.*]. Χημικὸν στοιχεῖον ἀκτινεργὸν τῆς ὁμάδος τοῦ *θορίου*. Γεννᾶται διὰ μεταστοιχειώσεως ἐκ τοῦ μεσοθορίου καὶ μεταστοιχειοῦται περαιτέρω πρὸς τὸν θόριον Χ. Ἔχει ἡμιπερίοδον ζωῆς 1.9 ἔτη καὶ εἶναι ἰσότοπον πρὸς τὸ θόριον. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Σ. Γ.

ραδιόλη (ἡ) (Radiola) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λινοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι τὸ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶν *ραδιόλη ἡ λινοειδὴς* (Radiola linus), ἥτις εἶναι πόα ἐνιαύσιος. Δ. Ν. Π.

ραδιολινοτυπία (ἡ) [*Τυπογρ.*]. Μέθοδος διὰ τῆς ὁποίας δύναταί τις νὰ προβῇ εἰς αὐτόματον ἐξ ἀποστάσεως τυπογραφικὴν σύνθεσιν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἑρτζιανῶν κυμάτων. Ἐπενοήθη μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπὸ τοῦ Δανοῦ Κνοῦσντεν, ὁ ὁποῖος συνεδύασε λίαν εὐφυῶς τὸν πομπὸν καὶ τὸν δέκτην τῆς ραδιοτηλεγραφίας πρὸς τὴν λινοτυπικὴν μηχανήν. —Ω.

ραδιόλιθος (ὁ) (Radiolith) [*Ὀρυκτ.*]. Ὀρυκτὸν ἀσβεστονατριοῦχον πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου ἔνυδρον, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ζεολίθων. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ *νατρολίθου* εἰς εὐμεγέθεις κρυστάλλους ἢ ἀκτινώδη συσσωματώματα, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς συηνιτῶν ἐν Νορβηγίᾳ. Γ. Β.

ραδιολίτης (ὁ) (Radiolites Lam.) [*Παλαιοζωολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ρουδιστῶν ἑτεροδόντων ὁμοιομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔζων συναγελαστικῶς ἐντὸς ἀβαθῶν θαλασσῶν, σχηματίζοντα ὑφάλους. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα ραδιολιτῶν εὑρέθησαν εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Γ. Κ. Γ.

ραδιολογία (ἡ). Ἐπιστήμη ἀσχολουμένη μὲ τὸ ράδιον καὶ ἐν γένει τὰ ἀκτινεργὰ στοιχεῖα, ὡς καὶ τὰς ἐφαρμογὰς αὐτῶν. Κ. Π.

ραδιολογικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ραδιολογίαν, ὁ τῆς ραδιολογίας.

ραδιομεταλλογραφία (ἡ) [*Μεταλλ.*]· βλ. *φασματοσκοπία* [*Μεταλλ.*].

ραδιόμετρον (τό)· βλ. *ἀκτινόμετρον*.

ραδιομόλυβδος (ὁ) [*Χημ.*]. Χημικὸν στοιχεῖον ἰσότοπον πρὸς τὸν μόλυβδον. Ἔχει ἀτομικὸν βάρος 206 καὶ ἀποτελεῖ τὸ τελικὸν προϊὸν τῆς μεταστοιχειώσεως τοῦ ραδίου. Σ. Γ.

ράδιον (τό) (Radium). Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀκτίνων Ραίντγκεν, τινὲς τῶν ἐπιστημόνων, ἀγόμενοι ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ ἀκτῖνες αὗται προσπίπτουσαι ἐπί τινων σωμάτων προκαλοῦσι τὸν φθορισμὸν αὐτῶν, ἐπεζήτησαν νὰ ἐξακριβώσωσι μήπως συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίστροφον, τουτέστι σώματα φωσφορίζοντα νὰ ἐκπέμπουν ἀκτῖνας τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὰς τοῦ Ραίντγκεν. Ὁ Γάλλος φυσικὸς Becquerel εὗρε τῷ 1896 ὅτι ἐκ τῶν φθοριζόντων σωμάτων μόνον αἱ ἑνώσεις τοῦ μετάλλου οὐρανίου ἐκπέμπουν τοιαύτας ἀκτῖνας, ἤτοι ἀκτῖνας ἀφανεῖς διερχομένας διὰ σκιερῶν σωμάτων, ὡς φύλλων χάρτου ἢ φύλλων μεταλλικῶν, προσβαλλούσας φωτογραφικὰς πλάκας καὶ ἐκκενούσας φορτισμένον ἠλεκτροσκόπιον. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον δὲν εἶχε σχέσιν τινὰ μὲ τὸν φθορισμόν, διότι, ὡς παρετήρησεν ὁ Becquerel, οὐ μόνον αἱ φθορίζουσαι ἑνώσεις τοῦ οὐρανίου, ἀλλὰ καὶ τὸ μεταλλικὸν οὐράνιον καὶ τὸ μέλαν ὀξείδιον αὐτοῦ καὶ πᾶσαι ἐν γένει αἱ ἑνώσεις τοῦ οὐρανίου, φθορίζουσαι ἢ μή, ἐκπέμπουν τοιαύτας ἀκτῖνας, τῶν ὁποίων ἡ ἔντασις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ περιεχομένου οὐρανίου, ἑπομένως ἡ ἀκτινοβολία αὕτη ἦτο ἐξαιρετικὴ καὶ πρωτοφανὴς ἰδιότης τοῦ στοιχείου οὐρανίου, τοῦ ὁποίου τὸ ἄτομον εἶναι τὸ βαρύτερον τῶν ἀτόμων πάντων τῶν στοιχείων. Ὁ Γάλλος φυσικὸς Παῦλος Κιουρὶ καὶ ἡ Πολωνὶς σύζυγος αὐτοῦ Μαρία-Σκλοδόβσκα Κιουρὶ παρετήρησαν, ἐρευνῶντες τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὅτι ὁ πισσουρανίτης, ὀρυκτὸν ἐξ οὗ ἐξάγεται τὸ οὐράνιον, παρουσιάζει ἀκτινοβολίαν πολὺ μεγαλυτέραν ἀφ' ὅσην δικαιολογεῖ ἡ περιεχομένη εἰς αὐτὰ ποσότης οὐρανίου. Ἐκ τούτου ἤχθησαν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι εἰς τὸ ὀρυκτὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον περικλείει καὶ πλῆθος ἄλλων μετάλλων, θὰ εὑρίσκεται στοιχεῖον ἀκτινεργὸν ἰσχυρότερον τοῦ οὐρανίου, καὶ πρὸς τοῦτο προέβησαν εἰς συστηματικὴν ἀνάλυσιν τοῦ πισσουρανίτου καὶ διαχωρισμὸν τῶν ἑνώσεων τῶν διαφόρων αὐτοῦ συστατικῶν, τῶν ὁποίων διὰ τοῦ ἠλεκτροσκοπίου ἐδοκίμαζον χωριστὰ τὴν τυχὸν ἀκτινοβολίαν. Ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης προέκυψεν ὅτι τὸ μέγιστον ποσὸν τῆς ἀκτινοβολίας συγκεντρώνει τὸ περιεχόμενον στοιχεῖον βάριον, τὸ ὁποῖον κατεβύθιζον ὑπὸ τὴν ἀδιάλυτον μορφὴν τοῦ θειικοῦ βαρίου. Ἐπειδὴ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον δὲν ἠδύναντο νὰ διαχωρίσουν τὸ ἀναζητούμενον νέον στοιχεῖον, ἀνάλογον προφανῶς ἀπὸ χημικῆς ἀπόψεως πρὸς τὸ βάριον, προέβησαν εἰς τὴν λεγομένην κλασματικὴν κρυστάλλωσιν· ἐλάμβανον δηλαδὴ ἅλας τι εὐδιάλυτον σχετικῶς τοῦ βαρίου, ὡς τὸ χλωριοῦχον βάριον, τὸ ἄφηνον νὰ κρυσταλλωθῇ καὶ ἀποχωρίζοντες τοὺς πρώτους κρυστάλλους προσδιώριζον τὴν ἀκτινεργὸν ἱκανότητα αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ μὴ κρυσταλλωθέντος, κατορθώσαντες οὕτω διὰ συνεχῶν κρυσταλλώσεων νὰ λάβουν κρυστάλλους συγκεντροῦντας περίπου τὸ ὅλον τῆς ἀκτινοβολίας, κατὰ 1 000.000 φορὰς μᾶλλον ἀκτινεργοὺς ἴσης ποσότητος ὁμοίου ἅλατος οὐρανίου (1898). Τοῦτο ἀπέδωσαν εἰς τὴν ὕπαρξιν νέου στοιχείου ἐξόχως ἀκτινεργοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκάλεσαν *ράδιον*. Τὸ γεγονὸς ἐβεβαίωσαν τελείως διὰ περαιτέρω ἐρευνῶν, δι' ὧν καὶ τὸ φάσμα τοῦ νέου στοιχείου ἐξηκριβώθη καὶ τὸ νέον στοιχεῖον ἀπεμονώθη καὶ ἐμελετήθη ὡς τοιοῦτον.

Ἐξαγωγὴ τοῦ ραδίου. Τὸ ράδιον ἐξήχθη τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ πισσουρανίτου, τοῦ ὁποίου τὰ πλουσιώ-

Digitized by Google

τερα μεταλλεύματα εὑρίσκοντο εἰ: τὸ Johakimstahl τῆς Βοημίας, ὅθεν προνομιακῶς ἐπί τινα ἔτη ἐξήγετο. Βραδύτερον ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἀλλαχοῦ μεταλλεύματα ραδιοῦχα, ὡς ὁ καρνοτίτης ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ, ἤτοι βαναδικὸν οὐράνιον. Σήμερον ἡ κυριωτέρα πηγὴ τοῦ ραδίου εἶναι ὁ πισσουρανίτης τοῦ Βελγικοῦ Κονγκό. Ἐκ τούτου ἐξάγεται τὸ ράδιον διὰ συνθερμάνσεως τοῦ ὀρυκτοῦ κονιοποιημένου μετὰ σόδας, διαλυτοποιήσεως οὕτω τῶν πλείστων μετάλλων αὐτοῦ, καθιζήσεως διὰ θειικοῦ ὀξέος, ὅτε μετὰ τοῦ βαρίου συγκαθιζάνει καὶ τὸ ράδιον καὶ συγκεντροῦται εἶτα, ὡς εἴδομεν, δι' ἐπανειλημμένης ἀνακρυσταλλώσεως εὐδιαλύτων τοῦ βαρίου ἁλάτων, λαμβανομένου τοῦ ραδίου εἰς τὰ πρῶτα κρυσταλλούμενα ἅλατα, ὡς δυσδιαλυτώτερα. Ράδιον ἀπαντᾷ εἰς ἐλαχίστας πάντοτε ποσότητας εἰς πολλὰ ὀρυκτὰ καὶ πετρώματα καὶ εἰς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, οὗτινος εἷς τόννος περιέχει ἓν ἑκατομμυριοστὸν τοῦ γραμμαρίου ραδίου. Ἐντόνως ραδιοῦχα εἶναι πολλὰ μεταλλικὰ ὕδατα. Ἡ τιμὴ τοῦ ραδίου κυμαίνεται κατὰ πολύ, τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη ἔμεινε σταθερωτέρα, κυμαινομένη περὶ τὰ 300—350 φράγκα χρυσᾶ κατὰ χιλιοστὸν περιεχομένου μεταλλικοῦ ραδίου.

Ἀκτινοβολίαι ραδίου. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ ραδίου καὶ τῶν ἄλλων μετέπειτα ἀνακαλυφθέντων ὁμοίας φύσεως στοιχείων, ἅτινα ἐκλήθησαν ἀκτινεργὰ ἢ ραδιενεργά, εἶναι ἡ πρωτοφανὴς ἰδιότης ὅτι ἀποτελοῦν πηγὴν ἀενάου καὶ ἐντόνου ἐνεργείας ἐκδηλουμένης ὑπὸ διαφόρους μορφάς. Ἐκ τούτων αἱ πλέον ἐνδιαφέρουσαι, αἵτινες χρησιμεύουν πρὸς ἀνίχνευσιν καὶ σπουδὴν αὐτῶν, εἶναι: 1) Ἡ ἀφηλέκτρισις ἠλεκτρισμένου ἠλεκτροσκοπίου ἐκ τῆς ἀκτινοβολουμένης ἐκ τῶν ραδιενεργῶν στοιχείων ἐνεργείας. 2) Ἡ διὰ τῶν ἐκπεμπομένων ἀκτίνων ἐν τῷ σκότει ἢ καὶ μέσῳ σκιερῶν σωμάτων προσβολὴ τῶν φωτογραφικῶν πλακῶν ἀναλόγως τῶν ἀκτίνων Ραῖντχεν. Ἐκ τῶν ἐκπεμπομένων ὑπὸ τῶν ραδιενεργῶν στοιχείων ἀκτινοβολιῶν οὐδεμία εἶναι φωτεινή. Ἡ πληρεστέρα τούτων σπουδὴ κατέδειξε τὴν ὕπαρξιν τριῶν εἰδῶν ἀκτίνων ἢ ἀκτινοβολιῶν, τὰς ὁποίας διακρίνουν διεθνῶς διὰ τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου α, β καὶ γ. Τὰ τρία ταῦτα εἴδη δυνάμεθα νὰ διαχωρίσωμεν κατὰ δύο τρόπους: 1) Στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν. Αἱ ἀκτῖνες α καὶ β φέρουν ἠλεκτρικὸν φορτίον, αἱ μὲν πρῶται θετικόν, αἱ δὲ δεύτεραι ἀρνητικόν, ἐνῷ αἱ ἀκτῖνες γ δὲν φέρουν· ἑπομένως δυνάμεθα διὰ μαγνητικοῦ πεδίου νὰ χωρίσωμεν αὐτάς, διότι, ὡς δεικνύει τὸ παρατιθέμενον σχῆμα, αἱ μὲν θετικῶς ἠλεκτρισμέναι ἀκτῖνες α ἀποκλίνουν πρὸς τὸ ἓν μέρος, αἱ ἀρνητικῶς β πρὸς τὸ ἕτερον, αἱ δὲ γ οὐδόλως ἀποκλίνουν. 2) Διαβιβάζοντες αὐτὰς διὰ μέσου μεταλλικῶν φύλλων διαφόρου πάχους. Αἱ ἀκτῖνες α εἶναι αἱ ὀλιγώτερον διεισδυτικαί· μόλις δύνανται νὰ διαπεράσουν στρῶμα ἀέρος ὀλίγων ἑκατοστῶν (3—7). Αἱ ἀκτῖνες β εἶναι διεισδυτικώτεραι, δυνάμεναι νὰ διαπεράσουν φύλλον ἀργιλλίου πάχους 1 ἑκατοστομέτρου, αἱ δὲ γ εἶναι αἱ διεισδυτικώτεραι ὅλων, δυνάμεναι νὰ διαπεράσουν καὶ ἔλασμα μολύβδου ἀρκετῶν ἑκατοστομέτρων πάχους.

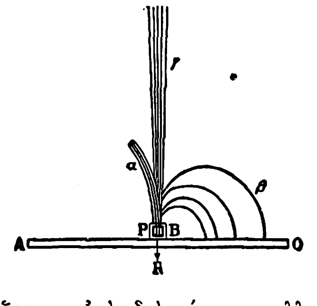

Ἐκ τῶν φαινομένων τούτων ἐξηκριβώθη πλήρως ἡ φύσις τῶν τριῶν εἰδῶν τῶν ἀκτίνων. Αἱ ἀκτῖνες α εἶναι πυρῆνες τῶν ἀτόμων τοῦ στοιχείου ἡλίου, ἐξακοντιζόμεναι μὲ ταχύτητα 15.000—20.000 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον· ἤτοι εἶναι ὅμοιαι μὲ τὰ ἄτομα τοῦ ἡλίου, τῶν ὁποίων ἔχουν καὶ τὴν μᾶζαν, ἐστερημένων ἑκάστου δύο ἠλεκτρονίων. Ἐξακοντιζόμεναι εἰς τὸν ἀέρα προσλαμβάνουν ἕκαστον δύο ἠλεκτρόνια καὶ μεταβάλλονται εἰς ἄτομα τοῦ στοιχείου ἡλίου Ἡ ὑπ' αὐτῶν ἐλευθερουμένη ἐνέργεια ἀνέρχεται εἰς τὰ 94% τῆς ὅλης ἐκ τοῦ ραδίου ἐκπεμπομένης. Αἱ ἀκτῖνες β εἶναι μονάδες ἀρνητικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἤτοι *ἠλεκτρόνια*, ἀνάλογοι πρὸς τὰς καθοδικὰς ἀκτῖνας καὶ διαφέρουσαι μόνον κατὰ τὴν πολὺ μεγαλυτέραν ταχύτητα, μεθ' ἧς ἐξακοντίζονται, ποικίλλουσαν καὶ δυναμένην νὰ προσεγγίσῃ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός. Ἐμφανίζουν συνεπῶς πάσας τὰς ἰδιότητας τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων. Αἱ ἀκτῖνες γ εἶναι ὁμοίας φύσεως μὲ τὰς ἀκτῖνας Ραῖντχεν, ἀλλὰ μικροτέρου κύματος (σκληρότεραι), ἑπομένως διαπεραστικώτεραι, μόλις ἐλαττούμεναι τὴν ἔντασιν κατὰ τὸ ἥμισυ, ὅταν διαπεράσουν στρῶμα ἀέρος ἑνὸς ὅλου μέτρου. Τὰ ἐκ τῶν ἀκτινοβολιῶν τούτων προκύπτοντα φαινόμενα εἶναι ποικίλα. Πλὴν τῶν ἠλεκτρικῶν φαινομένων καὶ τῶν φωτογραφικῶν, διακρίνομεν:

Φαινόμενα θερμικά. Ἐὰν ραδιοῦχον ἅλας κλεισθῇ ἐντὸς δοχείου ἀδιαβάτου ὡς πρὸς τὰς ἀκτινοβολίας α κυρίως, ἐντὸς ὑαλίνου λ. χ. σωλῆνος κλειστοῦ, ὑψοῦται ἡ ἐντὸς τοῦ σωλῆνος θερμοκρασία. Ἡ μεγάλη τῶν ἀκτίνων κινητικὴ ἐνέργεια μεταβάλλεται κατὰ τὴν πρόσκρουσιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς ὑάλου εἰς θερμότητα. Ἓν γραμμάριον ραδίου παράγει ἱκανὴν θερμότητα ὅπως διατηρῇ εἰς διαρκῆ βρασμὸν 1.3 γραμμάρια ὕδατος. Εἰς τὴν περιεκτικότητα τῆς γῆς εἰς ραδιοῦχα ὀρυκτὰ ἀποδίδεται ὑπὸ πολλῶν καὶ μέγα μέρος τῆς γηΐνης θερμότητος.

Φαινόμενα φθορισμοῦ. Πολλὰ σώματα ἐμφανίζουν ἰσχυρὸν φθορισμὸν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀκτίνων τοῦ ραδίου, ὀφειλόμενον εἰς τὰς ἀκτῖνας α καὶ β κυρίως. Κρυσταλλικὸς θειοῦχος ψευδάργυρος (Sidot πέτασμα) λάμπει μὲ γλαυκὸν φῶς καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν ἔρευναν τῶν ἀκτίνων α. Πέτασμα, ὅπερ ἐχρίσθη διὰ κυανιούχου βαριολευκοχρύσου, δεικνύει πράσινον φθορισμόν. Ἔτι ἰσχυρότερον φθορίζει τὸ ὀρυκτὸν βελλεμίτης (πυριτικὸς ψευδάργυρος). Ὁ ἀδάμας φθορίζει μὲ κυανοῦν φῶς. Καὶ τὰ διάφορα εἴδη ὑάλου φθορίζουν ὡς καὶ ὀργανικαὶ ἑνώσεις. Ἐπίσης ἀναπτύσσεται φθορισμὸς καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἐξ οὗ καὶ δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν προσέγγισιν ραδιούχου σώματος μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμούς.

Φαινόμενα χημικά. Αἱ ἀκτινοβολίαι τοῦ ραδίου, καὶ ἰδίως ἡ γ, προσβάλλουν καὶ ἀνάγουν τὰ ἅλατα τοῦ ἀργύρου, ἐξ οὗ καὶ ἡ δι' αὐτῶν φωτογράφησις, μεταβάλλουν τὸ ὀξυγόνον εἰς ὄζον, διασποῦν διάφορα ἀέρια σύνθετα, τὸ ὕδωρ εἰς ὑδρογόνον καὶ ὀξυγόνον. Προσβάλλουν ὀργανικὰς ἑνώσεις, χάρτην, λίπη, βαζελίνην κτλ. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἔντονος φυσιολογικὴ αὐτῶν ἐνέργεια.

Φαινόμενα ἰονισμοῦ. Αἱ ἀκτινοβολίαι τῶν ραδιενεργῶν στοιχείων ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ ἐξιονίζουν τὸν ἀέρα. Ἰδίως προκαλοῦν ἐντονώτερον ἐξιονισμὸν αἱ ἀκτῖνες α. Ὅρος, ἐννοεῖται, τοιαύτης δράσεως τῶν ἀκτίνων α τυγχάνει νὰ μὴ εἶναι τὰ παρασκευάσματα κλειστὰ ἐντὸς θηκῶν ἢ σωλήνων, τῶν ὁποίων τὸ τοίχωμα ἀπορροφεῖ ἰσχυρῶς αὐτάς. Κατὰ δεύτερον λόγον κατέχουν τὴν ἰδιότητα ταύτην αἱ ἀκτῖνες β καὶ κατὰ τρίτον αἱ ἀκτῖνες γ.

Φαινόμενα φυσιολογικὰ καὶ θεραπευτικαὶ ἐφαρμογαί. Ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐνεργοῦν αἱ ἀπὸ τοῦ ραδίου ἀκτινοβολίαι λίαν ἐρεθιστικῶς καὶ εἰς μακροτέραν δρᾶσιν καταστρεπτικῶς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διὰ ραδιούχων παρασκευασμάτων πειραματισμὸς χρῄζει πολλῆς προσοχῆς. Τὰ ραδιοῦχα παρασκευάσματα φυλάσσονται ἐντὸς μολυβδίνων θηκῶν μὲ παχέα τοιχώματα. Ἤδη οἱ δάκτυλοι δύνανται νὰ ὑποστῶσιν ὀδυνηρὰν καὶ δυσίατον φλεγμονὴν ἂν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον χειρίζωνται τοιαῦτα παρασκευάσματα εὑρισκόμενα εἰς θήκας μὲ λεπτὰ τοιχώματα, ὑάλινα ἢ καὶ μετάλλινα. Ἰδιαιτέρως προσβάλλονται τὰ ἄκρα τῶν νεύρων, τὰ λευκοκύτταρα καὶ τὰ κύτταρα ἐν γένει ταχείας ἀναπτύξεως, ὡς εἶναι καὶ τὰ τῶν ὀργάνων ἀναπαραγωγῆς (ᾠάρια, σπόροι κλ.) καὶ τὰ κύτταρα τῶν διαφόρων ἰνωμάτων. Ἐκ τούτου καὶ ἡ εἰς διάφορα εἰδικὰ ἢ μὴ νοσοκομεῖα ἔντονος χρησιμοποίησις τοῦ ραδίου μετὰ μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας ἐπιτυχίας κατὰ τῶν διαφόρων ἰνωμάτων. Ἀκριβῶς αἱ μεγαλύτεραι σήμερον ποσότητες ραδίου χρησιμοποιοῦνται πρὸς τοιούτους ἢ ἀναλόγους θεραπευτικοὺς σκοπούς. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιοῦνται μόνον αἱ ἀκτῖνες γ, ἐνεργοῦσαι ὡς αἱ ἀκτῖνες Ραῖντχεν, ἀλλ' ἐντατικώτερον, καθὸ διεισδυτικώτεραι. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ χρησιμοποιήσεως τῶν ραδιούχων ἑνώσεων, ἀκριβῶς ὡρισμένης εἰς ράδιον περιεκτικότητος, ἐντὸς λεπτοτάτων σωληναρίων ἐκ πλατίνης ἢ ἀργύρου, τὰ ὁποῖα προσαρμόζουν οἱ ἰατροὶ συνήθως ἐγγὺς τοῦ πάσχοντος ὀργάνου ἐπὶ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα. Ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται καὶ ὕδατα μεταλλικὰ ἢ ἰλὺς πλουσία σχετικῶς εἰς ἀκτινεργὰ στοιχεῖα, προϊόντα ἀποσυνθέσεως ραδιούχων συστατικῶν τῶν πετρωμάτων, πρὸς θεραπευτικοὺς σκοποὺς (νευρολογικῶν, ρευματικῶν καὶ ἀρθριτικῶν παθήσεων κλ.).

Τὸ ράδιον ὡς χημικὸν στοιχεῖον. Τὸ ράδιον ὑπάγεται εἰς τὴν ὁμάδα τῶν μετάλλων τῶν ἀλκαλικῶν γαιῶν, ἤτοι ἀσβεστίου, στροντίου καὶ βαρίου, πρὸς τὸ ὁποῖον παρουσιάζει μεγίστας ἀναλογίας. Ἡ ἀπομόνωσίς του εἰς μεταλλικὴν κατάστασιν ἐπετεύχθη μόνον τῷ 1910 ὑπὸ τῆς κυρίας Κυρὶ δι' ἠλεκτρολύσεως χλωριούχου ραδίου. Τὸ οὕτως εἰς τὴν κάθοδον φερόμενον ράδιον ἑνοῦται μετὰ τοῦ ὑδραργύρου τῆς καθόδου, διὰ θερμάνσεως δὲ τοῦ λαμβανομένου ἀμαλγάματος καὶ ἐξατμίσεως τοῦ ὑδραργύρου λαμβάνεται ὡς στιλπνὸν μεταλλικὸν μικροσκοπικὸν σφαιρίον. Ἔχει ἀτομικὸν βάρος 225.97, εἰδικὸν περὶ τὰ 6, τήκεται εἰς 700° καὶ ἔχει ἴδιον χαρακτηριστικὸν φάσμα. Ὀξειδοῦται εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα διὰ τῆς ὑγρασίας αὐτοῦ, σχηματίζει εὐδιάλυτα χλωριοῦχα καὶ βρωμιοῦχα ἅλατα καὶ λίαν δυσδιάλυτα ἀνθρακικὰ καὶ θειικά. Ἡ παρουσία του δὲν ἐλέγχεται διὰ χημικῶν ἀντιδράσεων, λόγῳ τῆς εἰς ἐλάχιστα ἴχνη περιεκτικότητος εἰς ράδιον καὶ τῶν πλουσιωτέρων ἔτι ραδιούχων ὀρυκτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀκτινοβολιῶν αὐτοῦ εἶναι εὐπαθέστερον πάντων διὰ τῆς ἐκκενώσεως ἠλεκτροσκοπίου.

Πηγὴ τῆς ἐνεργείας τοῦ ραδίου. Ἡ ἐξήγησις τῶν πρωτοφανῶν ἰδιοτήτων τοῦ ραδίου, ἤτοι τῆς ἀενάου ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἐκπομπῆς ἐντελῶς ἀσυνήθων καὶ ἐξαιρετικῶν ποσῶν ἐνεργείας ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐκπεμπούσας ἐλαχίστας ποσότητας τοῦ ραδίου, αἵτινες εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ ἐξέπληξαν τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, συνδέεται στενῶς μὲ τὴν ἐσωτερικὴν σύστασιν τοῦ ἀτόμου, εἰς ἐξερεύνησιν τῆς ὁποίας συνέτεινε κυρίως αὐτὸ τοῦτο τὸ ράδιον. Τὰ ἀκτινεργὰ στοιχεῖα εἶναι γενικῶς μεγάλου ἀτομικοῦ βάρους, πυκνῆς τουτέστι συσσωρεύσεως συστατικῶν, ἅτινα διηνεκῶς καὶ κατὰ σταθερὸν λόγον ἐκφεύγουν αὐτομάτως, διασπωμένων τῶν ἀτόμων τῶν ἀκτινεργῶν στοιχείων καὶ ἐλευθερουμένων τῶν κολοσσιαίων ποσῶν ἐνεργείας, ἅτινα συνεκράτουν αὐτὰ ἐντὸς τοῦ ἀτόμου. Τὰ προϊόντα τῆς διασπάσεως ταύτης εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν νέα ἀκτινεργὰ στοιχεῖα (μετάβολα), ἅτινα τελικῶς μεταβάλλονται εἰς μὴ ἀκτινεργὸν μόλυβδον, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ περιγραφεῖσαι ἀκτινοβολίαι α καὶ β, ἤτοι πρωτόνια καὶ ἠλεκτρόνια.

Ἕτερα ἀκτινεργὰ στοιχεῖα. Τὸ ράδιον εἶναι προϊὸν μεταστοιχειώσεως τοῦ πρώτου παρατηρηθέντος ἀκτινεργοῦ στοιχείου οὐρανίου. Ἐκ τῶν γνωστῶν ἐπίσης πρὸ τοῦ ραδίου στοιχείων ἀσθενῶς ἀκτινεργὰ εὑρέθησάν τινα, ὡς τὸ θόριον, τὸ κάλιον, τὸ ρουβίδιον. Ἐκτὸς ὅμως τούτων, ὑπάρχει καὶ μέγας ἀριθμὸς ἀκτινεργῶν στοιχείων, ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα, ἅτινα ὑπάγονται εἰς τρεῖς σειρᾶς ἢ οἰκογενείας, τὴν τοῦ ραδίου, τοῦ θορίου καὶ τοῦ ἀκτινίου (βλ. *πίνακα τούτων ἐν λ. ἀκτινεργία*, τόμ. Γ', σελ. 268 ὡς καὶ τὰς λ. *μεταστοιχείωσις* καὶ *μεσοθόριον*).

Ραδιενέργεια· βλ. λ. *ἀκτινεργία*.

Ραδόνιον. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ραδίου παρετήρησαν ὅτι καὶ σώματα ἐγγὺς εὑρισκόμενα ραδιούχων ἑνώσεων ἐπὶ χρόνον τινὰ ἀποκτοῦν πρόσκαιρον ἀκτινεργίαν. Τὴν ἰδιότητα ταύτην ὠνόμασαν *αἰγλοβολίαν* ἢ *ἀπορροὴν* (Emanation), ταχέως ὅμως εὗρον (Rutherford) ὅτι αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς ἀναπτύξεως ἀερίου στοιχείου, πρώτου προϊόντος τῆς μεταστοιχειώσεως τοῦ ραδίου, τὸ ὁποῖον ἐκάλεσαν *νιτὸν* (ἐκ τοῦ niteo = λάμπω), καλοῦσι δὲ σήμερον οἱ πλεῖστοι *ραδόνιον*.

Τοῦτο εἶναι ἀέριον στοιχεῖον, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ἀερίων. Ἔχει ἴδιον φάσμα, ἀτομικοῦ βάρους 222, ὑγροποιούμενον εἰς —65°. Τὸ ἀκτινεργὸν στοιχεῖον τοῦτο ταχέως μεταστοιχειοῦται (ἐντὸς 3,85 ἡμερῶν κατὰ τὸ ἥμισυ) καὶ μεταβάλλεται μετὰ τὴν ἀποβολὴν ἀκτίνων α (τοῦ πυρῆνος ἑνὸς ἀτόμου ἡλίου) εἰς ἕτερον ἀκτινεργὸν βραχύβιον στοιχεῖον (ράδιον Α). Κ. Δ. ΖΕΓΓΕΛΗΣ

— **ράδιον** F *[Χημ.]*· βλ. *πολώνιον*.

ραδιοναυτιλία (ἡ) *[Ναυτ.]*. Κλάδος τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης, πραγματευόμενος τὰς κατὰ θάλασσαν χρησιμοποιουμένας μεθόδους πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ στίγματος πλοίου πέραν τῆς ὄψεως τῶν ἀκτῶν εὑρισκομένου, γενόμενον τῇ βοηθείᾳ ἐκπομπῶν ἀπὸ ραδιοσταθμῶν πρὸς τὸ πλοῖον ἢ τἀνάπαλιν. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς ραδιοναυτιλίας ἐγένετο διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ χρόνου Γκρήνουϊτς, ὃν πλειστάκις τοῦ ἡμερονυκτίου ἐκπέμπουν διάφοροι τῆς ὑφηλίου ραδιοσταθμοί, ὧν οἱ πομποὶ συνδέονται πρὸς ἐκκρεμὲς ἀστεροσκοπείου, παρεχομένης οὕτω πλήρους ἀκριβείας εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀπολύτου καταστάσεως τοῦ χρονομέτρου κατὰ προσέγγισιν 7 δ. λ. τῆς ὥρας. Ἡ ραδιοναυτιλία ἔλαβε μεγίστην ἐξέλιξιν ἀφ' ἧς ἡ ἐπινόησις τῆς ραδιοπυξίδος ἐπέτρεψε τὸν διὰ ραδιοδιοπτεύσεων καθορισμὸν τοῦ στίγματος πλοίου εἰς οὐχὶ βραχεῖαν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ραδιοσταθμῶν ποντοπλοοῦντος (βλ. *ραδιογωνιομετρία*). Σ. Ε. Λ.

ραδιοναυτιλιακὰ ***βοηθήματα*** *[Ναυτ.]*. Σημάνσεις ἀπὸ ραδιοτηλεγραφικῶν σταθμῶν, ἰδιαίτατα ἐνδιαφέρουσαι τοὺς πλωϊζομένους. Δύνανται ταῦτα νὰ χωρισθοῦν εἰς τὰς ἀκολούθους κατηγορίας: 1) Πληροφορίαι ἀφορῶσαι εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ στίγματος τῶν πλοίων διὰ ραδιοδιοπτεύσεων. 2) Ὡριαῖα σήματα πρὸς κανονισμὸν τῆς ἀπολύτου καταστάσεως τῶν χρονομέτρων. 3) Μετεωρολογικὰ δελτία ἐν γένει. 4) Σήματα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ πλοῦ καὶ δὴ εἰδήσεις ὡς πρὸς καταιγίδας καὶ κυκλωνικὰς κινήσεις, ὡς καὶ περὶ ναυαγίων, ἑρμαίων τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ρευμάτων καὶ περὶ πλεόντων πάγων (βλ. λ. *ἄϊσμπεργκ*). 5) Σήματα ὁμίχλης πρὸς καθορισμὸν τοῦ στίγματος τῶν πλοίων. Ὑπὸ τοὺς τίτλους «The Admiralty list of wirless signals» καὶ «Liste de Stations Radiotélégraphiques» ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου καὶ τῆς ὑδρογραφικῆς ὑπηρεσίας τῆς Γαλλίας κατάλογοι τῶν ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου ραδιοσταθμῶν καὶ τῶν παρ' αὐτῶν ἐκπεμπομένων σημάνσεων, παρέχοντες ἅμα ἐπεξηγήσεις τῆς συμβολικῆς ὡς πρὸς αὐτὰ ἐκπομπῆς. [Πρβλ. *Δ. Ραζῆ - Κώτσικα* «Ραδιοναυτιλιακὰ βοηθήματα».]

Σ. Ε. Λ.

ραδιοπυξὶς *[Ναυτ.]*. Ὀνομασία ὑφ' ἣν εἶναι γνωστότερον τὸ ἐπὶ πλοίου *ραδιογωνιόμετρον* (βλ. λ.).

Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

ῥάδιος, *—α, —ον*· εὔκολος. ἀντίθ. *δύσκολος*· φρ. «φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον»· || παραθ., *ῥᾴων, ῥᾷστος*.—Ἐπίρρ. ***ῥᾳδίως***.

Ῥάδιος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Νηλέως, βασιλέως τῆς Πύλου, καὶ τῆς Χλωρίδος, ἀδελφὸς τῆς Πηροῦς, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Πύλου (*Ἀπολλοδ.* Α, 9, 9). Α. Θ. Σ.

ραδιοσκοπία (ἡ) (Radioscopie)· ἡ *ἀκτινοσκοπία* ἢ *ἀκτινοσκόπησις* (βλ. λ.).

ραδιοσκοπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ραδιοσκοπίαν, εἰς τὴν διὰ τῶν ἀκτίνων ἐξέτασιν, *ἀκτινοσκοπικός*.—Ἐπίρρ. ***ραδιοσκοπικῶς***.

ραδιοτελλούριον (τὸ) *[Χημ.]*· βλ. *πολώνιον*.

ραδιοτεχνία (ἡ), ἡ ***ραδιοηλεκτροτεχνία***. Ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀσχολουμένη εἰς τὴν τεχνικὴν τῶν ραδιοηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων. Κ. Π.

ραδιοτηλεγράφημα (τό). Τηλεγράφημα προερχόμενον ἢ πυοοριζόμενον διὰ κινητὸν σταθμὸν πλοίου, ἀεροπλοίου κλπ. καὶ μεταβιβαζόμενον καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν ἢ ἐν μέρει διὰ ραδιοηλεκτρικῶν μέσων. Τὰ μεταξὺ μονίμων σταθμῶν ἀσυρμάτου δ.αμειβόμενα τηλεγραφήματα δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸν ἀνωτέρω ὁρισμόν, ὑπαγόμενα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διὰ τοῦ ἐνσυρμάτου τηλεγράφου διαμειβομένων τοιούτων. Σ. Ι. Ε.

ραδιοτηλεγραφικός, *—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ραδιοτηλεγραφίαν, εἰς τὴν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγραφίαν.

— **ραδιοτηλεγραφικαὶ** ***συμβάσεις*** (Conventions Radiotélégraphiques Internationales). Κατὰ τὸ ἔτος 1906 συνεκλήθη ὑπὸ τῆς γερμανικῆς τηλεγραφικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Βερολίνου διεθνὴς διάσκεψις, καθ' ἣν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν αἱ μέχρι τότε ἐπιτελεσθεῖσαι πρόοδοι τῆς ραδιοτηλεγραφίας ὡς μέσου τηλεπικοινωνίας μεταξὺ παρακτίων ραδιοτηλεγραφικῶν σταθμῶν καὶ κινητῶν τοιούτων (πλοίων), ὡς καὶ ἡ ὁσημέραι αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρακτίων καὶ κινητῶν σταθμῶν, καὶ ἐκρίθη σκόπιμος ἡ ἵδρυσις ἑνὸς διεθνοῦς ὀργανισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ρύθμισις τῶν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου τούτου μέσου ἐπικοινωνίας δημιουργουμένων ζητημάτων μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν. Οἱ συνελθόντες κατὰ τὴν ὡς ἄνω διάσκεψιν ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων κρατῶν ὑπέγραψαν, μετὰ τὸ πέρας τῆς διασκέψεως, τὴν πρώτην ραδιοτηλεγραφικὴν σύμβασιν μετὰ τῶν ραδιοτηλεγραφικῶν κανονισμῶν, δι' ὧν ἐρρυθμίζοντο πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν λειτουργίαν τῶν ραδιοτηλεγραφικῶν σταθμῶν ζητήματα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς διαμοιβῆς ἀνταποκρίσεως διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ κοινοῦ. Τῷ 1912 ἔλαβε χώραν τὸ δεύτερον ραδιοτηλεγραφικὸν συνέδριον, συγκληθὲν ἐν Λονδίνῳ. Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ἀνεθεωρήθησαν ἥ τε ραδιοτηλεγραφικὴ σύμβασις τοῦ 1906 καὶ ὁ ραδιοτηλεγραφικὸς κανονισμὸς συμφώνως πρὸς τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπιτευχθέντα διδάγματα τῆς πείρας, τόσον ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ μέρους, ὅσον καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ συστήματος ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς ραδιοτηλεγραφικῆς ἀνταποκρίσεως. Κατ' ἀπόφασιν ληφθεῖσαν κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ Λονδίνου, ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ τὸ τρίτον κατὰ σειρὰν ραδιοτηλεγραφικὸν συνέδριον ἐν Οὐασιγκτῶνι τῷ 1916. Λόγῳ ὅμως τῶν πολεμικῶν γεγονότων δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ σύγκλησις τοῦ συνεδρίου τούτου, ἀναβληθέντος ἐπ' ἀόριστον. Ἐν ἔτει 1920 ἔλαβε χώραν ἐν Παρισίοις μία προδιάσκεψις ἀντιπροσώπων εὐρωπαϊκῶν τινων κρατῶν καὶ τῆς Ἀμερικῆς, καθ' ἥν, πλὴν τῶν ἄλλων συζητηθέντων θεμάτων τῆς τηλεγραφίας κλπ., συνεζητήθησαν καὶ τὰ τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου. Κατὰ τὰς γενομένας συζητήσεις ἀνεγνωρίσθη τὸ γεγονὸς τῶν ἁλματικῶν προόδων τοῦ ραδιοηλεκτρισμοῦ καὶ τῆς χρησιμοποιήσεώς του ἐν τῇ τηλεγραφίᾳ, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ χρῆσις τοῦ ἀσυρμάτου εἶχεν ἐπεκταθῆ πέραν τῆς μετὰ τῶν πλοίων ἀνταποκρίσεως καὶ σοβαραὶ ἐγκαταστάσεις εἶχον δημιουργηθῆ διὰ τὴν διαμοιβὴν τῆς τηλεγραφικῆς ἀνταποκρίσεως μεταξὺ σταθερῶν σημείων ἐπὶ ὅλων τῶν ἠπείρων. Οἱ ἀντιπρόσωποι ἔκριναν ὅτι, ἐφ' ὅσον ὅ τε ἐνσύρματος καὶ ἀσύρματος τηλέγραφος χρησιμοποιοῦνται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὑπηρεσιῶν, ὀρθὴ καὶ συντελεστικὴ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν τηλεπικοινωνιῶν θὰ ἦτο ἡ εἰς μίαν σύμβασιν συγχώνευσις τῶν δύο τούτων ὀργανισμῶν τῆς τηλεγραφικῆς καὶ τῆς ραδιοτηλεγραφικῆς συμβάσεως. Ὑπὸ τῶν σκέψεων τούτων διεπόμενοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ὡς ἄνω κρατῶν, κατέληξαν εἰς τὴν σύνταξιν σχεδίου συμβάσεως τῶν ἠλεκτρικῶν τηλεπικοινωνιῶν, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ὑποβάλωσι τοῦτο ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς τηλεγραφικῆς καὶ τῆς ραδιοτηλεγραφικῆς ἑνώσεως, συγκαλουμένων εἰς κοινὴν σύσκεψιν. Λόγῳ ὅμως μεταγενεστέρων διαφωνιῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἡ ἀνωτέρω σκέψις δὲν ἐπραγματοποιήθη καὶ οὕτω, κατὰ τὸ 1925, συνεκλήθη τηλεγραφικὸν συνέδριον ἐν Παρισίοις, κατὰ δὲ τὸ 1927 χωριστὸν ραδιοτηλεγραφικὸν συνέδριον ἐν Οὐασιγκτῶνι τῆς Ἀμερικῆς. Εἰς ἀμφότερα ὅμως τὰ συνέδρια ἐξεφράσθη ἡ εὐχὴ ὅπως ἀχθῇ εἰς κοινὸν συνέδριον τῶν δύο ὀργανώσεων τὸ ζήτημα τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο συμβάσεων τούτων. Πράγματι, τὰ διάφορα κράτη τὰ ἀποτελοῦντα μέλη τῆς τηλεγραφικῆς ἑνώσεως ἐκλήθησαν εἰς κοινὸν συνέδριον συγκληθὲν εἰς Μαδρίτην διὰ τὸ ἔτος 1932 πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς τηλεγραφικῆς συμβάσεως καὶ τῆς ραδιοτηλεγραφικῆς τοιαύτης ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς συζήτησιν τοῦ δυνατοῦ τῆς συγχωνεύσεως τούτων εἰς μίαν μόνην, τὴν «Διεθνῆ σύμβασιν τηλεπικοινωνιῶν», ὡς καὶ τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἑνώσεως, τῆς «Διεθνοῦς ἑνώσεως τηλεπικοινωνιῶν». Σ. Ι. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

— **Ραδιοτηλεγραφικὴ** ***ὑπηρεσία***. Κατόπιν τῆς ραγδαίας ἐξελίξεως τοῦ ἀσυρμάτου εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ἐφαρμογάς, εἰς πάντα σχεδὸν τὰ κράτη, τὰ διαθέτοντα σοβαρὰς ραδιοηλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις, ἐκρίθη σκόπιμος ἡ ὀργάνωσις ἰδίας ὑπηρεσίας, τῆς ραδιοτηλεγραφικῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἡ ὑπαγωγὴ εἰς τὴν ἁρμοδιότητα ταύτης πάντων τῶν συναφῶν πρὸς τὸν ραδιοηλεκτρισμὸν ζητημάτων, κυρίως δὲ τῶν τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἐγκαταστάσεως σταθμῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν: τῆς ἐσωτερικῆς τηλεγραφικῆς ἀνταποκρίσεως, τῆς μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ τηλεγραφικῆς ἀνταποκρίσεως, τῆς μετὰ τῶν κινητῶν σταθμῶν (πλοίων, ἀεροπλάνων κλπ.) τηλεγραφικῆς ἀνταποκρίσεως, εἰδικῶν ἀναγκῶν τῆς ναυσιπλοΐας, ἀεροπλοΐας (ἐκπομπὴ ὡριαίων σημάτων, μετεωρολογικῶν, λῆψις ραδιογωνιομετρικῶν παρατηρήσεων, ἐκπομπὴ σημάτων πρὸς καθοδήγησιν τῶν ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας κινουμένων πλοίων, ἀεροπλοίων, ἀεροπλάνων κλπ.), καὶ τῆς ραδιοφωνίας. Σ. Ι. Ε.

ραδιοτηλέγραφος (ὁ)· ὁ ἀσύρματος τηλέγραφος (βλ. λ. *ἀσύρματος*).

ραδιοτηλεφωνία (ἡ)· ἡ διὰ σταθμῶν ἀσυρμάτου τηλεφώνου (βλ. λ. *ἀσύρματος*) διαμειβομένη τηλεφωνικὴ ἀνταπόκρισις.

ραδιοτηλέφωνον (τό)· ἡ χρησιμοποιουμένη ἐν τῇ ἀσυρμάτῳ τηλεφωνίᾳ συσκευὴ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας (βλ. λ. *ἀσύρματος*).

ρᾳδιουργία (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ ρᾳδιούργου, μηχανορραφία, πανουργία, σκευωρία, ἀπάτη, διαβολή: «κατορθώνει νὰ ζῇ διὰ τῶν ρᾳδιουργιῶν».

ρᾳδιουργικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρᾳδιουργίαν, ὁ τῆς ρᾳδιουργίας: «ρᾳδιουργικὴ πολιτική».—Ἐπίρρ. ***ρᾳδιουργικῶς***.

ρᾳδιοῦργος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ρᾳδιουργῶν, μηχανορράφος, ἀπατεών, διαβολεύς, ὁ διὰ σκευωριῶν ἐνεργῶν.

ρᾳδιουργῶ (*—έω*)· εἶμαι ρᾳδιοῦργος, σκευωρῶ, μηχανορραφῶ, διαβάλλω.

ραδιοφάρος. Εἰδικὸς σταθμὸς ραδιοηλεκτρικός, τοῦ ὁποίου αἱ ἐκπομπαὶ προορίζονται εἰς τὸ νὰ ἐπιτρέπωσιν εἰς ἕνα οἱονδήποτε κινητὸν σταθμὸν (πλοῖον, ἀερόπλοιον, ἀεροπλάνον) νὰ καθορίσῃ τὸ στίγμα του ἢ καὶ μίαν κατεύθυνσιν ὡς πρὸς τὸν ραδιοφάρον. Οἱ ἐν τῇ ραδιοναυτιλίᾳ σταθμοὶ ἀσυρμάτου, χρησιμοποιούμενοι ὡς ραδιοφάροι, δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τέσσαρας κατηγορίας:

α') *Παράκτιοι ραδιοτηλεγραφικοὶ σταθμοί.* Οἱοσδήποτε κινητὸς σταθμός, ἐφωδιασμένος διὰ ραδιογωνιομέτρου, δύναται νὰ προσδιορίζῃ τὸ στίγμα του, ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ γνωρίζῃ ἐπαρκῶς τὰς γεωγραφικὰς συντεταγμένας τοῦ σταθμοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὁποῖον προσδιορίζει τὸ στίγμα του.

β') *Ραδιοφάροι διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ναυσιπλοΐας.* Οὗτοι ἐγκαθίστανται πλησίον τῆς εἰσόδου λιμένων ἢ καὶ ἐπὶ σημείων τῆς θαλάσσης παρουσιαζόντων κινδύνους διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν. Οἱ σταθμοὶ οὗτοι ἐργάζονται ἐπὶ μήκους κύματος 950—1050 μέτρων καὶ διὰ συνεχῶν καὶ διαμορφωμένων κυμάτων. Ἡ χρῆσις ἀποσβεννυμένων κυμάτων ἐπιτρέπεται ἐφ' ὅσον δὲν προκαλοῦνται παρεμβολαί. Ἡ ἰσχὺς τῶν σταθμῶν τούτων εἶναι ἐπαρκὴς δι' ἀκτῖνα ἐνεργείας μέχρι 200 περίπου μιλλίων. Οἱ μικρᾶς ἰσχύος σταθμοί, δι' ἀκτῖνα ἐνεργείας μέχρις 20 μιλλίων, λειτουργοῦσι συνεχῶς, ἐνῷ, ἀντιθέτως, οἱ μεγαλυτέρας ἰσχύος σταθμοὶ λειτουργοῦσιν ἀπὸ 5′—20′ ἀνὰ ὥραν. Ἵνα ὁ κινητὸς σταθμὸς προσδιορίσῃ τὸ στίγμα του, δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμένος διὰ ραδιογωνιομέτρου καὶ νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀκριβεῖς συντεταγμένας τοῦ ραδιοφάρου. Αἱ δυσχέρειαι αἱ παρεμβαλλόμεναι εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν λόγῳ τῆς πυκνῆς ὁμίχλης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπικρατούσης συχνάκις κακοκαιρίας εἰς τὰς βορείας θαλάσσας, αἴρονται κατὰ μέγα μέρος, ὅταν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ πλοῦ λειτουργῇ σταθμὸς ἀσυρμάτου, εἰδικώτερον δὲ ὅταν ὁ σταθμὸς οὗτος τυγχάνῃ καὶ ραδιοφάρος. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι σταθμοὶ χρησιμεύουσιν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὴν ἐκπομπὴν σημάτων, διὰ τῶν ὁποίων καθοδηγοῦνται οἱ ναυτιλλόμενοι καὶ οὐδεμίαν ἄλλην διαμοιβὴν ἀνταποκρίσεως ἐκτελοῦσιν.

Ὅπως οἱ κοινοὶ φάροι, οὕτω καὶ οἱ ραδιοφάροι τοποθετοῦνται ἐπὶ τῶν ἐπικινδύνων σημείων διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν, διὰ τὴν ἀποφυγὴν προσκρούσεων τῶν ἐν καιρῷ ὁμίχλης περιπλεόντων τὰς ἐπικινδύνους περιοχάς. Ὡσαύτως ἐγκαθίστανται τοιοῦτοι πλησίον τῶν λιμένων πρὸς διευκόλυνσιν τῶν εἰσπλεόντων πλοίων. Ἐκ τῆς φύσεως ὅθεν τῆς παρεχομένης ὑπηρεσίας, οἱ σταθμοὶ οὗτοι ἐκλήθησαν ραδιοφάροι. Προκειμένου πλοῖόν τι νὰ ζητήσῃ ὅπως προσδιορίσῃ τὸ στίγμα του, τῇ βοηθείᾳ τοιούτου σταθμοῦ, ἐκπέμπει πρὸς τὸν ραδιοφάρον τὸ σῆμα Q T L, ὅπερ σημαίνει: «μεταβιβάζετε ραδιοτηλεγραφικὰ σήματα, ἵνα δυνηθῶ νὰ καθορίσω τὴν διόπτευσίν μου ὡς πρὸς τὸν ραδιοφάρον», ἢ ὡσαύτως ἐκπέμπει τὸ σῆμα Q T M, ὅπερ σημαίνει: «μεταβιβάζετε ραδιοηλεκτρικὰ σήματα καὶ σήματα ἀκουστικὰ ὑποβρύχια, ἵνα δυνηθῶ νὰ προσδιορίσω τὸ στίγμα μου ὡς πρὸς τὸν ραδιοφάρον».

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ζητουμένου ραδιοφάρου εἶναι εὐχερής, καθότι ἕκαστος ραδιοφάρος ἐκπέμπει ἴδιον χαρακτηριστικὸν τοῦ σταθμοῦ του, ὅπερ δύναται νὰ εὕρῃ ὁ ἐνδιαφερόμενος ἐν τῷ εἰδικῷ ὀνοματολογίῳ. Ἵνα πλοῖόν τι καθοδηγηθῇ διὰ ραδιοφάρου τῆς δευτέρας κατηγορίας, δέον νὰ εἶναι ἐφωδιασμένον διὰ ραδιογωνιομέτρου. Οἱ σταθμοὶ οὗτοι δὲν διαφέρουσι τῶν παρακτίων ραδιοτηλεγραφικῶν τοιούτων, εἰμὴ μόνον ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς παρεχομένης ὑπηρεσίας ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, αἱ δ' ἐγκαταστάσεις αὐτῶν οὐδεμίαν διαφορὰν παρουσιάζουσιν.

γ) *Ραδιοφάροι κατευθυνομένης ἀκτινοβολίας.* Ἡ ἐκπομπὴ τῶν σταθμῶν τούτων γίνεται πρὸς σταθερὰν κατεύθυνσιν καὶ κατὰ ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα. Χρῆσιν τῶν ἐκπομπῶν τοιούτων ραδιοφάρων δύνανται νὰ ποιήσωσι πάντα τὰ πλοῖα ἢ ἀεροπλάνα καὶ ἀερόπλοια, ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ δέκτου συνήθους τύπου· τουτέστι δὲν ἀπαιτεῖται ραδιογωνιομετρικὸς δέκτης. Τοῦτο ἀποτελεῖ σημαντικὴν διευκόλυνσιν διὰ τοὺς ναυτιλλομένους, διότι οὔτε τὰ ἀεροπλάνα οὔτε ὅλα τὰ πλοῖα εἶναι ἐφωδιασμένα διὰ ραδιογωνιομέτρου.

Τύπος σταθμοῦ ραδιοφάρου κατευθυνομένης ἀκτινοβολίας λίαν ἐπιτυχὴς εἶναι ὁ τοῦ «Bureau

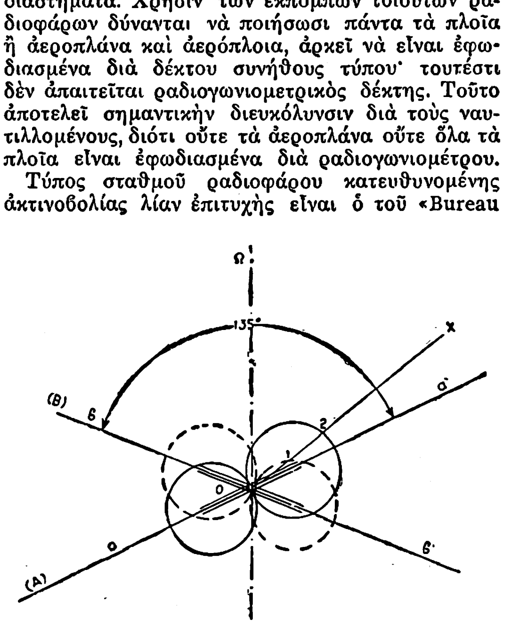

Διάταξις πλαισίων ραδιοφάρου.

of Standards» τοιοῦτος. Τὸ σύστημα συνίσταται κυρίως εἰς τὴν χρησιμοποίησιν δύο πλαισίων-κεραιῶν, διατεταγμένων κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ κέντρον τοῦ καθέτου αὐτῶν ἐπιπέδου νὰ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄξονος, νὰ σχηματίζωσι δὲ τὰ πλαίσια μεταξύ των γωνίαν 135°· αα′ καὶ ϐϐ′ εἶναι αἱ διευθύνσεις τῶν καθέτων ἐπιπέδων τῶν δύο πλαισίων. Λόγῳ τῆς μικρᾶς σχηματιζομένης γωνίας αἱ χαρακτηριστικαὶ τῶν δύο πλαισίων ἐν μέρει συμπίπτουσιν. Ὑποθέσωμεν ὅτι πλοῖόν τι εὑρίσκεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν θέσιν τῶν πλαισίων ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῆς γραμμῆς ΟΧ. Διὰ τοῦ δέκτου τοῦ πλοίου λαμβάνονται σήματα ἐναλλὰξ ἐκπεμπόμενα ὑπὸ τοῦ ραδιοφάρου, ὁτὲ μὲν διὰ τοῦ πλαισίου Α, ὅτε δὲ διὰ τοῦ πλαισίου Β.

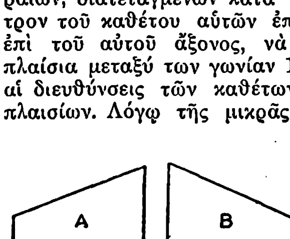

Κύκλωμα ταλαντώσεων.

Γενικὴ διάταξις πλαισίων-κεραιῶν ραδιοφάρου.

Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μέσῳ τοῦ μεταγωγέως Μ. Καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ παραδείγματι τὰ σήματα τὰ ἐκπεμπόμενα ὑπὸ τοῦ πλαισίου Α θὰ εἶναι κατὰ πολὺ ἰσχυρότερα τῶν τοῦ πλαισίου Β, ἤτοι ἡ πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην ἔντασις 0—2 τοῦ πλαισίου Α εἶναι περίπου διπλασία τῆς ἐντάσεως 0—1 τοῦ πλαισίου Β. Παρατηροῦμεν δὲ ἐπὶ τοῦ σχεδιαγράμματος ὅτι, ἐὰν τὸ πλοῖον μετακινηθῇ καὶ τεθῇ ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῆς εὐθείας ΟΩ, τότε μόνον

Digitized by Google

τὰ λαμβανόμενα σήματα ἐξ ἀμφοτέρων **τῶν πλαισίων** θὰ ὦσι τῆς αὐτῆς ἐντάσεως. Οὕτω **τὸ πλοῖον** ἢ τὸ ἀεροπλάνον τὸ ἐπιθυμοῦν νὰ φθάσῃ **εἰς τὸ** σημεῖον Ο, δὲν ἔχει εἰμὴ νὰ ἀκολουθήσῃ **πορείαν** συμφώνως πρὸς τὴν γραμμὴν ΟΩ.

δ) *Ραδιοφάροι κατευθυνομένης ἀκτινοβολίας περιστρεφόμενοι.* Τὸ σύστημα συνίσταται **εἰς τὴν** χρησιμοποίησιν κεραίας ἀπολύτως κατευθυνομένης ἀκτινοβολίας, περιστρεφομένης τῆς κεραίας μὲ σταθερὰν ταχύτητα. Κατὰ βραχέα χρονικὰ διαστήματα ἐκπέμπονται σήματα, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται γνωστὴ ἡ πρὸς ὡρισμένην διεύθυνσιν μεγίστη ἢ ἐλαχίστη ἀκτινοβολία. Οὕτω, **πᾶν πλοῖον** ἐφωδιασμένον διὰ δέκτου συνήθους κατασκευῆς δύναται νὰ καθοδηγῆται ὡς πρὸς τὴν **ἀκολουθητέαν** πορείαν ἐν σχέσει μὲ τὸν ραδιοφάρον. Σ. Ι. Ε.

— *[Ναυτ.]* Οἱ *ραδιοφάροι* ἢ *ἑρτζιανοὶ φάροι* διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: α) Τοὺς ἐφωδιασμένους δι' ἁπλοῦ πομποῦ ἀσυρμάτου, ἐκπέμποντος σήματα ὡρισμένα κατά τε τὰς φάσεις καὶ τὴν περίοδον αὐτῶν, καὶ ἅτινα δύνανται νὰ συλλαμβάνωσι πλοῖα ἐφωδιασμένα διὰ ραδιοπυξίδος ἐπιτρεπούσης τὸν προσδιορισμὸν τῆς διευθύνσεως τοῦ πομποῦ. Εἰς τὸν Blondel, ἀρχημηχανικὸν τῶν φάρων τῆς Γαλλίας, ὀφείλεται ἡ σωτηρία αὕτη ἐπινόησις, ἐφαρμοσθεῖσα τὸ πρῶτον (1911) πρὸς πειραματισμὸν εἰς τοὺς φάρους Creac'h d'Ouessan, καὶ Ile de Sain κατὰ τὰ πρόσγεια τοῦ ναυστάθμου τῆς Βρέστης. β) Τοὺς ἐκπέμποντας, χάρις εἰς εἰδικοὺς πομπούς, σήματα καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν ἢ διευθύνσεις, εἰς τρόπον ὥστε οἱ συλλαμβάνοντες αὐτὰ δέκται νὰ δύνανται νὰ προσδιορίζωσι κατὰ προσέγγισιν τὸν προσανατολισμόν των, ἔστω καὶ ἂν δὲν διαθέτουν ραδιοπυξίδα, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν συνήθη κεραίαν. Πλεῖστοι ραδιοφάροι ἐπισήμων σημείων τῶν ἐπὶ τῶν ὠκεανῶν ἀκτῶν εἶναι συνάμα καὶ ραδιογωνιομετρικοὶ σταθμοί. Σ. Ε. Λ.

ραδιοφωνία (ἡ). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ὑπονοοῦμεν γενικῶς τὴν διὰ χρησιμοποιήσεως τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων μεταβίβασιν μουσικῆς, διαλέξεων καὶ ἐν γένει θεμάτων γενικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ ραδιοφωνία κατὰ συνέπειαν ἀποτελεῖ μίαν τῶν σπουδαιοτέρων καὶ νεωτέρων ἐφαρμογῶν τῆς δι' ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων τηλεπικοινωνίας, καὶ δὴ τῆς ἀσυρμάτου τηλεφωνίας, ἡ δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνάπτυξις αὐτῆς εἶναι ἐκπληκτική, ὀφειλομένη εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι μεγίστη ἡ σημασία αὐτῆς διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν διεξαγωγὴν εὐρείας προπαγάνδας. Ἀντὶ τοῦ ὅρου ραδιοφωνία χρησιμοποιοῦνται ἐν ταῖς ξέναις γλώσσαις διάφοροι ἄλλοι ὅροι, ὡς: Broadcasting ἐν τῇ ἀγγλικῇ, Rundfunk ἐν τῇ γερμανικῇ, Radiodiffusion ἐν τῇ γαλλικῇ.

Ἐξέλιξις τῆς ραδιοφωνίας. Ἡ ραδιοφωνία πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ραδιοφωνικοῦ πομποῦ, ἤτοι δι' ἐγκαταστάσεως εἰδικῶς διεσκευασμένου πομποῦ ἀσυρμάτου τηλεφωνίας, ὅστις διεξάγει καθ' ὡρισμένας ὥρας τοῦ ἡμερονυκτίου ραδιοφωνικὰς ἐκπομπάς, αἵτινες ἀκτινοβολοῦνται πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ δύνανται **οὕτω νὰ** λαμβάνωνται ὑπὸ διαφόρων ληπτῶν εὑρισκομένων ἐντὸς τῆς ζώνης *ἐμβελείας* ἢ ἄλλως **ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος** ἐνεργείας τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ **καὶ ἐφωδιασμένων** διὰ καταλλήλων δεκτῶν, καλουμένων εἰδικώτερον *ραδιοφώνων*. Ὡς σύνδεσμος ἑκάστου δέκτου πρὸς τὸν ραδιοφωνικὸν πομπὸν χρησιμεύει ὁ *αἰθήρ*, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου διαδίδεται καὶ τὸ φῶς καὶ ὅστις ὑποτίθεται ὅτι πληροῖ τὸ σύμπαν. Κατὰ συνέπειαν ὁ αἰθὴρ θεωρεῖται ἐν τῇ πραγματοποιήσει τῆς ραδιοφωνίας ὡς ὁ φορεὺς τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς ὠργανωμένης ραδιοφωνίας ἐγένετο περὶ τὸ 1920, ἐνῷ πρὸ τῆς ὡς ἄνω ἐποχῆς ἡ ραδιοφωνία εὑρίσκετο εἰσέτι εἰς τὸ στάδιον τοῦ πειραματισμοῦ, μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων ραδιοφωνικῶν πομπῶν, οἵτινες ἤρχισαν κανονικῶς λειτουργοῦντες καὶ οἵτινες διεξῆγον ἐκπομπὴν ὡρισμένου προγράμματος, εἶναι ὁ περίφημος κατὰ στὰς σταθμὸς τοῦ Λονδίνου, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ χαρακτηριστικὸν 2LO. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν συμπίπτει πρὸς τὴν περίοδον τῆς τελειοποιήσεως τῶν ραδιοηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων, ἥτις ἐγένετο κυρίως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἐν αὐταῖς τοῦ ἠλεκτρονικοῦ σωλῆνος μετὰ τριῶν ἠλεκτροδίων, δι' οὗ ἐλύθη ὁριστικῶς πλέον τὸ ζήτημα τῆς ἀσυρμάτου τηλεφωνίας. Μετὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν ἀνεπτύχθη καταπληκτικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ληπτῶν τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, καὶ παρὰ τὰς ἀρχικῶς παρατηρηθείσας δυσχερείας περὶ τὴν λῆψιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς ἀτελείας τῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν καὶ τῶν ὀχληρῶν παντοειδῶν παρεμβολῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀτελείας τῶν χρησιμοποιουμένων δεκτῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ληπτῶν ηὔξανεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καταπληκτικῶς, εἰς τρόπον ὥστε ὑπὸ πολλῶν ἐχαρακτηρίσθη τὸ ἔντονον τοῦτο ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν ραδιοφωνίαν ὡς *ραδιοφωνικὴ ἐπιδημία*.

Εἰς τὴν ταχυτάτην ἀνάπτυξιν τῆς ραδιοφωνίας **συνετέλεσεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν** ὁ ἐρασιτεχνισμός, **ἀφ' ἑτέρου** δ' ἡ προώθησις, ἣν ἔδωκαν **αἱ** ἀνὰ τὴν ὑφήλιον διάφοροι βιομηχανικαὶ ραδιοηλεκτρικαὶ ἑταιρεῖαι, αἵτινες, ἐπὶ τῷ σκοπῷ αὐξήσεως τῆς καταναλώσεως τῶν προϊόντων αὐτῶν, ἵδρυσαν ἰδίαις δαπάναις ραδιοφωνικοὺς πομπούς, δι' ὧν διεξῆγον κανονικῶς ραδιοφωνικὰς ἐκπομπὰς καὶ προέβησαν ταυτοχρόνως **εἰς** τὴν διαμόρφωσιν καὶ διάθεσιν ἐν ταῖς **ἀγοραῖς** τῶν προσιδιαζόντων δεκτῶν καὶ ἐξαρτημάτων διὰ τὴν λῆψιν τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν. Ἡ ἔκδοσις ἰδίᾳ, διὰ τῆς ὑλικῆς ὑποστηρίξεως τῶν βιομηχανικῶν ἑταιρειῶν, πληθύος περιοδικῶν ἐκλαϊκευτικῶν τῆς ραδιοφωνίας, ἐν οἷς παρείχοντο καὶ ὁδηγίαι τοῦ τρόπου τῆς συγκροτήσεως δεκτῶν ἐξ ἐξαρτημάτων, παρεχομένων εἰς λίαν χαμηλὰς τιμάς, συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀθρόαν ἀνάπτυξιν μεγάλου ἀριθμοῦ μανιωδῶν ἐρασιτεχνῶν, κυπτόντων ἐπὶ ὥρας καὶ πολλάκις ἡμερονύκτια ὁλόκληρα πρὸς συμμόρφωσιν τοῦ διηνεκῶς δυστροποῦντος μηχανήματος αὐτῶν διὰ τὴν λῆψιν τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν. Κατὰ τὴν ὡς ἄνω πρώτην περίοδον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ραδιοφωνίας, κατεδείχθη τὸ μέγα ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ διὰ τὴν ραδιοφωνίαν, ὡς καὶ ἡ μεγίστη ὄντως σημασία, ἣν ἔχει αὕτη διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸν τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν, καὶ διὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐντόνου ἐθνικῆς προπαγάνδας. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐκίνησε τὴν προσοχὴν τῶν ἰθυνόντων τὰ πεπολιτισμένα κράτη, οἵτινες ἀνεγνώρισαν ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχῆ μελλοντικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ραδιοφωνίας ἔδει νὰ ληφθῶσι μέτρα κρατικῆς μερίμνης, πρὸς συστηματικὴν ὀργάνωσιν τῆς ραδιοφωνίας καὶ χαλιναγώγησιν τῶν πολυαρίθμων ληπτῶν. Οὕτως ἄρχεται ἡ δευτέρα περίοδος τῆς ραδιοφωνίας, ἥτις χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς συστηματικῆς ὀργανώσεως αὐτῆς ἀπὸ ἀπόψεως ἐκμεταλλεύσεως καὶ χρησιμοποιήσεως εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν καὶ διάπλασιν τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν καὶ δεκτῶν, εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἐκπομπαὶ νὰ εἶναι ἄρτιαι, αἱ δὲ λήψεις εὐχερεῖς καὶ εὐχάριστοι.

Ὀργάνωσις τῆς ραδιοφωνίας. α') *Ὀργάνωσις ἐκμεταλλεύσεως.* Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ραδιοφωνίας ἀπετέλεσε σπουδαιότατον πρόβλημα ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς. Ὄντως, ἡ ραδιοφωνία προαπαιτεῖ τὴν ὕπαρξιν ραδιοφωνικοῦ πομποῦ διεξάγοντος, καθ' ὡρισμένας ὥρας τοῦ ἡμερονυκτίου καὶ ὑπὸ ἐντελῶς προδιαγεγραμμένον πρόγραμμα, ἐκπομπάς, λαμβανομένας ὑπὸ ληπτῶν ἐφωδιασμένων διὰ καταλλήλων δεκτῶν, μεταξὺ ὅμως τῶν ὁποίων καὶ τοῦ πομποῦ παρεμβάλλεται ὁ αἰθήρ, ὅστις χρησιμεύει, οὕτως εἰπεῖν, ὡς φορεὺς τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν καὶ ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ κοινὸν κτῆμα. Ἡ ἐγκατάστασις ὅμως ραδιοφωνικοῦ πομποῦ καὶ ἡ ὀργάνωσις καὶ διεξαγωγὴ τῶν ἐκπομπῶν ἀπαιτεῖ οὐκ ὀλίγας δαπάνας, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν πρόσκτησιν καὶ ἐγκατάστασιν τῶν ἀπαιτουμένων μηχανημάτων, τὴν πρόσκτησιν γηπέδων καὶ ἀνέγερσιν κτηρίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ διεξαγωγὴν τῶν προγραμμάτων καὶ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἐκτελεστῶν τοῦ προγράμματος· τὰ ἔξοδα ταῦτα ἔδει τοὐλάχιστον κατὰ μέγιστον μέρος νὰ βαρύνωσι τοὺς λήπτας τῶν ἐκπομπῶν, χάριν, κυρίως, τῶν ὁποίων ὠργανοῦντο αὗται. Ἀλλ' ἀμέσως ἐγεννήθη τὸ ζήτημα τίνι τρόπῳ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ὁ ἔλεγχος τῶν ληπτῶν καὶ ἡ εἴσπραξις τοῦ ποσοστοῦ τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς ἕκαστον λήπτην. Μετὰ ἐπισταμένην ἔρευναν τοῦ ζητήματος τούτου τὰ διάφορα κράτη κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ὀργάνωσιν τῆς ραδιοφωνίας ἔπρεπε αὕτη νὰ τύχῃ κρατικῆς προστασίας, διὰ τῆς θεσπίσεως εἰδικῶν νομοθετικῶν μέτρων. Ἀνεγνωρίσθη δ' ὡς προσφορώτερος τρόπος ὀργανώσεως τῆς ραδιοφωνίας ἡ ἵδρυσις εἰδικοῦ ἀνεξαρτήτου ραδιοφωνικοῦ ὀργανισμοῦ, συμβαλλομένου πρὸς τὸ κράτος καὶ τελοῦντος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν πρώτων νομοθετημάτων, ἅτινα ἐθεσπίσθησαν, εἶναι ἡ καθιέρωσις συνδρομῆς λήψεως τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν. Οὕτω καθιερώθη ὅπως πᾶς κάτοχος ραδιοφωνικοῦ δέκτου ὑποβάλλῃ ὑποχρεωτικῶς αἴτησιν δηλώσεως κατοχῆς δέκτου εἰς τὴν ἁρμοδίαν κρατικὴν ὑπηρεσίαν, ὑποχρεωθῇ δὲ εἰς τὴν καταβολὴν ὡρισμένης χρηματικῆς συνδρομῆς εἰς τὸν ὀργανισμὸν τὸν διεξάγοντα τὰς ραδιοφωνικὰς ἐκπομπάς. Πρὸς περιορισμὸν τῶν λαθροληπτῶν ἢ ἄλλως λαθρακουστῶν τῆς ραδιοφωνίας, οἵτινες πολλάκις χαρακτηρίζονται καὶ ὡς πειραταὶ τῆς ραδιοφωνίας, ἐθεσπίσθησαν εἰδικὰ νομοθετήματα, προβλέποντα ἀναλόγους κυρώσεις, ὠργανώθησαν εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ διεμορφώθησαν εἰδικὰ μηχανήματα, διὰ τῶν ὁποίων παρακολουθοῦνται καὶ καταδιώκονται οἱ λαθρολῆπται. Ὁ τρόπος τῆς εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν, ὡς καὶ ὁ τύπος τοῦ ραδιοφωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα κράτη. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὅμως ἡ εἴσπραξις τῶν συνδρομῶν καὶ ἡ χορήγησις ἀδειῶν γίνεται διὰ τῶν τηλεγραφικῶν καὶ ταχυδρομικῶν γραφείων, ἡ δὲ παρακολούθησις τῶν λαθροληπτῶν ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἀστυνομικῶν ἀρχῶν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν καὶ τηλεγραφικῶν ὑπαλλήλων.

Ἐπίσης τὰ ποσὰ τῆς συνδρομῆς, ἡ συμμετοχὴ τοῦ κράτους εἰς τὰ κέρδη τοῦ ραδιοφωνικοῦ ὀργανισμοῦ, δὲν εἶναι τὰ αὐτὰ πανταχοῦ, ἐν γενικαῖς ὅμως γραμμαῖς ἀκολουθεῖται ἡ ἀκόλουθος μέθοδος. Αἱ συνδρομαί, αἵτινες ἀποτελοῦσι καὶ τὸ κύριον ἔσοδον τοῦ ραδιοφωνικοῦ ὀργανισμοῦ, εἰσπράττονται διὰ λογαριασμὸν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, χαρακτηριζόμεναι ὡς δημόσιον ἔσοδον. Ὁ ραδιοφωνικὸς ὀργανισμὸς ὑποχρεοῦται ὅπως, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων ἐκμεταλλεύσεως καὶ τοῦ νομίμου κέρδους αὐτοῦ, χρησιμοποιῇ τὰ ὑπερβάλλοντα κέρδη πρὸς βελτίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ραδιοφωνικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τῶν προγραμμάτων, καὶ νὰ καταβάλλῃ ἐκ τοῦ ἀπομένοντος ὑπολοίπου τῶν καθαρῶν κερδῶν ποσοστὸν εἰς τὸ κράτος. Μεταξὺ τῶν πρώτων ὀργανισμῶν, οἵτινες ἱδρύθησαν πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, εἶναι ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ «British Broadcasting Company», ἡ βραδύτερον μετονομασθεῖσα «British Broadcasting Corporation» (B. B. C.), ἥτις ἀνελαβοῦσα διὰ προνομίου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀγγλικοῦ «Post-office», τὴν ὀργάνωσιν τῆς ραδιοφωνίας ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀπέδωκε θαυμάσια ἀποτελέσματα. Τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγγλίας ἐμιμήθησαν ἀκολούθως καὶ ἄλλα κράτη.

β') *Ὀργάνωσις τεχνική.* Ἐξ ἴσου σπουδαιότατον πρόβλημα διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀπετέλεσεν ἡ τεχνικὴ ὀργάνωσις τῆς ραδιοφωνίας. Ὄντως, ἡ ὀργάνωσις τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν μουσικῶν τοιούτων, ἐπιβάλλει, τόσον διὰ τὴν ἐκπομπήν, ὅσον καὶ διὰ τὴν λῆψιν, τὴν ἐκπόνησιν καὶ κατασκευὴν ἐγκαταστάσεων καὶ μηχανημάτων, εἰς τρόπον ὥστε αἱ μουσικαὶ ἐκτελέσεις ν' ἀποδίδωνται ὅσον τὸ δυνατὸν πιστότεραι, νὰ προσεγγίζωσι δηλαδὴ περισσότερον εἰς τὴν ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἐκτέλεσιν, καθόσον οἱαδήποτε διαστροφὴ τούτων εἴτε ἐν τῇ ἐκπομπῇ εἴτε ἐν τῇ λήψει θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μὴ ἱκανοποίησιν τῶν ληπτῶν καὶ τὴν ὡς ἐκ τούτου ἀποτυχίαν τῆς ραδιοφωνίας. Τὰ τεχνικὰ δὲ ταῦτα προβλήματα ἐλύθησαν ταχύτατα, ὡς τοῦτο ἀπέδειξεν ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τῆς ὠργανωμένης ραδιοφωνίας. Ἀρχικῶς ἐπεκράτησε συντηρητικὸν πνεῦμα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐγκαταστάσεων, ὀφειλόμενον ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς λόγους οἰκονομικούς, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν καταλλήλων τεχνικῶν μέσων. Οἱ πρῶτοι ἐγκατασταθέντες ραδιοφωνικοὶ πομποὶ εἶχον πολὺ μικρὰν ἰσχὺν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς νῦν χρησιμοποιουμένους, μόλις 2—6 χιλιοβὰτ ἐπὶ κεραίας· τὰ studio, ἐν οἷς ἐτοποθετεῖτο τὸ μικρόφωνον καὶ διεξήγοντο αἱ μουσικαὶ ἐκτελέσεις, αἱ διαλέξεις καὶ τὰ παρόμοια ἦσαν λίαν περιωρισμένης ἐκτάσεως καὶ ἐτοποθετοῦντο ἐγγὺς τοῦ πομποῦ. Ἡ πεῖρα ὅμως, εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐφαρμογῆς τῆς ραδιοφωνίας, κατέδειξεν ὅτι διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ραδιοφωνικῶν πομπῶν μικρᾶς ἰσχύος ἡ ἐμβέλεια τῶν πομπῶν ἦτο λίαν μικρά, ὡς ἐκ τούτου δέ, διὰ τὴν λῆψιν τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν ἐπὶ μεγαφώνων καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἔτι ἀποστάσεως, ἀπῃτοῦντο δέκται πολυσύνθετοι, δυσκόλου χειρισμοῦ καὶ ὅπερ σπουδαιότερον λίαν δαπανηροί. Ἐξ ἄλλου ἀνεγνωρίσθη ὅτι, διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως πομπῶν μικρᾶς ἰσχύος, αἱ ραδιοφωνικαὶ λήψεις ἐπηρεάζοντο τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν παρεμβολῶν ἐξ ἀτμοσφαιρικῶν καὶ ἄλλων τοπικῶν διαταράξεων. Ἐκ πείρας κατεδείχθη ὅτι ἡ ραδιοφωνικὴ λῆψις εἶναι ἐξησφαλισμένη, ὅταν ἐν τῷ μεγαφώνῳ ἡ ἔντασις τοῦ ραδιοφωνικοῦ σήματος ἔν τινι τόπῳ ἔχῃ τιμὴν λίαν μεγάλην, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἔντασιν τὴν ἐξ ἀτμοφαιρικῶν σημάτων (ἤ, ὡς ἄλλως λέγομεν, ὅταν ὁ λόγος ραδιοφωνικὸν σῆμα, ἀτμοσφαιρικὸν σῆμα ἔχῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν τιμήν), διότι τότε, παρὰ τὴν συνύπαρξιν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἢ τῆς διαταράξεως, τὰ ραδιόφωνικὰ σήματα, λόγῳ τῆς ὑπεροχῆς ἐντάσεως, διακρίνονται τῶν ἀτμοσφαιρικῶν, ἅτινα καλύπτουσι τελείως. Διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ὅμως πομποῦ μικρᾶς ἰσχύος, ἡ ἔντασις τοῦ ραδιοφωνικοῦ σήματος δὲν ὑπερεῖχεν οὐσιωδῶς τῆς ἐντάσεως τῶν ἐξ ἀτμοσφαιρικῶν σημάτων, οὕτω δέ, δεδομένου ὅτι πάντα τὰ ἄλλα χρησιμοποιηθέντα μέσα πρὸς μείωσιν τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν κατεδείχθησαν πρακτικῶς ἀνεπαρκῆ, αἱ ραδιοφωνικαὶ λήψεις ἐδυσχεραίνοντο τὰ μέγιστα ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν καὶ πολλάκις ἡ λῆψις καθίστατο ἀδύνατος ὅταν ἡ ἔντασις τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἦτο μεγάλη. Διὰ τὴν διάδοσιν ὅμως τῆς ραδιοφωνίας, ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν λαϊκῶν μαζῶν ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἔπρεπεν ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ χρησιμοποιούμενοι δέκται νὰ εἶναι ἁπλοῖ, εὔχρηστοι καὶ εὔθηνοί, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ραδιοφωνικαὶ λήψεις νὰ εἶναι ἐξησφαλισμέναι καὶ νὰ μὴ δυσχεραίνωνται ἢ ἐνίοτε νὰ καθίστανται ἀνέφικτοι λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν. Τὰ ἀνωτέρω ἤγαγον εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἀρχικῶς παρατηρηθείσης συντηρητικότητος ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν ραδιοφωνικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν ραδιοφωνικῶν πομπῶν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ἰσχύος, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσε καὶ ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρατηρηθεῖσα πρόοδος ἐν τῇ τεχνικῇ τῆς κατασκευῆς τῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν. **Οὕτως, ἀπὸ**

Digitized by Google

τοῦ 1927 παρατηρεῖται τάσις ὅλων τῶν ραδιοφωνικῶν ὀργανισμῶν πρὸς ἐγκατάστασιν ραδιοφωνικῶν πομπῶν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ἰσχύος. Παράδειγμα τοιούτου πομποῦ μεγάλης ἰσχύος ἐκ τῶν πρώτων ἐγκατασταθέντων εἶναι ὁ πομπὸς τῆς Ρώμης.

Ἤδη, κατὰ κανόνα, οἱ πλεῖστοι τῶν εὐρωπαϊκῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν παρουσιάζουσιν ἰσχὺν ἐπὶ κεραίας ἄνω τῶν 10 χιλιοβάτ. Ἐκτὸς ὅμως τῆς αὐξήσεως τῆς ἰσχύος τῶν πομπῶν κατεδείχθη ἡ ἀνάγκη τοῦ χωρισμοῦ τοῦ πομποῦ ἀπὸ τοῦ studio. Οὕτω τὰ studio ἐγκαθίστανται γενικῶς ἐντὸς τοῦ κέντρου τῆς πόλεως, ἐνῷ ὁ πομπὸς τοποθετεῖται εἰς ἀπόστασιν 10—20 χλμ. ἀπ' αὐτῆς καὶ συνδέεται πρὸς τὸ studio δι' εἰδικῆς γραμμῆς. Διὰ τῆς τοιαύτης διατάξεως οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσι τοὺς ραδιοφωνικοὺς δέκτας αὐτῶν εἴτε πρὸς λῆψιν τοῦ τοπικοῦ πομποῦ εἴτε πρὸς λῆψιν τοῦ προγράμματος ξένων πομπῶν, διότι, ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως τοῦ τοπικοῦ πομποῦ ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως καὶ ἐκ τῆς ὑφισταμένης διαφορᾶς μήκους κύματος μεταξὺ τοῦ τοπικοῦ πομποῦ καὶ τῶν ξένων ραδιοφωνικῶν πομπῶν, αἱ λήψεις τῶν ξένων σταθμῶν εἶναι ἐξησφαλισμέναι, μὴ ἐπηρεαζόμεναι ὑπὸ τῶν σημάτων τοῦ τοπικοῦ πομποῦ. Διὰ τῆς ἄνω καθιερωθείσης διατάξεως αἱ μουσικαὶ ἐκτελέσεις, διαλέξεις καὶ τὰ παρόμοια ἐκτελοῦνται ἐντὸς τοῦ studio, ὅπερ περιλαμβάνει τὸ μικρόφωνον καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι συνδεδεμένον διὰ γραμμῆς πρὸς τὸν πομπόν, οὕτω δὲ ἐκ τοῦ studio μέσῳ τοῦ μικροφώνου καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ γραμμῆς συνδέσεως ἐπηρεάζεται ὁ πομπός, δι' οὗ πραγματοποιοῦνται αἱ ραδιοφωνικαὶ ἐκπομπαί.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καθιερώθη ἡ καθ' ὡρισμένας ἡμέρας ἐκπομπὴ κοινοῦ προγράμματος ὑπὸ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν, ὅπερ κατορθοῦται ὡς ἑξῆς: Κατόπιν συνεννοήσεως τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν τὸ studio τοῦ ἑκάστοτε διευθύνοντος ραδιοφωνικοῦ πομποῦ συνδέεται μέσῳ τῶν συνήθων ὑπεραστικῶν τηλεφωνικῶν γραμμῶν πρὸς τὰ studio τῶν συνεργαζομένων σταθμῶν, οὕτω δὲ κατορθοῦται ὥστε τὸ πρόγραμμα τὸ ἐκτελούμενον ἐν τῷ studio τοῦ διευθύνοντος πομποῦ νὰ ἐκπέμπηται ταυτοχρόνως καὶ ὑπὸ τῶν συνεργαζομένων ραδιοφωνικῶν πομπῶν, μεταβιβαζόμενον πρὸς ἕκαστον τούτων μέσῳ τῶν ὑπεραστικῶν τηλεφωνικῶν γραμμῶν καὶ τῶν γραμμῶν συνδέσεως τοῦ studio πρὸς τὸν ραδιοφωνικὸν πομπόν. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐφαρμόζεται, ἐν μικροτέρᾳ ὅμως κλίμακι, ἡ ἀναπαραγωγὴ ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν ἑτέρων κρατῶν ἄνευ χρησιμοποιήσεως συνδετικῶν γραμμῶν πρὸς τὸν διευθύνοντα πομπόν, ἀλλὰ διὰ χρησιμοποιήσεως βραχέων ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων. Οὕτω σήμερον ἐν Εὐρώπῃ ἀναπαράγονται ραδιοφωνικαὶ ἐκπομπαὶ ἐκτελούμεναι ἐν Ἀμερικῇ ἢ καὶ ἀντιστρόφως. Πρὸς τοῦτο ὁ διευθύνων πομπὸς διεξάγει ραδιοφωνικὴν ἐκπομπὴν διὰ βραχέων κυμάτων. Αἱ ἐκπομπαὶ τοῦ διευθύνοντος πομποῦ λαμβάνονται διὰ καταλλήλων διατάξεων λήψεως εἰς τὰ studio τῶν συνεργαζομένων σταθμῶν. Αἱ διατάξεις λήψεως εἶναι συνδεδεμέναι μέσῳ τῆς γραμμῆς τοῦ studio πρὸς τὸν συνεργαζόμενον ραδιοφωνικὸν πομπόν, ὅστις διεξάγει κατὰ τὸν συνήθη τρόπον τὴν ἐκπομπὴν τοῦ προγράμματος τοῦ διευθύνοντος πομποῦ.

Λόγῳ τῆς παρατηρηθείσης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγάλης αὐξήσεως τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ λῆψις τῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν ἐξασφαλίζεται μόνον διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως δεκτῶν μεγάλης ἐπιλογῆς, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται εὐχερῶς καὶ τελείως ὁ διαχωρισμὸς τῶν διαφόρων ραδιοφωνικῶν πομπῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐλύθη ταχύτατα, οἱ σήμερον δ' ἐν τῷ ἐμπορίῳ διατιθέμενοι δέκται παρουσιάζουσι ἀρίστην ἱκανότητα ἐπιλογῆς. Ἐξ ἄλλου διὰ διεθνῶν συνεδρίων καθωρίσθησαν σήμερον ὑποχρεωτικαὶ ζῶναι μήκους κύματος διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ραδιοφωνίας, εἰς ἕκαστον δὲ κράτος ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ παρεχωρήθησαν ὡρισμένα μήκη κύματος ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω ζωνῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποφεύγωνται αἱ ἀμοιβαῖαι παρενοχλήσεις τῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν, αἵτινες παρετηροῦντο πρότερον.

Τεχνικὴ τῆς ραδιοφωνίας. Ἡ τεχνικὴ τῆς ραδιοφωνίας κατὰ βάσιν εἶναι ἐντελῶς ὁμοία πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς *ἀσυρμάτου* τηλεγραφίας καὶ τηλεφωνίας (βλ. λ.). Γενικῶς ἡ ραδιοφωνικὴ ἐγκατάστασις ἀποτελεῖται ἐκ δύο οὐσιωδῶν μερῶν, τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ καὶ τοῦ studio.

α') *Ραδιοφωνικὸς πομπός*. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀκολούθων μερῶν: 1) Ἐκ τοῦ παραγωγοῦ ἐνεργείας ὑψηλῆς συχνότητος. 2) Ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως κεραίας, ἥτις ἀκτινοβολεῖ τὴν μεταβιβαζομένην ἐνέργειαν ὑψηλῆς συχνότητος. 3) Ἐκ τῆς διαμορφωτικῆς διατάξεως, ἥτις χρησιμεύει ὅπως διαμορφώνῃ καταλλήλως τὴν ἐνέργειαν ὑψηλῆς συχνότητος, ἐπιτυγχανομένης οὕτω τῆς μεταβιβάσεως ὁμιλίας ἢ μουσικῆς.

1) Παραγωγὸς ἐνεργείας ὑψηλῆς συχνότητος. Οὗτος πραγματοποιεῖται διὰ *ἠλεκτρονικῶν σωλήνων* μετὰ τριῶν ἠλεκτροδίων. Ἡ ἀρχικὴ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια παρέχεται εἰς τὸν παραγωγὸν εἴτε διὰ τοῦ δικτύου τῆς πόλεως εἴτε δι' εἰδικῆς θερμικῆς ἐγκαταστάσεως ὑπὸ μορφὴν ἐναλλασσομένου ρεύματος χαμηλῆς συχνότητος καὶ ἀκολούθως μετατρέπεται ὑπὸ τῆς διατάξεως τῶν ἠλεκτρονικῶν σωλήνων εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ μορφὴν ρεύματος ἐναλλασσομένου ὑψηλῆς συχνότητος.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καθιερώθη ὅπως ἡ ἐνέργεια ὑψηλῆς συχνότητος παράγεται ὑπὸ μικρὰν διπλασιάζεται ἢ τετραπλασιάζεται διὰ μιᾶς ἢ δύο βαθμίδων διπλασιασμοῦ τῆς συχνότητος, πραγματοποιουμένων διὰ διατάξεων δι' ἠλεκτρονικῶν σωλήνων μετὰ τριῶν ἠλεκτροδίων, διατασσομένων κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἀποφεύγηται πᾶσα ἀντεπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ κυρίου πομποῦ καὶ μεταβολὴ ὡς ἐκ τούτου τῆς συχνότητος αὐτῶν.

Ἀκολούθως δι' ἐπανειλημμένων βαθμίδων ἐνισχύσεως πολλαπλασιάζεται ἡ ἰσχὺς τοῦ κυρίου

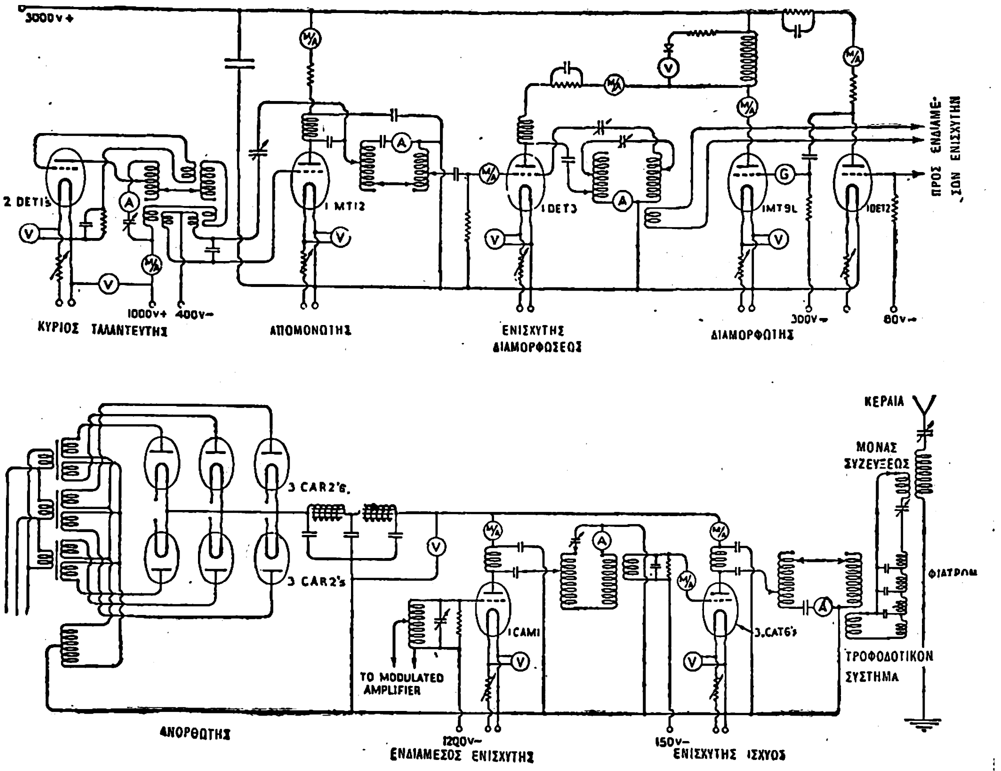

Σχ. 1. *Διάγραμμα συνδεσμολογίας ραδιοφωνικοῦ πομποῦ.*

ἰσχύν, περίπου 100 βάτ, καὶ ἀκολούθως διὰ σειρᾶς βαθμίδων ἐνισχύσεως· αὕτη πολλαπλασιάζεται μέχρι τῆς μεγίστης τιμῆς, δι' ἣν ἔχει ἐκπονηθῆ ὁ πομπός, καὶ ἀκολούθως μεταβιβάζεται εἰς τὴν κεραίαν. Ἡ διάταξις αὕτη ἐφαρμόζεται κυρίως διὰ τὴν ἐπιτυχίαν σταθερότητος τῆς συχνότητος ἢ τοῦ μήκους κύματος ἐν τῇ ἐκπομπῇ. Ἡ ἀρχικὴ ὑψηλὴ συχνότης ὑπὸ μικρὰν ἰσχύν, τάξεως μεγέθους 100 βάτ, παράγεται ὑπὸ μικροῦ πομποῦ δι' ἠλεκτρονικοῦ σωλῆνος καλουμένου *κυρίου* ἢ *προτύπου ταλαντωτοῦ* (master oscillator, maitre-

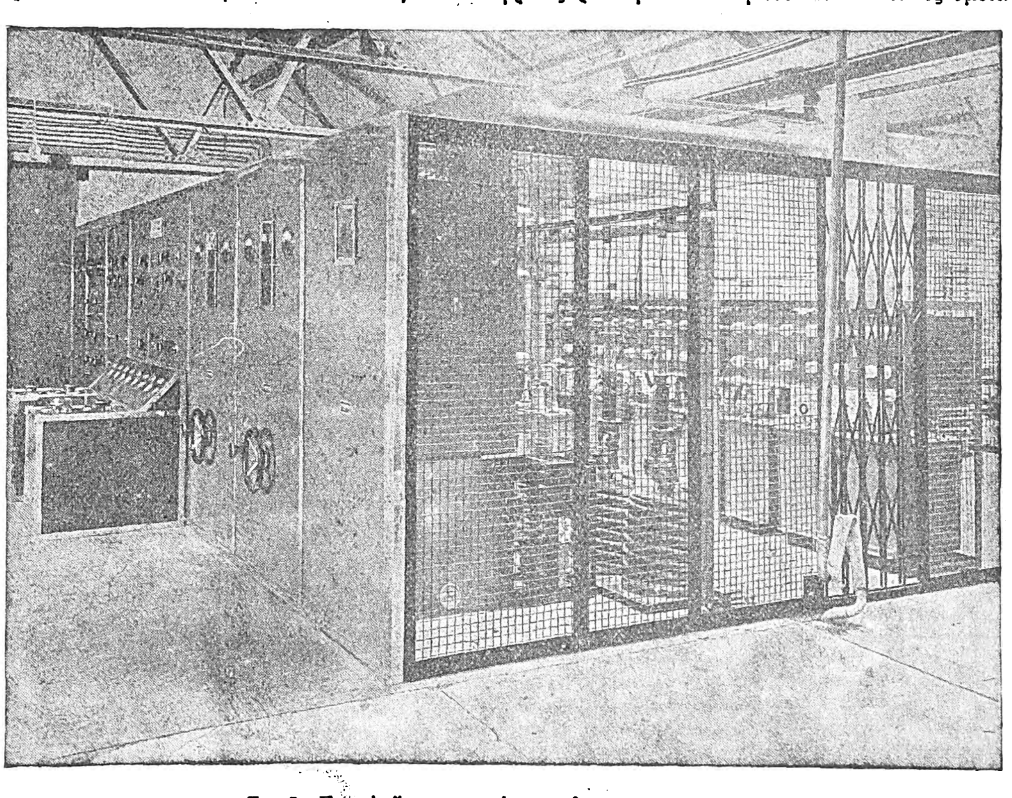

Σχ. 2. *Γενικὴ ὄψις συγχρόνου ραδιοφωνικοῦ πομποῦ.*

oscillateur), ἐν αὐτῷ δὲ ἡ συχνότης σταθεροποιεῖται δι' εἰδικῶν διατάξεων, π. χ. διὰ χρησιμοποιήσεως πιεζοηλεκτρικῶν κρυστάλλων, χαλαζίου ἢ διὰ χρησιμοποιήσεως διαπασῶν ἢ διὰ καθαρῶς ἠλεκτρικῆς διατάξεως. Συνήθως ἡ ἀρχικὴ συχνότης εἶναι μικροτέρα τῆς συχνότητος, ὑφ' ἣν λειτουργεῖ ὁ ραδιοφωνικὸς πομπός, ὡς ἐκ τούτου δ' αὕτη

πομποῦ μέχρι τῆς τιμῆς τῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὴν ἰσχύν, δι' ἣν ἔχει ἐκπονηθῆ ὁ ραδιοφωνικὸς πομπός. Ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω διάταξιν πραγματοποιοῦνται σχεδὸν πάντες οἱ σύγχρονοι ραδιοφωνικοὶ πομποί, ὧν ἡ ἰσχὺς κυμαίνεται μεταξὺ 10—200 K.w ἐπὶ κεραίας. Ἐν τῷ σχ. 1 δεικνύεται διάγραμμα συνδεσμολογίας συγχρόνου ραδιοφωνικοῦ πομποῦ, ἐνῷ τὰ σχ. 2 καὶ 3 δεικνύουσι τὴν γενικὴν ὄψιν αὐτοῦ.

2) Ἐγκατάστασις κεραίας. Ἡ ἐγκατάστασις κεραίας ραδιοφωνικοῦ πομποῦ εἶναι ἐντελῶς ὁμοία πρὸς τὰς συνήθεις ἐγκαταστάσεις κεραίας τῶν πομπῶν *ἀσυρμάτου* τηλεγραφίας (βλ. λ.). Τὸ σχ. 4 δεικνύει λίαν συνήθη τύπον ἐγκαταστάσεως κεραίας ραδιοφωνικοῦ πομποῦ.

Διαμορφωτικὴ διάταξις. Αὕτη χρησιμεύει πρὸς διαμόρφωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ πομποῦ παρεχομένης ἀκτινοβολίας ἤ, ὡς συνήθως λέγομεν, τοῦ φέροντος κύ-

Digitized by Google

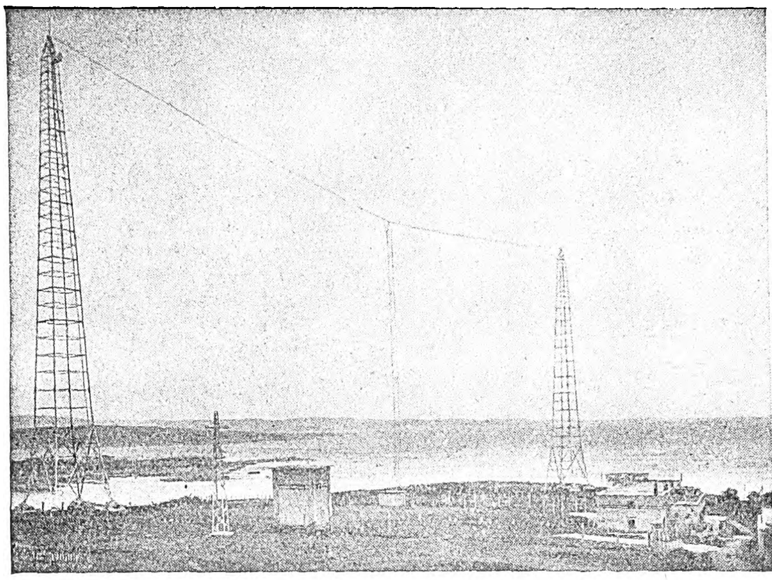

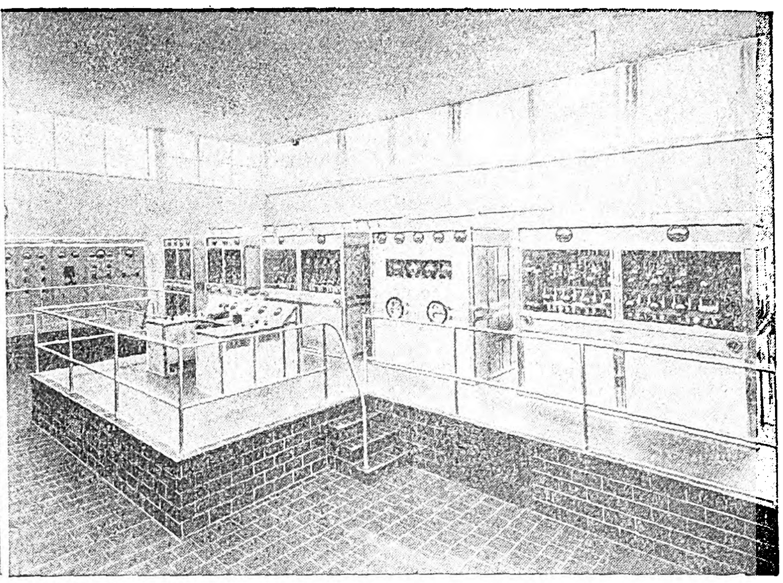

(1) Σχ. 4. *Διάταξις κεραίας συγχρόνου ραδιοφωνικῆς ἐγκαταστάσεως.* (2) Σχ. 3. *Ἐσωτερικὴ διάταξις τοῦ νεωτάτου ραδιογραφικοῦ πομποῦ* Beromunster *τῆς Ἑλβετίας, ἰσχύος 60 KW.*

ματος (onde porteuse, carried wave). Ὅταν ραδιοφωνικὸς πομπὸς λειτουργῇ χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ἐν λειτουργίᾳ καὶ ἡ διαμορφωτικὴ διάταξις, τότε ἡ ἀκτινοβολία αὐτοῦ συνίσταται ἁπλῶς εἰς τὸ φέρον κῦμα, ἐν δὲ τῷ ραδιοφωνικῷ δέκτῃ ἢ μᾶλλον ἐν τῷ μεγαφώνῳ αὐτοῦ προκαλεῖ συνεχῆ συριγμόν, ὅστις ὀφείλεται εἰς τὸ φέρον κῦμα. Ἡ διαμορφωτικὴ διάταξις σκοπὸν ἔχει νὰ διαμορφώνῃ τὸ φέρον κῦμα ὑπὸ τὸν ρυθμὸν τῆς ὁμιλίας, τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται ὡς ἑξῆς: Κύριον ὄργανον τῆς διαμορφωτικῆς διατάξεως εἶναι τὸ μικρόφωνον. Ὅταν ὁμιλῶμεν πρὸ τοῦ μικροφώνου, προκαλοῦμεν ἰδιάζουσαν κύμανσιν τοῦ ἀέρος, ἥτις μεταδίδεται ἐπὶ τῆς μεμβράνης τοῦ μικροφώνου, τούτου δ' ἕνεκεν προκαλοῦνται ἐν τῷ μικροφωνικῷ κυκλώματι ὁμοιόρρυθμοι διακυμάνσεις τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος. Αἱ μεταβολαὶ αὗται τοῦ ρεύματος τοῦ μικροφωνικοῦ κυκλώματος μεταβιβάζονται καταλλήλως ἐπὶ τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ, οὕτω δὲ τὸ φέρον κῦμα διαμορφοῦται καὶ ἐπιβάλλονται ἐπὶ τούτου ὁμοιόρρυθμοι διακυμάνσεις πρὸς τὴν κύμανσιν τοῦ ἀέρος, ἣν προκαλεῖ ἡ ὁμιλία πρὸ τοῦ μικροφώνου. Τὸ ἐκ τοῦ πομποῦ προερχόμενον διαμεμορφωμένον κῦμα ἀναπαράγει ἀκολούθως ἐν τῷ ραδιοφωνικῷ δέκτῃ πιστῶς τὴν ὁμιλίαν. Τὸ σχ. 5 δεικνύει ἄνω μὲν ἁπλῶς τὸ φέρον κῦμα, κάτω δὲ τὴν διαμόρφωσιν, ἥτις προκαλεῖται, ὅταν πρὸ τοῦ μικροφώνου ἐκφωνῶμεν τὸ φωνῆεν «α». Ἐν τῇ συνήθει τηλεφωνίᾳ μεταξὺ

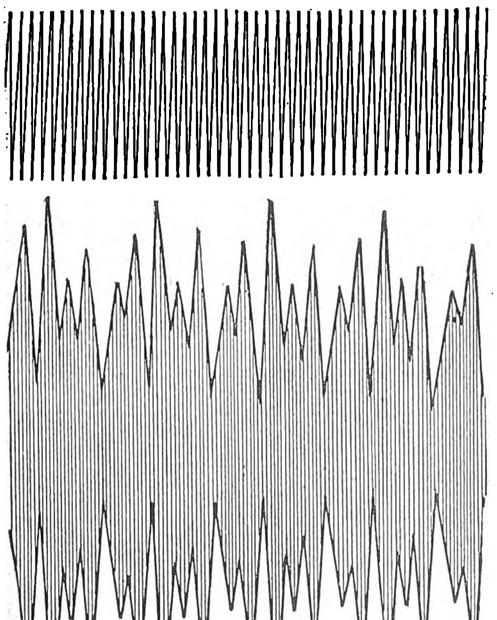

Σχ. 5. Ἄνω: *Φέρον κῦμα.* Κάτω: *Διαμεμορφωμένον κῦμα, ὅταν ἐκφωνῶμεν πρὸ τοῦ μικροφώνου τὸ φωνῆεν «α».*

μικροφώνου καὶ δέκτου ὑφίσταται ἀγωγὸς διαρρεόμενος ὑπὸ συνεχοῦς ρεύματος, λόγῳ δὲ τῆς ὁμιλίας πρὸ τοῦ μικροφώνου παράγονται ἐν τῷ μικροφωνικῷ κυκλώματι ὁμοιόρρυθμοι διακυμάνσεις τοῦ ρεύματος, αἵτινες ἀναπαράγουσιν ἐν τῷ ἀκουστικῷ τὴν ὁμιλίαν. Ἐν τῇ ἀσυρμάτῳ τηλεφωνίᾳ, καὶ ἑπομένως ἐν τῇ ραδιοφωνίᾳ, μεταξὺ μικροφώνου καὶ δέκτου ὑφίσταται ὁ αἰθήρ, τὸ συνεχὲς ρεῦμα ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ φέροντος κύματος τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ, διὰ ὁμιλίας δὲ πρὸ τοῦ μικροφώνου προκαλοῦμεν διακυμάνσεις τοῦ φέροντος κύματος, αἵτινες μέσῳ τοῦ ραδιοφωνικοῦ δέκτου προκαλοῦσιν εἰς τ' ἀκουστικὰ ἢ τὸ μεγάφωνον τὴν ὁμιλίαν. Οὕτως, ἐνῷ εἰς τὴν ἀσύρματον τηλεφωνίαν ὡς φορεὺς τῆς ὁμιλίας εἶναι τὸ συνεχὲς ρεῦμα, ὅπερ ὑφίσταται ἐν τῷ ἀγωγῷ τῷ συνδέοντι τὸν πομπὸν πρὸς τὸν δέκτην, ἐν τῇ ἀσυρμάτῳ τηλεφωνίᾳ ἢ τῇ ραδιοφωνίᾳ ὡς φορεὺς τῆς ὁμιλίας εἶναι τὸ φέρον κῦμα, ὅπερ γεννᾶται ὑπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ ἐν τῷ αἰθέρι.

Ἡ διαμορφωτικὴ διάταξις ἐν τοῖς ραδιοφωνικοῖς πομποῖς πραγματοποιεῖται διὰ συνδυασμοῦ μικροφώνου καὶ ἠλεκτρονικῶν σωλήνων μετὰ τριῶν ἠλεκτροδίων. Γενικῶς διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ φέροντος κύματος χρησιμοποιοῦνται δύο διατάξεις. Εἴτε διαμορφοῦται ἡ ἐνέργεια ὑπὸ μεγάλην ἰσχύν, εἴτε ἡ διαμόρφωσις λαμβάνει χώραν εἰς ἐνδιάμεσον βαθμῖδα τοῦ πομποῦ καὶ ἀκολούθως ἐνισχυομένη μεταβιβάζεται εἰς τὴν κεραίαν. Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις ἐφαρμόζεται ἰδίᾳ εἰς τὰς συγχρόνους ραδιοφωνικὰς ἐγκαταστάσεις. Τὰ μικρόφωνα, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰς ραδιοφωνικὰς ἐγκαταστάσεις, λειτουργοῦσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδίας ἀρχῆς, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν λειτουργεῖ καὶ τὸ σύνηθες μικρόφωνον· διαφέρει μόνον τούτου ὡς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν ἐν τῇ κατασκευῇ, δεδομένου ὅτι τὸ μικρόφωνον ραδιοφωνικῆς ἐγκαταστάσεως ἐπειδὴ εἶναι προωρισμένον νὰ μεταδίδῃ μουσικήν, ἐν αὐτῇ δὲ περιλαμβάνονται ἦχοι πολλοί, ὧν ἡ συχνότης περιλαμβάνεται ἐντὸς ζώνης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτενοῦς, δέον νὰ εἶναι ἱκανὸν ν' ἀνταποκρίνεται μετὰ τῆς αὐτῆς ἱκανότητος πρὸς τοὺς διαφόρους ἤχους, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτυγχάνεται ὅταν ἡ μεμβρᾶνα αὐτοῦ δὲν δεικνύῃ προτίμησιν πρὸς ἰδίαν συχνότητα, ἤτοι δὲν παρουσιάζει ἐπιλογήν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπηρεάζεται ὁμοιοτρόπως ἀπὸ ὅλας τὰς ἀκουστικὰς συχνότητας. Πρὸς τοῦτο, τὰ ἐν ταῖς ραδιοφωνικαῖς ἐγκαταστάσεσι χρησιμοποιούμενα μικρόφωνα εἶναι ἀπεριοδικὰ δι' ὅλας τὰς ἀκουστικὰς συχνότητας, λίαν δὲ διαδεδομένος τύπος ραδιοφωνικοῦ μικροφώνου εἶναι τὸ μικρόφωνον Reisz (σχ. 6).

Στούντιο (studio), ἢ *μουσικὸς θάλαμος.* Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων μερῶν ραδιοφωνικῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι τὸ στούντιο, ἤτοι ὁ χῶρος ἐν ᾧ ἐκτελοῦνται αἱ συναυλίαι, ἀπαγγελίαι, διαλέξεις, αἵτινες μεταβιβάζονται διὰ τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ. Εἰς τὰς συγχρόνους σοβαρὰς ραδιοφωνικὰς ἐγκαταστάσεις τὸ στούντιο χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ, ἐγκαθισταμένου τούτου εἰς χωριστοὺς χώρους, ἀπέχοντας πολλάκις περὶ τὰ εἴκοσι χιλιόμετρα. Τὸ στούντιο γενικῶς ἐγκαθίσταται ἐντὸς τοῦ κέντρου τῶν πόλεων, συνδέεται δὲ πρὸς τὸν ραδιοφωνικὸν πομπὸν μέσῳ εἰδικῆς γραμμῆς. Τὸ μικρόφωνον ἐγκαθίσταται εἰς τὸ στούντιο καὶ διὰ τῆς γραμμῆς καὶ εἰδικῶν ἐνισχυτικῶν διατάξεων μεταβιβάζονται αἱ διακυμάνσεις τοῦ ρεύματος τοῦ μικροφωνικοῦ κυκλώματος, αἱ προκαλούμεναι διὰ τῆς ὁμιλίας πρὸ τοῦ μικροφώνου, πρὸς τὸν ραδιοφωνικὸν πομπόν, οὕτω δ' ἐπιτυγχάνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ φέροντος κύματος. Γενικῶς, σύγχρονος ραδιοφωνικὴ ἐγκατάστασις περιλαμβάνει ἐν τῷ στούντιο τρεῖς διακεκριμένους χώρους. Τὸ *κύριον στούντιο,* ὅπερ παρουσιάζει μεγάλην ἐπιφάνειαν καὶ ἀνάλογον ὕψος καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων μουσικῶν συναυλιῶν ὑπὸ πολυμελῶν ὀρχηστρῶν τὸ *δραματικὸν στούντιο,* ὅπερ εἶναι μικροτέρων διαστάσεων τοῦ προηγουμένου καὶ προορίζεται διὰ τὴν ἐκτέλεσιν θεατρικῶν ἔργων πρόζας καὶ κονσέρτων· καὶ τέλος τὸ *στούντιο διαλέξεων,* περιωρισμένων διαστάσεων, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν διεξαγωγὴν διαλέξεων, ἀπαγγελίας, ἀνακοίνωσιν διαφόρων εἰδήσεων κ.τ.λ. Ἡ κατασκευὴ τῶν στούντιο παρουσίασε πλεῖστα ὅσα τεχνικὰ προβλήματα, ἰδίᾳ ἀκουστικῆς φύσεως, ἅτινα ὅμως ἐλύθησαν ταχύτατα καὶ λίαν ἐπιτυχῶς, εἰς τρόπον ὥστε τὰ σήμερον χρησιμοποιούμενα στούντιο εἶναι τέλεια ἀπὸ ἀπόψεως μεταβιβάσεως τῶν ἤχων ἐπὶ τοῦ μικροφώνου, ὥστε νὰ μὴ προκαλῶσι διαστροφὰς αὐτῶν ἐκ συμβολῆς ἢ ἐξ ἀκανονίστων φαινομένων ἠχοῦς.

Πρὸς ρύθμισιν τῆς ἠχοῦς τὰ στούντιο παρουσιάζουσιν εἰδικὴν ἐπένδυσιν ἐξ ὑφάσματος, ἧς ἡ ἔκτασις εἶναι μεταβλητή, πρὸς τούτοις δ' ὑφίστανται εἰδικοὶ θάλαμοι, δυνάμενοι ν' ἀνοίγωνται ἢ νὰ κλείωνται κατὰ βούλησιν καὶ οἵτινες καλοῦνται *θάλαμοι ἠχοῦς.* Τὸ σχ. 7 δεικνύει τὴν γενικὴν ὄψιν

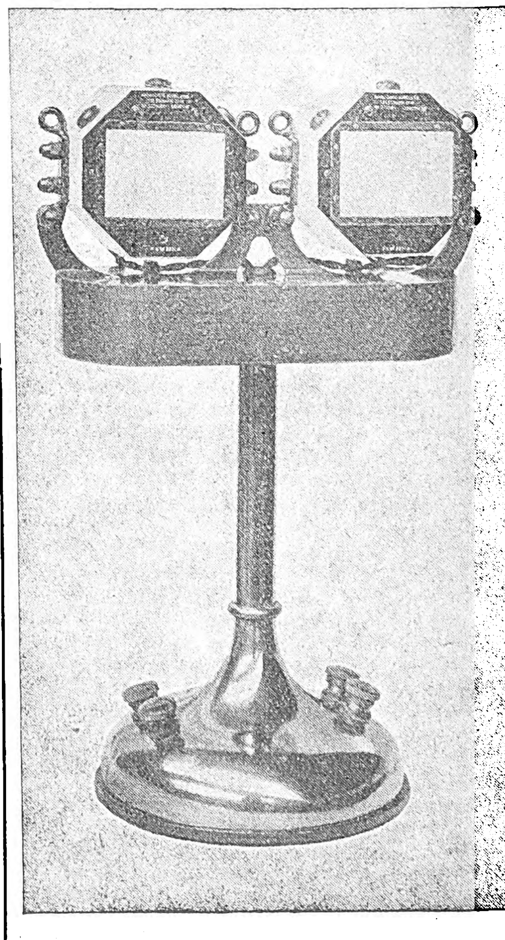

Σχ. 6. *Μικρόφωνον* Marconi-Reisz *χρησιμοποιούμενον εἰς τὸ στούντιο συγχρόνων ραδιοφωνικῶν πομπῶν.*

θαλάμου στούντιο συγχρόνου ραδιοφωνικῆς ἐγκαταστάσεως, ἐνῷ τὸ σχ. 8 δεικνύει θάλαμον ἐν τῷ στούντιο ἀναμονῆς καλλιτεχνῶν. Τὸ σχ. 9 δεικνύει σχηματικῶς τὴν σύνδεσιν τῶν διαφόρων ὀργάνων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπηρεάζεται ἀπὸ τοῦ στούντιο ὁ ραδιοφωνικὸς πομπὸς καὶ ἐνῷ M παριστᾷ μικρόφωνον, A ἐνισχυτὴν μικροφώνου, ὅστις ἐνισχύει

Digitized by Google

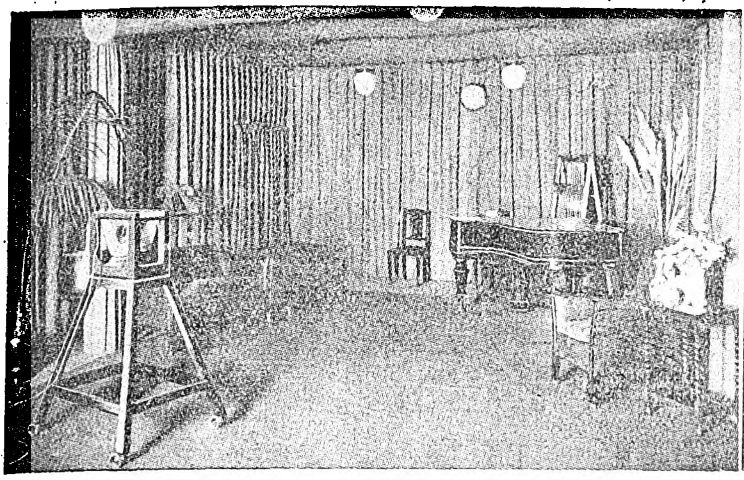

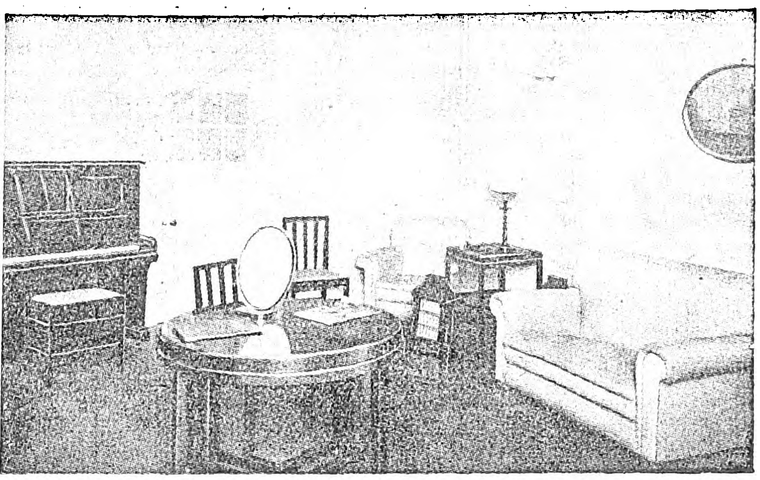

(1) Σχ. 7. *Διάταξις θαλάμου στούντιο συγχρόνου ραδιοφωνικῆς ἐγκαταστάσεως.* (2) Σχ. 8. *Θάλαμος «στούντιο» ἀναμονῆς.*

ἀρχικῶς τὰ μικροφωνικὰ ρεύματα τὰ προκαλούμενα ὑπὸ τῆς ὁμιλίας, Β ἐνισχυτὴν ἐλέγχου, ὅστις χρησιμεύει νὰ προσλαμβάνῃ τὰ ἐκ τοῦ ἐνισχυτοῦ Α ρεύματα καὶ νὰ ἐνισχύῃ αὐτὰ μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε ταῦτα νὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ προκαλέσωσι τὸν ἀπαιτούμενον βαθμὸν διαμορφώσεως τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ, C παριστᾷ συσκευὴν ἐνδεικτικὴν τῆς διαμορφώσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ρυθμίζηται ἡ διαμόρφωσις καὶ νὰ ἀποφεύγωνται διεστραμμέναι ἐκπομπαί, D παριστᾷ δέκτην ἐν συνδυασμῷ πρὸς μεγάφωνον, διὰ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα εἴτε νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν ποιότητα τῶν ἀκουστικῶν σημάτων τῶν μεταβιβαζομένων διὰ τῆς γραμμῆς εἰς τὸν ραδιοφωνικὸν πομπόν, εἴτε νὰ διεξαγάγωμεν λῆψιν τῶν ὑπὸ τοῦ πομποῦ ἐκπεμπομένων σημάτων καὶ νὰ ἐλέγξωμεν τὴν ποιότητα αὐτῶν. Συνήθως οἱ ἐνισχυταὶ Α καὶ Β εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἐκτάσεως ραδιοφωνικὰς ἐγκαταστάσεις παρουσιάζουσι τριπλοῦν κύκλωμα εἰσαγωγῆς, ἕκαστον δὲ τῶν κυκλωμάτων τούτων παρουσιάζει ἰδίαν ἀντίστασιν, προσαρμοζομένην πρὸς διαφόρους ραδιοφωνικὰς ἀνάγκας. Οὕτω π. χ. τὸ ἓν κύκλωμα χρησιμοποιεῖται ὅταν ἐργαζώμεθα διὰ μικροφώνων Reisz, τὸ ἕτερον ὅταν ἐργαζώμεθα διὰ γραμμοφωνικῆς συσκευῆς, καὶ τὸ τρίτον, ὅταν ἐργαζώμεθα διὰ μικροφώνου μικρᾶς ἀντιστάσεως. Ὁ ἐνισχυτὴς Β παρουσιάζει ἐπίσης τριπλοῦν κύκλωμα εἰσόδου, ἐξ ὧν τὸ ἓν χρησιμοποιεῖται διὰ σύνδεσιν πρὸς τὸν ἐνισχυτὴν Α, ἐνῷ αἱ ἀντιστάσεις τῶν λοιπῶν ἔχουσι ρυθμισθῇ οὕτως, ὥστε νὰ συνδέωνται πρὸς ἐξωτερικὴν γραμμήν, ὁσάκις πρόκειται περὶ ἐκπομπῶν διεξαγομένων οὐχὶ ἐν τῷ στούντιο ἀλλὰ ὑπὸ ἄλλων ἐνδιαφερόντων μερῶν, π. χ. θεάτρων, ᾠδείων, βουλῆς κλπ., ὡς καὶ διὰ τὴν σύνδεσιν πρὸς συσκευὴν χρησιμεύουσαν διὰ τὴν ἐκπομπὴν ὑπὸ τοῦ ραδιοφωνικσῦ πομποῦ ὡριαίων σημάτων. Ὁ πομπὸς συνδέεται πρὸς τὸν ἐνισχυτὴν Β δι' εἰδικῆς γραμμῆς, ἐνίοτε ὅμως παρεμβάλλεται καὶ τρίτος ἐνισχυτὴς γραμμῆς μετὰ διορθωτικῶν διατάξεων, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὅπως τροποποιῶσι τὰς χαρακτηριστικὰς συχνότητας τῆς γραμμῆς συνδέσεως.

Γραμμοφωνικὴ συσκευή. Αὕτη χρησιμεύει ὅπως δυνάμεθα διὰ τοῦ πομποῦ νὰ μεταβιβάζωμεν τὴν ἐπὶ δίσκων ἀποτυπωμένην μουσικήν. Πρὸς τοῦτο, τὸ στούντιο εἶναι ἐφωδιασμένον δι' εἰδικῆς ἠλεκτροκινητηρίου συσκεῆς γραμμοφώνου, ἐφ' ἧς τίθεται ὁ δίσκος, ἀντὶ δὲ τοῦ συνήθους γραμμοφωνικοῦ τυμπάνου τοποθετεῖται τοιοῦτον ἠλεκτρομαγνητικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ κίνησις τῆς βελόνης ἐπὶ τοῦ δίσκου μεταβιβάζεται δι' εἰδικῆς διατάξεως ἐπὶ σιδηροῦ ἐλάσματος, δυναμένου νὰ κινῆται ρυθμικῶς ἐν τῷ διακένῳ μαγνητικοῦ κυκλώματος, οὗτινος μεταβάλλει ὁμοιορρύθμως τὴν ἀντίστασιν. Συνεπείᾳ τῆς ἀνωτέρω διατάξεως προκαλοῦνται ἐπὶ περιελίξεως τοῦ πυρῆνος τοῦ μαγνητικοῦ κυκλώματος ρεύματα μεταβλητὰ ὁμοιόρρυθμα πρὸς τὴν κίνησιν τῆς βελόνης, ἅτινα ἐνισχυόμενα ὑπὸ τῶν ἐνισχυτῶν Α καὶ Β προκαλοῦσιν ἀντίστοιχον διαμόρφωσιν τοῦ φέροντος κύματος τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ.

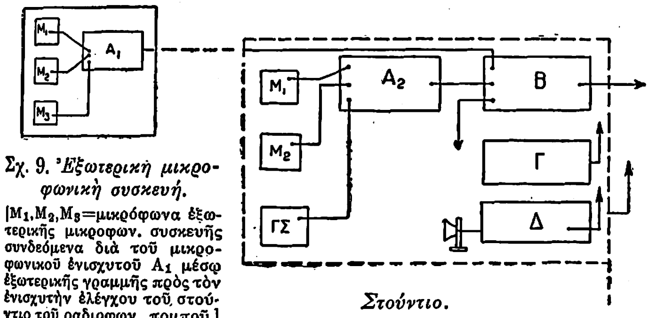

Σχ. 9. *Ἐξωτερικὴ μικροφωνικὴ συσκευή.*
[M_1, M_2, M_3=μικρόφωνα ἐξωτερικῆς μικροφων. συσκευῆς συνδεόμενα διὰ τοῦ μικροφωνικοῦ ἐνισχυτοῦ A_1 μέσῳ ἐξωτερικῆς γραμμῆς πρὸς τὸν ἐνισχυτὴν ἐλέγχου τοῦ στούντιο τοῦ ραδιοφων. πομποῦ.]

Στούντιο.
[M_1, M_2=μικρόφωνα στούντιο, A_2=μικροφωνικὸς ἐνισχυτής, Β=ἐνισχυτὴς ἐλέγχου ὅστις μέσῳ γραμμῆς συνδέεται πρὸς τὸν πομπόν, Γ=ἐνδεικτικὸν ὄργανον διαμορφώσεως, Δ=δέκτης ραδιοφωνικὸς ἐλέγχου, ΓΣ=γραμμοφωνικὴ συσκευή.]

Ταυτόχρονος διεύθυνσις πολλῶν πομπῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ στούντιο. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καθιερώθη ἡ διεύθυνσις πολλῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ στούντιο. Ἡ διάταξις αὕτη ἐπενοήθη διὰ τοὺς ἀκολούθους λόγους: Εἰς πολλὰς χώρας, λόγῳ ἰδιαζούσης γεωλογικῆς διαμορφώσεως αὐτῶν, δὲν ἐξαρκεῖ εἷς μόνον πομπὸς διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ὅλης χώρας, καθόσον, λόγῳ τῆς γεωλογικῆς διαμορφώσεως, πολλαὶ περιοχαὶ εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν λεγομένων ραδιοφωνικῶν σκιῶν, ἐν αἷς ραδιοφωνικὴ λῆψις, καίτοι ὁ πομπὸς παρουσιάζει ἱκανὴν ἰσχύν, δὲν εἶναι ἐφικτή. Πρὸς ἄρσιν τοῦ μειονεκτήματος τούτου ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς ὡρισμένους ραδιοφωνικοὺς τομεῖς, ἐν ἑκάστῳ τῶν ὁποίων ἐγκαθίσταται ἴδιος ραδιοφωνικὸς πομπός. Οἱ πομποὶ οὗτοι διὰ τῶν καταλλήλων γραμμῶν καὶ συσκευῶν συνδέονται πρὸς τὸ κεντρικὸν στούντιο, εὑρισκόμενον ἐντὸς τῆς πρωτευούσης. Διὰ τῆς τοιαύτης διατάξεως καθίσταται ἐφικτὴ ἡ ἐκπομπὴ κοινοῦ προγράμματος ὑπὸ πάντων τῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν, οἵτινες ἄλλως τε εἶναι ἐρρυθμισμένοι κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ προκαλῶσιν ἀμοιβαίας παρεμβολάς.

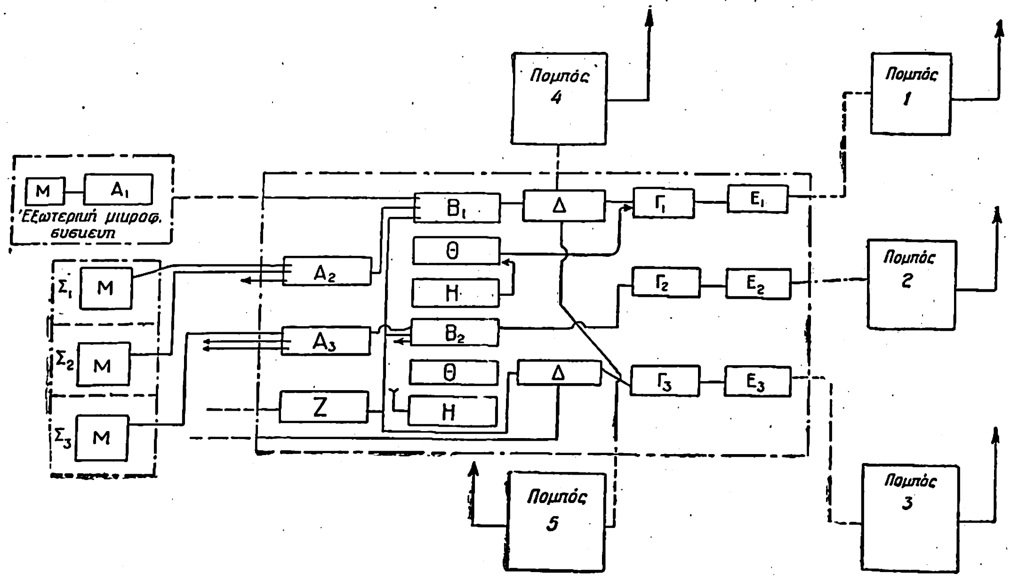

Σχ. 10. *Σχηματικὴ διάταξις στούντιο διὰ τὴν ταυτόχρονον διεύθυνσιν πέντε ραδιοφωνικῶν πομπῶν.*
[Διὰ τῆς ἄνω διατάξεως ἐπιτρέπονται οἱ ἀκόλουθοι συνδυασμοί. Ἐκτέλεσις εἰς τὰ δύο κεντρικὰ στούντιο $Σ_1$ καὶ $Σ_2$ ἀκτινοβολεῖται ταυτοχρόνως ὑπὸ τῶν πομπῶν 1, 4, 5. Ἐκτέλεσις διεξαγομένη ἐκτὸς τοῦ στούντιο δύναται ν' ἀκτινοβολῆται ταυτοχρόνως ὑπὸ τῶν πομπῶν 1, 4, 5. Διάλεξις διεξαγομένη ἐν τῷ στούντιο $Σ_3$ δύναται νὰ ἐκπέμπηται ὑπὸ τοῦ πομποῦ 2. Πρόγραμμα ἐκτελούμενον εἰς γειτνιάζουσαν χώραν δύναται μέσῳ τῆς γραμμῆς 0, καὶ τῇ βοηθείᾳ καταλλήλων ἐνισχυτικῶν καὶ διορθωτικῶν διατάξεων νὰ ἐκπέμπεται ὑπὸ τοῦ σταθμοῦ 3. Ὡριαῖον σῆμα ἐκπεμπόμενον ἀπὸ ἀστεροσκοπείου δύναται μέσῳ τῆς γραμμῆς L νὰ ἐκπέμπηται ὑφ' ὅλων τῶν πομπῶν. Οἱ πομποὶ 1, 2, 3 εἶναι μεμακρυσμένοι πομποὶ ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ στούντιο, ὁ πομπὸς 4 παριστᾷ τοπικὸν πομπὸν βραχέων κυμάτων, ὁ δὲ πομπὸς 5 τοπικὸν πομπὸν μακρῶν κυμάτων. A_1 A_2 A_3 παριστῶσι μικροφωνικοὺς ἐνισχυτάς. B_1 B_2 ἐνισχυτὰς ἐλέγχου. $Γ_1 Γ_2 Γ_3$ ἐνισχυτὰς πρὸς ἀντιστάθμισιν ἀπωλειῶν προερχομένων ἐκ τῶν γραμμῶν συνδέσεως. E_1 $E_2 E_3$ διορθωτικαὶ διατάξεις τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς συχνότητος γραμμῆς. Z παριστᾷ παραγωγὸν ἐναλλασσομένου ρεύματος χαμηλῆς συχνότητος, πρὸς ἐκπομπὴν τοῦ ὡριαίου σήματος ὑπὸ τὸν κατάλληλον μουσικὸν ἦχον. Δ παριστῶσι κιβώτια διανομῆς.]

Ἐξωτερικαὶ μικροφωνικαὶ συσκευαί. Αὗται χρησιμεύουσιν ὅπως μεταβιβάζωμεν ραδιοφωνικὰς ἐκτελέσεις διεξαγομένας ἐν τῷ στούντιο ἀλλ' ἐξωτερικῶς αὐτοῦ, π. χ. ἐκ θεάτρων κλπ. Ἀποτελοῦνται δ' ἐκ φορητῶν μικροφωνικῶν διατάξεων, περιλαμβανουσῶν μικρόφωνον καὶ μικροφωνικὸν ἐνισχυτήν, ὅστις δι' εἰδικῆς γραμμῆς συνδέεται πρὸς τὸν ἐνισχυτὴν ἐλέγχου τοῦ στούντιο, μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐπηρεάζεται ἀκολούθως ὁ ραδιοφωνικὸς πομπὸς ὁ διεξάγων τὴν ἐκπομπήν. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ἀνωτέρω λόγου, πολλάκις παρουσιάζεται ἡ περίπτωσις τῆς ἐκπομπῆς ὑπὸ διαφόρων σταθμῶν διαφόρων προγραμμάτων, ἐκτελουμένων ταυτοχρόνως ἐπὶ τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τοῦ κεντρικοῦ στούντιο, τῆς διεξαγωγῆς τοῦ αὐτοῦ προγράμματος ὑπὸ ἑνὸς πομποῦ βραχέων καὶ ὑπὸ ἑτέρου μακρῶν κυμάτων, τῆς ἐκπομπῆς ὑπὸ τινος πομποῦ ἐκτελέσεως ἐκτὸς τοῦ στούντιο κ.ο.κ. Ἡ παρατιθεμένη σχηματικὴ διάταξις (σχ. 10) δεικνύει γραφικῶς τὴν συνδεσμολογίαν κεντρικοῦ στούντιο πρὸς πέντε ραδιοφωνικοὺς πομπούς, ἐνῷ τὸ σχ. 11 δεικνύει τὴν διάταξιν ἐπὶ εἰδικῶν πινάκων τῶν διαφόρων χειριστικῶν ὀργάνων διὰ τὴν διεύθυνσιν ἀπὸ ἑνὸς στούντιο πολλῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν.

Χαρακτηριστικὰ ραδιοφωνικῆς ἐκπομπῆς. Γενικῶς, ἡ ραδιοφωνικὴ ἐκπομπὴ χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ μήκους κύματος καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ ραδιοφωνικοῦ πομποῦ.

α') Μῆκος κύματος. Διὰ τοῦ ὅρου ἠλεκτρομαγνητικὸν κῦμα ὑπονοοῦμεν τὴν ταυτόχρονον διάδοσιν ἐν τῷ χώρῳ ἠλεκτρικοῦ καὶ μαγνητικοῦ πεδίου ἐναλλασσομένων, τῆς αὐτῆς περιόδου καὶ φάσεως. Ὀνομάζομεν δὲ μῆκος τοῦ κύματος τὴν ἀπόστασιν δύο διαδοχικῶν σημείων τοῦ χώρου, καθ' ἃ τὸ ἠλεκτρικὸν ἢ τὸ μαγνητικὸν πεδίον εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν αὐτὴν φάσιν. Τὸ μῆκος κύματος ραδιοφωνικῆς ἐγκαταστάσεως δέον νὰ μὴ συγχέεται πρὸς τὴν ἀκτῖνα ἐνεργείας ἢ ἄλλως πρὸς τὴν ἐμβέλειαν ραδιοφωνικῆς ἐγκταστάσεως. Ἕκαστος ραδιοφωνικὸς πομπὸς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου του μήκους κύματος, ὅπερ εἶναι διάφορον τῶν λοιπῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν. Διὰ τοῦ ραδιοφωνικοῦ δέκτου δυνάμεθα, γνωρίζοντες τὰ μήκη κύματος τῶν διαφόρων ραδιοφωνικῶν πομπῶν νὰ

Digitized by Google

ἀπομονώσωμεν ἐν τῷ δέκτῃ ραδιοφωνικὸν πομπὸν ὡρισμένου κύματος, οὗτινος τὰ σήματα θ' ἀκούωμεν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ πομποί, καίτοι διεξάγουσιν ἐκπομπήν, δὲν λαμβάνονται ὑπὸ τοῦ δέκτου λόγῳ τῆς διαφορᾶς τοῦ μήκους κύματος. Ὡς ἐκ τούτου, πρὸς λῆψιν κατὰ βούλησιν ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν διαφόρων ραδιοφωνικῶν πομπῶν, οἱ δέκται εἶναι ἐφωδιασμένοι διὰ διατάξεων καλουμένων *συντονιστικῶν διατάξεων*, αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουσι τὴν ρύθμισιν ἢ τὸν συντονισμὸν τοῦ δέκτου ὑπὸ διάφορα μήκη κύματος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρουσιάζωσιν οὗτοι τὴν εὐχέρειαν τῆς λήψεως τῶν διαφόρων ραδιοφωνικῶν πομπῶν.

Πολλάκις ἀντὶ τοῦ μήκους κύματος, ὅπερ ἐκφράζεται εἰς μέτρα, ὁ ραδιοφωνικὸς πομπὸς χαρακτηρίζεται διὰ τῆς συχνότητος αὐτοῦ. Εὑρίσκεται δὲ ἡ συχνότης, ἐὰν διαιρέσωμεν τὸν ἀριθμὸν 300 000.000 διὰ τοῦ μήκους κύματος εἰς μέτρα. Οὕτως ἐκπομπὴ μήκους κύματος 300 μέτρων παρουσιάζει συχνότητα 3.000.000 περιόδων ἢ κύκλων κατὰ δευτερόλεπτον, ἢ ἐὰν ἀντὶ τῆς περιόδου ἢ τοῦ κύκλου μεταχειρισθῶμεν ὡς μονάδα χιλιάκις μεγαλυτέραν, ἤτοι τὴν χιλιοπερίοδον ἢ χιλιόκυκλον (Kilocycles), βλέπομεν ὅτι ἐκπομπὴ ὑπὸ μῆκος κύματος 300 μέτρων ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐκπομπὴν συχνότητος 3 000 χιλιοκύκλων. Πολλάκις, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, ἀντὶ τῶν ὅρων *κύκλος* καὶ *χιλιόκυκλος* χρησιμοποιοῦνται οἱ ὅροι *χὲρτς* (Hertz) καὶ *κιλοχὲρτς* (Kilo Hertz), παρίστανται δ' ἐν τοῖς προγράμμασι ραδιοφωνίας διὰ τοῦ συμβόλου KHZ.

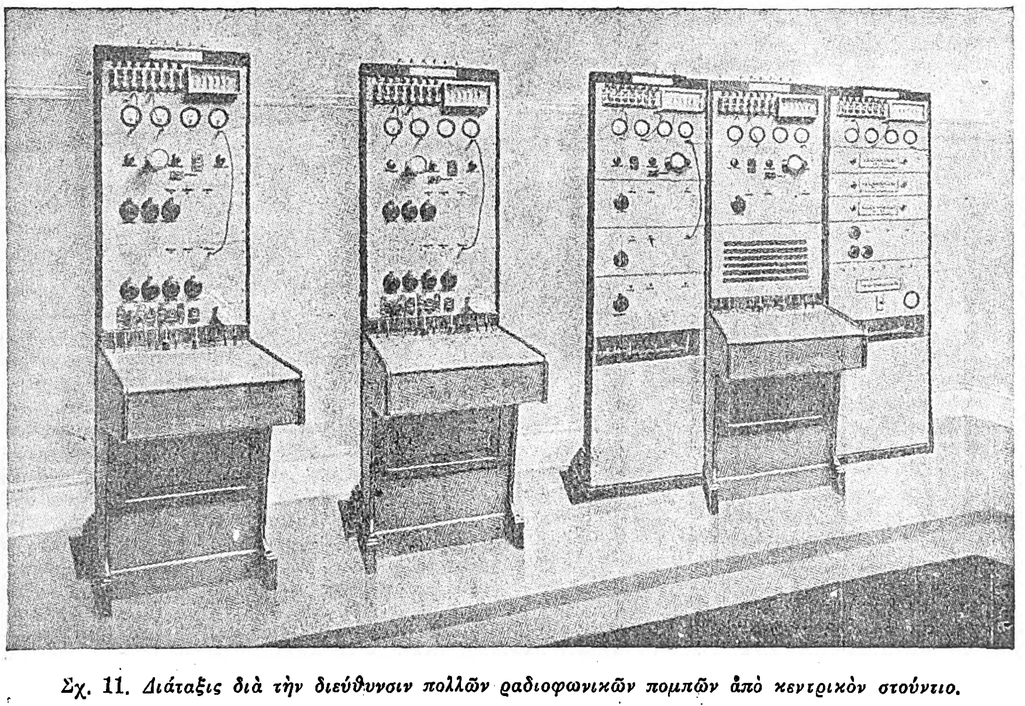

Σχ. 11. *Διάταξις διὰ τὴν διεύθυνσιν πολλῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν ἀπὸ κεντρικὸν στούντιο.*

β') Ἰσχὺς ραδιοφωνικοῦ πομποῦ. Γενικῶς ἡ ἰσχὺς τοῦ πομποῦ, ἥτις ἐκφράζεται ποικιλοτρόπως, π.χ. εἴτε διὰ τῆς ἰσχύος τῆς ἀρχικῆς ἐνεργείας τῆς παρεχομένης ἐν τῷ πομπῷ, εἴτε ἐκ τῆς ἰσχύος τῆς παρεχομένης εἰς τὴν τελευταίαν βαθμίδα ἐνισχύσεως ἰσχύος τοῦ πομποῦ, εἴτε διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ φέροντος κύματος, ἤτοι τῆς ἰσχύος ἐπὶ κεραίας ἄνευ λειτουργίας τῆς διαμορφωτικῆς διατάξεως, παρέχεται εἰς χιλιοβάτ. Ἐκ τῆς ἰσχύος καθορίζεται καὶ ἡ ἐμβέλεια ραδιοφωνικῆς ἐγκαταστάσεως. Ὡς τοιαύτην ὑπονοοῦμεν τὴν ἀπόστασιν, μέχρι τῆς ὁποίας ὁ πομπὸς δύναται νὰ προκαλέσῃ σήματα ἀντιληπτά. Γενικῶς ἡ ἐμβέλεια ραδιοφωνικῆς ἐγκαταστάσεως ἀποτελεῖ μέγεθος λίαν πολύπλοκον, συντόμως ὅμως δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι οἱ κύριοι παράγοντες, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ ἐμβέλεια αὐτή, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἱκανότητος τοῦ δέκτου, εἶναι ἡ ἰσχὺς τοῦ πομποῦ, τὸ ὕψος καὶ ὁ τύπος τῆς χρησιμοποιουμένης κεραίας, ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους ἄνωθεν τοῦ ὁποίου διεξάγεται ἡ ἐκπομπὴ καὶ τὸ χρησιμοποιούμενον μῆκος κύματος. Προκειμένου περὶ χαρακτηρισμοῦ τῆς ἐμβελείας, δέον νὰ μὴ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ ἔκτακτοι ἐμβέλειαι αἱ παρατηρούμεναι ἐν καιρῷ νυκτός, καθ' ἃς ὑπερνικῶνται λίαν μεγάλαι ἀποστάσεις καὶ αἵτινες πραγματοποιοῦνται διὰ τῆς ἐμμέσου, ὡς λέγομεν, ἀκτῖνος, ἤτοι ἐξ ἠλεκτρομαγνητικῶν ἀκτίνων, αἵτινες προέρχονται ἐξ ἀνακλάσεως ἀπὸ τοῦ στρώματος Heaviside τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὰ ὅρια τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀλλ' ἡ ἐμβέλεια ἡ πραγματοποιουμένη ὑπὸ τῆς ἀμέσου ἀκτῖνος, ἤτοι ἄνευ ἀνακλάσεως καὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας. Ἐκφράζεται δὲ ἡ ἐμβέλεια ἐκ τῆς ἐντάσεως τοῦ πεδίου τοῦ προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ πομποῦ εἰς τὰ διάφορα σημεῖα, ἥτις παρέχεται εἰς μικροβόλτ κατὰ μέτρον. Ἐφ' ὅσον ἡ ἔντασις τοῦ πεδίου, ὅπερ προκαλεῖ ραδιοφωνικὸς πομπὸς ἔν τινι σημείῳ, εἶναι τάξεως μεγέθους 30 microvolt κατὰ μέτρον, ἡ λῆψις τῶν σημάτων εἶναι ἐξησφαλισμένη, καὶ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ εἶναι λίαν δύσκολον ν' ἀποχωρήσωμεν τὸν πομπὸν τοῦτον πρὸς λῆψιν ἑτέρων ἀσθενεστέρων. Ἐφόσον ἡ ἔντασις τῶν σημάτων εἶναι 10 microvolt κατὰ μέτρον, ἐλάχιστος κίνδυνος ὑφίσταται διακοπῆς τῆς λήψεως ἐκ παρεμβολῶν. Ἐὰν ἡ ἔντασις τῶν σημάτων εἶναι τάξεως μεγέθους 5 microvolt κατὰ μέτρον, παρουσιάζονται περιπτώσεις ἀρκεταὶ διακοπῆς καὶ λήψεως ἐκ παρεμβολῶν. Ἐφ' ὅσον ἡ ἔντασις τῶν σημάτων εἶναι τάξεως μεγέθους τοὐλάχιστον μέχρι 5 microvolt κατὰ μέτρον, εἶναι δυνατὴ ἡ λῆψις διὰ κρυσταλλικοῦ φωρατοῦ. Ἐφ' ὅσον ἡ ἔντασις εἶναι κάτω τῶν 5 microvolt κατὰ μέτρον, ἀπαιτεῖται ἐνίσχυσις τῶν σημάτων.

Αἱ ραδιοφωνικαὶ λήψεις μεμακρυσμένων πομπῶν ἐπηρεάζονται τὰ μέγιστα ὑπὸ φαινομένου γνωστοῦ διεθνῶς ὑπὸ τὸν ὅρον fading. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ὑπονοοῦμεν περιοδικὴν μεταβολὴν τῆς ἐντάσεως τῶν σημάτων. Οὕτω οἱ ἀσχολούμενοι μὲ ραδιοφωνικὰς λήψεις γνωρίζουσιν ὅτι τὰ σήματα ραδιοφωνικοῦ πομποῦ μεμακρυσμένου, ἐνῷ ἀκούονται πρὸς στιγμὴν καλῶς, αἴφνης ἡ ἔντασις αὐτῶν ἐλαττοῦται ταχέως μέχρις ἐκμηδενίσεως καὶ ἀκολούθως τὰ σήματα, μετὰ χρόνον ἄλλοτε βραχύν, ἄλλοτε μακρόν, ἀναλαμβάνουσι τὴν κανονικὴν ἔντασιν αὐτῶν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός. Κατὰ τὰς κρατούσας σήμερον ἀντιλήψεις τὸ fading ἑρμηνεύεται ὡς ἑξῆς: Ἡ ἀκτινοβολία ραδιοφωνικοῦ πομποῦ διακρίνεται εἰς δύο μέρη: εἰς τὴν ἄμεσον ἀκτινοβολίαν, προερχομένην ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ πομποῦ, καὶ εἰς τὴν ἔμμεσον, προερχομένην ἐκ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας· ἡ ἀκτινοβολία δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ πομποῦ ἐκφεύγει ὑπὸ κλίσιν ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα, εἰσχωρεῖ εἰς τὸ καλούμενον στρῶμα Heaviside, προχωρεῖ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἀκολούθως ἀνακλωμένη ὁλικῶς ἐπανέρχεται πρὸς τὴν γῆν. Κατὰ τὴν λῆψιν μεμακρυσμένων σταθμῶν χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἔμμεσον ἀκτινοβολίαν ἢ ἄλλως τὴν ἔμμεσον ἀκτῖνα, ἡ δὲ μεταβολὴ τῆς ἐντάσεως τῶν σημάτων ὀφείλεται εἰς μεταβολὰς τοῦ στρώματος Heaviside. Τὸ fading ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ραδιοφωνικῶν λήψεων. Ἀσφαλεῖς ραδιοφωνικαὶ λήψεις ἐπιτυγχάνονται μόνον διὰ τῆς ἀμέσου ἀκτῖνος, ἥτις ὅμως ἐπικρατεῖ μέχρις ἀποστάσεως 400 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ πομποῦ, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ χρησιμοποιουμένου κύματος. Ὅσον μικρότερον εἶναι τὸ χρησιμοποιούμενον μῆκος κύματος, τόσον εἶναι μικροτέρα ἡ ἔκτασις τῆς ζώνης, καθ' ἣν ἐπικρατεῖ ἡ ἄμεσος ἀκτινοβολία.

Ἐὰν θεωρήσωμεν δεδομένον ραδιοφωνικὸν πομπὸν παρουσιάζοντα ὡρισμένην ἰσχὺν φέροντος κύματος καὶ ὡρισμένον μῆκος κύματος, ἡ ἐμβέλεια αὐτοῦ θὰ ἐξαρτᾶται οὐ μόνον ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ φέροντος κύματος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς διαμορφώσεως τοῦ φέροντος κύματος. Δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὸν βαθμὸν τῆς διαμορφώσεως εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ διαμόρφωσις παρίσταται ὑπὸ ἡμιτονοειδοῦς καμπύλης, ὡς π. χ. συμβαίνει ὅταν πρὸ τοῦ μικροφώνου παράγωμεν ἦχον ἁπλοῦν, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ πλάτους τῆς διαμορφώσεως πρὸς τὸ πλάτος τοῦ φέροντος κύματος, ἐκφραζομένου ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Οὕτω βαθμὸς διαμορφώσεως 100 % ὑποδηλοῖ ὅτι τὸ πλάτος τῆς διαμορφώσεως εἶναι ἴσον πρὸς τὸ πλάτος τοῦ φέροντος κύματος, βαθμὸς διαμορφώσεως 70 % ὑποδηλοῖ ὅτι ὁ λόγος τοῦ πλάτους τῆς διαμορφώσεως πρὸς τὸν τοῦ φέροντος κύματος εἶναι 0,7. Γενικῶς, διαμόρφωσις 100 % εἶναι τὸ ἀνώτατον ἐπιτρεπόμενον ὅριον, καθόσον βαθμὸς διαμορφώσεως ἀνώτερος τῶν 100 % προκαλεῖ διαστροφὴν τῶν ἤχων. Ἀνωτέρω εἴδομεν ὅτι ὁ καθορισμὸς τοῦ βαθμοῦ τῆς διαμορφώσεως ἐγένετο βάσει τοῦ πλάτους τοῦ φέροντος κύματος καὶ τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τὸ φέρον κῦμα διαμορφώσεως καὶ οὐχὶ εἰς τὰς ἐνεργοὺς τιμὰς αὐτῶν. Προκειμένου περὶ ἡμιτονοειδοῦς μεταβολῆς, ἡ ἐνεργὸς τιμὴ ἰσοῦται πρὸς 0,7 τοῦ πλάτους αὐτῆς, ἐνῷ προκειμένου περὶ ἀκανονίστου μεταβολῆς, ὡς π. χ. συμβαίνει κατὰ τὴν ὁμιλίαν ἢ τὴν μουσικήν, ἡ ἐνεργὸς τιμὴ ἰσοῦται περίπου πρὸς 0,2 τοῦ πλάτους. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ βαθμὸς διαμορφώσεως ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ προκαλεῖ ὁ ἀσθενέστερος ἦχος ὁ ἐπιδρῶν ἐπὶ τοῦ μικροφώνου. Ἐκ τούτου παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν ὁμιλίας ἢ μουσικῆς τὸ πλάτος τῆς διαμορφώσεως μεταβάλλεται ἐντὸς ἐκτενῶν ὁρίων ἀναλόγως τῆς μεταβολῆς τῆς ἐντάσεως τοῦ ἤχου καὶ συνεπῶς ὁ βαθμὸς τῆς διαμορφώσεως κατὰ τὴν ἐκπομπὴν τοῦ προγράμματος μεταβάλλεται, τὸ δὲ φέρον κῦμα ὑφίσταται ὁλικὴν διαμόρφωσιν μόνον κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν ἐντατικωτέρων ἤχων. Γενικῶς ἡ μέτρησις τοῦ βαθμοῦ τῆς διαμορφώσεως προσκρούει εἰς σοβαρὰς δυσχερείας.

Ἐν τούτοις δύναται νὰ μετρηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει ειδικῶν διατάξεων. Ὑπὸ τῆς «Comité consultatif International Technique des Communications Radioélectriques» (C.C.I.R.) ἡ ἱκανότης πομποῦ ἢ μᾶλλον ἡ ἰσχὺς πομποῦ ἐπὶ κεραίας, ὅταν ἡ ἰσχὺς τοῦ φέροντος κύματος εἶναι P_o, ὁ δὲ βαθμὸς διαμορφώσεως παρίσταται ὑπὸ κλάσματος M, λαμβανομένης ὡς μονάδος βαθμοῦ διαμορφώσεως 100%, καθιερώθη ὅπως καθορίζεται διὰ τῆς σχέσεως

$$P_M = P_o\left(1+\frac{M^2}{2}\right)$$

Οὕτω πομπὸς ἰσχύος 50 KW εἰς τὸ φέρον κῦμα καὶ ὑπὸ βαθμὸν διαμορφώσεως 80% M=0,8 ἰσοδυναμεῖ πρὸς πομπὸν ἰσχύος 66 KW.

Στατιστικὰ δεδομένα τῆς ραδιοφωνίας. Καίτοι ἡ ραδιοφωνία μόλις πρὸ δέκα ἐτῶν ἐτέθη τὸ πρῶτον εἰς πρακτικὴν ἐφαρμογήν, ἐν τούτοις ἡ ἀνάδειξις αὐτῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶναι ἐκπληκτική. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν μήκους κύματος ἄνω τῶν 100 μέτρων τῶν ἐγκατεστημένων ἀνὰ τὴν ὑφήλιον ἀνέρχεται σήμερον εἰς 350 περίπου· ἐκ τούτων δὲ 216 ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ διανομὴ τῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν ἀνὰ τὰ διάφορα κράτη τῆς Εὐρώπης ἔχει ὡς ἑξῆς: Σουηδία 29, Γερμανία 28, Ρωσία 22, Γαλλία 22, Ἀγγλία-Ἰρλανδία 23, Νορβηγία 12, Ἰταλία 9, Πολωνία 8, Αὐστρία 7, Ἑλβετία 5, Ἱσπανία 5, Τσεχοσλοβακία 6, Βέλγιον 5, Φινλανδία 7, Οὑγγαρία 2, Ἐσθονία 2, Δανιμαρκία 2, Γιουγκοσλαβία 3, Τουρκία 2, Ὁλλανδία 2, Ρουμανία 1, Λιθουανία 1.

Ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ραδιοφωνικῶν πομπῶν 4 ἔχουσιν ἰσχὺν ἀπὸ κεραίας ἄνω τῶν 100 KW, 52 ἔχουσιν ἰσχὺν 10 - 60 KW καὶ οἱ ὑπόλοιποι μεταξὺ 0,25—10 KW. Ὁ μεγαλύτερος ραδιοφωνικὸς πομπὸς τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐν γένει τῆς ὑφηλίου, εἶναι ὁ τῆς Βαρσοβίας, οὗτινος ἡ ἰσχὺς ἐπὶ κεραίας ἐν καταστάσει διαμορφώσεως τοῦ φέροντος κύματος ἀνέρχεται περίπου 160 KW. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν 180 ἐργάζονται ὑπὸ μήκη κύματος περιλαμβανόμενα ἐντὸς τῶν ὁρίων 200 - 600 μέτρων, 8 μεταξὺ 600 καὶ 1000 μέτρων καὶ 25 μεταξὺ 1000 καὶ 2000 μ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδρομητῶν ραδιοφωνίας ἀνὰ τὰ διάφορα κράτη ἐκφραζόμενος ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν ἔχει, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρχουσῶν στατιστικῶν, ὡς ἑξῆς: Δανιμαρκία 12%, Σουηδία 10%, Ἀγγλία 10,41 %, Γερμανία 6 %, Αὐστρία 6 %, Φινλανδία 3 %, Τσεχοσλοβακία 2,4 %, Ἑλβετία 2,35 %, Ὁλλανδία 2,1 %, Νορβηγία 2,05 %, Οὑγγαρία 2,46 %, Βέλγιον 2,75 %, Ρουμανία 0,3 %, Πολωνία 1%, Βουλγαρία 0,05%, Γιουγκοσλαβία 0,3%.

Ραδιοφωνία διὰ βραχέων κυμάτων. Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν βραχέων κυμάτων τάξεως μεγέθους 10—100 μέτρων εἰς τὰς ραδιοτηλεγραφικὰς ἐγκαταστάσεις ἤγαγεν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν καὶ εἰς τὰς ραδιοφωνικὰς ἐγκαταστάσεις. Ἡ σπουδὴ τῆς διαδόσεως τῶν βραχέων ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων ἤγαγεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν σπουδαιοτάτης ἰδιότητος αὐτῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ χρησιμοποιήσεως μικρᾶς ἰσχύος ἐν τῷ πομπῷ δύνανται νὰ ὑπερνικηθῶσι μέγισται ἀποστάσεις, διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν ὁποίων ὑπὸ χρησιμοποίησιν μεγάλου μήκους κύματος θ' ἀπῃτεῖτο δεκαπλασία καὶ ἄνω ἰσχὺς ἐν τῷ πομπῷ. Πράγματι δ' ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς ἀκτινοβολίας πομποῦ βραχέων κυμάτων κατεδείχθη ὅτι πέριξ τοῦ πομποῦ ὑφίστανται δύο ζῶναι, καθ' ἃς συναντᾶται ἡ ἀκτινοβολία, ἤτοι δύο ζῶναι ἐν αἷς ἀναφαίνονται σήματα. Ἡ μία ζώνη, μικρᾶς ἀκτῖνος, ἀποτελεῖ τὴν *ἄμεσον ζώνην*, καθ' ἣν ἐπικρατεῖ ἡ *ἄμεσος ἀκτινοβολία* ἢ ἡ *ἄμεσος ἀκτίς*, προερχομένη ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ πομποῦ. Πέραν τῆς ζώνης ταύτης ἐπικρατεῖ ἡ λεγομένη *νεκρὰ ζώνη* ἢ *ζώνη σιγῆς*, ἐν ᾗ δὲν ὑφίσταται ἀκτινοβολία, καὶ ἧς ἡ ἔκτασις εἶναι ἀρκούντως μεγάλη ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ μήκους κύματος καὶ ἄλλων

Digitized by Google

παραγόντων· τέλος, πέραν τῆς ζώνης σιγῆς ὑφίσταται ἑτέρα ζώνη, ἡ καλουμένη *ἔμμεσος ζώνη*, ἐν ᾗ συναντῶμεν ἐκ νέου τὴν ἀκτινοβολίαν, ἥτις ὅμως προέρχεται ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ γένεσις τῆς ἐμμέσου ζώνης ἐξηγεῖται διὰ τῆς παραδοχῆς, τοῦθ' ὅπερ ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι ἡ ἀκτινοβολία τοῦ πομποῦ ἀναχωροῦσα ἐκ τούτου ὑπὸ κλίσιν ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα, εἰσχωρεῖ εἰς τ' ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ὁδεύει εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἐντὸς αὐτῶν ἄνευ αἰσθητῶν ἀπωλειῶν, καὶ ἀκολούθως ὁλικῶς ἀνακλωμένη ἐπανέρχεται πρὸς τὴν Γῆν. Ἐξ ἄλλου ἡ χρησιμοποίησις βραχέος κύματος ἐπιτρέπει τὴν εὐχερῆ κατεύθυνσιν τῆς ἀκτινοβολίας δι' ἀνακλαστικῶν διατάξεων. Τὴν ὡς ἄνω ἰδιότητα, ἣν δεικνύουσι τὰ βραχέα κύματα, χρησιμοποιοῦσι σήμερον πρὸς κατασκευὴν ραδιοφωνικῶν πομπῶν διὰ τὴν ὑπερνίκησιν μεγάλων ἀποστάσεων. Τοιούτους ραδιοφωνικοὺς πομποὺς χρησιμοποιοῦσι σήμερον εὐρύτατα τὰ κράτη τὰ διεξάγοντα ἀποικιακὴν πολιτικὴν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ραδιοφωνικῆς ἐπαφῆς μεταξὺ ἀποικιῶν καὶ μητροπόλεως.

Ραδιοφωνία δι' ὑπερβραχέων κυμάτων. Αἱ σπουδαιότεραι πρακτικαὶ ἐφαρμογαί, αἵτινες ἐπραγματοποιήθησαν ἐκ τῆς συστηματικῆς σπουδῆς τῶν βραχέων κυμάτων, ἤγαγον εἰς τὴν συστηματικὴν σπουδὴν καὶ τῶν ὑπερβραχέων κυμάτων, ἤτοι ἀπὸ 10 μέτρων μέχρι δεκάδων τινῶν ἑκατοστομέτρων. Ἡ ἔρευνα τῶν ὑπερβραχέων κυμάτων, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς, κατέδειξεν ὅτι τὰ ὑπερβραχέα κύματα δὲν συμπεριφέρονται ὡς τὰ βραχέα, καθόσον ἐν αὐτοῖς δὲν συναντῶμεν ἔμμεσον ζώνην ἀκτινοβολίας, ἀλλὰ μόνον τὴν ἄμεσον ζώνην καὶ ὅτι τὰ ὑπερβραχέα κύματα συμπεριφέρονται κατὰ τὴν διάδοσιν αὐτῶν ὡς τὰ φωτεινὰ κύματα. Ἄμεσος συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι ὁ ραδιοφωνικὸς πομπὸς δι' ὑπερβραχέων κυμάτων δὲν δύναται νὰ ληφθῇ πέραν τοῦ ὁρίζοντος, ἕνεκα δὲ τῆς ἰδιότητος ταύτης τῶν ὑπερβραχέων κυμάτων προκύπτει ὅτι ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἀντικαταστήσωσιν ἐν τῇ ραδιοφωνίᾳ τὰ μεσαῖα καὶ μεγάλα κύματα, καθόσον οἱ ραδιοφωνικοὶ πομποὶ ὑπερβραχέων κυμάτων παρουσιάζουσι περιωρισμένην ἐμβέλειαν. Ἐν τούτοις διεπιστώθη τελευταίως ὅτι τὰ ὑπερβραχέα κύματα θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν κατασκευὴν ραδιοφωνικῶν πομπῶν μικρᾶς ἐμβελείας πρὸς ἐξυπηρέτησιν πυκνῶς κατῳκημένων περιοχῶν. Διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς δυνατότητος τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ὑπερβραχέων κυμάτων διὰ τὸν ἄνω σκοπόν, διεξάγονται σήμερον πειραματικαὶ ἔρευναι. Οὕτως ἐν Λονδίνῳ ἡ B. B. C., ἐν συνεργασίᾳ μετὰ Marconi's Wireless Telegraph Co ἔχει ἐγκαταστήσει πειραματικὸν ραδιοφωνικὸν πομπὸν ὑπερβραχέων κυμάτων, ἐργαζόμενον ὑπὸ μήκη κύματος 6—8,5 μέτρων. Διὰ τῶν πειραματικῶν τούτων ἐρευνῶν θέλει ἐξακριβωθῆ ἐὰν πράγματι εἶναι δυνατὸν διὰ πομποῦ ὑπερβραχέων κυμάτων νὰ ἐξυπηρετηθῇ ἡ ραδιοφωνία ἐντὸς μεγάλων πόλεων. Ὡς ἐκ τῆς μὴ ὑπάρξεως εἰς τὰ ὑπερβραχέα κύματα τῆς ἐμμέσου ἀκτῖνος, τὰ πρῶτα πειράματα κατέδειξαν ὅτι πέραν τοῦ ὁρίου λήψεως τῆς ἀμέσου ἀκτῖνος δὲν δύναται νὰ προκληθῇ παρεμβολὴ ὑπὸ ἑτέρου πομποῦ ἐργαζομένου ἐν γειτνιαζούσῃ ζώνῃ κυμάτων ἢ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἀκόμη ζώνῃ. Οὕτω προκύπτει ἡ δυνατότης τῆς ἐγκαταστάσεως πολλῶν πομπῶν ὑπερβραχέων κυμάτων ἀφισταμένων μεταξύ των κατὰ 100 περίπου μίλλια καὶ χρησιμοποιούντων τὸ αὐτὸ μῆκος κύματος. Ἐξ ἄλλου ἡ ἔκτασις τῆς ζώνης μεταξὺ 6—8, 5 μέτρων ἀνέρχεται εἰς 14700 χιλιοκύκλους καὶ εἶναι ἐκτεταμένη δεκαπεντάκις περίπου τῆς ζώνης τῶν μεσαίων κυμάτων 200—545 μέτρων, ἑπομένως δ' ἐν τῇ ζώνῃ 6—8,5 μέτρων δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσι περισσότεραι ραδιοφωνικαὶ ἐκπομπαὶ ἢ ἐν τῇ ζώνῃ τῶν μεσαίων κυμάτων. Ἐπίσης φαίνεται ἐκ τῶν πρώτων πειραμάτων ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν ἀτμοσφαιρικῶν εἶναι μηδαμινὴ εἰς τὰ ὑπερβραχέα κύματα.

Νεωτέρα ἐξέλιξις τῆς ραδιοφωνίας. Ἡ καταπληκτικὴ ἀνάπτυξις, ἣν ἔλαβεν ἡ ραδιοφωνία ἐντὸς τῆς πρώτης δεκαετίας ἀπὸ τῆς πρώτης πρακτικῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῆς προοδευτικῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συνδρομητῶν ραδιοφωνίας εἰς πάντα τὰ πεπολιτισμένα κράτη, ἤγαγεν εἰς τὴν εὐρυτέραν ἀνάπτυξιν τῶν ραδιοφωνικῶν ὀργανισμῶν, εἰς τὴν ἐγκατάστασιν νεωτέρου τύπου καὶ μεγαλυτέρας ἰσχύος ραδιοφωνικῶν πομπῶν καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ραδιοφωνικῶν προγραμμάτων. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε τὰ μέγιστα καὶ ἡ πραγματοποίησις μεγάλων κερδῶν ὑπὸ τῶν ραδιοφωνικῶν ἐπιχειρήσεων. Οὕτως ὁ ἰσολογισμὸς τῆς B. B. C. ἐν Ἀγγλίᾳ, ἥτις ἐκμεταλλεύεται τὴν ραδιοφωνίαν, παρέχει διὰ τὸ ἔτος 1930—1931 τ' ἀκόλουθα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα: Εἰσπράξεις ἐκ συνδρομῶν λίραι Ἀγγλίας 1.812.171, ἐξ ὧν 12 % διετέθησαν δι' ἔξοδα νέων ἐγκαταστάσεων, κατεβλήθη εἰς τὸ ἀγγλικὸν κράτος ποσὸν λιρῶν 511.400 καὶ ἀπέμειναν εἰς τὴν B. B. C. λίραι 1.069 648.

Ἀξιόλογον παράδειγμα ἀναδιοργανώσεως τῆς ραδιοφωνίας παρουσιάζει ἡ Ἀγγλία, ἥτις ἀποτελεῖ ἓν τῶν κρατῶν, ἅτινα διαθέτουσι θαυμαστῆς ὀργανώσεως ραδιοφωνίαν. Τὸ ὅλον ἀγγλικὸν κράτος ἔχει ὑποδιαιρεθῆ εἰς πέντε τομεῖς, ἕκαστος τῶν ὁποίων θὰ ἐξυπηρετῆται ὑπὸ δύο τοπικῶν (regional) ραδιοφωνικῶν πομπῶν. Ἕκαστος δὲ τῶν τοπικῶν ραδιοφωνικῶν πομπῶν ἑκάστου τομέως θὰ ἐκπέμπῃ διάφορον πρόγραμμα καὶ κατὰ τρόπον ὥστε ἡ λῆψις αὐτῶν νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένη ὑπὸ τῶν συνδρομητῶν αὐτοῦ, χωρὶς οἱ τοπικοὶ πομποὶ νὰ προκαλῶσιν ἀμοιβαίας παρεμβολάς. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον δι' ἕκαστον συνδρομητὴν παρουσιάζεται ἡ δυνατότης τῆς λήψεως δύο διαφόρων προγραμμάτων. Ἐκτὸς τῶν τοπικῶν πομπῶν, ὧν ἡ ἰσχὺς δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι 60 Kw, προβλέπονται καὶ ἐθνικοὶ (national) πομποί.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ προγράμματα κατέστησαν πλουσιώτατα, περιέχοντα, πλὴν τῶν μουσικῶν ἐκτελέσεων, διαλέξεις μεγίστου ἐνδιαφέροντος ἐπὶ θεμάτων κοινωνιολογικῶν, οἰκονομικῶν, θρησκευτικῶν, δημοσιονομικῶν, τεχνικῶν, ὑγιεινῆς κλπ., περιλαμβάνουσι διδασκαλίαν ξένων γλωσσῶν, ρεπορτάζ, δελτία χρηματιστηριακά, μετεωρολογικά, δελτία τιμῶν τροφίμων κτλ.

Σημασία τῆς ραδιοφωνίας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων εἶναι αὐτονόητος ἡ συμβολὴ τῆς ραδιοφωνίας διὰ προαγωγὴν ἐν γένει τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Εἰς πάντας τοὺς χρησιμοποιοῦντας σήμερον ραδιοφωνικοὺς δέκτας εἶναι ἐκπληκτικὴ ἡ ἐντύπωσις ἡ προκαλουμένη ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐν λειτουργίᾳ ραδιοφωνικῶν πομπῶν. Διὰ τῆς βαθμιαίας καὶ συνεχοῦς μεταβολῆς τῶν συντονιστικῶν στοιχείων τοῦ ραδιοφωνικοῦ δέκτου ἀνευρίσκομεν μέγα πλῆθος ραδιοφωνικῶν πομπῶν καὶ δύναταί τις καθήμενος ἐν τῷ δωματίῳ αὐτοῦ ν' ἀκούῃ εὐκρινῶς τὰς ἐκπομπὰς τῶν ἀ-ὰ τὰ διάφορα σημεῖα τῆς ὑδρογείου λειτουργούντων ραδιοφωνικῶν πομπῶν. Ὑπὸ πολλῶν δ' ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἐπιτευχθεῖσα πρόοδος ἐν τῷ πολιτισμῷ διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ραδιοφωνίας δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὴν πρόοδον, ἣν ἐπέφερεν ἡ ἀνακάλυψις τῆς τυπογραφίας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Αὐτονόητος ὡσαύτως τυγχάνει ὁ μέγιστος ρόλος, ὃν παίζει καὶ θὰ παίξῃ ἡ ραδιοφωνία διὰ τὴν προαγωγὴν ἐν γένει τῶν λαῶν καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν στενοτέρων φιλικῶν δεσμῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς παρέχεται ἄριστον καὶ εὐχερὲς μέσον τηλεπικοινωνίας καὶ ἀνταλλαγῆς τῶν ἰδεῶν αὐτῶν. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

—**«Ραδιοφωνίας διεθνὴς ἕνωσις»** (Union Internationale de Radiophonie). Ἱδρύθη κατὰ Μάρτιον τοῦ ἔτους 1925 παρὰ τῶν κεντρικῶν ραδιοφωνικῶν ὀργανώσεων τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει ὡς σκοπόν: 1) Τὴν σύστασιν συνδέσμου μεταξὺ τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν καὶ ὑπερευρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν, τῶν ἐκμεταλλευομένων ραδιοφωνικὰς ὑπηρεσίας, οἵτινες ἤθελον προσχωρήσει εἰς τὸ καταστατικὸν τῆς ἑνώσεως. 2) Τὴν προάσπισιν τῶν συμφερόντων τῶν ὡς ἄνω ὀργανισμῶν. 3) Τὴν συγκέντρωσιν πάσης μελέτης ἐπὶ ζητημάτων γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἅτινα προέκυψαν ἢ μέλλουσι νὰ προκύψωσι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ραδιοφωνίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ ὡς ἄνω ἕνωσις συνεργάζεται κυρίως μετὰ τῶν ὑπηρεσιῶν, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὁποίων ὑπάγονται αἱ ραδιοφωνικαὶ ὀργανώσεις, καὶ μετὰ τοῦ ἐν Βέρνῃ γραφείου Διεθνοῦς Τηλεγραφικῆς Ἑνώσεως συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐπισήμων διεθνῶν ραδιοηλεκτρικῶν συνεδρίων. Ἡ ἕνωσις διοικεῖται ὑπὸ συμβουλίου περιλαμβάνοντος ἀνὰ ἕνα ἀντιπρόσωπον δι' ἑκάστην χώραν, ἀποτελοῦσαν μέλος τῆς ἑνώσεως. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ζητημάτων, ὅπερ ἐπορίσθη νὰ συζητηθῇ ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς ἑνώσεως, ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὰ διάφορα κράτη κατανομὴ τῶν κυμάτων ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Οὐασιγκτῶνος χορηγηθείσης ζώνης, δεδομένου ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐδεμία συνεννόησις ὑφίστατο μεταξὺ τῶν ραδιοφωνικῶν ὀργανισμῶν καὶ ἕκαστος τούτων αὐθαιρέτως ἐχρησιμοποίει ἓν οἱονδήποτε κῦμα περιλαμβανόμενον εἰς τὴν ἐν λόγῳ ζώνην, οὕτω δὲ αἱ ἀμοιβαῖαι παρεμβολαὶ καθίστων τὴν ἐξέλιξιν τῆς ραδιοφωνίας ἀνέφικτον. Ἐπὶ πλέον προέκυψαν πλεῖστα ἄλλα προβλήματα, τεχνικῆς καὶ νομικῆς φύσεως, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ συμβούλιον ἠναγκάσθη ἀρχικῶς νὰ συστήσῃ τὰς ἑξῆς ἐπιτροπάς: 1) τὴν τεχνικὴν ἐπιτροπήν, 2) ἐπιτροπὴν ζητημάτων νομικῆς φύσεως, 3) ἐπιτροπὴν ἐπιλύσεως ζητημάτων διεθνοῦς ὀργανώσεως, 4) ἐπιτροπὴν διανοητικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς προσεγγίσεως καὶ 5) ἐπιτροπὴν ἐπιτεύξεως τῆς διὰ τηλεφωνικῶν γραμμῶν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις μεταδόσεως τοπικῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν. Τῷ 1926 ἡ ἕνωσις ἐξέδωκε τὸν πρῶτον πίνακα κατανομῆς τῶν κυμάτων (σχέδιον Γενεύης). Πᾶσαι σχεδὸν αἱ χῶραι ἐδέχθησαν τὴν κατανομὴν καὶ συνεμορφώθησαν πρὸς αὐτήν. Πρὸς τοῦτο οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ ἐφωδιάσθησαν διὰ κυματομέτρου ἀκριβείας, ἵνα παρακολουθῆται ἡ σταθερότης τοῦ κύματος. Ταυτοχρόνως ἱδρύθη ἐν Βρυξέλλαις σταθμὸς παρατηρήσεων, μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐλέγχεται ἡ σταθερότης τοῦ κύματος ὅλων τῶν σταθμῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἀναλόγως δίδονται ὁδηγίαι διὰ τὴν βελτίωσιν ταύτης. Τὸ σχέδιον τῆς Γενεύης ἀνεθεωρήθη εἰς τὰς Βρυξέλλας τῷ 1929. Τὸ σχέδιον τοῦτο υἱοθετήθη ὑπὸ τῶν τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Πράγας κατ' Ἀπρίλιον 1929 καὶ ἐπωνομάσθη «Σχέδιον Πράγας». Ἡ ἐπὶ τῶν νομικῆς φύσεως ζητημάτων ἐπιτροπὴ ἀσχολεῖται κυρίως ἀφ' ἑνὸς μὲ τὰ δικαιώματα τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν των δι' ἐμπορικοὺς σκοπούς, μὲ τὰς παρενοχλήσεις τὰς ὀφειλομένας εἰς τὰς παντοίας ἐφαρμογὰς τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας κλπ., μὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκαταστάσεως κεραίας ἐπὶ ἑνὸς ἀκινήτου κλπ. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς καλλιτεχνικῆς προσεγγίσεως τῶν κρατῶν, πλὴν τῶν ἄλλων ἐπιτυχῶν ἐργασιῶν της, ἃς ἔχει ἤδη ἐπιτελέσει, κατέστρωσε καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἕνωσιν σχέδιον πλῆρες ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν «ἐθνικῶν νυκτῶν» (Nuits nationales). Τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν ταυτόχρονον ραδιοφωνικὴν μεταβίβασιν ἐθνικῆς μουσικῆς τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν μέσῳ πάντων τῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν μελῶν τῆς ἑνώσεως. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ἀνετέθη καὶ ἡ μελέτη τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ραδιοφωνίας ὡς μέσου παροχῆς πρώτων βοηθειῶν ἐκεῖ ὅπου αἱ ὑπάρχουσαι φιλανθρωπικαὶ ὀργανώσεις θὰ ἦσαν ἀνίκανοι νὰ δράσωσι μετὰ τῆς δεούσης ταχύτητος. Πρὸς τοῦτο προέκυψε περίπτωσις συνεργασίας τῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς «Διεθνοῦς Ἑνώσεως Βοηθείας», ἐπισήμου ὀργάνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, καὶ τῶν διαφόρων ἐθνικῶν ὀργανώσεων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς μεταβιβάσεως τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις μέσῳ τηλεφωνικῶν γραμμῶν προσέκρουσεν εἰς σοβαρωτάτας δυσχερείας. Ἕδρα τῆς «Διεθνοῦς Ἑνώσεως τῆς Ραδιοφωνίας», γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Διεθνὲς Γραφεῖον Ραδιοφωνίας», εἶναι ἡ Γενεύη. Τὸ γραφεῖον τοῦτο εἶναι τὸ ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῆς ἑνώσεως καὶ ἐπιμελεῖται τῶν τῆς ὀργανώσεως τῶν συνεδρίων καὶ συνελεύσεων αὐτῆς, τῆς καταστρώσεως τῶν προμελετῶν, τῆς συγκεντρώσεως πάσης πληροφορίας σχετικῆς πρὸς τὴν ραδιοφωνίαν, τῆς παροχῆς πάσης πληροφορίας πρὸς τὰ μέλη τῆς ἑνώσεως καὶ τῆς ἱδρύσεως βιβλιοθήκης ραδιοφωνικῶν ἔργων. Σ. Ι. Ε.

ραδιόφωνον (τό). Οὕτω καλεῖται δέκτης χρησιμοποιούμενος πρὸς λῆψιν τῶν ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν. Τὰ ραδιόφωνα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θεωρίαν τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν, εἶναι ἐντελῶς ὅμοια πρὸς τοὺς δέκτας λήψεως *ἀσυρμάτου τηλεγραφίας* (βλ. λ.). Τὰ ραδιόφωνα λειτουργοῦσιν εἴτε διὰ συνήθους *ἀνοικτῆς κεραίας*, εἴτε διὰ *πλαισίου*, περιλαμβάνουσι δὲ τὰ συντονιστικὰ ὄργανα, ἤτοι αὐτεπαγωγὰς καὶ πυκνωτὰς καταλλήλως συνδεδεμένα, πρὸς συντονισμὸν των πρὸς τὰ διάφορα μήκη κύματος τῶν διαφόρων ραδιοφωνικῶν πομπῶν. Πρὸς τούτοις, τὰ ραδιόφωνα περιλαμβάνουσιν ἐνισχυτὰς ὑψηλῆς καὶ χαμηλῆς συχνότητος διὰ πολλῶν βαθμίδων, πραγματοποιουμένων διὰ ἠλεκτρονικῶν σωλήνων μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων ἠλεκτροδίων ἢ καὶ περισσοτέρων ἔτι, συζευγνυμένων μεταξύ των δι' εἰδικοῦ τύπου κυκλωμάτων. Τὰ ραδιόφωνα μετὰ ἠλεκτρονικῶν σωλήνων διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἀπαιτοῦσι δύο πηγὰς ρεύματος: μίαν χαμηλήν, τάσεως 2—6 βόλτ, ἥτις δύναται νὰ εἶναι συνεχοῦς ἢ ἐναλλασσομένου ρεύματος, καὶ ἑτέραν 100—300 βόλτ συνεχοῦς ρεύματος. Ἐνίοτε ἀπαιτεῖται καὶ μικρὰ πολωτικὴ στήλη, μέχρι 16 βόλτ, διὰ τὴν πόλωσιν τοῦ πλέγματος τῶν λυχνιῶν. Εἰς τὰ ἀρχικῶς ἐμφανισθέντα ραδιόφωνα ἡ τε χαμηλὴ καὶ ὑψηλὴ τάσις παρείχετο ἐκ συστοιχιῶν συσσωρευτῶν ἢ ξηρῶν στοιχείων. Ἐν τούτοις, σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ χρησιμοποίησις συστοιχιῶν ξηρῶν στοιχείων ἢ συσσωρευτῶν ἀποτελεῖ μειονέκτημα, λόγῳ τῆς ἀπαιτουμένης ἐπιμελοῦς συντηρήσεως αὐτῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἰς τὰ σύγχρονα ραδιόφωνα ἀντικατεστάθησαν αἱ συστοιχίαι διὰ τοῦ ρεύματος τῆς πόλεως, ὅπερ παρέχει τήν τε χαμηλὴν καὶ ὑψηλὴν τάσιν. Ἐὰν τὸ δίκτυον τῆς πόλεως εἶναι ἐναλλασσομένου ρεύματος, τότε ἡ χαμηλὴ τάσις παρέχεται ὑπὸ μορφὴν ἐναλλασσομένου ρεύματος, χρησιμοποιοῦνται δὲ τότε ἐν τῷ ραδιοφώνῳ εἰδικοῦ τύπου λυχνίαι ἐμμέσου πυρακτώσεως τοῦ νήματος αὐτῶν, ἐνῷ ἡ ὑψηλὴ τάσις μετατρέπεται μέσῳ ἀνορθωτικῆς λυχνίας εἰς συνεχῆ, ἥτις καὶ τροφοδοτεῖ τὸ ραδιόφωνον.

Τὰ ραδιόφωνα συνδυάζονται πρὸς μεγάφωνα, ὅπερ ἀποτελεῖ ἀκουστικὴν διάταξιν, ἥτις ἀναπαράγει ἐν τῷ τόπῳ τῆς λήψεως τοὺς ἤχους. Μεγαφώνων ὑφίστανται σήμερον πολυάριθμοι τύποι, ἔχουσι δὲ ταῦτα τελειοποιηθῆ μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε νὰ ἀποδίδωσι πιστότατα ἐν τῷ τόπῳ τῆς λήψεως τοὺς ἤχους τοὺς παραγομένους ἐν τῷ στούντιο τοῦ σταθμοῦ ἐκπομπῆς πρὸ τοῦ μικροφώνου.

Διαγράμματα ραδιοφώνων. Κατωτέρω παραθέτομεν διαγράμματά τινα τοῦ τρόπου τῆς συγκροτήσεως ραδιοφωνικῶν δεκτῶν, κάτωθεν δὲ τῶν διαγραμμάτων παρέχονται ἐνδείξεις τῶν διαφόρων ἐξαρτημάτων μετὰ τῶν μεγεθῶν αὐτῶν.

Digitized by Google

Ραδιόφωνον διὰ κρυσταλλικοῦ φωρατοῦ. Ἐν τῷ σχ. 1 δεικνύεται τὸ διάγραμμα συνδεσμολογίας τοῦ ἁπλουστάτου τύπου ραδιοφωνικοῦ δέκτου, ἐν ᾧ χρησιμοποιεῖται ὡς φωρατὴς κρυσταλλικὸς φωρα-

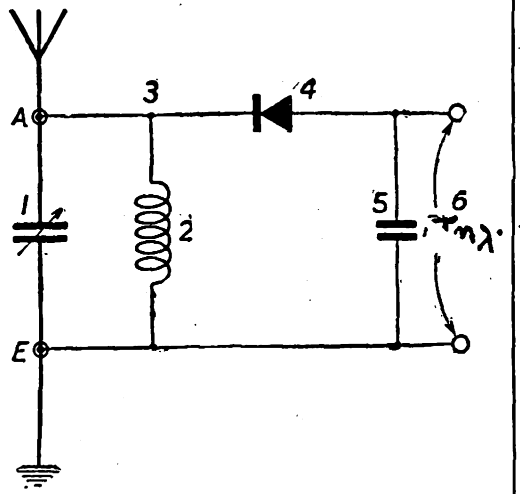

Σχ. 1. *Ραδιόφωνον διὰ κρυσταλλικοῦ φωρατοῦ.*

[A=ἀκροδέκτης πρὸς σύνδεσιν τῆς κεραίας E=ἀκροδέκτης πρὸς σύνδεσιν τῆς λήψεως Γῆς, (1) πυκνωτὴς μεταβλητῆς χωρητικότητος μετὰ βερνιέρου 0,0005 mfd· (2) πηνίον αὐτεπαγωγῆς 48, 115, 140, 320 ... microhenries ἀναλόγως τοῦ μήκους κύματος· (3) ἁπλῆ βάσις πηνίου· (4) κρυσταλλικὸς φωρατὴς (γαληνίτης ἢ ἄλλη ἀνάλογος οὐσία)· (5) μόνιμος πυκνωτὴς 0,001 mfd· (6) ἀκροδέκται ἀκουστικῶν μεγάλης ἀντιστάσεως. Διὰ τὴν λῆψιν κυμάτων ἀπὸ 245—600 μέτρ. τὸ πηνίον 2 δέον νὰ ἔχῃ τιμὴν αὐτεπαγωγῆς 48 microhenries, ἐνῷ διὰ τὴν λῆψιν κυμάτων 1000—2000 μέτρ. τὸ πηνίον δέον νὰ ἔχῃ αὐτεπαγωγὴν 1020 microhenries.]

τὴς ἄνευ ἐνισχυτικῶν διατάξεων. Ὁ ραδιοφωνικὸς οὗτος δέκτης ἐπιτρέπει τὴν λῆψιν δι' ἀκουστικῶν, εἶναι ἁπλούστατος κατὰ τὸν χειρισμὸν καὶ παρέχει λίαν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Λόγῳ τῆς μὴ χρησιμοποιήσεως ἐν αὐτῷ ἠλεκτρονικῶν σωλήνων, δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη συστοιχιῶν ὑψηλῆς

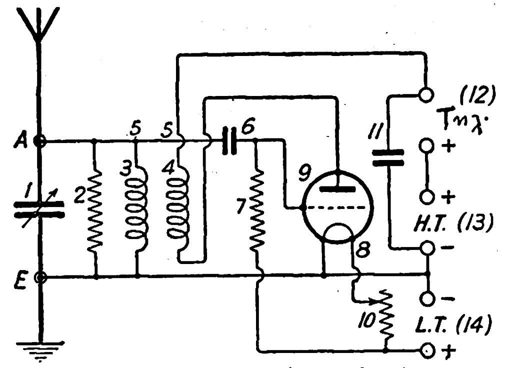

Σχ. 2 *Ραδιόφωνον διὰ μιᾶς λυχνίας.*

[A=ἀκροδέκτης κεραίας E=ἀκροδέκτης λήψεως Γῆς, (1) πυκνωτὴς μεταβλητῆς χωρητικότητος μετὰ βερνιέρου, (2) μεταβλητὴ ἀντίστασις 500000 ohm, (3) πηνίον 48 microhenries, (4) πηνίον 115 microhenries, (5) ἁπλαῖ βάσεις πηνίων πρὸς στήριξιν τῶν ἀνωτέρω πηνίων, (6) μόνιμος πυκνωτὴς 0,00025 mfd, (7) ἀντίστασις 2 meghorns, (8) βάσις λυχνίας, (9) λυχνία γενικῆς χρήσεως, (10) ρυθμιστικὴ ἀντίστασις πυρακτώσεως νήματος λυχνίας, (11) μόνιμος πυκνωτὴς 0,001 mfd, (12) ζεύγη ἀκουστικῶν μεγάλης ἀντιστάσεως, HT13 συστοιχία ὑψηλῆς τάσεως 60—120 volt ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιουμένης λυχνίας, LT14 συστοιχία χαμηλῆς τάσεως ἀναλόγως τῆς χρησιμοποιουμένης λυχνίας.]

καὶ χαμηλῆς τάσεως, ἡ δὲ δαπάνη συγκροτήσεως τοῦ δέκτου εἶναι λίαν μικρά.

Ραδιόφωνον διὰ μιᾶς λυχνίας. Τὸ σχ. 2 παριστᾷ τὸ διάγραμμα συνδεσμολογίας ραδιοφώνου δι' ἑνὸς ἠλεκτρονικοῦ σωλῆνος ἤ, ὡς συνήθως λέ-

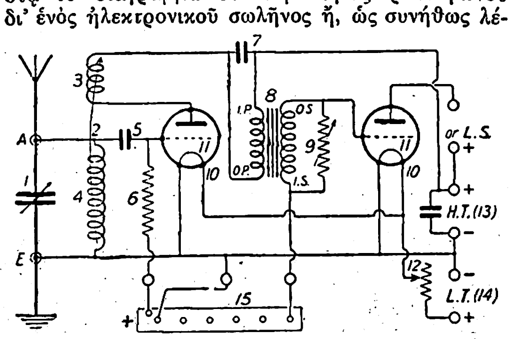

Σχ. 3. *Ραδιόφωνον διὰ δύο λυχνιῶν.*

[A=ἀκροδέκτης κεραίας, E=ἀκροδέκτης λήψεως Γῆς, (1) πυκνωτὴς μεταβλητῆς χωρητικότητος μετὰ βερνιέρου 0,0005 mfd, (2) διπλῆ βάσις πηνίων, (3) πηνίον 48 microhenries, (4) πηνίον 115 microhenries, (5) μόνιμος πυκνωτὴς 0,00025 mfd, (6) ἀντίστασις 2 meghorns, (7) μόνιμος πυκνωτὴς 0,0005 mfd, (8) Μετατροπεὺς 3 : 1, (9) μεταβλητὴ ἀντίστασις 500000 ohm, (10) δύο βάσεις λυχνιῶν, (11) δύο λυχνίαι γενικῆς χρήσεως, (12) ρυθμιστικὴ ἀντίστασις πυρακτώσεως λυχνιῶν, HT 13 συστοιχία ὑψηλῆς τάσεως 120 Βὸλτ μὲ ἐνδιαμέσους λήψεις, LT 14 συστοιχία χαμηλῆς τάσεως 2 ἢ 4 ἢ 6 βὸλτ ἀναλόγως τοῦ τύπου τῶν χρησιμοποιουμένων λυχνιῶν, (15) πολωτικὴ στήλη πλέγματος λυχνιῶν 16 Volt μὲ ἐνδιαμέσους λήψεις, LS μεγάφωνον.]

γομεν, διὰ μιᾶς λυχνίας. Καὶ ὁ δέκτης οὗτος λειτουργεῖ δι' ἀκουστικῶν.

Ραδιόφωνον διὰ δύο λυχνιῶν. Τὸ σχ. 3 δεικνύει τὸ διάγραμμα συνδεσμολογίας ραδιοφώνων διὰ δύο λυχνιῶν, ἐπιτρέπον λῆψιν ἐπὶ μεγαφώνου.

Ραδιόφωνον διὰ τριῶν λυχνιῶν. Τὸ σχ. 4 δεικνύει τὸ διάγραμμα συνδεσμολογίας ραδιοφώνου

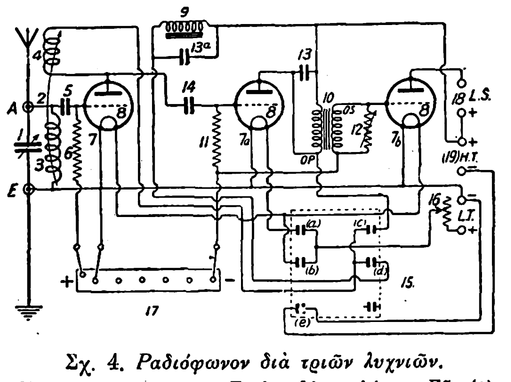

Σχ. 4. *Ραδιόφωνον διὰ τριῶν λυχνιῶν.*

[A=ἀκροδέκτης κεραίας, E=ἀκροδέκτης λήψεως Γῆς. (1) πυκνωτὴς μεταβλητῆς χωρητικότητος μετὰ βερνιέρου 0,0005 mfd, (2) διπλῆ βάσις πηνίων, (3 καὶ 4) πηνία αὐτεπαγωγῆς, ὧν ἡ αὐτεπαγωγὴ ἐκλέγεται ἀναλόγως τῆς κλίμακος μηκῶν κύματος μεταξὺ 48, 115, 140, 320 κλπ. microhenries τοῦ δέκτου, (5) μόνιμος πυκνωτὴς 0,00025 mfd, (6) ἀντίστασις 2 meghorns, (7) βάσεις λυχνιῶν, (8) λυχνίαι γενικῆς χρήσεως· ἡ τελευταία δύναται νὰ εἶναι λυχνία ἰσχύος, (9) πηνίον ἀντιδράσεως διὰ χαμηλὴν συχνότητα, (10) μετατροπεὺς χαμηλῆς συχνότητος 3 : 1, (11) ἀντίστασις 0,5 meghorns, (12) ἀντίστασις μεταβλητὴ 500000 ohm, (13 καὶ 13α) μόνιμοι πυκνωταὶ 0,0005 mfd, (14) μόνιμος πυκνωτὴς 0,1 mfd, (15) πολλαπλοῦς τρίοδος διακόπτης, (16) ρυθμιστικὴ ἀντίστασις πυρακτώσεως, (17) πολωτικὴ στήλη πλέγματος 16 Volt μετὰ ἐνδιαμεσων λήψεων, 18 LS μεγάφωνον, 19 HT συστοιχία ὑψηλῆς τάσεως 120 Βὸλτ μετ' ἐνδιαμέσων λήψεων, 20 LT συστοιχία χαμηλῆς τάσεως 2 ἢ 4 ἢ 6 βὸλτ ἀναλόγως τοῦ τύπου τῶν χρησιμοποιουμένων λυχνιῶν.]

διὰ τριῶν λυχνιῶν, ἐπιτρέποντος λῆψιν ἐπὶ μεγαφώνου.

Ραδιόφωνον διὰ τεσσάρων λυχνιῶν. Τὸ σχ. 5 δεικνύει τὸ διάγραμμα συνδεσμολογίας ραδιοφώνου διὰ τεσσάρων λυχνιῶν, ὅπερ ἐπιτρέπει λῆψιν ἐπὶ

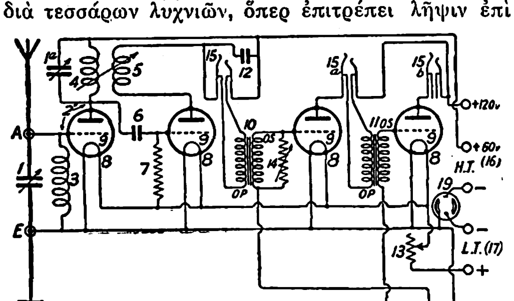

Σχ. 5. *Ραδιόφωνον διὰ τεσσάρων λυχνιῶν.*

[(1) 2 πυκνωταὶ μεταβλητῆς χωρητικότητος μετὰ βερνιέρου 0,0005 mfd, (2) τριπλῆ βάσις πηνίων, (3), (4), (5) πηνία αὐτεπαγωγῆς ἀπὸ 16 μέχρι 9300 microhenries ἀναλόγως τοῦ μήκους κύματος, (6) μόνιμος πυκνωτὴς 0,00025 mfd, (7) ἀντίστασις 2 meghorns, (8) 4 βάσεις λυχνιῶν, (9) 4 λυχνίαι, ἡ πρώτη δι' ἐνίσχυσιν ὑψηλῆς συχνότητος, ἡ δευτέρα ὡς φωρατής, ἡ τρίτη καὶ τετάρτη δι' ἐνίσχυσιν χαμηλῆς συχνότητος, (10) μετατροπεὺς 2,7 : 1, (11) μετατροπεὺς 4 : 1, (12) μόνιμος πυκνωτὴς 0,0005 mfd, (13) ρυθμιστικὴ ἀντίστασις πυρακτώσεως λυχνιῶν, (14) μεταβλητὴ ἀντίστασις 500.000 ohms, (15) τρεῖς τηλεφωνικοὶ διακόπται (jacks), (16) HT συστοιχία ὑψηλῆς τάσεως 120 Βὸλτ μετὰ ἐνδιαμέσων λήψεων, (17) LT συστοιχία χαμηλῆς τάσεως 2 ἢ 4 ἢ 6 βὸλτ ἀναλόγως τοῦ τύπου τῶν χρησιμοποιουμένων λυχνιῶν, (18) πολωτικὴ στήλη 9 βὸλτ μετ' ἐνδιαμέσων λήψεων, (19) γενικὸς διακόπτης, L.S μεγάφωνον. Τὸ μεγάφωνον συνδεόμενον εἰς 15 ἐπιτρέπει λῆψιν διὰ δύο λυχνιῶν, εἰς 15α λῆψιν διὰ τριῶν καὶ εἰς 15β λῆψιν διὰ τεσσάρων λυχνιῶν.]

μεγαφώνου. Χαρακτηριστικὸν τοῦ δίσκου τούτου εἶναι ὅτι παρουσιάζει τὴν εὐχέρειαν τῆς χρησιμοποιήσεως κατὰ βούλησιν δύο, τριῶν ἢ τεσσάρων λυχνιῶν.

Ραδιόφωνον δι' ἑπτὰ λυχνιῶν. Τὸ σχ. 6 δεικνύει

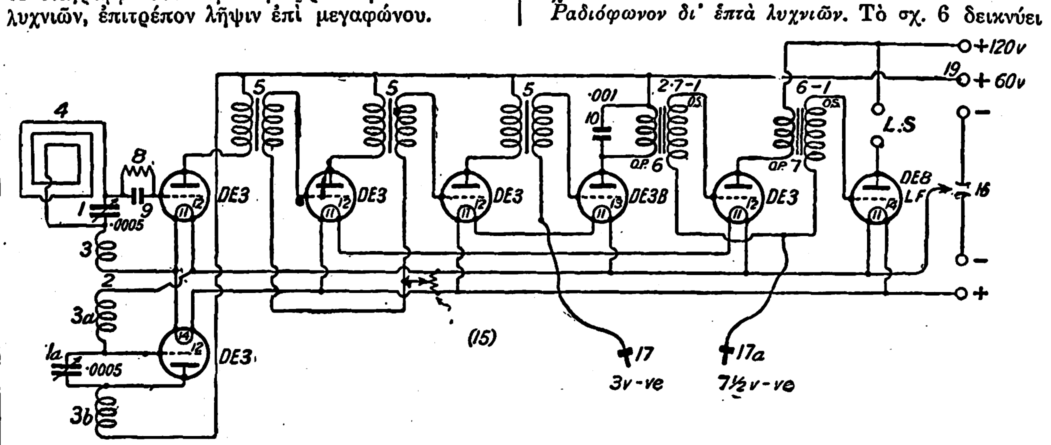

Σχ. 6. *Ραδιόφωνον ὑπερετερόδυνον δι' ἑπτὰ λυχνιῶν.*

[(1), (1α) πυκνωταὶ μεταβλητῆς χωρητικότητος μετὰ βερνιέρου 0,0005 mfd, (2) τριπλῆ βάσις πηνίων, (3) (3α) (3β) πηνία αὐτεπαγωγῆς. Διὰ μήκη κύματος 250—550 μέτρ. αἱ αὐτεπαγωγαὶ τῶν πηνίων ἔχουσιν ὡς ἑξῆς: (3) 48 microhenries, (3α) (3β) 140 microhenries, καὶ διὰ μήκη κύματος 1000—2000 μετρ. (3) 48 microhenries (3α) (3β) 1470 microhenries, (4) πλαίσια μετὰ δύο περιελίξεων, ὧν μία μετὰ τοῦ πυκνωτοῦ (1) συντονίζεται εἰς μήκη κύματος 250—550 μέτρ., ἡ δ' ἑτέρα εἰς μήκη κύματος 1000—2000 μέτρ, (5) τρεῖς μετατροπεῖς ἐνδιαμέσου συχνότητος, (6) μετατροπεῖς χαμηλῆς συχνότητος 2,7 : 1, (7) Μετατροπεὺς χαμηλῆς συχνότητος 6 : 1, (8) ἀντίστασις 2 meghorns, (9) μόνιμος πυκνωτὴς 0,00025 mfd, (10) μόνιμος πυκνωτὴς 0,001 mfd, (11) 7 βάσεις λυχνιῶν, (12) πέντε λυχνίαι γενικῆς χρήσεως, (13) λυχνία φωρατὴς ἐν συνδεσμολογίᾳ ἄνευ ἀντιστάσεως ἐν τῷ πλέγματι, (14) λυχνία ἰσχύος, (15) πολωσιόμετρον, (16) γενικὸς διακόπτης, (17) (17α) λήψεις ἐκ τῆς πολωτικῆς στήλης, (18) LT συστοιχία χαμηλῆς τάσεως 6 Βὸλτ (ἢ 2 ἢ 4 Βὸλτ ἀναλόγως τοῦ τύπου τῶν χρησιμοποιουμένων λυχνιῶν), (19) HT συστοιχία ὑψηλῆς τάσεως 120 Βὸλτ μετὰ ἐνδιαμέσων λήψεων, καὶ στήλη πολωτικὴ 6 Βὸλτ μετ' ἐνδιαμέσων λήψεων, LS μεγάφωνον.]

τὸ διάγραμμα συνδεσμολογίας ραδιοφώνου ἑπτὰ λυχνιῶν τύπου ὑπερετεροδύνου, ἱκανοῦ διὰ λῆψιν ἐπὶ πλαισίου καὶ μεγαφώνου. Ἐν τῷ διαγράμματι ἡ πρώτη τῶν λυχνιῶν χρησιμεύει ὡς ἑτερόδυνον διὰ τὴν παραγωγὴν τοπικῶν ταλαντώσεων, ἡ δευτέρα ὡς φωρατής, ἡ τρίτη καὶ τετάρτη παρέχουσι δύο βαθμίδας συνεχίσεως ἐνδιαμέσου συχνότητος, ἡ πέμπτη χρησιμεύει ὡς φωρατὴς καὶ ἡ ἕκτη καὶ ἑβδόμη δι' ἐνίσχυσιν χαμηλῆς συχνότητος. Ἡ ρύθμισις τῆς συσκευῆς γίνεται διὰ ρυθμίσεως τῶν δύο πυκνωτῶν (1) καὶ (1α), ἐκ τῆς ἀμοιβαίας θέσεως τῶν πηνίων (3) καὶ (3α) καὶ ἐκ τῆς ρυθμίσεως τοῦ ποσενσιομέτρου. Ἐν τῷ σχ. 6 αἱ ἓξ πρῶται λυχνίαι ἀπαιτοῦσι διὰ τὴν πυράκτωσιν ἑκάστη 3 βόλτ, ἡ δὲ ἑβδόμη 6 βόλτ. Ὡς ἐκ τούτου χρησιμοποιοῦμεν συστοιχίαν χαμηλῆς τάσεως 6 βόλτ, αἱ δὲ λυχνίαι τῶν 3 βόλτ συνδέονται ἀνὰ δύο ἐν σειρᾷ. Ἡ αὐτὴ διάταξις χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ λυχνίας ἄλλου τύπου, ἀρκεῖ ἐλαφρῶς νὰ μεταβληθῇ τὸ κύκλωμα μόνον τῆς πυρακτώσεως.

Συσκευαὶ παροχῆς ὑψηλῆς τάσεως ἐκ τοῦ δικτύου τῆς πόλεως. Διὰ τὴν ὑψηλὴν τάσιν, πρὸς ἀποφυγὴν χρησιμοποιήσεως συστοιχιῶν ὑψηλῆς τάσεως, γίνεται χρῆσις τοῦ ρεύματος τῆς πόλεως, ὅτε ὅμως παρεμβάλλονται μεταξὺ ραδιοφώνου καὶ πηγῆς εἰδικαὶ συσκευαί. Τὸ σχ. 7 δεικνύει διά-

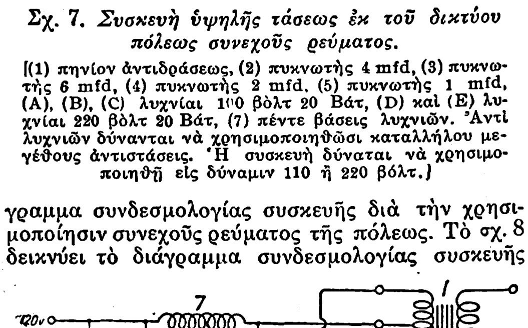

Σχ. 7. *Συσκευὴ ὑψηλῆς τάσεως ἐκ τοῦ δικτύου πόλεως συνεχοῦς ρεύματος.*

[(1) πηνίον ἀντιδράσεως, (2) πυκνωτὴς 4 mfd, (3) πυκνωτὴς 6 mfd, (4) πυκνωτὴς 2 mfd, (5) πυκνωτὴς 1 mfd, (A), (B), (C) λυχνίαι 100 βὸλτ 20 Βάτ, (D) καὶ (E) λυχνίαι 220 βὸλτ 20 Βάτ, (7) πέντε βάσεις λυχνιῶν. Ἀντὶ λυχνιῶν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι καταλλήλου μεγέθους ἀντιστάσεις. Ἡ συσκευὴ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς δύναμιν 110 ἢ 220 βόλτ.]

γραμμα συνδεσμολογίας συσκευῆς διὰ τὴν χρησιμοποίησιν συνεχοῦς ρεύματος τῆς πόλεως. Τὸ σχ. 8 δεικνύει τὸ διάγραμμα συνδεσμολογίας συσκευῆς

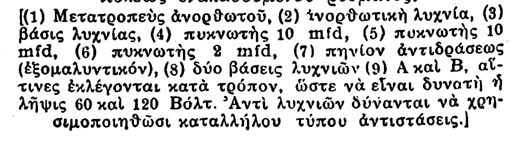

Σχ. 8. *Συσκευὴ ὑψηλῆς τάσεως ἐκ τοῦ δικτύου πόλεως ἐναλασσομένου ρεύματος.*

[(1) Μετατροπεὺς ἀνορθωτοῦ, (2) ἀνορθωτικὴ λυχνία, (3) βάσις λυχνίας, (4) πυκνωτὴς 10 mfd, (5) πυκνωτὴς 10 mfd, (6) πυκνωτὴς 2 mfd, (7) πηνίον ἀντιδράσεως (ἐξομαλυντικόν), (8) δύο βάσεις λυχνιῶν (9) A καὶ B, αἵτινες ἐκλέγονται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ λῆψις 60 καὶ 120 Βόλτ. Ἀντὶ λυχνιῶν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι καταλλήλου τύπου ἀντιστάσεις.]

Digitized by Google

παροχῆς ὑψηλῆς τάσεως μέσῳ τοῦ δικτύου τῆς πόλεως ἐναλλασσομένου ρεύματος.

Νεωτέρα ἐξέλιξις τῶν ραδιοφωνικῶν δεκτῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἐξέλιξις τῶν ραδιοφωνικῶν δεκτῶν συνίσταται εἰς τὸ ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦνται πλέον στῆλαι ἐν αὐτοῖς. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια ἡ ἀπαιτουμένη διά τε τὴν χαμηλὴν καὶ τὴν ὑψηλὴν τάσιν παρέχεται ἐκ τοῦ δικτύου τῆς πόλεως συνεχοῦς ἢ ἐναλλασσομένου ρεύματος. Ἐπιπροσθέτως τὰ νεώτερα ραδιόφωνα εἶναι συνδεδυασμένα πρὸς γραμμόφωνον εἰς τρόπον, ὥστε ἐν τῷ αὐτῷ σώματι νὰ παρουσιάζεται ἡ δυνατότης, εἴτε τῆς διεξαγωγῆς ραδιοφωνικῆς λήψεως εἴτε τῆς ἀκροάσεως μουσικῆς ἐπὶ πλακῶν γραμμοφώνου, τοῦ γραμμοφώνου ἀποδίδοντος μέσῳ τοῦ μεγαφώνου τῆς συσκευῆς. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ράδιτς, *Παῦλος*. Κροάτης πολιτικός, ἀνεψιὸς τοῦ *Στεφάνου* (1880—1928). Ἐσπούδασεν ἐμπορικὰ καὶ ἦτο κατ' ἀρχὰς τραπεζίτης ἐν Ζάγρεμπ. Βραδύτερον, ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, διετέλεσεν ὀπαδὸς τοῦ θείου του εἰς τὸ κόμμα τῶν Κροατῶν χωρικῶν, διευθύνων αὐτὸ καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκεῖνος εὑρίσκετο ἐν τῇ φυλακῇ. Ἔσχε τὴν αὐτὴν ἣν καὶ ὁ θεῖός του τύχην, φονευθεὶς ἐν τῇ Σκουψίνᾳ. Τ. Β.

— **ράδιτς, *Στέφανος*.** Κροάτης πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Τρεμπάργεβο τῆς Κροατίας (1871—1928). Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του ἐφοίτησεν εἰς λύκειόν τι τῆς Ζάγρεμπ καὶ μετὰ ταῦτα ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἐν Πράγᾳ. Ἡ ζωηρὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐθνικιστικὴ ἐν Κροατίᾳ κίνησις, ἡ ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ 1840, ἀφ' ὅτου ὁμὰς Κροατῶν πατριωτῶν, ἀντιδρῶσα εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς Οὐγγαρίας ὅπως ἀφομοιώσῃ γλωσσικῶς τὰς ὑπ' αὐτὴν σλαυϊκὰς χώρας, εἰργάζετο διὰ τὴν δημιουργίαν κοινῆς τῶν χωρῶν τούτων σλαυϊκῆς γλώσσης, καὶ αἱ συχναὶ ἐν τῇ πατρίδι του ταραχαὶ καὶ ἐξεγέρσεις κατὰ τῆς δυαδικῆς μοναρχίας ἔσχον σημαντικὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν καὶ τὸν ἔταξαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν πανσλαυϊστῶν. Τῷ 1895 κατεδικάσθη εἰς ἓξ μηνῶν φυλάκισιν, διότι κατεβίβασε μίαν οὐγγρικὴν σημαίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεσκέπτετο τὴν κροατικὴν πρωτεύουσαν. Βραδύτερον ἠκολούθησε πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐν Παρισίοις (1897—1899), περιῆλθε τὴν Ρωσίαν καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ζάγρεμπ ἐγένετο συνεργάτης τῆς ἐφημερίδος «Hrovatsko Misao», ἐργαζόμενος διὰ τὴν πανσλαυϊστικὴν ἰδέαν, ἐνῷ συγχρόνως ἠσχολεῖτο καὶ εἰς διαφόρους μελέτας καὶ συγγραφὰς πολιτικὰς καὶ κοινωνιολογικάς. Τῷ 1904, ὅτε νέαι κινήσεις ἐτάρασσον τὴν Κροατίαν, ἵδρυσε τὸ δημοκρατικὸν κόμμα τῶν Κροατῶν χωρικῶν μὲ τάσεις φεδεραλιστικάς, ἀφοσιωθεὶς ἔκτοτε εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῶν χωρικῶν τῆς πατρίδος του, μὲ δημοσιογραφικὸν ὄργανον τὴν ἐφημερίδα «Slobodni Dom». Τῷ 1910 ὁ Ράδιτς ἦτο ἰσχυρὸς πολιτικὸς ἐν Οὐγγαρίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1912, καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ 1914, μετὰ τὸν φόνον τοῦ Σεραγέβου, αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς Κροατίας καὶ τῆς οὐγγρικῆς κυβερνήσεως ἐξετραχύνθησαν εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε οἱ Κροᾶται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἐχθροὶ τῆς Οὐγγαρίας. Ἡ ἔκβασις τοῦ μεγάλου πολέμου ὑπῆρξεν εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς Κροάτας. Οὕτω, τῷ 1916 ἡ ἐν Λονδίνῳ νοτιοσλαυϊκὴ ἐπιτροπὴ ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Κροατίας, τῷ δὲ 1918 τὸ ἐθνικὸν συμβούλιον ἐπραγματοποίησε τὴν ἕνωσίν της μετὰ τῆς Σερβίας. Εἰς τὸ ἡνωμένον βασίλειον τῶν Νοτιοσλαύων τὸ κόμμα τοῦ Ράδιτς, κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920, διέθετε 50 βουλευτὰς εἰς τὴν Σκουψίναν. Ἀλλ' ἡ διὰ τοῦ νέου Συντάγματος τοῦ 1921 ὑπερίσχυσις τῶν συγκεντρωτικῶν τάσεων τῶν Σέρβων καὶ ἡ κατάργησις τοῦ μπάνου τῆς Κροατίας ἠνάγκασαν τὸν Ράδιτς νὰ ἀπόσχῃ τῶν ἐργασιῶν τῆς Σκουψίνας. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαρτίου τοῦ 1923 ἡ δύναμίς του εἰς τὴν Σκουψίναν ηὐξήθη εἰς 70 ἕδρας. Ἡ διάστασίς του πρὸς τὸν Πάσιτς ἐξηκολούθει. Τὰ σχέδιά του περὶ ἱδρύσεως ὁμοσπόνδου νοτιοσλαυϊκοῦ κράτους δὲν εὕρισκον γόνιμον ἔδαφος εἰς τὸ νέον βασίλειον. Τὸν Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔφυγεν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ παρέμεινε κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Λονδίνῳ, ἔπειτα δὲ ἐν Μόσχᾳ καὶ Βιέννῃ, ἐπιζητῶν νὰ ἑλκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῶν ἀγώνων του. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (1924), ἐλθὼν εἰς συνεννόησιν μὲ τὰ ἀντιπολιτευτικὰ κόμματα, συνέπραξε μετ' αὐτῶν καὶ παρουσίασεν ἰσχυρὸν ὄγκον ἀντιπολιτεύσεως πέντε κομμάτων καὶ τότε μόνον συνέστησεν εἰς τοὺς βουλευτάς του νὰ μετέχωσι τῶν ἐργασιῶν τῆς Σκουψίνας. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε προσχωρήσει εἰς τὴν Διεθνῆ τῶν χωρικῶν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Σερβίαν ἐπανέλαβε τοὺς ἀγῶνάς του καὶ ἠνάγκασεν εἰς παραίτησιν τὴν κυβέρνησιν Δαβίδοβιτς. Ἀλλ' ἡ νέα ὑπὸ τοὺς Πάσιτς - Πριμπίτσεβιτς κυβέρνησις, παρὰ τὴν μικρὰν σχετικῶς πλειοψηφίαν της, ἤσκησε λίαν ἀντιδραστικὴν καὶ ὑπερβαλλόντως συγκεντρωτικὴν πολιτικήν, στραφεῖσα κυρίως κατὰ τῶν Κροατῶν, τὸ κόμμα τῶν ὁποίων προσεπάθει νὰ ἐκμηδενίσῃ. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1925 προέβη εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ κόμματος τῶν Κροατῶν χωρικῶν καὶ τὴν παῦσιν τοῦ δημοσιογραφικοῦ του ὀργάνου, ἐνέκλεισε δὲ εἰς τὰς φυλακὰς τὸν Ράδιτς, μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἡ δρᾶσίς του εἶναι ἐπαναστατικὴ καὶ διαλυτικὴ τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Ράδιτς διηύθυνεν ἐκ τῶν φυλακῶν τὸ κόμμα του, ὅπερ εἶχε μετονομάσει εἰς «Λέσχην τῶν Κροατῶν χωρικῶν», ἐξέδωκε νέον πρόγραμμα καὶ συνέπραξε μετὰ τῶν Δαβίδοβιτς, Τρούμπιτς καὶ τῶν Μουσουλμάνων. Κατ' αὐτὰς ἐκέρδισεν 67 ἕδρας, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἐδήλωσεν ἀμέσως ὅτι θὰ προβῇ εἰς τὴν ἀκύρωσιν 58 κροατικῶν βουλευτικῶν ἑδρῶν. Πρὸ τῆς τοιαύτης πείσμονος στάσεως τῆς κυβερνήσεως, ὁ ἀνεψιός του Παῦλος ἐξέδωκεν, ἐξ ὀνόματος τοῦ κόμματος τῶν Κροατῶν, προκήρυξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐδήλου ὅτι ἀναγνωρίζει τὸ Σύνταγμα τοῦ Βίντοφ - Ντὰν καὶ τὴν δυναστείαν καὶ ὅτι παραιτεῖται τῆς μέχρι σήμερον κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἀντιπολιτεύσεώς του. Μετὰ τοῦτο ἐπῆλθε συνδιαλλαγὴ μεταξὺ τοῦ Ράδιτς καὶ Πάσιτς καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ράδιτς εἰσήρχετο εἰς τὴν κυβέρνησιν ὡς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ἀλλὰ τῷ 1926 ἀπεσύρθη καὶ πάλιν. Ἡ διαδεχθεῖσα τὸν Πάσιτς κυβέρνησις τοῦ Οὐζούνοβιτς προσέλαβε καὶ μέλη τοῦ κόμματος τῶν Κροατῶν χωρικῶν, τὸν Μάϊον ὅμως τοῦ 1927 ἐπῆλθε ρῆξις μεταξὺ τοῦ Ράδιτς καὶ τῶν ριζοσπαστικῶν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅτε ἡ κυβέρνησις Βουκίτσεβιτς συνέπραξε μετὰ τῶν λοιπῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὁ Ράδιτς ὠργάνωσε μετὰ τοῦ Πριμπίτσεβιτς τὴν ἀντιπολίτευσιν τῶν «Πρέτσανι», τέως ὑπηκόων τῆς Αὐστροουγγαρίας. Ἡ δρᾶσις τῆς ἀντιπολιτεύσεως ταύτης κατὰ τοῦ συγκεντρωτικοῦ καθεστῶτος τοῦ Βελιγραδίου προσέλαβεν ἐξαιρετικὴν ὀξύτητα καὶ κατέληξεν εἰς τὸ ἐν τῇ Σκουψίνᾳ ἐπεισόδιον τοῦ Ἰουνίου 1928, καθ' ὃ ὑπὸ τοῦ Μαυροβουνίου βουλευτοῦ Ράσιτς, πυροβολήσαντος κατὰ τῆς ὁμάδος τῶν Κροατῶν, ἐφονεύθη ὁ Παῦλος Ράδιτς καὶ ἐτραυματίσθη ὁ Στέφανος Ράδιτς, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου ὑπέκυψεν εἰς τὸ τραῦμά του. Κατόπιν τούτου ὁ βασιλεὺς τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐκήρυξε δικτατωρίαν. Ὁ Ράδιτς μεταξὺ ἄλλων ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀνθρωπισμός, φιλελευθερισμὸς καὶ σοσιαλισμὸς» (1890), «Σύγχρονος Κροατία» (1900), «Σλαυϊκὴ πολιτικὴ τῆς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας» (1902), «Σέρβοι καὶ Κροᾶται» (1902). Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν μεγάλων πατριωτῶν τῆς Κροατίας, δι' ὅλης τῆς ζωῆς του ἐργασθεὶς διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του, μολονότι εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ του τούτου δὲν εἶχε σαφῶς καθωρισμένην γραμμήν, πολλαὶ δ' ἐνέργειαί του παρουσιάζουσιν ἀπροσδοκήτους ἀντιθέσεις. Τ. Β.

Ραδοβίζι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 202, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Στριγιανέτσι*, 289. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Παρ' αὐτὸ κεῖται ἡ ἱστορικὴ μονὴ Διχούνης, εἰς τὴν ὁποίαν συνεκεντρώθησαν κατὰ τὸ 1611 οἱ ἐπαναστάται ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Τρίκκης Διονύσιον τὸν Σκυλόσοφον πρὸς κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἠπείρου. Χ. Ι. Σ.

— **Ραδοβίζι(ον)** *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τοῦ νομοῦ Ἄρτης, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Βάλτου καὶ Τζουμέρκων καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀχελῴου. Τὸ ἔδαφός της εἶναι ἄγονον, ὀρεινὸν καὶ ἀραιότατα κατῳκημένον. Ἀπετέλει ἄλλοτε δύο δήμους, τὸν *Ἡρακλείας* καὶ *Τετραφυλίας*, περιλαμβάνει δὲ τὰ ἑξῆς χωρία καὶ συνοικισμούς: *Δημαριό*, *Χόσανα*, *Ἐπάνω Πέτα* (νῦν *Πέτρα*), *Τσερκίστα*, *Λιβίτσικο* (νῦν *Ζυγός*), *Μαρκινιάδα*, *Μηλάτες* (παρὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἡ μονὴ Μηλατῶν), *Ρεκίστιανα*, *Κλίτσοβο* (νῦν *Κλειδί*), *Σκουλικαριά*, *Μπλανκοβίτσα* (νῦν *Διάσελο*), *Δόσης*, *Προσήλια* (παρὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἡ μονὴ *Ροβελίστης*), *Βελεντσικόν*, *Καλεντίνη*, *Διχομοίρι*, *Ξηρόκαμπος*, *Ριτσανά*, ὑπαγόμενα εἰς τὸν τέως δῆμον Ἡρακλείας, ὡς καὶ τὰ *Καταβόθρα*, *Βρατσίστα* (*Καστανιᾶς*), *Σικλίστα*, *Μελιανά*, *Βριστινίτσα* (*Πηγαὶ*) (παρὰ τὴν ὁποίαν κεῖται καὶ ἡ ἱστορικὴ μονὴ *Σέλτσου*), *Σουμέρου* (*Μεσόπυργος*), *Μισοῦντα* καὶ *Μπότση* (*Μεγαλόχαρη*), ὑπαγόμενα εἰς τὸν τέως δῆμον Τετραφυλίας. Τὸ Ραδοβίζι περιλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν Δρυοπίδα, εἰς σιγίλλιον δὲ τοῦ 1371 ἀναφέρεται ὅτι ἀπετέλει ἐπισκοπὴν ὑπαγομένην εἰς τὴν μητρόπολιν Λαρίσης, διατηρηθεῖσαν μέχρι τοῦ 1830. Μέχρι τοῦ 1870 οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἐξηκολούθουν νὰ ὑπάγωνται εἰς τὴν μητρόπολιν Λαρίσης ἐκκλησιαστικῶς, ἀργότερον ὅμως ὑπήχθησαν εἰς τὴν μητρόπολιν Ἄρτης. Ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ραδοβίζι φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ Βελεντσικό, ὅπου ὑπάρχουν καὶ ἐρείπια ἐκκλησίας Δεσποτικὸ καλούμενα. Χ. Ι. Σ.

Ραδοβίστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ροδιανὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

— **Ραδοβίστα** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σερβικῆς Μακεδονίας (βλ. λ. *Ραντοβίστα*).

Ραδοβίστι(ον) *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ροδιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ροδοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἄλλοτε καλουμένου ἐπίσης καὶ *Κρυφοῦ*.

Ράδοβον *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Χαρωπὸ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. —2) *Ἄνω Ράδοβον* καὶ *Κάτω Ράδοβον*. Δύο χωρία τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας, μετονομασθέντα εἰς *Κορυφὴ Ἄνω* καὶ *Κάτω* — (βλ. λ.).

Ραδοβοῦς *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λαμπρινὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Ραδομίρ. Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας (βλ. λ. *Γαβριὴλ ὁ Ρωμανός*).

Ραδομὶρ *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Βουλγαρίας τοῦ νομοῦ Κιουστενδήλ, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος παρὰ τὸν Στρυμόνα, 40 χλμ. νοτιοδυτικῶς τῆς Σόφιας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σόφιας—Κιουστενδήλ. Κάτ. 5.895. Τὸ ὄνομα πιθανῶς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ραδομίρ, υἱοῦ τοῦ τσάρου Σαμουήλ. Τ. Β.

— **Ραδομὶρ** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀσβεσταριὸ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ράδον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Διδύμων τῆς ἐπαρχίας Σπετσῶν καὶ Ἑρμιονίδος τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 98. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Περδικόβρυση* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. —3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ζυγοῦ (Ζυγοβιστίου) τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 189. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

Ραδόνι (*Μάλι-ἴ-Ραδομὶτ*) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἀλβανίας ἐν τῇ Βορείῳ Ἠπείρῳ, ὑψούμενον ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Ἄψου καὶ μεταξὺ τῆς ἐπαρχίας Κολωνίας καὶ τῆς κωμοπόλεως Φράσσαρη. Ἔχει διεύθυνσιν ἐκ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ. καὶ μέγιστον ὕψος 1.650 μ. Ι. Σ. Σ.

ραδόνιον (τό), ἢ ***νιτὸν*** *[Χημ.]*. Ἐκλήθη οὕτω τὸ διὰ μεταστοιχειώσεως τοῦ ραδίου προκῦπτον ἀέριον ραδιενεργὸν στοιχεῖον. Σ. Γ.

Ράδος. —1) ***Κωνσταντῖνος.*** Ἠπειρώτης ἀγωνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1785. Ἐσπούδασεν ἐν ταῖς ἀκμαζούσαις τότε σχολαῖς τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἶτα ἐν Πίζῃ τῆς Τοσκάνης καὶ ἐμυήθη εἰς τὸν καρβοναρισμόν, ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Τῷ 1821 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τῶν Στύρων τῆς Εὐβοίας, πολεμῶν κατὰ τοῦ Ὀμέρμπεη καὶ Γιουσοὺφ ἀγᾶ, ἀλλ' ἡττήθη. Τῷ 1825 διωρίσθη, πρὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ, διοικητής, εἶτα δ' ἀπεστάλη ἀνὰ τὰς νήσους πρὸς φορολογίαν ὡς μέλος ἐπιτροπῆς. Ἐπὶ Καποδιστρίου διωρίσθη διοικητὴς Ναυπλίου καὶ εἶτα ἔκτακτος ἐπίτροπος Ἀργολίδος καὶ βραδύτερον ἐπίτροπος ἐν τῇ Δ. Στερεᾷ Ἑλλάδι, ὅτε καὶ ἐξελέγη ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν πληρεξούσιος δὶς εἰς τὰς ἐν Ἄργει συνελεύσεις. Δολοφονηθέντος τοῦ Κυβερνήτου τῷ 1831, ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 1865 ἔχων μικρὰν σύνταξιν β' τάξεως ἀγωνιστοῦ, ἣν μόλις τῷ 1871 ἔλαβεν ἡ σύζυγός του.

— 2) ***Κωνσταντῖνος.*** Ἱστορικὸς καὶ λογοτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1862 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1931. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις, ὁπόθεν ἐπιστρέψας ἐδημοσιογράφει ἀπὸ τοῦ 1888 μέχρι τοῦ 1891, ὅτε ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Α. Φιλαδελφέως καὶ Ἑλλήνων φοιτητῶν εἰς Ρουμανίαν. Ἐκεῖ μείνας ἐγένετο ἀρχισυντάκτης τῆς «Πατρίδος» καὶ διευθυντὴς τῶν «Συλλόγων» τοῦ Βουκουρεστίου. Τῆς «Πατρίδος» περιελθούσης εἰς τὸν καὶ νῦν ἰδιοκτήτην αὐτῆς ἐν Ἀθήναις Σ. Μ. Σῖμον, ὁ Ράδος κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ καθηγητὴς τῆς ναυτικῆς σχολῆς τῶν δοκίμων μέχρι τοῦ 1917, ὅτε προήχθη εἰς καθηγητὴν τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Παραιτηθεὶς τῷ 1923 ἰδιώτευε διατρίβων περὶ τὴν συγγραφὴν μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ὁ Ράδος ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ἑλληνικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας καὶ πρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ θανάτου του. Συνέγραψε: «Γενικὴ ἱστορία τοῦ ναυτικοῦ» (Ἀθῆναι 1896). «Τὰ καταδρομικὰ τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869» (Ἀθῆναι 1896), «Ναυτικὴ τακτικὴ τῶν ἀρχαίων» (ἐκ χειρογράφου τῆς Ἀμβροσιανῆς βιβλιοθήκης 1898), «Ἱστορία τῶν συγχρόνων πολεμικῶν στόλων (Ἀθῆναι 1901), «La marine Grecque pendant la guerre de l'Indépendance» (Ἀθῆναι 1907), «La bataille de Salamine» (Ἀθῆναι 1913). Μετέφρασεν ἐπίσης τοῦ Jurien de la Gravière τὴν «Ἱστορίαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων Ἀγῶνος» (Ἀθῆναι 1894) καὶ ἔγραψεν ὡραιότατα ναυτικὰ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα. Τ. Ε. Ε.

Ραδοσίνιστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μέγαρον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Digitized by Google

Ραδοσλάβωφ, ***Βασίλειος.*** Βούλγαρος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Λόβετς τῆς Βουλγαρίας τῷ 1854. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του διετέλεσε διδάσκαλος ἐπὶ τετραετίαν, ὑπηρέτησεν ἐπὶ διετίαν ὡ. γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου τῆς γενετείρας, μεθ' ὃ ἠκολούθησε νομικὰς σπουδὰς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης καὶ εἶτα τῆς Ἀϊδελβέργης, οὗτινος καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ (1882). Ἐπανελθὼν εἰς Βουλγαρίαν διετέλεσεν ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ βραδύτερον δικαστικός. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ὡς φιλελεύθερος, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Γ' ἐθνικὴν συνέλευσιν, γενόμενος τὸ πρῶτον ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης (1884—1886) πρωθυπουργοῦντος τοῦ Π. Καραβέλωφ. Ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ παραιτηθέντος ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου 1886 διορισθείσης τριμελοῦς ἀνθηγεμονίας (Σταμπούλωφ - Καραβέλωφ - Μουτκούρωφ) διωρίσθη πρωθυπουργός, ἀλλ' ἐλθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν Σταμπούλωφ ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἐν τῇ βουλῇ ἀντιπολιτεύσεως, ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ κόμματος τῶν παλαιοφιλελευθέρων. Τῷ 1889, ἕνεκα ὑβριστικοῦ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου ἄρθρου του, κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς ἔτους κάθειρξιν. Κατεπολέμησε τὴν πολιτικὴν τοῦ Σταμπούλωφ καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς πτῶσιν αὐτοῦ τῷ 1894, συμπράξας μετὰ τοῦ Στοΐλωφ, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Παιδείας, μὴ κατορθώσας ὅμως νὰ σχηματίσῃ αὐτὸς κυβέρνησιν ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ μετὰ τοῦ κόμματός του ἐξήσκησεν ἐν τῇ βουλῇ τὴν κατὰ τῆς κυβερνήσεως Στοΐλωφ νόμιμον ἀντιπολίτευσιν, ζητῶν ἐφαρμογὴν τοῦ Συντάγματος καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν ῥωσοφοβίαν του. Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1899 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν τῇ διαδεξαμένῃ τὸν μειοψηφήσαντα ἐν ταῖς βουλευτικαῖς ἐκλογαῖς Στοΐλωφ κυβερνήσει ὑπὸ τὸν Γκραίκωφ, ὅπερ διετήρησε καὶ ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Ἰβάντσωφ, μέχρι Δεκεμβρίου 1900, ὁπότε ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ρ. Πετρώφ, καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς διαδόχου κυβερνήσεως Καραβέλωφ-Ντάνεφ, ἐπὶ παραβάσει τοῦ Συντάγματος, εἰς ὀκταετῆ φυλάκισιν καὶ στέρησιν τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων (1901), ἀμνηστευθεὶς μετὰ διετίαν. Ἔκτοτε, ἐπὶ ἔτη, ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν δυσμενείας τοῦ Φερδινάνδου, διετέλεσε μακρὰν τῆς ἀρχῆς, καίπερ ἀρχηγὸς ἰσχυροῦ ἐν τῇ χώρᾳ κόμματος. Μετὰ τὴν δυσμενῆ διὰ τοὺς Βουλγάρους συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου (28 Ἰουνίου 1913), δι' ἧς ἐξεμηδενίσθησαν αἱ κατακτητικαὶ αὐτῶν βλέψεις ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, διανεμηθείσης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, πλὴν μικροῦ τμήματος περιελθόντος εἰς τὴν Βουλγαρίαν, συνδιηλλάγη πρὸς τὸν βασιλέα καὶ διωρίσθη πρωθυπουργός. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἔχων μεγάλην πλειοψηφίαν ἐν τῇ ἐκλεγείσῃ βουλῇ, ἀπέκρουσε τὰς εὐμενεῖς τῆς Συνεννοήσεως προτάσεις πρὸς τὴν Βουλγαρίαν περὶ συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1915, ψήφῳ τῆς βουλῆς καὶ συγκαταθέσει τοῦ βασιλέως, συνεμάχησε μετὰ τῆς Γερμανίας, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ περιέλθῃ ἡ σερβικὴ Μακεδονία εἰς τὴν Βουλγαρίαν καί, ἐν περιπτώσει συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρουμανίας ὑπὲρ τῆς Συνεννοήσεως, ἡ Δοβρουτσὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία. Ὁ πόλεμος ὅμως, παρὰ τὴν πίστιν τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν νίκην τῆς Γερμανίας, ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν ἀντιπάλων καί, καταρρεύσαντος πρώτου, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1918, τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικοῦ μετώπου καὶ γενομένης ἀνακωχῆς, ἔφυγεν εἰς Γερμανίαν, εἰσαχθεὶς εἰς δίκην ὑπὸ τοῦ Σταμπολίισκι καὶ καταδικασθεὶς ἐρήμην εἰς ἰσόβια δεσμά, στέρησιν τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων καὶ πρόστιμον, ἅτε ἀποδοθέντος εἰς αὐτόν, ὡς ὀργάνου τοῦ φιλοδόξου γερμανοφίλου βασιλέως του, τῆς ὑπὲρ τῆς Γερμανίας συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον τῆς Βουλγαρίας, τῆς καταστροφῆς αὐτῆς καὶ τῆς καταβαραθρώσεως τῶν βουλγαρικῶν ἰδεωδῶν, διὰ τῆς ἐπακολουθησάσης κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1919 συνθήκης τοῦ Νεϊγύ. Κατὰ τὴν ὑπερορίαν του ἔζησεν ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ μαρασμοῦ, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα. Κ. Μ. Α.—Τ. Β.

—Ραδοσλάβωφ, ***Μπογκομίλ.*** Βούλγαρος μηχανικὸς καὶ μεταλλειολόγος, γεννηθεὶς ἐν Τυρνόβῳ τῷ 1881. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Σόφιᾳ καὶ ἐν τῇ μεταλλειολογικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Φράϊμπεργκ (Γερμανία) καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους καὶ διετέλεσε μηχανικὸς τοπογράφος, μηχανικὸς ἐκμεταλλεύσεως τῶν κρατικῶν ἀνθρακωρυχείων τοῦ Πέρνικ, ὑδραυλικὸς μηχανικός, ἐπιθεωρητὴς μεταλλείων καὶ τέλος διευθυντὴς τοῦ τμήματος μεταλλείων τοῦ ὑπουργείου τοῦ Ἐμπορίου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπηρέτησεν εἰς τὸ μακεδονικὸν μέτωπον ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν τὰ σημαντικώτερα εἶναι: «Ἡ μεταλλειολογία ἐν Βουλγαρίᾳ, ἡ παρελθοῦσα καὶ παροῦσα κατάστασίς της καὶ τὰ ἐνδεικνυόμενα πρὸς ἀνάπτυξίν της μέσα» (1913), «Τὰ μεταλλεῖα τοῦ Πέρνικ» (1918), «Ἡ μεταλλειολογία τῆς Βουλγαρίας» (1918), «Τὰ ὀρυχεῖα, λατομεῖα καὶ μεταλλικαὶ πηγαὶ τοῦ διαμερίσματος τῆς Σόφιας» (1918), βραβευθὲν ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς ἀκαδημίας ἐπιστημῶν, «Τὰ ὀρυχεῖα, λατομεῖα καὶ μεταλλικαὶ πηγαὶ ἐν Βουλγαρίᾳ» (1921), «Ὁ ῥόλος καὶ ἡ σημασία τῆς μεταλλειολογίας διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀνάπτυξιν» (1922), «Φυσικοὶ θησαυροὶ τῆς Βουλγαρίας» (1922), «Ἡ μεταλλευτικὴ βιομηχανία ἐν Βουλγαρίᾳ» (1922) κλπ. Η. Π. Γ.

Ράδου, ***Μιχέα (Ράδουλ Μιχαήλ).*** Ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας δὶς ἡγεμονεύσας (α' 1610—1616 καὶ β' 1619—1623), τεσσαρακοστὸς δεύτερος ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἡγεμονίας. Ἀνῆκεν εἰς εὐγενῆ οἰκογένειαν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον ἐπὶ κεφαλῆς Τούρκων καὶ ἐντοπίων στρατιωτῶν, καταπολεμήσας τὸν πράγματα αὐτῷ παρέχοντα Μπατὼρ Γάμπωρ. Ἐπήνεγκεν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν ἔν τε τῇ πρωτευούσῃ Τυργοβιστίῳ καὶ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ, ἀλλὰ προεκάλεσε συνωμοσίαν καὶ μικροῦ δεῖν ἔπιπτε θῦμα. Ἦρξε μέχρι τοῦ 1616 ἥσυχος καὶ εἶτα παραιτηθεὶς ἔδωκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του Ἀλέξανδρον Δ', αὐτὸς δὲ διορισθεὶς ἡγεμὼν Μολδαβίας (1616—1619) καὶ παθὼν ὀφθαλμίαν ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁπόθεν θεραπευθεὶς ἐπέστρεψεν ὡς ἡγεμὼν Βλαχίας τὸ δεύτερον. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1623. Τ. Ε. Ε.

Ραδούνιστα *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρυόβρυση* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

ράζαβο (τὸ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐρίανθος ὁ ῥαβέννειος.* Δ. Ν. Π.

ραζάδο (τό). δημώδ. ναυτ., ὅρος τοῦ Ἀγῶνος σημαίνων πλοῖον κατάφρακτον, τοῦ ὁποίου ἀφῃρέθησαν τὰ ἐπὶ τοῦ κυρίως καταστρώματος πυροβόλα, διατηρηθέντων μόνον τῶν ἐν τοῖς πυροβολείοις τοιούτων (ἐκ τοῦ γαλλ. vaisseau rasé). Σ. Ε. Λ.

ραζακί, ἢ ***ροζακί*** (τὸ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ καρποῦ ποικιλίας τινὸς τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος* (Vitis vinifera) καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ποικιλίας τῆς ἀμπέλου. Δ. Ν. Π.

Ραζαλέγκτι (Rasalegti) *[Ἀστρον.]* βλ. *Ρὰς Ἀλγκέθι.*

Ραζαμπὲν (Rasaben) *[Ἀστρον.].* Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς ἀστέρος γ *Δράκοντος* (βλ. λ.). Ὁ ἀστὴρ οὗτος ἀποτελεῖ διπλοῦν σύστημα, τοῦ ὁποίου τὰ δύο μέλη εἶναι μεγέθους 2, 4 καὶ 12ου, φέρεται δὲ ἐνιαχοῦ ὡς *Ραστ̃αμπὰν* (Rastaban) ἢ *Ἐταμὶν* (Etamin). Σ. Π.

Ραζᾶτα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 189, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Προκοπᾶτα,* 202. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ραζάτης. Ὁ ἄλλως καὶ *Ραζάστης,* ἢ *Ρυζάτης* ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων καλούμενος, ὑπὸ δὲ τῶν ἀνατολικῶν *Ροζ μπεχὰν* ἢ *Ρουκ-βεχάν.* Πέρσης στρατηγὸς ἐπὶ Χοσρόου Β (590—628), ὅστις ἐφημίζετο διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 626 ἀπεστάλη μετὰ ἰσχυροῦ σώματος κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ὅστις, μετὰ τὴν εἰς Ἀρμενίαν ἐπιδρομήν του, κατήρχετο πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν παρὰ τὴν Νινευΐ (νῦν Μοσούλη), συναφθείσης δὲ μάχης, οἱ Πέρσαι ὑπέστησαν δεινὴν ἧτταν, ὁ δὲ Ραζάτης ἐφονεύθη (βλ. καὶ λ. *Ἡράκλειος* τ., ΙΒ' σ. 372 γ κἑξ.). Ν. ΚΛΣ

Ράζγκραντ *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βουλγαρίας τοῦ νομοῦ Ρουστσουκίου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπέλι-Λόμ, 53,5 χλμ. νοτιοανατολικῶς τοῦ Ρουστσουκίου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ρουστσουκίου—Βάρνης. Κάτ. 15.523. Εἶναι γεωργικὸν κέντρον μὲ ζωηρὸν ἐμπόριον σίτου, ὀρνίθων, ᾠῶν καὶ ξυλείας. Τ. Β.

Ραζέλος, ***Γεώργιος.*** Μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Οἰτύλῳ τῷ 1861. Περατώσας τῷ 1879 τὰς ἐν τῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ σπουδάς του, μετέβη κατόπιν εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπὶ ἑπταετίαν παρηκολούθησεν εἰς τὸ «Conservatoire d'Arts et Metiers» μαθήματα μηχανικῆς, βιομηχανικῆς χημείας, ἠλεκτρισμοῦ ἐφηρμοσμένου ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ βιομηχανικῆς οἰκονομίας. Εἰργάσθη εἰς τὰ γραφεῖα μελετῶν καὶ σχεδιων τῶν σιδηροδρόμων Paris—Lyon—Mediterranée εἰς τὸ μηχανουργεῖον κατασκευῆς μηχανῶν «Weyer et Richemond» καὶ εἰς τὰ ἐργοστάσια «Anciens Établissements Caïl». Τῷ 1897 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ μηχανουργικοῦ καὶ μηχανολογικοῦ ἐργοστασίου τοῦ πολυτεχνείου Ἀθηνῶν, ἐδίδαξε δὲ μηχανουργικὰς σχεδιάσεις καὶ μηχανικὴν τεχνολογίαν. Πλεῖσται ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταστάσεις ἀλευρομύλων, ἐλαιουργείων, ἐργοστασίων ζυμαρικῶν κτλ. ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει ἰδικῶν του μελετῶν καὶ σχεδίων. Ἵδρυσε τὴν μηχανουργικὴν σχολὴν ἐν τῇ βιομηχανικῇ Ἀκαδημίᾳ, εἰς ἣν ἐδίδαξε μηχανικὴν ἐπί τινα ἔτη. Κατήρτισε τὴν μελέτην καὶ τὸ σχέδιον τῆς διατάξεως τῆς ἐν Καλλιθέᾳ ἀνεγερθείσης Σιβιτανιδείου σχολῆς. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Δ. Σ.

— Ραζέλος, ***Λεωνίδας*** Λογοτέχνης καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς ὑπηρεσίας δασῶν, γεννηθεὶς τῷ 1874 ἐν Θεσσαλονίκῃ Τῷ 1904 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Μιλτιάδου τὸ πολιτικὸν ἡμερήσιον φύλλον «Ἐλεύθερος τύπος», μετὰ τὴν διακοπὴν δὲ τούτου ὁμώνυμον ἑβδομαδιαῖον, φιλολογικὸν καὶ πολιτικόν. Ἔκτοτε συνειργάσθη ἀραιῶς εἰς τὴν «Ἀλεξανδρινὴν τέχνην», τὴν «Νέαν Ἑστίαν» καὶ ἄλλα περιοδικά, ἐξέδωκε δὲ μέχρι τοῦδε τὰ ἑξῆς κατὰ σειρὰν βιβλία, πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις: «Κανάρης» τοῦ Β. Οὑγκὼ (1907, ἐκτυπωθὲν καὶ διανεμηθὲν χάριν τῆς ἱδρύσεως λαχείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου ὑπὸ τοῦ κράτους), Βερανζέρου «Ποιήματα» (1911), «Θρῦλοι: Γοργόνα καὶ Καβαλλάρης» ἐπικολυρικὸν (1914), «Ὁ Κουρσάρος» τοῦ Βύρωνος (1923), «Ἀχιλλεὺς» (1925), ἔπος μὲ ὑπόθεσιν τὸν ἔρωτα τῆς Πολυξένης, κόρης τοῦ Πριάμου, καὶ Ἀχιλλέως, «Κατακλυσμὸς καὶ ἄλλα διηγήματα» (1932) κλπ. Ἐκ τῶν ἔργων του ὁ «Ἀχιλλεὺς» μετεφράσθη γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ A. R. d'Yvermont. Τ. Α.

— Ραζέλος, ***Παῦλος.*** Ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς, γεννηθεὶς ἐν Οἰτύλῳ τῷ 1857. Εἷς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀξιωματικῶν τῆς χωροφυλακῆς τῆς ἐποχῆς του, ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1895 ἐπολιτεύετο ἐκλεγόμενος βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος. Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον 1917—1920 διετέλεσεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος, καταδιωχθεὶς καὶ φυλακισθεὶς ἐπὶ μακρόν, ὁπότε, συνεπείᾳ τῶν κακουχιῶν τούτων, ὑπέστη σοβαρὰν πάθησιν τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἀνεκλήθη τῷ 1920 εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν καὶ προήχθη εἰς ὑποστράτηγον. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1922 καὶ ἀπέθανε τῷ 1929. Ν. Θ. Κ.

Ραζενὶκ *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Χαράδρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Ραζῆ Ἐμίν· βλ. λ. *Ἐμὶν* Ραζῆ.

Ραζηκότσικας. Οἰκογένεια ἐκ Κεφαλληνίας, κλάδος τῆς οἰκογενείας τῶν Ραζῆ (βλ. λ. *Ραζῆς*).

Ραζῆ - Κότσικας, Ἀθανάσιος. Ἐγεννήθη τῷ 1798. Ἦτο υἱὸς τοῦ *Ἀναστασίου Ραζῆ.* Νεαρώτατος ἀνεδείχθη ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του γενικὸς αὐτῶν ἀρχηγός. Διιδὼν τὴν στρατηγικὴν σημασίαν τοῦ Μεσολογγίου, ἔσπευσε νὰ τὸ ὀχυρώσῃ. Ἡ ὀχύρωσις αὕτη, συντελεσθεῖσα ἀπὸ 1ης Μαΐου μέχρι 1ης Αὐγούστου 1821, ἦτο ἡ χρησιμεύσασα διὰ τὴν πρώτην τοῦ Μεσολογγίου πολιορκίαν. Δια-

Ἀθανάσιος Ραζῆ-Κότσικας.

φωνήσας πρὸς τὸν Μαυροκορδᾶτον σχετικῶς μὲ τὸ σκόπιμον τῆς ἐν Μεσολογγίῳ ἀμύνης, ἀντέδρασεν εἰς τὴν πρόσκλησιν ὅπως σπεύσουν οἱ Μεσολογγῖται εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Πέτα ὑποχωροῦντος στρατοῦ του. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη ὑπῆρξε σωτήριος διὰ τὸν ἐν γένει Ἀγῶνα. Διότι, ἀφ' ἑνὸς μὲν κατώρθωσε τὴν 20ὴν Ἰουλίου 1822 νὰ ἀποκρούσῃ, ἀμυνόμενος τῆς νησῖδος τοῦ Βασιλαδίου, τὴν ἐπιχειρηθεῖσαν ἀπόβασιν ὑπὸ τοῦ συνηνωμένου στόλου Κωνσταντινουπόλεως, Αἰγύπτου καὶ Ἀλγερίου, τῆς ὁποίας ἄμεσος συνέπεια θὰ ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ Μεσολογγίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι εὑρέθησαν Μεσολογγῖται, μὴ ὑποστάντες τὴν τύχην τῶν ὑπὸ τὸν Μαυροκορδᾶτον σωμάτων, ἕτοιμοι καὶ μὲ ἀκέραιον ἠθικὸν ὅπως ἀμυνθοῦν τῆς πατρίδος των εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πρώτης πολιορκίας καὶ ἀποκρούσουν,

Digitized by Google

αὐτοῦ πρωτοστατοῦντος, πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς συνθηκολόγησιν. Τὸ ὅτι ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου, ἀποστείλας δελεαστικὰς ἐπιστολὰς εἰς τὸν Πετρόμπεην, Θ. Κολοκοτρώνην καὶ Γ. Σισίνην, ἐπροτίμησε νὰ ἀποστείλῃ τοιαύτην μόνον εἰς αὐτὸν ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων Στερεοελλαδιτῶν, εἶναι ἀρκοῦσα ἔνδειξις, ἐκτὸς ἄλλων τεκμηρίων, τῆς περιωπῆς καὶ τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας προσέφερε κατὰ τὰς δύο πρώτας πολιορκίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν ἀνεδείχθη ἀληθὴς ἥρως, ὑπεραμυνθεὶς τῶν ἐπικινδυνωδεστέρων προμαχώνων (Μεγάλης Ντάπιας καὶ Τερίμπιλε) καὶ λαβὼν μέρος εἰς ὅλας τὰς νυκτερινὰς καὶ ἡμερινὰς ἐξορμήσεις, εἰς τὰς ὁποίας αἱ ἀπώλειαι τῶν Μεσολογγιτῶν ἀνῆλθον εἰς τὸ τρίτον τῶν ἀπωλειῶν τῆς ὅλης φρουρᾶς. Ἀπαράμιλλος ὑπῆρξεν ἡ καρτερία καὶ διηνεκὴς ἡ προσπάθειά του εἰς τὸ νὰ ἐγκαρδιώνῃ τοὺς καμφθέντας ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τὰς στερήσεις. Πανθομολογουμένη δὲ ἡ γενναιοδωρία του. Ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του ὅπως μετὰ ἢ μετ' ἄλλων ἀρχηγῶν εἰς Ναύπλιον καὶ παραστήσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ φρουρίου, μολονότι ἦτο, ὡς ἐκ τῆς μορφώσεως καὶ τῆς εὐγλωττίας του, ὁ πρὸς τοῦτο ἐνδεδειγμένος, ἐπροτίμησε νὰ παραμείνῃ καὶ ὑποστῇ τὰς στερήσεις καὶ κακουχίας τῆς ἀγωνίας τοῦ Μεσολογγίου. Αὐτὸς ἐπίσης, ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν, προέλαβε τὸν κίνδυνον τῆς παραδόσεως τοῦ Μεσολογγίου. Κατὰ τὴν Ἔξοδον, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐνόπλων συμπολιτῶν του, ἐξώρμησεν, ὅπως, καταλαμβάνων τὴν ἀπέναντι τῆς Λουνέτας ἐχθρικὴν περιβολήν, διευκολύνῃ τὴν μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς θαλάσσης δίοδον τῶν γυναικοπαίδων. Εὑρεθεὶς ὅμως πρὸ τοῦ ὅλου σχεδὸν τῆς πρὸς τὰ ἐκεῖ στραφείσης ἐχθρικῆς δυνάμεως, ἐφονεύθη εἰς τὴν προσπάθειάν του αὐτήν.

—*Ἀναστάσιος* Πρῶτος προύχων καὶ βεκίλης τοῦ Μεσολογγίου ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Γ. Δ. Κ.

—*Γιαννάκης*. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἀθανασίου, ἀγωνιστὴς ἐκ τῶν γενναιοτάτων. Ὑπαρχηγὸς τῶν Μεσολογγιτῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἀγῶνος, τρὶς ἐπληγώθη κατὰ τὸ διάστημα τῆς τελευταίας πολιορκίας φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου. Κατὰ τὴν Ἔξοδον, εὑρισκόμενος εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ φονευθέντος ἀδελφοῦ του, κατώρθωσεν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ διακοσίων ἐνόπλων συμπολιτῶν του, νὰ διασπάσῃ τὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας καὶ νὰ φθάσῃ πρὸ τῶν ἄλλων σωμάτων εἰς Ναύπλιον. Ὅταν ἐδόθη ἡ τιμὴ εἰς τοὺς μετασχόντας τῶν πολιορκιῶν τοῦ Μεσολογγίου ὁπλαρχηγοὺς ὅπως ἐκλέξουν ἀντιπρόσωπον των ὡς μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ἐξέλεξαν αὐτὸν ὡς τοιοῦτον. Καὶ ἀφοῦ ἔλαβε μέρος μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὰς σπουδαιοτέρας τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μαχῶν ὑπὸ τὸν Νικηταρᾶν καὶ Καραϊσκάκην, ἠκολούθησεν, ἐπὶ κεφαλῆς ἀνεξαρτήτου πενтакοσιαρχίας, τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὴν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐκστρατείαν καὶ ὡς χιλίαρχος τὸν Αὐγουστῖνον Καποδίστριαν εἰς τὴν κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα τοιαύτην. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος ἀπεμακρύνθη οἰκειοθελῶς τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, μολονότι τοῦ ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ καὶ γυναικαδέλφου του Σπ. Τρικούπη ἡ θέσις τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ βασιλέως. Οὐχ ἧττον, ὅταν κατὰ τὸ 1836 ὁπλαρχηγοί τινες ἐπαναστάτησαν, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς συμπολιτῶν του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀπόκρουσιν

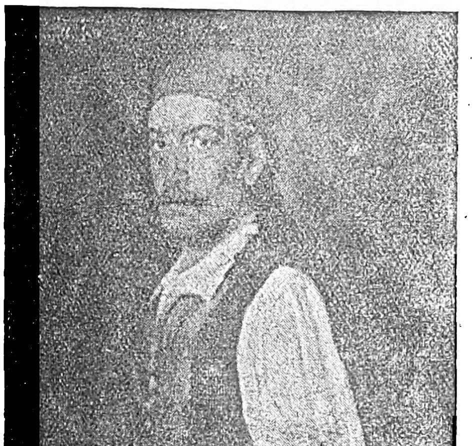

Γιαννάκης Ραζῆ-Κότσικας.

αὐτῶν ἔξωθι τοῦ Μεσολογγίου. Ἀπέθανε τῷ 1855 ἀπὸ τὴν ἐνσκήψασαν ἐν Μεσολογγίῳ χολέραν. Γ. Δ. Κ.

— *Κωνσταντῖνος*, ὁ συνήθως *Κωνστάντιος* ὑπογραφόμενος. Ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Μεσολογγιτῶν. Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· ἐσπούδασεν ἐν τῇ Παλαμαίᾳ σχολῇ καὶ εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἰατρικήν, ἧς διδάκτωρ ἀνακηρυχθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου μετήρχετο τὸ ἐπάγγελμα φιλανθρώπως ἀπὸ τοῦ 1790 μέχρι τοῦ 1815, ὅτε ἀπέθανε. Γ. Δ. Κ.

— *Κωνστάντιος*· βλ. *Κωνσταντῖνος*.

— **Ραζῆ - Κότσικας** *Ἰωάννης*. Ναύαρχος. γεννηθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1870. Δόκιμος τῷ 1885, σημαιοφόρος τῷ 1889, ἀνθυποπλοίαρχος κυβερνήτης τοῦ τορπιλλοβόλου 4 κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, πλωτάρχης τῷ 1912, ἐκυβέρνησε τὸ ἀνιχνευτικὸν «Λέων» κατὰ τὰς ναυμαχίας καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς ἦλθεν εἰς πολεμικὴν ἐπαφὴν πρὸς τὸ «Χαμηδιέ», τὸ «Μετζητιέ» καὶ τὰ παρακολουθοῦντα ἐχθρικὰ τορπιλλικά. Τῷ 1913 ὡς ἀντιπλοίαρχος κυβερνῶν τὸ αὐτὸ ἀνιχνευτικόν, ἐβλήθη εἰς τὰς Ἐλευθεράς ὑπὸ ἐλλοχεύοντος στρατοῦ, ὃν διέλυσε διὰ δραστικοῦ πυρός, τοῦ ἐπεισοδίου φερομένου ὡς μιᾶς τῶν αἰτιῶν τῆς κηρύξεως τοῦ βουλγαρικοῦ πολέμου. Τῷ 1916 διετέλεσε διοικητὴς τῶν ἀγημάτων τῶν συγκροτηθέντων ὑπὸ τῶν πληρωμάτων τοῦ ὑπὸ τῶν Συμμάχων ἐπισχεθέντος στόλου. Προφυλακισθεὶς καὶ ἀποταχθεὶς διὰ πολιτικοὺς λόγους (1917), ἀνεκλήθη εἰς ἐνέργειαν προαχθεὶς εἰς ὑποναύαρχον (1920), ὑφ' ὃν βαθμὸν ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐλαφροῦ στόλου καὶ διευθυντὴς Δ. Υ. ὑπουργείου Ναυτικῶν. Παραιτηθεὶς τῷ 1922 καὶ πάλιν ἀνακληθεὶς εἰς ἐνέργειαν (1926), προήδρευσε τοῦ συμβουλίου τῶν ναυάρχων διὰ τὴν ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως ἐπαναφορὰν τῶν ἀξιωματικῶν, ἀποστρατευθεὶς ὁριστικῶς τῇ αἰτήσει του τῷ 1928. Σ. Ε. Λ.

ραζῆς (ὁ) (περσ. *ράζ*=μυστικόν) ὁ πρὸς τὰ μυστικὰ σχετικός, μυστικοσύμβουλος, μυστικός.

Ραζῆς. Οἰκογένεια κατέχουσα γαίας εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ καταταχθεῖσα ἐπὶ Τόκων τῷ 1391 εἰς τὰς προνομιούχους. Κατὰ τὸ ἐξαχθὲν ἐκ τῆς «Χρυσῆς Βίβλου» καὶ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ Χιώτη ἀρχοντολόγιον τῆς Κεφαλληνίας, κατῆλθον ἐκ Πολωνίας, συμπεριελήφθησαν δὲ εἰς τοὺς εὐγενεῖς μεταξὺ 1593 καὶ 1604. Τὸ οἰκόσημόν των παριστᾷ στέφανον ἐξ ἀνθέων ἐν ἐσωτερικῷ ἐρυθρῷ, καὶ δύο χεῖρας ἐχομένας ἀλλήλων καὶ κρατούσας ξίφος, ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ὁποίου κράνος μετὰ πέντε ταινιῶν. Τέσσαρες ἀναφέρονται κλάδοι αὐτῆς: ὁ τῶν *Δουκάτων, Ματιάτων, Γαλιατσάτων* καὶ *Μαρκάτων*. Ὑπό τινων ὑποστηρίζεται (Τσιτσέλης) ὅτι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρόγονοι τῶν Ραζῆ οἱ χαλίφαι Ἀαροὺν-ἀλ-Ρασὶδ καὶ Ραζίν, ὡς καὶ ὁ διάσημος Ἄραψ ἰατρὸς *Ραζῆς* (βλ. λ.). Κλάδοι τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ ἐν Μεσολογγίῳ. Πρῶτος ἐκεῖ μεταναστεύσας ἐκ Κεφαλληνίας φέρεται ὁ ἱερεὺς *Ἰωάννης Ραζῆς*, τοῦ ὁποίου ὁμώνυμος ἔγγονος, νυμφευθείς, κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 1700, τὴν θυγατέρα καὶ μοναδικὴν κληρονόμον τοῦ πλουσιωτάτου Κωνσταντινουπολίτου Δημητρίου Κότσικα, ἔδωκεν εἰς τὸν δευτερότοκον υἱόν του τὸ ἐπώνυμον *Κότσικας*. Τοῦ τελευταίου ὅμως τούτου οἱ κατιόντες, ἐκτὸς ἑνὸς μετοικήσαντος εἰς Κάρυστον, ἀνέλαβον τὸ πατρογονικὸν ἐπώνυμον *Ραζῆς* καὶ μόνον ὅταν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τις διάκρισις ἀπὸ συνώνυμον ἄλλου κλάδου τῆς οἰκογενείας των προσέθετον εἰς τὴν ὑπογραφήν των καὶ τὸ ἐπώνυμον Κότσικα, μὲ τὸ ὁποῖον κοινῶς ἀπεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν των. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ὡς ἐκ τούτου εἰς τοὺς ἐκτὸς τοῦ Μεσολογγίου περὶ τὸ ὄνομά του κρατοῦσαν σύγχυσιν, ὁ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν Μεσολογγιτῶν ἐπροτίμησε νὰ ὑπογράφεται ἀπὸ τοῦ 1824 μόνον Ραζῆ-Κότσικας καὶ εἰς τοῦτο τὸν ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἀδελφοί του. Οὐχ ἧττον τὰ δημοτικὰ τραγούδια, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, *Κότσικα* τὸν ἀναφέρουν καὶ ὁ πολὺ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν μεταβὰς εἰς Μεσολόγγι καὶ ἐξ ἐπιτοπίων παραδόσεων γράψας τὴν «Μεσολογγιάδα» Α. Ἀντωνιάδης ὡς *Κότσικαν* τὸν ἐξυμνεῖ. Ἐκ τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ κλάδου τῆς οἰκογενείας Ραζῆ πολλοὶ ἐφονεύθησαν κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Ἐπισήμως δὲ εἶναι βεβαιωμένα τὰ ὀνόματα 12 πεσόντων κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν καὶ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου. Λ. Χ. Ζ.—Ε. Θ. Μ.

— *Γεράσιμος*. Ἐγεννήθη ἐν Φαρακλάτοις καὶ ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια ἐν τῷ ἱεροσπουδαστηρίῳ τῆς Κερκύρας καὶ εἶτα τὰ ἀνώτερα μαθηματικὰ ἐν τῇ αὐτόθι Ἀκαδημίᾳ, συμπληρώσας, δαπάναις τοῦ Γκύλφορδ, τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Παρισίοις. Ἐδίδαξεν ἐν τῷ λυκείῳ τοῦ Ἀργοστολίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1850 διηύθυνε τὴν ἐν Χάλκῃ ἐμπορικὴν σχολήν, συστήσας μετὰ ταῦτα καὶ ἰδιαίτερον ἐκπαιδευτήριον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Συνέγραψεν: «Ἑλληνοτουρκικὴ γραμματική», «Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» καὶ «Πασχαλολόγιον». Ε. Θ. Μ.

— *Δημήτριος*. Ἰατροφιλόσοφος, πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίνου. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τῆς Παλαμαίας σχολῆς, ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ, μεθ' ὃ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐγένετο ἰατρὸς τοῦ Τούρκου ἀρχιναυάρχου. Συνέτεινεν εἰς τὴν ἵδρυσιν σχολείου ἐν Ἀθήναις, τὸ ὁποῖον ἐστερέωσε διὰ πατριαρχικοῦ σιγιλλίου, συνέστησε δὲ καὶ τὴν Φιλόμουσον Ἑταιρείαν, ἧς ἐγένετο ἔφορος. Ἐξέδωκε: «Γεωμετρία νέᾳ τάξει τε καὶ μεθόδῳ λατινιστὶ συντεθεῖσα παρὰ κυρίου Ὀκταβιανοῦ Κυμετίου» (Βενετία 1787).

—*Ἰωάννης*· βλ. *Ραζῆ-Κότσικας*.

— *Ἰωάννης* (1831—1897). Ἐγεννήθη ἐν Ἀργοστολίῳ. Τῷ 1864 διωρίσθη σχολάρχης. Ἐξέδιδε τὰ περιοδικὰ «Τερψιχόρη» καὶ «Θελξινόη», συνέγραψε δέ: «Ἱστορία τοῦ ἐμπορίου», «Ὁμηρικὴ ψυχολογία» (ἐν περιοδ. «Πανδώρα»), «Στοιχεῖα τῆς νεωτέρας γεωγραφίας», «Λόγοι ἐπιτάφιοι», «Περὶ ἐπιρροῆς τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τῶν ἠθῶν», «Συντακτικὸν» κ. ἄ. Λ. Χ. Ζ.

— *Νικόλαος*. Ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἀργοστολίῳ. Μετῆλθε τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐν Γενεύῃ, ἔνθα διετέλεσε καὶ πρόξενος τοῦ Ἰονίου κράτους, ἐν Μελίτῃ, ἐν Κερκύρᾳ, ὡς ἀρχίατρος τοῦ γαλλικοῦ στόλου, καὶ ἐν Ἀργοστολίῳ ἀπὸ τοῦ 1828. Τῷ 1822 διετέλεσε βουλευτὴς καὶ μέλος τοῦ προκαταρκτικοῦ συμβουλίου. Συνέγραψε πραγματείας τινὰς καὶ ἐξέδωκε τῷ 1812 ἐν Πίζᾳ μετάφρασιν ἀπὸ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν ἰταλικὴν τοῦ «Περὶ ἀφροδισίων παθῶν» συγγράμματος τοῦ Verlinghieri. Ε. Θ. Μ.

— *Χριστόδουλος*· βλ. *Χρύσανθος*.

— *Χριστόφορος*. Ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου, γεννηθεὶς τῷ 1775 ἐν Ἀργοστολίῳ. Ἐξεπαιδεύθη ἀπὸ τοῦ 1788 μέχρι τοῦ 1795 ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας καὶ εἶτα ἐν Πίζῃ, ἔνθα ἐγένετο διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας, συμπληρώσας εἶτα τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Παβίᾳ. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Λιβόρνῳ, ἤσκησεν ἐκεῖ τὸ ἐπάγγελμά του, διατελέσας καὶ ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Λούκας. Συνέγραψε: «Discorso sull' attrazione universale del Newton» (Νεάπολις 1791), «Memoria sul apoplessia» (Λιβόρνον 1823), «Della natura, usi e moto de sangue» (Λιβόρνον 1827), «Idee sul cholera morbus» (Λιβόρνον 1838) κ. ἄ.

— *Χρύσανθος*, καὶ κατὰ κόσμον *Χριστόδουλος*. Ἱερομόναχος ἐξ Ἀργοστολίου, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Χίῳ, Κυδωνίαις καὶ Κερκύρᾳ. Ὑπηρέτησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην, Δυοβουνιώτην, Πανουργιᾶν καὶ Παπακώσταν, ἐνθουσιάζων τοὺς συμπολεμιστάς του διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀγῶνος εὑρίσκεται λόγος του ἐκφωνηθεὶς εἰς τὴν ὕψωσιν τῆς σημαίας ἐν Ὕδρᾳ. Ἱερωθεὶς ἐν Ναυπλίῳ, ἐπέστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν, ἔνθα μετήρχετο τὸν οἰκοδιδάσκαλον. Ἀπέθανεν ἐν Ἀργοστολίῳ τῷ 1875. Δ. Χ. Ζ — Γ. Δ. Κ.

Ραζῆς. Ἄραψ ἰατρός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 850 μ. Χ. ἐν Ράγᾳ τοῦ Χορασὰν τῆς Περσίας. Κυρίως τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦτο *Ἀμποὺ-Μπὲκρ-Μωάμεθ υἱὸς Ζαχαρίου*, ὅπερ εὑρίσκομεν εἶτα κατὰ παραφθορὰν καὶ ὡς *Ἀμπουμπέκρ, Ἀμπουμπάτερ, Ἀλμπουμπέτερ* καὶ *Μπουμπίκιρ* ἀναγραφόμενον. Κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν ὁ Ραζῆς ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὴν μουσικήν, ἀνδρωθεὶς ὅμως ἐγκατέλιπε ταύτην, ὅπως, τριακοντούτης πλέον τὴν ἡλικίαν, ἐπιδοθῇ, ὑπὸ διδάσκαλον τὸν διάσημον Ἀτ-Ταβάρη, εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας, περὶ ἃς ὄντως ἐξαιρέτως διεκρίθη. Γενόμενος ἰατρός, εἰργάσθη πρῶτον ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, εἶτα δὲ εἰς τὸ τῆς Βαγδάτης. Περιηγήθη πολλὰς πόλεις καὶ χώρας, ὡς τὴν Ἱερουσαλήμ, Ἀφρικήν, Ἱσπανίαν, ἐν ᾗ, κατὰ Λέοντα τὸν Ἀφρικανόν, μετεχειρίσθη μετ' ἐπιτυχίας ἐπὶ ἀναισθήτου τινὸς κατακειμένου ἐν τῇ ὁδῷ μέθοδον δημώδη ἀραβικήν, παραγγείλας ὅπως πλήξωσι τὸν πάσχοντα καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἰδίᾳ τὰ πέλματα τῶν ποδῶν διὰ λεπτῆς ῥάβδου.

Ὁ Ραζῆς ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μᾶλλον ἔμπειρος ἰατρὸς τῶν χρόνων ἐκείνων, σοφώτατος δὲ διδάσκαλος τῆς ἰατρικῆς, πολλοὺς μαθητὰς προσελκύων διὰ τῆς φήμης αὐτοῦ. Καίτοι Πέρσης, συνέγραψε πλείστας ἰατρικὰς πραγματείας ἐν ἀραβικῇ γλώσσῃ, ὧν 200 περίπου εἰσὶ γνωσταί, ἀνήκουσαι οὐ μόνον τῇ ἰατρικῇ, ἀλλὰ καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ. Σπουδαιότατον ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σύνοψις» (Ἀλ Χάουτ, λατ. Continens) ἐγκυκλοπαιδικὸν ἰατρικὸν αὐτοῦ ἔργον, ἐν ᾧ κατὰ λέξιν μεταγράφονται αἱ γνῶμαι πολλῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων (Διοσκορίδου, Γαληνοῦ κτλ.), διὸ καὶ οὐ σμικρᾶς σημασίας διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἰατρικήν. Τὸ ἔργον ἐξεδόθη ἐν λατινικῇ μεταφράσει (α' ἔκδοσις ἐν Brescia 1486, εἶτα ἐν Βενετίᾳ 1500, 1506, 1509). Λίαν γνωστὸν ἐπίσης ἔργον τοῦ Ραζῆ εἶναι τὸ ἐκ δέκα τμημάτων ἀποτελούμενον καὶ περιέχον σύμπασαν τὴν ἰατρικὴν «Liber ad Almansorem» ἢ «Liber medicinalis Almansoris» (α' λατιν. ἐκδ. ἐν Μεδιολάνοις 1481 καὶ εἶτα ἐπανειλημμένως), κληθὲν οὕτω διότι ἀφιε-

Digitized by Google

ρώθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν πρίγκιπα 'Αλ-Μανσούρ. Τοῦ συγγράμματος τούτου τὸ 9ον τμῆμα, πραγματευόμενον περὶ εἰδικῆς θεραπευτικῆς (γνωστὸν ὡς nonus Almansoris) κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐδιδάσκετο κατ' ἐκλογὴν ἐν ταῖς ἰατρικαῖς σχολαῖς, ἀπετέλει δὲ τὸ ἐγκόλπιον τῶν ἰατρῶν, διὸ καὶ ἐξεδόθη καὶ ἰδιαιτέρως. Πρὸς τὸν αὐτὸν 'Αλ-Μανσοὺρ ὁ Ραζῆς ἀφιέρωσε καὶ ἕτερον βιβλίον, «Πραγματείαν χημείας», ὅπερ, προσελθὼν ὁ ἴδιος ἐκ Βαγδάτης, ἐνεχείρισεν αὐτῷ. 'Ο ἡγεμών, μετὰ τιμῶν δεχθεὶς τὸν συγγραφέα, ἐδωρήσατο αὐτῷ χίλια δηνάρια (περὶ τὰς 12½ χιλιάδας δραχμῶν), ἀλλ' ἐξέφρασεν ἅμα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἴδῃ ἐμπράκτως ἐκτελούμενα πρὸ αὐτοῦ τινὰ τῶν ἐν τῇ χημείᾳ ἀναγραφομένων. 'Αλλ' ὁ Ραζῆς, ὡς εἰκός, θεωρητικῶς μόνον ἀσχοληθεὶς εἰς τὰ τῆς χημείας, ἀπέφυγε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πειράματα οὐ μόνον ἐν ἀρχῇ αἰτιώμενος ἔλλειψιν τῶν καταλλήλων οὐσιῶν καὶ ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ κατόπιν, ὁπόταν ταῦτα, ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, παρεδόθησαν αὐτῷ, διὸ καὶ ὁ ἡγεμὼν ὠργίσθη ἐπὶ τούτῳ, ὡς λέγεται, καὶ ἔπληξεν αὐτὸν διὰ τοῦ μαστιγίου κατὰ τὸ πρόσωπον, ἀποπέμψας ἅμα αὐτὸν εἰς Βαγδάτην. 'Η πλῆξις ἐκείνη θεωρεῖται ὡς αἰτία τοῦ καταρράκτου, ἐξ οὗ εἶτα παθὼν ὁ Ραζῆς ἐτυφλώθη τελείως. Οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ ἐγχειρήσῃ τοῦτον, λέγων ὅτι «ἀρκετὰ εἶδεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τὸν ἐκούρασαν πλέον»· λέγεται μάλιστα ὅτι τῇ προτροπῇ φίλων καλέσας ποτὲ ὀφθαλμίατρον ἐπὶ τούτῳ, ἀπέπεμψεν εἶτα αὐτόν, διότι δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτοῦ πόσους χιτῶνας ἔχει ὁ ὀφθαλμός.

Γνωστὸν σύγγραμμα αὐτοῦ ἐπίσης εἶναι τὸ φερόμενον ὑπὸ τὸν τίτλον «Φαχὶρ» (=πολύτιμον), ἐγχειρίδιον νοσολογίας ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν (τὸ φερόμενον λατινιστὶ ὡς «Liber pretiosus de morbis particularibus membrorum a vertice a pedes»), οὗτινος τὸ κεφάλαιον περὶ λίθων τῶν νεφρῶν καὶ τῆς κύστεως ἐξέδοτο ὁ Kroning ἐν τῇ πρωτοτύπῳ ἀραβικῇ καὶ γαλλικῇ μεταφράσει (Λεῦδη 1896). 'Εκτὸς τῶν ἔργων τούτων ἐξεδόθησαν ἔτι ἐν λατινικῇ μεταφράσει, εἴτε αὐτοτελῶς, εἴτε μετ' ἄλλων, μικρά τινα ἔργα (Opera parva), οἷον οἱ ἀφορισμοί, ἐξ 6 κεφαλαίων συγκείμενοι, τὸ βιβλίον περὶ διαιρέσεων, τὸ περὶ νοσημάτων τῶν ἄρθρων, περὶ νοσημάτων τῶν παίδων, τὸ ἀντιδοτάριον, ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἰατρικὴν καί τινα ἄλλα. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως καὶ γνωστότερον τῶν ἔργων αὐτοῦ, εἰς ὃ βεβαίως ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἡ φήμη τοῦ Ραζῆ, εἶναι τὸ «Περὶ εὐλογίας καὶ ἱλαρᾶς», ἄδηλον πότε συνταγέν, ὅπερ καὶ ἀραβιστὶ ἐξεδόθη (ὑπὸ Chamsing 1766) καὶ ἐν λατινικῇ μεταφράσει (α' ἔκδ. Venet. 1498) καὶ ἑλληνικῇ (Παρίσιοι 1548 καὶ νεωστὶ ὑπὸ 'Αρ. Π. Κούζη, 'Αθῆναι 1910), γαλλικῇ καὶ ἀγγλικῇ μεταφράσει. 'Ο Ἕλλην μεταφραστὴς παραμένει ἄγνωστος, ὑποτίθεται δὲ ὅτι ἴσως εἶναι ὁ 'Ιωάννης 'Ακτουάριος· ἐφιλοπόνησε δὲ τὴν μετάφρασιν παραγγελίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Κωνσταντίνου Δούκα ἢ 'Ανδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου), ὡς δείκνυται ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ βιβλίου, ἐν ᾗ ὁμολογεῖ ὁ μεταφραστὴς ὅτι: «ἡμεῖς δὲ καὶ μηδὲν νῦν οἴκοθεν συνεισφέρομεν, ἀλλ' οὖν πειθόμενοι τῷ προστάγματί σου, τὴν παρὰ τοῦ σοφοῦ τούτου Ραζῆ πραγματείαν, Σαρακηναῖς λέξεσιν ἐκτεθειμένην, εἰς τὴν 'Ελληνίδα μεταμειψάμενοι φωνήν, ἠνέγκαμεν τῷ κράτει σου... εἰ δὲ εὐγνώμονες καὶ δεκτέοι κριθείημεν σοὶ τῷ ἀγαθῷ δεσπότῃ καὶ βασιλεῖ, σοὶ χάρις εἴη τῷ προτρέψαντι καὶ κινήσαντι....». 'Αλλ' ἡ ἑλληνικὴ αὕτη μετάφρασις ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει οὐχὶ τοῦ ἀραβικοῦ κειμένου, ἀλλὰ συριακῆς μεταφράσεως τοῦ ἔργου, προωρισμένης μᾶλλον διὰ τὸν λαόν, δι' ὃ καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται τελείως πρὸς τὸ ἀραβικὸν κείμενον, ἰδίᾳ ἡ εἰσαγωγὴ καὶ μέρος τοῦ α' κεφαλαίου, ὅπερ ἀποκατέστησεν ἐξελληνίσας ἀπὸ τοῦ ἀραβικοῦ κειμένου ὁ καθηγητὴς 'Αρ. Κούζης ('Αθῆναι 1914). 'Ο Ραζῆς ἀπέθανε περὶ τὸ 923 ἐν πενίᾳ, καταδαπανήσας τὴν περιουσίαν αὐτοῦ χάριν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πασχόντων. Εἰ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐγράφησαν ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν θεωριῶν καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων, ἰδίᾳ τοῦ Γαληνοῦ καὶ τοῦ 'Ιπποκράτους, ἢ καὶ ἔργων 'Ινδῶν καὶ Περσῶν, ἐν τούτοις δέον ν' ἀναγνωρισθῇ αὐτῷ ὅτι ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν νόσων καὶ τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ τῶν ἰατρικῶν γνώσεων ἐπέδειξεν οὐ σμικρὰν πρωτοτυπίαν, ὀφειλομένην εἰς τὴν ὀξυδερκῆ παρατήρησιν καὶ τὴν πεῖραν αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ δικαίως ὁ Ραζῆς θεωρεῖται ὡς ἡ ὑπεροχωτέρα προσωπικότης ἐκ τῶν 'Αράβων ἰατρῶν καὶ συγγραφέων. ΑΡ. Π. ΚΟΥΖΗΣ

—**Ραζῆς** ***Φαχρεττίν***. Μέγας 'Αραβοπέρσης ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ῥάϊ τῆς 'Ανατολικῆς Περσίας (Χορασὰν) τῷ 1149 μ. Χ. Περιηγήθη τὰς χώρας τῆς Κεντρῴας 'Ασίας, χάριν σπουδῶν, διωχθεὶς δὲ ἕνεκα τῶν φιλελευθέρων θρησκευτικῶν δοξασιῶν του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ἐδίδασκε μέχρι τοῦ θανάτου του ἐπισυμβάντος τῷ 1210. Τὰ συγγράμματά του εἶναι κυρίως θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικά. Ἔγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ τῶν γεωμετρικῶν τοῦ Εὐκλείδου, σῴζονται δὲ καὶ ποιήματά του ἀραβιστὶ καὶ περσιστί. Ν. Μ.

Ράζιμ (Rasim) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ρουμανίας ἐν Δοβρουτσᾷ, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως. Ἔχει ἐμβαδὸν 1.125 τ. χλμ., ἐκτείνεται νοτίως τοῦ 'Αγίου Γεωργίου, ἑνὸς τῶν βραχιόνων τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως, χωρίζεται δὲ ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ στενῆς λωρίδος. Γ. Ι. Β.

Ραζίν, ***Στένκα***. Διάσημος Ῥῶσος ἐπαναστάτης, ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε γεννηθείς, ἀποθανὼν δ' ἐν Μόσχᾳ τῷ 1571. 'Ο Ραζὶν ἐξεμεταλλεύθη τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἐν Οὐκραίνῃ, τὴν ὁποίαν ὁ ἡγεμὼν τῆς Μόσχας 'Αλέξιος Μιχαήλοβιτς Ρωμανὼφ δὲν ἀνεγνώριζεν ὡς κοζακικὴν χώραν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας ἐτράπησαν περὶ τὸ 1659 πρὸς τὸν Βόλγαν καὶ ἐσχημάτισαν λῃστρικὰς συμμορίας, αἱ ὁποῖαι ἑνωθεῖσαι ἐσχημάτισαν στράτευμα, ὀνομασθὲν «στρατὸς τῶν ἀνυποδήτων Κοζάκων». 'Επὶ κεφαλῆς τοῦ στρατεύματος τούτου ἐτέθη ὁ Στένκα Ραζίν, ὅστις εἰσέβαλεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ρωσικοῦ κράτους, ἐξεγείρων τὰς κατωτέρας λαϊκὰς τάξεις κατὰ τῶν εὐγενῶν. 'Η ἐξέγερσις αὕτη ἔλαβε τὸν χαρακτῆρα ἀληθοῦς ἐπαναστάσεως. 'Η πρώτη ἐπιχείρησις τοῦ Ραζὶν ὑπῆρξεν ἡ κατάληψις τῆς πόλεως Οὐράλσκ καὶ ἡ διαρπαγὴ τῶν ἐπὶ τοῦ Βόλγα αὐτοκρατορικῶν σκαφῶν. Τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ αὐξηθέντων μεγάλως, ἀνετάραξε τὴν Κασπίαν καὶ ἐδῄωσε τὰ παράλια τῆς Περσίας. 'Η ἐπάνοδός του εἰς τὸν Τάναϊν ὑπῆρξε θριαμβευτική. 'Απονεμηθείσης εἰς αὐτὸν ἀμνηστίας, ἀπέδωκε τὰ ὑπὸ τοῦ στέμματος ἀφαιρεθέντα τηλεβόλα καὶ ἀκάτια. 'Αλλ' αἱ νῖκαι αὐτοῦ, τὰ ἀπὸ τῆς λείας κτηθέντα πλούτη καὶ ἡ ἐλευθεριότης προσεποιήσαντο αὐτῷ μεγίστην δημοτικότητα. Διαχειμάσας εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα ἀνέπλευσεν αὖθις τὸν Τάναϊν τῷ 1670 καὶ διέβη ἐκεῖθεν τὸν Βόλγαν, κατέλαβε τὸ 'Αστραχὰν καὶ ὠργάνωσε τὴν πόλιν κατὰ τὸ κοζακικὸν σύστημα. 'Αναπλεύσας τὸν Βόλγαν κατέλαβε τὴν Τσαρίτσιν, εἶτα δὲ τὸ Σαρατόβ, τὴν Σαμάραν, τὸ Ταμπὸβ καὶ τὴν Πένσαν, προετίθετο δὲ νὰ καταλάβῃ τὸ Καζὰν καὶ νὰ βαδίσῃ ἐκεῖθεν κατὰ τῶν βογιάρων τῆς Μόσχας. 'Αλλ' ἡττηθεὶς ἐν Σιμπίρσκ ἐτράπη πρὸς μεσημβρίαν διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τὸ διαμέρισμα τοῦ Ταναΐδος, ὅπου συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν παλαιῶν Κοζάκων μετεφέρθη εἰς Μόσχαν καὶ ἐκαρατομήθη. Θ. Β.

Ραζόρι (Rasori), ***'Ιωάννης***. Διάσημος 'Ιταλὸς ἰατρὸς καὶ πατριώτης (1766—1837). Καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας καὶ πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Παβίας (1796), προσέκρουσε πρὸς τὰς δοξασίας τῶν παλαιῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς θέσεώς του, μεταβὰς δὲ εἰς Μιλᾶνον ἵδρυσεν αὐτόθι δημοκρατικὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Amico della libertà e dell' uguaglianza». Διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν 'Εσωτερικῶν κατὰ τὴν ἰταλικὴν μεταπολίτευσιν (1798), ἐπόπτης τοῦ μεγάλου νοσοκομείου Μιλάνου, ἀρχίατρος τῆς γαλλικῆς στρατιᾶς ὑπὸ τὸν Massena ἐν Γενούῃ κατὰ τὴν αὐστρορρωσικὴν κατοχὴν τῆς 'Ιταλίας (1799) κ.λ.π. Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Λομβαρδίας ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐθεωρήθη ὕποπτος συνωμοσίας μετὰ τῶν καρβονάρων καὶ καθείρχθη ἐπὶ τετραετίαν εἰς τὰ φρούρια τῆς Μαντούης καὶ τοῦ Μιλάνου. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του, κατὰ τὸ 1818, ἐξηκολούθησε τὰ κλινικά του μαθήματα ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Μιλάνου μέχρι τοῦ τέλους του. Τὸ ὄνομά του κατέστη γνωστὸν ἐκ τῆς θεωρίας του τοῦ *ἀντιερεθισμοῦ* (contrastimulo). 'Ενῷ ἀρχικῶς ὑπῆρξεν ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ *μπραουνισμοῦ* (τοῦ Brown), ἤτοι τῆς θεωρίας, καθ' ἣν ἡ ζωὴ διετηρεῖτο διὰ τῶν ἐρεθιστηρίων, κατόπιν ἐτάχθη κατ' αὐτῆς, θεωρήσας ὡς ἐνδεδειγμένην θεραπευτικὴν δρᾶσιν τὴν κατασταλτικὴν τοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ εἰσήγαγε τὴν ἀσθενοποιὸν μέθοδον (ραζορισμός), ἐν ᾗ πρωτεύουσαν θέσιν κατεῖχον αἱ φλεβοτομίαι, τὰ καθαρτικά, αἱ ἰσχυραὶ δόσεις τῆς ἐμετικῆς τρυγὸς κ.λ.π. Εὐνόητον ὅτι τὸ σύστημά του, παρὰ τὸν ἐνθουσιασμόν, ὃν ἐν ἀρχῇ ἤγειρεν ἐν 'Ιταλίᾳ, δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖ μακρᾶς διαρκείας, καὶ ἡ μόνη ὑπηρεσία, ἣν οὗτος παρέσχεν, ὑπῆρξεν ἡ ἁπλοποίησις τῆς διδασκαλίας τῆς συνταγογραφίας καὶ ἡ ἀποφυγὴ πολυφαρμακίας. Μετέφρασεν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς εἰς δίτομον ἔργον τὰς δοξασίας τοῦ Μπράουν «Compendio della nuova dottrina medica di Brown e confutazione» (Παβία 1792), ἔγραψε δέ: «Analisi del preteso genio d' Yppocrate» (1799), «Storia de la febre petechiale di Genova» «Teoria de la flogosi» (Μιλᾶνον 1837), «Opusculi di medicina clinica» (Μιλᾶνον 1830) κλπ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ γαλλικήν. Προσέτι μετέφρασεν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς εἰς τὴν ἰταλικὴν τὴν ἑξάτομον «Ζῳονομίαν» τοῦ Darwin (1803). Ο. Ρ.

Ραζουμόβσκι, ***'Αλέξιος Γρηγόροβιτς***, *κόμις* —. Ῥῶσος στρατάρχης καὶ σύζυγος τῆς αὐτοκρατείρας 'Ελισάβετ, γεννηθεὶς ἐν Τσέρνιγκοβ τῷ 1709 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1771. 'Εκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας ἀπέκτησε θυγατέρα, τὴν κόμισσαν Ταρακάνοβα, ἐξαφανισθεῖσαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Αἰκατερίνης Β'. Θ. Β.

—**Ραζουμόβσκι**, ***'Ανδρέας Κυρίλλοβιτς***, *πρίγκιψ*—. Ῥῶσος διπλωμάτης (1752—1826). Εἰσελθὼν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, ἐχρημάτισε πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Βιέννην καὶ μετέσχε τῶν συνεδρίων τοῦ Σατιγιὸν καὶ τῆς Βιέννης. Μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ναπολεοντείων πολέμων ἐγένετο ἀρχικαγκελλάριος τῆς αὐτοκρατορίας. Θ. Β.

— **Ραζουμόβσκι**, ***Κύριλλος Γρηγόροβιτς***, *κόμις* —. Ῥῶσος ἀρχηγὸς τῶν Κοζάκων (1728—1803). Τῷ 1741 εἰς ἡλικίαν δέκα ὀκτὼ ἐτῶν, διωρίσθη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας 'Ελισάβετ Πετρόβνας πρόεδρος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Πετρουπόλεως. Εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν Κοζάκων τῆς Μικρᾶς Ρωσίας καὶ στρατάρχης τῆς αὐτοκρατορίας. Θ. Β.

ραζουμοβσκύνης (τὸ) (Razoumowskyn) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου ἔνυδρον, $Al_2 Si_3 O_9.3H_2O$, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ἀλλοφανοῦς. Εἶναι ἄμορφον, ἔχει χρῶμα κυανοῦν μὲ λευκὰ καὶ πράσινα στίγματα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Kosemütz τῆς Σιλεσίας κ. ἄ. Γ. Β.

Ραζσάχι (Rajshahi) *[Γεωγρ.]*. Διοικητικὴ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν 'Ινδιῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βεγγάλης, ὁριζομένη ὑπὸ τοῦ Γάγγου, τοῦ Βραμαπούτρα καὶ τῶν 'Ιμαλαΐων ὀρέων. Ἔχει ἔκτασιν 49.820 τ. χλμ. καὶ κατ. (1921) 10 345.664. 'Αποτελεῖται ἐξ ὀκτὼ διαμερισμάτων καὶ παράγει ἰδίως ὄρυζαν καὶ ἰνδικὴν κάνναβιν. Πρωτεύουσα αὐτῆς ἡ *Ραμποὺρ Μποάλια*.

Ραζτσβέτνικωφ, ***Ἄσεν***. Βούλγαρος ποιητὴς σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν. 'Ενεφανίσθη μετὰ τὸν πόλεμον καὶ ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτά του ἔργα εἰς τὴν «'Εργατικὴν ἐφημερίδα» καὶ τὸν «Νέον Δρόμον». 'Εξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Θυσιαστήριοι πυραὶ» (1924), «Κόπος» (1926) καὶ «'Ο ἄσωτος υἱὸς» (1928). Τὰ θέματα τῆς ποιήσεώς του εἶναι εἰλημμένα ἐκ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς. Καταλέγεται μεταξὺ τῶν καλυτέρων νέων ποιητῶν τῆς Βουλγαρίας. Τ. Β.

Ραζὼ (Rageot), ***Γάστων***. Σύγχρονος Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1872. 'Απεφοίτησε τῆς École Normale Supérieure καὶ ἀκολούθως ἀνηγορεύθη ὑφηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Παρισίοις. ὅπου ἐδίδαξεν ὡς καθηγητής. Συνειργάσθη εἰς τὴν «Revue des Deux Mondes», τὴν «Revue de Paris», ἐδημοσίευσε δὲ λίαν ἐνδιαφέροντα φιλοσοφικὰ ἄρθρα ἐν τῇ «Revue Philosophique» καὶ τὰ ἔργα: «'Η ἐπιτυχία, συγγραφεῖς καὶ κοινὸν» (1906), «Οἱ σοφοὶ καὶ ἡ φιλοσοφία: Σπένσερ, 'Ερ. Πουανκαρέ, 'Ερ. Μπέρξον» (1907), «Εἷς μέγας ἀνὴρ» (1908), «Γύρω ἀπὸ τὸν ἔρωτα» (1909), «Στὸ χαρτέρι» (1912), «'Η φήμη» (1912), «'Ο Ἄγγλος, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι» (1919), «'Η ἀδυναμία τῶν ἰσχυρῶν» (1919), «'Ο Ζουμπέ», κλπ. Η. Π. Γ.

ραθαπυγίζω (ἐκ τοῦ *ῥάσσω* καὶ *πυγή*)· κτυπῶ δι' ἀνοικτῆς παλάμης ἢ διὰ τοῦ ποδὸς ἐμαυτὸν ἢ ἄλλον τινὰ εἰς τοὺς γλουτοὺς (ἀρχ.).

— *['Αρχ.]* *Ῥαθαπυγίζειν* ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις τὸ ὀρχεῖσθαι τὴν ἄσεμνον ἐκείνην ὄρχησιν, καθ' ἣν οἱ ὀρχούμενοι ἀναπηδῶντες ἔπληττον διὰ τῶν πτερνῶν τοὺς γλουτούς. 'Η τοιαύτη ὀρχηστικὴ κίνησις ἐκαλεῖτο καὶ *πυγαρίζειν* ἢ *πυδαρίζειν* καὶ *ἀποπυδαρίζειν*. 'Ομοία ὀρχηστικὴ κίνησις ἐγίνετο καὶ κατὰ τὸν μόθωνα καὶ τὴν βίβασιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Λακωνικῇ. Τοιαύτην τινὰ κίνησιν ἀναφέρει καὶ ὁ 'Αριστοφάνης («Λυσιστράτη», στίχ. 82). Ε. ΔΙ. Κ.

Ραθίνης. Εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου ἀποσταλέντων στρατηγῶν πρὸς βοήθειαν τῶν Βιθυνῶν, ὅπως παρακωλύσωσι τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτῶν διάβασιν τοῦ Ξενοφῶντος μετὰ τῶν μυρίων, καὶ ἡττηθεὶς ὁλοσχερῶς τῷ 400 π. Χ. (*Ξεν.* Κυρ. 'Αναβ. VI, 5, 7). Περὶ τὸ 396 π. Χ., ὡς διοικητὴς ἀποσπάσματος ἱππικοῦ, ἐνίκησε παρὰ τὸ Δασκύλειον τὸ ἱππικὸν τοῦ 'Αγησιλάου ἐν ἀψιμαχίᾳ (*Ξεν.* 'Ελλην. Γ', 4, 13). Α. Θ. Σ.

ραθίτης (ὁ) (Rathit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν θειοαρσενικῶδες ἅλας τοῦ μολύβδου, $Pb_3 As_4 S_9$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν πρισματικήν, ἔχει σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος 5,4, λάμψιν ἰσχυρὰν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα χαλυβδόφαιον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τοὺς δολομίτας τοῦ Binnental. Γ. Β.

ραθκία (ἡ) (Rathkia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ὑδροζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν μαργελιδῶν, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους μεδούσας, ἀπαντώσας εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

ραθυμία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ῥάθυμος, ὀκνηρία, ἀμέλεια, ἀφροντισία, ἀδιαφορία.

ράθυμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὀκνηρός ἀμελής, νωθρός, ἀδρανής, ἀπρόθυμος· || ἰδιωματ., *ἀ)ραθυμος*· ὁ εὐκόλως ὀργιζόμενος, εὔθικτος, εὐέξαπτος.

ραθυμῶ (*—έω*)· εἶμαι ῥάθυμος, παραμελῶ τὴν ἐργασίαν μου, ὀκνεύομαι· || ἰδιωματ., *ἀ)ραθυμῶ*· ὀρ-

Digitized by Google

γίζομαι εὐκόλως, εἶμαι εὐόργητος εὐέξαπτος' || καθόλου, ὀργίζομαι, θυμώνω.

Ῥάϊ ἢ *Ῥάη* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Περσικὸν ὄνομα τῶν *Ραγῶν* (βλ. λ.).

Ραὶ (Ray), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος φυσιοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1628 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1705. Μέχρι τοῦ 1670 ἔγραφε τὸ ἐπώνυμόν του *Wray*, λατινιστὶ δ' εἰς τὰ ἔργα του *Raius*. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν μαθηματικῶν. Ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων, πρὸς μείζονα ἔκτασιν τῆς ὁποίας περιώδευσε πολλοὺς τόπους ἀπὸ τοῦ 1658. Θεωρεῖται πρόδρομος τῆς ταξινομήσεως τῶν φυσιογραφικῶν ἐπιστημῶν, φυτολογίας καὶ ζῳολογίας καὶ ὑποδειγματικὸς συγγραφεὺς φυσιογραφικῶν περιγραφῶν. Ἔργα του εἶναι: «Νέα μέθοδος τῶν φυτῶν» (1682), ἡ τρίτομος «Γενικὴ ἱστορία τῶν φυτῶν» (1686, 1688, 1704), «Μεθοδικὴ σύνοψις τῶν ζῴων» (1693), «Τοπογραφικαί, ἠθικαὶ καὶ φυσιογραφικαὶ παρατηρήσεις μου κατὰ τὴν περιοδείαν μου ἐν Κάτω Χώραις, Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ», ἐκδεδομέναι πολλάκις. Ἐκ τῶν ἡμετέρων τὸν ἐμιμήθησαν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ταξινόμησιν ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας, ὁ Κωνστ. Κούμας καὶ ὁ Νεόφυτος Βάμβας ἀρχομένου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τῷ 1848 ἱδρύθη ἡ συνεχίστρια τοῦ ἔργου του «Ραίειος ἑταιρεία», ἥτις ἐξέδωκε τὴν ἀλληλογραφίαν του. Α. Ν. ΛΙΒΑΔΑ

Ραὶ (Rey)' βλ. λ. *Ρέ*.

Ραϊατέα (Raiatea) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς Ὠκεανίας ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ, μία τῶν Νήσων τῆς Ἑταιρείας, τῆς συστάδος τῶν Ὑπηνέμων, κειμένη εἰς 16°43'44" Ν. πλάτους καὶ 151°25'54" Δ. μήκους Γκρήνουϊτς. Εἶναι νῆσος ἡφαιστειογενής, ἐμβαδοῦ 194 τ. χλμ., μεγίστου ὕψους 1.033 μ. καὶ ἔχει (1926) 4.307 κατ. μετὰ τῆς πλησίον αὐτῆς κειμένης νήσου Ταχάα (82 τ. χλμ.). Ἀνεκαλύφθη τῷ 1769 ὑπὸ τοῦ Κοὺκ καὶ ἀνήκει ἤδη εἰς τὴν Γαλλίαν. Η. Π. Γ.

Ραῖβα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς ΝΑ Ἰβερνίας (νῦν Ἰρλανδίας), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (*Γεωγρ.* Β, 2, 9) ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βίργου (νῦν Barrow). Ἀκαθόριστος ἡ θέσις αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

ραιβόκρανον (τό). Δυσμορφία συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος (κοιν. *στραβολαιμιά*), συνισταμένη εἰς διηνεκῆ κλίσιν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὸ ἕτερον πλάγιον τοῦ σώματος, οὕτως ὥστε τὸ οὖς τοῦ πάσχοντος μέρους νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸν ὦμον, ἡ κεφαλὴ νὰ κλίνῃ πρὸς τὰ πρόσω, ὁ πώγων νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ στέρνον καὶ τὸ πρόσωπον νὰ παρατηρῇ πρὸς τὸ ὑγιὲς μέρος. Τὸ συγγενὲς ραιβόκρανον ὀφείλεται εἰς συρρίκνωσιν τοῦ στερνοκλειδομαστοειδοῦς μυὸς λόγῳ βλαβῶν ἐπενεχθεισῶν κατὰ τὸν τοκετὸν καὶ ἔχει ἐξέλιξιν ἀνώδυνον. Συναντᾶται δὲ συχνότερον κατὰ τὸν Kempf εἰς τὰ θήλεα (24:13), κατὰ δὲ τὸν Redard εἰς τὰ ἄρρενα (13:5)' ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν στατιστικὴν εἰς τὰ ἄρρενα (10:3). Τὸ δεξιὸν μέρος προσβάλλεται συχνότερον κατὰ τὸν Kempf (24:18) καὶ ὁ Golding μόνον δεξιὰ ραιβόκρανα συνήντησεν. Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν ἡμετέραν στατιστικήν, προσβάλλεται συχνότερον τὸ ἀριστερὸν μέρος ἐν ἀναλογίᾳ 9:4. Τὸ ἐπίκτητον ραιβόκρανον ὀφείλεται ἢ εἰς σύσπασιν τοῦ στερνοκλειδομαστοειδοῦς μυός, ἥτις δύναται νὰ εἶναι φύσεως σπασμωδικῆς, ρευματικῆς, νευραλγικῆς κλπ., ἢ εἰς ἐρεθισμὸν αὐτοῦ ἐκ γειτονικῆς τινος παθήσεως (ἀδενῖτις, σπονδυλῖτις αὐχενικὴ κλπ.). Ἡ θεραπεία τοῦ ραιβοκράνου εἶναι χειρουργικὴ καὶ συνίσταται εἰς τενοντοτομίαν τοῦ πάσχοντος στερνοκλειδομαστοειδοῦς μυός. Αὕτη ἐξετελέσθη τὸ πρῶτον τῷ 1641 ὑπὸ τοῦ Isaac Minius πρὸς διόρθωσιν τοῦ ραιβοκράνου καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην γενομένην ὀρθοπεδικὴν ἐγχείρησιν ἐπὶ τῶν τενόντων. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

ραιβόκρανος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)' ὁ ἔχων ραιβὸν τὸ κρανίον, ραιβὴν τὴν κεφαλήν, ὁ κρατῶν τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην, στραβοκέφαλος.

ραιβοποδία (ἡ). Δυσμορφία συγγενὴς ἢ ἐπίκτητος τοῦ ποδός, καθ' ἣν οὗτος: α) φέρεται εἰς προσαγωγὴν πρὸς τὸ ἔσω σφυρὸν καὶ σχηματίζει μετὰ τῆς κνήμης, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς δυσμορφίας, γωνίαν ἀμβλεῖαν, ὀρθὴν ἢ καὶ ὀξεῖαν ἀκόμη' β') ὑφίσταται στροφὴν περὶ τὸν ἐπιμήκη αὐτοῦ ἄξονα, λόγῳ τῆς ὁποίας τὸ πέλμα τοῦ ποδός, ἀντὶ νὰ βλέπῃ, ὡς φυσιολογικῶς, πρὸς τὰ κάτω παρατηρεῖ πρὸς τὰ ἔσω, τὸ δὲ ἔσω χεῖλος τοῦ ποδὸς ἀνέρχεται καὶ τὸ ἔξω κατέρχεται καὶ χρησιμεύει πρὸς στήριξιν τοῦ ἀρρώστου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους' γ') φέρεται εἰς ἱππισμόν, δηλαδὴ οἱ δάκτυλοι αὐτοῦ δὲν εὑρίσκονται, ὡς φυσιολογικῶς, εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τὴν πτέρναν ἀλλὰ χαμηλότερον.

Ἡ συγγενὴς ραιβοποδία εἶναι ἡ συχνοτέρα τῶν συγγενῶν δυσμορφιῶν, ἀφοῦ μόνη της ἀποτελεῖ τὸ 1/10 τοῦ συνόλου αὐτῶν καὶ εἰδικῶς ἀναλογεῖ 1 συγγενὴς ραιβοποδία πρὸς 1139 τοκετοὺς (Bessel Hagen), ὡς καὶ 1:164 γάμους ἐξ αἵματος. Προσβάλλονται δ' ὑπὸ ταύτης συχνότερον τὰ ἄρρενα ἐν ἀναλογίᾳ 2:3. Εἰς 60% τῶν περιπτώσεων προσβάλλονται ταυτοχρόνως ἀμφότεροι οἱ πόδες, ὁπότε καὶ αἱ βλάβαι εἶναι σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ ἑκατέρωθεν. Σπανίως ὅμως συμβαίνει οἱ δύο πόδες τοῦ αὐτοῦ πάσχοντος νὰ ἔχουν ἀντίθετον δυσμορφίαν, δηλαδὴ ραιβοποδίαν ὁ εἷς καὶ πτερνοβλαισοποδίαν ὁ ἕτερος. Ἐπὶ μονοπλεύρου ραιβοποδίας προσβάλλεται συχνότερον ὁ ἀριστερὸς πούς. Εἰς 4% τῶν περιπτώσεων ἡ συγγενὴς ραιβοποδία συνυπάρχει μετ' ἄλλων συγγενῶν δυσμορφιῶν οἷαι ἡ στρεβλοχειρία, συνδακτυλία, δυσχιδὴς ράχις, συγγενὴς ἔλλειψις τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν ὀστῶν τῆς κνήμης κλπ.

Ἡ κληρονομικότης εἶναι καταφανὴς εἴς τινας περιπτώσεις. Οὕτω ὁ Little ἀνεῦρε τὴν ραιβοποδίαν σταθερὰν εἰς τέσσαρας γενεάς, ὁ δὲ Adams ἀναφέρει περίπτωσιν πάσχοντος ἐκ συγγενοῦς ραιβοποδίας, οὗτινος τὰ 5 τέκνα, εἷς ἔγγονος καὶ εἷς ἀνεψιὸς ἔφερον τὴν δυσμορφίαν του. Ἡ παθογονία τῆς συγγενοῦς ραιβοποδίας εἶναι εἰσέτι ἀκαθόριστος. Εἴς τινας περιπτώσεις δύναται αὕτη νὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ τὴν διαταραχὴν αὐτῆς ταύτης τῆς καταβολῆς τοῦ ἐμβρύου, συχνότερον ὅμως φαίνεται ὅτι ὀφείλεται εἰς δευτερογενῆ αἴτια, οἷον τραυματισμὸν κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην ἢ πίεσιν ἀνώμαλον ἐνδομήτριον, εἴτε λόγῳ ἐλαττώσεως τοῦ ἀμνιακοῦ ὑγροῦ, εἴτε λόγῳ συνυπάρξεως κυήσεως μετὰ ὄγκου τῆς μήτρας, εἴτε τέλος λόγῳ ἀπ' εὐθείας πιέσεως ὑπὸ ἀμνιακῶν πτυχῶν. Ὁ τοκετὸς ἐν τούτοις εἰς 78% τῶν περιπτώσεων ὑπῆρξεν ὁμαλὸς (Ehrenfried) καὶ 30% αὐτῶν ἐπρόκειτο περὶ πρωτοτόκων.

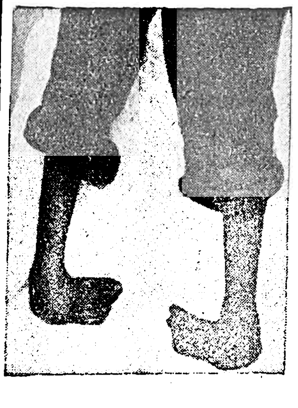

Συγγενὴς ἀμφίπλευρος ραιβοποδία.

Ἡ ἐπίκτητος ραιβοποδία εἶναι σπανιωτέρα τῆς συγγενοῦς τοιαύτης, ἡ δὲ παιδικὴ παράλυσις (πολιομυελῖτις) εἶναι ἡ κυριωτέρα ταύτης αἰτία εἰς τὰς 70% τῶν περιπτώσεων' εἶτα ἔρχονται ἡ παράλυσις τοῦ περοναίου νεύρου, ἡ νόσος τοῦ Little, ἡ ἡμιπληγία κτλ. Δύναται νὰ παρατηρηθῇ αὕτη καὶ ἐπὶ ἀρρώστων, οἵτινες παραμένουσι κλινήρεις ἐπὶ μακρὸν λόγῳ βαρειῶν τραυματικῶν ἢ φλεγμονωδῶν καταστάσεων, ὁπότε ὁ ἄκρος πούς, ὑπείκων εἰς τὴν συνεχῆ πίεσιν τοῦ βάρους τῶν κλινοσκεπασμάτων, φέρεται εἰς ραιβότητα, ἐὰν δὲν ληφθῇ ἐγκαίρως ἡ δέουσα προφυλακτικὴ μέριμνα (σιδηροῦς προφυλακτικὸς στέφανος κτλ.). Ἡ θεραπεία δύναται νὰ εἶναι εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπὶ καλοήθων μορφῶν συντηρητική' εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιπτώσεις δέον νὰ εἶναι χειρουργική. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

ραιβόπους, —*οδος* (ὁ)' τὸ νὰ ἔχῃ τις τοὺς πόδας ραιβούς, στρεβλούς, ἀντίθ. *βλαισόπους*. Ὁ ραιβόπους βαδίζει στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ἔξω χείλους τοῦ ποδὸς ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ράχεως αὐτοῦ, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς δυσμορφίας, ἐνῷ τὸ ἔσω χεῖλος τοῦ ποδὸς βλέπει πρὸς τὰ ἄνω καὶ οὐδόλως ἐφάπτεται τοῦ ἐδάφους.

ραιβός, —*ή*, —*όν*' ἐπικαμπής, μὴ ὀρθός, καμπύλος, στρεβλός: «*ραιβὴ κορύνη*, — *χείρ*»' || ραιβόπους.

ραιλοσκελὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)' ὁ ἔχων τὰ σκέλη ραιβά, ραιβόπους.

ραιβοσκελία (ἡ). Δυσμορφία τῶν κάτω ἄκρων, καθ' ἣν ὁ ἐπιμήκης ἄξων τούτων, ἀντὶ νὰ εἶναι εὐθύς, ὡς φυσιολογικῶς, σχηματίζει τοὐναντίον καμπύλην, ἧς τὸ ἀνοικτὸν βλέπει πρὸς τὸ μέσον ἐπίπεδον τοῦ σώματος. Ἡ δυσμορφία αὕτη δύναται νὰ ἀφορᾷ μόνον εἰς τὰς κνήμας ἢ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ σκέλος. Ἐπὶ ἀμφιπλεύρου δὲ βλάβης ἔχομεν τὴν ἐν εἴδει Ο ραιβοσκελίαν, καθ' ἣν δηλαδὴ τὰ σκέλη πλησιάζουσι κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν καὶ ἀπομακρύνονται κατὰ τὸ μέσον. Συνυπάρχει δ' αὐτῇ συχνὰ μετὰ τῆς ραιβοποδίας καὶ ὀφείλεται κυρίως μὲν εἰς τὸν ραχιτισμόν, ἐνίοτε ὅμως καὶ εἰς παράλυσιν τῶν ἄκρων ἢ τραυματισμὸν (κατάγματα πλημμελῶς πωρωθέντα, ἐξαρθρήματα ἀτελῶς ἀναταχθέντα κλπ.), ἢ καὶ φλεγμονῶν αὐτῶν (ὀστεομυελῖτις κλπ.). Α. Κ.

ραιβότης, —*ητος* (ἡ)' τὸ γνώρισμα τοῦ ραιβοῦ, ἔλλειψις εὐθύτητος: «*ἡ ραιβότης τῆς κορύνης*—*τοῦ ποδός*».

Ραιγιὲ (Rayet), *Γεώργιος - Ἀντώνιος Πόνς*. Γάλλος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Βορδῷ τῷ 1839 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1906. Διωρίσθη ἔκτακτος ἀστρονόμος καὶ τμηματάρχης τῆς μετεωρολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων. Τῷ 1874 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μασσαλίας καὶ τῷ 1876 τοῦ Βορδῶ, ὅπου μετὰ τριετίαν τῷ ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας καὶ ὑποδείξεις του ἱδρυθέντος ἀστεροσκοπείου. Τῷ 1892 ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων. Σημαντικωτάτη ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀστροφυσικῆς, ἄξιαι δὲ ἰδιαιτέρας μνείας αἱ ἔρευναι αὐτοῦ ἐπὶ τῶν προεξοχῶν τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν φασμάτων τῶν ἀπλανῶν. Κατέστη κυρίως γνωστός, διότι, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γάλλου ἀστρονόμου C. Wolf, ἀνεκάλυψεν εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Κύκνου τρεῖς ἀμυδροὺς ἀστέρας, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι μιᾶς ὁλοκλήρου κατηγορίας ἀπλανῶν, χαρακτηριζομένων ἐκ τοῦ ἀξιοσημειώτου φάσματος αὐτῶν. Οἱ ἀστέρες οὗτοι, οἵτινες εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀστέρες Βὸλφ-Ραιγιέ, ἀνήκουσιν εἰς τὴν φασματικὴν τάξιν Ο, τὸ καταφανέστερον δὲ χαρακτηριστικὸν τοῦ φάσματός των ἔγκειται εἰς τὴν εὔρυνσιν τῶν λαμπρῶν γραμμῶν ἐκπομπῆς ἐν σχήματι ταινιῶν. Τοιοῦτον φάσμα παρατηρεῖται εἰς ὡρισμένον σταδίον ἐξελίξεως τῶν νέων ἀστέρων, εἰς τὸν ἀνώμαλον μεταβλητὸν SS Κύκνου κατὰ τὸ μέγιστον τῆς λάμψεως αὐτοῦ κλπ.

Πλὴν πολυαρίθμων ἐργασιῶν, ὁ Ραιγιὲ ἐδημοσίευσε καὶ τὰ ἀκόλουθα συγγράμματα: «Ἡ πρακτικὴ ἀστρονομία καὶ τὰ ἀστεροσκοπεῖα» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *C. André* καὶ *A. Angot* 1874—1878), «Περὶ ἡλιακῶν ὡρολογίων», «Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀστρονομικῆς φωτογραφίας» (1887) καὶ «Χρονικὰ τοῦ ἀστεροσκοπείου Βορδῶ» ἀπὸ 1886 μέχρι τοῦ θανάτου του. Σ. Π.

— **Ραιγιὲ** (Rayer), *Ὀλιβιέ*. Γάλλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1847 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1887. Μέλος κατ' ἀρχὰς τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, περιηγήθη πλεῖστα ὅσα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐμελέτησε τὰς ἀρχαιότητας αὐτῶν, παρακολουθήσας τὰς ἐν Κεραμεικῷ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν Τανάγρᾳ γενομένας ἀνασκαφὰς καὶ δημοσιεύσας ἐμβριθεῖς περὶ αὐτῶν μελέτας ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ ὀργάνῳ τῆς σχολῆς «Bulletin de Correspondance Hellénique». Κατὰ τὸ 1872—1873 ὁ Ραιγιέ, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ἀρχιτέκτονος Albert Thomas καὶ δαπάναις τοῦ Ed. de Rotschild, διενήργησεν ἐπιτυχεῖς ἀνασκαφὰς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀρχαίας Μιλήτου, ὁπόθεν ἐκόμισεν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου ὡραῖα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, βραδύτερον δὲ καὶ ἐν τῇ γειτονικῇ περιοχῇ τοῦ ναοῦ τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος. Ἀπὸ τοῦ 1874 ὁ Ραιγιὲ κατέλαβεν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ἕδραν τῆς ἀρχαιολογίας παρὰ τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιγραφικῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν καὶ ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Ἀκούραστος μελετητὴς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, συνέγραψε πολλὰ βιβλία καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστας μελέτας εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἐν οἷς καὶ τὸ «Gazette de Beaux-Arts», τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ κύριος συντάκτης τῶν περὶ ἀρχαίας τέχνης θεμάτων. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Milet et de Golfe Latmique», «Histoire de la Céramique grecque» (δημοσιευθεῖσα τῇ ἐπιστασίᾳ τοῦ Max Collignor τῷ 1888), «Monuments d'Art», ὡς καὶ αἱ διατριβαί: «L'architecture ionique en Ionie», «Le temple d'Apollon didyméen», «Memoire sur l'ile de Kos», «Les figurines de Tanagra au musée de Louvre» καὶ ἄλλα περισπούδαστα ἄρθρα, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων ἀνεδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Études d'archéologie et d'art». Β. Δ. Θ.

Ράϊγκαιτ (Reigate) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Σώρρω Ν. τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μώλ. Χρησιμεύει ὡς θερινὴ διαμονὴ τῶν κατοίκων τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 28.915. Σ. Κ. Γ.

ραίδα (ἡ) (rhaeda) [*Ἀρχ.*]. Εἶδος ρωμαϊκῆς ἁμάξης (βλ. *ρέδα*).

Ραιδεστηνός, *Γεώργιος*' βλ. λ. *Γεώργιος Α'* Ραιδεστηνός.

Ραιδεστὸς (κοιν. *Ροδοντός*, τουρκ. *Τεκφύρ-νταγ*) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀν. Θρᾴκης ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ἀπέχουσα 30 περίπου μίλια πρὸς Δ. τῆς Περίνθου (Ἡρακλείας) καὶ 97 ΒΑ. τῆς Καλλιπόλεως. Τὸ παλαιόν της ὄνομα ἦτο *Βισάνθη* ἢ, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, *Βησάνθη*, ἱδρυθεῖσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ ἀποίκων Σαμίων κατὰ τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα.

Εἰς μεταγενεστέρους χρόνους μετωνομάσθη *Ραιδεστὸν* ἢ *Ραιδεστός*, ὄνομα τὸ ὁποῖον φέρει καὶ μέχρι σήμερον. Πρῶτος ὅστις ἀναφέρει αὐτὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι ὁ Πλίνιος (IV, 18, 10) μὲ μικρὰν παραλλαγήν: Resistos, ἐξ οὗ προέκυψε φαίνεται τὸ ὄνομα Ραιδεστός. Ἐσφαλμένως ὅμως τοποθετεῖ αὐτὴν ἐπὶ τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου, ὅπως καὶ ὁ Ἡρόδοτος, καὶ διαστέλλει αὐτὴν ἀπὸ τῆς Βισάνθης. Τῆς ἀρχαίας πόλεως σῴζονται λείψανα παλαιοῦ φρουρίου, ἐπιγραφαί τινες καὶ τινα χαλκᾶ νομίσματα, φέροντα κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΙ ἢ ΒΙΣΑΝΘΗΝΩΝ.

Digitized by Google

Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἦτο «χωρίον... εὐλίμενον καὶ τῇ κατὰ θάλασσαν ἐργασίᾳ ἐπιτηδείως ἔχον τοῖς ἐπ' ἐμπορίᾳ ναυτιλλομένοις καταίρειν καὶ ἀποφορτίζεσθαι προσηνῶς μάλιστα». Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο ἀτείχιστος, ὑπέκειτο εἰς συχνὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων. Πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτοῦ καὶ τῶν πέριξ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐτείχισεν αὐτήν (*Προκ.* Περὶ Κτισμ. IV, 9, 19-21).

Ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν ἐνωρίτατα ἀνεδείχθη εἰς ἕδραν ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἡρακλείας. Βραδύτερον ἀνεδείχθη εἰς ἕδραν μητροπόλεως, ἀλλ' ὀλίγων μητροπολιτῶν γνωρίζομεν τὰ ὀνόματα.

Ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρόνων σῴζονται ὀχυρωματικά τινα ἔργα καὶ ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῆς ἐπιλεγομένης Ρευματοκρατορίσσης, ὀνομασθείσης οὕτω, διότι, κατά τινα παράδοσιν, ἡ πολιοῦχος κατέπνιξεν εἰς τὸν παραρρέοντα ποταμὸν τοὺς ἐπιδραμόντας τὴν πόλιν βαρβάρους. Ἡ θαυματουργὸς αὕτη εἰκὼν τῆς Παναγίας, παραληφθεῖσα ὑπὸ τῶν κατοίκων κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀν. Θράκης (1923), σῴζεται σήμερον ἐν Θεσσαλονίκῃ παρὰ τῇ κοινότητι τῶν Ραιδεστηνῶν. Ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ αὐτοῦ ναοῦ ὑπάρχουσι τάφοι μετὰ λατινικῶν ἐπιγραφῶν Φραγκίσκου Β' τοῦ Ρακότση, πρίγκιπος τῆς Τρανσυλβανίας, καὶ ἄλλων Οὔγγρων, ἐξορισθέντων ἐνταῦθα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Καρλοβιτσίου, τοὺς ὁποίους εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἐπεσκέπτοντο πολλάκις οἱ συγγενεῖς αὐτῶν. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Ραιδεστοῦ διετήρει νοσοκομεῖον καὶ ξενῶνα, ἐπίσης καὶ ἑλληνικὴν σχολὴν ἀπὸ τοῦ 1790 καὶ ἐνωρίτερον ἴσως, ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Νεκταρίου, πιθανῶς ἱερομονάχου Ραιδεστοῦ, κληροδοτήσαντος καὶ τὴν βιβλιοθήκην του.

Ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς ἦτο ἕδρα ὑποδιοικήσεως τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀριθμοῦσα 20.793 κατοίκους καὶ ἔχουσα εἰς τὴν περιφέρειάν της ἄνω τῶν 40 χωρίων. Εἶχε καλῶς κατηρτισμένα σχολεῖα: τὰ «Θεοδωρίδεια», σχολὴν ἀρρένων, καὶ τὸ «Γεωργιάδειον» παρθεναγωγεῖον, ἱδρυθέντα διὰ δωρεῶν. Ἐπίσης καὶ ἀναγνωστήριον «Ἡ Βισάνθη». Σήμερον ἀριθμεῖ 14.387 κατοίκους καὶ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου βιλαετίου, ἔχοντος ἔκτασιν 5.950 τετρ. χλμ. καὶ 132.120 κατοίκους. Εἶναι ὁ ἐμπορικώτερος λιμὴν τῆς τουρκικῆς Θράκης ἐπὶ τῆς Προποντίδος, διὰ τοῦ ὁποίου διενεργεῖται ζωηρὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, οἴνου, ἐλαίου, ἰχθύων κτλ. Α. Θ. Σ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν 1ον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἡ Ραιδεστὸς κατελήφθη ἀμαχητὶ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὴν 25ην Ὀκτωβρίου 1912, διαρκούσης τῆς πρὸς Τσαλτάτζαν προελάσεως αὐτῶν, καὶ ἔκτοτε παρέμεινεν ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν κατοχὴν μέχρι τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ἰουλίου 1913, ὁπότε ὁ ἐπωφεληθεὶς τῆς βουλγαρικῆς ἥττης τουρκικὸς στρατός, προελάσας μέχρι τοῦ ὕψους τῆς γραμμῆς Αἴνου—Μηδείας, ἀνακατέλαβε τὴν Ραιδεστόν. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Θράκης τοῦ θέρους 1920, αἱ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας μεταφερθεῖσαι ἑλληνικαὶ μονάδες, μεραρχία Σμύρνης καὶ ταξιαρχία ἱππικοῦ, ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ραιδεστὸν τὴν 7ην Ἰουλίου 1920 μετ' ἀσθενεστάτην τουρκικὴν ἀντίστασιν, καὶ ἐκεῖθεν ἀνέλαβον τὰς περαιτέρω ἐπιχειρήσεις, περὶ ὧν βλ. λ. *Θράκη [Στρατ. Ἱστορ.]*, μετὰ τὰς ὁποίας ἐπεβιβάσθησαν καὶ πάλιν εἰς Ραιδεστόν, ἵνα μεταφερθῶσιν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν.

Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ Αὐγούστου 1922, εἰς Ραιδεστὸν ἀπεβιβάσθη τὸ 3ον ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1922 ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κατοχήν. Ν. Θ. Κ.

Ράϊζεναουερ (Reisenauer), *Ἀλφρέδος*. Γερμανὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου (1863—1907). Μαθητὴς τοῦ Λίστ, ἀπέκτησε ταχύτατα φήμην δεξιοτέχνου κατὰ τὰς καλλιτεχνικὰς αὐτοῦ περιοδείας. Μεταξὺ 1900—1907 διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Λειψίας. Ἐξέδωκε μέγαν ἀριθμὸν τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ μελῳδιῶν, ἀφήσας ἐν χειρογράφῳ πλείστας ἔτι συνθέσεις. Γ. Σ.

Ράϊζερ (Reiser), ***Φρειδερῖκος-Χέρμαν***. Γερμανὸς μουσικὸς (1839—1879). Ἐγένετο γνωστὸς δι' ἐκκλησιαστικῶν τινων ἔργων καὶ κυρίως διὰ μιᾶς «Μεθόδου κλειδοκυμβάλου», λίαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαρίοις. Ὁ νεώτερος τούτου ἀδελφὸς *Αὔγουστος-Φρειδερῖκος* (1840—1904) διεκρίθη ἐπίσης ὡς συνθέτης ἀνδρικῶν χορῳδιῶν, ἔγραψε δὲ ἐπὶ πλέον 2 συμφωνίας, 4 εἰσαγωγὰς κλπ. Γ. Σ.

Ραΐζουλί, ἢ ***Ραϊσουνὶ Μουλάϊ Ἀχμὲτ μπὲν Μωχάμμετ Ἒρ —***. Μαροκινὸς πατριώτης καὶ ἐπαναστάτης (1868—1925). Ἔτυχεν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς καὶ παιδείας, σπουδάσας ἐν Τετουὰν θεολογίαν καὶ τελειοποιηθεὶς εἰς τὸ μουσουλμανικὸν δίκαιον. Μόλις ὅμως ἀπεπεράτωσε τὰς σπουδάς του, ἐγκατέλειψε τὰ βιβλία καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς σώματος, δι' οὗ, δρῶν εἰς τὰς περιφερείας Βάντ-Ράς, Μπενιμεσανὰρ καὶ Μπενὶ-Ἀρός, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ προστατεύσῃ τὰς γειτονικάς του φυλὰς ἀπὸ τὰς ξενικὰς ἐπιθέσεις. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Τετουὰν διὰ πανουργίας, ἐδραπέτευσε μετ' ὀλίγον καὶ ἐπέτυχε κατόπιν ν' ἀμνηστευθῇ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ σουλτᾶνος ἠρνήθη ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν κατασχεθεῖσαν περιουσίαν του, ὁ Ραΐζουλὶ ἐξῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὰ ὄρη, συνεκέντρωσε πολλοὺς ὀπαδούς, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν «σουλτᾶνον τῶν ὀρεινῶν» καὶ ἤγειρε τὸν φανατισμὸν τῶν Μουσουλμάνων κατὰ τῶν ξένων καὶ ἐν γένει τῶν Χριστιανῶν, ἰδίως τῶν Γάλλων καὶ Ἱσπανῶν, κατὰ τῶν ὁποίων ἐκήρυξεν ἀληθῆ σταυροφορίαν ἐν Μαρόκῳ. Ὁ σουλτᾶνος τότε ἠναγκάσθη νὰ ὀργανώσῃ ἐκστρατείαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλά, καίτοι τὸν ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως, ὑπεχρεώθη ἐν τέλει νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀρχηγὸν τῶν μεταξὺ τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ τοῦ ποταμοῦ Λοῦκκος φυλῶν. Τῷ 1904 ὁ Ραΐζουλὶ ἠχμαλώτισε τὸν κάτοικον τῆς Ταγγέρης Περδικάρην, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ἀμερικανικῆς ὑπηκοότητος, ἕνεκα δὲ τούτου κατέπλευσεν εἰς τὴν πόλιν ἰσχυρὰ μοῖρα τοῦ στόλου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ὁ Ραΐζουλὶ ὅμως ἀπέλυσε τὸν Περδικάρην μόνον ἀφοῦ ἔλαβεν ὡς λύτρα 70.000 δολλαρίων. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἠχμαλώτισε καὶ τὸν πρὸς διαπραγματεύσεις ἀποσταλέντα εἰς αὐτὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ σουλτάνου καὶ ἔλαβεν ὡς λύτρα 750.000 φράγκων καὶ τὸν τίτλον τοῦ πασᾶ τοῦ Φέζ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σουλτάνου Ἄμπντ ἐλ-Ἀζὶζ καὶ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Μουλάϊ Χαφὶδ τῷ 1909, ὁ Ραΐζουλὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ καὶ πάλιν καὶ νὰ διορισθῇ ὑπὸ τοῦ νέου σουλτάνου διοικητὴς τῶν μεταξὺ τῆς Ταγγέρης καὶ Λοῦκκος φυλῶν, ἐπιτυχὼν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν διὰ βιαιοτάτων καὶ σκληροτάτων μέσων. Μετὰ τὴν ἀπόβασιν τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ ΒΔ. Μαρόκον, τῷ 1911, ὁ Ραΐζουλὶ ὠργάνωσεν ἐναντίον τῶν Ἱσπανῶν γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν ἰθαγενῶν. Πανοῦργος καὶ ριψοκίνδυνος, ἐχρησιμοποίησε κάθε μέσον ἐπικρατήσεως, πολλάκις ἐλθὼν εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Ἱσπανοὺς στρατηγοὺς καὶ ἐπανειλημμένως δημιουργήσας ἀντιθέσεις καὶ ἀνταγωνισμοὺς μεταξὺ αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὰς κυβερνήσεις των. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐτέθη, τῷ 1914, ὅπως καὶ ὁ Ἄμπντ ἐλ Κρίμ, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γερμανίας καὶ προσεπάθησε νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς ἰθαγενεῖς κατὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ κατὰ τῆς Γαλλίας. Κατορθώσας νὰ πείσῃ τὸν Ἱσπανὸν στρατηγὸν Χορντάνα περὶ τῶν ἀγαθῶν προθέσεών του, ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τῶν δῆθεν ἀνυποτάκτων ἰθαγενῶν, ἀλλὰ ταχέως οἱ Ἱσπανοὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἐκ τῆς συνεργασίας μὲ τὸν Ραΐζουλί, ἀντὶ νὰ ὠφεληθοῦν αὐτοί, εἶχον αὐξήσει τεραστίως τὸ γόητρον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶχε καταστῇ ὁ μόνος κύριος τῆς περιοχῆς. Ἕνεκα τούτου ὁ στρατηγὸς Χορντάνα ἀντικατεστάθη τῷ 1919 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μπερένγκερ, ὁ ὁποῖος ἐπανέλαβε τοὺς ἀγῶνας κατὰ τοῦ Μαροκινοῦ ἐπαναστάτου, ὃν παρ' ὀλίγον νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον ἐν Ταζγούτ, ἐὰν δὲν ἐλάμβανε χώραν ἡ καταστροφὴ τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων ἐν Ἀνουὰλ ὑπὸ τοῦ Ἄμπντ ἐλ Κρὶμ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχήν. Ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Μπερένγκερ στρατηγὸς Μπουργκέτε ἐπανέλαβε τὴν πολιτικὴν τοῦ Χορντάνα, συνάψας συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ραΐζουλί, ὁ ὁποῖος κατέστη ἔκτοτε ὁ ἀπόλυτος κύριος τῆς μεταξὺ Ταγγέρης καὶ Λοῦκκος περιοχῆς, μὲ ἕδραν τὸ Ταζγούτ. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν ὅμως τοῦ Ριφ ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, ὁ Ραΐζουλί, ὁ ὁποῖος ἐβοήθησεν αὐτοὺς κατὰ τοῦ Ἄμπντ ἐλ Κρίμ, ἐξετέθη εἰς τὴν σφοδρὰν μῆνιν τούτου, ὁ ὁποῖος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ ἐμίρου τοῦ Ρίφ, ἐπετέθη ἐναντίον του, κατηγορῶν αὐτὸν ὡς προδότην τοῦ Ἰσλάμ. Ὁ ἐμίρης τοῦ Ρὶφ κατώρθωσεν ἐν τέλει, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1925, νὰ καταλάβῃ τὸ Ταζγοὺτ καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὸν Ραΐζουλί, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Ἀζντίρ. Μ. Δ. Β.

Ραϊθηνοί (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Πετραίας Ἀραβίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 16, 3) καὶ κατοικῶν ἐπὶ τῆς ΝΔ. παραλίας τοῦ ὄρους Σινᾶ. Α. Θ. Σ.

Ραϊθὼ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πετραίας Ἀραβίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ΝΔ. παραλίας τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ, ὅπου ἡ σημερινὴ *Ἐλ-Τῶρ*, κέντρον ἀτμοπλοϊκῆς συγκοινωνίας μετὰ τοῦ Σουέζ. Οἱ περιοικοῦντες αὐτὴν ἐκαλοῦντο *Ραϊθηνοί*.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ, οὐ μακρὰν τῆς παραλίας, ἡ περίφημος μονὴ τῆς Ραϊθοῦς, σήμερον δὲ μικρὸν μετόχιον ἐξαρτώμενον ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουσιν εὐρύχωρα κελλία χάριν τῶν μοναχῶν, μεγάλαι ἀποθῆκαι διὰ τὰ ἐκ Σουὲζ εἰς τὸ Σινᾶ ἀποστελλόμενα τρόφιμα καὶ ἄλλα πράγματα, μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, ἐν ᾧ διδάσκονται περὶ τὰ 60 ἄρρενα καὶ θήλεα τέκνα Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν ἑλληνικά, ἀραβικὰ καὶ ἀγγλικὰ δαπάναις τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ. Α. Θ. Σ.—Ε. Γ. Π.

Ραὶξ (Raikes), *Ροβέρτος*. Ἄγγλος φιλάνθρωπος (1735—1811). Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς «Ἐφημερίδος» τοῦ Γκλῶστερ, διετήρησε τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1802. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβεν εὐδιαφέρον διὰ τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν φυλακῶν, κυρίως ὅμως ἀπέκτησε τὴν φήμην τοῦ φιλανθρώπου διὰ τοῦ Κυριακοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ἐν Γκλῶστερ τῷ 1780, καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιτυχίαν ὀφείλεται ἡ ἐπακολουθήσασα διάδοσις τοῦ συστήματος τῶν τοιούτων σχολείων. Κ. Β. Λ.

Ράϊκον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 146. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ράϊκος, ***Νικόλαος***. Φιλέλλην Ρῶσος, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνος. Μετασχὼν δὲ πλείστων μαχῶν, καθ' ἃς ἐπολέμησε γενναίως, διωρίσθη μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν διοικητὴς τοῦ φρουρίου Παλαμηδίου, εἶτα δὲ τοῦ τῆς πόλεως Πατρῶν, καὶ κατόπιν τοῦ Ρίου. Μετὰ τὴν σύστασιν ἐν Ναυπλίῳ τοῦ τάγματος τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ἡ διοίκησις ἀμφοτέρων. Τ. Ε. Ε.

Ραϊκόφτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καπνότοπος* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Τρικκάλων.

ραίκτωρ (ἰταλ. rettore). Διοικητικὸν ἐπὶ βενετοκρατίας ἀξίωμα, ἀντιστοιχοῦν ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ τοῦ συγχρόνου ἐπάρχου, ἀλλὰ μετὰ μεγαλυτέρας δικαιοδοσίας. Δ. Π. Π.

Ράϊλ (Reil), ***Ἰωάννης-Χριστιανός***. Γερμανὸς ἀνατόμος καὶ φυσιολόγος (1759—1813). Καθηγητὴς τῶν πανεπιστημίων Χάλλης καὶ Βερολίνου (1788, 1810), ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν κυρίων ἀντιπροσώπων τοῦ ζωϊσμοῦ ἐν Γερμανίᾳ, διατυπώσας τὰς ἀρχάς του εἰς τὴν διάσημον πραγματείαν του «Über die Lebenskraft», καταχωρηθεῖσαν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1796—1812 ἐκδοθέντα «Ἀρχεῖα φυσιολογίας» ὡς καὶ εἰς τὸ πεντάτομον σύγγραμμά του «Über die Erkenntniss und Cur der Fieber» (Χάλλη Βερολῖνον 1799, 15, 20, 1828). Ρηξικέλευθοι ἀφ' ἑτέρου ὑπῆρξαν αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ὑφὴν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν νεύρων ἀνατομικαί του ἐργασίαι: «Exercitationum anatomicarum fasciculus I de structura nervorum» (Χάλλη 1796), μεθ' ὧν συνέδεσε τὸ ὄνομά του. Συνέγραψεν ἐπίσης δίτομον «*Γενικὴν παθολογίαν*» (1815—1816) καὶ «*Γενικὴν θεραπευτικήν*» (1816). Ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθησαν: «*Νῆσος τοῦ Ράϊλ*», μικρὸν κωνικὸν λοβίδιον ἐκ τριῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκτινωτῶν πτυχῶν, ὁρατὸν κατὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν χειλέων τῆς Συλουΐου αὔλακος. Ταινία τοῦ *Ράϊλ*, δεμάτιον προμηκοσκελικόν, ἐμπερiέχον τὸ σύνολον τῶν αἰσθητικῶν ἰνῶν πλὴν τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου. Αὖλαξ τοῦ *Ράϊλ*, ἡ περιβάλλουσα κυκλικῶς τὸν λοβὸν τῆς νησῖδος Τρίγωνον τοῦ *Ράϊλ*, τμῆμα τριγωνικὸν ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐγκεφαλικοῦ σκέλους, ἀφοριζόμενον ἔμπροσθεν ὑπὸ τοῦ ὀπισθίου τετραδύμου, ὄπισθεν ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρου παρεγκεφαλιδικοῦ σκέλους καὶ κάτωθεν ὑπὸ τῆς πλαγίας αὔλακος. Κατέχεται ὑπὸ πετάλου λευκῆς οὐσίας, συνηθέστατα δεματοποιουμένης καὶ ἐξαρτωμένης ἐκ τῆς ταινίας τοῦ Ράϊλ. Ο. Ρ.

Ραῖλι (Rayleigh), ***Ἰωάννης-Γουλιέλμος Στρούττ*** (1842—1919). Ἄγγλος φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1842. Ἀπὸ τοῦ 1879—1884 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς φυσικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτς καὶ ἀπὸ τοῦ 1887—1905 καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως εἰς τὸ «Royal Institution» τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Τῷ 1896 διωρίσθη τεχνικὸς σύμβουλος τοῦ «Trinity House» καὶ τῷ 1901 ἐξεταστής. Αἱ πρῶται ἐργασίαι αὐτοῦ, κυρίως μαθηματικαί, ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐξέτασιν ἠλεκτρομαγνητικῶν φαινομένων καὶ εἰς τὴν ἀκτινοβόλον θερμότητα. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐπὶ τοῦ συντονισμοῦ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην σειρὰν ὑπομνημάτων, ἅτινα ἀπετέλεσαν τὸ πρωτότυπον ἔργον αὐτοῦ «A Treatise on Sound». Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐδημοσίευσε καὶ πολυάριθμα ἄλλα ὑπομνήματα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν σπουδὴν ἠχητικῶν φαινομένων. Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἔρευναν ὀπτικῶν φαινομένων καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν κατασκευὴν φωτεινῶν φραγμάτων διὰ φωτογραφικῆς μεθόδου. Σειρὰ ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ «Philosophical Magazine» ὑπὸ τὸν τίτλον «Investigations in Optics with special reference to the spektroskop» (1879—1880). Ἀκολούθως ἠσχολήθη εἰς ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ μικροσκοπίου καὶ τῆς διαχωριστικῆς δυνάμεως τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ὑδροδυναμικῆς, ἐν ᾗ κατέδειξε τίνι τρόπῳ ἡ ταχύτης διαδόσεως κυμάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιόδου, ἐφαρμόσας τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὑδατηρῶν κυμάτων.

Ὁ Ραῖλι εἰργάσθη ἐπίσης εἰς τὴν ἀνεύρεσιν μέσου παρέχοντος τὴν διανομὴν τῆς ἐνεργείας κατὰ τὰ διάφορα μήκη κύματος ἐν τῷ φάσματι τῆς ἀκτινοβολίας μέλανος σώματος, ἐξετέλεσε δὲ σειρὰν πειραμάτων πρὸς καθορισμὸν τῆς πυκνότη-

Digitized by Google

τος τῶν ἀερίων. Ἐργαζόμενος ἐπὶ τοῦ ἀζώτου, ἤχθη εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀργοῦ. Μετὰ τοῦ Ῥαϊλι συνειργάσθη πολλάκις καὶ ὁ Ἄγγλος φυσικὸς Sir William Ramsay. Ὁ Ῥαϊλι ἠσχολήθη μεγάλως καὶ μὲ ψυχολογικὰ προβλήματα καὶ διετέλεσεν ἀντιπρόεδρος τῆς «Society of Psychical Research». Τῷ 1904 ἐτιμήθη διὰ τοῦ βραβείου Nobel καὶ τῷ 1908 ἐξελέγη πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Καϊμπριτς. Τὰ ἔργα τοῦ Ῥαϊλι ἔχουσι συγκεντρωθῆ εἰς τέσσαρας ὀγκώδεις τόμους. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ῥάϊμαν (Reimann), *Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς μουσικὸς (1850—1906). Ἠσχολήθη εἰδικῶς μὲ τὰς χορῳδίας καὶ ἵδρυσεν ἐν Ῥάτιμπορ «Ἀκαδημίαν ᾀσμάτος»· βραδύτερον ἀπετέλεσε μέλος τοῦ προσωπικοῦ τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου καὶ καθηγητὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου ἐν τῷ ᾠδείῳ Σαρβένκα - Κλίντβορτ. Ὡς συνθέτης ὁ Ῥάϊμαν ἔδωκε τεμάχια δι᾽ ᾆσμα καὶ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον (σονάτας, σπουδάς), διεκρίθη δὲ ὡσαύτως καὶ ὡς μουσικολόγος διὰ διαφόρων μελετῶν, ὡς: «Nomos», «Prosodien» κλπ. Ἔγραψεν ὡσαύτως: «Zur Theorie und Geschichte der byzantinischen Musik», «Wagneriana - Liszt», βιογραφίαν τοῦ Σοῦμαν, τοῦ Μπράμς καὶ τοῦ Μπύλωφ κλπ. Γ. Σ.

— **Ῥάϊμαν** (Reimann), *Χάνς*. Γερμανὸς λογοτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1889. Ἐκδίδει ἐν Λειψίᾳ ἀπὸ τοῦ 1924 τὸ σατιρικὸν περιοδικὸν «Ὁ ἀκανθόχοιρος». Ἔγραψε τὰ μυθιστορήματα: «Τύλ» (1918, ὡσεὶ αὐτοβιογραφία του), «Ὁ συνθέτης μὲ τὸ στανιό», καὶ ἰδίως παρῳδίας, σατίρας καὶ φαιδρογραφήματα ἐν τῷ σαξωνικῷ γλωσσικῷ ἰδιώματι, ὡς τά: «Ἡ χαλλικνημος κυρία» (1916), «Κομπόλτς» (1917), «Σαξωνικαὶ μικρογραφίαι» κλπ. Θ. Κ.

Ῥάϊμαρος (Reimarus), *Ἑρμᾶνος Σαμουήλ*. Γερμανὸς φιλόσοφος, μαθητὴς τοῦ Λεϊβνιτίου καὶ διδάσκαλος τοῦ Καντίου, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1694 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1768. Ἐσπούδασεν εἰς διάφορα πανεπιστήμια καὶ ἐπεσκέφθη πολλὰς χώρας. Ἦτο γαμβρὸς τοῦ περιφήμου ἑλληνιστοῦ Φαβρικίου καὶ τὸν ἐβοήθησεν εἰς τὰς φιλολογικάς του ἐργασίας. Ἠσχολήθη γονίμως καὶ μὲ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἔθηκε δὲ μεταξὺ τῶν πρώτων τὰς βάσεις τῆς λεγομένης φυσικῆς θρησκείας, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἔργον του «Περὶ τῶν κεφαλαιωδῶν ἀληθειῶν τῆς φυσικῆς θρησκείας» (Ἀμβοῦργον 1754). Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Λογικὴ ἢ διδασκαλία περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς χρήσεως τοῦ λόγου ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας, προερχομένη ἐκ τῶν δύο ἀρχῶν, τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἀντιφάσεως» (Ἀμβοῦργον καὶ Κίελον 1756), «Γενικαὶ παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἐνστίκτου τῶν ζῴων, εἰδικώτερον δὲ ἐπὶ τῶν ἐνστίκτων των βιομηχανίας καὶ τέχνης» (1760, τόμ. 2). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Ῥάϊμαρος χαρακτηρίζει τὸ ἔνστικτον ὡς τι ἔμφυτον καὶ ἀνεξάλειπτον, ἀποβλέπον εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ εἴδους καὶ τῆς ἀτομικότητος. ἀλλ᾽ ἀνεπίδεκτον τελειοποιήσεως. Εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ τῶν κεφαλαιωδῶν ἀληθειῶν τῆς φυσικῆς θρησκείας» στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν τελικῶν αἰτίων καὶ ἐξηγεῖ τὰ πάντα τελολογικῶς. Εἰς τὸν ἐξωτερικὸν καὶ αἰσθητὸν κόσμον, θεωρούμενον ὑπὸ ἀφῃρημένην ἔποψιν, παραδέχεται ὅτι ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος μηχανικότης, μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι κάθε κίνησις εἶναι ὑποτεταγμένη εἰς ἕνα σκοπόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἑρμηνεύωνται τὰ φαινόμενά του. Ἡ αἰτία τοῦ κόσμου κεῖται ἐκτὸς αὐτοῦ· εἶναι ὁ Θεός, τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὁποίου μαρτυρεῖ ἡ ἐπικρατοῦσα σκοπιμότης. Ὁ Ῥάϊμαρος εἶναι εἷς ἐκ τῶν σοβαρωτέρων ἰδεαλιστῶν φιλοσόφων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ φαίνεται ἀσκήσας σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Καντίου. Θ. Π.

Ῥάϊμερ (Reimer), *Ντίτριχ*. Γερμανὸς βιβλιεκδότης (1818—1899). Τῷ 1847 ἀνέλαβε τὸν κλάδον τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ γεωγραφικῶν ἐκδόσεων τοῦ ἐν Λειψίᾳ ἐκδοτικοῦ οἴκου τοῦ πατρός του. Ἔκτοτε, καὶ μέχρι σήμερον, ὁ οἶκος, μεταβληθεὶς εἰς ἀνώνυμον ἑταιρείαν τῷ 1919, ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἔκδοσιν χαρτῶν γεωγραφικῶν καὶ παρεμφερῶν ἔργων. Εἰς τὸν οἶκον τοῦτον ἐξετυπώθησαν καὶ οἱ ὑπὸ τῶν Ἐρρίκου καὶ Ριχ. Κίπερτ, τοῦ Μπρέχερ, τοῦ Κούρτιους καὶ τοῦ Κάουπερτ χάρται τῆς Ἀττικῆς. Θ. Κ.

Ῥαϊμερ (Roemer), *Ὄλαφ*. Δανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1644 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1710 Μαθητεύων παρὰ τῷ Ἐράσμῳ Bartholin (1625—1698), παρὰ τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθη τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν ἀστρονομίαν, ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Γάλλου ἀστρονόμου ἀββᾶ Πικάρ, ὅστις τὸν προσέλαβεν ὡς βοηθόν του, ὅταν μετέβη εἰς τὴν Οὐρανιούπολιν πρὸς ἐκτέλεσιν διαφόρων ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων. Ὁ Ῥαϊμερ, διαμένων ἀπὸ τοῦ 1672 ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῶν Παρισίων, ἠσχολεῖτο μέχρι τοῦ 1681 εἰς ἐκτέλεσιν πολυτίμων παρατηρήσεων. Ὁ Ῥαϊμερ κατέστη διάσημος ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως, εἰς ἣν προέβη πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων τὴν 22αν Νοεμβρίου 1675. Ἐν τῇ ἀνακοινώσει ταύτῃ, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν κατέλεξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν μελῶν της, ὁ Ῥαϊμερ ἐξέθεσε τὸν τρόπον, καθ᾽ ὅν, παρατηρῶν τὰς ἐκλείψεις τοῦ πρώτου δορυφόρου τοῦ Διός, ὅταν ὁ πλανήτης οὗτος εὑρίσκεται εἰς σύνοδον μετὰ Ἡλίου ἢ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς αὐτόν, κατέληξεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ταχύτητος τοῦ φωτός. Εἰς τὴν σπουδαίαν ταύτην ἀνακάλυψιν ἤχθη ὁ Ῥαϊμερ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ ἐκλείψεις τοῦ Γανυμήδου συνέβαινον κατὰ τὰς ἀντιθέσεις τοῦ Διὸς ἐνωρίτερον, κατὰ δὲ τὰς συνόδους τοῦ πλανήτου βραδύτερον παρ᾽ ὅ,τι προελέγοντο ὑπὸ τῶν εἰδικῶν πινάκων τοῦ J. D. Cassini. Τὴν διαφορὰν ταύτην ἐξήγησεν ὁ Ῥαϊμερ, ἀποδώσας αὐτὴν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ζεὺς κατὰ τὰς συνόδους του εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Γῆς μεγαλυτέραν ἢ κατὰ τὰς ἀντιθέσεις του. Συνεπῶς τὸ φῶς, μεταδιδόμενον μετὰ σταθερᾶς ταχύτητος, χρειάζεται διάφορον χρόνον διὰ νὰ διανύσῃ τὰ ἑκάστοτε διάφορα διαστήματα. Διὰ τῆς μεθόδου αὐτοῦ ὁ Ῥαϊμερ εὗρεν ὅτι τὸ φῶς χρειάζεται 22' διὰ νὰ διατρέξῃ τὴν ἀκτῖνα τῆς γηΐνης τροχιᾶς, νεώτεραι ὅμως μετρήσεις ἠλάττωσαν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον εἰς 8 λ. 18 δ. Ἡ σπουδαία ἀνακάλυψις τοῦ Δανοῦ ἀστρονόμου περιέπεσεν ἐπὶ 50 περίπου ἔτη εἰς λήθην, ἐξετιμήθη ὅμως δεόντως ὅταν βραδύτερον ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Bradley ἡ ἀποπλάνησις τοῦ φωτός. Ἡ τελευταία παρατήρησις τοῦ Ῥαϊμερ ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τῶν Παρισίων ἦτο ἡ πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου τοῦ 1681. Ἀνακληθεὶς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Κοπεγχάγην ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ Ε', ὁ Ῥαϊμερ ἐξηκολούθησεν ἐκεῖ τὰς παρατηρήσεις του, ἀσχοληθεὶς μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν παραλλάξεων τῶν ἀπλανῶν. Κατὰ τὴν ἐν Δανίᾳ παραμονήν του ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλικοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐτιμήθη διὰ διαφόρων ἀξιωμάτων. Περὶ τὰ 1689 ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους, ἐκεῖ ὅμως δὲν ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς παρὰ τῷ La Hire καὶ ἰδίᾳ παρὰ τῷ J. D. Cassini, ὅστις βαρέως ἔφερε τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ τῶν πινάκων του παρεσκεύασε τὸν θρίαμβον τοῦ Ῥαϊμερ. Τῷ 1695—1696 ὁ Ῥαϊμερ εἰσηγήθη εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἐπέτυχε τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰσαγωγὴν τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου ἐν Δανίᾳ. Συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τῆς πρακτικῆς ἀστρονομίας. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἀνακάλυψις τῆς μεσημβρινῆς διόπτρας, τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου, τοῦ ἀλταζιμουθίου τηλεσκοπίου, τῆς ἐπικυκλοειδοῦς καμπύλης καὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν (1674). Πλήρης περιγραφὴ τῶν μεθόδων παρατηρήσεως, ἃς ἐφήρμοζεν ὁ Ῥαϊμερ, καὶ τῶν ὀργάνων, τὰ ὁποῖα ἐπενόησε καὶ μετεχειρίζετο, ὡς καὶ τοῦ ἀστεροσκοπείου (Observatorium tusculaneum), ὅπερ εἶχεν ἱδρύσει ἀπὸ τοῦ 1704 καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ εἰργάζετο μέχρι τοῦ θανάτου του, παρέχεται ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Basis astronomiae sive Triduum et Observatoria» (Κοπεγχάγη 1735). Τὸ χειρόγραφον τούτου ὑπῆρξε τὸ μόνον, ὅπερ διεσώθη ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία ἀπετέφρωσε τὸ ἀστεροσκοπεῖον τῆς Κοπεγχάγης. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

—**Ῥαϊμερ** (Roemer), *Φρειδερῖκος*. Γερμανὸς ζωολόγος (1866—1909). Διευθυντὴς τοῦ ζωολογικοῦ μουσείου ἐν Φραγκφούρτῃ, ἐξηρεύνησε τῷ 1898 τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν, ἰδίᾳ τὴν περιοχὴν τῆς Σπιτσβέργης καὶ τῆς νήσου τῶν Ἄρκτων, ὅπου ἐπεδόθη κυρίως εἰς μελέτας περὶ τῆς πολικῆς πανίδος, δημοσιεύσας τῷ 1900 μετὰ τοῦ Σάουντιν τὸ σύγγραμμα «Ἀρκτικὴ πανίς» (1900—1928, 5 τ.) Θ. Κ.

Ῥάϊμερς, *Ἰωάννης*. Ῥῶσος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1799 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1867. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὰς εὐστόχους παραστάσεις ῥωσικῶν καὶ ἰταλικῶν ἠθῶν. Πλεῖστα τῶν ἔργων του εὑρίσκονται εἰς διάφορα μουσεῖα τῆς Ῥωσίας. Θ. Β.

Ῥαϊμίστε (Raimiste), *σημεῖα τοῦ —*. Οὕτω καθορίζονται φαινόμενα παρατηρούμενα εἰς τὴν ὀργανικὴν ἡμιπληγίαν: α') Εἰς τὸ ἄνω ἄκρον (*φαινόμενον τῆς χειρός*) β') Εἰς τὸ κάτω ἄκρον, ἔνθα ἐκδηλοῦται παραγωγὴ κινήσεως ἀπαγωγῆς ἢ προσαγωγῆς τῆς παραλύτου κνήμης, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἀντιτασσόμεθα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς παραγγελθείσης ταύτης κινήσεως ἐκ τοῦ ὑγιοῦς πλευροῦ. Μ. Ν. Κ.

Ῥαιμὸν ντὲ Μιραβάλ (Raimond de Miraval). Προβηγκιανὸς τρουβαδοῦρος, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Καταγόμενος ἐκ πτωχῆς ἀλλ᾽ εὐγε οὖς οἰκογενείας καὶ ἔτυχε τῆς εὐνοίας τοῦ Ῥαϋμόνδου Γ' κόμητος τῆς Τουλούζης, Πέτρου Β' τοῦ Ἀραγωνικοῦ, Ῥαϋμόνδου Ῥογήρου ντὲ Μπεζιὲ καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν εὐγενῶν τῆς ἐποχῆς του. Συνέθεσε περὶ τὰ 50 ποιητικὰ ἔργα, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐρωτικά. Η. Π. Γ.

ῥαϊμονδίτης (ὁ) (Raïmondit) *['Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, θειικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου ἔνυδρον, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς τύπος εἶναι πιθανώτατα

$$Fe_6 (OH)_{10} [SO_4]_4 . 4H_2O.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα, ἔχει λάμψιν μαργαρ τώδη καὶ χρῶμα μελιτοκίτρινον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Ehrenfriedersdorf τῶν Erzgebirge. Γ. Β.

Ῥαϊμόνδος (Raymond) βλ. λ. *Ῥαϋμόνδος*.

Ῥαιμὸν-Σεστάν, *συνδρομὴ τοῦ —*. Αὕτη περιεγράφη κατὰ πρῶτον τῷ 1903 ὑπὸ τῶν Raymond-Cestan καὶ εἶναι ποικιλία τῆς κινητικῆς διασταυρουμένης παραλύσεως, ὀφειλομένη εἰς βλάβας τῆς ἀνωτέρας μοίρας τῆς Οὐαρολείου γεφύρας. Χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ παραλύσεως τῶν πρὸς τὰ πλάγια τοῦ βολβοῦ τῶν ὀφθαλμῶν κινήσεων, ὑπὸ ἡμιπληγίας ἐκδηλουμένης ἰδίᾳ ὑπὸ διαταραχῶν τῆς λειτουργίας τῆς ἐκουσίας κινητικότητος (τρόμος, ἔλλειψις συναρμογῆς, κινήσεις ἀθετησοειδεῖς, παρεγκεφαλιδικὴ ἀσυνεργία) καὶ βαθειῶν διαταραχῶν τῆς ὑποκειμενικῆς καὶ ἀντικειμενικῆς αἰσθητικότητος. Μ. Ν. Κ.

Ῥαϊμόντι (Raimondi), *Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς ἰατρὸς καὶ ἐξερευνητὴς (1826—1890). Λαβὼν μέρος κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν τῆς πατρίδος του, ἠναγκάσθη κατόπιν νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Περού, ὅπου ἐχρημάτισεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λίμας, ἐνῷ συγχρόνως κατεγίνετο εἰς διαφόρους ἐξερευνήσεις καὶ εἰς τὴν κατάρτισιν συλλογῶν φυσικῆς ἱστορίας, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τοῦ μουσείου φυσικῆς ἱστορίας τῆς Λίμας, ὅπερ φέρει τὸ ὄνομά του. Κατέγινεν ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Περού, γράψας πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τοῦ γκουανὸ καὶ τῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα τὸ παράγουν» (1856), «Στοιχεῖα βοτανικῆς ἐφαρμοζομένης εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν βιομηχανίαν» (1857), «Τὸ Περού» (εἰς 3 τόμ. 1874—1880), «Ἱστορία τῆς γεωγραφίας τοῦ Περού» (1876—1880), «Τὰ χρυσωρυχεῖα τοῦ Περού» (1886). Μ. Δ. Β.

— **Ῥαϊμόντι** (Raimondi), *Ἰγνάτιος*. Διακεκριμένος Ἰταλὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης (1733—1813). Ἐγένετο γνωστὸς κυρίως ὡς συμφωνικὸς συνθέτης διὰ τῶν συμφωνιῶν: «Αἱ περιπέτειαι τοῦ Τηλεμάχου» καὶ «Ἡ μάχη». Ἔγραψεν ἐπίσης πλείστας μελῳδίας ὡς καὶ ἔργα μουσικῆς δωματίου.

— **Ῥαϊμόντι** (Raimondi), *Ἰωάννης - Βαπτιστής*. Ἰταλὸς φιλόλογος καὶ ἀνατολιστὴς (1540—1610). Μετὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν λατινικῶν, ἑλληνικῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, μετέβη εἰς Ἀσίαν πρὸς τελειοποίησιν τῆς γλωσσομαθείας του, ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἵδρυσεν ἐν Φλωρεντίᾳ τυπογραφεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτύπωσε, μετὰ διορθώσεων καὶ παρατηρήσεων, τὰ ὁποίας ἐπέφερεν ὁ ἴδιος, διάφορα ἔργα τοῦ Εὐκλείδου καὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν ἔργα τοῦ Ἀβικένα, τοῦ Εντρεσί, τὰ Εὐαγγέλια, ἀραβικὴν καὶ συριακὴν γραμματικὴν κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Ῥαϊμόντι** (Raimondi), *Μᾶρκος - Ἀντώνιος*. Ὀνομαστὸς Ἰταλὸς χαράκτης ἐκ Βολωνίας, γνωστὸς ἰδίᾳ διὰ τῶν κυρίων του ὀνομάτων, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1475 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1530. Κατ᾽ ἀρχὰς εἰργάσθη εἰς τὸ ἐργαστήριον ἑνὸς χρυσοχόου, βραδύτερον δ᾽ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῆς παραποιήσεως πινάκων τινῶν τοῦ Ντύρερ. Εὑρισκόμενος ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀναπαρήγαγε διὰ τῆς χαρακτικῆς ἓν ἀπόσπασμα τοῦ σχεδιάσματος τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοῦ ἀπεικονίζοντος τὸν «Πόλεμον τῆς Πίζης». Μεταβὰς εἰς Ῥώμην διεφημίσθη ταχέως ὡς ἱκανώτατος χαράκτης καὶ ἐτιμήθη διὰ τῆς φιλίας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Ῥαφαήλ, ὅστις τὸν κατέστησεν ἐπίσημον, οὕτως εἰπεῖν, χαράκτην του καὶ ὅστις ἀπεικόνισε τὴν μορφήν του ἐν τῇ ὀνομαστῇ συνθέσει του «Ὁ Ἡλιόδωρος ἐκδιωκόμενος τοῦ ναοῦ» (Βατικανόν). Τῷ 1521 ἐχάραξε τὸ «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου» τοῦ Μπάτσιο Μπαντινέλλι. Ἐπὶ πλέον ἐξειργάσθη ἐνδιαφερούσας εἰκονογραφίας διὰ τὰ «Ἀκόλαστα σονέττα» τοῦ Ἀρετίνου. Ὁ Ῥαϊμόντι διεκρίθη διὰ τὴν ἐνάργειαν καὶ τὴν εὐκινησίαν τοῦ ὕφους του. Ι. Μ. Π.

—**Ῥαϊμόντι** (Raimondi), *Πέτρος*. Ἰταλὸς συνθέτης (1786—1853). Διετέλεσε διευθυντὴς τῶν βασιλικῶν θεάτρων τῆς Νεαπόλεως, καθηγητὴς τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ᾠδείου, βραδύτερον τοῦ ᾠδείου Παλέρμου, τέλος δὲ μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ῥώμης. Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ μελοδραμάτων («La bizzarria d'amore», «Le finte Amazzoni», «La Dama colonello», «Ottavia» κτλ.), ὁ Ῥαϊμόντι ἔγραψεν ἐπίσης μπαλλέττα, ὀρατόρια, λειτουργίας κλπ. Εἰδικότης τοῦ Ῥαϊμόντι ἦτο τὸ νὰ γράφῃ ἔργα διὰ πολυαρίθμους φωνάς, συνδυασμένα, παραλειπομένων φωνῶν τινων, νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἱκανοποιητικῶς καὶ ἄνευ αὐτῶν. Ἓν τοιοῦτον ἔργον εἶναι ἡ «φυγὴ» διὰ 64 φωνὰς καὶ τὰ βιβλικὰ δράματα: «Πετεφρῆς», «Ἰωσὴφ» καὶ «Ἰακώβ», τὰ ὁποῖα παιχθέντα ἰδιαιτέρως ἐν Ῥώμῃ, τὴν 7 Αὐγούστου 1852, ἐξετελέσθησαν τὴν ἐπομένην ταυτοχρόνως ἐπὶ σκηνῆς διῃρημένης εἰς τρία. Γ. Σ.

Ῥάϊμουντ (Raimund), *Φερδινάνδος*. Αὐστριακὸς ἠθοποιὸς καὶ δραματικὸς ποιητὴς (1790—1836). Ἀπὸ τοῦ 1828—1830 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ θεάτρου Λεοπόλντστατ. Ὡς δραματικὸς συγγρα-

Digitized by Google

φεὺς ἔγραψε τὴν φαντασμαγορίαν, «Ὁ θερμομετροποιὸς εἰς τὴν μαγικὴν νῆσον» (1823), «Ὁ ἀδάμας τοῦ βασιλέως τοῦ πνεύματος» (1826), «Ὁ χωρικὸς ὡς ἑκατομμυριοῦχος» (1826), «Ἡ δεσμῶτις φαντασία» (1828), «Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἄλπεων καὶ ὁ μισάνθρωπος» (1828), «Ὁ ἄσωτος» (1833). Ἔγραψε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς στίχους, φιλοδοξήσας νὰ δημιουργήσῃ ἰδεώδη ἀριστουργήματα, ὑπέρτερα τῶν κλασσικῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν συγχρόνων του. Ηὐτοκτόνησεν ἀπελπισθεὶς νὰ φθάσῃ τὸ ἰδεῶδες τοῦτο. Συλλογὴν τῶν ἔργων του ἐξέδωκε τῷ 1834 ὁ Φόγκλ εἰς 4 τόμους. θ. κ.

Ραϊμπολίνι (Raibolini), ***Φραγκῖσκος ντὶ Μάρκο—***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Francia*. Καλλιτέχνης ἐκ Βολωνίας, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1450 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1518. Κατ' ἀρχὰς ἐγένετο γνωστὸς ὡς χρυσοχόος καὶ χαράκτης, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του δὲ ταύτην εἰργάσθη ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῆς Βολωνίας ὑπὸ τοὺς Μπεντιβόλιο καὶ Ἰούλιον τὸν Β'. Διεκρίθη καὶ ὡς ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης. Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Μαντένια, ἐτράπη εἰς τὴν ζωγραφικήν, τοὺς πρώτους δὲ πίνακάς του, ἐπαρκῶς ἐκτιμηθέντας, παρουσίασε κατὰ τὸ 1490. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἤνοιξεν ἐργαστήριον ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Λαυρεντίου Κόστα, τὸ ὁποῖον ταχέως κατέστη διάσημον καὶ δημοφιλέστατον ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ. Τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Ραϊμπολίνι εἶναι ἡ ζωηρότης τοῦ χρώματος καὶ ἡ θαυμαστὴ τρυφερότης τῆς ἐκφράσεως. Ὑπέστη βαθεῖαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Περουτζῖνο καὶ ἐν μέρει τοῦ Ραφαήλ, ἀλλὰ δὲν ἀπέβαλε τὴν ἰδίαν του προσωπικότητα καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι πρωτότυπος. Μεταξὺ τῶν χαρακτηριστικωτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ ἁγίων καὶ ἀγγέλων» τοῦ S. Giacomo Maggiore τῆς Βολωνίας καὶ «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἁγίων» τοῦ J. Bartolomeo τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἕτερα ἔργα τοῦ Ραϊμπολίνι εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Χριστοῦ» (πινακοθήκη Ἀκαδημίας ἐπιστημῶν Τουρίνου), «Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου» (μουσεῖον Μπρέρα, Μιλᾶνον), «Ὁ Χριστὸς φέρων τὸν σταυρὸν» (Ἀκαδημία Καρράρα, Μπέργκαμο), «Ἡ Θεοτόκος, ὁ παῖς Ἰησοῦς καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης» (πινακοθήκη Τόζιο Μαρτινένγκο, Μπρέσκια), «Ἡ *Παρθένος* μετὰ δύο ἁγίων» (παλάτιον Πομπέϊ, Βερώνα), «Ἡ στέψις τῆς Θεοτόκου» (μητρόπολις Φερράρας), «Ἡ ἀποκαθήλωσις», «Ἡ Παρθένος μετά τινων ἁγίων» (πινακοθήκη παλατίου ντὲ λὰ Πιλόττα, Πάρμα), «Ἡ Παρθένος, ἡ ἐπιλεγομένη τοῦ σεισμοῦ» (κοινοτικὸν μέγαρον Βολωνίας), «Ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ» (μουσεῖον Βολωνίας), «Σκάππι» (πινακοθήκη Οὐφφίτσι. Φλωρεντία), «Ἡ Παρθένος» (μουσεῖον Πίζης), «Ἡ ἄμωμος σύλληψις» (ναὸς Ἁγίου Φρεδιάνου Λούκκας), «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ» (πινακοθήκη Μποργκέζε, Ρώμης), «Ὁ ἅγιος Γεώργιος» (πινακοθήκη Κορσίνη Ρώμης), «Ἡ σταύρωσις» (μουσεῖον Λούβρου). Ὁ Ραϊμπολίνι ἔσχε δύο υἱούς, τὸν *Τζιάκομο* (ζήσαντα μέχρι τοῦ 1557) καὶ τὸν *Ἰούλιον*, οἵτινες διεκρίθησαν ἐπίσης ὡς ζωγράφοι. ι. μ. π.

Ραϊμπὼ (Raybaud), ***Μάξιμος***. Γάλλος φιλέλλην, χρηματίσας ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ σπεύσας ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Λαβὼν μέρος ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ 1821 ἐχθροπραξιῶν, διηύθυνε τὰ πυροβόλα κατὰ τὴν τρίμηνον πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα (4 Ἰουλίου 1822) καὶ τῷ 1826 συμμετέσχε τῆς μάχης Χαϊδαρίου (6—8 Αὐγούστου). Παρέμεινεν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπὶ τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου καὶ ἔγραψεν ἀπομνημονεύματα ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως: «Mémoires sur la Grèce pour servir à l'histoire de la guerre de l'indépendance, avec une Introduction historique par Alphonse Rable» (Paris 1824). τ. ε. ε.

Ραίμπωρν (Reaburn), *σὲρ* ***Ἐρρῖκος —***. Ἄγγλος ζωγράφος (1756—1823). Ἐνεφανίσθη κατὰ πρῶτον ἐν Ἐδιμβούργῳ διὰ πινάκων, οἵτινες εἵλκυσαν τὸ ἐνδιαφέρον. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐσπούδασε τὴν τέχνην τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως. Βραδύτερον ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Σκωτίαν, ἔνθα διεκρίθη ὡς προσωπογράφος, καταταχθεὶς εἰς τοὺς μεγάλους προσωπογράφους τῆς ἐποχῆς του, ὡς ὁ Γκαίνσμπορω, ὁ Ρόμνεϋ καὶ ὁ Χόππνερ. Ἐξειργάσθη ὑπὲρ τὰς χιλίας προσωπογραφίας, ἰδίᾳ γυναικῶν, διακρινομένας διὰ τὴν λάμψιν τοῦ χρωματισμοῦ των, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἁβρότητα τῆς ἐμφανίσεώς των καὶ τὴν ψυχολογικήν των δύναμιν. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἀπόκεινται ἐν δημοσίαις καὶ ἰδιωτικαῖς πινακοθήκαις τοῦ Ἐδιμβούργου, τῆς Γλασκώβης, τοῦ Λονδίνου κλπ. ι. μ. π.

Ραὶν (Rhoen) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Κεντρικῆς Γερμανίας, βορείως τοῦ ποταμοῦ Μαίν, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς βαυαρικῆς ἐπαρχίας τῆς Κάτω Φραγκονίας, ἐπὶ τῆς πρωσσικῆς Ἔσσης-Λασσάου, καὶ τῆς Σαὶξ-Βαϊμάρης, ἀπὸ Ν. πρὸς Β. ἐπὶ μήκους 56 χλμ., μεταξὺ Μπρουκενάου καὶ Βάχα. Διαιρεῖται εἰς ἄνω καὶ κάτω τμῆμα, ὑψηλότεραι δὲ αὐτῆς κορυφαὶ εἶναι ἐν τῷ ἄνω τμήματι *Βασσερκροῦππε* (950 μ.), *Κρόϋτσμπεργκ* (928 μ.), *Ντάμμερσφελντ* (928 μ.). θ. κ.

Ράϊν (Rein), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1847 ἐν Ἀϊζενὰχ τῆς Γερμανίας. Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ παιδαγωγικὴν εἰς Ἁϊδελβεργην, Λειψίαν καὶ Ἰέναν. Διετέλεσε καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς διδασκαλείων καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Stoy ἔγινε τῷ 1886 ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς παιδαγωγικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰένης, καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τακτικὸς καθηγητής. Μετὰ τοῦ Dittmer ὠργάνωσεν ἀπὸ τοῦ 1889 θερινὰ πανεπιστημιακὰ μαθήματα, εἰς τὰ ὁποῖα προσήρχοντο, καὶ ἐκ ξένων ἀκόμη χωρῶν, πλεῖστοι λόγιοι παρακολουθοῦντες, ὑπὸ εἰδικῶν ἐκτιθεμένας, τὰς ἑκάστοτε νεωτέρας ἐπιστημονικὰς κατευθύνσεις εἰς τὰ σχολικὰ πράγματα.

Γουλιέλμος Ράϊν.

Σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Συστηματικὴ παιδαγωγικὴ» (τόμ. 2), «Παιδαγωγικὴ καὶ διδακτική», «Διὰ τὴν ἀνάπλασιν τῶν ἀφορώντων τὴν μόρφωσίν μας», «Ἠθική», «Πλαστικὴ τέχνη καὶ σχολεῖον», «Σχολικὴ πολιτική», «Θεωρία καὶ πρᾶξις τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ» (τόμ. 8) (μετὰ τοῦ *Πίκελ* καὶ *Σέλλερ*), «Ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν τῆς παιδαγωγικῆς» (τόμ. 10) (μὲ συνεργασίαν πλείστων λογίων) κ. ἄ. Ὁ Ράϊν ὑπῆρξεν ἑρβαρτιανός, συνετέλεσε δὲ πολὺ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς παιδαγωγικῆς ὡς ἐπιστήμης καὶ προήγαγε πολυειδῶς τὸ προσηρτημένον εἰς τὸ πανεπιστήμιον πρότυπον σχολεῖον, τὸ ὁποῖον κατέστησε σχολεῖον ἀσκήσεων τῶν μελλόντων λειτουργῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ σχολεῖον ἐφαρμογῆς διαφόρων θεωριῶν. π. Α. Β.

Ράϊνα (Rajna), ***Πῖος***. Ἰταλὸς φιλόλογος (1847—1930). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φλωρεντίας καὶ ἐγένετο κυρίως διεθνῶς γνωστὸς διὰ τὰς μελέτας του ἐπὶ τῆς ἡρωϊκῆς καὶ ἱπποτικῆς ποιήσεως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ καὶ διὰ τὰς κριτικὰς ἐκδόσεις του πολλῶν κλασσικῶν συγγραφέων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Αἱ πηγαὶ τοῦ Μαινομένου Ὀρλάνδου» (1876), μεταφρασθὲν καὶ ἐπανεκδοθὲν εἰς πολλὰς γλώσσας, «Αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ γαλλικοῦ ἔπους» (1884), «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔπους καὶ τοῦ μυθιστορήματος» (1884—1887), «Αἱ ἀπαρχαὶ τῆς ἰταλικῆς γλώσσης» (1893), «Ἡ γένεσις τῆς Θείας Κωμῳδίας» (1893) κτλ. Μ. Δ. Β.

Ραινὰλ (Raynal), ***Γουλιέλμος-Θωμᾶς-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1713 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1796. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ κολλέγιον τῶν ἰησουϊτῶν τοῦ Πεζενὰ καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Τῷ 1748 ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως τὴν «Histoire du stathoudérat depuis son origine jusqu'à l'heure présente». Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδωκεν: «Histoire du parlement d'Angleterre» (1748), ἐφεξῆς δέ: «Anecdotes historiques, militaires et politiques de l'Europe» (1754, τόμ. 3), «Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes» (τόμ. 4) κλπ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον ἔσχε τεραστίαν ἐπιτυχίαν, ἐκδοθὲν ἐπανειλημμένως. Τὰ ἠθικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συμπεράσματά του, ἡ δικαία πολεμική του κατὰ τῆς ἀπανθρώπου πολιτικῆς τῶν κατακτητικῶν ἐθνῶν ἀπέναντι τῶν λαῶν τῶν ἀποικιῶν κατὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, κατὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν μαύρων κλπ., τὸ κατέστησαν δημοφιλέστατον. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπηγορεύθη ἐπανειλημμένως ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐκάη κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ὁ Ραινὰλ ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν δημοφιλεστέρων καὶ προοδευτικωτέρων διανοουμένων τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων, ὀλίγον δὲ πρὸ τοῦ θανάτου του ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ διευθυντηρίου μέλος τοῦ ἰνστιτούτου διὰ τὴν τάξιν τῆς ἱστορίας. θ. π.

Ράϊναχ (Reinach) ***Ἀλβέρτος φὸν—***. Γερμανὸς γεωλόγος (1843—1905). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φραγκφούρτης καὶ διεκρίθη ὡς εἷς τῶν διασημοτέρων γεωλόγων τῆς συγχρόνου Γερμανίας, δημοσιεύσας πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Das Lorsbacher Thal. Mit. geologiste Karte» (1887), «Rothligende im Süden und Westen des französischen Centralplateaus» (1892), «Schildkrötenreste im Mainzer Tertiärbechew (1900) κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Ράϊναχ** (Reinach)· βλ. λ. *Ρενάκ*.

Ράϊνγκάου (Reingau) *[Γεωγρ.]*. Περιφέρεια τῆς Γερμανίας ἐν Ἔσσεν-Νασσάου, κατὰ τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Μαγεντίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, ἀπὸ Μπίμπριχ καὶ Βισβάδεν μέχρι Νίντερβαλντ καὶ Ἀσμανσχάουζεν. Εἶναι περίφημος διὰ τὴν ἐκλεκτὴν οἰνοπαραγωγήν της. θ. κ.

Ράϊνε (Rheine) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔμς καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μύνστερ—Ἔμντεν. Κάτ. 31.000 (1928). Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, αὐτοκινήτων καὶ μηχανῶν. θ. κ.

Ράϊνεκ (Reineck).—1) ***Ἐδουάρδος, βαρῶνος—***. Γερμανὸς φιλέλλην, γεννηθεὶς ἐν Σαξωνίᾳ τῷ 1795. Νεώτατος ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ναπολεντείους πολέμους καὶ τῷ 1822 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου. Τὸν Ἰούνιον 1828 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου ἀντιπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ ἁρμοστὴς ἐν Κρήτῃ, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1828 ἀναζωπυρήσας τὸν ἀγῶνα. Ἀπὸ τοῦ 1831 μέχρι τοῦ 1840 διετέλεσε διοικητὴς τῆς στρατιωτικῆς πολεμικῆς σχολῆς. Ἀπεστρατεύθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1854. ΕΡ. Μ.

— 2) ***Ἀριστείδης***. Γερμανὸς ναυτικός, υἱὸς τοῦ Ἐδουάρδου, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1834. Τῷ 1852 κατετάγη ὡς δόκιμος ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ, γενόμενος ὑποπλοίαρχος β' τάξεως τῷ 1854 καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ πλοιάρχου (1891). Στενὸς τοῦ Παλάσκα φίλος, περισυνέλεξεν ὅσα τῶν χειρογράφων του διέφυγον τὴν καταστροφήν, δωρήσας αὐτὰ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν. Μοίραρχος-ἀρχηγὸς τῆς εἰς Κρήτην σταλείσης ναυτικῆς δυνάμεως (Ἰανουάριος (1897), διωργάνωσεν ἀπὸ ναυτικῆς ἀπόψεως τὰ τῆς ἀποβάσεως τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τιμ. Βάσσον σώματος καὶ διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς διπλωματικὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς ναυάρχους τοῦ ἐν Κρήτῃ διεθνοῦς στόλου. Παραδώσας τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Κ. Σαχτούρην κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου τοῦ 1897, ἀπεστρατεύθη ὑποναύαρχος. Ἀπέθανε τῷ 1913. Σ. Ε Λ.

Ράϊνεκε (Reïnecke), ***Κάρολος-Ἐρρῖκος Κάρστεν***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1824—1910). Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον κλειδοκυμβαλιστὴς τῆς δανικῆς αὐλῆς, καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Κολωνίας καὶ τοῦ τῆς Λειψίας. Ὡς συνθέτης δύναται νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν νεο-κλασσικῶν. Εἰργάσθη εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς μουσικῆς, διακριθεὶς κυρίως εἰς τὰ ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλα. Μεταξὺ τῶν ἔργων του ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: 4 κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον, πλεῖσται σονάται, τεμάχια, καπρίτσια, σπουδαὶ κλπ. διὰ τὸ αὐτὸ ὄργανον, πολλὴ μουσικὴ δωματίου, τὰ μελοδράματα: «König Manfred» (1887), «Der vierjährige Posten», «Auf hohen Befehl» (1886), «Der Gouverneur von Tours» (1891), τὸ ὀρατόριον «Βαλτάσαρ», ἡ καντάτα «Hakon Jarl», ἡ μουσικὴ διὰ τὸν «Γουλιέλμον Τέλλον» τοῦ Σίλλερ, κλπ. Γ. Σ.

Ραινέριος ὁ ***Μομφερρατικός***. Υἱὸς τοῦ μαρκησίου τοῦ Μομφερράτου Γουλιέλμου, γεννηθεὶς τῷ 1161 καὶ συζευχθείς, δεκαεπταετὴς μόλις, τῷ 1178 τὴν τριακονταετῆ Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143-1180) ἐκ τοῦ πρώτου γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Γερμανίδος Βέρθας Surlzbach. Ὁ γάμος οὗτος ἐγένετο τῇ προτάσει τοῦ βασιλέως Μανουήλ, θέλοντος νὰ συσφίγξῃ τὰς σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τοῦ μαρκησίου τοῦ Μομφερράτου, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν πιστὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν συνασπισμὸν τῶν ἰταλικῶν κρατιδίων, ὃν ἐπέτυχεν ἡ διπλωματία τοῦ Βυζαντίου ἵνα ἀντιτάξῃ αὐτὰ ἐναντίον τῶν κατακτητικῶν βλέψεων τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου Α' Βαρβαρόσσα (1152—1190). Ν. ΚΛΣ

Ράϊνεσσεν (Rheinhessen) *[Γεωγρ.]*. Διοίκησις τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῆς Ἔσσης, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Ἔχει ἐμβαδὸν 1.377 τ. χλ. καὶ 384.168 κατ. (1925). θ. κ.

Ράϊνιγκερ (Reiniger), ***Μάξ***. Γερμανὸς παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Διετέλεσε διευθυντὴς διαφόρων σχολείων καὶ διεκρίθη ὡς παιδαγωγός, γράψας πολλὰ παιδαγωγικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα καὶ θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν κυριωτέρων συνεχιστῶν τῆς ἑρβαρτιανῆς παιδαγωγικῆς. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Streitsfragen der Religionsunterrichts» (1903), «Pedagogische Abhandlungen und Vortrage (I, 1904, II, 1906, III, 1909) «Herbart und die experimentelle Psychologie» (1910), κλπ. Μ. Δ. Β.

Ράϊνινγκερ (Reininger) ***Ροβέρτος***. Αὐστριακὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς «Wissenschaftliche Beilage», ὀργάνου τῆς Φιλοσοφικῆς Ἑταιρείας τῆς Βιέννης, γράψας διάφορα φιλοσοφικὰ ἔργα, ἐν

Digitized by Google

τοῖς ὁποίοις ἀκολουθεῖ τὰς φιλοσοφικὰς κατευθύνσεις τοῦ Κάντ. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Kants Lehre vom inneren Sinn und seine Theorie der Erfahrung» (1900), «Das Kausalproblem dei Hume» (1901), «Philosophie des Erkennens» (1911) κλπ. Μ. Δ. Β.

ραϊνίτης (ὁ) (Reinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ψευδομόρφωσιν τοῦ βολφραμίτου κατὰ σεελίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Kimbosan τῆς Ἰαπωνίας μὲ κρυσταλλικὴν μορφὴν τετραγωνικῆς συμμετρίας. Γ. Β.

Ράϊνμουτ (Reinmuth), ***Κάρολος***. Σύγχρονος Γερμανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1892 ἐν Ἀϊδελβέργῃ τῆς Βάδης. Ἐσπούδασε τὰ φυσικομαθηματικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης (1911—1914), προσληφθεὶς δὲ εἰς τὸ παρ' αὐτὴν ἀστεροσκοπεῖον τῆς Καίνιξτουλ ἀπὸ τοῦ 1912, ἐγένετο βοηθὸς ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ 1914. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 προήχθη εἰς παρατηρητήν. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀστεροειδῶν καὶ ἀνεκάλυψε πολλοὺς νέους τοιούτους. Ἐξ αὐτῶν εἷς, ὁ φερόμενος ὑπ' ἀριθμὸν 1111 (1927 CO) εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Reinmuthia, ἕτερος δέ, ὁ (1932 H A), εἶναι, ὅπως καὶ ὁ Ἔρως, ἐγγύτατος πρὸς τὸν ἡμέτερον πλανήτην, τῆς τροχιᾶς του τεμνούσης τὰς τροχιὰς τῆς Γῆς καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ Ράϊνμουντ ἀνεκάλυψε προσέτι διαφόρους μεταβλητοὺς ἀστέρας, νεφελοειδεῖς καὶ τὸν φέροντα τὸ ὄνομά του περιοδικὸν κομήτην (1928 α). Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ «Astronomische Nachrichten», εἰς τὰ «Πρακτικὰ τῆς ἀκαδημίας τῆς Ἀϊδελβέργης» καὶ ἀλλαχοῦ, σπουδαιοτέρα εἶναι ὁ κατάλογος τῶν νεφελοειδῶν τοῦ Ἔρσχελ («Herschelnebel nach Aufnahmen der Königstuhlsternwarte» 1926) κτλ. Σ. Π.

Ραϊνμουτία (Reinmuthia) *[Ἀστρον.]*. Ἀστεροειδὴς φερόμενος κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 1111. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1927 ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἀστρονόμου Reinmuth ἐν Καίνιξτουλ τῆς Ἀϊδελβέργης. Σ. Π.

Ράϊνμπεκ (Reinbeck), ***Ἰωάννης - Γουσταῦος***. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ θεολόγος (1683—1741). Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ ὑπερασπιστὴς τοῦ φιλοσόφου Χριστιανοῦ Βόλφ, δν κατώρθωσε νὰ σώσῃ ἀπὸ βεβαίαν καταδίκην ἐπὶ ἀθεΐᾳ, χάρις εἰς τὴν φιλίαν του μὲ τὸν Φρειδερίκον τὸν Μέγαν. Μεταξὺ τῶν ἔργων του, πολλὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας, εἶναι: «Betrachtungen über die in der Augsburgischen Confession enthaltenen gottlichen Wahrheiten» (1731—1741), «Philosophische Gedanken über die vernünftige Seele und derselben Unsterblichkeit» (1744) κτλ. Μ. Δ. Β.

Ράϊνμπεργκερ (Rheinberger), ***Ἰωσὴφ-Γαβριήλ***. Γερμανὸς μουσικὸς (1839—1901). Διεκρίθη ὡς συνθέτης ὀργανικῆς καὶ φωνητικῆς μουσικῆς, ἧς τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ μεγάλη ἀντιστικτικὴ δεξιοτεχνία καὶ ἡ εὐγένεια τῆς μελῳδικῆς του φράσεως. Ὁ Ράϊνμπεργκερ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ᾠδείῳ τοῦ Μονάχου, μουσικὸς διευθυντὴς τῆς βαυαρικῆς αὐλῆς, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν τοῦ Βερολίνου κ.λ.π. Μεταξὺ τῶν ἔργων του ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχουν αἱ 20 σονάται καὶ τὰ δύο κοντσέρτα δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, αἱ 12 Méditations, ἡ «Συμφωνικὴ φαντασία», τὸ κωμικὸν μελόδραμα «Des Türmers Töchterlein», ἡ λυρικὴ κωμῳδία «Das Zauberwort», τὸ ὀρατόριον «Χριστόφορος», τὰ χορικὰ ἔργα: «Ὁ ἀστὴρ τῆς Βηθλεέμ», «Toggenburg» «Klärchen auf Eberstein», 4 σονάται, πλεῖστα ἄλλα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, χορῳδίαι, ὕμνοι, μοτέττα, κ.λ.π. Γ. Σ.

Ράϊννε (Roenne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Δανίας, ἐν τῇ νήσῳ Μπορνχόλμ. Κάτ. 10.518. Ἔχει βιομηχανίαν κεραμεικῆς. Θ. Κ.

Ραϊνόλδος (Reinhold)· βλ. λ. *Ράϊνχολντ*.

Ραινουάρ (Rainouard), ***Φραγκῖσκος - Μαρία***. Γάλλος πολιτικός, δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ λογογράφος (1761—1836). Μετερχόμενος τὸν δικηγόρον, ἐξελέγη τῷ 1791 πληρεξούσιος τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ὀρεινῶν ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου συνέθεσε τὴν τραγῳδίαν του «Κάτων ὁ Οὐτεκίσιος». Τῷ 1802 ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἐβράβευσε τὸ ποίημα αὐτοῦ «Ὁ Σωκράτης». Τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ἠκολούθησεν ἡ θριαμβευτικὴ παράστασις ἐν τῷ Γαλλικῷ Θεάτρῳ (1805) τῆς τραγῳδίας του «Οἱ Ναΐται» (Les Templiers), καθ' ἣν ἀντήχησαν τοιαῦται ἐπευφημίαι, ὁποῖαι δὲν εἶχον ἀκουσθῆ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Βολταίρου. Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἐξέλεξεν αὐτὸν μέλος της τῷ 1807 Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξελέγη ἐπανειλημμένως ἀντιπρόσωπος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος, συνηγορήσας ἐνθέρμως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου. Κατεγίνετο εἰς τὴν περισυλλογὴν τῶν «Πρωτοτύπων ποιημάτων τῶν τρουβαδούρων», ἐξ ὧν ἐδημοσίευσεν ἓξ τόμους. Τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἠκολούθησαν τὰ ἑξῆς ἔργα: «Λεξικὸν τῆς γλώσσης τῶν τρουβαδούρων», «Ἱστορία τοῦ δημοτικοῦ δικαίου ἐν Γαλλίᾳ», «Οἱ τρουβαδοῦροι καὶ αἱ αὐλαὶ τοῦ ἔρωτος» κ. ἄ. Θ. Β.

Ραινσύ (Le Raincy) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σὲν καὶ Ουάζ, εἰς ἀπόστασιν 22 χλμ. ἀπὸ τῶν Παρισίων. Κάτ. (1921) 10.800. Ἡ πόλις ἤρχισε κτιζομένη τῷ 1852 ἐπὶ τῆς τοποθεσίας κατεδαφισθέντος πύργου, ἀνεγερθέντος ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'. Ἔχει ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια σιμέντων, χυτήρια χαλκοῦ κλπ. Εἶναι τόπος θερινῆς διαμονῆς τῶν Παρισινῶν. Η. Π. Γ.

Ράϊντ (Ryde) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς ΒΑ. παραλίας τῆς νήσου Οὐάϊτ, περιβαλλομένη ὑπὸ δασώδους ἐδάφους. Ἔχει ἐκτεταμένην προκυμαίαν μήκους 3.200 μ. Κάτ. 11.295. Σ. Κ. Γ.

Ράϊντ (Reid), ***μέθοδος τοῦ*** —. Ἡ κατὰ τὸ 1875 προταθεῖσα μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἐλαστικῆς πιέσεως καθολικῆς κατὰ τὴν θεραπείαν τῶν περιγεγραμμένων ἀρτηριακῶν ἀνευρυσμάτων. Μ. Ν. Κ.

ραίντα (ἡ) (rhaeda) *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *ρέδα*.

Ραϊντάλερ (Rheinthaler), ***Κάρολος-Μαρτῖνος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1822—1896). Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Βερολίνου καὶ συνέθεσε τὰ μελοδράματα: «Edda» καὶ «Kaetchen vom Heilbronn», τὸν βραβευθέντα «Ὕμνον πρὸς τὸν Βίσμαρκ», ψαλμούς, κλπ. Γ. Σ.

Ραϊντγκεν (Röntgen), ***Γουλιέλμος - Κονράντ φόν*** —. Γερμανὸς φυσικὸς (1845—1923). Ἐσπούδασεν ἀρχικῶς ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ ἀκολούθως ἐν Ζυρίχῃ. Κατόπιν διετέλεσε βοηθὸς τοῦ Kundt εἰς Würtzburg καὶ τῷ 1874 διωρίσθη ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φυσικῆς ἐν τῇ Ἀγροτικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Hohenheim, τῷ 1879 ἐπέστρεψεν εἰς Στρασβοῦργον, ὡς ἔκτακτος καθηγητής, τῷ 1879 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φυσικῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου φυσικῆς εἰς Gressey, τῷ 1885 μετετέθη ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα εἰς Würtzburg καὶ ἀπὸ τοῦ 1900—1920 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν Μονάχῳ. Ἐν Würtzburg εὑρισκόμενος ἔκαμε τὴν ἀνακάλυψιν τῶν *ἀκτίνων Ρ.ϊντγκεν*, ἥτις κατέστησεν αὐτὸν διεθνοῦς φήμης ἐπιστήμονα. Τῷ 1895 πειραματιζόμενος διὰ σωλήνων ὑψηλοῦ κενοῦ πρὸς σπουδὴν τῆς ἠλεκτρικῆς ἀγωγιμότητος τῶν ἀερίων, παρετήρησεν ὅτι διάφραγμα ἐκ κυανιούχου βαριολευκοχρύσου, ὅπερ εὑρίσκετο πλησίον τῆς πειραματικῆς τραπέζης, ἐφθορίζεν ἐντόνως. Ἡ περαιτέρω ἔρευνα τοῦ φαινομένου τούτου κατέδειξεν ὅτι ἡ ἀκτινοβολία αὕτη ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ διαπερᾷ διαφόρους οὐσίας, ἀδιαπεράτους ὑπὸ τῶν συνήθων φωτεινῶν ἀκτίνων, ὡς καὶ νὰ προσβάλλῃ τὴν φωτογραφικὴν πλάκα. Ἐπειδὴ δ' ἡ νέα αὕτη ἀκτινοβολία ἐδείκνυεν ὅλως περιέργους ἰδιότητας, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάκλασιν καὶ διάθλασιν, ὁ Ραΐντγκεν ἤχθη εἰς τὸ νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν αὗται πράγματι ἀπετέλουν ὁμοίας φύσεως ἀκτῖνας πρὸς τὰς φωτεινὰς ἀκτῖνας, ἢ ἐὰν αὗται ἦσαν διαφόρου φύσεως· ἀρχικῶς ὑπεστήριξεν ὁ Ραΐντγκεν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι αἱ νέαι ἀκτῖνες ὀφείλονται εἰς διαμήκη καὶ οὐχὶ εἰς ἐγκαρσίαν κράδανσιν τοῦ αἰθέρος. Ὡς ἐκ τῆς ὑφισταμένης ἀβεβαιότητος περὶ τὴν φύσιν τῶν ἀκτίνων τούτων, ὁ Ραΐντγκεν ὅλως μετριοφρόνως ἐκάλεσεν αὐτὰς ἀκτῖνας Χ. Διὰ τὴν ἀνακάλυψίν του ταύτην ἐτιμήθη διὰ τοῦ μεταλλίου Rumford τῆς «Royal Society» κατὰ τὸ 1896. Ὁ Ραΐντγκεν ἠσχολήθη εἰς ἐρεύνας καὶ ἐπὶ διαφόρων ἄλλων κλάδων τῆς φυσικῆς, π. χ. τῆς ἐλαστικότητος, τῆς ειδικῆς θερμότητος τῶν ἀερίων, τῆς θερμικῆς ἀγωγιμότητος τῶν κρυστάλλων, τῆς ἀπορροφήσεως τῶν θερμικῶν ἀκτίνων ὑπὸ διαφόρων ἀερίων, τοῦ πιεζοηλεκτρισμοῦ, τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς περιστροφῆς τοῦ πεπολωμένου φωτὸς κ. ἄ. Τῷ 1901 ἐτιμήθη διὰ τοῦ βραβείου Nobel. Κ. Π.

Γουλιέλμος Ραΐντγκεν.

—Ραϊντγκεν ἀκτῖνες βλ. *ἀκτῖνες* Ραΐντγκεν.

Ραϊντερερ (Roederer), ***Ἰωάννης - Γεώργιος***. Γερμανὸς μαιευτὴρ (1727—1763). Ὑπῆρξε ὁ πρῶτος καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς (1754) ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης, τὸ δὲ ἔργον του: «Elementa artis obstetriciae in usum praelectionum academicarum» (1753, 1759) ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἐν Γερμανίᾳ ἐκδοθὲν σύγγραμμα μαιευτικῆς. Ο. Ρ.

Ραϊντχεν (Röntgen)· βλ. *Ραϊντγκεν*.

Ραίνυ ἢ ***Ρενὲ*** (Rainy ἢ René) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 155 περίπου μιλλίων δυτικῶς τῆς Μείζονος Λίμνης (Lake Superior). Ἐξ αὐτῆς πηγάζει ὁ ὁμώνυμος ποταμός, ὅστις καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν ροῦν χωρίζει τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀπὸ τοῦ Καναδᾶ. Ἔχει ἐμβαδὸν 860 περίπου τ. χλμ. Η. Π. Γ.

Ραϊνχάουζεν (Reinhausen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Ρηνανίᾳ. Κάτ. 32.446 (1925). Ἔχει σπουδαῖα ὀρυχεῖα σιδήρου μεθ' ὑψικαμίνων, ἀνθρακωρυχεῖα, βυτιοποιεῖα. Θ. Κ.

Ράϊνχαρτ (Reinhardt), ***Μάξ***. Ψευδώνυμον τοῦ Γερμανοῦ σκηνοθέτου *Γκόλντμαν*, γεννηθέντος ἐν Μπάντεν τῷ 1873. Εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς ὡς ἠθοποιός, τῷ δὲ 1902 ἵδρυσεν ἐν Βερολίνῳ τὸ «Μικρὸν θέατρον». Εὐδοκιμήσας καὶ ἐνθαρρυνθείς, ἵδρυσεν ἀργότερον ἄλλο θέατρον μικρότερον τὸ «Κάμμερσπίλε», δι' ἔργα λεπτοτάτης δραματικῆς συνθέσεως. Συγχρόνως ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν καὶ ἄλλων θεάτρων ἐν Βερολίνῳ καὶ Βιέννῃ. Ὁ Ράϊνχαρτ εἰς τὸν σκηνικὸν διάκοσμον ἐπεζήτησε τὴν μεγαλυτέραν ἁπλότητα, καθὼς καὶ εἰς τὴν ὑπόκρισιν τῶν ἠθοποιῶν. Ἐκαλλιέργησε τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν ἀτομικότητα ἑκάστου ἠθοποιοῦ, οἱ δὲ θίασοί του παρουσίασαν ὑποδειγματικῶς πειθαρχοῦντα ἄριστα σύνολα. Μοναδικὴ ἐπιτυχία τοῦ Ράϊνχαρτ ὑπῆρξεν ἡ ἀναβίβασις εἰς τὸ Βερολῖνον τοῦ «Οἰδίποδος τυράννου», καθὼς καὶ διαφόρων ἔργων τοῦ Σαίξπηρ, τῶν ὁποίων ἡ καινοφανὴς ἐμψύχωσις ἐπροξένησε κατάπληξιν καὶ ἐστερέωσε τὴν φήμην τοῦ Ράϊνχαρτ ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐμπνευσμένου σκηνοθέτου. Τὸ δαιμόνιόν του ἀπεθαυμάσθη καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου ἀνεβίβασε τὸ πολύκροτον ἔργον «Τὸ θαῦμα», κατορθώσας νὰ κινήσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς 700 ἐν ὅλῳ ἠθοποιούς. Ἵδρυσεν ἐν Βερολίνῳ ὑποδειγματικὴν θεατρικὴν σχολήν, ὅπου διδάσκουν οἱ ἀριστεῖς τῆς σκηνῆς. Π. Α. Κ.

Μὰξ Ράϊνχαρτ.

Ραϊνχεσμπεργκ (Peinhesberg), ***Λουδοβῖκος-Κάρολος***. Ὑπάλληλος τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, γεννηθεὶς ἐν Μονάχῳ τῷ 1805 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1869. Θ. Β.

Ράϊνχολδ· βλ. *Ράϊνχολντ*.

Ράϊνχολντ (Reinhold), ***Ἔρασμος***. Γερμανὸς ἀστρονόμος (1511—1553). Ἐσπούδασεν ἀστρονομίαν καὶ μαθηματικὰ μετὰ τοῦ Ἰακώβου Milichius, κατόπιν δ' ἐδίδαξε τὰς ἐπιστήμας ταύτας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βυττεμβέργης. Ὁ Ράϊνχολντ ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος σχολιαστὴς τοῦ ἔργου τοῦ Πούρμπαχ καὶ τοῦ Ρεγιομοντάνου, τοῦ ὁποίου ἐπεξέτεινε τοὺς πίνακας τῶν ἐφαπτομένων, ὑπολογίσας τὰς τιμὰς αὐτῶν ἀνὰ πρῶτον λεπτὸν τῆς μοίρας. Ἐκ τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσε, κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Theoriae novae planetarum», ὅπερ ἐξεδόθη ἐν Βυττεμβέργῃ τῷ 1542 καὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1543 καὶ 1558, τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς «Μεγάλης Συντάξεως» τοῦ Πτολεμαίου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων καὶ οἱ περίφημοι «Prutenicae tabulae coelestium motuum». Οἱ πίνακες οὗτοι συνετάχθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων τοῦ συγγραφέως των καὶ τοῦ Κοπερνίκου, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἱππάρχου καὶ τοῦ Πτολεμαίου, ἐπωνομάσθησαν δὲ οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀλβέρτου, κόμητος τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ εἶτα δουκὸς τῆς Πρωσσίας, ὅστις ὑπῆρξε προστάτης τοῦ Ράϊνχολντ. Ἂν καὶ οὐχὶ κατὰ πολὺ ἀκριβέστεροι τῶν ἕως τότε ἐν χρήσει, οἱ πίνακες τοῦ Ράϊνχολντ διεδόθησαν τάχιστα, ἀπετέλεσαν δὲ τὴν πρώτην πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος τοῦ Κοπερνίκου μέχρι τὸ 1556, ὅτε ὁ Ἄγγλος John Field ἔλαβεν αὐτοὺς ὡς βάσιν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀστρονομικῶν του ἐφημερίδων ἀπὸ 1557—1560. Ὁ Ράϊνχολντ, συγκρίνων τὰς τιμὰς τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Κοπερνίκου, ὥρισε τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους εἰς 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, 55', 58''. Ἐπὶ τῆς τιμῆς ταύτης ἐστηρίχθησαν βραδύτερον οἱ κανόνες τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου. Ὁ Ράϊνχολντ ὑπῆρξε καὶ ἔνθερμος ὑποστηρικτὴς τῆς ἀστρολογίας, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ συγγράμματός του «Theoriæ novæ». Σ. Π.

— **Ράϊνχολντ** (Reinhold), ***Θεόδωρος***. Γερμανὸς φιλέλλην, ὅστις κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην

Digitized by Google

Ἑλλάδα καὶ γενναίως πολεμήσας ἐφονεύθη τῇ 6 Μαΐου 1827 ἐν τῇ παρὰ τὴν Κωλιάδα Ἄκραν (Τρεῖς Πύργοι) συναφθείσῃ μάχῃ. Τ. Ε. Ε.

— **Ράϊνχολντ** (Reinhold), *Κάρολος*. Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ φιλόλογος (1810—1880). Καταταχθεὶς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ναυτικῷ ὡς ὑγειονομικὸς ἀξιωματικός, συνέβαλε μεγάλως μετὰ τοῦ Ὄθωνος Σενιέρου εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ σώματος τούτου. Καταθελχθεὶς ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀλβανιστὶ διαλεγομένων πληρωμάτων τοῦ τότε ναυτικοῦ μας, ἐγένετο τέλειος κάτοχος αὐτῆς. Συνέγραψε μελέτας περὶ τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων («Noctes Pelasgicæ» 1855, «Idioma Calauriæ» 1856, περὶ τῆς ἐν Πόρῳ λαλουμένης ἀλβανικῆς διαλέκτου) καὶ ἐξέδωκε τὰ ἔργα τοῦ Ἱπποκράτους (1865—1867). Σ. Ε. Λ.

— **Ράϊνχολντ** (Rainhold), *Κάρολος-Λεονάρδος*. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1758 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1825. Ἐφοίτησε κατ' ἀρχὰς εἰς ἰησουϊτικὸν κολλέγιον, κατόπιν δὲ εἰς βαρναβιτικόν. Ἅμα τῇ ἀνόδῳ εἰς τὸν θρόνον Ἰωσὴφ τοῦ Β', ἐνεθουσιάσθη ἐκ τοῦ κινήματος φιλελευθέρων ἰδεῶν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐγκαινιάσει ὁ μονάρχης οὗτος. Τῷ 1783 μετέβη εἰς Λειψίαν, ὅπου προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Βίλαντ ὡς συνεργάτης εἰς τὸν «Γερμανικὸν Ἑρμῆν». Εἰς τὸ φύλλον τοῦτο ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἄρθρα, ἐν οἷς καὶ τὰς περιφήμους «Briefe, über die kantische Philosophie» (1786—1787), ἐκδοθείσας εἰς δύο τόμους τῷ 1790 καὶ συμβαλούσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκλαΐκευσιν τοῦ κριτικισμοῦ. Τῷ 1792 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἰένῃ, τῷ δὲ 1794 ἐν Κιέλῳ. Τῷ 1796 ἔλαβε τὸ δεύτερον βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου διὰ τὸ ἔργον του «Über die Fortschrifte der Metaphysik». Ὁ Ράϊνχολντ, ἐνθουσιώδης καντιανὸς κατ' ἀρχάς, ἐπέφερε βραδύτερον εἰς τὸ ἔργον του: «Versuch einer neuen Theorie des menschl. Vorstelulngsvermögens» (1789, διαφόρους τροποποιήσεις εἰς τὸν κριτικισμόν, διακρίνας τὸ ὑποκείμενον, τὸ ἀντικείμενον καὶ τὴν καθαυτὸ παράστασιν. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἄποψιν ταύτην ἐγκατέλιπε κατόπιν, γενόμενος ὀπαδὸς τοῦ Φίχτε. Εἰς τὸ ἔργον του: «Ueber die Paradoxien der neuest. Philosophie», προσεπάθησε νὰ συμφιλιώσῃ τὰς ἀπόψεις τοῦ Φίχτε πρὸς τὰς τοῦ Jacobi, εἰς τὸ τελευταῖον του δ' ἔργον «Was ist Wahrheit» (1820) ἐπανῆλθεν εἰς τὰς πρακτικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἰδέας τοῦ Καντίου. Θ. Π.

ραίνω, ἀόρ. *ἔρρανα*· περιβρέχω τι διὰ ψεκάδων, ψεκάζω, ραντίζω: «ἔρραναν τὸν τάφον» || συνεκδ., διασπείρω, διαχύνω ὑπεράνω τινός: «ραίνω τοὺς νεονύμφους μὲ ἄνθη».

Ραινὼ (Reynaud), *Μαυρίκιος*. Διαπρεπὴς Γάλλος ἰατρὸς (1834—1881). Ἔγραψε: «Sur l' infection et l' immunité vaccinales», «Sur le traitement du rhumalisme cérébral par les bains froids», «Sur la salive d' un enfant mort de la rage» κ.ἄ. Τῷ 1879 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ο. Ρ.

—**Ραινὼ** (Raynaud), *νόσος τοῦ—* (ἢ *ἄλλως συμμετρικὴ γάγγραινα τῶν ἄκρων*). Νόσος σπανία, καθ' ἣν εἰς συμμετρικὰ μέρη τοῦ σώματος, ἰδίᾳ εἰς τοὺς δακτύλους, παρουσιάζεται κατ' ἀρχὰς τοπικὴ συγκοπὴ ὑπὸ μορφὴν ὠχρᾶς πελιδνότητος τοῦ δέρματος, ἡ ὁποία συνοδεύεται ὑπὸ ψύξεως, μυρμηκιάσεων καὶ ἐλαττώσεως τῆς αἰσθητικότητος. Ὁ παροξυσμὸς οὗτος διαρκεῖ ἐπί τινα χρόνον, μεθ' ὃ ἐπανέρχεται ἡ κυκλοφορία, συνοδευομένη ὑπὸ πόνων ζωηρῶν. Μετ' ὀλίγον ἐπακολουθεῖ τὸ δεύτερον στάδιον τῆς τοπικῆς ἀσφυξίας, καθ' ἣν τὸ δέρμα ἔχει τὸ χρῶμα κυανοῦν ἢ ὑπομέλαν, ὁ δὲ δάκτυλος εἶναι διωγκωμένος καὶ ἐπώδυνος. Ἡ ἀσφυξία αὕτη διαρκεῖ ἐπ' ἀόριστον, ἄλλοτε παρέρχεται, ἄλλοτε παραμένει, ὁπότε ἀναπτύσσονται φλύκταινα καὶ γάγγραινα, ὁ δὲ δάκτυλος ἀποπίπτει. Ἡ διάρκεια τῆς νόσου εἶναι μακρά. Αὕτη διαρρέει ἄνευ πυρετοῦ καὶ συνοδεύεται ἐνίοτε ὑπὸ βαρέων γενικῶν φαινομένων. Ἡ αἰτιολογία εἶναι συνεχὴς περίγραπτος σπασμὸς τῶν ἀγγείων. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς ἐνέσεις Padutin (κυκλοφορικὴ ὁρμόνη τοῦ Frei) καὶ εἰς ἠλεκτρισμούς. Κ.Κ.Κ.

Ράϊνωφ, *Νικόλαος*. Σύγχρονος Βούλγαρος ποιητής, δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος. Ἔγραψε μυθιστορήματα, νουβέλες, δράματα: «Βογομιλιαναὶ διηγήσεις» (β' ἔκδ. 1918), «Τὰ μάτια τῆς Ἀραβίας» (1918), «Βιβλίον διὰ τοὺς βασιλεῖς» (1918), «Παραμύθια τοῦ ἥλιου» (1918), «Φαντάσματα ἀπὸ τὴν παλαιὰν Βουλγαρίαν» (1918), «Ἡ Πολιτεία», «Δὸν Ζουὰν» ποιήματα, τὸ δρᾶμα «Μεταξὺ ἐρήμου καὶ ζωῆς» μὲ ἥρωα τὸν Χριστόν, «Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ» βραβευθὲν μὲ τὸ μέγα βραβεῖον τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, «Λεξικὸν καλῶν τεχνῶν» (1928) κ. ἄ. βιβλία, ἅτινα ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεύς, διακρινόμενος καὶ ὡς ζωγράφος, κοσμεῖ μὲ εἰκόνας καὶ σχεδιαγραφήματα. Τὸ ἔργον του ἀποτελεῖ κρᾶμα μυστικισμοῦ, συμβολισμοῦ καὶ ρεαλισμοῦ, τὰ προσφιλέστατα δὲ θέματά του εἶναι ἡ γυνὴ καὶ ὁ ὑπεράνθρωπος. Ἐξ ὡρισμένων ἔργων του φαίνεται ὅτι ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῶν συγγραφέων τοῦ μεσαίωνος, τῆς ἀνατολικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ Νίτσε. Τ. Β.

Ράϊος (Raius), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος φυσιοδίφης (βλ. λ. *Ραιῦ* Ἰωάννης).

Ραϊπκε (Roepke), *Ὄθων-Ἐρνέστος*. Γερμανὸς φυματιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1870. Συνέγραψε μετὰ τοῦ Baudelier ἀξιόλογον σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαγνωστικὴ καὶ θεραπευτικὴ τῆς φυματιώσεως» (13η ἔκδ. 1922). Ο. Ρ.

Ράϊπουρ (Raipur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου περιφερείας, ἀνηκούσης εἰς τὴν περιοχὴν Τσάττισγκαρ τῶν Κεντρικῶν Ἐπαρχιῶν. Κάτ. 35 000. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βομβάης—Νάγκουρ—Καλκούτας καὶ διεξάγει ἀξιόλογον ἐμπόριον βάμβακος, σιτηρῶν καὶ λάκκας. Ἡ ὁμώνυμος περιφέρεια ἔχει ἔκτασιν 9.787 τ. μιλλίων καὶ κατ. (1921) 1.406.676. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σέο ἢ Σεονὰτ καὶ τῶν παραποτάμων του καὶ παράγει ὀρύζαν, βάμβακα, καπνόν, σιτηρά, σακχαροκάλαμον, ἐλαιοσπόρους κλπ. Η. Π. Γ.

Ραϊρνταμ (Roerdam), *Βάλδεμαρ*. Δανὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἐκ τῶν λεπτοτέρων καὶ βαθυτέρων συγχρόνων ποιητῶν τῆς Δανίας. Ἐδημοσίευσε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Τρεῖς χορδαί», «Τραγούδια ἀγάπης», «Μεσοκαλόκαιρο», «Τὸ παιγνίδι τῆς Ἀφροδίτης» καὶ ἔμμετρα διηγήματα: «Ὁ παλαιὸς καπετάνιος» (1906—1908), «Ὁ Γένς Χβὰς ἀπὸ τὸ Οὔλμποργκ» καὶ τὸ «Γκούντρουν Ντύρε», ἀπολογίαν τοῦ ἐλευθέρου γάμου.

— **Ραϊρνταμ** (Roerdam), *Χόλγκερ-Φρειδερῖκος*. Δανὸς ἱστορικὸς (1830—1913). Ἐδημοσίευσε κυρίως ἔγγραφα καὶ πηγὰς διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰώνων καὶ τὴν συλλογήν: «Monumenta historiae Danicae» (1873—1887 εἰς 4 τ.). Θ.Κ.

Ράϊς (Reisch), *Αἰμίλιος*. Αὐστριακὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Περιηγηθεὶς ἐπὶ πολὺ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ δημοσιεύσας πολλὰς σπουδαίας ἀρχαιολογικὰς πραγματείας, διωρίσθη τῷ 1890 καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἴνσμπρουκ, τῷ 1898 καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης καὶ βραδύτερον διευθυντὴς τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐδημοσίευσε: «De musicis Graecorum certaminibus» (1885), «Griechische Weihgeschenke» (1890), «Das Etruskische Museum in Vatikan», (1891), «Das Kircherische und Prähistorische Museum im Collegio Romano» (1899), «Das griechische Theater» (1896) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ W. Dörpfeld. Β. Δ. Θ.

— **Ράϊς** (Reiss), *Γουλιέλμος*. Γερμανὸς γεωλόγος καὶ περιηγητὴς (1838—1908). Ἐξετέλεσεν ἐρευνητικὰ ταξίδια εἰς τὴν Σικελίαν, Νέαν Πορτογαλίαν, Ἀζόρας νήσους, κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1866-1877 ἐμελέτησε μετὰ τοῦ Στύμπελ τὴν ἡφαιστειότητα εἰς τὴν Κολομβίαν, Ἰσημερινόν, Περοῦ καὶ Ἑλλάδα (Θήρα, Αἴγινα, Μέθανα). Σχετικαὶ μελέται του περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἡφαιστείων εἶναι αἱ ἑξῆς: «Ausflug nach den vulkanischen Gebirgen von Aegina und Methana im Jahre 1866», «Geschichte und Beschreibung der vulkanischen Ausbrüche bei Santorin von der ältesten Zeit bis auf die Gegenwart» (1868), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Stübel. Γ. Κ. Γ.

Ράϊς (Rahis), *Ἐλίζα*. Γαλλὶς συγγραφεὺς ἀραβικῆς καταγωγῆς, γεννηθεῖσα ἐν Μπλιντὰ τοῦ Ἀλγερίου τῷ 1889. Ἐκμαθοῦσα τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ γενετείρᾳ της, μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους διὰ διηγημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων» καὶ τὰ ὁποῖα ἐκρίθησαν λίαν εὐμενῶς. Ἐδημοσίευσε κατόπιν διάφορα ἄλλα διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, ἐν οἷς περιγράφει τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ Ἀλγερίου καὶ τοῦ Μαρόκου, τὰ ὁποῖα ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Σαάντα ἡ Μαροκινή», «Τὸ καφὲ-σαντάν», «Οἱ ἑβραῖοι καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἐλεάζαρ», κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Ράϊς** (Rais), *Κάρολος-Βεγκέσλαος*. Τσέχος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μπελοὰντ τῆς Βοημίας τῷ 1859. Θεωρεῖται ἐκ τῶν διασημοτέρων συγχρόνων Τσέχων διηγηματογράφων καὶ μυθιστοριογράφων, διακριθεὶς ἰδίως εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς πατρίδος του, εἰς τὸ πατριωτικὸν καὶ τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα καὶ διὰ τὰ διάφορα παιδαγωγικὰ του ἔργα διὰ τοὺς νέους. Εἶναι μέλος τῆς τσεχικῆς Ἀκαδημίας, πολλὰ δὲ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Τὰ πρῶτα λουλούδια» (1881), «Ἐκλογαὶ ἐθνικῶν διηγημάτων» (1884), «Νέα σειρὰ τσεχικῶν διηγημάτων καὶ θρύλων» (1894), «Ὑπὸ τὰς ἐπάρχεις τοῦ ἡλίου», «Πατέρας καὶ υἱοί», «Χορτάρια τοῦ βουνοῦ», «Τὸ ἔγκλημα τοῦ Καλίμπα» (1895), «Ἡ χρυσῆ καρδιά» (1899), «Ὁ ὀρφανός» (1901), κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Ράϊς**, (Reis), *Φίλιππος*. Γερμανὸς φυσικὸς (1834—1874). Τῷ 1860 κατεσκεύασε τὸ πρῶτον τηλέφωνον, γνωστὸν διὰ τοῦ ὀνόματός του. Θ. Κ.

— **Ραΐς**, *μάρτυς*. —1) Ἡ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐν πόλει Τάμμα τῆς Αἰγύπτου ἀσκουμένη παρθένος, ἥτις ἀποκεφαλισθεῖσα ἑορτάζεται ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ὑπὸ δὲ τῆς δυτικῆς τὴν 22αν. —2) Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου τῷ 203 ὑποστᾶσα τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον μετὰ *Πλουτάρχου, Σερήνου, Ἡρακλείδου* καὶ *Ἥρωνος*, μεθ' ὧν συνεορτάζεται ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 28 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Ράϊσβαϊκ (Rijswijk) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ὁλλανδίας παρὰ τὴν Χάγην, γνωστὴ ἐκ τοῦ συνελθόντος ἐν αὐτῇ συνεδρίου, ἀπὸ 9 Μαρτίου μέχρις 20 Σεπτεμβρίου 1697, καὶ τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης εἰρήνης μεταξὺ Γαλλίας ἀφ' ἑνός, Ἀγγλίας, Ἱσπανίας καὶ Ὁλλανδίας ἀφ' ἑτέρου. Θ. Κ.

Ραΐσης, *Νεόφυτος*. Κληρικὸς ἐξ Ἄνδρου, ἐκ τῶν πρώτων μυηθέντων εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν. Εὑρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος, ἐγένετο ἄφαντος, θῦμα πιθανώτατα τῶν τότε δραματικῶν συμβάντων. Δ. Π. Π.

Ράϊσκε (Reiske), *Ἰωάννης-Ἰάκωβος*. Ὁ μέγιστος τῶν Γερμανῶν ἑλληνιστῶν (1716—1774) τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἔξοχος ἀραβιστής. Διεκρίθη ἐπὶ μεγίστῃ πολυμαθείᾳ καὶ ἐκτάκτῳ ἰδιοφυΐᾳ εἰς τὴν ἐπιτυχῆ διόρθωσιν τῶν κειμένων. Ἐξεδόθησαν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τῆς συζύγου του: «Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου ἔκθεσις τῆς Βασιλείου τάξεως» (ἐν Λειψίᾳ 1754), πρώτη ἔκδοσις μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ ὑπομνημάτων, «Κεφαλᾶ ἀνθολογία» (1754), «Θεόκριτος» (1765), «Οἱ Ἕλληνες ρήτορες» (1770—1775 εἰς 12 τόμους), «Πλούταρχος» (1774—1782 εἰς 12 τόμ.), «Διονύσιος Ἁλικαρνασεὺς» (1774—1777 εἰς 6 τόμ.), «Μάξιμος ὁ Τύριος» (1774—1775 τ. 2), «Δίων ὁ Χρυσόστομος» (1784 καὶ 1798 τ. 2), «Λιβάνιος» (1791 — 1797 τ. 4), καὶ «Παρατηρήσεις εἰς τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς» (5 τόμ.). Ὡσαύτως μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν τὰς δημηγορίας τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Αἰσχίνου. Ὁ Ράϊσκε συνέγραψε καὶ πολλὰς πραγματείας περὶ τῆς ἀραβικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας καὶ ἔθηκε τὰς ἐπιστημονικὰς βάσεις τῆς ἀραβικῆς ἱστορίας, νομισματολογίας καὶ ἐπιγραφικῆς. Κ. Μ. Α.

Ἰωάννης Ράϊσκε.

Ραισκούπορις, ἢ *Ραισκουπόρις*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ τρεῖς βασιλεῖς τῆς Θρᾴκης:

Ραισκούπορις Α'. Συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ράσκου. Ἡ χώρα των ἐξετείνετο περὶ τὰ μέσα τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος ἀπὸ τῶν βορείων παραλίων τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ Ἕβρου καὶ τῶν περιχώρων τῶν Φιλίππων. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον ρωμαϊκὸν πόλεμον, ὁ Ραισκούπορις ἦλθεν εἰς βοήθειαν τοῦ Πομπηΐου ἐν Δυρραχίῳ μετὰ 200 ἱππέων, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος ἐβοήθησε τοὺς δημοκρατικοὺς Κάσσιον καὶ Βροῦτον μετὰ 3.000 ἱππέων, ὁ δὲ Ράσκος μετ' ἰσαρίθμων ἱππέων συνετάχθη μετὰ τοῦ Αὐγούστου καὶ Ἀντωνίου. Κατὰ τὸν Ἀππιανὸν (Δ 87,5) ἡ διάφορος αὕτη συμμαχία τῶν ἀδελφῶν ἦτο φρόνιμος καὶ πολιτική, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἀσφάλειαν αὐτῶν.

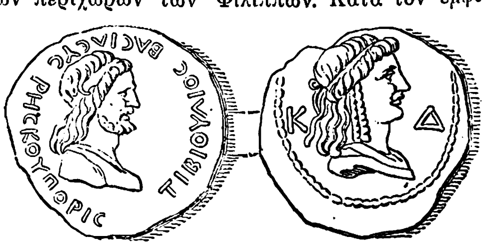

Ραισκούπορις ὁ Α' ἐπὶ βρονζίνου νομίσματος μετὰ τοῦ τίτλου Τιβ(έριος) Ἰούλιος βασιλεὺς Ραισκούπορις.
[Ὄπισθεν γυναικεία κεφαλή, πιθανῶς τῆς συζύγου του καὶ τὸ ἔτος ΚΔ'.]

Ραισκούπορις Β'. Υἱὸς Κότυος τοῦ Δ'. Οὗτος, ἐπιτροπευόμενος ὑπὸ τοῦ Ροιμητάλκου Α', ἀδελφοῦ τοῦ πατρός του, διεξήγαγε φοβερὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Βέσσων, θρᾳκικοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἡγεῖτο ὁ Βογολέξος πρωθιερεὺς τοῦ Διονύσου καὶ ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τῶν Ρωμαίων στάσεως τῆς Θρᾴκης, ἐφονεύθη δ' ἔν τινι κατ' αὐτῶν μάχῃ τῷ 13 π.Χ.

Digitized by Google

Ραισκούπορις Γ'. Ἀδελφὸς Ροιμητάλκου τοῦ Α', βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης, νικήσας τῷ 6 μ. Χ. τοὺς Δαλμάτας καὶ Βρεύκους ἐν Μακεδονίᾳ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροιμητάλκου, φίλου καὶ συμμάχου τῶν Ρωμαίων, ὁ Αὔγουστος διένειμε τὸ βασίλειον

Ραισκούπορις ὁ Β' ἐπὶ χρυσοῦ νομίσματος.
[Ὄπισθεν κεφαλὴ τοῦ Δομιτιανοῦ δαφνηφόρος καὶ τὸ ἔτος ΠΤ(=380) τῆς χρονολογίας τοῦ Πόντου (=84μ.Χ.)]

τῆς Θρᾴκης μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κότυος, υἱοῦ Κότυος τοῦ Ε'. Καὶ ὁ μὲν Κότυς ἔλαβε τὰ εὐφορώτερα μέρη τῆς Θρᾴκης, ὁ δὲ Ραισκούπορις τὰ ἄγονα καὶ βραχώδη. Τοῦτο δυσηρέστησε τὸν Ραισκούποριν, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου, τῷ 14 μ.Χ., καὶ τὴν ἄνοδον τοῦ Τιβερίου εἰς τὸν θρόνον, εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἀνεψιοῦ του, παρὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Τιβερίου, καὶ διὰ δόλου συλλαβὼν αὐτὸν τὸν ἐθανάτωσεν. Ὁ Τιβέριος διέ-

Ραισκούπορις ὁ Ι' ἐπὶ χρυσοῦ νομίσματος.
[Ὄπισθεν κεφαλὴ ἴσως τοῦ Καρακάλλα καὶ τὸ ἔτος ΑΙΦ(=511) τῆς χρονολογίας τοῦ Πόντου (=215μ.Χ.)]

ταξεν αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ ἀπολογηθῇ. Ἐκεῖνος ὅμως ἐκώφευσε, προφασιζόμενος ὅτι διεξάγει πόλεμον κατὰ τῶν Βασταρνῶν. Τότε ἀπεστάλη ἐναντίον του ὁ Πομπώνιος Φλάκκος, ὅστις συλλαβὼν αὐτὸν ἀπέστειλεν εἰς Ρώμην, ὅπου κατεδικάσθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου, ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, τῷ 19 μ. Χ. Α. Θ. Σ.

ραισλερία (ἡ) (Roesleria) *[Ζωολ.].* Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν ἀσκομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν καλικιδῶν. Τὸ εἶδος *ραισλερία* pallida προκαλεῖ σηψιρριζίαν τῆς ἀμπέλου, ἀνάλογον πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς ροζελλινίας καὶ ἀρμιλλαρίας προκαλουμένην. Ὑπό τινων ὑποστηρίζεται ὅτι εἶναι ἁπλοῦν σαπρόφυτον. Ε. Τ. Ε.

ραϊσμὰρκ (διεθ. συντομ. R. M., γερμ. Reichsmark=κρατικὸν μᾶρκον). Νομισματικὴ μονὰς τῆς Γερμανίας, εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τῆς 30 Αὐγούστου 1924, εἰς ἀντικατάστασιν τῶν παλαιῶν νομισματικῶν μονάδων, τοῦ μάρκου καὶ ρεντενμάρκ. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 100 ραϊσπφέννιγκ καὶ ἔχει βάρος 0,3982 γραμμαρ. χρυσοῦ, τίτλον 0,900, ἤτοι περιεκτικότητα καθαροῦ χρυσοῦ 0,35842294 γραμ., ἰσοδυναμοῦσα ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου πρὸς δραχ. σταθ. 18,35587, $ 0,23821, £ 0,04895. Κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα ἀργυρᾶ τῶν *5* (βάρ. 25 γρ.), *3* (βάρ. 15 γρ.), *2* (βάρ. 10 γραμ.), *1* (βάρ. 5 γραμ.) ραϊσμάρκ, ἅπαντα τίτλου 0,500, μὲ ἀνοχὴν βάρους 20 ‰, τίτλου 5 ‰ καὶ ἐξοφλητικὴν ἱκανότητα μέχρις 20 ραϊσμάρκων, καὶ εἰς τραπεζογραμμάτια τῶν 10, 20, 50, 100, 1000 ραϊσμάρκ τῆς Reichsbank καὶ τῶν 50, 100, ραϊσμάρκ τῶν «Bayerische Notenbank» «Sächsische Bank» «Württembergische Notenbank» «Badische Bank», ἅπαντα ἀπεριορίστου ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος. Ι. Α. Β.

Ραϊσσιγκερ (Reissiger), ***Κάρολος-Γκόττλιμπ.*** Γερμανὸς (1798—1859). Ἐδίδαξεν ἐν τῷ βασιλικῷ μουσικῷ ἰνστιτούτῳ τοῦ Βερολίνου, ὡργάνωσε τὸ ᾠδεῖον τῆς Δρέσδης καὶ τέλος διεδέχθη τὸν Μάρσνερ ὡς διευθυντὴς τοῦ μελοδράματος τῆς Δρέσδης καὶ ὡς μουσικὸς τῆς αὐλῆς. Ὡς συνθέτης εἰργάσθη κατ' ἐξοχὴν διὰ τὸ θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὰ μελοδράματα: «Das Rockenweibchen», «Der Ahnenschatz», «Yelva», «Libella» «Die Felsenmühle von Etalieres», «Turandot», «Didone abbandonata», «Adele de Foix» καὶ «Der Schiffbruch der Madusa». Ἐκτὸς τῶν θεατρικῶν ἔργων, ὁ Ραϊσσιγκερ ἔγραψε μίαν συμφωνίαν, πολλὰ ἔργα μουσικῆς δωματίου, σονάτας, παραλλαγάς, 12 ὀάλς κλπ. διὰ κλειδοκύμβαλον, τὸ ὀρατόριον «Δαυΐδ», μελῳδίας κλπ. Γ. Σ.

ραϊσσίτης (ὁ) (Reissit) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν ζεολίθων. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Al_4 a_2(H_2,K_2,Na)_6[SiO_8]_{11}.7H_2O$. Ἀπαντᾷ ἐντὸς ἀποσαθρωμένης λάβας εἰς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Σαντορίνης. Γ. Β.

Ράϊτ (Wright), *σὲρ Ἄλμροθ Ἐδουάρδος.* Βρεττανὸς μικροβιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ διετέλεσε λέκτωρ τῆς φυσιολογίας ἐν Sidney, καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς Natley (1892—1902), καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς παθολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου καὶ διευθυντὴς τοῦ παθολογικοῦ καὶ πειραματικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ νοσοκομείου St. Mary. Τῷ 1906 ἐξελέγη μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας. Διεκρίθη διὰ τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τῶν παρασιτικῶν νόσων. Εἰσηγήθη τὸν *ἀντιτυφικὸν ἐμβολιασμὸν* καὶ διεξήγαγε πληθὺν σπουδαίων πειραμάτων ἐπὶ τῶν μικροβιακῶν μολύνσεων. Ἐδημοσίευσε, πλὴν ἄλλων πραγματειῶν, καὶ τὰς ἑξῆς: «Anti-Typhoid Inoculation» (1904), «Principles of Microscopy» (1906), «Studies in immunisation» (1909). Ο. Ρ.

— **Ράϊτ** (Wright), *Ὄρβιλλ.* Ἀμερικανὸς ἐφευρέτης καὶ ἀεροπόρος, γεννηθεὶς τῷ 1871. Ἤρχισεν ἐνωρὶς νὰ ἀσχολῆται συστηματικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῆς πτήσεως διὰ συσκευῆς βαρυτέρας τοῦ ἀέρος, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Γουΐλμπωρ Ράϊτ. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Γερμανοῦ Otto Lilienthal οἱ δύο ἀδελφοὶ κατεσκεύασαν πτητικὰς συσκευὰς ἄνευ κινητῆρος δι' ὀλισθαινούσας πτήσεις (gliders), μὲ τὰς ὁποίας ἤρχισαν σειρὰς κατ' ἰδίαν πτήσεων ἐν Κίττυ Χὼκ τῆς Β. Καρολίνας καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1902 εἶχον πρακτικῶς λύσει ὅλα σχεδὸν τὰ προβλήματα τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀεροπλάνου. Τέλος ἐφωδίασαν τὴν πτητικήν των συσκευὴν μὲ βενζινοκινητῆρα 16 ἵππων, ἰδίας των κατασκευῆς, καὶ κατόπιν σειρᾶς κατ' ἰδίαν πτήσεων τὴν 17 Δεκεμβρίου 1903 ἐνώπιον 5 μαρτύρων ὁ Ὄρβιλλ Ράϊτ ἐξετέλεσεν ἐπιτυχῶς 4 πτήσεις, ἐξ ὧν ἡ μεγαλυτέρα ἀποστάσεως 250 μέτρων καὶ διαρκείας 59 δευτερολέπτων. Ἡ ἡμέρα αὕτη θεωρεῖται ὡς ἡ πρώτη, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἀνυψώθη ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῇ βοηθείᾳ πτητικῆς συσκευῆς βαρυτέρας τοῦ ἀέρος καὶ κινουμένης διὰ κινητῆρος. Νέα πειράματα ὡδήγησαν τοὺς ἀδελφοὺς Ράϊτ εἰς τὴν κατασκευὴν νέου τελειοτέρου ἀεροπλάνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1908 ὁ Ὄρβιλλ Ράϊτ παρέμεινεν ἐν πτήσει μίαν ὥραν καὶ 15 λεπτά, σημειώσας ρεκὸρ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Αἱ ἐν τῷ μεταξὺ σημειωθεῖσαι ἐν Γαλλίᾳ πρόοδοι εἰς τὴν ἀεροπλοΐαν διὰ τῶν Βουαζέν, Φαρμάν, Μπλεριῶ, Ντελαγκράνζ καὶ ἄλλων ἠνάγκασαν τοὺς ἀδελφοὺς Ράϊτ νὰ ἀρχίσουν τὰς δημοσίᾳ πτήσεις των, ὁ μὲν Ὄρβιλλ ἐν Ἀμερικῇ (Fort Meyer), ὁ δὲ Γουΐλμπωρ ἐν Εὐρώπῃ (1908), ὅπου τῷ 1909 οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐξετέλεσαν σειρὰν ἐπιτυχῶν πτήσεων (ἐν Μὰνς καὶ Πὼ τῆς Γαλλίας καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ), αἵτινες προσείλκυσαν τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1928 ὁ Ὄρβιλλ Ράϊτ ἑώρτασεν ἐν Κίττυ Χὼκ μεγαλοπρεπῶς τὴν 25 ἐπέτειον τῆς πρώτης του πτήσεως, διὰ τοῦ πρώτου του ἀεροπλάνου, τὸ ὁποῖον ἀπόκειται νῦν εἰς τὸ μουσεῖον τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Νοτίου Κένσιγκτον, ἐν Λονδίνῳ. Η. Π. Γ.

Ράϊτε (Roethe), ***Γουσταῦος.*** Γερμανὸς φιλόλογος (1859—1926). Καθηγητὴς τῆς γερμανικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης καὶ εἶτα τοῦ Βερολίνου, ἐδημοσίευσεν: «Ἡ σημασία τοῦ Λουθήρου εἰς τὴν γερμανικὴν φιλολογίαν» (1918), «Ὁ Γκαῖτε ἐν Γαλλίᾳ» (1919), «Δρόμοι τῆς γερμανικῆς φιλολογίας» (1923), «Ὁ ποιητὴς τοῦ Πάρσιφαλ» (1924). Μετὰ τοῦ Σράϊντερ ἐπεξειργάσθη τὸν Γ' καὶ Δ' τόμον τῆς «Γερμανικῆς γραμματικῆς» τοῦ Γκρίμμ, καὶ μετὰ τῶν Σμὶτ καὶ Μπράντλ ἐξέδιδεν ἀπὸ τοῦ 1902 τὴν φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν «Παλαίστρα». Τέλος, ὡς ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν (ἀπὸ τοῦ 1904) ἐξέδωκε τὰ «Γερμανικὰ κείμενα τοῦ μεσαίωνος». Θ. Κ.

Ράϊτερν, ***Ἐράρδος Χρηστοφόροβιτς.*** Ρῶσος ζωγράφος (1794—1865). Ὑπῆρξεν ἀξιωματικὸς καὶ εἴς τινα μάχην ἀπώλεσε τὴν δεξιάν του χεῖρα, ἐζωγράφιζε δὲ διὰ τῆς ἀριστερᾶς. Ἐφιλοτέχνησεν ἱστορικοὺς πίνακας, ἐν οἷς τὴν «Μάχην τοῦ Μπορουντίνο». Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων αὐτοῦ: «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ», εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἐρμιτὰζ ἐν Πετρουπόλει. Θ. Β.

Ραιτία, ἡ ***Ραιτική*** (R(h)aetia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἡ δυτικωτέρα τῶν παραδουναβίων γερμανικῶν χωρῶν, συνορεύουσα βορείως πρὸς τὴν Οὐϊνδελικίαν, νοτίως πρὸς τὰς Ἄλπεις καὶ τὴν ὑπὲρ ταύτας Γαλλίαν, ἀνατολικῶς πρὸς τὸ Νωρικὸν καὶ τὴν χώραν τῶν Βενετῶν, δυτικῶς πρὸς τὴν τῶν Ἑλβετῶν ἐν Γαλατίᾳ χώραν. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας τὰ ὅριά της ηὐρύνοντο καὶ περιωρίζοντο, πάντοτε δ' ὅμως ἡ Ραιτία κατεῖχεν ἐδάφη τῆς σημερινῆς Ἑλβετίας, Αὐστρίας, Νοτίου Γερμανίας. Εἰς τὴν Ραιτίαν ἀνῆκεν ὁ διασχίζων αὐτὴν Ραιτικὸς λεγόμενος κλάδος τῶν Ἄλπεων, ποταμοὶ δὲ ὁ Αἶνος (νῦν Ἴννος), ὁ Ἄθεσις (νῦν Ἀδίγης, Etsch), ὁ Τίκινος, ὁ Ἄδδος, ὁ Σάριος, ὁ Ὄλλιος, ὁ Μίνκιος κ. ἄ. Πόλεις εἶχε τὸ Τρίδεντον (νῦν Τρέντη), τὴν Κουρίαν, τὴν Κλαβένναν, τὸ Βαούζανον (νῦν Βότσεν) καὶ ὀλίγας ἄλλας. Ἡ Ραιτία εἶναι ἡ πρώτη πατρὶς τῶν Ἐτρούσκων, οἵτινες ἐκεῖ ἦσαν διῃρημένοι εἰς φυλὰς τόσας ὅσαι ἦσαν καὶ αἱ ὑπ' αὐτῶν κατεχόμεναι ἐν Ραιτίᾳ κοιλάδες. Τὴν διαίρεσίν των ταύτην διετήρησαν οἱ Ἐτροῦσκοι καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πατρίδι των, τῇ Ἰταλικῇ, πλὴν μόνον τοῦ ὅτι τὰς φυλὰς ἐκείνας διεδέχθησαν πόλεις, αἵτινες ἦσαν συνδεδεμέναι ὁμοσπονδιακῶς. Σήμερον διατηροῦσι τὴν ἐτρουσκικὴν των φύσιν οἱ Ραίτιοι τοῦ Γκριζὸν καὶ τοῦ Τυρόλου. Ἀνέκαθεν ἐπιφανεῖς ἦσαν οἱ ραιτικοὶ οἶνοι. Ἡ Ραιτία τῷ 15 μ. Χ. ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ρωμαίους ὑπὸ τοῦ Τιβερίου καὶ τοῦ Δρούσου, ὅτε καὶ ἡ Οὐϊνδελικία ἐν τῇ ἄνω Βαυαρίᾳ. Ἀμφότεραι ἡνώθησαν εις μίαν ἐπαρχίαν κληθεῖσαν Ραιτίαν. Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἡ μὲν κυρίως Ραιτία ὠνομάζετο Ραιτία Πρώτη (R. Prima), ἡ δὲ Οὐϊνδελικία Ραιτία δευτέρα (R. Secunda), ὡς κεχωρισμένη ἐπαρχία. Κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα ὑπέστη τὴν ἐπίθεσιν τῶν Χάττων. Ν. Σ. Λ.

Ραιτιαρία (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἡ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὀνομασθεῖσα οὕτω Δακία ἡ Παρόχθιος (Dacia ripensis), ἡ νῦν Ἄρτσαρ τῆς Βουλγαρίας, ἥτις, ὡς ἀποικία ρωμαϊκή, ἔφερε τὸ ὄνομα *Οὐλπία Ραιτιαρία.* Ν. Σ. Λ.

ραιτζίτης (ὁ) (Rhätizit) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτόν. Ὀνομάζεται οὕτως ὁ δισθενὴς ἢ κυανίτης, ὅταν ἀπαντᾷ εἰς ἀμυδρῶς ἰνώδη ἢ ἀκαθόριστα συσσωματώματα, τὰ ὁποῖα πολλάκις φέρουν καὶ ὑποκύανα στίγματα. Γ. Β.

Ραιτικαὶ *Ἄλπεις [Γεωγρ.].* Τμῆμα τῶν Κεντρικῶν ἢ Ἑλβετικῶν Ἄλπεων, ἐκτεινόμενον ἐν Ἀνατολικῇ Ἑλβετίᾳ καὶ Β. Ἰταλίᾳ, κατὰ μῆκος τῶν ἰταλοελβετικῶν συνόρων μέχρι τοῦ Δυτικοῦ Τυρόλου. Η. Π. Γ.

Ραιτική *[Ἀρχ. Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Ραιτία.*

ραιτικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ραιτίους, ὁ τῶν Ραιτίων: «ραιτικαὶ Ἄλπεις», «ραιτικὴ χώρα».

— **ραιτικὴ** *γλῶσσα·* βλ. *ραιτορρωμανικὴ* γλῶσσα.

Ραιτικὸς (Rhäticus), ***Γεώργιος·*** βλ. *Ρετικός.*

Ραίτιοι (οἱ), καὶ ***Ραιτοὶ*** *[Ἀρχ.].* Οἱ ὀρεινοὶ κάτοικοι τῆς Ραιτίας. Ἦσαν Τυρρηνοὶ ἐξ Ἰταλίας, ἀλῆται, λῃσταὶ καὶ θηριώδεις, συνεχῶς δὲ εἰσέβαλλον εἰς Ἰταλίαν. Οἱ Γαλάται τῆς πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας κατώρθωσάν ποτε νὰ τοὺς ἐκδιώξουν ἐκ τῆς χώρας των, ἀλλ' οὗτοι, ἐπικρατήσαντες ἐγχωρίων τινῶν Κελτῶν, ἀνεμείχθησαν πρὸς αὐτοὺς καὶ παρέμειναν ἐκεῖ. Ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ γνώμη ὅτι οἱ Ραιτοὶ ἦσαν κελτικῆς καταγωγῆς. Ἀπὸ τούτων εἶναι οἱ *Ἐτροῦσκοι,* οἵτινες ἐπωνόμαζον ἑαυτοὺς *Ρασέννας,* δηλαδὴ προελθόντας ἀπὸ τῆς Ραιτίας. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐπέδραμον οἱ ὑπολειπόμενοι Ραιτοί, ὡς καὶ ἄλλοι γερμανικοὶ λαοί, εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν. Ἕνεκα τῶν ἐπιδρομῶν τούτων ἐγένοντο αἱ πρὸς τοὺς γερμανικοὺς λαοὺς πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Αὐγούστου. Ν. Σ. Λ.

ραίτιος ***βαθμὶς*** (Rhätische Stufe) *[Γεωλογ.].* Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ἀνωτέρα ἀλπινικὴ τριάσιος ὑποδιάπλασις στρωμάτων. Κατὰ τὴν ραίτιον ἡλικίαν ἡ ἐπίκλησις τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἄλπεων κατὰ τὴν προγενεστέραν *νώριον* ἡλικίαν, ὑφίσταται ἀκόμη καὶ μάλιστα καθίσταται πλέον ἐκτεταμένη. Εἰς τὰς βορείους καὶ τὰς νοτίους Ἄλπεις συναντῶνται πετρώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι δύο εἰδῶν κυρίως, μαργοασβεστολιθικὰ καὶ ἀσβεστολιθικά. Τὰ στρώματα τῆς μαργοασβεστολιθικῆς ὄψεως εἶναι τὰ καλούμενα *στρώματα τοῦ Καίσενερ* (Kössener Schichten). Ταῦτα συνίστανται ἀπὸ σκοτεινοχρώμους ἀργιλλικοὺς καὶ μαργαϊκοὺς σχιστολίθους μὲ διαστρώσεις λεπτῶν κυανοφαιῶν ἀσβεστολιθικῶν τραπεζῶν. Περικλείουν ἐκτάκτως πλουσίαν πανίδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατοῦν τὰ δίθυρα (τὰ εἴδη: ἀβίκουλα κοντόρτα, γερβιλλεία inflata, τερεβράτουλα gregaria, σπειρίζερα ἢ ὀξύκολπος, κλπ.). Πολλαχοῦ, ἀντὶ τῶν μαργοασβεστολιθικῶν στρωμάτων, παρουσιάζονται ἐν μέρει ἢ καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀνοικτόχρωμοι ἀσβεστόλιθοι τοῦ τύπου τῶν ἀσβεστολίθων Νταχστάϊν, περιέχοντες, ἐκτὸς ἀπολιθωμένων μεγαλοδόντων, καὶ κοράλλια, ἰδίᾳ δὲ τὸ εἶδος θηκοσμιλία ἡ clathrata. Στρώματα τῆς ραιτίου βαθμῖδος εὑρίσκονται πολλαχοῦ. Ἐν Ἑλλάδι παρουσιάζονται τοιαῦτα, κυρίως ἀσβεστόλιθοι Νταχστάϊν, ἐντὸς τῶν ἰονικῶν νταχστάϊν ἀσβεστολίθων ἢ ἀσβεστολίθων τοῦ Παντοκράτορος τῶν ὀρεινῶν τῆς ἀδριατικο-ιονίου ὀρεινῆς ζώνης τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης πολλοὶ ἀσβεστόλιθοι μὲ μεγαλόδοντας καὶ θηκοσμιλίας τῶν ὀρέων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας ἀνήκουν εἰς τὴν ραίτιον βαθμίδα. Γ. Κ. Γ.

Ραϊτλισμπέργερ (Roethlisberger), ***Ἐρνέστος.*** Ἑλβετὸς νομικὸς καὶ συγγραφεὺς (1858—1926). Ἐδίδαξε τῷ 1881 ἱστορίαν καὶ ἱστορίαν τοῦ δι-

Digitized by Google

καίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολομβίας, ἐν Ἀμερικῇ, ἐπανελθὼν δὲ τῷ 1886 εἰς Ἑλβετίαν διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ διεθνοῦς γραφείου πρὸς προστασίαν τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας. Ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ θανάτου του διετέλεσε τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης. Ἔγραψεν: «Ἡ διεθνὴς στατιστικὴ τῶν φιλολογικῶν ἔργων» (1893), «Πνευματικὴ ἰδιοκτησία καὶ πνευματικὴ παραγωγὴ ἐν Ἑλβετίᾳ» (1898), «Ἡ ἐσωτερικὴ καὶ διεθνὴς προστασία τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας εἰς πάσας τὰς χώρας» (1914), «Περὶ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας νόμοι καὶ συνθῆκαι εἰς πάσας τὰς χώρας» (1913). Θ. Κ.

Ράϊτον (Ryton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντῶρχαμ καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τάϊν, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. δυτικῶς τοῦ Νιουκάσλ. Κάτ. (1921) 14.269. Ἔχει σιδηροβιομηχανίαν, ἀνθρακωρυχεῖα καὶ χαλυβουργεῖα. Η. Π. Γ.

ραιτορρωμανικὴ *γλῶσσα*. Καλεῖται *ραιτορρωμανικὴ* ἤ, ἄλλως, *λαδινικὴ* καὶ ἁπλῶς *ραιτική*, ἡ γλῶσσα ἡ ὁποία ὁμιλεῖται ἔν τινι τμήματι τῆς Α. Ἑλβετίας (ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Grisons κλπ.), ἐν τῷ Δ. Τυρόλῳ κ. ἀ. ὑπὸ πληθυσμοῦ μὴ ὑπερβαίνοντος κατὰ πολὺ τὰς 42.000 κατ. καὶ ἥτις ἀνήκει εἰς τὴν ρωμανικὴν ἢ νεολατινικὴν γλωσσικὴν ὁμοφυλίαν, ἤτοι τὴν γλωσσικὴν ὁμάδα τὴν περιλαμβάνουσαν τὰς γλώσσας, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς χωριστῆς κατὰ τόπους ἐξελίξεως τῆς λατινικῆς, καὶ δὴ τῆς δημώδους λατινικῆς (βλ. *ρωμανικαὶ* γλῶσσαι). Ἡ ραιτορρωμανικὴ ἐλαλεῖτο ἄλλοτε ἐν μεγαλυτέρῳ τμήματι τῆς Α. καὶ Β. Ἑλβετίας, ἀλλ' ἡ ἐξάπλωσις τῶν γερμανικῶν φύλων ἐξετόπισε πολλαχόθεν τοὺς Ραιτοὺς καὶ περιώρισεν αὐτοὺς ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὰ σημερινὰ σύνορά των. Ἡ γλῶσσά των περιορίζεται κυρίως εἰς τὴν προφορικὴν χρῆσιν, ἡ δὲ γραπτὴ χρησιμοποίησίς της εἶναι—τοὐλάχιστον μέχρι τοῦδε—τοσοῦτον ἀσήμαντος, ὥστε δὲν ἐπέτυχεν οὔτε τὴν καθιέρωσιν τῆς ραιτορρωμανικῆς ὡς ἐπισήμου γλώσσης τῶν καντονίων, ἐν οἷς ὁμιλεῖται, οὔτε τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν ἀληθοῦς λογοτεχνικῆς ραιτορρωμανικῆς γλώσσης. Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσης ἀνέρχονται μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος μ. Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Diez*, Grammatik der romanischen Sprachen 5 (Bonn 1882). — *Meyer-Lübke*, Gram atik der romanischen Sprachen, I—IV (Leipzig 1890—1902).— *Gartner*, Handbuch der rätorom. Sprache und Literatur (Halle 1901). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Rätoromanische Grammatik (Heilbronn 1883), — *Ascoli*, Saggi ladini (ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ Archivio glottologico Italiano). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ραιτορρωμανοὶ (Retoromani ἢ Rætoromani). Ὄνομα, ὅπερ δίδεται εἰς τοὺς ρωμανικῆς καταγωγῆς κατοίκους τῆς ἀρχαίας Ραιτίας, ἥτις περιλαμβάνεται σήμερον εἰς τὰς περιοχὰς Ἐνγκαντὶν καὶ Γκραουμπύντεν τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἔννεμπεργκ καὶ τοῦ Φριάουλ (Φρίουλι) τοῦ Τυρόλου. Οὗτοι καλοῦνται ἄλλως καὶ *Λαδῖνοι*.

Ράϊτσενστάϊν (Reitzenstein), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς κλασσικὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Καθηγητὴς ἐν Γκίσεν, Στρασβούργῳ, Γκαίττινγκεν (1914), ἔγραψεν: «Ἐπίγραμμα καὶ σκόλιον» (1893), «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἐτυμολογίας» (1897), «Μελέται ἐπὶ τῆς ἑλληνοαιγυπτιακῆς καὶ προχριστιανικῆς φιλολογίας» (1904), «Ἑλληνιστικαὶ τερατολογίαι» (1906), «Αἱ ἑλληνιστικαὶ θρησκεῖαι τῶν μυστηρίων» (1910, 3η ἔκδ. 1927), «Αἱ δοξασίαι περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου» (1924). Θ. Κ.

Ράϊτς, ***Ἰοβάν***. Σέρβος ἱστορικὸς (1726—1801). Ἐσπούδασεν ἐν Αὐστρίᾳ καὶ εἰς τὴν θεολογικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Κιέβου. Τῷ 1758 μετέβη εἰς Ἄθων διὰ τὴν συλλογὴν ἱστορικοῦ ὑλικοῦ τῶν σλοβενικῶν λαῶν, τῷ δὲ 1772 ἐκάρη μοναχός. Κεφαλαιώδες ἔργον του εἶναι ἡ «Ἱστορία τῶν σλοβενικῶν λαῶν καὶ μάλιστα τῶν Βουλγάρων, Κροατῶν καὶ Σέρβων» (Βιέννη 1794—1795), εἰς γλῶσσαν ἐκκλησιαστικο-σερβικήν. Εἶναι ἡ πρώτη προσπάθεια διὰ τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς Σερβίας. Τ. Β.

Ράϊτσεφ, ***Γεώργιος***. Βούλγαρος διηγηματογράφος. Ἔγραψε: «Εὔθυμες ἱστορίες», «Ἡ βασίλισσα Νεράνζα», «Διηγήματα» (1923), «Τραγούδια τοῦ δάσους» (1928), τὸ δρᾶμα «Ἡ βασίλισσα τῶν λαφιῶν», βραβευθὲν τῷ 1929 ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τελευταίως (1930) τὴν συλλογὴν διηγημάτων «Θεῖα δῶρα». Τὰ ἔργα τοῦ Ράϊτσεφ διακρίνονται διὰ τὸν ρεαλισμὸν καὶ τὴν λεπτὴν ψυχολογικήν των ἀνάλυσιν. Τ. Β.

Ραίυ (Ray ἢ Wray), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος φυσιοδίφης (1628—1705). Ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῶν μαθηματικῶν ἐν Καῖμπριτζ (1649—1655), ἀκολούθως ἱεροκῆρυξ τῆς προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐγκατέλειψε τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, διὰ νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν μελέτην τῆς βοτανικῆς καὶ τῆς ζῳολογίας, ἰδιαιτέρως δὲ τῆς ὀρνιθολογίας καὶ τῆς ἰχθυολογίας. Πρὸς τοῦτο ἐξετέλεσε μετὰ τοῦ συνεργάτου του Willughby ἐπιστημονικὰς περιηγήσεις ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην διὰ τὴν μελέτην τῆς χλωρίδος καὶ πανίδος των. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐργασιῶν του ἐδημοσίευσεν εἰς σειρὰν συγγραμμάτων. Ὁ Ραίυ θεωρεῖται ὡς εἷς ἐκ τῶν προδρόμων τῆς φυσικῆς ταξινομήσεως τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν.

Ἰωάννης Ραίυ.

Τὰ κυριώτερα τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του εἶναι: «Catalogus plantarum Angliæ et insularum adjacentium» (Λονδῖνον 1670), «Nomenclator classicus» (Λονδῖνον 1672), «Methodus plantarum nova» (Λονδῖνον 1682), «Historia plantarum» (Λονδῖνον 1686—1704), «Synopsis methodica stirpium Britannicorum» (Λονδῖνον 1690), «Synopsis methodica animalium» (Λονδῖνον 1603), «Dissertatio de variis plantarum methodis» (Λονδῖνον 1696), «Methodus insectorum» (Λονδῖνον 1705) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ράϊφ ***Ἰσμαὴλ πασᾶς***. Βεζύρης τῆς Τουρκίας, διατελέσας ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (ρεΐζ ἐφέντης) τῷ 1774, κατόπιν βαλῆς Πελοποννήσου, τέλος δὲ φρούραρχος Βελιγραδίου. Τῷ 1785, ἀναμιχθεὶς εἴς τινα συνωμοσίαν, ἐπαύθη καὶ ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἐθανατώθη καθ' ὁδὸν ἐν Πετριτσίῳ τῆς Μακεδονίας. Ν. Μ.

Ράϊφφαϊζεν (Raïffeisen), ***Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος***. Γερμανὸς κοινωνιολόγος, ἱδρυτὴς τῶν γερμανικῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν (1818—1888). Διετέλεσε διοικητικὸς ὑπάλληλος μέχρι τοῦ 1865, ὅτε, παραιτηθείς, ἀφιερώθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἡ οἰκονομικὴ κρίσις τῶν ἐτῶν 1846—1847 ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν συστήματος ἀγροτικῆς πίστεως, ἔχοντος ὡς βάσιν τὸν δανεισμὸν καὶ τὴν ἀποταμίευσιν ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς ἀγρότας κατὰ μικροὺς συνοικισμούς, ὧν ὁ πληθυσμὸς νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰς τρεῖς χιλιάδας κατοίκων, καὶ μὲ ἀπεριόριστον ἀλληλέγγυον ὑποχρέωσιν. Τῷ 1878 ἵδρυσεν ἐν τῇ πόλει Νόϊβιντ (Neuwied) τὴν «Ἐφημερίδα τῶν ἀγροτικῶν συνεταιρισμῶν». Ἔγραψεν: «Οἱ ἀγροτικοὶ πιστωτικοὶ συνεταιρισμοὶ» (στ' ἔκδοσις 1923), «Διδασκαλία περὶ ἐμπορικῶν πράξεων καὶ τηρήσεως ἐμπορικῶν βιβλίων τῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν» (δ' ἔκδοσις 1883) κ. ἄ. Αἱ θεωρίαι τοῦ Ράϊφφαϊζεν ἀπετέλεσαν σπουδαῖον σταθμὸν διὰ τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν. Τὸ σύστημά του ἐκλήθη *ραϊφφαϊζενισμὸς* (βλ. λ.). Κ. Β. Λ.

ραϊφφαϊζενισμὸς (ὁ). Καλεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ Ράϊφφαϊζεν ἐπινοηθὲν σύστημα γεωργικῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ συστήματος τοῦ Ράϊφφαϊζεν ἔναντι ὅλων τῶν λοιπῶν τύπων συνεταιρισμῶν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῇ μετέπειτα ἐξελίξει του κατέστησε δυνατὴν τὴν σκοπιμωτέραν καὶ ἀποτελεσματικωτέραν πλήρωσιν τῶν μικρῶν πιστωτικῶν ἀναγκῶν περιωρισμένου κύκλου κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτοκαλλιεργητῶν. Οἱ συνεταιρισμοὶ Ράϊφφαϊζεν εἶναι ἱδρύματα κοινῆς ὠφελείας, ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν προαγωγὴν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως καὶ ἰδίως εἰς τὴν προσαρμογήν της πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς χρηματικῆς οἰκονομίας. Ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ συστήματος τούτου τῶν συνεταιρισμῶν παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς: 1) Χάριν ἱκανοποιητικῆς πληρώσεως τῶν ἀναγκῶν τοῦ περιωρισμένου κύκλου τῶν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀποτελούντων τὸν συνεταιρισμὸν μικροκαλλιεργητῶν ὡρισμένης περιφερείας καὶ ἐξασφάλισιν κρίσεως περὶ τῆς φερεγγυότητος τῶν λαμβανόντων τὰς πιστώσεις, ὡς καὶ χάριν ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος τῆς συνεργασίας πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον, ἐπιβάλλεται ὅπως ἕκαστος ἐκ τῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν τοῦ τύπου τούτου ἔχῃ περιωρισμένον ἀριθμὸν μελῶν καὶ στενὸν πεδίον δράσεως. 2) Χάριν ἐκπληρώσεως τῶν ἠθικῶν σκοπῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἐρευνᾶται παρὰ τούτου, πρὸ πάσης παροχῆς δανείου, ὁ σκοπὸς τῆς χρησιμοποιήσεώς του. Δι' ἀνεγνωρισμένους ἀξίους ἐνθαρρύνσεως σκοποὺς παρέχονται καὶ μακροπρόθεσμα δάνεια. 3) Οἱ συνεταιρισμοὶ συνάπτονται ἄνευ εἰσφορᾶς κεφαλαίου παρὰ τῶν μετεχόντων. Τὰ διὰ τὴν παροχὴν τῶν πιστώσεων ἀναγκαιοῦντα ποσὰ ἐξευρίσκονται εἴτε διὰ δανείων παρὰ τραπεζῶν, εἴτε συναθροίζονται διὰ τῶν γιγνομένων δεκτῶν τοκοφόρων καταθέσεων. 4) Οὐδὲν μέρισμα πληρώνεται εἰς τὰ μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ. Τὰ τυχὸν πραγματοποιούμενα κέρδη χρησιμοποιοῦνται διὰ τὸν σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου, ἔχοντος τὸν προορισμὸν ὅπως, ἀφοῦ ἱκανῶς αὐξηθῇ, καταστήσῃ δυνατὴν τὴν παροχὴν ἀτόκων δανείων εἰς τὰ μέλη, καθισταμένων περιττῶν τῶν ξένων κεφαλαίων. 5) Τὰ μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ εὐθύνονται διὰ τὰ χρέη τούτου ἀλληλεγγύως δι' ὅλης τῆς περιουσίας των. 6) Αἱ εἰς τὸν συνεταιρισμὸν παρὰ τῶν μελῶν του παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι εἶναι φύσεως τιμητικῆς. Ἀμοιβὴ παρέχεται μόνον εἰς τοὺς ταμειακοὺς ὑπαλλήλους.

Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν Ράϊφφαϊζεν ἱδρύθη τῷ 1849. Ἤδη ὁ ἀριθμός των ἀνέρχεται καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν εἰς 5.399 (1920), ἐπὶ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ πιστωτικῶν συνεταιρισμῶν 18 333. Ὁ τύπος τῶν συνεταιρισμῶν Ράϊφφάϊζεν ἀντιπροσωπεύεται, ἐκτὸς τῶν γερμανικῶν χωρῶν, καὶ ἐν Οὑγγαρίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Βελγίῳ. Οἱ συνεταιρισμοὶ Ράϊφφαϊζεν, ἀποτελοῦντες τὸν καταλληλότερον τύπον γεωργικῶν πιστωτικῶν ἑνώσεων τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησιας, παρέσχον, ὅπου ἐλειτούργησαν, σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργικῆς καὶ τῆς καθόλου οἰκονομίας. Ἡ διεύθυνσις τῶν συνεταιρισμῶν Ράϊφφαϊζεν (Raiffeisensche Darlehenskasse, Raiffeisenenvereine) ἑδρεύει ἐν Νόϋβιντ. Α. Α. Τ.

Ραϊφφερσάϊντ (Reifferscheid), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1835—1887), καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης καὶ εἶτα τοῦ Στρασβούργου. Ἔγραψε: «Bibliotheca patrum latinorum italica», «Arnobii adversus nationes libri VII», καὶ ἐξέδωκε διωρθωμένον τὸ κείμενον τοῦ 2ου τόμου τῆς «Ἀλεξιάδος» τῆς Ἄννας Κομνηνῆς. Θ. Κ.

Ράϊχα (Reicha)· βλ. *Ρεϊσά*.

ραϊχαρδτίτης (ὁ) (reichardtit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ *ἐψωμίτης*: $MgSO_4 . 7H_2O_8$, λαμβάνει δὲ τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἰδικῶς, ὅταν προέρχεται ἐξ ἀλλοιώσεως τοῦ κιζερίτου εἰς τὰ καλιοῦχα κοιτάσματα. Γ. Β.

Ράϊχαρτ (Reichardt), ***Ἀλέξανδρος***. Διακεκριμένος Οὖγγρος ἀοιδὸς (1825—1885). Ἐκέκτητο θαυμασίαν φωνὴν ὀξυφώνου, ἣν συνεδύαζε μετὰ μεγάλης μουσικότητος. Ὁ Ράϊχαρτ διετέλεσεν ἐπ' ἀρκετὸν μέλος τοῦ μελοδράματος τῆς Βιέννης. Γ. Σ.

— **Ράϊχαρτ** (Reichardt), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς συνθέτης μελῳδιῶν (1797—1887) Ἐσπούδασε θεολογίαν, ἣν ἐγκατέλειψεν ἵνα ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν μουσικήν. Κάτοχος ὡραίας φωνῆς βαθυφώνου, ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν σύνθεσιν μελῳδιῶν εἰς τὸ ὕφος τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ἐκ τούτων ἡ τῷ 1825 συντεθεῖσα μελῳδία: «Was ist des Deutschen Vaterland?» παραμένει μέχρι σήμερον περιώνυμος. Ὁ Ράϊχαρτ διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ᾠδικοῦ ὁμίλου τοῦ Βερολίνου κτλ. Γ. Σ.

—**Ράϊχαρτ**, ***Ἰωάννης-Φρειδερῖκος***. Διακεκριμένος Γερμανὸς μουσουργὸς (1752—1814). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν ἐν Καινιξβέργῃ ὑπὸ τὸν Κάντ, εἶτα δὲ ἐν Λειψίᾳ, ταυτοχρόνως δὲ καὶ μουσικήν Τῷ 1775 ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα ἀνέπτυξε μεγίστην δρᾶσιν, ὑπερβᾶσαν τὰ ὅρια τῆς πατρίδος του. Ὁ Ράϊχαρτ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κατ' ἐξοχὴν μελοδραματικὸς συνθέτης· ἡ μουσική του, ἂν καὶ μὴ φέρουσα τὴν σφραγῖδα τῆς μεγαλοφυΐας, δὲν στερεῖται δραματικῆς δυνάμεως οὔτε εἶναι ξένη πρὸς τὴν ἀκριβῆ μουσικὴν ἀπαγγελίαν. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ἀσχοληθέντων μὲ τὸ μελικὸν δρᾶμα, ἔδωκε δὲ εἰς τὸ θέατρον μέγαν ἀριθμὸν γερμανικῶν μελοδραμάτων καί τινων γαλλικῶν, ὡς τά: «Hänschen und Gretchen», «Ὁ μαγευμένος φανός», «Ὁ ξυλοκόπος», «Κέφαλος καὶ Πρόκρις», «Ταμερλᾶνος», «Βρέννος», «Τὸ μαγεμένο παλάτι», «Τὸ εὐτυχὲς ναυάγιον» κτλ. Ὑπῆρξεν ἐπίσης ἐκ τῶν προδρόμων τοῦ Σοῦμπερτ εἰς τὸ λίντ, εἰς ὃ εἶδος ἔγραψεν ἔργα διακρινόμενα διὰ τὴν διαύγειαν τῆς μελῳδικῆς γραμμῆς. Ὁ Ράϊχαρτ ἔγραψεν ἐπίσης ἓν «Πάθος», ᾠδάς, μπαλλάντας κ. λ. π. ἐπὶ στίχων τοῦ Γκαῖτε, τὴν εἰσαγωγὴν «di Vittoria», τὴν «Schlachtsymphonie» (πρὸς ἑορτασμὸν τῆς μάχης τῆς Λειψίας) καὶ ἄλλας συμφωνίας, κοντσέρτα καὶ σονάτας διὰ κλειδοκύμβαλον, ἔργα μουσικῆς δωματίου κλπ. Ὁ Ράϊχαρτ ὑπῆρξεν ἐπίσης ἐκ τῶν κορυφαίων μουσικολόγων καὶ κριτικῶν τῆς τέχνης τῆς ἐποχῆς του. Ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς παρ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσι μουσικοῖς περιοδικοῖς («Musikalisches Kunstmagazin», «Musikalisches Wochenblatt» κ.τ.λ.) δημοσιευθέντων ἄρθρων του, ὁ Ράϊχαρτ ἔγραψεν ὡσαύτως: «Ueber die deutsche Komische Oper», «Schreiben über die berlinischen Musik» «Ueber die Pflichten desRipienviolinisten», «Leben des berühmten Ton-Kunstlers H.W. Gulden», «Briefe eines aufmer-Ksamen Reisenden die Musik betreffend», «Vertraute Briefe....» κτλ. Ἡ κόρη τοῦ Ράϊχαρτ *Λουΐζα* (1788—1826) διεκρίθη ἐπίσης ὡς συνθέτης μελῳδιῶν καὶ διδασκάλισσα τοῦ ᾄσματος. Γ. Σ.

Ράϊχεμπεργκ (Reichenberg) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὴ ὀνομασία τῆς τσεχοσλοβακικῆς πόλεως *Λίμπερετς* (βλ. λ.).

Ραϊχενάου (Reichenau) *[Γεωγρ.]*. Νησὶς εἰς τὸ τμῆμα τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας τὸ καλούμενον Οὔντερζε (κάτω λίμνη), ἐν Βάδῃ, κειμένη εἰς ὕψος 400 μ. ἄνωθεν τῆς θαλάσσης, μήκους 4 καὶ μεγίστου πλάτους 2 χλμ., ἐμβαδοῦ 4,3 τ. χλμ., συνδεομένη μετὰ τῆς ξηρᾶς δι' ὁδοῦ ἐν ἐπιχώσει, ἐφ' ἧς καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ραντολφτσὲλ—Κωνσταντίας. Ἐπὶ τῆς νησῖδος τὸ ὁμώνυμον χωρίον, κάτ. 2.191 (1925). Ἡ νησίς, ἀνήκουσα κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κωνσταντίας, ὑπῆρξε περίφημον κέντρον καλλιτεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς προόδου, διὰ τῆς ὁμωνύμου μονῆς

Digitized by Google

ἱδρυθείσης τῷ 724. Οἱ ἡγούμενοι τῆς μονῆς ἐλάμβανον αὐτοδικαίως τὸν τίτλον πριγκίπων τῆς αὐτοκρατορίας. θ. κ.

Ράϊχενμπαχ (Reichenbach) *[Γεωγρ.]*. —1) *'Ιν Σλεζιεν* (in Schlesien). Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Κάτω Σιλεσίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σβάϊντνιτς—Νάϊσσε. Κάτ. 16.075 (1925). Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων, μηχανῶν, συρματοποιίας, κλωστῶν, οἰνοπνευματοποιίας, ζύθου. Ἐνταῦθα συνῆλθε τὴν 27 Ἰουλίου 1790 τὸ ὁμώνυμον συνέδριον, καθ' ὃ ὑπεγράφη μεταξὺ Πρωσσίας, Πολωνίας, Ἀγγλίας, Ὀλλανδίας καὶ Αὐστρίας ἡ συνθήκη πρὸς προστασίαν τῆς Τουρκίας κατὰ τῆς Ρωσίας. Ἐπίσης ἐν τῇ πόλει ὑπεγράφησαν τὸν Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον τοῦ 1813 δύο συνθῆκαι τῶν συμμάχων, ἐξασφαλίζουσαι τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Ναπολέοντος.

—2) *'Ιμ Φογκτλάντε* (Im Vogtlande). Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λειψία—Χόφ. Κάτ. 30.862 (1925). Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, κλινοσκεπασμάτων, σιδηροχυτήρια, μηχανουργεῖα, ἀρωματοποιίαν, σαπωνοποιίαν, χρωματουργεῖα. θ. κ.

Ράϊχενμπαχ (Reichenbach), *Ἐρρῖκος-Θεόφιλος*. Γερμανὸς βοτανικὸς καὶ ζῳολόγος (1793—1879). Ἵδρυσε τὸν ζῳολογικὸν κῆπον τῆς Δρέσδης. Κύρια ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Flora germanica excursoria» (1832), «Ἐγχειρίδιον τοῦ φυσικοῦ φυτικοῦ συστήματος», «Iconographia botanica s. plantae criticae» (1832, μετὰ 1000 εἰκόνων), «Regnum animale», «Γερμανικὴ πανίς» (1842). θ. κ.

— **Ραϊχενμπαχ** (Reichenbach), *Κάρολος, βαρῶνος* —. Γερμανὸς φυσικοχημικὸς καὶ βιομήχανος (1788—1869). Ἵδρυσε τὰ πρῶτα μεγάλα σιδηροχυτήρια, καμίνους ξυλανθράκων, ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανῶν καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ σιδήρου καὶ ἔδωκε κολοσσιαίαν ὤθησιν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἀνεκάλυψε τὴν παραφφίνην καὶ τὸ κρεόζωτον (1830 καὶ 1832). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἠσχολήθη ἐπὶ τῶν ψυχοφυσικῶν προβλημάτων καὶ τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ καὶ ἐξήγγειλε τὴν ὕπαρξιν νέας μυστηριώδους φυσικῆς δυνάμεως ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ὀργανισμῷ, ἣν ὠνόμασεν ὂδ (βλ. λ.). Ἔγραψε: «Γεωλογικαὶ ἀνακοινώσεις ἐκ Μοραβίας» (1834), «Ἔρευναι περὶ τοῦ δυναμικοῦ τοῦ μαγνητισμοῦ, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τῆς θερμότητος καὶ τοῦ φωτὸς ἐν σχέσει μὲ τὴν δύναμιν τῆς ζωῆς» (1849), «Ἐπιστολαὶ περὶ ὂδ καὶ μαγνητισμοῦ», «Ὁ φυτικὸς κόσμος ἐν σχέσει μὲ τὸ ὂδ». θ. κ.

Ράϊχενχαλ (Reichenhall) *[Γεωγρ.]*. Ἰαματικὴ λουτρόπολις καὶ κλιματολογικὸς σταθμὸς ἐν ΝΑ. Βαυαρίᾳ, παρὰ τὰ αὐστριακὰ σύνορα καὶ ΝΔ. τῆς αὐστριακῆς πόλεως Σάλτσμπουργκ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ζααλάχ. Κάτ. (1919) 7.146. Τὰ ἰαματικὰ αὐτῆς ὕδατα ἐνδείκνυνται κατὰ τῶν ρευματισμῶν, τοῦ ἄσθματος καὶ ἐν γένει κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος. Ἔχει καὶ μικρὸν μουσεῖον. Σ. Κ. Γ.

Ράϊχερτ (Reichert), *Κάρολος - Μπογκησλάος*. Γερμανὸς ἰατρὸς (1811—1883). Καθηγητὴς τῆς περιγραφικῆς καὶ συγκριτικῆς ἀνατομικῆς ἐν Ντόρπατ (1843), Μπρεσλάου (1853) καὶ ἐν Βερολίνῳ (1858), ἐξέδιδε τὰ «Ἱστολογικὰ Χρονικὰ» (ἀρχεῖα Μύλλερ). Αἱ ἔξοχοι αὐτοῦ ἐργασίαι ἀφεώρων τὴν εἰσαγωγὴν τῆς σπουδῆς τῶν κυττάρων ἐν τῇ ἐμβρυολογίᾳ, τὴν ἀρχικὴν καταβολὴν καὶ διαμόρφωσιν τῶν βλαστοδερμάτων, τῶν βατραχοειδῶν, καὶ τὴν πιστὴν ἀπεικόνισιν τούτων παρὰ τοῖς νεοσσοῖς τῶν ὀρνίθων ὑπὸ ἱστολογικὴν ἔποψιν, τὸ ὅμοιον τῆς διαμορφώσεως τοῦ δέρματος τῶν βατραχοειδῶν καὶ πτηνῶν, τὴν μεταμόρφωσιν τῶν βραγχίων, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κρανίου τῶν ἀμφιβίων, τὴν ὑφὴν τοῦ ἐγκεφάλου, τὴν πρόωρον ἀνάπτυξιν τῶν μαστοφόρων καὶ τέλος τὴν ἀπόπειραν κατατάξεως εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν τῶν διαφόρων ἱστῶν τοῦ σώματος (ἐλαστικός, ἰνώδης, τενοντώδης, χονδρώδης κ.λ.π.) ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς συνδετικῆς οὐσίας. Ἐπλούτισεν ἅμα τὴν περιγραφικὴν ἀνατομικὴν δι' ἀξιολόγου συγγράμματος τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς καὶ δι' ἐργασίας του ἐπὶ τῆς ὑφῆς τοῦ κοχλίου τοῦ ὠτός. Ἔργα αὐτοῦ ἐπίσης εἶναι: «Die monogene Fortpflanzung» (1852), «Beobachtungen über die ersten Blutgefässe und deren Bildung» (Λειψία 1858), κλπ. Ο. Ρ.

Ράϊχμαν (Raichman), *συνδρομὴ τοῦ —*. *Νόσος* ἢ *φαινόμενα τῆς νόσου τοῦ Ράϊχμαν*, ἢ ἄλλως ἐπικαλουμένης *γαστροχυμορροίας*, συνιστάμενα δὲ εἰς τὴν ἐν τῷ νήστει στομάχῳ παρουσίαν ποσότητος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπισήμου ἢ ἀφθόνου, γαστρικοῦ χυμοῦ καθαροῦ ἢ περιέχοντος μικρὰν ποσότητα ὑπολειμμάτων τροφῶν καὶ γενικῶς ἀφθονοῦντος εἰς ἐλεύθερον ὑδροχλωρικὸν ὀξύ. Μ.Ν.Κ.

ράϊχσβερ (ἡ) (Reichswehr). Ἐκλήθη οὕτω τῷ 1921 ὁ δημιουργηθεὶς ἐν Γερμανίᾳ ἀμυντικὸς στρατὸς μετὰ τὴν δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν κατάργησιν τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας.

Ράϊχσμπανκ (Reichsbank). Τὸ κεντρικὸν πιστωτικὸν καὶ ἐκδοτικὸν ἵδρυμα τῆς Γερμανικῆς ὁμοσπονδίας. Ἱδρύθη ὡς αὐστηρῶς κρατικὴ ὑπηρεσία, ὑπαγομένη εἰς τὸ ὁμοσπονδιακὸν ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν (1875). Τὸ ἀρχικόν της κεφάλαιον ὡρίσθη εἰς 120 ἑκατ. μάρκα, αὐξηθὲν βραδύτερον (1899) εἰς 180. Εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν της περιελήφθησαν ἀποκλειστικῶς αἱ κατὰ τὰς κρατούσας θεωρητικὰς ἀντιλήψεις εἰς τὰ ἐκδοτικὰ ἱδρύματα ἐπιτρεπόμεναι πράξεις.

Ἐπὶ νέων βάσεων ἀναδιωργανώθη ἡ Ράϊχσμπανκ διὰ τοῦ νόμου τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1924, μετὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ εἰσαγωγὴν τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος καὶ τὴν ρύθμισιν τῶν ἐπανορθώσεων διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου (σχέδιον Dawes). Τὸ κυριώτερον σημεῖον τῆς μεταρρυθμίσεως εἶναι ἡ πλήρης χειραφέτησις τῆς Ράϊχσμπανκ ἀπὸ τοῦ κράτους. Ὡς πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῶν τραπεζογραμματίων ἀκολουθεῖται τὸ σύστημα τοῦ κατὰ ποσοστὸν καλύμματος, ὁρισθέντος τούτου εἰς 40% (τὰ $^3/_4$ τοῦ καλύμματος δέον ἀπαραιτήτως νὰ συνίστανται εἰς αὐτούσιον χρυσόν). Ἐπιτρέπεται ἐλάττωσις τοῦ καλύμματος κάτω τοῦ ποσοῦ τῶν 40%, ὑποχρεοῦται ὅμως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ τράπεζα, ἀφ' ἑνὸς νὰ καταβάλλῃ τὸν ἐν τῷ νόμῳ καθοριζόμενον φόρον πρὸς τὸ κράτος, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀναβιβάσῃ τὸ ἐπιτόκιον τῆς προεξοφλήσεως εἰς 5% τοὐλάχιστον. Τὸ κεφάλαιον τῆς Ράϊχσμπανκ ὡρίσθη εἰς 400 ἑκατ. μάρκα, ἐξ ὧν κατεβλήθησαν μέχρι τοῦδε (1932) 122 ἑκατ.

Διὰ τοῦ νόμου τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1924 ἐρρυθμίσθησαν αἱ δανειακαὶ σχέσεις τῆς τραπέζης πρὸς τὸ κράτος ὡς ἑξῆς: Ἡ Ράϊχσμπανκ δικαιοῦται νὰ παρέχῃ εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν κυβέρνησιν: α') πιστώσεις τριμήνου διαρκείας πρὸς τὸν σκοπὸν ἀμέσου ταμειακῆς διευκολύνσεως κατ' ἀνώτατον ὅριον 100 ἑκατομμυρίων μάρκων ἑκάστοτε· β') δάνεια μακροτέρας διαρκείας, ἤτοι μέχρις ἐτησίας προθεσμίας, ὑπὸ μορφὴν ἐνεχυριάσεως ἐντόκων γραμματίων τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως ἢ τινος τῶν χωρῶν ἢ καὶ δημοτικῆς τινος ἀρχῆς. Αἱ πιστώσεις τῆς δευτέρας κατηγορίας παρέχονται πάντοτε οὐχὶ ἀπ' εὐθείας παρὰ τῆς Ράϊχσμπανκ, ἀλλὰ τῇ μεσολαβήσει ἑτέρας ἀνεγνωρισμένης τραπέζης. Ἡ Ράϊχσμπανκ ὑποχρεοῦται νὰ διεξάγῃ τὴν ταμιευτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως. Οὐσιώδη διευκόλυνσιν διὰ τὰς χρηματικὰς συναλλαγὰς καθ' ὁλόκληρον τὴν Γερμανίαν παρέχει τὸ παρ' αὐτῇ λειτουργοῦν σύστημα συμψηφιστικῶν γραφείων πληρωμῶν, συνδυαζόμενον πρὸς τὸ πυκνὸν δίκτυον τῶν ὑποκαταστημάτων καὶ ἀνταποκριτῶν της. Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

· **Ράϊχσρατ** (Reichsrat). Γερμανικὴ λέξις σημαίνουσα συμβούλιον τοῦ κράτους. Ἐν Γερμανίᾳ *Ράϊχσρατ* καλεῖται, δυνάμει τοῦ νέου Συντάγματος, ἀπὸ τοῦ 1919 καὶ ἐντεῦθεν, τὸ πρὶν ὁμοσπονδιακὸν συμβούλιον (Bundesrat) ὀνομαζόμενον, ἀπαρτιζόμενον ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἰδίᾳ γερμανικῶν κρατῶν (βλ. λ. *Γερμανία*, πολίτευμα). Ἐν Αὐστρίᾳ ἐκαλεῖτο οὕτω μέχρι τοῦ 1918 τὸ κοινοβούλιον τῆς δυαδικῆς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας, τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγομένων βουλευτῶν, εἰς τὰς ὡρισμένας ὑπὸ τῆς αὐστροουγγρικῆς συμφωνίας τοῦ 1867 περιφερείας, ἤτοι τὰς μὴ ἀνηκούσας εἰς τὸ οὐγγρικὸν στέμμα. θ. κ.

Ράϊχσταγ (τὸ) (Reichstag). Οὕτω καλεῖται τὸ κοινοβούλιον τῆς ὁμοσπονδιακῆς Γερμανικῆς δημοκρατίας, ἀποτελούμενον, δυνάμει τοῦ Συντάγματος τοῦ 1918, ἐξ ἀντιπροσώπων ἐξ ἁπάσης τῆς δημοκρατίας, ἀριθμοῦ ἀναλόγου πρὸς τὸν ἑκάστοτε πληθυσμόν, ἐκλεγομένων ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ δι' ἀμέσου μυστικῆς καθολικῆς ψηφοφορίας. Διάρκεια τῆς θητείας τετραετής. Συνέρχεται τὸ βραδύτερον τὴν 30ὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς, καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος, εἰς τακτικὴν σύνοδον, τὴν πρώτην Τετάρτην τοῦ Νοεμβρίου, καὶ ἐκτάκτως, αἰτήσει τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας ἢ τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν. Διαλύεται ὑφ' ἑαυτοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας. Διὰ τὴν λῆψιν ἀποφάσεων ὑπὸ τοῦ Ράϊχσταγ ἀπαιτεῖται πλειοψηφία, πλὴν πρὸς ἀναθεώρησιν συνταγματικῶν διατάξεων, ὅτε ἀποφασίζουν τὰ δύο τρίτα τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1919, ἡ ἐξουσία τοῦ Ράϊχσταγ ἐνισχύθη σημαντικῶς. Ἡ κυβέρνησις, ἢ οἱοσδήποτε ὑπουργός, ὀφείλει νὰ ἀποσυρθῇ, ἐὰν τὸ Ράϊχσταγ ἄρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ. Ἀρχαιότερον τὸ Ράϊχσταγ συνεκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων καὶ τῶν τάξεων καὶ βραδύτερον καὶ τῶν πριγκίπων. Ἀπὸ τοῦ 1806 μέχρι τοῦ 1867 δὲν ὑπῆρχε Ράϊχσταγ. Τὴν 12 Φεβρουαρίου 1867 ἐξελέγη τὸ Ράϊχσταγ τῆς ὁμοσπονδίας τῆς Β. Γερμανίας, μετὰ δὲ τὴν νίκην κατὰ τῶν Γάλλων (1871) συνεκλήθη διὰ πρώτην φορὰν τὸ γερμανικὸν Ράϊχσταγ. θ. κ.

Ράϊχστατ (Reichstadt, τσεχ. *Ζακούπυ*=Zacupy) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐν Βοημίᾳ, πρῴην ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν. Κάτ. 2.000. Ἐνταῦθα ἔλαβε χώραν τῷ 1876 ἡ συνάντησις τῶν αὐτοκρατόρων Ρωσίας καὶ Αὐστρίας, ἐπιζητούντων συνεννόησιν κατὰ τῆς Τουρκίας. θ. κ.

Ράϊχστατ (Reichstadt), *δοὺξ τοῦ —*. Τίτλος ἀπονεμηθεὶς εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ναπολέοντος Α', τὸν βασιλέα τῆς Ρώμης, ὅτε οὗτος, τῷ 1817, ἀποσυρθεὶς μετὰ τῆς μητρός του Μαρίας - Λουΐζης εἰς Αὐστρίαν, ἔλαβεν εἰς τὴν κατοχήν του, ὡς φέουδον, τὴν περιοχὴν Ράϊχστατ, ἐν Βοημίᾳ, ἀνακηρυχθεῖσαν δουκᾶτον (βλ. λ. *Ναπολέων Β'*). θ. κ.

Ραϊχσχόφεν (Reichshoffen) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν Ἀλσατίᾳ. Κάτ. 3.014. Ἔχει λατομεῖα, σιδηρουργεῖα, ἐργοστάσια ἀτμομηχανῶν, αὐτοκινήτων κλπ. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ραϊχσχόφεν, 6 Αὐγούστου 1870, ἐνικήθη ὁ στρατάρχης Μὰκ-Μαὸν ὑπὸ τοῦ διαδόχου τῆς Πρωσσίας (βλ. λ. *Βὲρτ-σὺρ-Σωὲρ μάχη*).

Ρὰκ Ἐδμόν. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γάλλου δημοσιογράφου *Ζανικὸ* Γουσταύου (βλ. λ.).

ρακὰ *[Καιν. Διαθ.]*. Ὑβριστικὴ λέξις, χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς ἐποχῆς τοῦ Σωτῆρος καὶ σχετιζομένη πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν *ραὶκ* ἢ μᾶλλον πρὸς τὸ ἀραμαϊκὸν *ρακὰ* (=κενός), ἴσα δὲ δυναμένη πρὸς τὸ ἀνόητε, μωρέ, ἄμυαλε. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παραπέμπει εἰς τὸ συνέδριον, δηλαδὴ εἰς τὸ ἀνώτερον δικαστήριον, τὸν μεταχειριζόμενον τὴν ὑβριστικὴν ταύτην λέξιν πρὸς τὸν πλησίον του (*Ματθ*. ε' 22). Π. Ι. Μ.

Ρακαλμοῦτο (Racalmuto) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ. Κεῖται ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τζιρτζέντι, ἀπέχουσα περὶ τὰ 18 χλμ. ΒΑ. τῆς πόλεως Τζιρτζέντι. Κάτ. 13.000. Ἔχει ὀρυχεῖα ἅλατος καὶ θείου καὶ μεταλλεῖα ὑδραργύρου. Ἱδρύθη ὑπὸ Σαρακηνῶν, ἐν ἐγγράφῳ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Β' τοῦ 1221 ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Ραμπούτ. Μ. Δ. Β.

Ρακὰν *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Τριπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 100 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγήν. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ ἓν σχολεῖον. Ε. Ι. Χ.

Ρακὰν (Racan), *Ὁνώριος* de Bueil, *μαρκήσιος ντὲ*—. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ρὸς-Ρακὰν τῷ 1589 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1670. Υἱὸς ἀξιωματικοῦ, ὑπηρέτησε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν στρατὸν ἀρξάμενος τοῦ σταδίου του ὡς ἀκόλουθος τοῦ Ἑρρίκου Δ', εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ ποιητοῦ Μαλέρμπ, οὗτινος ἐγένετο ὁ ἐπιφανέστερος μαθητής. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη εἰς τοὺς στρατοὺς τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' καὶ μετέσχε πολλῶν ἐκστρατειῶν. Κατόπιν ἀπεσύρθη εἰς τὰ κτήματά του καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Τῷ 1625 ἐδημοσίευσε τὰ «Ποιμνιοστάσια», ὅπερ εἶναι καὶ τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του. Εἶτα ἐδημοσίευσε μετάφρασιν ψαλμῶν τινων τοῦ Δαβίδ, καὶ βραδύτερον τὰς «Ἱερὰς ᾠδάς», ἔνθα τὰ αἰσθήματά του περιβάλλονται πολλάκις χροιὰν μελαγχολικήν. Ὁ Ρακὰν ἐθαυμάσθη μεγάλως ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, ὁ δὲ Μπουαλὼ εἰς τὴν «Ποιητικὴν τέχνην» του ἐπαινεῖ τὴν ἀληθῆ ἀπεικόνισιν τῆς βουκολικῆς ζωῆς. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Ρακὰν ἔγραψεν «Ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ βίου τοῦ Μαλέρμπ» (1651), ἐδημοσιεύθησαν δὲ τῷ 1724 «Διάφοροι ἐπιστολαί» του. Τῷ 1636, κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἐγένετο μέλος αὐτῆς. Τὰ ἅπαντά του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1724 ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1857 ὑπὸ τοῦ Τενὰν ντὲ Λατοὺρ μετὰ μακρᾶς βιβλιογραφίας τοῦ ποιητοῦ. θ. Β.

Ρακάται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Δ. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 11, 11) μεταξὺ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως καὶ τῶν Σαρματικῶν ὀρέων (Δυτικὰ Καρπάθια). Α. Θ. Σ.

Ρακατρίαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Δ. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, οἱ αὐτοὶ πιθανὸν μὲ τοὺς *Ρακάτας* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

ρακεμικὰ *σώματα* *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως, ἢ *σύμμικτα*, τὰ ἀνενεργὰ προϊόντα τὰ ἀποτελούμενα ἐξ ἴσων μορίων δεξιοστρόφου καὶ ἀριστεροστρόφου μορφῆς καὶ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἁπλᾶ μηχανικὰ μείγματα. Τὰ ρακεμικὰ σώματα διαφέρουσι τῶν συνιστωσῶν αὐτὰ μορφῶν οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν ὀπτικὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλας φυσικὰς ἰδιότητας, ὡς π. χ. κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς τήξεως, τὴν διαλυτότητα καὶ τὴν κρυσταλλικὴν μορφήν. Ρακεμικαὶ μορφαὶ παρετηρήθησαν μόνον εἰς στερεὰν κατάστασιν, οὐχὶ δ' ἐν διαλύσει ἢ ἐν ἀερώδει καταστάσει. Ἐκλήθησαν *ρακεμικὰ* ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου γνωστοῦ τοιούτου σώματος τοῦ *ρακεμικοῦ* ὀξέος (βλ. λ.). Σ. Γ.

ρακεμικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. *Ρακεμικὸν ὀξὺ* ἢ *σταφυλικὸν ὀξὺ* ἢ *παρατρυγικὸν ὀξὺ* ἢ *τ-τρυγικὸν ὀξὺ* εἶναι ἡ ρακεμικὴ μορφὴ τοῦ *τρυγικοῦ ὀξέος*. Ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς μορίου δεξιοστρόφου καὶ ἑνὸς

Digitized by Google

ἀριστεροστρόφου τρυγικοῦ ὀξέος καὶ παρετηρήθη τὸ πρῶτον τῷ 1822 ὑπὸ τοῦ Kestner ὡς δευτερεῦον προϊὸν τῆς βιομηχανικῆς παρασκευῆς τοῦ d-τρυγικοῦ ὀξέος, τῷ 1830 δὲ ἀπέδειξεν ὁ Berzelius ὅτι κέκτηται τὴν αὐτὴν σύστασιν πρὸς τὸ τρυγικὸν ὀξύ, εἰσαγαγὼν τότε τὸν ὅρον ἰσομέρεια. Τὸ σταφυλικὸν ὀξὺ λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως τοῦ d-τρυγικοῦ ὀξέος ἢ παραγώγων αὐτοῦ. Κρυσταλλοῦται μετὰ δύο μορίων ὕδατος εἰς τρικλινῆ πρίσματα καὶ τήκεται ἄνυδρον εἰς 204°. Τὸ ρακεμικὸν ὀξὺ διὰ διαφόρων μεθόδων διασπᾶται εἰς ἴσα μόρια δεξιοστρόφου καὶ ἀριστεροστρόφου τρυγικοῦ ὀξέος. **Σ. Γ.**

ρακενδύτης (ὁ)· ὁ ράκη ἐνδεδυμένος, ὁ φορῶν ἐσχισμένα, ἀπορρακωθέντα ἐνδύματα.

Ρακενδύτης, ***Ἰωσὴφ Πιναρός.*** Βυζαντινὸς ρήτωρ καὶ ἰαμβογράφος (βλ. λ. *Πιναρὸς Ἰωσήφ*).

ρακένδυτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ράκη ἐνδεδυμένος, ρακενδύτης.

ράκετ, ἢ *ράνκετ* (Rackett, Ranket). Ξύλινον πνευστὸν ὄργανον, μετὰ διπλῆς γλωττίδος, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν βομβαρδῶν. Τὸ ράκετ εἶχε γλυκυτάτην φωνὴν καὶ ἀπετέλει οἰκογένειαν ἐκ πέντε ὀργάνων διαφόρων μεγεθῶν. Ἐτελειοποιήθη παρὰ τοῦ Ντέννερ, λαβὸν τὸ ὄνομα *ράνκετ-βαρύαυλος*, ἢ *βαρύαυλος σχήματος ράβδου*. Σήμερον εἶναι ἐν ἀχρηστίᾳ. **Σ. Γ.**

ρακέττα (ἡ). Τὸ *ἀπόρρακτον* (γαλλ. raquette, ἰταλ. raccheta) ὄργανον δι' οὗ πλήττεται ἡ σφαῖρα κατὰ τὴν ἀντισφαίρισιν (lawn-tennis). Ἀποτελεῖται ἐκ ξυλίνης ράβδου κεκαμμένης φοειδῶς, ἧς τὰ δύο ἄκρα συναντῶνται εἰς τὴν λαβὴν τοῦ ὀργάνου, ἐνῷ τὸ κενὸν πληροῦται ὑπὸ τεταμένου δικτυωτοῦ. Προσοχὴ πάντοτε ἀπαιτεῖται κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ρακέττας, ἥτις δέον νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν σωματικὴν διάπλασιν τοῦ παίκτου καὶ τὴν στιβαρότητα τοῦ καρποῦ τῆς χειρὸς αὐτοῦ. Γενικῶς δέον ν' ἀποφεύγῃ τις, οἱαιδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, ρακέττον μὲ λαβὴν λίαν μικρὰν ἢ λίαν ὀγκώδη.

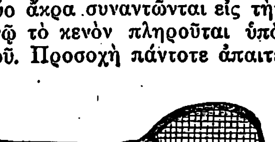
Ρακέττα.

Ἐξηκριβώθη ὅτι ὁ παίζων διὰ ρακέττας μὲ λαβὴν ὁπωσδήποτε ὀγκώδη ἔχει μὲν πλεονεκτήματά τινα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παιγνίου, ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος αὐτοῦ, ὅταν μάλιστα τοῦτο παραταθῇ πλέον τῆς ὥρας, τὰ πλεονεκτήματα μεταβάλλονται εἰς μειονεκτήματα. Τοῦτο δὲ προφανῶς, διότι ὁ παίκτης, σφίγγων τὴν τοιαύτην λαβήν, δαπανᾷ δυνάμεις, ἃς ἤθελεν ἐπωφελέστερον χρησιμοποιήσει εἰς τὰς πλήξεις τῆς σφαίρας. Ἄτομα νέα, ἡλικίας 12—16 ἐτῶν, δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνουν βάρος ρακέττας 12 ½ οὐγγιῶν. Ἐπίσης αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνουν βάρος 13 ½ οὐγγιῶν, ἐνῷ οἱ ἄνδρες δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦν ρακέττας βάρους 14 ½ οὐγγιῶν. Ἡ τάσις τοῦ δικτυωτοῦ τῆς ρακέττας ἔχει καὶ αὐτὴ ἱκανὴν σημασίαν. Οἱ ἀρχάριοι δέον νὰ χρησιμοποιοῦν ρακέττας μὲ δικτυωτὸν μετρίως τεταμένον, βαθμηδὸν δέ, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἱκανότης τοῦ πλήττειν τὴν σφαῖραν διὰ τοῦ κέντρου αὐξάνεται, νὰ χρησιμοποιοῦν ρακέττας μὲ δικτυωτὸν λίαν τεταμένον, ἀλλὰ καὶ ἀρκούντως ἐπίσης ἐλαστικόν. Διότι ἡ ὑπέρμετρος τάσις ἐξαφανίζει πολλάκις τὴν ἐλαστικότητα τοῦ δικτυωτοῦ καὶ καθιστᾷ τὴν ρακέτταν ἐλαττωματικήν. **Σ. Γ. Σ.**

Ρακέττης (Rachetti), ***Σωτήριος-Μαρία-Γκουέρα.*** Ἰταλὸς πρόσφυξ, ὅστις, καταδιωκόμενος ὡς καρβονάρος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδου, τῷ 1831, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Ἐν Ζακύνθῳ ἐδίδασκε κατ' ἰδίαν νομικά, καὶ ἐν Κερκύρᾳ, ἔνθα ἐγκατεστάθη, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἰονίῳ πανεπιστημίῳ, συνεργασθεὶς εἰς τὴν σύνταξιν τῶν κωδίκων. Ἐξέδωκεν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1854: «Della legge Veneta del 13 Settembre 1769», «Nozioni encyclopediche sullo studio politico legale». **Λ.Χ.Ζ.**

ρακὴ (ἡ), καὶ *ρακὶ* (τό). Ἀλκοολοῦχον ποτόν, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀποσταγμάτων. Παρασκευάζεται δι' ἀποστάξεως ἀραιοῦ οἰνοπνεύματος μετὰ διαφόρων φυτικῶν ἀρωματικῶν ὑλῶν (ὡς λ. χ. μαράθρου, κοριάνδου, ἀνίσου, μαστίχης κλπ.), αἵτινες διαφέρουσιν ἀναλόγως τοῦ εἴδους αὐτῆς, διότι διακρίνομεν ρακὴν διαφόρων τύπων (λ. χ. Καλαμῶν, Πατρῶν, Χίου κλπ.). Ἐνίοτε προστίθεται καὶ ποσότης τις σακχάρεως, ἵνα καταστῇ αὕτη μᾶλλον εὔληπτος. **Σ. Γ.**

Ρακίλ(λ)ιος, ***Λεύκιος.*** Ρωμαῖος δήμαρχος, σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ Κικέρων ἔγραψε τὸ μικρὸν ἔργον «Διάταγμα τοῦ Δημάρχου Λ. Ρακιλίου» κατὰ τοῦ Ποπλίου Κλωδίου. **Ν. Σ. Λ.**

Ρακίνας (Racine), ***Ἰωάννης.*** Διάσημος Γάλλος δραματικὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1639 ἐν Λαφερτὲ-Μιλὸν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1699 ἐν Παρισίοις.

Ἰωάννης Ρακίνας.

Στερηθεὶς ἀπὸ ἡλικίας τεσσάρων ἐτῶν τῶν γονέων του, ἀπέμεινε, μετὰ τῆς μικροτέρας ἀδελφῆς του, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἀπὸ πατρὸς μάμμης του, ἥτις ἐνέγραψεν αὐτὸν εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Μπωβαὶ κατ' ἀρχάς, καὶ εἰς τὴν σχολὴν τῶν Γκρὰνζ κατόπιν, μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀκολουθήσῃ νομικὰς σπουδάς. Τῷ 1658 ἠκολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Ἀρκούρ, κατόπιν δὲ ἐγκατεστάθη πλησίον τοῦ ἐξαδέλφου του Νικολάου Βιτάρ, ὅστις κατεῖχε θέσιν τινὰ παρὰ τῇ δουκικῇ αὐλῇ. Ἔκτοτε χρονολογεῖται ἡ εἴσοδός του εἰς τοὺς ἀνωτάτους κοσμικοὺς κύκλους καὶ ὁ σύνδεσμός του μετὰ τῶν ἐκλεκτοτέρων πνευμάτων τῆς ἐποχῆς, ἐν οἷς ὁ Λαφονταίν, ὁ Μολιέρος καὶ ὁ Μπουαλώ. Ἀπὸ τὴν διαμονήν του εἰς τὸ Πὸρ-Ρουαγιὰλ ἔλαβε τὴν κλίσιν τῆς μελέτης τῆς ἀρχαίας κλασσικῆς λογοτεχνίας. Εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν εἶχεν ἤδη γράψει τοὺς πρώτους στίχους του καὶ ἀποκτήσει τὴν εὐμένειαν τῆς βασιλικῆς αὐλῆς μὲ μίαν ᾠδήν, τὴν «Νύμφην τοῦ Σηκουάνα», συντεθεῖσαν πρὸς ἐγκωμιασμὸν τῶν γάμων τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' (1660). Αἱ σχέσεις του μετὰ τοῦ Μολιέρου καὶ τοῦ Μπουαλὼ ἀπέβησαν ἐπωφελεῖς δι' αὐτόν, διότι, χάρις εἰς τὰς συμβουλάς των, διεμορφώθη φιλολογικῶς. Ἰδιαιτέρως ὅμως τὸν εἵλκυε τὸ θέατρον, καὶ δὲν ἤργησε νὰ ἐμφανισθῇ ὡς δραματικὸς ποιητής, μὲ μίαν τραγῳδίαν, τὴν «Ἀμάσιαν», μὴ γενομένην δεκτὴν πρὸς ἀναβίβασιν. Τὴν τραγῳδίαν αὐτὴν διεδέχθη ἄλλη, «Θεαγένης καὶ Χαρίκλεια», ἐμπνευσθεῖσα ἐκ τῶν κλασσικῶν του μελετῶν, ἀλλὰ τυχοῦσα καὶ αὐτὴ τῆς ἀποδοκιμασίας τοῦ Μολιέρου καὶ μὴ δοθεῖσα ἐπίσης πρὸς παράστασιν. Εὐθὺς ὅμως, μετὰ τὰς νεανικὰς αὐτὰς ἀποτυχίας, ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπιτυχὴς παραγωγὴ σειρᾶς τραγῳδιῶν. Τῷ 1664 ἔδωσε τὴν «Θηβαΐδα», τῷ 1665 τὸν «Ἀλέξανδρον», ἐμφανίσας, μολαταῦτα, ὅλην τὴν δημιουργικήν του δύναμιν μὲ τὴν «Ἀνδρομάχην», τῷ 1667. Ἡ τραγῳδία αὐτή, ἐξ αἰτίας τῆς λαμπρᾶς ἐπιτυχίας της, διήγειρε τὸν φθόνον. Τῷ 1668, ἴσως διὰ ν' ἀναπαυθῇ ἀπὸ τὰς δραματικάς του ἀσχολίας, συνέθεσε τὴν εὐφυεστάτην καὶ χαριτωμένην κωμῳδίαν τῶν «Διαδίκων» («Les Plaideurs») μίμησιν τῶν «Σφηκῶν» τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἔκτοτε ὅμως ἀφιερώθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν δραματουργικὴν δημιουργίαν, δώσας ἀλληλοδιαδόχως, τὸν «Βρεττανικὸν» τῷ 1669, ἐμπνευσθέντα ἐκ τοῦ Ταχίτου, τὴν «Βερενίκην» τῷ 1670, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπαινίσσεται, ὑπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν ὑπόθεσιν, τὸν χωρισμὸν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ἀπὸ τῆς Ἐρρικέττης τῆς Ἀγγλίας, τὸν «Βαγιαζὴτ» τῷ 1672, τὸν «Μιθριδάτην» τῷ 1673, τέλος τὴν «Ἰφιγένειαν» τῷ 1674 καὶ τὴν «Φαίδραν» τῷ 1677, ἀμφότερα μιμήσεις τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Εὐριπίδου. Ἡ τελευταία αὐτὴ τραγῳδία ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ ὁμάδος φιλοτέχνων, τῆς ὁποίας προΐστατο ὁ δοὺξ τοῦ Νεβὲρ καὶ ἡ δούκισσα τοῦ Μπουγιών, προτιμηθείσης τῆς «Φαίδρας» τοῦ Πραντόν, ἔργου κατωτέρου ἐπιπέδου ἀπὸ τὸ ἰδικόν του ἀριστούργημα. Ἡ πικρία τοῦ περιστατικοῦ αὐτοῦ τὸν ἔκαμε νὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν, ἂν καὶ μόλις 38 ἐτῶν, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς μεγαλοφυΐας του, ν' ἀποσυρθῇ ὁριστικῶς τοῦ θεάτρου. Εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν συνετέλεσαν καὶ ὡρισμέναι θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις, ὑπὸ τῶν ὁποίων τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐνεφορεῖτο. Ὀνομασθεὶς τῷ 1677 ἱστοριογράφος τοῦ βασιλέως καὶ ὑπανδρευθείς, δὲν ἠθέλησε πλέον ν' ἀσχοληθῇ παρὰ μὲ τὴν οἰκογένειάν του καὶ μὲ τὰ καθήκοντα τῆς νέας θέσεώς του. Ἐδέχθη μολαταῦτα, κατὰ παραίνεσιν τῆς κυρίας ντὲ Μαιντενόν, καὶ μετὰ σιωπὴν δώδεκα ὁλοκλήρων ἐτῶν, νὰ συνθέσῃ δύο ἀκόμη τραγῳδίας μὲ θέματα ἀρυσθέντα ἐκ τῆς Βίβλου, τὴν «Ἐσθὴρ» τῷ 1689 καὶ τὴν «Ἀθαλίαν» τῷ 1691, ἀναβιβασθέντα καὶ ἐκτελεσθέντα ἀμφότερα ὑπὸ δεσποινίδων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἡ πρώτη τῶν τραγῳδιῶν αὐτῶν ἔσχε τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ ἐπιτυχίαν, ἀλλ' ἡ δευτέρα ἐντελῶς παρεγνωρίσθη, ὁ δὲ Ρακίνας, ἀπογοητευθεὶς καὶ ἐκ τῆς νέας ταύτης προσγενομένης ἀδικίας εἰς αὐτόν, ἐγκατέλειπεν ἔκτοτε ὁριστικῶς πᾶσαν δραματικήν του ἀσχολίαν. Ὁ βασιλεύς, παρ' ὅλα ταῦτα, δὲν ἔπαυσε νὰ τοῦ ἐπιδαψιλεύῃ ἐξαιρετικὰς τιμάς, ἐξασφαλίσας εἰς αὐτὸν ἰσόβιον ἐπίδομα, διορίσας αὐτὸν θησαυροφύλακα καὶ ὀνομάσας, ἐπὶ πλέον, εὐπατρίδην. Διετήρει δὲ ἀμέριστον πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν, φερόμενος ἀπέναντί του μετὰ πάσης οἰκειότητος. Ἀλλ' «Ὑπόμνημά» τι, ἐπὶ τῆς δυστυχίας τοῦ λαοῦ, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Ρακίνα, κατὰ παρακίνησιν καὶ αὖθις ὑπὸ τῆς κυρίας ντὲ Μαιντεόν, τῷ 1697, φθάσαν μέχρι τῶν χειρῶν τοῦ βασιλέως, τὸν ἐξώργισεν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ ἐκφρασθῇ σκληρῶς διὰ τὸν ποιητήν. Οἱ λόγοι τοῦ βασιλέως, ἐπαναληφθέντες εἰς αὐτόν, ἐπεδείνωσαν τὴν νόσον, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατετρύχετο —ἀπόστημα τοῦ ἥπατος—καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ κατάστασίς του ἤρχισε βαίνουσα ἐπὶ τὸ χεῖρον. Ἀπέθανε δύο ἔτη μετὰ ταῦτα. Ὁ Ρακίνας, ἀπὸ τοῦ 1673, ἦτο ἤδη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἐκτὸς τῶν τραγῳδιῶν του, ἀφῆκεν «Ἐπιγράμματα» καὶ «Ὠδάς», εἰς τὰς ὁποίας δέον νὰ συμπεριλάβωμεν τὰ χορικὰ τῆς «Ἐσθὴρ» καὶ τῆς «Ἀθαλίας»· ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ὑποδειγμάτων τῆς γλαφυρότητος καὶ καθαρότητος ὕφους τῆς γαλλικῆς λυρικῆς ποιήσεως. Χειριζόμενος τὸν πεζὸν λόγον ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς μὲ τὸν ἔμμετρον, ἀφῆκεν, ὡς ἱστοριογράφος, μίαν «Ἱστορίαν τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'», τὴν ὁποίαν εἶχε προχωρήσει ἀρκετὰ ὅταν ἀπέθανε, ἀλλ' ἡ ὁποία ἀπωλέσθη, ἀτυχῶς, κατά τινα πυρκαϊάν, τῷ 1726. Δὲν διεσώθη δέ, ἐπίσης, εἰμὴ ἀπόσπασμα τῆς «Ἐκστρατείας ἀπὸ 1672 μέχρι 1678». Ἔργα ἐπίσης τοῦ Ρακίνα διασωθέντα ἔχομεν μίαν «Συνοπτικὴν ἱστορίαν τοῦ Πὸρ-Ρουαγιάλ» (1693), «Λόγους ἀκαδημαϊκούς»—ἐν οἷς καὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ Πέτρου Κορνηλίου—καὶ τὰς «Ἐπιστολάς» του.

Αἱ χαρακτηριστικαὶ ἀρεταὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Ρακίνα εὑρίσκονται εἰς τὰς ἐννέα τραγῳδίας, τὰς μεταγενεστέρας τῆς «Ἀνδρομάχης», συμπεριλαμβανομένης. Δημοσιεύων αὐτάς, τὰς συνώδευσε μὲ προλόγους, εἰς τοὺς ὁποίους ὅμως, ἀποφεύγων νὰ δώσῃ τὸν καθορισμὸν τῆς τεχνικῆς του, περιορίζεται εἰς τὸ ν' ἀνασκευάζῃ ὡρισμένας ἀντιρρήσεις, ἐκφρασθείσας ἢ μελλοντικάς. Δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι μετέβαλεν ἢ ἀνενέωσε τὴν τέχνην τοῦ θεάτρου. Υἱοθετῶν τὴν μορφὴν καὶ τοὺς κανόνας τῆς τραγῳδίας, τὰς ὁποίας εὗρεν, ἐμφανίζει, εἰς τὸ πλαίσιον αὐτῶν, τὴν ἔντονον προσωπικότητά του, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἀλήθειαν, τὸ πάθος καὶ τὴν ποίησιν τῆς ἠθικῆς δραματικῆς ἐπινοήσεως. Ἀντλῶν τοὺς ἥρωάς του ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, περιορίζεται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ μύθου καὶ τὸν ἠθικόν του πλουτισμόν. Δὲν ἐπινοεῖ φανταστικὰ συμβεβηκότα. Δι' αὐτόν, ὅπως καὶ διὰ τὸν Κορνήλιον, ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης—ἢ τὸ ἀντίστοιχόν της, ὁ θρῦλος, τὸν ὁποῖον ἀπεδέχθησαν οἱ ἄνθρωποι—ἐγγυᾶται διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ψυχολογικῆς ἀλληλουχίας. Οἱ κριτικοὶ τὸν κατηγόρησαν ὅτι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Κορνήλιον, τοῦ ὁποίου βάσις εἶναι ἡ πολιτική, ὁ Ρακίνας ἔθηκεν ὡς ἐλατήριον τῆς ἱστορικῆς τραγῳδίας τὸ αἴσθημα, τὸ πάθος καὶ τὸν ἔρωτα. Καὶ ὅτι, ἀκόμη, εἰς τὸν ἔρωτα αὐτόν, εἴτε περὶ τῶν ἀρχαίων πρόκειται, εἴτε περὶ τῶν Τούρκων—ὅπως εἰς τὸν «Βαγιαζὴτ»—ἔδωκε χαρακτῆρα πολὺ γαλατικόν. Εἶναι βέβαιον ὅτι, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ὡρισμέναι λεπταὶ καὶ εὐγενεῖς ἀποχρώσεις τοῦ ρακινικοῦ διαλόγου ὑπενθυμίζουν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος καὶ τὴν γειτνίασιν τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν. Ἐξετάζοντες ὅμως τὰς συνθήκας τῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι, ἐργασθεὶς ὅπως εἰργάσθη, ἀνταπεκρίθη ἀπολύτως πρὸς αὐτάς. Δὲν ἀπέβλεψε παρὰ εἰς τὸ νὰ μεταφέρῃ, διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα τοῦ παρείχοντο, τὴν ποιητικήν, ἁπλῶς, οὐσίαν ὡρισμένων παλαιῶν πολιτισμῶν καὶ ὡρισμένων προσωπικοτήτων. Ὁ ἔρως τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς πρόφασις ἁπλῆ, διὰ νὰ ζωογονήσῃ καὶ νὰ ἐξανθρωπίσῃ τὸ νεκρὸν ἱστορικόν του ὑλικόν. Διὰ τοῦ ἔρωτος, πάθους παγκοσμίου, ἐγενίκευσε καὶ ἐκαθολικοποίησε τὸν μερικὸν χαρακτῆρα τῶν προσώπων του, συνέσφιγξε καὶ ἐπετάχυνε τὴν δρᾶσιν. Καὶ τοῦτο ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν σύμφωνον μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ καιροῦ του. Εἶχε παρέλθει ὁ καιρὸς τῶν συνωμοσιῶν, ὑπὸ τὰς ἐπιδράσεις τῶν ὁποίων εἶχε δημιουργήσει ὁ Κορνήλιος. Ὁ βασιλεὺς ἐδέσποζε τῶν πάντων. Ὑπὸ τὴν δεσποτικὴν αὐτοῦ αἰγίδα, τὴν στερεὰν κοινωνικὴν γαλήνην, τὴν ὁποίαν ἐκείνη ἐξησφάλιζεν, αἱ ἁβραὶ καὶ τρυφεραὶ συνομιλίαι, ἡ ἐρωτοτροπία καὶ αἱ τέρψεις ἦσαν τὰ μόνα σοβαρῶς ἀπασχολοῦντα τὴν κοινωνίαν, καθὼς καὶ τὴν αὐλήν. Ὁ Κορνήλιος δὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς αὐτὰς τὰς νέας ἀξιώσεις. Ὁ Ρακίνας τὰς ἐξεμεταλλεύθη καὶ εὗρε τρόπον νὰ τὴν γοητεύσῃ.

Παρὰ ταῦτα, ὁ Ρακίνας, διαφυλάξας τοὺς θεμελιώδεις νόμους τοῦ κλασσικοῦ θεάτρου, διετήρησε τὴν ἀπαράβατον ἀρχὴν ὅτι ἡ δραματικὴ ποίησις συνίσταται, κυρίως, εἰς τὴν δρᾶσιν. Ἀλλὰ διὰ τῆς δράσεως αὐτῆς δὲν ἐννοεῖ τὴν σκηνικήν, ἁπλῶς, ἐμφάνισιν τῶν παρῳχημένων γεγονότων, ἀλλὰ τὴν ἠθικὴν ἀλληλουχίαν καὶ τὴν ἀδιάκοπον καὶ τεχνικὴν μετάβασιν ἀπὸ μιᾶς καταστάσεως εἰς ἄλλην, μέχρι τοῦ τελευταίου γεγονότος, τοῦ κυρίου καὶ σημαντικοῦ, τὸ ὁποῖον καλεῖται λύσις. Συμφώνως πρὸς αὐτὴν τὴν θεωρίαν, πᾶσα τραγῳδία τοῦ Ρακίνα ἀποβλέπει πρὸς αὐτὴν τὴν λύσιν, καὶ δὲν ὑπάρχει, πράγματι, σκηνή, ἡ ὁποία νὰ μὴ προετοιμάζῃ, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, αὐτὴν τὴν προμελετημένην λύσιν. Καὶ τὴν λύσιν αὐτὴν ἐπιδιώκει μὲ **μέσα λιτὰ καὶ φυσικά, ἀποφεύγων**

Digitized by Google

κάθε τι τὸ ἐξεζητημένον, μὲ μέσα ἀνταποκρινόμενα, τουτέστιν, ὅπου εἶναι δυνατὸν εἰς ἕνα καλλιτέχνην, πρὸς τὴν καθημερινὴν κανονικὴν ζωήν, χωρὶς νὰ παραβλάπτῃ, μὲ τὴν παρεμβολὴν τῆς φυσικότητος, τὴν τραγικὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἔργου. Τὸν ἐπήνεσαν ἐπίσης ὅτι ἤντλησεν ὁλόκληρον τὴν δρᾶσίν του ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ πάθους καὶ τὴν συνεπῆ ἐξέλιξίν του, ἀποκλείσας τ' ἀπροσδόκητα τῆς μοίρας. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. Ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον θ' ἀπεκλείοντο καὶ θὰ παρωρῶντο τ' ἀπροσδόκητα, εἰς τὸ ὁποῖον, δηλαδή, ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις θὰ διηύθυνε, μόνη αὐτή, τὰ πάντα, θὰ ἦτο ἔργον ἀφελὲς καὶ ἀντιφυσικόν. Ὁ Ρακίνας ἐκράτησε, καὶ εἰς αὐτό, τὸ ἀκριβὲς καὶ σταθερὸν ἐκεῖνο μέτρον, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον, χωρὶς ν' ἀποκλεισθοῦν τὰ ἐντελῶς μοιραῖα ἐνδεχόμενα, καθὼς συμβαίνει εἰς τὴν καθημερινὴν ζωήν, προέχει ὅμως ἡ μελέτη καὶ ἡ ἔρευνα τῶν φυσικῶν συνεπειῶν τοῦ πάθους. Μεταχειρίζεται τὴν ἱκανότητά του εἰς τὸ νὰ δώσῃ ἐλευθέραν κίνησιν εἰς τὴν διερμήνευσιν τοῦ πάθους καὶ τῶν συνεπειῶν του πρὸ παντός. Ὅπως ἀπέκλεισε τὴν περιττὴν χρησιμοποίησιν ὅλων τῶν ἄλλων γραφικῶν στοιχείων, ὅσα δὲν θὰ συνετέλουν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, εἰς τὴν δέσιν καὶ τὴν λύσιν τῆς πλοκῆς, ἀπέκλεισεν, ἐπίσης, κατὰ σύστημα καὶ τὰς πολλὰς παθητικὰς ἐξάρσεις, ὅσαι θὰ παρέβλαπτον τὴν δρᾶσιν, ἢ ἐκ τῆς προσθήκης τῶν ὁποίων ἡ δρᾶσις αὕτη δὲν θὰ ὠφελεῖτο. Ἡ ψυχολογία του εἶναι μοναδικὴ εἰς ἀκριβολόγον παρατήρησιν, εἰς παρακολούθησιν λεπτὴν τῶν αἰσθημάτων, εἰς ἀλήθειαν καὶ διορατικότητα.

Ὁ Ρακίνας διαφέρει τῶν συγχρόνων του χάρις εἰς τρία ἐντελῶς προσωπικὰ στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπλούτισε τὸ θέατρον: τὴν ἀντικατάστασιν τῆς ἐρωτοτροπίας, ἥτις, μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς, ἐπεῖχε θέσιν ἔρωτος, δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ αἰσθήματος τοῦ ἔρωτος, ἄλλοτε τρυφεροῦ, ποιητικοῦ, ἄλλοτε βιαίου, θυελλώδους· τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἐναρέτου ἔρωτος, πηγῆς ἡρωϊσμοῦ, ἱπποτισμῶν, διὰ τῆς στοργῆς-ἀδυναμίας, πηγῆς τῆς αἰσθησιακῆς φρενίτιδος, τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν ὑπερβασιῶν· τέλος, τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ γυναικείου πάθους, τοῦ δίχως ἠθικὴν καὶ λογικήν, τοῦ ἀχαλινώτου καὶ μοιραίου, εἰς τὸ πρῶτον ἐπίπεδον τῆς δράσεως, ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὸ ἀνδρικόν. Πρὸ αὐτοῦ τὸ γυναικεῖον αἴσθημα ἦτο τελείως εἰς δευτέραν μοῖραν.

Ὁ Ταίν, κρίνων τὸ ἔργον τοῦ Ρακίνα, εὑρίσκει τοῦτο τοπικόν, συμβατικόν, περικλειόμενον στενῶς ἐντὸς τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Μπρυνετιὲρ τὸ θεωρεῖ εὐρὺ καὶ πανανθρώπινον. Ἡ ἀλήθεια ὑπάρχει εἰς τὸ μέσον. Ὁ Ρακίνας προσεπάθησε νὰ δώσῃ τύπους γενικοὺς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἐντὸς τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς του. Τὴν ἀκρότητα τοῦ ἐκτροχιασμένου πάθους, τὴν ὁποίαν ἠγνόει ἡ αὐλή, τὴν ἐλέπτυνε καὶ τὴν ἐξιδανίκευσε καί, παρακάμψας τὴν ὠμὴν πραγματικότητα, ἀπεικόνισε μίαν πραγματικότητα—τὴν ποιητικὴν πραγματικότητα—τις, ἐπίσης, δὲν στερεῖται ἀληθείας. Τὸ καθαρῶς ποιητικὸν στοιχεῖον εἶναι ἡ βάσις τοῦ θεάτρου τοῦ Ρακίνα, εἴτε συνίσταται αὐτὸ εἰς ἀναπόλησιν ἱστορικῶν σκηνῶν μεμακρυσμένων, εἴτε εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν αἰσθημάτων ἐντελῶς ἀτομικῶν. Ἂν ἡ τραγῳδία, διὰ τὸν Κινὼ καὶ τὸν Κορνήλιον, στηρίζεται ἐπὶ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἰσορροπίας, διὰ τὸν Ρακίναν, ὁπωσδήποτε, ἂν καὶ διατηροῦντα ἀμετάβλητον τὴν παράδοσιν τοῦ λογικοῦ στοιχείου, εἶναι ἁπλῶς ἡ ἔκφρασις τοῦ πάθους καὶ τῆς ἰδιαιτέρας του ποιήσεως. Εἰς τὴν ταχύτητα τῆς δράσεως ἐκείνων καὶ τὴν ἀκριβῆ ψυχολογίαν καινοτομεῖ διὰ τῆς παρεισαγωγῆς τοῦ ἁγνοῦ ποιητικοῦ στοιχείου, τοῦ θεάματος, ἁπλῶς, τῆς ὡραιότητος. Τὰ θέματά του καὶ τὰ πρόσωπά του—εἴτε τὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν Εὐριπίδην, εἴτε ἀπὸ Ὅμηρον, εἴτε ἀπὸ τὴν Βίβλον—εἶναι κατὰ τοιοῦτον λεπτὸν τρόπον ἐξηγμένα καὶ διεσκευασμένα, ὥστε τὰ διάφορα αἰσθήματα, τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται ἡ δρᾶσις, βαίνουσα κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν λύσιν, νὰ διατηροῦν, ἀφ' ἑαυτῶν, ἀδιάπτωτον τὴν ἠθικήν των δύναμιν καὶ τὴν ποιητικήν των σημασίαν.

Πρὸς τιμὴν ἐπίσης τοῦ Ρακίνα εἶναι ἀνάγκη νὰ λεχθῇ καὶ τοῦτο: ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς ἐλαχίστους, μεταξὺ τῶν Γάλλων ποιητῶν, οἵτινες κατενόησαν τὴν δύναμιν τοῦ πάθους, τὴν χάριτα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τραγικῶν. Τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτὴν καὶ τὴν ἐκφραστικὴν αὐτῆς λιτότητα προσεπάθησε δι' ἀναλογιῶν νὰ μεταφέρῃ ὅσον ἦτο δυνατὸν ἀκεραίαν εἰς τὴν γαλλικήν. Ἡ ἀρχαία τραγῳδία, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἶχε χάσει κάθε ἐπαφὴν μὲ τὴν εὐαισθησίαν τῶν συγχρόνων του. Ἦτο ἁπλῶς τὸ ἀντικείμενον μελέτης καὶ σχολαστικῆς διονυχίσεως. Τὸ πνεῦμά της δὲν ἦτο νοητὸν καὶ ἀπετέλει ἕνα νεκρὸν τύπον, μίαν νεκρὰν φωνὴν τοῦ παρελθόντος. Τὸ ν' ἀναστήσῃ τὴν φωνὴν ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἡ βαθεῖα σημασία εἶχε θίξει τὴν διαίσθησίν του, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων μελημάτων του, ἀσχέτως ἂν εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν μετεχειρίσθη τὰς συγχρόνους του μεθόδους. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπόδοσιν τῆς οὐσίας τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας, τὴν ὁποίαν προφανῶς ἐφιλοδόξει, ἔκαμε σχετικὰς παραχωρήσεις, προσπαθήσας νὰ διαφυλάξῃ ὑπὸ τὴν νέαν της γαλατικὴν ἐπένδυσιν τὸν θεμελιώδη χαρακτῆρά της καὶ τὰς κυρίας ἠθικάς της ἀπηχήσεις. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἔργου τοῦ Ρακίνα ὑπῆρξε τεραστία καὶ παγκόσμιος. Ἐπὶ πέντε συνεχεῖς αἰῶνας, χάρις εἰς τὴν ἁπλότητα τοῦ ὕφους, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν περιεκτικότητα καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ στίχου, τὴν ἀνάγλυφον ἁδρότητα τῆς φράσεως, τὴν ἀρχιτεκτονικήν της εὐρυθμίαν καὶ τὴν ἠχητικήν της ὁμαλότητα, ἡ τραγῳδία του ἐστάθη ὡς τὸ πρότυπον, ὡς τὸ ἀξιομίμητον ὑπόδειγμα, πάσης νεωτέρας τραγῳδίας. Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

— **Ρακίνας** (Racine), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ φιλόλογος, υἱὸς τοῦ τραγικοῦ Ρακίνα (1692—1763). Εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Λυών, Μασσαλίας, Ἀγγέρης καὶ Τουλούζης. Διεκρίνετο ἐπὶ πολυμαθείᾳ. Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ἐν Παρισίοις τῷ 1808. Η. Π. Γ.

Ρακιπόσι (Rakiposhi) *[Γεωγρ.]*. Δυτικὸν ἀντέρεισμα τῆς μεγάλης ὀροσειρᾶς Καρακορούμ ἐν Κεντρικῇ Ἀσίᾳ. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφὴ ἔχει ὕψος 7.791 μ. Η. Π. Γ.

Ρακίστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κατάχλωρον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Ρακίτα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὀλυμπιὰς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

ρακιτζῆς (ὁ)· ὁ οὐζοπότης, μέθυσος.

Ράκιτς, *Μιλάν*. Σέρβος λυρικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Βελιγραδίῳ τῷ 1876. Ἡ πρώτη ποιητική του συλλογή: «Ποιήματα», ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, σήμερον δὲ ὁ Ράκιτς καταλέγεται μεταξὺ τῶν καλυτέρων λυρικῶν τῆς Σερβίας. Ἐξέδωκεν ὡσαύτως τὴν συλλογὴν «Νέα ποιήματα», μελαγχολικῆς διαθέσεως, καὶ πολλὰς μελέτας του. Τ. Β.

Ρακκᾶ, ἢ ***Ρεκκᾶ*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Συρίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τῆς πολιτείας τοῦ Χαλεπίου, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου. Κεῖται παρὰ τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Νικηφορίου, ὅπερ, ἱδρυθὲν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὠνομάσθη κατόπιν, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, *Κωνσταντινούπολις* καὶ *Καλλίνικον*. Τῷ 639 μ.Χ., κυριευθὲν ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἀπέκτησεν ἱκανὴν σπουδαιότητα, χρησιμεῦσαν προσκαίρως καὶ ὡς καθέδρα τοῦ χαλίφου Ἀροὺν-ἀλ-Ρασίτ, ὅστις ἔκτισεν ἐκεῖ καὶ ἀνάκτορον, τοῦ ὁποίου σῴζονται τὰ ἐρείπια. Κάτοικοι 8.000 περίπου. Ν. Μ.

Ράκκαμ (Rackham), ***Ἀρθοῦρος***. Σύγχρονος Ἄγγλος καλλιτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1867. Διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐκπόνησιν εἰκονογραφιῶν διὰ βιβλία. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ Ἀλίκη εἰς τὴν θαυμαστὴν χώραν» (1907) καὶ «Ἡ τετραλογία τοῦ Βάγνερ, κείμενον» (1910—1911). Ι. Μ. Π.

Ρακκονίτζι (Racconigi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Κούνεο τοῦ Πεδεμοντίου εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. Ν. τοῦ Τουρίνου ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μάϊρρα, παραποτάμου τοῦ Πάδου, καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τουρίνου—Κούνεο. Κάτ. 10.000 Ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ ὑποδημάτων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἀνάκτορον ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ εὐνοουμένη διαμονὴ τοῦ βασιλέως Καρόλου Ἀλβέρτου. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ἀποτελεῖ ἔτι καὶ σήμερον τὴν προτιμημένην θερινὴν διαμονὴν τῆς ἰταλικῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Μ. Δ. Β.

Ρακλειὰ *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς νήσου *Ἡρακλειᾶς* (βλ. λ.) τῶν Κυκλάδων.

Ράκοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κοσκινᾶ τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 152. Λέγεται καὶ *Ράκοβον*.

—**Ράκοβα**, ἢ ***Μαλαρέκα*** *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, πηγάζων ἐκ τοῦ Βαρνοῦντος καὶ ἐν ἑλληνικῷ ἐδάφει καὶ ῥέων διὰ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Μοναστηρίου ἐν τῇ σερβικῇ Μακεδονίᾳ, συμβάλλει μετὰ τοῦ Ἐριγῶνος κατὰ ἑλώδη περιοχὴν ΝΑ. τοῦ Μοναστηρίου. Ι. Σ. Σ.

Ρακοβίτζα (Racovitza), ***Αἰμίλιος***. Ρουμᾶνος φυσιοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1868. Τῷ 1896—1897 συμμετέσχε τῆς βελγικῆς ἀνταρκτικῆς ἀποστολῆς καὶ τῷ 1900 ἐγένετο συνδιευθυντὴς τῶν ἀρχείων τῆς πειραματικῆς ζῳολογίας. Τῷ 1905 ἵδρυσε τὴν «Βιοσπηλαιολογικήν», διὰ τὴν μελέτην καὶ ἐπιστημονικὴν κατάταξιν τῶν ἐντὸς τῶν σπηλαίων φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν ὀργανισμῶν, τῇ συνδρομῇ δὲ καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων ἐπεσκέφθη καὶ ἐμελέτησε μέχρι τοῦ 1922 ἄνω τῶν 1000 σπηλαίων καὶ ὑπογείων κοιλωμάτων. Ἠρεύνησεν ἐπίσης τὸν βυθὸν τοῦ κόλπου τῆς Λυών, τῆς ἀκτῆς τῆς Καταλωνίας καὶ τῶν Βαλεαρίδων νήσων. Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἰνστιτούτου σπηλαιολογίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κλοὺζ ἐν Ρουμανίᾳ καὶ εἶναι μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν, γερουσιαστὴς κλπ. Συνέγραψε: «Notes de biologie» (1894, 1895), «Résultats généraux de l'expédition antarctique belge» (1900), «La vie des animaux et des plantes dans l'antarctique» (1900), «Essai sur les problèmes biospéologiques (ἐν Βιοσπηλαιολογικῇ, 1907), «Notes sur les isopodes» (1919, 1920) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

— **Ρακοβίτζα**, ***Μιχαήλ***. Μέγας διερμηνεὺς τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, Βλάχος τὴν καταγωγήν. Τῷ 1770 ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων τούτων, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Σκαρλάτου Καρατζᾶ. Ν. ΚΛΣ

Ράκοβον *[Γεωγρ.]*. —1) Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ράκοβα* (βλ. λ.). —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρατερὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Ρακόδι *[Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Σαρωνικοῦ (βλ. λ. *Κατραμόνησα*).

Ρακὸζ - Παλότα (Rakos-Palota). Σημαντικὸς σταθμὸς προϊστορικὸς τῆς Οὐγγαρίας, τῆς ἐποχῆς τοῦ ὀρειχάλκου (β' περιόδου). Χαρακτηρίζεται δι' ἀγγείων, ὁμοίων πρὸς τὰ τῆς λαουζιτσίου, τυπικοῦ εἴδους πελέκεως καὶ ἄλλων κοσμημάτων ἐξ ὀρειχάλκου κλπ. Ι. Γ. Κ.

ρακοκάζανο (τό)· ἰδιωμ., ὁ ἄμβυξ, ὁ εἰδικὸς διὰ τὴν ἀπόσταξιν οἰνοπνεύματος, ῥακῆς. Ρακοκάζανα μεταχειρίζονται καὶ διὰ τὴν ἀπόσταξιν μούρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται ἡ παρασκευὴ τῆς καλυτέρας ποιότητος ῥακῆς (*μουρνόρρακη*), οἱ δὲ χωρικοὶ τῆς Κρήτης καὶ διὰ πάσης φύσεως ἀπόσταξιν. Ι. Δ. Μ.

ρακοκόπτης (ὁ)· προπαρασκευαστικὸν μηχάνημα τῶν ἐργοστασίων χαρτοποιίας, χρησιμοποιούμενον ἵνα κατακόπτῃ τὰ ῥάκη, ἅτινα κατόπιν πολτοποιοῦνται καὶ ἐκ τοῦ πολτοῦ των κατασκευάζεται ὁ χάρτης.

ράκολο (τό)· οὕτω ἐχαρακτηρίζετο κοινῶς ἄλλοτε βαθύτερόν τι μέρος τοῦ βυθοῦ ἀλλ' ἰσοβαθές. Μικρῶν διαστάσεων ῥάκολα, μὲ ἀμμόεντα βυθὸν καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ φυκῶν, ὠνομάζοντο, καὶ ὀνομάζονται ἀραιῶς εἰσέτι, *τακες* (ἢ *μάκιες* τὰ ἔτι μικρότερα) τῆς *φυκιάδας*. Σ. Ε. Λ.

Ράκονιτς (Rakonitz, τσεχ. Rakovnik) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν τῇ κεντρικῇ Βοημίᾳ, μέχρι τοῦ 1919 ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λάουν—Μπεράουν. Κάτ. 8.805 (1921). Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖον καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν. Θ. Κ.

ρακοπότηρο (τό)· δημοτ., ποτήριον μικρόν, μὲ τὸ ὁποῖον πίνουν συνήθως ῥακί.

ρακοπωλεῖον (τό)· κατάστημα, ὅπου παρέχεται πρὸς πόσιν ἰδίᾳ ῥακὶ ἢ καὶ ἄλλα ποτά, ποτοπωλεῖον.

ρακοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς ῥακῆς, ὁ ἔχων ῥακοπωλεῖον.

ράκος, *—ους* (τό)· ἔνδυμα κατεσχισμένον, ἕνεκα πολλῆς χρήσεως· || τεμάχιον παλαιοῦ ἐνδύματος· || καθόλου, ἀπόκομμα ὑφάσματος, κοιν. *κουρέλλι*.

—[Ἐγκυκλ.] Ράκη καλοῦνται τὰ ἀποκόμματα διαφόρων ὑφασμάτων τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, ἐξ ἐργοστασίων κατασκευῆς φορεμάτων, ἐσωρούχων κλπ. Τὰ ῥάκη εἴτε ἀγοράζονται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐργοστασίων, εἴτε συλλέγονται ἐκ τῶν ἀπορριμμάτων τῶν πόλεων. Ἀναλόγως τῆς ποιότητος αὐτῶν χωρίζονται κατόπιν διαλογῆς εἰς ῥάκη βαμβακερά, ῥάκη μάλλινα, μαλλοβάμβακα κλπ. Ἐνίοτε ὁ χωρισμὸς γίνεται καὶ ἀναλόγως τοῦ χρωματισμοῦ. Τὰ ῥάκη χρησιμοποιοῦνται ἀναλόγως τῆς ποιότητος αὐτῶν εἰς διαφόρους βιομηχανίας. Τὰ λευκὰ βαμβακερὰ πρὸς κατασκευὴν χαρτομάζης, τὰ μάλλινα πρὸς κατασκευὴν τοῦ τεχνητοῦ ἐρίου, τὰ μαλλοβάμβακα πρὸς κατασκευὴν χάρτου ἐπιστεγάσεως κτλ. Τὰ ῥάκη ἀποτελοῦν σπουδαίαν πρώτην ὕλην εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας, ἕνεκα δὲ τούτου ἀπαγορεύεται ἡ ἐξαγωγὴ αὐτῶν. Μέγα ἐμπόριον ῥακῶν ἐνεργεῖται μεταξὺ τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς.

Τὰ ἐξαγόμενα ῥάκη, διὰ νὰ γίνουν δεκτὰ εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ των, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ πιστοποιητικὸν ἀπολυμάνσεως ἐκ μέρους τῶν ὑγειονομικῶν ἀρχῶν τοῦ τόπου τῆς ἀποστολῆς. Α. ΔΣ

Ράκος ἀνταλὰρ *[Γεωγρ.]*. Ζεῦγος νησίδων μικρασιατικῶν, $1\frac{1}{2}$ μίλλ. ΝΔ. τοῦ λιμένος Ἐγρῆ λιμὰν (πλάτ. 38°32′ Β., μῆκ. 26°23′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1645: Khios and gulf of Smyrne) τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν. Σ. Ε. Λ.

Ρακόσι (Rakosi), ***Βίκτωρ***. Οὔγγρος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἔγραψε μυθιστορήματα καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Sipulusz, χιουμοριστικὰ διηγήματα. Τὰ ἀπὸ τοῦ 1902—1928 ἐκδοθέντα ἔργα του ἀποτελοῦν 20 τόμους.

Digitized by Google

— **Ρακόσι** (Rakosi), ***Εὐγένιος***. Οὔγγρος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1842. Ἔγραψε τὰς κωμῳδίας: «Αἴσωπος» (1866), «Σχολεῖον τῆς ἀγάπης» (1873), «Ὁ τρελλὸς» (1898), τὸ ἀγροτικὸν δρᾶμα «Μαγδαληνὴ» (1884) καὶ τὴν ἱστορικὴν τραγῳδίαν «Ἀδρέας καὶ Ἰωάννα» (1885), ἧς θέμα ὁ φόνος τοῦ Ἀνδηγαυΐας παρὰ τῆς Ἰωάννας τῆς Νεαπόλεως. Προσπαθείᾳ αὐτοῦ ἱδρύθη τὸ λαϊκὸν θέατρον τῆς Βουδαπέστης, ὅπερ καὶ διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1875—1881 Τῷ 1881 ἐξέδωκε τὴν ἡμερησίαν ἐφημερίδα «Βουδαπέστη Χιρλάπ», ἣν διηύθυνε μέχρι τοῦ 1925. Ἔγραψεν αἰσθητικὴν μελέτην περὶ τραγῳδίας, πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν εἰς 12 τόμους τῷ 1927. θ. κ.

Ρακοσπωλότω (Rakospalota) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Πέστης, ἀποτελοῦσα προάστειον τῆς Βουδαπέστης. Κάτ. 36.008 (1921). Παράγει πυρηνέλαια καὶ εἴδη πλεκτικῆς. θ. κ.

ρακοσυλλέκτης (ὁ)· ὁ συλλέγων ράκη, κουρέλλια.

Ρακότσκυ (Rakoczy). Παλαιὰ εὐγενὴς οὑγγρικὴ οἰκογένεια βοημικῆς καταγωγῆς, συνδεομένη μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Οὐγγαρίας, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ἡγεμόνες τῆς Τρανσυλβανίας. Ἐπισημότερα μέλη ὑπῆρξαν:

— 1) ***Σιγισμοῦνδος***, ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας (1544—1608). Ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Μαξιμιλιανὸν Β′ κατὰ τῶν Τούρκων.

— 2) ***Γεώργιος Α′*** (1593—1648). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου, ἐκλεγεὶς ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας τῷ 1630 καὶ ὀνομασθεὶς πρίγκιψ τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ 1643. Ἐπολέμησεν ὡς σύμμαχος τῶν Γάλλων καὶ τῶν Σουηδῶν κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν, ἐκυρίευσε τὸ Κοσάου καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν Οὐγγαρίαν. Διὰ τῆς εἰρήνης, ἣν συνωμολόγησε τῷ 1645 μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν 7 οὑγγρικαὶ κομιτεῖαι.

— 3) ***Γεώργιος Β′*** ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας (1621—1660), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπιζητῶν νὰ καταλάβῃ τὸν πολωνικὸν θρόνον, εἰσήλασεν εἰς τὴν Πολωνίαν, ὡς σύμμαχος τῶν Σουηδῶν, ἀλλ' ἡττήθη, αἰχμαλωτισθέντος ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ του, καὶ ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου εἰς παραίτησιν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Τρανσυλβανίας. Ἐπαναστατήσας κατὰ τοῦ σουλτάνου, ἡττήθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σαλοῦ, καθ' ἣν καὶ ἐτραυματίσθη θανατηφόρως.

— 4) ***Φραγκῖσκος Β′***. Ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας (1676—1735), ἔγγονος τοῦ προηγουμένου. Ἀνέλαβε κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου διὰ τὸν ἱσπανικὸν θρόνον τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐναντίον τῆς Αὐστρίας. Ἀλλὰ συλληφθεὶς πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος ἐφυλακίσθη (1701). Δραπετεύσας εἰς Πολωνίαν ἐξώρμησεν ἐκεῖθεν τῷ 1704 καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ′ εἰσέβαλεν εἰς Οὐγγαρίαν καλῶν τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Ἐκλεγεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας καὶ βραδύτερον τῆς Οὐγγαρίας, συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν ἰσχυρὰν δύναμιν καὶ ἠδυνήθη ἐπὶ ἑπταετίαν νὰ κατανικήσῃ πανταχοῦ τοὺς Αὐστριακούς. Ἡττηθεὶς ὁριστικῶς εἰς τὸ Ντρεντσίν, ἠναγκάσθη τῷ 1711 νὰ ἐκπατρισθῇ εἰς Γαλλίαν, ὅπου ἔτυχεν ἐπιχορηγήσεως καὶ μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ′. Τῷ 1717 ἐπεζήτησε ματαίως ὅπως τύχῃ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Τουρκίας καὶ παρέμεινεν ἐν Ραιδεστῷ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἐδημοσίευσεν ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Οὐγγαρίας, ἐκδοθέντα τῷ 1739 εἰς 2 τόμους. θ.κ.

Ράκου (Racu). Ἰάπων πυγμάχος, πρωταθλητὴς τοῦ νζιοὺ-νζίτς, γεννηθεὶς τῷ 1880. Παρὰ τὸ μικρόν του ἀνάστημα καὶ τὴν ἐν γένει ἰσχνὴν σωματικήν του διάπλασιν, κατώρθωνε νὰ καταβάλλῃ ἀντιπάλους πολὺ ρωμαλεωτέρους, νικήσας τῷ 1907 ἐν Ἀγγλίᾳ τὸν Ρῶσον Παντούβιενυ, ὁ ὁποῖος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατεῖχε τὸ πρωτάθλημα τοῦ κόσμου. μ. δ. β.

Ρακούλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς ἐπαρχίας Αἱμιμόντου ἐν Θράκῃ, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565).

ρακοφόρος (ὁ) (Rhacophorus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀμφιβίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνούρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βατραχιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους βατράχους, ἰθαγενεῖς τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν καὶ τῆς Μαδαγασκάρης. Οἱ ρακοφόροι ἐνδιαιτῶνται κυρίως ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των ἐπὶ τῶν φύλλων. δ. ν. π.

ρακοφορῶ (*—έω*)· φορῶ, εἶμαι ἐνδεδυμένος ράκη.

Ρακόφσκι, *Σάβα*, ἢ ***Γεώργιος Στόϊκωφ***. Βούλγαρος ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος, ἱδρύσας τὸ πρῶτον ἐθνικὸν ἐπαναστατικὸν κομιτᾶτον (1821—1867). Ἐσπούδασεν εἰς Κάρλοβον, Κωνσταντινούπολιν, Ἀθήνας καὶ Παρισίους. Νεώτατος ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Βουλγάρων τσορμπατζήδων ἀγῶνας, ὁτὲ μὲν ὡς βοεβόδας εἰς τὰ ὄρη, ὁτὲ δὲ ὡς δημοσιογράφος εἰς τὸ Βελιγράδιον καὶ τὸ Νόβι-Παζάρ, ἐνῷ ὁσάκις ἠναγκάζετο νὰ μένῃ εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ τὴν Ὀδησσὸν ἠσχολεῖτο εἰς ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Τῷ 1857 ἐξέδιδεν ἐν Νόβι-Παζὰρ τὴν ἐφημερίδα «Μπλγκάρσκα ντνεβνίτσα» καὶ τὸ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Λιουμποσλόβνιι λίστ», τῷ δὲ 1860 ἐν Βελιγραδίῳ τὴν ἐφημερίδα «Ντοννάβσκι Λέμπεντ». Τῷ 1862 ὠργάνωσε βουλγαρικὴν λεγεῶνα ἐκ πεντακοσίων ἀνδρῶν πρὸς βοήθειαν τῶν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγωνιζομένων Σέρβων. Μετὰ τοῦτο περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα, Μαυροβούνιον, Σερβίαν καὶ Ρουμανίαν, διαπραγματευόμενος τὴν ἵδρυσιν βαλκανικῆς ὁμοσπονδίας. Ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1864 ἐξέδιδε τὴν ἐφημερίδα «Μπντούσνοστ», ἔπειτα τὴν «Μπρανίτελ» καὶ τὸ περιοδικὸν «Μπλγκάρσκα σταρίνα», ἐργαζόμενος συγχρόνως καὶ ὡς διδάσκαλος. Ἐνταῦθα ὠργάνωσε τῷ 1866 καὶ τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ κομιτᾶτα ὑπὸ τὸν Χίτωφ, τὸν Καρατζᾶ κ. ἄ., ἅτινα ἔπρεπε νὰ δράσουν εἰς βουλγαρικὸν ἔδαφος. Τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Ρακόφσκι: «Γκόρσκι πάτνικ» «Στογιὰν Ἴ Μπογιάνα» κ.ἄ., συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν Βουλγάρων. Ἐξέδωκε συνάμα τὴν ἱστορίαν τοῦ Παϊσίου, τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ Σωφρονίου καὶ ἀπεκάλυψε τὸν πλοῦτον τῶν λαϊκῶν ᾀσμάτων καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ. τ. β.

Ρακόφσκυ ***Κρίστιαν***. Ρουμᾶνος μαρξιστὴς ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Βουκουρεστίῳ, Βιέννῃ καὶ Μονπελλιέ. Διεθνιστὴς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, μετέσχε τῆς ἀντιπολεμικῆς κινήσεως τοῦ συνεδρίου τῆς Τσίμμερβαλντ. Φυλακισθεὶς ἐν Ρουμανίᾳ, ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐγένετο πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ τῆς Οὐκρανίας, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δὲ ταύτην ἔλαβε ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Βραδύτερον διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Ἑνώσεως Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις, μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνουστικοῦ κόμματος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς τροτσκιστικῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἐτάχθη ὑπὲρ αὐτῆς, ἔδρασεν ὡς εἷς ἐκ τῶν ἡγετῶν της, ἀπεκλείσθη τοῦ κόμματος κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ΙΕ′ συνεδρίου αὐτῆς τῷ 1927 καὶ ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Στάλιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ρωσίας. Ἔγραψε: «Τὸ ζήτημα τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς (ρωσ. β′ ἔκδ. 1923), «Ρουμανία καὶ Βεσσαραβία» (γαλλ. 1925) κ. ἄ. θ.π.

ρακοφυλλίτης (ὁ) (Rhacophyllites Zittel) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *φυλλοκερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο δισκοειδὲς καὶ εὐρυόμφαλον. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ τὴν Σικελίαν, ὡς καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *ρακοφυλλίτης lariensis Menegh.* ἐντὸς ἀσβεστολίθων Νταχ-στάϊν τῆς λιασίου ὑποδιαπλάσεως τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως εἰς τὴν ἔναντι τῆς πόλεως Κερκύρας Φτελιὰν τῆς Ἠπείρου. γ. κ. γ.

Ρακτιβάν, ***Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην νομομαθής. Ἐγεννήθη ἐν Μάντσεστερ τῷ 1865 καὶ ἐσπούδασε τὰ νομικὰ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πανεπιστήμιον, ἀριστεύσας κατὰ τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις τῷ 1884. Τῷ 1887 διωρίσθη πρωτοδίκης ἐν Σύρῳ, ἀπὸ δὲ τοῦ ἑπομένου ἔτους, παραιτηθείς, ἐδικηγόρησεν ἐν Ἀθήναις, μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1912. Κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ δικηγορικοῦ συλλόγου Ἀθηνῶν ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος καὶ κατόπιν πρόεδρος αὐτοῦ. Τῷ 1910 ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς Ἀττικῆς εἰς τὴν Α′ καὶ Β′ ἀναθεωρητικὴν βουλήν, διατελέσας μέλος καὶ εἰσηγητὴς τῆς ἀναθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος. Τῷ 1912 καὶ 1915 ἐξελέγη βουλευτής, διατελέσας ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἀπὸ τοῦ 1912 μέχρι τοῦ 1915. Ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως, ἀποσταλεὶς εἰς Θεσσαλονίκην, ὠργάνωσε τὴν πρώτην ἑλληνικὴν διοίκησιν ἐν Μακεδονίᾳ (1912—1913). Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1918 μέχρι Νοεμβρίου τοῦ 1920 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ περίοδον ἀνέλαβε τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ἀνακατάληψίν της, ὡς καὶ ἑτέραν ἀποστολὴν ἐν Δυτικῇ Θρᾴκῃ. Τῷ 1923 ἐξελέγη πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, ἐκλεγεὶς πρόεδρος αὐτῆς ἀπὸ Ἰανουαρίου τοῦ 1924 μέχρι τοῦ τερματισμοῦ τῶν ἐργασιῶν της. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας διατελεῖ πρόεδρος αὐτοῦ. Ὁ Ρακτιβὰν εἶναι ἐπίσης πρόεδρος τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐκτὸς πολυπληθῶν νομικῶν διατριβῶν καὶ γνωμοδοτήσεων, δημοσιευθεισῶν εἰς νομικὰ περιοδικά, συνέταξε τὰς ἐκθέσεις τῆς συνταγματικῆς ἐπιτροπῆς τῷ 1911, τὴν ὅλην νομοθετικὴν ἐργασίαν ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του ἐν τοῖς ὑπουργείοις Δικαιοσύνης καὶ Ἐσωτερικῶν, τὰ ἀφορῶντα τὴν ὀργάνωσιν τῶν νέων χωρῶν νομοθετήματα καὶ διατάγματα, τὸν νόμον 3713 περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, πολυαρίθμους σχετικὰς ἐργασίας καὶ τὸν προγραμματικὸν λόγον περὶ τοῦ ἔργου τοῦ συμβουλίου. Ἔργα: «Μελέτη ἐπὶ τοῦ νόμου ΠΞΕ′ τῆς 22 Μαΐου 1882 περὶ τόκου ὑπερημερίας καὶ τόκου τόκων» (Ἀθῆναι 1887), «Τινὰ περὶ προκαταρκτικῶν συμβάσεων» (Ἀθῆναι 1888). «Ζητήματά τινα σχετικὰ πρὸς τὴν δικαστικὴν παράστασιν τῶν ἀνηλίκων» (Ἀθῆναι 1890), «Περὶ τῆς μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου τύχης τῆς προικός, κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦν ρωμαϊκὸν καὶ βυζαντινὸν δίκαιον» (Ἀθῆναι 1892), «Τὰ κτήματα τῶν μεταναστευσάντων ἐκ τῶν Νέων Χωρῶν» (Ἀθῆναι 1916). —ρ.

— **Ρακτιβάν**, ***Μανουήλ***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1870 καὶ ἐφοίτησεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ὁπόθεν ἐξῆλθε τῷ 1891 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ. Τῷ 1893 μετέβη πρὸς εὐρυτέρας σπουδὰς εἰς Γαλλίαν, ὅπου σπουδάσας ἐπὶ τριετίαν ἔλαβε τὸ δίπλωμα τῆς École des Pons et Chaussées. Τῷ 1897 μετέσχε τοῦ πολέμου ἐν Ἠπείρῳ. Τῷ 1906 ἐσπούδασεν ἐπὶ τριετίαν εἰς τὴν ἐν Γαλλίᾳ École Supérieure de Guerre. Τῷ 1912—1913 ὑπηρέτησεν εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον, γενόμενος εἶτα ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Κατὰ τὸ 1916, εὑρισκόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ κινήματος, προσεχώρησεν εἰς αὐτό. Τῷ 1918 διωρίσθη ἐπιτελάρχης τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους τεχνικὸς σύμβουλος τῆς ἀποστολῆς διὰ τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης, ἐπιτυχὼν σημαντικὰς συνοριακὰς παραχωρήσεις κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ Neuilly. Εἶτα διωρίσθη στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1920, ὁπότε ὑποβαλὼν παραίτησιν παρέμεινεν εἰς Παρισίους μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῷ 1931. Τὴν περιουσίαν του κατέλιπεν εἰς τὸ κράτος, ὅπως διὰ τῶν τόκων αὐτῆς συμπληρώνουν τὰς σπουδάς των ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ πρωτεύσαντες εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων. Πλὴν εἰδικῶν ἐργασιῶν, ἀφορωσῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν προπαίδευσιν κ. ἄ., ἐδημοσίευσεν εἰς αὐτοτελεῖς τόμους τὰς μελέτας: «Στρατός!» (1909) καὶ «Ἐθνικὸν πιστεύω». —ρ.

ρακώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ἀπορρακωθείς, κουρελλιασμένος.

Ράκωτις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Αἰγύπτου, κείμενον ἐπὶ τῆς κατέναντι τῆς νησῖδος Φάρος λωρίδος γῆς πρὸς τὴν Μαρεώτιδα, τὸ ὁποῖον εὗρεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος πορείαν του, ἅμα ὡς παρέκαμψε τὴν αἰγυπτιακὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Κανωβικοῦ στομίου ἐκπλεύσας, καὶ ὅπου ἔκτισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἐκαλεῖτο αἰγυπτιαστὶ *Ράκατι* καὶ κοπτιστὶ *Ράκοτ*, περιελήφθη δὲ εἰς τὸ σχέδιον τῆς νέας πόλεως καὶ ἀπετέλεσε μίαν τῶν μοιρῶν αὐτῆς, σημειουμένην διὰ τοῦ γράμματος Α. Τὴν θέσιν της ὁρίζει ἀκριβῶς σήμερον ἡ λεγομένη ἐσφαλμένως ἀλλὰ καὶ γενικῶς «στήλη τοῦ Πομπηΐου», ὅπου ἐπὶ τῶν πτολεμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων ὑψοῦτο τὸ Σαράπειον (βλ. λ. *Ἀλεξάνδρεια*, σελ. 536). γ. λ. α.

Ραλ—. Τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ Ral— καὶ Rawl— ἀγγλικὰ ὀνόματα, βλ. εἰς *Ρωλ—*.

Ρὰλ (Rahl). —1) ***Κάρολος-Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς χαράκτης (1779—1843). Ἐξειργάσθη μακρὰν σειρὰν ἐξαιρέτως ἐπιτυχῶν χαλκογραφιῶν, ἐν αἷς πολλαὶ ἐκπεπονημέναι ἐπὶ τῇ βάσει ὀνομαστῶν πινάκων τοῦ Πουσσέν, τοῦ Ραφαήλ, τοῦ Κορρέτζιο καὶ τοῦ Χόγκαρθ.

—2) ***Κάρολος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1812—1865), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Βιέννης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1836 μέχρι τοῦ 1843 διέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἐμελέτησε τὴν τέχνην τῆς Ἀναγεννήσεως, μάλιστα δὲ τὰ ἔργα τῶν ζωγράφων τῆς βενετικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς σχολῆς. Τῷ 1850 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ Ἀκαδημίᾳ τῆς Βιέννης, ἀλλ' ὀλίγον βραδύτερον ἐπαύθη διὰ πολιτικοὺς λόγους καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀνοίξῃ ἰδιωτικὴν καλλιτεχνικὴν σχολήν, μεγίστην ἀποκτήσασαν φήμην, ἐν ᾗ ἰδίᾳ ἐδίδαξε τὴν τοιχογραφίαν, εἰς τὴν ὁποίαν διέπρεπεν. Ὁ Ρὰλ συνέδεσε τὸ ὄνομά του καὶ μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, διότι, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα, διεκόσμησε τὰ προπύλαια τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διὰ τοιχογραφιῶν, ἐν αἷς εἰκονίζεται ἡ ἀναγέννησις τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι περὶ τὸν βασιλέα Ὄθωνα. Ἐπὶ πλέον ὁ Ρὰλ διεκόσμησε διὰ τοιχογραφιῶν, κατ' ἐντολὴν τοῦ βαρώνου Σίνα, τὸν ἐν Φλάϊσμαρκτ τῆς Βιέννης ἑλληνικὸν ναόν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει μέγαρον τοῦ βαρώνου Σίνα. Ἐκ τῶν

Digitized by Google

πινάκων τοῦ καλλιτέχνου τούτου, εἰργασμένων ἰδίᾳ ἐπὶ ἱστορικῶν θεμάτων, μνημονεύομεν τὴν «Ἀνεύρεσιν τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλέως Μαμφρέδου» (1836) καὶ τὸν «Διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν ἐντὸς τῶν κατακομβῶν» (1846). Τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης τοῦ Ρὰλ εἶναι ἡ ζωηρότης τοῦ χρωματισμοῦ καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐκφράσεως. Ι. Μ. Π.

Ράλ(ε)ι (Raleich), *σὲρ Οὐῶλτερ.* —1) Ἄγγλος θαλασσοπόρος (1552—1618). Ἀνεκάλυψε πολλὰ μέρη, ἐν οἷς καὶ τὴν Βιργινίαν τῆς Ἀμερικῆς, εἰσήγαγε δ' εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν καπνὸν καὶ τὴν κερασέαν. Ἵδρυσε τὴν ἀγγλικὴν ἀποικίαν τῆς Βορείου Καρολίνας, ἐκυρίευσε τὴν νῆσον Τρινιντὰντ καὶ ἀνῆλθε τὸν Ὀρινόκον. Τῷ 1600 ἐγένετο διοικητὴς τοῦ Τζέρσεϋ, κατηγορηθεὶς δ' ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ Ἰακώβου Α΄ κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐφυλακίσθη τῷ 1603. Ἐν τῇ φυλακῇ παρέμεινε μέχρι τῷ 1616, ἔγραψε δὲ «Παγκόσμιον Ἱστορίαν», ἐκδοθεῖσαν τῷ 1614 εἰς δύο τόμους. Τῷ 1616, ἀποφυλακισθείς, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν ἀποστολῆς εἰς Γουϊάνην πρὸς ἐκμετάλλευσιν χρυσωρυχείων. Τὴν τοιαύτην πρᾶξιν οἱ Ἱσπανοὶ ἐχαρακτήρισαν αἰτίαν κηρύξεως πολέμου, διὸ ἐπανῆλθεν ὁ Ράλεϊ εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα καὶ ἐφυλακίσθη πάλιν, δυνάμει δὲ τῆς προτέρας ἀποφάσεως ἀπεκεφαλίσθη τῷ 1618. Ἂν καὶ ἡ εἰς Γουϊάνην ἐκστρατεία του δὲν ηὐδοκίμησεν, ὅμως ἀπὸ ταύτης ἀπέρρευσε τὸ διαφωτιστικώτατον ἔργον του «Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Γουϊάνης». Τὰ ἅπαντά του (πολιτικά, ἱστορικὰ καὶ ποιητικὰ) ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1829 καὶ τῷ 1857.

—2) Ἄγγλος φιλόλογος (1861—1922). Ἔγραψε: «Τὸ ἀγγλικὸν διήγημα» (1894), «Τὸ ὕφος» (1897), «Οἱ Ἄγγλοι ταξιδιῶται» (1904), «Ὁ Σαίξπηρ» (1907). Α. Ν. Λ.

Ραλὶκ (Ralik) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς 18 κοραλλιογενῶν νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἀνήκουσα εἰς τὸ συγκρότημα τῶν νήσων *Μάρσαλ* (βλ. λ.).

ραλλεντάντο (Rallentando) *[Μουσ.]*· βλ. λ. *ἐπιβράδυνσις.*

Ραλλέτος, *Κωνσταντῖνος.* Ἐξέχων Φαναριώτης, ἀνελθὼν καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως κατὰ τὸ ἔτος 1788. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὁ Σέργιος Μακραῖος συνέταξε τρία ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα ἐν ἐλεγειακῷ μέτρῳ. Δ. Π. Π.

Ράλλης. Ἐπωνύμιον οἰκογενείας παλαιᾶς τῶν βυζαντινῶν χρόνων, τῆς ὁποίας γενάρχης φέρεται *Ραοὺλ* ὁ ἐπιλεγόμενος Λυκοδέρμων. Ἡ οἰκογένεια, πολυσχιδὴς οὖσα, ἤκμασε πολλαχοῦ, ἐν Πελοποννήσῳ, Βυζαντίῳ, Χίῳ καὶ Ἀθήναις. Πολλὰ ψηφίσματα τῆς ἐνετικῆς γερουσίας εὐφήμως ἀνακηρύττουσι τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας καὶ τοὺς θριάμβους τριῶν ἐκ Σπάρτης Ράλληδων, στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν. Κλάδον τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐκ Χίου ἀποτελοῦν οἱ Ράλλαι τοῦ Λονδίνου (βλ. *Ράλλη ἀδελφοί*). Δ. Π. Π.

—**Ράλλης, *Βελισσάριος.*** Πελοποννήσιος τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος, κάτοχος γαλερῶν. Καθ' ὃν χρόνον ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε΄ ἐμελέτα τὸν πρὸς Τούρκους πόλεμον, ὁ Βελισσάριος Ράλλης καὶ οἱ ἀδελφοί του ἐθεωροῦντο ἀναγκαῖοι εἰς ἐπιτυχῆ κατὰ τῶν Τούρκων ἐξέγερσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν διοργανισμὸν τοῦ κινήματος. Δ. Π. Π.

—**Ράλλης, *Γεώργιος.*** Ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα, μετὰ δὲ τὴν εἰς Κέρκυραν φυγὴν τοῦ δεσπότου Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1461, εἰς τὸν παρὰ τὴν Βέρροιαν διατριβόντα Μωάμεθ τὸν Πορθητήν, διὰ νὰ μάθῃ τίς ὁ σκοπός του, ζητήσαντος νὰ ἔλθῃ εἰς συνάντησιν μετ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ μόλις ἐλθὼν ὁ Ράλλης εἰς Βέρροιαν συνελήφθη καὶ σιδηροδέσμιος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου, ὅστις εἶχεν ἐξοργισθῆ, ἀξιῶν ὅπως μεταβῇ πρὸς αὐτὸν ἢ ὁ ἴδιος δεσπότης ἢ ὁ υἱός του. Ἀλλὰ μετά τινας ἡμέρας ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ κατευνασθέντος Μωάμεθ, ἐπανελθὼν ἄπρακτος πρὸς τὸν δεσπότην εἰς Κέρκυραν, κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἰδίου ἔτους. Προγενέστερον ὁ Θωμᾶς Παλαιολόγος εἶχεν ἀποστείλει τὸν Γεώργιον Ράλλην, ὅπως ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ πάπα Πίου Β΄. Κατὰ Στέφανον Μάγνον ὁ Γεώργιος Ράλλης ἦτο τῷ 1481 ἀρχηγὸς ἐν Κορώνῃ 50 Πελοποννησίων στρατιωτῶν, τῷ δὲ 1501 διετέλει ἐπίσης ἀρχηγὸς στρατιωτῶν εἰς τὸ ὑπὸ τὴν Βενετίαν Κάτταρον τῆς Δαλματίας, πρεσβύτης δὲ ἤδη εἶχεν ἄγαμον νεαρὰν θυγατέρα, τὴν ὁποίαν, κατόπιν αἰτήσεώς του, ἐπροικοδότησεν ἡ ἐνετικὴ κυβέρνησις πρὸς ἀποκατάστασίν της μὲ 200 δουκᾶτα. Δ. Π. Π.

—**Ράλλης, *Γεώργιος Ἀλ.*** Ἕλλην νομοδιδάσκαλος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1804 ἐκ πατρὸς *Ἀλεξάνδρου Ράλλη*, ἐπιφανοῦς Φαναριώτου ὑπηρετήσαντος εἰς διαφόρους παρὰ τῇ τουρκικῇ κυβερνήσει ἀνωτέρας θέσεις καὶ δὴ ὡς ἐπιτετραμμένου αὐτῆς παρὰ τῇ γαλλικῇ δημοκρατίᾳ (1800—1802) καὶ ὑποστάντος τὸν μαρτυρικὸν δι' ἀγχόνης θάνατον κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1821 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Γεώργιος Ράλλης, μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του ἐν τῇ γενετείρᾳ, μετέβη εἰς Βιέννην, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ ἓν ἔτος (1822), εἶτα δ' εἰς Παρισίους, εἰσαχθεὶς εἰς τὸ λύκειον Ἑρρίκου τοῦ Δ΄. Ἐγγραφεὶς εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τῶν Παρισίων καὶ περάνας τὰς ἐν αὐτῇ σπουδάς, ἀνηγορεύθη τῷ 1827 προλύτης τῆς νομικῆς, εὐθὺς δ' ἀμέσως διωρίσθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Μαρμάνδης (Marmande). Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐτέθη εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ἐν Ναυπλίῳ κυβερνήσεως, ἥτις διώρισε (1829) αὐτὸν γραμματέα τοῦ ἐν Ἄργει ἀνεκκλήτου κριτηρίου, εἶτα δὲ (1830), παραιτηθέντος τοῦ Κλωνάρη, εἰσαγγελέα παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστηρίῳ καὶ βραδύτερον παρὰ τῷ ἀνωτάτῳ ἐν Ναυπλίῳ. Καταστάσης τῆς βασιλείας ἐν Ἑλλάδι, ὁ Γ. Ράλλης διωρίσθη (1833) εἰσαγγελεὺς τοῦ ἐν Θήβαις ἐγκληματικοῦ δικαστηρίου, τῷ δὲ 1835 εἰσαγγελεὺς παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις ἐφέταις, ἀνατεθέντων αὐτῷ συγχρόνως καὶ τῶν καθηκόντων ἐπιτρόπου τῆς ἐπικρατείας παρὰ τῷ ἐλεγκτικῷ συνεδρίῳ.

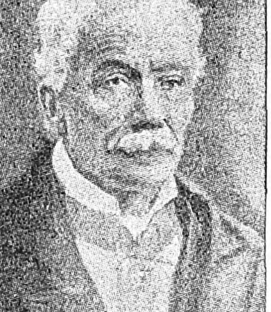

Γεώργιος Ἀλ. Ράλλης.

Κατὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ πανεπιστημίου διωρίσθη ἐπίτιμος καθηγητὴς ἐν τῇ ἕδρᾳ τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου καὶ κοσμήτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1837) προήχθη εἰς πρόεδρον τῶν ἐν Ἀθήναις ἐφετῶν, τῷ δὲ 1838 ἐξελέγη πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου, διατελέσας τοιοῦτος ἐπὶ τριετίαν καὶ ἐκλεγεὶς αὖθις διὰ τὸ 1868—1869. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1841 ἀνετέθη αὐτῷ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ἐπὶ κυβερνήσεως Γ. Κουντουριώτη, προσωρινῶς δὲ καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, κατὰ τὴν κρίσιμον περίοδον τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1843. Ἀποχωρήσας πασῶν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ θέσεων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἀφωσιώθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, γενόμενος τακτικὸς καθηγητὴς τῷ 1846. Τῷ 1848 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ πανεπιστημίου καὶ κατὰ Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκλήθη αὖθις εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, διηύθυνε δὲ συγχρόνως καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον μέχρι τοῦ 1849, ὅτε διωρίσθη πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, καταστὰς αὖθις ἐπίτιμος καθηγητὴς (1850). Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1857 ἀνετέθη αὐτῷ διὰ τρίτην φορὰν τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης καὶ κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας τῷ 1859 βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀττικῆς. Τῇ 10 Μαρτίου τοῦ 1860, ἀποχωρήσας τοῦ ὑπουργείου ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς καὶ παρέμεινε τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος τῷ 1883 ἐν Γκασταΐν τῆς Αὐστρίας, ὅπου μετέβη πρὸς λουτροθεραπείαν. Κατὰ τὰς τρεῖς περιόδους τῆς ὑπουργίας τοῦ Γ. Α. Ράλλη ἐνομοθετήθησαν καὶ ἐφηρμόσθησαν πλεῖστα λόγου ἄξια νομοθετήματα, ἐν οἷς σπουδαιότατα: ὁ τελωνειακὸς ὀργανισμὸς τοῦ κράτους, ἡ κατάργησις τοῦ καταθλιπτικοῦ φόρου ἐπὶ τῶν ἐντὸς τοῦ κράτους μεταφερομένων ἐμπορευμάτων, ὁ ὀργανισμὸς τῶν δασονομείων, ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἀνακριτικῆς ἐξουσίας τῶν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει προξένων, ἡ ὁριστικὴ ρύθμισις τῆς περιφερείας τῶν εἰρηνοδικείων, οἱ νόμοι περὶ ἐνόρκων καὶ περὶ ἐκδικάσεως τῶν παραπόνων κατὰ ἐκλογικῶν καταλόγων, ἡ τακτικὴ μισθοδοσία τῶν εἰρηνοδικῶν, οἱ νόμοι οἱ ρυθμίζοντες τὴν εἰς τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἀποκατάστασιν τῶν ποινικῶς καταδικασθέντων, τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐξυβρίσεων καὶ τῶν πλημμελημάτων τοῦ τύπου, τὴν αὔξησιν τῆς μισθοδοσίας τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων, ἐπεκταθεῖσαν, κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησίν του, καὶ εἰς τὴν λοιπὴν ὑπαλληλίαν, καὶ τὴν καθιέρωσιν τοῦ δικαιώματος τῆς συντάξεως τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν τῶν δικαστικῶν. Εἰς τὸν Γ. Α. Ράλλην, ὡς μέλος τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς, ὀφείλεται καὶ ἡ παρασκευὴ τοῦ περὶ συντάξεως τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων νομοσχεδίου κ. ἄ.

Συγγράμματα κ.λ.π: «Τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν ἢ ἀρχὴ τοῦ φυσικοῦ δικαίου» κτλ. παρὰ Ε. Βαττὲλ (μετάφρασις) τόμ. 1—2, ἐν Ναυπλίῳ 1831, «Παράφρασις εἰσηγήσεων τοῦ Θεοφίλου» μετὰ ποικίλων σημειώσεων, ἐν Ἀθήναις 1836, «Ἐγχειρίδιον τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου» ὑπὸ Φερδ. Μακελδέϋ (μετάφρασις καὶ ἐν συνεργασίᾳ *Μ. Ρενιέρη*) τόμ. 1—2, ἐν Ἀθήναις 1838 καὶ 1872 τόμ. 1, «Ἑλληνικοὶ κώδικες» (ἐν συνεργασίᾳ *Μ. Ποτλῆ*) τόμ. 1—2, 1844, ἐν Ἀθήναις, β΄ ἔκδ. 1875 συμπληρωμένη, τόμ. 1—4, «Ἔκθεσις αἰτιολογικὴ τοῦ περὶ πτωχεύσεως νομοσχεδίου», ἐν Ἀθήναις, 1878, «Ἑρμηνεία ἐπὶ τοῦ νεωτέρου περὶ πτωχεύσεων νόμου», ἐν Ἀθήναις 1879, «Ἑρμηνεία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου» ἔκδ. Α΄ 1848, τόμ. 1—3, β΄ 1863—1880, τόμ. 1—3, γ΄ 1883, τόμ. 1, ἐν Ἀθήναις, «Περὶ τοῦ ναυτικοῦ νόμου τῶν Ροδίων» (1868 ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τοῦ πρυτανικοῦ ἀξιώματος), τὸ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Μ. Ποτλῆ* ἐκδοθὲν ἑξάτομον κλασσικὸν ἔργον «Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (Ἀθῆναι 1852—1856). Δ. Α. Δ.

—**Ράλλης, *Γεώργιος Π.*** Ἐγεννήθη ἐν Κορώνῃ τῆς Πυλίας, εἰς ἣν ἀπὸ πολλοῦ πολιτεύεται, ἐκλεγεὶς κατ' ἐπανάληψιν βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας του, καθὼς καὶ τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ. Ἐγένετο δὶς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὰς ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Ζαΐμην κυβερνήσεις. Δ. Π. Π.

—**Ράλλης, *Γεώργιος.*** Ἕλλην πολιτευόμενος, υἱὸς τοῦ *Δημητρίου Ράλλη*, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1881. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ὑπηρέτησεν ἐπί τινα χρόνον ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ. Ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀττικῆς καὶ ἐξακολουθεῖ πολιτευόμενος. Θ. Β.

—**Ράλλης, *Δημήτριος,*** ὁ ἐπιλεγόμενος *Καβάκης.* Ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ, ἕλκων τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς ὁμωνύμου ἐπιφανοῦς τοῦ Βυζαντίου ἀρχοντικῆς καὶ συγκλητικῆς οἰκογενείας. Νυμφευθεὶς τὴν Θωμαΐδα, θυγατέρα τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Θεοδώρου Μπόχαλη-Μεγαδούκα, ἀπέκτησεν ἐξ αὐτῆς δύο υἱούς, τὸν Νικόλαον καὶ τὸν Μανίλιον. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατέλαβε διακεκριμένην θέσιν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι. Τῷ 1466 εὑρίσκομεν αὐτὸν καταφυγόντα εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ λατινομαθοῦς υἱοῦ του Μανιλίου, τοῦ κατόπιν ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας. Πρόσφυξ εἰς Ἰταλίαν, ὑπηρέτησε τὸ πρῶτον ὑπὸ διαφόρους ἐκεῖ ἡγεμόνας ὡς ἀρχηγὸς μισθοφόρων Ἑλλήνων ἱππέων. Ἦτο φίλος στενὸς πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ περιωνύμου συγχρόνου του νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου Γεωργίου Γεμιστοῦ ἢ Πλήθωνος. Ἀφήσας τὸν πλάνητα στρατιωτικὸν βίον, ἔγραψε διαφόρους ἑλληνικοὺς κώδικας. Σπουδαίαν ὑπηρεσίαν παρέσχεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν περισώσας τὰ ἀποσπάσματα τῆς «Περὶ νόμων» συγγραφῆς τοῦ Πλήθωνος, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ πρωτότυπον τοῦ περιλαλήτου τούτου ἔργου εἶχεν ἀπολεσθῆ, πυρποληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου τοῦ Πλήθωνος πατριάρχου Γενναδίου. Εἰς τὸ ἀνῆκον εἰς τὸν Ράλλην χειρόγραφον, ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μονάχου, εὕρηνται καὶ ἱκαναὶ ἰδιόγραφοι σημειώσεις του, καταδεικνύουσαι τὴν πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρός. Ἔγραψε καὶ τέσσαρα ἐπιγράμματα καὶ ἡρωελεγεῖα εἰς Ἀβιέραν, ἀδελφὴν Λεονάρδου Β΄ Τόκου, δουκὸς Λευκάδος καὶ Ἀκαρνανίας. Ἀπέθανεν ἐνενηκοντούτης πιθανῶς, ὀλίγον πρὸ τοῦ 1520, ὅτε ὁ υἱός του Μανίλιος συνέταξε καὶ ἐξέδωκε τὸ περὶ αὐτοῦ ἐπιτύμβιον. Ἐτάφη ἐν Ρώμῃ ἐν τῇ βασιλικῇ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, ἔνθα καὶ μέχρι σήμερον σῴζεται ὁ τάφος του. Δ. Π. Π.

—**Ράλλης, *Δημήτριος.*** Υἱὸς τοῦ Γεωργίου Ράλλη, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1844 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1921. Ἐγγραφεὶς ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, μετέσχε νεανίας τῶν φοιτητικῶν ἐξεγέρσεων κατὰ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος καὶ τῆς κυβερνήσεως Μιαούλη, τῆς ὁποίας ὑπουργὸς διετέλει ὁ πατήρ του, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη ὅπως συνεχίσῃ τὰς σπουδάς του εἰς Παρισίους, ἔνθα, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ διδακτορικὴν διατριβὴν περὶ «Ναυτικῶν δανείων». Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου τῷ 1868 καὶ ἠκολούθησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Ἐπεδόθη ταυτοχρόνως εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἅμα συμπληρώσας τὴν νόμιμον ἡλικίαν ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀττικῆς εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1872, ἀδιαλείπτως ἐκλεγόμενος ἔκτοτε μέχρι τοῦ θανάτου του. Εἰς τὴν βουλὴν ἀντετάχθη κατὰ τῆς κυβερνήσεως Δημητρίου Βούλγαρη, ὡς νοθευούσης τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, τῷ δὲ 1875 ἐτάχθη εἰς τὸ νεοσύστατον κόμμα τοῦ Χαριλάου Τρικούπη καὶ τὴν 27 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους μετέσχε τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Ζωηροῦ καὶ ὁρμητικοῦ χαρακτῆρος, περιῆλθεν εἰς ρῆξιν μετὰ τοῦ βουλευτοῦ Λακωνίας Λεωνίδα Πετροπουλάκη καὶ ἐτραυμάτισε τοῦτον εἰς μονομαχίαν. Βραδύτερον ἐμονομάχησεν ἐπίσης μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ Κωνσταντίνου Κωνσταντοπούλου, ἀπέφυγεν ὅμως νὰ πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ. Διακριθεὶς ἐν τῇ βουλῇ ὡς ρήτωρ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ καὶ ἀπολαμβάνων μεγάλης δημοτικότητος ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐγένετο εἷς τῶν κυριωτέρων πολιτικῶν παραγόντων τῆς πρωτευούσης.

Τὴν 3 Μαρτίου 1883 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὴν δευτέραν κυβέρνησιν Τρικούπη. Τῷ 1884 ἀπεσπάσθη τοῦ τρικουπικοῦ κόμματος καὶ ἠκολούθησεν ἰδίαν πολιτικήν, περὶ δὲ τὸ 1888 συνέπηξεν ἴδιον κόμμα, ἀποκληθὲν *τρίτον*, εἰς τὸ ὁποῖον συνέπραττον διαπρεπῆ μέλη τῆς βουλῆς. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ ὑπουργείου

Digitized by Google

Θεοδώρου Δηλιγιάννη (1892), ὁ βασιλεὺς Γεώργιος δὲν ἀνέθηκε τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως εἰς τὸν Δ. Ράλλην, ὡς ἀρχηγὸν τοῦ τρίτου κόμματος, ἀλλὰ εἰς ἓν τῶν μελῶν αὐτοῦ, τὸν Κωνσταντῖνον Κωνσταντόπουλον, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ Ράλλης ἠρνήθη νὰ μετάσχῃ τῆς μεταβατικῆς ἐκείνης κυβερνήσεως, ἠκολούθησαν δὲ αὐτὸν πάντες σχεδὸν οἱ βουλευταὶ τοῦ τρίτου κόμματος. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τοῦ 1892 μέχρι τοῦ 1893, καθ' ὃ ἐκυβέρνα τὴν χώραν ὁ Χαρίλαος Τρικούπης, διεξῆγε τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν τὸ ραλλικὸν κόμμα ἐν τῇ βουλῇ καὶ μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς πτωχεύσεως καὶ τὴν παραίτησιν τοῦ Τρικούπη, ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀρχήν, οὐχὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κόμματος, ἀλλὰ τὸν συμπράττοντα μετὰ τοῦ Ράλλη πολιτευόμενον Σωτήριον Σωτηρόπουλον. Ὁ Ράλλης μετέσχε τῆς κυβερνήσεως ταύτης, συμπαραλαβὼν ὡς συνυπουργοὺς πάντας σχεδὸν τοὺς φίλους του καὶ ἀναλαβὼν αὐτὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ κράτους ἦτο εἰςἄκρον ἀνώμαλος, ἡ δὲ κυβέρνησις Σωτηροπούλου — Ράλλη δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ συμφωνίαν μετὰ τῶν δανειστῶν τῆς Ἑλλάδος, διὸ συνελθούσης τῆς βουλῆς τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1893 παρῃτήθη αὕτη καὶ ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν ἀρχὴν ὁ Τρικούπης. Ὁ Ράλλης ἐξηκολούθησε τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν, αἱ δὲ προκληθεῖσαι τῷ 1895 ἐκλογαὶ ἔφερον εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Θεόδωρον Δηλιγιάννην τὴν 31 Μαΐου 1895. Ὁ Χαρίλαος Τρικούπης, ἀποτυχὼν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ ἔτους τούτου, ἀπεδήμησε καὶ ἀπεσύρθη ἐκ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Οὕτως, ἡγέτης τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐγένετο ὁ Δημήτριος Ράλλης. Ἐν τῷ μεταξύ, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως (1896) τὰ ἑλληνικὰ πράγματα περιεπλάκησαν καὶ κατέληξαν εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ὁ Ράλλης, μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Λαρίσης, ἔσπευσεν εἰς τὸ μέτωπον, ὅπως ἐνθαρρύνῃ τὸν στρατόν, ἀλλ' ἐπιστρέψας μετά τινας ἡμέρας εἰς Ἀθήνας ἐξήγειρε τοὺς πολίτας καὶ ἐξηνάγκασεν εἰς παραίτησιν τὴν κυβέρνησιν Δηλιγιάννη, τὴν δὲ 18 Ἀπριλίου 1897 ἐσχημάτισε κυβέρνησιν μετὰ τῶν προεξαρχόντων τοῦ τρικουπικοῦ κόμματος Θεοτόκη, Σκουλούδη, Σιμοπούλου καὶ Τσαμαδοῦ, προσλαβὼν δύο ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, τὸν Ἀθανάσιον Εὐταξίαν καὶ τὸν Νικόλαον Τριανταφυλλάκον, και ἀναλαβὼν ὁ ἴδιος τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε καὶ ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἶχεν ἤδη φθάσει μέχρι Λαμίας, ἀνεχαιτίσθη δὲ ἡ προέλασις αὐτοῦ τῇ ἐπεμβάσει τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Νικολάου Β'. Συνελθούσης τῆς βουλῆς τὸν Σεπτέμβριον 1897, ἀνετράπη ἡ κυβέρνησις Ράλλη καὶ ἐσχηματίσθη τοιαύτη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ζαΐμη, διαπραγματευθεῖσα τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας εἰρήνην. Διεξαχθεισῶν ἐκλογῶν τῷ 1899, ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Γεώργιος Θεοτόκης. Ἔκτοτε ὁ Ράλλης συνέπραττεν ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἐκλογικῶς μετὰ τοῦ Θεοδώρου Δηλιγιάννη καὶ τῷ 1902 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς, τὴν δὲ 28 Ἰουλίου 1903 ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, ἀναλαβὼν τὰ ὑπουργεῖα τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐξωτερικῶν. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Θεοδώρου Δηλιγιάννη ἐσχημάτισεν ἐκ τρίτου κυβέρνησιν, τὴν 5 Ἰουνίου 1905, ἀνακηρυχθεὶς ἀρχηγὸς τοῦ Δηλιγιαννικοῦ κόμματος. Ἀλλὰ τοῦτο, κατὰ τὴν ὀλιγόμηνον διαμονὴν τοῦ Ράλλη εἰς τὴν κυβέρνησιν, διέρρευσε πρὸς τὸν Θεοτόκην καὶ τὴν 8 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρῃτήθη, ἐσχημάτισε δ' ἐκ νέου κυβέρνησιν τὴν 7 Ἰουλίου 1909, ἀνατραπεῖσαν ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως τῆς 17 Αὐγούστου.

Δημήτριος Ράλλης.

Ἀπὸ τοῦ ἑπομένου ἔτους ἤρξατο νέα πολιτικὴ περίοδος ἐν Ἑλλάδι. Ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ἐπηκολούθησαν οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι, εἶτα ὁ Παγκόσμιος. Ὁ Δημήτριος Ράλλης παρίστατο εἰς τὴν βουλὴν ὡς ἀρχηγὸς κόμματος, ὅτε δέ, κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, συνεκλήθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τὸ συμβούλιον τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ὅπως ἀποφασίσῃ περὶ τῆς πολιτικῆς, ἣν ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὁ Ράλλης ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἀμέσου ἐξόδου αὐτῆς παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Ἐπελθούσης διαφωνίας τοῦ στέμματος μετὰ τοῦ Βενιζέλου, ἀνετέθη ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως εἰς τὸν Δημήτριον Γούναρην, διεξαγαγόντα καὶ βουλευτικὰς ἐκλογάς, καθ' ἃς ὑπερίσχυσε τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων καὶ ὁ Βενιζέλος ἐσχημάτισεν ἐκ νέου κυβέρνησιν τὴν 10 Αὐγούστου 1915, ἥτις, λόγῳ νέας πρὸς τὸ στέμμα διαφωνίας, παρῃτήθη τὴν 25 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐσχηματίσθη δὲ κυβέρνησις ἐξ ὅλων τῶν ἀντιπολιτευτικῶν κομμάτων ὑπὸ τὸν Ζαΐμην, εἰς ἣν ὁ Ράλλης ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Συγκοινωνίας. Τὸ αὐτὸ ὑπουργεῖον ἀνέλαβε καὶ ἐν τῇ κυβερνήσει Σκουλούδη, τὴν δὲ 27 Μαρτίου ἀνετέθη εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ὅπερ διετήρησε μέχρι τῆς 9 Ἰουνίου 1915. Εἰς τὰς σχηματισθείσας ἐν τῷ μεταξὺ κυβερνήσεις δὲν μετέσχε. Τῷ 1917 παρεπέμφθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐνώπιον ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς βουλῆς, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ ἐνέργεια ἠτόνησε, δὲν ἀπέφυγε δὲ νὰ παραστῇ κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς. Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1 Νοεμβρίου 1920, καθ' ἃς ἡττήθη τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων, ἀνέλαβεν οὗτος τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως τὴν 4 Νοεμβρίου 1920 καὶ ἐκάλεσεν ὡς ἀντιβασίλισσαν τὴν χήραν τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α' βασίλισσαν Ὄλγαν. Ἡ παραμονή του ἐν τῇ ἀρχῇ παρετάθη μέχρι τῆς 21 Ἰανουαρίου 1921, ὅτε διεδέχθη αὐτὸν ὁ Νικόλαος Καλογερόπουλος. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία κυβέρνησις τοῦ Δημητρίου Ράλλη, μετ' αὐτῆς δὲ ἔληξε καὶ τὸ μακρὸν πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον. Προσβληθεὶς μετ' ὀλίγον ἐκ καρκίνου ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους πρὸς θεραπείαν καὶ ἐπέστρεψε πάσχων εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

Ἀνὴρ ἐκτάκτου παιδεύσεως, ρήτωρ εὔγλωττος, ἀπὸ χαρακτῆρος δὲ εἰλικρινὴς καὶ ἀκάθεκτος, ὁ Δ. Ράλλης ἠγωνίσθη ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ ἐδάφους κατὰ τὰς δυσχερεστάτας περιόδους τοῦ ἐθνικοῦ βίου, οὐδέποτε ἀπολέσας τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν συμπολιτῶν του. Παρὰ τὸ ἀτίθασον τῆς ἰδιοσυγκρασίας του καὶ τὸ ἄκαμπτον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει, ὡς κυβερνήτης τῆς χώρας ἀντετάχθη πρὸς τὰς ὁρμὰς τοῦ λαοῦ καὶ προελάμβανε πᾶσαν ἐκ τούτων παρεκτροπήν. Ὡς κοινοβουλευτικὸς ρήτωρ, ἐκτὸς τῆς εὐφραδείας του, διεκρίνετο καὶ διὰ τὴν πλήρη γνῶσιν τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ ἐκ τοῦ προχείρου ἀκόμη ἐπραγματεύετο. Εἰς τοὺς λόγους του ἐνυπῆρχε σκωπτική τις διάθεσις, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ χαρακτῆρα καυστικῆς σατίρας, διὸ κυρίως εἰπεῖν ὁ Ράλλης εἶχε μὲν πολιτικοὺς ἀντιπάλους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ προσωπικοὺς ἐχθρούς. Ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, προσήρχετο ἀρωγὸς πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν συμπολιτῶν του καὶ κατηνάλωσε τὴν μεγάλην διὰ τὴν ἐποχὴν περιουσίαν του εἰς τοιαύτας φιλανθρωπικὰς πράξεις. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— **Ράλλης, *Διονύσιος*.** Ἤκμασε τελευτῶντος τοῦ ΙΣΤ' καὶ ἀρχομένου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἀρχιεπίσκοπος Τυρνόβου καὶ πάσης Βουλγαρίας, εἷλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν οἴκων τῶν Παλαιολόγων καὶ Καντακουζηνῶν. Τῷ 1592 ἀπεστάλη μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γρεβενῶν Καλλιστράτου καὶ πολυαρίθμου ἀκολουθίας πρὸς τὸν τσάρον, κομιστὴς τοῦ συνοδικοῦ ἐπικυρωτικοῦ γράμματος τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀντιοχείας Ἰωακεὶμ καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, δι' οὗ ὁ νεοχειροτονηθεὶς πατριάρχης Ρωσίας Ἰὼβ ἀνεγνωρίζετο πέμπτος τὸν βαθμὸν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Γενόμενος λαμπρότατα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ τσάρου, ἐπανέκαμψε μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὅταν ὁ δοὺξ τοῦ Νεβέρ, παρουσιασθεὶς ὡς ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων, προπαρεσκεύαζε τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσβολήν του, κατὰ τὰ ἔτη 1618—1619, ὁ Διονύσιος Ράλλης ἐγένετο τὸ δραστηριώτερον ὄργανον τῆς συνωμοσίας, διατηρῶν καὶ τακτικὴν ἀνταπόκρισιν μετὰ τοῦ δουκός. Σῴζονται τοῦ λογίου τούτου ἀρχιεπισκόπου δύο λατινιστὶ καὶ ἰταλιστὶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν δοῦκα τοῦ Νεβέρ, ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ Buchon. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης, *Ἐμμανουήλ*.** Ἀνὴρ πολεμικός, ἤκμασε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἐξ ἐγγράφου ἑνετικοῦ τῆς 27 Ἰουλίου 1465 πληροφορούμεθα ὅτι διετήρει ἰδίαις δαπάναις, κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Τούρκων πόλεμον, σῶμα ἑξήκοντα ἀνδρῶν· ἀλλὰ τέλος συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ υἱοῦ του Νικολάου καὶ τοῦ ἐγγόνου του Μιχαήλ. Δ.Π.Π.

— **Ράλλης, *Θεόδωρος*.** Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1852 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1909. Περατώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του ἐν Κωνσταντινουπόλει, συνεπλήρωσε ταύτας ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα προσελήφθη ἐν τοῖς καταστήμασι τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου τῶν ἀδελφῶν Ράλλη. Ἀλλὰ παραιτηθεὶς τοῦ ἐμπορικοῦ σταδίου ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις τῷ 1876 καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ διασήμου ζωγράφου Ζερόμ, ἀμέσως δὲ ἤρξατο ἐκθέτων ἔργα του εἰς τὰς καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις τῶν Παρισίων. Τὰ ἔργα του ἔχουσι κυρίως θρησκευτικὴν ἔμπνευσιν καὶ παριστῶσιν ἐκκλησιαστικὰς σκηνάς. Ὁ Ράλλης κατ' ἔτος περιήρχετο τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐσπούδαζε τὰ ἤθη τῶν μοναχῶν καὶ τῶν χωρικῶν, ἐπεσκέφθη τὰς μονὰς τοῦ Ἄθωνος, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τοὺς ἁγίους Τόπους, λαμβάνων ἐκεῖθεν θέματα, τὰ ὁποῖα ηὔρυναν τὴν φήμην αὐτοῦ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Οἱ πίνακες τοῦ Θεοδώρου Ράλλη εἶναι πολυάριθμοι, πάντες δὲ διακρίνονται διὰ τὴν ποιητικὴν αὐτῶν ἔμπνευσιν καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ χρωματισμοῦ. Πολλοὶ τούτων ἐξετέθησαν εἰς ἐτησίας καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις τῶν Παρισίων, τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τούτων δὲ ἄριστοι θεωροῦνται: «Μία ὀπτασία», «Ὁ ἁγιογράφος», «Τὰ βάγια», «Οἱ ἑπτὰ ραββῖνοι τῆς Ἱερουσαλήμ», «Τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος», «Ἡ πωλήτρια κηρίων», «Τὰ Ἅγια λείψανα», «Ἡ ἄφεσις», «Ἡ θαυματουργὸς εἰκών». Ἀλλ' οἱ μᾶλλον περίφημοι τῶν πινάκων του εἶναι: «Ὁ φυλακισμένος», «Αἱ κακαὶ εἰδήσεις», «Οἱ φυγάδες», «Ἡ Μεγάλη Παρασκευή», «Προσευχὴ πρὸ τῆς μεταλήψεως», «Μετὰ τὴν κηδείαν», «Ἡ αἰχμάλωτος», «Εἰς τὸ λουτρόν», «Ἡ χριστιανικὴ ἑστιάς», «Ὁ ἀπηγορευμένος καρπός», «Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε» κτλ. Ὁ Ράλλης ἐπίσης διεκρίθη ὡς προσωπογράφος καὶ εἰκονογράφος βιβλίων. Τῷ 1900 ἐξελέγη μέλος τῆς ἑλλανοδίκου ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τῶν Παρισίων. Διὰ τῆς διαθήκης του ὥρισεν ἴδιον καλλιτεχνικὸν βραβεῖον, ἀπονεμόμενον ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν τῶν Παρισίων. Θ. Β.

— **Ράλλης, *Ἰσαάκ*.** Ἀναφέρεται χρηματίσας τῷ 1689 διερμηνεὺς «τῆς γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας τῶν Ἑνετῶν», «δαπάνῃ δὲ καὶ σπουδῇ» αὐτοῦ ἐξεδόθη Ἑνετίῃσι τῷ 1689 ὁ παρὰ τοῦ λογιωτάτου ἱεροκήρυκος Κακαβέλα συγγραφεὶς «Λόγος ἱστορικὸς τῆς ἱερᾶς πολιτείας τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου Κυρίου κὺρ Διονυσίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κομνηνοῦ». Ὁ Ἰσαὰκ Ράλλης ἐπωνομάζετο *Χαλεπλῆς*, πιθανώτατα διότι ἐμπορευόμενος διέμενεν εἰς τὸ Χαλέπιον, μέγα τότε κέντρον τοῦ μετὰ τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἐμπορίου. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης *Ἰωάννης*.** Ὁ πρῶτος ἐν Χίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1538 μνημονευόμενος Ράλλης, ὅστις εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Καλογιάννης*, ἐκ τῶν σημαινόντων προκρίτων τῆς νήσου, διὸ καὶ ἄρχων ἀποκαλεῖται. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης, *Ἰωάννης*.** Ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ἐν ἔτει δὲ 1459 ἡγήθη κινήματος ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὴν Κυπαρισσίαν, ἡ ὁποία ὅμως μετά τινας μῆνας περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὸν σουλτᾶνον Μωάμεθ τὸν Β'. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης, *Ἰωάννης*.** Ἕλλην πολιτικός, υἱὸς τοῦ Δημητρίου Ράλλη, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1878. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Μεγαρίδος τῷ 1906, εἶτα δὲ τοῦ νομοῦ Ἀττικο-Βοιωτίας καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1928 βουλευτὴς Ἀττικῆς. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1921 ἀνέλαβεν ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Δημητρίου Γούναρη τὸ ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ προσωρινῶς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης. Θ. Β.

— **Ράλλης, *Κωνσταντῖνος*** (1505 — 1573). Πιθανώτατα υἱὸς τοῦ Νικολάου Ράλλη καὶ ἔγγονος τοῦ Δημητρίου Ράλλη, τοῦ ἐπικαλουμένου Καβάκη, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ διαλαμψάντων ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων Ἑλλήνων, ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν περίφημον ἐν Ρώμῃ σχολὴν τοῦ Ἰάνου Λασκάρεως, ἐν ᾗ ἐδίδασκε καὶ ὁ Μᾶρκος Μουσοῦρος. Λίαν εὐφήμως ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ ὁ Νικόλαος Σοφιανὸς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ «Περὶ παίδων ἀγωγῆς» τοῦ Πλουτάρχου τῷ 1544 ἐκδοθέντος ἔργου του. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν οἰκείων τοῦ φιλομούσου καρδιναλίου Νικολάου Ροδολφίου καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν Ἰταλῶν καὶ Ἑλλήνων λογίων. Ἔγραψε πραγματείαν περὶ ψυχῆς, τὴν ἀξίαν δ' αὐτοῦ μαρτυρεῖ καὶ ἡ συνεργασία του μετὰ τοῦ περιωνύμου Ἰταλοῦ ἰατροῦ καὶ ἀνατόμου Βαρθολομαίου Εὐστα ίου εἰς τὴν κατὰ τὸ 1566 ἰδοῦσαν τὸ φῶς ἔκδοσιν τοῦ Ἐρωτιανοῦ. Ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης, *Κωνσταντῖνος*.** Νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1867. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν ἐν Ἀθήναις, ἐφοίτησεν ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ ἐν Λειψίᾳ πανεπιστημίου, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ δικαίου magna cum laude, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1889. Ἐχρημάτισε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὰ ἔτη 1897—1898, 1903 καὶ 1905, τμηματάρχης ἐν τῷ αὐτῷ ὑπουργείῳ (1910), ὑφηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ

Digitized by Google

δικαίου ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου (1891), τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου (1910—1916), ἀπὸ δὲ τοῦ 1916 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τῷ 1931 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1927 διευθυντὴς τοῦ νομικοῦ κλάδου τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ἐπιδοθεὶς κυρίως εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, κατώρθωσε, παρὰ τὴν δυσκολίαν τῆς εὑρέσεως τῶν πηγῶν, νὰ δώσῃ πλήρη ἑρμηνείαν τῶν κανόνων αὐτοῦ. Ἐδημοσίευσε τὰ κάτωθι ἔργα. Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον: «Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς υἱοθεσίας» (1891), «Zwei unedirte Novellen des Kaisers Alexios Komnenos» (1898). Κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας: «Τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας» (ἔκδοσ. Α' 1893, ἔκδοσ. Β' 1903), «Περὶ μεταθέσεως ἐπισκόπων» (1898), «Περὶ τῶν μυστηρίων τῆς μετανοίας καὶ τοῦ εὐχελαίου» (1905), «Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (1907), «Die Klosterklausur nach dem griechischen Kirchenrecht» (Leipzig 1908) (τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη καὶ ἑλληνιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Περὶ τοῦ ἀβάτου τῶν μοναστηρίων» 1908), «Περὶ ἀδελφοποιίας» (1909), «Περὶ τῶν ἀναδόχων» (1909), «Περὶ τῶν ἐπισκοπικῶν περιοδειῶν» (1909), «Περὶ τῶν λιτανειῶν» (1910), «Περὶ ἑνώσεως μονῶν» (1910), «Περὶ παραιτήσεως ἐπισκόπων» (1911), «Περὶ ἑνώσεως καὶ ἐπιδόσεως ἐπισκοπῶν» (1911), «Περὶ ἀσυλίας» (1911), «Περὶ τοῦ τῆς ἐπισκοπῆς προβιβασμοῦ» (1911), «Περὶ μεταθέσεως τῆς ἐπισκοπικῆς ἕδρας» (1912), «Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κωδώνων» (1913), «Περὶ τῆς καθιερώσεως τῶν ναῶν» (1913), «Περὶ τῶν νομικῶν» (1914), «Περὶ τῶν μοναστηριακῶν σφραγίδων» (1914), «Περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου» (1914), «Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ λογοθέτου» (1916), «Περὶ τῆς τῶν ναῶν ἱδρύσεως» (1916), «Περὶ τῶν μνημοσύνων» (1916), «Περὶ τῶν ἐπισκοπικῶν ἐπιτροπειῶν» (1916), «Περὶ τῶν νηστειῶν» (1919), «Περὶ τῶν ἀξιωμάτων τοῦ σακελλαρίου καὶ τοῦ σακελλίου ἢ σακελλίωνος» (1919), «Περὶ τῶν ἀξιωμάτων τῆς β' καὶ γ' πεντάδος» (1921), «Περὶ τῆς τῶν μοναστηριακῶν συμβουλίων καταστάσεως» (1922), «Περὶ τῆς τῶν μονῶν διαιρέσεως» (1924), «Περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων» (1924), «Περὶ τοῦ προβιβασμοῦ τοῦ θρόνου» (1924), «Ἐγχειρίδιον ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου» (τεῦχος Α' 1927), «Σχέσις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας» (1929), «Περὶ τοῦ ἀποδεικτικοῦ μέσου τῆς ὁμολογίας ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις κατὰ τὰς περὶ διαζυγίου δίκας» (1930), «Περὶ τῆς ψήφου ἀπόντων ἀρχιερέων ἐν ταῖς πατριαρχικαῖς συνόδοις» (1930), «Περὶ τῆς σωματικῆς νόσου ὡς λόγου διαζυγίου ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις» (1931), «Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1672 μέχρι τοῦ ἔτους 1850» (1931), «Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκοπῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος» (1931), «Περὶ διαιρέσεως τῶν ἐπισκοπῶν» (1931), «Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος τοῦ οἰκονόμου» (1932), «Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχιερέων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἰπεκίου κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ αὐτοκεφάλου αὐτῆς» (1932), «Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος τοῦ Πριμικηρίου» (1932). Μ. Γ. Δ.

— **Ράλλης**, ***Λουκᾶς***. Χῖος τὴν πατρίδα, ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 1794, μετὰ δὲ τὴν ἐν ἔτει 1822 καταστροφὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς γενεθλίου του νήσου κατέφυγεν ἐν Σύρῳ, πολλαχῶς διακριθεὶς ἐν πολυσχιδεῖ δράσει. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐν ἔτει 1825 δοὺς τὸ ὄνομα εἰς τὴν Ἑρμούπολιν, «διότι ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ἑρμοῦ, ἐφόρου τοῦ ἐμπορίου, συνέστη καὶ προήχθη ἡ πόλις», ὡς εἶπεν. Μεγαλέμπορος ὤν, ἀνέλαβεν ἐπὶ κυβερνήτου, ἔχων ἱκανὴν μόρφωσιν καὶ ὀξύνοιαν, πολλὰς ἐμπιστευτικὰς ἀποστολὰς καὶ δὴ καὶ δικαστικὰ καθήκοντα, γενόμενος πρόεδρος τοῦ ἀνεκκλήτου δικαστηρίου Πελοποννήσου. Ἀλλὰ κατόπιν ἐγένετο ἀδιάλλακτος πολέμιος τοῦ Καποδιστρίου καὶ αὐτὸς κατ' οὐσίαν διηύθυνε τὰς κατὰ τοῦ κυβερνήτου ἐνεργείας τῶν ἐν Σύρῳ ἀντικαποδιστριακῶν. Διέπρεψεν εἶτα ὡς δήμαρχος Πειραιῶς, οὗτινος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν. Ἔγραψε καὶ ἄξια λόγου ἀπομνημονεύματα. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης**, ***Μανίλιος***. Υἱὸς τοῦ Δημητρίου Ράλλη (Καβάκου), ἀνὴρ λόγιος, κατατασσόμενος μεταξὺ τῶν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα διαπρεπόντων λατινιστῶν. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1450. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦτο *Ἐμμανουήλ*, ὅπερ ἐξελατίνισεν εἰς Manilius κατὰ κοινὴν τότε συνήθειαν. Ἔγραψεν εἰς γλαφυρὰν λατινικὴν διάφορα ἐπιγράμματα, ἐλεγεῖα καὶ ἄλλα ἔμμετρα ἔργα, ἐκδοθέντα ἐν συλλογῇ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Manilii Cabacii Rhalli, Juveniles ingenii lusus». Τῷ 1475 ἐξέδωκε, σώσας ἀπὸ τῆς καταστροφῆς, τὰ «Collectanea priscorum verborum» τοῦ Pompeius Festus. Ὁ Μανίλιος διετέλει εἰς σχέσεις πρὸς πάντας τοὺς συγχρόνους αὐτῷ λογίους, Ἕλληνας καὶ μή. Ὁ πάπας Λέων ὁ Ι' (1513—1521) ἐχειροτόνησε τὸν Μανίλιον Ράλλην ἀρχιεπίσκοπον Μονεμβασίας, μετατεθέντα δὲ πιθανῶς διεδέχθη αὐτὸν τῷ 1514 ὁ Ἀρσένιος καὶ τοῦτον τῷ 1516 ὁ Μᾶρκος Μουσοῦρος. Πότε ἀκριβῶς ἀπέθανεν ἀγνοεῖται, ἀλλὰ βεβαίως ὄχι πρὸ τοῦ 1521. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης**, ***Μανουήλ***. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Πελοποννήσου (Μορέως) ἀρχόντων κατὰ τὴν κατάληψιν ταύτης ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἑλληνιστὶ γραφεῖσα διακήρυξις Μωάμεθ Β' πρὸς τοὺς μελετῶντας ἀποδημίαν εἰς τὴν Δύσιν, διὰ τῆς ὁποίας συνίστα πρὸς τούτους νὰ παραμείνουν ἐν Πελοποννήσῳ, ὑπισχνούμενος πρὸς αὐτοὺς ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας: «ἀπὸ τὰ πράγματά σας καὶ ἀπὸ τὰ παιδιά σας καὶ ἀπὸ τὰ κεφάλια σας καὶ ἀπὸ πᾶσα σας πρᾶγμα τίποτας νὰ μήνε σᾶς ἐγγίσω». Εἶναι οὗτος, πιθανώτατα, ὁ ἐπικαλούμενος *Μελίκης*, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀνεγερθῆ ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀλφειοῦ, κατὰ τὴν ἀπὸ Μεγαλοπόλεως εἰς Ἀνδρίτσαιναν ὁδόν, γέφυρα κατὰ τὸ 1440, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐπ' αὐτῆς ἀνευρεθεῖσα ἐντετειχισμένη ἐπιγραφή. ΚΑΨ.

— **Ράλλης** ***Μιχαήλ***, ὁ ἐπικαλούμενος *Ἴσσης*. Ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΕ αἰῶνα. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του οἱ Σπαρτιᾶται ἔδραξαν τὰ ὅπλα, ἐπαναστατήσαντες τῷ 1479 κατὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῇ ἐλπίδι βοηθείας ἐκ μέρους τῶν Βενετῶν. Αὐτὸς ἡγεῖτο 200 ἀνδρῶν, ἔμπειρος δὲ πολεμιστής, μάτην προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τὸν ἐν Πελοποννήσῳ Βενετὸν προβλεπτὴν Βαρβαρῆγον ἀπὸ πάσης κατὰ τῶν Πατρῶν ἐπιχειρήσεως, ἣν ἔκρινε δυσχερεστάτην. Ἀλλά, τούτου μὴ πεισθέντος εἰς τὴν σώφρονα συμβουλήν, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν κατὰ τὴν παρακεκινδυνευμένην ἐκστρατείαν, ἀποβᾶσαν, ὅπως προέβλεπε, καταστρεπτικὴν εἰς τὰ βενετικὰ ὅπλα. Αἰχμαλωτισθεὶς ὁ Μιχαὴλ Ράλλης μετὰ τῶν Βενετῶν ἀρχηγῶν ὑπὸ τοῦ Ὀμάρ, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἀνασκολοπισθείς. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης**, ***Νικόλαος***. Ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐν τῷ δεσποτάτῳ τῆς Πελοποννήσου, ἀνήκων εἰς τὸν ὁμώνυμον αὐτοῦ πολύκλαδον καὶ ἐπιφανῆ οἶκον, υἱὸς πιθανώτατα τοῦ Δημητρίου Ράλλη (Καβάκου). Ὑπηρέτησε καὶ οὗτος βραδύτερον ὡς ἀρχηγὸς Ἑλλήνων μισθοφόρων ὑπὸ διαφόρους ἐν τῇ Δύσει ἡγεμόνας καὶ ἰδίως ὑπὸ τὸν δοῦκα τῶν Μεδιολάνων καὶ αὐθέντην τῆς Παβίας καὶ Κρεμόνας Σφόρτζαν, πρὸς ὃν σῴζεται καὶ ἐπιτολὴ αὐτοῦ ἀποκειμένη ἐν τῷ δημοσίῳ βασιλικῷ ἀρχείῳ τῶν Μεδιολάνων. Δ. Π. Π.

— **Ράλλης**, ***Χρυσόσκουλος***. Ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, διατελέσας πρῶτος διερμηνεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας τῶν Ἑνετῶν. Εὐφήμως ἀναφέρει αὐτὸν ὁ Σέργιος Μακραῖος, ἱστορῶν ὅτι οὗτος ἐπροστάτευσεν εἰς τὸν οἶκόν του τὸν πρώην Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικον Δ' ἐπανελθόντα ἀπὸ τοῦ Σινᾶ, ὅπου εἶχεν ἐξορισθῆ μετὰ ἑξάμηνον μόλις πατριαρχίαν. Δ. Π. Π.

— **Ράλλη** ***ἀδελφοί***. Μέγας ἐμπορικὸς οἶκος ἐν Λονδίνῳ, τοῦ ὁποίου πρῶτοι ἱδρυταὶ ὑπῆρξαν ὁ *Στέφανος Ράλλης* (1755—1827) ἐκ Χίου καὶ υἱοὶ αὐτοῦ *Παντιᾶς* (1791—1865), *Ζαννῆς* (1785—1859), *Εὐστράτιος* (1800—1884), *Τομαζῆς* (1798—1858) καὶ *Αὐγουστῆς* (1797—1878). Ὁ Παντιᾶς Ράλλης, ὅστις διετέλεσεν ὁ πρῶτος ἐν Λονδίνῳ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀναδιοργανώσας καὶ ἐπεκτείνας εἰς εὐρυτάτην ἀκτῖνα τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ καθιδρύματος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεχώρησε τῷ 1863. Τοῦτον διεδέχθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου ὁ ἀνεψιός του *Στέφανος Αὐγουστῆ Ράλλης* (1829—1902), γεννηθεὶς ἐν Μασσαλίᾳ, ὅστις, ἀκάματος καὶ ἔμπλεως ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος, ἐπεξέτεινε τὰς ἐμπορικὰς τοῦ οἴκου ἐργασίας μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ της Βορείου Ἀμερικῆς, συστήσας τρία μὲν κεντρικὰ γραφεῖα εἰς Καλκούταν, Βομβάην καὶ Καράτσι καὶ ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἁπανταχοῦ τῶν Ἰνδιῶν ὑποκαταστήματα, ἐν δὲ τῇ Νέᾳ Ὑόρκῃ κεντρικὸν ἐπίσης γραφεῖον μὲ πολυπληθεῖς διακλαδώσεις εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ Σιέφανος Ράλλης, φιλόπατρις καὶ φιλόμουσος ὤν, διεκρίνετο διὰ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὸ ἀνεπίδεικτον. Καταβληθεὶς ἕνεκα τοῦ θανάτου τῶν υἱῶν του *Αὐγούστου* καὶ *Ἀντωνίου*, τοῦ τελευταίου πεσόντος ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Τράνσβααλ ὡς Ἄγγλου ταγματάρχου τῷ 1900, ἀπέθανεν ὑπερεβδομηκοντούτης ἐν Μόντε Κάρλο τῷ 1902 καὶ ἐτάφη εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ οἰκογενειακὸν τῶν Ράλλη μαυσωλεῖον, ἀφήσας τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου εἰς τοὺς ἀνεψιοὺς αὐτοῦ *Λουκᾶν Ράλλην* καὶ *Παντελῆν Ἀργέντην*. Σιτηρά, βάμβαξ, ὑφάσματα, παντοῖα τῶν Ἰνδιῶν προϊόντα κ. ἄ. ἀποτελοῦν τὰ ἀντικείμενα τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ μεγάλου τούτου οἴκου, οὗτινος οἱ ὑπάλληλοι, εἰς χιλιάδας ἀνερχόμενοι, εἶναι ὅλοι σχεδὸν Ἕλληνες. Σήμερον ὁ οἶκος διατελεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ σὲρ *Λουκᾶ Σ. Ράλλη*, πολλάκις ἐκλεγέντος καὶ βουλευτοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, τοῦ ἀνεψιοῦ του *Ἀντωνίου Α. Βλαστοῦ* καὶ τοῦ υἱοῦ του *Εὐστρατίου Λ. Ράλλη*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἰωάν Γενναδίου*, Στέφανος Α. Ράλλης (Τεργέστη 1902).—*Α. Α. Ράλλη*, ἰατροῦ, A Pedigree of the Rhallis of Scio (London 1906).—*Ἀντωνίου Χ. Χατζῆ*, Οἱ Ραούλ, Ράλ, Ράλαι, ἱστορικὴ μονογραφία (ἐν Kirchain 1909). Προσθῆκαί τινες καὶ παρατηρήσεις εἰς τὴν μονογραφίαν ταύτην ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Ν. Α. Βέη ἐν περιοδ. «Βυζαντίδι» τ. Β' (1910—1911), σ. 250—255. Βλ. καὶ K. Dieterich, ἐν Byz. Zts, ἔτ. 1910, σ. 634.—*Μικὲ Α. Συριώτη*. Ὁ οἶκος τῶν ἀδελφῶν Ράλλη, «Χιακὰ χρονικά», τεῦχ Α', ἔτ. 1911.—*Β. Α. Μυσταχίδου*, Οἱ Ράλ λ)αι, ἐν «Ἐπετηρίδι ἑταιρείας βυζαντινῶν σπουδῶν» ἔτ. Ε' (1928), σ. 157 κ. ἑ. Δ. Π. Π.

ραλλίδαι (οἱ) (Rallidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑλείων* ἢ *καλοβατικῶν*, περιλαμβάνουσα πολυπληθῆ γένη μικροσώμων ἢ ἀρκετὰ μεγάλων πτηνῶν, ὑδροβίων ἢ ὑδροχαρῶν, διακρινομένων κυρίως διὰ τὸ εὔρωστον σῶμά των, τὰς βραχείας πτέρυγας καὶ τὰ ὑψηλὰ μέλη των. Τὰ πτηνὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπαντῶσι σχεδὸν πανταχοῦ τῆς γῆς καὶ ἐνδιαιτῶνται εἰς μέρη ἑλώδη ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν τρεφόμενα ἐκ διαφόρων κόκκων, ὑδροβίων ζῴων καὶ σκωλήκων. Νήχονται εὐχερέστατα καὶ τὴν φωλεάν των κατασκευάζουσι παρὰ τὰ ὕδατα καὶ μεταξὺ τῶν ὑδροχαρῶν φυτῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *ράλλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— **Ραλλίδης**, ***Ὀδυσσεύς***. Ἕλλην ἰατρὸς χειρουργός, γυναικολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1873. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, συμπληρώσας κατόπιν τὰς ἀνατομικὰς καὶ χειρουργικάς του σπουδὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης καὶ ἐν τῷ νοσοκομείῳ Broca τῶν Παρισίων ὑπὸ τὸν καθηγητὴν S. Pozzi. Ὑπηρέτησεν ὡς ἐξωτερικὸς βοηθὸς τοῦ γερμανικοῦ νοσοκομείου Κωνσταντινουπόλεως (1892—1894) καὶ ἐν τῷ «Εὐαγγελισμῷ» τῶν Ἀθηνῶν (1894—1896) καὶ ὡς ἐσωτερικὸς ἰατρὸς εἰς τὰ ἐθνικὰ νοσοκομεῖα Κωνσταντινουπόλεως (1898—1900), διατελέσας κατόπιν βοηθὸς χειρουργὸς τοῦ βουλγαρικοῦ καὶ περσικοῦ νοσοκομείου Κωνσταντινουπόλεως (1903—1904), διευθυντὴς χειρουργογυναικολογικοῦ τμήματος εἰς τὰ αὐστριακὰ νοσοκομεῖα Κωνσταντινοπόλεως «Ἁγίου Γεωργίου» (1904—1906), διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ νοσοκομείου τῆς πόλεως Οὔρφας «Χαμιντιὲ» καὶ ἀρχιχειρουργὸς τούτου (1906—1907), ἐπιμελητὴς τῆς γυναικολογικῆς κλινικῆς τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» Ἀθηνῶν (1922—1925) κ.τ.λ. Ἔγραψε πολλὰς ἐπιστημονικὰς πραγματείας καὶ μονογραφίας γαλλιστί, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: «L'opothérapie ovarienne et le massage gynécologique» (1903), «Traitement du cancer par les rayons X», «Sur un cas d'uterus fibromateux et sur son opération (hystérectomie vaginale)», «Sur un cas de pied bot paralytique opéré (ostéotomie cunéiforme du tarse)», «Sur un cas de kyste hydatique du sommet du poumon gauche d'un adolescent, opéré et guéri» (Soc. Imp. de méd. de Constantinople 1903, 1904, 1905), «Sur un cas de gastrostomie pour tumeur de l'oesophage pratiquée d'après le procédé du Prof. Terrier» (Gaz. méd. d'Orient 1904), «Rapport sur les memoires et observations médicales du Prof. Djemil Pacha» (Gaz. méd. d'Orient 1906), «Memoire sur les travaux de la Soc. Imp. de méd. de Constantinople pendant ses premières 50 années, concernant la gynécologie et l'obstétrique» (1908) κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ λογοτεχνικά τινα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Βαλκανικὴ ἱλαροτραγῳδία» (1913), «Στὸν Τίγρη κ' Ἐφράτη ποταμὸ» (1921), βιογραφίας μεγάλων ἰατρῶν καὶ ἰατρικὰ ἄρθρα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ κτλ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

ράλλος (ὁ) (Rallus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραλλιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνά, ὧν τὰ πολυπληθῆ εἴδη ἀπαντῶσι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ὁ *ράλλος ὁ φίλυδρος* (Rallus aquaticus), ὅστις ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *νερόκοττα*. Ἔχει ἀνάστημα μέτριον, ράμφος ἐπίμηκες καὶ λεπτόν, κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ πόδας ἀρκετὰ ὑψηλοὺς μετὰ μακρῶν δακτύλων καὶ μετρίων ὀνύχων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανοτεφρὸς κατὰ τὴν ράχιν, φαιόλευκος κατὰ τὰς παρειὰς καὶ τὸ στῆθος καὶ τεφρὸς κατὰ τὴν κοιλίαν μὲ λευκὰς καὶ μελανὰς γραμμώσεις κατὰ τοὺς γλουτούς. Εἶναι πτηνὸν ἀποδημητικόν. Θηρεύεται ἐντατικῶς διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας του. Δ. Ν. Π.

ραλστονίτης (ὁ) (Ralstonit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. Ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν διπλῶν φθοριούχων ἁλάτων, συνίσταται δέ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀπὸ φθοριούχους ἑνώσεις τοῦ νατρίου καὶ μογνησίου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἀργιλλίου ἀφ' ἑτέρου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα καὶ εἶναι ἄχρουν ἕως κιτρινόλευκον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Ivigtut. Γ. Β.

Ράλτοι (οἱ) (Ralte). Φυλὴ μπουρμανικὴ τῆς Ἀγγλικῆς Ἰνδοκίνας, ἀνήκουσα εἰς τὴν βόρειον ὁμάδα τῶν φυλῶν Κουκί. Θ. Χ. Σ.

Ράλφ ὀφ Κογγέσσαλ (Ralph of Coggeshall). Ἄγγλος χρονογράφοος, ἀποθανὼν τῷ 1227. Μοναχὸς τὸ πρῶτον, ἐγένετο εἶτα ἀββᾶς ἐν Κογγεσσάλ, ἔνθα ἔγραψε τὸ «Chronicon Anglicanum» ἀπὸ τοῦ 1187—1224. Ἔγραψεν ἐπίσης συνέχειαν τῶν χρονικῶν τοῦ Niger, ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ 1162

Digitized by Google

μέχρι τοῦ 1178 καὶ «Μικρὰ Χρονικὰ» ἀπὸ 1066—1223. Τὰ χειρόγραφά του ἀπόκεινται ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ, ἐξεδόθησαν δὲ τῷ 1851 ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Niger ἐν Λονδίνῳ καὶ ἔπειτα, ὡς καὶ ἀπανθίσματα αὐτῶν, ὑπὸ τῶν Martene κα Durand. Τὰ χρονικὰ τοῦ Ράλφ θεωροῦνται πηγαὶ τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας. Α. Ν. Λ.

Ράμα (οἱ) (Rama). Ἰνδικὴ φυλὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, συγγενὴς μὲ τὰς φυλὰς Ταλαμάνκα. Εἶναι ἐξηπλωμένοι παρὰ τὸν ποταμὸν Σὰν Ζουὰν τῆς Νικαράγουας, ὁ δὲ ἀριθμός των περιορίζεται σήμερον εἰς ἑκατοντάδας τινὰς ψυχῶν. Θ. Χ. Σ.

Ράμα (Rama) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν Βοσνίᾳ. Πηγάζει παρὰ τὴν Βαρράρα καὶ μετὰ ροῦν 60 χλμ. χύνεται εἰς τὸν Ναρέτβα, παρὰ τὴν Οὐντούσα. Ἐξ αὐτοῦ προῆλθεν ὁ τίτλος τῶν «βασιλέων τοῦ Ράμα», τὸν ὁποῖον ἔφερον ἐπίσης καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Οὐγγαρίας. Μ. Δ. Β.

Ράμα, καὶ ***Ράμα-Τσάντρα*** *[Ἰνδ. Μυθολ.]*. Ἰνδικὸς μυθικὸς ἥρως, ἀνήκων εἰς τὴν ἡλιακὴν δυναστείαν, τὸ κύριον πρόσωπον τοῦ μεγάλου ἰνδικοῦ ἔπους *Ραμαγιάνα* (βλ. λ.), θεωρούμενος ὡς ἡ ἑβδόμη ἐνσάρκωσις τοῦ Βισνοῦ. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ντασάρατα, βασιλέως τῆς Ἀγιόντυα, εἰς νεαρὰν δὲ ἡλικίαν ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ σοφοῦ (ρισὶ) Βισβαμίτρα, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσιῶν του, τὰς μαγικὰς τέχνας καὶ ὡδηγήθη παρὰ τοῦ ἰδίου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Τζάνακα, τοῦ ὁποίου τὴν θετὴν θυγατέρα Σίτα ἔλαβε σύζυγον, ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προταθέντα εἰς αὐτὸν ἆθλον ὅπως κάμψῃ τὸ τόξον τοῦ Σίβα, τὸ ὁποῖον ἔθραυσε διὰ τῆς τεραστίας του δυνάμεως. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρος του καὶ συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῆς δευτέρα. τούτου συζύγου, Καϊκέγι, κατεδικάσθη εἰς δεκατετραετῆ ἐξορίαν καὶ ὑπείκων εἰς τὴν πατρικὴν θέλησιν ἀνεχώρησε διὰ τὴν χώραν Ντάντακα, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Γκονταβάρι; συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς πιστῆς του συζύγου Σίτα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Λαξμάνα. Ἐκεῖ διῆγε τοῦ λοιποῦ βίον ἀσκητοῦ καὶ ἥρωος, ἐκτελῶν πιστῶς τὰς καθιερωμένας τελετουργίας καὶ ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν μοχθηρῶν πνευμάτων. Κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἐξορίας του ὁ κακὸς γίγας Ραβάνα, ὠθούμενος ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του, τῆς ὁποίας τὸν ἔρωτα ὁ Ραμὰ ἀπέκρουσε, ἀπήγαγε τὴν σύζυγόν του Σίτα, τὴν ὁποίαν ὡδήγησεν εἰς τὸ ἐν Λάνκᾳ ἢ Κεϋλάνῃ βασίλειόν του. Ὁ Ράμα τότε συνεμάχησε μετὰ τοῦ Σουγκρίβα, βασιλέως τῶν πιθήκων, καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ στρατηγοῦ τούτου Χανουμὰν ἐγεφύρωσε τὸ μεταξὺ Ἰνδιῶν καὶ Κεϋλάνης στενόν, κατετρόπωσε τὸν Ραβάνα καὶ ἀνέκτησε τὴν σύζυγόν του. Ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγιόντυα καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεύς, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ διαζευχθῇ τὴν Σίτα, περὶ τῆς ἁγνότητος τῆς ὁποίας ὁ λαός του ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας, καίτοι αὕτη ὑπέστη ἐπιτυχῶς τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρός. Ἐξορισθεῖσα ἡ Σίτα κατέφυγεν εἰς τὸ ἐρημητήριον τοῦ Βαλμίκι, μέλλοντος ποιητοῦ τῆς Ραμαγιάνα, ὅπου ἔτεκε δύο διδύμους υἱούς, τὸν Κοῦσα καὶ τὸν Λάβα, οἱ ὁποῖοι ἐνηλικιωθέντες καὶ ἀναγνωρισθέντες ὑπὸ τοῦ Ράμα, κατά τινα θυσίαν, ὁπότε ἔψαλλον τοὺς ἰδίους του ἄθλους, ἤτοι τὸ ποίημα τῆς Ραμαγιάνα, τὸν διεδέχθησαν εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατόν του.

Ὁ Ράμα εἶναι μία τῶν μᾶλλον ὑποβλητικῶν ἐνδιαφερουσῶν μορφῶν τοῦ ἰνδικοῦ πανθέου, ἐκπροσωπῶν τὴν θερμὴν υἱικὴν στοργήν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ καθῆκον. Ὁ μῦθός του ἀπησχόλησε σημαντικὸν μέρος τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας. Ἐκτὸς τῆς ἐποποιίας «Ραμαγιάνα», ἐχρησιμοποίησαν τοῦτον ὁ Καλιντάσα εἰς τὰ ᾄσματα Ι' καὶ ΙΕ' τοῦ ποιήματός του «Ραγκουβάμσα» καὶ ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς Μπαβαμπούτι εἰς τὰ δύο του δράματα «Ραμὰ-Τσαρίτρα» καὶ «Μαχαβίρα-Τσαρίτρα». Εἰς τοὺς ἄθλους ὁμοίως τοῦ Ράμα ἀναφέρεται τὸ ἐπεισόδιον «Ραμοπακυάνα» τῆς Μαχαβαράτα, ἡ βουδικὴ «Ντζάτακα» τοῦ Ντασάρατα κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ραμᾶ (ἑβρ.=*ὕψωμα*) *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων τῆς παλαιᾶς Παλαιστίνης: —1) Πόλις τῆς φυλῆς Βενιαμίν, περὶ τὰ 10 χλμ. βορείως τῆς Ἱερουσαλήμ, ὀνομαζομένη σήμερον Er-Ram. Ἕνεκεν τῆς στρατηγικῆς αὐτῆς θέσεως, ἀπέβη μία τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τοῦ Ἰσραήλ, μνημονευομένη συχνότατα ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Ὑπό τινων ταυτίζεται πρὸς τὴν πατρίδα τοῦ Σαμουὴλ *Ἀρμαθαὶμ Σιφά*: —2) Πόλις τῆς φυλῆς Ἀσήρ. —3) Πόλις τῆς φυλῆς Νεφθαλείμ. —4) Πόλις τῶν φυλῶν Εὐφραίμ, πατρὶς καὶ ἕδρα τοῦ προφήτου Σαμουήλ, ταυτιζομένη ὑπό τινων ὀρθῶς πρὸς τὴν *Ραμαθᾶ* ἢ πρὸς τὴν *Ἀρμαθαὶμ Σιφά*.—5) Πόλις κειμένη εἰς τὰ νότια τῆς Παλαιστίνης. —6) Πόλις κειμένη πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ καλουμένη συνήθως *Ραμὼθ Γαλαάδ*. Π. Ι. Μ.

«Ραμαγιάνα» (Râmâyana). Μέγα σανσκριτικὸν ποίημα, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν ποιητὴν Βαλμίκι, τὸ ἐκτενέστερον μετὰ τὴν «Μαχαβαράτα» ποιητικὸν ἔργον τοῦ ἰνδικοῦ ἐπικοῦ κύκλου. Ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Ἰτιχάσας, ἤτοι τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν τόσον εἰς τὴν τέρψιν τοῦ ἰνδικοῦ λαοῦ, ὅσον καὶ εἰς τὴν θρησκευτικήν του διαπαιδαγώγησιν, καὶ ἀφηγεῖται ἐν λεπτομερείᾳ τοὺς ἄθλους καὶ τὰς περιπετείας τοῦ ἡλιακοῦ μυθικοῦ ἥρωος *Ράμα*. Εἶναι συντεταγμένον εἰς τεχνικὴν διάλεκτον καὶ παρουσιάζει ἀξιοσημείωτον ἑνότητα, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ 50.000 στίχων διαιρουμένων εἰς τὰς ἑξῆς ἑπτὰ κάντας, ἤτοι τμήματα ἢ βιβλία: 1) Τὴν Μπάλα-κάντα, περιέχουσαν τὴν γενεαλογίαν τῆς ἡλιακῆς φυλῆς, τὴν ἐνσάρκωσιν καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ Ράμα. 2) Τὴν Ἀγιάντυα-κάντα, πραγματευομένην περὶ τῆς νεανικῆς ἡλικίας τοῦ Ράμα, ὅστις λαμβάνει παρὰ τοῦ ρισὶ Βισβαμίτρα τὰ θεῖα ὅπλα, τὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Σίτα καὶ τὰ τῆς ἐξορίας του. 3) Τὴν Ἀράνυα-κάντα, πραγματευομένην τὸν βίον τοῦ Ράμα ἐντὸς τοῦ δάσους Ντάντακα, μέχρι τῆς ἀπαγωγῆς τῆς Σίτα ὑπὸ τοῦ γίγαντος Ραβάνα. 4) Τὴν Κισκίντυα-κάντα, ἀναφερομένην εἰς τὴν παραμονὴν τοῦ Ράμα ἐν τῇ χώρᾳ τῶν πιθήκων καὶ τὴν συμμαχίαν του μετὰ τοῦ βασιλέως των Σουγκρίβα. 5) Τὴν Σούνταρα-κάντα, ψάλλουσαν τὴν πορείαν τοῦ Ράμα καὶ τὴν ἄφιξίν του πλησίον τῆς Λάνκα ἢ Κεϋλάνης. 6) Τὴν Σούνταρα-κάντα, πραγματευομένην τὴν πολιορκίαν καὶ κατάληψιν τῆς Κεϋλάνης, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σίτα καὶ τὴν παλινόστησιν εἰς Ἀγιόντυα· καὶ 7) Τὴν Οὔταρα-κάντα, θεωρουμένην ὡς μεταγενεστέραν προσθήκην, ἥτις πραγματεύεται τὴν ἀποπομπὴν τῆς Σίτα, τὴν γέννησιν τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ράμα, τὴν ἀναγνώρισιν παρὰ τοῦ πατρός των καὶ τέλος τὴν ἄνοδον τοῦ Ράμα εἰς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τῆς Σίτα.

Ἡ σύνθεσις τοῦ ἔπους τούτου ἀνάγεται εἰς τὸν Δ' καὶ Ε' π. Χ. αἰῶνα (ὁ Ἑρ. Γιάκομπι ἀνάγει ταύτην μεταξὺ τοῦ Η' καὶ Ε' αἰῶνος π. Χ.), πιστεύεται ὅμως ὅτι, ὑφ' ἣν σήμερον μορφὴν μᾶς εἶναι γνωστόν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνετέθη εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν τοῦ Α' ἢ τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. Κατά τινα, λίαν ἀξιοσημείωτον, θεωρίαν ἡ Ραμαγιάνα εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐποποιία τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν πρώτην μετανάστευσιν τῶν ἀρείων φυλῶν εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐνῷ ἡ Μαχαβαράτα ἀπηχεῖ τὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἀρειανὴν εἰσβολὴν εἰς τὰς ΒΔ. Ἰνδίας, ὅπου ἐπεκράτησεν ὡς ἐθνικὸν ποίημα. Αἱ κύριαι ἐκδόσεις τῆς Ραμαγιάνα εἶναι αἱ τῆς Καλκούτας καὶ τῆς Βομβάης, σημαντικῶς διαφέρουσαι ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὴν ἰνδικὴν μετεφράσθη κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Τοῦλσι-Ντάς. Εὐρωπαϊκαὶ μεταφράσεις ὑπάρχουν ἡ λατινικὴ ὑπὸ G. Schlegel (Βόννη 1820—1826), ἡ ἰταλικὴ ὑπὸ G. Goressio (Παρίσιοι 1849—1867), ἡ γαλλικὴ ὑπὸ Hip. Fauche (Παρίσιοι 1854 — 1858, 9 τόμοι), ἡ ἀγγλικὴ (ἔμμετρος) ὑπὸ R. Griffith (Μπεναρὲς-Λονδῖνον, 1870—1874, 5 τόμοι) καὶ ὑπὸ Manmatha Nath Dutt (εἰς πεζὸν λόγον, Καλκούτα 1881—1893, 6 τόμοι) κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «Das Râmâyana» (Βόννη 1893).—*Stutterheim*, «Rama-Legenden und Rama-Reliefs in Indonesien» (1925). Η. Π. Γ.

Ραμαζὰν (τὸ) (ἀραβ. καὶ *ραμαντάν*). Ὁ ἔνατος μὴν τοῦ ἀραβικοῦ καὶ ὑφ' ὅλων τῶν Μουσουλμάνων ἐν χρήσει θρησκευτικοῦ ἡμερολογίου. Εἶναι ὁ μήν, ὅστις προηγεῖται τοῦ θρησκευτικῶς μὲν μικροῦ, πολιτικῶς δὲ μεγάλου βαϊραμίου. Καθ' ὅλον τοῦτον τὸν μῆνα οἱ Μουσουλμᾶνοι νηστεύουν ἀπέχοντες πάσης τροφῆς ἀπὸ ὄρθρου βαθέος μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀραβικοὶ μῆνες, βασιζόμενοι ἐπὶ τοῦ σεληνιακοῦ, εἶναι κινητοί, ἡ νηστεία τοῦ ραμαζανίου, ὅταν συμπέσῃ τὸ θέρος, διαρκεῖ ἄνω τῶν 16 ὡρῶν, ἐνῷ τὸν χειμῶνα μόνον δέκα. Ἡ νηστεία τοῦ ραμαζανίου ἐπιβάλλει τὴν ἀποχὴν οὐχὶ μόνον ἀπὸ παντὸς φαγητοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παντὸς ποτοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀκόμη, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ καπνίσματος καὶ ἀπὸ πάσης ἐν γένει σωματικῆς ἀπολαύσεως. Ἐν Τουρκίᾳ, καὶ εἰδικῶς εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ἡ ἔναρξις τῆς νηστείας ἀνηγγέλλετο δι' ἑνὸς κανονιοβολισμοῦ, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ παῦσις τῆς νηστείας τὴν 12ην ἑσπερινὴν ὥραν (δύσιν τοῦ ἡλίου). Ἅμα ἐρρίπτετο ὁ ἑσπερινὸς κανονιοβολισμός, οἱ νηστεύοντες ἔχαπτον μίαν ἐλαίαν, ἐκάπνιζον ἓν σιγάρον καὶ κατόπιν ἔτρωγον. Εἰς τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων καὶ τῶν μεγιστάνων ἡ ἑσπερινὴ τράπεζα τοῦ ραμαζανίου ἦτο πλήρης ποικίλων φαγητῶν, μετεῖχον δὲ εἰς τὸ ἑσπερινὸν τοῦτο γεῦμα, τὸ λεγόμενον *ἰφτάριον* (βλ. λ.), πολλοὶ κεκλημένοι, ἐνῷ συγχρόνως εἱστιάζοντο καὶ πτωχοί. Εἰς τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα τὸ ἰφτάριον ἐλάμβανε τὸν χαρακτῆρα σειρᾶς ἐπισήμων γευμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκαλοῦντο ἐκ περιτροπῆς οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ἀνώτεροι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ λειτουργοὶ τοῦ κράτους, λαμβάνοντες κατὰ κανόνα, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, καὶ πλούσια φιλοδωρήματα.

Ἡ νηστεία τοῦ ραμαζανίου εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ἅπαντας τοὺς Μουσουλμάνους, ὡς ἓν τῶν στοιχειωδῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ὅπου δὲ ὁ μουσουλμανισμὸς εἶναι θρησκεία τοῦ κράτους, οἱ παραβάται, οἱ παραβιάζοντες τὸ οὐρούτζι (νηστείαν) τιμωροῦνται. Τοιαῦται ποιναὶ ἐπεβάλλοντο καὶ ἐν Τουρκίᾳ ἐναντίον καταφώρως ἐσθιόντων. Ἐν τούτοις πλεῖστοι ἦσαν οἱ ἐν τῷ κρυπτῷ τρώγοντες, πίνοντες καὶ καπνίζοντες. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς σουλτανικῆς θρησκείας ἡ περὶ τὴν τήρησιν τοῦ οὐρούτζ αὐστηρότης ἐχαλαρώθη. Ἐν τῇ σημερινῇ Τουρκίᾳ, ἐφαρμοσθείσης τῆς λαϊκότητος, ὁ καθεὶς εἶναι ἐλεύθερος νὰ νηστεύῃ ἢ νὰ μὴ νηστεύῃ. Ν. Μ.

Ραμαζὰν ***βέης***. Αἰγύπτιος ναύαρχος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Οὗτος διῴκει τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον τῷ 1667, ὅτε οὗτος προσεβλήθη πρὸ τῶν Χανίων τῆς Κρήτης, τὴν 14 Φεβρουαρίου, ὑπὸ τοῦ ἐνετικοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τῶν Γριμάνη καὶ Μολίνου. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν, ἥτις ἐπηκολούθησεν, ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ὑπέστη σημαντικὰς ζημίας, πυρποληθείσης αὐτῆς ταύτης τῆς ναυαρχίδος καὶ συλληφθέντος αἰχμαλώτου τοῦ Ραμαζὰν βέη. Διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ὁ Κιουπρουλῆς προσέφερε μεγάλα ποσά, ἀλλ' οἱ Ἑνετοὶ ἐκράτησαν αὐτὸν αἰχμάλωτον μέχρι τοῦ τέλους τοῦ κρητικοῦ πολέμου (1669). ΕΡ. Μ.

Ραμάκκα (Ramacca) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ ἐν τῷ νομῷ τῆς Κατάνης .Κάτ. 11.250. Παράγει ὀνομαστοὺς οἴνους. Μ. Δ. Β.

ραμαλινοειδῆ (τὰ) (Ramalinaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια κρυπτογαμικῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λειχήνων*, περιλαμβάνουσα μικρότατα φυτὰ φυόμενα ἐπὶ βράχων ἢ ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων καὶ οὐδέποτε ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *ραμαλίνα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ραμαλίνα (ἡ) (Ramalina) *[Βοτ.]*. Γένος λειχήνων τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμαλινοειδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα κρυπτογαμικὰ φυτὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν τοῦ γένους εἶναι ἡ *ραμαλίνα ἡ βαφικὴ* (Ramalina tinctorialis), ἰθαγενὲς φυτὸν τοῦ Περού, ἥτις διακρίνεται ἐκ τοῦ χονδρώδους θαλλοῦ της καὶ τῶν νηματοειδῶν διακλαδώσεών της. Ὁ χρωματισμός της εἶναι ὠχροπράσινος. Φύεται ἐπὶ τῶν βράχων καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βαφικήν. Δ. Ν. Π.

Ράμαν (Ramann), ***Λίνα***. Γερμανὶς μουσικολόγος (1833—1912). Διεκρίθη διὰ τὴν παιδαγωγικὴν αὐτῆς δρᾶσιν, ἰδίως ὅμως διὰ τῶν μουσικοκριτικῶν αὐτῆς ἔργων: «Die Musik als Gegenstand der Erziehung (1866), «Allgemeine Erzich-und Unterrichtslehre der Jugend» (1899), «Aus der Gegenwart», «Bach und Händel» (1869), «Liszt-Pädagogien», «Liszts Christus» (1870), «Liszt als Kunstler und Mensch» (βιογραφία) κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης διδακτικά τινα ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλον, ὡς καὶ συνθέσεις τινάς. Γ. Σ.

Ραμανζαλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δασοτόπι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Ραμάνουτζα. Ἰνδὸς φιλόσοφος, ἱδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου θρησκευτικῆς αἱρέσεως. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγεννήθη τῷ 938 τῆς ἐποχῆς Σάκα, ἀντιστοιχούσης εἰς τὸ 1016—1017. Εἰς τὸν Ραμάνουτζα ἀποδίδεται μέγας ἀριθμὸς συγγραμμάτων, ὧν τὰ πλεῖστα ἀμφιβόλου αὐθεντικότητος. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Βεντάνταντίπα», «Βεντάντασάρα», «Βεντάντασανγκράχα» καὶ σχόλια ἐπὶ τῆς «Βραχμασούτρα» τοῦ Σανκαρὰ καὶ τῆς «Βαγκαμπάτ-Τζιτά». Ἡ φιλοσοφία του ἑδράζεται ἐπὶ τῆς «διακρίσεως ἐν τῷ μὴ δυαδισμῷ», ἀντιτιθεμένης εἰς τὸν μονιστικὸν βεδισμὸν τῆς Σανκαρά. Ἀναγνωρίζει τρεῖς οὐσίας, τὸ ἀνώτατον Ὂν, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Βισνού, τὰς ἀτομικὰς ψυχὰς καὶ τὴν ὕλην. Ἡ ψυχή, ἥτις διέρχεται διὰ τῶν πέντε σταδίων τῆς λατρείας, λατρεύουσα διαδοχικῶς τὰ εἴδωλα τοῦ θεοῦ, τὰς μερικὰς ἐνσαρκώσεις του, τὰς ὁλικὰς ἐνσαρκώσεις του, τὸ διάχυτον ἀνὰ τὸν κόσμον λεπτὸν πνεῦμα καὶ τέλος τὸν ἐν τῇ συνειδήσει γεννώμενον θεόν, ἑνοῦται εἰς ἀνταμοιβὴν μετὰ τοῦ Βισνοὺ καὶ ἀπολαμβάνει ἐν τοῖς κόλποις τῆς θεότητος ἐνσυνειδήτου εὐδαιμονίας. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ραμάνουτζα διῃρέθησαν εἰς δύο αἱρέσεις, τὴν τοῦ *Βορρᾶ*, παραμείνασαν πιστὴν εἰς τὰς Βέδας, καὶ τὴν τοῦ *Νότου*, ἥτις ἀρνεῖται ταύτας καὶ τὰς ἀντικαθιστᾷ μὲ τὴν «Ναλαγίρ», ὄψιμον παραποίησιν τῶν «Οὐπανισαδῶν». Η. Π. Γ.

Ραμᾶς. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Μάρκου Τσιριμώκου.

Ραματανάντων *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νίβανα, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 40 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Ραματσίνι (Ramazzini), ***Βερναρδῖνος***. Ἰταλὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1663 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1714. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἰατρικῆς εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Μοδένας καὶ Παδούης (1682—1714). Ἡ ἐπὶ τῶν νόσων τῶν ἐπαγγελματιῶν διάσημος συγγραφή του «De morbis artificum diatribe» (Modena, Padua 1700, 1713) ἀπέβη ἔργον κλασσικόν, χρησιμεῦσαν ὡς βάσις διὰ τὰς μετέπειτα τοῦ αὐτοῦ ἀν-

Digitized by Google

τικειμένου ἐργασίας, ἔσχε πλείστας ἐκδόσεις καὶ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ γερμανικήν. Συνέγραψεν ἐπίσης πλείστας ἄλλας πραγματείας, τὰ ἅπαντά του δέ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Opera omnia med. et phys.», ἐξεδόθησαν ἐν Λονδίνῳ καὶ Γενεύῃ (1716, 1717). Ο. Ρ.

Ραμβαῖοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Νομαδικὸς λαὸς τῆς 'Αραβίας, ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς *Ραβηνούς*. Α.Θ.Σ.

Ραμβακία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Γεδρωσίας (Βελουχιστὰν) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν 'Ωρειτῶν, οὐ μακρὰν τοῦ 'Αρβίου ποταμοῦ (νῦν Purally). 'Ενταῦθα φθάσας, τὸ φθινόπωρον τοῦ 325 π. Χ., ὁ Μέγας 'Αλέξανδρος καὶ θεωρήσας τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπίκαιρον διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ ἐξασφάλισιν τοῦ στρατοῦ του. «ἐδόκει ἂν αὐτῷ πόλις ξυνοικισθεῖσα μεγάλη καὶ εὐδαίμων ἔσεσθαι», καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν Παρμενίωνα νὰ κτίσῃ τὴν πόλιν. Κατά τινας εἶναι ἡ *'Αλεξάνδρεια 'Ωρειτῶν*, κατὰ δὲ τὸν Vincent καὶ Van der Chys ἡ νῦν Ramyur. Α. Θ. Σ.

Ραμγκάγκα (Ramganga) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν 'Ινδιῶν, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Γάγγου. Πηγάζει ἐκ τῶν Νοτίων 'Ιμαλαΐων, ῥέει πρὸς ΝΑ. κατεύθυνσιν, διερχόμενος διὰ τῶν περιφερειῶν Κουμαούν, Ρόχιλκαντ, Μοραντναμπάντ, διὰ τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Ραμπούρ, τῆς ἐπαρχίας Μπαρέλλυ καὶ Ἄγρας καὶ τέλος ἐκβάλλει εἰς τὸν Γάγγην ἐν τῇ περιφερείᾳ Χαρντόϊ. Ἔχει ὁλικὸν μῆκος 600 χλμ., καὶ εἶναι πλωτὸς μόνον εἰς ἀπόστασιν 65 χλμ. ἀπὸ τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Γάγγου. Ὁ κυριώτερος παραπόταμός του εἶναι ὁ *Γκάρρα*. Η. Π. Γ.

Ραμὲ (Ramée), *Δανιήλ*. Γάλλος ἀρχιτέκτων καὶ συγγραφεὺς (1806—1887). 'Επιδιώρθωσε πολλὰ κτήρια τοῦ μεσαίωνος, ἰδίως τὰς μητροπόλεις Σενλίς, Νουαγιόν, Μπωβαί. Ἔγραψε: «Πρακτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ οἰκοδομική», «Γενικὴ ἱστορία τῆς ἀρχαιολογίας», «'Αρχαιολογικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὸν μεσαίωνα». Ε. Σ.

—Ραμὲ (Ramée), ***Μαρία - Λουΐζα ντέλα*** —. 'Αγγλὶς μυθιστοριογράφος, γνωστὴ ὑπὸ τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον *Οὐΐντα* (βλ. λ.).

Ράμεκ (Ramek), ***Ροδόλφος***. Αὐστριακὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1881. Διαπρεπὴς νομικός, ἀνήκων εἰς τὸ χριστιανοσοσιαλιστικὸν κόμμα, διετέλεσε μέλος τῆς μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον συγκληθείσης ἐν Αὐστρίᾳ ἐθνοσυνελεύσεως, ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, τῶν 'Εσωτερικῶν καὶ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1926. Θ. Κ.

Ράμελ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ραχώνα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ραμὲλ (Ramel), ***'Ιωάννης - Πέτρος***. Γάλλος στρατάρχης (1768—1815). Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ 'Αβορὼ εἰς τὸν Ρῆνον. Ὡς διοικητὴς τῆς φρουρᾶς τοῦ νομοθετικοῦ σώματος (1797), προσεπάθησε νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸ πραξικόπημα τῆς 18ης Αὐγούστου, ἀλλὰ συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη. Δραπετεύσας ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου ὠνομάσθη στρατάρχης. 'Εδολοφονήθη ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὑπὸ τῶν βασιλοφρόνων. Ε. Σ.

Ραμένσκογε (Ramenskoje) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μόσχα—Ριγασάν. Κάτ. 13.645. Ἔχει μέγα ἐργοστάσιον ὑφαντουργίας. Θ. Κ.

Ραμεσβάραμ (Rameswaram, Rameshwaram ἢ Ramissseram) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν 'Ινδιῶν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Βεγγάλης. Ἔχει μῆκος 18 χλμ. καὶ πλάτος 8 ἕως 9, μετὰ 20.000 κατ. Εἶναι χθαμαλὴ καὶ ἀμμώδης καὶ πιστεύεται ὅτι εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἦτο ἡνωμένη μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς γῆς. Ὑπάγεται εἰς τὴν προεδρίαν Μαντρὰς καὶ παράγει ἀφθόνους ὀπώρας. Εἶναι κυρίως ὀνομαστὴ διὰ τὸν ἐν αὐτῇ διάσημον ναὸν Χιντοῦ, κτισθέντα ὑπὸ τοῦ Ράμα ὕψους 36,5 μ., μήκους 305 καὶ πλάτους 200, ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει πλῆθος προσκυνητῶν. Ὁ ναὸς οὗτος θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων μνημείων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν Δραβιδῶν. Μ. Δ. Β.

Ραμεσῆς. Ὄνομα Αἰγυπτίων βασιλέων (βλ. λ. *Ραμσῆς*).

Ραμεσῆς *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Γεσέμ*.

Ραμῆ ***πασᾶς Μεχμέτ*** βλ. λ. *Μεχμὲτ πασᾶς Ραμῆ*.

— **Ραμῆ** ***Σερεφεττίν***. Πέρσης ποιητής, ἀκμάσας περὶ τὸ 1388—1393 μ.Χ. 'Εκτὸς τοῦ διδανίου του (συλλογῆς ποιημάτων), ἔγραψε καὶ ἔργον περὶ ποιητικῆς τέχνης ὑπὸ τὸν ἀραβικὸν τίτλον «Χαντάϊκ-οὐλ-χακάϊκ» (=κῆποι ἀληθειῶν). Ν. Μ.

Ραμῆζ βέης. Πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῆς Τουρκίας. Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῆς 6' μοίρας τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπιβαίνων τοῦ «'Ασσαρὶ Τεφὴκ» κατὰ τὴν προκλητικὴν καθ' ἡμῶν ('Ιούνιος 1909) ἔξοδον τοῦ τουρκικοῦ στόλου εἰς τὸ Αἰγαῖον. Διευθυντὴς τοῦ τουρκικοῦ ναυστάθμου μετὰ τὸν 'Ιταλοτουρκικὸν πόλεμον, ἐγένετο κατόπιν ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὃν διῴκει κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ 'Ελληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1912. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἕλλης ἀντικατεστάθη, τῇ αἰτήσει τοῦ κομιτάτου, ὡς ἀποχωρήσας τοῦ πεδίου τῆς ναυμαχίας κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτῆς στιγμήν, κατόπιν δὲ εἰσήχθη εἰς δίκην ἐνώπιον στρατοδικείου προεδρευομένου ὑπὸ τοῦ 'Εμβὲρ πασᾶ. 'Αποκαλύψας ὅμως τὴν ὕπαρξιν διαταγῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν Ναζὴμ πασᾶ, καθ' ἣν δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθῇ στίγματος, ὅπερ ῥητῶς τῷ ὡρίζετο, καὶ ἐξηγήσας συνάμα τοὺς λόγους τῆς στροφῆς του πρὸς τὸν 'Ελλήσποντον, ἠθῳώθη παμψηφεί. Σ. Ε. Λ.

ραμὶ (τό), ἢ *ραμμὶ* (ἀγγλ. rummi ἢ rum). Εἶδος χαρτοπαιγνίου ἀμερικανικῆς προελεύσεως. Πατρίς του θεωρεῖται ἡ πολιτεία τοῦ Τεξάς, ὁπόθεν διεδόθη εἰς ὁλόκληρον τὴν 'Αμερικὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Παίζεται ὑπὸ τριῶν μέχρις ἑπτὰ παικτῶν, χρησιμοποιούντων δύο δέσμας παιγνιοχάρτων, ὑπάρχουν δὲ πολλαὶ παραλλαγαὶ αὐτοῦ, ὧν ἡ ἐν 'Ελλάδι ἐπικρατήσασα ἔχει ὁμοιότητάς τινας πρὸς τὸ *κουνκὰν* (βλ. λ.). Χαρακτηριστικὸν τοῦ παιγνίου εἶναι ὅτι ἐρυθροῦ χρώματος ἄσσοι (κούπα καὶ καρρώ), οἵτινες καὶ καλοῦνται «ἄσσοι ραμί», ἔχουν ἰσχὺν «τζόκερ», ἤτοι προσλαμβάνουν ἑκάστοτε οἱανδήποτε ἀξίαν (ἀριθμοῦ καὶ φυλῆς) θέλει ὁ παίκτης. Ἕκαστος τῶν παικτῶν καταθέτει εἰς κοινὸν ταμεῖον τὸ συμπεφωνημένον χρηματικὸν ποσόν, τὸ σύνολον τοῦ ὁποίου κερδίζει ὁ παίκτης, ὁ ὁποῖος πρῶτος «κάνει ραμί». Τὸ παίγνιον παίζεται ὡς ἑξῆς: Εἰς τοὺς παίκτας διανέμονται ἀνὰ ἑπτὰ φύλλα, τὰ δὲ ὑπόλοιπα τῆς διπλῆς δέσμης κατατίθενται ἐπὶ τῆς τραπέζης. Διὰ νὰ κάνῃ κανεὶς «ραμί», πρέπει τὰ ἑπτὰ φύλλα, τὰ ὁποῖα κρατεῖ, νὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἑξῆς συνδυασμούς: 1) 'Απὸ «τέσσαρα ὅμοια» φύλλα (*καρρὲ*) καὶ μίαν «τρίτην», ἤτοι σειρὰν ἐκ τριῶν φύλλων τοῦ αὐτοῦ χρώματος (π.χ. ντάμα, φάντης καὶ δέκα κούπα ἢ ἑπτά, ἓξ καὶ πέντε μπαστούνι κ. ο. κ.). 2) 'Απὸ «τρία ὅμοια» φύλλα (*μπριλλὰν*) καὶ μίαν «τετάρτην», ἤτοι τέσσαρα ὅμοια φύλλα τοῦ αὐτοῦ χρώματος (π.χ δέκα, ἐννέα, ὀκτὼ καὶ ἑπτὰ σπαθὶ ἢ πέντε, τέσσαρα, τρία καὶ δύο καρρώ). 3) 'Απὸ «ἑπτὰ ὅμοια» φύλλα (π. χ. ἀνὰ δύο ἑπτάρια σπαθί, κούπα καὶ μπαστοῦνι, καὶ ἕνα καρρώ). 4) 'Απὸ μίαν «ἑβδόμην» (*δεκαεπτάρι*), ἤτοι σειρὰν ἐξ ἑπτὰ φύλλων τοῦ αὐτοῦ χρώματος (π. χ. φάντης, δέκα, ἐννέα, ὀκτώ, ἑπτά, ἓξ καὶ πέντε σπαθί). 'Αφοῦ μοιρασθοῦν τὰ φύλλα, ὁ παίκτης τὰ κατατάσσει κατὰ τὴν σειράν, καθ' ἣν ὑπολογίζει ὅτι συμπληρῶν ταῦτα θὰ σχηματίσῃ τοὺς συνδυασμοὺς ραμί, παίρνει ἐκ τῆς κατατιθεμένης δέσμης ἓν φύλλον, τὸ ὁποῖον, ἐὰν «τοῦ κάνῃ», τοποθετεῖ εἰς τὴν πρέπουσαν σειρὰν καὶ κατόπιν ρίπτει ἕτερον φύλλον, ὅπερ κρίνει ἄχρηστον, «ἀνοικτὸν» ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ὁ ἑπόμενος παίκτης, ἐὰν τὸ χαρτὶ ποὺ ἀπέρριψεν ὁ προηγούμενος ταιριάζῃ εἰς τὰ φύλλα του, ἔχει δικαίωμα νὰ τὸ πάρῃ, ἄλλως παίρνει καὶ οὗτος ἐκ τῆς δέσμης «κλειστὸν» φύλλον καὶ ἀπορρίπτει ἕτερον. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ὑφ' ὅλων τῶν παικτῶν καὶ οὕτω συνεχίζεται τὸ παίγνιον μέχρις οὗ εἷς τῶν παικτῶν κατορθώσῃ νὰ σχηματίσῃ τοὺς συνδυασμοὺς τοῦ ραμί. 'Εὰν ἡ δέσμη τῶν παιγνιοχάρτων ἐξαντληθῇ χωρὶς κανεὶς τῶν παικτῶν «νὰ κάμῃ ραμί» — ὅπερ σπανιώτατα συμβαίνει—τότε «ἀνακατεύονται» ἐκ νέου τὰ φύλλα, πλὴν τῶν ὑπὸ τῶν παικτῶν κρατουμένων, «κόπτονται», τίθενται ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ τὸ παιγνίδιον συνεχίζεται μέχρις ὅτου γίνῃ «ραμί». Πλὴν τοῦ εἴδους τούτου τοῦ *ραμί*, ἐν 'Ελλάδι παίζονται καὶ ἄλλαι παραλλαγαὶ τοῦ παιγνίου, μὴ ἀπομακρυνόμεναι ὅμως τοῦ ἄνω περιγραφέντος βασικοῦ εἴδους. Μία μόνον παραλλαγή, ἀρκούντως ὅμως διαφέρουσα, εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ρόμι* (βλ. λ.). —Ω.

ραμία (ἡ) (Ramia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κνιδοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας μὲ φύλλα πλατέα καὶ νευρώδη καὶ ἄνθη κατὰ κεφαλίδας ἐπὶ τῆς μασχάλης τῶν φύλλων ἀναφαινόμενα. 'Αξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *ραμία ἡ πλεκτική* (Ramia fibrosa), φυτὸν ἰθαγενὲς τῆς 'Ινδοκίνας, τῆς 'Ιαπωνίας καὶ τῆς Κίνας. Μέγισται ποσότητες ἰνῶν τοῦ φυτοῦ τούτου μεταφέρονται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀναμιγνυόμεναι μετὰ τοῦ βάμβακος ἢ τοῦ λίνου παρέχουσι στερεώτατα καὶ ἀρίστης ποιότητος ὑφαντουργήματα. Δ. Ν. Π.

Ράμια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 684. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ραμίδαυα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δακίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ. 8, 4) μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Ραμίρεθ (Ramirez), ***Νορβέρτος***. Πολιτικὸς τῆς δημοκρατίας τῆς Νικαράγουας. 'Ανεκηρύχθη πρόεδρος τῷ 1849 καὶ ἠκολούθησεν εὐθὺς ἀμέσως ἀντιαγγλικὴν πολιτικήν, ἐπιτυχὼν τὴν προστασίαν τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας του ἐκ μέρους τῆς 'Ισπανίας. Ἡ διοίκησίς του ὑπῆρξε φιλελευθέρα, ἡ δὲ χώρα του διατηρεῖ ἀγαθὴν ἀνάμνησιν τῆς πολιτικῆς, διοικητικῆς καὶ διπλωματικῆς ἱκανότητός του. Η. Π. Γ.

ραμιρίτης (ὁ) (Ramirit), ἢ *τριτοχλωρίτης* (Tritochlorit) *['Ορυκτ.]*. 'Ορυκτὸν ἀποτελοῦν βανιδικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ ψευδαργύρου ἔνυδρον, εἰς τὸ ὁποῖον μέρος τοῦ ψευδαργύρου ἀντικαθίσταται ὑπὸ χαλκοῦ. 'Απαντᾷ ὑπὸ μορφὴν ἐπιφλοιώσεων μὲ χρῶμα φαιόμαυρον εἰς τὸ San Luis Potosi τοῦ Μεξικοῦ. Γ. Β.

Ραμίρο (Ramiro). Ὄνομα βασιλέων διαφόρων κρατιδίων τῆς μεσαιωνικῆς 'Ισπανίας.

ΑΡΑΓΩΝΟΣ

— **Ραμίρο ὁ Α'**. Βασιλεὺς τῆς 'Αραγῶνος (1035—1063). Ἦτο τέταρτος (κατ' ἄλλους νόθος) υἱὸς τοῦ Σάγχου τοῦ Μεγάλου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου κατέλαβε τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Γκαρθία. 'Επανελθόντος ὅμως τούτου καὶ διεκδικήσαντος διὰ τῶν ὅπλων τὰ δίκαιά του, ὁ Ραμίρο ἡττήθη, κατορθώσας νὰ σωθῇ χάρις εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ ἵππου του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γκαρθία (1054), ἀποκατασταθεὶς εἰς τὴν ἀρχήν, ἐστράφη κατὰ τῶν 'Αράβων, παρὰ τῶν ὁποίων ἀφήρεσε πολλὰ φρούρια καὶ πόλεις. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του συνεκάλεσεν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον ἐν Χάκᾳ, ἡ ὁποία μεταξὺ ἄλλων ἀποκατέστησε τὴν ἐπισημότητα τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ ἐκήρυξεν ὑποχρεωτικὴν τὴν τήρησιν τῶν ὑπὸ τῆς καθολικῆς 'Εκκλησίας καθωρισμένων μεγάλων ἑορτῶν.

— **Ραμίρο ὁ Β'**, ἐπικαλούμενος ὁ *Μοναχός*. Βασιλεὺς τῆς 'Αραγῶνος (1134—1137), ἔγγονος τοῦ προηγουμένου. Περιπλακεὶς εἰς ἔριδας πρὸς τὴν Καστίλλην καὶ Ναβάρραν, παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ Ραμὸν Βερεγκουὲρ Δ' τῆς Καταλωνίας. Γ. Ι. Β.

ΑΣΤΟΥΡΙΑΣ ΚΑΙ ΛΕΩΝΗΣ

— **Ραμίρο ὁ Α'**. Βασιλεὺς τῆς 'Αστουρίας (842—850). Τῷ 844 ἀπέκρουσεν ἐπιδρομὴν Νορμανδῶν καὶ ἐνίκησε τοὺς Ἄραβας, ἀπαλλάξας τὴν χώραν του ἀπὸ τοῦ φόρου τῶν ἑκατὸν παρθένων, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τοῦ ἔτους 836 παρεδίδοντο εἰς αὐτούς. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του 'Ορντόνιο ὁ Α'.

— **Ραμίρο ὁ Β'**. Βασιλεὺς τῆς Λεώνης (927—950), διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του 'Αλφόνσον τὸν Δ'. Ἅμα ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν ἀρχήν, ἤρχισε τοὺς πολέμους κατὰ τῶν 'Αράβων. Σπεύσας εἰς βοήθειαν τοῦ κόμητος τῆς Καστίλλης Φερδινάνδου Γκονθαλέθ, ἐνίκησε τοὺς Ἄραβας εἰς τὴν μάχην τοῦ Ὄσμα, ἀλλ' ὑπέστη τρομακτικὰς ἀπωλείας. Περὶ τὸ 937, παρακινηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτομολήσαντος Ἄραβος διοικητοῦ τοῦ Σάνταρεμ, ἐπετέθη ἐκ νέου κατὰ τῶν 'Αράβων καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς παρὰ τὸ χωρίον Σιμάνκας (939). Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐπληγώθη ὁ καλίφης 'Αβδερραχμάν, ὅστις ἡγεῖτο αὐτοπροσώπως τοῦ στρατοῦ του καὶ ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν περιφημοτέρων 'Αράβων στρατηγῶν. Τῷ 941 ἀπέκρουσε νέαν ἐπιδρομὴν τῶν 'Αράβων καὶ μετὰ τρία ἔτη συνῆψε πενταετῆ ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ καλίφου, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ὁποίας ὁ Ραμίρο ἐπανέλαβε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν 'Αράβων. 'Εστράφη κατὰ τῆς Ταλαβέρα κατεχομένης ὑπ' αὐτῶν, ἣν καὶ ἐξεπόρθησε. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 949 ἀσθενήσας καὶ προαισθανθεὶς τὸ τέλος του παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του 'Ορντόνιο τοῦ Γ'.

— **Ραμίρο ὁ Γ'**. Βασιλεὺς τῆς Λεώνης (962—984), ἔγγονος Ραμίρο τοῦ Β'. 'Επολέμησε κατὰ τῶν 'Αράβων καὶ ἠναγκάσθη νὰ στραφῇ κατὰ τῶν κομίτων τῆς Γαλικίας, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν νὰ ἀναβιβάσωσιν εἰς τὸν θρόνον Βερμοῦνδον τὸν Β'. Ἡ εἰς τὰ σύνορα τῆς Λεώνης καὶ Γαλικίας συναφθεῖσα μάχη ὑπῆρξεν ἀμφίρροπος. 'Επηκολούθησεν εἶτα ἐπιδρομὴ τῶν 'Αράβων ὑπὸ τὸν 'Αλμανθόρ, καθ' ἣν κατεστράφη ἡ πρωτεύουσα τῆς Λεώνης. Τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης ἐπωφεληθεὶς ὁ Βερμοῦνδος ἀνεκηρύχθη βασιλεύς.

Ράμλε *[Γεωγρ.]*. Παράκτιον προάστειον ΒΑ. τῆς 'Αλεξανδρείας. 'Αποτελεῖ θερινὴν διαμονήν. Γ. Λ. Α.

Ράμλερ (Ramler), ***Κάρολος - Γουλιέλμος***. Γερμανὸς λόγιος (1725—1796). Ὑπῆρξε φίλος τοῦ Λέσσινγκ καὶ τοῦ Γκλάϊμ καὶ ἐμπαθὴς ἀντίπαλος τοῦ Κλόπστοκ. Συνέθεσεν ᾄσματα καὶ ᾠδάς, διακρινομένας διὰ τὴν μετρικὴν ἀρτιότητά των, ἀλλὰ στερουμένας πνοῆς καὶ εἰλικρινοῦς συγκινήσεως. 'Αξιολογωτέρα ἐργασία του εἶναι ἡ μετάφρασις τοῦ 'Ορατίου, κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὁποίου διετήρησε πιστῶς τὰ μέτρα τοῦ πρωτοτύπου. 'Εν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Λέσσινγκ προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν «'Επιγραμμάτων» τοῦ Λογκάου. 'Εδημοσίευσε: «Τὰ ᾄσματα τῶν Γερμανῶν» (1761), συμπληρωθέντα βραδύτερον καὶ ἐκδοθέντα ὑπὸ τὸν τί-

Digitized by Google

τλον «Συλλογὴ λυρικῶν ἀνθέων» (1774—1778) καὶ «Συλλογὴ μύθων» (1783—1790), καὶ συνέγραψεν «Ἐπίτομον μυθολογίαν» (1790). Λ. Κ.

Ράμλη (Ramleh) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἰόππης εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁδοῦ. Κάτ. 7.312, ὧν οἱ ἡμίσεις εἶναι Χριστιανοί, ἐξ ὧν ἐλάχιστοι Λατῖνοι. Ἔχει ὡραῖον ἑλληνικὸν μοναστήριον, σχολεῖον καὶ ἐκκλησίας, μονὴν φραγκισκανῶν, σχολὴν τῆς ἀγγλικανικῆς ἀποστολῆς καὶ μονὴν ἀρμενικήν. Ἐκτίσθη τὸ πρῶτον τῷ 716 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Ὀμνιάδου καλίφου Σολιμάν. Κατὰ τὸν Θ′ αἰῶνα ἦτο μεγαλυτέρα ἴσως καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσολὴμ, εἶχε δὲ ναοὺς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῶν Ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Κυριακοῦ, τοὺς ὁποίους, κατὰ τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Εὐτύχιον, ἀνῳκοδόμησεν ὁ καλίφης τῆς Αἰγύπτου Ἀλ-Μουκτασέρ, καταστραφέντας ὑπὸ ἐπαναστάσεως. Τῷ 1099 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, οἱ ὁποῖοι ἐνίκησαν παρ' αὐτὴν τὸν Σαλαδδῖνον (1178). Καταλύσας κατόπιν τὸ κράτος των οὗτος κατέλαβε τὴν πόλιν (1187). Τῷ 1204 τὴν κατέκτησε Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Βιβάρς (1266). Ὅτε τῷ 1799 ἀπεχώρησεν ἐκ Συρίας ὁ Βοναπάρτης, οἱ Χριστιανοὶ ὑπέστησαν σκληροὺς διωγμούς. Τὸ ἐπὶ ἀρχαίου ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τζαμίον (Τζαμὶ ἐλ Κεμπὶρ) εἶναι ἀξιολογώτατον ἀπὸ ἀπόψεως τεκτονικῆς καὶ διακοσμητικῆς ἀραβικῆς τέχνης. Γ. Λ. Α.

ράμμα (τό)· τὸ δι' οὗ ράπτομεν, νῆμα, κλωστὴ κττ.: «ράμμα λεπτόν,—παχύ,—μεταξωτὸν κττ.»· || φρ. «ἔχω πολλὰ ράμματα γιὰ τὴ γοῦνά του» ἐπὶ ἐπιφυλασσομένων δυσαρέστων ἀποκαλύψεων· || «ἔσπασε τὰ ράμματα», φράσις τῆς ἀργκὸ τῶν κακοποιῶν: ηὐτοκτόνησεν ἐντὸς τῆς φυλακῆς· λέγεται καὶ γενικώτερον ἐπὶ πάσης ἡρωϊκῆς χειρονομίας, τὴν ὁποίαν ὑπηγόρευε τὸ αἴσθημα τῆς ἐσχάτης ἀπογνώσεως, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ριζικοῦ καὶ ἀπονενοημένου μέτρου, λαμβανομένου πρὸς ἀντιμετώπισιν μεγάλου κινδύνου ἢ πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ἀδιεξόδου· || «ἀλλάζω τὰ ράμματα» ἐξευτελίζω, ταπεινώνω τινα: «τοῦ ἄλλαξε τὰ ράμματα στὸ ξύλο». Α. Γ. Φ.

— *[Χειρουργ.]* Πρὸς ἕνωσιν τῶν τραυμάτων τοῦ δέρματος, τῶν κατὰ βάθος ἱστῶν, ὡς καὶ πρὸς ἀπολίνωσιν αἱμορραγούντων ἀγγείων, γίνεται χρῆσις ραμμάτων, ἰδίως μετάξης, διὰ τὴν στερεότητα αὐτῆς, διαφόρου πάχους, πλεκτῆς ἢ κεκλωσμένης. Ἡ ἀποστείρωσις τῆς οὕτω χρησιμοποιουμένης μετάξης, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἐν τῷ βάθει ραφαὶ παραμένουσι μέχρις ἀπορροφήσεως τούτων, δέον νὰ εἶναι ἰδεώδης, πρὸς ἀποφυγὴν διαπυήσεων καὶ παραμονῆς συριγγίων. Πλὴν τῶν ἐκ μετάξης ραμμάτων, μεγάλη χρῆσις γίνεται ζωϊκῶν ραμμάτων, τῶν ἐντεροχορδῶν (kat-gut), τῶν ἐξ ἐντέρων ζῴων προερχομένων. Πρὸς ραφὴν τῶν ὀστῶν χρησιμοποιοῦνται σύρματα λεπτὰ μεγάλης ἀντοχῆς ἐξ ἀργύρου ἢ μείγματος ὀρειχάλκου καὶ ἀργιλλίου. Ι. Κ. Κ.

— *[Ναυτ.]* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *καθάμματος* (βλ. λ.).

Ραμμανῖται *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, τῶν ὁποίων βασιλεὺς ἀναφέρεται ὁ Ἰλάσαρος, σύγχρονος τοῦ Ὀβόδα Β′, βασιλέως τῶν Ναβαταίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο τῷ 24 π. Χ. ἡ κατὰ τῶν Ἀράβων ἐκστρατεία τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸν ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου Αἴλιον Γάλλον. Α. Θ. Σ.

Ραμμαννιραρί. Βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας (811—782 π. Χ.). Δι' ἐπανειλημμένων ἐκστρατειῶν ἐστερέωσε τὴν δύναμιν τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐπεξέτεινε τοῦτο μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης. Κατόπιν ὑπέταξε τὴν Βόρειον Συρίαν, ἥτις εἶχε καταστῆ ἀνεξάρτητος μετὰ τὸν θάνατον Σαλμανασσὰρ τοῦ Β′ καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς τοὺς Φιλισταίους, τοὺς Ἐδωμίτας καὶ τοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐπεξέτεινε τὴν ἐπιρροὴν τοῦ κράτους του μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου καὶ αὐτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Α. Θ. Σ.

ραμμελσβεργίτης (ὁ) (Rammelsbergit), ἢ ***λευκὸς νικελιοπυρίτης*** *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀρσενικῶδες ἅλας τοῦ νικελίου, $Ni\,As_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα καὶ ἀπαντᾷ ἐνίοτε καὶ εἰς ἀκτινωτὰ συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 4 ½—5 ½, εἰδικὸν βάρος 7,1 καὶ χρῶμα τεφρόλευκον, εὑρίσκεται δὲ εἰς φλέβας, ἐνίοτε μάλιστα εἰς μεγάλα ποσά, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Schneeberg, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τὸ Riechelsdorf καὶ Bieber. Γ. Β.

Ράμμελσμπὲργκ (Rammelsberg) ***Κάρολος-Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς χημικὸς (1813—1899). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1845—1890 καὶ ἔγραψεν: «Ἐγχειρίδιον ἀνοργάνου χημείας» (β′ ἔκδ. 1875 καὶ συμπληρωμένη 1886 καὶ 1895), «Ἐγχειρίδιον κρυσταλλογραφοφυσικῆς χημείας» (2 τόμ. 1881—1882) κ. ἄ. Σ. Γ.

ραμμὶ (τὸ) (ἀγγλ. rammi)· εἶδος χαρτοπαιγνίου (βλ. λ. ***ραμὶ καὶ ρόμι***).

ραμμοῦρος (ὁ) (Rhammurus) *[Ζῳολ.]* Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βρακονιδῶν*, περιλαμβάνον μικρόσωμα ἔντομα, *πανταχοῦ* τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

Ράμνα *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μονολίθι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὁμαλὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. —3) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὁμαλὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

ραμναζίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Διμεθυλαιθὴρ τῆς *κερκετίνης*. Συνοδεύει τὴν *ραμνετίνην*. Σ. Γ.

ραμνετίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Μεθυλαιθὴρ τῆς *κερκετίνης*, λαμβανόμενος μεταξὺ τῶν προϊόντων ὑδρολύσεως τοῦ γλυκοζίτου *ξανθορραμνινη*. Σ. Γ.

Ραμνῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 326. Παρ' αὐτὸ ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀποδιδόμενα εἰς τὴν ἀρχαίαν κρητικὴν πόλιν Ράμνον. ΕΡ. Μ.

Ράμνητες (οἱ) *['Αρχ.]*. Ἡ πρώτη τῶν ἀρχαιοτάτων τριῶν ρωμαϊκῶν φυλῶν, καθαρῶς λατινική. Εἶναι οἱ ἱδρυταὶ καὶ πατρίκιοι τῆς Ρώμης. Ἑλληνιστὶ ἐγράφησαν οὕτω καὶ *Ραμνῖται*, *Ραμνήνσεις*, *Ραμνήνσης* καὶ *Ράμνες*. Κατ' ἀρχὰς ἀπετέλουν αὐτόνομον κοινότητα, ὡς καὶ ἑκάστη τῶν δύο ἄλλων φυλῶν, οἱ *Τίτιοι* καὶ οἱ *Λούκερες*, καὶ εἶχον ἕκαστοι τὸν φυλοβασιλέα των (tribunum), ὡσεὶ μὴ ὑπῆρχεν ὑπερτέρα τις κοινὴ ἐξουσία. Πᾶσαι αὗται αἱ φυλαὶ φαίνεται ὅτι κατῴκουν ἐν Σουβούρᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου, δι' ὃ καὶ λέγονται ἱδρύσαντες, κατ' ἐξοχὴν οἱ Ράμνητες, τὴν «*Παλατίνην πόλιν*». Αἱ τρεῖς αὗται φυλαί, καὶ ὅταν συνεχώνευσαν αὐτὰς οἱ Ρωμαῖοι, διέσωσαν τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν *Ράμνητες πρότεροι* καὶ *ὕστεροι*, Τίτιοι καὶ Λούκερες ὁμοίως, εἰ καὶ ἡ Ρώμη καὶ οἱ πληβεῖοι μεγάλως εἰργάζοντο πρὸς ἐξαφάνισιν καὶ αὐτῶν καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας των καὶ τῆς ἀπὸ τῶν νέων πολιτῶν διακρίσεώς των. Εἰς τὸν ἀρχαιότατον ρωμαϊκὸν στρατὸν ἑκάστη τῶν φυλῶν τούτων παρεῖχεν 100 ἱππεῖς καὶ 1000 πεζούς. Ν. Σ. Λ.

Ράμνικου — (Ramnica —) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ρέμνικον —*.

ραμνινάση (ἡ). Φύραμα γλυκοζιτολυτικόν, ἀπαντῶν εἰς τοὺς καρποὺς ράμνου τῆς βαφικῆς (βλ. καὶ *ραμνινόζη*).

Ραμνίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης ἀπαντῶν εἰς διάφορα εἴδη τῆς ράμνου. Συνώνυμον πρὸς τὸ *ξανθορραμνίνη* (βλ. λ.). Σ. Γ.

ραμνινόζη *['Οργ. Χημ.]*. Τρισακχαρίτης τοῦ τύπου $C_{18}\,H_{32}\,O_{14}$, συνιστάμενος ἐξ ἑνὸς μορίου *γαλακτόζης* καὶ δύο μορίων *ραμνόζης*. Λαμβάνεται ἐκ τῆς *ξανθορραμνίνης* δι' ὑδρολύσεως διὰ τοῦ φυράματος *ραμνινάση*, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐπίσης εἰς τοὺς καρποὺς τῆς ράμνου τῆς βαφικῆς. Ἔχει ἀσθενῆ γλυκεῖαν γεῦσιν, εἶναι λίαν εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἐλήφθη εἰς κρυσταλλικὴν κατάστασιν. Τήκεται ὑπὸ ἀποσύνθεσιν εἰς 140°, εἶναι ἀριστεροστρόφος, ἔχουσα $[\alpha]_D = -41^\circ$ καὶ ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρόν. Σ. Γ.

ραμνίτης (ὁ) *['Οργ. Χημ.]*. Πολυσθενὴς ἀλκοόλη τῆς ὁμάδος τῶν *μεθυλοπεντιτῶν*. Ἔχει τὸν τύπον $CH_3.[CH(OH)]_4.CH_2\,OH$ καὶ ἐλήφθη δι' ἀναγωγῆς τῆς *ραμνόζης*. Εἶναι δεξιοστρόφος, παρουσιάζων εἰδικὴν στροφὴν +10°, 7 (εἰς διάλυμα ὑδατικὸν 6—8 %) καὶ τήκεται εἰς 121°. Σ. Γ.

ραμνοειδῆ (τά), ἢ ***ραμνώδη*** (τὰ) (Rhamnaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας, θάμνους ἢ καὶ δενδρύλλια. Γνωστότερα εἴδη, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον καὶ ἕτερα εἶναι βαφικὰ ἢ φαρμακευτικά, εἶναι τὰ ἑξῆς: ***γουανία, ζίζυφος, κεάνωνος, κολλετία, ὀβενία, ὀφίδιον, παλίουρος, ράμνος*** καὶ ***φιλύκη*** (βλ. τὰς λ.). Δ. Ν. Π.

ραμνοεξίτης (ὁ), ἢ *ἑπτανεξόλη*—(1, 2, 3, 4, 5, 6) *['Οργ. Χημ.]*. Μεθυλεξίτης τοῦ τύπου

$$CH_3.\,[CH(OH)]_5.\,CH_2\,OH$$

ληφθεὶς συνθετικῶς δι' ἀναγωγῆς τῆς *ραμνοεξόζης*. Εἶναι δεξιοστρόφος καὶ τήκεται εἰς 173°. Σ. Γ.

ραμνοεξόζη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Μεθυλεξόζη τοῦ τύπου $CH_3.[CH\,(OH)]_5.CHO$, ληφθεῖσα συνθετικῶς διὰ τῆς κυανυδρινικῆς ἀντιδράσεως καὶ ἀναγωγῆς ἐκ τῆς *ραμνόζης*. Δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ φύσει. Σ. Γ.

ραμνόζη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Μεθυλαλδοπεντόζη τοῦ τύπου $CH_3.[CH\,(HO)]_4.CHO$, ἀπαντῶσα ὑπὸ τὴν μορφὴν γλυκοζιτῶν εἰς διάφορα φυτά. Τοιοῦτοι γλυκοζῖται εἶναι ἡ *κερκιτρίνη*, ἡ *ἑσπεριδίνη*, ἡ *ρουτίνη* κλπ. Λαμβάνεται ἐκ τῶν γλυκοζιτῶν τούτων καὶ ἰδίως τοῦ πρώτου δι' ὑδρολύσεως. Εἶναι σῶμα κρυσταλλικόν, τηκόμενον ἄνυδρον εἰς 122°. Εἰς ὑδατικὸν διάλυμα εἶναι δεξιοστρόφος καὶ εἰς ἀλκοολικὸν ἀριστεροστρόφος. Δι' ἀναγωγῆς παρέχει *ραμνίτην* καὶ δι' ὀξειδώσεως *ραμνονικὸν ὀξύ*. Σ. Γ.

ραμνοζοκαρβονικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ραμνονικὸν ὀξύ*.

ραμνονικὸν ***ὀξύ***, ἢ ***ραμνοζοκαρβονικὸν ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Ὑδροξυλιωμένον καρβονικὸν ὀξύ, λαμβανόμενον δι' ὀξειδώσεως τῆς *ραμνόζης*. Σχηματίζει λακτόνην καὶ διὰ θερμάνσεως εἰς 150° μεθ' ὕδατος παρουσίᾳ πυριδίνης μετατρέπεται εἰς τὸ ἰσομερὲς *ἰσορραμνονικὸν ὀξύ*. Σ. Γ.

ράμνος (ἡ) (Ramnus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμνοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 60 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα, καὶ παρ' ἡμῖν φυόμενα, εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ραμνο. ἡ ἀειθαλὴς* (Rhamnus alaternus), κοιν. *κιτρινόξυλο*, *φιλίκα* ἐν Ἄθῳ καὶ *χρυσόξυλον* ἐν Κύπρῳ. Αὕτη εἶναι θάμνος ἀειθαλής. πολυκλαδώδης, εἰς ὀρεινοὺς τόπους φυόμενος, εὐχερῶς πολλαπλασιαζόμενος διὰ σπορᾶς, ἀντέχων εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ πανταχοῦ σχεδὸν καλλιεργούμενος πρὸς κόσμον ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, ἐξ ὧν γνωστοτέρα εἶναι ἡ *ράμνος ἡ ἀειθαλὴς ἡ ποικιλόφυλλος* (Rhamnus alaternus variegata). *Ράμνος ἡ βαφικὴ* (Rhamnus tinctoria). Ε ναι θάμνος ἐνιαχοῦ τῶν ὀρεινῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπαντῶν καὶ παρέχων καρπὸν ἐνέχοντα βαφικὴν οὐσίαν. *Ράμνος ἡ ἐλαιοειδὴς* (Rhamnus oleoides). Εἶναι μικρὸς θάμνος ἀκανθώδης, φυόμενος εἰς ξηρούς, ἀγόνους καὶ πετρώδεις ἔτι τόπους καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς *ἀκουμένη*, *ἀμπαλόρος*, *μαζουλιά*, *καζουλιά*, *καζουλόρραχος*, *κουτουλόρραχος*, καὶ *πετραγκαθιά*. Παράγει καρπὸν ἐνέχοντα βαφικὴν οὐσίαν. *Ράμνος ἡ ἑλληνικὴ* (Rhamnns graeca). Εἶναι θάμνος μικροῦ ἀναστήματος, ἀκανθώδης, γνωστὸς ὑπὸ τὰς αὐτὰς κοινὰς ὀνομασίας, ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον εἶδος, ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ παράγει ἐπίσης βαφικὸν καρπόν. *Ράμνος ἡ εὔθραυστος* (Rhamnus frangula), κοιν. *βουρβουλιά*. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Κερκύρας, ὡς καὶ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, καλλιεργούμενον διὰ τὸ ξύλον του, ὅπερ εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν πυριτιδοποιίαν, ὡς ὁ φλοιός του εἰς τὴν φαρμακευτικήν. *Ράμνος ἡ καθαρτικὴ* (Rhamnus cathartica). Εἶναι ἀκανθώδης θάμνος, φυόμενος εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Λακωνίας, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *λευκαγκαθιά*, καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *σπυράκι*. Ὁ καρπός του ἔχει χρῶμα πράσινον καὶ εἶναι συγχρόνως βαφικὸς καὶ φαρμακευτικός. *Ράμνος ἡ προυμνόφυλλος* (Rhamnus prunifolia). Εἶναι θάμνος ἀκανθώδης. πανταχοῦ τῶν ὀρεινῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπαντῶν καὶ γνωστὸς ὑπὸ τὰ ὀνόματα *λαστιχεριὰ* καὶ *μαυραγκαθιά*.

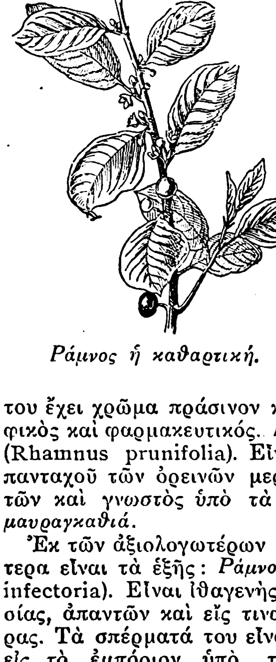

Ράμνος ἡ καθαρτική.

Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ράμνος ἡ χρωστικὴ* (Rhamnus infectoria). Εἶναι ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπαντῶν καὶ εἴς τινας παραμεσογειακὰς χώρας. Τὰ σπέρματά του εἶναι βαφικὰ καὶ φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ραμνοσπορος*, κοιν. *λατζιλέρι* καὶ *λατζιβάρτι*. *Ράμνος ἡ χλωροφόρος* (Rhamnus chlorophora). Εἶναι θάμνος ἰθαγενὴς τῆς Κίνας, οὗ ὁ φλοιὸς ἐνέχει βαφικὴν οὐσίαν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *πράσινον σινικόν*. *Ράμνος ἡ χρήσιμος* (Rhamnus utilis). Δενδρύλλιον ἰθαγενὲς τῆς Κίνας καὶ παρέχον πρασίνην βαφικὴν οὐσίαν, χρησιμοποιουμένην κυρίως πρὸς βαφὴν τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων. *Ράμνος ἡ κληθρόφυλλος* (Rhamnus almitolia). Εἶναι θάμνος ἰθαγενὴς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, τῆς ὁποίας ὁ φλοιὸς εἶναι φαρμακευτικὸς καὶ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *κασκάρα ἢ σαγράδα*. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Τὰ ἀρχαιότατα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Συχνὰ συναντῶνται ἀπολιθωμένα φύλλα ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς Εὐρώπην, Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ Γροιλανδίαν, Ἰάβαν. Κατὰ τὴν μειόκαινον ὑποδιάπλασιν τῆς τριτογενοῦς ἔζησαν αἱ περισσότεραι μορφαί, ἐπεκτεινόμεναι καὶ εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ Μαντζουρίαν. Ἐντὸς στρωμάτων

Digitized by Google

τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα εἰδῶν, ζώντων ἀκόμη σήμερον, εἰς τὴν Δανίαν, Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ νῆσον Μαδέραν. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *ράμνος* **brevifolius** εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

Ράμνος, καὶ *Ραμνοῦς* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία κρητικὴ πόλις, ὑπὸ τοῦ Πλινίου (12,59) μὲν τασσομένη μεταξὺ Λύκτου καὶ Λυκάστου, ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου δὲ ἐν παραλίᾳ ὑπαγομένη εἰς τὴν πόλιν Πολυρρηνίαν. Κατὰ τρίτην τέλος καὶ ἐπικρατεστέραν γνώμην ἔκειτο παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον *Ραμνῆ*, πλησίον τοῦ ὁποίου φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως. ΕΡ. Μ.

— **Ράμνος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κρήτης (βλ. λ. *Κοιλιάρης*).

ραμνόσπερμα (τὸ) (Grains d' Avignon, grains jaunes, baies de nerprum). Σπόροι τοῦ φυτοῦ ράμνος. Ἐμπεριέχουν φυτικὴν χρωστικὴν οὐσίαν, ἡ ὁποία δι' ὀξέων γίνεται πρασίνη, χρησιμοποιουμένη κυρίως εἰς τὴν τυπωτικὴν τῶν ὑφασμάτων. Ὁ διὰ τῆς φυτικῆς ταύτης βαφῆς ἐπιτυγχανόμενος χρωματισμὸς εἶναι πολὺ στερεός. Τὸ καλύτερον εἶδος εἶναι τὸ προερχόμενον ἐκ Περσίας, κυκλοφοροῦν ὡς Graines de Perse. Τὸ ραμνόσπερμα χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ὡς φάρμακον. Α. ΔΣ

Ραμνοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖος δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἀνήκων εἰς τὴν Αἰαντίδα φυλήν, μὲ ὁμώνυμον πόλιν. Ἔκειτο κατὰ τὰς βορειοανατολικὰς ἀκτὰς τῆς χώρας πρὸς Β. τοῦ Μαραθῶνος, ἐπὶ τῆς ἀπὸ τούτου εἰς Ὠρωπὸν παραλίας ὁδοῦ καὶ ἀπέναντι τῆς νήσου Εὐβοίας. Εἶχεν ὀχυρώτατον φρούριον καὶ ἐπιφανέστατον εἰς ἀπόκρημνον χεῖλος φάραγγος τῆς Διακρίας ἱερὸν τῆς Νεμέσεως, τῆς ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου Ραμνουσίας καλουμένης, τὸ ὁποῖον εἶχε καταστήσει περιώνυμον τὸν δῆμον Ραμνοῦντος. Εἰς τὸ τέμενος τῆς θεᾶς ταύτης εἶχον ἀνεγερθῇ εἰς κατὰ τοὺς ἀρχαϊκοὺς χρόνους (πολυγωνικὸς) ναός, πυρποληθεὶς ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ ἕτερος κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε περίφημον λίθινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου ἢ τοῦ μαθητοῦ του Ἀγορακρίτου. Μέρος τῶν πτυχῶν τοῦ κορμοῦ τοῦ ἀγάλματος τούτου ἀνευρεθὲν ἀπόκειται εἰς τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἱεροῦ τούτου (περιβόλου καὶ δύο δωρικῶν ναῶν), κατὰ τὴν θέσιν Γυφτόκαστρο ἢ Ὀβριόκαστρο καλουμένην σήμερον (λόφον ὕψους 300 μέτρων) διὰ τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1891 γενομένων ἀνασκαφῶν ἦλθον εἰς φῶς πολλοῦ λόγου ἄξια εὑρήματα, κοσμοῦντα τὴν Δ' αἴθουσαν τοῦ Ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου. Κατὰ χώραν ὀρθοῦνται ὀλίγοι κίονες τοῦ νεωτέρου ναοῦ, ὅστις ἦτο περίπτερος (μὲ 6 εἰς τὰς μικρὰς καὶ 12 τὰς μακρὰς πλευρὰς κίονας) ἀμφιπρόστυλος καὶ ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἐκ τοῦ δήμου Ραμνοῦντος κατήγετο ὁ ρήτωρ Ἀντιφῶν, ὁ διδάσκαλος τοῦ Θουκυδίδου. Τὸ ὄνομα τοῦ δήμου τούτου προῆλθεν, ὡς πιστεύεται, ἐκ τῶν πολλῶν φυομένων ἐν τῇ περιοχῇ του ράμνων.

Εἰς τὸν Ραμνοῦντα ἔκαμεν ἀπόβασιν στρατοῦ κατὰ τὸ 322 π. Χ. ὁ ναύαρχος τοῦ μακεδονικοῦ στόλου Κλεῖτος καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενος ἐλεηλάτει τὴν Ἀττικήν, ἐπελθὼν ὅμως κατ' αὐτοῦ ὁ Φωκίων ἐξεδίωξε τῆς χώρας, κατέλαβε δὲ τὸ φρούριον τοῦ Ραμνοῦντος. Κατὰ τὸ 296 π. Χ. κατέλαβε τὸ φρούριον τοῦ Ραμνοῦντος, ὡς καὶ τὴν Ἐλευσῖνα, ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, ὁρμώμενος δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπέτυχε κατόπιν πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ φυγῆς τοῦ Λαχάρους νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτὸν ἡ πόλις αὐτὴ καὶ νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του πᾶσα ἡ Ἀττική. Γ. ΚΑΨ.

— **Ραμνοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία κρητικὴ πόλις (βλ. λ. *Ράμνος*).

Ραμνουσία (ἡ) *[Ἀρχ.]* Ἐπώνυμον τῆς Νεμέσεως, λατρευομένης ἐν *Ραμνοῦντι* (βλ. λ.) τῆς Ἀττικῆς. Α. Θ. Σ.

Ραμολῖνο (Ramolino), ***Μαρία-Λαιτιτία***. Μήτηρ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, γεννηθεῖσα ἐν Αἰακείῳ τῆς Κορσικῆς τῷ 1750 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Ρώμῃ τῷ 1836. Ἀνῆκεν εἰς παλαιὰν καὶ εὔπορον κορσικανικὴν οἰκογένειαν καὶ ἐνυμφεύθη τὸν Κάρολον Βοναπάρτην τῷ 1764. Συμμετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τοὺς κατὰ τῶν Γάλλων ἀγῶνας τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Κορσικανῶν Πάολι, ἐπιδείξασα ἀξιοσημείωτον θάρρος ἐνώπιον τοῦ κινδύνου. Μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ υἱοῦ της εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς δεσποίνης μητρὸς (Madame mère), ἀλλ' ἐξηκολούθησε διάγουσα τὸν πρότερον μεμετρημένον καὶ ἁπλοῦν βίον της. Ἠκολούθησε τὸν Ναπολέοντα εἰς Ἔλβαν καὶ μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Βατερλὼ κατέφυγεν εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Η. Π. Γ.

ραμολλὶ (ὁ, ἡ, τό)· δημοτ., χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου νωθροῦ διανοητικῶς διὰ τὸ γῆρας, κοιν. *ξεκουτιάρης*: «αὐτὸς εἶναι ραμολλὶ», «κατήντησε ραμολλὶ» (γαλλ. ramolli).

ραμολλιμέντο (τό)· δημοτ., διανοητικὴ νωθρότης, γεροντικὴ ἄνοια: «ἔπαθε ραμολλιμέντο» (ἰταλ. ramollimento).

ραμολλίρω δημοτ., γίνομαι ραμολλί, πάσχω διανοητικὴν νωθρότητα, γεροντικὴν ἄνοιαν: «ἐγήρασε καὶ ἐραμόλλιρε».

ραμόνα (ἡ) (Ramona) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ποωδῶν φυτῶν φυόμενα εἰς τὴν Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

ραμονδία (ἡ) (Ramondia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεσνεριοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας μὲ φύλλα σαρκώδη, τριχωτὰ καὶ ἄνθη κωδωνοειδῆ. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, πάντων ἰθαγενῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, τὸ γνωστότερον εἶναι ἡ *ραμονδία ἡ τῶν Πυρηναίων* (Ramondia Pyreniensis), ἥτις καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

Ραμὸν ντὲ Καρμπονιὲρ (Ramond de Carbonnières), ***Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ γεωλόγος (1753—1827). Διετέλεσε μυστικοσύμβουλος τοῦ καρδιναλίου τῆς Ροάνης, βουλευτής, καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας εἰς τὴν σχολὴν τῆς Τάρμπ, ἀνώτατος δικαστικὸς καὶ σύμβουλος τοῦ κράτους ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΗ'. Ἐμελέτησε κυρίως τὴν σύστασιν τῶν Πυρηναίων καὶ ἔγραψε περὶ αὐτῆς.

Ραμὸν ὑ Καχὰλ (Ramon y Cajal), ***Σαντιάγος***. Ἱσπανὸς ἀνατόμος καὶ ἱστολόγος τῆς Μαδρίτης, γεννηθεὶς ἐν Πετίλλᾳ τῆς Ἀραγωνίας τῷ 1852. Διετέλεσε στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἐν Κούβᾳ (1874), καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν Βαλεντίᾳ (1881), τῆς ἱστολογίας ἐν Βαρκελώνῃ (1886) καὶ ἐν Μαδρίτῃ (1892). Κατέστη γνωστὸς διὰ τοῦ ἔργου του «Περὶ τῆς ὑφῆς τοῦ ἐγκεφάλου», δι' ὃ καὶ διενεμήθη μετὰ τοῦ Cam. Golgi τῷ 1906 τὸ βραβεῖον Νόμπελ. Ἔγραψεν ὑπὲρ τὰς 80 μονογραφίας καὶ πραγματείας. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἀναφέρομεν τὴν «Γενικὴν ἀνατομικὴν» (1885), τὴν «Παθολογοανατομικὴν» (1890), τὰ «Elementes de Histologia normal y de técnica micrografica» (1897, ζ' ἔκδ. 1921), «Textura del Sistema nervoso del hombre y de los vertebrados» (1899) κλ. Ο. Ρ.

Ράμος *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς νήσου καὶ κοινότητος Σερίφου τῇ ἐπαρχίας Κέας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κατ. (1928) 80.

Ράμος, ἢ ντὲ λὰ Ραμὲ (Ramus ἢ de La Ramée), ***Πέτρος***. Γάλλος σοφὸς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1515 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1572. Καταγόμενος ἐκ πτωχῆς οἰκογενείας, ἐσπούδασεν ἐν μέσῳ στερήσεων καὶ ταχέως ἀπεγοητεύθη ἐκ τῆς διδακτικῆς σχολαστικῆς μεθόδου, ἥτις ἠκολουθεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰ σχολεῖα. Ἐνεφανίσθη εἰς τὸ φιλοσοφικὸν κοινὸν διὰ μιᾶς ἐναισίμου διατριβῆς του, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ «Ὄργανον» τοῦ Ἀριστοτέλους (δηλαδὴ τὰ λογικά του συγγράμματα) δὲν ἦτο αὐθεντικὸν καὶ ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔχει λεχθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους αὐθεντικῶς ἦτο ψευδὲς (1536). Τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπανέλαβεν εἰς δύο ἄλλα βιβλία του, τὸ ἓν καθαρῶς ἀρνητικόν: «Aristotelicae animadversiones», καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθέτει τὰς ἰδικάς του ἀντιλήψεις ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς: «Institutiones dialecticae» (1543). Ἡ δημοσίευσις τοῦ ἔργου τούτου ἐπροκάλεσεν ἀληθινὸν σκάνδαλον. Τὸ ζήτημα τοῦ Ραμὸν συνεζητήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου, ἔπειτα ὑπὸ τοῦ παρλαμέντου, ἔπειτα ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τοῦ βασιλέως καὶ τέλος ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς εἰδικῶν, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς ἐτάχθησαν ἐναντίον του καὶ τὸν ἀπηγόρευσαν νὰ διδάσκῃ εἰς τὸ ἑξῆς τὴν διαλεκτικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐν τούτοις ὁ Ράμος κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ ταχέως καὶ ν' ἀποκτήσῃ πανευρωπαϊκὴν φήμην ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας, ὅπου, πλὴν τῶν ἑπτὰ ἐλευθερίων λεγομένων τεχνῶν, εἰσήγαγε καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν μαθηματικῶν, μεταφράσας μάλιστα καὶ τὸν Εὐκλείδη. Ἐν τῷ μεταξύ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν καθηγητῶν τῆς Σορβόννης, οὓς εἶχεν ἀποδείξει ἀδαεῖς τῶν μαθηματικῶν, ἀπέκτησε πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ ὅταν μετεστράφη πρὸς τὸν προτεσταντισμὸν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γαλλίαν καὶ διέτρεξε διδάσκων τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἑλβετίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ δευτέρου θρησκευτικοῦ πολέμου ἐδολοφονήθη ὑπὸ μισθίων ὀργάνων τῶν καθηγητῶν τῆς Σορβόννης. Ὁ Ράμος, μολονότι ἐπέκρινε τὸν Ἀριστοτέλην, οὐδέποτε ἀπεμακρύνθη κατ' οὐσίαν τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ. Εἰς αὐτὸν ἡ λογικὴ ὀφείλει συστηματικωτέραν μόνον διάταξιν τῆς ὕλης. Ἡ εἰς τέσσαρα μέρη διαίρεσις αὐτοῦ, ἤτοι εἰς τὸ περὶ ἐννοιῶν, περὶ κρίσεων, περὶ συλλογισμῶν καὶ περὶ μεθόδων, ὁρμᾶται ἐκ τοῦ Π. Ράμου, ὅστις ὑπό τινων ἐθεωρήθη πρόδρομος τοῦ καρτεσιανισμοῦ.

Ραμούζιο (Ramusio), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἰταλὸς ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος (1485—1557). Ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀνατολὴν καὶ ἐχρημάτισε κατόπιν ἐπὶ 43 ἔτη γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου τῶν Δέκα ἐν Βενετίᾳ, ὅπου ἵδρυσε καὶ ἀκαδημίαν τῆς Γεωγραφίας. Κατέγινεν εἰς διαφόρους μελέτας ἐπὶ τῆς γεωγραφίας καὶ τῶν ἀνακαλύψεων τῆς ἐποχῆς, ἐκδώσας διάφορα ἔργα καὶ χάρτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ «Περὶ ναυσιπλοΐας καὶ ταξιδίων» (1550—1559), ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν σημαντικωτέραν καὶ ἀκριβεστέραν συλλογὴν ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων περὶ τῶν ἀνακαλύψεων τῆς ἐποχῆς του καὶ μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας. Μ. Δ. Β.

ραμουλαρία (ἡ) (Ramularia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν δευτερομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *μυκηδινιδῶν*, πλουσιώτατον εἰς εἴδη παράσιτα κυρίως φύλλων. Τὸ μυκήλιον εἶναι ἐσωτερικόν, τὰ δὲ κονιδιοφόρα, ἐξερχόμενα τῶν στοματίων, φέρουν κονίδια κυλινδροειδῆ, συνεχῆ ἢ τετμημένα, ἐν εἴδει κομβολογίου. Τὸ εἶδος *ραμουλαρία* cynarae προσβάλλει τὴν ἀγκινάραν, ἐπὶ τῶν φύλλων τῆς ὁποίας ἐμφανίζονται μικραὶ φαιαὶ κηλῖδες, ἄλλα δὲ εἴδη τὰ φύλλα τῶν μενεξέδων, τοῦ σελίνου, τῆς χαρουπέας κλπ. Ε. Τ. Ε.

ραμπαγᾶς (ὁ)· ἐκαλεῖτο ἄλλοτε οὕτως ὁ εὐκόλως μεταπηδῶν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο πολιτικὸν κόμμα· ‖ ψευδώνυμον τοῦ Κλεάνθους *Τριανταφύλλου* (βλ. λ.).

Ραμπὰν-Μὼρ (Raban Maur). Γερμανὸς κληρικὸς καὶ σχολαστικὸς φιλόσοφος (βλ. λ. *Ραβᾶνος Μαῦρος*).

Ραμπὰτ (Rabbat ἢ Rabbath) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς πόλεως τῆς Ὑπεριορδανίας *Ἀμμὰν* (βλ. λ.).

Ραμπὰτ-Μωὰβ, ἢ ***Ραβάθμωαβα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης, πρωτεύουσα τῶν Μωαβιτῶν, κειμένη πρὸς Α. τῆς Ἀσφαλτίτιδος λίμνης (Νεκρὰ θάλασσα). Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἦτο ἕδρα φρουρᾶς, ἐξηρτᾶτο δὲ ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀραβίας. Κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα μετωνομάσθη *Ἀρεόπολις*, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 10 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παλαιστίνης, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι τοῦ Γορδιανοῦ, συνήθως βαρβαρωτάτης καὶ συγκεχυμένης κατασκευῆς καὶ διαφόρων τύπων (Ἄρης, Ἀστάρτη, Ποσειδῶν κτλ.). Σήμερον καλεῖται *Ραμπά*. Σῴζονται σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Ράμπεκ (Rahbek), ***Κανοῦτος-Λύν.*** Δανὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1760—1830). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κοπεγχάγης καὶ εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτόν του δρᾶμα «Ὁ μικρὸς Ντέρμπυ», τὸ ὁποῖον ἐπιτυχῶς ἀνεβιβάσθη εἰς τὸ βασιλικὸν θέατρον. Ἀκολούθως ἐταξίδευσεν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἵδρυσε τὴν μηνιαίαν ἐπιθεώρησιν «Minerva», ἥτις ἤσκησε σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς δανικῆς λογοτεχνίας. Τῷ 1790 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς αἰσθητικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοπεγχάγης, ἀλλὰ παρῃτήθη τῆς θέσεως ταύτης τῷ 1798, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς δραματικῆς σχολῆς (1805), ἐπανελθὼν εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν ἕδραν του τῷ 1816. Ὁ Ράμπεκ ἐξέδωκε λαμπρὰς μελέτας ἐπὶ τῆς δραματικῆς τέχνης, ἤσκησε δὲ μεγάλην καὶ ἀξιοσημείωτον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς δραματικῆς κινήσεως τῆς χώρας του. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ποιητικὰ δοκίμια» (1794—1802), «Ἱστορία τῆς δανικῆς ποιήσεως» (1800—1828) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Nyerup, «Ἡ τέχνη τοῦ τραγῳδοῦ» (1809), ἡ πραγματεία του περὶ Χόλμπεργκ «Om Holberg som lystspildigter» (1815, 3 τόμ.), «Ἱστορικὰ δράματα» (1809—1813, 3 τόμ.), «Ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς μου» (1824—1829, 5 τόμ.) κ. ἄ. Μετέφρασεν ἐπίσης εἰς τὴν δανικὴν ἔργα τοῦ Ντιντερό, Μαρμοντέλ, Γκαῖτε, Σίλλερ κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ραμπὲλ ὕδωρ (Eau de Rabel) *[Φαρμακ.]*. Ἀλκοολοῦχον διάλυμα θειικοῦ ὀξέος. Σκευάζεται ἐκ θειικοῦ ὀξέος (πυκν. 1.84) 100 μ., ἀλκοόλης (90 %) 300 μ. καὶ πετάλων μήκωνος τῆς ροιάδος 4 μ. Διαλύεται τὸ θειικὸν ὀξὺ εἰς τὴν ἀλκοόλην προσεκτικῶς καὶ εἶτα προστίθενται τὰ πέταλα τοῦ μήκωνος, τὰ ὁποῖα ἀφήνονται πρὸς κατεργασίαν ἐπὶ 4 ἡμέρας. Τὸ σκεύασμα χορηγεῖται ἐσωτερικῶς ὡς στυπτικὸν εἰς δόσιν 1 γρ. εἰς 125 γρ. ὕδατος, λίαν δὲ ἠραιωμένον παρηγγέλθη εἰς ἐνέσεις. Ἀμειγὲς χρησιμεύει ὡς αἱμοστατικὸν εἰς αἱμορραγίας ἐκ βδελλῶν. Ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ Ραμπὲλ παρασκευάζεται καὶ τὸ σιρόπιον τούτου. Κ. Γ. Μ.

Digitized by Google

Ραμπελαὶ (Rabelais), ***Φραγκῖσκος.*** Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς εἰς Σινὸν τῷ 1490 ἢ τῷ 1495 καὶ ἀποθανὼν εἰς Παρισίους τῷ 1553. Ἐλάχιστα εἶναι γνωστὰ περὶ τῆς ἀκριβοῦς καταγωγῆς του. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρξε πέμπτος υἱὸς ἑνὸς πτωχοῦ ἀμπελουργοῦ. Τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διῆλθεν εἰς τὸ γενέθλιον χωρίον του, ὁ δὲ πατήρ του, ἐν τῇ ἀνεχείᾳ του, ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ μοναχόν. Εἰσῆλθε, λοιπόν, εἰς μοναστήριον, ἔνθα συνηντήθη, διὰ πρώτην φοράν, μὲ τὸν Ἰωάννην ντὺ Μπελλαὶ καὶ τὸν Ζωφρουὰ ντ᾽ Ἐστισσάκ, οἵτινες ἐπρόσεξαν τὴν ἐξαιρετικήν του εὐφυΐαν. Ὁ τελευταῖος οὗτος, γενόμενος ἐπίσκοπος, τὸν ἐβοήθησε ν᾽ ἀνέλθῃ τάχιστα ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης καὶ νὰ γίνῃ ἱερεὺς τῷ 1511. Τότε τῷ ἐδόθη καὶ ἡ εὐκαιρία νὰ συνδεθῇ μὲ ὅλας τὰς προσωπικότητας τῆς ἐποχῆς του. Καταδιωχθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν κληρικῶν διὰ τὴν ἐπίδοσίν του εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, θεωρουμένην ὡς αἱρετικήν, κατέφυγε παρὰ τῷ ντ᾽ Ἐστισσάκ. Ἀλλὰ βαρυνθεὶς τὴν εἰρηνικὴν ζωήν, παρὰ τῷ ὑψηλῷ προστάτῃ του, διέτρεξεν ὁλόκληρον τὴν Γαλλίαν, καταλήξας τῷ 1530 εἰς Μομπελλιέ, ἔνθα ἐδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς. Τῷ 1532 μετέβη εἰς Λυών, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐκδώσῃ διάφορα ἔργα του, ἐκεῖ δὲ ὠνομάσθη ἀρχίατρος τοῦ μεγάλου νοσοκομείου, δίδων μαθήματα ἀνατομίας ἐπὶ πτωμάτων, πρᾶγμα ἐλάχιστα σύνηθες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐνέκυψεν εἰς τὴν μελέτην, εὐτυχὴς ἐν τῇ ἱκανοποιήσει τῶν ἰδιαιτέρων κλίσεών του, καὶ ἐξέδωκε τὰ πρῶτα ἔργα του. Ἠσχολήθη εἰς τὴν σύνταξιν διαφόρων ἡμερολογίων (almanachs), εἰς τὰ ὁποῖα διαφαίνεται, τὸ πρῶτον, ἡ σατιρικὴ διάθεσίς του. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπεξεργάζεται ἕνα παλαιὸν μῦθον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ μεγάλα καὶ ἀνεκτίμητα χρονικὰ τοῦ μεγάλου καὶ πελωρίου γίγαντος Γαργαντούα». Τὸ ἔργον αὐτὸ ἔσχε σημαντικὴν ἐπιτυχίαν. Ἡ ἐπιτυχία του αὐτὴ τοῦ ἐνίσχυσε τὴν ἀπόφασιν ν᾽ ἀφοσιωθῇ ὁριστικῶς εἰς τὴν φιλολογίαν. Ὑπανδρεύθη εἰς Λυών, ἀποκτήσας υἱόν, τὸν ὁποῖον ὠνόμασε Θεόδουλον, θανόντα ὅμως εἰς ἡλικίαν δύο ἐτῶν, πρᾶγμα ὅπερ τῷ ἐπέφερε δεινὸν ἠθικὸν κλονισμόν. Τῷ 1533, ὁ Ἰωάννης ντὺ Μπελλαί, ἐπίσκοπος τῶν Παρισίων, ἀναχωρῶν εἰς Ῥώμην διὰ πρεσβείαν τινὰ παρὰ τῷ πάπᾳ, παρέλαβε τὸν Ραμπελαὶ μεθ᾽ ἑαυτοῦ, ὡς ἰατρὸν θεράποντα, συγχρόνως δὲ ὡς γραμματέα του καὶ σύμβουλον, ἐκτιμῶν τὴν παίδευσιν αὐτοῦ, τὴν νομικὴν καὶ θεολογικήν, ἥτις μεγάλως θὰ τῷ ἐχρησίμευεν εἰς τὴν εἰδικὴν ἀποστολήν του, τὴν σχετικὴν μὲ ὡρισμένας δυσκολίας, ἀναφυείσας ἐκ τοῦ διαζυγίου τοῦ Ἐρρίκου Η´ τῆς Ἀγγλίας. Ἐν Ῥώμῃ ὁ Ραμπελαὶ ἐνεθουσιάσθη μὲ τὴν ἀρχαιολογίαν. Τῷ 1534 ἐπανῆλθεν εἰς Λυών, διὰ ν᾽ ἀναλάβῃ τὴν θέσιν του εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἀλλ᾽ ἀπελύθη τῆς θέσεως ἐκείνης μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἀπουσίασεν αὐτῆς ἄνευ ἀδείας. Ἐπανῆλθε τότε εἰς τὴν Ῥώμην, ἱκανοποιῶν καὶ πάλιν τὸ πάθος του τῆς ἀρχαιολογίας καὶ σπουδάζων τὴν ἀραβικήν. Κατορθώσας ὅμως νὰ ἐπιτύχῃ παπικὴν ἐντολήν, παρὰ τοῦ Παύλου Γ´, διὰ τῆς ὁποίας τῷ ἐδίδετο ἄφεσις ἁμαρτιῶν καὶ ἄδεια τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἰατρικοῦ του ἐπαγγέλματος, ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους καὶ κατόπιν εἰς Μομπελλιέ, ἔνθα τὴν 22αν Μαΐου τοῦ 1537 τῷ ἀπενέμετο, ἐπισήμως πλέον, ὁ τίτλος τοῦ ἰατροῦ. Τῷ 1539 ἐκλήθη ὡς ἰατρὸς παρὰ τῷ Γουλιέλμῳ ντὺ Μπελλαί, ὅστις ὠνομάσθη διοικητὴς Τουρίνου. Ἐκεῖ ἐπεδόθη, ἐκ νέου, εἰς βοτανολογικὰς μελέτας καὶ ἠσχολήθη συλλέγων διάφορα ἑβραϊκὰ καὶ συριακὰ χειρόγραφα. Δυστυχῶς ὁ προστάτης του ἀπέθανε καὶ ὁ Ραμπελαὶ ἐπανήρχισε τὰς ἀναγκαστικὰς περιπλανήσεις του εἰς Ὀρλεάνην, Τουραίνην, Πουατού, φθάνων μέχρι τῆς Βρετάνης. Ὁ θάνατος τοῦ νέου προστάτου ἔδωσεν ἐλευθέραν τὴν διέξοδον εἰς τὸ μῖσος τῶν προσωπικῶν ἐχθρῶν του καὶ τὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον του. Τὴν 14ην Φεβρουαρίου τοῦ 1543 ἡ σχολὴ ἰατρικῆς τῶν Παρισίων ἐζήτησε τὴν καταδίωξιν τῶν ἔργων του, τοῦ «Γαργαντούα» καὶ τοῦ «Πανταγρουέλ», ἀλλὰ χάρις εἰς τὰς ὑψηλάς του σχέσεις ἐσώθη καὶ τὴν φορὰν αὐτήν. Τότε συνέθεσε καὶ τὸ «Τρίτον βιβλίον» του, ἐν τῷ ὁποίῳ, μὲ τόλμην περισσήν, καυτηριάζει καὶ κατειρωνεύεται τοὺς ἀπηνεῖς του κατηγόρους καὶ διώκτας. Ἀλλὰ τῷ 1547 ὁ Φραγκῖσκος Α´, προστάτης του ἐπίσης, ἀπέθανε, ὁ Ἰωάννης ντὺ Μπελλαὶ ἔχασε τὴν θέσιν του καὶ ὁ Ραμπελαὶ κατέφυγεν ἐσπευσμένως εἰς Μέτς, μὴ δυνηθεὶς νὰ παραλάβῃ κἂν τὰ χρήματά του. Ἐδέχθη, τότε, ἀντὶ ἀμοιβῆς μικρᾶς, ν᾽ ἀναλάβῃ τὴν θέσιν ἰατροῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον Ἐρρῖκος ὁ Β´, ὅστις, διακείμενος ἐπίσης εὐμενῶς, τὸν εἰδοποίησεν ἐπισήμως ὅτι δύναται ἐν πάσῃ ἀνέσει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον του. Ὁ Ραμπελαί, δυσπιστῶν πάντοτε, ἐπωφελήθη μολαταῦτα τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐκδώσῃ καὶ τὸ «Τέταρτον βιβλίον» του (Λυών, 1548), ἡ δημοσίευσις τοῦ ὁποίου ἐξαπέλυσε, καὶ πάλιν, ὅλην τὴν μῆνιν τῶν ἐχθρῶν του κληρικῶν. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1548 ὁ Ἰωάννης ντὺ Μπελλαί, ἀναλαβὼν νέαν πρεσβείαν εἰς τὴν Ῥώμην, τὸν προσέλαβε μετ᾽ αὐτοῦ καὶ ἐκ δευτέρου. Κατὰ τὴν δευτέραν του ἐκείνην μετάβασιν εἰς Ῥώμην, ὁ Ραμπελαὶ εὗρε πρόσφορον τὸ ἔδαφος νὰ ἐπιδείξῃ, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὰς διπλωματικάς του ἱκανότητας. Διοργανώσας τὰς ἑορτάς, αἵτινες ἐδόθησαν ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ μέρους τῆς γαλλικῆς πρεσβείας διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Λουδοβίκου τῆς Ὀρλεάνης, υἱοῦ Ἐρρίκου τοῦ Β´, καὶ περιγράψας ταύτας εἰς τὴν «Σκιαμαχίαν» του, ἐκολάκευσε μεγάλως τὴν αὐλήν, ἐπισύρας ἔτι μᾶλλον τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἄνακτος. Ἐπανῆλθε τότε εἰς Παρισίους, ὅπου, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῶν ἐχθρῶν του, ἀνέλαβεν ἀξιώματα ἐξέχοντα. Εἰς τὰς κατόπιν ἐκραγείσας διαμάχας, μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πάπα Γρηγορίου Θ´, ἔλαβε μέρος ἐνεργόν, ὑπεραμυνόμενος τοῦ πρώτου, ὁ δὲ βασιλεύς, κολακευθεὶς ἐκ τῆς ἀμύνης τῶν ἀπόψεών του ὑπὸ τοῦ διασήμου συγγραφέως, ἐνίσχυσεν αὐτὸν ἀπροκαλύπτως εἰς τὴν διαφήμησιν τῶν ἔργων του. Ὁ Ραμπελαὶ εἶχε κερδίσει τὸν ἀγῶνα. Ἔκτοτε ἔζησεν ἀμέριμνος καὶ ἥσυχος, ἐπιδιδόμενος εἰς προσφιλεῖς μελέτας, ἰδιαιτέρως τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπίσης δὲ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Πλάτωνος. Τὰ τῶν τελευταίων ἡμερῶν του παραμένουν μολαταῦτα ἄγνωστα. Ἀπέθανεν ἐν ἠρεμίᾳ πνεύματος, ταφείς, πιθανῶς, ἐν Παρισίοις.

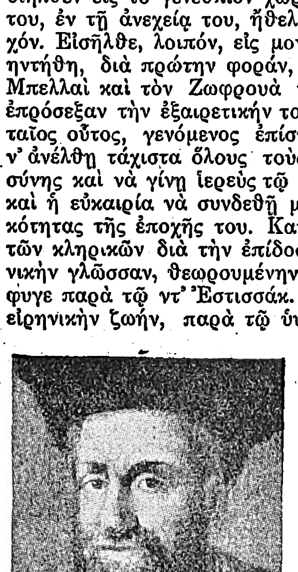

Φραγκῖσκος Ραμπελαί.

Ἡ ζωὴ τοῦ Φραγκίσκου Ραμπελαὶ ὑπῆρξε ζωὴ φιλέργου καὶ γονίμου συγγραφέως, μὴ ἀποκαμόντος νὰ μανθάνῃ, προσέτι δὲ ἀνθρώπου πνευματώδους, ἐγκαρδίου καὶ ἐπιδεξίου, διαφυγόντος τὰς διηνεκεῖς διώξεις εἰς ἐποχὴν τὰ μάλιστα ἀχάριστον, ἐποχὴν μὴ δυσκολευομένην νὰ θανατώνῃ τοὺς αἱρετικούς της, στέλλουσα αὐτοὺς εἰς τὴν πυράν. Οἱ σύγχρονοί του τὸν ἐσέβοντο βαθύτατα, τὸν ἐτίμων καὶ τὸν ὑπελήπτοντο. Ἀλλ᾽ ὁ θρῦλος, ἔργον τῶν ἐχθρῶν του, τῷ ἀποδίδει τερατώδεις ἰδιότητας: τὸν παρέστησεν ὡς πότην, ἀδηφάγον, ὡς ἀσεβῆ σκεπτικιστὴν καὶ κυνικόν. Πλῆθος ἀσυστάτων ἀνεκδότων ἐσκίασεν ἐπὶ μακρὸν τὴν μνήμην του. Ἡ νεωτέρα ὅμως κριτική, ἀνασκευάσασα ὅλους αὐτοὺς τοὺς μύθους καὶ ἀποκαταστήσασα τὴν μνήμην του, ἀπέδωκεν αὐτῷ δικαιοσύνην.

Τὸ ἔργον τοῦ Φραγκίσκου Ραμπελαὶ συνίσταται ἐκ διαφόρων μελετῶν ἐπιστημονικῶν, γεγραμμένων εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἀφορωσῶν ζητήματα παντοῖα, ἀλλὰ τὸ γνωστότερον καὶ δημοφιλέστερον εἶναι τὸ ὀγκῶδες μυθιστόρημα τοῦ «Γαργαντούα καὶ Πανταγρουέλ», συγκείμενον ἐκ πέντε βιβλίων, συντεθὲν καὶ ὁλοκληρωθὲν εἰς διαφόρους περιόδους τῆς ζωῆς του. Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ἔσχεν ἀνυπολόγιστον ἀπήχησιν, δῶσαν λαβὴν εἰς ἀπειρίαν συζητήσεων, σχολίων, εὐμενῶν ἢ δυσμενῶν, ἑρμηνειῶν καὶ παρερμηνειῶν. Πλεῖστοι ὅσοι κριτικοὶ μεταγενέστεροι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἴδουν εἰς αὐτὸ παρὰ μίαν εὐφυᾶ ἀλληγορίαν, θίγουσαν πρόσωπα καὶ περιστατικά του σύγχρονα. Ὁ Αἰμίλιος Φαγκὲ ὑποστηρίζει ὅτι τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ ἔντεχνος ἀφήγησις, σοβαρὰ ἢ παιγνιώδης, ἀναλόγως, προσωπικῶν του περιπετειῶν καὶ προσωπικῶν παρατηρήσεων. Ἡ ὅλη σύνθεσις τῆς ἀφηγήσεώς του ἐνέχει τι τὸ προφανῶς χονδροειδές, τὸ ἀφελὲς καὶ τὸ παιδαριῶδες. Ἡ ὠμὴ ἐλευθεροστομία του, διὰ τὴν ὁποίαν, ὡς ἑπόμενον, κατηγορήθη ἐπανειλημμένως, ἀποτελεῖ τὸ κλασσικὸν ὑπόδειγμα τοῦ γαλατικοῦ ἐκείνου πνεύματος—τῆς λεγομένης gauloiserie—, ὅπερ χαρακτηρίζει τὴν περίοδον τῶν μεσαιωνικῶν ἐκείνων μύθων, τῶν εὐτραπέλων καὶ ἀθυροστόμων, εἰς τοὺς ὁποίους τόσον ἐνετρύφα ἡ τότε κοινωνία τῆς Γαλλίας. Ἐν τοσούτῳ παρὰ τῷ Ραμπελαὶ ἡ ἐπιζήτησις τῶν κυνισμῶν καὶ τῶν χυδαιοτήτων συνδυάζεται μὲ ἠθικοὺς σκοπούς, οἱ ὁποῖοι τὰς ἐξιλεώνουν. Τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Ραμπελαὶ δὲν πρέπει ν᾽ ἀντικρύζεται στενά, μὲ λεπτολογίας χαρακτήρων καὶ ἀναλύσεις ὑπερβολικάς, σχολαστικάς, τῶν λεπτομερειῶν· εἶναι τὸ ἔργον, τὸ ἐνίοτε στρυφνὸν —λόγῳ τῆς συσσωρεύσεως ἰδιορρύθμων λέξεων, εἰς τὰς ὁποίας τόσον ἐπιμένει—, ἑνὸς ἀνθρώπου ἐλευθέρως σκεπτομένου, ἀντιπαθοῦντος τὴν ὑποκρισίαν, καυτηριάζοντος ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν ὑπούλων κληρικῶν τῆς ἐποχῆς του, τὰς μηχανορραφίας των καὶ τὰς ὑπερβασίας των—καὶ πρὸς τοῦτο μεταχειριζομένου μίαν φιλοσοφίαν καλοκάγαθον, εὔθυμον, ζωηρὰν καὶ παιγνιώδη. Ὁ Ραμπελαὶ ἀποτελεῖ, ὅπως καλῶς ἐλέχθη, ἕνα φάρον τηλαυγῆ ἀνθρωπισμοῦ. Ἡ ἀξία τοῦ σατιρικοῦ του ἔργου, τοῦ ἐντέχνως ἀπευθυνομένου εἰς τοὺς πολλούς, ὅσον καὶ τοὺς ὀλίγους, ἔγκειται μᾶλλον εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι δι᾽ αὐτοῦ ἐξελαΐκευσε τὰς ἰδέας τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἐπιεικείας, τῆς πνευματικῆς καλλιεργείας, αἵτινες ἦσαν ἰδιοκτησία μικρᾶς ὁμάδος συγγραφέων καὶ λογίων, ὀλίγων ἐκλεκτῶν τῆς ἐποχῆς του—καὶ τὰς ἐξελαΐκευσεν ἀριστοτεχνικῶς, ἐπενδύσας αὐτὰς διὰ μορφῆς, ἥτις εἶναι προσιτὴ εἰς τὸν καθένα. Ἡ φιλοσοφία του εἶναι πολὺ ἁπλῆ: περιορίζεται εἰς τὸ ν᾽ ἀναγνωρίζῃ τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς θεοῦ σοφοῦ, δημιουργοῦ καὶ ρυθμιστοῦ τῶν πάντων, ἐπιεικοῦς καὶ καλοπροαιρέτου. Ἡ ἠθικὴ τοῦ ἔργου του, ἐπίσης, εἶναι ἁπλῆ ὡς ἡ φιλοσοφία του: κηρύσσει δόγμα καὶ ἀξίωμά του τὸ ἐλευθέρως κατὰ φύσιν ζῆν. Ὡς ἀφηγητὴς καὶ συγγραφεύς, ὁ Ραμπελαὶ θεωρεῖται ἀπαράμιλλος, δημιουργήσας γλῶσσαν ἰδικήν του ἐντελῶς ἀτομικὴν καὶ ἰδιότυπον—γλῶσσαν ἀκριβῆ καὶ ζωηράν, εὐλύγιστον, νευρώδη, γραφικήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἑλληνική, καθὼς ἐπίσης ἡ λατινική, μιγνυόμεναι μὲ ἰδιωτισμοὺς καὶ τοπικὰς ἢ λαϊκὰς ἐκφράσεις τῆς παλαιᾶς ὁμιλουμένης γαλλικῆς ἀποτελοῦσι σύνολον ἀμίμητον, πλῆρες χρώματος καὶ παραστατικότητος. Μιμηταί του ὑπῆρξαν οὐκ ὀλίγοι, ἀλλὰ ποιοτικῶς κατώτεροί του. Μόνη ἡ ἀπαρίθμησις τῶν Γάλλων συγγραφέων, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ ἀθάνατόν του ἔργον ἀπέβη ἔναυσμα καὶ ἀφορμὴ ἐμπνεύσεως—ὅπως ὁ Μονταίνι, ὁ Λαφονταίν, ὁ Μπουαλώ, ὁ Μολιέρος, ὁ Ρακίνας, ὁ Μπωμαρσαί, ὁ Ντιντερό, ὁ Μπαλζάκ, ὁ Γκωτιέ, ὁ Φλωμπὲρ καὶ ὁ Οὐγκώ—ἀρκεῖ πρὸς δόξαν του καὶ ὑπολογισμὸν τῆς σημαντικῆς του ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς συγχρόνου του καὶ μεταγενεστέρας λογοτεχνικῆς δημιουργίας καὶ τῶν γραμμάτων τῆς ἰδίας του πατρίδος.

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ραμπένερ (Rabener), ***Θεόφιλος - Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς σατιρικὸς συγγραφεὺς (1714—1771). Συνεργάτης εἰς τὸ περιοδικὸν «Μπρέμερ Μπαϊτραΐγκε», διεκρίθη ταχέως διὰ τὴν χαρίεσσαν σάτιραν. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1777 εἰς 6 τόμους καὶ τῷ 1888 εἰς τὴν «Βιβλιοθήκην τῆς γενικῆς λογοτεχνίας». Θ. Κ.

Ράμπενχορστ (Rabenhorst), ***Λουδοβῖκος.*** Γερμανὸς βοτανικὸς (1806—1881). Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ἐξ ὧν κλασσικὸν τὸ «Ἡ χλωρὶς τῶν κρυπτογάμων τῆς Γερμανίας» (1844—1853, 2 τ.). Θ. Κ.

ράμπεργκ (ramberg) *[Ναυτ.].* Τύπος πλοίου τινὸς παλαιοῦ τῶν Ἄγγλων, ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ´ αἰῶνος καὶ πρότερον. Ὁ ἐξαρτισμός του ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν ἱστῶν, ἐπιδρομίσκου φέροντος οὖρς καὶ δολωνίδα, μεγάλου ἱστοῦ φέροντος μεγίστην καὶ δόλωνα, ἐξ ἀκατίου ἱστοῦ φέροντος ἀκάτιον καὶ δολώνιον καὶ ἐκ προβόλου στηλιδωτοῦ φέροντος σιβαδιέρ. Εἰκόνα τοῦ τοιούτου πλοίου, ὅπερ ἦτο λίαν ὑψίπρυμνον, βλ. εἰς λ. ***πλοῖον*** (σ. 355, ἀριθμ. εἰκόν. 18). Σ. Ε. Λ.

Ράμπη *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λαιμὸς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Ραμπιὲ (Rabier), ***Ἰωάννης-Ἠλίας.*** Γάλλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1846. Τῷ 1869 ἀνηγορεύθη ὑφηγητὴς τῆς φιλοσοφίας. Συνέγραψε: «Leçons de philosophie», τοῦ ὁποίου ἐξεδόθησαν μόνον ἡ «Ψυχολογία» (Παρίσιοι 1884, 7 ἔκδ. 1903) καὶ ἡ «Λογικὴ» (Παρίσιοι 1886, 6η ἔκδ. 1909), «La causalité d'après D. Hume» (1885), ἐν τῇ «Revue philosophique» τοῦ Ριμπὼ καὶ «Du role de la philosophie dans l'éducation» (1886). Ἐξέδωκεν ἐπίσης καλλίστην ἔκδοσιν τῆς «Πραγματείας περὶ μεθόδου» τοῦ Καρτεσίου (1877, 8η ἔκδ. 1899) καὶ ὑπῆρξε συνεργάτης τῆς «Encyclopédie des sciences religieuses» τοῦ Λιχτενμπέργκερ. Ὁ Ραμπιὲ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Παύλου Ζωνέ, ἡ δὲ θέσις του ὡς φιλοσόφου κεῖται μεταξὺ τοῦ νεοϊδεαλισμοῦ καὶ τοῦ ἐκλεκτισμοῦ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κουζέν. Η. Π. Γ.

ραμπιὲρ (Rampière). Εἶδος ξίφους (βλ. λ., τ. ΙΗ´, σ. 646 γ´).

Ραμπίντα, ***Σάντα Μαρία λὰ*** — (Radita, Sta Maria la —) *[Γεωγρ.].* Μοναστήριον τῶν φραγκισκανῶν ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρίο-Τίντο, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τοῦ Κάδικος. Παρ᾽ αὐτὸ καὶ ἀπέναντι τῆς διαπλατύνσεως, ἣν σχηματίζει κατὰ τὰς ἐκβολάς του ὁ ποταμὸς Ὀντιέλ, ἔχει στηθῆ γιγαντιαῖον ἄγαλμα τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, ἔργον τοῦ Ρ. Βελασκὲθ τῷ 1892. Τῷ 1902 ἀνεκαλύφθησαν παρὰ τὴν Ραμπίντα δύο σπήλαια ἀνήκοντα εἰς ἀρχαῖον ἰβηρικὸν ναόν. Σ. Κ. Γ.

Ραμπὶτ *[Γεωγρ.].* Ὀνομασία, ὑφ᾽ ἣν εἶναι ἐπίσης γνωστὰ τὰ νησία *Μαυριά*, αἱ ἀρχαῖαι *Καλύδναι*. Ἡ ὀνομασία ἀπὸ τῆς τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν, Rabbit islands, σημαινούσης «νησία κονίκλων». Σ. Ε. Λ.

Ραμπόλλα (Rampolla), ***Μαριάνο ντὲλ Τιντάρο, κόμις*** —. Ἰταλὸς καρδινάλιος καὶ πολιτικὸς (1843—1913). Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς σικελικῆς οἰκογενείας καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῷ σεμιναρίῳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τῷ κολλεγίῳ Καπράνικα τῆς Ῥώμης καὶ τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Εὐγενῶν. Περιβληθεὶς τὸ ἱερατικὸν σχῆμα τῷ 1874, ἀπεστάλη μετ᾽ ὀλί-

Digitized by Google

γον ὡς γραμματεὺς τοῦ νουντσίου τοῦ πάπα εἰς τὴν Μαδρίτην. Τῷ 1877 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ τμήματος προπαγάνδας μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων, τῷ 1880 ἀρχιεπίσκοπος Ἡρακλείας καὶ τῷ 1882 νούντσιος τοῦ πάπα εἰς τὴν Μαδρίτην, ὅπου διεκρίθη διὰ τὴν διπλωματικήν του ἱκανότητα, ἕνεκα τῆς ὁποίας τῷ 1887 ὠνομάσθη καρδινάλιος καὶ μετὰ δύο μῆνας ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος ΙΕ' εἰς τὸ Βατικανὸν ὡς γραμματεὺς ἐπὶ τῶν ἐξωτερ.κῶν ὑποθέσεων. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος τῆς πολιτικῆς τοῦ Βατικανοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα 16 ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ πάπα Λέοντος ΙΓ', ἀναπτύξας μεγάλην πρωτοβουλίαν καὶ κατευθύνας τὴν πολιτικὴν ταύτην μᾶλλον πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως ἢ τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ συνεννόησις Γαλλίας καὶ Ρωσίας, καθὼς καὶ ἡ προσέγγισις τῆς Ἰταλίας πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Λέοντος ΙΓ' τῷ 1903 ἐθεωρεῖτο ὁ πιθανώτερος διάδοχος αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐκ. ογή του, ἕνεκα τῆς πολιτικῆς του, προσέκρουσεν εἰς τὸ βέτο τῆς Αὐστρίας. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς πάπα τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Βενετίας καρδιναλίου Σάρτο ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πίου Ι', ὁ Ραμπόλλα παρητήθη τῆς θέσεώς του ὡς γραμματέως ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τοῦ Βατικανοῦ, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Μερὺ ντὲλ Βὰλ καὶ ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς δράσεως, ἀφιερωθεὶς εἰς ἔργα φιλανθρωπίας. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «De cathedra romani beati Petri Apostolorum principiis» (1868), «De authentico romani pontificis magisterio solemne testimonium» (1870), «Del luogo del martirio e del sepolcro dei Maccabei» (1897), «Vita della Santa Melania» κλπ.
Μ. Δ. Β.

Ραμπουγιὲ (Rambouillet) *[Γεωγρ.]*. Ἱστορικὴ πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος ἐν τῷ νομῷ Σὲν-ἐ-Ουάζ. Εἶναι ἐκτισμένος ἐν μέσῳ μεγάλου καὶ πυκνοῦ δάσους ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Μπορντὼ καὶ Παρισίων—Βρέστης. Κάτ. 6.250. Τὸ Ραμπουγιὲ εἶναι περίφημον διὰ τὸν ἐν αὐτῷ σῳζόμενον ἱστορικὸν πύργον. Πρῶτοι κύριοι αὐτοῦ ἀναφέρονται οἱ Μεροβίγγιοι βασιλεῖς, μετὰ τοὺς ὁποίους περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν κομίτων τοῦ Μονφόρ, εἰς τοὺς αὐθέντας τοῦ Λὰ Ρὸς-Τεσσὸν καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν Μπερνιέ, ἥτις τῷ 1388 τὸ ἐξεχώρησεν ἀντὶ ἄλλων γαιῶν εἰς τὸν Ρενιὼ ντ' Ἀνζέν, ἀρχιθαλαμηπόλον τοῦ Καρόλου ΣΤ'. Τὸ 1612 ἡ περιοχὴ τοῦ Ραμπουγιὲ προήχθη εἰς μαρκιζᾶτον, πρῶτος δὲ μαρκήσιος τοῦ Ραμπουγιὲ ὑπῆρξεν ὁ Κάρολος ντ' Ἀνζέν, πενθερὸς τῆς περιφήμου μαρκησίας τοῦ Ραμπουγιὲ (βλ. κατ.). Μετὰ τὸν θάνατον ταύτης τὸ μαρκιζᾶτον περιῆλθεν εἰς τὴν θυγατέρα του, Ἰουλίαν ντ' Ἀνζέν, μαρκησίαν ντὲ Μοντωζιέ, καὶ μετ' αὐτὴν εἰς τὴν θυγατέρα της δούκισσαν ντ' Ὑζέ, θανοῦσαν ἄνευ κληρονόμων. Τὸ μαρκιζᾶτον ἐδόθη εἰς τὸν Φλεριὼ ντ' Ἀρμενονβίλ, ὅστις τὸ ἐπώλησεν εἰς τὸν κόμιτα τῆς Τουλούζης, εἰς ὃν ἐδόθη καὶ ὁ τίτλος τοῦ ὁμοτίμου-δουκός. Ἀργότερον ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ', ἀγοράσας τὸ Ραμπουγιέ, ἐξωραΐσεν τὸν πύργον, ὅστις μετὰ ἕνα αἰῶνα ὑπῆρξε μία τῶν προσφιλῶν διαμονῶν τῆς Μαρίας Ἀντουανέτας. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ὁ πύργος τοῦ Ραμπουγιὲ μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸ πάρκου (1.200 ἑκτ.) καὶ τοῦ δάσους ἀνεκηρύχθησαν ἐθνικὴ ἰδιοκτησία. Ἀργότερον ὁ Ναπολέων, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ, διῆλθεν ἐν αὐτῷ τὴν τραγικὴν νύκτα τῆς 25 πρὸς τὴν 26 Ἰουνίου 1815, δεκαπέντε δὲ ἔτη ἀργότερον ἐν αὐτῷ ἐπίσης ὁ Κάρολος Ι', ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι ὅτι προσεγγίζει ὁ ἐπαναστατικὸς στρατός, ὑπέγραψε τὴν ἀπὸ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου παραίτησίν του (1830). Ἐπὶ τῆς τρίτης δημοκρατίας ὁ στρατάρχης Μὰκ-Μαόν, ὁ Γκρεβὺ καὶ ὁ Καρνὸ διέμειναν πολλάκις ἐν Ραμπουγιέ, τῷ δὲ 1896 ὁ Φελὶξ Φώρ, ἀνακαινίσας ἐξ ὁλοκλήρου τὸν πύργον, κατέστησεν αὐτὸν θερινὴν διαμονὴν τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας.

Ραμπουγιὲ (Rambouillet), *Αἰκατερίνη ντὲ Βιβόν, μαρκησία τοῦ* —. Περίφημος Γαλλὶς διανοουμένη, γεννηθεῖσα ἐν Ρώμῃ καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Παρισίοις (1588—1665). Θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου ντὲ Βιβόν, μαρκησίου τοῦ Πιζάνι, πρεσβευτοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Ρώμῃ, καὶ τῆς Ἰουλίας Σαββέλλι, ἥτις, κατὰ τὸν Κοστάρ, «πλὴν τῆς ἐκτάκτου καλλονῆς της ἐκέκτητο καὶ τὰ μεγάλα προτερήματα τῆς συζύγου τοῦ Βρούτου καὶ τῆς μητρὸς τῶν Γράκχων». Ἔτυχεν ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς, ἀπὸ νεαρωτάτης δὲ ἡλικίας παρίστατο εἰς τὰς δεξιώσεις τοῦ πατρός της, ἀρεσκομένου νὰ συναναστρέφεται τοὺς ἐνδοξοτέρους συγχρόνους του καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1669 ἐνυμφεύθη, δωδεκαέτις ἔτι, τὸν Κάρολον ντ' Ἀνζέν, ὅστις ἀργότερον (1611) ἐγένετο μαρκήσιος τοῦ Ραμπουγιέ. Τὸ νεαρὸν ζεῦγος ἐγκατελείψαν τὸν πλησίον πύργον τοῦ Ραμπουγιὲ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ἐν Παρισίοις μέγαρον τοῦ Πιζάνι, τὸ ὁποῖον ἡ κυρία ντὲ Ραμπουγιέ, πεπροικισμένη μὲ πραγματικὴν ἰδιοφυΐαν, ἀνεκαίνισεν ἐπὶ τῇ βάσει ἰδικῶν της ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων, ἅτινα ἐθεωρήθησαν τόσον ἐπιτυχῆ, ὥστε ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων τὰ ἐμιμήθη κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Λουξεμβούργου. Καλή, εὐπροσήγορος, ἀξιαγάπητος, μορφωμένη καὶ μὲ λεπτὴν καλλιτεχνικὴν ψυχήν, ἡ μαρκησία ντὲ Ραμπουγιὲ διερρύθμισε μὲ λεπτὸν καλλιτεχνικὸν γοῦστο τὰς αἰθούσας της, ὅπου ἐδέχετο τὸ ἄνθος τῶν διανοουμένων τῆς ἐποχῆς της καὶ τῶν εὐγενῶν, ἰδίως ἐκείνων, οἵτινες βαρυνόμενοι τὰς συνεχεῖς ραδιουργίας τῆς αὐλῆς, ἀπέφευγον τὰς συγκεντρώσεις τοῦ Λούβρου. Ἀπὸ τὸ περίφημον «μπλὲ σαλόνι» της μὲ τὸ πλῆθος τῶν κρυσταλλίνων ἀνθοδοχείων, «ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐξέπνεον σιγά-σιγὰ τὰ ὡραιότερα ἄνθη», παρῆλασαν ὅλα τὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα παρατάσσει ἡ γαλλικὴ φιλολογία καὶ τέχνη τῆς περιόδου ταύτης, καὶ οἱ πλέον ἐκλελεπτυσμένοι τύποι τῆς παρισινῆς ἀριστοκρατίας: ὁ Βουατύρ, ὁ Σεγκραί, ὁ Ρακάν, ὁ Μαλέρμπ, ὁ Σαραζέν, ὁ Κοστάρ, ὁ Πατέν, ὁ Μπαλζάκ, ὁ Γκοντώ, ὁ Κορνάρ, ὁ Κορνέϊγ, ὁ Σκαρρόν, ὁ Μπενσεράντ, ὁ Σαίντ-Ἐβρεμόν, ὁ Λὰ Ροσφουκώ, ὁ πρίγκιψ τῆς Ὀρλεάνης, ἡ Μεγάλη Δεσποινίς, ἡ Γενεβιέβη ντὲ Μπουρμπόν, ἡ κόμισσα ντὲ λὰ Σύζ, ἡ δεσποινὶς ντὲ Σκυντερί, ὁ Ρισελιέ, ἡ δεσποινὶς ντὲ Βιζάν, ἡ δούκισσα ντ' Αἰγκιγιόν, ὁ μαρκήσιος ντὲ Μοντωζιέ, ἡ δεσποινὶς Πωλέ, ὁ Βωζελέ, ὁ Σαπελαίν, ὁ Μαιρέ, ὁ Μενάζ κλπ. Τὸ σαλόνι αὐτό, εἰς τὸ ὁποῖον ἠκούοντο αἱ λεπτότεραι καὶ πνευματωδέστεραι συζητήσεις, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπαίχθησαν θεατρικὰ ἔργα ὅπως ἡ «Sophonisbe» τοῦ Μαιρέ, ἡ ἀνεγνώσθησαν ἄλλα, ὅπως ὁ «Πολυεύκτης» καὶ ὁ «Σίντ», εἰς τὸ ὁποῖον ἐκρίνοντο μετὰ λεπτότητος τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἐποχῆς ἢ ἐπαίζοντο ἐκλεκταὶ μουσικαὶ συνθέσεις, ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ὁ περὶ τὴν μαρκησίαν Ραμπουγιὲ κύκλος περιέπεσεν, ὡς ἦτο φυσικόν, εἰς ὑπερβολάς, αἰτίνες ἐστέρησαν αὐτὸν τῆς ἀρχικῆς αἴγλης. Ὑπεκρίνοντο τοσοῦτον τοὺς λεπτεπιλέπτους, ὥστε αἱ κυρίαι ἐλιποθύμουν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι καὶ τῆς παραμικρᾶς φράσεως, ἥτις θὰ ἐκρίνετο ἀντικειμένη πρὸς τὰ ἐκλελεπτυσμένα γοῦστά των. Τὰ ψευδώνυμα τὰ ὁποῖα προσέλαβον: *Ἀρθενίκη* (κυρία Ραμπουγιέ), *Χρύσανθος* (Σαπελαίν), *Σαρράϊς* (δὶς Σκυντερί), *Σέσωστρις* (Σαραζέν) κτπ., προεκάλεσαν τὰ μειδιάματα ἀρχικῶς, ἀργότερον δὲ τοὺς κατέστησαν γελοίους, ἐκ τούτων δὲ φαίνεται ὅτι ὁ Μολιέρος ἐνεπνεύσθη τὴν κωμῳδίαν του «Κυράτσες» («Précieuses ridicules»), καίτοι δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ μεγάλος κωμικὸς παρέθεσε πιστὴν εἰκόνα τοῦ κύκλου τῆς μαρκησίας Ραμπουγιέ, ἣν μεγάλως ἐσέβετο, καὶ παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἐσύχναζον οἱ ὑψηλοὶ προστάται του. Ὁπωσδήποτε τὸ περίφημον αὐτὸ σαλόνι τῆς μαρκησίας ἐξέλιπε μεταξὺ 1645 καὶ 1650. Ἀλλεπάλληλα οἰκογενειακὰ πένθη κατέβαλον τὴν μαρκησίαν ντὲ Ραμπουγιέ, ἐνῷ ἐξ ἄλλου αἱ λεπταὶ συζητήσεις, αἵτινες ἐθεωροῦντο πρότερον «θεῖαι», μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐκρίνοντο ὡς μονότονοι. Ἐπὶ πλέον τὰ γεγονότα τῆς Σφενδόνης διήρεσαν εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα τοὺς εὐγενεῖς.

Ἡ κυρία ντὲ Ραμπουγιὲ παρηκολούθησε μὲ θλῖψιν τὴν κατάπτωσιν τοῦ ἔργου της καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν αἰθουσῶν της, αἱ ὁποῖαι ἔκλεισαν ὁριστικῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, καίτοι ἐπέζησεν ἀρκετὰ ἔτη αὐτοῦ. Ἐκ τῶν δύο υἱῶν της ὁ πρῶτος ἀπέθανεν ἐξ ἐπιδημίας εἰς ἡλικίαν ἑπτὰ ἐτῶν, ἐνῷ ὁ δεύτερος, ὁ μαρκήσιος τοῦ Πιζάνι, ἐφονεύθη ἐν Νορντλίνγκεν τῷ 1647. Ἐκ τῶν πέντε θυγατέρων της, τρεῖς ἠκολούθησαν τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἡ μία, γενομένη ἡγουμένη τοῦ Ὑέρ, εἶχεν ἀνυπόφορον χαρακτῆρα καὶ διέπραξε τόσας ἐκκεντρικότητας, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν ἐγκλείσωσι, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Παρλαμέντου, εἰς ἓν κοινόβιον. Ἐκ τῶν ἄλλων δύο ἡ μία ὑπῆρξεν ἡ *Ἰουλία ντ' Ἀνζέν*, ἡ περίφημος δούκισσα τοῦ Μοντωζιὲ (βλ. κατ.), ἐνῷ ἡ ἄλλη, ἡ *Ἀγγελικὴ ντ' Ἀνζέν*, ἥτις ὁμοίαζε κατὰ τὸν χαρακτῆρα πρὸς τὴν ἡγουμένην, ἐνυμφεύθη τὸν κόμιτα ντὲ Γκριν.

Ἡ *Ἰουλία ντ' Ἀνζὲν* (1607—1671), κατόπιν δούκισσα ντὲ Μοντωζιέ, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων προσώπων τῶν συγκεντρώσεων τοῦ μεγάρου Ραμπουγιέ. Δὲν ἦτο ἐξαιρετικῆς καλλονῆς, ἀλλ' εἶχε μεγάλην μόρφωσιν καὶ ἀρκετὸν πνεῦμα, καίτοι ὀλίγον ἐξεζητημένον. Ὁ δοὺξ ντὲ Μοντωζιέ, ὅστις ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον διὰ τὸν «Μισάνθρωπον» τοῦ Μολλιέρου, ὑπῆρξεν ἐπὶ δεκατετραετίαν ὅλην πρὸ τοῦ γάμου των ἐρωτευμένος μετὰ τῆς Ἰουλίας, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐχάρισε τὸ λεύκωμα, τὸ παραμεῖναν περίφημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ γιρλάντα τῆς Ἰουλίας». Εἰς ἑκάστην σελίδα τοῦ λευκώματος τούτου ἦτο ἐζωγραφισμένον ἓν φύλλον, κάτωθι τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ γνωστοὶ λογοτέχναι καὶ συγγραφεῖς ἔγραψαν ἰδιοχείρως ἀνὰ ἓν πρωτότυπον μαδριγάλιον. Ὑπῆρξε παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τοῦ βασιλέως ἀπὸ τοῦ 1861 μέχρι τοῦ 1864, ὁπότε ὠνομάσθη πρώτη κυρία τῶν τιμῶν. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά της ταύτην ὑπῆρξε λίαν ἐλαστικὴ ἀπέναντι τοῦ βασιλέως καὶ ὑπέθαλπε τὰς σχέσεις του μετὰ τῶν ἄλλων κυριῶν τῶν τιμῶν, ἃς εἶχεν ἀναλάβει τὴν φύλαξιν. Ὅτε μάλιστα ἡ κυρία ντὲ Μοντεσπὰν ἐγκατέλειψε τὸν σύζυγόν της διὰ νὰ καταστῇ ἡ ἐπίσημος εὐνοουμένη τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', παρὰ τῇ κυρίᾳ ντὲ Μοντωζιὲ εὗρεν ἄσυλον. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφορμὴ δημιουργίας τρομερᾶς σκηνῆς εἰς βάρος της ἐκ μέρους τοῦ ἐγκαταλειφθέντος συζύγου, ὅστις κατόπιν τοῦ σκανδάλου τούτου ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν αὐλήν. Ἀπέκτησε μίαν μόνην θυγατέρα, νυμφευθεῖσαν τὸν δοῦκα ντ' Ὑζέ.

Ραμπούρ (Rampur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου ὑποτελοῦς κράτους, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κοσίλα. Κάτ. (1921) 73.156. Ἔχει νεώτερον φρούριον καὶ ἱεροσπουδαστήριον, τὸ ὁποῖον προσελκύει σπουδαστὰς ἐξ ὅλων τῶν Ἰνδιῶν καὶ θεωρεῖται ὡς μία ἐκ τῶν ἱερῶν πόλεων τῶν Ἰνδῶν Μωαμεθανῶν. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἐργοστάσια σακχάρεως, εἰδῶν ἀγγειοπλαστικῆς, δαμασκηνῶν ὑφασμάτων, ξιφῶν κλπ.
Η. Π. Γ.

—**Ραμπούρ** (Rambur) *[Γεωγρ.]*. Ὑποτελὲς κράτος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐντὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν, κείμενον μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Μοραντάμπαντ καὶ Πιλιμπίτ. Ἔχει ἔκτασιν 2.328 τ. χλμ. καὶ κατ. (1921) 453.607. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Κοσίλα, Ναχοὺλ καὶ Ραμγκάγκα καὶ ἔχει ἔδαφος γόνιμον, παράγον σῖτον, κριθήν, ἀραβόσιτον, ὄρυζαν, σακχαροκάλαμον, κέγχρον καὶ βάμβακα. Ἡ βιομηχανία συνίσταται εἰς εἴδη ἀγγειοπλαστικῆς, σάκχαριν, ξίφη κλπ. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις.
Η. Π. Γ.

Ραμποὺρ Μποάλια (Rampur Boalia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ρατζσαχι τῆς Βεγγάλης, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Γάγγου. Κάτ. (1921) 24.600. Ἔχει μουσεῖον τῆς Varendra Research Society.
Η. Π. Γ.

Ράμπτ-ἐλ-Δζὸμπν (Rabdh-el-djobn=πόλις τοῦ τυροῦ, *Τυρόπολις*) *[Γεωγρ.]*. Οὕτως ὠνόμαζον οἱ Ἄραβες (Σαρακηνοί), κατὰ τὸν Ἄραβα γεωγράφον Ἐδριζῖ, τὴν κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν ὀχυρωθεῖσαν πόλιν τῶν Χανίων. Θὰ ἦτο τότε ἀσήμαντον παραλιακὸν πόλισμα καὶ ἡ ἀξία του θὰ συνίστατο εἰς τὸ ὅτι δι' αὐτοῦ ἐγίνετο ἡ μεγαλυτέρα ἐξαγωγὴ τοῦ ἀρίστου κρητικοῦ τυροῦ ἐκτὸς τῆς Κρήτης (βλ. λ. *Χανιά*).
Ε. Γ.

Ράμπτ-ἐλ-Κάντακ (Rabdh-el-Khandac) =πόλις τῆς Τάφρου). *[Γεωγρ.]*. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ὀνομασία, ἥτις ἐδόθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν Ἀράβων εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κτισθεῖσαν, κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης (823 μ. Χ.), πρωτεύουσαν αὐτῆς καὶ περιβληθεῖσαν διὰ βαθυτάτης τάφρου (χαντάκ). Ἐκ τούτου ἡ ὀνομασία *Χάνδαξ*, προκριτωτέρα κατὰ Ξανθουδίδην, τοῦ ὀνόματος *Ἡράκλειον* (βλ. λ.).
Ε. Γ.

Ραμπυσσὸν (Rabusson) *Ἐρρῖκος*. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1850. Ἐγένετο τὸ πρῶτον γνωστὸς ἐκ τῆς δημοσιευθείσης τῷ 1882, ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων», μελέτης του ὑπὸ τὸν τίτλον: «Dans le monde». Συνέγραψε: «Les fiancés» (1882), «Madame de Givré» (1883), «Le roman d' un fataliste» (1885), «L' amie» (1886), «Un homme d' aujourd' hui» (1887), «Le mari de Mme d'Orgevaut» (1888) «L' épousée» (1889), «Vaine rencontre» (1897), «L' hostilité conjugale» (1902), «Scrupule de vierge» (1903), «Les Colonnes d' Hercule» (1905), «Frissons dangereux» (1908), «Le frein» (1910), «Sapho et Cie» (1914) κ. ἄ.

Ραμπὼ (Rambaud) *Ἀλφρέδος-Νικόλαος*. Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Μπεζανσὸν τῷ 1842 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1905. Γενόμενος διδάκτωρ τῆς φιλολογίας τῷ 1867, ἀπεστάλη πολλάκις εἰς Ρωσίαν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλολογίας εἰς Νανσύ, κατόπιν δὲ καθηγητὴς τῆς συγχρόνου ἱστορίας εἰς Σορβόννην. Ἐξελέγη γερουσιαστὴς τῷ 1895 καὶ διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, τῷ δὲ 1897 μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἱστορικὰ συγγράμματα, ἐν οἷς: «Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα», «Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος» «Γαλλικὴ κυριαρχία ἐν Γερμανίᾳ», «Ἡ ἐπικὴ Ρωσία», «Γάλλοι καὶ Ρῶσοι», «Ἱστορία τῆς Ρωσίας», «Ἡ ἀποικιακὴ Γαλλία», «Ἱστορία τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ». Διηύθυνε πρὸς τούτοις τὴν ἔκδοσιν τῆς «Γενικῆς ἱστορίας ἀπὸ Θ' αἰῶνος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν», καὶ ἐπί τινα χρόνον τὴν «Revue Bleue».
Θ. Β.

— **Ραμπὼ** (Rabaud), *Ἐρρῖκος*. Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1878, πρῶτον βραβεῖον τῆς Ρώμης (1894). Τῷ 1920 ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τῶν Παρισίων. Ἤρξατο τοῦ σταδίου του κυρίως ὡς μελοδραματικὸς συνθέτης διὰ τῶν σκηνικῶν ἔργων: «La Fille de Roland» καὶ «Le Premier Glaive» (1905). Τὴν μεγαλυτέραν του θεατρικὴν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσε διὰ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος «Μαρούφ», ἔργου ἀπαραμίλλου ἀνατολικοῦ χρώματος, ἐν τῷ ὁποίῳ αἱ ἁρμονικαὶ τολμηρότητες ἐναλλάσσονται μὲ τὴν εὐγενεστέραν μελοδικὴν γραμμήν. Μεταξὺ τῶν συμφωνικῶν αὐτοῦ ἔργων δημοφιλέστατον ἐγένετο τὸ συμφωνικὸν

Digitized by Google

ποίημα «Ἡ νυκτερινὴ λιτανεία», ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς παραγωγῆς του ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ ὀρατόριον «Ἰώβ», ὁ «Δ' Ψαλμός», οἱ «Ρωσικοὶ χοροὶ» κλπ. Ὁ Ραμπὼ ἔδωσεν ὡσαύτως ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Κωμικοῦ Μελοδράματος τῶν Παρισίων τὸ «L'Appel de la Mer». Γ. Σ.

Ραμπὼ ***ντὲ Σαὶν-Ἐτιὲν*** (Rabaut de Saint-Étienne), ***Ἰωάννης-Παῦλος***. Γάλλος πολιτικός, κληρικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1743 καὶ ἀποκεφαλισθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1793. Τῷ 1784 ἐδημοσίευσε τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἀρχεγόνου Ἑλλάδος». Τῷ 1789 ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἐγένετο πρόεδρος αὐτῆς. Κατὰ τὸν διχασμὸν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐγένετο συντάκτης τοῦ «Moniteur Universel» καὶ κατόπιν ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «La Feuille villageoise», συνέγραψε δὲ τὰ «Ἱστορικὰ γεγονότα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως». Ἐξελέγη ἐκ νέου πληρεξούσιος, διορισθεὶς δ' εἶτα μέλος τῆς σχηματισθείσης ὑπὸ τῶν Γιρονδίνων ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπίβλεψιν τῶν πράξεων τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου, περιελήφθη μεταξὺ τῶν κρατηθέντων κατὰ τὴν αἱματηρὰν ἡμέραν τῆς 31 Μαΐου 1793. Δραπετεύσας ἐτέθη ἐκτὸς τοῦ νόμου τὴν 28 Ἰουλίου, συλληφθεὶς δὲ τὴν 5 Δεκεμβρίου 1793 ἀπηγχονίσθη αὐθημερόν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθησαν εἰς δύο τόμους τὰ ἔργα του καὶ εἰς ἑτέρους δύο τόμους αἱ πολιτικαί του ἀγορεύσεις. Θ. Β.

Ράμπωφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Ὀράνιενμπάουμ*).

Ράμσγε (Ramsjö). Ὁ παλαιότερος καὶ συγχρόνως ὁ μέχρις ὥρας μοναδικὸς ἐν Uppland τῆς Σουηδίας σταθμὸς λιθικῆς περιόδου τοῦ ἀνθρώπου, ἀνακαλυφθεὶς τῷ 1910. Τὰ εὑρήματα ἀποτελοῦνται ἐκ λελεασμένων πελέκεων, ἰδίου τύπου (τύπος ράμσγε). Ὁμοιάζουν μὲ τὰ εὑρήματα τῆς δυτικῆς Σουηδίας, παρὰ τὸ Ὄσλο, καὶ ἀνάγονται εἰς τοὺς χρόνους μεταξὺ παλαιολιθικῆς καὶ νεολιθικῆς περιόδου, πάντως τοὺς πρώτους νεολιθικοὺς χρόνους. Ι. Γ. Κ.

Ραμσγκαῖτ (Ramsgate) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Ἀγγλίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Κὲντ καὶ εἰς ἀπόστασιν 74 μιλλίων σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἦτο ἀεροπορικὴ βάσις καὶ ὑπέστη ἀρκετὰς καταστροφὰς ἐξ ἐπιδρομῶν ἀεροπλάνων. Κάτ. (1921) 36.560. Η. Π. Γ.

Ραμσεῖον. Ὁ μέγας νεκρικὸς ναὸς Ραμσῆ Β', ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἄμμωνα. Σῴζεται ἡμικατεστραμμένος εἰς ἀπόστασιν 45' ἀπὸ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου κατὰ τὰς Θήβας καὶ 30' ἀπὸ τῶν δύο κολοσσῶν τοῦ Μέμνονος. Πιθανώτατα εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ἀναφερόμενος «Τάφος τοῦ Ὀσυμανδύου». Τὸ ὄνομα εἶναι παραφθορὰ τοῦ φαραωνικοῦ *Οὐσὲρ-μᾶ-ρέ*, παρωνύμου τοῦ Ραμσῆ Β'. Ὁ μέγας πυλὼν τῆς εἰσόδου εἶναι πρὸς ἀνατολὰς καὶ παρουσίαζε μέτωπον 67 μ., ἀλλ' ἔχει καταρρεύσει εἰς βαθμὸν ὥστε ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς λατομεῖον παρὰ πρὸς οἰκοδόμημα. Ἐν τούτοις αἱ πρὸς τὴν πρώτην αὐλὴν ἔσωθεν ἐστραμμέναι πλευραὶ διατηροῦνται ἀκόμη ἀρκετὰ καλά, ὥστε νὰ διακρίνωνται εὐκρινῶς αἱ εἰκόνες τῶν πρὸς τοὺς Χετταίους μαχῶν. Εἰς τὴν δευτέραν αὐλὴν ἐγείρεται ὁ κολοσσὸς τοῦ Ραμσῆ Β' εἰς τὸ μέσον μὲ εὐκρινὲς τὸ ὀνοματεπώνυμόν του. Τὸ πρόσωπον εἶναι κατεστραμμένον, ἀλλὰ τὰ ἄθικτα σῳζόμενα μέλη μαρτυροῦν μὲ πόσην τέχνην ἐξετελέσθησαν καὶ ἐλειάνθησαν. Τὸ ὁλικὸν ὕψος του ἦτο 17.50 μ. καὶ τὸ βάρος του 2 000 στατήρων. Τοὺς τοίχους κοσμοῦν πολεμικαὶ εἰκόνες, καθ' ἃς θριαμβεύει ὁ φαραὼ κατὰ τῶν Χετταίων καὶ τῶν συμμάχων των. Ἀκολουθεῖ τὸ μέγα ὑπόστυλον μὲ τρία κλίτη καὶ κατόπιν δύο ἄλλα μικρότερα, μεστὰ παραστάσεων θρησκευτικῶν τελετῶν, ὧν προεδρεύει ὁ Ραμσῆς, καὶ πολέμων, εἰς οὓς θριαμβεύει. Γ. Λ. Α.

Ράμσεϋ (Ramsay), ἢ ***Ράμσυ Ἄλλαν***. Σκῶτος ποιητὴς (1686—1758). Τῷ 1719 ἐξέδωκε τὰ χαριτωμένα «Σκωτικὰ ποιήματά» του. Τῷ 1725 ἔγραψε τὸ ποιμενικὸν δρᾶμα «Ὁ εὐγενικὸς βοσκός», τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη εἰς ὅλα τὰ θέατρα τῆς Σκωτίας καὶ εἶναι γνωστὸν εἰς πᾶσαν γωνίαν αὐτῆς. Τὰ ἅπαντά του ἐξέδωκεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1731 καὶ ἐν Δουβλίνῳ τῷ 1733. Τῷ 1736 ἐγένετο ἱδρυτὴς θεάτρου ἐν Ἐδιμβούργῳ. Ἀρίστη ἀνθολογία τῶν ποιημάτων του ἐξεδόθη τῷ 1887.

— **Ράμσεϋ** (Ramsay), ***Ἀνδρέας Κρόμπι***. Γεωλόγος (1814—1891), καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου. Ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἡ γεωλογία τῆς Βορείου Οὐαλλίας» (1866), «Ἡ φυσικὴ γεωλογία καὶ γεωγραφία τῆς Ἀγγλίας» (1878, 5η ἔκδ.), «Τὰ ἀρχαῖα παγόβουνα τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Βορείου Οὐαλλίας» (1860), «Οἱ κόκκινοι βράχοι τῆς Ἀγγλίας» (1871), «Ὁ ροῦς τῶν ποταμῶν Ἀγγλίας καὶ Οὐαλλίας».

—**Ράμσεϋ** (Ramsay), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος χημικὸς (1852—1916). Τῷ 1880 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Bristol, ἀπὸ δὲ τοῦ 1887 μέχρι τοῦ 1912 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Λονδίνῳ. Τῷ 1904 ἔτυχε τοῦ βραβείου Νόμπελ διὰ τὴν χημείαν. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν φυσικοχημείαν. Τῷ 1895 ἀνεκάλυψε μετὰ τοῦ φυσικοῦ Rayleigh τὸ στοιχεῖον ἀργὸν καὶ κατόπιν τὸ ἥλιον καὶ ἐν τῷ ἀέρι τὰ στοιχεῖα νέον καὶ ξένον. Πρῶτος παρετήρησε τὴν μεταστοιχείωσιν τῆς ἐκπομπῆς τοῦ ραδίου (τοῦ νιτοῦ) εἰς ἥλιον, προσενεγκὼν οὕτω μέγα πλῆγμα κατὰ τῆς ὡς ἀδυνάτου μέχρι τότε θεωρουμένης μεταστοιχειώσεως τῆς ὕλης. Ἔγραψε: «Πειραματικὸς ἔλεγχος τῶν χημικῶν θεωριῶν» (1884), «Τὰ ἀέρια τῆς ἀτμοσφαίρας» (1896), «Παρελθὸν καὶ μέλλον τῆς χημείας» μετὰ αὐτοβιογραφίας του (2α ἔκδ. 1903), «Σύγχρονος χημεία» (2 μέρη 1908—1914) κλπ. Σ. Γ.

Γουλιέλμος Ράμσεϋ.

— **Ράμσεϋ** ἢ ***Ράμσυ*** (Ramsay), ***σὲρ Γουλιέλμος Μίτσελ***. Ἄγγλος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1851. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς τέχνης ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ὀξφόρδης καὶ τῆς Ἀμπερντήν, εἶναι μέλος πλείστων ἀκαδημιῶν ἀγγλικῶν καὶ ξένων, ἔγραψε πολλὰ ἔργα ἐπὶ φιλολογικῶν, ἱστορικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ γεωγραφικῶν θεμάτων καὶ ἐγένετο κυρίως γνωστὸς διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐξερευνήσεις του ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἔγραψεν: «Ἱστορικὴ γεωγραφία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας» (1890), «Ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Αὐτοκρατορίᾳ» (1893), «Αἱ πόλεις καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ τῆς Φρυγίας» (1895—1897), «Ἐντυπώσεις ἐκ Τουρκίας» (1897), «Μελέται ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τέχνης τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους» (1906), «Ἡ ἐπανάστασις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Τουρκίας» (1909), «Κεφάλαια ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Μικρασίας» (1924) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Ραμσῆς. Ὄνομα 13 φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, ὧν οἱ δύο πρῶτοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ΙΘ' δυναστείαν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὴν Κ' (βλ. λ. *Αἴγυπτος*, τ. Β', σ. 572 γ καὶ 573 α, β).

Ράμσμπόττομ (Ramsbottom) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Λάγκασαϊρ. Κάτ. (1921) 15.381. Ἔχει σιδηροχυτήρια, ὑφαντουργεῖα μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ἐργοστάσια μηχανημάτων καὶ χάρτου. Η. Π. Γ.

Ράμσντεν (Ramsden), ***Τζέσση***. Ἄγγλος κατασκευαστὴς ἀστρονομικῶν ἐργαλείων (1735—1800). Εἶχεν ἱδρύσει ἐν Λονδίνῳ εἰδικὸν ἐργαστήριον, ὅπερ εἶχε καταστῆ διάσημον διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐν αὐτῷ κατασκευαζομένων ἐργαλείων, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ φερώνυμον αὐτοῦ *δυναμόμετρον*, ὅπερ κατεσκεύασε τῷ 1789 καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Πιάτζι ἐν Παλέρμῳ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ γνωστοῦ αὐτοῦ καταλόγου τῶν ἀστέρων. Μ. Δ. Β.

Ραμὺζ (Ramuz), ***Κάρολος-Φερδινάνδος***. Ἑλβετὸς μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1878. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Aline» (1905), «Samuel Belet» (1913), «La guérison des maladies», «Joie dans le ciel» (1918), «Présence de la mort» (1922), «Amour du monde» (1924), «La grande peur dans la montagne» (1925) κ.ἄ. Η. Π. Γ.

ραμφαστὴς (ὁ) (Ramphastes) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμφαστιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τοῦ ἰδιορρύθμου ράμφους των, ὅπερ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ μήκους τοῦ σώματος, τῶν φοειδῶν ρωθώνων των, οἵτινες καλύπτονται ὑπὸ λεπτῆς μεμβράνης, τῶν βραχέων πτερύγων των καὶ τῶν ὑπὸ σκητοειδῶν ἀποφύσεων κεκαλυμμένων ποδῶν των. Τὸ γένος περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη πάντα ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας, τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Βολιβίας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι:

Ραμφαστὴς ὁ κιτρινόλαιμος (Ramphastes tucanus). Φθάνει εἰς μῆκος 51 ἑκατοστομέτρων, ἐξ ὧν τὰ 13 κατέχει τὸ ράμφος, ὅπερ εἶναι φαιὸν κατὰ τὴν βάσιν του καὶ μελανὸν κατὰ τὸ ἄκρον του. Τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος εἶναι πρασινομελανά, αἱ παρειαί, ὁ λαιμὸς καὶ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ τραχήλου πορτοκαλιόχροα. Λευκὴ λωρὶς διασχίζει τὸ στῆθος. Τὸ ὑπόλοιπον σῶμα εἶναι φαιοκεραμόχρουν. Τὰ πτηνὰ ταῦτα συλλαμβανόμενα μικρὰ ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ διατηροῦνται ἐπὶ πολλὰ ἔτη τρεφόμενα ἐξ ὀπωρῶν, κόκκων, σταφυλῶν, ἄρτου, κρέατος.

Ραμφαστὴς ὁ λευκόλαιμος (Ramphastes piscivorus). Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 56 ἑκατοστόμετρα, ὧν τὰ 16 κατέχει τὸ ράμφος, ὅπερ κατὰ τὴν βάσιν του ἔχει διάμετρον 8 ἑκατοστομέτρων. Ἡ ἄνω σιαγὼν ἔχει χρῶμα πρασινοϋποκίτρινον μὲ ἄκρα ὀδοντωτὰ πορτοκαλιόχροα. Ἡ κάτω σιαγὼν ἔχει χρῶμα στιλπνῶς κυανοῦν καὶ τὸ ἄκρον ἀμφοτέρων εἶναι ἐρυθρόν. Ἡ ἶρις τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι φαιὰ καὶ ὁ κύκλος ὁ περιβάλλων τὰς ὀφθαλμικὰς κόγχας εἶναι κιτρινοϋποπράσινος. Τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς, ὁ αὐχήν, ἡ κοιλία, ἡ ράχις, αἱ πτέρυγες καὶ ἡ οὐρὰ εἶναι μελανά, ὁ λαιμός, τὸ στῆθος καὶ τὰ πλάγια τοῦ σώματος λευκὰ μὲ κιτρίνας ἀποχρώσεις. Τὸ στῆθος κοσμεῖται ὑπὸ ἐρυθροῦ σταυροῦ, οἱ πόδες εἶναι κυανοῖ. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν καὶ τὴν Γουϊάναν. Ἐξημεροῦται εὐκόλως, ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον εἶδος, καὶ διατρέφεται ὁμοίως.

Ραμφαστής.

Ραμφαστὴς ὁ ἐρυθρόκοιλος (Ramphastes picatus). Ἔχει μῆκος 54 ἑκατοστομέτρων, ἐξ ὧν τὰ 16 κατέχει τὸ ράμφος, ὅπερ κατὰ τὴν βάσιν του ἔχει διάμετρον 54 χιλιοστομέτρων. Τὸ ράμφος εἶναι πρασινοϋποκίτρινον καὶ ἐρυθρὸν κατὰ τὸ ἄκρον του. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματος εἶναι στιλπνῶς μελανὸς μὲ πρασίνας μεταλλικὰς ἀνταυγείας ἐπὶ τοῦ προσθίου τμήματος καὶ φαιοτεφρὰς ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου. Τὸ στῆθος εἶναι πορτοκαλιόχρουν, ἡ κοιλία, αἱ πλευραὶ τοῦ σώματος οἱ γλουτοὶ καὶ ἡ οὐρὰ ζωηρῶς ἐρυθρά. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βραζιλίαν καὶ ἐξημεροῦται εὐκόλως. Δ. Ν. Π.

ραμφαστίδαι (οἱ) (Rhamphastidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθη πτηνά, διακρινόμενα κυρίως διὰ τὸ χονδρὸν ἐπίμηκες καὶ ἰδιόρρυθμον ράμφος των. Ἐκ τῶν ὀλίγων γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερον εἶναι ὁ *ραμφαστὴς* (βλ.λ.). Οἱ ραμφαστίδαι εἶναι πτηνὰ τῆς Ἀμερικῆς, ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ τρέφονται ἐκ διαφόρων καρπῶν. Δ. Ν. Π.

Ραμφίας. Λακεδαιμόνιος, πατὴρ τοῦ Κλεάρχου, εἷς τῶν τριῶν εἰς Ἀθήνας ἀποσταλέντων πρέσβεων τῷ 432 π. Χ. ὅπως διαπραγματευθῶσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἑλληνίδων πόλεων. Μὴ ἐπελθούσης ὅμως συμφωνίας, ἐπηκολούθησεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Τῷ 422 π. Χ. ἀπεστάλη μετὰ 900 ἀνδρῶν πρὸς βοήθειαν τοῦ Βρασίδου εἰς Θράκην. Πληροφορηθεὶς ὅμως καθ' ὁδὸν τὸν θάνατον τοῦ Βρασίδου ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρτην. Α. Θ. Σ.

ραμφίζω· ἐπὶ τῶν πτηνῶν, πλήττω διὰ τοῦ ράμφους· || λαμβάνω διὰ τοῦ ράμφους.

ραμφιόφις (ὁ) (Ramphiophis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχιιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ἐχίδνας ἰοβόλους, ἀπαντώσας εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς.

ραμφισμὸς (ὁ)· πλῆγμα, κτύπημα διὰ τοῦ ράμφους.

ραμφοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα ράμφους.

ραμφόκεντρος (ὁ) (Ramphocentrus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρμηκοφαγιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ραμφοκόκκυξ (ὁ) (Rhamphococcyx) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκυγιδῶν*, περιλαμβάνον κόκκυγας χαρακτηριζομένους κυρίως ἐκ τοῦ εὐμεγέθους ράμφους των, ὅπερ πολλάκις χρησιμοποιοῦσι καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τῶν δένδρων ἀναρρίχησίν των. Γνωστὰ εἴδη τινὰ διακρινόμενα διὰ τὸν λαμπρὸν καὶ ποικίλως στίλβοντα χρωματισμόν των, ἰθαγενῆ τῆς νήσου Κελέβης. Δ. Ν. Π.

ραμφόμυια (ἡ) (Rhamphomya) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐμπυϊδῶν*. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, πανταχοῦ σχεδὸν τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

ραμφορρυγχίδαι (οἱ) (Rhamphorhynchidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑποτάξιν τῶν *ραμφορρυγχοειδῶν πτεροσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ὅλα τὰ γνωρίσματα τῶν ραμφορρυγχοειδῶν καὶ ἔζησαν κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Γ. Κ. Γ.

ραμφορρυγχοειδῆ (τὰ) (Rhamphorhynchoidea F. Plieninger) *[Παλαιοζῳολ.]*. Ὑποτάξις ἐκλει-

Digitized by Google

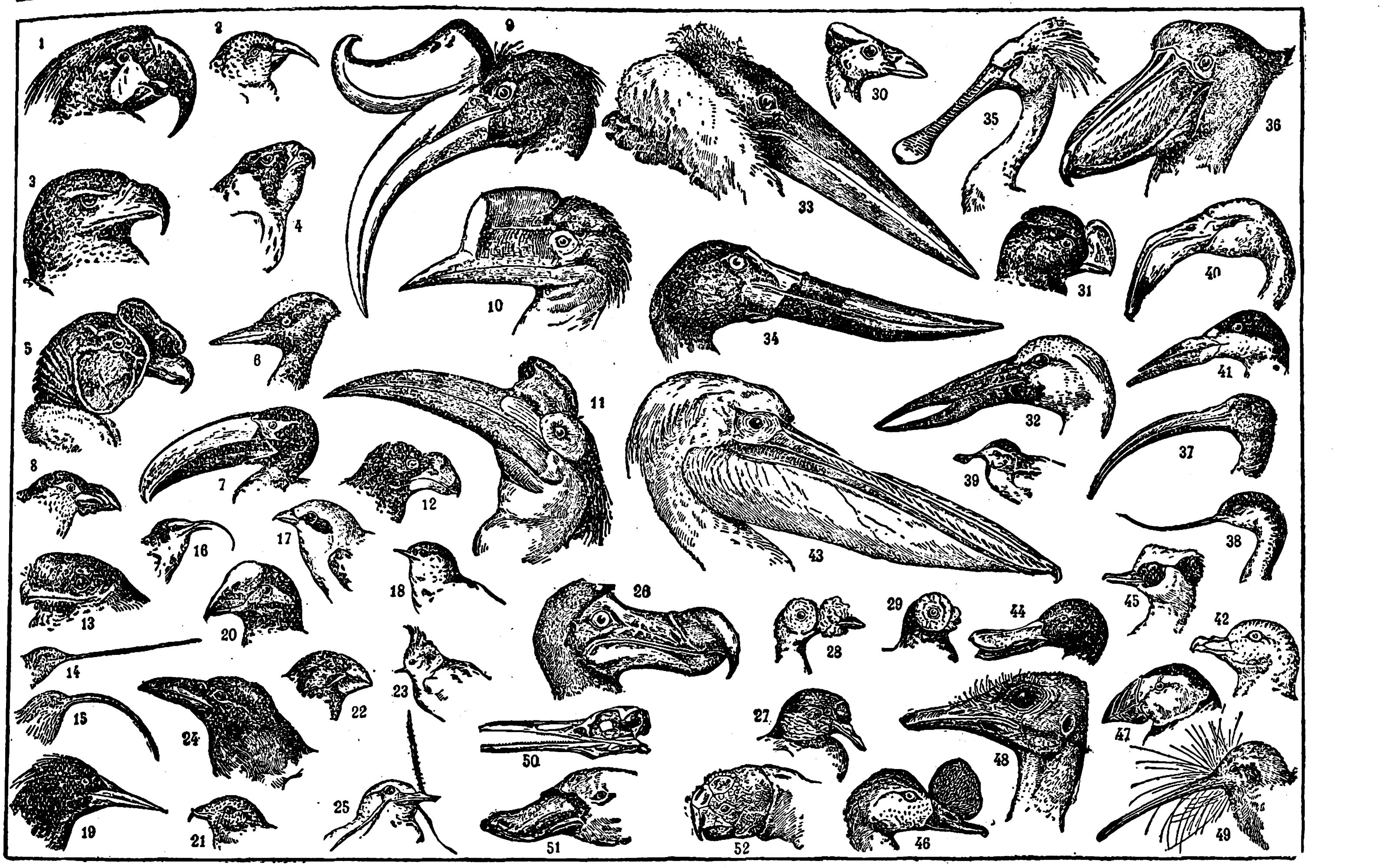

Διάφοροι μορφαὶ ῥαμφους πτηνῶν, θηλαστικῶν καὶ ἑρπετῶν.

[1—Μικρογλώσσου. 2—Ἐνικογνάθου. 3=Ἀετοῦ. 4=Ἱέρακος. 5—Κόνδορος. 6=Δρυκολάπτου. 7—Ραμφαστοῦ. 8=Λαιμόδοντος. 9=Βουκέρωτος τοῦ ῥινόκερω. 10—Βουκέρωτος τοῦ ῥινοπλακός. 11=Βουκέρωτος τοῦ βουκόρακος. 12=Εὐρυκέρωτος. 13=Ποδάργου. 14=Τροχίλου τοῦ μελιμυζητῆρος. 15=Ξιφορρύγχου. 16—Ἡμιγνάθου. 17=Ἀετομάχου. 1—Ἀηδ νος. 19=Κασσικοῦ. 20=Μουσοφάγου. 21=Λοξίου. 22=Γεωσπίζης. 23=Αἰγιθάλου 24=Κόρακος. 25=Χασμορρύγχου. 26=Δρόντου. 27=Περιστερᾶς τῆς πελείας. 28=Περιστερᾶς τῆς ἀνατολικῆς. 29=Περιστερᾶς τῆς πολωνικῆς. 30=Μελεαγρίδος τῆς μεγαλοκεφάλου. 31 Κρεξαλέκτορος. 32=Ἀναστόμου. 33—Μαραμποῦ. 34=Μυκτηρίας. 35=Σπαθίδος. 36=Φαλαινοκεφάλου. 37=Ἴβιδος. 38—Ἀβοκεττῆς. 39—Εὐρυρρύγχου. 40—Φοινικοπτέρου. 41=Ρύγχοπος. 42=Ἀελλώδους. 43=Πελεκάνου. 44=Νήσσης. τῆς κοινῆς. 45=Μέργου. 46—Σαρκόρνιθος. 47=Μορμόνος. 48—Στρουθοκαμήλου. 49=Ἀπτέρυγος. 50=Ἑσπερόρνιθος. 51=Ὀρνιθορρύγχου. 52—Χελώνης.]

ψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *πτεροσαυρίων* ἑρπετῶν. Ἡ ὑποτάξις αὕτη περιελάμβανεν ἑρπετὰ δυνάμενα νὰ ἵπτανται, τὰ ὁποῖα ἔζησαν κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος. Συνώνυμον: *πτεροδέρματα*. Γ. Κ. Γ.

ραμφόρρυγχος (ὁ) (Rhamphorynchus u. Meyer) */Παλαιοζωολ./*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ρα ιφορρυγχιδῶν ῥαμφορρυγχοειδῶν πτεροσαυρίων* ἑρπετῶν. Τὰ ἑρπετὰ ταῦτα εἶχον μέγεθος σχετικῶς μικρόν. Τὸ κρανίον των εἶχε μῆκος πολλάκις μέχρις 20 ἑκατοστομέτρων. Ἔφερον δερματοπτυχήν, ὅπως καὶ οἱ *πτερυδάκτυλοι*, ὑποστηριζομένην ἑκατέρωθεν ὑπὸ τοῦ τετάρτου δακτύλου καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἔκτασις ἦτο τε-

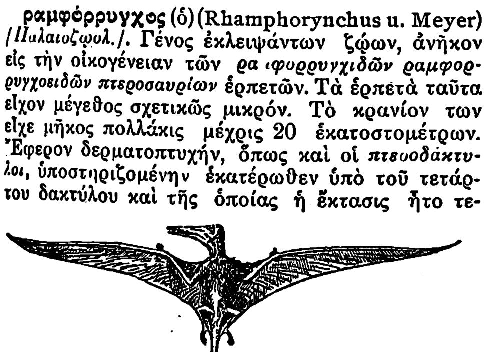

Ἀναπαράστασις τοῦ ῥαμφορρύγχου **Gemmingi.**
[Κατὰ τὸν Ο. Abel 1920.]

τράκις μεγαλυτέρα τοῦ μήκους τῆς σπονδυλικῆς των στήλης (ἐξαιρέσει τῆς οὐρᾶς). Ἡ οὐρά των εἶχε μῆκος διπλάσιον τοῦ μήκους τοῦ ἄλλου σώματος καὶ ἦτο ἐφωδιασμένη κατὰ τὸ ἄκρον της μὲ ὁριζόντιον πλάτυσμα, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς πηδάλιον τοῦ ἱπταμένου ζῴου. Ἡ οὐρὰ ἐχρησίμευε καὶ διὰ τὴν πρὸς πτῆσιν ἐξόρμησιν τῶν ζῴων, καθόσον ταῦτα, ὅτε ἀνεπαύοντο, ἐκάθηντο ἐπὶ τῆς ἄμμου ἢ τῶν βράχων τῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης, καθ' ὃν τρόπον κάθηνται καὶ τὰ πτηνά, καὶ ἐπανήρχιζον τὴν πτῆσίν των διὰ σφοδροῦ κτυπήματος τῆς οὐρᾶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἄξιον προσοχῆς ἦτο τέλος τὸ ἐπίμηκες ὀξύληκτον ῥύγχ ς ἢ ῥάμφος τῶν ζῴων τούτων, τὸ ὁ ιοῖον ἔφερε μεγάλους, λοξῶς πρὸς τὰ ἔξω διευθυνομένους ὀδόντας. Ἀπολιθωμένα λείψανα ῥαμφορρύγχων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Νότιον Γερμανίαν (Βαυαρίαν καὶ Βυρτεμβέργην). Γ. Κ. Γ.

ράμφος, —ους (τό)· ἡ ἐπέκτασις τῶν σιαγονικῶν ὀστῶν τῶν πτηνῶν, ἐπενδεδυμένη διὰ κερατίνου φλοιοῦ, ἡ μύτη τοῦ πουλιοῦ || πᾶν ὅ,τι ὁμοιάζει πρὸς ῥάμφος: «ῥάμφος φιάλης»· || «ῥάμφος λυχνίας φωταερίου, — ἀσετυλίνης κττ., τὸ ἄκρον τοῦ σωλῆνος, ὅπου ἀνάπτεται τὸ ἀέριον.

— */Ζωολ./* Καλεῖται *ῥάμφος* τὸ κερατῶδες, προέχον τμῆμα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς τῶν πτηνῶν καὶ ἀντικαθιστᾷ παρ' αὐτοῖς τὸ ὀδοντικὸν σύστημα. Κατ' ἐπέκτασιν ῥάμφος καλεῖται καὶ τὸ ἀκρότατον πρὸς τὰ πρόσω τμῆμα τῆς κεφαλῆς διαφόρων ζῴων, ὁπότε εἶναι συνώνυμον μὲ τὸ *ῥύγχος*. Τὸ ῥάμφος οὐσιατικῶς εἶναι τὸ στόμα τῶν πτηνῶν καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὑπερκειμένων ἀλλήλων σκελετικῶν ὀργάνων, ἅτινα καλοῦνται *σιαγόνες*. Αἱ σιαγόνες εἶναι ἐπενδεδυμέναι διὰ κερατώδους τινὸς οὐσίας μὲ αἰχμηρὰ ἄκρα. Ἡ ἄνω σιαγὼν ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὑπερσιαγονικῶν ὀστῶν καὶ συναρθροῦται μὲ τὸ μετωπικὸν ὀστοῦν δι' ἐλαστικῶν λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ εὐκινησία του. Τὸ ῥάμφος χρησιμοποιεῖται ποικίλως ὑπὸ τῶν πτηνῶν διὰ τὴν λῆψιν τῆς τροφῆς των, διὰ τὴν κατάθλιψιν τῶν κόκκων, τὴν κατασπάραξιν τῶν σαρκῶν, τὴν κατασκευὴν τῶν φωλεῶν, τὴν ἀναρρί ησιν ἐπὶ τῶν δένδρων, ὡς ἀμυντικὸν καὶ ἐπιθετικὸν ὄργανον κτλ. Ἡ μορφὴ καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ῥάμφους ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα πτηνὰ καὶ πολλάκις ἐκ τῆς διαφόρου μορφῆς τοῦ ῥάμφους γίνεται καὶ ἡ κατάταξις τῶν πτηνῶν εἰς τὰ διάφορα ἀθροίσματα, οἰκογενείας, γένη καὶ εἴδη.

Οὕτω τὰ *ἁρπακτικὰ* πτηνὰ ἔχουσι, συνήθως, ῥάμφος βραχύ, ἰσχυρόν, κυρτόν, μὲ αἰχμηρὰ ἄκρα καὶ πολλάκις ἐφωδιασμένον διὰ μικροτάτων ἀφανῶν ἢ ἐλάχιστα ἐμφανῶν ὀδόντων εἰς τὴν ἄνω σιαγόνα.

Τὰ *ἀναρριχητικὰ* πτηνά, καὶ ἰδίως οἱ *ψιττακοί*, ἔχουσι παρεμφερὲς πρὸς τὰ ἁρπακτικὰ ῥάμφος, ἀλλ' ἐπιμηκέστερον καὶ ὀλιγώτερον αἰχμηρὸν κατὰ τὰ ἄκρα του, ὅπερ χρησιμοποιοῦσι διὰ νὰ κατασυντρίβωσι τοὺς κόκκους καὶ νὰ ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν δένδρων. Τὰ *ᾠδικὰ* πτηνὰ ἔχουσι ποικιλωτάτης μορφῆς καὶ μεγέθους ῥάμφος. Τοῦτο ἄλλοτε εἶναι βραχὺ καὶ ἰσχυρόν, ὅπως εἰς πάντα, σχεδόν, τὰ κοκκοφάγα πτηνά, ὡς τὸ *στρουθίον*, τὴν *χλωρίδα*, τὴν *ἀκανθυλλίδα* κτλ., ἄλλοτε εἶναι ἐπίμηκες καὶ αἰχμηρὸν καὶ φέρει χαρακτηριστικὴν σχισμὴν κατὰ τὸ ἄκρον του, ὅπως π. χ. εἰς τὸν *κορυδαλλὸν* κτλ. Εἰς ἕτερα πάλιν, ὅπως λ. χ. εἰς τὰ *κολύβρια*, τὸ ῥάμφος εἶναι μεταβεβλημένον εἰς λεπτὴν σωληνοειδῆ ἀπόφυσιν, κατάλληλον διὰ νὰ εἰσχωρῇ ἐντὸς τῶν ἀνθέων καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἀπορροφῇ τὸ νέκταρ. Τὸ ῥάμφος τῶν *δρυκολαπτῶν* καὶ ἑτέρων παρομοίων πρὸς τούτους πτηνῶν εἶναι γωνιοειδὲς καὶ ἰσχυρότατον. Τὰ *περιστεροειδῆ* ἔχουσι ῥάμφος ἀσθενές, αἰσθητῶς διωγκωμένον κατὰ τὴν βασικὴν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ μαλακῆς μεμβράνης. Εἰς τὰ *ἀλεκ οροειδῆ*, ὅπως τὸν *ἀλέκτορα*, τὸν *φασιανόν*, τὴν *ἰνδόρνιθα* κτλ., τὸ ῥάμφος εἶναι βραχὺ καὶ ἡ ἄνω σιαγὼν κυρτὴ κατὰ τὸ ἄκρον της.

Εἰς τὰ *κ ιλοβατικὰ* πτηνά, τὸ ῥάμφος ἄλλοτε εἶναι ἐπίμηκες, λεπτὸν ἢ χονδρὸν ἢ τοξοειδὲς ἄνωθεν ἢ κάτωθεν, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἄνω ἢ κάτω αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, ὅπως εἰς τὸν *σκολόπακα*, τὴν *ἴβιδα* κ.τ.λ., ἄλλοτε ἐπίμηκες καὶ ἰσχυρόν, ὅπως εἰς τὸ *μαραμπού*, τὸν *κύκνον* κ.τ.λ., ἄλλοτε μᾶλλον β αχύ, ὅπως εἰς τὸν *γερανὸν* κ.τ.λ. Εἰς τὰ *στεγανόποδα* ἡ μορφὴ τοῦ ῥάμφους παρουσιάζει ἐπίσης μεγάλας διαφοράς. Ἢ εἶναι ἰσχυρὸν καὶ αἰχμηρόν, ὅπως εἰς τὸν *ἄλμπ ιτρος*, τὴν *ἀελλώδη*, τὴν *φρεγάταν* κ.τ.λ., ἤτοι εἰς πάντα τὰ σαρκοφάγα πτηνὰ τοῦ ἀνωτέρω ἀθροίσματος, ἢ μακρόν, πεπλατυσμένον καὶ κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, ὅπως εἰς τὸν *πελεκᾶνον*, ἢ ψαλιδωτόν, ὅπως εἰς τὸν *ῥύγχοπα*, κ.τ.λ. Εἰς τὰ *βρ ιχύπτερα πτηνά*, ὅπως εἰς τὴν *στρουθοκάμηλον*, τὴν *ρ αν* κ.τ.λ., τὸ ῥάμφος εἶναι μᾶλλον βραχὺ καὶ πεπλατυσμένον. Τέλος εἰς τὰ *ἀπτέρυγα* τὸ ῥάμφος εἶναι ἐπίμηκες καὶ κατὰ τὸ ἄκρον του φέρει τὰ ῥωθωνικὰ τρήματα. Μεταξὺ τῶν θηλαστικῶν μόνον ὁ *ὀρνιθόρρυγχος* ἔχει ῥάμφος ἐπίμηκες καὶ πεπλατυσμένον μὲ χείλη ἀκίνητα, ὅπερ ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὸ ῥάμφος τῆς *νήσσης*. Δ. Ν. Π.

Ράμφος, ***Κωνσταντῖνος.*** Ἀγωνιστὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1776 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1871. Μετὰ τὰ ἐν τῇ πατρίδι πρῶτα γράμματα ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ κατόπιν, μυηθεὶς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἐγένετο ἀπόστολος ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, μόλις δ' ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὑπολοχαγὸς ἐν τῷ τακτικῷ στρατιωτικῷ σώματι τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου Βαλέστρα, ὅπερ ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ναυπλίου (4 Δεκεμβρίου 1821) καὶ Ἀκροκορίνθου (14 Ἰανουαρίου 1822), διωρίσθη μετὰ τὸν φόνον τούτου ὑπασπιστὴς τοῦ διαδόχου του Ἰταλοῦ Ταρέλλα καὶ εἶτα τοῦ Γκουβερνάτη καὶ ὡς Χῖος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Χίου τῷ 1827 ἐκστρατείαν τοῦ Φαβιέρου. Ἐπὶ Καποδιστρίου διωρίσθη δικαστὴς καὶ διοικητὴς τῶν φρουρίων Μεσσηνίας (1828—1830) καὶ τῷ 1831 διοικητὴς Πόρου. Ἐπὶ Ὄθωνος ἐχρημάτισε πρόξενος ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ἰωαννίνοις καὶ Σάμῳ καὶ

Digitized by Google

τέλος δικηγόρος καὶ συντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Συνταγματικῆς» ἐν Ἀθήναις. Ἐπιδοθεὶς τέλος εἰς ἱστορικὰς μελέτας, ἐξέδωκε τὸν «Κατσαντώνην» τῷ 1860, τὴν «Δέσποιναν τῆς Ἠπείρου» τῷ 1864, τὰς «Τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ» τῷ 1862, τὸν «Χαλὲτ-ἐφέντην» (1867—1871, τόμ. 4). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν ἡ «Κόμισσα Ποτόσκη» καὶ ὁ «Ἀπροσδόκητος γάμος» (1878). Τ. Ε. Ε.

ράμφος (τὸ) (Ramphus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν φυτοφάγων τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη κανθάρων μικροῦ μεγέθους ἐπὶ διαφόρων φυτῶν ἐνδιαιτωμένων καὶ κατατρωγόντων τὰ φύλλα των. Δ. Ν. Π.

ραμφοσοῦχος (ὁ) (Rhamphosuchus) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *γαβιαλιδῶν κροκοδειλίων* ἑρπετῶν. Τὸ μῆκος τῶν ζῴων τούτων ἔφθανε τὰ 15 μ. Λείψανα των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Sivalik τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Γ. Κ. Γ.

ραμφώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· *ραμφοειδής* (βλ. λ.).

Ραμψίνιτος. Μυθικὸς φαραώ, πλάσμα τῶν λαϊκῶν αἰγυπτιακῶν παραδόσεων, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Β', 121).

Ραμὼ (Rameau), ***Ἰωάννης - Φίλιππος***. Διάσημος Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Ντιζὸν τῷ 1683 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1764. Ἐμορφώθη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Γαλλίᾳ, διῆλθε δὲ τὸ στάδιόν του ὡς ὀργανοκρούστης ἐν Ἀβινιόν, Κλερμόν, Λωθέρνη καὶ Λυών. Τῷ 1706 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐξέδωκε τὸ πρῶτόν του ἔργον «Βιβλίον τεμαχίων διὰ κλαβικύμβαλον», ἀπὸ δὲ τοῦ 1723 κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἀριστοκρατικὸν κύκλον καὶ νὰ ἐπιβληθῇ. Ἦτο τεσσαρακοντούτης ὅταν προσήγγισε τὸ θέατρον διὰ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος: «Endriague» (1723), οὐτινος ἡ μουσικὴ ἀπωλέσθη. Μετά τινα ἄλλα δευτερεύοντα ἔργα, ὁ Ραμὼ ἐκέρδισε τὴν εὔνοιαν τοῦ κοινοῦ διὰ τῆς λυρικῆς τραγῳδίας «Ἱππόλυτος καὶ Ἀρικία» (1733). Ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΕ' ὡς τεκμήριον ἐκτιμήσεως, ἐδημιούργησε δι' αὐτὸν τὴν θέσιν τοῦ ἰδιαιτέρου συνθέτου τοῦ βασιλέως. Ἔκτοτε ὁ Ραμὼ κυριαρχεῖ τοῦ γαλλικοῦ μελοδράματος μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς, εἶναι, ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων: «Les Indes galantes» (1735), «Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης» (1737), «Τὰ λυρικὰ τάλαντα ἢ αἱ ἑορταὶ τῆς Ἥβης» (1739), «Δάρδανος» (1739), «Αἱ ἑορταὶ τῆς Πολυμνίας» (1745), «Ἡ πριγκίπισσα τῆς Ναβάρρας», «Ὁ ναὸς τῆς δόξης», «Αἱ ἑορταὶ τοῦ Ὑμεναίου καὶ τοῦ Ἔρωτος ἢ οἱ θεοὶ τῆς Αἰγύπτου» (1747), «Ζαΐς» (1748), «Πυγμαλίων», «Ναΐς», «Πλαταιαὶ ἢ ἡ ζηλότυπος Ἥρα» (1749), «Ζωροάστρης» (1749), «Ἄκανθος καὶ Κηφισός» (1751), «Ἡ γκιρλάντα», «Δάφνη καὶ Αἴγλη» (1753), «Λύσις καὶ Δηλία», «Ἡ γένησις τοῦ Ὀσίριδος» (1754), «Ἀνακρέων», «Ζέφυρος», «Νηλεὺς καὶ Μυρτίς», «Ἰώ», «Ἡ ἐπάνοδος τῆς Ἀστραίας» (1757), «Αἱ ἐκπλήξεις τοῦ ἔρωτος» (1759), «Οἱ Συβαρῖται», «Οἱ Παλαδῖνοι» (1760) κλπ.

Ὁ Ραμὼ ἐθεωρήθη παρὰ τῶν συγχρόνων του ὡς κατ' ἐξοχὴν καινοτόμος καὶ κατηγορήθη ὡς ἀκατανόητος καὶ ἐπιζητῶν νεολογισμοὺς ἐν τῇ μουσικῇ. Εἶναι γεγονὸς ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητον ὅτι διηύρυνε τὸ πλαίσιον τοῦ γαλλικοῦ μελοδράματος, τοῦ δημιουργηθέντος παρὰ τοῦ Λούλλυ, καὶ ὅτι ἡ μουσικὴ του εἶναι πολὺ λεπτοτέρα καὶ σοφωτέρα τῆς τοῦ Φλωρεντινοῦ μουσουργοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ραμὼ ἔλαβε χώραν ἐν Γαλλίᾳ ὁ μουσικὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν φίλων τῶν μπουφφόνων, δηλαδὴ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἰταλικῆς μουσικῆς, καὶ τῶν ραμιστῶν, τῶν φίλων δηλαδὴ τοῦ Ραμώ, ὅστις καὶ ὑπερίσχυσεν ἐν τέλει. Ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος παρέμεινεν ὀνομαστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀνταλλαγὴν λιβέλλων καὶ φιλολογικῶν ἀντεγκλήσεων μεταξὺ τῶν τότε διανοουμένων.

Ὁ Ραμὼ θεωρεῖται ὡσαύτως ὡς ὁ θεμελιωτὴς τῆς θεωρίας τῆς ἁρμονίας. Τῷ 1722 ἐξέδωκε τὴν περίφημον αὐτοῦ «Πραγματείαν περὶ ἁρμονίας», ἐν ᾗ διὰ πρώτην φορὰν ἀνεπτύσσετο σαφῶς ἡ θεωρία περὶ ἀναστροφῆς τῶν συγχορδιῶν. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην αἱ ἐπιτεθειμέναι τρίται συγχορδίας τινὸς ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν συγχορδίαν καὶ δὲν ἀποτελοῦν νέαν συγχορδίαν. Εἰς τὰς θεωρίας τοῦ Ραμὼ ἀνήκει καὶ ἡ κατάταξις τῆς φυσικῆς συγχορδίας μεταξὺ τῶν φυσικῶν ἁρμονικῶν φθόγγων.

Τὰ θεωρητικὰ συγγράμματα τοῦ Ραμὼ εἶναι: «Νέα πραγματεία περὶ ἁρμονίας, περιορισθεῖσα εἰς τοὺς φυσικοὺς αὐτῆς νόμους» (1722), «Νέον σύστημα θεωρητικῆς μουσικῆς» (1726), «Σχέδιον νέας μεθόδου συνοδείας» (1732), «Ἁρμονικὴ γένεσις» (1737), «Ἑρμηνεία τοῦ ἁρμονικοῦ συστήματος» (1750), «Νέαι σκέψεις περὶ τῆς ἑρμηνείας κλπ.» (1752), «Παρατηρήσεις περὶ τοῦ μουσικοῦ ἡμῶν ἐνστίκτου» (1754), «Κῶδιξ τῆς πρακτικῆς μουσικῆς» (1760).

Τὰ ἔργα ἐνοργάνου μουσικῆς τοῦ Ραμὼ περιλαμβάνουν δύο τόμους τῶν «Ἁπάντων» αὐτοῦ. Τὰ ἔργα ταῦτα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ κλαβικύμβαλον, ἀνήκουν εἰς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Μαρσάν, εἶναι ὅμως ὑποδεέστερα τῶν τοῦ Κουπερέν. Εἶναι τεμάχια σοφὰ μᾶλλον, ἐκ τῶν ὁποίων συχνάκις λείπει τὸ πνεῦμα καὶ ἡ χάρις, ἥτις διακρίνει τὰς παρεμφερεῖς συνθέσεις τῶν μεγάλων κλαβικυμβαλιστῶν τῆς Γαλλίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Nisard*, J. P. Rameau (1867).—*A. Pougin*, Rameau, essai sur la vie et ses œuvres (1876).—*M. Brenet*, Notes et croquis sur J. P. Rameau (Guide musical 1898).—*Laloy*, Rameau (1908).—*L. de la Laurencie*, Rameau (1908). Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Ραμὼθ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λευϊτικὴ πόλις, μία τῶν μεγαλυτέρων τῆς φυλῆς Γὰδ (Ὑπεριορδανία) πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Ὑαββόκ. Οἱ Σύροι τὴν κατέλαβον ἐπὶ βασιλέως Ἰσραὴλ Ἀχάβ. Κατὰ τὸν Εὐσέβιον ἔκειτο 15 μίλλια νοτιοδυτικῶς τῆς Ραββὰθ-Ἀμών. Πλησίον της εἶναι σήμερον τὸ φρούριον *Ἂς Σάλτ*.

Ρὰν (Ran) *[Σκανδ. Μυθολ.]*. Θεὰ τῶν κυμάτων καὶ τῆς θαλάσσης, σύζυγος τοῦ γίγαντος θεοῦ τοῦ Ὠκεανοῦ Ἔγκιρ. Παρ' αὐτῇ μετέβαινον μετὰ θάνατον αἱ ψυχαὶ τῶν πνιγομένων. Η. Π. Γ.

Ρὰν (Ran, Rann ἢ Runn) *[Γεωγρ.]*. Ἁλμυρὸν ἕλος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, πρὸς ἀνατολὰς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ μεταξὺ τῆς ἐρήμου Θὰρ καὶ τῆς περιφερείας Κούς. Διαιρεῖται εἰς *Μέγα Ρὰν* καὶ *Μικρὸν Ρὰν* καὶ ἔχει ὁλικὴν ἔκτασιν 23.300 τ. χλμ. Η. Π. Γ.

Ραναβάλο (Ranavalo). Ὄνομα τριῶν βασιλισσῶν τῆς Μαδαγασκάρης:

— ***Ραναβάλο Α'***. (1800—1861). Ἐνυμφεύθη εἰς μικρὰν ἡλικίαν τὸν Ραδάμα, βασιλέα τῶν Χόβας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου, διὰ τῶν ἐπιδεξίων ἐνεργειῶν πολλῶν διαμαρτυρομένων ἱεραποστόλων ἀνηγορεύθη βασίλισσα (1828). Εὐθὺς ἀμέσως διέταξε τὴν θανάτωσιν πολλῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων. Μοῖρα γαλλικοῦ στόλου κατέλαβε τὴν χερσόνησον Ταντίγκ καὶ ἐβομβάρδισε τὴν Ταματάβα. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου διέταξε τὰς γαλλικὰς δυνάμεις νὰ ἐκκενώσουν τὴν χερσόνησον καὶ νὰ ἀρκεσθοῦν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Σαίντ-Μαρί. Ἡ Ραναβάλο, ἀπαλλαγεῖσα τότε τῆς ἐξωτερικῆς πιέσεως, ἤρχισε νέαν καταδίωξιν τῶν Γάλλων. Τῷ 1845 ὁ ναύαρχος Ρομαὶν-Ντεφοσσὲ ἐπεφορτίσθη νὰ ζητήσῃ ἐπανορθώσεις, περιωρίσθη ὅμως εἰς τὸν βομβαρδισμὸν τῆς Ταματάβας.

—***Ραναβάλο Β'***. Διεδέχθη τῷ 1868 εἰς τὸν θρόνον τὴν Ραζοχερίνα, χήραν Ραδάμι τοῦ Β', καὶ ἀπέθανε τῷ 1883. Συνεζεύχθη τὸν Ραϊνιλαϊαριβόνυ, ὅστις ἦτο καὶ σύζυγος καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ραζοχερίνα. Ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως τὸν Χριστιανισμὸν ἐπὶ τὴν χώραν της καὶ τῷ 1887 κατήργησε τὴν δουλείαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς μεγάλην ἐπιρροὴν εἶχον ἐν Μαδαγασκάρῃ οἱ Ἄγγλοι.

—***Ραναβάλο Γ'***. Ἡ τελευταία βασίλισσα τῆς Μαδαγασκάρης (1864—1916). Συνεζεύχθη τὸν Ραϊνιλαϊαριβόνυ, ὅστις διετέλεσε σύζυγος καὶ πρωθυπουργὸς τῆς προηγουμένης. Ἡ Γαλλία ὀλίγον πρὸ τῆς συνόδου τῆς Ραναβάλο εἰς τὸν θρόνον εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑποστηρίζῃ ἀποφασιστικώτερον τὰς ἀξιώσεις της, ὅπως μεταβάλῃ τὴν Μαδαγασκάρην εἰς γαλλικὸν προτεκτοράτον. Ἡ κυβέρνησις τῶν Χόβα ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς γαλλικὰς ἀξιώσεις καὶ ἐξερράγη πόλεμος. Ἐπηκολούθησαν πολλαὶ συρράξεις, οἱ Γάλλοι ἐβομβάρδισαν τὰς παραλίους πόλεις, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προελάσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Τῷ 1885 συνήφθη συνθήκη, καθ' ἣν ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ Γαλλία θὰ ἐξεπροσώπει τὴν Μαδαγασκάρην μόνον εἰς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς ὑποθέσεις, καὶ ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν λοιπὴν διοίκησιν ἡ νῆσος θὰ διεφύλαττε τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Τῷ 1894 ἠγέρθησαν νέαι διαφοραὶ μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως τῶν Χόβα καὶ τῆς Γαλλίας, αἵτινες κατέληξαν εἰς πόλεμον. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος καλῶς ὠργανωμένη στρατιωτικὴ δύναμις ἀπεστάλη ἐκ Γαλλίας ὅπως ὑποτάξῃ τὴν νῆσον. Ἡ ἐπιχείρησις ἐπέτυχε, διότι ἐν τῷ μεταξὺ πολλοὶ τῶν Χόβα ἤρχισαν νὰ συμπαθοῦν τοὺς ἐπιδρομεῖς. Ὁ πρωθυπουργὸς καὶ σύζυγος τῆς Ραναβάλο ἐξωρίσθη, εἰς αὐτὴν ὅμως ἐπετράπη νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ νήσῳ μὲ τὸν τίτλον τῆς βασιλίσσης. Ἀλλὰ κατόπιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Αὐγούστου τῷ 1896, ἥτις καὶ κατεστάλη ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἡ αὐλὴ τῆς Ραναβάλο διελύθη, αὐτὴ δ' ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἕνωσιν καὶ τῷ 1899 εἰς Ἀλγέριον. Γ. Ι. Β.

ρανάτρη (ἡ) (Ranatra) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁμοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νεπιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλους ὑδροβίους κορέους μὲ σῶμα ἐπιμηκέστατον καὶ κοιλίαν τελευτῶσαν εἰς δύο ἐπιμήκη καὶ λεπτὰ νημάτια. Τὸ μοναδικὸν εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ἡ *ρανάτρη ἡ γραμμωτὴ* (Ranatra lineata), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐξαπλοῦται καὶ μέχρι τῆς Ἰαπωνίας. Δ. Ν. Π.

Ρανβιὲ (Ranvier), ***Λουδοβῖκος-Ἀντώνιος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος ἱστολόγος (1835—1922). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γενικῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας, ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς καὶ ὠνομάσθη ἐπίτιμος διδάκτωρ ὑπὸ πολλῶν πανεπιστημίων. Ὑπῆρξε κυρίως ἐργαστηριακός, μεγάλως συμβαλὼν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἱστολογίας. Παρὰ τὴν ἁπλότητα τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ συσκευῶν τῆς ἐπαρχίας του, διὰ τῆς ἀπαραμίλλου δεξιοτεχνίας τῶν χειρῶν του ἐπέτυχε τὰς ὡραιοτέρας τῶν ἀνακαλύψεων ἐπὶ τῶν ἰνῶν τῶν ραχιαίων γαγγλίων, ἐπὶ τῶν καταλήξεων τῶν νεύρων ἐν τῷ δέρματι, τῷ κερατοειδεῖ καὶ ἀμφιβληστροειδεῖ, τῆς ὑφῆς τῶν βλεννογόνων ἀδένων, τῆς ἀναπτύξεως τῶν χόνδρων καὶ τῶν ἀγγείων κλπ. Ἐδημοσίευσε: «Παθολογικὴ ἱστολογία» εἰς δύο τόμους, «Ἱστολογικὴ τεχνική» (1875—1882), «Γενικὴ ἀνατομική» κλπ. Ο. Ρ.

Ρανγκοὺν (Rangoon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τῆς Βιρμανίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Χλαίγκ ἢ Ρανγκούν. Κάτ. (1921) 341.962. Ἡ Ρανγκοὺν ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν εἶναι ἡ τρίτη μετὰ τὴν Καλκούτταν καὶ Βομβάην πόλις τῶν Ἰνδιῶν καὶ κέντρον τοῦ πλουσίου ἐμπορίου τοῦ δέλτα τοῦ Τραουάντυ καὶ τῆς λοιπῆς Βιρμανίας. Ἔχει θαυμάσιον ποταμολιμένα, δι' οὗ ἐξάγονται μεγάλαι ποσότητες ὀρύζης, ὀρυκτελαίων, ξυλείας, λαχανικῶν, μολύβδου, μεταλλευμάτων, κηροῦ, βάμβακος, ἐλαιοσπόρων, καπνοῦ κ. ἄ. Τὸ κυριώτερον μνημεῖον τῆς πόλεως εἶναι ἡ περίφημος παγόδα *Σὲβ Νταγκόν*, κέντρον τοῦ θρησκευτικοῦ βίου ὁλοκλήρου τῆς Βιρμανίας, κειμένη ἐπὶ ὑψώματος ἐν μέρει τεχνητοῦ καὶ ἐν μέρει φυσικοῦ. Εἶναι κωνοειδής, ὕψους 170 μέτρων, καὶ καλύπτεται ἀπὸ πλάκας καθαροῦ χρυσοῦ καὶ πολυτίμους λίθους. Ἔχει ὡραιοτάτους κήπους, πανεπιστήμιον, ζωολογικὸν κῆπον, μέγα νοσοκομεῖον κλπ. Η. Π. Γ.

Ρανγκχὸλ (Rangkhol). Μικρὰ ὀρεινὴ φυλὴ τῶν περιφερειῶν Χὶλλ καὶ Τιππέρα τοῦ Ἀννάμ, ὑπαγομένη εἰς τοὺς Κουκί. Ρανγκχὸλ ὀνομάζονται γενικώτερον καὶ οἱ Παλαιοὶ Κουκί, ἤτοι περὶ τὰς δώδεκα ἕτεραι φυλαὶ τῆς Βεγγάλης καὶ τοῦ Ἀννάμ, ἀποτελοῦσαι μετὰ τῶν Ρανκχὸλ τὴν αὐτὴν γλωσσικὴν οἰκογένειαν. Αὗται ἀριθμοῦσι σήμερον ἐν συνόλῳ περὶ τὰς 50.000 ψυχάς. Θ. Χ. Σ.

ρανδία (ἡ) (Randia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραβιοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων. Ὁ καρπὸς εἶναι δρύπη περικλείουσα πλεῖστα σπέρματα. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ρανδία ἡ στεμματοφόρος* (Randia coronnata), ἥτις ἀπαντᾷ κατὰ μῆκος τῶν ὄχθων τῶν ποταμῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ ὡς κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

ρανδίτης (ὁ) (Randit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν σπάνιον παρεμφερὲς πρὸς τὸν οὐρανοθαλλίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Frankford παρὰ τὴν Philadelphia. Γ. Β.

ρανέλλη (ἡ) (Ranella) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τριτωνειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ρανέλλη ἡ πεποικιλμένη* (Ranella ornata), ἥτις ἔχει εὐρὺν ᾠοειδῆ πόδα κολοβὸν κατὰ τὸ ἄκρον του καὶ κόγχην πεπλατυσμένην, ἀνώμαλον καὶ ποικίλως πεποικιλμένην. Δ. Ν. Π.

Ράνιγκαντς (Raniganj) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Βεγγάλῃ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νταμοντάρ. Κάτ. (1921) 14.536. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καλκούττας—Μπενάρες καὶ ἔχει βιομηχανίαν χάρτου καὶ εἰδῶν κεραμευτικῆς, καθὼς καὶ πλουσιώτατα ἀνθρακωρυχεῖα κατέχοντα τὴν δευτέραν θέσιν ἐν Ἰνδίαις ἀπὸ ἀπόψεως ποσοτικῆς παραγωγῆς. Η.Π.Γ.

ρανίνη (ἡ) (Ranina) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρανινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη εὐμεγέθων ζῴων ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ρανινίδαι (οἱ) (Raninidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακοστράκων δεκαπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν βραχυούρων, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη, ὧν γνωστότερον ἡ *ρανίνα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρανίς, —ίδος (ἡ)· σταγών, σταλαματιά: «ρανίδες αἵματος, — δρόσου, — ὕδατος» || «ἠγωνίσθη μέχρι τελευταίας ρανίδος» μέχρι θανάτου.

Ρανισλὰβ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀγάθη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ρὰνκ (Rank), ***Ἀρθοῦρος***. Γάλλος δημοσιογράφος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1831. Τῷ 1880 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς «Μικρᾶς γαλλικῆς δημοκρατίας».

Digitized by Google

Ρανκάγκουα (Rancagua) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χιλῆς, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ὀχίτζινς καὶ τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος. Κάτ. 19.794. Παράγει δημητριακά, ὀπώρας, λαχανικά, οἶνον καὶ ξυλείαν, παρ' αὐτὴν δὲ ὑπάρχουν μεταλλεῖα χαλκοῦ, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ἔχει προσέτι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν ζύθου, κονσερβῶν, δερμάτων, ὑφασμάτων, ἡδυπότων, κατεργασίας ξυλείας κλπ., καθὼς καὶ χυτήρια σιδήρου καὶ ὀρειχάλκου. Η. Π. Γ.

Ράνκε (Ranke), ***Λεοπόλδος** φὸν* —. Γερμανὸς ἱστορικός, θεολόγος καὶ φιλόλογος (1795—1886). Τῷ 1825 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῶν ρωμανικῶν καὶ τῶν γερμανικῶν λαῶν» (1818), «Κριτικὴ τῶν νεωτέρων ἱστοριογράφων», «Οἱ λαοὶ τῆς Ν. Εὐρώπης κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα», «Οἱ Ὀσμανίδαι καὶ ἡ ἱσπανικὴ μοναρχία» (1827), «Ἡ σερβικὴ ἐπανάστασις» (1829), «Ἡ συνωμοσία κατὰ τῆς Βενετίας τῷ 1618» Ὁ Ράνκε ὑπῆρξεν ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἱστορικῶν τῆς Γερμανίας, ὁ ἐγγύτερος πρὸς τὰς κλασσικὰς μορφὰς ἱστοριογράφων. Ἡ μεγίστη ἀρετή του ὑπῆρξεν ἡ προσήλωσις εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀντικειμενικὴν παρατήρησιν τῶν ἱστορουμένων προσώπων καὶ θεμάτων, παρατήρησιν, ἣν ἐφώτιζε διάνοια ὑπέροχος, ἀπίστευτος πολυγνωσία καὶ πλῆθος πολὺ αὐθεντικῶν πηγῶν, μετ' ἀκαταπονήτου εὐσυνειδησίας καὶ σοφῆς ἀκριβολογίας ἀναζητηθὲν ἐν μέσῳ παντοειδοῦς ὑλικοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ θεωρεῖται ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος τῆς ἀντικειμενικῆς ἱστοριογραφίας, αἱ δὲ ὑπ' αὐτοῦ διδαχθεῖσαι ἱστορικαὶ ἀσκήσεις, αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ὀνομασθεῖσαν σχολὴν ἢ μέθοδον Ράνκε, θεμελιοῦσι τὸ σύστημα ἐν τῇ ἐρεύνῃ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ὅπερ ἠκολούθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν. Ἐπὶ πλέον διακρίνει αὐτὸν ἀσφαλὴς φιλοσοφικὴ κριτική, φυσικῆς ἀλληλουχίας σύνθεσις καὶ ἐξαιρέτου γλαφυρότητος λογογραφικὸν ὕφος. Εἰς τιμὴν τῆς μνήμης καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ συνέστη τῷ 1906 ὁμώνυμος σύνδεσμος πρὸς ἵδρυσιν μουσείου Ράνκε ἐν τῇ γενεθλίῳ πόλει του Βίχε, ἐν Θουριγγίᾳ. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν εἰς συλλογὴν ἐκ 54 τόμων (1867—1890), ἐξ ὧν κυριώτερα: «Οἱ Ρωμαῖοι πάπαι, ἡ Ἐκκλησία των καὶ τὸ κράτος των κατὰ τοὺς ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνας» (3 τ., 1836), «Οἱ Ρωμαῖοι πάπαι κατὰ τοὺς τελευταίους τέσσαρας αἰῶνας», «Γερμανικὴ ἱστορία τῆς ἐποχῆς τῆς Μεταρρυθμίσεως» (1839—1847, 6 τ., νέα ἔκδ. 1925), «Δώδεκα βιβλία πρωσσικῆς ἱστορίας», «Γαλλικὴ ἱστορία, ἰδίᾳ τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος» (1879, 6 τ.), «Ἀγγλικὴ ἱστορία ἰδίᾳ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος» (1878—1879, 8. τ.) «Αἴτια τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου», «Αἴτια καὶ ἔναρξις τῶν πολέμων τῆς ἐπαναστάσεως», «Φρειδερῖκος ὁ Μέγας, Γουλιέλμος Δ'», «Παγκόσμιος ἱστορία» εἰς πολλὰς ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις (9 τόμοι), «Αὐτοβιογραφία». Θ. Κ.

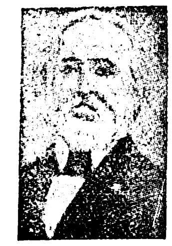

Λεοπόλδος Ράνκε.

Ράνκορν (Runcorn) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας παρὰ τὴν Λίβερπουλ καὶ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, τὸν ὁποῖον σχηματίζουν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Μέρσεϋ. Λιμὴν καὶ βιομηχανικὴ πόλις, ἔχουσα ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων. Κάτ. 18.393. Σ.Κ.Γ.

Ρανοῦλφος, *μάρτυς*. Υἱὸς τοῦ ἁγίου Αἰνούλφου, πρεσβυτέρου ἐν Ἀρρὰς τῆς Γαλλίας, ὑπέστη παρὰ τὴν πόλιν ταύτην μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 700 καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 27 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Ρὰνς (Rance) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, μήκους 100 περίπου χλμ., πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Μενὲ καὶ παρὰ τὸ ὀροπέδιον Τρουὰ-Κρουὰ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Μάγχην, σχηματίζων εἰς τὰς ἐκβολάς του εὐρὺν ποταμόκολπον, ἐφ' οὗ κεῖνται οἱ λιμένες Σαὶν-Σερβὰν καὶ Σαὶν-Μαλό. Εἶναι πλωτὸς διὰ μικροῦ βυθίσματος πλοῖα ἀπὸ τῆς πόλεως Ντινάν. Η. Π. Γ.

Ρανσὰρ (Ransart) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἰνώ. Κάτ. (1927) 10.175. Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ὑαλουργεῖα. Η. Π. Γ.

ράντα (ἡ) (ἐξελληνισμὸς τῆς γαλλ. *rente*). Σειρὰ χρηματικῶν ποσῶν ληγόντων ἀνὰ ἴσα χρονικὰ διαστήματα. Ἐπειδὴ τῶν ὁμολογιῶν δανείων οἱ καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα, ἐξ ἴσου ἀπέχοντα ἀλλήλων, πληρωνόμενοι τόκοι ἀποτελοῦσι ράνταν, ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται παρὰ τῷ κοινῷ, πολλάκις, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ σταθεροῦ εἰσοδήματος. Ἐπίσης, ἐπειδὴ τὰ δάνεια τοῦ γαλλικοῦ κράτους εἶναι ἀνὰ πάντα τὸν κόσμον διαδεδομένα, πολλάκις διὰ τῆς λέξεως *ράντα* τὸ κοινὸν νοεῖ ὁμολογίαν δανείου τοῦ γαλλικοῦ κράτους καὶ ἔστιν ὅτε οἱουδήποτε.

Ἕκαστον ἐκ τῶν κεφαλαίων, τῶν πληρωνομένων ἀνὰ ἴσα χρονικὰ διαστήματα, καλεῖται *ὅρος* τῆς ράντας. Τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μεταξὺ τῆς καταβολῆς δύο διαδοχικῶν ὅρων καλεῖται *περίοδος* τῆς ράντας. Πολλάκις ἐκ τῆς περιόδου λαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ ἡ ράντα. Οὕτω λέγουσι: «ράντα ἐτησία,—ἑξαμηνιαία» κλπ. Ὅταν οἱ ὅροι τῆς ράντας εἶναι πληρωτέοι εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου, ἡ ράντα καλεῖται *ληξιπρόθεσμος*, ὅταν δ' εἰς τὴν ἀρχήν, *προκαταβλητέα*.

Ἀρχὴ τῆς ράντας εἶναι διὰ μὲν τὰς προκαταβλητέας ἡ στιγμὴ πληρωμῆς τοῦ πρώτου ὅρου, διὰ δὲ τὰς ληξιπροθέσμους μία περίοδος πρὸ τῆς πληρωμῆς τοῦ πρώτου ὅρου.

Ἀξία ράντας κατά τινα στιγμὴν καλεῖται ἡ παροῦσα ἀξία πάντων τῶν ὅρων τῆς ράντας. Οὕτω ἡ ἀρχικὴ ἀξία εἶναι ἡ ἀξία τῶν ὅρων τῆς ράντας εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τελικὴ ἀξία εἰς τὸ τέλος.

Ὅταν πάντες οἱ ὅροι τῆς ράντας εἶναι ἴσοι, ἡ ράντα λέγεται *σταθερά*, ὅταν δ' ἄνισοι, *μεταβλητή*.

Ὅταν τὸ πλῆθος τῶν ὅρων τῆς ράντας (ἤτοι ἡ διάρκεια ταύτης) εἶναι ὡρισμένον, τότε ἡ ράντα καλεῖται *πρόσκαιρος*· ὅταν εἶναι ἄπειρον, *διηνεκής*, καὶ ὅταν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ζωῆς ἀνθρώπου τινός, *ράντα ζωῆς*.

Ὅταν ἡ ράντα ἄρχεται τὴν στιγμὴν ὑπολογισμοῦ, τότε καλεῖται *ἄμεσος*, ὅταν ἔχῃ ἀρχίσει πρὸ τῆς στιγμῆς ὑπολογισμοῦ, *ἀρξαμένη*, καὶ ὅταν ἀρχίζῃ μετὰ τὴν στιγμὴν ὑπολογισμοῦ, *μέλλουσα*.

Τὸ γενικὸν πρόβλημα τῶν ραντῶν εἶναι ἡ εὕρεσις τῆς ἀξίας τῶν ὅρων αὐτῆς κατὰ δοθεῖσαν στιγμήν. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι οἱ ὅροι εἶναι Α, Β, Γ,... Ν, ὅτι τὸ πλῆθος τούτων εἶναι n καὶ τὸ ἐπιτόκιον i, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν περίοδον τῆς ράντας, καὶ ὅτι ἡ ράντα εἶναι ληξιπρόθεσμος, ἡ ἀξία V τῶν ὅρων της εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ράντας δίδεται διὰ τῆς ἐξισώσεως:

$$V = A\,(1+i)^{-1} + B\,(1+i)^{-2} + \Gamma\,(1+i)^{-3} + \ldots + N\,(1+i)^{-n}$$

Ἐὰν ζητῆται ἡ ἀξία τῶν ὅρων τῆς ράντας m χρόνον πρὸ τῆς ἀρχῆς της, τότε τὴν οὕτω εὑρεθεῖσαν τιμὴν V δέον νὰ πολλαπλασιάσωμεν ἐπὶ $(1+i)^{-m}$ καὶ ὅταν ζητῆται ἡ ἀξία της m χρόνον μετὰ τὴν ἀρχήν της, δέον τὴν εὑρεθεῖσαν ἀξίαν V νὰ πολλαπλασιάσωμεν ἐπὶ $(1+i)^{m}$. Συνεπῶς ἡ ἀνωτέρω δοθεῖσα ἐξίσωσις εἶναι ἡ βασικὴ διὰ τὰς ράντας. Ὅταν οἱ ὅροι εἶναι ἴσοι, τὸ ζήτημα ἁπλουστεύεται. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐὰν ληφθῇ ὡς ὅρος τῆς ράντας ἡ μονάς, εὑρίσκονται τύποι ἁπλοῖ καὶ πίνακες δίδοντες τὴν ἀρχικὴν καὶ τελικὴν ἀξίαν τῶν ραντῶν ὅρου 1, οὕτως ὥστε διὰ τὴν εὕρεσιν τῆς ἀρχικῆς καὶ τελικῆς ἀξίας ράντας σταθερᾶς ὅρου οἱουδήποτε Α νὰ πολλαπλασιάζηται ἡ ἀντίστοιχος τιμὴ ράντας ὅρου 1 ἐπὶ Α. Ὅταν οἱ ὅροι εἶναι ἄνισοι, ἂν μὲν εἰς οὐδένα νόμον ὑπάγωνται, τότε οὐδεμία ἁπλούστευσις τοῦ βασικοῦ τύπου χωρεῖ, ἂν δὲ ὑπάγωνται εἰς νόμον τινά, τότε εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσι τύποι ὑπολογισμοῦ ἁπλοῖ καὶ σύντομοι. Εἰς τὸν ὑπολογισμὸν ράντας ζωῆς εἰσέρχεται καὶ ἡ πιθανότης ζωῆς τοῦ ἐφ' οὗ ὑπολογίζεται καὶ τὸ πρόβλημα ἀποβαίνει πολυπλοκώτερον. Τὸ περὶ ραντῶν ζήτημα εἶναι ἐκ τῶν σπουδαίων τῶν ἐφηρμοσμένων μαθηματικῶν, ἐξετάζεται δὲ εὐρέως εἰς εἰδικὰ συγγράμματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *King*, «The Theory of Finance». — *L. Maingie*, «La Théorie de l'intérêt et ses applications» (Bruxelles). — *Barriol*, «Théorie et Pratique des opérations financières» (Paris). — *Marie*, «Traité Mathématique et Pratique des opérations financières» (Paris). — *Spurgeon*, «Life Contingencies» (Cambridge). — *Τρ. Κεραμιδᾶ*, «Μακροπρόθεσμοι οἰκονομικαὶ πράξεις (Ἀνατοκισμός, Ράνται, Δάνεια)» (Ἀθῆναι). ΤΡ. ΚΕΡΑΜΙΔΑΣ

ράντα (ἡ)· οὕτω καλεῖται κοινῶς ἡ *κέρκος*.

Ραντάμες (Rhadames) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἰταλικῆς Τριπολίτιδος ἐν Ἀφρικῇ (βλ.λ. *Γκαντάμες*)

Ραντάτικα *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν κοινότητα Λάκκας τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Παξῶν τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτοικοι (1928) 11.

Ραντάτσο (Randazzo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Κατάνης. Κάτ. 10.000. Κεῖται ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τῆς Αἴτνης καὶ ἐπὶ τῆς περιβαλλούσης τὸ ἡφαίστειον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ παράγει ἐλαίας καὶ ὀπώρας. Εἶναι πόλις παλαιά, διατηροῦσα τὴν μεσαιωνικήν της ὄψιν, μὲ πολλὰ ἐνδιαφέροντα ἀρχαῖα κτήρια καὶ μουσεῖον ἀρχαιοτήτων. Ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καλεῖται ἐπίσης καὶ *Ρανάτσου*, ὁ δὲ Φρειδερῖκος Β' εἶχεν ἐπονομάσει αὐτὴν Αἰτναίαν. Μ.Δ.Β.

Ραντάτσο (Randazzo). —1) ***Ἰωάννης**, μαρκίων τοῦ* —. Διεδέχθη τῷ 1338 τὸν δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν (Ὑπάτης) καὶ διετήρησε τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ 1348. —2) ***Φρειδερῖκος***. Οὗτος διεδέξατο τὸν Ἰωάννην καὶ ἦρξε τοῦ δουκάτου μέχρι τοῦ 1355, ὅτε ἀπέθανε χωρὶς νὰ ἀφήσῃ καὶ οὗτος ἴχνη τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ, πλὴν δύο ἐγγράφων ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ Σ. Λάμπρου περὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς ἐν Λεβαδείᾳ ἐκκλησίας τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Τ. Ε. Ε.

Ράντα ὐ Ντελγκάντο (Rada y Delgado) ***Ἰωάννης** ντὲ Ντίος ντὲ λὰ* —. Ἱσπανὸς ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεὺς (1827—1901). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς Διπλωματικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Κεντρικοῦ Πανεπιστημίου, διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Μαδρίτης, γερουσιαστής, ἀκαδημαϊκὸς καὶ διευθυντὴς τοῦ μουσείου καλλιτεχνικῶν ἀναπαραστάσεων, συντελέσας μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἐκτὸς τῆς πληθώρας ἄρθρων του εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά, συνέγραψε: «Πρόγραμμα ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς νομισματικῆς, ἰδίως τῆς Ἱσπανίας» (1865), «Διάσημοι γυναῖκες τῆς Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλλίας» (1868), «Ὁ φίλος τοῦ στρατιώτου» (1881) «Ποῖός τις εἶναι καὶ δέον νὰ εἶναι ὁ ἰδιάζων χαρακτὴρ τῆς συγχρόνου ἀρχιτεκτονικῆς» (1882), «Ἡ νεκρόπολις τῆς Καρμόνα» (1885), «Ἱσπανικὴ νομισματικὴ βιβλιογραφία» (1886), «Ἰβηρικὴ γεωλογία καὶ προϊστορία» (1892), «Ἱστορία τῆς Ἱσπανίας ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν γερμανικῶν φύλων μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τῆς μοναρχίας τῶν Βησιγότθων» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Αὐρ. Γκουέρρα καὶ Ἐδουάρδου Χινοχόζα, «Γένεσις τῆς ζωγραφικῆς» (1899) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ράντε (Radde), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς φυσιοδίφης καὶ ἐξερευνητὴς (1831—1903). Περιηγήθη τὴν Κριμαίαν, τὴν Ρωσίαν, συμμετασχὼν καὶ ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς ἐν Σιβηρίᾳ, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Βόρειον Ἀφρικήν. Τῷ 1864 ἵδρυσε τὸ μουσεῖον τῆς Τιφλίδος καὶ περιηγήθη τὰς γειτονικὰς περιφερείας τοῦ Καυκάσου. Συνέγραψε: «Reisen im Süden von Ostsibirien» (1862—1863), «Reisen im mingrelischen Hochgebirge» (1866), «Die Chewsuren und ihr Land» (1878), «Reisen an des persischen Grenze» (1886), «Aus den Dagestanischen Hochalpen» (1887), «Karabagh» (1891), «Wissenschaftliche Ergebnisse der Expedition nach Transkaspien und Nord-Horassan» (1898) κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1899 ἐξέδωκε τὸ ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν «Die Sammlungen des kaukasischen Museums» (Βερολῖνον 1899 καὶ 1902). Η. Π. Γ.

— **Ράντε** (Rade), ***Παῦλος-Μαρτῖνος***. Σύγχρονος Γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Συνέγραψε: «Damasus» (1882), «Luthers Leben» (1884—1887, 3 τόμοι), «Die religiose-sittliche Gedankenwelt des Industriearbeiter» (1898), «Die stellung des Christentums zum Geschlechtsleben» (1910), «Unsere Pflicht zur Politik» (1913), «Christentum und Trieden» (1922), «Glaubenslehre» (1924—1927, 2 τόμοι) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ράντεκ, ***Κάρολος***. Ρῶσος μαρξιστὴς ἐπαναστάτης, καταγόμενος ἐκ Γαλικίας καὶ γεννηθεὶς τῷ 1883. Ἠγωνίσθη κατ' ἀρχὰς ἐν Πολωνίᾳ καὶ Γαλικίᾳ, μετέβη δὲ κατόπιν εἰς Γερμανίαν, ὅπου μετὰ τῶν νέων σοσιαλδημοκρατῶν Μπόρχαντ καὶ ἄλλων, συγκεντρωμένων περὶ τὴν ἐφημερίδα τῆς Βρέμης «Arbeiterpolitik» (=Ἐργατικὴ πολιτική), ἥτις ἐξεδίδετο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κνίεφ τῷ 1916—1917, ἐτάχθη εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ἐξορισθεὶς ἐκ Γερμανίας μετέβη εἰς Ἑλβετίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου προσεχώρησεν εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦ συνεδρίου τοῦ Τσίμμερβαλντ, ἤτοι τὴν ὁμάδα τοῦ Λένιν. Τῷ 1917, θελήσας νὰ μεταβῇ εἰς Ρωσίαν, ἠμποδίσθη ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Στοκχόλμῃ, ὅπου ἐγένετο μέλος τοῦ γραφείου τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπερ ἀπετέλει τὸν σύνδεσμον τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ρώσων μπολσεβίκων μετὰ τῶν ξένων σοσιαλιστῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον παραμείνει πιστοὶ εἰς τὴν δευτέραν Διεθνῆ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1917 μετέβη εἰς Πετρούπολιν καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος. Τῷ 1918 ἠκολούθησε τοὺς κομμουνιστὰς τῆς ἀριστερᾶς. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 μετέσχε τοῦ συνεδρίου τῶν σπαρτακιστῶν τοῦ Βερολίνου καὶ συνελήφθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Σάϊντμαν. Βραδύτερον διετέλεσε μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ἑνώσεως Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν (1919—1924) καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς τρίτης Διεθνοῦς εἰς τὸ πρῶτον καὶ τὸ πέμπτον συνέδριον. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς τροτσκιστικῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐτάχθη ὑπὲρ αὐτῆς, ἀναδειχθεὶς εἷς ἐκ τῶν ἡγετῶν της, διὸ καὶ ἀπεκλείσθη τοῦ κόμματος κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ΙΕ' συνεδρίου τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ε. Σ. Σ. Δ. τῷ 1927. Ἐγκαταλείψας μετ' ὀλίγον τὰς τροτσκιστικὰς ἀντιλήψεις, ἐπανῆλθε τῷ 1929 εἰς τὸ κόμμα καὶ ἐγένετο συντάκτης τῶν «Ἰσβέστια». Ἔγραψεν: «Εἰς τὰς γραμμὰς τῆς γερμανικῆς ἐπαναστάσεως, 1909—1919», «Ὁ σοσιαλισμὸς ἀπὸ τὴν θεωρίαν εἰς τὴν πρᾶξιν» (καὶ ἑλλ. μεταφρ. 1924), «Ἡ ἐξέλιξις τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως», «Ἡ ἐξέλιξις τῆς γερμανικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὸ καθῆκον τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος» (1920), «Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας» (1921), «Μετὰ τὴν Γένουαν καὶ τὴν Χάγην» (1922), «Ὁ βίος καὶ τὸ ἔργον τοῦ Λένιν» (1924) κ. ἄ. Θ. Π.

Ράντεκε (Radecke), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1830—1911). Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς τῆς «Ὠδικῆς Ἀκαδημίας» καὶ τοῦ Δημοτικοῦ θεάτρου τῆς Λειψίας, εἶτα δὲ τοῦ Βασιλικοῦ θεά-

Digitized by Google

τρου τοῦ Βερολίνου, ἐπίσης διευθυντὴς τοῦ Ὠδείου Στὲρν καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη ὡς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ ὀργανοκρούστης. Ὡς συνθέτης ἔδωκε τὸ μονόπρακτον μελόδραμα: «Die Mönkgnter» (1874), μίαν εἰσαγωγήν, καπρίτσια, σκέρτσα, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδίας, χορῳδίας κ. λ. π.

—**Ράντεκε** (Radecke), ***Ἐρνέστος***. Γερμανὸς μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1866, υἱὸς τοῦ *Ρυδόλφου Ράντεκε*. Διετέλεσε διευθυντὴς ὀρχήστρας ἐν Λειψίᾳ, μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Βίντερτουρ, καὶ ἐδίδαξεν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ζυρίχης.

— **Ράντεκε** (Radecke), ***Ροδόλφος***. Γερμανὸς μουσικὸς (1829—1893). Ἐδίδαξεν ἐν τῷ Ὠδείῳ Στὲρν τοῦ Βερολίνου, μεθ᾽ ὃ ἵδρυσεν ἑταιρείαν ᾄσματος φέρουσαν τὸ ὄνομά του. Ὡς συνθέτης ἐγένετο γνωστὸς διὰ μελῳδιῶν καὶ χορῳδιῶν. Γ. Σ.

Ράντεμπεργκ (Radeberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ραΐντερ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Δρέσδης—Μπάουτσεν. Κάτ. 15.651 (1928). Ἔχει ὑαλουργίαν, σιδηροχυτήρια καὶ ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανῶν. Θ. Κ.

Ράντεμποϋλ (Radebeul) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ: ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα, καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Δρέσδη—Ρίζα. Κάτ. 12.428 (1925). Ἔχει βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, μηχανῶν, σαπωνοποιίας, χρωμάτων. Θ. Κ.

Ραντερμάχερ (Radermacher), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἐδίδαξεν ὡς ὑφηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης. Τῷ 1903 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν Greifswald, τῷ 1906 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Münster καὶ τέλος ἐν τῷ τῆς Βιέννης. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν φιλολογικῶν ἔργων του εἶναι αἱ ἐκδόσεις τοῦ Φιλοκτήτου καὶ τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ τοῦ Σοφοκλέους (1907—1909), τῶν Βατράχων τοῦ Ἀριστοφάνους, τῆς τοῦ Κοϊντιλιανοῦ Institut. Oratoriae (τόμ. I 1907), «Dionysii Halicarnass. opuscula» (1899), ἡ «Γραμ ατικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης» (1911), μεταφρασθεῖσα καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Ν. Λούβαρι (ἐν τῷ περιοδικῷ «Γρηγόριος Παλαμᾶς») κλπ. Διαφόρους δὲ πραγματείας ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ὡς λ. χ. εἰς τὸ Rheinisches Museum, εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βιέννης, τῆς ὁποίας διατελεῖ τακτικὸν μέλος, κλπ. Γ. Π. Α.

Ράντερς (Randers) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δανίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκουντενάα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀάρους-Ἄαλμποργκ. Κάτ. 26.857 (1925) Ἔχει βιομηχανίαν μαργαρίνης, ὑφαντουργίας, σχοινοποιίας. Θ. Κ.

Ραντέσκι, *Θεόδωρος Θεοδώροβιτς*. Ρῶσος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Καζὰν τῷ 1820 καὶ ἀποθανὼν εἰς Ὀδησσὸν τῷ 1896. Διεκρίθη κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Οὐγγαρίας, κατὰ δὲ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1876) ἦτο διοικητὴς σώματος. Διέβη τὸν Δούναβιν τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τῆς παραδόσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν Σίπκα (9 Ἰανουαρίου 1878). Τὴν 22 Ἰανουαρίου εἰσῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, εἶτα δὲ διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τοῦ Χάρκοβ. Θ. Β.

Ράντετσκυ (Radetzky), ***Ἰωάννης-Ἰωσὴφ-Βεντσέλαος***, *κόμις* —. Αὐστριακὸς στρατάρχης (1766—1858). Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τῆς Τουρκίας (1788—1789), τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Ἰταλίας (1793—1796) καὶ τοὺς ναπολεοντείους, εἰς οὓς ἰδίᾳ διεκρίθη. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῷ 1813, ἐνίσχυσε τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς Αὐστρίας καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὰς νίκας τοῦ Κοὺλμ καὶ τῆς Λειψίας. Τῷ 1831 ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἰταλίας καὶ μετὰ διετίαν προήχθη εἰς στρατάρχην. Τῷ 1848 ἐνίκησε τὸν στρατὸν τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας εἰς Σάντα Λουτσια, Κουρτακόνε καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ὑπεχρέωσε τὸν βασιλέα Κάρολον Ἀλβέρτον νὰ δεχθῇ ἀνακωχὴν καὶ ἐκκενώσῃ τὰ καταληφθέντα ἐδάφη. Μετὰ ὀκτάμηνον ὁ βασιλεὺς κατήγγειλε τὴν ἀνακωχὴν καὶ ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν, ἀλλ᾽ ἡττήθη καὶ πάλιν καὶ ἐξησφαλίσθη οὕτως ὁριστικῶς ἡ αὐστριακὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς Β. Ἰταλίας. Ἔγραψε στρατιωτικάς τινας μελέτας. Θ. Κ.

Ράντεφορμβαλντ (Radevormwald) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ Ρηνανίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λέννεπ-Λύντερσάϊντ. Κάτ. 12 088 (1928). Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, καὶ μεταλλίνων εἰδῶν. Θ. Κ.

Ραντζακλὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκάλας τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 186.

Ραντζῶ (Rantzau), ***Ἑρρῖκος***, *κόμις ντὲ*—. Δανὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1526—1598). Κυβερνήτης τοῦ Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν (1566), ἐχρησιμοποιήθη ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Φρειδερίκου Β εἰς σπουδαίας διπλωματικὰς ἀποστολάς. Κάτοχος ἀπεράντου περιουσίας, περιεβάλλετο ὑπὸ πλειάδος ποιητῶν, ὑπεστήριζε τὰς τέχνας καὶ διετέλει εἰς πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς του, ὡς ὁ Ἰοῦστος Λίψε, ὁ ἀστρονόμος Τύχων Βράχιος κ.ἄ. Συνέγραψεν ἔργα ἀστρολογικά, στρατιωτικῆς τέχνης, ὑγιεινῆς, γεωγραφίας καὶ στίχους εἰς λατινικήν. Η. Π. Γ.

— **Ραντζῶ** (Rantzau), ***Ἰωάννης***, *κόμις ντὲ* —. Δανὸς στρατηγὸς (1492—1565). Προχειρισθεὶς εἰς ἱππότην ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ 1517, ἐπέστρεψεν εἰς Δανίαν καὶ συνώδευσε τὸν πρίγκιπα Χριστιανὸν εἰς τὴν δίαιταν τοῦ Βὸρμς (1521), ὅπου ἠσπάσθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Λουθήρου. Εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν πρὸς τὸ στέμμα ὑπηρεσιῶν του διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν. Περιπεσὼν βραδύτερον εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ Γ´ ἀπεσύρθη ἐκ τῆς δανικῆς αὐλῆς, ὅπου καὶ αὖθις ἐπανῆλθεν εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν, βασιλεύοντος τοῦ Φρειδερίκου Β´, καὶ διεξήγαγεν ἐπιτυχεῖς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Ντιτμάρσων. Η. Π. Γ.

— **Ραντζῶ** (Rantzau), ***Ἰωσίας***, *κόμις ντὲ* —. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας, ἔγγονος τοῦ Δανοῦ πολιτικοῦ Ἑρρίκου κόμιτος ντὲ Ραντζῶ (1609—1650). Ὑπηρέτησε διαδοχικῶς τὸν πρίγκιπα τῆς Ὀράγγης, τὸν βασιλέα τῆς Δανίας Χριστιανὸν Δ´, τὸν Γουσταῦον Ἀδόλφον, τὸν αὐτοκράτορα Φερδινάνδον Β´, τοὺς Σουηδοὺς καὶ τέλος μετέβη εἰς Γαλλίαν μετὰ τοῦ καγκελλαρίου Ὀξενστιέρν, ὅπου ὠνομάσθη ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΓ´ καὶ διεκρίθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ντὸλ καὶ τοῦ Σαὶν-Ζὰν-ντὲ Λόσν. Προαχθεὶς εἰς στρατάρχην τῆς Γαλλίας, ἠσπάσθη τὸν καθολικισμὸν καὶ συνέτεινε μεγάλως, διὰ τῆς προσωπικῆς του ἀνδρείας, εἰς τὴν κατάληψιν τῆς δυτικῆς Φλάνδρας. Διορισθεὶς ἀκολούθως διοικητὴς τῆς Γκραβελίν, κατέστη ὕποπτος εἰς τὸν Μαζαρῖνον κατὰ τὰς ταραχὰς τῆς Σφενδόνης (1649), ἀλλ᾽ ἀθωωθεὶς ἀπεφυλακίσθη καὶ μετ᾽ οὐ πολὺ ἀπέθανεν. Ἡ ἀνδρεία τοῦ στρατάρχου ντὲ Ραντζῶ ὑπῆρξε παροιμιώδης, λέγεται δὲ ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ στρατιωτικοῦ του σταδίου ἔλαβε πλείονα τῶν 60 τραυμάτων. Η. Π. Γ.

Ραντιᾶ ***σουλτάνα***. Ἑνδεκάτη ἡγεμονὶς τῆς ἐν τῷ Ἰνδοστὰν βασιλευσάσης τουρκικῆς δυναστείας τῶν Γουριδῶν (Γκουρὶ ἢ Γκουριάν). θυγάτηρ τοῦ Σεμσεντὶν Ἀλτμίς, ὅστις, προτιμῶν αὐτὴν τῶν ἀρρένων τέκνων του, ἀφῆκεν αὐτὴν πολλάκις καὶ ζῶν ἀκόμη ἀντιβασίλισσαν ἐν Δελχῇ. Ἐν τούτοις τὸν Ἀλτμὶς διεδέχθη ὁ ἀδελφός της Φυροὺζ-Σάχ, μεθ᾽ ὃν ἀνῆλθε τὸν θρόνον ἡ Ραντιᾶ τῷ 1236. Μετὰ βασιλείαν τριῶν ἐτῶν ἔπεσεν αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας τοῦ ἐπαναστατήσαντος Ἀλτουνιέ, διοικητοῦ τοῦ Σιρχέντ, ὅστις μετὰ τρίμηνον ἐγκάθειρξιν τὴν συνεζεύχθη. Μετά τινα ὅμως καιρὸν ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ραντιᾶ Μπεχρὰμ-Σάχ, τότε δὲ φεύγων ἐφονεύθη μετ᾽ αὐτῆς ὑπὸ ἰθαγενῶν. Ν. Μ.

Ραντιγκὲ (Radiguet), ***Μαξιμιλιανὸς-Ρενέ***. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1816. Ἀπὸ τοῦ 1841 μέχρι τοῦ 1845 ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ ναυάρχου Du-Petit-Thonars. Συνέταξε συλλογὴν χαρτῶν καὶ συνέγραψεν: «Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ἱσπανικῆς Ἀμερικῆς» (1856), «Οἱ τελευταῖοι ἄγριοι» (1860), «Διὰ μέσου τῆς Βρετάνης» (1865), «Τὸ σχολεῖον τοῦ κ. Τουπινὲλ» (1870), «Ἀνταύγειαι γνωστῶν εἰκόνων» (1874) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

ραντίζω· περιβρέχω διὰ ρανίδων, ραίνω

Ραντίμιτς. Ρωσικὸς λαός, ἔχων τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν παρὰ τὸν Βισιούλαν Σλαύων, μετοικήσας δὲ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σόζια τοῦ κυβερνείου Μογίλεβ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λέχου Ραντίμ, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Θ. Β.

Ράντιους-Τσούκκαρι (Radius Zuccari), ***Ἄννα***. Ἰταλὶς συγγραφεύς, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Νέαιρα* (βλ. λ.).

ράντισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ραντίζειν*: «ράντισμα μὲ ἀνθόνερο».

— *[Λειτουργ.] Ράντισμα* καλεῖται κυρίως ὁ διὰ τοῦ περιρραντηρίου ἐπιτυγχανόμενος κατὰ σταγόνας διασκορπισμὸς ἡγιασμένου ὕδατος ἢ ἀρωματώδους ὑγροῦ ἐπὶ τὸ οὕτω ραντιζόμενον πρόσωπον, ἀντικείμενον ἢ χῶρον. Παρ᾽ ἡμῖν τὸ ράντισμα γίνεται συνήθως διὰ τοῦ λεγομένου μικροῦ ἢ μεγάλου ἁγιασμοῦ (διὰ τοῦ πρώτου ὁποτεδήποτε, διὰ τοῦ δευτέρου κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Θεοφανίων), ραντιζομένων τῇ βοηθείᾳ δέσμης ἀρωματικῶν ἀνθέων ἢ θαμνοειδῶν φυτῶν τῶν Χριστιανῶν, τῶν οἴκων αὐτῶν, τῶν κτημάτων των τῶν τιθεμένων θεμελίων, τῶν πλοίων κλπ. Ὑπάρχουσι καὶ περιπτώσεις, συνήθως ἐπὶ πανηγύρεων καὶ κατὰ τὰ ἐγκώμια τοῦ ἐπιταφίου (ὅταν ψάλληται τὸ «Ἔρρανον τὸν τάφον»), καθ᾽ ἃς ὁ ραντισμὸς γίνεται διὰ δοχείου φέροντος πῶμα εἰδικὸν καὶ περιέχοντος ἀρωματῶδες ὑγρόν. Εἶδος ρανίσματος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ἡ κατὰ τὴν καθιέρωσιν ἀντιμηνσίων ἢ κατὰ τὰ ἐγκαίνια ναοῦ ἐπίχυσις ἐπὶ τούτων ἢ ἐπὶ τῆς καθιερουμένης τραπέζης οἰνάνθης ἢ ροδοστάμου, ψάλλοντος τοῦ ἀρχιερέως τὸ «Ραντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι». Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς ἐπιχύσεως παρὰ τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ γίνεται διὰ περιρραντηρίου. Π. Ν. Τ.

— *[Λαογρ.]* Τὸ *ράντισμα* ὡς ἐπικήδειον ἔθιμον ἀπαντᾶται παρ᾽ ἅπασι τοῖς λαοῖς, ἀνευρίσκεται δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ διαφόρους μορφάς, συγκαταλεγόμενον μάλιστα μεταξὺ τῶν «ἱερῶν» καὶ «νομίμων». Τὸ ράντισμα ὑπηγορεύθη ὑπὸ τῆς πίστεως ἐπὶ τὰς ἁγνιστηρίους ἰδιότητας τοῦ ὕδατος. Ἤδη ἀπὸ τῆς Ε´ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ὁ περὶ καταφθιμένων νόμος τῆς πόλεως Ἰουλίδος τῆς Κέω ὥριζε τὴν διὰ ραντίσματος κάθαρσιν: «Τῇ δὲ ὑστεραίῃ (ἐν. τοῦ θανάτου) ἀπορραίνειν τὴν οἰκίην θαλάσσῃ πρῶτον, ἔπειτα δὲ ὑσώπῳ οἰκητήρια ἅπαντα». Συμφώνως πρὸς τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων, οἵτινες ὑπελάμβανον ὡς μίασμα τὸν νεκρὸν καὶ ὡς μιαινόμενον πάντα ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν μετ᾽ αὐτοῦ, διὰ τοῦ ραντίσματος ἐπετυγχάνετο ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ κάθαρσις ἀπὸ τοῦ ἄγους τοῦ θανάτου, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ ἀποτροπὴ τῶν δαιμονίων. Τὸ χρησιμοποιούμενον πρὸς ράντισμα ὕδωρ (ὁ ἁγιασμὸς τῶν Χριστιανῶν) ἔδει νὰ κομισθῇ ἐξ ἄλλης οἰκίας, ἐντὸς εἰδικοῦ δοχείου, ὅπερ ἐκαλεῖτο *ἀρδάνιον*· τοῦτο «ἐτίθετο καὶ πρὸ τῆς θύρας τῶν τετελευτηκότων τοῖς εἰσιοῦσι καὶ ἐξιοῦσιν, ἵνα περιρραίνωνται». Δι᾽ ὕδατος ἐπίσης ἐκαθαίροντο ἐκ τοῦ μιάσματος τοῦ θανάτου καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι λαοί, ὡς οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Πέρσαι, τὰ δὲ παραγγέλματα τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκείας ὁμιλοῦν ρητῶς περὶ τῆς διὰ ραντίσματος καθάρσεως (Ἀριθμ. ιθ´, 9). Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἔσχεν εὐρεῖαν διάδοσιν παρὰ τῷ μουσουλμανικῷ ἰδίως κόσμῳ. Α. Γ. Φ.

ραντισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ραντίζειν, ράντισμα.

ραντιστήρ, —*ῆρος* (ὁ)· τὸ δι᾽ οὗ γίνεται τὸ ράντισμα, ραντιστήριον.

ραντιστὴρ (ὁ) (Aspergillus) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων κατατασσομένων ὑπὸ μὲν τοῦ Vuillemin εἰς τὴν τάξιν τῶν *φιαλιδῶν* τῆς συνομοταξίας τῶν *νηματομηκύτων*, ὑπ᾽ ἄλλων δὲ εἰς τοὺς *ἀσκομύκητας*, καὶ δὴ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *περισποριδείων* (perisporiacés), ὡς παρουσιαζόντων περιθήκια καὶ ἀσκούς. Οἱ μύκητες οὗτοι χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γονιδίων ἢ σπόρων, οἵτινες εἶναι διατεθειμένοι ὡς αἱ σταγόνες αἱ ἐξερχόμεναι ἔκ τινος ραντιστηρίου. Τὸ μυκητύλλιον τούτων ἀποτελεῖται ἐκ πολυσχιδῶς διακλαδιζομένων νηματίων λεπτῶν, διαφανῶν, μετὰ διαφραγμάτων.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν μυκήτων τούτων εἶναι συνήθως ἡ ἑξῆς: Ἔκ τινων νηματίων ἀνυψουμένων καθέτως παράγονται σφαιροειδῆ σωμάτια (κύστεις), ἐκ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται ἀκτινοειδῶς ἐπιμήκεις ἐκβλαστήσεις (στηρίγματα), φέρουσαι τοὺς σπόρους ἢ τὰ γονίδια ἐν εἴδει κομβολογίου, οἵτινες διασπειρόμενοι βλαστάνουσιν. Ἕτερος τρόπος ἀναπτύξεως εἶναι ὁ ἀκόλουθος. Λεπτότατοι κλαδίσκοι, κοχλιοειδῶς περιστρεφόμενοι καὶ συσπειρούμενοι, παράγουσι τὸ ἀσκογόνιον. Κλαδίσκοι δὲ ἀναπτυσσόμενοι ἐκ τοῦ σπειροειδοῦς νήματος διακλαδιζόμενοι καὶ προσκολλώμενοι πρὸς ἀλλήλους περιβάλλουσι τὸ ἀσκογόνιον (περιθήκια ἢ περιθῆκαι). Τοῦτο, ἐκπέμπον διαφόρους κλάδους, οἵτινες διατρυποῦσι τὴν θήκην, παράγει στρογγύλους ἢ ἀπιοειδεῖς ἀσκοὺς (ἀσκοφόρια), περιέχοντας 4—8 σπόρους. Οἱ σπόροι δὲ οὗτοι ἐξερχόμενοι τοῦ καταστραφέντος ἀσκοῦ ἀναπτύσσονται. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀναπτύξεως καλεῖται *εὐρώτιον* (eurotium), διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ οὕτω ἀναπτυσσόμενοι ραντιστῆρες λαμβάνουσι καὶ τὴν ὀνομασίαν *εὐρώτιον*. Οἱ σπόροι τῶν ραντιστήρων εἶναι λίαν διαδεδομένοι ἐν τῇ φύσει. Οὕτω δ᾽ ἐξηγεῖται καὶ ἡ ταχεῖα καὶ εὔκολος ἀνάπτυξις τῶν μυκήτων τούτων ἐπὶ τῶν φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν οὐσιῶν (ἄρτος, καρποί, ἰδίᾳ σακχαρώδεις, γλυκίσματα κλπ.). Καλλιεργούμενοι ἀναπτύσσονται ἐφ᾽ ὅλων τῶν θρεπτικῶν ὑποστρωμάτων, ἰδίᾳ εἰς τὰ ἐλαφρῶς ὄξινα (ὑγρὸν τοῦ Ρολέν, γλεῦκος οἴνου καὶ ζύθου, γεώμηλα, ἄρτος κλπ.).

Ραντιστήρων περιεγράφησαν πολλὰ εἴδη. Τούτων ὅμως ὀλίγιστα εἶναι παθογόνα διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῷα, προκαλοῦντα τὴν πνευμονικὴν ἀσπεργιλλίασιν (ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν φυματίασιν), τὴν ὠτομυκητίασιν, τὴν φαρυγγομυκητίασιν, ὡς καὶ μυκητιάσεις τινὰς τῶν διαφόρων ἱστῶν. Ἐπίσης ἀναπτύσσεται συχνότατα ἐπὶ διαφόρων μικροβιολογικῶν καλλιεργημάτων, καταστρέφων αὐτὰ διά τε τῶν ἀφθόνως ἀναπτυσσομένων νηματίων καὶ διὰ τῶν ἐκκρινομένων ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐνζύμων.

Τὰ σπουδαιότερα εἴδη τῶν ραντιστήρων εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ραντιστὴρ ὁ ἀμστελλοδάμειος (Mangin 1909), ἀπομονωθεὶς ἐκ πύου ὠτομυκητιάσεως. Οὗτος εἶναι παραπλήσιος πρὸς τὸν ραντιστῆρα τῶν φυτολογίων καὶ τὸν ραντιστῆρα τὸν αἰφνίδιον.

Digitized by Google

Ραντιστὴρ ὁ μπουφάρδειος (Brumpt 1906), ἀπομονωθεὶς ἐκ μυκητώματος ποδὸς ἰθαγενοῦς τοῦ Τζιμπουτὶ ὑπὸ τοῦ Bouffard καὶ ὁμοιάζων πρὸς τὸ μαδούρειον μυκήτωμα μετὰ μελανῶν κοκκίων.

Ραντιστὴρ ὁ βρογχιακός (Blumentritt 1902), ἀνευρεθεὶς εἰς τοὺς βρόγχους διαβητικοῦ τινος ἀτόμου.

Ραντιστὴρ ὁ ξανθός, εὐρώτιον (asp. flavus=de Bary (1870), παρατηρηθεὶς ὑπὸ τοῦ Zentmayer ἐπὶ ἕλκους τοῦ κερατοειδοῦς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας (1912).

Ραντιστὴρ ὁ φοντουανόντειος (asp. fontoynonti=Gueguen 1909). Ἀπεμονώθη ἐκ τοῦ πύου ἀποστήματος τοῦ τραχήλου Εὐρωπαίου τινὸς ζῶντος ἐν Μαδαγασκάρῃ.

Ραντιστὴρ ὁ καπνόχρους (asp. fumigatus=Fresenius 1775). Εἶναι συνηθέστατος εἰς τοὺς δημητριακοὺς καρπούς, τὰ ξηρὰ φύλλα καὶ χόρτα, τὸ ἔδαφος καὶ τὸν κονιορτόν. Καλλιεργεῖται εὐκόλως εἰς τὸ ὑγρὸν τοῦ Ρολὲν καὶ παράγει ἀποικίας πρασινωπὰς μὲν ἐπὶ ὀξέων θρεπτικῶν ὑποστρωμάτων, μελανοκαστανοχρόους δε ἐπὶ οὐδετέρων καὶ ἀλκαλικῶν τοιούτων. Εἶναι τὸ συνηθέστερον αἴτιον τῶν διαφόρων ἀσπεργιλλιάσεων.

Ραντιστὴρ ὁ ζανσέλμειος (Ota 1923). Ἀπεμονώθη ἔκ τινος ὀνυχομυκητιάσεως.

Ραντιστὴς τῶν φυτολογίων, εὐρώτιον (asp. herbariorum=Wiggers 1780). Πειραματικῶς δὲν εἶναι παθογόνος. Ἀνευρέθη εἰς τὰς ρινικὰς κοιλότητας ὡς καὶ εἰς ὑπερόξινα ἐμέσματα.

Ραντιστὴρ ὁ κακοήθης, εὐρώτιον (asp. malignum =Lindt 1889). Εἶναι παθογόνος διὰ τὸν κόνικλον. Ἀπεμονώθη ἔκ τινος ὠτομυκητιάσεως.

Ραντιστὴρ ὁ αἰφνίδιος, εὐρώτιον (asp. repens=de Bary 1870). Δὲν εἶναι παθογόνος καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὸν γλαυκόν.

Ραντιστὴρ ὁ γλαυκός, εὐρώτιον (asp. glaucus). Ἀνευρίσκεται συχνότατα ἐπὶ ὑγροῦ ἄρτου καὶ σακχαρούχων καρπῶν καὶ οὐσιῶν.

Ραντιστὴρ ὁ φωλεόσχημος (asp. nidulans). Εἶναι παθογόνος καὶ παράγει καστανέρυθρον χρωστικήν.

Ραντιστὴρ ὁ μέλας (asp. niger). Εἶναι παθογόνος καὶ παράγει γονίδια καστανόχροα ἢ μέλανα.

Ραντιστὴρ ὁ ὑπόφαιος (asp. subfuscus). Εἶναι παθογόνος καὶ παράγει ἀποικίας πρασινοκιτρίνας κλινούσας πρὸς τὸ μέλαν.

Ραντιστὴρ ὁ τῆς ὀρύζης (asp. oryzae), ὅστις καλλιεργούμενος ἐπὶ ἀμυλωδῶν οὐσιῶν ἐκκρίνει ἔνζυμόν τι (ἀμυλάζην), ὅπερ μετατρέπει ταύτας εἰς μαλτόζην καὶ δεξιτερίνην. Τὸν μύκητα τοῦτον χρησιμοποιοῦσιν ἰδίᾳ οἱ Ἰάπωνες πρὸς κατασκευὴν τοῦ *κόζι*, ὅπερ χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ *σακέ*, ποτοῦ οἰνοπνευματώδους προερχομένου ἐκ ζυμώσεως τῆς ὀρύζης. Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ραντιστήριον (τό). Καλεῖται οὕτω γενικῶς μεταλλικὸν κυλινδρικὸν ἢ ἄλλου σχήματος δοχεῖον, φέρον διάτρητον μεταλλικὸν πῶμα ἢ σωλῆνα ἐκροῆς κλειόμενον διὰ διατρήτου πώματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθεται ὑγρὸν ἢ κόνις πρὸς ραντισμὸν λεπτῶν ἀνθέων διὰ τὸ πότισμα αὐτῶν, διὰ τὴν ἀπολύμανσιν φυτειῶν (ἀμπέλων κτλ), ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος κλειστῶν χώρων, οἷον δωματίων οἰκιῶν, πρὸς καταστροφὴν τῶν διαφόρων ἐντόμων κττ. Τὸ πρὸς ἀπολύμανσιν χρησιμοποιούμενον ραντιστήριον ἀποτελεῖται συνήθως ἔκ τινος κυλινδρικοῦ δοχείου συνδεομένου μεθ' ἑτέρου τοιούτου μικρᾶς διαμέτρου, κλειομένου διὰ διατρήτου πώματος. Ἐντὸς τοῦ πρώτου τίθεται τὸ πρὸς ραντισμὸν ὑγρόν, ὅπερ διοχετεύεται εἰς τὸ δεύτερον δοχεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινεῖται παλινδρομικῶς διὰ τῆς χειρὸς μικρὸν ἔμβολον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκτοξεύεται τὸ ὑγρὸν διὰ τοῦ διατρήτου πώματος ἐν εἴδει λεπτοτάτης βροχῆς καὶ διασκορπίζεται ἐφ' ὡρισμένης τινὸς ἐπιφανείας ἢ χώρου. Δ. Κ. Α.

ραντιστικὰ ***μηχανήματα***. Καλοῦνται οὕτως αὐτοκίνητα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μηχανήματα, χρησιμοποιούμενα πρὸς ράντισιν δι' ὑγροῦ, κόνεως κτλ. ἐπιφανείας ἢ χώρου τινός, ὡς λ. χ. τὰ μηχανήματα ραντισμοῦ διὰ πίσσης κατασκευαζομένης ὁδοῦ, ἢ καταβρεκτῆρες, δι' ὧν καταβρέχονται αἱ ὁδοὶ κ.οὕ.κ. Δ. Κ. Α.

ράντιστρον (τό)· ὄργανον τῶν σιδηρουργῶν (κοιν. *βρεχτοῦρα*).

Ραντίστσεφ, *Ἀλέξανδρος Νικολάγιεβιτς*. Ρῶσος συγγραφεὺς (1749—1802). Ἐνεφανίσθη τῷ 1790 μὲ τὸ ἔργον «Ταξίδιον ἀπὸ Πετρουπόλεως εἰς Μόσχαν», ἐν ᾧ περιγράφει ποικίλας σκηνάς, εἰς ἃς εἰκονίζει τοὺς σκληροὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἀγαθοὺς χωρικούς, τοὺς εὑρισκομένους ὑπὸ τὸ κνοῦτον τῶν πρώτων καὶ ὑφισταμένους τὸ μαρτύρια τῆς δουλοπαροικίας Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' διέταξε τὴν δημοσίαν πυρπόλησιν τοῦ ἔργου τούτου διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου καὶ ἐξώρισε τὸν συγγραφέα εἰς Σιβηρίαν. Τῷ 1796 ἀνεκλήθη ἐκ τῆς ἐξορίας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου Α' καὶ τῷ 1801 διωρίσθη μέλος τῆς νομοθετικῆς ἐπιτροπῆς. Θ. Β.

Ράντιτς. Κροάτης πολιτικὸς (βλ. λ. *Ράδιτς*).

Ραντίτσεβιτς, *Μπράνκο*. Σέρβος ποιητής, εἷς τῶν καλυτέρων λυρικῶν τῆς Σερβίας (1824—1853). Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1889. Τ. Β.

Ραντιτσιόττι (Radiciotti), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1858. Συνέγραψε: «Teatro, musica e musicisti in Sinigaglia», «Contributi alla storia del teatro, e della musica in Urbino», «Teatro, musica e musicisti in Recanati», «La stampa in Tivoli nel sec. XVI e VXII», «Il Genio musicale dei Marchigiani ed un giudizio del professore Lombroso», «I teatri e la cultura musicale in Roma sul secondo quarto del secolo XIX» κ. ἄ. Γ. Σ.

Ράντκλιφ (Radcliffe) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Λάγκασαϊρ, εἰς ἀπόστασιν 8 μιλλίων ΒΔ. τοῦ Μάντσεστερ. Κάτ. (1921) 24.759. Ἔχει ἐργοστάσια χάρτου, βαμβακερῶν ὑφασμάτων, χημικῶν προϊόντων, βαφεῖα, σιδηροχυτήρια καὶ ἀνθρακωρυχεῖα. Η. Π. Γ.

Ράντκλιφφ (Radcliffe), ***Ἄννα***. Ἀγγλὶς μυθιστοριογράφος (1764—1823). Ἔγραψε τὰ φρικιαστικὰ καὶ περιγραφικὰ φανταστικὰ ἔργα: «Σικελικὸν μυθιστόρημα» (1790), «Τὸ μυθιστόρημα τοῦ δάσους» (1791), «Τὰ μυστήρια τοῦ Οὐδόλφου» (1794), «Τὸ Ἰταλικὸν» (1794). Μετὰ τὸν θάνατόν της ἐδημοσιεύθη τὸ ἔργον της «Γκαστὸν ντὲ Μπλοννεβὶλλ» (1826) καὶ τὰ «Ποιήματά» της (1834). Ἤσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Ἄγγλων μυθιστοριογράφων καὶ διηγηματογράφων. Α. Ν. Λ.

— **Ράντκλιφ** (Radcliffe), ***Ἰάκωβος**, κόμις τοῦ Ντεργουεντγουῶτερ*. Ἄγγλος πολιτικὸς (1689—1716). Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως Ἰακώβου καὶ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ 1715 Σχηματίσας μικρὸν στρατιωτικὸν σῶμα κατέλαβε τὸ Πρέστον, ἀλλ' ἡττηθεὶς συνελήφθη καὶ ἐγκλεισθεὶς εἰς τὸν Πύργον τοῦ Λονδίνου κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐξετελέσθη πρὸς παραδειγματισμόν, τοῦ βασιλέως ἀρνηθέντος νὰ χορηγήσῃ χάριν, καίτοι τοῦ ὑπεβλήθησαν αἰτήσεις ὑπὸ τῶν δύο βουλῶν καὶ πλείστων μελῶν τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας. Η. Π. Γ.

— **Ράντκλιφ** (Radcliffe), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος ἰατρὸς (1650—1714). Ἐχρημάτισεν ἀρχίατρος τοῦ Γουλιέλμου Γ' καὶ ἄλλων μοναρχῶν καὶ ἀντεπροσώπευσε τὴν πόλιν τῆς Μπίρμιγχαμ ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ. Συνέγραψε: «Practical disquisitions containing a complete body of prescriptions tilled for all diseases internal and external» (1718—1721). Η. Π. Γ.

— **Ράντκλιφ** (Radcliffe), ***Κάρολος-Μπλάντ***. Ἄγγλος φυσιολόγος (1822—1889). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ Βασιλικῷ Κολλεγίῳ Ἰατρικῆς τοῦ Λονδίνου. Συνέγραψε: «Proteus or the law of nature» (1850), «The philosophy of vital motion» (1851), «Epilepsy and other affections of the nervous system» (1854), «Dynamics of nerve and muscle» (1871), «Vital motion as a mode of physical motion» (1876). Η. Π. Γ.

— **Ράντκλιφ** (Radclyffe), ***Κάρολος-Ροβέρτος-Εὐστάθιος***. Ἄγγλος ἐξερευνητὴς καὶ στρατιωτικός, γεννηθεὶς τῷ 1873 Μετέσχε τοῦ Νοτιοαφρικανικοῦ καὶ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ τῷ 1918 ἀπεστάλη ὡς μέλος τῆς ἀγγλικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς εἰς Ρουμανίαν. Περιηγήθη τὴν Σιβηρίαν, Καμτσάτκαν, Ἀλάσκαν, Βόρειον Καναδᾶν, Σκανδιναυΐαν κλπ. καὶ συνέγραψε: «Μεγάλη θήρα ἐν Ἀλάσκᾳ», «Μικρὰ θήρα ἐν Οὐγγαρίᾳ» κ. ἄ. Η Π. Γ.

Ράντλ (Radl), ***Μανουήλ***. Τσέχος βιολόγος καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας, διατελεῖ ἀπὸ τοῦ 1922 γενικὸς διευθυντὴς τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας Μάζαρυκ» (Masarykur Stovnik Na cny»), ἥτις ἀποτελεῖ τὴν σημαντικωτέραν ἐκδοτικὴν ἐπιχείρησιν εἰς τσεχικὴν γλῶσσαν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἔγραψεν: «Über die Bedeutung des Begriffs der Korrelation in der Biologie» (1901), «Über specifische Structuren des nervösen Centralorgane» (1902), «Über den Phototropisme d. Thiere» (1903), «Ἡ φυσικὴ φιλοσοφία ἐν Βοημίᾳ» (1900), «Ἱστορία τῶν βιολογικῶν θεωριῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος». Ο. Ρ.

Ράντλωφ (Radloff), ***Γουλιέλμος***. Ρῶσος ἐθνολόγος καὶ γλωσσολόγος, γερμανικῆς καταγωγῆς (1837—1918). Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἐπιστημῶν τῆς Πετρουπόλεως καὶ συνέγραψε: «Proben der Volkslitteratur der türkischeu Stamme Südsibiriens» (1866—1904, τόμ. 1—8 καὶ 10), «Vergleichende Grammatik der nordlichen Türksprachen» (1882—1883 εἰς 2 τόμ.), «Versuch eines Wörterbuchs der Türkdialekte» (1888—1905, τόμ. 1—4), «Kudaktu Bilik» (1890), «Atlas der Altertümer der Mongolei» (1892), «Die Sprachen der nordlichen Türkstamme (1896). «Das Kudaktu-Bilik des Jusuf-Chass-Hadschib» (1891—1910) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ράντμπρουχ (Radbruch), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1878. Καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης, διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης (1922) καὶ ἔγραψεν: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου» (6η ἔκδ. 1925, ἑλλ. μεταφρ. ὑπὸ *Ν. Ταξεδάκη*), «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου» (1914 καὶ 1922), «Ἡ πνευματικὴ διδασκαλία τοῦ σοσιαλισμοῦ», «Ἡ φιλοσοφία τῆς θρησκείας ὡς στοιχεῖον πολιτισμοῦ» (1921), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ P. Tillich. Θ. Κ.

Ράντνορ, ἢ ***Ράντνορσαϊρ*** (Radnorshire) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τῆς Ἀγγλίας ἐν Οὐαλλίᾳ. Ἔχει ἔκτασιν 1.219 τ. χλμ. καὶ κατ. (1921) 23.517. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ὀρεινὸν καὶ διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Γουάϊ (Wye) καὶ Τήιμ (Teme). Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Πρήσταιν* (Presteigne) μὲ 1.172 κατοίκους. Η. Π. Γ.

Ραντοβίστα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς σερβικῆς Μακεδονίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Στρούμιτσα καὶ τῶν Ν. προπόδων τοῦ ὄρους Πλασκοβίτσα. Κάτ. 7.000 Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἀνήκουσα εἰς τὸ σαντζάκιον τῶν Σκοπίων. Τ. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Ἑλληνοσερβοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, ἐκ τῆς περιοχῆς Ραντοβίστας ἐξώρμησαν τὰ τμήματα τῆς 4ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς κατὰ τὸν αἰφνιδιασμὸν τῆς νυκτὸς 16—17 Ἰουνίου 1913 ἐναντίον τῶν Σέρβων. Λόγῳ ὅμως τῆς πρὸς βορρᾶν ραγδαίας ἑλληνικῆς προελάσεως, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Κιλκίς, ἐπῆλθεν ὅλως αἰφνιδίως ἡ πρὸς ἀνατολὰς ὑποχώρησις τῆς 4ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς και συνεπῶς ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Ραντοβίστας, ἥτις κατελήφθη ἀμαχητὶ ὑπὸ τοῦ σερβικοῦ ἱππικοῦ τὴν 26ην Ἰουνίου. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ραντοβίστας συνετελέσθη κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἡ ἐπαφὴ τοῦ σερβικοῦ μετὰ τοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην σπεύσαντος ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ. Ν. Θ. Κ.

Ράντοβιτς, *Ἀνδρέας*. Μαυροβούνιος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐθνικοῦ κόμματος, διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ πρωθυπουργὸς τῷ 1907. Πρὸ τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1912 κατεδικάσθη εἰς δεκαπενταετῆ εἱρκτὴν ὡς συμμέτοχος δολοφονικῆς δῆθεν ἀποπείρας κατὰ τοῦ ἡγεμόνος. Βραδύτερον ἀμνηστευθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν τῷ 1913 καὶ ἐγένετο καὶ αὖθις ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῷ 1915. Εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τοῦ Μαυροβουνίου μετὰ τῆς Σερβίας, μετὰ δὲ ταύτην ἐξηκολούθησε πολιτευόμενος ἐν Νοτιοσλαυΐᾳ. Τ. Β.

—**Ράντοβιτς** (Radowitz). —1) ***Ἰωσὴφ-Μαρία***, *φὸν* —. Πρῶσσος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1797—1853). Ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, αἰχμαλωτισθεὶς κατὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας, καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου (1830), πρεσβευτὴς ἐν Καρλσρούῃ καὶ Λασσάου (1842) καὶ διετέλεσε μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Φραγκφούρτης (1848) καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἄκρας δεξιᾶς, ἀντιπρόσωπος τῆς πρωσσικῆς ἑνώσεως εἰς τὸ κοινοβούλιον τῆς Ἐρφούρτης τῷ 1850 καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἔγραψεν: «Εἰκονογραφίαι τῶν ἁγίων» (1834), «Συνομιλίαι περὶ τοῦ σημερινοῦ κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας» (1846), «Νέαι συνομιλίαι περὶ τοῦ παρόντος» (1851), «Ἐμβλήματα καὶ γνωμικὰ τοῦ μεσαίωνος» (1850). Συλλογὴ τῶν ἔργων του εἰς 5 τόμους ἐξεδόθη τῷ 1853.

—2) ***Ἰωσὴφ-Μαρία*** *φὸν* —. Γερμανὸς διπλωμάτης (1839—1912), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Ἀθήναις (1873), ἐν Κωνσταντινουπόλει 1882 καὶ ἐν Μαδρίτῃ. Ἔγραψε: «Σημειώσεις καὶ ἀναμνήσεις» (1925 εἰς 2 τ.), «Ἐπιστολαὶ ἐξ Ἀνατολικῆς Ἀσίας» (1926). Θ. Κ.

Ράντολφ (Randolph), ***Βερνάρδος***. Ἄγγλος περιηγητής, ὅστις ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα, τελευτῶντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἔγραψεν ἱκανὰ περὶ τοῦ Μορέως, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἀθηνῶν μετά τινων εἰδήσεων περὶ τῆς νέας πόλεως, ὑπὸ τὸν τίτλον «The present state of the Morea together with a description of the city of Athens» (1687). Τὰς περὶ τῶν Ἀθηνῶν πληροφορίας ἐξέδωκεν ἐν μεταφράσει ὁ Δ. Γρ. Καμπούρογλους («Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων» τ. Α', σελ. 241 ἑ.). Δ. Π. Π.

—**Ράντολφ** (Randolph), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος διπλωμάτης (1523—1590). Τῷ 1568 μετέβη εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἐπέτυχε τὴν παραχώρησιν ἐμπορικῶν προνομίων ἐκ μέρους Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ. Τῷ 1573 καὶ 1576 ἀπεστάλη ὡς διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1581 μετέβη εἰς Σκωτίαν ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Ἐλισάβετ, ὅπου συμμετέσχεν εἰς πολιτικὰς μηχανορραφίας. Τῷ 15·5, ἐπισκεφθεὶς ἐκ νέου τὴν Σκωτίαν, ἐπέτυχε τὴν σύναψιν συνθήκης μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἀπὸ τοῦ 1588—1589 ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ ἐκ Σκωτίας διπλωματικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Ράντολφ περιέχει πολύτιμον ὑλικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν πολιτικῶν μηχανορραφιῶν τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐλισάβετ. Η. Π. Γ.

Digitized by Google

Ραντολφτσὲλλ (Radolfzell) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βάδῃ, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Κωνσταντίας. Κάτ. (1925) 7.026. Ἔχει σχολὴν Καλῶν τεχνῶν, ἰχθυοτροφικὸν σταθμόν, χυτήρια, ἐργοστάσια πλεκτῶν εἰδῶν, ζύθου, ἐκρηκτικῶν ὑλῶν κτλ. Η. Π. Γ.

Ραντὸμ (Radom) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ Κίλτσε. Κάτ. 61.599. Ἔχει βιομηχανίαν δερμάτων καὶ γεωργικῶν μηχανῶν. Θ. Κ.

Ραντομίρ· βλ. *Ραδομίρ*.

Ραντομίτσι (οἱ). Ἀρχαῖος σλαυϊκὸς λαός, ὅστις κατῴκησεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σόζια ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Μοχίλεβ, ἐξεχριστιανίσθη δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βλαδιμίρου τοῦ Μεγάλου. Θ. Β.

Ραντόμσκο (Radomsko) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ Λότζ. Κάτ. 20.572. Ἔχει βιομηχανίαν ἐπίπλων καὶ σιδηρικῶν. Θ. Κ.

Ραντομὺσλ (Radomysl) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας, ἐν τῷ νομῷ Βολυνίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τέτερεφ. Κάτ. 12.445. Θ. Κ.

Ραντὸν (Randon), ***Καῖσαρ-Ἀλέξανδρος***, *κόμις ντὲ* —. Ἀρχιστράτηγος τῆς Γαλλίας (1795—1871). Διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους τῆς Ἀφρικῆς καὶ διετέλεσε γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἀλγερίας καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν (1851—1867).

Ραντοὺ (Radoux), ***Ἰωάννης-Θεόδωρος***. Βέλγος συνθέτης (1835—1911). Ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου τῆς Ρώμης (1859) καὶ τῷ 1872 ὠνομάσθη διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τῶν Βρυξελλῶν. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Le Béarnais» (1866), «La coupe enchantée» (1872), τὸ ὀρατόριον «Κάϊν», τὰ συμφωνικὰ ποιήματα: «Ἀχασβῆρος», «Τὸ συμπόσιον τοῦ Βαλτάσαρ», «Ἐθνικὴ ἐποποιΐα» κ. ἄ. Γ. Σ.

Ράντουϊκ (Randwïck) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστραλίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Νοτίου Οὐαλλίας. Κάτ. (1921) 50.841. Εἶναι ἓν τῶν ἀριστοκρατικωτέρων προαστείων τῆς Σύδνεϋ, ἐξ ἧς ἀπέχει μόνον 5 χλμ. Ἔχει ὡραῖα πάρκα καὶ κομψὰς ἐπαύλεις καὶ τὸ μεγαλύτερον πεδίον ἱπποδρομιῶν τῆς Αὐστραλίας. Η. Π. Γ.

Ραντουλέσκου (Radulescu), ***Ἰωάννης***. Ρουμᾶνος πολιτικὸς (βλ. λ. *Ἐλιάντε* Ἰωάννης).

Ραντουλέσκου-Μότρου (Radulescu - Motru), ***Κωνσταντῖνος***. Ρουμᾶνος φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις, Μονάχῳ καὶ Λειψίᾳ. Διετέλεσε βιβλιοθηκάριος τοῦ ἱδρύματος «Κάρολος Α'» καὶ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ψυχολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου. Ἔγραψεν: «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Νίτσε» (1898), «Φιλοσοφικὰ προβλήματα» (1900), «Περὶ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως» (1808) κ. ἄ. Ἐν τῷ βραβευθέντι ὑπὸ τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας ἔργῳ του «Περὶ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως» μελετᾷ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος κατὰ τὰ κυριώτερα στάδια τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Ραντουλέσκου εἶναι βαθὺς μελετητὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καντίου. Ἡ ἐν τῇ γαλλικῇ «Ἐπιθεωρήσει τῆς μεταφυσικῆς καὶ ἠθικῆς» δημοσιευθεῖσα πραγματεία του θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων μελετῶν περὶ τῆς σχέσεως τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Καντίου. Γ. Ι. Β.

Ρὰντς (Rands), ***Γουίλλιαμ - Μπράϊτν***. Ἄγγλος λυρικὸς ποιητὴς (1823—1880). Τὰ ἄριστα τῶν ποιημάτων του εἶναι: «Τὰ ἄνθη» καὶ «Ἡ σκέψις». Α.Ν.Λ.

Ράντσι (Ranchi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μπιχὰρ καὶ Ὅρισσα, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος. Κάτ. (1921) 39.628. Τὸ ὁμώνυμον διαμέρισμα ἔχει ἔκτασιν 7.102 τετρ. μιλλίων καὶ κατοίκους (1921) 1.334.473, παράγει δὲ κυρίως ὄρυζαν. Η. Π. Γ.

ράντσος (ὁ)· πτυκτὴ κλίνη (γαλλ. rance).

Ραντχάρτινγκερ (Randhartinger), ***Βενέδικτος***. Αὐστριακὸς μουσουργὸς (1802—1893). Ἔγραψε τὸ μελόδραμα: «Βασιλεὺς Ἔντσιο», 20 λειτουργίας, 60 μοτέττα, πολλὰς μελῳδίας κ.λ.π. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἕλληνος πρωτοψάλτου *Χαβιαρᾶ* συνέθεσε διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν τῆς Βιέννης πλήρη σειρὰν τῶν ἱερῶν ὕμνων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ σειρὰ αὕτη, εἰς ἓξ τόμους, περιλαμβάνει τὴν λειτουργίαν, τὰ ἑκάστοτε τροπάρια, μεγαλυνάρια κλπ. τῶν διαφόρων ἑορτῶν, τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, ὡς καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς Μεγάλης Πέμπτης, Μεγάλης Παρασκευῆς, Μεγάλου Σαββάτου καὶ τοῦ Πάσχα. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τῶν Ραντχάρτινγκερ - Χαβιαρᾶ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πολύφωνος μουσικὴ τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Γ. Σ.

ράξ, *—αγός* (ἡ)· ἕκαστος τῶν ἐπὶ μέρους μικρῶν σφαιροειδῶν καρπῶν, ἰδίως τῆς σταφυλῆς, κοιν. *ρᾶγα ἢ ρῶγα*· ‖ συνεκδ., ἡ θηλὴ τοῦ μαστοῦ· ‖ τῶν ἄκρων δακτύλων τὸ ἔσω μέρος, τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸν ὄνυχα.

Ράξα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 602, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ καὶ τὸ χωρίον *Χαϊδεμένη (Τολπίτσα)*, 731. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Ληθαῖον, 7 χλμ. βορείως τῶν Τρικκάλων, ἐν πεδινῇ καὶ εὐφόρῳ περιοχῇ. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Ράουσα, ἢ ***Ράσσουσα*** *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος τῆς νήσου Χίου εἰς τὸ βορειοδυτικὸν αὐτῆς τμῆμα, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἀμανῆς καὶ χυνόμενος παρὰ τὴν θέσιν Λίμνο.

Ράου (Rau), ***Κάρολος - Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος (1792—1870). Διετέλεσεν ὑφηγητὴς καὶ κατόπιν καθηγητὴς τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης. Βραδύτερον ἐδίδαξεν ἐν Ἀϊδελβέργῃ (ἀπὸ τοῦ 1822), συμμετέσχε δὲ καὶ τῆς πρώτης βουλῆς τῆς Βάδης, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως (1839). Ἀντιπροσωπεύων ἐμποροκρατικὰς ἀντιλήψεις κατ' ἀρχὰς ὁ Ράου, μετέστη βραδύτερον εἰς τὴν κλασσικὴν σχολήν, γενόμενος ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ Ἀδὰμ Σμίθ, τὰ διδάγματα τοῦ ὁποίου μετεφύτευσεν εἰς Γερμανίαν διὰ τοῦ ἔργου του «Lehrbuch des Politischen Ökonomie» (1826, 8η ἔκδ. 1868). Πρῶτος ὁ Ράου εἰσήγαγε τὴν διαίρεσιν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης εἰς τὰ τρία μέρη, θεωρητικὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, πρακτικὴν ἢ οἰκονομικὴν πολιτικὴν καὶ δημοσιονομίαν. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐπεκράτησεν ἐν τῇ γερμανικῇ ἐπιστήμῃ, τηρεῖται δὲ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος τριτόμου ἔργου, ὁ Ράου ἔγραψεν: «Über Beschränkungen der Freiheit in der Volkswirtschaftspflege» (Heidelberg 1847), «Über die Landwirtschaft der Rheinpfalz und imbesondere der Heidelberger Gegend» (Heidelberg 1830). Α. Α. Τ.

Ραουαλπίντι (Rawalpindi) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ραβαλπίντι*.

Ραούλ. Ἱστορικὴ οἰκογένεια, ἐξ ἧς κατάγεται ἡ τῶν *Ράλ(λ)η* (βλ. λ.). Γενάρχης τῆς οἰκογενείας ταύτης θεωρεῖται ὁ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀκμάσας *Ραούλ*, ὁ ἐπιλεγόμενος *Λυκοδέρμων*, οὕτω κληθείς, διότι, ὡς ἐλέγετο, ἔφερε τὰ ὅπλα του κρύπτων αὐτὰ ὑπὸ περιβολὴν ἐκ δέρματος λύκου. Τοῦτον ἀπέστειλεν ἀπὸ Σαλέρνου τῆς Ἰταλίας ὁ περιώνυμος Νορμανδὸς ῥὴξ τῆς Απουλίας καὶ Καλαβρίας Ροβέρτος Γυσκάρδος, πατὴρ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πρώτης σταυροφορίας Βοεμούνδου, πρέσβυν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρον Γ' Βοτανειάτην (1078—1081), ὅπως διαμαρτυρηθῇ, διότι τὴν θυγατέρα του Μαρίαν, σταλεῖσαν πρὸ χρόνων εἰς τὸ Βυζάντιον διὰ νὰ συζευχθῇ τὸν Κωνσταντῖνον Δούκαν, υἱὸν τοῦ Μιχαὴλ Ζ' Δούκα, οὐ μόνον δὲν ὑπάνδρευσαν, ἀλλὰ κατέκλεισαν καὶ εἰς μοναστήριον, προαναγγείλῃ δ' εἰς αὐτὸν πόλεμον ἐξοντώσεως, ἐὰν δὲν σπεύσῃ νὰ τὸν ἱκανοποιήσῃ. Ὁ Βοτανειάτης ἀπέπεμψε τὸν πρέσβυν ἄπρακτον· οὗτος δέ, καίτοι ἀποτυχούσης τῆς ἀποστολῆς του, ἐπηρεασθεὶς τὶς οἶδε πῶς ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ, ἐτόλμησεν ἐπανελθὼν ν' ἀποτρέψῃ τὸν Ροβέρτον ἀπὸ τοῦ πολέμου, ὃν ἐχαρακτήριζεν ὡς καταστρεπτικὸν δι' αὐτόν. Ὁ Ροβέρτος, ὅστις ἐπεζήτει νὰ εὕρῃ ἀφορμὴν πολέμου, δι' ὃν πρὸ πολλοῦ παρεσκευάζετο, ἐξοργισθεὶς ἀπέπεμψε τὸν Ραοὺλ μετ' ἀπειλῶν καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ συλλάβῃ καὶ φονεύσῃ αὐτόν, ἂν μὴ προλαβὼν οὗτος δὲν ἔφευγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου εἶχεν ἤδη ἀπέλθει πρότερον ὁ ἀδελφός του Ρογῆρος, ὅπως καταστήσῃ γνωστὰς εἰς τὸν ἐν τῷ μεταξὺ διαδεχθέντα τὸν Νικηφόρον Βοτανειάτην Ἀλέξανδρον Α' Κομνηνὸν τὰς ἐναντίον του πολεμικὰς προετοιμασίας τοῦ Ροβέρτου. Ὁ Ραοὺλ ἦτο πιθανῶς Νορμανδὸς τὴν καταγωγήν, ἀλλ' οἱ ἀπόγονοί του ἐξελληνίσθησαν.

—**Ραούλ**, ***Ἀλέξιος***. Ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, καταλαβὼν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου τὰ σημαντικὰ ἀξιώματα τοῦ πρωτοβεστιαρίου καὶ τὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου. Συγγενεύων πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν, ὡς πληροφορεῖ ἡμᾶς Μάξιμος ὁ Πλανούδης, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ Δούκα (1237—1271) καὶ τῆς ὁσίας καὶ θαυματουργοῦ Θεοδώρας, ἀνεψιὰν τοῦ βασιλέως τῆς Νικαίας Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτση (1222—1254).

—**Ραούλ**, ***Γεώργιος***. Πατὴρ τοῦ περιωνύμου Μιχαὴλ Ραοὺλ ἢ Ράλλη, τοῦ ἐπιλεγομένου Ἴσση (βλ. λ. *Ράλλης*).

—**Ραούλ**, ***Λέων***. Υἱὸς πιθανώτατα Ραοὺλ τοῦ Λυκοδέρμονος, ἔζησε πιθανῶς ἐν Βυζαντίῳ, ἔνθα ἔγραψεν ἐν ἔτει 1139 (ἀπὸ κοσμογονίας 6647) θεολογικοῦ περιεχομένου κώδικας.

—**Ραούλ**, ***Μανουήλ***. Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Ὡς ὁ ἴδιος γράφει, ἦτο Λάκων τὴν καταγωγήν, ἀνὴρ δὲ εὐπαίδευτος. Σῴζονται ἱκαναὶ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ, αἱ πλεῖσται ἀνέκδοτοι. Δ. Π. Π.

—**Ραούλ**, ***Μανουὴλ*** ὁ *Μελίκης* (βλ *Ράλλης*).

—**Ραοὺλ** (Raoult), ***Φραγκῖσκος - Μαρία***. Γάλλος χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1830 καὶ ἀπυθανὼν τῷ 1901. Ἀπὸ τοῦ 1867 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Grenoble. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν ἀραιῶν διαλυμάτων καὶ ἐφεῦρεν ἰδίαν μέθοδον προσδιορισμοῦ τοῦ μοριακοῦ βάρους τῶν δυναμένων νὰ διαλυθῶσιν ὑλῶν. Ἔγραψε: «Ἡ χρυσοσκοπία» (1901) κ.ἄ. Σ. Γ.

Ράουλεϋ - ***Ρῆτζις*** (Rowley - Regis) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Στάφφορντσαϊρ, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. δυτικῶς τῆς Μπίρμιγχαμ. Κάτ. (1921) 40.025. Ἔχει ναὸν γοτθικοῦ ρυθμοῦ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἀναστηλωθέντα κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα (Saint Giles's Church), ἐργοστάσια εἰδῶν κεραμευτικῆς, κατασκευῆς ἁλύσεων, σιδηροβιομηχανίαν, ἀνθρακωρυχεῖα κλπ. Η. Π. Γ.

Ραοὺλ-Ροσὲτ (Raoul-Rochette), ***Ντεζιρέ***. Γάλλος ἀρχαιολόγος (1790—1854). Βαθὺς μελετητὴς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, διεκρίθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ ἔργου του: «Histoire critique de l'établissement des colonies grecques» (1813) καὶ κατέλαβε τῷ 1815, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ Guizot, τὴν ἕδραν τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Ἀκάματος ἐρευνητής, ἐδημοσίευσε πλεῖστα ὅσα ἔργα καὶ διατριβὰς ἐν ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς καὶ ἰδίως ἐν τῇ «Journal des Savants», ἧς διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης, δι' ὧν ἀνεδείχθη μέγας ἀρχαιολόγος. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ὡραίων τεχνῶν καὶ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ μουσείου, ὀνομαζομένου τότε «Cabinet des médailles et des antiques à la Bibliotheque Nationale». Εἶτα διωρίσθη (1824) καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Histoire critique de l'établissement des Colonies grecques» (1815), «Antiquités Grecques du Bosphore - Cimmérien» (1822)· «Cours d'archéologie» (1828—1835), «Thraces» (1836), «Lettres archéologiques sur la peinture des Grecs» (1840), «Mémoires de numismatique et d'antiquité (1840), «Conjectures archéologiques sur le groupe antique dont faisait partie le torse de Belvédère, précédées de considérations sur l'utilité de l'étude des médailles pour la connaissance de l'histoire de la statuaire grecque» (1842), «L'Acropole d'Athènes» (1845), «Considérations archéologiques et architectoniques sur le temple de Diane Leucophryne récemment découvert à Magnésie de Méandre» (1845), «Questions sur l'histoire de l'art discutées» (1846), «Promenade d'Athènes à Éleusis, notes extraites du journal d'un voyage en Grèce et au Levant» (1848). Συνέγραψεν ὡσαύτως καὶ ἄλλα ἔργα περὶ ἄλλων λαῶν, ἐξ ὧν σημαντικώτερα εἶναι: «Lettres sur la Suisse», «Histoire de la révolution helvétique de 1793 à 1803», «Pompéi, choix d'édifices inédits. Tableaux de Catacombes de Rome». Β. Δ. Θ.

Ράουμερ (Raumer), ***Φρειδερῖκος-Λουδοβῖκος-Γεώργιος***, *φὸν*—. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1781—1873). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μπρεσλάου καὶ τοῦ Βερολίνου (1819 — 53), μέλος τοῦ κοινοβουλίου τῆς Φραγκφούρτης (1848) καὶ πρέσβυς τῆς Γερμανίας ἐν Παρισίοις. Κύρια ἔργα του: «Ἱστορία τῶν Χοχενστάουφεν καὶ τῆς ἐποχῆς των» (1823—1825, 6 τ.), «Ἱστορία τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος» (1832—1850, 8 τ.), «Ἀνάμικτα» (1854, 2 τ.), «Ἀναμνήσεις καὶ ἀλληλογραφία», «Ἓξ διάλογοι περὶ πολέμου καὶ ἐμπορίου», «Τὸ ἀγγλικὸν φορολογικὸν σύστημα», «Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς», «Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας», «Συμβολὴ εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν» (1839, 5 τ.) Θ. Κ.

Ράουμπερ (Rauber), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς ἀνατόμος (1841—1917). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1865 μὲ τὴν διατριβὴν «Vater' sche Körperchen der Bänder und Periostnerven und ihre Beziehung zum sog. Muskelsinne». Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ (1873) καὶ ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1911 ἐν Dorpat. Ἔγραψε δίτομον «Ἀνατομικὴν τοῦ ἀνθρώπου» (1897, 1898) δίτομον «Ἱστορίαν τῶν πρώτων ἀνθρώπων» (Λειψία 1884), ὡς καὶ τὰς πραγματείας: «Über die Ursprung der Milch und die Ernährung der Frucht im Algemeinen», (1897) «Homo sapiens ferus» (1885), «Die Aufgaben des lebens» (1896) κ. τ. λ. Ο. Ρ.

Ράους (Rausch), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1882. Μαθητὴς τῆς σχολῆς τοῦ Πλάτεν καὶ τοῦ Στεφὰν Γκεόργκ, διακρίνεται διὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς μορφῆς. Ἔγραψε: «Τὸ βιβλίον τοῦ πένθους (ποίησις 1911), «Σοννέτα» (1912), τὰ διηγήματα: «Ἰωνάθαν, Πάτροκλος» (1921), «Ἐφηβικὴ τριλογία» (1924), «Πιρὸλ ἢ αἱ μυστικαὶ χαραὶ τῆς ζωῆς» (1921), «Ἔρως ἀναδυόμενος» (1927), «Κασσιόπεια» (ὕμνοι, ἐλεγεῖα, ᾠδαί, 1919). Θ. Κ.

Digitized by Google

Ράουτχορν (Rauthorn) *[Γεωγρ.]*. Ὑψηλὴ κορυφὴ τῶν Ἄλπεων ἐν Ἑλβετίᾳ, παρὰ τὰ ἰταλικὰ σύνορα, δυτικῶς τῆς διαβάσεως Σεμπλὸν ἐν τῇ ἀνατολικῇ γωνίᾳ τοῦ καντονίου Βαλαί. Ἔχει ὕψος 3.269 μ. Σ. Κ. Γ.

Ράουχ (Rauch), *Χριστιανός*. Γερμανὸς γλύπτης (1777—1857). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀντιπροσωπεύει δὲ μετὰ τοῦ Ρίτσελ καὶ ἄλλων τὴν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος παρατηρηθεῖσαν ἐν τῇ γλυπτικῇ γερμανικὴν ἀναγέννησιν, ἧς, ὡς προσφυῶς ἐλέχθη, ἡ τραχύτης ἐμετριάσθη δι' αἰσθητῆς ἐπιδράσεως τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Κανόβα. Ἡ τέχνη τοῦ Ράουχ εἶναι καθαρῶς νεοκλασσική, διακρίνεται δὲ διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν αὐστηρὰν ἁρμονίαν της. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων ἀριθμοῦνται τὸ ἐν Βερολίνῳ μνημεῖον Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, τὸ ἐπιτύμβιον μνημεῖον τῆς βασιλίσσης Λουΐζας, τὸ σύμπλεγμα τοῦ Μωυσέως καὶ πολυπληθεῖς ἀνδριάντες τῶν διασήμων ἀνδρῶν τῶν χρόνων του. Ι. Μ. Π.

ρὰπ (rappe, διεθν. συντομ. Rp). Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_{100}$, τοῦ ἑλβετικοῦ φράγκου, καλουμένη ὡσαύτως *σαντίμ* καὶ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς 0,002903 γραμ. καθαροῦ χρυσοῦ, ἤτοι δραχμὰς σταθεροποιημένας 0,1486, $ 0,0019825. Κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα: χάλκινα τῶν 1, 2 ρ., ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρι 2 φράγκων, καὶ νικέλινα τῶν 5, 10, 20 ρ., ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρι 10 φράγκων. Ι. Α. Β.

Ρὰπ (Rapp), ***Γεώργιος***. Ἀμερικανός, ἱδρυτὴς τῆς θρησκευτικῆς κοινότητος τῶν Ἁρμονιτῶν ἐν Ἀμερικῇ, γεννηθεὶς ἐν Βυρτεμβέργῃ τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν ἐν Φιλιπσμπουργκ τῷ 1847. Μετανοστεύσας εἰς Ἀμερικὴν τῷ 1804, ἵδρυσε τὴν ἀποικίαν «Harmony», μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ὁποίας ἔδει νὰ ἐπικρατῇ πλήρης ἁρμονία. Βραδύτερον ἵδρυσε, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ὀχάϊο, τὴν ἀποικίαν «Economy», ἥτις ἐγένετο ἡ ἕδρα τῶν Ἁρμονιτῶν. Ὁ Ρὰπ εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν τὴν κοινοκτημοσύνην. Κατὰ τὸν κανονισμὸν τῆς κοινότητος, ἑκάστη οἰκογένεια ἐλάμβανεν ἕνα οἶκον μετὰ κήπου, ἕκαστος δὲ ἐνῆλιξ ὤφειλε νὰ ἐργάζηται δώδεκα ὥρας τὴν ἡμέραν. Καίτοι οἱ ραππισταὶ ἐτήρουν τὰ ἔθιμα τῆς λουθηρανῆς Ἐκκλησίας ἡ κοινότης αὐτῶν μετεβλήθη εἰς ἁπλῆν ἑταιρείαν, ἔχουσαν γεωργικὸν καὶ βιομηχανικὸν σκοπόν. Θ. Β.

— **Ρὰπ** (Rapp), *Ἰωάννης κόμης* —. Γάλλος στρατηγὸς (1772—1821). Εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1788 καὶ μετέσχε τῶν πρώτων πολέμων τῆς δημοκρατίας, διεκρίθη δὲ εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Ρήνου, πολλάκις τραυματισθείς. Γενόμενος ὑπασπιστὴς τοῦ Ντεζαίξ, ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐτραυματίσθη κατὰ τὴν μάχην τῶν Θηβῶν. Κατόπιν ἐπολέμησεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαρέγγο καὶ ἐγένετο ὑπασπιστὴς τοῦ Βοναπάρτου. Αὐτὸς ἤρξατο τῆς μάχης τοῦ Ἀουστερλιτς, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τῶν Μαμελούκων προσέβαλε τὴν φρουρὰν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α´, εἰσέδυσεν εἰς αὐτὴν καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν πρίγκιπα Ρέπνιν. Εἰς τὴν μάχην τῆς Ἰένης κατεδίωξε μετὰ τοῦ Μυρᾶ τὰ λείψανα τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ. Διέπρεψεν ἐπίσης εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἔσλιγκ. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μόσκβα ἔλαβε τὴν εἰκοστὴν δευτέραν πληγήν του καὶ μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν ὑποχώρησιν τῆς Μόσχας κατέλαβε τὸ Δάντσιχ καὶ ἠμύνθη πολιορκούμενος ἐπὶ ἓν ἔτος. Ὁδηγηθεὶς αἰχμάλωτος εἰς Κίεβον, κατὰ παράβασιν τῆς συνθηκολογήσεως, δὲν ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν εἰμὴ μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΗ´ διώρισεν αὐτὸν ἀρχηγὸν τοῦ πρώτου στρατιωτικοῦ σώματος, ἀποσταλέντος πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἀποβάσεως τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλ' οὗτος ἐτάχθη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ρήνου. Ὅταν οἱ σύμμαχοι διέβησαν τοῦτον, ὁ Ρὰπ ἀπεσύρθη εἰς Στρασβοῦργον, μετὰ δὲ τὴν συνθηκολόγησιν τοῦ στρατοῦ ἀπεσύρθη εἰς Ἑλβετίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους τῷ 1818. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΗ´ διώρισεν αὐτὸν πατρίκιον καὶ αὐλάρχην. Ἐξασθενήσας ἐκ τῶν πολυαρίθμων τραυμάτων του ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας καὶ ἔζη εἰς τὰ κτήματά του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ναπολέοντος. Συνέγραψε τὴν «Ἀφήγησιν τῆς πολιορκίας τοῦ Δάντσιχ» καὶ «Ἀπομνημονεύματα», δημοσιευθέντα τῷ 1823. Θ. Β.

ράπα (ἡ) (Rapa) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ρέβα*.

ραπακίβι (ὁ) (Rapakiwi) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. Ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν ἀμφιβολιτικὸν γρανίτην, συνίσταται δὲ ἀπὸ ὀρθόκλαστον, ὀλιγόκλαστον, βιοτίτην, ἀμφίβολον καὶ χαλαζίαν, περιέχον συγχρόνως καὶ τουρμαλίνην, φθορίτην, ὀρθίτην καὶ μοναζίτην. Ὁ βιοτίτης καὶ ἡ ἀμφίβολος λαμβάνουν ζωνώδη κατασκευὴν ἀπέναντι τοῦ ὀρθοκλάστου, ἐνῷ ὁ χαλαζίας διατίθεται ἀκανονίστως. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Φινλανδίαν, βόρειον Γερμανίαν κ.ἄ. Γ. Β.

Ραπάλλο (Rapallo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λιγυρίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Γενούης, κειμένη παρὰ τὸν ὁμώνυμον ὅρμον τοῦ κόλπου τῆς Γενούης καὶ ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς Ριβιέρα ντὶ Λεβάντε. Κάτ. 7.200 Εἶναι σημαντικὸς κλιματικὸς σταθμός, συγκεντρώνων πολλοὺς ἐπισκέπτας, ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἔχει μεγάλα ξενοδοχεῖα, μεσαιωνικὸν πύργον, τεχνικὴν σχολὴν καὶ καλὸν λιμένα, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἁλιείαν θύννων καὶ κοραλλίων. Ἐν αὐτῇ συνήφθησαν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον αἱ δύο φερώνυμοι συνθῆκαι, περὶ ὧν βλ. κατωτέρω. Μ. Δ. Β.

—*Ραπάλλο συνθῆκαι*. Οὕτως εἶναι γνωσταὶ τρεῖς συνθῆκαι, συνομολογηθεῖσαι ἐν Ραπάλλο, αἱ μὲν δύο μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Νοτιοσλαυΐας τὴν 12 Νοεμβρίου 1920, ἡ δὲ τρίτη μεταξὺ Γερμανίας καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας τὴν 16 Ἀπριλίου 1922.

I. Ἡ νοτιοσλαυϊκὴ συνθήκη, ἐξ ἐννέα ἄρθρων ἀποτελουμένη, καθορίζει ἐν τῷ α´ αὐτῆς ἄρθρῳ λεπτομερῶς τὰ ἰταλογιουγκοσλαυϊκὰ σύνορα· διὰ τοῦ β´ ἄρθρου ὁρίζει ὅτι ἡ πόλις Zara μεθ' ὡρισμένης περιοχῆς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν (ἐνδοχώρας) ἀνήκει εἰς τὸ ἰταλικὸν βασίλειον. Διὰ τοῦ γ´ ἄρθρου ἡ αὐτὴ συνθήκη διατάσσει ὅτι ὅλαι αἱ ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους κείμεναι νῆσοι, αἵτινες ἀνῆκον προηγουμένως εἰς τὴν Δυαδικὴν μοναρχίαν, ἐξαιρέσει τῆς Cherso, Lussin, Lagosa καὶ Pelagosa, ἀνήκουν εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Τὸ δ´ ἄρθρον τῆς αὐτῆς συνθήκης ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τῶν δύο συμβαλλομένων κρατῶν τῆς πλήρους ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας («Piena libertà et indipendenza») τοῦ Φιοῦμε, ἀπαρτιζομένου ἐκ τοῦ καλουμένου «Corpus separatum» («ἰδιαιτέρου σώματος») μετὰ ἐνδοχώρας. Πᾶσα διαφορά, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν προηγουμένων ἄρθρων, ἀπεφασίζετο διὰ τοῦ ε´ ἄρθρου ὅτι θὰ ἐλύετο διαιτητικῶς, τῶν δύο συμβαλλομένων κυβερνήσεων ἀναφερομένων εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλβετικῆς ὁμοσπονδίας. Ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης ταύτης προεβλέπετο ἐν ἄρθρῳ στ´ ἡ συγκρότησις τεχνικῆς διασκέψεως ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν δύο ἐνδιαφερομένων κρατῶν πρὸς ἐπίλυσιν τῶν μεταξὺ αὐτῶν οἰκονομικῶν καὶ δημοσιονομικῶν ζητημάτων. Τὸ ζ´ ἄρθρον ὥριζεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι εἰς τοὺς Ἰταλούς, τοὺς κατοικοῦντας τὰς εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν παραχωρουμένας χώρας, οἵτινες μέχρι τῆς 3 Νοεμβρίου 1918 εἶχον τὴν αὐστροουγγρικὴν ὑπηκοότητα, ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τῆς ἐντὸς ἔτους ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας ἐπιλογῆς, χωρὶς νὰ ὑποχρεοῦνται νὰ μεταφέρωσιν ἐκ τῆς Νοτιοσλαυΐας τὴν κατοικίαν των, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ἡ Νοτιοσλαυΐα ἀναγνωρίζει τοὺς παρὰ Νοτιοσλαύων ἐν Ἰταλίᾳ δημιουργηθέντας τίτλους, ἐκ τρίτου δὲ ὅτι μέχρι τῆς 12 Νοεμβρίου 1920 παραμένουν ἄθικτοι αἱ εἰς Ἰταλούς, κατοικοῦντας εἰς χώρας παραχωρουμένας εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν, ἀναγνωρισθεῖσαι οἰκονομικαὶ παραχωρήσεις. Τὸ κείμενον τῆς συνθήκης ταύτης συνετάχθη ἰταλιστὶ καὶ σερβοκροατιστί, ἐν περιπτώσει δὲ διαφορᾶς τῶν δύο κειμένων, ὡρίσθη (ἄρθρ. 9) ὅτι θὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὡς ἐπικρατέστερον τὸ ἰταλικὸν κείμενον, ὡς συντεταγμένον εἰς γλῶσσαν γνωστὴν εἰς ὅλους τοὺς πληρεξουσίους.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνωτέρω συνθήκης ὑπεγράφη καὶ ἄλλη μεταξὺ τῶν αὐτῶν συμβαλλομένων μερῶν, γνωστὴ ὡς *ἀντιαψβουργικὴ συνθήκη*, ἐκ τεσσάρων ἄρθρων συγκειμένη, διὰ τῆς ὁποίας ἀνελαμβάνετο ἑκατέρωθεν ἡ ὑποχρέωσις τῆς αὐστηρᾶς τηρήσεως τῶν συνθηκῶν τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ καὶ Τριανόν, συνεφωνεῖτο ἡ λῆψις ὅλων τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων ἐπὶ τῷ σκοπῷ παρεμποδίσεως παλινορθώσεως τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας (ἄρθρ. 1—2) καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀμέσου συνδρομῆς τοῦ ἑτέρου τῶν συμβαλλομένων μερῶν πρὸς τὸ ἄλλο ἐν περιπτώσει κινδύνου ἐπαπειλουμένου εἴτε ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας, εἴτε ἐκ μέρους τῆς Οὐγγαρίας (ἄρθρ. 3). Διὰ τοῦ τελευταίου ἄρθρου τῆς συνθήκης ταύτης συνεφωνήθη ὅπως τὸ περιεχόμενον αὐτῆς γνωστοποιηθῇ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Τσεχοσλοβακίας. Ἡ ἰσχὺς τῆς συνθήκης ταύτης ὡρίσθη διετής, τοῦ χρόνου μετρουμένου ἀπὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων (2 Φεβρουαρίου 1921), ἐπιτρεπομένης ὅμως τῆς περιπτώσεως τῆς ἰσχύος αὐτῆς δι' ἄλλα δύο ἔτη.

II. Ἡ γερμανορρωσικὴ συνθήκη, ὑπογραφεῖσα διὰ τὴν Γερμανίαν ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ Ρατενάου καὶ διὰ τὴν σοβιετικὴν Ρωσίαν ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπιτρόπου Τσιτσερὶν καὶ ἀποτελουμένη ἀπὸ ἓξ μόνον ἄρθρα, ὑπῆρξε συνέπεια τῆς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἐπιβληθείσης εἰς τὴν Γερμανίαν ὑποχρεώσεως περὶ καταγγελίας τῆς συνθήκης τοῦ Μπρέστ - Λιτόφσκ. Δι' αὐτῆς, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ 1ου ἄρθρου σημειοῦται, ἐξητήθη ἡ διευθέτησις τῶν διαφόρων ἐκ τῆς πολεμικῆς περιόδου ἀνακυψάντων ζητημάτων μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων κρατῶν. Ἐν αὐτῷ τῷ 1 ἄρθρῳ αἱ δύο συμβαλλόμεναι δυνάμεις: α´) δηλοῦσιν ὅτι παραιτοῦνται ἀμοιβαίως ἀπὸ παντὸς δικαιώματος των περὶ ἀποζημιώσεως διὰ πολεμικὰς δαπάνας ἢ ἀποζημιώσεως διὰ τὰς προξενηθείσας ἐκ στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν ζημίας εἰς τοὺς ὑπηκόους των, β´) ἀναγνωρίζουσιν ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀμοιβαιότητος διακανονισθῶσιν αἱ συνεπείᾳ τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως θιγεῖσαι ἰδιωτικαὶ καὶ δημόσιαι σχέσεις, ὡς καὶ τὸ ζήτημα τῆς παρὰ τοῦ ἑτέρου τῶν συμβαλλομένων μερῶν κατασχέσεως ἐμπορικῶν πλοίων τοῦ ἄλλου καὶ παραιτοῦνται ἀμοιβαίως ἀπὸ πάσης ἀξιώσεως καταβολῆς τῶν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων γενομένων δαπανῶν. Διὰ τοῦ δευτέρου ἄρθρου τῆς αὐτῆς συνθήκης ἡ Γερμανία παραιτεῖται πάσης κατὰ τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας ἀξιώσεως διὰ τὰς ἐπὶ τῶν Γερμανῶν συνεπείας τοῦ περὶ ἰθαγενείας ρωσικοῦ νόμου, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἤθελεν ἱκανοποιήσει παρομοίας ἀξιώσεις ἄλλων κρατῶν. Ἐν τῷ 3ῳ ἄρθρῳ προβλέπεται ἡ ταχίστη ἐπανάληψις μεταξὺ Γερμανίας καὶ Σοβιὲτ τῶν προξενικῶν καὶ διπλωματικῶν σχέσεων, ὑπὸ τὸν ὅρον, προκειμένου περὶ προξένων, τῆς συνομολογήσεως εἰδικῆς συμφωνίας. Ὡς πρὸς τὰς ἐμπορικὰς καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις τῶν δύο συμβαλλομένων κρατῶν καὶ τὴν καθόλου θέσιν τῶν ὑπηκόων τοῦ ἑνὸς τούτων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοῦ ἑτέρου, ὁρίζεται (ἄρθρ. 4) ὅτι θὰ τηρηθῇ ἡ ἀρχὴ τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους, δίδεται δὲ ἐν ἄρθρῳ 5 ἡ ἀμοιβαία ὑπόσχεσις ὅτι, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις, αἱ δύο κυβερνήσεις θέλουν ὑποβοηθήσει αὐτὰς καὶ συνεννοηθῇ προηγουμένως, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ ἐζητεῖτο ποτὲ ἐπὶ διεθνοῦς βάσεως νὰ ρυθμισθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἐκτὸς τοῦ ἄρθρου 1,6 καὶ τοῦ ἄρθρου 4, ὧν ἡ ἰσχὺς ὡρίσθη ὅτι ἄρχεται μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐπικυρώσεων, τῶν λοιπῶν διατάξεων ὡρίσθη ὅτι ἡ ἰσχὺς ἄρχεται εὐθὺς ἀμέσως. Η.Γ.Κ.

ραπάνι (τό)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ραφανὶς* (βλ. λ.)· || ὑποκ., *ραπανάκι*.

Ραπανιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καμισιανῶν τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 142. Ε. Γ.

ραπατία (ἡ) (Papatia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραπατοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας μὲ φύλλα βασικά, ἐπιμήκη καὶ ἄνθη κατὰ κεφαλίδας διατεταγμένα παρὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἰδίως εἰς τὴν Βραζιλίαν καὶ τὴν Γουϊάναν. Δ. Ν. Π.

ραπατοειδῆ (τά) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ποωδῶν φυτῶν μὲ φύλλα στενά, ἐπιμήκη καὶ ἄνθη κατὰ κεφαλίδας διατεταγμένα. Τὰ ραπατοειδῆ εἶναι πάντα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι ἡ *ραπατία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ράπεζα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀνθοῦσα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

Ραπεντόζα, ἡ *Ραπεντόσα* *[Γεωγρ.]*. —1) Ἐγκαταλελειμμένον χωρίον τῆς Ἀττικῆς, κατὰ τὴν βόρειον κλιτὺν τοῦ Πεντελικοῦ καὶ νοτιοανατολικῶς τοῦ Διονύσου, παρὰ πευκόφυτον ὁμώνυμον χαράδραν, ἐξερχομένην εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος (εἰς ὑψόμ. 356). Ἡ περιοχὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν κοινότητα Μαραθῶνος, ὁ δ' ἐν αὐτῇ διεσπαρμένος ποιμενικὸς πληθυσμὸς (ἐκ Σαρακατσαναίων) ἀριθμεῖ 118 κατ. —2) Μικρὸς ποιμενικὸς συνοικισμὸς τῆς Βοιωτίας παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν καὶ μίαν ὥραν πρὸς Α. τοῦ χωρίου Δαριμάρι. Ι. Σ. Σ.

Ράπες *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἡλιόφωτον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Ραπὲς *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δρεπάνι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Ράπεσης, ***Ζαφείρης***. Ἀγωνιστὴς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐκ Μεσολογγίου, ἀνεφοδιάσας δι' ὕδατος καὶ φυσιγγίων τοὺς ὑπὸ τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν ὑπερασπιζομένους τὴν νησίδα Κλείσοβαν τὴν 25 Μαρτίου 1826. Μετέσχε τῆς ἐξόδου καὶ διασωθεὶς ἔλαβε μέρος καὶ εἰς ἄλλας κατόπιν μάχας μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Μεσολόγγιον.

ράπη (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τύφη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.,

Ραπιζάρντι (Rapisardi), ***Θούριος***. Ἰταλὸς ποιητὴς (1844—1912). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κατάνης καὶ ἔγραψεν ἐλεγείας, σατίρας, δράματα, ἐποποιίας καὶ μεταφράσεις, διακριθεὶς διὰ τὴν προσήλωσιν αὐτοῦ πρὸς τὰ κλασσικὰ πρότυπα. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Τραγούδια» (1863), «Ἀναμνήσεις» (1872), «Ὁ ἑωσφόρος» (1877), «Ἡ νέα φιλοσοφικὴ ἀντίληψις» (1879), «Μετάφρασις τῶν ποιημάτων τοῦ Κατούλλου» (1889), «Ἐλεγεῖαι» (1889),

Digitized by Google

«Ἀτλαντίς» (1894), «Μετάφρασις τῶν ᾠδῶν τοῦ Ὁρατίου» (1897), «Ὁ ἀσκητής» (1902) κτλ. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1912 εἰς ἓξ τόμους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήματα, λυρικὰ καὶ μεταφράσεις». Μ. Δ. Β.

ῥαπίζω· κτυπῶ τινα εἰς τὸ πρόσωπον διὰ τῆς παλάμης, κολαφίζω, κοιν. *μπατσίζω*· || ἀρχ., κτυπῶ τινα διὰ ῥάβδου, διὰ μάστιγος.

ῥάπις (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *κράμβη ἡ ῥάπις*. Δ. Ν. Π.

ῥαπὶς (ἡ) (Rhapis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν* ἢ *φοινικιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἀναστήματος φοίνικας, ἰθαγενεῖς τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας. Ἐκ τῶν 5 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *ῥαπὶς ἡ ῥιπιδιόφυλλος* (Rhapis flabelliformis), ἥτις καλλιεργεῖται πολλαχοῦ πρὸς κόσμον ὑπὸ πλείστας ποικιλίας καὶ ἔχει λεπτὸν καὶ ἰσοπαχῆ κορμόν, χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν πλεκτῶν σκευῶν καὶ ἐπίπλων. Δ. Ν. Π.

ῥάπισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ῥαπίζω*, κτύπημα διὰ τῆς παλάμης εἰς τὸ πρόσωπον, κόλαφος

— *[Ἰατρ.]* Ἐν τῇ μαλαξιθεραπείᾳ καλοῦνται *ῥαπίσματα* τὸ εἶδος τῶν χειρισμῶν, καθ' ὃ αἱ χεῖρες πλήττουν τὸ ὑπὸ θεραπείαν μέλος τοῦ σώματος διὰ τῆς ῥαχιαίας ἐπιφανείας τῶν δακτύλων ἐναλλὰξ καὶ μετὰ ταχύτητος. Τὰ ῥαπίσματα ἐνεργοῦσι βαθύτερον τῶν πλαταγημάτων καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν νευρικῶν κλωνίων πραΰντικῶς, προκαλοῦντα ὑπεραίμωσιν εἰς τὰ τριχοειδῆ τῆς πληττομένης χώρας. Σ. Γ. Σ.

ῥάπιστρον (τὸ) (Rapistron) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον πόας μὲ φύλλα ἀκέραια καὶ μικρὰ εὔοσμα ἄνθη. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει περὶ τὰ 8 εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ τὸ εἶδος *ῥάπιστρον τὸ ἀνατολικὸν* (Rapistron orientalis), κοινῶς γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *βρακανίδα*. Δ. Ν. Π.

ῥάπυς (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κράμβη ἡ ἐλαιώδης*.

Ραπουλιανὰ *[Γεωγρ.]*. Εἷς ἐκ τῶν 9 συνοικισμῶν, οἱ ὁποῖοι συγκροτοῦν τὴν κοινότητα *Δραπανιᾶ* τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 58. Ε. Γ.

ῥαπουτία (ἡ) (Raputia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥυτοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ῥαπουτία ἡ μεγαλοπρεπὴς* (Raputia magnifica), δένδρον φθάνον εἰς ὕψος 8 μ. περίπου, μὲ ξύλον σκληρόν, εὐέργαστον καὶ ποικίλως χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν. Δ. Ν. Π

Ῥαππαχάνοκ (Rappahannock) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βιργινίας. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς Μπλοῦ Μάουνταινς, ἀκολουθεῖ νοτιοανατολικὴν κατεύθυνσιν, δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ παραποτάμου του Ράπινταν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ὅρμον Τσέσαπηκ (Chesapeake Bay) μεταξὺ τῶν ποταμῶν Πότομακ καὶ Ὑόρκ, σχηματίζων κατὰ τὰς ἐκβολάς του εὐρὺν ποταμόκολπον μήκους 75 περίπου χλμ. καὶ 3 ἕως 5 πλάτους. Ἔχει ὁλικὸν ῥοῦν 400 περίπου χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς μέχρι τῆς πόλεως Φρέντεριξμπουργ, εἰς ἀπόστασιν 145 περίπου χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του. Η. Π. Γ.

ῥάππεν (rappen)· βλ. λ. *ῥάπ*.

Ῥάππενχορν (Rappenhorn ἢ Mittaghorn) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων ἐν τῷ καντονίῳ Τεσσὲν τῆς Ἑλβετίας, παρὰ τὰ ἰταλικὰ σύνορα, ἔχουσα ὕψος 3.162 μ. Σ. Κ. Γ.

Ῥαππορὸρ (Rappoport), ***Κάρολος***. Γάλλος θεωρητικὸς καὶ ἀγωνιστὴς τοῦ σοσιαλισμοῦ, ῥωσικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1865. Ἀνεμείχθη εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα ἀπὸ τοῦ 1883. Συνειργάσθη εἰς τὴν «Revue socialiste», τὴν «Neue Zeit», τὸν «Socialisme» τοῦ J. Guesde κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1920 προσεχώρησεν εἰς τὸν κομμουνισμόν, γενόμενος μέλος τοῦ γαλλικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ διατελέσας ἐπί τι διάστημα μέλος τῆς κεντρικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς. Ἔγραψε: «La philosophie de l'histoire comme science de l'évolution» (1903, ἑλλ. μετ. «Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας» [1930]), «Un peu d'histoire» (1911) «La révolution sociale» (1912), «Jean Jaurès» (1915), «La révolution mondiale» (1921), «Pourquoi nous sommes socialistes» (1921) καὶ πολυαρίθμους μπροσούρας, ἐξ ὧν ἡ «Précis du communisme» μετεφράσθη εἰς πλείστας γλώσσας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Σύνοψη τοῦ κομμουνισμοῦ» (Ἀθῆναι 1927). Θ. Π.

Ῥάπτα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Ἀφρικῆς ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ (*Ἀνων.* Περίπλ. Ἐρυθρ 16). Ὁ Πτολεμαῖος (Δ, ζ), ὡς καὶ ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (543,7) ἀναφέρουν ἐκτὸς τοῦ λιμένος καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐκβολὴν ποταμοῦ *Ῥάπτου* καὶ μητρόπολιν *Ῥάπτα*, πρωτεύουσαν τῶν ἐντὸς Αἰθιόπων καὶ ἄλλην μητρόπολιν τῆς Βαρβαρίας. Εἶναι ὁ σύγχρονος Dar Es Salaam, ὁ ἐπισημότερος τῶν λιμένων τῆς ποτὲ Ἀνατολικῆς Γερμανικῆς Ἀφρικῆς. Σ. Ε. Λ.

Ραπταῖοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεσοχωρίων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 174.

Ραπτάκης, *Ἰωάννης*. Καθηγητὴς τῆς οἰκοδομικῆς καὶ γραφοστατικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ (1860—1921). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν καὶ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν γεφυροποιΐαν ἐν Παρισίοις. Συνέγραψε: «Γραφοστατική», «Οἰκοδομική» καὶ «Ἀρχιτεκτονική».

Ραπτάρχης, *Ἰωάννης*. Ἕλλην λόγιος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1812 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1878. Συνειργάσθη εἰς πλεῖστα περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διετέλεσε δ' ἐπί τινα χρόνον ἀνταποκριτὴς τῆς ἐν Τεργέστῃ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Κλειοῦς». Τῷ 1868 ἐξέδωκε τὸν «Παρνασσὸν ἢ ἀπάνθισμα τεμαχίων τῆς νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως». Θ. Β.

ῥαπτεργάτης (ὁ)· ῥάπτης ἐργάτης, ἐργάτης ῥαφείου.

ῥάπτης (ὁ)· ὁ ῥάπτων, ἰδίᾳ ὁ κατασκευάζων ἀνδρικὰ ἐνδύματα.

ῥαπτικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τῆς ῥαφῆς τῶν ἐνδυμάτων (ἐξωτερικῶν, ἐσωτερικῶν, ἀνδρικῶν, γυναικείων).

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *ῥαπτικὴ* τῶν ἀνδρικῶν ἐξωτερικῶν ἐνδυμασιῶν χωρίζεται εἰς τὴν ἑλληνοραπτικὴν (ἀσκουμένην ὑπὸ εἰδικῶν τεχνιτῶν, τῶν ἑλληνοραπτῶν) καὶ εἰς τὴν φραγκοραπτικὴν (ἀσκουμένην ὑπὸ τῶν φραγκοραπτῶν). Ὁμοίως χωρίζεται καὶ ἡ ῥαπτικὴ τῶν γυναικείων ἐνδυμασιῶν. Ἡ ἑλληνοραπτικὴ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ῥαφὴν τῶν τοπικῶν ἐξωτερικῶν ἀνδρικῶν ἐνδυμασιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικουμένων χωρῶν καὶ περιλαμβάνει τὴν ῥαφὴν τῶν σαλβαρίων, φουστανελλῶν, μεταλλογελέκων, κοντοσιῶν, γελεκίων κτλ. διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ σαγιάδων, κοντοσίων, ἀντερίων, φουστανίων κ.τ.λ. διὰ τὰς γυναῖκας. Ἡ φραγκοραπτικὴ (ῥαφὴ ἐνδυμάτων κατὰ τὸν συρμὸν τῶν Φράγκων, ὅστις εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐθὺς μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἐπεκράτησε κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου Α') ἀσχολεῖται μὲ τὴν ῥαφὴν τῶν ἐξωτερικῶν ἐνδυμασιῶν τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, ὡς σάκκων, πανταλονίων, γελέκων, ἐπανωφορίων κλπ. διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ φορεμάτων, φουστανίων, ζακεττῶν, μπλουζῶν, ἐπανωφορίων κ.λ.π. διὰ τὰς γυναῖκας.

Ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν ῥαπτικὴν τεχνίτης (ῥάπτης) παραλαμβάνει παρὰ τοῦ κόπτου τὸ φόρεμα κομμένον, τὸ «τρυπώνει», τὸ ῥάπτει δηλαδὴ μὲ ἀραιὲς βελονιές, ὥστε νὰ συγκρατῶνται μόνον ἐλαφρῶς τὰ διάφορα τεμάχια τοῦ φορέματος μεταξύ των, ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ κόπτου καὶ τὸ ἐπιστρέφει εἰς αὐτόν, ὅστις ἐπιλαμβάνεται τῆς πρώτης πρόβας (δοκιμῆς) ἐπὶ τοῦ πελάτου.

Ὁ κόπτης ῥεγουλάρει τὸ φόρεμα ἐπὶ τοῦ πελάτου, σημειώνει τὰς μεταβολὰς εἰς αὐτὸ καὶ τὸ ἐπιστρέφει εἰς τὸν ῥάπτην, ὅστις ἄρχεται τῆς κυρίας ἐργασίας του. Ἡ ῥαπτικὴ γενικῶς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐνδυμάτων περιλαμβάνει ἁπάσας τὰς διὰ τῆς βελόνης γιγνομένας ἐργασίας, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τὴν καλαισθητικὴν ἐμφάνισιν τοῦ φορέματος, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἐπιμελῆ παρακολούθησιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν ὑπὸ τοῦ κόπτου σημειωθεισῶν γραμμῶν, ὥστε ἡ σύνδεσις τῶν διαφόρων τεμαχίων, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸ φόρεμα, νὰ γίνῃ κανονικῶς καὶ αἱ γραμμαὶ νὰ παρουσιάζουν τὴν χάριν καὶ τὴν καμπυλότητά των, γενικῶς δὲ τὸ φόρεμα νὰ ἐφαρμόζῃ πλήρως ἐπὶ τοῦ σώματος. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν καλυτέρας ἐφαρμογῆς οἱ ῥάπται εἰδικεύονται εἰς φορεματάδες (ῥάπτας σάκκων), πανταλονάδες καὶ γελεκάδες. Ἐκ τούτων οἱ πρῶτοι ἔχουσι τὴν σοβαρωτέραν ἐπὶ τῶν φορεμάτων ἐργασίαν καὶ πρέπει νὰ γνωρίζωσι καλῶς τὴν ῥαπτικὴν τῶν σάκκων, ζακεττῶν, ρεδιγκοτῶν, φράκων, σμόκιν, ἐπανωφορίων κ.τ.λ. Ἐπίσης διὰ τὴν καλὴν ῥαφὴν παντὸς φορέματος ἐπιβάλλεται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ καταλλήλου εἴδους βελόνης εἰς τὰ διάφορα τμήματα αὐτοῦ. Ἡ ὅλη ἐργασία τοῦ ῥάπτου συμπληροῦται ὑπὸ τοῦ ἰδίου διὰ τοῦ σιδηρώματος. Ἕκαστον τεμάχιον τοῦ φορέματος σιδηρώνεται εὐθὺς μετὰ τὴν ῥαφήν του, ἡ ἐργασία δὲ αὕτη εἶναι σπουδαιοτάτη, καθόσον δι' αὐτῆς συμπληροῦται ἡ διὰ τῆς ῥαφῆς τοποθέτησίς του. Τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ὅλης ῥαφῆς ἐπακολουθεῖ γενικὸν σιδήρωμα τοῦ φορέματος. Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ῥαπτομηχανῶν εἰς τὸ ἐπάγγελμα ἠπλοποίησε σημαντικῶς τὴν ἐργασίαν τῆς ῥαφῆς, μικρῶν μόνον τμημάτων τοῦ φορέματος ῥαπτομένων νῦν διὰ τῆς χειρός.

Ἐργαλεῖα καὶ ὄργανα τοῦ ῥάπτου εἶναι ὁ μπάγκος (μεγάλη τράπεζα), ὁ καθρέπτης, ἡ βελόνη, τὸ ψαλίδι, ἡ δακτυλήθρα, τὸ σίδερο τοῦ σιδηρώματος, τὸ καμπούρι (χονδρὸν ξύλον μὲ κυρτὴν καὶ λείαν ἐπιφάνειαν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σιδηρώνονται τὰ σχηματίζοντα κοιλότητας μέρη τοῦ ἐνδύματος), τὰ κουξινέτα (μαξιλάρια ἐπὶ τῶν ὁποίων σιδηρώνονται ἐπίσης τμήματα τῶν ἐνδυμάτων) καὶ τὸ λουστρόπανο, τεμάχιον ὑφάσματος ῥαντισμένον δι' ὕδατος καὶ ἁπλούμενον ἐπὶ τοῦ σιδηρωνομένου ἐνδύματος, ἐφ' οὗ σύρεται τὸ σίδηρον). Α. ΣΚΙΑΔΑΣ

ῥαπτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ῥάπτην, ὁ τοῦ ῥάπτου: «ῥαπτικὴ μηχανή»· || ῥαπτικὰ (τά), κοιν. *ῥαφτικά*· ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ῥάπτου, τὰ ἐργατικὰ καὶ τὰ ἄλλα ἔξοδα τοῦ ῥάπτου· || *ῥαπτικὴ* (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

— **ῥαπτικὸς μῦς** *[Ἀνατομ.]*. Μῦς τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ μηροῦ, ἐπιπολῆς κείμενος, ἐπιμήκης καὶ στενός, φερόμενος δὲ λοξῶς ἀπὸ τῆς προσθίας ἄνω λαγονίου ἀκάνθης, ἐξ ἧς ἐκφύεται, μέχρι τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς κνήμης, ἔνθα καταφύεται ἐπὶ τὰ ἐντὸς τοῦ κνημιαίου κυρτώματος, ἐκπέμπων ἅμα λεπτὴν προσεκβολὴν διὰ τὸ ἐπιπολῆς πέταλον τοῦ χηνείου ποδός. Ἀποτελεῖ τὴν ἔξω πλευρὰν τοῦ μηριαίου ἢ σκαρπαίου τριγώνου. Κάμπτει τὴν κνήμην, ὑποβοηθῶν καὶ τὴν κάμψιν τοῦ μηροῦ πρὸς τὴν κοιλίαν. Κεκαμμένου τοῦ γόνατος, στρέφει τὴν κνήμην ἐπὶ τὰ ἐντός. Ι. Π.

ῥαπτομηχανὴ (ἡ)· ἡ μηχανὴ δι' ἧς ῥάπτουσι, ῥαπτικὴ μηχανή.

— *[Ἐγκυκλ.]* Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων ἐφευρέσεων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶναι καὶ ἡ τῆς ῥαπτομηχανῆς. Ἡ πρώτη σύλληψις τῆς ἰδέας τῆς κατασκευῆς τῆς ῥαπτομηχανῆς ἀνήκει εἰς Ἄγγλους, ἀλλ' ἡ κατασκευὴ τῆς πρώτης πρακτικῆς λειτουργούσης ῥαπτομηχανῆς ὀφείλεται εἰς Ἀμερικανούς. Ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος κατεβλήθησαν προσπάθειαι ἀπὸ τὸν Charles F. Weisenthal (1755) καὶ Thomas Saint (1790), ὅπως ἐπιτύχουν ταχὺ καὶ ὁμοιόμορφον μηχανικὸν ῥάψιμον, ἀντὶ τοῦ προαιωνίου, βραδέος καὶ κουραστικοῦ ῥαψίματος τῆς χειρός. Αἱ προσπάθειαι αὗται ἀπέτυ-

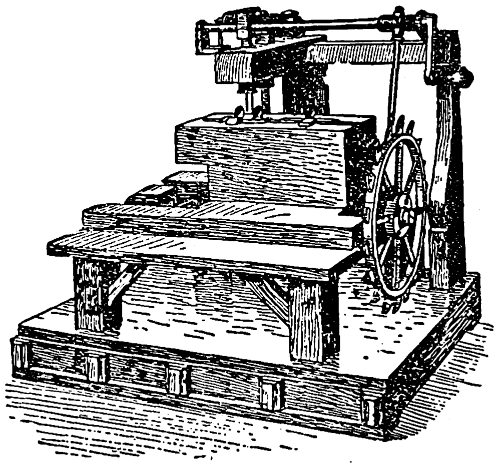

Ἡ πρώτη ῥαπτομηχανὴ τοῦ Θωμᾶ Σαίντ.

χον, καίτοι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Th. Saint ἐφευρεθεῖσα τῷ 1790 μηχανὴ διὰ τὴν ῥαφὴν δερμάτων ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἰδέας τοῦ μηχανικοῦ ῥαψίματος τῆς σήμερον. Ἡ μηχανὴ τοῦ Saint εἰργάζετο κατακορύφως καὶ ἦτο ἐφωδιασμένη μὲ σουβλί, τὸ ὁποῖον, κινούμενον καθέτως, ἤνοιγεν ὀπὴν διὰ τὴν κλωστήν. Ἡ κλωστὴ ὠθεῖτο πρὸς τὴν

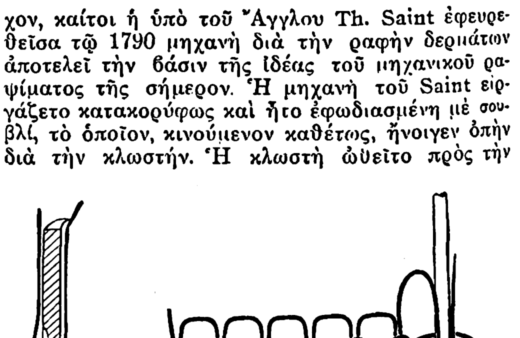

Βελόνη ῥαπτομηχανῆς καὶ σχηματισμὸς τῆς ἁπλῆς ἁλυσοβελονιᾶς μὲ κινητὸν κροσέ.

ὀπὴν δι' εἰδικῆς ἀτράκτου. Διὰ βελόνης διναλωτῆς μὲ μάτι εἰς τὸ μέσον, κατωρθοῦτο τὸ πέρασμα μιᾶς θηλειᾶς μέσῳ τῆς ὀπῆς, τὴν ὁποίαν θηλειὰν συνελάμβανεν ἄγκιστρον, λειτουργοῦν κάτωθεν. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπετυγχάνετο ἀρκετὰ ἰσχυρὰ καὶ ἐλαστικὴ ἁλυσιδωτὴ βελονιὰ (κασνάκι), ἡ ὁποία ὅμως ἐξηλώνετο εὐκολώτατα, ὅταν ἡ κλωστὴ ἐθραύετο εἰς ἓν οἱονδήποτε σημεῖον. Διὰ τὸ μειονέκτημα αὐτὸ κυρίως, ἐπὶ 50 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Saint, ἡ ῥαπτομηχανὴ δὲν ἐτύγχανε

Digitized by Google

σοβαρᾶς προσοχῆς καὶ ἐθεωρεῖτο μᾶλλον ὡς μηχανικὸν ἄθυρμα ἢ νεωτερισμός. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἐφευρέσεις τοῦ Ἄγγλου Duncan τῷ 1804 καὶ τοῦ Ἀμερικανοῦ ἱερέως John Dodge τῷ 1814, οἱ ὁποῖοι ἐφεῦρον ἐπίσης ραπτομηχανὰς μὲ τὰ ἴδια περίπου χαρακτηριστικὰ τῆς μηχανῆς τοῦ Saint, δὲν ἐκίνησαν κανὲν ἐνδιαφέρον καὶ ἡ τύχη των δὲν ἔσχε καμμίαν ἄλλην συνέχειαν.

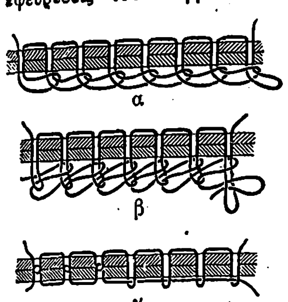

Τὰ τρία εἴδη ραφῶν διὰ τῆς ραπτομηχανῆς.

[α) ἡ ἁπλῆ ἁλυσοβελονιά· β) ἡ διπλῆ ἁλυσοβελονιά· καὶ γ) βελονιὰ τῆς σαΐτας ἤτοι ἡ διπλῆ ραφὴ (διακέντησις). Διὰ τὴν πρώτην χρειάζεται μία μόνη κλωστὴ διὰ τὰς ἄλλας ἀναγκαιοῦν δύο, διατεθειμέναι ἡ μία ἄνωθεν καὶ ἡ ἄλλη κάτωθεν τοῦ πρὸς ραφὴν ὑφάσματος.]

Τῷ 1825 πρῶτος, ὅστις κατέγινεν εἰς τὴν κατασκευὴν ραπτομηχανῆς πραγματικῶς λειτουργούσης, εἶναι ὁ Γάλλος Barthelemy Thimonier. Οὗτος κατώρθωσε τῷ 1829 νὰ κατασκευάσῃ ἀπὸ ξύλον μίαν χονδροειδῆ μέν, ἀλλὰ μιμουμένην τὸ ράψιμο τῆς χειρὸς ραπτομηχανήν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σπουδαιότατον βῆμα εἰς τὴν πρωτοπορείαν τῆς ἐφευρέσεως αὐτῆς.

Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ Τιμονιὲ προσείλκυσε τὴν προ-

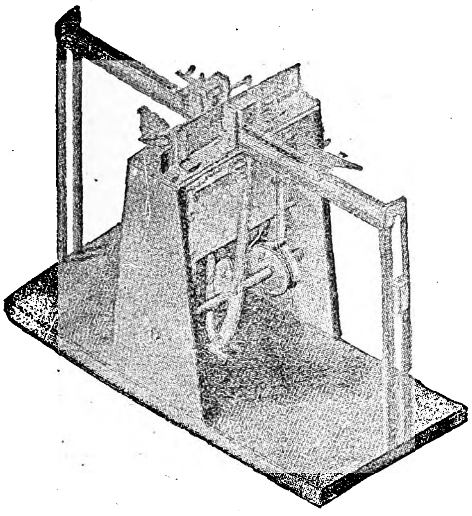
Ἡ πρώτη ραπτομηχανὴ τοῦ Γάλλου ἐφευρέτου Τιμωνιέ.

σοχὴν τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἐν Παρισίοις ἐργοστασίου κατασκευῆς ἐνδυμασιῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, οἱ ὁποῖοι καὶ τὸν προσέλαβον ὡς συνεταῖρον. Οὗτος κατεσκεύασε διὰ τὸ εἰρημένον ἐργοστάσιον 80 ξυλίνας ραπτομηχανάς, αἱ ὁποῖαι τῷ 1831 ἐλειτούργουν ὁμαλῶς. Ἡ ἀπροσδόκητος ὅμως αὕτη ἐπιτυχία ὑπεκίνησε τὸν φθόνον τῶν Παρισινῶν ραπτῶν, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν προπαγανδίζοντες μεταξὺ τοῦ ἀμαθοῦς καὶ θρησκολήπτου ὄχλου ὅτι

Ἡ πρώτη ραπτομηχανὴ τοῦ Ἠλία Χομ.

ἡ ραπτομηχανὴ τοῦ Τιμονιὲ ἦτο ἔργον σατανικόν. Ἡ κοινὴ γνώμη διετέθη ἐχθρικῶς ἐναντίον τῆς ἐφευρέσεως καὶ τὸ πλῆθος ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ ἐργοστασίου, τὸ ὁποῖον καὶ ἐλεηλάτησεν. Αἱ ξύλιναι ραπτομηχαναὶ τοῦ Τιμονιὲ μετεβλήθησαν εἰς συντρίμματα, θὰ ἐφονεύετο δὲ καὶ ὁ ἐφευρέτης, ἂν δὲν ἐπρόφθανε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν γενέτειράν του. Τῷ 1845 ὅμως κατεσκεύασε νέαν ραπτομηχανήν, τὴν φορὰν αὐτὴν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ μέταλλον, ἐπὶ τοῦ ἰδίου προτύπου, ἀλλὰ μέ τινας τελειοποιήσεις. Ἡ μηχανὴ αὕτη ἐπραγματοποίει 200 βελονιὲς τὸ 1΄ ἐπὶ ὑφάσματος καὶ ἐπὶ δέρματος. Τὴν ἐν λόγῳ μηχανὴν προὐτίθετο νὰ ἐκθέσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸ Λονδῖνον. Τῷ 1849 ἐπώλησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀντὶ εὐτελοῦς ποσοῦ τὴν ἐφεύρεσίν του καὶ τὴν μηχανήν του. Ἡ ραπτομηχανὴ τοῦ Τιμονιὲ εἶχε καὶ αὐτὴ τὸ μειονέκτημα νὰ κάμνῃ ἁλυσιδωτὴν ραφὴν μὲ μίαν μόνον κλωστήν. Ἐπὶ τῆς ἰδίας βάσεως στηρίζεται ἡ κάπως τελειοτέρα ραπτομηχανὴ τῶν Ἀμερικανῶν Willcox καὶ Gibbs (1856). Καὶ ἡ ραπτομηχανὴ αὕτη κατεσκεύαζε μὲ μίαν μόνον κλωστὴν ἁλυσιδωτὴν ραφήν, ἡ ὁποία ὅμως, πλὴν τοῦ μειονεκτήματος τοῦ εὐκόλου ξηλώματος, ἐχρειάζετο πολλὴν κλωστὴν καὶ παρουσίαζεν ἐξέχοντας κόμβους εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ ὑφάσματος.

Ἐκεῖνος ὅστις πρῶτος, ἀντὶ ν' ἀκολουθήσῃ, ὡς ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐφευρέται, τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπομιμήσεως τοῦ χειροποιήτου ραψίματος, τοῦ ἀπαιτοῦντος μίαν μόνον κλωστήν, ἔθεσε τὴν βάσιν τῆς διὰ διπλῆς κλωστῆς κομβοβελονιᾶς μὲ βελόνην τρυπημένην εἰς τὴν ἄκρην της, εἶναι ὁ Ἀμερικανὸς Walter Hunt. Ἡ βελόνη τῆς ραπτομηχανῆς τοῦ Χούντ, κινουμένη μὲ παλλόμενον βραχίονα καὶ διαπερῶσα τὸ ὕφασμα, ἐσχημάτιζε κάτωθεν αὐτοῦ μὲ τὴν κλωστήν της βρόχον, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου διήρχετο ἄλλη κλωστὴ τυλιγμένη ἐπὶ παλινδρομούσης σαΐτας, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὴν ἀνάβασιν τῆς βελόνης αἱ δύο κλωσταὶ ἐδένοντο σφικτὰ εἰς κόμβον. Αὕτη εἶναι ἡ βάσις τῆς κομβοβελονιᾶς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ραπτομηχανῶν, τῶν λειτουργουσῶν μὲ δύο κλωστὰς καὶ μὲ τρυπητὴν βελόνην.

Ἡ μηχανὴ τοῦ Χοὺντ εἶχε μὲν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν σήμερον ἐν χρήσει ραπτομηχανῶν καὶ

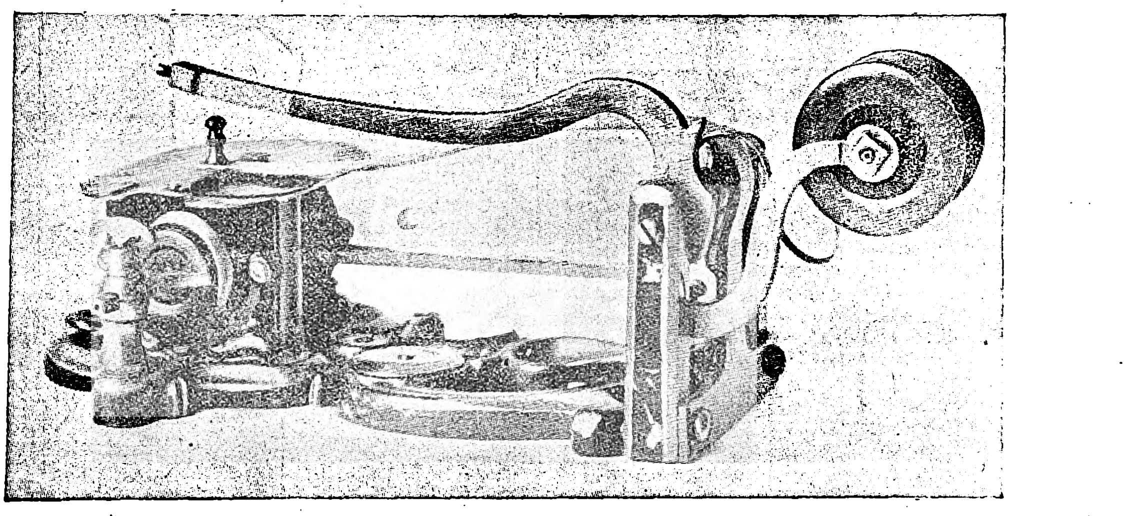
Ἡ πρώτη ραπτομηχανὴ τοῦ Ἄλλεν Οὐΐλσον.

δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόδρομος ἢ μᾶλλον ὡς τὸ ἔμβρυον τούτων καὶ ὡς ἡ μᾶλλον τελειοποιημένη τῆς ἐποχῆς της, δὲν εἶχεν ὅμως πρακτικὴν ἀξίαν, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας της νὰ ἐκτελῇ κανονικῶς τὴν στροφὴν εἰς τὰς γωνίας τῶν ὑφασμάτων καὶ νὰ κάμνῃ συνεχὲς ράψιμο εἰς ἀρκετὸν μῆκος. Ὁ ράπτης ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μετακινῇ καὶ τοποθετῇ τὸ ὕφασμα συνεχῶς κατὰ ἐλάχιστα διαστήματα.

Ἄλλος μεταξὺ τῶν παγκοσμίως γνωστῶν ἐφευρετῶν ραπτομηχανῶν εἶναι καὶ ὁ Ἀμερικανὸς

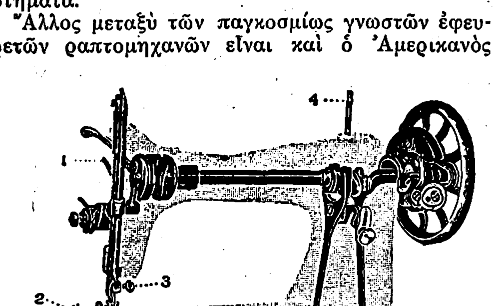

Σκελετὸς ραπτομηχανῆς δι' οἰκογενείας.

Elias Howe, τοῦ ὁποίου ἡ ραπτομηχανή, καίτοι εἶχε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μηχανῆς τοῦ Χούντ, ἐπενοήθη ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ τελευταίου. Δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ τῆς ραπτομηχανῆς τοῦ Howe ἐπετεύχθη ἡ πρώτη χρήσιμος ραπτομηχανή. Τῷ 1845 κατεσκεύασε τὴν πρώτην ραπτομηχανήν του καὶ τῷ 1846 ἔλαβε προνόμιον τῆς ἐφευρέσεώς του, τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ἐδίδετο εἰς ἐφευρέτην ραπτομηχανῆς λειτουργούσης μὲ δύο κλωστὰς καὶ μὲ βελόνην ἔχουσαν ὀπὴν εἰς τὴν ἄκρην. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὅμως ἡ ραπτομηχανὴ τοῦ Howe δὲν ἔτυχε τῆς δεούσης ὑποδοχῆς. Ὁ Howe κατέφυγεν ὅθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ

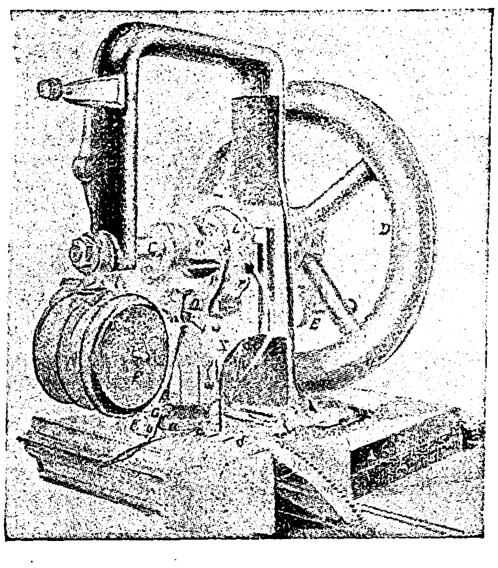
Ἡ πρώτη ραπτομηχανὴ τοῦ Σίγγερ.

πωλήσῃ τὸ προνόμιόν του ἀντὶ 250 λιρῶν. Ἀγοραστὴς ἦτο ὁ ἐν Λονδίνῳ ἐργοστασιάρχης κορσέδων, ὀμβρελλῶν, βαλιτσῶν καὶ ὑποδημάτων William F. Thomas, ὁ ὁποῖος ἐθησαύρισε. Διαρκούσης τῆς ἀπουσίας τοῦ Howe εἰς Ἀγγλίαν, ἡ διάδοσις τῆς ραπτομηχανῆς ἐν Ἀμερικῇ ἤρχισε νὰ προσελκύῃ τὴν περιέργειαν, τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ, εἰς τρόπον ὥστε πολλοὶ μηχανικοὶ ἠσχολοῦντο μὲ τὴν κατασκευὴν νέων ἢ τὴν τελειοποίησιν διαφόρων ραπτομηχανῶν. Μεταξὺ τούτων ἦτο ὁ Isaac Merrit Singer, ὅστις εἶχεν ἐπιτύχει τῷ 1851 δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας διὰ ραπτομηχανήν, ἔχουσαν μὲν τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μηχανῆς τοῦ Howe, ἀλλὰ πολὺ τελειοτέραν ἐκείνης εἰς πλεῖστα σημεῖα. Ἡ μηχανὴ τοῦ Σίγγερ ἦτο ἡ πρώτη πρακτικῶς καὶ ἐπιτυχῶς λειτουργοῦσα. Ἀλλ' ὁ Howe ἤγειρε δικαστικὸν ἀγῶνα καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ προνόμιον ὑπὲρ αὐτοῦ.

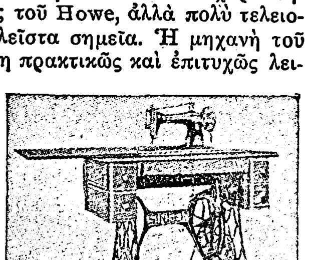
Ποδοκίνητος ραπτομηχανὴ ράπτουσα καὶ κεντῶσα, μὲ τράπεζαν πολυτελείας.

Ἡ ραπτομηχανὴ τοῦ Howe, καίτοι ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα ὅλων τῶν ἄλλων ραπτομηχανῶν τῶν λειτουργουσῶν μὲ διπλῆν κλωστὴν καὶ τρυπητὴν βελόνην, εἶχε τὰ σπουδαῖα μειονεκτήματα τῶν πρὸ αὐτῆς ραπτομηχανῶν, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν προώθησιν τοῦ ραπτομένου ὑφάσματος, ἡ ὁποία ἐγίνετο μετὰ μεγάλου κόπου. Τὴν ἄρσιν τοῦ μειονεκτήματος αὐτοῦ καὶ τὴν τελειοποίησιν ἐν γένει τῆς ραπτομηχανῆς τοῦ Howe εἰς ἄλλα οὐσιώδη σημεῖά της ἐπέτυχε τῷ 1850 ὁ Σίγγερ, ὁ ἐφευρέτης τῆς παγκοσμίως γνωστοτάτης ὁμω-

Digitized by Google

νύμου ραπτομηχανῆς. Πρῶτος αὐτὸς εἰσήγαγε τὸν καθέτως κινούμενον βελονοφόρον, τὴν ὁριζοντίως λειτουργοῦσαν σαΐταν, τὴν ὁριζοντίαν πλάκα πρὸς τοποθέτησιν τοῦ ὑφάσματος, τὸ «ποδαράκι» πρὸς στερέωσιν τούτου, τὸ σύστημα τῆς αὐτομάτου προωθήσεως τοῦ ὑφάσματος καὶ τὰ ἐλάσματα τῆς ἐντάσεως τῶν κλωστῶν, ἐργαλεῖα δηλαδή, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἁπαλὴ καὶ ταχίστη λειτουργία. Τὸ πρότυπον τῆς ραπτομηχανῆς τοῦ Σίγγερ εὑρίσκεται ἐκτεθειμένον εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀμερικανικὸν μουσεῖον. Ὁ Σίγγερ ἐπενόησε καὶ δεύτερον τύπον τελειότερον, δηλαδὴ τὴν μηχανὴν μὲ κερκίδα ἢ «μασούρι», ἐγκλεῖον «μασουρίστραν» τυλιγμένην μὲ κλωστήν. Τὸ «μασούρι» ὠθεῖται ἀπὸ παλλόμενον κινητῆρα ἐντὸς δακτυλοειδοῦς θήκης

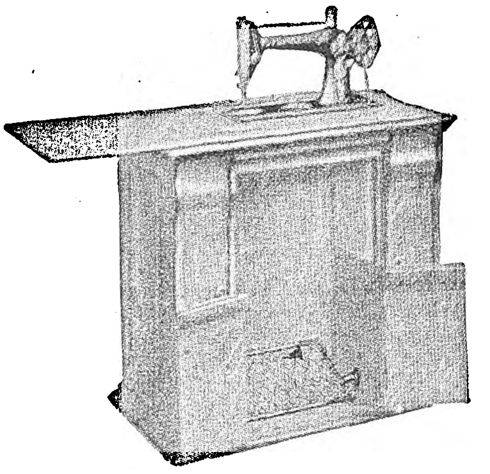

Ραπτομηχανὴ ἐπὶ ἐπίπλου πολυτελείας.

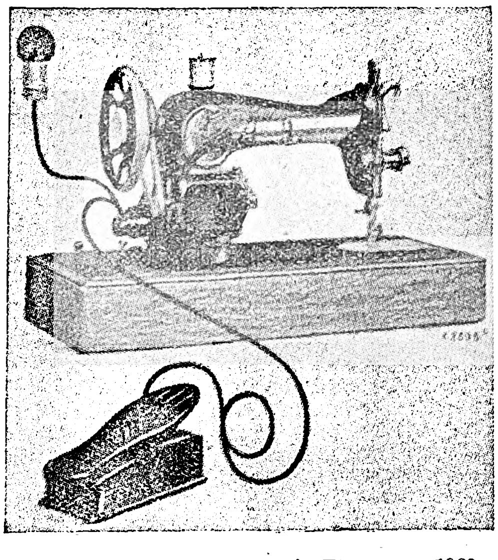

Ἡ χειροκίνητος ραπτομηχανὴ Σίγγερ τοῦ 1932 μετατραπεῖσα εἰς ἠλεκτροκίνητον.

καὶ παλινδρομεῖ ἐντὸς τόξου 150°. Ὁ Σίγγερ ἐπέτυχεν οὕτω τὴν κατασκευὴν τῆς πρώτης πρακτικῆς ραπτομηχανῆς δι' οἰκογενειακὴν χρῆσιν, διὰ τῶν συνεχῶν δὲ τελειοποιήσεων κατέστησε τὴν ραπτομηχανὴν ἀντικείμενον μεγαλυτέρας προσοχῆς, τοῦ ὁποίου ἡ ζήτησις ηὔξανεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς ὑφηλίου. Ὁ Σίγγερ εἰργάζετο ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν I. M. Singer & Co, ἀργότερον δὲ προσέλαβεν ὡς συνεταῖρον καὶ τὸν Clark, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐξηγόρασε τὰ δικαιώματα τοῦ Thelps καὶ Zieber. Ὁ συνεταιρισμὸς τοῦ Σίγγερ καὶ Κλὰρκ ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1863, ὅτε ἀνέλαβε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν μεγάλη μετοχικὴ ἑταιρεία, τῆς ὁποίας τὰ 40 % τῶν μετοχῶν ἔλαβεν ὁ Σίγγερ, ἐγκατασταθεὶς ἔκτοτε εἰς Εὐρώπην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1875. Ὑπολογίζεται εἰς 13 ἑκατομμύρια δολλάρια ἡ τότε περιουσία του.

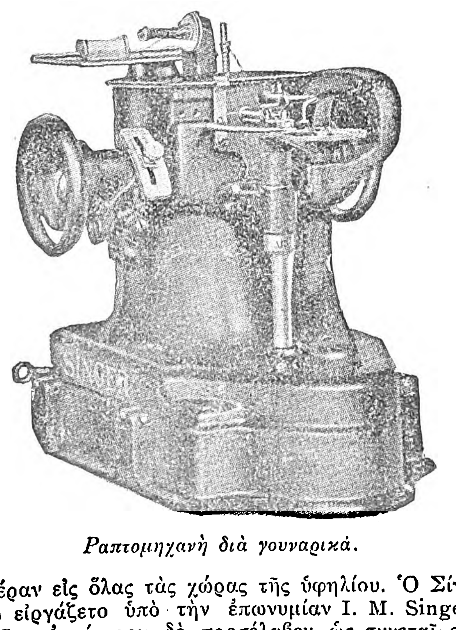

Ραπτομηχανὴ διὰ γουναρικά.

Μνημονεύοντες τοὺς ἐφευρέτας τῶν παγκοσμίως γνωστῶν διαφόρων τύπων ραπτομηχανῶν, δὲν πρέπει νὰ παρολείψωμεν τὸν πτωχόν, ἀλλὰ μεγαλοφυῆ Ἀμερικανὸν Allen B. Wilson, ὁ ὁποῖος τῷ 1849, εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν, ἐφεῦρε τὴν περίφημον μηχανὴν Wilson, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἴδει ἢ νὰ γνωρίζῃ τίποτε περὶ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Howe. Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ Wilson, διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν οὗτος δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας τὴν ἰδίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἔλαβε καὶ ὁ Σίγγερ διὰ τὴν ἰδικήν του (12 Αὐγούστου 1851), συνίστατο πρῶτον εἰς τὴν ἐφαρμογὴν κερκίδος μὲ δύο ἄκρας, κινουμένης ἐντὸς κυκλικῆς θήκης, δι' ἧς ἐπετυγχάνετο μία βελονιὰ εἰς ἑκάστην στροφήν της. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν ἐφεύρεσιν αὐτὴν ἐζήτησε νὰ ἀμφισβητήσῃ ἄλλος ἐφευρέτης, ὁ Wilson ἐφήρμοσε τὴν περιστρεφομένην ἀγκιστροειδῆ κερκίδα μετὰ σταθερᾶς μασουρίστρας. Ὁ Wilson ἔλαβε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1854 καὶ τὸ δίπλωμα εὑρεσιτεχνίας διὰ τὸ θαυμάσιον καὶ πρακτικώτατον σύστημα τροφοδοτήσεως διὰ τετραπλῆς κινήσεως, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον προωθεῖται ἡ ἐργασία ἔπειτα ἀπὸ κάθε βελονιάν. Ὁ Wilson συνεταιρισθεὶς μὲ τὸν βιομήχανον Wheeler πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐφευρέσεών του, αἱ ὁποῖαι ἀσφαλῶς ὑπῆρξαν ἀπολύτως πρωτότυποι καὶ βασικῶς διάφοροι τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐν χρήσει, δὲν ηὐδοκίμησεν εἰς τὸ ἐμπορικόν του στάδιον ὅσον ὁ Χὸβ καὶ ὁ Σίγγερ. Τὸ προνόμιον τοῦ Wilson ἠγοράσθη ἀργότερον ὑπὸ τῆς ἑταιρείας Σίγγερ, ἡ ὁποία καὶ ἐμπορεύεται σήμερον τὰς μηχανὰς Wheeler & Wilson, εἰς πολλοὺς τύπους ποικίλης ραπτικῆς χρήσεως.

Προσωπογραφία τοῦ πρώην προέδρου τῆς δημοκρατίας ναυάρχου Κουντουριώτου (κέντημα τῆς ραπτομηχανῆς Σίγγερ).

Εἷς ἀκόμη ἀξιομνημόνευτος ἐφευρέτης ραπτομηχανῆς νέου τύπου, ἐμφανισθεὶς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν τοῦ Οὐΐλσον καὶ τοῦ Σίγγερ, εἶναι ὁ ἐκ Βοστώνης ράπτης William O. Grover. Οὗτος ἤρχισε καταγινόμενος πρὸς ἐφεύρεσιν πρωτοτύπου ραπτομηχανῆς καὶ τὸ κατώρθωσε τῷ 1851, τυχὼν σχετικοῦ διπλώματος. Ἡ ραπτομηχανὴ τοῦ Grover, ἐφευρεθεῖσα ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Gibbs, διὰ τῆς μηχανῆς τοῦ ὁποίου ἐπετυγχάνετο «ἀλυσιδωτὴ» βελονιὰ μὲ μίαν κλωστήν, ράπτει διπλῆν στερεὰν ἀλυσιδωτὴν ραφὴν (κασνάκι) μὲ διπλῆν κλωστήν. Πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Grover ἐσχηματίσθη μεγάλη ἑταιρεία, ἡ ὁποία καὶ ἵδρυσεν εἰς τὴν Βοστώνην ἓν τῶν τελειοτέρων ἐργοστασίων πρὸς παραγωγὴν ραπτομηχανῶν, διὰ βιομηχανικὰς ἰδίως ἀνάγκας. Ὁ κατάλογος ὅμως ὅλων τῶν ἐφευρετῶν καὶ προνομιούχων τελειοποιήσεως ραπτομηχανῶν εἶναι ἀτελείωτος· διὰ τοῦτο περιωρίσθημεν εἰς τοὺς σπουδαιοτέρους, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται καὶ εἶναι οἱ πρωτεργάται τῆς ραπτικῆς βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας, τῆς λαβούσης ἰλιγγιώδη ἐξέλιξιν. Εἶναι καταπληκτικὸς τῷ ὄντι ὁ ἀριθμὸς τῶν τύπων τῶν ραπτομηχανῶν, αἱ ὁποῖαι κατεσκευάσθησαν πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἀπειραρίθμων βιομηχανικῶν καὶ βιοτεχνικῶν ἀναγκῶν. Οἱ τύποι οὗτοι ὑπολογίζονται εἰς χιλίους καὶ ἄνω. Ὑπάρχουν π. χ. ραπτομηχαναὶ ἐκτελοῦσαι θαυμάσια καὶ εἰς ἄπειρα σχέδια καὶ εἴδη κεντήματα, χάρις εἰς ὁριζοντίαν κίνησιν (δεξιὰ καὶ ἀριστερά), τὴν ὁποίαν ἐκτελοῦν οἱ καθέτως λειτουργοῦντες βελονοφόροι των. Ὑπάρχουν ραπτομηχαναὶ εἰδικαὶ φανελλοποιίας καὶ πλεκτῶν, ἄλλαι μηχαναὶ εἰδικαὶ ράπτουσαι τὴν «ἕνωσιν» τῶν «ἐλαστικῶν» ἐπὶ πλεκτῶν μὲ 2 καὶ 3 βελόνας.

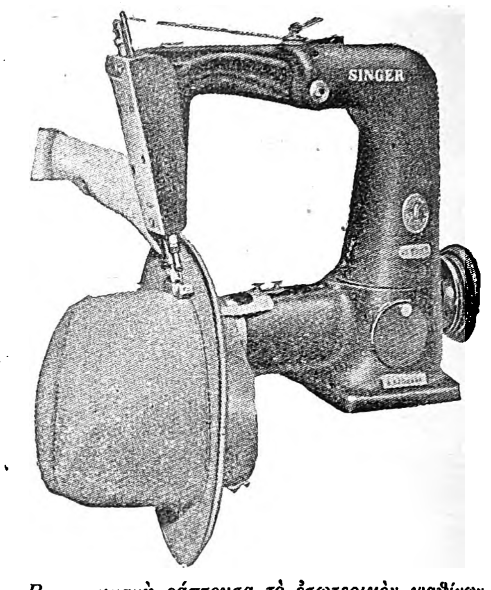

Ραπτομηχανὴ ράπτουσα τὸ ἐσωτερικὸν ψαθίνων ἢ ἀπὸ φὲτρ πίλων.

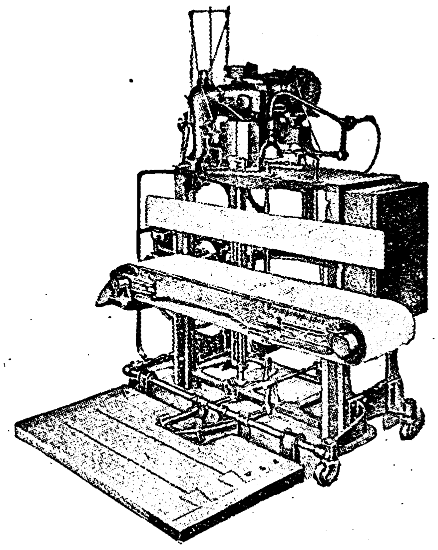

Ραπτομηχανὴ ράπτουσα σάκκους πλήρεις.

Διὰ τὰς κομβιοδόχας, διὰ τὴν ραφὴν κομβίων, διὰ τὴν στερέωσιν τῶν ἄκρων τῶν ραφῶν κλπ. ὑπάρχουν εἰδικαὶ αὐτόματοι ραπτομηχαναί. Διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν ὑποδημάτων ὑπάρχει ἀπειρία εἰδικῶν ραπτομηχανῶν, ὡς λ.χ. ραπτομηχαναὶ διὰ χονδρὰ δέρματα, μηχαναὶ ράπτουσαι δέρματα καὶ φόδρας συγχρόνως, ἐφωδιασμένα μὲ μαχαιρίδια ποῦ κόπτουν συγχρόνως, μηχαναὶ ράπτουσαι κουμβία ὑποδημάτων, μηχαναὶ κατασκευάζουσαι κομβιοδόχας ἐπὶ δερμάτων, μηχαναὶ διὰ πέδιλα καὶ

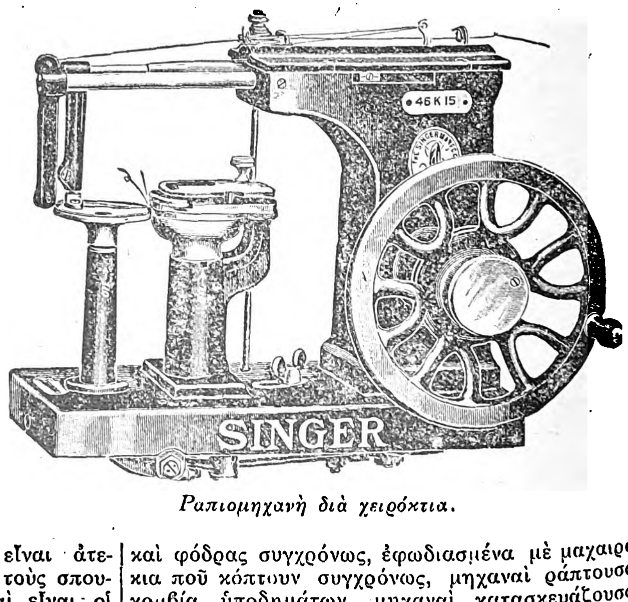

Ραπτομηχανὴ διὰ χειρόκτια.

Digitized by Google

σόλας κλπ. Διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν ῥαπτῶν ὑπάρχει πλοῦτος εἰδικῶν ῥαπτομηχανῶν. Ἀναλόγως τοῦ πάχους τοῦ πρὸς ῥαφὴν ὑφάσματος ὑπάρχει καὶ κατάλληλος τύπος ῥαπτομηχανῆς, τῆς ὁποίας καὶ ἡ ταχύτης εἶναι ἀνάλογος. Ὑπάρχουν μηχαναὶ ῥάπτουσαι χονδρὰ ὑφάσματα καὶ κινούμεναι δι' ἠλεκτρισμοῦ, ἐκτελοῦσαι 3.200 βελονιὲς τὸ 1', ἄλλαι ῥάπτουσαι λεπτὰ ὑφάσματα καὶ ἐκτελοῦσαι 4.000 καὶ ἄνω βελονιές. Ὑπάρχουν μηχαναὶ διὰ τὸ στρίφωμα καὶ τὸ γαρνίρισμα τῶν δαντελλωτῶν

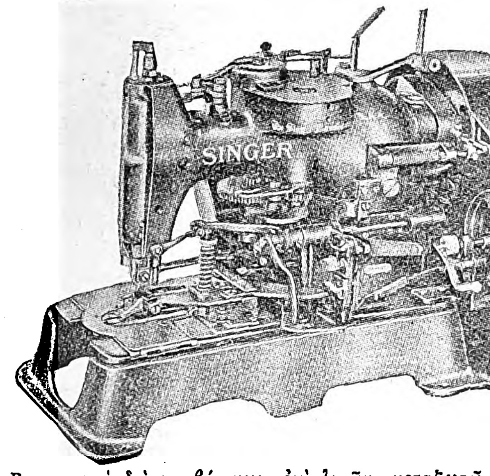

Ραπτομηχανὴ διὰ κομβότρυπες ἐπὶ λινῶν, μεταξωτῶν «τρικό», ῥάπτουσα 2 χιλ. βελονιὲς τὸ 1'.

παραπετασμάτων, καθὼς καὶ ῥαπτομηχαναὶ φιλοτεχνοῦσαι ἐξ μονογράμματα ἢ σχέδια ἀνθέων διὰ μιᾶς.

Ἡ μηχανὴ κομβιοδοχῶν ἐκτελεῖ 12 κομβότρυπες κατὰ 1'. Ὑπάρχουν μηχαναὶ διὰ κασκέτα καὶ πίλους παντὸς εἴδους, μηχαναὶ δι' ὀμβρέλλας, μηχαναὶ διὰ κορσέδες μὲ ἀριθμὸν βελονῶν ἀπὸ 2 μέχρι 12. Ὡσαύτως μηχαναὶ διὰ τὴν βιομηχανίαν δερματίνων, μεταξίνων καὶ μαλλίνων χειροκτίων, διὰ τὴν βιομηχανίαν εἰδῶν σαγματοποιίας. Αἱ τελευταῖαι εἶναι ὀγκώδεις καὶ δύνανται νὰ ῥάπτωσι δέρματα πάχους μέχρι 2 ½ ἑκατ. τοῦ μέτρου. Εἰδικὴ ῥαπτομηχανὴ εἶναι ἱκανὴ νὰ ῥάπτῃ χαλκίνα ψήκτρας μὲ χάλκινον σύρμα, χρησίμους δι' ἠλεκτροδυναμό. Ὑπάρχουν ἐπίσης εἰδικαὶ ῥαπτομηχαναὶ ῥάπτουσαι βιβλία, ἄλλαι ῥάπτουσαι μεγάλας σκηνὰς καὶ ἱστία, ἐκτὸς τῶν ῥαπτομηχανῶν διὰ σάκκους παλαιοὺς καὶ νέους τόσον κενούς, ὅσον καὶ γεμισμένους μὲ σιτηρά, καφέν, ζάχαριν ἄλευρον κλπ. Διὰ τὸ ῥάψιμον τῶν μεγάλων ταπήτων ὑπάρχουν εἰδικαὶ ῥαπτομηχαναὶ κινούμεναι ἐπὶ σιδηρῶν ἐλασμάτων ἄνωθεν τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐστρω-

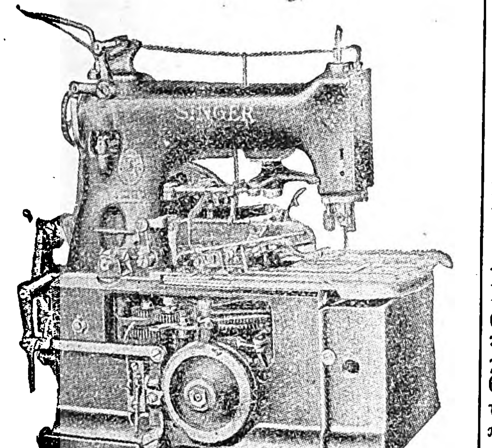

Ραπτομηχανὴ ἐκτελοῦσα 1500 βελονιὲς τὸ 1' καὶ ῥάπτουσα 12 κομβότρυπες εἰς ἴσον χρόνον, ἀφοῦ προηγουμένως τὰς κόψῃ αὐτομάτως.

μένων πρὸς σύρραψιν τοπήτων. Πλεῖσται τῶν ὡς ἄνω εἰδικῶν ῥαπτομηχανῶν ἔχουν εἰσαχθῆ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἑταιρείαν Σίγγερ, τὴν ἀναπτύξασαν τὸν κλάδον τῶν εἰδικῶν ῥαπτομηχανῶν εἰς ἀφάνταστον βαθμόν. Εἰς τὰς ῥαπτομηχανὰς δέον νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ διάφορα ἐξαρτήματα, δι' ὧν πολλαπλασιάζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιτυγχανομένων εἰδῶν ῥαπτικῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἠλεκτροκινήσεως διὰ τὴν ὁμαδικὴν κίνησιν πολλῶν ἢ καὶ μιᾶς ξεχωριστὰ μηχανῆς.

Ἡ διάδοσις τῆς ῥαπτομηχανῆς ὄχι μόνον ἔφερε τὴν ἐποχὴν τῶν εὐθηνῶν ἐνδυμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μεγάλης οἰκονομίας χρόνου, ἣν ἐξησφάλισε, ἔκαμε τὸν γυναικεῖον κόσμον νὰ στραφῇ καὶ πρὸς ἄλλα ἐπαγγέλματα. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ Γκάντι, ἐνῷ εἶναι πολέμιος τῶν μηχανικῶν ἐφευρέσεων τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, θεωρεῖ μόνον τὴν ῥαπτομηχανὴν ὡς χρησιμώτατον καὶ ἠθικὸν ἐργαλεῖον καὶ συνιστᾷ ταύτην εἰς ὅλας τὰς ἰνδικὰς οἰκογενείας. Σ. Α. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Ῥάπτον ἄκρον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ ἀφρικανικῆς ἀκτῆς, ἀφ' ὃ ἐπερατοῦτο ἡ ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μόσυλοι ἀρχομένη ἀκτὴ τῆς Βαρβαρίας καὶ ἡ ἔνδον αὐτῆς χώρα τῆς Ἀζανίας (*Πτολεμ.* Δ, ζ, 29 Nobbe). Ἀπὸ τούτου ἤρχιζεν ἀφ' ἑτέρου ἡ *Πρασσώδης θάλασσα*, δι' ὃ παρὰ πολλῶν θεωρεῖται τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ *Πράσσον*. Εἶναι τὸ cap Monaimokolou (πλάτ. 6°50' Ν., μήκ. 39°30' Ἀν.), τὸ ἀμέσως πρὸς Ν. τῆς Ζανζιβάρης (βλ. *Μενουθιάς*). Σ. Ε. Λ.

ῥαπτοπέταλον (τὸ) (Rhaptopetalum) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκυτοπεταλοειδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλα δασικὰ δένδρα, ὧν τὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικὰς ἀφρικανικὰς χώρας. Δ. Ν. Π.

ῥαπτός, *—ή, —όν*, κοιν. *ῥαφτός*· ὁ διὰ ῥαφῆς προσηρμοσμένος, ἀντίθ. *καρφωτός*: «σόλες ῥαφτές».

ῥάπτρια (ἡ), κοιν. *ῥάφτρα*· ἡ ῥάπτουσα, ἰδίᾳ ἡ κατασκευάζουσα γυναικεῖα ἐνδύματα, ἄλλως *μοδίστρα*.

ῥάπτω, κοιν. *ῥάφτω* καὶ *ῥάβω*· προσαρμόζω, συνάπτω διὰ ῥαφῆς: «ῥάβω τὰ κομπιά» ‖ κατασκευάζω ἔνδυμα: «ῥάβω ἐπανωφόρι, — πανταλόνι κλπ.» ‖ παθ. *ῥάβομαι*· ῥάπτω τὰ ἐνδύματά μου: «ποῦ ῥάβεσαι; — ῥάβομαι 'ς τοῦ δεῖνος».

Ῥαπχὰ (οἱ) (Rabha). Φυλὴ θιβετικὴ τῆς Ἰνδοκίνας, ἐξηπλωμένη εἰς τὰς περιοχὰς Γκοαλπάρα, Καμρούπ καὶ Νταράγκ καὶ εἰς τὰ ὄρη Γκαρὸ τοῦ Ἀσσάμ. Οἱ Ῥαπχὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα Μποντὸ τοῦ θιβετικοῦ κλάδου τῶν θιβετομπαρμανικῶν φυλῶν τῆς Ἰνδοκίνας, ὑπολογίζονται δὲ εἰς 30.000 ψυχάς. Θ. Χ. Σ.

Ῥάρασα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] βλ. λ. *Ἡράρασσα*.

Ῥαρές. Ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας (βλ. λ. *Πέτρος*, Μολδαυΐας, τ. Κ', 132 γ').

Ῥαριὰς [*Ἀρχ.*]. Ἐπώνυμον τῆς θεᾶς Δήμητρος, ἀπὸ τοῦ Ῥάρου, ἐπωνύμου ἥρωος τοῦ Ῥαρίου πεδίου, παρὰ τὴν Ἐλευσῖνα, ὅπου ἐλατρεύετο ἰδιαιτέρως. Α. Θ. Σ.

Ῥάριον *πεδίον* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ περὶ τὴν Ἐλευσῖνα πεδιάς, ἰδίως δὲ τὸ δυτικὸν πρὸς τὴν Μεγαρίδα τμῆμα αὐτῆς, ὅπου ἐπιστεύετο κατὰ τὴν ἐλευσινιακὴν παράδοσιν «σπαρῆναι πρῶτον, καὶ πρῶτον αὐξῆσαι καρπούς». Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ ἅλως τοῦ Τριπτολέμου καὶ βωμὸς αὐτοῦ, ἐκεῖθεν δὲ ἐλαμβάνοντο οὐλαὶ (χονδραλεσμένο κριθάρι) καὶ κατεσκευάζοντο τὰ ἱερὰ πέμματα (ζυμαρικὰ) διὰ τὰς θυσίας. Ἐθεωρεῖτο ὡς «Γῆ ἱερὰ» καὶ ἐκαλεῖτο ἐπίσης «ὀργάς», μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καλλιεργείας αὐτῆς (*Παυσ.* Α, 38, 6). Διερρέετο ὑπὸ τοῦ ποταμίσκου Κηφισοῦ τοῦ Ἐλευσινίου καὶ διεσχίζετο ὑπὸ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσῖνα ἀγούσης ὁδοῦ, καλουμένης Ἱερᾶς. Σήμερον εἶναι κατάφυτος ἐξ ἀμπελώνων καὶ ἐλαιώνων, διασχίζεται δὲ ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου. Α. Θ. Σ.

Ῥάριταν (Raritan) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, διαρρέων τὴν πολιτείαν τῆς Νέας Ὑερσέης καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν ὅρμον Ῥάριταν ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, Ν. τοῦ Πέρθ Ἀμπόϋ, καὶ τῆς Σταίητεν Ἄϊλαντ. Ἔχει ὁλικὸν ῥοῦν 55 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς μέχρις 27 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του. Ἡ ὁμώνυμος διῶρυξ, μία τῶν παλαιοτέρων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, διασχίζει τὴν πολιτείαν τῆς Ν. Ὑερσέης ἀπὸ Νέας Βρουνσβίκης εἰς Τρέντον, ἔχει μῆκος 68 χλμ. καὶ ἑνώνει τὸν Ῥάριταν μετὰ τοῦ Ντελαγουαίαρ καὶ τοῦ Οὐδσωνος. Η. Π. Γ.

Ῥάρ,—ρός, ἢ *Ῥᾶρος* [*Μυθολ.*]. Ἐλευσίνιος, υἱὸς τοῦ Κραναοῦ, πατὴρ τοῦ Τριπτολέμου, πρῶτος περιποιηθεὶς καὶ φιλοξενήσας τὴν Δήμητρα, ὅτε αὕτη ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν Ἐλευσῖνα ὡς γραῖα καὶ ἄγνωστος πρὸς ἀναζήτησιν τῆς κόρης της Περσεφόνης. Ἡ θεὰ εὐγνωμονοῦσα τότε ἔδωκεν εἰς τὸν Τριπτόλεμον τὸν πρῶτον κόκκον σίτου καὶ ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ἦτο ἐπώνυμος ἥρως τοῦ *Ῥαρίου πεδίου* (βλ. λ.), ἀπ' αὐτοῦ δὲ ἡ Δήμητρα προσωνομάζετο *Ῥαριάς* (*Παυσ.* Α, 14, 3). Α. Θ. Σ.

Ῥαρτοῦρος, *Ἀλέξιος*. Λόγιος ἱερεύς. Πρωτοπαπᾶς ὢν καὶ χαρτοφύλαξ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κερκύρας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἐφημίζετο ὡς δεινὸς ἱεροκήρυξ. Ἔγραψε «Διδαχάς», τυπωθείσας τῷ 1560 ἐν Βενετίᾳ, τὰς ὁποίας ὁ τῆς Τυβίγγης Κρούσιος ἐχαρακτήρισεν ὡς «σοφὰς καὶ ὡραίας» ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ του. Ἐγκώμιον «εἰς τὸν σοφώτατον καὶ λογιώτατον κύριον Ἀλέξιον τὸν Ῥαρτοῦρον» κλπ. ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1642 ὁ ἱερομόναχος Ἰωαννίκιος Μαρκουρᾶς. Ε. Γ. Π.

—*Ῥαρτοῦρος, Ἀλοΐσιος*. Μέγας πρωτοπαπᾶς Κερκύρας (1490—1555). Ἔγραψε λόγους εἰς τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν καὶ ἄλλας ἑορτασίμους ἡμέρας, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1560. Π. Θ. Σ.

ῥὰς [*Ἀκτογρ.*]. Ὅρος τῆς ἀραβικῆς γλώσσης, σημαίνων κεφαλὴν χερσονησώδη, συνήθης ὡς πρῶτον συνθετικὸν τοπωνυμίων. Σ. Ε. Λ.

ῥὰς (ἀγγλ. rash). Ἐξάνθημα πρόσκαιρον ἢ μεταβατικόν, ὑπομιμνῆσκον ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων τὸ ἐξάνθημα τῆς ὀστρακιᾶς, τῆς ἱλαρᾶς, τοῦ ἐρυσιπέλατος ἢ τῆς πορφύρας, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται ἐνίοτε κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰσβολῆς τῆς εὐλογίας καὶ κατὰ τὴν διαδρομὴν πλείστου ἀριθμοῦ πυρετικῶν νόσων μὴ ἐξανθηματικῶν συνήθως. Μ. Ν. Κ.

ῥάσα (ἡ)· ξύλον δι' οὗ ὁμαλύνουν τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τῶν δημητριακῶν τῶν περιεχομένων ἐντὸς μέτρου διὰ νὰ μὴ ὑπερέχῃ αὐτοῦ, ὁμαλιστήρ.

Ῥὰς-Ἀδδὰρ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον ἐπίσημον τῆς Τυνησίας, ὅπερ οἱ Εὐρωπαῖοι ὀνομάζουν *Μπὸν* καὶ ὅπερ ταυτίζεται πρὸς τὸ Ἑρμαῖον τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς Ἀκσὶν [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας (πλάτ. 37° 04' Β., μήκ. 7° 32' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 252: Cape Bugaroni to Fratelli rocks) παρὰ τὴν Μπόναν. Εἶναι ἡ *Ἵππου ἄκρα* (*Πτολ.* Δ, γ, 3) τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς Ἀλγκέθι (Ras Algethi) [*Ἀστρον.*]. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς ἀστέρος α *Ἡρακλέους* (βλ. λ.). Ἐνιαχοῦ φέρεται ὡς *Ῥαζαλέγκει* (Rasalegti). Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι διπλοῦς, τὸ δὲ λαμπρότερον μέλος τοῦ συστήματος ἀποτελεῖ ἐνδιαφέροντα μεταβλητὸν ἀστέρα μακρᾶς περιόδου. Σ. Π.

Ῥὰς-Ἀλ-Ῥαζὰτ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Κυρηναϊκῆς, πιθανῶς ὁ *Φυκοῦς* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς-Ἀλ-Φὶλ [*Παραλ. Γεωγρ.*] βλ.λ. *Δαφνοῦς*

Ῥὰς Ἀλχὰγκ (Ras Al Hague ἢ Ras Alhagua). [*Ἀστρον.*]. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς ἀστέρος α *Ὀφιούχου* (βλ. λ.). Σ. Π.

Ῥὰς Ἄφια [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας παρὰ τὸν λιμένα Δζίδζελι (ἀρχ. Ἰγίλγιλι). Εἶναι τὸ *Αὖδον ἄκρον* τοῦ Πτολεμαίου (Δ, 6, 11). Σ. Ε. Λ

Ῥάσγκραντ [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βουλγαρίας βλ. *Ῥάζγκραντ*.

Ῥὰς-Ἐλ-Ἀμρὰ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας (βλ. λ. *Γκάρντ*).

Ῥὰς-Ἐλ-Καταΐς [*Παρ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Αἰγύπτου μεταξὺ Ἀλεξανδρείας καὶ Μέρσα-Ματρούχ (πλάτ 31°15' Β., μήκ. 27°52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria). Ἦτο γνωστὸν παρ' ἀρχαίοις ὑπὸ τὰς ὀνομασίας *Λευκὴ Ἀκτή, Μικρὸς Καταβαθμὸς* καὶ *Ἑρμαῖον*. Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς-ἐλ-Μὲλ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Κυρηναϊκῆς (πλάτ. 31° 53' Β., μήκ. 25°06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh). Εἶναι ἡ *Ἄρδανις* ἢ *Ἀρδάνυξος* ἢ *Κάρδαμις* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς-Ἐλ-Μίνα [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον Συριακὸν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀντιοχείας (πλάτ 36° 08' Β., μήκ. 35°55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 632: Gulf of Iskenderum to Markhab). Οἱ ἀριθμοὶ σταδίων οὓς παρέχει ὁ «Σταδιασμὸς» (149), ἄγουν εἰς ταυτότητα τοῦ ἀκρωτηρίου πρὸς τὴν *Σελεύκειαν Πιερίαν* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς-Ἐλ-Μπαζὶτ [*Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Συρίας (πλάτ. 35°52' Β., μήκ. 35°47' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderum to Markhab), νότιον κέρας τοῦ κόλπου τῆς Ἀντιοχείας. Καὶ ὅρμος φερώνυμος ὑπ' αὐτό, σημαντικὸν ἀγκυροβόλιον. Εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Ποσείδιον*. Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς-Ἐλ-Μπούρτζ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Συρίας μεταξὺ Λαοδικείας καὶ Τριπόλεως (πλάτ. 35°09' Β., μήκ. 35°51' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderum to Markhab). Ἐπιστέφεται ὑπὸ τοῦ φρουρίου Μαρκάβ (Kasr Markhab), τοῦ βυζαντινοῦ, ὡς πιστεύεται, κτίσματος, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 7 χιλιάδας στρατοῦ. Εἶναι τὸ *Βαλανεῖον ἄκρον* τοῦ «Σταδιασμοῦ» (129). Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς-Ἐλ-Τάμπια [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Τριπολίτιδος τῆς Ἀφρικῆς, σχηματίζον τὸν λιμένα Μέρσα Οὔγγρα (πλάτ. 32°33' Β., μήκ. 14°26' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi). Σ. Ε. Λ.

Ῥὰς-ἐλ-τὶν (=Χερσόνησος τῶν σύκων) [*Γεωγρ.*]. Χερσονησίζουσα σήμερον προβολὴ τῆς τοποθεσίας, ἐφ' ἧς ἡ Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου, χωρίζουσα

Digitized by Google

τὸν ἀνατολικὸν λιμένα (ἀρχ. Μέγας λιμὴν) ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ (ἀρχ. Εὐνόστου λιμην), ἔχουσα σχῆμα Τ μὲ τὴν κεραίαν του πρὸς τὸ πέλαγος καὶ εἰς τὴν ἄκραν της μέγαν φάρον (πλάτ. 31°12′ Β., μῆκ. 29°52′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3119 : Alexandria harbour). Τὴν κεραίαν τοῦ Τ ἀποτελεῖ ἡ ποτὲ νῆσος *Φάρος*, τὸν δὲ κορμόν του ἡ ποτὲ γέφυρα τὸ *Ἑπταστάδιον*, δι᾽ οὗ ὁ Ἀλέξανδρος ἥνωσε τὴν νῆσον πρὸς τὴν ἤπειρον. Τοῦτο προσεπιχωθὲν μετεβλήθη εἰς σταθμὸν τῆς χερσονήσου. Ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς κεραίας τοῦ Τ ἀποφύεται προβλὴς ἀπολήγων εἰς πλατύ, ἐφ᾽ οὗ ἠγείρετο τὸ φρούριον Bourdj-az-Zaffar ἢ Tâbiyat Qâyt-bey, ὅπερ τῷ 1477 ἤρχισεν ἀνεγειρόμενον, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μαμελούκου σουλτάνου Καῒτ-μπέη, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ περιωνύμου φάρου τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ χερσόνησος ἀποτελεῖ νῦν συνοικίαν. Σ. Ε. Λ.

Ρὰς-ἐλ-Χάμρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Τριπολίτιδος τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι ἡ *Ἀμαραία ἄκρα* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

— **Ρὰς-ἐλ-Χάμρα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας, τὸ *Στόβορρον ἄκρον* τοῦ Πτολεμαίου (Δ, γ, 3). Σ. Ε. Λ.

Ρὰς-ἐλ-Χὰντ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἀποτελοῦν τὴν ἀνατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς Ἀραβίας καὶ τὸ νοτιοδυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Ὀμάν, 41 χλμ. νοτιοανατολικῶς τῆς Μασκάτης. Ὀνομαζόμενον καὶ *Ρὰς-Οὒλ-Χαϊμέ*, εἶναι ἡ ἄκρα *Δίδυμον* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Ρὰς-ἐλ-Χαντζὶρ *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Συρίας (πλάτ. 36°18′ 1/4 Β., μῆκ. 35°35′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderum to Markhab), 547 ποδῶν ὑψηλόν, νότιον κέρας καὶ δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἶναι ὁ *Ρωσικὸς σκόπελος* τῶν ἀρχαίων. Ὀνομάζεται καὶ *Ρὰς-Οὒλ-Χαρίρ*. Σ. Ε. Λ.

Ρασένναι (οἱ)· βλ. λ. *Ραίτιοι*.

Ρασία· βλ. *Ράσκα*.

Ρασὶλντ (Rachilde). Ψευδώνυμον τῆς Γαλλίδος συγγραφέως *Μαργαρίτας Βαλλέτ*, τὸ γένος *Ἐμερύ*, γεννηθείσης τῷ 1862. Τὸ φιλολογικόν της στάδιον ἤρχισε δεκαοκταετὴς μὲ τὴν δημοσίευσιν τοῦ μυθιστορήματος «Ὁ νεωτεριστὴς κύριος», μετὰ 4 δὲ ἔτη (1884) ἐξέδωκεν ἐν Βρυξέλλαις τὸ μυθιστόρημα «Ὁ Κύριος Ἀφροδίτη» (Monsieur Vénus), εἰς τὸ ὁποῖον ὑπερέβαλε τὸν Ζολὰ ἐν τῇ ὑπεράγαν ρεαλιστικῇ περιγραφῇ τῶν σεξουαλιστικῶν ἀνωμαλιῶν. Τὸ ἔργον της τοῦτο προὐκάλεσε κοινωνικὸν σκάνδαλον. Ἠκολούθησαν τὰ μυθιστορήματα: «Ἡ Μαρκησία ντὲ Σὰντ» (1887), «Ἡ κυρία Ἄδωνις» (1888), «Ἡ αἱματηρὰ εἰρωνεία» (1891), μὲ πρόλογον τοῦ Βέλγου συγγραφέως καὶ ὁμοϊδεάτου της Καμ. Λεμονιέ, «Τὸ κτῆνος» (1893), «Ἡ πριγκίπισσα τοῦ σκότους» (1893), «Τὸ συρτάρι τῆς Μιμὶ Κοράϊγ» (1887), «Οἱ παρὰ φύσιν» (1897), «Ὁ πύργος τοῦ ἔρωτος» (1899), «Ἡ σεξουαλιστικὴ ὥρα» (1900), «Ὁ ποδόγυρος» (1904) κ. ἄ., καθὼς καὶ τὰ θεατρικὰ ἔργα: «Ὁ κύριος Θάνατος», «Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος» καὶ «Ὁ πωλητὴς τοῦ ἡλίου». Ἡ Ρασὶλντ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἐκπροσώπων τῆς νατουραλιστικῆς σχολῆς, τὰ δὲ ἔργα της διακρίνονται διὰ τὴν ἐξαιρετικήν της τολμηρότητα ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν σχέσεων τῶν δύο φύλων καὶ διὰ τὴν ρεαλιστικὴν ἀπεικόνισιν σεξουαλιστικῶν ἀνωμαλιῶν. Η. Π. Γ.

Ράσιμ (Rasim) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ράζιμ*.

Ρὰς-Ἴμπν-Χανὶ *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Συρίας (πλάτ. 35°35′ Β., μῆκ. 35°43′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632 : Gulf of Iskenderum to Markhab) μεταξὺ Λατάκια (Λαοδικείας) καὶ Ἀντάκυγια (Ἀντιοχείας). Εἶναι ἡ *Πασιερία* τῶν «Σταδιασμοῦ» (§ 138).

Ρασιμπόρσκι (Raciborski), ***Ἀδάμ***. Πολωνὸς ἰατρὸς (1809 — 1871). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Παρισίοις μὲ τὴν διατριβὴν «Essai sur le danger de la constipation et les tumeurs stercorales» (1834) καὶ ἤσκησεν ἐκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ. Ἐπὶ μακρὸν ἐξέδιδε μετὰ τοῦ Henroz τὴν ἐφημερίδα «L'expérience» καὶ διετέλεσεν ὁ πρῶτος γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις πολωνικῆς ἰατρικῆς ἑταιρείας, ἧς ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν. Λίαν γόνιμος συγγραφεύς, ἔγραψεν εἰς γαλλικὴν καὶ πολωνικὴν γλῶσσαν ἰδίως περὶ γυναικολογικῶν καὶ ἐμβρυολογικῶν ζητημάτων, τὸ δὲ σύγγραμμα αὐτοῦ «Nouveau manuel complet d'auscultation et de percussion» (Παρίσιοι 1835, Βρυξέλλαι 1839) ἔσχεν εὐρεῖαν διάδοσιν ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου καὶ μετεφράσθη εἰς τὰς κυριωτέρας ξένας γλώσσας. Ο. Ρ.

Ρασὶν (Racine) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Οὐϊσκόνσιν ἐπὶ τῆς λίμνης Μιτσιγκαν καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ρούτ, εἰς ἀπόστασιν 96 χλμ. βορείως τοῦ Σικάγου. Κάτ. (1928) 75.000 περίπου. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ γραφικῆς τοποθεσίας, συνδεομένη διὰ πυκνῆς ἀτμοπλοϊκῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν παρὰ τὴν λίμνην βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν κέντρων. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον βιομηχανικῶν εἰδῶν καὶ ἔχει πλεῖστα ἐργοστάσια γεωργικῶν μηχανημάτων, βαγονίων, αὐτοκινήτων, ὑποδημάτων, σιγαρέττων, δερμάτων, μαλλίνων εἰδῶν, εἰδῶν ταξιδίου κλπ. Ἡ πόλις ἱδρύθη τὸ πρῶτον τῷ 1834 καὶ ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὡς πόλις τῷ 1848. Η. Π. Γ.

ρασιοναλιζασιὸν (τὸ) (rationalisation)· βλ. λ. *ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις*.

ρασιοναλισμὸς (ὁ) (rationalisme)· βλ. λ. *ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις*.

ρασιονῖτις *[Χημ. Πολ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ θειικοῦ διμεθυλεστέρος.

Ράσιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν φρούριον τῆς Β. Μεσοποταμίας παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀρμενίας, ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Μασίου ὄρους (νῦν El-Tour), μεταξὺ Ἀμίδης (νῦν Διαρβεκὶρ) καὶ Δάρας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀναστασιουπόλεως. Ταύτης τὰ τείχη, ἀπὸ πολλοῦ κατεστραμμένα, ἐπισκευάσας ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) «βεβαιότατα κατεστήσατο» (*Προκ.* Περὶ κτισμ. Β, 4,14). Α. Θ. Σ.

Ρασὶτ (Rachid) *[Γεωγρ.]*. Ἀραβικὸν ὄνομα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πόλεως *Ρωσέττης* (βλ. λ.).

Ρασὶτ (Rachid), ***Μεχμέτ***. Τοῦρκος ἐπίσημος χρονογράφος τῆς αὐλῆς, γράψας δίτομον χρονογραφίαν τῆς ἐποχῆς του. Ἦτο ἱερονομοδιδάσκαλος. Ἀποσταλεὶς τῷ 1728 πρέσβυς εἰς Περσίαν, διωρίσθη κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του καδῆς (ἀρχιδικαστὴς) Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τῷ 1733. Ν. Μ.

Ρασὶτ-Ἐδδίν. Διάσημος Πέρσης ἱστορικός, ζήσας ἐν Ἀμαδάν, πόλει τῆς ἀρχαίας Μηδείας, κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα μετὰ Χριστόν. Κατήγετο ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἀποκτήσας τὴν εὔνοιαν τῶν Μογγόλων ἡγεμόνων, οἵτινες ἐκυριάρχουν τότε ἐν Περσίᾳ, κατέστη βεζύρης τοῦ σουλτάνου Γκαζὰν-Χάν. Τὸ μέγα ἱστορικὸν ἔργον, τὸ κλεῖσαν τὸν συγγραφέα τοῦτον, εἶναι συντεθειμένον περσιστί, φέρει δὲ τὸν τίτλον «Τζαμὶ-ἀλ-Τεβαρίκ», ἤτοι «Συλλογὴ χρονικῶν», καὶ πραγματεύεται περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ διαιρέσεως πασῶν τῶν Ἀσίᾳ μογγολικῶν καὶ τουρκικῶν φυλῶν. Τὸ ἔργον τοῦτο θεωρεῖται ὡς τὸ σπουδαιότερον ἐν τῇ περσικῇ γλώσσῃ ἔργον, περιέχον πληθὺν πολυτίμων πληροφοριῶν. Τὸ πλεῖστον αὐτοῦ μετεφράσθη ρωσιστὶ καὶ γερμανιστί. Θ. Β.

Ρασὶτ-ἰ-μπιλλὰχ (*Μανσοὺρ μπὲν Φὰζ-ἐλ- μουστερσίτ*). Τριακοστὸς Ἀβασίδης χαλίφης, ἀνελθὼν τὸν θρόνον εἰς ἡλικίαν 43 ἐτῶν, τῷ 1135, καὶ βασιλεύσας ἓν μόνον ἔτος. Ἐφονεύθη ἐν Ἰσφαχὰν τῆς Περσίας. Ν. Μ.

Ράσκ (Rask), ***Ράσμος-Χριστιανός***. Δανὸς γλωσσολόγος καὶ φιλόλογος (1787 — 1832). Μαθητὴς ἀκόμη ὢν ἐν τῷ κολλεγίῳ, συνέταξε γραμματικὴν τῆς ἰσλανδικῆς γλώσσης, μετὰ συγκριτικῶν παρατηρήσεων πρὸς τὰς γερμανικὰς ρίζας. Ἐξέμαθε κατὰ βάθος ὅλας τὰς γλώσσας τῆς Εὐρώπης. Μετὰ ταῦτα ἐπεχείρησεν ἑπταετῆ περιήγησιν ἐν Ρωσίᾳ, Περσίᾳ καὶ Ἰνδίαις, πρὸς σπουδὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Τῷ 18ʒ1 ἐγένετο καθηγητὴς τακτικὸς τοῦ πανεπιστημίου. Συνέγραψε γραμματικὰς τῆς ἰσλανδικῆς, τῆς ἰσπανικῆς, τῆς ἰταλικῆς, τῆς φρεισικῆς, τῆς ζενδικῆς, τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς, τῆς λαπωνικῆς καὶ ἄλλων γλωσσῶν. Θ. Κ.

Ράσκα (Rasca), ***Ρασ(σ)ία***, ἢ ***Ρασκία*** (Rascia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τῆς πρώτης σερβικῆς ἡγεμονίας, ἐκτεινομένης μεταξὺ τῆς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου Σερβίας πρὸς Α. καὶ τοῦ Μαυροβουνίου πρὸς Δ., ἀντιστοιχούσης πρὸς τὴν νῦν περιοχὴν τοῦ Νόβι-Παζὰρ ἐν τῷ βανάτῳ τῆς Ζέτας τῆς Νοτιοσλαυΐας. Ἀπὸ τοῦ Θ′ αἰῶνος ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῶν ὑφισταμένων ἐν Νοτίῳ Βοσνίᾳ καὶ πέραν τῶν βορειοανατολικῶν ὁρίων τῆς Ἑρζεγοβίνης μικρῶν κρατῶν τῶν Σέρβων. Ἐρημωθεῖσα τελείως περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ι′ αἰῶνος, ἕνεκα τῆς ἑπταετοῦς ὑποδουλώσεως τῶν Σέρβων εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἀνέκτησε τὴν ἀκμήν της τῇ βοηθείᾳ τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα τοῦ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Νεμάνια ἱδρυθέντος βασιλείου τῶν Σέρβων, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α′ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180), βραδύτερον δὲ ἐπεξετάθη μέχρι τῶν δαλματικῶν παραλίων. Α. Θ. Σ.

Ρασκάνι (Rascani) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ρουμανίας ἐν τῷ νομῷ Μπάλτσι τῆς Βεσσαραβίας, Κάτ. 106.024. Πρωτεύουσα *Ρασκάνι* ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κοπατσένκα, παραποτάμου τοῦ Ρούτσι, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Δνείστερον. Σ. Κ. Γ.

Ρὰς Καπούντια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης (βλ. λ. *Βραχώδης ἄκρα*).

Ράσκιν (Ruskin), ***Ἰωάννης***. Διάσημος Ἄγγλος φιλόσοφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1819 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κόνιστον τῷ 1900. Ἦτο μονογενὴς υἱὸς γονέων σκωτικῆς καταγωγῆς· ἡ μὲν μήτηρ του, γυνὴ αὐστηρῶν ἠθῶν καὶ ἄκρως συντηρητικῶν παραδόσεων, τῷ παρέδιδε καθ᾽ ἑκάστην ὡς μάθημα τὴν Βίβλον, ὁ δὲ πατήρ, πλούσιος ἔμπορος οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ἔνθερμος θιασώτης τῆς σχολῆς τῶν μόλις τότε ἀναφαινομένων Ἄγγλων τοπιογράφων καὶ συλλέκτης ἐμμανὴς τῶν ἔργων των, τὸν ἐνεπότιζε μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν μεγάλων Ἄγγλων ποιητῶν.

Ἰωάννης Ράσκιν.

Ὁ Ράσκιν διῆλθε τὰ παιδικά του ἔτη μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς μονήρη ἐξοχικὴν ἔπαυλιν τῶν περιχώρων τοῦ Λονδίνου, περιφερόμενος εἰς τὸν ἐρημικόν της κῆπον, ἐν τῷ μέσῳ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἀνθέων. Ἀνὰ πᾶν ἔτος, συνοδεύων τὸν πατέρα του εἰς τὰ λόγῳ ὑποθέσεων ταξίδιά του, ἐλάμβανε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ τὰ διάφορα τοπία καὶ μνημεῖα τῆς Ἀγγλίας, καθὼς καὶ τῆς Σκωτίας. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ταξίδια γενόμενα εἰς Γαλλίαν, Ἑλβετίαν, καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, τῷ ἐπέτρεψαν νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὴν γοτθικὴν τέχνην καὶ τοῦ ἀφύπνισαν τὸν ἔρωτα τῆς φύσεως καὶ τῶν ἰδιαιτέρων καλλονῶν της, ὅστις δὲν τὸν ἐγκατέλιπε ποτέ. Τῷ 1843, ἐν ἡλικίᾳ εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, ἐξέδωκε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ νεώτεροι ζωγράφοι», μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ὑπεραμυνθῇ καὶ νὰ προασπίσῃ ἀπὸ τῆς περιφρονήσεως τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοῦ τοὺς παρανοημένους Ἄγγλους τοπιογράφους καὶ νὰ ἐξάρῃ καὶ νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν μεγαλύτερον καὶ τὸν πρωτοτυπώτερον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον παρεξηγημένον ὅλων, τὸν Τῶρνερ, συγχρόνως δὲ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀκαδημαϊκὴν ζωγραφικήν, τὴν προελθοῦσαν ἐκ τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως, καὶ τὴν ὁλλανδικὴν ζωγραφικήν, ἐπίσης δὲ καὶ νὰ προπαγανδίσῃ, μὲ τὴν πίστιν καὶ τὸ πάθος ἀποστόλου, τὰς θεωρίας καὶ τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ καλλιτεχνικοῦ εὐαγγελίου του. Τοῦ ἔργου τούτου ἐπηκολούθησεν ἡ ἔκδοσις ἄλλων τεσσάρων ἔργων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ τελευταῖον εἶδε τὸ φῶς τῷ 1860. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχετο συνεπίκουρος τῶν προρραφαηλιτῶν, τοῦ Μιλλαί, τοῦ Χῶντ, τοῦ Ροσσέττι, τοὺς ὁποίους ἡ τότε κριτικὴ κατειρωνεύετο καὶ παρὰ τοῖς ὁποίοις ἀνεκάλυπτε τὴν πραγμάτωσιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κηρυγμάτων του καὶ τῶν δοξασιῶν του («Προρραφαηλιτισμός», 1851). Τὰς θεωρίας του αὐτὰς εἶχεν ἐκθέσει οὐ μόνον εἰς βιβλία ἀλλεπάλληλα, ἀλλὰ καὶ εἰς δημοσίας διαλέξεις. Τὰς θεωρίας του αὐτάς, ἐπίσης, ἠθέλησε νὰ μεταφέρῃ καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, εἰς δύο ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἔργων του· τὰς «Ἑπτὰ λυχνίας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς» (1849), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξετάζει ἀλληλοδιαδόχως τὰς ἀπαραιτήτους ἰδιότητας δι᾽ ἕνα ἀρχιτέκτονα, καὶ τοὺς «Λίθους τῆς Βενετίας» (1851—1853, τρίτομον), ἐν τῷ ὁποίῳ μελετᾷ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑνετικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, μὲ τὸν σκοπὸν ν᾽ ἀποδείξῃ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, καὶ τὴν παρακμὴν καὶ κατάπτωσιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἐντεῦθεν. Καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰ ἔργα, ἀριστουργηματικὰ ἀπὸ ἀπόψεως πρωτοτυπίας, εἰλικρινείας, ὕφους καὶ συνθέσεως, ὁ συγγραφεὺς δὲν λησμονεῖ, οὐδ᾽ ἐπὶ στιγμήν, τὴν φύσιν ἔναντι τῆς τέχνης καὶ τὴν τέχνην ἔναντι τῆς φύσεως, καθώς, ἐπίσης, καὶ τὴν θέσιν τῶν ἀνθρώπων ἔναντι τῶν καλλιτεχνημάτων καὶ τῶν φυσικῶν ὡραιοτήτων. Αἱ θεωρίαι εἰς αὐτὰ ἀναλύονται εἰς εἰκόνας, αἱ πλαστικαὶ συλλήψεις συγκροτοῦνται εἰς ἰδέας, καὶ θεωρίαι, συλλήψεις καὶ εἰκόνες διερμηνεύονται, ἐν ποικιλίᾳ καταπληκτικῇ, μετὰ πάθους καὶ ποιητικοῦ αἰσθήματος ἀπαραμίλλως γοητευτικοῦ. Τὸ ὕφος των διατηρεῖ σχεδὸν θρησκευτικὴν ἐπισημότητα, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ φραστικοῦ ρυθμοῦ ἰσοφαρίζει τὴν λαμπρότητα, τὴν ἔξαρσιν καὶ τὸ εὐγενὲς τῶν ἰδεῶν. Κατὰ τὸν Ράσκιν, «πᾶσα μεγάλη τέχνη ἀποτελεῖ λατρείαν»: ἡ λήθη τῆς ἰδίας ἀτομικότητος, ὁ ἔρως τῆς φύσεως, βαθυτέρας καὶ ὡραιοτέρας παντὸς ἔργου τέχνης, θείας, μέχρι καὶ τῶν παραμικροτέρων λεπτομερειῶν της, ἰδοὺ τὰ συναισθήματα, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα ἤνθισαν, κατὰ τὸ παρελθόν, αἱ ἰδεώδεις καλλιτεχνικαὶ σχολαὶ τῆς μέσης περιόδου, τὰ συναισθήματα, τῶν ὁποίων ἡ κατόπιν ἐξαφάνισις ἔφερεν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας τὴν παρακμὴν τῆς τέχνης, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐκ νέου ζωογόννησις θὰ συνεπιφέρῃ τὴν ἀνάστασιν. Ἀπὸ τοῦ 1860 καὶ ἐνταῦθεν, συνέβη παρὰ τῷ Ράσκιν σημαντικὴ πνευματικὴ μεταβολή, ἥτις ὡδήγησεν αὐτόν, ἀσυναισθήτως, ἀπὸ τῶν ἁπλῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἀναμορφώσεως τῆς τέχνης εἰς ἐπιδιώξεις εὐρυτέρας, ἀναμορφώσεως αὐτῆς τῆς κοινωνίας. Ἡ

Digitized by Google

ἀδιάλειπτος μελέτη καὶ διείσδυσις τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἔργου τέχνης ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν μοιραίαν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις τὸ ἀπεργάζεται. Ἐπακολούθημα καὶ φυσικὴ προέκτασις τῆς ἀκαταπονήτου σκέψεώς του ἦτο, μετὰ τὴν ἐπιδιωχθεῖσαν ἀνύψωσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθητηρίου, ν' ἀποβλέψῃ καὶ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πεπτωκότος ἠθικῶς ἀνθρώπου. Τὸ ἀτελεσφόρητον καὶ ἄκαρπον τοῦ καλλιτεχνικοῦ κηρύγματός του εἶδεν ὅτι ὠφείλετο εἰς ἄλλην ἀφορμήν, βαθυτέραν καὶ ριζικωτέραν, τὴν κοινωνικήν, ἐν γένει, σύνθεσιν, ἥτις, ὑποβιβάζουσα τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς προφανοῦς της ἀδικίας καὶ καταρρακώνουσα αὐτόν, τῷ ἀποκλείει πάντα τρόπον ἀνυψώσεως καὶ τὸν καταδικάζει, διὰ βίου, νὰ σύρῃ τὴν ἀθλίαν ὕπαρξίν του ὑπὸ τὸ βάρος ἐπαχθοῦς ζυγοῦ, ἀνίκανος πρὸς πᾶσαν κατανόησιν, καὶ τυφλὸς πρὸς πᾶσαν ὡραιότητα.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς κοινωνίας μας εἶναι, κατὰ τὸν Ράσκιν, «ἡ ἐξουσία ἐπὶ τῶν ἐργαζομένων, τῶν ἤδη κατεχόντων τὸ κεφάλαιον, οἱ ὁποῖοι τοὺς μεταχειρίζονται διὰ ν' ἀποκτήσουν περισσότερον». Ἐξ αὐτοῦ προέρχεται ἡ στέρησις τῶν μέν, καὶ ἡ περιττή, πιεστική, πληθωρικὴ ἀποθησαύρισις τῶν δέ. Ἐξ αὐτοῦ ἡ συντριβὴ τῆς τέχνης καὶ ἡ παραγνώρισις αὐτῆς, καὶ ἡ πενία τῶν καλλιτεχνῶν, καταθλιβομένων καὶ στενόντων ὑπὸ τὸ πέλμα τῆς κεφαλαιοκρατίας. Καὶ δὲν πρόκειται, ἁπλῶς, περὶ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν πενήτων, τοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ πιέζει καὶ συντρίβει, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἰδίων τῶν πλουσίων, τῶν ὁποίων στειρεύει τὰς πηγὰς πάσης βαθείας καὶ ἁγνῆς χαρᾶς, ἀποξηραίνουσα τὸ πνεῦμα τῆς στοργῆς, τῆς εὐγενείας, τῆς αὐτοθυσίας. Ὁ ἀπηνὴς ζυγὸς τοῦ κεφαλαίου ἐκμηδενίζει δημιουργικὰς δυνάμεις, ἀποκλείει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἠθικὴν τελειοποίησιν, ἐξαφανίζει, ἐν τῇ κτηνωδίᾳ του, πᾶσαν ἐλπίδα ἀπωτέρας ἀνορθώσεως, πᾶσαν ἐλπίδα εὐτυχίας καὶ γαλήνης. Παρὰ τῷ Ράσκιν ἡ αἰσθητικὴ ἰδέα εἶναι ἀρρήκτως καὶ στενῶς συνυφασμένη μὲ τὰ προβλήματα τῆς ἠθικῆς προόδου καὶ τῆς ἠθικῆς ἀναμορφώσεως. Ἐπεκτείνων τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ πεδίου, καταλήγει νὰ παραδεχθῇ ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἠθικῆς προόδου ἔχει βάσιν καθαρῶς κοινωνικήν, πολὺ ὀλίγον δὲ θρησκευτικήν. Ἀρχίζει βαθμηδὸν νὰ διακρίνῃ τὴν στενότητα καὶ ματαιοπονίαν τῶν δογμάτων καὶ τῶν θρησκειῶν, τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς μυστικοπαθείας, περιφρονούσης τὴν πραγματικότητα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῶμεν καὶ κινούμεθα, καὶ τρεφομένης μὲ παντοειδεῖς χιμαίρας, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐπείγουσα ἀνάγκη τῆς θεραπείας τῶν κοινωνικῶν δεινῶν προέχει καὶ ζητεῖ ἀμέσους λύσεις. Εἰς σειρὰν ἀλλεπαλλήλων ἔργων του, μέχρι τοῦ 1884, δὲν καταγίνεται παρὰ εἰς τὴν ἐπίλυσιν ὡρισμένων ζητημάτων γενικῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Συγχρόνως πρὸς τὸν νέον του αὐτὸν κοινωνικὸν προσανατολισμόν, καὶ τὸ ὕφος τοῦ Ράσκιν μεταβάλλεται. Ἐγκαταλείπει τὰς μακρὰς ἐκείνας περιόδους, τὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ λυρικάς, εἰς τὰς ὁποίας τόσον ἐνετρύφα· ἡ φράσις του καθίσταται σύντομος, ἄμεσος, ἀπέριττος, ἁπλῆ. Ἡ θυμοσοφία του καθίσταται πλέον ἔντονος καὶ πλέον καυστική, καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ σαρκασμός του στρέφεται πλέον ἐναντίον τῆς σκληρότητος καὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν ζώντων, καὶ ὄχι ἐναντίον τῶν σφαλμάτων τῶν παλαιῶν νεκρῶν καλλιτεχνῶν. Ὁ ἀρχικός του ἐνθουσιασμὸς προσλαμβάνει, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, τόνον τρυφερότητος καὶ οἴκτου, ἐφ' ὅσον ἡ συμπάθειά του στρέφεται ὄχι πλέον εἰς τὴν ὡραιότητα τῶν βράχων, τῶν νεφῶν καὶ τῶν ἀνθέων, ἀλλὰ τὴν ὀδύνην τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ μοιραῖα ἐπακόλουθά της. Τὰ ἔργα του βαδίζουν δίχως πρόγραμμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα, ὑπείκοντα εἰς μόνον τὸν παλμὸν τῆς βαθείας συγκινήσεώς των καὶ μετ' ἐπιμονῆς ἐπανερχόμενα εἰς τὴν ἰδέαν, ἥτις τὸν κατέχει. Ἐργάζεται μὲ πάθος καὶ μὲ πίστιν, καταναλίσκων ἁπάσας τὰς δυνάμεις του διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τὴν καλλιτεχνικήν, συγχρόνως δὲ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν κοινωνικήν. Ἀπευθύνεται ὁτὲ μὲν πρὸς τοὺς ἐργάτας, διὰ τακτικῶν ἐπιστολῶν, ἐν εἴδει μηνιαίων ἐγκυκλίων, τῶν ὁποίων ἡ μεθοδικὴ συγκέντρωσις ἀποτελεῖ τὸ ἔργον «Fors Clavigera», ὁτὲ δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ἀντιπροσώπους τῆς διανοήσεως, εἰς σειρὰς ἐπισήμων μαθημάτων, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης (1869 ἕως 1882), ὑπὸ τὴν νέαν ἰδιότητά του ὡς διδασκάλου τῆς αἰσθητικῆς. Συμπληρώνει, ἀναπτύσσει καὶ συνδέει τὰς καλλιτεχνικάς του θεωρίας, ἐπεκτείνων αὐτὰς εἰς τὰ πεδία τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς χαλκογραφίας. Κατακρίνει τὸν ρεαλισμόν, ὡς προσπαθοῦντα ν' ἀποδώσῃ μίαν φύσιν διεστραμμένην καὶ παραμεμορφωμένην ὑπὸ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, φύσιν νόθον καὶ πλαστήν, ἀντὶ τῆς ὑγιοῦς καὶ ἀνοθεύτου. Καταδικάζει τὸν ἐμπρεσσιονισμόν, τότε ἀκριβῶς ἀναπτυσσόμενον, ὡς προσπαθοῦντα καὶ καταγινόμενον νὰ δώσῃ τὴν φύσιν ἐν συνόψει, εἰς μεγάλας γενικὰς γραμμάς, ἀντὶ νὰ προσπαθῇ τὴν ἔκφρασῃ, μετὰ στοργικῆς λεπτολογίας, εἰς τὰς παραμικροτέρας ἐκδηλώσεις της. Ἐγκαθιστᾷ μουσεῖα διὰ τοὺς φοιτητὰς καὶ τοὺς ἐργάτας, ἀγοράζει οἰκίας διαφόρους, τὰς ὁποίας διανέμει καὶ προσφέρει εἰς φιλανθρωπικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀποσκοπούσας εἰς ἐγκαταστάσεις ἐργατικῶν πολυκατοικιῶν. Καταναλίσκει εἰς αὐτὰς τὰς προσπαθείας του τὴν ἀτομικὴν περιουσίαν του—πέντε ἑκατομμύρια περίπου—, τὴν ὁποίαν τῷ ἀφῆκεν ὁ πατήρ του, κατόπιν δὲ καὶ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα, τῶν ἑκατὸν τόσων χιλιάδων φράγκων, ὅσας ἀπέφερεν ἡ πώλησις τῶν ἔργων του. Ἡ καλλιτεχνική του προπαγάνδα, ἡ κοινωνική του προπαγάνδα, οὔτε αὗται τὸν ἱκανοποιοῦν· ἐπιχειρεῖ τὴν σύστασιν καὶ σύμπηξιν συνεταιρισμῶν ἐργατικῶν, ἀπηλλαγμένων παντὸς εἴδους μηχανῆς καὶ διαφευγόντων, ἑπομένως, τὴν τυραννίαν τοῦ συγχρόνου κεφαλαίου—συνεταιρισμῶν ἐργατικῶν ὑφαντουργίας καὶ χειροτεχνίας. Τέλος, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀρκέσῃ ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία διὰ τὴν συνολικὴν πραγματοποίησιν καὶ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τόσων καὶ τόσων εἰδικῶν σκοπῶν, ἐπικαλεῖται τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους καὶ τὴν ἐπίσημον ἀρωγήν. Ζητεῖ ἐπισήμως τὴν κατάργησιν τῶν μεγάλων περιουσιῶν καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἐργασίας εἰς πάντα ἱκανόν, ἀνεξαιρέτως. Ὑποστηρίζει ὅτι ἡ θεωρία τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ τῆς σήμερον ἔγκειται ὄχι εἰς τὴν παροχὴν πάσης δυνατῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' εἰς μίαν δικαίαν πειθαρχίαν καὶ εἰς μίαν λογικὴν ὑπακοήν. Ἄνευ αὐτοῦ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ τῆς σήμερον εἶναι ἀδύνατος ἡ ἠθικὴ ἀνόρθωσις, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ζωπύρησις τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ τῆς αἰσθητικῆς εὐαισθησίας, μόνων παραγόντων καὶ φορέων τοῦ ἀληθοῦς καὶ ὑγιοῦς πολιτισμοῦ. Διὰ τὴν ἀνόρθωσιν αὐτὴν ἡ ἀρωγὴ καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία. Εἰς αὐτὴν τὴν κορυφαίαν πάλην ἐναντίον τῆς συγχρόνου κοινωνίας, τὴν δεινὴν κριτικὴν τοῦ κεφαλαίου, τὸν ἄνισον, ἀχάριστον ἀγῶνα πρὸς τὴν ὁλονὲν ἐπικρατοῦσαν καὶ κατακτῶσαν ὁσημέραι ἔδαφος χρῆσιν τῆς μισητῆς του μηχανῆς, ὁ Ράσκιν εἶχεν ἀφιερωθῆ ὁλόκληρος· ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξαπτόμενος, εἰς σημεῖον ἀνησυχητικόν. Νευρικὴ κρίσις τῷ ἐξεδηλώθη, καὶ τῷ 1889 οἱ ἰατροί του ἀπηγόρευσαν τελείως πᾶσαν κατάχρησιν διανοητικήν, συστήσαντες ἀπόλυτον ἀνάπαυσιν. Διῆλθε τότε ἐν ἠρεμίᾳ πνεύματος τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη τῆς ζωῆς του εἰς Μπράντγουντ, παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης τοῦ Κόνιστον, ἔναντι τῶν ὀρέων τῆς Σκωτίας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγρίας φύσεως, ἥτις ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ πάθος του καὶ ὁ τελευταῖος σφοδρὸς ἔρως τῆς γεροντικῆς του ἡλικίας.

Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του, πλὴν τῶν προμνησθέντων, εἶναι: «Μέχρι τοῦ τελευταίου τούτου» (1860), «Munera Pulveris» (1862—1863), «Σήσαμον καὶ κρίνα» (1865), «Ὁ στέφανος ὁ ἐξ ἀγριελαίας» (1866), «Ἡ κοιλὰς τοῦ Ἄρνου» (1874), «Φλωρεντιναὶ πρωΐαι» (1875—1877), εἶδος ὁδηγοῦ εἰς τὰ φλωρεντινὰ καλλιτεχνήματα, «Περσεφόνη» (1875—1886), «Δευκαλίων» (1875—1883), «Τὰ λείψανα τοῦ Ἁγίου Μάρκου» (1877—1884), εἶδος ὁδηγοῦ εἰς τὰ ἐνετικὰ καλλιτεχνήματα, «Ἡ Βίβλος τῆς Ἀμιένης» (1880—1885), ὁδηγὸς τῆς ὁμωνύμου μητροπόλεως, «Ἡ ἀγγλικὴ τέχνη» (1883), «Αἱ τέρψεις τῆς Ἀγγλίας» (18 0), «Τὰ ποιήματα τοῦ Ἰωάννου Ράσκιν» (1891), «Sartor Resartus», καὶ πολλὰ ἄλλα. Ὁ Ράσκιν ἐξέδιδε τὰ ἔργα του εἰς τυπογραφεῖον ἰδιόκτητον, εἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ ἱδρυθέν, διὰ νὰ τ' ἀπαλλάξῃ, συμφώνως ταῖς ἀρχαῖς του, τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκμεταλλεύσεως παρὰ τῶν γνωστῶν ἐκδοτικῶν ἐπιχειρήσεων. Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ρασκόλνικοι (οἱ). Ἡ χαρακτηρίζουσα τὸν ρωσικὸν λαὸν τυφλὴ ἐμμονὴ εἰς τὰ παραδεδομένα καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα παρ' αὐτῷ ἀμάθεια ἐπέφερον τὸ σχίσμα τῶν Ρασκολνίκων, τὸ προελθὸν ἰδίᾳ ἐκ τῆς διορθώσεως τῶν ρωσικῶν λειτουργικῶν βιβλίων ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μόσχας, Νίκωνος, τοῦ ἀνελθόντος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῷ 1652. Ὁ Νίκων, ὅστις καὶ πρότερον, ὡς ἐπίσκοπος Νοβογορόδου, εἶχεν ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, γενόμενος πατριάρχης συνεκάλεσε τῷ 1654 μεγάλην σύνοδον, ἥτις ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῶν λειτουργικῶν βιβλίων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ σλαβονικῶν τοιούτων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς συνόδου ἀντέστη ὁ ἐπίσκοπος Κολόμνης Παῦλος καὶ ἄλλοι πολλοί, ἀφοῦ ἀπέστειλε τὸν Ἕλληνα Μανουὴλ πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Παΐσιον, ζητῶν τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἥτις, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἦτο εὐνοϊκή, καὶ τὸν Ἀρσένιον Σουχάνωφ εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς συλλογὴν ἀρχαίων λειτουργικῶν χειρογράφων, ὅστις ἐπιστρέψας ἐκόμισεν ἑκατοντάδας τοιούτων, συνεκρότησε νέαν σύνοδον τῷ 1655, παρόντων ἐν αὐτῇ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Μακαρίου, τοῦ Σερβίας Γαβριήλ, τοῦ Νικαίας Γρηγορίου καὶ τοῦ Μολδαυίας Γεδεών, ἥτις ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασιν τῆς προηγουμένης. Οὕτως ἤρχισαν νὰ ἐκδίδωνται τύποις διωρθωμένα τὰ λειτουργικὰ βιβλία, πρῶτον δὲ τούτων ἐξεδόθη τῷ 1655 τὸ Τριῴδιον. Ἀλλ' αἱ ἐκδόσεις αὗται ηὔξησαν τὴν ἀντίδρασιν, ἥτις ἐξογκωθεῖσα ἕνεκα τῆς τραχύτητος καὶ τῶν αὐστηρῶν ποινῶν τῶν ἐπιβαλλομένων ὑπὸ τοῦ Νίκωνος εἰς τοὺς ἀντιθέτους, ἐξηπλώθη ἀπὸ τῆς Μόσχας εἰς τὰς ἐπαρχίας. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Νίκωνος φανατισθέντες ἐκάλουν αὐτὸν αἱρετικὸν καὶ ἀντίχριστον, τὰ πράγματα δὲ ὠξύνθησαν ἔτι μᾶλλον ὅτε ὁ Νίκων, ἐλθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν τσάρον, ἀπεμακρύνθη τῷ 1658 τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἔριδος ταύτης, ἥτις συνετάρασσεν ὅλην τὴν Ρωσίαν, συνῆλθε τῷ 1666 μεγάλη σύνοδος ἐν Μόσχᾳ, ἥτις καθῄρεσε τὸν Νίκωνα, ἀλλ' ἐνέκρινε τὴν διόρθωσιν τῶν λειτουργικῶν βιβλίων καὶ τὰ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἤδη ἐκδοθέντα καὶ κατεδίκασε τὰς πλάνας τῶν ἀντιθέτων. Τῷ 1667 ἐγένετο πατριάρχης Μόσχας ὁ Ἰωάσαφ ὁ Β', ὅστις συγκροτήσας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μεγάλην σύνοδον, παρόντων ἐν αὐτῇ καὶ τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Παϊσίου καὶ Ἀντιοχείας Μακαρίου, ἐκπροσωπούντων καὶ τοὺς λοιποὺς δύο, ἐπεκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς προηγουμένης καὶ ἀνεθεμάτισε πάντας τοὺς μὴ δεχομένους τὰ διορθωθέντα λειτουργικὰ βιβλία. Οὕτως ἀπεσχίσθησαν τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὄντες κατὰ τῆς διορθώσεως τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, οἵτινες ἕνεκα τούτου ἐκλήθησαν Ρασκόλνικοι, δηλαδὴ σχισματικοί, ἐνῷ αὐτοὶ ἐκάλουν ἑαυτοὺς Σταροβέρτσους, δηλαδὴ παλαιοπίστους. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ αὐστηρὰ ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ἐπέφερεν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, στάσεις, εἰς ἃς ἠναγκάζετο ἐνίοτε νὰ λαμβάνῃ μέρος καὶ ὁ στρατός, χιλιάδες δὲ Ρασκολνίκων ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς Πομερανίαν, Πολωνίαν, Κριμαίαν παρὰ τοῖς Τατάροις, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Σιβηρίαν. Παρ' ὅλας ἐν τούτοις τὰς καταδιώξεις τὸ σχίσμα ἐξηκολούθει οὐ μόνον ὑφιστάμενον ἀλλὰ καὶ ἐπεκτεινόμενον. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐπῆλθε διαίρεσις ἐν τῷ σχίσματι τῶν Ρασκολνίκων. Διῃρέθησαν δηλαδὴ οὗτοι εἰς τοὺς *Ποποβτζίνους*, τοὺς ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀνάγκην παρ' αὐτοῖς ἱερέων, καὶ τοὺς *Βεσποποβτζίνους*, τοὺς μὴ ἀναγνωρίζοντας μηδὲ ἔχοντας ἱερεῖς, ἀλλὰ τελοῦντας τὰς ἑαυτῶν θρησκευτικὰς τελετὰς διὰ λαϊκῶν. Αἱ δύο αὗται μεγάλαι μερίδες ὑποδιῃρέθησαν ἔπειτα εἰς ἄλλας μικροτέρας. Οἱ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορες καὶ πατριάρχαι ἐδείκνυον ἄλλοτε μὲν αὐστηρότητα, ἄλλοτε δὲ ἐπιείκειαν πρὸς αὐτούς, προσπαθοῦντες νὰ ἑλκύσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς προσπαθείας ταύτας ἡ πληθὺς αὐτῶν, ἀνερχομένη εἰς δέκα περίπου ἑκατομμύρια, ἐνέμεινεν εἰς τὸ σχίσμα. Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

Ρασκόλνικωφ, *Πέτρος*. Ρῶσος ἐπαναστάτης καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κρονστάνδῃ τῷ 1884. Ἀξιωματικὸς ὢν τοῦ ναυτικοῦ, ἀνεμείχθη εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τοῦ 1917 καὶ μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Λένιν εἰς Ρωσίαν ἐτάχθη μετὰ τῶν μπολσεβίκων, ἐξελέγη δὲ ἀντιπρόεδρος τοῦ σοβιὲτ τῆς Κρονστάνδης. Κατὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Λένιν ἡγούμενος πεντακισχιλίων ναυτῶν, εἰσῆλθεν εἰς Πετρούπολιν τὴν 17 Ἰουλίου 1917 καὶ ἐβάδισε πρὸς τὸ ἀνάκτορον τῆς Ταυρίδος, ὅπου συνεδρίαζεν ἡ ρωσικὴ Δούμα. Ἑνωθέντες οἱ ναῦται μετὰ ἐργατῶν ἐκραύγαζον ζητοῦντες τὴν ἐθνικοποίησιν τῆς γῆς καὶ τὸν θάνατον τοῦ προέδρου τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως Κερένσκι. Κατὰ τὴν γενομένην μάχην μεταξὺ τοῦ Κερένσκι καὶ τῶν μπολσεβίκων ἐν Γκατσίνᾳ, ἐπολέμησεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν μπολσεβικικῶν ἀγημάτων. Ὁ Ρασκόλνικωφ ἔγραψε δύο συγγράμματα: τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ προλεταριάτου» καὶ τὰ «Συμβάντα Κρονστάνδης καὶ Πετρουπόλεως». Θ. Β.

Ράσκος. Δυνάστης τῆς Θρᾴκης, ἀδελφὸς τοῦ Ραισκουπόριδος Α', ὅστις κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ρωμαϊκοὺς πολέμους 43—42 π. Χ. ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Ὀκταβίου καὶ Μ. Ἀντωνίου, ἐνῷ ὁ ἀδελφός του συνετάχθη μετὰ τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου. Μετὰ τὴν νίκην ὅμως τῆς τριανδρίας ἐν Φιλίπποις, τῷ 42 π. Χ., ἐπέτυχε παρὰ τῶν νικητῶν τὴν συγγνώμην τοῦ ἀδελφοῦ του (βλ. *Ραισκούπορις*). Α. Θ. Σ.

Ρασκούπορις (ὁ). Ὄνομα τριῶν βασιλέων τῆς ἀρχαίας Θρᾴκης (βλ. *Ραισκούπορις*). Α. Θ. Σ.

Ρὰς Λεγκάτα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Τριπολίτιδος. Εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Ἑρμαῖον*. Σ. Ε. Λ.

Ρὰς Μακντὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησῶδες ἀκρωτήριον τῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Ras Makdah: πλάτ. 18° 42' Β., μήκ. 37° 43' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 81: Mersa Darur to Trinkitat), νοτίως τοῦ Πὸρτ Σουδὰν (ἀρχ. Θεῶν Σωτήρων λιμήν). Εἶναι ἡ *Πτολεμαῒς Θηρῶν* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Ρὰς-Μεχμὲτ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, νοτία τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ ἐσχατιά. Ὀρθοτέρα ὀνομασία *Ρὰς-Μουχαμέδ*. Εἶναι ἀγρίως κρημνώδης καὶ μεγαλοπρεπὴς κεφαλὴ χερσονησίζουσα (πλάτ. 27° 43' Β., μήκ. 34° 15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2838: Red Sea strait of Jubal), χωρίζουσα τὸν κόλπον τοῦ Σουὲζ (ἀρχ. Ἡρωοπολίτης) ἀπὸ τὸν κόλπον Ἀκάμπα (ἀρχ. Αἰλανίτης). Εἶναι τὸ *Ποσείδιον* ἀκρωτήριον τοῦ Πτολε-

Digitized by Google

μαίου (ΣΤ, ζ, 8) καὶ τοῦ Στράβωνος (ΙΣΤ, 776) καὶ τοῦ Διοδώρου (Γ, 42). Σ. Ε. Λ.

Ρὰς Μοναστὶρ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησώδης προβολὴ τῆς Τυνησιακῆς ἀκτῆς (πλάτ. 35° 46' Β., μῆκ. 10° 50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1159: Susa to Mahedia), 9 μίλια νοτίως τῶν Σούσων ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀμμαμέτ. Εἶναι ἡ *Ρουσσίκα* τοῦ Πτολεμαίου (Δ, γ, 6). Σ. Ε. Λ.

Ρασμοῦσσεν (Rasmussen), ***Κνοὺντ***. Δανὸς ἐξερευνητής, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἐγεννήθη ἐν Γιάκομπσχάβν τῆς Γροιλανδίας, ὅπου ἔζησε μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 13 ἐτῶν. Κατόπιν μετέβη εἰς Δανίαν καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κοπεγχάγης, τῷ δὲ 1902 μετέσχε τῆς δανικῆς ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν Μύλιους Ἔρικσεν εἰς Γροιλανδίαν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1904. Τῷ 1905 ἐξηρεύνησε τὸ νότιον τμῆμα τῆς Γροιλανδίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1908 ἐξηρεύνησε τὸ διαμέρισμα τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Ὑόρκ καὶ τῆς Γῆς τοῦ Ἔλλεσμηρ. Τῷ 1910 ἱδρύσας μεταξὺ τῆς Γῆς τοῦ Γκρίνναλ καὶ τῆς Γῆς τοῦ βασιλέως Ὀσκὰρ εἰδικὸν διαμονητήριον, ἐξηρεύνησε τὰς χώρας ταύτας καὶ τὴν Γῆν τοῦ Πῆρυ καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν πολικὴν περιοχὴν μέχρι τοῦ 1913. Βραδύτερον διηύθυνε τὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν νῆσον Τοῦλε ἀπὸ τοῦ 1916 μέχρι τοῦ 1918 καὶ τῷ 1919 ἐμελέτησεν ἀπὸ ἐθνολογικῆς ἀπόψεως τοὺς Ἐσκιμώους τῶν ἀμερικανικῶν πολικῶν ἀκτῶν, συγκεντρώσας πλουσιώτατον ὑλικόν, ἀναφερόμενον εἰς μύθους καὶ θρύλους τῶν κατοίκων τῶν πολικῶν χωρῶν, οὓς ἐβεβαίωσεν ὅτι ἀνήκουν εἰς ἐρυθρὰς ἰνδικὰς φυλάς. Ἔγραψε διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Λαπωνία» (1907), «Ταξιδιωτικὸν ἡμερολόγιον» (1915), «Μῦθοι τῆς Γροιλανδίας» (1921—1925, εἰς 3 τόμ.) κτλ. Μ. Δ. Β.

Κνοὺντ Ρασμοῦσσεν.

Ρασμοῦσσεν (Rasmussen), *ἀνευρύσματα τοῦ—.* Οὕτω καλοῦνται τὰ ἐν ἔτει 1868 ὑπὸ τοῦ Rasmussen ἀνακαλυφθέντα μικρὰ ἀνευρύσματα μεγέθους φακῆς ἢ πίσου, κείμενα ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας, οἱ ὁποῖοι διατρέχουσιν ἐντὸς τῶν τοιχωμάτων τῶν φυματικῶν σπηλαίων. Ταῦτα δυνατὸν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀφετηρία ἀφθόνων καὶ θανατηφόρων ἐνίοτε αἱμοπτυσιῶν. Μ. Ν. Κ.

Ρὰς Μουσταφᾶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Τυνησίας (πλάτ. 36° 50' Β., μῆκ. 11° 07' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratelli rocks to Mahedia) σχηματίζον τὸ ἀγκυροβόλιον Κελίμπια. Εἶναι ἡ *Ταφῖτις ἄκρα* τοῦ Στράβωνος (ΙΖ, 834). Σ. Ε. Λ.

Ρὰς Μποστανὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἡ *Ταρσία ἄκρα* τῆς Ἰνδικῆς τοῦ Ἀρριανοῦ. Σ. Ε. Λ.

Ρὰς-Ντασχὰν (Ras Dashan) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἀβησσυνίας, κείμενον εἰς τὸ κέντρον τῆς ὀρεινῆς περιφερείας Σέμεν καὶ εἰς ἀπόστασιν 155 χλμ. βορειοανατολικῶς τῆς λίμνης Τάνα. Τὸ ὕψος του ὑπολογίζεται γενικῶς εἰς 4.630 μέτρα. Η. Π. Γ.

Ράσντεν (Rushden) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κεντρικῆς Ἀγγλίας, ΒΔ. τοῦ Λονδίνου, ἐν τῇ κομιτείᾳ Νορθάμπτον. Κάτ. 13.511. Σ. Κ. Γ.

Ράσοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λειμὼν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

ράσον (τό)· τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, καθόλου τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα τῶν ἱερωμένων.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *ράσον* εἶναι μέλαν πλατὺ καὶ ποδῆρες ἔνδυμα τῶν κληρικῶν τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου μετὰ πλατειῶν περιχειρίδων, προερχόμενον ἐκ τῆς *δαλματικῆς* (βλ. λ.). Ἡ ὀνομασία του ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως rasum (=λεῖον, μὴ χνουδωτὸν ἔνδυμα). Τὸ ράσον ἀρχικῶς εἶχεν ὁρισθῆ ὡς τὸ ἀποκλειστικὸν τῶν μοναχῶν ἔνδυμα, ἐπεκταθείσης βραδύτερον τῆς χρήσεώς του εἰς ὅλον τὸν κλῆρον.

Ρὰς-οὺλ-Ἀΐν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Μαρντίν, ἐπὶ τοῦ Χαμπούρ, παραποτάμου τοῦ Εὐφράτου. Ὑποτίθεται ὅτι κεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Θεοδοσιουπόλεως*. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν Ἀράβων χαλιφῶν ἦτο πόλις μεγάλη, καλουμένη *Ρεσαινᾶ*. Σήμερον εἶναι ἄσημον χωρίον μὲ 469 κατοίκους. Ν. Μ.

Ρασούλης, *Ἰωσήφ*. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἔλαβε μέρος κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις 1896 καὶ 1897 καὶ μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ὡς ἀρχηγὸς σώματος προσκόπων. Ι. Δ. Μ.

Ρὰς-οὺλ-Χαϊμὲ (=κεφαλὴ σκηνῆς) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀραβίας ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Κάτ. 5.000 περίπου.

Ρὰς-οὺλ-Χαντὶντ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας μεταξὺ Φιλιππβὶλλ καὶ Μπόνας. Ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ὀνομάζεται Cap de Fer (πλάτ. 37°05' Β., μῆκ. 7°19' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 252: Cap Bugaroni to Fratelli rocks). Ἐκ τοῦ Πτολεμαίου (Δ, γ, 4) προκύπτει ταυτότης τοῦ ἀκρωτηρίου πρὸς τὸ *Κόλλοψ ὁ μικρός*. Σ. Ε. Λ.

Ρὰς-οὺλ-Χινζὶρ (=κεφαλὴ χοίρου) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὰ νότια τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας. Ν. Μ.

ρασοφορία (ἡ)· τὸ νὰ φορῇ τις ράσον.

ρασοφόρος (ὁ)· ὁ φορῶν ράσον, ἱερωμένος.

— *[Κανον. Δίκ.]* *Ρασοφόροι* καλοῦνται ἐκεῖνοι, οἵτινες μετὰ τὴν τεθεσπισμένην ἐν τῇ μονῇ δοκιμασίαν ἄξιοι κριθέντες, λαμβάνουσιν ἄνευ δόσεως ἐπαγγελίας τὸ μοναχικὸν περίβλημα, τὸ καλούμενον *ράσον*, δι' ἰδίας ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς ἐν τῷ ναῷ ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς, παρόντων καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν αὐτῆς. Οἱ ρασοφόροι ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν, ἐκτὸς τῶν μοναστικῶν καθόλου κανόνων, καὶ τὰς ἐκ τῆς ἐπαγγελίας ὑποχρεώσεις, καίτοι μὴ δόντες τοιαύτην. Ἡ ὑποχρέωσις ὅμως αὕτη ἔχει οὐχὶ νομικόν, ἀλλ' ἠθικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα, δι' ὅπερ εἰς τοὺς ρασοφόρους ἐπιτρέπεται καὶ νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τοῦ μοναστηρίου καὶ νὰ συνάψωσι γάμον. Κ. Μ. Ρ.

ρασοφορῶ (—έω)· εἶμαι ρασοφόρος, φορῶ ράσον.

ράσπα (ἡ) (γαλλ. râpe). Οὕτω καλεῖται κοινῶς ὁ *τρίπτης* (βλ. λ.), εἶδος ὀδοντωτῆς ρίνης, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ *λειαντῆρον*.

Ρασπάϊγ (Raspail), ***Φραγκῖσκος-Βικέντιος***. Γάλλος φυσιοδίφης, χημικὸς καὶ πολιτικὸς (1794—1878). Ἀνεμίχθη εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, ὑπέστη ἐπανειλημμένας διώξεις καὶ τῷ 1869 ἐξελέγη βουλευτής, γενόμενος κατόπιν πρόεδρος τῆς βουλῆς. Ἔγραψεν: «Essai de chimie microscopique appliquée à la physiologie» (1831), «Nouveau système de chimie organique» (1833), «Nouveau système de physiologie végétale et botanique» (1836), «Reforme pénitentiaire. Lettres sur les prisons de Paris» (1839), «Reformes sociales» (1872). Ο. Ρ.

Ράσπε (Raspe), ***Ροδόλφος-Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς παραδοξογράφος (1737—1794). Ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν ἱστοριῶν παραδόξων, τερατολογικῶν ἀλλ' εὐθύμων. Ἐκ τούτων ἡ μᾶλλον ἐπιτυχοῦσα, ἥτις ἐγράφη εἰς τὴν ἀγγλικήν, εἶναι «Αἱ μυγχαουσιάδες» ἤτοι αἱ περιπέτειαι τοῦ βαρώνου Μυγχάουζεν. Θ. Κ.

ρασπίτης (ὁ) (Raspit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν βολφραμικὸν ἅλας τοῦ μολύβδου $PbWO_4$. Εἶναι σῶμα δίμορφον, κρυσταλλοῦται δὲ εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἐνῷ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ μορφή, ὁ στολτζίτης, κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικόν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἰσόμορφος σειρὰ τοῦ σεελίτου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ ὁ στολτζίτης, εἶναι δίμορφος. Γ. Β.

Ρασπούτιν, ***Γρηγόριος Ἐφήμοβιτς***. Ρῶσος ψευδοθαυματουργός, γεννηθεὶς εἰς τὸ χωρίον Ποκρόβσκογιε τῆς Σιβηρίας τοῦ κυβερνείου Τομπόλσκ τῷ 1871 καὶ φονευθεὶς ἐν Πετρουπόλει τὴν 16 Δεκεμβρίου 1916. Υἱὸς χωρικοῦ, προσλαβὼν τὸ ὄνομα *Νόβιχ*, κατέλιπεν ἔφηβος τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ περιεπλανᾶτο μετ' ἄλλων προσκυνητῶν ἀνὰ τὰ ρωσικὰ μοναστήρια. Ἐπιστρέψας εἰς τὸ χωρίον του συνεδέθη μετὰ τῶν μοναχῶν τοῦ γειτονικοῦ μοναστηρίου καὶ διαλεγόμενος μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποκτήσῃ τὴν φήμην τοῦ «ἁγίου» καὶ «ἀποστόλου τοῦ Θεοῦ». Τῷ 1907, εἰσαχθεὶς εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ κοσμικὸν κύκλον τῶν μυστικοπαθῶν, οὗτινος προΐστατο ὁ διευθυντὴς τῆς πνευματικῆς Ἀκαδημίας Πετρουπόλεως ἐπίσκοπος Θεοφάνης καὶ συνδεθεὶς μετὰ τοῦ μοναχοῦ Ἡλιοδώρου, ἀκολουθοῦντος μεταρρυθμιστικὰς ἀρχάς, ἐγένετο διάσημος εἰς τοὺς ἀνωτέρους κύκλους τῆς ρωσικῆς πρωτευούσης, ὁ δὲ μέγας δοὺξ Νικόλαος εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλήν. Οἱ βαθύτατα κυανοῖ ὀφθαλμοί του, τὰ διαπεραστικὰ του βλέμματα, αἱ ἀσκητικαὶ ρυτίδες τοῦ προσώπου του, ἡ ἐλευθεροστομία του καὶ ἡ φυσικὴ εὐγλωττία του, προεκάλεσαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ζεῦγος καὶ ἐγένετο οἰκεῖος ἐν τῇ αὐλῇ. Διδαχθεὶς ὑπό τινος ἰατροῦ τὸν ὑπνωτισμόν, ἠδυνήθη ὑπνωτίζων τὸν τσάρεβιτς Ἀλέξιον, πάσχοντα ἐξ αἱμοφιλίας, νὰ σταματήσῃ πολλάκις τὴν αἱμορραγίαν, ἔχων συνεπίκουρον ἕτερον ἀγύρτην, τὸν Ζασμαρὰν Μπαντάεφ, μετερχόμενον ἄλλοτε τὸν ἰατρὸν ἐν Θιβὲτ καὶ μεταχειριζόμενον διὰ τὴν νόσον τοῦ μεγάλου δουκὸς ἐκχυλίσματα μυστικῶν θιβετιανῶν βοτανῶν. Οὕτως οἱ αὐτοκράτορες ἐπείσθησαν ὅτι εἰς αὐτὸν ὤφείλετο ἡ σωτηρία τοῦ τέκνου των, ἡ δὲ νευροπαθὴς αὐτοκράτειρα εὕρισκεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὸν μέλλοντα σωτῆρα τῆς δυναστείας τῶν Ρωμανώφ. Ὁ Ρασπούτιν εἶχεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις πράκτορά του τὴν κυρίαν ἐπὶ τῶν τιμῶν Ἄνναν Βυρούμποβα, ἐξήσκει δὲ ἀπεριόριστον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων. Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος Β' εὑρίσκετο εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Μοχίλεφ, ἡ δὲ αὐτοκράτειρα διηύθυνε τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικήν, ὁ Ρασπούτιν ἀπέβη τὸ κύριον ὄργανον τῆς κινήσεως αὐτῆς. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐτοποθέτει εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὰς ἐπισκοπὰς ὄργανα αὐτοῦ, εἶτα δέ, εἰσχωρήσας εἰς τὴν διοίκησιν, διώριζεν ὑπουργοὺς καὶ ἀνωτάτους διοικητικοὺς ὑπαλλήλους δωροδοκούμενος ἀδρότατα. Ὁ οἶκός του ἐν Πετρουπόλει ἐγένετο κέντρον, εἰς ὃ ἐσύχναζον κυρίαι τῆς ἀνωτέρας τάξεως, διεπράττοντο δὲ ἄπειρα σκάνδαλα. Ἐν τέλει κατηγγέλθη δημοσίᾳ ὅτι ἐγένετο ὄργανον τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας καὶ ὅτι εἰργάζετο διὰ τὴν δυναστείαν εἰς καταστροφήν. Πάντες οἱ μεγάλοι δοῦκες κατέβαλλον ματαίαν προσπάθειαν, ὅπως ἀποσπάσωσι τοῦτον τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Ἀπεφασίσθη τότε ὁ φόνος αὐτοῦ, ὁ δὲ μέγας δοὺξ Δημήτριος Παύλοβιτς, υἱὸς τῆς Ἑλληνίδος πριγκιπίσσης Ἀλεξάνδρας, μετὰ τοῦ πρίγκιπος Γιουσούπωφ καὶ τοῦ βουλευτοῦ Πουρισκέβιτς, καλέσαντες τὸν Ρασπούτιν εἰς διασκέδασιν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Γιουσούπωφ, τὴν 30 Δεκεμβρίου 1916, ἐφόνευσαν αὐτόν, τὸ δὲ πτῶμά του ἔρριψαν ἀπὸ τῆς γεφύρας Κρεσόβσκι ἐπὶ τοῦ παγωμένου Νέβα. Θ. Β.

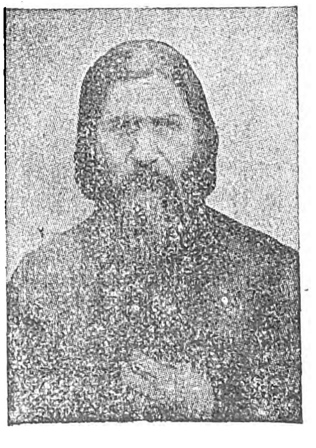

Γρηγόριος Ρασπούτιν.

Ρὰς-Ραβαγιὰ (Rawaya) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Αἰθιοπίας, τὸ ἀρχαῖον *Διογένους ἄκρα* (βλ. λ.).

Ράσσαμ (Rassam), ***Ὁρμοὺζ***. Ἄγγλος ἀσσυριολόγος (1826—1910). Προέβη εἰς ἐρεύνας ἐν Ἀσσυρίᾳ (1852—1854) καὶ τῷ 1866 ἀπεστάλη εἰς Ἀβησσυνίαν, ὅπου αἰχμαλωτισθεὶς παρέμεινεν αἰχμάλωτος ἐπὶ δύο ἔτη. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1876 μέχρι τοῦ 1882 κατέγινεν εἰς σημαντικὰς ἐρεύνας ἐν Ἀσσυρίᾳ, κατὰ δὲ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον ἀπεστάλη ὅπως ἐξετάσῃ τὴν κατάστασιν τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ. Γ. Ι. Β.

Ρασσεβατσκάγια (Rasschewatskaja) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορείου Καυκάσου. Κάτ. 11.725. Κατοικεῖται ὑπὸ Κοζάκων. Θ. Κ.

Ρὰς Σεμπὰ Ροὺς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Ἀλγερίας (πλάτ. 37° 05' Β., μῆκ. 6°28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 252: Cape Bugaroni to Fratelli rocks). Ἔχει μέγιστον φάρον καὶ σημαφόρον. Ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ὀνομάζεται Bugaroni, εἶναι δὲ τὸ *Τρητὸν ἄκρον* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Ράσσουσα *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος τῆς νήσου Χίου (βλ. λ. *Ράουσα*).

ραστακουέρος (ὁ) (rastacuero, rastacuer, rastacuere καὶ rastracuero ἢ rastaquouère, rastacouère). Καλεῖται οὕτω διεθνῶς ὁ διάγων πλουσίον, πολυτελῆ καὶ ἐπιδεικτικὸν βίον καὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι γνωσταὶ αἱ πηγαὶ τοῦ πλούτου. Ἡ λέξις ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τῆς Ἀμερικῆς ὡς εἰρωνικὸν παρωνύμιον τῶν πλουτισάντων εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δερμάτων, ἐπεκταθεῖσα κατόπιν εἰς πάντας τοὺς πεφυσιωμένους καὶ πολυδαπάνους, ἰδίως μεγαλοβιομηχάνους. Μ. Δ. Β.

Ρασταμπὰν (Rastaban) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν φέρεται ἐνιαχοῦ ὁ ἀστὴρ γ Δράκοντος (βλ. *Ραζαμπέν*). Σ. Π.

Ράσταττ (Rastatt) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ νομῷ Καρλσρούης. Κάτ. 14.003. Ἔχει βιομηχανίαν σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων, χαρτοποιίας, μηχανικῶν κινηματογράφου κλπ. Θ. Κ.

— **Ράσταττ** *συνθήκη*. Μία ἐκ τῶν τριῶν συνθηκῶν (7 Μαρτίου 1714), δι' ὧν ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν περὶ διαδοχῆς τοῦ ἱσπανικοῦ θρόνου πόλεμον, ὅστις συνεκλόνησε τὴν Εὐρώπην κατὰ τὰ ἔτη 1701—1714 (βλ. λ. *διαδοχῆς πόλεμος*). Ὑπεγράφη τὴν 7ην Μαρτίου 1714 ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Βιλλὰρ καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων πρίγκιπος Εὐγενίου, ὡς βάσις δὲ αὐτῆς ἐχρησιμευσεν ἡ συνθήκη τοῦ Ρυσβίκ. Δι' αὐτῆς παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ πόλις Λαντώ, ἡ δὲ Γερμανία ἐπανέκτα τὸ Φράϊβουργον, τὸ Κὲλ καὶ τὸ Ἀλτβράϊζαχ. Οἱ προγεγραμμένοι

Digitized by Google

ἐκλέκτορες τῆς Κολωνίας καὶ τῆς Βαυαρίας ἀνέκτων τὰ ἐκλεκτοράτα αὐτῶν, ἀνεγνωρίζετο δὲ ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων ἡ συνθήκη τῆς Οὐτρέχτης. Ἡ συνθήκη τῆς Ράστατ, συνομολογηθεῖσα μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπεξετάθη διὰ τῆς ἀπὸ 8 Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους συνθήκης τῆς Βάδης (Ἑλβετίας) καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ι. Ν. Μ.

Ρὰς Τάφφαρι. Αὐτοκράτωρ τῆς Ἀβησσυνίας (βλ. λ. *Σελασιὲ* Χαϊριέ).

Ρὰς Τεϊγιονὰς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ κόλπου τῆς Μεγάλης Σύρτεως ἐν Κυρηναϊκῇ (βλ. λ. *Βόρειον* Ἄκρον).

Ράστελλ (Rastell καὶ Rastall), *Ἰωάννης*. Ἄγγλος πολυΐστωρ (1475—1536). Ὑπῆρξε τυπογράφος, ἀνακριτής, ναύαρχος, ποιητής, ἀπολογητὴς τῶν διαμαρτυρομένων, χρονογράφος καὶ ἱστοριογράφος τῆς Ἀγγλίας, κωδικογράφος τῶν ἀγγλικῶν νόμων. Ἡ «Σύνοψίς» του, ἐντὸς ἑνὸς αἰῶνος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεώς της (1519—1625), ἠρίθμησε 15 ἐκδόσεις. Α. Ν. Λ.

Ράστενμπουργκ (Rastenburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Α. Πρωσσίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκοῦμπερ. Κάτ. 15.146. Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν καὶ σακχάρεως, ἀλευρομύλους κλπ. Θ. Κ.

ράστερ (τὸ) (γερμ. Raster) *[Γραφ. Τέχν.]*. Πλέγμα χρησιμοποιούμενον εἰς τὰς αὐτοτυπικὰς μεθόδους (τσιγκογραφία, χαλκογραφία κ. τ. λ.), ὅπως προσδώσῃ εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ μετάλλου (τσίγκου, χαλκοῦ) λαμβανόμενον ἐκ τῆς φωτογραφικῆς πλακὸς τύπον (κλισέ) τὴν ἱκανότητα νὰ ἀποδίδῃ οὕτος κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τὰς φωτοσκιάσεις τῆς εἰκόνος. Τὸ μᾶλλον χρησιμοποιούμενον σήμερον ράστερ ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὑαλίνων πλακῶν, ἐφ' ἑκάστης τῶν ὁποίων εἶναι κεχαραγμέναι λεπτόταται παράλληλοι γραμμαί, αἵτινες διὰ καταλλήλου βερνικίου καθίστανται ἀδιαφανεῖς. Αἱ δύο αὗται πλάκες ἐπιτίθενται ἐπ' ἀλλήλων καὶ συγκολλῶνται εἰς τρόπον ὥστε αἱ παράλληλοι γραμμαὶ διασταυρούμεναι καὶ τεμνόμεναι καθέτως σχηματίζουσι μικρότατα κανονικὰ τετραγωνίδια. Ἡ λεπτότης καὶ πυκνότης τῶν γραμμῶν τοῦ ράστερ εἶναι ἑκάστοτε ἄλλη, ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν ἐργασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας τοῦτο θὰ χρησιμοποιηθῇ. Οὕτω χρησιμοποιεῖται ράστερ μὲ 20, 25 ἢ 30 γραμμὰς κατὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστόμετρον, διὰ τὰ κλισὲ τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν μεγάλων διαφημίσεων, 34, 40, 48, 54 ἢ 60 γραμμῶν διὰ τὰ κλισὲ τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν συνήθων βιβλίων, καὶ 70, 80, 90 ἢ 100 γραμμῶν διὰ τὰ κλισὲ τῶν πολυτελῶν ἐκδόσεων. Τὸ ράστερ τίθεται κατὰ τὴν φωτογράφησιν πρὸ τῆς φωτογραφικῆς πλακός, ἐφ' ἧς ἀποτυποῦνται οὕτω τὰ ὡς ἄνω σχηματιζόμενα τετραγωνίδια (βλ. λ. *τσιγκογραφία*). Γ. Α. Κ.

Κλισέ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη ράστερ 40 γραμμῶν κατὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστόμετρον.

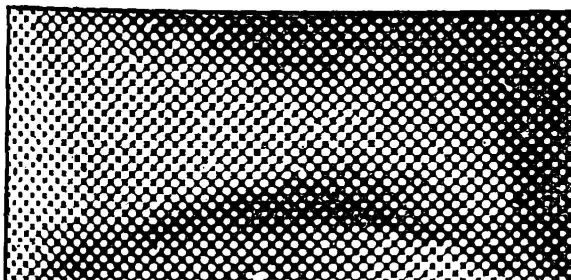

Τὸ ἐντὸς τοῦ τετραγώνου τμῆμα τοῦ ἄνω κλισὲ ὁρώμενον δι' ἰσχυροῦ φακοῦ.

Ραστερὴ *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀριστεραί*.

Ρὰς-Τζιμσὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐπὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀκτῆς καὶ ΝΔ. κέρας (πλάτ. 27° 35' Β., μηκ. 33° 40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3752: Gimsa and Kabreit anchorages) τοῦ κόλπου τοῦ Σουέζ, ἀντικρύζον τὸ Ρὰς Μεχμέτ. Εἶναι τὸ *Δρέπανον* τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ε, 14). Σ. Ε. Λ.

Ραστῆς, *Κωνσταντῖνος*. Λόγιος τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ζῶν ἐν Μολδαβίᾳ, ὅπου ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου συστάσης ἐν Ἰασίῳ φιλολογικῆς ἑταιρείας. Τῷ 1819 ἦτο ἄρχων Ἀγὰς ἐν Βλαχίᾳ, ὁ ἀδελφός του δὲ *Γεώργιος* ἄρχων Καμμινάρης. Σύζυγος τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο ἡ λογία *Αἰκατερίνη Ραστῆ*, τῆς ὁποίας τὸ «Καρτοπαίγνιον γεωγραφικὸν» (Βιέννη 1818), ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθέν, τὰ μάλιστα ὠφέλησε τὴν ἐκπαίδευσιν τὴν σύγχρονον καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ παράλληλον τοῦ «Χαρτοπαιγνίου ἱστορικοῦ» τοῦ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου, τοῦ ἐκδοθέντος τῷ 1808. Τ. Ε. Ε.

Ράστια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ Χώρᾳ τῶν Τρόκμων, κατὰ τὰ ἀνατολικὰ τοῦ Γαλατικοῦ Πόντου, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε', 4, 7) ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ταουΐου (νῦν Νεφέσκιοϊ) εἰς Μάζακαν (Καισάρειαν) ὁδοῦ. Ἀκαθόριστος ἡ θέσις αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

ραστίκι (τὸ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *Rastik*)· μαύρη βαφὴ διὰ τὴν κόμην (κυρίως τῶν γυναικῶν).

ραστολύτης (ὁ) (Rastolyt) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν προϊὸν ἀλλοιώσεως τοῦ βιοτίτου, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται οὗτος ἐπιγενῶς συνεπείᾳ χημικῆς ἀποσαθρώσεως. Γ. Β.

ραστρίτης (ὁ) (Rastrites Barrande) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀξονοφόρων γραπτολοειδῶν γραπτολίθων* κοιλεντερωτῶν. Ὁ ἄξων τῶν ζῴων τούτων ἦτο πολὺ λεπτός, κεκαμμένος, καὶ ἔφερεν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς σημαντικῶς παχύτερα κυλινδρικὰ ἢ σφαιροειδῆ κελλία, χωριζόμενα ἀλλήλων δι' ἐνδιαμέσων χώρων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ραστώνη (ἡ)· τὸ ἀφῃρημένον τοῦ ῥᾴδιος, εὔκολος, τρυφηλὸς βίος, ἀνάπαυσις || ραθυμία, ὀκνηρία, νωθρότης.

Ρὰς-Φαρτὰκ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς χερσονήσου τῆς Ἀραβίας (πλάτ. 15°39' Β., μηκ. 52°15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 10b: SE coast of Arabia). Εἶναι ὁ *Σύαγρος* τῶν ἀρχαίων, ΒΑ. κέρας τοῦ Αὐαλίτου κόλπου (gulf of Aden). —2) Ἀκρωτήριον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐν τῷ Αἰλανίτῃ κόλπῳ (gulf of Akaba). Σ. Ε. Λ.

Ρὰς-Χαρὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Τριπολίτιδος ἐν τῇ Σύρτει (Ras-Khara: πλάτ. 32°10' Β., μηκ. 15°22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi). Εἶναι αἱ *Κιστέρναι* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Ρασχὰτ ἀντασὶ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀτελέβουσα*.

Ρὰς Χαφοὺν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἰταλικῆς Σομαλίας ἐν Α. Ἀφρικῇ, εἰς πλάτος 10° 28' 30" Β. Σχηματίζεται εἰς τὸ ἄκρον χερσονήσου, ἔνθα καὶ ὁμώνυμον χωρίον. Ἔχει πρὸς Ν. τὸν κόλπον τῆς Γκούμπα. Ἐπὶ τῆς χερσονήσου ἐσβεσμένον ἡφαίστειον. Λέγεται καὶ *Μεντουντά*.

Ρὰτ (Rath), *Γεράρδος ντὲ* —. Γερμανὸς γεωλόγος, ἐκ τῶν διασημοτέρων τῆς ἐποχῆς του (1830—1888). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωλογίας καὶ μεταλλουργίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης καὶ διευθυντὴς τοῦ μεταλλουργικοῦ μουσείου τῆς πόλεως ταύτης. Προέβη εἰς πολλὰς γεωλογικὰς καὶ μεταλλειολογικὰς ἀνακαλύψεις καὶ ἐδημοσίευσε πολυάριθμα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ueber Tridymit ans Neuseeland u. Trippkit von Copiapo», «Mineralog. und geolog. Mittheilungen über Sardinien, Neapel, Lavrion und Utha» (1887), «Pennsylvanien» (1888), «Siebenbürgen» (1888) κλπ. Μ. Δ. Β.

Ράτα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἐριδοῦ*.

Ράται Κοριτανόρουμ (Ratae Coritanorum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σημαντικὴ ρωμαϊκὴ πόλις, ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς ὁποίας κεῖται σήμερον ἡ ἀγγλικὴ πόλις *Λέστερ* (βλ. λ.). Σ. Κ. Γ.

Ρατὰκ (Ratak) *[Γεωγρ.]*. Σειρὰ δεκαπέντε νήσων, ἀποτελοῦσα τὴν ἑτέραν τῶν δύο ὁμάδων, αἵτινες ἀπαρτίζουσι τὰς νήσους *Μάρσαλ* (βλ. λ.). ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ.

Ρατακήνσιοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Δακίας, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 8,3), πρὸς νότον τῶν Τευρίσκων, ὁ αὐτὸς πιθανῶς μὲ τοὺς Ρακάτας, κατοικοῦντας ἐν τῇ Δ. Ἀνεξαρτήτῳ Γερμανίᾳ μεταξὺ τῶν Σαρματικῶν ὀρέων (Δυτικὰ Καρπάθια) καὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Α. Θ. Σ.

ρατέλ (τό). Μέτρον βάρους καλούμενον καὶ *ρότλ* ἢ *ρότολο* καὶ ἰσοδυναμοῦν ἐν Περσίᾳ πρὸς 459.942 γραμμ (1,014 ἀγγλικῆς λίτρας avoir du poids), ἐν Ἀραβίᾳ πρὸς 462,6644 γραμμ. ὡς μέτρον χωρητικότητος καὶ 7,8104 χιλιόγραμ. ὡς μέτρον βάρους, ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς 449,280 γραμμ., ἐν Τουρκίᾳ πρὸς 2 ½ ὀκάδας, καλούμενον καὶ *μπάτμαν* καὶ ὑποδιαιρούμενον εἰς 10 *νένι*. Ι. Α. Β.

ρατέλη (ἡ) (Ratela) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυστελιδῶν*, περιλαμβάνον ἐν μόνον εἶδος, τὴν *ρατέλην τὴν μελιβόρον* (Ratela melivora), ἥτις ἔχει μέτριον ἀνάστημα, σῶμα βαρὺ καὶ εὔρωστον, πόδας βραχεῖς καὶ δέρμα πυκνόν, λευκότεφρον κατὰ τὴν ράχιν καὶ στιλπνῶς μελανὸν κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματός της. Εἶναι ζῷον νυκτόβιον, παμφάγον καὶ ἀρέσκεται ἰδιαιτέρως εἰς τὸ μέλι καὶ τὰς μελίσσας. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ δάση τῶν θερμῶν ἀσιατικῶν καὶ ἀφρικανικῶν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

Ρατενάου (Rathenau), *Αἰμίλιος*. Γερμανὸς μηχανικὸς (1838—1915). Ἵδρυσε τῷ 1883 ἐν Βερολίνῳ, μετὰ τοῦ Ὀ. φὸν Μίλλερ, ἐπὶ εὐρυτάτων βάσεων, τὴν «Ἑταιρείαν Ἔδισσον», ἐξ ἧς, τῷ 1887, ἐσχηματίσθη ἡ σήμερον περίφημος καθ' ὅλον τὸν κόσμον «Γενικὴ Ἠλεκτρικὴ Ἑταιρεία» (Α. Ε. G. = Allgemeine Elektrizitaetsgesellschaft). Ὡς τεχνικὸς διευθυντὴς ταύτης προώθησε δι' ἐφευρέσεών του καὶ τελειοποιήσεων πάντας τοὺς κλάδους αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ τὴν παραγωγὴν δι' ἠλεκτρισμοῦ ἀλουμινίου καὶ χάλυβος, τὴν ραδιοτηλεγραφίαν, τὴν κατασκευὴν ἠλεκτροκινητήρων καὶ ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων. Θ. Κ.

—**Ρατενάου** (Rathenau), *Γεώργιος-Βάλτερ*. Γερμανὸς οἰκονομολόγος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ (1867—1922). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἐσπούδασεν ἠλεκτρομηχανολογίαν καὶ ἠλεκτροχημείαν καὶ ἐπέτυχεν ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ τῆς ἐπιστήμης του διαφόρους ἐφευρέσεις καὶ τελειοποιήσεις, ὡς μέθοδον ἠλεκτρολυτικῆς κατασκευῆς τοῦ χλωρίου, ἀλκάλεων τοῦ χρωμίου, τοῦ σοδίου καὶ τοῦ μαγνησίου. Διευθυντὴς τῆς ἑταιρείας ἀλουμινίου καὶ τῆς ἠλεκτροτεχνικῆς ἑταιρείας (1899), ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ τμήματος τῶν κατασκευῶν ἠλεκτρικῶν σταθμῶν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του τὴν προεδρίαν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς «Γενικῆς ἠλεκτρικῆς ἑταιρείας». Βαθὺς μελετητὴς τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων, ἀνεμείχθη συγχρόνως καὶ εἰς ἄλλας οἰκονομικὰς καὶ τραπεζιτικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ οὕτως ἐπηύξησε τὸν ἤδη μέγαν πλοῦτον αὐτοῦ. Ἀλλά, μολονότι ὑλικῶς ἀπέβη ἐκ τῶν ἰσχυρῶν παραγόντων τῆς κεφαλαιοκρατίας, πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς ἀνῆκεν εἰς τὸ προλεταριᾶτον. Ἀκριβέστερον, συμπονῶν τὴν καρτερι-

Γεώργιος Ρατενάου.

Digitized by Google

κὴν καὶ συχνάκις ἀτυχῆ διοπάλην τῶν πενεστέρων τάξεων καὶ βαθέως ἐμπεποτισμένος ἀπὸ τὰ ἰδεώδη τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἐπιζητεῖ τὴν δυνατὴν ἄμβλυνσιν τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀνισότητος. Εἰς τὰ πρὸ τοῦ πολέμου ἐκδοθέντα ἔργα του: «Κριτικὴ τῆς ἐποχῆς», «Ἡ μηχανικὴ τοῦ πνεύματος», «Περὶ μελλόντων πραγμάτων», ἐξηγεῖ μὲ τὴν φιλοσοφικὴν διάθεσιν καὶ πίστιν, αἵτινες ἐμπνέουν τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις του, τοὺς λόγους, δι' οὓς δὲν εἶναι νοητὴ ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἠθικὴ μεταμόρφωσις τῆς ἀνθρωπότητος ἄνευ ριζικῶν μεταβολῶν. Ὡς τοιαύτας δὲ θεωρεῖ κυρίως τὴν μείωσιν τῆς εὐμαρείας τῶν ἰθυνουσῶν τάξεων, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν πρώτων ὑλῶν πρὸς κατασκευὴν εἰδῶν πολυτελείας, διατιθεμένων πάντων τῶν μέσων διὰ τὴν παραγωγὴν εἰδῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης, τὸν περιορισμὸν καὶ βαθμιαίως τὴν κατάργησιν τῆς κληρονομίας καὶ ἐκπαίδευσιν ἀνωτέραν δωρεὰν εἰς πάντας. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Ἐπισιτισμοῦ καὶ Ἐφοδιασμοῦ, μὲ αὐτόχρημα δικτατωρικὴν ἐξουσίαν, καὶ κατώρθωσε, διὰ τῆς ρυθμίσεως καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, δι' ἐπιτάξεως τῶν πρώτων ὑλῶν, διὰ τῆς δημιουργίας τεχνητῶν εἰδῶν πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἔξωθεν εἰσαγομένων καὶ βραδύτερον διὰ τῆς συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν κατεχομένων ἐχθρικῶν ἐδαφῶν, νὰ διευκολύνῃ τὴν πολεμικὴν προσπάθειαν καὶ νὰ καταστήσῃ ὀλιγώτερον ὀδυνηρὰν τὴν ἔλλειψιν τροφίμων καὶ ἄλλων εἰδῶν παρὰ τῷ λαῷ. Μετὰ τὴν ἧτταν, διάθερμος δημοκράτης, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας καὶ διορισθεὶς τῷ 1921 ὑπουργὸς τῶν Ἐπανορθώσεων ἐχειρίσθη ἐπιτυχῶς τὸ ζήτημα τῶν εἰς εἶδος ἐπανορθώσεων διὰ τῆς ἐν Βισβάδεν ὑπογραφείσης συμφωνίας μετὰ τοῦ Λουσέρ. Εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς νικητὰς ἐπιδεικνύει ἄκρον σεβασμὸν πρὸς τὰς ἀνειλημμένας ὑποχρεώσεις, διότι θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν δὲν δύναται νὰ ἀρχίσῃ καὶ νὰ συνεχισθῇ ἀποτελεσματικῶς, εἰμὴ μετὰ προηγουμένην διαπίστωσιν τῆς ὑλικῆς ἀδυναμίας τῆς Γερμανίας ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὰ οἰκονομικὰ βάρη τῆς συνθήκης. Βραδύτερον, ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀντιπροσωπεύσας τὴν Γερμανίαν εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομικὴν διάσκεψιν τῆς Γενούης, ἐνῷ συνεχίζει τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἔναντι τῶν Συμμάχων, ἐπιτυγχάνει νὰ συνάψῃ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ρωσίας τὴν περίφημον συμφωνίαν τοῦ Ραππάλο, δι' ἧς ἡ ἀχανὴς Σοβιετικὴ δημοκρατία τίθεται, κατ' οὐσίαν, εἰς πλήρη οἰκονομικὴν ὑποτέλειαν ἔναντι τῆς Γερμανίας. Εἰς τὴν διάσκεψιν τῶν Καννῶν, εἰς ἣν ἐπαναφέρεται πρὸς συζήτησιν τὸ πρόβλημα τῶν ἐπανορθώσεων, ὁ Ρατενάου συνεχίζει τὴν αὐτὴν συνδιαλλακτικὴν τακτικήν. Ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ, ἰδίᾳ οἱ ἐθνικισταὶ καὶ οἱ μοναρχικοὶ τῆς ἄκρας δεξιᾶς, μισοῦντες συγχρόνως αὐτὸν διὰ τὴν ἰσραηλιτικὴν καταγωγήν του, τὸν κατηγοροῦσιν ὡς προδοτικῶς γαλλόφιλον καὶ ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἀτμοσφαῖραν τῆς κατ' αὐτοῦ ἐχθρότητος ἄτομά τινα ἄγνωστα, παραμονεύσαντα, ἐδολοφόνησαν τοῦτον τὴν 22 Ἰουνίου 1922. Ἐν τούτοις τὴν καταδικασθεῖσαν πολιτικὴν αὐτοῦ ἠκολούθησαν μετέπειτα ὁ Γουσταῦος Στρέζεμαν καὶ ὁ Λοῦτερ καὶ τελευταῖον ὁ Μπρύννιγκ. Ἔγραψεν: «Ἐντυπώσεις» (1902), «Σκέψεις» (1908) καὶ τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἔργα, ἐκδοθέντα τῷ 1918 εἰς συλλογὴν ἐκ 5 τόμων. Ἄλλαι μονογραφίαι, λόγοι καὶ ἐπιστολαὶ ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο συλλογάς, ἐκ δύο τόμων ἑκάστην, τῷ 1924 καὶ 1928.

Θ. Κ.

Ράτενω (Rathenow) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βρανδεμβούργῳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χάφελ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βερολίνου—Στένταλ. Κάτ. 27.588 (1925). Ἔχει βιομηχανίαν ὀπτικῶν εἰδῶν, χημικῶν προϊόντων, μηχανῶν, ναυπηγεῖα, σιδηροχυτήρια καὶ ὀπτοπλινθοποιίαν. Θ. Κ.

ρατζᾶ (ὁ). Τίτλος διδόμενος εἰς Ἰνδοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ἡγεμόνας. Ἡ λέξις, οὖσα σανσκριτική, ἀπαντῶσα δὲ καὶ εἰς τὰ ἰνδικὰ ἔπη τῆς Ραμαγιάνα καὶ Μαχαβαράτα, θεωρεῖται ἔχουσα τὴν αὐτὴν ρίζαν, ἣν καὶ ἡ λατινικὴ rex (βασιλεύς). Ἄλλοι τύποι τῆς αὐτῆς ἰνδικῆς λέξεως εἶναι *ράο*, *ράνα* καὶ *ράουολ*. Οἱ ἀνώτεροι ἀρχηγοὶ καλοῦνται *μαχαρατζᾶ* Κατὰ τὴν μογγολικὴν κυριαρχίαν ὁ τίτλος *ρὰς* ἐδίδετο ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων αὐτοκρατόρων εἰς τοὺς ὑποτελεῖς αὐτῶν ἡγεμόνας. Τοῦτο ἐξηκολούθησε καὶ ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Ὁ εἰς τὸ Ἰνδοστὰν ἐν χρήσει τύπος τῆς λέξεως εἶναι *ράϊ*, εἰς δὲ τὴν Ν. Ἰνδικὴν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βιτζαγιαναγκὰρ ὠνομάζετο *ραγιά*. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀπονέμει τὸν τίτλον *ρατζᾶ* ὡς κληρονομικὸν τίτλον εὐγενείας. Ὑπὸ τὸν τύπον *ράο* ἀπαντᾷ ὡς δεύτερον συνθετικὸν βραχμάνων καὶ ἄλλων εἴς τινας περιοχὰς τῶν Ἰνδιῶν. Τὸ *ρατζᾶ* ἀπαντᾷ καὶ ὡς πρῶτον συνθετικὸν τοπωνυμίων. Ν. Μ.

Ρατζαμάντρι (Rajahmundry) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ προεδρίᾳ Μαντράς, κειμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Γκοντάβερι εἰς ἀπόστασιν 48 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Κάτ. 48.400. Εἶναι σημαῖνον συγκοινωνιακὸν κέντρον καὶ ἐξάγει ἐκλεκτῆς ποιότητος ὑφάσματα ἐκ τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μουσελίνα*, ζάχαριν κλπ. Χ. Δ.

Ρατζασεκάρα (Rajashekhara). Ἰνδὸς δραματικὸς ποιητὴς τοῦ Θ' αἰῶνος μ. Χ., γεννηθεὶς ἐν Ντεκάν. Ὑπῆρξε βραχμὰν καὶ ἔζησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Καναοὺτς Μαχεντραπάλα. Τῷ ἀποδίδονται τὰ δράματα: «Καρπουραμανγιάρι ἢ τὸ μῆλον τῆς καμφορᾶς», ἐκδοθὲν ἐν Μπενάρες (1872) καὶ Βομβάῃ (1887) μετ' ἀγγλικῆς μεταφράσεως (Καϊμπριτς 1901), «Βιντασαλαμπάνγικα ἢ τὸ ἀκρωτηριασμένον ἄγαλμα» (Μπενάρες 1871 καὶ Καλκούττα 1873, 2α ἔκδ. 1883), τὸ ἡμιτελὲς δρᾶμα «Βαλαβαράτα ἢ Πρακανταπαντάβα», ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Capeller (Στρασβοῦργον 1885) καὶ τὸ σπουδαιότερον «Μπαχαραμαγιάνα» (Μπενάρες 1869 καὶ Καλκούττα 1884).

Ρατζάχι (Radjchahi) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ προεδρίᾳ Βεγγάλης, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῶν κρατῶν καὶ ἐπαρχιῶν Σικκίμ, Μπουτάν, Ἀσσάμ, Ντάκκα, Καλκούττας, Μπαγκαλποὺρ καὶ Νεπάλ. Ἔχει ἔκτασιν 49.420 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 10.346 000 κατοίκων, πρωτεύουσαν δὲ τὴν *Ραμπούρ Μποάλσα*. Εἰς τὸ βόρειον αὐτῆς τμῆμα ὑψοῦνται αἱ ὀροσειραὶ τῶν Ἱμαλαΐων, εἰς δὲ τὸ νότιον ἐκτείνονται εὐρεῖαι πεδιάδες διαρρεόμεναι ὑπὸ τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Βραχμαπούτρα καὶ ἔχουσαι πυκνὰ δάση καὶ μεγάλας φυτείας τεΐου, βάμβακος, μπαμπού, φοινικοδένδρων κλπ. Χ. Δ.

Ρατζενχόφερ (Radzenhofer), ***Γουσταῦος***. Αὐστριακὸς φιλόσοφος καὶ στρατιωτικὸς (1842—1904) Ἐπολέμησε κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1859 καὶ 1866 ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν. φθάσας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ. Ἔγραψε διάφορα στρατιωτικὰ ἔργα, τὰ δὲ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ ἔργα φαίνονται λίαν ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὰς πολιτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἀρχὰς τοῦ Μακκιαβέλη. Μεταξὺ τῶν στρατιωτικῆς φύσεως ἔργων του εἶναι: «Die taktischen Lehren des Krieges 1870—1871» (1873), «Staatswehr» (1881), «Die Feldzüge des Prinzen Eugen». Ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν του ἔργων ἀναφέρονται: «Wesen und Zweck der Politik (1893), «Die soziologische Erkenntnis» (1898), «Die Kritik des Intellekts», «Positive Erkenntnisstheorie» (1902), «Soziologie» (1907) κλπ. Ὁ υἱός του *Γουσταῦος* ἔγραψε διάφορα φιλοσοφικὰ ἄρθρα καθὼς καὶ δύο μελέτας ἐπὶ τῶν κοινωνιολογικῶν ἰδεῶν τοῦ πατρός του.

Μ. Δ. Β.

Ράτζι (Raggi), ***Νικόλας-Βερνάρδος***. Ἰταλὸς γλύπτης (1790—1862). Διεκρίθη κυρίως ὡς γλύπτης συμπλεγμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλὰ ἐβραβεύθησαν εἰς ἐκθέσεις. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Ὁ δισκοβόλος» (1817), «Ὁ Ἔρως πλησιάζων εἰς τὴν κλίνην τῆς Ψυχῆς» (1819), «Ὁ Ἡρακλῆς ἐξάγων ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ σῶμα τοῦ Ἰκάρου» (1824), «Λουδοβῖκος ΙΔ'» ἔφιππον ἄγαλμα, «Ὁ Μοντεσκὶ σκεπτόμενος ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νόμων» κτλ

Μ. Δ. Β.

Ράτζιβιλ (Radziwill). Μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ οἰκογένεια εὐγενῶν (βογιάρων) ἐκ Λιθουανίας, πλεῖστα μέλη τῆς ὁποίας ἐχρημάτισαν διαπρεπεῖς στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἐν Λιθουανίᾳ καὶ Πολωνίᾳ, λαβόντα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τὸν τίτλον Γερμανῶν πριγκίπων. Οἱ κυριώτεροι γόνοι τοῦ οἴκου τούτου εἶναι οἱ κάτωθι:

—1) ***Ἀντώνιος***, *πρίγκιψ τοῦ —*. Πρῶσσος στρατηγὸς (1833—1904). Συμμετέσχε τοῦ πολέμου τοῦ 1866 καὶ ἐχρημάτισεν ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου Α' καὶ Φρειδερίκου Γ', ἀπὸ δὲ τοῦ 1871 μέλος τῆς βουλῆς τῶν Εὐγενῶν.

—2) ***Γεώργιος***, ὁ ἀποκληθεὶς *Λιθουανὸς Ἡρακλῆς* Στρατηγὸς τῆς Λιθουανίας (1480—1541). Ἀντεπεξῆλθε νικηφόρως κατὰ τῶν Ρώσων, τῶν Τατάρων καὶ τῶν Πρώσσων. Τῷ 1511, ἡγούμενος 6.000 ἀνδρῶν, κατετρόπωσε τὸν στρατὸν τῶν Τατάρων ἐξ 20.000 ἀνδρῶν καὶ τῷ 1514 κατενίκησε τοὺς Ρώσους μεταξὺ Ὄρστζα καὶ Ντουπρόβνα. Τῷ 1519 κατετρόπωσε καὶ πάλιν τοὺς Ρώσους καὶ τῷ 1527 ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Σιγισμόνδου Α' καστελλᾶνος τῆς Βίλνας, τῷ δὲ 1533 κοντόσταβλος καὶ μέγας στρατηγὸς τῆς Λιθουανίας. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐνίκησε καὶ πάλιν περιφανῶς τοὺς Ρώσους παρὰ τὸ Σμολένσκ. Ἡ θυγάτηρ του *Βαρβέρα Ράτζιβιλ* ἐνυμφεύθη τὸν βασιλέα Σιγισμόνδον Β'.

—3) ***Δομίνικος***. Πολωνὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1787—1813). Κληρονομήσας τὴν τεραστίαν περιουσίαν τοῦ θείου του Καρόλου-Στανισλάου Β', ἀφιερώθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πατρίδος του καὶ τῷ 1812 ἐσχημάτισεν, ἰδίᾳ δαπάνῃ, σύνταγμα λογχοφόρων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων μετέσχε τῆς εἰς Ρωσίαν ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ὠνόμασεν αὐτὸν ἀντισυνταγματάρχην τῆς πολωνικῆς φρουρᾶς. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1813 ἐπληγώθη βαρέως ἐν Χανάου καὶ ἀπέθανεν ἐν Λάουτεράϊχ. Ὁ θάνατός του ἐθεωρήθη ἐν Πολωνίᾳ ἐθνικὴ ἀπώλεια.

— 4) ***Κάρολος-Στανίσλαος Α'***. Πολωνὸς στρατιωτικὸς (1669—1719). Συνώδευσε τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας Ἰωάννην Γ' Σομπιέσκι εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐκστρατείας καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου καγκελλαρίου τῆς Λιθουανίας. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας ἀνάρρησιν τοῦ Στανισλάου Λετζίνσκυ καὶ διὰ τὴν ἀκεραιότητα καὶ εὐθύτητα αὐτοῦ ὠνομάσθη *Δίκαιος*.

— 5) ***Κάρολος-Στανίσλαος Β'***. Πολωνὸς εὐγενής, παλατῖνος τῆς Βίλνας (1734—1790). Κάτοχος ἀπεράντου περιουσίας, συνετήρει μισθοφορικὸν στρατὸν διὰ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ πολιτικοὺς σκοπούς. Ἀντετάχθη λυσσωδῶς κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Στανισλάου Β' Πονιατόβσκυ, ἀλλ' ἐν τέλει ἐξορισθεὶς κατέφυγεν εἰς Τουρκίαν καὶ ἀκολούθως εἰς Γερμανίαν. Ἐπανελθὼν εἰς Πολωνίαν, τῇ συνδρομῇ τῶν Ρώσων, κατέλαβε τὴν Βαρσοβίαν καὶ ἀνέκτησε τὴν δημευθεῖσαν περιουσίαν του· ἀλλ' ἐξορισθεὶς μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐκ δευτέρου κατέφυγεν εἰς Αὐστρίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

— 6) ***Λέων***. Πολωνὸς στρατιωτικὸς (1808—1882). Ὑπῆρξεν ἀξιωματικὸς τῆς πολωνικῆς φρουρᾶς, ἠκολούθησε τὸν μέγαν δοῦκα Κωνσταντῖνον εἰς Ρωσίαν καὶ ὠνομάσθη ὑπασπιστὴς τοῦ τσάρου.

— 7) ***Μιχαήλ***. Πολωνὸς στρατηγὸς (1778—1850). Τῷ 1792 κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν τῆς ἀνεξαρτησίας, ὅπου ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κοσιοῦσκο μέχρι τοῦ 1794. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ρωσίαν τοῦ 1812 ἐπολέμησε γενναίως ἐπὶ κεφαλῆς πολωνικοῦ συντάγματος καὶ ὠνομάσθη στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Τῷ 1831 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ πολωνικοῦ στρατοῦ, μετὰ τὴν κατάληψιν ὅμως τῆς Βαρσοβίας ὑπὸ τῶν Ρώσων ὡδηγήθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ρωσίας, ὅπου ἐκρατήθη αἰχμάλωτος μέχρι τοῦ 1836. Ἀποσυρθεὶς εἰς Δρέσδην τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἔζησεν ἐκεῖ ἰδιωτεύων μέχρι τοῦ θανάτου του.

— 8) ***Νικόλαος Α'***. Λιθουανὸς στρατιωτικός, ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Ράτζιβιλ (1366—1446). Συνώδευσε τὸν μέγαν δοῦκα τῆς Λιθουανίας Ζαγκελλὸν εἰς Κρακοβίαν, ὅπου μετ' αὐτοῦ ἐδέχθη τὸ βάπτισμα. Ἐπολέμησεν ἐν Γκροῦνβαλντ τῷ 1410, ὠνομάσθη αὐλάρχης τῷ 1418 καὶ παλατῖνος τῆς Βίλνας (1433), διακριθεὶς τόσον ὡς στρατιωτικὸς ὅσον καὶ ὡς πολιτικός.

— 9) ***Νικόλαος Γ'***. Λιθουανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (1470—1522). Τῷ 1500 διεκρίθη εἰς τὸν κατὰ τῶν Ρώσων πόλεμον, οἵτινες εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Λιθουανίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος Α' ὠνόμασεν αὐτὸν παλατῖνον τῆς Βίλνας καὶ μέγαν καγκελλάριον τῆς Λιθουανίας. Τῷ 1514 ἐπολέμησε καὶ πάλιν κατὰ τῶν Ρώσων καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπεστάλη ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ Α', παρ' οὗ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Γερμανοῦ πρίγκιπος. Τῷ 1519 ἐνίκησε καὶ πάλιν τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Τατάρους.

— 10) ***Νικόλαος Δ'***. Λιθουανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, ὁ ἀποκαλούμενος *Μαῦρος*, στρατάρχης καὶ μέγας καγκελλάριος τῆς Λιθουανίας καὶ παλατῖνος τῆς Βίλνας καὶ τοῦ Τρόκι (1515—1565). Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων εὐγενῶν τῆς ἐποχῆς του, ἡ δὲ φήμη τῆς νεότητός του διέτρεχεν ὅλας τὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης. Συνέτεινεν εἰς τὸν γάμον τῆς ἀνεψιᾶς του Βαρβάρας μετὰ τοῦ βασιλέως Σιγισμόνδου Β', τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τὴν εὔνοιαν καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος τοῦ Νίσβιτζ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. Διεκρίθη εἰς τὸν κατὰ τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν πόλεμον καὶ τῷ 1565 κατετρόπωσε τοὺς Ρώσους, οἵτινες εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Λιθουανίαν. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πρώτων Πολωνῶν, οἵτινες ἠσπάσθησαν ἐνθουσιωδῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μεταρρύθμισιν, ἵδρυσε δὲ εἰς Μπὲρστ-Λιτοβσκ τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτυπώθη ἡ μετάφρασις τῆς Βίβλου εἰς τὴν πολωνικήν.

— 11) ***Νικόλαος-Χριστόφορος***. Λιθουανὸς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός, ὁ ἀποκαλούμενος *Ὀρφανός*, υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1549—1616). Μετέστη μετὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του εἰς τὸν καθολικισμὸν καὶ ὑπῆρξεν αὐλάρχης καὶ παλατῖνος τῆς Βίλνας. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Σουηδῶν καὶ τῶν Ρώσων καὶ βραδύτερον μετέβη ὡς προσκυνητὴς εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους, συγγράψας εἰς τὴν λατινικὴν σχετικὴν περιγραφὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μετάβασις εἰς Ἱερουσαλὴμ» (1578).

—12) *Πρίγκιψ —*. Γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1824. Ἐσπούδασε νομικά. μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ 1866 καὶ 1870—1871 καὶ ἀπὸ τοῦ 1874 ἐχρημάτισεν ἀρχηγὸς τοῦ πολωνικοῦ λεγομένου κόμματος τοῦ Ράϊχσταγ.

—13) ***Χριστόφορος-Νικόλαος*** ὁ ἀποκληθεὶς *Κεραυνός*. Λιθουανὸς στρατηγὸς (1547—1603). Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Στεφάνου Μπάτορυ δεύτερος μέγας στρατηγὸς τῆς Λιθουανίας, κατενίκησε περιφανῶς τοὺς Ρώσους τῷ 1579, τὸ δὲ ἑπόμενον

Digitized by Google

ἔτος κατετρόπωσε καὶ πάλιν 40.000 Ρώσων παρὰ τὸ Σοκόλ, συλλαβὼν αἰχμάλωτον τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Τσερεμέτεφ. Τῷ 1581 ἦρε καὶ ἄλλην λαμπρὰν νίκην κατὰ τοῦ ἰδίου ἐχθροῦ παρὰ τὸν Βόλγαν. Τῷ 1588, βασιλεύοντος τοῦ Σιγισμόνδου Γ', προήχθη εἰς μέγαν στρατηγὸν τῆς Λιθουανίας καὶ ἐνίκησε τοὺς εἰσβαλόντας εἰς Λιβονίαν Σουηδούς.

—14) *Χριστόφορος Β'*. Λιθουανὸς στρατηγός, υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1585—1640). Μετέσχε μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὸν κατὰ τῶν Σουηδῶν πόλεμον, τῷ 1615 ὠνομάσθη δεύτερος μέγας στρατηγὸς τῆς Λιθουανίας καὶ ἐπὶ 5 συνεχῆ ἔτη ἐπολέμει κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Σουηδῶν Γουσταύου-Ἀδόλφου ἐν Λιβονίᾳ καὶ Κουρλανδίᾳ, τὸν ὁποῖον ἐν τέλει κατενίκησε. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σιγισμόνδου Γ' τῆς Πολωνίας (1632), συνέτεινεν εἰς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Λαδισλάου Δ' καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Πολωνῶν κατενίκησε τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὴν Πολωνίαν Ρώσους καὶ ἠνάγκασε τὸν τσάρον νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἐπωφελῆ διὰ τοὺς Πολωνοὺς συνθήκην τοῦ Πολάνωφ (1634). Μετ' οὐ πολὺ ἐξεστράτευσεν ἐκ νέου εἰς Λιβονίαν καὶ ἐνίκησε καὶ πάλιν τοὺς Σουηδούς. Πλεῖστοι ἀνδριάντες ἠγέρθησαν πρὸς τιμήν του, ἐν Βαρσοβίᾳ καὶ εἰς ἄλλας πολωνικὰς πόλεις. Η. Π. Γ.

Ρατζιβίλλωβ (Radziwillow, πρφ. *Ρατσιβίουβ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοεβοδάτῳ τῆς Βολωνίας. Κάτ. 16.200. Παράγει ἄφθονα σιτηρά. Μ. Δ. Β.

Ρατζιλάρ *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μελισσίων (Σινεκλῆ) τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 45. Λέγεται καὶ *Ὀκτὼ Σπίτια*.

Ράτζιους (Retzius) *γραμμαί*. Αἱ ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ Γουσταύου Ράτζιους τὸ πρῶτον παρατηρηθεῖσαι σκιεραὶ ὁμόκεντροι γραμμαί, αἱ διασταυρούμεναι πρὸς τὰ πρίσματα τῆς ἀδαμαντίνης καὶ ὁραταὶ διὰ τοῦ μικροσκοπίου εἰς τὰ ἐγκάρσια παρασκευάσματα τῶν ὀδόντων. Αἱ γραμμαὶ αὗται προσεπιβεβαιοῦσι τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἀτροφία ἢ ὑποπλασία τῶν ὀδόντων εἶναι στίγμα προϋπαρξάσης γενικῆς τινος νόσου, καθ' ἥν, ὡς ἐκ τῆς παρακωλύσεως τῆς κανονικῆς θρέψεως βρέφους τινός, δὲν γίνεται κανονικὴ ἡ καταβολὴ τῶν τιτανούχων ἀλάτων. Ν. Γ. Π.

Ράτζκοτ (Rajkot) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ χερσονήσῳ Κατιαβὰρ καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βομβάης, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου ὑποτελοῦς κράτους. Κάτ. (1921) 36.097. Εἶναι ἕδρα τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν τῆς περιφερείας καὶ κόμβος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ἔχει κολλέγιον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν υἱῶν τῶν πριγκίπων τοῦ Κατιαβάρ, βιβλιοθήκην καὶ μουσεῖον. Τὸ ὁμώνυμον ὑποτελὲς κράτος ἔχει ἔκτασιν 283 τ. μιλλίων καὶ κατ. (1921) 60.993. Η. Π. Γ.

Ράτζπουρ (Rajpur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν Βεγγάλῃ, ἀπέχουσα 19 χλμ. ΝΔ. τῆς Καλκούττας. Κάτ. 11.600. Χ. Δ.

Ρατζπουτάνα (Rajputana) *[Γεωγρ.]*. Διοικητικὸν διαμέρισμα τῶν ΒΔ Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, περιλαμβάνον 21 ὑποτελῆ κράτη. Ὁρίζεται ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βομβάης, τοῦ Πεντζάμπ, τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν καὶ τῶν Κεντρικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἔχει ἔκτασιν 334.062 τ. χλμ. καὶ κατ. (1921) 10.339.655. Διασχίζεται ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. ὑπὸ τῶν ὀρέων Ἀραβαλλί, χωριζομένη εἰς δύο τμήματα. Καὶ τὸ μὲν πρὸς τὰ ΒΔ. τῶν ὀρέων τμῆμα, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ μεγαλύτερον, εἶναι ἄγονον καὶ ἀμμῶδες, σχηματίζει δὲ πρὸς Δ. τὴν ἔρημον Τάρ, τὸ δὲ πρὸς τὰ ΝΑ. μικρότερον τμῆμα εἶναι εὐφορώτερον καὶ ὑψηλότερον, διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τσαμπὰλ καὶ τῶν παραποτάμων του. Τὸ κλῖμα εἶναι ξηρὸν καὶ κατὰ τὸ θέρος θερμόν, γενικῶς ὅμως ὑγιεινόν. Κατοικεῖται εἰς μὲν τὰ ΒΔ ὑπὸ νομαδικῶν φυλῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν κτηνοτροφίαν (βόες, πρόβατα καὶ κάμηλοι), εἰς δὲ τὰ ΝΑ. ὑπὸ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ. Παράγονται δημητριακά, κέγχρος, ἐλαιόσποροι, ὄπιον καὶ βάμβαξ. Ἡ βιομηχανία συνίσταται εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν δερμάτων, βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, εἰς δὲ τὰ ἀνατολικὰ κράτη ἀκμάζει ἡ χειροτεχνία καλλιτεχνημάτων ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ καὶ μετάλλων. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς ποικίλα μέταλλα, παράγον κοβάλτιον, ψευδάργυρον, χαλκόν, μόλυβδον καὶ μετάλλευμα σιδήρου. Οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ Τσαμπάλ, ὁ Λούνη καὶ ὁ Μπάνας. Ὑπάρχουσι προσέτι καί τινες τεχνηταὶ λίμναι δι' ἀρδεύσεις καὶ ἡ ἁλμυρὰ λίμνη Σαμπχάρ, ἐξ ἧς παράγεται φυσικὸν ἅλας. Οἱ κάτοικοι διαιροῦνται εἰς διαφόρους κάστας, ἤτοι εἰς βραχμάνας καὶ Μπάτς, εἰς τὰς ἐμπορικὰς κάστας, τὰς γεωργικὰς καὶ τὰς φυλὰς τῶν αὐτοχθόνων. Τὰ κυριώτερα τῶν κρατῶν, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ἡ Ρατζπουτάνα, εἶναι ἡ Τζόντπουρ, ἡ Μπικάνερ, ἡ Τζαϊσάλμερ, ἡ Τζάϊπουρ καὶ ἡ Οὐντάϊπουρ, σημαντικώτερα δὲ πόλις ἡ Τζάϊπουρ, ἥτις εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὑποτελῶν κρατῶν εἶναι ἰθαγενεῖς πρίγκιπες, οἵτινες εἰς 18 κράτη ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρχαίαν φεουδαρχικὴν τάξιν τῶν Ρατζπούτ. Ἡ βρεττανικὴ διοίκησις ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ διοικητικοῦ πράκτορος ἑδρεύοντος εἰς Ἄτζμιρ καὶ Μάουντ Ἀμποῦ. Η. Π. Γ.

Ρατζποῦτοι, ἢ *Ρατζπούτ* (Rajput). Λέξις σανσκριτικὴ σημαίνουσα υἱὸς βασιλέως. Τιμητικὸν ὄνομα διδόμενον εἰς τὰς Βρεττανικὰς Ἰνδίας εἰς ἀριθμόν τινα καστῶν, αἵτινες ἕλκουσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατακτητὰς τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν, ἰδίως Οὕννους, μὲ τοὺς ὁποίους συνεμίχθησαν αὐτόχθονες κάτοικοι, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἀπετέλεσαν τὴν ἄρχουσαν τάξιν. Οἱ Ρατζποῦτοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν ἰνδοαρίαν φυλήν, εἶναι σωματικῶς ἰσχυροί, γενναῖοι καὶ ἱπποτικοί, σεβόμενοι ἰδιαιτέρως τὰς παραδόσεις καὶ ἐμπνεόμενοι ἀπὸ φεουδαρχικὸν πνεῦμα. Θεωροῦντες ἑαυτοὺς μέλη τῆς πολεμικῆς τάξεως, δεικνύουσιν ἰδιαιτέραν προτίμησιν εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πολεμιστοῦ. Ἀποτελοῦσι μετὰ τῶν βραχμάνων τὴν ἰνδικὴν ἀριστοκρατίαν καὶ διαιροῦνται εἰς 36 κάστας σεληνιακὰς ἢ ἡλιακάς, αἵτινες ὑποδιαιροῦνται εἰς φυλὰς καὶ τάξεις. Ἀνέρχονται εἰς 9 περίπου ἑκατομμύρια, κατοικοῦντες ἐν Ρατζπουτάνᾳ, εἰς ἣν ἔδωκαν τὸ ὄνομά των καὶ τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν τὴν ἄρχουσαν τάξιν, ἐν ταῖς Ἡνωμέναις ἐπαρχίαις, εἰς Μπιχὰρ καὶ Ὄρισσα καὶ εἰς τὰς Κεντρικὰς Ἰνδίας. Η. Π. Γ.

Ρατιαρία, ἢ *Ραιτιαρία [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Μοισίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως μετὰ τὴν μετὰ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Τιμάκου συμβολήν του (νῦν Τιμόκ), περὶ τὰ 36 μίλια ΝΑ. τοῦ Δορτικοῦ (νῦν Ρακόβιτσα). Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Δεκεβάλου, βασιλέως τῆς Δακίας, ἦτο σταθμὸς μιᾶς λεγεῶνος καὶ στολίσκου ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως. Τὰ τείχη αὐτῆς ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565). Κατὰ τὸν Ἱεροκλέα, ὅστις ὀνομάζει αὐτὴν *Ραζαρίαν*, ἦτο πρωτεύουσα παραδουναβίου ἐπαρχίας ὑπὸ κονσουλάριον. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Ἀρτζὰρ* (Artchar) ἐν Βουλγαρίᾳ, πρὸς Ν. τοῦ Βιδδινίου. Α. Θ. Σ.

Ράτιμπορ (Ratibor) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Ἄνω Σιλεσίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὄδερ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπρεσλάου-Ὀντερμπεργκ. Κάτ. (1925) 49 072. Ἔχει ἀρχαίους ναοὺς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, παλαιὸν ἀνάκτορον, σχολὴν κωφαλάλων, μουσεῖον, βιομηχανίαν χάλυβος, χημικῶν προϊόντων, μηχανῶν, κηροποιίας, χαρτοποιίας, σακχάρεως καὶ παραγωγὴν οἴνου καὶ ζύθου. Ἱδρυθεῖσα τῷ 1217, ἐγένετο τῷ 1288 ἕδρα τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ράτιμπορ.

— 2) Πρώην γερμανικὴ ἡγεμονία, ἐν Ἄνω Σιλεσίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1288 μέχρι τοῦ 1532 δουκᾶτον, περιῆλθεν εἶτα εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1742 εἰς τὴν Πρωσσίαν καὶ τῷ 1822 παρεχωρήθη εἰς τὸν λαντγράβον Β. Ἀμαδαῖον ὡς ἀποζημίωσις διὰ τὴν ἀπόσπασιν ἄλλων ἐδαφῶν. Τῷ 1840 ἐγένετο ἐκ νέου δουκᾶτον. Τμήματα αὐτοῦ περιελήφθησαν εἰς τὴν παραχωρηθεῖσαν εἰς τὴν Πολωνίαν Ἄνω Σιλεσίαν μετὰ τὸν πόλεμον. Θ. Κ.

Ράτιμπορ (Ratibor), *Μαξιμιλιανός*, πρίγκιψ τοῦ *Κόρβεϋ*, δοὺξ τοῦ —. Γερμανὸς διπλωμάτης (1856—1924). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1882 ἐν τῇ διπλωματικῇ ὑπηρεσίᾳ, σύμβουλος πρεσβείας ἐν Ρώμῃ (1889), ἐν Βιέννῃ (1890), γενικὸς πρόξενος ἐν Βουδαπέστῃ (1895), πρέσβυς τῆς Πρωσσίας ἐν Βαϊμάρῃ (1897), πρέσβυς ἐν Ἀθήναις (1903), ἐν Βελιγραδίῳ (1906) καὶ ἐν Λισσαβῶνι. Ὡς πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν παραμονὴν τῆς Ἱσπανίας ἐν οὐδετερότητι καὶ εἰς τὴν διατήρησιν ἀρίστων σχέσεων μετὰ τῆς Γερμανίας. Θ. Κ.

Ράτινγκεν (Ratingen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ Ρενανίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντύσσελντορφ-Ἔσσεν, ἐγγὺς τῆς πόλεως Ντύσσελντορφ, μεθ' ἧς συνδέεται καὶ διὰ τροχιοδρόμου. Κάτ. 16.091 (1928). Ἔχει βιομηχανίαν φορτηγῶν αὐτοκινήτων, ἀτμολεβήτων, μηχανῶν, ὑαλουργίας, φιαλῶν, χαρτοποιίας. Θ. Κ.

Ρατὶπ πασᾶς, *Ἀχμέτ*. Καπετὰν πασᾶς τῆς Τουρκίας, ἐκ Λαρίσης, ἀπὸ τοῦ 1743 καὶ εἶτα γενικὸς διοικητὴς (βαλῆς) Πελοποννήσου (Μώρα βαλεσῆ) μέχρι τοῦ 1762, ὁπότε ἀπέθανε. Ν. Μ.

Ρατισβόνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ κελτικὸν καὶ νεολατινικὸν ὄνομα τῆς νῦν βαυαρικῆς πόλεως *Ρέγκενσμπουργκ* (βλ. λ.). Τὸ ὄνομα ἐδόθη ὑπὸ τῶν πρώτων ἀποίκων Κελτῶν. Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὠνομάζετο Αὐγοῦστα τοῦ Τιβερίου καὶ Βασιλικὸν στρατόπεδον. Τὸ πρῶτον ὠχυρώθη ὑπὸ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Τῷ 1245 περιελήφθη ἐν τῷ γερμανικῷ κράτει. Τῷ 1247 ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Δ'. Τῷ 1810 ἐτάχθη ὑπὸ τὴν Βαυαρίαν. *Εἰρήνη τῆς Ρατισβόνης* λέγεται ἡ συναφθεῖσα τῇ 13 Ὀκτωβρίου 1630 μεταξὺ Λουδοβίκου ΙΓ' τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου Β'. *Δίαιτα τῆς Ρατισβόνης* λέγεται ἡ ἀπὸ τοῦ 1663—1806 διαρκὴς ἐκεῖ βουλή. *Ὁμολογία τῆς Ρατισβόνης* λέγεται τὸ συναφθὲν ἐκεῖ τῷ 1684 σύμφωνον πίστεως μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας. Ν.Σ.Λ.

Ρατίσλαυος. Ἡγεμὼν τῆς Μοραυΐας περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος. Ἐπιτυχὼν τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας του, κατόπιν ἀγῶνος κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανῶν (855), διὰ νὰ ἐκμηδενίσῃ οἱανδήποτε ἐπὶ τῆς Μοραυΐας βαυαρικὴν ἐπίδρασιν, ἐπεδίωξε καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας του, διὰ τῆς δημιουργίας ἐθνικῆς σλαυϊκῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Μέχρι τότε ἡ μοραυϊκὴ Ἐκκλησία ὑπήγετο ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Σάλτσμπουργκ, ἡ δὲ λειτουργία ἐτελεῖτο εἰς λατινικὴν γλῶσσαν. Ὁ Ρατίσλαυος διὰ πρεσβείας ἐζήτησε τῷ 863 παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μιχαὴλ τοῦ Γ' τὴν ἀποστολὴν κληρικῶν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ὑπηκόων του. Οὗτος ἀπέστειλε τοὺς γνωστοὺς ἀποστόλους τῶν Σλαύων ἀδελφοὺς Μεθόδιον καὶ Κύριλλον, οἵτινες διδάσκοντες εἰς τὴν ἐθνικὴν σλαυϊκὴν γλῶσσαν τῶν Μοραυῶν, προσείλκυσαν τὰ πλήθη ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι. Ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Α' ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ τῷ 867 τοὺς δύο ἀδελφοὺς Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, τούτου δὲ ἀποθανόντος, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ὁ διάδοχός του Ἀδριανὸς ὁ Β', διὰ λόγους ἀπωτέρας πολιτικῆς σκοπιμότητος, συγκατετέθη εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Μεθοδίου ὡς ἀρχιεπισκόπου τῆς μοραυϊκῆς Ἐκκλησίας, μὲ λειτουργικὴν γλῶσσαν τὴν σλαυϊκήν. Τ. Β.

Ρατόμαγος, ἢ *Ροτόμαγος [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βελιοκάσων, τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Σηκουάνα, εἰς Β. πλάτος 49°26'29'' καὶ Α. μῆκος 1°14'32'' ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γκρήνουϊτς. Ἀπὸ τοῦ Γ' ἤδη αἰῶνος διεδόθη ἐν αὐτῇ ὁ Χριστιανισμός. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Ρουένη* (Rouen, προφ. Ρουάν), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Κάτω Σηκουάνα. Α. Θ. Σ.

Ρατὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κάτω Ἁλμυρῆς τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 140. Καλεῖται ἐπίσης καὶ *Ρητόν*.

ρατούφα (ἡ) (Ratufa) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιουριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη σκιούρων ἱκανοῦ μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ρατούφα ἡ ἰνδικὴ* (Ratufa indica). Δ. Ν. Π.

ρατοφκίτης (ὁ) (Ratofkit) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν γεώδη μορφὴν τοῦ φθορίτου, περιέχουσαν προσμίξεις ἀργιλλούχους. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν (Ratofka) τοῦ κυβερνείου τῆς Μόσχας. Γ. Β.

Ρατράμνος (Ratramnus). Μοναχὸς τῆς μονῆς Corbie τῆς Πικαρδίας, ἀκμάσας κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα καὶ διακριθεὶς διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὸ θάρρος τῆς γνώμης του. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θεολογικὰς ἔριδας τῆς ἐποχῆς του, ἰδιαιτέρως ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ὧν ἄξια μνείας εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «De corpore et sanguine Domini», ἐν ᾧ καταπολεμεῖ τὴν περὶ εὐχαριστίας διδασκαλίαν τοῦ ἑαυτοῦ ἡγουμένου Radbertus. Τὸ ἔργον τοῦτο, ἕνεκα ἀσαφῶν καὶ ἀνεπιτυχῶν ἐκφράσεων, ἐτέθη τῷ 1559 εἰς τὸν πίνακα τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων. «De eo quod Christus ex virgine natus est», ἐν ᾧ ὑπεραμύνεται τῆς ἀειπαρθενίας τῆς Θεοτόκου, «De prædestinatione Dei» (εἰς δύο βιβλία), ἐν ᾧ, ὑποστηρίζων τὴν διδασκαλίαν τοῦ Gottschalk, δέχεται διπλοῦν προορισμόν, καὶ «Contra Græcorum apposita» (εἰς τέσσαρα βιβλία), ἐν οἷς προσπαθεῖ νὰ ἀναιρέσῃ τὰς κατὰ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας κατηγορίας, τὰς περιεχομένας ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ τοῦ Φωτίου τοῦ 867. Τὰ ἔργα τοῦ Ρατράμνου ἔχουσιν ἐκδοθῆ ἐν τῇ «Πατρολογίᾳ» τοῦ Migne ἐν τόμῳ 121. Κ. Ι. Δ.

ράτσα (ἡ)· δημοτ., γένος, γενεά: «ἀπὸ γερὴ ράτσα» || φρ. «εἶναι ράτσα!» ἢ «εἶναι μιὰ ράτσα!» εἶναι εὐφυής, πανοῦργος.

Ράτσελ (Ratzel), *Φρειδερῖκος*. Γερμανὸς γεωγράφος (1844—1904). Περιηγήθη ἐπὶ μακρὸν τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἰταλίαν, Τρανσυλβανίαν, Οὐγγαρίαν, Β. Ἀμερικήν, Μεξικὸν καὶ Κούβαν. Τῷ 1876 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ πολυτεχνείῳ τοῦ Μονάχου καὶ ἀπὸ τοῦ 1886 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας. Κύρια ἔργα: «Ἀνθρωπογεωγραφία» (1882—1891, 2 τ.), «Λαογραφία» (1886—1888, 3 τ., γ' ἐκδ. 1923), «Ἡ γῆ καὶ ἡ ζωὴ» (1901—1902), «Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς», «Ἡ θάλασσα ὡς πηγὴ τοῦ μεγαλείου τῶν λαῶν», «Νῆσοι εὐτυχίας καὶ ὄνειρα», «Γερμανία, εἰσαγωγὴ εἰς τὴν πατριδογραφίαν». Θ. Κ.

Ράτσενχοφερ (Ratzenhoffer), *Γουσταῦος*. Αὐστριακὸς φιλόσοφος καὶ κοινωνιολόγος (1842—

Digitized by Google

1904). Διετέλεσεν ἀξιωματικὸς τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, φθάσας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ἔγραψε: «Τακτικὰ διδάγματα τοῦ πολέμου 1870—1871» (1873), καὶ ἄλλα τινὰ στρατιωτικὰ ἔργα. Τὰ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι: «Ἡ οὐσία καὶ ὁ σκοπὸς τῆς πολιτικῆς» (1898), εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει κυρίως τὴν φήμην του, «Ἡ κοινωνιολογικὴ γνῶσις» (1898), «Ὁ θετικὸς μονισμός» (1899), «Θετικὴ ἠθική» (1901), «Ἡ κριτικὴ τῆς νοήσεως, θετικὴ γνωσιολογία» (1902) καὶ «Κοινωνιολογία» (1907). Κ. Β. Λ.

Ράτσεφ, ***Πίντο***. Βούλγαρος ποιητής, γνωστὸς ὑπὸ τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον *Σλαβέϊκωφ* Πέτκο Ράτσεφ (βλ. λ.).

Ράτσι *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κνίδης (Κοπρίβης) τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 43. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀγάπην*.

Ράτσικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τρικόρφου (Μπεϊζαδὲ) τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 94.

Ρατσιόππι (Racioppi), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1807—1875). Συνειργάσθη εἰς πολλὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἱστορία τῆς δημοσιογραφίας», «Αἱ γυναῖκες τοῦ Σαίξπηρ», «Βιογραφίαι τῶν βασιλέων καὶ ἀντιβασιλέων τῆς Νεαπολέως», «Δοκίμια Αἰσθητικῆς» κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Ρατσιόππι** (Racioppi), ***Ἰάκωβος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1827—1896). Κατὰ τὴν νεότητά του ἀναμιχθεὶς εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς κινήσεις τῆς Νεαπόλεως κατεδιώχθη ἐπανειλημμένως. Ἐγένετο βουλευτὴς καὶ κατέλαβε διάφορα ἀξιώματα, ἀλλὰ διεκρίθη κυρίως ὡς συγγραφεύς, γενόμενος μέλος πολλῶν ἀκαδημιῶν. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἱστορία τῶν ἰταλικῶν ἐπαναστάσεων» (1867), «Ἡ πολιτεία καὶ ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Ἀμάλφι» (1879), «Οἱ Λογγοβάρδοι» (1896) κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Ρατσιόππι** (Racioppi), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κάλιαρι καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, τινὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ἐπὶ τῆς ἀναλογικῆς ἀντιπροσωπεύσεως» (1883), «Ἡ ἐλευθέρα ὀργάνωσις τῶν ἐλευθέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης» (1890), «Ὁ ἱστορικὸς σχηματισμὸς τῶν κρατῶν» (1896), «Τύποι κρατῶν καὶ τύποι κυβερνήσεων» (1898), «Ἡ κατάστασις πολιορκίας καὶ τὰ πολεμικὰ δικαστήρια» (1898) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ράτσκι, ***Φραγκῖσκος***. Κροάτης συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς (1828—1894), ἀγωνισθεὶς διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὁμοεθνῶν του. Ὡς συγγραφεὺς ἠσχολήθη μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν Νοτιοσλαύων καὶ ἰδιαιτέρως μὲ τὴν τῆς Κροατίας. Συνέγραψε: «Documenta historiae chroaticae», «Ἡ σλαυϊκὴ γραφή», «Οἱ ἀπόστολοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, ἡ ἐποχὴ καὶ ἡ δρᾶσίς των» κ. ἄ. Τ. Β.

Ράτσμπουργκ (Rathsbourg), ***Ἀλφρέδος-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς παιδαγωγός, γεωγράφος καὶ γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1880. Ἐσπούδασε μαθηματικά, φυσικήν, γεωγραφίαν καὶ γεωλογίαν, διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας, περιελθὼν πλείστας χώρας καὶ ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν ἐνθερμοτέρων εἰσηγητῶν τῆς εὐρυτέρας διαδόσεως τῆς γεωγραφίας εἰς τὰς ἀνωτέρας σχολάς. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του εἶναι: «Geomorphologie des Flöhagebietes im Erzgebirge» (1904), «Geographische Lehrplanfragen» (1914—1915), «Neuere methodisch geographische Litteratur» (1920), «Ein erdkundlicher Eehrausflug in die bayrichen und nord. Alpen» (1922) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ράττα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαβυλωνίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ V, 19) «παρὰ τὰ ἕλη καὶ τὴν Ἔρημον Ἀραβίαν». Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Ραττάτσι (Rattazzi), ***Μαρία - Στουντολμίνα***, *πριγκίπισσα* —. Γαλλὶς συγγραφεύς, σύζυγος τοῦ Ἰταλοῦ πολιτικοῦ Οὐρβανοῦ Ραττάτσι (1833—1902). Θυγάτηρ τοῦ Ἰρλανδοῦ Θωμᾶ Βέϋσε καὶ τῆς Λαιτίτσια, πρεσβυτέρας θυγατρὸς τοῦ Λουκιανοῦ Βοναπάρτου. Τῷ 1850 ἐνυμφεύθη τὸν Ἀλσατὸν Φρειδερῖκον ντὲ Σόλμς, ὃν διεζεύχθη μετὰ τετραετίαν. Ἀπὸ τοῦ 1855—1860 ἔζησεν ἐν Σαβοΐᾳ καὶ Νικαίᾳ, ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο εἰς σχέσεις μετὰ τοῦ Εὐγενίου Σὺη καὶ τοῦ Πονσὰρ καὶ ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Les Matinées d'Aix», ὅπου ἐδημοσίευσε πολλὰ τῶν ἔργων της. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Σαβοΐας εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, ὅπου εἶχε καταστῆ περιζήτητος εἰς τὰς φιλολογικὰς καὶ ἀριστοκρατικὰς αἰθούσας καὶ ἀκολούθως ἐταξίδευσεν ἐπανειλημμένως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Ἰταλοῦ πολιτικοῦ Ραττάτσι, ὃν καὶ ἐνυμφεύθη τῷ 1863. Καὶ μετὰ τὸν δεύτερον γάμον της ἐξηκολούθησε τὴν φιλολογικήν της δρᾶσιν ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα (Vicompte de Tresserve, Baron Stock, Camille Bernard, κτλ.) καθὼς καὶ μὲ τὸ νέον της ὄνομα καὶ διηύθυνε τὸν «Revue Internationale». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της τῷ 1873, ἐνυμφεύθη τῷ 1877 ἐκ τρίτου τὸν Ἱσπανὸν βουλευτὴν Ροῦτε, ἀλλ' ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους καὶ νὰ γράφῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς κυρίας Ραττάτσι. Τῷ 1889 ἔμεινε χήρα διὰ τρίτην φοράν. Εἶχε δημιουργήσει μέγαν θόρυβον περὶ ἑαυτήν, ἐνεπλάκη δὲ καὶ εἰς δίκας, καταδικασθεῖσα μάλιστα διὰ διάφορα δυσφημιστικὰ ἄρθρα της. Ἔγραψε ποιήματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, δράματα κτλ., μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Τραγούδια ἐξορίστου» (1859), «Ἡ παγὶς τῶν συζύγων» (1865), «Αἱ ἑσπερίδες τοῦ Αἲξ-λὲ-Μπαίν» (1865), «Αἱ ὄχθαι τοῦ Ἄρνου» (1865), «Ἡ Μεξικανή», «Ὁ δρόμος τοῦ παραδείσου» (1867), «Ἐὰν ἤμουν βασίλισσα» (1868), «Ὁ Ραττάτσι καὶ ἡ ἐποχή του» (1881—1886), «Ἡ ὡραία Ἰουδαία» (1882), «Ὅταν δὲν ἀγαπᾷ κανεὶς ὑπερβολικά, δὲν ἀγαπᾷ πλέον», «Ἡ Κορίννα», «Ἡ δοκιμή», «Μία λίτρα σαρκός», «Στὰ πόδια μιᾶς γυναικός», «Ἔρως καὶ κύμβαλα», «Ἡ τυχοδιῶκτις τῶν ἀποικιῶν» (1868) κτλ. Πολλὰ τῶν ἔργων της ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν, πολλὰς ἐκδόσεις καὶ μετεφράσθησαν εἰς διαφόρους γλώσσας. Μ. Δ. Β.

— **Ραττάτσι** (Ratazzi), ***Οὐρβανός***. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1808—1873). Ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τῷ 1848, γενόμενος μετ' ὀλίγον ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ κατόπιν τῆς Δικαιοσύνης. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Νοβάρας (1849) ἵδρυσε τὸ κόμμα τῆς «ἀριστερᾶς τοῦ κέντρου» τῷ δὲ 1852 ἐγένετο πρόεδρος τῆς βουλῆς καὶ τῷ 1853 ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐπὶ Καβούρ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπέτυχε τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου περὶ χωρισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους. Παραιτηθεὶς τῷ 1858 συνεπείᾳ διαφωνίας του πρὸς τὸν Καβούρ, ἐγένετο ἐκ νέου ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπὶ Λὰ Μάρμερα καὶ κατόπιν πάλιν πρόεδρος τῆς βουλῆς. Τῷ 1862 ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως, κρατήσας τὰ ὑπουργεῖα τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ τὴν 1 Δεκεμβρίου ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ἕνεκα τῶν συμπαθειῶν του πρὸς τὸν Ναπολέοντα Γ' καὶ τῆς στάσεώς του κατὰ τοῦ Γαριβάλδη ντὲ Ἀσπρομόντε. Ἡ συμπάθειά του αὕτη πρὸς τὸν Ναπολέοντα Γ' καὶ ὁ γάμος του πρὸς τὴν Μαρίαν ντὲ Σόλμς, συγγενῆ τοῦ Βοναπάρτου, κατέστησαν αὐτὸν ἀντιδημοτικώτατον ἐπί τινα χρόνον. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1867 ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως, ἀλλ' ἔχων νὰ παλαίσῃ ἐκ νέου κατὰ τῶν αὐτῶν ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην του πρωθυπουργίαν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας τοῦ ἐδημιούργει ὁ Γαριβάλδης, ὑπεχρεώθη εἰς παραίτησιν τὴν 20 Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, παραμείνας ἔκτοτε ἐν τῇ βουλῇ ὡς εἷς τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ὁ Ραττάτσι διεκρίνετο διὰ τὴν ῥητορικήν του ἱκανότητα, οἱ δὲ «Λόγοι» του ἐξεδόθησαν εἰς πολλοὺς τόμους (1876—1880). Μ.Δ.Β.

Ράττι (Ratti), ***Ἀχιλλεύς***. Ἐπίθετον τοῦ πάπα *Πίου ΙΑ'* (βλ. λ.).

ραυάσιον (τό)· βλ. *ραβασάκι*.

Ραῦδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδακκαίων, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β, 6, 49). Ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δουρίου (νῦν Δοῦρος) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀστούρικας (Ἀστόργκα) εἰς Καισαραυγοῦσταν (Σαραγόσσα) ὁδοῦ, ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν σημερινὴν Roa. Α. Θ. Σ.

Ραυενίκα *Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ραβεννίκα*.

Ραῦκος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς ἀρχαίας Κρήτης. μεταξὺ Κνωσοῦ, Γόρτυνος, Λυκάστου, Ἀρκαδίας καὶ Τυλίσου. Δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη ἡ θέσις αὐτῆς. Πιθανῶς ἡ πόλις ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἐλέγετο *Ράξος*. Σειρὰ νομισμάτων αὐτῆς δηλοῖ ὅτι ἦτο σημαντικὴ καὶ αὐτόνομος. Ἀναφέρεται ὅτι εἶχέ ποτε ὑποτάξει τὴν Τύλισον. Τῷ 185 π.Χ. παρέδωκαν εἰς ταύτην οἱ Γορτύνιοι τὴν Λύκαστον. Μνημονεύεται καὶ αὕτη μεταξὺ τῶν κρητικῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι συνεβλήθησαν πρὸς τὴν Τέων καὶ τὸν Εὐμένη τῆς Περγάμου. Τῷ 164 οἱ Γορτύνιοι ἐκήρυξαν πόλεμον κατ' αὐτῆς συμμαχοῦντες πρὸς τοὺς Κνωσίους «καὶ συνθήκας ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους ἐνόρκους μὴ πρότερον λύσειν τὸν πόλεμον πρὶν ἢ κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν Ραῦκον» (*Πολύβ*. 31, 1). Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ οὕτως ἐγένετο. Καὶ ἢ ἐξηφανίσθη τελείως ἢ ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτῆς τὸ δικαίωμα τῆς αὐτονομίας, διότι δὲν ἀναφέρεται πλέον. Οἱ ἀρχαιολόγοι Ἄλμπερ καὶ Μαριάνης ἀνεῦρον ἐν λόφῳ παρὰ τὸν Ἅγιον Μύρωνα ἀντικείμενα προελληνικῶν χρόνων, μυκηναϊκοῦ ῥυθμοῦ, ὑδρίας ἐζωγραφημένας καὶ θολωτοὺς τάφους, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ἡ Ραῦκος εἶναι προελληνικῆς ἐποχῆς. Ε. Γ.

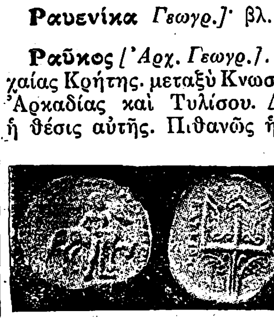

Νομίσματα τῆς Ραύκου.

Ράϋμερ (Rymer), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος συγγραφεύς, κριτικὸς καὶ ἀρχαιολόγος (1641—1713). Ἐχρημάτισεν ἐπί τινα χρόνον δικηγόρος, ἀλλ' ἀφιέρωσε μέγα μέρος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν λογοτεχνίαν, κυρίως δὲ εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ δράματος. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Αἱ τραγῳδίαι τοῦ τελευταίου αἰῶνος» (1678) καὶ «Βραχὺ βλέμμα ἐπὶ τῆς τραγῳδίας» (1693). Ἡ πολυτιμοτέρα ὅμως κληρονομία, ἣν ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἶναι τὰ «Foedera», συλλογὴ παντὸς εἴδους πληροφοριῶν ἀφορωσῶν τὰς συμφωνίας καὶ τὰς συνθήκας, εἰς ἃς εἶχε συμμετάσχει ἡ Ἀγγλία. Τὴν συλλογὴν ταύτην συνέθεσεν, ἀφοῦ διωρίσθη ἱστοριογράφος τοῦ βασιλέως, τῷ 1692. Κ. Β. Λ.

Ραϋμὸν (Raymond), ***Φυλζάνς***. Γάλλος νευροπαθολόγος (1844—1910). Μαθητὴς τοῦ Vulpian διεδέχθη τῷ 1894 τὸν Σαρκὼ εἰς τὴν Σαλπετριέρην, συνεχίσας τὰς μεγάλας παραδόσεις τοῦ διδασκάλου. Αἱ πρόοδοι, ἃς οὗτος ἐπήνεγκεν εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς ἀνατομικῆς, φυσιολογίας, ψυχολογίας, ἠλεκτρισμοῦ κλπ., κατέστησαν τὴν σχολὴν τῆς Σαλπετριέρης τὸ πλέον ἀξιοσημείωτον ἐν Εὐρώπῃ κέντρον σπουδῆς τῶν νευρικῶν νόσων. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ἐσωτερικὴν παθολογίαν, θεραπευτικὴν βακτηριδιολογίαν, ἀνατομοπαθολογίαν, πειραματικὴν φυσιολογίαν, ἀλλ' ἰδιαίτατα μὲ τὴν παθολογίαν τῶν νόσων τῶν νεύρων καὶ τοῦ ἐγκεφάλου. Τὸ σύγγραμμά του «Περὶ μυϊκῶν ἀτροφιῶν καὶ ἀμυοτροφικῶν νόσων» (1889) ἐβραβεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου. Τῷ 1907 ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ Ὀξφόρδης. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀνέθεσεν αὐτῷ τῷ 1889 τὴν μελέτην ἐν Ρωσίᾳ τῶν νόσων τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἐδημοσίευσεν ἐργασίας ἐπὶ τῆς προϊούσης μυϊκῆς ἀτροφίας παρὰ τοῖς συφιλιδικοῖς (1893), ἐπὶ συφιλίδων καὶ γενικῶν παραλύσεων, γενικῆς παραλύσεως τῆς γυναικὸς (1896), φυματιωδῶν μυελιτίδων, βλαβῶν τῆς νήσου τοῦ Reil, ἐπὶ τῆς ἡμιχορείας, ἡμιαναισθησίας καὶ τῶν συμπτωματικῶν τρόμων (1874), ἐπὶ τῆς φυματιάσεως κλπ. Ο. Ρ.

Ραϋμόνδος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) *Ραϋμόνδος* ὁ Ἱσπανός. Γεννηθεὶς τῷ 1175 ἐν Βαρκελώνῃ, ἐσπούδασεν ἀστικὸν καὶ κανονικὸν δίκαιον ἐν Βολωνίᾳ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν, ὠργάνωσε σταυροφορίαν κατὰ τῶν Μαύρων τῆς Ἱσπανίας, συνεργασθεὶς μετὰ Πέτρου τοῦ Νολάσκου καὶ Ἰακώβου τῆς Ἀραγωνίας, ἵδρυσε τὸ τάγμα τῆς Notre Dame de la Merci καὶ ἀποθανὼν τῷ 1275 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Η' τῷ 1601 ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς 23 Ἰανουαρίου. —2) *Ραϋμόνδος*, ὁ ἐκ Fitera τῆς Ἱσπανίας μοναχὸς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὅστις ἱδρύσας καὶ ὀργανώσας τὸ τάγμα Calatrava ἀπέθανε παρὰ τὸ Τολέδον τῷ 1163 καὶ ἑορτάζεται τὴν 1 Φεβρουαρίου. —3) *Ραϋμόνδος* ὁ ἱεραπόστολος. Ἐν Πάλμᾳ τῆς νήσου Μαγιόρκας γεννηθεὶς τῷ 1236, ἐσπούδασεν ἀραβικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικήν. Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν, ἀπεστάλη εἰς Ἀφρικὴν ὡς ἱεραπόστολος καὶ ἐκεῖ πολλοὺς τῶν ἀγρίων προσελκύσας εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, λιθοβοληθεὶς τῷ 1315, καὶ ἑορτάζεται τὴν 29 Μαρτίου. —4) *Ραϋμόνδος* ὁ ἐπίσκοπος Ἀραγωνίας, ἑορταζόμενος τὴν 21 Ἰουνίου. —5) *Ραϋμόνδος* ὁ ἱεροψάλτης. Ἐν Toulouse περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος γεννηθείς, ἐχρημάτισεν ἱεροψάλτης καὶ γενόμενος ἱερεὺς ἵδρυσεν ἐν τῇ πατρίδι του ἱεροδιδασκαλεῖον. Ἀποθανὼν τῷ 1159, ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 4 Ἰουλίου. —6) *Ραϋμόνδος* ὁ καρδινάλιος. Ἑορτάζεται τὴν 31 Αὐγούστου. —7) *Ραϋμόνδος* ὁ ἐκ Καπύης. Γεννηθεὶς τῷ 1318 ἐν Καπύῃ τῆς Ἰταλίας, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν, οὗτινος γενόμενος ἀρχηγὸς συνεκάλεσε δύο συνέδρια μοναχῶν ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐν Φραγκφούρτῃ, ἀποθανὼν δ' ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1399 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ', τῷ 1899, ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς 26 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ραϋμόνδος Α'**. Κόμις τῆς Τουλούζης ἀπὸ τοῦ 852 μέχρι τοῦ 865. Διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του Φρεντελὰν εἰς τὰς κομιτείας τῆς Τουλούζης καὶ Ὠβέρνης, λαβὼν καὶ παρὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ καὶ τὴν κομιτείαν τοῦ Κερσύ. Τῷ 863 ἐξεδιώχθη ἐκ Τουλούζης ὑπὸ τοῦ μαρκησίου τῆς Γοθίας, ἀλλ' ἐπανῆλθε τὸ ἑπόμενον ἔτος τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Βερνάρδος. Η. Π. Γ.

— **Ραϋμόνδος Β'**. Κόμις τῆς Τουλούζης ἀπὸ τοῦ 918 μέχρι τοῦ 923. Ἀπέκρουσε τῷ 919 εἰσβολὴν τῶν Ἀράβων ὑπὸ τὸν Ἀμπντεραχμάν, ἠρνήθη νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν συμμαχίαν τῶν ἰσχυρῶν φεουδαρχῶν κατὰ τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Ἁπλοῦ καὶ τῷ 923 ἐνίκησε περιφανῶς

Digitized by Google

τοὺς Νορμανδοὺς καὶ τὸν σύμμαχόν των δοῦκα τῆς Ὠϋέρνης. Η. Π. Γ.

— **Ραϋμόνδος Γ'**, ἢ *Ραϋμόνδος Πόνς*. Κόμις τῆς Τουλούζης ἀπὸ τοῦ 923 μέχρι τοῦ 950, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ραϋμόνδου Β'. Ἀπέκρουσεν εἰσβολὴν τῶν Οὔγγρων (924) καὶ ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας του μέχρι τοῦ Ροδανοῦ, τῆς Μεσογείου, τοῦ Λείγηρος καὶ τῶν Πυρηναίων. Η. Π. Γ.

— **Ραϋμόνδος Δ' τοῦ** *Σαὶν-Ζὶλ* (de Saint-Gilles) Κόμης τῆς Τουλούζης καὶ εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχηγῶν τῆς Α' σταυροφορίας (1096). Εἶναι ὁ ἐν τῇ «Ἀλεξιάδι» Ἄννης τῆς Κομνηνῆς καλούμενος *Σαγγέλης*, κατὰ παραφθορὰν τοῦ ἐπωνύμου του Saint-Gilles. Ἐγεννήθη τῷ 1048 ἐν Τουλούζῃ τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, καὶ νέος ἔτι, τῷ 1074, ἐβοήθησε τὸν πάπαν Γρηγόριον Ζ' (1073—1085) εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Νορμανδῶν Βραδύτερον ὅμως ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα ἐκείνου ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐνυμφεύθη τὴν ἐξαδέλφην του. Τῷ 1088 διεδέχθη ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Τουλούζης τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Γουλιέλμον Δ' καὶ οὕτως ἐγένετο εἷς τῶν ἰσχυροτέρων ἡγεμόνων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης. Τῷ 1095, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τοῦ κηρύγματος τοῦ Πέτρου τοῦ Ἐρημίτου καὶ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Β' (1088—1099) ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ἁγίων Τόπων ἀπὸ τοῦ μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ, ὡρκίσθη νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν Α' σταυροφορίαν καὶ τὸ ἑπιὸν ἔτος (1096), παραδοὺς τὴν διοίκησιν τῶν κτήσεων αὐτοῦ εἰς τὸν υἱόν του Βερτράνδον, ἀπῆλθεν εἰς Ἀνατολὴν ἄγων δεκακισχιλίους ἄνδρας, καὶ διασχίσας τὴν βόρειον Ἰταλίαν καὶ τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον ἀφίκετο πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα συνηντήθη μετὰ τῶν ἄλλων σταυροφόρων.

Ἐβασίλευε τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνός, ὅστις, δυσπιστῶν, ἀπήτησε παρὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν νὰ ὀμόσωσι πίστιν πρὸς αὐτόν. Ὁ Ραϋμόνδος, ἀνὴρ γενναῖος καὶ ὑπερήφανος, ὄχι μόνον ἠρνήθη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ἀξίωσιν ἐκείνην τοῦ Ἕλληνος βασιλέως, ἀλλὰ καὶ προέτεινεν εἰς τοὺς ἄλλους τῶν σταυροφόρων ἀρχηγοὺς νὰ καταλάβωσι βιαίως τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὅταν ὅμως μετ' ὀλίγον συνηντήθη καὶ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Α', ἐξετίμησεν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν εἰλικρίνειαν αὐτοῦ καὶ τὰς σωτηρίους ὁδηγίας, ἃς παρεῖχεν εἰς τοὺς σταυροφόρους, ὥστε κατέστη ὁ πιστότερος αὐτοῦ φίλος, ὑποσχεθεὶς νὰ ἐπιτηρῇ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγοὺς καὶ νὰ περιστέλλῃ καὶ προλαμβάνῃ τὰς ὑπερβασίας καὶ τὰς ἀπιστίας των, ἰδίᾳ δὲ τὰς τοῦ Νορμανδοῦ Βοημούνδου. Κατὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ πρόελασιν τῶν σταυροφόρων καὶ τῶν Βυζαντινῶν εἰς Μ. Ἀσίαν (Μάϊος 1097), ὁ Ραϋμόνδος διετέλει εἰς διαρκῆ μετὰ τοῦ Ἀλεξίου Α' συνεννόησιν καὶ διεκρίθη διά τε τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν εἰς τὰς περὶ τὴν Νίκαιαν μάχας, μετὰ τὴν κατάληψιν δὲ τῆς ὀχυρᾶς ἐκείνης πόλεως συμμετέσχε τὰς μέχρι τῆς Παλαιστίνης πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀντιοχείας οἱ σταυροφόροι ἀνεῦρον τὴν ἁγίαν λόγχην, ἣν προσέφερον εἰς τὸν Ραϋμόνδον, ἐπιβραβεύοντες τὸ χρηστὸν τοῦ χαρακτῆρός του Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀντιοχείας (2 Ἰουνίου 1098), ὁ Ραϋμόνδος κατέλαβε διάφορα πρὸς Ν. τῆς πόλεως ταύτης φρούρια καὶ παρέδωσε τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς Βυζαντινούς. Μετὰ ταῦτα κατέλαβε τὴν ὀχυρὰν Ἀντάραδον, ἣν μετ' ὀλίγον ἐπολιόρκησαν πολυάριθμοι Μουσουλμᾶνοι, ἐκ Δαμασκοῦ προελθόντες. Ὁ Ραϋμόνδος εὑρέθη τότε ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τετρακοσίους μόνον ἱππεῖς, ἐν τούτοις δὲν ἀπώλεσε τὴν ψυχραιμίαν του. Ἐκλεισθὴ ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ συνεβούλευσε τοὺς κατοίκους νὰ ἀνακοινώσωσιν εἰς τοὺς πολιορκητὰς ὅτι οὗτος μὲν εἶχεν ἀπέλθει, αὐτοὶ δὲ ἦσαν πρόθυμοι νὰ παραδοθῶσιν. Ἀνέρμινοι τότε οἱ Μουσουλμᾶνοι διεσπάρησαν τῇδε κἀκεῖσε καὶ ἀπέλυσαν τοὺς ἵππους αὐτῶν πρὸς νομὴν ἀνὰ τὰς πέριξ ἀτέρμονας πεδιάδας. Τὴν μεσημβρίαν ὁ Ραϋμόνδος ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ μετὰ τῶν 400 ἱππέων του ἐπετέθη κατὰ τῶν πολιορκητῶν, οὓς ἔτρεψεν εἰς ἄτακτον φυγήν, φονεύσας καὶ αἰχμαλωτίσας πλείστους ἐξ αὐτῶν. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην προήλασε πρὸς Ν. καὶ προσέβαλε τὴν ὀχυρὰν Τρίπολιν, ζητήσας συγχρόνως καὶ λαβὼν ἰσχυρὰς βυζαντινὰς ἐνισχύσεις. Διὰ τῶν ἀνδραγαθημάτων του καὶ τῶν παντοίων αὐτοῦ ἀρετῶν εἶχεν ἤδη καταλάβει ἐξέχουσαν θέσιν παρὰ τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ Λατίνοις, ὥστε, ὅταν μετ' ὀλίγον (τῷ 1100) ἀπέθανεν ὁ ῥὴξ τῆς Ἱερουσαλὴμ Γοδεφρεῖδος ντὲ Μπουγιόν, οἱ ἐκεῖ Λατῖνοι ἐκάλεσαν τὸν Ραϋμόνδον νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον. Οὗτος ὅμως, διστάζων, ἀνέβαλε νὰ δηλώσῃ τὴν ἀποδοχὴν καὶ τότε ῥὴξ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐξελέγη ὁ Βαλδουίνος.

Κληθεὶς τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Α', παρέμεινεν ἐκεῖ, ὅτε (τῷ 1101) κατέφθασαν νέοι πλημμυθεῖς σταυροφόροι (περὶ τὰς 150 χιλ. μαχητῶν) ὑπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Φίλιππον καὶ Γουλιέλμον τῆς Φλάνδρας. Ὁ Ἀλέξιος συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ βαδίσωσι πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀκολουθοῦντες τὴν παραλίαν, οὗτοι ὅμως προυτίμησαν νὰ τραπῶσι κατὰ τῆς Μεσοποταμίας καὶ τότε ὁ Ἀλέξιος, ἵνα προλάβῃ τὴν καταστροφήν των, ἔπεμψε μετ' αὐτῶν τὸν Ραϋμόνδον καὶ τὸν στρατηγὸν Τζίταν. Οἱ σταυροφόροι ἐκεῖνοι προήλασαν ἀκάθεκτοι πρὸς Α., κατέλαβον τὴν Ἄγκυραν ἐξ ἐφόδου καὶ ἐξηκολούθησαν ἀφρόνως προελαύνοντες πέραν τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος, χωρὶς ποτὲ νὰ καταδεχθῶσι νὰ ἀκούσωσι τὰς συνετὰς τοῦ Ραϋμόνδου καὶ τοῦ Τζίτα συμβουλάς, μόνον δὲ ὅταν εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι ἰσχυροτάτων δυνάμεων καὶ ὑπέστησαν ἥττας αἱματηροτάτας (Ἰούνιος 1101) προσέτρεξαν εἰς τὴν πεῖραν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν ὁδηγῶν των, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Τῇ συμβουλῇ τούτου διηυθύνθησαν πρὸς τὰ παράλια τοῦ θέματος Ἀρμενιακῶν (περιφέρεια Ἀμασείας—Ἀμισοῦ), ἀλλὰ προσβαλλόμενοι διαρκῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπωλέσθησαν σχεδὸν ἅπαντες. Ὁ Ραϋμόνδος κατώρθωσεν ἐν τέλει νὰ φθάσῃ σῶος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἔτυχε θερμοτάτης δεξιώσεως ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου. Μετ' ὀλίγον, λαβὼν παρὰ τούτου ἄφθονα χρήματα, ἀπῆλθεν εἰς Τρίπολιν (τῆς Συρίας) πρὸς συνάντησιν τῶν ἐκεῖ στρατευμάτων του, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀσθενήσας ἀπέθανεν ἐκεῖ (1105), καταλιπὼν πάσας τὰς ἐν Συρίᾳ κτήσεις του καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ εἰς τὸν ἐπ' ἀδελφῇ ἀνεψιόν του Γουλιέλμον Ἰορδάνην. Ν. ΚΛΖ

—**Ραϋμόνδος Ε'.** Κόμις τῆς Τουλούζης ἀπὸ τοῦ 1148 μέχρι τοῦ 1194, ἔγγονος τοῦ Ραϋμόνδου Δ'. Διεδέχθη τὸν πατέρα του Ἀλφόνσον Ἰορδάνην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλφόνσου Β'. Συνεζεύχθη τὴν Κωνσταντίαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ Παχέος, τὴν ὁποίαν ἀκολούθως διεζεύχθη, ὑπέστη τὴν εἰσβολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Β', ὅστις ἐπολιόρκησε τὴν Τουλούζην, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ ἀποδιώξῃ τοῦτον ἐξ Ἀκουϊτανίου τῇ συνδρομῇ Λουδοβίκου τοῦ Νέου. Βραδύτερον περιῆλθε καὶ αὖθις εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν Ἐρρῖκον Β', τὸν Ριχάρδον τὸν Λεοντόθυμον, καθὼς καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγῶνος Ἀλφόνσον Δ' καὶ κατέστη κύριος τῆς ὑποκομιτείας τῆς Νίμ. Η. Π. Γ.

—**Ραϋμόνδος ΣΤ'.** Κόμης τῆς Τουλούζης, γεννηθεὶς τῷ 1156 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1222. Διεδέχθη τὸν πατέρα του Ραϋμόνδον Ε' καὶ ἐξηκολούθησε τοὺς ἀγῶνας κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου, καταστήσας ἐν ταὐτῷ τὴν αὐλήν του πνευματικὸν κέντρον, εἰς ὃ ἐσύχναζον πλεῖστοι Προβηγκιανοὶ ποιηταὶ καὶ τρουβαδοῦροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὑποστηρικτὴς τῶν αἱρετικῶν Ἀλβιγηνῶν, ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ, ὅστις ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ σταυροφορίαν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σίμωνα ντὲ Μονφόρ, ὅστις, παρὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Πέτρου τῆς Ἀραγῶνος, ἐνίκησε τὸν Ραϋμόνδον καὶ κατέλαβεν ὅλας σχεδὸν τὰς κτήσεις του. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, τῇ συνδρομῇ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος, ἐξήγειρε τὴν Τουλούζην κατὰ τοῦ Μονφόρ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου (1218) ἀνέκτησε μέγα μέρος τῶν προτέρων του κτήσεων. Η. Π. Γ.

—**Ραϋμόνδος Ζ'.** Τελευταῖος κόμις τῆς Τουλούζης, υἱὸς τοῦ Ραϋμόνδου ΣΤ, γεννηθεὶς τῷ 1197 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1249 Διεκρίθη ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ θάρρος του, συμμετασχὼν εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ πατρός του κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Σίμωνος ντὲ Μονφόρ, Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του τῷ 1222, ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς καθολικῆς σταυροφορίας καὶ τοῦ Ἀμωρὶ ντὲ Μονφὸρ καὶ συμμετέσχε τῆς συμμαχίας τῶν φεουδαρχῶν κατὰ τῆς Μπλάνς τῆς Καστίλλης. Νικηθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου Η', ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τοὺς ἐπιβληθέντας εἰς αὐτὸν βαρυτάτους ὅρους ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Ἀποθνήσκων ἐκληροδότησε τὰς κτήσεις του εἰς τὴν θυγατέρα του Ἰωάνναν, μετὰ τὸν θάνατον τῆς ὁποίας αὗται περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, λόγῳ τοῦ γάμου της μετὰ τοῦ Ἀλφόνσου, δουκὸς τοῦ Πουατιέ, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Θ'. Η. Π. Γ.

— **Ραϋμόνδος.** Κόμις τῆς Πικταυΐας καὶ ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχείας (Raymond de Poitiers)(1130—1152). Ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ κόμητος τῆς Πικταυΐας Γουλιέλμου Θ', μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν ῥῆγα τῆς Ἀγγλίας Ἐρρῖκον, εἶτα δὲ ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῇ ὑποστηρίξει τοῦ ἐκεῖ βασιλέως συνεζεύχθη τῷ 1130, ὅτε ἀπέθανεν ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχείας Βοημοῦνδος Β', τὴν θυγατέρα τούτου Κωνσταντίαν καὶ κατέλαβε τὴν Ἀντιόχειαν. Μὴ θέλων τότε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου, συνεμάχησε μετὰ τοῦ Λεόντος, ἡγεμόνος τῶν ἐν Κιλικίᾳ Ἀρμενίων, καὶ ἀντέστη κατὰ τοῦ στρατεύσαντος ἐναντίον του βασιλέως Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ, ἡττηθεὶς ὅμως κατὰ κράτος ἀπώλεσε πλεῖστα φρούρια καὶ τέλος ὑπεχώρησεν εἰς Ἀντιόχειαν, ἣν ἐπολιόρκησαν τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα. Ταῦτα συνέβαινον καθ' ὃν χρόνον οἱ Τοῦρκοι καὶ Ἄραβες ἠπείλουν σοβαρῶς νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὰ ἐν Συρίᾳ λατινικὰ κρατίδια, ὅθεν ὁ Ἰωάννης Β' Κομνηνός, συγκινηθεὶς ἐκ τῶν ἀπειλούντων τοὺς Χριστιανοὺς κινδύνων, διέκοψε τὸν κατὰ Ραϋμόνδου πόλεμον καὶ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν ὑπὸ τούτου ἀναγνώρισιν τῆς ἐπικυριαρχίας τοῦ Βυζαντίου, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἔσωσε τοὺς ἐν Συρίᾳ Λατίνους. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Ραϋμόνδος, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Ἰωάννου Β' (1143), ἀπεπειράθη πάλιν νὰ ἀποτινάξῃ τὴν βυζαντινὴν ἐπικυριαρχίαν, ὥστε ὁ νέος βασιλεὺς Μιχαὴλ Κομνηνὸς ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ κατ' αὐτοῦ ἰσχυρὰ στρατεύματα ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Προσοῦχον, Ἀνδρέαν Κοντοστέφανον καὶ Ἰωάννην Κοντοστέφανον, καθὼς καὶ στόλον ὑπὸ τὸν Δημ Βρανᾶν. Οὗτοι νικήσαντες κατὰ κράτος τὸν Ραϋμόνδον, ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν (1144), ἵνα ζητήσῃ εἰρήνην παρὰ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ καὶ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν του. Ἔκτοτε ἐπολιτεύθη εἰρηνικῶς πρὸς τὸ Βυζάντιον μέχρι τοῦ θανάτου του (1152). Ἡ χήρα αὐτοῦ Κωνσταντία ἔλαβε τότε σύζυγον τὸν Ρεϊνάλδον, ὅστις καὶ ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχείας, ἡ δὲ θυγάτηρ αὐτῆς (ἐκ τοῦ Ραϋμόνδου) Ξένη ἐνυμφεύθη τῷ 1161 τὸν βασιλέα τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Κομνηνόν, μετονομασθεῖσα Μαρία. Ν. ΚΛΖ

Ραϋνέρι (Rayneri), *Ἀντώνιος*. Ἰταλὸς παιδαγωγὸς (1810—1867). Διετέλεσε διευθυντὴς πολλῶν σχολῶν καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γενεύης, τῷ δὲ 1857 πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Γενεύης καὶ μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως Θεωρεῖται ὁ πρῶτος τῶν νεωτέρων Ἰταλῶν παιδαγωγῶν, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε τὴν συστηματικὴν παιδαγωγικὴν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς παιδείας ἐπὶ τῆς ἠθικῆς», «Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν μεθοδικῶν σχολῶν» (1846), «Πρῶται ἀρχαὶ τῆς μεθοδολογίας» (1849), «Περὶ παιδαγωγικῆς βιβλία πέντε» (1859—1869), «Περὶ τῆς ἑνότητος τῆς ἐπιστήμης» κτλ. Μ. Δ. Β.

Ράϋντ (Ryde) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Ἀγγλίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς νήσου Οὐάϊτ καὶ ἀπέχουσα 4 μίλλια ἀπὸ τοῦ Πόρτσμουθ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται διὰ φέρρυ-μπὼτ. Κάτ 11.294. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν ναυπηγικήν. Η. Π. Γ.

Ραύρακοι (οἱ), ἢ *Ραυρικοὶ* (Rauraci ἢ Raurici) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Βελγικῆς καὶ βραδύτερον Ἄνω Γερμανίας, κατοικῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου μεταξὺ τῶν Βοσγίων ὀρέων καὶ τοῦ Ἰούρα καὶ γειτονεύων μετὰ τῶν Ἐλβετῶν, Σηκουανῶν καὶ Τριβόκων. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος κατάκτησιν τῆς χώρας, τῷ 58 π. Χ, 23.000 ἐξ αὐτῶν μετηνάστευσαν μετὰ τῶν Ἐλβετῶν καὶ ἄλλων (Καισ. Bell. Gall. A, 29). Ἐπισημότεραι πόλεις αὐτῶν ἦσαν ἡ Αὐγοῦστα Ραυρικῶν (νῦν August) καὶ ἡ Βασιλεία (νῦν Bâle). Α. Θ. Σ.

Ραυρῖκον, ἢ *Ραυρικὸν* (Rauricum) *[Ἀρχ. Γεωγραφ.]*. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἀρχαίου κελτικοῦ-γαλατικοῦ φύλου τῶν Ραυρικῶν ἢ *Ραυράκων* (βλ. λ.). Ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ Αὐγοῦστα τῶν Ραυρικῶν, ἀπεῖχε δὲ τῆς σημερινῆς Βασιλείας τῆς Ἑλβετίας 8 χλμ. ἀνατολικῶς. Ν. Σ. Λ.

Ράϊσβάϊκ (Ryswick) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ὁλλανδίας παρὰ τὴν Χάγην. Κάτ. 6.000. Κατέστη διάσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διότι ἐν αὐτῇ ὑπεγράφη τῷ 1679 ἡ καλουμένη *συνθήκη τῆς Ραϊσβάϊκ*, δι' ἧς ἐτερματίσθη ὁ ἐννεαετὴς πόλεμος μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας, Κάτω Χωρῶν, Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ Ἱσπανίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Γαλλίας ἀφ' ἑτέρου. Η. Π. Γ.

Ρέϋτ (Rheydt) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ Ρηνανίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νὶς καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἄχεν — Ντύσσελντορφ. Κάτ. (1925) 45.124. Ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν, ἰδίᾳ ὑφαντουργίας καὶ μεταξουργίας (φυσικῆς καὶ τεχνητῆς μετάξης καὶ βελούδων), μηχανῶν, καλωδίων, λιθογραφικῶν μηχανημάτων κλπ. Θ. Κ.

Ραύτη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λιβαδακίου (Νιβίτσης) τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 121.

Ράϋτον (Ryton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντάραμ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τάϋν καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τοῦ Νιουκάστλ, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 13.000. Εἶναι σημαῖνον σιδηροβιομηχανικὸν κέντρον. Χ. Δ.

Ραυτοπουλάτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Φερεντινάτων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 74.

Ραυτόπουλον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρ-

Digitized by Google

νανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 825, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀργύρι*, 995. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἐνοικιάσεως γαιῶν.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 513, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀσούτενα*, 585. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ραυτόπουλος, *Ἀλέξανδρος*. Κεφαλλὴν πλοίαρχος καὶ ἀγωνιστὴς τῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 χρόνων. Ἔσωσε τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καταδιωκόμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1807 καὶ εἰς Μάνην καταφυγόντα, διαπεραιώσας αὐτὸν διὰ τοῦ πλοίου του εἰς Ζάκυνθον. Κηρυχθέντος κατὰ τῆς Τουρκίας τοῦ ρωσικοῦ πολέμου, ὁ Ραυτόπουλος μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπὶ δέκα ὅλους μῆνας, κατέτρεχε τὰ παράλια τῆς Δ. Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης καὶ μικροῦ δεῖν μεταξὺ Σκιάθου καὶ Σκοπέλου συνελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, καταδιώκοντος τότε τοὺς θαλασσοκρατοῦντας ἐπαναστάτας τοῦ Ὀλύμπου ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Σταθᾶν, Νῖκον Τσάραν καὶ Θύμιον Βλαχάβαν. Τ. Ε. Ε.

Ραυτόπουλος· βλ. λ. *Ραφτόπουλος*.

Ράφα, ἢ ***Ἐλ-Ράφα*** *[Γεωγρ.]*. Παράλιος κώμη ἐν Παλαιστίνῃ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἔλ Ἀρὶς-Γάζης-Ἰερουσαλήμ, παρὰ τὰ πρὸς τὴν Αἴγυπτον σύνορα. Ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν *Ράφειαν* (βλ. λ.).

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου προέλασιν τοῦ ἀγγλοσυμμαχικοῦ στρατοῦ πρὸς *Παλαιστίνην* (βλ. λ.), τὸ τέλος τοῦ 1916, ἐπειδὴ οἱ Τουρκογερμανοὶ εἶχον ὀργανώσει προκεχωρημένην ἀμυντικὴν τοποθεσίαν παρὰ τὸ χωρίον Ράφα (νοτιοδυτικὴν παρυφὴν τῆς Παλαιστίνης), φράσσουσαν τὴν προχώρησιν τῶν Ἀγγλοσυμμάχων, οἱ σύμμαχοι ἐπετέθησαν κατ' αὐτῆς καὶ ἐπηκολούθησεν ἀγών, φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀγὼν τῆς Ράφα. Τὴν πρωΐαν τῆς 9ης Ἰανουαρίου 1917 μία ἀγγλικὴ ταξιαρχία καὶ μία μεραρχία ἱππικοῦ προὐχώρησαν κατὰ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς Ράφα, καὶ χωρὶς νὰ γίνωσιν ἀντιληπταὶ ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς κατ' αὐτῆς. Τότε, ἡ μὲν ταξιαρχία καθήλωσε τοὺς Τουρκογερμανοὺς κατὰ μέτωπον, ἡ δὲ μεραρχία ἱππικοῦ, ἐκτελέσασα εὐρύτατον ἑλιγμὸν πρὸς ἀνατολάς, κατώρθωσε νὰ ἐκτελέσῃ περίσχεσιν τῆς τοποθεσίας ἐκ τῶν νώτων, ὁπότε τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης οἱ ἐν αὐτῇ Τουρκογερμανοὶ (περὶ τοὺς 1,000 μετὰ 4 πυροβόλων) συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Τοιουτοτρόπως, ἡ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Παλαιστίνης προέλασις ἦτο ἐλευθέρα. Ν. Θ. Κ.

Ραφαὴλ (= ὁ θεὸς ἰᾶται) *[Βιβλ.]*. Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ συνοδεύσας ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπου καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀζαρίας τὸν Τωβίαν κατὰ τὸ ταξίδιόν του πρὸς τοὺς Ράγους τῆς Μηδίας. Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Τωβίτ, ἔνθα καὶ μόνον ἐξ ὅλης τῆς Π. Διαθήκης ἀναφέρεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ Ραφαὴλ αὐτοχαρακτηρίζεται ὡς «εἷς τῶν ἑπτὰ ἁγίων ἀγγέλων, οἳ προσαναφέρουσι τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων καὶ εἰσπορεύονται ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου» (ιβ' 15). Καίτοι ἐν μορφῇ ἀνθρώπου διατελῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνοδείας τοῦ Τωβίου, οὔτε ἔτρωγεν οὔτε ἔπινε καὶ μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ ἔγινεν ἄφαντος (ιβ' 19. 20). Ἐν τῷ αἰθιοπικῷ Ἐνὼχ (20) χαρακτηρίζεται ὡς ἄγγελος τῶν «πνευμάτων τῶν ἀνθρώπων». Αὐτόθι δὲ (40) χαρακτηρίζεται καὶ ὡς ἰατρός, ὡς καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Τωβίτ. Π. Ι. Μ.

— **Ραφαὴλ** ***ὁ Καυσοκαλυβίτης***, Λόγιος μοναχὸς ἐξ Ἀκαρνανίας, γεννηθεὶς τῷ 1723. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἄρτῃ, μεταβὰς δὲ κατόπιν εἰς Ἅγιον Ὄρος ἐμόνασεν ἐν τῇ σκήτῃ Καυσοκαλυβίῳ. Ἐποίησε πολλὰ ἐπιγράμματα ἡρωελεγεῖα, ἰαμβικὰ καὶ καρκινικά, προσέτι δὲ εἴκοσι τέσσαρας οἴκους κατ' ἀλφαβητικὴν ἀκροστιχίδα καὶ εὐχὴν εἰς τὴν ἁγίαν Βαρβάραν, ἅτινα ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780 Ε. Γ. Π.

— **Ραφαήλ**, πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως***. —1) *Ραφαὴλ ὁ Α'* (1475—1476). Ἱερομόναχος, τὴν καταγωγὴν Σέρβος, ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῇ ἐπιβολῇ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ὑποσχόμενος νὰ καταβάλῃ μεγάλην ποσότητα χρημάτων. Ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην, ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ ἓν ἔτος καὶ ἐν αὐτῇ ἀπέθανε. —2) *Ραφαὴλ ὁ Β'* (1603—1607). Μητροπολίτης Μηθύμνης ὤν, ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ ἐπὶ τετραετίαν διοικήσας καλῶς τὴν Ἐκκλησίαν ἐξεβλήθη βίᾳ ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ὁ ναὸς τῆς Παμμακαρίστου μετεβλήθη εἰς τζαμίον (1605), πατριαρχικὸς δὲ ναὸς ἐγένετο ὁ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Φαναρίῳ. Ε. Γ. Π.

Ραφαήλ, *Ἀλέξανδρος*. Ὑδραῖος ναυτικός, διακριθεὶς ὡς ἀγωνιστὴς καὶ πυρπολητὴς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ὑπηρέτει ὑπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Ἰάκωβον καὶ Ἐμμανουὴλ Τομπάζην, κυβερνῶν συνήθως, μετὰ τοῦ ἐπίσης διακριθέντος ἀδελφοῦ αὐτοῦ *Ἀντωνίου*, τὴν περιβόητον καταστᾶσαν ἡμιολίαν «*Τερψιχόρην*». Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν παρέμεινεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ ἀπεστρατεύθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιπλοιάρχου. ΕΡ. Μ.

Ραφαὴλ (Raffaelo) ***Σάντσιο*** ἢ ***Σάντι*** (Sanzio ἢ Santi). Ἰταλὸς ζωγράφος τῆς Ἀναγεννήσεως, εἷς τῶν μεγίστων καλλιτεχνῶν τοῦ κόσμου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Οὐρβῖνον, τὴν Μεγάλην Παρασκευήν, 6 Ἀπριλίου 1483, ἀπέθανε δέ, κατὰ περίεργον συγκυρίαν, τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν τοῦ 1520, νεώτατος ἔτι, ἐν τῷ μέσῳ τῆς λαμπροτάτης ἀνθήσεως τῆς ἀκαταπονήτου καλλιτεχνικῆς του δραστηριότητος καὶ τῆς πλήρους ὡριμότητος τοῦ ταλάντου του. Ἡ οἰκογένειά του ἤσκει τὴν τέχνην ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, ὁ δὲ πατήρ του, *Ἰωάννης Σάντι* καλούμενος, ὑπῆρξε μέτριος ζωγράφος. Εἰς αὐτὸν ὁ Ραφαὴλ δὲν ὀφείλει τίποτε, πλήν, φυσικά, τῆς ἐμφύτου κλίσεώς του πρὸς τὴν ζωγραφικήν, μολονότι τινὲς δέχονται ὅτι παρὰ τούτου ἔλαβεν ὁ Ραφαὴλ τὰ πρῶτα καλλιτεχνικὰ μαθήματα. Πάντως, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἤσκησεν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς καλλιτεχνικῆς του προσωπικότητος· ἀπέθανεν, ἄλλως τε, ἐνῷ ὁ Ραφαὴλ ἦγε μόλις τὸ ἑνδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀκολουθήσας εἰς τὸν τάφον τὴν σύζυγόν του Maria Ciarla, ἥτις εἶχεν ἀποθάνει τρία ἔτη πρότερον. Τοιουτοτρόπως ὁ Ραφαὴλ εὑρέθη ἐνωρίτατα ἀπορφανισμένος. Εὗρεν ἐν τούτοις θερμὸν καὶ εὐφυᾶ προστάτην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ συγγενοῦς του Simone Ciarla, ὅστις οὐ μόνον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς συντηρήσεως του ἐμερίμνησεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς καλλιτεχνικῆς του διαπαιδαγωγήσεως μετὰ πατρικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ πεφωτισμένης φροντίδος ἐπέβλεψε. Κατ' ἐκείνους ἀκριβῶς τοὺς χρόνους, καὶ συγκεκριμένως τῷ 1495, ὁ Τιμόθεος Βίττι ἢ ντέλλα Βίτε, ἐξ Οὐρβίνου καὶ οὗτος καταγόμενος, κατέλιπε τὸ ἐργαστήριον τοῦ Francia, διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ μονίμως ἐν τῇ γενετείρᾳ του πόλει. Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Ραφαήλ, ὅστις εἰσήγαγε τὸν νεαρὸν καλλιτέχνην εἰς τὸ πνεῦμα τῆς τέχνης τοῦ Francia, τοῦ ἄλλως γνωστοῦ ὡς Raibolini. Ἀλλ' εἰσερχόμενος ὁ Ραφαὴλ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Βίττι δὲν εἶχεν ὡς μόνον ἐφόδιον τὸ ὑπέροχον καὶ τόσῳ προσόμοιον πρὸς φυσικὴν τινα καταπλήσσουσαν δύναμιν τάλαντόν του. Ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καί τινα τεχνικὴν πεῖραν, κτηθεῖσαν κατόπιν ἀποπειρῶν καὶ σχεδιασμάτων ἐπανειλημμένων καὶ πολλαχῶς ἐνδιαφερόντων, καλυπτόντων δὲ τὸ μέγιστον μέρος τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Διότι, ὡς προσφυῶς παρετήρησεν ἱστορικός τις, ἡ φύσις, ἀναλογιζομένη ὅτι ταχέως ἔμελλον νὰ νεκρωθῶσιν αἱ θεῖαι χεῖρες τοῦ καλλιτέχνου, ἔσπευσεν ὅσῳ τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον νὰ τὰς ὁπλίσῃ μὲ τὴν ἐξαισίαν δύναμιν καὶ ἱκανότητα τοῦ ζωγραφεῖν. Ὁ Ραφαὴλ ἔμαθε πρότερον νὰ σχεδιάζῃ καὶ μετὰ ταῦτα νὰ γράφῃ. Τὰ πρῶτά του ἔργα δύναντα νὰ τιμήσουν ἔμπειρον καλλιτέχνην. Ἀπὸ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Τιμοθέου Βίττι ὁ Ραφαὴλ ταχέως διῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Περουτζῖνο, ὅστις κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἔχαιρε παγκοσμίου ἐκτιμήσεως. Διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου τούτου ἦτο ὁ ἐπίσης μέγας Πιντουρίκκιο. Ὁ Περουτζῖνο, μόλις εἶδε, καθὼς διηγεῖται ὁ Βαζάρι, τὰ πρῶτα σχεδιάσματα τοῦ Ραφαήλ, καταθελχθεὶς ἐκ τῆς ἀφελοῦς χάριτος καὶ τῆς θελκτικῆς των ὡραιότητος, προεῖπε μετὰ πλήρους βεβαιότητος τὸ λαμπρότατον μέλλον τοῦ νεαροῦ του μαθητοῦ· τὸν περιέβαλε διὰ τῆς ἐγκαρδιωτάτης στοργῆς του καὶ ἐπὶ ὀκταετίαν ὁλόκληρον προσεπάθησε νὰ τὸν καταστήσῃ κοινωνὸν τοῦ θησαυροῦ τῆς πείρας του καὶ τῆς ἐμφύτου δεξιότητός του. Διὰ τοῦ γεγονότος τούτου ἐξηγεῖται ἡ θαυμασία γλυκύτης καὶ ἡ ἄφθαστος χάρις τῶν ἔργων τοῦ Ραφαήλ, ἐν τοῖς ὁποίοις, ἐν τούτοις, διακρίνεται σαφῶς καὶ ἡ ἐπίμονος προσπάθεια τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ οἱονεὶ γεγηρακὸς καὶ ὁπωσοῦν συμβατικὸν ὕφος τοῦ διδασκάλου του τὴν νεανικὴν ἐκείνην δροσερότητα καὶ τὴν ἀφελῆ γοητείαν, αἵτινες δὲν τὸν ἀπέλιπον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ὡριμώτατα ἔργα του. Ἁπλῆ παραβολὴ τοῦ περιφήμου «Sposalizio» («*Μνηστεία τῆς Θεοτόκου*») τοῦ Ραφαήλ, ἀποκειμένου ἤδη ἐν τῷ μουσείῳ Μπρέρα τοῦ Μιλάνου, πρὸς τὴν ἐπὶ ὁμοίου θέματος εἰργασμένην σύνθεσιν τοῦ Περουτζῖνο, ἥτις ἄλλοτε μὲν ἐκόσμει τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Περουτζίας, νῦν δ' εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Caen, ἀποδεικνύει πασιφανῶς τὴν ὀρθότητα τῆς παρατηρήσεως ταύτης. Σημειωτέον ὅτι διὰ τὴν αὐθεντικότητα τῆς προμνημονευθείσης συνθέσεως τοῦ Περουτζῖνο παλαιόθεν εἶχον ἐγερθῆ σοβαραὶ ἀμφιβολίαι. Πρὸ ἐτῶν δὲ ὁ Berenson ὑπεστήριζεν ὅτι τὸ «Sposalizio» τῆς Caen ἀποτελεῖ ἁπλῆν μίμησιν τοῦ ὁμωνύμου ἔργου τοῦ Ραφαήλ, ὀφειλομένην πιθανῶς εἰς τὸν Spagna. «Τὸ ὄνειρον τοῦ ἱππότου», ὁ θελκτικὸς μικρὸς πίναξ ὁ ἀποκείμενος ἐν Λονδίνῳ, ἐζωγραφήθη ὑπὸ τοῦ Ραφαὴλ ἄγοντος μόλις τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Εἶναι δ' οὗτος, ὁμοῦ μετὰ τοῦ «Sposalizio», ἐκ τῶν πρώτων ἔργων τοῦ καλλιτέχνου, ἅτινα μᾶς δεικνύουν τὸ ὕφος τοῦ ταλάντου του κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μαθητείας του. Τὸ «Sposalizio» θεωρεῖται ὅτι κλείει τὴν περίοδον τῆς παρὰ τῷ Περουτζῖνο προσκολλήσεως τοῦ Ραφαήλ. Τὸ ἔργον τοῦτο φέρει βαθέως κεχαραγμένας τὰς ἐπιδράσεις τῆς τέχνης τοῦ Ραϊμπολίνι καὶ τοῦ Περουτζῖνο, περισσότερον δ' ἴσως τοῦ πρώτου ἢ τοῦ δευτέρου. Ἀλλὰ φέρει ἐπὶ πλέον τὴν σφραγῖδα τῆς ἰδιαιτέρας ἐκείνης, ὅλως προσωπικῆς, ἀθανάτου καὶ ἀφθάστου γλυκύτητος τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου τοῦ Οὐρβίνου. Ὁ πίναξ οὗτος ἐξεπονήθη τῷ 1504. Ἡ ὅλη διάταξις τῆς συνθέσεως, αἱ στάσεις καὶ αἱ χειρονομίαι τῶν εἰκονιζομένων προσώπων, ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ γλυκύτης τῆς ἐκφράσεως, καθιστάνουσι τὸ ἔργον τοῦτο ἓν ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καταλοίπων τῆς μεγάλης ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως. Ὁ καλλιτέχνης ἐμφανίζεται ἤδη ἀπολύτως κύριος τῆς τέχνης του. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐγκαταλείπει τὸ ἐργαστήριον τοῦ Περουτζῖνο, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὸ λίκνον τόσων καλλιτεχνικῶν κινημάτων, τὴν γόνιμον κοιτίδα τῶν μεγάλων ἀνανεώσεων. Τὴν περουτζιανὴν περίοδον τῆς καλλιτεχνικῆς σταδιοδρομίας τοῦ Ραφαὴλ διαδέχεται ἤδη ἡ φλωρεντινή. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς βιογράφους του, πρὸ τῆς εἰς Φλωρεντίαν μεταβάσεώς του, ὁ Ραφαὴλ μετέβη εἰς τὴν Σιέναν, ἔνθα συνειργάσθη μετὰ τοῦ Πιντουρίκκιο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διακοσμητικῶν συνθέσεων τῆς ὀνομαστῆς Libreria, ἀπὸ τοῦ 1502 μέχρι τοῦ 1506· ἀλλ' οὐδεμία ἔνδειξις καθιστᾷ ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως ἢ καὶ ἁπλῶς πιστευτὴν τὴν ἐκδοχὴν ταύτην. Κατὰ συνέπειαν τὴν Περούτζιαν διαδέχεται ἀμέσως ἡ Φλωρεντία, ὡς κέντρον ἀναπτύξεως τῆς ὑπερόχου μεγαλοφυΐας τοῦ Σάντι. Δυνάμεθα, ἐν τούτοις, νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπεσκέφθη ἁπλῶς τὴν Σιέναν, πρὶν καταλήξῃ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τεκμήριον δὲ τούτου ἔχομεν τὸν ἐν τῷ παρισινῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου «Ἅγιον Γεώργιον καταβάλλοντα τὸν δράκοντα», ὅστις ἀναμφισβητήτως εἶναι ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ φυλασσόμενον ἐν Σιένῃ ἀρχαῖον σύμπλεγμα. Κατὰ τὸ 1506, ἔτος καθ' ὃ ὁ Ραφαὴλ μετέβη εἰς τὴν Φλωρεντίαν, οἱ δύο ἄλλοι ἐκεῖνοι κολοσσοὶ τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος καὶ ὁ Λεονάρδος ντὰ Βίντσι, ἔδρων ἐν τῇ αὐτῇ πόλει μετ' ἐμπυρέτου πάθους. Ὁ Ραφαὴλ συνεστήθη διὰ θερμῆς ἐπιστολῆς ὑπὸ τοῦ Περουτζῖνο πρὸς τὸν μέγαν του φίλον Λεονάρδον. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὁ ἐξ Οὐρβίνου καλλιτέχνης δὲν κατελήφθη ἐκ παραφόρου ἐνθουσιασμοῦ ἐνώπιον τῶν πληθωρικῶν ἐκτελέσεων τῆς ἀθανάτου τέχνης ἀμφοτέρων. Εἶναι δὲ περίεργον ὅτι καλλιτέχνης πολὺ τούτων κατώτερος, ὁ Φρὰ Μπαρτολομέο, ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ Ραφαὴλ πλέον αἰσθητῶς ἐν Φλωρεντίᾳ, τοὐλάχιστον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ αἰσθήματος, ἂν οὐχὶ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν μέσων τῆς διὰ τοῦ χρωστῆρος ἐκφράσεως. Ὁ Φρὰ Μπαρτολομέο εἶχεν ἐφαρμόσει κατὰ τρόπον αὐτόχρημα μεγαλειώδη τινὰς τῶν σημαντικωτέρων τεχνικῶν κατακτήσεων τοῦ Λεονάρδου. Ἀλλ' ὁ Ραφαὴλ φαίνεται ὅτι παρέμεινεν ἀπαθὴς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνώπιον τῶν κατακτήσεων τούτων, ἀποβλέψας, μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος, εἰς ἐσωτερικώτερα, ψυχικώτερα στοιχεῖα. Ὅ,τι ἰδίᾳ προέχει ἐν τῇ φλωρεντινῇ περιόδῳ τῆς καλλιτεχνικῆς σταδιοδρομίας τοῦ Ρα-

Αὐτοπροσωπογραφία τοῦ Ραφαήλ.
[Πινακοθήκη Οὐφφίτσι, Φλωρεντίας.]

Digitized by Google

Ἡ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν. [Τοιχογραφία τοῦ Βατικανοῦ.]

1) Ἡ ἐπίσκεψις. [Μουσεῖον Πράντο, Μαδρίτη.] 2) Ἡ Παρθένος, ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης. [Πινακοθήκη τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης, Βιέννη.]

Digitized by Google

φαὴλ εἶναι ἡ πραγματοποιηθεῖσα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐπιδράσεων τῆς τέχνης τοῦ Περουτζῖνο, ἡ ἐγκατάλειψις τῶν ἐκστατικῶν μορφῶν, τῶν ραθύμων στάσεων, τῶν ἀπείρων ὁριζόντων, τῆς καθ᾽ ὑπερβολὴν ἀνειμένης γλυκύτητος καὶ ἡ πρόσκτησις σταθερωτέρων καὶ οὐσιαστικωτέρων στοιχείων ἐν τῇ καθόλου ἐξεργασίᾳ τῶν θεμάτων· τοιαῦτα δὲ στοιχεῖα εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῆς προοπτικῆς, ἡ οιονεὶ συμπαγὴς ἐξεργασία τῶν μορφῶν, ἡ αὐστηροτέρα καὶ ἀκριβέστερον ὑπολογιζομένη διάταξις τῶν προσώπων. Τὴν φλωρεντινὴν περίοδον ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Ραφαὴλ χαρακτηρίζουν ἐπαρκέστατα αἱ ἄφθονοι «Παναγίαι» του, αἵτινες, ἄλλωστε, ἀποτελοῦν ἓν τῶν χαρακτηριστικωτέρων τμημάτων τῆς συνόλης παραγωγῆς τοῦ καλλιτέχνου. Ὡς πρότυπον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πλείστου πινάκων τούτων μὲ τὸ καθαρώτατα καὶ ἁγνότατα παρθενικὸν ὕφος ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Ραφαὴλ μία ταπεινὴ floraia (ἀνθοπῶλις) τῆς Φλωρεντίας, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε μὲ ὅλην τὴν παραφορὰν τῆς αἰσθηματικῆς ἰδιοσυγκρασίας του καὶ τῆς ὁποίας τὰ χαρακτηριστικὰ ἀνευρίσκομεν πιστότερον ἀποδεδομένα ἢ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ γνωστῇ ὡς «Belle jardinière» («Ὡραία κηπουρὸς») τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου. Ἐν Φλωρεντίᾳ ἐξειργάσθη καὶ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην «Παναγιαν τοῦ μεγάλου δουκὸς» del Granduca, πινακοθήκη Πίττι Φλωρεντίας), ἥτις ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν της εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἐξετελέσθη κατ᾽ ἐντολὴν μεγάλου τινὸς δουκὸς τῆς Τοσκάνης, ὅστις τόσον τὴν ἠγάπησεν, ὥστε οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ τὴν ἀποχωρισθῇ. Εἶναι μία ἀπὸ τὰς σημαντικωτέρας «Παναγίας» τοῦ Ραφαήλ, ἔργον ὥριμον, ἐν ᾧ ἡ νωχέλεια τοῦ Περουτζῖνο, ἐκδηλουμένη ἰδίᾳ ἐν τῷ σχεδίῳ τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν χειρῶν, φαίνεται αἰσθητῶς ὑποχωροῦσα πρὸ τῆς αὐστηρᾶς κομψότητος τοῦ Λεονάρδου· τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς παρετηρήθη ἤδη, πληροῖ τὸ τεράστιον χάσμα, ὅπερ χωρίζει τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Περουτζῖνο ἀπὸ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι· ἡ εἰκονιζομένη Παρθένος ἔχει ἓν ἀπὸ τὰ ὡραιότερα καὶ γλυκύτερα πρόσωπα, ὅσα ποτὲ κατειργάσθη ἡ τέχνη. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπεικονίσεων τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν φλωρεντινὴν παραγωγὴν τοῦ Ραφαήλ, μνημονεύομεν ἐνιαῦθα τὴν «Παναγίαν Κονεστάμπιλε» τοῦ Λένινγκραντ, τὴν πασίγνωστον «Παναγίαν ἐπὶ τῆς καθέδρας» (della Sedia, πινακοθήκη Πίττι Φλωρεντίας, τὴν «Παναγίαν ἐν τῷ λειμῶνι» τῆς Βιέννης, τὴν «Παναγίαν μὲ τὸν πέπλον», ἥτις ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς εὐτυχεστέρας σελίδας τοῦ Ραφαήλ, τὴν «Παναγίαν μὲ τὴν καρδερίναν» τῆς πινακοθήκης Οὐφφίτσι τῆς Φλωρεντίας. Διὰ μέσου τῶν ἔργων τούτων διακρίνεται ἡ γοργὴ μετάβασις τοῦ καλλιτέχνου ἀπὸ τῶν ἁπλουστέρων καὶ ἀφελεστέρων συνθέσεων εἰς τὰς συνθετωτέρας, βαρυτέρας καὶ ἀκριβολογωτέρας, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιδιώξεις· τὴν κατὰ ἰσοσκελὲς τρίγωνον σύνθεσιν διαδέχεται ἡ πυραμιδοειδής· τὴν ἀφελῆ νωχέλειαν τῶν μορφῶν ἡ ζωηρότης καὶ ἡ εὐκινησία· τὴν ἀσάφειαν τῆς προοπτικῆς ἡ ἐνοργάνωσις τῶν ἐλαχίστων χρησίμων ἐπιπέδων· ἡ δύναμις τῆς ἐκφράσεως ἀντικαθιστᾷ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν θέλγουσαν γλυκύτητα, χωρὶς αὐτὴ νὰ εἶναι ὀλιγώτερον θελκτική· ἐν τῷ συνόλῳ, καθ᾽ ὅσον μεταβαίνομεν ἀπὸ τὰ παλαιότερα εἰς τὰ νεώτερα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος εἰργασμένα ἔργα τοῦ Ραφαήλ, αἰσθανόμεθα ὅτι ὁ καλλιτέχνης, καταλείπων τὸν ἄκρατον συναισθηματισμὸν τῆς νεότητος, εἰσάγει τὸ ἔλλογον ἐκεῖνο στοιχεῖον, ὅπερ προσιδιάζει εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, χωρὶς μ᾽ ὅλα ταῦτα ν᾽ ἀποβάλλῃ τὴν βαθεῖαν τρυφερότητα, τὴν ἁγνότητα, τὴν χάριν καὶ τὴν δροσερότητα, αἵτινες ἀείποτε ὑπῆρξαν τὰ χαρακτηριστικώτερα γνωρίσματα τοῦ ὑπερόχου ταλάντου του. Πρὶν καταλίπῃ τὴν Φλωρεντίαν ὁ Ραφαήλ, ἐξεπόνησε διὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Περουτζίας καὶ τὸν νῦν ἀποκείμενον ἐν τῇ πινακοθήκῃ Μποργκέζε τῆς Ρώμης «Ἐνταφιασμὸν τοῦ Χριστοῦ», ἔργον ὅλως διάφορον τῶν προμνημονευθέντων· ἐν αὐτῷ ὁ Ραφαὴλ πειρᾶται νὰ δημιουργήσῃ μίαν σελίδα συγκεκρατημένου δραματικοῦ πάθους, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Μαντένια· ἀλλὰ δεικνύει καθαρώτατα πόσον τοιαῦται ἐπιδιώξεις εὑρίσκοντο ἔξω τῆς φύσεως τοῦ ταλάντου του. Ὁ Ραφαὴλ οὐδέποτε ἠμέλησε νὰ προσθῇ πᾶν χρήσιμον στοιχεῖον ἐκ πάσης ἑτέρας τεχνοτροπίας, πολλοὶ δ᾽ ὑπῆρξαν οἱ καλλιτέχναι, οὓς ἀλληλοδιαδόχως ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὑποδείγματα· ἀλλ᾽ οὐδεὶς τούτων κατώρθωσε τελικῶς νὰ ἀμαυρώσῃ νὰ περιστείλῃ καὶ βασικῶς νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν αὐτόνομον προσωπικότητα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου.

Τῷ 1508 ὁ Ραφαὴλ ἐγκαταλείπει τὴν Φλωρεντίαν καὶ μεταβαίνει εἰς Ρώμην. Τοιουτοτρόπως ἄρχεται ἡ τρίτη καὶ σημαντικωτάτη τῶν περιόδων τοῦ καλλιτεχνικοῦ του σταδίου, ἡ ρωμαϊκή, καθ᾽ ἣν ἀποβαίνει ὁ μεγαλειώδης ἀρχηγέτης τῆς ἐπικληθείσης ρωμαϊκῆς σχολῆς, τὴν ὁποίαν πληροῖ ὁλόκληρον ἀπὸ τὸ θάμβος καὶ τὴν αἴγλην τῆς μεγαλοφυΐας του. Εἰς Ρώμην ὁ Ραφαὴλ μετέβη κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Ἁγίου Πέτρου Μπραμάντε, συνεστήθη δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸν μέγαν Μαικήναν τῶν καλλιτεχνῶν, τὸν πάπαν Ἰούλιον Β΄, ὅστις τῷ ἀνέθηκε τὴν διακόσμησιν τῶν ἐν τῷ Βατικανῷ διαμερισμάτων του. Ἡ εὐρύτης καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐσωτερικωτέρα σημασία τοῦ μέλλοντος νὰ ἐκτελεσθῇ ἔργου ὡδήγησεν αὐτομάτως, οὕτως εἰπεῖν, τὸν Ραφαὴλ εἰς μετασχηματισμὸν τῆς τέχνης του ἀνάλογον πρὸς τὰς ἰδιότητας τοῦ ἔργου τούτου. Ἡ ἀπομάκρυνσίς του ἤδη ἀπὸ τῆς περουτζιανῆς τεχνοτροπίας εἶναι ὁριστική· ἡ γλυκύθυμος ἁβρότης τῆς τεχνοτροπίας ταύτης ὑποχωρεῖ εἰς μίαν ἤρεμον μεγαλοπρέπειαν, εἰς ἓν εἶδος αὐστηρᾶς καὶ πλήρους ζωῆς συγχρόνου γαλήνης. Εὐρεῖαι γυμναὶ ἐπιφάνειαι ἐπρόκειτο νὰ διακοσμηθοῦν διὰ πολυπροσώπων συνθέσεων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἄτομα πλήρη ὑπερανθρώπου μεγαλείου ἐκφράζουν ὑψηλοτάτας ἰδέας. Ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν διακοσμήσεων αὐτῶν, αἵτινες ἀνέδειξαν τὸν Ραφαὴλ ἕνα τῶν μεγίστων ζωγράφων τοῦ κόσμου, ὑπῆρξαν ἀνάλογοι πρὸς τὴν εὐρύτητα καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐγχειρήματος. Εἶναι λυπηρότατον ὅτι ὁ Ραφαήλ, ἀποθανὼν προώρως, δὲν ἠδυνήθη νὰ περατώσῃ αὐτοπροσώπως ὅλην τὴν σειρὰν τῶν διακοσμητικῶν αὐτῶν συνθέσεων ἐν πάσαις των ταῖς λεπτομερείαις. Ἀλλ᾽ ὅ,τι ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰς χεῖράς του ἀποτελεῖ ἀθάνατον, ἄφθιτον μνημεῖον. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἐμπιστοσύνη, τὴν ὁποίαν πάπας τοῦ μεγίστου κύρους, τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς καλαισθησίας Ἰουλίου τοῦ Β΄ ἐπεδείξατο πρὸς νεαρὸν καλλιτέχνην. Τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο καθίσταται ἔτι μᾶλλον χαρακτηριστικόν, ὅταν ἀναλογισθῇ τις ὅτι τὰ ἰδιαιτερά του διαμερίσματα (αἱ περίφημοι Stanze, ἀποτελούμεναι ἐκ τεσσάρων εὐρυτάτων αἰθουσῶν), ἅτινα παρέδωκε πρὸς διακόσμησιν εἰς τὸν Ραφαήλ, ἦσαν ἤδη ἐζωγραφημένα διὰ χειρὸς ὀνομαστοτάτων καλλιτεχνῶν, ὡς ὁ Λουκᾶς Σινιορέλλι, ὁ Σόντομα, ὁ Περουτζῖνο, ὁ Μπραμαντῖνο καὶ ἄλλοι. Καὶ ὅμως ὁ πάπας δὲν ἐδίστασε νὰ διατάξῃ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν παλαιοτέρων τούτων ἔργων καὶ τὴν ἐκ νέου διακόσμησιν τῶν ἤδη γυμνῶν ἐπιφανειῶν διὰ χειρὸς τοῦ Ραφαήλ. Πρώτη ἐκ τῶν αἰθουσῶν, τῶν διακοσμηθεισῶν ὑπὸ τοῦ Ραφαήλ, ὑπῆρξεν ἡ τῆς Ὑπογραφῆς (Signatura) καλουμένη, ἐν ᾗ ὁ πάπας ἐδίκαζεν ὡς πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς ὑπογραφῆς τῶν χαρίτων. Ταύτην ὁ Ραφαὴλ διεκόσμησε διὰ συνθέσεως εἰκονιζούσης τὰς τέσσαρας μεγάλας ἐκφάνσεις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὴν θεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μουσικήν, δηλαδὴ τὴν ἐν ἁρμονίᾳ συνένωσιν τῶν τεχνῶν, καὶ τὴν δικαιοσύνην. Εἰς τέσσαρα μεγάλα μετάλλια εἰκονίζονται αἱ συμβολικαὶ μορφαὶ τῶν ἐκφάνσεων τούτων. Κάτωθι δ᾽ ἑκάστου μεταλλίου μεγαλοπρεπεῖς παραστάσεις διερμηνεύουσι τρόπον τινὰ τὰς συμβολικὰς ταύτας μορφάς. Τοιουτοτρόπως κάτωθι τῆς θεολογίας εἰκονίζεται «Ἡ ἔρις τῶν Ἀχράντων μυστηρίων» (Disputà) καὶ ἀκριβέστερον «Ὁ θρίαμβος τῆς Ἐκκλησίας»: τέσσαρες πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἕτερα ἅγια πρόσωπα συζητοῦν πρὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ φέροντος τὸ ποτήριον τῆς θείας εὐχαριστίας. Ἄνωθι τῆς παραστάσεως ταύτης εἰκονίζεται ὁ Οὐρανὸς μετὰ τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς Παρθένου, τοῦ Ἰωάννου, τῶν προφητῶν, τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἀγγέλων. Ἡ ὅλη σκηνὴ ἀποτελεῖ ἑνιαῖον ὀργανικὸν σύνολον, τοῦ ὁποίου ἕκαστον τμῆμα εἶναι αὐστηρότατα συνδεδεμένον πρὸς τὸ ἄλλο καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὴν παράστασιν δι᾽ ἁπλουστάτων φαινομενικῶς στάσεων καὶ χειρονομιῶν. Προοπτική, ἰδεολογικὴ βαθύτης, ἐξωτερικὴ ἁρμονία συνενοῦνται κατὰ τρόπον αὐτόχρημα θαυμάσιον ἐν τῇ συνθέσει ταύτῃ. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι ἐν τῇ Disputà, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἔργου του, ὁ Ραφαὴλ ἐγκαταμειγνύει, ὑπὸ τὴν ἐμφάνισιν ἱερῶν προσώπων, γνωστοτάτας φυσιογνωμίας τῆς ἰταλικῆς ἱστορίας καὶ τέχνης, συγκεκριμένως δ᾽ ἐνταῦθα τὸν Δάντην καὶ τὸν Φρὰ Ἀτζέλικο. Ἀπέναντι τῆς «Ἔριδος τῶν Ἀχράντων μυστηρίων» εἰκονίζεται «Ἡ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν» ὑπὸ τὸ μετάλλιον τῆς φιλοσοφίας. Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ προοπτικὴ τῆς παραστάσεως ταύτης, τῆς ὁποίας τὸ κέντρον ἀποτελοῦν αἱ φυσιογνωμίαι τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, οἵτινες ἐκπροσωποῦν τὰς δύο θεμελιώδεις μορφὰς τῆς διανοήσεως. Μεταξὺ τῶν λοιπῶν φιλοσόφων, τῶν μαθητῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν ἀναγνωρίζεται ὁ Σωκράτης καὶ ὁ κυνικὸς Διογένης, εἷς γραμματικός, εἷς λογιστής, εἷς γεωμέτρης (Μπραμάντε), ὁ Ραφαὴλ καὶ ὁ Σόντομα. Τὸ ἀρχιτεκτόνημα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ βάθος τῆς συνθέσεως, εἶναι ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὰ σχεδιαγράμματα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τὸν ὁποῖον ᾠκοδόμει κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους ὁ Μπραμάντε. Ὑπέροχος ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ εἶναι ἡ διάταξις καὶ ἡ κίνησις τῶν ὁμάδων, φερομένων ἐκ τοῦ βάθους πρὸς τὸ πρῶτον ἐπίπεδον. Ἡ τρίτη τῶν συνθέσεων εἰκονίζει τὸν «Παρνασσόν», ἔνθα περὶ τὸν Ἀπόλλωνα, παίζοντα τετράχορδον, καὶ τὰς Μούσας, παραδόξως ἐνδεδυμένας, ὑμνεῖ τὰς δόξας τῶν ἡρώων καὶ τῶν θεῶν ὁ ἤρεμος καὶ φαιδρὸς ὅμιλος τῶν ποιητῶν, προεξάρχοντος τοῦ Ὁμήρου. Ἡ δὲ τετάρτη σύνθεσις, ἡ θεωρουμένη ὡς ὁ μαργαρίτης τῆς αἰθούσης ταύτης, παρουσιάζει ἰδίᾳ τρεῖς θαυμασίας μορφάς, τὴν δικαιοσύνην, τὴν δύναμιν καὶ τὴν μετριοπάθειαν. Εἰς τὸ ἑπόμενον διαμέρισμα, τὸ ὀνομαζόμενον τοῦ Ἡλιοδώρου, ἐπέρχεται ριζικὴ μεταβολὴ σκηνογραφίας. Τὸ ἤρεμον μεγαλεῖον καὶ τὴν πλήρη ἁρμονίας γαλήνην τῶν διακοσμητικῶν συνθέσεων τοῦ πρώτου διαμερίσματος διαδέχονται ἤδη σκηναί, εἰς ἃς ὁ μέγας καλλιτέχνης, μετὰ τῆς αὐτῆς καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας ἀποδίδει τὴν ζωηρὰν κίνησιν καὶ τὴν δραματικὴν ἀγωνίαν. Τὸ δεύτερον τοῦτο διαμέρισμα εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τοὺς τρισχεῖς ἀγῶνας, οὓς ἠγωνίσθη ἡ Ἐκκλησία μέχρις οὗ κατισχύσῃ, κατ᾽ ἀτυχίαν δὲ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐν αὐτῷ συνθέσεων ὀφείλεται εἰς πολλὰς χεῖρας, μαρτυρεῖ δὲ τὴν ἐπίδρασιν ποικίλων τεχνοτροπιῶν. Αἱ συνθέσεις αὗται εἶναι: «Ὁ Ἡλιόδωρος διωκόμενος ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ» (ὑπομιμνήσκων τοὺς ἀγῶνας τοῦ πάπα Ἰουλίου τοῦ Β΄ πρὸς ἐκδίωξιν τῶν ξένων ἐκ τῆς Ἰταλίας), «Ἡ λειτουργία τῆς Μπολσένας» (ἀναπαράστασις τοῦ γενομένου τῷ 1263 θαύματος, καθ᾽ ὃ ἱερεὺς ἀμφιβάλλων διὰ τὴν τελουμένην ἐν τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις μετουσίωσιν, εἶδε τὸ αἷμα νὰ ρέῃ κρουνηδὸν ἐκ τοῦ ἀζύμου ἄρτου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θείας μυσταγωγίας), «Λέων ὁ Α΄ ἀποκρούων τὸν Ἀττίλαν», ἀλληγορία τῆς μάχης τῆς Ραβέννης τῆς 11ης Ἀπριλίου 1512, καθ᾽ ἣν ὁ πάπας Λέων Ι΄, καρδινάλιος ὤν, ἠνάγκασε τοὺς Γάλλους ν᾽ ἀποσυρθοῦν ἐκ τῆς Ἰταλίας, καὶ «Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἁγίου Πέτρου», ἀλληγορία τῆς αἰχμαλωσίας Λέοντος τοῦ Ι΄, μετὰ τὴν μάχην τῆς Ραβέννης. Ἡ τρίτη τῶν αἰθουσῶν, καλουμένη τῆς Πυρκαϊᾶς, τῆς ὁποίας ἡ ὀροφὴ διεκοσμήθη ὑπὸ τοῦ Περουτζῖνο διὰ τῆς «Ἐξυμνήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος», φέρει συνθέσεις τῶν μαθητῶν τοῦ Ραφαὴλ ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἰδίου, ἐκτελεσθείσας κατὰ τὸ ἔτος 1517 («Ἡ πυρκαϊὰ τοῦ Ἄστεως», δηλαδὴ τῆς συνοικίας τοῦ Βατικανοῦ, συμβᾶσα τῷ 847 καὶ σβεσθεῖσα διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Δ΄, ἀλληγορία τῆς δρώσεως Λέοντος τοῦ Ι΄ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, «Ἡ στέψις τοῦ Καρολομάγνου ὑπὸ Λέοντος τοῦ Γ΄» (800), ἀλληγορία μιᾶς συνεντεύξεως Λέοντος τοῦ Ι΄ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α΄, «Λέων ὁ Δ΄ νικῶν τοὺς Σαρακηνοὺς ἐν Ὠστίᾳ» (849), ἀλληγορία τῆς κατὰ τῶν Τούρκων κηρυχθείσης ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ι΄ σταυροφορίας, «Ὁ ὅρκος Λέοντος τοῦ Γ΄» ἀλληγορία τῆς συνόδου τοῦ Λατερανοῦ). Ἡ τετάρτη αἴθουσα, σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου διακοσμηθεῖσα ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Ραφαήλ, μετὰ τὸν θάνατον τούτου, καλεῖται «Αἴθουσα τοῦ Κωνσταντίνου» καὶ φέρει συνθέσεις εἰκονιζούσας τὴν «Νίκην τοῦ Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ Μαξεντίου», τὸν «Κωνσταντῖνον προσφωνοῦντα τοὺς στρατιώτας μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ», τὸ «Βάπτισμα τοῦ Κωνσταντίνου» καὶ τὴν «Δωρεὰν τοῦ Κωνσταντίνου πρὸς τὸν ἅγιον Σίλβεστρον». Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διακοσμήσεως τῶν Stanze ἀπέθανεν ὁ Ἰούλιος Β΄, ἐξηκολούθησεν ὅμως μετὰ μείζονος ζήλου τὸ ἔργον τούτου Λέων ὁ Ι΄, ἀλλὰ καὶ ὁ Ραφαήλ, ὡς εἴδομεν, ἀπέθανε πρὸ τῆς πλήρους συμπληρώσεως τῆς διακοσμήσεως ταύτης. Παραλλήλως πρὸς τὰς Stanze διεκόσμησεν ὁ Ραφαὴλ καὶ τὰς Loggie τοῦ Βατικανοῦ (τὴν στοὰν τουτέστι τὴν περιβάλλουσαν τὴν αὐλὴν τοῦ ἁγίου Δαμάσου)· ἐν τῇ διακοσμήσει ταύτῃ, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὡς ἡ «Βίβλος τοῦ Ραφαήλ», ὁ μεγαλοφυὴς καλλιτέχνης ἐξεικόνισε θαυμασίως πεντήκοντα δύο ἐν ὅλῳ σκηνὰς ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Θὰ ἦτο μακρὸν νὰ ἐξετάσῃ τις ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸ πολυσχιδὲς καὶ πολυσύνθετον ἔργον τοῦ Ραφαήλ, δεῖγμα τῆς ἀκαταπονήτου δραστηριότητός του, τῆς θαυμασίας γονιμότητος τοῦ ταλάντου του, τῆς εὐστροφίας καὶ τῆς βαθύτητος τοῦ πνεύματός του. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ σημειώσωμεν τὴν συμβολήν του εἰς τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, οὗ τῷ 1514 ὠνομάσθη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ι΄ ἀρχιτέκτων, ἐξεργασθεὶς νέα σχεδιαγράμματα καὶ ἀντικαταστήσας τὸν ἑλληνικὸν σταυρὸν τοῦ Μπραμάντε διὰ τοῦ ἀνισοσκελοῦς λατινικοῦ σταυροῦ. Ἐπὶ πλέον ὁ Ραφαὴλ ἀνέλαβε τὴν γενικὴν ἐποπτείαν τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ρώμης, τοῦτο δὲ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἔλθῃ εἰς στενοτέραν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ νὰ καταστήσῃ ἑδραιότερον καὶ πραγματικώτερον τὸ ἡμιχριστιανικὸν καὶ ἡμιειδωλολατρικὸν ἰδεῶδές του, ὡς ἐμφανίζεται εἰς τὰς μορφὰς τῶν μεταγενεστέρων ἰδίᾳ καὶ συνεπῶς ὡριμωτέρων «Παρθένων» του, αἵτινες ἐκυριάρχησαν ἐπὶ τῆς εὐαισθησίας καὶ τῆς συγκεκινημένης σκέψεως τῶν νεωτέρων χρόνων διὰ τοῦ συγκεκρατημένου, αἰθερίου καὶ αἰσθησιακοῦ συγχρόνως ὕφους των. Παρὰ ταῦτα ἐξειργάσθη θαυμάσια σχέδια διὰ τοὺς τάπητας τοῦ Βατικανοῦ, ἀναφερόμενα εἰς διαφόρους χαρακτηριστικὰς σκηνὰς τοῦ κοινοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν του βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἵτινες ἀποτελοῦν ἓν ὑπέροχον τμῆμα τῆς προμνημονευθείσης, προκειμένου περὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν Loggie, «Βίβλου τοῦ Ραφαήλ». Μεταξὺ τῶν σκηνῶν τούτων μνημονεύομεν ἰδίᾳ τὴν «Θαυμαστὴν ἁλιείαν», τὴν «Παράδοσιν τῶν κλειδῶν εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον», τὴν «Μεταστροφὴν τοῦ Παύλου», τὴν «Τιμωρίαν τοῦ Ἀνανίου» καὶ τὴν «Τύφλωσιν τοῦ Ἐλυμᾶ». Μνημονεύομεν ἀκόμη καὶ τὰς τοιχογραφίας τοῦ Φαρνεσιανοῦ παλατίου, ἱδρυθέντος ὑπὸ τοῦ Βαλ-

Digitized by Google

Digitized by Google

τάσαρ Περοῦτζι («Ὁ μῦθος τῆς ψυχῆς», ζωγραφηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ραφαὴλ τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Ἰουλίου Ρωμαίου, τοῦ Φρ. Πέννι καὶ τοῦ Ἰωάννου ντὰ Οὔντινε, «Ἡ Γαλάτεια»), ἔτι δὲ τὴν «Μεταμόρφωσιν» τοῦ Μουσείου τοῦ Βατικανοῦ, τὸ ὕστατον ἔργον τοῦ Ραφαήλ, καταλειφθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἡμιτελὲς καὶ συμπληρωθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Ρωμαίου, οὗ τὸ ἀνώτερον, πλῆρες ὑπερουσίας καὶ φωταυγοῦς δραματικότητος τμῆμα προέρχεται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Ραφαήλ· ὁ πίναξ οὗτος περιλαμβάνει δύο ἐντελῶς διαφόρους παραστάσεις, τεθείσας τὴν μὲν ἐπὶ τῆς δέ· τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Ἰησοῦ μεταξὺ τοῦ Μωυσέως καὶ τοῦ Ἠλία καὶ τὸν ἐξορκισμὸν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων παιδὸς κατεχομένου ὑπὸ δαιμονίου· ὁ ἐξορκισμὸς οὗτος διὰ τῶν θεατρικῶν χειρονομιῶν καὶ τῆς καθ' ὑπερβολὴν ἐκφραστικῆς μιμικῆς του, φαίνεται ὡς νὰ προκαταλαμβάνῃ τὴν ἀκαδημαϊκὴν ζωγραφικὴν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος· εἶναι τὸ τμῆμα τοῦ πίνακος τὸ ἐκτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Ρωμαίου. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὰς «Παρθένους» τοῦ Ραφαήλ, διὰ νὰ μνημονεύσωμεν τὰς χαρακτηριστικωτέρας ἐκ τῶν ἐκτελεσθεισῶν μετὰ τὴν ἐν Ρώμῃ ἐγκατάστασίν του, ἤτοι τὴν «Παρθένον τοῦ Φολίνιο» (1511, Βατικανόν), τὴν «Παρθένον μὲ τὸν ἰχθὺν» (1513, μουσεῖον Μαδρίτης), τὴν «Παρθένον μὲ τὰς πολυφώτους λυχνίας», τὴν μικρὰν «Ἁγίαν οἰκογένειαν» (1518), τὴν «Παρθένον, τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'», διότι ἐστάλη ὡς δῶρον ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ πίνακος τοῦ «Ἁγίου Μιχαήλ», καὶ τὴν ὑπεροχωτέραν πασῶν, τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τῆς μεταρσιώσεως καὶ τῆς ἁρμονίας, τὴν «Παναγίαν τοῦ ἁγίου Σίξτου» (Δρέσδη). Οὐχὶ ἐλάσσονος ἀξίας εἶναι αἱ προσωπογραφίαι, ἃς ἐξειργάσθη ὁ Ραφαήλ, ἐν αἷς ἡ ψυχολογικὴ ἱκανότης ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως καὶ ἡ ἁρμονία τῆς συνθέσεως πρὸς τὴν ἐξαίρετον ἁβρότητα τοῦ χρωματισμοῦ. Μεταξὺ τούτων καταλέγονται αἱ: τοῦ νεαροῦ ἀνδρὸς (μουσεῖον Λούβρου), τοῦ Βαλτάσαρ Καστιλιόνε (αὐτόθι), τοῦ πάπα Ἰουλίου τοῦ Β', τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι', τῆς Μαγδαληνῆς Ντόνι κλπ. Ὡς ἄνθρωπος ὁ Ραφαὴλ ὑπῆρξε πλήρης ψυχικῆς εὐγενείας, καλωσύνης καὶ ἐπιεικείας. Ἡ ἀκτινοβολία τῶν ἔργων του φαίνεται ὅτι ἀντανέκλα τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς καρδίας του καὶ τὴν λάμψιν τοῦ πνεύματός του. Αἱ εὐάριθμοι ἡμέραι του ἐπὶ τῆς γῆς διῆλθον μεσταὶ εὐφροσύνης, ἐρασμιότητος, πλούτου καὶ δόξης. Ἡ τέχνη του, ἥτις ὁμοιάζει μᾶλλον μὲ ἀποκάλυψιν θείας δυνάμεως ἢ μὲ ἐκδήλωσιν ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, κατέπληξε καὶ τοὺς συγχρόνους του ὅσον περίπου καὶ τοὺς μεταγενεστέρους. Τεράστια ποσὰ ὤφειλεν εἰς αὐτὸν διὰ τὰς ἐν τῷ Βατικανῷ διακοσμήσεις του Λέων ὁ Ι'. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἄλλον τρόπον ν' ἀποπληρώσῃ τὴν ὀφειλήν του ταύτην, ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀναδείξῃ καρδινάλιον, ἂν δὲν ἀπέθνησκε τόσον ἐνωρίς. Ἐλέχθη ὅτι ἀπέθανε συνεπείᾳ ἐρωτικῶν καταχρήσεων. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι σπεύσας δρομαίως ἡμέραν τινὰ εἰς τὸ Βατικανόν, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ πάπα, ἐχρειάσθη ν' ἀναμείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἐκτεθειμένος εἰς ρεῦμα ἀέρος, ἐνῷ ἦτο ἤδη κάθιδρως. Ἀσθενήσας βαρέως ὑπέστη ἀφαίμαξιν ὑπὸ ἀδαοῦς ἰατροῦ, ἥτις ἐπετάχυνε τὸν θάνατόν του. Ἐθρηνήθη ὅσον ἐλάχιστοι ἥρωες τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου. Ὁ τάφος του εὑρίσκεται ἐν τῷ Πανθέῳ τῆς Ρώμης. Ὡς χαρακτηριστικῶς παρετηρήθη ἤδη, ἂν ἄλλοι καλλιτέχναι ἀποτελοῦν τὰ ἄνθη τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁ Ραφαὴλ ὑπῆρξεν ὁ ὥριμος καρπὸς αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Rosenberg* et *Gronau*, Raffael (Στουτγάρτη, 4η ἔκδ. 1909).— *A. Springer*, Raffael und Michelangelo (2α ἔκδ., Λειψία 1895) — *E. Müntz*, Raphael (Παρίσιοι, 1900).—*Julia Cartwright*, Raphael Λονδῖνον 1895).—*H. Kuacufuss*, Raphael (4η ἔκδ., 1896).—*Crowe* et *Cavalcaselle*, Rafaello (Φλωρεντία 1901).—*J. Klaczko*, Rome and the Renaissance, the pontificate of Julius II (Λονδῖνον 1903). Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ραφαηλικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ραφαήλ, ὁ τοῦ Ραφαήλ: «ἔργα ραφαηλικά».

ραφαηλίτης (ὁ) (Raphaelit) [Ὀρυκτολ.]. Ὀρυκτὸν τοῦ Λαυρείου, καλούμενον καὶ *παραλαυρειονίτης* (βλ. λ.).

Ραφαλάδες [Γεωγρ.]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀγροῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 55.

Ραφανέαι, ἢ *Ραφαναῖαι* [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Μεσόγειος πόλις τῆς Συρίας ἐν Κασιώτιδι, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 14, 12) περὶ τὰ 20 μίλια ΝΔ. τῆς Ἐπιφανείας (νῦν Hamath), ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Ὁ πολίτης *Ραφανεώτης*. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 8 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Συρίας Β', εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Α. Θ. Σ.

Ραφάνη [Γεωγρ.]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 261 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Ραχμάντζα*.

ραφανία (ἡ) (raphanie). Οὕτω καλεῖται νόσος προκαλοῦσα σπασμούς, ἀποδιδομένη δὲ εἰς τὴν παρανομένην τοξικὴν δηλητηρίασιν ὑπὸ τῶν σπερμάτων *ραφανίδος τοῦ ραφανίσκου* τῶν μεμειγμένων μετὰ τοῦ σίτου (Linné). Κατὰ τοὺς συγχρόνους συγγραφεῖς ἡ ραφανία οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ μορφὴ σπασμωδικὴ τοῦ ἐργοτισμοῦ. Μ. Ν. Κ.

ραφανίδα (ἡ) [Βοτ.]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ραφανὶς ὁ ραφανίσκος* (βλ. λ.).

ραφανὶς (ἡ) (Rhaphanus) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας, διετεῖς ἢ καὶ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Γνωστότερα εἴδη, ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ραφανὶς ὁ ραφανίσκος* (Rhaphanus raphanistrum), κοινῶς *ραφανίδα* ἢ *ἀγριορράπανο* ἢ *ἀγριοραφανίδα*. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου ἀναφερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγρία ραφανίς*, πόα ἐνιαύσιος, ἥτις ἰδίως φύεται εἰς τοὺς ἀγροὺς τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ εἶναι ἐνοχλητικὸν ζιζάνιον. Τὰ ἐκ τοῦ φυτοῦ τούτου τρεφόμενα κτήνη ἐκκρίνουσιν ἄφθονον σίελον. *Ραφανὶς ἡ ἥμερος* ἢ *κηπαία* (Rhaphanis sativa), κοινῶς *ραπάνι* ἢ *ραπανάκι* ἢ *ρεπανάκι*. Εἶναι πόα ἐτήσια, σαρκόρριζος, ἀπαντῶσα αὐτοφυὴς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν. Παρ' ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο *ραφανὶς* ἢ *ρέπανον* καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου *συρμαία*. Παρ' ἡμῖν, ὡς καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, τὸ εἶδος τοῦτο ἐκαλλιεργεῖτο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Σήμερον ἡ ραφανὶς ἡ ἥμερος καλλιεργεῖται εἰς 100 περίπου ποικιλίας, αἵτινες διαφέρουσιν ἀλλήλων ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα, τὸ χρῶμα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ρίζης των.

Ραφανὶς ἡ ἥμερος.

Κυριώτεραι ποικιλίαι εἶναι αἱ ἔχουσαι ρίζαν μακρὰν καὶ ἀτρακτοειδῆ, ὑποστρόγγυλον, ᾠοειδῆ καὶ μικράν, καρυοειδῆ, ἐξωτερικῶς λευκήν, κιτρίνην, ἐρυθράν, μελανὴν ἢ ὑπέρυθρον. Ἡ συνηθέστερον καλλιεργουμένη τόσον παρ' ἡμῖν ὅσον καὶ ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ἡ στρογγυλόρριζος ὑπέρυθρος, τὸ κατ' ἐξοχὴν *ραπανάκι*, ἥτις ὡριμάζει εἰς διάστημα 5 περίπου ἑβδομάδων καὶ σπείρεται εἰς οἱανδήποτε ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Καταναλίσκεται ἀπλήστως ὡς ὀρεκτικόν. Ὁ ὀπὸς τῆς ρίζης τῆς ποικιλίας ταύτης χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Δ. Ν. Π.

ραφανοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ραφανίδα, πρὸς ραπάνι.

ράφανος ὁ λαχανώδης (ὁ) [Βοτ.]. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου τὸ φυτὸν *κράμβη ἡ ράπις*.

ραφανοφυτεία (ἡ)· φυτεία ραφανίδων.

Ράφεια [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Πόλις τῆς Παλαιστίνης ἐν τῇ πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἰορδάνου Ἰουδαίᾳ, πρὸς τὰ σύνορα τῆς Ἰδουμαίας (Πτολ. Ε', ιστ', 6) μεταξὺ Γάζης καὶ Ρουσκορούρων (νῦν Ἐλ-Ἀρὶς) καὶ ἐπὶ τῆς ἑνούσης αὐτὰς ὁδοῦ, ἔχουσα ὅρμον ἐπισφαλέστατον (Στράβ. ΙΣΤ', 759). Διημφεσβητήθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἰουδαίων, Πτολεμαῖος δὲ Δ' ὁ Φιλοπάτωρ ἐνίκησε παρ' αὐτὴν Ἀντίοχον τὸν Μέγαν (216 π. Χ.). Ὀλίγον ἔνδον τοῦ ἀναπεπταμένου ὅρμου Χιὰν-Γιουνὶς (πλάτ. 31°22' Β., μῆκ. 30°18' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2634: Ras En Nakura to el Arish), σχηματίζοντος τὸν ΝΑ. τῆς Μεσογείου μυχόν, ὑπάρχει χωρίον Ἐρ-Ραφὲ (βλ. λ. *Ράφα*). Σ. Ε. Λ.

ραφεῖον (τό)· ἐργαστήριον ράπτου, κοιν. *ραφτάδικο*.

ραφὴ (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ράπτειν, κοιν. *ράψιμο*: «ραφὴ ἐνδυμάτων» || τὸ σημεῖον τῆς διὰ ραφῆς προσαρμογῆς: «ἐσχίστηκε ἀπάνω 'ς τὴ ραφή».

—[Ἐγκυκλ.] *Ραφὴ* λέγεται ἡ διὰ κλωστῆς σύνδεσις δύο τεμαχίων ὑφάσματος. Ἄλλοτε ἡ ραφὴ ἐγίνετο μόνον διὰ τῆς χειρός, σήμερον ὅμως δι' αὐτὴν μεταχειριζόμεθα περισσότερον τὴν ραπτομηχανὴν καὶ μόνον λεπτὰ ὑφάσματα ράπτομεν διὰ τῆς χειρός, ἰδίως δὲ τὰ ἀσπρόρρουχα. Ραφῆς ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη, ἐν οἷς: ἡ *γαλλικὴ ραφή*, ἡ ὁποία εἶναι διπλῆ, δηλαδὴ ράπτεται δύο φοράς, τὴν πρώτην ἀπὸ τὴν ὄψιν τοῦ ραπτομένου ὑφάσματος, κατόπιν δὲ γυρίζεται καὶ ράπτεται καὶ ἀπὸ μέσα, εἶναι δὲ πολὺ καθαρὰ καὶ τακτική· ἡ *ἁπλῆ ραφή*, ἥτις ράπτεται μίαν φορὰν ἀπὸ μέσα καὶ τὴν ὁποίαν ἀνοίγομεν μὲ τὸ σίδερο καὶ στριφώνομεν (κοιν. *καρικώνομεν*) διὰ νὰ μὴ ξεφτάῃ. Ἡ ραφὴ διὰ νὰ εἶναι καλὴ πρέπει νὰ γίνεται ἴσια καὶ μὲ πολὺ μικρὲς βελονιές. Φ. Χ.

—[Χειρ.] Σκοπὸς τῆς χειρουργικῆς *ραφῆς* εἶναι νὰ διατηρῶνται δι' αὐτῆς τὰ τραυματικὰ χείλη παντὸς διῃρημένου ἱστοῦ (δέρματος, μυῶν, τενόντων, ἀγγείων, νεύρων, ὀστῶν κλπ.) ἐν ἀμέσῳ συναφείᾳ μέχρι τῆς πλάσεως τῆς οὐλῆς, δι' ἧς γίνεται ἡ μόνιμος συνένωσις αὐτῶν. Μεταχειριζόμεθα πρὸς ραφὴν συνήθως κυρτὰς βελόνας διαφόρου μεγέθους, εἴτε διὰ τῆς χειρὸς ἀμέσως κρατουμένας, εἴτε διὰ βελονοκατόχου. Διὰ τὴν ραφὴν τῶν ὀστῶν μεταχειριζόμεθα τὰ λεγόμενα ὀστεοτρύπανα. Νῆμα δὲ πρὸς τὴν ραφὴν χρησιμοποιεῖται συνήθως μετάξινον ἢ ἐκ ζωϊκῆς χορδῆς (catgut, παρεσκευασμένον ἐκ τῶν λεπτῶν ἐντέρων προβάτων καὶ αἰγῶν), τὸ τελευταῖον τοῦτο κυρίως ἐπὶ ραφῶν τινων ἐντὸς τῆς κοιλίας. Ἐπὶ τῶν ὀστῶν συνήθως, σπανιώτερον δὲ ἐπὶ μυῶν, ἀπονευρώσεων κλπ., μεταχειριζόμεθα μετάλλινον σύρμα (ἀργυροῦν ἢ ἐκ μίγματος ἀργιλλίου καὶ ὀρειχάλκου, ὡς καὶ ἀνοξείδωτον σύρμα Krupp). Αἱ ραφαὶ γίνονται κατὰ διαφόρους εἰδικοὺς τρόπους ἐπὶ τῶν διαφόρων ὀργάνων. Ἐπὶ τοῦ δέρματος, περιτονιῶν κλπ. διακρίνομεν κυρίως δύο εἴδη ραφῆς, τὴν *συνεχῆ* ἢ *σπειροειδῆ*, καθ' ἣν τὸ αὐτὸ νῆμα συνάπτει τὰ χείλη τοῦ τραύματος ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου αὐτοῦ ἄνευ διακοπῆς, καὶ τὴν *διακεκομμένην* ἢ δι *ἁμμάτος*, ἥτις γίνεται διακεκομμένη μετὰ πολλῶν κόμβων. Τὰ ράμματα τοῦ δέρματος ἀφαιροῦνται, τεμνόμενα διὰ ψαλίδος καὶ ἐξελκυόμενα τὴν 5ην μέχρι τῆς 10ης ἡμέρας μετὰ τὴν ἐγχείρησιν, κατὰ τὰς περιστάσεις. Τὰ ἐν τῷ βάθει ράμματα ἀφίνονται μονίμως ἐντὸς τῶν ἱστῶν. Πρὸς συγκράτησιν τῶν δερματικῶν χειλέων γίνεται πολλάκις χρῆσις, ἀντὶ ραφῶν διὰ νήματος, μεταλλίνων ἀγκτήρων (τοῦ Michel), οἵτινες εἶναι μικρὰ διπλᾶ ἄγκιστρα ἐμπηγνύμενα τῇ βοηθείᾳ εἰδικῆς λαβίδος ἑκατέρωθεν τῆς τραυματικῆς γραμμῆς, ἀφαιροῦνται δέ, ὡς καὶ τὰ ράμματα, μετά τινας ἡμέρας. Δ. Χ. Κ.

—[Βοτ.] Καλεῖται *ραφὴ* τὸ σημεῖον τῆς συμφύσεως τῆς ᾠοθήκης μετὰ τῶν ἄκρων τῶν καρποφύλλων. Ραφῶν διακρίνομεν δύο εἴδη, τὴν *γαστρικὴν ραφήν*, ὅπου σχηματίζονται αἱ σπερματικαὶ βλάσται, καὶ τὴν *νωτιαίαν ραφήν*, ἤτοι τὸ σημεῖον τῆς ᾠοθήκης τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ἐνδιάμεσον νεῦρον τοῦ καρποφύλλου. Δ. Ν. Π.

— [Ἀνατομ.] *Ραφαὶ κρανίου*. 1) Ραφαὶ *μαλθακαί*· αὗται, ἐπὶ τοῦ νεογνοῦ ἀπαντῶσαι, εἶναι ὑπολείμματα τοῦ ὑμενώδους κρανίου, ἅτινα δίκην ταινιῶν ἐκ συνδετικοῦ ἱστοῦ συνάπτουσι πρὸς ἄλληλα τὰ ὑμενογενῆ ὀστᾶ τοῦ θόλου. Αἱ ταινίαι αὗται, ἐν ἀρχῇ πλατεῖαι οὖσαι, στενοῦνται εἶτα διὰ τῆς συνοστεώσεως τῆς οὐσίας αὐτῶν. Ἡ χρησιμότης τῶν μαλθακῶν ραφῶν ἔγκειται ἐν τοῖς ἑξῆς: α) εἶναι διατεταταὶ καὶ ἄρα καθιστῶσι δυνατὴν τὴν αὔξησιν τῆς χωρητικότητος τοῦ κρανίου, ἀναγκαίαν οὖσαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγκεφάλου· β) καθιστῶσι δυνατὴν τὴν σμίκρυνσιν τοῦ κρανίου, ὡς ὅταν τοῦτο πανταχόθεν συμπιέζηται, ἰδίως κατὰ τὸν τοκετόν. Αἱ μαλθακαὶ ραφαὶ μετὰ τὸν τοκετὸν ὀστεοῦνται καὶ παράγονται αἱ *ὀστέϊναι ραφαί*· ὀστεοῦται δὲ κατὰ πρῶτον ἡ λαβδοειδὴς ραφή, μετ' αὐτὴν ἡ ὀβελιαία καὶ εἶτα αἱ λοιπαί. Ἀλλὰ καὶ αἱ ὀστέϊναι ραφαὶ ἐξαφανίζονται συνοστεούμεναι προϊούσης τῆς ἡλικίας καὶ πρώτη πασῶν ἡ μεσομετωπιαία, συχνάκις μετὰ τὸ 2ον—3ον ἔτος. Ἡ πρόωρος συνοστέωσις τῶν ραφῶν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου (μικροκεφαλία, πλατυκεφαλία, κρανίον ἐπίμηκες, ἐφιππιοειδές, λοξόν). 2) Ραφαὶ *ὀστέϊναι*· αὗται, ἀπαντῶσαι ἐπὶ τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου καὶ τοῦ προσώπου τοῦ τελείου ἀνθρώπου, παριστῶσι παραλλαγὴν τῆς συνδεσμώσεως, καθ' ἣν τὰ ὀστᾶ συντάσσονται πρὸς ἄλληλα διὰ κολλογόνου συνδετικοῦ ἱστοῦ, ὀλιγίστου, οὗ ἕνεκα ταῦτα ἅπτονται σχεδὸν ἀλλήλων ἢ ἀντεμβαίνουσιν εἰς ἄλληλα· ὀστέϊναι εἶναι λ. χ. αἱ ραφαί: λαβδοειδής, μετωπιαία, ὀβελιαία, λεπιδοειδὴς κλπ. Ὡς ἐκ τῆς μορφῆς δὲ τῶν συναρμοζομένων ἐπιφανειῶν αἱ ραφαὶ καλοῦνται: α) *ἁρμονία*, καθ' ἣν αἱ ἐπιφάνειαι εἶναι λεῖαι καὶ εὐθύγραμμοι· β) *λεπιδοειδής*· γ) *πριονοειδὴς* (ὀδοντωτὴ ἢ γνησία ραφή).

Ραφὴ ἐπιφύσεων ἢ *συζευκτική*. Ἀποτελεῖται αὕτη ἐκ τῆς ὀστεώσεως τοῦ συζευκτικοῦ χόνδρου, τοῦ παρεμβαλλομένου μεταξὺ τῶν περάτων τῆς διαφύσεως καὶ ἑκατέρας ἐπιφύσεως τοῦ ὀστοῦ. Ἡ ὀστέωσις αὕτη διὰ τὰ ἐπιμήκη ὀστᾶ δηλοῖ τὸ τέρμα τῆς κατὰ μῆκος αὐξήσεως αὐτῶν καὶ συντελεῖται ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου μεταξὺ τοῦ 16—25 ἔτους.

Ραφὴ ἰνιομαστοειδής· βλ. λ. *ἰνιομαστοειδὴς ραφή*.

Ραφὴ λεπιδοειδής· βλ. λ. *λεπιδοειδὴς σχισμή*.

Ραφὴ μεσολοβίου. Στενὸν ἐπίμηκες αὐλάκιον ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ στελέχους τοῦ μεσολοβίου, φερόμενον ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω ἐν τῇ μέσῃ γραμμῇ καὶ χωρίζον ἀπ' ἀλλήλων τὰς δύο ἑκατέρωθεν γραμμοειδεῖς ἐξοχάς, τὰς *ἐπιμήκεις χορδάς*, φερομένας ἐπίσης ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω.

Digitized by Google

Ραφή μεσοτομική. Ραφή τῆς φατνιακῆς ἀποφύσεως τῆς ἄνω γνάθου, ἐπὶ τῶν νεογνῶν ἰδίως, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ προσθίου χείλους τοῦ *τομικοῦ τρήματος* χωρίζει ἀπ' ἀλλήλων τὰ δύο μεσογνάθια ἢ τομικὰ ὀστᾶ.

Ραφὴ ὀβελιαία· βλ. λ. *ὀβελιαία ραφή*.

Ραφὴ ὀδοντωτή· βλ. λ. *ὀδοντωτὴ ραφή*.

Ραφὴ ὀσχέου. Γραμμὴ μελάγχρους, φερομένη ἔξωθεν τοῦ ὀσχέου ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω κατὰ τὴν μέσην γραμμήν, ὑπεμφαίνουσα τὴν συγκόλλησιν τῶν δύο ἡμισφαιρίων τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου διφυοῦς ὀσχέου.

Ραφὴ πέους. Ἀκρολοφία ὀβελιαία, ἣν ἐμφανίζει ἡ κάτω ἐπιφάνεια τοῦ πέους ἐν τῇ μέσῃ γραμμῇ καὶ ἥτις εἶναι συνέχεια τῆς ραφῆς τοῦ ὀσχέου, ὑποδηλοῦσα τὴν ἐκ δύο ἡμιμορίων γένεσιν τοῦ πεϊκοῦ δέρματος (=τῆς πόσθης).

Ραφὴ προμήκους. Γραμμή, μήκους 6—7 χλμ., ἥτις δίκην παχείας ραφῆς ἐμφανίζεται ἐν τῷ πυθμένι τῆς προσθίας μέσης αὔλακος τοῦ προμήκους μυελοῦ, παραγομένη ἐκ τοῦ χιασμοῦ τῶν ἑκατέρωθεν τῆς αὔλακος ταύτης πυραμίδων τοῦ προμήκους.

Ραφὴ τομική. Γραμμὴ κυματοειδής, ἥτις, ἐπὶ νεαρῶν ἰδίως ἀτόμων, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ὀπισθίας περιφερείας τοῦ τομικοῦ τρήματος φέρεται ἑκατέρωθεν πρὸς τὰ ἔξω μέχρι τοῦ κυνόδοντος, χωροῦσα ἐνίοτε καὶ ἐπὶ τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν τοῦ φατνιακοῦ τόξου. Δι' ἀμφοτέρων δὲ τῶν τομικῶν ραφῶν χωρίζεται ἀπὸ τοῦ φατνιακοῦ τόξου μοῖρά τις ὀστοῦ, φέρουσα τοὺς τομεῖς ὀδόντας, ἥτις ὀνομάζεται *μεσογνάθιον ἢ τομικὸν ὀστοῦν*, λίαν ἀνεπτυγμένον ἐπὶ τῶν ζῴων,

Ραφὴ ὑπερώϊος. 1) Ἐγκαρσία ὑπερώϊος· ραφὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῆς συντάξεως τοῦ ὀπισθίου χείλους τῆς ὑπερωΐου ἀποφύσεως τῆς ἄνω γνάθου μετὰ τοῦ ὁριζοντίου πετάλου τοῦ ὑπερωΐου ὀστοῦ. 2) 2) Μέση ὑπερώϊος ραφή, σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ ἄνω χείλους τῆς ὑπερωΐου ἀποφύσεως τῆς ἄνω γνάθου καὶ τοῦ ὁμωνύμου χείλους τοῦ ἀντιθέτου ὀστοῦ. Ι. Π.

Ραφήνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον μετὰ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας *Ἀραφῆνος*, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα τῶν Σπάτων. Κάτ. (1928) 1.136. Συνδέεται μετὰ τῶν Ἀθηνῶν δι' ἁμαξιτοῦ μήκους 27 χλμ. μὲ τακτικὴν συγκοινωνίαν δι' αὐτοκινήτων. Ἐκ τοῦ ὅρμου αὐτοῦ γίνεται καθημερινὴ συγκοινωνία διὰ βενζινοπλοίων μετὰ τῆς ἀπέναντι ἐπαρχίας Καρυστίας τῆς νήσου Εὐβοίας (εἰς Κάρυστον, Μαρμάρι καὶ Στύρα). Διὰ τῆς Ραφήνας μεταφέρονται καθ' ἑκάστην σημαντικαὶ ποσότητες ἰχθύων ἁλιευομένων ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πεταλιῶν. Ι. Σ. Σ.

ράφι (τό)· δημοτ., σανὶς ἐπιμήκης προσηρμοσμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰς ἱκανὸν ὕψος, ὥστε νὰ τίθενται ἐπ' αὐτῆς σκεύη ἢ ἄλλα τινά: «τὰ ψωμιὰ εἶναι ἀπάνω 'ς τὸ ράφι» || φρ. «μπῆκε 'ς τὸ ράφι» ἐπὶ παρήλικος κόρης.

ραφία, ἢ *ραφὶς* (ἡ) (Raphia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα μὲ χονδρόν, ἰσχυρὸν κορμόν, φύλλα ἐπιμηκέστατα καὶ ἄνθη μεγάλα κατὰ σπάδικας διατεταγμένα. Ἐκ τῶν 6 εἰδῶν τοῦ γένους, ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς, γνωστότερον εἶναι ἡ *ραφία ἡ πυρρόχρους* (Raphia ruffa), ἥτις διακρίνεται διὰ τὸν πυρρόχρουν κορμὸν της καὶ τὰ παμμέγιστα φύλλα της, ὧν τὸ μῆκος φθάνει εἰς 20 περίπου μέτρα. Αἱ ἶνες τούτων χρησιμοποιοῦνται ποικίλως εἰς τὴν σχοινοποιίαν, τὴν καλαθοπλεκτικὴν καὶ τὴν βιομηχανίαν ψαθίνων πίλων. Δ. Ν. Π.

Ραφία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ παρὰ Στράβωνι ὀνομασία τῆς *Ραφείας* (βλ. λ.).

ραφιαῖαι *δεσμίδες [Ἀνατομ.]*. Αἱ μυϊκαὶ δεσμίδες τῆς ἐν τῷ βάθει στιβάδος τοῦ ἔσω τοιχώματος τῆς δεξιᾶς κοιλίας τῆς καρδίας, ἑνούμεναι ἐν τῷ μεσοκοιλιακῷ διαφράγματι μετὰ τῶν ἰδίων δεσμίδων τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας, συνάπτουσι κοινῇ ὡς διὰ ραφῆς τὰ ἔσω τοιχώματα (μεσοκοιλιακὰ) τῶν δύο κοιλιῶν, καὶ οὕτως ἀποτελοῦνται αἱ *ραφιαῖαι δεσμίδες*. Ι. Π.

ραφίγαστρος (ὁ) (Raphigastrus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πεντατομιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους κανθάρους, χαρακτηριζομένους κυρίως ἐκ τῆς δυσόσμου ὀσμῆς, ἥτις ὀφείλεται εἰς ὑγρόν, ὅπερ ἐκκρίνεται ἐξ ἰδικῶν ἀδένων τοποθετημένων παρὰ τὴν ἕδραν των. Γνωστὰ ἐλάχιστα εἴδη, ὧν ἓν εὐρωπαϊκόν. Δ. Ν. Π.

ραφίγλωσσος (ὁ) (Raphiglossus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐμενιδῶν*, περιλαμβάνον σφῆκας μοιήρεις, κατασκευαζούσας τὴν φωλεάν των ἐντὸς τῆς γῆς ἢ ρωγμῶν τῶν δένδρων καὶ ἐξ ἀραχνῶν ἰδίως τρεφομένων. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ραφίδευσις, —εως (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ραφιδεύειν, ραφή, συρραφή.

ραφιδεύω· ράπτω, συρράπτω διὰ ραφίδος.

ραφιδία (ἡ) (Raphidia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμεροβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιαλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ραφιδιίδαι (οἱ) (Raphidiidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διατόμων*, περιλαμβάνουσα ὑδροχαρῆ ἀτελέστατα φυτά, παράσιτα δ ἀφόρων ἀλγῶν, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ραφι(δο)γραφία (γαλλ. raphigraphie, ἐκ τοῦ *ραφὶς καὶ γράφω*). Μέθοδος γραφῆς τῶν τυφλῶν, καθ' ἣν οἱ χαρακτῆρες παρίστανται δι' ἐκτύπων στιγμῶν διατεταγμένων κατὰ διαφόρους συνδυασμούς.

ραφι(δο)γράφος (γαλλ. raphigraphe). Εἰδικὸν μηχάνημα, εἶδος γραφομηχανῆς, διὰ τοῦ ὁποίου σημειοῦνται, μέσῳ βελονοειδῶν τύπων, οἱ στιγμοειδεῖς χαρακτῆρες τῆς ραφιδογραφίας. Χ. Δ.

ραφιδοφόρος (ἡ) (Rhaphidophora) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρκοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ραφιδοφόρος ἡ φιγιανὴ* (Rhaphidopora vitiensis), ἰθαγενὴς πόα πολυετὴς τῶν Φιγίων νήσων. Δ. Ν. Π.

ραφιδῶ (—όω)· συνδέω δύο τεμάχια ὀθόνης διὰ ραφιδώσεως.

ραφιδωμα (τὸ) (κοιν. *φαλίδο*). Ἡ διὰ δετηρίας ἢ βαθμιδοσχοίνου ἀνάδεσις σκηνῆς τοῦ πλοίου ἐπὶ τοῦ σκηνούχου της ἢ ἱστίου ἐπὶ ἀναδρόμου, προχείρως, ὅταν δὲν ὑπάρχουν ψέλλια. Τὸ ῥῆμα *ραφιδῶ* (κοιν. *φαλιδώνω*). Σ. Ε. Λ.

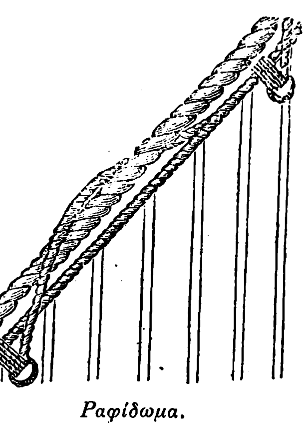

Ραφίδωμα.

ραφίδωσις, —εως (ἡ)· ἡ διὰ σχοινίου σύνδεσις δύο τεμαχίων ὀθόνης διαπερωμένης δι' αὐτῶν ἐναλλάξ.

ραφίκερως (ὁ) (Raphicerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτιοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιλοκέρων*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ὧν γνωστότερον ὁ *ραφίκερως ἡ ἔλαφος* (Raphicerus cervus), ὅστις ἔχει ἱκανὸν ἀνάστημα, κεφαλὴν ἐπιμήκη, αἰσθητῶς κατὰ τὰς πλευρὰς πεπιεσμένην καὶ ἀπολήγουσαν εἰς πλατὺ καὶ εὐρὺ ρύγχος, κέρατα λεπτὰ καὶ μᾶλλον εὐθυτενῆ, λαιμὸν μακρὸν καὶ χονδρόν, σῶμα ἐπίμηκες, εὔρωστον καὶ κυρτὸν κατὰ τὴν ράχιν, οὐρὰν βραχυτάτην, πόδας λεπτούς, ἰσχυροὺς καὶ ὑψηλοὺς καὶ χρῶμα φαιοτ φρὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, καὶ λευκὸν κατὰ τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ δάση τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

ραφινάδα (ἡ). Καλεῖται *ραφινάδα ὑγρὰ* ἐν τῇ πράξει πυκνὸν διάλυμα σακχάρεως περιέχον μεγάλην ποσότητα ἰμβερτοσακχάρου. Χρησιμοποιεῖται πρὸς γλύκανσιν ἡδυπότων, πρὸς παρασκευὴν γλυκισμάτων, τεχνητοῦ μέλιτος κλπ.

Ραφινάδα στερεὰ καλεῖται ἐμπειρικῶς ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ἡ μὴ πλήρως καθορισθεῖσα σάκχαρις ἐκ σακχαροκαλάμου ἢ σακχαροτεύτλων, ἥτις ἀποτελεῖ διὰ πολλὰς χρήσεις εὐθηνότερον ἀναπλήρωμα τῆς τελείως καθαρᾶς σακχάρεως. Σ. Γ.

ραφινάρισμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ραφινάρω*.

ραφιναρισμένος, —η, —ον· διυλισμένος, κεκαθαρμένος· || συνήθ. μεταφ., ἄνθρωπος προηγμένος, λεπτός, εὐγενής.

ραφινάρω· καθαρίζω ὕλην τινὰ ἀπὸ συμπαρομαρτούσας ταύτην ἢ ἀκαθαρσίας, αἵτινες μειοῦσι τὴν καλὴν ποιότητα αὐτῆς. Λέγεται κυρίως ἐπὶ ἐλαίων, σακχάρεως καὶ πολλῶν ἄλλων ὑλῶν. Σ. Γ.

ραφινὲ (ὁ, ἡ, τό)· ἄλλως *ραφιναρισμένος* (βλ. λ.), γαλλ. raffiné.

Ραφινὲσκ - Σμάλτζ (Rafinesqu e- Schmaltz), ***Κωνσταντῖνος-Σαμουήλ***. Βοτανικὸς τουρκικῆς καταγωγῆς (1784—1842). Ἐσπούδασεν εἰς Γαλλίαν, Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ Ἰταλίαν καὶ ἐξετέλεσε διαφόρους ἐπιστημονικὰς περιοδείας. Συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα βοτανικῆς εἰς λατινικήν, ἀγγλικήν, γαλλικὴν καὶ ἰταλικήν, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Χαρακτῆρες νέων τινῶν γενῶν καὶ εἰδῶν ζῴων καὶ φυτῶν τῆς Σικελίας» (1810), «Ἀνάλυσις τῆς φύσεως» (1815), «Χλωρὶς τῆς πολιτείας τῆς Λουϊζιάνας» (1817), «Νεογέννητον» (1825), «Ἰατρικὴ χλωρὶς» (1828), «Νέα χλωρὶς καὶ βοτανολογία τῆς Β. Ἀμερικῆς» (1836), «Ἀμερικανικὴ ἀλσογραφία» (1838) κ. ἄ. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Φιλαδελφείᾳ τῷ 1864. Η.Π.Γ.

ραφινόζη (ἡ), ἢ *ραφφινόζη [Ὀργ. Χημ.]*. Ἡ ραφινόζη ἢ *γοσσυπόζη* ἢ *μελιτριόζη* ἢ *μελιτόζη* ἢ *μελιτοσάκχαρον* εἶναι σάκχαρον ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν τρισακχαριτῶν. Ἔχει τὸν τύπον $C_{18}H_{32}O_{16}$ καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν μέλασσαν τῶν σακχαροτεύτλων, εἰς τὸ μάννα τοῦ αὐστραλιανοῦ εὐκαλύπτου, εἰς τοὺς σπόρους τοῦ βάμβακος, ὡς καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους σπόρους (κριθὴν κλπ.). Ἐξάγεται συνήθως ἐκ τῶν πλακούντων τῆς ἐκθλίψεως τοῦ βαμβακοσπόρου πρὸς παραλαβὴν τοῦ βαμβακελαίου. Οἱ πλακοῦντες οὗτοι περιέχουσι 5—8 % περίπου ραφινόζην. Ἡ ραφινόζη κρυσταλλοῦται μετὰ πέντε μορίων ὕδατος, τήκεται δὲ ἄνυδρος εἰς 120°. Εἶναι λίαν δυσδιάλυτος εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ σχετικῶς εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐν ὑδατικῷ διαλύματι 10 % παρουσιάζει εἰδικὴν στροφὴν +104,4 ἄνευ πολυστροφισμοῦ. Εἶναι ἀδιάφορος πρὸς τὰ ἀραιὰ ἀλκάλια καὶ τὸ φελίγγειον ὑγρόν, δι' ὀξέων ὅμως ὑδρολύεται πρὸς τρεῖς μονοσακχαρίτας ἤτοι d-φρουκτόζην, d-γλυκόζην καὶ d-γαλακτόζην. Διὰ κιτρικοῦ ὀξέος ἢ ἀραιῶν ἀνοργάνων ὀξέων ὑδρολύεται πρὸς d-φρουκτόζην καὶ τὸν δισακχαρίτην μελιβιοζην. Ἀναλόγως δρᾷ τὸ φύραμα ἰμβερτάση, ἐνῷ διὰ τῆς ἐμουλσίνης διασπᾶται ἡ ραφινόζη πρὸς d-γαλακτόζην καὶ καλαμοσάκχαρον. Σ. Γ.

ραφιολεπὶς (ἡ) (Rhaphiolepis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ θάμνων ἢ δένδρων, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ ὧν τινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικά. Δ. Ν. Π.

ραφίς, —ίδος (ἡ)· τὸ δι' οὗ ράπτομεν, βελόνη πρὸς ραφήν.

ραφὶς (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν, συνώνυμον τοῦ *ραφία* (βλ. λ.).

ραφλεσία (ἡ) (Rafflesia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραφλεσιοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας παρασιτικὰς μὲ καυλὸν ὑποτυπώδη, σχεδὸν ἐλλείποντα, φύλλα ἀνανάπτυκτα, καλυπτόμενα ὑπὸ λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων, καὶ ἓν μόνον ἄνθος. Ἐκ τῶν τριῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *ραφλεσία ἡ ἀρνόλδειος* (Rafflesia Arnoldii), ἥτις κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμῆμα τελευτᾷ εἰς ἓν μόνον ἄνθος ἐρυθρόν, κεκαλυμμένον ὑπὸ λευκῶν ἀραιῶν τριχῶν. Τὸ ἄνθος τοῦτο ἔχει διάμετρον 1 μέτρου καὶ βάρος 7 περίπου χιλιογράμμων. Ἐνδιαιτᾶται παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ὑπεργείων ριζῶν εἰδῶν τινων ἀγρίας ἀμπέλου. Δ. Ν. Π.

ραφλεσιοειδῆ (τὰ) (Rafflesiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα μικρὰς πόας ἴθαγε εἰς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς, παρασιτικῶς ἐπὶ ἑτέρων φυτῶν ἀναπτυσσομένας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *ραφλεσία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ράφν (Rafn), ***Κάρολος-Χριστιανός***. Δανὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς (1795—1864). Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἔργων του εἶναι «Ἀμερικανικαὶ ἀρχαιότητες» (1837), τὸ ὁποῖον μετεφράσθη εἰς πλείστας γλώσσας, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ράφν προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος ἡ Ἀμερικὴ εἶχεν ἀνακαλυφθῆ ὑπὸ Σκανδιναυῶν θαλασσοπόρων. Ἐξέδωκεν ἐπίσης καὶ συλλογὴν σκανδιναυϊκῶν μύθων καὶ παραδόσεων. Γ. Ι. Β.

ραφνία (ἡ) (Rhafnia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ ἀνεπτυγμένας πόας, ἰθαγενεῖς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 20 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον, ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ *ραφνία ἡ διατρητόφυλλος* (Rhafnia perfoliata) καὶ ἡ *ραφνία ἡ περιελισσομένη* (Rhafnia amplexicaulis). Ἀμφότεραι εἶναι θάμνοι πολλαπλασιαζόμενοι διὰ σπορᾶς καὶ παρέχοντες ρίζας φαρμακευτικάς. Δ. Ν. Π.

Ραφταναῖοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 995. Κεῖται παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου, μία δὲ τῶν συνοικιῶν αὐτοῦ, ἡ *Πλάκα*, ἀπετέλει στρατηγικὸν σημεῖον τῶν παλαιῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τρεῖς συλλόγους.

Ραφτάνης, ***Σέργιος***. Τυπογράφος, ἐκδότης καὶ συγγραφεύς, υἱὸς τοῦ ἐκ Καλαρρυτῶν τῆς Ἠπεί-

Digitized by Google

ρου ἐμπόρου καὶ πρόσφυγος εἰς Ζάκυνθον Χριστοδ. Ραφτάνη. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1815 ἐν Καλαρρύταις, ἔνθα καὶ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Φιλητᾷ, ἐγκατεστάθη δ' ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου ἐνωρὶς ἵδρυσε τυπογραφεῖον. Ἐν αὐτῷ ἐξετυπώθησαν πλεῖστα φύλλα καὶ ἡμερήσια ἢ περιοδικὰ ἔντυπα τῆς ἐποχῆς, δι' ἕνα δ' ἐκ τῶν λιβέλλων τούτων, συγγραφέντα ὑπὸ τῶν Τζίμη καὶ Μόζερη, κατεδικάσθη ὁ Ραφτάνης εἰς φυλάκισιν ἐπὶ «δυσφημήσει καὶ ὀνειδισμῷ κατὰ τῆς βασιλίσσης τοῦ προστατεύοντος ἔθνους καὶ τῆς ἀγγλοϊονικῆς σημαίας». Ἡ δρᾶσις τοῦ Ραφτάνη, λίαν φιλοπροόδου καὶ ρέκτου διὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ, ἐξικομένη δὲ καὶ πολὺ εὐρύτερον τῆς γενετείρας, ἤρξατο ἀπὸ τῆς παροχῆς προνομίων εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐν Ζακύνθῳ ἵδρυσιν τοῦ ἀναγνωστηρίου-λέσχης «Πρόοδος». Ἐκ τοῦ τυπογραφείου αὐτοῦ «Παρνασσός» ἐξῆλθον, ἀπὸ τοῦ 1851 ἰδίᾳ καὶ ἐφεξῆς, βιβλία παντὸς εἴδους, καὶ δὴ προπαιδευτικά, μαθηματικά, διδακτικὰ τῶν ξένων γλωσσῶν, θρησκευτικά, ἱστορικά, φιλολογικὰ καὶ λογοτεχνικά, ἐν οἷς: «Συναξαριστής», «Πηδάλιον νοητῆς νηός», «Σύνοψις ἱερᾶς θεολογίας» ὑπὸ Ν. Κούρτσολα, «Ἐπίτομος ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» τοῦ Στ. Κομμητᾶ μετ' ἀναπληρώσεων Π. Χιώτου, «Σύνοψις ἱερᾶς ἱστορίας» Γ. Γενναδίου, «Μικρὰ ἱερὰ κατήχησις» καὶ «Σύνοψις ἱερᾶς ἱστορίας» ὑπὸ Α. Κοραῆ, τοῦ Ο. Ἔρβιγγ ἐν μεταφράσει τά: «Διδασκαλία Ἑλληνικῆς ἱστορίας», «Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία», «Βίος τοῦ Μωάμεθ» καὶ «Βίος τῶν διαδόχων τοῦ Μωάμεθ», ἐπίσης «Δοκίμιον Καλλιλογίας» ὑπὸ Κ. Στρατούλη, «Ρητορική, θεωρία καὶ ἐφαρμογή» ὑπὸ Σταματέλου, «Στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» ὑπὸ Θεοκλ. Φαρμακίδου, τὰ «Ποιήματα καί τινα πεζά» τοῦ Ἰ. Βηλαρᾶ, «Ἡ Ρομέηκη γλῶσσα» καὶ τὰ «Ἅπαντα» τοῦ αὐτοῦ, αἱ δώδεκα τραγῳδίαι τοῦ Ἰω. Ζαμπελίου, ὁ «Χάσης» τοῦ Γουζέλη, ἡ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ», ποιήματα τοῦ Ἰουλ. Τυπάλδου, τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Σολωμοῦ (ἔκδ. 1884 ὑπὸ δὲ Βιάζη), τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Ἀντ. Μάτεση, ἡ «Λύρα» τοῦ Κάλβου, «Ὕμνος» τοῦ Α. Μαρτελάου κλπ. Φίλος τῆς ἐκπαιδευομένης νεολαίας, ἐδώρησεν ἑκατοντάδα τόμων εἰς τοὺς ἀριστεῖς τῆς παιδείας, ὤθησε δὲ καὶ τὸν Σ. Κρενδιρόπουλον εἰς ἔναρξιν μαθημάτων ἰδιωτικῆς διπλογραφίας ἐν Ζακύνθῳ. Τὸ φιλοπρόοδον πνεῦμά του ὤθησε τὸν Ραφτάνην τῷ 1882 πρὸς τὴν πρωτεύουσαν, ἔνθα μετὰ τοῦ Παπαγεωργίου ἵδρυσε τὸ ἐπονομασθὲν «Τυπογραφεῖον τῆς Βασιλικῆς αὐλῆς», περιελθὸν πρὸς καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ, ὡς προικῷον τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸν Ν. Ἰγγλέσην, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ραφτάνη (1886) καὶ τὸν τοῦ συνιδιοκτήτου, καὶ μετὰ τὴν διάζευξιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀγλαΐας, παραμεῖναν τέλος εἰς τὴν κυριότητα αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Λ. Χ. Ζώη*, «Ραφτάνης Σέργιος, βιβλιεκδότης καὶ συγγραφεύς» (περιοδ. «Αἱ Μοῦσαι» 1917, τεῦχος 680).—*Δ. Δάση*, «Σέργιος Χ. Ραφτάνης» (περιοδ. «Ἰόνιος Ἀνθολογία», 1928, τεῦχος Μαρτίου). Τ. Α.

ραφτάτ(ι)κα (τά). Ὀνομασία διδομένη ὑπὸ τῶν μπουκουραίων (ραφτάδων) εἰς τὴν συνθηματικήν των γλῶσσαν *μπουκουραίικα* (βλ. λ.).

Ράφτη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 438, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀγάλω (Ἀραμουζα)* 529. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Λιβαδακίου τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας (βλ. λ. *Ραύτη*).

Ράφτης, καὶ *Ραύτης [Γεωγρ.]*. Ἐρημωθὲν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Ἐπὶ τουρκοκρατίας κατῳκεῖτο ὑπὸ 121 (1881) Τούρκων. Ε. Γ.

—**Ράφτης, Πόρτο** — *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Πορτοράφτης*.

ραφτία (ἡ), ἢ *ραφτιέ* (λ. τουρκ.) τέλος ἐξαγωγῆς, ἰδίᾳ τὸ εἰσπραττόμενον ἄλλοτε διὰ τὰ ἐκ Τουρκίας ἐξαγόμενα καπνά.

Ραφτιανὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ χωρίου Πλατάνου (Πόρρω—Μεσογείων) τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. (1928) 61. Ε. Γ.

Ραφτοπούλα, καὶ *Ράφτης [Γεωγρ.]*. Μία τῶν τριῶν νησίδων, αἱ ὁποῖαι στεγάζουν ἐξ ἀνατολῶν τὸν λιμένα Ράφτης τῆς Ἀττικῆς. Εἰς τοὺς χάρτας τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου φέρεται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Statue island (=νῆσος τοῦ ἀγάλματος), λόγῳ τῆς εἰς τὴν κορυφήν της (298 ποδ.) ὑπάρξεως κολοσσιαίου, ἐφθαρμένου ὅμως ἀνδριάντος ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, ὅστις ἐθεωρήθη ἐκ περιτροπῆς ὡς παριστάνων τὸν Μᾶρκον Αὐρήλιον, τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν Ἐρυσίχθονα, βραδύτερον δέ, ἀφ' ἧς (1841) ἀπεδείχθη τὸ ἄγαλμα παριστάνον γυναῖκα, τὴν Δήμητρα, τὴν Ἥραν, τὴν Ἀθηνᾶν, ἐκφρασθείσης καὶ τῆς γνώμης ὅτι παρίστανε προσωποποίησιν τῆς εἰς Δῆλον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων στελλομένης θεωρίας. Ἀπὸ μακρὰν φαίνεται ὡς ἄνθρωπος καθήμενος ὀκλαδόν· ἐπειδὴ δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις ἐργασίας τῶν ραπτῶν παλαιᾶς ἐποχῆς, ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν Ράφτης καὶ Ραφτοπούλα, ἐπεκταθεῖσαν καὶ εἰς τὸν λιμένα. Σ. Ε. Λ.

Ραφτοπουλᾶτα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ραυτοπουλᾶτα*.

Ραφτόπουλον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ραυτόπουλον*.

Ραφτόπουλος, *Ἰωσήφ*. Ἕλλην λυρικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Σκεπαστῷ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης περὶ τὸ 1890, ἔνθα καὶ ἐξέμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Εἰσελθὼν μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατῆλθε, πτυχιοῦχος αὐτῆς, εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ διέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ ἐφεξῆς, χρηματίσας, ἐξαιρέσει βραχείας ἀσκήσεως τοῦ δημοδιδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ἐν προαστείῳ τῆς Ἀττικῆς, διορθωτὴς ἡμερησίων ἐντύπων καὶ ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Γεωργίας. Τυχὼν τοῦ πτυχίου φιλολόγου παρὰ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, διωρίσθη βραδύτερον ἐπιμελητὴς ἀρχαιοτήτων ἐν Δελφοῖς. Ἀλλ' ἡ ἐπισφαλὴς αὐτοῦ ὑγεία, κλονισθεῖσα ἔτι μᾶλλον ἐξ ἀπολύσεως καὶ φυλακίσεως διὰ πολιτικοὺς λόγους καὶ τῆς ἐν γένει πενίας του, ὑπέκυψεν εἰς προσβολὴν ρευματιάσεως, ἐξ ἧς ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1923. Συνειργάσθη εἰς τὸν «Νουμᾶν», τὸν «Πυρσόν», τὸν «Βωμὸν» κ. ἄ. περιοδικά, ἐξέδωκε δὲ κατὰ σειρὰν τὰ τευχίδια: «Ζωὴ κι' ἀγάπη» βιβλίο α', βιβλίο β' (Γαλατᾶς Κωνσταντινουπόλεως, 1914), βιβλίο δ' (Ἀθῆναι, 1916), βιβλίο στ' (Ἀθῆναι, 1918). Μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ Π. Τριαντάφυλλος (ψευδώνυμον) ἐξέδωκεν ἀπάνθισμα ἐκ τοῦ ἔργου του ἐν γένει μετὰ βιογραφικοῦ καὶ κριτικοῦ προλόγου ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαλεχτά» (ἔκδοτ. οἶκος «Χαραυγή», 1924). Ὁ Ραφτόπουλος, ὑπενθυμίζων τὸν Κρυστάλλην, διετέλεσε, καθὼς ἐκεῖνος, κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὴν ἐμφανῆ ἐπίδρασιν τῆς δημοτικῆς μούσης, γενόμενος ποιητὴς εἰδυλλιακός, φυσιολατρικὸς καὶ ἐρωτικός, στιχουργῶν δ' ἐπὶ ἀνομοιοκαταλήκτου δεκαπεντασυλλάβου. Βραδύτερον παρουσιάζεται νεοκλασσικῶς λυρικός, στιχουργῶν μεθ' ὁμοιοκαταληξίας τὰ οὐδέποτε ὑπερβάντα τὸ ἐπίγραμμα ποιήματά του, ἀπαρτιζόμενα ἐκ στροφῶν ἀποτελουμένων ἐξ ἑνὸς ἢ δύο τετραστίχων, ἢ ἐξ ὀκταστίχου συνεχοῦς. Ἡ γλῶσσά του εἶναι φυσικὴ καὶ ὁ τόνος περιπαθῶς τρυφερός. Μέγα μέρος τῶν ποιημάτων τούτων ἔγραφη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νόσου του. Τ. Α.

— **Ραφτόπουλος, *Περικλῆς***. Ἕλλην ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Πάτραις τῷ 1864 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1893. Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἐδημοσιογράφει δ' εἰς τὴν «Ἐφημερίδα» συντάσσων τὰ πρακτικὰ τῆς βουλῆς. Εἰς Πάτρας ἐξέδιδε περιοδικὸν (1880—1881) ὑπὸ τὸν τίτλον «Σωκράτης», ἐλθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐδημοσίευσε πλεῖστα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐν οἷς πολλαὶ μεταφράσεις τοῦ Χάϊνε καὶ τοῦ Στεκέττι. Εἶτα ἐδημοσίευσε δύο ποιητικὰς συλλογὰς ὑπὸ τοὺς τίτλους «Κρυσταλλώματα» καὶ «Ἀλκυών». Πάσχων ἐκ κλεπτομανίας, εἶχε διαπράξει μικροκλοπάς τινας, αἵτινες ἔμειναν ἀκαταδίωκτοι. Ἀλλὰ τῷ 1887, κρυβεὶς εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον, ἀφήρεσε τὴν νύκτα ὁλόκληρον συλλογὴν πολυτίμων ἀρχαίων νομισμάτων. Ἡ κλοπὴ αὕτη, ἣν περιέγραφεν ἀριστοτεχνικῶς ὁ ἴδιος εἰς τὸ «Ἄστυ», ὅπου εἰργάζετο, προεκάλεσε μέγα σκάνδαλον καὶ τὸν θάνατον τοῦ τότε διευθυντοῦ τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ποστολάκα, συνεπείᾳ δὲ ταύτης διεσύρθησαν αἱ ὑπολήψεις διαπρεπῶν ἐπιστημόνων. Ἀπελθὼν εἰς Παρισίους μετὰ τῆς κλαπείσης συλλογῆς, ἐπώλησε ταύτην εἰς τοὺς νομισματοπώλας Ρολλὲν καὶ Φεορδάν, τὴν αὐτὴν δὲ νύκτα, κρυβεὶς εἰς τὸ κατάστημά των, ὑπεξήρεσε ταύτην καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βέλγιον. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον του συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καί, καταδικασθεὶς εἰς πενταετῆ εἱρκτήν, ἐνεκλείσθη εἰς τὰς ἐπανορθωτικὰς φυλακὰς τοῦ Μαζᾶς, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν ὑποδηματοποιίαν. Ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ὑπὸ τῆς παρισινῆς ἀστυνομίας ἀπεδείχθη ὅτι τὴν γενομένην ἐν Ἀθήναις κλοπὴν διέπραξεν ὁ Ραφτόπουλος, ἀπεδόθη δὲ δικαιοσύνη εἰς τοὺς ἀπολυθέντας ὑπαλλήλους τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου. Τὸ κράτος ἐξηγόρασεν ἀπὸ τοὺς Ρολλὰν καὶ Φεορδὰν τὴν συλλογήν. Ἀπολυθεὶς μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς του, ἔκλεψεν ἐκ τοῦ μουσείου τῆς Λυὼν εἰκόνα τινὰ καὶ καταδικασθεὶς ἐκ νέου ἀπέθανεν εἰς τὴν εἱρκτήν. Θ. Β.

— **Ραφτόπουλος, *Ξενοφῶν***. Ἕλλην ποιητὴς καὶ λογογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1828 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1852. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν σχολὴν Σμύρνης, ἔγραψε δὲ πλεῖστα ποιήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἄριστα εἶναι τὰ «Βουκολικά». Ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Αἱ τρεῖς Χάριτες» καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας φιλολογικὰς πραγματείας. Θ. Β.

Ράφτσουντ (Raftsund) *[Γεωγρ.]*. Πορθμὸς τῆς Β. Νορβηγίας ἐν τῷ ἀρχιπελάγει τῶν Λοφότεν, μεταξὺ τῶν νήσων Ὀστβάαγκο καὶ Χίννο. Σ. Κ. Γ.

Ραφφαελῖνο ντὲλ Γκάρμπο (Raffaelino del Garbo). Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Φλωρεντίᾳ (1466—1524). Διῆγαγε βίον πολύπονον, διότι, ὑποχρεωμένος νὰ συντηρῇ πολυμελῆ οἰκογένειαν, ἠναγκάζετο νὰ ἐργάζεται ἀδιακόπως καὶ νὰ παράγῃ πολυπληθῆ πρόχειρα ἔργα. Παρὰ ταῦτα κατώρθωσε νὰ παράσχῃ δείγματα ἀξιολόγου ταλάντου. Ἀπέθανεν ἐν ἀπολύτῳ ἐνδείᾳ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων του τάσσονται: «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ ἁγίων» (ναὸς Ἁγίου Πνεύματος, Φλωρεντία), ἕτερος πίναξ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος (μουσεῖον Πίζης), διάφοροι ἅγιοι ἐν Vallombrosa, τέσσαρες θαυμάσιαι Σίβυλλαι ἐν τῷ ναῷ τῆς Santa Maria sopra Minerva (Ρώμη), «Ἡ στέψις τῆς Θεοτόκου» (μουσεῖον Λούβρου), τρεῖς Παρθένοι ἐν μουσείῳ Βερολίνου καὶ «Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ τάφῳ μεταξὺ τῶν ἁγίων Ἱερωνύμου καὶ Φραγκίσκου» ἐν τῷ αὐτῷ μουσείῳ. Ι. Μ. Π.

Ραφφαελλί (Raffaelli), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ζωγράφος καὶ χαράκτης, γεννηθεὶς τῷ 1850. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν παραγωγικωτέρων καλλιτεχνῶν τῆς γενεᾶς του. Ὠφελήθη σπουδαίως ἐκ τῶν μαθημάτων τοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ, διεκρίθη δὲ διὰ τὴν θελκτικὴν εὐκινησίαν τοῦ σχεδίου του καὶ τὴν ρευστὴν ἁρμονίαν τοῦ χρωματισμοῦ του. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν σκηνῶν ἐκ τοῦ καθημερινοῦ παρισινοῦ βίου, τὰς ὁποίας ἀπέδωκε μὲ ρεαλιστικὴν δύναμιν, μὲ πνευματώδη χάριν καὶ μὲ ἀδιαφιλονίκητον ἀκρίβειαν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ ρακοσυλλέκτης ποῦ ἀνάπτει τὴν πίπαν του» (ἐν Νάντῃ), «Ὁ ἄνθρωπος ποῦ πίνει ἀψέντι» (Λιέγη), «Οἱ ἀναρρωνύοντες γέροντες» καὶ «Οἱ προσκεκλημένοι περιμένοντες τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου» (μουσεῖον Λουξεμβούργου). Ι. Μ. Π.

Ραφφάλοβιτς (Raffalovich), ***Ἀρθοῦρος***. Ρῶσος οἰκονομολόγος (1853—1921). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Βόννῃ καὶ τῷ 1876 διωρίσθη οἰκονομικὸς σύμβουλος παρὰ τῇ ἐν Παρισίοις ρωσικῇ πρεσβείᾳ, εἰς ἣν θέσιν παρέμεινεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης μέλος τοῦ ἀνωτάτου ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ συμβουλίου τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ρωσίας, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως τῶν Παρισίων τοῦ 1889, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν κ. λ. π. Συνέγραψεν: «Ὁ νέος νόμος περὶ ἀνωνύμων εταιρειῶν ἐν Γερμανίᾳ» (Παρίσιοι 1884), «Ὁ σοσιαλισμὸς τοῦ Σέφφλε» (Παρίσιοι 1885), «Ἡ ἔνδεια ἐν Ἀγγλίᾳ» (1885), «Ἡ κατοικία τοῦ ἐργάτου καὶ τοῦ πτωχοῦ» (Παρίσιοι 1887), «Οἱ ὅροι τῶν παραγωγῶν καὶ ἡ προστατευτικὴ πολιτική» (Παρίσιοι 1889), «Τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ρωσίας» (Παρίσιοι 1889), «Ἡ κρίσις τοῦ Λονδίνου» (Παρίσιοι 1891), «Οἱ γερμανοὶ σοσιαλισταὶ» (Παρίσιοι (1893), «Αἱ πρὸς τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν ἐπιχορηγήσεις καὶ ἀμοιβαί» (Παρίσιοι 1903), «Τράστ, καρτὲλ καὶ συνδικᾶτα» (Παρίσιοι 1903), «Ἡ Ρωσία καὶ ὁ πόλεμος» (Παρίσιοι 1915) «Ὁ νομισματικὸς καὶ πιστωτικὸς πληθωρισμός» (Παρίσιοι 1918) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ραφφὲ (Raffet), ***Διονύσιος-Αὔγουστος***. Γάλλος ζωγράφος καὶ λιθογράφος (1804—1860). Ἐταξίδευσεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν πολεμικῶν σκηνῶν καὶ ἐξεπόνησε μακρὰν σειρὰν συνθέσεων καὶ σχεδιασμάτων, τῶν ὁποίων μεγάλη εἶναι ἡ καλλιτεχνική, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὴ καὶ ἐθνολογικὴ ἀξία. Ὁ Ραφφὲ τιμᾶται ὡς εἷς τῶν πρώτων καλλιτεχνῶν, οἵτινες διεῖδον τὸ ψεῦδος καὶ τὴν συμβατικότητα τοῦ νεκροῦ ἀκαδημαϊσμοῦ καὶ ἐξήτησαν ν' ἀντιδράσουν κατὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Δαυΐδ, διανοίγοντες νέας ὁδοὺς εἰς τὴν τέχνην. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ καλλιτέχνου τούτου μνημονεύομεν τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Γρενάδιέρος» (Λοῦβρον), «Ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν μάχην τοῦ Αὐστερλίτς» (Ρουένη), «Ὁ αἰχμάλωτος», «Ἡ νυκτερινὴ ἀνάκλησις», «Ἐγόγγυζον....» κλπ. Ι. Μ. Π.

Ραφφεΐ (Raffei), ***Στέφανος***. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεὺς (1712—1788). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν Ρώμῃ καὶ διεδέχθη τὸν Βίνκελμαν ἐν τῇ μελέτῃ καὶ συναρμολογήσει τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Βίλλα Ἀλμπανι τῆς Ρώμης. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀρκάδων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Flavinto Lamsaceno* καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα, λογοτεχνικὰ καὶ ἀρχαιολογικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Φλάβιος Κλήμης», «Ἰωάννης Κολόννα», «Θρίαμβος τῆς φιλίας τοῦ Δάμωνος καὶ Φιντία», «Ἡ φωλεὰ» καὶ διάφοροι ἀρχαιολογικαὶ μονογραφίαι, δημοσιευθεῖσαι κατ' ἀρχὰς κεχωρισμένως (1772—1779) καὶ κατόπιν ἐν συνεχείᾳ τῷ ἔργου τοῦ Βίνκελμαν «Ἄγνωστα ἀρχαῖα μνημεῖα μετ' ἐπεξηγήσεων καὶ φωτογραφιῶν» (1821). Μ. Δ. Β.

Ραφφενὲλ (Raffenel), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Γάλλος περιηγητὴς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, συγγραφεὺς τῶν περιηγήσεών του εἰς δύο βιβλία: «Ταξίδιον εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν» (Παρίσιοι 1846) καὶ «Νέον ταξίδιον εἰς τὴν χώραν τῶν Νέγρων» (1856). Ἀπέθανε τῷ 1856.

—**Ραφφενὲλ** (Raffenel), ***Κλαύδιος-Διονύσιος***. Γάλλος φιλέλλην περιηγητής, γεννηθεὶς τῷ 1797. Περιηγήθη τὸ πρῶτον τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἀφρικήν, μεθ' ὃ προσεκολλήθη εἰς τὸ γαλλικὸν προξε-

Digitized by Google

νεῖον τῆς Σμύρνης. Ἐν Σμύρνῃ ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «L'Observateur Oriental», εἰς ἣν ὑπερεμάχει τῶν Τούρκων· ἀλλ' ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ γνωρίσας ἐκ τοῦ πλησίον τὴν πραγματικὴν αὐτῆς κατάστασιν μετέβαλε ταχέως γνώμην καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους. Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἐνθουσιώδη ἄρθρα ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, τῷ δὲ 1826 μετέβη εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Φαβιέρον σῶμα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἔπεσε μαχόμενος ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1827, φονευθεὶς ὑπὸ σφαίρας ἐχθρικοῦ τηλεβόλου. Μεταξὺ ἄλλων συνέγραψεν: «Ἱστορίαν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β' μέχρι τοῦ 1824», καθὼς καὶ «Ἱστορίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως συμβάντων, μετὰ κριτικῶν καὶ τοπογραφικῶν σημειώσεων», τῆς ὁποίας, ἐκδοθείσης τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1825 εἰς 3 τόμους, ἐγένοντο καὶ ἄλλαι ἐκδόσεις καὶ μετάφρασις εἰς τὸ γερμανικὸν ὑπὸ v. Haleur. Τοῦ Ραφφενὲλ ἐξεδόθη τῷ 1826 καὶ «Σύνοψις τῆς περσικῆς ἱστορίας». Δ. Π. Π.

ραφφινόζη (ἡ)· βλ. *ραφινόζη*.

ραχατεύω· δημοτ., κάμνω ραχάτι, ἀναπαύομαι, διάγω βίον ἀπράγμονα.

ραχάτι (τό)· δημοτ., ἀνάπαυσις, ἄνεσις, ἀπραγμοσύνη (λ. τουρκ.).

Ραχβάμα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἐσθονία*.

Ράχελ (Rachel) *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ νοτιοανατολικοῦ Βοημικοῦ Δρυμοῦ ἐπὶ βαυαρικοῦ ἐδάφους καὶ παρὰ τὰ σύνορα τῆς Τσεχοσλοβακίας. Ἡ κορυφὴ αὐτοῦ εἶναι φαλακρὰ καὶ γρανιτώδης. Ὕψος 1.452 μ. Σ. Κ. Γ.

Ραχὲλ (Rachel), *Σαμουήλ*. Γερμανὸς νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1628 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1691. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Χέλμσταιτ καὶ τοῦ Κιέλου, ὡς καὶ σύμβουλος τοῦ Χριστιανοῦ-Ἀλβέρτου, δουκὸς τοῦ Χόλσταϊν-Γκοττόρπ. Τῷ 1676 ἐδημοσίευσε τὴν πραγματείαν του «De jure naturae et gentium», ἐν ᾗ, ἀνασκευάζων τὴν ἐπικρατοῦσαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους θεωρίαν, καθ' ἣν τὸ διεθνὲς δίκαιον ἦτο φυσικὸν δίκαιον, ἀποδεικνύει ὅτι παρὰ τὸ φυσικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον δεσμεύει τὰ ἐν κοινωνίᾳ βιοῦντα ἄτομα καὶ κράτη, ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι θεσμοὶ θετικῆς μορφῆς καὶ ὑποχρεωτικοὶ τόσον μεταξὺ ἀτόμων ὅσον περαιτέρω καὶ μεταξὺ κυριάρχων κρατῶν, ὡς π.χ. τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν δίκαιον καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δίκαιον εἶναι θετικόν, στηριζόμενον ἐπὶ πράξεων θετικῶν, ῥητῶν ἢ τεκμαρτῶν, προερχομένων ἐκ τῆς ἐλευθέρας συγκαταθέσεως τῶν κρατῶν καὶ δεσμευουσῶν ταῦτα ὑποχρεωτικῶς. Κατὰ τὸν συγγραφέα, τὸ διεθνὲς δίκαιον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς φυσικὸν ἁπλῶς δίκαιον. Δ. ΔΡΟΣΟΣ

Ραχελζέε (Rachelsee) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Βαυαρίας παρὰ τὸ ὁμώνυμον ὄρος, εἰς ὕψος 1.067 μ., περιβαλλομένη ὑπὸ πυκνῶν δασῶν. Σ. Κ. Γ.

ραχεοτομία *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *ραχιοτομία*.

Ράχες *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 577. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 274. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 232. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 682, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀχλάδι* καὶ *Παραλία*, 1.018 Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ράχη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 477. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆ καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 99. Λέγεται καὶ *Καλάμι*.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Καρεΐκων τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 129.

—4) Χωρίον τῆς κοινότητος Γυθείου τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 142.

—5) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Γραμμένη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

—6) Χωρίον τῆς κοινότητος Καρδαμύλων τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Χίου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 787. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

—7) *Καλὴ Ράχη*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. λ. *Καλὴ Ράχη*.

—8) *Παχειὰ Ράχη*. Χωρίον τῆς κοινότητος Αἰγίνης τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 154.

—9) *Ράχη Σκέφερη*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 155.

—10) *Ράχη Τσιώρη*. Χωρίον τῆς Κοινότητος Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 130.

—11) *Ψηλὴ Ράχη*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λουσικῶν (Σουδενεΐκων) τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 63.

—12) *Ψηλὴ Ράχη*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας (βλ. λ *Ψηλὴ Βρύση*).

—13) *Ψηλὴ Ράχη*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 803. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ζάριτς*.

— **Ράχη** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 55 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Ιερλῆ Σοῦ*.

— **Ράχη** *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς νήσου Ἄνδρου ἐκφυομένη ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Προφήτου Ἠλία (ὑψ. 750 μ.) καὶ φερομένη ΒΑ, τερματιζομένη δ' εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Κάτω Κόσμος*. Δ. Π. Π.

Ραχηὰ *[Γεωγρ.]*. Νησίον δωδεκανησιακὸν (πλάτ 36° 34' Β, μῆκ. 27° 06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi), 2 μίλλια δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Πετρῶδες τῆς Νισύρου. Σ. Ε. Λ.

Ραχὴλ *[Βιβλ.]* Θυγάτηρ τοῦ Λάβαν καὶ σύζυγος τοῦ Ἰακώβ. Μετ' αὐτῆς ἐγνωρίσθη τὸ πρῶτον ὁ Ἰακὼβ παρὰ τὸ φρέαρ, πλησίον τῆς Χαρράν, ὅτε ἔφθασεν ἐκεῖ φεύγων τὴν ὀργὴν τοῦ Ἠσαῦ, ἠγάπησεν αὐτὴν ἔπειτα, ὅπως δ' ἀποκτήσῃ αὐτὴν σύζυγον, ἠναγκάσθη νὰ ὑπηρετήσῃ παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῆς ἐπὶ δέκα τέσσαρα συναπτὰ ἔτη (Γένεσ. κθ' 1 ἑξ.). Ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Βενιαμίν, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ ὁποίου καὶ ἀπέθανεν αὕτη παρὰ τὴν Βηθλεέμ. Ἐν τῷ τόπῳ τοῦ θανάτου αὐτῆς ὁ Ἰακὼβ ἵδρυσε μνημεῖον, ὅπερ δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ μόλις ἀπὸ τοῦ 1679 χρονολογούμενον φερώνυμον μνημεῖον. Πιθανώτατον μόνον εἶναι ὅτι τὸ νεώτερον τοῦτο μνημεῖον ἀνηγέρθη ἐν τῷ τόπῳ τοῦ παλαιοτέρου, ἡ περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ ὁποίου παράδοσις διετηρεῖτο καὶ ἐπὶ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου (Α' Βασιλ. ι' 2) καὶ βραδύτερον ἐπὶ τοῦ Ἱερωνύμου (ἐπιστολὴ 108, 10) καὶ ἐπὶ τοῦ προσκυνητοῦ Ἀρκούλφου (Ζ' αἰῶνος), ὅστις καὶ περιέγραψεν αὐτὸ (ΙΙ 7) καὶ ἐπὶ τοῦ Ἄραβος γεωγράφου Edrisi (ΙΒ' αἰῶνος). Ἡ μνήμη τῆς Ραχήλ, ὡς τῆς προσφιλοῦς συζύγου τοῦ Ἰακὼβ καὶ ὡς προώρου θύματος τῆς μητρότητος, διετηρήθη, ὡς φαίνεται, ζωηροτάτη ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ. Τοῦτο διατρανοῦται ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἱερεμίου λα' (λη' κατὰ τοὺς Ο') στίχ. 15 «Φωνὴ ἐν Ραμὰ ἠκούσθη θρήνου καὶ κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμοῦ. Ραχὴλ ἀποκλαιομένη οὐκ ἤθελε παύσασθαι ἐπὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῆς, ὅτι οὐκ εἰσιν». Τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ ἀναφέρεται κατὰ γράμμα εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἰσραήλ, ἐφηρμόσθη ἀναγωγικῶς ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου εἰς τὸν φόνον τῶν ἀθῴων νηπίων τῆς Βηθλεὲμ καὶ τῶν πέριξ (β' 17. 18). Π. Ι. Μ.

— **Ραχήλ**, Ὄνομα, ὑφ' ὃ εἶναι γνωστὴ ἡ ***Ἐλίζα Φελιξ***, διάσημος Γαλλὶς τραγῳδὸς (1820—1858. Κόρη Ἑβραίου μικρεμπόρου, κατώρθωσε, χάρις εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν θεατρικὴν ἰδιοφυΐαν της, μετὰ συντόμους σπουδάς, νὰ διαπρέψῃ ἐπὶ σκηνῆς, διακριθεῖσα κυρίως εἰς τὴν θαυμαστὴν ἀπόδοσιν τῶν ἡρωΐδων τῶν τραγῳδιῶν Κορνηλίου, Ρακίνα, Βολταίρου, εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν ὁποίων σπουδαίως συνετέλεσεν, ἰδίως ἀφ' ἧς προσελήφθη ὡς ἑταῖρος τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας. Π. Λ. Κ.

Ἐλίζα Ραχήλ.

ραχὶα (ἡ). Τὸ ὑπὸ πατάγου καὶ δυνατοῦ ἀφρίσματος συνοδευόμενον θραύσιμον τῆς κορυφῆς τῶν κυμάτων, ὅταν ταῦτα κινοῦνται ἐπὶ ἀνωφεροῦς πυθμένος, παρὰ τὴν παραλίαν, ἢ προσκρούουν ἀποτόμως ἐπὶ ἐξέχοντος πυθμένος (ὑφάλου). Τὸ φαινόμενον τοῦτο, καλούμενον ἐνίοτε καὶ *ἀνάρρους*, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς κινήσεως τοῦ κοιλώματος τῶν κυμάτων, λόγῳ τῆς ἐπὶ τοῦ πυθμένος τριβῆς. Ἐκ τῆς ἐπιβραδύνσεως ταύτης ἡ ταλαντευτικὴ κίνησις τοῦ κύματος μεταβάλλεται εἰς κίνησιν πρὸς τὰ πρόσω, ἥτις παρασύρει τὴν κορυφὴν τῶν κυμάτων ὁλονὲν πρὸς τὰ ἐμπρός, μέχρις ὅτου αὕτη ὑπερπηδήσῃ τὸ κοίλωμα καὶ θραυσθῇ μετὰ πατάγου καὶ ἀφροῦ. Α. Κ.

Ραχιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 268, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀσώματα*, 865. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ράχωβα*.

— **Ραχιὰ** *[Παρ. Γεωγρ.]*· β.λ λ. *Πασᾶ* Ἀντασσί.

ραχιαῖος, *-α, -ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ράχιν, ὁ τῆς ράχεως.

— **ραχιαία** ***περιτονία*** *['Ανατομ.]*. 1) Τοῦ *ποδός*· ἀποτελεῖται αὕτη ἐκ δύο πετάλων, τοῦ *ἐπιπολῆς* καὶ τοῦ *ἐν τῷ βάθει*, ὧν μεταξὺ περιλαμβάνονται οἱ τένοντες τῶν ἐκτεινόντων καὶ οἱ ραχιαῖοι μύες τοῦ ποδός. Καὶ τὸ μὲν ἐπιπολῆς, κείμενον ὑπὸ τὸ δέρμα, συνέχεται πρὸς μὲν τὰ ἄνω μετὰ τῆς κνημιαίας περιτονίας, ἐν δὲ τοῖς πλαγίοις μετὰ τῆς πελματιαίας ἀπονευρώσεως. Τὸ δ' ἐν τῷ βάθει πέταλον καλύπτει τοὺς ραχιαίους μεσοστέους μῦς καὶ τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τῶν μεταταρσίων ὀστῶν, διὸ καὶ *ραχιαία μεσόστεος περιτονία τοῦ ποδὸς* ἐπικαλεῖται. 2) Τῆς *χειρός*· διακρίνεται καὶ ἡ περιτονία αὕτη εἰς δύο πέταλα, τὴν *ἐπιπολῆς* καὶ τὴν *ἐν τῷ βάθει ραχιαίαν περιτονίαν τῆς χειρός*, χωριζομένας ἀλλήλων διὰ τῶν μεταξὺ αὐτῶν πορευομένων τενόντων τῶν ἐκτεινόντων μυῶν. Καὶ ἡ μὲν ἐπιπολῆς πρὸς τὰ ἄνω μὲν συνέχεται μετὰ τοῦ ραχιαίου συνδέσμου τοῦ καρποῦ, πρὸς τὰ κάτω δὲ μεταχωρεῖ εἰς τὰς φάλαγγας, πρὸς δὲ τὰ πλάγια συνέχεται μετὰ τῆς περιτονίας τοῦ θέναρος καὶ τοῦ ὀπισθέναρος. Ἡ δ' ἐν τῷ βάθει περιτονία καλύπτει τοὺς ραχιαίους μεσοστέους μῦς, συμφυομένη μετ' αὐτῶν. Ι. Π.

— **ραχιαῖαι** ***περιτονίαι*** *['Ανατομ.]*. 1) *Αὐχενικὴ περιτονία*· αὕτη σχηματίζει δύο πέταλα, ὧν τὸ μὲν ἐπιπολῆς καλύπτει τὸν τραπεζοειδῆ μῦν, τὸ δ' ἐν τῷ βάθει παρεμβάλλεται μεταξὺ τοῦ τραπεζοειδοῦς καὶ τοῦ σπληνιοειδοῦς μυός, μεταχωροῦν πρὸς τὰ κάτω εἰς τὴν ὀσφυονωτιαίαν περιτονίαν. 2) *Ὀσφυονωτιαία περιτονία*· παριστᾷ αὕτη κυρίως ἀπονεύρωσιν, ἤτοι πλατὺν τένοντα, εἰς ὃν προσφύονται μύες. Ἐκ τῶν δύο αὐτῆς πετάλων τὸ μὲν ὀπίσθιον (ἐπιπολῆς) κεῖται ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἱερᾶς χώρας μέχρι τοῦ μέσου τῆς θωρακικῆς, χρησιμεῦον πρὸς ἔκφυσιν ἰδίως τοῦ πλατέος ραχιαίου καὶ τοῦ ὀπισθίου κάτω ὀδοντωτοῦ μυός· τὸ δὲ πρόσθιον (ἐν τῷ βάθει), βραχύτερον τοῦ ὀπισθίου, ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς λαγονίου ἀκρολοφίας μέχρι τῆς 12ης πλευρᾶς, ἐνισχυόμενον ὑπὸ τενοντίων ἰνῶν, ὧν τὸ σύνολον καλοῦσι καὶ *ὀσφυοπλευρικὸν σύνδεσμον* ἢ *σύνδεσμον τοῦ Henle*. Διὰ τῶν δύο τούτων πετάλων, ἑνουμένων πρὸς τὰ ἔξω, σχηματίζεται θήκη, ἐν ᾗ περιλαμβάνονται οἱ μακροὶ ραχιαῖοι μύες. Ι. Π.

— **ραχιαῖοι** ***μύες τοῦ κορμοῦ*** *['Ανατομ.]*. Οἱ ραχιαῖοι ἢ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ κορμοῦ μύες ἀπαρτίζουσι τρεῖς ὁμάδας, αἵτινες σκεπάζουσιν ἀλλήλας. Εἶναι δ' αὗται ἐκ τῶν ἐπιπολῆς πρὸς τὰ ἐν τῷ βάθει: 1) οἱ *ὠμορραχιαῖοι* μύες (τραπεζοειδής, ἀνελκτὴρ τῆς ὠμοπλάτης, ρομβοειδὴς καὶ πλατὺς ραχιαῖος)· 2) οἱ *πλευρορραχιαῖοι* (ὀπίσθιος ὀδοντωτὸς ἄνω καὶ κάτω)· 3) οἱ ἰδίως ραχιαῖοι (δέκα τέσσαρες τὸν ἀριθμόν) Καὶ οἱ μὲν τῶν δύο πρώτων ὁμάδων μύες εἶναι ἑτερόχθονες, οἱ δὲ τῆς τρίτης αὐτόχθονες, κατασκηνοῦντες ἐντὸς τῶν νωτιαίων αὐλάκων καὶ διακρινόμενοι εἰς μακρούς, κειμένους ἐπιπολῆς, καὶ εἰς βραχεῖς, ἐντεινομένους ἐν τῷ βάθει μεταξὺ τῶν ἀκανθωδῶν καὶ τῶν ἐγκαρσίων ἀποφύσεων δύο γειτονικῶν σπονδύλων. Ι. Π.

— **ραχιαῖον** ***πάγκρεας*** *['Ανατομ.]*. Ἡ ραχιαία ἢ ὀπισθία καταβολὴ τῆς διαπλάσεως τοῦ παγκρέατος, ἡ πρωϊαίτερον τῆς κοιλιακῆς ἢ προσθίας ἀναφαινομένη, λαμβάνει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ δωδεκαδακτύλου καὶ ἐξ αὐτῆς παράγεται τὸ *ραχιαῖον πάγκρεας*, ἤτοι τὸ σῶμα, ἡ οὐρὰ καὶ μέρος τῆς κεφαλῆς τοῦ παγκρέατος. Κατὰ τὸν δεύτερον δ' ἐνδομήτριον μῆνα τὸ ραχιαῖον πάγκρεας συγχωνεύεται μετὰ τοῦ κοιλιακοῦ εἰς ἑνιαῖον πάγκρεας. Ι. Π.

— **ραχιαῖος** ***ἀστραγαλοσκαφοειδὴς σύνδεσμος*** *['Ανατομ.]*. Σύνδεσμος κρατύνων τὸν ἀρθρικὸν θύλακον τῆς ἀστραγαλοσκαφοειδοῦς διαρθρώσεως· λεπτὸς καὶ πλατὺς ὤν, προσφύεται εἰς τὴν ραχιαίαν περιφέρειαν τοῦ αὐχένος τοῦ ἀστραγάλου καὶ τοῦ σκαφοειδοῦς ὀστοῦ. Ι. Π.

— **ραχιαῖος** ***κερκιδοκαρπικὸς σύνδεσμος*** *['Ανατομ.]*. Ἐκφύεται ἐκ τοῦ ραχιαίου χείλους τοῦ κάτω ἄκρου τῆς κερκίδος, φερόμενος δὲ λοξῶς πρὸς τὰ κάτω καὶ ὠλενίως καταφύεται εἰς τὸ πυραμοειδές, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὸ μηνοειδὲς καὶ σκαφοειδὲς

Digitized by Google

ὀστοῦν. Ἐπιπολῆς αὐτοῦ εὕρηται ὁ ραχιαῖος ἢ δακτυλιοειδὴς σύνδεσμος τοῦ καρποῦ. Ι. Π.

— **ραχιαῖος πλατὺς μῦς** *['Ανατομ.]*· βλ. λ. *πλατεῖς μύες.*

— **ραχιαῖος σύνδεσμος τοῦ καρποῦ** *['Ανατομ.]*. Παριστᾷ οὗτος ταινιοειδῆ πάχυνσιν τῆς περιτονίας τοῦ πήχεως ἰσοϋψῶς τῷ καρπῷ· προσφύεται διὰ τοῦ ραχιαίου ἄκρου αὐτοῦ εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς κερκίδος, περικάμπτων δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς ὠλένης ἀφικνεῖται εἰς τὴν παλαμιαίαν ἐπιφάνειαν τοῦ καρποῦ, ἔνθα ἐν μέρει μὲν μεταβαίνει εἰς τὸν παλαμιαῖον σύνδεσμον τοῦ καρποῦ, ἐν μέρει δὲ προσφύεται εἰς τὸ πισοειδὲς ὀστοῦν. Ἐκ τῆς ἐν τῷ βάθει ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐκφύονται κάθετα διαφράγματα, προσφυόμενα εἰς τὰ χείλη τῶν ἐπιμήκων αὐλάκων τοῦ κάτω ἄκρου τῆς κερκίδος καὶ ὠλένης, ἃς οὕτω μεταβάλλουσιν εἰς σωλῆνας, δι' ὧν διέρχονται οἱ τένοντες τῶν ἐκτεινόντων μυῶν. Ι.Π.

ραχιαλγία (ἡ). Ἄλγος κατὰ τὴν ράχιν, φύσεως πολλάκις νευραλγικῆς ἢ ἀρθριτικῆς. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιελαμβάνετο ἄλλοτε ἡ φλεγμονὴ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ τῶν περιβλημάτων αὐτοῦ, ἤτοι ἡ μυελῖτις καὶ ἡ ραχιαία μηνιγγῖτις. Μ.Ν.Κ.

ραχιαλγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ραχιαλγίαν.

ραχιαναισθησία (ἡ), ἢ *ραχιαναλγησία [Χειρουργ.]*· βλ. λ. *ἀναισθησία.*

Ράχιανι *[Γεωγρ.]*. —1) Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ζευγολατίου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 11.
—2) Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παλαιᾶς Κορίνθου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 26.

ραχίγλωσσα (τὰ) (Rachiglossa) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ραχιδηλὴς (ὁ) (Rachideles) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδριδῶν*, περιλαμβάνον ἰοβόλους ἐχίδνας ἀπαντώσας εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Βραζιλίαν. Δ. Ν. Π.

Ραχίδι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καταπόλων τῆς νήσου Ἀμοργοῦ τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 138.

— **Ραχίδι, Πέρα** — *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καταπόλων τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 23.

ραχικοκαΐνωσις (ἡ). Ἡ ἐφαρμογὴ ἢ χρησιμοποίησις τῶν ἁλάτων τῆς κοκαΐνης εἰς τὴν ραχιαναισθησίαν. Καλεῖται καὶ *μέθοδος τοῦ Bier.* Μ.Ν.Κ.

Ραχίμ, Μελὶκ Ραχὶμ Ἄμπου Μάσρ Φυρούζ Χοσρού. Δέκατος ἔκτος καὶ τελευταῖος Βουΐδης ἡγεμὼν τοῦ Ἰράκ, ἀναγορευθεὶς ἐν Βαγδάτῃ *ἐμὶρ-ούλ-ουμερᾶ* (=ἡγεμὼν τῶν ἡγεμόνων) τῷ 1030 καὶ ἡγεμονεύσας 7 ἔτη. Κατόπιν παρέδωσε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἐπιδραμόντα Σελτζουκίδην σουλτᾶνον Τογρούλ βέην, ὅστις τὸν ἐφυλάκισεν ἰσοβίως εἴς τι φρούριον παρὰ τὸ Ἰσφαχάν. Ν. Μ.

ραχιοδοντίδαι (οἱ) (Rachiodontidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς δασώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἀφρικῆς. Γνωστότερα γένη εἶναι ὁ *δασυπέλτης* καὶ ὁ *ραχιόδους* (βλ. τὰς λ.). Δ. Ν. Π.

ραχιόδους (ὁ) (Rachiodus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραχιοδοντιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους ἀνιοβόλους ὄφεις, ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

ραχιονήκτης (ὁ) (Rachionectes) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κητῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φαλαινοπτεριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς πολικὰς θαλάσσας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ραχιονήκτης ὁ γλαυκὸς* (Rachionectes glaucus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 14 μέτρων καὶ ἔχει σῶμα ἐπίμηκες καὶ εὔρωστον, κεφαλὴν μᾶλλον μικράν, πτερύγια ἐπιμήκη καὶ χρῶμα κυανοτεφρόν. Δ. Ν. Π.

ραχιοτόμον *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *ραχιτόμον.*

ράχις, *—εως* (ἡ), κοιν. *ράχη*· τὸ κατὰ μῆκος τῆς σπονδυλικῆς στήλης μέρος τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων, τὰ νῶτα: «σηκώνει ἡ ράχη του», «μᾶς γύρισε τὴ ράχη του» μᾶς ἔστρεψε τὰ νῶτα, μᾶς περιεφρόνησε, «δεῖξέ μας τὴ ράχη σου» φύγε ἀπ' ἐδῶ, «ἔχω 'ς τὴ ράχη μου πενῆντα χρόνια» εἶμαι πεντήκοντα ἐτῶν· || συνεκδ., ἡ σπονδυλικὴ στήλη, ἄλλως *ραχοκοκκαλιά*: «μὲ πονεῖ ἡ ράχη μου»· || μεταφ., κλιτὺς ὄρους καὶ ἰδίᾳ ἡ μεταξὺ δύο πτυχώσεων: «'ς τὴ δῶθε ράχη, 'ς τὴν κεῖθε ράχη»· || τὸ ὀπίσθιον μέρος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔμπροσθεν, πρὸς τὸ πρόσωπον: «ράχις τοῦ βιβλίου, —τοῦ καθίσματος».

— *['Ανατομ.]* Καλεῖται *ράχις* κυρίως ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια τοῦ κορμοῦ καὶ ἡ σπονδυλικὴ στήλη. Ι. Π.

— *[Τοπογραφ.]* Καλεῖται *ράχις* ἡ ἀνωτέρα ἐπιφάνεια ἐπιμήκους τινὸς ὑψώματος. Τὸ πλάτος τῆς ράχεως εἶναι εὐρὺ ἢ στενόν, ὁπότε ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει λέγεται αὕτη *ἐπίπεδος*, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ *κόψις*. Ἡ ράχις ἔχει τὸ ἀνώτερον αὐτῆς μέρος κυρτὸν ἢ σχεδὸν ἐπίπεδον. Ὅταν παρουσιάζῃ, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ μήκους αὐτῆς, τμήματα ὁριζόντια διακόπτοντα τὴν γενικὴν αὐτῆς κλίσιν, καλεῖται *ράχις μετὰ δαπέδων.* Κ. Χ. Α.

— **ράχις δισχιδὴς** *['Ορθοπεδ.]*· βλ.λ. *δισχιδὴς ράχις.*

— **ράχις ὀδοντωτὴ** *[Τοπογρ.]*· βλ. λ. *κτένων.*

ραχιστοβαΐνωσις (ἡ). Καλεῖται ἡ χρησιμοποίησις τῆς στοβαΐνης εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ράχεως ἀναισθησίαν (ραχιαναισθησία). Μ. Ν. Κ.

ραχισχισία (ἡ). Οὕτω καθορίζεται παραμόρφωσις συγγενὴς τῆς ράχεως, συνισταμένη εἰς σχισμὴν ἢ ρωγμὴν τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Μ. Ν. Κ.

ραχίτης (ὁ)· ὁ τῆς ράχεως, νωτιαῖος: «ραχίτης μυελός»· θηλ. *ραχῖτις* (βλ. λ.).

ραχιτικός, *—ή, —όν*· ὁ πάσχων ραχίτιδα: «ραχιτικὸν παιδίον»· || ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ραχίτιδα: «κρᾶσις ραχιτική».

— **ραχιτικὸν κομβολόγιον** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *κομβολόγιον ραχιτικόν.*

Ραχίτιον *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου (βλ. λ. *Ροζέττη*).

ραχῖτις, *—ιδος* (ἡ)· θηλ. τοῦ *ραχίτης*, ἡ πάθησις τῆς ράχεως, ραχιτισμός.

—*['Ιατρ.]* Ἡ *ραχῖτις* ἢ ὁ *ραχιτισμὸς* εἶναι νόσος τῆς θρέψεως, ἐμφανιζομένη κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ χαρακτηριζομένη ἐκ διαταραχῶν τῆς διατροφῆς τοῦ ὀστεώδους συστήματος καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξ εἰδικῶν παραμορφώσεων τοῦ σκελετοῦ. Ἡ νόσος αὕτη περιεγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ ὄνομα ραχῖτις ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἰατροῦ Γκλίσσον τῷ 1650. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ πάθησις αὕτη, ἐμφανισθεῖσα κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς κομιτείας Dorset καὶ Sommerset, εἶχεν ἐπεκταθῆ εἰς ὅλην τὴν Ἀγγλίαν, δι' ὃ καὶ πρὸς μελέτην αὐτῆς τὸ ἰατρικὸν κολλέγιον τοῦ Λονδίνου ἐξέλεξεν ὀκταμελῆ ἐπιτροπήν. Ἡ εἰσήγησις ἐγένετο τότε ὑπὸ τοῦ Glisson ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἰατρῶν Bate καὶ Regemorter καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον: «De rachitide tractatus opera primo ac potissimum Glisonii conscriptus, adscitis in operis societatem Bate et Regemorter». Ὁ ραχιτισμὸς ὑπῆρχε βεβαίως καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Glisson, πιθανώτατα ὅμως ἡ νόσος αὕτη δὲν ἦτο τόσον διαδεδομένη ὅσον σήμερον. Εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦ Κέλσου, ὡς καὶ τῶν ἰατρῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, εὑρίσκει τις περιγραφὰς ὀστεωδῶν παραμορφώσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἀναγνωρίζονται τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ραχιτισμοῦ. Ἡ πραγματεία ὅμως τοῦ Glisson ἔχει τὴν ἀξίαν ὅτι αὕτη κυρίως κατέστησε γνωστὸν τὸν ραχιτισμόν· ἐπὶ πολλὰ δὲ ἔτη μετὰ τὴν δημοσίευσιν ταύτην διάφοροι ἐργασίαι Εὐρωπαίων ἰατρῶν ἀναφέρουν τὴν πάθησιν ταύτην ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἀγγλικὴ νόσος* ἢ *νόσος τῶν Ἄγγλων* (morbus anglicus, morbus Anglorum). Ἔτη τινὰ μετὰ τὸν Glisson, ὁ Mayow («Tractatus de rachitiae», Oxford 1660) ἀπεκάλυψε τὴν κατὰ τὸν ραχιτισμὸν ἐκδηλουμένην ἐλάττωσιν τῆς στερεότητος τῶν ὀστῶν. Μετὰ ἕνα δὲ περίπου αἰῶνα ὁ J. L. Petit («Traité des maladies des os», Paris 1741), ἀναφερόμενος εἰς τὴν αἰτιολογίαν τῆς νόσου, ὑπέδειξε τοὺς κινδύνους, οἵτινες δύνανται νὰ προέλθουν ἐξ ἐνὸς ὑπερ-γαλακτισμοῦ, καὶ ὁ Duverney («Maladies des os», 1751) περιέγραψε συνολικῶς τὰς ἐπὶ τῶν ὀστῶν μακροσκοπικὰς παρατηρουμένας ἀλλοιώσεις. Μετ' αὐτοὺς ὁ Buchner καθώρισε τὰς κλινικὰς μορφὰς τῆς νόσου, διακρίνας τὴν βαρεῖαν καὶ μόνιμον ἢ *τελείαν ραχίτιδα* (rachitis perfecta) καὶ τὴν μὴ κωλύουσαν τὴν βάδισιν καὶ χαρακτηριζομένην ὑπὸ διογκώσεων τῶν ἐπιφύσεων *ἀτελῆ ραχίτιδα* (rachitis imperfecta).

Τῷ 1772 ὁ Levacher de la Feutrie, συγγράψας πραγματείαν τινὰ περὶ ραχίτιδος («Traité du Rakitis»), ὥρισε τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα διακρίνουν τὴν νόσον ταύτην τῆς ὀστεομαλακίας, ἥτις μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνεχέετο μετὰ τοῦ ραχιτισμοῦ. Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι ἡ μετά τινα ἔτη δημοσιευθεῖσα ἐργασία τοῦ Portal, ὅστις περιγράφει 7 εἴδη ραχιτισμοῦ, διαφόρου προελεύσεως, συφιλιδικῆς, χοιραδικῆς, σκορβουτικῆς, ἀρθριτικῆς, ρευματικῆς, ἐντερικῆς, ὡς καὶ συνεπείᾳ προηγηθείσης ἐξανθηματικῆς νόσου. Ἡ περίοδος ὅμως ἀκριβεστέρων ἐρευνῶν ἄρχεται μὲ τὸν ΙΘ' αἰῶνα· ὁ J. Guérin ἔκαμε τὰς πρώτας ἐρεύνας πειραματικοῦ ραχιτισμοῦ ἐπὶ ζῴων καὶ ἐχαρακτήρισεν ὡς σπογγοειδῆ τὸν ἐλαστικόν, δικτυοειδῆ παθολογικὸν ἱστὸν τῆς νόσου. Ὁ Trousseau καὶ ὁ Lasègue, ὁ Beylard ἐδημοσίευσαν ἀξιολόγους ἐργασίας ἐπὶ τοῦ ραχιτισμοῦ καὶ ὑπεστήριξαν τὴν ταυτότητα τῆς ὀστεομαλακίας μετὰ τῆς παθήσεως ταύτης. Ὁ Broca καὶ ὁ Virchow, ταυτοχρόνως σχεδόν, ἐμελέτησαν λεπτομερῶς τὰς παρατηρουμένας ἱστολογικὰς ἀλλοιώσεις. Ἀργότερον ὁ Parrot ἐζήτησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἱ ποικίλαι ἐκδηλώσεις τοῦ ραχιτισμοῦ ἦσαν συνέπειαι κληρονομικῆς συφίλιδος· ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην ἀντέκρουσαν πλεῖστοι συγγραφεῖς, ἰδίᾳ δὲ ὁ Cazin μετὰ τοῦ Iscovesco καὶ ὁ Comby, ὅστις φρονεῖ ὅτι ἡ παθογένεια τοῦ ραχιτισμοῦ δέον νὰ ἀναζητηθῇ κυρίως εἰς προηγηθείσας διαταραχὰς τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. Ἐκ τῶν ἰδίως ἀσχοληθέντων περὶ τῆς νόσου ταύτης εἶναι καὶ ὁ Marfan· κατ' αὐτόν, ὁ ραχιτισμὸς (τὸν ὁποῖον χαρακτηρίζει ὡς *ὀστεολεμφατισμὸν*) δύναται νὰ εἶναι συνέπεια πάσης μολύνσεως ἢ χρονίας δηλητηριάσεως, ἐπερχομένης κατὰ τὴν ἐνεργὸν περίοδον τῆς ὀστεοποιήσεως, κατὰ τὴν περίοδον δηλαδὴ τῆς αὐξήσεως τῶν ὀστῶν, ἥτις διαρκεῖ ἀπὸ τῶν τελευταίων μηνῶν τῆς ἐνδομητρίου ζωῆς μέχρις ἡλικίας 18 ἐτῶν, συνηθέστεραι δὲ παθήσεις προκαλοῦσαι τὸν ραχιτισμὸν εἶναι ἡ κληρονομικὴ σύφιλις, αἱ παρατεταμέναι πεπτικαὶ διαταραχαὶ καὶ ἡ φυματίασις.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνακαλύψεως τῶν βιταμινῶν, νεώτεραι ἔρευναι προσέθεσαν νέους παράγοντας εἰς τὴν αἰτιολογίαν τοῦ ραχιτισμοῦ. Κατὰ τὸν Funck ὁ ραχιτισμὸς δέον νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν ἀβιταμινώσεων, τῶν νόσων δηλαδὴ ἐκείνων, αἵτινες προέρχονται ἐξ ἐλλείψεως εἰδικῆς βιταμίνης. Ὡς ἀντιρραχιτικὸς δὲ παράγων θεωρεῖται σήμερον ἡ βιταμίνη D, ἥτις εὑρίσκεται εἰς τὸ μουρουνέλαιον, τὸν κρόκον τοῦ ᾠοῦ καὶ διαφόρους φυτικοὺς καὶ ζωϊκοὺς ἱστοὺς μετὰ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ἀνέκαθεν τὸ μουρουνέλαιον καὶ ἡ ἔκθεσις εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἐθεωροῦντο τὰ καλύτερα θεραπευτικὰ μέσα κατὰ τοῦ ραχιτισμοῦ. Τῷ 1918 ὁ Huldschinsky, ἀναλύων τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ἐξηκρίβωσεν ὅτι αὕτη ὠφείλετο εἰς τὰς ὑπεριώδεις αὐτοῦ ἀκτῖνας. Εἰς τὸ σανατόριον Ὀσκὰρ-Ἑλένη ἐν Βερολίνῳ-Ντάλεμ ὁ Huldschinsky ἐθεράπευσε πλεῖστα ραχιτικὰ παιδία διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων, δι' ὃ καὶ φρονεῖ ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη ἀκτινοβολίας ὤφειλε νὰ γενικευθῇ πρὸς προστασίαν τῶν παίδων κατὰ τοῦ ραχιτισμοῦ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ραχιτισμὸς εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος εἴς τινας χώρας· ὁ Μεξικανὸς ἰατρὸς Torroella διισχυρίζεται ὅτι ἡ πάθησις αὕτη δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ ἔχει τὴν γνώμην ὅτι τοῦτο ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν ἥλιον τοῦ Μεξικοῦ, ὅστις εἶναι πλουσιώτατος εἰς ὑπεριώδεις ἀκτῖνας, καὶ εἰς τὴν τροφὴν τοῦ μεξικανικοῦ λαοῦ, περιέχουσαν μεγάλην ποσότητα ἀσβεστούχων ἁλάτων, ἐπίσης δὲ εἰς τὸν ἐκεῖ λίαν διαδεδομένον μητρικὸν θηλασμόν. Ἴσως διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἡ νόσος αὕτη δὲν εἶναι καὶ παρ' ἡμῖν τόσον συνήθης, διότι ἔντονοι ραχιτικαὶ παραμορφώσεις, οἵας συναντᾷ τις ἀλλαχοῦ, εἶναι ἀσφαλῶς πολὺ σπάνιαι ἐν Ἑλλάδι. Εἰς τὸν τόπον μας παρατηροῦνται μᾶλλον προραχιτικαί τινες καταστάσεις, ἐκδηλούμεναι δι' ἐπιβραδύνσεως τῆς ὀστεοποιήσεως τῆς πηγῆς, δι' ἀργοπορίας τῆς ὀδοντοφυΐας καὶ δι' ἄλλων ἐλαφρῶν συμπτωμάτων.

Κατὰ τὰς νέας ἰδέας, ὁ ραχιτισμὸς ἀποτελεῖ βλάβην τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης ἐν τῷ ὀργανισμῷ, διαταρασσομένης τῆς ἀναλογίας τοῦ ἀσβεστίου καὶ τοῦ φωσφόρου. Ἀπὸ τῆς περιόδου 1924—1926 ἡ θεραπεία τοῦ ραχιτισμοῦ λαμβάνει νέαν κατεύθυνσιν, ἀφ' ὅτου διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Hess καὶ τῶν περὶ αὐτόν, τοῦ Steenbock καὶ τοῦ Black (ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ), τοῦ Rosenheim καὶ τοῦ Webster (ἐν Λονδίνῳ) καὶ τοῦ Windaus (ἐν Γοτίγγῃ), ἀποδεικνύεται ὅτι τροφαί τινες, περιέχουσαι λιποειδῆ, ἀπολαμβάνουν ἀντιρραχιτικὰς ἰδιότητας, ὅταν ἐκτεθοῦν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων. Ἡ *προβιταμίνη*, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὰς τροφὰς ταύτας, ἀκτινοβολουμένη ἀπὸ ὡρισμένης ἀποστάσεως καὶ καθ' ὡρισμένον χρόνον, μετατρέπεται εἰς βιταμίνην D. Ἡ ἐκ τῆς ἐρυσιβώδους ὀλύρας κυρίως ἐξαγομένη, ἀλλὰ καὶ εἴς τινας μύκητας, ὡς καὶ εἰς τὴν ζυθοζύμην εὑρισκομένη, *ἐργοστερίνη* ἀποκτᾷ ὅταν ἀκτινοβοληθῇ, ὅλας τὰς ἰδιότητας τῆς βιταμίνης D. Πρῶτος ὁ György τῷ 1927, ἐν Ἀϊδελβέργῃ, ἐφήρμοσε τὴν ἠκτινοβολημένην ἐργοστερίνην ἐναντίον τοῦ ραχιτισμοῦ μετὰ καλῶν ἀποτελεσμάτων καὶ ἔκτοτε ἐδημοσιεύθησαν πλεῖσται ὅσαι ἐργασίαι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀποδεικνύουσαι τὴν ἐνεργητικότητα τῆς σκευασίας ταύτης. Πρὸς πληρεστέραν μελέτην διάφοροι ἐρευνηταὶ ἐπειραματίσθησαν ἐπὶ ζῴων (μυῶν, κονίκλων, γαλῶν, πιθήκων, ὀρνίθων), ἐκ τῶν ὁποίων προτιμῶνται συνήθως οἱ λευκοὶ μύες, ὅταν οὗτοι εἶναι ἀκόμη μικροὶ καὶ τὸ βάρος αὐτῶν κυμαίνεται περὶ τὰ 30 γραμμάρια, ἢ τοὐλάχιστον δὲν ὑπερβαίνῃ τὰ 50 γραμμάρια. Οἱ μύες ὑποβάλλονται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Pappenheimer ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ Mc Collum κα-

Digitized by Google

θορισθεῖσαν ραχιτογόνον δίαιταν καὶ κρατοῦνται εἰς ἰδιαιτέρους κλωβοὺς μὴ εὑρισκομένους εἰς ἐπαφὴν μετὰ μυῶν διαφοροτρόπως διαιτωμένων καὶ διατηρουμένους ἐντὸς σκοτεινοῦ σχετικῶς θαλάμου, ὁ ὁποῖος δηλαδὴ δὲν εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Καλὴ ραχιτογόνος δίαιτα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Pappenheimer ὁρισθεῖσα ὑπ' ἀριθμὸν 85, διότι αὕτη εἶναι ἐλλιπὴς ὅσον ἀφορᾷ τὸν φωσφόρον, περιέχει σχετικῶς ἄφθονα ἅλατα ἀσβεστίου, συνάμα δὲ εἶναι πλουσία εἰς λεύκωμα καὶ βιταμίνην Α, ἐξασφαλίζουσα οὕτω τὴν αὔξησιν, ἐνῷ προκαλεῖ ἀσφαλῶς τὸν ραχιτισμόν. Ἡ σύνθεσις αὐτῆς εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

Ἄλευρον σίτου	809	γραμμ.
Λεύκωμα ᾠοῦ	101	»
Βούτυρον	49	»
Μῖγμα ἁλάτων	41	»
	1000	

Τὸ μῖγμα ἁλάτων γίνεται ὡς ἑξῆς:

Χλωριοῦχον κάλιον	8,50	γραμμ.
Ἀνθρακικὸν νάτριον	8,50	»
Ἀνθρακικὸν μαγνήσιον	2,86	»
Γαλακτικὸν ἀσβέστιον	20,00	»
Κιτρικὸς σίδηρος	1,00	»
Ἰωδιοῦχον κάλιον	0,002	»
Ὑποθειῶδες μαγνήσιον	0,0078	»
Φθοριοῦχον νάτριον	0,0024	»
Στυπτηρία διὰ καλίου	0,0024	»

Ἐν Ἑλλάδι αἱ πρῶται πειραματικαὶ ἔρευναι ραχιτισμοῦ μυῶν καὶ ἀποτελεσμάτων βιταμίνης D ἐγένοντο ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ Παστὲρ Ἀθηνῶν (Βέρας 1929). Συζητεῖται ὅμως ἀκόμη σήμερον κατὰ πόσον ὁ πειραματικῶς προκαλούμενος ραχιτισμὸς τῶν ζῴων ἀντιστοιχεῖ πλήρως πρὸς τὸν ραχιτισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τούτοις, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, μετὰ τὰς νέας ταύτας ἐρεύνας, ὅτι ἡ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων καθισταμένη ἐνεργὸς προβιταμίνη D ἔχει τὴν μεγίστην σημασίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἰτιολογίαν τοῦ ραχιτισμοῦ, μολονότι δὲν λύει βεβαίως ἀπολύτως τὸ δυσχερὲς πρόβλημα τῆς παθογενείας τῆς νόσου ταύτης. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ διατροφὴ τοῦ βρέφους δι' ἀκαταλλήλου γάλακτος, διὰ γάλακτος δηλαδὴ ζῴου (ἐφ' ὅσον τὸ μόνον πραγματικῶς κατάλληλον γάλα εἶναι τὸ τῆς γυναικὸς) ἢ δι' ἀκαταλλήλων διὰ τὴν ἡλικίαν του τροφῶν, αἱ εἰς αὐτὴν ὀφειλόμεναι δυσπεψία, αὐτοδηλητηρίασις καὶ αἱ ἐπακολουθοῦσαι διαταραχαὶ εἰς τὴν θρέψιν ὅλων τῶν κυττάρων τοῦ ὀργανισμοῦ προδιαθέτουν εἰς τὰς προρραχιτικὰς ἐκείνας καταστάσεις, αἵτινες προκαλοῦν στέρησιν τοῦ ἀντιρραχιτικοῦ παράγοντος ἢ βιταμίνης D καὶ συνεπῶς διαταραχὰς εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης ὅσον ἀφορᾷ τὸν φώσφορον καὶ τὸ ἀσβέστιον. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ σύφιλις, αἱ μολυσματικαὶ νόσοι καὶ ἡ φυματίασις δύνανται νὰ μεταβάλουν τὰ λιποειδῆ, τὰ ὁποῖα εἶναι παράγοντες τῆς προβιταμίνης D, καὶ νὰ ἐπιφέρουν στέρησιν τῆς βιταμίνης D καὶ ἐξ αὐτῆς τὸν ραχιτισμόν. Εἶναι φυσικὸν αἱ καταστάσεις αὗται νὰ συναντῶνται ἰδίᾳ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, αἵτινες κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χρόνου στεροῦνται τῆς ἀμέσου ἐπιδράσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

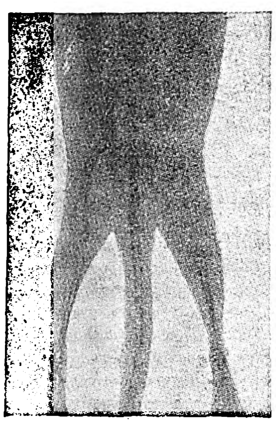

Πειραματικὸς ραχιτισμὸς ἐπὶ μυός.

Παθολογικὴ ἀνατομία. Ὁ ραχιτισμὸς εἶναι δυνατὸν νὰ προσβάλῃ ὅλα τὰ ὀστᾶ, ἐντοπίζεται ὅμως κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου, ἐπὶ τῶν πλευρικῶν τόξων καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιμήκων ὀστῶν τῶν ἄκρων. Ἐπὶ ὅλων τῶν ὀστῶν τούτων αἱ ραχιτικαὶ ἀλλοιώσεις κυριαρχοῦν εἰς τὰς δοκίδας, τὰς ὑφισταμένας τὴν ἐπίδρασιν τῆς αὐξήσεως, εἰς τὴν συνδετικὴν δηλαδὴ χώραν καὶ τὸ ἄκρον τῆς διαφύσεως τῶν ἐπιμήκων ὀστῶν, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ πέριξ ἀκόμη τῶν πυρήνων ὀστεοποιήσεως τῶν βραχέων ὀστῶν καὶ τῶν ἐπιφύσεων τῶν ἐπιμήκων ὀστῶν, ὑπὸ τὸ περιόστεον τῶν πλατέων ὀστῶν. Αἱ ἀλλοιώσεις αὗται διέρχονται τρεῖς περιόδους: τὴν ἀρχικὴν περίοδον, τὴν περίοδον ἀκμῆς καὶ τὴν περίοδον ἐπανορθώσεως· ἀλλ' αἱ περίοδοι αὗται δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς εἰδικὰς κλινικὰς φάσεις τοῦ ραχιτισμοῦ, διότι ἡ πάθησις αὕτη εἶναι μακρᾶς διαρκείας καὶ προχωρεῖ βαθμιαίως προκαλοῦσα βλάβας, αἵτινες δὲν εὑρίσκονται πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ στάδιον ἐπὶ τῶν διαφόρων ὀστῶν. Κατὰ τὴν ἀρχικὴν περίοδον παρατηροῦνται κυρίως ἐρεθιστικαὶ βλάβαι, αὔξησις δηλαδὴ παρὰ φύσιν τοῦ χονδρώδους ἱστοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ αἱμοφόρων ἀγγείων, πολλαπλασιασμὸς τῶν μυελωδῶν κυττάρων συνοδευόμενος ὑπὸ ὑπεραιμίας τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν, ἀπυρχὴ ἀραιώσεως τῶν ὀστεωδῶν δοκίδων ἐντὸς τῆς ὀστεομόρφου στιβάδος καὶ τοῦ γειτνιάζοντος ὀστεώδους ἱστοῦ. Κατὰ τὴν περίοδον ἀκμῆς αἱ ἀλλοιώσεις εἶναι ἰδίᾳ δυστροφικῆς φύσεως· ὁ πολύστιβος καὶ ὁ ὑπερτροφικὸς χόνδρος ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπεκτείνωνται ἀνωμάλως, ὁ σπογγοειδὴς ἱστὸς ἀντικαθιστᾷ τὸν μυελοποιηθέντα καὶ ἀραιωθέντα ὀστεώδη ἱστόν. Συνδυάζεται δηλαδὴ ἐρεθιστικὴ ἐπεξεργασία μετὰ δυστροφικῆς. Κατ' ἀρχὰς κυριαρχεῖ ἡ πρώτη, εἶτα ὅμως ἐπικρατεῖ ἡ δυστροφικὴ ἐπεξεργασία καὶ φαίνεται ὅτι αὕτη εἶναι συνέπεια τῆς ἐρεθιστικῆς τοιαύτης. Ταῦτα πάντα συμβαίνουν ὡς ἐὰν τὰ χονδρώδη κύτταρα καὶ οἱ ὀστεοβλάσται, ἀλλοιούμενοι ἐξ ἐρεθιστικῆς τινος ἐπεξεργασίας, καθιστῶνται ἀνίκανοι νὰ σχηματίσουν πραγματικὸν ὀστοῦν καὶ κατορθώνουν μόνον νὰ παράγουν ἀτελῆ ὀστεώδη ἱστόν, οἷος εἶναι ὁ σπογγοειδὴς ἱστός· ἐπίσης νομίζει τις ὅτι τὰ μυελώδη κύτταρα, ἐξηντλημένα ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν συνεχοῦς διχοτομήσεως, δὲν ἔχουν πλέον τὴν δύναμιν νὰ ἀνανεωθοῦν καὶ ἀντικαθίστανται ἐξ ἰνώδους ἱστοῦ.

Συμπτωματολογία. Ὁ ραχιτισμὸς εἶναι νόσος, ἡ ὁποία ἐξελίσσεται βραδέως, δι' ὃ καὶ τὰ πρῶτα συμπτώματα παρέρχονται πολλάκις ἀπαρατήρητα. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: ἀπάθεια τοῦ παιδός, γενικὴ ἐξασθένησις, πλάκες μαλακύνσεως τῶν ὀστῶν, ἐκδηλούμεναι ἰδίως εἰς τὰς περὶ τὴν λαβδοειδῆ ραφὴν χώρας ἐπὶ τοῦ ἰνιακοῦ καὶ τῶν κροταφικῶν ὀστῶν (craniotabes, κρανιοπαπύρωσις), μυϊκὴ ἀδράνεια, ἐπιβράδυνσις τῆς ὀδοντοφυΐας, ἀργοπορία εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς βαδίσεως ἢ καὶ παῦσις αὐτῆς, εὐαισθησία κατὰ τὰ ἄκρα. Αἱ χαρακτηριστικαὶ παραμορφώσεις τῶν ὀστῶν ἐγκαθίστανται βαθμηδόν, ἐμφανιζόμεναι τὸ πρῶτον, ὅταν τὸ παιδίον ἔχῃ ἡλικίαν 8—10 μηνῶν, ἐπὶ τῆς κατωτέρας μοίρας τοῦ ἀντιβραχίου καὶ ἐπὶ τῶν πλευρῶν. Αἱ δυσμορφίαι τῶν κνημῶν παρατηροῦνται ἀπὸ ἡλικίας 1 ἔτους μέχρι 2 ἐτῶν. Συνήθως δὲ παύει ἡ βαθμιαία αὕτη αὔξησις τῶν παραμορφώσεων, ὅταν τὸ παιδίον γίνῃ πλέον 3 ἢ 4 ἐτῶν· ἐνίοτε μάλιστα τότε ἀρχίζει νὰ ἐκδηλοῦται καὶ ποιά τις ὑποχώρησις εἰς τὰς παραμορφώσεις ταύτας. Ἡ μεγάλη ἀργοπορία εἰς τὴν ὀδοντοφυΐαν, εἰς τὸ κλείσιμον τῆς μεγάλης πηγῆς τοῦ κρανίου καὶ εἰς τὴν βάδισιν εἶναι χαρακτηριστικὰ συμπτώματα τοῦ ραχιτισμοῦ. Κατὰ τὴν νόσον ταύτην οἱ πρῶτοι ὀδόντες ἐμφανίζονται πολλάκις εἰς ἡλικίαν 10, 12, 20 καὶ 28 μηνῶν. Ἡ μεγάλη πηγὴ παραμένει ἀνοικτὴ μέχρις ἡλικίας 20 καὶ 24 μηνῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι τοῦ 3ου ἔτους ἢ ἔτι περισσότερον. Ἡ βάδισις κατορθοῦται εἰς ἡλικίαν 20, 24, 30 μηνῶν καὶ πλέον. Κατὰ τὴν περίοδον ἀκμῆς τοῦ ραχιτισμοῦ αἱ εἰδικαὶ παραμορφώσεις τῶν ὀστῶν ἐμφανίζονται συνήθως ὡς ἀκολούθως: Τὸ κρανίον εἶναι ὀγκῶδες, αἱ προεξοχαὶ τοῦ μετωπικοῦ ὀστοῦ, τῶν βρεγματικῶν καὶ τοῦ ἰνιακοῦ εἶναι ηὐξημέναι, ἐνῷ σχηματίζονται αὔλακες κατὰ τὰς ραφάς, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν ὀβελιαίαν ραφήν, δίδουσαι εἰς τὸ κρανίον σχῆμα γλουτοειδὲς (natiforme). Ἐξ αἰτίας τῆς διευρύνσεως ταύτης τοῦ κρανίου τὸ πρόσωπον φαίνεται μικρόν. Ἡ ἄνω γνάθος λαμβάνει πολλάκις πολυγωνικὸν σχῆμα, ἡ δὲ κάτω γνάθος ἀποπλατύνεται κατὰ τὰ πλάγια καὶ προβάλλει πρὸς τὰ πρόσω, καθιστῶσα οὕτω τὴν ὑπερῴαν στενοτέραν κατὰ τὴν ἐγκαρσίαν αὐτῆς διάμετρον. Οἱ φραγμοὶ τῶν ὀδόντων, ἀντὶ νὰ ἔχουν σχῆμα παραβολῆς ἢ τόξου, τείνουν νὰ σχηματίσουν τρεῖς πλευρὰς τετραγώνου, τοῦ ὁποίου αἱ πρὸς τοὺς κυνόδοντας ἀντιστοιχοῦσαι γωνίαι εἶναι ἀμβλεῖαι. Αἱ παραμορφώσεις αὗται τοῦ προσώπου εἶναι συνήθως συνέπεια συνυπαρχουσῶν ἀδενοειδῶν ἐκβλαστήσεων, αἱ ὁποῖαι, κατά τινας συγγραφεῖς (Marfan καὶ J. Lemaire), παρατηροῦνται εἰς τοὺς ραχιτικοὺς ἐπὶ 73% τῶν περιπτώσεων. Αἱ γναθικαὶ παραμορφώσεις συνεπάγονται πολλάκις καὶ τὴν ἀνώμαλον ἐμφύτευσιν τῶν ὀδόντων τῆς δευτέρας ὀδοντοφυΐας, οἱ ὁποῖοι, ἐμφανιζόμενοι κατὰ τὸ 6ον ἢ 7ον ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ παιδός, δὲν εὑρίσκουν ἐπαρκῆ χῶρον ἐξ αἰτίας τῆς ἐπελθούσης στενώσεως τῶν γνάθων καὶ ἐφιππεύουν ἀλλήλων· ἐπίσης οἱ ὀδόντες οὗτοι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλλοιωθοῦν καὶ νὰ ἐμφανίσουν διαβρώσεις ἐξ ἀπωλείας τῆς ἀδαμαντίνης καὶ βλάβης τῆς ὑποκειμένης ὀδοντίνης. Ὁ θώραξ ὑφίσταται στένωσιν συμπιεζόμενος ἀπὸ τὰ πλάγια, κατὰ τὰ 6 ἢ 8 πρῶτα πλευρικὰ τόξα, ἐνῷ τὸ στέρνον καὶ οἱ πλευρικοὶ χόνδροι φέρονται πρὸς τὰ πρόσω (*ὀρνιθοειδὴς* ἢ *τροπιδοειδὴς θώραξ*). Ἐνίοτε ἡ ξιφοειδὴς ἀπόφυσις μετὰ τῆς κατωτέρας μοίρας τοῦ στέρνου ὠθοῦνται πρὸς τὰ ἔσω καὶ τότε τὸ στῆθος λαμβάνει χωνοειδῆ μορφήν. Εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἑνώσεως τῶν πλευρῶν καὶ τῶν πλευρικῶν χόνδρων ὑπάρχουν ὄζοι, οἱ ὁποῖοι σχηματίζουν τὸ λεγόμενον *πλευρικὸν κομβολόγιον* τῶν ραχιτικῶν. Ἡ μοῖρα τῶν νόθων πλευρῶν διευρύνεται ἐξ αἰτίας τῆς διογκώσεως τῆς κοιλίας, ἥτις εἶναι πολλάκις μεγίστη· δὲν ὑπάρχει ὅμως παραλληλισμὸς μεταξὺ τοῦ ὄγκου τῆς κοιλίας καὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν ραχιτικῶν παραμορφώσεων, διότι ἡ διόγκωσις αὕτη τῆς κοιλίας, ἡ ὁποία πάντοτε παρατηρεῖται εἰς τοὺς ραχιτικούς, ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὴν χρονίαν δυσπεψίαν, ἐξ ἧς συνήθως πάσχουν οἱ τοιοῦτοι ἄρρωστοι. Αἱ κλεῖδες ἔχουν ἐπίσης παραμορφωθῆ· αἱ ἐπιφύσεις αὐτῶν εἶναι διωγκωμέναι, αἱ διαφύσεις ἔχουν ὑπὲρ τὸ δέον κυρτωθῆ· ἀποτελοῦν δὲ τὴν συνηθεστέραν ἐντόπισιν τῶν ραχιτικῶν λεγομένων καταγμάτων, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, στερεοποιοῦνται ταχέως, ἐνίοτε ὅμως καταλήγουν καὶ εἰς ψευδαρθρώσεις.

Οἱ σπόνδυλοι δὲν προσβάλλονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ραχιτισμοῦ, δι' ὃ καὶ ἡ ὀνομασία *ραχιτισμὸς* ἢ *ραχῖτις*, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὴν πάθησιν ταύτην ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ράχεως παρατηρηθεισῶν παραμορφώσεων, δὲν ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς νόσου. Εἶναι ἀληθὲς ὅμως ὅτι, ὅταν ὁ ραχιστισμὸς προσβάλλῃ τὴν σπονδυλικὴν στήλην, αἱ ἐπ' αὐτῆς ἐκδηλούμεναι παραμορφώσεις εἶναι ἀρκετὰ σημαντικαὶ καὶ πολλάκις ὁριστικαί. Ἡ συνηθεστέρα καὶ ὀλιγώτερον βαρεῖα τῶν ραχιτικῶν ἀλλοιώσεων τῆς ράχεως εἶναι ἡ κύφωσις, ἤτοι κύρτωσις τῆς σποδυλικῆς στήλης κατὰ τὴν θωρακο-οσφυακὴν χώραν, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ στρογγύλης προβολῆς τῶν σπονδύλων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γωνιώδη τοιαύτην τῆς φυματιώδους σπονδυλίτιδος. Ἡ σκολίωσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης κατὰ τὴν πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι μᾶλλον σπανία, ὅταν ὅμως ὑπάρχῃ εἶναι λίαν ἐκσεσημασμένη· ἐκδηλοῦται δὲ συνήθως κατὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἢ διαρκοῦντος τοῦ τρίτου ἔτους καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνυπάρχει μετὰ τῆς κυφώσεως *(κυφο-σκολίωσις)*. Ἡ σκολίωσις αὕτη συνεπιφέρει πλευρικὸν ὕβον.

Αἱ παραμορφώσεις τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ γενικῶς τοῦ θώρακος, ὅταν δὲν εἶναι πολὺ ἔντονοι, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποχωρήσουν δι' εἰδικῆς θεραπείας, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτομάτως. Ὅταν ὅμως καταντήσουν ὁριστικαί, τότε δύνανται νὰ προκαλέσουν λειτουργικὰς διαταραχὰς ἐκ τῶν πνευμόνων καὶ τῆς καρδίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ λεκάνη ὑφίσταται εἰδικὰς παραμορφώσεις, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ πύελος στενοῦται, καὶ τοῦτο ἀργότερον δύναται νὰ γίνῃ αἰτία δυστοκίας διὰ τὴν ἐγκυμονοῦσαν γυναῖκα. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἄνω ἄκρα, συνηθέστεραι παραμορφώσεις αὐτῶν εἶναι ἡ διόγκωσις τῆς κατωτέρας μοίρας τῆς ὠλένης καὶ τῆς κερκίδος καὶ αἱ κυρτώσεις εἰς τὴν διάφυσιν τῶν ὀστῶν τούτων τοῦ ἀντιβραχίου, ἐνῷ τὸ ὀστοῦν τοῦ βραχίονος ὑφίσταται ἐλαχίστας ἀλλοιώσεις. Αἱ ἐπὶ τῶν χειρῶν ἀνωμαλίαι εἶναι ἐπίσης σπανίως ἀξιοσημείωτοι· ἐνίοτε μόνον οἱ δάκτυλοι εἶναι κατά τι διωγκωμένοι κατὰ τὰς ἀρθρώσεις τῶν φαλάγγων.

Ραχιτικὸν παιδίον 2 1/2 ἐτῶν (κατὰ Nobécourt).

Κατὰ τὰ κάτω ἄκρα ὁ ραχιτισμὸς προσβάλλει τὸ πρῶτον τὰ ὀστᾶ τοῦ ταρσοῦ καὶ τοῦτο ἀπεδείχθη διὰ τῆς ἀκτινογραφίας, διὰ τῆς ὁποίας γίνεται γνωστὴ ἡ ἀργοπορία εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν σημείων ὀστεοποιήσεως. Ὅταν τὸ παιδίον ἀρχίζῃ νὰ βαδίζῃ, παρατηρεῖται πολλάκις ποιά τις *ραιβοποδία*. Ἄλλη ἐκδήλωσις ραχιτισμοῦ εἶναι ἡ διόγκωσις τῶν σφυρῶν, ὁτὲ μὲν εἰς βάρος καὶ τῶν δύο ὀστῶν τῆς κνήμης, ὁτὲ δὲ εἰς βάρος τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν. Ἡ κύρτωσις τῶν διαφύσεων ἐμφανίζεται κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους καὶ εἶναι πολλάκις ἐντονωτάτη· ἐνίοτε μάλιστα τὸ κνημιαῖον ὀστοῦν κυρτούμενον πλατύνεται, δίδον εἰς τὴν κνήμην σχῆμα σπάθης. Τὸ μηριαῖον ὀστοῦν κυρτοῦται πρὸς τὰ πρόσω. Τὰ ἰσχία καθίστανται εὐρύτερα. Ἡ διατροχαντήριος διάμετρος αὐξάνει, καὶ τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἐξογκώσεως καὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ μεγάλου τροχαντῆρος καὶ τῆς πλέον ὁριζοντίου κατευθύνσεως τοῦ αὐχένος τοῦ μηριαίου ὀστοῦ. ἡ διάταξις δὲ αὕτη δίδει εἰς τὸ βάδισμα ἰδιαιτέραν τινὰ ταλάντωσιν. Πολλάκις τὰ γόνατα ἀπομακρύνονται ἀλλήλων (*ραιβὸν γόνυ*) καὶ μὲ τὴν κύρτωσιν τῶν κνημῶν σχηματίζουν εἶδος παρενθέσεως (κνῆμαι ἐν εἴδη Ο), ἄλλοτε πάλιν τὰ γόνατα συμπλησιάζουν (*βλαισὸν γόνυ*), ἐνῷ οἱ ἄκροι πόδες ἀπομακρύνονται τῆς μέσης γραμμῆς (κνῆμαι ἐν εἴδει Χ). Ἐνίοτε δὲ ἐπέρχεται ὑπερέκτασις τῶν γονάτων. Εἰς τὸν ραχιτισμὸν ἐν ἐξελίξει, τὸ ἀνάστημα εἶναι συχνάκις κατώτερον τοῦ φυσιολογικοῦ καὶ τοῦτο προέρχεται ἐν μέρει ἐκ τῶν κυρτώσεων τῶν κάτω ἄκρων, κυρίως ὅμως ἐξαρτᾶται ἔκ τινος ἐπιβραδύνσεως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδίου.

Ἀλλ' ὁ ραχιτισμὸς δὲν εἶναι μόνον νόσος τῶν ὀστῶν, ἔχει καὶ ἄλλας ἐκδηλώσεις, αἵτινες συνήθως συνοδεύουν τὰς ὀστεώδεις ἐκδηλώσεις· αἱ ἐκδηλώσεις δὲ αὗται, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ *ραχιτικὸν σύνδρομον*, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: διόγκωσις τῶν αἱμοποιητικῶν καὶ λυμφατικῶν ὀργάνων, ἀναιμία καὶ μυϊκὴ ὑποτονία. Αἱ 80% τῶν περιπτώσεων ἐμφανίζουν πολυαδενίτιδα. Αἱ φαρυγγικαὶ καὶ παρίσθμιοι ἀμυγδάλαι εἶναι ὑπερτροφικαί. Ὁ σπλὴν ἐπίσης εἶναι πολλάκις διωγκωμένος. Τὸ ἧπαρ

Digitized by Google

εἶναι ἐπίσης ὀγκῶδες, χωρὶς ὅμως ἡ διόγκωσις αὐτοῦ νὰ εἶναι λίαν ἐκσεσημασμένη. Ὁ θύμος ἀδὴν εἶναι σχεδὸν πάντοτε ὑπερτροφικός. Ἡ ἀναιμία εἶναι συνηθεστάτη. Τὰ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἠλαττωμένα, τὰ δὲ λευκὰ ηὐξημένα. Παρατηρεῖται δὲ ἰδίᾳ αὔξησις τῶν μονοκυττάρων. Χαρακτηριστικὸν σύμπτωμα τῆς νόσου εἶναι ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἐν τῷ αἵματι φωσφόρου, ἀντὶ τῶν 5 περίπου χιλιοστῶν τοῦ γραμμαρίου ἐπὶ 100 κ. ὑφ. ὀροῦ, ὡς συναν-

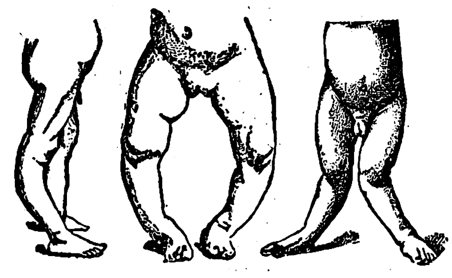

1) Ὑπερέκτασις τοῦ δεξιοῦ γόνατος. 2) Κνῆμαι ἐν εἴδει Ο. 3) Κνῆμαι ἐν εἴδει Χ.

τᾶται εἰς τὸ παιδίον φυσιολογικῶς, ὁ ραχιτικὸς ἔχει μόνον 3 χιλιοστόγραμμα καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον. Τοὐναντίον τὸ ἐν τῷ αἵματι ἀσβέστιον ὑφίσταται ἐλαχίστην ἐλάττωσιν, πλησιάζον τὰ φυσιολογικῶς ἐνυπάρχοντα 10 χιλιοστόγραμμα ἐπὶ 100 κ. ὑφ. ὀροῦ· μόνον ὅταν ὁ ραχιτισμὸς συνοδεύεται ὑπὸ τετανίας, παρατηρεῖται ἐλάττωσις τοῦ ἐν τῷ αἵματι ἀσβεστίου μέχρι 5 χιλιοστῶν τοῦ γραμμαρίου καὶ κάτω.

Οἱ μύες τοῦ ἐκ ραχιτισμοῦ προσβληθέντος παιδίου εἶναι πλαδαροὶ καὶ συσπῶνται μετ᾽ ἀδρανείας· εἶναι λεπτοὶ μὲ ἠλαττωμένον τὸν μυϊκὸν τόνον καὶ μειωμένην ἐλαστικότητα. Ἡ μυϊκὴ αὕτη ὑποτονία ἐπιφέρει μεγάλην χαλάρωσιν τῶν ἀρθρώσεων, ὥστε τὸ μέλος νὰ δύναται νὰ λαμβάνῃ πολλάκις παραδόξους στάσεις (στάσεις ἀκροβατῶν). Συνέπεια τῆς μυϊκῆς ὑποτονίας εἶναι καὶ ἡ ὀγκώδης καὶ πλαδαρὰ κοιλία, τὴν ὁποίαν βλέπει τις πάντοτε εἰς τοὺς ραχιτικούς.

Πορεία, διάρκεια καὶ ἔκβασις τῆς νόσου. Ὁ ραχιτισμὸς εἶναι χρονίας διαρκείας, παρατεινόμενος ἐπὶ ἀρκετοὺς μῆνας, ἂν ὄχι ἐπὶ ἔτη. Ἡ ἐξέλιξίς του δὲν εἶναι ὁμαλή, διότι προχωρεῖ βαθμιαίως κατὰ περιόδους. Αἱ ἐλαφραὶ αὐτοῦ μορφαὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἰαθοῦν αὐτομάτως, ὡς καὶ αἱ παραμορφώσεις, αἵτινες διορθοῦνται κατὰ τὴν αὔξησιν. Εἰς τὰς βαρείας ὅμως μορφὰς αἱ παραμορφώσεις παραμένουν ἐπ᾽ ἀόριστον, βελτιούμεναι πολλάκις κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδίου.

Κλινικαὶ μορφαί. Ἐκτὸς τοῦ συνήθους καὶ τοῦ συγγενοῦς ραχιτισμοῦ, συναντᾶται ἐνίοτε καὶ ὀψιγενής τις μορφὴ ραχιτισμοῦ, καθόσον αἱ ἐκδηλώσεις τῆς νόσου ἐμφανίζονται κατὰ τὴν προεφηβικὴν (9—12 ἐτῶν) ἢ καὶ ἐφηβικὴν ἡλικίαν (12—15 ἐτῶν)· παρατηροῦνται δὲ τότε αἱ λεγόμεναι ἰδιοπαθεῖς παραμορφώσεις τῆς ἀναπτύξεως, ἡ σκολίωσις δηλαδὴ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἡ ραιβοποδία, ἡ βλαισοποδία καὶ ἡ ἐπώδυνος πλατυποδία.

Θεραπεία. Ὁ ραχιτικὸς ἔχει ἀνάγκην ἐπιμελεστέρας διαιτητικῆς. Θὰ κανονισθοῦν τὰ γεύματά του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ προκαλοῦν πεπτικὰς διαταραχάς, καὶ θὰ χορηγηθῇ εἰς αὐτὸν τροφὴ πλουσία εἰς βιταμίνην D. Ἐὰν τὸ βρέφος εἶναι ἀκόμη μικρὸν καὶ τρέφεται τεχνητῶς, θὰ ἐπιζητηθῇ ἡ διατροφή του διὰ γυναικείου γάλακτος· ἐὰν πάλιν τὸ παιδίον θηλάζεται ἀπὸ τὴν μητέρα του, θὰ δοθῇ ἡ κατάλληλος τροφὴ εἰς τὴν μητέρα (διότι αἱ παρὰ τῆς μητρὸς λαμβανόμεναι βιταμῖναι μεταβιβάζονται εἰς τὸ γάλα της) καὶ θὰ παραταθῇ ἐπὶ περισσότερον χρόνον ὁ μητρικὸς θηλασμός, προστιθεμένων ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τῶν ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τοῦ βρέφους ὠφελίμων τροφῶν.

Τὸ δωμάτιον τοῦ ραχιτικοῦ παιδίου πρέπει νὰ εἶναι εὐάερον καὶ νὰ φωτίζεται καλῶς. Ἂς μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ ραχιτικὸς ἔχει κυρίως ἀνάγκην ἡλιακοῦ φωτός. Ἡ ἡλιοθεραπεία, ὅταν μάλιστα συνδυάζεται μετὰ διαμονῆς εἰς παραθαλάσσια μέρη, δίδει συχνότατα τὰ καλύτερα θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα· καὶ τοῦτο εἶναι γνωστὸν ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν. Δὲν πρέπει ὅμως ἡ διαμονὴ τοῦ μικροῦ παιδίου εἰς τὸ ὕπαιθρον νὰ τὸ ἀναγκάζῃ νὰ βαδίζῃ ἢ νὰ κρατῆται ἐπὶ πολὺ ὄρθιον, διότι τὸ βάρος τοῦ σώματος καὶ αἱ μυϊκαὶ συσπάσεις συμβάλλουν εἰς τὸ νὰ προκαλέσουν αὔξησιν τῶν εἰς τὴν ἀρχὴν εὑρισκομένων ὀστεωδῶν παραμορφώσεων. Προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ ἐπιτρέπεται ἡ βάδισις εἰς τὰ πάσχοντα ἐκ ραχιτισμοῦ βρέφη, διότι ἡ συνήθως εὐχαριστοῦσα τοὺς γονεῖς πρόωρος προσπάθεια πρὸς βάδισιν δύναται νὰ εἶναι πολλάκις βλαβερά· εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἐπιβράδυνσις εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς βαδίσεως, ὅταν δηλαδὴ στερεοποιηθοῦν καλύτερον τὰ ὀστᾶ, εἶναι πάντοτε ὠφέλιμος.

Ὅταν ἡ ἡλιοθεραπεία δὲν εἶναι δυνατή, δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ τις αὐτῆς διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀσφαλῆ ἀντιρραχιτικὴν ἐνέργειαν. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει ἀποδειχθῇ σήμερον ὅτι ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐνέργεια τῆς τοιαύτης ἀκτινοθεραπείας δύναται νὰ μεταδοθῇ καὶ δι᾽ ἀκτινοβληθέντων εἰδικῶν παρασκευασμάτων ἢ καὶ τροφῶν ἀκόμη, δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ τις διαφόρους γνωστὰς σκευασίας ἠκτινοβολημένης ἐργοστερίνης (vigantol, irrastérine), τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις εὐκολύνει τὰ μέγιστα τὴν θεραπείαν. Αἱ σκευασίαι αὗται δύνανται νὰ ἀντικαταστήσουν μὲ θετικώτερα ἀποτελέσματα τὸ ἄλλοτε λίαν ἐν χρήσει ἔλαιον ἥπατος τοῦ ὀνίσκου, τὸ ὁποῖον βεβαίως, μολονότι δύσληπτον, δύναται νὰ χορηγηθῇ ἀκόμη καὶ σήμερον, δὲν δίδεται ὅμως εἰς τὰ πολὺ μικρὰ παιδία. Ἡ ἠκτινοβολημένη ἐργοστερίνη, συγκεντρώνουσα ἐντὸς μικρᾶς ποσότητος αὐτῆς μεγάλην θεραπευτικὴν ἐνέργειαν, δύναται νὰ χορηγηθῇ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ βρέφη. Χρειάζεται μόνον ἰδιαιτέρα προσοχὴ εἰς τὴν χορήγησιν τῆς ἐντὸς ἐλαίου διαλελυμένης ἐργοστερίνης, ἥτις εἶναι ἡ εὐκολώτερον χορηγουμένη κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν, διότι ἡ διάλυσις αὕτη δύναται ἐνίοτε νὰ αὐξήσῃ τὰς διαρροϊκὰς κενώσεις, ὅταν πρόκειται περὶ παιδίων πασχόντων ἤδη ἐκ πεπτικῶν διαταραχῶν μετὰ διαρροίας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ληφθῇ ἡ ἠκτινοβολημένη ἐργοστερίνη παρὰ τῆς θηλαζούσης μητρὸς ἤ, ἐν περιπτώσει καθ᾽ ἣν τὸ παιδίον τρέφεται τεχνητῶς, νὰ προσφερθῇ εἰς αὐτὸ ἡ βιταμίνη D ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Καλὴ καὶ εὔληπτος παρὰ τῶν βρεφῶν φωσφοροῦχος σκευασία εἶναι ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα φορτοσάνη (fortossan)· ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἀνάλογοι σκευασίαι. Ὅταν συνυπάρχῃ κληρονομικὴ σύφιλις, δὲν πρέπει νὰ ἀμελῆται καὶ ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία. Ὅταν δὲ αἱ παραμορφώσεις τῶν ὀστῶν εἶναι μεγάλαι, τότε θὰ ἐπιδιώξῃ τις τὴν διόρθωσιν αὐτῶν δι᾽ ὀρθοπεδικῶν μηχανημάτων ἢ διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως. Αἱ ἐπεμβάσεις αὗται εἶναι εἰδικαὶ εἰς ἑκάστην μορφὴν παραμορφώσεως. Σ. ΒΕΡΑΣ

ραχιτομία (ἡ). Καλεῖται οὕτω γενικῶς ἐν τῇ χειρουργικῇ πᾶσα ἐπέμβασις γινομένη ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Εἰδικώτερον ἐν τῇ μαιευτικῇ *ραχιτομία* εἶναι ἡ ἐμβρυοτομία, καθ᾽ ἣν ἐπὶ δυσχεροῦς τοκετοῦ τέμνεται ἡ σπονδυλικὴ στήλη τοῦ ἐμβρύου πρὸς εὐχερεστέραν ἐξαγωγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς μητρικῆς κοιλότητος.

ραχιτόμον (τό)· ἐργαλεῖα (εἰδικαὶ ὀστεοψαλίδες κτλ.) χρησιμεύοντα εἰς διάνοιξιν τοῦ σπονδυλικοῦ σωλῆνος. Δ. Χ. Κ.

Ραχμανίνωφ, ***Σέργιος Βασιλίεβιτς.*** Ρῶσος συνθέτης καὶ κλειδοκυμβαλιστής, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐσπούδασεν εἰς τὰ ᾠδεῖα τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῆς Μόσχας καὶ ἀπὸ τοῦ 1892 ἐγένετο γνωστὸς ὡς δεξιώτατος κλειδοκυμβαλιστής, ἐπευφημηθεὶς εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Τῷ 1899 μετέβη εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου ἐγένετο διευθυντὴς ὀρχήστρας, κατόπιν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Βιένναν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Δρέσδην, ὁπόθεν περιώδευσε τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, προκαλέσας τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον διὰ τὰς συνθέσεις του καὶ τὴν δεξιοτεχνίαν του ὡς κλειδοκυμβαλιστοῦ. Τῷ 1912, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Εὐρώπην, διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μελοδραματικοῦ θεάτρου τῆς Πετρουπόλεως. Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν ἔφυγεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπου ἐγκατεστάθη καὶ ὁπόθεν ὠργάνωσε κατόπιν διαφόρους καλλιτεχνικὰς περιοδείας εἰς τὰς κυριωτέρας πρωτευούσας τοῦ κόσμου. Μεταξὺ τῶν ἔργων του καταλέγονται τὰ μελοδράματα: «Ἀλέκο», παιχθὲν διὰ πρώτην φορὰν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1893, «Ὁ φειδωλὸς ἱππότης», παιχθὲν κατὰ πρῶτον ἐν Μόσχᾳ τῷ 1900, καὶ «Φραντσέσκα ντὰ Ρίμινι», παιχθὲν κατ᾽ ἀρχὰς ἐν Μόσχᾳ τῷ 1906. Συνέθεσεν ἐπίσης συμφωνίας διὰ γυναικείας φωνάς, διὰ χορὸν καὶ ὀρχήστραν, κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ὀρχήστραν, ἔργα μουσικῆς δωματίου, πολλὰ ᾄσματα καὶ μελῳδίας εἰς ὕφος κλασσικόν, προσηρμοσμένον εἰς τὸ αἴσθημα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Πολλὰ τῶν ἔργων του, ἰδίως τὰ προωρισμένα διὰ κλειδοκύμβαλον, ἀπέβησαν δημοφιλῆ καθ᾽ ἅπαντα τὸν κόσμον, ἐκτελεσθέντα πολλάκις ὑπὸ τοῦ ἰδίου μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. —Ω.

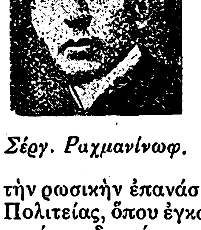

Σέργ. Ραχμανίνωφ.

Ραχμανλῆ *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀντιγόνη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Γαλλιανα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης. —3) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀμυγδαλοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. —4) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἐλεοῦσα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Ραχμάντζα *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ χωρίου *Ραφάνη* (βλ. λ.).

Ραχμῆ ***βέης.*** Εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου τῆς «Ἑνώσεως καὶ Προόδου» κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β΄. Εἷλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ Ἕλληνος τὸ γένος Γαζῆ Μιχάλ, ἑνὸς ἐκ τῶν πρώτων συντρόφων καὶ συμπολεμιστῶν τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Ὀσμάν. Μετὰ τὴν νίκην τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου καὶ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ Συντάγματος, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1908, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τεσσάρων ἄλλων κορυφαίων, μεθ᾽ ὧν ἐξήσκει τὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῆς σουλτανικῆς κυβερνήσεως. Ὅταν τὸ κομιτᾶτον ἀνέλαβεν ἐνεργῶς τὴν διακυβέρνησιν τῆς Τουρκίας, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1909, ὁ Ραχμῆ, ὅστις κατὰ τὰς κοινοβουλευτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1908 εἶχεν ἐκλεγῆ βουλευτὴς Θεσσαλονίκης, δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ ὑπουργικὸν χαρτοφυλάκιον. Ὡς βουλευτὴς Θεσσαλονίκης ὡμίλησεν ἐν τῇ βουλῇ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ Μακεδονίας. Ὀλίγον πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τοῦ 1914 διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς Σμύρνης, παραμείνας ὡς τοιοῦτος μέχρι τέλους τοῦ πολέμου, ὅτε, μετὰ τὴν ἀνακωχήν, διέφυγε μετ᾽ ἄλλων Νεοτούρκων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ν. Μ.

— **Ραχμῆ** ***Ἰσμαὴλ πασᾶς ὁ Τεπελενλῆς.*** Ἀλβανὸς τὴν καταγωγήν, ἔγγονος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Τῷ 1860 διωρίσθη βαλῆς τῆς Κρήτης, ἀλλ᾽ ἀποτυχὼν κατὰ τὴν διαχείρισιν τῶν κρητικῶν ζητημάτων ἀνεκλήθη μετ᾽ ὀλίγον ὑπὸ τῆς Πύλης. ΕΡ. Μ.

Ράχοβα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ράχωβα.*

Ράχοβον *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πολύρραχον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Στουρναρεΐκων (Κουτσαίνων) τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 61.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Βλ. *Πόρτας στενά.*

ραχοκοκκαλιὰ (ἡ)· δημοτ., ἡ σπονδυλικὴ στήλη.

ράχος (ὁ) (Ulex) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον θάμνους ἀκανθώδεις, ἰθαγενεῖς τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἀξιολογώτερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *ράχος ὁ εὐρωπαϊκὸς* (Ulex europaeus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀφρικήν. Καλλιεργεῖται ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς κτηνοτροφικὸν καὶ δίδεται εἰς τὰ κτήνη ἀλεσμένος. Δ. Ν. Π.

Ραχοστίβα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κοκκινιᾶς (Κοκκινίστας) τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων Κάτ. (1928) 79.

Ραχούλα *[Γεωγρ.]*. —1) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Θόλου (Καρατζᾶ Κιόϊ) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 21. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σκράνοβα.*

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης, τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 835. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ζογλῶπι.*

Ραχούλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ξηρολόφου (Ζελεσσοῦ) τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 136. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσιφλίκι.*

Ραχτάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 4-5. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ράχτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρηνίδες* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Καβάλλας.

Ράχφαλ (Rachfahl), ***Φῆλιξ.*** Γερμανὸς ἱστορικὸς (1867—1925), διατελέσας καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Χάλης, τῆς Καινιξβέργης καὶ τοῦ Φράϊμπεργκ. Ἔγραψεν: «Ἡ ὀργάνωσις τῆς Σιλεσίας ὡς κράτους πρὸ τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου» (1894), «Ἡ Μαργαρίτα τῆς Πάρμας» (1898), «Γερμανία, ὁ βασιλεὺς Φρειδερῖκος Γουλιέλμος Δ΄ καὶ ἡ ἐπανάστασις τοῦ Μαρτίου τοῦ Βερολίνου» (1901), «Πρωσσία καὶ Γερμανία» (1919), «Ἡ πολιτικὴ τοῦ Βίσμαρκ πρὸς σύναψιν συμμαχίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας» (1922), «Ἡ Γερμανία καὶ ἡ παγκόσμιος πολιτική». Θ. Κ.

Ράχωβα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 275. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ρυχιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

—3) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μεσοράχη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

—4) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πυξὸς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Digitized by Google

Ραχωβίτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μαρμαρᾶς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Ραχώνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀθύρας (Μπόζετς) τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 504. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ράμελ*.

Ραχωνάκι *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀνατολῆς (Ἀνατολοῦ) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 27. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μπουγιακλῆ*.

Ραχώνιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 511. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Σκάλα Ραχωνίου*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— **Ραχωνίου, Σκάλα** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ραχωνίου τῆς ἐπαρχίας Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 152.

Ραψαῖοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τερρόβης τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 106.

Ραψακιώτης, *Ἀθανάσιος*. Μουσικοδιδάσκαλος καὶ μελοποιός, ἀκμάσας μικρὸν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐμελοποίησε διαφόρους ὕμνους τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, κοινωνικὰ τῶν Κυριακῶν καὶ ἕνα πολυέλεον. Ε. Γ. Π.

Ραψάνη *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὰ νοτιοανατολικὰ κράσπεδα τοῦ ὄρους Σοπωτοῦ, παραφυάδος τοῦ νοτίου Ὀλύμπου, εἰς γραφικὴν τοποθεσίαν (ὕψ. 500 μ.), οὗ μακρὰν τῶν Τεμπῶν. Συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ μετὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Πυργετοῦ μήκους 7 χλμ., ἀποτελεῖ δὲ ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου τοῦ νομοῦ Λαρίσης μὲ 2.300 κατ. Περιβάλλεται ὑπὸ ἀμπελώνων, κήπων καὶ συκαμινεώνων, τὰ κύρια δ' εἰσοδήματα εἶναι ὁ ὀνομαστὸς αὐτῆς οἶνος καὶ ἡ μέταξα. Κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως χρόνους ἡ κωμόπολις εὐημέρει διὰ τὴν βαφικὴν κοκκίνων νημάτων, τὰ ὑφαντήρια ἀλατζάδων καὶ τὰ μεταξουργεῖα, ἁμιλλώμενα κατὰ τὴν βιομηχανίαν ταύτην πρὸς τὰ τῶν Ἀμπελακίων καὶ τοῦ Τυρνάβου. Οἱ κάτοικοι ἠριθμοῦντο τότε περὶ τὰς 6.000 καὶ εἶχον ὀνομαστὰ σχολεῖα. Ι. Σ. Σ.

ράψιμο(ν), *—ατος* (τό)· δημοτ., ραφή: «σχίστηκε καὶ θέλει ράψιμο».

Ράψιοι *[Ἀρχ.]*. Βαρβαρικὸς λαὸς τῆς ἀνατολικῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 8, 2), τὰ ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ παράλια τῆς Αἰθιοπίας, ὑπὲρ τὰ ὄρη τῆς Σελήνης (νῦν Rouvenzouri) ἢ τὴν ἄλλως καλουμένην Ἀζανίαν χώραν. Ὑπὸ τοῦ Ἀνωνύμου (Περίπλ. Ἐρ. Θαλ. 16) περιγράφονται ὡς μέγιστοι τὸ σῶμα, τελοῦντες ὑπὸ ἰδίους τυράννους, ἡ δὲ χώρα των πλουσιωτάτη εἰς ἐλέφαντας, ρινοκέρωτας καὶ ἄλλα. Ἐμπορικὴ πόλις αὐτῶν ἦσαν τὰ *Ραπτὰ* ἢ *Ράπτα*, ὁ τελευταῖος γνωστὸς λιμὴν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Α. Θ. Σ.

Ραψίστα *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πεδινή* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πλατανοῦσα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. —3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 786. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ραψομανίκιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ξεχασμένης τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 173.

Ραψομμάτης. Βυζαντινὸς ἄρχων ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). Ἐπωφελούμενος τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ βυζαντινοῦ στόλου (ἐκστρατεύσαντος πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Λέσβου, Σάμου, Ρόδου κλπ. νήσων, ἃς εἶχε καταλάβει ὁ Τοῦρκος σατράπης τῆς Σμύρνης Τζαχᾶς), συνεννοήθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Κρήτης Καρίκη καὶ ὕψωσαν τῷ 1192 τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας, ὁ μὲν Καρίκης ἐν Κρήτῃ, ὁ δὲ Ραψομμάτης ἐν Κύπρῳ. Ἐναντίον τῶν στασιαστῶν ἀπεστάλη τότε ἰσχυρὰ μοῖρα στρατοῦ καὶ στόλου ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Δούκαν, ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ ὁποίου εἰς Κρήτην ὁ Καρίκης συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Κρητῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Δούκας, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς στρατηγοὺς Ἐμμ. Βουτομύτην καὶ Εὐμάθιον Φιλοκάλην, ἔπλευσεν εἰς Κύπρον καὶ κατέλαβεν ἐξ ἐφόδου τὴν Κερύνειαν. Πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς ἔδραμε τότε ἐκ Λευκωσίας ὁ Ραψομμάτης, ὅστις ὅμως, ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του, ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐμμ. Βουτομύτου συνελήφθη καὶ ἀπεστάλη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΛΣ

Ραψομμάτι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 355. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μαλλωτά*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ραψῴδησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ὑπὸ ραψῳδοῦ ἀπαγγελία ἢ ᾆσις ποιήματος: «ραψῴδησις τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν».

ραψῳδία (ἡ)· ἡ ὑπὸ *ραψῳδοῦ* (βλ. λ.) ἀπαγγελία ποιήματος ἐπικοῦ ἢ ἄλλου περιεχομένου || τμῆμα ἐπικοῦ ποιήματος ἔχον ἑνότητά τινα, ἰδίᾳ δὲ ἕκαστον ἐκ τῶν 24 τμημάτων (ᾀσμάτων), εἰς ἃ διαιρεῖται ἡ «Ἰλιὰς» καὶ ἡ «Ὀδύσσεια» τοῦ Ὁμήρου.

ραψῳδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ραψῳδίαν, ὁ τῆς ραψῳδίας: «ραψῳδικὴ τέχνη».— Ἐπίρρ. **ραψῳδικῶς**.

ραψῳδομαντεία (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]* βλ. *βιβλιομαντεία*.

ραψῳδὸς (ὁ)· ἀρχ., ὁ ἀπαγγέλλων ὁμηρικὸν ἢ ἄλλο ἐπικὸν ποίημα εἰς πανηγύρεις ἢ ἀγῶνας || καθόλου, ὁ δι' ἀπαγγελίας ἢ ᾠδῆς διαδίδων διάφορα ποιήματα· || φρ. «οὐδὲν ἔθνος ἠλιθιώτερον ραψῳδῶν» ὅτι οἱ ραψῳδοὶ ἐθεωροῦντο νωθροὶ τὴν διάνοιαν.

— *[Ἀρχ. Λογοτ.]* Ἡ πιθανωτέρα σημασία τῆς λέξεως ταύτης φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Πινδάρου (Νεμ. II, 2) ἀναφερομένη: *ραπτῶν ἐπέων ἀοιδός*. Ὥστε τὸ πρῶτον συνθετικὸν τῆς λέξεως ραψῳδὸς εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ οὐσιαστικόν: *ράψις*· ἡ λέξις αὕτη δὲν ἀνήκει βεβαίως εἰς τὴν κλασσικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ λαϊκοῦ ἐνστίκτου, ὑπὸ μορφὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κανονικήν, ὥστε νὰ περιληφθῇ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὅρου, τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ σχηματίσῃ. Ραψῳδεῖν σημαίνει ᾄδειν διὰ συρραφῆς. Ἡ ἐτυμολογία τοῦ Σουΐδα, καθ' ἣν οἱ ραψῳδοὶ ἐκαλοῦντο οὕτω διότι ᾖδον «ράβδους ἔχοντες», δὲν φαίνεται πιθανή.

Τὸ ἡρωϊκὸν ἔπος, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν πρώτην ἀνάπτυξίν του εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἤρχισε ταχέως νὰ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ νὰ προκαλῇ σημαντικὴν ποιητικὴν κίνησιν. Οἱ Ἴωνες *ἀοιδοί* (βλ. λ.), ἐφ' ὅσον ἡ τέχνη των ὡρίμαζεν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι ὁλονὲν καὶ νὰ ἀναζητοῦν ἀπώτερον νέους ἀκροατάς, τὴν προσπάθειάν των δὲ ταύτην ηὐνόησεν ἡ πύκνωσις καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν πόλεων. Ἡ ἐμφάνισις τῶν πρώτων ἡσιοδείων ποιημάτων ἐν τῇ κεντρικῇ Ἑλλάδι, περὶ τὸν Η' αἰῶνα, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς ἰωνικῆς τέχνης εἶχεν ἤδη γίνει αἰσθητὴ ἐκεῖ. Ἔπειτα πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ ἐπικοῦ κύκλου ἔχουν τόσον ἔκδηλον τοπικὸν χαρακτῆρα, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐποιήθησαν εἰς ἄλλο μέρος ἀπὸ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρονται. Οἱ ποιηταὶ τῶν χρόνων τούτων, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων, ἀληθῆ ἢ μυθικά, ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, φαίνεται ὅτι κατὰ πλειοψηφίαν κατήγοντο ἢ ἐκ τῆς Ἰωνίας, ἢ ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἢ ἐκ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐξασθένησις τῆς ἐπικῆς γονιμότητος ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν μεταμόρφωσιν τῶν *ἀοιδῶν* εἰς *ραψῳδούς*. Ὁ ἀοιδὸς ἦτο ποιητής, ὁ ὁποῖος ἀναμφιβόλως ἀπήγγελλε συχνὰ ἔργα τῶν προκατόχων του, ἀλλ' ἐποίει καὶ νέα ὁ ἴδιος. Κατ' ἀρχὰς ᾖδε, μὲ τὴν κυριολεκτικὴν σημασίαν τῆς λέξεως· ἀλλ' ὅταν τὸ ᾆσμα ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἁπλῆς μελοδραματικῆς ἀπαγγελίας, πάλιν ὁ ἀοιδὸς διετήρησε δικαίως τὸ ὄνομα του, διότι ἐξηκολούθει νὰ χρησιμοποιῇ τὴν κιθάραν διὰ νὰ κάμνῃ τὴν προεισαγωγὴν τῆς ἀπαγγελίας, καὶ διὰ νὰ ὑποστηρίζῃ τὸν ρυθμὸν τῶν φράσεών του. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Η' πιθανῶς αἰῶνος ὁ ἀρχαῖος οὗτος τρόπος περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. Τὸν ἀοιδὸν ἀντικατέστησεν ὁ ἀπαγγελεύς, ὁ *ραψῳδός*. Ὁ ραψῳδός, πλὴν σπανίων ἐξαιρέσεων, δὲν ἦτο ποιητής. Ἔργον του ἦτο ν' ἀπαγγέλλῃ τὰ ἔπη, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποβῇ κλασσικά. Ἦτο ὁ καλλιτέχνης τῆς ἀπαγγελίας. Ἐνεφανίζετο εἰς τὸ κοινὸν ἄνευ κιθάρας, πλουσίως ἐνδεδυμένος, μὲ κλάδον δάφνης ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἀπήγγελλε μὲ γλυκεῖαν φωνὴν καὶ κατάλληλον μιμικὴν ὡρισμένον ἀριθμὸν τεμαχίων παλαιοτέρων ἐπικῶν συνθέσεων, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του, ὅπερ προφανῶς σημαίνει: συλλογεὺς ᾠδῶν. Ἡ τέχνη τῶν ραψῳδῶν ἦτο στενὰ συνδεδεμένη πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν μεγάλως ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος. Αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ὠργάνωνον τὰς ἑορτὰς ταύτας, προσεκάλουν τοὺς ἀπαγγελεῖς τούτους παλαιῶν ποιημάτων διὰ νὰ δώσουν μεγαλυτέραν λαμπρότητα εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ ὥριζον μάλιστα ἀγῶνας μεταξὺ τῶν ραψῳδῶν. Τοῦτο συνέβαλε περισσότερον παντὸς ἄλλου εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἐπῶν. Οἱ ραψῳδοὶ μετέφερον τὴν ὁμηρικὴν ποίησιν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰργάσθησαν διὰ τὴν τόσον πρώϊμον καὶ μεγάλην ἐπιτυχίαν τῆς «Ἰλιάδος» καὶ τῆς «Ὀδυσσείας».

Κατὰ τὴν ἀληθοφανῆ παράδοσιν, ἀναφερομένην παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ (I, 2, 9), ὁ Σόλων «τὰ Ὁμήρου ἐξ ὑποβολῆς γέγραφε ραψῳδεῖσθαι, οἷον ὅπου ὁ πρῶτος ἔληξεν, ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τὸν ἐχόμενον». Τὸ χωρίον τοῦτο προφανῶς δηλοῖ ὅτι προηγουμένως οἱ ραψῳδοί, μὴ ὑπάρχοντος οὐδενὸς σχετικοῦ κανονισμοῦ, ἐξέλεγον αὐθαιρέτως πρὸς ἀπαγγελίαν ἐκεῖνα τὰ τεμάχια ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, τὰ ὁποῖα προσηρμόζοντο καλύτερον εἰς τὴν φύσιν τοῦ ταλάντου των, ἑνὸς προτιμῶντος λ. χ. τὰ ἐντυπωσιακὰ καὶ ζωηρὰ τεμάχια, ἄλλου τὰ τεμάχια τὰ διακρινόμενα διὰ τὴν λεπτὴν περιγραφὴν ἠθῶν κλπ. Καὶ ἐφ' ὅσον ἡ σειρὰ τῆς ἀπαγγελίας των δὲν ἀντεστοίχει πρὸς τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων τοῦ ποιήματος, ἦτο δυνατὸν τὰ συμβῇ ὥστε ὁ λαὸς ν' ἀκούσῃ τὴν ἱκεσίαν τοῦ Πριάμου παρὰ τῷ Ἀχιλλεῖ πρὸ τῆς ἔριδος μεταξὺ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος. Ὁ Σόλων λοιπὸν ἐθέσπισεν ὅτι ἡ ἀπαγγελία τῶν τεμαχίων ἔπρεπε νὰ γίνεται κατὰ τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων τοῦ ἔπους. Οὕτω καθίστατο ἔκδηλος ἡ ἑνότης τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἡ ὁποία ἤγαγε κατόπιν εἰς τὴν σύγκρισιν πρὸς ἄλληλα τῶν κειμένων ἑκάστου τεμαχίου, ἐπὶ σκοπῷ ἐπαληθεύσεως καὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ γνησιωτέρου κειμένου. Ἡ ἐργασία αὕτη, ἥτις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγένετο ἐπὶ Πεισιστράτου καὶ συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν διάσωσιν τῶν ἐπῶν, ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιτυχίας, ἣν ἔσχον ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ αἱ ἀπαγγελίαι τῶν ραψῳδῶν.

Οἱ ραψῳδοὶ διετηρήθησαν καὶ βραδύτερον. Ἠκούοντο εὐχαρίστως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλάτωνος. Κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους δὲν περιωρίζοντο εἰς τὴν ἀπαγγελίαν μόνον ὁμηρικῶν ποιημάτων· ἀπήγγελλον ἐπίσης στίχους τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Ἀρχιλόχου, τοῦ Μιμνέρμου, τοῦ Φωκυλίδου, τοῦ Σιμωνίδου κλπ. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους τῆς ἀρχαιότητος περιέπεσαν εἰς μεγάλην ἀνυποληψίαν, τῆς λέξεως ραψῳδεῖν καταστάσης συνωνύμου πρὸς τὸ φλυαρεῖν καὶ διηγεῖσθαι μηδαμινότητας. Θ. Π.

ραψῳδῶ (*—έω*)· εἶμαι ραψῳδός, ἀπαγγέλλω ποίημα ὡς ραψῳδός: «οἱ ραψῳδοὶ ἐρραψῴδουν ἔργα διαφόρων ποιητῶν».

ρέ· ἐπιφών. δημοτ., χυδαιότερος τύπος τοῦ *βρέ* (βλ. λ.).

ρε (re) *[Μουσ.]*. Ὀνομασία παρὰ τοῖς λατινικοῖς λαοῖς τῆς δευτέρας βαθμίδος τῆς μουσικῆς κλίμακος, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ D τῶν Γερμανῶν, Ἄγγλων κλπ. Ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ τῆς συλλαβῆς («Resonare fibris») τοῦ δευτέρου στίχου τοῦ πρὸς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ὕμνου, τοῦ θεσπισθέντος παρὰ τοῦ Γουΐδου τοῦ Ἀρέτζο, διὰ τὴν μουσικὴν ἀνάγνωσιν. Γ. Σ.

Ρὲ (Rey), *Ἄβελ*. Σύγχρονος Γάλλος ἱστορικὸς τῆς φιλοσοφίας, καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, γεννηθεὶς τῷ 1873. Συνέγραψε: «La théorie de la physique chez les physiciens contemporains et le mécanisme», «La philosophie moderne», «Les sciences philosophiques, leur état actuel». Ἐπίσης ἐξέδωκε καὶ δίτομον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Μαθήματα φιλοσοφίας», περιλαμβάνον λογικήν, ψυχολογίαν, ἠθικήν, μεταφυσικὴν κτλ. Κ. Θ. Δ.

Ρὲ (Ile de Ré), **Νῆσος τοῦ —** *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἀνήκουσα εἰς τὸν νομὸν τῆς Κάτω Σιαράντ, χωριζομένη ἀπὸ τῆς ἔναντι ἀκτῆς ὑπὸ τοῦ πορθμίσκου Περτουΐ Μπρετόν. Ἔχει ἔκτασιν 74 τ. χλμ. καὶ κατ. 9 522. Η. Π. Γ.

Ρέα (*Ρεία*) *[Θρησκειολ.]*. Ἐκ τῶν θεοτήτων τῆς ἡσιοδείου κοσμογονίας. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας καὶ ἀδελφὴ καὶ σύζυγος τοῦ Κρόνου. Τέκνα ταύτης ἐκ τοῦ Κρόνου ἦσαν ὁ Ζεύς, ὁ Ἅδης (Πλούτων), ὁ Ποσειδῶν, καὶ ἡ Ἑστία, ἡ Δήμητρα καὶ ἡ Ἥρα, ἅτινα, πλὴν τοῦ Διός, κατεβρόχθισεν ὁ πατήρ των, ὅτε μετὰ τὴν γέννησιν των κατετέθησαν ἐπὶ τῶν γονάτων του, θελήσας καὶ οὗτος, ὡς ὁ πατήρ του Οὐρανός, νὰ σταματήσῃ τὴν δημιουργίαν τῆς ζωῆς. Ἀντὶ τοῦ νεογεννήτου Διός, κατέπιεν ὁ Κρόνος ἐσπαργανωμένον λίθον, τὸν ὁποῖον παρέδωκεν εἰς τοῦτον, ὡς τὸ νεογέννητον βρέφος, ἡ Ρέα. Ἡ λατρεία τῆς Ρέας ἦτο κρητικὴ διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα προελεύσεως. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κρήτην ἡ λατρεία τῆς Ρέας εἶχε μεταφερθῆ ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας, ἔνθα ἀνεγνωρίσθη ὡς πρώτη καὶ μεγίστη τῶν θεοτήτων, λατρευομένη ὡς μήτηρ τῶν θεῶν καὶ *Κυβέλη* (βλ. λ.) ἢ *Κυβήβη* ἐπὶ τῶν κορυφῶν καὶ σπηλαίων τῶν κυριωτέρων ὀρέων της, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς αὐτὴν καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐκαλεῖτο ἐκ περιτροπῆς *Σιπυληνή* (ἀπὸ τοῦ Σιπύλου), *Τμωλία*, *Ἰδαία*, *Δινδυμηνή*, *Βερεκυντία* κ.ο.κ., ἀλλὰ καὶ *Πεσσινουντία* ἀπὸ τῆς πόλεως Πεσσινοῦντος καὶ *Πλακιανή* ἀπὸ τῆς τρωϊκῆς πόλεως Πλακίας. Ἦτο θεὰ τῆς ἀγρίας φύσεως καὶ οὐχὶ τῶν καλλιεργημένων ἀγρῶν, τῶν ὁποίων θεὰ ἦτο ἡ Γαῖα ἢ ἡ Δημήτηρ, πρὸς τὰς ὁποίας ἐταυτίσθη βραδύτερον ἡ Ρέα. Ἡ λατρεία τῆς Ρέας, ὡς μητρὸς θεᾶς ἢ Κυβέλης, ἐν Μ. Ἀσίᾳ, καὶ ἰδίως ἐν Γαλατίᾳ (εἰς τὴν πόλιν Πεσσινοῦντα ὑπῆρχεν ἀρ-

Digitized by Google

χαιότατον ἱερὸν καὶ ἄγαλμα—διιπετὲς ξόανον — αὐτῆς) καὶ Φρυγίᾳ, ἦτο ὀργιαστική. Ἡ θεὰ ἐφέρετο ἐπὶ ἅρματος, τὸ ὁποῖον παρηκολούθουν οἱ ἐνθουσιῶντες ἱερεῖς της, οἱ Κορύβαντες, οἵτινες ἔνοπλοι, ὑπὸ τὸν κρότον τυμπάνων καὶ κυμβάλων, ἐτέλουν ὀρχήσεις ἀνὰ τὰ δάση καὶ ὄρη τῆς Φρυγιας. Ἕνεκα τοῦ ὀργιαστικοῦ χαρακτῆρος τῆς λατρείας της συνεδέθη ἡ θεὰ καὶ πρὸς τὸν Διόνυσον (τὸν ὁποῖον, καταληφθέντα ἐκ μανίας, τὴν ὁποίαν ἐνέβαλεν εἰς αὐτὸν ἡ Ἥρα, ἐλέγετο ὅτι ἐθεράπευσε προσελθόντα εἰς τὰ Κύβελα τῆς Φρυγίας καὶ ἐμύησεν εἰς τὰ μυστήρια της καὶ συνελατρεύετο, πολλαχοῦ, μετ' αὐτοῦ. Ἦτο ἡ μεγάλη θεὰ τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου, οὖσα ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἀρμενικὴν Anahita καὶ τὴν Ἐφεσίαν Ἄρτεμιν. Ἐκτὸς δὲ τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ λατρεία της ἦτο λίαν διαδεδομένη, ἐλατρεύετο ἡ θεὰ αὕτη ἐν Θρᾴκῃ, ἔνθα συνεδέετο πρὸς τὴν θρᾳκικὴν θεὰν Βενδίδα καὶ τὴν Ἑκάτην καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ πρώτη θεὰ τῶν ἐν Σαμοθρᾴκῃ καὶ Λήμνῳ μυστηρίων, ἐν Κρήτῃ, ἔνθα καὶ *Ἰδαία* καὶ *Δίκτυννα* ἐπεκαλεῖτο, καὶ πολλαχοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔνθα συνήπτετο ὄχι μόνον πρὸς τὴν Γαίαν καὶ Δήμητρα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρκαδικὴν Δέσποιναν καὶ τὴν μητέρα τῶν Γιγάντων Γοργώ. Ἐν Ἀθήναις, εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας παρὰ τὸ τέμενος τῆς Γῆς Ὀλυμπίας καὶ εἶχεν ἀνεγερθῆ τὸ ἀπ' αὐτῆς (θεᾶς μητρὸς) κληθὲν *Μητρῷον*, εἰς τὸ ὁποῖον, κοσμούμενον ὑπὸ ἀγάλματος τῆς θεᾶς, ἔργου τοῦ Φειδίου ἢ Ἀγορακρίτου, ἐφυλάσσετο τὸ ἀρχεῖον τῆς πόλεως. Ἐν Ἀρκαδίᾳ τὸ παρὰ τὴν Μαντίνειαν ὄρος Ἀλήσιον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε καὶ ἄλσος τῆς Δήμητρος, ἐλέγετο ὅτι ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸ περιπλανήσεως (ἄλης) τῆς Ρέας, κατὰ δὲ τοὺς Μεθυδριεῖς ἡ περιπλάνησις αὐτῆς φερούσης ἐν γαστρὶ τὸν Δία ἔγινεν εἰς τὸ παρὰ τὴν πόλιν των Θαυμάσιον ὄρος, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ὁπλάδαμος καὶ οἱ ἄλλοι Γίγαντες εἶχον παρασκευάσει καὶ βοήθειαν, ἂν ἐπήρχετο κατ' αὐτῆς ὁ Κρόνος. Εἰς τὸ Λύκαιον τῆς αὐτῆς χώρας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιστεύετο καὶ ὅτι εἶχε γεννηθῆ ὁ Ζεύς, ὑπῆρχεν ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους τὸ σπήλαιον τῆς Ρέας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπετρέπετο ἡ εἴσοδος μόνον εἰς τὰς ἱερὰς τῆς θεᾶς γυναῖκας, καὶ εἰς τὴν Φιγαλίαν ἐλέγετο ὅτι ὁ ἐκβάλλων εἰς τὴν Νέδαν παρ' αὐτὴν ποταμὸς Λύμαξ ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῶν εἰς αὐτὴν χυθέντων καθαρμάτων (λυμάτων) τῆς ὑπὸ τῶν Νυμφῶν μετὰ τὸν τοκετόν της καθαρθείσης Ρέας. Ἐπίσης ἐλατρεύετο ἐν Χαιρωνείᾳ ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως κρημνοῦ Πετραχοῦ, ἔνθα ἐπιστεύετο ὅτι κατέπιε τὸν ἐσπαργανωμένον λίθον ἀντὶ τοῦ Διὸς ὁ ἀπατηθεὶς Κρόνος. Πλεῖστα ἦσαν καὶ τὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι (ναοὶ καὶ βωμοὶ) αὐτῆς ὡς Μεγάλης Μητρὸς καὶ Μητρὸς τῶν θεῶν, ὡς ἐν Σπάρτῃ (*Παυσ.* ΙΙΙ 12.9), ἐν Πάτραις, ἐν Μεγαλοπόλει, ἐν Ἀσέᾳ καὶ Ἀκακησίῳ τῆς Ἀρκαδίας, ἐν Δύμῃ τῆς Ἀχαΐας, ἐν Θήβαις, ἔνθα τὸ εἰς τὸ ἱερόν της ἄγαλμά της ἦτο ἀνάθημα τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου, καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὴν Ρώμην μετεφέρθη ἡ λατρεία τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν μετὰ τοῦ ξοάνου αὐτῆς κατὰ τὸ 204 π. Χ., διὰ τοῦ Σκηπίωνος Νασικᾶ, ἔγινε δὲ λίαν εὐπρόσδεκτος, διότι ἐταυτίσθη ἡ θεὰ αὕτη πρὸς τὴν πρὸ πολλοῦ ἐν Ρώμῃ λατρευομένην μητέρα τοῦ Διὸς καὶ σύζυγον τοῦ Κρόνου (Σατούρνου). Τῆς θεᾶς ταύτης ἱερὸν μὲν ζῷον ἦτο ὁ λέων, ὡς τὸ ἰσχυρότερον πάντων τῶν ἀγρίων ζῴων, δένδρον δὲ (ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι) ἡ δρῦς. Οἱ ἐν τοῖς ἐν Μ. Ἀσίᾳ ναοῖς ἱερεῖς τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν μετὰ τὴν μείωσιν τῆς αἴγλης τῆς λατρείας της κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα, μητραγύρται καλούμενοι, ἔζων περιερχόμενοι τὰς πόλεις αὐτῆς ὡς ἐπαῖται καὶ θαυματοποιοί. Ἐν τῇ τέχνῃ ὡς Μήτηρ μὲν τῶν θεῶν ἢ Κυβέλη παρίστατο ἡ θεὰ αὕτη καθημένη ἐπὶ θρόνου καὶ ἔχουσα ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἀνὰ ἕνα λέοντα (συνήθως) ἢ ὀρθία, στηριζομένη ἐπὶ στήλης καὶ κρατοῦσα Νίκην, ὡς Ρέα δέ, ὀρθία καὶ προσφέρουσα λίθον ἐσπαργανωμένον εἰς τὸν Κρόνον. Ὑπὸ τοῦ Παυσανίου γίνεται μνεία ἀγαλμάτων αὐτῆς ἐκ λίθου ἐν Πάτραις (ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δινδυμήνης Μητρός), ἐν Φωκίδι (εἰς τὸ σπήλαιον Στεῦνος), ἐν Κυζίκῳ (ἐκ χρυσοῦ καὶ ὀδόντων ποταμίου ἵππου), ἐν Θήβαις, ἐν Ἀθήναις (ὅπερ ἦτο ἔργον τοῦ Φειδίου), ἐν Ἀκροκορίνθῳ, ἐν Ἀκριαῖς τῆς Λακωνικῆς (τὸ ἐν αὐταῖς ἱερόν της ἐθεωρεῖτο τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ), ἐν Μεσσήνῃ, ὅπερ ἦτο ἐκ παρίου λίθου καὶ ἦτο ἔργον τοῦ Δαμοφῶντος, ἐν Τεγέᾳ, ἐν Πλαταιαῖς, ὅπερ ἦτο ἐκ πεντελησίου μαρμάρου καὶ ἔργον τοῦ Πραξιτέλους, καὶ ἀλλαχοῦ. Αἱ ἱέρειαί της ἐκαλοῦντο ἐνίοτε Μέλισσαι, ἴσως ἀπὸ τῶν μελισσῶν τοῦ μύθου, αἵτινες κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Διὸς ἐν τῷ ἄντρῳ τῆς Δίκτυος προσέφερεν ὡς τροφὴν τοῦ νεογεννήτου βρέφους τὸ γλυκύτατον μέλι των. Ἐκ τῶν ὀνομάτων τῆς θεᾶς ταύτης, τὸ μὲν ὄνομα Κυβέλη πιστεύεται ὅτι προῆλθεν ἐκ φρυγικῆς λέξεως κύβελα, σημαινούσης ἄντρον, σπήλαιον, τὸ δὲ Ρέα ἐκ τῆς λέξεως ἔρα, ἥτις εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν σανσκριτικὴν ἴρα, τὴν λατινικὴν terra καὶ τὴν γερμανικὴν Erde. Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τακίτου, λατρευομένην θεότητα Hertha ἢ Nerthus (βλ. καὶ λ. *Κυβέλη*, *Κρόνος*, *Ἄττυς*). Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**Ρέα** [*Ἀστρον.*]. Δορυφόρος τοῦ Κρόνου, ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ J. D. Cassini τῷ 1672. Ἡ μέση ἀπόστασις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ πλανήτου ἀνέρχεται εἰς 526.700 χιλιόμετρα, ἡ δὲ περὶ αὐτὸν ἀστρικὴ περιφορά της συμπληροῦται ἐντὸς 4 ἡμ. 12 ω. 25 λ. 12,235. Ἡ διάμετρος τῆς Ρέας ἐκτιμᾶται εἰς 1.750 χιλιόμετρα περίπου, ἡ δὲ λευκαύγεια αὐτῆς εἶναι ὅση καὶ ἡ τοῦ Κρόνου. Ἡ Ρέα ἀποτελεῖ τὸν λαμπρότερον μετὰ τὸν Τιτᾶνα δορυφόρον τοῦ Κρόνου, ἔχουσα μέσον ἀστρικὸν μέγεθος 10,0, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς φωτομετρικὰς παρατηρήσεις τῶν Guthnick καὶ Wendell ὑπόκειται εἰς κυμάνσεις κατὰ 25—30 τοῖς ἑκατόν, μαρτυρούσας ὅτι ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι ἀρκετὰ ἀνώμαλος (βλ. *Κρόνος*). Σ. Π.

ρέα (ἡ (Rhea) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δρομέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στρουθοκαμηλιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τὰς στρουθοκαμήλους πτηνά, διαφέροντα ἐκείνων ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πούς των φέρει τρεῖς δακτύλους ἀντὶ δύο, οὓς φέρει ἡ στρουθοκάμηλος καὶ στερεῖται λεπτῶν εὐλυγίστων καὶ πυκνῶν πτερῶν, ὅπως ἐκείνη. Ἐκ τῶν πέντε εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι τά: *Ρέα ἡ Ἀμερικανικὴ* (Rhea americana). Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 170 ἑκατοστόμ. εἰς τὰ ἄρρενα ζῷα καὶ τὰ 155 εἰς τὰ θήλεα, ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός της εἶναι φαιότεφρος, σκοτεινότερος εἰς τὰ ἄρρενα καὶ ἀνοικτότερος εἰς τὰ θήλεα πτηνά. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰς ἐκτεταμένας καὶ σποραδικῶς ὑπὸ δένδρων καλυπτομένας ἐκτάσεις, τὰς περιλαμβανομένας μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν Κορδιλλιέρων. *Ρέα ἡ Δαρβίνειος* (Rhea Darwinii). Αὕτη ἔχει κατὰ πολὺ μικρότερον ἀνάστημα τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ τὸ πτέρωμά της ἔχει χρῶμα τεφρὸν μὲ φαιὰς ἀποχρώσεις. Ἕκαστον πτερὸν φέρει κατὰ τὸ ἄκρον του ὑπόλευκον κυματοειδῆ γράμμωσιν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Παταγονίας καὶ τῆς Χιλῆς. *Ρέα ἡ μακρόρρυγχος* (Rhea macrorhyncha). Φθάνει εἰς μῆκος 155 ἑκατοστόμ. καὶ ἔχει πτέρωμα σκοτεινῶς φαιὸν μὲ μελανὸν τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ καὶ ὑπόλευκον τὸ ἀνώτερον. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἐρημικὰς ἐκτάσεις τῆς ἀνατολικῆς Βραζιλίας.

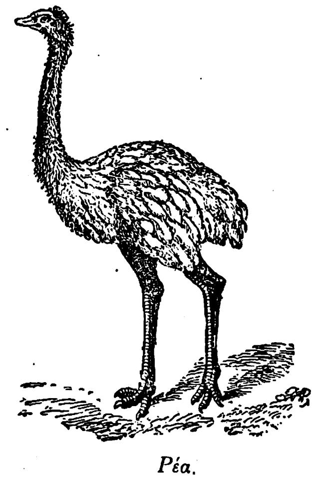

Ρέα.

Αἱ ρέαι ἐνδιαιτῶνται κατὰ μικρὰς ἀγέλας, ὧν ἑκάστη ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἄρρενος καὶ 5—7 θηλειῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς ὀχείας συνενοῦνται πολλαὶ ἀγέλαι εἰς μεγάλην τοιαύτην, ἐξ 60—90 πτηνῶν. Τρέφονται ἐξ ὀπωρῶν καὶ χόρτων. Τρέχουσι ταχύτατα καὶ ἁμιλλῶνται εἰς τὴν ταχύτητα πρὸς τὸν ὠκυποδέστερον ἵππον. Ἡ ὀχεία λαμβάνει χώραν κατὰ τὸν Ὀκτώβριον, κατὰ δὲ τὸν Δεκέμβριον ἡ θήλεια ᾠοτοκεῖ. Μόνον ὁ ἄρρην φροντίζει διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς φωλεᾶς καὶ τὴν ἐπῴασιν τῶν ᾠῶν. Τὴν φωλεάν του κατασκευάζει σκάπτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀρκετὰ βαθεῖαν ὀπήν, ἣν ἀτέχνως ἐπιστρώνει διὰ ξηρῶν χόρτων. Ἡ θήλεια ἐναποθέτει ἐντὸς τῆς φωλεᾶς 3—4 ᾠὰ μήκους 10—14 ἑκατοστόμ. καὶ χρώματος κιτρινοϋπολεύκου. Τὰ ᾠὰ ἐκκολάπτονται κατὰ Φεβρουάριον. Ἡ ρέα εἰς μικρὰν ἡλικίαν συλλαμβανομένη ἐξημεροῦται. Ἐγκλιματίζεται εὐκόλως εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὸν χειμῶνα πρέπει νὰ προφυλάσσηται ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ ψύχους καὶ περισσότερον ἐκ τῆς ὑγρασίας. Δ. Ν. Π.

—[*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εἶναι γνωστὰ ἐκ στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Γ. Κ. Γ.

ρεαλγάριον (τὸ) (Realgar) / *Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν θειοῦχον ἀρσενικὸν AsS, καλούμενον καὶ *ἐρυθρᾶ σανδαράχη*.

ρεάλιον (τὸ) (real, πληθ. reaux καὶ reis). —1) Παλαιὰ νομισματικὴ μονὰς τῆς Ἱσπανίας, ἰσχύσασα ἀπὸ τοῦ 1848—1864. Διεκρίνετο εἰς *ρεάλιον Βελλὸν* ἢ *ρεαλίλλο*, ὑποδιαιρούμενον εἰς 100 *σαντένας*, βάρους 1.453 γραμμ. ἀργύρου, τίτλου 0,820, ἰσοδύναμον πρὸς τὸ 1/20 τῆς πιάστρας φόρτε, ἤτοι φρ. χρ. 0.262· καὶ εἰς *ρεάλιον πλάτα* (real de Plata nueva), διπλάσιον τοῦ προηγουμένου (4 ρεάλια=1 πετσέτα). —2) Ὑποδιαίρεσις, τὸ 1/1000 (πληθ. *ρέϊς*) τοῦ *μιλρέϊς* νομισματικῆς μονάδος τῆς Πορτογαλίας ἀπὸ τοῦ 1854—1911. Ὡς τοιοῦτον ἐχρησιμοποιήθη, καίτοι ὑπὸ διαφόρους τιμάς, εἰς τὰς νοτίους ἀμερικανικὰς ἐπικρατείας (Βολιβίαν, Μεσημβρινὸν κτλ.). —3) Νόμισμα παλαιὸν ἐν Σαρδηνίᾳ, ὑποδιαιρούμενον εἰς 6 *σόλντι*, ἀξίας φρ. χρ. 0,35. Ι. Α. Β.

ρεαλισμὸς (ὁ) (realismus). Ὅρος πολυσήμαντος, χρησιμοποιούμενος ἐν τῇ μεταφυσικῇ, ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ καὶ ἐν τῇ αἰσθητικῇ.

1) Ἐν τῇ *σχολαστικῇ μεταφυσικῇ*, ἀντιτιθέμενος πρὸς τὸν ὅρον *ὀνοματοκρατία* (nominalismus), σημαίνει τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀνσέλμου τῆς Κανταβριγίας καὶ ἄλλων κατόπιν μεσαιωνικῶν φιλοσόφων ὑποστηριχθεῖσαν γνώμην ὅτι αἱ γενικαί, αἱ καθολικαὶ ἔννοιαι ἔχουν πραγματικὴν ὕπαρξιν, ἔξω τῶν ἐπὶ μέρους ἀντικειμένων, ὡς αἰώνια πρωτότυπα ἢ πρότυπα, τῶν ὁποίων τὰ ἐπὶ μέρους εἶναι πρόσκαιροι ἀπομιμήσεις, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ὅπως αἱ ἰδέαι τοῦ Πλάτωνος καὶ ὄχι ὑποκειμενικὰ πλάσματα ἢ ἁπλᾶ ὀνόματα, προϊὸν τῆς πρὸς γενίκευσιν τάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ. Ἡ θεωρία αὕτη ἀποτελεῖ ἀπάντησιν εἰς τὸ περίφημον πρόβλημα τῶν καθόλου (universalia): τί ὕπαρξιν ἔχουν αἱ γενικαὶ ἡμῶν ἰδέαι καὶ ποία ἡ σχέσις των πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους ἀντικείμενα, τὸ ὁποῖον, τεθὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου εἰς τὴν «Εἰσαγωγήν» του εἰς τὰς «Κατηγορίας» τοῦ Ἀριστοτέλους, συνετάραξεν ὁλόκληρον τὸν δυτικὸν μεσαίωνα καὶ ἐχώρισε τοὺς σχολαστικοὺς φιλοσόφους εἰς δύο μεγάλα ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα. Ὁ ρεαλισμός, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ φιλοσοφία ἦτο θεραπαινὶς τῆς θεολογίας, ἀντεπροσώπευεν ὀρθοδοξότερον τὸ δόγμα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, διότι ἔδιδε φιλοσοφικοφανῆ ἐξήγησιν εἰς τὸ δόγμα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

2) Ἐν τῇ *γνωσιολογίᾳ*, ὁ *ρεαλισμός*, ἀντιτιθέμενος πρὸς τὸν *ἰδεαλισμὸν* (idealismus), σημαίνει τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν ὑπάρχει ἐξωτερικὸς κόσμος ἀντικειμενικός, ἔξω τοῦ ὑποκειμένου μας καὶ τὸν κόσμον τοῦτον ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῶν αἰσθήσεών μας, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι. Συνήθως ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ τὸν ἀπόλυτον τοῦτον ρεαλισμόν, ὁ ὁποῖος ἀντιπαρέρχεται τὸ πρόβλημα τοῦ κατὰ πόσον τὰ αἰσθητήρια εἶναι ἱκανὰ νὰ παράσχωσιν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου κλπ., χαρακτηρίζουσιν ὡς *ἀφελῆ ρεαλισμὸν* (naive realismus). Εἰς τὸν ἀφελῆ τοῦτον ρεαλισμὸν ἀντιτίθεται ὁ *κριτικὸς ρεαλισμὸς* (critrealismus), ὁ ὑπὸ τοῦ Καντίου ἰδίᾳ θεμελιωθείς, καθ' ὃν ὑπάρχει μὲν ἀντικειμενικὸς ἐξωτερικὸς κόσμος, ἀλλὰ δὲν καθίσταται ἡμῖν γνωστὸς «καθ' ἑαυτὸν» διὰ τῶν αἰσθητηρίων. Διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλαμβανόμεθα μόνον τὰ φαινόμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ ὄχι αὐτὸν τοῦτον τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καθ' ἑαυτόν. Τὰ αἰσθήματα ἡμῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου εἶναι ἡ συνισταμένη δύο δυνάμεων: τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀντικειμένων, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἐν ἡμῖν ὡρισμένην ἐντύπωσιν, καὶ τῶν ἰδιοτήτων ἐκείνου, ὅστις δέχεται τὰς ἐντυπώσεις ταύτας, δηλαδὴ τοῦ ἡμετέρου ἐγώ.

3) Ἐν τῇ *αἰσθητικῇ* καὶ ταῖς ἐφαρμογαῖς αὐτῆς, ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ, ταῖς καλαῖς τέχναις κλπ., καλεῖται *ρεαλισμός*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *ἰδεαλισμόν*, τὸν *ρωμαντισμὸν* κλπ., ἡ πιστὴ ἔντεχνος ἀπεικόνισις τῆς ἀληθοῦς πραγματικότητος, ἄνευ προσπαθειῶν ἐξωραϊσμοῦ ἢ ἐξιδανικεύσεώς της. Γενικώτερον ρεαλισμὸς δύναται νὰ κληθῇ ἡ ἐπικράτησις παρὰ τῷ δημιουργῷ τοῦ αἰσθήματος τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀληθείας. Ὁ ρεαλισμὸς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν. Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι οὐδέποτε ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς φύσεως, ἧς ἡ ἀπεικόνισις ὑπῆρξε τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς φιλοδοξίας των. Ἀλλὰ κάθε ἰδιοσυγκρασία βλέπει τὴν πραγματικότητα μὲ τὸν ἰδικόν της τρόπον, καὶ ἐκφράζουσα αὐτὴν τὴν ὑποβάλλει ἀσυναισθήτως εἰς ὡρισμένην μεταμόρφωσιν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς τέχνης. Ρεαλισταὶ ὑπῆρξαν κατὰ τὸν τρόπον των ὁ Ὅμηρος, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Λουκρήτιος, ὁ Πλαῦτος, ὁ Κάτουλλος, ὁ Ἰουβενάλης κλπ., καίτοι τὰ ἔργα των δὲν στεροῦνται ἰδεωδῶν χαρακτήρων. Ὅλοι οἱ μεγάλοι δημιουργοὶ συνεκέρασαν τὸ πραγματικὸν μετὰ τοῦ ἰδεώδους. Παρὰ τῷ Σαίξπηρ, ὅπως καὶ παρὰ τῷ Γκαῖτε, εἶναι ἔκδηλος ὁ γόνιμος οὗτος συγκερασμὸς ἀνὰ πᾶσαν σελίδα τῶν ἔργων των. Μόλις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ὁ ρεαλισμὸς ἀπέβη ἰδιαιτέρα θεωρία καὶ σχολή, ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὴν ψευδῆ, τὴν περίτεχνον, τὴν ἐξεζητημένην, τὴν συμβατικὴν λογοτεχνίαν, ἡ ὁποία ἐξετιμᾶτο μεγάλως κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἡ πρώτη μορφὴ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης ὑπῆρξεν ὁ ρωμαντισμός· ἡ δευτέρα, ὁ ρεαλισμός. Ὁ ἀληθὴς ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ὁ Μπαλζάκ. Ρεαλισταὶ (νατουραλισταὶ) εἶναι καὶ ὁ Ζολά, οἱ Γκονκούρ, ἐν τῇ ζωγραφικῇ ὁ Γκουρμπέ, ὁ Μιλλέ, ἐν τῇ γλυπτικῇ ὁ Μενιὲ κλπ. Θ. Π.

ρεαλιστὴς (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τοῦ ρεαλισμοῦ, ὁ ἀντιμετωπίζων τὴν πραγματικότητα ὡς κατὰ φύσιν ἔχει, ὁ μὴ ἐξιδανικεύων τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς, ἀντίθ. *ἰδεαλιστὴς* (γαλλ. réaliste).

Digitized by Google

ρεαλιστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ρεαλισμόν, ὁ τοῦ ρεαλισμοῦ: «ρεαλιστικὸν ποίημα, — διήγημα».—Ἐπίρρ. *ρεαλιστικῶς*.

ρεαργόνη (ἡ) (Reargon) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μεῖγμα κολλοειδοῦς ἀργύρου καὶ τῶν ἀντιφλογιστικῶν καὶ παυσιπόνως δρώντων γλυκοζιτῶν τῆς ἀνθρακινόνης. Ἡ ρεαργόνη δρᾷ ἀναστέλλουσα σημαντικῶς τὰς ἐκκρίσεις. Χρησιμοποιεῖται ἐφ' ὅλων τῶν σταδίων τῆς βλεννορροίας. Ἡ φερομένη ὡς *νεο-ρεαργόνη* περιέχει 63 % γλυκοζίτας ἀνθρακινόνης καὶ 15 % εὐκόλως ἀφετεροιουμένου ἀργύρου. Χρησιμοποιεῖται εἰς ἐγχύσεις καὶ εἰς πλύσεις. Κ. Γ. Μ.

Ρέας κόλπος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία κόλπου ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον εἶναι ὁ μυχὸς τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, κατ' ἄλλους πάλιν ὁ Ἀμβρακικὸς κόλπος. Σ. Ε. Λ.

Ρέα Σιλβία *[Μυθολ.]*. Μήτηρ τοῦ Ρωμύλου καὶ Ρώμου (βλ. λ. *Ἰλία*).

Ρέατος (ἡ), καὶ *Ρεᾶτε* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πελασγικὴ πόλις τῶν Σαβίνων ἐπὶ τοῦ Οὐελίνου, ἀρχαιοτέρα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων σαβινικῶν πόλεων. Τὸ ὀνομαστὸν *Ρεατῖνον ἕλος* ἀπεξηράνθη τῷ 290 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μανίου Κουρίου Δεντάτου. Ἡ λίμνη της ὠνομάζετο Ἑπτὰ Ὕδατα. Ὁ κάτοικος *Ρεατῖνος*. Ἦτο πατρὶς Οὐάρρωνος τοῦ πολυΐστορος. Γείτονές της οἱ Ἀβορίγινες (*Διον. Ἀλ.* Α', 14). Ν. Σ. Λ.

ρέβα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βράσκη* ἢ ράπυς (βλ. λ.).

Ρεβάλ, ἢ ***Ρεβέλ*** (Reval ἢ Revel, ἐσθον. *Tallin* =Tallinn) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Ἐσθονίας ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ὅρμῳ. Κάτ 129.249 (1928). Ἡ παλαιὰ πόλις περιβάλλεται κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ μεσαιωνικῶν τειχῶν καὶ πύργων καὶ περικλείει πολλοὺς ναοὺς τοῦ ΙΒ'—ΙΔ' αἰῶνος, παλαιὸν δημαρχεῖον, ἤδη χρηματιστήριον, καὶ ἄλλα δημόσια κτήρια. Ἡ νέα πόλις ἔχει λιθοκτίστους ὡραίας οἰκοδομάς, θέατρον, μουσεῖα, 3 βιβλιοθήκας, σταθμὸν ραδιοτηλεγραφικόν. Βιομηχανία ἐδημιουργήθη ἀξιόλογος, ἰδίᾳ μηχανῶν, σελουλόϊντ, χαρτοποιίας, δερμάτων, ἠλεκτροτεχνικῆς, χημικῶν προϊόντων. Ἡ πόλις ἱδρύθη τῷ 1219 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Βαλδεμάρ. Τῷ 1710 κατελήφθη ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ ὠχυρώθη. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐχρησίμευσεν ὡς ὁρμητήριον τοῦ ρωσικοῦ στόλου. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν μπολσεβίκων κατελήφθη, τὴν 25 Φεβρουαρίου 1918, ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, κατὰ τὸ φθινόπωρον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς Ἐσθονίας. Θ. Κ.

Ρεβάλ (Reval), ***Γαβριέλλα***. Ψευδώνυμον τῆς Γαλλίδος συγγραφέως καὶ δημοσιογράφου *Λοζερό*, γεννηθείσης τῷ 1870. Συνειργάσθη εἰς πολλὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καὶ ἔγραψε πλεῖστα διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ μελέτας· τινὰ τῶν ἔργων της ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ἡ Σεβριανή» (1900), «Τὸ λύκειον τῶν κορασίδων» (1901), «Ἡ ζώνη τῆς Ἀφροδίτης» (1904), «Ἡ διπλωματοῦχος» (1906), «Τὸ βασίλειον τῆς ἀνοίξεως» (1907) κτλ. Μ. Δ. Β.

Ρέβανη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Διποταμιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

ρεβανί (τό). Γλύκισμα τουρκικῆς προελεύσεως, κατασκευαζόμενον ὡς ἑξῆς: Λαμβάνομεν 100 δράμια βούτυρον ἁγνόν, 80 δράμια ἄλευρον κοινὸν ἢ πατατάλευρον, 100 δράμια ζάχαρι ψιλή, 8 αὐγά, ἕνα κουταλάκι τοῦ γλυκοῦ σόδα καὶ ἄρωμα βανίλιας ἢ λεμονιοῦ. Δουλεύομεν τὸ βούτυρον μὲ τὴ ζάχαρι εἰς λεκάνην ἐπὶ 10'—15', ἀφοῦ δὲ ἀσπρίσῃ καλὰ τὸ βούτυρον, προσθέτομεν τοὺς κρόκους τῶν αὐγῶν· συγχρόνως κτυπᾶμε τὰ ἀσπράδια ἕως ὅτου γίνουν μαρέγκα σφιχτὴ καὶ τὰ ρίπτομεν εἰς τὸ ἀνωτέρω μεῖγμα ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Κατόπιν ρίπτομεν τὸ ἄλευρον καὶ εἰς τὸ τέλος τὴν σόδαν, ἀναλελυμένην εἰς ὀλίγον κονιάκ, καὶ τὸ ἄρωμα. Ἀλείφομεν τὸ ταψὶ μὲ βούτυρον καὶ πασπαλίζομεν μὲ ἀλεύρι, ρίπτομεν μέσα τὴ μᾶζα, τὴν στρώνομεν ἐλαφρῶς μὲ τὴν λάμαν ἑνὸς μαχαιρίου καὶ ψήνομεν σὲ σιγανὸν φοῦρνον ἐπὶ 40'. Ἀφοῦ ψηθῇ, τὸ πασπαλίζομεν μὲ ζάχαρι ψιλοκοπανισμένη ἢ τὸ σοροπάρομεν, ἀφοῦ δὲ κρυώσῃ, τὸ κόπτομεν εἰς τεμάχια μπακλαβωτά.

Πλὴν τούτου, ὑπάρχει καὶ τὸ λαϊκὸν *λαδορεβανί*, τὸ ὁποῖον παρασκευάζεται κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου ὡς ἄνω τρόπον, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ βουτύρου χρησιμοποιεῖται λάδι. Φ. Α.

Ρεβαντίζ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ κράτους τοῦ Ἰρὰκ παρὰ τὰ σύνορα τῆς Περσίας. Κάτ. 10.000 περίπου. Ἡ περιοχὴ παράγει καπνά, κατάλληλα κυρίως διὰ ταμβάκον, ἐξαγόμενα εἰς Περσίαν. Ν. Μ.

ρεβεγιόν (γαλλ. réveillon). Καλεῖται οὕτω διεθνῶς τὸ δεῖπνον τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων (περὶ τὰ μεσάνυκτα) πρὸ ἢ μετὰ τὴν λειτουργίαν, κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ τὰ δεῖπνα τῆς παραμονῆς τῆς πρώτης τοῦ ἔτους καὶ τῶν Θεοφανίων, τὰ ὁποῖα προσλαμβάνουν ἑορταστικὸν καὶ χαρμόσυνον χαρακτῆρα. Μ. Δ. Β.

ρεβέκα (ἡ) (rebeca, ribeca, rubeca, rubella, rebab κλπ.). Ἀρχαιότατον ἔγχορδον ὄργανον μετὰ τόξου, ἀποτελούμενον ἐκ δύο πεπλατυσμένων ἠχητικῶν πλακῶν ἡνωμένων διὰ στεφάνης. Πολλοὶ θεωροῦν τὴν ρεβέκαν ὡς τὸ ἀρχαιότατον μετὰ τόξου ὄργανον, ὅπερ ἐγένετο γνωστὸν ἐν Εὐρώπῃ, ἔνθα εἰσήχθη κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Ὑπάρχει καὶ ἀντίθετος γνώμη, ὅτι οἱ Ἄραβες παρέλαβον αὐτὸ παρὰ τῶν Εὐρωπαίων καὶ ὅτι ἡ ρεβέκα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ παραλλαγὴ τοῦ οὐαλλικοῦ *κρούτ*. Γ. Σ.

Ρεβέκα.

ρεβεκίνο (τὸ) *[Μουσ.]*. Μικρὰ *ρεβέκα*.

Ρεβέκκα *[Βιβλ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Βαθουὴλ καὶ σύζυγος τοῦ Ἰσαάκ, ἐκλεγεῖσα ὡς τοιαύτη ὑπὸ Ἐλιέζερ τοῦ δούλου τοῦ Ἀβραὰμ κατὰ τὴν χαριεστάτην διήγησιν τῆς Γενέσεως (κδ' 1 ἑξ.). Στεῖρα οὖσα κατ' ἀρχάς, ἐγέννησεν εἶτα δίδυμα, τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ, ἐξ ὧν ἠγάπησεν ἰδιαιτέρως τὸν δεύτερον, ὃν καὶ προσεπάθησε νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἡσαῦ παραχωρηθέντων πρωτοτοκίων δι' ἀπάτης. Πολλοὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ συγγραφέων προσπαθοῦσι νὰ δικαιολογήσωσι τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς Ρεβέκκας. Χαρακτηριστικὴ δ' εἶναι ἡ κρίσις τοῦ Αὐγουστίνου: «Δὲν εἶναι ἀπάτη, ἀλλὰ μυστήριον». Ἀλλ' ὅμως εἶναι ἄξιον προσοχῆς ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ οὐ μόνον δὲν ἐπιδοκιμάζει τὴν πρᾶξιν ταύτην, ἀλλ' ἀναφέρει καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, δηλαδὴ τὴν φυγὴν τοῦ Ἰακώβ, ἥτις ἀπετέλει πλῆγμα βαρὺ διὰ τὴν οὕτως ἀγαπῶσαν αὐτὸν Ρεβέκκαν. Ἔκτοτε δὲν γίνεται πλέον μνεία αὐτῆς, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι δὲν ἐπέζησε νὰ ἴδῃ τὸν Ἰακὼβ ἐπανελθόντα ἐκ τῆς αὐτοεξορίας αὐτοῦ. Π. Ι. Μ.

Ρεβὲλ *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Ἐσθονίας (βλ. *Ρεβάλ*).

Ρεβελάκης, *Πέτρος*. Ἀνῆκεν εἰς παλαιὰν ἀθηναϊκὴν οἰκογένειαν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐγεννήθη δὲ φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Σπουδάσας ἐν Ἀθήναις ἐκάρη εἶτα μοναχός. Λογιώτατος, ἔλαβε μέρος εἰς πᾶσαν ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν καὶ τῷ 1813, ἱδρυθείσης τῆς «Φιλομούσου ἑταιρείας» ἐν Ἀθήναις, ἐγένετο μέλος ἐνεργὸν καὶ ὡς τοιοῦτον ἀπαντᾷ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς ἑταιρείας μέχρι τοῦ 1816. Τ. Ε. Ε

Ρεβελάττα (Revelatta) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κορσικῆς (πλάτ. 42° 35' Β., μῆκ. 8° 44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1126: gulf of Calvi), προέχον βορείως τοῦ ποταμοῦ Φιοῦμε Σέκκα (ἀρχ. Κερκίδιος) καὶ ἀποτελοῦν τὸ βόρειον κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Κάλβι (ἀρχ. Κάσαλος κόλπος). Εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Οὐϊρίβαλλον ἄκρον*. Σ. Ε. Λ.

Ρεβελιώτης. Ἀγωνιστὴς μαχόμενος μετὰ τοῦ ἐκ Τεγέας ὁπλαρχηγοῦ Δημητρίου Ἀθανασοπούλου καὶ Δημητρακοπούλου. Διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας τοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821, ἀλλ' ἰδίως ἐν Μανιακίῳ τῆς Μεσσηνίας (20 Μαΐου τοῦ 1825). Τ.Ε.Ε.

ρεβένι (τό). Λέξις τουρκικὴ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς καπνοπαραγωγοῖς καὶ τῷ καπνεμπορίῳ ἐν γένει, πρὸς διάκρισιν τοῦ φυομένου εἰς ὀρεινὰ καὶ ἐπικλινῆ ἐδάφη (πλαγιὲς ὑψωμάτων) καπνοῦ. Γενικῶς τὰ ρεβένια θεωροῦνται ὡς ἀνωτέρας ποιότητος καπνά. Εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸ ρεβένι λέγεται *γιακᾶς* (βλ. λ.). Δ. Μ. Γ.

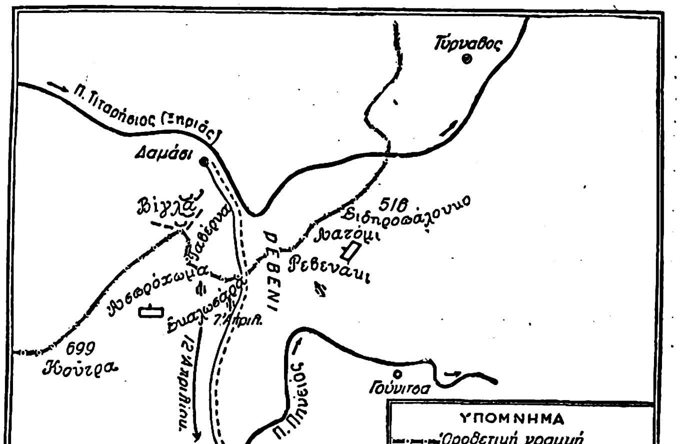

Μάχη Ρεβένι (6—12 Ἀπριλίου 1897).

Ρεβένι *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται ἡ κοιλὰς ἡ σχηματιζομένη μεταξὺ τῶν ἑκατέρωθεν ὑπωρειῶν τῶν ὑψωμάτων Κούτρα (699) καὶ Σιδηροπάλουκο (516), ἔχουσα τὴν στρατιωτικὴν σημασίαν τοῦ ὅτι ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ὁμαλὴν διάβασιν ἐκ τοῦ Δαμασίου πεδίου πρὸς τὸ Κουτσόχερο, ἐξ οὗ πρὸς τὴν δυτικὴν παρυφὴν τῆς Λαρισαϊκῆς πεδιάδος.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατά τε τὰς ἑλληνοτουρκικὰς συμπλοκὰς τοῦ 1866, καθὼς καὶ κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, διὰ *Ρεβένι* ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ τουρκικὴ εἰσβολή, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιτεθῇ ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τοῦ συγκεντρωθησομένου εἰς Λαρισαϊκὴν πεδιάδα (βλ. λ. *ἑλληνοτουρκικοὶ* πόλεμοι. τόμ. ΙΑ', σελ. 15). Ἡ εἰσβολὴ ὅμως αὕτη τῷ μὲν 1886 οὔτε κἂν ἀνελήφθη λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ τότε ἀγῶνες περιωρίσθησαν εἰς τοπικὰς συμπλοκὰς ἐπὶ τῆς μεθορίου, τῷ δὲ 1897 ἀπεκρούσθη λόγῳ τῆς σθεναρᾶς ἀντιστάσεως τῶν στρατευμάτων τῆς ὑπὸ τὸν τότε συνταγματάρχην Κωνσταντῖνον Σμόλενιτζ 3ης ἑλληνικῆς ταξιαρχίας. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων (χαραυγὴν 6ης Ἀπριλίου 1897) εὑρίσκοντο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ρεβένι τ' ἀντίπαλα στρατεύματα: τὸ μὲν τουρκικόν, ἐκ μιᾶς ταξιαρχίας τῆς 1ης μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Χαϊρὴ πασᾶ μετὰ δύο πυροβολαρχιῶν, τεταγμένον, κατὰ τὰ γραφόμενα ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ διαδόχου (1898 σελ. 51: «Ἐπὶ τῆς Βίγλας ὁ ἐχθρὸς εἶχε τοποθετήσει τὸ πυροβολικόν του καὶ εἶχεν ὀχυρώσει ταύτην ἰσχυρῶς. Αἱ ὀχυρώσεις αὗται συνίσταντο ἐκ τεσσάρων πυροβολείων καὶ ἓξ ὀχυρωμάτων πεζικοῦ. Δύο ἐκ τῶν πυροβολείων τούτων ἦσαν τοποθετημένα ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Γαβέρναν ὑψωμάτων Τὰ δύο ἕτερα πυροβολεῖα κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τῆς κυρίως Βίγλας. Τὰ ὀχυρώματα πεζικοῦ ἀπετελοῦντο ἐκ πλείστων περιβολῶν ἐκ χώματος. Τὰ ἔργα ταῦτα συνεκοινώνουν μεταξύ των διὰ διορυγμάτων»)· τὸ δ' ἑλληνικόν, ἐξ ἑνὸς συντάγματος πεζικοῦ τῆς 3ης ταξιαρχίας τοῦ συνταγματάρχου Σμόλενιτζ μετὰ δύο πυροβολαρχιῶν, τεταγμένον εἰς τὸν μεταξὺ Ἀσπρόχωμα—Σκαλωσάρα—Ρεβενάκι—Σιδηροπάλουκο χῶρον, μὲ ἐντελῆ ὅμως γραμμικὴν (σχοινοτενῆ, en cordon) παράταξιν. Τότε διεξήχθησαν ἀγῶνες φερόμενοι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μάχη τοῦ Ρεβένι», 6—12 Ἀπριλίου 1897. Τὴν 4.30' πρωϊνὴν τῆς 6ης Ἀπριλίου τὰ τουρκικὰ πυροβολεῖα τῆς Βίγλας ἤρχισαν τὸ πῦρ, εἰς ὃ ἀνταπεκρίθη ἀμέσως τὸ τῶν δύο ἑλληνικῶν πυροβολαρχιῶν, κατόπιν δ' ἤρχισε τὸ πῦρ καὶ τὸ πεζικόν. Καθ' ὅλην τὴν πρωΐαν ἐξηκολούθησε σφοδρὸς ἀγὼν πυροβολικοῦ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων πυροβολικῶν, ἐντὸς δὲ τῆς πρωΐας ταύτης οἱ Τοῦρκοι ἐγκατέλειψαν ἅπαντας τοὺς μεθοριακοὺς σταθμούς, οὓς κατέλαβον οἱ Ἕλληνες, ἅπαξ δ' ἐγένετο ἀπόπειρα τουρκικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῶν πρὸ τῆς Ταβέρνας θέσεων, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ἕλλην ἀρχιστράτηγος, ἔχων πληροφορίας ὅτι ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ θὰ ἐξετελεῖτο διὰ Ρεβένι, ἐξέδωκε τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Ἀπριλίου διαταγήν, ὅπως τὴν πρώτην ἀντίστασιν παρέξῃ εἰς Ρεβένι ἡ 3η ταξιαρχία, ἥτις διὰ τῆς ἀμύνης της, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ πολλὰς ζημίας εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ διεκδικήσῃ τὴν διάβασιν τοῦ Πηνειοῦ, ὑποστηριζομένη ἀριστερὰ (δυτικῶς) μὲν διὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ζάρκου παρακωλυόντων πᾶσαν ὑπερκέρασιν, δεξιὰ (ἀνατολικῶς) δὲ διὰ τῆς 2ας ταξιαρχίας. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 6ης Ἀπριλίου ἐπεκράτησε σχετικὴ ἠρεμία, ἐξαιρέσει ἀραιῶν τινων πυροβολισμῶν. Κατὰ τὴν νύκτα 6—7 Ἀπριλίου ἐνισχύθη ἡ ἑλληνικὴ δύναμις τοῦ Ρεβένι διὰ τάγματος πεζικοῦ, διὰ μιᾶς πυροβολαρχίας καὶ διὰ μιᾶς ἴλης, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ὅλη ἑλληνικὴ δύναμις ἀνήρχετο τότε εἰς 23 λόχους πεζικοῦ, 3 πυροβολαρχίας, 1 ἴλην. Τὴν χαραυγὴν τῆς 7ης Ἀπριλίου ἐξεπέμφθη τουρκικὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Ἀσπροχώματος καὶ τῆς Ταβέρνας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ διαρρήξεως τοῦ ἑλληνικοῦ μετώπου, ἀλλ' ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Συνεπείᾳ τῆς ἀποπείρας ταύτης τὰ ἑκατέρωθεν πυροβολικὰ διεξήγαγον σφοδρὸν ἀγῶνα. Τὴν πρωΐαν τῆς 7ης Ἀπριλίου ὁ Σμόλενιτζ ἐθεώρησε, πολὺ ὀρθῶς, ὅτι ἐνεδεικνύετο ἡ ἀνάληψις ἐπιθετικῆς ἐνεργείας κατὰ

Digitized by Google

τοῦ Δαμάσι. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ, διατάξαντος συγχρόνως τὴν 2αν ταξιαρχίαν νὰ συνδράσῃ ἐπιτιθεμένη κατὰ Μπουγάζι Τυρνάβου, καθ' ὃν χρόνον ἡ 3η ταξιαρχία θὰ ἐπετίθετο κατὰ τοῦ Δαμάσι. Τοιαύτη ἐνέργεια μετὰ τόλμης διεξαγομένη θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμβάλῃ εἰς πολὺ δυσχερῆ θέσιν τὸν ἐν Ἐλασσόνι τουρκικὸν στρατόν. Μολονότι δ' ὁ Ἕλλην ἀρχηγὸς εἶχε συγκεντρώσει διὰ τὴν κατὰ τοῦ Δαμάσι ἐπίθεσιν, ἔκ τε τοῦ Ρεβένι (3η ταξιαρχία) καὶ ἐκ τοῦ Μπουγάζι Τυρνάβου (2α ταξιαρχία), περὶ τοὺς 15,000 πεζούς, 46 πυροβόλα καὶ 250 ἱππεῖς, ἀπέναντι τῶν 6.000 Τούρκων, ἡ τοιαύτη συνδεδυασμένη ἐπίθεσις δὲν ἐξετελέσθη διὰ λόγους ἔχοντας βαθυτέρας τὰς ρίζας των, δηλαδὴ διὰ τὰς ἀντιλήψεις ἀμφοτέρων τῶν μεράρχων ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο πάντῃ ἀνίκανος πρὸς ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν (Ἔκθεσις Διαδόχου 1898, σελ. 66).

Τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Ἀπριλίου ἤρχισε σφοδρὸς ἀγὼν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ συγχρόνως μικρά τις προχώρησις τῶν Ἑλλήνων, ἐξαναγκάσασα τοὺς Τούρκους νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς Δαμάσι, μεθ' ὅλην τὴν ἐνίσχυσιν τῆς τουρκικῆς ταξιαρχίας δι' ἑνὸς συντάγματος πεζικοῦ, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη πρὸς τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐξεφυλίσθη. Τὴν νύκτα τῆς 8—9 Ἀπριλίου ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἀρχηγοῦ 4 πυροβόλα βαρέα τῶν 10,5 ἑκτσ. εἰς Ρεβένι, ἵνα δι' αὐτῶν ἀποκτηθῇ ὑπεροχὴ πυρὸς ἐπὶ τῶν τουρκικῶν πυροβολείων τῆς Βίγλας, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἐγένοντο δεκτὰ ὑπὸ τοῦ ταξιάρχου, δηλώσαντος ὅτι δὲν τῷ ἐχρειάζοντο. Κατὰ τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας, 9ην, 10ην, 11ην Ἀπριλίου οὐδεμία πλέον τουρκικὴ ἐνέργεια κατὰ τῶν ἐν Ρεβένι ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐξετελέσθη, καθ' ὅσον ἀπὸ τῆς 8ης Ἀπριλίου ἀπεφάσισεν ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος τὴν ἀλλαγὴν τοῦ σχεδίου. Ἀντὶ τῆς διὰ Ρεβένι εἰσβολῆς προέκρινε τὴν διὰ Μελούνας, λαβὼν τὴν ἀπόφασιν ταύτην μετὰ τὴν ἄκοπον κατάληψιν τοῦ αὐχένος τῆς Μελούνας κατὰ τὴν νύκτα 6—7 καὶ τὴν 7ην Ἀπριλίου. Μολονότι ὅμως δὲν ἐξετελέσθη ἑλληνικὴ ἐπίθεσις ἐν Ρεβένι, πάντως διὰ τῆς στάσεως τῆς 3ης ταξιαρχίας, τῆς μὴ παραχωρησάσης οὐδὲ σπιθαμὴν ἐδάφους, ἀπεκρούσθη ὁριστικῶς ἡ διὰ Ρεβένι τουρκικὴ εἰσβολή, δι' ὃ ἡ 3η ἑλληνικὴ ταξιαρχία θεωρητέα ὡς ἐκπληρώσασα τὴν ἐντολήν της πλήρως. Καίτοι τὴν εσπέραν τῆς 11ης Ἀπριλίου ὁ διοικητὴς τῆς 3ης ταξιαρχίας ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς 2ας μεραρχίας καὶ παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς 1ης ταξιαρχίας ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἡττηθείς, ὑποχωρεῖ ἐκ Καζακλὰρ καὶ ἐκ Τυρνάβου πρὸς Λάρισαν, ἐν τούτοις δὲν ἔσπευσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς θέσεις του, ἀλλ' ἠρκέσθη νὰ διατάξῃ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς πρὸς Γούνιτσαν ἐξόδου τοῦ στενοῦ Καλαμακίου. Τὴν ἐκ Ρεβένι ὑποχώρησιν διέταξεν ὁ ταξίαρχος μόνον ἅμα ὡς ἔλαβε, περὶ τὴν 3ην ὥραν τῆς 12ης Ἀπριλίου, τηλεγραφικὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγείου. Ἡ ὑποχώρησις αὕτη ἐγένετο ὁμαλώτατα καὶ κανονικώτατα διὰ Κουτσοχέρου, ἐκτελεσθεῖσα διὰ διαδοχικῶν κλιμακίων ἀλληλοϋποστηριζομένων. Οἱ Τοῦρκοι κατεδίωξαν διὰ σφοδροτάτου πυρὸς πυροβολικοῦ καὶ πεζικοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ἐκπέμψωσι καταδιωκτικὰ τμήματα. Ὁ Σμόλενιτζ ὑπεχώρησεν ἐκ Ρεβένι μετὰ τῶν τελευταίων τμημάτων περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 12ης Ἀπριλίου. Ἡ ταξιαρχία, εὐθὺς ὡς συνεκεντρώθη ὁλόκληρος εἰς τὸ Κουτσόχερο, ἐξηκολούθησε τὴν περαιτέρω πρὸς Φάρσαλα ὑποχώρησιν περὶ τὴν 15ην ὥραν τῆς 12ης Ἀπριλίου 1897. Ν. Θ. Κ.

Ρεβενίκια *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου Μεγάλη *Παναγιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς.

Ρεβενῖκος *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Λοκρίδος, πηγάζων ἐκ τῶν ἀνατολικῶν προβούνων τοῦ ὄρους Χλωμοῦ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ὀπούντιον κόλπον (Ἀταλάντης) παρὰ τὸ χωρίον Τραγάνα. Ι. Σ. Σ.

Ρέβεντλω (Reventlow). Εὐγενὴς οἰκογένεια ἐν Δανίᾳ καὶ Σλέβιχ Ὁλστάϊν, ἧς κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν:

—1) ***Ντέτλεφ**, κόμις* (1671—1738). Αὐτοκρατορικὸς στρατάρχης, ἀρχιστράτηγος τῆς Δανίας καὶ μέχρι τοῦ 1730 πρωθυπουργός.

—2) ***Ἄνα-Σοφία**, κόμισσα* (1693—1743). Ἑτεροθαλὴς ἀδελφὴ τοῦ προηγουμένου, ἀπαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Φρειδερίκου Δ' τῷ 1712 καὶ στεφθεῖσα βασίλισσα καὶ νόμιμος σύζυγος αὐτοῦ τῷ 1721.

—3) ***Ἐρρῖκος**, κόμις*. Δανὸς πολιτικὸς (1798—1869). Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ πρωθυπουργὸς τοῦ Σλέσβιχ Ὁλστάϊν.

—4) ***Ἐρνέστος**, κόμις*. Γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, ἔπειτα συγγραφεὺς καὶ πολιτικός, βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1924 τοῦ κόμματος τῶν ἐθνικοσοσιαλιστῶν. Ἔγραψεν: «Ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος» (1905), «Γουλιέλμος Β' καὶ οἱ Βυζαντινοί» (1906), «Ὁ κάϊζερ καὶ οἱ μοναρχικοί» (1912), «Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Γερμανίας ἀπὸ τοῦ 1888—1913» (1914), «Ἡ ἐπίδρασις τῆς θαλασσίας δυνάμεως κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον» (1918), «Πολιτικὴ προϊστορία τοῦ μεγάλου πολέμου» (1920) «Αἱ γενικαὶ γραμμαὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Γερμανίας» (1928).

—5) ***Φραγκίσκα**, κόμισσα*. Γερμανὶς συγγραφεὺς (1871—1918), ἀδελφὴ τοῦ προηγουμένου. Ἔγραψε διηγήματα καὶ ἰδίᾳ μυθιστορήματα, ἐν οἷς: «Ἔλλεν Ὀλενστέρνε», «Σημειώσεις τοῦ κυρίου Ντάμες» κ. ἄ. Συλλογὴ τῶν ἔργων της ἐξεδόθη τῷ 1920, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ φύλλα ἡμερολογίου, ὡς καὶ ἐπιστολαί. Θ. Κ.

ρεβεντούκι (τό). Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ὀθονίδος* (βλ. λ.).

Ρεβερένδος, *ἅγιος*. Μαθητὴς τοῦ ἁγίου Ἐξυπέρου, ὑφ' οὗ καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεύς, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν Α' αἰῶνα. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἔζησεν ὡς ἀναχωρητὴς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐπαρχίᾳ Touraine καὶ ὡς ἅγιος. Ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 12 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ρεβερέντσα (ἡ)· δημοτ., ὑπόκλισις πρὸς ἐκδήλωσιν σεβασμοῦ (ἰταλ. reverenza).

Ρεβεριανός, *μάρτυς*. Κατὰ τὸν ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ *Παύλου* καὶ δέκα ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 1 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Ρεβερντὲν (Reverdin), ***Αὔγουστος***. Ἑλβετὸς χειρουργὸς (1848—1908). Ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν Γενεύῃ (1889), ἐπενόησε πλείστας τεχνικὰς μεθόδους ἐν τῇ χειρουργικῇ. Αἱ «Περὶ ἐκπυρηνώσεως τῆς βρογχοκήλης» (1892) καὶ «Χειρουργικῆς ἀντισηψίας καὶ ἀσηψίας» (1895) ἐργασίαι του ἐβραβεύθησαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ὑπὸ τὸ ὄνομά του φέρεται βελόνη μετὰ βελονοκατόχου πρὸς ραφήν, μητροδιαστολεὺς πρὸς ἐνδομητρίους πλύσεις καὶ τεχνικὴ ἐπιδερμικῆς μεταμοσχεύσεως. Ο. Ρ.

— **Ρεβερντὲν** (Reverdin), ***Ἰάκωβος-Λουδοβῖκος***. Ἑλβετὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1842. Τῷ 1876 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς καὶ ἐγχειρητικῆς ἐν Γενεύῃ. Ἔγραψεν: «Étude sur l' uréthrotomie interne» (1870), «Mém. sur la greffe épidermique». Ο. Ρ.

Ρεβερσούρους (Reversurus). Βοῦλλα τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ' τῆς 12 Ἰουλίου τοῦ 1867, δι' ἧς οὗτος ἐπικυρῶν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀντωνίου Hassum, τοῦ ὀνομασθέντος Ἀντωνίου Πέτρου Θ', ὡς πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν Ἀρμενοκαθολικῶν, τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ διὰ τῶν ἐπισκόπων, τὴν μετάθεσιν τοῦ θρόνου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν ἕνωσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πατριάρχου τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας, λύει διάφορα ζητήματα κανονικοῦ ὡς τὰ πολλὰ περιεχομένου. Κ. Ι. Δ.

ρεβερτὲζ (τό). Ἐμπορικὸν ὄνομα τοῦ συμπεπυκνωμένου *λατικοῦ* (βλ. λ.). Σ. Γ.

ρεβερτόζη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Δισακχαρίτης λαμβανόμενος διὰ φυραματικῆς ἐπαναστροφῆς τῆς d-γλυκόζης διὰ τοῦ φυράματος *μαλτάση*. Ἔχει γλυκεῖαν γεῦσιν καὶ εἶναι δεξιοστρόφος (εἰδ. στροφὴ $+91^{\circ},5$). Σ. Γ.

Ρεβέσσιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ρουέσσιον*.

Ρέβετт (Revett), ***Νικόλαος***. Ἄγγλος ἀρχαιολόγος καὶ ἀρχιτέκτων (1720—1804). Εἶναι εὐφήμως γνωστὸς εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν κόσμον ὡς μέλος τῆς ἐξ Ἄγγλων ἐπιστημόνων καταρτισθείσης ὁμάδος, ἥτις ἀπεστάλη εἰς Ἑλλάδα πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἰωνίας καὶ ἄλλων μερῶν καὶ κατάρτισιν εὐσυνειδήτου καὶ ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῶν ἀρχαίων μνημείων αὐτῶν. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν (1751—1754) τῆς ὁμάδος ταύτης ἦτο τὸ θαυμάσιον ἐπιστημονικὸν ἔργον: «The Antiquities of Athens measured and delineated» ἔργον πεντάτομον, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ συγγραφεῖς καὶ συνεργάται, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, διὰ θαυμασίων ἀντιγραφῶν, σχεδιασμάτων, εἰκόνων καὶ περιγραφῶν κατέστησαν γνωστὸν πᾶν ὅ,τι ἐσῴζετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημείων. Τὸ ἔργον ἤρχισεν ἐκδιδόμενον ἐν Λονδίνῳ τῷ 1776 καὶ ἐπερατώθη τῷ 1830, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρέβεττ. Β. Δ. Θ.

Ρεβιγιοὺ (Revillout), ***Κάρολος-Εὐγένιος***. Γάλλος αἰγυπτιολόγος (1844—1913). Ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυντὴς τοῦ αἰγυπτιακοῦ μουσείου καὶ καθηγητὴς τῆς σχολῆς τοῦ Λούβρου, ἀσχοληθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν δημοτικὴν γραφὴν τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Διηύθυνε τὴν «Revue Égyptologique» καὶ συνέγραψεν: «Ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος» (1873), «Ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος καὶ ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ» (1874), «Πρακτικὰ καὶ συμβόλαια τῶν αἰγυπτιακῶν μουσείων τοῦ Μπουλὰκ καὶ τοῦ Λούβρου» (1876), «Κοπτικὰ ἀπόκρυφα τῆς Καινῆς Διαθήκης» (1876), «Νέα δημοτικὴ χρηστομάθεια» (1878), «Σῶμα αἰγυπτιακῶν παπύρων» (1885—1895), «Ἀρχαϊκά τινα δημοτικὰ κείμενα» (1895), «Ἐπιτομὴ αἰγυπτιακοῦ δικαίου» (1889—1902), «Ἡ πίστωσις καὶ τὸ ἐμπορικὸν δίκαιον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα» (1897) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

ρεβιγγοβότανο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία διαφόρων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* κυρίως εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους.

Ρέβιεφ, *Στέφανος*. Ρῶσος ζωγράφος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἀνήκων δὲ εἰς τὴν σχολὴν τῶν εἰκονογράφων τοῦ Νοβογκόροντ. Πλεῖστα ἔργα του σῴζονται εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς πόλεως ταύτης καὶ φέρουσι τὴν ὑπογραφήν του. Ἐν γένει ἡ τέχνη του ἔχει βυζαντινὸν χαρακτῆρα. Θ. Β.

ρεβιζιονισμὸς (ὁ) (revisionisme). Ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐμφανισθεῖσα μεταξὺ πολλῶν σοσιαλιστῶν τάσις πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν θεωριῶν, τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἡγέτης τῆς τάσεως ταύτης ὑπῆρξεν ὁ Ἐδουάρδος Μπερνστάϊν, εἷς ἐκ τῶν παλαιοτέρων ἀγωνιστῶν τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ὅστις ἤρχισε τὴν ἐκστρατείαν τῷ 1898 διὰ μιᾶς ἐπιστολῆς, ἣν ἀπηύθυνεν εἰς τὸ ἐν Στουτγάρδῃ ἀπὸ τῆς 3 μέχρι τῆς 8 Ὀκτωβρίου 1898 συγκληθὲν συνέδριον τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ τῷ 1899 διὰ τοῦ ἔργου του: «Die Voraussetzungen des Sozialismus», ὅπερ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Socialisme théorique et socialdémocratie pratique» (1900). Ὁ ρεβιζιονισμὸς τοῦ Μπερνστάϊν, ἔχων ἐκλεκτικὴν προέλευσιν, ἀφεώρα τὸν διαλεκτικὸν χαρακτῆρα τῶν θεωριῶν τοῦ Μάρξ, ἠρνεῖτο τὰ ἐπαναστατικὰ συμπεράσματά του (θεωρία τῆς αὐξούσης ἐξαθλιώσεως καὶ τῆς τελικῆς καταρρεύσεως τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος, θεωρία περὶ τῆς βιαίας ἐπαναστάσεως, ἀντίληψις περὶ τοῦ ρόλου τοῦ κράτους, θεωρία περὶ τῆς προϊούσης συγκεντρώσεως καὶ συγκεντροποιήσεως τοῦ κεφαλαίου κλπ.), προέτεινε τὴν συμπλήρωσιν ἁπλῶς καὶ διόρθωσιν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ ἀπετέλει τὴν ἰδεολογικὴν ἔκφρασιν τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἰδεολογίας τῆς ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας. Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὁ ρεβιζιονισμὸς τοῦ Μπερνστάϊν ἐπολέμησε κυρίως τὸν διαλεκτικὸν ὑλισμὸν καὶ ἐκήρυξε τὴν ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν Κάντιον. Ἐπὶ δεκαετίαν καὶ πλέον τὸ κήρυγμα τοῦτο τοῦ Μπερνστάϊν ἀπησχόλησε μεγάλως τὴν γερμανικὴν σοσιαλδημοκρατίαν καὶ ἄλλα τμήματα τῆς Β' Διεθνοῦς, συνῆλθον δ' ἐπὶ τούτῳ πολλὰ συνέδρια, ὅπως τὸ τῆς Δρέσδης τῷ 1903 καὶ τὸ διεθνὲς συνέδριον τοῦ Ἄμστερνταμ τῷ 1909, τὸ ὁποῖον κατεδίκασε ρητῶς τὸν ρεβιζιονισμόν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ ρεβιζιονισμὸς ἀποτελεῖ εἰς τὰ βασικὰ αὐτοῦ σημεῖα τὸ ἐπίσημον εὐαγγέλιον ὁλοκλήρου τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας καὶ τῶν ἀρχηγῶν της, οἱ ὁποῖοι ἀντλοῦν ὅλα των τὰ ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ μαρξισμοῦ ἀπὸ τὸ ὁπλοστάσιόν του. Θ. Π.

ρεβιζιονιστὴς (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τοῦ *ρεβιζιονισμοῦ* (βλ.λ.), ὁ ἐπιζητῶν ν' ἀναθεωρήσῃ καθιερωθεῖσαν ἤδη θεωρίαν ἢ ἀντίληψιν.

ρεβιζιονιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν *ρεβιζιονισμὸν* (βλ.λ.)· ὁ ἔχων σχέσιν πρὸς τάσιν ἀναθεωρήσεως καθιερωμένης θεωρίας ἢ ἀντιλήψεως.

ρεβίθι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ καρποῦ τῆς *ρεβιθιᾶς* (βλ.λ.).

ρεβιθιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐρέβινθος* (βλ.λ.).

Ρεβιθοῦσα *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τοῦ Β. Σαρωνικοῦ, ἡ νοτία τῆς συστάδος τῶν Μεγαρικῶν νησίδων (*πλάτ* $37^{\circ} 57' 50''$ Β., μῆκος $23^{\circ} 24' 20''$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens), κλείουσα ΝΔ. τὸν ὅρμον Τρούπικα τῆς Σαλαμῖνος καὶ τὸν μεταξὺ τῆς νήσου ταύτης καὶ τῆς Μεγαρικῆς ἀκτῆς πόρον. Σ. Ε. Λ.

Ρεβὶλ (Revill), ***Ἀλβέρτος***. Διαμαρτυρόμενος Γάλλος θεολόγος (1826—1906). Τῷ 1880 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῶν θρησκειῶν ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Ἔγραψεν: «Études critiques sur l'Evangile selon S. Mathieu» (1851), «La vie de Jésus de M. Renan devant les orthodoxes et devant la critique» (1863), «L'enseignement de Jésus-Christ» (1870), «Une nouvelle vie de Jésus par le P. Didon» (1891), «Jésus de Nazareth» (1896), «De Jesu Christo colloquium doctum» (1898) κ. ἄ. Ε. Γ. Π.

— **Ρεβὶλ** (Revill), ***Ἰωάννης***. Διαμαρτυρόμενος Γάλλος θεολόγος (1854—1908), υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἄκρος ὀρθολογιστὴς ὡς ὁ πατήρ του. Τῷ 1885 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῇ École pratique des Hautes Études, τῷ 1894 καθηγητὴς τῆς πατρολογίας ἐν τῇ Faculté de théologie protestante de Paris καὶ τῷ 1907 διεδέχθη τὸν πατέρα του ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς ἱστορίας τῶν θρησκειῶν ἐν τῷ Γαλλικῷ Κολλεγίῳ,

Digitized by Google

Συνέγραψε: «Le Logos d'après Philon d'Alexandrie» (1877), «La doctrine du Logos dans le quatrième évangile et dans les œuvres de Philon» (1881), «Le quatrième évangile, son, origine et sa valeur historique» (1900), «Le prophétisme hebreu, esquisse de son histoire et de ses destinées» (1906). Ε. Γ. Π.

Ρεβίλια - Χιχέντο (Revilla gigedo) *[Γεωγρ.]*. Ὁμὰς βραχωδῶν καὶ ἀκατοικήτων νήσων τοῦ Β. Εἰρηνικοῦ, ἀνήκουσα εἰς τὴν πολιτείαν Κόλιμα τοῦ Μεξικοῦ. Ἀπέχει περίπου 420 μίλλα ἀπὸ τῆς Μεξικανικῆς ἀκτῆς καὶ περιλαμβάνει τὰς νήσους *Σιοκόρρο* ἢ *Ἅγιον Θωμᾶν*, *Ἅγιον Βενέδικτον*, *Ρόκα Παρτίντα* καὶ *Κλάριον*, μὲ ὁλικὴν ἔκτασιν 320 τ. μιλλίων. Η. Π. Γ.

Ρεβιννὺ - σὺρ - Ὀρναὶν (Revigny-sur-Ornain) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μὲζ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀρναὶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 16 χιλμ. ἀπὸ τοῦ Μπὰρ-λὲ-Ντιούκ. Κάτ. 1720. Η. Π. Γ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν 1ην μάχην τοῦ *Μάρνη* διεξήχθη, κατὰ τὰς 6—8 Σεπτεμβρίου 1914, σφοδρὸς ἀγὼν περὶ τὸ Ρεβιννύ, ἀποτελῶν μέρος τῆς ὅλης μάχης, ἀλλ' ἔχων τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ χωρίου Ρεβιννὺ ἐξεπέμφθη ἡ ἐπίθεσις τῆς 5ης γερμανικῆς στρατιᾶς, τῆς ἀποπειραθείσης τὴν ὑπερκέρασιν τῆς 3ης γαλλικῆς πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρόν της καὶ συνεπῶς τὴν ἀποκοπὴν της ἀπὸ τοῦ ἐπιλοίπου γαλλικοῦ στρατοῦ. Καίτοι μεταξὺ τῶν 3ης καὶ 4ης γαλλικῶν στρατιῶν ὑφίστατο κατὰ τὴν 6ην Σεπτεμβρίου κενὸν 10 περίπου χιλιομέτρων, ἐν τούτοις κατώρθωσεν ἡ 3η στρατιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν κατὰ Ρεβιννὺ κίνδυνον καὶ νὰ συγκρατηθῇ εἰς τὰς θέσεις της. Ν. Θ. Κ.

Ρέβιτσκυ (Reviczky), *Ἰούλιος*. Οὑγγρος λυρικὸς ποιητὴς (1855—1889). Ὑπῆρξε πρόδρομος τῆς νεωτέρας λυρικῆς οὑγγρικῆς ποιήσεως. Συλλογὴ τῶν ποιημάτων του ἐξεδόθη τῷ 1895 εἰς 2 τόμους. Θ. Κ.

Ρεβίνικον *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἠπείρου, ἀκμάζουσα κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ κειμένη κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ροϊνίκον τοῦ Ζαγορίου, βορείως τῆς Ἀρτσίστης. Κατὰ παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἀναφερομένην, ἡ ἀκρόπολις αὕτη κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἐκ Λεσκοβικίου πρώτου Ἠπειρώτου ἀρνησιθρήσκου Ἰσαὴμ λόγῳ τῆς διχονοίας τῶν προκρίτων αὐτῆς Σταμάτη καὶ Γεράση. Τῆς ἀκροπόλεως ταύτης σῴζονται καὶ σήμερον ἐρείπια ἐλάχιστα. Χ. Ι. Σ.

Ρεβοκάτη, *μάρτυς*. Μετὰ *Σατουρνίνου* καὶ *Θεοφίλου* ὑπέστη ἐν Ἰσπανίᾳ τῷ 250, κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμόν, μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 6 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Ρεβοκᾶτος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Μαρτυρολογίῳ ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου δύο μάρτυρες, ἤτοι ὁ μετὰ *Βιταλίου* καὶ *Φορτουνάτου* ἐν Σμύρνῃ κατά τινα τῶν πρώτων διωγμῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 9 Ἰανουαρίου καὶ ὁ ἐν Καρχηδόνι μετὰ τῆς *Περπετούας* μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 7 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

ρεβόλβερ (τὸ) (revolver)· βλ. λ. *περίστροφον*.

Ρεβουὰλ (Revoil), *Ἀμεδαῖος-Ἰωσὴφ-Παῦλος*. Γάλλος διπλωμάτης καὶ οἰκονομολόγος (1856—1914). Διετέλεσε πρόξενος ἐν Τύνιδι καὶ Ταγγέρῃ, γενικὸς διοικητὴς τοῦ Ἀλγερίου, ὅπου προέβη εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς διοικήσεως τῆς χώρας καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων διαπραγματευτῶν τῆς διασκέψεως τῆς Ἀλγεθίρας, ὅπου ἀντεπροσώπευσε τὴν Γαλλίαν. Βραδύτερον διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Ὀθωμανικῆς Τραπέζης. Μ. Δ. Β.

Ρεγαῖος. Ἡγεμὼν τῶν Φράγκων, τὸν ὁποῖον μετὰ τοῦ συνάρχοντός του *Ἀσκαρίκου* ἔρριψεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος βορὰν τῶν θηρίων ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τῶν Τρεβήρων. Ν. Σ. Λ.

ρεγάλα (ἡ) (γαλλ. régale, γερμ. Regal). Μικρὸν φορητὸν ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, οἰκιακῆς χρήσεως, ἀποτελούμενον κυρίως ἐξ ὀλίγων συστοιχιῶν αὐλῶν μετὰ γλωττίδος. Αἱ ρεγάλαι ἦσαν ἀρκούντως διαδεδομέναι κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννησιν καὶ ἐπεῖχον εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων καὶ τῶν μουσικῶν τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ ἁρμονίου. Γ. Σ.

ρεγάλο (τό), ἢ *ριγάλο*· δημοτ., φιλοδώρημα (ἰταλ. regalo).

ρέγγα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *ἀρίγγη* (βλ. λ.).

ρεγγίνα (ἡ)· ἡ ρήγισσα, ἡ βασίλισσα· || κοινὸν ὄνομα γυναικῶν· ἀντίστ. *Βασιλική*.

Ρεγγίνας. Σουλιώτης ὁπλαρχηγὸς (βλ. λ. *Γούσης*, *Λάμπρος*).

Ρεγγίνιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λοκρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 759, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Καθάρες* καὶ *Χάρμα*, 992. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ρεγιομοντᾶνος (Regiomontanus). Ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο εἶναι γνωστὸς εἷς τῶν διασημοτέρων Γερμανῶν ἀστρονόμων καὶ μαθηματικῶν τοῦ μεσαίωνος *Ἰωάννης Μύλλερ* (Johannes Müller, 1436—1476). Ἀκολουθῶν τὴν κλίσιν του ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀστρονομίας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Λειψίᾳ, ἀκολούθως δὲ ἐν Βιέννῃ παρὰ τῷ Πούρμπαχ, τοῦ ὁποίου ἐγένετο βοηθός, συνεργάτης καὶ διάδοχος ἐπί τι διάστημα. Εἰς ἡλικίαν 25 περίπου ἐτῶν, ἐπιθυμῶν νὰ πλουτίσῃ τὰς γνώσεις του, μετέβη εἰς Ἰταλίαν παρὰ τῷ Βησσαρίωνι. Κατὰ τὴν ἑξαετῆ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διαμονήν του ἐπεσκέφθη τὴν Ρώμην, τὴν Φερράραν, τὴν Πάδουαν καὶ τὴν Βενετίαν, ἀσχολούμενος διαρκῶς εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τὴν συλλογὴν χειρογράφων. Εἰς τοῦτο ηὐνοήθη τὰ μέγιστα ἐκ τῆς πληθώρας τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καταφυγόντων εἰς Ἰταλίαν Βυζαντινῶν σοφῶν, οὕτω δὲ ἠδυνήθη νὰ μεταφράσῃ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας τὰ ἔργα τοῦ Ἀρχιμήδους, τοῦ Ἀπολλωνίου, τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Θέωνος κτλ. Κατὰ τὸ 1460 ἐδίδαξεν ἀστρονομίαν ἐν Παδούῃ, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς Βιέννην καὶ τέλος εἰς Βούδαν τῆς Οὑγγαρίας, ὅπου ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ματθίας Κορβῖνος τῷ ἀνέθηκε τὴν ὀργάνωσιν βιβλιοθήκης.

Μετά τινα ἔτη ἐγκαθίσταται εἰς Νυρεμβέργην (1471), ὅπου γνωρίζεται μετὰ τοῦ Βερνάρδου Βάλτερ πλουσίου καὶ ἐνθουσιώδους φίλου τῆς ἀστρονομίας. Δαπάναις αὐτοῦ ὁ Ρεγιομοντᾶνος ἵδρυσεν αὐτόθι ἀστεροσκοπεῖον, τὸ ὁποῖον ἐφωδίασε μὲ τὰ τελειότατα ὄργανα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τυπογραφεῖον, ὅπερ κατέστη διάσημον διὰ τὰς πολυτίμους ἐπιστημονικὰς ἐκδόσεις του. Τῷ 1475 ὁ Ρεγιομοντᾶνος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀστρονομικὴ δεινότης κατέστη ἐν τῷ μεταξὺ γνωστὴ καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν, μετέβη εἰς Ρώμην, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Πάπα Σίξτου Δ', ἐπιθυμοῦντος νὰ προβῇ εἰς μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, διότι μετὰ βραχεῖαν ἐν Ρώμῃ διαμονὴν ἀπέθανεν. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του κυριώτερα εἶναι: «Ephemerides». αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ 1475—1506 καὶ διὰ τὰς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ Ροδόλφος ἐδώρησεν εἰς τὸν συγγραφέα των 1200 χρυσᾶ σκοῦδα, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν, ἃς τὸ σύγγραμμα τοῦτο παρεῖχεν εἰς τοὺς τολμηροὺς θαλασσοπόρους τῆς Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας, «Epitoma in Ptolemaei Almagestum», ἐν ᾧ παραδέχεται πλήρως τὸ Πτολεμαϊκὸν σύστημα, «Tabulae directionum profectionum», «De cometae magnitudine κτλ.» (1531), ἐν ᾧ διὰ πρώτην φοράν, ἀπορρίπτων τὰς ἰδέας τοῦ Ἀριστοτέλους, διακηρύττει ὅτι οἱ κομῆται δὲν ἀποτελοῦσι μετεωρολογικὸν φαινόμενον, ἀλλ' εἶναι ἄστρα, ὧν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἡ θέσις καὶ ἡ κίνησις ἐν τῷ διαστήματι. Σ. Π.

Ρεγὶς Δερέ, ἢ **Ρεῒς Ντερέ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σμύρνης—Τσεσμέ, πλησίον τῆς πόλεως Ἀλάτσατα. Ν. Ι. Δ.

ρεγιστράριος (ὁ) *[Ρωμ. Ἀρχ.]*. Ὁ κρατῶν βιβλία λογαριασμῶν, ὁ λογιστής. Ν. Σ. Λ.

Ρεγιφούγιον (τὸ) (Regifugium) *[Ρωμ. Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τελουμένη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ κατὰ τὴν 6ην Μαρτίου ἑκάστου ἔτους εἰς μνήμην τῆς ἐξώσεως τῶν Ταρκυνίων. Ν. Σ. Λ.

ρεγιωνάριος (ὁ), ἢ *ρεγιωνάρχης*. Ὁ ἐπόπτης τῶν *ρεγιώνων* (βλ. λ.).

ρεγιῶνες (ἐκ τοῦ λατ. regio = τμῆμα πόλεως) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐκαλοῦντο ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ 14 τμήματα αὐτῆς, κατ' ἀπομίμησιν τῆς Ρώμης. Ἡ διαίρεσις αὕτη, γενομένη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, διετηρήθη μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου ἢ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β' (408—450 μ. Χ.). Ἕκαστος ρεγιὼν εἶχεν ἕνα *κουράτορα* ἢ *ρεγιωνάρχην*, ἔχοντα ὑφ' ἑαυτὸν κατωτέρους ὑπαλλήλους ἐπιφορτισμένους κυρίως νὰ ἐπαγρυπνῶσι καθ' ὅλην τὴν νύκτα πρὸς πρόληψιν καὶ καταστολὴν τῶν τυχὸν πυρκαϊῶν. Α. Θ. Σ.

Ρεγκαλμποῦτο (Regalbuto) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Κατάνης, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Σάλσο. Κάτ. 12.000. Μ. Δ. Β.

ρεγκάτα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων λεμβοδρομίας ἢ ἱστιοδρομίας φιλάθλων. Ἀπαντᾷ συνηθέστερον εἰς πληθυντικὸν *ρεγκάτες*. Σ. Ε. Λ.

Ρέγκελ (Regel), *Ἐδουάρδος-Αὔγουστος*. Γερμανὸς βοτανικὸς (1815—1892). Ἔγραψε: «Monographia Betulacearum» (1869), «Ρωσικὴ δενδρολογία», «Περιγραφὴ νέων φυτῶν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Τουρκεστὰν» (1873), «Ἡ χλωρὶς τοῦ Τουρκεστάν». Θ. Κ.

— **Ρέγκελ** (Regel), *Ἰωάννης-Ἀλβέρτος*. Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ ἐξερευνητὴς τῆς Ἀσίας (1845—1908), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐξηρεύνησε διάφορα μέρη τοῦ ἀνατολικοῦ Τουρκεστὰν καὶ ἔγραψεν ἐκθέσεις ἐπὶ τῶν ταξιδίων του, ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ Τουρκεστὰν (1876) κ. ἄ. Ο. Ρ.

Ρέγκεν (Regen) *[Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Δουνάβεως ἐν Κάτω Βαυαρίᾳ καὶ Ἄνω Παλατινάτῳ, μήκους 165 χλμ. Πηγάζει ἐκ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ βοημικοῦ Δρυμοῦ ὡς *Μέλας Ρέγκεν*, καὶ ἐκ τοῦ Φύρμπεργκ ὡς *Λευκὸς Ρέγκεν*, προσλαμβάνει παρὰ τὸ Χὸμ τὸν ποταμὸν Χὸμ καὶ χύνεται εἰς τὸν Δούναβιν ἔναντι τῆς πόλεως Ρέγκενσμπουργ. Θ. Κ.

Ρέγκενσμπουργ (Regensburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βαυαρίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ Ἄνω Παλατινάτου, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ρέγκεν εἰς τὸν Δούναβιν. Κάτ. 76.948. Ἡ παλαιὰ πόλις, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, περιβάλλεται ὑπὸ δασοφύτου χώρου, περιλαμβάνει δὲ πλεῖστα ἀρχαῖα κτήρια. Τὴν νέαν πόλιν σχηματίζουν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἄλλοτε προάστεια. Ἔχει δύο βιβλιοθήκας, μουσεῖα ἀρχαιολογικὸν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀστεροσκοπεῖον, ἀερολιμένα καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν, μεταλλίνων εἰδῶν, χημικῶν προϊόντων, σακχάρεως, τεχνητῶν ἀνθέων, σαπωνοποιίας κτλ. Ἐπὶ Ρωμαίων ἡ πόλις ἐκαλεῖτο Regina Castra, ἦτο δὲ ὠχυρωμένη. Περιῆλθεν εἰς τὴν Βαυαρίαν τῷ 1810. Θ. Κ.

Ἐν Ρέγκενσμπουργ ἐγένοντο πολλαὶ σύνοδοι, ὧν ἀξία ἰδίας μνείας εἶναι ἡ κατὰ τὸ 792 γενομένη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου κατὰ τοῦ υἱοθετισμοῦ (Adoptianismus), καὶ αἱ θρησκευτικαὶ συζητήσεις μεταξὺ τῶν δυτικῶν καὶ διαμαρτυρομένων τοῦ 1524, 1541 καὶ 1546. Ἐκ τῶν 40 χιλιάδων κατοίκων τῆς πόλεως αἱ 30 καὶ πλέον εἶναι καθολικοί, ἔχοντες 14 ἐκκλησίας, ἐνῷ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔχουσι 3. Ἄξιος ἰδίας μνείας εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου, γοτθικοῦ ρυθμοῦ, οὕτινος ἡ ἀνοικοδόμησις ἀρξαμένη τῷ 1275 ἐπερατώθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὁ ὅλος ναός, εἷς τῶν ὡραιοτέρων τῆς Γερμανίας, ἐπερατώθη τῷ 1869. Κ. Ι. Δ.

ρεγκέντης (ὁ) *[Ἰόν. Πολιτ.]*· βλ. λ. *ἔπαρχος*.

Ρέγκερ (Reger), *Μάξ*. Διακεκριμένος Γερμανὸς μουσουργὸς (1873—1917). Δεκαεπταετὴς ἦτο ἤδη καθηγητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν Βισμπάντεν, εἶτα καθηγητὴς τῆς ἀντιστίξεως ἐν τῇ μουσικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου καὶ τέλος καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Λειψίας. Ὑπῆρξε γονιμώτατος καὶ διεκρίθη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ εἶδος τῆς *παραλλαγῆς* καὶ τῆς *φυγῆς*. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Sinfoniette», «Ρωμαντικὴ σουΐτα», «Balletsuite», «Συμφωνικὸς πρόλογος», «Vaterlandische Ouverture» δι' ὀρχήστραν, «Φαντασία ἐπὶ τοῦ χορικοῦ Ein feste Burg», «Φαντασία ἐπὶ τοῦ χορικοῦ Freu dich sehr» κ. ἄ. δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδίαι ὑπὲρ τὰς 200, κοντσέρτα, μουσικὴ δωματίου, ἔργα διὰ βιολίον μόνον κλπ. Γ. Σ.

Ρεγκελσμπέργκερ (Regelsberger), *Φερδινάνδος*. Γερμανὸς νομομαθὴς (1831—1911). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Ἐρλάγγῃ (1862), Ζυρίχῃ (1863), Γκίσσεν (1868), Βύρτσμπουργκ (1872), Βρεσλαυίᾳ (1881) καὶ Γοττίγγῃ (1884). Ἔγραψε: «Zur Lehre vom Allervorzug der Psandrechte» (1859), «Streiszüge in Gebiet des Zivilrechts» (1893), «Διδασκαλία τοῦ δικαίου τῶν Πανδεκτῶν» (1903), ἑλληνιστὶ μεταφρασθὲν ὑπὸ Γ. Μαριδάκη καὶ Χρ. Πράτσικα, καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα, ἅτινα τάσσουσιν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων Γερμανῶν ἀστικολόγων. Χ. Δ.

Ρεγκίνα (Regina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπικρατείας τοῦ Καναδᾶ, πρωτεύουσα τῆς γενικῆς διοικήσεως τοῦ Σασκάτσιουαν, κειμένη ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν τῆς χώρας, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν ὑπερηπειρωτικῶν σιδηροδρόμων. Κάτ. 30.200. Εἶναι σημαῖνον κέντρον ἐμπορίου σιτηρῶν. Χ. Δ.

—**Ρεγκίνα** (Regina, Piz—) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων ἐν τῷ καντονίῳ Γκριζόν, μεταξὺ τῶν κοιλάδων Βρὶν καὶ Ἁγίου Πέτρου. Ὕψος 2.528 μ. Σ. Κ. Γ.

ρεγκλὰν (τὸ) (ἀγγλ. raglan). Ἐπανωφόριον μὲ μανίκια, τὰ ὁποῖα δὲν ἀποτελοῦν ἰδιαίτερα τεμάχια προσαρμοζόμενα ὡς συνήθως εἰς τοὺς ὤμους, ἀλλὰ κατέρχονται μονοκόμματα ἐκ τοῦ περιλαιμίου (κολλάρου). Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἐπανωφορίου κατεσκευάσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ράπτου Τζὼν Ἄντερσεν τῷ 1851 καὶ ὠνομάσθη οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ λόρδου Raglan. Ὀνομάζεται ἐπίσης καὶ ζαπονα. Ν. Φ. Μ.

Digitized by Google

Ρεγκλέας *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πανίτσης τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 21.

ρεγκλότα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ταῦ φυτοῦ *προύμνη* (βλ. λ.).

Ρέγκνιτς (Regnitz) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γερμανίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Μάϊν, ἐν Βαυαρίᾳ, μήκους 210 χλμ. Ἄρχεται ἐν Φύρτ, διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν ποταμῶν *Ρέντνιτς* καὶ *Πέγκνιτς* καὶ χύνεται πάλιν εἰς τὸν Μάϊν εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Μπάμπεργκ. Παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ὁ *Βίζεντ* καὶ ὁ *Ἄϊς*. θ. κ.

Ρέγκνουμ (Regnum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ρωμαϊκὴ πόλις ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐφ᾽ ἧς θέσεως εὑρίσκεται σήμερον ἡ πόλις *Τσίτσεστερ*, παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Μάγχης. Τὰ ἴχνη τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐπιτρέπουν τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἀρχικῆς χαράξεώς των. Σ. Κ. Γ.

Ρεγκόζαινα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ρυγκόζαινα*.

Ρέγκουλους (Regulus) *[Ἀστρον.]*. Λατινικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς ἀστέρος *α Λέοντος* ἢ *Βασιλίσκου*, ὅστις ἐνιαχοῦ ἀποκαλεῖται, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ἐν τῷ ἀστερισμῷ, *Καρδία τοῦ Λέοντος*. Σ. Π.

ρέγουλα (ἡ), καὶ ***ρέγολα***· τάξις, ρυθμός, τὸ προσῆκον μέτρον, κανών: «πίνει μὲ ρέγουλα» (ἰταλ. regola).

ρεγουλάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ρεγουλάρω*, κανονισμός, τακτοποίησις: «ἡ μηχανὴ θέλει ρεγουλάρισμα».

ρεγουλάρω· δημοτ., κανονίζω, κάμνω τι νὰ ἐνεργῇ καλῶς, ἰδίᾳ ἐπὶ μηχανήματος.

Ρεγούλβιον (Regulbium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. παραλίας τῆς Βρεττανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καντίων, κειμένη ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης τῆς στοματολίμνης τοῦ Ταμέσεως, πρὸς Δ. τοῦ Καντίου ἀκρωτηρίου (νῦν North Foreland). Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Reculver, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Kent. Α. Θ. Σ.

ρεγχάζω· ρέγχω, κοιν. *ροχαλίζω*.

— **ρεγχάζων *ρόγχος*** (râle ronflant). Κατὰ τὴν διαγνωστικὴν ἀκρόασιν τῶν πασχόντων πνευμονικὰς νόσους, ὁ ὅρος οὗτος ἀποδίδεται εἰς μουσικόν τινα ἦχον, ὅστις παρακολουθεῖ τὸ ἀναπνευστικὸν ψιθύρισμα καὶ ὅστις παραβάλλεται πρὸς ρεγχασμὸν ἀνθρώπου κοιμωμένου (ροχαλητό)· εἶναι δὲ παχεῖς ρόγχοι ξηροί, ἀντιληπτοὶ ἰδίως κατὰ τὸ μέσον τμῆμα τοῦ πνεύμονος, πρὸς τὸ μέρος τῶν παχέων βρόγχων. Πολλάκις οὗτοι εἶναι αἰσθητοὶ κατὰ τὸν παροξυσμὸν τοῦ βηχὸς τοῦ πάσχοντος. Μ. Ν. Κ.

ρεγχασμὸς (ὁ)· ρόγχος, κοιν. *ροχάλισμα*.

ρεγχαστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ρεγχασμόν· ‖ ὁ ρεγχάζων.

ρέδα (reda, rheda, raeda) *[Ἀρχ.]*. Ἀκάλυπτος τετράτροχος γαλατικὴ ἅμαξα, ἁπλῆ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν καὶ ἰσχυρὰ τὴν κατασκευήν, δυναμένη νὰ μεταφέρῃ πολλοὺς ἐπιβάτας καὶ μεγάλα φορτία. Τάχιστα εἰσαχθεῖσα ἐν Ρώμῃ, ἐπλουτίσθη διὰ καθισμάτων (sedularia) καὶ καλυμμάτων (tapetia, lintea), ἐχρησιμοποιήθη δὲ πρὸς ἐνοικίασιν (reda meritoria) διὰ μεγάλας οἰκογενειακὰς ἐκδρομὰς μετ᾽ ἀποσκευῶν, διὰ μακροχρόνια ταξίδια καὶ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας. Αἱ ἰδιωτικαὶ ρέδαι ἠλαύνοντο ὑφ᾽ ἑνὸς ἢ δύο ζυγῶν ζῴων, ἀναφέρονται ὅμως καὶ ρένται μὲ εἴκοσιν ἵππους· αἱ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἠλαύνοντο ὑπὸ ὀκτὼ ἕως δέκα ἵππων καὶ ἔφερον βάρη μέχρι χιλίων λιτρῶν· αἱ ρένται τῶν συγκλητικῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου εἶχον ἀργυρᾶν ἐπένδυσιν. Π. Ν. Π.

ρεδβιτζίτης (ὁ) (Redwitzit) *[Πετρογραφ.]*. Πέτρωμα πυριγενές. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ γρανιτικοῦ λαμπροφύρου, χονδροκοκκώδη κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Redwitz εἰς τὸ Oberpfalz συνήθως μὲ γρανίτην. Γ. Β.

ρεδδιγγίτης (ὁ) (Reddigit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν φωσφορικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου ἔνυδρον, περιέχον συγχρόνως καὶ σίδηρον

$$(Mn,Fe)_3[PO_4]_2.4H_2O.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν μικρῶν κρυστάλλων, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κρυσταλλοφυῆ συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 3—3 ½, εἰδικὸν βάρος 3,10, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα ἐρυθρὸν ἕως ἄχρουν. Ἀπαντᾷ μετ᾽ ἄλλων φωσφορικῶν ὀρυκτῶν τοῦ μαγγανίου ἐντὸς τοῦ πηγματίτου τοῦ Branchville. Γ. Β.

Ρεδιάδης, *Περικλῆς Δ.* Ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κέᾳ τῷ 1875. Ἐξῆλθε τῆς ναυτικῆς σχολῆς τῶν Δοκίμων τῷ 1895, καὶ κατόπιν ὑπηρέτησεν ὑφ᾽ ὅλους τοὺς βαθμοὺς εἰς ἁπάσας τὰς ὑπηρεσίας τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, σημειώσας ἐποχὴν ὡς ἱδρυτὴς καὶ καθηγητὴς τῆς ναυτικῆς σχολῆς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐχρημάτισε δὲ κατ᾽ ἐπανάληψιν τμηματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν, μέλος τοῦ γαλλικοῦ ἐπιτελείου τῶν ναυτικῶν καὶ καθηγητὴς παρὰ τῇ ναυτικῇ σχολῇ τῶν Δοκίμων. Ἀποστρατευθεὶς τῷ 1922 μὲ τὸν βαθμὸν ὑποναυάρχου, ἐτράπη εἰς τὴν πολιτικήν, κατ᾽ ἐπανάληψιν ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ νομοῦ του. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐργασίας ἐπὶ ἱστορικῶν, τεχνικῶν καὶ οἰκονομολογικῶν θεμάτων, ἐν αἷς: «Περὶ ναυτικῆς πυξίδος», «Περὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας», «Περὶ τῆς ναυμαχίας τῆς Γιουτλάνδης», «Περὶ τοῦ ἐξ Ἀντικυθήρων ἀστρολάβου», «Τὸ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον», «Περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ὑποβρυχίων», «Θεωρία τῆς δημοσίας οἰκονομίας», «Ἑρμηνεία τοῦ διεθνοῦς κανονισμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων». Σ. Ε. Λ.

ρεδιγκότα (ἡ) (ἀγγλ. riding coat). Ἔνδυμα ἀνδρικὸν μὲ ραφὴν εἰς τὴν μέσην, τοῦ ὁποίου αἱ ἄκραι φθάνουν μέχρι τοῦ γόνατος. Σταυρωτόν, μὲ δύο σειρὰς κομβίων, μὲ ρεβὲρ ἐν ὅλῳ ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ μεταξωτοῦ, κατεσκευάζετο ἐξ ἐρέας (τσόχας) μελαίνης ἢ βαθυφαίου καὶ ἐξαιρετικῶς ἀνοικτοφαίου, μετέπειτα δὲ καὶ ἐξ ἄλλων μαλλίνων ὑφασμάτων. Κατ᾽ ἐξοχὴν ἐπίσημον ἔνδυμα προπολεμικῶς μετὰ τὸ φράκον, ἔχει ἐγκαταλειφθῆ τελείως ὑπὸ τῶν κοσμικῶν. Ἡ ρεδιγκότα ἀπῄτει ὑψηλὸν πῖλον καί, ὅταν δὲν ἦτο χρωματιστή, ριγὲ πανταλόνι. Ἡ χρωματιστὴ συνεδυάζετο μὲ ὁμοιόχρωμον πανταλόνι (βλ. καὶ λ. *ἔνδυμα*). Τ. Δ.

—**ρεδιγκότας *κόμμα***. Οὕτως ἐκλήθη νέα κοινωνικὴ τάξις, σχηματισθεῖσα ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος ὑπὸ τῶν κατελθόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁμογενῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Λόγῳ τῆς μορφώσεως αὐτῶν, οὗτοι κατελάμβανον τὰς δημοσίας θέσεις καὶ προεκάλεσαν τὸ μῖσος τῶν μαχητῶν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ ἐπικληθὲν *κόμμα τῆς φουστανέλλας*. Ἡ κατὰ τῆς ρεδιγκότας κοινὴ ἀντιπάθεια εἶχε φθάσει εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1843 ἐγένετο δεκτὸν ψήφισμα, δι᾽ οὗ ἀπελύοντο τῶν δημοσίων θέσεων πάντες οἱ μὴ καταγόμενοι ἐκ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος καὶ μὴ μετασχόντες εἰς τὸν Ἀγῶνά της. Θ. Β.

ρεδιγουκλία (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, καὶ ἰδίως ἐν Κερκύρᾳ, τοῦ πτηνοῦ *κρὲξ ἀλέκτωρ*.

Ρεδιντουΐνον (Redintuinum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β′ 11, 14) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἑρμονδούρων (Δυτικὴ Θουριγγία καὶ μέρος τῆς ΝΔ Σαξωνίας). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος.

ρεδίφης (ὁ)· βλ. λ. *ρεντίφης*.

Ρέδονες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀρμορικῆς, ὧν ἡ ἐν Βρετάνῃ τῆς Γαλλίας πόλις ὠνομάζετο ὁμοίως, ὡς καὶ *Ρεδόνων Πόλις* καὶ *Πολιτεία*, εἶτα *Κονδάτη*, κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀνέλαβε τὸ ἀρχικόν της ὄνομα, νῦν δὲ λέγεται Rennes. Ν. Σ. Λ.

ρεδουβιίδαι (οἱ) (Reduviidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὁμοπτέρων*, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 15 γένη ἐντόμων σαρκοφάγων, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Κυριώτερα γένη εἶναι ὁ *ρεβούβιος* καὶ ἡ *σάλδα* (βλ. τὰς λ.). Δ. Ν. Π.

ρεδούβιος (ὁ) (Reduvius) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρεδουβιιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 40 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς καὶ θερμὰς τῆς γῆς χώρας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι ὁ *ρεδούβιος ὁ προσωπιδοφόρος* (Reduvius personatus), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες καὶ τριχωτόν, θώρακα σχεδὸν τριγωνικόν, κεραίας λεπτὰς καὶ πόδας ἐπιμήκεις. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοϋπέρυθρος. Τρέφεται ἐκ διαφόρων μικροτέρων ἐντόμων καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ αἵματος αὐτῶν, ὅπερ ἀπορροφεῖ διὰ τῆς αἰχμηρᾶς προβοσκίδος, εἰς ἣν ἀπολήγει τὸ στόμα του. Τὰ νήγματά του εἶναι ὀδυνηρὰ ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐπικίνδυνα. Ἀπαντᾷ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, θεωρεῖται δὲ ὡς κοσμοπολιτικὸν ἔντομον. Δ. Ν. Π.

ρεδουκίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ λ. *διαμιδορεσορκίνη*.

ρεδουκτάζαι (αἱ), ἢ *ρεδουκτάσαι*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἀναγωγικῆς δράσεως φυράματα ἢ ἔνζυμα, ὡς λ.χ. τὸ ἐν τῷ γάλακτι ἀπαντῶν κλπ. (βλ. καὶ λ *ἔνζυμος*). Σ. Γ.

ρεεδία (ἡ) (Rheedia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταγονοφοριδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰς παρὰ ταύτην νήσους. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *ρεεδία ἡ βραζιλιανὴ* (Reedia brasiliensis), ἥτις καλλιεργεῖται διὰ τοὺς ἐδωδίμους καρπούς της, ἐκ τῆς συνθλίψεως τῶν ὁποίων παρασκευάζεται καὶ εὔγευστον ποτόν. Δ. Ν. Π.

ρεζάδο (τό), καὶ ***ραζάδο*** Ὅρος ἀπαντῶν εἰς τὰ ναυτικὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀγῶνος καὶ σημαίνων πλοῖον κατάφρακτον τῆς γραμμῆς (βλ. λ. *δελίνι*), ἀλλὰ μὴ ἔχον πυροβόλα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν χειρισμῶν. Εἶναι παραφθορὰ τοῦ τότε γαλλικοῦ ὅρου vaisseau rasé. Σ. Ε. Λ.

Ρεζὰν (Rejane), ***Γαβριέλλα Ρεζύ***, ἐπιλεγομένη —, Γαλλὶς δραματικὴ ἠθοποιὸς (1856—1920). Τὸ πολύμορφον τάλαντόν της διεκρίθη εἰς τὰ σύγχρονα ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ἀλησμονήτους ἐπιτυχίας. Οἱ ρόλοι τῆς Γιαννέτας εἰς τὸ δρᾶμα «Ἐρυθρὰ τήβεννος» τοῦ Μπριέ, τῆς Ζαζᾶς εἰς τὸ ὁμώνυμον ἔργον τῶν Σιμὸν καὶ Μπερτόν, καὶ τῆς «Κυρίας δὲν μὲ μέλει» τοῦ Βικτωριανοῦ Σαρντοῦ παρέμειναν ὑποδειγματικοὶ καὶ ἀνυπέρβλητοι. Ἡ Ρεζὰν ἔπαιξε καὶ ἐν Ἀθήναις, τυχοῦσα θερμοτάτης ὑποδοχῆς. Π. Α. Κ.

ρεζεδοειδῆ (τὰ) (Resedaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἐτησίας, διετεῖς ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, καλλιεργουμένας πολλαχοῦ διὰ τὰ ὡραῖα καὶ εὔοσμα ἄνθη των. Ἀξιολογώτερον γένος εἶναι ἡ *ρεζεντὰ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ρεζέϊκα *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ρώμεσι τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 13.

Ρεζέκνε (Rezekne, ἢ Rositten) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λεττονίας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νάρβα—Ντύναμπουργκ. Κάτ. 16.620. Θ. Κ.

ρεζένια (τά). Συνώνυμον τοῦ *ρεσέναι* (βλ. λ.).

ρεζεντὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρεζεδοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐνιαυσίας ἢ πολυετεῖς μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα, πτεροειδῆ καὶ κολπωτὰ καὶ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, ἀ κ α ν ό ν ι σ τ α καὶ πράσινα. Τὰ πέταλα τῶν ἀνθέων εἶναι ἰσάριθμα πρὸς τὰ σ έ π α λ α καὶ ἐναλλάσσονται μεταξύ των. Συνήθως τὸ ἄνθος ἔχει 6 πέταλα. Τὸ ἄνδρεῖον ὄργανον περιλαμβάνει πολυπληθεῖς στήμονας. Ἡ ᾠοθήκη σχηματίζεται ἐκ πλειόνων καρποφύλλων, ἅτινα ἑνούμενα μεταξύ των ἀποτελοῦσι μονόχωρον ᾠ ο θ ή κ η ν περικλείουσαν πολυπληθεῖς λοβούς. Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα. Γνωστὰ περὶ τὰ 30 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας. Κυριώτερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ρεζεντὰ ἡ εὔοσμος* (Reseda odorata). Χαμηλὴ πόα καλλιεργουμένη διὰ τὰ εὔοσμα ἄνθη της. Ἐντατικὴ αὐτῆς καλλιέργεια διενεργεῖται εἰς τὴν Νίκαιαν. *Ρεζεντὰ ἡ βαφικὴ* (Reseda tinctorialis). Πόα διετής, φθάνουσα εἰς ὕψος 2 περίπου μέτρων μὲ πολυτληθῆ ἀκέραια, γραμμωτὰ καὶ λογχοειδῆ φύλλα καὶ μικρότατα ἄνθη. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι αὐτοφυὲς πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ καλλιεργεῖται ἐκτενῶς ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Παρ᾽ ἡμῖν ἀπαντῶσιν ὡς αὐτοφυῆ τὰ εἴδη: *ρεζεντὰ ἡ λευκὴ* (Reseda alba) κοινῶς *γαϊδουρόχορτο* καὶ *μεσαντρούλα*, *ρεζεντὰ ἡ κίτρινος* (Reseda ochra), κοιν. *ὤχρα* καὶ *ὤχηστρα*, καὶ *ρεζεντὰ ἡ μεσογειακὴ* (Reseda mediterranea), κοιν. *ὤχηστρα*. Δ. Ν. Π.

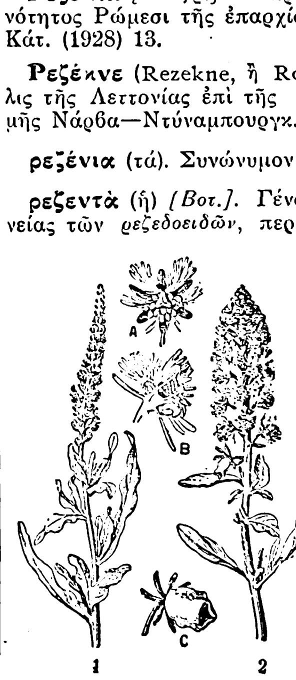

Ρεζεντά.
[1=ἀγρία, 2=εὐώδης, Α=ἄνθος Β=κατατομὴ αὐτοῦ.]

Ρέζερ, *Ἀδόλφος*. Γερμανὸς ἰατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνος, γεννηθεὶς ἐν Μονάχῳ τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1859. Διέπρεψεν ὡς παθολόγος, ἀλλὰ κυρίως εἶναι γνωστὸς διὰ τὴν ἀμνημοσύνην καὶ τὰ ποικίλα ἀνέκδοτα, ἅτινα ἀναφέρονται περὶ αὐτοῦ. Μεταξὺ ἄλλων λέγεται ὅτι μνηστευθεὶς εἰς Μόναχον καὶ ἐπιστρέφων εἰς Ἀθήνας μετὰ τῆς μνηστῆς καὶ τῆς πενθερᾶς του, παρέμεινεν ἐπὶ μικρὸν εἰς Βενετίαν καὶ λησμονήσας αὐτὰς ἐκεῖ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας μόνος, ὅτε τὰς ἀνεμνήσθη ἐρωτηθεὶς παρὰ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας περὶ αὐτῶν. Θ. Β.

ρεζέρβα (ἡ)· δημοτ., τὸ ἀποκείμενον πρὸς μέλλουσαν χρῆσιν, ἀπόθεμα, παρακαταθήκη: «ἐφύλαξα λίγο σιτάρι γιὰ ρεζέρβα» (ἰταλ. reserva).

ρεζὲς (ὁ)· δημοτ., στρόφιγξ θύρας, παραθύρου κτλ., *γίγγλυμος* (βλ. λ.).

Digitized by Google

ρεζὶ (ἡ) (régie). Ὅρος ἐναλλασσόμενος μετὰ τῆς mise en scène καὶ σημαίνων τὴν γενικὴν διεύθυνσιν διὰ τὴν ἀπὸ σκηνῆς ἐμφάνισιν θεατρικοῦ ἔργου καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας (βλ. λ. *σκηνοθεσία*). Π. Α. Κ.

Ρεζὶ (ἡ). Ἐκαλεῖτο συντόμως ἐν Τουρκίᾳ ἡ «Société de la Régie coïntéressée des Tabacs de l'Empire Ottoman» (=«Ἑταιρεία τῆς συνενδιαφερομένης διαχειρίσεως τῶν καπνῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας») ἡ ξένη ἑταιρεία, εἰς ἣν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ διαχείρισις τοῦ μονοπωλίου τῶν καπνῶν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ὁ καπνὸς εἰσήχθη ἐν Τουρκίᾳ κατ' ἀκολουθίαν τῆς μετὰ τῆς Ὁλλανδίας συναφθείσης ἐμπορικῆς συμβάσεως τοῦ 1612. Ἡ χρῆσις τοῦ καπνοῦ, ἀπαγορευομένη κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἐν Τουρκίᾳ, ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ 1687 τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου ὡς εἶδος φορολογήσιμον. Ἐπεβλήθη τότε φόρος 3 παράδων κατ' ὀκᾶν, αὐξηθεὶς τῷ 1695 εἰς 7 παράδες διὰ τὰς κατωτέρας καὶ εἰς 13 διὰ τὰς ἀνωτέρας ποιότητας. Συγχρόνως ἐπεβλήθη καὶ ἐπὶ τῆς καπνοκαλλιεργείας φόρος ἑνὸς δουκάτου κατὰ στρέμμα. Βαθμιαίως οἱ φόροι οὗτοι ηὐξήθησαν τόσον, ὥστε τῷ 1857 εἶχον ἀνέλθει εἰς 1 1/2 γρόσιον (60 παράδες) μέχρις 6 γροσίων κατ' ὀκᾶν. Τῷ 1862 ἐτετραπλασιάσθησαν καὶ τῷ 1865 ἀντικατεστάθησαν διὰ φόρου ἐνιαίου 12 γροσίων κατ' ὀκᾶν, ἀναβιβασθέντος κατόπιν εἰς 32 γρόσια καὶ ἐλαττωθέντος κατόπιν εἰς 5 γρόσια. Βραδύτερον ὁ φόρος ἀντικατεστάθη διὰ δασμοῦ κυκλοφορίας (μουρουριὲ) 3 γροσίων καὶ ἀναλογικοῦ τέλους καταναλώσεως. Τῷ 1872, ἀναγνωρισθέντος εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων, κατὰ παράβασιν τῶν διομολογήσεων, τοῦ δικαιώματος τῆς ἱδρύσεως μονοπωλίου τῶν καπνῶν, ἐζητήθη τοῦτο ὑπὸ τῆς «Ἑταιρείας τῆς Αὐστροτουρκικῆς Πίστεως» ἔναντι πληρωμῆς ἐτησίου ποσοῦ 400.000 τουρκικῶν λιρῶν, ἀλλ' ἡ πρότασις ἀπεσύρθη. Τῷ 1873 ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὴν τὴν κοπὴν τοῦ καπνοῦ, ἱδρύσασα τοπικὴν ρεζί, τῷ δὲ 1874 ἱδρύθη γενικὸν μονοπώλιον βασιζόμενον ἐπὶ συστήματος ταινίας, τὴν ὁποίαν ἠγόραζον παρὰ τοῦ κράτους οἱ ἐργοστασιάρχαι. Εἰσεπράττετο οὕτω φόρος κατεργασίας τοῦ καπνοῦ 10—30 γρ. κατ' ὀκᾶν. Τῷ 1879 ὁ φόρος οὗτος ἐξεχωρήθη μετ' ἄλλων ἐμμέσων εἰς τοὺς τραπεζίτας τοῦ Γαλατᾶ, Ἕλληνας κυρίως, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑπηρεσίας τοκοχρεωλυσίων τῶν πρὸς αὐτοὺς χρεῶν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Οὗτοι ἔφθασαν νὰ εἰσπράττουν 728.403 λίρας τῷ 1881—1882, ποριζόμενοι κέρδη σημαντικά. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπιχείρησις τῶν καπνῶν ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ξένων κεφαλαιούχων. Ἐζητήθη τότε τὸ προνόμιον τοῦ μονοπωλίου τῶν καπνῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Βιέννῃ τραπεζίτου Λεοπόλδου Μπαλτατζῆ τῆς βιενναίας τραπέζης Kredit-Anstalt, τοῦ ἐν Βερολίνῳ τραπεζίτου Bleichröder καὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὀθωμανικῆς Τραπέζης. Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς συμμετοχῆς τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως εἰς τὰ τυχὸν πλεονάσματα, ἐξεδόθη τῇ 28 Μαΐου 1883 τὸ αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον (διάταγμα), διὰ τοῦ ὁποίου παρεχωρεῖτο εἰς ἀνώνυμον ἑταιρείαν, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν ὁμίλων τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὀθωμανικῆς Τραπέζης, τῆς βιενναίας Kredit-Anstalt καὶ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Bleichröder, ὡς συνενδιαφερομένην μετὰ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, τὸ προνόμιον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ μονοπωλίου τῶν καπνῶν, τοῦ ὁποίου τὸ προϊὸν περιελαμβάνετο μεταξὺ τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου ὀθωμανικοῦ χρέους ἐκχωρηθέντων ἐξ ἐμμέσων φόρων. Ἡ ἑταιρεία ἐπλήρωνεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ δημοσίου χρέους 750.000 λ. Τ. ἐτησίως. Τὸ πλεονάζον ποσὸν τῶν κερδῶν τῆς ἑταιρείας διενέμετο μεταξὺ τῆς τελευταίας ταύτης (35 %), τοῦ δημοσίου χρέους (35 %) καὶ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως (30 %)). Ἡ ἀναλογία τῆς διανομῆς ἤλλασσε πέραν τῶν πρώτων 500.000 λιρῶν Τ. Ἡ ἑταιρεία εἶχε τὸ προνόμιον τῆς ἀγορᾶς, τῆς κατεργασίας καὶ τῆς πωλήσεως ὅλων τῶν ἐν Τουρκίᾳ παραγομένων καπνῶν, ἐπίσης δὲ καὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων καὶ τελῶν. Οἱ καπνοκαλλιεργηταὶ ἐλάμβανον τὴν ἄδειαν τῆς Ρεζί, ἥτις παρεχώρει εἰς αὐτοὺς δάνεια. Ἐν τῇ πράξει ἡ Ρεζί, διαθέτουσα καὶ ἴδιον προσωπικὸν ἐνόπλων καπνοφυλάκων (κολτζήδων) πρὸς δίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου, μετήρχετο μέσα καταθλιπτικά, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν ἰσχυρὸν ρεῦμα δυσαρεσκείας ἐναντίον της καθ' ἅπασαν τὴν Τουρκίαν. Αἱ ἔνοπλοι συμπλοκαὶ καπνοφυλάκων καὶ λαθρεμπόρων ἦσαν συχνόταται, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρωπίνων θυμάτων ηὔξανε διηνεκῶς, τόσον ὥστε ἀφότου ἀποκατεστάθη ἐν Τουρκίᾳ τὸ συνταγματικὸν καθεστὼς (1908), ἐπανειλημμένως ἐζητήθη ἐν τῇ βουλῇ ἡ κατάργησις τοῦ προνομίου. Πρὸς τοῦτο ὅμως θὰ ἀπῃτεῖτο ἡ ἐξόφλησις τῶν ἐπανειλημμένων δανείων καὶ προκαταβολῶν, τὰ ὁποῖα παρεχώρησεν ἡ Ρεζί εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἡ συγκατάθεσις τῶν ξένων πιστωτῶν τῆς Τουρκίας. Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης (1923), ὅτε ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις διέκοψε τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου χρέους καὶ κατήργησε τὰς σχετικὰς ὑπηρεσίας, ἐξέλιπε καὶ ἡ Ρεζί μετὰ βίον τεσσαράκοντα ἐτῶν. Ν. Μ.

ρὲζ λεμὰ (τό) δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ρεζιλεύω, ἐμπαιγμός, χλευασμός, γελοιοποίησις, ἐξευτελισμός, ἄλλως *ρεζιλίκι*.

ρεζιλεύω δημοτ., καθιστῶ τινα γελοῖον, ἐμπαίζω, χλευάζω, ἐξευτελίζω, καταισχύνω.

ρεζίλης (ὁ) καταγέλαστος, περίγελως, ἐξηυτελισμένος.

ρεζίλι (τό) δημοτ., γελοιοποίησις, χλευασμός: «τὸν ἔκαμε ρεζίλι», «ἐγίναμε ρεζίλι».

ρεζιλίκι (τό) δημοτ., ἄλλως *ρεζίλεμα* (βλ.λ.): «τί ρεζιλίκι ἦταν αὐτὸ ποὺ πάθανε!» (λ. τουρκ. καὶ αἱ σύστοιχοι).

Ρεζίνα (Resina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νεαπόλεως, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ΝΑ. τῆς Νεαπόλεως, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου. Κάτ. 24.000. Ἔχει τεχνικὴν σχολὴν καὶ μετεωρολογικὸν καὶ ἡφαιστειολογικὸν σταθμόν. Ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς ὑπάρχουν πλούσιοι ἀμπελῶνες, ἐξ ὧν παράγεται περίφημος οἶνος, γνωστὸς εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δάκρυα τοῦ Χριστοῦ» (Lacrimae Cristi). Κεῖται παρὰ τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Ἡρακλείου, εἰς τὰ ΝΔ. τοῦ Βεζουβίου, ἐξ ἐκρήξεως τοῦ ὁποίου τῷ 1631 ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. Ν. Δ. Β.

— **Ρεζίνα** (Rezina) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ρουμανίας ἐν Βεσσαραβίᾳ. Κάτ. 63.841. Πρωτεύουσα *Ρεζίνα*, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δνειστέρου. Σ.Κ.Γ.

ρεζινίτης (ὁ). Τεχνητὴ ρητίνη, παρασκευαζομένη διὰ θερμάνσεως φορμαλδεΰδης μετὰ φαινόλης παρουσίᾳ ἀλκαλικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα δρῶσι συμπυκνωτικῶς. Χρησιμοποιεῖται ὡς μονωτικὴ ὕλη διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὸν ἠλεκτρισμόν, ὡς καὶ πρὸς παρασκευὴν διαφόρων ἀντικειμένων, ὡς κομβίων, ψηκτρῶν, κτενῶν κλπ. Σ. Γ.

ρεζισσὲρ (ὁ) (γαλλ. régisseur). Ὅρος ἐναλλασσόμενος μετὰ τοῦ metteur en scène καὶ σημαίνων τὸν *σκηνοθέτην* (βλ. λ.). Ἐνίοτε ρεζισσὲρ λέγεται ὁ γενικὸς καλλιτεχνικὸς διευθυντὴς ἑνὸς θεάτρου, ἔχων ἐφ' ὅλων τὴν γενικὴν ἐποπτείαν καὶ ἐπὶ τοῦ σκηνοθέτου. Π. Α. Κ.

Ρέζνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 241. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Τριάδα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀνθοῦσαν*.

Ρέζνιτσεκ (Reznicek), *Αἰμίλιος-Νικόλαος*. Αὐστριακὸς συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1861. Διετέλεσε διευθυντὴς ὀρχήστρας εἰς Ζυρίχην, Στετίνον, Ἱέναν, Πράγαν, Βαϊμάρην, Μανχάιμ καὶ τέλος ἐν τῷ Κωμικῷ μελοδράματι τοῦ Βερολίνου. Διεκρίθη κυρίως ὡς συνθέτης μελοδραμάτων διὰ τῶν ἑξῆς ἔργων: «Ἡ Παρθένος τῆς Ὀρλεάνης» (1887), «Satanella» (1888), «Emmerich Fortunat» (1889), «Donna Diana» (1894), «Jill Euleyspiegel» (1902), «Schemilh», «Kosa», «Ὁ κυανοπώγων ἱππότης» κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης συμφωνίας, εἰσαγωγάς, ἐν «Ρέκβιεμ», μίαν «Λειτουργίαν», συμφωνικὰς σουΐτας, μουσικὴν δωματίου, μελῳδίας, χορῳδίας κλπ. Γ. Σ.

Ρεζονβὶλ (Rezonville) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν Λωρραίνῃ, εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. ἀπὸ τοῦ Μὲτς. Κάτ. 380. Ὀνομαστὸν ἐκ τῆς κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 διεξαχθείσης μάχης, κληθείσης τῆς *Ρεζονβὶλ* ἢ τῆς *Γκραβελότης* (βλ. κατωτ.) Η. Π. Γ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ἐνῷ ἡ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μπαζαίν στρατιά, ἡ ἀπὸ τῆς 15ης Αὐγούστου 1870 εὑρισκομένη ἐν τῇ περιοχῇ Βερνεβὶλ—Γκραβελὸτ—Ρεζονβίλ, ἐπρόκειτο τὴν χαραυγὴν τῆς 16ης Αὐγούστου νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὑποχώρησίν της πρὸς Βερντέν, διετάχθη αἴφνης ὑπὸ τοῦ Μπαζαίν, ἐνεργήσαντος ὅλως αὐτοβούλως, νὰ ἀναστείλῃ τὴν ὑποχώρησίν της μέχρι τοῦ ἀπογεύματος τῆς ἡμέρας ταύτης. Τὰ γαλλικὰ ὅμως ταῦτα στρατεύματα προκατελήφθησαν ὑπὸ τῆς 2ας γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ πρίγκιπος Φρειδερίκου-Καρόλου, τῆς ἐχούσης ἐντολὴν ν' ἀποκόψῃ τὰς γραμμὰς ὑποχωρήσεως τῶν Γάλλων ἐκ Μὲτς πρὸς Βερντέν, ἐπηκολούθησε δὲ μάχη, φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τῆς Ρεζονβὶλ* τῆς 16ης Αὐγούστου 1870. Τὴν χαραυγὴν τῆς ἡμέρας ταύτης ἡ γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Μπαζαίν (περὶ τὰς 150.000 ἄνδρες) εὑρίσκετο (βλ. σχ.) μὲ τὰ σώματα στρατοῦ ἐν καταυλισμῷ, ἐκτὸς τοῦ 4ου, εὑρισκομένου ἐν πορείᾳ πρὸς Ντονκοὺρ (βορειοδυτικῶς Σαὶν Μαρσέλ), μὲ τὴν φρουρὰν παρὰ τὴν Γκραβελότ, καλύπτουσαν τὰς πρὸς Μὲτς γραμμὰς συγκοινωνιῶν. Τὸ 2ον σῶμα εἶχε προκεχωρημένας θέσεις εἰς Βιονβὶλ καὶ Φλαβιγνύ. Πρὸ τῆς στρατιᾶς εἶχον ταχθῆ δύο μεραρχίαι ἱππικοῦ, εἰς τὸ ὕψος τῆς Μὰρς λὰ Τοὺρ καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς, μὲ τὴν ἐντολὴν τῆς ἐρεύνης. Ἡ ἔρευνα ὅμως αὕτη δὲν ἐπεξετάθη ἐπαρκῶς, δι' ὃ καὶ οἱ Γάλλοι τοῦτο μόνον ἐγνώριζον τὴν ἑσπέραν τῆς 15ης Αὐγούστου, ὅτι περὶ τὸ Μὰρς λὰ Τοὺρ ὑπῆρχε γερμανικὸν ἱππικόν, ἀλλ' ἠγνόουν πλήρως ὅτι πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν των προήλαυνον ἰσχυραὶ γερμανικαὶ δυνάμεις, προερχόμεναι ἐκ τῆς χαράδρας τοῦ Γκόρζ, τῆς ἐπικοινωνούσης τὴν κοιλάδα τοῦ Μοζέλλα μετὰ τῆς περιοχῆς Μὰρς λὰ Τούρ—Ρεζονβίλ. Τὴν χαραυγὴν τῆς 16ης Αὐγούστου ὁλόκληρος ἡ 2α γερμανικὴ στρατιὰ εὑρίσκετο ἐν πορείᾳ, ἵνα καταλάβῃ θέσεις, ἐξ ὧν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν της, τῆς ἀποκοπῆς τῶν πρὸς Βερντὲν γραμμῶν συγκοινωνίας τῶν Γάλλων. Τὰ μᾶλλον προκεχωρημένα σώματα τῆς στρατιᾶς ταύτης ἦσαν τὸ 10ον μετὰ τῆς 5ης μεραρχίας ἱππικοῦ, πορευόμενα ἐκ τοῦ Πὸντ ἁ Μουσὸν διὰ Τιωκοὺρ πρὸς Μὰρς λὰ Τοὺρ (ὁδεῦσις νοτίως τῆς τοῦ Γκόρζ), καὶ τὸ 3ον μετὰ τῆς 6ης μεραρχίας ἱππικοῦ, πορευόμενα διὰ Νοβεὰν καὶ τῆς χαράδρας Γκὸρζ πρὸς Βιονβίλ. Ἡ 5η γερμανικὴ μεραρχία ἱππικοῦ εἶχε φθάσει περὶ τὴν 9ην ὥραν μέχρι τοῦ Τρονβίλ, χωρὶς νὰ συναντήσῃ οὐδ' ἴχνος ἐχθροῦ, ἀλλ' ἀμέσως τότε διέκρινε καταυλισμὸν γαλλικοῦ ἱππικοῦ διατελοῦντος ἐν πλήρει ἠρεμίᾳ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ τί συνέβαινε. Τὸ

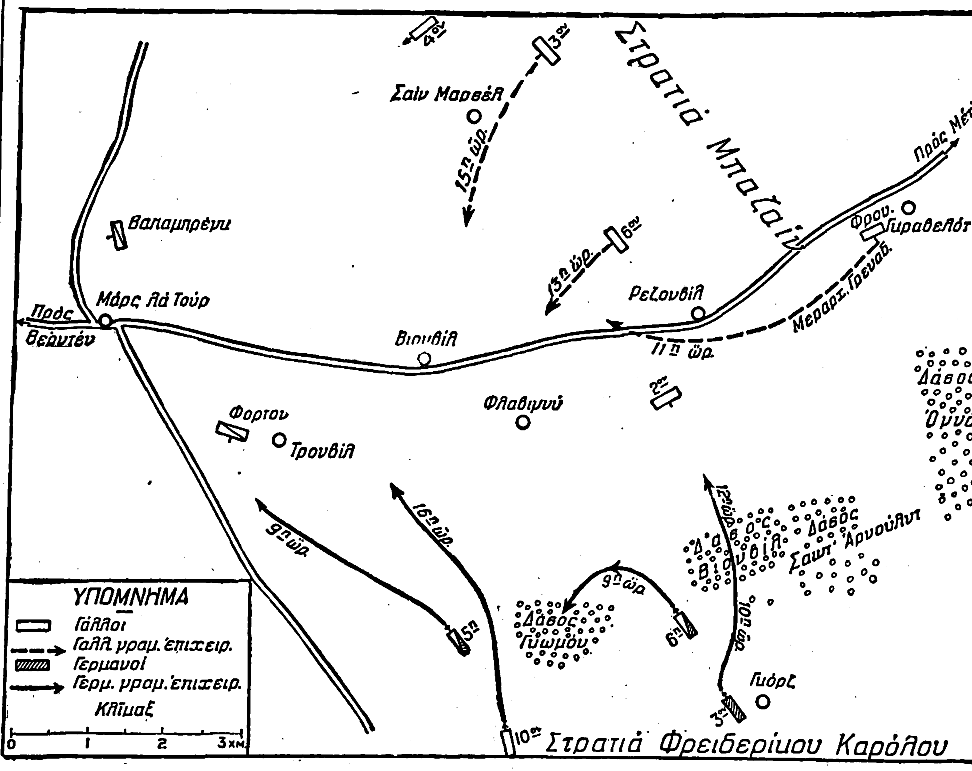

Μάχη τῆς Ρεζονβὶλ τῆς 17ης Αὐγούστου 1870.

Digitized by Google

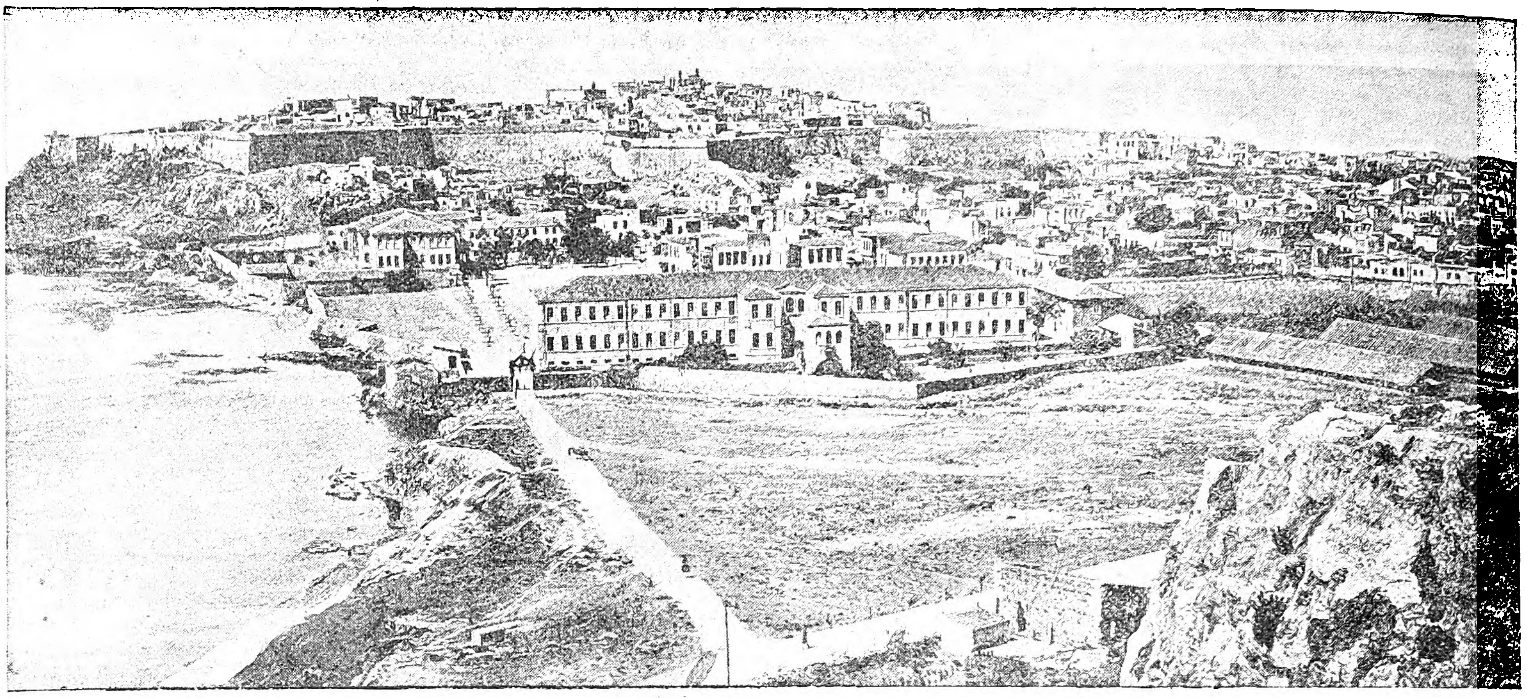

Πανοραματικὴ ἄποψις τῆς

ἔφιππον τότε πυροβολικὸν τῆς μεραρχίας ταύτης ἤρξατο αἰφνιδιαστικοῦ πυρὸς κατὰ τοῦ γαλλικοῦ καταυλισμοῦ ἀπὸ ἀποστάσεως 1200 μέτρων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἄμεσον φυγὴν τοῦ γαλλικοῦ τούτου ἱππικοῦ (τμῆμα τῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Φορτόν). Τὸ γερμανικὸν πυροβολικόν, ἐκτελέσαν κατόπιν ἅλμα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἔβαλε κατὰ τῶν καταυλισμῶν τῶν 2ου καὶ 6ου γαλλικῶν σωμάτων, ἀλλ' οἱ Γάλλοι πεζοί, συνελθόντες ἐκ τῆς πρώτης διαταραχῆς, κατώρθωσαν νὰ βάλωσι διὰ δραστικοῦ πυρὸς κατὰ τῶν Γερμανῶν ἱππέων καὶ πυροβολητῶν. Κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον χρόνον ἡ 6η γερμανικὴ μεραρχία ἱππικοῦ ἐξήρχετο ἐκ τῆς βορείας ἐξόδου τῆς χαράδρας Γκὸρζ, ἀλλά, βληθεῖσα δραστικῶς ὑπὸ τοῦ 2ου γαλλικοῦ σώματος, ἠναγκάσθη νὰ προκαλυφθῇ ἐντὸς τοῦ δάσους Γκωμόν. Ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης, 9.30′ περίπου, ἤρχισεν ἡ μάχη, χωριζομένη εἰς 4 φάσεις.

1η *φάσις*. 9,30′ — 12 ὥρα. Τὸ 3ον γερμανικὸν σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Alvensleben, παρακολουθήσαν τὴν πρὸ αὐτοῦ 6ην μεραρχίαν ἱππικοῦ, κατέλαβε τὴν βορείαν παρυφὴν τοῦ δάσους Βιονβίλ, ἤρξατο δὲ ἀγὼν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ 2ου γαλλικοῦ σώματος, παραμείνας ἐπὶ μικρὸν ἀμφίβολος, ἀλλά, μετὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν Γερμανῶν δι' ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ, ταχθέντος μεταξὺ τῶν δασῶν Βιονβίλ καὶ Σαὶντ Ἀρνοὺλ καὶ βάλλοντος κατὰ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρὸν ἐναντίον τοῦ γαλλικοῦ σώματος, ἡ κατάστασις τοῦ τελευταίου τούτου κατέστη κρίσιμος. Ἀντιληφθεὶς τοῦτο ὁ Μπαζαίν, ἐνίσχυσε τὸ πυροβολικὸν τοῦ 2ου σώματος καὶ συγχρόνως διέταξε τὴν παρέμβασιν ἱππικοῦ (τῶν θωρακοφόρων τῆς φρουρᾶς), ἀλλὰ τὸ γαλλικὸν τοῦτο ἱππικὸν ἀπωθήθη πάραυτα, ἀποδεκατισθὲν ὑπὸ ταξιαρχίας γερμανικοῦ ἱππικοῦ, κατορθωσάσης μάλιστα πρὸς στιγμὴν νὰ περικυκλώσῃ τὸν Μπαζαίν, εὑρεθέντα κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μεταξὺ τῆς γραμμῆς τοῦ πυρὸς ἵνα ἐμψυχώσῃ τοὺς ἄνδρας. Ἐπῆλθε τότε προσωρινῶς χαλάρωσίς τις τοῦ ἀγῶνος, ἧς ἐπωφελήθη ὁ Μπαζαὶν ἵνα προωθήσῃ τὴν μεραρχίαν γρεναδιέρων τῆς φρουρᾶς καὶ τάξῃ ταύτην εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ 2ου σώματος, ἔνθα εἶχε δημιουργηθῇ ἐπικίνδυνον κενόν.

2α *φάσις*. 12—15 ὥρα. Τὸ 6ον γαλλικὸν σῶμα ἐπεζήτησε νὰ προχωρήσῃ ἵνα ταχθῇ δεξιὰ (δυτικῶς) τοῦ 2ου, καὶ τοιουτοτρόπως παρέμβῃ εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀλλά, βληθὲν ὑπὸ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ καὶ δεχθὲν τὴν ἐπέλασιν ἱππικοῦ, δὲν κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ ἐπαρκῶς. «Ἦτο μόλις 14η ὥρα καὶ ἡ ἡμέρα ἦτο ἀκόμη μακρά. Δὲν ὑπῆρχεν ὡς ἐφεδρεία οὔτε εἷς πεζός, οὔτε ἓν πυροβόλον, ἡ δ' 20ὴ μεραρχία εὑρίσκετο ἀκόμη πολὺ μακράν. Δὲν ἀπέμενεν εἰμὴ μόνον ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἱππικοῦ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποσοβηθῇ ὁ ἀρξάμενος κίνδυνος, λόγῳ τῆς παρεμβάσεως τοῦ σώματος τοῦ στρατάρχου Κανρομπέρ», γράφει ἡ ἔκθεσις τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου. Τὴν 14, 30′ ἐξεπέμφθη ἡ ἔκτοτε πασίγνωστος ταξιαρχία ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Bredow. Αὕτη ἐπήλασε διὰ μέσου τῶν γαλλικῶν γραμμῶν πεζικοῦ ἐπὶ βάθους δύο περίπου χιλιομέτρων, προσεπέρασε ταύτας, ἐσπάθισε τοὺς Γάλλους πυροβολητὰς καὶ ἐλάτας, εὑρεθεῖσα ὅμως ἀντιμέτωπος τῆς γαλλικῆς μεραρχίας ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Φορτόν, ἀπεδεκατίσθη κυριολεκτικῶς, διὸ ἡ ἐν λόγῳ ἐπέλασις ἀποκαλεῖται ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐπέλασις τοῦ θανάτου. Καίτοι αἱ ἐπὶ τῶν Γάλλων βλάβαι δὲν ἦσαν πολὺ σοβαραί, οὐχ ἧττον ἡ γερμανικὴ ἐπέλασις ἐπέδρασε τόσον πολὺ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Μπαζαίν, ἢ ἴσως ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφορμὴ εἰς αὐτόν, ὥστε ἀμέσως διέταξεν οὗτος τὸ 6ον σῶμα τοῦ Κανρομπὲρ ν' ἀνακόψῃ τὴν περαιτέρω προχώρησίν του καὶ ν' ἀρκεσθῇ τηροῦν τὰς θέσεις του. Τοιουτοτρόπως ἠδυνήθη τὸ 3ον γερμανικὸν σῶμα τοῦ Ἀλβενσλέμπεν νὰ συγκρατηθῇ εἰς τὰς θέσεις του, καίτοι ὂν λίαν ἐξηντλημένον καὶ διατελοῦν ὑπὸ μεγάλην ἀριθμητικὴν μειονότητα ἀπέναντι τῶν Γάλλων.

3η *φάσις*, 15—17 ὥρα. Περὶ τὴν 15ην ὥραν ἐνισχύθησαν οἱ Γάλλοι διὰ τοῦ 3ου σώματος, ἀλλὰ σχεδὸν ταυτοχρόνως κατέφθασεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πρὸς τὸ Μὰρς λὰ Τοὺρ τὸ 10ον γερμανικὸν σῶμα (μία μεραρχία αὐτοῦ, καὶ ὁλόκληρον τὸ πυροβολικὸν τοῦ σώματος τούτου), καὶ τότε ἤρξατο σφοδρὸς ἀγὼν πυροβολικοῦ.

4η *φάσις*. 17—20 ὥρα. Ἐπειδὴ ἡ κατάστασις ἦτο ἑκατέρωθεν ἐντελῶς ἀμφίβολος, ὁ διοικητὴς τοῦ 10ου γερμανικοῦ σώματος διέταξε τὴν 17ην ὥραν μίαν ταξιαρχίαν πεζικοῦ (τὴν τοῦ στρατηγοῦ Wedell) νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπίθεσιν πρὸς τὸ δεξιὸν (δυτικὸν) γαλλικὸν πλευρόν, ἵνα τοιουτοτρόπως, ἀφοῦ δὲν ἐφαίνετο πιθανὴ ἡ νίκη πρὸς τὸ μέρος τῶν Γερμανῶν, ἐπιτευχθῇ τοὐλάχιστον ἡ πλήρης ἀποκοπὴ τῶν πρὸς τὸ Βερντὲν συγκοινωνιῶν. Ἡ γερμανικὴ αὕτη ταξιαρχία, καίτοι ἐμπεσοῦσα ἐντὸς χαράδρας, ἐξ ἧς μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἐξέλθῃ ἀπεδεκατίσθη ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ, ἐν τούτοις ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολήν της. Περὶ τὴν 20ὴν ὥραν τὸ πῦρ κατέπαυσε, χωρὶς ὅμως νὰ δοθῇ ὁριστική τις λύσις εἰς τὴν μάχην. Ἕκαστος τῶν ἀντιπάλων ἀπώλεσε περὶ τοὺς 15.000 ἄνδρας. Ναὶ μὲν οἱ Γάλλοι ἐτήρησαν τὰς θέσεις των, ἀλλ' ἀπεστερήθησαν τῆς κυρίας ἀρτηρίας τῆς πρὸς τὸ Βερντὲν ὁδοῦ ὑποχωρήσεώς των. Τὸ τοιοῦτον ὅμως οὐδόλως ἀπησχόλει τὸν Μπαζαίν, διότι ἡ κυρία του βλέψις ἦτο νὰ μὴ τῷ ἀποκοπῇ ἡ πρὸς Μὲτζ ὁδὸς ὑποχωρήσεως. Δυνατὸν δ' εἰπεῖν ὅτι ὁ Μπαζαίν, ἂν μὴ ὑπεβοήθησε τὴν ἀποκοπὴν τῆς πρὸς Βερντὲν ὁδοῦ ὑποχωρήσεως, πάντως ὅμως οὐδόλως ἀντέδρασε κατ' αὐτῆς, ἅτε τηρήσας ὅλως ἀδικαιολογήτως τὸν ὄγκον τῶν ἐφεδρειῶν του μᾶλλον πρὸς τὸ ἀριστερόν του (τὸ ἀνατολικὸν πλευρόν), ὅπως προκαλύπτῃ τὴν πρὸς Μὲτζ ὁδόν.

Παρατηρήσεις. Ἡ μάχη τῆς Ρεζονβὶλ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τύπον μάχης ἐκ συναντήσεως, καθόσον, ὄχι μόνον οἱ Γάλλοι δὲν ἀνέμενον σύρραξιν, ἀλλ' οὔτε οἱ προελαύνοντες Γερμανοί, γνωστοῦ ὄντος ὅτι πάντες, μηδ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλβενσλέμπεν ἐξαιρουμένου (ἐπιμείναντος καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ τόπου ἀναγνώρισίν του ἐκ τοῦ ὑψώματος 302), ἐφρόνουν ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατός, εὑρίσκετο ἐν πλήρει ὑποχωρήσει πρὸς τὸν Μόζαν (Meuse), καὶ ὅτι τὰ ἔναντι αὐτῶν γαλλικὰ τμήματα δὲν ἦσαν εἰμὴ ὀπισθοφυλακαί. Ἕτερον χαρακτηριστικὸν τῆς μάχης ταύτης εἶναι ὅτι ὁλόκληρον τὴν γαλλικὴν στρατιὰν καθήλωσεν ἀπὸ τῆς 9—16 ὥρας ἓν μόνον γερμανικὸν σῶμα, τὸ 3ον. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου, ὁ διοικητὴς τῆς 2ας γερμανικῆς στρατιᾶς Φρειδερῖκος Κάρολος ἐπέμεινεν εἰς τὸ νὰ ἐπιτεθῇ σοβαρῶς τὸ 3ον σῶμα, ἵνα, διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, μὴ ἀποκαλυφθῇ ἡ γερμανικὴ ἀριθμητικὴ μειονότης, δεδομένου ὅτι ἡ 2α στρατιὰ εἶχε τὴν 16ην Αὐγούστου τὰς μονάδας της ἐν μεγάλῃ διασπορᾷ. Δέον νὰ τονισθῇ ὅμως ὅτι ἀπὸ στρατηγικῆς μόνον ἀπόψεως ἓν σῶμα καθήλωσεν ὁλόκληρον στρατιάν, καθόσον ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς τακτικῆς τὸ γερμανικὸν τοῦτο σῶμα δὲν ἀντεμετώπισεν εἰμὴ $1^1/_2$ ἕως 2 περίπου γαλλικὰ σώματα. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς στρατηγικῆς καθηλώσεως ἐπῆλθεν, ὄχι διότι τὰ πράγματα ἐξειλίχθησαν οὕτω πως, ἀλλὰ διότι οὕτως ἠθέλησεν ὁ Μπαζαίν.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

ρεζορβίνη (ἡ). Μᾶζα ἀλοιφῶν, λαμβανομένη διὰ γαλακτώσεως κηροῦ καὶ ἀμυγδαλελαίου μετὰ ζελατίνης καὶ ρευστοῦ σάπωνος. Ἀποτελεῖ μεταξὺ ἄλλων τὴν βάσιν τοῦ ρεζορβινοϋδραργύρου (Unguentum Hydrargyri cum Resorbino paratum), ὅστις ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς μέρους ὑδραργύρου καὶ 2 μερῶν ρεζορβίνης.

Σ. Γ.

ρεζορκίνη (ἡ)· βλ. *ρεσορκίνη*.

ρεζορκινόλη (ἡ)· βλ. *ρεσορκινόλη*.

ρεζπανυΐτης (ὁ) (Rezbanyit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς κατηγορίας τῶν θειοαλάτων. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Pb_4\,Bi_{10}\,S_{19}$. Ἀπαντᾷ εἰς στιφρὰ συσσωματώματα εἰς τὸ Rezbanya τῆς Οὑγγαρίας.

Γ. Β.

ρέζω· ἀρχ., ἐνεργῶ, πράττω: «ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος ὅτις τοιαῦτά γε ρέζοι» (Ὀδ. α΄, 47).

Ρέθι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ (1928) 311. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Δένδρον* καὶ *Τσιοῦκα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Ρέθυμνον (τό), ἢ ***Ρέθυμνος*** (ἡ), καὶ ***Ρεθύμνη*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κρήτης, πρωτεύουσα ὁμωνύμου δήμου, ἐπαρχίας καὶ νομοῦ, κειμένη μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Δρεπάνου ΒΔ. καὶ Σταυροῦ ΒΑ., ἐπὶ τῆς βορείας παραλίας τῆς Κρήτης καὶ ἐν τῷ μέσῳ περίπου τοῦ εὐρέος κόλπου τοῦ Ἁλμυροῦ, εἰς Β. πλάτος 35° 22′ 17″ καὶ Α. μῆκ. 22°7′27″. Κάτ. 8.632 (1928). Ἁπλουμένη ἐπὶ χαμηλῆς χερσονησιζούσης ἐπιμήκους γλώσσης γῆς, περιεβάλλετο πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ὑπὸ ἐνετικῶν τειχῶν περιμέτρου 1400 μ., κρημνισμένων ἤδη. Ἐπὶ τῶν τειχῶν τούτων ἦσαν τρεῖς πύλαι τὸ πρῶτον, ἡ Πόρτα τῆς Ἄμμου (Σαμβιονιέρα τῶν Ἐνετῶν, Κοὺμ-καπὶ τῶν Τούρκων), κρημνισθεῖσα τῷ 1900 ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κατοχῆς, ἡ Μεγάλη Πόρτα (παρὰ τὸν προμαχῶνα τῆς Ἁγίας Βενεράντας) καὶ τρίτη εἰς τὸ μέσον τοῦ δυτικοῦ τείχους (ὅπου τὸ σημερινὸν διοικητήριον). Κατ' ἀποστάσεις ἦσαν ᾠκοδομημένοι προμαχῶνες τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, τῆς Ἁγίας Βενεράντας καὶ τοῦ Σκορδίλη. Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς προσετέθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τεῖχος χάριν προφυλάξεως τῶν εἰς τὸ μέρος τοῦτο στρατώνων, μετὰ τὴν κατερείπωσιν τοῦ δυτικοῦ τείχους, καὶ ἠνοίχθη ἐπ' αὐτοῦ ἄλλη πύλη, ἡ Μαρμαρόπορτα λεγομένη, πρὸς χρῆσιν μόνον τοῦ στρατοῦ. Πρὸ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ἤνοιξαν οἱ Τοῦρκοι βαθεῖαν τάφρον, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνιαχοῦ μετέβαλον εἰς λαχανόκηπον. Ἐντὸς τῶν τειχῶν ἡ πόλις διασχίζεται ὑπὸ καινονικῶν ὁδῶν. Ἡ ἐπιμηκεστέρα καὶ εὐρυτέρα εἶναι ἡ ὁδὸς Ἀρκαδίου (πρῴην Τσάρου), ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἐνετικοῦ Ὡρολογίου καὶ λήγουσα εἰς τὴν πρῴην Πόρταν τῆς Ἄμμου. Ἄλλη εὐρεῖα ὁδός, ἀλλὰ μικροῦ μήκους, εἶναι ἡ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, ἄγουσα ἀπὸ τοῦ λιμένος εἰς τὸν ἱστορικὸν τῆς Μεγάλης Βρύσης πλάτανον, κεντρι-

Digitized by Google

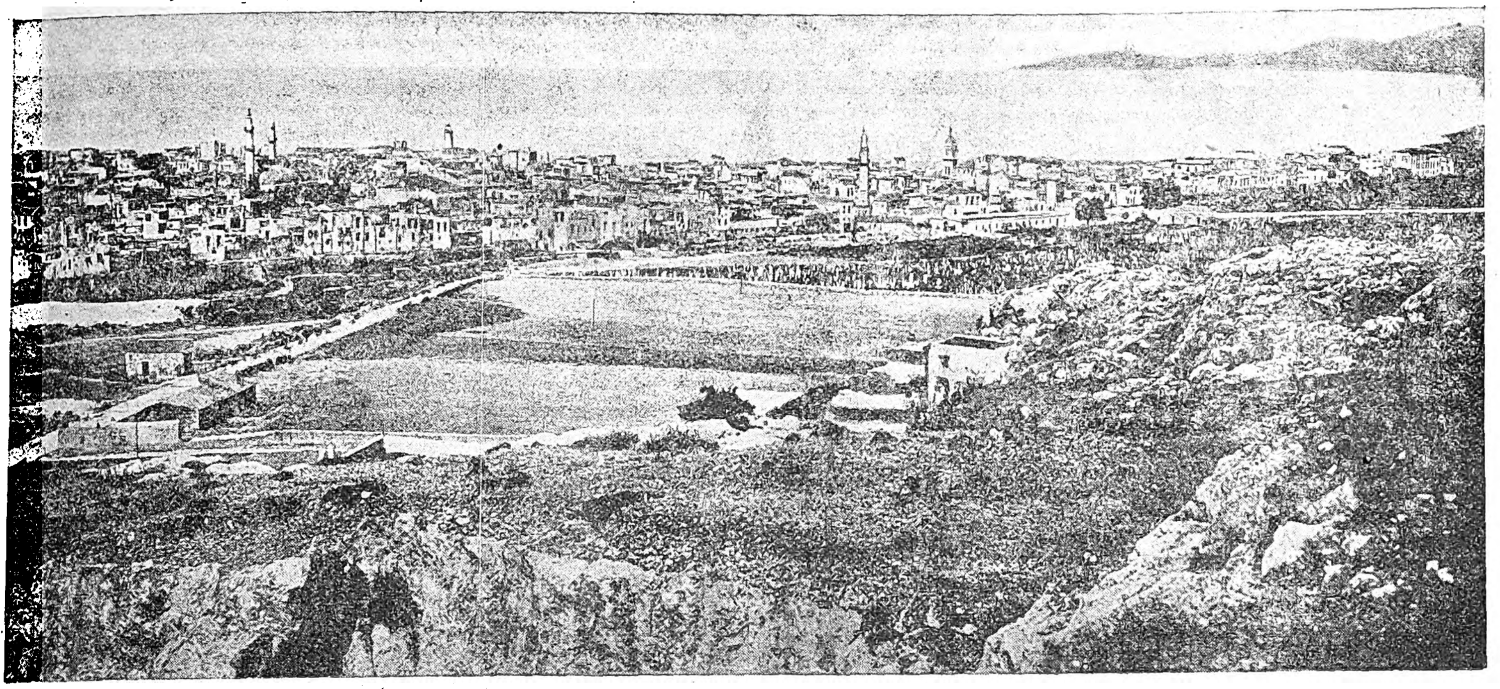

πόλεως Ρεθύμνης.

κὸν μέρος τῆς πόλεως, ἀλλὰ τελείως τουρκικὸν ὑλλοτε. Εἰς τοὺς κλάδους τοῦ πλατάνου τούτου ἀπηγχονίζοντο οἱ Χριστιανοί. Εἰς τοῦτο τὸ μέρος εἶναι καὶ κρήνη τῆς πόλεως (Μεγάλη Βρύση). Μακρὰ ὁδὸς εἶναι καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ κέντρου περίπου τῆς πόλεως ἄγουσα πρὸς τὴν πρῴην Μεγάλην-Πόρταν (ὁδὸς Κωνσταντινουπόλεως). Ἐντὸς τῶν συνοικιῶν ἐπιμηκεστέρα ὁδὸς εἶναι ἡ Νικηφόρου Φωκᾶ, πρῴην Μακρὺ-Στενό, ἥτις διασχίζει κατὰ πλάτος τὴν πόλιν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Τὸ περὶ αὐτὴν τμῆμα εἶναι διῃρημένον σχεδὸν κατὰ κανονικὰ τετράγωνα ἀπὸ τῆς ἐνετοκρατίας, ὡς μικρὰ ἰταλικὴ μεσαιωνικὴ πόλις. Κατὰ τὸ βόρειον μέρος ἡ πόλις κρασπεδοῦται μὲ μακρὸν ὑπὲρ τὰ 500 μέτρα παραλιακὸν κρηπίδωμα (Quai), σχηματίζον ὡραίαν καὶ πλατεῖαν προκυμαίαν. Λιμένος στερεῖται ἡ πόλις. Ὁ ὑπάρχων εἶναι τεχνητός, μικρότατος καὶ ἀβαθής, μόνον δὲ μικρᾶς χωρητικότητος πλοιάρια δύνανται νὰ εἰσπλέωσιν ἀκινδύνως εἰς αὐτόν, διότι συχνότατα πληροῦται ἰλύος καὶ ἄμμου κατὰ τὰς τρικυμίας τῶν βορείων μάλιστα ἀνέμων. Διὰ τοῦτο καθαρίζεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ βυθοκόρου. Βορειοανατολικῶς ἐκτείνεται εἰς τὴν θάλασσαν ἰσχυρὸς προβλής, ἐπὶ τοῦ ὁποίου λειτουργεῖ φάρος λευκοῦ φωτός, ὁρατὸς ἀπὸ ἀποστάσεως 8 μιλλίων. Κατασκευασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ἐπεσκευάσθη πολλάκις ὑπ' αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ (1838) καὶ ὑπὸ τοῦ Φωτιάδου (1884). Ἄνω τῆς πόλεως ΒΔ. ὑψοῦται ἡ ἀκρόπολις (Φορτέτζα), ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ὀχυρωθεῖσα ἰσχυρότερον τῆς κάτω πόλεως. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐθεωρεῖτο στρατιωτικὸν ἀποκλειστικῶς διαμέρισμα, δὲν ἐπετρέπετο δὲ ἀπολύτως εἰς Χριστιανὸν νὰ εἰσέρχηται ἢ νὰ κατοικῇ ἐν αὐτῇ. Σήμερον χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη στρατιωτικῶν εἰδῶν καὶ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Ἕνεκα τῆς χαμηλῆς τοποθεσίας τῆς πόλεως ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἔξω, συνέβαινον πλήμμυραι καταστρεπτικαί Διὰ τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ τοῦ δήμου δίκτυον ὑπονόμων προληπτικῶν τῶν καταστροφῶν. Ἡ πόλις εἶναι ἠλεκτροφώτιστος, ἔχει δὲ τὰς ἑξῆς πλατείας: τῶν Ἡρώων, εἰς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος, ὅπου πρότερον ἦτο ἡ Πόρτα τῆς Ἄμμου. Ἐνταῦθα εἶναι ἱδρυμένον τὸ μνημεῖον τοῦ ἀγνώστου Στρατιώτου, τῶν Ἱερολοχιτῶν, πρῴην Ἀρβανιτιᾶς, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ συνοικίᾳ, τῶν Τεσσάρων-Μαρτύρων, ἐκτὸς τῶν τειχῶν, ὅπου ὁ σταθμὸς τῶν αὐτοκινήτων καὶ ἡ πλάτανος. Ἐνταῦθα ἀπεκεφαλίσθησαν τῷ 1824 οἱ ἐκ Μελάμπων νεομάρτυρες. ἐκτίσθη δὲ ναὸς ἐπ' ὀνόματι τούτων, ἐγκατελείφθη ὅμως ἡμιτελὴς διὰ πλημμελῆ οἰκοδόμησιν, τοῦ Ἀβέρωφ (πρῴην Σκρύδλωφ, Σωχώρα κοινῶς) πρὸ τῶν στρατώνων τῆς πόλεως καὶ τοῦ διοικητηρίου, ἡ μεγαλυτέρα ὅλων, ἔχουσα καὶ ἄλσος πευκῶν πρὸς τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος. Μικροτέρας δέ: τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (ἐν τῇ παρὰ τὸν λιμένα συνοικίᾳ πρῴην Κιουλούμπασι), τῶν Φιλελλήνων καὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Κυριώτερα δημόσια οἰκοδομήματα εἶναι: ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῶν Εἰσοδίων, κτισθεὶς περὶ τὸ 1850 κατὰ τὸ σχέδιον τῆς ἐν Τήνῳ Εὐαγγελιστρίας, μὲ τέμπλον ἐξόχου ξυλογλυπτικῆς τέχνης καὶ πλούσιον ἐσωτερικὸν διάκοσμον, ἡ Ἁγία Βαρβάρα, ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος, ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων (πρῴην τζαμὶ Ἀγκεμπούτ), ὁ Ἅγιος Σπυρίδων, ἐν τῇ ἀκροπόλει ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Τριχινᾶς καὶ ὁ ναὸς τῶν Καθολικῶν (τζαμὶ Ἰμπραῒμ πασᾶ). Τζαμιὰ τῆς πρῴην τουρκικῆς κοινότητος, διαφοροτρόπως χρησιμοποιούμενα, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων, ὑπάρχουν ἑπτά, ἐκ χριστιανικῶν ναῶν, ἐκτὸς ἑνός, μεταβεβλημένα: τῆς Πόρτας-Ἄμμου (Μουσᾶ πασᾶ, πρῴην μονὴ Ἁγίας Βαρβάρας), τῆς Μεγάλης Πόρτας, τῆς Νερατζὲς (Ἅγιος Γεώργιος), τοῦ Μικροῦ-Στενοῦ, τῆς Φορτέτζας (Ἅγιος Νικόλαος), τοῦ Μασταμπᾶ (Ἅγιος Ὀνούφριος), ἐκτὸς τῶν τειχῶν, καὶ τὸ Χατζῆ Τζαμισὶ (ἐνετικὴ Λέσχη). Ἦσαν δὲ καὶ ἓξ μὲν τεκέδες ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν, δύο δὲ ἐκτός, τῶν ὁποίων ὁ ἕτερος, ὁ τοῦ Χασὰν-Μπαμπᾶ (Βεκτασίδων), μετεβλήθη εἰς ὀρφανοτροφεῖον. Τὰ παλαιὰ ἐκπαιδευτήρια ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ Εἰσοδίων, ὅλως ἀκατάλληλα, ἐγκαταλειφθέντα ἤδη, τὸ Μοσχάκειον γυμνάσιον, ἐγκαταλειφθὲν καὶ τοῦτο, καὶ τὰ τῆς τουρκικῆς κοινότητος, νεόδμητον παρθεναγωγεῖον καὶ τῶν ἀρρένων (Μαρέτι), χρησιμοποιούμενα ὡς δημοτικὰ σχολεῖα, μετά τινας τροποποιήσεις. Ἐκτὸς δὲ τῶν τειχῶν δύο νεόδμητα κατὰ τὰς σημερινὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀπαιτήσεις ἑξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα, ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον καὶ σχολὴ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἔχουσα περὶ τὰς τριάκοντα εὐρυχώρους αἰθούσας διδασκαλίας, ἐργαστηρίων, βιβλιοθήκης, διαλέξεων, ἑορτῶν, γραφείων διευθυντῶν καὶ καθηγητῶν, ὑπογείων λουτρῶν κλπ. καὶ εὐρύτατον περίβολον διὰ γυμναστήριον. Ἐπίσης τὸ διοικητήριον, εὐρύχωρον οἰκοδόμημα εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, παρὰ τὴν θάλασσαν, κτισθὲν ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας τῷ 1869 ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κτημάτων τῶν εἰς Ἑλλάδα προσφύγων τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866. Ἐν τούτῳ εἶναι ἱδρυμένα τὰ γραφεῖα τῆς νομαρχίας τὰ δικαστικὰ (εἰρηνοδικείου, πρωτοδικείου, εἰσαγγελίας), τὰ τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας, τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τῆς γεωργικῆς ὑπηρεσίας. Στρατών. χωρῶν δύο τάγματα στρατοῦ, ἱπποστάσιον καὶ στρατιωτικὴ λέσχη, νεόδμητα, φυλακαί, νεωστὶ ἀνεγερθεῖσαι ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πρὸ τῆς Φορτέτζας προμαχῶνος, τελωνεῖον νεόδμητον πρὸ τοῦ λιμένος κλπ.

Δημοτικὰ δὲ εἶναι: ἡ ἐκτὸς τῶν τειχῶν ἀγορὰ (κρεοπωλεῖα καὶ ἰχθυοπωλεῖα), τὸ νοσοκομεῖον, ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κατοχῆς ἀνεγερθὲν καὶ δωρηθὲν εἰς τὸν δῆμον, ὁ ἀπολυμαντικὸς κλίβανος καὶ ὁ δημοτικὸς κῆπος, ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ παλαιοῦ τουρκικοῦ νεκροταφείου φυτευθείς.

Παλαιὰ οἰκοδομήματα τῆς ἐνετοκρατίας ἐσώθησαν εἰς ἐρείπια, πλῆρες δὲ μόνον ἡ Λέσχη (Loggia), ἥτις εἶχε μεταβληθῆ εἰς τὸ Χατζὶ-τζαμισὶ καὶ εἶχε τροποποιηθῆ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς κατὰ τὰς θρησκευτικὰς τῶν Τούρκων ἀπαιτήσεις, προστεθέντος καὶ μιναρέ. Κατὰ τὸν Gerola (Monumenti III, 68) ἐκτίσθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' καὶ ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἀρχιτεκτονικὸς ταύτης ρυθμός. Ἐσωτερικῶς εἶχε τέσσαρας στύλους ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ἡ στέγη. Ταύτης προεξεῖχε γεῖσον, ἠνοίγοντο δὲ πρὸς τὰ ἔξω τρία τόξα καὶ τὰ χρησιμοποιηθέντα ξύλα ἦσαν τεχνικῶς ἐπεξειργασμένα. Ἀπέναντι τῆς Λέσχης καὶ ὀλίγῳ βορειότερον σῴζεται ἠρειπωμένοε μέρος τοῦ ὡρολογίου τῆς πόλεως. Τοῦτο ἦτο ἐντετοιχισμένον εἰς τὴν πρὸ τῆς πλατείας ὄψιν πύργου τετραγώνου, ἥτις ἦτο ἀρχιτεκτονικῶς κεκοσμημένη. Τὸ κτήριον ἦτο κατεσκευασμένον μὲ μικροὺς πελεκητοὺς λίθους εἰσέχοντας καὶ ἐξέχοντας. Εἰς τὸ μέσον περίπου ἦτο ὁ πέτρινος δίσκος, ἐφ' οὗ ἦσαν γεγλυμμένοι οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὡρῶν, εἰς δὲ τὰ διάκενα ἦτο ὁ ζῳδιακὸς κύκλος. Κάτωθεν τοῦ δίσκου ἦτο ὁ λέων τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἄνωθεν δ' αὐτοῦ ὁ κώδων τοῦ ὡρολογίου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπῆρχε κατοικήσιμος χῶρος, ὡς καὶ νῦν. Πιθανῶς ἐκτίσθη καθ' οὓς καὶ ἡ Λέσχη χρόνους.

Ἐπίσημοι ἀρχαὶ ἑδρεύουσαι ἐν τῇ πόλει εἶναι: ἐπισκοπὴ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, νομαρχία, δημαρχία, πρωτοδικεῖον, εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴ ἐφορεία, ταμεῖον, τελωνεῖον β' τάξεως, λιμεναρχεῖον, διοίκησις χωροφυλακῆς μὲ ἀστυνομικὸν τμῆμα, διοίκησις πεζικοῦ συντάγματος στρατοῦ, φρουραρχεῖον, διεύθυνσις Τ.Τ.Τ., διεύθυνσις δημοσίων ἔργων (νομομηχανικός), γεωργικὴ ὑπηρεσία (νομογεωπόνος, ἀγρονομεῖον, δασονομεῖον), ὑποθηκοφυλακεῖον, συμβολαιογραφεῖα καὶ αἱ δύο ἐπιθεωρήσεις τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Τὰ λειτουργοῦντα ἐκπαιδευτήρια εἶναι: 2 ἑξατάξια μεικτὰ δημοτικὰ σχολεῖα, 1 πεντατάξιον, 1 τετρατάξιον καὶ 1 νηπιαγωγεῖον. Ἰδιωτικὸν δὲ 1 πλῆρες δημοτικὸν σχολεῖον μετὰ νηπιαγωγείου. Μέσης ἐκπαιδεύσεως τετρατάξιον ἀνώτερον ἢ γυμνασιακὸν παρθεναγωγεῖον, εἰς εἰδικὸν νεόδμητον οἴκημα λειτουργοῦν, πρακτικῆς μᾶλλον ἢ κλασσικῆς μορφῆς, μέση σχολὴ (τὸ πρῴην γυμνάσιον), διῃρημένη εἰς πρακτικὸν καὶ κλασσικὸν τμῆμα. Τοῦ πρώτου ἡ λειτουργία ἤρχισε (1931—1932) μὲ 28 μαθητὰς ἀπὸ τῆς τρίτης τάξεως, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἐφοίτησαν 636 μαθηταὶ (192 θήλεις) Λειτουργεῖ καὶ κρατικὸν ὀρφανοτροφεῖον, ἱδρυμένον εἰς τὸν τεκὲν πρῴην Χασὰν-Μπαμπᾶ, καὶ παράρτημα τοῦ ᾠδείου Ἀθηνῶν.

Ὑπάρχει καὶ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἱδρυθὲν τὸ πρῶτον, 1887, ὑπὸ τοῦ τότε συσταθέντος Φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου, περιελθὸν δὲ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν τοῦ κράτους ὑπηρεσίαν, ἐξαρτώμενον ἀπὸ τοῦ ἐφόρου τῆς γ' περιφερείας καὶ διευθυνόμενον ὑπὸ ἐπιμελητοῦ, προσλαμβανομένου ἐκ τῶν ὑπηρετούντων ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς πόλεως φιλολόγων.

Προξενικὰ γραφεῖα ὑφίστανται ἐν τῇ πόλει: Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Βελγίου. Πιστωτικὰ δὲ ἱδρύματα τραπεζῶν, Ἐθνικῆς, τῆς Ἑλλάδος, Ἀγροτικῆς, Ἀθηναϊκῆς καὶ Ἐμπορικῆς. Βιομηχανικὰ ἱδρύματα ἠλεκτροκίνητα ἢ μὴ εἶναι: σαπωνοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, ἠλεκτροφωτισμοῦ, παγοποιεῖον, ἀρτοποιεῖα, ἐλαιουργεῖον, ἀλέσεως χαρουπίων, σιδηρουργεῖα, ξυλουργεῖα, ἐπιπλοποιεῖα, ὑποδηματοποιεῖα, μαρμαρογλυφεῖα κλπ.

Πολλοὶ σύλλογοι καὶ σύνδεσμοι ἰδιωτικοὶ εἶναι συγκεκροτημένοι πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐπιστημονικῶν, ἐμπορικῶν, ἐπαγγελματικῶν καὶ πρακτικῶν σκοπῶν. Τοιοῦτοι εἶναι: ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς ἀπὸ τοῦ 1877 ἐργασθεὶς ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς πόλεως, ὁ Γυμναστικός, ὅστις ἵδρυσε τὸ γυμναστήριον, ὁ Ἰατρικός, ὁ Δικηγορικός, ὁ Ἐφεδρικός, εἰς ὃν ὀφείλεται τὸ γυμνάσιον καὶ ἡ γεωργικὴ σχολὴ τῶν Ἀσωμάτων, ὁ Ἐμπορικός, τῶν Πολυτέκνων, τῆς Φιλοδασικῆς ἑνώσεως, τῶν Διδασκάλων κλπ. Ὑφίστανται καὶ νυκτερινὴ σχολὴ ἀπόρων, ταμεῖον ἐλεημοσύνης καὶ φιλαρμονική.

Τὸ Ρέθυμνον, παρὰ τὴν ἔλλειψιν λιμένος, συγκεντρώνει ὁπωσδήποτε τὸ πλεῖστον τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ νομοῦ, καίτοι πολλὰ προϊόντα τῶν ἀνατολικῶν μερῶν, διὰ λόγους εὐκολωτέρας συγκοινωνίας, φέρονται εἰς τὸ Ἡράκλειον. Τὰ κυριώτερα τῶν ἐξαγομένων προϊόντων εἶναι: ἔλαιον, κίτρα, χαρούπια (ἡ ἐν τῷ νομῷ παραγωγὴ κίτρων καὶ χαρουπίων εἶναι ἀνωτέρα παντὸς ἄλλου νομοῦ), καπνός, ἀρωματικὰ φύλλα, βελανίδι (ἀποκλειστικὸν προϊὸν τοῦ νομοῦ).

Δῆμος Ρεθύμνου. Ὁ δῆμος Ρεθύμνου, ἔχων ἐν συνόλῳ 10.558 (1928) κατοίκους, περιλαμβάνει πλὴν τῆς πόλεως καὶ τοὺς συνοικισμούς: *Περιβόλια, Ἀ-*

Digitized by Google

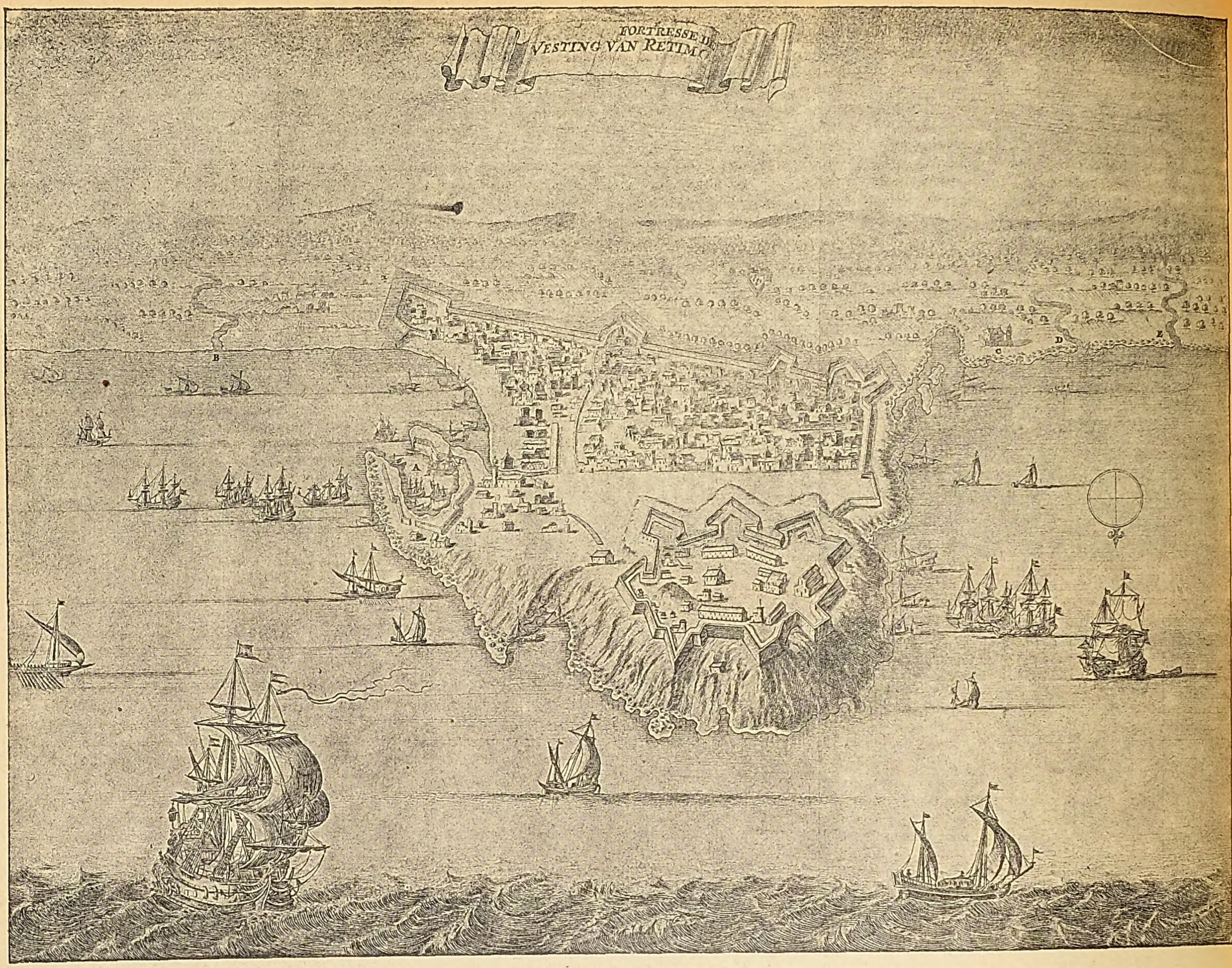

Τὸ Ρέθυμνον κατὰ λιθογραφίαν τοῦ Dapper *(17ος αἰών).*

γία Εἰρήνη, Ἀνώγεια, Γάλλου (στοῦ—), *Γιαννούδι, Ἰρφὰν (Μετόχι), Καστελλάκια, Μασταμπᾶς, Μισίρ-για, Ξερὸ-χωριό, Πλατανές, Ρισβάνη Μετόχι* καὶ *Φουρ-φουρανοῦ-Μετόχι*. Ὁ δῆμος, καίτοι εἶναι μικρὸς κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὰς προσόδους, διατελεῖ ἐν σχετικῇ εὐρωστίᾳ καὶ προβαίνει διαρκῶς καὶ ἐπιμελῶς εἰς ἐξυγιαντικὰ καὶ ἐξωραϊστικὰ ἔργα. Συντηρεῖ τὸ δημοτικὸν νοσοκομεῖον, νυκτερινὴν σχολήν, φιλαρμονικήν, βοηθεῖ τὸ ταμεῖον φιλανθρωπίας καὶ παρέχει γενναῖον ποσὸν ἐτησίως ὑπὲρ τοῦ ἱστορικοῦ ἀρχείου τῆς Κρήτης. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ δήμου ἀνέρχεται (1932—1933) εἰς ἔσοδα μὲν 2 669 246 δρ., ἔξοδα δὲ 2 575 768, ἀπόθεμα 93.478, τὸ δὲ χρέος εἰς δρ. 2.275.000 καὶ λίρας 1.300.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ σημερινὴ πόλις κεῖται ἀσφαλῶς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαιοτέρας, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας φέρεται κατὰ πολλοὺς τύπους: *Ριθυμνία, Ρίθυμνα, Ρείθυμνα* καὶ *Ρήθυμνα*. Περὶ τῆς ἀρχαιοτέρας ταύτης πόλεως οὐδεμίαν ἔχομεν ἀξίαν λόγου πληροφορίαν, πλὴν τῶν ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων της, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως φέρουσι κεφαλὴν Ἀθηνᾶς ἢ Ἀπόλλωνος, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης δύο δελφῖνας ἢ τρίαιναν ἢ τρίποδα ἢ αἶγα τρέχουσαν ἢ Ἀπόλλωνα ἢ Μίνωα.. Ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως συμπίπτει πρὸς τὴν ἐνετοκρατίαν, ὁπότε τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖόν της διεκρίθη εἰς τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας. Ρεθύμνιοι λόγιοι καὶ τεχνῖται ἐκπροσωποῦσι τοὺς Κρῆτας καὶ κατὰ τὴν ἐνετοκρατίαν καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐν Βενετίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ. Γνώριμα ὀνόματα Ρεθυμνίων εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὴν ζωγραφικήν, τὴν καλλιγραφίαν καὶ τὴν τυπογραφίαν εἶναι: Βλαστοί, Μουσοῦροι, Βαροῦχαι, Καλλέργαι, Πόρτιοι, Καλλονᾶδες, Μπουνιαλῆδες, Ρόσαι, Χορτάτσαι, Πατελάροι, Σοφιανοί, Βεργίτσαι, Λαμπάρδοι, Γρίται, Κακαβέλας, Σκοῦφος, Πάνδημος, Χαλκιόπουλος, Κλαροτζάνες, Βλάχος Γεράσιμος, Φιλάρετος, Φουρλᾶνος κτλ. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐπὶ τῆς ἐνετοκρατίας ἐπαναστάσεων ἐν Ρεθύμνῃ ἐσχεδιάζοντο καὶ διεξήγοντο ἔπειτα εἰς ὅλην τὴν Κρήτην. Τῷ 1228 οἱ γαιοκτήμονες ἐπανεστάτησαν διὰ τὴν ἄδικον διανομὴν τιμαρίων καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Βατάτση. Τῷ 1293 ἐπανεστάτησε καὶ πάλιν τὸ ἀρχοντολόγιον συμμαχοῦν πρὸς τοὺς Γενοάτας, ἀλλ' ὑπετάχθη, ἀφοῦ μόνον περὶ ἀλλαγῆς ξένου δεσπότου ἐπρόκειτο. Τῷ 1341 ἐπανεστάτησεν ἡ πόλις ὑπὸ τὸν Σμυρίλιον, τῷ 1347 ὑπὸ τὸν Καψοκαλύβην, προδοθέντα ὑπὸ τοῦ Φαλέτρου καὶ ἀπαγχονισθέντα. Ἡ τοῦ 1453 ἐπανάστασις τοῦ Σίφη Βλαστοῦ καὶ τοῦ 1462 Γαβαλάδων, Ἀργυροπούλου καὶ Μελισσηνοῦ, προδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἑβραίου Μαυρογονάτου καὶ τοῦ καθολικοῦ ἱερέως Λίμα, καὶ καταπνιγεῖσαι εἰς τὸ αἷμα τῶν ἀρχηγῶν, ἐγένοντο ἀποκλειστικῶς ἐν Ρεθύμνῳ. Τῷ 1363 μετέσχε τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐπαναστάσεως Ἑνετῶν καὶ Κρητῶν. Τῷ 1538 ἐλεηλάτησε τὴν πόλιν ὁ πειρατὴς Βαρβαρόσσας, τῷ 1562 ὁ Οὐλουσῆς, τῷ 1567 οἱ πειραταὶ πάλιν, τῷ 1570 ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ Καντανολέου καὶ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἰω. Φράγκου, τῷ 1571 ἐκάη ὑπὸ τοῦ πειρατοῦ Ἀλιτζαλῆ.

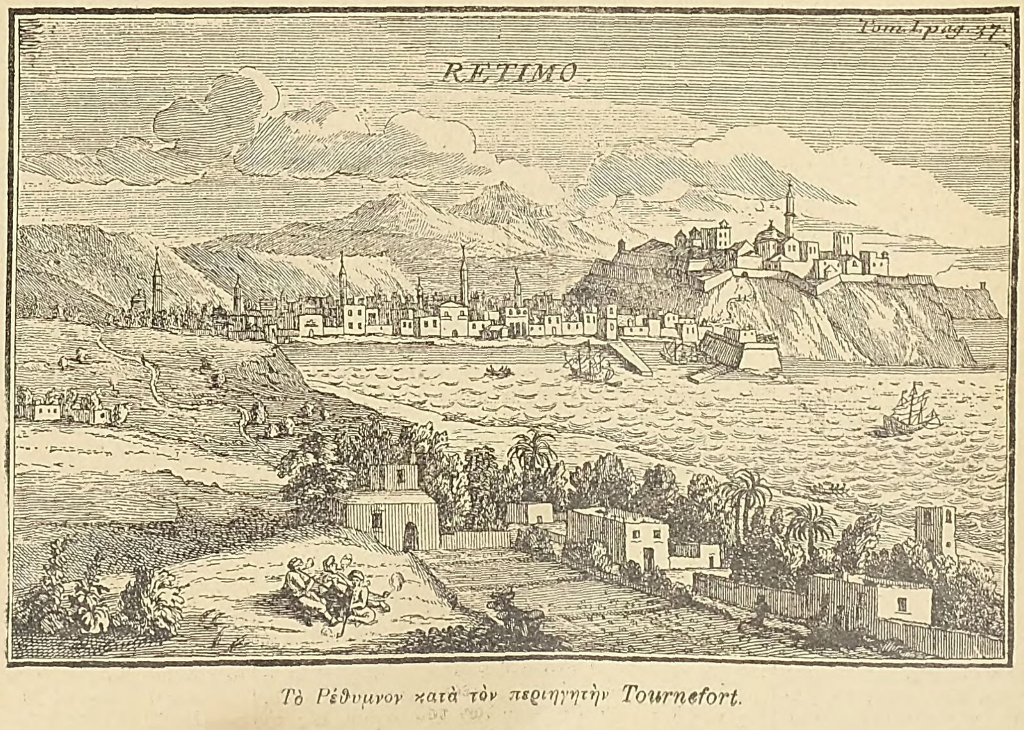

Τὸ Ρέθυμνον κατὰ τὸν περιηγητὴν Tournefort.

Οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἤδη ὑποτάξει πάσας σχεδὸν τὰς ἑλληνικὰς χώρας, λεηλατήσαντες δὲ τὴν Κρήτην πειρατικῶς πολλάκις, ἀπεφάσισαν τὴν ὁριστικὴν αὐτῆς κατάκτησιν. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1645 ἀπεβιβάσθη στρατὸς 50.000 εἰς Κίσαμον καὶ πολιορκήσας τὰ Χανιὰ ἐκυρίευσε ταῦτα κατ' Αὔγουστον. Ἐρημώνων ἤδη τὰς ἐπαρχίας ἔσπευδε πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1646 ἐπολιόρκησε τὸ Ρέθυμνον. Οἱ πολιορκούμενοι, στερούμενοι τῶν πάντων, δὲν ἠδύναντο νὰ φύγωσιν εἰς Ἡράκλειον, ἐπειδὴ δὲν ἐδίδετο ἄδεια ὑπὸ τῶν ἐνετικῶν ἀρχῶν. Τῇ 10 Ὀκτωβρίου ἔγινεν ἡ μεγάλη ἔφοδος. Ἀπέκρουσε

Digitized by Google

μὲν ταύτην ὁ Καισαρίνης καὶ ἀπέσφαξε πλῆθος Τούρκων, ἀλλ' οἱ Ἐνετοὶ φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰς θέσεις των καὶ ἔτρεξαν μετὰ τοῦ πλήθους εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ὁ στρατηγὸς πληγωθεὶς ἀπεσύρθη καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Μετ' ὀλίγον κατελήφθη ἡ κάτω πόλις, καὶ οἱ ἐπιδρομεῖς ἐπεδόθησαν εἰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Οἱ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως καταφυγόντες ἠναγκάσθησαν τέλος καὶ αὐτοί, μετὰ κρατερὰν ἀντίστασιν, νὰ παραδοθοῦν τὴν 3 Νοεμβρίου τοῦ 1646. Ἑκατὸν αἰχμάλωτοι, ἐν οἷς δέκα λοχαγοί, εἴκοσιν ἄλλοι ἀξιωματικοὶ καὶ δέκα κοράσια (μεταξὺ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν παράδοσιν, καὶ αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ Παπᾶ-Βορεᾶ, ὧν ἡ νεωτέρα ἔγινε σουλτάνα Μωάμεθ τοῦ Δ´), ἐπέμφθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς ἀγγελίας τῆς νίκης. Ἱστορικὰ γεγονότα σχετικὰ πρὸς τὴν πόλιν Ρεθύμνης ἐπὶ τουρκοκρατίας εἶναι πολλά, ἐκ τούτων δὲ ἀναγράφομεν τὰ ἑξῆς: Τῷ 1801 ἐγένετο σφαγὴ τῶν Χριστιανῶν. Τῷ 1812 ὁ Ὀσμὰν πασᾶς (Πνιγάρης) ἀπηγχόνισε πολλοὺς ἀγρίους Τούρκους. Τότε, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπειδὴ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον ἦτο Τοῦρκος, ἀληθῶς δὲ πρωτοσύγκελλος τῶν πατριαρχείων, ἐν γνώσει τοῦ σουλτάνου πεμφθεὶς εἰς Κρήτην ὡς πασᾶς, ἐκάλεσε τὸν ἡγούμενον Ἀσωμάτων Ἰωσὴφ καὶ ἐτέλεσε λειτουργίαν εἴς τινα θόλον τοῦ διοικητηρίου, διὰ νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Τῷ 1821 ἐσφάγησαν 100 Χριστιανοί. Τῷ 1822 ἀπηγχονίσθη ὁ ἐπίσκοπος Γεράσιμος Περδικάρης, φυλακισμένος ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἔτους. Τῷ 1824 ἐσφάγησαν οἱ τέσσαρες νεομάρτυρες. Τῷ 1828 ἐγένετο φονικὴ μάχη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἐφονεύθησαν 40 Τοῦρκοι καὶ ἠχμαλωτίσθη ὁ Ἰκηντζῆ-ἀγᾶς, λυτρωθεὶς βραδύτερον. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐσφάγησαν 90 Χριστιανοί. Τῷ 1829 ἐγένετο μάχη πρὸ τῆς πόλεως καὶ ἐφονεύθησαν 40 Χριστιανοί. Τῷ 1898 (Νοέμβριον) ἐξεδιώχθη ὁ τουρκικὸς στρατός, ἐγένετο ἡ ρωσικὴ κατοχὴ καὶ τῷ 1899 κατεβιβάσθη ὁ τουρκικὸς τουρᾶς ἀπὸ τὸ ἀέτωμα τοῦ διοικητηρίου καὶ ἀνεπετάσθη ἡ σημαία τῆς αὐτονομίας.

Ε. ΓΕΝΕΡΑΛΙΣ

— **Ρεθύμνης *ἐπαρχία*** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Σταυρωμένου ἐξ Α. μέχρι τοῦ Μουρσέλλα πρὸς Δ. Ὁρίζεται πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Μυλοποτάμου καὶ μέρους τοῦ Ἀμαρίου, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ μέρους τοῦ Ἀμαρίου, πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ πελάγους καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀποκορώνου καὶ μέρους τῶν Σφακίων. Ἡ ἐπαρχία εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον πεδινή. Πρὸς Α. ἔχει τὴν μεγάλην πεδιάδα μὲ τοὺς ἐκτεταμένους καὶ θαυμασίους ἐλαιῶνας, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶναι ἐγκατεσπαρμένα τὰ διάφορα χωρία, μὲ ἀμπελῶνας, σταφιδῶνας, ἑσπεριδοειδῆ, κιτρέας καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα. Πρὸς τὰ ΝΑ. τὴν ἐκτεταμένην, σχεδὸν ὅλως ἀκαλλιέργητον καὶ ἀκατοίκητον, κοιλάδα τῶν Ποταμῶν. Πρὸς Ν. τὸν Ἀρμενόκαμπον καὶ Καρὲς-Κάμπον, κατῳκημένους, μὲ ἐκτεταμένας ἀμπέλους, ἐλαιῶνας, ξυλοκερατέας καὶ βελανιδέας καὶ τὸ Τσιφλίκι (Μετόχια) μὲ εὐρεῖς ἐλαιῶνας καὶ χαρουπόδενδρα. Ὀρεινὰ δὲ μέρη αὐτῆς εἶναι οἱ παλαιοὶ δῆμοι Ἀτσιποπούλου, Ρουστίκων, Χρωμαναστηρίου.

Τὸ κλῖμα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ὑγιεινόν, ἐκτὸς παραποταμίων τινῶν μερῶν, μαστιζομένων ὑπὸ τῆς ἑλονοσίας. Τὰ προϊόντα αὐτῆς εἶναι ἔλαιον εἰς μεγίστην ποσότητα, οἶνος, καπνός, σταφίδες, χαρούπια, κίτρα, λεμόνια, βελανίδι, δημητριακά, ἰδίᾳ ὄσπρια ἐκλεκτὰ (τοῦ Βρύσινα), γεώμηλα, μέταξα καὶ τυροκομικὰ εἴδη.

Ποταμοὶ τῆς ἐπαρχίας εἶναι: ὁ *Μουρσέλλας*, σύνορον δυτικόν, ὁ *Πετρές*, ὁ *Νεραντζές*, τοῦ *Καμπανοῦ*, ὁ *Πλατανές*, ὁ *Αἱμαρκιανός*, ὁ *Σταυρωμένος* καὶ τὸ *Ἁγιασμάτσι*. Ὄρη αὐτῆς εἶναι: τῆς *Συκεᾶς*, ἡ *Ἀγριμοκεφάλα*, τὸ *Κακὸν-Ὄρος* καὶ ὁ *Βρύσινας*.

Ἡ ἐπαρχία ἀποτελεῖται ἐξ 28 κοινοτήτων μὲ 79 χωρία καὶ συνοικισμούς, τῶν ὁποίων 4 μοναί, καὶ ἔχει 16.530 κατοίκους (1928). Τὰ μεγαλύτερα τῆς ἐπαρχίας κέντρα εἶναι: Ἐπισκοπή, Ἀργυρούπολις, Ἀτσιπόπουλον, Πρινές, Ρούστικα καὶ Μαρουλᾶς. Ἡ παιδεία εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας δὲ ἦτο προηγμένη. Λειτουργοῦσι μεικτὰ σχολεῖα δημοτικὰ 50, ὧν 3 τριτάξια, 9 διτάξια καὶ 38 μονοτάξια. Γραφεῖα τῶν Τ.Τ.Τ. ὑπάρχουσιν 6 τρίτης τάξεως. Ἡ χωροφυλακὴ ἔχει τμῆμα εἰς Ρούστικα καὶ ὀκτὼ σταθμοὺς εἰς διάφορα χωρία. Ἡ ἐπαρχία συγκοινωνεῖ διὰ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ὁδῶν πρὸς τὰ Χανιὰ καὶ τὸ Ἡράκλειον καὶ πρὸς τὰς ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ. Διακλαδώσεις ἄγουσιν εἰς Ρούστικα, Ἀργυρούπολιν καὶ Ἀρκάδι.

Ἀρχαῖαι πόλεις τῆς ἐπαρχίας μεμαρτυρημέναι εἶναι: ἡ *Λάππα* (Ἀργυρούπολις) καὶ ἡ *Ριθυμνία*. Ἀνεξακρίβωτος δὲ τὸ *Ἄγριον* ἢ *Ὄριον*.

— **Ρεθύμνης *νομὸς*** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Κρήτης ἀποτελούμενος ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν *Μυλοποτάμου*, *Ἀμαρίου*, *Ἁγίου Βασιλείου* ἢ *Λάμπης* καὶ *Ρεθύμνης*. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Λιβυκοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Πυργιωτίσσης, Καινούριου καὶ Μαλεβιζίου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀποκορώνου καὶ τῶν Σφακίων. Αἱ τέσσαρες αὗται ἐπαρχίαι ἀπετέλουν τὸ διαμέρισμα (territorio) τοῦ Ρεθύμνου ἐπὶ ἐνετοκρατίας, τὴν διοίκησιν Ρεθύμνης ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ τὸν σημερινὸν νομὸν Ρεθύμνης. Τὸ Ἀμάρι καὶ ὁ Ἅγιος Βασίλειος ὑπήγοντο ὡς δικαστικὴ περιφέρεια, οὐχὶ ἐπαρχία, ὑπὸ τὸ ὄνομα Σύβριτος, εἰς τὸ Ρέθυμνον ἐπὶ Ἐνετῶν, οἵτινες μόνον μετὰ τὸν ΙΔ´ αἰῶνα ἐχώρισαν ταύτας εἰς ἐπαρχίας, λησμονηθέντος τοῦ ὀνόματος Συβρίτου. Ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι τοῦ 1897 ὁ Ἅγιος Βασίλειος ἦτο προσηρτημένος εἰς τὴν διοίκησιν Σφακίων. Ἐκκλησιαστικῶς ὁ νομὸς ἔχει δύο ἐπισκοπάς: *Ρεθύμνης-Αὐλοποτάμου* καὶ *Λάμπης-Σφακίων*.

Τὸ ὁδικὸν σύμπλεγμα συνέδεσεν ἤδη δι' ἐθνικῶν ὁδῶν τὸν νομὸν πρὸς τὰ Χανιὰ διὰ τοῦ Ἀποκορώνου καὶ πρὸς τὸ Ἡράκλειον διὰ τοῦ Μαλεβιζίου καὶ διὰ τῆς Πυργιωτίσσης καὶ τοῦ Καινουρίου. Ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι συνδέονται πρὸς τὴν πρωτεύουσαν. Δημόσιαι ὑπηρεσίαι ἐν τῷ νομῷ εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ πόλει ἑδρευουσῶν, τέσσαρα εἰρηνοδικεῖα, οἰκονομικὴ ἐφορεία καὶ ταμεῖον (Σπήλι), δύο ὑποτελωνεῖα καὶ εἷς τελωνειακὸς σταθμός, τρία γραφεῖα ΤΤΤ β´ τάξεως, 18 τρίτης καὶ 92 κοινοτικὰ τηλέφωνα, 3 ὑποδιοικήσεις χωροφυλακῆς, 2 τμήματα, 20 σταθμοὶ καὶ 1 φυλάκιον.

Ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις διοικεῖται ὑπὸ δύο ἐπιθεωρητῶν, ὧν ἕδρα εἶναι ἡ πόλις Ρέθυμνος. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀνέρχονται εἰς 167, ὧν 122 μονοτάξια, 30 διτάξια, 7 τριτάξια, 2 τετρατάξια, 1 πεντατάξιον, 3 ἑξατάξια και 1 νηπιαγωγεῖον. Τούτοις προσθετέον καὶ 1 δημοτικὸν πλῆρες μετὰ νηπιαγωγείου ἰδιωτικόν. Ἡ μέση ἐκπαίδευσις ἐκπροσωπεῖται ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διὰ δύο ἡμιγυμνασίων. Ἐν τῇ μονῇ Ἀσωμάτων Ἀμαρίου λειτουργεῖ γεωργικὴ σχολὴ μὲ 16 μαθητὰς (1932), μὲ κτηνοτροφικάς, ὀρνιθοτροφικάς, μελισσοκομικὰς ἐγκαταστάσεις, τυροκομεῖον. Ἡ δαπάνη τῆς πρώτης ἱδρύσεως ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ταμείου τῶν ἐφέδρων πολεμιστῶν, συνέδραμον δὲ καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς. Τυροκομεῖα εἶναι ἱδρυμένα τέσσαρα ὑπὸ ἀναλόγων κτηνοτροφικῶν συνδέσμων. Ἐπὶ τοῦ Κεδρίου ὄρους 1 εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀνωμέρους (Τρυπητή), 2 ἐπὶ τῆς Ἴδης (Ἀρκάδι, Ἀνώγεια) καὶ 1 ἐπὶ τῶν Λευκῶν Ὀρέων (διακλάδωσις Μυριοκέφαλα).

Ὁ νομὸς χωρίζεται ἀπ' ἀνατολῶν μὲν διὰ τῶν ΝΑ. καὶ ΒΑ. κλιτύων τῆς Ἴδης, ἀπὸ δυσμῶν δὲ διὰ τοῦ ποταμοῦ Μουρσέλλα καὶ τῶν ΝΑ. κλιτύων τῶν Λευκῶν-Ὀρέων. Ὄρη τοῦ νομοῦ εἶναι: ἡ *Ἴδη* μὲ τὰς διακλαδώσεις αὐτῆς *Στρούμπουλαν*, *Κουλούκωναν*, *Κέδριον* καὶ τὰ μικρότερα *Βρύσινας*, *Ὄρη-Συκεᾶς*, *Σωρος*, *Σάμιτος*, *Βουβάλα*, *Τσιλίβδικας*, *Κρυονερίτης* καὶ ἄλλα. Ὀνομαστὰ σπήλαια ἐπὶ τούτων εἶναι: τὸ Ἰδαῖον Ἄντρον καὶ τὸ Κραναίου Ἑρμοῦ (μὲ τὰ σπουδαιότατα ἐν αὐτοῖς εὑρήματα) τὸ τοῦ Μελιδονίου, τὸ Ἀρσανίου, τῶν Πλατανιῶν, τοῦ Προφήτου Ἠλιοὺ καὶ ἄλλα.

Ποταμοὶ ἀξιόλογοι δὲν ὑπάρχουν ἐκτὸς τοῦ *Γέρω-Ποταμοῦ* (ἀρχ. Ὀάξου), *Μυλοποτάμου* καὶ τοῦ *Μεγάλου-Ποταμοῦ* (ἀρχ. Μασσαλίου), *Ἁγίου Βασιλείου*. Οἱ λοιποὶ εἶναι χείμαρροι σχηματιζόμενοι ἐκ τῶν βροχῶν καὶ ξηραινόμενοι μετ' αὐτάς. Τοιοῦτοι εἶναι: Πετρές, Νεραντζές, Πλατανές, Σταυρωμένος, Ἁγιασμάτσι κλπ., χυνόμενοι εἰς τὸ Κρητικὸν πέλαγος· Λυγιώτης (ἀρχ. Ἠλέκτρας), Πλατύς, Σμηλιανός, Ἀκουμιανὸς καὶ ἄλλοι, χυνόμενοι εἰς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος.

Ἀκρωτήρια τοῦ νομοῦ ἐν μὲν τῇ βορείῳ παραλίᾳ εἶναι τὸ *Λιανὸ* καὶ *Χονδυὸ* πρὸς Α. τῆς Ρεθύμνης, ἐν δὲ τῇ νοτίᾳ τὸ *Μαῦρο-Μουρὶ* καὶ ἡ *Μέλισσα* (ἀρχ. Ψύχιον). Κόλπον ἢ λιμένα φυσικὸν οὐδένα ἔχει ὁ νομός. Τεχνητὸν δὲ μόνον τὸν τῆς πόλεως Ρεθύμνης. Ὅρμους καὶ ἀγκυροβόλια ἔχει ἐν τῇ βορείῳ μὲν παραλίᾳ τὸν τοῦ Πανόρμου μὲ κρηπίδωμα τεχνητὸν καὶ τοῦ Μπαλῆ, ἐν δὲ τῇ νοτίᾳ τὸν Ἅγιον-Γαλήνην, Δαμνόνι, Κεραμογιαλιάν, Λίμνην καὶ Πλακιᾶν.

Ἀρχαῖαι πόλεις ἐν τῷ νομῷ μεμαρτυρημέναι εἶναι: *Λάππα*, *Σύβριτος*, *Ὀαξός*, *Ἐλεύθερνα*, *Ριθυμνία*. Ἀνεξακριβώτου δὲ τοποθεσίας: *Σουλία*, *Φοῖνιξ*, *Λάμπα*, *Ψύχιον*, *Ἄγριον*, *Βήνη*, *Δουλόπολις*, *Παντομάτριον*, *Ἀστάλη*, *Πάνορμος*, *Τρίποδος* καὶ *Ὀσμίδα*.

Μοναὶ τοῦ νομοῦ εἶναι: Ἀρκάδι (15 μοναχοί), Πρέβελις (17), Ἀρσάνι (6), Ρούστικα (8), Μυριοκέφαλα (2), Ἀσώματος (6), Διασκούροι (2), Χαλέπα (4), Βόσακος (4), Μπαλῆ (2) καὶ ἄλλαι ἐγκαταλειφθεῖσαι.

Κατὰ τοὺς ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀγῶνας μυριόνεκροι μάχαι πολλαχοῦ συνεκροτήθησαν ἐν τῷ νομῷ. Ἔνδοξοι δὲ ἱστορικαὶ τοποθεσίαι εἶναι Ἀρκάδι, Σκλαβόκαμπος, Ἀνώγεια, Βαθυακό, Φουρφουρᾶς, Γερακάρις, Τράχηλας, Ἀκουμιανὸς-Ποταμός, Ροδάκινο, Σελλιά, Ἀρμενόκαμπος, Πέταλο-Βρυσίνου, Ὀνιθέ, Μπιριντζικουλὲ καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Τὸ περισσότερον μέρος τοῦ νομοῦ εἶναι ὀρεινόν· ἔχει ὅμως καὶ πεδινὰ ἱκανῆς ἐκτάσεως. Τοιαῦτα εἶναι ἡ πεδιὰς Ρεθύμνης, ἡ τοῦ Μυλοποτάμου, ἡ Νίδα ἐπὶ τοῦ Ψηλορείτου, ὁ Λαγκὸς Ἁγίου-Βασιλείου, ὁ Ἀσωμαθιανὸς καὶ Σμηλιανὸς κάμπος Ἀμαρίου, οἱ ποταμοὶ Ρεθύμνης καὶ ἄλλαι κοιλάδες καὶ ὀροπέδια. Ἐκ τούτων παράγονται ὅλα τὰ δημητριακά: σῖτος, κριθή, βρόμη, ὄσπρια καὶ ὅλα τὰ κηπευτικά. Ἐντατικωτέρα καλλιέργεια εἶναι ἡ τῆς ἐλαίας, τῆς κιτρέας καὶ τῆς σταφίδος. Εἰς μερικὰ ὑψηλότερα καὶ ἄφθονα ὕδατα ἔχοντα μέρη ἐπιδίδονται τελευταῖον εἰς τὴν δενδροκομίαν ὀπωροφόρων δένδρων. Τὰ προϊόντα γενικῶς τοῦ νομοῦ εἶναι: ἔλαιον (μέχρι 4.000.000 ὀκ. ἐτησίως), χαρούπια (6.000.000), κίτρα (500.000), βελανίδι (400.000), καπνὸς (250.000), οἶνος, κεράσια, βύσσινα (Γερακάρι), ἑσπεριδοειδῆ, μῆλα, ἄπια, βερύκοκκα, δαμάσκηνα, ἐλαῖαι (Ἀμπαδιᾶς), ἀμύγδαλα, σῦκα, κυδώνια, σήσαμος, βάμβαξ, ὄσπρια, τυρός, μέλι, κηρός, γεώμηλα, κρόμμυα, δίκταμος, λάδανος, λαχανικά, δαφνόφυλλα καὶ ἄλλα ἀρωματώδη κτλ.

Ὁ νομὸς ἐν γένει ἔχει κλῖμα ὑγιεινόν, ἐλάχιστα δὲ μόνον παραποτάμια μέρη προσβάλλονται ὑπὸ πυρετῶν.

Ἁγίου Βασιλείου ἢ ***Λάμπης ἐπαρχία***. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Κρήτης, ὁριζομένη δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀμαρίου καὶ Ρεθύμνης, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Ἀμαρίου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν Σφακίων. Ἐπὶ τῶν Ἐνετῶν ἦτο ἡνωμένη ἡ ἐπαρχία, ὡς Κάτω-Σύβριτος, μὲ τὸ Ἀμάρι (Ἐπάνω-Σύβριτον), ἀποτελοῦσα ὄχι ἐπαρχίαν (Castellania), ἀλλὰ δικαστικὴν περιφέρειαν (judicatus). Σήμερον ἡ ἐπαρχία ἔχει 51 χωρία, ἀποτελοῦντα 21 κοινότητας καὶ περιλαμβάνοντα ἐν ὅλῳ 12.006 κατοίκους. Πρὸ τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινοτήτων διῃρεῖτο εἰς 4 δήμους: Μελάμπων, Λάμπης, Ἁγίου-Πνεύματος καὶ Φοίνικος. Ἐπὶ τουρκοκρατίας, τῷ 1867, προσηρτήθη εἰς τὴν διοίκησιν Σφακίων, ἀπεσπάσθη δὲ καὶ προσετέθη πάλιν εἰς τὸ Ρέθυμνον τῷ 1897. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὸ *Σπήλι* (823 κάτ.), ἕδρα εἰρηνοδικείου, ἡμιγυμνασίου, τριταξίου δημοτικοῦ σχολείου, οἰκονομικῆς ἐφορείας (Ἀνταγάσσης), ἀγρονομείου, ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς, μὲ 5 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ σταθμούς, γραφεῖον β´ τάξεως τῶν ΤΤΤ, μὲ 8 γ´ τάξεως γραφεῖα, καὶ 18 κοινοτικὰ τηλέφωνα. Τὰ πολυπληθέστερα κέντρα τῆς ἐπαρχίας εἶναι: Μέλαμπες, Ἀκούμια, Σακτούρια, Μουρνέ, Σελλιά.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως ἦτο ἐν σχετικῶς καλῇ καταστάσει. Σήμερον λειτουργεῖ ἡμιγυμνάσιον καὶ 32 μεικτὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὧν 1 τετρατάξιον, 2 τριτάξια, 5 διτάξια καὶ 24 μονοτάξια. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἀνήκει καὶ ἡ μονὴ Πρέβελη (17 μοναχοί).

Ὄρη τῆς ἐπαρχίας εἶναι: ἡ *Βουβάλα*, ὁ *Σιδέρωτας*, ὁ *Κρυονερίτης* καὶ ἡ νοτία πλευρὰ τοῦ *Κεδρίου*. Κοιλάδες: τῶν *Ἀκουμίων*, τῆς *Κοξαρές*, τῶν *Λευκογείων* καὶ τῆς *Νύφης* τὰ *Ποτάμια*. Ἀκρωτήρια: ἡ *Μέλισσα* (ἀρχ. Ψύχιον) καὶ τὸ *Μαῦρο-Μουρί*. Ὅρμοι: ὁ *Ἅγιος-Γαλήνης*, ἡ *Λίμνη* καὶ ὁ *Πλακιᾶς*, ὅπου καὶ ὀρυχεῖον λιγνίτου. Ὁρμίσκοι δὲ ἀπὸ Μελίσσης μέχρι Σφακίων: *Δαμνόνι*, *Κεραμογιαλιά*, *Ἁγιὰ-Φωθιά*, *Μεγας-ποταμός*. Χείμαρροι: *Ἀκουμιανός*, *Κοξαριανὸς* καὶ *Μέγας-ποταμὸς* (ἀρχ. Μασσαλίας).

Προϊόντα τῆς ἐπαρχίας εἶναι: ἔλαιον, οἶνος, μέλι, τυρός, δημητριακά, γεώμηλα καὶ εἰς τὰ κατάρρυτα μέρη πολλὰ κηπευτά. Ἡ ἐπαρχία συνδέεται πρὸς τὸ Ρέθυμνον καὶ τὸ Ἡράκλειον δι' ἐθνικῶν ὁδῶν.

Ε. Γ.

— **Ρεθύμνης *ἐπισκοπή***. Κατὰ τὴν πρώτην ἐν Κρήτῃ βυζαντινὴν περίοδον μνημονεύεται καὶ ἡ ἐπισκοπὴ *Λάππας* μὲ ἕδραν τὴν πόλιν Λάππαν (ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον Ἀργυρούπολις Ρεθύμνης). Κατὰ τὴν δευτέραν βυζαντιακὴν περίοδον μετωνομάσθη αὕτη εἰς ἐπισκοπὴν *Καλαμῶνος* μὲ ἕδραν τὸ σημερινὸν χωρίον Μεγάλη Ἐπισκοπὴ Ρεθύμνης, καθότι ἡ πόλις Λάππα εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Ἡ ἐπισκοπὴ Καλαμῶνος διετηρήθη ἐπὶ ἐνετοκρατίας ὑπὸ Λατῖνον ἐπίσκοπον, τῆς ἕδρας αὐτῆς μετατεθείσης κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος εἰς τὴν πόλιν Ρεθύμνης, ἐξ οὗ καὶ ἡ νέα τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης ὀνομασία. Εἰς τὴν ἐπισκοπὴν *Ρεθύμνης* συνεχωνεύθη τῷ 1551 ἡ ἐπισκοπὴ *Ἀγρίου*. Ἡ οὕτω διαμορφωθεῖσα ἐπισκοπὴ Ρεθύμνης διετηρήθη ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπὸ ὀρθοδόξους ἐπισκόπους. Τῷ 1838 ἡνώθη μετ' αὐτῆς ἡ ἐπισκοπὴ *Αὐλοποτάμου*. Ἔκτοτε ὁ ἐπίσκοπος Ρεθύμνης φέρει τὸν τίτλον: «Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου». Ἡ ἐπισκοπὴ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου περιλαμβάνει σήμερον τὴν πόλιν Ρεθύμνης καὶ τὰς ἐπαρχίας Ρεθύμνης καὶ Μυλοποτάμου.

Ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως καὶ ἐφεξῆς μνημονεύονται ἐπίσκοποι Ρεθύμνης οἱ: *Φιλόθεος Πατελᾶρος* (1680), *Δανιὴλ* (1725), *Γεράσιμος Περδικάρης* ἢ *Κοντογιαννάκης* (1821), ἀπαγχονισθεὶς κατόπιν βασάνων ἐν Ρεθύμνῃ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1822, *Ἰωαννίκιος Λαζαρίδης* (1827—1838), *Καλλίνικος Νικολετάκης* (1838—1868), *Ἱλαρίων Κατσούλης* (1869—1880), *Ἱερόθεος Πρασουλάκης* (1883—1896), *Διονύσιος Κастρινογιαννάκης* (1881—1883 καὶ 1896—1910), *Χρύσανθος Τσεπετάκης* (1911—1915).

† Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου
ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Digitized by Google

ρέϊ (τό)· βλ. λ. *ρεάλιον*.

ρεΐζ ἐφέντης (ὁ). Ἐλέγετο οὕτω μέχρι τῆς τετάρτης δεκαετηρίδος τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας, ὢν μᾶλλον ὑφυπουργὸς ὑπὸ τὸν μέγαν βεζύρην. Ὁ πλήρης τίτλος του ἦτο *ρεΐς-ουλ-κιουτὰπ* (=ἀρχηγὸς τῶν γραμματέων, ἀρχιγραμματεύς). Δὲν ἔφερε τὸν βαθμὸν βεζύρου (πασᾶ), ἐξ οὗ καὶ προσωνυμεῖτο *ἐφέντης*. Ἀπὸ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ σουλτάνου Σελὶμ τοῦ Γ´, ὅτε ὠργανώθη τὸ πρῶτον ἐν Τουρκίᾳ ὑπουργικὸν συμβούλιον πρὸς περιορισμὸν τῆς παντοδυναμίας τοῦ μεγάζου βεζύρου, ἡ σπουδαιότης τοῦ ρεΐζ ἐφέντη ηὔξησε σημαντικῶς. Ν. Μ.

ρεΐζης (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *ρεΐζ* ἢ *ρεΐς*)· ἀρχηγός.

— *[Ἐγκυκλ.] Ρεΐζης* ἐλέγετο μέχρις ἐσχάτων ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀτάκτων συνοικιακῶν πυροσβεστῶν (τουλουμπατζήδων) ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔχων ἀπόλυτον ἐπ᾽ αὐτῶν ἐξουσίαν. Ν. Μ.

ρεῖθρον (τό)· τὸ δι᾽ οὗ ρέει τὸ ὕδωρ, αὖλαξ, χάνδαξ μικρός: «τὰ ρεῖθρα τῶν ὁδῶν»· || τὸ ρέον ὕδωρ: «ρεῖθρον τάφρου, — μυλῶνος, — ποταμοῦ»· || ρυάκιον.

— *[Τοπογρ.]* Καλεῖται *ρεῖθρον* πᾶσα κοίλη ἔκτασις τοῦ ἐδάφους, ἐφ᾽ ἧς ρέει ὕδωρ. Εἰς ἕκαστον ρεῖθρον διακρίνομεν τὸν *πυθμένα* αὐτοῦ, ἤτοι τὸ καλυπτόμενον ὑπὸ τοῦ ὕδατος μέρος τῆς κοίτης αὐτοῦ, τὴν *μισγάγγειαν* ἢ *ὑδρορρόην*, ἤτοι τὴν βαθυτέραν γραμμὴν τοῦ πυθμένος, τὰς *ὄχθας* αὐτοῦ, ἤτοι τὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος τμήματα τῶν πλευρῶν τῆς κοίτης. Τὰς ὄχθας διακρίνομεν εἰς δεξιὰν καὶ ἀριστεράν· καὶ δεξιὰ μὲν καλεῖται, ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ κειμένη ὡς πρὸς παρατηρητὴν βλέποντα πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ρείθρου, ἀριστερὰ δὲ ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ. *Ταχύτης τοῦ ρείθρου* καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ὕδατος εἰς 1″ διανυομένη ἀπόστασις. Αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κλίσεως τῆς κοίτης, τοῦ πλάτους καὶ τοῦ βάθους τοῦ ρείθρου. Ἡ σύστασις τοῦ πυθμένος τῶν ρείθρων δύναται νὰ εἶναι βραχώδης, πετρώδης, χαλικώδης, ἀμμώδης ἢ γεώδης. Κ. Χ. Α.

— *[Ἠλεκτρ.]* Βλ. λ. *ἠλεκτρικὸν* ρεῦμα.

— **ρεῖθρα** ***τριχωτὰ*** *[Ἀνατομ.]* Οὕτω καλοῦνται αἱ γραμμαί, ἃς ἀκολουθοῦσι καθ᾽ ὡρισμένην κατεύθυνσιν αἱ τρίχες, ἐμφυόμεναι ἐν τῷ δέρματι τοῦ ἀνθρώπου. Ι. Π.

Ρεῖθρον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ναύλοχος λιμὴν τῶν ἀνατολικῶς τῆς Ἰθάκης ἀκτῶν (*Ὀδυσ.* α 185). Κατὰ τὸν V. Bérard εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Φρίκες*. Σ. Ε. Λ.

Ρέϊκα *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Σκουληκαργιᾶς τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης Κάτ. (1928) 205.

ρεΐκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐρείκη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ρεΐλειος ***νῆσος*** *[Ἀνατομ.]*· βλ. *Νῆσος* ἐγκεφάλου ἢ Ρεΐλειος. Ι. Π.

Ρέϊμς (Reims) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ρένς*).

Ρέϊμσκυ ἐβαγγέλιε *[Χριστ. Ἀρχ.]*· βλ. λ. *Ρημῶν* εὐαγγέλιον.

Ρεϊνάλδος· ἡγεμὼν Ἀντιοχείας (βλ. *Ρενάλδος*).

Ρεΐνα Μπαρρίος (Reina-Barrios), ***Ἰωσὴφ-Μαρία***. Στρατηγὸς καὶ πρόεδρος τῆς Γουατεμάλας (1853—1898). Διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τῶν γειτονικῶν δημοκρατιῶν, ἐκλεγεὶς τῷ 1892 πρόεδρος τῆς δημοκρατίας τῆς Γουατεμάλας. Καίτοι διῴκησε καλῶς τὴν χώραν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς προεδρίας του, ἐξειλίχθη κατόπιν εἰς δικτάτωρα καὶ τύραννον, ἀρνηθεὶς νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ προκαλέσας πολλὰς ἐπαναστάσεις, τὰς ὁποίας κατέπνιγεν εἰς τὸ αἷμα, ἕως ὅτου ἐδολοφονήθη τῷ 1898. Μ. Δ. Β.

Ρεϊνεβὰλ (Rayneval), ***Ἰωσὴφ-Ματθαῖος-Γεράρδος***. Γάλλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1736 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1812. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας, ἐργασθεὶς ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀπολυθεὶς τῷ 1792, ἀνέλαβε βραδύτερον ὑπηρεσίαν πλησίον τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βάδης, ἀλλὰ συνελήφθη κατὰ διαταγὴν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακάς. Τῷ 1766 ἐξέδωκε τοὺς «Θεσμοὺς τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς Γερμανίας» καὶ τῷ 1803 τοὺς «Θεσμοὺς τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου». Τῷ 1811 ἐδημοσίευσε δίτομον πραγματείαν «Περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν», πολιτικοῦ μᾶλλον ἢ νομικοῦ περιεχομένου. Δ. Δ

ρεϊνεκία (ἡ) (Reineckia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας, καλλιεργούμενα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης εἰς θερμοκήπια ὡς κοσμητικά. Δ. Ν. Π.

Ρεινέκκιος (Reineccius), ***Χριστιανός***. Γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1668. Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, ἐδίδαξε φιλοσοφίαν καὶ ἀνατολικὰς γλώσσας ἐν Λειψίᾳ (1700—1721), ἀπὸ δὲ τοῦ 1722 διευθύνων τὸ γυμνάσιον τοῦ Weissenfels, ἀπέθανεν ἐκεῖ τῷ 1752. Ἐκ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Janua hebraica linguae Veteris Testamenti una cum lexico hebraeo-chaldaico» (Λειψία 1704), «Lexicon hebraeo-chaldaicum» (Λειψία 1731), «Biblia hebraica ad optimorum codicum et editionum fidem expressa» (Λειψία 1725), «Testamentum graecum ex versione Septuaginta κτλ.» (Λειψία 1730), «Biblia sacra quadr linguia, Novi Testamenti graeci, cum versionibus syriaca, graeca vulgari, latina et germanica universa» (Λειψία 1747), «Biblia sacra quadrilinguia Veteris Testamenti» (εἰς 2 τόμ., Λειψία 1750—1751) κτλ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης καὶ περὶ τὰς 150 διατριβάς, τὰς πλείστας ἐν γυμνασιακοῖς προγράμμασι, πάσας δ᾽ ἀναφερομένας εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην. Ε. Γ. Π.

Ρεὶντ (Reid), ***Θωμᾶς-Μαίν***. Γνωστὸς ὡς *Μαὶν Ρεὶντ* (βλ. λ.).

Ρέϊτνερ, ***Ἐράρδος-Χριστοφόροβιτς***. Ρῶσος ζωγράφος (1794—1865). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατόν, καὶ εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντισυνταγματάρχου. Εἰς τὴν μάχην τῆς Λειψίας ἀπώλεσε τὸν δεξιὸν βραχίονα καὶ ἐζωγράφιζεν ἔκτοτε διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Σάντωφ καὶ ἔγραψεν ἱστορικοὺς πίνακας εὑρισκομένους εἰς πλείστας πινακοθήκας τῆς Ρωσίας. Τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του θεωρεῖται «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ», εὑρισκομένη εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον τῆς Πετρουπόλεως. Θ. Β.

Ρειτοὶ (οἱ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα σχηματιζομένη παρὰ τὴν παραλίαν καὶ κατὰ τὴν καμπὴν τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ διὰ τοῦ Αἰγάλεω πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤρχιζε τὸ Ράριον πεδίον. Ἔχει τὰς πηγάς της ὑπὸ τοὺς βράχους, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὅμως ἐπιστεύετο ὅτι τὰ ὕδατα αὐτῆς προήρχοντο ὑπογείως ἐκ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου. Διετρέφοντο δὲ ἐν αὐτῇ ἰχθύες, τῶν ὁποίων ἡ ἁλιεία ἦτο ἀπηγορευμένη εἰς πάντας, πλὴν τῶν ἱερέων τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, εἰς τὰς ὁποίας ἦτο ἀφιερωμένη (*Παυσ.* Α, 38, 1). Διεκρίνοντο δὲ εἰς δύο Ρειτούς. Τὸν μὲν πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα ἀνήκοντα εἰς τὴν Δήμητρα, τὸν δὲ πρὸς τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν Κόρην.

Τὰς λίμνας ταύτας ἡ ἀρχαία ὁδὸς ἄφηνεν ἀριστερά, ἐνῷ ἡ σημερινὴ ἀφήνει δεξιά. Σήμερον ὑφίσταται μόνον ἡ νοτία (κοιν. *λίμνη τοῦ Κουμουνδούρου*), περιέχουσα ὑφάλμυρον ὕδωρ, ἐνῷ αἱ βόρειαι πηγαὶ διοχετεύονται διὰ ρείθρων εἰς τὴν θάλασσαν. Α. Θ. Σ.—Ι. Σ. Σ.

Ρεῖτος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Αἰγιαλὸς τῆς Κορινθίας ἀπέχων, κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Δ, 42) ἀπὸ μὲν τῆς πόλεως τῶν Κορινθίων σταδίους ἑξήκοντα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ 20, ἄνωθεν δὲ τοῦ ὁποίου ὀρθοῦται ὁ Σολύγειος λόφος. Εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦτον προσήγγισε τῷ 425 π. Χ. στόλος τῶν Ἀθηναίων μετὰ στρατοῦ καὶ ἐγένετο σφοδρὰ μάχη, ἐπελθόντων τῶν Κορινθίων, καθ᾽ ἣν ἐνίκησαν οι Ἀθηναῖοι. Πιστεύεται ὅτι ὁ αἰγιαλὸς *Ρεῖτος* εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Ἁρμυριὰ* (πλάτ. 37°50′ 50″ Β, μῆκ. 23°00′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth) μεταξὺ τῆς χερσονήσου Κεχριὲς καὶ τοῦ ὅρμου Σιδερῶνα, κατὰ τὸν ΝΔ. μυχὸν τοῦ κόλπου τῶν Κεγχρεῶν. Σ. Ε. Λ.

ρειφλιγγίτης (ὁ) (Reiflingites Arth.) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *ρειφλιγγίτης fortis Mojs.* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων ἀσβεστολιθικῶν τῆς ἀνισίου βαθμῖδος τῆς μέσης τριασίου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὸν λόφον Θεόκαφτα, ἔναντι τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Ἐπιδαύρου. Γ. Κ. Γ.

ρείχι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Πελοποννήσου τοῦ φυτοῦ *ἐρείκη ἡ δενδρώδης*.

Ρὲκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 17 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Ρέκα Γκολέμα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μέγα Ρεῦμα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

ρεκάζω· δημοτ., ἐκβάλλω ἰσχυρὰς φωνάς, κλαίω μεγαλοφώνως: «ρεκάζει ἀπὸ τὴν πεῖνα, — ἀπὸ τοὺς πόνους»· || κατάρα: «ποῦ νὰ ρεκάξῃς».

Ρεκαμιὲ (Recamier), ***Ἰωάννα-Φραγκίσκη-Ἰουλία-Ἀδελαΐς, κυρία —***. Γαλλίς, περίφημος διὰ τὴν καλλονὴν καὶ τὸ πνεῦμά της, γεννηθεῖσα ἐν Λυὼν καὶ ἀποθανοῦσα εἰς Παρισίους (1777—1849). Θυγάτηρ ἁπλοῦ συμβολαιογράφου τῆς Λυών, ὅστις, χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ὑπουργοῦ Καλλόν, ὀφειλομένην εἰς τὰ θέλγητρα τῆς ὡραιοτάτης καὶ εἰς ἄκρον φιλαρέσκου συζύγου του, ἐπέτυχε νὰ διορισθῇ βασιλικὸς οἰκονομικὸς ἐπόπτης ἐν Παρισίοις, ἡ μικρὰ *Ἰουλιέττα*, ὡς ἐπωνομάζετο κοινῶς ἡ μέλλουσα κυρία Ρεκαμιέ, ἀπεστάλη εἰς μίαν θείαν της διαμένουσαν ἐν Βιλφράνς, ὅπου ἤρχισεν εἰς ἡλικίαν ἑπτὰ ἐτῶν τὸ «ἐπάγγελμα τῆς πολυαγαπημένης». Ἀποπερατώσασα τὰς σπουδάς της εἰς μίαν μονὴν τῆς Λυών, μετέβη εἰς Παρισίους (1786), πλησίον τῶν γονέων της, εἰς τὸ μέγαρον τῶν ὁποίων ἐσύχναζε πλῆθος ἐπισήμων ἀνδρῶν, τραπεζιτῶν καὶ ἐπιστημόνων, ἐν οἷς ὁ Κάμιλλος Ζορντάν, ὁ Λὰ Ἄρπ, ὁ Μπαρὲρ καὶ ἄλλοι. Λεπτοφυοῦς ὡραιότητος, ἀφθάστου χάριτος, ἀφελὴς ἐν ταὐτῷ καὶ φιλάρεσκος καὶ πεπροικισμένη μὲ λεπτότατον πνεῦμα, περιεστοιχίσθη ἀμέσως ὑπὸ πλήθους θαυμαστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέλεξε τὸν τραπεζίτην Ρεκαμιέ, καίπερ κατὰ εἰκοσιπέντε ὅλα ἔτη πρεσβύτερόν της. Οὗτος, υἱὸς ἀσήμου πιλοπώλου τῆς Λυών, εἶχεν ἱδρύσει ἐν Παρισίοις τραπεζιτικὸν οἶκον, ἐπιτυχῶς ἐργαζόμενον Τύπος «ὡραίου ἀνδρός, μπονβιβάν, μειλιχίου καὶ ὁμιλητικοῦ, εὐχαριστημένου πάντοτε ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους», δὲν ἐδίστασε, παρὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἡλικίας του, νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρα τῆς δίδος Μπερνάρ. Οἱ γάμοι των ἐτελέσθησαν διαρκούσης τῆς «Τρομοκρατίας», τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς τοῦ θριάμβου τοῦ Μαρὰ (23 Ἀπριλίου 1793). Ὁ μεταξὺ τῶν δύο συζύγων ἐν τούτοις δεσμὸς ὑπῆρξε μόνον τυπικός, ὁ δὲ κύριος Ρεκαμιὲ δὲν ἔσχε παρὰ πατρικὰς μόνον σχέσεις μετὰ τῆς συζύγου του καὶ «μετεχειρίσθη πάντοτε τὴν νεαρὰν καὶ ἀθῴαν κόρην, ἥτις ἔφερε τὸ ὄνομά του, ὡς θυγατέρα, τῆς ὁποίας ἡ καλλονὴ ἔθελγε τὴν ὅρασίν του καὶ ἡ φήμη ἐκολάκευε τὴν ματαιοδοξίαν του». Εἰς τὴν ἀφοσίωσιν ταύτην τοῦ κυρίου Ρεκαμιέ, εἰς ἄκρον ἀντιφάσκουσαν πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του, ἐπιρρεπῆ πρὸς τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰς ἡδονάς, ἐδόθη εὔγλωττος ἑρμηνεία, ἥτις, ὅσον καὶ ἂν ἔχῃ δόσιν τινὰ κακολογίας, δὲν δύναται, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς «μοναδικῆς αὐτῆς κυρίας Ρεκαμιέ», νὰ ἀφίσταται πολὺ τῆς ἀληθείας. Κατ᾽ αὐτήν, ἡ νεαρὰ Ἰουλιέττα, λόγῳ εἰδικῆς διαμαρτίας περὶ τὴν διάπλασιν, ἦτο ἀνίκανος πρὸς γάμον, ἐν δὲ τῷ προσώπῳ τοῦ κυρίου Ρεκαμιὲ δὲν ἐνυμφεύθη παρὰ τὸν φυσικὸν πατέρα της, ὅστις πληροφορηθεὶς παρὰ τῆς κυρίας Μπερνὰρ τὴν φυσικὴν ἀτέλειαν τῆς θυγατρός των, ἐδέχθη νὰ παίξῃ τὸν ρόλον τοῦ κατὰ τύπους συζύγου, ὅπως προλάβῃ τὴν δημιουργίαν σκανδάλου ἐκ τυχὸν γάμου τῆς Ἰουλιέττας μετ᾽ ἄλλου θαυμαστοῦ της. Ἐπὶ πλέον διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτὴν ζωὴν ἄνετον καὶ πολυτελῆ, χάρις εἰς τὴν περιουσίαν του, ἥτις, μετὰ τὴν πτῶσιν ἰδίως τοῦ Ροβεσπιέρρου, ηὐξήθη τεραστίως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ «Διευθυντηρίου», ἡ κυρία Ρεκαμιὲ ὑπῆρξεν ἡ βασίλισσα τῶν κοσμικῶν Παρισίων καὶ ἀπετέλει μετὰ τῆς κυρίας Μπωαρναί, τῆς συζύγου τοῦ Ναπολέοντος, καὶ τῆς κυρίας Ταλλιὲν «τὰς τρεῖς Χάριτας τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας». Ἠρέσκετο ἄλλωστε εἰς τὰς δεξιώσεις της νὰ ἐμφανίζεται ἐνδεδυμένη ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν, οὕτω δὲ τὴν ἐζωγράφησεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν θαυμάσιον πίνακά του, τὸν ἀποκείμενον ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου. Τῷ 1798 ὁ Ρεκαμιὲ ἠγόρασε τὸ μέγαρον Νέκκερ. Ἀπὸ τοῦ γεγονότος δὲ τούτου χρονολογεῖται ἡ φιλία της πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ μεγάλου Ἑλβετοῦ τραπεζίτου, τὴν κυρίαν Στάελ, ἥτις τὴν περιέγραψε μετ᾽ ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὴν «Κορίνναν» της. Εἰς τὸ μέγαρόν της δέχεται πλῆθος θαυμαστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ πρώτου ὑπάτου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ «ἁγνὴ αὕτη Ἀσπασία» ἐξεδήλωσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀντιπάθειάν της, καίτοι ὁ Βοναπάρτης ἐπέδειξε, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοὐλάχιστον τῆς ἰσχύος του, εὐμενεστάτας διαθέσεις πρὸς αὐτήν. Πράγματι ὁ Ναπολέων, παρ᾽ ὅτι ὁ πρὸς τὴν Ἰωσηφίναν Μπωαρναὶ ἔρως του εὑρίσκετο ἐν πλήρει ἀκμῇ, ἐπέδειξεν ὑπερβολικὸν κάπως ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν κυρίαν Ρεκαμιέ, ἣν ἐγνώρισε κατὰ τὴν θριαμβευτικὴν δεξίωσιν, ἥτις ἐδόθη πρὸς τιμήν του μετὰ τὰς ἐν Ἰταλίᾳ νίκας του. Μετὰ τὸν Ναπολέοντα ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Λουκιανοῦ Βοναπάρτου, ὅστις τῆς ἀπηύθυνε πυριφλεγεῖς ἐπιστολάς, τὰς «Ἐπιστολὰς τοῦ Ρωμαίου πρὸς τὴν Ἰουλιέτταν», ἀξιοσημειώτους ἰδίως διὰ τὴν ἐν αὐταῖς κατάχρησιν θαυμαστικῶν. Τὸν Λουκιανὸν διεδέχθησαν οἱ ἐξάδελφοι Ἀδριανὸς καὶ Ματθαῖος Μονμορανσύ, τότε ἐπιστρέψαντες ἐξ Ἀγγλίας εἰς Παρισίους, οἵτινες καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ τεθῇ ὑπὸ ἐπιτήρησιν τὸ «ἀντιδραστικὸν σαλόνι» τῆς κυρίας Ρεκαμιέ, εἰς τὸ ὁποῖον σὺν τῷ χρόνῳ ἐσύχναζον οἱ φανατικώτεροι βασιλόφρονες καὶ οἱ ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Βοναπάρτην διακείμενοι, ὡς οἱ στρατηγοὶ Βερναδόττης καὶ Μορώ. Ὅτε ὁ Ναπολέων ἐγένετο αὐτοκράτωρ, ἀπεπειράθη μίαν ἀκόμη φορὰν νὰ προσελκύσῃ τὴν θελκτικὴν ἀντιδραστικήν, προσφέρων εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ Φουσσὲ τὴν θέσιν τῆς

Digitized by Google

πρώτης κυρίας ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς αὐτοκρατείρας. Ἡ κυρία Ρεκαμιὲ ὅμως, διατελοῦσα ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ περιβάλλοντός της καὶ ἰδίως τῆς κυρίας Στάελ, ἀπέρριψε τὴν προσφοράν. Πέντε ἔτη ἀργότερον (1806) ὁ Ναπολέων ἐξεδικεῖτο, ἀρνούμενος νὰ ἐνισχύσῃ οἰκονομικῶς τὴν κλονιζομένην τράπεζαν τοῦ συζύγου της. Μετὰ τὴν χρεοκοπίαν, ἡ κυρία Ρεκαμιὲ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἡγεμονικὴν ζωήν της, ἓν ἔτος δὲ ἀργότερον νὰ καταφύγῃ εἰς Κοππὲ τῆς Ἑλβετίας, πλησίον τῆς φίλης της κυρίας Στάελ (1807), ἔνθα εὗρε νέον θῦμα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρίγκιπος Αὐγούστου τῆς Πρωσσίας, ἀνεψιοῦ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου. Ὁ πρίγκιψ ἐρωτευθεὶς μέχρι τρέλλας τὴν ὡραίαν φυγάδα, ἠξίωσε παρ' αὐτῆς νὰ διαζευχθῇ τὸν σύζυγόν της ὅπως τὴν νυμφευθῇ. Ἡ κυρία Ρεκαμιέ, γεγονὸς παράδοξον διὰ τὴν γυναῖκα, «ἥτις κατώρθωνε νὰ ἐμπνέῃ τὸν ἔρωτα, χωρὶς οὐδέποτε νὰ τὸν συμμερίζεται», ἐδέχθη ἐν τῷ πρώτῳ ἐνθουσιασμῷ της τὴν πρότασιν. Ὁ σύζυγός της ὅμως, πρὸς ὃν ἀπηυθύνθη ζητοῦσα τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐλευθερίας της, τῆς ὑπενθύμισε τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ γάμος οὗτος καθίστατο ἀδύνατος. Ἡ κυρία Ρεκαμιὲ ἐδέησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ὄνειρον τοῦ νὰ καταστῇ πριγκίπισσα τῆς Πρωσσίας, πιστὴ ὅμως εἰς τὸ σύστημά της «τοῦ νὰ διατηρῇ ὅσον τὸ δυνατὸν μακρότερον χρόνον τοὺς θαυμαστάς της», ἀπεμάκρυνε τὸν πρίγκιπα, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸν ἀπελπίσῃ τελείως, μόλις δὲ τέσσαρα ἔτη ἀργότερον τοῦ ἀνήγγειλε τὴν ἀπόφασίν της νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὸν σύζυγόν της. Ὁ πρίγκιψ Αὔγουστος οὐδέποτε ἐμάντευσε τοὺς πραγματικοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους παρέμεινεν ἀπραγματο-

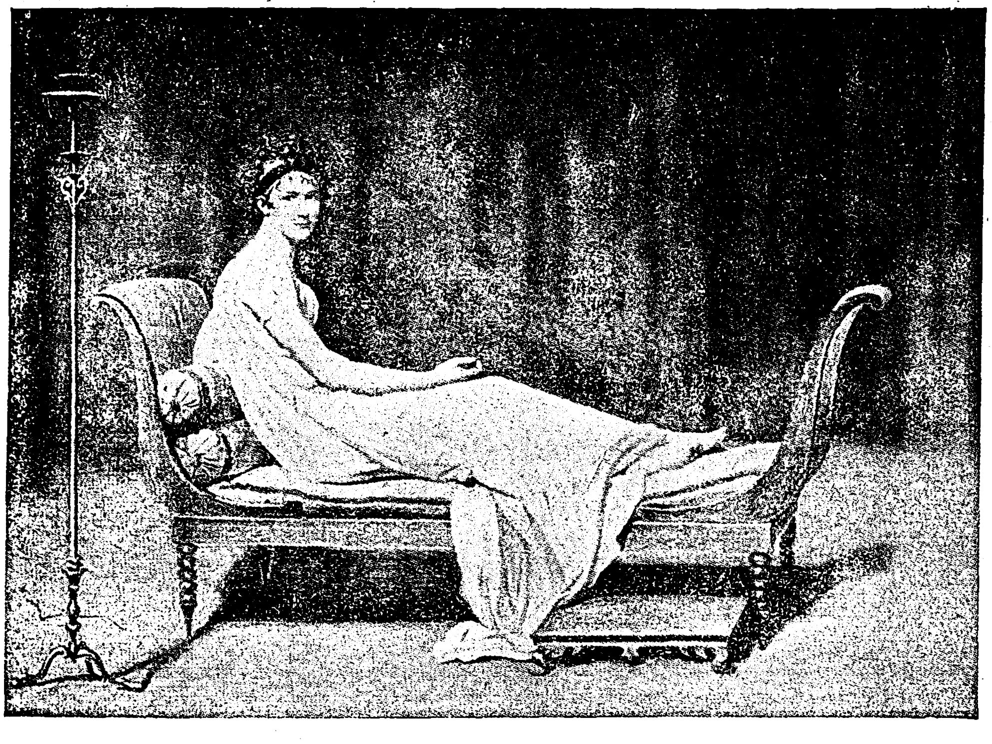

Ἡ Κυρία Ρεκαμιὲ κατὰ προσωπογραφίαν τοῦ Δαυΐδ.

[Μουσεῖον Λούβρου.]

ποίητον τὸ ἐρωτικόν του ὄνειρον. Ἀπέθανε τριάκοντα ἔτη ἀργότερον, ἐρωτευμένος πάντοτε μὲ τὴν κυρίαν Ρεκαμιὲ καὶ ζητῶν ὅταν ἐξέπνεε νὰ ἐνταφιασθῇ μὲ τὸν δακτύλιον, τὸν ὁποῖον τοῦ εἶχε δωρήσει ἡ φίλη του ὡς δεῖγμα τοῦ ἔρωτός της.

Ἡ ζωὴ τῆς κυρίας Ρεκαμιέ, ἥτις θὰ παρέμενεν ὡς αἴνιγμα, ἄνευ τῆς ἀνατομικῆς ἀτελείας, ποῦ ἀπετέλει τὸ ἀπόρθητον ὀχυρὸν τῆς ἀρετῆς της, εἶναι μία ἀτελείωτος σειρὰ ἀναλόγων περιπετειῶν. Δὲν κατεῖχεν ἁπλῶς τὴν τέχνην νὰ γοητεύῃ πάντα ὅστις τὴν ἐπλησίαζεν, ἀλλ' ἐγνώριζε καὶ νὰ καθιστᾷ διαρκῆ τὴν ἐπ' αὐτοῦ κυριαρχίαν της. Τὸ νὰ μαντεύῃ, χωρὶς καὶ νὰ δύναται νὰ γνωρίσῃ τὰ θέλγητρα τοῦ μεγάλου πάθους· τὸ νὰ στερῆται, αὐτή, τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς λατρείας, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐτυχίας, ἀκόμη καὶ τῶν θλίψεων, τοῦ ἐρωτικοῦ δεσμοῦ,—θείου δώρου, κοινοῦ εἰς ὅλας τὰς γυναῖκας· τὸ νὰ μὴ δύναται, τέλος, νὰ αἰσθανθῇ τὴν χαράν, ἣν παρέχει ἡ δημιουργία οἰκογενείας· ὅλα αὐτὰ ὑπῆρξαν ἡ ἀφορμὴ τῆς δημιουργίας ἐν τῷ προσώπῳ τῆς κυρίας Ρεκαμιὲ τοῦ «μοναδικοῦ» τούτου, κατὰ τὸν Σαὶντ-Μπέβ, μεταξὺ τῶν γυναικῶν τύπου. Ἡ ἀνάγκη νὰ ἀρέσῃ καὶ νὰ ἀγαπᾶται εἶχε γίνει τὸ μοναδικὸν πάθος της. Τὸ νὰ προσφέρεται εἰς ὅλους, χωρὶς νὰ δίδεται εἰς κανένα, ἦτο τὸ πανίσχυρον μέσον τῆς ἐπιβολῆς της. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνδρες μὲ τὰ ἔνδοξα ὀνόματα, οἵτινες ὑπέστησαν μὲ τὴν σειράν των τὴν ἀκατανίκητον γοητείαν της, τὴν ἐπλησίασαν παρασυρόμενοι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἐρωτικοῦ πόθου, καὶ ὁ πόθος αὐτὸς ἀκριβῶς κυριαρχεῖ εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς περιπετείας των. Ἔπειτα, μετὰ τὴν διάψευσιν τῶν πρώτων ἐλπίδων, τὸ πάθος των μεταβάλλεται εἰς πλατωνικὸν αἴσθημα· κἄτι περισσότερον: μένουν μέχρι τέλους πιστοὶ καὶ παρακολουθοῦν χωρὶς ζηλοτυπίαν τὴν ὑποκατάστασίν των ὑπὸ τοῦ νέου εὐνοουμένου. Ἴσως νὰ παρηγοροῦντο, διότι ἐγνώριζον ὅτι αὐτή, ἥτις δὲν ἐδέχθη νὰ ἀνήκῃ εἰς αὐτούς, δὲν θὰ παρεδίδετο ποτὲ εἰς κανένα.

Μία φυσιογνωμία τοῦ τύπου τῆς κυρίας Ρεκαμιὲ θὰ ἦτο ἀτελής, ἐὰν δὲν ἤσκει ἀνάλογον γοητείαν καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρξαν πολλαί, εἰς τὰς ὁποίας ἐνέπνευσε μεγάλα πάθη. Ἡ κυρία Στάελ πρῶτον, ἥτις ὑπῆρξεν ἀφοσιωμένη εἰς αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου της. Μία Ἀγγλὶς ἔπειτα, ἡ λαίδη Γουέμπ, ἥτις «τὴν ἠγάπησε μὲ τὴν βιαιότητα ἣν προσλαμβάνει τὸ πάθος, ὅταν ἀπατᾶται ὡς πρὸς τὸ φῦλον». Ἡ Καρολίνα Βοναπάρτου κατόπιν, ἡ ἀδελφή της Παυλίνα. Ἡ βασίλισσα Ὀρτενσία ἔκαμε χάριν αὐτῆς «χίλιες τρέλλες». Κατὰ τὴν παραμονήν των εἰς Ρώμην ἔδιδον συνεντεύξεις νυκτερινὰς εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Κολοσσαίου, εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἑστίας, εἰς τὰς θέρμας τοῦ Τίτου, εἰς τὸν τάφον τῆς Κακιλίας Μετέλλας καὶ μετέβαινον ὁμοῦ εἰς τοὺς χοροὺς τῶν μετημφιεσμένων, ἐνδεδυμέναι ὁμοίαν ἀμφίεσιν. Αἱ περιπέτειαι αὗται εἶναι συνδεδεμέναι πρὸς μίαν ἐκτάκτως ἐνεργὸν περίοδον τῆς ζωῆς τῆς κυρίας Ρεκαμιέ. Μετὰ μακρὰν παραμονὴν πλησίον τῆς κυρίας Στάελ, εἴτε εἰς Κοππὲ εἴτε εἰς Σωμὸν-σὺρ-Λουάρ, παραμονήν, ἥτις συνδέεται μὲ μίαν ἀκόμη κατάκτησίν της, τὸν Προσπὲρ ντὲ Μπαράντ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔδειξεν ἐπί τινα χρόνον μεγάλην ἀφοσίωσιν, ἡ κυρία Ρεκαμιὲ περιέπεσε μετὰ τῆς κυρίας Στάελ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις καὶ διέταξε τὴν ἐκ Παρισίων ἀπομάκρυνσίν της (1811). Ἐγκατεστάθη ἀρχικῶς εἰς Σαλὸν-σὺρ-Μάρν, ὅπου καὶ υἱοθέτησε τὴν ἀνεψιάν της Ἀμαλίαν Συρό, τὴν κατόπιν κυρίαν Λενορμάν, συγγραφέα λίαν ἐνδιαφερουσῶν «Ἀναμνήσεων» περὶ τῆς κυρίας Ρεκαμιέ, καὶ κατόπιν εἰς Λυών, ὅπου συνεδέθη μὲ τὸν Μπαλλάνς, τὸν «τόσον ἄσχημον ἀλλὰ καὶ τόσον γλυκὸν ὀνειροπόλον», ὅστις ἔκτοτε προσετέθη μέχρι τοῦ θανάτου του εἰς τὸν ἀτελείωτον ὅμιλον τῶν θαυμαστῶν της. Ἐκ τῆς Λυὼν μετέβη εἰς Ἰταλίαν, διαμένουσα πότε ἐν Ρώμῃ καὶ πότε ἐν Νεαπόλει ἐν μέσῳ τοῦ κύκλου τῆς βασιλίσσης Ὀρτενσίας, τῆς βασιλίσσης Καρολίνας καὶ τοῦ Κανόβα (1813). Ἐν Ρώμῃ τὸ ἀνάκτορόν της τοῦ Κόρσο κατέστη κέντρον καλλιτεχνικὸν καὶ φιλολογικόν, ὁ δὲ Κανόβα ἔγλυψε χάριν αὐτῆς τὴν ὡραίαν ἐκείνην προτομήν, ὅπου ἡ ὡραία Ἰουλιέττα φαίνεται τόσον τελείως ἐξιδανικευμένη. Ἡ προτομὴ αὕτη ἐν τούτοις δὲν ἤρεσεν εἰς τὴν κυρίαν Ρεκαμιέ, καὶ ὁ Κανόβα, ψυχρανθεὶς ἐκ τούτου, τὴν ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν «Βεατρίκην» του. Ἐν Νεαπόλει ὑπῆρξε τὸ εἴδωλον τῆς αὐλῆς τοῦ Μυρὰτ καὶ τῆς Καρολίνας, οἵτινες βλέποντες τὴν καταστροφὴν τῆς αὐτοκρατορίας διεπραγματεύοντο ἤδη πρὸς τοὺς Βουρβώνους. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, μεταβᾶσα εἰς Παρισίους προσεκάλεσε τὸν Μπενζαμὲν Κονστάν, ὃν εἶχε γνωρίσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Διευθυντηρίου, ὅπως τὸν παρακαλέσῃ νὰ συντάξῃ πρὸς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ὑπόμνημα εὐνοϊκὸν πρὸς τὰ δικαιώματα τοῦ Μυρὰτ καὶ τῆς Καρολίνας ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Νεαπόλεως. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ, ἔπρεπε νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν μέγαν δημοσιολόγον, ὅστις μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν του ἔγραφεν εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του: «Ἡ κυρία Ρεκαμιὲ ἐπιδιώκει νὰ μὲ κάνῃ ἐρωτευμένον μαζί της.... Τολμήσατε, μοῦ λέγει». Ἐτόλμησε, καὶ ἡ κυρία Ρεκαμιὲ ἠδυνήθη ὑποθάλπουσα τὰς ἐλπίδας του νὰ τὸν κάμῃ σύμμαχον ἐναντίον τοῦ Βοναπάρτου, τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν οὗτος ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς Ἔλβας. Ἔκτοτε ὁ Κονστὰν ἀπετέλεσεν ἕνα ἀκόμη ἀστέρα εἰς τὴν πλειάδα τῶν πιστῶν δορυφόρων τῆς Ἰουλιέττας, μεταξὺ τῶν ὁποίων, περισσότερον πιστοί, προεῖχον πάντοτε ὁ Ματθαῖος Μονμορανσύ, ὁ Κάμιλλος Ζορντὰν καὶ ὁ Μπαλλάνς.

Τῷ 1817 ἀπέθνησκεν ἡ κυρία Στάελ, καὶ παρὰ τὴν νεκρικὴν κλίνην της ἡ κυρία Ρεκαμιὲ ἐγνωρίζετο μὲ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις περισσότερον παντὸς ἄλλου τὴν κατέστησε περίφημον, τὸν Σατωμπριάν. Παρὰ τὰς ἀπαισιοδόξους προβλέψεις τῶν φίλων της, ἀφέθη νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ «ὀλιγώτερον πιστοῦ μεταξὺ τῶν φίλων της». Ἡ πρώτη φάσις τοῦ δεσμοῦ τούτου ὑπῆρξε θυελλώδης. Ὁ Σατωμπριὰν δὲν ἦτο ἀσκητικῆς ἰδιοσυγκρασίας, καί, βίαιος, δεσποτικός, ὀξὺς καὶ εἴρων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ἕνα πλατωνικὸν δεσμόν. Ἡ ἐποχὴ ἄλλως αὕτη ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς δράσεώς του, ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν διεφιλονίκει τὸ ὑπουργεῖον ἀκριβῶς πρὸς τὸν Ματθαῖον Μονμαρανσύ. Θριαμβεύσας ἐν τῇ πολιτικῇ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου, τὸν ὁποῖον καθ' ἑκάστην συνήντα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς κυρίας Ρεκαμιέ, ἐζήτει νὰ θριαμβεύσῃ ἐξ ὁλοκλήρου καὶ πλησίον της. Ἡ θύελλα διήρκεσε τέσσαρα ὅλα ἔτη. Τέλος ὁ Σατωμπριὰν ἀντιληφθεὶς ὅτι ἠγαπᾶτο κατέστη ἀπαιτητικός, καὶ πρὸ τοῦ κινδύνου, ἡ κυρία Ρεκαμιὲ ἐγκατέλειψε τοὺς Παρισίους καὶ κατέφυγεν εἰς Ἰταλίαν. «Ἐὰν ξαναγυρίσω σήμερα στὸ Παρίσι, ἔγραφεν εἰς τοὺς φίλους της, θὰ ξανάβρω τοὺς λόγους ποῦ μὲ ἔκαναν νὰ φύγω. Ἐὰν ὁ Σατωμπριὰν φανῇ κακὸς μαζί μου, θὰ αἰσθανόμουν βαθεῖαν θλῖψιν. Ἐὰν φανῇ καλός, θὰ αἰσθανόμουν ταραχήν, ποῦ εἶμαι ἀποφασισμένη νὰ ἀποφύγω εἰς τὸ μέλλον». Ὁ Σατωμπριὰν ἐδέησε τελικῶς νὰ ὑποκύψῃ.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν ἠκολούθησεν εἷς ἀκόμη θαυμαστής της, ὁ Ζὰν-Ζὰκ Ἀμπέρ. Ὁ νέος αὐτὸς Ρωμαῖος ἦτο μόλις εἰκοσαετής, ἐνῷ ἡ Ἰουλιέττα εἶχεν ὑπερβῇ τὰ τεσσαράκοντα. Εἶχεν ὅμως διατηρήσει, παρὰ τὸν περιπετειώδη βίον της, ὅλην τὴν χάριν καὶ τὴν δροσερότητα τῆς πρώτης της νεότητος. Ὁ Σαὶντ-Μπέβ παρέχει συγκινητικὴν περιγραφὴν τοῦ εἰδυλλίου τούτου, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν εἰς τὸ μικρὸν ἐρημητήριον, ποῦ εἶχε κτίσει ὁ Σατωμπριὰν εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Λύκων, καὶ συνεχίσθη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ κυρία Ρεκαμιέ, θῦμα πάντοτε τοῦ πάθους της νὰ ἀγαπᾶται χωρὶς οὐδὲν νὰ προσφέρῃ, μετεχειρίσθη τόσην τέχνην διὰ νὰ διαιωνίσῃ τὸ πάθος τοῦ νεαροῦ θαυμαστοῦ της, ὥστε οὗτος, δέκα ἔτη ἀργότερον, καὶ τὴν παραμονὴν ἀκριβῶς τῶν γάμων του μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ Κυβιέρου, προσέτρεξεν εἰς τὴν πρόσκλησίν της. Ἡ ἀντίζηλος ἐδέησε νὰ θυσιασθῇ, ὑπῆρξε δὲ τοῦτο ἡ τελευταία —καὶ ὄχι ἡ καλυτέρα— ἰδιοτροπία τῆς περιφήμου αὐτῆς γυναικός.

Τῷ 1830, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κυρίου Ρεκαμιέ, ἡ Ἰουλιέττα ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἐρημητήριον τοῦ Ἀμπεῦ-ὼ-Μπουά, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθῇ μετὰ τὴν ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν ὁ Σατωμπριάν, οὗτινος τὸ πάθος πρὸς τὴν γυναῖκα, ἣν ἀπεκάλει τὸ «πεπρωμένον του», εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀποβάλλει τὴν πρώτην βιαιότητα. Τότε ἤρχισεν ἡ περίοδος, ἥτις κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ποιητικὸν αὐτὸ ἐρημητήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐσύχναζον ὅλοι ὅσοι ἀπηθανατίσθησαν ἔπειτα εἰς τὴν τέχνην, εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὴν πολιτικήν. Ἡ κυρία Ρεκαμιέ, κυρίαρχος πάντοτε ὅλων ἐκείνων, οἵτινες ἅπαξ τὴν ἠγάπησαν, εἶχε τὴν εὐχάριστον ἀσχολίαν νὰ «συγκρατῇ ἐν ὁμονοίᾳ ὅλους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐζήτουν ἄλλο παρὰ νὰ διαφιλονικήσουν τὴν εὔνοιάν της». Ἐν τούτοις μεταξὺ ὅλων προεῖχε πάντοτε ὁ Σατωμπριάν, καὶ εὐκόλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ φαντασθῇ τὴν συγκινητικὴν εἰκόνα, ἣν θὰ ἐνεφάνιζον οἱ δύο ἔνδοξοι ἐρασταί, οἵτινες διήνυον ὁμοῦ τὸν τελευταῖόν των δρόμον πρὸς τὸν θάνατον.

Τῷ 1845 ὁ Σατωμπριάν, χηρεύσας, ἐπρότεινεν εἰς τὴν κυρίαν Ρεκαμιὲ νὰ νυμφευθῶσιν, ἀλλ' αὕτη ἠρνήθη. Ἀντελαμβάνετο ὅτι ἡ ζωὴ δὲν δύναται νὰ ἀρχίσῃ ἐκ νέου, ἐκτὸς δὲ τούτου εἶχεν ἀπολέσει τὴν ὅρασίν της συνεπείᾳ καταρράκτου, δι' ὃν δὶς ἐνεχειρίσθη ἀνεπιτυχῶς. Τυφλὴ ἐδέχετο τὴν καθημερινὴν ἐπίσκεψιν τοῦ φίλου της, οὗτινος οἱ πόδες σὺν τῷ χρόνῳ κατελαμβάνοντο ὑπὸ τῆς παραλύσεως: «Ἡ γυναῖκα ποῦ δὲν βλέπει ζητεῖ τὸν ἄνδρα ποῦ δὲν αἰσθάνεται πλέον», ἔγραφεν ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ. Ὁ Σατωμπριὰν ἀπέθανε πρῶτος καὶ ἡ Ἰουλιέττα ἀπηλπισμένη ἐρρίφθη ἐπὶ τοῦ σώματός του, τὸ ἐνηγκαλίσθη καὶ «τὸ ἐπότισε μὲ ὅλα τὰ δάκρυα τῶν ματιῶν της, ποῦ δὲν ἔβλεπαν πιά». Ἐπέζησεν ὀλίγους μῆνας μόνον τοῦ θανάτου του, ἀποθανοῦσα τὸν Μάϊον τοῦ 1849 ἐν μέσῳ μιᾶς ἐπιδημίας χολέρας. Ὁ θάνατος τὴν ἐσεβάσθη καί, εἰς τὸν τελευταῖον αὐτὸν ὕπνον της, ὃν ἀπηθανάτισεν ὁ Ντεβεριά, ἐνεφάνιζεν εἰκόνα ἀξίαν τῆς φήμης της.

Γ. Α. ΚΑΡΑΝΤΖΑΣ

Digitized by Google

—**Ρεκαμιὲ** (Recamier), ***Ἰωσὴφ-Κλαύδιος-Ἄνσελμος***. Γάλλος χειρουργὸς-γυναικολόγος (1774—1852). Τῷ 1821 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς κλινικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1826 ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Εἰς αὐτὸν ὀφείλονται ἡ ἀπόξεσις τῆς μήτρας (*ἐγχείρησις Ρεκαμιὲ*) ἡ ὑπερεκτομία διὰ τὸν καρκίνον, ἡ θεραπεία τῶν πυρετῶν διὰ τῶν ψυχρῶν λουτρῶν, ἡ θεραπεία τῶν κύστεων τῆς ᾠοθήκης καὶ τῶν ὑδατίδων τοῦ ἥπατος. Ἐπενόησε τὴν χρῆσιν τοῦ μητροσκοπίου (1818) καὶ ἔγραψε: «Recherches sur le traitement du cancer par la compression méthodique» (1828), «Sur les affections puerpérales» (1831), «Recherches sur les Kystes hydatiques du foie et de la rate», «Recherches sur l' opération de l' empyème purulent» κ. ἄ. Ἐκ τοῦ ὀνόματός του φέρονται μέθοδοι θεραπείας τῶν κυστικῶν συλλογῶν τοῦ ἥπατος διὰ καυστικῶν ἐπὶ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων ἐπιθεμάτων πρὸς πρόκλησιν προσφύσεων, κολπικῆς ὑστερεκτομῆς διὰ καρκίνον (1829), ξέστρα πρὸς ἀπόξεσιν τῆς μήτρας. Ο. Ρ.

Ρεκανάτι (Recanati) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Ματσεράτα. Κάτ. 16.000. Ἔχει μητρόπολιν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅπου εὑρίσκεται ὁ τάφος τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΒ', ναὸν τοῦ Ἁγίου Δομινίκου τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μὲ ἔργα τοῦ Λορέντζο Λόττο καὶ πολλὰ μεσαιωνικὰ μέγαρα. Εἶνα πατρὶς τοῦ Λεοπάρδι, τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὡραῖον μνημεῖον, ἡ δὲ οἰκία ἐν ᾗ ἐγεννήθη μετεβλήθη εἰς μουσεῖον. Παράγει οἶνον, ἐλαίας καὶ μέταξαν. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ποτέντσα ὑπάρχει τὸ ἐπίνειον τῆς πόλεως *Πόρτο-Ρεκανάτι*, μὲ 3.000 κατοίκους. Μ. Δ. Β.

Ρεκαρέδος (Recaredo). —1) Ὁ Α', βασιλεὺς τῶν Βησιγότθων ἐν Ἱσπανίᾳ (516—601). Ἦτο υἱὸς τοῦ Λεοβιγίλδου, ἀνῆλθε δ' εἰς τὸν θρόνον τῷ 586, ἀφοῦ προηγουμένως διεκρίθη ὡς ἱκανώτατος στρατιωτικός. Τῷ 574 κατέστειλεν ἐπανάστασιν ἐν Τολέδῳ, κατὰ τὰ ἔτη 577 καὶ 578 κατέκτησε τὴν ἐπαρχίαν Ὀρόσπεδα καὶ ἀκολούθως ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Ἱσπανίας τὸν ἐπιδραμόντα βασιλέα τῆς Ὀρλεάνης Γκοντράν. Ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὸν θρόνον ἠσπάσθη τὸν καθολικισμόν, ἀπαρνηθεὶς τὸν ἀρειανισμόν. Ἐδημοσίευσε κώδικα νόμων ὑπὸ τὸν τίτλον «Antiqua», δι' οὗ καθιέρωσεν ἰσότητα δικαίου μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Λατίνων. Τὸν Ρεκαρέδον διεδέχθη ὁ νόθος υἱός του Λιούβα.

—2) Ὁ Β'. Βασιλεὺς τῶν Βησιγότθων, βασιλεύσας ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν ἐν ἔτει 621 θάνατον τοῦ πατρός του Σισεβούτου καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Γ. Ι. Β.

ρέκασμα (τό)· δημοτ., θρῆνος ἰσχυρός, σπαρακτικὴ κραυγή.

Ρέκα Τσέρνα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κάρπη* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

ρεκβιενία (ἡ) (Requienia Mathéron) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *χωμιδῶν ἑτεροδόντων ὁμομυαρίων ἐλασματοβραγχίων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κέλυφος λίαν ἀνισόθυρον καὶ λεῖον, ἡ δὲ δεξιὰ θύρα ἦτο ἐπίπεδος μὲ σπειροειδῆ σπόνδυλον. Τὰ ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται μόνον ἐντὸς στρωμάτων τῆς παλαιοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ καὶ χαρακτηρίζουν ἰδίᾳ τὴν οὐργκώνιον σειρὰν τῆς ὑποδιαπλάσεως ταύτης εἰς τὴν Νότιον Εὐρώπην, Ἄλπεις καὶ τὸ Τεξάς. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα ρεκβιενιῶν, καὶ δὴ τοῦ εἴδους *ρεκβιενία ammonia*, εὑρέθησαν ἐντὸς παλαιοκρητιδικῶν ἀσβεστολίθων τῶν νήσων Ἁγίου Γεωργίου, Σαλαμῖνος καὶ Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

Ρέκβιεμ (τό). Καλεῖται οὕτως ἡ ἐν χρήσει ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ νεκρώσιμος καὶ ἐπιμνημόσυνος ἀκολουθία διὰ τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς λέξεως Requien («Requien aeternam dona eis, Domine»=αἰωνίαν ἀνάπαυσιν δὸς αὐτοῖς, Κύριε). Ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ ὑπῆρχον ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ πολλαὶ νεκρώσιμοι ἀκολουθίαι, ἀπὸ τῆς ἀναθεωρήσεως ὅμως τοῦ τυπικοῦ (Missale) ἐπὶ Πίου τοῦ Ε' (1570) ἐπεκράτησεν ἡ ἀκολουθία ἡ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Requien, ἥτις εἶναι νῦν ἡ μόνη ἐν χρήσει. Τῆς νεκρωσίμου ταύτης ἀκολουθίας ὑπάρχουσι τέσσαρες τύποι, διακρινόμενοι ἀπ' ἀλλήλων ἰδίᾳ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναγνωσμάτων. Αἱ ἀκολουθίαι αὗται εἶναι αἱ ἀναγινωσκόμεναι: 1) κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ψυχῶν (2 Νοεμβρίου), 2) κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου ἢ τῆς ταφῆς καὶ τὴν 3ην, 7ην καὶ 30ην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ θανάτου, 3) κατὰ τὸ ἐτήσιον μνημόσυνον καὶ 4) κατ' ἄλλας ἡμέρας. Ἐνῶ δὲ κατ' ἀρχὰς αἱ τέσσαρες αὗται νεκρώσιμοι ἀκολουθίαι ἀπετέλουν μέρος τοῦ Missale, ἀποσπασθεῖσαι ἔπειτα ἀπετέλεσαν ἴδιον λειτουργικὸν βιβλίον, τὸ «Missae defunctorum». Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας ἐτονίσθησαν κατ' ἀρχὰς ἀποκλειστικῶς πρὸς ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν, ἔπειτα ὅμως καὶ πρὸς χρῆσιν ἐκτὸς αὐτῆς, οὕτω δὲ ἀπετελέσθησαν τὰ περίφημα Requien, τὰ τονισθέντα ὑπὸ διασήμων μουσουργῶν. Κ. Ι. Δ.

Ρεκεντορικὸς ἀγρὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Εὐφορώτατος ἀγρὸς ἐν Σικελίᾳ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη καὶ ἡ περὶ αὐτὸν χώρα. Ν. Σ. Λ.

ρεκὲς (ὁ)· πολυμήχανος, πανοῦργος, καταφερτζῆς, ἄλλως *μακινατζῆς, μανιτόμπας*. Ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ ὀνόματος διαβοήτου μάγκα, ἐπανειλημμένως δραπετεύσαντος ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Στρατῶνος, τοῦ ὁποίου διετέλεσε τακτικὸς τρόφιμος. Α.Γ.Φ.

Ρεκινέτον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας παρὰ τὸν Ἀγκῶνα, ὀνομασθεῖσα ἔπειτα Recina Nova, νῦν δὲ *Ρεκανάτι*. Ν. Σ. Λ.

Ρεκκᾶ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ρακκᾶ*.

Ρέκκε (Recke). —1) ***Ἐλίζα φὸν*** —. Γερμανὶς ποιήτρια (1756—1833). Κόρη τοῦ κόμιτος Μέντεμ ἐνυμφεύθη τὸν βαρῶνον Ρέκκε (1771), διαζευχθεῖσα δὲ μετὰ δεκαετίαν ἔζησεν ἔκτοτε πλησίον τῆς ἀδελφῆς της δουκίσσης τῆς Κουρλάνδης. Ἔγραψε: «Θρησκευτικὰ ᾄσματα» (1780), «Ποιήματα» (1806), «Εἰδήσεις περὶ τῆς διαμονῆς τοῦ Καλιόστρο ἐν Μιτάου», «Ἡμερολόγιον ταξιδίου εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν», «Σημειώματα καὶ ἐπιστολαὶ τῶν νεανικῶν ἡμερῶν», «Τὸ ἡμερολόγιόν μου» κλπ. Ἐκλογὴ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἀναμνήσεών της ἐξεδόθη ὑπὸ τὸν τίτλον: «Αἰσθηματικαὶ ἱστορίαι μιᾶς εὐγενοῦς δεσποίνης ἐκ Βαλτικῆς» (1921).

— 2) ***Ἐρνέστος***. Δανὸς ποιητὴς (1848 — 1873). Ἤρχισε τὸ φιλολογικόν του ἔργον διὰ τοῦ λυρικοῦ δράματος «Μπ ρτρὰν ντὲ Μπόρν», ὅπερ παρασταθὲν εἰς τὸ βασιλικὸν θέατρον τῆς Κοπεγχάγης ἔσχε θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν. Ἔγραψεν ἔπειτα τὴν τραγῳδίαν «Ὁ βασιλεὺς Λεοβιγκλὶλντ καὶ τὰ τέκνα του» (1878) καὶ τὸ ἔμμετρον δρᾶμα «Ὁ Ἀρχίλοχος» κ. ἄ. Θαυμάσια εἶναι τὰ λυρικὰ αὐτοῦ ποιήματα, ἐκδοθέντα εἰς 5 συλλογὰς (1876—1890). Θ. Κ.

ρέκλα (ἡ)· ἰδιωμ., γενικὴ κούρασις τῶν μυῶν συνεπείᾳ κοπιώδους ἐργασίας: «ἔχω μιὰ ρέκλα ποῦ δὲν μπορῶ νὰ κουνηθῶ», «εἶμαι ρεκλιασμένος»· || προπυρετικὴ κατάστασις. Α. Α.

Ρέκλαμ (Reclam), ***Ἀντώνιος-Φίλιππος***. Γερμανὸς ἐκδότης (1807—1896). Ἵδρυσε τῷ 1828 τὸν ὁμώνυμον ἐκδοτικὸν οἶκον, ἀπὸ δὲ τοῦ 1867 ἤρχισε τὴν ἔκδοσιν τῆς «Παγκοσμίου βιβλιοθήκης», περιλαμβανούσης ἐκδόσεως κλασσικῶν καὶ νεωτέρων φιλολογικῶν καὶ πρακτικῶν ἔργων, εἰς μικρὰν τιμήν. Μέχρι τοῦ 1928 ἐξεδόθησαν 6880 τεύχη. Ἡ ἐπιχείρησις συνεχίζεται καὶ σήμερον ὑπὸ τῶν ἐγγόνων τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ εὐημερεῖ, στηριζομένη πάντοτε εἰς τὸ σύστημα τῶν μικρῶν εὐθηνῶν ἐκδόσεων. Θ. Κ.

ρεκλάμα (ἡ)· δημοτ., διαφήμησις, ἐπίδειξις: «τοῦ 'καμε μεγάλη ρεκλάμα» (γαλλ. réclame).

—*['Εγκυκλ.]* Βλ. λ. *διαφήμισις*.

ρεκλαμαδόρος (ὁ)· ἐκεῖνος ποῦ κάμνει ρεκλάμες διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὁ ἐπιδεικνύων τὰς ἀρετάς του, ἄλλως *ρεκλαματζῆς*.

ρεκλαμάρισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ρεκλαμάρω*, διαφήμησις: «μὲ τὸ ρεκλαμάρισμα ἔκαμε καλὸ γάμο».

ρεκλαμάρω· κάμνω ρεκλάμα ὑπέρ τινος, διαφημίζω, διαλαλῶ τὰς ἀρετάς τινος: «ρεκλαμάρει τὸ κρασί του,—τὸ λάδι του».

ρεκλαματζῆς (ὁ)· ἄλλως *ρεκλαμαδόρος* (βλ. λ.).

Ρέκλινγκχάουζεν (Recklinghausen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Μύνστερ, κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα τῆς λεγομένης ρηνοβεστφαλικῆς βιομηχανικῆς περιοχῆς, ἐπὶ τῆς διώρυγος Ρήνου—Χέρνε. Κάτ. 84.518. Ἔχει μουσεῖον, ἱππόδρομον, ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ἀκμαιοτάτην βιομηχανίαν, ἰδίᾳ χημικῶν προϊόντων, ὡρολογίων, ὀχημάτων, εἰδῶν ἐκ κασσιτέρου, ὑφαντουργίας, δερμάτων, καὶ διενεργεῖ σημαντικὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Θ. Κ.

Ρέκλινγκχάουζεν (Recklinghausen), ***Φρειδερῖκος-Δανιήλ***. Γερμανὸς ἀνατομοπαθολόγος (1833—1910). Μαθητὴς καὶ βοηθὸς τοῦ Βίρχωβ, κατόπιν καθηγητὴς τῆς ἀνατομοπαθολογίας ἐν Καινιξβέργῃ (1865), Βυρτζβούργῃ (1867—1871) καὶ Στρασβούργῳ (1872), ἀνεκάλυψε τὰ μεταναστευτικὰ κύτταρα τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ἀποδείξας τὴν ὁμοιότητά των μετὰ τῶν λυμφοκυττάρων καὶ τῶν λευκοκυττάρων τοῦ αἵματος, ἀπέδειξε τὸ μεταβλητὸν τῆς μορφῆς τῶν πυοκυττάρων κατὰ τὴν ζωήν, ὡς καὶ τὴν ἔξοδον τῶν λευκοσφαιρίων ἐκτὸς τῶν ἀγγείων κατὰ τὴν φλεγμονήν, παρασχὼν οὕτως ἀφορμὴν πρὸς νέας ἐρεύνας τῆς φλεγμονῆς. Ἐδημοσίευσε: «Μικροφωτογραφίαι κατὰ τὰ ἀνατομοπαθολογικὰ παρασκευάσματα» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Meyer (1878), «Περὶ τῶν πολλαπλῶν ὑποδορίων ἰνωμάτων καὶ τῆς σχέσεώς των μετὰ τῶν πολλαπλῶν νευρωμάτων (1882) κ. ἄ. Ο. Ρ.

—**Ρεκλινγκχάουζεν** (Recklinghausen), ***νόσος τοῦ*** —, ἢ ἄλλως *νευροϊνομάτωσις*. Σπανία δερματοπάθεια κληρονομικῆς ἴσως φύσεως καὶ ἀγνώστου αἰτιολογίας. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν ἑξῆς συμπτωμάτων: 1) Ὑπὸ ἀπείρων ἰνωμάτων τοῦ δέρματος διαφόρου μεγέθους καὶ μορφῆς, χρώματος φαιοκυανοῦ. 2) Ὑπὸ πολλαπλῶν νευροϊνωμάτων κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν ὑποδορίων νεύρων τῶν ἄκρων, τοῦ μετώπου καὶ τοῦ λαιμοῦ, σκληρῶν τὴν σύστασιν, στρογγύλων ἢ ἀτρακτοειδῶν τὸ σχῆμα 3) Ὑπὸ πολλαπλῶν ἐφηλίδων ἢ διαχύτου ὑπερχρωμίας τοῦ δέρματος. 4) Διὰ τῶν ἀτροφικῶν ἀλλοιώσεων τῶν ὀστῶν, χαρακτηριστικῶν εἰς τὰς φωτογραφίας διὰ τῶν ἀκτίνων Ραῖντγκεν. 5) Ὑπὸ χαρακτηριστικῆς διανοητικῆς μειονεκτικότητος. Ἡ νόσος αὕτη ἀναφαίνεται εἰς τὴν παιδικὴν ἢ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ἔχει διὰ μὲν τὴν ζωὴν σχετικῶς καλὴν τὴν πρόγνωσιν, διὰ δὲ τὴν θεραπείαν πάντως κακήν. Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐξαίρεσιν τῶν μεγάλων ὄγκων. Κ. Κ. Κ.

Ρεκλὺ (Reclus). Ὄνομα πέντε Γάλλων ἀδελφῶν, διασήμων ἐπιστημόνων καὶ συγγραφέων:

—1) ***Ἀρμάνδος***. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1843. Ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ναυτικὸν ὡς ἀξιωματικὸς καὶ ἐγένετο ὑπασπιστὴς τοῦ ναυάρχου Ζωρεγκιμπερρύ, ἀλλὰ βραδύτερον παρῃτήθη, προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἑταιρείας τῆς διώρυγος τοῦ Παναμᾶ. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην προέβη εἰς σημαντικὰς μελέτας περι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Παναμᾶ καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐδημοσίευσε τὰ ἔργα: «Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὠκεανῶν διῶρυξ» (1879), «Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὠκεανῶν διῶρυξ καὶ αἱ ἐξερευνήσεις ἐν τῷ ἀμερικανικῷ ἰσθμῷ» (1879), «Παναμᾶς καὶ Νταριέν» (1881) κ. ἄ.

— 2) ***Ἐλισαῖος***. Διάσημος Γάλλος γεωγράφος καὶ ἀναρχικὸς (1830—1905). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ προτεσταντικῷ κολλεγίῳ τοῦ Μοντωμπὰν καὶ κατόπιν γεωγραφίαν ὑπὸ τὸν Κάρολον Ρίττερ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν, ἠναγκάσθη μετ' ὀλίγον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του ἕνεκα τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἀναρχικῶν του ἰδεῶν καὶ τῆς ἀναμείξεώς του εἰς τὰ κινήματα τοῦ 1848 καὶ 1851. Ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1857 ἐταξίδευσεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἀγγλίαν, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, τὴν Κεντρικὴν καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ παραμείνας ἐπὶ πολὺ ἐν Κολομβίᾳ, ἣν ἐμελέτησε καὶ ἐξηρεύνησε λεπτομερῶς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς του εἰς τὸ ἐξωτερικὸν συνεπλήρωσε τὰς γεωγραφικάς του μελέτας καὶ ἐγένετο γνωστὸς ἐκ σειρᾶς ἄρθρων καὶ μελετῶν, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν ἐν Γαλλίᾳ, ἐπέστρεψε τῷ 1857 εἰς Παρισίους, ὅπου ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο Κόσμων» καὶ εἰς τὸν «Γῦρον τοῦ Κόσμου» διάφορα ἄρθρα ἐπὶ τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν Βορείων καὶ τῶν Νοτίων ἐν Ἀμερικῇ, ἅτινα προεκάλεσαν τὴν γενικὴν προσοχὴν διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν παρατηρήσεων καὶ τὴν συναρπαστικότητα τοῦ ὕφους. Κατόπιν ἤρχισε συνεργαζόμενος εἰς τοὺς ταξιδιωτικοὺς «Ὁδηγοὺς Ζοάν», οὓς ἀπὸ ξηρὰν συλλογὴν στατιστικῶν πληροφοριῶν μετέβαλλεν εἰς πλήρεις ἐνδιαφέροντος μονογραφίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο μέλος τῆς «Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας» τῶν Παρισίων καὶ ἤρχισε νὰ συγγράφῃ διάφορα γεωγραφικὰ ἔργα, ἅτινα κατέστησαν αὐτὸν παγκοσμίως γνωστόν. Συγχρόνως ἐξηκολούθει νὰ ἀναμειγνύεται καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, γράφων διάφορα ἄρθρα καὶ μελέτας καὶ ἐξελιχθεὶς εἰς ἕνα τῶν ζωηροτέρων ἀναρχικῶν. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον καὶ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων κατετάχθη εἰς τὴν ἐθνοφρουρὰν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς πτήσεις τοῦ ἀεροστάτου Ναντάρ. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Παρισίων, τὸν Μάρτιον τοῦ 1871, καὶ ἀποτελέσας μέλος τῆς Κομμούνας, συνελήφθη τὴν 5ην Ἀπριλίου τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἑπτάμηνον εἰς τὴν Βρέστην. Ἡ περιπέτειά του αὕτη προεκάλεσε τὰς συμπαθεῖς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ αὐτοῦ πλείστων σοφῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἰδίως δὲ τοῦ Καρόλου Δαρβίνου, χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ὁποίου παρὰ τῇ γαλλικῇ κυβερνήσει ἡ ποινὴ τοῦ Ρεκλὺ μετετράπη εἰς ἐξορίαν.

Μετὰ μικρὰν παραμονὴν εἰς Ἰταλίαν, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πόλιν Κλαρὰνς τῆς Ἑλβετίας, ὅπου συνεπλήρωσε τὸ σημαντικώτερον τῶν ἔργων του, τὴν περίφημον «Νέαν Παγκόσμιον Γεωγραφίαν, ἡ γῆ καὶ οἱ ἄνθρωποι» εἰς 19 τόμους (1875—1894). Τὸ ἔργον τοῦτο θεωρεῖται μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. Περιγράφει, τῇ βοηθείᾳ χαρτῶν, σχεδιαγραμμάτων καὶ εἰκόνων, τὰς διαφόρους χώρας τῆς γῆς, ἐν συνεργασίᾳ διασήμων εἰδικῶν, ὧν τὰ ἄρθρα κατώρθωσε νὰ προσαρμόσῃ εἰς ἓν ἁρμονικὸν σύνολον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ζωντανωτέραν, ἀκριβεστέραν καὶ πληρεστέραν περιγραφὴν τῆς γῆς. Ἓν τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ ἔργου τούτου, καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν ἔργων τοῦ Ρεκλύ, εἶναι ἡ γοητεία τοῦ ὕφους, ἥτις καθιστᾷ ταῦτα ἀξιανάγνωστα καὶ ἀγαπητὰ εἰς πάντας καὶ ἐμφανίζει τὰς περιγραφομένας χώ-

Digitized by Google

ρας ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τῇ ποιήσει τῆς φύσεως. Τὸ ἔργον τοῦτο, βραβευθὲν ὑπὸ τῆς «Γεωγραφικῆς ἑταιρείας» τῶν Παρισίων διὰ χρυσοῦ μεταλλίου, μετεφράσθη εἰς διαφόρους γλώσσας. Τῷ 1882 ὁ Ρεκλὺ προσεχώρησε καὶ εἰς τὴν ἀναρχικὴν κίνησιν ἐναντίον τοῦ γάμου, ἐπιτρέψας εἰς τὰς δύο θυγατέρας του νὰ νυμφευθοῦν μὲ μόνην τὴν συγκατάθεσίν του, ἄνευ ἐπεμβάσεως τῶν θρησκευτικῶν καὶ κρατικῶν ἀρχῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσεν, ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλων ἐνεργειῶν του, τὴν καταδίωξίν του ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δίκην εἰς τὴν Λυῶνα, κατηγορήθη, μετὰ τοῦ πρίγκιπος Κροπότκιν, ὡς εἷς τῶν ἀρχηγῶν τοῦ διεθνοῦς ἀναρχισμοῦ καὶ κατεδικάσθη μετ' αὐτοῦ εἰς πέντε ἐτῶν φυλάκισιν, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς Ἑλβετίαν. Μεταβὰς κατόπιν εἰς τὸ Βέλγιον, ἐγένετο τῷ 1892 καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς γεωγραφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Βρυξελλῶν, ὅπου ἐξηκολούθησε νὰ συγγράφῃ νέα γεωγραφικὰ ἔργα μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ὁδηγὸς τῶν ταξιδιωτῶν τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν περιχώρων» (1860), «Ταξίδιον εἰς Σιέρρα Νεβάντα τῆς Ἁγίας Μάρθας» (1861), «Αἱ πόλεις διαχειμασμοῦ τῆς Μεσογείου» (1864), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ λεξικὸν τῶν κοινοτήτων τῆς Γαλλίας» (1864) «Ἡ γῆ, φυσικὴ γεωγραφία» (1867—1868), «Ἡ ἐξέλιξις, ἡ ἐπανάστασις καὶ τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἀναρχισμοῦ» (1868), «Ἱστορία ἑνὸς ῥύακος», «Ἱστορία ἑνὸς ὄρους» (1869), «Τὰ γήϊνα φαινόμενα. Αἱ θάλασσαι καὶ τὰ μετέωρα» (1873), «Νίκαια, Κάνναι, Ἀντὶμπ, Μονακό, Μαντόν, Σὰν Ρέμο» (1880), «Ἡ νότιος Ἀφρική» (1901), «Τὸ περιβάλλον» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ὀνησίμου* (1902), «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γῆ» εἰς 5 τόμους (1905) κτλ. Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν «Ἄτλαντα τῶν ἡφαιστείων τῆς γῆς», ὃν συνεπλήρωσε καὶ ἐξέδωκεν ἐκ μέρους τῆς βελγικῆς ἀστρονομικῆς ἑταιρείας ὁ ἀδελφός του Ὀνήσιμος.

—3) ***Μιχαὴλ-Ἠλίας.*** Γάλλος συγγραφεὺς (1827—1904). Ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὸ δημοκρατικὸν κίνημα τοῦ 1848 καὶ τῆς Κομμούνας τῷ 1871, ἐπὶ τῆς ὁποίας διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, κατεδιώχθη ἐπανειλημμένως καὶ ἐξωρίσθη ἐκ τῆς Γαλλίας, γενόμενος κατόπιν καθηγητὴς τῆς συγκριτικῆς μυθολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Βρυξελλῶν. Συνειργάσθη εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐλισαίου καὶ ἔγραψε μόνος του: «Οἱ πρόγονοι, μελέται συγκριτικῆς ἐθνολογίας» (1885) καὶ «Αἱ λαϊκαὶ δοξασίαι, ἡ ἐπιβίωσις τῶν σκιῶν» (1908). Μ. Δ. Β.

—4) ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος-Παῦλος.*** Ἐπιφανὴς Γάλλος χειρουργὸς (1847—1914). Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς (1895), πρόεδρος τῆς χειρουργικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων (1904), καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ (1904), ἐδημοσίευσεν ἐργασίας ἐπὶ τῆς φυματιάσεως τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, τῆς σκωληκοειδίτιδος καὶ τῶν νόσων τοῦ μαστοῦ, αἵτινες θεωροῦνται κλασσικαί. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *κυστικὴ νόσος τοῦ Ρεκλὺ* φέρεται ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ θηλῶδες μορφῆς ἐπιθηλίωμα τοῦ μαστοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἶδος χρονίας κυστικῆς μαστίτιδος. Ἡ τοπικὴ ἀναισθησία, ἧς καθώρισε τὸ τεχνικὸν μέρος μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν του, ὑπῆρξε δι' αὐτὸν οὐσιωδέστατον ζήτημα, ὑπὲρ οὗ ἐπὶ 30 συναπτὰ ἔτη συνηγόρησε διὰ τῆς γραφίδος καὶ τοῦ λόγου. Συνέγραψε, πλὴν ἄλλων: «Χειρουργική», «Θεραπευτικὴ χειρουργική», τὴν μὲν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Duplay, τὴν δὲ μετὰ τοῦ Fargue. Ο. Ρ.

—5) ***Ὀνήσιμος.*** Γάλλος γεωγράφος (1837—1916). Περιηγήθη πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου κατέγινεν εἰς γεωγραφικὰς μελέτας καὶ ἤρχισε τὸ γεωγραφικόν του στάδιον ὡς συντάκτης τῶν «Ὁδηγῶν Ζοάν», συνεργασθεὶς κατόπιν καὶ εἰς τὸν «Γῦρον τοῦ κόσμου», ἐνῷ συγχρόνως ἔγραφε διάφορα γεωγραφικὰ ἄρθρα καὶ περιγραφὰς εἰς πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Τὸ ἐξαιρετικὸν περιγραφικὸν του τάλαντον καὶ τὸ πλῆρες εἰκόνων καὶ ποιητικῶν περιγραφῶν ὕφος του ἐφείλκυσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, τὰ δὲ ἔργα του κατέστησαν τάχιστα δημοφιλέστατα. Τὰ πρῶτά του ἔργα καὶ ἄρθρα ἐδημοσίευσε μὲ τὸ ψευδώνυμον *Λουδοβῖκος Κουνυριέ*, ἀπὸ τοῦ 1872 ὅμως ἤρχισε νὰ γράφῃ μὲ τὸ πραγματικόν του ὄνομα. Συνειργάσθη καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἐλισαίου*, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἀπετελείωσε πολλὰ ἡμιτελῆ ὑπ' αὐτοῦ ἀφεθέντα ἔργα καὶ ἐσυνέχισε γενικῶς τὸ ἔργον. Συνειργάσθη ὡσαύτως εἰς τὸ «Λεξικὸν τῆς παγκοσμίου γεωγραφίας» τῶν Βιβιὲν ντὲ Σαὶν Μαρτὲν καὶ Λουδοβίκου Ρουσσελέ, εἰς τὸ «Λεξικὸν τῆς γεωγραφίας τῆς Γαλλίας» τοῦ Ζοάν, εἰς τὴν «Μεγάλην γαλλικὴν ἐγκυκλοπαιδείαν» κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἔργων του καταλέγονται: «Ἡ Γῆ» (1877), «Γαλλία, Ἀλγέριον καὶ ἀποικίαι» (1877 καὶ 1880), «Τὸ ὡραιότερον βασίλειον ὑπὸ τὸν ἥλιον» (1899), «Ἡ Νότιος Αὐστραλία» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐλισαίου (1901), «Ἡ αὐτοκρατορία» (1903), «Ἂς ἀφήσωμεν τὴν Ἀσίαν καὶ ἂς λάβωμεν τὴν Ἀφρικήν» (1904), «Ἡ διανομὴ τοῦ κόσμου» (1906), «Ἡ Γαλλία» (1906), «Ὁ Ἄτλας τῆς Γαλλίας» (1909), «Ὁ Ἄτλας τῆς μεγαλυτέρας Γαλλίας» (1914), «Ἡ μεγάλη γεωγραφία Μπόνγκ εἰκονογραφημένη» (1910—1914), καὶ ἄλλα. Μ. Δ. Β.

ρεκὸρ (τό)· τὸ ἄκρον ὅριον, ἡ μεγίστη ἐπίδοσις, ὁ μέγιστος βαθμός: «τὸ ρεκὸρ τῆς ταχύτητος» (λ. ἀγγλ. record).

Ρεκουβρὰνς (Recouvrance) *[Γεωγρ.]*. Τὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Πενφὲλντ τμῆμα τῆς γαλλικῆς πόλεως *Βρέστης* (βλ. λ.).

Ρεκούλβιον (Reculbium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τῆς στομαλίμνης τοῦ Ταμέσεως καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτηρίου Καντίου (νῦν North Foreland). Τὴν θέσιν της κατέχει ἡ σημερινὴ Reculver. Σ.Ε.Λ.

Ρεκουλὺ (Recouly), ***Ραϋμόνδος.*** Γάλλος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1876. Ἐσπούδασεν ἐν Σορβόννῃ καὶ ἐχρημάτισε πρόεδρος τῆς «Γενικῆς ἑνώσεως τῶν φοιτητῶν» τῶν Παρισίων. Ὑπῆρξε πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων καὶ συντάκτης τοῦ «Φιγκαρώ». Συνέγραψεν: «Ἡ χώρα τῶν Μαγυάρων» (1903), «Δέκα μῆνες πολέμου ἐν Μαντζουρίᾳ» (1905), «Ὁ τσάρος καὶ ἡ Δούμα» (1906) «Ἐν Ἀγγλίᾳ» (1910), βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἀκαδημίας, «Γκαστὼν Καλμέτ» (1914), «Ὁ Ζοννὰρ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ παραίτησις τοῦ Κωνσταντίνου» (1918), «Φὸς, ὁ νικητὴς τοῦ πολέμου» (1919), «Τὸ φράγμα τοῦ Ρήνου» (1923). Η. Π. Γ.

Ρεκούνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 512. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Τουθόα (Τσίπολιος)*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— **Ρεκούνι** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Νάξου (πλάτ. 37° 05' 10" Β., μῆκ. 25° 37' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos) πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μούτζωμα ἢ Μουτσούνα. Σ. Ε. Λ.

ρεκουρβαρία (ἡ) (Recourvaria) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων *λεπιδοπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γελεχιιδῶν*. Εἴδη τινὰ προσβάλλουν τὴν πεύκην καὶ τὴν ἐλάτην, ἄλλα δὲ τὰ ὀπωροφόρα. Ε. Τ. Ε.

ρέκτης (ὁ)· ὁ ῥέζων, δραστήριος, ἐνεργητικός: «ρέκτης ἰατρός, — δικηγόρος».

Ρέκτι Μπούκι *[Γεωγρ.—Στρατ. Ἱστορ.]*. Χαρακτηριστικὸν ὕψωμα 1775 μέτρων τῆς ὀροσειρᾶς Ὀζογόφσκα. Κατὰ τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον 1913 ἐξεπέμφθησαν ἐναντίον αὐτοῦ βουλγαρικὰ τμήματα κατὰ τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν τῆς 16—17 Ἰουνίου 1913, καὶ κατόπιν διεξήχθησαν σοβαροὶ ἀγῶνες, καθόσον ἑκάτερος τῶν ἀντιπάλων εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς διακατοχῆς τόσον σημαινόντος σημείου, ἐπικρατοῦντος τῆς πέριξ περιοχῆς (βλ. λ. *Μπρεγαλνίτσα*). Ν. Θ. Κ.

ρέκτο (recto) (τό). Νεολατινικὴ λέξις, δηλοῦσα διεθνῶς τὴν πρώτην σελίδα φύλλου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὄπισθεν αὐτῆς, ὅπερ λέγεται *βέρσο* (verso). Ν. Σ. Λ.

ρέκτωρ, —*ωρος* (λατιν. rector=ὁ κατευθύνων) *[Βυζ.]*. Τίτλος, ὃν ἔφερον οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν σωμάτων (rector provinciæ καὶ rector exercitus) κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ τῶν μικροτέρων διοικητικῶν περιφερειῶν ἐλέγοντο *κορρέκτορες* (correctores). Σὺν τῷ χρόνῳ παρέμεινε μόνον ὁ τίτλος τοῦ ρέκτορος ὡς ἁπλοῦς αὐλικὸς τίτλος, ὅστις κατὰ τὸ τυπικὸν τοῦ Λέοντος ΣΤ' κατεῖχε τὴν 6' τάξιν ἐν τῇ αὐλικῇ ἱεραρχίᾳ τῆς αὐτοκρατορίας, τουτέστιν ἤρχετο ἀμέσως μετὰ τὸν *βασιλοπάτορα*. Ὁ ἀναγορευόμενος ρέκτωρ ἐλάμβανε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πολυτελέστατον ἱμάτιον, τὸ λεγόμενον *ρεκτορίκιον*, πρὸς δὲ «χρυσοπερίκλειστον μαντίον καὶ «μαφόριον ὀξὺν πορφυροῦν», τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτεν ὁλόκληρον τὸ σῶμα, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ὁ τίτλος τοῦ ρέκτωρος διετηρήθη καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαίωνα· οὕτως ὁ φρούραρχος τῆς Ἑνετίας ἐλέγετο *ρέκτωρ*, ἐν Γαλλίᾳ δὲ ἔφερον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸν αὐτὸν τίτλον κατώτεροί τινες δικαστικοὶ ὑπάλληλοι. Ν. ΚΛΣ

ρελβούνιον (τὸ) (Relbunium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρουβιδοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ρελεβάρω· ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων «παίρνω ρελέβα» δηλαδὴ «λαμβάνω ἀντιστοιχίαν» διὰ τῆς πυξίδος, «διοπτεύω» ἀντικείμενον τι διὰ τῆς πυξίδος. Σ. Ε. Λ.

ρελέβο (τό)· ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων τὴν διὰ διοπτρίας πυξίδος ληφθεῖσαν ἀντιστοιχίαν: «ρελέβο μὲ τὸν μπούσουλα» ἀντιστοιχία κατὰ πυξίδα, «ρελέβο ἀληθινό» ἀντιστοιχία ἀληθής. Σ. Ε. Λ.

ρέλι (τό). Ταινία ὑφάσματος προσαρτωμένη εἰς τὸ κράσπεδον ἐνδύματος ἢ καὶ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν εἰς μάκρος αὔξησιν αὐτοῦ. Ἡ ταινία αὕτη ράπτεται οὕτως, ὥστε νὰ καλύπτῃ, εἰς μικρὸν ὅμως πλάτος, καὶ τὰς δύο ἐπιφανείας τοῦ ὑφάσματος. Τὸ ρέλι εἶναι συνήθως τοῦ ἰδίου χρώματος μὲ τὸ ὕφασμα τοῦ ἐνδύματος, ἐνίοτε ὅμως διαφέρει αὐτοῦ καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς γαρνίρισμα. Φ. Α.

ρέλια (τά)· οὕτω καλοῦνται κοινῶς παρὰ τῶν ναυτικῶν αἱ *ρίζαι τοῦ θωρακίου*. Σ. Ε. Λ.

ρελιάζω· περιρράπτω ρέλι: «ρελιάζω τὸ φόρεμα».

ρέλιασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ρελιάζω: «τὸ φόρεμα θέλει ρέλιασμα».

Ρέλλσταμπ (Rellstab), ***Ἰωάννης-Κάρολος-Φρειδερῖκος.*** Διακεκριμένος Γερμανὸς μουσικολόγος καὶ συνθέτης (1759—1813). Ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῶν συγγραφῶν: «Versuch über die Vereinigung der musikalischen und oratorischen Deklamation» (1785) «Ueber die Bemerkungen eines Reisenden κ.λ.π.» (1789). Συνέθεσε πλείστους χορούς, μελῳδίας, καντάτας, ἓν «Te Deum» κ.λ.π. Ὁ υἱός του *Ἐρρῖκος-Φρειδερῖκος-Λουδοβῖκος* (1799—1860) κατέχει ἰδιαιτέραν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μουσικῆς, κυρίως λόγῳ τῆς σατιρικῆς περιγραφῆς τῶν θριάμβων τῆς διασήμου ἀοιδοῦ *Σόνταγκ*, ἣν ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Henriette, oder die schöne Sängerin» (1826). Ἔγραψεν ὡσαύτως καὶ τὰ ἔργα: «Franz Liszt» (1882), «Ludwig Berger» (1846), «Musikalische Beurteilungen» (1848), «Die Gestalltung der Oper seit Mozart» (1859). Γ. Σ.

ρέμα (τό)· δημοτ., τὸ *ρεῦμα* (βλ. λ.)· || μικρὸς χείμαρρος μὲ ἀνώμαλον κοίτην καὶ μὲ μεγάλην συνήθως κλίσιν, ἄλλως *λαγκάδι*.

Ρέμα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸς φυσικὸς λιμὴν (πλάτ. 38°56' Β., μῆκ. 26°57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1902: The gulf of Chantarli) ἐν τῷ Ἐλαϊτικῷ κόλπῳ. Εἶναι τὸ ποτὲ ἐπίνειον τῆς ἀρχαίας Περγάμου, ἡ *Ἐλαία*, ἐξ ἧς ὠνομάζετο ὁ κόλπος. Σ. Ε. Λ.

—**Ρέμα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χείμαρρος, ὅρμος καὶ ἀκρωτήριον βραχῶδες τῆς Ἀν. ἀκτῆς τῆς Μήλου (πλάτ. 36°41'50" Β., μῆκ. 24°33'10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Antimilos, Kimolos, Polinos). Ἀπὸ τοῦ τραχύτου τοῦ ἀκρωτηρίου ἐγίνετο ἐντατικὴ ἐξαγωγὴ μυλολίθων, μετριασθεῖσα ἤδη. Σ. Ε. Λ.

Ρέμα *τῆς Σκοτεινῆς* *[Γεωγρ.]*. Ποτάμιον τῆς Αἰγίνης (βλ. λ. *Ἀσωπός*).

Ρεμὰκ (Remak), ***Ροβέρτος.*** Γερμανὸς νευρολόγος καὶ ἀνατόμος, ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς (1815—1865). Διωρίσθη ὑφηγητὴς ἐν Πρωσσίᾳ εἰς τὸ βερολίνειον πανεπιστήμιον, καὶ τῷ 1859 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητής. Ἀνεκάλυψε τὸν ἀξονικὸν κύλινδρον καὶ τὰς ὁμωνύμους ἀμυέλους νευρικὰς ἶνας (Ρεμάκειοι ἶνες). Ἐδίδαξε τὴν σύνθεσιν τοῦ βλαστοδέρματος ἐκ τριῶν πετάλων, ὡς καὶ τὴν σημασίαν του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κυρίων συστημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, καὶ εἰσηγήθη τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συνεχοῦς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς τὴν θεραπείαν τῶν νευρικῶν νόσων, ἰδίως τῶν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου μυελοῦ προερχομένων, καὶ ἥτις, παρὰ τὴν ἀρχικὴν ἐχθρότητα ἣν ἀντεμετώπισεν, ἀνεγνωρίσθη καὶ ἀπέβη τελικῶς μέγα κεφάλαιον τῆς θεραπευτικῆς. Τὰ *γάγγλια τοῦ Ρεμὰκ* ἀποτελοῦσιν ἄθροισμα νευροκυττάρων κειμένων περὶ τὴν αναστόμωσιν τοῦ κοίλου φλεβικοῦ κόλπου μετὰ τοῦ δεξιοῦ κόλπου τῆς κοιλίας. Τὸ *πλέγμα Ρεμὰκ-Μάϊσνερ* ἀποτελεῖ ὑποβλεννογόνιον νευρικὸν πλέγμα τοῦ ἐντέρου. Τέλος, ὡς *ἀντιβραχιόνιος τύπος τοῦ Ρεμὰκ* νοεῖται παράλυσις ἐντετοπισμένη εἰς τοὺς ἐκτείνοντας μῦς τῶν δακτύλων καὶ τοῦ καρποῦ.

Ὁ υἱός του *Ἐρνέστος Ἰούλιος Ρεμάκ*, γεννηθεὶς τῷ 1849, ὑπῆρξε καὶ οὗτος εἰδικὸς νευρολόγος καὶ ἠλεκτροθεραπευτής, τιμηθεὶς καὶ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ καθηγητοῦ. Ἔγραψεν ὑπὲρ τὰς 50 πρωτοτύπους ἐργασίας ἐπὶ τῶν νόσων τοῦ περιφερικοῦ καὶ νωτιαίου μυελοῦ, σύγγραμμα «Ἠλεκτροδιαγνωστικῆς καὶ ἠλεκτροθεραπευτικῆς διὰ τοὺς πρακτικοὺς ἰατρούς» (Βιέννη 1895), περιέγραψε τὰ ἐξέχοντα συμπτώματα τῆς νωτιαίας φθίσεως καὶ διετέλεσε συνεργάτης τῆς «Πρακτικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» τοῦ Eulenburg. Ο. Ρ.

Ρεμάκειοι ἶνες *[Ἀνατομ.]*. Αἱ ἀμύελοι νευρικαὶ ἶνες (=νευρῖται), αἵτινες περιβάλλονται ὑπὸ νευρειλήματος, ἐπικαλούμεναι καὶ *συμπαθητικαὶ ἶνες*, διότι κυρίως ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς νεύροις τοῦ συμπαθητικοῦ συστήματος καὶ χαρακτηρίζονται διὰ τὸ λεπτεπίλεπτον νευρείλημα καὶ τὸν προμήκη πυρῆνα. Ι. Π.

ρεμάλι (τό)· δημοτ., χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου, ἰδίᾳ νέου, ἀνεμματίστου, ἐξηυτελισμένου: «μὴν τὸν λογαριάζῃς, αὐτὸς εἶναι ἕνα ρεμάλι».

Ρεμανκάμπφ (Remenkampf), ***Λουΐζα-Ἀμαλία, κόμισσα*** —. Γερμανίς, κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος Ἀμαλίας (1823 — 1878). Κόρη εὐγενοῦς οἴκου, διέπρεπεν ἐπὶ κάλλει, σεμνότητι καὶ εὐφυΐᾳ. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τῆς δυναστείας

Digitized by Google

μετέβη εἰς Βαμβέργην καὶ παρέμεινε πλησίον τῆς βασιλίσσης μέχρι τοῦ θανάτου της (1875). θ. β.

Ρεμὰρκ (Remarque), *Ἔριχ-Μαρία*. Γερμανὸς μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1898 ἐν Ὀσναμπρύκ. Κατέστη τὸ πρῶτον γνωστὸς τῷ 1929 μὲ τὸ μυθιστόρημά του «Τίποτε νεώτερον ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέτωπον», εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Λάτσκο («Ἄνθρωποι ἐν πολέμῳ») καὶ τοῦ Φρὰνκ («Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καλός»), περιγράφει μὲ ρεαλιστικὴν ὠμότητα σκηνὰς ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ μετώπου κατὰ τὸν μεγάλον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Τὸ ἔργον αὐτό, χωρὶς νὰ εἶναι τὸ καλύτερον τῆς λεγομένης πολεμικῆς φιλολογίας, ἐσημείωσε καταπληκτικὴν ἐκδοτικὴν ἐπιτυχίαν, μετεφράσθη δὲ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν. Τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μυθιστορήματος τούτου ὁ Ρεμὰρκ ὀφείλει ὄχι τόσον εἰς τὰς συγγραφικὰς ἀρετάς του, ὅσον εἰς τὸ εὐλόγως δημιουργηθὲν μετὰ τὸν πόλεμον ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ πρὸς πᾶν ἔργον διεκτραγωδοῦν τὰ δεινὰ τοῦ προσφάτου παρελθόντος καὶ διαπνεόμενον ἀπὸ τὸν πόθον τῆς καταργήσεως τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἐπικρατήσεως ἢ ἐπιβολῆς τοῦ δικαίου. Νεώτερον μυθιστόρημα τοῦ Ρεμάρκ, πολεμικῆς ἐπίσης ὑποθέσεως, δημοσιευθὲν τῷ 1930 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ γυρισμός», δὲν ἐσημείωσε τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προηγουμένου, καίτοι οὐσιαστικῶς ἀποτελεῖ συνέχειαν αὐτοῦ. λ. κ.

Ρέματα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαζὰρ Μπούγα τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 333. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σέχι*.

— **Ρέματα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ μεταξὺ τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Νάξου καὶ τῆς συστάδος Ἡρακλειὰ-Κουφονήσια δίαυλος, οὕτως ὀνομαζόμενος διὰ τὴν σφοδρότητα ($1^{1}/_{2}$ μιλ. καθ' ὥραν) τῶν ἐν αὐτῇ ἐπικρατούντων ΒΑ. ἢ ΝΔ. ρευμάτων, κατὰ τὸν ἐν τῷ ἀνοικτῷ Αἰγαίῳ ἐπικρατοῦντα ἄνεμον. σ. ε. λ.

ρεματιὰ (ἡ)· δημοτ., χαράδρα, πτυχὴ ἐδάφους, κοιτη χειμάρρου.

Ρεματιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Μουριῶν (Ἀκίντζαλι) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 60. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκενσεκλῆ*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 288, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Χρυσότοπος* (Χρύσοβα), 410. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Λούμι*.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 324. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκιονάλα*.

Ρεματιάρης *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία δύο νησίδων *Μεγάλος Ρεματιάρης* καὶ *Μικρὸς Ρεματιάρης* (πλάτ. 37°24′ Β., μῆκ. 25°16′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea, Delos) ἐν τῷ στενῷ Ρηνείας—Δήλου. Ὁ πόρος *Ρεματιάρης—Δῆλος* δὲν εἶναι πλώϊμος ἐξ αἰτίας τῆς στενότητός του καὶ τοῦ λόγῳ τῆς ἀπορρίψεως τῶν χωμάτων τῶν ἀνασκαφῶν ἀβαθοῦς του, ἀντιθέτως πρὸς τὸν πόρον *Ρήνεια—Ρεματιάρης*, τὸν δυτικόν, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει βάθος 5 ὀργυιῶν. Εἶναι αἱ ἀρχαῖαι νησῖδες τῆς *Ἑκάτης*, αἱ σχηματίζουσαι, νοτίως αὐτῶν, τὸ ἀγκυροβόλιον τῆς Δήλου. σ. ε. λ.

ρεμβάζω· ἀφήνω τὴν φαντασίαν μου νὰ πλανᾶται, σκέπτομαι διάφορα πράγματα ἀπραγματοποίητα, ὀνειροπολῶ: «κάθεται 'στὴν ἀκροθαλασσιὰ καὶ ρεμβάζει».

ρεμβασμὸς (ὁ)· τὸ νὰ ρεμβάζῃ τις, ἑκουσία πλάνη τῆς φαντασίας, ὀνειροπόλησις, στοχασμὸς ἀπραγματοποίητος.

ρέμβη (ἡ)· ἄλλως *ρεμβασμὸς* (βλ. λ.).

ρεμβός, *—ή, —όν*· ἀρχ., ὁ περιφερόμενος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὁ περιπλανώμενος.

ρεμβώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης ρέμβης, ὁ ρεμβάζων, ὁ ὀνειροπολῶν: «εἶχεν ἐμφάνισιν ρεμβώδη».

Ρεμεντέλλο-Σόττο (Remedello Sotto). Προϊστορικὸν νεκροταφεῖον, μετὰ παρακειμένης οἰκήσεως, ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Πῶ, παρὰ τὸν Chiese καὶ νοτίως τῆς Breschia, ἀνακαλυφθὲν τῷ 1884—1886 ὑπὸ τοῦ Chierici. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἦτο μεγίστης σημασίας διὰ τὴν διευκρίνισιν τῶν χρόνων τῆς ἰταλικῆς καθόδου διὰ τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς συναντήσεως μετὰ τῶν αὐτοχθόνων παλαιοτέρων, τῶν Λιγούρων ἴσως. Καὶ τὰ ἴχνη τῶν βορειότερον κειμένων καλυβῶν καὶ οἱ τάφοι ἦσαν κατὰ σειρὰς σχεδὸν διατεταγμένοι. Οἱ σκελετοὶ εὑρίσκοντο εἰς συνεσταλμένην θέσιν (ὀκλάζοντες). Τὰ ἀντικείμενα ἦσαν λίθινα καὶ χαλκᾶ. Ἡ νεολιθικὴ αὕτη ἐποχὴ τῆς Ἰταλίας ἀποτελεῖ διὰ πολλὰ σημεῖα τῆς Ἰταλίας τὴν ἀρχὴν οἰκήσεως καθόλου τῆς χώρας, τοὐλάχιστον ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ἀκόμη, καὶ ἡ σπουδαιότης τοῦ εὑρήματος τοῦ Ρεμεντέλλο-Σόττο εἶναι διὰ τοῦτο ἔτι μείζων διὰ τὴν σύγκρισιν πρὸς τὰ εὑρήματα ἄλλων σημείων τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ τῶν νήσων. ι. γ. κ.

ρεμεντζάρισμα (ναυτ.)· ἡ πρᾶξις τοῦ *ρεμεντζάρω* (βλ. λ.), ἡ ὅρμισις· ‖ «τσαμαδοῦρες ρεμεντζαρίσματος» τὰ ναύδετα ἐν γένει. σ. ε. λ.

ρεμεντζάρω, καὶ ***ρεμιντζάρω***· ναυτ., οὕτω καλεῖται κοινῶς (ἐκ τοῦ ἰταλ. ormeggiare) τὸ *ὁρμίζειν* καὶ *ὁρμίζεσθαι*, τὸ προσδένειν τὸ πλοῖον διὰ πεισμάτων (κοιν. ρεμέντζια). σ. ε. λ.

Ρεμεσιάνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἐν Μοισίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ναϊσοῦ (νῦν Νίσσα) εἰς Σαρδικὴν (νῦν Σόφια) ὁδοῦ. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν πέντε πόλεων τῆς ἐπαρχίας Δακίας Μεσογείου. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν *Παλάγκα*. α. θ. σ.

Ρεμί. Γάλλος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 851. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν βενεδικτίνων μοναχῶν τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ τῆς Auxerre. Τῷ 900 μεταβὰς εἰς Παρισίους, ἵδρυσε τὸ πρῶτον δημόσιον σχολεῖον ἐν αὐτοῖς καὶ διδάσκων ἐν αὐτῷ ἀπέθανεν ἄγνωστον πότε. Ὁ Ρεμὶ ἔγραψεν ὑπομνήματα εἰς διάφορα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐν οἷς κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν ἀκολουθεῖ τοὺς μεγάλους τῆς Ἐκκλησίας πατέρας, πολλαχοῦ δὲ ποιεῖται κατάχρησιν τῆς ἀλληγορικῆς μεθόδου, εἰς ἐποικοδομητικοὺς σκοποὺς ἀποβλέπων. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψε καὶ ἄλλα εἰς τὴν λειτουργικήν, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γραμματικὴν ἀναφερόμενα ἔργα. Τὰ ἅπαντα τοῦ Ρεμὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Λατινικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne (τόμ. 118 καὶ 131), ἐκ τούτων δὲ ἀμφισβητεῖται ὑπό τινων ἡ γνησιότης 12 ὁμιλιῶν. ε. γ. π.

—**Ρεμί**, ἢ ***Ρεμίγιος***, ἐπίσκοπος ***Ρημῶν***. Ἐγεννήθη τῷ 437 ἐν Laon τῆς Γαλλίας, γενόμενος δὲ ἐπίσκοπος ἐπώλησε τὴν μεγάλην περιουσίαν του, διένειμε τὰ χρήματα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ εἰς ποικίλας ἄλλας ἀγαθοεργίας, ἀφωσιώθη δ' ὅλως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἁγίων Γραφῶν, εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν αἱρετικῶν καὶ εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς. Τὸ μέγιστον κατόρθωμα τῆς ἐπισκοπικῆς δράσεώς του εἶναι ἡ βάπτισις τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων Κλόβιος τοῦ Α' κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 496, τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ, 3 000 εὐγενῶν καὶ μεγάλου ἀριθμοῦ στρατιωτῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων, ἐξ οὗ καὶ ἀπόστολος τῶν Γάλλων ἐπωνομάσθη. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ὁ Ρεμὶ ἐτυφλώθη καὶ ἀπέθανε τῷ 533. Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 1 Ὀκτωβρίου. Ἐν τῷ 65 τόμῳ τῆς Λατινικῆς Πατρολογίας τοῦ Migne εὑρηνται τέσσαρες ἐπιστολαί, μία διαθήκη καὶ ἓν ἔμμετρον ἐπίγραμμα τοῦ Ρεμί. ε. γ. π.

ρεμιγία (ἡ) (Remijia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας. Γνωστότερον εἶναι ἡ *ρεμιγία ἡ μισχωτὴ* (Remijia pedunculata), δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Κίνας, ἧς ὁ φλοιός, ὡς ἐνέχων κινίνην, εἶναι φαρμακευτικός. δ. ν. π.

Ρεμίζωφ, ***Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς***. Σύγχρονος Ρῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1877. Εἶναι ὁ ἐπιφανέστερος ἐκ τῶν νέων συγγραφέων τῆς Ρωσίας, οἵτινες ἔδωκαν συμβολικὸν τύπον εἰς τὸ μυθιστόρημα. Περισυνέλεξεν εἰς συλλογὰς τὰ ἔπη, τοὺς θρύλους καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ἐδημιούργησε δὲ ἴδιον ὕφος ἀνάμεικτον ἐξ ἀρχαϊσμῶν καὶ νεολογισμῶν. Ἀπὸ τοῦ 1903 ἤρξατο δημοσιεύων τὰ μυθιστορήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἄριστα εἶναι: «Τὸ ἕλος», «Αἱ αἱρετικαὶ ἀδελφαί», «Ἡ πέμπτη πληγή», «Ἐπὶ τῆς Κυανῆς πεδιάδος», «Ἡ εἱμαρμένη», «Τὸ στόμιον τοῦ πυρός», «Τὸ ὡρολόγιον», «Ἡ Ὄλια» καὶ πλεῖστα διηγήματα, τῶν ὁποίων αἱ ὑποθέσεις ἐλήφθησαν ἐκ τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Ρεμίζωφ, φυγαδευθεὶς ἐκ Ρωσίας, κατέφυγεν εἰς Παρισίους, ἔνθα ἔκτοτε διαμένει. Ἔργα τινὰ αὐτοῦ μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. θ. β.

Ρέμινγκτον (Remington), ***Φίλο***. Ἀμερικανὸς ἐφευρέτης καὶ βιομήχανος (1816—1889). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὁπλουργεῖον τοῦ πατρός του, ὅπου ἐπενόησε τὸ ὁμώνυμον τυφέκιον (βλ. κατωτ.). Τῷ 1873 κατεσκεύασεν εἰς τὰ ἐργοστάσιά του, ἐπὶ τῇ βάσει ἐργασιῶν τοῦ μηχανικοῦ Γκλίντεν καὶ τῶν τυπογράφων Σουλὲ καὶ Σόλς, τὴν ὁμώνυμον γραφομηχανήν, ἥτις ἔσχε μεγίστην ἐπιτυχίαν καὶ ταχύτατα διεδόθη καθ' ὅλον τὸν κόσμον. Τῷ 1886 ἀπεσύρθη τῆς ἐπιχειρήσεώς του, πωλήσας τὴν ἐπωνυμίαν αὐτῆς καὶ τὰ τεράστια ἐργοστάσιά του. η. π. γ.

— **Ρέμινγκτον** (Remington) ***τυφέκιον***. Τυφέκιον ὀπισθογεμές, οὐχὶ ἐπαναληπτικόν, εἰς ὃ ἡ ἔμφραξις ἐπιτυγχάνεται διὰ παλινδρομικῆς περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ ὁλοσώμου κλείστρου του, περὶ ἄξονα κάθετον τοῦ τῆς κάννης καὶ ὀλίγον κάτωθεν τούτου κείμενον. Ἡ ὅπλισις εἰς τὸ τυφέκιον τοῦτο ἐκτελεῖται διὰ πιέσεως τοῦ δακτύλου ἐπὶ τῆς κυρβασίας τῆς σφύρας. Τοιαῦτα τυφέκια εἶχον εἰσαχθῆ εἰς τὸν στρατὸν τῆς Σουηδίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. γ. α. κυ.

ρεμινγκτονίτης (ὁ) (Remingtonit). Ὀρυκτὸν ἀνθρακικὸν κοβάλτιον ἔνυδρον. Ἔχει χρῶμα ροδόχρουν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Finksburg τῆς Maryland. γ. β.

Ρεμιρεμὸν (Remiremont) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῶν Βοσγίων, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπελφὸρ-Νανσύ. Κατ. 10 990. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον τυροῦ καὶ βιομηχανίαν δερμάτων, ὑφασμάτων καὶ τριχάπτων. Ἔχει παλαιὸν ναὸν τῆς μονῆς τῶν βενεδικτίνων καὶ ἀνακαινισθεῖσαν γυναικείαν μονήν, χρησιμεύουσαν νῦν ὡς δημαρχεῖον. η. π. γ.

ρέμμα, *ρεμματιά*· κοινῶς, ἀντὶ *ρέμα*, *ρεματιά*.

Ρεμμὰν *[Μυθολ.]*. —1) Ὄνομα θεοῦ τιμωμένου ἐν Συρίᾳ, πιθανῶς τοῦ αὐτοῦ τοῦ ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων τιμωμένου *Ρεμμὰν* (πρβλ. Δ' Βασιλ. 5, 18 «Εἰς οἶκον Ρεμμάν»). —2) Ὄνομα τοῦ πατρὸς τῶν δύο δολοφόνων τοῦ Ἰεβοσθὲ (πρβλ. Β' Βασιλ. 4, 2 καὶ 4 «υἱοὶ Ρεμμών»). —3) Ὄνομα πόλεως τοῦ Ἰούδα (πρβλ. Ἰησ. Ναυῆ 15,33 «Ράμεν» 19, 7 «Ἐρεμμὼν» καὶ 13 Ρεμμωναά», Α' Παρ. 4, 32 «Ρεμνάν», Β' *Ἐσδ.* 10,29 «Ρημώθ», *Ζαχ.* 14,10 «Ρεμμὲν») καὶ βράχου ἀποτόμου, ἐφ' οὗ κατέφυγον οἱ ὑπολειφθέντες 600 ἄνδρες μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμὶν (πρβλ. Κριταὶ 20,45 καὶ 47 καὶ 21,13 «πέτρα τοῦ Ρεμμών»). κ. ι. δ.

Ρέμμιος (Remmius) καὶ ***Ρέμνιος Φάννιος Παλαίμων Κόϊντος***. Ἐπιφανὴς γραμματικός, σχολιαστής, ρήτωρ καὶ ρητοροδιδάσκαλος κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα, γεννηθεὶς δοῦλος ἐν Βικεντίᾳ. Ἵδρυσε σχολεῖον ρητορικῆς ἐν Ρώμῃ, διεκρίθη δὲ διὰ τὴν καθόλου γραμματειακὴν ὑπεροχήν του καὶ διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν του. ν. λ. σ.

Ρέμνικου-Βέλτσα (Râmnicu-Vâlcea *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Βλαχίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἔρμανστατ-Πιάτρα-Ὄλτ. Κάτ. 12 200. Παρ' αὐτὴν τὸ χωρίον *Δραγατσάνι* καὶ τὰ ἁλατωρυχεῖα Ὀτσνὲλς Μάρι. γ. ι. β.

Ρέμνικου - Σέρατ (Râmnicu-Sârat) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Βλαχίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουκουρεστίου - Φοξάνι. Κάτ. 14.565. Διεξάγει ἐμπόριον δημητριακῶν προϊόντων. γ. ι. β.

Ρέμνιος (Remnius)· βλ. λ. *Ρέμμιος*.

Ρέμοι (οἱ), καὶ ***Ρῆμοι*** (Remi, Rhemi) *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Βελγικῆς Γαλατίας. ν. σ. λ.

Ρεμὸν (Reumont), ***Ἀλφρέδος*** *φὸν* —. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1808—1887). Ἀπὸ τοῦ 1836 εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πρωσσίας, ἐν Ρώμῃ, βραδύτερον ἐπιτετραμμένος ἐν Φλωρεντίᾳ, πρέσβυς ἐν Μοδένᾳ καὶ Πάρμᾳ, ἵδρυσε τῷ 1879 ἐν Ἄχεν τὸν «Σύνδεσμον ἱστορίας» καὶ ἔγραψε: «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν» (1853—1857, 6 τ.), «Σύγχρονοι» (1862), «Ἱστορία τῆς πόλεως Ρώμης» (1867—1870, 3 τ.) «Λορέντζο ντὲ Μέντιτσι» (1874), «Βιογραφικὰ φύλλα ἐκ προσωπικῶν ἀναμνήσεων» (1878), «Βιττόρια Κολόννα» (1881), «Ὑγιεῖς καὶ ἀσθενεῖς ἡμέραι τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Γουλιέλμου Δ'» (1885), «Χαρακτηριστικαὶ εἰκόνες ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νεωτέρας Ἰταλίας» (1886). θ. κ.

Ρεμοντίνι (Remontini), ***Βαλτάσαρ-Μαρία***. Ἰταλὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1698 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1777 ἐν Ζακύνθῳ, ἐν ᾗ διέμενεν ἀπὸ τοῦ 1737 κατέχων τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Λόγιος κληρικὸς ὢν συνέγραψε πολλὰ ἔργα εἰς λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν, ἐκ τούτων δὲ ἐξέδωκε τῷ 1761 ἐν Βενετίᾳ ἱστορικὸν περὶ τῆς Ζακύνθου ὑπόμνημα «De Zakynthi antiquitatibus et fortuna commentarius». ε. γ. π.

Ρέμος (Remus), ἢ ***Ρῆμος***. Ἀδελφὸς τοῦ *Ρωμύλου* (βλ. λ. καὶ λ. *Ρῶμος*).

ρεμούλα (ἡ)· δημοτ., διαρπαγή, λεηλασία: «ρεμοῦλα τοῦ δημοσίου ταμείου».

Ρέμουλος (Remulus) *[Μυθολ.]*. Ὄνομα ἀρχαίου βασιλέως τῶν Λατίνων, ὅστις ἐκεραυνοβολήθη ὑπὸ τῶν θεῶν ἕνεκα τῆς ἀσεβείας του. ν. σ. λ.

Ρεμοῦνδος, ***Γεώργιος Ἰωάν***. Διαπρεπὴς Ἕλλην μαθηματικὸς (1878—1928). Ἐγεννήθη καὶ ἔλαβε τὴν ἐγκύκλιον μόρφωσιν ἐν Ἀθήναις. Τῷ 1895 ἐνεγράφη εἰς τὸ μαθηματικὸν τμῆμα τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῷ 1900 ἔλαβε τὸ πτυχίον του τυχὼν τοῦ βαθμοῦ ἄριστα. Κατὰ τὸν Ἰανουάριον 1901, ἐπιτυχὼν εἰς διαγωνισμόν, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὡς ὑπότροφος εἰς Ἑσπερίαν πρὸς ἐπιστημονικὴν τελειοποίησιν καὶ ἐφοίτησεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη εἰς τὴν Faculté des sciences τοῦ πανεπιστημίου τῶν Πα-

Digitized by Google

ρισίων, τοῦ ὁποίου καὶ ἀνηγορεύθη τῷ 1906 διδάκτωρ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, ἀναπτύξας τὴν ἐπὶ τούτῳ διατριβήν του ἐνώπιον ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἀπὸ τοὺς μεγάλους Γάλλους μαθηματικοὺς Picar, Poincaré καὶ Painlevé.

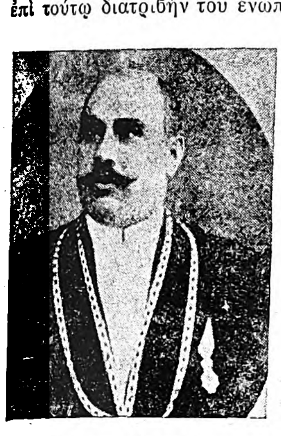

Γεώργιος Ρεμοῦνδος.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη τὸ πρῶτον ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ ὑπηρέτησεν ὡς τοιοῦτος μέχρι τέλους 1907, ὅτε προήχθη εἰς καθηγητὴν γυμνασίου. Τῷ 1911 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀνωτέρας μαθηματικῆς ἀναλύσεως εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸ 1916 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς καὶ εἰς τὸ πολυτεχνεῖον. Ὁμοίως διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀνωτάτης σχολῆς τῶν ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της. Ἦτο εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Ἑλληνικῆς μαθηματικῆς ἑταιρείας», ἧς ἐξελέγη καὶ πρόεδρος. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐξελέγη μέλος αὐτῆς. Ὑπῆρξεν ἐπίσης ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ τμῆμα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τὸ ἀποσκοποῦν τὴν πνευματικὴν συνεργασίαν τῶν ἐθνῶν, μετασχὼν διαφόρων συνεδρίων τοῦ τμήματος τούτου.

Τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ Ρεμούνδου ἔχει διατυπωθῇ εἰς πλῆθυν πρωτοτύπων ἐργασιῶν του (εἰς τὸ «Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Μαθηματικῆς Ἑταιρείας» τ. Α΄ σ. 84—89 ἀναφέρονται ἑκατὸν δύο το αὐτῷ.) Ἐν τῷ συνόλῳ αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ ἀφορῶσιν εἰς τὴν μαθηματικὴν ἀνάλυσιν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν συναρτήσεων καὶ τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων· ἔχει ὅμως καί τινας τῆς μηχανικῆς, ἀλγέβρας καὶ θεωρίας τῶν ἀριθμῶν κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Θεωρία τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων» (τόμοι 2), «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς θεωρίας τῶν ἀναλυτικῶν συναρτήσεων» «Μαθήματα ἀνωτέρας ἀλγέβρας» (τόμοι 2), «Ἐγχειρίδιον ἀναλυτικῆς γεωμετρίας» καὶ «Διαφορικὸς καὶ ὁλοκληρωτικὸς λογισμός». Ν. Γ.

Ρεμουρία (ἡ), καὶ ***Ρεμωρία*** *[Ρωμ. Τοπογρ.]*. Ὕψωμα ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου, ἔνθα λέγεται ὅτι ὁ Ρέμος ἢ Ρῶμος συνεβούλευσε τὸν Ρωμύλον νὰ οἰωνοσκοπήσῃ διὰ τὴν θέσιν καὶ τὴν τύχην τῆς πόλεως. Ἐκεῖ κατῴκησε καὶ ἐτάφη ὁ Ρέμος. Τὸ οἰωνιστήριον τοῦτο τοῦ Ρέμου ὠνομάζετο Ρεμόριον, Ρεμώνιον καὶ Ριγνάριον. Ν. Σ. Λ.

Ρεμούρια (τὰ) *[Ἀρχ.]* βλ. *Λεμούρια.*

Ρεμούσταφα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 305, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κλεισοῦρα* καὶ *Νεραϊδόβρυση* (*Κουτσομάδι*), 524. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀδριανήν*.

Ρεμπάγκ (Rembang) *[Γεωγρ.]*. Διαμέρισμα τῶν Ἀνατολικῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ νήσῳ Ἰάβᾳ. Ἔχει ἔκτασιν 7.288 τ.χλμ. καὶ κατ. 1.700.000 περίπου, σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἰθαγενεῖς. Παράγει ὄρυζαν, καφέν, σακχαροκάλαμον, καπνὸν καὶ πετρέλαια καὶ ἔχει ἐκτεταμένα δάση, ἐξ ὧν παράγεται μεγάλη ποσότης ξυλείας. Ἡ ὁμώνυμος πόλις, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος, ἔχει 13.622 κατ. Η. Π. Γ.

ρεμπάμπ (τὸ) (rebab) *[Μουσ.]* βλ. *ρεβέκα.*

ρεμπελεύω· δημοτ., εἶμαι ρέμπελος, περιφέρομαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀσκόπως, ἄλλως *τεμπελιάζω*: «ἔμεινε χωρὶς δουλειὰ καὶ ρεμπέλεψε».

ρεμπελιὸ (τό)· τὸ νὰ εἶναί τις ρέμπελος, ἄσκοπος περιπλάνησις, ἀργία, ὀκνηρία: «τὸ 'ριξε 's τὸ ρεμπελιό».

—**ρεμπελιὸ** ***τῶν ποπολάρων***. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ νήσῳ Ζακύνθῳ ἡ ἐξέγερσις τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν εὐγενῶν, οἵτινες, ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν τῶν Βενετῶν εὐνοϊκήν, κατεδυνάστευον τὸν λαὸν (*πόπολο* ἢ *ποπολάροι*). Τὸ ρεμπελιὸ συνέβη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος (1628), μνείαν δ' αὐτοῦ ποιεῖται τὸ χρονικὸν τοῦ Ἀγγέλου Σουμάκη

[*Κ. Ν. Σάθα*, Τὸ ἐν Ζακύνθῳ ἀρχοντολόγιον καὶ οἱ ποπολάροι, Ἀθῆναι 1867.] Τ. Ε. Ε.

—**ρεμπελιὸ** ***Σμύρνης***. Σφαγὴ ἐνεργηθεῖσα ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τῶν γενιτσάρων τῷ 1797 (βλ. λ *Σμύρνη*).

Ρεμπελλιὼ (Rébelliau), ***Λουδοβῖκος - Ἰωσὴφ - Ἀλφρέδος***. Γάλλος φιλόλογος καὶ κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Τῷ 1891 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλολογίας, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ρὲν καὶ τῷ 1898 βιβλιοθηκάριος τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας. Τῷ 1913 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, διαδεχθεὶς τὸν Λερουὰ-Μπωλιέ. Συνεργάτης τῆς «Revue des Deux Mondes» καὶ πολλῶν ἄλλων περιοδικῶν, συνέγραψε: Bossuet historien du protestantisme» (1891, γ' ἔκδ. 1909), «La compagnie secrète du Saint-Sacrement» (1908) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

ρέμπελος, **—η**, **—ο**· δημοτ., ὁ περιφερόμενος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀσκόπως || ἄτακτος, ἀκατάστατος: «ρέμπελη γυναῖκα, ἄνω κάτω ἔχει τὰ πράγματά της» (ἐνετ. rebelle).

Ρέμπελος, ***Καπετὰν*** **—**. Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦτο ἔδρασεν, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1905, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Μοριχόβου ὡς ἀρχηγὸς ἀνταρτικοῦ σώματος ἐναντίον τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, ὁ τότε ἀνθυπολοχαγὸς καὶ εἶτα συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ *Χρῖστος Τσολακόπουλος.* Ν. ΚΛΣ

Ρεμπὲρ (Reber), ***Ναπολέων - Ἐρρῖκος***. Γάλλος μουσουργὸς (1807—1880). Ἀπόφοιτος τοῦ ᾠδείου τῶν Παρισίων, διωρίσθη τῷ 1851 καθηγητὴς τῆς ἁρμονίας ἐν αὐτῷ καὶ τῷ 1862 καθηγητὴς τῆς συνθέσεως, τῷ δὲ 1853 ἐξελέγη μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Εἰς μὲν τὸ θέατρον ὁ Ρεμπὲρ ἔδωκε τὰ κωμικὰ μελοδράματα: «La nuit de Noël» (1848), «Le père Gaillard» (1852), «Les Papillottes de Mme Benoit», «Les Dames capitaines» (1857) καὶ τὸ μπαλλέτο: «Diable amoureux» (1840)· εἰς δὲ τὴν συμφωνικὴν μουσικήν: 4 συμφωνίας, μίαν εἰσαγωγὴν καὶ μίαν σουΐταν, 33 μελῳδίας, χορῳδίας κ. ἄ. Γ. Σ.

Ρέμπμαν (Rebmann), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς ἱεραπόστολος καὶ ἐξερευνητὴς (1820—1876). Τῷ 1846 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐξερευνητικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κράπφ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, ὅπου ἀνεκάλυψε μετὰ τοῦ Κράπφ τῷ 1848 τὰ ὄρη Κιλιμάντζαρο καὶ Κένυα καὶ παρέσχε διαφόρους πληροφορίας περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν λιμνῶν τῆς περιοχῆς τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου. Ἐδημοσίευσε διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ «Λεξικὸν τῆς γλώσσης τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς Κένυα» (1877). Ν. Δ. Β.

ρέμπομαι· ἰδιωμ. Κρητ., περιφέρομαι, περιτρέχω· || νέμομαί τι, καρποῦμαι ἐλευθέρως: «αὐτοὶ ρέμπονται τὰ πράματα τοῦ χωριοῦ» || ὑπερηφανεύομαι (μὲ τὴν σημασίαν ταύτην εὕρηται ἐν τῷ «Ἐρωτοκρίτῳ» Β΄ 409, Δ΄ 603). ΕΡ. Μ.

Ρεμποὺλ (Reboul), ***Μαρία***. Γαλλὶς ζωγράφος (βλ. λ. *Βιὲν Μαρία*).

Ρέμπραντ, *βὰν* ***Ρὺν*** (Rembrandt van Ryn). Διάσημος Ὁλλανδὸς ζωγράφος, εἷς τῶν μεγίστων καλλιτεχνῶν τοῦ κόσμου. Ἐγεννήθη ἐν Λέϋντε τῷ 1606, ὑπῆρξε δ' ὁ πέμπτος υἱὸς τοῦ μυλωθροῦ Χάρμεν Γκέρριτς (Harmen Gerritsz), καὶ εἶδε τὸ

Αὐτοπροσωπογραφία τοῦ Ρέμπραντ.

[Πινακοθήκη τοῦ Μονάχου.]

πρῶτον τὸ φῶς ἐντὸς τοῦ πατρικοῦ μύλου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεώς του ἡ γενέτειρά του, ἐξελθοῦσα νικήτρια ἐκ τοῦ μακροῦ κατὰ τῆς ἱσπανικῆς κυριαρχίας ἀγῶνος, ἤρξατο ν' ἀνακτᾷ τὴν προτέραν ἀκμήν της καὶ νὰ ἐκδηλώνῃ τὴν δραστηριότητά της πρὸς ποικίλας κατευθύνσεις. Τοιουτοτρόπως διεμορφοῦτο προσφορώτερον ὁσημέραι ἔδαφος διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν. Ὁ Ρέμπραντ ἐνωρίτατα ἐξεδήλωσε τὴν καλλιτεχνικήν του ἰδιοφυΐαν, τὸ δὲ δημοτικὸν κατάστημα τοῦ Λέϋντε τῷ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀφοσιώνεται ἐπὶ ὥρας μακρὰς εἰς τὴ θεώρησιν ἐξαιρέτων ἔργων τῶν προγενεστέρων καλλιτεχνῶν τοῦ τόπου του, ὡς ἦτο ὁ Ἔγκελμπρεχτς καὶ ὁ Λουκᾶς τοῦ Λέϋντε, οἵτινες εἶχον διακοσμήσει τὰς αἰθούσας τοῦ ἱδρύματος τούτου. Αἱ συχναὶ ἀποκαλύψεις τοῦ μεγάλου ταλάντου του ἠνάγκασαν τοὺς γονεῖς του νὰ προέλθωσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως τὸν ἀποστείλωσι πρὸς μαθητείαν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἰακώβου βὰν Σβάνενμπουχ, μετρίου ζωγράφου, ἱκανῶς ἐκτιμωμένου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀλλ' ἐντελῶς λησμονηθέντος σήμερον. Ὁ Σβάνενμπουχ ἠκολούθει τὴν ἰταλικὴν τεχνοτροπίαν, ἦτο δὲ εὐγενὴς καὶ πλήρης στοργικοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τοὺς μαθητάς του· πρὸς τὸν Ρέμπραντ προσηνέχθη μετ' ἐξαιρέτου εὐμενείας καὶ προεῖδε τὸ λαμπρότατον μέλλον του. Μετὰ τριετῆ μαθητείαν παρὰ τῷ διδασκάλῳ τούτῳ ὁ Ρέμπραντ, διψῶν πληρεστέραν καλλιτεχνικὴν κατάρτισιν, κατέλιπε τὴν γενέτειράν του πόλιν καὶ μετέβη εἰς τὸ Ἄμστερνταμ, ἔνθα εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Λάστμαν, ὀπαδοῦ καὶ τούτου τῆς ἰταλικῆς τεχνοτροπίας, παρ' ᾧ τεχνοκρίται τινὲς ἀνεῦρον στοιχεῖά τινα «σκιοφωτισμοῦ», ὅστις ἔπρόκειτο ν' ἀποτελέσῃ τὴν ὑπεροχωτέραν δόξαν τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου. Ἡ μαθητεία τοῦ Ρέμπραντ παρὰ τῷ Λάστμαν διήρκεσε μόλις ἐπὶ ἑξάμηνον. Διαρκοῦντος τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1624, καθ' ὃ εἶχε καταλίπει τὸ Λέϋντε, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Ἄμστερνταμ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἵνα, κατὰ τὴν πληροφορίαν ἣν διέσωσεν ὁ Ὄρλερς (Beschryving der Stad Leiden, 1641), σπουδάσῃ καὶ ἀσκήσῃ τὴν ζωγραφικὴν διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων καὶ κατὰ τὴν διάθεσίν του. Ἔφερεν ὅμως μεθ' ἑαυτοῦ ὡς κληρονομίαν ἐν τῇ γενετείρᾳ του δύο συλλογὰς σχεδίων τοῦ Λάστμαν καὶ τὴν χαρακτηρίζουσαν τὸν διδάσκαλόν του ἐπιμέλειαν τῶν λεπτομερειῶν, τὴν ῥοπὴν πρὸς τὸν φόρτον τῶν διακοσμητικῶν στοιχείων καὶ κλίσιν πρός τινα κακῶς ἐννοούμενον καὶ κατὰ βάσιν ψευδῆ καὶ συμβατικὸν «ἀνατολισμόν». Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐλάχιστα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ἰδιοτύπου οὐσίας τοῦ ταλάντου του. Εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ρέμπραντ ἐπιθυμοῦσι νὰ διακρίνωσι τὴν ἐνσάρκωσιν ὑπερφυσικῆς τινος, πλήρους ἐξαιρέτου θελγήτρου, δυνάμεως καὶ οἱ ὁποῖοι ἀξιωματικῶς τρόπον τινὰ ἀποφαίνονται ὅτι πᾶς ἀμφισβητούμενος πίναξ τοῦ Ρέμπραντ δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀνήκῃ εἰς αὐτόν, διότι πᾶν ὅ,τι παρήγαγεν ὁ καλλιτέχνης οὗτος, πλήττον τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὸ πνεῦμα καὶ κατασυγκινοῦν καὶ ταράσσον τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχήν, ἀναγνωρίζεται ἀδιστάκτως ὡς ἰδικόν του· ἡ κοινὴ ἰδιότης πάντων τῶν ἔργων τοῦ Ρέμπραντ εἶναι ὅτι ταῦτα, ἔν τε τῷ συνόλῳ καὶ κατὰ μέρος αὐτῶν, ἀποτελοῦν ἀριστουργήματα. Ὁ Ρέμπραντ δὲν ὑπῆρξεν ἡμίθεος, ἀλλ' ἄνθρωπος· ἡ δὲ, γοργὴ καὶ θαυμαστὴ πάντως, ἀνάβασίς του πρὸς τὸ ἀπόλυτον καὶ δυσπρόσιτον καλλιτεχνικὸν καὶ ἀνθρώπινον συνάμα ἰδεῶδες, φέρει τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀπολύτου εἰλικρινείας, ἀλλὰ καὶ τῆς διηνεκοῦς ἀγωνιστικῆς προσπαθείας. Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ζωήν του περίοδος μὴ καλυπτομένη ἀπὸ πλουσιωτάτην παραγωγὴν ἔργων. Ὑπῆρξεν ἀκαταπόνητος δημιουργός, παράγων μετ' εὐχερείας ἀλλὰ καὶ μετὰ περισκέψεως ἀληθῶς καταπληκτικῆς. Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξ Ἄμστερνταμ καὶ τῆς ἐν Λέϋντε ἐπιστροφῆς του, ἐρρίφθη εἰς τὴν ἐργασίαν δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων. Ὡς ἀναφέρει ὁ Χουμπράκεν, παλαιὸς καὶ πολύτιμος χρονικογράφος τῆς φλαμανδικῆς καὶ ὀλλανδικῆς τέχνης, «εἰργάζετο ἐν τῇ πατρικῇ του οἰκίᾳ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας». Ἐξεπόνει ἀλληλοδιαδόχως τὰς προσωπογραφίας τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν συγγενῶν του, ἔτι δὲ συνέθετεν ἐπὶ θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἅτινα ἐξειργάζετο ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ συμμαθητοῦ καὶ συντρόφου του Λήβενς· ὑπάρχουν πολλὰ ἔργα τῶν δύο τούτων καλλιτεχνῶν ἐπὶ τῶν αὐτῶν θεμάτων εἰργασμένα, ἅτινα προφανῶς ἐξετέλεσαν ἀπὸ κοινοῦ. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐργάζετο ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ρέμπραντ ὁ νεώτερός του Γεράρδος Ντόου, ὅστις, ἀναγνωρίσας τὴν σημασίαν τῆς ἤδη γεγεννημένης δόξης τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου, ἦλθε νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ νὰ ἐμπνευσθῇ ἀπὸ τὰς πολυτιμοτάτας ὁδηγίας του. Ἁπλῆ θεώρησις τῶν ἔργων, ἅτινα κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐξεπόνησεν ὁ Ρέμπραντ, πείθει ὅτι ὁ καλλιτέχνης οὗτος δὲν εἶχεν ἔτι ἀπομακρυνθῆ αἰσθητῶς τῶν θεμάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ ὕφους, ὅπερ ἦτο προσιτὸν καὶ διὰ τοῦτο καθ' ὑπερβολὴν ἤρεσκεν εἰς τοὺς συγχρόνους του καὶ εἰς τοὺς συμμαθητάς του. Ἀλλὰ παραλλήλως διακρίνομεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς του ταύτης εἰς πᾶσαν σελίδα τοῦ Ρέμπραντ τὴν διηνεκῆ του προσπάθειαν νὰ πλησιάσῃ τὴν φύσιν, νὰ ἐμπνευσθῇ ἀπ' εὐθείας ἐξ αὐτῆς, νὰ πληρώσῃ ἐσωτερικότητος πᾶσαν ὑπ' αὐτοῦ ἐξει-

Digitized by Google

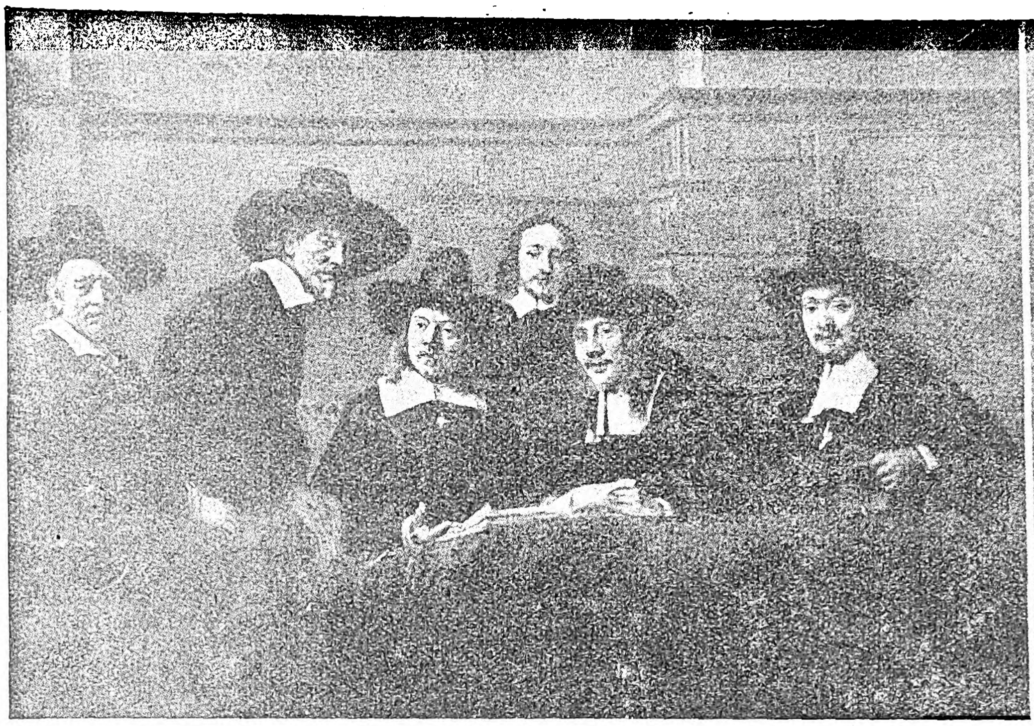

1) *Ρέμπραντ : Ἡ συνέλευσις τῶν ὑφασματοπωλῶν.* [Μουσεῖον τοῦ Ἄμστερνταμ.] 2) *Προσωπογραφία τῆς Σασκίας βὰν Οὐΰλεμποργ, εἶτα κυρίας Ρέμπραντ.* [Μουσεῖον τῆς Δρέσδης.]

κονιζομένην μορφήν, νὰ δημιουργήσῃ τὴν ψυχικὴν ἐκείνην ἀτμοσφαῖραν, ἥτις ὑπῆρξε τὸ κυριώτατον τῶν γνωρισμάτων τῆς μεγαλοφυΐας του. Φυσικὰ πρότυπα, ἅτινα εἶδεν, ἐσπούδασε καὶ ἐξεικόνισεν, ἀνευρίσκονται εἰς τὰ πλεῖστα τῶν νεανικῶν του ἔργων, εἰς τὸ «Βάπτισμα τοῦ Εὐνούχου», εἰς τὸν «Ἅγιον Παῦλον», εἰς τὸν «Ἅγιον Ἱερώνυμον» καὶ ἀλλαχοῦ. Τὴν αὐτὴν τάσιν μαρτυροῦν σχεδιάσματα καὶ χαλκογραφίαι τῆς ἰδίας ἐποχῆς, ἐν αἷς καλλιεργεῖται τὸ ρεαλιστικόν του δαιμόνιον· εἰς τὰ σχεδιάσματα καὶ τὰς χαλκογραφίας ταύτας ἀπεικονίζονται σκηναὶ τοῦ καθημερινοῦ βίου, εἰς ἃς ἡ γραφικότης ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν ψυχογραφικὴν δεινότητα τοῦ καλλιτέχνου. Τοιουτοτρόπως βλέπομεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι ὑπάρχει λογικὴ καὶ συνέπεια εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ταλάντου τοῦ Ρέμπραντ. Καὶ πράγματι ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς δὲν ἐγνώρισε τὰς βιαίας μεταπτώσεις· ὑπακούων εἰς τὰς ἐσωτερικάς του φωνάς, ἐβάδισε σταθερῶς τὸν δύσκολον καὶ ἀνάντη δρόμον τοῦ ἰδεώδους, μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὴν θαυμασίαν ἐκείνην πληρότητα, ἥτις τῷ ἐπέτρεψε νὰ εἶναι καὶ τοῦ Βελάσκεθ ἔτι ἐλευθεριώτερος, ἔστω καὶ κατὰ διάφορον τρόπον. Τῷ 1630 ὁ Ρέμπραντ ἐγκατεστάθη ἐν Ἄμστερνταμ, ἔνθα πολυπληθεῖς παραγγελίαι προσωπογραφιῶν τῶν σημαινόντων προσώπων τῆς πόλεως ἐπλήρωσαν τὸ ἐργαστήριόν του καὶ τῷ παρέσχον τὰ μέσα πρὸς ἄνετον, πολυτελῆ μᾶλλον, βίον. Πράγματι, ἡ οἰκονομική του κατάστασις δὲν ἦτο κακή. Ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως συνταχθείσης τῇ 20 Ἰουνίου 1631, παρουσιάζεται δανείζων χίλια φλωρίνια εἰς ἐπιφανῆ ἔμπορον εἰκόνων τοῦ Ἄμστερνταμ, τὸν Hendrick van Ueylenborch. Τούτου τὴν ἐξαδέλφην Σάσκιαν ἐνυμφεύθη τῇ 22 Ἰουνίου 1634. Σῴζεται ἡ ληξιαρχικὴ πρᾶξις τοῦ γάμου του, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὁ Ρέμπραντ ἡλικίας εἴκοσιν ἓξ ἐτῶν καὶ κατοικῶν ἐν Breestraat τοῦ Ἄμστερνταμ. Ἡ Σάσκια ἐχρησίμευσε πλειστάκις ὡς πρότυπον εἰς τὸν καλλιτέχνην. Ἐκτὸς τῶν θαυμασίων προσωπογραφιῶν της, τὴν ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ «Ἀρτεμισίᾳ», τῇ «Ἰουδείθ», τῇ «Μνηστῇ τοῦ Τωβίου», τῇ «Μικρᾷ ὑπάνδρῳ Ἑβραίᾳ», τῇ «Μεγάλῃ ὑπάνδρῳ Ἑβραίᾳ», τῇ «Δανάῃ», τῇ «Σωσσάνᾳ ἐν τῷ λουτρῷ της» κλπ. Δύο ἔτη προηγουμένως, ἤτοι τῷ 1632, ὁ Ρέμπραντ εἶχε καταστῆ διάσημος διὰ τοῦ «Μαθήματος τῆς ἀνατομίας», ἔργου μὴ ἀπηλλαγμένου, ἐν τούτοις, ἐλαττωμάτων. Ἀμφιθέατρον ἀνατομίας ὀνομαστὸν ὑφίστατο ἤδη πρὸ ἐτῶν ἐν Ἄμστερνταμ. Κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν τῶν χρόνων ἐκείνων διεκοσμεῖτο διὰ ποικίλων συλλογῶν (μετάλλων, κρυστάλλων, βοτανῶν κλπ.), διὰ σκελετῶν ἀνθρώπων καὶ ζῴων, ἔτι δὲ διὰ πινάκων εἰκονιζόντων τοὺς καθηγητὰς τῆς ἀνατομίας ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου των. Εἷς τούτων, ὁ καθηγητὴς Τοὺλπ, ἐπεθύμησε ν' ἀποκτήσῃ ἕνα τοιοῦτον πίνακα, ἵνα τὸν προσφέρῃ εἰς τὸ σωματεῖον τῶν χειρουργῶν εἰς ἀνάμνησιν τῆς καθηγεσίας του, ἀνέθηκε δ' εἰς τὸν Ρέμπραντ τὴν ἐκτέλεσιν τούτου. Τὸ ἔργον δὲν θὰ ἠδύνατο οὐδὲ νὰ συγκριθῇ ἀσφαλῶς πρὸς τὰ λοιπὰ ὅμοια ἔργα. Διότι εἶναι ἀναμφισβητήτως ἔργον διδασκάλου. Ἡ μορφὴ τοῦ καθηγητοῦ Τοὺλπ εἶναι πλήρης ἐκφράσεως καὶ καλλιτεχνικῶν διδαγμάτων. Καταφανὴς δ' εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ Ρέμπραντ νὰ διασπάσῃ τὴν μοτότονον συμμετρίαν τῶν παρομοίων ἔργων καὶ νὰ δημιουργήσῃ σύνθεσιν πλήρη ἰδιοτύπου δυνάμεως, κινήσεως, ἐκφράσεως καὶ ζωῆς. Ὑπάρχουν ὅμως σοβαραὶ καὶ ἄκρως δεδικαιολογημέναι ἀμφιβολίαι, ἂν τελείως ἐπέτυχεν ὅ,τι ἐπεδίωξε. «Τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας», ἀποκείμενον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Χάγης, ἐκφράζει καὶ χαρακτηρίζει τὴν πρώτην περίοδον τοῦ καλλιτεχνικοῦ σταδίου τοῦ Ρέμπραντ. Τὴν δευτέραν περίοδον, τὴν λαμπροτέραν, τοῦ βίου τοῦ καλλιτέχνου χαρακτηρίζει «Ἡ νυκτερινὴ περίπολος» τοῦ μουσείου τοῦ Ἄμστερνταμ, πίναξ μεγαλειώδης, πλήρης πλουσιωτάτων χρωμάτων καὶ βαθυτάτων σκιῶν, προκαλῶν εἰς τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ ὅλως παράδοξον, ἐναργῆ, πάλλουσαν καὶ αἰνιγματικὴν ἐντύπωσιν. Τὴν τρίτην περίοδον τοῦ βίου του, τῶν δοκιμασιῶν, χαρακτηρίζει «Ἡ συνέλευσις τῶν ὑφασματοπωλῶν», τοῦ μουσείου ἐπίσης τοῦ Ἄμστερνταμ, ἔργον, ἐν ᾧ αἱ λεπτομέρειαι καταπλήσσουν ἐξ ἴσου πρὸς τὸ σύνολον. Ἡ φυσιογνωμική, ἡ ψυχογραφικὴ δεινότης τοῦ Ρέμπραντ ἐγγίζει ἐν τῷ πίνακι τούτῳ τὸν κολοφῶνά της. Δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παγκοσμίου τέχνης σύνολον προσώπων ἀπεικονισθέντων κατὰ τοιοῦτον, ἁπλοῦν, ἀπέριττον καὶ εἰλικρινῆ ἀφ' ἑνός, σοβαρόν, μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπιβλητικὸν ἀφ' ἑτέρου τρόπον. Ἐν τῷ πίνακι τούτῳ ὁ Ρέμπραντ ἀναδεικνύεται ἀκριβῶς οἷος πράγματι εἶναι: μέγας διδάσκαλος τῆς ἐκφράσεως, ἀριστοτέχνης τοῦ σκιοφωτισμοῦ, θαυμάσιος διερμηνευτὴς τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου, ὑπέροχος, εἰλικρινὴς καὶ ἀπέριττος ρεαλιστής. Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων θεμελιωδῶν συνθέσεων τοποθετεῖται ἀπειροπληθὴς σειρὰ ἔργων τοῦ μεγαλοφυοῦς ζωγράφου: κατέλιπεν ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους πίνακας καὶ ὑπὲρ τὰς ἑξακοσίας χαλκογραφίας. Ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν ἡ τεχνοτροπία του ἀπετέλει νόμον ἐν τῇ τέχνῃ. Καὶ δὲν ὑπῆρξε ζωγράφος ἐπιθυμῶν νὰ διακριθῇ, ὅστις νὰ μὴ προσεπάθησεν, ἔστω καὶ πόρρωθεν, νὰ προσοικειωθῇ τὸ ρεμπράντειον ὕφος. Ὅτε δ' ὁ Ρέμπραντ ἐξεδήλωσε τὴν πρόθεσιν νὰ δεχθῇ μαθητὰς εἰς τὸ ἐργαστήριόν του, προθύμως προσέτρεξαν οἱ μᾶλλον φερέλπιδες τῶν νέων, ὁ Φερδινάνδος Μπόλ, ὁ Γοβέρτος Φλίνκ, ὁ Βὰν ντὲν Ἔεκοντ, ὁ Γιὰν Βίκτορς ἐκ τῆς Ὀλλανδίας καὶ παρ' αὐτοὺς Δανοὶ καὶ Γερμανοί, ὁ Νικόλαος Μάες, ὁ Κάρελ Φαμπρίτσιους, ὁ Φίλιππος ντὲ Κόνικ, ὁ Σαμουὴλ βὰν Χόογκστράτεν καί, τέλος, ὁ Ἄερτ βὰν Γκέλντερ. Ὁ πλοῦτος εἰσέρρεεν ἄφθονος εἰς τὰ θυλάκια τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου, ὅστις ἠδύνατο πλέον νὰ ἱκανοποιῇ ἐλευθέρως τὸ πάθος του τῆς συλλογῆς καλλιτεχνημάτων, διότι ὁ Ρέμπραντ ὑπῆρξε καὶ εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων συλλεκτῶν τῶν χρόνων του. Ἀλλ' ἐν τέλει αἱ χειρότεραι ἀτυχίαι τὸν ἐπερίμενον. Ὁ θάνατος τῆς συζύγου του Σάσκιας, τὴν ὁποίαν ἐλάτρευε μετ' ἐμμανοῦς ἔρωτος, ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς καταρρεύσεώς του (1642). Ὁ Ρέμπραντ ἦτο τότε μόλις τριάκοντα ἓξ ἐτῶν. Δύο ἔτη προηγουμένως εἶχεν ἀποθάνει ἡ μήτηρ του. Τῷ 1668 ἀπεβίωσεν ὁ υἱός του Τίτος, ἐν ἡλικίᾳ 27 ἐτῶν· ὁ θάνατος δ' οὗτος ὑπῆρξε διὰ τὸν καλλιτέχνην πλῆγμα ὀδυνηρότατον. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τῆς Σάσκιας ἐξετέλεσε τὴν «Νυκτερινὴν περίπολον», ἥτις ἀπήρεσεν εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ εἰκονιζομένους καὶ ἐπετιμήθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ἐν γένει ὡς ἔργον πλῆρες συμβατικῶν σκιῶν, φαντασμάτων καὶ ἡμιφώτος· ὁ Ρέμπραντ ἐπωνομάσθη, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἔργου τούτου, «πρίγκιψ τοῦ ζόφου» καὶ παρηλληλίσθη μειωτικῶς πρὸς τὸν «φωτεινὸν» μαθητὴν τοῦ Φλίνγκ. Συνέπεια τῆς πλασματικῆς ταύτης ἀποτυχίας ὑπῆρξεν ἡ προϊοῦσα μείωσις τῶν παραγγελιῶν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ρέμπραντ. Τὰ ἀτυχήματα ταῦτα μετέβαλον τὴν ψυχικήν του κατάστασιν. Ἐτράπη εἰς τὴν ἐξεργασίαν θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς Βίβλου καὶ εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοπιογραφιῶν, ἐν αἷς ἀποδίδει τὴν μελαγχολικὴν γαλήνην τῆς ὁλλανδικῆς ἐξοχῆς. Τὸ πνεῦμά του ἐφαίνετο ἀναζητοῦν παραμυθίαν καὶ ἐνίσχυσιν ἐν τῇ μακαριότητι τῆς θρησκευτικῆς ἐνοράσεως καὶ ἐν τῇ ἀφελεῖ ἁπλότητι καὶ ἠρεμίᾳ τῆς ἐξοχῆς. Ἡ μορφὴ τοῦ μοναδικοῦ του τέκνου ἐπανέρχεται συχνὰ εἰς τὰς συνθέσεις του τῆς ἐποχῆς ταύτης· εἶναι ἡ μορφὴ ἑνὸς παιδίου λεπτοῦ, μὲ γλυκεῖς καὶ ὀνειροπόλους ὀφθαλμούς, μὲ ὕφος μελαγχολικὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ὑπενθυμίζει μακρόθεν τὴν πολυφίλητον Σάσκιαν, ἥτις, ἐν τούτοις, δὲν ἐπρόκειτο νὰ εἶναι ἡ μόνη σύζυγος τοῦ Ρέμπραντ. Εἰς πίνακας ἀνήκοντας εἰς τὴν περὶ τὸ 1650 ἐποχήν, εἰς τὴν «Γυναῖκα μὲ τὰ μαργαριτάρια», εἰς τὴν «Βηθσαβεὲ» τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου, εἰς τὴν «Λουομένην» τῆς Ἐθνικῆς πινακοθήκης τοῦ Λονδίνου, ἐμφανίζεται ἡ μορφὴ ἄλλης γυναικός: εἶναι ἡ ὑπηρέτριά του Ἑρρικέτα Στόφφελς, ἡ ὁποία κατέθελξε τὸν συντετριμμένον καλλιτέχνην ὄχι μόνον διὰ τῆς φυσικῆς της ὡραιότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς γλυκύτητος καὶ ἠρεμίας τοῦ χαρακτῆρός της. Δὲν ἐβράδυνε νὰ συνδεθῇ ἐρωτικῶς μετ' αὐτῆς. Ἡ Ἑρρικέττα ἐπὶ πλέον ὑπῆρξε θαυμασία δευτέρα μήτηρ διὰ τὸν Τίτον. Ἀλλ' ἡ καταδρομὴ καὶ ἡ κακολογία τοῦ κόσμου δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐγερθῇ περὶ τὴν παράνομον ταύτην συμβίωσιν. Ἐκλήθη νὰ λογοδοτήσῃ ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, ἐπετιμήθη αὐστηρῶς καὶ ἀπεκλείσθη τῆς θείας μεταλήψεως (23 Ἰουλίου 1654). Κατ' ἀκολουθίαν τούτου ἐνυμφεύθη τὴν Ἑρρικέττην Στόφφελς, μεθ' ἧς ἀπέκτησε καὶ θυγατέρα, ὀνομασθεῖσαν Κορνηλίαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα αὕτη σύζυγός του ἀπέθανε καὶ ἐνυμφεύθη ἐκ τρίτου τὴν Αἰκατερίνην βὰν Βίζκ. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπαναρχίσει τὸν σπάταλον βίον του. Ἐπλούτιζε διηνεκῶς τὰς καλλιτεχνικάς του συλλογάς, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν συνεχιζομένην μείωσιν τῶν ἐσόδων του καὶ δημιουργῶν χρέη ἐπὶ χρεῶν ἐπὶ τόκοις καταθλιπτικωτάτοις. Ἐν τέλει εὑρέθη εἰς ἀδυναμίαν πληρωμῆς καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ πτώχευσίς του (1656). Συντετριμμένος ἀπεσύρθη εἰς ταπεινὸν οἰκίσκον ἐν τῇ «Προκυμαίᾳ τῶν ρόδων» τοῦ Ἄμστερνταμ καὶ διῆλθε τὰ τελευταῖα δεκατρία ἔτη τοῦ βίου του ἐν στερήσει καὶ λύπῃ. Παρὰ ταῦτα, ἐντὸς τοῦ οἰκίσκου τούτου ἐξεπόνησε τὴν «Συνέλευσιν τῶν ὑφασματοπωλῶν» καὶ πληθὺν ἄλλων ἔργων. Διότι ὁ μέγας οὗτος καλλιτέχνης ἐφαίνετο ὡς νὰ μὴ ἐθίγετο ἀπὸ τὰ πέριξ αὐτοῦ συμβαίνοντα καὶ ἀπὸ τὰς περιπετείας τοῦ ἰδίου του βίου· ἐξηκολούθει νὰ παράγῃ ἀλλεπάλληλα, παμπληθῆ ἔργα μὲ τὸν ἴδιον ἀκάματον καὶ ἀκοίμητον ἐνθουσιασμόν. Ἐν τούτοις ἡ ἐν τῇ Ἐθνικῇ πινακοθήκῃ τοῦ Λονδίνου προσωπογραφία τοῦ ἔτους 1664 μᾶς τὸν παρουσιάζει καταβεβλημένον ὑπὸ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ πόνου. Εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου του κατήντησε νὰ μὴ εὑρίσκῃ ἀγοραστὰς τῶν πινάκων του. Ἀπέθανεν ἐν τῇ μᾶλλον στυγνῇ ἐνδείᾳ, καταλείπων μόνον τὰ ἐνδύματά του καὶ τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης του. Ἐν τοῖς ληξιαρχικοῖς βιβλίοις τῆς We-

Digitized by Google

Ρέμπραντ: 1) *Σπουδὴ γεροντικῆς μορφῆς*. [Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Λονδίνου.] 2) *Τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας τοῦ καθηγητοῦ Τούλπ*. [Πινακοθήκη Ἄμστερνταμ.]

sterkerck τοῦ Ἄμστερνταμ, ἀναγράφεται: «Τρίτη, 8 Ὀκτωβρίου 1669: Ρέμπραντ βὰν Ρύν, ζωγράφος, κατοικῶν ἐν Ρόζεγκραφτ, ἔναντι τοῦ Ντόολχοφ. Καταλείπει δύο τέκνα».

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Ρέμπραντ ὑπῆρξε μέγα, εὐρὺ καὶ συνθετικὸν πνεῦμα. Ἐξήτησε διὰ μέσων οὐχὶ ἐξεζητημένων, ἀλλ' εἰλικρινῶν, ἁπλῶν καὶ περιεσκεμμένων, νὰ ἐκφράσῃ τὸν πολύμορφον κόσμον τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος. Τοῦτο ἀποκαλύπτεται ἐκδηλότατα οὐ μόνον εἰς τὰς ἀπειροπληθεῖς προσωπογραφίας καὶ αὐτοπροσωπογραφίας, ἃς ἐξειργάσθη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐξεμεταλλεύθη καλλιτεχνικῶς τὰ βιβλικὰ θέματα. «Οἱ μαθηταὶ ἐν Ἐμμαοὺς» ἀποδεικνύουν ζωηρῶς πῶς ὑπὸ τὰς μορφὰς ἁπλῶν ἀνθρώπων, ἄνευ στόμφου καὶ χλιδῆς, διηρμήνευσε μίαν ὑπέροχον σελίδα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ διὰ τῆς ἐκφράσεως τοῦ Χριστοῦ περιέγραψε τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Θεανθρώπου νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους καλυτέρους. Πίνακες, ὅπως τὸ «Γδαρμένο βόδι» τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου, δεικνύουν τὸν ζῆλον, μεθ' οὗ προσεπάθησε ν' ἀποδώσῃ τὰ φυσικὰ πρότυπα. Βαθεῖα, ἀλλαχοῦ δραματικὴ καὶ ἀλλαχοῦ γαληνιαία, φιλοσοφία ἀναδίδεται ἐξ ἑκάστης συνθέσεώς του. Ἡ δὲ μεγίστη του δεξιοτεχνία εἰς τὸν σκιοφωτισμὸν καθιστάνει τὴν φιλοσοφίαν αὐτὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐντυπωσιακήν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Καραβάτζιο εἶχε διδάξει εἰς τὸν Λάστμαν καὶ ὁ Λάστμαν εἰς τὸν Ρέμπραντ τὴν τέχνην τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ σκιᾶς καὶ φωτός. Ἀλλὰ ποία ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ζωηρῶν ἐναλλαγῶν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς εἰς τοὺς πίνακας ἐκείνων καὶ τοῦ ὑπερόχου, ἐπιστημονικῶς ἀμέμπτου, θαυμασίως ἐκφραστικοῦ σκιοφωτισμοῦ τοῦ Ρέμπραντ. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων τοῦ Ρέμπραντ εἶναι: «Ἡ νυκτερινὴ περίπολος», «Ἡ συνέλευσις τῶν ὑφασματοπωλῶν», «Προσωπογραφία τοῦ πατρὸς τοῦ Ρέμπραντ», «Τὸ μάθημα τῆς ἀνατομίας τοῦ δόκτωρος Deyman», «Ἡ Ἑβραία μνηστή», «Προσωπογραφία τῆς μητρὸς τοῦ Ρέμπραντ» (Ἄμστερνταμ), «Προσωπογραφία τῆς Σάσκιας» (Ἀμβέρσα), «Ἡ σύζυγος τοῦ Τωβίου», «Τὸ ὄνειρον τοῦ Ἰωσήφ», δύο «Προσωπογραφίαι τοῦ Ρέμπραντ», «Ὁ Μωϋσῆς θραύων τὰς πλάκας τοῦ νόμου», «Σάσκια, σύζυγος τοῦ Ρέμπραντ», «Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Περσεφόνης», «Ὁ Ἰακὼβ παλαίων πρὸς τὸν ἄγγελον», «Προσωπογραφία ραββίνου», «Προσωπογραφία τῆς Ἑρρικέττης Στόφφελς», «Νεαρὰ γυνὴ ἐν πολεμικῇ ἐξαρτύσει», «Ὁ ἀργυραμοιβός», «Ἡ Σωσσάνα καὶ οἱ γέροντες», «Ἡ ὀπτασία τοῦ Δανιὴλ» (Βερολῖνον), «Μή μου ἅπτου», διάφοροι προσωπογραφίαι, «Καταιγὶς» (Μπροῦνσβικ), «Προσωπογραφίαι τοῦ Ρέμπραντ, σπουδαὶ γεροντικῶν μορφῶν», «Ἡ ἁγία οἰκογένεια», «Ἡ καταστροφή», «Ἡ εὐλογία τοῦ Ἰακὼβ» (Κάσσελ), «Ὁ Χριστὸς ἐν Ἐμμαοὺς» προσωπογραφίαι (Κοπεγχάγη), «Προσωπογραφία τῆς Σάσκιας», «Ὁ Ρέμπραντ καὶ ἡ Σάσκια», «Ὁ γάμος τοῦ Σαμψών», «Προσωπογραφία τῆς Σάσκιας, κρατούσης ἄνθος διὰ τῆς χειρός», «Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Ἰησοῦ», «Ἡ ἁρπαγὴ τοῦ Γανυμήδου» (Δρέσδη), «Ἀποκαθήλωσις», «Ἀνάπαυσις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φυγῆς εἰς Αἴγυπτον» (Δουβλῖνον), «Νεαρὰ γυνὴ ἐν κλίνῃ» (Ἐδιμβοῦργον», τρεῖς προσωπογραφίαι τοῦ Ρέμπραντ (Φλωρεντία), «Ἡ μήτηρ τοῦ Ρέμπραντ», «Τὸ μάθη α τῆς ἀνατομίας τοῦ δόκτωρος Τούλπ», «Ἡ Σωσσάνα εἰς τὸ λουτρόν», «Ὁ Δαβὶδ παίζων ἅρπαν πρὸ τοῦ Σαούλ», πολυπληθεῖς προσωπογραφίαι τοῦ Ρέμπραντ κλπ. (Χάγη), «Ἡ μοιχαλίς», «Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων», «Ἡ λουομένη», «Ὁ ἀγαθὸς Σαμαρείτης», «Ὀρεινὸν τοπίον», πολυπληθεῖς προσωπογραφίαι (Λονδῖνον), «Ἡ Κλεοπάτρα» (Μαδρίτη), «Προσωπογραφία γυναικὸς» (Μιλᾶνον), «Ἡ ἁγία οἰκογένεια», «Ἡ ἀποκαθήλωσις», «Ἡ ὕψωσις τοῦ σταυροῦ», «Ἡ ἀνάστασις», «Ὁ ἐνταφιασμός», «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ», «Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων» (Μόναχον), ἑτέρα «Προσκύνησις τῶν ποιμένων» καὶ πολλαὶ προσωπογραφίαι (Νέα Ὑόρκη), «Ὁ Ἄγγελος Ραφαὴλ καταλείπων τὸν Τωβίαν», «Ὁ ἀγαθὸς Σαμαρείτης», «Ὁ ἅγιος Ματθαῖος», «Τὸ γεῦμα ἐν Ἐμμαοὺς», «Φιλόσοφος σκεπτόμενος», «Ἀφροδίτη καὶ Ἔρως», «Τὸ γδαρμένο βόδι», «Βηθσαβεέ», «Ἡ λουομένη», πολυπληθεῖς προσωπογραφίαι (Παρίσιοι), «Προσωπογραφία τοῦ πατρὸς τοῦ Ρέμπραντ» (Ρόττερνταμ), «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ», «Ἡ ἁγία οἰκογένεια», «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀσώτου υἱοῦ», «Ἡ ἀποκαθήλωσις», «Δανάη», «Ἡ Ἑβραία μνηστή», «Ἡ προφῆτις Ἄννα διδάσκουσα ἀνάγνωσιν εἰς τὸν υἱόν της Σαμουήλ», πολυπληθεῖς ἕτεραι συνθέσεις καὶ προσωπογραφίαι (Λένινγκραντ), «Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος», «Ἡ νεαρὰ ὑπηρέτρια» κλπ. (Στοκχόλμη), «Ὁ ἅγιος Παῦλος» καὶ πολλαὶ προσωπογραφίαι (Βιέννη), ἔτη δὲ μακρὰ σειρὰ σχεδιασμάτων καὶ χαλκογραφιῶν ἀποκειμένων εἰς πλεῖστα μουσεῖα τοῦ κόσμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Auguste Brénl*, Rembrandt (Παρίσιοι).— *E. Michel*, Rembrandt (Παρίσιοι, 1893). — *C. Neumann*, Rembrandt (Στουττγάρτη, 1903). — *Hope Rea*, Rembrandt (Λονδῖνον, 1903).—*A. Rosenberg*, Rembrandt (Στουττγάρτη 1909). — *W. Bode* καὶ *Ch. Sedelmeyer*, Rembrandt (Παρίσιοι, 1897 εἰς 6 τόμ.). — *F. Lippmann* καὶ *C. Hofstede de Groot*, Zeichnungen von Rembrandt (Βερολῖνον, 1901 καὶ Χάρλεμ, 1906).

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ρεμπὼ (Rimbaud), ***Ἀρθοῦρος***. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Σαρλεβὶλλ καὶ ἀποθανὼν ἐν Μασσαλίᾳ (1854—1891). Ἡ ζωή του ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν τυχοδιωκτικὴ καὶ περιπετειώδης. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1871 μετέβη διὰ πρώτην φορὰν εἰς Παρισίους, μετὰ σπουδὰς ἐν τῷ λυκείῳ τῆς πατρίδος του, χάρις δὲ εἰς τὴν μεσολάβησιν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ ποιητοῦ Παύλου Βερλαίν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου κατηυθύνθη, ἅμα τῇ ἀφίξει του ἐκεῖσε, πένης καὶ σχεδὸν ἀλήτης, εἰσήχθη παρὰ τοῖς φιλολογικοῖς κύκλοις τῆς ἐποχῆς του, ἐμποιήσας γενικὴν κατάπληξιν, τόσον διὰ τὴν ἄκραν ἰταμότητα καὶ τὸ ἀνυπότακτον τοῦ ἤθους του, ὅσον καὶ διὰ τοὺς λαμπρούς, πρωτοφανεῖς καὶ παραδόξους στίχους του. Συνοδεύσας τὸν Βερλαὶν εἰς τὰς Βρυξέλλας, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία θλιβερωτάτου καὶ δραματικοῦ ἐπεισοδίου, εἰς βάρος τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, ὅστις ὑπεραγαπῶν αὐτὸν καὶ μὴ δυνάμενος ἄνευ αὐτοῦ νὰ ζήσῃ, εἰς τὴν ρητὴν καὶ πείσμονά του ἄρνησιν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς Λονδῖνον, ἀλλόφρων, ὡς ἐκ τούτου, καταστάς, ἔρριψε δύο σφαίρας ἐναντίον του, αἵτινες ἠστόχησαν μὲν τοῦ σκοποῦ των, ἀλλ' ἐγένοντο ἀφορμὴ νὰ καταδικασθῇ εἰς δεκαοκτάμηνον φυλάκισιν. Ὁ Ρεμπώ, διψῶν διὰ περιπετείας, ἐταξίδευσε κατόπιν εἰς Ὁλλανδίαν, Αὐστρίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἑλβετίαν. Περιπεσὼν εἰς ἔνδειαν, ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, ὁπόθεν, καταταχθεὶς ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸν νεερλανδικὸν στρατόν, μετέβη εἰς Σουμάτραν καὶ Ἰάβαν. Λιποταχτήσας μετὰ ταῦτα εἰς Ἰάβαν, ἔζησεν ἐπὶ μῆνας περιπλανώμενος ἀνὰ τὰ δάση. Διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Εὐρώπην, ἐπέβη ὡς διερμηνεὺς ἀγγλικοῦ τινος πλοίου. Ἐπανελθὼν εἰς Σαρλεβίλλ, ἔφυγε πάλιν μετ' ὀλίγον καὶ περιῆλθε τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Νορβηγίαν ὡς μέλος ἱπποδρομίου. Κατόπιν μετέβη εἰς Αἴγυπτον, εἰς Κύπρον, ὅπου προσελήφθη ὡς ἐπιστάτης εἰς τὴν κατασκευὴν ἀνακτόρου τινὸς τοῦ κυβερνήτου, εἰς Ἄδεν, εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς. Διατρέξας τὰς ἐρήμους τοῦ Σομὰλ κατέληξεν εἰς Χαρράρ, ἔνθα ἐγκατέστη ὡς ἔμπορος χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντοστοῦ. Συνάψας σχέσεις μὲ τὸν Μενελίκ, εἰσήχθη εἰς τὴν αὐλὴν ὡς ἔμπιστος καὶ σύμβουλος τοῦ στέμματος. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη ἐξερεύνησις τοῦ Ὀγκάντεν καὶ ἡ λεπτομερὴς ἔκθεσις αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἔπεμψεν εἰς τὴν «Γεωγραφικὴν ἑταιρείαν» χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης. Τῷ 1888 διαπραγματεύεται μὲ τὸν Φελὶξ Φώρ, ὑπουργὸν τότε τῶν Ἀποικιῶν, τὴν ἄδειαν εἰσαγωγῆς ὅπλων καὶ φυσιγγίων εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν. Τῷ 1890, κάτοχος ἤδη ἱκανῆς περιουσίας, ἐπιστρέφει καὶ πάλιν εἰς Γαλλίαν. Λόγῳ ἀτυχήματος κατά τινα ἱππευτικὴν ἐκδρομὴν ὑπέστη ἀκρωτηριασμὸν τοῦ ἑτέρου τῶν ποδῶν του καὶ μετά τινα χρόνον ἀπεβίωσεν. Ἡ δρᾶσις τοῦ Ρεμπὼ ὡς ποιητοῦ, ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἀνεξήγητος, ἀσυνεπὴς καὶ ἀντιφατική. Μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖάν του ἐμφάνισιν τῷ 1871, καθ' ἣν κατέπληξε τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς φιλολογικῆς σκηνῆς, παραδοθεὶς μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του εἰς παντοειδεῖς περιπλανήσεις καὶ ἀπαρνηθεὶς ὁριστικῶς τὴν λογοτεχνικήν του ἐργασίαν. Μόλις τῷ 1885 ὁ Βερλαὶν ὑπενθυμίζει τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ἐπιβάλλει ἐκ δευτέρου εἰς τοὺς «Κατηραμένους ποιητάς» του. Τὸ σύντομον, ἀλλὰ πολύτιμον, ἐν τούτοις ἔργον του διαφιλονικεῖται σήμερον ὑφ' ὅλων τῶν νεωτέρων ποιητικῶν σχολῶν, αἵτινες θεωροῦν αὐτὸ ὡς πρόδρομόν των. Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ρεμπὼ «Les Illuminations» ἐπέδρασεν ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς συγχρόνου γαλλικῆς ποιητικῆς δημιουργίας. Ἡ ποίησίς του εἶναι ἡ ποίησις τοῦ «ὑποσυνειδήτου». Τὸ ὑποσυνείδητον αὐτὸ ἀναβλύζει ἐκ τῶν ποιημάτων του μὲ παρθενικότητα καὶ δύναμιν, λαμπρότητα καὶ ὑποβλητικότητα, μοναδικὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ποιήσεως. Χωρὶς τάξιν, δίχως σχεδὸν φράσεις, ἀλλὰ μὲ εἰκόνας καὶ μὲ λέξεις ἰσχυρῶς καὶ αὐτομάτως πηγαζούσας ἐκ τοῦ πλουσίου, ἁγνοῦ καὶ πρωτογόνου αἰσθηματικοῦ του, λυτρωμένας ἀπὸ τὸν κλοιὸν πάσης τεχνικῆς ἐπιμελείας καὶ παντὸς συμβατισμοῦ, ὁ σχεδὸν ἀλήτης αὐτὸς ἔφηβος δημιουργεῖ ἕνα κόσμον νέον καὶ παλλόμενον, πλήρη τόνου, χρωμάτων καὶ ρυθμῶν, ἐξαιρετικῆς ἐλευθερίας ἀλλὰ καὶ βαθυτάτων ἀπηχήσεων, μὴ ἔχοντα καμμίαν ἐπαφὴν μὲ τὰς ποιητικὰς τεχνοτροπίας τῶν διαφόρων σχολῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀποφεύγοντα τὸ φῶς τῆς λογικῆς καὶ λειτουργοῦντα ὑπὸ τὴν σκιὰν καὶ τὸ ἀκαθόριστον ἡμίφως τοῦ μᾶλλον φευγαλέου, ἀσυλλήπτου, μυστηριώδους ὑποσυνειδήτου.

Τὰ ἔργα τοῦ Ρεμπὼ εἶναι: «Une saison en Enfer» (1873), εἶδος αὐτοβιογραφίας, καὶ «Les Illuminations» (1886), ἡ ἀρτιωτέρα συλλογὴ τῶν ἐμμέτρων καὶ πεζῶν του ποιημάτων. Μετὰ τὸν

Digitized by Google

θάνατόν του ἐγένοντο ἐκδόσεις τῶν ἁπάντων του, ἐκ τῶν ὁποίων πληρεστέρα μέχρι τοῦδε εἶναι ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ «Ἑρμοῦ τῆς Γαλλίας» μὲ πρόλογον τοῦ ποιητοῦ Κλωντέλ, κεκηρυγμένου θαυμαστοῦ του. Ν. Λ. Λ.

Ρὲμς (Reims) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ρένς*).

Ρεμσάϊντ (Renscheid) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ νομῷ Ντύσσελντορφ. Κάτ. 76.827 (1925). Ἔχει μουσεῖον, σχολὰς ἐπαγγελματικὰς καὶ τεχνικὰς καὶ σημαντικὴν βιομηχανίαν εἰδῶν ἐκ χάλυβος, πριόνων, κοχλιῶν, μαχαιρίων, εἰδῶν ἐκ σμάλτου, κινητήρων, αὐτοκινήτων. Θ. Κ.

Ρέμσεν (Remsen), ***Ἴρα***. Ἀμερικανὸς χημικὸς (1846—1927). Ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ καὶ ἐν Γοτίγγῃ καὶ τῷ 1876 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς χημείας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαλτιμόρης. Συνέγραψεν: «Ἀνόργανος χημεία» (1890), «Ἀρχαὶ θεωρητικῆς χημείας» (5 ἔκδ. 1896), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς χημείας» (6 ἔκδ. 1901), «Χημικὰ πειράματα» (1902), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν συνθέτων τοῦ ἄνθρακος» (4 ἔκδ. 1903), «Ὀργανικὴ χημεία» (4 ἔκδ. 1903) κ.ἄ. Η. Π. Γ.

Ρεμυζὰ (Remusat), ***Ἰωάννης - Πέτρος - Ἀβελ***. Γάλλος σινολόγος (1788—1832). Τῷ 1814 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς κινεζικῆς γλώσσης εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῷ 1824 ὠνομάσθη συντηρητὴς τῶν ἀνατολικῶν χειρογράφων τῆς Βασιλικῆς βιβλιοθήκης. Ἵδρυσε τὴν «Ἀσιατικὴν ἑταιρείαν» τῶν Παρισίων, τῆς ὁποίας ἐχρημάτισε γραμματεὺς μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἔγραψε: «Δοκίμιον ἐπὶ τῆς κινεζικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας» (1811), «Ἡ σπουδὴ τῶν ξένων γλωσσῶν παρὰ τοῖς Σίναις» (1812), «Στοιχεῖα κινεζικῆς γραμματικῆς» (1822), «Ὑπόμνημα ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ Λάο Τσὲ» (1823), «Ἀσιατικὰ ἀνάμεικτα» (1825), καὶ τὰ ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του: «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀνατολικῶν Μογγόλων» (1832), «Ἱστορία τοῦ Βουδισμοῦ» (1836) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

— **Ρεμυζὰ** (Rémusat), ***Κάρολος-Φραγκῖσκος-Μαρία, κόμις ντὲ—***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1797—1875). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐνωρὶς ἤρχισεν ἀσχολούμενος εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐπεδίδετο εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικήν, ἀκολουθῶν τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς τοῦ φίλου του Γκυζώ. Ἐχρημάτισε βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1847, διατελέσας ὑφυπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Μολὲ (1836—1837) καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Θιέρσου (1840). Τῷ 1842 ὠνομάσθη μέλος τῆς Ἀκαδημίας ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῷ 1846 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ 1852 ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς μέχρι τῆς πτώσεως τῆς αὐτοκρατορίας (1869), ὁπότε, ἐπανελθὼν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς κυβερνήσεως Θιέρσου (1871—1873). Συνέγραψε: «Δοκίμια φιλοσοφίας» (1842, 2 τόμ.), «Ἀβελάρδος» (1845), «Ὁ ἅγιος Ἄνσελμος» (1853), «Ἡ Ἀγγλία κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα» (1856, 2 τόμ.), «Τσάννιγκ» (1857), «Ὁ Βάκων καὶ ἡ ἐποχή του» (1857), «Θρησκευτικὴ φιλοσοφία» (1864), «Τζῶν Γουέσλεϋ» (1870), «Καζιμὶρ Περιὲ» (1874), «Λόρδος Χέρμπερ ντὲ Σέρμπωρυ» (1874), «Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ Βάκωνος μέχρι τοῦ Λὸκ» (1875). Η.Π.Γ.

— **Ρεμυζὰ** (Rémusat), ***Κλάρα - Ἐλισάβετ, κόμισσα ντὲ—***. Γαλλὶς φιλόλογος (1780—1821). Γυνὴ πνευματώδης καὶ κοσμική, συχνάζουσα εἰς τὰς κοσμικὰς συγκεντρώσεις τῆς Ἰωσηφίνης ντὲ Μπωαρναί, ἐνυμφεύθη τῷ 1796 τὸν κόμιτα ντὲ Ρεμυζὰ καὶ τῷ 1802, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ναπολέοντος εἰς πρῶτον ὕπατον, ἐγένετο κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς αὐλῆς του. Συνέγραψεν ἀπομνημονεύματα, εἰς τὰ ὁποῖα περιέγραψε τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς καὶ τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐκτυλιχθέντα γεγονότα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ναπολέοντος. Ταῦτα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Mémoires de Mme de Rémuzat 1802—1814» ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου αὐτῆς Παύλου Ρεμυζὰ (Παρίσιοι 1879—1880, 3 τόμ.). Η.Π.Γ.

— **Ρεμυζὰ** (Remusat), ***Παῦλος-Λουδοβῖκος-Στέφανος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος (1831—1897). Ὑπῆρξε συνεργάτης τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν δύο κόσμων» καὶ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν συζητήσεων», ὅπου ἐδημοσίευσε πλεῖστα λογοτεχνικὰ καὶ βιογραφικὰ ἄρθρα, διακριθεὶς κυρίως ὡς ἐκλαϊκευτὴς τῆς ἐπιστήμης. Ἀπὸ τοῦ 1870 ἤρχισε πολιτευόμενος, ἐκλεγεὶς ἐπανειλημμένως βουλευτὴς καὶ παρακολουθήσας τὸν Θιέρσον εἰς τὸ ἀνὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς ταξίδιόν του. Ἦτο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα: «Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι» (1857) καὶ «Θιέρσος» (1889), καὶ ἐξέδωκε τὰ «Ἀπομνημονεύματα καὶ ἐπιστολὰς τῆς Κλάρας Ρεμυζά, 1802—1814» (1891). Μ. Δ. Β.

ρὲν (τὸ) *[Νομισμ.]*. Ὑποδιαίρεσις νομισματικῆς μονάδος τῆς Ἰαπωνίας, τὸ 1/1000 τοῦ γιέν, καὶ τὸ 1/10 τοῦ σέν, ἑτέρας ὑποδιαιρέσεως τοῦ γιέν. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς 0,0384 δρχ. καὶ κυκλοφορεῖ εἰς χάλκινα νομίσματα τῶν 5 ρέν, ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρις 1 γιέν. Ὁμοίως μέτρον βάρους τῆς Ἰαπωνίας, ὑποδιαιρούμενον εἰς 10 μὸ καὶ ἰσοδύναμον πρὸς 0,0375653 γραμμάρια. Ι. Α. Β.

Ρὲν (Renne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἴλλ-ἐ-Βιλλαίν, κειμένη ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἴλλ καὶ Βιλλαὶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 374 χλμ. ἀπὸ τῶν Παρισίων. Κάτ. (1926) 83.418. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ εὐφόρου ἀγροτικῆς περιοχῆς καὶ ἔχει εὐρείας ὁδοὺς καὶ λεωφόρους. Τὰ κυριώτερα τῶν δημοσίων κτηρίων αὐτῆς εἶναι ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἀνεγερθεὶς τῷ 1180 καὶ ἀνακαινισθεὶς κατὰ τὴν περίοδον 1787—1844, τὸ ἀρχαῖον ἀββαεῖον τῆς Νὸτρ-Ντὰμ ἢ τῆς Σαὶντ-Μελαὶν (ΙΒ′—ΙΖ′ αἰῶνος), τὸ μέγαρον τῆς δικαιοσύνης (1618—1655), τὸ πανεπιστήμιον, στεγάζον καὶ μουσεῖον ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικης, τὸ δημαρχεῖον (1734) μετὰ ὡραίου περιστυλίου, τὸ δημοτικὸν θέατρον κ. ἄ. Διεξάγει ζωηρότατον ἐμπόριον βουτύρου, κτηνῶν, πουλερικῶν, σιτηρῶν, ξυλείας, μέλιτος καὶ κηροῦ. Ἔχει ἐπίσης βυρσοδεψεῖα, σιδηροχυτήρια καὶ ἐργοστάσια κατασκευῆς ἱμάντων μηχανῶν, χειροκτίων, ὑποδημάτων, ἀντλιῶν, καρφίων κλπ.

Ἡ Ρὲν ὑπῆρξε μία τῶν πρώτων γαλατικῶν πόλεων τῆς Ἀρμορικῆς. Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου κατέστη πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου της Βρετάνης. Ἑνωθείσης βραδύτερον τῆς Βρετάνης μετὰ τῆς Γαλλίας, ἡ Ρὲν διετήρησε πλεῖστα προνόμια. Η. Γ. Π.

Ρὲν (Wren), *σὲρ* ***Χριστόφορος***. Ἄγγλος μαθηματικὸς καὶ ἀρχιτέκτων (1632—1723). Ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ. Τῷ 1657 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας εἰς τὸ κολλέγιον Γκρέσαμ καὶ τῷ 1660 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν Ὀξφόρδῃ. Τὸ πρῶτον ἀρχιτεκτονικὸν ἔργον τοῦ Ρὲν ὑπῆρξε τὸ κολλέγιον Πῆμπροκ τῆς Ὀξφόρδης (1663) Τῷ 1668, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐκ τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς τοῦ Λονδίνου τοῦ 1666, τῷ ἀνετέθη ἡ ἐκπόνησις σχεδίου διὰ τὴν ἐκ θεμελίων ἀνοικοδόμησίν του, ἥτις, ἀρξαμένη τῷ 1675, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ρέν, ἐπερατώθη τῷ 1710. Τῷ 1681 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Εἰς τὸν Ρὲν ὀφείλονται, ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Παύλου, καὶ πλεῖστα ἄλλα κτήρια (52 ναοὶ τοῦ Λονδίνου καὶ 36 ἄλλα οἰκοδομήματα). Η. Π. Γ.

ρένα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τύφη* (βλ. λ.).

Ρένα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τῆς Νάξου (πλάτ. 36° 56′ 40″ Β., μῆκ. 25° 30′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos). Σ. Ε. Λ.

Ρεναὶ (γαλλ. Renaix, φλαμανδ. Ronsse) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς Φλάνδρας καὶ ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Οὐντενάρντ. Κάτ. 19.852. Κεῖται ἐπὶ γραφικῆς τοποθεσίας, εἰς ἀπόστασιν 42 χλμ. σιδηροδρομικῶς νοτίως τῆς Γάνδης, καὶ εἶναι σπουδαῖος κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον ἐγχωρίων γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἔχει ἐργοστάσια κατασκευῆς ὑποδημάτων, πίλων, σιγαρέττων, βυρσοδοψεῖα, ὑφαντουργεῖα βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ρενὰκ (Reinach), ***Ἀδόλφος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος (1877—1914). Ἦτο υἱὸς τοῦ Γάλλου πολιτικοῦ καὶ συγγραφέως *Ἰωσὴφ Ρενὰκ* καὶ διετέλεσε μέλος τῆς Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν. Τῷ 1907 ἵδρυσε τὸ «Bulletin Annuel d' Épigraphie Grecque» καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Σχολῆς τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν δοθέντα μαθήματα ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς «Ἑλληνοποιήσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου». Τὰς ἐπ' αὐτοῦ διαλέξεις του ἐξέδωκε τῷ 1914 εἰς ἰδιαίτερον τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «L' hellénisation du monde antique». Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἡ προϊστορικὴ Αἴγυπτος» (1908), «Τὸ κρητικὸν ζήτημα» (1910), «Μελέται ἐπὶ τῆς πρωτογόνου ὀπτολατρείας ἐν Ἑλλάδι» (1910), «Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας» (1912), «Αἱ κεκομμέναι κεφαλαὶ καὶ τὰ τρόπαια ἐν Γαλατίᾳ» (1913). Λαβὼν μέρος εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἐξηφανίσθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βιρτὸν εἰς τὰς Ἀρδέννας. Μ. Δ. Β.

— **Ρενὰκ** (Reinach), ***Θεόδωρος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος (1860—1928), ἀδελφὸς τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Σολομὼν Ρενάκ. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν, ἐνωρὶς ὅμως ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν νομισματολογίαν. Διακριθεὶς εἰς τὰ ἀρχαιολογικά, ἀπεστάλη τῷ 1890 εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1894 μέχρι τοῦ 1896 ἐδίδαξε περὶ ἀρχαίων νομισμάτων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Βραδύτερον ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς νεκροπόλεως τῆς Σιδῶνος. Ἐδημοσίευσε πολλοῦ λόγου ἱστορικάς, ἀρχαιολογικάς, φιλολογικὰς καὶ ἰδίως νομισματολογικὰς μελέτας ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ λεξικοῖς, ὡς ἐν «Byzantinische Zeitschrift», «Dictionnaire des antiquités grecques et romaines», «La grande Encyclopédie» καὶ μάλιστα ἐν τῇ «Revue des Études grecques», περιοδικῷ, τοῦ ὁποίου ἐτύγχανεν ἀπὸ τοῦ 1888 ἀρχισυντάκτης, ἐξέδωκε δὲ καὶ ἀρκετὰ βιβλία. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων καὶ μελετῶν τοῦ ἀνδρὸς εἶναι: «Histoire des Israélites dépuis leur dispersion jusqu' à nos jours», «De l'État de siège et des institutions de Salut public à Rome, en France et dans la législation comparée», «Les monnaies juives», «Trois-royaumes de l'Asie-Mineure, Cappadoce, Bithynie, Pont», «Mithridate Eupator, roi de Pont». «Recueil des inscriptions juridiques grecques» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Dareste καὶ Haussolder), «Une nécropole royale à Sidon» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Hamdy-bey), «Catalogue général des monnaies grecques de l'Asie-Mineure» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Babelon). «La Grèce retrouvée par les Grecs» (διάλεξις γενομένη τῷ 1907). Β. Δ. Θ.

— **Ρενὰκ** (Reinach), ***Ἰάκωβος βαρῶνος ντὲ—***. Γάλλος οἰκονομολόγος (1840—1892). Ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῆς περιφήμου δίκης διὰ τὰς καταχρήσεις τῆς ἑταιρείας τῆς διώρυγος τοῦ Παναμᾶ, καθ' ἣν κατηγορήθη ὅτι εἶχε λάβει παρὰ τῆς ἑταιρείας ἓν ἑκατομμύριον φράγκων δι' ἔξοδα διαφημίσεως, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐχρησιμοποίησε πρὸς δωροδοκίαν διαφόρων πολιτικῶν προσώπων Μετὰ τὴν ἔναρξιν ἀνακρίσεων πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας εὑρέθη ἐπὶ τῆς κλίνης του νεκρὸς τὴν πρωΐαν τῆς 20 Νοεμβρίου 1892. Καίτοι δὲ ὁ ἰατροδικαστὴς ἐπιστοποίησεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ φυσικοῦ θανάτου, ἐν τούτοις ἐπιστεύθη ὅτι ὁ Ρενὰκ ἐδολοφονήθη ὑπὸ πολιτικῶν προσώπων φοβουμένων τὰς ἀποκαλύψεις του. Μ. Δ. Β.

—**Ρενὰκ** (Reinach), ***Ἰωσήφ***. Γάλλος πολιτικὸς (1856—1921). Ἐσπούδασε νομικά. Ἀναμιχθεὶς ἐνωρὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἀρθρογραφίαν, προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Γαμβέττα, τοῦ ὁποίου βραδύτερον ὑπῆρξε στενὸς φίλος καὶ συνεργάτης. Τῷ 1878 ἀπεστάλη ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ εἰς Ἀνατολὴν καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Τουρκίαν, Ἑλλάδα, Ἀλβανίαν, Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, καὶ τῷ 1881 ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ Γαμβέττα. Τῷ 1886 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος «République Française», ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ὁποίας διεξήγαγεν ἀμείλικτον πολιτικὴν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Μπουλανζέ. Τῷ 1889 καὶ 1893 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ διεκρίθη ὡς εἰσηγητὴς διαφόρων σοβαρῶν νομοσχεδίων καὶ ὡς κοινοβουλευτικὸς ῥήτωρ. Μετέσχεν ἐνεργότατα εἰς τὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους, ἀγωνισθεὶς ἐπιμόνως διὰ τῆς γραφίδος καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος ὑπὲρ τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς περιωνύμου δίκης καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τιμῆς τοῦ κατηγορουμένου. Ἐκραγέντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου διετέλεσεν ἀπεσπασμένος παρὰ τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ στρατηγοῦ Γκαλλιενὶ καὶ συνέγραψε πλῆθος ἄρθρων, ἐκ τῶν διαφόρων φάσεων τοῦ ἀγῶνος εἰς τὸν «Φιγκαρῶ» καὶ «Revue de Paris» ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Polybe». Ἐκτὸς τῆς ἀρθρογραφίας του εἰς διάφορα περιοδικά, συνέγραψε: «Λέων Γαμβέττας» (1884), «Οἱ νόμοι τῆς δημοκρατίας» (1886), «Ἡ καιροσκοπικὴ πολιτική» (1890). «Ντιντερῶ» (1894), «Ἡ γαλλικὴ ῥητορικὴ ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τῶν ἡμερῶν μας» (1894), «Δημαγωγοὶ καὶ σοσιαλισταί» (1896), «Πολιτικὰ καὶ ἱστορικὰ δοκίμια» (1898), «Ἡ ὑπόθεσις Ντρέϋφους» (1898), «Ἱστορία τῆς ὑποθέσεως Ντρέϋφους» (1900—1903, 2 τόμοι), «Οἱ ἀντιαλκοολικοὶ νόμοι καὶ ὁ πόλεμος» (1915), «Ὁ πόλεμος ἀπὸ τοῦ 1914 ἕως 1915» (1915), «Ἡ Ἀλσατία καὶ Λωρραίνη πρὸ τῆς ἱστορίας» (1916), «Ὁ πολιτικὸς βίος τοῦ Λέοντος Γαμβέττα» (1918) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ἰωσὴφ Ρενάκ.

— **Ρενὰκ** (Reinach), ***Σολομών***. Σύγχρονος Γάλλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1858. Μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐν τῇ École normale supérieure τῶν Παρισίων ἐγένετο, τῷ 1879, μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, ὡς τοιοῦτος δὲ ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἀνασκαφὰς ἀρχαιολογικῶν τόπων ἐν Μικρασίᾳ, ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου Θάσῳ, Ἴμβρῳ καὶ Λέσβῳ, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Τύνιδι, ἐν Ὀδησσῷ τῆς Ρωσίας, ἐν Βοσνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1886 διωρίσθη ἐπιμελητὴς τοῦ μουσείου τῶν ἐθνικῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Saint-Germain, τῷ 1890 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Λούβρου, τῷ 1893 ἐγένετο ὑποδιευθυντὴς τῶν ἐθνικῶν μουσείων, τῷ δὲ 1896 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. Ὁ Σολομῶν Ρενὰκ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Antiquités de la Russie Meriodionale» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Kondakof N. καὶ Tolstoï J.), «Apollo: histoire générale des arts plastiques», «Casques mycéniens et illyriens», «Les Celtes

Digitized by Google

dans les valées du Pô et du Danube» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Bertrand Alex), «Chroniques d'orient Documents sur les fouilles et découvertes dans l'orient hellénique», «Cultes, Mythes et Religions», «Les découvertes de Vaphio et la civilisation mycénienne», «Monuments nouveaux de l'art antique», «La nécropole de Myrina», «Orpheus, histoire générale des religions», «Répertoire de peintures greques et romaines», «Répertoire de reliefs grecs et romaines», «Répertoire de la Statuaire grecque et romaine», «Répertoire des vases peints grecs et étrusques», «La sculpture en Europe avant les influences gréco-romaines», «Traité d'épigraphie grecque», «La Venus de Milo», «Recherches archéologiques en Tunisie», «L'origine des Aryens», «Précis de grammaire latine» καὶ «Manuel de philologie classique» κλπ. Β. Δ. Θ.

Ρενὰν (Renan), ***Ἀρύ.*** Γάλλος ζωγράφος, τεχνοκρίτης καὶ ποιητής, υἱὸς τοῦ Ἐρνέστου Ρενὰν (1857—1900). Διεκρίθη ὡς ζωγράφος διὰ συνθέσεων εἰργασμένων ἐπὶ ποικίλων θεμάτων («Ἡ κόρη τοῦ Ἰεφθάε», «Ἡ Σαπφώ», «Ἡ Ἀφροδίτη», «Αἱ ὄχθαι τοῦ Ἰορδάνου» κλπ.). Τὰ καλύτερα τῶν ἔργων του ἀπόκεινται ἐν τῷ παρισινῷ μουσείῳ τοῦ Λουξεμβούργου. Ὡς τεχνοκρίτης ἐδημοσίευσεν ἰδίᾳ πεφωτισμένας μελέτας ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν Καλῶν τεχνῶν». Ὡς ποιητὴς παρέσχε τὰ ἐνδιαφέροντα «Ὄνειρα καλλιτέχνου», λυρικὰ ποιήματα ἐκδοθέντα ἓν ἔτος μετὰ τὸν θάνατόν του. Ι. Μ. Π.

—**Ρενὰν** (Renan), ***Ἐρνέστος.*** Γάλλος φιλόσοφος καὶ ἱστοριογράφος, εἷς τῶν μεγαλυτέρων συγγραφέων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, γεννηθεὶς τῷ 1823 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1892. Υἱὸς ἐμποροπλοιάρχου. ἀπολέσας τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς ἡλικίαν πέντε μόλις ἐτῶν, ἀπέμεινε μετὰ τῆς μητρός του καὶ τῆς ἀδελφῆς του Ἐρρικέττης, κατὰ δώδεκα ἔτη πρεσβυτέρας του, ἀνατραφεὶς κυρίως παρὰ ἱερέων. Ἡ ἀδελφή του, γυνὴ χαρακτῆρος ὑψηλοῦ, θαυμαστῆς ἠθικῆς καὶ σταθερότητος, ὑπῆρξε, κατὰ τὴν ἰδίαν του ὁμολογίαν, τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἔσχε τὴν βαθυτέραν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν. Μετὰ τὴν περάτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ σεμιναρίῳ τοῦ Τρεγκιέ, ὑπείκων εἰς τὰς παροτρύνσεις τῆς μητρός του καὶ τῶν διδασκάλων του, ἐπρόκειτο ν' ἀσπασθῇ τὸ κληρικὸν ἐπάγγελμα, ἐλπίζων εἰς αὐτὸ νὰ συναντήσῃ τὴν ἤρεμον πνευματικὴν ζωήν, τὴν σοβαράν, μελετηρὰν καὶ ἀφιλοκερδῆ, τὴν ἱκανοποιοῦσαν τὰς ὀρέξεις του καὶ ἀνταποκρινομένην εἰς τὰς κλίσεις του. Διὰ τοῦτο, εἰς ἡλικίαν δεκαὲξ ἐτῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ μικρὸν σεμινάριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Σαρντοννέ, ὅπου, εὑρεθεὶς πρὸ νέων τρόπων, μᾶλλον κοσμικῶν, τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἁπλοϊκήν, ἀλλὰ μεστὴν φανατισμοῦ καὶ πίστεως, τῶν διδασκάλων ἱερέων τοῦ Τρεγκιέ, ὑπέστη ἤδη τὴν πρώτην πτῶσιν καὶ τὸ πρῶτον ῥάγισμα τῶν βάσεων τοῦ καθολικισμοῦ του. Τῷ 1842 ὁ Ρενὰν εἰσῆλθεν εἰς τὸ σεμινάριον τοῦ Ἰσσύ, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν φιλοσοφίαν. Ἡ ἐπαφὴ μὲ τοὺς Γερμανοὺς φιλοσόφους ἰδίως τὸν Χέρντερ καὶ τὸν Ἕγελον, τὸν ἐλύτρωσεν ὁριστικῶς τοῦ δόγματος, μεταβαλοῦσα ἄρδην παρ' αὐτῷ τὰς ἀπόψεις καὶ τὴν γενικὴν ἀντίληψιν τῆς ἐννοίας τῆς δημιουργίας. Τῷ 1843 καὶ 1844, τέλος, ἡ μελέτη τῆς σημιτικῆς φιλολογίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεδόθη καὶ ἐνέκυψεν ἐν τῷ σεμιναρίῳ τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου, τὸν ἔκαμε ν' ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ Βίβλος δὲν ἐγράφη θείᾳ ἐπινεύσει καὶ τὸν ἀπεθάρρυνεν ἐν τέλει τῆς ἀρχικῆς ἐκείνης ἀποφάσεως ν' ἀσπασθῇ τὸ κληρικὸν ἐπάγγελμα (1845). Κατὰ τὸ διάστημα τῆς κρίσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐν γένει ἠθικῆς δοκιμασίας, καθοδηγήτρια καὶ παραστάτριά του ὑπῆρξεν, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, ἡ πεφωτισμένη ἀδελφή του. Ἐπὶ πλέον ἐν τῷ οἰκοτροφείῳ συνεδέθη διὰ φλογερᾶς φιλίας, ἐξιχθείσης μέχρι πέρατος τοῦ βίου του, μεθ' ἑνὸς νεαροῦ συμμαθητοῦ, κατὰ τέσσαρα ἔτη πρεσβυτέρου του, τοῦ κατόπιν διασήμου Μπερτελό. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ νέου αὐτοῦ φίλου ὑπῆρξεν ἄλλο τόσον ἀποφασιστικὴ εἰς τὴν διάπλασιν, τὸν κατατοπισμὸν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἰδεῶν του. Ὁ Μπερτελὸ ἐστάθη δι' αὐτὸν ὁ πρῶτος διανοίξας τοὺς ὁρίζοντας τῶν καλουμένων φυσικῶν ἐπιστημῶν, κατὰ πολὺ εὐρυτέρους τοῦ ὁρίζοντος τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας, πλέον καθωρισμένους καὶ σαφεῖς τῶν ὁριζόντων τῆς γερμανικῆς ἀφῃρημένης μεταφυσικῆς. Τὸν ἐνίσχυσεν εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν θετικότητα αὐτῶν, ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῇ ἐπιδιώξει τῆς εὑρέσεως τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἀληθοῦς, δημιουργήσας νέαν πίστιν παρ' αὐτῷ, τὴν πίστιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Ἐργαζόμενος εἰς μίαν «Γενικὴν ἱστορίαν τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν», ὑποβληθεῖσαν τῷ 1848 εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν, ἀπεκρυστάλλωνε τὰς νέας θεωρίας, κρᾶμα τῶν ἕως τότε πορισμάτων τῶν ἐνδελεχῶν του μελετῶν καὶ τῶν προσφάτως υἱοθετηθεισῶν, τῇ προτροπῇ τοῦ πολυτίμου φίλου. Ἡ μελέτη τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν ἀποτελεῖ πρόσχημα ἐρεύνης, ψυχολογίας καὶ βυθομετρήσεως τοῦ συνόλου τῆς σημιτικῆς ψυχῆς. Τὴν γενικήν του κοσμοθεωρίαν καὶ τὰς σκέψεις του ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν κοινωνικῶν της πεπρωμένων, ἐξέθηκε κατόπιν εἰς βιβλίον, ἐκπονηθὲν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1848 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1849, ἰδὸν ὅμως τὸ φῶς μόλις τῷ 1890 καὶ τιτλοφορούμενον «Τὸ μέλλον τῆς ἐπιστήμης». Εἰς τὸ συγκεχυμένον αὐτὸ ἔργον, ἀλλὰ μεστὸν ἰδιορρύθμων ἰδεῶν, περικλεῖον ὡρισμένας θεωρίας, τὰς ὁποίας ἐγκατέλιπε κατόπιν, διαγράφεται ὁλόκληρον τὸ σχέδιον τῆς μελλοντικῆς του ἐργασίας—τῶν μεταγενεστέρων μελετῶν του τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ—, εἰς τὰς ὁποίας ἔμελλεν, ἀργότερον, ν' ἀφιερωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου. Κατὰ τὸ μνημειῶδες αὐτὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον καθιέρωσε τὴν φήμην του, δέον ν' ἀπορριφθῇ ἐκ τῶν προτέρων ἡ ἔννοια ἑνὸς μόνου θεοῦ, δημιουργοῦ καὶ ῥυθμιστοῦ τοῦ σύμπαντος. Ἡ ἐπιδίωξις ἑνὸς ἰδανικοῦ ἐκπολιτιστικοῦ καὶ ἠθικοῦ εἶναι τὸ ἔργον τῆς φιλοσοφίας καὶ ὁ βαθὺς ἀπώτερος σκοπός της. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ συστηματικὴ φιλοσοφία, συμμαχοῦσα μὲ τὴν ἐπιστήμην, ἀποτελεῖ εἶδος ὑψηλῆς θρησκείας, ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐκδοχῇ τῆς λέξεως, ἀσχέτου μὲ τὰς μερικὰς θρησκείας, τὰς μονομερεῖς καὶ κενολόγους, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἐξ αἰτίας τῆς συμβατικότητος καὶ τῆς δογματικῆς στενότητός των, προώρισται νὰ ἐξαφανισθοῦν. Ἡ παρὰ τῆς φιλοσοφίας ἐπιδίωξις τοῦ σταθεροῦ αὐτοῦ ἰδανικοῦ δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ θεωριῶν, ἢ μεταφυσικῶν, ἀφῃρημένων, ἀκαδημαϊκῶν παρατηρήσεων, ἀλλά, κυρίως, διὰ τῆς συνεργασίας καὶ τῆς συντόνου παρακολουθήσεως τῶν ἀσφαλῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ἀπόπειρα τῆς συνδιαλλαγῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐγελιανισμοῦ μὲ τὴν ἰδέαν τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης ἀποτελεῖ τὴν ἰδιοτυπίαν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ρενάν. Κατ' αὐτὸν οἱ ἐπιστήμονες-φιλόσοφοι, χάρις εἰς τὰς ἀόκνους προσπαθείας των ν' ἀνυψώσουν τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῆς εὐτελῶς διαβιούσης ἀνθρωπότητος καὶ νὰ τὴν φέρουν εἰς ἕνα νέον κόσμον, ἀπηλλαγμένον ἰδιοτελείας καὶ ταπεινῶν ὑλιστικῶν φροντίδων, ἐμπνέοντες αὐτῇ καὶ ἀφυπνίζοντες μίαν νέαν ἠθικὴν συνείδησιν, ἐπέχουν θέσιν ἀνωτάτων λειτουργῶν, ἀντίστοιχον πρὸς τὴν τῶν ἱερέων, ἂν καὶ κατὰ πολὺ ὑψηλοτέραν. Διὰ τὸν κριτικὸν ἱστορικόν, τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν μελέτην τῆς νοοτροπίας τῆς ἐξελισσομένης ἀνθρωπότητος, ἐν τῇ κοινωνικῇ αὐτῆς συστάσει, δὲν ὑπάρχει ἀσχολία πλέον γόνιμος, πλέον ἐπείγουσα καὶ οὐσιαστική, τῆς ἀναδρομικῆς διερευνήσεως τῆς γενέσεως καὶ τῆς καθιερώσεως τῶν σημαντικωτέρων θρησκειῶν—καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν θρησκειῶν, τοῦ σημαντικωτέρου γεγονότος, διὰ τὰς ἠθικάς του ἀπηχήσεις, οἷον εἶναι, κατὰ τὸν Ρενάν, ἡ γένεσις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ καθιέρωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ, παρὰ τὰς πλάνας καὶ τὰς ἀτελείας τῶν ἐπίσης στενῶν δογματισμῶν του, ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐπικράτησιν τῶν αἰωνίων ἠθικῶν ἀληθειῶν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1849 ὁ Ρενὰν ἐπεφορτίσθη μὲ μίαν εἰδικὴν ἐπιστημονικὴν ἀποστολὴν εἰς Ἰταλίαν. Διῆλθεν ἐκεῖ περὶ τοὺς ὀκτὼ μῆνας. Τὸ ταξίδιον αὐτὸ ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία μιᾶς νέας ἠθικῆς μεταμορφώσεως. Διέγνωσε σαφῶς τὴν σημασίαν τῆς βαθείας ἐπιδράσεως τῆς τέχνης—καὶ τῆς ὡραιότητος, ἐν γένει—καὶ τῆς ἠθικῆς της συμβολῆς εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Συνέπεια τοῦ νέου του προσανατολισμοῦ, ἦτο νὰ θέσῃ εἰς τὴν πρώτην μοῖραν, παραπλεύρως τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἠθικῆς ἀρτίας συνειδήσεως καὶ τὴν συνείδησιν τὴν καλλιτεχνικήν, ὡς ἕνα τῶν κυρίων παραγόντων τῆς ἀνθρωπίνης τελειοποιήσεως. Ἀπαρνηθεὶς συνάμα, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὰ δημοκρατικὰ ἰδανικά του, συνεπείᾳ ἀπογοητεύσεων ἐκ τῶν πολιτικῶν συμβεβηκότων, καὶ πεισθεὶς περὶ τῆς ποικιλίας καὶ τῆς ῥιζικῆς ἀνομοιότητος τῶν διαφόρων μερικῶν κοινωνιῶν, ὡς καὶ τοῦ σχετικοῦ καὶ ἀβεβαίου τῶν ἑκάστοτε προτεινομένων λύσεων τῶν περιπλόκων πολλαπλῶν των προβλημάτων, συντονίζεται πρὸς μίαν νέαν δρᾶσιν. Τῷ 1850, καταλαμβάνει δημοσίαν θέσιν ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ. Συγκατοικῶν μετὰ τῆς ἀδελφῆς του, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ μελέτας καὶ πρὸ παντὸς τῆς ἱστορίας τῆς θρησκείας. Τῷ 1852 δημοσιεύει τὸν «Ἀβερρόην» καὶ τὸν «Ἀβερροϊσμόν», ὑποδεικνύων εἰς τὰ ἔργα ταῦτα τοὺς κινδύνους τοὺς ἐκ τῆς ὀρθοδοξίας, ἀνασταλτικῆς πάσης προόδου, ἐπιστημονικῆς τε καὶ φιλοσοφικῆς, ὡς συνέβη παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις. Τῷ 1855 ἐκδίδει, τέλος, τὴν «Γενικὴν ἱστορίαν τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν» καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος εἰσάγεται ὡς μέλος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν. Δημοσιεύει ταυτοχρόνως εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» καὶ τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων», σειρὰν ἄρθρων, συγκεντρωθέντων εἶτα εἰς βιβλία, ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Μελέται θρησκευτικῆς ἱστορίας» (1857) καὶ «Δοκίμια ἠθικῆς καὶ κριτικῆς» (1859). Εἰς ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα διαφαίνεται ἡ μέριμνα τοῦ ὕφους, τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς καλλιεπείας καὶ διαγράφονται, ἐν πάσῃ ἐναργείᾳ, τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ μεθόδου: ἡ προσοχὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν κειμένων, ἡ ἔμμονος, βαθεῖα· ἀναζήτησις τοῦ φιλοσοφικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐν τῇ γενικῇ ἐπισκοπήσει τῶν ἱστορικῶν συμβεβηκότων, ἡ ἐπιμελὴς προσπάθειά του νὰ θιγῇ ἡ φαντασία καὶ τὸ αἴσθημα, διὰ τῆς συνεχοῦς παρεμβολῆς συμβολικῶν εἰκόνων ἀναγλύφων, χαρακτηριζουσῶν τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα διαπραγματεύεται. Τὰ διακρίνει αὐστηρότης εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος, μεθοδικότης εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν αὐθεντικῶν αὐτῆς πηγῶν, ἀλλὰ καὶ χάρις, γλαφυρότης καὶ λεπτότης περὶ τὸν τρόπον τῆς διατυπώσεως καὶ θεληματικὴ καλαισθησία περὶ τὴν παράστασιν αὐτῆς. Τῷ 1856 ὁ Ρενὰν ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ ζωγράφου Ἄρυ Σαϊφφερ. Ἡ ἐπαφή του μὲ τοὺς καλλιτεχνικοὺς κύκλους τῶν ἐξ ἀγχιστείας συγγενῶν του προσδίδει νέαν χάριτα καὶ νέαν δροσερότητα εἰς τὸ ἤδη γλαφυρόν, ποιητικόν του ὕφος. Ἐπιλαμβάνεται τότε τοῦ μνημειώδους ἔργου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔμελλε ν' ἀφιερώσῃ εἴκοσιν ὁλόκληρα ἔτη τῆς ζωῆς του, τὴν «Γένεσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ». Συνέγραψε τὸν πρῶτον αὐτοῦ τόμον, τὸν «Βίον τοῦ Ἰησοῦ», κατὰ τὸ διάστημα περιοδείας του ἀνὰ τὴν Φοινίκην (1860—1861), ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς, συλλαβὼν τὸ σχέδιον τῆς ἐκπονήσεώς του, κατὰ τὴν παραμονὴν εἰς Γαλιλαίαν, ἔναντι αὐτῶν τούτων τῶν τοποθεσιῶν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἀκριβῶς ἐξετυλίχθη ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ.

Ἐρνέστος Ρενάν.
[Προσωπογραφία τοῦ Λ. Μποννᾶ.]

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην θλιβερὸν ἀτύχημα ἐτάραξεν αὐτόν, ὁ ἐκ τῶν πυρετῶν ἐπισυμβὰς θάνατος, ἐν Ἀμσίτ, τῆς ἀδελφῆς του, ἥτις συνώδευεν αὐτὸν εἰς τὸ ταξίδιόν του. Ἐξ εὐλαβείας καὶ λατρείας πρὸς τὴν μνήμην τῆς προσφιλοῦς ἐκείνης ἀδελφῆς, ὁ Ρενὰν συνέθεσε τομίδιον, ἐκδοθὲν εἰς ἑκατὸν μόνον ἀντίτυπα καὶ περιληφθὲν πολὺ βραδύτερον εἰς τὰς μετὰ θάνατον ἐκδόσεις του—ἔργον, ὅπερ διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ τὸ πηγαῖον τοῦ αἰσθήματός του, ὅσον καὶ τὴν ἀρτίαν ὡραιότητα τῆς μορφῆς καὶ τῆς συνθέσεώς του, ἀποτελεῖ, κατά τινας, τὸ ἀριστούργημά του —καὶ ἔχον τίτλον «Ἡ ἀδελφή μου Ἐρρικέττη». Ἐπιστρέφων ἐξ αὐτοῦ τοῦ ταξιδίου διωρίζετο καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἐπειδή, κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ μάθημα, ὠνόμασε τὸν Ἰησοῦν «ἄνθρωπον ἀπαράμιλλον», προκαλέσας οὕτω θύελλαν διαμαρτυριῶν καὶ τὰς βιαιοτάτας ἐπιθέσεις τῶν κληρικῶν καὶ τῶν κληρικοφρόνων (1862), αἱ παραδόσεις, κατ' ἀνάγκην, διεκόπησαν, ἀρθέντος τοῦ διορισμοῦ του. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ δημοσίευσις τοῦ ἔργου του «Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ» (1863), τὸν κατέστησε διάσημον. Τὸ χαριτωμένον αὐτὸ ἔργον εἶναι ἡ πρώτη σοβαρὰ ἀπόπειρα τῆς ἱστορικῆς παρουσιάσεως, ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν αὐθεντικῶν πηγῶν τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Χριστοῦ, θεωρουμένου ὡς ἱστορικοῦ προσώπου, καὶ τοῦ περιβάλλοντος ἐν τῷ ὁποίῳ ἔζησεν. Ἐμφανίζων τολμηρὰ αὐτόν, ὡς ψυχολόγος καὶ ὡς καλλιτέχνης, ἄνθρωπον ὡρισμένης ἐποχῆς, ὁ Ρενὰν ἀποκαλύπτει, ὡς φιλόσοφος, ὅ,τι ἐν τῇ ἠθικῇ διδασκαλίᾳ του ὑπάρχει τὸ πραγματικὰ βιώσιμον, καὶ τὸ αἰωνίως ἀληθές. Εἰς τὸν δεύτερον τόμον τῆς «Γενέσεως», τὸν τιτλοφορηθέντα «Οἱ Ἀπόστολοι» (1866), ὁ Ρενὰν προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν κατόπιν γεννηθέντα θρῦλον περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἀποδίδων αὐτὸν εἰς τὴν στοργὴν καὶ τὸν φανατισμὸν τῶν μαθητῶν του. Διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ τρίτου τόμου, τοῦ ἐπακολουθήσαντος ἀμέσως, μὲ τὸν τίτλον «Ἅγιος Παῦλος», ἐπεχείρησε καὶ δεύτερον ταξίδιον (1864—1865), ἐπισκεπτόμενος τοὺς διαφόρους τόπους, εἰς τοὺς

Digitized by Google

ὁποίους, κατὰ τὰς περιοδείας του, ἔδρασεν ὁ ὁμώνυμος ἀπόστολος. Ἐν αὐτῷ ἐπιδιώκει ν' ἀναλύσῃ τὴν ἐν γένει ἠθικὴν κατάστασιν τῆς συγχρόνου πρὸς ἐκεῖνον κοινωνίας καὶ νὰ δώσῃ χαρακτηρισμὸν τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ, ἀποδίδων εἰς τὴν ἄοκνόν του δρᾶσιν καὶ τὰς φανατικάς του ἐνεργείας τὴν ἑδραίωσιν, καὶ τὴν μονιμοποίησιν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς ἐκλεκτῆς θρησκείας, τῆς ὑπὸ τοῦ μεγάλου διδασκάλου σχεδιασθείσης καὶ ὀνειροπολῃθείσης. Ὑπογραμμίζει, ἐπίσης, ἐν αὐτῷ τὴν ἐμφανῆ ἀντίθεσιν καὶ σύγκρουσιν τῆς νέας ἠθικῆς διδασκαλίας πρὸς τὴν αἰσθητικὴν ἐκείνην σύλληψιν τῆς θρησκείας τοῦ ἀρχαίου κόσμου, οἷος ὑπῆρξεν ὁ ἑλληνικός. Τῷ 1869 ὁ Ρενὰν ἔθηκεν ὑποψηφιότητα, κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς, ὡς ἀντίθετος τῶν ἐλευθεροφρόνων, ἀλλ' ἀπέτυχε. Τὰ δύο ἑπόμενα ἔτη, ἡ ἔκρηξις τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, καὶ ἡ ἐπικράτησις, κατόπιν, τῆς Κομμούνας, ἐπέφερον νέον κλονισμὸν εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὰς πεποιθήσεις του. Ἡ κτηνωδία καὶ ἡ παραφροσύνη δύο λαῶν κατ' ἐξοχὴν πολιτισμένων, ὡς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας, τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ διερωτηθῇ ἂν αἱ ἀτέλειαι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν ματαιώνουν κατὰ βάθος πᾶσαν πρόοδον, καθιστῶσαι τὴν ἰδέαν αὐτῆς χίμαιραν ὀλίγων φωτεινῶν διανοιῶν. Διακόπτει τὰς ἱστορικὰς μελέτας του. διὰ νὰ προτείνῃ εἰς τοὺς Γάλλους, διὰ τῆς «Πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναμορφώσεώς» του, σχέδιον ἀναδιοργανώσεως, καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ, διὰ τῶν «Φιλοσοφικῶν διαλόγων» του, τὴν ἀνάλυσιν, ἀπὸ περιωπῆς, τῆς συγχρόνου συνειδήσεώς των. Ἐν τῷ πρώτῳ τῶν δύο αὐτῶν ἔργων ἀποκλίνει κατηγορηματικῶς ὑπὲρ μιᾶς «πνευματικῆς ὀλιγαρχίας», ἀντιτιθεμένης, κατ' οὐσίαν, πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς δημοκρατίας, τῆς ὁποίας τὰς ὑπερβασίας θεωρεῖ ὡς αὐτοκαταδίκην. Εἰς τὸ δεύτερον, ἐκ τούτων, ἐπανέρχεται εἰς τὰς παλαιάς του δοξασίας, ὅτι μόνον ἔρεισμα τοῦ πνεύματος, ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς εὑρέσεως τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἀληθοῦς καὶ τῆς ἐν γένει πραγματοποιήσεως τοῦ πανανθρωπείου ἰδεώδους, εἶναι ἡ λογικὴ τῆς ἐπιστήμης. Ἐπιμένει, πλέον ἢ ποτέ, εἰς τὴν ἀβεβαιότητα τῶν γνώσεων καὶ τὴν σχετικότητα αὐτῶν, πλὴν ἐκείνων, τὰς ὁποίας προσπορίζουν αἱ ἀσφαλεῖς, ἂν καὶ βραδεῖαι, κατακτήσεις τῆς ἐφηρμοσμένης ἐπιστήμης. Παρὰ ταῦτα, εἰς τὸ ἔργον του ἐκεῖνο ἡ ἀπαισιόδοξος, βαθεια καὶ τυραννικὴ ἀμφιβολία, ἡ ὁποία μέχρι τῆς στιγμῆς ὑπελάνθανεν εἰς τὰ γραφόμενά του, ἔρχεται κατὰ πρῶτον εἰς τὸ φῶς. Καὶ εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον τῆς «Γενέσεως», τὸ φέρον τὸν τίτλον «Ὁ ἀντίχριστος», ἡ ἀπογοήτευσις ἐκείνη ἀποβαίνει μᾶλλον αἰσθητή. Αὐτὸ τὸ ἔργον του στερεῖται τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς γαλήνης τῶν προηγουμένων. Ἀφηγεῖται ἐν αὐτῷ τὴν πάλην μεταξὺ τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἀντιπροσωπεύοντος τὴν τέχνην καὶ τὴν λατρείαν πρὸς τὴν ὡραιότητα, καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀντιπροσωπεύοντος τὴν πίστιν καὶ τὴν ἠθικὴν τῆς ἀρετῆς. Ὑπὸ τὸ κράτος ὡρισμένων ἐντυπώσεων, καὶ κυρίως τῆς βαθείας γοητείας, ἣν ἤσκησεν ἐπὶ τοῦ πνεύματός του ἡ Ἰταλία, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθη, διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου του, ἠναγκάσθη ἐν τέλει νὰ δεχθῇ ὅτι τὸ ὡραῖον γενικῶς, κατὰ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἐπίδρασιν ἐν τῇ διαπλάσει τῶν ἀνθρώπων, ἐξομοιοῦται πρὸς τὴν ἀρετήν. Ἐπακολουθεῖ ἡ «Χριστιανικὴ Ἐκκλησία» καὶ κατόπιν ὁ «Μᾶρκος-Αὐρήλιος», ὁ τελευταῖος τόμος τῆς «Γενέσεως». Εἰς αὐτὰ τὰ δύο ἔργα ὁ Ρενὰν δείκνυται ὑπέρποτε ἀνώτερος παντὸς συμβατικοῦ δογματισμοῦ, συνδιαλλασσσόμενος μέχρις ἑνὸς σημείου πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς δημοκρατίας, ὡς παρουσιαζούσης ὁπωσδήποτε ὀλιγωτέρους θετικοὺς κινδύνους διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμόν, ἢ ὁ θρίαμβος τοῦ συντηρητισμοῦ τῶν ἀστῶν καὶ τῶν κληρικοφρόνων. Αὐτὴν τὴν τάσιν τοῦ φιλελευθερισμοῦ μᾶς ἀποκαλύπτει καθαρὰ εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Φιλοσοφικῶν δραμάτων» του (1878—1886). Τὸ ὕφος τοῦ ἔργου του αὐτοῦ, ἂν στερῆται τῆς λεπτῆς ἐκείνης χάριτος, τῆς αὐστηρᾶς καὶ τῆς λελογισμένης, ἥτις διέκρινε τὰ προγενέστερά του, παρουσιάζει τόλμην καὶ ἁπλότητα, ἐλευθερίαν, φαντασίαν καὶ ἀφέλειαν κατὰ πολὺ γοητευτικωτέρας. Αἱ «Ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῆς νεότητός» του, δημοσιευθεῖσαι τῷ 1883, ἀποτελοῦν, τρόπον τινά, τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ τοῦ νέου τρόπου τοῦ Ρενάν. Τῷ 1879, ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐπιστραφείσης εἰς αὐτὸν τῆς παλαιᾶς καθηγεσίας του ἐκείνης ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας (1884), ἐπιλαμβάνεται, ἤδη ἑξηκοντούτης, μεταξὺ ἄλλων δευτερευουσῶν καὶ παρέργων μονογραφιῶν, ἑνὸς ἐπίσης μνημειώδους ἔργου, τῆς «Ἱστορίας τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ». Εἰς τὴν πεντάτομον ἐκείνην ἱστορίαν ἀφηγεῖται τὸν βραδὺν σχηματισμὸν τῆς ἰδέας μιᾶς θρησκείας νέας, ἀπηλλαγμένης τῶν στενῶν δογματισμῶν καὶ ἀποκλειστικὰ στηριζομένης ἐπὶ τῆς ἁγνότητος τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ἐπισυνάπτων εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ, κατώρθωσε νὰ συμπληρώσῃ οὕτω, φέρων εἰς πέρας μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του, τὸ κορυφαῖον ἔργον τῆς ζωῆς του, τὸ προωρισμένον νὰ ἐκθέσῃ τὴν γένεσιν καὶ εἶτα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀλαθήτου ἠθικῆς ἰδέας, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ οὐσία καὶ τὸ ἔρεισμα τῆς ὁριστικῆς θεμελιώσεως τῆς αἰωνίας, κατ' αὐτόν, θρησκείας, οἷος εἶναι ὁ Χριστιανισμός. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ρενὰν διέρρευσαν ἐν πάσῃ ἠρεμίᾳ. Τὰ διακρίνει ποιά τις εἰρωνεία ἀπέναντι παντὸς δογματισμοῦ, ἀλλὰ καὶ καλοκάγαθος ἐνθάρρυνσις πάσης τάσεως νεωτεριστικῆς, πάσης εἰλικρινοῦς ἐπιδιώξεως, ἐν τῇ κατευθύνσει τοῦ ὡραίου, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ὑγιοῦς, τοῦ ἠθικοῦ ἢ καὶ ἁπλῶς τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας. Οὔτε ἡ σκληρὰ δοκιμασία τῆς νόσου, ἡ ὁποία τὸν κατέτρυχεν, οὔτε ἡ προσέγγισις τοῦ τέλους ἴσχυσαν ἐν μέρει νὰ κλονίσουν ἢ νὰ διαταράξουν ὁπωσδήποτε τὴν φιλοσοφικὴν αὐτὴν γαλήνην. «Ἔφερα εἰς πέρας, γράφει, τὴν ἀποστολήν μου καὶ ἀποθνήσκω κατὰ πάντα εὐτυχής. Τίποτε δὲν ὑπάρχει φυσικώτερον, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τοῦ θανάτου. Ἂς ὑποταχθῶμεν ἀγογγύστως εἰς τὸν νόμον τῆς δημιουργίας».

Πλὴν τῶν προαναφερθέντων ἔργων του, ἄλλα ἔργα τοῦ Ρενὰν εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς: «Περὶ τῆς γενέσεως τῆς γλώσσης» (1857), μετάφρασις μετὰ προλόγου τοῦ «Βιβλίου τοῦ Ἰὼβ» (1859), μετάφρασις μετὰ προλόγου τοῦ «Ἄσματος Ἀσμάτων» (1860), «Ἀποστολὴ εἰς Φοινίκην» (1864—1874), «Σύγχρονα ζητήματα» (1868), «Σύμμεικτα ἱστορίας καὶ περιηγήσεων» (187-), μετάφρασις μετὰ προλόγου τοῦ «Ἐκκλησιαστοῦ», «Ἰδιαιτέρα ἀλληλογραφία τοῦ Ρενὰν μετὰ τῆς ἀδελφῆς του», ἔνθα ἐπισυνάπτεται τὸ πρῶτον καὶ «Ἡ ἀδελφή μου Ἑρρικέττη» (1882), «Ἀλληλογραφία τοῦ Ἐ. Ρενὰν μετὰ τοῦ Μ. Μπερτελό» (1898), καὶ «Ἡ θρησκευτικὴ πολιτικὴ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὡραίου» (1896). Τὰ τρία τελευταῖα ἔργα ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του, ὡς καὶ οἱ δύο τελευταῖοι τόμοι τῆς «Ἱστορίας τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ». Ἀξιοσημείωτος σελὶς τοῦ μνημειώδους ἔργου τοῦ Ρενάν, ἀφορῶσα καὶ ἐνδιαφέρουσα ὅλως ἰδιαιτέρως τὴν Ἑλλάδα, εἶναι καὶ ἡ περίφημος ἐκείνη «Προσευχὴ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως», καταστᾶσα πλέον κλασσικὴ διὰ τὴν ἁβρότητα, τὴν τέχνην καὶ τὴν στοχαστικὴν βαθύτητά της. Πλεῖστα ὅσα ἐκ τῶν ἔργων του Ρενὰν ἔχουν ἤδη, ἀπὸ ἀρκετῶν ἐτῶν, μεταφρασθῇ εἰς τὴν ἑλληνικήν, ὅπως ὁ πολύκροτος «Βίος τοῦ Ἰησοῦ», «Οἱ Ἀπόστολοι», «Ὁ Παῦλος», «Ὁ Ἀντίχριστος». Ἡ θυγάτηρ τοῦ Ρενὰν ὑπῆρξε πρώτη σύζυγος τοῦ Ἰωάννου Ψυχάρη, γλωσσολόγου καὶ καθηγητοῦ τῆς νεοελληνικῆς ἐν Παρισίοις. Ν.Λ.ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ρενάλδος ***τοῦ Σατιγιόν*** (Renauld de Chatillon). Γάλλος ἱππότης, ὅστις, διαμένων ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουΐνου Γ' (1144—1162), ἐνυμφεύθη τῷ 1152 τὴν Κωνσταντίαν, χήραν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας Ραϋμόνδου, καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς ἡγεμονίας ταύτης. Ἦτο ἀνὴρ γενναῖος καὶ δραστήριος, ἐξ ἴσου δὲ ἁρπακτικὸς καὶ αὐθαίρετος, ὅπως πάντες οἱ εἰς Ἀνατολὴν ἐπιδραμόντες κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους συμπατριῶταί του. Ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Λατῖνος πατριάρχης Ἀντιοχείας ἦτο κάτοχος μεγάλης χρηματικῆς περιουσίας, ἐφυλάκισε καὶ διεπόμπευσεν αὐτόν, ἵνα τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ τῷ παραδώσῃ τοὺς θησαυρούς του. Συγχρόνως, ὑπείκων εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ ἐπικυριάρχου του βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ἐστράτευσεν εἰς Κιλικίαν καὶ ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν τὸν καταλαβόντα ταύτην Τερόζην, ἡγεμόνα τῶν περὶ τὸν Ταῦρον Ἀρμενίων. Μὴ λαβὼν οἵαν προσεδόκα ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Μανουήλ, δυσηρεστήθη κατ' αὐτοῦ καὶ ἐξοπλίσας στόλον ἐπέδραμε κατὰ τῆς Κύπρου καὶ ἐδῄωσεν αὐτήν. Οἱ ἐκεῖ Βυζαντινοὶ στρατηγοὶ Ἰωάννης Κομνηνὸς καὶ Μιχαὴλ Βρανᾶς ἐνίκησαν αὐτὸν ἐν ἀρχῇ, ἀλλὰ καταδιώκοντες αὐτὸν ἐν ἀταξίᾳ ἐνέπεσαν εἰς ἐνέδραν καὶ ᾐχμαλωτίσθησαν ἀμφότεροι, ταῦτα δὲ καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀρμένιος Τερόζης, ἐπωφελούμενος τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ Ρενάλδου ἐκ Κιλικίας, ἐπέδραμεν ἐκ νέου καὶ ἀνακατέλαβε τὴν χώραν ταύτην.

Ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ στρατεύσας τότε εἰς Κιλικίαν ἐξεδίωξε τὸν Τερόζην καὶ εἶτα ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἀντιοχείας. Ὁ Ρενάλδος περίτρομος ἐξῆλθε τότε εἰς προϋπάντησιν τοῦ Μανουήλ, ἀλλὰ μὴ τολμῶν νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ αὐτοῦ, κατόπιν τῆς παρασπονδίας του, ἔπεμψεν ὡς πρέσβεις μοναχούς τινας, ἵνα ἐκλιπαρήσωσι τὴν ἐπιείκειάν του, ἐν τέλει δέ, γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, προσῆλθε γυμνὸς καὶ ἀνυπόδητος, ἔτυχε τῆς ζητηθείσης συγγνώμης, ὤμοσεν ἐκ νέου πίστιν εἰς αὐτόν, ἐδέχθη τοὺς προταθέντας αὐτῷ ὅρους καὶ τέλος, τεταπεινωμένος, συνώδευσε τὸν Μανουὴλ κατὰ τὴν εἰς Ἀντιόχειαν θριαμβευτικὴν εἴσοδόν του (τῷ 1156), βαδίζων πεζῇ, ἀσκεπὴς καὶ ἄοπλος πλησίον του καὶ κρατῶν, δίκην ἱπποκόμου, τὰ φάλαρα τοῦ βασιλικοῦ ἵππου. Ὁ Ρενάλδος ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε πολεμῶν κατὰ τῶν Σελτζουκιδῶν Τούρκων (παρὰ τῶν ὁποίων καὶ ᾐχμαλωτίσθη τῷ 1160) καὶ κατὰ τῶν Ἀράβων, ἐν τέλει δὲ ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Σαλαντὶν τῷ 1187. Ν. ΚΛΣ

Ρενὰρ (Renard), ***Αἰμίλιος***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1850. Διεκρίθη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἐξεργασίαν συνθέσεων ἠθογραφικοῦ περιεχομένου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἀνάμνησις ἐκ Τύνιδος» (ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ἀμιένης) καὶ «Τὸ βάπτισμα» (ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λουξεμβούργου). Ι. Μ. Π.

—**Ρενὰρ** (Renard), ***Ἀλφόνσος***. Βέλγος γεωλόγος (1842—1903). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ μουσείου τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῶν Βρυξελλῶν καὶ τῷ 1888 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεωλογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γάνδης, ὅπου ἵδρυσεν ἐργαστήριον μεταλλειολογίας. Ἔγραψε πλεῖστα ἀξιόλογα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Οἱ μικροσκοπικοὶ ὀργανισμοὶ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἡ γεωλογικὴ αὐτῶν σημασία» (1878), «Μυθολογικαὶ ἔρευναι ἐν Βελγίῳ» (1878), «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς χημικῆς συνθέσεως διαφόρων μετάλλων» (1879—1880), «Γεωλογία τῶν νήσων Τρισιὰν ντὲ Κούνια» (1886), «Δοκίμιον χημείας ἐφηρμοσμένης εἰς τὴν βιομηχανίαν» (1892), «Στοιχεῖα μεταλλειολογίας» (1895), «Οἱ ἱδρυταὶ τῆς μεταλλειολογίας» (1896) κ.ἄ. Μ.Δ.Β.

— **Ρενὰρ** (Renard), ***Ἰούλιος***. Γάλλος λογοτέχνης καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς (1864—1910). Ἀπὸ ἡλικίας 22 ἐτῶν ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συντόμως διεκρίθη διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς συλλήψεως καὶ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους του. Συνέγραψε διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ δράματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ λεπτὴ καὶ κάπως πικρὰ εἰρωνεία καὶ ἡ συχνὰ διαφαινομένη ἀπαισιοδοξία συνδυάζονται μὲ βαθέως ἀνθρώπινα αἰσθήματα καὶ εἰλικρινῆ ἀγάπην τῆς φύσεως. Συνέγραψεν: «Ἔγκλημα χωρίου» (1888), «Τὰ ρόδα» (1890), ποιητικὴ συλλογή. «Τὸ κλεφτοφάναρο» (1893), «Ὁ κυνηγὸς τῶν κοριτσιῶν» (1894), «Ὁ ἀμπελουργὸς εἰς τὸ ἀμπέλι του» (1894), «Poil de carotte» (1894), εἰς τὸ ὁποῖον κυρίως ὀφείλει τὴν φήμην του ὡς διηγηματογράφου, «Ἡ αἴτησις» (1895), δρᾶμα, «Φυσικὲς ἱστορίες» (1896), «Ἡ ἡδονὴ τοῦ χωρισμοῦ» (1897), ἓν ἐκ τῶν λεπτοτέρων δραματικῶν ἔργων τοῦ νεωτέρου θεάτρου, «Βουκολικὰ» (1898), «Ὁ κ. Βερνὲ» (1903), δρᾶμα, «Ὀκτὼ ἡμέραι εἰς τὴν ἐξοχὴν» (1906), δρᾶμα, «Ἡ θρησκόληπτος» (1909), δρᾶμα, κ.ἄ. Η. Π. Γ.

— **Ρενὰρ** (Renard), ***Ἰωσὴφ - Κάρολος - Κλήμης***. Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ μηχανικὸς (1847—1905). Μετέσχεν ὡς ὑπολοχαγὸς τοῦ πολέμου τοῦ 1870 καὶ βραδύτερον διωρίσθη μέλος τῆς ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν συσταθείσης ἐπιτροπῆς τῆς ἀεροπορίας, ἐπενεγκὼν πλείστας τελειοποιήσεις εἰς τὰ στρατιωτικὰ ἀερόστατα. Τῷ 1903 κατεσκεύασεν αὐτοκίνητον σιδηροδρομικὸν συρμόν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *συρμὸς Ρενάρ*. Η. Π. Γ.

Ρενᾶτος, κόμις τοῦ ***Νασσάου***, πρίγκιψ τῆς ***Ὀράγγης*** βλ. λ. *Ὀράγγης οἶκος*.

Ρενδάκιος, ἢ ***Ροντάκιος Νικήτας***. Βυζαντινὸς λόγιος τοῦ Ι' μ. Χ. αἰῶνος, καταγόμενος ἐκ Λακεδαίμονος, πενθερὸς τοῦ πρεσβυτέρου τῶν υἱῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ, Χριστοφόρου. ΚΑΨ.

Ρένδης, ***Θεόδωρος***. Χῖος λόγιος, γεννηθεὶς ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1586. Ἐνωρὶς ἀπῆλθεν εἰς Ἑσπερίαν, διδάξας πρῶτον ἐν Τουρίνῳ τῆς Ἰταλίας τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ὁπόθεν ἀπελθὼν εἰς Ρώμην προσελήφθη ὡς καθηγητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ γυμνασίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐν ᾧ ἐδίδαξεν ἰσοβίως. Σῴζονται ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Ἁγίου Μάρκου (ὑπ' ἀριθμ. 115). Τ. Ε. Ε.

Ρενὲ (René), ***ὁ Ἀνδηγαυϊκός***, ὁ ἐπιλεγόμενος *Ἀγαθός*. Δοὺξ τῆς Ἀνδηγαυΐας, βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, κόμις τῆς Λωρραίνης κτλ., γεννηθεὶς ἐν Ἀνζὲρ τῷ 1409 καὶ ἀποθανὼν ἐν Αἲξ τῷ 1480. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Β' τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ὑολάνδης τῆς Ἀραγῶνος, ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ θείου του καρδιναλίου τοῦ Μπάρ, παρ' οὗ τῷ 1430 ἐκληρονόμησε τὸ δουκᾶτον τοῦ Μπάρ, ἔφερε δ' ἀπ' ἀρχῆς τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος τοῦ Πεδεμοντίου καὶ τῆς Γκίζης. Νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα καὶ διάδοχον τοῦ Καρόλου Β' τῆς Λωρραίνης, ἐζήτησε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ν' ἀναλάβῃ τὸ δουκᾶτον τοῦτο, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ πενθεροῦ του Ἀντώνιος ντὲ Βωντεμὸν διημφισβήτησε αὐτῷ τὴν ἐπὶ τῆς Λωρραίνης κυριαρχίαν, ᾐχμαλώτισεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐκράτησε δέσμιον ἐπὶ πέντε ἔτη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Λουδοβίκου Γ' τῆς Ἀνδηγουΐας ἐγένετο κύριος ταύτης καὶ τῆς Προβηγκίας. Ἡ βασίλισσα τῆς Νεαπόλεως Ἰωάννα Β' διὰ διαθήκης της ἀνεκήρυξε τοῦτον βασιλέα τῆς Νεαπόλεως. Ἀφεθεὶς ἐλεύθερος, ἐζήτησε νὰ καταλάβῃ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Ἀποβιβασθεὶς τὴν 9 Μαΐου 1438 εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἠγωνίσθη κατὰ τοῦ ἀνταπαιτητοῦ τοῦ θρόνου Ἀλφόνσου τῆς Ἀραγῶνος, ἀλλὰ στερούμενος τῶν μέσων τῆς διεξαγωγῆς πολέμου παρῃτήθη ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν τῷ 1442, ὅπου ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα του Μαργαρίταν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου ΣΤ', ἥτις ἐγένετο θῦμα τοῦ πολέμου τῶν Δύο Ρόδων. Ὁ Ρενὲ ἀπώλεσε πρὸ τοῦ θανάτου πάντας τοὺς υἱούς του, μὴ ἀφήσας διάδοχόν του. Ἀνὴρ στερούμενος στρατιωτικῆς ἰδιοφυΐας, ἔκλινε μᾶλλον πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς Προβηγ-

Digitized by Google

κίαν ἐκάλεσεν ἐξ Ἰταλίας σοφοὺς ἄνδρας, ἵδρυσε κολλέγια, ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας, τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικήν, τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν φιλολογίαν. Ἐκ τῶν πινάκων του ὁ ἄριστος εἶναι ὁ παριστάνων «Μπουϊσῶν τὸν Γενναῖον», εὑρισκόμενος εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ Αἴξ. Συνέγραψε μυθιστορήματα καὶ ποιήματα, ἐν οἷς: «L'abusé en cour», «Traité d'entre l'âme devote et le coeur» κτλ. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1846 εἰς τέσσαρας τόμους. Θ. Β.

— **Ρενὲ** ***τῆς Γαλλίας*** (Renée de France), δούκισσα τῆς ***Φερράρας***. Γαλλὶς ἡγεμονόπαις, θυγάτηρ τοῦ Λουδοβίκου ΙΒ', γεννηθεῖσα τῷ 1510 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1574. Ὑπανδρεύθη τὸν υἱὸν τοῦ δουκὸς τῆς Φερράρας καὶ τῆς Λουκρητίας Βοργία, πρὸς ὃν ἐκόμισεν ὡς προῖκα τὰ δουκᾶτα τῆς Σάρτρ καὶ τοῦ Μονταρζί. Ἡ αὐλὴ τῆς Φερράρας ἦτο τότε μία τῶν λαμπροτέρων τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ρενὲ ἐγένετο προστάτις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Γενομένη δούκισσα, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μεταρρύθμισιν προσήλωσίν της, ἐφιλοξένησε δὲ εἰς τὸν οἶκόν της τὸν Μαρὸ καὶ εἶτα τὸν Καλβῖνον, εἰς τὰς ἰδέας τοῦ ὁποίου ὑπετάχθη. Μετὰ τούτου εὑρίσκετο εἰς διαρκῆ ἀλληλογραφίαν, ἀκολουθοῦσα τὰς συμβουλάς του. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν διάστασιν μεταξὺ τοῦ δουκικοῦ ζεύγους καὶ τὴν δυσμένειαν κατὰ τῆς Ρενὲ τοῦ πάπα. Ἤρξαντο τότε αἱ καταδιώξεις· οἱ Γάλλοι καὶ οἱ προτεστάνται ἐξεδιώχθησαν τῆς Φερράρας, ἀπὸ τῆς δουκίσσης δὲ ἀπεσπάσθησαν τὰ τέκνα της, τὴν ἀνατροφὴν τῶν ὁποίων ἀνέλαβον καθολικοὶ κληρικοί. Ἡ δούκισσα ἔζη ἀπομεμονωμένη μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου της (1559)· ὅταν δὲ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱός της Ἀλφόνσος, ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου διέμεινε καθ' ὅλην τὴς τὴν ζωήν. Μεταξὺ τῶν γραψάντων περὶ αὐτῆς καταλέγεται καὶ ὁ Ε. Ροδοκανάκης, γράψας τῷ 1896 «Renée de France, duchesse de Ferrare». Θ. Β.

Ρενὲ Β' (René II). Δοὺξ τῆς Λωρραίνης (1451—1508). Ἐγένετο δοὺξ τῷ 1473, ἀλλ' ἀπελαθεὶς ὑπὸ Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ ἐκ Βουργουνδίας, κατέφυγεν εἰς Ἑλβετίαν μετὰ τὴν ἧτταν ὅμως τοῦ Καρόλου ἐν Μορᾷ ἐπέστρεψεν εἰς Λωρραίνην καὶ ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ τὸν ἐνίκησεν εἰς Νανσὺ τῷ 1477. Τῷ 1480 οἱ Βενετοὶ διώρισαν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῶν στρατευμάτων των. Τῷ 1481 εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ καταλάβῃ τὴν Προβηγκίαν. Μεγιστᾶνές τινες Νεαπολιτανοὶ προσήνεγκον εἰς αὐτὸν τὸ στέμμα τῆς Νεαπόλεως, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ περιβληθῇ τοῦτο. Θ. Β.

— **Ρενὲ** (René), ***Κάρολος-Ὀλιβιέ***. Γάλλος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης. Ἔγραψε κυρίως ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλον («Veillée de Décembre», «Le voyageur», «Caprice romantique» κλπ.), μίαν φαντασίαν, τεμάχια διὰ βιολοντσέλλον καὶ ὀρχήστραν, «Reflets du Nord», μελῳδίας, ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν κλπ. Γ. Σ.

ρενεαλμία (ἡ) (Renealmia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ζιγγιβεροειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ καρποὶ καὶ αἱ ῥίζαι εἰδῶν τινων τοῦ φυτοῦ τούτου λαμβάνονται ὡς τονωτικὸν φάρμακον, τὰ δὲ σπέρματά των ὡς ἀνθελμινтικόν. Δ. Ν. Π.

Ρενεβιὲ (Renevier), ***Εὐγένιος***. Ἑλβετὸς γεωλόγος καὶ ἀλπινιστὴς (1831—1906). Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας κατέστη εἷς τῶν διασημοτέρων ἀλπινιστῶν, μελετήσας λεπτομερῶς ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως τὰς Ἄλπεις καὶ γενόμενος τῷ 1859 καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Λωζάνης καὶ κατόπιν διευθυντὴς τοῦ γεωλογικοῦ μουσείου τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἱδρυτὴς τῆς «Γεωλογικῆς ἑταιρείας», ἧς ἐχρημάτισε καὶ πρόεδρος, καὶ τῆς Παλαιοντολογικῆς ἑταιρείας τῆς Ἑλβετίας. Ὑπῆρξεν ἐπίσης μέλος τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς τοῦ γεωλογικοῦ χάρτου τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ διεθνοῦς γεωλογικοῦ συνεδρίου τῆς Ζυρίχης (1894), πρόεδρος τῆς διεθνοῦς στρωματογραφικῆς ἐπιτροπῆς (1897) καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς σήραγγος τοῦ Σεμπλὸν (1898). Ἔγραψε: «Γεωλογικὴ ἱστορία τῶν ἑλβετικῶν Ἄλπεων» (1853), «Γεωλογικὸς χάρτης τῶν Ἄλπεων» (1853), «Γεωλογικὴ μελέτη τοῦ Σεμπλὸν» (1883), «Ἡ διεθνὴς γεωλογικὴ ἐπιτροπὴ» (1887), «Γεωλογικὴ χρονογραφία» (1897), «Γεωλογικαὶ ἐκδρομαὶ» κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Ρένες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Σκύρου (μυχός: 38°46'10" Β., μήκ. 24°38'20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island) μεταξὺ λιμένος Τρεῖς Μπούκες καὶ φάρου Λιθάρι. Πρὸ τοῦ στομίου του ἡ νῆσος Σαρακήνικο. Σ. Ε. Λ.

Ρένεσι *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ξηροχώρι(ον)* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας.
—2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καστράκι* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας.

Ρένι (Reni) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βεσσαραβίας, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ. Κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τὴν εἰς αὐτὸν συμβολὴν τοῦ Προύθου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς ἑνούσης τὸ Γαλάζιον πρὸς τὸ παλαιὸν φρούριον Μπεντέρ. Κάτ. περίπου 15.000 καὶ τῆς ἐπαρχίας 42.792. Τ. Ε. Ε.

Ρένι (Reni), ***Γκουΐντο***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γνωστὸς ἰδίᾳ ὡς *Γκουΐντο* (Guido) (1575 — 1642). Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων μαθητῶν τῆς σχολῆς τοῦ Καρράτσι, τῆς ὁποίας ἐκπροσωπεῖ κατὰ μέγα μέρος τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κατεύθυνσιν. Πεπροικισμένος δι' εὐστρόφου καὶ γονίμου ταλάντου, ἐξειργάσθη μακροτάτην σειρὰν ἔργων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἐποχήν του καὶ μετ' αὐτὴν περιεβλήθησαν ἀπὸ θερμὴν ἐκτίμησιν. Οἱ τύποι ἰδίᾳ, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησε, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς, παρὰ τὴν καθαρῶς ἐπιφανειακὴν των ἀξίαν, ἐθαυμάσθησαν τόσον κατὰ τοὺς χρόνους του, ὥστε ὀρθῶς παρετηρήθη ὅτι ἐκπροσωποῦν πιστῶς τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης τοῦ Γκουΐντο εἶναι ἡ φυσικὴ κομψότης τοῦ ὕφους, ἡ εὐχέρεια τῆς ἐκτελέσεως, ἡ θέλγουσα χάρις, ἀλλ' ἀντιθέτως καὶ ἡ ὅλως ἐπιφανειακή, ἐπιδερμικὴ ἐξεργασία τοῦ θέματος, καί τις συμβατισμὸς προκαλῶν μονοτονίαν καὶ μία πολλαχοῦ κακῶς ἐννοουμένη γλυκύτης. Τὸ γνωστότερον τῶν ἔργων τοῦ καλλιτέχνου τούτου εἶναι: «Ὁ Ἰησοῦς φέρων τὸν ἀκάνθινον στέφανον» τοῦ μουσείου τῆς Βολωνίας. Ἐκ τῶν ἄλλων του ἔργων μνημονεύομεν τὰ ἀκόλουθα: «Μάχη ἐρωτιδέων» (ἐν Τουρίνῳ), «Ἡ ἁγία Μαγδαληνὴ» (ἐν Γενεύῃ), «Οἱ ἅγιοι Πέτρος καὶ Παῦλος» (μουσεῖον Μπρέρα Μιλάνου), «Ὁ ἅγιος Ἰωάννης» (ἐν Παδούῃ), «Ὁ ἐσταυρωμένος» (ἐν Μοδένῃ), προσωπογραφίαι τῆς μητρός του καὶ τῆς τροφοῦ του (ἐν Βολωνίᾳ), «Ἡ ἀποθέωσις τοῦ ἁγίου Δομινίκου» (ναὸς Ἁγίου Δομινίκου, αὐτόθι), «Ἡ ἄμωμος σύλληψις» (ἐν Φόρλι), «Ὁ Βάκχος» (πινακοθήκη Πίττι, Φλωρεντία), «Προσωπογραφία γέροντος» (αὐτόθι), «Ἡ περιτομὴ» (ἐν Σιένῃ), «Ὁ ἅγιος Ἰάκωβος προσευχόμενος» (ναὸς S. Carlo ai Catinari, Ρώμη), «Ἡ παρθένος» (πινακοθήκη Doria-Pamphili, Ρώμη), «Ὁ ἐσταυρωμένος» (S. Lorenzo in Lucina, Ρώμη), «Ἡ Ἀνδρομέδα» (πινακοθήκη Παλλαβιτσίνι, Ρώμη), «Παῖς κοιμώμενος», «Ἅγιος Ἀνδρέας Κορσίνι» (πινακοθήκη Μπαρμπερίνι, Ρώμη), «Ἁγία Ἀγνὴ» (πινακοθήκη Κολόννα, Ρώμη), «Ἡ αὐγὴ» (ὀροφὴ τοῦ παλατίου Ροσπιλιόζι, Ρώμη) «Ἡ τύχη» (πινακοθήκη Ἀκαδημίας Ἁγίου Λουκᾶ, Ρώμη), «Συναυλία ἀγγέλων» (ναὸς ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, Ρώμη), «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ ἁγίων», «Ἡ σταύρωσις τοῦ ἁγίου Πέτρου» (Βατικανόν, Ρώμη), «Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ» (ἐν Νεαπόλει). Ι. Μ. Π.

Γκουΐντο Ρένι: Ἠώς.
[Νωπογραφία τοῦ παλατίου Ροσπιλιόζι Ρώμη.]

ρένια (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ δένδρου *δρῦς ἡ μισχωτή*.

Ρενιὰρ (Regnart ἢ Regnard). Οἰκογένεια μουσικῶν ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν, ὧν οἱ κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: —1) ***Φραγκῖσκος***, γεννηθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Τουρναὶ καὶ ἐξέδωκε σειρὰν τετραφώνων καὶ πενταφώνων ᾀσμάτων (1575), ὡς καὶ ἑτέρων ᾀσμάτων ἐπὶ στίχων τοῦ Ρονσὰρ (1579). —2) ***Ἰάκωβος***, γεννηθεὶς τῷ 1540, ὁ ἀξιολογώτερος τῆς οἰκογενείας. Διετέλεσε μέλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς χορῳδίας τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1579 δεύτερος μουσικὸς διευθυντὴς καὶ εἶτα πρῶτος τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου ἐν Ἴννσμπρουκ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ χήρα του ἐξέδωκεν ἐν Μονάχῳ πλεῖστα ἔργα του (μοτέττα, λειτουργίας, μελῳδίας κλπ.). Ἐκ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν (*Πασκάσιους, Καρόλου καὶ Αὐγούστου*) εἶναι γνωστὰ διάφορα ἔργα, περιληφθέντα εἰς μουσικὰς ἀνθολογίας τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Γ. Σ.

—**Ρενιὰρ** (Regnard), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος***. Γάλλος κωμικὸς ποιητής, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1655—1709). Ἐπιστρέφων ἐξ Ἰταλίας συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ Ἀλγερίνων πειρατῶν καὶ μετεφέρθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπωλήθη. Ἐξαγορασθεὶς ὑπὸ ἐξαδέλφης του ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, περιηγήθη τὰς βορείους χώρας καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς Λαπωνίας. Ἐπανακάμψας τῷ 1683 εἰς Παρισίους, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὁριστικῶς καὶ ὁ οἶκός του μετεβλήθη εἰς ἐντευκτήριον τῆς ἀριστοκρατικῆς νεολαίας. Ἔκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς φιλολογίας, δημοσιεύσας διαφόρους σατίρας, εἶτα δὲ κωμῳδίας εἰς στίχους διὰ τὸ ἰταλικὸν καὶ γαλλικὸν θέατρον. Ἐκ τούτων αἱ ἀξιολογώτεραι εἶναι: «Χαρτοπαίκτης», «Ἀφῃρημένος», «Ἀπροσδόκητος ἐπάνοδος», «Δημόκριτος», «Ἐρωτικαὶ μανίαι», «Κομψευομένη», «Διαζύγιον», «Σερενάτα» κτλ. Κατὰ τοὺς Γάλλους κριτικοὺς ὁ Ρενιὰρ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐφάμιλλος τοῦ Μολιέρου ὡς πρὸς τὴν ἔντεχνον πλοκὴν καὶ τὴν διασκευὴν τοῦ μύθου τῶν κωμῳδιῶν του. Θ. Β.

— **Ρενιὰρ** (Regnard), ***Παῦλος-Μάριος-Λέων***. Γάλλος ἰατρός, φυσιολόγος καὶ ὠκεανογράφος (1850—1927). Μαθητὴς τοῦ Σαρκώ, ἐδημοσίευσεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ διδασκάλου του ἀριθμόν τινα ὑπομνημάτων ἐπὶ τῶν νευρικῶν νόσων, τὴν «Εἰκονογραφίαν τῆς Σαλπετριέρης» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Bourneville, καὶ τὰς «Ἐπιδημικὰς νόσους τοῦ πνεύματος» εἰς ἕνα τόμον. Ἐπεδόθη εἶτα μετὰ τοῦ διδασκάλου του Paul Bert εἰς ἀξιοσημειώτους ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ ὀξυγονούχου ὕδατος καὶ τῆς ἐνεργείας του ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐπὶ τῆς ἀναισθησίας διὰ τοῦ πεπιεσμένου πρωτοξειδίου τοῦ ἀζώτου, εἰδικοὺς εἰσηγηθεὶς ἀναπνευστικοὺς κώδωνας. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς γενικῆς φυσιολογίας ἐν τῷ ἐθνικῷ ἀγρονομικῷ ἰνστιτούτῳ καὶ διετέλεσεν ὁ κύριος συνεργάτης τοῦ πρίγκιπος τοῦ Μονακὸ εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνὰ τοὺς ὠκεανοὺς ἐκδρομάς του, ἐπενόησεν εὐφυεστάτας συσκευὰς διὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν σπουδὴν τῶν ἰχθύων καὶ τῶν λοιπῶν ζῴων τῶν μεγάλων βαθῶν, καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὠκεανογραφικοῦ ἰνστιτούτου. Πλὴν ἰατρικῶν συγγραμμάτων ἐξέδωκε καὶ «Les conditions physiques de la vie des eaux» (1891), «La cure d'Altitude» (1898). Ὑπῆρξεν ἐφευρέτης ἐργαλείων διὰ παρατηρήσεις, καταμετρήσεις, βιολογικὰς ἐπιδείξεις κλ. Ἀπὸ τοῦ 1895 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς. Ο. Ρ.

Ρενιὲ (Regnier) ***Ἀδόλφος Αὔγουστος***. Γάλλος φιλόλογος (1804—1884). Τῷ 1855 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα φιλολογικὰ καὶ γραμματολογικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Πραγματεία περὶ σχηματισμοῦ καὶ συνθέσεως τῶν λέξεων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», «Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῶν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰλημμένων λέξεων». Θ. Β.

— **Ρενιὲ** (Renier) ***Ἀρμάνδος***. Βέλγος γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1876. Περιηγήθη πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης χάριν γεωλογικῶν μελετῶν, ἤδη δὲ (1932) διατελεῖ διευθυντὴς τῆς μεταλλειολογικῆς καὶ γεωλογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Βελγίου. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Παλαιοντολογία τῶν γαιανθρακοφόρων κοιτασμάτων» (1910), «Πρακτικὰ τοῦ ΙΒ' διεθνοῦς γεωλογικοῦ συνεδρίου» (1913), «Ἡ σημερινὴ κατάστασις τῶν γεωλογικῶν ἐρευνῶν τῶν γενομένων ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ ἐπισήμων ἀποστολῶν (1923) κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

— **Ρενιὲ** (Regnier), ***Βίκτωρ***. Γάλλος τυχοδιώκτης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1822. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, νομικὴν καὶ ἰατρικήν, μετέσχε δὲ τῆς παρισινῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, ὅτε φυγὼν ἐκ Παρισίων ἐγκατεστάθη εἰς Λονδῖνον. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου (1870) ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικὰ ἐκεῖνα γεγονότα, σπεύσας

Digitized by Google

πρὸς συνάντησιν τῆς αὐτοκρατείρας Εὐγενίας, τὴν ὁποίαν ἔπεισεν ὅτι θὰ κατώρθου τὴν παλινόρθωσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Κατ' ἐντολὴν αὐτῆς συνηντήθη μετὰ τοῦ Βίσμαρκ, μεθ' ὃ μεταβὰς εἰς τὸν πολιορκούμενον γαλλικὸν στρατὸν ἐν Μὲτς ἐκόμισε πρὸς τὸν στρατάρχην Μπαζαὶν ἐπιστολὴν τοῦ πρίγκιπος Φρειδερίκου Καρόλου. Ἐπιστρέψας ἔδωκεν εἰς τὸν Βίσμαρκ πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς φρουρᾶς τοῦ Μέτς. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὰς κατόπιν πολιτικὰς σκευωρίας μετέβη εἰς Βερσαλλίας, κατὰ τὴν ἀνακωχήν, ἐργαζόμενος πρὸς παλινόρθωσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης συνελήφθη καὶ ἀπολυθεὶς παρέστη ὡς μάρτυς εἰς τὴν διαβόητον δίκην τοῦ Μπαζαίν, καθ' ἣν ἀπεδείχθη ἔνοχος πλείστων κατηγοριῶν. Κατορθώσας νὰ δραπετεύσῃ κατεδικάσθη τῷ 1874 ἐρήμην εἰς θάνατον ὡς ἔνοχος προδοσίας καὶ συνωμοσίας μετὰ τῶν πολεμίων καὶ ὡς κατάσκοπος. Ἔκτοτε ἐξηφανίσθη, αὐτοκτονήσας καθ' ἃ λέγεται. Θ. Β.

— **Ρενιὲ** (Regnier), ***Ἐρρῖκος ντὲ —***. Σύγχρονος Γάλλος λυρικὸς ποιητής, διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος καὶ κριτικός, γεννηθεὶς τῷ 1864. Διδάκτωρ τοῦ δικαίου, ἐτράπη οὐχ ἧττον εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸ μυθιστόρημα. Τῷ 1911 ἀνεκηρύχθη ἀκαδημαϊκός. Τῷ 1896 ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ποιητοῦ Ἑρεντιά, τὴν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Γεράρδος δ' Οὐβὶλ σύγχρονον συγγραφέα. Ὁ Ρενιέ, ἐκ τῶν πολυγραφωτέρων μεταξὺ τῶν συγχρόνων ὁμοτέχνων, συνειργάσθη εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς: «Les Lendemains» (1885), «Apaisement» (1886), «Épisodes» (1888), «Poèmes anciens et romanesques» (1890), «Épisodes, Sites et Sonnets» (1891), «Tel qu'en Songe» (1892), «Aréthuse» (1895), «Les jeux rustiques et divins» (1897), «Les médailles d'argile» (1900), «La Cité des Eaux» (1902), «La Sandale ailée» (1906), «Vestigia flammae» (1920), «Contes à soi-même» (1894), «Le Bosquet de Psyché» (1894), «Le trèfle noir» (1895), «La Canne de jaspe» (1897), «Le trèfle blanc» (1899), «Les amants singuliers» (1901), «La Double Maitresse» (1900), «Le bon plaisir» (1902), «Le mariage de minuit» (1903), «Les vacances d'un jeune homme sage» (1903), «Les rencontres de Monsieur de Bréot» (1904), «Le passé vivant» (1905), «L'Amour et le Plaisir» (1908), «La peur de l'amour» (1907), «Couleur du temps» (1908), «Figures et caractères» (1901), «Sujets et Paysages» (1906), «Esquisses Vénitiennes» (1906), «Les scrupules de Sganarelle» (1908) κλπ.

Ὡς ποιητής, ὁ Ρενὲ θεωρεῖται ὁ γνησιώτερος τῶν ἐπιζώντων τῆς σχολῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ συμβολισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ. Ὑπὸ δημιουργικὴν ἔποψιν εἶναι ὁ εὐρύτερον χρησιμοποιήσας τὸν ἐλεύθερον στίχον, ὅστις δεσπόζει ἐν τῷ ἔργῳ του, ἐναλασσόμενος οὐχ ἧττον καὶ πρὸς τὸν ἀλεξανδρινὸν-δωδεκασύλλαβον. Ὑπὸ ἔποψιν περιεχομένου, ὁ ποιητὴς ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ Σενιὲ καὶ τοῦ Λεκὸντ ντὲ Λίλ, ὑπέστη βραδύτερον ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Βερλαὶν καὶ τοῦ Μαλλαρμέ, ἀχθεὶς τέλος ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἑρεντιά, τῆς ποιήσεώς του ἀποτελούσης κρᾶμα ἀρχαιοτρόπων τάσεων φερομένων ὑπὸ τελείως νέον ἔνδυμα. Ὡς λυρικός, ὑπὸ τὴν γραμματολογικὴν τοῦ ὅρου ἔννοιαν, εἶναι συνήθως ἀντικειμενικὸς καὶ περιγραφικός, σπανιώτερον δὲ καθαρῶς ὑποκειμενικός· εἶναι συμβολιστής, καίτοι μονομερὴς ὁπωσδήποτε. Ὑπὸ τὴν μουσικὴν δὲ ἔννοιαν τοῦ ὅρου, τὸ εὖρος τῆς ὑποβλητικότητος ἀμβλύνει ἀναγκαίως καὶ εὐρύνει τὴν λυρικὴν ἔντασιν τῆς ποιήσεως τοῦ Ρενιέ. Τὸ ἐγγύτερον πρὸς τὸν κλασσικισμὸν μέρος τοῦ ἔργου τοῦ Ρενὲ δύναται νὰ παραλληλισθῇ πρὸς τὸ ἀντίστοιχον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ σπουδαιότερον, μέρος τοῦ Σαμαίν, ὑπενθυμίζει δὲ καὶ τὴν ἀποκληθεῖσαν «École Romane», ἧς ἡγήθη ὁ Μωρεάς, ἐν ᾧ αἱ μεταγενέστεραι ποιητικαὶ αὐτοῦ συλλογαὶ ἔχουν παθητικώτερον καὶ εὐρύτερον τὸ περιεχόμενον. Ὡς πεζογράφος ὁ Ρενέ, ὑπὸ ἔποψιν μὲν ὕφους ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ποιητικός, ἐπίσημος καὶ στρυφνός, ἀπέβη ὅμως ἁπλοῦς, διαυγὴς καὶ παραστατικός· ὑπὸ ἔποψιν δὲ περιεχομένου, μέχρι τοῦ 1904 ἔγραφεν ἰδίως ἐπὶ ἱστορικῶν ὑποθέσεων, μετέπειτα ὅμως ἀναπαρέστησε τὴν σύγχρονον ζωὴν καὶ τὸ περιβάλλον, γενόμενος ὀπαδὸς τῆς ψυχογραφικῆς πεζογραφίας. ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

— **Ρενιὲ** (Reynier), ***Ἰωάννης-Λουδοβῖκος, κόμὶς —***. Γάλλος στρατηγὸς (1771—1814). Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Αἰγύπτου καὶ διέπρεψεν εἰς τὰς μάχας τῶν Πυραμίδων καὶ τῆς Ἡλιουπόλεως. Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν ἐπολέμησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέστειλε τὰς ἐν Σικελίᾳ ἐξεγέρσεις, ἐγένετο δὲ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Ἔγραψε διαφόρους μελέτας καὶ τὸ περίφημον σύγγραμμά του «De l'Égypte après la bataille d'Héliopolis». Θ. Β.

—**Ρενιὲ** (Renier), ***Κάρολος-Ἀλφόνσος***. Γάλλος ἐπιγραφολόγος (1809—1885). Συνειργάσθη εἰς τὸ «Ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν τῆς Γαλλίας» τοῦ Λὲ-Μπὰ καὶ εἰς τὴν «Ἐγκυκλοπαιδείαν» τοῦ Διδότου, τῷ δὲ 1845 ἵδρυσε μετὰ τῶν Dübner καὶ Quicherat τὴν «Revue de Philologie, de Littérature et d' Histoire Anciennes». Τῷ 1850 καὶ 1854 ἀπεστάλη εἰς τὸ Ἀλγέριον πρὸς μελέτην τῶν εὑρεθεισῶν ἐκεῖ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, τῷ δὲ 1860 ὁ Ναπολέων Γ' ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ρώμην πρὸς ἔλεγχον καὶ ἀγορὰν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν. Βραδύτερον διωρίσθη διευθυντὴς τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1861 κατέλαβε τὴν ἐπίτηδες δι' αὐτὸν ἱδρυθεῖσαν ἕδραν τῆς ἐπιγραφολογίας καὶ τῶν ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων. Ἵδρυσε τὴν «Πρακτικὴν σχολὴν τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν» καὶ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων «Ἐπιγραφολογικὰ ἀνάμεικτα» (1854) θεωρούμενα ὡς ἀληθὲς μνημεῖον σοφίας, «Συλλογὴ ρωμαϊκῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Ἀλγερίου (1855—1858), «Συλλογὴ ἀρχαίων στρατιωτικῶν διπλωμάτων» (1876) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

— **Ρενιὲ** (Regnier), ***Κλαύδιος-Ἀμβρόσιος***, *δοὺξ ντὲ* ***Μάσσα***. Γάλλος πολιτικὸς (1736—1814). Διαπρεπὴς δικηγόρος, ἐξελέγη τῷ 1789 ἀντιπρόσωπος τῆς συνελεύσεως τῶν τριῶν τάξεων. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς τρομοκρατίας, ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν δὲ τῆς τάξεως ἐξελέγη μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν Συγκλητικῶν. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βοναπάρτου ἐξ Αἰγύπτου συνέπραξε μετ' αὐτοῦ πρὸς κατάλυσιν τοῦ Διευθυντηρίου καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ πολιτικοῦ πραξικοπήματος τῶν Βοναπαρτῶν. Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα τῆς πολιτείας, γενόμενος ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἀστυνομίας, πρὸς δὲ πρόεδρος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τῷ 1813. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Ναπολέοντος στερηθεὶς πάντων τῶν ἀξιωμάτων του ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ θλίψεως. Θ. Β.

— **Ρενιὲ** (Regnier), ***Μαθουρῖνος***. Γάλλος σατιρικὸς ποιητὴς (1573—1613). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον καὶ ἠκολούθησεν εἰς Ρώμην τὸν καρδινάλιον Ζουαγιὲζ (1593) καὶ τὸν δοῦκα ντὲ Μπετὺν (1602). Ἐπωφεληθεὶς τῆς διαμονῆς του ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἐσπούδασε τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ ἐπιστρέψας εἰς Σάρτρ ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἀπολαύσεις. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Σάτιραι» καὶ «Ἐπιγράμματα». Εἶναι ὁ πρῶτος Γάλλος, ὅστις ἐμιμήθη τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς μετὰ πολλῆς ἐλευθερίας, ἡ δὲ «Θ' Σάτιρά του» παραμένει ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς σατιρικῆς ποιήσεως τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας. Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν πολλάκις ἐν Γαλλίᾳ. Θ. Β.

—**Ρενιὲ** (Regnier), ***Μαρία ντὲ Ἑρεντιὰ ντὲ —***. Γαλλὶς ποιήτρια, γεννηθεῖσα τῷ 1875. Εἶναι δευτερότοκος θυγάτηρ τοῦ Γάλλου ποιητοῦ Ζοζὲ Μαρία ντὲ Ἑρεντιὰ καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 σύζυγος τοῦ Γάλλου ποιητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Ἐρρίκου ντὲ Ρενιέ. Ἀνατραφεῖσα ἐντὸς πραγματικοῦ ποιητικοῦ περιβάλλοντος, ἤρχισε νὰ γράφῃ λίαν ἐνωρὶς στίχους, διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ ἄρθρα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἰδίως εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο κόσμων» καὶ εἰς τὸν «Φιγκαρῶ» ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ζερὰρ ντ' Οὐβίλ*, καὶ ἐξέδωκε κατόπιν ὑπὸ τὸ ὄνομά της, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἔργα: «Ἡ ἀσταθής», «Σκλάβες», «Ὁ καιρὸς τῆς ἀγάπης» κ. ἄ., διακρινόμενα διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος, τὴν ὡραιότητα τοῦ ὕφους καὶ τὸ ἀνεπιτήδευτον τῆς διατυπώσεως τῶν ἰδεῶν. Μ. Δ. Β.

— **Ρενιὲ** (Regnier), ***Φραγκῖσκος-Ἰωσὴφ-Πέτρος***. Γάλλος κωμῳδὸς (1807—1885). Ἐσπούδασεν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ζωγραφικήν, ἀλλὰ καταληφθεὶς ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν σκηνὴν ἀνῆλθεν αὐτὴν καὶ τῷ 1831 εἰσῆλθεν ὡς ἑταῖρος εἰς τὴν Γαλλικὴν Κωμῳδίαν, ὅπου διέπρεψε, διαπλάσας ὅλους σχεδὸν τοὺς κωμικοὺς ἥρωας τοῦ προγράμματος τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου. Ἀπὸ τοῦ 1872 διετέλεσε διευθυντὴς τῆς σκηνῆς τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου, εἶτα δὲ διευθυντὴς τῶν σπουδῶν τῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Ρενιὲ συνειργάσθη μετὰ τῶν δραματικῶν συγγραφέων Παύλου Φουσὲ καὶ Λουδοβίκου Λερουᾶ. Θ. Β.

— **Ρενιὲ** ***ντὲ Γκρὰφ*** (Reigner ou Reinier de Graaf). Ὁλλανδὸς ἀνατόμος (βλ. λ. *Γκράαφ*).

—**Ρενιὲ-Ντεμαραὶ** (Regnier Desmarais), ***Φραγκῖσκος-Σεραφέν***. Γάλλος λόγιος (1632—1713). Μεταβὰς εἰς Ρώμην ὡς γραμματεὺς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, ἐξέμαθε τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ συνέθεσε διάφορα ποιήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν καλλιέπειαν καὶ τὴν ποιητικὴν χάριν. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν ἐξελέγη τῷ 1670 μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, καίτοι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐδὲν ἔργον εἶχε συγγράψει εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, εἶτα δὲ μετέβη ὡς γραμματεὺς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας εἰς Μόναχον, ὁπόθεν ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους διέπρεψεν ὡς ἱστορικός, ποιητὴς καὶ μεταφραστὴς Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων. Μετέφρασε τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Ἰλιάδος εἰς γαλλικοὺς στίχους, τὸν Ἀνακρέοντα, τὸν Κικέρωνα κ. ἄ. Ἀλλ' ὁ Ρενιὲ δεικρίθη κυρίως ὡς γραμματικός· μετέσχεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐπεφορτίσθη ὑπ' αὐτῆς, ὅπως συντάξῃ γραμματικὴν ὡς συμπλήρωμα τοῦ λεξικοῦ, ἣν καὶ ἐξέδωκε τῷ 1706. Θ. Β.

— **Ρενιὲ** ***Ντετουρμπὲ*** (Regnier Destourber), ***Ἱππόλυτος***. Γάλλος ἱστορικὸς (1804—1832). Τὸ πρῶτον ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ δρᾶμα «Σεμπρώνιος καὶ Ἁγία Ἑλένη», πολλάκις ἀναβιβασθὲν εἰς τὰ γαλλικὰ θέατρα. Συνέγραψεν ὡσαύτως: «Ἱστορία τοῦ γαλλικοῦ κλήρου κατὰ τὴν παλινόρθωσιν», «Παγκόσμιος ἱστορία», «Ἀπομνημονεύματα τῆς μαρκησίας ντὲ Πομπαντούρ», «Ὁ θάνατος τῶν Γιρονδίνων», «Ἱστορικαὶ σκηναί». Θ. Β.

ρενιέρη (ἡ) (Reniera) *[Ζῳολ.]*. Γένος σπόγγων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρενιεριδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανὰ εἴδη σπόγγων ποικίλης ὑφῆς, ἀπαντώντων εἰς τὰ ὑφάλμυρα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Ρενιέρης. —1) ***Ἀναγνώστης Μαρκουλάκης***. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1896—1897.

—2) ***Μαρκούλιας***. Κρὴς ἀγωνιστὴς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας. Κατηγορηθεὶς ὅτι συμμετέσχεν εἰς τὰς πειρατικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Γραμβούσης (1828), κατεδικάσθη ἐν Ναυπλίῳ μετά τινων ἄλλων ἐρήμην εἰς θάνατον, τῇ ἐνεργείᾳ ὅμως τοῦ ἁρμοστοῦ τῆς Κρήτης Ράϊνεκ, μετεβλήθη ἡ ποινή του εἰς πρόστιμον 1.000 γροσίων.

— 3) ***Χατζῆ Τζανάκης***. Κρὴς πρόκριτος τῶν Χανίων κατὰ τὸ 1821. Ἦτο μεμυημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Ἀγῶνος ἐν Κρήτῃ. ΕΡ. Μ.

— **Ρενιέρης**, ***Λουδοβῖκος***. Ἑνετὸς δοὺξ τῆς Κρήτης, διοικήσας τὴν νῆσον ἀπὸ τοῦ 1550 μέχρι τοῦ 1552. ΕΡ. Μ.

—**Ρενιέρης**, ***Μᾶρκος***. Νομομαθὴς καὶ φιλόλογος ἐκ Κρήτης, γεννηθεὶς τῷ 1815 ἐν Τεργέστῃ, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1897 ἐν Ἀθήναις. Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν του σπουδῶν ἐν Βενετίᾳ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Παταυΐου, τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ, ἠσχολεῖτο ὅμως συγχρόνως καὶ εἰς ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, πρὸς τὰς ὁποίας ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἶχε μεγίστην κλίσιν. Κατὰ τὰς μελέτας του ταύτας ἐγνωρίσθη καὶ συνεδέθη διὰ στενοτάτης φιλίας μετὰ τοῦ Αἰμιλίου Τυπάλδου, τοῦ τότε ἐν Βενετίᾳ Κεφαλλῆνος φιλολόγου, συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἔκδοσιν βιογραφίας τῶν διαπρεψάντων Ἰταλῶν ἐν τοῖς γράμμασι, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῇ τέχνῃ, καὶ συνέγραψε τοὺς βίους τοῦ ποιητοῦ O. Minzoni καὶ τοῦ φιλοσόφου G. Filaggeri. Κατὰ τὸ 1835 ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος. Τῷ 1838 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Γ. Α. Ράλλη μετάφρασιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ «Ἐγχειριδίου τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου» Φ. Μακελδέϋ (α' ἔκδοσις εἰς δύο τόμους, β' ἔκδοσις τὸ 1872 εἰς 1 τόμον) καὶ τῷ 1841 ἐδημοσίευσε τὸ «Δοκίμιον φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας». Κατὰ τὸ ἔτος 1837 προσελήφθη εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν, διορισθεὶς πρωτοδίκης ἐν Χαλκίδι, μετ' οὐ πολὺ δὲ προήχθη εἰς ἐφέτην καὶ ἀρεοπαγίτην, παραμείνας ἐν τῇ δικαστικῇ ὑπηρεσίᾳ μέχρι τοῦ 1844, ὅτε ἀπελύθη δυνάμει τοῦ περὶ ἑτεροχθόνων ψηφίσματος τῆς συνελεύσεως. Κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀσκήσεως τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος παρέστη ὡς συνήγορος τοῦ Θεοφίλου Καΐρη κατὰ τὴν δίκην τῆς ἐπὶ αἱρέσει κατηγορίας. Κατὰ τὸ 1841 μετέφρασε μετὰ τοῦ Εὐστ. Σίμου καὶ Π. Χαλικοπούλου τοὺς «Δύο μελλονύμφους» τοῦ Μαντζόνι, ἀπὸ δὲ τοῦ 1842 μετέσχε τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ «Ἐρανιστής», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο περισπουδάστους μελέτας, ἐν αἷς καὶ «Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ λόγου πρὸς τὴν πίστιν». Εἰς τὸ συντασσόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κωνστ. Παπαρρηγοπούλου, Ἀλεξ. Ραγκαβῆ, Γ. Βασιλείου καὶ Ν. Δραγούμη μηνιαῖον γαλλικὸν περιοδικὸν «Spectateur de l'Orient» (1853—1858) περιέλαβε βαρυσημάντους μελέτας του. Οὕτω μεταξὺ ἄλλων ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ ἐν σχέσει μὲ τὰ διεθνῆ πολιτικὰ ζητήματα τῶν χρόνων ἐκείνων «L'embarras de l'Occident (τ. Β σ. 14), «L'occupation du Pirée» (τ. Β' σ. 284), ἄρθρον δημοσιευθὲν τὰς πρώτας ἡμέρας μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τῶν

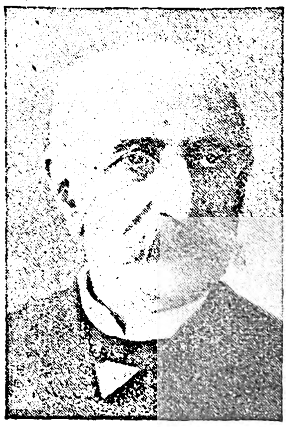

Μᾶρκος Ρενιέρης.

Digitized by Google

Ἄγγλων καὶ Γάλλων (1854), διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτίθεται δριμύτατα κατὰ τῆς παρὰ τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν πράξεως ἐκείνης τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. «De l'impopularité de la cause grecque en Occident» (τ. Γ' σ. 37), «De l'impopularité de la cause grecque en Orient» (τ. Γ' σ. 341), «L'empereur Nicolas et la Grèce» (τ. Δ' σ. 129), «Cyrille Lucaris ou l'Eglise grecque pendant la guerre de trente ans» (τ. Ε' σ. 1, 37, 104, 133, ἡ μελέτη αὕτη μετεφράσθη ὑπὸ Κωνστ. Παπαρρηγοπούλου καὶ ἐξεδόθη τῷ 1859 ὑπὸ τὸν τίτλον «Κύριλλος Λούκαρις ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης») «Napoléon III et la Grèce» (τ. Ε' σ. 373), «Comment les royaumes finissent en Orient» (τ. ΣΤ' σ. 105), «La question d'Orient après le 30 Mars» (τ. ΣΤ' σ. 199), «La Jeunesse de Lucaris. Drame historique en cinq actes» (τ. Ζ' σ. 1, 41). Αἱ μελέται του αὗται, ἰδίᾳ δὲ αἱ περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, προσέδωσαν αὐτῷ μέγα κῦρος περὶ τὰ ἀφορῶντα τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ τὸν ἤγαγον εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν βασιλέα Ὄθωνα ὑπόμνημα περὶ τῆς τηρητέας πολιτικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο. Αἱ ἐν τῷ ὑπομνήματι ἐκείνῳ γνῶμαι τοῦ Ρενιέρη μεγάλως ἐξετιμήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅστις καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 1861 πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἕτερα σχέδια περὶ τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων ἐπέβαλον τὴν ἐν Ἀθήναις παρουσίαν του καὶ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ πρεσβευτοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος 1864 παρητήθη καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ καθηγητοῦ τοῦ γαλλικοῦ δικαίου καὶ τῆς συγκριτικῆς νομοθεσίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη καθεῖξεν. Ἀνέλαβε τότε τὰ καθήκοντα τοῦ ὑποδιοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος εἶχε προσληφθῆ ἀπὸ τοῦ 1850 ὡς νομικὸς σύμβουλος. Καὶ πάλιν ὅμως διέκοψε τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑποδιοικητοῦ μεταβὰς εἰς Παρισίους διὰ τὸ μέγα ζήτημα τῶν καταπατηθέντων ἐν Ρουμανίᾳ ὑπὸ τῆς ρουμανικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Κούζα προνομίων τῶν μονῶν τοῦ Ἄθω καὶ τοῦ Ἁγίου Τάφου. Κατὰ τὸ ἔτος 1869 θανόντος τοῦ διοικητοῦ καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης Γεωργίου Σταύρου, ἐξελέγη παμψηφεὶ ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μετόχων διοικητὴς αὐτῆς. Ἐπανεκλεγεὶς κατὰ δύο ἀκόμη ἑπταετίας, τῷ 1876 καὶ τῷ 1883, διῴκησε τὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης μέχρι τοῦ 1890, ὅτε ἐπικειμένης νέας ἐκλογῆς του ἐξεδήλωσε τὴν ἀμετάτρεπτον ἀπόφασίν του ν' ἀποχωρήσῃ τῆς διοικήσεως. Ἡ μετὰ τὴν δήλωσιν ἐκείνην περὶ ἀποχωρήσεώς του συνελθοῦσα γενικὴ συνέλευσις τῶν μετόχων εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης της ἐξέλεξεν αὐτὸν ἰσόβιον ἐπίτιμον διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ βασιλεὺς σὺν τῇ ὑπογραφῇ τοῦ κυρώσαντος τὴν ἐκλογὴν ταύτην Β. Διατάγματος τῆς 25ης Ἰουλίου 1890 ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν μεγαλόσταυρον τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ Ρενιέρης ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1866, εἶχεν ἐκλεγῆ μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Κρητῶν καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του πιστὸς εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὑπῆρξεν ὡσαύτως εἷς τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ αὐτοῦ συμβουλίου ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του τῷ 1877 μέχρι τοῦ θανάτου του. Πλὴν τῶν ἄνω μνημονευθέντων ἐπιστημονικῶν ἔργων του καὶ πολλῶν πραγματειῶν, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα ἑλληνικὰ καὶ ξένα περιοδικά, ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Περὶ Βλοσσίου καὶ Διοφάνους ἔρευναι καὶ εἰκασίαι» (α' ἔκδοσις ἐν Λειψίᾳ 1873, β' ἔκδοσις ἐν Ἀθήναις 1887), «Ἱστορικαὶ μελέται, ὁ Ἕλλην πάπας Ἀλέξανδρος Ε', τὸ Βυζάντιον καὶ ἡ ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος» (1881), «Μητροφάνης Κριτόπουλος καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλοι αὐτοῦ 1617—1628» (1893). Τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην.

—Ρενιέρης *Νικόλαος*. Ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1758 ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης καὶ ἀποθανὼν τῷ 1847 ἐν Ἀθήναις. Τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τοῖς διδακτηρίοις τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, μεθ' ὃ ἀπελθὼν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ παρασκευασθεὶς ἐπαρκῶς διήκουσε τὰ μαθήματα τῆς ἰατρικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μομπελλιὲ καὶ τῆς Πίζης. Ἐπανελθὼν εἰς Χανιὰ ἐξήσκησεν αὐτόθι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, καταστὰς σεβαστὸς καὶ ἀγαπητὸς εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν. Ὅταν ὁ περὶ ἀνεξαρτησίας ἀγὼν ἐπεξετάθη καὶ ἐν Κρήτῃ, ἀπεδύθη καὶ ὁ Ρενιέρης μεθ' ὅλον τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας του εἰς τὰς κακουχίας καὶ τοὺς κινδύνους αὐτοῦ. Τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἐκτιμῶντες οἱ συμπολῖται του, ἀπέστειλαν αὐτὸν πληρεξούσιον εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ δευτέραν ἐθνικὴν συνέλευσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξελέγη μέλος τῆς δεκατριμελοῦς ἐπιτροπῆς, τῆς προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ πρωτεργάτου τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Γερμανοῦ Παλαιῶν Πατρῶν. Ἐκλεγεὶς καὶ πάλιν πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι συνελθοῦσαν ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἐγένετο πρόεδρος αὐτῆς. Ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου Καποδίστρια ἀπεστάλη εἰς Κρήτην, ἵνα ἐπὶ τόπου διευθύνῃ τὰ κατ' αὐτήν. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς βασιλείας διωρίσθη σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ εἶτα γερουσιαστής.

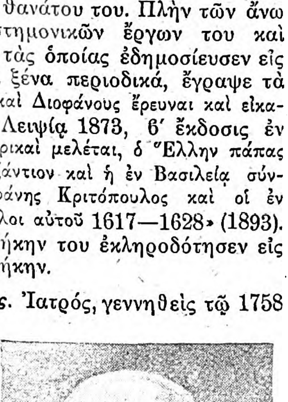

Νικόλαος Ρενιέρης.

ρενιερίδαι (οἱ) (Renieridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια σπόγγων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονακτινελλιδῶν*, περιλαμβάνουσα σπόγγους εὐθραύστους, ἀπαντῶντας εἰς τὰ ὑφάλμυρα καὶ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν πολλῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας γνωστότερον εἶναι ἡ *ρενιέρη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ρενιὼ (Regnault), *Ἀλέξανδρος-Γεώργιος-Ἑρρῖκος*. Γάλλος ζωγράφος (1843—1871). Τῷ 1861 εἰσῆλθεν εἰς τὴν παρισινὴν σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἔνθα ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Καμπανέλ. Ἐπανειλημμένως μετέσχε τοῦ διαγωνισμοῦ διὰ τὸ μέγα βραβεῖον τῆς Ρώμης, μετὰ συνεχεῖς δ' ἀπο-

Ἑρρίκου Ρενιώ: «Σαλώμη».

τυχίας κατώρθωσε νὰ τύχῃ τούτου διὰ τοῦ πίνακος: «Ἡ Θέτις κομίζουσα πρὸς τὸν Ἀχιλλέα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου τεχνουργηθέντα ὅπλα». Ἀπελθὼν εἰς Ρώμην κατεθέλχθη αὐτόθι ἀπὸ τὴν γοητείαν τῆς ἑλληνολατινικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς περιλάμπρου τέχνης τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως, ἠγάπησε δὲ μετὰ πάθους τὴν θαυμασίαν χρωματιστικὴν δύναμιν τῶν Βενετῶν, ἣν εἰς παμπληθῆ των ἔργα ἐμελέτησε. Κατὰ τὸ δεύτερον ὅμως ἔτος τῆς ἐν Ρώμῃ διαμονῆς του (1868) πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὅστις τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὸν περίφημον «Αὐτομέδοντά» του, ἠσθένησε σοβαρῶς καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ πρὸς ἀνάρρωσιν εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Τὴν χώραν ταύτην εὗρεν ἐν πλήρει ἐπαναστατικῷ ὀργασμῷ. Ὁ στρατηγὸς Πρὶμ ἦτο τὸ πρόσωπον τῆς ἡμέρας. Ὁ Ρενιὼ ἐξεπόνησε τὴν προσωπογραφίαν του ἔφιππον, ἐπὶ μέλανος ἵππου, ὅστις τάσσεται μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ἵππων, τοὺς ὁποίους παρουσίασέ ποτε ἡ παγκόσμιος τέχνη. Ἡ μελέτη τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἱσπανικῆς ζωγραφικῆς ἐνεδυνάμωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν φυσικὴν ὁρμητικότητα καὶ ζωηρότητα τοῦ ταλάντου του. Ἐκεῖθεν ὁ Ρενιώ, διψῶν διηνεκῶς περισσοτέραν θέρμην καὶ περισσότερον ἐξωτισμόν, μετέβη εἰς τὸ Μαρόκον καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ταγγέρην, ἔνθα ὑπελόγιζε νὰ μείνῃ ἐπὶ μακρόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐξερράγη ὁ Γαλλογερμανικὸς πόλεμος τοῦ 1870. Ὁ Ρενιώ, μολονότι δὲν ὑπεῖχε στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν, ἔσπευσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος καὶ ἐφονεύθη κατά τινα νύκτα τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1871, ἡρωϊκῶς μαχόμενος εἰς τὰ περίχωρα τῶν Παρισίων. Κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τοῦ βίου του παρήγαγεν ἔργον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀξιόλογον. Διεκρίθη διὰ τὴν δύναμιν τοῦ χρωματισμοῦ του, τὴν διακοσμητικήν του κανότητα, τὴν ἐκφραστικότητά του, τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν χάριν τοῦ σχεδίου του. Τὸ σημαντικώτατον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Σαλώμη» ἐμφανισθεῖσα εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τοῦ 1870. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ἡ κόμισσα ντὲ Μπάρκ», «Χωρικὸς τῆς Μάντσας», «Ἱσπανίς». «Μία πύλη τῆς Ἀλάμπρας», «Ἐκτέλεσις ἄνευ κρίσεως» (ἅπαντα ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου), ἱκανὸς ἀριθμὸς προσωπογραφιῶν κλπ. Ι. Μ. Π.

— Ρενιὼ (Regnault), *Ἑρρῖκος-Βίκτωρ*. Γάλλος φυσικὸς καὶ χημικὸς (1810—1878). Ἐσπούδασεν ἐν τῇ «École Polytechnique» καὶ τῇ «École des Mines» καὶ κατόπιν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Lyon. Αἱ χημικαὶ ἐργασίαι του ἀναφέρονται εἰς τὰ ἁλατογόνα, τοὺς ἀκορέστους ὑδρογονάνθρακας, τὰ ἀλκαλοειδῆ, τὰ ὀργανικὰ ὀξέα· εἰσήγαγε προσέτι τρόπον κατατάξεως τῶν μετάλλων καὶ ἔκαμε συγκριτικὴν μελέτην τῆς συνθέσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου. Τῷ 1840 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῇ Πολυτεχνικῇ Σχολῇ, ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, συγχρόνως δὲ διωρίσθη καὶ καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν τῷ Collège de France. Τῷ 1847 ἐδημοσίευσε τετράτομον σύγγραμμα χημείας, ὅπερ μετεφράσθη εἰς πλείστας ξένας γλώσσας. Τὸ ἔργον τοῦ Ρενιὼ ἐν τῇ φυσικῇ εἶναι μέγα καὶ πολυποίκιλον. Ἐπενόησε πλείστας μεθόδους μετρήσεων καὶ συναφῆ ὄργανα, ἅτινα χρησιμεύουσι καὶ σήμερον ὡς πρότυπα. Ἠσχολήθη συστηματικὰ εἰς τὸν προσεκτικὸν ἀναπροσδιορισμὸν τῆς εἰδικῆς θερμότητος πλείστων στερεῶν, ὑγρῶν καὶ ἀερίων σωμάτων. Ἐσπούδασε τὴν θερμικὴν διαστολὴν τῶν ἀερίων καὶ ἔδειξεν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πρότερον κρατοῦσαν γνώμην, ὅτι τὰ ἀέρια δὲν ἔχουσι πάντα τὸν αὐτὸν συντελεστὴν διαστολῆς καὶ ὅτι ὁ νόμος Γκαὶ-Λουσσὰκ εἶναι διὰ τὰ πραγματικὰ ἀέρια μόνον κατὰ προσέγγισιν ὀρθός. Ἠσχολήθη ἐπίσης σπουδαίως εἰς τὴν θερμομετρίαν, εἰσήγαγε τὴν χρησιμοποίησιν ἰδίου θερμομέτρου ἀκριβείας καὶ δὴ συγκρίσεως τῶν ἐνδείξεων τοῦ θερμομέτρου τούτου πρὸς ὑδραργυρικὸν θερμόμετρον καὶ προσδιώρισε τὸν ἀπόλυτον συντελεστὴν διαστολῆς τοῦ ὑδραργύρου. Ἐπενόησεν ἐπὶ πλέον τὸ *ὑγρόμετρον Ρενιώ*. Τῷ 1854 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐν Sèvres ἐργοστασίου πορσελλάνης, ἔνθα ἐξετέλεσε σπουδαιοτάτας ἐρεύνας ἐπὶ τῆς διαστολῆς τῶν ἀερίων. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Σπουδαὶ ἐπὶ τῆς ὑγρομετρίας» (1845), «Στοιχειώδη μαθήματα χημείας» (6η ἔκδ. 1870 εἰς 4 τόμ.), «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς τῶν ζῴων» (1849), «Πρῶτα στοιχεῖα χημείας» (6η ἔκδ. 1873) κ. ἄ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Ρενιὼ περιέχονται εἰς τοὺς τόμους 21 καὶ 26 τοῦ «Memoires de l'Académie des Sciences». Κ. Π.

—Ρενιὼ (Regnaud), *Παῦλος*. Γάλλος γλωσσολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1838. Τῷ 1879 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λυών, τῷ δὲ 1887 τακτικὸς διὰ τὴν ἕδραν τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας καὶ τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης. Ἔγραψε πλῆθος ἐπιστημονικῶν ἔργων, ἐν οἷς: «La rhétorique sanscrite» (Paris 1884), «Essais de linguistique évolutioniste» (1886), «Origine et philosophie du langage» (β' ἔκδ. 1888) βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν, «Principes généraux de linguistique indo-européenne» (1889), «Rig-Veda et les origines de la mythologie indo-européenne» (1892), «Les premières formes de la religion et de la tradition de l'Inde et la Grèce» (1894), «Élements de grammaire comparée du grec et du latin» (I—II, 1895—1896), «Éléments de grammaire comparée des principaux idiomes germaniques» (1898). Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσε μετάφρασιν τοῦ Rig-Veda εἰς τὴν γαλλικήν, ἔτι δὲ διαφόρους εἰδικὰς μελέτας εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ ἐν Λυὼν πανεπιστημίου. Γ. Π. Α.

Ρέν-κιοΐ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἐρὲν-κιοΐ*.

ρέννα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία, εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ἀττικῆς, τοῦ φυτοῦ *λάγουρος ὁ φοειδής*.

Ρέννας κόλπος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κολπίσκος ὅρμος τῆς Μικρασίας, ἀποτελῶν τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Σάμης (πλάτ. 36°48' Β., μῆκ. 28°10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Kos, Doris and Symi). Εἶναι ὁ *Σχοινοῦς κόλπος* τῶν ἀρχαίων, ὁ ὑποτελῶν τὸν μυχὸν τοῦ Δωρίου κόλπου. Σ. Ε. Λ.

Ρεννεβὶλλ (Renneville), *Ρενὲ ντὲ —*. Γάλλος συγγραφεὺς (1650—1723). Ἔγραψε: «Τὸ γαλλικὸν ἱεροδικεῖον», περιέχον τὴν ἱστορίαν τῆς Βαστίλλης. Ε. Ν. Σ.

Ρέννενκαμπφ, *Παῦλος - Κάρλοβιτς*. Ρῶσος στρατηγὸς (1854—1916). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Πετρουπόλεως, μετέσχεν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γοῦρκον τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1877) καὶ εἶτα τοῦ ρωσοϊαπωνικοῦ (1904—1906), καθ' ὃν διεκρίθη, συγγράψας καὶ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ μάχη τοῦ Μούκδεν». Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀνετέθη εἰς αὐτὸν

Digitized by Google

ἡ ἀρχηγία τοῦ πρώτου σώματος τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ τοῦ Νιέμεν. Αἱ ρωσικαὶ στρατιαὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν, ἀλλ' ἡ προέλασις αὐτῶν ἀνεκόπη πρὸ τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ἑλῶν τῆς Μαζουρίας. Ὁ Ρέννενκαμπφ, ὅστις εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον κατήγαγε νίκας τινάς, ἀφῆκε νὰ τοῦ διαφύγῃ ὁ ἡττηθεὶς ἀντίπαλος στρατός, μὲ τὴν δικαιολογίαν ἀναμονῆς ἐνισχύσεων, πρᾶγμα ὅπερ ἐγέννησε κατ' αὐτοῦ βραδύτερον ὑπονοίας περὶ προδοσίας. Ἀναλαβὼν τὴν 24 Αὐγούστου 1914 τὴν ἐπίθεσιν, ἐξετέλεσε ταύτην μετὰ νωθρότητος. Μετατεθεὶς εἰς τὸ μέτωπον τῆς Βαρσοβίας, ἠδυνήθη μὲν ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν πρὸς κατάληψιν τῆς πολωνικῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ συνεργασθῇ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ρούσκι παρῃτήθη, δὲν μετέσχε δ' ἔκτοτε τοῦ πολέμου. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Μπολσεβίκων συνελήφθη ὡς ἀντεπαναστατικὸς καὶ καθείρχθη εἰς τὸ φρούριον Πετροπάβλοσκ. Κατηγορηθεὶς εἶτα ἐπὶ προδοσίᾳ ἐτυφεκίσθη. θ. β.

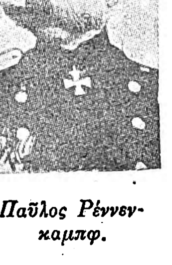

Παῦλος Ρέννενκαμπφ.

Ρεννεκέν, ἢ ***Ραννεκὲν*** (Rennequin ἢ Rannequin), ***Λουδοβῖκος***. Ὁλλανδὸς μηχανικός, γνωστὸς καὶ ὡς *Σουάλμ-Ρενκὲν* (1644—1708). Κατέστη γνωστὸς ὡς ἐφευρέτης μηχανημάτων ἀποστραγγίσεως τῶν ὑδάτων τῶν ὀρυχείων. Μετακληθεὶς εἰς Παρισίους ὑπὸ τοῦ Κολμπέρ, κατεσκεύασε μηχάνημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ ἀνύψωσις τοῦ ὕδατος τοῦ Σηκουάνα μέχρι τῶν ὑψηλοτέρων διαμερισμάτων τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν. Η. Π. Γ.

Ρέννελ (Rennell), ***Ἰάκωβος***. Διάσημος Ἄγγλος γεωγράφος (1742—1830). Ὑπηρέτησεν ὡς μηχανικὸς εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἰνδιῶν καὶ βραδύτερον διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας τῆς Βεγγάλης. Τῷ 1781 ἐξέδωκε χάρτην τῆς Βεγγάλης καὶ ὑδρογραφικὴν μελέτην περὶ τῶν ποταμῶν Γάγγου καὶ Βραχμαπούτρα. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔνθα ἐξέδωκε «Μελέτην ἐπὶ ἑνὸς χάρτου τοῦ Ἰνδοστάν» (1782). Τῷ 1788 ἐξέδωκε χάρτην τοῦ Ἰνδοστὰν καὶ τῷ 1790 «Μελέτην ἐπὶ τῆς γεωγραφίας τῆς Ἀφρικῆς», ἣν ἐσυνέχισε κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη. Τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔργων του εἶναι «Τὸ γεωγραφικὸν σύστημα τοῦ Ἡροδότου» (1800, μεταφρασθὲν γερμανιστὶ τῷ 1802), ἐν τῷ ὁποίῳ ὑποστηρίζει τὸ ἀληθὲς τῶν γεωγραφικῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἡροδότου. Ἠκολούθησαν δύο ἄλλα βιβλία, προϊόντα τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν μελετῶν αἱ «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Τροίας» (1814) καὶ τὰ «Σχόλια ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐκστρατείας τοῦ Κύρου» (1816). Κ. Β. Λ.

Ρέννερ (Renner), ***Ἰωσήφ***. Γερμανὸς παιδαγωγὸς τῆς μουσικῆς (1832 — 1895), εἰς ὃν ὀφείλεται τὰ μέγιστα ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἀναγέννησις τοῦ χορικοῦ ᾄσματος. Ἐξέδωκεν ἀνθολογίας παλαιῶν γερμανικῶν ᾀσμάτων διὰ χορῳδίαν, ἐνῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἰωσὴφ* (γεννηθεὶς τῷ 1868) ἐσυνέχισε τὰς διὰ τὴν χορῳδίαν προσπαθείας τοῦ πατρός του. Ρέννερ ὁ νεώτερος διεκρίθη καὶ ὡς συνθέτης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς διὰ σειρᾶς ἔργων περιλαμβανούσης ρέκβιεμ, λειτουργίας, ὀφερτόρια, μοτέττα, τεμάχια δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον κλπ. Ἔγραψεν ὡσαύτως τὴν λυρικὴν κωμῳδίαν «Ἰωσὴφ Χάϋδν» κ. τ. λ. Γ. Σ.

—**Ρέννερ** (Renner), ***Κάρολος***. Αὐστριακὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1907, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυρίων πολιτικῶν προσώπων ἅτινα ἔδρασαν, κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς μοναρχίας. Ἐκ τῶν κορυφαίων τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως, ὑπῆρξεν ὁ ρυθμιστὴς τῆς ὅλης πολιτικῆς καὶ πολιτειακῆς καταστάσεως καὶ ὁ κύριος συντάκτης τοῦ νέου δημοκρατικοῦ συντάγματος. Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῆς αὐστριακῆς ἀντιπροσωπείας, κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ. Τῷ 1919 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, παρῃτηθεὶς δὲ τῷ 1920 ἐγένετο μέλος τοῦ ἐθνικοῦ συμβουλίου. Ἔγραψε πολλὰς μονογραφίας καὶ μελέτας ἐπὶ ζητημάτων πολιτειακῶν, δημοσιονομικῶν καὶ διοικητικῶν, συνήθως ὑπὸ τὰ ψευδώνυμα Synoptikus καὶ *Ρ. Σπρίνγκερ*. Θ. Κ.

ρεννίνη (ἡ). Ἔνζυμον προκαλοῦν τὴν πῆξιν τοῦ γάλακτος. Συνώνυμον τῆς *πυτίας* (βλ. λ.).

Ρένο (Reno) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, ἐν Αἰμιλίᾳ. Πηγάζει ἐκ τῶν Ἐτρουσκικῶν Ἀπεννίνων, καὶ ρέον κατ' ἀρχὰς πρὸς Β. εἰσέρχεται εἰς στενὴν κοιλάδα παρὰ τὴν Βολωνίαν, ἐκεῖθεν δὲ στρέφων πρὸς τὰ ΝΑ. ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν διὰ τοῦ παλαιοῦ στομίου τῆς Πάδου Πριμάρο, μετὰ ροῦν 180 χλμ. Κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ὁ *Λιμέντρα*, ὁ *Σέττα* καὶ ὁ *Σαμότζιο*. Ἐν νησῖδι αὐτοῦ, κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, συνεστήθη ἡ δευτέρα τριανδρία τῷ 43 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ἀντωνίου, Ὀκταβίου καὶ Λεπίδου. Μ. Δ. Β.

ρενολοχρώματα (τὰ) */Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὰ ἀπ' εὐθείας βάπτοντα χρώματα. Ἐκ τῶν εἰς τὸ ἐμπόριον κυκλοφορούντων σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) *Ρενολοαμινομέλαν*, συμπῖπτον πρὸς τὸ μέλαν τῆς ἀζιδίνης. 2) *Ρενολοαζινοπράσινον*. 3) *Ρενολοκυανοῦν*, συμπῖπτον πρὸς τὸ κυανοῦν τῆς ἀζιδίνης. 4) *Ρενολοκυανομέλαν*, κατάλληλον καὶ δι' ἡμιμάλλινα καὶ ἡμιμετάξινα. 5) *Ρενολομπορντὼ* καὶ *ρενολοκαστανόν*, συμπῖπτον πρὸς τὸ καστανὸν τῆς ἀζιδίνης. Ἀνθεκτικὸν εἰς τὸ φῶς. 6) *Ρενολοσκοτεινοπράσινον*. 7) *Ρενολοκίτρινον*, συμπῖπτον πρὸς τὸ κίτρινον τῆς διανίλης. 8) *Ρενολοπράσινον*, συμπῖπτον πρὸς τὸ πράσινον τῆς ἀζιδίνης. 9) *Ρενολοερυθρόν*. 10) *Ρενολομέλαν*. 11) *Ρενολοϊῶδες* κ.λ.π. Σ. Γ.

Ρενουὰρ (Renouard), ***Παῦλος***. Γάλλος ζωγράφος, σχεδιαστὴς καὶ χαράκτης, γεννηθεὶς τῷ 1845. Ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Παρισινὸν σαλὸν δι' ἐνδιαφερόντων σχεδίων τῷ 1877. Μετὰ ταῦτα παρουσίασεν ἐξαιρέτους πίνακας, ὡς «Un pas de porte en Sologne» (1878), «Salle des fêtes du Trocadéro» (1880) κ. ἄ. Διεκρίθη ἰδίᾳ ὡς ἠθογράφος πλήρης παρατηρητικότητος λεπτοῦ πνεύματος καὶ ἐκφραστικότητος. Προέχουσαν θέσιν ἐν τῷ ἔργῳ του κατέχουσιν αἱ σειραί: «Σπουδαὶ ἠθῶν ἐν τῷ μελοδράματι τῶν Παρισίων», «Μικροὶ γάτοι», «Καλλιτέχνιδες», «Οἱ μεταλλωρύχοι», «Ἐν Ἰρλανδίᾳ», «Ἡ σχολὴ τῶν Καλῶν τεχνῶν ἐν Λονδίνῳ» κλπ. Ι. Μ. Π.

— **Ρενουὰρ** (Renoir), ***Πέτρος-Αὔγουστος***. Ὀνομαστὸς Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1841 ἐν Limoges καὶ ἀποθανὼν τῷ 1918 ἐν Cagnes. Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς κεραμουργὸς ἐν τῇ γενετείρᾳ του, μετὰ ταῦτα δὲ μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς πληρεστέραν καλλιτεχνικὴν κατάρτισιν καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν τύχης. Πεπροικισμένος δι' εὐστροφωτάτου ταλάντου καὶ συναισθανόμενος τὴν πλήρη ἀνεπάρκειαν τῶν παλαιῶν τεχνοτροπιῶν πρὸς πραγματοποίησιν τῶν νέων καλλιτεχνικῶν ἰδεωδῶν, δὲν ἐβράδυνε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἐδουάρδου Μανὲ καὶ ν' ἀποβῇ εἷς τῶν σημαντικωτάτων ἀντιπροσώπων καὶ ἑρμηνευτῶν τῆς θεωρίας τοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ. Κατέλιπε πλούσιον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς εὐρεῖαν ποικιλίαν θεμάτων. Ἡ σπουδὴ τῆς φύσεως ὑπῆρξεν ἓν τῶν κυρίων μελημάτων τοῦ καλλιτέχνου τούτου. Διὰ τοῦτο κατώρθωσε ν' ἀποδώσῃ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας τὰ τόσον ἀληθῆ, μολονότι λουόμενα εἰς τὸ φῶς ἐξαίσιον ὀνείρου, τοπία του. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πλέον ἐπέτυχε νὰ ἐκφράσῃ μὲ τοιοῦτον προσωπικὸν τόνον, μὲ τόσην ἁβρότητα καὶ τόσην ἀλήθειαν συγχρόνως τὴν γυναῖκα. Πράγματι, ὁ Ρενουὰρ ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων γυναικογράφων, αἱ δὲ γυναικεῖαί του προσωπογραφίαι ἐπισκιάζουν διὰ τῆς δόξης των μέγα τμῆμα τοῦ ὑπολοίπου του ἔργου. Ἐκ τῶν πινάκων του ἐξέχουσι: «Ἡ κούνια» «Moulin de la Galette», «Ἡ γυμνὴ γυναῖκα», «Στὸ πιάνο», «Ἀναγνώστρια» (Μουσεῖον Λουξεμβούργου), «Αἱ λουόμεναι» (Συλλογὴ Jacques Blanche), «Τὸ πρῶτο βῆμα», «Νεαρὰ κόρη εἰς περίπατον», «Νεαρὰ κόρη κοιμωμένη», «Τὸ γεῦμα τῶν βαρκάρηδων», «Argenteuil», «Ἀγροικία», «Ἡ πηγή», «Ὁ χορός», «Τέλος τοῦ προγεύματος», προσωπογραφίαι τοῦ Sisley, τοῦ Monet, τῆς κυρίας καὶ τῆς δεσποινίδος Morisot, τῆς κυρίας Charpentier (Λοῦβρον), «Νεαρὰ γυναῖκα στὴν ἀκροθαλασσιά», «Γυναῖκες στὴν Ἀραβία», πολυάριθμοι σπουδαὶ γυμνοῦ διὰ κρητιδογραφίας, «Ἡ οἰκογένεια τοῦ καλλιτέχνου», «Ἡ σκέψις», «Τὸ τσάϊ», «Τὸ θερμοκήπιον», «Στὴν ταράτσα», «Ἡ χορεύτρια», «Στὸ θεωρεῖον», «Μητέρα καὶ γυιός», «Ἡ οἰκογένεια Ἀνριό», ἕτερος πίναξ «Στὸ θεωρεῖον», «Μετὰ τὸ λουτρὸν» κ. ἄ. Ι. Μ. Π.

Αὐγούστου Ρενουάρ: Moulin de la Galctte.

[Μουσεῖον Λουξεμβούργου.]

Ρενουβιὲ (Renouvier), ***Κάρολος Βερνάρδος***. Γάλλος φιλόσοφος γεννηθεὶς ἐν Μομπελιὲ τῷ 1815 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πρὰντ τῷ 1903. Τῷ 1836 εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολήν, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν διὰ ν' ἀφιερωθῇ εἰς τὰς κοινωνικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Κατὰ πρῶτον ἐγένετο γνωστὸς τῷ 1843 διὰ τοῦ ἔργου του: «Manuel de philosophie moderne». Τῷ 1844 ἐδημοσίευσε τὸ «Manuel de philosophie ancienne». Εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεώς του κατέλαβε θέσιν μεταξὺ τῶν ριζοσπαστῶν καὶ μεταρρυθμιστῶν διανοουμένων καὶ ἐδημοσίευσε πολυάριθμα ἄρθρα εἰς τὴν «Encyclopedie nouvelle» τοῦ P. Leroux καὶ τοῦ J. Reynaud. Τῷ 1848, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Φεβρουαρίου, ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἱππολύτου Καρνὸ τὸ «Manuel republicain de l'homme et des citoyens» ὅπερ ἐπροκάλεσε τὴν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως, λόγῳ τῶν σοσιαλιστικῶν ἀντιλήψεών του. Τῷ 1851 ἐδημοσίευσε τὸ «Gouvernement direct» εἶδος σχεδίου κοινοτικῆς καὶ κεντρικῆς ὀργανώ-

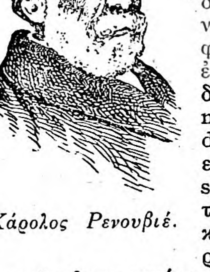

Κάρολος Ρενουβιέ.

σεως τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, τὸ ὁποῖον εἶχεν
ἐκπονήσει ἐν συνεργασίᾳ μετὰ φίλων του σοσια-
λιστῶν. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ 1851, ἔπαυσε
ν' ἀσχολῆται μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς
τὴν σπουδὴν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν
ζητημάτων. Συνειργάσθη δραστηρίως εἰς τὸ «An-
née philosophique», τὸ ὁποῖον ἵδρυσε τῷ 1868
μετὰ τοῦ Pillon ὀπαδοῦ ἑνὸς μεταρρυθμισμένου
κριτικισμοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον ἐπανεξεδόθη μετὰ τὸν
γαλλογερμανικὸν πόλεμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Criti-
que philosophique» καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ
Ρενουβιὲ ἀπὸ τοῦ 1872 μέχρι τοῦ 1892. Ἐκτὸς τῶν
ἀνωτέρω ἔργων ὁ Ρενουβιὲ συνέγραψε καὶ τὰ ἑξῆς:
«Essais de critique generale» (1854 — 1864),
«Science de la morale» (1869), «Uchronie 1876,
β' ἔκδ. ὑπὸ τὸν τίτλον: «Uchronie, Esquisse
apocryphe du developpement de la civilisation
européenne» 1901), «Esquisse d'une classification

Digitized by Google

systematique des doctrines philosophiques» (1885), «Victor Hugo, le poete» (1893), «Introduction à la philosophie analytique de l'histoire» (1896), «La nouvelle monadologie» (1899), «Les dilemmes de la métaphysique» (1908), «Victor Hugo, le philosophe» (1900), «Histoire et solution des problèmes metaphysiques» (1901), «Le personnalisme» (1903), «Critique de la doctine de Kant» (1906). Ὁ Ρενουβιὲ ἐπεχείρησε νὰ συνδυάσῃ τὸν κριτικισμὸν τοῦ Καντίου καὶ τὸν ἀγνωστικισμὸν τοῦ Hume καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα γαλλικὸν νεοκριτικισμόν. Ἀρνούμενος τὴν δυνατότητα πάσης μεταφυσικῆς, ὡς ἐπιστήμης, καταπολεμεῖ καὶ τὸν θετικισμὸν ὡς χονδροειδῶς αἰσθησιαρχικόν. Ἐν τῇ γνωσιολογίᾳ εἶναι σκεπτικιστής, ἐνῷ ἐν τῇ ἠθικῇ παραδέχεται τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως. Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐκλεκτισμοῦ του εἶναι ὁ μυστικισμὸς καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἀφετηρία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. Prat*, Les derniers entretiens de Charles Renouvier (1904). *M. Ascher*, Renouvier und der französische Neu-Kriticismus (1900).—*E. Janssens*, Le neocriticisme de Charles Renouvier (1904).—*A. Darlu*, La morale de Renouvier (1904).—*G. Séaills*, La philosophie de Charles Renouvier (1905).—*A. Arnal*, La philosophie religieuse de Ch. Renouvier (1907).—*Ravaisson*, Rapport sur la philosophie en France au XIX siècle.

Ρὲνς ἢ ***Ρημοὶ*** (Reims) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ ΒΑ. Γαλλίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος ἐν τῷ νομῷ Μάρνῃ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Καμπανίας. Κάτ. 107.000 περίπου (1926). Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βέλ, παραποτάμου τοῦ Αἲν καὶ ἐπὶ τῆς διώρυγος ἥτις συνδέει τὸν τελευταῖον τοῦτον μετὰ τοῦ Μάρνη, εἰς ἀπόστασιν 155 χλμ. ΒΑ. τῶν Παρισίων. Ἀνατολικῶς τῆς πόλεως ἐκτείνεται ἡ κατάφυτος ὑπὸ ἀμπελώνων πεδιὰς τῆς Καμπανίας, ἐνῷ ΝΔ. ὑψοῦται σειρὰ μικρῶν λόφων, ἐν οἷς περίφημος ὁ λεγόμενος «Ὄρος τῆς Ρένς». Ἡ πόλις εἶναι σπουδαιότατον κέντρον τῶν σιδηροδρόμων τῆς ΒΑ. Γαλλίας, διενεργεῖ ζωηρότατον ἐμπόριον καὶ ἔχει ἀκμαίαν βιομηχανίαν, ἰδίως μαλλίνων ὑφασμάτων. Κύριον προϊὸν αὐτῆς εἶναι ὁ περίφημος καμπανίτης οἶνος (σαμπάνια), οὗτινος ἑκατομμύρια ὅλα φιαλῶν φυλάσσονται εἰς τὰς ἐγγὺς τῆς πόλεως μεγάλας ὑπογείους ἀποθήκας. Ἡ Ρένς εἶναι ἰδίως περίφημος διὰ τὰ ἐν αὐτῇ ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα, καὶ μάλιστα τὸν καθεδρικὸν ναόν της, ὅστις ὅμως ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἐκ τοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν συνεχοῦς βομβαρδισμοῦ τῆς πόλεως διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ὁ ναὸς οὗτος ᾠκοδομήθη τῷ 1212 ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Ροβέρτου ντὲ Κονσύ, συμπληρωθέντων κατὰ διαφόρους ἐποχάς, θεωρεῖται δὲ ὡς ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἔχει μῆκος 139 περίπου μέτρων, πλάτος 49 καὶ ὕψος 38 μ., περικλείει δὲ ὑπερπεντακόσια ἀγάλματα καὶ πλῆθος ἄλλων γλυπτῶν καλλιτεχνημάτων. Πλὴν τῆς μητροπόλεως ἄξιος λόγου εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ρεμί, ἀρχαιότερος ὅλων ὡς οἰκοδομηθεὶς τῷ 1041, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἔργον τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἀνακαινισθεὶς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου ρωμανικοῦ ρυθμοῦ, τὸ μέγαρον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς οἰκοδομηθὲν τῷ 1498 καὶ ἀνακαινισθὲν τῷ 1675, περίφημον διὰ τὴν πρωτότυπον διακοσμητικήν του, τὸ δημαρχεῖον μὲ τοὺς 68 κίονας τῆς προσόψεώς του κορινθιακοῦ, δωρικοῦ καὶ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ὁ οἶκος τῶν μουσικῶν, τὸ περιεργότερον τῶν ἰδιωτικῶν κτηρίων τῆς πόλεως, τὸ δικαστικὸν μέγαρον, δωρικοῦ ρυθμοῦ, ἡ ἀγορά, τὸ θέατρον, τὸ παλαιὸν πανεπιστήμιον καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ἐκτὸς τούτων ἐν τῇ πόλει διασῴζονται πλεῖστα ἰδιωτικὰ μεσαιωνικὰ κτήρια, προσδίδοντα εἰς αὐτὴν ἰδιότυπον ρυθμόν. Ἄξια τέλος μνείας εἶναι ὁ ἀνδριὰς τῆς Ἰωάννας ντ' Ἀρκ πρὸ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, ὁ χαλκοῦς ἀνδριὰς τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ' φέροντος ρωμαϊκὴν στολήν, ὁ χαλκοῦς ἐπίσης ἀνδριὰς τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ', ὁ ἀνδριὰς τοῦ Κολμπὲρ κ. ἄ.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων ρωμαϊκῶν ἐρειπίων ἄξια λόγου εἶναι ἡ ρωμαϊκὴ θριαμβευτικὴ ἁψὶς ἐν τῇ πύλῃ τοῦ Ἄρεως, ἥτις καὶ ἐχρησίμευεν ὡς πύλη τῆς πόλεως μέχρι τοῦ 1514. Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἁψίδων καὶ ὀκτὼ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, διαμέτρου ἑνὸς καὶ ὕψους 13 μέτρων, φέρει δὲ ἀναγλύφους παραστάσει τοῦ περὶ τοῦ Ρώμου καὶ Ρωμύλου μύθου, τῶν δώδεκα ὡρῶν τοῦ ἔτους καὶ τοῦ μύθου τῆς Λήδας καὶ τοῦ κύκνου. Πλὴν τῆς ἁψῖδος ταύτης ὑπάρχει καὶ ἑτέρα θριαμβευτικὴ ἁψίς, ἐγερθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φλαβίου Κωνσταντίνου, υἱοῦ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, τῆς ὁποίας ὅμως μόνον θραύσματά τινα σῴζονται. Εἰς ἀπόστασιν 400 περίπου βημάτων ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Ἄρεως σῴζονται ἐρείπια εὐρέος περιβόλου, ἅτινα θεωροῦνται ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν ἀρχαῖον ἱππόδρομον.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ *Ρὲνς* εἶναι ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας πόλεις τῆς Γαλλίας. Πρὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως ἐκαλεῖτο *Δουροκορτόρουμ* (Durocortorum), ἦτο δὲ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων κέντρων τῶν Γαλατῶν. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος οὐδεμίαν ἀντίστασιν προέβαλεν εἰς τὸν κατακτητήν, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως γαλατικὰ φῦλα συνηνώθησαν, ὅπως τιμωρήσουν τὴν ὑποταγήν της. Ὁ Καῖσαρ ὅμως διέσωσε τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς, κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τῶν Ρημῶν, ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, ηὐνόησε δὲ διὰ τῆς παραχωρήσεως πλείστων προνομίων τὴν ἀνάπτυξίν της. Τῆς περιόδου ταύτης τῆς πρώτης ἀναπτύξεως τῆς πόλεως σῴζονται πλεῖστα ἐρείπια. Περὶ τῷ 352 μ.Χ. ἐπεσκέφθη τοὺς Ρημοὺς ὁ ἅγιος Σίξτος, ὅπως προσηλυτίσῃ τοὺς κατοίκους εἰς τὸν Χριστιανισμόν, βαπτίσας, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὸν ὕπατον Ἰοβῖνον. Τῷ 406 ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τοὺς Βανδάλους, οἵτινες ἐσφαγίασαν τὸν ἅγιον Νικάσιον πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ

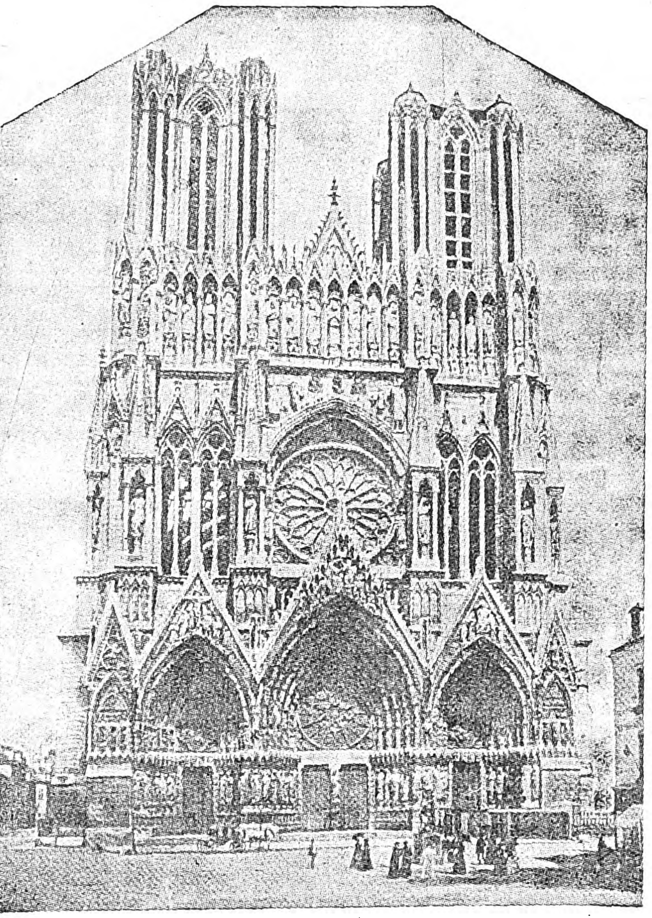

Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Ρένς (πρὸ τοῦ βομβαρδισμοῦ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον).

μητροπολιτικοῦ ναοῦ, ὃν οὗτος εἶχεν ἱδρύσει. Νέαν ἀγριωτέραν καταστροφὴν ὑπέστη ἡ πόλις κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἀττίλα, ὅστις κατέσφαξε μέγα μέρος τῶν κατοίκων. Μετὰ τοὺς Οὔνους κύριοι τῆς πόλεως ἐγένοντο οἱ Φράγκοι, ὁ βασιλεὺς τῶν ὁποίων Κλόβις ἐβαπτίσθη ἐν Ρημοῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ρεμὶ τῷ 496. Ἀπὸ τοῦ γεγονότος τούτου χρονολογεῖται ἡ φήμη τῶν Ρημῶν ὡς ἱερᾶς πόλεως τῶν Φράγκων καὶ ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ στέφωνται ἐν αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας. Ἡ πόλις διετέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἑκάστοτε ἀρχιεπισκόπων, πολλοὶ τῶν ὁποίων (Αἰγίδιος, Ρίκουλος, ἅγιος Ριγιβέρτος, Ἴνκμαρ, Τουρπῖνος κλπ.) διεδραμάτισαν σημαντικώτατον ρόλον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Γαλλίας. Ἐκ παραλλήλου ὑπῆρξεν ἕδρα πλείστων ἐκκλησιαστικῶν συνόδων πρὸ διαρρύθμισιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἢ περιστολὴν τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀκολασίας τοῦ κλήρου, ἀκόμη δὲ καὶ τῶν ἡγεμόνων. Τῷ 1129 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Ἑρρῖκος Ε' εἰσβαλὼν εἰς Καμπανίαν ἐπῆλθε κατὰ τῆς πόλεως, μένεα πνέων διὰ τὸ ἀπαγγελθὲν ἐναντίον του ἀνάθεμα, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ἀνακρούσῃ πρύμναν πρὸ τῆς ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως τῶν κατοίκων.

Τῷ 1138 οἱ κάτοικοι τῆς Ρένς, ἰδίως δὲ τῆς πόλεως τῆς περιλαμβανομένης ἐντὸς τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν τειχῶν, ἐπέτυχον παρὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Ζ' τὴν παραχώρησιν τοῦ δικαιώματος νὰ ἀποτ λέσωσιν ἰδίαν κοινότητα. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐζήτησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς ἐκτὸς τῶν τειχῶν πόλεως, ἔκτοτε δὲ ἄρχεται ὀξὺς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν κατοίκων, ζητούντων τὴν ἀνεξαρτησίαν των, καὶ τῶν ἀρχιεπισκόπων, ζητούντων τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων των, ἀνταγωνισμὸς πληρῶν τρεῖς ὅλους αἰῶνας. Τῷ 1359 ἡ Ρὲνς ἀντέταξεν ἡρωικὴν ἄμυναν κατὰ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες, ἀφοῦ ἐπολιόρκησαν ὑπὸ τὸν βασιλέα των Ἐδουάρδον τὴν πόλιν ἐπὶ 37 ἡμέρας, ἠναγκάσθησαν τελικῶς νὰ ἀποχωρήσουν, καταδιωκώμενοι κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων. Ἡ ἀντίστασις αὕτη τῆς Ρὲνς ἔσωσε τότε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τῆς γενικῆς κατακτήσεως, ἑξήκοντα ὅμως ἔτη ἀργότερον ἡ πόλις περιῆλθε δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Τρουὰ εἰς τοὺς Ἄγγλους. Ἡ συνθήκη ὅμως αὕτη δὲν ἐξετελέσθη. Οἱ κάτοικοι ἐν τούτοις τῆς Ρένς, παρορμώμενοι ὑπὸ τῆς Ἰωάννας ντ' Ἄρκ, ἤνοιξαν τὰς πύλας τῆς πόλεως εἰς τὸν Κάρολον Ζ', ὅστις καὶ ἐστέφθη ἐν αὐτῇ (1429) βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, παρουσίᾳ τῆς ἡρωικῆς παρθένου. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους θρησκευτικοὺς πολέμους ἡ πόλις παρέμεινε πιστὴ εἰς τὸν βασιλέα. Τῷ 1650 ἀντέστη ἐρρωμένως κατὰ τῶν Ἱσπανῶν, οἵτινες οὐδὲ τὰ προάστεια αὐτῆς ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβουν, μετὰ ἑπταετίαν δέ, κατὰ τὴν νέαν εἰσβολὴν τῶν Ἱσπανῶν εἰς Καμπανίαν, οἱ κάτοικοι τῆς Ρὲνς ἐπετέθησαν μόνοι κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἡ Ρὲνς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνθουσιωδεστέρων ἐπαναστατικῶν κέντρων. Τῷ 1814 ἡ πόλις ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς, περιερχομένη ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἄλλου. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρώσων τὴν 16 Ἀπριλίου, ἀνεκατελήφθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κορμπινὼ τὴν 5 Μαρτίου, διὰ νὰ καταληφθῇ 8 ἡμέρας ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ἐκδιώξαντος ἐκεῖθεν τὸν Σαὶν-Πρί. Οἱ Ρῶσοι ἀπώλεσαν κατὰ τὴν μάχην ταύτην 6.000 ἄνδρας καὶ 22 πυροβόλα. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἡ Ρὲνς κατελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανῶν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σεντάν, ἐκκενωθεῖσα μόνον τῷ 1873. Ἀρχομένου τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ πόλις κατελήφθη τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1914 ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἀλλ' ἐξεκενώθη ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην μάχην τοῦ Μάρνη. Εὑρισκομένη ἐντὸς τῆς ζώνης τοῦ πυρὸς ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς, ἰδίως ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ. Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν ἡ πόλις κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνῳκοδομήθη.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἐπειδὴ ἡ Ρὲνς (Reims) εὑρίσκεται ἐπὶ κόμβου συγκοινωνιῶν, δι' αὐτὸ ἀνέκαθεν ἐπεζητήθη ἡ διακατοχή της καθ' ἁπάσας τὰς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καμπανίας διεξαχθείσας ἐπιχειρήσεις. Οἱ σημαντικώτεροι περὶ αὐτὴν ἀγῶνες εἶναι οἱ κάτωθι.

Α') Τὴν 13ην Μαρτίου 1814 (βλ.λ. *Ναπολεόντειοι πόλεμοι* τ. ΙΗ, σ. 61) τὸ σῶμα τοῦ Μαρμόν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀπωθήσεως τοῦ ἐντὸς τῆς Ρὲνς πρωσσικοῦ στρατεύματος, τοῦ ἐλθόντος εἰς ἐνίσχυσιν τῆς στρατιᾶς τοῦ Μπλύχερ, διεξήγαγεν ἀγῶνα, οὗ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ κατατρόπωσις τοῦ πρωσσικοῦ τούτου στρατεύματος καὶ ἡ κατάληψις τῆς Ρὲνς ὑπὸ τῶν Γάλλων.

Β.) Κατὰ τὸν τελευταῖον Παγκόσμιον πόλεμον, διεξήχθησαν ἀγῶνες, οἵτινες ἦσαν πάντοτε σφοδρότατοι, καθ' ὅσον κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν εἶχεν ὀχυρωθῇ ἡ περιοχὴ τῆς Ρὲνς διὰ τῆς κατασκευῆς ἕνδεκα σοβαρῶν ὀχυρῶν ἐπὶ τῶν περιστεφόντων τὴν πόλιν ταύτην ὑψωμάτων. Ἡ Ρὲνς κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὴν 4ην Σεπτεμβρίου 1914, ἀλλ' ἐγκατελείφθη τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1914, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀτυχῆ δι' αὐτοὺς πρώτην μάχην τοῦ Μάρνη, καὶ ἔκτοτε, καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον χρονικὸν διάστημα τοῦ πολέμου, παρέμεινε μὲν διαρκῶς ὑπὸ τὴν γαλλικὴν κατοχήν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν διαρκῆ ἀπειλὴν εἴτε καταλήψεως, εἴτε βομβαρδισμοῦ διὰ πυροβολικοῦ, καθ' ὅσον, ναὶ μὲν τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1914 ἐγκατέλειψαν οἱ Γερμανοὶ τὴν Ρένς, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν κατέχοντες τρία ἐκ τῶν ὀχυρῶν αὐτῆς. Ἅπασαι αἱ, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα Σεπτέμβριος 1914—Ὀκτώβριος 1918, ἀπόπειραι τῶν Γάλλων πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν Γερμανῶν ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Ρὲνς ἀπέβησαν ἄκαρποι. Μόνον δὲ κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἐπίθεσιν τοῦ θέρους 1918, τὴν ἀποτελοῦσαν τὴν πέμπτην μάχην τῆς Καμπανίας, ἀπηλευθερώθη τελείως ἡ Ρένς.

Οἱ κατὰ τῆς Ρὲνς γερμανικοὶ βομβαρδισμοὶ κατέστησαν πασίγνωστοι, λόγῳ τῶν καταστροφῶν τῶν ἐπενεχθεισῶν κατὰ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς πόλεως, τοῦ ἀποτελοῦντος ἔργον τέχνης. Οἱ βομβαρδισμοὶ οὗτοι ἦσαν φυσικὴ συνέπεια τῆς πολεμικῆς καταστάσεως, διότι τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ εἶχε χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τῶν Γάλλων ὡς παρατηρητήριον. Αἱ κατὰ τοῦ ναοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ κωδωνοστασίου καταστροφαὶ ἔδωσαν ἀφορμὴν ὅπως διὰ πρώτην φορὰν προκαλυφθῶσι τὰ σημαίνοντα ἔργα τέχνης διὰ γαιοσάκκων πλήρων χώματος.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Ρὲνς** ἢ ***Ρημῶν εὐαγγέλιον*** *[Χριστ. Ἀρχ.]*. Παλαιὸν σλοβενικὸν ἐπὶ περγαμηνῶν χειρόγραφον εὐαγ-

Digitized by Google

γέλιον, εὑρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς πόλεως Ρένς. Τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο μερῶν του εἶναι γεγραμμένον διὰ τοῦ κυριλλικοῦ ἀλφαβήτου, τὸ δ' ἕτερον, τὸ περιέχον εὐαγγέλια ἑορτῶν τοῦ καθολικοῦ ἡμερολογίου, διὰ τοῦ κροατικοῦ (γωνιώδους) γλαγολικοῦ ὑπὸ μοναχῶν τῆς μονῆς Πράγας τῷ 1395. Τοῦτο ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Δ' ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐδωρήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν λόγῳ μονήν. Ὑπὸ τοῦ Οὐσιτῶν κατόπιν ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπόθεν καρδινάλιός τις λαβὼν τοῦτο ἐδωρήσατο εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ρένς. Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Sylvestre de Sacy («Evangeliaire Slave, dit Texte du Sacre de la bibliothèque du Reims, β' ἔκδ. 1852). Τ. Β.

ρενσελαιρίτης (ὁ) (Rensselaerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν ψευδομόρφωσιν τοῦ τάλκου κατὰ αὐγίτην. Προέρχεται ἐκ τῆς χημικῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ δευτέρου πρὸς τάλκην. Ἀπαντᾷ εἰς διαφόρους θέσεις τῆς New York. Γ. Β.

Ρέντα *[Μεσ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὸν κάστρον ἐν τῷ νομῷ Ἀχαΐας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ «Χρονικοῦ τοῦ Μωρέως». Δύναται νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ χωρίον Ρετεντοῦ τῆς ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 380) τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας. Τ. Ε. Ε.

— **Ρέντα** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Διχείμαρρον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Ρέντβιτς (Redwitz), ***Ὀσκάρ***. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1823—1891). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς αἰσθητικῆς ἐν Βιέννῃ, ἐγένετο δὲ γνωστὸς διὰ τοῦ ρωμαντικοῦ ἔπους «Ἀμαράντη» (1849), τὸ ὁποῖον ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Παραμύθι» (1850), «Ποιήματα», τὴν τραγῳδίαν «Ζικλίντε», τὰ δράματα «Θωμᾶς Μῶρος» (1856), «Φιλιππίνα Βέλζερ» (1859), τὸ μυθιστόρημα «Ἕρμαν Στάρκ» (1893, 3 τ.), «Τὸ τραγούδι τοῦ νέου γερμανικοῦ κράτους» (1871) καὶ τὸ ἔπος «Ὀντίλο». Θ.Κ.

Ρέντγουντ (Redwood) *σὲρ* ***Μπόβερτον***. Ἄγγλος χημικὸς (1846—1919). Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν μελέτην τοῦ πετρελαίου καὶ ἵδρυσε τὴν ἑταιρείαν τῶν βιομηχάνων τοῦ πετρελαίου, ἧς καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πρόεδρος κατὰ τὸ ἔτος 1913—1914. Ἔγραψε κλασσικὸν ἔργον περὶ πετρελαίου (3 τόμοι 1913).

ρεντεμπτορισταί (οἱ). Καλοῦνται οὕτω τὰ μέλη τοῦ τάγματος τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν Λυτρωτοῦ (sanctissimi nostri Redemptoris), τοῦ ἱδρυθέντος τῇ 8 Νοεμβρίου 1732 ὑπὸ τοῦ Ἀλφόνσου Λιγκουόρι, οἱ καλούμενοι καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ *Λιγκουοριανοί*. Κ. Ι. Δ.

ρέντενμαρκ (τὸ) (Rentenmark) *[Νομισματ.]*. Μεταβατικὴ νομισματικὴ μονὰς εἰσαχθεῖσα ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1923 εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παλαιᾶς τοιαύτης τοῦ *μάρκου* καὶ χρησιμοποιηθεῖσα μέχρι τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1924. Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914, τὴν γερμανικὴν ἦτταν καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα ἄκρατον πληθωρισμὸν χαρτονομίσματος, ἡ ἀξία τοῦ μάρκου εἶχεν οὐσιαστικῶς ἐκμηδενισθῆ, πᾶσα δὲ περὶ ὑγιοῦς νομίσματος ἰδέα εἶχε τελείως ἐκλείψει μέχρι σημείου, ὥστε καὶ αὐταὶ ἔτι αἱ μικροσυναλλαγαὶ νὰ διενεργῶνται εἰς ξένα τραπεζογραμμάτια. Ἐπιπροσθέτως αἱ τοπικαὶ ἀρχαί, τῇ συναινέσει τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης (Reichsbank) ἐξέδιδον τραπεζογραμμάτια εἰς δολλάρια Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὑπελογίσθη ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ ποσὸν τῶν ἐν Γερμανίᾳ κυκλοφορούντων ξένων γραμματίων ἀνήρχετο εἰς 1.200.000.000 χρυσᾶ μάρκα. Πρὸς ἐξυγίανσιν τῆς καταστάσεως, καθ' ἣν εἶχε σχεδὸν ἀνασταλῆ ἡ λειτουργία τοῦ συγχρόνου ἀνταλλακτικοῦ συστήματος, ἱδρύθη τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1923 ὑπὸ συνθήκας ἀποκλειούσας πᾶσαν ἀνάμιξιν τοῦ κράτους, εἰδικὴ τράπεζα, ἡ *Ρέντενμπανκ* (Rentenbank), εἰς ἣν ἐτάχθη ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἡ ἔκδοσις εἰδικοῦ νομίσματος ἀποκληθέντος *ρέντενμαρκ* (Rentenmark). Ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος τούτου ὡρίσθη ἴση πρὸς τὴν τοῦ χρυσοῦ μάρκου ἤτοι 0,3982 γραμμάρια χρυσοῦ τίτλου 0,900 (δρχ. σταθ. 18.35587, $ 0,23821, £ 0,04895), ἐκαλύπτετο δὲ οὐχὶ διὰ χρυσοῦ ἀλλὰ διὰ πρώτης ὑποθήκης ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς, ἐμπορίου, βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ γενικῶς πάσης ἐν Γερμανίᾳ πραγματικῆς ἀξίας δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς. Ὑποδιαιρεθὲν εἰς 100 *ρεντενπφέννιγκ*, ἐκυκλοφόρησεν εἰς νομίσματα: ὀρειχάλκινα τῶν 50, 10, 5 ρεντενπφέννιγκ, χάλκινα τῶν 1, 2 ρεντενπφέννιγκ καὶ τραπεζογραμμάτια τῶν 1, 2, 5, 10, 50, 100, 500, 1000 ρέντενμαρκ, δι' ὧν ἀντηλλάχθησαν τὰ μέχρι τότε ἐν κυκλοφορίᾳ χαρτονομίσματα εἰς μάρκα βάσει 1 ρέντενμαρκ=1.000.000.000 μάρκα. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐτακτοποιήθη τὸ ὑφιστάμενον οἰκονομικὸν χάος καὶ ἀφοῦ τὴν 19 Μαρτίου 1924 ἱδρύθη μεταβατικῶς ἡ τράπεζα «Deutsche Gold Disconto», ἥτις ἀπέβλεψεν εἰς τὴν προμήθειαν ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος ἐπὶ ἐκδόσει ἀντιστοίχων τραπεζογραμματίων εἰς χρυσᾶ μάρκα (gold Mark), τελικῶς διὰ νόμου τῆς 30 Αὐγούστου 1924, ἰσχύσαντος ἀπὸ 11 Ὀκτωβρίου 1924, κατηργήθη τὸ ρέντενμαρκ ὡς νομισματικὴ μονάς, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τοῦ *ραϊσμαρκ* (βλ. λ.). Καὶ τὰ μὲν μεταλλικὰ ρέντενμαρκ καὶ ρεντενπφέννιγκ ἐξακολουθοῦν κυκλοφοροῦντα, ἐκ τῶν τραπεζογραμματίων δὲ τὰ τμήματα τῶν 1, 2, 5, 10, 50 ρέντενμαρκ τὰ φέροντα χρονολογίαν 1 Νοεμβρίου 1921 παρεγράφησαν, τὰ δὲ λοιπὰ δέον νὰ ἔχωσιν ἀνταλλαγῆ καὶ ἀποσυρθῆ τῆς κυκλοφορίας μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1934. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἱδρύθη παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ εἰδικὸν ταμεῖον ἀποσβέσεως, εἰς ὃ περιέρχονται τὰ ἀναλογοῦντα εἰς τὸ κράτος ἐκ τῶν κερδῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ δι' οὗ συντελεῖται ἡ ἀνταλλαγή. Ι. Α. Β.

Ρέντενμπανκ (Rentenbank). Γερμανικὴ τράπεζα, ἱδρυθεῖσα τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1923 μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἔκδοσιν εἰδικοῦ χαρτονομίσματος, τοῦ *ρέντενμαρκ* (βλ. λ.), εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ μάρκου, οὗτινος ἡ ἀξία συνεπείᾳ ὑπερπληθωρισμοῦ εἶχεν οὐσιαστικῶς ἐκμηδενισθῆ. Ι. Α. Β.

Ρεντεοῦτσι (Rädäutsi) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ρουμανίας ἐν Βουκοβίνᾳ, νοτίως τῆς πόλεως Τσέρνοβιτς, ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Σερέθ. Κάτ. 161.865. Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς, πρὸς τὸ ὀρεινὸν Σχιπότε, σιδηροδρομικῆς διακλαδώσεως, πλησίον τῆς κυρίας γραμμῆς Βουκουρεστίου - Τσέρνοβιτς, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων ὀρέων. Κάτ. 16.808. Σ. Κ. Γ.

Ρεντζέριον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλλίδρομον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Ρέντης *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς Ἀττικῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης* ὁ Ρέντης).

Ρέντης, ἡ ***Ρένδης***. Ἐπιφανὴς ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἀκμάσασα ἐν Ἀθήναις καὶ Πελοποννήσῳ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Φραγκοκρατίας. Σπουδαιότερα μέλη αὐτῆς εἶναι:

—1) ***Δημήτριος***. Ἀθηναῖος, ζήσας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ἦτο νοτάριος τὸ ἐπάγγελμα καὶ φίλος τῶν Καταλανῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων πολλαπλῶς ἠμείφθη διὰ τὰς ὑπηρεσίας, ἃς προσέφερεν, ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ αὐτῶν τῷ 1375 ἐν Μεγάροις κατὰ τοῦ Νερίου Ἀτζαγιώλη. Τῷ 1379, κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ναβαρραίων, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἄμυναν τῶν Ἀθηνῶν, ἔλαβε δὲ μετ' ἄλλων Ἑλλήνων πλεῖστα προνόμια παρὰ τοῦ Πέτρου Δ' τῆς Ἀραγωνίας, καθὼς καὶ ἐπικύρωσιν τῆς χορηγίας φραγκικοῦ δικαίου, ἣν εἶχεν ἀπονείμει αὐτῷ πρότερον ὁ Φρειδερίκος Γ'. Θυγάτηρ τούτου ἦτο ἡ *Μαρία Ρέντη*, παλλακὴ τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Νερίου Α' Ἀτζαγιώλη, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Δημήτριος συνεφιλιώθη. Τὴν οἰκογένειαν Ἀτζαγιώλη ὑπηρέτησεν ἡ οἰκογένεια Ρέντη κατόπιν μέχρι τῆς τουρκοκρατίας.

—2) ***Ἰωάννης***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἀναφερόμενος κατὰ τὴν ἄμυναν τῶν Ἀθηνῶν ἐναντίον τῶν Ναβαρραίων.

—3 ***Μαρία***. Θυγάτηρ τοῦ Δημητρίου καὶ παλλακὴ τοῦ Νερίου Α' Ἀτζαγιώλη, δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νερίου περιῆλθον εἰς αὐτὴν διὰ διαθήκης του πλεῖστα κτήματα, ἐν οἷς πιθανῶς καὶ τὸ παρὰ τὸ Νέον Φάληρον παρεπονυμούμενον. Ἔσχε μετὰ τοῦ Νερίου νόθον υἱὸν τὸν *Ἀντώνιον*.

—4) ***Ἀντώνιος***. Νόθος υἱὸς τῆς Μαρίας Ρέντη καὶ τοῦ Νερίου Α' Ἀτζαγιώλη. Διωρίσθη κατ' ἀρχὰς καστελλᾶνος τῆς Λεβαδείας καὶ τῶν Θηβῶν καὶ κατόπιν καταλαβὼν τὰς Ἀθήνας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἐγένετο ἡγεμὼν τῶν Ἀθηνῶν (1403—1435) (βλ. λ. *Ἀθῆναι* τ. Β', σ. 100 ἑ. ἐπ.).

— 5) ***Θεοχάρης***. Προεστὼς τῆς Πελοποννήσου, γεννηθεὶς ἐν Κορίνθῳ τῷ 1778 καὶ ἀποθανὼν ἐν Τρικκάλοις τῆς Κορινθίας τῷ 1825. Ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας τῷ 1818 καὶ τῷ 1820 ἐξελέγη ἐπίτροπος αὐτῆς ἐν Πελοποννήσῳ. Τῷ 1821 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρώτην ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος Κορινθίας εἰς τὴν ἐν Ἄργει Α' Ἐθνικὴν συνέλευσιν καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ.

— 6) ***Ἀριστείδης***. Υἱὸς τοῦ Θεοχάρη (1810—1852). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Μονάχου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθεν ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Τῷ 1843 ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς Κορινθίας εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις πρώτην Ἐθνικὴν συνέλευσιν, τῷ δὲ 1848 ἐγένετο συνωμοτὴς στάσεως κατὰ τοῦ Ὄθωνος συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ἀμνηστευθεὶς ὅμως παρέμεινεν ἐξόριστος ἐν Κορινθίᾳ.

— 7) ***Κωνσταντῖνος***. Διπλωμάτης καὶ πολιτικὸς γεννηθεὶς τῷ 1884. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γαλλίᾳ, κατόπιν δ' ἠκολούθησε τὸ διπλωματικὸν στάδιον ἀπὸ τοῦ 1910. Παραιτηθεὶς τῷ 1920 ἤρξατο πολιτευόμενος ἐν Κορινθίᾳ ὡς ἀνεξάρτητος. Διετέλεσε δὶς ὑπουργός: τῆς Δικαιοσύνης τῷ 1922 καὶ προσωρινῶς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ δικτατορίας Ν. Πλαστήρα, τῷ 1924 τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Α. Παπαναστασίου καὶ τῷ 1925 τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Θ. Παγκάλου.

Ρέντι (Redi), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς φυσιοδίφης καὶ ποιητὴς (1696 — 1678). Εἶχεν ἀποκτήσει μεγίστην φήμην σοφοῦ ἐπιστήμονος, διακριθεὶς ὡς ἰατρὸς καὶ φιλόλογος. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν σχολὴν τῆς Φλωρεντίας. Συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης κατὰ τὴν ἐποχήν του καὶ κατεπολέμησε τὴν ἐμπειρίαν ἐν τῇ θεραπευτικῇ καὶ τῇ φαρμακευτικῇ. Ἦτο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Κρούσκας, εἰς τὸ λεξικὸν τῆς ὁποίας συνειργάσθη, καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀρκάδων. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Πειράματα ἐπὶ τῶν ἐντόμων» (1668), «Ἰατρικαὶ συμβουλαὶ» (1726—1726), «Ὁ Βάκχος ἐν Τοσκάνῃ» λυρικὸν ποίημα, «Ἡ ἀσθενὴς Ἀριάδνη». Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἑπτὰ τόμους τῷ 1664—1690. Μ. Δ. Β.

Ρεντίνα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τῶν θεσσαλικῶν Ἀγράφων, ἀποτελοῦν κοινότητα ὑπαγομένην εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. 1.793. Κεῖται εἰς κοιλότητα φλυσχώδους περιοχῆς, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ Ρεντινιώτικος, παραπόταμος τοῦ Σοφαδίτικου ποταμοῦ (ὑψόμ. 600). Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Ρεντίνα εἶχε λαμπρὰ σχολεῖα. Ἡμίσειαν ὥραν βορείως τοῦ χωρίου κεῖνται λείψανα σημαντικῆς πόλεως (παρὰ τὴν Βρωμόβρυσιν καὶ τὸ ἐξωκκλήσιον Παναγία), ἐκτεινόμενα ἐπὶ τριῶν ὀρεινῶν βαθμίδων (ἡ ὑψίστη 933 μ.). Τὰ τείχη δεικνύουν ὅτι ἡ πόλις (ἡ Ἄγγεια πιθανῶς) δὲν ἦτο ἀρχαιοτέρα τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος.

—2) Χωρίον τῆς Μακεδονίας, ἀνῆκον εἰς τὴν κοινότητα Βόλβης (Μπεσικίων) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κεῖται οὐ μακρὰν τῆς λίμνης Βόλβης καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ρηχίου ποταμοῦ. Διὰ τῆς Ρεντίνας διέρχεται ἡ στενὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Σαρακλῆ - Σταυροῦ (κατὰ τὸ 58ον χλμ.).

—3) Χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονικης (βλ. *Ρητίνη*). Ι. Σ. Σ.

—**Ρεντίνας** ***μάχαι*** *[Ἱστορ.]*. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 οἱ ἐπαναστάται τῶν Ἀγράφων, κατέλαβον τὸ χωρίον Ρεντίναν. Ἀλλ' ὁ πασσᾶς τῆς Λαρίσης Μαχμοὺτ Δράμαλης ἐξεδίωξεν αὐτοὺς τὴν 21 Ἰουνίου. Ἐκείνου ὅμως ἀναχωρήσαντος εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πόλεμον τῷ 1822, ὁ διάδοχός του Βελῆ βέης ἐκ Πρεμέτης δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὴν Ρεντίναν, ἐπιτεθέντων κατ' αὐτοῦ τῶν Ἀγραφιωτῶν ὑπὸ τὸν Λογοθέτην Ζῶτον. Ἐπανακάμψας ἐξ Ἰωαννίνων ὁ Δράμαλης, μέλλων νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Μ. Ἑλλάδος, ἐξεδίωξε τοὺς ἐπαναστάτας καὶ κατέστρεψε τὰ πέριξ χωρία. Τ. Ε. Ε.

Ρέντινγκ (Reading) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Μπερκσάϊρ, κειμένη ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Ταμέσεως μετὰ τοῦ Κέννετ, 36 μίλλια δυτικῶς τοῦ Λονδίνου. Κάτ. (1926) 93.090. Εἶναι σημαντικώτατον γεωργικὸν κέντρον καὶ κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια σιδηροβιομηχανίας καὶ κατασκευῆς μπισκότων. Ἐκ τῶν παλαιῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως ἀξιοσημείωτοι εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, τῆς Ἁγίας Μαίρης, τοῦ Σαὶντ-Τζάϊαλς καὶ τὸ ἀνακαινισθὲν παρεκκλήσιον τῶν Γκρέϋ Φράϊαρς, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ἄλλοτε ὡς δημαρχεῖον. Ἐκ τῶν ἄλλων δημοσίων κτηρίων ἄξια μνείας εἶναι τὸ δημαρχεῖον μετὰ μουσείου, τὸ νοσοκομεῖον, τὸ πανεπιστημιακὸν κολλέγιον (1892), παλαιὸν δημοτικὸν σχολεῖον χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1486 καὶ ἡ καταστᾶσα περιώνυμος ἐκ τῆς φυλακίσεως τοῦ Ὀσκὰρ Οὐάϊλντ φυλακὴ (κλεισθεῖσα τῷ 1919), ὅπου οὗτος συνέγραψε τὸ «De Profundis» καὶ ἐνεπνεύσθη τὴν «Μπαλλάνταν τῆς φυλακῆς τοῦ Ρέντινγκ». Η. Π. Γ.

— **Ρέντινγκ** (Reading) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Πενσυλβανίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σούλκιλλ καὶ εἰς ἀπόστασιν 95 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Φιλαδελφείας. Κάτ. (1921) 107.800. Ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων, κατασκευῆς μηχανῶν, ὑποδημάτων, ἀσπρορρούχων, ὑφαντουργεῖα, χαλυβουργεῖα, καὶ μεγάλην σιδηροβιομηχανίαν. Εἶναι κέντρον γεωργικῆς περιοχῆς καὶ παρ' αὐτὴν κεῖνται μεγάλα ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ὀρυχεῖα σιδήρου. Ἱδρύθη τῷ 1748 καὶ ἀνεκηρύχθη πόλις τῷ 1847. Η. Π. Γ.

Ρέντινγκ (Reading), ***Ροῦφος - Δανιὴλ - Ἰσαάκ***, *κόμις τοῦ* —. Ἄγγλος πολιτικός, Ἰσραηλίτης τὴν καταγωγήν, γεννηθεὶς τῷ 1860. Τῷ 1910 διωρίσθη γενικὸς εἰσαγγελεύς, τῷ 1912 μετέσχε τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ τῷ 1913 ἐγένετο λόρδος ἀρχιδικαστής. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπεστάλη εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὡς εἰδικὸς ἀπεσταλμένος καὶ ὕπατος ἁρμοστής. Ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι τοῦ 1926 διετέλεσεν ἀντιβασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν. Η. Π. Γ.

Digitized by Google

ρεντίνες (αἱ). Τὰ δύο ἄκρα τῶν δύο ἄνω ὁριζοντίων δοκῶν τοῦ ριχτοῦ *ἀργαλειοῦ* (βλ. σχ. ἐν λ. *ἀργαλειός*).

Ρέντιος, *Ἀνδρέας*. Χῖος Ἰησουΐτης, γεννηθεὶς ἐν Χίῳ κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ σπουδάσας ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης. Ἐξέδωκε χάριν προσηλυτιστικῶν σκοπῶν μετάφρασιν τῆς «Ὁδηγίας τῶν ἁμαρτωλῶν» τοῦ Ἀλοϋσίου τοῦ Γρανάτα (1628). Ε. Γ. Π.

— **Ρέντιος, *Θεόδωρος*.** Λόγιος Χῖος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Μεταβὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τουρίνου τῷ 1570. ἐκεῖθεν δὲ προσελήφθη τῷ 1579 εἰς τὸ ἑλληνικὸν κολλέγιον τῆς Ρώμης. Παρέφρασε τὴν «Ποιητικὴν» τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ὁρατίου (Ars Poetica), ὧν ἡ πρώτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μ. Παρανίκα ἐν τῷ «Περιοδικῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ἡ δ' ἑτέρα κεῖται ἀνέκδοτος ἐν κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου. Ε. Γ. Π.

Ρεντὶς *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν χωρίον ἐν Παλαιστίνῃ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Ἀριμαθαίας.

Ρέντιτς (Redditch) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Γούστερσερ (Worcesterchire), ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄρρω καὶ εἰς ἀπόστασιν 15 μιλλίων νοτίως τῆς Μπίρμιγχαμ. Κάτ. (1921), 16.231. Ἔχει ἐργοστάσια κατασκευῆς αὐτοκινήτων, ἀγκίστρων, καρφίδων καὶ βελονῶν ραπτικῆς. Η. Π. Γ.

ρεντίφης (ὁ) (τουρκ. *ρεντίφ*=ὁ εἰς τὰ ὀπίσω μένων)· ἔφεδρος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ (αἱ πέραν τοῦ 30οῦ ἐφεδρικαὶ ἡλικίαι).

Ρέντκαρ (Redcar) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Ὑόρκης, εἰς ἀπόστασιν 8 μιλλίων ΒΑ. τοῦ Μίντλσμπρω. Κάτ. (1921) 16.401. Ἔχει ὡραῖα θαλάσσια λουτρὰ καὶ στίβον ἱπποδρομιῶν. Η. Π. Γ.

Ρέντμοντ (Redmond), ***Ἰωάννης - Ἐδουάρδος*.** Ἰρλανδὸς πολιτικὸς (1856—1918). Ἦτο ὀπαδὸς τοῦ κόμματος τῶν Ἰρλανδῶν ἐθνικοφρόνων, ἀκολουθήσας τῷ 1891 τὸν ἀποσχισθέντα τούτου Πάρνελ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἐκ οὗ ὀνόματος τούτου κληθείσης ὁμάδος τῶν *Παρνελλιστῶν*. Ἐπελθούσης τῷ 1900 τῆς ἑνώσεως τῆς ὁμάδος ταύτης μετὰ τοῦ κυρίου κόμματος, ὁ Ρέντμοντ ἐξελέγη ἀρχηγός. Ὑπεστήριξε κοινοβουλευτικῶς τῷ 1906 τὴν κυβέρνησιν τῶν φιλελευθέρων, ἐπιτυχὼν πολλὰ κυβερνητικὰ μέτρα ὑπὲρ τῆς Ἰρλανδίας. Τῷ 1912 συνηγόρησεν ἐκθύμως ὑπὲρ τοῦ νομοσχεδίου αὐτοδιοικήσεως τῆς Ἰρλανδίας (Home Rulle Bill). ἀλλ' ὅταν οἱ Ἰρλανδοὶ ἐδιχάσθησαν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὁ Ρέντμοντ ἐκηρύχθη κατὰ τῶν ἑνωτικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων τοῦ Ὦλστερ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἐθνικοφρόνων τῶν ἄκρων καὶ ἰδίως τῶν Σινφάϊνερς. Ἡ ρῆξις αὐτοῦ μετὰ τῶν Σινφάϊνερς ὠξύνθη, ὅταν μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ Ρέντμοντ ἐδήλωσε τὴν 3 Αὐγούστου ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ὅτι πᾶσα μεταξὺ Μεγάλη Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας διαφορὰ ἀναστέλλεται καὶ ὅτι ἡ Ἰρλανδία τάσσεται παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Ρέντμοντ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν στρατολογίαν ἐθελοντῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ διὰ τὸν πόλεμον, ἠρνήθη ὅμως νὰ μετάσχῃ τῆς κυβερνήσεως συνασπισμοῦ τοῦ ἔτος 1915. Ἐκραγείσης κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους 1916 ἐπαναστάσεως ἐν Ἰρλανδίᾳ, ὁ Ρέντμοντ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἐπιτευχθῇ διακανονισμὸς τοῦ ἰρλανδικοῦ ζητήματος. Ἡ προσπάθεια τότε ἀπέτυχεν, ὁ Ρέντμοντ κατηγόρησε τὴν κυβέρνησιν ὡς ἐφαρμόζουσαν ἐν Ἰρλανδίᾳ, πολιτικὴν ἀντίθετον πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, δι' ἃς οἱ σύμμαχοι ἔλεγον ὅτι ἐμάχοντο ἐν Εὐρώπῃ, ἠπείλησε δὲ ὅτι τὸ ὑπ' αὐτὸν κόμμα θὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σύστημα τῆς κωλυσιεργίας ἐν τῇ βουλῇ. Ὁ τότε πρωθυπουργὸς Λόϋδ Τζῶρτζ ἐπρότεινε σύγκλησιν ἰρλανδικῆς συνελεύσεως διὰ τὸν καταρτισμὸν σχεδίου αὐτοδιοικήσεως. Ὁ Ρέντμοντ ἐδέχθη τὴν πρότασιν ἀλλὰ διαρκουσῶν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνελεύσεως ταύτης ἀπέθανε. Γ. Ι. Β.

Ρέντνιτς (Rednitz) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βαυαρίας ἐν Φραγκονίᾳ, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν δύο ποταμῶν Φραγκονικοῦ καὶ Σουηβικοῦ Ρεσσάτ, νοτίως τῆς Νυρεμβέργης. Ρέει πρὸς Β. διερχόμενος δυτικῶς τῆς ἀνωτέρω πόλεως καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Μάϊν βορειοδυτικῶς τῆς Βαμβέργης. Μῆκος ροῆς περίπου 125 χλμ. Σ. Κ. Γ.

Ρεντὸν (Redon), ***Ὀντιλόν*.** Γάλλος ζωγράφος καὶ λιθογράφος (1840—1916). Διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν κρητιδογραφίαν καὶ τὴν λιθογραφίαν, ὑπῆρξε δ' ὁ ὑποβλητικὸς εἰκονογράφος καὶ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Πόε, τοῦ Φλωμπέρ, τοῦ Μπωντελαίρ κλπ. Πνεῦμα διακεκριμένον καὶ χαρακτὴρ ἱκανῶς προσόμοιος πρὸς τὸν τοῦ Φαντὲν-Λατούρ, ἤσκησε τέχνην ἀλληγορικήν, ἀντιδρῶσαν ἐξ ἴσου κατά τε τοῦ ἀκαδημαϊσμοῦ καὶ τοῦ ἰμπρεσσιονισμοῦ καὶ ἐκτιμηθεῖσαν κατὰ τοὺς χρόνους του διὰ τὴν ἁρμονίαν τοῦ χρωματισμοῦ της καὶ τὴν εὐάρεστον διακοσμητικότητά της. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ρεντὸν θεωρεῖται σήμερον ἐξ ὁλοκλήρου σβεσθεῖσα, ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ τὸ ἔργον του δὲν κρίνεται ἐστερημένον σημαντικῆς ἀξίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Ρεντὸν τάσσονται τὰ «Κλεισμένα μάτια» (μουσεῖον Λουξεμβούργου), τὸ «Ἅρμα τοῦ Ἀπόλλωνος» καί τινες ἀνθογραφίαι. Ι. Μ. Π.

Ρέντοντα (Redonda) *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τῶν βρεττανικῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν καὶ εἰδικώτερον τοῦ συμπλέγματος τῶν Ὑπηνέμων νήσων, ὑπαγομένη διοικητικῶς εἰς τὴν νῆσον Ἀντίγκουα, ἐξ ἧς ἀπέχει περὶ τὰ 25 μίλλια νοτιοδυτικῶς. Κεῖται εἰς 25°6' Β. πλάτ., 61°35' Δ. μῆκ. Εἶναι ὀρεινὴ καὶ βραχώδης, ἔχει δὲ ἔκτασιν 4 τ. χλμ. καὶ 150 κατοίκους. Ἀξιομνημόνευτος κυρίως διὰ τὴν παραγωγὴν φωσφορικοῦ ἀλουμινίου, ἐξ οὗ ἐξάγονται κατ' ἔτος εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας περὶ τοὺς 10.000 τόννους. Ι. Α. Β.

Ρεντοντὲ (Redonté), ***Πέτρος - Ἰωσήφ*.** Γάλλος ἀνθογράφος καὶ λιθογράφος (1759—1840). Ὑπῆρξεν ἐπίσημος ζωγράφος τῆς Μαρίας-Ἀντουανέττας καὶ καθηγητὴς ταύτης, ἔτι δὲ τῆς Ἰωσηφίνας καὶ τῆς Μαρίας-Λουΐζας. Τῷ 1792 ὠνομάσθη σχεδιαστὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Εἰκονογράφησε τὴν «Ἀρχαίαν χλωρίδα» τοῦ Desfontaines καὶ τὴν «Χλωρίδα τῆς Ναβάρρας» τοῦ Bonplant, συνέταξε δὲ καὶ εἰκονογράφησεν ὁ ἴδιος τά: «Famille des liliacées», «Monographie des roses» κλπ. Ι. Μ. Π.

Ρὲντ Ρίβερ (Red River) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο ποταμῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἑνὸς τῆς Ἰνδοκίνας (βλ. λ. *Ἐρυθρὸς ποταμός*).

Ρὲντς (Renz), ***Κάρολος*.** Ἑλβετὸς γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1876. Ἐπεσκέφθη τὴν Σαχάραν, Τύνιδα, Αἴγυπτον καὶ Σουδὰν πρὸς μελέτην τῶν γεωλογικῶν φαινομένων τῶν ἐρήμων. Ἀπὸ τοῦ 1903 ἤρχισε νὰ ἀσχολῆται μὲ γεωλογικὰς (στρωματογραφικὰς καὶ τεκτονικὰς) καὶ παλαιοντολογικὰς μελέτας ἐν Ἑλλάδι. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μελετῶν του τούτων εἶναι σπουδαιότατα, διότι δι' αὐτῶν καθωρίσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἄγνωστοι ἕως τότε διαπλάσεις τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ τοῦ μεσοζωϊκοῦ, ὡς καὶ ἡ ὕπαρξις νέας ἀπολελιθωμένης πανίδος, ἰδίᾳ ἐξ ἀμμωνοειδῶν μαλακίων, τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ ἐδόθη νέα παλαιογεωγραφικὴ εἰκὼν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης πλεῖστα σημεῖα τῆς γεωτεκτονικῆς κατασκευῆς αὐτῆς διευκρινίσθησαν διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ρὲντς. Ἔγραψε πολυαρίθμους ἐργασίας ἐπὶ τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς διάφορα ξένα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν. Τελευταίως ἐπεξέτεινε τὰς ἐρεύνας του καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Κύπρου καὶ Ρόδου καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν σχετικὰς ἐργασίας. Εἰς ἔνδειξιν τιμῆς διὰ τὰς ἐργασίας του ταύτας ὁ Ρὲντς ἀνεκηρύχθη τῷ 1927 ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐπίτιμος μόνιμος συνεργάτης τῆς γεωλογικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν περὶ Ἑλλάδος μελετῶν του εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: «Zur Geologie Griechenlands. Habilitationschrift» (Breslau 1903), «Stratigraphische Untersuchungen im griechischen Mesozoikum und Palaeozoikum» (Jahrb. d. oester. Geol. R. A. 1910 τ. 60), «Geologische Exkursionen auf der insel Leukas» (Zeits. d dentschen geolog. Gesel. 1911, τ. 63 Monats. No 5), «Die insel Ithaka» (Zeitschr. der deutsch. geol. Gesell. τ. 63 1911, μετὰ γεωλογ. χάρτου), «Ἡ ἐξάπλωσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνωτέρου λιασίου καὶ δογγερίου εἰς τὴν ἀδριατικοϊόνιον περιοχὴν ὄψεων τῆς Ἑλλάδος» (ὑπόμν. τῆς Γεωλογ. Ὑπηρ. τῆς Ἑλλάδος, ἀρ. 1. Ἀθῆναι 1927), «Die mesozoischen Faunen Griechenlands» (Palaeontographica τόμ. LVIII, Στουττγάρδη 1910), «Brachiopoden des südschweizerischen und Westgriechischen Lias» (Abhandl. d. schweizer. palaeontol. Gesellschaft. τ. LII, Basel 1932), «Geologische Reisen im griechischen Pindosgebirge» (Eclogae geologicae Helvetiae τ. 23, ἀρ. 1. Basel 1930), «Znr geologie der insel Hydra», «Epirotische Paroniceraten» (Eclogae geolog. Helvetiae. τ. XIX, ἀρ. 2. Basel, 1925), «Zur Geologie der insel Korfu und ihrer Nachbargebiete» (Verhandl. d. naturforsch. Gesell: Basel 1926), «Die Gebirge von Agrapha» (Neues Jahrb. f. Minerl., Geolog. und Palaöntol. Beil. τ. XL, Στουττγάρδη, 1915), «Geologische Studien in den mittelgriechischen Hochgebirgen» (Neues Jahrb. f. Mineral., Geol., und Palaöntol. Beilage, τ. XLIII. Στουττγάρδη 1919), «Zur Geologie der ostgriechischen Gebirge» (Neues Jahrb f. Mineral., Geolog. und Palaöntol. Beil. τ. XXXVIII. Στουττγάρδη 1914), «Neue griechische Triasammoniten» (Verhandl. der Naturforsch. Gesel. τ. XXXIII Basel 1922) κλπ. Γ. Κ. Γ.

Ρέντσμπουργκ (Rendsburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Σλέσβιγκ Ὁλστάϊν, ἐπὶ νησῖδος μεταξὺ τῶν διωρύγων Ἄϊντερ καὶ Αὐτοκράτορος Γουλιέλμου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νοϋμύνστερ—Φλένσμπουργκ. Κάτ. 17 145 (1925). Ἐγγύς, ἐπὶ τῆς διώρυγος Γουλιέλμου, περίφημος σιδηροδρομικὴ γέφυρα, κατασκευασθεῖσα τῷ 1910—1913, πλάτους 150 μ. καὶ ὕψους 42 μ. Ἡ πόλις ἔχει ἀρχαίους ναοὺς καὶ βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, μεταλλίνων εἰδῶν, ξυλουργίας, καὶ ἐμπόριον ζῴων καὶ ξυλείας. Θ. Κ.

Ρεντχάους (Rendhouse), ***Ἰάκωβος - Γουλιέλμος*.** Ἄγγλος φιλόλογος ἀνατολιστὴς (1811—1892). Δεκαοκταετὴς μετέβη εἰς Ἀνατολὴν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ χρονικὸν διάστημα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, γενόμενος μετὰ ταῦτα διερμηνεὺς καὶ μεταφραστὴς παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ. Τῷ 1854 διωρίσθη μεταφραστὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τέλος κατὰ τὰ ἔτη 1861—1864 διετέλεσε γραμματεὺς τῆς Ἀσιατικῆς ἑταιρείας. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Γραμματικὴ τῆς ὀθωμανικῆς γλώσσης» (γαλλιστὶ 1846), «Λεξικὸν ἀραβικῶν καὶ περσικῶν λέξεων ἐν χρήσει ὑπὸ τῆς τουρκικῆς γλώσσης» (1853), «Ἀγγλο-τουρκικὸν καὶ τουρκοαγγλικὸν λεξικὸν» (1856), «Περὶ τῆς ἱστορίας, τοῦ συστήματος καὶ τῶν ποικιλιῶν τῆς τουρκικῆς ποιήσεως» (1880) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Ρενὺ (Regny), ***Ἀρτέμων*.** Γάλλος οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1777. Ἀποσταλεὶς τῇ παρακλήσει τοῦ Ἑλβετοῦ τραπεζίτου Εὐνάρδου ὑπὸ τῆς Γαλλίας πρὸς τὸν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριαν κατὰ μεσοῦντα Σεπτέμβριον τοῦ 1831, μόλις ἐπρόλαβε νὰ τακτοποιήσῃ τὸ «Λογιστικὸν» καὶ τὸν «Περὶ διαχειρίσεως τῶν οἰκονομικῶν ἐν γένει διοργανισμόν», δολοφονηθέντος τοῦ Καποδιστρίου τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1831, ὁπότε ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν. Ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας, τοῦ Ὄθωνος, τῷ 1833 ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς Ναύπλιον ὡς ρυθμιστὴς τῶν οἰκονομικῶν τοῦ βασιλείου καὶ εἶτα μετέβη εἰς Ἀθήνας τῷ 1834 ὡς πρῶτος πρόεδρος τοῦ συστάντος Ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου. Τῷ 1838 διωρίσθη γενικὸς ἐπιμελητὴς τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως. Τῷ 1841 μετὰ τοῦ Γεωργίου Σταύρου διέτριψεν ἐνεργῶς εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἐπιδείξας ἔκτακτον οἰκονομολογικὴν ἱκανότητα. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1841. Τ. Ε. Ε.

Ρένφριου (Renfrew) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ν.Δ. Σκωτίας, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Ρένφριουσερ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κλάϊνι, 5 μίλια δυτικῶς τῆς Γλασκώβης. Κάτ. (1921) 14.161.

Ρένφριουσερ (Renfrewshire) *[Γεωγρ.]* Κομιτεία τῆς Ν.Δ. Σκωτίας, ὁριζομένη πρὸς Β. καὶ Δ. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κλάϊντ. Εἶναι περιφέρεια βιομηχανικὴ καὶ γεωργική, αἱ κυριώτεραι δὲ πόλεις αὐτῆς εἶναι ἡ πρωτεύουσα *Ρένφριου*, *Παίσλεϋ*, *Γκρῆνοκ*, *Πὸρτ Γκλάσκοου* καὶ *Γκοῦροκ*. Ἔχει ἔκτασιν 62 τ. χλμ. καὶ κατ. (1926) 292.600 Η. Π. Γ.

Ρενωντὲλ (Renaudel), ***Πέτρος*.** Γάλλος σοσιαλιστής, γεννηθεὶς τῷ 1871. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἡγετῶν τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, μέλος τῆς κεντρικῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς καὶ συνεργάτης τοῦ Ἰ. Ζωρές. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τῆς «Humanité» (1914—1918) καὶ ἐτήρησε σοσιαλπατριωτικὴν καὶ ρεφορμιστικὴν στάσιν, κηρυχθεὶς ὑπὲρ τῆς «ἐθνικῆς ἀμύνης» καὶ ἐπιδιώξας νὰ στρέψῃ τὸ κόμμα του πρὸς τὴν συνεργασίαν τῶν τάξεων. Κατὰ τὴν μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἐπεμβάσεως καὶ τῆς καταπνίξεώς της. Ἀνήκει πάντοτε εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτής. Σπουδαιότερα ἔργα του: «Pour le socialisme», «L'Internationale à Berne», «Pour la paix des peuples», «Pour un programme d'action», «Pour l'unité internationale», «La situation des Juifs en Pologne» κλπ. Θ. Π.

Ρενὼ ντ' Ἐλισσαγκαραὶ (Renau d'Éliçagaray) ***Βερνάνδος*.** Γάλλος μηχανικός, ναυπηγὸς καὶ ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ (1625—1719). Ἐπενόησε τύπον πλοίων ὁλμοβόλων, «galiote-à-bombe» ὀνομασθέντων, δι' ὧν ἐπέτυχε τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ Ἀλγερίου καὶ τῆς Γενούης. Τῷ 1687 συνειργάσθη ἐν Φλάνδρᾳ μετὰ τοῦ περιωνύμου ὀχυρωματικοῦ Βωμπάν, συνώδευσε (1688) Λουδοβῖκον τὸν ΙΔ' εἰς τὰς ἐκστρατείας τοῦ Μὸνς καὶ Ναμὺρ καὶ ἐβοήθησεν εἰς τὴν διάσωσιν, εἰς Σαὶν Μαλό, τῶν διαφυγόντων τὴν καταστροφὴν ἀπὸ τῆς ναυμαχίας τῆς Hougue γαλλικῶν πλοίων. Συνέγραψε (1689) τὴν πρώτην «Θεωρίαν τοῦ χειρισμοῦ τῶν πλοίων». Σ. Ε. Λ.

Ρενωντὼ (Renaudot), ***Θεόφραστος*.** Γάλλος ἰατρὸς καὶ δημοσιογράφος, θεωρούμενος ὡς ὁ πατὴρ τῆς δημοσιογραφίας (1586—1653). Δεκαεννεαετὴς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Ἐξασκήσας ἐπί τινα χρόνον τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἐν τῇ γενετείρᾳ του πόλει Λουντέν, μετέβη τῷ 1612 εἰς

Digitized by Google

Παρισίους, ἔνθα τῇ προστασίᾳ τοῦ Ρισελιὲ διωρίσθη γραμματεὺς καὶ ἰατρὸς τοῦ βασιλέως. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπέβαλεν εἰς τὸν βασιλέα σχέδιον ἱδρύματος ὑπὲρ τῶν π ωχῶν, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὸν τ τλον «γραφεῖον διευθύνσεων» εἶχε σκοπὸν τὴν ἐξεύρεσιν ἐργασίας καὶ τὴν παροχὴν πληροφοριῶν. Τὸ σχέδιον ἐγένετο ἀποδεκτόν, ἀλλὰ τὸ ἵδρυμα ἤνοιξε μόλις τῷ 1630. Τὸ ἵδρυμα ἀπέβη γραφεῖον ἐργασίας, γραφεῖον πληροφοριῶν καὶ ταυτοχρόνως φιλανθρωπικὴ ὀργάνωσις. Τῇ προστασίᾳ ἐπίσης τοῦ Ρισελιέ, ἤρχισεν ἐκδίδων ὁ Ρενωντὸ τῷ 1631 εἶδος χειρογράφου ἐφημερίδος, ἡ ὁποία δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδίδηται ἔντυπος. Ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἐκλήθη «Γκαζέτ», ἐξεδίδετο δὲ ἑβδομαδιαία μετὰ διαφόρων ἑκάστοτε παραρτημάτων. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1633 ἐδημοσίευσεν ἐπίσης καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν ἐπιστημονικῶν διαλέξεων, τὰς ὁποίας αὐτὸς ὠργάνωσε καὶ αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο ἑκάστην Δευτέραν. Τῷ 1635 ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν τοῦ «Γαλλικοῦ Ἑρμοῦ». Μετὰ δύο ἔτη ἤνοιξεν ἐν Παρισίοις τὸ πρῶτον ἐνεχυροδανειστήριον. Τῷ 1640 ἤρξατο δικαστικὸς κατ' αὐτοῦ ἀγὼν ἐκ μέρους τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, καταπολεμούσης ἐν τῷ προσώπῳ του τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Μομπελλιέ, τῆς ὁποίας ἀπόφοιτος ἦτο ὁ Ρενωντώ. Ὁ ἀγὼν ἐτερματίσθη τῷ 1644 δι' ἀποφάσεως τοῦ παρλαμέντου τῶν Παρισίων, δι' ἧς ἀπηγορεύθη εἰς τὸν Ρενωντὼ ἡ ἄσκησις τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος ἐν Παρισίοις καὶ ἡ διατήρησις τοῦ ἐνεχυροδανειστηρίου. Παρὰ τὴν δραστηριότητά του ὁ Ρενωντὼ ἀπέθανε πάμπτωχος ἐν τῷ Λούβρῳ. Γ. Ι. Β.

Ρέξαμ (Wrexham) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντένμπισερ τῆς Ν. Οὐαλλίας. Κάτ. (1921) 18.703 Ἔχει παλαιοὺς ναοὺς τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος καὶ πλούσια ἀνθρακωρυχεῖα, βυρσοδεψεῖα καὶ ζυθοποιεῖα. Η. Π. Γ.

Ρεομίθρης. Ἐπιφανὴς Πέρσης στρατηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Δαρείου κατὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ τῷ 334 π.Χ., κατέχων τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῆς παρατάξεως ἐπὶ κεφαλῆς 2.000 Μήδων καὶ ἰσαρίθμων Βακτρίων (*Διοδ. Σικελ.* XVII, 19). Ἐφονεύθη γενναίως μαχόμενος τὸ ἑπόμενον ἔτος κατὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην. Τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φρασαόρτην κατέστησε βραδύτερον ὁ Μ. Ἀλέξανδρος σατράπην τῆς Περσίας (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. III 18, 11). Α. Θ. Σ.

ρεονίνη (ἡ) *[Βιομηχ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα ἀνῆκον εἰς τὰ βασικὰ χρώματα τῆς ἀκριδίνης. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1894 ὑπὸ τοῦ Μύλλερ, παρασκευάζεται δὲ ἐκ τετραμεθυλοδιαμινοβενζοφαινόλης καὶ ὑδροχλωρικῆς μ-φαινυλενοδιαμίνης, θερμαινομένων μετὰ χλωριοψευδαργύρου. Ἡ προκύπτουσα μ-ἀμινοφαινυλαουραμίνη θερμαινομένη εἰς 200° παρέχει τὸ χρῶμα. Βάπτει τὸν βάμβακα καὶ τὸ δέρμα, κατόπιν προστύψεως μὲ ὑποκαστάνινον κίτρινον χρῶμα ἀνθεκτικὸν εἰς τὸ φῶς, τὸ χλώριον καὶ τὴν πλύσιν. Σ. Γ.

Ρέοντος καὶ ***Πραστοῦ***. Ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἀρχικῶς ὑπήγετο ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Μονεμβασίας, εἶτα προήχθη εἰς ἐπισκοπὴν καὶ τέλος εἰς μητρόπολιν. Περιελάμβανε μέγα μέρος τῆς Κυνουρίας, ἕδρα δὲ αὐτῆς ἦτο ἡ πολίχνη Πραστός, μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 κατὰ περιόδους καὶ τὸ Λεωνίδιον ἢ ὁ Ἅγιος Πέτρος τοῦ Πάρνωνος.

ρεοστάτης (ὁ). Ἠλεκτρικὴ συσκευή, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν παρεμβολὴν ἠλεκτρικῶν ἀντιστάσεων εἰς κυκλώματα διαρρεόμενα ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, πρὸς κανονισμὸν τοῦ μεγέθους τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ. Εἰδικώτερον καλοῦνται *ρεοστάται ἐκκινήσεως*, οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τῆς παρεμβολῆς ταύτης διὰ τὴν ἐκκίνησιν ἢ τὴν ρύθμισιν τοῦ ἀριθμοῦ περιστροφῶν τῶν ἠλεκτροκινητήρων. Οἱ ρεοστάται γενικῶς δέον νὰ συντηρῶνται ἐπιμελῶς καὶ αἱ διάφοροι ἠλεκτρικαὶ συνδέσεις των δέον νὰ εὑρίσκωνται ἐν καλῇ ἐπαφῇ, πρὸς δὲ ἡ μόνωσίς των νὰ εἶναι πάντοτε ἐν καλῇ καταστάσει. Ἐπίσης δέον νὰ διατηρῶνται ὅσον τὸ δυνατὸν ξηροὶ καὶ νὰ ἀπομακρύνεται πᾶσα τυχὸν ὑγρασία, πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεώς των. Ὁ ρεοστάτης καλεῖται καὶ *ροοστάτης*. Δ. Κ. Α.

ρεοστατικός, *—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ρεοστάτην, ὁ τοῦ ρεοστάτου.

ρεοταξία (ἡ) *[Βιολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον φυτικοί τινες ὀργανισμοὶ κινοῦνται, ἐφ' ὅσον εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ἀντιθέτως τῆς φορᾶς τοῦ ρεύματος. Οἱ ἕρποντες, κυρίως, φυτικοὶ ὀργανισμοί, ὅπως τὰ πλασμώδια μυξομυκήτων τινῶν, παρουσιάζουσι τὸ φαινόμενον τοῦτο. Δ. Ν. Π.

ρεοτροπισμὸς (ὁ) *[Βιολ.]*. Τὸ φαινόμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ ρίζαι ἢ μᾶλλον τὰ ριζίδια διαφόρων ὑδροβίων φυτῶν διευθύνονται κατὰ τὴν ἀντίστροφον φορὰν τοῦ ρεύματος. Δ. Ν. Π.

Ρεούζιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νέων Στύρων τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 222.

Ρέους (Reus) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ταρρογκόνα. Κάτ. 31.513. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαρκελώνης—Σαραγόσσης καὶ εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον. Μ. Δ. Β.

ρεουτέλιον *[Προϊστορ.]*. Μία ἐκ τῶν πολλῶν βαθμίδων τῆς ἠωλιθικῆς τέχνης, ὀνομασθεῖσα ἐκ τῆς περιοχῆς Reutel τοῦ Βελγίου. Ἡ βαθμὶς αὕτη μάλιστα πίπτει οὐχὶ εἰς τὸ τριτογενές, ἀλλὰ εἰς τὸ τεταρτογενὲς (παλαιοτεταρτογενές), μετ' ἄλλων (βλ. *ἠωλιθικὴ* ἐποχή). Πρόκειται περὶ κολοσσιαίων ποσοτήτων λίθων, οὐχὶ τυχὸν διωρθωμένων διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δι' αὐτῆς ταύτης τῆς χρησιμοποιήσεως ἁπλῶς ὑπ' αὐτοῦ, ἐκλεγομένων τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὴν ἑκάστοτε χρῆσιν. Μετὰ τῶν ἀμφιβόλων τούτων «ἔργων» τοῦ ἀνθρώπου εὑρίσκονται κατὰ τὸ τεταρτογενὲς καὶ πραγματικὰ λίθινα ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα, παλαιολιθικῆς πλέον τέχνης. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Ρεοὺφ *βέης*. Τοῦρκος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ διακριθεὶς ὡς κυβερνήτης τοῦ εὐδρόμου «Χαμιδιὲ» κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913. Κατορθώσας τότε νὰ ἐκπλεύσῃ τῶν Στενῶν καὶ διαφύγῃ τὴν ἐπαγρύπνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Σύρου, κατόπιν δὲ εἰς τὰ ἀλβανικὰ παράλια, ὅπου ἐβομβάρδισεν ἑλληνικὰ μεταγωγικὰ μεταφέροντα σερβικὸν στρατόν. Φημισθεὶς ἔκτοτε ὡς ἱκανὸς καὶ ἀνδρεῖος ἀξιωματικός, διετέλεσε βουλευτὴς καὶ ὑπέγραψε τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Μούδρου (30 Ὀκτωβρίου 1918). Τὸν Μάϊον τοῦ 1919 κατεχομένης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν συμμάχων, διέφυγεν εἰς Σμύρνην, ὅπως ὀργανώσῃ ἄτακτον πόλεμον κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τῷ 1926 κατηγορηθεὶς ὡς ἐνεχόμενος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμὰλ πασᾶ συνωμοσίαν, κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς Εὐρώπην. Ν. Μ.

—Ρεοὺφ ***πασᾶς*** (*Μεχμὲτ Ἐμὶν Ἐλ-χάτζ*). Τοῦρκος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1780 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1860 Ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας ἐν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ διετέλεσε μέγας βεζύρης (1815, 1834 καὶ 1840). Ἐπ' αὐτοῦ ὑπεγράφη ἡ ἐναντίον τοῦ Μωχαμμὲτ Ἀλῆ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου συμμαχικὴ συνθήκη τῆς Ἀγγλίας, Ρωσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, ἥτις ἐξηνάγκασε τὸν ἐναντίον τοῦ σουλτάνου ἐπαναστατήσαντα ἀντιβασιλέα νὰ δεχθῇ τὴν εἰρήνην. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς βεζυρείας τοῦ Ρεοὺφ ἤρχισε τὸ νομοθετικὸν ἔργον τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Τανζιμάτ. Ν. Μ.

ρεόφιλα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ζῴων ἀρεσκομένων νὰ ἐνδιαιτῶνται εἰς τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων. Ἀντίθετος ὅρος *λιμνόφιλα*. Δ. Ν. Π.

ρεπάνι, καὶ *ραπάνι* (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ραφανὶς ἡ ἥμερος*.

Ρεπανίδιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ (1928) 632. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ρεπαράτη, *μάρτυς*. Ἐβασανίσθη δωδεκαέτις ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης τῷ 250 κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν καὶ εἶτα ἀπεκεφαλίσθη. Ἑορτάζεται ὡς μάρτυς ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 8 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

ρεπερτόριον (λατιν. repertorium) *[Θεατρ.]*. Ὁ κατάλογος τῶν θεατρικῶν ἔργων, κυρίως τῶν μουσικῶν, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ διδαχθοῦν, ἢ ἐδιδάχθησαν καὶ ἐπέτυχον, ὥστε νὰ ἐπαναλαμβάνωνται ἑκάστοτε ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἑνὸς συστηματικοῦ θεάτρου. Διὰ τὰ δραματικὰ θέατρα προτιμᾶται ἡ λέξις *δραματολόγιον*. Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται καὶ διὰ τὰ ἔργα, ἅτινα ὁρίζονται διὰ νὰ διδαχθοῦν ἑκάστην ἑβδομάδα. Ἐπίσης λέγεται ρεπερτόριον τὸ σύνολον τῶν ρόλων, τοὺς ὁποίους παίζει ὁ καλλιτέχνης τοῦ μουσικοῦ θεάτρου. Π. Α. Κ.

ρέπης (ὁ) καὶ *ρέπας*· δημοτ. ὁ περιφερόμενος ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἀσκόπως, φυγόπονος, ἀνάξιος προσοχῆς, ρέμπελος, τεμπέλης.

Ρέπι *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων (πλάτ. 39° 08′ 00″ Β, μῆκ. 23° 32′ 00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group) προσκείμενον τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τῆς Σκιάθου. Ἔχει μέγαν φάρον συνθέτου σκαρδαμύσσοντος λευκοῦ φωτὸς 16 μιλίων. Σ. Ε. Λ.

ρέπια (τά)· δημοτ. ἀντὶ *ἑρείπια*.

Ρέπινγκτον (Repington), ***Κάρολος***. Ἄγγλος ἀξιωματικὸς καὶ στρατιωτικὸς κριτικὸς (1858—1925). Ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ ἐπολέμησεν εἰς τοὺς ἀποικιακοὺς πολέμους τοῦ Ἀφγανιστάν, τοῦ Σουδὰν καὶ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Ἐχρημάτισε στρατιωτικὸς ἀκόλουθος εἰς Βρυξέλλας καὶ Χάγην τῷ 1900 καὶ ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἀποστολὰς εἰς Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Ρωσίαν, ὁπόθεν ἀπέστειλεν ἐνδιαφερούσας ἀνταποκρίσεις ἐπὶ στρατιωτικῶν ζητημάτων εἰς τοὺς «Τάϊμς». Κατόπιν γενόμενος τακτικὸς στρατιωτικὸς συνεργάτης αὐτῶν καὶ βραδύτερον τοῦ «Μόρνινγκ Πόστ», διεκρίθη διὰ τὰς στρατιωτικὰς κριτικάς του ἐπὶ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἃς ἐξέδωσε μετὰ πολλῶν ἀπομνημονευμάτων τῷ 1920 εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ πρῶτος Παγκόσμιος πόλεμος 1914—1918». Μετὰ τὸν πόλεμον προσελήφθη ὡς στρατιωτικὸς συνεργάτης εἰς τὸν «Ἡμερήσιον Τηλέγραφον», ὅπου ἐξηκολούθησεν ἀρθρογραφῶν ἐπὶ στρατιωτικῶν θεμάτων μέχρι τοῦ θανάτου του. Μ. Δ. Β.

Ρέπνιν, ***Νικήτας***, *πρίγκιψ* —. Ρῶσος βογιάρος καὶ στρατιωτικὸς (1559—1602). Συνδεόμενος διὰ συγγενείας μετὰ τῶν Ρωμανώφ, ἐγέννησεν ὑπονοίας εἰς τὸν τσάρον Βόριδα Γκοντουνώφ, ὅτι ἐνήργει ὑπὲρ αὐτῶν καὶ συλληφθεὶς μετ' ἄλλων εὐπατριδῶν καθείρχθη εἰς Οὖφαν δημευθείσης τῆς κινητῆς περιουσίας του καὶ διανεμηθέντων τῶν κτημάτων του εἰς εὐνοουμένους τοῦ τσάρου. Θ. Β.

—Ρέπνιν, ***Νικόλαος Βασίλειεβιτς***, *πρίγκιψ*—. Ρῶσος στρατάρχης καὶ διπλωμάτης (1754 — 1801). Τῷ 1768 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶτα δέ, ὡς μεσάζων μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, συνετέλεσεν εἰς τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τοῦ Τέστσεν. Κατὰ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1789—1791), ὢν ἀρχηγὸς τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων ἐνίκησεν εἰς πλείστας μάχας τοὺς Τούρκους, ἐπολιόρκησε τὸ Ἰσμαΐλιον καὶ ὑπέγραψε τὴν προκαταρκτικὴν εἰρήνην τοῦ Γαλαζίου, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ὁριστικὴν τοῦ Ἰασίου. Ἀνακληθεὶς ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν ζηλοτυπίας τοῦ πρίγκιπος Ποτέμκιν, διωρίσθη διοικητὴς τῆς Λιβονίας καὶ βραδύτερον τῆς Λιθουανίας. Τῷ 1794 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν ἐναντίον τῆς Πολωνίας στρατευμάτων καὶ ἐπέβαλε τὴν παραίτησιν τοῦ βασιλέως Στανισλάου. Ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος τοῦ ἀπένειμε τὸν βαθμὸν τοῦ στρατάρχου καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Πρωσσίαν, ὅπως πείσῃ τὸν βασιλέα της νὰ μετάσχῃ τῆς ἐναντίον τῆς Γαλλίας εὐρωπαϊκῆς συμμαχίας. Ἀποτυχὼν εἰς τὴν ἀποστολήν του περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν, ἔκτοτε δὲ ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς. Θ. Β.

ρεποζιτόριον (τὸ) (λατιν. repositorium)· ὅρος δηλῶν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ τοῖς Δυτικοῖς, τὸ ἐν τοῖς ναοῖς μυστικὸν διαμέρισμα, ἔνθα φυλάσσονται τὰ τιμαλφῆ. Μετηνέχθη ἑλληνιστὶ εἰς «ταμεῖον κειμηλίων». Ν. Σ. Λ.

ρεπὸρ (τὸ) (report) *[Χρηματ.]*. Λέξις ἀγγλική, σημαίνουσα παράτασιν. Χρησιμοποιεῖται ἤδη διεθνῶς ἐν τῇ χρηματιστηριακῇ διαλέκτῳ δηλοῦσα: 1) Τὴν πρᾶξιν τῆς χρηματιστηριακῆς *μεταφορᾶς*. 2) Τὴν διαφορὰν μεταξὺ τιμῆς προθεσμίας καὶ τιμῆς τοῖς μετρητοῖς τοῦ αὐτοῦ χρηματιστηριακοῦ πραγματος, ὅταν ἡ τιμὴ προθεσμίας εἶναι μεγαλυτέρα τῆς τιμῆς τοῖς μετρητοῖς (ἡ ἀντίθετος διαφορὰ καλεῖται déport). 3) Τὸ ποσόν, τὸ πληρωνόμενον ὡς ἀποζημίωσις εἰς τὸν μεταφέροντα διὰ τὴν μεταφοράν, ἤτοι τὸν μεταφορικὸν τόκον. Κατὰ τὰς μεταφορὰς τὸ ποσὸν τοῦ ρεπὸρ ἐξαρτᾶται: 1) ἐκ τοῦ ἐπιτοκίου τοῦ ἰσχύοντος εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ 2) ἐκ τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, ἤτοι τῆς ἀφθονίας ἢ μὴ τῶν κεφαλαίων διὰ βραχυπροθέσμους τοποθετήσεις, τῆς σταθερότητος ἢ μὴ καὶ τῆς ζωηρότητος ἢ μὴ τῆς ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ καταστάσεως. Τὰ μεγάλα ρεπὸρ ἀντιστοιχοῦσιν εἰς χρηματιστηριακὰς κρίσεις καὶ περιέχουσι μέγα ἀσφάλιστρον. Τὸ ἐπιτόκιον, τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τιμὴν συμψηφισμοῦ Σ διὰ ρεπὸρ r καὶ ἔξοδα μεταφορᾶς ε, δίδεται διὰ χρόνον μιᾶς ἐκκαθαρίσεως διὰ τοῦ τύπου: $\frac{r-\varepsilon}{\Sigma} \times 100$ καὶ δι' ἓν ἔτος: 1) διὰ δεκαπενθήμερον ἐκκαθάρισιν ὀνομαστικὸν μὲν $\frac{r-\varepsilon}{\Sigma} \times 100 \times 24$, πραγματικὸν δὲ $1+\frac{r-\varepsilon}{\Sigma})^{24}-1$ καὶ 2) διὰ μηνιαίαν ἐκκαθάρισιν ὀνομαστικὸν μὲν $\frac{r-\varepsilon}{\Sigma} \times 100 \times 12$, πραγματικὸν δὲ $\left(1-\frac{r-\varepsilon}{\Sigma}\right)^{12}-1$. Τ. Κ.

ρεπορτὰζ (τό)· ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀσχολία καὶ ὑπηρεσία, τὸ ἔργον τοῦ εἰδησεοδότου ἐφημερίδος, περιοδικοῦ ἢ πρακτορείου εἰδήσεων (βλ. *ρεπόρτερ*).

ρεπόρτερ (ὁ)· ὁ κατ' ἐπάγγελμα, δι' αὐτεπιστασίας καὶ παρακολουθήσεως τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ γίγνεσθαι, ἀπὸ τῶν πηγῶν εἰδησεολήπτης καὶ εἰδησεοδότης δημοσιογραφικοῦ ἢ ἄλλου ὀργανισμοῦ δημοσίας πληροφορήσεως. Πᾶς *δημοσιογράφος* (βλ. λ.), πᾶς *ἀνταποκριτὴς* (βλ. λ.) εἶναι καὶ ρεπόρτερ (ἀφοῦ τὸ ρεπορτὰζ εἶναι ἡ τροφὴ τῆς δημοσιογραφίας), ἐνῷ δὲν εἶναι ρεπόρτερ ὁ μεταφορεὺς ἀνακοινωθέντων καὶ ἐγκυκλίων. Οἱ ρεπό-

Digitized by Google

τερ(ς) εἶναι τὸ μαχιμώτερον στοιχεῖον τῶν δημοσιογραφικῶν σωμάτων καὶ ὀργανώσεων. Οἱ κατὰ καιροὺς προταθέντες, πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀγγλικοῦ, ἑλληνικοὶ ὅροι: *πευθήν, ἀπαγγελεύς, ἀπαγγελτήρ, καινοθήρης, καινολόγος* (περὶ ὧν πρβλ. τὰ ἐν λ. *πευθὴν* τῆς «Συναγωγῆς νέων λέξεων ὑπὸ τῶν λογίων πλασθεισῶν» *Σ. Κουμανούδη*) δὲν ἐπεκράτησαν. —Α.

Ῥέπουλης Ἐμμανουήλ. Ἕλλην πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Κρανιδίῳ (1863—1924). Περατώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐν Ναυπλίῳ, ἠκολούθησε κατόπιν νομικὰς τοιαύτας ἐν Ἀθήναις.

Ἐμμανουὴλ Ῥέπουλης.

Ἤρξατο δημοσιογραφῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινὴν», ἐκδιδομένην ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Λάμπρου, εἶτα δὲ διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τῆς «Ἀκροπόλεως» ἐπὶ δεκαετίαν, διακριθεὶς διὰ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀρθρογραφίαν. Ἐν τῇ «Ἀκροπόλει» ἐδημοσίευσε πλείστας πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς μελέτας. Βραδύτερον ἐπανέλαβε τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Νέου Ἄστεως». Τῷ 1899 ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας Ἑρμιονίδος, διεκρίθη δὲ ἀμέσως ἐν τῇ Βουλῇ διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ θετικοφροσύνην του, πραγματευθεὶς πολλὰ οἰκονομικὰ καὶ διοικητικὰ ζητήματα, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐγένετο εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, ὅτε τοῦ ἐδόθη ἀφορμὴ ν' ἀναπτύξῃ γενικώτερον τὰς περὶ τῆς διοικήσεως τῆς χώρας γνώμας του. Ἀποτυχὼν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1903, διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐκλεγεὶς αὖθις βουλευτὴς Ἀργολιδοκορινθίας τῷ 1906, ἀπεσπάσθη τοῦ θεοτοκικοῦ κόμματος εἰς ὃ ἀνῆκε καὶ μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Στέφανον Δραγούμην πολιτικῆς ὁμάδος τῶν Ἰαπώνων, ἥτις διεξήγαγε μακρὰς συζητήσεις ἐν τῇ Βουλῇ πρὸς μεταβολὴν τῶν κρατουσῶν τότε πολιτικῶν μεθόδων καὶ μεταρρύθμισιν τῆς διοικήσεως. Διαλυθέντος τοῦ κόμματος τούτου ὁ Ῥέπουλης ἠκολούθησεν ἀνεξάρτητον πορείαν, συνετέλεσε δὲ διὰ τῶν ἀγορεύσεων καὶ τῆς ἀρθρογραφίας του εἰς τὴν εἰρηνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς Ἀργολιδοκορινθίας τῷ 1910, ἐτάχθη εἰς τὸ νεοσύστατον κόμμα τῶν φιλελευθέρων καὶ τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1910 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1913 τῷ ἀνετέθη ἡ γενικὴ διοίκησις τῆς Μακεδονίας καὶ μετά τινα χρόνον ἀνέλαβε πάλιν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαΐου 1915 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν κυβέρνησιν Βενιζέλου. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916 ἠκολούθησε τὸν Βενιζέλον εἰς τὸ κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, μετὰ δὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις (14 Ἰουνίου 1917) ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, τὴν δὲ 19 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὴν ἀντιπροεδρείαν τῆς κυβερνήσεως, ἣν ἤσκησε μέχρι τοῦ 1920. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως ἡ προσωρινὴ διεύθυνσις τῶν ὑπουργείων τῶν Ναυτικῶν καὶ τῆς Συγκοινωνίας.

Ὁ Ῥέπουλης εἰσήγαγεν εἰς τὴν βουλὴν πλεῖστα μεταρρυθμιστικὰ νομοσχέδια ψηφισθέντα ὑπ' αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὁ περὶ «Δήμων καὶ κοινοτήτων» ΔΝΖ' νόμος, δι' οὗ μετεβλήθη τὸ ἐπικρατοῦν ἀπὸ τῆς βαυαρικῆς ἀντιβασιλείας σύστημα τῆς διοικήσεως τῶν δήμων. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ φιλελευθέρου κόμματος κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1 Νοεμβρίου 1920 ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν συγγραφὴν πολιτικῶν ἀπομνημονευμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1923, δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν βουλὴν καὶ δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὴν τότε πολιτικὴν κίνησιν. Πάσχων ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα ὅπου καὶ ἀπέθανε. Κατὰ τὸ εἰκοσιπενταετὲς πολιτικόν του στάδιον ὁ Ῥέπουλης ἐπέδειξεν ἄκραν μετριοπάθειαν εἰς ἐποχὴν μεγάλης πολιτικῆς ἀνωμαλίας. Ὡς ῥήτωρ ἀνεδείχθη ἐκ τῶν κρατίστων τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ρεπούμπλικα (ἡ)· δημοτ., εἶδος μαλακοῦ πίλου μετὰ γύρου (ἰταλ. republica).

ρεπουμπλικάνοι (οἱ) (Republicans). Πολιτικὸν κόμμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι*).

ρέπω· κλίνω, γέρνω· ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ: «ἡ πλάστιγξ ῥέπει πρὸς τὰ σταθμά» || μεταφ., ἔχω κλίσιν, ἔφεσιν: «ῥέπει πρὸς τὴν χαρτοπαιξίαν».

Ρεριγόνιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀλουΐωνος νήσου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Νοουαντῶν (*Πτολ.* Β, γ. 7). Εἶναι ἡ σύγχρονος πόλις Strancaer ἐν τῷ κόλπῳ Loch Ryan τῆς Δυτικῆς Σκωτίας (βλ. λ. *Ρεριγόνιος* κόλπος). Σ. Ε. Λ.

Ρεριγόνιος κόλπος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Κόλπος Ἀλουΐωνος τῆς Βρεττανικῆς νήσου, μεταξὺ τῆς Νοουαντῶν χερσονήσου καὶ Οὐϊνδόγαρα κόλπου (*Πτολεμ.* Β, γ, 1). Εἶναι ὁ κατὰ τὸ βόρειον στόμιον τῆς Ἰρλανδικῆς θαλάσσης καὶ ἐν τῇ παραλίῳ τῆς Δυτικῆς Σκωτίας διανοιγόμενος κόλπος Loch Ryan, μεταξὺ τῆς χερσονήσου Rinns of Galloway καὶ κόλπου Ailsa Craig. Σ. Ε. Λ.

ρεσαζουρίνη (ἡ) [*Βιομ. Χημ.*]· βλ. *ρεσορκίνης χρώματα*.

Ῥέσαινα, Ῥέσινα ἢ **Ῥήσαινα** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ὀσροηνῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀβόρρα ἢ Χαβώρα (νῦν Χαβούρ) πρὸς Δ. τῶν Καρρῶν (νῦν Χαρράν). Ἐνταῦθα ἐνικήθη ὁ αὐτοκράτωρ Γορδιανὸς Γ' τῷ 244 μ. Χ. πολεμῶν κατὰ τοῦ Σαπώρου Α' βασιλέως τῆς Περσίας. Τῷ 380 μ. Χ. μετωνομάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, Θεοδοσιούπολις, καὶ περιετειχίσθη διὰ τείχους ὕψους 30 καὶ πλέον ποδῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ὡς μία τῶν ἐννέα πόλεων τῆς ἐπαρχίας Ροσρωϊνῆς. Τὰ τείχη αὐτῆς συνεπλήρωσεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565) καὶ ἵδρυσεν ἐν αὐτῇ ναὸν τῆς Θεοτόκου, καθὼς καὶ τὸ παρ' αὐτὴν μοναστήριον τῶν 40 μαρτύρων. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατάκτησιν κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, μετωνομάσθη *Ρὰς ἐλ Ἀΐν*, ὄνομα τὸ ὁποῖον διατηρεῖ καὶ σήμερον. Σώζονται νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

ρεσάλτο (δημώδ. ναυτ. ἀγῶνος)· εἰσπήδησις τοῦ ἀγήματος τῆς ἐμβολῆς, ἀπὸ τοῦ ἐμβολίσαντος πλοίου πρὸς τὸ ἐμβολισθέν, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως πρὸς ἀπόκρουσιν. Σ. Ε. Λ.

Ρεσβάγιας ἢ **Ρήσοβας** [*Γεωγρ.*]. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀν. Θράκης, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Στράντζας ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον ὀλίγον βορειότερον τῆς πολίχνης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρὸς Α. σύνορον μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας. Α. Θ. Σ.

Ρεσεάρχ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία κατ' οὐχὶ ὀρθὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀγγλικῆς Research, ὑφάλου τοῦ Βορείου Εὐβοϊκοῦ μεταξὺ τῆς Χερσονήσου Γιάλτρα τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς ἄκρας Καμένα Βοῦρλα τῆς Λοκρίδος (πλάτ. 38°49' Β., μήκ. 22°50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: julf of Volo with Oreos and Talanta channels). Ἔχουσα βάθος 3 ὀργ., ἐσημειώσεν ἀρκετὰς προσαράξεις πρὸ τῆς ἐμμέσου ἐπισημάνσεως της διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς διασταυρώσεως τῶν ἀπὸ τῶν φάρων Στρογγύλης καὶ Βρῶμο ἐρυθρῶν τομέων. Σ. Ε. Λ.

Ρεσὲν [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία πόλις τῆς Ἀσσυρίας, ἐπὶ τοῦ Τίγρητος, δυναμένη νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν Νιμρώδ, τὸ Καλὰχ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὴν Λάρισαν τῶν Ἑλλήνων, ἢ πρὸς αὐτὴν τὴν Νινευΐ. Α. Θ. Σ.

ρεσέναι [*Ὀργ. Χημ.*]. Συστατικὰ τῶν ρητινῶν. Εἶναι πιθανῶς ὀξυπολυτερπεντικὰ σώματα ἀδιάφορα πρὸς τὰ διάφορα ἀντιδραστήρια καὶ ἀδιάλυτα εἰς τὰ ἀλκάλια. Δὲν ἔχουν τὸν χαρακτῆρα οὔτε ὀξέος, οὔτε ἀλκοόλης, οὔτε κετόνης. Σ. Γ.

Ρεσέτνικωφ, Θεόδωρος Μιχαήλοβιτς. Ρῶσος μυθιστοριογράφος (1841—1871). Στερηθεὶς τῶν γονέων του καὶ τυραννούμενος ὑπὸ τῶν συγγενῶν του ἐδραπέτευσε καὶ περιπλανώμενος περιέπεσεν εἰς χεῖρας ἐπαιτῶν, οἵτινες τὸν ἔσυρον ἄκοντα μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν ἐξηνάγκαζον νὰ χορεύῃ εἰς τὰς πανηγύρεις. Διασωθεὶς ὑπό τινος γυναικὸς ἐνεκλείσθη εἰς μονήν, ὁπόθεν ἀπεκόμισε τὴν μᾶλλον σκοτεινὴν μυστικοπάθειαν. Περατώσας εἶτα τὰς σπουδάς του, διωρίσθη ὑπάλληλος πρωτοδικείου εἰς τὸ τμῆμα τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐργατῶν, ὅπου ἐγνώρισε κατὰ βάθος τὴν ζωὴν τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου. Τῷ 1863 μετέβη εἰς Πετρούπολιν καὶ κατέλαβε θέσιν τινὰ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Ταυτοχρόνως ἐδημοσίευε μικρὰ διηγήματα εἰς τὴν «Μέλισσαν τοῦ Βορρᾶ». Μετὰ μικρὸν δὲ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Σύγχρονον» τοῦ Νεκράσωφ τὸ μυθιστόρημά του «Οἱ Ποντλοπόβτσι», ὅπερ ἐπροξένησε καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν. Κατὰ τὴν βραχεῖαν φιλολογικὴν του δρᾶσιν ὁ Ρεσέτνικωφ ἐδημοσίευσε δύο ὀγκωδεστάτους τόμους, εἰς οὓς εἰκονίζεται ἡ ζωὴ τῶν ἀποκλήρων τῆς κοινωνίας. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων ἐξέχουσι τὰ μυθιστορήματα «Ὁ Χειροτονούμενος», «Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων», «Γκλούμποβιν», «Ποῦ εἶναι καλύτερα». Θ. Β.

Ρεσὴτ-Βέη [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μοναστηράκι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καβάλλας.

ρεσθινία (ἡ) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *καψιδῶν*, περιλαμβάνον μικρόσωμα ἔντομα ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Ρέσιανη [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Νησίου τῆς ἐπαρχίας Βερροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 292. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Βρυσάκι*.

Ρεσιδίνα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Κάτω Μοισίας παρὰ τὸν Δούναβιν, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 11). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ἐν τῇ Μικρᾷ Σκυθίᾳ (νῦν Δοβρουτσᾶ). Α. Θ. Σ.

Ρεσίλοβον [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Χαριτωμένη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Ρεσὶλ Τεπὲ (*Ρεσὶλ Μπαμποῦ* ἢ *Ἐλμπιλὰχ νταγ*) [*Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Φρυγίας ἐν τῇ Δυτικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὕψους 1334 μ. βορειοδυτικῶς τοῦ Ἀφιὸν Καρὰ Χισσάρ. Κατέστη ὀνομαστὸν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ συναφθεισῶν μαχῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων κατὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν. Κατὰ τὴν 13 Μαρτίου 1921, προελαύνοντος τοῦ Α' σώματος στρατοῦ πρὸς τὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισσάρ, τὸ Ρεσὶλ Τεπὲ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ 7ου πεζικοῦ ἀπωθήσαντος τουρκικὴν φάλαγγα, προερχομένην ἀπὸ βορρᾶ, ἐξ Ἐϋρέτ. Τῇ 29 Ἰουνίου 1921 ἡ II ἑλληνικὴ μεραρχία, ἀνακαταλαβοῦσα τοῦτο, ἐστράφη διευθυνθεῖσα πρὸς Ἐϋρέτ. Τὴν 14 καὶ 15 Αὐγούστου 1922 τουρκικὸν ἱππικὸν (Φαχρεδὶν πασᾶς) εἰσδῦσαν ἀπὸ νότου διὰ Κουτσούκιοϊ, ἤχθη εἰς Ρεσὶλ Τεπὲ καὶ παρηνώχλει ἐκεῖθεν τὴν σύμπτυξιν του ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοῦ χώρου περὶ τὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισσὰρ πρὸς δυσμάς, ἤτοι πρὸς Τουμλοῦ Μπουνάρ. Πρὸς Ρεσὶλ Τεπὲ ἀπεσύρθη ἡ IV ἑλληνικὴ μεραρχία τῇ 15 Αὐγούστου 1922, αἰφνιδιασθεῖσα ὑπὸ ἑτέρου τουρκικοῦ ἱππικοῦ προσβαλόντος αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Κιοπρουλοῦ καὶ κατέλαβεν αὐτό. Τέλος παρ' αὐτὸ συνήφθησαν αἱ μάχαι Χαμούρκιοϊ καὶ Κουτσούκιοϊ. Ν. ΣΣ

ρεσίναι (αἱ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Ῥητινικοὶ ἐστέρες (*ταννολορρεσῖναι* καὶ *ρητινορρεσῖναι*), ἀποτελοῦντες συστατικὸν τῶν ρητινῶν. Σ. Γ.

Ρεσινός, Κωνσταντῖνος. Κορίνθιος λόγιος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀποθανὼν μετὰ τὸ 1571. Ἐσπούδασεν ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἀσπασθεὶς τὸν μοναχικὸν βίον ἐπεδόθη εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἔγραψεν εἰς ἁπλῆν γλῶσσαν τὰ ἑξῆς: «ΡΚΕ' διδασκαλίας ἀπὸ τῆς κοσμογονίας», «Ἐξηγήσεις εἰς τὰς ΚΘ' παραβολὰς τοῦ Εὐαγγελίου» κλπ. παραμένοντα ἀνέκδοτα. Τ. Ε. Ε.

Ρεσιστένθια (Resistencia) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Τσάκο. Κάτ. 12.550. Χ. Δ.

Ρεσὶτ πασᾶς, Μουσταφᾶ. Εἷς τῶν μεγαλυτέρων Τούρκων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, διατελέσας ἑξάκις μέγας βεζύρης καὶ θεωρούμενος ὡς ὁ θεμελιωτὴς τῆς τουρκικῆς διπλωματίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη τῷ 1800 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀκολουθήσας νεώτατος ἀκόμη ὡς σφραγιδοφύλαξ τὸν γαμβρόν του Ἀλῆ πασᾶν τὸν ἐκ Σπάρτης τῆς Πισιδίας, διορισθέντα σερασκέρην τοῦ Μωρέως, εἰσῆλθε κατὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς μεγάλης βεζυρείας. Τῷ 1828—1829 ἠκολούθησεν ὡς πολιτικὸς ὑπάλληλος τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς Τοῦρκος ἀρχιγραμματεὺς κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἀφοῦ διετέλεσεν ἐφ' ἱκανὸν εἰσηγητὴς (ἀμεττζῆς) τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου, ἀπεστάλη τῷ 1834 ὡς πρεσβευτὴς εἰς Παρισίους καὶ μετὰ δύο ἔτη εἰς Λονδῖνον. Τῷ 1836 διωρίσθη ὑφυπουργὸς καὶ μετὰ ἓν ἔτος ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Διορισθεὶς πάλιν ἐπανειλημμένως καὶ ἐναλλὰξ πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ καὶ μελετήσας τοὺς συνταγματικοὺς πολιτικοὺς θεσμοὺς τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ 1845 ὡς μέγας βεζύρης νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀπὸ τοῦ 1839 διὰ τοῦ σουλτανικοῦ διατάγματος (χάττι-χουμαγιοὺν) τοῦ Γκιουλχανὲ ἀρξαμένου μεταρρυθμιστικοῦ καὶ νομοθετικοῦ ἔργου. Ἐν τῇ διπλωματικῇ δράσει του ἐσημείωσε δύο κολοσσιαίας ἐπιτυχίας, τὸ ἐναντίον τοῦ Μωχάμετ Ἀλῆ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου συνασπισμὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, πλὴν τῆς Γαλλίας (1840—1841), χάρις εἰς τὸν ὁποῖον ἐλύθη τὸ ἀπὸ δεκαετίας ἀπασχολῆσαν τὴν Τουρκίαν αἰγυπτιακὸν ζήτημα, καὶ τὴν συμμαχίαν τῆς Τουρκίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, ἐν μέρει δὲ καὶ μετὰ τῆς Αὐστρίας ἐναντίον τῆς Ρωσίας, ἥτις ἡττηθεῖσα κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854—1856) ἠναγκάσθη να συνθηκολογήσῃ, ἐγκαταλείψασα τὰς περὶ ἀποκλειστικῆς προστασίας τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας ἀξιώσεις της, ἐνῷ ἡ Τουρκία ἐγίνετο διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων (1856) δεκτὴ εἰς τὴν χορείαν τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἀποκλεισθείσης πάσης ξενικῆς ἀναμείξεως

Digitized by Google

εἰς τὰς ἐσωτερικὰς αὐτῆς ὑποθέσεις. Ἀπέθανε τῷ 1858. Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἁπλοποιήσεως τῆς τουρκικῆς γλώσσης. Ν. Μ.

—**Ρεσὶτ** *πασᾶς*· βλ. λ. *Κιουταχῆς*.

—**Ρεσὶτ** *πασᾶς*. Διοικητὴς Ἡρακλείου Κρήτης τῷ 1866 (στρατάρχης), Κοῦρδος ὁρμητικὸς καὶ ἄγριος, ὑποστὰς διπλῆν ἧτταν, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1866, εἰς Ἀσίτες καὶ στενὰ Τυλίσου Μαλεβιζίου καὶ παρὰ τὸ Αὐδοῦ Πεδιάδος. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1867 εἰσήλασεν εἰς Μυλοπόταμον, κατέστρεψε τὴν μονὴν Βοσάκου καὶ τὰ Ἀνώγεια. Ἡττήθη εἰς Ἁλμυρόν, Ρογδιὰν καὶ Τύλισον. Ἱδρύσας τὸ στρατηγεῖον αὐτοῦ ἐν Τυμπακίῳ τῆς Μεσαρᾶς, ὡρμᾶτο ἐκεῖθεν καὶ ἐλεηλάτει τὰς πέριξ ἐπαρχίας. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1867 ἡττήθη ἐν Τυλίσῳ μὲ μεγάλας ἀπωλείας· τὸν αὐτὸν μῆνα (23) ὑπέστη νέαν ἧτταν εἰς Κουρνοπατήματα Ἀποκορώνου μετ' ἄλλων πασάδων. Διήλασε τὸ Ἀμάρι καὶ Ἅγιον Βασίλειον ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ συνεκρότησε μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ μάχην πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας περὶ τὴν Ἀράδεναν. Πληγωθεὶς ἐν Σφακίοις ἀπέθανεν ἐν Ἡρακλείῳ. Ε. Γ.

ρεσιτὰλ (Récital). Ὅρος ἐπικρατήσας γενικῶς προκειμένου περὶ συναυλίας διδομένης ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου ἐκτελεστοῦ, κυρίως δὲ κλειδοκυμβαλιστοῦ Κατὰ τὸν Γκρόβε ἡ λέξις εἰσήχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Λίστ. Ἐπ' ἐσχάτων ἐπεκράτησεν ὅπως χρησιμοποιῆται ἡ λέξις *ρεσιτὰλ* καὶ δι' ἄλλας συναυλίας ἐκτὸς τοῦ κλειδοκυμβάλου. Γ. Σ.

Ρέσιτσα ἢ ***Ρεσιτσαμπάννα*** (Reschitza ἢ Resiczabanya) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας, κειμένη ἐν τῷ παλαιῷ οὐγγρικῷ κομιτάτῳ Κρασσο-Σαίρενυ. Κάτ. 12.000. Κέντρον γαιανθρακοφόρου περιφερείας. Γ. Ι. Β.

Ρεσίφε, ἢ ***Περναμποῦκο*** (Recife ἢ Pernambuco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλιανῆς ὁμοσπονδίας, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Περναμποῦκο, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀτλαντικοῦ, 601 χλμ. πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ τῆς Μπαΐα καὶ ἔχουσα τὸν ἐγγύτερον πρὸς τὴν Εὐρώπην κείμενον ἐμπορικὸν λιμένα τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Κάτ. (1920) 238.843. Ἡ πόλις ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν διακεκριμένων τμημάτων, τῆς παλαιᾶς πόλεως *Ρεσίφε*, ἥτις, συγκεντρώνουσα τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἱδρύθη τῷ 1504 καὶ κεῖται ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου συνδεομένης μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς παραλίας διὰ γεφυρῶν, τοῦ *Ἁγίου Ἀντωνίου* κειμένου ἐπὶ ὁμωνύμου νησῖδος σχηματιζομένης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν Μπιμπερίμπε καὶ Καπιμπερίμπε, καὶ τῆς *Μπόνα Βίστα*, ἥτις κεῖται ἐπὶ τῆς ἠπειρωτικῆς παραλίας καὶ χρησιμεύει ὡς τόπος διαμονῆς τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Ὁ λιμὴν τοῦ Ρεσίφε εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων τῆς Βραζιλίας, ἐξάγων ζάχαριν, βάμβακα, καφέν, ρούμι, κακάο, καουτσοὺκ κλτ. Χ. Δ.

Ρεσκὲ (Reszké). Οἰκογένεια Πολωνῶν ἀοιδῶν, οἵτινες ἔζησαν ἐν Παρισίοις. Ἐκ τούτων ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς *Ἰωάννης-Μέσισλαβ*, γεννηθεὶς τῷ 1850, διεκρίθη ὡς λυρικὸς ὀξύφωνος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1874 ὡς βαρύτονος. Ἔδρεψε δάφνας ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν μεγαλυτέρων θεάτρων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ διετέλεσε μόνιμον μέλος τοῦ Μελοδράματος τῶν Παρισίων, ὡς καὶ καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος ἐν τῷ Ὠδείῳ. Ὁ νεώτερος ἀδελφὸς *Ἐδουάρδος* (1855—1917) διεκρίθη ὡς βαθύφωνος. Ἀπετέλεσε μέλος τοῦ Ἰταλικοῦ Μελοδράματος τῶν Παρισίων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1885 τῆς Ὀπερά, ἔνθα ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν ρόλον τοῦ Μεφιστοφελοῦς (τοῦ Φάουστ). Ἡ ἀδελφὴ τῶν ἀνωτέρω *Ἰωσηφίνα*, ἥτις ἀπέθανε τῷ 1801, διεκρίθη ὡσαύτως ὡς ἐλαφρὰ ὑψίφωνος καὶ ἀπετέλεσε μέλος πολλῶν μεγάλων λυρικῶν σκηνῶν τῆς Εὐρώπης. Γ. Σ.

Ρεσμῆ, ***Ἀχμὲτ*** — *ἐφέντης*. Τοῦρκος διπλωμάτης (βλ. λ. *Ἀχμὲτ* τ. ΣΤ' σ. 403 β').

Ρέσνα *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ρέζνα*.

ρεσοπυρίνη (ἡ) (Resopyrinum) *[Φαρ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ρεσορκινικὴ ἀντιπυρίνη. Λαμβάνεται δι' ἀναμίξεως διαλυμάτων ἀντιπυρίνης (30 : 90) καὶ ρεσορκίνης (11 : 33). Σῶμα κρυσταλλούμενον εἰς ρομβικοὺς κρυστάλλους, ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, διαλυτὸν εἰς οἰνόπνευμα, χλωροφόρμιον καὶ αἰθέρα, τηκόμενον εἰς 80°. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη ὡς φάρμακον κατὰ δερμοπαθειῶν. Κ. Γ. Μ.

ρεσορκίνη, ἢ *μ-διοξυβενζόλιον* *[Ὀργ. Χημ.]*. Δισθενὴς φαινόλη τοῦ τύπου $C_6H_4(OH)_2$[1:3]. Ἐλήφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Blasiwetz καὶ Barth δι' ἐπιδράσεως ἀλκαλίου ἐπί τινων κομμεορρητινῶν (Galvanum, Asa foetida, Akaroid-ρητίνη) καὶ προκύπτει ἐπίσης κατὰ τὴν ξηρὰν ἀπόσταξιν τῆς βραζιλίνης. Πρὸς βιομηχανικὴν παρασκευὴν ἀναμειγνύεται προσεκτικῶς βενζόλιον μετὰ τῆς τετραπλασίας ποσότητος καπνίζοντος θειικοῦ ὀξέος, εἶτα τὸ προκῦπτον μονοσουλφοξὺ διὰ θερμάνσεως εἰς 275° μετατρέπεται εἰς τὸ βενζολοδισουλφοξὺ καὶ ἀκολούθως ἐξουδετεροῦται διὰ γάλακτος ἀσβέστου. Τὸ ἀπὸ τοῦ ἀδιαλύτου θειικοῦ ἀσβεστίου ἀποδιηθηθὲν διάλυμα τοῦ βενζολοδισουλφονικοῦ ἀσβεστίου κατεργάζεται μετὰ σόδας καὶ μετὰ τὴν διήθησιν τοῦ ἀποχωριζομένου ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου τὸ διάλυμα ἐξατμίζεται μέχρι ξηροῦ καὶ συντήκεται εἰς 270° μεθ' ὑδροξειδίου τοῦ νατρίου. Ἐκ τοῦ ὑδατικοῦ διαλύματος τοῦ τήγματος δι' ὀξυνίσεως δι' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἀποχωρίζεται ἡ ρεσορκίνη καὶ παραλαμβάνεται δι' ἀναταράξεως μετ' αἰθέρος. Ἡ μετὰ τὴν ἐξάτμισιν τοῦ αἰθέρος παραμένουσα μᾶζα ἐὰν εἶναι ἀνάγκη ἀνακαθαρίζεται δι' ἐξαχνώσεως.

Ἡ καθαρὰ δι' ἰατρικὰς χρήσεις ρεσορκίνη ἀποτελεῖ ἀχρόους ρομβικοὺς πίνακας εὐδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Εἶναι πρακτικῶς ἀδιάλυτος εἰς τὸν διθειάνθρακα, τὴν βενζίνην, τὸ βενζόλιον καὶ τὸ χλωροφόρμιον. Τήκεται εἰς 118° καὶ βράζει εἰς 278°. Ἡ χημικῶς καθαρὰ ρεσορκίνη χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἰατρικῇ ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ ἐσωτερικῶς κατὰ τῶν ἐμετῶν, τὸ δὲ τεχνικὸν προϊὸν πρὸς παρασκευὴν τῶν χρωμάτων τῆς ρεσορκίνης.

Ρεσορκίνης χρώματα. Ἡ ρεσορκίνη μετ' ἀνυδρίτου τοῦ φθαλικοῦ ὀξέος παρέχει *φλουορεσκεΐνην*, μετὰ νιτρώδους νατρίου παρέχει κυανοῦν χρῶμα, τὸ ὁποῖον δι' ὀξέων καθίσταται ἐρυθρὸν (δηλαδὴ τὸν δείκτην *λακμονίτην*). Μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος περιέχοντος νιτρῶδες ὀξὺ παρέχει τὰ χρώματα *ρεσορουφίνη* καὶ *ρεσαζουρίνη*. Σ. Γ.

ρεσορκινόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *ρεσορκίνης* (βλ. λ.). Οὕτω καλεῖται ἐπίσης καὶ μῖγμα ἐκ ρεσορκίνης καὶ ἰωδιοφορμίου, χρησιμοποιούμενον ὡς ἀντισηπτικόν.

ρεσορκινοφθαλεΐνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *φθοριζεΐνης* ἢ *φλουορεσκεΐνης* (βλ. λ.).

ρεσορουφίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. *ρεσορκίνη*.

ρεσορσίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. *ρεσορκίνη*.

Ρεσούλιανη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλονέρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

ρεσπέτος *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων πᾶν τὸ ἀμοιβὸν ἢ ἀνταλλακτικόν: «ρεσπέτος φλόκος» ἀμοιβὸς ἀρτεμών, «ρεσπέτη ἀντέννα» ἀνταλλακτικὴ κεραία, «ρεσπέτο πανί», ἀμοιβὸν ἱστίον. Σ. Ε. Λ.

Ρεσπίγκι (Respighi), ***Ὀττορίνο***. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1879, ἀνῆκεν εἰς τὴν πλειάδα Καζέλλα, Πιτζέττι, Μαλιπτέρο κλπ. Ἔδωκε τὰ μελοδράματα «Semirama», «Belfagor» καὶ «La Bella dormente nel bosco», εἰς δὲ τὴν ἐνόργανον μουσικὴν ἐδημιούργησεν ἔργα διακρινόμενα διὰ τὴν λαμπρὰν αὐτῶν συμφωνικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὸ πλούσιον χρῶμα. Μεταξὺ τούτων τὰ καλύτερα εἶναι: «Αἱ κρῆναι τῆς Ρώμης» καὶ «Τὰ πεῦκα τῆς Ρώμης» κλπ. Γ. Σ.

ρεσπονσόριον (λατ. Responsorium). Ἱερὸν μέλος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, διακρινόμενον διὰ τὰ καλλωπιστικὰ αὐτοῦ ποικίλματα, ἐκτελούμενον δὲ ὑπὸ μιᾶς μόνης φωνῆς.

Ρεσσαδιὲ *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς Σμύρνης (βλ. λ. *Κοκάργιαλι*).

Ρὲστ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Γκιλάν, παρὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τῆς Κασπίας. Εἶναι πόλις ἐμπορική, ἔχουσα καὶ ἐπίνειον τὸ ἐπὶ τῆς Κασπίας Ἐνζελί. Κάτ. 60.000. Τὰ κυριώτερα διὰ τοῦ Ρὲστ ἐξαγόμενα προϊόντα εἶναι μεταξοβόμβυκες, τάπητες, χαβιάριον καὶ ἁλίπαστοι ἰχθύες. Ν. Μ.

ρέστα (τά)· δημοτ., τὰ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως ὑπολειπόμενα, ὑπόλοιπον, συνήθως ἐπὶ χρημάτων: «δῶσέ μου τὰ ρέστα ἀπὸ ἕνα ἑκατοστάρικο»· || μεταφ. «ζητάει καὶ ρέστα» ἢ «θέλει καὶ ρέστα» ἐπὶ ἀνθρώπου ἐμφανιζομένου ὡς κατηγόρου, ἐνῷ εἶναι ὑπαίτιος (βλ. καὶ *ρέστο*).

ρεστάρω· ἰδιωμ., φυλακίζω, κατακρατῶ τινα, ἐμποδίζω τὴν ἔξοδόν τινος (ἐκ τοῦ ἐνετ. restare).

ρεστία *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *κλυδασμὸς* *[Ὠκεανογρ.]*.

Ρέστιγκους (Restigouche ἢ Ristiguche) *[Γεωγραφ.]*. Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ Νέᾳ Βρουνσβίκῃ, χυνόμενος εἰς τὸν ὅρμον Σαλέρ. Ἔχει ὁλικὸν ροῦν 320 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς διὰ μεγάλα πλοῖα μέχρις 20 περίπου μιλλίων. Η. Π. Γ.

ρέστιον (τὸ) (Restium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρεστιονιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς μὲ φύλλα ἐπιμήκη καὶ ἄνθη κατὰ στάχυς διατεταγμένα. Γνωστὰ πολυπληθῆ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας, τὴν Μαδαγασκάρην καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

ρεστιονίδαι (οἱ) (Restionidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἢ ἀκανθώδεις θάμνους μὲ ρίζωμα ἕρπον ἢ ἐκβλαστάνον ὑπέργεια ριζίδια ἁπλᾶ ἢ ποικίλως διασταυρούμενα, μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα ριζικὰ ἢ ἀναφαινόμενα ἐπὶ τοῦ ἀναπτύκτου καυλοῦ καὶ ἄνθη συνήθως μονόγαμα. Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα. Περιλαμβάνει περὶ τὰ δέκα γένη, ἰθαγενῆ τῶν περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χωρῶν, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Μαδαγασκάρης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι τὸ *ρέστιον* (βλ. λ.).

Ρεστιτούτη, *μάρτυς*. —1) Ἡ ἐν Ἀφρικῇ τῷ 255 ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον. —2) Ἡ ἐν Ρώμῃ τῷ 270 ἐπὶ Αὐριλιανοῦ μαρτυρήσασα. Ἀναγράφονται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ μαρτυρολογίῳ καὶ ἑορτάζονται ἡ μὲν πρώτη τὴν 17ην, ἡ δὲ δευτέρα τὴν 27 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Ρεστιτοῦτος, *ἅγιος*. —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Γ' αἰῶνος ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μαρτυρήσας, ἑορτάζεται τὴν 29 Μαΐου. —2) Ὁ μετὰ Κρισπύλου, κατά τινας μὲν ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Νέρωνος, κατ' ἄλλους δ' ἐν Ἱσπανίᾳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 10 Ἰουνίου. —3) Ὁ μετὰ Δονάτου, Βαλεριανοῦ, Φρουκτουόσου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 23 Αὐγούστου. —4) Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Saint-Paul-Trois-Châteaux (Drôme) τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, ἑορταζόμενος τὴν 7 Νοεμβρίου καὶ 5) Ὁ ἐν Καρχηδόνι ἐπίσκοπος, κατὰ τὸν Γ' πιθανῶς αἰῶνα μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 9 Δεκεμβρίου. Ἀναγράφονται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ ἁγιολογίῳ. Ε. Γ. Π.

Ρεστόρι (Restori), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1859. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μεσσήνης καὶ ἠσχολήθη πολὺ μὲ τὴν φιλολογίαν τῆς μουσικῆς. Ἔργα του εἶναι: «Votazione musicale dell'antichissima Alba - bilingua» (1892), «Musica allegra di Francia nei Secoli XII e XIII» (1893), «Un codice musicale pavese», «La musique des Chansons françaises», «Per la storia musicale dei Trovatori provenzali» κλπ. Γ. Σ.

ρέστο (τό)· δημοτ., ὑπόλοιπον, συνήθ. *ρέστα* (βλ. λ.)·

Ρεστοῦ (Restout), ***Ἰωάννης***. Γάλλος ζωγράφος (1692—1768). Ἦτο ἀνεψιὸς καὶ μαθητὴς τοῦ Ζουβενέ, ὃν ἐμιμήθη ἐν πολλοῖς· διετήρησεν ἐν τούτοις καὶ ἱκανὸν προσωπικὸν τόνον ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ του. Κατὰ τὴν ἐποχήν του ἀπέκτησε μεγίστην διὰ τῶν ἐπὶ θρησκευτικῶν καὶ ἱστορικῶν ἰδίᾳ θεμάτων εἰργασμένων συνθέσεών του. Κάλλιστα μεταξὺ τῶν ἔργων του θεωροῦνται «Ὁ Ἰησοῦς θεραπεύων τὸν παραλυτικόν» καὶ «Ὁ Ἀνανίας ἐπιτιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ Παύλου» (Μουσεῖον Λούβρου). Ἕτερα ἀξιόλογα ἔργα του εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἀσθενῶν», «Ὁ προφήτης Ἠσαΐας» (Ἀμιένη), «Ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἐμμαοὺς» (Λίλλη), «Ὁ Διογένης ἐπαιτῶν πρὸ τῶν ἀγαλμάτων» (Τουλούζη) κλπ. Ι. Μ. Π.

Ρὲσχ-Μελκὰρθ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. βλ. λ. *Ἡράκλεια* Μινώα.

ρετάλι (τό). τὸ ὑπολοιπόμενον ὑφάσματος, ἀπόκομμα (ἰταλ. retaglio)· || ὑποκορ. *ρεταλάκι*.

ρετανίλλη (ἡ) (Retanilla) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμνοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὸ Περοῦ καὶ τὴν Χιλὴν καὶ ὧν αἱ ρίζαι ἔχουσι καθαρτικὰς ἰδιότητας. Δ. Ν. Π.

Ρέτελ (Rethel), ***Ἀλφρέδος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1816—1859). Διεκρίθη ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ εὐρυτάτων διακοσμητικῶν συνθέσεων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται αἱ ἐν τῷ δημοτικῷ καταστήματι τοῦ Ἄαχεν σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τοῦ Καρολομάγνου. Ι. Μ. Π.

Ρετεντὸν *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Χειμαδιὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἤλιδος.

Ρετζαῒ *ἐφέντης*. Τοῦρκος ποιητής, πατὴρ τοῦ μεγάλου Τούρκου ποιητοῦ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος Ἐκρὲμ βέη, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1803 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1884. Διετέλεσεν ἐπίσημος χρονογράφος τῆς τουρκικῆς αὐλῆς καὶ διευθυντὴς τῆς ἐπισήμου τουρκικῆς ἐφημερίδος «Ταχβὶμ - Βακαγὶ» καὶ τοῦ ἐθνικοῦ τυπογραφείου τῆς Τουρκίας. Ν. Μ.

Ρετζὲπ *πασᾶς*. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Δ' τῷ 1630. Προηγουμένως ἦτο σωματοφύλαξ τοῦ σουλτάνου καὶ κατετὰν πασᾶς. Γενόμενος αἴτιος ταραχῶν ἐθανατώθη τῷ 1631. Ν. Μ.

Ρετζέπης, ***Ἀχμὲτ Ἀγᾶς***. Γενίτσαρος ἐκ Κουσὲ Μεσαρᾶς τῆς Κρήτης, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κουρμούληδων προερχόμενος. Κρυπτοχριστιανὸς (*Νικόλαος*) ὢν ἐπροστάτευεν, ὡς καὶ πάντες οἱ τῆς

Digitized by Google

οἰκογενείας του Ρετζέπιδες (ἢ —ἀκιδες), τοὺς Χριστιανούς, ἐναντίον ἄλλων Γενιτσάρων, ἐπὶ μεγίστῳ ἰδίῳ κινδύνῳ. Ρετζεπάκιδες ἦσαν οἱ 4 νεομάρτυρες τοῦ 1824 ἐν Ρεθύμνῃ. Ε. Γ.

Ρετζίνα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσβεστοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 196.

Ρέτζιο νέλλ' Ἐμίλια (Reggio nell'Emilia) *[Γεωγρ.].* Νομὸς καὶ πόλις τῆς Ἰταλίας· βλ.λ. *Ρήγιον ἐν Αἰμιλίᾳ.*

— **Ρέτζιο ντὶ Καλάμπρια** (Reggio di Calabria) *[Γεωγρ.].* Νομὸς καὶ πόλις τῆς Ἰταλίας· βλ. λ. *Ρήγιον τῆς Καλαβρίας.*

Ρετία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ραιτία.*

Ρετίκιος (Reticius), *ἐπίσκοπος.* Ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων κληρικῶν τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Autun καὶ ὡς τοιοῦτος μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Ρώμῃ συνελθούσης τῷ 313 συνόδου, ἥτις κατεδίκασε τὸν αἱρετικὸν Δονᾶτον. Μαθητὴς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Κασσιανός. Μετὰ πολλῶν ἐπαίνων ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ ἐπισκόπου τούτου ὁ Αὐγουστῖνος καὶ ὁ Ἱερώνυμος, ὅστις ἀναφέρει καὶ σύγγραμμα αὐτοῦ κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ Νοουατιανοῦ καὶ ὑπόμνημα εἰς τὸ Ἆσμα ᾀσμάτων, ἅτινα ἀπωλέσθησαν. Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην τοῦ Ρετικίου ὡς ἁγίου τὴν 20 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Ρετικὸς (Rheticus ἢ Rhaeticus), ***Γεώργιος.*** Γερμανὸς ἀστρονόμος γεννηθεὶς περὶ τὰ 1514 ἐν Feldkirchen τῆς Βαλτελίνης, ἀρχαιότερον καλουμένης Ραιτίας ἢ Ρετίας, ὅθεν καὶ τὸ ἐπώνυμόν του. Τὸ πραγματικόν του ὄνομα ἦτο *Γεώργιος Ἰωακεὶμ* (G. Joachim). Εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἐδίδασκε τὰ στοιχειώδη μαθηματικὰ ἐν Βυττεμβέργῃ, ὅπου συνεδέετο μετὰ τοῦ Ράϊνχολντ, διδάσκοντος τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀστρονομίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς ἰδίας πόλεως. Περὶ τὰ 1539 συνεδέθη μετὰ τοῦ Κοπερνίκου, τὸν ὁποῖον οὐ μόνον ἐβοήθησεν εἰς τὰς παρατηρήσεις καὶ τοὺς ὑπολογισμούς, ἀλλὰ καὶ σθεναρῶς ὑπερήσπισε κατὰ τῶν πολεμίων τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος. Μετὰ ἓν ἔτος περίπου ἤρχισε τὸν ὑπολογισμὸν τῶν μεγάλων τριγωνομετρικῶν πινάκων του, εἰς τοὺς ὁποίους παρέχονται αἱ τιμαὶ τῶν ἡμιτόνων, τῶν ἐφαπτομένων καὶ τῶν τεμνουσῶν ἀνὰ 10'' τόξου ἀπὸ 0°—90° καὶ μετὰ 15 δεκαδικῶν ψηφίων. Οἱ πίνακες οὗτοι, οἵτινες παρέσχον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἀστρονόμους, ἐδημοσιεύθησαν (μὲ δέκα ψηφία) περὶ τὰ 1596 ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Βαλεντίνου Ὄθωνος καὶ εἶναι γνωστοὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Opus palatinum de triangulis a G. Joachimo Rhetico coeptum κλ.». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὄθωνος ὁ Πιτίσκος ἀνεθεώρησε, διώρθωσε καὶ ἀνεδημοσίευσε τοὺς πίνακας μὲ 15 ψηφία ὑπὸ τὸν τίτλον «Thesaurus mathema icus sive canon sinuum». Ὁ Ραιτικὸς ἐπανελθὼν εἰς τὴν θέσιν του ἐν Βυττεμβέργῃ, ἐπεσκέφθη ἀκολούθως τὴν Νυρεμβέργην, ὅπου ἠσχολήθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἔργων τοῦ Βέρνερ καὶ τοῦ Ρεγιομοντάνου. Μετὰ ταῦτα ἐμφανίζεται διδάσκων ἐν Λειψίᾳ, ὁπόθεν μετέβη εἰς Πολωνίαν καὶ εἶτα εἰς Kaschau τῆς Οὐγγαρίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1576.

Κατὰ τὴν ἐν Λειψίᾳ διαμονήν του ἐδημοσίευσε σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ephemeris ex fundamentis Copernici», ἐνῷ παρέχει καὶ ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τοῦ βίου τοῦ Κοπερνίκου. Τὸ σπουδαιότατον ἔργον τοῦ Ρετικοῦ ἐπιγράφεται: «De libris revolutionum narratio erudissimi viri et mathematici excell. etc Nic. Copernici» (Δάντσιχ 1540), ἐν ᾧ ἐκθέτει τὰς ἡλιοκεντρικὰς ἰδέας τοῦ Κοπερνίκου καὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ περὶ τῆς μεταπτώσεως καὶ περὶ τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ρετίνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ, ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, ἀπέχουσα περὶ τὰ 7 ½ χλμ. ΝΑ. τῆς Νεαπόλεως καὶ χρησιμεύουσα ὡς ἐπίνειον τοῦ Ἡρακλείου (Herculaneum). Κατεστράφη μετὰ τοῦ Ἡρακλείου, Πομπηίας καὶ Σταβιῶν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Βεσουβίου τῇ 24 Αὐγούστου 79 μ. Χ. Σήμερον καλεῖται *Ρεζίνα*, συνεχομένη μετὰ τῶν Πορτίκων. Α. Θ. Σ.

ρετινάλιθος (ὁ) (Rhetinalith) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτὸν ὅπερ ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ εὐγενοῦς σερπεντίνου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς Grennille τοῦ Καναδᾶ. Γ. Β.

ρετινία (ἡ) (Retinia) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμεροβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τορτρικιδῶν*, περιλαμβάνον κομψὰς ψυχὰς ἀπαντώσας εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *ρετινία ἡ πεποικιλμένη* (Retinia ornata), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν σφαιρικήν, σῶμα ἀρκετὰ εὔρωστον καὶ κυλινδρικόν, κεραίας νηματοειδεῖς καὶ πτέρυγας εὐθείας καὶ λεπτῶς ὀδοντωτὰς κατὰ τὴν περιφέρειάν των. Ὁ χρωματισμός των εἶναι ζωηρῶς ἐρυθροκυανοῦς μὲ λευκοαργυρώδη ποικίλματα κατὰ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῶν πτερύγων. Αἱ κάμπαι τοῦ ἐντόμου τούτου ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων καὶ κυρίως ἐπὶ τῶν κωνοφόρων. Δ. Ν. Π.

ρετινῖτις (ἡ) *[Ὀφθαλμολ.]*· βλ. *ἀμφιβληστροειδῖτις.*

Ρετὶφ ντὲ λὰ Μπρετὸνν (Retif ἢ Restif de la Bretonne), ***Νικόλαος-Ἐδμόνδος.*** Γάλλος μυθιστοριογράφος (1734—1806). Ἐξήσκησε κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τυπογράφου, δὲν ἤργησεν ὅμως νὰ καταστῇ γνωστὸς μεταξὺ τῶν κοσμικῶν καὶ φιλολογικῶν κύκλων τῶν Παρισίων μὲ τὰς φιλολογικάς του ἐργασίας. Διῆγε βίον σκανδαλώδη καὶ ἔκλυτον, ἐνῷ ἐξ ἄλλου διετέλει εἰς σχέσεις μὲ τὰς ἐξεχούσας φυσιογνωμίας τῆς ἐποχῆς του ὡς ὁ Ἀνδρέας Σενιέ, ὁ Μπωμαρσαί, ὁ Φοντάν, ὁ Σιεγιὲς κ. ἄ., καταλήξας τέλος ἀστυνόμος τοῦ Ναπολέοντος. Ὑπῆρξε φανατικὸς θαυμαστὴς τοῦ Ρουσσώ, τὸν ὁποῖον ὅμως κακῶς ἀπεμιμήθη, ἐξ οὗ καὶ εἰρωνικῶς ἀπεκαλεῖτο παρὰ τῶν συγχρόνων του Le Rousseau de ruisseau. Τὰ ἔργα του χαρακτηρίζει ὕφος ἐπιτετηδευμένον καὶ πομπῶδες, τολμηρότης ἐξικνουμένη πολλάκις μέχρις ἀναισχυντίας καὶ ἄχρους αἰσθηματολογία. Δὲν δύναταί τις ὅμως νὰ τοῖς ἀρνηθῇ εἰλικρίνειαν καὶ φυσικότητα, ὁσάκις ἰδίως σατιρίζει τὴν ὑποκρισίαν τῶν διανοουμένων καὶ τὴν ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς του. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος, συγγράψας ἄνω τῶν 250 ἔργων, μυθιστορημάτων, κοινωνιολογικῶν ἔργων καὶ δραμάτων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Τὸ πόδι τῆς Φανσέτ» (1769), «Ἡ φυσικὴ κόρη» (1769), «Τὰ νέα ἀπομνημονεύματα ἑνὸς διακεκριμένου ἀνθρώπου» (1774), «Ὁ διεφθαρμένος χωρικὸς ἢ οἱ κίνδυνοι τῆς πόλεως» (1776, 14 τόμοι), τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του, «Αἱ σύγχρονοι γυναῖκες ἢ αἱ περιπέτειαι τῶν ὡραιοτέρων τῶν γυναικῶν τῆς παρούσης ἐποχῆς» (1780—85, 42 τόμοι), ἀπέραντος συλλογὴ ἐρωτικῶν διηγημάτων, «Ἡ διεστραμμένη χωρική» (1785), «Αἱ Γαλλίδες» (1786), «Αἱ Παρισιναί» (1787), «Παρισιναὶ νύκτες» (1788), «Ὁ Κύριος Νικόλαος ἢ ἡ ἀνθρωπινη καρδία ἀποκεκαλυμμένη» (1794—1797, 16 τόμοι), εἶδος αὐτοβιογραφίας κ. ἄ. Ἔγραψεν ἐπίσης τὰ κοινωνικὰ ἔργα «Πορνογράφος», σχὸν μεγάλην ἐπιτυχίαν, «Ἀνδρογράφος» «Γλωσσογράφος», «Μιμογράφος», «Θεσμογράφος» κ. ἄ. εἰς τὰ ὁποῖα ἐμφανίζεται τολμηρὸς μεταρρυθμιστής, φιλάνθρωπος κ.λ.π. Η. Π. Γ.

Ρέτκλιφ (Retcliffe), *σὲρ Τζὼν* —. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γερμανοῦ μυθιστοριογράφου *Γκαῖντσε* Ἑρμάννου (βλ. λ.).

Ρετορτίλιο (Retortillo) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Ἰσπανίας, παραπόταμος τοῦ Γκουανταλκιβίρ, πηγάζων ἐκ τῆς Σιέρρας Μορένας καὶ χυνόμενος εἰς αὐτὸν μεταξὺ Κόρδοβας καὶ Σεβίλλης, παρὰ τὸ χωρίον Πάλμα. Σ. Κ. Γ.

Ρετούνη *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ἠλείας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 445, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μπάστα*, 669. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

ρετοῦς (τό)· ἐπεξεργασία τῆς φωτογραφίας (γαλλ. retouche)· ‖ καθόλου, πᾶσα ἐπεξεργασία, ἄλλως *ρετουσάρισμα.*

ρετουσάρισμα (τό)· δημοτ. ἄλλως *ρετοῦς* (βλ.λ.).

ρετουσάρω· δημοτ., κάνω *ρετοὺς* (βλ. λ.), ἐπεξεργάζομαι.

Ρὲτς ντὲ Κοντὶ (Retz de Condi), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος καρδινάλιος καὶ πολιτικὸς (1614—1679). Ἐπεδόθη κυρίως εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐνεχρύθη πολέμιος τοῦ Ρισελιέ, συνωμοτῶν κατ' αὐτοῦ. Θαυμαστὴς τοῦ Φιέσκι, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ ἱστορικός, ἠθέλησε διὰ παντὸς τρόπου ν' ἀποκτήσῃ ἓν ὄνομα εἰς τὴν ἱστορίαν. Καταδικασθεὶς νὰ περιβληθῇ τὸ ράσον ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ ἐγένετο διδάκτωρ αὐτῆς τῷ 1643. Διέπρεψεν ὡς ἱεροκήρυξ, ὁ δὲ Μπαλζὰκ εἰς τὸ ἔργον του «Ὁ Χριστιανὸς Σωκράτης», τὸν παραβάλλει πρὸς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Ἐγένετο μετὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μπωφὸρ ἀρχηγὸς τοῦ στασιαστικοῦ κινήματος τῆς Σφενδόνης, εἰσαχθεὶς δὲ εἰς τὴν αὐλὴν ἐγένετο καρδινάλιος τῷ 1650. Ἔκτοτε ἤρξατο τοῦ πολιτικοῦ του σταδίου, γενόμενος δημοφιλέστατος. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἀπώλεσε τὴν δημοτικότητά του καὶ τῷ 1652 ἐνεκλείσθη ὑπὸ τοῦ Μαζαρίνου εἰς τὴν Βαστίλλην. Μεταφερόμενος εἰς τὸ φρούριον τῆς Νάντης ἐδραπέτευσε, μεταβὰς εἰς Ἰσπανίαν καὶ εἶτα εἰς Ρώμην, ἔνθα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ζ'. Περιπλάνηθεὶς ἔπειτα τὴν Ὁλλανδίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαζαρίνου, γενόμενος δὲ ἀρχιεπίσκοπος Παρισίων ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ὅπως παρεδρεύσῃ εἰς τὴν σύνοδον τὴν ἐκλέξασαν πάπαν τὸν Κλήμεντα Θ'. Ὡς συγγραφεὺς ὁ Ρὲτς διακρίνεται διὰ τὸ διαυγὲς τοῦ ὕφους του. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὰ «Ἀπομνημονεύματα» του. Θ. Β.

Ρετσάνη *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μελίσσι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

ρετσέλι (τὸ) (τουρκ. *ρετσέλ*)· κομπόστα ἢ μαρμελάδα ὀπωρικῶν μὲ πηκτὴ ζάχαρι, μελίπηκτον.

ρετσέτα (ἡ)· δημοτ., ἰατρικὴ συνταγὴ (ἰταλ. ricetta).

Ρετσιανὰ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Διχομηρίου τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 344.

Ρέτσινα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 227. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἐνοικιάσεως γαιῶν.

ρετσίνα (ἡ)· δημοτ., ρητίνη· ‖ συνεκδ., οἶνος ρητινίτης: «ἔχω μιὰ καλὴ ρετσίνα».

Ρετσίνας, ***Θεόδωρος.*** Βιομήχανος, καταγόμενος ἐξ Ἄργους (1836—1930). Τῷ 1870 ἵδρυσεν ἐν Πειραιεῖ κλωστοϋφαντήρια ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἀδελφοὶ Ρετσίνα». Ἐξελέγη δήμαρχος Πειραιῶς τῷ 1887 καὶ τῷ 1891. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς Λιμενικῆς ἐπιτροπῆς Πειραιῶς ἐπὶ τέσσαρας περιόδους, συντελέσας εἰς τὴν διαρρύθμισιν καὶ τὴν ἐξωραϊστικὴν διασκευὴν τῶν λιμένων τῆς πόλεως, ἣν πολλαχῶς εὐηργέτησε διὰ τῆς ὑποστηρίξεως ἁπάντων τῶν φιλανθρωπικῶν αὐτῆς ἱδρυμάτων. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς ὑπεστήριξε θερμῶς τὴν πόλιν τοῦ Πειραιῶς.

ρετσινᾶτος, —η, —ον· ὁ περιέχων ρητίνην (ρετσίναν)· ‖ ὅρος κοινὸς διὰ τὸν ρητινίτην οἶνον.

ρετσίνι (τό)· ἡ ρητίνη ὡς φυσικῶς ἔχει, ρετσίνα.

ρετσινιὰ (ἡ)· ἡ ἐπικολληθεῖσα ρητίνη ὡς κηλίς· ‖ μεταφ., διαβολή, συκοφαντία: «τοῦ κόλλησαν τὴ ρετσινιὰ» τὸν ἐσυκοφάντησαν «ἂς κοιτάξῃ νὰ βγάλῃ τὴ ρετσινιὰ ποῦ τοῦ κόλλησαν».

Ρετσινίκια ἢ ***Ρετσιτνίκια*** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 812, τῆς δὲ κοινότητος εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Παλαιόκαστρον* (Καγιατζίκ), 1.112. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἅγιον Πρόδρομον.*

ρετσινόκλαδο (τὸ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κρότων ὁ ρητινώδης.*

ρετσινόλαδο (τό)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ *κικινελαίου* (βλ. λ.).

Ρέτσιους (Retzius), ***Ἄντερς-Ἀδόλφος.*** Σουηδὸς ἀνατόμος (1796—1860). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ κτηνιατρικοῦ ἰνστιτούτου Στοκχόλμης (1823) καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς, ἐν τῷ Καρολινείῳ Ἰνστιτούτῳ (1840). Διὰ τοῦ ἔργου του: «Über den Zusammenhang der Pars thoracica nervi sympathici mit den Wurzeln der Spinalnerven» (1832) ἀπεδείκνυε τὴν ἀλληλοεξάρτησιν τοῦ νωτιαίου μετὰ τοῦ συμπαθητικοῦ συστήματος. Δι' ἑτέρων ἐργασιῶν του ἀνεκάλυπτε σημαντικὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς κατασκευῆς καὶ ἐνεργείας τοῦ ἀγγειακοῦ συστήματος. Πλείστας πραγματείας ἐδημοσίευσεν ἐπὶ τῆς ἀνατομίας τοῦ στομάχου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν λοιπῶν σπονδυλωτῶν, ὡς καὶ μεγάλην παρέσχε συμβολὴν εἰς τὴν συνδεσμολογίαν. Ἡ πραγματεία του ἐπὶ τοῦ σχήματος τοῦ κρανίου τῶν Σουηδῶν «Om formen of Nordboernas Kranier» μετεφράσθη εἰς πλείστας γλώσσας. Ἐπίσης ἐποχὴν ἀφῆκεν εἰς τὴν ἐθνολογίαν ἡ προσπάθεια καὶ αἱ ἐργασίαι του πρὸς κατάταξιν τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν διὰ τοῦ σχήματος τοῦ κρανίου, αἵτινες ἐξεδόθησαν καὶ γερμανιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ethnologische Schriften von Anders Retzius nach dem Tode des Verfassers gesammelt» (Στοκχόλμη 1864). Ἵδρυσεν ἐν Στοκχόλμῃ ἀξιόλογον μουσεῖον φυσιολογικῆς καὶ παθολογικῆς ἀνατομικῆς. Ἡ σουηδικὴ ἀκαδημία ἐπιστημῶν ἔκοψε τῷ 1867 ἀναμνηστικὸν δι' αὐτὸν μετάλλιον, ἡ δὲ προτομή του λαξευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Molin ἐστήθη ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Καρολινείου ἰνστιτούτου. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐργασιῶν του εὑρίσκονται εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς σουηδικῆς ἀκαδημίας ἐπιστημῶν (1822—1848) ὡς καὶ εἰς διάφορα σουηδικὰ καὶ ξένα περιοδικά.

Διὰ τὸν *χῶρον* ἢ τὴν *κοιλότητα τοῦ Ρέτσιους*, πολλαὶ διαφοραὶ γνωμῶν ὑφίστανται (***Bonilly, Charpy, Delbet, Testut***) ὡς πρὸς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν ταύτης. Ο. Ρ.

— **Ρέτσιους** (Retzius), ***Μάγνος-Γουσταῦος.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1842—1919). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστολογίας ἐν Στοκχόλμῃ (1877) καὶ τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ Καρολινείῳ ἰνστιτούτῳ (1889), ἀπεσύρθη δὲ τῶν θέσεών του χάριν τῶν ἀνατομικῶν

Digitized by Google

καὶ ἀνθρωπολογικῶν του ἐρευνῶν ἃς ἐπεδίωξεν εἰς διάφορα ταξίδια εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν. Αἱ ἐργασίαι του ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τοῦ νευρικοῦ συστήματος (1872), ἐπὶ τοῦ ἀκουστικοῦ ὀργάνου τῶν ἰχθύων καὶ σπονδυλωτῶν (1881—1884 δίτομον ἔργον), ὡς καὶ αἱ ἀνθρωπολογικαί του τοιαῦται ἐστέφθησαν διὰ πολλῶν βραβείων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ διὰ τοῦ βραβείου Monthyon τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας. Πλὴν τῶν ἄλλων ἐξέδωκε: «Βιολογικαὶ ἔρευναι» (1881—1882, 2 τόμ., 1891—1921 19 τόμ.), «Μακροσκοπικὴ ἀνατομικὴ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου» (1896) ὡς καὶ μέγα ἕτερον ἀνθρωπολογικὸν σύγγραμμα περὶ τῶν «Ἀρχαίων σουηδικῶν κρανίων» (1899). Ο. Ρ.

—**Ρέτσιους** (Retzius), ***Μάγνος-Χριστιανός.*** Ἀδελφὸς τοῦ *Ἄντερς Ρέτσιους* (1795—1871), καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς καὶ διευθυντὴς τῶν μαιευτηρίων Στοκχόλμης (1849). Συνέγραψε πλείστας ἐργασίας ἐπὶ θεμάτων γενικῆς ἰατρικῆς, ὑγιεινῆς μαιευτικῆς, γυναικολογίας κλπ. Ο. Ρ.

ρετσιτατίβο (τὸ) (ἰταλ. recitativo). Εἶδος μουσικῆς ἀπαγγελίας, βασιζομένης κυρίως ἐπὶ τῆς καλῆς προσῳδίας καὶ διακρινομένης ἐκ τῆς λίαν περιωρισμένης μελῳδικῆς γραμμῆς. Δι᾽ αὐτοῦ οἱ πρῶτοι συνθέται τοῦ «παραστατικοῦ ὕφους» ἐπεζήτησαν νὰ ἀντιδράσουν κατὰ τῶν ὑπερβολῶν τῆς πολυφωνίας καὶ νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὸ ποιητικὸν κείμενον τὰ δικαιώματά του, τὰ ὁποῖα ἀπεπνίγοντο ἐντὸς τοῦ χάους τῶν περιπλόκων ἀντιστικτικῶν συνδυασμῶν τῶν πολυφωνικῶν συνθέσεων. Διακρίνομεν δύο εἴδη: τὸ *ἁπλοῦν* ἢ *ξηρὸν ρετσιτατίβο* (recitativo secco), τὸ βασιζόμενον δηλαδὴ ἐπὶ ἁπλουστάτων συγχορδιῶν, καὶ τὸ *ρετσιτατίβο μετὰ συνοδείας* (recitativo accompagnato), πλουσιωτέρας μελῳδικῆς γραμμῆς καὶ ὑπογραμμιζόμενον ὑπὸ λίαν ἐνδιαφερούσης συνοδείας. Τοῦ τελευταίου τούτου ἐγίνετο κυρίως χρῆσις ὑπὸ τοῦ Γκλοὺκ καὶ τῶν μετ᾽ αὐτῶν συνθετῶν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν δραματικὴν μουσικήν. Ἦτο ἄλλως γενικὴ συνήθεια ὅπως εἰς πάντα τὰ παλαιὰ μελοδράματα, μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως σχεδὸν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Βάγνερ, προτάσσεται πάσης ἄριας ἢ καβατίνας ἓν ρετσιτατίβο, ἁπλοῦν ἢ μετὰ συνοδείας. Διὰ τοῦ Βάγνερ τὸ ρετσιτατίβο ἐγένετο ἔτι πλουσιώτερον εἰς μελῳδίαν, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ διὰ τῆς ὀρχήστρας συνοδεία ἀνεπτύχθη εὐρύτερον. Ὡραῖον δεῖγμα παρομοίου συμφωνικοῦ ρετσιτατίβου παρέχει ἡμῖν ὁ Ρίμσκυ-Κορσακώφ, ἐν τῇ «Ἱσπανικῇ ραψῳδίᾳ», τῇ «Σεχεραζάτ» καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Σ.

Ρεττὲ (Retté), ***Ἀδόλφος.*** Γάλλος ποιητὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1862. Τῷ 1886 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Γουστ. Κὰν τὸ περιοδικὸν «Vogne», τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1892 μετωνομάσθη εἰς «Ermitage». Τὰ κυριώτερα τῶν ποιητικῶν του ἔργων, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὸν ἰδεαλισμὸν καὶ λυρισμόν των καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως, εἶναι: «Κώδωνες τὴν νύκτα» (1889), «Μία ὡραία κυρία ἐπέρασε» (1893), «Τὸ ἀνθισμένον ἀρχιπέλαγος» (1895), «Τὸ θροοῦν δάσος» (1896), «Πρώτη ἐκστρατεία» (1897), «Ἤρεμα φῶτα» (1901), «Ποιήματα τοῦ δάσους» (1903), κ. ἄ. Ἐκ τῶν πεζῶν του ἔργων κυριώτερα εἶναι: «Ἡ ὁμιχλώδης Θούλη» (1892), «Σκέψεις ἐπὶ τῆς ἀναρχίας» (1894), «Τρεῖς νυκτερινοὶ διάλογοι» (1895), «Ὁμοιότητες (1895), «Ἀραβουργήματα» (1899), «Ἡ μόνη νύχτα» (1899), «Εἰς τὴν χώραν τῶν μαύρων κρίνων» (1913) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ρέϋ (Rey) ***Ἰάκωβος-Ἡρακλῆς ντὲ λὰ —.*** Μπόερ στρατηγὸς (βλ. *Λαρέϋ*).

ρεύγομαι· δημοτ. ἐρεύγομαι, ἐρυγκάνω, ἐκβάλλω ἐρυγάς: «ἔφαγε σκορδαλιὰ καὶ ρεύγεται σκόρδο».

Ρευδιγνοὶ (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς βορείου Γερμανίας, κατοικῶν μεταξὺ Ἔλβα καὶ Βιστούλα. Ν.Σ.Λ.

Ρεϋὲρ (Reyer), ***Ἐρνέστος.*** Γάλλος συνθέτης, οὗτινος τὸ πραγματικὸν ὄνομα ἦτο Rey (1823—1909). Τῷ 1850, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Θεοφίλου Γκωτιέ, ἔγραφε τὴν συμφωνικὴν ᾠδὴν «Σελὰμ» εἰς 4 μέρη, ἥτις ἐγένετο εὐμενέστατα δεκτή, τῷ δὲ 1854 προσήγγισε τὸ θέατρον διὰ τοῦ μελοδράματος «Maître Wolfram», οὗτινος ἡ ἐπιτυχία ἦτο ὡσαύτως λίαν ἐνθαρρυντική. Ἐπηκολούθησαν τὸ μπαλλέτο «Σακούνταλα» (1858), τὰ μελοδράματα «Ἄγαλμα» (1861), «Ἡρόστρατος» (1862), «Sigurd» (1804), τὸ πρῶτον μελόδραμα δι᾽ οὗ ὁ Ρεϋὲρ ἀπέκτησε διεθνῆ φήμην· ἡ ὑπόθεσίς του ἔχει ληφθῇ ἐκ τοῦ ἔπους τῶν «Νιμπελοῦγκεν», διακρίνεται δὲ διὰ τὴν πλουσίαν του μελῳδικότητα. Τῷ 1890 ἀνεβίβασεν ἐν Βρυξέλλαις τὸ τελευταῖον αὐτοῦ μελόδραμα «Σαλαμπό», οὗτινος ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἐφάμιλλος πρὸς τὴν τοῦ προηγουμένου. Ἡ τέχνη τοῦ Ρεϋὲρ ἀπορρέει ἐκ τῆς τοῦ Μπερλιόζ, ὃν ἐθαύμαζε καὶ τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὡς μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ὡς μουσικὸς κριτικὸς τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων». Γ. Σ.

Ρεϋες ***Πριέτο*** (Reyes Prieto), ***Ραφαήλ.*** Πολιτικὸς τῆς Κολομβίας (1850—1921). Τῷ 1886 εἰσῆλθεν εἰς τὸ Νομοθετικὸν σῶμα τῆς Κολομβίας, ἐνένετο κατ᾽ ἐπανάληψιν μέλος τῆς κυβερνήσεως καὶ διεκρίθη εἰς διαφόρους στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, βραδύτερον δὲ ὡς πρεσβευτὴς τῆς Κολομβίας εἰς διαφόρους χώρας. Τῷ 1904 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Κολομβίας διὰ τὴν περίοδον 1904—1908, κυβερνήσας δικτατωρικῶς. Η. Π. Γ.

Ρευκανάλοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Νομαδικὸς σκυθικὸς λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 5, 10) πρὸς Β. τῆς Μαιώτιδος λίμνης (νῦν Ἀζοφικὴ Θάλασσα) μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βορυσθένους (Δνεῖπερ) καὶ Ταναΐδος (Δὸν) καὶ μεταξὺ τῶν Ἀμαξοβίων καὶ Ρωξολανῶν. Α. Θ. Σ.

Ρεϋκιαβὶκ (Reykjavik) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς νήσου Ἰσλανδίας. Κάτ. (1926) 23.224. Ἔχει κοινοβούλιον, καλούμενον Ἄλθυνγκ, μετὰ μουσείου καὶ βιβλιοθήκης, πανεπιστήμιον, σχολὰς ναυτικάς, ἐμπορικὰς κλπ. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος ὑψοῦται ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἴνγκολφ Ἀρνασσόν, ὅστις τῷ 874 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν θέσιν, ὅπου κεῖται σήμερον ἡ πόλις. Η. Π. Γ.

ρεῦμα (τό)· ὁ ροῦς, ἡ κατωφέρεια τοῦ ὕδατος: «τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ», «παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ ρεύματος»· || «ρεῦμα ἀέρος», ἰσχυρὸν φύσημα· || «ἠλεκτρικὸν ρεῦμα» διάβασις ἠλεκτρικοῦ ρευστοῦ· || μεταφ. «ρεῦμα ἀντιπολιτειακόν, ἐπαναστατικόν», ὁμαδικὴ τάσις πρὸς ὡρισμένην πολιτικὴν ἢ κοινωνικὴν κατεύθυνσιν.

— *[Φυσ.]* Καλεῖται *ρεῦμα* ὁμαδικὴ μετακίνησις τῶν μορίων πραγματικοῦ ἢ ὑποθετικοῦ σώματος (ρεῦμα ὕδατος, ἀέρος, ἠλεκτρικὸν ρεῦμα κτλ.). Βλ. *ὑδραυλική, ἀεροδυναμική, ἠλεκτρικὸν* ρεῦμα καὶ *μαγνητισμός*.

— *[Μετεωρ.]* Κύριον αἴτιον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς δημιουργουμένων μεγάλων ρευμάτων ἀέρος εἶναι ἡ ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ ἰσημερινοῦ κρατοῦσα ὑψηλοτέρα θερμοκρασία. Τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτης ἀτμοσφαίρας, πλούσια εἰς ὑδρατμούς, ἀπορροφοῦντα μείζονα θερμότητα καὶ ὑπερθερμαινόμενα, ἀποκτῶσιν ἐλάσσονα πυκνότητα, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνυψοῦνται ἐν τῇ ἀτμοσμαίρᾳ. Ἡ τοιαύτη ἀνύψωσις τῶν κατωτέρων στρωμάτων ἐν τῷ ἰσημερινῷ ἔχει ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὴν ὁριζοντίαν κυκλοφορίαν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος τῆς γῆς, καθ᾽ ὅσον λόγῳ τῆς ἐν τῇ περὶ τὸν ἰσημερινὸν ζώνῃ προκαλουμένης οὕτω ἀτμοσφαιρικῆς ὑφέσεως, ἕτερα στρώματα ψυχροῦ ἀέρος ἀπὸ τῶν πόλων ὁρμώμενα συρρέουν πρὸς αὐτήν. Ἡ κίνησις αὕτη τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἶναι συνεχής, καθ᾽ ὅτι συνεχὲς εἶναι καὶ τὸ προκαλοῦν ταύτην αἴτιον. Ἐὰν ἡ γῆ ἦτο ἀκίνητος, ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου θὰ ἐδημιουργοῦντο συνεχῆ ρεύματα ἀέρος ἀπὸ τῶν πόλων πρὸς τὸν ἰσημερινὸν κατὰ μῆκος τῶν μεσημβρινῶν, μὲ νοτίαν κατεύθυνσιν ἐν τῷ βορείῳ, καὶ βορείαν ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ. Λόγῳ ὅμως τῆς περιστροφικῆς κινήσεως τῆς γῆς, ἡ τοιαύτη κυκλοφορία τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ρευμάτων ὑφίσταται ἐκτροπήν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ δημιουργία τῶν διαφόρων ἀνέμων (βλ. λ. *ἀήρ, ἄνεμος, ἀτμοσφαῖρα*).

— *['Υγιειν.]* *Ρεῦμα ἀέρος* δύναται νὰ σχηματισθῇ ἐντὸς μὲν κεκαλυμμένου χώρου εἴτε ἐξ ἀνοικτῶν παραθύρων καὶ θυρῶν εἴτε ἐξ ἀνεμιστηρίου μηχανήματος, ἐπὶ ἀκαλύπτου δὲ χώρου μεταξὺ δύο ἀναπεπταμένων χώρων συνδεομένων διὰ στενωτέρου τοιούτου. Τὸ ρεῦμα τοῦ ἀέρος, ὂν ψυχρότερον τῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος, δύναται νὰ ἐπιδράσῃ δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, ἂν οὗτος εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τῆς δράσεως αὐτοῦ. Διότι, ἂν καὶ ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν διὰ τοῦ ρυθμιστικοῦ κέντρου τῆς θερμότητος ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ διὰ τῆς χρήσεως ἐνδυμάτων καταλλήλων κέκτηται τὴν ἱκανότητα νὰ ἀντιδρᾷ κατὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἡ συνδεδυασμένη αὕτη ρυθμιστικὴ ἱκανότης δὲν εἶναι ἀπεριόριστος, τὸ ρεῦμα τοῦ ἀέρος ὡς ἐκ τῆς ἀποτόμου μεταβολῆς ἣν προκαλεῖ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ σοβαρὰς διαταραχὰς ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν μὴ σκληραγωγημένων ἰδίᾳ ἀτόμων. Ἡ ἐπίδρασις εἶναι ἐντονωτέρα ἐπὶ ἀνθρώπων εὑρισκομένων ἐν ἀκινησίᾳ ἢ ἐφιδρώσει. Αἱ ἐκ τοῦ ρεύματος τοῦ ἀέρος προκαλούμεναι διαταραχαὶ εἶναι νευραλγίαι, μυαλγίαι, ἰσχυαλγίαι, κεφαλαλγίαι, ἐπιπεφυκίτιδες καὶ ἐνίοτε ψύξεις καταβιβάζουσαι τὴν ἀμυντικὴν κατὰ τῶν μικροβίων ἱκανότητα τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἑπομένως εὐνοοῦσαι τὴν ἀνάπτυξιν νοσογόνων αἰτίων εὑρισκομένων ἐν λανθανούσῃ καταστάσει (πλευρίτιδες, πνευμονίαι κ.τ.λ.). Ν. Α. Μ.

— *['Ωκεανογρ.]* Καλοῦνται *ρεύματα θαλάσσια* αἱ ἑκασταχοῦ κινήσεις τῆς ὑδατίνης μάζης τῶν θαλασσῶν, τόσον κατ᾽ ἐπιφάνειαν (*ρεύματα ἐπιφανείας*) ὅσον καὶ κατὰ τὸ βάθος (*βύθια ρεύματα*). Ὅπως ἡ ἀτμοσφαῖρα, οὕτω καὶ ἡ ὑδατίνη ἔκτασις τῆς γῆς εὑρίσκεται ἐν ἀδιαλείπτῳ κινήσει, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀνέμων, τῶν σεληνοηλιακῶν ἕλξεων, τῆς θερμογόνου ἐνεργείας τοῦ ἡλίου καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς περιστροφῆς τῆς ὑδρογείου σφαίρας περὶ τὸν ἄξονά της, ἐκτρεπούσης τὴν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως. Ἐκδηλοῦνται δὲ αἱ κινήσεις αὗται ὡς *κύματα*, ὡς *παλίρροιαι* καὶ ὡς *ρεύματα*. Τὰ δευτερογενῆ ρεύματα, τὰ ἀπότοκα δηλαδὴ τῶν κυμάτων καὶ τῶν παλιρροιῶν, ἐν ἀναπεπταμένῃ θαλάσσῃ, εἶναι ἀνάξια λόγου ἀπὸ ἀπόψεως ναυτιλίας, πράγματι δέ, ἂν δὲν ἦσαν ἀσήμαντα, «ναυτιλία ἐξ ἀναμετρήσεως» δὲν θὰ ὑφίστατο. Ἀντιθέτως, πλησίον ἀκτῶν τὰ ἀπὸ τῶν παλιρροιῶν ρεύματα δέον νὰ λαμβάνωνται σπουδαίως ὑπ᾽ ὄψει, ἀπαιτοῦντα δι᾽ ἕκαστον σημεῖον ἰδίαν μελέτην, τὰ στοιχεῖα τῆς ὁποίας παρέχουν οἱ χάρται καὶ αἱ ναυτιλιακαὶ ὁδηγίαι· ἀλλὰ τὰ ρεύματα ταῦτα, τὰ ἀπὸ τῆς παλιρροίας, παρὰ τὸ μέγιστον διαφέρον ὅπερ δύνανται νὰ παρουσιάζουν διὰ τὴν ναυτιλίαν, εἶναι πάντως τοπικά. Ὑπάρχουν ὅμως τὰ αὐλακώνοντα τοὺς ὠκεανοὺς *γενικὰ ρεύματα*, περίεργοι ὅσον καὶ πραγματικοὶ ἐνάλιοι ποταμοὶ θαλασσίου ὕδατος, ἔχοντες κοίτην ὑγρὰν τὰς περὶ τὸ ρεῦμα ἀκινητούσας ὑδατίνας τοῦ ὠκεανοῦ μάζας. Ἡ ἐπήρεια τῶν τοιούτων ρευμάτων ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν διαφόρων ὑπὲρ τοὺς ὠκεανοὺς μετεωρολογικῶν φαινομένων, ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλεύσεως τῶν πλοίων καὶ ἡ ἄμεσος σχέσις αὐτῶν πρὸς τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας τῶν ἠπειρωτικῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἀκτὰς παραθέουν, καθιστῶσιν ἀναγκαίαν εἰς τοὺς ὠκεανογράφους τὴν μελέτην αὐτῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως: τῆς ἑκασταχοῦ ταχύτητος καὶ διευθύνσεως τοῦ ροῦ, τοῦ εὔρους καὶ τοῦ βάθους τῆς κοίτης, τοῦ ὄγκου τοῦ εἰς ὡρισμένον χρόνον μετατοπιζομένου ὕδατος καὶ τῆς ἑκασταχοῦ θερμοκρασίας καὶ πυκνότητός του.

Τὰ γενικὰ ρεύματα εἶναι ἀπότοκα τῆς ἐπενεργείας τῶν κανονικῶν *ἀνέμων* ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὠκεανῶν, ἅμα δὲ καὶ τῶν διαφορῶν τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ἁλμυρότητος τῶν ρευστῶν μαζῶν. Ἡ ἡλιακὴ θερμότης παράγει τὸ μὲν διαφορὰς διαστολῆς διαταρασσούσας τὴν ἰσορροπίαν, τὸ δὲ ἐξατμίσεις τοῦ ποσίμου ὕδατος, μεταβαλλούσας τὴν πυκνότητα τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων· ταῦτα καθιστάμενα βαρύτερα τείνουν εἰς τὸ νὰ κατέρχωνται, παράγοντα συγχρόνως ἐκστάθμισιν, ἕνεκα τῆς ὁποίας «τὰ ἧττον θερμὰ ὕδατα καλοῦνται πρὸς τὰ πλειότερον θερμὰ μέρη». Τὸ ἐξατμιζόμενον πόσιμον ὕδωρ συμπυκνοῦται εἰς νεφέλας, αἱ ὁποῖαι πάλιν λύονται εἰς βροχὴν εἰς ἄλλας θαλάσσας, παραγομένου ἐκεῖ τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου. Οἱ ἄνεμοι ἐνεργοῦν ἐπίσης εἴτε μηχανικῶς, προωθοῦντες ἁπλῶς, εἴτε θερμοδυναμικῶς, ἐπιταχύνοντες ἢ ἐπιβραδύνοντες τὰς ἐξατμίσεις· ἀλλὰ καὶ ἡ κατανομὴ τῶν βαρομετρικῶν πιέσεων ἐπηρεάζει πως τὴν κίνησιν τοῦ ὠκεανοῦ, ἀφοῦ ἐξηκριβώθη διαφορὰ στάθμης 13 ἑκατοστῶν διὰ διαφορὰν 10 χιλ. βαρομετρικῆς στήλης. Ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἐνέργειαν τῶν στοιχείων τούτων τὰ ὕδατα συνεχῶς μετατοπίζονται εἴτε ὁριζοντίως εἴτε καθέτως. Ἀλλ᾽ ὡς πᾶν σῶμα κινούμενον, οὕτω καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ρευμάτων μετατοπιζόμενα μόρια τοῦ ὕδατος δὲν δύνανται νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐπήρειαν τῆς περιστροφῆς τῆς γῆς, ἐκτρεπούσης ταῦτα δεξιᾷ μὲν εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, ἀριστερᾷ δὲ εἰς τὸ νότιον· δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῆται, ὅτι, πλὴν τῆς τοιαύτης ἐκτροπῆς, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ ἡ περιστροφὴ τῆς γῆς κίνησιν μορίου τῆς ὑδατίνης μάζης, σχετικῶς πρὸς τὰ γειτνιάζοντα μόρια, ἅτινα παρέμενον ἀκίνητα. Ἐὰν εἰς τὰ ἀνωτέρω αἴτια προσθέσωμεν τὸ ἄνισον τῆς κατανομῆς τῆς ὑδρογείου εἰς θαλάσσας καὶ εἰς ἠπείρους, τὰς ἀπὸ τῆς παγολυσίας διαταράξεις τῆς τε πυκνότητος καὶ τῆς θερμοκρασίας καὶ τὰς ἀπὸ τῶν μεγάλων ποταμῶν ἐκβολάς, βλέπομεν ὅτι πᾶσα ἀπὸ μελέτης προεξακρίβωσις ὡς πρὸς τὰ ἐνδιαφέροντα τὴν ὠκεανογραφίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν στοιχεῖα τοῦ ρεύματος θὰ ἦτο ἀδύνατος, μόνον δὲ ἡ ἀπ᾽ εὐθείας παρατήρησις θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ ὀρθὰς πληροφορίας περὶ τῆς κατευθύνσεως καὶ τῆς ἐντάσεως τῶν κινήσεων τῶν ὠκεανῶν δι᾽ ἑκάστην ἐποχὴν καὶ δι᾽ ἑκάστην τῶν θαλασσῶν των. Ἐὰν ὅμως εἶναι εὐχερὴς πλησίον τῶν ἀκτῶν ὁ προσδιορισμὸς τῶν ρευμάτων διὰ τῆς παρατηρήσεως τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἀντικειμένων, ἐπὶ τούτῳ ἀφηνομένων νὰ ἐπιπλέωσιν, εἶναι ἐξ ἄλλου ἀπολύτως ἐπισφαλὴς ἡ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπαγωγὴ συμπερασμάτων ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα γενικοῦ τινος ρεύματος ὠκεανίου. Εἰς τὸν ὑποπλοίαρχον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς M. F. Maury ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς ὁ ἡράκλειος ἄθλος τῆς μελέτης τῶν ἐγγράφων μεγίστου ἀριθμοῦ ἡμερολογίων πλοίων, αἵτινες ἐδείκνυον ἀνὰ τὰς αὐτὰς θαλάσσας ρεύματα τῆς αὐτῆς περίπου ἐντάσεως καὶ τῆς αὐτῆς κατευθύνσεως. Ἡ μελέτη αὕτη ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Maury τὴν σύνταξιν τῶν πρώτων γενικῶν χαρτῶν ρευμάτων, οὓς συνεπλήρωσαν κατόπιν διάφοροι ὠκεανογράφοι, οὐχὶ ὅμως μέχρι σημείου ἐπακριβοῦς προσδιορισμοῦ τῶν ἄκρων ὁρίων τῶν ὀχθῶν τοῦ ρεύματος.

Γενικὴ κυκλοφορία. Ἡ μετατόπισις τῶν ἰσημερινῶν κυμάτων εἰς τοὺς διαφόρους ὠκεανοὺς συντελεῖται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, τοῦθ᾽ ὅπερ ἀπεδόθη εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν *ἀληγῶν*. Ἐκεῖθεν

Digitized by Google

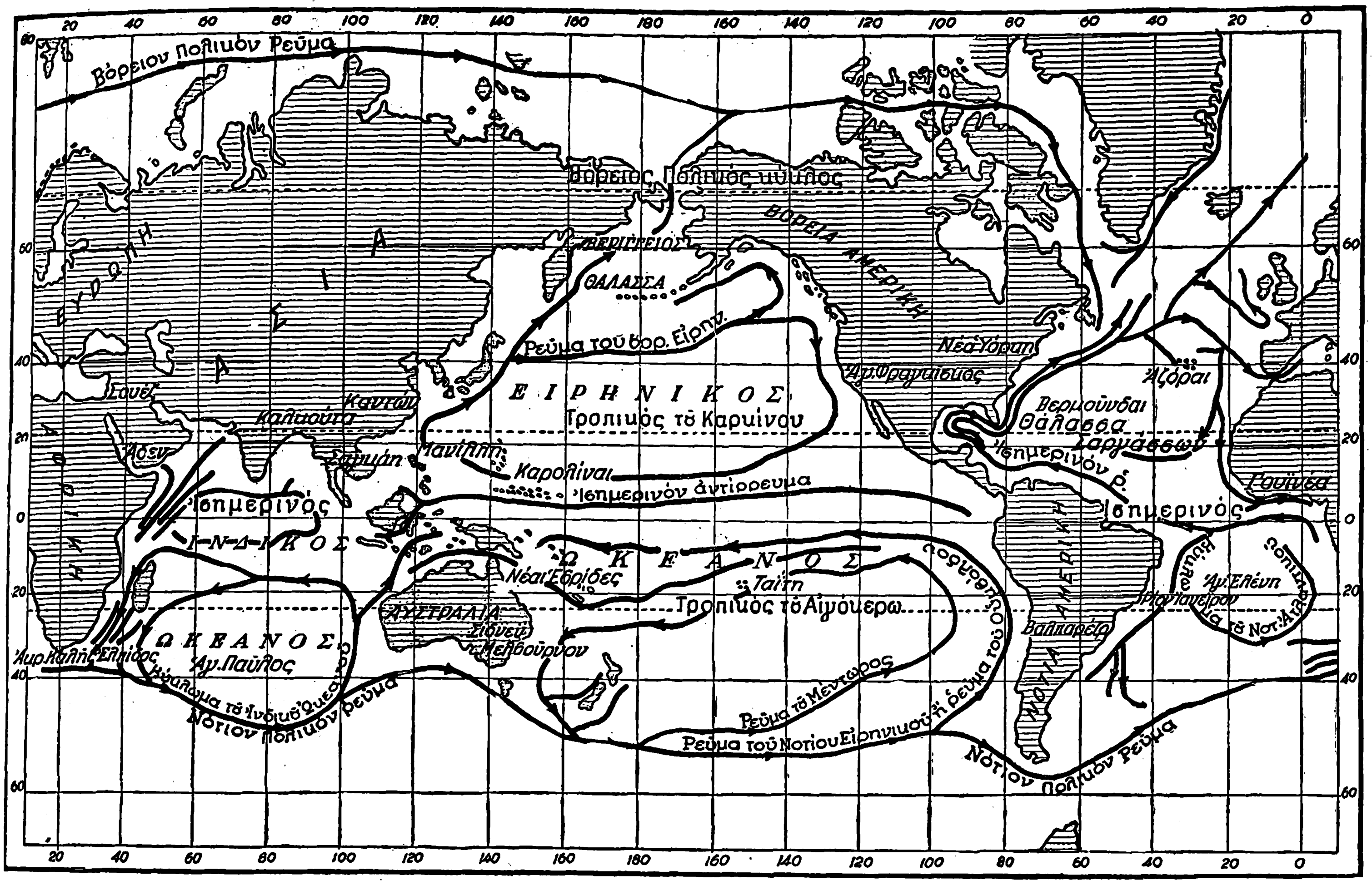

Τὸ ρεῦμα τοῦ Βορείου Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν μουσώνων, τουλάχιστον κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν. Μὲ τοὺς ἀπὸ λιβὸς μουσῶνας φέρεται πρὸς μέσην καὶ πρὸς ἀπηλιώτην ἐνῷ μὲ τοὺς ἀπὸ μέσου μουσῶνος φέρεται πρὸ λίβα κατὰ τὸν δίσκον τῆς Μοζαμβίκης.

αἱ μᾶζαι τοῦ θερμοῦ ὕδατος ἀνέρχονται πρὸς τοὺς πόλους, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖ τὴν συνάντησιν θερμῶν ρευμάτων εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῶν μεγάλων θαλασσίων λεκανῶν καί, ἀντιθέτως, ψυχροτέρων ρευμάτων παραθεόντων κατιόντως τὰς ἀνατολικὰς ἀκτάς. Τὰ θερμὰ ρεύματα φαινονται εὐρυνόμενα ἐφ' ὅσον προχωροῦν, τὸ ἐναντίον δὲ τὰ ψυχρὰ ρεύματα. Εἶναι δὲ τὰ θερμὰ καὶ σφοδρότερα· ἐπειδὴ ἐν τούτοις ποσότης τις ὕδατος, ἴση πρὸς τὴν ὑπὸ τούτων παρασυρομένην, δέον νὰ ἐπαναφέρεται διὰ τῶν ψυχρῶν ρευμάτων, προκύπτει ἡ ἀνάγκη τῆς παραδοχῆς ὑπάρξεως ψυχρῶν ρευμάτων βυθίου κυκλοφορίας. Οὕτω φαίνεται τὸ ψυχρὸν ρεῦμα, ὅπερ κατέρχεται κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς πρὸς ἀνατολὰς ὠκεανίου τινὸς λεκάνης, ἀποτελοῦν συνέχειαν τοῦ θερμοῦ ρεύματος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς καὶ κλεῖον μετ' αὐτοῦ (τῇ παρεμβολῇ τοῦ *ἰσημερινοῦ ρεύματος*) πλῆρες κύκλωμα ἐν ἑκάστῃ ὠκεανίῳ λεκάνῃ· κατὰ τὰ κέντρα δὲ τῶν τοιούτων κυκλωμάτων εὕρηνται αἱ ἐκτάσεις, ἐν αἷς συσσωρεύονται ἐκπίπτοντα ἕρμαια ἢ θαλασσία χλωρίς, τοιαύτη δὲ ὠκεάνιος ἔκτασις εἶναι καὶ ἡ θάλασσα τῶν Σαργασσῶν ἐν τῷ Βορείῳ Ἀτλαντικῷ. Ἁπλοῦν βλέμμα ἐπὶ χάρτου τοῦ ὠκεανοῦ σημειοῦντος τὰ ρεύματα καταδεικνύει τὸ συνεχὲς αὐτῶν ἀπὸ ἀπόψεως κυκλωματικῆς κινήσεως· ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ φορὰ αὐτῆς εἶναι ὡς ἡ τῶν δεικτῶν τοῦ ὡρολογίου διὰ τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ ἡ ἀντίστροφος πρὸς ταύτην διὰ τὸ νότιον, δηλαδὴ οἷα εἶναι καὶ ἡ γενικὴ περιστροφικὴ κίνησις τῶν ἀνέμων, ἡ ἐνδεικνυομένη ὑπὸ τοῦ Brault διὰ τὸν Βόρειον Ἀτλαντικὸν καὶ ἧς ὁ νόμος ἐπαληθεύει διὰ πᾶσαν λεκάνην τῶν ὠκεανῶν ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων. Ὡς πρὸς τὰ ὑποβρύχια ρεύματα, δι' ὧν ἐπιτελεῖται ἡ βύθιος κυκλοφορία, ἡ μελέτη τῶν διεπόντων ταῦτα νόμων εἶναι δυσχερεστάτη, δεδομένου ὅτι τὰ μόνα δι' αὐτὴν διατιθέμενα στοιχεῖα εἶναι αἱ κατὰ βάθος πυκνότητες καὶ θερμοκρασίαι τοῦ θαλασσίου ὕδατος. Προφανεστάτη δὲ προκύπτει ἡ ὕπαρξις βυθίων ρευμάτων ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ θερμοκρασία εἰς τὰ μεγάλα βάθη τοῦ ἰσημερινοῦ εἶναι ταπεινὴ σχεδὸν ὅσον καὶ εἰς τοὺς πόλους καὶ εἰς τὰς περὶ τούτους περιοχάς· ἡ ὕπαρξις τῶν βυθίων ρευμάτων καθίσται ἐξόφθαλμος, ἀφοῦ εἶναι συνηθέστατον τὸ θέαμα ὑψηλῶν παγοβούνων ἐχόντων συνεπῶς μέγα βύθισμα, νὰ κινῶνται βραδέως μὲν ἀλλὰ πάντως κατ' ἀντίθετον φορὰν πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον καὶ πρὸς τὸ ἐπιφανειακὸν ρεῦμα. Ἄλλως τε τὸ ὑπερβολικὸν τῶν βαθῶν, ἅτινα διὰ βολιδοσχοίνου ἐμετρήθησαν εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ὠκεανοῦ, εἰς ἃ διὰ τελειοτέρων μέσων βυθομετρήσεως εὑρέθησαν κατόπιν βάθη μικρότερα, δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν καμπύλωσιν τοῦ βολιδοσχοίνου ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ βυθίου ρεύματος.

Τὰ γενικὰ ρεύματα χαρακτηρίζονται ἐν τῇ πράξει εἰς δύο κατηγορίας. Τὰ ἐνδιαφέροντα τὴν ναυτιλίαν τὰ καὶ *κυρίως ρεύματα* ὀνομαζόμενα, καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα μόνον τὴν ὠκεανογραφίαν καὶ ὀνομαζόμενα *ἐκπτωτικαὶ κινήσεις*. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ὑπάγεται πᾶν γενικὸν ρεῦμα, οὗ ἡ ταχύτης κατὰ εἰκοσιτετράωρον εἶναι μεγαλυτέρα τῶν 10 μιλίων, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ρεύματα ἔχοντα ταχύτητα κατὰ εἰκοσιτετράωρον κάτω τῶν 10 μιλίων μέχρις ἑνὸς μιλίου καὶ ἔτι μικροτέραν. Τὰ ρεύματα χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς διευθύνσεως πρὸς ἣν φέρονται, ἀντιθέτως δηλαδὴ πρὸς τοὺς διὰ τοὺς ἀνέμους κρατοῦντας ὁρισμούς· οὕτω, *βόρειον ρεῦμα* εἶναι τὸ ἀπὸ νότον πρὸς βορρᾶν κατευθυνόμενον, ἐνῷ ἀντιθέτως *βόρειος ἄνεμος* εἶναι ὁ πνέων ἀπὸ Β. πρὸς Ν. *Ἀντίρρευμα* ὀνομάζεται τὸ ρεῦμα, ὅπερ σχηματίζεται παραλλήλως πρὸς τὸ κύριον ρεῦμα, ἀλλὰ φέρεται κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν· τοιαῦτα ἀντιρρεύματα σχηματίζονται μεταξὺ κυρίως ρευμάτων καὶ ἀκτῶν, λ. χ. εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ ὠκεανῷ ὡς μεταξὺ τῶν δύο *ἰσημερινῶν ρευμάτων*. Καὶ ὅταν μὲν χωρίζῃ τὸ ρεῦμα ἀπὸ τὸ ἀντίρρευμα ἱκανὴ ἀπόστασις, τότε ἡ ροὴ ἀμφοτέρων τελεῖται ὁμαλῶς· ὅταν ὅμως ἡ ἀπόστασις αὕτη εἶναι βραχεῖα, τότε γεννῶνται λόγῳ τῆς τριβῆς τῶν ἀντιρρόπων ὁρίων τοῦ ρεύματος καὶ τοῦ ἀντιρρεύματος *δῖναι*, ὧν ἡ φορὰ περιστροφῆς ὁρίζεται ὡς ἡ φορὰ τῆς ἐφαπτομένης, δηλαδὴ κατὰ τὴν ροπὴν τῆς ὑπερισχυούσης ροπῆς· ἐὰν δὲ αἱ τοιαῦται δῖναι προσμειχθοῦν πρὸς κυματωγὴν ἢ ἀνάρρουν, γεννῶνται *ροθιάδες δῖναι*. *«Τάϊντ-ρὶπς»* (tide-rips), τέλος, ὀνομάζονται διεθνῶς κινήσεις πιτύλου ἀνάλογοι πρὸς τὸν ἐκ τῆς πάλης δύο ρευμάτων παραγόμενον πίτυλον· ὅταν πλοῖον τι διασχίζῃ τὰ «τάϊντ-ρίπς», ὁ ἀκουόμενος θόρυβος ὁμοιάζει πρὸς τὸν τῆς ἐπὶ χοιράδων θραυομένης θαλάσσης, ἀποδίδεται δὲ οὗτος εἰς τὴν κίνησιν τῆς βυθίου κυκλοφορίας καὶ δὴ εἰς ρεῦμα ἀνερχόμενον ἐκ τοῦ βάθους πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν.

Ἰσημερινὸν ρεῦμα. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ΒΑ. καὶ ΝΑ. ἀληγῶν σχηματίζονται δύο μεγάλα ρεύματα, εἰς τὰς ἰσημερινὰς περιοχὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ, φερόμενα πρὸς Δ. ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς πρὸς τὴν Ἀμερικήν. Τὰ ρεύματα ταῦτα, χωριζόμενα δι' ἀντιρρεύματος ἀνατολικοῦ, ὀνομάζονται: *βόρειον ἰσημερινὸν ρεῦμα*, τὸ σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν ΒΑ. ἀληγῶν, καὶ *νότιον ἰσημερινὸν ρεῦμα*, τὸ σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀπὸ Εὔρου ἀληγῶν, ὅπερ εἶναι καὶ ἰσχυρότερον, καλύπτον ἔκτασιν μεγαλυτέραν τῶν 15°. Εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ τὸ ρεῦμα τοῦτο δὲν ὑπερβαίνει τὸν παράλληλον 3° Β. Τὸ νότιον ἰσημερινὸν ρεῦμα, γεννᾶται νοτίως τῶν ἀκτῶν τῆς Γουϊνέας μὲ ταχύτητα 15 μιλ. κατὰ εἰκοσιτετράωρον ἐν ἀρχῇ, ἐξικνουμένην ὅμως μέχρις 60 μιλ., ἐνῷ τὸ πλάτος του φθάνει τὰ 460 μίλ. Πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σαὶν Ρὸκ τῆς Βραζιλίας διχάζεται τὸ ρεῦμα εἰς δύο κλάδους, τὸν κύριον, παρακολουθοῦντα τὰς ἀκτὰς τῆς Γουϊάνης, καὶ τὸν δευτερεύοντα, ἀποκλίνοντα πρὸς νότον. Ὁ πρωτεύων κλάδος, *ρεῦμα τῆς Γουϊάνης* καλούμενος, ἐν μέρει μὲν μένει ἔξω τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν, κατὰ τὸ μέγιστον ὅμως εἰσδύει καὶ στενοχωρεῖται ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεξικοῦ, ἔνθα ἡ θερμοκρασία του φθάνει τοὺς 30°· τὸ μὴ εἰσελθὸν μέρος παραθέει τὰς βορείους ἀκτὰς τοῦ Πορτορίκο, τῆς Ἀΐτης καὶ τῆς Κούβας καὶ τὰς νοτίας τῶν Βαχαμῶν, διὰ νὰ ἑνωθῇ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀκτῶν τῆς Φλωρίδος πρὸς τὸ *χλιαρὸν ρεῦμα*, τὸ ἄλλως *ρεῦμα* τοῦ κόλπου (βλ. λ.) λεγόμενον.

Ρεῦμα τοῦ νοτίου Ἀτλαντικοῦ. Ἀφ' ἧς ὁ κλάδος τοῦ προμνησθέντος ἰσημερινοῦ ρεύματος τραπῇ, πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σαὶν Ρόκ, πρὸς νότον, λαμβάνει τὴν ὀνομασίαν *βραζιλιανὸν ρεῦμα*. Ἡ ταχύτης του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 20 μίλλ. κατὰ εἰκοσιτετράωρον μέχρι τοῦ παραλλήλου τοῦ Ρίου Ἰανεῖρου, ὁπόθεν ἄρχεται τρεπόμενον βαθμηδὸν πρὸς ἀνατολὰς καὶ λαμβάνον κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Ἀφρικὴν εἰς τὸ ὕψος τῆς νήσου Τριστὰν ντὰ Κούνα. Τὴν κίνησιν ταύτην βοηθεῖ ψυχρὸν ρεῦμα 30—35 μιλ., ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Β., γνωστὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ψυχρὸν ρεῦμα τοῦ Μπεγκουέλα*. Οὕτω δὲ συμπληροῦται τὸ κύκλωμα τῶν ρευμάτων τοῦ νοτίου Ἀτλαντικοῦ.

Ρεύματα Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν τροπικῶν κύκλων περιοχὴν ὑφίσταται γενικὴ κίνησις τῶν ὑδάτων πρὸς δυσμάς, ὀφειλομένη εἰς τοὺς ἀληγεῖς· τὰ ἰσημερινὰ ταῦτα ρεύματα χωρίζονται ἐπίσης ὑπὸ ἀντιρρεύματος φερομένου πρὸς Α. καὶ ἔχοντος εὖρος 300 μιλ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ βορείου ἰσημερινοῦ ρεύματος, ἀφ' οὗ διέλθῃ τὰς νήσους Μαριάννας, χωρὶς νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν Σινικὴν θάλασσαν, ἧς τὰ ὕδατα παραμένουν γλυκέα, διευθύνεται πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Φορμόζας, περιβρέχον τὰς Ν.Α. ἀκτὰς τῆς Ἰαπωνίας, ὁπότε λαμβάνει ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων τὴν ὀνομασίαν *Κοῦρο Σίβο* (σκοτεινὸν ρεῦμα) διὰ τὸ βαθυκύανον αὐτοῦ· τὸ ρεῦμα τοῦτο, ἔχον θερμοκρασίαν 5 ἕως 10 βαθμῶν ὑπὲρ τὴν θερμοκρασίαν τῆς πέραν τῶν ὁρίων του θαλάσσης, εἰσδύει ἐν μέρει εἰς τὴν Ἀρκτικὴν θάλασσαν διὰ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ, ἐν ᾧ ψυχρὸν ἀντίρρευμά του, τὸ *Ὄγια Σίβο*, γεννᾶται μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Κα-

Digitized by Google

λιφορνίας κατέρχεται ἐπίσης ψυχρόν τι ρεῦμα, ἑνούμενον, ἐφ' ὅσον τὰ ὕδατά του θερμαίνονται, πρὸς τὸ βόρειον ἰσημερινὸν ρεῦμα τοῦ Εἰρηνικοῦ. Καθ' ὅλον τὸ δυτικὸν ἥμισυ τοῦ νοτίου Εἰρηνικοῦ ἡ μᾶζα τῶν θερμῶν ὑδάτων φέρεται πρὸς νότον, ἐν ᾧ τὰ ψυχρὰ ὕδατα παρασύρονται πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν καὶ τὰς ἀμερικανικὰς ἀκτάς. Εἰς τὸ ὕψος τῶν Σαμοῶν ἀποφύεται τοῦ ρεύματος κλάδος φερόμενος πρὸς Ν. καὶ Ν.Δ, ὀνομαζόμενος *Αὐστραλιανὸν ρεῦμα*. Ἐγγὺς τοῦ ἀκρωτηρίου Χὸρν τὰ ψυχρὰ ὕδατα συναντῶσι δύο ρεύματα, ὧν τὸ σπουδαιότερον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ρεῦμα τοῦ Οὐμβόλδου*, ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τῶν ἀμερικανικῶν ἀκτῶν καὶ ἀνέρχεται πρὸς Β. τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀναψῦχον τὰ κλίματα τῆς Χιλῆς καὶ τῆς Περουβίας, ἀφ' ἧς καὶ *Περουβίας ρεῦμα* ὡσαύτως ὀνομάζεται. Τὸ ἕτερον ἀναστρέφεται πρὸς τὰ ὀπίσω, περιβάλλον τὸ ἀκρωτήριον Χόρν, δι' ὃ καὶ *ρεῦμα τοῦ Χὸρν* ὀνομάζεται.

Ρεύματα τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Κλειστὸς πρὸς Β ὁ ὠκεανὸς οὗτος, ἐκτεθειμένος δὲ εἰς μεγίστας θερμοκρασίας κατὰ τὸ κέντρον του, εἶναι πηγὴ σπουδαίων θερμῶν ρευμάτων παρασυρόντων ἔξω τῆς θαλάσσης ταύτης ὑγρὰς μάζας ἀνωτέρας τῆς τοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου. Ἀπὸ τοῦ ΒΔ. μέρους αὐτοῦ (Ἀραβίας), ὅπου τὰ θερμότατα ὕδατά του, κατάγεται τὸ κύριον θερμὸν ρεῦμα, ὅπερ, στενοχωρούμενον ἐν τῷ διέκπλῳ τῆς Μοζαμβίκης, λαμβάνει ἐκεῖ τὴν μεγίστην ταχύτητά του καὶ κατευθύνεται εἶτα πρὸς τὴν Εὐέλπιδα ἄκραν, λαμβάνον τὴν ὀνομασίαν *ρεῦμα τῶν Βελονῶν*. Ἡ θερμοκρασία τοῦ ρεύματος τούτου εἶναι ἴση μὲ 31° παρὰ τὸ Γουαδαρφοΰϊ, ἐλαττουμένη ἐφ' ὅσον κατέρχεται πρὸς νότον μέχρι τῆς Μαδαγασκάρης, διότι ἐκεῖ ἡ θερμοκρασία του αὐξάνει συνεπείᾳ νέας διοχετεύσεως θερμοῦ ὕδατος προερχομένου ἐκ τοῦ ἰσημερινοῦ ρεύματος, ὅπερ ἑνοῦται πρὸς αὐτό. Κατὰ τὰς νοτίους ζώνας τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ παρατηρεῖται κίνησίς της τῶν πολικῶν ὑδάτων πρὸς τὸν Ἰσημερινόν, συνιστῶσα τὸ λεγόμενον *πλάγιον τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ ρεῦμα*, καὶ παρασύρουσα μέχρι τοῦ παραλλήλου 40° Ν. πλωτοὺς πάγους· τὸ ρεῦμα τοῦτο φαίνεται συνεχιζόμενον ὑποβρυχίως διὰ βυθίου κυκλοφορίας, διότι οὕτω μόνον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ μὴ ὑπερβαίνουσα τοὺς 2°,5 βαθμοὺ θερμοκρασία τῶν βαθέων ὑδάτων τοῦ Ἀραβίου κόλπου.

Ρεύματα τοῦ Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ. Οἱ ἀκρεμῶνες τῶν θερμῶν ρευμάτων τοῦ Κόλπου καὶ τοῦ Κουροσίβο κατευθύνουν πρὸς τὸν πόλον κλάδους διερχομένους ἐν μὲν τῷ Εἰρηνικῷ διὰ τοῦ Βεριγγείου, ἐν δὲ τῷ Ἀτλαντικῷ μεταξὺ Ἰσλανδίας καὶ Σουηδίας· εἶναι τὰ ρεύματα τὰ ἐλευθεροῦντα κατ' ἔτος τὰς ἀκτὰς τῆς Σπιτζβέργης ἀπὸ τῶν πάγων των. Ἡ ὡς ἄνω συσσώρευσις τῶν θερμῶν καὶ ἁλμυρῶν ὑδάτων συντελεῖ εἰς τὴν γένεσιν ρεύματος ψυχροῦ, ὅπερ συμφώνως πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Νάνσεν, ἀναχωροῦν ἀνατολικῶς τῶν νήσων τῆς Νέας Σιβηρίας, ἀκολουθεῖ τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Γροιλανδίας, μεταφέρον πρὸς νότον πάγους καὶ παγόβουνα· εἶναι τὸ ρεῦμα, τὸ ὁποῖον παρέσυρε τὰ λείψανα τοῦ ναυαγίου τῆς «Jeannette», ἐξ ὧν ὁ Νάνσεν ἐνεπνεύσθη τὸν ἐξερευνητικὸν πλοῦν του διὰ τοῦ «Φράμ». Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Φέρουελ νοτίως τῆς Ἰρλανδίας τὸ ρεῦμα διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους, τὸν μὲν κατερχόμενον πρὸς τὴν Νέαν Γῆν, τὸν δὲ ἀνερχόμενον πρὸς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Γροιλανδίας, ὅπου ἐμφανίζεται συγχωνευόμενον πρὸς τὸ *ρεῦμα τῆς θαλάσσης τοῦ Βαφιν*, ὅπερ κατέρχεται ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν πλατῶν πρὸς νότον περιβρέχον τὰς ἀκτὰς τοῦ *Λαβραδόρ*, ὧν λαμβάνει τὸ ὄνομα. Τὸ ρεῦμα δὲ τοῦτο εἶναι τὸ κατάγον εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν τὰ τόσον ἐπικίνδυνα παγόβουνα εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο κόσμων συγκοινωνίαν· τὰ ὕδατά του σχηματίζουν τὸ *ψυχρὸν τεῖχος* (βλ. λ *Ρεῦμα κόλπου*) τὸ πλαισιοῦν τὸ χλιαρὸν ρεῦμα ἀπὸ δυσμῶν. Ἐπίσης νότιον πολικὸν ρεῦμα παρατηρεῖται καὶ διὰ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ, ὅπερ εἶναι τὸ δίδον τὴν γένεσιν τοῦ Ὄγιο Σίβο.

Ρεύματα τοῦ Ἀνταρκτικοῦ ὠκεανοῦ. Ταῦτα δὲν ἔχουν ἀρκούντως μελετηθῆ. Ἐκπτωτικὴ κίνησις μεταφέρουσα παγόβουνα πρὸς τὰ εὔκρατα πλάτη ἔχει παρατηρηθῆ περὶ τὴν Ἀνταρκτικὴν ἤπειρον, οὖσα μᾶλλον αἰσθητὴ εἰς τὰς θαλάσσας τοῦ Ρὸς καὶ τοῦ Βέντελ, οὐδόλως δὲ εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Μπέλτζικα. Ἡ τοιαύτη ἐκπτωτικὴ κίνησις—ἣν εἰς πολλὰ μέρη ἀποσβεννύει ἑτέρα τοιαύτη, φέρουσα μέχρι τοῦ 70° Ν. ὕδωρ κάτω τοῦ 0°, τῆκον τοὺς πάγους τῆς θαλάσσης τοῦ Γκράχαμ—καθίσταται σημαντικὴ ἀνατολικῶς τῆς Γῆς τοῦ Πυρός, ἔνθα τὸ ψυχρὸν *ρεῦμα τοῦ Φάκλανδ* μεταφέρει, μέχρι τοῦ πλάτους τοῦ Ρίο ντὲ λὰ Πλάτα, τὰ ἀνταρκτικὰ παγόβουνα. Τὰ ὕδατα τοῦ ρεύματος τούτου «πρασινωπὰ» ψυχρὰ καὶ λίαν ἰχθυοτρόφα, διακρίνονται εὐχερέστατα τῶν θερμῶν καὶ κυανῶν ὑδάτων τοῦ Βραζιλιανοῦ.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὰ κυριώτερα τῶν γενικῶν ρευμάτων τῆς ὑδρογείου τόσον τῶν ΜΚ (μεγάλων κυκλωμάτων) ὅσον καὶ τῶν ΔΡ (δευτερευόντων ρευμάτων) εἶναι τὰ ἑξῆς (τὰ ἐν παρενθέσεσι ψηφία δηλοῦσι τὸν ἀνεμόρρομβον, πρὸς ὃν φέρεται τὸ ρεῦμα, οἱ δὲ ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ τὴν μέσην ταχύτητα τοῦ ρεύματος εἰς μίλλια καὶ κατὰ εἰκοσιτετράωρον): Α') *Βορειος Ἀτλαντικὸς*—ΜΚ: Ἰσημερινὸν ρεῦμα (Ζ, 20—40 μιλλ.). Ρεῦμα Γουϊάνης (Σ, 30 μιλλ.). Ρεῦμα Ἀντιλλῶν (διάφοροι 15 μιλλ.). Ρεῦμα τοῦ κόλπου (ΜΒ—Α 5 μιλλ. ἐν ἀρχῇ, εἶτα 15—20 μιλλ.). Βόρειον Ἀφρικανικὸν ἢ Καναρίων (Ν, 20 μιλλ.). Ρεῦμα τῆς Β. Γουϊνέας (Α, 20 — 30 μιλ.). ΔΡ: Ρεῦμα τοῦ Γασκωνικοῦ (Α, 12 — 18 μιλλ.). Ρεῦμα τοῦ Rennel (Σ, 10 μιλλ.). Ρεῦμα τῶν Πορτογαλικῶν ἀκτῶν (Ε, 10 μιλλ.). Ρεῦμα Γιβραλτὰρ (Α, 15 μιλλ). Ρεῦμα τῶν ἀπὸ Μέση ἀληγῶν (Λ, 10 μιλλ.). Πολικὸν ρεῦμα τοῦ πορθμοῦ τοῦ Davis (ΕΝ ἀλλὰ νοτ. τῆς Νέας Γῆς Λ, 10 — 20 μιλλ.). Β') *Νότιος Ἀτανλτικὸς*—ΜΚ: Βραζιλιανὸν ρεῦμα (Λ, 25—30 μιλλ.). Πλάγιον ρεῦμα Ν. ἀτλαντικοῦ (Α, 15 μιλλ). ΔΡ: Ἀπὸ Εὐέλπιδος μέχρι Μαλβίνων νήσων (ΜΒ, 20 μιλλ.). Ρεῦμα παραφυὰς τοῦ ρεύματος Βελονῶν (Σ, 15—30 μιλλ.). Γ') *Βόρειος Εἰρηνικὸς* — ΜΚ: Βόρειον ἰσημερινὸν ρεῦμα (Ζ' 30 μιλλ.). Κοῦρο Σίβο (Μ, 30 μιλλ.). Ρεῦμα Καλλιφορνίας (Ε, 16 μιλλ.).—ΔΡ: Ρεῦμα τῆς Καμτσιάτκας ἢ Ὄγιο Σίβο (Μ, 8 μιλλ.). Ρεῦμα τοῦ Βεριγγείου (Β, 14 μιλλ.). Ἰσημερινὸν ἀντίρρευμα (Α, 12 μιλλ.). *Νότιος Εἰρηνικὸς*—ΜΚ: Νότιον Ἰσημερινὸν ρεῦμα (Ζ, 24 μιλλ.). Ρεῦμα Ν. Ὁλλανδίας ἢ Αὐστραλιανὸν (Ν, 12 μιλλ.). Πλάγιον ρεῦμα Εἰρηνικοῦ (Α, 20 μιλλ.). Ρεῦμα Οὐμβόλδου ἢ τῆς Περουβίας (Β, 15 μιλλ.). ΔΡ: Ρεῦμα Μέντορος (Μ, 16 μιλλ). Ρεῦμα Χὸρν (Ε, 18 μιλλ.). *Ἰνδικὸς Ὠκεανὸς*—ΜΚ: Ἰσημερινὸν ρεῦμα (Ζ, 12—22 μιλλ.). Ρεῦμα Μοζαμβίκης (Λ, 15—30 μιλλ.). Ρεῦμα τῶν Βελονῶν (Λ, 40—50 μιλλ.), ἕτερος κλάδος του (Α, 30 μιλλ.). Πλάγιον ρεῦμα (Α, λίαν μεταβλητὴ)—ΔΡ: Κλάδος τοῦ Ἰσημερινοῦ ρεύματος (Λ, 30 μιλλ.). Ρεῦμα τῆς νοτ. Αὐστραλίας (Α, 14 μιλλ.). Ρεῦμα τοῦ ἀπὸ Λιβὸς μουσσῶνος κατὰ τὸ θέρος τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου (ΜΑ, 40—85 μιλλ.). Ἐν γένει τὰ ρεύματα τοῦ Ἰνδικοῦ μεταβάλλονται κατά τε τὴν ἔντασιν καὶ τὴν ταχύτητα ἀναλόγως τῶν ἀνέμων καὶ δὴ κατὰ τοὺς μουσσῶνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Μ. Γούδα*. Ἐγχειρίδιον χειριστοῦ (τόμ. Γ, σελ. 243). — *Κ. Χ. Κοντογιάννη*, Ὠκεανογραφία (σελ. 225).

Σ. Ε. Λ.

—*[Πετρογρ.] Ρεύματα* (Strōme) ὀνομάζονται αἱ ἐκχύσεις μάγματος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (λάβας), αἱ ἐκτεινόμεναι καθ' ὡρισμένην διεύθυνσιν, κατὰ μῆκος ὁποίας παρουσιάζουν ἐπιμήκυνσιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πλάτος αὐτῶν. Διότι αἱ ἐκχύσεις τοῦ μάγματος, αἱ ὁποῖαι ἀναπτύσσονται συμμετρικῶς περίπου πρὸς τὸ στόμιον ἐξόδου αὐτῶν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας, χαρακτηρίζονται ὡς καλύμματα Τὰ ρεύματα τῆς λάβας εἶναι καταφανῆ εἰς τὰ νεώτερα ἡφαίστεια τῆς τριτογενοῦς καὶ τεταρτογενοῦς περιόδου, ὅπου αἱ τοπογραφικαὶ συνθῆκαι ἐπιτρέπουν τὴν σπουδὴν τῆς μορφολογίας αὐτῶν. Διὰ νὰ σχηματισθῇ ρεῦμα, δὲν ἀπαιτεῖται πάντοτε ἡ ἐκχυνομένη λάβα νὰ προελαύνῃ ἐπιφανειακῶς ὑπεράνω τοῦ στερεοποιουμένου βαθμηδὸν πυριγενοῦς ὑλικοῦ. Πολλάκις ἡ προέλασις τῆς ἐκχυνομένης λάβας γίνεται καὶ ὑπὸ τὸ στρῶμα τῆς ἀνελθούσης ἀρχικῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ στερεοποιηθείσης τοιαύτης. Τὴν εἰκόνα ταύτην τῶν ρευμάτων λάβας παρουσίασε καὶ ἡ τελευταία ἔκρηξις τοῦ ἡφαιστείου τῆς Σαντορίνης. Ἡ μορφὴ αὕτη παρατηρεῖται εἰς τὰ ἡφαίστεια, τῶν ὁποίων ἡ λάβα εἶναι παχύρρευστος. Γ. Β.

—**ρεῦμα *διεγερτικὸν* ἢ *μαγνητίζον*.** Ἠλεκτρικὸν ρεῦμα διαρρέον τὰ πηνία διεγέρσεως ἠλεκτρομαγνητῶν καὶ προκαλοῦν οὕτω τὴν μαγνήτισιν (βλ. *μαγνητισμὸς* καὶ *ἠλεκτρομαγνήτης*).

— **ρεῦμα *ἐναλλασσόμενον*** *['Ηλεκτρ.]*. Ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ διεύθυνσις τῆς μετακινήσεως τῆς ὑπο τιθεμένης ἠλεκτρικῆς μάζης μεταβάλλεται καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα, οὕτως ὥστε ἡ κίνησις νὰ εἶναι παλινδρομική, κατ' ἀντίθεσιν πρὸ τὸ *συνεχές*, λεγόμενον, ρεῦμα εἰς τὸ ὁποῖον ἡ κίνησις γίνεται διαρκῶς κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν (βλ. καὶ λ. *ρεῦμα*).

— **ρεῦμα *ἐξ ἐπαγωγῆς*·** βλ. λ. *ἐπαγωγὴ* ἠλεκτρομαγνητική.

— **ρεῦμα *ἐπιπορευόμενον*** *['Ηλεκτρ.]*. Ἠλεκτρικὸν ἐναλλασσόμενον ρεῦμα, σχηματίζον φασικὴν ἀπόκλισιν ἀπὸ τῆς εἰς τὸ αὐτὸ κύκλωμα δρώσης ἐναλλασσομένης τάσεως, οὕτως ὥστε, κατὰ τὰς μεγίστας τιμὰς καὶ τὰς διὰ τοῦ μηδενὸς διαβάσεις, νὰ προηγῆται ἡ τάσις ἀπὸ τὴν ἔντασιν τοῦ ρεύματος. Ἐπιπορευόμενα ρεύματα δημιουργοῦνται κατὰ τὴν ἐπενέργειαν ἐναλλασσομένης τάσεως ἐπὶ κυκλωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦν ἐπαγωγικαὶ (μαγνητικαὶ) ἰδιότητες.

—**Ρεῦμα *Ἰαπωνικὸν*** (*Κοῦρο Σίβο*=Μέλαν Ρεῦμα) *[Ὠκεανογρ.]*. Θερμὸν ρεῦμα τοῦ Βορείου Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, διακρινόμενον εὐκόλως λόγῳ τοῦ σκοτεινοῦ χρώματος τῶν ὑδάτων, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἰαπωνικὴ αὐτοῦ ὀνομασία *Κοῦρο Σίβο*. Ρέει ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς ἰαπωνικῆς νήσου Χουδὸ μὲ διεύθυνσιν πρὸς ΒΑ. Τὸ ρεῦμα φθάνει μέχρι τοῦ 43° βορείου παραλλήλου καὶ τοῦ 160° ἀνατολικοῦ μεσημβρινοῦ, ὅτε εἰσέρχεται εἰς τὸ ρεῦμα τῶν δυτικῶν ἀνέμων (βλ. *ρεῦμα [Ὠκεανογρ.]*). Γ. Ι. Β.

—**Ρεῦμα τοῦ κόλπου** ἢ ***Κόλπιον ρεῦμα*** ἢ ***Χλιαρὸν ρεῦμα***, διεθν. ***Γκάλφ Στρὴμ*** (Gulf-stream). Τὸ ἐπισημότατον τῶν γενικῶν θαλασσίων ρευμάτων, θερμόν, σχηματιζόμενον ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεξικοῦ, διαρρέον τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ ἀποσβεννύμενον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τὰς πολικὰς χώρας, ὧν ρυθμίζει τὸ κλῖμα. Εἰς τὸν ὑποπλοίαρχον Maury τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ὀφείλεται (1850) ἡ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως μελέτη τοῦ ρεύματος τούτου, τοῦ ὁποίου ὁ ροῦς φθάνων τὰ 33 ἑκατομμύρια κυβικῶν μέτρων κατὰ 1'' ἐλέγχεται δισχιλιάκις μεγαλύτερος τοῦ ροῦ τοῦ Μισσισιπῆ. Ἐν τούτοις, ἡ ὕπαρξίς του ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κολόμβου, τοῦ ὁποίου οἱ κυβερνῆται εἶχον ἀντιληφθῆ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ εἰσπλέουν τὸν Μεξικανικὸν κόλπον διὰ τοῦ διαύλου τῆς Φλωρίδος, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ ἀποπλέουν δι' αὐτοῦ. Πρῶτος δὲ ἀντιληφθεὶς ὅτι πρόκειται περὶ κλασσικοῦ ρεύματος ἦτο ὁ Φραγκῖσκος δὲ Ἀλαμῖνος (Ἀπρίλ. 1519), ὀνομάσας αὐτὸ *ρεῦμα τῆς Φλωρίδος*, πρώτου τοῦ Βενιαμὶν Φραγκλίνου ὀνομάσαντος αὐτὸ (1772) μὲ τὴν σύγχρονόν του ὀνομασίαν Gulf Stream. Ἐπὶ μακρὸν δὲ ἐπιστεύετο ὅτι αἰτία τοῦ ρεύματος ἦτο ἡ ὑπερεκχείλισις τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου ὑπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μισσισιπῆ, δόξα ἥτις ἐπεκράτει μέχρι τοῦ 1820, παρὰ τὸ ὅτι οἱ μετρήσαντες τοὺς ροῦς ἀμφοτέρων μηχανικοὶ ἐτόνιζον ὅτι δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν τὸ ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι δισχιλιάκις ὀγκωδέστερον τῆς παραγαγούσης αὐτὸ αἰτίας.

Τὸ νότιον τῶν δύο ἰσημερινῶν ρευμάτων τοῦ Ἀτλαντικοῦ διχάζεται πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου San Roque, τοῦ βορείου κλάδου (ὅστις λαμβάνει τὴν ὀνομασίαν *ρεῦμα τῆς Γουϊάνης*) εἰσρέοντος ἐν τῇ Καραϊβικῇ θαλάσσῃ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἑνοῦται πρὸς τὸ βόρειον ἰσημερινὸν ρεῦμα, ἵνα ἀμφότερα, ἑνωθέντα, εἰσρεύσουν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ, διὰ τοῦ μεταξὺ τῆς χερσονήσου Γιουκατὰν καὶ Ἀντιλλῶν στομίου, μὲ ταχύτητα 60 μιλλίων κατὰ εἰκοσιτετράωρον. Στενοχωρούμενα ἐν τῷ κόλπῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ λαμβάνουν θερμοκρασίαν 60°, ἐξέρχονται διὰ τοῦ διαύλου Φλωρίδος μὲ ταχύτητα 4 ½ μιλ., τὸ ἥμισυ δηλαδὴ τῆς ταχύτητος συνήθους πλοίου. Κατευθύνεται τότε πρὸς Β. μέχρι τοῦ παραλλήλου 31° Β, κάμπτεται μεταξὺ τῶν 31° Β. καὶ 32° Β. πρὸς ΜΑ—ΜΒ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Χαττεράς· κατὰ τὴν διαδρομὴν ταύτην ἡ μέση θέσις τῆς κοίτης του, ἐχούσης εὖρος 40 μιλ., ἀπέχει τῆς ἰσοβαθοῦς τῶν 200 μέτρων 15 μιλ. πελαγίως. Φθάσαν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο ἐκτρέπεται πρὸς ἀνατολάς, τοῦτο μὲν ὑπεῖκον εἰς τὴν περιστροφικὴν κίνησιν τῆς Γῆς, τοῦτο δὲ εὑρίσκον πραγματικὴν ἰθυντηρίαν τῆς κατευθύνσεώς του, βαθεῖαν ὑφαλοκοιλάδα, δι' ἧς ἀκροτόμως βαθύνεται τὸ ἕως ἐκεῖ ὁμαλῶς χωροῦν ὑφαλοπλαίσιον τῶν ἀκτῶν τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Καρολίνας. Συγχρόνως τὸ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Davis κατερχόμενον πολικὸν ρεῦμα, λαμβάνον τὴν ὀνομασίαν *ρεῦμα τοῦ Λαβραδόρ*, ἐνσφηνοῦται ἀπὸ τῶν νοτίων προσγείων τῆς Νέας Γῆς, μεταξὺ τοῦ χλιαροῦ ρεύματος τοῦ Κόλπου καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς ὡς ἀντίρρευμα ἔχον ἱκανὴν ἐπὶ μεῖον διαφορὰν περίπου 15° θερμοκρασίας, δι' ὃ καὶ ὀνομάζεται *ψυχρὸν τεῖχος* «cold-wall». Τὸ ψυχρὸν τοῦτο ρεῦμα, μὴ ἔχον ἄλλην διέξοδον, τρέπεται ὑπὸ τὴν χλιαρὰν κοίτην τοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου, περισφίγγον οὕτω αὐτὴν οὐ μόνον ἀπὸ δυσμῶν της ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κάτω. Τὸ καθ' αὐτὸ ρεῦμα καθίσταται ἀνεπαίσθητον διὰ τὴν ναυτιλίαν εἰς περιοχὴν κειμένην 60—80 μίλ. πελαγίως τῆς νήσου Ναντοῦκετ καὶ εἰς 120—150 μίλ. ἀπὸ τῆς Νέας Σκωτίας, ὅπου τὸ εὖρός του ἁπλοῦται ἐπὶ 250 μίλ., μετὰ ἕπεται δὲ εἰς ἐκπτωτικὴν κίνησιν, τῶν ὑδάτων του ὅμως μὴ παυόντων νὰ ἔχουν τὴν χλιαρότητά των, καίτοι ἐλαττουμένην κατὰ 1 βαθμὸν δι' ἑκάστην δεκάδα μοιρῶν περίπου. Πάντως τὰ χλιαρὰ ὕδατά του χωρίζονται εἰς τὸ πρὸς Β. τῶν Ἀζορῶν ὕψος των εἰς τέσσαρας κλάδους: ὁ πρῶτος στρεφόμενος πρὸς Εὖρον κατὰ τὴν Μαδέραν κατέρχεται τὴν Ἀφρικανικὴν παραλίαν, εἶτα δὲ ὡς *ρεῦμα τῆς βορείας Γουϊνέας* ἑνοῦται πρὸς τὸ Ἰσημερινὸν ρεῦμα· ὁ δεύτερος ὀνομαζόμενος *ρεῦμα τῆς πορτογαλικῆς ἀκτῆς*, παραθέων τὴν ἀκτὴν ταύτην πρὸς νότον, εἰσδύει ἐν μέρει εἰς τὴν Μεσόγειον μετὰ τοῦ ρεύματος τοῦ Γιβραλτάρ· ὁ τρίτος εἰσδύων εἰς τὸν Βισκαϊκὸν κόλπον κατὰ μῆκος τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας, περιθέων δὲ τὸν κόλπον τοῦτον, ἀνέρχεται πρὸς Σκίρρωνα κατὰ μῆκος τῶν γαλλικῶν ἀκτῶν, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *ρεῦμα τοῦ Ρεννὲλ* (Rennel), ὅπως ἑνωθῇ, κατὰ τὴν ΝΔ. ἄκραν τῆς Ἰρλανδίας, πρὸς τὸν ἀμέσως ἑπόμενον. Ὁ τέταρτος κλάδος, ὁ καὶ πρωτεύων τοῦ ρεύματος, γνωστὸς δὲ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *κλάδος τοῦ Γκάλφ Στρὴμ ἐπὶ Μέσην*, διέρχεται βορείως τῆς Ἀγγλίας περιβάλλει τὰς Φερρόας νήσους καὶ βαίνει μέχρι Νορβηγίας· εἰς τὸ ὕψος τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου ὁ κλάδος οὗτος ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν εἰσδύει εἰς τὸν Παγωμένον ὠκεανὸν καὶ τροφοδοτεῖ τὸ ἀρκτικὸν πολικὸν ρεῦμα, τὸ δὲ ἀνέρχεται πρὸς τὴν Σπιτσβέργην.

Τὸ *ρεῦμα τοῦ Κόλπου*, διῆκον εἰς μῆκος μεῖζον τῶν 1000 χιλιομέτρων, ὑπερβαίνει τὴν μεγάλην

Digitized by Google

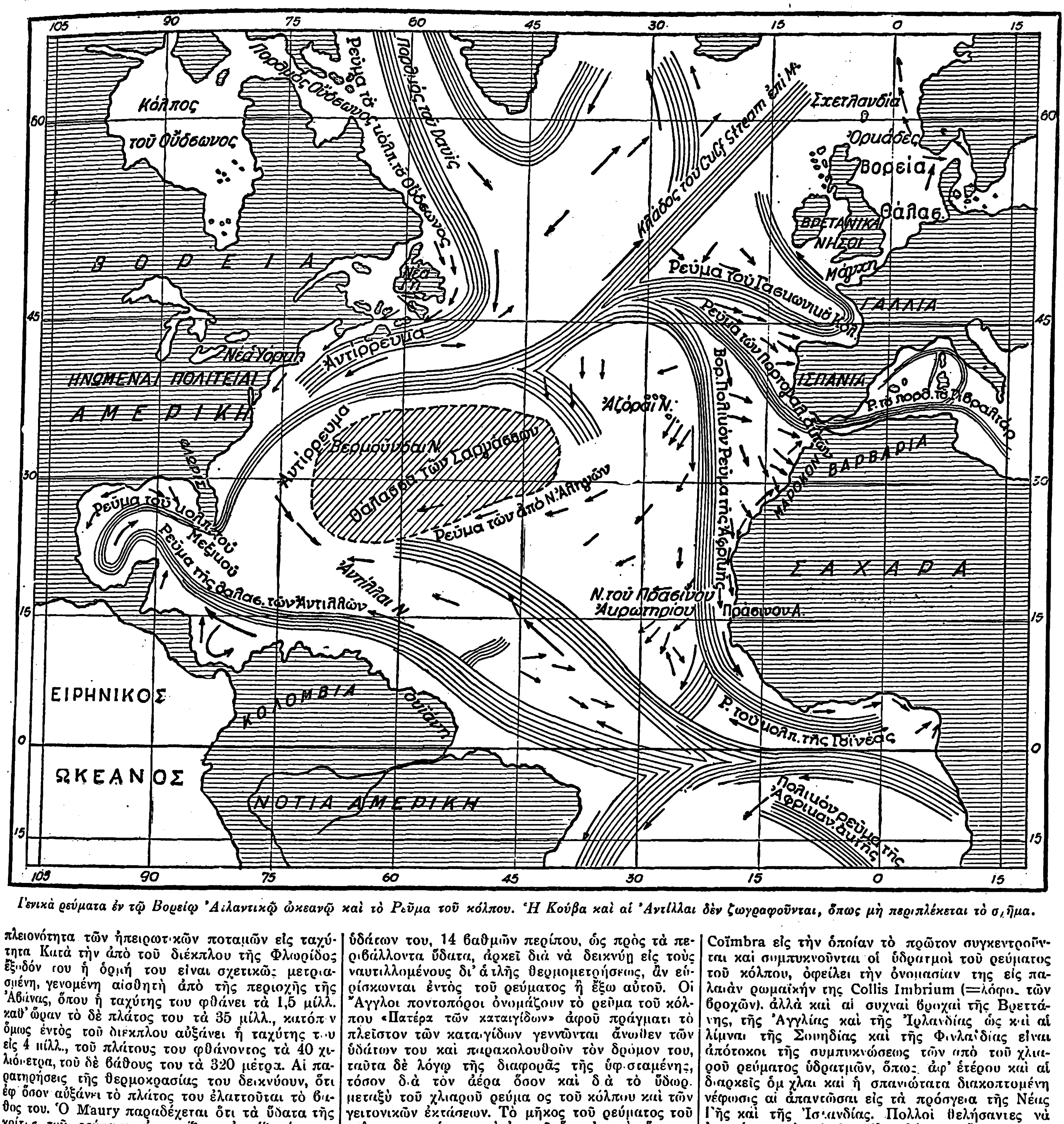

Γενικὰ ρεύματα ἐν τῷ Βορείῳ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ καὶ τὸ Ρεῦμα τοῦ κόλπου. Ἡ Κούβα καὶ αἱ Ἀντίλλαι δὲν ζωγραφοῦνται, ὅπως μὴ περιπλέκεται τὸ σχῆμα.

πλειονότητα τῶν ἠπειρωτικῶν ποταμῶν εἰς ταχύτητα. Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ διέκπλου τῆς Φλωρίδος ἔξοδόν του ἡ ὁρμή του εἶναι σχετικῶς μετριασμένη, γενομένη αἰσθητὴ ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῆς Ἀβάνας, ὅπου ἡ ταχύτης του φθάνει τὰ 1,5 μίλλ. καθ᾽ ὥραν τὸ δὲ πλάτος του τὰ 35 μίλλ., κατόπιν ὅμως ἐντὸς τοῦ διέκπλου αὐξάνει ἡ ταχύτης του εἰς 4 μίλλ., τοῦ πλάτους του φθάνοντος τὰ 40 χιλιόμετρα, τοῦ δὲ βάθους του τὰ 320 μέτρα. Αἱ παρατηρήσεις τῆς θερμοκρασίας του δεικνύουν, ὅτι ἐφ᾽ ὅσον αὐξάνει τὸ πλάτος του ἐλαττοῦται τὸ βάθος του. Ὁ Maury παραδέχεται ὅτι τὰ ὕδατα τῆς κοίτης τοῦ ρεύματος ἐμφανίζουν ἐπαύξησίν τινα καθ᾽ ὕψος, περίπου 60 ἑκατοστομέτρων, τοῦθ᾽ ὅπερ καθιστᾷ ὁμοιάληθες ἡ ὑπέρμετρος θερμοκρασία τῶν ὑδάτων του ὡς πρὸς τὴν τῶν περιοριζόντων τὴν κοίτην του ὑδάτων· ἐκ τῶν ἐρευνῶν δὲ τῶν Ἀμερικανῶν φαίνεται προκύπτον ὅτι ἡ κοίτη ἀποτελεῖται ἐξ ὑπερτιθεμένων στιβάδων ὕδατος θερμοῦ ἐναλλασσουσῶν πρὸς τοιαύτας κατὰ 3° βαθμοὺς ψυχροτέρου. Τὸ χρῶμα τῆς κοίτης τοῦ ρεύματος ζωηρῶς κυανοῦν («οὖλτρα μάρε») καθιστᾷ αὐτὸ εὐαναγνώριστον, τῶν περιβαλλόντων τὴν κοίτην ὑδάτων ἐχόντων τὸ βαθυπρασινοκύανον χαρακτηριστικὸν χρῶμα τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Τὸν χειμῶνα ἀφ᾽ ἑτέρου, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς θερμοκρασίας μεταξὺ τοῦ ψυχροῦ ἀέρος καὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων, γεννᾶται ἐξάτμισις ἐμφανίζουσα οἱονεὶ προπέτασμα καπνοῦ ὑπὲρ τὴν κοίτην ἀναθρώσκοντος· ἀλλὰ καὶ τά, πρὸς τὴν Ἀμερικὴν ἰδίως, ὅρια τοῦ ρεύματος εἶναι εὐαναγνώριστα, εὐκρινῶς καταδηλούμενα ὑπὸ βοστρυχοειδῶν ἐξαφρίσεων. Ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματος, παρασύροντος καὶ θαλασσίαν χλωρίδα «χλόην τοῦ κόλπου» ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὀνομαζομένην, ποικίλλει κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ ἀναλόγως τῆς ἐντάσεως τῶν ἀληγῶν ἀνέμων, εἰς οὓς ὀφείλει τὴν γένεσίν του· εἶναι ὅμως ἀξιοσημείωτον ὅσον καὶ δυσεξήγητον ὅτι τὸ ρεῦμα ἔχει μικρότερον εὖρος καὶ μεγαλυτέραν ταχύτητα, ὅταν ἡ κλίσις τῆς σελήνης εἶναι μηδενική, ἀντιστρόφως δέ, ὅταν ἡ κλίσις αὕτη φθάνῃ πρὸς τὸ μέγιστόν της. Ἡ διαφορὰ τῆς θερμοκρασίας τῶν ὑδάτων του, 14 βαθμῶν περίπου, ὡς πρὸς τὰ περιβάλλοντα ὕδατα, ἀρκεῖ διὰ νὰ δεικνύῃ εἰς τοὺς ναυτιλλομένους δι᾽ ἁπλῆς θερμομετρήσεως, ἂν εὑρίσκωνται ἐντὸς τοῦ ρεύματος ἢ ἔξω αὐτοῦ. Οἱ Ἄγγλοι ποντοπόροι ὀνομάζουν τὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου «Πατέρα τῶν καταιγίδων» ἀφοῦ πράγματι τὸ πλεῖστον τῶν καταιγίδων γεννῶνται ἄνωθεν τῶν ὑδάτων του καὶ παρακολουθοῦν τὸν δρόμον του, ταῦτα δὲ λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς ὑφισταμένης, τόσον διὰ τὸν ἀέρα ὅσον καὶ διὰ τὸ ὕδωρ, μεταξὺ τοῦ χλιαροῦ ρεύματος τοῦ κόλπου καὶ τῶν γειτονικῶν ἐκτάσεων. Τὸ μῆκος τοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τοὺς ὅρμους τῆς νήσου Jan-Mayen μεταξὺ Σπιτσβέργης καὶ Ἰσλανδίας ἐκβράζονται κορμοὶ πελώριοι μαονίου καὶ ἄλλων ξύλων τῶν περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀμαζονίου γαιῶν.

Κλιματολογικὴ ἐπίδρασις. Ὡς εἴδομεν, ὁ τέταρτος κλάδος τοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου εἰσδύει εἰς τὸν Παγωμένον Ὠκεανόν· ἐκεῖ παρακάμπτων τὸ Βόρειον Ἀκρωτήριον καὶ φθάνων εἰς τὴν Νέαν Ζέμβλια ἀνακλᾶται καί, ὑπὸ μορφὴν ρεύματος ἐπιστροφῆς, περιθέει τὴν Σπιτσβέργην· διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἡ νῆσος αὕτη εἶναι εὐπροσπέλαστος τὸ θέρος, καὶ ἐνῷ αἱ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου ἀκταὶ τῆς Γροιλανδίας καλύπτονται ὑπὸ αἰωνίων πάγων, εἰς τὴν Σπιτσβέργην λειτουργοῦν ξενοδοχεῖα πρὸς παραθερισμὸν εἰς τὸν 80° Β. παράλληλον. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὴν κλιματολογικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου βασιζόμενος, μετέβαινεν ὁ Κίτσενερ κατὰ τὸν μοιραῖον του πλοῦν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ ρεύματος παραλειχομένας ἀκτὰς τῆς Σιβηρίας πρὸς ἐκλογὴν τοῦ καταλληλοτέρου μεταξὺ τῶν μὴ πηγνυμένων λιμένων της, διὰ τὴν ἀπὸ τούτου ἐνέργειαν μεταφορῶν τῶν ρωσικῶν σωμάτων στρατοῦ. Ὁ τρίτος πάλιν κλάδος τοῦ ρεύματος, ὅπερ ἔρχεται προσθερμασμένον ἐκ τῆς ἐπαφῆς του πρὸς ἀκτὰς ὑπερθέρμους, συγκιρνᾷ τὸ κλῖμα τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Εὐρώπης καὶ διὰ τῆς θερμοκρασίας του καὶ διὰ τῆς μεγάλης ποσότητος τοῦ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ ἀέρος τὸν ὁποῖον ἕλκει οἱονεὶ ὑπεράνω του· ἡ δὲ μικρὰ βουνώδης πορτογαλικὴ πόλις Coïmbra εἰς τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον συγκεντροῦνται καὶ συμπυκνοῦνται οἱ ὑδρατμοὶ τοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου, ὀφείλει τὴν ὀνομασίαν της εἰς παλαιὰν ρωμαϊκήν της Collis Imbrium (=λόφος τῶν βροχῶν), ἀλλὰ καὶ αἱ συχναὶ βροχαὶ τῆς Βρεττάνης, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας ὡς καὶ αἱ λίμναι τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Φινλανδίας εἶναι ἀπότοκοι τῆς συμπυκνώσεως τῶν ἀπὸ τοῦ χλιαροῦ ρεύματος ὑδρατμῶν, ὅπως ἀφ᾽ ἑτέρου καὶ αἱ διαρκεῖς ὁμίχλαι καὶ ἡ σπανιώτατα διακοπτομένη νέφωσις αἱ ἀπαντῶσαι εἰς τὰ πρόσγεια τῆς Νέας Γῆς καὶ τῆς Ἰσλανδίας. Πολλοὶ θελήσαντες νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν εἰς θερμίδας δύναμιν, ἥτις παρήγε τὰ θαυμάσια ταῦτα, ἐξετίμησαν ταύτην δι᾽ ἀριθμοῦ εἰκοσαψηφίου γραφομένου διὰ τοῦ 395 ἀκολουθουμένου ὑπὸ δέκα καὶ ἑπτὰ μηδενικῶν· ἡ ποσότης δ᾽ αὕτη συμπίπτει αἰσθητῶς πρὸς τὸ ποσὸν τῆς θερμότητος, τὸ ὁποῖον διαχέει ὁ ἥλιος ἐπὶ τῆς κατεψυγμένης ζώνης τοὺς 6 μῆνας τοῦ θέρους της, καὶ εἶναι, κατὰ σύμπτωσιν ὡσαύτως, ἴση πρὸς τὸ ποσὸν τῆς θερμότητος ὅπερ ἐτησίως ἐπιχέεται ἐπὶ τοῦ Β. Ἀτλαντικοῦ. Οὐδόλως ὅθεν ἀποβαίνει ἐκπληκτικὸν πῶς τοιοῦτόν τι ρεῦμα, γενόμενον φορεὺς τοσούτου θερμαντικοῦ, καθίσταται ὁ σπουδαιότερος παράγων καὶ ρυθμιστὴς τοῦ κλίματος τῶν χωρῶν ὧν τὰς ἀκτὰς παραθέει, καὶ τῆς εὐκρασίας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης· παράδειγμα δὲ τῆς εὐκρασίας ταύτης εἶναι ὅτι, ἐνῷ ὁ λιμὴν τῆς Νέας Ὑόρκης πήγνυται τὸν χειμῶνα, εἰς τὴν Λισσαβῶνα ἔχουσαν τὸ ἴδιον γεωγραφικὸν πλάτος, θάλλουν ὁ φοίνιξ καὶ ἄλλα δένδρα τῶν τροπικῶν χωρῶν. Εὑρέθησαν καὶ οἱ θέσαντες τὸ ζήτημα τῶν ἐπακολούθων μιᾶς ἐκτροπῆς τῆς κοίτης τοῦ ρεύματος τοῦ κόλπου, ἥτις θὰ ἐπετυγχάνετο δι᾽ ἀποφράξεως τοῦ διάπλου τῆς Φλωρίδος, ἀποφράξεως ἥτις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἀδύνατος, δεδομένου ὅτι αἱ διαστάσεις του εἶναι 60 χιλιομέτρων εἰς εὖρος καὶ 380 μετρ. εἰς βάθος. Ἂν δὲ ἡ τοιαύτη ἐκτροπὴ ἐλάμβανε χώραν, αἱ Βρεττανικαὶ νῆσοι, ἡ Γαλλία καὶ Πορτογαλία θὰ ἀπέκτων κλῖμα βορειοαμερικανικὸν μὲ δριμεῖς χειμῶνας —35° θερ-

Digitized by Google

μοκρασίας—ἀντιθέτως δὲ αἱ νότιαι ἀκταὶ τῆς Ἱσπανίας, τοιούτου διακεκαυμένης ζώνης. Σ. Ε. Λ.

— **ρεῦμα** *κόρου [Φυσ.]* βλ. λ. *κόρου* ρεῦμα.

— **Ρεῦμα** *τοῦ Λαμπραντὸρ [Ὠκεανογρ.]* βλ. λ. *Λαμπραντὸρ* ρεῦμα.

—**ρεῦμα** *μαγνητίζον*. Τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, ὅπερ διαβιβάζεται διὰ τῆς περιπλέξεως ἠλεκτρομαγνήτου καὶ διεγείρει αὐτόν. Κ. Π.

— **ρεῦμα** *μαγνητικὸν [Φυσ.]* βλ. λ. *μαγνητισμός*.

— **Ρευμα** *Οὐμβόλδου [Ὠκεανογρ.]*. Ρεῦμα ἐπίσημον τοῦ μεγάλου κυκλώματος τοῦ νοτίου Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ, παραθέον, μὲ διεύθυνσιν Β. καὶ ταχύτητα 15 μιλ. καθ' ἡμέραν, τὰς ἀκτὰς τῆς Περουβίας, δι' ὃ ὀνομάζεται παρά τινων καὶ *Ρεῦμα Περουβιανόν*. Σ. Ε. Λ.

— **ρεῦμα** *πολικὸν [Ὠκεανογρ.]* βλ. λ. *πολικὸν* ρεῦμα.

— **ρεῦμα** *προπορευόμενον [Ἠλεκτρ.]*. Ἠλεκτρικὸν ἐναλλασσόμενον ρεῦμα, σχηματίζον ἀπόκλισιν ἀπὸ τῆς εἰς τὸ αὐτὸ κύκλωμα δρώσης ἐναλλασσομένης τάσεως, οὕτως ὥστε, κατὰ τὰς μεγίστας τιμὰς καὶ τὰς διὰ τοῦ μηδενὸς διαβάσεις, νὰ προηγῆται ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος ἀπὸ τὴν τάσιν. Προπορευόμενα ρεύματα δημιουργοῦνται κατὰ τὴν ἐπενέργειαν ἐναλλασσομένης τάσεως ἐπὶ κυκλωμάτων εἰς τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦν χωρητικαὶ ἰδιότητες.

— **ρεῦμα** *Φουκὼ [Φυσ.]* βλ. *Φουκὼ* ρεῦμα.

— **ρεύματα** *ἀστρικὰ [Ἀστρον.]* βλ. λ. *ἀστέρες* (τ. Ε' σ 890 α').

— **ρεύματα** *διαταράξεων [Μετεωρολ.]*. Κυκλοφοροῦσι κατ' ἀρχὴν πέριξ τῶν κέντρων δράσεως, κατὰ τὴν φορὰν τῶν γενικῶν ρευμάτων τοῦ ἀνέμου εἰς ὕψος, ἤτοι ἀφήνοντα τὰς ὑψηλὰς πιέσεις

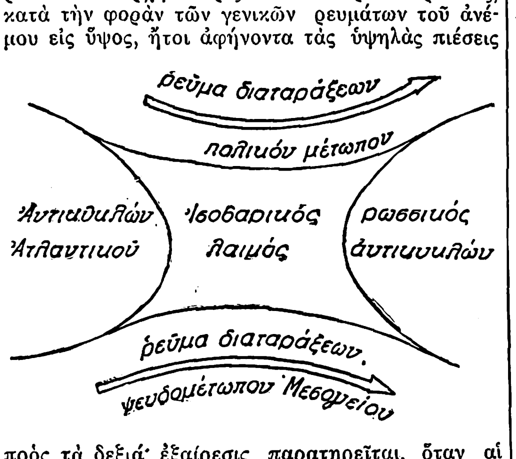

πρὸς τὰ δεξιά· ἐξαίρεσις παρατηρεῖται, ὅταν αἱ ὑψηλαὶ πιέσεις εἶναι σχετικῶς πρὸς τὸ γειτονικὸν πεδίον ἀρκετὰ ψυχραὶ εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἰσοβαρικὴ τοπογραφία νὰ ἀναστραφῇ μετὰ τοῦ ὕψους. Συνεπῶς εἰς ἕνα τύπον καιροῦ ἀντιστοιχεῖ σύστημα σχεδὸν σταθερὸν ρευμάτων διαταράξεων, ἅτινα μετακινοῦνται ὅταν ὁ τύπος καιροῦ μεταβάλλεται. Τὰ ἀρνητικὰ κέντρα δράσεως (μεγάλαι σταθεραὶ ὑφέσεις) προκαλοῦσι συχνὰ ρεύματα βραχείας διαρκείας (μιᾶς ἡμισείας περιόδου τῆς τάξεως 12 ὡρῶν). Θ. Θ. Φ

— **ρεύματα** *διαφραγμάτων [Ἠλεκτροχημ.]* βλ. λ. *διαφραγμάτων* ρεύματα.

— **ρεύματα** *περιοδικὰ [Ὠκεανογρ.]*. Θάλασσαί τινες ὑπόκεινται εἰς κανονικὰ περιοδικὰ ρεύματα, ἄσχετα πρὸς τὰ παλιρροιακά, ἰδίως αἱ ἀνατολικαὶ τοιαῦται καὶ δὴ ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα καὶ ὁ Περσικὸς κόλπος. Εἰς τὴν Ἐρυθρὰν ἐκρέει τὸ ἀπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ ρεῦμα ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαΐου, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τὸ ρεῦμα ρέει ἀντιθέτως ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς πρὸς τὸν Ἰνδικόν. Ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Τὰ τοιαῦτα *περιοδικὰ ρεύματα* ὀφείλονται εἰς τοὺς μουσσῶνας, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα τοῦ κυρίως Ἰνδικοῦ καὶ τῶν Σινικῶν θαλασσῶν ἀπωθοῦνται κατ' ἐναλλαγὴν πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην διεύθυνσιν, προκαλουμένων, κατὰ τοὺς ἀπὸ Λιβὸς μουσσῶνας, τῶν πλημμυρῶν τοῦ Γάγγου καὶ τῶν φοβερῶν ἀναχύσεων κατὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Κορομαντέλ. Σ. Ε. Λ.

—**ρεύματος** *διακλάδωσις*. Ὁσάκις ἀγωγὸς διαρρέεται ἀπὸ ρεῦμα καὶ εἴς τι σημεῖον σχάζεται εἰς δύο ἢ περισσοτέρους ἀγωγούς, λέγομεν ὅτι λαμβάνει χώραν *διακλάδωσις τοῦ ρεύματος*. Κ. Π.

— **ρεύματος** *ἔντασις [Φυσ.—Ἠλεκτρ.]*. Τὸ ποσὸν τοῦ ἐκτελοῦντος τὸ ρεῦμα σώματος, ὅπερ διέρχεται διὰ τομῆς τινος τοῦ δι' οὗ τὸ ρεῦμα χώρου εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου. Εἰδικώτερον εἰς τὴν ἠλεκτρολογίαν τὸ ποσὸν ἠλεκτρισμοῦ, τὸ ὁποῖον διέρχεται διὰ τομῆς τινος τοῦ ἀγωγοῦ εἰς τὴν μονάδα τοῦ χρόνου (βλ. λ. *ρεῦμα*).

—**ρεύματος** *πυκνότης [Φυσ.—Ἠλεκτρ.]*. Τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως τῆς ἐντάσεως ρεύματος διὰ τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιφανείας τομῆς τινος. Ἐὰν ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος παρασταθῇ διὰ τοῦ J, ἡ δὲ ἐπιφάνεια τῆς τομῆς διὰ τοῦ Q, τότε ἡ πυκνότης τοῦ ρεύματος ἐκφράζεται διὰ τοῦ πηλίκου $\frac{J}{Q}$ μέν, ἐὰν ἡ διανομὴ τοῦ ρεύματος εἶναι ὁμοιόμορφος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς τομῆς (πυκνότης τοῦ ρεύματος ἡ αὐτὴ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς τομῆς), διὰ τοῦ πηλίκου δὲ $\frac{dJ}{dQ}$, ἐὰν ἡ διανομὴ εἶναι ἀνομοιόμορφος (πυκνότης ρεύματος διάφορος ἀπὸ σημείου εἰς σημεῖον).

Ρεῦμα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Βατούσης τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 292.

— 2) Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καρβᾶς τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 38. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ντερὲ-Μαχαλᾶ*.

— 3) *Μέγα Ρεῦμα*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βερροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 475, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Παῦλος* (Κουτσούφλιανη) καὶ *Μεταμόρφωσις* (Δροζίλοβον), 576. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκολέμα Ρέκα*.

— **Ρεῦμα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 355 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Καζὰν-Ντερέ*.

Ρεύματα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἄρνης τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 165.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 126. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γκιουντσελῆ*.

ρευματαλγία (ἡ). Καλοῦμεν οὕτω πόνους κυρίως τῶν μυῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρθρώσεων, παροδικοὺς ἢ μονίμους, μεταβάλλοντας ταχέως ἰσχὺν καὶ θέσιν, ἐπιδεινουμένους ὑπὸ τῆς ψύξεως καὶ βελτιουμένους ὑπὸ τῆς θερμότητος. Οἱ πόνοι οὗτοι ἄλλοτε μὲν ἐμφανίζονται ὀξέως, ὁσάκις μία ἐν ἐφιδρώσει διατελοῦσα χώρα τοῦ σώματος ἐκτίθεται εἰς τὸ ψῦχος ἢ εἰς ρεῦμα, εἶναι βραχείας διαρκείας καὶ ὁ κυριώτερος τόπος ὅστις προσβάλλεται εἶναι ἡ ὀσφὺς (Lumbago) καὶ οἱ μύες τοῦ τραχήλου, ἄλλοτε δὲ ἐμφανίζουν χρονίαν μορφήν, ὁπότε δύνανται νὰ εἶναι μᾶλλον ἐπίμονοι καὶ καταλαμβάνουν τὸν αὐχένα, τοὺς ὤμους, τὴν ράχιν, τὴν ὀσφύν, ἐνίοτε τὸ πρόσωπον καὶ τὰς ἀρθρώσεις. Εἰς τὰς ὀξείας μορφὰς οἱ προσβληθέντες μύες γίνονται σκληροὶ λόγῳ συσπάσεως αὐτῶν καὶ εἶναι ἐπώδυνοι εἰς τὴν ἐπίψαυσιν καὶ τὰς κινήσεις. Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοιούτων πόνων ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχή, διότι πολλάκις κρύπτονται νόσοι πάσης φύσεως ὄπισθεν αὐτῶν (νωτιὰς φθίσις, ἀρχομένη χρονία ἀρθρῖτις, καρδιακαὶ παθήσεις ὁσάκις οἱ πόνοι προσβάλλουν ἀριστερὸν ὦμον καὶ χεῖρα, παθήσεις τῆς σπονδυλικῆς στήλης, τῆς χοληδόχου, τῶν νεφρῶν, φλεγμοναὶ μυῶν, κιρσοί, θρομβώσεις φλεβῶν κλπ.). Τινὲς ἐκλαμβάνουν αὐτοὺς ὡς ἐρεθιστικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ἢ τῶν περιφερικῶν νεύρων συνεπείᾳ ἐπιδράσεως μολυσματικῶν αἰτίων ἢ προϊόντων τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης καὶ ἀκτινοβολίας τῶν πόνων εἰς τὰς γειτονικὰς νευρικὰς περιοχάς. Ἡ ρευματαλγία πολλάκις προσβάλλει ἄτομα πάσχοντα ὑπὸ νοσημάτων τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ δὴ τοῦ ἀρθριτισμοῦ (διαβήτης, οὐρικὴ ἀρθρῖτις, παχυσαρκία). Ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς διατήρησιν θερμοῦ τοῦ πάσχοντος μέρους, ἐντριβάς, φαραδισμούς, χορήγησιν ἰτεϋλικούχων σκευασμάτων καὶ ἐφιδρωτικῶν μέσων. Προφυλακτικῶς εἰς τοὺς ρέποντας πρὸς τοιαύτας προσβολὰς συνιστᾶται ἡ σκληραγωγία καὶ ἡ ὑδροθεραπεία εἰς λουτροπόλεις. Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ρευματιὰ (ἡ)· ἐξελλήνισις τοῦ *ρεματιὰ* (βλ. λ.).

Ρευματιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 505 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Ἀκὰρ-ντερέ*.

—**Ρευματιὰ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 425 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Ἀκάρτζια*.

ρευματικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ρευματισμόν, ὁ τοῦ ρευματισμοῦ: «ρευματικὸς πόνος» ‖ ὁ πάσχων ρευματισμούς.

ρευματίνη (ἡ) (Rheumatinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Τὸ σαλικυλικὸν ἅλας τῆς σαλικινίνης:

$C_6H_4OH.COO.C_{20}H_{23}N_2O, C_6H_4OH.COOH$.

Εἶναι κρύσταλλα βελονοειδῆ, δυσδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ, ἄγευστα, τηκόμενα εἰς 179°. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη κατὰ τῶν ρευματισμῶν. Κ. Γ. Μ.

ρευματισμὸς *[Ἰατρ.]*. Ὁ ὅρος *ρευματισμός*, εἷς ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, προέρχεται ἐκ τῆς λ. ρεῦμα (τὸ ἀεὶ μεταβαλλόμενον), ὑποδηλοῖ δὲ φλεγμονώδεις ἐπεξεργασίας κινητάς, κατ' ἐξοχὴν συμφορητικὰς καὶ ἑδραζομένας κυρίως κατὰ τὰς ἀρθρώσεις. Ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ὁ ὅρος ἐπεξετάθη εἰς ὁλόκληρον σειρὰν καταστάσεων οὐδεμίαν ἀναλογίαν ἐχουσῶν πρὸς ἀλλήλας, παθήσεων λίαν διαφόρων, ταξινομημένων ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε ἐπικρατουσῶν θεωριῶν, καὶ οὕτω ἀπώλεσε πᾶσαν σαφῆ σημασίαν μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε δὲν ἔλειψαν καὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐξαφάνισιν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς γλώσσης. Σήμερον διὰ τοῦ ὅρου ρευματισμὸς ὑπονοοῦμεν σειρὰν ὅλην παθολογικῶν ἐκδηλώσεων, τῶν ὁποίων ἡ μόνη ἀναλογία συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἑδράζονται ἀποκλειστικῶς ἢ ἀρχικῶς κατὰ τὰς ἀρθρώσεις, ἐντὸς τῶν ἀρθρικῶν ἢ περιαρθρικῶν ἱστῶν. Οὕτω ὁ ὅρος δὲν ἐξυπακούει πλέον τὴν ἰδέαν τῆς ἰδιοσυγκρασίας, ὡς παλαιότερον, δηλαδὴ τὴν τῶν φλεγμονωδῶν ἐπεξεργασιῶν, τῶν φευγαλέων, τῶν ἐφημέρων, τῶν κατὰ τύχην ἐξ ἐπιδράσεων οὐσιωδῶς ἀτομικῶν ἐπιφαινομένων. Δι' ὃ καὶ παρέστη ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῇ νέος ὅρος, ὁ τοῦ *ἀρθριτισμοῦ* καὶ ἐν αὐτῷ ὅμως ἀκόμη συμπεριέλαβον ἀδιακρίτως ἁπάσας τὰς ἀρθρικὰς ἐκδηλώσεις, οἱασδήποτε φύσεως, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι διὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν τυγχάνει ἀπαραίτητον ὅλως ἰδιαίτερον ἔδαφος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μόνον εἴς τινας ἀρθρικὰς ἐκδηλώσεις συμβαίνει. Βεβαίως ἀπὸ ἀπόψεως ὀνοματοθεσίας τῶν ἀρθρικῶν ἐκδηλώσεων ἐπικρατεῖ μεγάλη δυσχέρεια, καθ' ὅτι ὅλα τὰ αἴτια τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν δύνανται νὰ προκαλέσωσι παρομοίας κλινικὰς εἰκόνας εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε συχνὰ νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἡ διάγνωσις τῆς φύσεως αὐτῶν ὀλιγώτερον διὰ τῆς λεπτεπιλέπτου ἐξετάσεως τῆς προσβληθείσης ἀρθρώσεως παρὰ διὰ τῆς ἐρεύνης τῶν ἰδίων εἰς τὸ ἄτομον συνθηκῶν ἢ τῶν περιστάσεων, αἵτινες ἔχουσι προηγηθῆ τῆς ἐμφανίσεως τῶν συμπτωμάτων. Οὔτε ἡ κινητικότης, οὔτε ὁ ἰδιάζων φλεγμονώδης χαρακτὴρ τοῦ ρευματισμοῦ ἀποτελοῦσι διὰ τὴν αἰτιολογικὴν διάγνωσιν ἀπόλυτα κριτήρια. Ἡ ρευματικὴ νόσος τοῦ Bouillaud (ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄρθρων), ἡ γονοκοκκικὴ ἀρθρῖτις εἴς τινας μορφὰς αὐτῆς, μολονότι ὑπεμφαίνουσιν ἐπεξεργασίας κατ' ἐξοχὴν λοιμώδεις, κατέχουσι τὰς ἰδιότητας ταύτας εἰς βαθμὸν μᾶλλον ἔκδηλον ἀπὸ πολλὰς ἄλλας καταστάσεις, αἵτινες ὀφείλουσι τὴν προέλευσιν αὐτῶν εἰς μίαν διαθεσικὴν κατάστασιν ἰδιάζουσαν τῷ ἀτόμῳ.

Ἡ λέξις *ρευματισμὸς* ὑποδηλοῖ τὴν ἰδέαν τῆς φλεγμονῆς, περιωρισμένη σήμερον ἐν τῇ ἀρθρικῇ αὐτῆς σημασίᾳ. Ἐὰν αἱ νοσηραὶ ἐκδηλώσεις δὲν παρουσιάζουσι τοὺς χαρακτῆρας τούτους, πρέπει νὰ καταφύγωμεν εἰς ἑτέρας ἐκφράσεις. Οὕτως, ἐνδοαρθρικὸν ἐξίδρωμα δὲν ἀποτελεῖ ρευματισμόν, ἀλλ' ὕδραρθρον, αἵμαρθρον, πύαρθρον, ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων. Ἐὰν ὑπάρχῃ πραγματικὴ φλεγμονώδης κατάστασις τῆς ἀρθρώσεως, πρόκειται περὶ ἀρθρίτιδος· ἐὰν ἐνδιαφέρεται καὶ ἡ παρακειμένη ὀστεϊκὴ χώρα, πρόκειται περὶ ὀστεοαρθρίτιδος. Ἐὰν ἡ πάθησις ἑδράζεται εἰς τὰς περιαρθρικὰς χώρας, πρόκειται περὶ περιαρθρίτιδος, τενοντίτιδος, θυλακίτιδος κλπ. καὶ ὄχι περὶ ρευματισμοῦ. Ἐξ ἄλλου, ὁ καθορισμὸς μιᾶς ἀρθρικῆς ἐκδηλώσεως ὀφείλει νὰ ἐκσημαίνῃ ὄχι μόνον τὴν ἀνατομοκλινικὴν φύσιν τῆς ἐπεξεργασίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἕδραν καὶ τὴν αἰτίαν: τὴν ἕδραν, διότι αἱ συνέπειαι εἶναι διάφοροι (μιᾶς παθήσεως τοῦ ἰσχίου π. χ. ἐπιφερούσης ἀλλοίας συνεπείας ἀπὸ τὰς τῆς ἀρθρίτιδος τοῦ καρποῦ, κροτοφομασητῆρος, ἢ τῶν δακτύλων)· τὴν αἰτίαν, διότι ἡ αἰτιολογικὴ ἀντίληψις ἐπιτρέπει ὅλως ἰδιαίτερα θεραπευτικὰ ἐξαγόμενα. Μία ἰσχύουσα ὅθεν ταξινόμησις τῶν παθήσεων τῶν ἀρθρώσεων πρέπει, πρὸ παντός, νὰ εἶναι συγχρόνως κλινική, ἀνατομική καὶ παθογενειακή. Ἀπὸ καθαρῶς κλινικῆς ἀπόψεως διακρίνομεν σήμερον δύο μεγάλας, ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους, κατηγορίας ρευματισμῶν: τοὺς *ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων* καὶ τοὺς *χρονίους ρευματισμούς*.

Α'. ***Ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄρθρων*** *(νόσος τοῦ **Bouillaud** ἢ ρευματικὴ νόσος)*. Πρόκειται περὶ λοιμώξεως εἰδικῆς, χαρακτηριζομένης ὑπὸ πολλαπλῶν προσβολῶν τῶν ἀρθρώσεων, ἑρπητικῆς, χαρακτῆρος κατ' ἐξοχὴν φλεγμονώδους, μετὰ σπλαγχνικῶν ἐντοπίσεων, ἰδίᾳ καρδιακῶν. Ἡ συνήθης ταχεῖα ὑποχώρησις τοῦ ρευματικοῦ παροξυσμοῦ, τῇ ἐπιδράσει τῆς ἰτεϋλικῆς θεραπείας, δὲν ἀποκλείει οὔτε τὰς ὑποτροπάς, οὔτε τὰς ἐπαναλήψεις, αἵτινες, ἀντιθέτως, εἶναι κατ' ἐξοχὴν συχναί. Μία πρώτη προσβολὴ ἀρθρικοῦ ρευματισμοῦ ἀφήνει συνήθως τὸν ἀσθενῆ φαινομενικῶς τελείως ἰαθέντα. συχνότατα ὅμως διατηρεῖ ὑπολείμματα ἐνδοκαρδίτιδος ἢ περικαρδίτιδος, ἅτινα, προϊόντος τοῦ χρόνου, καθιστῶσιν αὐτὸν καρδιακῶς ἀνάπηρον. Ἐπὶ πλέον, παρατηρεῖται ἐπέλευσις ἐπανειλημμένων παροξυσμῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐνδομυοπερικαρδιακαὶ βλάβαι ἀναλαμβάνουσι μορφὴν ἐξελικτικήν. Γενικῶς, δύναταί τις εἰπεῖν, ὅτι μία πρώτη ρευματικὴ προσβολὴ ἐπιβαρύνει λίαν τὸ

Digitized by Google

μέλλον καὶ ὅτι ἡ λοίμωξις αὕτη δύναται νὰ παραβληθῇ. μέ τινας ἀναλογίας, πρὸς τὴν ἑλονοσίαν καὶ τὴν συφίλιδα, διὰ τὰς ἀγρυπνίσεις της καὶ τὰς μακρὰς περιόδους ἀνενεργείας, διὰ τὴν πληθὺν τῶν κλινικῶν αὐτῆς μορφῶν, καλοήθων καὶ φευγαλέων, κακοήθων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἢ δευτεροπαθῶς ἐξελικτικῶν, καθαρῶς ἀρθρικῶν ἢ μὲ δεσπόζουσαν κατ' ἐξοχὴν τὴν σπλαγχνικὴν ἐντόπισιν.

Αἰτιολογία. Μολονότι ἡ εἰδικὴ λοιμώδης φύσις τῆς νόσου ὑπὸ οὐδενὸς ἀμφισβητεῖται σήμερον, γεγονὸς ὅπερ διαφοροποιεῖ τελείως τὴν νόσον τοῦ Bouillaud ἀπὸ τοὺς ἑτέρους λοιμώδεις ἢ τοξικοὺς ψευδορρευματισμούς, ἀντιθέτως τὸ παθογόνον αἴτιον τυγχάνει ἄγνωστον. Ὑποτίθεται ὅτι πύλη εἰσόδου αὐτοῦ εἶναι ὁ ρινοφάρυγξ, ἐνίοτε δ' ἀποδίδουσι παθογονικὴν ἀξίαν εἰς τὴν ἀρχικὴν κυνάγχην. Τὸ ὑγρὸν ψῦχος, τὸ κρυολόγημα, ἡ ὑπερκόπωσις εἶναι αἰτίαι προδιαθέτουσαι. Εἶναι δύσκολον νὰ ἀποφασίσῃ τις κατὰ πόσον ἡ ρευματικὴ νόσος ἀναπτύσσεται εὐκολώτερον ἐπὶ εἰδικοῦ ἐδάφους, ὅπερ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ προδιάθεσιν. Τὸ γεγονὸς εἶναι ἐν μέρει ἀληθές· τοιοῦτον ἔδαφος, πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον, οὐδόλως ἔχει καθορισθῆ καὶ αἱ σχέσεις μεταξὺ ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων καὶ τοῦ ἀρθριτισμοῦ, καίπερ βεβαιωθεῖσαι ὑπὸ ἐπισήμων συγγραφέων, ἐπιστημονικῶς ἀπεδείχθησαν. Ἐν πάσει περιπτώσει ὁ κληρονομικὸς ἢ οἰκογενὴς χαρακτήρ, ὡς καὶ τὸ εὐμετάδοτον τῆς νόσου. ἐξαρθέντα ὑπό τινων, δὲν φαίνονται πρόδηλα. Οἱ ρευματισμοὶ εἶναι συχνότεροι κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ χειμῶνος καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνοίξεως. Τὸ σαφέστερον σημεῖον ἐν τῇ αἰτιολογίᾳ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι πρόκειται περὶ λοιμώξεως τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ βίου, ἥτις προσβάλλει τὰ παιδία, τοὺς ἐφήβους, τοὺς νέους ἐνηλίκους. Σπανία καὶ δυσχερῶς ἀναγνωριζομένη κάτω τῶν πέντε ἐτῶν, ἡ πρώτη ρευματικὴ προσβολή, λαμβάνει χώραν συνηθέστερον μεταξὺ 10ου καὶ 30οῦ ἔτους, ἐξαιρετικῶς δὲ μετὰ τὸ τεσσαρανοστόν.

Παθολογικὴ ἀνατομική. Αἱ ἀρθρικαὶ ἀλλοιώσεις εἶναι φύσεως κατ' ἐξοχὴν φλεγμονώδους ἐξοιδηματικῆς, ὑπεραιμικῆς, ἐξιδρωματικῆς, καθ' ὁλοκληρίαν ἀπορροφητικῆς. Δηλαδὴ εἶναι λίαν ἐξαιρετικὸν νὰ ἴδῃ τις ὑπολείμματα ἀρθρικὰ τῆς νόσου τοῦ Bouillaud καὶ οὐδεμία σχέσις αὐτῆς ὑπάρχει μετὰ τῶν *χρονίων ρευματισμῶν*. Πρόκειται περὶ δύο νοσολογικῶν ὁμάδων διακεκριμένων. Ἐν τούτοις ἀνάγκη νὰ διατηρηθῶσιν ἐπιφυλάξεις τινὲς ὡς πρὸς τὴν ἀπόλυτον ταύτην γνώμην. Κατὰ τὰς ἐπιμόνους μορφάς, τὰς παρατεταμένας μὲ αἰφνιδίας ὑποτροπάς, δυνατὸν νὰ ἐπισυμβῶσι βαθύτεραι ἀλλοιώσεις τοῦ χόνδρου ἀρθρικῆς κοιλότητος καὶ τοῦ ἰνώδους περιαρθρικοῦ ἱστοῦ, ἐξ οὗ δυσκαμψία καὶ ἀτροφία τῶν μυῶν. Ἡ ἄρθρωσις. κακῶς συγκρατουμένη, καθίσταται μᾶλλον εὔθικτος, ἐπώδυνος εἰς τὴν ἐλαχίστην προσπάθειαν καὶ αἱ φλεγμονώδεις παροξύνσεις ἐπαναλαμβάνονται. Τὰ περιστατικὰ ταῦτα παρατηροῦνται εἰς πᾶσαν ἡλικίαν, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς νέους. Κλινικῶς εἶναι συνήθως δύσκολον νὰ ἀποφανθῇ τις κατὰ πόσον πρόκειται περὶ ὑποξείας μορφῆς παρατεταμένης ὀξέος ρευματισμοῦ. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει δὲν δυνάμεθα ν' ἀπορρίψωμεν τελείως τὴν ἐκδοχὴν ὅτι τὰ γεγονότα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν νόσον τοῦ Bouillaud. Ἡ πραγματικὴ βαρύτης τῆς νόσου εἶναι αἱ καρδιακαὶ βλάβαι. Ἡ ἐνδοκαρδῖτις εἶναι ὁ κανών. Εἶναι ἁπλῆ, πλαστική, ἐξιδρωματική, μὴ προκαλοῦσα ἐμβολάς, προσβάλλουσα τὸ ἐλεύθερον χεῖλος τῶν βαλβίδων, ἰδίᾳ τῆς μιτροειδοῦς. Ἡ ἀποκατάστασις εἰς τὸ κατὰ φύσιν εἶναι δυνατή, ἔτι μάλιστα καὶ συχνή, ὅταν ἡ ἐνδοκαρδῖτις μόλις ἔχῃ γίνει ἀντιληπτή. Ὅταν πλέον κλινικῶς ἔχει βεβαιωθῆ, κατὰ κανόνα ἀφήνει βαλβιδικὴν βλάβην, ἀνεπάρκειαν συνεπείᾳ οὐλώδους συστολῆς ἢ στένωσιν λόγῳ συμφύσεως τῶν περιθωριακῶν συναρθρώσεων τῶν γλωχίνων. Μία τοιαύτη ἀλλοίωσις δύναται συνήθως νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο· δυνατὸν ὅμως νὰ λάβῃ καὶ μορφὴν βραδέως ἐξελικτικήν· ἡ πάθησις ἐπιβαρύνεται βαθμιαίως καὶ ἀθορύβως. Αἱ συνέπειαι περικαρδιακῆς προσβολῆς εἶναι βαρύτεραι. Ὁ ρευματισμὸς δίδει ξηρὰς περικαρδίτιδας ὡς καὶ ἐξιδρωματικὰς μετὰ ὀροϊνώδους ἐξιδρώματος. Τὸ μέλλον τοῦ πάσχοντος ἐπιβαρύνεται λίαν, ὅταν αἱ ἐν λόγῳ βλάβαι προκαλέσωσι συμφύσεις μετὰ ἰνώδους μεσοθωρακίτιδος. Ἡ λειτουργία τῆς καρδίας δυσχεραίνεται ὑπερβολικά, τοιουτοτρόπως δὲ παρατηροῦμεν πολλοὺς τῶν παλαιῶν ρευματιώντων νὰ φθάνωσιν εἰς τὴν πρόωρον ἀσυστολήν, καθ' ὑποτροπὴν ἢ μὴ ἀντιρροπιζομένην εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας παρουσιάζουσι τὸ ἀνατομοκλινικὸν σύνδρομον τῆς μεγάλης ρευματικῆς καρδίας μετὰ ἡπατομεγαλίας. Ἡ ρευματικὴ μυοκαρδῖτις ἐπίσης δέον νὰ μὴ παραμελῆται. Μετὰ τῶν ἀλλοιώσεων τοῦ περικαρδίου ἡ μυοκαρδῖτις ἐξηγεῖ διατὶ βαλβιδικαί τινες βλάβαι δυσκόλως ἀντισταθμίζονται. Ἡ ρευματικὴ μυοκαρδῖτις ἄλλως τε ἔχει ἀνατομικὴν ὀντότητα καθωρισμένην.

Κλινικὴ μελέτη. Ἡ κρίσις τοῦ ὀξέος ρευματισμοῦ ἄρχεται κατὰ τρόπον ἀρκετὰ ὕπουλον, διὰ κακουχίας, ἀνορεξίας, κοπώσεως, πυρετικῆς καταστάσεως κακῶς καθωρισμένης μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἀρθριτίδων. Συνήθως τὴν ἔναρξιν ὑποδηλοῖ ἀρκετὰ ἐπώδυνος ἐρυθηματώδης κυνάγχη. Μετὰ ἔναρξιν κυνάγχης, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀποτόμου, ὁ πάσχων διατηρεῖται κακῶς θεραπευμένος, ἀσχολούμενος ἀκόμη μὲ τὰς ἐργασίας του 8, 10, 15 ἡμέρας πρὶν ἢ τὰ ρευματικὰ συμπτώματα ἐμφανισθῶσι σαφῶς. Ὁ πυρετὸς ἀνέρχεται τότε εἰς 38°,5 39° ἢ 40°. Αἱ ἀρθρικαὶ ἐντοπίσεις χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς πολλαπλότητος τῆς ἑρπητικότητος καὶ τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς ἐξελίσσονται. Μία ἢ καὶ πλείονες ἀρθρώσεις καταλαμβάνονται συγχρόνως, ἐνῷ αἱ ἄλλαι παραμένουσιν ἄθικτοι. Καὶ αὗται ὅμως προσβάλλονται μὲ τὴν σειράν των, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ φλεγμονὴ ἔχει ἐγκαταλείψει τὰς πρώτας. Ἄρθρωσις ἐρυθρά, ἐπώδυνος, διωγκωμένη τὴν προτεραίαν, φαίνεται ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν φυσιολογικὴν αὐτῆς κατάστασιν τὴν ἐπαύριον. Ὁ ὀξὺς ρευματισμὸς δύναται νὰ προσβάλῃ ἁπάσας τὰς ἀρθρώσεις, κατὰ κανόνα ὅμως καταλαμβάνει κυρίως τὰς μεγάλας ἀρθρώσεις τῶν μελῶν, τὰς ἐργαζομένας περισσότερον. Αἱ ἐν λόγῳ ἀρθρίτιδες εἶναι λίαν ἐπώδυνοι. Ἡ ἐλαχίστη δόνησις, ἐνεργητικαὶ ἑκούσιοι κινήσεις ἢ ἀντανακλαστικαί, ἀφυπνίζουσι νηγμοὺς λίαν ἐπωδύνους. Οὕτω, οἱ πάσχοντες ἀκινητοῦσι τὰς ἀρθρώσεις αὐτῶν ἐν ἡμικάμψει, εἰς τὴν ὀλιγώτερον ἐπώδυνον στάσιν, καὶ ἀπέχουσι καὶ τῆς ἐλαφροτάτης κινήσεως. Αἱ προσβληθεῖσαι διαρθρώσεις εἶναι ἐξῳδηκυῖαι ὑπὸ τοῦ περιαρθρικοῦ οἰδήματος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνδοαρθρικοῦ ἐξιδρώματος, ὅπερ ἄλλωστε παραμένει μέτριον. Τὸ τοίχωμα εἶναι ἐρυθρὸν ἢ ἁπλῶς ροδόχρουν, παρατηροῦνται δ' ὅμοιαι μακραὶ σειραὶ κατὰ μῆκος τῶν ἐπιπολῆς θυλάκων τῶν τενόντων. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν εὐκόλως δύναταί τις νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ὁ προκλητὸς πόνος εἶναι κυρίως ζωηρὸς κατὰ τὴν πίεσιν τοῦ ἰνώδους περιαρθρικοῦ ἱστοῦ κατὰ τὸ ἐπίπεδον τῶν καταφύσεων τῶν συνδέσμων τῶν τενόντων κατὰ μῆκος τῶν περιβλημάτων.

Ὑπάρχουσι σπουδαῖαι διαφοραὶ ἀναλόγως τῶν περιστατικῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν διάχυσιν των φλεγμονῶν τῶν ἀρθρώσεων. Παραλλήλως πρὸς τὰς ἐπιμόνους μορφάς, αἵτινες προσβάλλουσι συγχρόνως καὶ κατὰ προτίμησιν συμμετρικῶς μέγαν ἀριθμὸν ἀρθρώσεων, ὑπάρχουσι μορφαὶ ἐλαφραί, μερικαί. Ὁ ρευματιῶν δύναται νὰ παρουσιάσῃ 1 καὶ 2 ἐπωδύνους ἀρθρώσεις, ἄνευ ἐπισήμου διογκώσεως· τὴν ἑπομένην ὅμως ὁ πόνος μεθίσταται. Δέον νὰ γνωρίζῃ τις νὰ διαπιστώνῃ τὰς ἐξησθενημένας ταύτας μορφὰς καὶ νὰ τὰς ἀναγνωρίζῃ ἐγκαίρως, καθότι δεόντως θεραπευόμεναι παραμένουσι καλοήθεις ἄνευ σπλαγχνικῶν ἐντοπίσεων. Ὅσον ἡ διάγνωσις εἶναι πρόδηλος κατὰ τὰς κοινὰς μορφὰς μετὰ σαφῶν ἀρθρικῶν ἐντοπίσεων, τόσον ἀποβαίνει λίαν λεπτὴ κατὰ τὰς ἀβληχρὰς ἀρθρικὰς μορφάς. Δέον πάντοτε παρὰ παιδίοις νὰ σκεπτώμεθα τὸν ρευματισμὸν καὶ νὰ μὴ διαγιγνώσκωμεν πόνους τῆς ἀναπτύξεως παρὰ μετ' ἐπιφυλάξεως. Τέλος δέον νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ ἀρθρῖτις δὲν εἶναι σύμπτωμα ἀναγκαῖον καὶ σταθερὸν τῆς ρευματικῆς λοιμώξεως. Δύναται νὰ ἐλλείπῃ καὶ νὰ μὴ ἐμφανισθῇ, εἰμὴ βραδύτερον, μετὰ περίοδον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μακράν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ρευματισμὸς παρουσιάζει σημειολογίαν καθαρῶς σπλαγχνικήν.

Γενικὰ συμπτώματα. Ὁ πυρετὸς ἐγκαθίσταται συγχρόνως μὲ τὴν πολυαρθρίτιδα. Εἰς τὰς κανονικὰς μορφὰς ὁ βαθμὸς αὐτοῦ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ἔντασιν αὐτῆς. Αἱ ἐλαφραὶ μορφαὶ εἶναι ἧττον πυρετικαί. Κατὰ τὰς γενικευομένας μορφὰς ἡ θερμοκρασία ὑπερβαίνει τοὺς 39° καὶ φθάνει μέχρι 40°. Ὁ πυρετὸς ἄλλωστε εἶναι ὑφέσιμος καὶ ἐν τῷ συνόλῳ ἀρκετὰ ἀκανόνιστος, ἄνευ καθωρισμένου κύκλου. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου πίπτει ταχέως καὶ κανονικῶς καθ' ὃν χρόνον αἱ ἀρθρώσεις ἐλευθεροῦνται. Ὁ πάσχων φαίνεται ἰαθείς. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως εὑρίσκεται πάντοτε ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν ὑποτροπῆς. Ὁ σφυγμὸς ἀκολουθεῖ τὴν θερμοκρασίαν καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζωμεν ἐπὶ τῶν διακυμάνσεων αὐτοῦ, ὅπως διαπιστώσωμεν καρδιακήν τινα ἐπιπλοκήν. Τὰ οὖρα ἐλαττοῦνται καὶ περιέχουσιν ἄφθονον οὐροχολίνην. Ἡ λευκωματουρία εἶναι κοινοτάτη. Περιγράφουσιν ἐπίσης πραγματικὴν *ρευματικὴν νεφρίτιδα* μετὰ πόνων ὀσφυϊκῶν, αἱματουριῶν καὶ κυλίνδρων. Ἡ λευκωματουρία δύναται τότε νὰ φθάσῃ εἰς 2, 4 καὶ 6 ‰ γραμμάρια. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ἰτεϋλικοῦχος θεραπεία δέον νὰ γίνηται μετὰ περισκέψεως. Ἐὰν ὅμως παραδεχθῶμεν ὅτι μία τοιαύτη νεφρῖτις εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀπ' εὐθείας ἐπίδρασιν τοῦ ρευματικοῦ ἰοῦ, εἶναι λογικὸν νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸ ἐν λόγῳ φάρμακον.

Ἡ γενικὴ κατάστασις εἶναι ἀρκούντως προσβεβλημένη. Οἱ πάσχοντες, οἵτινες κατὰ τὰς βαρείας μορφὰς κατατρύχονται ὑπὸ ἀϋπνίας, εἶναι ὠχροί, καταβεβλημένοι καὶ καλύπτονται ὑπὸ ἱδρώτων. Οἱ ἄφθονοι ἱδρῶτες, οἱ ὁποῖοι οὐδένα κριτικὸν χαρακτῆρα ἐμφανίζουσι, καὶ ἡ ἀναιμία εἰσὶ συμπτώματα συνήθη καί, μέχρις ἑνὸς σημείου, χαρακτηριστικὰ τῆς νόσου τοῦ Bouillaud. Ἀπὸ αἱματολογικῆς ἀπόψεως ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὴν αὔξησιν τοῦ ποσοῦ τῆς ἰνικῆς, ἀναζητουμένης κατὰ τὴν πῆξιν τοῦ αἵματος ἐντὸς ἀντικειμενοφόρου μετὰ κοιλάνσεως (Hayem). Πρόκειται περὶ ἁπλουστάτης τεχνικῆς, ἥτις ἐπιτρέπει νὰ διαγνωσθῇ ἐγκαίρως ἡ ρευματικὴ λοίμωξις. Ἡ πνευματικὴ διαύγεια οὐδόλως θίγεται, παρὰ τὴν καταβολὴν καὶ τὴν κόπωσιν τοῦ πάσχοντος. Πρόκειται περὶ κλινικοῦ σημείου λίαν σπουδαίου. Ὑπάρχουσι μορφαὶ τῆς νόσου Bouillaud ἄνευ ἀρθρικῶν ἐκδηλώσεων, καθ' ἃς ὁ πυρετός, αἱ ἐπιστάξεις, αἱ κοιλιακαὶ διαταραχαί, ἰδίᾳ ἡ διάρροια (Grenet) δύνανται νὰ παραπλανήσωσι τὴν διάγνωσιν πρὸς τὰς λοιμώξεις τῆς τυφικῆς ὁμάδος. Βεβαίως αἱ ἐν λόγῳ λοιμώδεις μορφαὶ παραμένουσιν ὡς ἐξαίρεσις, δέον ὅμως νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ πρὸς αὐτάς, διότι ἕνεκα τούτων πεπειραμένοι κλινικοὶ ἠπατήθησαν.

Μυϊκοὶ ρευματισμοὶ (νευραλγίαι ρευματικαί). Εἶναι λίαν δυσχερὲς νὰ καθορίσῃ τις μετ' ἀκριβείας ἐν τίνι μέτρῳ οἱ μύες καὶ τὰ νεῦρα δύνανται νὰ προσβληθῶσιν ὑπὸ τῆς ρευματικῆς λοιμώξεως. Ἡ παράδοσις καὶ ἡ λαϊκὴ γνώμη παραδέχονται ὕπαρξιν συνδέσμου, τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι παθολόγοι τείνουσι νὰ ἀρνηθῶσιν, ἐλλείψει ἀποφασιστικοῦ κριτηρίου. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραγνωρίζωμεν ὅτι εἴς τινας παλαιοὺς ρευματιῶντας παρατηροῦνται ἐμπύρετα ἐπεισόδια μετὰ ρίγους, ἱδρώτων, ζωηροῦ πόνου κατὰ μίαν μυϊκὴν μᾶζαν (ὀσφυογλουτιαία χώρα, μῦς τοῦ αὐχένος, δελτοειδὴς) πόνος ἐπὶ τῇ πιέσει καὶ πόνος διατηρούμενος ὑπὸ τῆς συνεχοῦς τονικῆς συστολῆς τῆς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῆς ἀνάγκης νὰ διατηρηθῇ μία στάσις. Ἐν ἀπουσίᾳ πάσης ἀρθρικῆς ἐντοπίσεως οἱ ρευματιῶντες καλῶς γνωρίζουσι νὰ διακρίνωσιν ὅτι ἐπίκειται κρίσις, τὴν ὁποίαν σταματῶσι διὰ τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου.

Καρδιακοὶ ρευματισμοί. Ἡ πάθησις προσβάλλει ἐκλεκτικῶς τὴν καρδίαν. Εἶναι δύσκολον νὰ καθορίσῃ τις τὴν συχνότητα τῆς προσβολῆς τοῦ ἐνδοκαρδίου καὶ τοῦ περικαρδίου. Αὕτη φαίνεται κατὰ τοσοῦτον συχνοτέρα, καθ' ὅσον πρόκειται περὶ νεωτέρων ἀτόμων, περὶ μορφῆς ἐντονωτέρας καί, ἰδίᾳ, βραδύτατα θεραπευθείσης. Ἐν τούτοις παρὰ παιδίοις καὶ ὁ ἐλαφρὸς ἀκόμη ρευματισμός, ὁ μερικός, ὁ ἀπυρετικός, ἐπιπλέκεται ὑπὸ ἐνδοκαρδίτιδος. Ἡ διάγνωσις τῆς ἀλλοιώσεως ταύτης δέον νὰ στηρίζεται κυρίως ἐπὶ τῶν φυσικῶν σημείων τῆς ἀκροάσεως καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν λειτουργικῶν τοιούτων. Μεταξὺ τῶν γενικῶν συμπτωμάτων, μόνον ἡ ἐπιμονὴ τοῦ πυρετοῦ, παρὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἀρθριτίδων, καὶ ἡ πυρετικὴ ἐπανάληψις ἄνευ νέας ἀρθρικῆς ἐντοπίσεως εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς ἐπιπλοκῆς. Ἡ ἀκρόασις τῆς καρδίας δέον νὰ γίνηται καθ' ἑκάστην, διότι τὰ σημεῖα τῆς ἐνδοκαρδίτιδος δυσκόλως γίνονται ἀντιληπτά. Ὡς ἀπέδειξεν ὁ Potani, τὸ πραγματικὸν σύμπτωμα δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ὑφίστανται οἱ φυσιολογικοὶ τόνοι καὶ κυρίως ὁ πρῶτος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν χροιὰν αὐτῶν καὶ τὴν ἔντασιν. Ἡ βυθιότης τῶν τόνων, ἥτις εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ ἁπλῆ ἐλάττωσις, εἶναι ἡ πρώτη ἀκροαστικὴ ἐκδήλωσις τῆς ὀξείας ρευματικῆς ἐνδοκαρδίτιδος. Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη ἐπέρχεται συνηθέστερον ἀποτόμως καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησις τῆς ποιότητος τοῦ φυσιολογικοῦ τόνου τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἐπιτρέπει νὰ τὸν ἀναγνωρίσωμεν ἀσφαλῶς. Ὑπάρχουσιν ἄλλωστε βαθμοὶ τῆς βυθιότητος ταύτης, τοὺς ὁποίους δὲν δύναταί τις νὰ ἐκφράσῃ παρὰ κατὰ τρόπον ἀρκετὰ ἀκαθόριστον, ὁμιλῶν περὶ ἤχου ἐλαφρῶς ἐσβεσμένου, ἐπισκιαζομένου, ὑποκώφου, λίαν βυθίου, ὅλως ἀκαθορίστου κλπ. Ὁ τόνος διατηρεῖ τοὺς αὐτοὺς χαρακτῆρας μετὰ ἐναλλαγῶν ἐπὶ μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας ἑβδομάδας, ἡ δὲ ἐπάνοδος εἰς τὸ κατὰ φύσιν δὲν ἐπισυμβαίνει παρὰ μετὰ περίοδον, καθ' ἣν ὁ βύθιος ἦχος ἔλαβεν ἀσυνήθη τράχυνσιν, μῖγμα σκληρότητος καὶ ἐξαφανίσεως, ὅπερ δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλως καθορίσιμον. Ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸ κατὰ φύσιν, ἡ κλινικὴ ἴασις τῆς ἐνδοκαρδίτιδος δὲν εἶναι ἡ συχνοτέρα πιθανότης καὶ βαθμηδὸν παρατηροῦμεν νὰ ἐπέρχωνται τὰ σημεῖα βαλβιδικῆς ἀλλοιώσεως τελειωτικῶς συντελεσθείσης, ἥτις θέλει παραμείνει ὡς ὑπόλειμμα τοῦ ρευματικοῦ παροξυσμοῦ καὶ θέλει ἐπιτρέψει ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ τεθῇ ἡ διάγνωσις τῆς ρευματικῆς νόσου. Κατὰ τὴν περιγραφὴν ταύτην παρελείψαμεν κατὰ μέρος τὰ φυσήματα. Τὸ φύσημα δὲν εἶναι τὸ σημεῖον τῆς ὀξείας πλαστικῆς ἐνδοκαρδίτιδος, ἀλλὰ τὸ σημεῖον τῆς συνεπείᾳ ταύτης βαλβιδικῆς παθήσεως. Δέον ἄλλωστε ἐνταῦθα νὰ διατηρηθῇ ἡ πρωτεύουσα διάκρισις ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Potani μεταξὺ τῶν καρδιοπνευμονικῶν φυσημάτων, ἐξωκαρδιακῶν καὶ τῶν φυσημάτων τῶν στομίων.

Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὀξείας ἐνδοκαρδίτιδος παρατηροῦνται ἐξωκαρδιακὰ φυσήματα διαφόρου ἐντάσεως, ἀλλὰ συνηθέστατα ἐλαφρά, μὴ προεκτεινόμενα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς συστολῆς, ἑδραζόμενα ἄνωθεν καὶ πρὸς τὰ ἔσω τῆς κορυφῆς, μὴ ἐπεκτεινόμενα καὶ μεταβαλλόμενα ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ πάσχοντος καὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ ρυθμοῦ. Δὲν πρόκειται περὶ ὀργανικῶν φυσημάτων. Τὰ φυσήματα ταῦτα

Digitized by Google

εἶναι ἁπλῶς μάρτυρες βαθμοῦ τινος ἐρεθισμοῦ καρδιακοῦ καὶ ἐκεῖνα μόνον ἔχουσι διαγνωστικὴν ἀξίαν, ἀπομεμακρυσμένην ὅμως, ὅσα εἶναι ὁλοσυστολικά, σταθερά, ἕδρας καὶ προεκτάσεως καθωρισμένης, ἐν μιᾷ λέξει τὰ ἔχοντα τοὺς χαρακτῆρας τῶν ὀργανικῶν φυσημάτων. Ἡ συνηθεστέρα συνέπεια τοῦ ἐνδοκαρδιακοῦ ρευματισμοῦ εἶναι ἡ ἀνεπάρκεια τῆς μιτροειδοῦς, κατὰ δεύτερον λόγον ἡ διπλῆ πάθησις τῆς μιτροειδοῦς (στένωσις, ἀνεπάρκεια) καί, τέλος, ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἀορτῆς.

Ἡ ρευματικὴ περικαρδῖτις, ὀλιγώτερον συχνὴ τῆς ἐνδοκαρδίτιδος, μόνη ἢ ἐν συνδυασμῷ μετ᾽ αὐτῆς, δυνατὸν νὰ εἶναι ξηρὰ ἢ ἐξιδρωματική. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἐκσημαίνεται κυρίως ὑπὸ περιοδικῆς τριβῆς, ἐπιβοηθητικῶς δὲ ὑπὸ λειτουργικῶν συμπτωμάτων: πόνου, πιέσεως, προκαρδίου ἄγχους, ἢ ὑπὸ φυσικῶν σημείων καρδιακῆς διατάσεως (ἐπέκτασις τῆς προκαρδίου ἀμβλύτητος, καλπαστικὸς ἦχος). Ἡ ὀρροινώδης περικαρδῖτις προκαλεῖ λειτουργικὴν σημειολογίαν ἐντονωτέραν (αἴσθημα πιέσεως, δύσπνοια). Ἡ διάγνωσις δέον νὰ γίνῃ ἐπίσης καὶ ἐν αὐτῇ ὑπὸ ἀκριβοῦς φυσικῆς σημειολογίας. ἐπέκτασις τῆς προκαρδίου ἀμβλύτητος, ἥτις σαφῶς ὑπερβαίνει τὸ στέρνον καὶ τείνει νὰ γίνῃ συμμετρική, ἐξαφάνισις στερνικῆς ἠχητικότητος, διαπίστωσις τῆς προκαρδίου ὤσεως διὰ μέσου πλήρους προκαρδίου ἀμβλύτητος, ἐπικουρικῶς δὲ σύνδρομον ψευδοπλευριτικὸν τῆς ἀριστερᾶς βάσεως.

Ἡ ρευματικὴ ἐνδοκαρδῖτις κατὰ τοὺς διαφόρους αὐτῆς βαθμοὺς εἶναι φοβερὰ πάθησις. Δύναται νὰ θέσῃ ἐν κινδύνῳ τὴν ζωὴν τοῦ πάσχοντος κατὰ τὴν ὀξεῖαν ἐξιδρωματικὴν περίοδον. Τινὲς τῶν ἀσθενῶν ὑποκύπτουσιν ἐκ συγκοπῆς ἢ λόγῳ καρδιακῆς ἀνεπαρκείας. Κυρίως ὅμως διακινδυνεύει τὸ μέλλον τοῦ φαινομενικῶς ἰαθέντος ρευματικοῦ ἐκ τῶν οὐλωδῶν ὑπολειμμάτων τῆς συμφύσεως καὶ τῆς μεσοθωρακίτιδος. Συχνὰ εἴχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσωμεν νεαρὰ ἄτομα μετὰ ρευματικῶν βαλβιδικῶν ἀλλοιώσεων ἐν συνεχεῖ μὴ ἀντισταθμίσει λόγῳ συμφύσεως, ἥτις κλινικῶς μόλις ἠδύνατο νὰ ὑποπτευθῇ, χωρὶς νὰ βεβαιωθῇ μετὰ πεποιθήσεως. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ ἴδιον τῆς ὑποσυστολῆς κατὰ τὰς περικαρδιακὰς συμφύσεις, εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ὑποσυστολῆς οὐσιωδῶς ἡπατικῆς καὶ συνηθέστατα μὴ ἀντισταθμιζομένης. Θὰ εἴχομεν ἀνεπαρκῆ ἰδέαν τῶν ρευματικῶν καρδιοπαθειῶν, λαμβάνοντες ὑπ᾽ ὄψει μόνον τὰς ἐνδοπερικαρδίτιδας κατὰ τὸ ὀξὺ αὐτῶν στάδιον, τὸ ἀρχικόν, ἢ κατὰ τὰς μηχανικὰς αὐτῶν συνεπείας τὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπομεμακρυσμένας. Διὰ τοὺς πλείστους τῶν ἀσθενῶν εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο, δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῶμεν τὰς ὑποτροπάς, τὰς ρευματικὰς ἐπαναλήψεις, αἵτινες πολλάκις κατὰ τὸν βίον τοῦ ἀτόμου θέλουσι προσβάλλει τὴν καρδίαν, ἐπιβαρύνουσαι προϋπάρχουσαν βλάβην ἢ μεταβάλλουσαι εἰς ἐπιπεπλεγμένην καρδιοπάθειαν μίαν ἀλλοίωσιν περιωρισμένην καὶ ἰσορροπημένην. Δέον ἐπίσης νὰ λαμβάνωνται ὑπ᾽ ὄψει δύο ἕτεροι συντελεσταὶ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ρευματικῶν καρδιοπαθειῶν: ἡ κατάστασις τοῦ μυοκαρδίου καὶ ὁ ἤπιος ἢ ἐξελικτικὸς χαρακτὴρ τοῦ καρδιακοῦ ρευματισμοῦ. Κατὰ τὴν ὀξεῖαν ἀρχικὴν περίοδον ἡ μυοκαρδῖτις εἶναι κοινή, ἡ παθολογικὴ ἀνατομικὴ τὴν ἀποδεικνύει, ἡ σημειολογία της ὅμως καλύπτεται ὑπὸ τῆς σημειολογίας τῆς ἐνδοκαρδίτιδος ἢ τῆς περικαρδίτιδος. Ἐν τούτοις ἡ καρδιακὴ διάτασις, ἡ ταχυκαρδία, ἡ ὑπότασις, ὁ καλπαστικὸς ἦχος, ἡ πίεσις τοῦ στήθους ἡ ἡπατικὴ εὐαισθησία. ἐνίοτε ἡ οἰδηματώδης ὑπεραιμία τῶν πνευμόνων εἶναι σημεῖα λειτουργικῆς ἀνεπαρκείας τῆς καρδίας. Τὰ ἐν λόγῳ σημεῖα δυνατὸν νὰ παραμείνωσιν ἀβληχρά, δυνατὸν ὅμως ἀντιθέτως νὰ καταλάβωσι τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ κλινικῇ εἰκόνι, μάρτυρες πραγματικῶν ὀξειῶν διατάσεων τῆς καρδίας. Εἰς στάδιον ἔτι προκεχωρημένον τῆς ἐξελίξεως τῶν ρευματικῶν καρδιοπαθειῶν εἶναι συνήθη σημεῖα ὑποσυστολῆς ἢ ἀσυστολῆς, ἅτινα ὑποχωροῦσι κακῶς εἰς μόνην τὴν καρδιοτονωτικὴν ἀγωγήν. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀνάγκη νὰ διαπιστωθῶσι τὰ σημεῖα τῆς ἐπιπροστεθείσης λοιμώξεως, ἥτις ἀναστέλλει τὴν ἐνέργειαν τῶν καρδιοτονωτικῶν. Τὰ ἐλάχιστα ἀρθρικὰ σημεῖα, τὰ ἐντετοπισμένα ἄλγη, ἡ ἀναιμία, οἱ ἱδρῶτες, πρὸ παντὸς δὲ ἡ συνεχὴς ἐμπύρετος κατάστασις λαμβάνουσι τότε μεγίστην κλινικὴν σπουδαιότητα. Δέον νὰ σκεφθῶμεν ὅτι ὁ πάσχων δὲν φέρει ἁπλῶς μίαν βαλβιδικὴν βλάβην, οὔτε εἶναι ἁπλοῦς ὑποσυστολικός, ἀλλὰ ρευματικὸς καὶ ἀνάγκη νὰ συνδυάσωμεν τὴν ἰτεϋλικὴν θεραπείαν μὲ τὴν καρδιοτονικήν, ἥτις τότε ἀποβαίνει λυσιτελεστέρα (Josué). Τὰ γεγονότα ταῦτα εἰσέρχονται εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ ἐξελικτικοῦ καρδιακοῦ ρευματισμοῦ, τῆς φλεγμονώδους ἀσυστολῆς, τοῦ κακοήθους σπλαγχνικοῦ ρευματισμοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς θεραπευτικῆς δοκιμῆς καθορίζουσι τότε τὴν πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος. Τινὰ τῶν περιστατικῶν τούτων ὑποχωροῦσιν εἰς τὸ ἰτεϋλικὸν νάτριον· πρόκειται περὶ τῶν εὐνοϊκῶν περιπτώσεων. Ἕτερα ὅμως ταύτων εἶναι ἐπίμονα, εἴτε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, εἴτε **δευτεροπαθῶς κατὰ μίαν ἐσχάτην κρίσιν, μετὰ πολλὰς προσβολάς, αἵτινες εἶχον ἐπηρεασθῆ εὐνοϊκῶς.**

Πλευροπνευμονικὸς ρευματισμός. Πρόκειται περὶ πλευροπνευμονικῶν ὀξειῶν συμφορήσεων κινητῶν καὶ φευγαλέων. Κατὰ τὴν ρευματικὴν πλευρίτιδα τὸ βασικὸν σύμπτωμα τῆς ἐνάρξεως εἶναι ὁ πόνος. Τὸ ἐξίδρωμα, γενικῶς ὀλίγον, παραμένει εἰς τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ θώρακος, ἀνέρχεται ὅμως ἀρκετὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ φυσικὰ σημεῖα εἶναι σαφῆ, διότι ὑπὸ τὸ ἐξίδρωμα ὁ πνεύμων εἶναι ἀρκετὰ ὑπεραιμικός. Τὸ ἀμφοτερόπλευρον τῆς ἐντοπίσεως εἶναι σύνηθες. Συνδυαζομένη πρὸς τὰς ἀρθρίτιδας, ἡ φλοιοπλευρῖτις διαγιγνώσκεται εὐκόλως. δύναται ὅμως νὰ προηγηθῇ τούτων καὶ ἡ διάγνωσις κινδυνεύει νὰ στραφῇ πρὸς τὰς πνευμονιοκοκκικὰς συμφορήσεις, τὰς γριππικὰς καὶ ἰδίᾳ τὰς φυματιώδεις. Ἡ σύγχυσις αὕτη τῆς νόσου τοῦ Bouillaud μὲ τὴν φυματίασιν δὲν εἶναι ἀπολύτως σπανία καὶ ἀνάγκη νὰ δυσπιστῶμεν. Μία φλοιοπλευρῖτις δὲν πρέπει μόνον νὰ ἀφυπνίσῃ τὴν ἰδέαν τῆς φυματιάσεως, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τῆς ρευματικῆς νόσου. Σημεῖον σπουδαῖον διαγνώσεως εἶναι ὅτι ὁ πνευμονικὸς ρευματισμὸς ὑποχωρεῖ γενικῶς ταχύτατα εἰς τὸ ἰτεϋλικὸν νάτριον.

Ἐγκεφαλικὸς ρευματισμός. Ὁ ἀρθρικὸς ρευματισμὸς δύναται νὰ προκαλέσῃ ἀποτόμους ὑπεραιμικὰς προσβολὰς καὶ ἐξιδρωματικὰς ἐγκεφαλομηνιγγικάς, ἰδίᾳ εἰς τὰς ὀξείας βαρείας μορφάς, τὰς ὑπερθερμικάς. Ὑπάρχει πραγματικὴ ἀτομικὴ προδιάθεσις καὶ ὁ ἐγκεφαλικὸς ρευματισμὸς πλήσσει περισσότερον τοὺς νευροπαθεῖς, τοὺς ἀνησύχους, τοὺς ὑποβληθέντας εἰς παρατεταμένην ὑπερκόπωσιν. Ἡ ἐγκεφαλικὴ προσβολὴ ὑποδηλοῦται συχνὰ δι᾽ ὑπερθερμίας, κεφαλαλγίας, ραχιαλγίας καὶ τῶν ἀταξικῶν σημείων, ταραχῆς, ἀνησυχίας, ἄλγους, δυσπνοίας sine materia. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς ὁ πάσχων, ὅστις δὲν αἰσθάνεται πλέον τὰς ἀρθρώσεις του, εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν διανοητικῆς συγχύσεως μετὰ ὀνειρικοῦ παραληρήματος. Ἡ ἔναρξις εἶναι συνήθως ἔντονος, ὁρμητική, θορυβώδης. πραγματικὸς παροξυσμὸς ὀξείας μανίας, μὲ αἰφνιδίας καὶ ἰσχυρὰς ἀπωθήσεις καὶ ἀσυναρτήτους χειρονομίας. Τὸ προσωπεῖον εἶναι ὑπεραιμικὸν καὶ οἰδαλέον, ἡ χροιὰ ζωηρά. τὸ βλέμμα λάμπον. Ἡ θερμοκρασία εἶναι ὑψηλὴ καὶ ἡ ὑπερθερμία δυνατὸν νὰ φθάσῃ εἰς 41° καὶ 42°. Ἀπὸ προγνωστικῆς ἀπόψεως πρόκειται περὶ χειρίστου οἰωνοῦ. Ὁ ἐγκεφαλικὸς ρευματισμὸς δὲν εἶναι ἔνδειξις διακοπῆς τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου. Αἱ ὀσφυονωτιαῖαι ὅμως παρακεντήσεις καὶ τὰ λουτρὰ ἀποτελοῦσι τὴν ἀποτελεσματικωτέραν θεραπευτικὴν ἀγωγήν. Δέον νὰ δίδωνται λουτρὰ θερμὰ μακρᾶς διαρκείας βαθμηδὸν ψυχόμενα, ἀναλόγως τῆς ἀνεκτικότητος καὶ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κυκλοφορικοῦ του συστήματος. Τὰ διαχεόμενα τονωτικά, ἡ καφουρά, τὰ βρωμιοῦχα, τὸ gardenal συμπληροῦσι τὴν θεραπείαν

Γενικὴ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ τοῦ ὀξέος ρευματισμοῦ

Τὸ εἰδικὸν φάρμακον τοῦ ὀξέος ρευματισμοῦ εἶναι τὸ ἰτεϋλικὸν νάτριον. Χορηγούμενον ἐγκαίρως τὸ φάρμακον τοῦτο εἰς ἐπαρκεῖς δόσεις καὶ λαμβανόμενον κλασματικῶς νυκτός τε καὶ ἡμέρας, ἔχει ἀξιοσημείωτον καὶ ταχεῖαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν πόνων καὶ τοῦ πυρετοῦ. Θὰ ἦτο ὅμως μεγάλη πλάνη νὰ πιστευθῇ ὅτι, ἐπιτευχθέντος τοῦ ἀποτελέσματος τούτου, ἡ ἴασις ἐξησφαλίσθη. Τὸ φάρμακον δέον νὰ συνεχισθῇ ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας ἐλαττουμένων βαθμηδὸν τῶν δόσεων.

Ἡ ἀρχικὴ δόσις δέον νὰ εἶναι μεγάλη. Ἡ δόσις τῶν 12 γραμμαρίων καθ᾽ ἑκάστην εἶναι ἡ συνήθης εἴς τε τοὺς ἐνήλικας καὶ τὰ παιδία καὶ μόνον ἐξαιρετικῶς δύναται νὰ ὑποβιβάζεται εἰς 6 καὶ 4 γραμμάρια. Τὸ ἁπλούστερον εἶναι νὰ λαμβάνηται διὰ τῆς στοματικῆς ὁδοῦ εἰς ἀραιὰν διάλυσιν μετὰ ἴσης ποσότητος δισανθρακικοῦ νατρίου πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ γαστρικοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ τῆς τάσεως πρὸς ὀξέωσιν, τὰς ὁποίας προκαλοῦσιν αἱ μεγάλαι δόσεις ἰτεϋλικοῦ νατρίου. Ἐν τῇ καθ᾽ ἡμέραν ὅμως πράξει εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ λαμβάνωμεν ὑπ᾽ ὄψιν τὴν ὑπὸ ὡρισμένων ἀσθενῶν ἀπέχθειαν ἢ τὴν μὴ ἀνοχὴν τοῦ φαρμάκου. Πρόκειται περὶ δυσχερείας ἥτις δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος. Εἰς τὰς συνηθεστέρας τῶν περιπτώσεων δὲν πρόκειται περὶ πραγματικῆς μὴ ἀνοχῆς, ἀλλὰ περὶ ἁπλῆς νευροπαθητικῆς καταστάσεως. Ὁ πάσχων ἐμεῖ τὸ φάρμακον καὶ ἀρνεῖται νὰ τὸ λάβῃ. Ὁ ἰατρὸς ὀφείλει νὰ ἐξαντλήσῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν αὐθεντίαν, ὅπως κατανικήσῃ τὰς ἀντιστάσεις, αἵτινες προέρχονται ὄχι μόνον ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ περιβάλλοντός του. Δύναται ἄλλως τε νὰ χρησιμοποιήσῃ διαφόρους ὁδούς, ὅπως κατανείμῃ τὴν ἀρχικὴν δόσιν ἥτις δὲν πρέπει νὰ ἐλαττωθῇ. Τὸ φάρμακον δύναται νὰ δοθῇ α) διὰ τοῦ ἀπηυθυσμένου δι᾽ ὑποκλυσμοῦ, στάγδην, ἐν ἀραιᾷ διαλύσει ἐντὸς ἰσοτονικοῦ σακχαρούχου ὀροῦ, β) δι᾽ ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων εἰς διάλυσιν 10 % ὁμοίως ἐν ἰσοτονικῷ σακχαρούχῳ ὀρῷ, γ) διὰ τῆς δερματικῆς ὁδοῦ· τὸ δέρμα ἀπορροφεῖ τοὺς ἀτμοὺς τοῦ ἰτεϋλικοῦ μεθυλίου, ἐπαλειφομένου ἐπὶ τῶν πασχουσῶν ἀρθρώσεων. Ἡ πραγματικὴ μὴ ἀνοχὴ τοῦ φαρμάκου ἐκδηλοῦται ὑπὸ πεπτικῶν διαταραχῶν, οιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς χορηγήσεως, ὑπὸ βόμβων τῶν ὤτων μετὰ κωφώσεως. ὑπὸ ὀπτικῶν παραισθήσεων, ὑπὸ ἀϋπνίας, ὑπὸ παραληρήματος καὶ τοξικῶν ἐξανθημάτων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπάρχει ἔνδειξις διακοπῆς τοῦ φαρμάκου, ὅπερ συνήθως δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς μικροτέραν δόσιν. Πολλάκις θὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐνισχύσωμεν τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου δι᾽ ἑτέρων τῆς αὐτῆς ἐνεργείας φαρμάκων, ἀντιπυρίνης. κινίνης, ἐνέσεων κολλοειδοῦς θείου. Εἰς τὰς ἐπιμόνους περιπτώσεις τὰς ἀνθισταμένας εἰς τὸ ἰτεϋλικὸν νάτριον ἀποβαίνει συνήθως ὠφέλιμος ἡ πρόκλησις θεραπευτικῶν σφοδρῶν ἀντιδράσεων (chocs) δι᾽ ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων κολλοειδῶν μετάλλων, ἐνέσεων γάλακτος κ.λ.π., συνεχιζομένης συγχρόνως τῆς παροχῆς τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου εἰς μετρίας δόσεις τῶν 2 μέχρι 4 γραμμαρίων. Τελευταίως ὁ Marchal ἐδημοσίευσε λίαν ἐνδιαφερούσας περιπτώσεις περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων τοῦ ἰσοτονικοῦ ὕδατος τῆς Uriage ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἰτεϋλικοῦχον θεραπείαν εἴς τινας μορφὰς καρδιακοῦ ρευματισμοῦ ἐξελικτικοῦ, λίαν ἀνθισταμένας. Τὸ μέγα ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον τίθεται ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ ὀξέος ρευματισμοῦ. εἶναι τὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου ἐπὶ τῶν ρευματικῶν καρδιοπαθειῶν. Φαίνεται ὅτι ἡ προληπτικὴ ἐνέργεια εἶναι βεβαία, ὅταν τὸ φάρμακον χορηγῆται ἐγκαίρως καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν μήπω ὀργανοποιηθέντων ἀρχικῶν ἀλλοιώσεων εἶναι πραγματική· εἶναι ὅμως ἀνίσχυρον ἐπὶ τῶν οὐλωδῶν ἐπεξεργασιῶν. Ἐνδείκνυται ἀπολύτως ἐπὶ τῶν ἐνδοκαρδιτίδων καὶ ἐπὶ τῶν ἐξελικτικῶν μυοκαρδιτίδων. Ἐνταῦθα ὅμως τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἀβέβαια καὶ δύσκολον νὰ προβλεφθῶσι. Περιστατικά τινα ὑπακούουσι κατὰ κανόνα, δι᾽ ἄλλα ἡ ἐνέργεια εἶναι μηδαμινή. Αἱ ἀντενδείξεις τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῆς πρὸ τῆς ρευματικῆς κρίσεως σπλαγχνικῆς καταστάσεως τοῦ πάσχοντος. Αἱ μεγάλαι διαταραχαὶ τῆς νεφρικῆς διαπερατότητος ἀποτελοῦσιν ἀντένδειξιν διὰ τὸ ἰτεϋλικὸν νάτριον, εἰς δὲ τοὺς μεγάλους καρδιακοὺς δέον νὰ ἐνεργῶμεν μετὰ συνέσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ παράγωγα καὶ τὰ ἕτερα φάρμακα, τὰ ὁποῖα δυνατὸν εἰς τοιαύτας περιπτώσεις νὰ ἀντικαταστήσωσι τὸ ἰτεϋλικὸν φάρμακον (ἀσπιρίνη. salipyrine. salophène) δέον νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἡ ἐνέργειά των εἶναι μετρία. Ἐφόσον ὁ ρευματισμὸς εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐμπύρετον περίοδον, ἡ ὑγρὰ δίαιτα, τὸ γάλα, τὰ ἄφθονα πόματα. τὰ διουρητικὰ ἀφεψήματα ἐνδείκνυνται. Ἐφόσον ἡ ἰτεϋλικοῦχος θεραπεία συνεχίζεται, ἡ δίαιτα δέον νὰ εἶναι γαλακτοχορτοφαγικὴ καὶ ἀμυλοῦχος καὶ νὰ ἐπιτηρῆται. Τέλος ἡ ἐν τῇ κλίνῃ ἀνάπαυσις δέον νὰ παραταθῇ ἐπὶ πολὺ μετὰ τὴν παῦσιν τῶν ἀρθρικῶν ἐκδηλώσεων. Πρόωρος ἔγερσις, ἄκαιρος ἐπανάληψις τῆς ἐνεργοῦ ζωῆς καὶ ἐργασίας εἰς τοὺς ἐνήλικας ἢ τῶν παιγνιδίων εἰς τὰ παιδία, δύνανται νὰ προκαλέσωσιν ὑποτροπήν, καθ᾽ ἣν δέον νὰ ἐπαναρχίσωμεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

Β *Χρόνιοι ρευματισμοί.* Οἱ χρόνιοι ρευματισμοὶ ἰδιαίτατα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῶσι. Δὲν πρόκειται περὶ νοσολογικῆς ὀντότητος, ἀλλὰ περὶ συνδρόμου. Εἶναι ἡ ἔκφρασις ἀντιδράσεως τῶν ἀρθρικῶν καὶ περιαρθρικῶν ἱστῶν ὁλοκλήρου κατηγορίας νοσογόνων αἰτίων. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη οὐδὲ κἂν παρουσιάζει εἰδικὴν ἀνατομικήν. Ὁ χόνδρος, οἱ ὀρογόνοι θύλακοι τῶν ἀρθρώσεων, τὰ ὀστᾶ, ἀντιδρῶσι διὰ φαινομένων πάντοτε τῶν αὐτῶν, διὰ τοὺς πλέον διαφόρους παθολογικοὺς ἐρεθισμούς. Μία δευτέρα οὐσιώδης ἄποψις εἶναι, ὅτι πρόκειται περὶ παθήσεως χώρας τινός. Οὕτω κατὰ τοὺς χρονίους ρευματισμοὺς δὲν προσβάλλεται μόνον ἡ ἄρθρωσις (ἀρθρῖτις), ἀλλ᾽ ὅλος ὁ περιαρθρικὸς ἱστὸς (περιαρθρῖτις). τὰ ὀστᾶ, τὰ ἀγγεῖα, τὰ νεῦρα, οἱ μύες, αἱ ἀπονευρώσεις, ἅτινα συμμετέχουσιν εἰς τὴν νόσον κατὰ διαφόρους βαθμούς. Τὸ πρωτεῦον τοῦτο γεγονὸς δέον νὰ σημειωθῇ, διότι ἐξηγεῖ τὴν ἐπιτυχίαν ἢ τὴν ἀποτυχίαν ὡρισμένων θεραπευτικῶν ἀγωγῶν. Διὰ τούτων θέλομεν νὰ τονίσωμεν τὴν ματαιότητα τῶν ἀνατομικῶν ταξινομήσεων τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ, τὸ λελανθασμένον τῶν γενικῶν στατιστικῶν, αἵτινες ἀφορῶσι τὴν αἰτιολογίαν αὐτοῦ, τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὰς θεραπευτικὰς ἀντιδράσεις, ἀντιθέτως ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει μὲ τοὺς ὀξεῖς ρευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, ἔνθα πρόκειται περὶ νοσολογικῆς ὀντότητος σαφῶς καθωρισμένης. Ὅπως δήποτε εἶναι ἀνάγκη τοὐλάχιστον μιᾶς σχηματικῆς ταξινομήσεως, ἥτις δύναται νὰ διευκολύνῃ τὸν πρακτικὸν ἰατρὸν καὶ ὡς τοιαύτη νομίζομεν ὅτι δέον νὰ προτιμηθῇ ἡ ἁπλουστέρα καὶ κυρίως ἡ στηριζομένη εἰς τὰς κλινικὰς ἐκδηλώσεις. Ἡ ὑπὸ τῶν F. Coste, J. Forestier καὶ J. Lacapère προταθεῖσα ταξινόμησις, ἥτις συγγενεύει πρὸς τὰς ὀνοματοθεσίας τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν χωρῶν, συζητηθεῖσα κατὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ συγκληθεῖσαν κοινὴν συγκέντρωσιν τῆς ὑδρολογικῆς καὶ κλιματολογικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων, μετὰ τῆς γαλλικῆς ἑνώσεως κατὰ τοῦ ρευματισμοῦ (15 Φεβρουαρίου 1932), νομίζομεν ὅτι εἶναι ἡ **πρακτικωτέρα** σήμε-

Digitized by Google

ρον. Κατ' αὐτὴν αἱ χρόνιαι ρευματικαὶ παθήσεις διακρίνονται εἰς τρεῖς κατηγορίας: α) Τὴν ὁμάδα τῶν *ἀλγῶν* ἢ *ρευματαλγιῶν* μετὰ τῶν διαφόρων αὐτῶν μορφῶν ἐντοπίσεως. β) Τὴν ὁμάδα τῶν *ἐκφυλιστικῶν ἀρθροπαθειῶν* ἢ *ἀρθρώσεων* (ὀστεοαρθρῖτις τῶν Ἄγγλων). γ) Τὴν ὁμάδα τῶν *φλεγμονωδῶν ἀρθροπαθειῶν* ἢ *ἀρθριτίδων* (ρευματοειδὴς ἀρθρῖτις τῶν Ἄγγλων), εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνονται ἅπασαι αἱ ἀρθροπάθειαι λοιμώδους φύσεως γνωστῆς ἢ ἀγνώστου.

1. *Αἱ ρευματαλγίαι* (*algies*). Αἱ ρευματαλγίαι εἶναι πολλαπλαῖ κατὰ τὰς κλινικὰς αὐτῶν μορφάς. Δυνάμεθα σχηματικῶς νὰ διακρίνωμεν τρία εἴδη: τὰς νευραλγίας, τὰς μυαλγίας καὶ τὰς λιπαλγίας ἢ κυτταραλγίας. α) Αἱ ρευματικαὶ νευραλγίαι ὑποδύονται τὴν ὄψιν ἄλλοτε μὲν τῶν νευραξιϊτίδων θιγουσῶν τὴν συνέχειαν τῶν μεγάλων νευρικῶν κλάδων, ἄλλοτε δέ, καὶ συνηθέστερον, χορδιτίδων, ἤτοι φλεγμονῶν τῶν νευρικῶν χορδῶν κατὰ τὴν ἐνδορραχιαίαν αὐτῶν διάβασιν ἀπὸ τοῦ γαγγλίου μέχρι τῆς καταγωγῆς τοῦ πλέγματος, συνδεομένων μὲ βλάβας τοῦ κορμοῦ τοῦ νεύρου ἀπὸ τῆς προελεύσεως πρὸς τὴν διάβασιν ἐντὸς τῶν τμημάτων τῶν συζυγιῶν ἢ ἐντὸς τῶν νευροδόχων (Sicard). Αὗται ἐκδηλοῦνται καθ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἀπὸ τῆς νευραλγίας τοῦ νεύρου τοῦ Arnold, τῶν αὐχενικῶν νευραλγιῶν, τῶν ραχιαίων (μεσοπλευρίων), τῶν ὀσφυϊκῶν καὶ μηριαίων καὶ πρὸ παντὸς τῶν συχνοτέρων μορφῶν, τῆς αὐχενοβραχιονίου νευραλγίας (ρευματικὴ αὐχενοβραχιονῖτις τοῦ H. Royer) καί, τέλος, τῆς ἰσχιάδος, τῆς κοινοτέρας ὅλων, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν μεγαλυτέραν ἔνδειξιν διὰ λουτροθεραπείαν. β) Αἱ μυαλγίαι, ὀλιγώτερον συχναὶ καί, ἴσως, ὀλίγον ἀτομικοποιηθεῖσαι, προσβάλλουσι κυρίως τὰς μυϊκὰς ὁμάδας, αἵτινες ἔχουσιν ὑποβληθῆ εἰς ἐπανειλημμένους τραυματισμοὺς ἢ εἰς ὑπερβολικὴν φυσικὴν ἐργασίαν ἢ ἀκόμη ἐκείνας, αἵτινες ὑφίστανται ὑπερλειτουργίαν λόγῳ διαταραχῶν, προερχομένων ἐκ τῆς στάσεως τοῦ σώματος. Μεταξὺ τῶν συχνοτέρων αἱ ὀσφυαλγίαι, αἱ γλουτιαῖαι καὶ μηριαῖαι μυαλγίαι, μερικαὶ μορφαὶ στρεψαυχενισμοῦ (ραιβοκράνου) εἶναι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας οἱ ὑδροθεραπευταὶ ἔχουσι συχνὰ νὰ θεραπεύσωσι. γ) Αἱ λιπαλγίαι ἢ κυτταραλγίαι, μολονότι τελειωτικῶς δὲν εἶναι προσηρτημέναι εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ, δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσι τούτου, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς συχνότητος, μεθ' ἧς συναντῶνται ἐν τῇ κλινικῇ, συνδεδυασμέναι μὲ τὰς ἀρθρικὰς ἐκδηλώσεις. Ἡ κατηγορία αὕτη τῶν ἐπωδύνων διαταραχῶν, ἥτις προσβάλλει κατ' ἐξοχὴν τὰς γυναῖκας κατὰ τὴν μέσην ἡλικίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ καθιστικὸς βίος καὶ αἱ ἐνδοκρινικαὶ διαταραχαὶ εἶναι οἱ συνήθεις συντελεσταὶ τῆς δυστροφίας, δύναται νὰ θίξῃ ὅλην τὴν ζώνην τοῦ ὑποδορίου κυτταρολιπώδους ἱστοῦ, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἰσχνούς, καὶ νὰ ὑποδυθῇ, κατὰ μίαν ἐπιπολῆς ἐξέτασιν, ὅλους τοὺς ἐν τῇ βάσει πόνους, νευρικοὺς ἢ σπλαγχνικούς. Αἱ ἐν λόγῳ βλάβαι παραμένουσι μία τῶν σπουδαιοτέρων ἐνδείξεων τῶν ὑδρολογικῶν σταθμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ μάλαξις εὑρίσκεται εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῆς τεχνικῆς ὑδροθεραπείας.

2. *Ἐκφυλιστικαὶ ἀρθροπάθειαι ἢ ἀρθρώσεις.* Πρόκειται περὶ κλινικῶν μορφῶν τῶν ρευματισμῶν, αἵτινες θίγουσι τὰς ἀρθρώσεις, ἐπερχόμεναι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ βίου καὶ πρὸ παντὸς κατὰ τὸ γῆρας. Εἰς ταύτας δυνατὸν νὰ συντελέσωσιν, ἐκτὸς τῆς ἡλικίας, διαταραχαὶ τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων καὶ ἐπίδρασις ἐπανειλημμένων τραυματισμῶν, ἔστω καὶ ἐλαχίστων (μικροτραυματισμοὶ τοῦ M.—P. Weil), ὡς ἐπίσης καὶ στατικοὶ παράγοντες, σχέσιν ἔχοντες πρὸς ἀνωμαλίας τῆς στάσεως, ἐλάττωσιν τοῦ μυϊκοῦ τόνου καὶ τῆς συνδεσμικῆς ἐλαστικότητος. Πρόκειται περὶ παθήσεων ἐλάχιστα προκαλουσῶν ἀγκυλώσεις, αἵτινες δὲν δυσχεραίνουν τὴν εὐρύτητα τῶν κινήσεων, εἰμὴ μόνον διὰ τῶν ὀστικῶν ἀνωμαλιῶν τῶν ἐπιφανειῶν τῶν ἀρθρώσεων. Ἔχουσιν ἐξέλιξιν χρονίαν, ἄνευ πυρετοῦ καὶ στοιχείων φλεγμονῆς.

Ἀπὸ παθολογοανατομικῆς ἀπόψεως τὸ σαφέστερον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ πρόωρος προσβολὴ τοῦ διαρθρικοῦ χόνδρου ἐν τῇ κεντρικῇ αὐτοῦ ζώνῃ, καθὼς ἀπεδείχθη διὰ τῶν ἐρευνῶν τῶν Ἀγγλοσαξώνων συγγραφέων (Nichols καὶ Richardson, Timbrell-Fisher κλπ.). Ἀπὸ κλινικῆς ἀπόψεως πρόκειται περὶ μορφῶν, αἵτινες ἐκδηλοῦνται ὑπὸ προώρων ἀμέσων ἀρθρικῶν κριγμῶν, σημείου τῆς προσβολῆς τοῦ χόνδρου, καὶ ὑπὸ τῆς παχύνσεως τῶν ἐπιφύσεων. Ἡ ἀκτινογραφία ἀποδεικνύει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πάχους τῆς διαμέσου γραμμῆς, ἐνῷ ἐπὶ τῶν χειλέων τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν καὶ ἐντὸς τῆς ὑποχονδρικῆς ζώνης διαφαίνονται οἱ ὀστεοφυτικοὶ σχηματισμοί, οἵτινες εἶναι τὰ ἀκτινολογικὰ στίγματα τῆς μορφῆς ταύτης τῶν ἀρθροπαθειῶν. Κατὰ τὰς ἀρθρώσεις, τουτέστι τὰς ἐκφυλιστικὰς ἀρθροπαθείας, αἱ αἱματολογικαὶ ἀντιδράσεις ἀποδεικνύουσιν ἐλαχίστας ἢ ἀνυπάρκτους ἀλλοιώσεις. Οὕτως ἡ καθίζησις τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων ὡς καὶ ἡ ἀντίδρασις τῆς κροκυδώσεως διὰ résorcine δίδουσι συνήθως ἀποτελέσματα φυσιολογικά. Ἐν τούτοις παρατηρεῖται συχνὰ αὔξησις τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος τοῦ αἵματος, ὡς καὶ τῆς χολεστερόλης καὶ ἐλαφρὰ ὑπερπρωτεϊναιμία. Αἱ ἀρθρώσεις συνηθέστερον εἶναι μονοαρθρικαὶ βλάβαι, σπανιώτατα γενικευόμεναι. Αἱ κυριώτεραι κλινικαὶ μορφαί, αἵτινες φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀνωτέρω κατηγορίαν, εἶναι: Κατὰ πρῶτον ἡ ξηρὰ ἀρθρῖτις τῶν γονάτων, τῆς ὁποίας κοινὴ μορφὴ εἶναι ἡ συμμετρικὴ καὶ ἀμφοτερόπλευρος λιποαρθρῖτις τῶν Weissembach καὶ F. Françon, ἡ τόσον συνὴ εἰς τὰς γυναῖκας κατὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐμμήνου ροῆς. Αἱ χρόνιαι ἀρθρίτιδες τοῦ ἰσχίου (ἰσχιαρθρίτιδες), τῶν ὁποίων ἡ ἐξέλιξις εἶναι ὕπουλος καὶ συνεχής. Τέλος οἱ ὀστεοφυτικοὶ ρευματισμοὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, εἴτε γενικευμένοι, εἴτε ἐντετοπισμένοι (ὀσφυαρθρία τοῦ Leri, ραχιαρθρία κτλ.). Κατὰ τὰ ἄκρα συναντῶνται αἱ λίαν γνωσταὶ οζώδεις ἐπεξεργασίαι, ὡς αἱ του Héberden ἢ τοῦ Bouchard ἐπὶ τῶν φαλάγγων τῶν δακτύλων καὶ αἱ ὀζώδεις τοιαῦται ἐπὶ τῶν μεγάλων δακτύλων τοῦ ποδὸς (Halluxvalgus). Μολονότι κυρίως θίγονται αἱ ἀρθρώσεις τῆς στηρίξεως ἢ αἱ ἐκτιθέμεναι εἰς τραυματισμούς, ἐν τούτοις καὶ ἅπασαι αἱ ἀρθρώσεις τοῦ σώματος δύνανται νὰ προσβληθῶσιν εἰς διαφόρους βαθμοὺς συχνότητος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἰτιολογίαν, νομίζομεν ὅτι εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δέον νὰ ὑπαχθῶσιν αἱ ἐκδηλώσεις αἱ περιγραφεῖσαι ὑπὸ τὰ ὀνόματα: ἀρθριτικοὶ ρευματισμοί, θυρεοειδικοὶ ρευματισμοί, ρευματισμοὶ τῆς κλιμακτηριακῆς ἐποχῆς, τῶν ὁποίων ἡ παθογένεια εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι καθαρῶς ἐνδοκρινικῆς φύσεως ἢ μεικτῆς. Ἐπίσης εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα δέον νὰ ὑπαχθῇ ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα χολικὸς ρευματισμὸς ὑπὸ τῶν Gilbert καὶ Lereboullet περιγραφείς, τοῦ ὁποίου ἡ προέλευσις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδοθῇ εἴτε εἰς διαταραχὰς τῆς ἀνταλλαγῆς, εἴτε εἰς ἀνωμάλους πρωτεϊνικὰς ἀπορροφήσεις. Μεταξὺ τῶν συνδεσμικῶν ἐντοπίσεων ἀναφέρομεν τὴν νόσον τοῦ Dupuytren.

3. *Αἱ φλεγμονώδεις ἀρθροπάθειαι ἢ ἀρθρίτιδες* (sensu stricto). Πρόκειται περὶ τῶν κυριολεκτικῶς λεγομένων ἀρθριτίδων, αἵτινες δυνατὸν νὰ ἐπέρχωνται καθ' ἁπάσας τὰς ἡλικίας. Κατ' αὐτὰς τὰ αἰτιολογικὰ στοιχεῖα εἶναι συνηθέστατα λοιμώξεις εἴτε ἑστιακῆς φύσεως, ὅπως ὑποστηρίζει ἡ ἀγγλοσαξωνικὴ θεωρία, ἥτις ὅμως δὲν ἐξελέγχεται παρὰ διὰ μικροῦ ἀριθμοῦ περιπτώσεων, εἴτε γενικῆς φύσεως. Αἱ κλινικαὶ αὗται μορφαὶ διαδέχονται ἀκαθορίστους λοιμώξεις, αἵτινες συχνὰ ἀδίκως ἐκλαμβάνονται ὡς γρίππη, ὀξεῖς ρευματισμοὶ τῶν ἄρθρων κλπ. Ἀπὸ ἀνατομικῆς ἀπόψεως, ἐὰν ἀνατρέξωμεν εἰς τὰς κλασσικὰς ἀγγλοσαξωνικὰς περιγραφάς, πρόκειται ἀρχικῶς καὶ πρὸ παντὸς περὶ παθήσεως τῶν περιαρθρικῶν ἱστῶν καὶ κυρίως αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀρθρικοῦ περιβλήματος ὅπερ διηθεῖται, ἀποβαίνει ἀνώμαλον (λάσιον) καὶ ὑπερπλάσσεται ὑπὸ μορφὴν φλεγμονώδους ἐπιστρώματος, εἶτα δ' ὑπεισέρχεται μεταξὺ τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν. Αἱ ἀλλοιώσεις τῶν χόνδρων καὶ τῶν ὀστῶν παράγονται δευτεροπαθῶς μετὰ μῆνας ἢ ἔτη. Ἀπὸ κλινικῆς ἐπίσης ἀπόψεως αἱ ἀρθρίτιδες εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες χαρακτηρίζονται πρὸ παντὸς ὑπὸ ἐξοιδήσεως ἔσω καὶ περι-αρθρικῆς, παρουσιάζουσαι ποιάν τινα σκληρίαν κατὰ τὴν πίεσιν (δάκτυλοι ἐν εἴδει ραφανίδος). Ἡ ἀκτινογραφία ἐπὶ πολλοὺς μῆνας δὲν ἐμφανίζει οὐδεμίαν καταφανῆ ἀλλοίωσιν τοῦ σκελετοῦ. Μολονότι ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν εἶναι ἐνίοτε χρονία καὶ ἀπύρετος, ἐν τούτοις συχνὰ διακόπτεται ὑπὸ φλεγμονωδῶν παροξυσμῶν ἐμπυρέτων. Ἡ τάσις ἐπίσης πρὸς ἀγκυλώσεις, μολονότι γενικῶς εἶναι βραδεῖα καὶ ἧττον ἐκσεσημασμένη, ἐν τούτοις εἴς τινας περιπτώσεις, ἀντιθέτως, εἶναι πρόωρος καὶ πραγματική. Κατ' αὐτὰς εἰς τὴν προσβολὴν τῆς ἀρθρώσεως ἐπιπροστίθεται ἡ συμμετοχὴ τῆς κάψης καὶ τῶν περιαρθρικῶν συνδέσμων, οὕτω δὲ προκαλεῖται μία πρόωρος ἀγκύλωσις ἑνώσεως, πολλῷ μᾶλλον συνεσφιγμένη καὶ ὅλως διάφορος τῆς ἀγκυλώσεως ἐκ παραμορφώσεως τῶν ἐκφυλιστικῶν ἀρθροπαθειῶν (ἀρθρώσεων).

Ἀπὸ βιολογικῆς ἀπόψεως αἱ ἀρθρίτιδες παρουσιάζουσιν εἰς τὸ αἷμα αἰσθητὰς μεταβολάς, οἷον μετρίου βαθμοῦ ἀναιμίαν, ὑπερλευκοκύττωσιν καὶ αὔξησιν ἐπίσημον τῆς ταχύτητος τῆς καθιζήσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, μετ' αὐξήσεως τῆς κροκυδώσεως εἰς τὴν résorcine. Εἰς τὴν ὁμάδα ἐπίσης ταύτην ἀνεύρομεν ἔντονον ὑπερπρωτεϊναιμίαν δυναμένην νὰ ἀνέλθῃ καὶ μέχρι ποσοῦ 110 γρ. ὁλικῶν πρωτεϊνῶν ἐπὶ τοῖς χιλίοις, ὀφειλομένων εἰς ταυτόχρονον αὔξησιν τῆς τε ὀρίνης καὶ τῆς σφαιρίνης τοῦ αἵματος.

Εἰς τὴν εὐρεῖαν ταύτην κατηγορίαν, τὴν πλέον ὁμογενῆ τῆς προηγουμένης, αἱ κυριώτεραι κλινικαὶ μορφαὶ εἶναι αἱ ἑξῆς:

α') Ἡ προϊοῦσα συμμετρικὴ πολυαρθρῖτις ἢ νόσος τοῦ Charcot, ἥτις παρουσιάζει περισσότερον ἐνδιαφέρον κατὰ τὸ ὑπεραιμικὸν στάδιον, τὸ φλεγμονῶδες, καθ' ὃν χρόνον αἱ ἀνεπανόρθωτοι βλάβαι δὲν ἔχουσιν ἀκόμη συντελεσθῆ, παρὰ κατὰ τὴν τελικὴν περίοδον τῶν παραμορφώσεων, τῆς ἀτελοῦς ἐκτροπῆς τῶν ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν καὶ τῶν μυατροφιῶν. ἔνθα αἱ ἀλλοιώσεις τοῦ κινητικοῦ συστήματος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανορθωθῶσι παρὰ ἀτελῶς. Ἡ νόσος αὕτη, ἥτις εἶναι μεγίστης συχνότητος καὶ ἡ αἰτία πλείστων ἀναπηριῶν, προσβάλλει κυρίως τὸ θῆλυ γένος πάσης ἡλικίας. Θίγει σχεδὸν σταθερῶς τὰ ἄκρα, φειδομένη συνήθως τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ τῶν ἰσχίων. Ἐκδηλοῦται ἐνίοτε ὀλιγώτερον βαρεῖα, ἰδίᾳ κατὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν, μὴ προσβάλλουσα παρὰ ἀρθρώσεις τινάς. Πρόκειται περὶ ὀλιγο-ἀρθριτίδων μὲ ἀκανονίστους ἐντοπίσεις, ἀσυμμέτρους, αἵτινες δὲν διακρίνονται ἀπὸ τῆς μεγάλης νόσου εἰμὴ ὑπὸ ἐλαφρῶν τινων διαφορῶν.

β') Τὸν δεύτερον κλινικὸν τύπον πραγματοποιοῦσιν αἱ φλεγμονώδεις ἀρθρίτιδες, μονοαρθριτικαὶ ἢ διαρθριτικαί, θίγουσαι τὰς μεγάλας ἀρθρώσεις, τὸ γόνυ, τοὺς ὤμους κλπ., τῶν ὁποίων ἡ ρευματικὴ πορεία στρέφει τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν φλεγμονὴν καὶ τὴν λοίμωξιν, ἀλλ' ἡ αἰτιολογία παραμένει συχνότατα σκοτεινή. Εἰς ταύτας δυνάμεθα νὰ συμπλησιάσωμεν τὰς περιαρθρίτιδας, ἐντοπίσεις συνήθως μονήρεις, μὲ τάσιν πρὸς ἰνώδη ἐπεξεργασίαν καὶ ἀγκυλώσεις. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει, ἐὰν τινὲς τῶν τελευταίων τούτων μορφῶν φαίνονται καθαρῶς φλεγμονώδεις, ἄλλαι εἶναι συνδεδεμέναι τόσον στενὰ πρὸς τὰς ἐκφυλιστικὰς ἀρθροπαθείας (ἀρθρώσεις), ὡς ἡ περιαρθρῖτις τοῦ ὤμου, δορυφόρος τῶν αὐχενικῶν ἐκφυλιστικῶν ἀρθρώσεων, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ τις πῶς νὰ τὰς διαχωρίσῃ.

γ') Ἄλλη μορφὴ ἀρθρίτιδος, ὅλως ἰδιαιτέρας ἐξελίξεως, εἶναι ἡ θίγουσα τὴν σπονδυλικὴν στήλην καὶ ἔχουσα τάσιν, μετὰ ρευματικὴν ἀλγεινὴν περίοδον, πρὸς ὀστεοποιὸν ἰνίδωσιν, περισπονδυλικήν. Ἡ ἀγκυλωτικὴ σπονδύλωσις μετὰ ριζοκυστικῆς ἐντοπίσεως (Pierre Marie) δὲν παριστᾷ, εἰμὴ τὸ τελικὸν στάδιον μιᾶς σπονδυλοαρθρίτιδος μετὰ ἰδιαιτέρων ἀντιδράσεων πρὸς τοὺς φλεγμονώδεις παράγοντας. Κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἀναφερομένας μορφάς, τὸ παθογόνον αἴτιον τῆς φλεγμονῆς εἶναι ἀκόμη ἄγνωστον, εἴτε πρόκειται περὶ τοξικολοιμώδους παράγοντος, εἴτε περὶ καθαρῶς λοιμώδους. Ὁ ρόλος τῶν ἐξησθενημένων γενεῶν (καλλιέργεια) στρεπτοκόκκου, παρὰ τὰς πολυπληθεῖς ἐργασίας, παραμένει εἰσέτι μυστηριώδης.

δ') Παραπλεύρως πρὸς τὰς κρυπτογενετικὰς ταύτας ἀρθρίτιδας δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ θέσωμεν ὡς ἰδιαιτέραν κλάσιν, ὅπως ἔκαμναν οἱ παλαιοί, τὰς λοιμώδεις ἀρθρίτιδας, αἵτινες συνοδεύουσι μικροβιακὰς λοιμώξεις γνωστὰς ἢ διαδέχονται ταύτας. Μὲ παρομοίας πως κλινικὰς ἀποχρώσεις, πρόκειται περὶ τῶν αὐτῶν παθήσεων, καὶ ἐὰν ἐνίοτε δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὸ παθογόνον αἴτιον, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι συνηθέστατα ἡ διάκρισις δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰμὴ μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν αἰτιολογικῶν περιστάσεων, αἵτινες φαίνονται προφανεῖς. Αἱ γονοκοκκικαὶ ἀρθρίτιδες, τὰς ὁποίας ἡ μεθοδικὴ ἐκτέλεσις τῆς γονοκοκκικῆς ἀντιδράσεως ἔχει ἀποδείξει τόσον συχνάς, διακρίνονται προδήλως πολὺ συνηθέστερον ἐκ τῆς τάσεως αὐτῶν πρὸς τὴν ἰνίδωσιν καὶ τὴν ἀγκύλωσιν κατὰ τὴν πλαστικὴν ἀγκυλωσικὴν μορφήν. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι εἶναι τόσον ζωροί, ὥστε ἐπιτρέπουσιν ὁριστικὴν διάγνωσιν τῆς φύσεως αὐτῶν. Οἱ ἕτεροι ὅμως μικροοργανισμοὶ οἱ ὑπεύθυνοι ὀξειῶν λοιμώξεων, ὡς ὁ στρεπτόκοκκος τῆς ὀστρακιᾶς, τὸ ἐρισύπελας κτλ., ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ μελιτόκοκκος, οἱ τυφικοὶ καὶ παρατυφικοὶ βάκιλλοι, ὁ κολοβάκιλλος καὶ τὰ βακτηρίδια τῆς δυσεντερίας, αὐτὸς ὁ ἐντερόκοκκος, ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν παρὰ τοὺς συνηθεστέρους, δύνανται νὰ εἶναι ὑπαίτιοι χρονίων ἀρθριτίδων μὴ πυωδῶν, τῶν ὁποίων αἱ συμπτωματικαὶ εἰκόνες προσομοιάζουσιν ἀπείρως αἱ μὲν πρὸς τὰς δέ.

Εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀρθριτίδων ἐπίσης πρέπει νὰ περιγραφοῦν αἱ καθαρῶς θυλακοειδεῖς μορφαί, θίγουσαι τοὺς τενοντώδεις θυλάκους καὶ τὰς ὀρογόνους κύστεις ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν ἀρθρικὸν θύλακον. Τοιαῦται εἶναι αἱ πολυθυλακίτιδες μετὰ πολλαπλῶν ἐξοιδήσεων, ἢ αἱ ἐντετοπισμέναι θυλακίτιδες, προσβάλλουσαι, πρὸ πάντων, τὰ περιβλήματα τῶν τενόντων τῶν μακρῶν μυῶν. Τοιαῦται εἶναι αἱ θυλακίτιδες, αἵτινες ἀναπτύσσονται εἰς τὰ πέριξ τῶν ἀρθρώσεων καὶ ὑπὸ τοὺς μῦς. Δὲν πρέπει, τέλος, νὰ λησμονῶνται αἱ κατ' ἐπανάληψιν ὑδραρθρώσεις, αἵτινες, μολονότι προσβάλλουσιν ἐκλεκτικῶς τὸ γόνυ, δύνανται νὰ θίξωσιν ἁπάσας τὰς διαρθρώσεις. Ἡ πρακτικὴ αὕτη ταξινόμησις εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα διὰ τὸν πρακτικὸν ἰατρόν, ὅστις ἔχει συμφέρον νὰ τακτοποιήσῃ τοὺς χρονίους ρευματικοὺς εἴς τινας κλινικὰς ὁμάδας, τῶν ὁποίων τὸ ἐνδιαφέρον ἀπέναντι τῶν ἐνδείξεων τῆς ὑδροθεραπευτικῆς κυρίως ἀγωγῆς θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι μεγάλης ἀξίας.

Αἰτιολογία. Ἡ αἰτιολογία τῶν χρονίων ρευματισμῶν εἶναι ποικιλωτάτη καὶ εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων μᾶς διαφεύγει. Πρόκειται περὶ τῆς μεγάλης ὁμάδος τῶν χρονίων ρευματισμῶν τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τῶν ἰδιοπαθῶν, ἀκαθορίστου αἰτίας, τὴν ὁποίαν οἱ Laffite καὶ May προτείνουσι νὰ κατατάξωμεν εἰς τὰς ἐξωσυμπαθώσεις. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ συνδρόμου ἐπεμβαίνει ἀριθμός τις συντελεστῶν, τοὺς ὁποίους δέον νὰ μελετήσωμεν.

Digitized by Google

1. *Χρόνιοι λοιμώδεις ρευματισμοί.* Ἡ λοίμωξις εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ χρονίους ρευματισμούς. Ἡ ἀναλογία ὅμως τῶν περιστατικῶν ἅτινα περιλαμβάνει, ἔχει ἐκτιμηθῆ διαφοροτρόπως. Κατά τινας, ὑπάρχει πάντοτε εἷς λοιμώδης παράγων, εἴτε μόνος, εἴτε ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλην αἰτίαν, ἔχουσαν σχέσιν μὲ τὸ ἔδαφος. Κατὰ τοὺς Teissier καὶ Roques 90 % τῶν περιπτώσεων χρονίων ρευματισμῶν εἶναι λοιμώδους φύσεως. Εἰς ἄλλας στατιστικὰς ἀντιθέτως ὁ ἀριθμὸς οὗτος πίπτει εἰς 15 %. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὰ ἀκριβῆ δεδομένα, ἔνθα ὑπάρχει ἡ ἀπόδειξις (κλινική, μικροβιολογικὴ ἢ βιολογική), ἡ συχνότης αὕτη δὲν πρέπει νὰ ὑπερβάλλεται. Οἱ χρόνιοι λοιμώδεις ρευματισμοὶ ἐπέρχονται καθ' ἁπάσας τὰς ἡλικίας καὶ εἰς ἀμφότερα τὰ φῦλα. Εἶναι σπάνιοι παρὰ παιδίοις, ἅτινα ἐξαιρετικῶς σχηματίζουσιν ἰνώδη ἱστόν, συνηθέστεροι δὲ εἰς τοὺς νέους καὶ τοὺς ἐνήλικας. Εἶναι ἀνεξάρτητοι τῆς προηγουμένης καταστάσεως τοῦ ἀτόμου. Προσβάλλουσι μίαν καὶ μόνην ἄρθρωσιν ἢ τινὰς (μοναρθρικοὶ ἢ πολυαρθρικοὶ ρευματισμοί). Ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν δυνατὸν νὰ ἀποβῇ εὐνοϊκῶς, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχουν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ μακροῦ. Πρόκειται περὶ τῆς ὁμάδος τῶν χρονίων ρευματισμῶν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ὡραιοτέραν ἐπιτυχίαν ὅλων τῶν φυσιοθεραπευτικῶν μεθόδων, (ὑδροθεραπείας, βακτηριοθεραπείας) ὅλων τῶν ὀρῶν καὶ ἐμβολίων. Εἶναι οἱ μόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους παρατηρεῖται ἡ ἀποκατάστασις εἰς τὸ πρώην καθεστὼς (restitutio ad integrum), ἀκόμη καὶ ἂν ἔχωσιν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου.

Πλεῖστοι μικροοργανισμοὶ δύνανται νὰ προκαλῶσι τοὺς χρονίους ρευματισμούς:

α') Ὁ *γονόκοκκος.* Κατόπιν ὀξείας βλεννορροίας, συνηθέστερον δὲ κατὰ τὴν διαδρομὴν χρονίας τοιαύτης, ἐγκαθίσταται ὁ γονοκοκκικὸς ρευματισμός. Δύναται ὡσαύτως νὰ ἐγκατασταθῇ ἔπειτα ἀπὸ οὐρηθρίτιδα, ἐνῷ πλέον αὕτη ἔχει λησμονηθῆ. Μόνον τὸ ἐργαστήριον θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ τὴν γονοκοκκικὴν προέλευσιν διὰ τῆς ὀροαντιδράσεως ἢ καὶ γονοκοκκικῆς ἀντιδράσεως καὶ ἐκτροπῆς τοῦ συμπληρώματος. Συνηθέστατα ὑπόξεις ἢ ὀξεῖς κατὰ τὴν ἐπέλευσίν των οἱ χρόνιοι γονοκοκκικοὶ ρευματισμοὶ ἔχουσι δυσάρεστον τάσιν πρὸς τὴν χρονιότητα καὶ τὸν σχηματισμὸν ἀγκυλώσεων. Δύνανται ὅμως νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν ὄχι μόνον εἰς ὀλιγοαρθρίτιδας, ἀλλὰ καὶ εἰς μορφὰς γενικευομένας.

β') Ὁ *στρεπτόκοκκος.* Ὁ στρεπτόκοκκος εἶναι ἐπίσης ὁ μικροοργανισμός, ὅστις θίγει κατ' ἐξοχὴν τὰς ἀρθρώσεις. Ἔχουσι μάλιστα περιγράψει καὶ εἴδη στρεπτοκόκκων εἰδικευθέντα, τεχνικῶς, ὅπως ἐντοπίζωνται εἰς τὰς ἀρθρώσεις. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ὁ ρόλος τοῦ στρεπτοκόκκου κατὰ τοὺς χρονίους ρευματισμοὺς εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ. Ἀμερικανοί τινες συγγραφεῖς (Poynton καὶ Payne, Rosenow κλπ.) παραδέχονται ὅτι εἶναι τὸ παθογόνον αἴτιον σχεδὸν ὅλων τῶν χρονίων ρευματισμῶν. Περιγράφουσι μάλιστα ἕνα στρεπτόκοκον καθορισθείσης ποικιλίας. Ὑπὸ ἄλλων ὅμως συγγραφέων ἀμφισβητεῖται ἡ εἰδικὴ λοιμογόνος ἐπίδρασις αὐτοῦ, θεωρεῖται δὲ ὡς μικροοργανισμὸς πανταχοῦ συναντώμενος.

γ') Ὁ *ὀξὺς ρευματισμὸς τῶν ἄρθρων.* Ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ ἀδιακόπως ἐπαναληφθεῖσα συζήτησις τῆς σχέσεως τοῦ ὀξέος ρευματισμοῦ τῶν ἄρθρων καὶ τῶν χρονίων ρευματισμῶν φαίνεται τερματισθεῖσα. Ἡ νόσος τοῦ Bouillaud, πάθησις μὲ ἀλληλοδιαδόχους παροξυσμούς, δὲν προκαλεῖ χρονίους ρευματισμούς. Οὐδὲν κλινικὸν σημεῖον ἐπιτρέπει νὰ τὸ ὑποθέσωμεν. Ἡ σπάνις τῶν ὀργανικῶν ἀλλοιώσεων, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν ἐνδοκαρδιτίδων κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ, εἶναι γεγονὸς ὅπερ δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν. Ἄλλως τε ἡ νόσος τοῦ Bouillaud εἶναι νόσος τῶν νέων, ὁ δὲ χρόνιος ρευματισμὸς εἶναι ἐξαιρετικὸς εἰς τοὺς νέους. Φαίνεται ἀρκετὰ παραδεκτόν, ὅπως τὸ εἶχε σκεφθῆ ὁ Charcot, ὅτι τὰ ὀξέα ἢ ὑποξέα φαινόμενα τὰ παρατηρηθέντα κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν χρονίων ρευματισμῶν δὲν ὀφείλονται εἰς τὴν νόσον τοῦ Bouillaud, ἀλλ' εἰς ἀναζωπύρησιν τῶν ἀλλοιώσεων. Ἡ συζήτησις αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαναληφθῇ μετ' ἐνδιαφέροντος καὶ κατὰ τρόπον τελειωτικὸν παρὰ κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θέλει γνωσθῆ ὁ λοιμώδης παράγων τῆς νόσου τοῦ Bouillaud.

δ') Ἡ *φυματίασις.* Ὁ ρόλος τῆς φυματιάσεως εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἄτομα, ἅτινα φέρουσι πνευμονικὴν φυματιώδη ἐντόπισιν, δύνανται βραδύτερον νὰ πάθωσι χρονίους ρευματισμούς. Τὰ γεγονότα ταῦτα καλῶς καθορισθέντα ὑπὸ τοῦ Poncet καὶ τῆς σχολῆς τῆς Λυῶνος, δὲν εἶναι συζητήσιμα εἰμὴ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν συχνότητα αὐτῶν. Ἡ σπάνις ἀνευρέσεως κατὰ τὰς ἀρθρώσεις τοῦ βακίλλου τοῦ Koch καθιστᾷ δύσκολον τὴν ἐκτίμησιν ταύτην. Ἀκόμη καὶ οἱ συγγραφεῖς οἵτινες παραδέχονται συχνὴν τὴν φυματιώδη φύσιν τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ (40 % τῶν περιπτώσεων κατὰ τοὺς τῆς Λυῶνος) ἐπικαλοῦνται τὴν ἐπέμβασιν οὐχὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ βακίλλου, ἀλλὰ τῶν τοξινῶν, αἵτινες ἐπιδρῶσι τρόπον τινὰ ἀπ' εὐθείας ἢ δι' ἀναζωπυρήσεως ἀλλεργικῆς. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν γενικευόμενον παραμορφωτικὸν χρόνιον ρευματισμόν, κατ' αὐτὸν ἡ φυματίασις εἶναι ἐξαιρετική. Κατὰ τοὺς Haguenau, Gilbert-Dreyfus καὶ Étienne Bernard, ἅπαξ ἀνευρέθη ὡς αἰτιολογικὸς παράγων ἐπὶ 35 ἀσθενῶν.

ε') Ἡ *σύφιλις.* Ὅτι ἡ σύφιλις εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλῇ κατὰ τὰς ἀρθρώσεις ἀντιδράσεις διαφόρου φύσεως, εἶναι κοινότατον. Νὰ τῇ ἀποδοθῇ ὅμως οὐσιώδης ρόλος διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ φαίνεται πραγματικῶς ἀδύνατον. Εἰς νεαρὰ ἄτομα, παρουσιάζοντα σειρὰν ὑποξέων παροξυσμῶν, ἠδυνήθησαν νὰ ἀνεύρωσι μετὰ ἰδιαιτέρας συχνότητος ἀντίδρασιν Bordet-Wassermann θετικὴν ἐν τῷ αἵματι καὶ ἡρωϊκὴν ἐνέργειαν τῆς θεραπείας. Πρόκειται κατὰ τὰς ἐν λόγῳ περιπτώσεις περὶ ἐκδηλώσεων ἀρθροπαθειῶν συφιλιδικῶν, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχει ἐπιμείνει ὁ Dufour. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὁλοκληρώσωμεν τὸν χρόνιον ρευματισμὸν εἰς τὴν συφίλιδα, ἥτις φαίνεται ὅτι δὲν ἐπεμβαίνει παρὰ σπανίως (ἐκτὸς τῶν ἀταξικῶν ἀρθροπαθειῶν). Ἰδιαιτέρως κατὰ τὸν χρόνιον παραμορφωτικὸν πολυαρθρικὸν ρευματισμὸν ἡ ἐπίδρασις τῆς συφίλιδος εἶναι ἐξαιρετική.

στ') *Λανθάνουσαι λοιμώξεις.* Οἱ Ἀμερικανοὶ συγγραφεῖς ἐπέμειναν πολὺ εἰς τὴν ὕπαρξιν στοματικῶν ἑστιῶν, περιοδοντικῶν (ὀστεοπεριοστίτις, φατνιακὴ πυόρροια) καὶ συστηματικῶς ἔχουσιν ἐξαγάγει τοὺς ὀδόντας πλείστων ἀτόμων προσβεβλημένων ἐκ χρονίου ρευματισμοῦ. Ἐπέστησαν ἐπίσης τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς συχνότητος τῶν χρονίων παθήσεων τοῦ στόματος, τῶν στοματοφαρυγγικῶν, ἀμυγδαλικῶν παρὰ τοῖς ρευματιῶσιν. Ὁμοίως δέον νὰ βεβαιούμεθα διὰ τοὺς ἐν λόγῳ ἀσθενεῖς, μήπως ὑπάρχῃ λοίμωξις τοῦ οὐρογεννητικοῦ συστήματος (οὐρηθρῖτις, προστατῖτις, μητρῖτις), λοίμωξις ἐντερική, λοίμωξις πνευμονικὴ (ἱπποκρατικοὶ δάκτυλοι τῶν πνευμονικῶν διαπυήσεων), δυνάμεναι νὰ προκαλέσωσι ρευματικὸν παροξυσμόν.

2. *Χρόνιοι τραυματικοὶ ρευματισμοί.* Ἡ ἐπίδρασις τοῦ τραυματισμοῦ δέον νὰ καθορισθῇ κατὰ τὸν χρόνιον ρευματισμόν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι κοινὸν ἡ παρατήρησις ἐπιμονῆς (κατόπιν βαρείας τινὸς συνθλίψεως κατὰ τὰς ἀρθρώσεις) φαινομένων ἀρθρίτιδος καὶ περιαρθρίτιδος χρονίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπάρχουσιν ἐντετοπισμέναι τραυματικαὶ ἀρθρίτιδες, ἐπερχόμεναι ταχύτατα μετὰ ἐπίσημον τραυματισμὸν καὶ αἵτινες ὀφείλονται, κατὰ τὸν Leriche, εἰς ἀγγειακὰς διαταραχάς, αἵτινες ἔχουσι γίνει εἰς τὴν χώραν ταύτην. Δέον ἐπίσης νὰ ἀποδοθῇ σπουδαῖος ρόλος, κατὰ τοὺς Ἄγγλους συγγραφεῖς, εἰς τοὺς ἐπανειλημμένους μικροτραυματισμούς, γεγονός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπιμένει καὶ ὁ M. P. Weil. Ἡ ἰδέα αὕτη ἔχει λεπτομερῶς ἐξετασθῆ ἀπὸ πειραματικῆς ἀπόψεως ὑπὸ τοῦ Moulonguet, ὅστις περιέγραψε τὴν κονιοποίησιν τῶν ἄκρων τῶν ἀρθρώσεων, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀπόπτωσιν τεμαχίων ἢ κόνεως ἐξ ὀστῶν προσβληθέντων ἐκ πωρώσεως, καὶ δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς σημεῖα ἐκκινήσεως ξένων ἀρθρικῶν σωμάτων, καὶ τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ. Οὕτω ἐκ τῶν κατ' ἐπανάληψιν μικροτραυματισμῶν τῶν ὀφειλομένων εἰς κακὴν στατικὴν δύναται νὰ προέρχεται ὁ χρόνιος ρευματισμός. Κατόπιν παλαιῶν ἀλλοιώσεων, ἰδίᾳ συγγενοῦς ἐξαρθρήσεως τοῦ ἰσχίου, βλέπομεν νὰ ἀναφαίνεται μετὰ μεγίστης συχνότητος ρευματισμός, γενονὸς ὅπερ ἔχει ἐξηγηθῆ διαφοροτρόπως. Φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις κυρίως ὅτι ἡ παλαιὰ βλάβη τοῦ ἰσχίου ἦτο σημεῖον τοπικῆς προκλήσεως τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἀφ' ἑτέρου καὶ ἀντιδράσεις ἐξ ἀποστάσεως. Οὕτω εἶναι ἀκριβὲς ὅτι παρατηρεῖται μετ' ἰδιαιτέρας συχνότητος πλατυποδία εἰς τοὺς χρονίους ρευματικούς. Ἡ ὀρθοστασία θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ διατάσεις καὶ ἑλκυσμοὺς ἐπὶ τῶν συνδέσμων ἐπὶ τῶν ἀρθρικῶν ἄ ρων.

3. *Χρόνιος ἀρθριτικὸς ρευματισμός.* Ὁ χρόνιος οὗτος ρευματισμὸς ἀναπτύσσεται ὑφ' οὓς ὅρους καὶ ὁ ἀρθριτισμός. Δὲν περιγράφομεν ἐνταῦθα τὸν ἀρθριτισμὸν ἢ ἀρθρίτιδα τὴν προκαλοῦσαν τόφους, ἥτις ἐν τούτοις συνοδεύεται ὑπὸ μεγάλων ἀρθρικῶν παραμορφώσεων. Συζητεῖται ὅμως ἀκόμη μήπως ἐκτὸς τῆς μορφῆς ταύτης τῆς εἰδικῆς ἀρθριτικῆς, ὁ ἀρθριτισμὸς εἶναι ὑπεύθυνος καὶ διά τινας ἄλλους χρονίους ρευματισμούς. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι δύσκολον νὰ γίνῃ. Αἱ θεραπευτικαὶ ἀποδείξεις δὲν εἶναι ἀποδεικτικαί, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν διαθέτομεν ἀκριβὲς βιολογικὸν τεκμήριον τοῦ ἀρθριτισμοῦ ἢ τοῦ ρευματισμοῦ, δυνάμεθα νὰ συζητῶμεν ἐπ' ἄπειρον. Παραλλήλως πρὸς τὸν ἀρθριτικὸν ρευματισμὸν σημειοῦμεν τὸν ρευματισμὸν τὸν συναντώμενον κατὰ τὴν ὠχρόνωσιν (ochronose) μετὰ ἢ ἄνευ ἀλκαπτονουρίας καὶ κατὰ τὰς ὑπερξαλαιμίας (Loeper).

4. *Χρόνιοι ἐνδοκρινικοὶ ρευματισμοί.* Ὅτι οἱ ἐνδοκρινεῖς ἀδένες ἐπιδροῦν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν ἐνίων ρευματισμῶν εἴτε ὡς πρωτεῦον στοιχεῖον εἴτε ὡς κρίκος ἑνῶν τὴν λοίμωξιν καὶ τὴν ἄρθρωσιν, εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἡ λοίμωξις λ. χ. προκαλεῖ μίαν θυρεοειδίτιδα, ἥτις δευτεροπαθῶς ἐπιφέρει χρονίαν ἀρθρίτιδα. Ἡ ἐλαττωματικότης τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος φαίνεται βεβαία εἴς τινα περιστατικά. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ᾠοθηκικὸν ρευματισμόν, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ᾠοθηκῶν εἰς τὰς γυναῖκας βλέπομεν νὰ ἀναφαίνωνται ἀρθρικαὶ ἐκδηλώσεις μετ' ἐξαιρετικῆς συχνότητος. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ἐπίσης ὅτι μορφαί τινες γενικευομένου ρευματισμοῦ παρουσιάζουσι στενὸν παραλληλισμὸν μὲ τὴν γεννητικὴν ζωὴν τῶν ἀσθενῶν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς παύσεως τῆς ἐμμήνου ροῆς ἰδιαιτέρως εἶναι πρόδηλος, ἡ δὲ ἐνέργεια τῆς ᾠοθηκικῆς ὀποθεραπείας, ὅπως καὶ τῆς θυρεοειδοθεραπείας, δέον νὰ μὴ παραγνωρίζηται. Ἄλλωστε οἱ ἐνδοκρινικοὶ οὗτοι ρευματισμοὶ ἐπέρχονται κυρίως εἰς τὰς γυναῖκας, ὅπερ ἀφήνει νὰ ὑπονοηθῇ, ὅτι ὁ ρόλος τοῦ θυρεοειδοῦς δὲν δύναται νὰ εἶναι παρὰ δευτερεύων εἰς τὴν ᾠοθηκικὴν ἀνεπάρκειαν.

5. *Νευροτροφικοὶ χρόνιοι ρευματισμοί.* Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν νευρικῶν παθήσεων δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ ἡ ὕπαρξις ἀρθρικῶν ἀλλοιώσεων (νευρικαὶ ὀστεοαρθροπάθειαι). Ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν ὀστεοαρθροπαθειῶν κατὰ τὴν πορείαν τῆς κινητικῆς ἀταξίας καὶ τῆς συριγγομυελίας, δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὸν χρόνιον ρευματισμὸν ἐμφανιζόμενον κατὰ τὴν διαδρομὴν παθήσεων τῶν νεύρων (λεπρώδης νευρῖτις), κατὰ τὰς ἡμιπληγίας καὶ κατὰ τὰς παραπληγίας.

6. *Ἀγγειακαὶ ἀρθροπάθειαι.* Πρόκειται περὶ τραυματικῶν ἀρθροπαθειῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ πειραματικαὶ ἔρευναι τοῦ Leriche προσείλκυσαν τελευταίως τὴν προσοχήν. Ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν πρόκειται περὶ ἀληθοῦς χρονίου ρευματισμοῦ, ἀλλὰ περὶ πραγματικῶν βλαβῶν μαλακίας ἢ πωρώσεως ἢ ὀστεϊκῆς συμπυκνώσεως ἐντετοπισμένης, νόσων ἀποκλειστικῶς περιοριζομένων εἰς τὰ ὀστᾶ καὶ κατὰ συνέπειαν μὴ εἰσερχομένων εἰς τὸ πλαίσιον τῶν χρονίων ρευματισμῶν. Ἐν τούτοις συχνὰ παρατηρεῖται συνδυασμὸς χρονίων ρευματισμῶν μετὰ ἀγγειοσυμπαθητικῶν παθήσεων: σκληροδερμίας, νόσου τοῦ Raynaud κ.λ.π. Ἴσως δι' ἀγγειακῆς ἐπεξεργασίας ἢ ἀγγειο-συμπαθητικῆς νὰ ἐπεμβαίνῃ τὸ ψῦχος, διὰ νὰ τροποποιήσῃ ἢ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς βλάβας τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ.

Κλινικὴ περιγραφή. I. *Γενικευόμεναι μορφαί.* Ἡ καλύτερον πάσης ἄλλης διακριθεῖσα μορφὴ εἶναι ὁ *χρόνιος παραμορφωτικός, προϊὼν ρευματισμὸς* τοῦ Charcot, ἐπερχόμενος σχεδὸν πάντοτε παρὰ τῇ γυναικί, μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐμμήνου ροῆς, προκαλῶν ἀλλοιώσεις συμμετρικὰς καὶ κατορθώνων ἐντὸς ἐτῶν τινων νὰ παραμορφώσῃ τελείως τὰς ἀρθρώσεις τῶν ἀσθενῶν καὶ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀναπηρίαν. Ἡ ἔναρξις ἐπέρχεται διὰ πόνων τινῶν, εἴτε κατὰ τὸν ὦμον, εἴτε κατὰ τὰς χεῖρας, αὐξανομένων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς κοπώσεως καὶ παροξυνομένων εἰς ὡρισμένας στιγμάς. Πρόκειται περὶ πραγματικῶν ὀξέων παροξυσμῶν, κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν ὁποίων αἱ κινήσεις τῶν ἀρθρώσεων καθίστανται δυσχερεῖς. Οἱ παροξυσμοὶ οὗτοι διαρκοῦσιν ἑβδομάδας τινάς, μῆνας τινὰς καὶ εἶτα φαίνεται νὰ κατευνάζωνται. Ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον ἐπαναλαμβάνονται καὶ αἱ παραμορφώσεις ἀναφαίνονται. Ἡ νόσος εὑρίσκεται εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς. Τὸ μέγιστον τῶν παραμορφώσεων ὑπάρχει κατὰ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων τῶν μελῶν (ὀστεοφύτωσις, ἀγκύλωσις, ἐλαφρὰ ἐκτροπὴ τῶν ἀρθρώσεων, ἀτροφία, τενοντώδεις συσπάσεις, περιαρθρικαὶ ἀντιδράσεις). Αἱ χεῖρες δυνατὸν νὰ ὑποδύωνται διαφόρους μορφάς, τὴν καμπτικὴν (Charcot), καθ' ἣν παρατηρεῖται ἡ κάμψις τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ καρποῦ, τῆς χειρὸς καὶ τῶν δακτύλων πλὴν τῆς ἐκτάσεως τῆς δευτέρας φάλαγγος, τὴν ἐκτατικήν, καθ' ἣν ἀντιθέτως ὑπάρχει ἔκτασις τῶν διαφόρων τμημάτων ἐκτὸς τῆς δευτέρας φάλαγγος, ἥτις εὑρίσκεται ἐν κάμψει, καὶ τοῦ καρποῦ, τὴν εὐθύγραμμον μορφήν, ὀλιγώτερον συχνήν, ἐν ᾗ ἐν τούτοις αἱ ἀλλοιώσεις εἶναι ἀξιοσημείωτοι.

Αἱ ἀνωτέρω μορφαὶ δὲν εἶναι αἱ μόναι. Δύνανται νὰ συνάγωνται διαφοροτρόπως. Παρατηρεῖται σχεδὸν πάντοτε μία παρέκκλισις τῆς χειρὸς πρὸς τὸ ὠλένιον χεῖλος (φύσημα ἀνέμου). Ὁ καρπὸς εἶναι συνηθέστατα κεκαμμένος, τὸ ἀντιβράχιον κεκαμμένον ἐπὶ τοῦ βραχίονος καὶ μὲ κλίσιν πρὸς τὰ πρόσω, ὁ δὲ ὦμος ἀκινητοποιημένος. Ἐπὶ τῶν κάτω ἄκρων ἐπίσης παρατηροῦνται ἀνάλογοι παραμορφώσεις μὲ τοὺς δακτύλους ἐν εἴδει πλήκτρου, μὲ τὸν μέγαν δάκτυλον ἐν ἐκτροπῇ (hallus valgus), τὸν ἄκρον πόδα καὶ τὸ γόνυ παραμορφωμένα. Ἡ πάθησις προσβάλλει καὶ τὰς ἄλλας μεγάλας ἀρθρώσεις: κνημοταρσικήν, ὤμου, ἰσχίου, ἀγκῶνος καὶ τοὺς σπονδύλους. Τοιαύτη εἶναι ἡ λειτουργικὴ ἀναπηρία τῶν ἀσθενῶν τούτων, ὥστε καταλήγουσι νὰ ἀκινητοποιῶνται ἐπὶ τῆς κλίνης. Οἱ πάσχοντες κατατρύχονται ὑπὸ ἐντόνων πόνων, αὐθορμήτων ἢ προκλητῶν. Ἡ ἐξέτασις οὐδὲν ἄλλο ἀνακαλύπτει παρ' αὐτοῖς, ἐκτὸς τροφικῶν διαταραχῶν, αἵτινες ἀφορῶσιν ὄχι μόνον τὰς ἀρθρώσεις, ἀλλ' ἐπίσης τὸ δέρμα, ὅπερ παρουσιάζει συχνὰ φολιδωτὰς μεταβολάς, κηλῖδας, ἀτροφίας, οἰδήματα, ἐξανθήματα (ψωριασικὸς ρευματισμός), καθὼς καὶ τοὺς ὄνυχας. Ἡ ἐξέτασις τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῶν χυμῶν δίδει ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ πάθησις εἶναι βαρεῖα. Ἐξελίσσεται δι' ἐπανειλημμένων παροξυσμῶν, κατὰ τὴν διαδρο-

Digitized by Google

μὴν τῶν ὁποίων ἡ γενικὴ κατάστασις καταλήγει εἰς ἀλλοίωσιν. Οἱ πάσχοντες ἀπισχναίνονται καὶ βαθμηδὸν ἀπολήγουσιν εἰς καχεξίαν.

Γενικευμένοι ρευματισμοὶ δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν ὀλιγώτερον συστηματικοὶ τῶν προηγουμένων, προσβάλλοντες π. χ. πολλὰς μεγάλας ἀρθρώσεις, γόνυ, ὤμους, σπονδυλικὴν στήλην (σπονδύλωσις ριζομυελική), χεῖρας, γόνυ καὶ ἰσχίον κλπ. πάντων τῶν συνδυασμῶν ὄντων δυνατῶν. Πρόκειται περὶ πολυαρθρικῶν μορφῶν διαφόρου προελεύσεως.

ΙΙ. *Ἐντετοπισμέναι μορφαί.* Μεταξὺ τῶν μερικῶν ρευματισμῶν οἱ συχνότεροι εἶναι: 1) Ὁ ρευματισμὸς τοῦ γόνατος. Κοινότατος εἰς τὰς γυναῖκας ἰδίως, αἵτινες παρουσιάζουσιν ἄνευ ἐμφανοῦς αἰτίας δυσχέρειαν ἀρθρικὴν κατὰ τὴν ἔγερσιν. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀσθενῶν τούτων ἐλάχιστα πράγματα ἀνευρίσκομεν ἀπὸ ἀντικειμενικῆς ἀπόψεως: ἐλαφρὸς περιορισμὸς τῶν κινήσεων, μερικοὶ κριγμοί, ἐνίοτε ἐπώδυνοι, σημεῖον ἐπὶ τῆς μέσης γραμμῆς τῆς ἀρθρώσεως ἢ κατὰ τοὺς ἀρθρικοὺς θυλάκους. Μόνον ἡ ἀκτινογραφία φέρει εἰς φῶς μικράς τινας μεταβολάς, μικρὰς ὀστεοφυτώσεις, μικρὰς ῥήξεις τοῦ χείλους τῶν κονδύλων, ζώνας ὑπὸ ἢ ὑπερασβεστώσεως. Ἡ ἐξέλιξις γενικῶς εἶναι χρονία. Αἱ μορφαὶ αὗται ἐν τούτοις δύνανται νὰ τροποποιηθῶσιν ὑπὸ τῶν διαφόρων θεραπευτικῶν ἀγωγῶν καὶ σπανίως ἀκινητοῦσιν ἐξ ὁλοκλήρου τοὺς πάσχοντας. 2) Ἡ ἰσχιαρθρία (morbus coxae senilis). Πρόκειται περὶ παθήσεως ἐξαιρετικῶς συχνῆς καὶ ἀπελπιστικῆς ἀπὸ θεραπευτικῆς ἀπόψεως. Συνίσταται εἰς παροξυσμοὺς ἀρθρίτιδος, οἵτινες πλήσσουσι τὴν κατ' ἰσχίον διάρθρωσιν καὶ κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν ὁποίων ἡ βάδισις εἶναι δυσχερής, οἱ δὲ πόνοι ζωηροί, κατευναζόμενοι ἐπί τινα καιρόν, ἵνα ἐπαναληφθῶσι βραδύτερον καὶ καταλήγοντες τέλος εἰς βαθείας καὶ τελειωτικὰς ἀλλοιώσεις καὶ εἰς ἐπώδυνον κατάστασιν. Κλινικῶς παρατηροῦνται ὅλα τὰ σημεῖα τῆς περισφίγξεως τοῦ ἰσχίου. Ἡ βαρύτης τῆς μορφῆς ταύτης ἀπὸ λειτουργικῆς ἀπόψεως εἶναι μεγάλη. Εἰς τὰς εὐνοϊκωτέρας τῶν περιπτώσεων οἱ πόνοι καταπραΰνονται καὶ ὁ πάσχων ἐπαναλαμβάνει τὴν φυσιολογικήν του ἐνεργητικότητα μὲ μίαν ἀγκύλωσιν ἰσχιακήν. Εἰς τὰς πλείστας ὅμως τῶν περιπτώσεων ἡ ἀγκύλωσις δὲν γίνεται κατὰ τρόπον ἐπαρκῆ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἡ κίνησις, ἡ βάδισις, ἡ ἐλαχίστη κόπωσις ἀποβαίνει ἐπώδυνος. 3) Ὁ ρευματισμὸς τῶν σπονδύλων. Ὁ σπονδυλικὸς ρευματισμὸς δυνατὸν νὰ εἶναι μερικός, ὀσφυϊκὸς (ὀσφυοαρθρῖτις), ραχιαῖος (ραχιαρθρῖτις), ἢ αὐχενικός. Δύναται νὰ εἶναι ὁλικός, προκαλῶν πραγματικὴν σπονδύλωσιν ἢ σπονδυλῖτιδα καὶ νὰ ἀφορᾷ εἴτε τὰ σώματα τῶν σπονδύλων (ὀστεοφυτικὸς ρευματισμός), εἴτε νὰ προσβάλλῃ κυρίως τὸν μέγαν πρόσθιον σύνδεσμον, προκαλῶν σπονδυλώσεις. 4) Ὁ ρευματισμὸς τῶν χειρῶν. Ὁ ἐντετοπισμένος ρευματισμὸς τῶν χειρῶν εἶναι σχετικῶς συχνός. Αἱ δύο χεῖρες προσβάλλονται γενικῶς συμμετρικῶς. Καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ὑποξείας ἐξελίξεως, μετὰ παροξυσμῶν ἐξελικτικῶν, οἵτινες καταλήγουσιν εἰς τὴν παραμόρφωσιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκσεσημασμένην, ἀλλὰ πάντοτε λίαν ὀχληρὰν καὶ ἀκαλαίσθητον. Εἰδικὰ ὀζίδια περιεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Heberden κατὰ τὰς ἀρθρώσεις τῶν δευτέρων καὶ τρίτων φαλάγγων, ὑπὸ τοῦ Bouchard κατὰ τὰς πρώτας καὶ δευτέρας. Ὁ τοπικὸς οὗτος ρευματισμὸς τῶν χειρῶν ἀναφαίνεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς παρὰ τῇ γυναικί. Ἡ ἐνδοκρινὴς προέλευσίς του εἶναι συχνή. Ὁ ἀρθριτισμὸς ὅμως δύναται ἐπίσης νὰ τὸν προκαλέσῃ. Ἡ διάγνωσις εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας εἶναι ἀρκετὰ εὔκολος ἀπὸ ἀκτινολογικῆς ἀπόψεως, ἀποδεικνύουσα τὴν ἰδιαιτέραν κενοχωριακὴν ὄψιν ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὴν ποδάγραν, ὀφειλομένην εἰς τὴν διάβρωσιν τοῦ ὀστοῦ ὑπὸ τῶν οὐρικῶν ἐναποθέσεων. 5) Ὁ ρευματισμὸς τοῦ ὤμου. Ὁ τοπικὸς ρευματισμὸς τοῦ ὤμου εἶναι ἐπίσης συχνός. Πολλὰ τῶν περιστατικῶν καθορισθέντα ὡς νευρῖτις τοῦ βραχίονος, εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι ἀρθρίτιδες τοῦ ὤμου μὲ ἀπομεμακρυσμένας ἀκτινοβολίας λόγῳ προσβολῆς τῶν γειτονικῶν νεύρων. Τῷ ὄντι συνηθέστατα πρόκειται περὶ περιαρθρίτιδος μᾶλλον ἢ ἀρθρίτιδος, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἀπουσία ἀκτινολογικῶν βλαβῶν, ἡ δυνατὴ τελεία ἴασις, ἡ ἐπίδρασις τῆς τοπικῆς θεραπείας (μαλάξεως, ὑδροθεραπείας, περιαρθρικῶν ἐνέσεων). Οὐδεμία ἀναλογία ὑπάρχει μεταξὺ τῆς χρονίας ἀρθρίτιδος τοῦ ὤμου καὶ τῆς τοῦ ἰσχίου.

ΙΙΙ. *Εἰδικαί τινες μορφαί.* 1) Ὁ ρευματισμὸς τοῦ ἀρθρικοῦ θύλακος. Ὑπάρχουσι μορφαί, καθ' ἃς ἡ πάθησις, μὴ θίγουσα τὰς ὀστικὰς ἐπιφανείας καὶ τὰ ἀρθρικὰ διαστήματα, ἐντοπίζεται ἀποκλειστικῶς κατὰ τοὺς ἀρθρικοὺς ὀρογόνους καὶ τοὺς θυλάκους. Βλέπει τις τουτοτρόπως θυλακίτιδας χρονίας μετὰ πολλαπλῆς ἐντοπίσεως λίαν χαρακτηριστικάς. Αἱ θυλακίτιδες αὗται θίγουσιν ἰδίᾳ τὰς χεῖρας καὶ τὰς ἀρθρώσεις τοῦ ποδός, ἀλλὰ δύνανται νὰ προσβάλουν καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρθρώσεις. Πρόκειται περὶ πολυθυλακίτιδος, ἥτις ἐξελίσσεται κατὰ παροξυσμοὺς διαδοχικούς, τῶν ἀρθρώσεων προσβαλλομένων τῆς μιᾶς κατόπιν τῆς ἄλλης. Ἡ προέλευσις τῶν πολυθυλακιτίδων τούτων εἶναι ἀμφισβητήσιμος. Ἀπὸ προγνωστικῆς ὅμως ἀπόψεως, πρόκειται περὶ μορφῆς σχετικῶς καλοήθους. 2) Ὁ λιποδυστροφικὸς ρευματισμός. Πρόκειται περὶ κλινικῆς εἰκόνος, λίαν συνήθους, καθ' ἣν παρατηρεῖται συγχρόνως πάντοτε παρὰ τῇ γυναικὶ γενικῶς παχυσαρκία, λιπώματα διανεμημένα συμμετρικῶς εἰς τὰς περιαρθρικὰς χώρας καὶ εἰς τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τῶν γονάτων, χρόνιος ρευματισμός, δυσμηνόρροια. Πρόκειται ἀσφαλῶς ἐνταῦθα περὶ μιᾶς τῶν πλέον τυπικῶν μορφῶν τοῦ δυσενδοκρινικοῦ ρευματισμοῦ. Ἀρκεῖ εἰς τοιαύτας ἀσθενείας νὰ συνδυάσωμεν μὲ τὴν θεραπείαν τῆς ἀπισχάνσεως τὰ πολυαδενικὰ ἐκχυλίσματα, ἰδίᾳ τὰ θυρεοφωθηκικά, διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν ταχεῖαν βελτίωσιν. Οἱ Wassenbach καὶ Frangon ἔχουσιν ἰδιαιτέρως ἐπιμείνει ἐπὶ τῆς μορφῆς ταύτης, ἣν ὀνομάζουσι ξηρὰν λιποαρθρῖτιδα τῶν γονάτων. 3) Θυρεοειδικὸς ρευματισμός. Εἰς τὴν τυπικὴν αὐτοῦ μορφὴν ὁ θυρεοειδικὸς ρευματισμὸς εἶναι πολυαρθρικός, ἐπέρχεται δὲ παρ' ἀτόμοις, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζουσι τὰ μικρὰ σημεῖα τῆς θυρεοειδικῆς ἀνεπαρκείας, ἣν σήμερον δυνάμεθα μετ' ἀκριβείας νὰ προσδιορίσωμεν διὰ τῆς μελέτης τῆς βασικῆς ἀνταλλαγῆς. Καὶ ἐνταῦθα ἀκόμη πρόκειται συνηθέστατα περὶ παχυσάρκων ἢ τοὐλάχιστον περὶ ἀτόμων, τῶν ὁποίων τὰ τοιχώματα εἶναι διηθημένα, παρουσιαζόντων συχνὰ ἡμικρανίας, πόνους διαφόρους, διαταραχὴν τῆς τριχοφυτώσεως, τὸ σημεῖον τῆς ὀφρύος, οἰδήματα φευγαλέα κ.λ.π.

Διάγνωσις: Ἡ διάγνωσις τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι οὐσιωδῶς αἰτιολογική, καὶ νὰ γίνηται: α) Διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἐξιδρώματος, τοῦ ἀρθρικοῦ ὑγροῦ, κλπ. Ἡ ἐν λόγῳ ἐξέτασις δέον νὰ γίνῃ ἀπό τε κυτταρολογικῆς κα βακτηριολογικῆς ἀπόψεως (ἀναζήτησις τοῦ γονοκόκκου, τοῦ βακτηριδίου τοῦ Koch, δι' ὅλων τῶν νεωτέρων μεθόδων ἃς διαθέτομεν). β) Διὰ γενικῆς βιολογικῆς ἐξετάσεως (ἐξέτασις τῶν χυμῶν), ὅπως διαπιστωθῇ ἡ τυχὸν ὑπάρχουσα σύφιλις ἢ ὅπως διευκρινισθῇ διὰ τοῦ χρόνου τῆς καθιζήσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων κατὰ πόσον πρόκειται περὶ φλεγμονώδους ἀρθροπαθείας (ἀρθρίτιδος) ἢ ἐκφυλιστικῆς (ἀρθρώσεως), ὅπερ ἔχει σπουδαίαν πρακτικὴν σημασίαν. γ) Δι' ἀκτινολογικῆς ἐξετάσεως, ἥτις θέλει καθορίσει εἴς τινας περιπτώσεις αἰτιολογικὰ δεδομένα (ποδάγρα), καὶ κυρίως ἀπὸ λειτουργικῆς προγνωστικῆς ἀπόψεως, ἥτις θὰ ἦτο ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα. Ἐκ τῆς ἐντάσεως τῶν ἀλλοιώσεων τῶν χόνδρων τοῦ ὑπενδύματος, ἐκ τῆς ἐπισημότητος τῶν ἀλλοιώσεων τῆς ὀστεοπωρώσεως ἢ τῆς ἀποτιτανώσεως καὶ ἰδίως ἐκ τῆς ὄψεως τῆς ἀρθρικῆς διαμέσου γραμμῆς θὰ δικαιούμεθα νὰ συμπεράνωμεν περὶ τῆς πιθανότητος μιᾶς λειτουργικῆς ἰάσεως ἢ ἀντιθέτως περὶ τῆς ὑπάρξεως ὁριστικῶν βλαβῶν.

Θεραπεία: 1 Ἐξωτερική. Αἱ ἀλοιφαὶ μὲ βάσιν τὸ ἰτεϋλικὸν μεθύλιον θέλουσι χρησιμοποιηθῇ κατὰ τοὺς ὀξεῖς παροξυσμούς. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης εἰς τὸ ἐμπόριον σκευάσματα, ἅτινα δύνανται νὰ ἀντικαταστήσωσι τοῦτο χωρὶς νὰ ἔχωσι τὴν δυσάρεστον αὐτοῦ ὀσμήν. Ἀναγράφονται ὡσαύτως αἱ περιτυλίξεις διὰ baume tranquille κ.λ.π. Τὰ τοπικὰ καὶ ἐπισπαστικὰ δέον νὰ χρησιμοποιῶνται κατὰ τὰς διαμέσους περιόδους. Δέον νὰ μὴ γίνεται πλέον χρῆσις τῶν θερμοκαυτηριασμῶν, οἵτινες εἶναι ἐπώδυνοι καὶ ἀνωφελεῖς, νὰ καταφεύγωμεν δὲ εἰς τοὺς συναπισμούς, τὰ σιναπούχα καταπλάσματα, τὰς ἐντριβὰς διὰ τερεβινθίνης, εἰς τὰς ἐπαλείψεις δι' ἰωδιούχων ἀλοιφῶν. Θερμὰ ἐπιθέματα: θερμότης ὑπὸ πᾶσαν μορφήν, ὑγρὰ ἢ ξηρά, κιβώτια θερμαίνοντα, θερμόλουτρα διὰ θερμοῦ ἀέρος, θερμοφόροι, θερμὰ καταπλάσματα, ἀντιφλογιστίνη, σάκκον ἄμμου, ἠλεκτρικὰ καταπλάσματα, ἠλεκτρικὴ κλίνη θερμαινομένη, παραφινόλουτρα, διαθερμία κλπ. Χρησιμοποιοῦνται μετ' ἐπιτυχίας καὶ ἁπλούστατα αἱ ἀρδεύσεις λίαν θερμοῦ ὕδατος γινόμεναι ἐπὶ τῆς πασχούσης ἀρθρώσεως κεκαλυμμένης δι' ὑφάσματος. Ἐπίσης συνιστῶνται τὰ μεγάλα ἁπλᾶ ἢ θειοῦχα λουτρά.

2. *Φυσικὰ μέσα.* Αἱ ὑπεριώδεις ἀκτῖνες εἶναι ἀλυσιτελεῖς, δύνανται ὅμως νὰ παράσχωσιν ὑπηρεσίας τινὰς ὡς γενικὰ τονικά. Αἱ ἐνδοερυθραὶ ἀκτῖνες εἶναι ἐπίσης ἀλυσιτελεῖς ἢ τοὐλάχιστον δὲν φαίνεται νὰ ἐπιδρῶσιν εἰμὴ διὰ τῆς θερμικῆς των ἀκτινοβολίας. Ἡ διαθερμία δυνατὸν νὰ εἶναι ὠφέλιμος. Εἶναι ἡ καλυτέρα τῶν μεθόδων τῆς θερμοθεραπείας. Ὁ γαλβανισμὸς δὲν ἔχει σαφῆ ἀποτελεσματικότητα. Ὁ φαραδισμὸς ἐπιδρᾷ μόνον ἐπὶ τῆς μυϊκῆς ἀτροφίας. Ὡσαύτως τὰ ὑψίσυχνα ρεύματα δὲν ἔδωσαν ἀποτελέσματα. Ὁ ἰονισμὸς ἀντιθέτως παρέχει ἐνδιαφέρον, ἐφαρμοζόμενος διὰ τοῦ ἰωδιούχου καλίου ἢ τοῦ ἰτεϋλικοῦ νατρίου. Δὲν ἀποτελεῖ ὅμως γενικὴν θεραπείαν τοῦ ἀρθριτισμοῦ. Αἱ ἀκτῖνες Χ δύνανται νὰ ἔχωσι παυσίπονον ἐνέργειαν ἀρκετὰ σαφῆ, δέον ὅμως νὰ χρησιμοποιῶνται εἰς μικρὰς δόσεις καὶ διὰ προσφάτους βλάβας. Νὰ ἀποφεύγωνται ἐν περιπτώσει φυματιάσεως. Ἡ ραδιενεργὸς θεραπεία δύναται νὰ εἶναι ὠφέλιμος αἱ δὲ ἰαματικαὶ λάσπαι, κατά τινας, εἰς τὴν ραδιενέργειαν αὐτῶν ὀφείλουσι τὰ καλὰ ἀποτελέσματα. Προέτειναν ἐπίσης τὰς ἐνέσεις τοῦ θορίου, τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ ραδίου, ἐφαρμογὴν τὴν ὁποίαν δέον νὰ διατηρήσωμεν ἀλλὰ μετὰ τεχνικῆς ἐξόχως συνετῆς. Μεταχειρίζονται συνήθως τὸ θοριοῦχον βρώμιον Χ, ἰδίᾳ κατὰ τὸν ψωριασικὸν ρευματισμόν. Ἔνεσις εἰς βάθος 2 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα μιᾶς φύσιγγος, ἀπὸ 100—300 microgrammes, κατ' ἀνώτατον ὅριον. Σειρὰ ἐκ 10 ἐνέσεων. Ἀπαραίτητον νὰ ἐλέγχωνται αἱ αἱματολογικαὶ ἀντιδράσεις κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς θεραπείας.

3. *Μάλαξις καὶ μηχανοθεραπεία.* Πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται κατὰ τὰς ὀξείας φλεγμονώδεις παροξύνσεις. Ἀντιθέτως δύνανται νὰ δώσωσι θαυμάσια ἀποτελέσματα εἴς τινας χρονίας μορφάς. Δέον νὰ μαλάσσωνται οἱ περιαρθρικοὶ μύες, αὐτὰ ταῦτα τὰ ἄκρα τῶν ἀρθρώσεων, καὶ νὰ γίνεται εἰς ἑκάστην συνεδρίαν ἡ παθητικὴ κινητοποίησις, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ὁ πάσχων θέλει προσθέσει τὴν ἐνεργητικὴν κινητοποίησιν. Αἱ λεπτομέρειαι τῶν θεραπειῶν τούτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κανονισθῶσι παρὰ ἀναλόγως τῶν ἀτομικῶν ἀντιδράσεων. Ἡ ὑπὸ τὸ ὕδωρ μάλαξις, ὡς αὕτη ἐφαρμόζεται εἰς τὰς διαφόρους λουτροπόλεις καὶ ἰδίᾳ εἰς Aix, εἶναι λίαν ἀποτελεσματικὴ κατὰ τὰς ἐνδιαμέσους μορφάς.

4. *Τοπικαὶ ἐνέσεις.* Εἰς τὰς ἐντετοπισμένας μορφὰς αἱ τοπικαὶ ἐνέσεις lipiodol δίδουσι θαυμάσια ἀποτελέσματα, ἰδιαιτέρως κατὰ τὸ γόνυ καὶ τοὺς ὤμους. Εἶναι ἄνευ ἀποτελέσματος κατὰ τὴν κατ' ἰσχίον διάρθρωσιν. Αἱ ἐνέσεις πρέπει νὰ γίνωνται κατ' ἀρχὰς περιαρθρικαί, εἶτα ἐνδοαρθρικαὶ ἐν εἴδει ριπιδίου.

5. *Ἐσωτερικὴ θεραπεία.* α') *Ἀνταλγική.* Χορήγησις ἰτεϋλικοῦ νατρίου ἢ ἀσπιρίνης ἢ τῶν παραγώγων αὐτῶν, εἰς δόσεις ἐπαρκεῖς. Ἡ ἀσπιρίνη δέον νὰ χορηγῆται ἀπὸ 1,5 ἕως 2 καὶ πλέον γραμμάρια κατὰ δόσεις ἐκ 0,50 ἐκτὸς τῶν γευμάτων. Τὸ pyramidon, ἡ ἀντιπυρίνη καὶ τὰ παράγωγα αὐτῶν δίδουσιν ἐπίσης πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα. Δοκιμαστέα ἐπίσης τὸ atophan, hexopan, atoquinol εἰς δόσεις 1 γραμ. μέχρις 1 γρ. 50. Τὰ ἐν λόγῳ φάρμακα δυνατὸν νὰ εἶναι λίαν δραστήρια, ἔχουσιν ἀνάγκην ὅμως ἐπιβλέψεως προσεκτικῆς τῶν νεφρικῶν καὶ ἠπατικῶν λειτουργιῶν καὶ δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται ἐπὶ μακρόν.

β') *Οὐρικολυτικὰ φάρμακα.* Ἡ οὐρικολυτικὴ θεραπεία δὲν ἔχει σαφῶς καθωρισμένην ἐνέργειαν· ἐν τούτοις εἴθισται νὰ χορηγῆται εἰς τοιούτους ἀσθενεῖς ἡ πιπεραζίνη, ἡ οὐρικολυζίνη, τὸ acide thymique, τὰ λιθινοῦχα παράγωγα μὲ διακοπὰς ἀποχῆς. γ') Ἡ βασικὴ θεραπεία τοῦ χρονίου ρευματισμοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἰωδίου, τοῦ φωσφόρου, τοῦ ἀρσενικοῦ καί τινων ἄλλων φαρμάκων. Τὸ ἰώδιον εἶναι τὸ ἰδεῶδες φάρμακον, δέον δὲ νὰ χρησιμοποιῆται ἐπὶ μακρόν. Ἂν ὑπάρχῃ εὐκολία, τίποτε δὲν ὠφελεῖ περισσότερον ἀπὸ μίαν ἔνεσιν καθ' ἑκάστην διαλύσεως ἰωδίου, iodaseptine ἢ iodhema. Ἐὰν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν στοματικὴν ὁδόν, θὰ ἀναγράφωμεν τὸ φυσικὸν ἰώδιον (βάμμα ἰωδίου), ὅπερ χορηγοῦμεν ἐντὸς οἴνου ἑψημένου, εἰς τὸ μέσον τῶν γευμάτων, ἢ ἄλλως ἐντὸς γάλακτος (ὀλιγώτερον ἐνεργόν). Ἀρχίζομεν ἀπὸ 4 σταγόνας καθ' ἕκαστον γεῦμα, αὐξάνομεν ἀνὰ 2 σταγόνας καθ' ἑκάστην μέχρι 50, 100, 200 ἀκόμη τὴν ἡμέραν. Ἔπειτα ἀπὸ λῆψιν τοῦ ποσοῦ τούτου ἐπὶ 10—15 ἡμέρας κατερχόμεθα βαθμηδόν. Αἱ θεραπεῖαι δι' ἰωδίου δέον νὰ ἐπαναλαμβάνωνται πλειστάκις τοῦ ἔτους. Δυνάμεθα νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὸ ἰώδιον διὰ τῶν κλασσικῶν ἰωδοϊωδιούχων σκευασιῶν, χρησιμοποιοῦντες ταύτας εἰς μεγάλας δόσεις. Τὸ κολλοειδὲς ἰώδιον δίδει ἐπίσης θαυμάσια ἀποτελέσματα. Αἱ ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ ἰωδίου εἶναι ὀλιγώτερον ἐνεργοί. Ὁ φωσφόρος θέλει χορηγηθῇ κατὰ τὰ ἐνδιάμεσα τῆς θεραπείας τοῦ ἰωδίου εἴτε ὑπὸ μορφὴν καθαροῦ φωσφορικοῦ ὀξέος, εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἀνοργάνων ἁλάτων. Τὸ ἀρσενικόν, τέλος, ὑπὸ τὰς κλασσικὰς αὐτοῦ μορφὰς τοῦ ὑγροῦ τοῦ Fowler, τοῦ ἀρσενικοῦ νατρίου, τοῦ κακοδυλικοῦ, δύναται νὰ εἶναι ὠφέλιμον κατὰ τοὺς παροξυσμούς, οἵτινες θίγουσι τὴν γενικὴν κατάστασιν. Τὸ θεῖον ἐσωτερικῶς φαίνεται ἔχον ἐνέργειαν ἐλάχιστα ὠφέλιμον.

6. *Εἰδικὴ θεραπευτική.* Βεβαίως ὀφείλομεν πάντοτε νὰ δοκιμάζωμεν τὴν εἰδικὴν θεραπείαν, ἐὰν ὑποπτευώμεθα εἴτε τὴν συφίλιδα, εἴτε τὸν ἀρθριτισμὸν (θεραπεία μὲ βάσιν τὸ κολχικὸν καὶ τὸ atoquinol), εἴτε τὸν θυρεοειδῆ, ἐν περιπτώσει ἐνδοκρινικῆς μορφῆς. Ἡ εἰδικὴ θεραπεία ἐν περιπτώσει γονοκοκκικοῦ ρευματισμοῦ εἶναι συζητήσιμος. Ὁ ὀρὸς δὲν δρᾷ παρὰ εἰς τὰς ὀξείας μορφάς. Τὸ ἀντιγονοκοκκικὸν ἐπίσης ἐμβόλιον δὲν δρᾷ περισσότερον οἱασδήποτε ἑτέρας πρωτεϊνικῆς οὐσίας. Ἡ γοναχρίνη (gonacrine) φαίνεται ἐλάχιστα ἀποτελεσματική.

7. *Πρωτεϊνοθεραπεία.* Εἴς τινας περιπτώσεις ἀτελῶς διαφοροποιουμένας, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐπιτυχίας διὰ τῆς πρωτεϊνοθεραπείας. Ἡ θεραπεία αὕτη δέον νὰ ἀποφεύγηται εἰς τοὺς ἀσθματικούς.

8. *Ἐμβολιοθεραπεία.* Ἐκτὸς τῆς εἰδικῆς αὐτῶν ἐπιδράσεως τὰ ἐμβόλια ἠδυνήθησαν νὰ δώσωσι πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα κατὰ τοὺς χρονίους ρευματισμούς. Ἰδίᾳ ὁ Ponndorf (Weimar) ἐξεθείασε

Digitized by Google

τὴν θεραπείαν δι' ἐμβολίου παρασκευασθέντος ἐκ μίγματος φυματίνης (προερχομένης ἐκ βακίλλων ἀνθρώπου ἢ βοός) μετὰ διηθημένου συνθλίμματος καλλιεργειῶν σταφυλοκόκκων, στρεπτοκόκκων, μικροοργανισμῶν τῆς γρίππης, καταρροϊκῶν (catarrhalis) βακίλλων τοῦ Friedlander καὶ Pfeiffer, ὑποστάντων τὴν αὐτόλυσιν.

Ὁ Lacapère προσθέτει εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἐμβόλιον καὶ αὐτόλυμα γονοκόκκου. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐμβολίου γίνεται ἐπὶ εὐρέων σκαριφισμῶν τοῦ δέρματος κατὰ τοὺς ὤμους, τὴν προσθίαν καὶ ἔξω ἐπιφάνειαν τοῦ μηροῦ κλπ., ἐπὶ ἐπιφανείας ποικιλλούσης ἀπὸ 6 μέχρι 40 τ. ἑκατ. τοῦ μέτρου. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐμβολίου προκαλεῖ τοπικὰς ἀντιδράσεις κατὰ τὸ μέρος τῶν σκαριφισμῶν, ὅπως ἡ φυματίνη, ἑστιακὰς (παροξυσμοὺς ἀρθρικούς), ἔτι δὲ καὶ γενικὰς (πυρετικὴν κατάστασιν). Αἱ ἀντιδράσεις αὗται δέον νὰ ἀναζητῶνται καὶ ἕνεκα τούτου κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν ἑπομένων συνεδριῶν δέον νὰ αὐξάνεται ἡ ἔκτασις τῶν σκαριφισμῶν μέχρι τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν. Οἱ ἐμβολιασμοὶ ἐπαναλαμβάνονται κατὰ διάφορα διαστήματα ἀναλόγως τῶν ἀντιδράσεων τούτων, κατὰ μέσον ὅρον ἀνὰ 2, 3 ἢ 4 ἑβδομάδας. Εἶναι δύσκολον ὅμως νὰ ὑποδείξῃ τις εἰς ποίας μορφὰς τοῦ ῥευματισμοῦ ἁρμόζει καλύτερον ἡ θεραπεία αὕτη. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἡ ἐμβολιοθεραπεία τοῦ Ponndorf ὠφελεῖ περισσότερον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀρθριτίδων μετὰ ηὐξημένης τῆς ταχύτητος τῆς καθιζήσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων καὶ ὑπερπρωτεϊναιμίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλως τε σπουδαῖα ἀποτελέσματα δίδει καὶ ἡ χρυσοθεραπεία.

9. *Χρυσοθεραπεία*. Ὁ J. Forestier ἐκθειάζει τὴν χρῆσιν τῶν ἁλάτων χρυσοῦ κατὰ τῶν χρονίων λοιμωδῶν ῥευματισμῶν (ἀρθριτίδων) κυρίως κατὰ τὰς ἐμπυρέτους πολυαρθρικὰς μορφάς, καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν allochrysine εἰς ἑβδομαδιαίας ἐνδομυϊκὰς ἐνέσεις ἐκ 0 gr. 05, εἶτα 0 gr. 10. Αἱ σειραὶ γίνονται ἐκ 10 μέχρι 15 ἐνέσεων μετὰ διακοπῆς 6 περίπου ἑβδομάδων. Ἐκείνη ὅμως ἡ σκευασία, ἥτις φαίνεται δίδουσα πολὺ ἀνώτερα ἀποτελέσματα εἶναι τὸ Solganal εἰς ἐνδοφλεβίους ἐνέσεις ἐκ 0 gr. 05 ἢ 0 γρ. 10 καθ' ἑβδομάδα μέχρις ὁλικῆς ποσότητος 3 ἢ 4 γραμμαρίων διὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς θεραπείας. Μετὰ διακοπὴν 1 καὶ 2 μηνῶν ἐπανάληψις κατὰ τὴν αὐτὴν σειράν. Εὐνόητον ὅτι ἡ χρυσοθεραπεία δέον νὰ γίνεται μετὰ περισκέψεως καὶ κατόπιν παρακολουθήσεως τῶν ἡπατικῶν καὶ νεφρικῶν λειτουργιῶν. Τὰ ἐλάχιστα σημεῖα μὴ ἀνοχῆς τοῦ φαρμάκου δέον νὰ ἐπιφέρωσι τὴν διακοπὴν προσωρινῶς τῆς θεραπείας. Ἡ παρακολούθησις τῆς ἀντιδράσεως τῆς καθιζήσεως τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ἐπανερχομένης εἰς τὰ φυσιολογικὰ βαθμηδὸν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς χρυσοθεραπείας, εἶναι ὁ καλύτερος δείκτης περὶ τοῦ λυσιτελοῦς αὐτῆς.

10. *Δίαιτα*. Ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ὁ ῥευματισμὸς συνδυάζεται πρὸς τὴν παχυσαρκίαν, τὸν διαβήτην κλπ. ἢ εἶναι ἀρθριτικός, ἡ θεραπευτικὴ τοῦ ῥευματισμοῦ δὲν εἶναι θεραπευτικὴ διαίτης. Γενικῶς δέον νὰ ἀποφεύγωνται ὅλα τὰ πλούσια εἰς χολοστερίνην καὶ πουρίνας σιτία. Θὰ ἀπαγορεύσωμεν ἑπομένως τὰ ᾠά, τὰ ἐντόσθια, τὰ κρέατα κυνηγίου κλπ., τὰ ὄξινα φροῦτα, τοὺς μύκητας, τὰ καπνιστὰ ψάρια, τὰ ἁλμυρά, τὰ ὀστρακοειδῆ, τὰ σπαράγγια, τὰς ὀξαλίδας, τὸ σπανάκι, τὸ κάρδαμον κλπ. Θὰ ἐπιμείνωμεν κυρίως ἐπὶ τῆς λιπαρᾶς τροφῆς (βούτυρον). Συχνὰ θὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην, παρὰ τοῖς παχυσάρκοις, νὰ ἐφαρμόσωμεν θεραπείας κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Guelpa. Αὕτη συνίσταται εἰς τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦ ἀσθενοῦς νὰ παραμείνῃ νῆστις ἐπὶ 4 ἕως 6 ἡμέρας, λαμβάνων τὴν πρώτην, τὴν τρίτην καὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν καθαρτικὸν (40 γραμμάρια θειικοῦ νατρίου π. χ.). Κατὰ τὰς 6 ταύτας ἡμέρας ἡ νηστεία δέον νὰ εἶναι πλήρης ἐκτὸς διαφόρων πομάτων, μετὰ ὕδατος βεβρασμένου καὶ εἶτα διυλισμένου. Κατὰ τὰ μεσοδιαστήματα τῆς θεραπείας ταύτης, ἡ διατροφὴ δέον νὰ εἶναι ὀξινίζουσα, ὑποασβεστοῦχος, ἄνευ ζυμαρικῶν καὶ πρασίνων χορταρικῶν, ἄνευ ἄρτου. Δέον δὲ νὰ γίνεται χρῆσις ὕδατος Évian, Vittel, Σαρίζης ἢ ὕδατος βεβρασμένου καὶ εἶτα ἠρέμα διυλισμένου. Κατὰ τὰ ὀξέα ἐπεισόδια ἀνάγκη πολλάκις νὰ παραταθῇ ἐπὶ πολὺ ἡ θεραπεία αὕτη.

11. *Λουτροθεραπεία*. Ἡ λουτροθεραπεία ἀποτελεῖ ἓν τῶν ἰσχυροτέρων ὅπλων κατὰ τοῦ χρονίου ῥευματισμοῦ καὶ δέον νὰ δοκιμάζεται μετ' ἐπιμονῆς. Γενικῶς δέον ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὰ ἁπλᾶ θερμὰ λουτρὰ οἱ ἀσθενεῖς οἱ παρουσιάζοντες προσφάτους παροξυσμούς. Ἀντιθέτως τὰ λασπόλουτρα καὶ τὰ θειοῦχα ἰαματικὰ εἶναι κατάλληλα διὰ τὰ ὑπολείμματα τῶν ῥευματισμῶν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ προΐδωμεν ἂν ἀσθενής τις θὰ ἀντιδράσῃ ἢ οὐχὶ εἰς τὰ ἰαματικὰ ὕδατα, καὶ εἰς ποίαν λουτρόπολιν μεταξὺ τῶν τριῶν μεγάλων ὁμάδων, τῶν θειούχων λουτροπόλεων, τῶν ὑπερθέρμων ἢ τῶν λασπολούτρων θὰ ἴδῃ ὠφέλειαν. Τὰ λουτρὰ τῆς Αἰδηψοῦ καὶ Ὑπάτης, τῶν Μεθάνων, τοῦ Λαγκαδᾶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐπιδρῶσιν ἐπωφελῶς. Τὰ τοῦ Aix-les-Bains, Luchon, Carlsbad, Marienbad, Sax, Wisbaden, Bourbon κλπ. ὁμοίως.

12. **Συσκευαί.** Ἐπίσης δυνατὸν νὰ ὑποδειχθῶσιν ὀρθοπεδικαὶ συσκευαὶ κατὰ τὴν θεραπείαν τῶν χρονίων ῥευματισμῶν, ὅπως ἐπανορθώσωμεν ἀνατάξιμον ἀνωμαλίαν, εἰδικῶς τὴν πλατυποδίαν, τῆς ὁποίας ὁ ῥόλος εἶναι σπουδαῖος διὰ τὴν παραγωγὴν ῥευματισμῶν τινων, καὶ ὅπως ἀκινητοποιήσωμεν λίαν ἐπωδύνους ἀρθρώσεις, σπονδυλικάς, κατ' ἰσχίον κλπ.

13. *Χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις*. Ἀνόρθωσις ἐν περιπτώσει κακῆς θέσεως τῶν μελῶν· περιορισμὸς κινήσεως ἐπωδύνου ἀρθρώσεως (π. χ. ὀστεοπλαστικὴ προσήλωσις ἄνωθεν τοῦ βόθρου τῆς κοτύλης πρὸς περιορισμὸν τῆς κινήσεως τῆς κεφαλῆς τοῦ μηριαίου). Ἀρθρόδεσις, ἔσω ἢ ἔξω ἀρθρική, προταθεῖσα ἰδίᾳ διὰ τὰς ἰσχιαρθρίτιδας. Ἀκόμη καὶ ἀρθροπλαστική, καθ' ὅτι ἡ ἐγχείρησις τοῦ Whitman ἐφαρμοσθεῖσα καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἰσχιαρθρίας εἶναι πραγματικὴ ἀρθροπλαστική, ἥτις εἰς τὰ εὐνοϊκὰ περιστατικὰ παρέχει ἰσχίον σταθερὸν καὶ ἀνώδυνον.

Ὑπόδειγμα θεραπείας ἐντετοπισμένου χρονίου ῥευματισμοῦ. Ἐπὶ χρονίου ῥευματισμοῦ τῆς κατὰ γόνυ ἀρθρώσεως π. χ.: Ἐφαρμογαὶ πρωΐας καὶ ἑσπέρας ἐπὶ τῶν γονάτων ἀλοιφῆς ἰωδιούχου ἢ δι' ἰτεϋλικοῦ μεθυλίου. Λῆψις κατὰ τὴν 10 καὶ 17 ὥραν, ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος Σαρίζης, Évian ἢ Vittel ἑνὸς δισκίου ἀσπυρίνης. Κατὰ τὰ γεύματα ἰωδιοῦχος θεραπεία κατὰ τὸν ἀνωτέρω ὑποδειχθέντα τρόπον. Δὶς τῆς ἑβδομάδος τοπικὴ ἔνεσις περιαρθρικὴ Lipiodol εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰς ὀστεϊκὰς ἐπιφανείας. 8 ἕως 10 ἐνέσεις ἐν ὅλῳ. Βραδύτερον λουτροθεραπεία. Ἐπὶ γενικευθέντος χρονίου ῥευματισμοῦ: Ἐφαρμογὴ τῶν τοπικῶν καὶ ἐπισπαστικῶν ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀρθρώσεων. Ἔντονος ἰωδιοῦχος θεραπεία δι' ἐνέσεων iodhéma ἢ ἐσωτερικῶς. Ἐπὶ πλέον λῆψις ἐπὶ πολλοὺς μῆνας: τὰς πρώτας 10 ἡμέρας ἑκάστου μηνὸς κατὰ τὰ δύο γεύματα κόνεως θυρεοειδοῦς (δόσις ἀνάλογος τῆς ἡλικίας καὶ ἀνεκτικότητος)· τὰς ἑπομένας 10 λῆψις κατὰ τὰ δύο γεύματα φωσφορούχου τινὸς σκευασίας (φωσφορικὸν ὀξύ, φυτίνη, alexime κλπ.)· τὰς ἑπομένας 10 ἡμέρας λῆψις πιπεραζίνης, οὐρικολυζίνης κλπ. Χρῆσις φυσικοθεραπείας, μαλάξεως, ἀναλόγως τῆς ἀνοχῆς. Λουτροθεραπεία. Ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας ἐμβολιοθεραπεία καὶ χρυσοθεραπεία.

Α. ΚΩΔΟΥΝΗΣ

— **ῥευματισμὸς περιτοναϊκὸς** [*Ἰατρ.*]. Οὕτω καλεῖται ἡ ἐπὶ τοῦ περιτοναίου ἐντόπισις τῆς ῥευματικῆς λοιμώξεως. Μέχρι πρό τινων ἔτι ἐτῶν ἐπιστεύετο, ὅτι ἡ ῥευματικὴ λοίμωξις, ἥτις ἐντοπίζεται κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς ὀρογόνους ὑμένας (ἀρθρικὸς ὑμήν, ὑπεζωκός, περικάρδιον κλπ.), σέβεται τὸν περιτοναϊκὸν ὀρογόνον (τὸ περιτόναιον). Νεώτεραι ὅμως παρατηρήσεις—καὶ ἰδίᾳ τῆς τελευταίας δεκαετίας—, ὧν αἱ πλεῖσται συνωδεύοντο καὶ ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς γενομένης ἐγχειρήσεως εὑρημάτων καὶ τῆς ἱστολογικῆς καὶ μικροβιολογικῆς ἐξετάσεως τούτων (σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, περιτοναϊκοῦ ἐξιδρώματος), ἀπέδειξαν τὸ δυνατὸν τῆς ἐντοπίσεως τῆς ῥευματικῆς νόσου καὶ ἐπὶ τοῦ περιτοναίου.

Ἡ νόσος προσβάλλει, κατὰ προτίμησιν, νεαρὰ ἄτομα ἡλικίας 8—25 ἐτῶν, συνηθέστερον ἄρρενα ἢ θήλεα, ἐν πλήρει ὑγείᾳ ἤ, ἐνίοτε, ἐν ἀναρρώσει ἐκ προσβολῆς ὀξείας κυνάγχης διατελοῦντα. Οὐχὶ σπανίως, ἐν τῷ ἀναμνηστικῷ τῶν τοιούτων ἀρρώστων εὑρίσκει τις παλαιὰς προσβολὰς ὀξειῶν ἀμυγδαλιτίδων, εἰς ἃς ἐπηκολούθησαν ἢ μὴ ἀρθρικαὶ κρίσεις, φύσεως ῥευματικῆς. Ἡ ἔναρξις τῆς νόσου ἐκδηλοῦται συνηθέστερον δι' αἰφνιδίας εἰσβολῆς συμπτωμάτων περιτοναϊκῆς ἀντιδράσεως (πόνων—ἐντετοπισμένων ἰδίᾳ περὶ τὸν ὀμφαλὸν ἢ κατὰ τὸν δεξιὸν λαγόνιον βόθρον, σπανιώτερον δὲ κατὰ τὸ ἐπιγάστριον ἢ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον—, μυϊκῆς ἀντιστάσεως, ὑπεραισθησίας δερματικῆς ἀλγεινῆς, ναυτιῶν ἢ καὶ ἐμέτων, ἐπισχέσεως ἀερίων καὶ κοπράνων, μετεωρισμοῦ τῆς κοιλίας ἐλαφροῦ ἢ μετρίου, σφυγμοῦ συχνοῦ, πυρετοῦ μετρίου ἢ ἐνίοτε ὑψηλοῦ, ὑπερλευκοκυτταρώσεως κλπ.), ὑποδυομένης σύνδρομον—ἀναλόγως τῆς ἐντοπίσεως τοῦ ἄλγους κυρίως—παραπλήσιον τῇ ὀξείᾳ σκωληκοειδίτιδι, τῇ γενικῇ περιτονίτιδι, ταῖς σπλαγχνικαῖς διατρήσεσι, τῇ ὀξείᾳ χολοκυστίτιδι, ἐπακολουθοῦσι δέ, μετὰ παρέλευσιν ἄλλοτε ἄλλου χρονικοῦ διαστήματος, αἱ ἀπὸ τῶν ἀρθρώσεων ῥευματικαὶ ἐκδηλώσεις (ἀρθρώσεις ἀλγειναί, ἐρυθρωπαί, οἰδηματώδεις κλπ.).

Εἰς σπανίας περιπτώσεις, ἡ νόσος εἰσβάλλει διὰ ταυτοχρόνου ἢ σχεδὸν ταυτοχρόνου ἐμφανίσεως τῆς τε περιτοναϊκῆς ἀντιδράσεως καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἀρθρώσεων ἐκδηλώσεων, εἰ καὶ αἱ τελευταῖαι αὗται, ἐκδηλούμεναι ὑπὸ τύπον ἀβληχρόν, δὲν ἐπισύρουσιν ἐπαρκῶς τὴν προσοχὴν τοῦ ἰατροῦ. Εἰς ἔτι σπανιωτέρας περιπτώσεις, ἡ περιτοναϊκὴ ἀντίδρασις εἰσβάλλει κατὰ τὴν διαδρομὴν πολυαρθρικοῦ ῥευματισμοῦ, ἐκδήλου ἢ ἀβληχροῦ, ὁπότε καὶ ἡ διάγνωσις πλέον εἶναι εὐχερής, ἡ δὲ τυχὸν διαγνωστικὴ πλάνη, μόνον διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ἐπὶ τοῦ περιτοναίου ἀσυνήθη ταύτην ἐντόπισιν τῆς ῥευματικῆς νόσου εἶναι δυνατή. Καὶ τέλος, εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις, ὁ ῥευματικὸς ἰὸς προσβάλλει πρωτοπαθῶς τὸ περιτόναιον, ἡ δὲ προσβολὴ αὕτη δύναται μὲν νὰ συνοδεύηται ὑπὸ σπλαγχνικῶν ἐντοπίσεων (ἰδίᾳ καρδιακῶν καὶ πλευροπνευμονικῶν), οὐδόλως ὅμως ὑπὸ ἐκδηλώσεων ἀπὸ τῶν ἀρθρώσεων, καθ' ἅπασαν τὴν διαδρομὴν τῆς νόσου.

Εἰς τὰς πλείστας τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν περιπτώσεων, τόσον ὁ θεραπεύων ἰατρὸς ὅσον καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ κληθεὶς χειρουργὸς περιέπεσαν εἰς διαγνωστικὴν πλάνην καὶ προέβησαν εἰς ἐξεταστικὴν—μετὰ ἢ ἄνευ σκωληκοειδεκτομίας—ἐγχείρησιν, ἧς τὰ εὑρήματα, κατὰ κανόνα, ἦσαν τὰ ἀκόλουθα: Ἅμα τῇ διανοίξει τῆς κοιλίας ἐκκενοῦται μικρὰ ποσότης κιτρινωποῦ ὑγροῦ, ὅπερ ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις ἀποδεικνύει στεῖρον μικροβίων. Τὸ περιτόναιον μόνον παρουσιάζεται ὑπεραιμικόν, ἀντιθέτως ὅμως πρὸς ὅ,τι ἀνεμένετο, οὐδαμοῦ ἀνευρίσκονται ἐξιδρωματικαὶ συμφύσεις πρόσφατοι ἢ παλαιαί. Ἡ σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις εὑρίσκεται ἐλευθέρα, φαίνεται—κατὰ κανόνα—μακροσκοπικῶς ὑγιής, ἡ δὲ ἱστολογικὴ ἐξέτασις ταύτης οὐδ' ἴχνους φλεγμονώδους ἐπεξεργασίας τὴν ὕπαρξιν ἀποδεικνύει.

Αἱ μέχρι σήμερον γνωσταὶ περιπτώσεις ἐν τῇ ἰατρικῇ βιβλιογραφίᾳ εἶναι ὀλίγαι—οὐχὶ περισσότεραι τῶν τριάκοντα—, ἐδημοσιεύθησαν δὲ ὑπὸ τῶν Pilot, Bernard, Costédeot, Baudet, Worms, Grenet, Auvay, Γιατράκου κλπ. Πιθανώτατα, δὲν πρόκειται περὶ νόσου τοσοῦτον σπανίας, ὅσον ἤθελέ τις ὑποθέσει, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν μέχρι σήμερον γνωστῶν περιπτώσεων. Φρονοῦμεν μᾶλλον, ὅτι πρόκειται περὶ νόσου φαινομενικῶς μόνον σπανιωτάτης· τοῦτο δέ, διότι λόγῳ τῆς ἀσυνήθους καὶ μέχρι πρό τινος ἔτι παντελῶς ἀγνώστου ἐντοπίσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ περιτοναίου, δυσχερῶς διαγιγνωσκομένη καὶ δυναμένη νὰ συγχυσθῇ εὐχερέστατα πρὸς ἄλλας παθήσεις—καὶ δὴ τὴν ὀξεῖαν σκωληκοειδίτιδα καὶ τὴν γενικὴν περιτονίτιδα—, ἐγένετο καὶ γίγνεται, καὶ σήμερον ἔτι, πρόξενος διαγνωστικῶν πλανῶν καὶ ἑπομένως παραγνωρίσεως τῆς ἀληθοῦς φύσεως ταύτης.

Διάγνωσις. Κατὰ τὸν Pilot, εἰς τὰς ῥευματικῆς ἀρχῆς περιτοναϊκὰς ἀντιδράσεις, τὰ κοιλιακὰ ἄλγη εἶναι πλέον διάχυτα καὶ ἐντοπίζονται ὑψηλότερον ἢ εἰς τὴν ἀληθῆ σκωληκοειδίτιδα (ἢ καὶ δὲν παρουσιάζουσι σημεῖον σαφοῦς ἐντοπίσεως), ἡ σύσπασις τοῦ κοιλιακοῦ τοιχώματος εἶναι ἀσθενεστέρα, οἱ ἔμετοι σπάνιοι ἢ ἐλλείπουσι τελείως. Ἀτυχῶς ὅμως, ἐν τῇ πράξει, αἱ ἀπὸ τοῦ περιτοναίου ἀντιδράσεις δὲν παρουσιάζονται κατὰ τὸν ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Pilot περιγραφέντα τύπον, ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε εἶναι δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον, ν' ἀποφύγῃ ὁ ἰατρὸς τὴν πλάνην. Καὶ αὐτὴ ἡ συνύπαρξις ὡρισμένων γνωστῶν ἐντοπίσεων τοῦ ῥευματισμοῦ καὶ αὐτὴ ἡ γνῶσις τῆς προϋπάρξεως κυνάγχης ἢ προηγηθεισῶν κρίσεων—μιᾶς ἢ πλειόνων—πολυαρθρικοῦ ῥευματισμοῦ, δὲν ἤθελον παρακωλύσει τὸν χειρουργὸν εἰς τὴν λῆψιν ἀποφάσεως πρὸς ἐγχειρητικὴν ἐπέμβασιν. Ἡ πρὸς τὴν σκωληκοειδίτιδα ἰδίᾳ σύγχυσις τῆς νόσου εἶναι πολλάκις φυσικὴ καὶ δεδικαιολογημένη, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ἡ σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις δύναται ν' ἀντιδράσῃ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς κατὰ τὴν διαδρομὴν ἢ κατ' ἀκολουθίαν τῶν καλουμένων ῥευματικῶν κυναγχῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι καὶ οἱ ῥευματιῶντες δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένοι τῆς προσβολῆς ἐκ σκωληκοειδίτιδος ἢ ἄλλης τινὸς σπλαγχνικῆς βλάβης. Τούτου ἕνεκεν, εἶναι ἀπειράκις προτιμότερον νὰ προβῇ ὁ χειρουργὸς εἰς ἄσκοπον ἐξεταστικὴν ἐγχείρησιν—καλοήθους, ἄλλως τε, προγνώσεως—ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν πάσχοντα ἕρμαιον τῶν πιθανῶν κινδυνωδῶν ἐπιπλοκῶν τῆς τυχὸν ὑπαρχούσης καὶ παραγνωρισθείσης ὀξείας σκωληκοειδίτιδος ἢ ἄλλης τινὸς σπλαγχνικῆς βλάβης, δεομένης ἀμέσου ἐγχειρητικῆς ἐπεμβάσεως.

Πρόγνωσις. Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι καλοήθης, ἐξαρτᾶται δὲ κυρίως ἐκ τῆς βαρύτητος τῆς γενικῆς ῥευματικῆς λοιμώξεως καὶ τῶν σπλαγχνικῶν (καὶ δὴ καρδιακῶν) αὐτῆς ἐντοπίσεων.

Θεραπεία. Τεθείσης τῆς ἀκριβοῦς διαγνώσεως τῆς νόσου, εἴτε εὐθὺς ἅμα τῇ εἰσβολῇ ταύτης εἴτε μετὰ τὴν ἐκ πλάνης γενομένην ἐγχείρησιν, ἡ μόνη ἐνδεικνυομένη θεραπεία εἶναι ἡ εἰδικὴ τοιαύτη δι' ἰτεϋλικοῦ νατρίου, χορηγουμένου πρωΐμως, εἰς δόσεις ἐπαρκεῖς (8—12 καὶ πλέον ἔτι γραμ. ἡμερησίως) καὶ κατατετμημένας (ἐξ 1 περίπου γραμ. ἑκάστην, μετὰ διπλασίας ποσότητος δισανθρακικοῦ νατρίου, κατὰ τὴν μέθοδον τῶν Lees καὶ Mackenzie), ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς (ἀνὰ δίωρον τὴν ἡμέραν, ἀνὰ τετράωρον τὴν νύκτα) καὶ ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν κυρίων συμπτωμάτων τῆς νόσου καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἄλγους καὶ τοῦ πυρετοῦ, ἐφ' ὧν καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ φαρμάκου εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ ταχεῖα. Ἑκάστη δόσις τοῦ ἰτεϋλικοῦ δισανθρακικοῦ νατρίου δέον νὰ διαλύηται εἰς 100 γραμμάρια ὕδατος, ἡ δὲ λῆψις ταύτης νὰ ἐπακολουθῆται ὑπὸ μικροῦ γεύματος ἀντιοξονογόνου, ἤτοι ἀπαρτιζομένου ἐξ ἀλφιτωδῶν καὶ σακχαρωδῶν σιτίων. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δι' ἰτεϋλικοῦ νατρίου θεραπείας, ἥ τε περιτοναϊκὴ ἀντίδρασις, καθὼς καὶ τὰ ψευδο-σκωληκοειδιτικὰ ἢ

Digitized by Google

ψευδο-χολοκυστικὰ συμπτώματα, ἐξηφανίσθησαν ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν (καὶ 24 ἔτι ὡρῶν) ἀπὸ τῆς λήψεως τοῦ φαρμάκου, εἰς πάσας σχεδὸν τὰς μέχρι σήμερον γνωστὰς περιπτώσεις ρευματισμοῦ τοῦ περιτοναίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Tricot*, Gazette des Hôpitaux (1908) σ. 1294. —*Pilot* et *Meersmann*, Bull. de la Soc. méd. milit. fr. (14 Juin 1928). —*Bernard*, Bull. de la Soc. méd. milit. fr. (13 Décembre 1928). —*Costedoat*, Bull. de la Soc. méd. des Hôpitaux de Paris (1929) σ. 1353. —*Baudet*, Bull. et mém. de la Soc. nat. de Chirurgie (1931), σ. 265. —*Worms*, Bull. et mém. de la Soc. nat. de Chirurgie (1930) σ. 457. *Grenet*. «La presse médicale» (1930), σ. 353. —«Acta rheumatologica», Anno III, No 8 (February 193). —*Cathala*, *Fèvre*. *Folliasson* et *Garnier*, Soc de Pédiatrie (21 Octobre 1930), —*Lesné* et *Launey*, Soc. de Pédiatrie (21 Janvier 1930). —*Auvray*, Bull. et mém. de la Soc. nat. de Chirurgie (1930) σ. 518. —*Danielopolu*, *Dimitriu*, La presse médicale (1931), σ. 852. —*Büttner*. Beiträge zur Klin. Chirurgie, B. L., H. I.—*J. Bauer*, «Medizinische Praxis», Band VII (1929). —*Ἀγ. Γιατράκου*, «Ὁ Ἀσκληπιὸς» (1931) σ. 610—638 κλπ.
Α. Ν. ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ

ρευματιῶ (*—άω*)· πάσχω ρευματισμούς: «γέρων ρευματιῶν».

ρευματοκλάστης (ὁ). Συνώνυμον πρὸς τὸ *ἠλεκτρικὸς διακόπτης*, ὅστις ἀποτελεῖ ὄργανον διὰ τὴν διακοπὴν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ ρεύματος ἔν τινι κυκλώματι.
κ. π.

ρευματόμετρον (τό). Συνώνυμον πρὸς τὸ *ἀμπερόμετρον*, ὄργανον ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν μέτρησιν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.
κ. π.

ρευματονόμος (ὁ), ἢ ***ἠλεκτρονόμος*** (κοιν. *ρελαί*) [*Ἠλεκτρ.*] Ἠλεκτρικαὶ συσκευαί, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ αὐτόματος θέσις εἰς δρᾶσιν ἢ διακοπὴν ἠλεκτρικῶν κυκλωμάτων, ὅταν ἐνεργήσῃ ἐπ' αὐτῶν ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, προερχόμενον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου κυκλώματος, ἢ ὅταν παύσῃ ἐνεργοῦν ἐπ' αὐτῶν τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, τὸ ὁποῖον διέρχεται ἐν κανονικῇ καταστάσει δι' αὐτῶν. Ο ρευματονόμοι γενικῶς εἶναι ὄργανα διαρρεόμενα ὑπὸ ἀσθενῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ρευμάτων, ἡ δὲ διαίρεσις αὐτῶν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, α) ἀσθενῶν ρευμάτων, ἐν χρήσει εἰς τὴν τηλεγραφίαν καὶ τηλεφωνίαν καὶ β) ἰσχυρῶν ρευμάτων, ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον χρησιμοποιοῦνται.

Ρευματονόμοι ἰσχυρῶν ρευμάτων. Ἐκ τῶν πολλαπλῶν σκοπῶν, εἰς τοὺς ὁποίους χρησιμοποιοῦνται οἱ ρευματονόμοι εἰς τὴν τεχνικὴν τῶν ἰσχυρῶν ρευμάτων, θ' ἀναφερθῇ ἐνταῦθα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁ κυριώτερος, ὁ τῆς προστασίας ἠλεκτρικῶν γραμμῶν καὶ μηχανημάτων ἀπὸ ἀντικανονικὰς συνθήκας λειτουργίας, προερχομένας ἐξ ἐξωτερικῶν ἢ ἐσωτερικῶν αἰτίων.

Ρευματονόμοι ὑπερφορτίσεως. Μία τῶν συνηθέστατα παρουσιαζομένων ἀντικανονικῶν συνθηκῶν λειτουργίας ἠλεκτρικῶν ἀγωγῶν ἢ μηχανημάτων εἶναι ἡ λόγῳ ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τῆς καταναλισκομένης ἰσχύος, ἤ, ὅπερ περίπου τὸ αὐτό, λόγῳ βραχυκυκλώματος αὔξησις τῆς διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ μηχανήματος ἢ τοῦ ἀγωγοῦ διερχομένης ἐντάσεως, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος καταστροφῆς λόγῳ τήξεως, ἐκ τῆς ἀναπτυσσομένης ὑπὸ τοῦ ρεύματος θερμότητος, ἢ καὶ λόγῳ μηχανικῶν δυνάμεων ἀναπτυσσομένων ἠλεκτροδυναμικῶς ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ρεύματος. Τὰς καταστροφὰς αὐτάς, τὰς ὁποίας προλαμβάνουν εἰς κυκλώματα δευτερευούσης σημασίας αἱ κοιναὶ *ἀσφάλειαι*, καλοῦνται νὰ προστατεύσουν εἰς μεγάλα κυκλώματα οἱ *ρευματονόμοι ὑπερφορτίσεως*. Οὗτοι σύγκεινται. κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐξ ἠλεκτρομαγνήτου, διεγειρομένου ἐκ τοῦ ρεύματος, τοῦ ὁποίου πρόκειται νὰ παρεμποδισθῇ ἡ ὑπέρμετρος αὔξησις, καὶ ἕλκοντος τὸν ὁπλισμόν του, μετὰ δυνάμεως ἀναλόγου πρὸς τὸ ρεῦμα. Ἐφ' ὅσον ἡ τιμὴ τῆς ἐντάσεως τοῦ τελευταίου δὲν ὑπερβαίνει τὰ ἀνεκτὰ θεωρούμενα ὅρια, ὁ ὁπλισμὸς τοῦ μαγνήτου συγκρατεῖται ἀκίνητος ὑπὸ καταλλήλως ρυθμιζομένου ἐλατηρίου. Ἐὰν ὅμως ἡ ἔντασις τοῦ ρεύματος ὑπερβῇ τὰ ὅρια αὐτά, τότε ἡ ἐκ τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου ἕλξις, ὑπερνικῶσα τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἐλατηρίου, παρασύρει εἰς κίνησιν τὸν ὁπλισμόν, ὁ ὁποῖος κινούμενος ἐνεργεῖ μηχανικῶς ἐπὶ τοῦ διακόπτου τῆς γραμμῆς ἢ τοῦ μηχανήματος καὶ ἀνοίγει αὐτόν, διακοπτομένου τοιουτοτρόπως ἀμέσως τοῦ ἐπικινδύνου ρεύματος.

Ρευματονόμοι ἐλλείψεως τάσεως. Οὗτοι, ἐφαρμοζόμενοι συνήθως ἐπὶ διακοπτῶν ἠλεκτρικῶν κινητήρων, ἀνοίγουν αὐτοὺς μόλις ἐκλείψῃ δι' οἱονδήποτε λόγον ἡ τροφοδοτοῦσα τὸν κινητῆρα τάσις. Σύγκεινται καὶ αὐτοὶ ἀπὸ ἠλεκτρομαγνήτην, τοῦ ὁποίου τὸ πηνίον διεγέρσεως τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὴν ἐν λόγῳ τάσιν. Ἐν περιπτώσει κανονικῆς λειτουργίας, ὁ ἠλεκτρομαγνήτης ἕλκει τὸν ὁπλισμόν του, ὑπερνικῶν τὴν ἀντίδρασιν ἐλατηρίου, τείνοντος ν' ἀπομακρύνῃ τὸν ὁπλισμὸν ἀπὸ τοῦ μαγνήτου. Ἐν περιπτώσει διακοπῆς τῆς τάσεως, ὁ ἠλεκτρομαγνήτης παύει νὰ διεγείρεται, ἐκλειπούσης οὕτω τῆς ἑλκτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ τὸ ἐλατήριον ἐπαναφέρει τὸν ὁπλισμὸν εἰς τὴν ἀρχικήν, ἄνευ τάσεως, αὐτοῦ θέσιν. Κατὰ τὴν κίνησιν ταύτην ὁ ὁπλισμὸς ἐνεργεῖ μηχανικῶς ἐπὶ τοῦ διακόπτου, ἐπιφέρων τὸ ἄνοιγμα αὐτοῦ.

Λοιποὶ ρευματονόμοι. Ἐκ τῶν λοιπῶν ρευματονόμων ἀναφέρομεν τοὺς *ρευματονόμους ἐπιστροφῆς*, ἐπιτρέποντας τὴν δίοδον τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος κατὰ δίαν μόνον διεύθυνσιν, ἀνοίγοντας δὲ τὸν διακόπτην εὐθὺς ὡς ἡ διεύθυνσις τοῦ ρεύματος ἀντιστραφῇ, δι' οἱονδήποτε λόγον, καὶ τοὺς *διαφορικοὺς ρευματονόμους*, συγκρίνοντας τὰς ἐντάσεις τοῦ ρεύματος εἰς τὰ δύο ἄκρα γραμμῆς τινος καὶ προκαλοῦντας τὸ ἄνοιγμα τοῦ διακόπτου εὐθὺς ὡς αἱ ἐντάσεις αὗται παύσουν νὰ εἶναι ἴσαι πρὸς ἀλλήλας, ὁπότε προφανῶς ἡ γραμμὴ λειτουργεῖ ὑπὸ ἀντικανονικὰς συνθήκας.
γ. θ. κ.

ρευματοταξία (ἡ) [*Βιολ.*]. Ὅρος συνώνυμος τοῦ *ρεοταξία* (βλ. λ.).

ρευματοφορεὺς (ὁ). Οὕτω χαρακτηρίζεται ἀγωγὸς χρησιμεύων πρὸς μεταβίβασιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.
κ. π.

ρευματοφόρον ***σύστημα τρόλυ*** (trolley) [*Ἠλεκτρ.*]. Σύστημα ὁδηγίας τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος πρὸς ἐν κινήσει εὑρισκόμενα ἠλεκτροκίνητα ὀχήματα (βλ. *σιδηρόδρομοι ἠλεκτρικοὶ* καὶ *τροχιόδρομοι ἠλεκτρικοί*).

Ρέϋμοντ (Reymont), ***Λαδίσλαος***. Πολωνὸς συγγραφεὺς (1868—1925). Κατέστη ἰδίᾳ περίφημος διὰ τοῦ μεγάλου μυθιστορήματός του οἱ «Χωρικοὶ» (1904—1910), ἑνὸς τῶν σημαντικωτέρων ἔργων τῆς νεωτέρας πολωνικῆς φιλολογίας, τὸ ὁποῖον διακρίνεται διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς διαγραφῆς τῶν χωρικῶν τύπων καὶ τὴν περιγραφικὴν δύναμιν. Ἄλλο ἔργον τοῦ Ρέϋμοντ, ἀξιόλογον διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν δύναμιν τῆς περιγραφῆς, εἶναι «Ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας» (189?), ἔνθα ἀπεικονίζονται ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς περιφερείας Λόντζ. Ἕτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι «Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου» (1902), «Ἡ τελευταία πολωνικὴ βουλὴ» κλπ. Τὰ ἅπαντά του (μέχρι τοῦ ἔτους 1922) ἐξεδόθησαν εἰς 7 τόμους. Τῷ 1924 ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ.
γ. ι. β.

Ρεϋνιόν, ***νῆσος*** — (Ile de la Reunion) [*Γεωγρ.*]. Γαλλικὴ νῆσος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ (βλ. λ. *Ἑνώσεως νῆσος*).

Ρέϋνολτς (Reynolds), ***Ἰωσουᾶ*** Ὀνομαστὸς Ἄγγλος ζωγράφος (1723—1792). Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας πάστορος τοῦ Πλύμπτον, ἐσπούδασε δὲ τὴν ζωγραφικὴν ἐν Λονδίνῳ καὶ μετὰ ταῦτα συνεπλήρωσε τὴν καλλιτεχνικὴν μόρφωσίν του διὰ μακρῶν ταξιδίων εἰς τοὺς τόπους τῆς μεγάλης τέχνης, τὴν Φλάνδραν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, τῆς ὁποίας ἐμελέτησε μετὰ πάθους τὴν καλλιτεχνικὴν Ἀναγέννησιν. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν ἐγκατεστάθη κατ' ἀρχὰς ἐν Πλύμουθ, δὲν ἐβράδυνεν ὅμως νὰ μετοικήσῃ εἰς Λονδῖνον, ὅπου ταχέως κατέστη προσωπογράφος τῆς ἀνωτάτης ἀγγλικῆς κοινωνίας. Ὁ βίος του ὑπῆρξε πλήρης τιμῶν, δόξης καὶ πλούτου. Ἀπὸ τὸ ἐργαστήριόν του παρήλασαν αἱ ἐπιφανέστεραι προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς του, αἱ δὲ προσωπογραφίαι του, πολυπληθεῖς καὶ ἀκριβοπληρωμέναι, ἐπλημμύρησαν τὰς ἰδιωτικὰς πινακοθήκας τοῦ Λονδίνου. Ὠνομάσθη πρόεδρος τῆς λονδινείου Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἐξελέγη δὲ δήμαρχος ἐν τῇ γενετείρᾳ του πόλει καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ δικαίου. Ἡ τέχνη του ἤσκησεν ἀκαταμάχητον γοητείαν κατὰ τὴν ἐποχήν του διὰ τὴν καταπλήσσουσαν εὐστροφίαν τοῦ ταλάντου του, τὴν διηνεκῆ του προσπάθειαν πρὸς ἐπίτευξιν ἀνανεώσεων, τὴν δύναμιν τοῦ χρωματισμοῦ του, τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐσωτερικότητος τῶν προτύπων του, τὴν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου καὶ τὴν πλαστικὴν ὡραιότητα τῆς γραμμῆς του, ἔτι δὲ διὰ τὸν ἐξαίρετον τρόπον, καθ' ὃν ἀπέδωκε τὸ ὕφος καὶ τὸ πνεῦμα τῶν χρόνων του. Παραλλήλως πρὸς τὴν ζωγραφικὴν ὁ Ρέϋνολτς ἐκαλλιέργησε καὶ τὴν κριτικήν του σκέψιν. Ἔγραψε βιβλία περὶ φιλοσοφίας καὶ τέχνης ἄξια πολλοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐκ τῶν προσωπογραφιῶν του διακρίνονται αἱ ἑξῆς: «Κα Braddyel», «Δύο κύριοι» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου), «Οἱ δύο Βαργράβοι» (Σιντιγύ). «Νέλλυ Ὀ-Μπρίεν», «Ἡ ἡλικία τῆς ἀθῳότητος» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη Λονδίνου), «Κοριτσάκι» (συλλογὴ Οὐάλλας, Λονδῖνον), «Αἱ τρεῖς Χάριτες» κ.ἄ.
ι. μ. π.

—**Ρέϋνολτς** (Reynolds), *σὲρ* ***Τζὼν-Ρόσσελ-Μπάρτ***. Ἄγγλος νευρολόγος (1828—1896). Τῷ 1862 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γενικῆς καὶ εἰδικῆς παθολογία καὶ θεραπευτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημιακῷ κολλεγίῳ τοῦ Λονδίνου. Συνέγραψε: «Diagnosis of diseases of the brain, spinel cord, nerves, and their appendages» (1855), «Epilepsy» (1861), «On paralysis in relation to idea» (1869) κ. ἄ.
ο. ρ.

ρεύξιμον (τό)· ἐξελλήνισις τοῦ δημ. *ρέψιμο* (βλ. λ.).

ρεύομαι· δημοτ. ἄλλως *ρεύγομαι* (βλ. λ.).

ρεῦσις, *—εως* (ἡ)· ροή, ρύσις· || ἐκσπερμάτωσις: «καθ' ὕπνους ρεῦσις», ὀνείρωξις.

—[*Ἰατρ.*] Καλεῖται *ρεῦσις*, ἀκουσία, μετὰ στύσεως καὶ ὀργασμοῦ συνδεομένη, ἐκροὴ τοῦ σπέρματος λόγῳ ὀργαστικῶν ὀνείρων κατὰ τὴν νύκτα, ἢ καὶ ἐρεθισμῶν γενετησίων κατὰ τὴν ἡμέραν. Εἰς τὰς γυναῖκας παρουσιάζονται τὰ αὐτὰ φαινόμενα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ ἔκκριμα προέρχεται ἐκ τῶν βαρθολινείων ἢ κωπηρείων ἀδένων. Α συχναὶ ρεύσεις προκαλοῦσι σωματικὴν καὶ νευρικὴν κόπωσιν.
κ. κ. κ.

ρευσσίνης (ὁ) (Reussin) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ γλαουβερίτου, περιέχουσαν πολὺ θειικὸν μαγνήσιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Sedlitz καὶ Franzensbad.
γ. β.

ρευστικὸς ***ἱστὸς*** (Fluidalstruktur) [*Πετρογρ.*]. Καλεῖται ὁ ἱστὸς τῶν πυριγενῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς κατάστασιν ροῆς κατὰ τὴν στερεοποίησιν αὐτῶν. Ὁ ἱστὸς οὗτος εἶναι ἔκδηλος εἰς τὴν παράλληλον διάταξιν τῶν ὀρυκτολογικῶν συστατικῶν τῶν πετρωμάτων, ἰδίως μὲν τῶν ἐγχρόων (βιοτίτου, κεροστίλβης κ. ἄ.), ἀλλὰ καὶ τῶν ἀχρόων, ὡς εἶναι οἱ ἄστριοι. Ὁ ρευστικὸς ἱστὸς παρατηρεῖται εἰς τὰ πλουτώνεια πετρώματα, ὡς π. χ. εἰς τοὺς γρανίτας, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν οὕτω μορφὴν γνευσιακήν, καὶ τοὺς συηνίτας καὶ τοὺς ἐλαιολιθικοὺς συηνίτας, συνηθέστερον ὅμως ἐμφανίζεται εἰς τὰ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα, ὡς εἰς τοὺς χαλαζιακοὺς πορφύρας κ. ἄ.
γ. β.

ρευστὸν (τό)· σῶμα τοῦ ὁποίου τὰ μόρια ἢ οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην συνοχὴν ἔχουν (ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *στερεόν*): «τὸ ὕδωρ εἶναι ρευστόν».

—[*Φυσ.*] *Ρευστὸν* λέγεται τὸ σῶμα, τοῦ ὁποίου τὰ μόρια παρουσιάζουσι μικρὰν συνοχὴν μεταξύ των καὶ ὀλισθαίνουσι τὰ μὲν ἐπὶ τὰ δὲ εἰς τρόπον, ὥστε τὸ σῶμα νὰ λαμβάνῃ ἑκάστοτε τὸ σχῆμα τοῦ περιέχοντος αὐτὸ δοχείου. Τὰ ρευστὰ σώματα ὑποδιαιροῦνται εἰς *ὑγρὰ* καὶ *ἀέρια*.

—**ρευστὸν** ***ἀβαρές***. Ἐν τῇ φυσικῇ εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, πρὸς ἐξήγησιν διαφόρων φυσικῶν φαινομένων ὡς π. χ. τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἐδέχοντο ὅτι ὁ ἠλεκτρισμὸς ἀποτελεῖ εἶδος ἀβαροῦς ρευστοῦ. Αἱ θεωρίαι αὗται τῶν ἀβαρῶν ρευστῶν δὲν ἰσχύουσι σήμερον ἐν τῇ φυσικῇ.
κ. π.

—**ρευστὸν** ***ἠλεκτρικὸν*** [*Φυσ.*]· βλ. λ. ***ἠλεκτρικὸν*** ρευστόν.

—**ρευστὸν** ***μαγνητικὸν*** ἢ ***νευρικὸν*** (fluide magnétique). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεσμερ, θέλοντες νὰ ἐξηγήσωσι τὰ ψυχοφυσικὰ φαινόμενα, παρεδέχθησαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκπέμπει ἐνίοτε κύματά τινα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἠχητικά, τὰ μαγνητικά, τὰ ἑρτσιανά, καὶ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ ἄλλων εὐπαθῶν ἀτόμων (τηλεπάθεια) ἢ καὶ ἐπὶ ἀψύχων ἀντικειμένων (τηλεκινησία). Ἡ ἐκπομπὴ αὕτη ἐθεωρήθη ὡς ὀφειλομένη εἰς ἀόρατόν τι ρευστὸν—εἶδός τι ζωϊκοῦ αἰθέρος—, τὸ ὁποῖον ἐκλήθη μαγνητικὸν ἢ νευρικὸν ρευστόν. Ἀργότερον ἔλαβε καὶ ἄλλας ὀνομασίας (*ὄντ, νευρικὴ δύναμις, ἀκτῖνες N* κλπ.), σήμερον δὲ μελετᾶται ὑπὸ τῆς ψυχοφυσιολογίας μὲ τὸ ὄνομα *ψυχοδυναμισμός*.
Ν. Γ. Μ.

ρευστοποίησις, *—εως* (ἡ) τὸ ρευστοποιεῖν ἢ ρευστοποιεῖσθαι.

—[*Λογιστ.*] Βλ. λ. *ἐκκαθάρισις*.

—[*Μεταλλ.*] Ἡ *ρευστοποίησις* εἶναι μεταλλουργικὴ κατεργασία, συνισταμένη εἰς τὸν διὰ τήξεως ἄνευ ἄλλης χημικῆς ἀντιδράσεως ἀποχωρισμὸν δύο μετάλλων ἀπ' ἀλλήλων ἢ ἑνώσεως ἢ μεικτῶν κρυστάλλων ἐξ αὐτῶν. Ἡ ρευστοποίησις στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τῆς φυσικοχημικῆς ἰσορροπίας τῶν διαλυμάτων (βλ. λ. *κρᾶμα*), διεπομένων ὑπὸ διαφόρων νόμων φυσικῶν, ἐν οἷς τοῦ νόμου τῶν φάσεων τοῦ Willard Gibbs. Κατὰ τὴν τῆξιν κράματος δύναται: 1) Νὰ ἀποχωρισθῶσι δύο στρώματα ὑγρὰ διαφόρου συνθέσεως, π. χ. μεῖγμα μολύβδου καὶ ψευδαργύρου· διὰ τῆς τήξεως ἀποχωρίζεται στρῶμα μολύβδου περιέχοντος ἐλάχιστον ψευδάργυρον καὶ στρῶμα ψευδαργύρου περιέχοντος ἐλάχιστον μόλυβδον. Ὁ ἀποχωρισμὸς εἶναι εὐχερής. 2) Νὰ παραμείνῃ ὁμοιογενὲς τὸ ὑγρόν, κατὰ τὴν ψῦξιν δὲ νὰ ἐναποτίθεται πρῶτον ἓν τῶν μετάλλων ἢ μεικτοὶ κρύσταλλοι ἢ ἕνωσις μέχρις οὗ φθάσωμεν εἰς σημεῖον εὐτηξίας ἐὰν ὑπάρχῃ. Ἡ περίπτωσις αὕτη ἐπιτρέπει ἐπίσης ἀποχωρισμόν· ἡ ἀπαργύρωσις διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Πάρκες ἢ τοῦ ψευδαργύρου ἀνάγεται εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν. Ἐπίσης ἡ ἀπαργύρωσις καὶ κάθαρσις τοῦ χαλκοῦ κατὰ τὰς μεθόδους τῆς φλογοβόλου ἢ τῆς φρεατοειδοῦς καμίνου γίνεται διὰ προοδευτικῆς τήξεως (ressuage) ὡς καὶ ἡ κάθαρσις τοῦ πολτοπαγοῦς σιδήρου (ἢ ἀνακυκήσεως) ἐκ τῶν σκωριῶν, αἵτινες τήκονται ἀποχωριζόμεναι ἀπὸ τοῦ εἰς πολτώδη κατάστασιν παραμένοντος σιδήρου. Εἴς τινας περιπτώσεις ἡ ρευστοποίησις γινομένη χωρὶς νὰ θέλωμεν προκαλεῖ ἐλαττώματα. Οὕτω κατὰ τὴν ἀπόχυσιν χυτοσιδήρου ἢ χάλυβος εἰς πλινθώματα δύναται γίνῃ διὰ ρευστοποιήσεως ἀποχωρισμὸς (segrégation) ἀνομοιογενὴς οὐσιῶν λόγῳ ἀνομοιομόρφου διανομῆς τῶν κανονικῶν συστατικῶν.
θ. χ.

Digitized by Google

— **ρευστοποίησις ὑαλοειδοῦς** [*'Οφθαλμ.*]. Καλεῖται ἡ κατάστασις τοῦ ὑαλοειδοῦς, καθ' ἣν ἀπόλλυσι τὴν πηκτοειδῆ αὐτοῦ σύστασιν καὶ γίνεται τελείως ρευστόν. Τοῦτο διαγιγνώσκεται εὐκόλως ἐκ τῆς ἐλευθέρας καὶ ταχείας κινήσεως τῶν ἐν τῷ ὑαλοειδεῖ ἀπαντωσῶν καὶ αἰωρουμένων θολεροτήτων. Ἡ ρευστοποίησις εἶναι τροφικὴ διαταραχή, ἀπότοκος παθήσεων τῶν περιβαλλουσῶν τὸ ὑαλοειδὲς μεμβρανῶν (χοριοειδῖτις κλπ.) καὶ ἔχει ὡς συνέπειαν ἐνίοτε τὴν ἀποκόλλησιν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς καὶ τὴν βραδεῖαν ἀτροφίαν τοῦ βολβοῦ. Β. Α.

ρευστοποιῶ (—*έω*)· καθιστῶ τι ρευστόν, μεταβάλλω σῶμα στερεὸν εἰς ρευστόν· || μεταφ. «ρευστοποιῶ περιουσίαν» μετατρέπω κτηματικὴν περιουσίαν εἰς ρευστὸν χρῆμα.

ρευστός, —*ή*, —*όν*· ὁ δυνάμενος νὰ ρέῃ, ἀντίθ. *στερεός*: «τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ἔλαιον εἶναι ρευστὰ σώματα»· || «ρευστὸν χρῆμα» τὸ κυκλοφοροῦν χρῆμα || *ρευστὸν* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

— **ρευστὸς ἀήρ**. Ἀὴρ ἐν ὑγρᾷ καταστάσει (βλ. λ. *ἀὴρ ὑγρός*). Κ. Π.

ρευστότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι ρευστόν: «βαθμὸς ρευστότητος».

Ρεϋχλίνιος (Reuchlin), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς ἀνθρωπιστής (βλ. *Ρόϊχλιν*).

ρεύω, ἀόρ. *ἔρρευψα*· δημοτ. καταρρέω, φθίνω, ἐξαντλοῦμαι: «ἔρρεψε 'ς τὰ πόδια», «θὰ σὲ ρέψω 'ς τὸ ξύλο» (ἐκ τοῦ ἀρχ. *ρέω*).

Ρεφαλιὲ [*Γεωγρ.*]. Ὑποδιοίκησις εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ τουρκικοῦ νομοῦ Ἐρζιντζάν. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1.611 τετρ. χλμ. καὶ 14.150 κατοίκους. Ν. Μ.

ρεφερενδάριος (ὁ). Ἀξίωμα (ὀφφίκιον) ἐκκλησιαστικόν, καταλεγόμενον ὑπό τινων μὲν ἐκκλησιαστικῶν καταλόγων ἐν τῇ 6' πεντάδι, τῇ τάξει τρίτον, ὑπ' ἄλλων δὲ τέταρτον καὶ ὑπ' ἄλλων μετὰ τοὺς ἐξωκατακήλους ἕκτον. Ὁ ρεφερενδάριος καθήκον εἶχε α') νὰ διαβιβάζῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας τὰ αἰτήματα τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων καθόλου, εἰς τούτους δέ, τὰς ἐκείνων ἀποκρίσεις· 6') κατὰ τὴν τελετὴν τῆς στέψεως τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐλάμβανεν ἐν χερσὶ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀπεκδυόμενον χρυσοῦν μανδύαν. Τὸ ἀξίωμα τοῦ ρεφερενδαρίου ἀπονέμεται καὶ εἰς λαϊκούς. Οἱ ρεφερενδάριοι ἦσαν ἐνίοτε τετιμημένοι καὶ δι' ἑτέρων ἀξιωμάτων, ὡς λ. χ. τοῦ ταβουλαρίου. Κ. Μ. Ρ.

ρεφενὲς (ὁ)· εἰσφορά, ἔρανος, τὰ ἀναλογοῦντα ἔξοδα συμμετοχῆς εἰς γεῦμα, εἰς διασκέδασιν κτλ.: «ἐπλήρωσε καθένας τὸ ρεφενέ του».

ρεφενίζω· πεπαισμένη, βάζω τὸ ρεφενέ μου: «ἐφάγαμε ρεφενίζοντες».

ρεφερέντουμ (referendum) [*Συνταγμ.*]· βλ. λ. *δημοψήφισμα*.

Ρέφιεφ, ***Στέφανος-Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος ἁγιογράφος (1567—1624). Πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ κοσμοῦσι διαφόρους ναοὺς τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Νοβογκορόντ. Ἀκολουθεῖ τὴν βυζαντινὴν σχολήν, διακρίνεται δὲ διὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκτελέσεως. Θ.Β.

ρεφιλάρισμα (τό)· ἡ πρᾶξις τοῦ *ρεφιλάρω*.

ρεφιλάρω· λεπτύνω τὸ ἄκρον τοῦ δέρματος.

Ρεφολὶ (Refoli) [*Κλιματολ.*]. Ὀνομασία τοπικοῦ ἀνέμου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς (βλ. λ. *βορρᾶς*).

ρεφορμισμὸς (reformisme). Ἐκλήθη οὕτως ἐν τῷ σοσιαλιστικῷ κινήματι τοῦ τέλους τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' πᾶσα τάσις ἐγκαταλείψεως τοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ τοῦ κινήματος, ἤτοι τῆς ἐπαναστατικῆς ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ, δι' ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ ὑπὸ προσπαθείας πρὸς ἐπίτευξιν ἁπλῶς *μεταρρυθμίσεων* (reformes) ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος. Διὰ τὸν ρεφορμιστὴν αἱ μεταρρυθμίσεις μόνον ἄμεσον σημασίαν ἔχουν· δὲν θεωροῦνται ὡς μεταβατικοὶ σταθμοὶ πρὸς τὴν σοσιαλιστικὴν κατάκτησιν τῆς ἐξουσίας καὶ διὰ τοῦτο πρέπει πάσῃ θυσίᾳ νὰ ἐπιδιώκωνται, ἀφοῦ εἶναι τὸ μόνον, ὅπερ δύναται νὰ ἐλπίσῃ καὶ χρειάζεται ἡ ἐργατικὴ τάξις καὶ γενικῶς ἡ τάξις τῶν μισθωτῶν. Τὸ κρατοῦν κεφαλαιοκρατικὸν καθεστὼς δὲν νοσεῖ θεμελιωδῶς κατὰ τὸν ρεφορμισμόν. Ἔχει μόνον ὡρισμένα λεπτομερειακὰ ἐλαττώματα, τῶν ὁποίων ἡ θεραπεία, διὰ μεταρρυθμίσεων, πρέπει ν' ἀποτελῇ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ κοινωνικοῦ κινήματος. Διὰ τὸν ρεφορμισμόν, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν χυδαιοτέραν παρέκκλισιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, δὲν τίθεται ζήτημα θεμελιώδους μεταβολῆς τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος. Πᾶσα ὅμως ἐπιδίωξις μεταρρυθμίσεων δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ρεφορμισμός. Διὰ τὴν κατάκτησιν μεταρρυθμίσεων ἀγωνίζονται καὶ τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα, ἀλλὰ παραλλήλως διακηρύσσουν, ὅτι κάθε ἐπιτυγχανομένη μεταρρύθμισις ὑπὲρ τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἶναι ἓν ἐλάχιστον ἀπέναντι τῶν κοινωνικῶν της δικαιωμάτων, ὅτι δὲν μεταβάλλει τὴν σχέσιν τῶν τάξεων, σχέσιν ἐκμεταλλεύσεως τῆς μὲν ἀπὸ τῆς δέ, ὅτι δίδεται ὑπὸ τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐξ ἀνάγκης διὰ νὰ προλάβῃ μεγαλυτέρας ζημίας ἢ διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ νέους σκοποὺς καὶ ὅτι ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἓν μικρὸν βῆμα πρὸς τὸν τελικὸν σκοπόν, τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος. Κάθε ἀμβλυνσις τῆς κριτικῆς ταύτης ἐντὸς τῶν κόλπων τῶν ἐπαναστατικῶν κομμάτων καὶ κάθε ὑπερτίμησις τῆς σημασίας τῶν μεταρρυθμίσεων χαρακτηρίζεται ἐπίσης *ρεφορμισμός*, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα βασικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γνησίου ρεφορμισμοῦ. Θ. Π.

ρεφούζια (τὰ) [*Καπνολ.*]. Κατὰ τὴν συσκευασίαν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν καπνῶν, ἰδίως ἐν Μακεδονίᾳ ὅπου τὰ φύλλα χωρίζονται κατὰ μεγέθη, *ρεφούζια* καλοῦνται τὰ πράσινα, μαῦρα καὶ ἄρρωστα φύλλα, τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται ἡ ἀπὸ τὸ δέμα ἀφαίρεσις. Τὰ ρεφούζια ὅταν δὲν εἶναι τελείως κατεστραμμένα ἀποτελοῦν ἰδιαίτερα δέματα, πωλοῦνται δὲ ὡς τοιαῦτα εἰς λίαν χαμηλὰς τιμάς. Δ.Μ.Γ.

ρέφουλα (ἡ) ἢ **ρεφοῦλι** [*Ναυτ.*]. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων σφοδρὰν *ριπὴν* ἀνέμου. Σ. Ε. Λ.

Ρεφούλια [*Γεωγρ.*]. Δωδεκανησιακὴ συστὰς πέντε νησίδων καὶ τῶν περὶ αὐτὰς σκοπέλων (πλάτ. 37°20' Β, μῆκ. 26°44' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Lipso and Arki) μεταξὺ τῶν νήσων Λιψῶ καὶ Ἀρκοί. Καταλαμβάνουν ἔκτασιν 1,1 μιλ. ἀπὸ ΝΔ. πρὸς ΒΑ, ἡ δὲ μείζων αὐτῶν *Μεγάλο Ρεφούλι* ἔχει ὑψόμετρον 217 ποδῶν. Σ. Ε. Λ.

ρεφούτζιο (τὸ) [*Ναυτ.*]. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς· ἄλλως *σ(ο)ταβέντο-πόρτο*. Σ. Ε. Λ.

ρεφραὶν (ἡ) (refrain). Λέξις γαλλική, σημαίνουσα τὸν *ἐπῳδὸν* (βλ. λ.).

Ρεχὴμ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Αἴνου. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν ἐκαλεῖτο *Ἀκτή*, ὑπήγετο εἰς τὸν νομὸν Ἕβρου καὶ ἠρίθμει 155 κατοίκους.

Ρεχιμλὴ [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μεσιά* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καβάλλας.

Ρέχμπεργκ (Rehberg), ***Ἰωάννης***. Βαυαρὸς συγγραφεὺς (1775—1847). Διετέλεσεν ὑπουργὸς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Βαυαρίας καὶ ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῶν γαλλιστὶ ἐκδοθέντων βιβλίων του: «Γραφικὴ περιήγησις εἰς Ρωσίαν», «Λαοὶ τῆς Ρωσίας» καὶ «Ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Ρώσων». Θ. Β.

ρέψιμο (τό)· δημοτ. τὸ νὰ ρεύγεταί τις, ἐρυγή: «βρωμᾷ τὸ ρέψιμό του».

— **ρέψιμο** (τό)· δημοτ. τὸ νὰ ρεύῃ τις, φθορά, ἐξάντλησις.

ρέω, ἀόρ. *ἔρρευσα*· ἐπὶ ὕδατος καὶ παντὸς ὑγροῦ, χύνομαι, ἐκρέω: «ἔρρευσε τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κρήνην», «τὸ αἷμα ἔρρευσε ποταμηδόν»· || μεταφ. «ρέει μέλι καὶ γάλα» ἐπὶ εὐδαίμονος τόπου.

— *ρέοντα ὕδατα*· βλ. λ. *ὕδατα ρέοντα*.

ρεωμιρία (ἡ) (Reaumiria) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρικοειδῶν* ἢ *μυρικιδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀσίας. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *ρεωμιρία ἡ ὑπερικοειδὴς* (Reaumiria hypericoides), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Συρίας, καλλιεργούμενος πολλαχοῦ πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Ρεωμύρος (Réaumur), ***Ρενὲ-Ἀντώνιος***. Γάλλος φυσικὸς καὶ μαθηματικὸς (1683—1757). Εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς ἐκ τῆς φερωνύμου θερμομετρικῆς κλίμακος, ἐν ᾗ ὡς 0° λαμβάνεται ἡ θερμοκρασία τοῦ τηκομένου πάγου καὶ ὡς 80° ἡ θερμοκρασία τοῦ ζέοντος ὕδατος ὑπὸ ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν 760 mm Hg. Ὁ Ρεωμύρος ἠσχολήθη προσέτι εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας, ἰδίᾳ δὲ κατέγινεν εἰς ἐρεύνας ἐπὶ τοῦ σιδήρου καὶ χάλυβος, διὰ τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὡς βραβεῖον σύνταξιν 11.000 λιρῶν, ἣν ὅμως κατέλιπε δι' ἐρεύνας πρὸς τελειοποίησιν τῆς βιομηχανίας. Τῷ 1710 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, τῶν ὁποίων ὀνομαστότερα εἶναι τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν διαφορῶν μεταξὺ σιδήρου καὶ χάλυβος καὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Mémoires pour servir à l'histoire des insectes» εἰς ἓξ τόμους. Κ. Π.

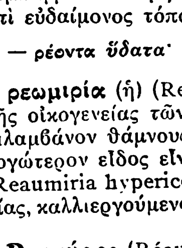

Ρενὲ-Ρεωμύρος.

Ρῆ, ἢ *Λὸχ Ρῆ* (Ree ἢ Longh Ree) [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῆς κεντρικῆς Ἰρλανδίας, σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σάννον. Ἔχει μῆκος 27 χλμ. πλάτος ἀπὸ 1,5 μέχρι 10 χλμ. καὶ βάθος 33 μ. Καλύπτει ἔκτασιν 110 τ. χλμ. καὶ ἔχει ἐντὸς αὐτῆς μικράς τινας νησῖδας. Η. Π. Γ.

Ρήβας [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Μικρὸς ποταμὸς (καὶ ὅρμος) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Βιθυνίᾳ, ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν παρὰ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας ὀρέων, ἐκβάλλει κατὰ τὸν Ἀρριανὸν (Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 17) εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον 90 στάδια (12 μίλλια) πρὸς Ἀν. τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Οὐρίου Διὸς (νῦν Κοὺμ-Μπουρνοῦ). Ἀπετέλει τὸ ἀνατολικὸν ὅριον τῆς χερσονήσου Θυνίας, κατὰ δὲ τοὺς Βυζαντινούς, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ ἤρχιζεν ἡ εἴσοδος τοῦ Βοσπόρου. Εἰς τὸν Πεουτιγγεριανὸν χάρτην καὶ τὸν γεωγράφον Ραβέννης φέρεται ὡς Erba. *Ἴρβα* δὲ (ἢ *Ρήβα*) εἶναι καὶ ἡ παρὰ Τούρκοις ὀνομασία τοῦ τε ὅρμου καὶ τοῦ ποταμοῦ, οὓς οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον μέχρις ἐσχάτων *Ρήβα* (πλάτ. 41° 14' Β., μῆκ. 29° 13' Ἀν. χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to Kerempeh). Ὁ ποταμὸς εἶναι ἐπὶ πολὺ πλωτὸς ἔνδον καὶ δι' αὐτοῦ κατάγονται φορτία πισσανθράκων καὶ ξυλανθράκων, μεταφορτούμενα τὸ θέρος εἰς τὸν Εὔξεινον, ὅταν αἱ πρὸ τῆς ἐκβολῆς κλεῖδες (ὀφρύες ἐξ ἰλύος) ἐμποδίζουν τὸν ἔκπλουν τῶν μεγαλυτέρου βυθίσματος πλοίων. Τὴν ἐμπορικὴν τοῦ ὅρμου κίνησιν ταύτην προήσπιζε κατὰ τῶν διαθέσεων τῶν Λαζῶν, ἰσχυρὸν τότε φρούριον, οὗ τὰ λείψανα καὶ τὰ πυροβόλα διατηροῦνται εἰσέτι. Α. Θ. Σ.—Σ. Ε. Λ.

«Ρῆβενζ» («Revenge»). Ὄνομα ὅπερ ἀπ' αἰώνων καὶ ἐν ἀδιαπτώτῳ συνεχείᾳ δίδεται εἰς πλοῖον τοῦ βρεττανικοῦ στόλου. Ἤδη (1932) τὸ ὄνομα τοῦτο φέρει ντρέντνωτ ἰσχυρὸν τῆς σειρᾶς «R». Ὑπῆρξε καὶ δίκροτον, ὅπερ μετὰ τοῦ γαλλικοῦ «Ἀλγεσίρας» συνώδευσε (12—18 Ὀκτωβρίου 1863) τὸν ἀτμοδρόμωνα «Ἑλλάς», οὗ ἐπέβαινεν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α' ἐρχόμενος εἰς Ἑλλάδα. Σ. Ε. Λ.

Ρηβούλας. Υἱὸς τοῦ Σεύθου Β', βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κότυος. Α. Θ. Σ.

ρήγα (ἡ)· βλ. λ. *κανών*· || *ρήγα στρίτσα*· κανὼν ἐκ ξύλου σκληροῦ, χρησιμεύων ἐν τῇ ραπτικῇ τῶν ἐνδυμάτων πρὸς σχεδίασιν τῶν γιακάδων (κλάπες, μόστρες κτλ.).

ρηγάδα (ἡ)· ὅπλον προεπαναστατικῆς ἐποχῆς μακρύκαννον καὶ λίαν εὐθυβόλον.

Ρήγαιον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Καραμπαϊρὰμ τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 217. Κεῖται εἰς τὸ 45ον χιλιόμετρον τοῦ ἀπὸ Βόλου εἰς Καλαμπάκαν σιδηροδρόμου, πρότερον δ' ἐκαλεῖτο *Ἀϊβαλί*.

ρηγάλεκος (ὁ) (Regalecus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ταινιοειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τραχυπτερυγιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς ἀπαντῶντας εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ σπανιώτερον εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρηγάλεκος τὸ ξιφίδιον* (Regalecus gladius), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 4 περίπου μέτρων. Ἔχει σῶμα ταινιοειδές, λίαν πεπλατυσμένον κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ κεφαλὴν ἀπολήγουσαν εἰς παχὺ καὶ βραχύτατον ρύγχος, φέρουσαν δὲ δύο πτεροειδεῖς ἀποφύσεις κατὰ τὴν κορυφήν. Τὸ χαμηλὸν καὶ ἐπιμηκέστατον πτερύγιόν του φέρει 350 ἀκάνθας. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ σώματός του εἶναι χρυσοκίτρινος καὶ τὰ πτερύγιά του ἀργυροκυανᾶ. Δ. Ν. Π.

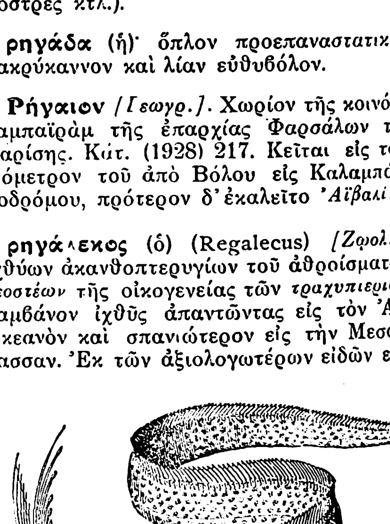

Ρηγάλεκος τὸ ξιφίδιον.

Ρηγαλιανὸς (Regalianus), ***Πόπλιος***· βλ. λ. *Ρηγιλλανός*.

Ρήγαμα, ἢ ***Ρῆγμα*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀραβίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τοῦ Περσικοῦ κόλπου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μάκων. Α. Θ. Σ.

Ρηγάνα [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Ἐρήμου Ἀραβίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 18). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Ouadi-Sirhan, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦσιν αἱ εἰς Δουμέθαν (νῦν El Djouf) καὶ Δαμασκὸν ἄγουσαι ὁδοὶ τῶν καραβανίων. Α. Θ. Σ.

Ρηγανόκαμπος [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Σαραβαλίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν. Κάτ.

Digitized by Google

(1928) 111. Ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 διεξήχθησαν σφοδραὶ συμπλοκαὶ μεταξὺ τῶν πολιορκούντων τὰς Πάτρας ἐπαναστατῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Γιουσοὺφ πασᾶν καὶ Ἀχμὲτ βέην Τούρκων Ντελήδων. Τ. Ε. Ε.

Ρηγανὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς Γαβρήτας Ὕλης (Silya Gabreta, νῦν Bœhmer-Wald) ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, μετὰ ροῦν 165 χλμ. παρὰ τὴν Ρατισβόνην ἢ Regensbourg ἐν Βαυαρίᾳ. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Ρέγεν* (Regen). Α. Θ. Σ.

Ρηγανόχωρα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κότρωνα τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 74.

ρήγας (ὁ)· δημοτ., βασιλεύς· || ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν παιγνιοχάρτων, μία ἀπὸ τὶς φιγοῦρες παριστάνουσα τὸν βασιλέα· || γεν. *ρηγός*, μεσν. ὡς ἐξ ὀνομαστ. *ρήξ* (λατ. rex).

—*[Λαογρ.]* Ἡ λέξις *ρήγας* ἀπαντᾷ εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὡς κολακευτικὴ προσφώνησις, ἐκφράζουσα στοργὴν καὶ σεβασμόν, ἰσοδύναμος οὖσα πρὸς τό: ἀφέντη μου, ἄρχοντά μου. Α. Γ. Φ.

—*[Παιγν.]* Εἰς τὸ ζατρίκιον καλεῖται *ρήγας* (συνηθέστερον *βασιλιᾶς* ἢ *ρουά*) ὁ κύριος πεσσὸς ἑκάστου ταμπλώ, ὁ κατὰ βάσιν ἀποτελῶν τὸ ἀντικείμενον τοῦ παιγνίου. Ἐν τοῖς παιγνιοχάρτοις (ἄλλως καὶ *παπᾶς, γέρος, βασιλιᾶς, ρουὰ*) καλεῖται μία τῶν μορφῶν («φιγοῦρες»), ἡ συνήθως ἀμέσως ἀνωτέρα τῆς ντάμας καὶ κατωτέρα τοῦ ἄσσου· ἐν τοῖς παλαιοῖς ἑλληνικοῖς παιγνιοχάρτοις τῆς Οὐγγαρίας παρίσταται ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ Ὑψηλάντου, Καποδιστρίου καὶ Κουντουριώτου, ἐν τοῖς παιγνιοχάρτοις τῆς γαλλικῆς δέσμης παρίσταται ὡς ἐστεμμένος γέρων κρατῶν σπάθην, ράβδον ἢ σκῆπτρον καὶ καλούμενος «Καρλομάγνος», «Δαυΐδ», «Καῖσαρ» καὶ «Ἀλέξανδρος» (ρήγας τῆς κούπας, τοῦ μπαστουνιοῦ, καρροῦ καὶ σπαθιοῦ), ἐν ἑλληνοενετικῇ δέσμῃ εἰκονίζεται ὡς νεανίας ἐστεμμένος, κρατῶν ρόπαλον ἢ σπάθην (μπαστούνι, σπαθί) ἢ ὡς γέρων ἐστεμμένος κρατῶν κύπελλον ἢ δηνάριον (κούπα, καρρό), ἐν δὲ τῇ συγχρόνῳ ἑλληνικῇ δέσμῃ εἶναι πάντοτε γέρων ἐστεμμένος κρατῶν λόγχην (καρρό), σπάθην (μπαστούνι), ράβδον (κούπα) ἢ σημαίαν (σπαθί) [βλ. καὶ λ. *ζατρίκιον* καὶ *παιγνιόχαρτοι*].

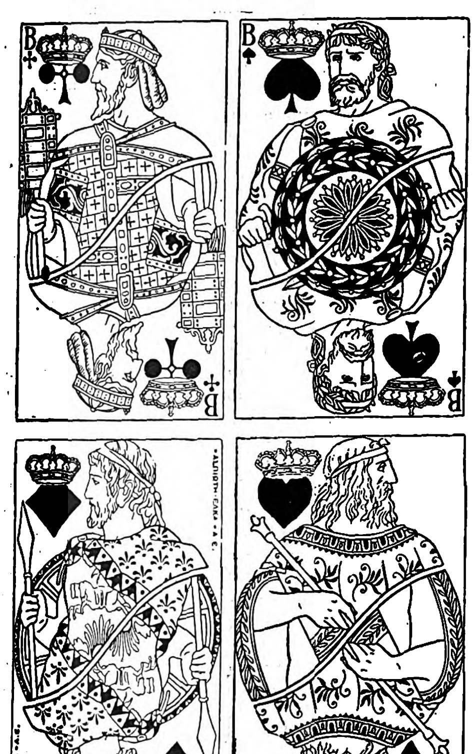

Οἱ ρηγάδες τῆς ἑλληνικῆς δέσμης.

Ρήγας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς νήσου Ὕδρας (πλάτ. 37° 19′ 10″ Β., μῆκ. 23° 30′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra, Spezzia and Dhokos), 4 ½ μίλ. ΔΝΔ. τοῦ φάρου Ζούρβας. Σ. Ε. Λ.

—**«Ρήγας»**. —1) Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τὴν 12ην Ὀκτωβρίου 1876. Ὑπεστήριξε τὰς ἀρχὰς τῆς «ἀνατολικῆς ὁμοσπονδίας» ἤτοι τὴν στενὴν προσέγγισιν τῶν λαῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης. —2) Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Βόλῳ τὴν 10 Μαρτίου 1885. —3) Ἀθηναϊκὸν περιοδικὸν ἱδρυθὲν κατ' Αὔγουστον τοῦ 1844 ὑπὸ Γ. Τερσέτη. – 4) Πολιτικὴ ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Ζακύνθῳ τὴν 28ην Ἀπριλίου 1851 καὶ ἀργότερον μετονομασθεῖσα «Ρήγας ὁ Φερραῖος».

— **Ρήγας ὁ Φερραῖος**. Πολιτικὴ ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ τὴν 22αν Ἰουλίου 1871.

Ρήγας, καπετάν. Μακεδὼν ἀγωνιστὴς ὑπὸ τὸν Ἐμμμανουὴλ Παπᾶν. Ἐπὶ κεφαλῆς ἐπαναστατῶν ἐχαρακώθη ἐν τῇ χερσονήσῳ Κασσάνδρας, ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης ἐξορμήσαντος Ἀβδοὺλ Ἀβοὺτ πασᾶ, ἐφονεύθη μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν.

— **Ρήγας, Νικόλαος**. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὅστις ἀποσωθεὶς ἐκ Χαλκιδικῆς εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου καὶ ἔπεσε μαχόμενος ἐν Πέτρᾳ τῇ 8ῃ Αὐγούστου 1829. Τ. Ε. Ε.

— **Ρήγας Φεραῖος**. Ἐθνομάρτυς, γεννηθεὶς εἰς Βελεστῖνον, τὰς ἀρχαίας Φεράς, τῷ 1757. Τὰ φορῶντα τὴν νεότητα τοῦ Ρήγα δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένα, καλυπτόμενα ὑπὸ τῆς ἀχλύος τῶν παραδόσεων καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ θρύλων. Αὐτὸ τὸ ὄνομά του διεστράφη καὶ μένει μέχρι τῆς σήμερον μεταβεβλημένον· διότι ὁ Ρήγας οὐδέποτε ὠνόμασεν ἑαυτὸν ἄλλως ἢ *Βελεστινλῆν*. Ὁ πατὴρ τοῦ Ρήγα ὠνομάζετο *Κυριαζῆς*, ἡ δὲ μήτηρ του Μαρία, εἶχε δὲ καὶ μίαν ἀδελφὴν ὀνομαζομένην Ἀσήμω. Ἦτο δὲ ὁ πατήρ του ὁ εὐπορώτατος τῶν ἐν Βελεστίνῳ Ἑλλήνων, κάτοχος σημαντικῆς περιουσίας. Ὁ Πουκεβὶλ γράφει ὅτι ὁ Ρήγας εἶχε καὶ ἀδελφὸν συμμετασχόντα τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος καὶ ὅστις ἀφιχθεὶς εἰς Αἰτωλίαν ἔκαμε ν' ἀντηχήσουν οἱ ἐπαναστατικοὶ παιᾶνες τοῦ ἐμπνευσμένου ἀδελφοῦ του. Τὰ κοινὰ γράμματα ἐδιδάχθη ὁ Ρήγας ἀπό τινα ἱερέα τοῦ Βελεστίνου, εἶτα δ' ἐν Ζαγορᾷ, ἐκεῖθεν δ' ὁ πατήρ του ἔστειλεν αὐτόν, διψῶντα μαθήσεως, εἰς τὰ Ἀμπελάκια. Κατόπιν διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον διδάσκαλος τῆς εἰς τὸ Πήλιον κοινότητος Κισσοῦ. Εἰκοσαετὴς ἐφόνευσεν ἐν Βελεστίνῳ πρόκριτον Τοῦρκον, ὑβριστικῶς προσενεχθέντα εἰς αὐτόν, καὶ κατέφυγεν εἰς Λιτόχωρον τοῦ Ὀλύμπου. Ἐκεῖ κατετάχθη εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἁρματολοῦ θείου του Σπύρου Ζήρα, καὶ τέλος εὑρίσκομεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, μὲ τὸν ἡγούμενον τῆς ὁποίας Κοσμᾶν συνεδέετο. Μετὰ βραχεῖαν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει διαμονὴν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, συστημένος πρὸς τὸν ἐκεῖ πρεσβευτὴν τῆς Ρωσίας. Διαμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἐξέμαθε τελείως τὴν γαλλικὴν καὶ γερμανικήν, παρηκολούθησε δ' εἰς Ἰάσιον τὸν Ὑψηλάντην γενόμενον ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας· ἀλλὰ κατόπιν διαφωνίας πρὸς αὐτὸν ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ν. Μαυρογένους καὶ μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, ἄγων τὸ 30ὸν περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας του. Βραδύτερον κατέλαβε σημαντικὸν διοικητικὸν ἀξίωμα ἐν Βλαχίᾳ, τοῦ ἡγεμόνος Μαυρογένους τρέφοντος πρὸς αὐτὸν ἐξαιρετικὴν ἐκτίμησιν. Ἐκραγέντος τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, καθ' ὃν οἱ Τοῦρκοι ἡττήθησαν, ἀπεκεφαλίσθη δ' ὁ ἡγεμὼν Μαυρογένης θεωρηθεὶς ὡς ὁ ὑπαίτιος τῆς ἥττης, ὁ Ρήγας ἐγκατέλιπε τὴν Βλαχίαν.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Ρήγα εἰς τὰς Παραδουναβίους ἡγεμονίας ὑπῆρξε σημαντικωτάτη. Ἐκεῖ ἤρχισε νὰ ἀναθάλλῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του ἡ ἰδέα τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκεῖ συνέλαβε κατὰ πρῶτον τὰ μεγάλα αὐτοῦ σχέδια περὶ συστάσεως Βαλκανικῆς ὁμοσπονδίας. Τὴν ἔγγενῆ φιλοπατρίαν τοῦ Ρήγα ἐξῆψεν ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ αἱ νῖκαι τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, δι' ὧν οἰστρηλατούμενος ὁ Ρήγας μεταβάλλεται εἰς τὸν πρωτοπόρον σκαπανέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος. Καὶ ἀπέβλεπε μὲν ὁ Ρήγας εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἑνοποίησιν δι' ὁμοσπονδίας πάντων τῶν Βαλκανίων, ἀλλ' ἀνεγνώριζε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ διὰ τοῦτο κυρίως τοὺς Ἕλληνας ἠγωνίζετο νὰ μυήσῃ βαθύτερον εἰς τὰ σχέδιά του καὶ τοὺς Ἕλληνας λόγῳ φυλετικῶν καὶ ἄλλων προσόντων ἀνεγνώριζεν ὡς ποδηγέτας τῶν λοιπῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1796, πιθανῶς δὲ καὶ ὀλίγον πρότερον, ὁ Ρήγας κατέστησεν ἕδραν τῆς ἐθνεγερτηρίου αὐτοῦ δράσεως τὴν Βιέννην, ἔνθα προσηταιρίσθη ἐνθουσιώδεις συνεργάτας διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν μεγάλων σχεδίων του. Ἦσαν δ' οἱ ἐν Βιέννῃ συνεργάται του κυρίως Ἕλληνες ἐκ τῶν αὐτόθι χάριν ἐμπορίας ἐγκατεστημένων ἢ χάριν σπουδῶν παρεπιδημούντων. Πρωτίστως δ' ἐν Βιέννῃ ὁ Ρήγας συνειργάζετο μετὰ τῶν ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας καταγομένων τυπογράφων ἀδελφῶν Μαρκιδῶν Πουλίων. Εἰς τὸ τυπογραφεῖον αὐτῶν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐξετύπωσε τὴν ἐπαναστατικήν του προκήρυξιν εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων προωρισμένων νὰ διανεμηθῶσι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν λοιπῶν φιλελευθέρων κατοίκων τῶν Βαλκανίων. Οὐχ ἧττον ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ σχέδια τοῦ Ρήγα ἦσαν πολυάριθμοι ὁμογενεῖς διεσκορπισμένοι εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὰ ἐν Εὐρώπῃ κέντρα τῆς ἑλληνικῆς δράσεως. Οἱ κυριώτεροι δὲ τρόποι, δι' ὧν ἐπεδίωξεν ὁ Ρήγας νὰ παρασκευάσῃ τὴν ἀνάστασιν τοῦ γένους, ἦσαν ἡ διὰ καταλλήλων δημοσιευμάτων διαφώτισις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων περὶ τοῦ πάλαι μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τῆς πατρίδος, ἡ δι' ἐνθουσιωδῶν ποιημάτων, εἰς δημώδη γλῶσσαν συντεταγμένων, ἀνάφλεξις τοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτος, ἡ σύστασις πολυκλάδου ἐπαναστατικῆς ἑταιρείας, ἡ συνεννόησις μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἡ σύμπραξις μετὰ δυσηρεστημένων Τούρκων μεγιστάνων καὶ ἰδίᾳ μετὰ τοῦ μέγα ἰσχύοντος πασᾶ τοῦ Βιδινίου Πασβάνογλου, καὶ ἡ ἐν τῇ κρισίμῳ ὥρᾳ ἔκδοσις φλογερᾶς ἐπαναστατικῆς προκηρύξεως καλούσης εἰς συναγερμὸν τὸ ἔθνος καὶ διδούσης τὸ σύνθημα τῆς ἐθνικῆς ἀναστάσεως.

Ὁ Ρήγας εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν σημασίαν ἣν εἶχεν ἡ παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ διάδοσις βιβλίων ἀναπαριστώντων ἐν ἡμέραις δουλείας καὶ ταπεινώσεως τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τοῦ παρελθόντος. Τοιαῦτα δ' ἀναγνώσματα ἀπεφάσισε νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸν «Ἀνάχαρσιν» τοῦ Γάλλου Βαρθελεμύ, τὰ «Ὀλύμπια» δρᾶμα τοῦ Ἰταλοῦ ἀββᾶ Μεταστασίου, τὸν «Πρῶτον ναύτην», τὸ ἄριστον ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος εἰδύλλιον τοῦ Γεσνέρου, τοῦ ἐπικληθέντος Γερμανοῦ Θεοκρίτου, καὶ τὸν «Ἠθικὸν τρίποδα», ὃν μετέφρασεν ὁ ἐκ τῶν ἐν Τεργέστῃ συνεργατῶν τοῦ Ρήγα Ἀντώνιος Κορωνιός. Εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἀναχάρσιδος συνειργάσθησαν μετὰ τοῦ Ρήγα ὁ Ζακύνθιος Γεώργιος Βεντότης, ὁ ἐν Βιέννῃ σπουδάζων τὴν ἰατρικὴν Κωνσταντῖνος Σακελλάριος καὶ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἢ κατ' ἄλλους ἐκ Ζίτσης ἰατρὸς Δημήτριος Νικολίδης. Μετέφρασε δὲ καὶ τὴν «Βοσκοπούλαν τῶν Ἄλπεων» τοῦ Μαρμοντέλ, εἰς τὰ ὀλίγα δὲ ποὺ προτάσσει τῆς μεταφράσεως λέγει χαρακτηριστικῶς, ὅτι μεταξὺ ἄλλων ἀρίστων γνωμῶν τοῦ Γάλλου συγγραφέως εἶναι καὶ αὕτη: «Ὁ ἱερὸς τῆς πατρίδος ἔρως ἐμφωλεύει εἰς τὴν καρδίαν. Καὶ ἡ καρδία δὲν γηράσκει». Πρὸ τούτων, τῷ 1790, ἐξέδωκεν ὁ Ρήγας ἐν Βιέννῃ τὸ «Ἀπάνθισμα τῆς φυσικῆς» ἐκ σχετικῶν γερμανικῶν καὶ γαλλικῶν ἔργων καὶ τὸ «Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν», ὅπου σὺν ἄλλοις σατιρίζονται καὶ οἱ Φαναριῶται.

Τὰ βιβλία ταῦτα δὲν εἶναι τὰ μόνα, δι' ὧν ὁ Ρήγας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνωμόται ἐσκόπουν τὴν διαφώτισιν τοῦ ἔθνους των. Αὐτὸς ὁ Ρήγας εἶχε παρασκευάσει σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «Ὁ στρατηγὸς Κεβενχύλλερ», πραγματευόμενον δὲ περὶ στρατιωτικῶν κανόνων. Εἶναι δὲ πιθανώτατα τὸ βιβλίον, ὅπερ ὁ Περραιβὸς καὶ ὁ Σάθας ὀνομάζουσι «Στρατιωτικὸν Ἐγκόλπιον». Ὁ δ' ἐκ τῶν συνεργατῶν τοῦ Ρήγα Δημήτριος Νικολίδης, ἰατρὸς ἐγκατεστημένος ἐν Βιέννῃ, ἤρχισε μεταφράζων τὴν συγγραφὴν τοῦ Mably «Περὶ τῆς τύχης, τῶν προόδων καὶ τῶν ἀτυχιῶν τῶν Ἑλλήνων». Μεταξὺ δὲ τῶν παρασχόντων τὴν συγγραφικήν των συνεργασίαν εἰς τὸν Ρήγαν ἀναφέρεται καὶ ὁ ἰατρὸς Πολύζος ἢ Ν. Πολυζώης, ἐκ τῶν πρώτων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἤδη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1796 ἔψαλεν ὁ Ρήγας τὸν θούριόν του.

Ἔργον δὲ ἄξιον ἀληθῶς θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν συνετάχθη καὶ ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τοῦ Ρήγα, εἶναι ἡ Χάρτα αὐτοῦ, ἥτις καὶ σήμερον δύναται πολλαχῶς νὰ χρησιμεύσῃ εἰς γεωγραφικάς, ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Ὁ μέγας οὗτος χάρτης, συγκείμενος ἐκ δώδεκα συγκεκολλημένων τεμαχίων, εἶναι τετράγωνος, ἑκάστη δ' αὐτοῦ πλευρὰ ἔχει μῆκος 2,07 μ. Ἐπ' αὐτοῦ παρίστανται αἱ ἐν Εὐρώπῃ ἑλληνικαὶ χῶραι μετὰ τῶν γειτονικῶν καὶ αἱ κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τοιαῦται, οὕτως, ὥστε πρὸς μὲν βορρᾶν διήκει πέραν τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Σάου ποταμοῦ, πρὸς δὲ νότον πέραν τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους, πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ Ἰονίου συμπεριλαμβανομένου καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τῶν Μύρων τῆς Λυκίας μέχρι τοῦ Ἀργανθωνίου ὄρους τῆς Βιθυνίας. Διάφορα σημεῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν γεωγραφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν τῶν τε ἐν τῷ χάρτῃ περιλαμβανομένων χωρῶν καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς μένουσι κενοῖς ἐσχεδιασμένων εἰδικῶν διαγραμμάτων. Ἐσχεδιάσθησαν δ' ἐπὶ τοῦ χάρτου ὑπὸ τοῦ Ρήγα καὶ 161 ἔκτυπα ἑλληνικῶν νομισμάτων ἐκ τῶν ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μουσείῳ τῆς Βιέννης ἀποτεθησαυρισμένων, καθὼς καὶ «ἐπιπεδογραφία τινῶν περιφήμων πόλεων καὶ τόπων». Καὶ δὴ παρέχεται ἡ ἐπιπεδογραφία τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σπάρτης, τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν, τῆς τῶν Θερμοπυλῶν, τῆς Ὀλυμπίας, τῶν Δελφῶν, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Φερῶν, κ. ἄ. Ἡ χάρτα, χαραχθεῖσα τῷ 1797 ἐν Βιέννῃ παρὰ τῷ χαλκογράφῳ Φραγκίσκῳ Μύλλερ καὶ ἐκτυπωθεῖσα ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Ἰωάννου Nitch εἰς 1220 ἀντίτυπα, παρουσιάζεται μὲν ὡς συνταχθεῖσα «εἰς κατάληψιν τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος», ἀλλ' εἶναι προφανέστατος ὁ καθόλου ἐθνικὸς σκοπὸς τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς, τῆς ἐξεγέρσεως δηλονότι τοῦ φρονήματος τῶν Ἑλλήνων ὄχι μόνον διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῆς ἀρχαίας ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀναβιώσεως τῶν ἀρχαίων ὀνο-

Digitized by Google

μάτων καὶ ἀναπαραστάσεως τῶν μερῶν ὅπου ἀθλοῦσα ἢ μαχομένη ἐμεγαλούργησεν ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τὸ στρατιωτικώτερον προπαρασκευῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς σημειώσεως τῶν στρατηγικῶν θέσεων, τῶν ἐπικαίρως κειμένων πόλεων καὶ τῶν ἀξίων λόγου λιμένων. Συγχρόνως ἐδημοσίευσεν εἰκόνα Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, ἀντιγραφεῖσαν ἐπιτυχῶς ἐκ πίνακος τοῦ ἐν Βιέννῃ μουσ ίου. Τὴν εἰκόνα συνώδευον σημειώσεις περὶ τῶν πράξεων τοῦ ἥρωος, ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ συντεταγμέναι ὑπὸ τοῦ Ρήγα. Ἡ εὐτελὴς τιμή, δι' ἧς διετίθεντο τὰ ἀντίτυπα τῆς εἰκόνος, δεικνύει προφανῶς ὁποῖα αἰσθήματα ἤθελεν ὁ Ρήγας καὶ διὰ ταύτης νὰ ἀναφλέξῃ εἰς τὰ στήθη τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὡμολόγησεν ἐν τῇ ἀνακρίσει ὅτι ἡ ἐκτύπωσις τῆς εἰκόνος ἐγένετο χάριν τοῦ ἐπαναστατικοῦ σκοποῦ.

Ἐκλέξας ἀπὸ τοῦ 1796 ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του τὴν Βιέννην, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἑπομένου ἔτους ἐπιδίδεται μετὰ δραστηριότητος εἰς τὰς δημοσιεύσεις του, τὰ δημοσιεύματά του δὲ ἀποστέλλει εἰς Βουδαπέστην, Τεργέστην, Σμύρνην, Ἰάσιον, Βουκουρέστιον, Σεμλινον, Πάτρας, Πρέβεζαν, Ἰωάννινα καὶ εἰς ἄλλα κέντρα, δι' ὧν διαβιβάζονται ἁπανταχοῦ ὅπου ἔπαλλον αἱ ἑλληνικαὶ καρδίαι. Ἐκ παραλλήλου δραστηρία ὑπῆρξε καὶ ἡ πολιτικὴ δρᾶσίς του καὶ ἡ προπαρασκευὴ ἐπαναστάσεως δι' ὀργανωθείσης ὑπ' αὐτοῦ συνωμοτικῆς ἑταιρείας. Περὶ τῆς στρατιωτικῆς ταύτης ἑταιρείας, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς Φιλικῆς, ὀλίγα γνωρίζομεν· ὡς μέλη αὐτῆς πάντως δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὄχι μόνον οἱ ἑταῖροι τοῦ Ρήγα καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν Βιέννῃ συμπράττοντες ὡς καὶ οἱ περὶ τῆς παραλαβῆς καὶ διαδόσεως τῶν βιβλίων του φροντίζοντες, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἁπανταχοῦ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ Ρήγα, ἅτινα εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἡ αὐστριακὴ ἀνακριτικὴ ἀρχή, ὑπῆρχε καὶ κατάλογος ἀνδρῶν, μεθ' ὧν ὁ Ρήγας ἐτήρει τακτικὴν ἀνταπόκρισιν, τοιοῦτοι δὲ μυστικοὶ ἀπόστολοι ἦσαν ἱερωμένοι, λόγιοι, ἔμποροι ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Πάτραις, Κωνσταντινουπόλει, Πέστῃ, Βουκουρεστίῳ καὶ Ἰασίῳ. Οὗτοι ἀνυπομόνουν νὰ κατέλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, πεποιθότες καὶ εἰς τὴν μετὰ τῶν Γάλλων συνεννόησιν. Ὁ ἀνώνυμος Γερμανὸς ἐπιστολογράφος τοῦ 1824 ὑποστηρίζει ὅτι ὄχι μόνον ἐν συνεννοήσει πρὸς τὸν Βοναπάρτην εὑρίσκετο ὁ Ρήγας, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ εἰς Αἴγυπτον στρατεία τοῦ Βοναπάρτου ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν κοινῇ μεταξὺ τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Γάλλου ἀρχιστρατήγου μελετηθέντων. Ὁ Φραγκῖσκος Λενορμὰν ἀναφέρει μάλιστα καὶ μακρὰν ἐν Βενετίᾳ συνέντευξιν τοῦ Ρήγα μετὰ τοῦ Βοναπάρτου. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο διατεθειμένος νὰ τείνῃ χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔβλεπεν ὄχι χωρὶς συγκίνησιν ὁποίας δόξης ἠδύνατο νὰ ἀξιωθῇ συντελῶν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι ὁ Ρήγας ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον συνεννόησιν μετὰ τοῦ Βοναπάρτου. Ἀπ' ἐναντίας ῥηταὶ ἐνδεικνύονται πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ ὡρισμέναι πρὸς τοὺς Γάλλους καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτῶν στεναὶ σχέσεις καὶ συμπάθειαι, τὰς ὁποίας ἐτέρρωσεν ἡ πρὸς τοὺς Ἰονίους προκήρυξις τοῦ καταλαβόντος τὴν Ἑπτάνησον Γάλλου στρατηγοῦ Γεντίλη. Οἱ περὶ τὸν Ρήγαν συνωμόται δὲν παρέλειψαν νὰ ἔλθουν εἰς ἰδιαιτέρας συνεννοήσεις καὶ πρὸς ἐπιφανεῖς Γάλλους· ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Διευθυντηρίῳ ἐν Παρισίοις ἐγένοντο κατάλληλοι ἐνέργειαι διὰ τοῦ Ἰωάννου Μαυρογένους, ἐξαδέλφου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, ὅστις μετέβη εἰς Παρισίους ὅπως μάθῃ παρὰ τοῦ Διευθυντηρίου ἂν ὑπάρχῃ βάσιμος ἐλπὶς περὶ βοηθείας τῆς Γαλλίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ φρίκης δ' ἐμάνθανεν ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις, ὅτι ὁ ἀπόστολος ἐκεῖνος τῶν συνωμοτῶν ἐσκόπευε νὰ προετοιμάσῃ παρὰ τῷ Διευθυντηρίῳ τῆς Γαλλίας «τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐγκαθιδρυτέαν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν».

Τὸ ὑπὸ τοῦ Λὴκ («Researches in Greece», σ. 84) τὸ πρῶτον γραφὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Γερβίνου, Μένδελσον Βαρθόλδη καὶ Χέρτζμπεργ ἐπαναληφθὲν ὅτι ὁ Ρήγας εὑρίσκετο ἐν συνεννοήσει καὶ πρὸς τὸν Βερναρδότην δὲν φαίνεται στηριζόμενον ἐπὶ τῶν πραγμάτων.

Ὁ Ρήγας ὅμως καὶ οἱ περὶ αὐτὸν δὲν ἐθεώρουν ἐπαρκεῖς μόνας τὰς μετὰ τῆς Γαλλίας συνεννοήσεις· διὸ ἐνήργουν καὶ περὶ ἀντιπερασπισμοῦ τῆς Τουρκίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ συνεννοήσεως πρὸς δυσηρεστημένους Τούρκους μεγιστᾶνας καὶ ἰδίως πρὸς τὸν ἐν ἀποστασίᾳ ἀπὸ τοῦ σουλτάνου διατελοῦντα καὶ μέγα δυνάμενον πασᾶν τοῦ Βιδινίου Πασβάνογλουν, οὗτινος ἡ ἀνταρσία πολλοὺς φόβους ἐξήγειρεν εἴς τε τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς φίλους αὐτῶν Αὐστριακούς. Ὅτε δὲ συνελήφθη ὁ Ρήγας, οἱ περὶ τὸν Πασβάνογλουν πολυάριθμοι ἀντάρται κατεῖχον ὄχι μόνον τὸ μέγιστον μέρος τῆς Σερβίας, ἀλλὰ καὶ διάφορα ἐν Βουλγαρίᾳ διαμερίσματα, καθὼς καὶ τὸ Γιούργιεβον ἐν Βλαχίᾳ, τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ δύναμις αὐτῶν, ὥστε ἠπείλουν μὲν τὸ Ρουστσούκιον, ἐπολιόρκουν δὲ καὶ αὐτὸ τὸ Βελιγράδιον, ὅπερ μόλις ἐσώθη διὰ σημαντικῆς ἐπικουρίας σταλείσης ἐσπευσμένως ἐκ Βοσνίας. Ἐπηύξανε δὲ τὸν ἐκ τῆς ἀποστασίας τοῦ Πασβάνογλου φόβον ἡ κατὰ τῆς Πύλης δυσαρέσκεια τῶν γενιτσάρων αὐτῆς, οἵτινες ἐφαίνοντο ἕτοιμοι ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ ν' αὐτομολήσωσιν ἀθρόοι πρὸς τοὺς ἀντάρτας. Ἦτο δ' ὁ ἀτρόμητος ἐκεῖνος πιτσᾶς τοῦ Βιδινίου πιστὸς φίλος τοῦ Ρήγα καὶ εὑρίσκετο ἐν συνεννοήσει πρὸς αὐτόν. Ἡ φιλία τῶν δύο ἀνδρῶν ἐστηρίζετο εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ πασᾶ πρὸς τὸν Ρήγαν, ὅστις διὰ τῆς παρὰ τῷ Μαυρογένει ἐπιρροῆς του εἶχε σώσει ποτὲ τὸν Πασβάνογλουν ἀπὸ δεινοῦ κινδύνου ζωῆς, ὃν εἶχε διατρέξει ἀσεβήσας πρὸς τὸν ἀλαζόνα ὁσποδάρον τῆς Βλαχίας. Ἡ μέχρι τοῦ 1797 τελειτωντος πρόοδος τῆς ἀνταρσίας τοῦ Πασβάνογλου καὶ ἡ εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας δι' αὐτοῦ ἐπελθοῦσα ἀναστάτωσις ἦτο ἐκ τῶν συντελεστικωτάτων εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ρήγα περὶ ἀμέσου ἐνεργείας ἐν Ἑλλάδι.

Φαίνεται ὅτι ὁ Ρήγας, ὡς τοὐλάχιστον βεβαιοῖ ὁ Χέρτζμπεργ, διετέλει ἐν συνεννοήσει καὶ μετὰ σημαινόντων ἁρματολῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Νικοτσάρα καὶ τοῦ Βλαχάβα. Περιλαμβάνων δ' ὁ Ρήγας ἐν τῷ σχεδίῳ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἀλ-

Ρήγας Φεραῖος.

[Ἐλαιογραφία ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ «Θετταλομάγνητος» ἐν Βόλῳ.]

βανίας, εὑρίσκετο εἰς ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν προκρίτων Ἄγου Μουχουρδάρη καὶ Μουχουρδάρ-Πότσα, φαίνεται δὲ ὅτι καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπισήμων Ἀλβανῶν εὑρίσκετο ἐν συνεννοήσει. Διότι ὁ ἀγὼν τοῦ Ρήγα στρέφεται πρὸ παντὸς κατὰ τῆς τυραννίας καὶ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, μηδὲ τῶν τυχὸν φιλελευθέρων Τούρκων ἐξαιρουμένων. Τούτου ἕνεκα καὶ εἰς τὸ σάλπισμά του τονίζει ἰδιαιτέρως τὴν ἀνεξιθρησκείαν («στὴν πίστη του καθένας ἐλεύθερος νὰ ζῇ»).

Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ φρόνημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶχεν ἐξαρθῆ διὰ τῆς διαδόσεως τῶν βιβλίων, τῶν ἐνθουσιωδῶν ποιημάτων καὶ τῆς Χάρτας τοῦ Ρήγα, εἶχον δὲ προετοιμασθῆ τὰ πράγματα διὰ τῆς πατριωτικῆς ἑταιρείας, τῶν πρὸς τοὺς Γάλλους συνεννοήσεων καὶ τῆς μετὰ τοῦ Πασβάνογλου, ἴσως δὲ καὶ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, συμπράξεως, ἔκρινεν ὁ Ρήγας ὅτι ἐπέστη ἡ κατάλληλος στιγμὴ τῆς ἐνεργείας. Ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ δοθῇ τὸ σύνθημα. Τοῦτο ἐπεχείρησεν ὁ Ρήγας διὰ τῆς συντάξεως καὶ δημοσιεύσεως τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας προκηρύξεως. Ἡ ἐνθουσιώδης καὶ εὔγλωττος αὐτὴ ἐπαναστατικὴ προκήρυξις περιεῖχε καὶ τὴν ὀνομασθεῖσαν Δημοκρατικὴν Προπαιδείαν, ἤτοι αὐτὸν τὸν καταστατικὸν χάρτην, δι' οὗ θὰ ἐκυβερνᾶτο τὸ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως μέλλον νὰ προκύψῃ ἐν τῇ Βαλκανικῇ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κράτος, ὅπερ ἤθελεν ἀντικαταστήσει τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Ὁ καταστατικὸς οὗτος χάρτης ἐγράφη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γαλλικοῦ θεμελιώδους νόμου τοῦ 1793, ὃν ὁ Ρήγας μετερρύθμισε κατὰ τὴν ἰδίαν του ἀντίληψιν καὶ κατέστησε πρόσφορον πρὸς τὰς ἐθνικὰς ἀνάγκας. Ὡς τόπος τυπώσεως τῆς τε ἐπαναστατικῆς προκηρύξεως καὶ τῆς Δημοκρατικῆς Προπαιδείας σημειοῦται ἡ Βενετία, ἀλλ' ἀμφότεραι ἐτυπώθησαν κρυφίως κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1797 εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ τυπογραφεῖον τῶν Μαρκιδῶν Πούλιων εἰς 3.000 ἀντίτυπα. Ὁ Ρήγας ἐσκόπει νὰ ἐκτυπώσῃ καὶ ἄλλα 70.000 ἀντίτυπα, ἅτινα καὶ ἤρχισαν ἐκτυπούμενα ἐν Λειψίᾳ ἕνεκα τῶν φόβων καὶ τῆς μυστικότητος, μεθ' ἧς μόλις ἐπρόφθασαν νὰ τυπωθῶσι μόνον τὰ πρῶτα 3.000 ἐν Βιέννῃ. Τῆς προκηρύξεως οὐδὲν περιεσώθη ἀντίτυπον, εὑρέθη ὅμως ἀντίγραφον τῆς Δημοκρατικῆς Προπαιδείας, ὅπερ φέρει τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: «Νέα πολιτικὴ διοίκησις τῶν κατοίκων τῆς Ρούμελης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν Μεσογείων νήσων καὶ τῆς Βλαχομπογδανίας. Ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς Πατρίδος. Ἐλευθερία. Ἰσοτιμία Ἀδελφότης». Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ ἀρκεῖ νὰ δηλώσῃ τὴν εὐρύτητα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, οἵαν ἐφαντάζετο αὐτὴν ὁ Ρήγας εἰς τὰ ποιητικά του ὄνειρα καὶ οἵαν ἐχάραξεν εἰς τὴν Χάρταν του. Προηγεῖται δὲ τῆς πολιτικῆς διοικήσεως προοίμιον, ἐν ᾧ ἐκτίθενται αἱ αἰτίαι αἱ ἐξωθοῦσαι εἰς ἐπανάστασιν τοὺς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Τουρκίας Χριστιανοὺς καὶ εἰς ἀνάκτησιν τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, ἕπεται δὲ αὐτὸ τὸ πολιτικὸν Σύνταγμα, συγκείμενον ἐξ 124 ἄρθρων. Ἐν παραρτήματι ὡρίζοντο μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ κατὰ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ σημαία ἔφερε τὸ ῥόπαλον τοῦ Ἡρακλέους μὲ τρεῖς σταυροὺς ἐπάνω, καὶ χρώματα αὐτῆς ἦσαν τὸ λευκόν, τὸ μέλαν καὶ τὸ ἐρυθρόν. Οὕτω δὲ δικαιολογεῖ τὰ τρία ταῦτα χρώματα: «Τὸ κόκκινον σημαίνει τὴν αὐτοκρατορικὴν πορφύραν καὶ αὐτεξουσιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· τὸ ἐμεταχειρίζοντο οἱ προπάτορές μας ὡς ἔνδυμα πολέμου, θέλοντες νὰ μὴ φαίνωνται αἱ πληγαὶ ὅπου ἔτρεχον αἷμα διὰ νὰ μὴ δειλιῶσιν οἱ στρατιῶται. Τὸ ἄσπρον σημαίνει τὴν ἀθωότητα τῆς δικαίας ἡμῶν ἀφορμῆς κατὰ τῆς τυραννίας. Τὸ μαῦρον σημαίνει τὸν ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας ἡμῶν θάνατον».

Εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν περιελαμβάνετο καὶ ὁ θούριος τοῦ Θεσσαλοῦ Τυρταίου

> Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν στὰ στενὰ

ὁ καταλήγων εἰς τὸ

> Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
> παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακή·

καθὼς καὶ ὁ ὅρκος

> Ὦ βασιλεῦ τοῦ κόσμου, ὁρκίζομαι σὲ σὲ
> στὴν γνώμην τῶν τυράννων νὰ μὴν ἔλθω ποτέ.

Φαίνονται δὲ γραφέντα τὰ ποιήματα ταῦτα ἓν ἔτος καὶ ἐπέκεινα πρὸ τῆς ἐκτυπώσεώς των εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν. Οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς στίχοι:

> Τί στέκεις Πασβαντζόγλου τόσον ἐκστατικός;
> τινάξου στὰ Μπαλκάνια, φώλιασε σὰν ἀετός,

δεικνύουσιν ὅτι ἐποιήθησαν ἐπικειμένης ἤδη τῆς ἀνταρσίας τοῦ Πασβάνογλου. Συγχρόνως δὲ τὸν θούριον, ὅστις σκοπὸν εἶχε νὰ συγκινήσῃ συνελεύσεις συνωμοτικὰς καὶ νὰ συγκλονίσῃ τάξεις μαχομένων, ὁ Ρήγας ἐμελοποίησεν εἰς ἦχον δεδοκιμασμένης ἐπιτυχίας, προσαρμόσας αὐτὸν εἰς τὸν ῥυθμὸν τῆς Μασσαλιώτιδος. Οὕτω ὁ ἐμπνευσμένος θούριος τοῦ νεωτέρου Τυρταίου διατρέχει εἰς χειρόγραφα ἀντίτυπα τὰς ἁπανταχοῦ ἑλληνικὰς χώρας καὶ αἱ στροφαί του προκαλοῦσι ῥίγη ἐνθουσιασμοῦ καὶ συγκινήσεως μέχρι δακρύων ὡς εὐαγγέλιον ἐλευθερίας. Πολλὰ δὲ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρήγα περιηγηταὶ Εὐρωπαῖοι εὕρισκον τὸν θούριον ἐκεῖνον φυλασσόμενον ὑπὸ ἀγραμμάτων βοσκῶν ἀνὰ τὰ ὄρη τῶν δεδουλωμένων ἑλληνικῶν χωρῶν δίκην ἐγκολπίου ἐντὸς τοῦ περιάπτου των, κεκρυμμένον εἰς τὸ στῆθος, καὶ οἱ ἀμαθεῖς ἐκεῖνοι ποιμένες ἀνέμενον τὸν πρῶτον γνωρίζοντα γράμματα διαβάτην, διὰ νὰ τὸν παρακαλέσωσι νὰ ἀναγνώσῃ τοὺς ἐμπνευσμένους ἐκείνους στίχους εἰς αὐτοὺς καὶ δακρύσωσιν.

Κατὰ τὰ διατυπούμενα εἰς τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ τῆς ἐν Βιέννῃ διεξαχθείσης ἐναντίον τοῦ Ρήγα ἀνακρίσεως, τὸ ἐπαναστατικὸν σχέδιον τοῦ Ρήγα ἦτο τὸ ἑπόμενον: «Νὰ μεταβῇ εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Μωρέως πρὸς τοὺς αὐτόθι οἰκοῦντας Ἕλληνας στασιαστάς, τοὺς Μανιάτας, ἀπογόνους ὄντας τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐμπιστοσύνην των, νὰ κηρύξῃ ἁπανταχοῦ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἔπειτα, βοηθούμενος ὑπ' αὐτῶν, νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλην τὴν χερσόνησον τοῦ Μωρέως διὰ τῆς βίας ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Μωρέως ἤθελεν ἔπειτα νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἤπειρον, νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ ταύτην τὴν χώραν, νὰ συνενώσῃ τοὺς Μανιάτας μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων στασιαστῶν τῶν καλουμένων Κακοσουλιωτῶν, οἵτινες οἰκοῦσι παρὰ τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καὶ μετὰ τῶν συνηνωμένων τούτων δυνάμεων νὰ προχωρήσῃ πρὸς Ἀνατολὰς καὶ ἔπειτα νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς τουρκικὰς ἐπαρχίας Μακεδονίαν, Ἀλβανίαν, τὴν κυρίως Ἑλλάδα, κατόπιν δὲ τὰς λοιπὰς διὰ γενικῆς ἀποστασίας, καί, ὡς καταθέτει ἰδίως ὁ Πέτροβιτς, νὰ εἰσαγάγῃ ἅπαντα οὗ τὸ δημοκρατικὸν γαλλικὸν πολίτευμα. Ἤλπιζε δ' ὁ Ρήγας νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν ταύτην τοσῷ μᾶλλον, ὅσῳ ἅπαντες οἱ Ἕλληνες εἶναι ὁπωσδήποτε ὡπλισμένοι καὶ ἔχουσι προμηθείας τροφῶν, εἶναι δὲ πρόχειρα χρήματα ἐκ πλουσίων μονῶν».

Τοιοῦτον ἦτο τὸ σχέδιον τοῦ Ρήγα. Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τούτου ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ τελευτῶντος τοῦ 1797, μέσῳ Τεργέστης καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκρινεν ὅτι ἦσαν ἤδη τὰ πράγματα ὥριμα πρὸς ἐπαναστατικὸν κίνημα. Ὅθεν προαπέστειλε τὰ κιβώτια, δώδεκα τὸν ἀριθμόν, ἐν οἷς περιείχοντο αἱ ἐπα-

Digitized by Google

ναστατικαὶ προκηρύξεις του, καθὼς καὶ φάκελοι ἐγγράφων καὶ ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Ναπολέοντα, εἰς Τεργέστην, ὅπου καὶ ὁ ἴδιος κατέφθασε συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Περραιβοῦ. Τὰ κιβώτια ἀπεστέλλοντο εἰς τὸν ἐν Τεργέστῃ ἔμπιστον φίλον καὶ συνεργάτην τοῦ Ρήγα Ἀντώνιον Κορωνιόν. Ἀπουσιάζοντος ὅμως τούτου εἰς τὴν Ἰστρίαν, ὁ παραλαβὼν τὰ κιβώτια καὶ λαβὼν γνῶσιν τοῦ περιεχομένου των Δημήτριος Οἰκονόμου, μεγαλέμπορος ἐκ Κοζάνης, εἴτε ἐκ δειλίας, εἴτε καὶ προδότης ὤν, ἔσπευσε νὰ ἀνακοινώσῃ τὰ τῆς συνωμοσίας εἰς τὸν νομάρχην τῆς Τεργέστης, ὅστις καὶ συνέλαβεν, ἅμα τῇ εἰς Τεργέστην ἀφίξει των (Νοέμβριος 1797), τόν τε Ρήγαν καὶ τὸν Περραιβόν. Ματαία ὑπῆρξεν ἡ ἄλλως χλιαρὰ ἐνέργεια τοῦ γαλλικοῦ προξενείου Τεργέστης ὅπως ἀπελευθερώσῃ τὸν Ρήγαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συλληφθέντας. Καὶ ὁ μὲν Περραιβὸς ἀπελύθη, χαρακτηρισθεὶς ὡς Γάλλος ὑπήκοος, καθόσον ἰσχυρίσθη ὅτι κατήγετο ἐκ τῆς ὑπὸ τὴν Γαλλίαν ὑποκειμένης τότε Πάργας, ἀλλ' οὐδὲν κατωρθώθη διὰ τὸν Ρήγαν, ὅστις μετεφέρθη ἐκ Τεργέστης εἰς Βιέννην καὶ παρεδόθη εἰς τὴν ἀνάκρισιν, τῆς ὁποίας τὰ ἔγγραφα περιῆλθον ἐν μέρει μέχρις ἡμῶν.

Ὁ Ρήγας προβλέπων τὰ ἐπακόλουθα τῆς εἰς Βιέννην μεταφορᾶς του καὶ θέλων νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀνακρίσεις, αἵτινες ἠδύναντο νὰ διακινδυνεύσωσι διὰ τῶν γενησομένων ἀποκαλύψεων τὸ ἐθνικὸν ἔργον, ὅπερ εἶχεν ἀναλάβει, ἠθέλησε νὰ αὐτοκτονήσῃ ἐμπήξας τρὶς μαχαιρίδιον εἰς τὴν κοιλίαν του. Ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὐτοκτονίας ἀπέτυχεν, εἰ καὶ αἱ πληγαὶ ὑπῆρξαν ἐπικίνδυνοι οὕτως, ὥστε μεθ' ἱκανῶς μακρὰν θεραπείαν κατέστη δυνατὴ ἡ μεταφορὰ τοῦ Ρήγα εἰς Βιέννην (Δεκέμβριον τοῦ 1797). Συναπεστάλη δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς Βιέννην συλληφθεὶς καὶ ὁ Ἀντώνιος Κορωνιός. Ἐν τούτοις αἱ ἐν Τεργέστῃ γενόμεναι προανακρίσεις ἔπεισαν τὴν αὐστριακὴν κυβέρνησιν ὅτι καὶ ἄλλοι πολλοὶ Ἕλληνες ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ ὑπηκόων τῆς Αὐστρίας ἢ τῆς Πύλης εἶχον γνῶσιν τῆς συντάξεως καὶ διαδόσεως τῶν ἐπαναστατικῶν ἐγγράφων. Διὸ συνελήφθησαν τὴν νύκτα τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1797 ὁ ἐκ Χίου ἔμπορος Εὐστράτιος Ἀργέντης, ὁ ἐκ Ζίτσης ἢ ἐξ Ἰωαννίνων διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς Δημήτριος Νικολίδης, ὁ Παναγιώτης Ἐμμανουήλ, ἐκ Καστορίας τῆς Μακεδονίας καὶ ὁ Φίλιππος Πέτροβιτς. Μετὰ δὲ δύο ἡμέρας, συνελήφθη καὶ ὁ Γεώργιος Πούλιου, ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν τῶν διευθυνόντων τὸ φερώνυμον αὐτῶν ἐν Βιέννῃ τυπογραφεῖον. Καθειρχθησαν δὲ πάντες οὗτοι μετὰ τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Κορωνιοῦ εἰς τὰς φυλακὰς τῆς ἐν Βιέννῃ ἀστυνομίας, ὅπου καὶ διεξήχθησαν αἱ ἀνακρίσεις αὐτῶν. Πρὸς τούτοις εἶχον συλληφθῆ ὁ «εὐπαρησίαστος», ὡς χαρακτηρίζεται, μάρτυς Ἀνδρέας Μασούτης ἢ ὀρθότερον Μασαούτης, Χῖος ὡσαύτως, ὅστις δύο ἡμέρας μετὰ τὴν σύλληψίν του ἀπεφυλακίσθη, ὁ Ἰωάννης Ἐμμανουήλ, ἐκ Καστορίας, φοιτητὴς τῆς ἰατρικῆς, πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ προμνησθέντος Παναγιώτου Ἐμμανουήλ, ὁ Θεοχάρης Γεωργίου Τορούντζιας, ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας, ἔμπορος, καὶ ὁ Ἰωάννης Καρατζᾶς, ἐκ Λευκωσίας τῆς Κύπρου. Προσήχθησαν δ' εἰς τὴν ἀνάκρισιν καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς ὁ Κωνσταντῖνος Ἄμοιρος, ἐκ Χίου, ὑπάλληλος παρὰ τῷ Ἀργέντῃ, ὅστις καὶ ἀπελύθη ἀμέσως, ὁ Κωνσταντῖνος Τούλλιος, ἐκ Πέστης, ὁ ἐν Βιέννῃ διατρίβων Κωνσταντῖνος Δούκας καὶ ἄλλοι τινές. Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ ἄκρατος φιλοπατρία, ἡ ἐπὶ τὸ μέλλον τῆς πατρίδος πίστις καὶ ἡ πρὸς τὸν θάνατον ἀφοβία τῶν ἀνδρῶν τούτων ἀνακρινομένων. Ἡ αὐστριακὴ ἀνάκρισις ἀπήγγειλε κατὰ τοῦ Ρήγα καὶ τῶν συντρόφων του τὴν κατηγορίαν, ὅτι παρασκευάζουσιν ἐπανάστασιν ἐναντίον τῆς Τουρκίας, φίλης καὶ συμμάχου τῆς Αὐστρίας. Ἐκ δὲ τῶν ἀνακριθέντων δέκα ὑπηκόων τῆς Πύλης οἱ ὀκτὼ ἐκρίθησαν ἔνοχοι. Ἦσαν ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς, ὁ Εὐστράτιος Ἀργέντης, ὁ Ἀντώνιος Κορωνιός, ὁ Δημήτριος Νικολίδης, οἱ ἀδελφοὶ Παναγιώτης καὶ Ἰωάννης Ἐμμανουήλ, ὁ Θεοχάρης Τορούντζιας καὶ ὁ Ἰωάννης Καρατζᾶς. Κατόπιν δὲ ἐπανειλημμένων αἰτήσεων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ μακρῶν διαπραγματεύσεων ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις ἐξέδωκε τὸν Ρήγαν καὶ τοὺς θεωρηθέντας ἐνόχους τῶν ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν ἑπτὰ συντρόφους του εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου Χατζῆ Μουσταφᾶν. Ἐκ Βελιγραδίου θ' ἀπεστέλλοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀλλ' ὁ πασᾶς τοῦ Βελιγραδίου, μαθὼν τὰς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ρήγα προετοιμασίας τοῦ Πασβάνογλου, ἀπεφάσισε, κατόπιν διαταγῆς τῆς Πύλης, νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ μοιραῖον τέλος τῶν ἐλευθερωτῶν, μὴ θέλων νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν μεταφορὰν αὐτῶν διὰ χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας μεγίστη ἦτο ἡ ἐπιρροὴ τοῦ τολμηροῦ ἀντάρτου τοῦ Βιδινίου.

Τὰ κατὰ τὸν θάνατον τῶν ἐθνομαρτύρων δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένα. Κατὰ τὰς διασωθείσας ὅμως παραδόσεις καὶ τοὺς θρύλους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πρῶτοι ἐπνίγησαν εἰς τὰ βάθη τοῦ Δουνάβεως οἱ περὶ τὸν Ρήγαν ἑπτά, ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Ρήγα ἔρριψεν οὗτος χαμαὶ διὰ μιᾶς καὶ μόνης ρωμαλέας του πυγμῆς ἡμιθανῆ τὸν φύλακα τὸν ἀποπειρώμενον νὰ σύρῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς εἱρκτῆς εἰς τὸ ποτάμιον ρεῦμα. Τότε ὁ πασᾶς διέταξε νὰ τὸν φονεύσωσιν εἰς τὴν φυλακὴν διὰ πυροβόλου ὅπλου, ρίπτοντες κατόπιν τὸν νεκρὸν εἰς τὰ ρεύματα τοῦ Ἴστρου, ἵνα μὴ εὑρόντες αὐτὸν ἐνταφιάσωσιν οἱ γκιαούρηδες. Οἱ εἰσελθόντες εἰς τὴν φυλακὴν ὅπως πυροβολήσωσιν αὐτὸν Τοῦρκοι ἤκουσαν ἀπὸ τοῦ στόματός του εἰς τουρκικὴν διάλεκτον τὰ ἑξῆς: «ἔτσι πεθαίνουν τὰ παλληκάρια· ἀρκετὸν σπόρον ἔσπειρα· θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ποὺ θὰ βλαστήσῃ καὶ τὸ γένος μου θὰ συνάξῃ τὸν γλυκὺν καρπόν». Καὶ πράγματι ὁ σπόρος, τὸν ὁποῖον ὁ Ρήγας ἔσπειρε, δὲν ἤργησε νὰ καρποφορήσῃ πλουσίως. Κατὰ τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν τοῦ Ρήγα, ἀναγεγραμμένην ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐναντίον του ἀνακρίσεως, οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1757, κατ' ἀκολουθίαν ἐμαρτύρησε κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ὀδυνηροτάτην ἐντύπωσιν ἐπροξένησε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατος τοῦ Ρήγα. Ὁ Κοραῆς, δημοσιεύσας τὴν «Ἀδελφικὴν Διδασκαλίαν», ὡς ἀπάντησιν φιλελευθέρου Ἕλληνος εἰς τὴν παράχορδον καὶ μεστὴν φιλοτουρκισμοῦ καὶ μισους πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας «Πατρικὴν Διδασκαλίαν» τὴν ψευδωνύμως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐκδοθεῖσαν, συγκεκινημένος ἐξετόξευσε πικρὰς ἀρὰς κατὰ τῆς παραδούσης ἀσπλάγχνως τὸν ἐθνομάρτυρα εἰς τὸν τύραννον τῆς Ἑλλάδος αὐστριακῆς κυβερνήσεως· διακηρύσσων δὲ ὅτι τὸ χυθὲν ἀθῷον αἷμα ἀντὶ νὰ καταπλήξῃ τοὺς Ἕλληνας θέλει μᾶλλον παροξύνει αὐτοὺς εἰς ἐκδίκησιν, λέγει ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὅλη μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς δεομένη ὑπὲρ τῶν ἀοιδίμων ψυχῶν τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀποθανόντων καλεῖ τοὺς ἐν Τεργέστῃ ἐμπορευομένους Ἕλληνας νὰ ἀφήσωσιν εἰς ἐρήμωσιν τὴν πόλιν τοῦ ἀχαρίστου μισέλληνος αὐτοκράτορος καὶ νὰ μετοικισθῶσιν εἰς τὰς νεωστὶ ἐλευθερωθείσας νήσους τοῦ Ἰονίου, ὅπου χωρὶς κανένα φόβον προδοσίας ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν εὐτυχεῖς καὶ ἐλεύθεροι.

Τὸν πατέρα τοῦ Ρήγα ἐφόνευσεν εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Βελεστίνου διὰ πιστολίου ὁ υἱὸς τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ του Μουσταφᾶ Σουλεϊμάν. Τραγικώτερον δ' ἦτο τὸ τέλος τῆς ἀδελφῆς καὶ τοῦ γαμβροῦ· ὅτε ἐγνώσθη ἐν Βελεστίνῳ, ὅτι ὁ Ρήγας ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ σουλτάνου καὶ ἐφονεύθη ἐν Βελιγραδίῳ, οἱ Τοῦρκοι ὁμοθυμαδὸν εἰσήλασαν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν καὶ συλλαβόντες τούτους, τὴν μὲν ἀδελφὴν τοῦ Ρήγα ἀπηγχόνισαν, τὸν δὲ σύζυγόν της ἀνεσκολόπισαν· οὐδ' ὁ μόνος υἱὸς αὐτῶν, ἐν Δομοκῷ καταφυγών, ἠδυνήθη νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν ἀγρίαν καταδίωξιν τῶν αἱμοδιψῶν Βελεστινλήδων Τούρκων.

Ὁ ἐνθουσιώδης χαρακτὴρ τοῦ Ρήγα ἐξεικονίζεται εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς πράξεις. Δραστήριος καὶ ρέκτης καὶ γενναῖος, οἰστρηλατούμενος ἀπὸ ἔμφυτον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα καὶ μῖσος πρὸς τὸν καταπίεσιν, ἡμφιέζει συνάμα ἐξόχων πολιτικῶν ἀρετῶν καὶ ἐκέκτητο γοητευτικὴν πειθὼ σαγηνεύουσαν τὰς καρδίας παντὸς ἐρχομένου εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ. Τοιαῦτα δὲ πλεονεκτήματα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ διακριτικὸν αὐτὸν σπάνιον προσωπικὸν θάρρος καθίστων τὸν Ρήγαν τὸν ἐνδεδειγμένον ἀρχηγὸν τοῦ μεγάλου ἐγχειρήματος, εἰς ὃ ἀφιέρωσεν ἑαυτόν. Τὴν ἀνάμνησιν τοῦ κήρυκος τούτου τῆς Βαλκανικῆς Ὁμοσπονδίας περιέβαλον ποιητικοὶ θρύλοι.

Πλὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀνδριάντος τοῦ Ρήγα καὶ τῆς ἐν τῇ γενεθλίῳ του πολίχνῃ μαρμαρίνης προτομῆς, τῷ 1931 ἀνηγέρθη ἀνδριὰς αὐτοῦ καὶ ἐν Βελιγραδίῳ τῆς Σερβίας, οὗτινος τὰ ἀποκαλυπτήρια ἐγένοντο πανηγυρικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Ι. Ζαβίρα*, «Νέα Ἑλλὰς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον, συγγραφὲν μὲν περὶ τὸ 1804, ἐκδοθὲν δ' ὑπὸ Γ. Κρέμου τῷ 1872 (σ. 522—524).—*Ἀνωνύμου* (πιθανῶς τοῦ Ἰω. Κωλέττη), «Νομαρχία, ἤτοι λόγος περὶ ἐλευθερίας κλπ.» (Πίζη, 1806).—*Ἀνωνύμου*, «Briefe eines Augenzeugen der Griechischen Revolution vom Jahre 1821» (Halle 1821).—*C. Nicolopoulo*, «Notice sur la vie et les écrits de Rhigas, l'un des principaux auteurs de la révolution qui a pour but l'indépendance de la Grèce» (Paris 1824. Ὀκτασέλιδον φυλλάδιον, ἀποτελοῦν ἀνατύπωσιν ἐκ τῆς «Revue Encyclopédique» τοῦ Φεβρουαρίου 1824. Τὸ φυλλάδιον τοῦτο ἀνετυπώθη ἐπιτομώτερον μὲν ἐν τῇ «Biographie Universelle», μετά τινων δὲ προσθηκῶν ἐν τῇ «Biographie des Contemporains», εὕρηται δὲ καὶ παρὰ τῷ *Raybaud*, «Mémoires sur la Grèce» (Paris 1825, τ. β', σ. 488—494. Ἐπίσης περιελήφθη καὶ ἐν τῇ ὑπὸ *Schott* καὶ *von Hornthal* γερμανικῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος τοῦ *Πουκεβίλ*, ἐν Εἰδελβέργῃ 1825, τ. Δ. Ἐπιμέτρου σ. 70 κ. ἑ.). — *L. Pouqueville*, «Histoire de la régénération de la Grèce 1740—1824, τ. Γ', σ. 175).—*C. Iken*, «Eunomia» (τ. Α', 1827, σ. 113 καὶ τ. Β' σ. 101 κ.ἑ.). —*Fauriel*, «Chant populaires de la Grèce» (τ. Β', Paris 1825, σ. 18 κ. ἑ.)—*Villemain*, Essai historique sur l'état des Grèce» (Paris 1825). — *Villeneuve*, «Journal fait en Grèce pendant les années 1825 et 1826 (Bruxelles, 1827, σ. 253 κ. ἑ.).—*Jacobaky Rizo Néroulo*, Cours de littérature Grecque moderne» (Génève 1827, σ. 42 κ. ἑ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Histoire moderne de la Grèce» (Génève, 1820, σελ. 139 κ.ἑ.).—*Ἰω. Φιλήμονος*, «Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας» (ἐν Ναυπλίῳ 1839, σ. 90—99).—*Κυριακοῦ Μελιρρύτου*, «Χρονολογία Ἱστορική» (ἐν Ὀδησσῷ, 838, σ. 252—253).—*Brandis*, «Mittheilungen aus Griechenland» (Leipzig, 1842, τ. β'. σ. 13—15 καὶ τ. Γ', σ. 86).—*Α. Παπαδοπούλου Βρετοῦ*, «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» (ἐν Ἀθήναις 1857, τ. Β', σ. 327—331).—*Fr. Lénormant*, La question Ionienne devant l'Europe» (Paris 1859, σ. 17).—*Χρ. Περραιβοῦ*, «Πολεμικὰ Ἀπομνημονεύματα» (τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1836).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Σύντομος βιογραφία τοῦ ἀοιδίμου Ρήγα Φεραίου τοῦ Θετταλοῦ», (ἐν Ἀθήναις, 1860).—*Κ. Σάθα*, Νεοελληνικὴ Φιλολογία (ἐν Ἀθήναις, 1868, σ. 529 κ. ἑ.).—*Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου*, «Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν Κ. Σάθα (ἐν Λειψίᾳ 1871, σ. 91).—*Ἀναστ. Σ. Γούδα*, «Βίοι Παράλληλοι» (τ. Β', ἐν Ἀθήναις 1870, σ. 123 κ.ἑ.).—*Π. Χιώτου*, «Ἡ Νέα Πολιτικὴ Διοίκησις τοῦ Ρήγα» (περιοδ. «Παρθενών», τ. Α', 1871, σ. 506—512 καὶ 545—556. Πρβλ. «Τὸ πολίτευμα τοῦ Ρήγα» ἐκδιδόμενον ὑπὸ *Θεμ. Π. Βολίδου*, ἐν Ἀθήναις 1929).—*G. Hertzberg*, «Geschichte Griechenlands» (τ. Γ', Gotha 1878, σ. 295—302).—*Ν. Γ. Πολίτου*, «Ἡ νεότης τοῦ Ρήγα», (περιοδ. «Ἑστία», τ. Κ' (1885), σ. 15 κ.ἑ.).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ὁ μασσαλιωτικὸς θούριος ἐν Ἑλλάδι» (περιοδ. Παρθενών», τ. Β' σ. 1089—1093).—*Γ. Θεοφίλου*, «Βιογραφία Ρήγα τοῦ Φεραίου» (ἐν Λαρίσῃ 1887). —*Νικολάϊεβιτς*, «Λόγος περὶ τοῦ Ρήγα Φεραίου» (ἐν τῷ περιοδ. «Otadzbina» (Πατρίς), (τόμ. XXII, τεῦχ. 85, σ. 104—212. Ἐν Βελιγραδίῳ 1889, σερβιστί).—*Am. Edmonds*, Rhigas Pheraios the Protomartyr of Greek Independance. A biographical sketch» (London 1890).—*Χ. Βαλαμουτοπούλου*, «Ρήγας ὁ Φεραῖος, πρωτότυπος μονογραφία (ἐν Ἀθήναις 1891).—*Émile Legrand*, «Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλῆ, δημοσιευόμενα μετὰ μεταφράσεως ἑλληνικῆς καὶ σημειώσεων ὑπὸ *Σ. Π. Λάμπρου*, ἐν «Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας» τ. Γ' (1891), σ. 585—774.—*Σ. Π. Λάμπρου*, «Ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ρήγα» (1892), «Μικταὶ σελίδες» (1904, σ. 636 κ. ἑ. καὶ «Νέος Ἑλληνομνήμων». τ. ΙΕ', σ. 77 κ. ἑ.), «Ὁ Ρήγας καὶ ἡ ἑλληνικὴ παροικία τῆς Βιέννης» (ἐν τῷ ἔργῳ «Λόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Βορρᾶ» ἐν Ἀθήναις 1909, σ. 55). —*Δ. Σταϊκοῦ*, «Βιογραφία Ρήγα τοῦ Βελεστινλῆ» (περιοδ. «Προμηθεὺς» ἐκδ. ἐν Βόλῳ, τ. Ζ' 1894—1895). —*Ἴωνος Δραγούμη*, «Ἀπὸ τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ρήγα» (1912). —*Κωστῆ Παλαμᾶ*, «Τὰ πρῶτα κριτικὰ» (ἐν Ἀθήναις, 1913). —*Κ. Ἀμάντου*, «Οἱ Ἀργένται τῆς Χίου» (ἐν Ἀθήναις, 1919. Ἐκ τοῦ Δ' τεύχους τῶν «Χιακῶν Χρονικῶν» σ. 83—119), «Νέα ἔγγραφα περὶ τοῦ Ρήγα Βελεστινλῆ» (ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1927), «Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα Βελεστινλῆ» (ἐν Ἀθήναις, 1930). —*Κλ. Νικολαΐδου*, «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ» (Ἀθῆναι 1923, σ. 346—369). —*Ἀ. Νικαρούση*, «Πότε ὁ Μαυρογένης προσέλαβε γραμματέα τὸν Ρήγαν» (Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος» τ. Δ' 1926, σ. 567—572), «Ὁ Ρήγας, ἡ Σχολὴ καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ζαγορᾶς» (ἐν «Νέᾳ Σειρᾷ τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας», τόμ. Α', τεῦχ. Γ' (1929), σ. 53—89). —*Φ. Μιχαλοπούλου*, «Ρήγας ὁ Βελενστινλῆς» (βιογραφικὸν ἐράνισμα. Ἐν Ἀθήναις, 1930) —*Ντουσιὰν Παντελίτς*, «Τὸ χάλασμα τοῦ Ρήγα Φεραίου» (ἱστορικὴ μελέτη δημοσιευθεῖσα σερβιστὶ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1931). —*Γ. Κ. Κορδάτου*, «Ὁ Ρήγας Φεραῖος καὶ ἡ ἐποχή του» (Ἀθῆναι. 1931).

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

ρηγᾶτον (τό)· ἐπικράτεια κυβερνωμένη ὑπὸ ρηγός, ὑπὸ βασιλέως.

ρηγγίνα (ἡ) (λατιν. regina)· βλ. λ. *ρεγγίνα*.

Ριγῆλος (Rigel) *[Ἀστρον.]*· βλ. *Ρίγκελ*.

Ρηγία (ἡ) (Regia). Ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ τὸ οἴκημα τοῦ Μεγίστου Ποντίφικος (ἑλλην. *βασιλική*). Παρὰ Βυζαντινοῖς ἡ στοά, ἥτις ἐχρησίμευεν ὡς προπύλαιον τοῦ βουλευτηρίου, κειμένη δ' ἐν τῇ Δ' Ρεγεῶνι, μεταξὺ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν Χαλκοπρατείων, καὶ ἡ τοῦ Θεοδοσίου στοά, κειμένη ἐν τῇ Ζ' Ρεγεῶνι. Ὁ Δουκάγγιος πιστεύει ὅτι δὲν ἦσαν δύο αἱ βασίλειοι αὗται στοαί, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτή. Ἡ τοῦ Βουλευτηρίου (Σενάτου) στοὰ ἦτο ἐξάστηλος, μετὰ χρυσοῦ ὀρόφου, κατὰ τὸν Προκόπιον καὶ περιεῖχε πλῆθος ἀγαλμάτων τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ «χαλκῆν εἰκόνα τοῦ Σολομῶντος κρατοῦντος τὴν σιαγόνα καὶ πρὸς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν μετὰ συννοίας βλέποντος ὅτι ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ».

Ρηγία ὡσαύτως ἐκαλεῖτο ἡ κυριωτέρα ὁδὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως (βλ. λ. *Μέση*). Ν. Σ. Λ.

Ρηγία (Regia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία δύο πόλεων τῆς Ἰουερνίας νήσου Πρετανικῆς (Ἰρλανδίας) ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Β, β 10). Ἡ μία τούτων εἶναι ἡ Fermanayu ἡ δὲ ἄλλη, «Ρηγία ἑτέρα» ὡς τονίζει ὁ Πτολεμαῖος, ἡ Athenny. Σ. Ε. Λ.

— **Ρηγία Χάστα** (Hasta regia=βασιλικὸν δόρυ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λατινικὴ ὀνομασία τῆς νῦν Jerez de la Frontera, πόλεως τῆς Ἱσπανίας. Ν. Σ. Λ.

Ρήγιαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μαυριτανίας τῆς Καισαρηνσίας, ἀναφερομένη ἐν τῷ Ἀντωνινιανῷ Ὁδοιπορικῷ, μεταξὺ Θεῶν λιμένος (Oran) καὶ Σίγας (Takembrit). Θεωρεῖται πιθανὴ ἡ ταυτότης του πρὸς τὸ σύγχρονον ἀλγερινὸν χωρίον Arbal παρὰ τὸν Ὀράν. Σ. Ε. Λ.

Ρηγιανὸν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας ἐν Θρᾴκῃ παρὰ τὸν Δούναβιν. Ταυτίζεται πρὸς τὴν *Αὐγοῦσταν* τῶν Ὁδοιπορικῶν, κειμένην ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Α. Θ. Σ.

Ρηγιὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κοίλης Συρίας ἐν τῇ Κυρηστικῇ μεταξὺ Ἀριστεριάδος καὶ Βούβας (*Πτολεμ.* Ε, ιε, 13). Σ. Ε. Λ.

ρηγιλία (ἡ) *[Ρωμ. Ἀρχ.]*. Φόρεμα μονοκόμματον, ὅπερ ἀπετέλει δεῖγμα σεμνότητος. Ν. Σ. Λ.

ρηγίλλα (ἡ) *[Ρωμ. Ἀρχ.]*. Λευκὸν ὑποκάμισον μετ' ἐρυθρῶν παρυφῶν, ὅπερ ἔφερον αἱ νεωστὶ ὑπανδρευθεῖσαι γυναῖκες. Ὑφαίνετο ὑπὸ καθαρωτάτης νεαρᾶς ἐγγάμου, ἥτις κατὰ τὴν ὕφανσιν ὤφειλε νὰ ἵσταται ὀρθία κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον τῶν ὑφαντῶν. Διὰ τοῦτο ἐλέγετο καὶ recta. Ν. Σ. Λ.

Ρηγίλλα (Regilla Annia). Ἡ σύζυγος τοῦ Ἡρῴδου τοῦ Ἀττικοῦ, εἰς μνήμην τῆς ὁποίας οὗτος ἀνήγειρεν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν τὸ φερώνυμον ᾠδεῖον. Ν. Σ. Λ.

Digitized by Google

Ρηγιλλανὸς (Regillanus). —1) Συνύπατος τοῦ Κιγκιννάτου. —2) Ἐπώνυμον τοῦ *Ἀππίου Κλαυδίου*. Ν. Σ. Λ.

Ρηγιλλένσις (Regillensis). Προσωνυμία τοῦ δικτάτωρος Ποστουμίου, ἐκ τῆς παρὰ τὴν λίμνην *Ρηγίλλης* (βλ. λ.) νίκης του. Ν. Σ. Λ.

Ρηγίλλη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἐν τῷ Λατίῳ ἀνατολικῶς τῆς Ρώμης καὶ μεταξὺ Γαβίων καὶ Λαβικανῆς ὁδοῦ μικρὰ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους λίμνη τοῦ Τούσκλου (lacus Regillus). Παρ' αὐτὴν τῷ 496 π. Χ. ὁ ὕπατος Ποστούμιος Ἀλβῖνος συνεκρότησε φονικὴν μάχην πρὸς τὸν ἐκπεπτωκότα Ταρκύνιον τὸν Ὑπερήφανον καὶ τοὺς πολυαρίθμους συμμάχους του, ἥτις διὰ τῆς ὑπερισχύσεως τῶν Ρωμαίων ἔκρινε τὴν τύχην τῆς πόλεως. Ἐμυθεύθη ὅτι κατὰ τὴν μάχην ἐπεφάνησαν βοηθοὶ τοῦ Ποστουμίου οἱ ἀστέρες Διόσκουροι. Ἡ λίμνη ἀπεξηράνθη τῷ 1855, σήμερον δ' ἡ ἔκτασίς της λέγεται Pantanno Secco. Παλαιότερον ἐτοποθετεῖτο ἐνταῦθα ἡ λεγομένη *Κοιλὰς τοῦ Σευήρου* (Ἰσιδώρου). Αἱ ἐκδοχαί, καθ' ἃς ἡ παλαιὰ Ρηγίλλη εἶναι ἡ σημερινὴ λίμνη Della cava καὶ ὅτι τῆς παρ' αὐτὴν μάχης μετέσχον καὶ οἱ Λατῖνοι κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἐλέγχονται ἐσφαλμέναι ἐκ πληροφοριῶν, ἃς διέσωσεν ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς (Δ, 26 καὶ 58). Παρὰ τὴν λίμνην ταύτην τῷ 460 π. Χ. ὁ ὕπατος Κιγκιννᾶτος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ὑπὸ τὰ ὅπλα, ἵνα δράσωσι κατὰ τῶν πληβείων μετὰ τὴν πρότασιν τοῦ δημάρχου Τερεντιλίου Ἄρσα, ὅπως ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τῶν ὑπάτων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιβάλλειν ποινάς. Ἀλλ' ἡ σύγκλητος ἐματαίωσε τὸν νέον διαχωρισμὸν πατρικίων καὶ πληβείων. Ν. Σ. Λ.

Ρηγῖλλον (Regillum) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Σαβίνης παρὰ τὴν πόλιν Κύρεις καὶ τὸν Τίβεριν. Ν. Σ. Λ.

Ρηγῖνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ *Ἐργίνου* ἢ *Ἐρίγωνος*, ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Ἕβρου ἐν Θρᾴκῃ, καλουμένου καὶ *Ρηγινία*. Α. Θ. Σ.

— **Ρηγίνα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τουρδητανῶν μεταξὺ Κοντριβούρτα καὶ Κούρσου (*Πτολεμ.* Β, δ. 13). Εἰς τὸ Ἀντωνινιανὸν Ὁδοιπορικὸν καὶ τὸν Γεωγράφον τῆς Ραβέννης ἀναφέρεται ὡς Regina καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Ἱσπάλιδος πρὸς Αὐγοῦσταν Ἡμερίταν. Εἶναι ἡ σύγχρονος Reyna. Σ. Ε. Λ.

— **Ρηγίνα** ***Κάστρα***, καὶ ***Ρήγινον*** (Reginum) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἴστρου (Δουνάβεως) καὶ κατὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ρηγάνου (Regen). Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τιβερίου, ἀπετέλει σπουδαῖον παραμεθόριον ὀχυρὸν σημεῖον. Εἶναι ἡ σύγχρονος Ratisbonne. Σ. Ε. Λ.

Ρηγίναια (Reginaea) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτογαλατίας ἐν τῇ Ἀρμορικῇ καὶ ἐπὶ τοῦ Βρεττανικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐρείπιά της παρὰ τὸ Erquy τῆς Νορμανδίας. Σ. Ε. Λ.

Ρηγίνη (Regina), *ἁγία*. —1) Ἡ ἐκ Βουργονδίας παρθένος, ἥτις κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν ἀπεκεφαλίσθη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει Alise τῷ 250 καὶ ἑορτάζεται τὴν 7 Σεπτεμβρίου. —2) Ἡ ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Hainaut τοῦ Βελγίου γεννηθεῖσα κατὰ τὸν Η' αἰῶνα, ἥτις νυμφευθεῖσα τὸν κόμιτα τοῦ Ostrevant Ἀλδεβέρτον, ἔκτισε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της μοναστήριον παρὰ τὸ Valenciennes, περιβληθεῖσα τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετὰ τῆς θυγατρός της *Ραγιμφρέδης* (Renfroie). Ἑορτάζεται τὴν 1 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Ρήγινον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ρήγινα* Κάστρα.

Ρηγῖνος, ἐπίσκοπος ***Σαλαμῖνος***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431). Κατὰ τὴν ζ' συνεδρίαν ἔπεισε δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων τοὺς συνέδρους, ὅπως λάβωσιν ἀποφάσεις κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Ἰωάννου, ἐπιζητοῦντος τὴν κατάλυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, τέλος δὲ ὑπέγραψε τὰς κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ Νεστορίου ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύτης. Ε. Γ. Π.

— **Ρηγῖνος**, ἐπίσκοπος ***Σκοπέλου***. Ἐκ Λεβαδείας καταγόμενος, ἐχρημάτισε κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐπίσκοπος Σκοπέλου. Παρευρέθη εἰς τὴν Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τοῦ 325, πιθανῶς δὲ καὶ εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ (347) καὶ ἐμαρτύρησεν ἐν Σκοπέλῳ τῷ 362. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 25 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Ρηγιομοντᾶνος· βλ. *Ρεγιομοντᾶνος*.

Ρήγιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης ἐπὶ τῆς Προποντίδος, κειμένη περὶ τὰς 6 ὥρας πρὸς Δ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὥραν περίπου πρὸς Α. τοῦ Ἀθύρα (Μπουγιοὺκ-Τσεκμετζέ). Κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, ὁσάκις ὁ αὐτοκράτωρ ἐπανήρχετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν, οἱ ἄρχοντες τοῦ Βυζαντίου ἐξήρχοντο εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ μέχρι Ρηγίου, ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἀνάκτορα. Κατὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπισυμβάντα μέγα σεισμὸν (19 Ὀκτωβρίου 558), τὸ Ρήγιον ὑπέστη μεγίστας καταστροφάς. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Κιουτσοὺκ-Τσεκμετζὲ* (βλ. καὶ λ. *Μύρμηξ*). Α. Θ. Σ.

—**Ρήγιον**, ***Ἰούλιον*** (Rhegium Iulium) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Βρουτίᾳ (νῦν Καλαβρία), δεσπόζουσα τοῦ Στενοῦ τῆς Μεσσήνης, ἐν χώρᾳ εὐφορωτάτῃ, ἀλλ' ὑποκειμένη εἰς σεισμούς. Ὠνομάσθη δὲ Ρήγιον «διὰ τὸ συμβὰν πάθος τῇ χώρᾳ· ἀπορραγῆναι γὰρ ἀπὸ τῆς ἠπείρου τὴν Σικελίαν ὑπὸ σεισμῶν» (*Στράβ.* ΣΤ', 258). Ὁ πολίτης *Ρηγῖνος*. Ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα π. Χ. ὑπὸ ἀποίκων Χαλκιδέων τῆς Εὐβοίας καί τινων φυγάδων Μεσσηνίων τῆς Πελοποννήσου, ἀπέβη ταχέως μία τῶν ἀκμαιοτέρων πόλεων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Ἔφθασε δὲ εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἀκμῆς της ἐπὶ τοῦ ἐκ Μεσσήνης τῆς Πελοποννήσου τυράννου Ἀναξίλα (494—476 π. Χ.). Κυριευθεῖσα ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Πρεσβυτέρου τῷ 387 π. Χ. ὑπέστη μεγάλην καταστροφήν, ἀνεκτίσθη ὅμως ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Νεωτέρου, ὅστις ἐκάλεσεν αὐτὴν *Φοιβίαν*, ἐν ταύτῃ δ' εὗρε καταφύγιον τῷ 356 π. Χ. ὅτε ἐξεδιώχθη τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τοῦ θείου του στρατηγοῦ Δίωνος. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Πύρρου πόλεμον, φρουρὰ ἐκ 4.000 Καμπανῶν ἀποσταλεῖσα εἰς αὐτὴν παρεσπόνδησε καὶ κατασφάξασα τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν Πύρρον. Ἀνεκατελήφθη ὅμως ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 270 π. Χ. Καταστραφεῖσα ὑπὸ σεισμῶν τῷ 91 π. Χ., ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Αὐ-

Νόμισμα τοῦ Ρηγίου.

γούστου καὶ κατῳκήθη ὑπὸ ἀπομάχων τοῦ στόλου του, ὁπότε ὠνομάσθη *Ἰούλιον*. Ἐνταῦθα ἐξωρίσθη ἡ περιώνυμος θυγάτηρ τοῦ Αὐγούστου Ἰουλία, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 14 μ. Χ. μετὰ διαμονὴν ἕνδεκα ἐτῶν.

Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ Ἀγαθοκλέους, τυράννου τῶν Συρακουσῶν, τῶν φιλοσόφων Ἱππάρχου, Ἱππίου, Λύκου καὶ Θεαγένους, τοῦ νομοθέτου Ἀνδρομάχου, τοῦ ποιητοῦ Ἰβύκου καὶ ἄλλων. Τῷ 410 μ. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου, τῷ δὲ 549 ὑπὸ τοῦ Τοτίλα. Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ μνημονεύεται ὡς ἕδρα μητροπόλεως τῆς ἐπαρχίας Καλαβρίας, ἔχουσα ὑπ' αὐτὴν 13 ἐπισκοπάς.

Τῷ 1060 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες προσήρτησαν αὐτὴν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Τῷ 1544 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βαρβαρόσα, τέλος δὲ τῷ 1558 ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, ὅστις κατέστρεψε καὶ κατέκαυσεν αὐτήν. Ἀναλαβοῦσα καὶ πάλιν μετεβλήθη ὑπὸ σεισμῶν εἰς σωρὸν ἐρειπίων τῷ 1783. Ἐπίσης κατεστράφη τῷ 1811 καὶ ἐν μέρει τῷ 1894, τελευταίως δὲ τῷ 1908. Ἀνοικοδομηθεῖσα κατόπιν τῆς τελευταίας καταστροφῆς, εἶναι μία ἐκ τῶν ἀκμαιοτέρων πόλεων τῆς Κάτω Ἰταλίας. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Ρέτζιο-ντὶ-Καλάβρια*. Τὰ σῳζόμενα πλουσιώτατα νομίσματα τῶν ἐτῶν 530—203 π. Χ. μαρτυροῦσι τὸν πλοῦτον καὶ ἀκμὴν τῆς πόλεως. Α. Θ. Σ.

— **Ρήγιον** ***ἐν Αἰμιλίᾳ*** (Reggio nell' Emilia) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Αἰμιλίας, ἔχων ἔκτασιν 2.291 τ. χλμ. καὶ 354.791 κατ. μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Τὸ βόρειον αὐτοῦ τμῆμα ἀποτελεῖ εὐρεῖαν πεδιάδα, ἐνῷ τὸ νότιον εἶναι ὀρεινόν, διασχιζόμενον ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα, ὧν ἡ ὑψηλοτέρα ἐν αὐτῷ κορυφὴ *Κούσνα* ἔχει 2.121 μ. ὕψους. Παράγει κυρίως κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

—2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 89.611. Κεῖται ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πλακεντίας—Βαλεντίας. Εἶναι πόλις παλαιὰ μὲ πολλὰ μεσαιωνικὰ καὶ νεώτερα κτήρια, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ μητρόπολις τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, μετὰ παλαιᾶς κρύπτης καὶ τοιχογραφίας τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Γκιάρα τοῦ 1597 μετὰ πέντε θόλων, διάφορα μέγαρα τῆς Ἀναγεννήσεως, τὸ δημαρχεῖον τοῦ 1504, τὸ ἐν μέσῳ ὡραίου κήπου θέατρον. Ἔχει ἐπίσης ἀνώτερον λύκειον, ἱερατικὴν σχολήν, τεχνικὴν σχολήν, σχολὴν ζωγραφικῆς, βιβλιοθήκην, μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας (Σπαλλαντσάνι), ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, κτηνιατρικὴν καὶ γαλακτοκομικὴν σχολήν, μέγα φρενοκομεῖον κλπ. Εἶναι σημαντικὴ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις μὲ ἐργοστάσια ἀλλαντοποιίας, τυροκομίας, σιμέντων, φωσφόρου, πυρείων, οἰνοποιίας, μηχανῶν, τυπογραφίας, μεταξουργίας κτλ. Τὸ Ρήγιον εἶναι πατρὶς τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ Ἀριόστου καὶ τοῦ ἀστρονόμου Σέκκι. Μ. Δ. Β.

— **Ρήγιον** τῆς ***Καλαβρίας*** (Reggio di Calabria) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς περιφερείας τῆς Καλαβρίας. Ἔχει ἔκτασιν 3.158 τ. χλμ. καὶ 540.722 κατ., μὲ πρωτεύουσαν τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Τὸ ἔδαφός του εἶναι ὀρεινόν, διασχιζόμενον ὑπὸ τοῦ ὄρους Ἀσπρομόντε (1.858 μ. ὕψους) καὶ παράγει κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἐλαίας, ὀπώρας καὶ μέταξαν.

— 2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου. Κάτ. 129.294. Κεῖται ἐν εὐφόρῳ παραλιακῇ πεδιάδι, ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης καὶ εἶναι πόλις νεωτάτη, ἀνοικοδομουμένη συνεχῶς μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τῆς 28 Δεκεμβρίου 1908. Ἔχει κανονικὰς καὶ δενδροφύτους ὁδούς, μὲ οἰκίας ἀντισεισμικῶς καὶ ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένας ἐπὶ ἐλαφροῦ καταφύτου ὑψώματος, ὁπόθεν ἡ θέα πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἀντίπεραν παραλίαν τῆς Σικελίας μὲ τὴν Αἴτναν εἶναι θαυμασία. Ἔχει ἐρείπια ρωμαϊκῶν θερμῶν καὶ ὡραῖα νεώτερα κτήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἡ μεγαλοπρεπὴς μητρόπολις, τὸ τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον, τὸ διδασκαλεῖον, ἡ ἱερατικὴ σχολή, ἡ βιβλιοθήκη (μὲ 104 000 τόμους), τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον κτλ. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, μὲ ἐργοστάσια οἰνοπνευματοποιίας, ἀρωματοποιίας, μεταξουργίας κτλ. Τὸ Ρήγιον κατεστράφη ἐπανειλημμένως ὑπὸ σεισμοῦ, οἱ καταστρεπτικώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ τῶν ἐτῶν 1783, 1811, 1894 καὶ 1908. Μ. Δ. Β.

Ρηγισουῖλλα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα παράλιος τῆς Ἰταλίας τοῦ ἔθνους τῶν Τούσκων, μεταξὺ Γραουΐσκων, Ἀλσίου καὶ Πύργων. Εἶναι ἡ περὶ τὴν Τσιβιταβέκκια ἔκτασις. Σ. Ε. Λ.

Ρήγκλια *[Γεωγρ.]*. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 423. Περιλαμβάνει τὰ χωρία *Ἄνω Ρήγκλια* (κάτ. 136), *Κάτω Ρήγκλια* (κάτ. 179) ὅπερ εἶναι ἕδρα τῆς κοινότητος, *Ἴσνα* καὶ *Μαζιγέϊκα*.

ρῆγμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ρηγνύω*, ράγισμα, σχίσμα, ραγάς, ρωγμή: «ρῆγμα τοῦ τοίχου»· || μεταφ., διάσπασις, διχασμός, χωρισμός: «ἐπῆλθε ρῆγμα εἰς τὴν παράταξιν»· || ἐπὶ κόμματος ἢ ὁμάδος: «ρῆγμα εἰς τὸ κυβερνητικὸν κόμμα, εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν».

—*[Γεωλογ.]* Καλεῖται *ρῆγμα* ἡ διακοπὴ τῆς συνεχείας ὁμάδων στρωμάτων πετρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, γινομένη κατ' ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον καὶ εἰς ἔκτασιν ὁπωσδήποτε μεγάλην. Τὰ ρήγματα εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ὀρογενετικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι δρῶσιν ἐν τῷ φλοιῷ τῆς γῆς καὶ ἀπεργάζονται τὰς τεκτονικὰς κινήσεις τῶν στρωμάτων. Παρουσιάζονται συνήθως πολλαπλᾶ, καὶ ἄλλοτε μὲν παράλληλα, ἄλλοτε δὲ τέμνοντα ἄλληλα καθέτως ὑπὸ λοξὴν ἢ ὀρθὴν γωνίαν, κάθετα δὲ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς δρώσης δυνάμεως. Τὰ δύο τμήματα τῆς ὁμάδος τῶν στρωμάτων, τὰ ὁποῖα κεῖνται ἑκατέρωθεν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ρήγματος τοῦ διασχίζοντος τὴν ὁμάδα ταύτην, καλοῦνται *πτέρυγες τοῦ ρήγματος*. Συνήθως τὴν διάρρηξιν τῶν στρωμάτων συνοδεύει καὶ μετάπτωσις. Πολλάκις εἴς τινα περιοχὴν παρουσιάζονται πολλὰ ρήγματα, ὁπότε ταῦτα ἀπεργάζονται πραγματικὸν κατακερματισμὸν τῆς περιοχῆς ταύτης τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἡ τοιαύτη περιοχὴ καλεῖται *πεδίον ρηγμάτων*, ἂν δὲ παρουσιάζῃ καὶ μέγα μῆκος, ὀνομάζεται *ζώνη ρηγμάτων*. Τοιοῦτον πεδίον ρηγμάτων εἶναι ὁ Κορινθιακὸς Ἰσθμός, παρουσιάζων καταφανῆ τὰ ρήγματα καὶ τὰς μεταπτώσεις ἐν τῇ διατμηθείσῃ ἐν αὐτῷ διώρυγι. Τὸ ὑπὸ ρηγμάτων ἢ μεταπτώσεων περιοριζόμενον τεμάχιον τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καλεῖται *τέμαχος*. Γ. Κ. Γ.

—*[Μεταλλ.]* *Ρήγματα* ἢ *ρωγμαὶ* εἶναι διακοπαὶ τῆς συνεχείας τῆς ἐπιφανείας τῶν πλινθωμάτων χυτοῦ χάλυβος, κάθετοι πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἐμφανίζονται ἰδίᾳ εἰς τὰς γωνίας ἕνεκα τῆς εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα μεγαλυτέρας ἀκτινοβολίας ἢ ἐκ τῆς μετατροπῆς αὐστενίτου εἰς μαρτενσίτην γενομένης ἀνωμάλως. Ρήγματα παρουσιάζονται καὶ εἰς τὰ χυτὰ ἀντικείμενα χυτοσιδήρου ἢ ἄλλων μετάλλων. Εἰς τὰ χυτοσιδηρᾶ τεμάχια τὰ ρήγματα εἶναι ἰδιαιτέρως ἐλαττωματικά, διότι προχωροῦσι προκαλοῦντα τὴν διάρρηξιν τοῦ τεμαχίου, ἀποφεύγονται δὲ διὰ καταλλήλου διατάξεως τῶν τεμαχίων, ἀποφυγῆς εἰσοχῶν, ὀρθογωνίων ὀπῶν προτιμωμένων τῶν στρογγύλων κτλ. Θ. Χ.

—*[Βοτ.]* Καλεῖται *ρῆγμα* τὸ φαινόμενον, ὅπερ παρουσιάζουσιν οἱ καρποὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, καθὸ οὗτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τελείας ὡριμάνσεώς των διαρρήγνυνται καὶ ἐξαπολύουσι τὰ σπέρματά των μακράν. Δ. Ν. Π.

— *[Στρατηγ.—Τακτ.]* *Ρῆγμα* καλεῖται τὸ ἐκ τῆς διαρρήξεως (βλ. λ.) ἐπερχόμενον κενὸν ἐν τῷ μετώπῳ. Εἰδικῶς, προκειμένου περὶ τοῦ πυροβολικοῦ, καλεῖται ρῆγμα ἡ διὰ τῆς βολῆς τοῦ ὅπλου τούτου ἐπιτυγχανομένη καταστροφὴ τοῦ πρὸ τοῦ μετώπου συρματοπλέγματος, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ σχηματισθῇ ἐλεύθερος χῶρος (συνήθως εὔρους 20

Digitized by Google

ἕως 30 μέτρων), δι' οὗ νὰ δύνανται νὰ διέλθωσι τὰ ἐκτελοῦντα τὴν ἔφοδον στρατεύματα. Ν. Θ. Κ.

Ρῆγμα, ἢ ***Ρηγμοὶ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λίμνη βαλτώδης τῆς Κιλικίας, ἥτις ἐδέχετο τὰ ὕδατα τοῦ Κύδνου. Ἐπικοινωνοῦσα μετὰ τῆς θαλάσσης εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, εἶχε κατὰ τὸ στόμιον αὐτῆς νεώρια καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἐπίνειον τῆς Ταρσοῦ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχεν 70 στάδια. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὀνομάζει αὐτὴν *Ρωγμούς*, τοὺς δὲ πολίτας *Ρωγμίτας*. Ἕνεκα ὅμως τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ ἡ λίμνη ἐξηλείφθη, οὐδενὸς ἴχνους αὐτῆς σωζομένου. Α. Θ. Σ.

— **Ρῆγμα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ περὶ τὸν Περσικὸν κόλπον, ὀνομασθεὶς ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Ἐκ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφέροντος αὐτὸν εἰς τὸν κόλπον τῶν Μακῶν, προκύπτει ὅτι ἔκειτο εἰς τὴν νοτίαν ἀκτήν. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

ρηγματώδης (ὁ, ἡ), *—ες*· ὁ ὅμοιος μὲ ρῆγμα: «χάσμα ρηγματῶδες».

— **ρηγματώδη** ***τρήματα*** *['Ανατομ.]*. Δύο τρήματα, ὀπίσθιον καὶ πρόσθιον, ὧν τὸ μὲν ὀπίσθιον κεῖται ὄπισθεν τοῦ λιθοειδοῦς μέρους τοῦ κροταφικοῦ ὀστοῦ ἐν τῷ ὀπισθίῳ βόθρῳ τῆς βάσεως τοῦ κρανίου, τὸ δὲ πρόσθιον πρόσθεν τοῦ λιθοειδοῦς ἐν τῷ προσθίῳ βόθρῳ. Καὶ τὸ μὲν ὀπίσθιον ἀπαρτίζεται ὑπὸ τοῦ ὀπισθίου χείλους τοῦ λιθοειδοῦς καὶ τοῦ προσθίου κονδυλικοῦ τοῦ ἰνιακοῦ, πορεύονται δὲ δι' αὐτοῦ τὸ 9ον, 10ον καὶ 11ον ἐγκεφαλικὸν νεῦρον, ἡ ἔσω σφαγῖτις φλὲψ καὶ ὁ κάτω λιθοειδὴς κόλπος· τὸ δὲ πρόσθιον περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ προσθίου χείλους τοῦ λιθοειδοῦς καὶ τοῦ ὀπισθίου τῆς μείζονος πτέρυγος τοῦ σφηνοειδοῦς, φράσσεται δ' ὑπὸ τῆς ἔσω καρωτίδος, τοῦ ὀπισθίου στομίου τοῦ βιδιανοῦ πόρου, τῆς ἀκουστικῆς σάλπιγγος καὶ τοῦ ἐπιπολῆς μείζονος καὶ ἐλάσσονος λιθοειδοῦς νεύρου. Ι. Π.

Ρῆγνοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς ΝΑ. Βρεττανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 3, 13) μεταξὺ τῶν Καντίων πρὸς Α. καὶ τῶν Βελγῶν πρὸς Δ. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Νοϊόμαγυς* (νῦν Holwood-Hill). Α. Θ. Σ.

ρ γμὶν (ὁ, ἡ) *['Ακτογρ.]*. Ὄγκοι ἐπιμήκεις, οἵτινες ἀποσπῶνται καθ' ὁριζοντίαν διεύθυνσιν, ἀπὸ τῶν στιβάδων ἀποκρήμνου ἀκτῆς, λόγῳ φθοροποιοῦ ἐπενεργείας τῶν κυμάτων. Οὗτοι καταπίπτοντες εἰς τὸν θαλάσσιον βυθὸν παραλλήλως τῇ ἀκτογραμμῇ, ἐπενεργοῦν ὡς κυματοθραῦσται φυσικοὶ καὶ ἐπιβραδύνουν τὴν συνέχισιν τῆς φθορᾶς, ἀφοῦ ἡ ἀπὸ τῶν κυμάτων ἐπιφορὰ πρέπει νὰ καταστρέψῃ τούτους πρῶτον, ἵνα δυνηθῇ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπὶ τῆς ἀπομεινάσης ἀκτῆς φθοροποιὸν δρᾶσίν της. Σ. Ε. Λ.

Ρῆγνοι, ἢ ***Ρῆγνον*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Βρεττανίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βελγῶν, πρὸς Α. τῆς Οὐηκτίδος νήσου Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Chichester, ἐν τῇ κομητείᾳ Sussex, ἀριθμοῦσαν περὶ τὰς 10.000 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

ρήγνυμι· βλ. *ρηγνύω*.

ρηγνύω καὶ *ρήγνυμι*, *ἀόρ. ἔρρηξα—ἐρράγην*, παθ. μετχ. *ἐρρηγμένος καὶ ἐρρωγώς*· ραγίζω, θραύω, διασπῶ, διακόπτω τὴν συνέχειαν: «ἐρράγη ὁ τοῖχος, —τὸ κρηπίδωμα».

Ρηγόζιανον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καπνοχώρι* (βλ. λ.).

Ρηγόπουλος, ***'Ανδρέας***. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῷ 1842. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις τῷ 1872 ἐξελέγη βουλευτής. Καλλιεργῶν τὰ γράμματα ἔγραψεν: «Ἀφύπνισμα» (1872), «Ἰωάννης Μίλτων (1874) δρᾶμα, «Ὁ Νέρων ἐν Ρώμῃ» (1881). Ηὐτοκτόνησε τῷ 1889. Τ. Ε. Ε.

Ρηγούλη (Regula), ***μάρτυς***. Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της *Φήλικος* ὑπέστη ἡ παρθένος αὕτη κατὰ τὸν γ' αἰῶνα μαρτυρικὸν θάνατον παρὰ τὴν Ζυρίχην τῆς Ἑλβετίας καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 11 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Ρήγουλος (Regulus). Οἰκογένεια ρωμαϊκὴ ἐκ τῆς γαλατικῆς Ἀττιλίας γενεᾶς. Οἱ Ρήγουλοι δὲν ἀπέκρυπτον τὴν ἀπὸ πληβείων καταγωγήν των. Κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρξαν:

— 1) ***Μᾶρκος 'Αττίλιος***. Ὕπατος τῷ 267 καὶ τῷ 256 π. Χ., ὅστις κατὰ τὴν β' ὑπατείαν του ἐνίκησε μετὰ τοῦ συνυπάτου του Γαΐου Μανλίου Οὐόλσωνος τοὺς Καρχηδονίους ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὸ Ἔκνομον ἀκρωτήριον, μεθ' ἣν ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν Ἀφρικῇ, ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν Adis καὶ ἐκυρίευσε 240 πόλεις των. Ἐγκαταλειφθεὶς ἐν Ἀφρικῇ ὑπὸ τοῦ συνυπάτου του καὶ μεγάλου μέρους τοῦ στρατοῦ, σφοδρῶς ἐπεζήτησε ν' ἀνακληθῇ εἰς Ρώμην μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι θέλει νὰ καλλιεργήσῃ τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀγρόν του, ὅστις, μετὰ τοῦ ἑνὸς δούλου του, ἦτο ἡ μόνη περιουσία του. Ἀλλ' ἡ Σύγκλητος διέταξε νὰ καλλιεργηθῇ ὁ ἀγρός, νὰ μείνῃ δ' ἐν Ἀφρικῇ ὁ Ρήγουλος ὡς ἀνθύπατος κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος. Τότε ἡττήθη ἐν Τύνιδι ὑπὸ τοῦ συμμάχου τῶν Καρχηδονίων Ξανθίππου τοῦ Σπαρτιάτου καὶ ᾐχμαλωτίσθη μετὰ πολλῶν στρατιωτῶν του, φονευθέντων ἅμα καὶ χιλιάδων τινῶν ἐξ αὐτῶν. Τῷ 250 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Καρχηδόνος εἰς Ρώμην, ἵνα πείσῃ τοὺς Ρωμαίους πρὸς σύναψιν εἰρήνης πρὸς τοὺς Καρχηδονίους· ἀλλ' ἐν Ρώμῃ ἀντέστη παντὶ σθένει κατὰ τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης ταύτης καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Καρχηδόνα, καθ' ἣν ὑπόσχεσιν εἶχε δώσει. Οἱ Ρωμαῖοι χρονογράφοι λέγουσιν ὅτι, ἅμα τῇ εἰς Καρχηδόνα ἐπανόδῳ του, ἐθανατώθη, ὑποβληθεὶς εἰς βασάνους σκληράς. Ἡ ἀνδρεία του ἐχρησίμευσεν ὡς θέμα πολλῶν τραγῳδιῶν Ἰταλῶν καὶ Γάλλων ποιητῶν.

— 2) ***Μᾶρκος 'Αττίλιος***. Ὕπατος, θριαμβεύσας κατὰ τῶν Ἐτρούσκων τῷ 460 π. Χ.

— 3) ***Μᾶρκος 'Αττίλιος***. Ὕπατος τῷ 225 π. Χ. Ν. Τ. Λ.

— **Ρήγουλος** ***Πόπλιος Μέμμιος***. Ρωμαῖος ὕπατος (βλ. λ. *Μέμμιος*).

— **Ρήγουλος** (Regulus), *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο τρεῖς ἐπίσκοποι: —1) Ὁ Ἕλλην τὴν καταγωγήν, σύγχρονος τοῦ ἁγίου Διονυσίου τῶν Παρισίων, πρῶτος ἐπίσκοπος τοῦ Senlis (Oise), ἑορταζόμενος τὴν 30 Μαρτίου. —2) Ὁ ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τὸν στ' αἰῶνα ἐπίσκοπος, ὅστις ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν Βανδάλων κατέφυγε μετὰ τοῦ ἁγίου Κερβονίου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν εἰς Τοσκάνην τῆς Ἰταλίας καὶ ἐκεῖ εὑρὼν μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν Γότθων τοῦ Τωτίλα τῷ 546 ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν 1 Σεπτεμβρίου. —3) Ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν θ' αἰῶνα ἐπίσκοπος, ἑορταζόμενος ὡς ἅγιος τὴν 17 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Ρηγοῦσα *[Γεωγρ.]*. Νησὶς Δωδεκανησιακὴ (πλάτ. 36° 36' Β., μῆκ. 27° 04' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1898: Kos, Niseros and Piskopi islands), 1 ½ μίλ. ΒΔ. τῆς Ραχιᾶς καὶ 5 μίλ δυτικῶς τῆς Νισύρου. Σ.Ε.Λ.

Ρήδονες (οἱ) (Rhedones) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς ἀρχαίας Γαλατίας, κατοικῶν κατὰ τὴν Λουγδουνικὴν Κονδάτην, ἔνθα ἡ σημερινὴ πόλις Rennes.

Ρηδοῦνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ βρεττανικοῦ ὠκεανοῦ, προσκειμένη εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κελτογαλατίας τῆς Λουγδουνησίας. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Λατίνων ἱστορικῶν ὡς κειμένη ΒΑ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λίγερος παρὰ τὴν παράλιον τοῦ ἔθνους τῶν Ρηδόνων. Ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἡ σύγχρονος Belle Ile. Σ. Ε. Λ.

ρητῖνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *ἀλοεμοδίνη*.

ρήκτης (ὁ). Παλαιὰ ὀνομασία τῶν *ρηκτικῶν* ὀβίδων τοῦ πυροβολικοῦ, ἐξ ἧς *ρηκτοβόλον* τὸ τοιαύτας ὀβίδας βάλλον πυροβόλον, *ρηκτοδοτήρια* τὰ ἀνοίγματα τῶν ὑποστρωμάτων διὰ τὴν διάβασιν τῶν τοιούτων βλημάτων καὶ *ρηκτοβολεῖν* τὸ βάλλειν τοιαῦτα. Σ. Ε. Λ.

ρηκτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ ρηγνύειν, ὁ ἐπιφέρων ρῆξιν: «ρηκτικὴ βολή» ‖ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρῆξιν: «ρηκτικὰ ἀποτελέσματα».

— **ρηκτικὸν** ***βλῆμα*** ἢ ***ὀβίς***. Καλεῖται οὕτω τὸ λόγῳ τῆς εἰδικῆς ὀργανώσεώς του προοριζόμενον διὰ τὴν προσβολὴν τῶν λίαν ἀνθεκτικῶν στόχων (ἐκ σκυροκονιάματος σιδηροπαγοῦς) καὶ διὰ τὴν διάτρησιν χαλυβικῶν θωράκων βλῆμα. Ταῦτα κατασκευάζονται ἐκ χρωμιούχου εἴτε ἐκ χρωμιονικελιούχου χάλυβος καὶ ὑφίστανται εἰδικὴν βαφὴν κατὰ τὸ ᾠοειδές, τοῦ ὁποίου τὸ πάχος τῶν τοιχωμάτων εἶναι μέγα. Τὸ πυθμένιον τῶν βλημάτων τούτων εἶναι κοχλιωτὸν καὶ φέρει τὸν μετὰ μεγάλης ἐπιβραδύνσεως πυροσωλῆνα. Ἡ δι' ἐκρηκτικῆς οὐσίας πλήρωσις τῶν ὀβίδων τούτων γίνεται ἀπὸ τοῦ πυθμενίου, ἡ δὲ εἰς ταύτην ἀπόδοσίς των εἶναι μικρὰ (μέχρι 5 %). Γ. Α. ΚΥ.

Ρήλας ***μονή***· βλ. λ. *Ρίλας μονή*.

ρῆμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ λέγειν, τὸ εἰρημένον, λέξις λόγος, ὄνομα.

— *[Γραμματ.]* Καλοῦμεν *ρῆμα* (λατ. verbum) τὸ μέρος τοῦ λόγου, διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦται ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ ἢ πάσχει τι ὑπό τινος ἢ ὅτι εὑρίσκεται εἰς τινα κατάστασιν. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀρχαίου γραμματικοῦ Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς «ρῆμά ἐστι λέξις ἄπτωτος, ἐπιδεκτικὴ χρόνων τε καὶ προσώπων καὶ ἀριθμῶν, ἐνέργειαν ἢ πάθος παριστῶσα». Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἀποκλείονται τὰ ἀπαρέμφατα καὶ αἱ μετοχαί, τὰ μὲν πρῶτα ὡς μὴ δηλοῦντα ἀριθμοὺς καὶ πρόσωπα, αἱ δὲ μετο αἱ ὡς μὴ δηλοῦσαι πρόσωπα. Τὸ ρῆμα, ἤτοι ἡ κατ' ἐξοχὴν λέξις εἶναι τὸ κύριον μέρος τῆς προτάσεως, τὸ κέντρον τρόπον τινὰ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῆς. Ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ ἄλλα κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου τὸ ρῆμα διακρίνεται διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν τύπων του, διὰ τῶν ὁποίων δηλοῦνται τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου, ὁ ἀριθμὸς τούτων, ἡ διάθεσις, ἡ ἔγκλισις, ὁ χρόνος καὶ διάφοροι ἄλλαι ἔννοιαι καὶ γραμματικαὶ κατηγορίαι. Καὶ κατὰ μὲν τὴν διάθεσιν — ἤτοι κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν κατὰ τὴν γνώμην μας διάκειται τὸ ὑποκείμενον πρὸς τὸ διὰ τοῦ ρήματος σημαινόμενον —τὰ ρήματα διακρίνονται εἰς *ἐνεργητικὰ* (γράφω ἐπιστολήν, κρούω τὴν θύραν), *μέσα* (λούομαι, κτενίζομαι=λούω, κτενίζω ἐμαυτὸν) καὶ *οὐδέτερα* (ζῶ, ὑγιαίνω, ἀνοηταίνω, σωφρονῶ), κατὰ δὲ τὴν σημασίαν των τὰ ρήματα διακρίνονται εἰς: 1) *'Εναρκτικὰ* (λατ. incohativa), ὡς γηράσκω, ἡβάσκω. amasco (=ἀρχίζω ν' ἀγαπῶ) in-veterasco, obdormisco 2) *Θαμιστικὰ* (λατ. frequentativa)· πρβλ. τοὺς γνωστοὺς θαμιστικοὺς παρῳχημένους παρ' Ὁμήρῳ: φιλέεσκον, εἴπεσκον, οὐτάσασκε, ἐρητύσασκε, δόσκον καὶ λατινιστὶ εἰς —to (—so), —ito, —tito: (cano) *canto*, (clamo) *clamito*, (dico) *dicto* καὶ *dictito*, (pello—pulsum) *pulso*, (verto—versum) *verso*, (jacio-jactum) *jacto*. 3) *'Επιτατικά*: (νέμω) νωμάω, (τρέπω) τρωπάω, (βρέμω) βρωμάομαι —ῶμαι. 4) *'Εφετικὰ* (λατ. desiderativa), ἅτινα ἐν μὲν τῇ ἑλληνικῇ λήγουν εἰς —αω, —ιαω —(σ)ειω: φονάω, βινητιάω, μαθητιάω, ἀπαλλαξείω (=ἐπιθυμῶ, ἐφίεμαι νὰ ἀπαλλάξω). δρασείω, ἀκουσείω, (ὄψομαι) ὀψείω, (φεύξομαι) φευξείω, γελασείω, πολεμησείω, ἐργασείω, προδωσείω, ἐν δὲ τῇ λατινικῇ εἰς —*surio* καὶ —*turio*: (edo) *esurio*=βρωσείω, (pario—partum) *parturio* = γεννησείω, (emo—emptum) empturio (=ὠνησείω, ἐπιθυμῶ ν' ἀγοράσω τι), nupturio, canturio. 5) *'Υποκοριστικὰ* (λατ. diminutiva): ἐξαπατύλλω, δερμύλλω, ὀγκύλλομαι καὶ νεοελληνιστὶ βρεχουλίζει, κλαουρίζει κλ. Κατὰ τὴν συζυγίαν διαιροῦνται τὰ μὲν ἑλληνικὰ ρήματα εἰς τὰ εἰς —ω (λέγω—παιδεύω—παίζω) καὶ εἰς τὰ εἰς —μι (ἵστημι—τίθημι—δίδωμι—πίμπλημι), τὰ δὲ λατινικὰ ρήματα εἰς τέσσαρας τάξεις, ἤτοι: 1) τὰ εἰς —are: amare, clamare κλ. 2) τὰ εἰς —ere (μὲ τὴν παραλήγουσαν μακράν): habere, monere, 3) τὰ εἰς —ere (μὲ τὴν παραλήγουσαν βραχεῖαν: legere. bibere, canere, cadere καὶ 4) τὰ εἰς —ire: dormire, finire. Καθ' ὅσον τὰ ρήματα σχηματίζονται ἀμέσως ἐκ τῆς ρίζης ἢ ἐξ ἄλλης λέξεως διακρίνονται εἰς *πρωτότυπα* (ἢ *πρωτόθετα*) καὶ εἰς *παράγωγα*, ἐξ ὧν τὰ δεύτερα ὑποδιαιροῦνται εἰς *ρηματικὰ* καὶ εἰς *ὀνοματικα* (ἢ *παρώνυμα*), καθ' ὅσον παράγονται ἐξ ἄλλων ρημάτων (πρβλ. τὰ αἰτῶ—αἰτίζω, κλαίω — κλαυσιάω) ἢ ἐξ ὀνομάτων (πόνος—πονέω, τιμὰ ἢ τιμὴ—τιμάω). Πλὴν τούτων καθ' ὅσον τὰ ρήματα εἰς —ω συναιροῦνται ἢ οὔ, διακρίνονται εἰς *συνῃρημένα* ἢ *περισπώμενα* (φιλέω—ῶ, τιμάω—ῶ, πληρόω—ῶ) καὶ εἰς *βαρύτονα* (λύω, θέλω, φέρω), τὰ ὁποῖα πάλιν ὑποδιαιροῦνται κατὰ τὸν χαρακτῆρά των εἰς *φωνηεντόληκτα* (λύ-ω, λού-ω, χρί-ω) καὶ εἰς *συμφωνόληκτα* (*οὐρανικόληκτα—χειλικόληκτα—ὀδοντικόληκτα—ἐνρηνόληκτα—ὑγρόληκτα* κλ.). Ἀπὸ τῶν ρημάτων τέλος τῶν ἐχόντων ὅλους τοὺς τύπους των διακρίνονται τὰ *ἐλλειπτικὰ* (λατ. defectiva), ἤτοι τὰ ρήματα τὰ στερούμενα ὡρισμένων τύπων, ἐφ' ὅσον δὲ οὗτοι ἀναπληροῦνται δι' ἄλλων συγγενῶν τὴν σημασίαν τὰ εἰρημένα ρήματα καλοῦνται *ἀναπληρωτικά*: ἔρχομαι—εἶμι —ἦλθον, ἐσθίω—ἔδομαι—ἔφαγον, δρῶ—ὄψομαι—εἶδον.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ρήμαγμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ἐρημάζω*, ἐρήμωσις, ὄλεθρος, καταστροφή: «ρήμαγμα τοῦ σπιτιοῦ».

ρημάδι (τό)· δημοτ., τὸ ἐρημωθέν, ἀδέσποτον· ‖ συνήθ. λέγεται ἀρατικῶς: «ἄφησέ το τὸ ρημάδι», «πᾶρε τὰ ρημάδια σου καὶ φύγε».

ρημαδιακός, *—ή, —όν*· δημοτ., ὁ ἐρημωθείς, ὁ ἐγκαταλειφθεὶς εἰς τὴν τύχην του, ἀδέσποτος· ‖ συνήθ. λέγεται ἀρατικῶς: «πήγαινε νὰ καθίσῃς 'ς τὸ ρημαδιακό σου».

ρημάζω· δημοτ., ἀντὶ *ἐρημάζω*, καθίσταμαι. ἀποβαίνω ἔρημος: «ρήμαξε τὸ χωριό» ‖ ἀρὰ «ποῦ νὰ ρημάξῃς!» ἔρημος νὰ καταντήσῃς· ‖ μεταβατ., καθιστῶ τι ἔρημον: «ὁ χάρος τοῦ ρήμαξε τὸ σπίτι» ‖ ταλαιπωρῶ, κατατρύχω: «τὸν ἐρήμαξε 'ς τὴ δουλειά, — 'ς τὸ ξύλο».

Ρῆμαν (Rieman)· βλ. λ. *Ρίμαν*.

Ρημᾶς, ***μάρτυς***. Ἐμαρτύρησεν ἐν τῇ παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον Γοτθίᾳ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ μετὰ τοῦ *'Ιννᾶ* καὶ *Πιννᾶ*, ὧν ἡ μνήμη ἑορτάζεται τὴν 20 Ἰανουαρίου. Ε.Γ.Π.

ρήμασμα (τό)· ἄλλως *ρήμαγμα* (βλ. λ.).

ρηματικός, *—ή, —όν*· ὁ διὰ ρήσεως, διὰ λόγου διατυπούμενος, προφορικὸς (ἀπόδοσις τοῦ γαλλ. verbal)· ‖ γραμμ., ὁ ἐκ ρήματος παραγόμενος (ἀντίθ. *παρώνυμος*): «ὀνόματα ρηματικὰ εἰς —τής».

— **ρηματικὰ** ***ἐπίθετα***. Καλοῦνται οὕτω ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως πάντα τὰ ἐκ ρημάτων παραγόμενα ἐπίθετα. ἤτοι τὰ εἰς —ὰς (—άδος): (μείγνυμι) μιγ-άς, (φεύγ-ω) φυγ-άς, (λέγ-ω) λογά., εἰς —ανός: (πείθ-ω) πιθανός, (ἱκ-νέομαι-οῦμαι) ἱκανός, εἰς —νος: (στίλβ-ω) στιλπ-νός, (τέρπ-ω) τερπ-νός, σέβ-ω, —ομαι) σεμ-νός, εἰς —ιμος: (μάχ-ομαι) μάχ-

Digitized by Google

ιμος), εἰς —ικός: (ἄρχ-ω) ἀρχ-ικός, (γράφ-ω) γραφ-ικός, εἰς —μων: (ἐλεέω, —ῶ) ἐλεή-μων, (νοέ-ω) νοή-μων, εἰς —τος: (λέγ-ω) λεκ-τός, (πείθ-ω) πεισ-τὸς καὶ πισ-τός, (τεύχ-ω, τευχ- καὶ τυχ-) τευκ-τὸς καὶ τυκ-τός, (φεύγ-ω, φεύγ- καὶ φυγ-) φευκ-τὸς καὶ φυκ-τός, (τρέπ-ω) τρεπ-τός, (στρέφ-ω) στρεπ-τός, εἰς —τέος: γραπ-τέος, (παιδεύ-ω) παιδευ-τέος, (εἶ-μι, εἰ-καὶ ἰ-) ἰ-τέον, (ρη-) ρη-τέον. Ὑπὸ τὴν στενοτέραν ὅμως τῆς λέξεως σημασίαν καλοῦμεν ρηματικὰ ἐπίθετα καὶ θεωροῦμεν ὡς κατ' ἐξοχὴν τοιαῦτα τὰ εἰς —τὸς καὶ —τέος. Ἐκ τούτων τὰ μὲν πρῶτα δηλοῦν τὸν δυνάμενον ἢ τὸν ἄξιον νὰ πάθῃ τι ἢ ὅ,τι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου: λεκ-τὸς=ὁ δυνάμενος ἢ ὁ ἄξιος νὰ λεχθῇ ἢ ὁ λελεγμένος, θαυμαστὸς=ὁ δυνάμενος ἢ ὁ ἄξιος νὰ θαυμασθῇ ἢ ὁ τεθαυμασμένος (πολλὰ ἐκ τούτων ἔχουν καὶ ἐνεργητικὴν ἢ ἐνεργητικὴν συγχρόνως καὶ παθητικὴν σημασίαν: τλη-τὸς = ὁ ὑποφέρων καὶ ὃν δύναταί τις νὰ ὑποφέρῃ, ὕποπτος=ὁ ὑποπτεύων καὶ ὁ ὑποπτευόμενος), τὰ δὲ εἰς —τέος—α—ον δηλοῦν τὸν ὀφείλοντα νὰ πάθῃ τὸ ὑπὸ τοῦ ρήματος σημαινόμενον: γραπτέος=ὁ ὀφείλων νὰ γραφῇ, ἐκεῖνος ποῦ πρέπει νὰ γραφῇ, ρητέος=ἐκεῖνος ποῦ πρέπει νὰ ρηθῇ, νὰ λεχθῇ. Γ. Π. Α.

Ρήματτα (Rametta) *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία ἐν Σικελίᾳ, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς Γεώργιος Μανιάκης συνέτριψε τοὺς Ἄραβας ὁλοσχερῶς, καὶ οὕτως ἐστερέωσεν ὁριστικῶς τὴν ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου ἀνάκτησιν μεγάλου μέρους τῆς μεγαλονήσου. Ν. Σ. Λ.

Ρῆμοι ἢ ***Ρημοὶ*** (Remi, Rhemi) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λατινικὸν ὄνομα τῆς γαλλικῆς πόλεως *Ρὲνς* (βλ. λ.). Ἦτο πρωτεύουσα τοῦ γαλατικοῦ λαοῦ τῶν Ρήμων, ὀνομασθέντων οὕτως ἀπὸ τῆς κελτικῆς λέξεως rym καὶ rem, δηλούσης τὸν ἰσχυρόν. Ἀρχαιότατα ἡ πόλις ὠνομάζετο *Δουροκόρτορον* (Durocortorum). Ν. Σ. Λ.

— **Ρημῶν *εὐαγγέλιον*** βλ. λ. *Ρὲνς* εὐαγγέλιον.

Ρῆμοι *[Ἀρχ.]*. Ἰσχυρὸς λαὸς τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, κατοικῶν παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Κελτικῆς Γαλλίας μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ματρόνα καὶ Μόσα. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάκτησιν τῆς χώρας αὐτῶν τῷ 57 π. Χ. ὑπετάγησαν ἑκουσίως εἰς αὐτούς. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο τὸ *Δουρίκτορον*, ἡ μετὰ ταῦτα *Ρῆμοι* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

ρημοσελιακὸ (τό)· ἰδιωμ., πρᾶγμα εἰς οὐδενὸς τὴν κυριότητα ἀνῆκον, τὸ ἔρημον: «μωρέ, ρημοσελιακὸ εἶναι;»· || πᾶν ἀφηνόμενον ὑπὸ τοῦ κυρίου του ἀνεπιτήρητον: «σύμασε τὸ ρημοσελιακό σου».

Ρηναία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς νήσου *Θήρας* (βλ. λ.).

Ρηνανία (Rheinland) *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω ὑπὸ εὐρεῖαν μὲν γεωγραφικὴν ἔννοιαν ἡ ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ περιοχὴ ἡ περιλαμβάνουσα τὰς ἑκατέρωθεν τοῦ Ρήνου γερμανικὰς χώρας, ὑπὸ στενοτέραν δὲ πολιτικογεωγραφικὴν ἔννοιαν ἡ πρωσσικὴ «ἐπαρχία τοῦ Ρήνου» ἢ ἄλλως καὶ «Παραρρήνιος Πρωσσία» καλουμένη. Ὑπὸ τὴν δευτέραν ταύτην ἔννοιαν ἡ Ρηνανία, ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ *Σάαρ*, ἔχει ἔκτασιν 24.547 τ.χλμ. καὶ πληθυσμὸν 7.342.382 κατοίκων (1926), περιλαμβάνεται δὲ μεταξὺ τῆς Ὁλλανδίας ἀπὸ Β., τῆς Βεστφαλίας τῆς Ἔσσης-Νασσάου, τῆς Ἔσσης καὶ τοῦ Παλατινάτου πρὸς Α., τῆς περιοχῆς τοῦ Σάαρ καὶ τῆς Λωρραίνης πρὸς Ν. καὶ τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τοῦ Βελγίου πρὸς Δ. Εἶναι χώρα πεδινὴ κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα καὶ εὐφορωτάτη, ὀρεινὴ κατὰ τὸ νότιον τμῆμα, καὶ πλουσιωτάτη εἰς λιθανθρακοφόρα στρώματα, μεταλλεύματα σιδήρου, ψευδαργύρου καὶ μολύβδου, μεταλλικὰς πηγάς, ἰαματικὰ λουτρά. Ἡ Ρηνανία εἶναι ἡ σημαντικωτέρα βιομηχανικὴ περιοχὴ τῆς Πρωσσίας, ὡς ἐκ τούτου δὲ διαδραματίζει σπουδαιότατον ρόλον ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ τῆς χώρας. Ἔχει μεγάλα ἀνθρακωρυχεῖα, σιδηροχυτήρια, ἐργοστάσια κατασκευῆς παντὸς εἴδους μηχανῶν, τεχνητῆς μετάξης, κατεργασίας σχιστολίθων, καπνοῦ, σακχάρεως, κονσερβῶν, πλίνθων, χημικῶν προϊόντων κλπ.

Ὡς ἐκ τῶν πλουσίων μεταλλευμάτων τῆς χώρας καὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ στρατιωτικῆς σημασίας τοῦ Ρήνου ἡ Ρηνανία ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἀπετέλεσε τὸ ἀντικείμενον τοῦ μεταξὺ Γάλλων καὶ Γερμανῶν ἀνταγωνισμοῦ. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπεσπάσθη συνάμα ἐκ τῆς Ρηνανίας δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τμῆμα τῆς περιοχῆς τοῦ Ἄαχεν (Αἲξ-λὰ-Σαπὲλ) ἐκτάσεως 1.034 τ.χλμ., προσαρτηθὲν εἰς τὸ Βέλγιον. Ἐπίσης ἀπεσπάσθησαν μετὰ τῆς περιοχῆς τοῦ Σάαρ καὶ αἱ περιφέρειαι Ὀτβάϊλερ, Σααρμπρύκεν, Σααρλουΐ καὶ τμῆμα τῶν περιφερειῶν Μέρτσιγκ καὶ Σάνκτ Βέντελ, συνολικῆς ἐκτάσεως 1.486 τ.χλμ καὶ πληθυσμοῦ 575.000 κατοίκων, τεθεῖσα προσωρινῶς ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, μέχρις ὅτου ἡ Σάαρ κριθῇ διὰ δημοψηφίσματος. Τέλος πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὅρων τῆς συνθήκης ταύτης, ἡ Ρηνανία κατελήφθη ὑπὸ συμμαχικῶν στρατευμάτων (γαλλικῶν, ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν) διὰ μίαν δεκαπενταετίαν, θὰ ἐκκενοῦτο δὲ κατὰ τμήματα ἀνὰ μίαν πενταετίαν. Παρὰ τοῦτο ἐξεκενώθησαν ἡ μὲν α' ζώνη (τῆς Κολωνίας) τῷ 1927, ἡ β' ζώνη (τοῦ Κόμπλεντς) τῷ 1929, καὶ ἡ γ' ζώνη (τῆς Μαγεντίας) τῷ 1930. Γ. Α. Κ.

Ρηνὰφ (Renouf), *σὲρ **Πέτρος λὲ Πάζ***. Ἄγγλος αἰγυπτιολόγος (1824—1897). Ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ, τῷ 1855 ἀνέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Δουβλίνου καὶ ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1891 διετέλεσεν ἐπιμελητὴς τῶν αἰγυπτιακῶν καὶ ἀσσυριακῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ βρεττανικοῦ μουσείου. Τῷ 1887, ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Βιβλικῆς ἀρχαιολογίας, εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ἀγγλικὴν μετάφρασιν, τῆς αἰγυπτιακῆς «Βίβλου τῶν Νεκρῶν». Συνέγραψε: «Τὰ ἀρνητικὰ μόρια ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ γλώσσῃ» (1862), «Στοιχειῶδες ἐγχειρίδιον τῆς αἰγυπτιακῆς γλώσσης» (1875), «Ἐπὶ τοῦ Κᾶ ἢ τῆς διπλῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου» (1879), «Ἡ θρησκεία τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου» (1880), «Τὸ νέφος καὶ ἡ ὁμίχλη ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ μυθολογίᾳ» (1884) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ρήνεια *[Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων νῆσος τῶν Κυκλάδων, εὑρισκομένη 10 μίλλια ἀνατολικῶς τῆς νήσου Γαϊδαρος (ἀρχ. Διδύμη) καὶ χωριζομένη ἀπὸ τῆς *Δήλου* διὰ στενοῦ, οὗ ἡ μεγίστη στενότης εἶναι 3 ¹/₂ δεκάτων τοῦ μιλλίου. Ἔχουσα μῆκος 4 ¹/₂ μιλλ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ μέγιστον εὖρος 2 μιλλ., εἶναι ἀνώμαλος καὶ πολυσχιδής, ἐμφανίζουσα δύο κορμοὺς συνδεομένους διὰ στενοτάτου ἰσθμοῦ· ὁ μείζων τούτων, ἔχων ὑψόμ. 490 ποδῶν, εἶναι ὁ βόρειος, ἄγονος, ἀντιθέτως πρὸς τὸν νότιον παρουσιάζοντα γαίας βοσκησίμους. Ἐπὶ χερσονήσου ἀποφυομένης ἀπὸ τὴν νοτιοανατολικὴν ἀκτὴν τοῦ βορείου κορμοῦ καὶ ὀνομαζομένης Λαζαρέττο (πλάτ. 37° 25' Β., μῆκ. 25° 15' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1815: Tinos, Mykoni, Rhenea, Delos), ὑπάρχει ὑγειονομικὸς σταθμὸς καὶ λιμοκαθαρτήριον, πρὸ τοῦ ὁποίου ἀγκυροβολοῦν τὰ ὑπὸ κάθαρσιν τιθέμενα πλοῖα. Ὑπὸ τῶν ναυτικῶν καὶ τῶν Κυκλαδίων ὀνομάζεται ἡ νῆσος *Μεγάλη Δῆλος* καὶ ἔχει δύο ἀσημάντους ὅρμους, τὸν Σχοῖνον καὶ τὸν Μισό.

Ἡ Ρήνεια ὑπάγεται διοικητικῶς εἰς τὴν κοινότητα Μυκόνου τῆς ἐπαρχίας Σύρου. Ἔχει ἔκτασιν 17 τ. χλμ., εἶναι δὲ ἐντελῶς ἄνυδρος. Τὸ ἔδαφός της ὅμως εἶναι εὔφορον, καλλιεργούμενον ἐντατικῶς. Οἱ κάτοικοί της, προερχόμενοι ἐκ Μυκόνου, ἀνήρχοντο κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εἰς 159, πλὴν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν εἶναι σταθερός, ποικίλλων κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἀπὸ 50—200. Ἡ Ρήνεια κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος ὑπῆρξε φωλεὰ πειρατῶν, κατὰ δὲ τὰς μεγάλας ἐπιδημίας ἐχρησιμοποιήθη ὡς λοιμοκαθαρτήριον. (Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου βλ. λ. *Δῆλος*.) Σ. Ε. Λ.—Ν. Φ.

ρήνειον (τὸ) *[Χημ.]*. Σπάνιον χημικὸν στοιχεῖον, ἔχον σύμβολον Re καὶ ἀνευρεθὲν εἰς ἐλάχιστα ποσὰ εἰς τὸ ὀρυκτὸν *νιοβίτης*. Προσομοιάζει πολὺ πρὸς τὸν λευκόχρυσον. Εἰς τὸν ἀέρα παραμένει ἀναλλοίωτον, δύναται δὲ ὑπὸ καταλλήλους συνθήκας νὰ σχηματίσῃ διάφορα ὀξείδια. Σ. Γ.

Ρήνη *[Μυθολ.]*. Νύμφη τῆς Κυλλήνης, προστάτις τῶν αἰγῶν καὶ προβάτων. Α. Θ. Σ.

Ρήνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τῆς *Ρηνείας* (βλ. λ.).

— **Ρήνη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μυγδονίας ἐν Μεσοποταμίᾳ, κειμένη πρὸς Ν. τῶν Τιγρανοκέρτων (νῦν Tell-Ermen) Σήμερον καλεῖται Aïn-el-Khas. Α. Θ. Σ.

Ρηνιάσσα, ἢ ***Ρενιάσα*** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ριζὸ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

Ρῆνο (Reno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νεβάδας, τῆς ὁποίας εἶναι τὸ σπουδαιότερον κέντρον, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τρωκῆ (Truckee) εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. ἀπὸ τῶν δυτικῶν συνόρων τῆς πολιτείας. Κάτ. (1928) 18.500 Ἔχει ἀνθοῦσαν κτηνοτροφίαν, ἀνθρακωρυχεῖα, ἐργοστάσια σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ κλπ. καὶ διατηρεῖ πανεπιστήμιον κλπ. Η. Π. Γ.

Ρῆνος (γερμ. Rhein, γαλλ. Rhin, λατ. Rhenus) *[Γεωγρ.]*. Ὁ μέγιστος καὶ σημαντικώτερος ποταμὸς τῆς Γερμανίας καὶ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Εὐρώπης, πηγάζων ἀπὸ τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ ἀλπικῶν παραφυάδων καὶ ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 1.320 χιλιομέτρων εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν. Λόγῳ τῆς ἑτερογενοῦς μορφολογίας τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀρδευομένου λεκανοπεδίου, συνολικῆς ἐκτάσεως 225.000 τ. χλμ., ὁ Ρῆνος διακρίνεται εἰς τρεῖς ζώνας: τὸν Ἄνω ἢ Ἑλβετικὸν Ρῆνον, τὸν Μέσον ἢ Γερμανικὸν καὶ τὸν Κάτω ἢ Ὁλλανδικὸν Ρῆνον.

Ὁ Ρῆνος σχηματίζεται ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Γκριζόν, ἀπὸ δύο κυρίως βραχιόνων ἑνουμένων παρὰ τὸ Ραϊχενάου. Ὁ πρῶτος τούτων σχηματίζεται βορείως τοῦ ὄγκου τοῦ Ἁγίου Γοτθάρδου (Ὄντεραλπ), ρέει πρὸς Β. καὶ κατόπιν πρὸς ΒΑ., ὁ δὲ δεύτερος ἐπὶ τοῦ ὄρους Ράϊνβαγκορν (ὑψ. 2.350 μ.) ρέει πρὸς ΒΑ. καὶ εἶτα πρὸς Β., διὰ τοῦ αὐχένος τῆς Βία Μάλα (Via Mala), καθορίζων διὰ τοῦ ροῦ του μίαν τῶν σπουδαιοτέρων ἀλπικῶν διαβάσεων. Οἱ δύο οὗτοι βραχίονες ἑνούμενοι παρὰ τὸ Ραϊτενάου ἀποτελοῦσι τὸν Ρῆνον, ὅστις, ἐκτάκτου ὁρμητικότητος ἐν τῇ γενέσει του καὶ κυματώδης, ρέει πρὸς Β. καὶ ρίπτεται εἰς τὴν λίμνην τῆς Κωνσταντίας. Ἐξερχόμενος τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας ὁ Ρῆνος, στρέφεται πρὸς Δ., καθορίζων διὰ τοῦ ροῦ του τὰ σύνορα μεταξὺ Ἑλβετίας καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Βάδεν, ἀρδεύει τὰς περιοχὰς τοῦ Σχαφχάουζεν καὶ Λάουφεν, ἔνθα σχηματίζει μεγαλοπρεπῆ καταρράκτην, δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Ἄαρ καὶ φθάνει εἰς Βασιλείαν. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, καθιστάμενος πλωτός, ἐγκαταλείπει τὴν Ἑλβετίαν καὶ στρέφεται πρὸς Β., καθορίζει τὰ σύνορα τῆς γαλλικῆς Ἀλσατίας καὶ τοῦ Βάδεν καὶ πλησίον τῆς Καρλσρούης καθίσταται γερμανικός, ἀρδεύων τὸ Λουντβιγκσάτεν, τὸ Μανχάϊμ, τὸ Βὸρμς καὶ τὴν Μαγεντίαν. Ἐνταῦθα στρέφεται πρὸς Δ. μέχρι τοῦ Μπόγκεν, ἐκεῖθεν δὲ πάλιν πρὸς Β. μέχρι τῶν πρὸς τὴν Ὁλλανδίαν συνόρων, διερχόμενος διὰ τοῦ Κόμπλεντζ, τῆς Βόννης, τῆς Κολωνίας, τοῦ Ντύσσελντορφ καὶ τοῦ Βέζελ, καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα πλείστων σημαντικῶν παραποτάμων. Παρὰ τὰ ὁλλανδικὰ σύνορα ὁ Ρῆνος κάμπτει πρὸς Δ., καί, ἀρδεύων τὰς νοτίους ἐπαρχίας τῆς Ὁλλανδίας, ἐκτείνει δύο βραχίονας. Ἀπὸ τῆς δεξιᾶς μὲν ὄχθης αὐτοῦ τὸν Ὕζελ ἢ Ἴζελ, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὸ Ζοϊρντερζέ, ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς δὲ ὄχθης τὸν Βάαλ, ὅστις ἑνούμενος διὰ διώρυγος μετὰ τοῦ Μόσα καὶ τοῦ Λέκ, ἐκβάλλει εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τοῦ ποταμοῦ, ὁ κυρίως Ρῆνος, ἐξαφανίζεται παρὰ τὸ Λέϋντεν ὑπὸ τὴν ἄμμον καὶ φθάνει εἰς τὴν θάλασσαν ὡς μικρὸν ρυάκιον. Τὸ πλάτος τοῦ Ρήνου ποικίλλει, φθάνον τὰ χίλια μέτρα παρὰ τὸ Ἔμμεριχ, ὁ δὲ ροῦς αὐτοῦ εἶναι πολὺ ὁρμητικὸς καὶ εἴς τινα μέρη, παρὰ τὴν καμπὴν ἰδίως τοῦ Μπίνγκεν, ἐπικίνδυνος. Αἱ ὄχθαι αὐτοῦ εἶναι γραφικώταται, αἱ δὲ σχηματιζόμεναι ἐν αὐτῷ νῆσοι μαγευτικώταται. Οἱ παρὰ τὰς ὄχθας του καλλιεργούμενοι ἀμπελῶνες παράγουσι τὸν περίφημον οἶνον τοῦ Ρήνου. Κυριώτεροι λιμένες ἐν αὐτῷ εἶναι ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν πρὸς τὰς πηγὰς οἱ ἑξῆς: Ρόττερνταμ, Ντόντρεχτ, Νιμβέγεν, Ἄρνχαϊμ, Βέζελ, Χάμπορν, Ντουΐσμπουργκ, Ντύσσελντορφ, Κολωνία, Κόμπλεντς, Μαγεντία, Μανχάϊμ, Καρλσρούη, Στρασβοῦργον καὶ Κίλ.

Ὁ Ρῆνος συνδέεται στενῶς πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἡ δὲ παρ' αὐτὸν χώρα διαδραματίζει σημαντικώτατον ρόλον ἐν τῇ ὅλῃ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ τῆς Γερμανίας (βλ. λ. *Ρηνανία*). Γ. Α. Κ.

— *[Διεθν.]* Ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἶχε προκηρυχθῇ διὰ διεθνῶν τινων συνθηκῶν ἡ ἐλευθερία τῆς ἐν τῷ Ρήνῳ ναυσιπλοΐας. Μετὰ ὅμως τὴν ἀπὸ 15 Νοεμβρίου 1792 διακήρυξιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, καθ' ἣν (ἄρθρ. 2) οἱ ποταμοὶ ἀποτελοῦσι τὴν ἀναπαλλοτρίωτον ἰδιοκτησίαν τῶν κρατῶν ἅτινα διασχίζουσι, συνήφθη ἡ συνθήκη τῆς Χάγης (16 Μαΐου 1795) μεταξὺ Γαλλίας καὶ Κάτω-Χωρῶν, δι' ἧς ὁ Ρῆνος ἐκηρύσσετο ἐλεύθερος διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν τῶν δύο κρατῶν (ἄρθρ. 18). Ἐπηκολούθησε τὴν 15 Αὐγούστου 1804 ἡ περὶ τῶν δασμῶν τῆς ναυσιπλοΐας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐπὶ τοῦ Ρήνου σύμβασις ἐξ 132 ἄρθρων μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας, δι' ἧς οὗτος ἐθεωρήθη ὡς κοινὸς ποταμὸς δι' ἀμφότερα τὰ κράτη, ὑπεβλήθη δὲ εἰς κανονισμούς (ἄρθρ. 2), τὴν ἐποπτείαν τῶν ὁποίων θὰ εἶχε μόνιμος ἐπιτροπή, ἀντιπροσωπεύουσα συλλήβδην πάντα τὰ παρόχθια κράτη (ἄρθρ. 43). Τὸ ἄρθρον 5 § 1 τῆς ἀπὸ 30 Μαΐου 1814 συνθήκης περὶ εἰρήνης τῶν Παρισίων καθώριζε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐν τῷ Ρήνῳ ναυσιπλοΐας ὄχι μόνον διὰ τὰ παρόχθια κράτη, ἀλλὰ διὰ πάντα ἐν γένει τὰ κράτη καὶ δὴ ἀφ' οὗ σημείου εἶναι πλωτὸς μέχρι τῆς θαλάσσης. Τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος καὶ τὴν 24 Μαρτίου 1815 ἐξέδωκε κανονισμόν, οὗ τὸ δεύτερον τμῆμα, συγκείμενον ἐκ 32 ἄρθρων, ἀναφέρεται εἰδικῶς εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν τοῦ Ρήνου. Τὸ 1 ἄρθρον ὁρίζει ὅτι αὕτη θὰ εἶναι ἀπολύτως ἐλευθέρα καί, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου, αὕτη δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀπαγορευθῇ εἰς οὐδὲν κράτος. Τὸ ἄρθρον 10 ἐγκαθίστα κεντρικὴν ἐπιτροπὴν ἐν Μαγεντίᾳ, συγκειμένην ἐκ πληρεξουσίων τῶν παροχθίων κρατῶν, εἰς ταύτην δὲ θὰ ἀνετίθετο ἡ ἐποπτεία τῆς τηρήσεως τοῦ κανονισμοῦ, τὸν ὁποῖον θὰ συνέτασσεν ἡ ἰδία καὶ ὅστις μόνον τὴν 31 Μαρτίου 1831 κατωρθώθη νὰ συνταχθῇ. Ὁ κανονισμὸς οὗτος, καίτοι προεκήρυξε τὴν ἐλευθέραν ναυσιπλοΐαν διὰ πάντα τὰ κράτη γενικῶς, οὐχ ἧττον ἐν τῇ πραγματικότητι περιώρισε ταύτην μόνον διὰ τὰ πλοῖα τῶν παροχθίων κρατῶν. Ὁ κανονισμὸς οὗτος ἀντικατεστάθη δι' ἑτέρου, ὁ ὁποῖος ὑπεγράφη τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1868 ἐν Μάνχαϊμ. Ὁ νέος κανονισμὸς ἀνεκήρυσσε κατηγορηματικώτερον τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθέρας ναυσιπλοΐας ἐν τῷ Ρήνῳ διὰ

Digitized by Google

πάντα ἐν γένει τὰ κράτη (ἄρθρ. 1), οὐχ ἧττον αὕτη ὑπεβλήθη εἰς διατυπώσεις (ἄρθρ. 15), τὰς ὁποίας τὰ μὴ παρόχθια κράτη καὶ τὰ πλοῖά των ἐνίοτε δυσκόλως θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχωσι. Τὸ ἄρθρ. 32 ἐγκαθίστα εἰδικὰ δικαστήρια, ἅτινα θὰ ἐξεδίκαζον τὰς διαφορὰς τὰς ἀναφυομένας εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν ὡς καὶ τὴν παραβίασιν τῶν ἀστυνομικῶν διατάξεων.

Τὰ ἄρθρα 354 καὶ ἐφεξῆς τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν προανήγγελλον ἐνίας τροποποιήσεις εἰς τὸ καθεστὼς τοῦ Ρήνου, αἵτινες θὰ ἐλαμβάνοντο ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν Κάτω-Χωρῶν. Οὕτως, ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ θὰ ἐγκαθίστατο ἐν Στρασβούργῳ, γαλλικὴν πλέον πόλιν, καὶ θ' ἀπετελεῖτο ἐκ 19 μελῶν, ἡ δὲ ναυσιπλοΐα θὰ ἦτο ἐλευθέρα ὄχι μόνον διὰ τὰ παρόχθια κράτη, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα τὰ λοιπά. Ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Ρήνου συνῆλθεν ἐν Στρασβούργῳ τὴν 25 Φεβρουαρίου 1921 πρὸς σύνταξιν νέου κανονισμοῦ. Ἀλλὰ διὰ διαφόρους λόγους ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ ἔργου ἐβράδυνεν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τῶν συμβάσεων τῆς 14 Δεκεμβρίου 1922 καὶ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Δεκεμβρίου 1923 εἰσήγαγε τροποποιήσεις τινάς, ἀφορώσας εἰς τὴν ἔκδοσιν διπλωμάτων διάπλου, δι' ἃ ἀπῃτεῖτο δωδεκάμηνος πραγματικὴ ὑπηρεσία ἐν τῷ Ρήνῳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Carathéodory*, Das Stromgebietsrecht (1887).—*Orban*, Étude sur le droit fluvial (1896).—*de Visscher*, Le droit international des communications (1924).—*Kleiboldt*, Gliederung und Stand der Rheinschiffahrt seit dem Kriege (1928).—*Hennig*, Rheinschiffhrt und Versailler Frieden (1921). Δ. ΔΡΟΣΟΣ

— **Ρήνου** *ἐπαρχία [Γεωγρ.]* Ἐπαρχία τῆς Πρωσσίας, ἄλλως καλουμένη καὶ *Παραρρήνιος Πρωσσία* ἢ *Ρηνανία* (βλ. λ.). Πρωτεύουσα τὸ Κόμπλεντζ.

— **Ρήνου-Μάρνη διῶρυξ.** Διῶρυξ διανοιχθεῖσα τῷ 1833—1853 πρὸς χρῆσιν πλοίων χωρητικότητος 250 τόννων. Ἄγει μέσῳ τοῦ Ἴλλ, ἐγγὺς τοῦ Στρασβούργου, πρὸς τὴν πλευρικὴν τοῦ Μάρνη διώρυγα, παρὰ τὸ Βιτρὺ-λὲ-Φρανσουά. Περιλαμβάνει τέσσαρας σήραγγας καὶ 180 καταρράκτας καὶ ἔχει μῆκος 362 χιλιομέτρων.

— **Ρήνου-Μοίνου-Δουνάβεως διῶρυξ.** Διῶρυξ διανοιγομένη ἤδη (1932) πρὸς χρῆσιν πλοίων χωρητικότητος 1.500 τόννων, πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς παλαιᾶς διώρυγος τοῦ Λουδοβίκου. Τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν σχέδιον προβλέπει τὴν κατασκευὴν 26 ἐν ὅλῳ ὑδατοφρακτῶν, ὧν οἱ 12 ὑψοῦνται εἰς ὕψος 406 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, οἱ δὲ ἄλλοι 9 προορίζονται διὰ τὴν πτῶσιν τῶν ὑδάτων εἰς τὸν Δούναβιν εἰς ὕψος 337 μ.

—**Ρήνου,** *Ἄνω — νομὸς* (Haut-Rhin) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς ἐν τῇ δυτικῇ Γαλλίᾳ, περιλαμβάνων τὸ μεσημβρινὸν τμῆμα τῆς ἀλσατικῆς πεδιάδος. Ἐσχηματίσθη τῷ 1919, μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἔχει ἔκτασιν 6.228 τ. χλμ., πληθυσμὸν 490.154 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Κολμάρ*. Ἡ περιφέρεια ἔχει μεγάλας φυτείας λίνου καὶ λυκίσκου, περιλαμβάνει δὲ σπουδαιότατα βιομηχανικὰ κέντρα ἐν Κολμάρ, Μυλούζῃ κ.λ.π.

— **Ρήνου,** *Κάτω — νομὸς* (Bas-Rhin) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς ἐν τῇ δυτικῇ Γαλλίᾳ, περιλαμβάνων τὸ βόρειον τμῆμα τῆς Ἀλσατικῆς πεδιάδος. Ἀνεσχηματίσθη τῷ 1919, μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν, ἔχει ἔκτασιν 3.508 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 670.985 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὸ Στρασβοῦργον. Ἐν τῇ περιφερείᾳ καλλιεργοῦνται δημητριακά, καπνὸς καὶ λυκίσκος. Βιομηχανικὸν κέντρον εἶναι τὸ Στρασβοῦργον.

— **Ρήνου** *ὁμοσπονδία* (Rheinbund). Ὁμοσπονδία ἱδρυθεῖσα πρωτοβουλίᾳ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος τῷ 1806 μεταξὺ δεκαὲξ κρατῶν τῆς δυτικῆς καὶ νοτίου Γερμανίας. Ἡ ὁμοσπονδία διετέλει ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ναπολέοντος, οἱ δὲ Γερμανοὶ ἡγεμόνες ὑπεχρεοῦντο ἐπὶ τῇ διαταγῇ τοῦ Ναπολέοντος νὰ προβαίνωσιν εἰς στρατολογίαν. Οὕτω ἡ ὁμοσπονδία τοῦ Ρήνου, εἰς ἣν βραδύτερον προσῆλθον καὶ τὰ βορειογερμανικὰ κράτη, ἦτο, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀσφαλείας τῆς Γερμανίας, πειθήνιον ὄργανον τοῦ Ναπολέοντος. Ἡ ὁμοσπονδία διελύθη τῷ 1813.

— **Ρήνου** *Παλατινᾶτον [Γεωγρ.]*. Τὸ ἄλλως καὶ *Παραρρήνιον Παλατινᾶτον* (βλ. λ. *Παλατινᾶτον*).

— **Ρήνου-Ροδανοῦ διῶρυξ.** Διανοιχθεῖσα τῷ 1783—1784 καὶ ἄγουσα ἐκ τῆς διώρυγος τοῦ Ἴλλ, παρὰ τὸ Στρασβοῦργον, μέχρι τῆς Μυλούζης καὶ κεῖθεν διὰ τοῦ Ντοὺβ εἰς τὸν Ροδανόν. Ἔχει μῆκος 323 συνολικῶς χιλιομέτρων, 157 ὑδατοφράκτας καὶ εἶναι πλωτὸς διὰ πλοῖα χωρητικότητος 200 τόννων.

— **Ρήνου** *σύνδεσμος*. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λεοπόλδου Α' ὡς αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, ὁ καρδινάλιος Μαζαρῖνος, πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας, ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν ἱδρύσεως συνδέσμου (1658) μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Δανίας, τῶν δουκῶν τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Βρουνσβίκης, τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Ἔσσης, τῶν ἀρχιεπισκόπων τοῦ Τρέβ, τῆς Μαγεντίας καὶ τῆς Κολωνίας, τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Μοῦνστερ καὶ ἄλλων μικρῶν γερμανικῶν κρατῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς συνθήκης τῆς Βεστφαλίας ἀπὸ τῶν διαθέσεων τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ὠνομάσθη προστάτης τοῦ συνδέσμου τούτου, ὅστις μέχρι τοῦ πολέμου τῆς Ὁλλανδίας, ὑπῆρξε πολύτιμος διὰ τὰ γαλλικὰ συμφέροντα. Παρομοίαν ἕνωσιν τῶν παραρρηνίων κρατῶν ὑπεκίνησε μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης.

Ρὴντ (Reid), *Θωμᾶς*. Περίφημος Σκῶτος φιλόσοφος, ἀρχηγὸς τῆς σκωτικῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, τῆς συνήθως ἀποκαλουμένης «σχολῆς τοῦ κοινοῦ ὑγιοῦς ἀνθρωπίνου νοῦ» (commun sense), γεννηθεὶς παρὰ τὸ Ἀμπερντὴν τῷ 1710 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1796. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ «Marischal College», κατ' ἀρχὰς δὲ ἠσχολήθη μὲ τὴν θεολογίαν, ἐπιδοθεὶς τέλος εἰς τὴν μελέτην τῶν θεωρητικῶν προβλημάτων. Ἓν ἐκ τῶν πρώτων του ἔργων ὑπῆρξε τὸ «Essay upon quantity», δημοσιευθὲν εἰς τὰς «Philosophical Transactions» τῷ 1748. Εἰς τὴν μελέτην του ταύτην ἐπέκρινε τὴν ἀπόπειραν τοῦ Hutcheson, ὅπως ἐφαρμόσῃ εἰς τὰ ἠθικὰ προβλήματα τὰς μαθηματικὰς μεθόδους. Τῷ 1751 ἐξελέγη καθηγητὴς τοῦ Βασιλικοῦ κολλεγίου τοῦ Ἀμπερντὴν καὶ ἐδίδαξε φιλοσοφίαν, μαθηματικὰ καὶ φυσικά. Τῷ 1758 ἵδρυσε τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «The Wise Clube» γνωστὴν φιλοσοφικὴν ἑταιρείαν, κύριος σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ κριτικὴ τῶν θεωριῶν τοῦ D. Hume. Ἐκ τῶν συζητήσεων τῆς ἑταιρείας ταύτης προῆλθεν ἡ τῷ 1764 δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ρὴντ «Ἔρευνα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος». Ἡ ἄμεσος ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου προσεπόρισεν εἰς τὸν συγγραφέα του τὴν ἕδραν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γλασκώβης, τὴν ὁποίαν ἐκράτησε μέχρι τοῦ θανάτου του. Θεμελιώδη ἔργα τοῦ Ρὴντ εἶναι τὸ «Δοκίμιον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν δεξιοτήτων» (1785) καὶ τὸ «Δοκίμιον ἐπὶ τῶν ἐνεργητικῶν δεξιοτήτων» (1788).

Ὁ Ρὴντ ἀνεγνωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς λεγομένης σκωτικῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, καίτοι δὲν ἦτο ἱδρυτής της—δεδομένου ὅτι προηγήθησαν αὐτοῦ ὁ A. Baxter, ὁ Hutcheson, ὁ Turnpull κλπ.—, διότι πρῶτος αὐτὸς ἐσυστηματοποίησεν καὶ ἀπήρτισεν εἰς ἁρμονικόν τι ὅλον τὰς θεμελιώδεις τάσεις τῆς σχολῆς ταύτης: τὴν δυσπιστίαν πρὸς τὴν προτεροδοξίαν (τὸ a priori), τὴν προτίμησιν πρὸς τὴν μέθοδον τῆς ἐνδοσκοπήσεως, τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὸν κοινὸν ὑγιᾶ ἀνθρώπινον νοῦν, τὴν ἀρνητικὴν στάσιν ἀπέναντι τοῦ σκεπτικισμοῦ, τοῦ καρποῦ τούτου—κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς σκωτικῆς σχολῆς—ὅστις περιῆλθεν ἐκ τῆς ἑνώσεως τῆς αἰσθησιοκρατίας μετὰ τοῦ ἰδεαλισμοῦ, τὴν ἔφεσιν πρὸς ἄνοδον μέχρι τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι αἱ πρῶται αὗται ἀρχαὶ εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθοῦν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου διαισθητικῶς. Μεγάλην ἐπίδρασιν ἤσκησεν εἰς τὸν Ρὴντ ὁ Φραγκῖσκος Βάκων. Παρ' αὐτοῦ εἶχε διδαχθῆ τὴν δυσπιστίαν πρὸς τὴν παραγωγικὴν μέθοδον, προσφιλῆ εἰς τοὺς μεταφυσικούς, ἀλλ' ἄγονον, καὶ τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὴν ἐπαγωγικὴν μέθοδον, τὴν ὁρμωμένην ἐκ τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειράματος, διὰ τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὴ ἡ συναγωγὴ νόμων. Παρὰ τοῦ Βάκωνος ἐπίσης εἶχε διδαχθῆ τὴν χειραφέτησιν ἀπὸ τοῦ κύρους πάσης αὐθεντίας καὶ παντὸς «εἰδώλου». Διὰ τοῦτο ὁ Ρὴντ εὐκόλως ἀπηλευθερώθη καὶ ἀπὸ τοῦ καρτεσιανικοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ἀϋλίας τοῦ Bercley καὶ ἀπὸ τῆς αἰσθησιοκρατίας τοῦ Hume, καταπολεμήσας ἐνεργῶς πάσας ταύτας τὰς ἀπόψεις καὶ δοὺς νέαν τροπὴν εἰς τὸ γνωσιολογικὸν πρόβλημα, ὅπερ ἐθεώρησεν ὡς τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας.

Κατὰ τὸν Ρὴντ, αἱ ἀντιπροσωπευτικαὶ ἰδέαι τὰς ὁποίας ἀποκτῶμεν περὶ τῶν πραγματικῶν ὄντων, ἀποτελοῦσαί τι τὸ ἐνδιάμεσον μεταξὺ τοῦ θεωρουμένου ἀντικειμένου καὶ τοῦ θεωροῦντος ὑποκειμένου, δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸν ἀντικείμενον τῆς γνώσεως. Ἡ κατάληψις τοῦ θεωρουμένου εἶναι ἄμεσος καὶ ἀναμφισβήτητος, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ φυσικῶν κρίσεων, ἐξ ὧν προέρχονται αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι. Ἡ ἡμετέρα γνῶσις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ ἡμῶν αὐτῶν εἶναι προγενεστέρα τῶν συγκριτικῶν κρίσεων, αἱ ὁποῖαι ἀναδύονται ἐν τῇ συνειδήσει ἐκ τοῦ συνειρμοῦ τῶν ἰδεῶν καὶ γεννῶσι τὰς ἀφῃρημένας ἰδέας. Ὑπάρχουν ἰδέαι ἀναγκαῖαι, αἱ ὁποῖαι μὴ δυνάμεναι νὰ προέλθουν ἐκ τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ φαινομένου, ἐξ ἴσου μεταβλητῶν καὶ τυχαίων, μαρτυροῦν τὴν ὕπαρξιν ἰδιαιτέρου τινος ὄντος τὸ ὁποῖον τὰς κατέχει καὶ τὰς ἐκδηλώνει· τὸ ὂν τοῦτο εἶναι τὸ ἐγώ.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν γνωσιολογίαν καὶ τὴν ψυχολογίαν του εἶναι καὶ ἡ ἠθική του. Ὁ Ρὴντ καθορίζει ἐπιμελῶς τὸ ἔνστικτον, τὸ ἔθος, τὴν ἔφεσιν, τὸν πόθον, τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον καὶ τὸ καθῆκον, ἀλλὰ δὲν κατορθώνει νὰ συλλάβῃ τὴν ἑνωτικὴν γραμμήν, ἡ ὁποία συνδέει τὰς διαφόρους ταύτας ἐκδηλώσεις τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς μας ὑπάρξεως. Διαιρεῖ προσεκτικῶς τὰ ἐλατήρια τῶν πράξεών μας εἰς μηχανικά, ζωϊκὰ καὶ ἔλλογα, ἀλλὰ δὲν προσπαθεῖ ν' ἀποκαλύψῃ τὸν συσχετισμόν των. Ἡ ὅλη του φιλοσοφία εἶναι ἐμπεποτισμένη μὲ τὸν κοινὸν νοῦν τῶν χρόνων του, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι καὶ κοινὸς νοῦς τῶν ἰδικῶν μας. Προφυλάσσεται βεβαίως ἀπὸ ὑψηλὰς μεταφυσικὰς σφαιρώσεις, ἀλλὰ μόλις ἀντικρύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς πίστεως καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος, σταματᾷ εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θεοδικίας καὶ ἱκανοποιεῖται μὲ τὰς κοινοτοπίας περὶ τελικῶν αἰτιῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Cosh*, Scotttish philosophy (1875).—*A. Seth*, Balfour lectures on Scottish philosophy (1890).—*A. Peters*, Thomas Reid als Kritiker von David Hume (Leipzig 1909).—*O. M. Jones*, Empiricism and Intuitionism in Reid's Common Sense Philosophy (1927). Θ. Π.

Ρὴντ (Reade), *Κάρολος*. Ἄγγλος διηγηματογράφος καὶ δραματικὸς (1814—1884). Ἡ πρώτη του κωμῳδία «Ἡ μάχη τῶν κυριῶν» ἐπαίχθη τῷ 1851, ἐπηκολούθησαν δὲ «Ὁ Ἄγγελος», «Ὁ μῦθος χωροῦ», «Ὁ χαμένος σύζυγος», «Χρυσάφι». Ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν Θωμᾶν Ταίυλορ (Taylor) ἔγραψε τὴν ἀριστουργηματικὴν κωμῳδίαν «Μάσκες καὶ πρόσωπα» καὶ τὰ «Δύο ἀγάπες καὶ μιὰ ζωή» καὶ «Ὁ ἀντίπαλος τοῦ βασιλέως». Ἀπὸ τὰ διηγήματά του—μικρὰ καὶ μεγάλα μυθιστορήματα—πρωτεύει «Τὸ μοναστήρι καὶ τὸ σπίτι» (1861), εἶναι δὲ ἄξια προσοχῆς διὰ τὴν τέχνην των καὶ τὴν εὐφυΐαν των τὰ «Δὲν εἶναι ποτὲ πολὺ ἀργὰ νὰ μπαλώσῃς», «Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη δὲν εἶναι ποτὲ ὁμαλή», «Ἡ αὐτοβιογραφία ἑνὸς λωποδύτου», «Ἀγάπα με ὀλίγο», «Ἀγάπα με πολὺ» καὶ τὸ «Ἓν ἐπικίνδυνον μυστικόν». Α. Ν. Λ.

Ρήντιγκ (Reading) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ρέντιγκ*.

Ρὴντ-Μαΐϋν (Reid Mayne), *Θωμᾶς*. Ἰρλανδὸς συγγραφεὺς (βλ. λ. *Μαὶν-Ρειντ*).

ρήξ, γεν. *ρηγὸς* (ὁ)· συνήθ. *ρήγας*, γεν. *ρηγός*· βασιλεύς.

Ρηξήνωρ *[Μυθολ.]*. —1) Πατὴρ τῆς Χαλκιόπης, δευτέρας συζύγου τοῦ Αἰγέως, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν (*Ἀπολλοδ.* Γ, 15, 6). —2) Υἱὸς τοῦ Ναυσιθόου, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλκινόου βασιλέως τῶν Φαιάκων, φονευθεὶς νέος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὴν μονογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα Ἀρήτην ἔλαβε σύζυγον ὁ Ἀλκίνοος (*Ὁμ.* Ὀδυσσ Η, 63). Α. Θ. Σ.

Ρηξίβιος. Ἀθλητὴς ἐξ Ὀποῦντος, νικήσας ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰς ἀγῶνας παγκρατίου κατὰ τὴν 61ην Ὀλυμπιάδα (532 π. Χ.) καὶ ἀξιωθεὶς πρῶτος μετὰ τοῦ Αἰγινήτου Πραξιδάμαντος εἰκόνος ἐν Ὀλυμπίᾳ. Τὰς εἰκόνας ταύτας, κατεσκευασμένας τοῦ μὲν Ρηξιβίου ἐκ ξύλου συκῆς, τοῦ δὲ Αἰγινήτου ἐκ κυπαρίσσου εἶδε περὶ τὰ 170 μ. Χ. ὁ περιηγητὴς Παυσανίας (VI, 18, 7). Α. Θ. Σ.

ρηξιγενὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ προερχόμενος ἢ σχηματιζόμενος ἐκ διαρρήξεως τῶν πετρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς: «μετάπτωσις ρηξιγενής», «ἐγκαταχρήμνισις ρηξιγενής» κ.ο.κ. Γ. Β.

ρηξικέλευθος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τέμνων, ὁ ἀνοίγων νέαν ὁδόν, προοδευτικός, νεωτεριστής, καινοτόμος: «ρηξικέλευθος βιομήχανος,—ἔμπορος,—νέος» (ἐκ τοῦ *ρήγνυμι* καὶ *κέλευθος*=ὁδός).

ρηξιπετροειδῆ (τὰ) (Saxifragaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας, θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: *δετσία, ἐσκαλλονια, κεραιοπέταλον, κεφαλωτός, ὀρτηνσία, ρηξίπετρον, ριβήσιον, φιλάδελφος, χρυσοσπλήνιον* καὶ *ψευδιτέα*. Δ. Ν. Π.

ρηξίπετρον (τὸ) (Saxifraga) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ριξιπετροειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς ἢ μονοετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν τῆς γῆς χωρῶν. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 20 εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερα, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι *ρηξίπετρον τὸ ἑλληνικὸν* (Saxifraga graeca) καὶ *ρηξίπετρον ὁ τριδακτυλίτης* (Saxifraga tridactylites). Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον εἶναι πολυετὲς καὶ τὸ δεύτερον μονοετές. Ἀμφότερα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ φαρμακευτικῇ καὶ ἐνδείκνυνται ὡς διουρητικὰ καὶ λιθοτριπτικά. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι τὸ *ρηξίπετρον τὸ κρεμοκλαδὲς* (Saxifraga sarmentosa), ἰθαγενὲς τῆς Κίνας, καλλιεργούμενον πολλαχοῦ ὡς κοσμητικόν, καὶ *ρηξίπετρον τὸ παχύφυλλον* (Saxifraga crassifolia), ἰθαγενὲς τῆς Ρωσίας, ἐπίσης ὡς κοσμητικὸν καλλιεργούμενον. Δ. Ν. Π.

ρηξίπυλον (τό). —1) Μικρὸν πυροβόλον, χρησιμοποιούμενον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ μεσαίωνος πρὸς ἀνατίναξιν πυλῶν, τοίχων κτλ. Ἀπετελεῖτο ἐκ βρονζίνου βραχέος ὅλμου, κοχλιουμένου ἐπὶ σανίδων καὶ στηριζομένου ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνατίναξιν ἀντικειμένου, ὥστε ὁ ὅλμος νὰ βάλλῃ ἐξ ἐπαφῆς. Ἡ γόμωσίς του ἀπετελεῖτο ἐξ ἑπτὰ περίπου λιτρῶν πυρίτιδος, πυροδοτουμένης μακρόθεν, τὸ δὲ ὅλον βάρος τοῦ ἑτοίμου πρὸς βολὴν ὅλμου ἦτο περὶ τὰ 42 κιλά. —2) Εἶδος *κροτίδος* (βλ. λ.).

ρῆξις, *—εως* (ἡ)· ράγισμα, ἄνοιγμα βίαιον, διάσπασις, ἄλλως *διάρρηξις*· «ρῆξις πίθου,—ἀγγείου» || «κλοπὴ διὰ ρήξεως» κλοπὴ γινομένη διὰ παραβιά-

Digitized by Google

σεως κεκλεισμένου τινός, οἷον οἰκίας, κιβωτίου κττ˙ || διακοπὴ σχέσεων, διάσπασις, ἔρις: «αἱματηρὰ ῥῆξις».

—*[Ποιν. Δίκ.]* *Ρῆξιν* νοεῖ τὸ ποινικὸν δίκαιον τὴν καθ' οἱονδήποτε βίαιον τρόπον διάνοιξιν κτηρίων, ἐπίπλων, σκευῶν ἢ σφραγίδων. Ἡ ρῆξις ἀποτελεῖ ὁτὲ μὲν ἁπλῆν ἐπιβαρυντικὴν περίπτωσιν ὡρισμένων ἀδικημάτων, ὁτὲ δὲ περίπτωσιν προάγουσαν τὸ ἀδίκημα ἀπὸ πλημμελήματος εἰς κακούργημα, προκειμένου δὲ περὶ ρήξεως σφραγίδων ἴδιον ποινικὸν ἀδίκημα. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἀδικήματι τῆς κλοπῆς γιγνομένη ἡ ρῆξις εἰς κατῳκημένα κτήρια (τὰ ἐν οἷς κατοικοῦσιν ἄνθρωποι, μὴ προσαπαιτουμένου ὅπως κατοικῶσι καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς κλοπῆς) προάγει ταύτην εἰς κακούργημα, τιμωρούμενον διὰ τῆς ποινῆς τῆς εἰρκτῆς, γιγνομένη δὲ εἰς ἀκατοίκητα κτήρια ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἐπιβαρυντικὴν αἰτίαν τῆς καταγνωστέας (ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νόμου) ποινῆς καὶ διακρίνεται ἡ κατὰ τὴν κλοπὴν ρῆξις (δι' ἀμφοτέρας τὰς ἄνω περιπτώσεις) εἰς ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικήν. Καὶ ἐξωτερικὴν μὲν πράττει ὅστις διὰ βίας ἀνοίγει εἴσοδον μὴ ὑπάρχουσαν ἢ κεκλεισμένην ἤδη ἢ πλατύνει ὑπάρχουσάν τινα ὀπὴν ἵνα εἰσχωρήσῃ ἢ κατασκευάζει ἄλλως ὀπήν τινα, δι' ἧς δύναται νὰ ἀνοίξῃ τὴν ὑπάρχουσαν εἴσοδον διὰ νὰ εἰσδύσῃ ἢ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν κλοπὴν καὶ χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ˙ ἐσωτερικὴν δὲ ὁ βιαίως ἀνοίγων ἐσωτερικὰς θύρας, θαλάμους, ἢ ἄλλα ἀποδοχεῖα (διαμερίσματα οἰκίας, κιβώτια, σκεύη).

Ἐπίσης ἡ ρῆξις κατοικίας ἀποτελεῖ ἐπιβαρυντικὴν περίπτωσιν τοῦ κακουργήματος τῆς λῃστείας τιμωρουμένου ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ διὰ προσκαίρων δεσμῶν (366 § 4 Π.Ν.). Ἐπίσης ἡ ἐλευθέρωσις φυλακισμένου γινομένη διὰ ρήξεως τῆς φυλακῆς προάγεται εἰς κακούργημα (ἄρθρ. 181 ἀρ. 1 Π.Ν.) Ἐπιβαρυντικὴν περίπτωσιν τῆς κλοπῆς καὶ τῆς ὑπεξαιρέσεως προάγουσαν αὐτὰς εἰς κακουργήματα ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν διὰ ρήξεως τῶν παρὰ τῆς ἀρχῆς ἐπιτεθεισῶν σφραγίδων (ἄρθρ. 374 § 4 καὶ 389 § 3 Π.Ν.). Ἡ ρῆξις τέλος τῶν παρὰ τῆς ἀρχῆς ἐπιτεθειμένων σφραγίδων καθ' ἑαυτὴν (μὴ γιγνομένη πρὸς τὸν σκοπὸν τελέσεως ἄλλου ἀδικήματος) ἀποτελεῖ ἴδιον ἀδίκημα (πλημμέλημα, 154 καὶ 155 Π.Ν.). κ. γ. κ.

—*[Ἰατρ.]*. Ἐν τῇ ἰατρικῇ καλεῖται *ρῆξις* πᾶσα βιαία λύσις τῆς συνεχείας τῶν ἱστῶν ὀργάνου τινός, ἐπισυμβαίνουσα εἴτε κατ' ἀκολουθίαν μυϊκῶν συστολῶν ἰσχυροτάτων, εἴτε ἐξ ὑπερμέτρου διατάσεως κοίλου τινὸς σπλάγχνου ἢ ἀγγείου. Ὅθεν κατὰ ταῦτα ἔχομεν: α') Ρῆξιν *ἀγγείων* λεπτῶν ἀρτηριῶν ἰδίως καὶ τριχοειδῶν ἀγγείων, ἕνεκεν ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως, ὡς λ.χ. συμβαίνει αὕτη ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ εἰς ἕτερα σπλάγχνα, ἢ καὶ εἰς τὸ δέρμα ἐπὶ συμφορήσεως τοπικῶν ἢ τραυματικῶν θλάσεων. β') Ρῆξιν *ἀνευρύσματος*, τῆς ἀορτῆς συνήθως ἢ τῶν ἀρτηριῶν. γ') Ρῆξιν *μυῶν*, προερχομένην ἐξ ἰσχυρᾶς καὶ βιαίας συστολῆς αὐτῶν, ἰδίως ὅταν ὁ μῦς ἔχῃ ἤδη ὑποστῇ ἐκφύλισιν ἐκ λοιμώδους τινὸς νόσου. δ') Ρῆξιν τῶν σαρκωδῶν δοκίδων ἢ στύλων τῆς *καρδίας*, κατ' ἀκολουθίαν ἐντόνου προσπαθείας ἢ σφοδροῦ ἀγῶνος. ε') Ρῆξιν τῆς *μήτρας*, οὖσαν ἐπιπλοκὴν τοῦ τοκετοῦ καὶ ἑδραζομένην εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τῆς μήτρας˙ αὕτη ἀπαντᾷ παρὰ ταῖς πολυτόκοις, ἕνεκα ἐξασθενήσεως τοῦ μυὸς τῆς μήτρας καὶ ἐκ πλημμελῶν σχημάτων τοῦ ἐμβρύου ἢ στενώσεως τῆς πυέλου, ὄγκων πυελικῶν, ὑδροκεφαλίας, ὑδραμνίας, διδύμου κυήσεως κλπ., συμβαλλομένων μεγάλως πρὸς τοῦτο καὶ τῶν ἰσχυρῶν συστολῶν τῆς μήτρας. Σπανίως ἡ ρῆξις παράγεται ἀποτόμως˙ ταύτης προηγεῖται ἀκανόνιστος διάτασις τοῦ κατωτέρου τριτημορίου, ὅπερ περιέχει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμβρύου, ἀναπτύσσεται δ' ἅμα οἰδηματώδης διήθησις τοῦ ἱστοῦ τῆς μήτρας, καθισταμένη ἀντιληπτὴ ἄνωθι τοῦ ἐφηβαίου. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ρήξεως ἡ πάσχουσα αἰτιᾶται ἄλγος, ὠχριᾷ, καλύπτεται ὑπὸ ἱδρώτων, ὁ σφυγμὸς εἶναι συχνὸς καὶ ἀδύνατος, ἡ ἀναπνοὴ ταχυτέρα, ἡ κοιλία μετεωρισμένη, ἔμετοι καὶ συγκοπικὴ κατάστασις. Ἡ κοιλιακὴ ψηλάφησις εἶναι ὀδυνηρὰ λίαν. Ὅταν τὸ ἔμβρυον εὑρίσκηται ἐν τῇ μήτρᾳ, τὸ ἄλγος εἶναι ἐντονώτατον˙ ὅταν δὲ μετέστη τοῦτο διὰ τοῦ ρήγματος ἐν τῇ κοιλότητι τῆς κοιλίας, ἡ μήτρα ἀπωθεῖται ἐν τῷ δεξιῷ εἰλεακῷ βόθρῳ ἀποτελοῦσα ὄγκον σφαιρικόν, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἀντιλαμβανόμεθα τὰ μέλη τοῦ ἐμβρύου˙ ἀπὸ δὲ τοῦ κολεοῦ ἐκρέει αἷμα ὑπομέλαν, ἄφθονον. Ἡ ἀπὸ τοῦ κολεοῦ ἠπίως εἰσαγομένη ἐν τῇ κοιλότητι τῆς μήτρας χείρ, εὑρίσκεται ἀσυναισθήτως ἐν ἐπαφῇ πρὸς τὰς ἐντερικὰς ἕλικας, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων συναντᾷ διάφορα μέρη τοῦ ἐμβρύου. Ἡ γυνὴ διατρέχει μέγιστον κίνδυνον, ἀπειλουμένη ὑπὸ θανάτου, διὰ νευροπληξίας (choc), δι' ἐσωτερικῆς ἢ μικτῆς αἱμορραγίας˙ ἀλλὰ καὶ ἐπιγενῶς ἐπέρχεται ὁ θάνατος ἐκ περιτοναιικῆς σηψαιμίας. Θεραπευτικῶς, εὐθὺς ὡς διαγνωσθῇ ἡ ρῆξις, ἐπιβάλλεται ἡ ἐπέμβασις πρὸς καισαρικὴν ἐγχείρησιν καὶ πάντα τὰ κατὰ τῆς νευροπληξίας μέτρα. στ') Ρῆξιν τοῦ ***κολεοῦ***, ἐπισυμβαίνουσαν κατά τε τὸν φυσιολογικὸν τοκετὸν καὶ τὸν δι' ἐπεμβάσεως ἀποληγοντα˙ εἶναι αὕτη ἀσήμαντος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκτεταμένη, προκαλοῦσα ἄφθονον αἱμορραγίαν ἢ λοιμώδη συμβάματα ἐκδηλούμενα κατὰ τὴν λοχείαν˙ διακρίνομεν δὲ τὰς ρήξεις τοῦ προσθίου στομίου συγχεομένας πρὸς τὰς τοῦ περινέου, τὰς τοῦ σώματος τοῦ κολεοῦ καὶ τὰς τῶν θόλων. Ἐπὶ ἁτλῶν καὶ ἐπιπολαίων ρήξεων ἐφαρμόζομεν ἁπλῶς ἀντισηπτικὴν ἐπίδρασιν. Τὴν αἱμορραγίαν ἐπέχομεν δι' ἐπιθέσεως πιεστικῶν αἱμοστατικῶν λαβίδων, ἀφιεμένων ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐπὶ τόπου. Ἐπὶ μεγαλυτέρας ρήξεως προβαίνομεν εἰς τὴν ἄμεσον ραφὴν τοῦ τραύματος. Σπεύδομεν δὲ εἰς τὸν τερματισμὸν τοῦ τοκετοῦ, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως καὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐμβρύου ὡς καὶ τῆς καταστάσεως τῆς πυέλου, ἐνεργοῦντες τὴν ἀνάλογον ἐνδεικνυομένην ἐπέμβασιν. ζ') Ρῆξιν τοῦ *αὐχένος τῆς μήτρας*, σχεδὸν πάντοτε κατὰ τὸν πρῶτον τοκετόν. Ἡ ρῆξις αὕτη ἐπιτελεῖται ἰδίᾳ ἐπὶ τ' ἀριστερά, ὁσάκις ὁ τοκετὸς εἶναι ἐργώδης καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου εὐμεγέθης, ἢ ἐπὶ ἐμβρυουλκίας καὶ ἄλλων χειρισμῶν, τῆς διαστολῆς μὴ οὔσης εἰσέτι τελείας˙ ὡσαύτως ἐπὶ τεχνητῆς διαστολῆς τοῦ αὐχένος ἐξ ἀδεξίων χειρισμῶν. Τῆς ρήξεως ταύτης ἐπακολουθεῖ αἱμορραγία, ἐλαφρὰ συνήθως, ἐνίοτε ὅμως σοβαρωτέρα ἐπὶ ἐκτεταμένης ρήξεως ἐξικνουμένης μέχρι τῶν ἀγγείων τῶν πλατέων συνδέσμων. Θεραπευτικῶς διενεργοῦμεν πωματισμὸν διὰ γάζης ἀσήπτου, ἐπιθέτομεν πιεστικὰς αἱμοστατικὰς λαβίδας, κυρίως δὲ προβαίνομεν εἰς τὴν ραφὴν τοῦ τραύματος, ὅταν ἡ ρῆξις εἶναι ἐκτεταμένη. η') Ρῆξιν τοῦ *περινέου* (βλ. *περινέου* ρῆξις). μ. ν. κ.

— **ρῆξις *σκληρωτικοῦ, χοριοειδοῦς*** *[Ὀφθαλμ.]*. Αἱ ρήξεις τοῦ *σκληρωτικοῦ* ὀφείλονται εἰς τραυματισμὸν ἄμεσον ἢ συνηθέστερον ἔμμεσον καὶ συνοδεύονται συχνὰ ὑπὸ ρήξεως τοῦ καλύπτοντος αὐτὸν ἐπιπεφυκότος, ὁπότε καὶ ὁ κίνδυνος τῆς μολύνσεως τοῦ ἀκαλύπτου τραύματος εἶναι εὐχερὴς (ἰριδοκυκλῖτις τραυματική). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐφαρμόζομεν ραφὴν τοῦ σκληρωτικοῦ ἢ τοῦ ἐπιπεφυκότος.

Ἡ ρῆξις τοῦ χοριοειδοῦς ὀφείλεται εἰς ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἀμβλὺν τραυματισμὸν μετὰ ἢ ἄνευ ρήξεως τοῦ σκληρωτικοῦ. Συνοδεύεται ὑπὸ ἀφθόνων ἐνδοβολβικῶν αἱμορραγιῶν, αἵτινες ἀπορροφούμεναι βραδύτερον ἀφήνουσι ραβδώσεις λευκὰς ὁρατὰς διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου. Ἡ ἐπερχομένη ἐλάττωσις τῆς ὁράσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἕδρας τῆς ρήξεως ἢ τοῦ βαθμοῦ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς. β. α.

Ρῆξος, *μάρτυς*. Ἐν Καμπανίᾳ τῆς Ἰταλίας ἄγνωστον πότε μετὰ Λουκίας καὶ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάς, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 6 Ἰουλίου. ε. γ. π.

ρηοδεψικός, *—ή, —όν*˙ τὸ παράγωγον ὀξέος ἀπαντῶντος εἰς τὸ ρῆον.

—**ρηοδεψικὸν** *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{28}H_{28}O_{14}$, ἀπαντῶν εἰς τὸ ρῆον. Ὑποκιτρίνη κρυσταλλικὴ κόνις, ἄοσμος καὶ λίαν πικρᾶς γεύσεως. Εἶναι διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην καὶ ἀδιάλυτον εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τὸ χλωροφόρμιον. Ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρόν. σ. γ.

ρῆον (τὸ) (Rheum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγωνοειδῶν* ἢ *πολυγωνιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς ἰθαγενεῖς τῆς Ἀσίας.

Ρῆον τὸ φαρμακευτικόν.
[A=ἄνθος˙ B=τομὴ αὐτοῦ.]

Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν πλεῖστα εἶναι κοσμητικά, ἕτερα λαχανεύονται καὶ ἄλλα φαρμακευτικά, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ρῆον τὸ ἠμώδειον* (Rheum Emodii). Ἔχει φύλλα μεγάλα μετὰ παχέων, τρυφερῶν, μακρῶν καὶ ὑποξίνου γεύσεως μίσχων καὶ ῥίζωμα ξυλῶδες, πικρίζον καὶ ὑπόστυφον. *Ρῆον τὸ παλαμοειδὲς* (Rheum palmatum). Ἰθαγενὲς τῆς βορείου καὶ δυτικῆς Ἀσίας, καλλιεργούμενον καὶ ὡς κοσμητικόν. *Ρῆον τὸ ποντικὸν* (Rheum ponticum) Ἰθαγενὲς τῶν χωρῶν τῆς βορείου Ρωσίας. *Ρῆον τὸ φαρμακευτικὸν* (Rheum officinale). Ἰθαγενὲς τοῦ Θιβὲτ καὶ τῆς Κίνας. Ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω εἴδη καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικὰ καὶ φαρμακευτικά. Δ. Ν. Π.

— *[Φαρμακογν.]* Ἡ ρίζα τοῦ φυτοῦ *ρήου* χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ὡς δρόγη (κοιν. *ρεβέντι*). Ἡ ρίζα αὕτη ἐκγειοῦται τελεία καὶ ὥριμος κατὰ τὸ 5ον ἢ 6ον ἔτος τοῦ φυτοῦ. Εἶναι σαρκώδης, ἀτρακτοειδὴς καὶ κυλινδρική, πρὸς τὸν κορμὸν εἶναι παχεῖα καὶ σαρκώδης, πρὸς τὰ κάτω δὲ λεπτή, διχαζομένη εἰς 2—4 μακροὺς κλάδους. Ἡ ἐξωτερικὴ τῆς ἐπιδερμὶς εἶναι μελανωπὴ ἕως ἐρυθροκιτρίνη. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρονται νῦν διάφορα εἴδη ρήου. Γενικῶς ἡ δρόγη ἀποτελεῖ τεμάχια ἀκανόνιστα, ὑποστρόγγυλα, ὑπομήκη, γωνιώδη, ἐπίκυρτα, ὑπόκοιλα ἢ πεπλατυσμένα, στερηθέντα τοῦ φλοιοῦ καὶ φέροντα ὀπὴν χωνοειδῆ φθάνουσαν ἐνίοτε μέχρι τοῦ μέσου τῆς ρίζης. Εἶναι πεπασμένα τὰ τεμάχια διὰ κιτρίνης κόνεως, κάτωθεν τῆς ὁποίας κρύπτεται δίκτυον ἐκ γραμμῶν καὶ ὅταν τμηθῶσι δεικνύουν ὑφὴν σπογγώδη, ἀλλὰ πυκνήν. Θραῦσμα παρουσιάζουν ἀνώμαλον καὶ ὅταν μασῶνται τρίζουν μεταξὺ τῶν ὀδόντων, λόγῳ τῶν κρυστάλλων τοῦ ὀξαλικοῦ ἀσβεστίου. Ὀσμὴν ἔχει ἡ δρόγη ἰδιάζουσαν ἀρωματικὴν καὶ γεῦσιν ἀηδῆ, στυφίζουσαν καὶ πικράν. Εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον τὸ καλύτερον εἶδος τῆς δρόγης σήμερον εἶναι τὸ σινικόν. Νοθεῖαι τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς δρόγης γίνονται κυρίως διὰ ριζῶν ρήου κατωτέρας ποιότητος. Τὸ σινικὸν ρῆον περιέχει: 0.49% χρυσοφανικὸν ὀξύ, χρυσοφανεΐνην, 0.22% ρηοχρυσιδίνην, γαλλικὸν ὀξύ, γλυκογαλλίνην, τετραρίνην, ρηΐνην, 0.16% ἐμοδίνην, ρηοσμίνην, ἰσοεμοδίνην, κατεχίνην, μεθυλαιθέρα τοῦ χρυσοφανικοῦ ὀξέος, σάκχαρον, γλυκόζην, φυτοστερίνην, στεατικόν, παλμιτικὸν καὶ λινολικὸν ὀξύ, 3% ὀξαλικὸν ὀξὺ καὶ φυσικόν τι ἔνζυμον. Ἐκ τοῦ ρήου δύνανται νὰ ληφθῶσι παράγωγα τῆς ἀνθρακινόνης, ὧν τινα ἀνευρίσκονται ἐν αὐτῷ ἐλεύθερα, καὶ ἄλλα ἡνωμένα ὡς γλυκοζῖται.

Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ἡ δρόγη εἰς δόσεις 0,05—0.2 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας ὡς κόνις ἢ καταπότια, ὡς φάρμακον εὐστόμαχον καὶ εἰς δόσεις 0.5—4 γρ. ὡς καθαρτικὸν ἤπιον. Δι' ἀναλόγους χρήσεις δύνανται νὰ χορηγηθῶσι καὶ τὰ ἀφεψήματα τοῦ ρήου. Λόγῳ τῆς περιεκτικότητος τοῦ ρήου εἰς ταννογλυκοζίτας δρᾷ τοῦτο ὡς στυπτικὸν καὶ εὐστόμαχον, λόγῳ δὲ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρακινονῶν ἔχει καθαρτικὰς ἰδιότητας. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ ἰσχυροὺς κωλικούς, διάρροιαν, ναυτίας, ἐμέτους. Εἰς ἐλαχίστας δόσεις περιορίζει τὰς ἀνωμάλους ζυμώσεις τοῦ στομάχου, αὐξάνει τὴν ὄρεξιν, διευκολύνει τὴν πέψιν καὶ τὰς κενώσεις, αἵτινες εἶναι κιτρίνως κεχρωσμέναι καὶ μαλακαί. Εἰς νήπια οὐδέποτε χορηγεῖται τὸ ρῆον, ὁμοίως ἀπαγορεύεται ἡ χορήγησις ρήου εἰς αἱμορροϊδικούς, λόγῳ τοῦ ὅτι περιστέλλει τὰ περιφερειακὰ ἀγγεῖα. Ἡ χορήγησις τοῦ ρήου ἀντενδείκνυται καὶ εἰς τοὺς πάσχοντας ἀπὸ πεισμόνους δυσκοιλιότητας, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἀρθριτικούς. Τὰ οὖρα καὶ τὰ κόπρανα τῶν λαμβανόντων ρῆον ἐξέρχονται γενικῶς κεχρωσμένα κίτρινα. Ἀσύμβατα πρὸς τὸ ρῆον εἶναι τὸ ἀσβέστιον ὕδωρ, τὰ ἐμετικά, τὰ ἅλατα τοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου, τὰ ἀνόργανα ὀξέα, ὁ θειικὸς ψευδάργυρος, ὁ διχλωριοῦχος ὑδράργυρος κλπ. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει τὸ ρῆον πρὸς παρασκευὴν τοῦ ξηροῦ ἐκχυλίσματος τοῦ ρήου (Extractum Rhei siccum), τοῦ συνθέτου ἐκχυλίσματος (Extractum Rhei compositum), τοῦ ὑδατικοῦ βάμματος (Tinctura Rhei aquosa), τοῦ οἰνώδους βάμματος (Tinctura Rhei vinosa), τῆς κόνεως ρήου μετὰ μαγνησίας (Pulvis magnesiae cum Rheo), τοῦ ἐλιξηρίου τῆς μακροζωΐας (Elixir ad longam vitam), τῶν ὑπακτικῶν καταποτίων (Pilulae laxantes), τῆς συνθέσεως καταποτίων τοῦ ρήου (Pilulae Rhei compositae), τοῦ ἐγχύματος τοῦ ρήου (Infusum Rhei) κλπ. Τὰ βάμματα τοῦ ρήου δίδουν ἰζήματα κίτρινα ἐκ χρυσοφανεΐνης ἅτινα δύνανται νὰ ἀποφευχθῶσι διὰ τῆς προσθήκης γλυκερίνης. κ. γ. μ.

ρηόχρυσιδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_{16}H_{12}O_5$, λαμβανομένη δι' ὑδρολύσεως τοῦ γλυκοζίτου *ρηοχρυσίνη* (βλ. λ.). Ἀνοικτοκίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα, ἄοσμον καὶ ἄγευστον. Τήκεται εἰς 206° καὶ εἶναι ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην, δυσδιάλυτον εἰς τὸν αἰθέρα, τὸ χλωροφόρμιον καὶ τὴν βενζίνην καὶ εὐδιάλυτον εἰς τὴν πυριδίνην. γ. σ.

ρηοχρυσίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{22}H_{22}O_{10}$ ἀπαντῶν εἰς τὸ ρῆον. Ἀποτελεῖ κίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα, ἄοσμον καὶ ἄγευστον τηκόμενον εἰς 204°. Εἶναι δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εὐδιάλυτος εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Δι' ὑδρολυτικῶν μέσων διασπᾶται πρὸς γλυκόζην καὶ *ρηοχρυσιδίνην*. γ. σ.

Ρηπώμπλικαν *Ρίβερ* (Republican River) *[Γεωγραφ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, πηγάζων ἐκ τῶν βραχωδῶν ὀρέων ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Κολοράντο, διασχίζων τὰς πολιτείας Κολοράντο, Νεμπράσκα καὶ Κάνσας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν ποταμὸν Κάνσας Ρίβερ. Κυριώτεροι παραποταμοί του εἶναι ὁ *Σάππα Κρήηκ*, ὁ *Γοὺλφ Κρήηκ*, ὁ *Μελάκγουιτ Κρήηκ* καὶ ὁ *Ρεπβίλλοου Κρήηκ*. Τὸ ὁλικόν του μῆκος ἀνέρχεται εἰς 850 χλμ.

Ρῆσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*˙ βλ. λ. *Θρῆσα*.

Ρησάφα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β.Α. Κοίλης Συρίας ἐν Παλμυρηνῇ, κειμένη κατὰ τὸν Πτο-

Digitized by Google

λεμαῖον (Γεωγρ. V, 14, 19) ἐπὶ τῆς ἀπὸ Παλμύρας εἰς Εὐφράτην ὁδοῦ. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται ἐν τῇ νῦν πολίχνῃ Rusafa. Α. Θ. Σ.

Ρήσιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τὴν Πύλην τοῦ Ρηγίου, ὅπου κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. Α, 4, 28) ἔκειντο «τοῦ Θύρσου μάρτυρος ἕδος καὶ μὴν Θεοδώρου τοῦ ἁγίου τέμενος», κτίσματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, βασιλεύοντος τοῦ θείου αὐτοῦ Ἰουστίνου (518–527). Α. Θ. Σ.

ρῆσις, *—εως* (ἡ)· ὅ,τι τις λέγει, φράσις, λόγος: «ἀρχαιομεσαιωνικὴ ρῆσις», «ρῆσις τοῦ Πλάτωνος, —τοῦ Δημοσθένους», «ὁμηρικὴ ρῆσις».

Ρησκούπορις. Ὄνομα πολλῶν βασιλέων τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (βλ λ. *Ραισκούπορις*).

Ρήσκυνθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Θρακικὴ πόλις, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Νικάνδρου, ἄγνωστον ὅμως ποῦ κειμένη. Α. Θ. Σ.

Ρησμάγας. Βασιλεὺς τῶν Ἀβασκῶν ἢ Ἀβασγῶν, Σκυθικοῦ λαοῦ, καὶ σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117—138 μ. Χ.), παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸν θρόνον (*Ἀρρ.* Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 15). Α. Θ. Σ.

ρῆσος (ὁ) (Rhesus) *[Ζωολ.]*. Γένος πιθήκων στενορρίνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοπιθήκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κηβιδῶν*, περιλαμβάνον πιθήκους μὲ σῶμα μετρίως ὑψηλὸν καὶ εὔρωστον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρῆσος ὁ τεφρὸς* (Rhesus cinereus), ὅστις φέρει ἐπιμήκεις πυκνὰς τρίχας, ἰδίως κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸν τράχηλον, τὸ στῆθος καὶ τὰς πλευράς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοιλίαν, ἥτις καλύπτεται ὑπὸ ἀραιῶν καὶ βραχειῶν τριχῶν. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ τριχώματός του εἶναι τεφροκυανοῦς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ὑπόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς περὶ τὰ Ἱμαλάϊα χώρας καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς πυκνῶν δασῶν. Οἱ ρῆσοι τρέφονται κυρίως ἐκ φύλλων, νεαρῶν βλαστῶν καὶ καρπῶν. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ μανθάνει διάφορα παίγνια καὶ διατηρεῖται ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Δ. Ν. Π.

— *[Ζωολ.]* Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον μεγάλου μεγέθους κανθάρους, ἐπὶ διαφόρων σεσηπότων φυτικῶν συντριμμάτων ἢ κορμῶν δένδρων ζῶντας καὶ ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π.

Ρῆσος. Βασιλεὺς τῶν Θρακῶν, υἱὸς τοῦ Ἠϊονέως καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης (ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Εὐτέρπης ἢ τῆς Τερψιχόρης). Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἦλθεν εἰς Τροίαν ὡς σύμμαχος τοῦ Πριάμου φέρων μεθ' ἑαυτοῦ λαμπροὺς καταλεύκους ἵππους, περὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε χρησμός, καθ' ὅν, ἂν ἔτρωγον χόρτον τρωϊκὸν καὶ ἔπινον ὕδωρ ἐκ τοῦ Ξάνθου, θὰ ἐσῴζετο τὸ Ἴλιον. Τὴν αὐτὴν ὅμως ἑσπέραν τῆς ἀφίξεώς του ὁ Διομήδης καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, μαθόντες παρὰ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος Τρωὸς Δόλωνος τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἠδύναντο νὰ φθάσουν ἀκινδύνως εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Θρακῶν, κατώρθωσαν νὰ φονεύσουν τὸν Ρῆσον καὶ νὰ ἀποδράσουν διὰ τῶν ἵππων του εἰς τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον (Ὀμ. Ἰλ. Κ 434). Μὲ ὑπόθεσιν τὸν ἀνωτέρω μῦθον ἐσώθη ἀρχαία τραγῳδία, ἀποδιδομένη εἰς τὸν Εὐριπίδην, ἡ ὁποία ὅμως φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τοῦ μεγάλου τραγικοῦ. Π. Α. Ρ.

Ρῆσος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Τρῳάδι, ἀναφερόμενος ἤδη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Μ, 20). Πηγάζων ἀπὸ τῆς Ἴδης (Κὰζ-Ντὰγ) χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Γρανικοῦ. Σήμερον καλεῖται *Καρατλῆ-τσαΐ*. Α. Θ. Σ.

ρητένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀρωματικὸς ὑδρογονάνθραξ τῆς ὁμάδος τοῦ *φαινανθρενίου*. Ἔχει τὸν τύπον:

$$\begin{array}{c} CH_3\,C_6H_3.CH \\ |\qquad\quad \| \\ C_3H_7.C_6H_3\,CH \end{array}$$

καὶ ἀπαντᾷ εἰς ρητινικὰ κοιτάσματα τύρφης καὶ τὰ ἀνώτερα κλάσματα τῆς πίσσης τῶν κωνοφόρων δένδρων καὶ τινων ὀρυκτῶν ρητινῶν. Ὁμοίως σχηματίζεται κατὰ τὴν ἀπόσταξιν τοῦ ἀβιετικοῦ ὀξέος. Ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν σκελετὸν τῶν ρητινικῶν ὀξέων, ἐξ ὧν καὶ παράγεται δι' ἀποστάξεως μετὰ θείου. Τήκεται εἰς 98°,5 καὶ βράζει εἰς 390°. Σ. Γ.

ρητενοκινόνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἀρωματικὴ κετόνη τοῦ τύπου: $C_{18}H_{16}O_2$, συμπεριφερομένη ἀναλόγως πρὸς τὴν φαινανθρενοκινόνην. Τήκεται εἰς 191°. Σ. Γ.

Ρητζάϊνα (Regina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καναδᾶ, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Σασκατσιουάν. Κάτ. (1926) 37.329. Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ κέντρον εὐρείας ἀγροτικῆς περιοχῆς καὶ ζωηροῦ ἐμπορίου. Η. Π. Γ.

ρητινέλαιον (τὸ) *[Χημ.]*. Ἔλαιον ὑποκιτρίνου ἕως σκοτεινοῦ χρώματος, λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως τῶν ρητινῶν. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντισηπτικόν, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς παρασκευὴν βερνικίων, τυπογραφικῶν μηχανῶν, ἐπιχρισμάτων βαρελλίων τοῦ ζύθου κλπ. Περαιτέρω, μετὰ τὸν καθαρισμὸν διὰ θειικοῦ ὀξέος ἢ νατρορρύμματος, χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς λιπαντικὸν ἔλαιον. Εἰδικῶς καθαρισθέντα ρητινέλαια εἶναι τὰ καλούμενα κωδέλαια. Ρητινέλαιον ἐπίσης καλεῖται κακῶς τὸ *κικινέλαιον* (βλ. λ.), τὸ κοινῶς *ρετσινόλαδο*. Σ. Γ.

ρητίνευσις, *—εως* (ἡ)· συλλογὴ ρητίνης ἀπὸ τῶν πευκῶν ἢ ἄλλων ρητινοφόρων δένδρων.

ρητινεύω· συλλέγω τὴν ρητίνην ἀπὸ ρητινοφόρων δένδρων.

ρητίνη (ἡ)· ἡ ἀπὸ τῆς πεύκης ἰδίως (*τερεβινθίνη*) καὶ ἄλλων δένδρων ἐκκρινομένη παχύρρευστος καὶ κολλώδης ὕλη, κοιν. *ρετσίνα* ἢ *ρετσίνι*.

— *[Χημ.]* *Ρητῖναι* καλοῦνται τὰ ἐν ὕδατι ἀδιάλυτα κατὰ τὸ πλεῖστον φυτικὰ ἐκκρίματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιστρέφουν πλέον εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης. Αἱ ρητῖναι ὅμως δὲν εἶναι ἄνευ δράσεως προϊόντα τῶν ἀδένων ἐκκρίσεως, ἀλλὰ παίζουν σημαντικὸν ρόλον πρὸς ἐπικάλυψιν πληγῶν τῶν ρητινοφόρων δένδρων, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι, ὅταν ἐπενεχθῇ τραυματισμὸς εἰς τὸ ρητινοφόρον δένδρον, σχηματίζεται ὁλόκληρον σύστημα δευτερογενῶν ἀδένων ρητίνης, τὰ ὁποῖα τὸ ἐν αὐτοῖς σχηματιζόμενον ρητινοβάλσαμον περιχύνουσιν ἐπὶ τῆς πληγῆς. Τὸ προϊὸν τοῦτο τῆς δευτερογενοῦς ρητινορροῆς εἶναι συνήθως ἄλλως συντεθειμένον ἢ ἡ πρωτογενὴς ρητίνη.

Οἱ ἀδένες τῆς ἐκκρίσεως ἢ ὑπάρχουσιν ἤδη εἰς τὸ ἀτραυμάτιστον φυτόν, ὁπότε, καὶ κατόπιν τραυματισμοῦ, σχηματίζονται ἀκόμη καὶ δευτερογενεῖς ἀδένες, ἢ οἱ ἀδένες τῆς ἐκκρίσεως σχηματίζονται τὸ πρῶτον ὡς παθολογικοὶ σχηματισμοὶ κατὰ τὸν τραυματισμὸν τοῦ σχετικοῦ φυτικοῦ τμήματος. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου διακρίνομεν *φυσιολογικὰς ρητίνας*, δηλαδὴ τοιαύτας, αἵτινες καὶ ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας σχηματίζονται καὶ αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ σχετικοῦ ἱστοῦ ἐκρέουν ὡς πρωτογενῆ ἐκκρίματα, καὶ *παθολογικὰς ρητίνας*, αἵτινες ἐκρέουν ὡς δευτερογενὴς ρητινορροὴ μετὰ τὸν τραυματισμόν. Αἱ περισσότεραι ρητῖναι εἶναι τοιαύτης παθολογικῆς προελεύσεως. Ἀναλόγως τέλος τῆς ἡλικίας διακρίνομεν *συγχρόνους* ρητίνας καὶ *ἀπολιθωμένας* ρητίνας (ἤλεκτρον).

Περὶ τῶν χημισμῶν, οἵτινες λαμβάνουν χώραν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ρητινῶν, ἐλάχιστα μόνον εἶναι γνωστά. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπιστεύετο ὅτι αἱ ρητῖναι προκύπτουσι δι' ὀξειδώσεως αἰθερίων ἐλαίων. Οὕτως ὁ μεγίστας προσενεγκὼν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ρητινῶν Tschirch ἔλαβε δι' αὐτοξειδώσεως τοῦ τερεβινθελαίου 2 ρητινοσώματα, τὴν τερπενορεσένην I καὶ II. Σπουδαῖα εἶναι κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ρηνινῶν παρὰ τὴν αὐτοξείδωσιν αὐτὴν καὶ φαινόμενα συμπυκνώσεως καὶ πολυμερισμοῦ. Ἡ τόσον πολύπλοκος σύνθεσις τῶν ρητινῶν ὀφείλεται ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς λίαν πολυπλόκους σχηματισμούς, καθ' οὓς ἐπίσης καὶ ἔνζυμα διάφορα παίζουν σπουδαίους ρόλους. Τὸ πρωτογενὲς ὅμως ἔκκριμα, ἡ *πρωτορρητίνη*, ὑπόκειται εἰς περαιτέρω μεταβολὰς εἰδικῶς εἰς αὐτοξείδευσιν, ἥτις σημαντικῶς μεταβάλλει τὴν ρητίνην, παρεχομένης τελικῶς τῆς *τελευταιορρητίνης*. Ἐπίσης παρατηροῦνται συχνάκις δράσεις ὀξειδασῶν, πολυμερισμοί, ἰσομερισμοὶ κλπ. Ὡσαύτως πρέπει νὰ ἀναφερθῇ ἡ θεωρία τοῦ G. Pigulewski, καθ' ἣν οἱ τερπενικοὶ καὶ σεσκιτερπεναλκοολικοὶ ὑδρογονάνθρακες καὶ τὰ ρητινικὰ ὀξέα τῆς τερεβινθίνης προκύπτουν διὰ διασπάσεως τῶν πρωτογενῶς σχηματισθέντων ἐστέρων τῶν ρητινικῶν ὀξέων.

Ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ἰδιότητας τῶν ρητινῶν διακρίνομεν *μαλακὰς* ρητίνας ἢ *βάλσαμα*, αἵτινες εἰς συνήθεις θερμοκρασίας εἶναι ὑγραὶ ἢ μαλακαί, καὶ *σκληρὰς* ρητίνας, αἵτινες διὰ θερμάνσεως καθίστανται μαλακαί. Αἱ μαλακαὶ ρητῖναι εἶναι κολλοειδῆ διαλύματα ρητινῶν εἰς αἰθέρια ἔλαια, ἀρωματικοὺς ἐστέρας κλπ. Εἰς τὰς σκληρὰς ρητίνας δυνάμεθα, εἴτε διὰ τοῦ μικροσκοπίου εἴτε διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, νὰ διακρίνωμεν σαφεῖς κρυστάλλους, ὑπάρχουν ὅμως καὶ τοιαῦται τελείως ἄμορφοι. Αἱ πρωτορρητῖναι εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει κατ' ἀρχὰς ὅλαι κολλοειδεῖς. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν σκληρῶν ρητινῶν κατὰ κανόνα δὲν εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ ἐμφανίζεται λεία ἢ συρρικνωμένη καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τραχεῖα. Τὸ χρῶμα τῶν ρητινῶν εἶναι λευκὸν ἕως καστανομέλαν. Πολλαὶ ρητῖναι εἶναι ἄοσμοι, ἄλλαι δὲ ἔχουσι χαρακτηριστικὴν ὀσμήν. Τὸ σημεῖον τήξεως αὐτῶν κυμαίνεται ἀπὸ 40° μέχρι περίπου 380°, τὸ δὲ σημεῖον τοῦτο τῆς τήξεως δὲν παραμένει σταθερόν, κυμαινόμενον ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ προσδιορισμοῦ. Εἰς τὸ ὕδωρ αἱ ρητῖναι εἶναι ἀδιάλυτοι, ἐξαιρέσει τῶν κομμεορρητινῶν, αἵτινες ἔχουσι συστατικὰ διαλυτὰ εἰς τὸ ὕδωρ. Εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα, τὸ χλωροφόρμιον, τὸ βενζόλιον, τὸν πετρελαϊκὸν αἰθέρα, τὸ τερεβινθέλαιον, τὸν διθειάνθρακα, τὸν τετραχλωριάνθρακα καὶ ἄλλα ὀργανικὰ μέσα εἶναι αἱ ρητῖναι ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει διαλυταί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ διάφορα *κόμμεα*, ἅτινα εἶναι εἰς αὐτὰ ἀδιάλυτα.

Χημικαὶ ἰδιότητες. Αἱ ρητῖναι εἶναι μίγματα διαφορωτάτης συνθέσεως. Ὡς σπουδαιότερα συστατικὰ αὐτῶν θεωροῦνται: Αἱ *ρητινοαλκοόλαι (ρητινόλαι καὶ ρητινοταννόλαι)*, τὰ *ρητινικὰ ὀξέα* ἢ *ρητινοξέα*, αἱ *ρεσῖναι* (ρητινικοὶ ἐστέρες) καὶ αἱ *ρεσέναι* (ἀδιάφορα ἔναντι τῶν ἀλκαλίων σώματα, πιθανῶς πολυμερῆ ὀξυτερπένια). Παρὰ τὰ συστατικὰ αὐτὰ ἀπαντῶσιν ἀλειφατικὰ ρητινικὰ σώματα, γλυκοζῖται, χρωστικαὶ ὗλαι, κόμμια, αἰθέρια ἔλαια, ὑγροὶ ἀρωματικοὶ ἐστέρες, ὡς τὸ βενζοϊκὸν βενζύλιον, ἀρωματικαὶ ἀλδεῦδαι (βανιλλίνη), ἔνζυμα, πικραὶ ὗλαι, λευκώματα καὶ διάφορα προϊόντα διασπάσεως τῶν ἀνωτέρω ὑλῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω σπουδαιοτέρων συστατικῶν κατέστρωσεν ὁ Tschirch τὴν κατωτέρω κατάταξιν τῶν ρητινῶν.

Ρεσινορρητῖναι ἢ *ἐστερορρητῖναι* (περιέχουσι ρητινικοὺς ἐστέρας): 1) Βενζορρητῖναι, γνήσιαι ρητῖναι μὴ περιέχουσαι κόμμι. 2) Κομμεορρητῖναι τῶν περσικῶν καὶ ἀφγανικῶν Umbelliferen, περιέχουσαι ἐπίσης φυράματα διασπῶντα τὰ κόμμεα.

Ρεσενορρητῖναι. 1) Ρητῖναι τῶν Burseraceen: α) κομμεορρητῖναι, β) γνήσιαι ρητῖναι. 2) Ρητῖναι τῶν Anacardiaceen: α) κομμεορρητῖναι, β) γνήσιαι ρητῖναι. 3) Ρητῖναι τῶν Dipterocarpeen. 4) Λευκὸν βάλσαμον τοῦ Περοῦ.

Ρητινοξέων ρητῖναι, μὴ περιέχουσαι ἐστέρας. 1) Ρητῖναι τῶν κωνοφόρων: α) σύγχρονοι, β) ἀπολιθωμέναι. 2) Ρητῖναι τῶν Caesalpinioideen.

Ρητινολορρητῖναι, περιέχουσαι κυρίως ἐλευθέρας ρητινόλας. *Ἀλειφατικαὶ ρητῖναι*, περιέχουσαι κυρίως σώματα τῆς ἀλειφατικῆς σειρᾶς.

Χρωμορρητῖναι, περιέχουσαι κεχρωσμένας ρητινικὰς ὕλας.

Ἐνζυμορρητῖναι. Ρητῖναι τῶν ὁποίων τὰ ρητινικὰ σώματα συνοδεύονται ὑπὸ λακκάσης.

Γλυκορρητῖναι, περιέχουσαι σακχαρικοὺς ἐστέρας ἢ αἰθέρας.

Λακτορρητῖναι (γαλακτικοὶ ὀποί). Ἐνταῦθα ἀνήκουσι καὶ τὰ ἀλλαχοῦ ἀναφερθέντα σώματα τῆς ὁμάδος τοῦ καουτσοὺκ καὶ τῆς γουτταπέρκας.

Σχετικῶς πρὸς τὴν στοιχειακὴν σύστασιν εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὰ καθαρὰ ρητινικὰ σώματα ἀποτελοῦνται μόνον ἐξ ἄνθρακος, ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου καὶ περιέχουσιν ἄζωτον μόνον ὡς συστατικὸν τῶν προσμείξεων, ὡς λ. χ. τοῦ λευκώματος. Αἱ ρητῖναι χρησιμοποιοῦνται εἰς εὐρυτάτην κλίμακα εἰς τὴν πρᾶξιν, ἰδιαιτέρως εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν λακκῶν καὶ βερνικίων, εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ χάρτου, διὰ κατασκευὴν κολλητικῶν ὑλῶν κλπ. Ἡ φαρμακευτικὴ καὶ ἰατρικὴ χρῆσις αὐτῶν συνεχῶς μειοῦται κατὰ ποσόν.

Αἱ ρητῖναι καὶ τὰ βάλσαμα παλαιότερον διεχωρίζοντο εἰς τρεῖς ὁμάδας: τὰ *βάλσαμα*, τὰς *κομμεορρητίνας* καὶ τὰς *κυρίως ρητίνας*. Ἐπειδὴ ἡ διάκρισις αὐτὴ ἐβασίζετο εἰς καθαρῶς ἐξωτερικὰ στοιχεῖα, πολλάκις ἠγείροντο ἀμφιβολίαι περὶ τῆς κατατάξεως μιᾶς ρητίνης καὶ διὰ τοῦτο προτιμᾶται σήμερον ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χημικῶν γνωρισμάτων κατάταξις κατὰ Tschirch, ἣν ἀνωτέρω εἴδομεν.

Ρεσινορρητῖναι. Α) *Βενζορρητῖναι*. α) *Ἀκαροειδεῖς ρητῖναι* (Botanybayharz, Grasstree-gum, Blackboy-gum, Nuttharz, Erdschellack). Προέρχονται ἐκ διαφόρων εἰδῶν τοῦ φυτοῦ Xanthorrhoea. Ἡ ρητίνη ἐκρέει ἐθελουσίως ἐκ τοῦ κορμοῦ, καλύπτουσα αὐτὸν εἰς ἐπίστρωμα πάχους πολλῶν ἑκατοστομέτρων. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν σαπώνων, τῶν δερμάτων, τοῦ χάρτου, τοῦ ἱσπανικοῦ κηροῦ, τῶν λακκῶν καὶ βερνικίων κλπ.

β) *Ἀλόη* (βλ. λ.).
γ) *Βενζόη* (βλ. λ.).
δ) *Αἷμα δράκοντος* (βλ. λ.).
ε) *Βάλσαμον περουβιανὸν* (βλ. λ. *βάλσαμον* τ. ΣΤ', σ. 592 γ').
στ) *Βάλσαμον κίνο-κίνο* (βλ. *κίνο-κίνο*).
ζ) *Στύραξ* (βλ.λ. *βάλσαμον* τ. ΣΓ', σ. 593 α')
η) *Βάλσαμον τολουταῖον* (βλ.λ. *βάλσαμον* τ. ΣΤ', σ. 593 α').

Β) *Κομμεορρητῖναι τῶν Umbelliferan*.
α) *Κόμμι ἀμμωνιακὸν* (βλ.λ.).
β) *Μηδικὸν σίλφιον* (βλ.λ.).
γ) *Χρύσωπον* (βλ.λ.).
δ) *Ὀποπάναξ* (βλ.λ.).

Ρεσενορρητῖναι. Α) *Ρητῖναι τῶν Burseraceen*.
1) *Κομμεορρητῖναι*.
α) *Μύρρα* (βλ λ.).
β) *Ὀλίβανον* (βλ. *λιβανωτός*).
2) *Γνήσιαι ρητῖναι*.
α) *Ἐλέμιον* (βλ.λ.).
β) *Βάλσαμον τῆς Μέκκας* (βλ. λ. *βάλσαμον* τ. ΣΤ', σ 592 γ').

Β) *Ρητῖναι τῶν Anacardiaceen*. 1) *Γνήσιαι ρητῖναι*.
α) *Μαστίχη* (βλ. λ.).
2) *Κομμεορρητῖναι*.

Digitized by Google

α) *Goma Arohipin.* **Εἶναι ὁ ἀπεξηραμμένος γαλακτώδης ὀπὸς τοῦ Rhus perniciosa, φυτοῦ ἰθαγενοῦς ἐν Μεξικῷ.**

Γ) *Ρητῖναι τῶν Dipterocarpeen.*

α) *Δαμάρη* ἢ *δαμμάρα* (βλ.λ.).

β) *Βάλσαμον γκουργκούνης* (βλ. τ. ΣΤ', σ. 692 γ').

Δ) *Λευκὸν περουβιανὸν βάλσαμον* (βλ.λ. *βάλσαμον* τ. ΣΤ', σ. 692 γ').

Ρητινοξέων ρητῖναι. Α) *Ρητῖναι τῶν κωνοφόρων.*

1) *Σύγχρονοι ρητῖναι.*

α) *Βάλσαμον τοῦ Καναδᾶ* (βλ. λ. *βάλσαμον* τ. ΣΤ', σ. 692 γ).

β) *Σανδαράχη* (βλ. λ.).

γ) *Τερεβινθῖναι.* Αὗται εἶναι οἱ σπουδαιότεροι ἀντιπρόσωποι τῶν ἐκ κωνοφόρων ρητινῶν. Εἶναι προϊόντα τῆς δευτερογενοῦς ρητινορροῆς πολυαρίθμων εἰδῶν τῶν οἰκογενειῶν Abies, Pinus, Picea κ. ἄ., λαμβάνονται δέ, ἀναλόγως τοῦ τόπου προελεύσεώς των, κατὰ διαφόρους μεθόδους. Αἱ κύριαι παραγωγοὶ χῶραι εἶναι ἡ Βόρειος Ἀμερικὴ καὶ ἡ Γαλλία. Πλείονα περὶ τῶν τερεβινθινῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ ὑπὸ τὸ ἁπλοῦν ὄνομα *ρητίνη* γνωστὸν προϊὸν βλ. λ. *βάλσαμον* (τ. ΣΤ, σ. 593α') καὶ *τερεβινθίνη.* Ἐκ τῶν διαφόρων τερεβινθινῶν δι' ἀπομακρύνσεως τοῦ αἰθερίου ἐλαίου δι' ἀποστάξεως δι' ὑδρατμῶν παραμένει τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κολοφώνιον* (βλ λ.) γνωστὸν δευτερογενὲς ρητινοπροϊόν.

2) *Ἀπολιθωμέναι ρητῖναι κωνοφόρων.*

α) Τὸ *ἤλεκτρον* (βλ. λ.).

Β) *Ρητῖναι τῶν Caesalpinioideen.*

α) Ἡ γνησία *κοπάλη* (βλ. λ.).

β) Τὸ *κοπαΐον βάλσαμον* (βλ. λ. *βάλσαμον* τ. ΣΤ', 592 γ').

Ρητινολορρητῖναι. Ἐνταῦθα ἀνήκει κυρίως ἡ *γουαϊάκη* (βλ. λ.).

Ἀλιφατικαὶ ρητῖναι. Ἐνταῦθα ἀνήκει κυρίως ἡ *σελλάκη* (γόμμι-λάκκα) (βλ. λ.).

Χρωμορρητῖναι. Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν ἀνήκει κυρίως τὸ Gutti ἢ Gummi-gutti, ὅπερ προέρχεται ἐκ τῶν εἰδῶν τῆς Garcinia, φυτοῦ ἰθαγενοῦς εἰς τὰ ὄπισθεν Ἰνδίας. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἰατρικὴν ὡς καθαρτικόν, εἰς τὰ χρώματα τῆς ζωγραφικῆς κ.λ.π.

Ἐνζυμορρητῖναι. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ *ἰαπωνικὴ λάκκα.* Αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ εἰς τὴν Κίναν, Ἰαπωνίαν καὶ Ἰνδίας φυομένου Rhus vernicifera. Λαμβάνεται διὰ χαράξεως τοῦ δένδρου. Χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς παραγωγοὺς χώρας πρὸς παρασκευὴν τῶν γνωστῶν ἰαπωνικῶν ἐργασιῶν βερνικώσεως. Κατὰ τὸ βερνίκωμα δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνηται ἡ θερμοκρασία τῶν 25°, διότι ἡ λακκάση ἤδη εἰς τοὺς 38 χάνει σημαντικῶς εἰς ἐνέργειαν καὶ εἰς 60–70° καταστρέφεται τελείως.

Γλυκορρητῖναι. Ἐνταῦθα ἀνήκουσι κυρίως ἡ *ἰαλάπη* (βλ. λ.) καὶ ἡ *σκαμμωνία* (βλ. λ.).

Λακτορρητῖναι. Ὁ σπουδαιότερος τῆς τάξεως αὐτῆς ἀντιπρόσωπος εἶναι τὸ *εὐφόρβιον* (βλ. λ.).

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— [*Ἐμπορευμ.*] Ἐκ τῶν *ρητινῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς* αἱ περισσότεραι καὶ αἱ καλύτεραι ποιότητες εἶναι ὀρυκταί, σχηματισθεῖσαι ἐκ τῶν δένδρων τοῦ εἴδους Trachylobium verrucosum, εὐδοκιμούντων εἰς τὴν Ζανζιβάρην, τὴν Μαδαγασκάρην καὶ τὴν Ἀγγλικὴν Γουϊάνην. Αἱ ρητῖναι αὗται ἐξάγονται ἐκ τοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 0,30 1 μ., κυκλοφοροῦν δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν τῆς χώρας τῆς παραγωγῆς αὐτῶν

Αἱ *ἡμίσκληροι ρητῖναι* εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρυκταί, ἐλάχισται δὲ συλλέγονται ἐκ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων. Ἡ διαλυτότης αὐτῶν εἰς τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ μέσα εἶναι μεγαλυτέρα τῆς τῶν σκληρῶν ρητινῶν, χρησιμοποιοῦνται δέ, ὡς εὐθηνότεραι, περισσότερον εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν βερνικίων. Αἱ κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι: Ἡ *ρητίνη τῆς Σιέρα Λεόνε.* Πολύτιμος πρώτη ὕλη εἰς τὴν βερνικοποιίαν ὑπὸ μορφὴν μαστωδῶν δακρύων χρώματος λευκοῦ ἢ ὑποκιτρίνου, συστάσεως ὑαλώδους. Συλλέγεται εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποικίαν τῆς Siera Leone δι' ἐντομῶν ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τοῦ δένδρου Copaifera copalina. Ἡ *ρητίνη Ἀγκόλα* κυκλοφορεῖ εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ δύο ποικιλίας: τὴν *ἐρυθρὰν* angola, ἡ ὁποία εἶναι καὶ πολυτιμοτέρα, καὶ τὴν *λευκήν.* Ἀμφότεραι εἶναι ὀρυκταί. Ἡ *ρητίνη Benguela* προέρχεται ἐκ τῆς ὁμωνύμου περιοχῆς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς Ἐκτιμᾶται πολὺ εἰς τὴν βερνικοποιίαν, παρασκευάζεται δὲ εἰς τεμάχια ὀστρακοειδῆ μὲ χρῶμα λευκὸν ἢ ὑποκίτρινον. Ἡ *ρητίνη Κονγκό.* Τὸ Βελγικὸν Κονγκὸ ἐξάγει ρητίνας πολὺ σκληρὰς καὶ χρωματισμένας. Τὸ γαλλικὸν Κονγκὸ παράγει ρητίνας λευκὰς ἀλλὰ ὀλιγώτερον σκληράς. Ἅπασαι αἱ ρητῖναι αὗται εἶναι ὀρυκταὶ καὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βερνικοποιίαν. Ἡ ρητίνη Καμερούν, ἐξαγομένη ἐκ τῆς ὁμωνύμου περιοχῆς, εἶναι ποικιλία ὀρυκτὴ ἀρκετὰ σκληρά, ὑαλώδης, μὲ ἐπιφάνειαν ρητιδωμένην.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἡμισκλήρων ρητινῶν εἰς τὸ ἐμπόριον κυκλοφοροῦν καὶ αἱ ρητῖναι τῆς Ἀμερικῆς, προερχόμεναι ἐκ τῶν δένδρων Hymenea Courbaril (ρητῖναι Βραζιλίας, Γουατεμάλας, Κολομβίας κτλ.).

Αἱ *μαλακαὶ ρητῖναι* εἶναι γνωσταὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, συλλέγονται δὲ πᾶσαι ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων. Εἶναι πολὺ διαλυτώτεραι τῶν σκληρῶν καὶ ἡμισκλήρων ρητινῶν εἰς τὰ διάφορα διαλυτικὰ μέσα, χρησιμοποιοῦνται δὲ εὐρέως εἰς τὴν βερνικοποιίαν. Τὰ ἐκ τῶν ρητινῶν αὐτῶν παραγόμενα βερνίκια εἶναι ὀλιγώτερον ἀνθεκτικὰ καὶ ὡς ἐκ τούτου κατάλληλα μᾶλλον δι' ἐσωτερικὰς ἐργασίας. Τὰ κυριώτερα εἴδη τῶν ρητινῶν αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ρητῖναι Damar.* Ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν αὐτὴν κυκλοφοροῦν εἰς τὸ ἐμπόριον διάφοροι ρητῖναι προερχόμεναι ἐκ δένδρων τοῦ εἴδους Damara ἢ Shoréa. Ἔχουν κοινὰς ἰδιότητας, εἶναι δὲ περιζήτητοι εἰς τὴν βερνικοποιίαν, διότι τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα βερνίκια εἶναι λαμπρὰ καὶ διαυγῆ (verniscrystal). *Damar Batavia.* Εἶναι τεμάχια μαστοειδῆ θραυόμενα ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν δακτύλων λευκὰ ἢ ἐλαφρῶς ὑποκίτρινα, ὑποδιαιρούμενα εἰς 5 ποιότητας (A, B, C. D καὶ E) ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν. Ἡ ποιότης A, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τεμαχίων, εἶναι ἡ μᾶλλον πολύτιμος. Ἡ *Damar* τῆς *Padang,* ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως τῆς Σουμάτρας, εἶναι μικρὰ τεμάχια λίαν καθαρά, κανονικά, ἀσθενῶς ὑποκίτρινα. Ἡ *Damar* τοῦ *Βόρνεο* εἶναι ποιότης πολὺ κακή, ἀποτελουμένη ἀπὸ μικρὰ τεμάχια κίτρινα καὶ λευκὰ ἀνεμεμιγμένα μετὰ διαφόρων φυτικῶν λειψάνων.

Ἐκ τῶν *εἰδικῶν ρητινῶν* αἱ μᾶλλον χρησιμοποιούμεναι εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν βερνικίων εἶναι: *Ρητίνη Kauri.* Ὀρυκτὴ ρητίνη, ἥτις προέρχεται ἐκ δένδρων τῶν εἴδους Damara Australia καὶ Damara. Ovata, εὐδοκιμούντων εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ βάθους 4 περίου μέτρων. Ποικιλίαι τῆς ρητίνης αὐτῆς εἶναι ἡ ξανθὴ Kauri εἰς τεμάχια ὑποκίτρινα μὲ ἀρωματικὴν ὀσμήν, ἡ *καστανὴ* Kauri εἰς τεμάχια καστανόχροα, ἀναδίδοντα διὰ τῆς τριβῆς ὀσμὴν ὡς ἀπὸ καφουρᾶς, καὶ Kauri Busca, ὀρυκτὴ ἐπίσης ποικιλία ἀλλὰ νεωτέρου σχηματισμοῦ, εἰς τεμάχια ἀνισομεγέθη κιτρινωπά, ἐμπεριέχοντα διαφόρους προσμίξεις. Πλὴν τῶν ὀρυκτῶν ποικιλιῶν ὑπάρχει καὶ ἡ *φυσικὴ* Kauri, συλλεγομένη ἐκ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων. *Ρητίνη Μανίλλης.* Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν παχέων λεγομένων βερνικίων, προέρχεται δὲ ἐκ Μανίλλης. Βόρνεο, Σουμάτρας καὶ Φιλιππίνων νήσων. Ὑπάρχουν τρεῖς ποιότητες αὐτῆς· ἡ σκληρά, ἡ ὁποία εἶναι ὀρυκτὴ καὶ προσομοιάζει, ὡς πρὸς τὴν σκληρότητα, πρὸς τὴν ρητίνην Kauri, ἡ ἡμίσκληρος, ἐπίσης ὀρυκτή, καὶ ἡ μαλακή, ἡ ὁποία συλλέγεται ἐκ τῶν δένδρων Hymenea εἰς τὰς Φιλιππίνας καὶ τὰς Μουλούκας νήσους.

Περὶ τῶν *ἐλαιορρητινῶν* βλ. λ. *τερεβινθίνη, τερεβινθέλαιον,* περὶ τῶν *βαλσάμων* κ. τ. λ. βλ. οἰκείας λέξεις.

Τὰ μεγάλα εἰσαγωγικὰ κέντρα τῶν ρητινῶν εἶναι τὸ Ἀμβοῦργον, τὸ Λονδῖνον καὶ τὸ Ἄμστερνταμ. Αἱ εἰσαγωγαὶ τοῦ Λονδίνου ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς 4—5 000 τόννους, αἱ δὲ τοῦ Ἀμβούργου εἰς 5—6.000 τόννους ἐτησίως. Αἱ μεγαλύτεραι ποσότητες τῶν εἰς τοὺς λιμένας αὐτοὺς εἰσαγομένων ρητινῶν καταναλίσκονται εἰς τὰς ἐγχωρίους βιομηχανίας τῶν βερνικίων. μικραὶ δὲ ἐπανεξάγονται Τὸ Ἄμστερνταμ διενεργεῖ κυρίως τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τῶν ρητινῶν εἰς τὴν Εὐρώπην. Αἱ προελεύσεις τῶν εἰς τοὺς ἄνω λιμένας ἀφικνουμένων ρητινῶν εἶναι αἱ ἑξῆς: Διὰ τὰς σκληρὰς καὶ ἡμισκλήρους ρητίνας τὸ Κονγκό, αἱ Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι, ἡ Ἰάβα. Διὰ τὰς μαλακὰς ρητίνας αἱ Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι, ἡ Ἰάβα, ἡ Αὐστραλία καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι. Διὰ τὴν λάκκαν τὸ Σιάμ, τὸ Ἀννὰμ καὶ αἱ Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι.

Α. ΔΣ

— [*Ὀρυκτ.*] *Ρητίνη* (Harz) ὀνομάζεται ἡ ὀρυκτὴ ἕνωσις ὑδρογονάνθρακος μετ' ὀξυγόνου. Τοιαῦται ὀρυκταὶ ἑνώσεις, ὑπὸ τὴν γενικὴν ὀνομασίαν ρητῖναι, ἀπαντῶσι πολλαί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται τὸ *ἤλεκτρον,* ἡ *ἄσφαλτος,* ὁ *ρητινίτης* κ. ἄ. Αἱ ρητῖναι εἶναι σώματα ἄμορφα, ἔχουν χρῶμα κίτρινον, κιτρινοκαστανόχρουν ἢ μαῦρον καὶ λάμψιν στεατώδη, μέλη δέ τινα αὐτῶν, ὡς ἡ ἄσφαλτος καὶ τὸ ἤλεκτρον, παρουσιάζουν καὶ σημαντικὴν οἰκονομικὴν ἀξίαν.

Γ. Β.

— [*Ὑγιειν.*] Αἱ *ρητῖναι* χρησιμοποιοῦνται πρὸς θεραπευτικὸν σκοπόν, εἴτε ὑπὸ μορφὴν *ὑγροπίσσης* εἴτε *ἐμπλάστρων.* Ἡ ρητίνη Dammar χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς διατήρησιν μικροσκοπικῶν παρασκευασμάτων δι' ἐπικολλήσεως καλυπτηρίων ὑαλίνων πλακῶν.

Ν. Α. Μ.

— **ρητίνη *τεχνητὴ*** ἢ ***συνθετικὴ*** [*Βιομ. Χημ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον ρητινοειδῆ προϊόντα λαμβανόμενα διὰ χημικῶν συνθετικῶν μεθόδων. Κατ' ἀρχὰς τὰ προϊόντα αὐτὰ ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς ἀναπλήρωσιν εἴς τινας χρήσεις των τῶν ρητινῶν, ὡς καὶ τοῦ λινελαίου καὶ καουτσούκ. Μὲ τὴν πάροδον ὅμως τοῦ χρόνου ἡ βιομηχανία ὑπερέβη τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς σκοπὸν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν παρασκευὴν μεγάλης ἀξίας προϊόντων, τὰ ὁποῖα, λόγῳ τῶν ἐκτάκτων αὐτῶν ἰδιοτήτων, ἐχρησιμοποιήθησαν ἀντὶ σπουδαιοτάτων ἄλλων φυσικῶν καὶ τεχνητῶν προϊόντων. Πρέπει νὰ ἀναμένῃ τις ὅτι ἡ σπουδαιοτάτη αὕτη βιομηχανία ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι θὰ λάβῃ ταχυτάτην ἀνάπτυξιν. Ἰδεώδης τεχνητὴ ρητίνη θὰ ἦτο ἓν προϊόν, ὅπερ θὰ εἶχε τὴν διαφάνειαν τῆς ὀρείας κρυστάλλου καὶ τὴν ἐλαστικότητα τοῦ κελλουλοΐτου, πράγματι δὲ σήμερον εὑρίσκονται εἰς τὸ ἐμπόριον τεχνηταὶ ρητῖναι μὴ ἀπέχουσαι σημαντικῶς τοῦ σημείου τούτου. Αἱ σημεριναὶ τεχνηταὶ ρητῖναι δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς ἀκολούθους ὁμάδας: 1) Τεχνηταὶ ρητῖναι τοῦ εἴδους τοῦ βακελίτου. 2) Νέαι τορνεύσιμοι ὗλαι ἐκ φαινολῶν καὶ ἀλδεϋδῶν. 3) Μὴ σκληρυνόμεναι ρητῖναι ἐκ φαινολῶν καὶ ἀλδεϋδῶν. 4) Ἄλλαι ρητῖναι ἐξ ἀλδεϋδῶν. 5) Ἄλλαι ρητῖναι ἐκ φαινολῶν. 6) Ρητῖναι ἐκ διαφόρων πρώτων ὑλῶν. 7) Ρητῖναι τοῦ εἴδους τῆς γλυπτάλης. 8) Πολυβινυλοενώσεις. 9) Πολλοπάσιον.

Τεχνηταὶ ρητῖναι τοῦ εἴδους τοῦ βακελίτου. Ὁ Kleeberg πρῶτος παρετήρησεν ὅτι διὰ τῆς ἐπιδράσεως διαλύματος φορμαλδεΰδης ἐπὶ φαινόλης παρουσίᾳ ἰσχυροῦ ὀξέος, ὑπὸ ζωηρὰν ἀντίδρασιν, προκύπτει λευκὴ ἕως ὑπέρυθρος μᾶζα, ἥτις εἶναι ἀδιάλυτος εἰς τὰ εὐχρηστότερα διαλυτικὰ μέσα καὶ ἡ ὁποία ἀπανθρακοῦται διὰ θερμάνσεως. Ὁ σχηματισμὸς ρητινοειδῶν προϊόντων ἐκ φορμαλδεΰδης, φαινόλης καὶ ἀλκαλίων ἀναφέρεται τὸ πρῶτον τῷ 1905 ὑπὸ τοῦ F. Henschke. Αἱ ἀνωτέρω ἀρχικαὶ παρατηρήσεις ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς ἐρεύνας, αἵτινες κατέληξαν εἰς ἄριστα ἀποτελέσματα προνομιακῶς προστατευμένα. Οὕτω λ. χ. ἐπὶ ἐλαφρῶν τροποποιήσεων τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν ἀντιδράσεων βασίζεται σήμερον ἡ παρασκευὴ τοῦ βακελίτου A, B, C, ὡς καὶ διαφόρων ἄλλων τορνευσίμων τεχνητῶν ρητινῶν, ὡς ὁ Ambrasit, Dekorit, Faturan, Herolith, Ornalith, Juvelith, Koraton, Resan, Resanit, Solith, Utilith, Agatine, Durolith, Formite κλπ., ὧν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ μέθοδοι παρασκευῆς εἶναι προνόμια τῶν διαφόρων ἐργοστασίων παρασκευῆς αὐτῶν.

Νέαι τορνεύσιμοι ὗλαι φαινολῶν καὶ ἀλδεϋδῶν. Νέα τινὰ προϊόντα, παρασκευαζόμενα ἐσχάτως, παρουσιάζουσιν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω παλαιότερα σημαντικὰ πλεονεκτήματα ὡς τορνεύσιμοι ὗλαι. Ταῦτα εἶναι τὰ εἴδη Ivoit, Ivorax. Marbolith, Elastolith, Leukolith, Trolon καὶ Ultrasit. Τὰ προϊόντα αὐτὰ εἶναι λευκὰ ἢ ποικιλοτρόπως κεχρωσμένα, εἶναι ἀδιαφανῆ ἕως ὀπαλίζοντα διαφανῆ, λίαν ἀνθεκτικὰ εἰς τὸ φῶς καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ παλαιότερα ὀλιγώτερον εὔθραυστα καὶ ἑπομένως εὐκόλως κατεργάσιμα διὰ μηχανικῶν μέσων. Ἔχουσιν εἰδικὸν βάρος 1,30—1,35 καὶ λόγῳ τῶν ἰδιοτήτων των αὐτῶν εὑρίσκουσι συνεχῶς αὐξανομένην χρησιμοποίησιν διὰ τὴν παρασκευὴν σφαιρῶν σφαιριστηρίων, πλήκτρων κλειδοκυμβάλων, λαβῶν μαχαιριδίων κλπ. Ἡ παρασκευὴ αὐτῶν βασίζεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς πρὸς τὸν βακελίτην καὶ τὰ συγγενῆ του παλαιότερα προϊόντα. Ἀνάλογα πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶναι καὶ τὰ ἀκόμη νεώτερα Juvelith bruchfest, Vigorith καὶ Schellith, ἅτινα παρουσιάζουσιν ἀκόμη περισσότερα πλεονεκτήματα.

Μὴ σκληρυνόμεναι ρητῖναι τῶν φαινολῶν καὶ ἀλδεϋδῶν. Τῷ 1902 ὁ L. Blumer παρεσκεύασε δι' ἐπιδράσεως ὀργανικῶν ὀξυοξέων ἐπὶ μείγματος ἐξ 1 μορίου φαινόλης καὶ 1 μορίου φορμαλδεΰδης προϊὸν συμπυκνώσεως, τὸ ὁποῖον ἦτο διαλυτὸν εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα, ἀκετόνην καὶ νατρόρρυμα. Τὸ προϊὸν αὐτὸ ἤχθη εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα Laccain, εἶχεν ὅμως ἰσχυρὰν ὀσμὴν φαινόλης καὶ ὑφίστατο μεταβολὴν τοῦ χρώματός του εἰς τὸ φῶς. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς βασίζεται ἡ παρασκευὴ διαφόρων προϊόντων, ἅτινα ἔχουσι τὸ χαρακτηριστικὸν νὰ εἶναι διαλυτὰ εἰς διάφορα διαλυτικὰ ὑγρὰ καὶ νὰ μὴ σκληρύνωνται, τοιαῦτα δὲ εἶναι τὸ Novalak, Abalak, Albertol κλπ.

Ἄλλαι ἀλδεϋδορρητῖναι. Αἱ εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρω ἀναφερθείσας τάξεις ἀνήκουσαι συνθετικαὶ ρητῖναι ἐκ φαινόλης καὶ φορμαλδεΰδης πρὸς τὸ παρὸν ἀκόμη ὑπερέχουσιν εἰς τὴν κατανάλωσιν ὅλων τῶν ἄλλων συνθετικῶν ρητινῶν, ἐν τούτοις ὅμως ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις ὅτι ὑπάρχει σειρὰ ὅλη ἄλλων προϊόντων, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς σχετικῆς βιομηχανίας θὰ ἐπικρατήσωσι τῶν ἐκ φαινόλης καὶ φορμαλδεΰδης προϊόντων. Ὡς πρὸς τὰ διαλυτὰ προϊόντα τοῦ εἴδους αὐτοῦ αἱ παλαιότεραι γνωσταὶ μέθοδοι εἶναι αἱ ἐξ ἀρωματικῶν ἀμινῶν καὶ ἀλδεϋδῶν. Ὡς ἀρωματικαὶ ἀμῖναι συνιστῶνται αἱ α- καὶ β-ναφθυλαμῖναι, ἡ διμεθυλανιλίνη καὶ ἡ ἀνιλίνη καὶ τὰ ὁμόλογά των καὶ ὡς ἀλδεΰδαι ἡ φορμαλδεΰδη, ἡ ἀκεταλδεΰδη, ἡ φουρφουραλδεΰδη, ἡ κροτωναλδεΰδη καὶ ἡ βενζαλδεΰδη. Ἡ συμπύκνωσις γίνεται δι' ὀξέων ἢ ἀλκαλίων. Τὰ προϊόντα αὐτὰ ἔχουσι σήμερον μικρὰν ἀκόμη ἐφαρμογὴν χρῄζοντα τελειοποιήσεως. Σημαντικῶς μεγαλυτέραν σημασίαν πρακτικὴν ἔχουσιν αἱ ρητῖναι ἐκεῖναι, αἵτινες προκύπτουσι δι' ἐπιδράσεως ἀλκαλίων ἢ ὀξέων ἐπὶ ἀλδεϋδῶν. Εἶναι ἀπὸ μακροῦ γνωστὸν ὅτι ἡ ἀκεταλδεΰδη καὶ πολλὰ ὁμόλογα αὐτῆς κατὰ τὴν θέρμανσιν μετὰ νατρορρύμματος, ὀξικοῦ νατρίου κλπ. μετατρέπονται εἰς φαιὰν ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ ρητίνην, ἀναπτυσσομένης χαρακτηριστικῆς ὀσμῆς (κροτωναλ-

Digitized by Google

δεΰδης). Ἡ κροτωναλδεΰδη ἑπομένως εἶναι μόνιμον ἐνδιάμεσον προϊὸν καὶ παρ' αὐτὴν σχηματίζεται πάντοτε ἀλδόλη. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς βασίζονται τὰ προϊόντα Syntellac. ὅπερ ἀποτελεῖ ἄριστον εὐθηνὸν ἀναπλήρωμα τῆς σελλάκης, ἡ τεχνητὴ ρητίνη 26M καὶ 26Z κλπ. Ἐπίσης καλὸν ἀναπλήρωμα τοῦ καουτσοὺκ παράγεται δι' ἐπιδράσεως φορμαλδεΰδης ἐπὶ ναφθαλινίου παρουσίᾳ σημαντικῆς ποσότητος θειικοῦ ὀξέος.

Ἄλλαι φαινολορρητῖναι. Εἶναι γνωστὸν ὅτι διὰ θερμάνσεως ἀρωματικῶν σωμάτων, ἐχόντων ἐλευθέρας ὑδροξυλικὰς ὁμάδας μετὰ θείου καὶ θειούχου νατρίου, λαμβάνονται θειοῦχοι ἑνώσεις ἔχουσαι ἐν μέρει χρωστικὸν χαρακτῆρα. Ὁ Blumenfeld ἔκαμε τὴν ἐνδιαφέρουσαν παρατήρησιν ὅτι ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἄγει εἰς ἐνδιάμεσα προϊόντα ρητινοειδοῦς φύσεως, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἔξα ρετικὴν ὁμοιότητα μὲ τὸν βακελίτην. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς βασίζεται ἡ παρασκευὴ τῆς ρητίνης Nr 30 καὶ Nr 238 τοῦ οἴκου Ciba. Ἐπίσης ἀνάλογα προϊόντα παρέχουσιν ἀρωματικαὶ ἀμῖναι καὶ θεῖον. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς βασιζόμενον προϊὸν εἶναι καὶ ὁ Acrolit.

Ρητῖναι ἐκ διαφόρων πρώτων ὑλῶν. Ὁ Zincke ἤδη εἶχε λάβει διὰ κατεργασίας βενζυλαλογονιδίων μετὰ καταλλήλων μετάλλων ρητινοειδῆ προϊόντα. Οὕτως ἐπετεύχθη ἡ παρασκευὴ ρητινώδους προϊόντος ἐκ βενζυλοχλωριδίου, χρησιμοποιουμένου ὡς ἀποσπαστοῦ ὀξέος μεταλλαλογονιδίων. Τὰ λαμβανόμενα οὕτω προϊόντα εἶναι κιτρίνως κεχρωσμένα, διαλυτὰ εἰς τὸ βενζόλιον καὶ ἀδιάλυτα εἰς τὴν ἀλκοόλην. Τὰ μεταλλαλογονίδια δύνανται νὰ ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ σωμάτων, ἅτινα δρῶσιν ὡς ἐπιφανειακοὶ καταλύται, δύνανται δὲ νὰ προστεθῶσι καὶ φαινόλαι, ἀλδεΰδαι ἢ κετόναι. Ἐὰν ἐπιτελέσωμεν συμπύκνωσιν ἀρωματικῶν ἀλκυλαλογονιδίων μετὰ ναφθαλινίου καὶ τῶν παραγώγων του παρουσίᾳ σιδήρου ὡς καταλύτου, τότε λαμβάνονται ἄοσμα ἔλαια, δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ἀναπληρώματα τῆς πίσσης ἐν τῇ ἰατρικῇ. Σκληρότερα προϊόντα λαμβάνονται διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἀνωτέρων ἀλογονωμένων παραγώγων τῆς σειρᾶς τοῦ βενζολίου (π χ. π-ξυλυλενοδιχλωριδίου). Τοιαῦτα προϊόντα πολλαπλῶς ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὡς βάσεις ἀλοιφῶν. Τοιαῦτα καὶ ἀνάλογα προϊόντα ἐπροτάθησαν ὡς μέσα διαποτίσεως ἰνῶν, χάρτου, ξύλου καὶ δέρματος. Περαιτέρω διὰ τῆς ὀξειδώσεως τῶν ὑλῶν τούτων ἐν θερμῷ λαμβάνονται στερεαὶ ρητῖναι. Δι' ἐπιδράσεως χλωριοθείου ἐπὶ ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων, παρουσίᾳ μετάλλων ἢ μεταλλοχλωριδίων, λαμβάνονται κομμιοειδεῖς μᾶζαι. Ἐπίσης ἐκ ναφθαλινίου καὶ ὀξαλικοῦ ὀξέος, παρουσίᾳ μεταλλαλογονιδίων, παρασκευάζεται κολοφωνιοειδὴς ρητίνη. Ὁμοίως ἐξ ἀρωματικῶν ἀλκοολῶν, ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων καὶ ἀλδεϋδῶν συμπυκνουμένων ὅλων ὁμοῦ μετ' ὀξέων λαμβάνονται ρητῖναι. Ρητινοειδῆ προϊόντα περαιτέρω σχηματίζονται δι' ἐξαντλητικῆς χλωριώσεως ἐλαίων, λιπῶν, ρητινῶν, κηρῶν καὶ πετρελαίου καὶ τῶν προϊόντων τῆς κλασματικῆς αὐτοῦ ἀποστάξεως, εἰδικῶς δὲ παραφίνης καὶ ὀζοκηρίτου. Τὰ τοιουτοτρόπως σχηματιζόμενα προϊόντα παρουσιάζουν μεγάλην ἀντοχὴν ἔναντι τῶν ὀξέων καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐν ἀναμίξει μετὰ λινελαίου ὡς μέσα ἐπιχρίσεως, ἠλεκτρικαὶ μονωτικαὶ ὗλαι κλπ. Τέλος, κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχήν, πλεῖσται ὅσαι ἐπιτυχεῖς διεξάγονται ἔρευναι καὶ διὰ πλείστων ὅσων ἀντιδράσεων ἐπετεύχθη ἡ παρασκευὴ ρητινοειδῶν προϊόντων.

Ρητῖναι τοῦ εἴδους τῆς γλυπτάλης. Ἡ ἱστορία τῶν προϊόντων αὐτῶν ἄρχεται ἀφ' ἧς ὁ von Bemmelen (1856) ἔλαβεν ἐκ γλυκερίνης καὶ σακχαρικοῦ ὀξέος (ἢ κιτρικοῦ ὀξέος) ἓν σιροπιῶδες, διὰ θερμάνσεως σκληρυνόμενον, ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ προϊόν. Κατ' ἀνάλογον τρόπον ὁ Watson Smith (1901) ἔλαβεν ἐκ γλυκερίνης καὶ φθαλικοῦ ἀνυδρίτου μίαν ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, ὑαλώδη ὕλην. Δι' ἄλλων ἐρευνῶν ὑπεδείχθησαν ἀντὶ τοῦ φθαλικοῦ ἀνυδρίτου ἄλλα ὀξέα, τὰ ὁποῖα πάντως πρέπει νὰ εἶναι τοὐλάχιστον διβασικὰ (μηλικὸν ὀξύ, μηλονικὸν ὀξύ, κιτρικὸν ὀξύ, ἠλεκτρικὸν ὀξύ). Ἡ γλυκερίνη ἐπίσης ἀντικατεστάθη ὑπὸ πολυγλυκερινῶν. Ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ εἴδους αὐτοῦ, καλούμενα *προϊόντα τοῦ εἴδους τῆς γλυπτάλης*, δύνανται νὰ κατανεμηθῶσιν εἰς τρεῖς τυπικὰς κλάσεις, ἤτοι τὴν κλάσιν *A*, ἣν ἀπαρτίζουν τὰ διὰ θερμάνσεως καθιστάμενα μαλακά, διαλυτὰ εἰς τὴν ἀκετόνην καὶ μὴ ἀνθεκτικὰ εἰς τὸ ὕδωρ προϊόντα. Διὰ θερμάνσεως αὐτῶν προκύπτουν τὰ τῆς κλάσεως *B*, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὰς ἰδίας ἰδιότητας, ἀλλ' εἶναι ἀδιάλυτα εἰς τὴν ἀκετόνην. Τέλος διὰ περαιτέρω θερμάνσεως λαμβάνονται τὰ τῆς κλάσεως *C*, τὰ ὁποῖα δὲν μαλακώνουν διὰ θερμάνσεως, εἶναι ἀδιάλυτα καὶ ἀνθεκτικὰ εἰς τὸ ὕδωρ. Εἰς τοιαύτας ρητίνας καὶ πρὸ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ἀδιαλύτου σταδίου προστίθενται πρὸς βελτίωσιν τῶν φυσικῶν των ἰδιοτήτων διάφοροι ὗλαι, ὡς λ. χ. θεῖον, κικινέλαιον, νιτροβενζόλιον, βενζοϊκὸς αἰθυλεστήρ, ναφθαλίνιον, σελλάκη κλπ. Μειονέκτημα σημαντικὸν ὅλων αὐτῶν τῶν μεθόδων ἦτο ἡ βραδύτης, μεθ' ἧς ἐλάμβανε χώραν ἡ ἀντίδρασις, καίτοι ἐχρησιμοποιοῦντο θερμοκρασίαι μέχρι 300°, καὶ τὰ προϊόντα τῆς σειρᾶς τῆς γλυπτάλης τότε μόνον ἔλαβον εὐρεῖαν χρησιμοποίησιν, ὅταν διὰ σειρᾶς περισπουδάστων ἐρευνῶν εὑρέθησαν μέσα ἐπιταχυντικὰ τῆς παρασκευῆς αὐτῶν. Ὡς τοιαῦτα μέσα ὑπεδείχθησαν τὰ ὀξείδια τοῦ ἀσβεστίου, μαγνησίου, σιδήρου καὶ ψευδαργύρου, ὡς καὶ διάφοροι ἄλλαι ὗλαι ὀργανικῆς καὶ ἀνοργάνου φύσεως. Ἡ πρακτικὴ χρησιμοποίησις τῶν προϊόντων αὐτῶν, ἅτινα ἔχουσιν ἐκτάκτους ἰδιότητας, εἶναι πολυσχιδεστάτη. Ἡ μεγάλη σκληρότης των καὶ ἡ δύναμις προσφύσεως αὐτῶν τὰ καθιστοῦν πολύτιμα διὰ τὰ βερνίκια καὶ τὰς λάκκας. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὰ προϊόντα αὐτὰ δι' ἑνώσεως μετὰ νιτροκυτταρίνης σχηματίζουν ἐξόχως σκληρὰν μᾶζαν. Γενικῶς αἱ χαρακτηριστικαὶ ἰδιότητες τῶν ρητινῶν τῆς σειρᾶς τῆς γλυπτάλης εἶναι ἡ ἱκανότης προσφύσεως ἐπὶ λείων ἐπιφανειῶν, ἡ μεγάλη μονωτικὴ ἱκανότης αὐτῶν, τὸ εὔκαμπτον αὐτῶν, ἡ στερεότης των καὶ ἡ ἀνθεκτικότης των εἰς τὴν θερμότητα.

Ἑνώσεις τοῦ πολυβινυλίου. Ὁ Baumann εὗρεν ὅτι τὰ ἀλογονοβινύλια εἰς τὸ φῶς μετατρέπονται εἰς στερεὰς κρητιδοειδεῖς μάζας. Ὁ Ostromisslensky ἦτο ὁ πρῶτος, ὅστις παρετήρησεν ὅτι πρὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀδιαλύτων μαζῶν προκύπτουν ἐνδιαμέσως ὀλιγώτερον μεγάλου μοριακοῦ βάρους προϊόντα, τὰ ὁποῖα καθ' ὅλας τὰς ἰδιότητας συμπίπτουσι πρὸς τὰς ἀλογονοενώσεις τοῦ βουταδιενοκαουτσούκ Διὰ καταλλήλου κατεργασίας ἐπέτυχεν οὗτος νὰ ἀποσπάσῃ τὸ ὑδροαλογονοξὺ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς ἕνα ὑδρογονοάνθρακα (CH)ν, ὅστις ἐδείκνυε λίαν ὁμοιαζούσας ἰδιότητας πρὸς τὸ βουταδιενοκαουτσούκ. Διὰ πολλῶν ἐρευνῶν καὶ συμπληρώσεων ἐπετεύχθη ἡ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς παρασκευὴ τεχνητῶν ρητινῶν. Τοιοῦτον προϊὸν εἶναι τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Vinnapas ἐρχόμενον εἰς τὸ ἐμπόριον.

Πολλοπάσιον. Τῷ 1918 παρετήρησεν ὁ John ὅτι διὰ συμπυκνώσεως οὐρίας, θειουρίας ἢ παραγώγων αὐτῶν μετὰ φορμαλδεΰδης ἀπουσίᾳ μέσων συμπυκνώσεως λαμβάνονται βλεννώδη προϊόντα συμπυκνώσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάλληλα ὡς συγκολλητικαὶ ὗλαι διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἀγωγῶν τῶν ριζῶν τῶν ὀδόντων καὶ ὡς λάκκαι. Ὅταν αἱ μᾶζαι αὐταὶ ζελατινοποιηθῶσιν ἐν ψυχρῷ, τότε παρέχουσιν ἀναπλήρωμα διὰ τὸ κόμμι. Διὰ θερμάνσεως εἰς 80° προκύπτει ὑαλώδης μᾶζα ἀνθεκτικὴ εἰς τὰς χημικὰς ἐπιδράσεις καὶ κατάλληλος διὰ μηχανικὴν κατεργασίαν. Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ John ἔλαβε βιομηχανικὴν ἀξίαν μόνον κατόπιν τῶν ἐργασιῶν τῶν F. Pollak, αἵτινες διὰ μεγάλης σειρᾶς προνομίων ἔφθασαν εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ «Pollopas». Τοῦτο εἶναι ὑαλῶδες ἄχρους ὕλη σκληρότητος 3 βαθμῶν καὶ εἰδικοῦ βάρους 1,46 Ἔχει μεγάλην ἱκανότητα ἠλεκτρικῆς καὶ θερμαντικῆς ἀπομονώσεως ὡς καὶ μεγάλην ἀντοχὴν εἰς τὰ διαλυτικὰ μέσα, τὰ ἀραιὰ ὀξέα καὶ τὰ ἀλκάλια. Τὸ προϊὸν τοῦτο παραμένει καὶ μετὰ μακροχρόνιον φωτισμὸν τελείως ἄχρουν.

Στατιστική. Αἱ ἀνάγκαι εἰς τεχνητὰς ρητίνας συνεχῶς αὐξάνονται· οὕτως ἐνῷ τῷ 1921 ἦσαν 900 τόννοι, τῷ 1926 ἔφθασαν τοὺς 13.000 τόννους περίπου, ἐξ ὧν τὰ 40 % περίπου παρεσκευάσθησαν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὰ 24 % εἰς Γερμανίαν, τὰ 16 % εἰς Ἀγγλίαν, τὰ 8 % εἰς Γαλλίαν καὶ τὰ 12 % εἰς ἄλλας χώρας. σ. γ.

— **ρητίνης** ***βιομηχανία.*** Αὕτη περιλαμβάνει τὴν παραλαβὴν τῆς ἐκ τῶν κωνοφόρων δένδρων ἐλευθέρως ἢ μετὰ τραυματισμὸν τοῦ φλοιοῦ ἐκρεούσης ρητίνης, ὡς καὶ τῆς δι' ἐκχυλίσεως ἢ ἀποστάξεως πλουσίων εἰς ρητίνην ξύλων λαμβανομένης ρητίνης καὶ αἰθερίων ἐλαίων. Περαιτέρω κατατάσσεται ἐνταῦθα ἡ παραλαβὴ τῶν προϊόντων ἀποστάξεως τῆς ρητίνης, τῶν ρητινελαίων κ.λ.π. καὶ ἡ ἐπεξεργασία αὐτῶν εἰς ἄλλα προϊόντα.

Τὰ τῆς παραλαβῆς τῆς ρητίνης βλ. εἰς λ. *ρητίνη*, τὰ δὲ τῆς παρασκευῆς καὶ ἰδιοτήτων τῶν σπουδαιοτέρων ἐκ τῆς ρητίνης προϊόντων βλ. εἰς λ. *κολοφώνιον, τερεβινθέλαιον, ρητινέλαια* καὶ *ρητινόπισσα.* σ. γ.

Ρητίνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.082, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὸ χωρίον *Βρύα* (πρ. Βρυάζα) καὶ ἡ μονὴ *Ἁγίου Γεωργίου*, 1.225. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Λέγεται καὶ *Ρεντίνη.*

ρητινικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρητίνην, ὁ πρὸς αὐτὴν σχετιζόμενος.

— **ρητινικὰ** ***ὀξέα,*** ἢ ***ρητινολοξέα*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀξίνης ἀντιδράσεως συστατικὰ τῶν ρητινῶν, ὧν τὰ πλεῖστα ἐλήφθησαν εἰς κρυσταλλικὴν κατάστασιν. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ρητίνας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλεύθερα καὶ σχηματίζουν καλῶς κρυσταλλούμενα ἅλατα. σ. γ.

— **ρητινικὸς** ***μόλυβδος*** *[Χημ.]*· βλ. λ. *μόλυβδος* (μολύβδου ἑνώσεις).

ρητινίτης (ὁ) (Retinit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν ποικιλίαν τῶν ρητινῶν παρεμφερῆ πρὸς τὸ ἤλεκτρον, τῆς ὁποίας ὁ χημικὸς τύπος εἶναι $C_{12}H_{28}O$. Ἔχει χρῶμα ὑποκίτρινον ἕως καστανόχρουν, λάμψιν στεατώδη, σκληρότητα 1,5—2 καὶ εἰδικὸν βάρος 1,05—1,15. Ἀπαντᾷ ἐντὸς φαιανθράκων ἢ λιγνιτῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐμφανίζεται εἰς ἐρυθροκιτρίνους μάζας ἐντὸς τῶν λιγνιτοφόρων στρωμάτων τῆς Βλαχοκαστανιᾶς τῆς Θεσσαλίας. γ. β.

ρητινίτης ***οἶνος.*** Καλεῖται ὁ οἶνος ὁ περιέχων ρητίνην. Ὁ ρητινίτης οἶνος, κοινῶς *ρετσίνα*, εἶναι γνησίας ἑλληνικῆς καταγωγῆς οἶνος, παρασκευαζόμενος ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς ρητίνης εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ οἴνου δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ἤρχισεν· ἴσως νὰ ὀφείλεται εἰς τυχαίαν τὸ πρῶτον ἐναποθήκευσιν οἴνου εἰς βαρέλλια ἐκ ξύλου πεύκης, ἐξ ἧς προσεκτήσατο οὗτος τὴν ὀσμὴν τῆς ρητίνης, ἥτις ἐγένετο εὐχαρίστως ἀποδεκτή. Πιθανῶς ἡ ἐπιθυμία τῆς διατηρήσεως τοῦ οἴνου ἀναλλοιώτου ἐπὶ μακρότερον χρόνον, λόγῳ τοῦ θερμοῦ τοῦ κλίματος, ἤγαγεν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς χρησιμοποιήσεως ρητίνης, ἥτις περιέχει τερεβινθέλαιον, ὅπερ συλλεγόμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας προφυλάσσει ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀέρος καὶ τῆς προσπτώσεως ἀνεπιθυμήτων μικροοργανισμῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τόσον πρὸς ἀρωματισμὸν τοῦ οἴνου ὅσον καὶ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν, προσέθετον διαφόρους ὕλας, ἐξ ὧν ἐπεκράτησε μόνον ἡ ρητίνη. Ἡ προσθήκη τῆς ρητίνης εἰς τὸν οἶνον εἶχε μεταδοθῆ καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς δὲν ἐπεκράτησε μέχρι σήμερον, ὡς συνέβη παρ' ἡμῖν. Ὁ ρητινίτης οἶνος παρασκευάζεται συνήθως ἐκ γλεύκους λευκῶν σταφυλῶν, ἡ δὲ καθόλου παρασκευὴ αὐτοῦ γίνεται ὡς τοῦ συνήθους λευκοῦ οἴνου, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ζυμώσεως προστίθεται εἰς τὸ βαρέλλιον ποσότης ρητίνης εἰς ἀναλογίαν 3—4 % περίπου. Μικρὰ ποσότης τοῦ τερεβινθελαίου τῆς ρητίνης διαλύεται εἰς τὸν οἶνον, ὅστις οὕτω προσκτᾶται τὴν χαρακτηριστικὴν αὐτῆς ὀσμήν. Ἡ πλήρης ζύμωσις τοῦ ρητινίτου διαρκεῖ κάπως μακρότερον τοῦ συνήθους οἴνου, μετὰ δὲ τὸ πέρας αὐτῆς τὰ ἀδιάλυτα συστατικὰ αὐτῆς καθιζάνουσιν εἰς τὸν πυθμένα τοῦ δοχείου, ἀναμειγνυόμενα μετὰ τῆς λοιπῆς ὑποστάθμης τοῦ οἴνου, τὸ δὲ τερεβινθέλαιον παραμένει ἐπὶ πλέον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ. Καλύτερος καὶ εὐγευστότερος ὅλων θεωρεῖται ὁ ρητινίτης τῆς Ἀττικῆς, ὅστις συνήθως ἔχει οἰνόπνευμα 12,5—13 βαθμούς, ὀξύτητα ὁλικὴν ἐκπεφρασμένην εἰς θειικὸν ὀξὺ 4—4,5 καὶ ἐκχύλισμα κατὰ λίτρον 18—20 γρμ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς οἴνους ὁ ρητινίτης κατὰ τὴν παλαίωσιν μειοῦται εἰς ἀξίαν, διότι λόγῳ τῆς παρουσίας τῆς ρητίνης προσκτᾶται γεῦσιν ἐντόνως πικρὰν καὶ ἀνεπιθύμητον. σ. γ.

ρητινῖτις (ἡ) (νεολατ. retinitis) *[Ὀφθαλμ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς ἀμβληστροειδίτιδος ἐκ τῆς λατινικῆς retina (=ἀμφιβληστροειδής).

ρητινόλαι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Συστατικὰ κατὰ τὸν Tschirch τῶν ρητινῶν. Εἶναι ἄχροοι ἀρωματικαὶ ρητιναλκοόλαι μεθ' ἑνὸς ἢ πλειόνων ὑδροξυλίων. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐλήφθησαν καὶ ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφήν, εἰς τὰς ρητίνας δὲ ἀπαντῶσιν εἴτε ἐλεύθεραι εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρων, οἵτινες εἰδικῶς καλοῦνται *ρητινολορρεσῖναι.* σ. γ.

ρητινολοξέα (τὰ) *[Ὀργ.Χημ.]*· βλ. *ρητινικὰ ὀξέα.*

ρητινολορρεσῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *ρητινόλαι.*

ρητινόπισσα (ἡ). Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀποστάξεως τῆς τερεβινθίνης (τῆς κοινῆς ρητίνης) ἀνατεταραγμένον εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ βρασμοῦ μεθ' ὕδατος εἰς ποσότητα 10 % περίπου. Χρησιμοποιεῖται ἐν ἀναμίξει μετὰ θείου καὶ λίπους (3 : 2 : 1) πρὸς ἐπάλειψιν τῶν ξυλίνων ἱστιοφόρων, διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν θαλασσίων σκωλήκων. σ. γ.

ρητινοταννόλαι (αἱ) ἢ *ταννόλαι [Ὀργ. Χημ.]*. Ἀνήκουν κατὰ τὸν Tschirch εἰς τὰ συστατικὰ τῶν ρητινῶν. Εἶναι δεψικοῦ χαρακτῆρος ἀρωματικαὶ ρητιναλκοόλαι (φαινόλαι), περιέχουσαι ἓν ὑδροξύλιον. Δὲν ἔχουσι κατὰ τὸ πλεῖστον ληφθῆ εἰς κρυσταλλικὴν κατάστασιν. Εἰς τὰς ρητίνας ἀπαντῶσιν εἴτε ἐλεύθεραι εἴτε, συνηθέστερον, ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐστέρων, οἵτινες εἰδικώτερον καλοῦνται *ταννολορρεσῖναι.* σ. γ.

ρητινοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ παράγων ρητινην.

—**ρητινοφόρα** ***δένδρα.*** Κοινὴ ὀνομασία τῶν *κωνοφόρων* δένδρων.

—**ρητινοφόρα** ***κύτταρα.*** Ἀνήκουσιν εἰς τὸ φυτικὸν βασίλειον, ἀποτελοῦντα ἐν συνόλῳ ἐκκριτικὸν ὄργανον, συνιστάμενον ἐκ κυττάρων, ἅτινα ἔχουσι λεπτὸν κυτταρικὸν ὑμένα καὶ ἐκκρίνουσι ρητίνην. γ. φ κ.

Digitized by Google

—**ρητινοφόρα φυτά**. Καλοῦνται τὰ φανερόγαμα φυτά, ὑπαγόμενα κυρίως εἰς τὰς κατηγορίας τῶν *κωνοφόρων, φοινικωδῶν, στυρακωδῶν, εὐφορβιωδῶν* καὶ *τερεβινθωδῶν*. Τὰ ρητινοφόρα φυτὰ εἶναι ποικίλως χρήσιμα καὶ ἰδίως διὰ τὴν παχύρρευστον οὐσίαν, ἥτις ἐκκρίνεται δι' ἐντομῶν σχηματιζομένων ἐπὶ τῶν κορμῶν των καὶ εἶναι γενικῶς γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ρητίνη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρητινῶ (*—όω*)· παρασκευάζω διὰ ρητίνης: «ρητινῶ οἶνον»· || ἐπαλείφω διὰ ρητίνης, πισσώνω.

ρητινώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ρητίνην, ρητινοειδής· || ὁ πλήρης ρητίνης.

ρητίνωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ ρητίνης παρασκευή: «ρητίνωσις τοῦ οἴνου»· || ἡ διὰ ρητίνης ἐπάλειψις: «ρητίνωσις τοῦ δοθιῆνος» || νόσος τῶν ρητινοφόρων δένδρων, καθ' ἣν ἐκρέει ρητίνη ὑπερμέτρως.

ρητινωτός, *—ή, —όν*· ὁ διὰ ρητίνης παρεσκευασμένος ἢ ἐπηλειμμένος, πισσωμένος.

ρητὸν (τό)· τὸ εἰρημένον, φράσις ἀποφθεγματική, ἀπόφθεγμα, γνωμικόν: «τὸ ρητὸν τοῦ εὐαγγελίου, ὃ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς».

—**ρητὸν** *διάστημα [Ἀρχ. Μουσ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο, κατ' Εὐκλείδην, τὰ μουσικὰ διαστήματα, ἅτινα ἠδύναντο ν' ἀποδίδωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὰ διάφορα μεγέθη. Ρητὰ δὲ διαστήματα ἦσαν τὸ ἡμιτόνιον, ὁ τόνος, τὸ δίτονον, τὸ τρίτονον καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ν. Α. Χ.

Ρητὸν *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ρατὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

ρητορεία (ἡ)· λόγος ῥήτορος, δημηγορία· || ἡ περὶ τοὺς ρητορικοὺς λόγους ἐμπειρία, εὐγλωττία, ρητορικὴ τέχνη.

— *[Ἱστορ. Λογοτ.]* Ἡ *ρητορεία*, τὸ τρίτον εἶδος τοῦ πεζοῦ λόγου, ἀνεπτύχθη καὶ ἤκμασε κυρίως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ μάλιστα ἐν Ἀθήναις. Ταχέως δ' ἐξελιχθεῖσα διεκρίθη εἰς τρία διάφορα κατὰ σκοποὺς γένη, τὸ *δικανικόν*, τὸ *συμβουλευτικὸν* καὶ τὸ *ἐπιδεικτικὸν* ἢ *πανηγυρικόν*. ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἐκαλλιεργήθη ἐν τοῖς δικαστηρίοις, τὸ δεύτερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου καὶ τὸ τρίτον κατὰ τὰς ἑορτάς, τὰς ἐπισήμους τελετὰς κλπ. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ λόγου συνεβάδισε μετὰ τῆς ἄλλης ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῷ πολιτισμῷ, παρήκμασε δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημοσθένους, περιελθὸν εἰς πλήρη ἀφάνειαν. Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἐν τῇ «Περὶ τῶν ἀρχαίων ρητόρων» πραγματείᾳ αὐτοῦ παρέχει τὴν ἑξῆς χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τῆς παρακμῆς τῆς ἀρχαίας ρητορείας: «ἐν γὰρ δὴ τοῖς πρὸ ἡμῶν χρόνοις ἡ μὲν ἀρχαία καὶ φιλόσοφος ρητορικὴ προπηλακιζομένη καὶ δεινὰς ὕβρεις ὑπομένουσα κατελύετο, ἀρξαμένη μὲν ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος τελευτῆς ἐκπνεῖν καὶ μαραίνεσθαι κατ' ὀλίγον, ἐπὶ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς ἡλικίας μικροῦ δεήσασα εἰς τέλος ἠφανίσθαι ἑτέρα δέ τις ἐπὶ τὴν ἐκείνης παρελθοῦσα τάξιν, ἀφόρητος ἀναιδείᾳ θεατρικῇ καὶ ἀνάγωγος καὶ οὔτε φιλοσοφίας οὔτε ἄλλου παιδεύματος οὐδενὸς μετειληφυῖα ἐλευθερίου, λαθοῦσα καὶ παρακρουσαμένη τὴν τῶν ὄχλων ἄγνοιαν, οὐ μόνον ἐν εὐπορίᾳ καὶ τρυφῇ καὶ μορφῇ πλείονι τῆς ἑτέρας διῆγεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς προστασίας τῶν πόλεων, ἃς ἔδει τὴν φιλόσοφον ἔχειν, εἰς ἑαυτὴν ἀνηρτήσατο καὶ ἦν φορτική τις πάνυ καὶ ὀχληρά». Παρὰ ταῦτα ἡ καλλιέργεια τῆς ρητορείας ἐξηκολούθησεν ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν εἰς πλείστας πόλεις. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος ἀσιανὸν κόσμον προσλαβοῦσα ἐκλήθη *ἀσιανή*, ἐπὶ δὲ τῶν αὐγουστείων χρόνων μάλιστα τοὺς Ἀττικοὺς μιμουμένη ὠνομάσθη καὶ *ἀττικίζουσα*. Φυτώρια δὲ εὐκαρπότατα τοῦ ρητορικοῦ λόγου ἦσαν ἡ Ρόδος καὶ ἡ Ρώμη. Οἱ Ρωμαῖοι τὴν ρητορείαν, ἐλθοῦσαν ἐξ Ἑλλάδος, μετὰ προθυμίας ὑπεδέχθησαν καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐθεράπευσαν, ὡς ὅπλον ἰσχυρὸν κατὰ τῆς βίας τῶν καισάρων, ὅτε ἡ δημοκρατία κατελύετο. Ἐπὶ δὲ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἡ ρητορεία, διάφορον τραπεῖσα ὁδόν, ἐξυπηρέτησε τὸν Χριστιανισμόν.

[Βλ τὰς λ *βῆμα, δικανικὴ* ρητορεία, *ἐκκλησιαστικὴ* ρητορεία, *ἐπιδεικτικόν, συμβουλευτικὴ* ρητορεία, *λογογράφοι, λόγος*· περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐν γένει ρητορείας βλ λ. *Ἑλλάς*, περὶ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς βλ. λ. *λατινικὴ* φιλολογία καὶ *Ρώμη*.]

Νεώτεροι χρόνοι. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ ρητορεία, ἰδίᾳ ἡ κοινοβουλευτική, ἐσημείωσε καταπληκτικὰς προόδους, κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ, τῇ κοιτίδι τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Ὁ πρῶτος μέγας ῥήτωρ τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ὑπῆρξεν ὁ *Γουΐλλιαμ Πίτ*, ὁ μετέπειτα λόρδος *Σάταμ* (1708—1778), ὅστις ὡς πρότυπον εἶχε τὸν Δημοσθένη. Σύγχρονός του, ὁ *Γουΐλλιαμ Χαμίλτον* (1728—1796) ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος τῶν διδασκάλων τῆς ρητορικῆς τακτικῆς. Τὴν πολύτιμον ρητορικὴν του πεῖραν ἀπεθησαύρισεν ἐν τῷ βιβλίῳ του «Κοινοβούλιον λογική, τακτικὴ καὶ ρητορική», ὅπερ ἀποτελεῖ ἔκτοτε τὸ ἐγκόλπιον πάντων τῶν Ἄγγλων ρητόρων· εἴς τινα τῶν συμβουλῶν του λέγει: «Ἂν τὸ ζήτημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σοῦ δημιουργῇ ἀμηχανίαν, ἀπόφευγε νὰ ἐκφράζεσαι συγκεκριμένως καὶ ὁμίλει μόνον μὲ γενικότητας. Εἶναι μεγάλη τέχνη νὰ προκαλῇ τις συγκεκριμένην ἐντύπωσιν χωρὶς νὰ δεσμεύεται ὑπὸ συγκεκριμένων λόγων». Ἀκολουθοῦν κατόπιν τὰ τρία μεγάλα ρητορικὰ ἄστρα τῆς Ἀγγλίας, ὁ *Φόξ*, ὁ *Μποῦρκε* καὶ ὁ *Πὶτ ὁ νεώτερος*, φίλοι καὶ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι συνάμα. Ὁ Φόξ, ὁ δεινότερος συζητητὴς τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου, ἤσκει ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν του μαγνητικὴν γοητείαν καὶ διὰ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ λόγου. Κατὰ τὸν Brougham, ἐπιφανῆ ὡσαύτως ῥήτορα καὶ πολιτικόν, ὁ λόγος του ὡμοίαζε πρὸς ἀτμομηχανὴν παρασύρουσαν τὸ πᾶν εἰς τὴν ὁρμήν της. Οὐδέποτε ἠστειεύετο καὶ οὐδέποτε ἔχανε τὸν εἱρμόν του ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου του. Αὐτοσχεδιαστὴς τρομερός, οὐδέποτε ἐπανελάμβανε τὰ ἴδια. Ἡ χειροτέρα τῶν ἀγορεύσεών του ἦτο ἐκείνη, τὴν ὁποίαν προπαρεσκεύαζεν ἐπιμελέστερον καὶ κατόπιν διώρθωνε διὰ νὰ τὴν τυπώσῃ. Ὁ Μποῦρκε ἀνεδείχθη διὰ τῶν ἀγορεύσεών του ἐναντίον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Πὶτ ὁ νεώτερος ὑπῆρξεν ὁ θριαμβευτικώτερος ῥήτωρ τῆς ἐποχῆς του. Τὸ ἰδεῶδές του, ὅπως καὶ τοῦ μεγάλου πατρός του, ἦτο ὁ Δημοσθένης. Ἡ πρώτη του κοινοβουλευτικὴ ἀγόρευσις ἀνεστάτωσε τὴν βουλήν. Ὁ Μποῦρκε, συγκινηθεὶς μέχρι δακρύων, εἶπεν: «Αὐτὸς δὲν εἶναι κλῶνος τῆς παλαιᾶς δρυός, εἶναι αὐτὴ ἡ δρῦς». Ὁ Πὶτ ὡμίλει ἄνευ οἱασδήποτε προπαρασκευῆς, τὸ μεγαλύτερον δὲ ὅπλον του ἦτο ὁ σαρκασμός, εἰς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὸν Μακώλεϋ, οὐδεὶς ῥήτωρ, οὔτε παλαιός, οὔτε νέος, τὸν φθάνει. Ἔκαμνε δὲ ὁ Πὶτ συχνότατα καὶ ἄνευ οἰκτιρμοῦ χρῆσιν τοῦ τρομεροῦ τούτου ὅπλου. Σύγχρονος τῶν τριῶν τούτων ρητόρων ἦτο ὁ *Ριχάρδος Σέριδαν*. Ἐξ οἰκογενείας ἠθοποιῶν καταγόμενος, ἠθοποιὸς καὶ ὁ ἴδιος, ἀνεδείχθη τὸ μᾶλλον ἀκαταμάχητον τάλαντον κοινοβουλευτικῆς εὐφυολογίας. Ἡ ἐξάωρος ἀγόρευσίς του ἐναντίον τοῦ ἀντιβασιλέως τῶν Ἰνδιῶν Χάστιγκ εἶναι, κατὰ τὸν Φόξ, ἡ καλυτέρα δημηγορία ἐξ ὅσων ἠκούσθησαν ἐν τῷ ἀγγλικῷ κοινοβουλίῳ. Διὰ τὴν ἔκδοσίν της τοῦ προσεφέρθη τότε τὸ μυθῶδες ποσὸν τῶν 1000 λιρῶν. Ἐκ τῶν μετέπειτα ρητόρων διεκρίθησαν ὁ *Γλάδστων*, ὁ λόρδος *Σαλλσβουρυ* καί τινες ἄλλοι. Περὶ δὲ τῶν συγχρόνων, ὁ Ρόσλιν Μίτσελ, ἐπὶ σειρὰν περιόδων μέλος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἔχω παρακαθίσει εἰς τὴν στοάν, ὅπου ὁ Μπάλφουρ ἔκαμνε διαλεκτικὴν καὶ ὁ Ἄσκουϊθ προέτρεπε καὶ ὁ Μπόναρ Λῶ κατέπληττε καὶ ὁ Τσάμπερλαιν ἔπληττε καὶ ὁ Λόϋδ Τζώρτζ ἐπείραζε καὶ ὁ Μπάλντουϊν ἐκήρυττε καὶ ὁ Σνόουντεν ἐκέντα καὶ ὁ Τσῶρτσιλ ἐσάρκαζε καὶ ὁ Μακντόναλντ ἀπήγγελλεν. Ἐπισκοπῶν τὴν βουλὴν σήμερον εὑρίσκω ὅτι ὁ κορυφαῖος φυσικὸς ῥήτωρ εἶναι ὁ Τζέϊμς Μάξτον, ὁ μεγαλύτερος τεχνικὸς ῥήτωρ ὁ Τσῶρτσιλ, ὁ διδάσκαλος τῆς παρομοιώσεως ὁ Λόϋδ Τζώρτζ, ὁ πλέον προκλητικὸς ὁ Φίλιπ Σνόουντεν, ὁ πλέον πειστικὸς ὁ Μπάλντουϊν, ὁ προκαλῶν περισσοτέραν ἔκπληξιν ὁ Μακντόναλντ καὶ ὁ προκαλῶν μεγαλυτέραν κατάπληξιν ὁ Οὐΐλλιαμ Γκράχαμ».

Ἐν Γαλλίᾳ ἀνέδειξε μεγάλους ῥήτορας ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, καθ' ἣν ἐμεσουράνησεν ὁ *Μιραμπώ*, κατὰ δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους, μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς τρίτης δημοκρατίας, ἀνεδείχθη πλῆθος κοινοβουλευτικῶν ρητόρων, ἐν οἷς ὁ *Γαμβέττας*, ὁ *Βαλδὲκ Ρουσσώ*, ὁ *Νιεσαρὲλ*, ὁ *Ριμπώ*, ὁ *Κλεμανσώ*, ὁ *Ζωρές*, ὁ *Βιβιανί*, ὁ *Μπριάν*, ὁ *Πουανκαρὲ* καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἤδη δρώντων πολιτικῶν. Ἀλλὰ καὶ μεγάλοι δικανικοὶ ῥήτορες ἀνεδείχθησαν ἐν Γαλλίᾳ, ὡς ὁ *Φρ. Μωγκὲν* (1785—1854), ὁ *Φερδινανδος* Labori (1860—1917), οὗτινος αἱ ἀγορεύσεις παρέμειναν μνημειώδεις, ὁ *Μορὸ Τζιαφερὶ* κ. ἄ. (βλ. καὶ τὰς λ. *ἀγόρευσις* καὶ *βῆμα*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Bary*, La Rhétorigue Française (1653).— *Jean Crevier*, «Ἡ γαλλικὴ ρητορική».— *Ernesti*, Initia rhetorica (1750).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς τεχνολογίας καὶ ρητορικῆς» (1795).—*Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Volfii*, «Ἡ γαλλικὴ ρητορεία».—*Westermann*, Gesch. der Beredsamkeit (1833—1835).— *Volkmenn*, Die Rhetorik der Griechen und Römer in System. Übersicht (1885).—*Chaignet*, La Rhétorique et son histoire (1888).— *Brougham*, Essay of Eloquence (London 1875).—*Paul Deschanel*, «Orateurs et hommes d'état» (1888).—*Blass*, Die attische Beredsamkeit (β' ἔκδ. 1887—1898 εἰς 3 τ.). —*Ad. Philippi*, Die Kunst der Rede (1896).— *Ἐρρίκου Gomperz*, «Σοφιστικὴ καὶ ρητορική» (1912).—*Γεωργίου Curzon*, «Ἡ σύγχρονος κοινοβουλευτικὴ εὐγλωττία» (1913) —*R. Riemann*, Rednerschnle (1921).—Oratorum Romanorum Fragmenta collegit, recensuit, prolegomenis instruxit *H. Malcovati* (τ. 3, ἐν Τουρίνῳ κλ. 1930). *A. M. Grant*, The ancient rhetorical theories of the langhable (Amer J. Phil. 1927, 48, 98).—*W. Roberts*, Greek Rhetoric and literary criticism. Ι. Φ. Δ.

— **ρητορεία** ***ἐκκλησιαστική***· βλ. λ. *ἐκκλησιαστικὴ* ρητορεία.

ρητορεύω· ὁμιλῶ ὡς ῥήτωρ, ἀγορεύω, δημηγορῶ.

ρητορικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ ῥήτορος, ἡ διδασκαλία τοῦ νὰ μεταχειρίζεταί τις τὸν λόγον πρὸς ὑποστήριξιν ἢ κατηγορίαν ἐν δικαστηρίοις ἢ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, δικηγορική.

—*[Φιλολογ.]* Ἡ *ρητορικὴ* εἶναι ἡ θεωρία τῆς ῥήσεως (τοῦ λόγου), τέχνη δηλαδὴ διδάσκουσα τὸ *εὖ λέγειν*· ὡς τοιαύτη δὲ ἐκτείνει τὴν δύναμιν αὐτῆς εἰς πᾶν εἶδος λόγου, κυρίως ὅμως καταγίνεται εἰς τὴν *ρητορείαν*, τέλος ἔχουσα τὸ πείθειν. Τὸ μὲν εὖ λέγειν εἶναι τὸ ἔργον τοῦ ῥήτορος καὶ ἐπιτυγχάνεται ἐὰν ὁ λέγων μεταχειρίζηται ἅπαντα τὰ διὰ τὴν πειθὼ κατάλληλα μέσα, ἤτοι ἐπιχειρήματα, ἤθη καὶ πάθη, τὴν πρόσφορον τούτων τάξιν καὶ ἀνάπτυξιν, τὸ εἰς ἔκφρασιν αὐτῶν ἁρμόζον λεκτικὸν καὶ τὴν πρέπουσαν ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ ὑπόκρισιν. Τὸ δὲ πείθειν εἶναι τὸ τέλος, ἤτοι ὁ σκοπὸς τοῦ ῥήτορος, καὶ ἐπιτυγχάνεται ἐὰν οἱ ἀκροαταὶ διατίθενται οὕτως, ὥστε νὰ συναινῶσιν εἰς παραδοχὴν τοῦ προκειμένου. Ἐνίοτε ὅμως δὲν πρόκειται νὰ πείσωμεν, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ παραστήσωμέν τι ὑπὸ τὴν καλυτέραν αὐτοῦ ἔποψιν, ὡς ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς λόγοις, ἐν ταῖς διηγήσεσιν ἢ ταῖς περιγραφαῖς κλπ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ῥήτωρ, καὶ ἐὰν τὸ ἀκροατήριον δὲν πεισθῇ, ἐξεπλήρωσε τὸ ἔργον του, ἐφ' ὅσον ἐποίησε κατάλληλον χρῆσιν τῶν ρητορικῶν μέσων. Ἡ ρητορικὴ διαιρεῖται εἰς τὰ ἑξῆς τμήματα: *εὕρεσις, τάξις* ἢ *διάθεσις, λεκτικὸν* ἢ *ἑρμηνεία* καὶ *ὑπόκρισις* (βλ. καὶ λ. *λόγος*).

Πρῶτος ὁ *Ἀριστοτέλης* (βλ. λ., τ. Ε', σελ. 513 β') ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν ρητορικῶν θεωριῶν, μετὰ δὲ τὴν παρακμὴν τῆς ἀρχαίας ρητορείας ἀνεφάνη πλῆθος ρητορικῶν συγγραμμάτων, ὀφειλομένων εἰς τοὺς *τεχνογράφους*. Τούτων σπουδαιότεροι ἀνεδείχθησαν Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, ὁ Καικίλιος, ὁ Δημήτριος, Ἑρμαγόρας ὁ Τημνίτης, Ἑρμογένης ὁ Ταρσεύς, ὁ Μινουκιανός, ὁ Μένανδρος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Περὶ ὕψους λόγου» ἔργου, ὁ Εὐαγόρας καὶ πολλοὶ ἄλλοι (βλ Spengel, Rhetores Graeci)· ἐν λατινικῇ δὲ γλώσσῃ ἔχομεν τὰ ἔργα τοῦ Κικέρωνος «De oratore», «Orator», «Brutus», τοῦ Κοϊντιλιανοῦ «De institutione oratoria» κ. ἄ. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ ρητορική, καλλιεργουμένη μόνον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐτάχθη κυρίως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄμβωνος (βλ. λ. *ἐκκλησιαστικὴ* ρητορεία καὶ *ρητορική*). Εἰς τὸν Ἀρμένιον ἱστορικὸν Μωϋσῆν τὸν Χωρηνὸν (Ζ' αἰὼν) ἀποδίδεται ρητορικὴ εἰς δέκα βιβλία, τῆς ὁποίας τὰ παραδείγματα ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Λιβανίου, Ἑρμογένους καὶ Ἀφθονίου. Ὁ Ἄραψ Ἴμπν Κοτέϊβα (Θ' αἰὼν) ἔγραψε σημαντικώτατον ἔργον διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας ρητορικῆς καὶ ἀρχαιολογίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀντὰβ ἀλ Κατβ». Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχομεν τὴν ἀνέκδοτον ρητορικὴν τοῦ Ματθαίου τοῦ Κιμαριώτου, τοῦ σοφοῦ Δανοῦ Bartolinus Malmogiensis τὸ ἔργον «Rhetorica major» (1616), τὰς ρητορικὰς τοῦ Γεωργίου Κορεσίου (ἀνέκδοτον), τοῦ Λειχούδη (1633—1717), ἐκδοθεῖσαν ἐν Μόσχᾳ, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων λογίου Α. Παπαβασιλοπούλου «Ρητορικὴ λευχειμονοῦσα» καὶ «Ἔκθεσις ρητορικῆς», τοῦ Μακαρίου Καλογερᾶ «Ἔκθεσις κανόνων ρητορικῆς» (Βενετία 1755), τοῦ Βικεντίου Δαμωδοῦ «Τέχνη ρητορική» (1759) καὶ «Πρᾶξις κατὰ συντομίαν εἰς τὰς ρητορικὰς ἑρμηνείας» (1815), τοῦ Crevier «Rhétorique française» (1765), ἐν ᾗ ἐπαναλαμβάνει μετὰ πολλῆς σαφηνείας τοὺς κανόνας τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ, τὴν ρητορικὴν τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλέως (ἐν Ἅλλῃ 1768 β' ἔκδ.), τὸ ἐγχειρίδιον ρητορικῆς τοῦ ἐκ Ζακύνθου ἱεροκήρυκος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἰωάσαφ Κορνηλίου ἢ Λιβεροκορνηλίου, ἐκδοθὲν μετὰ τοῦ β' τόμου τῶν λόγων του (ἐν Βενετίᾳ 1768), τοῦ Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων «Τέχνης ρητορικῆς βιβλία τρία» (Βιέννη 1893), τὰς ρητορικὰς τοῦ Στεφάνου Κομητᾶ (ἐν Βιέννῃ 1812), τοῦ Διονυσίου Λεονταράκη (ἀνέκδοτος), τοῦ Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου (ἐν Βιέννῃ 1815), τοῦ Νεοφύτου Δούκα (1834), τοῦ Νεοφύτου Βάμβα (ἔκδ. γ', Ἀθήνησι 1856), τοῦ Χ. Παμπούκη («Πεζογραφικὴ καλλιλογία, ἤτοι ρητορικὴ καὶ ρητορεία», ἐν Ἀθήναις 1857), τοῦ Σ. Ἰωαννίδου (1831—1832, λιθόγραφος) κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Charles Bateux*, Traité de la construction oratoire (1768).—*Blair*, Rhétorique (1783).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Lectures on Rhetoric (1783).—*Joseph Naudet*, «Δοκίμιον ρητορικῆς» (1813). —*J.—V. Leclercq*, «Nouvelle Rhétorique française».—*Καρόλου Benoit*, Ἱστορικὴ πραγματεία περὶ τῶν πρώτων ἐγχειριδίων ρητορικῆς μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους» (1846).—*J. Bascom*, Philosophy of Rhetoric (New York 1885).—«Τὸ ἐλάττωμα τῆς ρητορικῆς» («Ἑστία» 11 Μαρτίου 1914, μετάφρασις ἄρθρου τῶν λονδινίων «Times»). Περὶ τῆς ρητορικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους βλ. λ. Ἑλλάς. Ι. Φ. Δ.

ρητορικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ῥήτορα, ὁ τοῦ ῥήτορος: «ρητορικὸν σχῆμα»· || ὁ δεξιός, ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ ρητορεύειν: «ὁ Περικλῆς ὑπῆρξε ρητορικώτατος»· || ***ρητορικὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.). —Ἐπίρρ. ***ρητορικῶς***.

—**ρητορικὴ** *γραφὴ [Ἀττ. Δίκ.]*. Κατηγορία ἐναντίον ῥήτορος «γράψαντός τι ἢ εἰπόντος ἢ πράξαντος παράνομον» (*Σουΐδας*). Ἦτο δηλαδὴ ὅπλον ἀμύνης ἐναντίον τῶν δημαγωγῶν, οἵτινες παρέσυρον τὸν λαὸν εἰς ἐπιζημίους διὰ τὴν πολιτείαν ἀποφάσεις. Ἡ ρητορικὴ γραφὴ περιελάμβανεν ἐνίοτε καὶ τὴν παράνομον γραφήν, τὴν κατὰ πρυτάνεως καὶ τὴν ἐπαγγελίαν δοκιμασίας, ἐφ' ὅσον ἡ τελευταία ἐπεξετείνετο εἰς τοὺς ῥήτορας, τοὺς βαρυνομένους διὰ πράξεων συνεπαγομένων ἀτιμίαν καὶ συνεπῶς μὴ δικαιουμένους νὰ ἐμφανίζωνται ἐνώπιον τοῦ δήμου. Ὁ ῥήτωρ τότε ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἀπέχῃ πάσης δημοσίας ἐμφανίσεως, μέχρι περατώσεως τῆς δίκης, ἥτις διεξήγετο ἐνώπιον τῶν Ἡλιαστῶν.

Digitized by Google

Τοιοῦτος ἦτο ὁ χαρακτὴρ τῆς κατὰ Τιμάρχου κατηγορίας τοῦ Αἰσχίνου, ὅστις ἐπεδίωκε νὰ παρεμποδίσῃ τὸν πρῶτον ὅπως παρουσιασθῇ ὡς κατήγορός του διὰ τὴν πρὸς Φίλιππον πρεσβείαν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ του μορφῇ, ὁσάκις δηλαδὴ ἐταυτίζετο μὲ τὴν ἐπαγγελίαν δοκιμασίας, ὁ θεσμὸς τῆς ρητορικῆς γραφῆς ἦγεν εἰς καταχρήσεις καὶ ἐχρησίμευεν ὡς μέσον ἐξυπηρετήσεως ἀτομικῶν συμφερόντων καὶ ἀποσείσεως εὐθυνῶν. **Α. Γ. Φ.**

—ρητορικὸς ***λόγος*** *[Ρητορ.]*· βλ. *λόγος.*

Ρητόριος. Ἀστρονόμος τοῦ Ε′ αἰῶνος μ. Χ., εἰς ὃν ὀφείλομεν περικοπὰς ἐκ τοῦ Τεύκρου περὶ τῶν δώδεκα ζῳδίων. **Γ. Κ. Γ.**

ρητός, *—ή, —όν*· ὁ δυνάμενος νὰ ρηθῇ, νὰ λεχθῇ: «ρητὰ καὶ ἄρρητα»· || ὁ εἰρημένος, ὁ λεχθείς, ὁ συμφωνηθείς: «ρητὴ ἄρνησις»· || ***ρητὸν*** (τό)· ὡς ουσ. (βλ. λ.).—Ἐπίρρ. ***ρητῶς.***

– *[Μαθημ.] Ρητὸς ἀριθμὸς* καλεῖται ὁ ἀριθμὸς ὁ ἐκφράζων τὸν λόγον δύο ἀκεραίων ἀριθμῶν· π. χ. ὁ ἀριθμὸς $\frac{17}{3}$ εἶναι ρητός, δηλῶν τὸν λόγον τοῦ 17 πρὸς τὸν 3. Ὁμοίως ὁ 6 εἶναι ρητός, διότι εἶναι ἴσος τῷ λόγῳ $\frac{12}{2}$ ἢ καὶ 6 : 1. Οἱ ρητοὶ ἀριθμοὶ εἶναι τριῶν εἰδῶν: α′) *ἀκέραιοι,* β′) *κλάσματα,* γ′) *μικτοὶ* (συγκείμενοι ἀπὸ ἀκέραιον καὶ κλάσμα).

Πᾶς ρητὸς ἀριθμὸς δύναται νὰ προκύψῃ δι᾽ ἐπαναλήψεως (πεπερασμένης) μονάδος τινὸς (ἀκεραίας ἢ κλασματικῆς)· π. χ. ὁ ἀριθμὸς $\frac{23}{5}$ προκύπτει ἐκ τῆς κλασματικῆς μονάδος ἑνὸς πέμπτου, ἂν ἐπαναληφθῇ τοῦτο 23 φοράς. Τοῦτο ἐν τῇ γεωμετρίᾳ διατυποῦται ὡς ἑξῆς: Ἐὰν δύο μεγέθη ἔχωσι λόγον ρητὸν ἀριθμόν, τότε τὰ μεγέθη ταῦτα ἔχουσι κοινὸν μέτρον, δηλαδὴ ὑπάρχει τρίτον μέγεθος, τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβανόμενον δίδει ἑκάτερον τῶν δοθέντων μεγεθῶν. Ἔστωσαν π. χ. δύο μεγέθη:

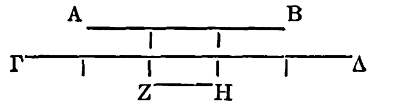

αἱ εὐθεῖαι ΑΒ καὶ ΓΔ ἔχουσαι λόγον $\frac{AB}{\Gamma\Delta}=\frac{3}{5}$. Ὑπάρχει εὐθεῖα τρίτη, ἡ ΖΗ, ἥτις τρὶς λαμβανομένη σχηματίζει τὴν ΑΒ, πεντάκις δὲ τὴν ΓΔ. Ἐκ τῆς ἰδιότητος ταύτης τοῦ νὰ μετρῶνται δι᾽ ἄλλου ὁμοειδοῦς μεγέθους δύο μεγέθη, ἔχοντα λόγον ρητὸν ἀριθμόν, ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, κληθέντες ρητοί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀσυμμέτρους. Τὸ πλῆθος τῶν ρητῶν ἀριθμῶν εἶναι ἄπειρον, ἰσοδύναμον ὅμως πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν· ἤτοι τὸ σύνολον τῶν ρητῶν ἀριθμῶν εἶναι ἀπαριθμητὸν καὶ πυκνόν, δοθέντος δηλαδὴ ρητοῦ ἀριθμοῦ $\frac{\mu}{\nu}$ δὲν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὸν ἀμέσως μεγαλύτερόν του ἢ μικρότερόν του. **Ν. Γ.**

ρήτρα (ἡ)· συμφωνία, συνθήκη, ὁμολογία· || καθόλου, σύμβασις, συμφωνία: «ἀσφαλιστήριος ρήτρα».

—*['Αρχ.]* —1) Ἐκαλεῖτο *ρήτρα* ἡ ἐπὶ ρητοῖς καὶ ὡμολογημένοις συνθήκη. Κυρίως οἱ Αἰολεῖς καὶ οἱ Δωριεῖς μετεχειρίζοντο τὴν λέξιν πρὸς δήλωσιν τῆς κρατικῆς συνθήκης. —2) Ἐν Βυζαντίῳ ἡ λέξις ρήτρα ἐδήλου τὸ προβούλευμα, δηλαδὴ «τὰ τῆς βουλῆς περὶ τῶν ψηφισμάτων βουλεύματα, ἃ πρὸ (τῆς ὑπὸ) τοῦ δήμου (κρίσεως) ἐβούλευεν αὕτη» (*Φώτιος*). **Ν. Σ. Λ.**

—ρήτρα ***ἐγγυητικὴ*** ἢ ***ἀσφαλιστήριος*** *['Εμπορ. Δίκ.]*. Σύμβασις, δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ παραγγελιοδόχος ὀναλαμβάνει ἔναντι τοῦ παραγγελέως τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἐκ μέρους τρίτου προσήκουσαν ἐκτέλεσιν τῶν ἀναληφθεισῶν παρ᾽ αὐτοῦ ὑποχρεώσεων (βλ. *παραγγελία*).

—ρήτρα ***εἰς διαταγὴν*** *['Εμπορ. Δίκ.]*· βλ. *τίτλος* (εἰς διαταγήν).

—ρήτρα ***εἰς τὸν κομιστὴν*** *['Εμπορ. Δίκ.]*· βλ. λ. *τίτλος* (εἰς διαταγήν).

—ρήτρα ***κωδικελλικὴ*** (Clausula codicillaris) *[Νομ.]*· βλ. λ. *κωδικελλικὴ* ρήτρα.

—ρήτρα ***μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *εὐνοουμένου* μᾶλλον ἔθνους ρήτρα.

—ρήτρα ***ποινικὴ*** *[Ποιν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ποινικὴ* ρήτρα.

—ρῆτραι ***Λυκούργου.*** Αἱ θεμελιώδεις διατάξεις τῆς λυκουργείου λεγομένης νομοθεσίας, ὀνομασθεῖσαι οὕτω διότι ἐπιστεύετο ὅτι ἐρρήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Λυκοῦργον. Ἦσαν σύντομοι καὶ ἀποφθεγματικαί, ὡς οἱ χρησμοί, ἐστιχουργήθησαν δὲ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Τερπάνδρου διὰ νὰ καταστῶσιν εὐμνημόνευτοι. Αἱ ρῆτραι ἦσαν τέσσαρες, ἡ *ρήτρα τοῦ Λυκούργου* καὶ αἱ καλούμεναι *τρεῖς ρῆτραι,* αἵτινες ἦσαν μικρότεραι. Ἐν τῇ ρήτρᾳ τοῦ Λυκούργου διετυποῦτο ἡ καθεστηκυῖα τάξις τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας. Κατὰ τὸν Wilamowitz διὰ τῆς ρήτρας ταύτης, ἥτις ἦτο συνθήκη τῶν βασιλέων καὶ εὐπατριδῶν, ἡ πραγματικὴ κυριαρχία μετεβιβάσθη ἀπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν δῆμον, ἤτοι τὸ σύνολον τῶν ἐνηλίκων τελείων πολιτῶν, κατὰ δὲ τὸν Busson ἡ γενέθλιος ὀργάνωσις προήχθη εἰς πολιτείαν. Ἐκ τῶν ἄλλων ρητρῶν ἡ μὲν ἐστρέφετο κατὰ τῆς πολυτελείας, ἐπιτρέπουσα τὴν χρῆσιν μόνον πελέκεως διὰ τὴν κατασκευὴν ὀροφῆς οἰκίας καὶ πρίονος διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν θυρῶν, ἡ δὲ παρῄνει νὰ μὴ ἐκστρατεύουν κατὰ τῶν αὐτῶν πολεμίων, διὰ νὰ μὴ καταστήσουν τούτους πολεμικοὺς διὰ τῆς πείρας τῆς ἀμύνης των. **ΚΑΨ.**

ρήτωρ, *—ορος* (ὁ, ἡ)· ὁ ἀπὸ τοῦ βήματος ὁμιλῶν ἐν συνελεύσει, ἐν δικαστηρίῳ κτλ., δημηγόρος, δικηγόρος· || καθόλου, ὁ ἀπαγγέλλων λόγον: «ὁ ρήτωρ τῆς 25ης Μαρτίου», «ὑπαίθριος ρήτωρ»· || ὁ ἔχων τὸ χάρισμα τῆς εὐγλωττίας: «οἱ ρήτορες τῆς βουλῆς».

— *[Καν. Δίκ.]* Ὁ φέρων τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον) τοῦ *ρήτορος* εἶχε τὴν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας διακονίαν. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο προὐβιβάσθη διὰ τοῦ ἀπὸ Αὐγούστου 15 1 συνοδικοῦ σημειώματος τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β′ τοῦ Τρανοῦ κατὰ τὴν γ′ πατριαρχίαν αὐτοῦ (1586—1595) εἰς τὴν πρώτην πεντάδα, καὶ δὴ εἰς τὴν πέμπτην τάξιν αὐτῆς μετὰ τὸν μέγαν χαρτοφύλακα. Ἐν τισι μητροπόλεσιν ἀπαντῶσι πλείονες ρήτορες, ὅτε ὁ πρῶτος αὐτῶν λέγεται *μαΐστωρ τῶν ρητόρων*· οὗτος ἠδύνατο νὰ εἶναι τετιμημένος καὶ δι᾽ ἑτέρου ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος. Πρὸς τῷ ρήτορι ἢ μικρῷ ρήτορι ἀπαντᾷ καὶ ὁ *μέγας ρήτωρ* ἢ *μεγαρήτωρ.* Τὸ ὀφφίκιον τοῦ μεγάλου ρήτορος ἀπονέμεται ἔστιν ὅτε καὶ εἰς λαϊκοὺς ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν. **Κ. Μ. Ρ.**

— **Ρήτορες** ***μάρτυρες*** Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία τὴν 25 Νοεμβρίου ἑορτάζει τὴν μνήμην 150 ρητόρων, «οἳ διὰ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ πυρὶ τελειοῦνται». **Ε. Γ. Π.**

Ρηχὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου (Ἁγίου Ὄρους), ἡ ἀνατολικὴ τῆς χερσονήσου Σιθωνίας (Λόγγος) ἐσχατιὰ (πλάτ. 40°06′ ½ Β., μῆκ. 24°00′ ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos'. Περιβάλλεται ὑπὸ ἀβαθῶν, ἀποτόκων σεισμικῶν δονήσεων, προεκταθέντων κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1929, ὧν τὸ ἐπίκεντρον ἦτο ἐν τῷ Β. ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου μυχῷ τοῦ κόλπου. **Σ. Ε. Λ.**

Ρηχέα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 1.213. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ρηχία (ἡ) (γαλλ. basse-mer, ἀγγλ. low-water). Ἡ ὑστάτη φάσις τῆς *ἀμπώτιδος*· ἡ φάσις δηλαδὴ τῆς *παλιρροίας,* καθ᾽ ἣν ἡ στάθμη τῆς θαλάσσης εὑρίσκεται καθ᾽ ὕψος εἰς τὸ κατώτερον αὐτῆς σημεῖον κάτω τῆς μέσης ἡμερησίας στάθμης (τὸ ἀντίθετον δηλαδὴ τῆς *πλημμης*). *Ὥρα ρηχίας* ὀνομάζεται ὁ μέσος ὅρος τῶν δύο χρόνων, ἐκείνου καθ᾽ ὃν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος παύει ταπεινουμένη καὶ ἐκείνου καθ᾽ ὃν αὕτη ἄρχεται ὑψουμένη. *Κατωτέρα ρηχία* καλεῖται ἡ κατὰ τὰς συζυγίας λαμβάνουσα χώραν ἢ κατὰ τὰς εὐνοϊκωτέρας περιπτώσεις συσχετικῆς θέσεως σελήνης καὶ ἡλίου· ἔχομεν ὅθεν *ρηχίαν συζυγιῶν, τετραγωνισμῶν* καὶ *ἰσημεριῶν*· ὅταν δὲ ἡ ρηχία τῶν ἰσημεριῶν συμπέσῃ πρὸς τὰς συζυγίας, ἔχομεν τὴν *κατωτάτην ρηχίαν,* ἐκείνην δηλαδὴ ἀφ᾽ ἧς λογίζονται τὰ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν χαρτῶν σημειούμενα βολίσματα. *Μεσορρηχία* ὀνομάζεται ἡ φάσις τῆς παλιρροίας καθ᾽ ἣν ἡ στάθμη τῆς θαλάσσης εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν μέσην αὐτῆς στάθμην, *ἡμιρρηχία* δέ, ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ ρηχίας καὶ μέσης στάθμης. **Σ. Ε. Λ.**

Ρήχιος *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μακεδονίας ἐκβάλλων εἰς τὸν δυτικὸν μυχὸν τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου Σταυρός. Κατὰ τὴν διαδρομήν του διὰ μέσου στενοτάτων καὶ δασωδῶν κλιτύων δέχεται καὶ τὰ πλεονάζοντα ὕδατα τῆς λίμνης Βόλβης, χυνόμενα εἰς αὐτὸν διὰ διώρυγος. Καλεῖται κοινῶς *Μπογάζι τῆς Ρεντίνας.*

ρηχός, *—ή, —ό*· δημοτ., ἐπὶ ὑδάτων, ὁ μὴ ἔχων βάθος πολύ, ἀνάβαθος, ἀντίθ. *βαθύς*: «ἡ θάλασσα εἶναι ρηχὴ» καὶ «τὰ νερὰ εἶναι ρηχά»· || ***ρηχὰ*** (τά)· ὡς ουσ., τὰ ἀβαθῆ τῆς θαλάσσης· || φρ. «πνίγεται μέσ᾽ 'ς τὰ ρηχὰ» πολυπραγμονεῖ διὰ πράγματα μικρᾶς σημασίας· || «ρηχὸ πιάτο» τὸ ἁπλωτό, ἀντίθ. *βαθύ*· || μεταφ. «ρηχὸς ἄνθρωπος» ἐπιπόλαιος, ὁ μὴ ἐμβριθής.

ρί. Μέτρον μήκους τῆς Ἰαπωνίας, ὑποδιαιρούμενον εἰς 36 *τσὸ* (tcho) καὶ ἀντιστοιχοῦν ὡς κοινὸν μέτρον πρὸς 3,92729 χιλιόμ. (2,44030 ἀγγλ. μίλλ.) καὶ ὡς ναυτικὸν τοιοῦτον πρὸς 1,8538 χιλιόμ. (1,15152 *ἀγγλ. ναυτ. μίλλ.*). Τὸ τετραγωνικὸν *ρὶ* ἰσοδυναμεῖ οὕτω πρὸς 15,42347 τετραγ. χιλιόμ. (5,95505 ἀγγλ. τετρ. μίλλ.). **Ι. Β.**

ρία (ria) *['Ακτογρ.]*. Διεθνὴς ἀκτογραφικὸς ὅρος σημαίνων κόλπον μετὰ πολλῶν διακλαδώσεων καὶ μὲ ἀκτὰς ἀποκρήμνους, εἰσχωρουσῶν μέχρις εἴκοσι χιλιομέτρων, τοῦ βάθους τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ στόμιον αὐτῶν ἐξικνουμένου εἰς 40—60 μέτρα. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γαλικίας, τῆς Βρετάνης, τῆς δυτικῆς Κορσικῆς, τῆς νοτίου Κίνας καὶ τῆς Κορέας, εἶναι δὲ ἀρχαῖαι κοιλάδες κατακλυσθεῖσαι ὑπὸ τῆς θαλάσσης. **Σ. Ε. Λ.**

Ριάδης, ***Αἰμίλιος.*** Ἕλλην συνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1890. Τὸ πραγματικόν του ὄνομα ἦτο *Κοῦ,* κατὰ συγκοπὴν τῆς λέξεως *Κούης,* ἐκ Βλαχολιβάδου τῆς Μακεδονίας, ὁπόθεν ἡ οἰκογένειά του εἶχε μεταναστεύσει εἰς Οὐγγαρίαν. Ὁ Ριάδης ἐμορφώθη μουσικῶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, εἶτα μετέβη εἰς Μόναχον, ἔνθα ἐσπούδασεν ὑπὸ τὸν Μόττλ καὶ ἐν τέλει εἰς Παρισίους, ὅπου ἐμελέτησε μὲ τὸν Ραβέλ, συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Ντεμπυσσὺ καὶ ἄλλων νεωτεριστῶν μουσουργῶν. Τῷ 1915 ἐγένετο καθηγητὴς καὶ τῷ 1918 ὑποδιευθυντὴς τοῦ ᾠδείου Θεσσαλονίκης. Συνέθεσε 200 ὡς ἔγγιστα μελῳδίας («Μακεδονικὰ τραγούδια», «Γιασεμιά», «Μιναρέδες», «13 Λιανοτράγουδα», «9 Ρωμέϊκα τραγούδια», «Τσιγγάνικα τραγούδια», «Τὰ τραγούδια τῆς Τούρκισσας», «Τὰ ἀλλόκοτα χαρτζιλίκια», «Ἡ Ὀδαλίσκη», «Τὸ παραμύθι» καὶ «Ἰντερμέδια» (*Γρυπάρη*), «Τὰ Μοιρολόγια» (*Παλαμᾶ*), «Τὸ γιαπωνέζικο παραβάν»), 5 λαϊκὰ ντουέττα, 2 κουαρτέττα διὰ φωνάς, 100 λαϊκὰς μελῳδίας συλλεγείσας καὶ ἐναρμονισθείσας παρ᾽ αὐτοῦ, τὰ μελοδράματα (ἐπὶ ἰδίων λιμπρέττων): «Πράσινος δρόμος», «Προσφορά», σονάτα διὰ βιολοντσέλλον καὶ κλειδοκύμβαλον, κουαρτέττο ἐγχόρδων, κουαρτέττο μετὰ κλειδοκυμβάλου, βυζαντινὴν λειτουργίαν, σκηνικὴν μουσικὴν τῆς «Ἑκάβης», «Ἡλιοβασιλέματα στὴ Σαλονίκη», «Βιβλικὸς χορός», «Γάμοι τοῦ Τρυγαίου καὶ τῆς Ὀπώρας», «Ἀγροτικὴ συμφωνία» κλπ. **Γ. Σ.**

Ριαζὰν *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 50 919. Εἶναι κέντρον σημαντικὸν ἐμπορίου γεωργικῶν προϊόντων. Ἡ ἐπαρχία *Ριαζὰν* ἔχει ἔκτασιν 39 967 τ. χλμ. καὶ 2.429.117 κατοίκους. **Γ. Ι. Β.**

Ριαζάνωφ, ***Δημήτριος.*** Ρῶσος ἐπαναστάτης καὶ θεωρητικὸς τοῦ μαρξισμοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1870. Νεώτατος ἀνεμείχθη εἰς τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κίνημα τῆς πατρίδος του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν πρώτων ἐργατικῶν κύκλων ἐν Ὀδησσῷ. Καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος εἰς πενταετῆ εἱρκτὴν καὶ τριετῆ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, ἔφυγε μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς του εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐκεῖ προσεπάθησε νὰ συμφιλιώσῃ τὰς τάσεις τῆς παλαιᾶς «Ἴσκρας» μὲ τὸν οἰκονομισμόν, ἱδρύσας καὶ τὴν ὁμάδα «Μπόρμπα» (=πάλη). Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905, ἐπιστρέψας εἰς Ρωσσίαν, ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν συνδικάτων τῆς Ὀδησσοῦ καὶ τῆς Πετρουπόλεως, κατόπιν δ᾽ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ νέου καὶ μετέσχε τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐν τῇ Δύσει. Ὑπὸ τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν μελέτην τῆς συγγραφικῆς κληρονομίας τοῦ Κ. Μὰρξ καὶ τοῦ Φ. Ἔνγκελς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Β′ Διεθνοῦς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπῆρξε κεντριστὴς διεθνιστής. Ἐπανελθὼν τῷ 1917 εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐγένετο μέλος τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ μπολσεβικισμοῦ ὠργάνωσε τὴν κομμουνιστικὴν ἀκαδημίαν τῆς Μόσχας καὶ τὸ ἰνστιτοῦτον Μὰρξ-Ἔνγκελς, τὸ ὁποῖον διηύθυνε μέχρι τοῦ 1931, ὁπότε περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν καὶ διεγράφη τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, διότι αἱ φιλοσοφικαί του ἀντιλήψεις δὲν ἐθεωρήθησαν ἀρκούντως «λενινιστικαί». Ὁ Ριαζάνωφ διετέλεσε καὶ μέλος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Σοβιέτ, τῆς Ἑνώσεως τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν. Ἡ συμβολὴ τοῦ Ριαζάνωφ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ μαρξισμοῦ ὑπῆρξε μεγάλη· ἠρεύνησε καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστα λησμονημένα ἔργα τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔνγκελς, ἀφορῶντα τὴν διεθνῆ πολιτικήν, διεφώτισε τὴν πολιτικὴν δρᾶσιν τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔνγκελς, ἐμελέτησε τὴν ἱστορίαν τῆς Α′ καὶ Β′ Διεθνοῦς, ὠργάνωσε συστηματικῶς τὴν συλλογὴν καὶ τὴν ἔκδοσιν ὅλων τῶν ἔργων, τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν δοκουμέντων τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔνγκελς καὶ κατέστησε τὸ ἰνστιτοῦτον Μὰρξ-Ἔνγκελς κέντρον τῆς διεθνοῦς σπουδῆς τοῦ μαρξισμοῦ. Πλὴν τῶν σημαντικῶν προλόγων εἰς τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐκδοθέντα ἔργα τοῦ Μὰρξ καὶ τοῦ Ἔνγκελς, ὁ Ριαζάνωφ ἐδημοσίευσε καὶ διάφορα ἔργα, ἐξ ὧν τά: «Μὰρξ καὶ Ἔνγκελς» καὶ «Γάμος καὶ οἰκογένεια» μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἑλληνικήν. **Θ. Π.**

Ριαὶ (Rieux), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος στρατάρχης (1342—1411). Κατετρόπωσε τοὺς Ἄγγλους, ἐκδιώξας αὐτοὺς τῷ 1404 ἀπὸ τῆς Βρετάνης. **Θ. Β.**

Digitized by Google

— **Ριαί** (Rieux), ***Πέτρος.*** Μεγιστὰν τοῦ Ροσφὸρ καὶ στρατάρχης τῆς Γαλλίας (1389—1439). Ὑπερήσπισε τὸν Ἅγιον Διονύσιον ἐναντίον τῶν Ἄγγλων καὶ κατέλαβεν ἀπ' αὐτῶν τὴν Διέππην. Περιελθὼν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διοικητοῦ τῆς Κομπιένης, ἀφωσιωμένου εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἐνεκλείσθη εἰς εἱρκτὴν καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακουχιῶν. Θ. Β.

ριάλ (rial). Παλαιὰ (μέχρι τοῦ 1920) ἀργυρᾶ νομισματικὴ μονὰς τοῦ Μαρόκκου, ἐπικαλουμένη *χασανι*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ σουλτάνου Μουλάϊ-ἐλ-Χασάν. Ὑποδιῃρεῖτο εἰς 20 *γκέρσχ*, βάρους 25 γραμμ. ἀργύρου, τίτλου 0,900, ἰσότιμον τότε πρὸς 5 φρ. χρ. Ὁμοίως χρυσῆ νομισματικὴ μονὰς τῆς Περσίας, εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τῆς 9/3/1930. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 100 *δηνάρια* καὶ ἔχει βάρος 0,406799 γραμμ. χρυσοῦ, τίτλου 0,900, ἤτοι περιεκτικότητα καθαροῦ χρυσοῦ 0,3661191 γραμμ., ἰσοδυναμοῦν ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου μὲ δρχ. σταθ. 18,75.=$ 0,24332. Ι. Α. Β.

Ριάλτο (Rialto) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν νησίδων τῆς Βενετίας, ἐφ' ἧς ἡ ὁμώνυμος γέφυρα ἐπὶ τῆς Μεγάλης Διώρυγος.

Ριὰν (Riant), ***Παῦλος,*** *κόμις ντὲ* —. Γάλλος ἱστορικὸς (1836—1888). Τῷ 1875 ἵδρυσε τὴν «Société pour l'histoire de l'Orient latin», ἔχουσαν ὡς ἀντικείμενον τὴν δημοσίευσιν τῶν σχετικῶν μὲ τὰς σταυροφορίας ἱστορικῶν πηγῶν, τῷ 1879 ὠνομάσθη μέλος τοῦ ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας καὶ τῷ 1880 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Συνέγραψεν: «Ἐκστρατεῖαι καὶ περιοδεῖαι τῶν Σκανδιναυῶν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν» (1865). «Σπουδαὶ περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βηθλεὲμ» (Γενεύη καὶ Παρίσιοι 1889—1896) κ. ἄ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης πλείστας ἀνεκδότους πηγὰς καὶ ἄλλας φιλολογικὰς ἐργασίας εἰς τὰ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν του ἐκδοθέντα «Ἀρχεῖα τῆς λατινικῆς Ἀνατολῆς» (1881—1884, 3 τόμ.). Η.Π.Γ.

Ριανός. Ἐπικὸς ποιητὴς ἐκ τῆς ἀρχαίας κρητικῆς πόλεως Βήνης, δι' ὃ καὶ *Βηναῖος* ἐκαλεῖτο· ἀκμάσας περὶ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς Γ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου (276—196). Ταπεινῆς ὢν καταγωγῆς, ὑπῆρξε τὸ πρῶτον φύλαξ παλαίστρας, κατόπιν δὲ σπουδάσας ἐγένετο γραμματικὸς καὶ ἐποποιός, ὡς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Ἀθήναιος. Σχόλια αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν μνημονεύονται εὐφήμως. Τὰ δὲ ἐπικὰ αὐτοῦ ποιήματα, ἐκ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ κύκλου ἠντλημένα, θεωροῦνται ὡς ἔμμετρα μυθιστορήματα (*Δοναλσών*), διακρίνει δ' ὅμως αὐτὰ ἁπλότης καὶ φυσικότης καὶ ἐπιτυχὴς ὁμηρικὴ μίμησις. Ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος, λέγεται, ἐθαύμαζεν αὐτὸν καὶ προσεπάθει νὰ τὸν μιμῆται στιχουργῶν. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ ἦσαν: Ἡράκλεια ἢ Ἡρακλειάς, Ἀχαϊκά, Ἠλειακά, Θεσσαλικὰ καὶ Μεσσηνιακά. Τὰ τελευταῖα περιγράφουν τοὺς Μεσσηνιακοὺς πολέμους, καὶ δὴ τὸν Β', ἔχοντα ἥρωα τὸν Ἀριστομένη. Ἐκ τούτου ἀντλεῖ ὁ Παυσανίας ἐν τοῖς Μεσσηνιακοῖς αὐτοῦ. Μνημονεύεται καὶ ποίημα «Φήμη», οὗτινος μόνον τὸ ὄνομα γνωρίζομεν. Σῴζονται καὶ 11 ἐπιγράμματα τούτου ἐρωτικά, κομψότατα, καὶ μικρὸν τεμάχιον, οὗ τὸ στέλεχος ἄγνωστον. Ε. Γ.

Ριάντ, ἢ ***Ριάζ*** (*Ἐρ-Ριάζ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀραβίας ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Νέτζτ. Εἶναι ἡ κοιτὶς καὶ ἄλλοτε ἡ ἕδρα τῶν Βαχαβιτῶν. Κάτ. 30.000 περίπου. Εἶναι κέντρον διασταυρώσεως διαφόρων ὁδῶν. Ν. Μ.

Ρία ντὲ ἐλ Φερρὸλ (Ria de el Ferrol) *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀρταβρικὸς κόλπος.*

Ρίαου, ἢ ***Ρίο*** (Riouw ἢ Rhio) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων τοῦ Α. Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους, κειμένη μεταξὺ τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου καὶ τῆς Σουμάτρας καὶ ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ στενοῦ τῆς Σιγκαπούρης πρὸς Β. μέχρι τοῦ στενοῦ τῆς Μπερχάλα πρὸς Ν., ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε ὁμάδας νήσων, αἵτινες ἀποτελοῦν ἰδιαιτέραν διοίκησιν τῶν Ὁλλανδικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἔχουν ὁλικὴν ἔκτασιν 32.392 τ. χλμ. καὶ κατ. (1927) 224.145, ἐξ ὧν ἐλάχιστοι Εὐρωπαῖοι. Παράγουν ἐλαστικὸν κόμμι, πέπερι καὶ ὄρυζαν. Ἡ μεγίστη τῶν νήσων εἶναι ἡ *Μπίνταγκ* ἢ *Ρίαου*, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα ἢ *Τάντζουγκ Πίναγκ* ἀπέναντι τῆς Σιγκαπούρης (κάτ. 4.538), ἕδρα τοῦ Ὁλλανδοῦ διοικητοῦ, μὲ καλὸν λιμένα. Η. Π. Γ.

Ρίαου-Σίγκα (Riouw-Singga) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχιπέλαγος τῶν Ἰνδιῶν μεταξὺ Μαλαϊκῆς χερσονήσου καὶ Σουμάτρας, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται αἱ νῆσοι *Ρίαου* (βλ. λ.). Η. Π. Γ.

Ριάριο (Riario), ***Πέτρος.*** Ἰταλὸς καρδινάλιος (1445—1474). Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ πάπα Σίξτου Δ', χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε μεγίστην περιουσίαν καὶ ἐγένετο καρδινάλιος, λαβὼν καὶ τοὺς τίτλους τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἀρχιεπισκόπου τῆς Φλωρεντίας καὶ πατριάρχου τῆς Βενετίας. Τῷ 1473 διωρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Σεβίλλης. Κατέστη ὀνομαστὸς διὰ τὴν διπλωματικήν του δρᾶσιν καὶ διὰ τὸν πολυτελέστατον καὶ πολυδάπανον βίον, ὃν διῆγε, δαπανήσας εἰς διάστημα δύο ἐτῶν περὶ τὸ 1 500.000 ἰταλικῶν λιρῶν δι' ἔξοδα συμποσίων. Οἱ Ἰταλοὶ ἱστοριογράφοι ἀποδίδουν τὸν πρόωρον θάνατόν του εἰς τὸν ἄσωτον βίον, ὃν διῆγε. Μ. Δ. Β.

Ρίασκ (Riaschk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Ριαζάν. Κάτ. 16.164. Ἔχει ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ ἐργοστάσια καπνοῦ καὶ οἰνοπνεύματος. Γ. Ι. Β.

Ριάχοβον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Γλύζιανης τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 239. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Παρόρειον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Ριβα (Riva) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ ἰταλικῷ Τυρόλῳ καὶ τῷ νομῷ τοῦ Τρέντο, κειμένη εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἀκρότατον σημεῖον τῆς λίμνης τῆς Γκάρντα. Κάτ. 8.000. Εἶναι πολυσύχναστον κέντρον παραθερισμοῦ καὶ περιηγητῶν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια πολλῶν μεσαιωνικῶν πύργων, καταρράκται καὶ πολλὰ κέντρα θερινῆς καὶ χειμερινῆς διαμονῆς. Μ. Δ. Β.

— **Ρίβα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ὑποδιοικήσεως Χηλῆς (Σίλε) τοῦ νομοῦ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀνατολικῶς τοῦ παρὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Βοσπόρου Ἀνατολοῦ - Φενερὶ (Φαναράκι), ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου. Ν. Μ.

— **Ρίβα** *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Θηρασίας καὶ βορεία αὐτῆς ἄκρα (πλάτ. 36° 28' Β., μήκ. 25° 21' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2043: Santorin island), δεξιᾷ τῷ ἀπὸ Β. εἰσπλέοντι τὴν καλδέραν τῆς Θήρας. Σ. Ε. Λ.

Ριβὰλ (Rival), ***Γαβριήλ.*** Ἑλβετὸς φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν τῷ 1821 Ἑλλάδα Λαβὼν μέρος ἐν ταῖς μάχαις τοῦ Χαϊδαρίου (6 καὶ 8 Αὐγούστου 1826) καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως (23 Νοεμβρίου 1826) ἀπέθανε τῷ 1827. Τ. Ε. Ε.

Ριβάλτα (Rivalta), *δοκιμασία τοῦ* —. Οὕτω καλεῖται δοκιμασία, διὰ τῆς ὁποίας δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰ φλεγμονώδη ἐξ ιδρώματα ἀπὸ τῶν μηχανικῶν ὑδρώπων. Κατ' αὐτὴν ῥίπτομεν σταγόνας τινὰς τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ὀρώδους ὑγροῦ ἐντὸς ἀπεσταγμένου ὕδατος ἐν τῷ ὁποίῳ προσετέθη ὀλίγη ποσότης ὀξικοῦ ὀξέος. Τὸ ὑγρὸν ἀποβαίνει θολόν, ὅταν πρόκειται περὶ ἐξιδρώματος φλεγμονώδους, παραμένει δὲ διαυγὲς ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιπτώσει. Μ. Ν. Κ.

ριβανόλη (ἡ) (Rivanol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ἡ αἰθοξυδιαμινογαλακτικὴ ἀκριδίνη. Κόνις κιτρίνη, διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, ἰσχυρὸν ἀντισηπτικόν. Χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἀποστημάτων καὶ δοθιήνων εἰς διαλύματα 1 : 1000 ἕως 2000. Ἂν καὶ ὁ προκαλούμενος τοπικὸς ἐρεθισμὸς εἶναι ἐλάχιστος, κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ σκευάσματος πρὸς ἐσωτερικὴν ἀντισηψίαν ἐνδείκνυται ἡ προσθήκη νοβοκαΐνης. Τὸ σκεύασμα ἐνδείκνυται κατὰ τῆς βλεννορροίας πρὸς πλύσεις ἐκ διαλυμάτων 1 : 500—1 : 2000, εἰς τὴν δερματολογίαν κατὰ τῆς πυοδερμίας εἰς ἀλοιφὰς (1 %), ἐπίσης καὶ εἰς ὑποκλυσμοὺς κατὰ τῆς ἐξ ἀμοιβάδων δυσεντερίας ἐκ διαλυμάτων 1 : 10000. Κ. Γ. Μ.

Ριβάρι *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νήσου Μήλου (πλάτ. 36° 42' 55" Β., μήκ. 24° 23' 50" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Antimilos, Kimolos, Polino), δεξιᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, καταντικρὺ καὶ πρὸς Δ. τοῦ φανοῦ τῆς Βομβάρδας. Σ. Ε. Λ.

Ριβαρὸλ (Rivarol), ***Ἀντώνιος,*** *κόμις ντὲ* —. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος (1753—1801). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν πνευματωδεστέρων ἀνδρῶν τοῦ ΙΗ αἰῶνος. Ἐνεφανίσθη εἰς τὴν φιλολογίαν διὰ πικροχόλου κριτικῆς τῶν «Κήπων», ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ ἀββᾶ Ντελίλ, τῷ 1782. Μετὰ δύο ἔτη ἐδημοσίευσε τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ: «Λόγος περὶ τῆς παγκοσμιότητος τῆς γαλλικῆς γλώσσης». Ἀμέσως κατόπιν ἐδημοσίευσεν εἰς στίχους μετάφρασιν τῆς «Κολάσεως» τοῦ Δάντου καὶ βραδύτερον τὸ «Μικρὸν ἡμερολόγιον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν μας», ὅπερ ἦτο καυστικὴ σάτιρα κατὰ τῶν ἀσήμων λογοτεχνῶν τῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσιεύθησαν αἱ πρὸς τὸν Νέκκερ ἐπιστολαί του. Ἀρξαμένης τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἐξηρύχθη ἐναντίον πάσης πολιτικῆς μεταρρυθμίσεως. Τὸ δηκτικὸν ὕφος, μεθ' οὗ ἔγραφε, διήγειρε κατ' αὐτοῦ τὴν μῆνιν τῶν ἐπαναστατῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ καὶ ζητήσῃ καταφύγιον πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἶτα δὲ εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐδημοσίευσε τὸ περίφημον ἔργον του «Ἱστορικὴ καὶ πολιτικὴ εἰκὼν τῆς συνταγματικῆς Συνελεύσεως» καὶ τὸ «Μικρὸν λεξικὸν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως». Ἀπέθανεν ἐξόριστος ἐν Βερολίνῳ. Θ. Β.

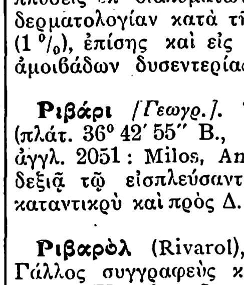

Ἀντώνιος ντὲ Ριβαρόλ.

Ριβαρόλα (Rivarola) ***Δομίνικος,*** *κόμης ντὲ* —. Κορσικανὸς πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς (1687—1748). Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν στρατὸν τῆς Γενούης, κατόπιν δὲ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐν Κορσικῇ βαρώνου Νόϋχωφ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Τῷ 1745, κατὰ τὸν πόλεμον μεταξὺ Κορσικῆς καὶ Γενούης, διωρίσθη στρατηγὸς τῶν κορσικανικῶν στρατευμάτων καὶ διωργάνωσε τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, εἰς τρόπον ὥστε ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος οἱ Γενουήνσιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκκενώσουν τὰ φρούρια, τὰ ὁποῖα κατεῖχον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Βραδύτερον ὅμως ἐσυκοφαντήθη ὡς συνεννοούμενος μετὰ τῆς Γενούης καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Τουρῖνον, ὅπου προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας, ὅπως βοηθήσῃ τὴν πατρίδα του, ἐπιτυχὼν ἐν τέλει νὰ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν διοίκησίν του μέρος τοῦ σαρδηνιακοῦ στρατοῦ πρὸς ἀποβίβασιν εἰς τὴν Κορσικήν. Ἀπέθανεν ὅμως προτοῦ κατορθώσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπόν του. Μ. Δ. Β.

Ρίβας (Riva). Ναύαρχος τῶν Ἑνετῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὁποίου ὁ ἑνετικὸς στόλος κατετρόπωσε τῷ 1648 τὸν τουρκικὸν στόλον παρὰ τὴν Φώκαιαν, ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σμύρνης, καὶ κατόπιν παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Πάρου Κέφαλον. Ε. Γ.

— **Ρίβας,** ***Ἰωσὴφ Κάρλοβιτς.*** Ρῶσος ναύαρχος (1733—1798). Καταταγεὶς εἰς τὸ ναυτικόν, ταχέως προήχθη εἰς πλοίαρχον καὶ ναύαρχον. Τῷ 1790 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν στολίσκου προωρισμένου νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Κατεναυμάχησε τοὺς Τούρκους ἐν Καδζᾷ βέῃ, ἐκυρίευσε τὴν πόλιν ταύτην καὶ προσβαλὼν διὰ θαλάσσης τὸ Ἰσμαήλιον, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἅλωσιν αὐτοῦ, παρέστη δὲ εἶτα ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσίας εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Ἰασίου. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Αἰκατερίνης Β' ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας καὶ συνέγραψεν «Ἀπομνημονεύματα», δημοσιευθέντα ἰταλιστὶ καὶ διαφωτίζοντα σπουδαίως τὰ γεγονότα τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης περιόδου. Θ. Β.

— **Ρίβας** (Rivas), ***Ἄγγελος-Ραμίρεθ***· βλ. λ. *Σααβέντρα.*

Ριβεῖρο (Riveiro), ***Μιχαὴλ-Φερδινάνδος.*** Ἱσπανὸς φιλέλλην ἐκ Κορδούης, ἀξιωματικὸς τοῦ ἱσπανικοῦ στρατοῦ. Κατελθὼν τῷ 1821 εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατετάγη εἰς τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων, ἐπολέμησε πολλαχοῦ καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως (23 Νοεμβρίου 1826) καὶ ἀπέθανε τῷ 1827. Τ. Ε. Ε.

ριβεκκίτης (ὁ) (Riebeckit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μεταπυριτικὸν ἅλας τῆς ὁμάδος τῆς ἀμφιβόλου. Ἀποτελεῖ μέλος τῶν νατριούχων ἀμφιβόλων, ὁ χημικὸς δὲ τύπος αὐτοῦ εἶναι $Na_2 Fe_2 [SiO_3]_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἀρφβεδσονίτην, ὀρυκτὸν τῆς αὐτῆς ὁμάδος. Ἀπαντᾷ ἐντὸς ἀλκαλιούχων γρανιτῶν καὶ συηνιτῶν εἰς τὴν Socotra, Alemtejo καὶ τὴν Κορσικήν, ἐν Ἑλλάδι δὲ εἰς τὴν Ἄνω Μεριὰν τῆς Φολεγάνδρου ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν τοῦ ἀμφιβολίτου μὲ ἀκμίτην, βιοτίτην καὶ ἐνίοτε ἐπίδοτον. Ἡ ἀμιαντοειδὴς ἐξ ἀποσαθρώσεως μορφὴ τοῦ ὀρυκτοῦ τούτου χρησιμοποιεῖται ὡς διακοσμητικὸς λίθος. Γ. Β.

Ρίβερ, ***Ἠστ*** — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἠστ* Ρίβερ.

Ριβέρα (Ribera)· βλ. λ. *Ριμπέρα.*

— **Ριβέρα** (Rivera), ***Πρίμο ντὲ*** —· βλ. λ. *Πρίμο* ντὲ Ριβέρα.

Ρίβερς (Rivers), ***Ἀντώνιος - Γουδβὶλλ*** (Woodville). Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1442 καὶ ἀποκεφαλισθεὶς τῷ 1483, κατὰ διαταγὴν Ριχάρδου τοῦ Γ'. Κρίνεται ὡς εἷς τῶν διαυγεστέρων συγγραφέων τοῦ ἀγγλικοῦ πεζοῦ λόγου τῆς ἐποχῆς του. Ἀπεστάλη πρέσβυς πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας καὶ διετέλεσε τοποτηρητὴς τοῦ Καλαί, πλοίαρχος τῆς βασιλικῆς ἀρμάδας, κόμις, κηδεμὼν τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας (1473). Εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρώτου ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκτυπωθέντος βιβλίου: «Ἕνας ἔνδοξος ὡραῖος καθρέπτης διὰ πάντα καλὸν χριστιανικὸν λαόν». Ἔγραψε καὶ «Λυρικὰς ραψῳδίας (μπαλλάντες) κατὰ τῶν ἑπτὰ θανασίμων ἁμαρτημάτων». Α. Ν. Λ.

Ρίβερς, *Θρὴ* — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Θρὴ* Ρίβερς.

Ριβερσάϊντ (Riverside). *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Καλιφορνίας, 90 χλμ. νοτιοανατολικῶς τοῦ Λὸς Ἄντζελες, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάντα Ἄνα. Κάτ. (1920) 19.341. Διεξάγει ἐμπόριον ἑσπεριδοειδῶν εἰς μεγίστην κλίμακα. Η. Π. Γ.

Digitized by Google

ριβήσιον (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *γροσουλαρία.*

Ριβιὲ (Rivier), ***Ἀλφόνσος-Πέτρος.*** Ἑλβετὸς νομομαθὴς (1835—1898). Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Παρισίοις. Τῷ 1863 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης καὶ τῷ 1867 κατέλαβε τὴν ἕδραν τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Βρυξελλῶν. Ἐχρημάτισεν ἀρχισυντάκτης τῆς «Revue de Droit International» καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἰνστιτούτου διεθνοῦς δικαίου. Συνέγραψεν: «Ἱστορικὴ εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον» (1872), «Στοιχειώδης πραγματεία ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν λόγῳ θανάτου ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ» (1878), «Περὶ τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ ἀνευθύνου τοῦ πάπα ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ», «Τὰ 10 πρῶτα ἔτη τοῦ Ἰνστιτούτου διεθνοῦς δικαίου» (1884), «Ἐγχειρίδιον διεθνοῦς δικαίου» (1889), «Ἀρχαὶ διεθνοῦς δικαίου» (1896) κ. ἄ. Η. Π. Γ.

Ριβιὲρ (Rivière), ***Αἰμίλιος.*** Γάλλος ἀνθρωπολόγος καὶ ἀρχαιολόγος (1835—1922). Ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου, γενομένης τῷ 1872 ἐντὸς τῶν σπηλαίων τοῦ Μπουασσὲ-Ρὸνς καὶ τῶν σπηλαίων τοῦ Μπουασσὲ ντὲ Τούρ. Τῷ 1895 ἐξηρεύνησε τὰ σπήλαια Λὰ Μούτ, ὅπου ἀνεῦρε παλαιοντολογικὰ ἴχνη ζωγραφικῆς, ἅτινα ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ νὰ καθορισθῇ ἀκριβέστερον ἴσως ἡ χρονολογία τῶν περιφήμων ζωγραφιῶν τῆς Ἀλταμίρας. Ὁ Ριβιὲρ ἐδημοσίευσε πολυαρίθμους σημαντικὰς μελέτας εἰς τὰ «Πρακτικὰ» τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, εἰς τὸ «Δελτίον τῆς Ἑταιρείας τῆς Ἀνθρωπολογίας» καὶ εἰς ἄλλα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Μ. Δ. Β.

—**Ριβιὲρ** (Rivière), ***Ἐρρῖκος - Λαυρέντιος.*** Γάλλος ναυτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1827—1883). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ναυτικὴν σχολὴν καὶ τῷ 1881, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ναυτικῆς δυνάμεως πρὸς καταδίωξιν τῶν πειρατῶν ἐν Κοχιγκίνᾳ, κατέλαβε τὴν πόλιν Χανόϊ καὶ τὸ φρούριον Νὰμ-Ντίν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ περιπεσὼν εἰς ἐνέδραν κατεσφάγη. Συνέγραψε μυθιστορήματα καὶ δράματα, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι: «Πιερρότος», τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του, «Τὸ κομμένο χέρι» «Κάϊν», «Ἡ δαιμονισμένη» «Δευτέρα ζωὴ τοῦ συνταγματάρχου Ροζέ», «Παρεξηγήσεις τῆς καρδιᾶς», «Αἱ ὀπτασίαι τοῦ ὑπολοχαγοῦ Φερρώ», «Δεσποινὶς ντ' Ἀρμόν», «Τὸ σφάλμα τοῦ συζύγου», «Ἐντμέ», «Ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς», «Ἡ ὀψίπλουτος», δρᾶμα, «Βέρθα ντ' Ἐστρέ», δρᾶμα κ. ἄ. Η. Π. Γ.

— **Ριβιὲρ** (Rivière), ***Ἐρρῖκος.*** Γάλλος ζωγράφος καὶ σκηνογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Κατ' ἀρχὰς εἰργάσθη ὡς σχεδιαστὴς εἰς διάφορα περιοδικά. Ἐξετέλεσεν ἐπιτυχεῖς ξυλογραφίας, κατὰ τὰ τελευταῖα δ' ἔτη εἰδικεύθη εἰς τὴν σκηνογραφίαν, ἐργασθεὶς μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας εἰς τὸ Γαλλικὸν Θέατρον, εἰς τὸ θέατρον Ἀντουάν, εἰς τὸ Βωντεβὶλ Κατέγινεν ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν λιθογραφίαν, ἐκδώσας πλείστας συλλογάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ «Τοπία», «Παρισινὰ τοπία», «Φαντασμαγορίαι τῶν ὡρῶν», «Αἱ 36 ἀπόψεις τοῦ Πύργου τοῦ Ἄϊφελ» κλπ. Ἐκ τῶν ἄλλων του ἔργων ἐξαίρονται αἱ μικρογραφίαι τοῦ ἔργου τοῦ Φρ. Κυρὲλ «Τὸ γεῦμα τοῦ Λέοντος» εἰς τὸ θέατρον Ἀντουάν, «Ἡ ἐποποιΐα» τῆς Καραὶ ντ' Ἂς κλπ. Μ. Δ. Β.

— **Ριβιέρ,** ἢ ***Ριβιὲρ-Τεοντὸρ*** (Rivière ἢ Rivière-Théodore) ***Θεόδωρος - Λουδοβῖκος - Αὔγουστος.*** Γάλλος γλύπτης (1857—1912). Διεκρίθη διὰ τὴν βαθεῖαν μελέτην τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως τῶν ἔργων του καὶ ἐβραβεύθη εἰς πολλὰς ἐκθέσεις, τῶν κυριωτέρων τῶν ἔργων του ἀγορασθέντων ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ κράτους καὶ ἀποκειμένων ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λουξεμβούργου. Ὡς τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ θεωρεῖται τὸ σύμπλεγμα «Σαλαμπὸ» (1895). Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων του εἶναι: «Ἡ χορεύτρια», «Ὁ Φρὰ Ἀντζέλικο», «Ἡ Μουσική», «Οἱ δύο πόνοι», «Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα», «Ἡ τραγῳδία» (1905), «Ὁ Ρόγκι αἰχμάλωτος ὁδηγούμενος εἰς τὸ Φὲζ» (1912) καὶ ἀγάλματα μεγάλων καὶ ἄλλων ἀνδρῶν ὡς τοῦ Παστέρ, τοῦ Μετσνικώφ, τοῦ Κλαρετί, τοῦ Μιστράλ, ἡ προτομὴ τοῦ Ἀρμάνδου Σιλβέστρ, ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἔργων του, κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

— **Ριβιὲρ** (Rivière), ***Ἰάκωβος.*** Γάλλος συγγραφεύς, ποιητὴς καὶ αἰσθητικὸς (1886—1925). Συνειργάσθη κατ' ἀρχὰς εἰς διάφορα περιοδικά, συνάψας στενὰς σχέσεις μὲ τοὺς συγχρόνους του Γάλλους συγγραφεῖς Ἀντρὲ Ζίντ, Πὼλ Κλωντέλ, Ζὰκ Κοπὼ κτλ., ἡ μετὰ τῶν ὁποίων ἐνδιαφέρουσα ἀλληλογραφία του ἐξεδόθη τῷ 1927 εἰς δύο τόμους. Τῷ 1912 ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Études», τῷ 1914 ἐγένετο ἀρχισυντάκτης τῆς «Νέας Γαλλικῆς Ἐπιθεωρήσεως». Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, ἔγραψε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αἰχμαλωσίας του τὸ μυθιστόρημα «Aimée» καὶ κατόπιν διάφορα ποιήματα καὶ φιλοσοφικὰ διηγήματα, ἅτινα ἐξέδωκε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του: «Ὁ Γερμανός», «Ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Θεοῦ», «Ἀναμνήσεις καὶ στοχασμοὶ αἰχμαλώτου» (1918) «Αἰσθητικὰ δοκίμια», «Πολιτικαὶ μελέται» καὶ τὸ ἡμιτελὲς μυθιστόρημα «Φλωρεντία». Μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐγένετο τῷ 1919 διευθυντὴς τῆς «Νέας Γαλλικῆς Ἐπιθεωρήσεως», δημοσιεύσας ἐν αὐτῇ πλείστας μελέτας καὶ ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν σημαντικωτέρων Γάλλων αἰσθητικῶν τῆς ἐποχῆς του. Μ. Δ. Β.

Ριβιέρα (Riviera) *[Γεωγρ.].* Καλεῖται οὕτω διεθνῶς ἡ παραλιακὴ περιοχὴ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γενούης, κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῆς Λιγυρίας, ἡ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς πόλεως Βιαρέτζιο πρὸς Α. καὶ φθάνουσα μέχρι τοῦ κόλπου Φρέζους ἐν τῷ νομῷ τῶν Παραθαλασσίων Ἄλπεων τῆς Γαλλίας πρὸς Δ. Διαιρεῖται εἰς *Ἀνατολικὴν Ριβιέραν* (Riviera di Levante), περιλαμβανομένην μεταξὺ Βιαρέτζιο καὶ Γενούης, καὶ εἰς *Δυτικὴν Ριβιέραν* (Riviera di Ponente), περιλαμβανομένην μεταξὺ Γενούης καὶ τῆς γαλλικῆς πόλεως Μαντόν, παρὰ τὰ ἰταλογαλλικὰ σύνορα. Ἡ ἐκεῖθεν τῆς πόλεως Μαντὸν γαλλικὴ ἀκτὴ τῆς Ριβιέρας καλεῖται συνηθέστερον *Κυανῆ Ἀκτὴ* (Côte d' Azur). Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἄγει ἡ ἐκ Ρώμης, διὰ Λιβόρνου, Σπέτσιας, Γενούης, Νικαίας καὶ Καννῶν εἰς Μασσαλίαν καὶ Παρισίους σιδηροδρομικὴ γραμμὴ καὶ ἡ διπλῆ αὐτοκινητιστικὴ ὁδός, ἡ καλουμένη Κορνὶς (Πτὶτ Κορνὶς ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ Γκρὰντ Κορνὶς ἡ ἄγουσα διὰ τῶν ὑπερκειμένων αὐτῆς ὑψωμάτων).

Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι παγκοσμίως ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἄφθονον καὶ ὀργιώδη ὑποτροπικὴν βλάστησιν, τὸ θαυμάσιον κλῖμά της καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν φυσικὴν ὡραιότητα τῶν τοπίων της. Προστατευομένη ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς ἀνέμους τοῦ βορρᾶ ὑπὸ τῶν ἀμέσως ὑπερκειμένων ὄπισθεν αὐτῆς Ἀπεννίνων καὶ Ἄλπεων τῆς Λιγυρίας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Παραθαλασσίων Ἄλπεων ἐν Γαλλίᾳ, ἀποτελεῖ ἰδεώδη χειμερινὴν διαμονήν, ἡ δὲ διαρκῶς ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦσα ἄνοιξις τὴν καθιστᾷ πολυσύχναστον καὶ κατὰ τὸ θέρος. Ἕνεκα τῶν πλεονεκτημάτων της τούτων ἔχουν δημιουργηθῆ ἐν αὐτῇ πλεῖστα κέντρα χειμερινῆς καὶ θερινῆς διαμονῆς, κέντρα διασκεδάσεων καὶ ἀναψυχῆς, σανατόρια καὶ ἀναρρωτήρια πάσης φύσεως ἀσθενειῶν, ἰδίως δὲ χρονίων ρευματισμῶν, νευρικῶν διαταράξεων, διαφόρων χρονίας μορφῆς καταρροϊκῶν παθήσεων, ἄσθματος, φυματιάσεως κτλ. Αἱ κυριώτεραι τῶν πόλεων καὶ τὰ ὀνομαστότερα χωρία καὶ κέντρα τῆς Ἀνατολικῆς Ριβιέρας εἶναι: τὸ *Βιαρέτζιο*, ἡ *Πιετρασάντα*, ἡ *Σεραβέτσα*, τὸ *Λεβάντο*, τὸ *Ριπάλλο*, τὸ *Πορτοφῖνο*, ἡ *Σάντα Μαργαρίτα*, τὸ *Κάμολι*, τὸ *Ρέκκο* καὶ τὸ *Νέρβι*· τῆς δὲ Δυτικῆς Ριβιέρας: τὸ *Πέλι*, τὸ *Βαράτσε*, ἡ *Ἀλμπένγκα*, τὸ *Ντιάνο Μαρίνα*, ἡ *Ἰμπέρια*, τὸ *Σὰν Ρέμο*, τὸ *Ὀσπενταλέττι*, ἡ *Μπορντιγκέρα*, ἡ *Βεντιμίλια* καὶ ἡ *Μαντόν*. Ἐπὶ τῆς Κυανῆς Ἀκτῆς ὑπάρχουν: τὸ *Μόντε Κάρλο*, τὸ *Μονακό*, τὸ *Μπωλιέ*, ἡ *Βιλλφράνς*, ἡ *Νίκαια*, ἡ *Ἀντίμπ*, ἡ *Ζουὰν-Λὲ-Πέν*, αἱ *Κάνναι*, αἱ νῆσοι *Λερέν*, ἡ *Σαὶν Ραφαὲλ* καὶ ἡ *Φρέζους*. Ἐν Ριβιέρᾳ ὑπάρχουν καὶ ἄφθονοι μεμονωμένοι ἐπαύλεις διασήμων ἀνδρῶν, καθὼς καὶ τῶν πλουσιωτέρων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου, πάσης χώρας καὶ πάσης φυλῆς, τινὲς τῶν ὁποίων εἶναι μυθικῆς πολυτελείας καὶ εἰς ποικιλωτάτους ρυθμούς, ἔργα τῶν διασημοτέρων συγχρόνων ἀρχιτεκτόνων, διακεκοσμημένα ὑπὸ τῶν ὀνομαστοτέρων καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς. Μ. Δ. Β.

ριβινία (ἡ) (Rivinia) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φυτολακκοειδῶν*, περιλαμβάνον ὀκτὼ εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ριβινία ἡ πλατύφυλλος* (Rivinia latifolia), δενδρύλλιον μὲ φύλλα πλατέα, ἐναλλασσόμενα, ὀξύληκτα, ἄνθη κατὰ μασχαλιαίους ἢ καταληκτικοὺς στάχυς διατεταγμένα καὶ καρπὸν δρύπην μονόσπερμον. Εἶναι ἐξόχως κοσμητικὸν φυτόν, καλλιεργούμενον εἰς τὰ θερμοκήπια τῆς Εὐρώπης διὰ τὴν ὡραίαν ἀντίθεσιν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουσι τὰ λευκότατα ἄνθη του πρὸς τοὺς ζωηρῶς ἐρυθροὺς καρπούς του. Δ. Ν. Π.

Ρίβιο *[Γεωγρ.].* Σημερινὸν ὄνομα τῆς ἐν Ἀκαρνανίᾳ *Λιμναίας* (βλ. λ.), ἰδιάζον εἰς τὸ νότιον καὶ μακρὸν αὐτῆς τμῆμα. Ι. Σ. Σ.

ριβισία (ἡ), καὶ ***ριβίσιον*** (τό)· τὸ φραγκοστάφυλον (λατ. ribes).

Ριβιώτισσα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ δήμου Σπαρτιατῶν τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 237. Κεῖται νοτιοανατολικῶς τῆς Σπάρτης περὶ τὰ 4 χλμ.

Ρίβλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Κοίλης Συρίας ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ (Νάχρ-ἐλ-Ἄζι), πρὸς Β. τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀπὸ Βαβυλωνίας εἰς Παλαιστίνην ὁδοῦ. Ἐνταῦθα ὁ Ναχώ, βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἐξεθρόνισε τὸν Ἰωάχαζ καὶ ἀνηγόρευσε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων τὸν Ἐλιακεὶμ περὶ τὸ 600 π. Χ., ὁ δὲ Ναβουχοδονόσωρ, συλλαβὼν τὸν ἐπαναστατήσαντα Σεδεκίαν περὶ τὸ 588 π. Χ., ἀφοῦ ἐφόνευσε πρὸ αὐτοῦ τὰ τέκνα του, ἀπέστειλε σιδηροδέσμιον εἰς Βαβυλῶνα. Σήμερον καλεῖται Riblé. Α. Θ. Σ.

Ρίβνιτσα *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Σερβίας, παραπόταμος τοῦ Ἐριγῶνος. Πηγάζει ἐκ τῶν κλιτύων Μπαμπᾶ-Πλάνινα καὶ Μπαμπούνα-Πλάνινα καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἐριγῶνα, βορείως τῆς Λοπάτνιτσα. Ἔχει μῆκος 87 χλμ. Γ. Ι. Β.

Ρὶβ-ντὲ-Ζιὲ (Rive-de-Gier) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λείγηρος, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ζιὲ καὶ τῆς διώρυγος τοῦ Ζιβόρ, εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. βορειοανατολικῶς τοῦ Σαὶντ-Ἐτιέν, μεθ' οὗ συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου. Κάτ. 15.660. Σταθμὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Λυὼν—Μασσαλίας. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, ὑαλουργεῖα, ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανημάτων, μεταλλικῶν καλῳδίων κλπ. Η. Π. Γ.

ριβόζαι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.].* Κανονικαὶ ἀλδοπεντόζαι ἐπιμερεῖς πρὸς τὰς *ἀραβινόζας*, δι' ὃ καὶ *ἐπιαραβινόζαι* ἐπίσης καλοῦνται. Ἔχουσι τὸν συντακτικὸν τύπον $CH_2(OH).[CH(OH)]_3.CHO$. Διακρίνονται δύο στερεοϊσομερεῖς μορφαί, ἤτοι ἡ d- καὶ ἡ l-ριβόζη, ἐξ ὧν σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ πρώτη. Ἡ d-ριβόζη ἀποτελεῖ συστατικὸν τῶν νουκλεϊνικῶν ὀξέων. Σ. Γ.

Ρίβολι (Rivoli) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τουρίνου. Κάτ. 7.500. Ἐν αὐτῇ φρούριον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνεκλείσθη καὶ ἀπέθανε, μετὰ τὴν παραίτησίν του, ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἀμεδαῖος τῷ 1732. Μ. Δ. Β.

Ρίβολι Βερονέζε (Rivoli Veronese) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Βερώνας, ἐπὶ ὑψώματος δεσπόζοντος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἀδίγη. Κάτ. 2.400. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας τοῦ 1796—1797 (βλ. λ. *Διευθυντηρίου πόλεμοι* τ. Θ', σ. 340), οἱ περὶ τὸ Ρίβολι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζουμπὲρ Γάλλοι (περὶ τοὺς 10,000 ἄνδρες) εὑρίσκοντο τὴν ἑσπέραν τῆς 13ης Ἰανουαρίου 1797 εἰς τὰς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένας θέσεις. Ἐπειδὴ δὲ κατ' αὐτῶν προήλασεν ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀλβίντζι αὐστριακὸς στρατὸς (περὶ τοὺς 25.000 ἄνδρες), ὁ Ζουμπὲρ διέταξε τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γάλλων πρὸς Βερώναν, ἅτε ἀντιληφθεὶς ὅτι πρόκειται περὶ πολυαριθμοτέρου ἀντιπάλου. Πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου καί, ἀφιχθεὶς ἐκεῖ περὶ τὴν 2αν ὥραν τῆς 14ης Ἰανουαρίου, ὄχι μόνον ἀνήρεσε τὴν περὶ ὑποχωρήσεως πρὸς Βερώναν διαταγὴν τοῦ Ζουμπέρ, ἀλλὰ διέταξεν ὅπως εὐθὺς ἀμέσως ἀναληφθῇ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, εὑρισκομένων κατὰ τὴν νύκτα 13—14 Ἰανουαρίου ἐν καταυλισμῷ εἰς τὰς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένας θέσεις, ἅτε σκοπούντων διὰ μὲν τῶν τριῶν φαλάγγων, τῶν προχωρουσῶν διὰ τοῦ ὀροπεδίου Μπάλντο, νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ μέτωπον ἐναντίον τῆς τοποθεσίας τοῦ Ρίβολι (τῶν περιστεφόντων τὸ χωρίον τοῦτο ἀπὸ βορρᾶ ὑψωμάτων), διὰ τῆς δεξιᾶς (δυτικῆς) φάλαγγος, παρακαμπτούσης τὴν τοποθεσίαν τοῦ Ρίβολι καὶ προχωρούσης πρὸς τὸ ὀροπέδιον Πικολο, νὰ ὑπερκεράσωσι τὸ ἀριστερὸν τῶν Γάλλων, διὰ τῆς ἀριστερᾶς (ἀνατολικῆς), τῆς ἀκολουθούσης τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (δυτικῆς) ὄχθης τοῦ Ἀδίγη (Ἄντιτζε) ἁμαξιτὸν ὁδόν, περιλαμβανούσης δ' ἅπαν τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ ἱππικόν, τὰ ὁποῖα ἠδυνάτουν νὰ πορευθῶσι διὰ τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων, νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ δεξιοῦ γαλλικοῦ πλευροῦ, διὰ δὲ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, τῆς ἀκολουθούσης τὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (ἀνατολικῆς) ὄχθης τοῦ Ἀδίγη ὁδευσιν, νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν νώτων τῆς τοποθεσίας τοῦ Ρίβολι. Ὁ Βοναπάρτης, ἐκ τῆς θέας τῶν νυκτερινῶν πυρῶν τῶν αὐστριακῶν καταυλισμῶν, ἀντελήφθη ἀμέσως τὰς θέσεις μιᾶς ἑκάστης αὐστριακῆς φάλαγγος, καὶ ἐξ αὐτῶν ὑπεισῆλθεν ἀμέσως εἰς τὸ πνεῦμα τῶν προθέσεων τοῦ Ἀλβίντζι, γνωρίζων δὲ καλῶς τὴν ἐδαφικὴν διαμόρφωσιν τῆς περιοχῆς καὶ συνεπῶς ὅτι, διὰ τῆς κατοχῆς τῆς τοποθεσίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ τοῦ λόφου Τρομπαλόρε, θὰ παρεκωλύετο πᾶσα προχώρησις τῆς ἀκολουθούσης τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀδίγη φάλαγγος (τῆς ἐχούσης τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ ἱππικόν), διέταξε τὸν Ζουμπὲρ ὅπως ἀπὸ τῆς 5ης ὥρας τῆς 14ης Ἰανουαρίου καταλάβῃ τὰ ὑψώματα τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ τὸν λόφον Τρομπαλόρε, προκαταλαμβάνων οὕτω τὴν ἐνέργειαν τῶν Αὐστριακῶν. Οἱ Αὐστριακοὶ εὑρέθησαν τότε ἐν πλήρει αἰφνιδιασμῷ, οὔτε κἂν φαντασθέντες γαλλικὴν ἐπίθεσιν, δι' ὃ αὕτη ἐπέτυχε πλήρως, καταληφθεισῶν τῶν ἐν λόγῳ τοποθεσιῶν. Δὲν ἐβράδυνον ὅμως οἱ Αὐστριακοὶ νὰ συνέλθωσι, καὶ τότε ἀμέσως ἤρχισαν ἐπιτιθέμενοι, ὁπότε οἱ Γάλλοι περιῆλθον εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν, καθόσον εὑρίσκοντο ἐν μεγάλῃ ἀριθμητικῇ μειονότητι ἀπέναντι τῶν ὁλονὲν ὑπερκερούντων τούτους Αὐστριακῶν, ἡ δ' ἄφιξις τῆς μεραρχίας Μασενὰ (τῆς ἐγγυτέρας, καθ' ὃ εὑρισκομένης παρὰ τὴν Βερώναν) ἐβράδυνε. Δι' ὅ, ἐνῷ τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν κατώρθωνον νὰ συγκρατῶνται κάπως εἰς τὰς θέσεις των, τὸ ἀριστερὸν ἤρχισε περὶ τὴν 9ην ὥραν καμπτόμενον, πᾶσα δὲ προσωπικὴ παρέμβασις τοῦ Βοναπάρτου οὐδόλως ἐβελτίωσε τὴν κατάστασιν. Ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τὸ νὰ συμπαρασυρθῇ εἰς ὑποχώρησιν ἅπασα ἡ γαλλικὴ γραμμή, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ δυνηθῶσιν

Digitized by Google

οἱ Αὐστριακοὶ νὰ καταλάβωσι περὶ τὴν μεσημβρίαν τὴν τοποθεσίαν Ἁγίου Μάρκου καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀπειλήσωσι τὸ Ινκανάλε, δηλαδὴ σημεῖον ἐπικρατοῦν τῆς διαβάσεως Κατ αὐτὴν τὴν ὥραν ἡ δεξιὰ (δυτικὴ) αὐστριακὴ φάλαγξ ἔφθασε περίπου εἰς τὸ ὕψος τῆς τοποθεσίας Ρίβολι, ἀπειλοῦσα τὸ ἀριστε-

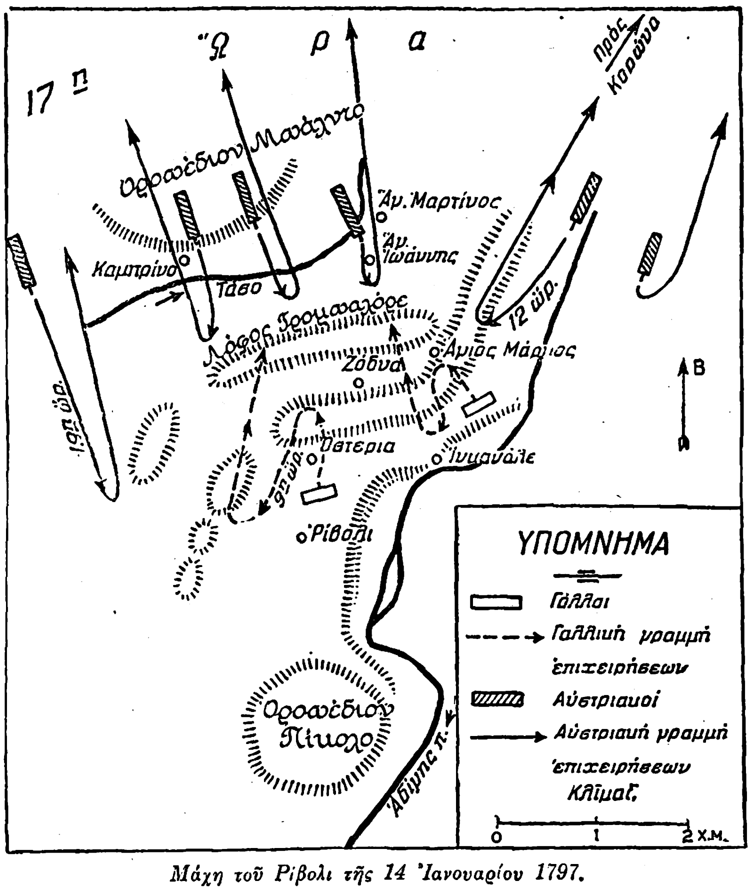

Μάχη τοῦ Ρίβολι τῆς 14 Ἰανουαρίου 1797.

ρὸν γαλλικὸν πλευρόν. Ὁ Βοναπάρτης συνέλαβε τότε τὸ ριψοκίνδυνον σχέδιον νὰ προσβάλῃ τὰς αὐστριακὰς φάλαγγας διαδοχικῶς, ἀρχὴν ποιούμενος ἀπὸ τῆς ἀμέσως ἐπικινδυνωδεστέρας. δηλαδὴ τῆς ἀπειλούσης τὰ ὑψώματα Ἰνκανάλε. Μετ' ὀλίγον ἡ αὐστριακὴ αὕτη φάλαγξ ἀπωθήθη τελείως ἐν πλήρει συμφυρμῷ, ἐξαναγκασθεῖσα εἰς φυγήν. Ἐπηκολούθησεν εἶτα ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν αὐστριακῶν φαλάγγων τοῦ κέντρου, ἐξαναγκασθεισῶν καὶ τούτων εἰς ὑποχώρησιν πρὸς τὸ ὀροπέδιον Μπάλντο, διότι ἐστεροῦντο πυροβολικοῦ. Ἀπέμεινεν ὅμως ἡ δεξιὰ (δυτικὴ) αὐστριακὴ φάλαγξ, ἡ ἀπειλοῦσα τὸ ἀριστερὸν γαλλικὸν πλευρόν, ἥτις ὁλονὲν καθίστατο ἐπ κινδυνωδεστέρα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως κατέφθασεν ἐκ δυσμῶν ἡ γαλλικὴ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Ρέϋ (προερχομένη ἐκ τοῦ Σάλο), ἥτις ἠπείλησε κατὰ νῶτα τὴν αὐστριακὴν ταύτην φάλαγγα, ἐξαναγκασθεῖσαν τότε εἰς πλήρη ὑποχώρησιν καὶ φυγήν. Τοιουτοτρόπως, περὶ τὴν 17ην ὥραν τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1797, οἱ μὲν Αὐστριακοὶ τοῦ Ἀλβίντζι εὑρίσκοντο ἐν πλήρει ὑποχωρήσει, βορείως τοῦ ὀροπεδίου Μπάλντο, καὶ βορειοανατολικῶς πρὸς Κορόνα, οἱ δὲ Γάλλοι τοῦ Βοναπάρτου νικηταὶ καὶ καταδιώκοντες τοὺς Αὐστριακούς. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

ριβονικὰ *ὀξέα [Ὀργ. Χημ.]*. Τετραϋδροξυλιωμένα παράγωγα τοῦ κανονικοῦ βαλεριανικοῦ ὀξέος, ἀποτελοῦντα προϊόντα ὀξειδώσεως τῶν *ριβοζῶν*. Ἔχουσ τὸν τύπον $CH_2 (OH). [CH (OH]_3. COOH$ καὶ παρεσκευάσθησαν συνθετικῶς. Σ. Γ.

ριβοτίτης (ὁ) (Rivotit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀρσενικὸν ἅλας τοῦ χαλκοῦ καὶ ἀντιμονίου μὲ μικρὰν περιεκτικότητα εἰς ἄργυρον καὶ σχετικῶς μεγάλην εἰς CO_2. Ἀποτελεῖ προϊὸν ἀλλοιώσεως τοῦ τετραεδρίτου, ἔχει δὲ χρῶμα κιτρινοπράσινον ἕως τεφροπράσινον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ ἀσβεστολίθου τῆς Sierra del Cadi καὶ τῆς ἐπαρχίας Lerida. Γ. Β.

Ριβουὰρ (Rivoire), ***Ἀνδρέας***. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1872. Διετέλεσε γραμματεὺς τῆς συντάξεως τῆς «Revue de Paris» καὶ δραματικὸς κριτικὸς τῆς «Ἠχοῦς τῶν Παρισίων» καὶ τοῦ παρισινοῦ «Χρόνου». Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Αἱ παρθένοι» (1895), «Ἡ Βέρθα μὲ τὰ μεγάλα πόδια» (1899), «Τὸ ὄνειρον τῆς ἀγάπης» (1900) «Ὁ δρόμος τῆς λήθης», βραβευθεῖσαν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, «Ἡ ἡδονὴ τῶν νέων» καὶ «Ἡ ἐξαδέλφη Αἰμιλία» (1924). Τὰ κυριώτερα τῶν θεατρικῶν του ἔργων εἶναι: «Ἡ γωνιὰ» (1903), «Τέλος ἀρετῆς» (1903), «Ἦτο κάποτε ποιμενὶς» (1905), «Ὁ φίλος τοῦ σπιτιοῦ» (1905), «Ὁ καλὸς βασιλιᾶς Δαγοβέρτος» (1908), βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, «Ὁ φίλος μου Τέντυ», «Ἡ ταπεινὴ προσφορά», «Τὸ χαμόγελο τοῦ Φαύνου», «Ροζὲ Μποντάν», «Ἰουλιέττα καὶ Ρωμαῖος» κ. ἄ. Η. Π. Γ.

ριβουλαρία (ἡ) (Rivularia) *[Βοτ.]*. Γένος φυκῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ριβουλαριιδῶν*, περιλαμβάνον ἄλγη μὲ θαλλὸν νηματοειδῆ, περιβαλλόμενον ὑπὸ πηκτωματώδους οὐσίας. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης.

ριβουλαριίδαι (οἱ) (Rivulariidæ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυκῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* τῆς κατηγορίας τῶν *κυανοφυκῶν*, περιλαμβάνουσα φύκη μικροσκοπικὰ ἢ μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς τὰ ἁλμυρὰ ἢ γλυκέα ὕδατα. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *ριβουλαρία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρίγα (ἡ)· δημοτ., κανών, ὄργανον δι' οὗ φέρομεν εὐθείας γραμμάς, ἄλλως *χάρακας*· || εὐθεῖα γραμμὴ διακριτικοῦ χρώματος: «ὕφασμα μὲ ρίγες».

Ρίγα (Riga ἢ λεττον. Righa) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Λεττονίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ντύνα, εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ρίγας. Κάτ. 338.818, ἐξ ὧν 198.736 Λέττονες, 43 792 Γερμανοί, 39.459 Ἰουδαῖοι καὶ 29.235 Πολωνοί. Εἶναι ἕδρα ὀρθοδόξου ἀρχιεπισκόπου καὶ καθολικοῦ ἐπισκόπου. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἦτο πρωτεύουσα τοῦ ρωσικοῦ κυβερνείου τῆς Λιβονίας. Εἶναι ὁ κυριώτερος λιμὴν τῆς δημοκρατίας καὶ τὸ σπουδαιότερον κέντρον της λεττονικῆς βιομηχανίας, μὲ πλεῖστα ἐργοστάσια ὑφασμάτων, μεταξωτῶν, οἰνοπνευμάτων, μηχανημάτων κλπ. Ἡ μεγάλη ὅμως σημασία τῆς Ρίγας ἔγκειται εἰς τὴν ἐμπορικὴν αὐτῆς κίνησιν, καθότι διὰ τοῦ λιμένος αὐτῆς εἰσάγονται τὰ πλεῖστα τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κομιζομένων ἐμπορευμάτων, καὶ ἰδίως γαιάνθρακες καὶ μηχανήματα, καὶ ἐξάγονται τὰ προϊόντα τῆς χώρας, ἤτοι σιτηρά, ξυλεία, φά, λίνον κλπ. Ἡ πόλις ἐκτείνεται ἐπὶ ἐδάφους χθαμαλοῦ καὶ ἀμμώδους, ἐκτεθειμένου εἰς συχνὰς πλημμύρας, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῆς κυρίας ἢ παλαιᾶς πόλεως καὶ ἀπὸ τρεῖς μεγάλας καὶ νεωτέρας συνοικίας, τὴν συνοικίαν τῆς Πετρουπόλεως, τὴν συνοικίαν τῆς Μόσχας καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ συνοικίαν Μιττάου. Ἡ παλαιὰ πόλις διατηρεῖ τὸν μεσαιωνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, μὲ στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδοὺς καὶ παλαιὰς λιθίνας οἰκίας. Μεταξὺ τῶν ὀνομαστοτέρων κτηρίων της εἶναι τὸ δημαρχεῖον, ἀποπερατωθὲν τῷ 1795, μετὰ βιβλιοθήκης 90.000 τόμων καὶ πολυτίμων ἐγγράφων, ὁ οἶκος τῶν «Μελανῶν κεφαλῶν» κτισθεὶς τῷ 1330, ἡ ἕδρα τοῦ ὁμωνύμου γερμανικοῦ τάγματος, τὸ παλαιὸν αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον, κτισθὲν ἀπὸ τοῦ 1494 μέχρι τοῦ 1515 κλπ. Ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν της ὀνομαστότεραι εἶναι ἡ μητρόπολις τῆς Παναγίας τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, περιέχουσα τὸ καλύτερον καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον θεωρούμενον ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου (1209) μετὰ πύργου 41 μ. ὕψους, ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ἀρχαιότερον κτήριον τῆς πόλεως, κτισθεὶς τῷ 1202 κ.ἄ. Ἡ Ρίγα ἔχει πανεπιστήμιον μὲ 11 σχολὰς καὶ περὶ τὰς 8.000 φοιτητάς, πολλὰ ἄλλα ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, ἐθνογραφικὸν μουσεῖον, ἀρχαιολογικόν, καλλιτεχνικόν, πινακοθήκην, πολλὰ θέατρα, φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἑταιρείας κλπ. Δυτικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ντύνα εὑρίσκεται ἡ λουτρόπολις *Ρίγα Στράντ* (λεττον. Rigas Jurmala).

Ἡ Ρίγα ἱδρύθη τῷ 1201 ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλβέρτου ἐπὶ πυρῆνος συνοικισμοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐγκαταστήσει ἐκεῖ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα διάφοροι Γερμανοὶ ἔμποροι καὶ ἁλιεῖς. Τὸ ὄνομα αὐτῆς προῆλθεν ἐκ τοῦ μικροῦ βραχίονος τοῦ Ντύνα *Ρίγκε*, ὁ ὁποῖος σήμερον ἔχει ἀποξηρανθῆ. Κατ' ἀρχὰς ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἐπισκόπου καὶ εἶχεν ἀποβῆ μία τῶν ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Βαλτικῆς. Τῷ 1547 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Πολωνῶν, τῷ 1621 ὑπὸ τῶν Σουηδῶν, οἵτινες κατέστησαν αὐτὴν δουκᾶτον τῆς Λιβονίας, καὶ τῷ 1710 ὑπὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου τῆς Ρωσίας, εἰς ἣν ἀνῆκε μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Πρὸ τοῦ πολέμου τούτου ἦτο λίαν σημαντικὴ ρωσικὴ πόλις, ὀνομασθεῖσα, ἕνεκα τῶν μεγαλοπρεπῶν κτηρίων της καὶ τοῦ μεγάλου ἐμπορίου της, «ἡ βασίλισσα τῆς Βαλτικῆς». Κατὰ τὸ 1914 οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο εἰς 520.000. Μετὰ τὸν πόλεμον ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἠλαττώθη κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδόν, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν βιομηχανικῶν ἐργοστασίων της ἔπαυσαν λειτουργοῦντα. Ἐν Ρίγᾳ ἐκηρύχθη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918 ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Λεττονίας. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων τῆς Ρωσσίας, τοὺς ὁποίους ὅμως κατόπιν ἐξεδίωξαν οἱ Γερμανοί. Ἡ Ρίγα ἀνεκηρύχθη πρωτεύουσα τῆς Λεττονίας τῷ 1921. Μ.Δ.Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ *Ρίγα* κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον δὶς ἀπετέλεσεν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Γερμανῶν, λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο φρούριον ρωσικὸν καὶ συγχρόνως σημαίνων λιμὴν ἐν τῇ Βαλτικῇ θαλάσσῃ. Κατὰ τὰς ἐν τῷ ἀνατολικῷ θεάτρῳ ἐπιχειρήσεις τοῦ 1915 ἐπεζητήθη ὑπὸ τοῦ Χίντενμπουργ ἡ κατάληψις τῆς Ρίγας, ἀλλ' ἡ προέλασις τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Μπύλωβ ἀνεκόπη πρὸ τῶν ἀμυντικῶν ὀργανώσεων τοῦ ποταμοῦ Ντβίνα. Τῷ 1917, μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Ρώσων ἐν Γαλικίᾳ, ἀνέλαβον οἱ Γερμανοὶ διὰ τῆς 8ης στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Χούτιερ (8 μεραρχιῶν καὶ 2 μεραρχιῶν ἱππικοῦ) ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ρίγας, διότι διὰ τῆς καταλήψεως τῆς περιοχῆς ταύτης ἠπειλεῖτο ἀμέσως ἡ πρὸς Πετρούπολιν (ἀπέχουσαν περὶ τὰ 500 χιλιόμετρα) ἄγουσα. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιχείρησις φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐπιχείρησις τῆς Ρίγας 1—21 Σεπτεμβρίου 1917». Ὁ Χούτιερ συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς ἐκβιάσεως τοῦ ποταμοῦ Ντβίνα παρὰ τὴν Ὑξχοὺλ (Uxhull), ἐπιδιώκων διάρρηξιν τοῦ ρωσικοῦ μετώπου, μεθ' ὃ θὰ ἐπηκολούθει συγχρονισμένη ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ρίγας ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ νότου. Ἐξελέγη δ' ἡ περιοχὴ τῆς Ὑξχοὺλ ὡς σημεῖον ἐκβιάσεως: 1) διότι ἐντὸς τοῦ Ντβίνα, ἔχοντος πλάτος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο περὶ τὰ 300 μέτρα,

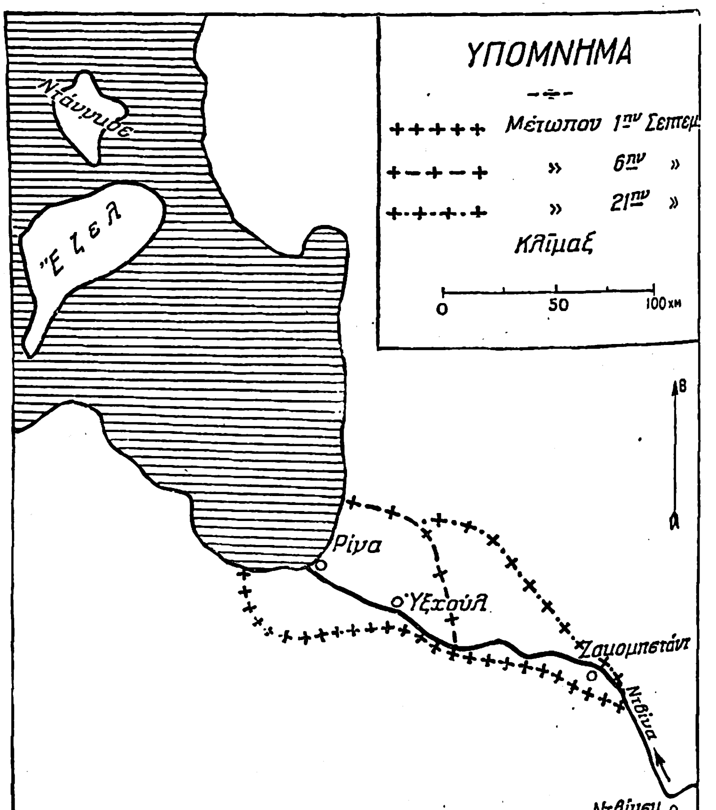

Ἐπιχειρήσεις τῆς Ρίγας 1—15 Σεπτεμβρίου 1917.

Digitized by Google

ὑπάρχουσι πολλαὶ νησῖδες, διευκολύνουσαι μεγάλως τὴν ζεῦξιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ 2) διότι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (νοτίας) ὄχθης τοῦ Ντβίνα, δηλαδὴ τῆς κατεχομένης τότε ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ὑπάρχουσι πολλαὶ δασώδεις περιοχαί, αἵτινες θὰ προεκάλυπτον τὰς γερμανικὰς συγκεντρώσεις. Ἡ 8η γερμανικὴ στρατιὰ συνεκεντρώθη περὶ τὴν Χαβλὶ τὰ μέσα Αὐγούστου 1917, παραμείνασα ἐντελῶς προκεκαλυμμένη καὶ ἀπὸ πάσης ἐναερίου ρωσικῆς παρατηρήσεως. Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου, ἀφοῦ ἐξετελέσθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τρίωρος βομβαρδισμὸς διὰ πυροβολικοῦ, βάλλοντος καὶ βλήματα μὲ ἀέρια, ἀποτελουμένου ἐξ 800 πυροβόλων, ἐναντίον μετώπου πέντε περίπου χιλιομέτρων„ ἐξεπέμφθη ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις, ἥτις ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώθησιν τῶν Ρώσων, οἵτινες ἀπορρίψαντες τὸν ὁπλισμόν των ἔφυγον προτροπάδην πρὸς τὸν ποταμὸν Ντβίνα. Ἡ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀποκατάστασις τῶν διαβάσεων τοῦ Ντβίνα (γεφυρῶν, κτλ.) συνετελέσθη θαυμασίως, χάρις εἰς τὸν ὑπ' αὐτῶν σχηματισμὸν τεχνητῶν νεφῶν προκαλύψεως.

Τὴν 2 Σεπτεμβρίου μέγα μέρος τῆς γερμανικῆς στρατιᾶς προσεπέρασεν ἐπὶ τῆς δ.ξιᾶς (βορείας) ὄχθης τοῦ Ντβίνα καὶ προεκαλύφθη πρὸς βορειοανατολὰς δι' ἰσχυρῶν ἀποσπασμάτων ἱππικοῦ. Τὴν 3ην Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθη συγχρονισμένη ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ρίγας, ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ νότου, ἀπολήξασα εἰς τὴν κατάληψιν αὐτῆς. Τὰς μετέπειτα ἡμέρας ἐπηκολούθησε προέλασις τῶν Γερμανῶν πρὸς βορειοανατολάς, ἵνα τοιουτοτρόπως καταληφθῇ ἐδαφικὴ περιοχὴ ἱκανὴ πρὸς προκάλυψιν τῆς Ρίγας. Διὰ τὴν πλήρη ὅμως προκάλυψιν τῆς Ρίγας οἱ Γερμανοὶ προέβησαν εἰς τὴν κατάληψιν κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 12—22 Ὀκτωβρίου 1917, καὶ τῶν νήσων τοῦ κόλπου τῆς Ρίγας, *Αἶ ελ* (Oësel) καὶ *Ντάνγκε* (Dagoe). Ἡ ἐπιχείρησις τῆς Ρίγας ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι ἐπῆλθε τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας, ἡ ἐκβίασις δ' αὕτη τοῦ ποταμοῦ παρουσίᾳ τοῦ ἐχθροῦ ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν γνώμην πάντων τῶν συγγραφέων, ὑποδειγματικὸν τύπον. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Ρίγας *κόλπος*.** Κόλπος τῆς Βαλτικῆς, τοῦ ὁποίου τὸ βόρειον τμῆμα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ νήσων *Αΐζελ*, *Ντάγκε*, *Βόρμς*, *Μοον*, *Κίνο* καὶ *Ροῦναι* ἀνήκει εις τὴν Ἐσθονίαν, τὸ δὲ νότιον εἰς τὴν Λεττονίαν. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν 57° καὶ 58°30' Β. πλάτους καὶ 22°20' καὶ 24°20' Α. μήκους καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 7.536 τ. χλμ. μετὰ μεγαλυτέρου βάθους φθάνοντος τὰ 53 μ. Πήγνυται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δεκεμβρίου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀπριλίου Συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Βαλτικῆς πρὸς Β. μὲν διὰ τοῦ πορθμοῦ Μόον, σχηματιζομένου μεταξὺ τῆς ἐσθονικῆς ἀκτῆς καὶ τῶν νήσων Μόον καὶ Ντάγκε, πρὸς Δ. δὲ διὰ τοῦ πορθμοῦ Ἴρμπεν, σχηματιζομένου μεταξὺ τῆς ἀκτῆ τῆς Κουρλανδίας καὶ τῆς νήσου Αΐζελ. Ἐν αὐτῷ ἐκβάλλουν οἱ ποταμοὶ Ντύνα, Ἄα. Σάλις καὶ Πέρνου. Μ. Δ. Β.

— **Ρίγας *συνθήκη*** Οὕτως εἶναι γνωστὴ ἡ ἀπὸ 18 Μαρτίου 1921 συνομολογηθεῖσα συνθήκη μεταξὺ Πολωνίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν κοινῶν ἀντιπροσώπων Ρωσίας καὶ Οὐκρανίας ἀφ' ἑτέρου. Ἡ ἐν λόγῳ συνθήκη ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα μακρῶν διαπραγματεύσεων, ἀρξαμένων ἐν Minsk καὶ συνεχισθεισῶν βραδύτερον ἐν Ρίγα, ὅπου τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1920 συνωμολογήθη ἡ προκαταρκτικὴ περὶ εἰρήνης καὶ ἀνακωχῆς συνθήκη, αἱ ἐπικυρώσεις τῆς ὁποίας ἀντηλλάγησαν τὴν 22 τοῦ ἰδίου μηνός. Αἱ ἀρξάμεναι ἐκ νέου διαπραγματεύσεις κατέληξαν, μετὰ πάροδον πέντε ὅλων μηνῶν, εἰς τὴν ὁριστικὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην τῆς Ρίγας, διὰ τῆς ὁποίας ἐπερατοῦτο ὁ Παγκόσμιος πόλεμος διὰ τὴν Πολωνίαν καὶ ἐτίθεντο αἱ βάσεις τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Διὰ τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης ἡ Πολωνία ἐπηύξανε τὰ χωρικὰ αὐτῆς ὅρια κατὰ 115.000 τ. χλμ μὲ πληθυσμὸν 4 περίπου ἑκατομμυρίων καὶ ἀνεγνωρίζετο ἡ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Γαλικίας νόμιμος κατοχὴ αὐτῆς. Ἡ συνθήκη, συγκειμένη ἐκ 16 ἄρθρων (μετὰ 5 παραρτημάτων), ἀφορᾷ: α') Τὴν ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τῆς Ρωσίας καὶ Πολωνίας τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Οὐκρανίας καὶ τῆς Λευκῆς Ρουθηνίας. β') Τὴν μὴ ἀνάμειξιν τῆς Ρωσίας εἰς πᾶσαν ἐδαφικὴν διαφορὰν μεταξὺ Πολωνίας καὶ Λιθουανίας. γ') Τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Πολωνία ἀπὸ παντὸς οἰκονομικοῦ βάρους ἢ ἄλλης ὑποχρεώσεως ἔναντι τῆς Ρωσίας, ἐξαιρέσε τῶν ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ ἀναφερομένων. δ') Τὴν ἀμοιβαίαν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀναμείξεως ἑκατέρας εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ἄλλης ἐπικρατείας καὶ διεξαγωγῆς ἐν αὐτῇ προπαγάνδας. ε') Τὴν προστασίαν τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν μειονοτήτων. ε') Τὴν ἀμοιβαίαν παραίτησιν ἀπὸ παντὸς δικαιώματος πολεμικῆς ἀποζημιώσεως. στ') Τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν στρατιωτικῶν νεκροταφείων. ζ') Τὴν ἀμνηστίαν ὅλων τῶν πολιτικῶν ἐγκληματιῶν. η') Τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1772 ἀφαιρεθεισῶν ἐκ Πολωνίας βιβλιοθηκῶν, ἀρχείων, ἐγγράφων, χαρτῶν, μνημείων, ἔργων τέχνης κλπ. θ') Τὴν καταβολὴν εἰς τὴν Πολωνίαν 30 ἑκατομμυρίων χρυσῶν ρουβλίων ἐντὸς ἑνὸς ἔτους «ἐκ τῆς ἄλλοτε συμμετοχῆς αὐτῆς εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον τῆς Ρωσίας». ι') Τὴν ἐπιστροφὴν καὶ ἀνταλλαγὴν τοῦ σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ. ια') Τὴν ἀπόδοσιν τῶν πολωνικῶν περιουσιῶν αὐτονόμων διοικητικῶν ἑνώσεων, σωματείων, φιλανθρωπικῶν ἑταιρειῶν, φυσικῶν ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων. ιβ') Τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὲρ τῆς Πολωνίας καὶ τῶν ὑπηκόων της τῆς ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου ἔθνους διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ Ρωσία ἢ ἡ Οὐκρανία ἤθελον ἀναλάβει ἔναντι τρίτης τινὸς πολιτείας ἢ τῶν ὑπηκόων της τὴν ὑποχρέωσιν ἀποζημιώσεως διὰ τὰς συνεπείᾳ τῆς ρωσικῆς ἢ οὐκρανικῆς ἐπαναστάσεως προξενηθείσας ζημίας. Η. Γ. Κ.

ριγὰλ (τό). Νόμισμα συνώνυμον τοῦ δολλαρίου ἢ ταλλήρου Μαρίας Θηρεσίας. Ι. Α. Β.

ρίγανη (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀρίγανον* (βλ. λ.).

Ρίγανη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 496. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, συνεταιρισμοὺς γεωργικὸν-πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ ἀτμομύλους. —Π.

Ριγάνι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, πρότερον καλούμενον *Βρότσιανη* ἢ *Βρώστιανη*. Κάτ. (1928) 486. Μετὰ τῶν χωρίων *Βρώμιαρη* καὶ *Πιτσινέϊκα* ἀποτελεῖ ὁμώνυμον κοινότητα (κάτ. 832), ἔχουσαν ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Ριγανόκαμπος *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ρηγανόκαμπος*.

ριγανόλαδο (τό)· βλ. *ὀριγανέλαιον*.

ριγανὸς (ὁ) *[Βοτ.]*. Ὀνομασία ἐν τῇ νήσῳ Εὐβοίᾳ εἴδους τινὸς *πίτυος*, ἧς τὸ ξύλον προσβάλλεται συνήθως ὑπὸ διαφόρων παρασιτικῶν μυκήτων. Δ. Ν. Π.

Ριγανοχώρα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ρηγανοχώρα*.

ριγᾶτος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ φέρων εὐθείας γραμμάς, ριγωτός, ριγέ.

Ριγγέττι (Righetti), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Κλέτος *Ἀρίγκι* (βλ. λ.).

ριγγία (ἡ) (Rhingia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *συρφιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις μυίας, ἀπαντώσας εἰς τὰς εὐκράτους χώρας. Δ. Ν. Π.

ριγγικούλη (ἡ) (Ringicula) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπισθοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκταιωνιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσώμων μαλακίων μὲ κόγχην περιεστραμμένην, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Μεσόγειον. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *ριγγικούλη buccinea Desh.* εὑρέθησαν: α') ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἑλβετίου (Πιας μεσογειακῆς) βαθμῖδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μολίτσα (Ἤπειρος), καὶ β') ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Γ. Κ. Γ.

ριγγίτης (ὁ) (Rinkit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τιτανιοπυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου, δημητρίου καὶ νατρίου, περιέχον καὶ ζιρκόνιον, θόριον, λανθάνιον κ. ἄ. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Kangerdluarsuk. Γ. Β.

Ριγγλάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον Ἀναπλάδες. Κάτ. (1928) 1.149. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, γραφεῖον Τ. Τ. Τ., δύο δημοτικὰ σχολεῖα, γεωργικὸν-πιστωτικόν, ἐλαιουργικὸν καὶ προμηθευτικὸν συνεταιρισμούς, ὑποτελωνεῖον, δύο ἀτμοκινήτους ἀλευρομύλους, δύο ἐλαιουργεῖα καὶ τὰς ἁλυκὰς Λευκίμμης (1929: 2.534 τόννοι ἅλατος). Π. Ν. Π.

ριγὲ (ὁ, ἡ, τό)· ραβδωτός, ηὐθετημένος κατὰ ραβδώσεις: «ὕφασμα ριγὲ» (ἐκ τοῦ γαλλ. rayé, κατὰ παρετυμολ. πρὸς τὸ *ρίγα*).

ριγηλός, *—ή, —όν*· ὁ προξενῶν ρῖγος, φρίκην, φρικώδης.

ριγιάλα, ἡ *ριάλ*. Νομισματικὴ μονάς, καλουμένη ὡσαύτως καὶ *ἀραβικὸν δολλάριον*, τοῦ βασιλείου τῆς Χετζάτζης καὶ τοῦ σουλτανάτου τῆς Νετζέπ, εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τῆς 23-1-1928. Ἔχει βάρος 24.055 γραμμ. ἀργύρου, τίτλου 0,830, ἤτοι περιεκτικότητα καθαροῦ ἀργύρου 19,96565 γραμ., καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς 11 *κὰρς* (γρόσια), *μίρι* (QM) τῶν 2 *κὰρς νταρὶζ* (QD). Κυκλοφορεῖ εἰς ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν 1, 1/2, 1/4 ριγιάλα, ἡ δὲ ἀξία του κυμαίνεται ἀναλόγως τῆς τρεχούσης τιμῆς τοῦ ἀργύρου. Ι. Α. Β.

Ρίγκα (Riga), *νόσος τοῦ —*. Νόσος ἐκδηλουμένη διὰ χαρακτηριστικῆς ἐξελκώσεως τοῦ χαλινοῦ τῆς γλώσσης. Καλεῖται καὶ *διφθεροειδὴς ὑπογλωσσῖτις* καὶ παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ βρέφη, συνήθως κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὀδοντοφυΐας (εἰς ἡλικίαν δηλαδὴ 6—18 μηνῶν). Περιεγράφη τὸ πρῶτον ὡς εἰδικὴ μολυσματικὴ νόσος ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἰατροῦ Riga καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν Pianese, Roso καὶ Gazzotto, οἵτινες συνεσχέτισαν αὐτὴν μὲ ἄλλα συμπτώματα (ἀθρεψίαν, καχεξίαν, πεπτικὰς διαταραχάς) βαρυτέρας μορφῆς. Σήμερον οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων παραδέχονται ὅτι ἡ πάθησις αὕτη οὐδεμίαν ἔχει εἰδικὴν νοσολογικὴν ὀντότητα, ἀλλ' ὅτι ἡ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν παρατηρουμένη ἐξέλκωσις εἶναι ἁπλῶς τραυματική, προερχομένη ἐκ τῆς συνεχοῦς τριβῆς τοῦ κατωτέρου μέρους τῆς γλώσσης ἐπὶ τῶν μεσαίων κοπτήρων τῆς κάτω σιαγόνος. Ἡ νόσος τοῦ Ρίγκα ἔχει τὴν ἰδίαν αἰτίαν, ἣν καὶ ἡ παρατηρουμένη ἐξέλκωσις τοῦ χαλινοῦ κατὰ τὸν κοκκύτην. Ἡ τραυματικὴ αὕτη ἐξέλκωσις καλύπτεται πολλάκις ὑπὸ ψευδομεμβρανοειδοῦς ἐπιχρίσματος καὶ καταλήγει εἰς τὸ νὰ σχηματίσῃ θηλωματώδη ἢ κοκκιώδη τινὰ προεξοχὴν προσομοιάζουσαν μὲ ὀγκίδιον. Θεραπευτικῶς συμ-

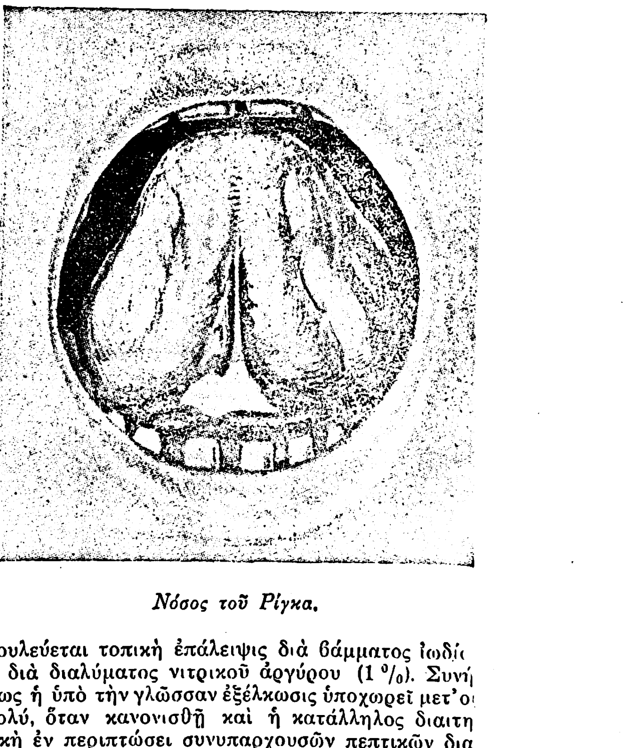

Νόσος τοῦ Ρίγκα.

βουλεύεται τοπικὴ ἐπάλειψις διὰ βάμματος ἰωδίου ἢ διὰ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου (1 %). Συνήθως ἡ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν ἐξέλκωσις ὑποχωρεῖ μετ' οὐ πολύ, ὅταν κανονισθῇ καὶ ἡ κατάλληλος διαιτητικὴ ἐν περιπτώσει συνυπαρχουσῶν πεπτικῶν διαταραχῶν. Ἐνίοτε ὅμως χρειάζεται ἐπίμονος παρατεταμένη θεραπεία, δι' ὃ καὶ συνεβουλεύθη παρά τινων ἡ διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ἀφαίρεσις τοῦ σχηματισθέντος ὀγκιδίου· ἴσως θὰ ἦτο προτιμότερον εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην νὰ λειανθοῦν ὀλίγον οἱ προκαλοῦντες τὸ ἕλκος ὀδόντες. Σ. Β.

Ριγκὰ (Riga), ***Φραγκῖσκος***. Βέλγος συνθέτης (1831—1892). Διεκρίθη διὰ τὰς συνθέσεις του ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων. Τὰ ἔργα του ἐπαίχθησαν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Μεταξὺ τούτων εἶναι ἡ περίφημος «Λειτουργία», τὸ «Τεντέουμ» καὶ πολλαὶ μελῳδίαι καὶ συνθέσεις διὰ πιὰν καὶ ἄλλα ὄργανα. Μ. Δ. Β.

Ριγκὰλ (Rigal). ***Στέφανος - Κλαύδιος***. Γάλλος ἀξιωματικὸς φιλέλλην. Καταταγεὶς εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων, ἐπολέμησε γενναίως ἐν τῇ παρὰ τὸ Χαϊδάρι μάχῃ τῆς 6 καὶ 8 Αὐγούστου 1826 καὶ κατά τινα ἔξοδον τῆς Ἀκροπόλεως ἐφονεύθη τῷ 1827. Τ. Ε. Ε.

«Ρὶγκ-Βέδα» ἢ ***«Ρὶγκ - Βέδα»*** καὶ ***«Ριγβέδα»*** (Rig-Véda). Τὸ πρῶτον τῶν τεσσάρων ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἰνδῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται αἱ κυρίως «Βέδαι» τῆς βεδικῆς γραμματείας (Ριγβέδα, Σαμαβέδα, Γιαδσουρβέδα καὶ Ἀθαρβαβέδα), ὅπερ εἶναι καὶ τὸ ἀρχαιότερον. Ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως περιλαμβάνει τὸ σπέρμα τῆς μυθολογίας, τῆς κοσμολογίας, τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν βραχμάνων. Ἡ κυρίως «Ρὶγκ-Βέδα» (ἤτοι τὸ ἔμμετρον αὐτῆς τμῆμα τὸ καλούμενον καὶ «Μάντρα» πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὸ περιλαμβάνον εἰς τὸ πεζὸν τὸ ἁπλοῦν τυπικὸν καὶ καλούμενον «Βραχμάνα») ἀποτελεῖται ἀπὸ 1028 σούκτας ἢ ὕμνους ποικίλης ἐκτάσεως, διαιρουμένους εἰς 10 βιβλία ἢ τμήματα (μανδάλας) (βλ. καὶ λ. *Βέδαι*).

Ρίγκελ (Rigel) *[Ἀστρον.]*. Ἐπωνυμία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν φέρεται ὁ ἀπλανὴς ἀστὴρ β Ὠρίωνος. Ὁ ἀστὴρ οὗτος καταλέγεται μεταξὺ τῶν μᾶλλον με-

Digitized by Google

μακρυσμένων ἀφ' ἡμῶν οὐρανίων σωμάτων, ἀπέχων περὶ τὰ 450 ἔτη φωτός, διὰ τηλεσκοπίου δὲ ἀναλύεται εἰς διπλοῦν σύστημα, τοῦ ὁποίου τὸ ἓν μέλος εἶναι μεγέθους 0,34 καὶ τὸ ἄλλο 6,7. Ὁ λαμπρότερος τοῦ ζεύγους ἀπεδείχθη φασματοσκοπικῶς διπλοῦς, μὲ περίοδον 22 περίπου ἡμερῶν. Ὁ Ρίγκελ ἢ *Ριγῆλος* δὲν παρουσιάζει αἰσθητὴν ἰδίαν οὔτε ἀκτινικὴν κίνησιν, ἀπὸ φασματικῆς δὲ ἀπόψεως ἀνήκει εἰς τοὺς ἀστέρας τοῦ τύπου τοῦ Ὠρίωνος μὲ ἐξέλιξιν πρὸς τοὺς τοῦ Σειριακοῦ τύπου. Σ. Π.

Ρίγκερ (Rieger), ***Λαδίσλαβος***. Τσέχος πολιτικὸς (1818—1903). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πράγας καὶ ἐνωρίτατα ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας κινήσεις τῆς πατρίδος του, ἐκλεγεὶς βουλευτὴς εἰς τὸ κοινοβούλιον τῆς Βιέννης τῷ 1848. Βραδύτερον ἐταξίδευσεν εἰς Γαλλίαν, Βέλγιον, Ὁλλανδίαν καὶ Ἀγγλίαν διὰ νὰ μελετήσῃ τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ συστήματα τῶν χωρῶν αὐτῶν, τὰς δ' ἐντυπώσεις του ἐξέδωκεν εἰς δύο βιβλία, διευθύνων συγχρόνως τὸ περιοδικὸν «Σλοβενικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» (1859), ἑτέραν δὲ σειρὰν ἄρθρων του ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις τῷ 1863 ὑπὸ τὸν τίτλον «Les Slaves d'Autriche». Ὡς ἀρχηγὸς τοῦ τσεχικοῦ κόμματος εἰς τὸ αὐστριακὸν κοινοβούλιον, ὁ Ρίγκερ εἰργάσθη διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πατρίδος του. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ὑπὸ τὸν Γκρέγκρ τῷ 1863 δημιουργηθὲν κόμμα τῶν «Νέων Τσέχων», ἐπαναστατικώτερον τοῦ παλαιοῦ κόμματος, ἐνδυναμωθέν, ὑπερίσχυσε τοῦ κόμματος τοῦ Ρίγκερ. Τ. Β.

Ρίγκι (Righi ἢ Rigi) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν συγκρότημα τῆς Ἑλβετίας, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν λιμνῶν τοῦ Ζοὺγκ πρὸς Β. τοῦ Χόβετς πρὸς Α. καὶ τῶν Τεσσάρων Καντονίων πρὸς Ν. καὶ ἀνῆκον κατὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ τμῆμα εἰς τὸ καντόνιον τοῦ Σβύτς, κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὸ καντόνιον τῆς Λουκέρνης. Περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ βαθειῶν κοιλάδων μετ' ἀποτόμων κλιτύων πρὸς τὰ ΒΔ. καὶ κλιμακωτῶν ἀνδήρων πρὸς τὰ ΝΑ. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφή, τὸ Κούλμ, ἔχει ὕψος 1.800 μ. Αἱ ἄλλαι κορυφαὶ εἶναι ἡ Χὸχ Φλού, ὕψους 1.633 μ., ἡ Ντόσσεν, ὕψους 1.681 μ., ἡ Σχίλτ, ὕψους 1.545 μ., ἡ Σγάϊντεκ, ὕψους 1.648 μ., ἡ Ρότστοκ, ὕψους 1 663 μ., ἡ Καίντζελι, ὕψους 1.454 μ. καὶ ἡ Βιτσνάνερστοκ, ὕψους 1.411 μ. Πᾶσαι αἱ κορυφαὶ αὗται εἶναι κεκαλυμμέναι ὑπὸ πυκνῶν δασῶν, αἱ δὲ κλιτύες αὐτῶν ὑπὸ θαυμασίων λειμώνων, ὅπου βόσκουν πληθὺς ποιμνίων. Πλὴν τῶν πολλῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται παρὰ τὰς κορυφὰς καὶ τὰς κλιτῦς, τὸ ὀρεινόν των συγκρότημα εἶναι κυριολεκτικῶς ἐγκατεσπαρμένον ἀπὸ πολυάριθμα περίπτερα, ξενοδοχεῖα, κέντρα ἀναψυχῆς καὶ διασκεδάσεων, καθὼς καὶ ἐπαύλεις, ὅπου συρρέουν κατ' ἔτος, ἰδίως τὸ θέρος, χιλιάδες ξένων. Ὀνομαστὴ εἶναι ἡ ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ Ρίγκι, καὶ κυρίως τοῦ Κούλμ, θέα πρὸς τὰς Ἄλπεις, τὸ Τυρόλον, τὸν Ἰούραν, τὸν Μέλανα Δρυμὸν καὶ τὰ Βόσγια. Ἡ ἄνοδος εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Ρίγκι ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ ὀδοντωτῶν σιδηροδρόμων καὶ πάσης φύσεως ἄλλων ὁδικῶν συγκοινωνιῶν. Ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν περιέργων τῆς κορυφῆς Κούλμ τοῦ Ρίγκι εἶναι τὸ φαινόμενον τοῦ κατοπτρισμοῦ, ὅπερ παρατηρεῖται ὁσάκις τὰ νέφη ὑψοῦνται ἀπὸ τῶν κοιλάδων ἐκ διευθύνσεως ἀντιθέτου κατὰ διάμετρον τῆς θέσεως τοῦ ἡλίου, χωρὶς νὰ καλύπτουν τὴν Κούλμ. Συχνάκις τότε ἡ σκιὰ τοῦ Κούλμ καὶ τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἐπ' αὐτοῦ, ζωγραφεῖται ἐπὶ τῶν νεφῶν εἰς μεγάλας διαστάσεις, περιβαλλομένη ὑπὸ ἰριδίζοντος φωτοστεφάνου. Τὸ ὄνομα Ρίγκι προέρχεται ἐκ τῆς λατινικῆς ὀνομασίας Mons Rigidus (Ὄρος ἄγριον). Μ. Δ. Β.

Ριγκίνι (Righini), ***Βικέντιος***. Ἰταλὸς συνθέτης καὶ ἀοιδὸς (1756—1812). Διηύθυνε τὸ Κωμικὸν μελόδραμα τῆς Βιέννης, τῷ δὲ 1793, μετὰ τὴν ἐν Βερολίνῳ καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μελοδράματος αὐτοῦ «Enea nel Lazio» ὠνομάσθη διευθυντὴς ὀρχήστρας τῆς πρωσσικῆς αὐλῆς. Συνέθεσεν ἐπίσης: «Tigrane» (1799), «Gerusaleme liberata» (1802). καὶ «La Selva incantata» (1802). Ἐκ τῶν ἄλλων αὐτοῦ συνθέσεων, αἱ μᾶλλον ἄξιαι λόγου εἶναι: «Μεγάλη λειτουργία», «Te Deum» «Ρέκβιεμ», «Σερενάτα» κλπ. Γ. Σ.

Ρίγκλερ (Riegler), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς καθολικὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1778. Ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τῷ 1806 καὶ τῷ 1821 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Bamberg, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1847. Ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρων διατριβῶν, ὁ Ρίγκλερ ἐξέδωκε καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Das Buch Ruth aus dem Hebraischen mit Erläuterungen» (1812), «Kritische Geschichte der Vulgata» (1820), «Biblische Hermeneutik» (1835), «Hebräische Sprachlehre» (1835, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ *Α. Martinet*). Ε. Γ. Π.

Ριγκὼ (Rigault), ***Ραούλ***. Γάλλος κοινωνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1846 καὶ τυφεκισθεὶς τῷ 1871. Διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, ἐγκατέλειψε τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ ἀνεμείχθη εἰς ἐπαναστατικοὺς συνδέσμους, ἐδημοσίευσε δὲ πλεῖστα ἀναρχικὰ ἄρθρα εἰς τὰς ἐφημερίδας «Κριτικὴν» καὶ «Δημόκριτον». Τῷ 1869 ἐφυλακίσθη ὡς διαδίδων ἀναρχικὰς ἰδέας, μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1870 ἐγένετο συντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Ἡ πατρὶς ἐν κινδύνῳ». Κατὰ τὴν 18 Μαρτίου 1871 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ δήμου τῶν Παρισίων καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς γενικῆς ἀσφαλείας. Τὸν Ἀπρίλιον, συγκεντρώσας ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖράς του, καθεῖρξε πολλὰ σημαίνοντα πρόσωπα. Κατὰ τὴν εἴσοδον ἐν Βερσαλλίαις τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων τοῦ ἀνετέθη ἡ ἐντολὴ νὰ παραστῇ εἰς τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὡς ὁμήρων κρατουμένων. Οὗτος διέταξε καὶ τὴν πυρπόλησιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ ἄλλων μεγάλων δημοσίων οἰκοδομῶν. Συλληφθεὶς ἐν τέλει καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ἐτυφεκίσθη ἀμέσως παρ' αὐτῶν. Θ. Β.

—**Ριγκὼ** (Rigaud), ***Ὑάκινθος - Φραγκῖσκος - Ὀνορὰ - Πέτρος - Ἀνδρέας - Ἰωάννης Ριγκὼ ὑ Ρός***. Ὀνομαστὸς Γάλλος ζωγράφος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ Περπινιάν, ἐγεννήθη δ' ἐκ πατρὸς μετρίου ζωγράφου, οὗ ἐπίσης ὁ πατὴρ ὑπῆρξε ζωγράφος. Παῖς ἔτι ἀπώλεσε τὸν πατέρα του, δεκατετραετὴς δ' ἐστάλη εἰς Μομπελλιέ, ἵνα σπουδάσῃ τὴν ζωγραφικήν. Βραδύτερον ἀνεχώρησεν εἰς Λυών, ἔνθα ἐπὶ τετραετίαν συνεπλήρωσε τὰς καλλιτεχνικάς του σπουδὰς καὶ κατέληξε τέλος εἰς Παρισίους, ἔνθα δὲν ἐβράδυνε νὰ διακριθῇ μεταξὺ τῶν συγχρόνων του καλλιτεχνῶν καὶ νὰ καταστῇ εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων προσωπογράφων τῆς ἐποχῆς του. Τῷ 1682 ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου τῆς Ρώμης, ἀλλά, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Λεμπρέν, ἠρνήθη τὴν σχετικὴν ὑποτροφίαν καὶ παρέμεινε μονίμως ἐν Παρισίοις, ἀφιερωθεὶς σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Συνεδέθη διὰ στενοτάτης φιλίας μετὰ τοῦ Ντὲ Τρουὰ καὶ τοῦ Λαρζιγιέρ, ὑπῆρξε δ' ὁ τιτλοῦχος ζωγράφος τοῦ τε Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ ἄλλων βασιλέων, βασιλισσῶν, βασιλικῶν πριγκίπων καὶ μεγιστάνων. Ἐπὶ ἑξήκοντα δύο συναπτὰ ἔτη ἐξειργάζετο περὶ τὰς τριάκοντα ἕως τεσσαράκοντα προσωπογραφίας ἐνιαυσίως, κατὰ προτίμησιν ἀνδρῶν· τὰς γυναῖκας ἀπέφευγε ν' ἀπεικονίζῃ, διότι, καθὼς ἔλεγεν, ἂν τὰς ἀπεικόνιζεν ὡς ἦσαν, θὰ ἐπέσυρε τὴν ὀργήν των, ἂν δὲ τὰς ἐκολάκευε, θὰ παρέβαινε τὸν νόμον τῆς ὁμοιότητος ἐν τῇ προσωπογραφίᾳ. Ἡ τέχνη του διακρίνεται διὰ τὸν ἁβρὸν καὶ συγκεκρατημένον της χρωματισμόν, τὴν χάριν της καὶ τὴν ἐκφραστικότητά της. Διαφωνῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀκαδημαϊσμοῦ, ἠθέλησεν ὁ Ριγκὼ νὰ δημιουργήσῃ μετ' ἐλευθερίας καὶ τόλμης. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται τὸ «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου» καὶ αἱ προσωπογραφίαι Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', Φιλίππου Ε', τοῦ Λεμπρέν, τοῦ Μινιάρ, τοῦ Βοσσουέτου κλπ. Ι. Μ. Π.

ριγκωντὸν (rigaudon ἢ rigodon). Λαϊκὸς χορὸς τῆς Μεσημβρινῆς Γαλλίας εἰς ρυθμὸν 2/2, φαιδροῦ χαρακτῆρος. Γ. Σ.

ρίγλα (ἡ)· ἰδιωμ., ἄλλως *ρίγα*.

Ρίγμος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Πείρου, ἡγεμὼν τῆς Θρᾴκης, ἐλθὼν εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων καὶ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (Ἰλ. Υ, 485). Α. Θ. Σ.

Ριγνὺ (De Rigny), ***Ἐρρῖκος-Δανιὴλ-Γωτιέρος***. Γάλλος ναύαρχος καὶ πολιτικὸς (βλ. *Ρινύ*).

Ριγοβέρτος (Rigobert), ***ἅγιος***. Ἐπίσκοπος ὢν τῶν Ρημῶν τῆς Γαλλίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος, ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου Μαρτέλου καὶ διῆλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἔν τινι ἀσκητηρίῳ. Ἀποθανὼν τῷ 750 ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 4 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

«Ριγολέττος» (Rigoletto). Μελόδραμα εἰς τρεῖς πράξεις καὶ τέσσαρας εἰκόνας, ποίησις Φρ. Μαρ. Πιάβε, μουσικὴ Βέρντι, ἀναβιβασθὲν τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου «La Fenice» τῆς Βενετίας τὴν 11 Μαρτίου 1851. Ἡ ὑπόθεσις ἔχει ληφθῇ ἐκ τοῦ δράματος «Ὁ βασιλεὺς διασκεδάζει» τοῦ Β. Οὐγκώ. Παρουσιάζει τὰς δραματικὰς ἀγωνίας τοῦ γελωτοποιοῦ τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούης, ὅστις ἀπάγει τὴν κόρην τοῦ πρώτου, καὶ τὴν σχεδιασθεῖσαν ἐκδίκησιν τοῦ γελωτοποιοῦ, ὁ ὁποῖος πληρώνει ἕνα κακοποιὸν ἵνα φονεύσῃ τὸν δοῦκα· τέλος τὴν τραγικὴν λύσιν, διὰ τῆς ὁποίας θῦμα τῆς δολοφονικῆς ἀποπείρας πίπτει ἡ κόρη τοῦ γελωτοποιοῦ, ἥτις ἀνδρικὰ ἐνδεδυμένη πορεύεται ὅπως σώσῃ τὸν ἀπαγωγέα της, ὃν ἠγάπα. Ὁ ἀρχικὸς τίτλος τοῦ ἔργου ἦτο «Κατάρα»· ἐπειδὴ ὅμως τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶχεν ἀπαγορευθῆ ἐν Γαλλίᾳ, καθὸ παρουσιάζον ἀπὸ σκηνῆς τὰς ἀκολασίας Φραγκίσκου τοῦ Α' καὶ τῶν αὐλικῶν, ἡ ἰταλικὴ λογοκρισία ἀπηγόρευσεν ὡσαύτως τὴν ἐν Ἰταλίᾳ παράστασιν τοῦ μελοδράματος. Εὑρέθη τότε ἡ διέξοδος ὅπως ὁ Φραγκῖσκος Α' ὀνομασθῇ δοὺξ τῆς Μαντούης, ὁ Τριβουλέτος τοῦ Οὐγκὼ Ριγολέττος, ὁ ἐκπέμπων τὴν κατάραν Σαὶν-Βαλλιὲ μετονομασθῇ εἰς Μοντερόνε. Τὸ δὲ μελόδραμα ἔλαβε τὸν τίτλον «Ριγολέττος», ὃν καὶ διατηρεῖ μέχρι σήμερον. Ὁ Ριγολέττος εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ δημοφιλεστέρων ἔργων τοῦ Βέρντι. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ περίφημοι σελίδες, ὡς ἡ ἀρχικὴ σκηνή, ἡ κατάρα τοῦ τέλους τῆς πρώτης εἰκόνος καὶ αἱ θαυμάσιαι ᾠδίαι τῆς δευτέρας εἰκόνος. Αἱ ἀπελπισίαι τοῦ Ριγολέττου κατὰ τὴν δευτέραν πρᾶξιν, τὸ λαοφιλέστατον «Πτερὸ στὸν ἄνεμο» τῆς τρίτης πράξεως, ἥτις περιέχει ὡσαύτως τὸ μοναδικὸν κουαρτέττο, εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ὅσα ἔχουσι γραφῆ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο. Γ. Σ.

ριγολίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Βενζίνη μὲ λίαν χαμηλὸν βαθμὸν ζέσεως (περίπου 18°). Ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ βουτανίου καὶ πεντανίου καὶ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ αἰθέρος πρὸς τοπικὴν διὰ ψύξεως ἀναισθησίαν. Σ. Γ.

Ριγόμαγος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς ΒΔ. Ἰταλίας ἐν τῇ πέραν τοῦ Πάδου Γαλλίᾳ, κειμένη πρὸς Ἀν. τῆς Industria (νῦν Monteu del Po). Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Trino Vecchio.

—2) Πόλις τῆς Κάτω Γερμανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐβίων, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, μεταξὺ τῆς πόλεως Confluentes (νῦν Coblenz) καὶ τῆς Βόννης. Εἶναι ἡ σημερινὴ Remagen. Α. Θ. Σ.

ρῖγος, *—ους* (τό)· ψῦχος, φρικίασις ἕνεκα ψύχους, κρυάδα· || αἴσθημα ψύχους ὡς προοίμιον ἐκδηλώσεως πυρετοῦ, ὡς ἐν τῇ ἑλονοσίᾳ: «τοῦ ἦρθε—, τὸν ἔπιασε ρῖγος»· || καθόλου, φρικίασις ἕνεκα φόβου ἢ ἄλλης συγκινήσεως.

— *[Παθολ.]* *Ρῖγος* καλοῦμεν φαινόμενον ἀποτόμως ἐμφανιζόμενον συνήθως πρὸ τοῦ πυρετοῦ, ἀποτελοῦν φαινομενικῶς τοὐλάχιστον τὸ μεταίχμιον μεταξὺ ὑγείας καὶ νόσου καὶ χαρακτηριζόμενον ἐξ αἰσθήματος ψύχους, φρικίων, τρόμου, κριγμοῦ τῶν ὀδόντων, ἐνίοτε σπαστικῶν ἀνατινάξεων, ὠχρότητος τοῦ προσώπου καὶ δέρματος, ἀνυψώσεως τῶν τριχῶν, κυανώσεως τῶν ὀνύχων, μικροῦ σφυγμοῦ, κοιλάνσεως τῶν ὀφθαλμῶν μετὰ ταπεινώσεως τῆς θερμοκρασίας, ἰδίᾳ μὲν τῶν ἄκρων καὶ ἀκαλύπτων μερῶν τοῦ σώματος, ἐνίοτε ὅμως καὶ τῆς μασχάλης. Ρίγους διακρίνομεν τέσσαρα εἴδη: α) τὸ ψυχικὸν ἐκ φόβου· β) τὸ ἀντανακλαστικὸν ἐξ αἰσθήσεως ψύχους· γ) τὸ ἐκ ψύξεως τῶν νευρικῶν κέντρων· καὶ δ) τὸ πυρετικὸν ρῖγος. Ἐκ τούτων, τὸ πρῶτον εἶδος ὀφείλεται εἰς ψυχικὸν ἐρεθισμὸν τοῦ μυϊκοῦ κέντρου. Κατὰ τὸ δεύτερον εἶδος ἐπέρχεται σπασμὸς τῶν ἀγγείων τοῦ δέρματος πρὸς ρύθμισιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος ἔναντι τοῦ ψύχους, συγχρόνως δὲ ἐπέρχεται ἀντανακλαστικῶς ἐρεθισμὸς τοῦ μυϊκοῦ κέντρου καὶ τρόμος. Τὸ ἐκ ψύξεως τῶν νευρικῶν κέντρων ρῖγος ἐσπουδάσθη ἰδιαιτέρως πειραματικῶς ὑπὸ τοῦ Richet, ὡς παράδειγμα δὲ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Bouchard, ἀποτελεῖ τὸ ἐπὶ οἰνοφλύγων τῶν ἐμβεβυθισμένων εἰς λήθαργον ἐπερχόμενον ρῖγος, ὁσάκις παραμένουν ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ψῦχος. Τὸ οἰνόπνευμα ἐπιβραδύνει τὰς ἐσωτερικὰς καύσεις καὶ παραλύει τὰ μέσα τῆς ἀμύνης, συνεπείᾳ δὲ τούτου ἐπέρχεται πτῶσις τῆς θερμοκρασίας ἐνίοτε μέχρις 26°, ὁπότε ἐμφανίζεται ἔντονον ρῖγος πρὸς ἀνύψωσιν τῆς θερμοκρασίας, ὀφειλόμενον εἰς νευρικὸν ἐρεθισμὸν ὑπὸ τοῦ ταπεινοτέρας θερμοκρασίας αἵματος τῶν νευρικῶν κέντρων, ἀγγειακοῦ καὶ μυϊκοῦ. Τὸ πυρετικὸν τέλος ρῖγος δὲν εἶναι προσπάθεια κατὰ τοῦ ψύχους, διότι ἡ θερμοκρασία εἶναι πολλάκις ηὐξημένη ὅταν τοῦτο ἀρχίζῃ, οὔτε αἰτία οὐδὲ ἐπακολούθημα τοῦ πυρετοῦ· τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα ε δικῆς τοξικῆς οὐσίας, ἥτις δρᾷ ἐπὶ τῶν νευρικῶν κέντρων καὶ ἥτις δύναται νὰ εἶναι διάφορος ἐκείνης, ἥτις προκαλεῖ τὸν πυρετόν. Αὕτη δρᾷ ἐπὶ τῶν ἀγγειοκινητικῶν κέντρων, ἐνῷ ἡ δευτέρα ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς θερμότητος. Ἡ τοξικὴ αὕτη οὐσία προκαλεῖ σπασμὸν τῶν ἀγγείων καὶ ἰσχαιμίαν τοῦ δέρματος, ἥτις ἐπιφέρει ψῦξιν καὶ ἔχει ὡς συνέπειαν τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ μυϊκοῦ κέντρου, οὗ ἀποτέλεσμα ὁ τρόμος. Συνεπείᾳ τῆς ἰσχαιμίας ἐλαττοῦται ἡ ἀποβολὴ τῆς θερμότητος, ἐξ οὗ ἐπέρχεται καὶ μικρὰ ἀνύψωσις τῆς θερμοκρασίας, ἥτις προκαλεῖ ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀναπνοῆς καὶ κυκλοφορίας, κρείσσονα κυκλοφορίαν εἰς τὸ δέρμα καὶ κατάπαυσιν τοῦ ρίγους. Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ριγοῦσκαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β', 12, 2), μετὰ τῶν Σουανητῶν τὰ νοτιώτερα τῆς Ραιτίας. Εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερομένους *Ρυγούσκους*. Α. Θ. Σ.

ριγόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐρυθραία* (βλ. λ.).

ριγῶ (*—έω*), *ἀόρ. ἐρρίγησα*· αἰσθάνομαι ρῖγος, τρέμω ἀπὸ τὸ κρύο, φρικιῶ, ἀνατριχιάζω.

ρίγωμα (τό)· δημοτ., χάραξις γραμμῶν διὰ τῆς ρίγας, ἄλλως *χαράκωμα*.

ριγώνω· δημοτ., φέρω, χαράσσω γραμμὰς διὰ τῆς ρίγας, ἄλλως *χαρακώνω*: «χαρτὶ ριγωμένο».

ρίγωσις, *—εως* (ἡ)· ἄλλως *ρίγωμα* (βλ. λ.).

Digitized by Google

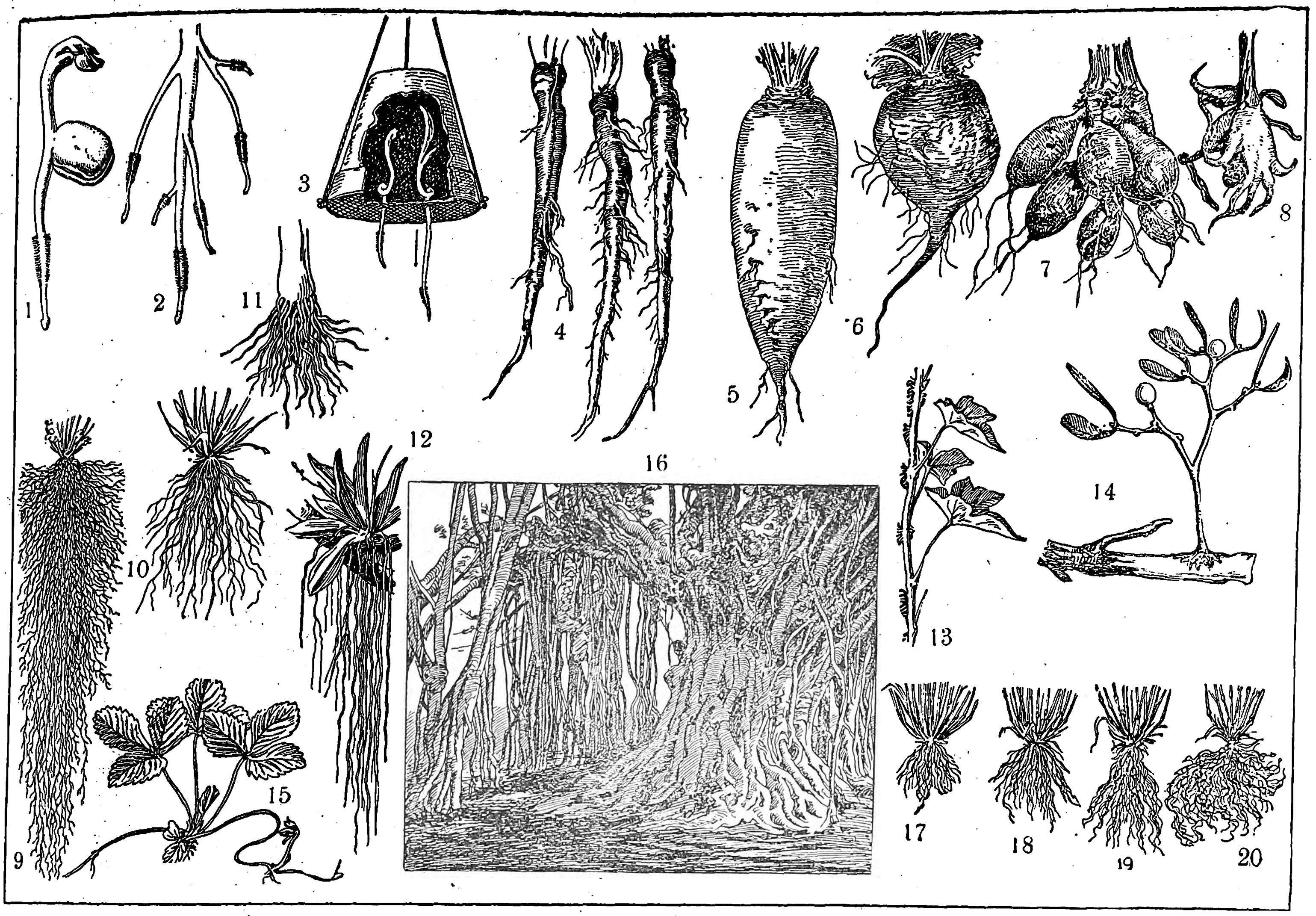

Διάφορα εἴδη ῥιζῶν.

[1=Βλάστησις κυάμου. 2=Ρίζα μετὰ παραρριζων. 3=Πείραμα δεικνῦον τὴν διεύθυνσιν τῶν ριζῶν 4,5,6=Κονδυλώδεις ρίζαι. 7=Ρίζαι ἰνοκονδυλώδεις δαλλίας. 8=Ρίζα ὄρχιος. 9=Ρίζα τριφυλλίου. 10=Ρίζα σίτου. 11=Ἐναέριοι ρίζαι ὄρχιος. 12=Ρίζα πίσου. 13=Ριζίδια κισσοῦ. 14=Ρίζα ἰξοῦ ἐπὶ ἑτέρου φυτοῦ ξενίζοντος τὸ φυτὸν τοῦτο. 15=Ρίζαι ἐπίγειοι φράουλας. 16=Εἶδος συκῆς τῶν τροπικῶν χωρῶν μετὰ τὰς πολυπληθεῖς ἐναερίους ρίζας της. 17=Ρίζα ἐπὶ ἀργιλλώδους ἐδάφους. 18=Ριζα ἐπὶ ἀργιλλοπυριτικοῦ ἐδάφους. 19=Ρίζα ἐπὶ πυριτικοῦ ἐδάφους. 20=Ρίζα ἐπὶ ἀσβεστώδους ἐδάφους.]

ριγωτός, *—ή, —ό·* δημοτ., ποῦ ἔχει ρίγες: «ριγωτὸ ὕφασμα».

ριδολφία (ἡ) (Ridolfia) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδιοφόρων*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὴν *ριδολφίαν τὴν τοῦ σίτου* (Ridolfia tritica), ἰθαγενὲς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Δ. Ν. Π.

Ριδούνα *['Αρχ. Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Ρηδούνα.*

Ριεβόκι, *'Αλέξιος.* Ρῶσος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ (1739—1804). Διετέλεσεν ἰδιαίτερος σύμβουλος τῆς αὐτοκρατορίας, γερουσιαστὴς καὶ ἀκαδημαϊκός. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα πεζὰ συγγράμματα, ποιήσεις καὶ μύθους, πρὸς δὲ τραγῳδίαν ἐπιγραφομένην ὁ «Ψευδοσμέρδις», παιχθεῖσαν πολλάκις εἰς τὰ θέατρα τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πετρουπόλεως. Θ. Β.

Ριὲζ (Riez) *[Γεωγρ.].* Κώμη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῶν Κάτω Ἄλπεων. Κάτ. 3.000. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ πολυάριθμα ρωμαϊκὰ ἐρείπια. Μ. Δ. Β.

Ριέζι (Riesi) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ. Κάτ 16.697. Ἔχει πλούσια ὀρυχεῖα θείου, οὗ διεξάγει εὐρεῖαν ἐξαγωγήν. Μ. Δ. Β.

Ριέντσι (Rienzi) καὶ ***Ριέντσο, Νικόλαος - Λαυρεντῖνος-Γκαμπρῖνο.*** Ἰταλὸς πολιτικὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Cola di Rienzo.*

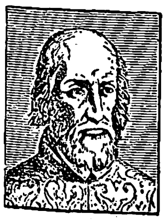

Κόλα ντὶ Ριέντσι.

Ἦτο ἐγκρατέστατος τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας, δεινὸς ἀρχαιοδίφης καὶ ἐνθουσιώδης θαυμαστὴς τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ μεγαλείου. Τῷ 1342 ἀπεστάλη μετὰ τοῦ φίλου του Πετράρχου πρέσβυς τῶν Ρωμαίων πρὸς τὸν πάπαν Κλήμεντα ΣΤ' εἰς Ἀβινιόν, ἵνα τὸν παρακαλέσῃ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Ρώμῃ. Ἐκτιμήσας ὁ πάπας τὴν εὐγλωττίαν του, τὸν διώρισε «νοτάριον τοῦ ἀποστολικοῦ γραφείου». Ὁ Ριέντσο, προσελκύσας εἰς ἑαυτὸν τὴν εὔνοιαν τοῦ λαοῦ ἕνεκα τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἐντιμότητός του, κατώρθωσε τῇ 20 Μαΐου 1347 νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὸ Καπιτώλιον μέγιστον πλῆθος λαοῦ καὶ ν' ἀνακηρυχθῇ ὑπ' αὐτοῦ δήμαρχος καὶ σωτὴρ τῆς πόλεως. Πάντες οἱ τότε ἄρχοντες τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἐπεζήτουν τὴν φιλίαν καὶ τὴν συμμαχίαν του. Οὗτος ὅμως, κινούμενος ὑπὸ ἀκρατήτου φιλοδοξίας, φιλαρχίας καὶ ἐγωϊσμοῦ, διεκήρυξε μὲν τὴν ἕνωσιν τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καί, ὡς αὐτοκράτωρ ἐνδεδυμένος, ἐξετόξευσεν ἀπειλὰς κατὰ τοῦ πάπα, κατὰ τοῦ Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας καὶ τοῦ Καρόλου τῆς Βοημίας. Ταῦτα καὶ ἄστοχοι ἐνέργειαι κατὰ τῶν εὐπατριδῶν, καὶ δὴ τῆς οἰκογενείας Κολόννα, φόροι, θανατικαὶ καταδίκαι καὶ ποικίλαι τυραννικαὶ ἐκδηλώσεις ἐδημιούργησαν κατ' αὐτοῦ πολλοὺς ἐχθρούς, δι' ὃ καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ κρυφίως ἐκ Ρώμης, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1348, πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὑγγαρίας. Τῷ 1352 παρεδόθη αἰχμάλωτος εἰς τὸν πάπαν Κλήμεντα ΣΤ', ἀλλ' ὁ ἐπελθὼν θάνατος αὐτοῦ ἔσωσε τὸν Ριέντσο, ὅστις ὑπὸ τοῦ Ἰννοκεντίου ΣΤ' ἀποκατεστάθη εἰς τὴν πα αιὰν ἰσχύν. Τῷ 1354 εἰσέρχεται εἰς Ρώμην, ἡγούμενος ἰδίας στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἀμηχανῶν δὲ διὰ χρήματα διέταξε καὶ φόρους βαρεῖς καὶ φόνους ἀθῴων. Τῇ 8 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, κατά τινα λαϊκὴν ἀνταρσίαν, ἐφονεύθη. Αἱ τύχαι του ἐνέπνευσαν τὸν Γάλλον Λαιγνελό, τὸν Ἄγγλον Λύττον Μπούλβερ (οὗ μετάφρασις ἑλληνικὴ ὑπὸ *Ν. Δραγούμη*) καὶ τὸν Βάγνερ (μελόδραμα «Ριέντσο»). Ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἑνώσει τῆς Ἰταλίας ἱδρύθη ὁ ἀνδριὰς του εἰς τὸ Καπιτώλιον τῷ 1887. Τῷ 1890 ἐξεδόθησαν ἐν Ρώμῃ αἱ ἐπιστολαί του. Ν. Σ. Λ.

—«Ριέντσι» (Rienzi). Μελόδραμα εἰς πέντε πράξεις, ποίησις καὶ μουσικὴ Ριχάρδου Βάγνερ, ἀναβιβασθὲν τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς ἐν Δρέσδῃ τῇ 22 Ὀκτωβρίου 1842. Ἡ ὑπόθεσις λαμβάνει χώραν ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς παπικοὺς χρόνους καὶ παρουσιάζει τὴν ἔχθραν μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῶν Ὀρσίνι καὶ τῶν Κολόννα, αἵτινες διαφιλονικοῦσι τὰ ἐν τῇ πόλει πρωτεῖα, προκαλοῦσαι αἱματηρὰς ταραχάς. Κατά τινα νυκτερινὴν ἐπιδρομὴν κατορθώνει ἐν τούτοις ὁ *Ριέντσι* (βλ. λ.) διὰ τῆς φλογερᾶς του γλώσσης καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του νὰ παρασύρῃ τὸν λαὸν πρὸς τὸ μέρος του καὶ νὰ ἀνακηρυχθῇ ὑπ' αὐτοῦ ὕπατος. Οἱ ὑποταγέντες ὅμως πατρίκιοι δὲν ἀργοῦν νὰ ἐγείρουν ἐκ νέου κεφαλὴν καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν, ἐξάπτοντες μὲ τὴν σειράν των τὸν λαὸν ἐναντίον του. Ὁ Ριέντσι σπεύδει λιθοβολούμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους εἰς τὸ πυρπολούμενον Καπιτώλιον, ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ὁποίου καὶ θάπτεται. Ὁ «Ριέντσι» εἶναι τὸ πρῶτον ἄξιον λόγου ἔργον τοῦ Βάγνερ, παρὰ δέ τινα ἐπίδρασιν τοῦ Μάγυερμπεερ, τὴν ὑπερβολικὴν χρῆσιν ὁμοιομόρφου ρυθμοῦ (4/4) καὶ κατάχρησιν τοῦ φόρτε ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ, περιέχει σελίδας προαναγγελλούσας τὸν μετ' ὀλίγον γίγαντα. Τὰ κυριώτερα μέρη τοῦ ἔργου εἶναι ἡ εἰσαγωγή, ὁ χορὸς «Χαῖρε, ὦ ρόδινον φῶς», τὸ ὡραῖον adagio «Ἡ θεία χάρις ἂς εἰσέλθῃ εἰς τὰς καρδίας σας», ἡ πρόσκλησις εἰς τὰ ὅπλα, ἡ ὡραιοτάτη προσευχὴ τῶν γυναικῶν κατὰ τὴν μάχην, ἡ σκηνὴ τῆς κατάρας, ἡ περίφημος προσευχὴ τοῦ Ριέντσι κατὰ τὴν πέμπτην πρᾶξιν κλπ. Γ. Σ.

Ριέτζιστα *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας Λευκορρωσίας. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δνείπερ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χόμελ—Πίνσκ. Κάτ. 16.500. Ἔχει ἐργοστάσιον πυρείων, ξυλουργεῖον καὶ ἀλευρομύλους. Γ. Ι. Β.

Ριέτι (Rieti) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λατίῳ. Κάτ. 17.000. Ἔχει βιομηχανίαν σιδήρου καὶ μαχαιρίων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ὀνομαστὴ μεταλλικὴ πηγὴ ποσίμου ὕδατος καὶ μικρὰ λίμνη. Εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον λίαν ἐνδιαφερούσης ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως περιοχῆς, καθότι ἐν αὐτῇ ἀνευρέθησαν πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ἀναφερόμενα εἰς πελασγικὰς καὶ ἐτρουσκικὰς φυλάς. Μ. Δ. Β.

ρίζα, *—ης* (ἡ)· αἱ διακλαδώσεις τοῦ ὑπογείου βλαστοῦ τῶν φυτῶν: «τὸ 'κοψε τὸ δέντρο ἀπὸ τὴ ρίζα» ‖ φρ. «σχίνου ρίζα νὰ 'χῃ δὲ γλυτώνει» ἐπὶ ἰσχυροῦ ‖ ἐπὶ ἐλαιοδένδρων, ὡς ἔννοια μονάδος: «ἔχω εἴκοσι ρίζες ἐλιές» ‖ συνεκδ. «ρίζα ὀδόντος, — τριχὸς» τὸ ἐντὸς τῆς σαρκὸς μέρος ‖ «ρίζα τοῦ βουνοῦ» αἱ ὑπώρειαι, ἄλλως *ριζοβούνι* ‖ μεταφ. «ρίζα τοῦ κακοῦ» ἡ αἰτία, ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *ρίζα* ἓν τῶν τριῶν βασικῶν τμημάτων ἑκάστου φυτοῦ, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸ τέλειον φυτόν. Ἡ ρίζα εἶναι, γενικῶς, τὸ ὑπόγειον τμῆμα τῶν φανερογάμων φυτῶν καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν τοῦ ἐδάφους.

Ἐξωτερικὴ μορφολογία. Ἡ ρίζα, γενικῶς, εἶναι ὄργανον κυλινδροκωνικὸν καὶ συνήθως συμμετρικὸν πρὸς αἰσθητὸν ἄξονα διερχόμενον διὰ τοῦ κέντρου της καὶ διευθυνόμενον πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἐπιμήκυνσις τῆς ρίζης διαρκεῖ πολλὰ ἔτη καὶ γενικώτερον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ φυτοῦ, εἰς ὃ ἀνήκει. Διὰ τὴν ἐπισταμένην μελέτην τῆς ρίζης πρέπει νὰ προτιμηθῇ ρίζα εἰσχωροῦσα εἰς ἔδαφος ἀρκούντως πλούσιον εἰς θρεπτικὰς οὐσίας· καταλληλό-

Digitized by Google

τερα πρὸς τοῦτο ἐδάφη εἶναι τὰ κατακλυζόμενα ὑπὸ ὑδάτων ἢ καὶ τὰ ἁπλῶς ὑγρά. Ἐὰν ἐξετάσωμεν μετὰ προσοχῆς τοιαύτην ῥίζαν, ἀφοῦ πρῶτον καθαρίσωμεν ταύτην καλῶς ἐκ τῶν περιβαλλόντων χωμάτων, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ κορυφή της ἔχει βαθύτερον χρῶμα παρὰ τὸ ἐπίλοιπον τμῆμά της καὶ ὅτι αὕτη ἢ τὸ ἄκρον της περικαλύπτεται ὑπὸ ἀνθεκτικῆς μεμβράνης, ἥτις ἀλλοιοῦται ἀκαταπαύστως ἔξωθεν σὺν τῇ παρόδῳ τῶν ἐτῶν καὶ ἀνανεοῦται ἀκαταπαύστως ἔσωθεν· ἡ ἀνθεκτικὴ αὕτη μεμβρᾶνα καλεῖται *καλύπτρα*. Τὸ γειτνιάζον πρὸς τὴν καλύπτραν τμῆμα τῆς ῥίζης εἶναι λεῖον. Περαιτέρω ἀναφαίνεται εἶδος χνοῦ, ὅστις δίδει στιλπνότητα εἰς τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς ῥίζης, ὅπερ, παρατηρούμενον διὰ τοῦ φακοῦ, φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ πολυπληθεστάτων τριχιδίων. Τὰ τριχίδια ταῦτα καλοῦνται *ῥιζικὰ τριχίδια*, ἅτινα, ἀφοῦ καλύψωσιν ἱκανὸν τμῆμα τῆς ῥίζης, ἐξαφανίζονται ἀποτόμως καὶ οὕτω κατωτέρω ἡ ῥίζα ἀναλαμβάνει τὴν προτέραν αὐτῆς στιλπνότητα. Ἐὰν ἀποκοπῇ μετὰ τῆς καλύπτρας καὶ τμῆμά τι τῆς ῥίζης, τότε αὕτη σταματᾷ ἀποτόμως τὴν ἀνάπτυξίν της κατὰ μῆκος. Ἐκ τούτου γίνεται φανερὸν ὅτι εἰς τὸ παρὰ τὴν καλύπτραν τμῆμα τῆς ῥίζης σχηματίζονται τὰ στοιχεῖα, ἅτινα συντελοῦσιν εἰς τὴν ἐπιμήκυνσιν τοῦ φυτικοῦ τούτου ὀργάνου· ὡσαύτως συντελοῦσι καὶ ἐξωτερικαί τινες ἐπιδράσεις, ὡς ὁ γεωτροπισμός, αἱ διάφοροι κινήσεις τῶν φυτῶν κτλ. Ἐνίοτε ἡ *κυρίως ῥίζα*, ἤτοι ἡ προέκτασις τοῦ κυρίως βλαστοῦ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ἥτις καὶ ἐξέρχεται τοῦ σπέρματος πρώτη κατὰ τὴν βλάστησιν, παραμένει ἁπλῆ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ φυτοῦ, συνήθως ὅμως ἡ κυρίως ῥίζα, εὐθὺς ὡς τὸ φυτὸν βλαστήσῃ, ἀρχίζει νὰ ἐξαπολύῃ διακλαδώσεις, αἵτινες καλοῦνται *δευτερεύουσαι ῥίζαι* ἢ *παράρριζα*. Ἡ διάταξις τῶν παραρρίζων κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κυρίως ῥίζης γίνεται ἀρκετὰ κανονικῶς, ἐκφυομένων τούτων ἐκ τῶν παρειῶν τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας τῆς κυρίως ἢ *μητρικῆς ῥίζης*. Ὁ ἀριθμὸς τῶν παραρρίζων εἶναι πάντοτε ὁ αὐτὸς εἰς πάντα τὰ φυτὰ τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Ὅταν πρόκειται νὰ σχηματισθῇ παράρριζον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς μητρικῆς ῥίζης, παρατηρεῖται πάντοτε ἐλαφρὰ διόγκωσις τοῦ τμήματος ἐκείνου, ἥτις μεγεθύνεται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ τέλος διατρυπᾶται κατὰ τὸ ἄκρον της. Ἐκ τῆς σχηματιζομένης ὀπῆς ἀναφαίνεται λευκὸν νημάτιον, ὅπερ κατὰ τὸ ἄκρον του προστατεύεται ὑπὸ καλύπτρας καὶ ὅπερ δὲν βραδύνει νὰ ἐπιμηκυνθῇ καὶ προστατευθῇ ὑπὸ τῶν ῥιζικῶν τριχιδίων. Τὰ τοιαῦτα παράρριζα καλοῦνται *ἐνδογενῆ παράρριζα*. Τὰ πρῶτα ἀναφαινόμενα παράρριζα καλοῦνται *πρωτογενῆ*, τὰ κατόπιν *δευτερογενῆ*, *τριτογενῆ* κλ., εἰς τρόπον ὥστε μετὰ πάροδον χρονικοῦ τινος διαστήματος τὰ τμήματα τῆς κυρίως ῥίζης διεισδύουσιν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις.

Διεύθυνσις τῆς ῥίζης. Εἰς πλεῖστα μονοετῆ ἢ διετῆ φυτὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν δικοτυληδόνων ἡ κυρίως ἢ μητρικὴ ῥίζα διευθύνεται καθέτως πρὸς τὰ κάτω καὶ μεγεθύνεται περισσότερον τῶν παραρρίζων. Ἡ τοιαύτη ῥίζα καλεῖται *κάθετος ῥίζα* καὶ παρουσιάζει διάφορα σχήματα· οὕτως εἶναι κωνικὴ εἰς τὸ καρωτόν, ἀτρακτοειδὴς εἰς τὴν ῥαφανίδα, ναπυόμορφος εἰς τὴν ῥέβαν κλ. Εἰς πλεῖστα ἐτήσια φυτὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν μονοκοτυληδόνων ἡ κυρίως ῥίζα ἀναπτύσσεται ἐλάχιστα, ἐνῷ ἀντιθέτως αἱ πλάγιαι ῥίζαι ἢ τὰ παράρριζα ἀναπτύσσονται ὑπερμέτρως καὶ σχηματίζουσιν εἰς τὰ ὑπόγεια γόνατα τοῦ βλαστοῦ θύσανον πυκνόν. Αἱ τοιαῦται ῥίζαι καλοῦνται *ἰνώδεις* καὶ ἀπαντῶσιν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ σιτηρά. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ αἱ *κονδυλώδεις ῥίζαι*, ὅπως εἰς τὰς δαλίας, αἱ *ὀζώδεις* εἰς τὴν σπειραίαν, αἱ *κομβολογιώδεις* εἰς τὸ πελαργόνιον, αἱ *δακτυλιώδεις*, ὅπως εἶναι αἱ ῥίζαι τῆς ἰπεκακουάνας κλπ. Εἰς τὰ περισσότερα τῶν πολυετῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν μονοκοτυληδόνων καὶ τῶν δικοτυληδόνων ἀναφαίνονται ἐκ τοῦ ὑπογείου βλαστοῦ πολυπληθεῖς ῥίζαι. Αἱ τοιαῦται ῥίζαι καλοῦνται *διεσπαρμέναι*.

Εἴς τινα φυτὰ τὰ ῥιζίδια ἀπολήγουσιν εἰς ἀγκιστροειδεῖς ἀποφύσεις, ὁπότε ἡ ῥίζα καλεῖται *ἀγκιστροειδής* καὶ τὰ φυτὰ *ἀγκιστρόρριζα*. Τοιαῦτα εἶναι τὰ περισσότερα τῶν ἀναρριχητικῶν, ὅπως ὁ κισσός, κ. ἄ. Τῶν παρασιτικῶν φυτῶν αἱ ῥίζαι φέρουσι κατὰ τὸ ἄκρον των μυζητικὰς κοτυληδόνας καὶ ὡς ἐκ τούτου καλοῦνται *μυζητικαὶ ῥίζαι*. Πλείστων εἰδῶν φυτῶν, ἰδίως τῶν τροπικῶν χωρῶν, αἱ ῥίζαι φέρουσιν, ἐκτὸς τῶν ὑπογείων ῥιζῶν, καὶ *ὑπεργείους* ἢ *ἐναερίους* τοιαύτας· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ αἱ ὑπόγειοι ῥίζαι εἶναι ὑποτυπώδεις καὶ μόνον αἱ ἐναέριοι τοιαῦται, αἱ ἀπὸ τῶν κλάδων κατερχόμεναι καὶ διεισδύουσαι ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, χρησιμεύουσι πρὸς στερέωσιν καὶ θρέψιν τοῦ φυτοῦ.

Ὑφὴ τῆς ῥίζης. Διὰ τὴν μελέτην τῆς ὑφῆς τῆς ῥίζης πρέπει αὕτη νὰ τμηθῇ καθέτως καὶ πλησιέστερον πρὸς τὸ μέρος τῆς βλαστήσεως τῶν παραρρίζων, ὁπότε παρατηρεῖται ὅτι ὁ ἄξων τῆς ῥίζης καταλαμβάνεται ὑπό τινος ἀρκετὰ λεπτοῦ κυλίνδρου, ὅστις καλεῖται *κεντρικὸς κύλινδρος* ἢ *στήλη*, περιβάλλεται δὲ πανταχόθεν ὑπὸ χονδροῦ φλοιοῦ, ὅστις ἐξωτερικῶς ἀποτελεῖται ἐκ πολυπληθῶν κυττάρων, ὧν ἀριθμός τις ἐπεκτείνεται καὶ πέραν ἔτι τοῦ ἐπιφανειακοῦ τμήματος τῆς ῥίζης. Ἑκάστη ἐπέκτασις ἀποτελεῖ τὴν καλουμένην *ῥιζικὴν τρίχα* καὶ τὸ σύνολον τούτων ἀποτελεῖ τὸν *θύσανον τῶν ῥιζικῶν τριχῶν*. Τὰ ἐσωτερικὰ κύτταρα, ἤτοι ἐκεῖνα, ἅτινα ἐφάπτονται τῶν ἐσωτερικῶν τοιχωμάτων τῆς ῥίζης, ἀποτελοῦσι τὸ ἐνδόδερμα καὶ εἶναι στενῶς μετ' ἀλλήλων συνηνωμένα, ἀποχωριζόμενα ἀλλήλων διὰ τοῦ περιβάλλοντος ἕκαστον κύτταρον λεπτοφυοῦς διαφράγματος, τῆς καλουμένης *κυτταρικῆς μεμβράνης*. Τὸ σῶμα τοῦ κεντρικοῦ κυλίνδρου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ *συνδετικὸν παρέγχυμα*, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ῥίζης παρατηροῦνται δύο εἰδῶν ἐναλλασσόμεναι κανονικῶς κηλῖδες, ὧν αἱ μὲν ἔχουσι σκοτεινὸν χρῶμα καὶ σχῆμα ἰσοσκελῶν τριγώνων μὲ τὴν βάσιν των ἐστραμμένην πρὸς τὸν ἄξονα τῆς ῥίζης, αἱ δ' ἕτεραι ἔχουσιν ἀνοικτὸν χρῶμα, σχῆμα φακοειδὲς καὶ μᾶλλον πεπλατυσμένον. Ἑκάστη τῶν κηλίδων τούτων ἀνταποκρίνεται εἰς *νημάτιον*, ὅπερ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους μέχρι τοῦ ἑτέρου τῆς ῥίζης, τὸ σύνολον δὲ τῶν νηματίων ἀποτελεῖ τὸν *θύσανον*. Εἰς τὰς σκοτεινὰς κηλῖδας ἀνταποκρίνονται οἱ *ξυλώδεις θύσανοι*, εἰς δὲ τὰς ἀνοικτοχρόους οἱ *βιβλικοί*. Ὁ ξυλώδης θύσανος ἀποτελεῖται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ διαφόρων ἀγγείων, ἐνῷ ὁ βιβλικὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ *παρένχυμα*.

Τὸ βάθος, εἰς ὃ εἰσχωροῦσιν ἐντὸς τῆς γῆς αἱ ῥίζαι, δὲν εἶναι τὸ αὐτό. Ὁ Müntz καὶ ὁ Girard, οἵτινες ἐμελέτησαν τὸ ζήτημα, κατήρτισαν τὸν κάτωθι πίνακα:

Εἶδος φυτοῦ	*Βάθος, εἰς ὃ εἰσχωρεῖ ἡ ῥίζα*	
Σῖτος	150	ἑκατοστόμετρα
Βρόμη	150	»
Κριθή	150	»
Χόρτον λειμώνιον	140	»
Τριφύλλιον	170	»
Γεώμηλον	180	»
Τεῦτλον τὸ ζαχαρῶδες	250	»

Χρησιμότης τῶν ῥιζῶν. Αἱ ῥίζαι εἶναι ποικίλως χρήσιμοι εἰς τὰ διάφορα φυτά: 1) Διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ φυτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἥτις καθίσταται τοσοῦτον τελειοτέρα ἐφ' ὅσον αἱ ῥίζαι εἰσχωροῦσι βαθύτερον ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. 2) Διὰ τὴν ἀναπνοήν, διότι ἀπορροφοῦσι τὸ ὀξυγόνον καὶ ἐκβάλλουσι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ. 3) Διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους. Εἶναι ἡ κυριωτέρα ἐκ τῶν λειτουργιῶν τῆς ῥίζης, διότι ἀπορροφεῖ τὸ ὕδωρ καὶ τὰς ἐν διαλύσει θρεπτικὰς οὐσίας πρὸς διατροφὴν τοῦ φυτοῦ. Ἡ ἀπορρόφησις αὕτη γίνεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν καλουμένων *ἀπορρυφητικῶν* ἢ *ἀναρρυφητικῶν* τριχιδίων. 4) Διὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν χυμῶν. Τῇ βοηθείᾳ τῶν ῥιζῶν οἱ θρεπτικοὶ χυμοί, οἱ χρησιμεύοντες διὰ τὴν διατήρησιν καὶ διατροφὴν τοῦ φυτοῦ, ἐκ τῆς ῥίζης ἀνέρχονται εἰς τὸν κορμὸν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν κλάδων εἰς τὰ φύλλα, ὅπου διὰ διασπάσεως τῶν χλωροφυλλοκόκκων μεταβάλλονται ἀπὸ ἀνοργάνους εἰς ὀργανικοὺς καὶ πάλιν κατέρχονται πρὸς τὴν ῥίζαν.

Δ. Ν. Π.

— *[Ἀνατομ.]* *Ῥίζα* καλεῖται: 1) τὸ μέρος ὀργάνου τινὸς τὸ εἰς ἱστόν τινα τοῦ σώματος ἐμφυόμενον ἢ ἐμπειρόμενον· 2) ἡ ἀρχικὴ μοῖρα οἱουδήποτε ὀργάνου, ἡ ἐν τῷ ἱστῷ τῆς ἐκφύσεως αὐτοῦ παρεγκειμένη, οἷον «ῥίζα νεύρου, — ὀδόντος, — ὄνυχος, — τριχὸς κ.λ.π.».

Ι. Π.

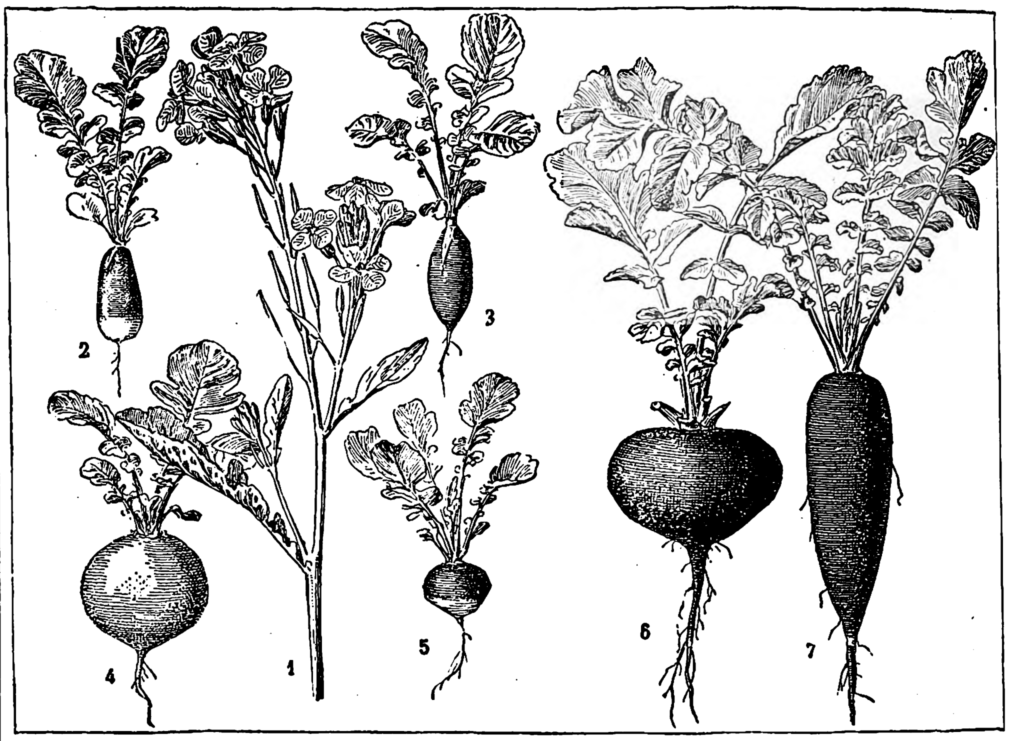

Ῥίζαι διαφόρων εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν καλλιεργημένης ῥαφανίδος.
[1=Ἀνθισμένος κλῶνος ῥαφανίδος. 2, 3, 4, 5, 6, 7=Ῥίζαι.]

— *[Χημ.]* Καλεῖται *ῥίζα* ἀκόρεστον σύμπλεγμα στοιχείων, διατηρούμενον ἀμετάβλητον κατὰ τὴν ἐπιτέλεσιν διαφόρων χημικῶν ἀντιδράσεων. Ὁ Lavoisier ἤδη εἶχε παρατηρήσει ὅτι εἰς τὰς ὀργανικὰς ἑνώσεις περιέχονται ἰδιαιτέρως συντεθειμέναι ὁμάδες ἀτόμων, *ῥίζαι* ὡς τὰς ἐκάλεσεν, ἐκ τῶν ἑνώσεων τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται αὗται. Τὰ τοιαῦτα συμπλέγματα τῶν στοιχείων συμπεριφέρονται τρόπον τινὰ ὡς ἁπλᾶ ἄτομα στοιχείων, μεταφερόμενα διὰ διαφόρων ἀντιδράσεων ἀπὸ ἑνώσεως εἰς ἕνωσιν. Οὕτως ὁ Gay-Lussac εἰς τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ περὶ τοῦ κυανίου, οἱ Liebig καὶ Wöhler εἰς τὰς ἐρεύνας αὐτῶν περὶ τοῦ βενζοϋλίου καὶ ὁ Bunsen εἰς τὰς ἐργασίας του περὶ κακωδυλίου, παρετήρησαν ὅτι πράγματι εἰς σειρὰν μεταβολῶν τῶν ἑνώσεων παραμένουσιν ἀναλλοίωτα ὡρισμένα συμπλέγματα ἀτόμων, συμπεριφερόμενα ὡς ἁπλᾶ στοιχεῖα. Οὕτω τὸ κυάνιον (CN) συμπεριφέρεται ὡς στοιχεῖον μονοταμικόν, καθ' ὅλα ἀνάλογον πρὸς τὰ ἁλατογόνα (εἶχε μάλιστα δοθῆ εἰς αὐτὸ καὶ ἴδιος τύπος Cy), τὸ ἀμμώνιον (NH_4) τῆς ἀνοργάνου χημείας ἔχει συμπεριφορὰν τελείως ἀνάλογον πρὸς τὰ μέταλλα τῆς ὁμάδος τῶν ἀλκαλίων, ὁμοίως ἡ χαρακτηριστικὴ διὰ τὰς ἀρωματικὰς ἑνώσεις ῥίζα τοῦ φαινολίου C_6H_5 κλπ. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι αἱ γενόμεναι πρὸς ἀπομόνωσιν τῶν διαφόρων ῥιζῶν ἀπέτυχον, διότι, ὁσάκις ἀνεμένετο διὰ καταλλήλων ἀντιδράσεων ἡ παραλαβὴ αὐτῶν, ἐλαμβάνετο ἐξ ἑνώσεων δύο τοιούτων ῥιζῶν ἓν νέον μόριον κεκορεσμένον. Οὕτω λ. χ. διὰ τῆς ἐπιδράσεως νατρίου ἐπὶ μεθυλοϊωδιδίου ἀντὶ νὰ λάβωμεν κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$CH_3J + Na = NaJ + CH_3$$

τὴν ῥίζαν τοῦ μεθυλίου, εἴχομεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸν σχηματισμὸν αἰθανίου κατὰ τὴν ἐξίσωσιν:

$$2\,CH_3J + Na_2 = 2\,NaJ + CH_3.CH_3$$

ἤτοι τὰ δύο μεθύλια ἡνοῦντο πρὸς ἄλληλα σχηματίζοντα αἰθάνιον. Διὰ νεωτέρων ἐρευνῶν κατωρθώθη ὅπως εἰδικαί τινες ῥίζαι, ὡς λ. χ. τὸ *τριφαινυλομεθάνιον* καί τινες ἄλλαι ἀνάλογοι πρὸς αὐτό, ληφθῶσιν ἐλεύθεραι, ὑπὸ ὡρισμένας ὅμως συνθήκας.

Σ. Γ.

— *[Γλωσσολ.]* Καλεῖται *ῥίζα* τὸ ἀρχικὸν καὶ συνήθως ἀμετάβλητον μέρος διαφόρων λέξεων κοινῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς, τὸ δηλοῦν τὴν κυρίαν ἔννοιαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς καταλήξεις καὶ τὰ ποικίλα ἐπιθήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἁπλῶς τροποποιεῖται ἡ θεμελιώδης ἔννοια τῆς ῥίζης. Ὑπό τινων ἐκ τῶν νεωτέρων γραμματικῶν καὶ γλωσσολόγων προτιμᾶται—πρὸς ἀποφυγὴν πάσης συγχύσεως καὶ παρανοήσεως—ἀντὶ τῆς ῥίζης ὁ ὅρος *βάσις*. Διάφορον τῆς ῥίζης εἶναι τὸ καλούμενον *θέμα* τῶν λέξεων καὶ τύπων, καθόσον ἡ μὲν ῥίζα εἶναι τὸ γυμνὸν πάσης καταλήξεως καὶ ἐπιθήματος μέρος τῶν ἐτυμολογικῶς συναπτομένων λέξεων καὶ τύπων, ἐνῷ τὸ θέμα συνηθέστατα ἐπαυξάνεται διὰ ποικίλων καταλήξεων, ἐπιθημάτων, προθημάτων, ἔτι δὲ καὶ διαφόρων *παρασχηματιστικῶν*, ὡς καλοῦνται, στοιχείων τῶν ῥιζῶν. Οὕτω λ. χ. τοῦ ῥήματος δείκνυμι ῥίζα μὲν εἶναι τὸ δεικ—, θέμα δὲ τὸ δεικνυ—, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐκ τῆς ῥηθείσης ῥίζης, ἐπαυξηθείσης διὰ τοῦ γνωστοῦ ἐπιθήματος

Digitized by Google

—νυ. Ἐπίσης τοῦ ῥήματος μανθάνω ῥίζα μὲν εἶναι τὸ μαθ— (πρβλ. ἔ—μαθ—ον, τὸ μάθ—ος κλ.), θέμα δὲ τὸ μανθαν—, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐκ τῆς ἀνωτέρω ῥίζης διὰ τῆς συνενώσεως πρὸς αὐτὴν τοῦ ἐπιθήματος —αν— καὶ τοῦ προσδιοριστικοῦ τῆς ῥίζης —ν— πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ παρατατικοῦ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥήματος. Πολλάκις ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ῥίζης λέξεώς τινος εἶναι δύσκολος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀδύνατος, ἕνεκα τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν διὰ τοῦ χρόνου τὰ συστατικὰ τῶν λέξεων μέρη. Οὕτως εἰς τὸ ῥῆμα τίθημι εἶναι ἄγνωστον ἂν ἡ ῥίζα εἶναι θη— ἢ θηκ—, ὅπως ἀπαντᾷ εἰς τὸν ἀόριστον ἔ—θηκ—α κλπ. Γ.Π.Α.

—*[Μαθημ.] Ρίζα τετραγωνικὴ* ἀριθμοῦ τινος Α λέγεται ὁ ἀριθμὸς α, ἐὰν τὸ τετράγωνόν του εἶναι ἴσον πρὸς τὸν Α· π.χ. ὁ 3 λέγεται τετραγωνικὴ ῥίζα τοῦ 9 διότι 3^2 (=3×3) δίδει τὸν 9. Ὁμοίως τὸ κλάσμα $\frac{3}{4}$ λέγεται τετραγωνικὴ ῥίζα τοῦ $\frac{9}{16}$ διότι $\left(\frac{3}{4}\right)^2=\frac{9}{16}$. Τὴν ἰδιότητα ταύτην (τοῦ νὰ εἶναι ὁ α τετραγωνικὴ ῥίζα τοῦ Α) παριστῶμεν συμβολικῶς ὡς ἑξῆς:

$$α=\sqrt{A}$$

Τὸ μὲν σύμβολον $\sqrt{\ }$ καλεῖται ῥιζικόν, ὁ δὲ ὑπ' αὐτὸ ἀριθμὸς Α λέγεται *ὑπόρριζος ποσότης*. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἕπονται ἀμέσως αἱ σχέσεις:

$$\sqrt{A^2}=A \text{ καὶ } (\sqrt{A})^2=A$$

Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς Α εἶναι ῥητὸς καὶ δὲν εἶναι τέλειον τετράγωνον, τότε ἡ $\sqrt{A}$ θὰ εἶναι ἀσύμμετρος ἀριθμὸς ὑπολογιζόμενος κατὰ προσέγγισιν. Καλεῖται δὲ τετραγωνικὴ ῥίζα ἀριθμοῦ τινος ἀκεραίου Α (μὴ ὄντος τελείου τετραγώνου) κατὰ προσέγγισιν $\frac{1}{ν}$ τὸ μέγιστον τῶν κλασμάτων τῶν ἐχόντων παρονομαστὴν τὸν ν, τοῦ ὁποίου τὸ τετράγωνον εἶναι μικρότερον τοῦ Α. Ἤτοι, ἂν ὑπάρχουν αἱ σχέσεις:

$$\left(\frac{μ}{ν}\right)^2<A<\left(\frac{μ+1}{ν}\right)^2$$

ὁ ἀριθμὸς $\frac{μ}{ν}$ λέγεται τετραγωνικὴ ῥίζα τοῦ Α κατὰ προσέγγισιν $\frac{1}{ν}$. Ἵνα ἐξαγάγωμεν τὴν τετραγωνικὴν ῥίζαν δοθέντος ἀριθμοῦ κατὰ προσέγγισιν $\frac{1}{ν}$ (ἐὰν δὲν ἐξάγεται ἀκριβῶς), πολλαπλασιάζομεν τὸν δοθέντα ἀριθμὸν ἐπὶ $ν^2$ καὶ τοῦ προκύπτοντος ἀριθμοῦ εὑρίσκομεν τὴν τετραγωνικὴν ῥίζαν κατὰ προσέγγισιν ἀκεραίας μονάδος, τὸ δὲ προκῦπτον ἐξαγόμενον διαιροῦμεν ἐν τέλει διὰ ν. Ἵνα δὲ ἀκεραίου ἀριθμοῦ ἐξεγάγωμεν τὴν τετραγωνικὴν ῥίζαν κατὰ προσέγγισιν ἀκεραίας μονάδος, χωρίζομεν αὐτὸν εἰς διψήφια τμήματα ἀπὸ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ (τὸ τελευταῖον ἀριστερὰ ἐνδεχόμενον νὰ εἶναι καὶ μονοψήφιον), ἐξάγομεν τὴν ῥίζαν τοῦ τελευταίου τούτου τμήματος ἀπὸ μνήμης ἐνθυμούμενοι τῶν μονοψηφίων καὶ διψηφίων ἀριθμῶν τὰς ῥίζας:

$$\sqrt{1}=1,\ \sqrt{4}=2,\ \sqrt{9}=3,\ \sqrt{16}=4,\ \sqrt{25}=5,\ \sqrt{36}=6,$$
$$\sqrt{49}=7,\ \sqrt{64}=8,\ \sqrt{81}=9$$

καὶ ἀφαιροῦμεν τὸ τετράγωνον τοῦ εὑρεθέντος ψηφίου, κατὰ προσέγγισιν, ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν οὗ σχηματίζει τὸ τελευταῖον ἀριστερὰ τμῆμα. Εἶτα γράφομεν παραπλεύρως τὸ ἑπόμενον διψήφιον τμῆμα καὶ ἀποκόπτομεν τὸ τελευταῖον ψηφίον τοῦ οὕτω σχηματισθέντος ἀριθμοῦ καὶ διαιροῦμεν τὸν ἀπομένοντα ἀριθμὸν διὰ τοῦ διπλασίου τοῦ εὑρεθέντος ψηφίου καὶ οὕτω καθεξῆς· τὸ παράδειγμα δίδει σαφῆ ἰδέαν τοῦ ἀλγορίθμου τούτου.

Παράδειγμα: Ἔστω ὅτι πρόκειται νὰ εὑρεθῇ ἡ τετραγωνικὴ ῥίζα (κατὰ προσέγγισιν ἀκεραίας μονάδος) τοῦ ἀριθμοῦ 368675482.

Γράφομεν τοῦτον ὡς ἑξῆς:

3́68́67́54́82	19
268	29
261	9
7	261

καὶ χωρίζομεν διὰ τόνων τὰ διψήφια τμήματα αὐτοῦ 82, 54, 67, 68 καὶ 3 (τὸ τελευταῖον εἶναι μονοψήφιον). Εἶτα λέγομεν: τετραγωνικὴ ῥίζα τοῦ 3 εἶναι ὁ 1 (διότι 2^2 κάμνει 4, μεγαλύτερον τοῦ 3)· κατόπιν ἀφαιροῦμεν τὸ 1^2, ἤτοι 1 ἀπὸ τοῦ 3, ὅτε ἔχομεν ὑπόλοιπον 2, παρὰ τὸ ὁποῖον γράφομεν τὸ 68 καὶ ἐκ τοῦ προκύπτοντος ἀριθμοῦ 268 ἀποκόπτομεν δι' ὑποδιαστολῆς τὸ τελευταῖον ψηφίον 8, τὸ δὲ μένον 26 διαιροῦμεν διὰ τοῦ διπλασίου τοῦ εὑρεθέντος 1, δηλαδὴ διὰ 2, καὶ λέγομεν «τὸ 2 εἰς τὸ 26 εἰσέρχεται 9»· γράφομεν νῦν τὸ εὑρεθὲν 9 παραπλεύρως τοῦ 2 (δεξιὰ κάτωθεν τῆς γραμμῆς τῆς διαιρέσεως), σχηματίζεται ὁ ἀριθμὸς 29 καὶ κάτωθεν αὐτοῦ γράφομεν τὸν 9, πολλαπλασιάζομεν τὸν 29 ἐπὶ 9, τὸ δὲ γινόμενον 261 ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τὸν 268· εἰς τὸ ὑπόλοιπον 7 γράφομεν παραπλεύρως τὸ ἑπόμενον διψήφιον τμῆμα καὶ συνεχίζομεν τὴν ἰδίαν ἐργασίαν μέχρις ὅτου ἐξαντληθοῦν ὅλα τὰ διψήφια τμήματα:

3́68́67́54́82	19200		
26,8	29	2×19=382	3840
261	9	2	0
76,7	261	764	
764		38400	
35,48,2		0	
2			

Οὕτως εὑρίσκεται ὅτι:

$$19200^2<368675482<19201^2$$

καὶ ἑπομένως $\sqrt{368675482}=19200$ (κατὰ προσέγγισιν μονάδος).

Ἔστω νῦν ὅτι πρόκειται νὰ εὕρωμεν τὴν τετραγωνικὴν ῥίζαν τοῦ 5 κατὰ προσέγγισιν ἑνὸς χιλιοστοῦ. Κατὰ τὸν ἐκτεθέντα κανόνα (περὶ τῆς προσεγγίσεως $\frac{1}{ν}$) θὰ πολλαπλασιάσωμεν τὸν 5 ἐπὶ 1000^2, ὅτε θὰ ἔχωμεν: 5000000· τούτου ἡ ῥίζα εὑρίσκεται (κατὰ προσέγγισιν μονάδος)

5́00́00́00	2235		
10,0	42	443	4465
84	2	3	5
160,0	84	1329	22325
1329			
2710,0			
22325			
4775			

ἴση πρὸς 2235 καὶ διαιροῦντες διὰ χίλια εὑρίσκομεν $\sqrt{5}=2,235$ κατὰ προσέγγισιν ἑνὸς χιλιοστοῦ.

Κυβικὴ ῥίζα ἀριθμοῦ λέγεται ὁ ἀριθμός, τοῦ ὁποίου ὁ κύβος εἶναι ἴσος πρὸς τὸν δοθέντα ἀριθμόν· π. χ. κυβικὴ ῥίζα τοῦ 27 λέγεται ὁ 3, διότι $3^3=27$· σημειοῦται δ' ἡ σχέσις αὕτη καὶ ὡς ἑξῆς:

$$3=\sqrt[3]{27}$$

ὁμοίως ἔχομεν

$$7=\sqrt[3]{343}$$

Ἐὰν ὁ δοθεὶς ἀριθμὸς δὲν εἶναι τέλειος κύβος, τότε ἡ κυβικὴ αὐτοῦ ῥίζα εὑρίσκεται κατὰ προσέγγισιν. Ὁ ἀλγόριθμος τῆς εὑρέσεως τῆς κυβικῆς ῥίζης δοθέντος ἀριθμοῦ εἶναι πολυπλοκώτερος τοῦ τῆς τετραγωνικῆς ῥίζης· διὰ τοῦτο δὲν γίνεται χρῆσις αὐτοῦ· ἡ δὲ κυβικὴ ῥίζα, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη ῥίζα (ἀνωτέρου βαθμοῦ), εὑρίσκεται ταχύτερον διὰ τῆς χρήσεως τῶν λογαρίθμων, βάσει τῆς σχέσεως

$$λογ.\left(\sqrt[3]{A}\right)=\frac{1}{3}\ λογ.\ A$$

Ἐν γένει $ν^{\text{η}}$ ῥίζα ἀριθμοῦ Α, σημειουμένη διὰ τοῦ συμβόλου:

$$\sqrt[ν]{A}$$

(τοῦ ν καλουμένου δείκτου τοῦ ῥιζικοῦ), καλεῖται ὁ ἀριθμὸς α, ἐάν:

$$α^ν=A$$

ὑπολογίζεται δὲ ταχέως διὰ τοῦ τύπου

$$λογ.\left(\sqrt[ν]{A}\right)=\frac{1}{ν}\ λογ.\ A$$

Ἐν τῷ συστήματι τῶν μιγάδων ἀριθμῶν πᾶς ἀριθμὸς ἔχει ν ῥίζας $ν^{\text{οῦ}}$ βαθμοῦ. Τῆς ἀκεραίας μονάδος θετικῆς 1 αἱ ν ῥίζαι $ν^{\text{ης}}$ τάξεως δίδονται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$\sqrt[ν]{1}=συν\left(\frac{2KΠ}{ν}\right)+\dot{2}\ ἡμ.\left(\frac{2KΠ}{ν}\right)$$

ἔνθα Π ὁ γνωστὸς ἀσύμμετρος ἀριθμὸς καὶ Κ φυσικὸς ἀριθμὸς λαμβάνων τὰς τιμὰς 0, 1, 2, 3.... (ν—1)· εἰς ἑκάστην τῶν τιμῶν τούτων ἀντιστοιχεῖ καὶ μία $ν^{\text{η}}$ ῥίζα τῆς ἀκεραίας μονάδος. Οὕτω, κατὰ τὸν ἄνω τύπον, αἱ τρεῖς τρίτου βαθμοῦ ῥίζαι τῆς μονάδος εἶναι:

$$1,\ \frac{-1+\dot{2}\sqrt{3}}{2},\ \frac{-1-\dot{2}\sqrt{3}}{2},$$

Παντὸς δὲ θετικοῦ ἀριθμοῦ Α αἱ ν ῥίζαι $ν^{\text{οῦ}}$ βαθμοῦ εὑρίσκονται ἐὰν εὕρωμεν τὴν πραγματικὴν $\sqrt[ν]{A}$ αὐτοῦ καὶ πολλαπλασιάσωμεν ταύτην ἐπὶ τὰς ν ῥίζας τῆς ἀκεραίας θετικῆς μονάδος. Τὰ ῥιζικά, ὅταν αἱ ὑπόρριζοι ποσότητες εἶναι θετικαί, ἔχουσι τὰς ἑξῆς ἰδιότητας, ἐκφραζομένας ὑπὸ τῶν τύπων:

$$\sqrt[ν]{α}\ \sqrt[ν]{β}\cdots\sqrt[ν]{u}\ \sqrt[ν]{αβ\ldots u}$$

$$\frac{\sqrt[ν]{α}}{\sqrt[ν]{β}}=\sqrt[ν]{\frac{α}{β}}$$

$$\sqrt[ν]{α^μ}=\left(\sqrt[ν]{α}\right)^μ=α^{\frac{μ}{ν}}$$

Ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ν ῥίζαι ἀριθμοῦ α ἐπαληθεύουσι τὴν διώνυμον ἐξίσωσιν $x^ν-α=0$ ἐπεξετάθη ὁ ὅρος ῥίζα καὶ ἐπὶ τῶν λύσεων οἱασδήποτε ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως $α_0x^ν+α_1x^{ν-1}+α_2x^{ν-2}+\ldots+α_ν=0$, ἤτοι: ῥίζα ἀλγεβρικῆς τινος ἐξισώσεως καλεῖται πᾶς ἀριθμὸς ἐπαληθεύων ταύτην. Πᾶσα ἀλγεβρικὴ ἐξίσωσις $ν^{\text{οῦ}}$ βαθμοῦ ἑνὸς ἀγνώστου ἔχει ν ῥίζας (καὶ μόνον ν τοιαύτας) ἐν τῷ συστήματι τῶν μιγάδων ἀριθμῶν. Ν. Γ.

—*[Ραπτ.]* Καλεῖται *ῥίζα* εἶδος βελονιᾶς χρησιμοποιουμένης εἰς τὴν χειροτεχνίαν (βλ. λ. *κέντημα* ἔνθα καὶ εἰκών). Φ. Α.

— **ῥίζα** τοῦ ***πηδαλίου***. Τὸ πρὸς πρῷραν ἐπίμηκες τεμάχιον τοῦ πηδαλίου, τὸ διῆκον καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τοῦ ποδοστήματος. Ἐπὶ τῆς ῥίζης εἶναι γεγομφωμένοι οἱ θαιροὶ (ἀρσενικὰ βελόνια) τῆς στροφῆς τοῦ πηδαλίου. Σ. Ε. Λ.

— **ῥίζαι** ***τοῦ θωρακίου*** (κοιν. *ῥέλια*) *[Ναυτ.]*. Ἰσχυρὰ σχοινία ἐκ συνεστραμμένου σύρματος ἢ καννάβεως ἢ καὶ ἁλύσεως, ἐκτεινόμενα ἑκατέρωθεν τῆς στήλης τοῦ ἱστοῦ καὶ τῶν ὁποίων τὰ μὲν κάτω ἄκρα εἶναι προσδεδεμένα εἰς πόρπας τοῦ ἄνω διαδέτου τῆς στήλης, τὰ δὲ ἄνω, διαπερῶντα τὸ γεῖσον τοῦ θωρακίου, ἀπολήγουν εἰς τριόπας, διὰ τῶν ὁποίων διαπερῶνται ἐντόνια συνδέοντα αὐτοὺς πρὸς τοὺς τριόπας τῶν ἐπιτόνων τοῦ ἐπιστηλίου τοῦ δόλωνος. Ἐντεινομένων τῶν ἐντονίων ἐντείνονται καὶ αἱ ῥίζαι τοῦ θωρακίου, ἀφ' ἑνὸς μὲν στηρίζουσαι τὸ θωράκιον ἐκ τῶν κάτω, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀντιστηρίζουσαι τοὺς ἐπιτόνους τοῦ μεγάλου ἐπιστηλίου. Ὅταν ἡ ὀπὴ τοῦ θωρακίου εἶναι στενὴ διὰ τὴν διάβασιν τῶν ἀνδρῶν, αἱ ῥίζαι τοῦ θωρακίου φέρουν βαθμῖδας ἐκ βαθμιδοσχοίνου. Σ. Ε. Λ.

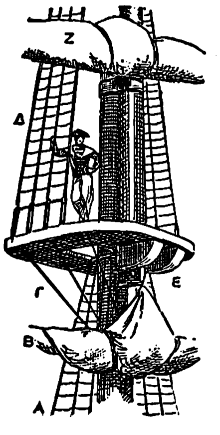

Ρίζαι θωρακίου.
[Α=ἐπίτονοι στήλης· Β=κεραία τῆς μεγίστης· Γ=ῥίζαι τοῦ θωρακίου· Δ=ἐπίτονοι ἐπιστηλίου δόλωνος· Ε=θωράκιον· Ζ=δόλων.]

Ρίζα *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ ἐν τῷ νομῷ Ἀργυροκάστρου τῆς ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ Βορείου Ἠπείρου, περιλαμβάνουσα τὰ χωρία *Κοδρα, Λέκλη, Χόμοβον, Τερμπούκι, Λάμποβον, Χοντοκούκι Κάργιαvη, Κακόσι, Ικάτι*. Ἄλλοτε τὰ περισσότερα τῶν χωρίων τούτων διετήρουν ἀκμαῖα ἑλληνικὰ σχολεῖα, οἱ δὲ κάτοικοί των ἦσαν πάντες σχεδὸν ἑλληνόφωνοι. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑπάρχουν δύο βυζαντιναὶ μοναί, ἡ τῆς Κόδρας καὶ τοῦ Χορμόβου. Χ. Ι. Σ.

— **Ρίζα** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Μαμάκου τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 122. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, παρὰ τὸ Ξυλόκαστρον, πρότερον καλούμενον *Κρινακέϊκα*. Κάτ. (1928) 220. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 573) περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Βάλτος, Γεωργαντέϊκα, Ζητουλιάρικα, Πετρακέϊκα, Σιγερίτσα* καὶ *Σκεντζιάνικα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 172. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βιάννου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 210. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Πρὸ τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινοτήτων ὑπήγετο εἰς τὸν δῆμον Μουρνιῶν. —5) Χωρίον τῆς κοινότητος Κρυῶν τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασιθίου Κρήτης. Κάτ. (1928) 75.

Ριζᾶ ***Νούρ***. Τοῦρκος πολιτευτής, ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν πολιτικὸν βίον κατὰ τὴν νεοτουρκικὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1908 ὡς βουλευτὴς Σινώπης. Ἀνήκων κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ κόμμα τῆς «Ἑνώσεως καὶ Προόδου», ἀπεσχίσθη κατόπιν μεταστὰς πρὸς τὸ τῆς «Ἐλευθερίας καὶ Συνεννοήσεως», τὸ ὁποῖον διεκήρυττε τότε φιλίαν πρὸς τὴν ἀγγλογαλλικὴν πολιτικήν, ἐνῷ τὸ ἑνωτικὸν ἐρρυμουλκήθη πρὸς τὴν γερμανικήν. Παρὰ ταῦτα ὁ Ριζᾶ Νοὺρ ἐτάχθη τῷ 1919 πρὸς τὸ ἐθνικιστικὸν κόμμα τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἐκλεγεὶς δὲ βουλευτὴς ἐνεφανίσθη τῷ 1922—1923 εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Λωζάννης ὡς δεύτερος πληρεξούσιος τῆς Τουρκίας, διακριθεὶς ὡς τοιοῦτος διὰ τὸ εὐέξαπτον τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὸ ἥκιστα διπλωματικὸν τῆς ὅλης πολιτείας του. Ν. Μ.

—**Ριζᾶ** ***Πεχλεβῆ***. Πέρσης στρατιωτικός, ἀνελθὼν κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν συγχρόνων γεγονότων ἐν Περσίᾳ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ὡς σάχης μὲ δικτατορικὴν ἐξουσίαν. Ἐγεννήθη τῷ 1877 ἐν Σαβὰτ-Κοὺχ ἐκ πατρὸς ἀξιωματικοῦ, εἰσῆλθε δὲ καὶ ὁ ἴδιος νεώτατος εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικὸς τῆς κατ' ἀπομίμησιν τῶν Ρώσων καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν Ρώσων ἀξιωματικῶν κατ' ἀρχὰς σχηματισθείσης ἱππικῆς μεραρχίας τῶν Κοζάκων. Τῷ 1917

Digitized by Google

ἐκινήθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ συντάγματός του ἐκ Χαμαδὰν καὶ εἰσελάσας εἰς τὴν πρωτεύουσαν Τεχεράνην ἠνάγκασε τὸν συνταγματάρχην Clergé, τότε ἀρχηγὸν τῆς μεραρχίας ταύτης, νὰ ἀποσυρθῇ καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὸν διὰ τοῦ συνταγματάρχου Σταροσέλσκυ. Τῷ 1921 ἔγινεν, ἐπὶ κεφαλῆς 4.000 ἀνδρῶν, κύριος τῆς Τεχεράνης καὶ κατέλαβε τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τοῦ στρατοῦ ὡς ἀρχιστράτηγος καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Τῷ 1923 ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν καὶ πρωθυπουργόν, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐπέβαλε σειρὰν νεωτεριστικῶν μεταρρυθμίσεων, φιλοδοξῶν νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Μουσταφᾶ Κεμὰλ τῆς Τουρκίας. Παρέσχε πρὸς τοῦτο τὴν ὑποστήριξίν του εἰς τὴν ἀμερικανικὴν οἰκονομικὴν ἀποστολήν, ἥτις, ἐργαζομένη ἤδη διὰ τὴν ἀνοργάνωσιν τῶν δημοσιονομικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐπεξέτεινε τὸ ἔργον της καὶ εἰς ἄλλους κλάδους τῆς διοικήσεως.

Τῷ 1924, δραπετεύσαντος τοῦ σάχου Ἀχμέτ, τελευταίου τῆς δυναστείας τῶν Καδζάρ, ὁ Ριζᾶ, τότε στρατηγός, ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως (μετζλὶς) ἀρχηγὸς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως μέχρι καθορισμοῦ τοῦ ὁριστικοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας, τῇ δὲ 13 Δεκεμβρίου 1925 ἀνεκηρύχθη σάχης (βασιλεὺς) τῆς Περσίας, λαβὼν τὸ ὄνομα *Πεχλεβῆ*. Ἡ ἐπίσημος ἀνακήρυξίς του ἔγινεν εἰς τὸ ἀνάκτορον Γκιουλιστὰν ἐν Τεχεράνῃ τῇ 25 Ἀπριλίου 1926. Ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Τιμοὺρ χάν, ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ στρατοῦ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου εἶχεν ἄλλοτε ὑπηρετήσει. Ν.Μ.

— **Ριζᾶ** *Χασὰν πασᾶς*. Τοῦρκος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1809—1859). Λέγεται ὅτι ἦτο ἁπλοῦς ἀχθοφόρος, προσελκύσας δὲ τὴν συμπάθειαν τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ Β΄ ἀπέκτησε μεγίστην περιουσίαν καὶ ἐγένετο αὐλάρχης καὶ ἀρχιστράτηγος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαχμοὺτ Β΄ (1839) ἐξηκολούθησεν ἐπί τι διάστημα ν' ἀπολαμβάνῃ τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τοῦ Ἀβδοὺλ Μετζήτ, διαδόχου τοῦ Μαχμοὺτ Β΄, καὶ κατώρθωσε νὰ προβῇ εἰς σημαντικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τρία ὅμως ἔτη ὁ σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Μετζὴτ ἔπαυσεν αὐτόν, ἀλλὰ τῷ 1850 ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τῷ 1853 τὸν ὠνόμασεν ἀρχιναύαρχον. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον εἶχεν ἀναλάβει καὶ πάλιν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, διακριθεὶς ἐπὶ δραστηριότητι. Παυθεὶς ἐκ νέου μετά τινα καιρόν, ἐπαναδιωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Μ. Δ. Β.

Ριζὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Σκλαβοχωρίου τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 83. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Παλαιοχώρας τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λιαρίγκοβης) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 513.

Ριζάβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Τρικκάλων (βλ. *Ριζοβοῦνι*).

ριζάγρα (ἡ). Ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ πρὸς ἐξαίρεσιν τῶν ἐν τῷ στόματι ριζῶν. Αἱ ριζάγραι εἶναι διαφόρων σχημάτων.

ριζαδοῦρος (ὁ)· δημωδ. ναυτ., τὸ παράξυλον.

Ρίζαι *[Γεωγρ.]*. Θέσις παρὰ τὰ Χανιὰ τῆς Κρήτης, ὅπου ἀπὸ τῆς 1 μέχρι τῆς 6 Αὐγούστου 1822 οἱ ἐπαναστάται ὑπὸ τὸν Μανουσογιαννάκην καὶ Δεληγιαννάκην ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Τούρκων. Τ. Ε. Ε.

Ρίζαιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Πόντου (βλ. *Ριζοῦς*).

Ριζάλα *λιμὴν* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς νήσου Ταπροβάνης (Κεϋλάνης), ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Ζ, δ, 6), ἀγνώστου ταυτότητος. Σ. Ε. Λ.

ριζάμφιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ὁ φλοιὸς διαφόρων ἐναερίων ριζῶν, ὡς τῶν ὀρχεοειδῶν καὶ ἄλλων, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ πλείστων ἀλλεπαλλήλων στρωμάτων. Δ. Ν. Π.

Ριζάνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ φερωνύμου ἰλλυρικοῦ ποταμοῦ (*Πτολεμ.* Β, ιζ, 12). Ὁ ποταμὸς *Ριζάνα*, ἄλλως ἢ ὁ *Ρίζων*, εἶναι ὁ σύγχρονος *Βογιάνας* (ἐκβολή του: πλάτ. 41° 50′ Β., μῆκ. 19° 22′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfu). Σ. Ε. Λ.

Ριζανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἰσώματος (Ράβνης) τῆς ἐπαρχίας Νιγρίτης τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 171. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κότσανα*.

Ριζάνο (Risano) *[Γεωγρ.]*.—1) Ποτάμιον τῆς δυτικῆς παραλίου τῆς Ἰστρίας (πλάτ. 49°34′ Β., μῆκ. 13°42′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201: Gulf of Venice and Trieste), ἐκβάλλον εἰς τὸν κόλπον τῆς Καποντίστρια. Εἶναι ὁ *Φορμίων* (*Πτολεμ.* Γ, α, 27). —2) Ἐλάσσων ἀδριατικὸς κόλπος (πλάτ. 42°30′ Β., μῆκ. 18°41′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfu) ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Καττάρου. Εἶναι τὸ *Ρίσινον* τοῦ Πτολεμαίου (Β, ιζ΄, 5), ὁ *Ρίζων* τοῦ Πολυβίου (Β, ια, 16). Σ. Ε. Λ.

Ριζάνωφ, *Ἀλέξανδρος Βασίλειεβιτς*. Ρῶσος ἀρχιτέκτων (1801—1869). Ἐσπούδασεν ἐν Πετρουπόλει καὶ εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Παρισίοις, ἀνήγειρε δὲ πλεῖστα θρησκευτικὰ οἰκοδομήματα, ἐν οἷς τὴν μητρόπολιν τῆς Βίλνας. Ὁ Ριζάνωφ κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ νέον ἀρχιτεκτονικὸν ρυθμόν, ἔχοντα ὡς βάσιν τὸν βυζαντινόν. Θ. Β.

Ριζᾶ πασᾶ χὰν ἢ *Ριζᾶ πασάκιοϊ* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Φρυγίας ἐν τῇ Δυτικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κείμενον νοτίως τοῦ Ἀβγκὶν (ΒΔ. τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ), μετὰ πανδοχείου παρ' αὐτῷ, ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ τῆς ἀπὸ Ἐσκὶ Σεχὶρ ἀγούσης πρὸς Μπιλετζὶκ-Προῦσαν. Τὸ Γ΄ σῶμα στρατοῦ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921 τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας, ὥρισε τὸ Ριζᾶ πασᾶ χὰν ὡς τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν εἰς τὴν Χ αὐτοῦ μεραρχίαν, ἣν εἶχε διατάξει, τῇ 16 Μαρτίου 1921, ἵνα, συνδυάζουσα τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς μετὰ τῆς ΙΙΙ μεραρχίας, ἐνεργούσης κατὰ μέτωπον, ἐπιτεθῇ ἀπὸ Κοὺρτ κιόϊ διὰ Τσεπνί, ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀπαλλάξῃ τῆς πιέσεως, ἣν ἐπὶ τῆς ΙΙΙ μεραρχίας αὐτοῦ, ἀποτελούσης τὴν ἀριστερὰν τοῦ σώματος στρατοῦ τούτου πτέρυγα, ἤσκουν οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἀβγκίν, βορειότερον, καὶ ὅπως ἀνακουφίσῃ τὴν τελευταίαν ταύτην. Ἀπειλουμένης οὕτω τῆς γραμμῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Ἀβγκὶν μαχομένου κατὰ τῆς ΙΙΙ μεραρχίας καὶ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἡ Χ μεραρχία θὰ ἐπέφερε τότε τὴν κρίσιν τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου. Ἀλλὰ τὸ προκεχωρημένον τμῆμα (28ον σύνταγμα πεζικοῦ καὶ τάγμα τοῦ 30οῦ συντάγματος πεζικοῦ) τῆς Χ μεραρχίας, προελάσαν κατὰ τὴν 17 Μαρτίου 1921 μέχρι τῶν ὑψωμάτων ΒΑ. τοῦ Τσεπνί, ὑπέστη αἰφνιδιαστικὴν ἐπιβολὴν τῶν Τούρκων ἅμα τῇ ἕῳ τῆς ἑπομένης (18 Μαρτίου 1921) καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω ὅμως κίνησις αὐτῆς ἐκείνη παρέσυρεν ὁμοίως καὶ τῆς ΙΙΙ μεραρχίας τὴν ὑποχώρησιν μέχρι τοῦ Γενίκιοϊ τοῦ Μπιλετζίκ, ὁπότε τὸ Γ΄ σῶμα στρατοῦ ἠναγκάσθη πλέον νὰ διατάξῃ τὴν ἐπάνοδον πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ (ΙΙΙ, VII καὶ Χ μεραρχιῶν καὶ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ) εἰς τὰς ἀνατολικῶς τῆς Προύσης (περὶ τὸ Ἀκ-σοῦ-Τίμπος καὶ περὶ τὴν Κίον) ἀρχικὰς θέσεις ἐξορμήσεως αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη τοῦ Γ΄ σώματος στρατοῦ ἀποχώρησις ἐγένετο σχεδὸν ἄνευ τινὸς σοβαρᾶς τουρκικῆς πιέσεως. Ν. ΣΣ

Ριζάρειος *σχολή*. Ἱερατικὴ σχολή, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Μάνθου καὶ Γεωργίου Ριζάρη, τῆς ὁποίας σκοπὸς εἶναι, κατὰ τὴν διαθήκην τῶν ἱδρυτῶν, «ἡ βελτίωσις τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου καὶ ἐξάπλωσις τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ ἐν γένει τῶν φώτων». Ἡ σχολὴ αὕτη ἱδρύθη τῷ 1843, ἔναρξις δὲ τῶν μαθημάτων ἐγένετο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 1844. Ἡ Ριζάρειος σχολὴ διοικεῖται ὑπὸ ἰδίου συμβουλίου, διατελοῦντος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς κυβερνήσεως, ἀσκουμένην ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Παιδείας. Καίτοι κατὰ τὴν διαθήκην τῶν ἱδρυτῶν εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ὤφειλον νὰ φοιτῶσιν «ἀποκλειστικῶς ὅσοι σκοποῦσι νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον», καὶ κατ' ἀκολουθίαν πάντες οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῆς ὤφειλον νὰ γίνωνται κληρικοί, τοῦτο πολὺ σπανίως κατωρθώθη, διότι οἱ ἐξ αὐτῆς ἀποφοιτῶντες ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, μὴ δυνάμενοι κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας νὰ τύχωσι χειροτονίας, ἐτρέποντο κατ' ἀνάγκην ἐπ' ἄλλα ἐπιτηδεύματα καὶ ἐλάχιστοι ἐξ αὐτῶν προσήρχοντο εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου. Οὕτω ἐλειτούργει ἡ σχολὴ αὕτη ἀπὸ τοῦ 1844 ὡς κλασσικὸν γυμνάσιον. Ἀπὸ τοῦ 1911 ὅμως, ὅτε εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῆς σχολῆς προσετέθησαν τὰ παιδαγωγικά, ἐψηφίσθη δὲ κατόπιν (1918) καὶ ὁ νόμος «περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἱερατικοῦ φροντιστηρίου» καὶ ἡ τελευταία Ε΄ τάξις αὐτῆς διῃρέθη εἰς δύο τμήματα, τὸ θεολογικὸν καὶ τὸ παιδαγωγικόν, οἱ ριζαρῖται νέοι δύνανται νὰ διορίζωνται εὐθὺς (οἱ ἀποφοιτῶντες ἐκ τοῦ παιδαγωγικοῦ τμήματος) δημοδιδάσκαλοι καὶ φθάνοντες εἰς τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας νὰ χειροτονῶνται ἱερεῖς. Τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον τῶν Ριζαρῶν, ἐξ 900.000 δραχμῶν ἀνέρχεται σήμερον διὰ δωρεῶν καὶ ἄλλων ὁμογενῶν εἰς 6000000 *περίπου* δραχμάς. Διευθυνταὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἐχρημάτισαν ἄνδρες διαπρεπεῖς ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ὁ Μισαὴλ Ἀποστολίδης, μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου, ὁ πρῶτος διευθυντὴς καὶ συντάκτης τοῦ πρώτου κανονισμοῦ τῆς σχολῆς, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κορινθίας Σωκράτης Κολιάτσος, ὁ μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος Κεφαλᾶς, ὁ νῦν ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν μακαριώτατος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος κ. ἄ. Ἡ σχολὴ τῷ 1919 ἑώρτασε τὴν ἑβδομηκονταπενταετηρίδα της, δημοσιεύσασα τῷ 1920 ἐν Ἀθήναις καὶ πανηγυρικὸν τόμον: «Ἑβδομηκονταπενταετηρὶς τῆς Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς», περιέχοντα τὸν βίον τῶν ἱδρυτῶν, τὴν ἱστορίαν τῆς σχολῆς καὶ ἐπιστημονικὰς διατριβὰς καθηγητῶν καὶ μαθητῶν αὐτῆς. Ε. Γ. Π.

Ριζάρης, *Μάνθος* καὶ — *Γεώργιος*. Ἀδελφοί, υἱοὶ τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου Μονοδενδρίου τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἠπείρου Ζαγορίου Ρίζου Μάνθου, ἀποθανόντος τῷ 1772. Ὁ πρεσβύτερος *Μάνθος*, μεταβὰς εἰς Νίσζαν τῆς Μικρᾶς Ρωσίας παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ Πανταζῇ, ἐμπόρῳ, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπεξέτεινε βαθμηδὸν τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις του εἰς Μόσχαν, Ὀδησσόν, Βεσσαραβίαν, τὰς παραδουναβίους χώρας καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Φλογερὸς πατριώτης, ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας πρὸ τοῦ 1814 ἐν Μόσχᾳ ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Ξάνθου, ἔκτοτε δ' ἔφερε τὸ συνθηματικὸν ὄνομα «*Πρόθυμος*». Φίλος στενὸς τοῦ Ὑψηλάντου, ἐκθύμως ὑπεστήριξε τὸν Ἀγῶνα, δαπανήσας κατὰ καιροὺς ὑπὲρ αὐτοῦ διάφορα χρηματικὰ ποσά, ἀνελθόντα εἰς 50.000 ρούβλια. Ἀπὸ τοῦ 1814 ἔστελλε τακτικῶς χρήματα καὶ εἰς τὴν πατρίδα του Μονοδένδριον χάριν τοῦ σχολείου αὐτῆς, ἀποθανὼν δὲ τῷ 1824 ἐν Μόσχᾳ κατέλιπεν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του Γεώργιον νὰ ἱδρύσῃ ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Μονοδενδρίῳ καὶ ἱερατικὴν σχολὴν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι καὶ προικοδοτήσῃ αὐτά. Ὁ *Γεώργιος*, μεταβὰς εἰς Ρωσίαν τῷ 1806 παρὰ τῷ ἀδελφῷ Μάνθῳ καὶ συνεργαζόμενος μετ' αὐτοῦ ηὔξησε τὴν κοινὴν περιουσίαν καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Ὀδησσῷ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάνθου ἐχορήγει καὶ αὐτὸς χρήματα ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος, ἠγόρασε παρὰ τοῦ Κοραῆ διάφορα συγγράμματά του ἀντὶ 2.000 ρουβλίων, ἅτινα διένειμεν εἰς διάφορα σχολεῖα, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Καποδίστριαν 2.500 τάλληρα, ἵδρυσε σχολὴν ἐν Μονοδενδρίῳ τῷ 1835 καὶ ἐπροικοδότησεν αὐτὴν γενναίως. Τῷ 1837, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας, τῇ συμβουλῇ Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, τοῦ Νεοφύτου Δούκα καὶ τοῦ Γεωργίου Γενναδίου, ἀπεφάσισεν, ἐκτελῶν καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Μάνθου, τὴν ἵδρυσιν ἱερατικῆς σχολῆς. Ἀφιερώσας δ' ὑπὲρ αὐτῆς τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐκ 340.000 ταλλήρων περιουσίας του, τὸ δ' ὑπόλοιπον εἰς διαφόρους μονὰς καὶ συγγενεῖς του ἐν Ἠπείρῳ καταλιπών, ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1842. Ἡ βουλή, τιμῶσα τὰς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ὑπηρεσίας τῶν ἀδελφῶν Ριζάρη, ἀνέγραψε τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῇ στήλῃ τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους εὐεργετῶν τῇ ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτῆς ἱσταμένῃ. Ε. Γ. Π.

ριζάρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐρυθρόδανον* (βλ. λ.).

ριζαρίνη (ἡ). Συνώνυμον τοῦ *ἀλιζαρίνη* (βλ. λ.).

ριζάριον (τό)· μικρὰ ρίζα, ἡ κατὰ πρῶτον ἀναφαινομένη ρίζα τοῦ βλαστάνοντος ἔτι φυτοῦ.

Ριζάριον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ δήμου Τρικκαίων τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 575. Κεῖται νοτιοανατολικῶς τῶν Τρικκάλων. —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Πέλλης (βλ. *Ὀρυζάριον*).

Ρίζε *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς ποντικῆς *Ριζοῦντος* (βλ. λ.).

ριζεκτομὴ (ἡ) *[Ὀδοντιατρ.]*. Χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ, καθ' ἣν ἀποκόπτεται καὶ ἀποσπᾶται τὸ ἄκρον τῆς ρίζης ὀδόντος τινός, τοῦ ὁποίου ἡ θεραπεία καθίσταται ἄλλως ἀνέφικτος. Ἡ χειρουργικὴ αὕτη ἐπέμβασις συνήθως μὲν ἐνεργεῖται ἐπὶ τῶν μονορρίζων ὀδόντων, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ἐνεργηθῇ καὶ ἐπὶ τῶν πολυρρίζων ὀδόντων, κατὰ τὴν κρίσιν πάντοτε τοῦ χειρουργοῦ ὀδοντιάτρου ἢ τοῦ στοματοχειρουργοῦ. Ἡ τεχνικὴ τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἀκτινογραφοῦμεν τὸν πάσχοντα ὀδόντα, ἀποστειροῦμεν τὸ χειρουργικὸν πεδίον καὶ ἀναισθητοποιοῦμεν αὐτό, ἐνεργοῦμεν σχάσιν κυρτὴν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ρίζης, ἧς τὸ ἄκρον θ' ἀποκόψωμεν, ὑπεγείρομεν τὸν κρημνὸν καὶ ἀποκαλύπτομεν τὸ ὀστοῦν, διατρυποῦμεν τὸ ὀστοῦν καὶ ἀποκαλύπτοντες τὴν ρίζαν ἀποκόπτομεν τὸ ἄκρον αὐτῆς, ἀποξέομεν τὴν περὶ τὴν ρίζαν ἑστίαν, λειαίνομεν τὴν ρίζαν, ἐπαλείφομεν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τραύματος δι' ἀραιοῦ διαλύματος νιτρικοῦ ἀργύρου καὶ ράπτομεν τὸν κρημνόν. Ν. Γ. Π.

Ρίζεν Γκεμπίργκε (Riesengebirge) ἢ *Γιγάντεια ὄρη* *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὑψηλότερον τμῆμα τῶν ὀρέων Ζουντέτεν καὶ τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Β. Γερμανίας, ἐν Κάτω Σιλεσίᾳ καὶ Βοημίᾳ, μήκους 40 χιλμ., ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ μεγάλου Τσάκεν πρὸς ΒΔ. καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Μπόμπερ, πρὸς ΝΑ. Μέσον ὕψος αὐτοῦ 1.300 μ., ὑψηλότεραι δὲ κορυφαί: *Σνεκόππε* (1.603), *Ὑψηλὸν Ράντ* (1.509), *Σβάρτσε Κόππε* (1.407). Αἱ χαμηλότεραι πλευραὶ τοῦ ὄρους εἶναι λίαν δασόφυτοι. Ἐκ τοῦ Ρίζεν Γκεμπίργκε πηγάζουν οἱ ποταμοὶ Μέγας Τσάκεν, Λόμνιτς καὶ Μπόμπερ, χυνόμενοι πρὸς Β. εἰς τὸν ποταμὸν Ὄδερ καὶ οἱ Βαϊσβάσσερ, Μικρὸς καὶ Μέγας Ἄουπα, κατευθυνόμενοι πρὸς Ν. εἰς τὸν ποταμὸν Ἔλβα. Θ. Κ.

Ρίζες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 1.004. Κεῖται παρὰ τὴν Τρί-

Digitized by Google

πολιν καὶ ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, γεωργικὸν οἰνοποιητικὸν συνεταιρισμὸν καὶ σύλλογον φιλοδένδρων. Τὸ χωρίον τοῦτο πολλὰ ἔπαθε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλὼφ τῷ 1769—1770 ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες ἐξηκολούθουν ἐπὶ 10 ὅλα ἔτη νὰ λυμαίνωνται τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὸν Ἀχμὲτ Ἀγᾶν Τζάπαρην. Ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰβραὴμ πασᾶ, ἐνταῦθα διεξήχθη μέγας ἀγὼν τῷ 1825 κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καθ' ὧν λυσσωδῶς ἐπολέμησεν ὁ Γάλλος ἐξωμότης Δὲ Σὲβ (Σουλεϊμὰν βέης). Τ. Ε. Ε.

ριζζονίτης (ὁ) (Rizzonit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενές, παρεμφερὲς πρὸς τὸν λιμβουργίτην, ὅσον ἀφορᾷ τὴν χημικὴν καὶ τὴν ὀρυκτολογικήν του σύστασιν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Monzoni. Γ. Β.

ριζηδόν· ἐπίρρ., ἐκ τῆς ρίζης, πρόρριζα, ὁλοτελῶς: «ἐξηλείφθη τὸ κακὸν ριζηδόν».

Ριζηνία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Κρήτῃ. Ὁ κάτοικος *Ριζηνιάτης*. Ὁ Spratt ὑποθέτει ὅτι θὰ ἔκειτο περὶ τὴν σημερινὴν Μαλάξαν τῆς Κυδωνίας. Ὁ δὲ Pashley πλησίον τῶν Λάκκων καὶ τοῦ Θερίσου, ἀποβλέπων πιθανῶς καὶ εἰς τὴν ὀνομασίαν *Ρίζαι*, ἀποδιδομένην εἰς τὸ διαμέρισμα. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἔκειτο κατὰ τὰ Μεσκλά. Ε. Γ.

Ρίζια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παιονίας (Γουμενίτσης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. πρότερον καλούμενον *Ὀρύζαρτση*. Κάτ. (1928) 658. Εἶναι ἕδρα ἰδίας κοινότητος (κάτ. 1628), ὑφ' ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βαλτοτόπι* (πρῴην Δάμποβο) καὶ *Τούμπα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς.

Ρίζιανη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 217. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ριζιδαλγία (ἡ). Ἡ αἰσθητικὴ μορφὴ τῆς ριζίτιδος. Ἡ συμπτωματολογία της ἐξηγεῖ κυρίως τὸν ἐρεθισμὸν τῶν νευρικῶν στοιχείων καὶ ὄχι τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Οἱ πόνοι εἶναι ἐντονώτατοι καὶ παροξύνονται εἰς κάθε κίνησιν, βῆχα ἢ πταρμὸν (σημεῖον πταρμοῦ), ὅστις προκαλεῖ ἐξ ἀντιδράσεως, λόγῳ τῆς ταλαντώσεως τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ, πόνον κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς πασχούσης ρίζης. Εἰς τὰς ἀκροπαραισθητικὰς μορφὰς οἱ πόνοι ἐντοπίζονται κυρίως εἰς τὰ ἄκρα τῶν μελῶν. Μ. Ν. Β.

ριζιδικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς ριζίδια τῶν νεύρων: «ριζιδικὴ παράλυσις».

ριζίδιον (τό)· μικρά, λεπτὴ ρίζα, τὸ λεπτότατον ἄκρον τῆς ρίζης.

ριζικάρης (ὁ)· ποῦ ἔχει καλὸ ριζικό, καλορρίζικος.

ριζικάρι (τό)· τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἀποκαλύπτεται τὸ ριζικό, ἡ τύχη τινός, τὸ ἀντικείμενον τὸ χρησιμοποιούμενον κατὰ τὴν μαντείαν τοῦ κλήδονα: «ἔρριξα τὸ δαχτυλίδι μου γιὰ ριζικάρι».

Ρίζικας *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀποδούλου τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης Κρήτης. Κάτ. (1928) 16. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Στόλων τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Κάτ. (1928) 27. Ε. Γ.

ριζικὸ (τό)· ἡ τύχη, ἡ προωρισμένη εἴς τινα μοῖρα, τὸ πεπρωμένον: «καλὸ—, κακὸ ριζικό», «αὐτὸ εἶναι τὸ ριζικό του, νὰ κάμνῃ καλὸ καὶ νὰ βρίσκῃ κακό».

—ριζικὸν *[Μαθημ.]*· βλ. *ρίζα*.

Ριζικὸν *[Γεωγρ.]*. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς μετονομασία τοῦ χωρίου τῆς Θράκης *Κιουκιλέρ*. Ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Δρογγυλίου (Λαλὰ-Παζάρ) τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως καὶ εἶχε (1920) 148 κατοίκους.

ριζικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρίζαν, ὁ τῆς ρίζης· || συνήθως μεταφ., βασικός, οὐσιώδης: «ἡ διαφωνία εἶναι ριζική»· || ἐντελής, πλήρης: «ριζικὴ θεραπεία».—Ἐπίρρ. ***ριζικῶς***.

—ριζικὸν ***τρῆμα***. Τὸ εἰς τὸ ἄκρον ἑκάστης ρίζης τῶν ὀδόντων ἄνοιγμα ἢ πόρος, δι' οὗ εἰσέρχεται εἰς τὸν ὀδόντα ὁ πολφός. Ἄνευ τοῦ ριζικοῦ τρήματος δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ διατήρησις τοῦ πολφοῦ ἐν ζωῇ. Σὺν τῷ κεντρικῷ τρήματι εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἕτερα τοιαῦτα παράπλευρα, δι' ὧν εἰσδύονται εἰς τὸν πολφὸν τριχοειδῆ ἀγγεῖα. Ν. Γ. Π.

—ριζικὸς *ἄξων*. Ριζικὸς ἄξων δύο περιφερειῶν κύκλων καλεῖται ὁ γεωμετρικὸς τόπος τῶν σημείων τοῦ ἐπιπέδου τῶν κύκλων, τῶν ὁποίων ἡ δύναμις, ὡς πρὸς τὰς περιφερείας, εἶναι ἴση. Εἶναι δὲ ὁ τόπος οὗτος εὐθεῖα κάθετος ἐπὶ τῆς διακέντρου. Ἔστωσαν οἱ κύκλοι Κ καὶ Λ (σχ. 1)· ἡ κάθετος ἐπὶ τὴν ΚΛ εὐθεῖα ΓΔΕ λέγεται ριζικὸς ἄξων τῶν περιφερειῶν τούτων, ἐὰν διὰ πᾶν σημεῖον τῆς ΓΔΕ, π. χ. τὸ Γ, ἔχωμεν τὴν ἰσότητα:

$$(\Gamma N)(\Gamma M) = (\Gamma N')(\Gamma M')$$

(τὸ μὲν πρῶτον γινόμενον (ΓΝ) (ΓΜ) καλεῖται δύναμις τοῦ σημείου Γ ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν Κ,

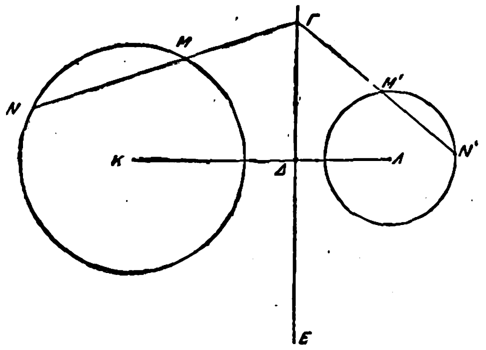

Σχ. 1.

τὸ δ' ἕτερον ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν Λ). Ὁ ριζικὸς ἄξων δύο περιφερειῶν ἔχει τὴν ἰδιότητα ὅτι αἱ ἀπὸ τῶν σημείων του ἀγόμεναι ἐφαπτόμεναι τῶν περιφερειῶν εἶναι ἴσαι. Ἐὰν αἱ περιφέρειαι

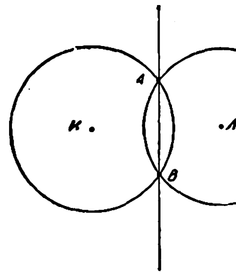

Σχ 2.

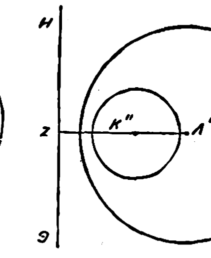

Σχ. 3.

τέμνωνται (σχ. 2), τότε ἡ κοινὴ χορδή των ΑΒ εἶναι ὁ ριζικὸς ἄξων αὐτῶν. Ἐὰν δ' αἱ περιφέρειαι κεῖνται ἡ μία ἐντὸς τῆς ἄλλης (σχ. 3), ὁ ριζικὸς ἄξων αὐτῶν ΗΖΘ κεῖται ἐκτὸς αὐτῶν καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ κέντρου τῆς μικροτέρας περιφερείας. Ν. Γ.

—ριζικὸς ***διαμορφωτής***, ἢ ***διευρυντὴρ τῶν ριζῶν***. Ἐργαλεῖον ἐν χρήσει ἐν τῇ θεραπευτικῇ τῶν ὀδόντων, δι' οὗ διανοίγονται καὶ διευρύνονται οἱ ριζικοὶ σωλῆνες τῶν ὀδόντων καὶ διαμορφώνονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ καθίσταται εὔκολος ἡ ἔμφραξις αὐτῶν. Ἐν τῇ προσθετικῇ ὀδοντιατρικῇ χρησιμοποιοῦνται διαμορφωταὶ τῶν ριζικῶν σωλήνων πρὸς στήριξιν ἐντὸς αὐτῶν τῶν βιδωτῶν καλουμένων ὀδόντων. Ἔχομεν ὡσαύτως διαμορφωτάς, οἱ ὁποῖοι χρησιμεύουσι πρὸς διαμόρφωσιν τῆς ἄνω ἐπιφανείας ρίζης τινός, ἐφ' ἧς πρόκειται νὰ στηριχθῇ βιδωτὸς ἢ ἔνθετος ὀδούς. Ν. Γ. Π.

—ριζικὸς ***σωλήν***. Ὁ εἰς τὸ κέντρον ἑκάστης ρίζης σωλήν, εἰς ὃν εἰσέρχεται ὁ πολφὸς τοῦ ὀδόντος καὶ καταλήγει εἰς τὸν πολφικὸν θάλαμον. Εἴς τινας ρίζας ὀδόντων ὑπάρχουσι περισσότεροι τοῦ ἑνὸς ριζικοὶ σωλῆνες, ὁπότε δὲν κεῖνται πλέον εἰς τὸ κέντρον τῆς ρίζης ἀλλ' εἰς τὰ δύο πλάγια ἄκρα αὐτῆς. Ν. Γ. Π.

ριζιμιός, *—ά, —ό*· δημοτ., ὁ ριζωμένος, ἀκλόνητος: «ριζιμιὰ πέτρα», «ριζιμιὸ λιθάρι» τὸ μὴ ἐπιπολῆς, ἀντίθ. «πλάνης βράχος».

ριζίνα (ἡ) (Rhizina) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλβελλιδῶν*, χαρακτηριζόμενον ἀπὸ καρποφόρον ἄμισχον, ἐκ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου φύονται ριζόμορφα ἐξαρτήματα, δι' ὧν προσκολλᾶται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὸ μόνον παράσιτον εἶδος εἶναι τὸ R. inflata, προσβάλλον τὰς ρίζας διαφόρων κωνοφόρων. Ε. Τ. Ε.

Ρίζιος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ Πολεμωνιακῷ Πόντῳ, ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον πρὸς Ἀν. τῆς Τραπεζοῦντος, εἰς τὸν νῦν καλούμενον ὅρμον *Πιριός*. Εἶναι ὁ σημερινὸν *Ριζέ*. Α. Θ. Σ.

Ριζὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χερσονησώδης ἄκρα τοῦ Ἀραβίου κόλπου, ἣν κατῴκουν τρωγλοδύται, *Ριζῖται* ὀνομαζόμενοι. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

ριζίτης (ὁ), ἢ ***ριζήτης***. Ὁ κάτοικος τῶν ριζῶν, ἤτοι ριζοβούνων. Οἱ ριζῖται εἶναι οἱ ἁρματολοὶ τρόπον τινὰ τῆς Κρήτης. Ε. Γ.

ριζῖτις (ἡ). Ἡ ριζῖτις εἶναι φλεγμονὴ τῶν ριζῶν τῶν νωτιαίων νεύρων, ἐπακολουθοῦσαι εἰς φλεγμονὴν τῶν νωτιαίων μηνίγγων, αἵτινες περιβάλλουσι τὰς νωτιαίας ρίζας, καὶ ὀφείλεται εἰς αἰτίας λοιμώδεις ἢ τοξικάς. Αἱ πλεῖσται τῶν ριζιτίδων ἔχουν ὡς κυρίως αἰτίαν τὴν συφίλιδα καὶ κατὰ τὸ τρίτον στάδιον αὐτῆς. Ὡς δευτερεύουσα αἰτία, πλὴν τῶν ἀρθριτικο-ρευματικῶν διαθέσεων, εἶναι ἡ βλεννόρροια, ἡ γρίππη, αἱ ἐπιλόχιοι λοιμώξεις, ἡ δυσεντερία κτλ. Ἐπίσης παρατηροῦνται ριζίτιδες ἐπὶ πιέσεων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, καὶ ἰδίως μηνιγγο-ριζίτιδες συνεπείᾳ καρκίνου τῶν σπονδύλων. Μ. Μ. Β.

Ρίζο, ἢ ***Ριζόκαστρον*** *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Κρήτης, ὅπερ ἔκειτο ἐπὶ λόφου, παρὰ τὸ χωρίον Μονοφατσίου Φιλίππου. Ε. Γ.

Ριζὸ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Πετριᾶ (Κάμενικ) τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 449. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ρίζοβο*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 317. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

— **Ριζὸ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 201. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ρηνιάσα* ἢ *Ρενιάσα*. Πλησίον τοῦ χωρίου ἐπὶ τῆς παραλίας σῴζονται τὰ ἐρείπια τοῦ ὀνομαστοῦ ὁμωνύμου φρουρίου, κατασκευασθέντος ἐπὶ τῆς ἑνετοκρατίας. Τὸ φρούριον ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλατρίας κατὰ τὸν Μελέτιον, κατὰ δὲ τὸν Ἀραβαντινὸν ἐπὶ τῶν τοῦ Βουχαιτίου. Σῴζονται ἐπίσης παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο τὰ ἐρείπια τοῦ πύργου τοῦ Δημουλᾶ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σουλίου τῷ 1803, κατέφυγεν ἡ Δέσπω, σύζυγος τοῦ Γεωργάκη Μπότση, μετὰ τῶν θυγατέρων τῆς καὶ τῶν νυμφῶν της, ἡ ὁποία, ἵνα μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐπιδραμόντων ἐκεῖ Τούρκων, ἔθεσε πῦρ εἰς τὰ πολεμεφόδια καὶ ἐφονεύθη ἡρωϊκῶς ἐντὸς τῶν ἀνατιναχθέντων ἐρειπίων. Χ. Ι. Σ.

ριζοβελόνη (ἡ), ἢ ***βαμβακοφόρος βελόνη***. Εἰδικὴ βελόνη ἐν χρήσει ἐν τῇ θεραπευτικῇ τῶν ὀδόντων διὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ριζικῶν σωλήνων. Ν. Γ. Π.

ριζόβια (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω διάφορα ἔντομα, ὑπαγόμενα κυρίως εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀφιδιδῶν*, ἅτινα ζῶσιν εἰς τὰς ρίζας διαφόρων φυτῶν καὶ κατατρώγουσιν αὐτάς. Δ. Ν. Π.

ριζόβιος (ὁ) (Rhizobius) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰς φυτοφθείρας ζώσας ἐπὶ τῶν ριζῶν διαφόρων φυτῶν καὶ ἐκ τούτων τρεφομένας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ριζόβιος ὁ τῆς πεύκης* (Rhizobius pini), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, σῶμα ἀπεστρογγυλωμένον, κεραίας λεπτὰς καὶ βραχυτάτας, πόδας μικροὺς καὶ λεπτοὺς καὶ χρῶμα φαιόν. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Ρίζοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Πέλλης (βλ. *Ριζό*).

ριζοβόλημα (τό)· δημοτ., ἀπόκτησις, ἔκφυσις ριζῶν, κοιν. *πιάσιμο*: «ριζοβόλημα τῆς ἐλιᾶς».

ριζοβολῶ (*—έω*)· βάλλω, ἐκβάλλω, φύω ρίζας, ριζώνω, κοιν. *πιάνω*: «ἐρριζοβόλησε ἡ ἐλιά».

ριζοβούνι (τό)· δημοτ., ἡ ρίζα τοῦ βουνοῦ, αἱ ὑπώρειαι: «'ς τὸ ριζοβούνι ἡ ἐλιά 'ς τὸ κορφοβούνι ὁ πεῦκος».

Ριζοβούνι(ον) *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, πρότερον καλούμενον *Ποδογόρα*. Κάτ. (1928) 922. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμοὺς γεωργικὸν-πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, πρότερον καλούμενον *Ριζάβα*. Κάτ. (1928) 313. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —3) Χωρίον τῆς κοινότητος Ποντοκερασιᾶς (Παπρὰτ) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Κοὺζ-Μαχαλᾶ*. Κάτ. (1928) 46.

ριζόβραχο (τό), καὶ ***ριζοβράχι*** (τό)· δημοτ., βράχος εἰς τὴν θάλασσαν προεξέχων· || «γιόμισαν τὰ ριζόβραχα κορμιὰ δίχως κεφάλια» ἐπὶ ναυαγίων. Γ.Δ.Μ.

ριζογενὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ἀμέσως ἐκ τῆς ρίζης ἐκφυόμενος, οὐχὶ ἐκ βλαστῶν: «ριζογενὲς ἄνθος, — φύλλον».

ριζογλύφος (ὁ) (Rhizoglyphus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκάρεων τῆς οἰκογενείας τῶν *τυρογλυφιδῶν*, περιλαμβάνον σχετικῶς μεγάλα ἀκάρεα μὲ ἀπιοειδὲς σῶμα, πόδας βραχεῖς καὶ ἀκανθωτοὺς καὶ χρῶμα λευκὸν γαλακτῶδες. Τὸ εἶδος Rhizoglyphus echinopus ἔχει μῆκος 0,75 χιλιοστ. περίπου, διανύει βιολογικὸν κύκλον 33 ἡμερῶν, προσβάλλει τὰ ὑπόγεια

Digitized by Google

μέρη πλείστων φυτῶν καὶ δὴ τοὺς βολβοὺς διαφόρων ἀνθέων, ἐπίσης δὲ καὶ τὰς ρίζας τῆς ἀμπέλου μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. Ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις διθειούχου ἄνθρακος εἰς δόσιν 20 χιλιογρ. κατὰ στρέμμα δὶς τοῦ ἔτους. Ε. Τ. Ε.

ριζογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ γεννῶν, ὁ παράγων τὰς ρίζας.

ριζοδοντιὰ (ἡ)· δημοτ., ἡ ρίζα τοῦ ὀδόντος καὶ τὸ φατνίον τῶν οὔλων.

ριζοδοντιάζω· δημοτ., ἐκφύω ρίζας ὀδόντων, ἀποκτῶ ριζοδοντιάν, ἐπὶ τῆς ὀδοντοφυΐας τῶν βρεφῶν.

ριζοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ρίζαν.

ριζόκαρπα (τά)· τὰ φυτά, ὧν ὁ καρπὸς σχηματίζεται παρὰ τὴν ρίζαν των.

Ριζοκάρπασον *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου καὶ τῷ διαμερίσματι Καρπασίας. Κάτ. 3.500, Ἕλληνες. Κειμένη εἰς θαυμασίαν τοποθεσίαν ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς οροσειρᾶς Καρπασίας μὲ θέαν ἐπὶ τῆς ἑκατέρωθεν θαλάσσης, ἀπέχει 54 ἀγγλικὰ μίλλια ἀπὸ τῆς πόλεως Βαρωσίων. Α. Κ. Α.

Ριζόκαστρον *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῶν Ἀθηνῶν, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὴν ρίζαν τοῦ κάστρου (=τῆς Ἀκροπόλεως), τῶν προπόδων τῆς ὁποίας κατέχει τὴν βορειοανατολικήν, τὴν βορείαν καὶ τὴν βορειοδυτικὴν πλευράν. Τὸ Ριζόκαστρον περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ὁδῶν Τριπόδων, Ἐπιχάρμου, Θόλου, Διοσκούρων, Λυσίου καὶ Μ. Αὐρηλίου. Εἶναι μία ἀπὸ τὰς παλαιοτέρας συνοικίας τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν. Οἱ δρόμοι της εἶναι στενοί, σκολιοί, ἀνωφερεῖς καὶ κλιμακωτοὶ ἐνιαχοῦ. Εἰς τὸ Ριζόκαστρον εὑρίσκονται καὶ πολλαὶ παλαιαὶ μικραὶ ἐκκλησίαι, ὡς ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ Ραγκαβᾶς, ἡ Ἁγία Ζώνη, ἡ Ἁγία Ἄννα, ὁ Ἅγιος Σπυρίδων κτλ. Δ. Α. Λ.

ριζοκλώνιον (τὸ) (Rhizoclonium) *[Βοτ.]*. Γένος φυκῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* τῆς κατηγορίας τῶν *χλωροφυκῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κλαδοφοριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἐνδιαιτώμενα ἐντὸς γλυκέων καὶ ἁλμυρῶν ὑδάτων. Δ. Ν. Π.

ριζολόγημα (τό)· συλλογὴ ριζῶν δι' ἐκβολῆς ἐκ τοῦ ἐδάφους.

ριζολογῶ (*—έω*)· συλλέγω ρίζας ἐκβάλλων αὐτὰς ἐκ τοῦ ἐδάφους.

ριζομαστιγοφορίδαι (οἱ) (Rhizomastigophoridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαστιγωτῶν*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ εἴδη μικροτάτου ἢ μετρίου μεγέθους ζῴων μὲ σῶμα ἀκάλυπτον καὶ ἐφωδιασμένον ὑπὸ δύο συνήθως μαστιγίων. Δ. Ν. Π.

ριζομήριον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ρίζα τοῦ μηροῦ, ἤτοι τὸ μέρος ἔνθα ὁ μηρὸς συνάπτεται πρὸς τὸν κορμόν, καὶ ἰδίως ἡ βουβωνικὴ χώρα. Ι. Π.

ριζομοναδίδαι (οἱ) (Rhizomonadidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαστιγωτῶν*, περιλαμβάνουσα γένη τινά, ὧν κυριώτερον εἶναι ἡ *ριζομονὰς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ριζομονὰς (ἡ) (Rhizomonas) *[Ζῳολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *ριζομοναδιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσκοπικῶν ὑδροβίων ζωικῶν ὀργανισμῶν μὲ σφαιρικὸν διαφανὲς σῶμα. Δ. Ν. Π.

ριζομόρινα (τὰ) (Rhizomorina) *[Ζῳολ.]*. Ὑποτάξις τῶν *λιθιστιστῶν δεσμοσπογγίων πυριτιοσπόγγων* ποροζῴων, ζῶσα ἀπὸ τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Τὰ σκελετικὰ στοιχεῖα τῶν ζῴων τούτων εἶναι μικρά, διαιρούμενα εἰς 4 ἢ 3 κυρίους βραχίονας ἢ καὶ ἁπλᾶ, κεκαμμένα καὶ ἐφωδιασμένα μὲ πολυαρίθμους ριζοειδεῖς ἀποφυάδας ἢ ρόζους. Ἡ κεντρικὴ διῶρυξ τῶν πυριτικῶν σωματιδίων εἶναι ἁπλῆ ἢ διακεκλαδισμένη. Αἱ ἄκανθαι τῆς ἐπιφανείας εἶναι μονάξονες ἢ τετράξονες ἢ ὅμοιαι πρὸς τὰς τοῦ κυρίου σκελετοῦ. Τὰ κυριώτερα ἀπολιθωμένα γένη εἶναι τὸ *κνημιδίαστρον*, ὁ *ὑαλότραγος*, ἡ *γερείκη*, ἡ *βερρονκουλίνα* καὶ ἄλλα. Γ. Κ. Γ.

ριζόμορφα (τά). Οὕτω καλοῦνται εἰς τὴν μυκητολογίαν νήματα μυκήτων τινῶν ἀποτελούμενα ἀπὸ πολλὰς συνηνωμένας ὑφὰς τοῦ μυκηλίου, χρώματος λευκοῦ ἢ καστανοῦ, διαφοροτρόπως διακλαδιζόμενα καὶ ἕρποντα ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ. Ε. Τ. Ε.

ριζόμορφος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων μορφὴν ρίζης, ριζοειδής.

Ριζόμυλος *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἑλίκης τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κορίνθου—Πατρῶν. Κάτ. (1928) 281. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφίδος. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ νομοῦ Λαρίσης, νοτιοδυτικῶς τῆς Βοιβηΐδος λίμνης, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἀρχαίων Φερῶν. Κάτ. (1928) 1.044. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Ριζὸν *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα ἑλληνικῶν χωρίων (βλ. *Ριζό*).

ριζονευρῖτις (ἡ)· βλ. *ριζῖτις*.

Ριζονικὸς ***κόλπος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων κόλπος τοῦ Ἀδρία, ὁ μεταξὺ Ἀκρουΐου (νῦν Γκρούντα) καὶ Βουθόης (νῦν Μπούντουα), ὡς Πτολεμαῖος (Β, ιζ, 5). Ἀναφέρεται καὶ ὡς Ριζαίων κόλπος, ἀπὸ πολίσματος Ρίζωνος (*Στράβ. Ζ*, 316). Εἶναι ὁ σύγχρονος κόλπος *Μπόκκε-ντὶ-Κάτταρο*. Σ. Ε. Λ.

ριζόποδα (τὰ) (Rhizopoda) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοταξία πρωτοζῴων τῆς συνομοταξίας τῶν πλασμοδρόμων (βλ. λ. *πρωτόζῳα*). Εἶναι μονοκύτταροι μικροοργανισμοί, μαλθακοὶ τὴν σύστασιν, ὧν ἄλλοι μὲν εἶναι γυμνοί, ἄλλοι δὲ φέρουσι κέλυφος ἐκ χιτίνης ἢ ἀσβεστούχων ἁλάτων. Ὠνομάσθησαν ριζόποδα ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος, ἣν ἔχουσιν ὅπως προβάλλωσι ψευδοπόδια παρ' οἱασδήποτε ἐπιφανείας τοῦ σώματος αὐτῶν, ἅτινα ἐπὶ τῶν φερόντων στερεὸν κέλυφος ἐξέρχονται ἐκ τῶν διαφόρων τρημάτων αὐτοῦ. Τὰ κενὰ κελύφη σχηματίζουσι κατὰ τόπους μεγάλα ἀθροίσματα καὶ παχείας ἀσβεστολιθικὰς στιβάδας, σχηματισθείσας κατὰ διαφόρους παλαιοντολογικὰς περιόδους (κρητιδικὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος κ.τ.λ.). Ἐπίσης εὑρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ τοιαῦτα κελύφη εἰς τὴν θαλασσίαν ἄμμον ἢ τὴν ἰλὺν ἐνίων θαλασσῶν (Ἀτλαντικὸς ὠκεανός). Τὰ ριζόποδα διακρίνοντα εἰς τὰς ἑξῆς ἓξ τάξεις: *ἀμοιβαδοειδῆ* (amoebina), *ὀστρακόδερμα* (testacea), *τρηματόκογχα* (foraminifera), *ἡλιόζῳα* (heliozoa), *ἀκτινόκογχα* (radiolaria), *μυκητόζῳα* (mycetozoa). Τούτων μόνον ἡ τάξις τῶν ἀμοιβαδοειδῶν ἐνδιαφέρει τὴν ἰατρικήν, ὡς περιέχουσα παθογόνους μικροοργανισμοὺς διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ τάξις αὕτη περιλαμβάνει τὰ κάτωθι τέσσαρα γένη: *ἐνδαμοιβάς, ἐνδολίμαξ, ψευδολίμαξ* καὶ *διενδαμοιβάς*. Ν. Α. Μ.

ριζοτόδια (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ψευδοπόδια τῶν ριζοπόδων, ἐφ' ὅσον εἶναι οὕτω διατεταγμένα, ὥστε νὰ παρουσιάζωσι διακλαδώσεις παρεμφερεῖς πρὸς τὰς διακλαδώσεις τῆς ρίζης τῶν φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Ριζόπολις *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐκτὸς σχεδίου τῆς πόλεως, πρὸς Α. τῆς Ἁλυσίδας, εἰς 1 χλμ. ἀπ' αὐτῆς καὶ 6 ἀπ' Ἀθηνῶν. Κάτ. (1928) 1.273. Ἔχει συγκοινωνίαν διὰ λεωφορείων αὐτοκινήτων, σταθμὸν χωροφυλακῆς, παράρτημα Τ.Τ.Τ., μεικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ναὸν τοῦ Προφήτου Ἠλιού.

Ρῖζος. Ὄνομα Φαναριωτικοῦ οἴκου τοῦ Βυζαντίου, διῃρημένου εἰς δύο κλάδους: τῶν Ρίζων-*Ραγκαβῆ* (βλ.λ.) καὶ τῶν Ρίζων-*Νερουλῶν*. Περὶ τὸ ἔτος 1700, ὅτε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη διέταξε τὴν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν συγκέντρωσιν τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ἦλθεν ἐκ Τραπεζοῦντος εἰς *Νερουλός*, οὗ ὁ υἱὸς *Ἰακωβος*, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1720 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1800, ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν πλησίον τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαυΐας καὶ ἐγένετο βογιάρος καὶ μπᾶνος, ἐνυμφεύθη δὲ ἀδελφὴν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας Κωνστ. Χαντζερῆ (1797). Ὁ υἱὸς τούτου *Γεώργιος*, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1740, διετέλεσε καμαράσης Μολδαυΐας καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν Βικτωρίαν, θυγατέρα Ἰακώβου Ρίζου, ἐκ τοῦ κλάδου Ραγκαβῆ, πλουσιωτάτου καὶ πανισχύρου σχεδὸν τότε μεγάλου σπαθάρη καὶ καπουκεχαγιᾶ, πενθεροῦ δὲ καὶ τῶν δύο συγχρόνως ἡγεμόνων, τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Γεωργίου Νερουλοῦ, *Θεόδωρος* καὶ *Ἰάκωβος*, προσέθηκαν τὸ ὄνομα *Ρῖζος* εἰς τὸ πατρικόν, κληθέντες *Ρῖζοι-Νερουλοί*, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν μόνον *Ρῖζοι*. Ὁ Θεόδωρος ἐγένετο μέγας λογοθέτης τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ραλοῦν Χουρμουζάκη, ἀπεκεφαλίσθη δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1821. Ἐκ τῶν τέκνων αὐτοῦ ὁ *Δημήτριος* διετέλεσε τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἐν Ἑλλάδι, ὁ δὲ *Ἀλέξανδρος* ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ, ἀποθανὼν τῷ 1879. Τοῦ Ἰακώβου (βλ. λ. *Νερουλὸς* Ρίζου Ἰάκωβος) υἱοὶ ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς: *Ἀλέξανδρος*, γεννηθεὶς τῷ 1800. Ὑπηρέτησεν ὡς λοχαγὸς ἐν τῷ Ἱερῷ Λόχῳ τοῦ Ὑψηλάντου, ἀπέθανε δ' ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας τῷ 1825. *Κωνσταντῖνος*, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1801 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Ἰανουαρίου 1868. Ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου καὶ διετέλεσε τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Τούτου υἱοὶ ὑπῆρξαν: ὁ *Δημήτριος*, νομάρχης ἐν Ρουμανίᾳ, καὶ ὁ *Ἰάκωβος*, διπλωματικὸς ὑπάλληλος. *Δημήτριος*, γεννηθεὶς τῷ 1805. Διετέλεσε τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν καὶ διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Ἑλλάδος ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐκ τῶν υἱῶν του ὁ *Ἰάκωβος* (1849—1930) ὑπῆρξε ζωγράφος ἐν Παρισίοις. Ε. Ρ. Ρ.

— **Ρῖζος, *Γεώργιος***. Ἐκ Θεσσαλονίκης καταγόμενος, ἀπῆλθεν εἰς Ρωσίαν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλὼφ (1769—1774), ὅπου κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν καὶ διὰ τῆς ἱκανότητός του κατώρθωσε νὰ διορισθῇ ὑπασπιστὴς τοῦ Ἀλεξίου Ὀρλώφ, ἀρχηγοῦ τοῦ εἰς Ἑλλάδα καταπλεύσαντος ρωσικοῦ στόλου. Τῷ 1772 ὁ Ὀρλὼφ ἐξαπέστειλε τὸν Ρῖζον μετὰ τοῦ Μυκονίου Ψαροῦ ἐπὶ κεφαλῆς στολίσκου ἐκ τριῶν πλοίων, φερόντων ἀνὰ 16 τηλεβόλα, ἑνὸς μικροτέρου μὲ 14 τηλεβόλα καὶ 3 μεγάλων λέμβων, εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ εἶτα τῆς Αἰγύπτου. Οὗτοι συνεννοηθέντες μετὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ ἐπαναστατῶν ἐβομβάρδισαν τὴν Βηρυττὸν καὶ ἔκαυσαν τὰ ἐν τῷ λιμένι τουρκικὰ πλοῖα, κατόπιν δ' ἀποβιβασθέντες διήρπασαν τὴν ἀγοράν· ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἰσέπραξαν τοὺς ἐπιβληθέντας φόρους, ἐβομβάρδισαν πάλιν τὴν πόλιν καὶ ἀπέπλευσαν εἰς Πάρον, ὅπου ἦτο τὸ ρωσικὸν στρατηγεῖον, κομίζοντες ἄφθονα λάφυρα. Τ. Ε. Ε.

— **Ρῖζος, *Ἐμμανοὺλ***. Ἰατρός, υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Μανέ, μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις. Ἀπέθανε τῷ 1806, καταλιπὼν τὸ ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ ὑπ' ἀριθμὸν 1503 σῳζόμενον: «Δοκίμιον περὶ τῆς νέας ἰατρικῆς διδασκαλίας τοῦ Βραῶνος». Τ. Ε. Ε.

— **Ρῖζος, *Ἰωάννης***, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Μανές***. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ εἶτα ἐν Παταβίῳ ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐξήσκει τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, ἐνταῦθα δὲ συνεδέθη διὰ φιλίας πρός τε τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας καὶ πρὸς τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας Πόρτερ καὶ τῆς Αὐστρίας Μομάρς, ὅστις ὡς ποιητὴς εἶχε γράψει τὴν «Βοσπορομαχίαν», ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ρῖζον (ἐκδ. *Κηρύκου Χαιρέτη*, Βενετία 1792). Ἐπίσης φέρεται ὡς ἐφευρέτης τῆς ποσειδωνίου μηχανῆς. Ἀποθανὼν τῷ 1788 κατέλιπεν «Ἐπιτομὴν χρονολογίας» καὶ ἐπιστολὰς ἀνεκδότους φιλολογικῆς φύσεως. Τ.Ε.Ε.

— **Ρῖζος *Μπαλᾶνος***. Λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Συνέθεσε δύο ἐπιγράμματα εἰς τὴν «Γεωγραφίαν» τοῦ Μελετίου.

Ριζόσκλωπο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μουζουρᾶ Ἀκρωτηρίου τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Ε. Γ.

ριζοσπάστης (ὁ)· ὁ ἀποσπῶν, ὁ ἐκβάλλων τὰς ρίζας· || συνήθως μεταφρ., ἐπὶ πολιτευομένων, μεταρρυθμιστής, καινοτόμος, ὁ ἐπιδιώκων ριζικὴν μεταβολὴν τῶν κρατούντων.

— *[Ὀδοντιατρ.]* Ἐργαλεῖον (ἄλλως *ριζοτόμος*) χρήσιμον ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ, δι' οὗ ὁ χειρουργὸς ὀδοντίατρος ἀποκολλᾷ τὰς στρεβλὰς ἢ δυσκόλους ρίζας ἐκ τοῦ φατνίου καὶ ἐξαιρεῖ αὐτὰς εὐκολώτερον. Οἱ ριζοτόμοι εἶναι διαφόρων εἰδῶν καὶ σχεδίων, χρησιμοποιοῦνται δὲ συνηθέστερον διὰ τὰς ρίζας τῶν ὀπισθίων ὀδόντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν τῆς κάτω γνάθου. Ν. Γ. Π.

— **ριζοσπάσται** (οἱ). Κόμμα ἑπτανησιακόν, ἱδρυθὲν τοῦ ἔτους τῷ 1848, μετὰ τὴν παρισινὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἔτους τούτου. Τῷ 1849 ἐχορηγήθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐλευθερία κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν εἰς τὴν Ἑπτάνησον, κατὰ τὴν ἐνάτην δὲ βουλὴν ἐξελέγησαν πλεῖστοι ριζοσπάσται, οἵτινες ἐπρότειναν ψήφισμα, δι' οὗ κυριαρχικῷ δικαιώματι αἱ νῆσοι ἡνοῦντο μετὰ τῆς Ἑλλάδος (1850). Κατόπιν τούτου ὁ ἁρμοστὴς Οὔαρδ διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ προέβη εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ κάθειρξιν τῶν ριζοσπαστῶν. Ἀλλ' αἱ καταδιώξεις αὗται ἐνίσχυσαν ἔτι μᾶλλον τὸ φρόνημα τῶν ριζοσπαστῶν, αἱ δὲ κατόπιν συνελθοῦσαι βουλαὶ προέβαινον εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ψηφίσματος τῆς ἑνώσεως μέχρι τοῦ 1863, ὅτε συνετελέσθη ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Θ. Β.

— **«Ριζοσπάστης»**. Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων: —1) Ἐφημερὶς ἐν Κερκύρᾳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 4ην Ἀπριλίου 1850 —2) Ἐφημερὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1863. —3) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 1878. —4) Ἐφημερὶς ἐθνική, πολιτικὴ καὶ κοινωνική, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γ. Φιλαρέτου ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἀπὸ 9 Φεβρουαρίου 1908 μέχρι 18 Φεβρουαρίου 1911. —5) Δισεβδομαδιαία ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα τὴν 12 Ἰουνίου 1916 ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ Ἰ. Πετσοπούλου. Ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐκεῖ δημοκρατικὴ ἀντιμοναρχικὴ ἐφημερίς. Ὑπέστη ἐπίθεσιν ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐτραυμάτισαν τὸν διευθυντήν της καὶ κατέστρεψαν τὰ γραφεῖά της.

Digitized by Google

—«**Ριζοσπάστης**». Καθημερινὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τὴν 23 Ἰουλίου τοῦ 1917 ὑπὸ τοῦ Ι. Πετσοπούλου καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τὴν ἀρχισυνταξίαν τοῦ Ν. Γιαννιοῦ μέχρι τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1918, ὁπότε διεκόπη. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπεστήριξε δημοκρατικὴν καὶ ριζοσπαστικὴν πολιτικήν. Ἐπανεκδοθεῖσα τὴν 30 Δεκεμβρίου 1918, ἐγένετο μετ' ὀλίγον (1 Μαΐου 1919) ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ μετὰ τὴν παραδοχὴν τῶν 21 ὅρων τῆς Γ' Διεθνοῦς μετωνομάσθη Κομμουνιστικόν. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1921 ὁ Ι. Πετσόπουλος ἐξεχώρησε τὸν «Ριζοσπάστην» εἰς τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα, παραιτηθεὶς τῶν δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας ἐπ' αὐτοῦ, παρέμεινεν οὐχ ἧττον διευθυντὴς αὐτοῦ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1922, ὁπότε ἀπεχώρησε καὶ τῆς συντάξεώς του. Ἀπὸ τοῦ 1918 ὡς δημοκρατικὸν ὄργανον καὶ ἀπὸ τοῦ 1921 ὡς ὄργανον ἐπίσημον τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος (καὶ ἐπί τι διάστημα καὶ τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας τῶν Ἐργατῶν τῆς Ἑλλάδος) ὁ «Ριζοσπάστης» ὑπέστη πολλὰς διώξεις διὰ τὴν ἐπαναστατικὴν ἀρθρογραφίαν του. Τῷ 1925, κατὰ τὴν μεγάλην πανσιδηροδρομικὴν ἀπεργίαν, ἐξέδιδε καὶ ἑσπερινὴν ἔκδοσιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δικτατωρίας τοῦ Θ. Παγκάλου ἀπηγορεύθη ἡ ἔκδοσίς του ἐπ' ἀόριστον, ἐπαναληφθεῖσα μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δικτατωρίας, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1926. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ 1931 ὁ «Ριζοσπάστης», ἐπιβαρυνθεὶς μὲ τεράστια πρόστιμα διέκοψεν ὁριστικῶς τὴν ἔκδοσίν του, ἀντ' αὐτοῦ δὲ τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα ἐξέδωκε τὸν «Νέον Ριζοσπάστην», ὅστις συντάσσεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Θ. Π.

ριζοσπαστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ριζοσπάστην, ὁ τοῦ ριζοσπάστου: «ριζοσπαστικὴ πολιτική», «ριζοσπαστικὸν κόμμα».

—**Ριζοσπαστικὸν** *κόμμα* (Parti radicale). Πολιτικὸν κόμμα ἐν Γαλλίᾳ, ὀργανωθὲν μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1875. Ἀνέτρεψε τὸν Γαμβέτταν καὶ τὸν Φερρὺ καὶ τῷ 1885 κατέλαβε τὴν ἀρχὴν μετὰ τῶν φιλελευθέρων. Τὸ κόμμα τοῦτο διηρέθη κατὰ τὸ κίνημα τοῦ Μπουλανζὲ καὶ ἐξησθένησε σημαντικῶς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1889, ἀνέλαβεν ὅμως τὴν δύναμίν του κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1893 καὶ 1898, ἠδυνήθη νὰ σχηματίσῃ ὁμογενῆ κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Μπουρζουὰ τῷ 1895, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξε τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τὰ ὑπουργεῖα Μπρισσὸν τῷ 1898 καὶ Βαλντὲκ-Ρουσσὼ τῷ 1899. Τῷ 1893 εἶχε διαιρεθῆ εἰς δύο ὁμάδας: εἰς τὸ *ριζοσπαστικὸν κόμμα* καὶ εἰς τὸ *σοσιαλ-ριζοσπαστικὸν κόμμα*, τὸ ὁποῖον εἶχε θέσει ὡς πρόγραμμά του διαφόρους πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς μεταρρυθμίσεις: ἐκλογὴν τῶν δικαστῶν, χωρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους, φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος κτλ. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1902, τῇ βοηθείᾳ καὶ τῶν σοσιαλιστῶν, μετὰ τῶν ὁποίων εἶχε σχηματίσει κοινὸν μέτωπον, κατώρθωσε νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ νὰ σχηματίσῃ τὸ ὑπουργεῖον Κόμπ, ὅπερ ἐπέτυχε τὸν χωρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους. Κατόπιν ἐπέτυχε καὶ τὴν ψήφισιν τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 11 Μαΐου 1924, συμπήξαν μὲ τὰ ἄλλα ἀριστερὰ κόμματα τὸ περίφημον «cartel de gauche» (συνασπισμὸν τῆς ἀριστερᾶς), κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ καὶ πάλιν τὴν ἀρχήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην ἐπῆλθε νέον σχίσμα εἰς τοὺς κόλπους τοῦ κόμματος, συνεπείᾳ ἀναφανεισῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν μελῶν του, ἅτινα διεσχίσθησαν εἰς δύο ὁμάδας, ὧν ἡ μία, ὑπὸ τὸν Ἑρριώ, προσεπάθησε νὰ διατηρήσῃ τὸν συνασπισμὸν τῆς ἀριστερᾶς, τὸν ὁποῖον ὅμως διέλυσεν ἡ ἑτέρα ὁμάς, ἡ καὶ συντηρητικωτέρα, ἥτις ἐτάχθη ὑπὸ τοὺς Καγιὼ καὶ Φραγκλὲν Μπουγιόν, οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτισαν κατόπιν δύο ἄλλας χωριστὰς ὁμάδας. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1932 τὸ ριζοσπαστικὸν κόμμα κατώρθωσε νὰ λάβῃ καὶ πάλιν τὴν σχετικὴν πλειοψηφίαν καὶ νὰ σχηματίσῃ νέαν κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Ἑρριώ, τῇ συμπράξει ἄλλων μικροτέρων συγγενῶν ὁμάδων. Μ. Δ. Β

Ριζοσπηλιά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, πρότερον καλούμενον *Στρούζα*. Κάτ. (1928) 110. Εἶναι ἕδρα ἰδίας κοινότητος, ἐχούσης ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ριζόστομα (τὰ) (Rhizostoma) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία μεταζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλεντερωτῶν*, περιλαμβάνουσα ἀκαλήφας, διακρινομένας κυρίως ἐκ τῶν πολλῶν στοματικῶν των τρημάτων, ἅτινα εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν ριζοειδῶς διατεταγμένων πλοκαμιδίων των. Κυριωτέρα οἰκογένεια τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι τὰ *ριζοστοματοειδῆ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ριζοστοματοειδῆ (τὰ) (Rhizostomatoideae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια κοιλεντερωτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν κοιλεντερωτῶν, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ἀκαληφῶν, ὧν γνωστότερον εἶναι τὸ *ριζόστομον* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ριζόστομον (τὸ) (Rhizostomum) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκαληφῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ριζοστοματοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μεδουσῶν μήκους 0,20—0,30 μ. εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς ἀπαντωσῶν καὶ διακρινομένων διὰ τὸ σκιαδωτὸν σῶμά των καὶ τὰ πολλὰ στοματικὰ τρήματά των, τὰ ὁποῖα διανοίγονται ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ριζοειδῶς διατεταγμένων πλοκαμιδίων των. Δ. Ν. Π.

ριζότο *ἀλὰ Μιλανέζα*. Εἶδος πιλαφίου, διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ὁποίου χρησιμοποιοῦμεν τὰ ἑξῆς εἴδη: ½ ὀκᾶ ρύζι, 75 δράμ. βούτυρο φρέσκο, 50—60 δράμ. ζαμπόν, 75 δράμ. παρμεζάνα, ὀλίγα μανιτάρια, ὀλίγες τρούφες, ἀνάλογον ζωμὸν κρέατος, ἅλας, πιπέρι καὶ 1—2 δράμ. ζαφορά. Παρασκευάζομεν τὸ πιλάφι κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, περὶ τὸ τέλος δὲ ρίπτομεν τὴν ζαφορὰν νὰ βράσῃ καὶ αὐτὴ ὀλίγον καὶ ὅταν ἑτοιμασθῇ τὸ ἀποσύρομεν ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ τὸ περιλούομεν μὲ τὸ βούτυρον. Συγχρόνως δὲ ρίπτομεν τὸ τυρί, τὸ ζαμπὸν κομματιασμένο καὶ τὰ λοιπὰ εἴδη, τὰ ἀνακατεύομεν καλῶς καὶ προσεκτικῶς, χωρὶς νὰ λειώσῃ τὸ ρύζι, σκεπάζομεν τὴν κατσαρόλαν καὶ τὸ ἀφήνομεν ὀλίγα λεπτὰ πλησίον θερμοῦ μέρους, τέλος δὲ τὸ σερβίρομεν, ρίπτοντες ἄνωθεν ὀλίγην παρμεζάναν τριμμένην καὶ ὀλίγες κουταλιὲς σάλτσας ἢ ἀπὸ ψητὸ ἢ ἀπὸ ντομάταν ἀραιάν. Φ. Α.

ριζοτομία (ἡ) *[Ὀδοντ.]*. Χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἐν τῷ στόματι, δι' ἧς αἱ βαθέως θραυσθεῖσαι ἐντὸς τοῦ φατνίου ρίζαι τῶν ὀδόντων ἐξαιροῦνται εὐκόλως. Ἐκτὸς ὅμως τῶν οὕτως ἐγκλείστων ριζῶν ἐξαιροῦνται νῦν χειρουργικῶς καὶ πάντες οἱ ὀδόντες ἢ ρίζαι, πρὸς ἀποφυγὴν τραυματικῶν κακώσεων ἐν τῷ στόματι. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη ἐνεργεῖται ὡς ἑξῆς: Ὑπὸ ἀπόλυτον ἀσηψίαν ναρκοῦμεν τὴν μοῖραν τοῦ στόματος, ἐφ' οὗ θὰ ἐπέμβωμεν, κάμνομεν σχάσιν τοῦ βλεννογόνου κάθετον ἢ ἡμισεληνοειδῆ, ἀποκολλῶμεν τὸν βλεννογόνον καὶ τὸ περιόστεον, ἀποκαλύπτομεν τὸ ὀστοῦν καὶ θραύοντες αὐτὸ διὰ σμίλης ἀποκαλύπτομεν τὴν ρίζαν ἢ τὰς ρίζας, ἐκμοχλεύομεν αὐτὰς καὶ τέλος ἀποξέομεν καὶ ράπτομεν τὸν κρημνόν. Ν. Γ. Π.

ριζοτόμος (ὁ)· ὀδοντιατρικὸν ἐργαλεῖον, τὸ ἄλλως *ριζοσπάστης* (βλ. λ.).

ριζοτομῶ *(—έω)*· τέμνω, ἐκβάλλω τὰς ρίζας, ξερριζώνω.

ριζοῦμαι *(—όομαι)*· ἀποκτῶ ρίζας, ριζοβολῶ, ριζώνω.

Ριζοῦς, ἡ *Ρίζαιον* *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τοῦ Πόντου ἀνατολικῶς τῆς Τραπεζοῦντος, ἐπὶ μικροῦ κόλπου. Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565) ἦτο πόλις ὀνομαστή, ὄχι μόνον διὰ τὸν πληθυσμόν της, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστορικοῦ Προκοπίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ὀχυρωματικά της ἔργα. Ἦτο ὠχυρωμένη καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς πολεμικῆς τέχνης καὶ ἐχρησίμευεν ὡς προμαχὼν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐντεῦθεν ὁρμηθέντα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα, ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Βελισσάριον κατ' ἀρχὰς καὶ Πέτρον κατόπιν, ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας. Λείψανα τῆς ὀχυρώσεως αὐτῆς σῴζονται σήμερον μέρος τοῦ τείχους, τινὲς πύργοι καὶ ἡ ἀκρόπολις.

Ἡ Ριζοῦς, τουρκιστὶ *Ρίζε* καλουμένη, εἶναι ἕδρα τῆς διοικητικῆς περιφερείας Λαζιστάν, ὑπαγομένης εἰς τὸν νομὸν Τραπεζοῦντος. Ἡ διοίκησις αὕτη ἄλλοτε εἶχε πρωτεύουσαν τὸ Βατούμ, ἀφοῦ ὅμως ἡ πόλις αὕτη, μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878, περιῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ἡ ἕδρα τῆς διοικήσεως μετετέθη εἰς τὴν Ριζοῦντα. Ἡ πόλις πρὸ τοῦ 1914 εἶχε πληθυσμὸν περὶ τὰς 5.000, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τοὺς 1.000 Ἕλληνες, διατηροῦντες δημοτικὸν σχολεῖον, σχολαρχεῖον καὶ ἡμιγυμνάσιον, καὶ ὀλίγοι Ἀρμένιοι. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Ριζοῦς κατελήφθη ὑπὸ τῆς Ρωσίας, ἀλλ' ἡ κατάληψις ἦτο προσωρινή, διότι μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ρωσικῶν στρατευμάτων ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ Πόντου ἐπανῆλθε καὶ αὕτη εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων. Σήμερον ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως καὶ τῆς περιφερείας εἶναι ἀποκλειστικῶς μουσουλμανικός. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος οὐδεὶς πλέον Ἕλλην ὑπελείφθη αὐτόθι. Οἱ κάτοικοι τῆς Ριζοῦντος καὶ τῆς περιφερείας εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Λαζοί, ἀσχολούμενοι μὲν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς εἰς τὴν ναυτιλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν διακρίνονται ἐξόχως. Ἡ χώρα εἶναι εὔφορος, παράγουσα διάφορα προϊόντα καὶ κυρίως ἄφθονα ἑσπεριδοειδῆ καὶ κάνναβιν, ἐκ τῆς ὁποίας κατασκευάζονται ὑφάσματα περίφημα διὰ τὴν λεπτότητά των. Σπουδαῖον προϊὸν τοῦ τόπου ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐκ δελφίνων ψαρέλαιον, τὸ ὁποῖον εἶναι εἷς ἐκ τῶν πρωτίστων πόρων τῶν κατοίκων. Α. Α. Π.

—**Ριζοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μαγνησίας ἐν Θεσσαλίᾳ, κειμένη κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Πηλίου, τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους μετὰ τῶν πόλεων: Νηλείας, Παγασῶν, Ὀρμενίου, Σηπιάδος καὶ Ἰωλκοῦ, συνῴκισε Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν ὁμώνυμον πόλιν Δημητριάδα (*Στράβ.* IX, 436). Ἔκειτο πιθανῶς παρὰ τὸ νῦν Τσάγεζι. Α. Θ. Ξ.

—**Ριζοῦς** *[Παλαι. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς καὶ ὅρμος τῆς Ἰλλυρίας (βλ. λ. *Ρίζων*).

ριζοφάγα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω διάφορα ἔντομα, ὑπαγόμενα εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν φυτοφάγων καὶ τρεφόμενα ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ριζῶν διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

ριζοφάγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρώγων τὰς ρίζας, ὁ τρεφόμενος διὰ ριζῶν, ἐπὶ ἐντόμων.

—**Ριζοφάγοι** (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ὄνομα αἰθιοπικῆς φυλῆς παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ (3, 23).

ριζοφάγος (ὁ) (Rhizofagus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φυλλοκερατιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη κανθάρων, ὧν περὶ τὰ 50 ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ζῶσιν ἐπὶ τῶν ριζῶν διαφόρων φυτῶν, ἃς κατατρώγουν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *ριζοφάγος τοῦ σίτου* (Rhizofagus triticum), ὅστις ἔχει ἀρκετὸν μέγεθος, κεφαλὴν σχεδὸν τριγωνικήν, κεραίας βραχείας καὶ χρωματισμὸν φαιομελανὸν μὲ ἐπιμήκεις λευκὰς ραβδώσεις ἐπὶ τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π.

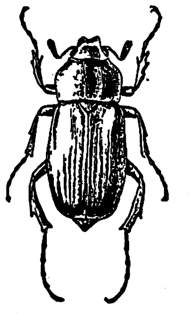

Ριζοφάγος τοῦ σίτου

ριζοφορίδαι (οἱ) (Rhizophoridae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα ἀντίθετα καὶ ἄνθη κανονικά, ἑρμαφρόδιτα, κατὰ τὸ πλεῖστον διατεταγμένα καὶ σπανιώτερον μονήρη. Εἶναι ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι τὸ *ἀνισόφυλλον* καὶ ὁ *ριζοφόρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ριζοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ ἐκφύων ρίζας.

ριζοφόρος (ὁ) (Rhizophorus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ριζοφοριδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ριζοφόρος ὁ Ἰνδικός* (Rhizophorus indicus), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἑλώδεις καὶ παρακτίους ἐκτάσεις τῶν Ἰνδιῶν. Αἱ ἐναέριαι ρίζαι του διευθύνονται πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐπαναπαύονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων. Τὰ σπέρματα βλαστάνουσι πρὶν ἔτι ἀποσπασθῶσι τοῦ μητρικοῦ φυτοῦ. Δ. Ν. Π.

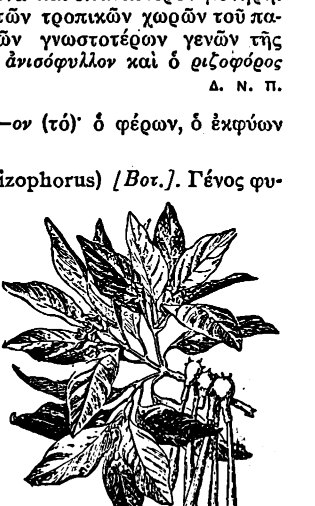

Ριζοφόρος.
[Α=Ἄνθος.]

ριζοφυΐα (ἡ)· ἔκφυσις, βλάστησις ριζῶν.

ριζόφυλλα (τὰ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ φυτά, ὧν τὰ φύλλα ἀναφαίνονται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ρίζης. Δ. Ν. Π.

ριζοφυῶ *(—έω)*· ἐκφύω, βλαστάνω ρίζας.

Ριζοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μηλιᾶς (Καρλάτ) τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας (Ἐνωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης, πρότερον καλούμενον *Ρυζίνο*. Κάτ. (1928) 298.

Ριζοχώρια *[Γεωγρ.]*. Καλοῦνται οὕτω ἐν Ζακύνθῳ τὰ εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς βουνοσειρᾶς χωρία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τῆς πεδιάδος τοιαῦτα, καλούμενα *Καμποχώρια*. Ὁ κάτοικος *Ριζοχωρίτης*. Λ. Χ. Ζ.

ρίζωμα (τό)· τὸ ἐρριζωμένον ἐν τῇ γῇ· δημοτ., ἀπόκτησις ριζῶν, ριζοβόλημα.

— *[Βοτ.]* Καλοῦνται *ριζώματα* οἱ ὑπόγειοι ριζοφόροι βλαστοί, δι' ὧν πλεῖστα φυτὰ πολλαπλασιάζονται, ὡς ἡ ἄγρωστις, ἡ ἀνεμώνη, ὁ ἀσπάραγος κλπ. Τὰ φέροντα ριζώματα φυτὰ καλοῦνται *ριζωματικά*. Δ. Ν. Π.

— *[Φιλοσ.]* Ὅρος τοῦ Ἐμπεδοκλέους, δι' οὗ οὗτος ἐδήλου τὰς κατ' αὐτὸν στοιχειώδεις καὶ ἀμεταβλήτους τέσσαρας οὐσίας («ριζώματα πάντων»): πῦρ, αἰθέρα, ὕδωρ καὶ γῆν· διὰ τῆς ἑνώσεως ἢ τοῦ

Digitized by Google

ἀποχωρισμοῦ των τελεῖται ὅ,τι καλοῦμεν γέννησιν ἢ φθορὰν τῶν ὄντων. π. Ν. π.

Ρίζωμα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀσωμάτου τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 120.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, πρότερον καλούμενον *Σκλάταινα*. Κάτ. (1928) 1.105, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Ἔχει γραφεῖον Τ.Τ.Τ., δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. π. Ν. π.

Ριζώματα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βεροίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. πρότερον καλούμενον *Μπόστιανη*. Κάτ. (1928) 791. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. π. Ν. π.

Ρίζων (ἡ), ἢ ***Ριζίνιον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῶν δαλματικῶν παραλίων ἐν Ἰλλυρίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀπ' αὐτῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ καλουμένου Ριζονικοῦ κόλπου (*Στράβ.* VII, 316), τοῦ νῦν κόλπου Καττάρου. Ὁ κάτοικος *Ριζωνίτης*. Ἐνταῦθα κατέφυγεν ἡ βασίλισσα τῶν Ἰλλυριῶν Τεύτα, χήρα τοῦ Ἄγρωνος, κατὰ τὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν Ρωμαίων πόλεμον (229—228 π. Χ.). Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἀναφέρεται ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς. Εἶναι ἡ σύγχρονος πόλις καὶ ποταμὸς *Ριζάνο* (Risano : πλάτ. 42°30' Β., μῆκ. 18°41' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2713 : Gulf of Cattaro to Corfu) τοῦ κόλπου τοῦ Κάτταρο. Α. Θ. Σ.

ριζωνύχιον (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Τὸ ὀπίσθιον κρυπτὸν μέρος τοῦ ὄνυχος, τὸ λεπτότερον καὶ μαλθακώτερον, ὅπερ ἐγκρύπτεται ἐν τῇ μητρὶ τοῦ ὄνυχος, προέχον κυρίως ἐπὶ τοῦ ἀντίχειρος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπ' ἄλλων δακτύλων, δι' ὑπολεύκου καὶ ἀμφικύρτου ἢ μηνοειδοῦς ζώνης, τοῦ *μηνίσκου* ἢ τῆς *ἀνατολῆς*. Καλεῖται δὲ καὶ *ρίζα τοῦ ὄνυχος*. Ι. Π.

ρίζωσις, *—εως* (ἡ)· ἀπόκτησις ριζῶν, ἢ διὰ ριζῶν στερέωσις.

Ρίηβς (Reeves), ***Γουλιέλμος Πέμπερ***. Νεοζηλανδὸς δικηγόρος, δημοσιογράφος καὶ πολιτικὸς 18 57—1932). Ἐξέδωκε καὶ διηύθυνε τὰς ἐφημερίδας «Canterburg Times» καὶ «Lyttelton Times» (Εχρημάτισε βουλευτὴς εἰς τὴν νεοζηλανδικὴν βουλὴν ἀπὸ τοῦ 1887—1896 καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, τῆς Ἐργασίας καὶ τῆς Δικαιοσύνης ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι τοῦ 1896. Παραιτηθεὶς βραδύτερον ἐγένετο γενικὸς πράκτωρ τῆς ἀποικίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1905—1908 ὕπατος ἁρμοστὴς τῆς Νέας Ζηλανδίας. Μεταβὰς ἀκολούθως εἰς Λονδῖνον ἐγένετο διευθυντὴς τῆς «Οἰκονομολογικῆς Σχολῆς» τοῦ Λονδίνου ἀπὸ τοῦ 1908—1919, ἐνῷ συγχρόνως διετέλει μέλος τῆς πανεπιστημιακῆς συγκλήτου τοῦ Λονδίνου καὶ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Νέας Ζηλανδίας ἀπὸ τοῦ 1917. Ὁ Ρίηβς διεκρίνετο διὰ τὰ φιλειρηνικά του αἰσθήματα καὶ ἦτο πρόεδρος τοῦ ἀγγλοελληνικοῦ συνδέσμου καὶ ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πολλάκις συνηγορήσας, ἰδίως κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὰς μετ' αὐτὸν διασκέψεις, ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, διὰ διαλέξεων, ἄρθρων, ὑπομνημάτων καὶ βιβλίων. Κατὰ τὸ 1924 εἶχεν ἐμπιστευθῆ εἰς Ἕλληνα στενὸν φίλον του τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταφῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶχε δὲ συνθέσει καὶ ἑξάστιχον ἐπιτύμβιον, ὅπερ ἐν μεταφράσει εἶχεν οὕτω : «Ἂν τύχῃ καὶ διαβῇ μπροστὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλάκα κανένας Νεοζηλανδός, κάτω ἀπὸ τὸ χορτάρι θὰ τοῦ ἐψυθίριζα : «Τενακόε». Κι' ἂν κανένας Βρεττανὸς ἤθελε καταδεχθῆ νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ ρίξῃ μιὰ ματιά, θὰ τοὔλεγα, πιστεύω : «Καλημέρα, κύριε !». Ἀλλ' ἂν ἔφερν' ἀπ' ἐδῶ κανένα Ἕλληνα ὁ δρόμος του, τότε θὰ τὸν χαιρετοῦσα μὲ τὸ «Καλῶς ἦλθες», γιατὶ θὰ μοῦ ἦταν φίλος». («Τενακόε» εἶναι νεοζηλανδικὸς χαιρετισμὸς τῶν Μοαρί. Τὸ «Καλῶς ἦλθες» εἶναι γεγραμμένον ἑλληνιστὶ εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς στίχους). Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι : «Ἱστορία τῆς Νέας Ζηλανδίας» (1898), «Τὸ μεγάλο λευκὸν σύννεφον», «Πολιτικὰ πειράματα ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Νέᾳ Ζηλανδίᾳ» (1902), «Νέα Ζηλανδία, εἰκονογραφημένη», «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ», διάφορα φυλλάδια ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς κλπ. Διετέλεσεν ἐπίσης συνεργάτης τῆς Βρεττανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Βιογραφικοῦ λεξικοῦ. Μ. Δ. Β.

Ριθὰλ ὺ Ἀλόνσο (Rizal y Alonso), ***Ἰωσὴφ-Προτάσιο***. Φιλιππιναῖος πατριώτης, ἰατρός, ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1861—1896). Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, λίαν δὲ ἐνωρίς, ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν λογοτεχνικὴν κίνησιν, διεκρίθη διὰ τὰ ἐνθουσιώδη πατριωτικὰ ποιήματά του καὶ διὰ τὰς προσπαθείας του πρὸς βελτίωσιν τῶν ὅρων τῆς διοικήσεως τῆς πατρίδος του, ἀγωνισθεὶς διὰ τοῦ τύπου, διὰ τῆς ἱδρύσεως συλλόγων καὶ διὰ παντοίων μέσων πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ἱσπανικοῦ ζυγοῦ ἀπὸ τῶν Φιλιππίνων νήσων. Ἐπανειλημμένως ἐξορισθείς, ἀλλὰ συνεχῶς κατορθώνων νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὰς Φιλιππίνας, συνελήφθη ἐπὶ τέλους τῷ 1896 καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὡς ἐπαναστάτης. Βραδύτερον ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του ὡς ἐθνικὸς ἥρως, ἀνεγερθέντος εἰς αὐτὸν μεγαλοπρεποῦς μνημείου εἰς τὴν Μανίλλην καὶ τεθείσης τῆς προσωπογραφίας του ἐπὶ τῆς προσόψεως τῶν χαρτονομισμάτων καὶ τῶν γραμματοσήμων τῆς χώρας. Μεταξὺ τῶν ποιημάτων του εἶναι : «Ὁ τελευταῖος ἀποχαιρετισμός», «Τὸ καταφύγιον», «Τὸ τραγούδι τοῦ ταξιδιώτου», «Μή μου ἅπτου» κτλ. Διεκρίθη ἐπίσης καὶ ὡς ζωγράφος καὶ γλύπτης, ἐπιτυχὼν πλεῖστα βραβεῖα εἰς εὐρωπαϊκὰς ἐκθέσεις κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐξοριῶν του. Μ. Δ. Β.

Ριθυμνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον (545, 7) ὀνομασία τῆς *Ρεθύμνου*. Τὸ ἐθνικὸν *Ριθυμνιάτης* καὶ *Ριθύμνιος*. Σ. Ε. Λ.

ρῖκα (ἡ) *[Ρωμ. Ἀρχ.]*. Κρήδεμνον ἐκ πορφύρας, ὅπερ οἱ φλάμεις προσέφερον εἰς τὰς συζύγους των, ἵνα φορῶσι κατὰ τὰς ἑορτάς. Ν. Σ. Λ.

Ρίκαβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κομπηγαδίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 23.

Ρικάζολι (Ricasoli), ***Μπεττῖνος,*** *βαρῶνος ντὲ —*. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1809 –1880). Ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν μετέβη εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ὅπου ἔπεισε τὸν δοῦκα τῆς Τοσκάνης νὰ προβῇ εἰς πολλὰς μεταρρυθμίσεις καὶ μετ' ἄλλων ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Ἡ πατρίς», ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδημοσίευσε σχέδιον φιλελευθέρας διακυβερνήσεως τῆς χώρας. Ὁ δοὺξ τῆς Τοσκάνης ὠνόμασε τότε αὐτὸν δήμαρχον τῆς Φλωρεντίας καὶ τὸν ἐκάλεσε νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις του. Ὁ Ρικάζολι ἐδέχθη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, συνεπείᾳ πιέσεων τῆς Αὐστρίας, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὰ κτήματά του, ὁπόθεν ἐπανῆλθε μετὰ δεκαετίαν, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1859, καθ' ἣν ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μπουονκομπάνι, ὃν διεδέχθη βραδύτερον ὡς πρωθυπουργός. Ὁ Ρικάζολι, ἀγόμενος ἐκ γενικωτέρου πατριωτικοῦ αἰσθήματος, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῆς Τοσκάνης πρὸς τὸ Πεδεμόντιον καὶ ἐγένετο οὕτως ὁ κύριος συντελεστὴς τοῦ ἡνωμένου ἰταλικοῦ βασιλείου, καταπολεμήσας σφοδρῶς τοὺς αὐτονομιστάς. Ἐκλεγεὶς κατόπιν βουλευτὴς εἰς τὴν ἰταλικὴν βουλήν, ἐξήσκησε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐν αὐτῇ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Καβοὺρ (1861) διεδέχθη τοῦτον εἰς τὴν πρωθυπουργίαν. Λόγῳ ὅμως διαφωνιῶν ὡς πρὸς τὴν λύσιν τῶν διαφορῶν πρὸς τὸ ποντιφικὸν κράτος, παρῃτήθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1862, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Ρατάτσι. Κατὰ τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Αὐστρίαν τῷ 1866 ἐκλήθη πάλιν ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωθυπουργίαν καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, προσπαθήσας καὶ πάλιν νὰ λύσῃ τὰ ἐκκρεμῆ ζητήματα μὲ τὸ Βατικανόν, κατεψηφίσθη ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἣν καὶ διέλυσε. Μετὰ τὰς νέας ἐκλογάς, καταψηφισθεὶς ἐκ νέου τὸν Μάρτιον τοῦ 1867, παρῃτήθη καὶ πάλιν, ἐξηκολούθησεν ὅμως μέχρι τοῦ θανάτου του νὰ ἀσκῇ μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς χώρας του, ἕνεκα τοῦ ἀτέγκτου χαρακτῆρός του, τῆς μεγάλης τιμιότητός του καὶ τῆς σιδηρᾶς θελήσεώς του. Πλὴν ὀλίγων γεωργικῶν καὶ πολιτικῶν ἄρθρων, τὰ ὁποῖα ἔγραψεν εἰς διάφορα περιοδικά, ἀφῆκεν ὀγκώδη ἀλληλογραφίαν, ἥτις ἐξεδόθη (1886—1894) εἰς 10 τόμους, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ καὶ ἔγγραφα τοῦ βαρώνου Μπεττὶν Ρικάζολι». Μ. Δ. Β.

Ρικάκης, *Ἀντώνιος*. Πολιτευτής, κρητικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Κυθήροις τῷ 1824 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1909. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ κατόπιν, ἐγκατασταθεὶς ἐν Πάτραις, ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου μέχρι τοῦ 1875, ὅτε ἤρξατο πολιτευόμενος. Ἐκλεγεὶς ἐπανειλημμένως βουλευτής, διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης ἐπὶ κυβερνήσεων Ἀλ. Κουμουνδούρου καὶ δὶς πρόεδρος τῆς βουλῆς. ΕΡ. Μ.

Ρικαμαρὶ (Ricamarie) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λείγηρος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐνταίν. Ἔχει μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ἀνθρακωρυχεῖα. Η. Π. Γ.

Ρικὰρ (Ricard), ***Ἀλφρέδος-Λουδοβῖκος***. Γάλλος χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἔγραψε μετὰ τοῦ H. Bousquet τρίτομον «Χειρουργικὴν» (1893), μετὰ τοῦ P. Launay «Χειρουργικὴν θεραπευτικὴν» (1903) καὶ «Χειρουργικὴν τεχνικὴν» (1905).

—Ρικὰρ (Ricard), ***Λουδοβῖκος-Γουσταῦος***. Γάλλος ζωγράφος (1823—1872). Ἐμαθήτευσεν ἐν Μασσαλίᾳ καὶ Παρισίοις, συνεπλήρωσε δὲ τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν διὰ μακρῶν ταξειδίων εἰς Ἰταλίαν, Βέλγιον, Ὀλλανδίαν καὶ Ἀγγλίαν. Ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ παρισινὸν Σαλὸν τῷ 1850 διὰ τῆς «Νεαρᾶς Βοημῆς κρατούσης γαλῆν», διεκρίθη δὲ κυρίως ὡς προσωπογράφος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του προσωπογραφιῶν τάσσονται αἱ τῆς Βιλεμίνης Κλάουνς, τοῦ δόκτωρος Philipps, τοῦ ζωγράφου καὶ συγγραφέως Φρομαντέν, τοῦ Ziem, τοῦ Chaplin, τοῦ Γουσταύου Μορώ, τοῦ πρίγκιπος Ντεμίντωφ, τοῦ πρίγκιπος Ὀρλώφ, τοῦ γερουσιαστοῦ Baiss κλπ. Ι. Μ. Π.

Ρικάρντο (Ricardo), ***Δαυΐδ***. Ἄγγλος οἰκονομολόγος (1772—1823). Ὁ πατήρ του, ἔμπορος τὸ ἐπάγγελμα καὶ μέλος τοῦ χρηματιστηρίου ἀξιῶν, ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ἑβραιοπορτογαλικῆς καταγωγῆς ἐγκατεστημένην ἀπὸ μακροῦ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν ὁ Δαυΐδ Ρικάρντο ἐν Ὀλλανδίᾳ Δεκατετραετὴς τὴν ἡλικίαν ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὰς χρηματιστικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατρός, εἰς τὰς ὁποίας, ὑποβοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἐξαιρετικῆς εὐφυΐας καὶ τῆς ἐμφύτου κλίσεώς του πρὸς τὴν χρηματιστηριακὴν κερδοσκοπίαν, διεκρίθη ἐντὸς ἐλαχίστων ἐτῶν καὶ ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν καὶ εὐρυτάτην πεῖραν τῆς οἰκονομικῆς πράξεως. Διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην ἤρξατο ἐνδιαφερόμενος βραδύτερον, ἀφ' ἧς τυχαίως ἔλαβε γνῶσιν τοῦ περιφήμου βιβλίου τοῦ Ἀδὰμ Σμίθ. Κατὰ τὸ ἐπακολουθῆσαν βραχὺ διάστημα τοῦ βίου του ἀφιερώθη ἀποκλειστικῶς εἰς οἰκονομικὰς μελέτας.

Δαυΐδ Ρικάρντο.

Ὁ Ρικάρντο δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κυρίως ἱδρυτὴς τῆς ἐπιστήμης τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ναὶ μὲν οἱ φυσιοκράται εἶχον ἤδη θέσει ὀρθῶς τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα τῆς ἐπιστήμης ταύτης καὶ ὁ Ἀδὰμ Σμὶθ εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ διαγράψῃ συνθετικὴν εἰκόνα τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας ὡς τελουμένης ἐν δεδομένῃ κοινωνικῇ ὁλότητι, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Ρικάρντο ἠσχολήθη πλήρως εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς ταύτης λειτουργίας. Διεξαγαγὼν τὴν ἔρευναν ταύτην, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ τρόπου τῆς κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, συνέβαλεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας. Κατὰ πρῶτον, σχετικῶς πρὸς τὸ περιμάχητον ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ μέτρου ἐκτιμήσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν παρεχομένων χρησιμοτήτων, ὁ Ρικάρντο θέτει ὡς ἀντικείμενον ἐρεύνης οὐχὶ τὴν ἀγοραίαν τιμὴν τῶν ἀγαθῶν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ διάφορον ἐπίπεδον μέσου ὅρου τιμῶν, περὶ τὸ ὁποῖον κυμαίνεται ἡ ἑκάστοτε ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπικρατοῦσα ἀνταλλακτικὴ σχέσις. Πρὸς καθορσμὸν τῶν παραγόντων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται τὸ ὕψος τοῦ ἐπιπέδου τούτου τοῦ μέσου ὅρου τῶν τιμῶν, διακρίνει ὁ Ρικάρντο τὰ ἀγαθὰ εἰς δύο κατηγορίας: α) τὰ δυνάμενα ἀπεριορίστως νὰ πολλαπλασιασθῶσι καὶ β) τὰ εἰς τὸ εἶδός των μοναδικὰ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀνεπίδεκτα ἀναπαραγωγῆς. Μέτρον καθορισμοῦ τῆς ἀγοραίας τιμῆς εἶναι (προϋποτιθεμένης τῆς ὑπάρξεως ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ) διὰ μὲν τὴν πρώτην τάξιν ἀγαθῶν αἱ ἐν αὐτοῖς ἐνσωματούμεναι μονάδες ἐργασίας, διὰ δὲ τὴν δευτέραν παράγοντες ἄσχετοι πρὸς τὸ ποσὸν τῆς καταβληθείσης ἐργασίας, ἤτοι ἡ ἔκτασις τῆς ζητήσεως τῶν τοιούτων ἀγαθῶν καὶ τὰ διαθέσιμα χρηματικὰ μέσα τῶν ἀγοραστῶν. Ὡς πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῆς πρώτης κατηγορίας, μολονότι δὲν ἀρνεῖται ὁλοσχερῶς τὴν σημασίαν τῶν λοιπῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἤτοι τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς γῆς, ἐν τούτοις δὲν θεωρεῖ ὅτι συμβάλλουν οὗτοι εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀνταλλακτικῆς σχέσεως τῶν ἀγαθῶν, λαμβάνων κατὰ πρῶτον μέν, ἀναφορικῶς πρὸς τὸν παράγοντα κεφάλαιον, ὡς βάσιν τῆς περὶ τῶν τιμῶν θεωρίας του τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ συμμετοχὴ τοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων ζητεῖται ὁ καθορισμὸς τῶν τιμῶν, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰ λοιπὰ παραγωγικὰ ἔξοδα· δεύτερον δέ, ἐν σχέσει πρὸς τὸν συντελεστὴν τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας, δεχόμενος ὅτι οὗτος, ὡς ἐκ τῆς ἰδιαζούσης θέσεώς του ἐν τῇ παραγωγῇ, ἀντὶ νὰ συντρέχῃ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν τιμῶν, ἀντιθέτως ἀμείβεται διὰ ποσοῦ ἐξαρτωμένου ἐκ τοῦ ὕψους τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων. Ἡ περὶ τιμῶν θεωρία αὕτη τοῦ Ρικάρντο δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παρέχουσα πλήρη καὶ ἱκανοποιητικὴν ἐξήγησιν περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν. Παραλλήλως πρὸς τὴν συμβολήν του εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῶν τιμῶν, ἤσκησε σπουδαιοτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ θεωρία του περὶ τοῦ ἐγγείου εἰσοδήματος, ἐφ' ἧς ἐστηρίχθη κυρίως τὸ σύστημά του περὶ διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Κατ' αὐτὸ οἱ γαιοκτήμονες λαμβάνουν τόσον μέρος ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ὅσον ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν ζήτησιν τοῦ προϊόντος τῶν γαιῶν των. Ἡ ζήτησις αὕτη ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐκ τοῦ ὑπολειπομένου τμήματος τοῦ προϊόντος τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, σταθερὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ποσοστὸν περιέρχεται εἰς τὸν ἐργατικὸν συντελεστὴν τῆς παραγωγῆς. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο τῆς ἐρ-

Digitized by Google

γατικῆς τάξεως ἐλάχιστα ποικίλλει, ὡς ἀντιπροσωπεῦον ποσὸν ἀγαθῶν μὴ ἀφιστάμενον τοῦ κατωτάτου ὁρίου συντηρήσεως, καὶ κατ' ἀκολουθίαν μὴ ἐπιδεκτικὸν μειώσεως, ἀλλ' οὔτε καὶ δυνάμενον νὰ ὑψωθῇ, διότι ἐνδεχομένη ὕψωσίς του, εὐνοοῦσα τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς προσφορᾶς ἐργασίας καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν πτῶσιν τῶν ἡμερομισθίων. Τὸ ὑπολειπόμενον τμῆμα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀντιτίμου τῆς συμμετοχῆς τῶν γαιῶν καὶ τῆς ἀντιμισθίας τῶν ἐργατῶν, περιέρχεται εἰς τοὺς κεφαλαιούχους ἐπιχειρηματίας ὡς ἀνταμοιβὴ τῆς παραγωγικῆς συμβολῆς αὐτῶν προσωπικῶς καὶ διὰ τῶν κεφαλαίων των.

Ἐκ τοῦ λοιποῦ ἔργου τοῦ Ρικάρντο ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ θεωρία του περὶ τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν, ἐφ' ἧς ἐβασίσθησαν, καθ' ὅλον τὸν παρελθόντα αἰῶνα, αἱ φιλελεύθεραι τάσεις τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς. Οὐσιωδῶς ἐπίσης συνέβαλον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νεωτέρας θεωρίας τοῦ χρήματος τὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ ὁ Ρικάρντο κατέληξεν ἐκ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ναπολεοντείων πολέμων περὶ τῆς χρηματικῆς κυκλοφορίας συλλεγεισῶν παρατηρήσεών του. Ὁ Ρικάρντο συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «On the high Price of Bullion κ.τ.λ.» (1810), «Principles of Political Economy and Taxation» (1817) καὶ ἄλλας μικροτέρας μελέτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gide* καὶ *Rist*, Histoire des doctrines économiques (5η ἔκδ. 1926).—*Karl Diehl*, Sozialwissenschaftliche Erläuterungen zu David Ricardos Grundgesetzen der Volkswirtschaft (1ος τόμ. 3η ἔκδ. 1922, 2ος καὶ 3ος τόμ. 2α ἔκδ. 1905). Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

Ρικὲ (Riquet), ***Πέτρος-Παῦλος***. Γάλλος μηχανικὸς (1604—1680). Κατήγετο ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν κομίτων Καραμὰν καὶ κατέχει μεγάλας γαίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ τοῦ Τὰρν ἀπέκτησε μεγάλην φήμην διὰ τῶν ἐπιτυχῶν ὑδραυλικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσεν ἐκεῖ, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τεράστιαι ἐκτάσεις, καὶ διὰ τὸ μεγαλειῶδες διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σχέδιον τῆς ἑνώσεως τῆς Μεσογείου μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ διὰ μεγάλης διώρυγος. Τῷ 1662 ὑπέβαλε τὰ σχέδιά του εἰς τὸν Κολμπέρ, ὁ ὁποῖος τὰ ἐνέκρινε μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῷ 1666 τοῦ ἀνέθεσε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἔργων πρὸς πραγματοποίησίν των. Αἱ ἐργασίαι διήρκεσαν ἐπὶ 16 ἔτη, ἀλλ' ὁ Ρικὲ δὲν ἐπέζησεν ὅπως παραστῇ εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυγος, ἅτινα ἐτελέσθησαν τέσσαρα ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡ διῶρυξ αὕτη γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Διῶρυξ τοῦ Λανγκεντὸκ» ἀνῆκε προνομιακῶς εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ μέχρι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς τὸν Ρικὲ ὀφείλεται ἐπίσης καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων τοῦ λιμένος τῆς πόλεως Σέττης. Μ. Δ. Β.

Ρικέλιον (Richelium) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ λατινικὸν ὄνομα τῆς σημερινῆς *Ρισελιέ*, πόλεως τοῦ Ποατού, ἐν Γαλλίᾳ. Ν. Σ. Λ.

Ρικεμονδία (Richemondia) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ λατινικὸν ὄνομα τῆς νῦν *Ρίκμοντ*, πόλεως καὶ φρουρίου τῆς Ἀγγλίας. Ν. Σ. Λ.

Ρικέτι ***ντὲ Μιραμπώ***, *κόμισσα ντὲ* ***Μαρσὲλ*** *ντὲ* ***Ζανβὶλ*** (Riqueti de Mirabeau, comtesse de Marcel de Janville), ***Γαβριέλλα*** —. Γαλλὶς συγγραφεύς, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ζὺπ* (βλ. λ.).

ρικετσίαι (αἱ) (rickettsia = da Rocha Lima 1916) *[Μικροβιολ.]*. Μικροοργανισμοὶ ἔχοντες κοινὸν γνώρισμα ὅτι παρασιτοῦσιν ἐντὸς ἀρθροπόδων καὶ σπονδυλωτῶν. Εἶναι παράσιτα μικρὰ μήκους 0.5 μ. περίπου καὶ πλάτους μέχρι 0,3 μ., μετὰ περιφερείας ἀκαθορίστου, λίαν πολύμορφα, συνήθως στρογγύλα, ἄλλοτε βακτηριόμορφα ἢ νηματοειδῆ ἢ ἐν σχήματι ἁλτήρων, ἀκίνητα, χρωματίζονται καλῶς κατὰ Giemsa, κακῶς δὲ διὰ τῶν χρωμάτων τῆς ἀνιλίνης καὶ ἀποχρωματίζονται κατὰ Gram. Ἡ καλλιέργεια μόνον εἴς τινα εἴδη ἐπετεύχθη (*ρικετσία τῶν προβάτων*). Δὲν διέρχονται διὰ τῶν ἠθμῶν. Ἡ κατάταξις αὐτῶν δὲν εἶναι εἰσέτι ἀκριβής. Τινὲς θεωροῦσι ταύτας ὡς πρωτόζῳα χλαμυδόζῳα, ἄλλοι ὡς σχιζομύκητας. Περιεγράφησαν μέχρι τοῦδε περὶ τὰ 40 εἴδη, ἅτινα ἀνευρίσκονται εἰς τὰ κύτταρα διαφόρων ὀργάνων καὶ τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα τῶν ἀρθροπόδων καὶ τῶν σπονδυλωτῶν. Εἰς εἴδη τινὰ τῶν παρασίτων τούτων ἀπεδόθη ἡ πρόκλησις διαφόρων λοιμωδῶν νόσων τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτως, εἰς τὴν *ρικετσίαν τὴν προβαζέκειον* (rickettsia prowazekii) ἀπεδόθη ἡ πρόκλησις τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου. Εἰς τὴν *ρικετσίαν τὴν βολυνικὴν* ἀπεδόθη ὁ πεμπταῖος πυρετὸς ἢ πυρετὸς τῶν χαρακωμάτων ἢ τῆς Βολυνίας. Ἐπίσης εἰς ρικετσίαν ἀποδίδεται καὶ ὁ πυρετὸς τῶν ποταμῶν τῆς Ἰαπωνίας καὶ ὁ κηλιδώδης ἢ πορφυρώδης πυρετὸς τῶν Βραχωδῶν ὀρέων τῆς Ἀμερικῆς.

Ρικετσία ἡ προβαζέκειος (R. prowazekii). Εἶναι μικροοργανισμὸς ἐν εἴδει κοκκοβακτηριδίου, μετὰ διπολικῆς χρώσεως, μὴ λαμβάνων Gram, σχήματος στρογγύλου ἢ ᾠοειδοῦς καὶ μεγέθους 0,3 — 0,4 μ. Αἱ μεγαλύτεραι μορφαὶ (0,9 μ.) ἔχουσι σχῆμα διπυρίτου καὶ ἄκρα ἐλαφρῶς κεκαμμένα. Τοὺς μικροοργανισμοὺς τούτους, τοὺς ὁποίους πρῶτος ὁ Ricketts καὶ ἔπειτα ἄλλοι ἐρευνηταὶ ἀνεῦρον εἰς τὸ αἷμα καὶ τὰ ὄργανα φθειρῶν μολυνθεισῶν ἐκ πασχόντων ἐξανθηματικὸν τύφον, ὁ da Rocha Lima τῷ 1916 ὠνόμασε *ρικετσίας*. Δὲν ἠδυνήθη νὰ τὰς καλλιεργήσῃ οὐδὲ νὰ τὰς ἐμβολιάσῃ εἰς καθαρὰν κατάστασιν. Ἀνευρέθησαν ὑπό τινος ἐρευνητοῦ εἰς τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον ὑγρὸν πασχόντων ἐξ ἐξανθηματικοῦ τύφου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ μικροοργανισμοὶ οὗτοι δὲν ἀνευρίσκονται σταθερῶς ἐπὶ τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου, εὑρίσκονται ὅμως εἰς φθεῖρας εἰς μεγάλην ἀναλογίαν (ἐπὶ 73 φθειρῶν ὁ Brampt ἀνεῦρε ρικετσίας εἰς 53), διὰ τοῦτο δὲν ἐγένοντο δεκτοὶ παρ' ὅλων ὡς παθογόνον αἴτιον τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου.

Ρικετσία ἡ φθειρικὴ (R. pediculi=Munk 1916). Εἶναι μικροοργανισμὸς μὴ παθογόνος διὰ τὸν ἄνθρωπον, ζῇ εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα τῶν φθειρῶν τοῦ σώματος (p.corporis) καὶ σπανίως εἰς τὰ κύτταρα.

Ρικετσία ἡ βολυνικὴ ἢ πεμπταία (R. Wolhynica s. quintana). Εἶναι κατὰ τὸν Arkwright ὁμοία πρὸς τὴν ἀνωτέρω καὶ ἀποδίδεται εἰς ταύτην ὁ πεμπταῖος πυρετὸς ἢ πυρετὸς τῆς Βολυνίας ἢ τῶν χαρακωμάτων.

Ρικετσία ἡ μελοφάγειος (R. melophagi). Ἀνευρίσκεται εἰς τὸ ἔντομον τὸ καλούμενον Melophagus ovinus, ὅπερ ζῇ ἐπὶ τῶν προβάτων.

Ρικετσία ἡ ρικέτσειος (R. rickettsi = Wolbach 1919). Ἀνευρέθη τῷ 1909 ὑπὸ τοῦ Ricketts εἰς τὰ ᾠὰ καὶ εἰς διάφορα ὄργανα κρότωνός τινος (dermacentor), ὡς καὶ εἰς τὸ αἷμα ἀνθρώπων καὶ ζῴων πασχόντων ἐκ κηλιδώδους ἢ πορφυρώδους πυρετοῦ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων ἰδίᾳ τῆς Ἀμερικῆς.

Ρικετσία ἡ ἰαπωνικὴ (R. nipponica). Ὁ Sellards τῷ 1924 περιέγραψεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μικροοργανισμόν τινα, ὃν ἀνεῦρεν εἰς τὸ αἷμα ζῴων μολυνθέντων δι' αἵματος ἀνθρώπων πασχόντων ἐκ ποταμίου πυρετοῦ τῆς Ἰαπωνίας.

Ρικετσία τῶν μηρυκαστικῶν (R. ruminantium). Ὁ Cowdry ἀνεῦρεν ὡς αἴτιον νόσου τινὸς τῶν μηρυκαστικῶν (heart-water) τὸν μικροοργανισμὸν τοῦτον μεταδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐντόμου Amblyomma hebraeum.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Doflein*, Lehr. d. Protozoenkunde. 5e Auf (Jena 1927). — *W. Kolle - R. Kraus - P. Ullenhuth*, Hand. der path. Mikr. (1930). Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Ρικίμερος (Ricimer), ***Φλάβιος***. Ρωμαῖος στρατιώτης ἐκ Σουηβῶν καταγόμενος, ἔγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Γότθων Βαλλία, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀταούλφου. Τῷ 455 μ. Χ. ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων Αὐΐτος τὸν ἀνηγόρευσεν ἀρχιστράτηγον, οὗτος δέ, νικήσας τοὺς Βανδήλους ἐν Σικελίᾳ καὶ Κύρνῳ, ἐστράφη κατὰ τοῦ Αὐΐτου, ὃν τῇ 16 Ὀκτωβρίου 456 ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου. Ἔκτοτε, μέχρι τῆς 17 Φεβρουαρίου 457, τὸ Δυτικὸν ρωμαϊκὸν κράτος ἦτο τύποις ἡνωμένον πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν ὑπὸ τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανόν. Τούτου ὁ διάδοχος Λέων ὁ Μακέλλης τὸν μὲν Ρικίμερον ἀνεγνώρισε πατρίκιον, τὸν δὲ θρόνον τῆς Ρώμης ἀνέθηκεν εἰς τὸν εὐγενῆ Ρωμαῖον Φλάβιον Ἰούλιον Μαϊωριανόν, τῇ ἐπινεύσει τοῦ Ρικιμέρου. Ἀλλ' εἶτα οὗτος, ἰδὼν ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ μεταβάλῃ εἰς ὄργανόν του τὸν ἐξαίρετον στρατηγὸν καὶ συνετὸν ἄρχοντα Μαϊωριανόν, ἐδολοφόνησεν αὐτόν, κατ' Αὔγουστον τοῦ 461, κατέστησε δὲ αὐτοκράτορα τὸν Λίβιον Σευῆρον, ἀποθανόντα μετὰ τετραετίαν ἀκριβῶς. Μετὰ τοῦτο καὶ μέχρις Ἀπριλίου τοῦ 467 ὁ Ρικίμερος ἦτο μονοκράτωρ ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ κατόπιν ψηφίσματος τῆς συγκλήτου ἠνέχθη νὰ γίνῃ αὐτοκράτωρ ἐν Ρώμῃ ὁ δραστήριος Ἀνθέμιος, ἐνῷ αὐτὸς ἥδρευεν ἐν Μεδιολάνῳ. Κατ' ἀρχὰς προσεποιεῖτο φιλίαν πρὸς τὸν Ἀνθέμιον, ἔλαβε δὲ καὶ σύζυγον τὴν θυγατέρα του· ἀλλὰ τῷ 471 ἤγειρε πόλεμον κατὰ τοῦ πενθεροῦ, εἰσελάσας δ' εἰς Ρώμην ἐφόνευσεν αὐτὸν τῇ 11 Ἰουλίου τοῦ 472 καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα τὸν ἐπιφανῆ Βυζαντινὸν Ἀνίκιον Ὀλύβριον σύζυγον τῆς Πλακιδίας, θυγατρὸς τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ τῆς Εὐδοξίας. Τῇ 20 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανεν ὑπὸ πανώλους. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐπωνομάσθη αὐτοκρατοροποιός, ὡς ἀνυψώσας καὶ ἐκθρονίσας περὶ τοὺς δέκα αὐτοκράτορας. Ν. Σ. Λ.

Ρικίνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λιγουρίας ἐν Ἰταλίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ Λιγυστικοῦ πελάγους πρὸς Α. τῆς Γενούης. Εἶναι ἡ σημερινὴ Recco. Α. Θ. Σ.

—**Ρικίνα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰουερνίας, μία τῶν Αἰβούδων (Ἑβριδῶν). Εἶναι ἡ σύγχρονος Rathlin. Σ. Ε. Λ.

ρικινελαϊκὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *κικινελαϊκοῦ* ὀξέος (βλ. λ.).

ρικινέλαιον (τό). Συνώνυμον τοῦ *κικινελαίου* (βλ. λ.).

ρικίνη (ἡ)· βλ. *ἀλβουμῖναι*.

ρικινικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον ὀξυοξὺ τοῦ τύπου $C_{18}H_{34}O_3$, ἰσομερὲς πρὸς τὸ *κικινελαϊκὸν ὀξύ*. Εἶναι ἀνενεργόν, ἀποτελοῦν πιθανῶς τὴν d, l-μορφὴν τοῦ κικινελαϊκοῦ ὀξέος. Τήκεται εἰς 81°. Σ. Γ.

ρικίνιον (τὸ) (ricimium) *[Ρωμ. 'Αρχ.]*. Εἶδος χλαμύδος, κυρίως δὲ καλύμματος τῆς κεφαλῆς τῶν γυναικῶν τῆς Ρώμης, ἰδίᾳ τῶν ἱερειῶν. Ν. Σ. Λ.

ρικινόδενδρον (τὸ) (Ricinodendrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ ξύλον αὐτοῦ παρέχει ἶνας χρησίμους εἰς τὴν χαρτοποιίαν, ἐκ δὲ τῶν σπερμάτων ἐξάγεται ἐδώδιμον ἔλαιον. Δ.Ν.Π.

ρικινολικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *κικινελαϊκὸν* ὀξύ.

ρίκινος (ὁ) *[Βοτ.]*. Λατινικὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κρότων ὁ κοινὸς* (βλ. λ.).

ρικινοστεαρολικὸν ***ὀξὺ*** *['Οργ. Χημ.]*. Ἀκόρεστον ὀξυοξὺ τοῦ τύπου:

$CH_3.[CH_2]_5.CH(OH).CH_2.C\vdots C.(CH_2)_7.COOH.$

Τήκεται εἰς 52°. Σ. Γ.

Ρικκάτι (Riccati), ***Ἰάκωβος-Φραγκῖσκος κόμις***—. Ἰταλὸς μαθηματικὸς (1676—1754), εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ (διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ). Ἐκ τῶν ἐργασιῶν του σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἀφορῶσαι τὰς διαφορικὰς ἐξισώσεις, ὧν μία φέρει τὸ ὄνομά του, ἡ ἑξῆς:

$$y' + A + By + \Gamma y^2 = 0$$

ἔνθα Α,Β,Γ συναρτήσεις τῆς x, μόνον, καὶ y' ἡ παράγωγος τῆς y ὡς πρὸς x. Ἡ ἐξίσωσις αὕτη ἔχει τὸ ἀξιοθαύμαστον παράδοξον: καίτοι διαφορική, λύεται ἐν τούτοις δι' ἁπλοῦ ἀλγεβρικοῦ λογισμοῦ, ὅταν εἶναι γνωσταὶ τρεῖς μερικαὶ λύσεις αὐτῆς. Ἐν γένει ἔχομεν τὰς ἑξῆς περιπτώσεις διὰ τὴν λύσιν τῆς ἐξισώσεως Riccati: α) Ὅταν οὐδεμία μερικὴ λύσις εἶναι γνωστή, ἡ ἐξίσωσις δὲν λύεται διὰ τῶν παραγουσῶν (ἐν γένει). β') Ὅταν εἶναι γνωστὴ μία μερικὴ λύσις, λύεται διὰ δύο ὁλοκληρώσεων. γ') Ὅταν εἶναι γνωσταὶ δύο μερικαὶ λύσεις, λύεται διὰ μιᾶς ὁλοκληρώσεως (καὶ ἀλγεβρικῶς)· καὶ δ') Ὅταν εἶναι γνωσταὶ τρεῖς μερικαὶ λύσεις, λύεται ἁπλῶς ἀλγεβρικῶς. Ν. Γ.

Ρίκκερτ (Rickert), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1865 ἐν Ντάντσιχ. Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ, Ζυρίχῃ, Στρασβούργῳ καὶ Φρειβούργῳ. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Φρειβούργου (1894) καὶ Ἁιδελβέργης (1916), εἶναι δ' ὀπαδὸς τῆς κριτικῆς ἰδεοκρατίας, ἀποκαλῶν τὸ σύστημά του *φιλοσοφίαν τοῦ πολιτισμοῦ* (Kulturphilosophie). Ἔγραψε: «Τὸ ἀντικείμενον τῆς γνώσεως» (1892, στ' ἔκδ. 1928), «Τὰ ὅρια τῆς διαμορφώσεως τῶν ἐννοιῶν ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις» (1896, ε' ἔκδ. 1928), «Ἡ ἐπιστήμη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς φύσεως» (1899, στ' ἔκδ 1926), «Ἡ ἀθεΐα τοῦ Φίχτε καὶ ἡ καντιανὴ φιλοσοφία» (1899), «Φιλοσοφία τῆς ἱστορίας» (1905, γ' ἔκδ. 1924), «Δύο ὁδοὶ τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως» (1909), «Ἡ φιλοσοφία τῆς ζωῆς» (1920, β' ἔκδ. 1922), «Σύστημα φιλοσοφίας» (1921), «Ὁ Κάντιος ὡς φιλόσοφος τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ» (1924) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Ρίκκης (Ricchi). Ὄνομα εὐγενοῦς οἴκου τῆς Κερκύρας, καταγομένου ἐκ Βρεσκίας (Brescia) τῆς Ἰταλίας, ὁπόθεν ὁ *Θεόδωρος Ρίκκης* ἐπέμφθη τῷ 1440 ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς γερουσίας εἰς Κέρκυραν ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς αὐτῆς· ἐνταῦθα ἐνεγράφη τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον ὡς εὐγενὴς τῆς νήσου. Ἡ οἰκογένεια αὕτη διῃρέθη ἐνωρὶς εἰς τέσσαρας ἢ πέντε κλάδους, ὧν σπουδαιότερα μέλη ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Στυλιανός***. Συμβολαιογράφος ἐν Κερκύρᾳ ἀπὸ τοῦ 1560 ἕως 1596 καὶ καγκελλάριος τῆς κοινότητος Κερκύρας 1570—1586. Εἶναι συγγραφεὺς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Στυλιανοῦ, δημοσιευθείσης ὑπὸ τοῦ Θ Προσαλέντη.

— 2) ***Ἰάκωβος***. Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου, διάσημος ἰατρὸς καὶ σύνδικος τῆς Κερκύρας συγγραφεὺς ὀρθοδόξου κατηχήσεως (1604—1679).

— 3) ***Δημήτριος***. Υἱὸς τοῦ Ἰακώβου (1637—1680), ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν καὶ ὁ πρῶτος γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῆς Κερκύρας. Διετέλεσε συμβολαιογράφος τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1657 ἕως 1680.

— 4) ***Γεώργιος***. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἀπέθανεν ἐν Βενετίᾳ (1765—1826). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Βενετίᾳ, ὅπου καὶ ἐξήσκησε κατόπιν τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Βενετίας, ἐγκατασταθεὶς ἐπ' ὀλίγον ἐν Μεδιολάνῳ, διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας. Ἐδημοσίευσεν ἰταλιστὶ ποιητικὰ καὶ πεζὰ ἔργα καὶ γαλλιστὶ τὸ δρᾶμα «Pauvre Ide». Μετέφρασε καὶ ἐσχολίασε τὸ πολύτιμον ἔργον τοῦ Γάλλου σχολιαστοῦ τοῦ πολιτικοῦ κώδικος Maleville. Π. Θ. Σ.

Ρικκίανον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρεβήρων, δεξιὰ

Digitized by Google

τοῦ Μοζέλλα ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Αὐγούστας Τρεβήρων (νῦν Trèves) εἰς Διβόδουρον (Mètz) ὁδοῦ. Εἶναι ἡ σημερινὴ Ritzingen. Α. Θ. Σ.

Ρικκιέρι (Ricchieri), *Ἰωσήφ, κόμις ντὲ —*. Ἰταλὸς γεωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὰ πανεπιστήμια Παλέρμου, Μεσσήνης καὶ Μιλάνου, ἔλαβε μέρος ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας εἰς πολλὰ διεθνῆ γεωγραφικὰ συνέδρια (Βέρνης 1891, Λονδίνου 1895, Γενεύης 1908, Ρώμης 1913, Παρισίων 1925) καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς ἐξερευνήσεως τῆς Ἀφρικῆς» (1890), «Περὶ τῆς γεωγραφίας ὡς ἐπιστήμης», «Ἡ Λιβύη» (1913), «Αἱ γεωγραφικαὶ βάσεις τοῦ πολωνικοῦ ἔθνους» (1916), «Προβλήματα ἀναφερόμενα εἰς ἐδάφη ἐθνικῶς μεικτὰ καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐθνικῶν μειονοτήτων» (1919) κλπ. Μ. Δ. Β.

Ρίκκο (Ricco), ***Ἀννίβας***. Ἰταλὸς ἀστρονόμος (1844—1920). Ἐσπούδασε τὴν μηχανικήν, ἀστρονομίαν καὶ μετεωρολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὸ ινστιτοῦτον τῆς Νεαπόλεως καὶ κατόπιν βοηθὸς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Παλέρμου καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Κατάνης, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Τῷ 1873 ἔλαβε μέρος εἰς τὸ μετεωρολογικὸν συνέδριον τῆς Βιέννης, τῷ 1887 ἐξετέλεσεν ἐν Ρωσίᾳ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐκεῖ παρατηρηθείσης ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἀποστολάς, αἵτινες ἀπεστάλησαν τῷ 1900 εἰς τὸ Ἀλγέριον, τῷ 1905 εἰς τὴν Ἐσθονίαν καὶ τῷ 1914 εἰς τὴν Κριμαίαν δι᾽ ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐκλείψεων τοῦ ἡλίου. Κατὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ 1914 ἀνεκάλυψε νέαν ἐρυθρὰν κηλῖδα καὶ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τῶν κομητῶν καὶ τοῦ Διὸς καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἀστρονομικῶν ὀργάνων. Εἶχεν ἐκλεγῆ ἀντιπρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἑνώσεως. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ ἥλιος» (1871), «Ἀστροφυσικαὶ παρατηρήσεις καὶ ἀστροφυσική» (1886) κλπ. Μ. Δ. Β.

Ρικκομπόνι (Riccoboni), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ ἠθοποιὸς (1674—1753). Τῷ 1716 ὁ Λουδοβῖκος ΙΕ´ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸν σχηματισμὸν ἰδιαιτέρου ἰταλικοῦ θιάσου, τὸν ὁποῖον διηύθυνεν ἐπὶ 12 ἔτη. Κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ὁ δοὺξ τῆς Πάρμας ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν θεαμάτων. Βραδύτερον, ἀποχωρήσας τῆς σκηνῆς, ἀφιερώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, γράψας: «Ἡ ζηλότυπος» καὶ ὁ «Σαμψών», «Περὶ τῆς ἠθοποιίας» (1728), «Ἱστορία τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου» (1728—1731), «Περὶ τῆς ἀπαγγελίας» (1737), «Σκέψεις καὶ κριτικὴ ἐπὶ τῶν διαφόρων θεάτρων τῆς Εὐρώπης» (1738), «Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ θεάτρου» (1743) κτλ. Ὁ Ρικκομπόνι θεωρεῖται εἷς τῶν κυριωτέρων ἀνακαινιστῶν τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου τῆς ἐποχῆς του. Μ. Δ. Β.

ρικνός, *—ή, —όν*· ἐρρυτιδωμένος, ἰσχνός: «ἔχει δέρμα ρικνόν».

ρικνότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ρικνός, ρυτίδωσις, ζάρωμα: «ἡ ρικνότης τοῦ δέρματος».

ρικνοῦμαι (*—όομαι*)· καθίσταμαι ρικνός, ζαρώνω, συστέλλομαι, ἀποκτῶ ζάρες: «ἡ σταφυλὴ ρικνοῦται καὶ γίνεται σταφίς».

ρίκνωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ρικνοῦσθαι, ζάρωμα.

ρίκνωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ρικνοῦσθαι: «ἡ ρίκνωσις τῆς σταφυλῆς, — τῆς ἐλαίας».

Ρικόμαγος (Ricomagus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἄλλως καὶ *Ρικομαγήνσις Κώμη* (Ricomagensis Vicus). Λατινικὸν ὄνομα τῆς γαλλικῆς πόλεως *Ριὸμ* τῆς *Ὠβέρνης*. Ν. Σ. Λ.

Ρίκορντ. Ρῶσος ναύαρχος, ἀποσταλεὶς ἐκ Πετρουπόλεως εἰς Ἑλλάδα πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ναυάρχου Χέϋδεν τῷ 1829. Ἐπρόλαβε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη κατάληψιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἐν Πόρῳ (14—15 Ἰουλίου 1831), μετὰ δὲ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου κατώρθωσε νὰ ἐκλεγῇ αὐτὸς προσωρινὸς κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ δὲν ἀνέλαβε τὸ ἀξίωμά του. Ὁ Ρίκορντ παρέσχε διὰ τῆς ἐν τοῖς πράγμασιν ἀναμείξεώς του καὶ τότε, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος ὕστερον, πλείστας ἐνοχλήσεις, ἡ δὲ ρωσικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ἀνακαλέσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς ἐν Ἑλλάδι ναυαρχίας τῷ 1833. Τ. Ε. Ε.

Ρικὸρντ (Ricord), ***Φίλιππος***. Χειρουργός, γεννηθεὶς ἐν Βαλτιμόρῃ τῆς Ἀμερικῆς τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1889. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Ἠσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων, εἰς αὐτὸν δ᾽ ὀφείλεται ὁ ὁριστικὸς ἀποχωρισμὸς τῆς βλεννορροίας ἐκ τῆς συφίλιδος, διὰ τῶν περιφήμων πειραμάτων του, καθ᾽ ἃ ἐνεβολίασεν 667 ἄτομα διὰ βλεννορροϊκοῦ πύου (1832—1838). Ἀπέδειξεν ἐπίσης τῷ 1840 ὅτι ὁ ἰὸς τῶν μαλακῶν ἑλκῶν μολύνει καὶ ὑγιεῖς καὶ συφιλιδικούς, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ ἰὸς τῶν σκληρῶν συφιλιδικῶν ἑλκῶν μόνον ὑγιεῖς, καὶ οὕτως ἀπεχώρησε καὶ τὸ μαλακὸν ἕλκος ἐκ τῆς συφίλιδος. Ὁ Ρικόρντ ἐδημοσίευσε πλείστας μονογραφίας, ὧν κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: «Περὶ ἕλκους» (1837), «Περὶ ἀφροδισίων νόσων» (1838), «Περὶ βλεννορροϊκῆς ὀφθαλμίας» (1843), «Τὰ μαθήματα περὶ ἑλκῶν» (1859), «Κλινικὴ εἰκονογραφία τοῦ νοσοκομείου τῶν ἀφροδισίων νόσων» (1842). Τῷ 1850 ἐξελέγη μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῷ 1868 πρόεδρος αὐτῆς. Ὁ δῆμος τῶν Παρισίων ἔστησε τὴν προτομὴν αὐτοῦ εἰς τὴν λεωφόρον Port Royal. Κ. Κ. Κ.

Ρικόρντι (Ricordi). Ὁ μέγιστος τῶν ἐκδοτικῶν μουσικῶν οἴκων τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ κόσμου, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ *Ἰωάννου Ρικόρντι* (1785—1853). Οὗτος ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς ἁπλοῦς ἀντιγραφεύς, κληροδοτήσας εἰς τὸν υἱόν του *Τιτον* (1811—1888) μικρὸν ἐκδοτικὸν οἶκον, ὃν ὁ τελευταῖος ἀνήγαγεν εἰς μεγάλην περιωπήν. Ὁ υἱὸς τούτου καὶ μεταγενέστερος διευθυντὴς τοῦ οἴκου *Ἰούλιος* (1840—1912) ἐγένετο γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Burgmein*. Ὁ οἶκος Ρικόρντι ἑδρεύει ἐν Μιλάνῳ καὶ περιλαμβάνει τὰς πρωτοτύπους ἐκδόσεις τῶν μελοδραμάτων τοῦ Ροσσίνι, Μπελλίνι, Ντονιζέττι, Βέρντι, Πουτσίνι κ. ἄ. Γ. Σ.

Ρίκος, *Ἀνδρέας*. Κρὴς ζωγράφος, ἀκμάσας ἐν Ἰταλίᾳ περὶ τὸν ΙΑ´ πιθανῶς αἰῶνα. Τούτου σῴζεται ἐν τοῖς Uffizii τῆς Φλωρεντίας εἰκὼν παριστῶσα τὴν Θεοτόκον βρεφοκρατοῦσαν, ἑκατέρωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἕνα ἄγγελον. ΕΡ. Μ.

Ἀνδρ. Ρίκου: Παναγία.
[Μουσεῖον τῶν Ὀφφικίων. Φλωρεντία.]

Ρικόττι (Ricotti), ***Ἡρακλῆς***. Ἰταλὸς ἱστορικὸς (1816—1883). Διετέλεσε πρῶτος καθηγητὴς τῆς ἕδρας τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τουρίνου, ἱδρυθείσης τῷ 1846 χάριν αὐτοῦ. Τῷ 1848 ἐξελέγη βουλευτής, τῷ δὲ 1878 καὶ 1879 πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην καὶ συλλογὴν στοιχείων τῆς πατρίου ἱστορίας καὶ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του εἶναι: «Ἱστορία τῆς Ἰταλίας», «Σύντομος ἱστορία τοῦ ἀγγλικοῦ Συντάγματος», «Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν διαμαρτυρομένων», «Σύντομος γενικὴ ἱστορία τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Ἰταλίας» (1852—1854), «Ἱστορία τῆς μοναρχίας τοῦ Πεδεμοντίου», ὅπερ θεωρεῖται τὸ σημαντικώτερον τῶν ἔργων του, «Ἀπομνημονεύματα», κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ρικουὰρ (Ricouard), ***Γεώργιος***. Γάλλος λογοτέχνης, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Βὰστ*-Ρικουὰρ (βλ. λ.).

ρικτάριον (τὸ) *[Βυζ.]*. Ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ *ἀκόντιον* (βλ. λ.).

Ρικὼ (Ricaut), ***Παῦλος***. Ἄγγλος ἱστορικὸς (1628—1700). Ἐσπούδασεν ἐν Καῖμπριτζ καὶ κατόπιν ἐταξίδευσεν ἐπὶ μακρὸν εἰς Ἀσίαν, Ἀφρικὴν καὶ Εὐρώπην. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλου πρεσβευτοῦ Οὐΐντσελσκ (1661) καὶ ἐπὶ δεκαεξαετίαν πρόξενος ἐν Σμύρνῃ, ὅπου ἐμελέτησε τὴν ἀνατολικὴν ζωήν, τέλος δὲ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰακώβου τοῦ Β´ ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας καὶ ἀρχηγὸς τοῦ ναυαρχείου. Ἔγραψεν: «Ἡ παροῦσα κατάστασις τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, περιέχουσα τὰς ἀρχὰς τῆς τουρκικῆς ζωῆς, θρησκείας καὶ στρατιωτικῆς πειθαρχίας» (Λονδῖνον 1669), ὅπερ εἶναι τὸ πρῶτον ἐκτενὲς περὶ Τουρκίας εὐρωπαϊκὸν ἔργον, μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ Briot (Παρίσιοι 1670) καὶ Bespier (Ρουὰν 1677), «Ἱστορία τῶν Τούρκων ἀπὸ τοῦ 1623 μέχρι τοῦ 1677» (Λονδῖνον 1680), «Ἱστορία τῶν Τούρκων ἀπὸ τοῦ 1679 μέχρι τοῦ 1699» (Λονδῖνον 1700), «Ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας» (1678), μεταγλωττισθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ Rosemond. Ἐπίσης ἐσυνέχισε τοὺς «Βίους τῶν παπῶν» τοῦ Πλατίνα. Π. Ν. Π.

Ρίκωφ, *Ἀλέξιος*. Ρῶσος πολιτικὸς (βλ. λ. *Ρύκωφ* Ἀλέξιος).

Ρὶλ (Rille ἢ Risle) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, πηγάζων ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὄρν καὶ χυνόμενος εἰς τὸν ποταμόκολπον τοῦ Σηκουάνα. Ἔχει ὁλικὸν μῆκος 140 χλμ., παρέχει δὲ κινητήριον δύναμιν εἰς πλείστας παρὰ τὰς ὄχθας του βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις. Η. Π. Γ.

Ρὶλ (Riehl), ***Ἀλοΐσιος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1844—1924). Ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Γκρὰτς (1873) καὶ διευθυντὴς τοῦ φιλοσοφικοῦ σεμιναρίου τοῦ Φρειβούργου (1882). Διαμορφώσας ἴδιον σύστημα γνωσιολογίας, ἀπέκλινε πρὸς τὸν ἐμπειροκριτικισμόν, τοὺς θετικιστὰς καὶ τὴν σχολὴν τοῦ Βούντ. Ἔγραψεν: «Ἠθικὴ καὶ δόγμα» (1870), «Ἡ φιλοσοφικὴ κρισιαρχία καὶ ἡ σημασία της ἐν τῇ θετικῇ ἐπιστήμῃ» (1876—1887, γ´ ἔκδ. 1924—1926), «Λέσσινγκ» (1882), «Μπροῦνο» (1889), «Συμβολὴ εἰς τὴν λογικὴν» (1892), «Φρειδερῖκος Νίτσε» (1897, η´ ἔκδ. 1923), «Λογικὴ καὶ γνωσιολογία» (1907, γ´ ἔκδ. 1921), «Φίχτε» (1914—1915) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Ρίλα *[Γεωγρ.]*. Τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Βουλγαρίας καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσεος τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου, μεταξὺ τῆς ἀρχαίας Μυσίας, Θράκης καὶ Μακεδονίας, συνδεόμενον ΒΔ. μὲ τὸν Αἷμον, Α. μὲ τὴν Ροδόπην, Ν. μὲ τὸν Ὄρβηλον (Πιρὶν πλανίνα) καὶ Δ. ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Στρυμόνος. Ἔχει μῆκος, ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, περὶ τὰ 50 χλμ., πλάτος δὲ περὶ τὰ 30, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν *Μουσάλα*, ὕψους 2.930 μ., χιονοσκεπῆ κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους. Ἐπ᾽ αὐτοῦ ὑπάρχουσι πολυάριθμοι μικραὶ λίμναι, κρατῆρες ἴσως παλαιῶν ἡφαιστείων, ἀποτελοῦσαι πηγὰς τοῦ Ἴσκαρ, τοῦ Ἕβρου, τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου κλπ. Ἀποτελεῖται ἐκ γρανιτωδῶν πετρωμάτων, αἱ δὲ κλιτύες αὐτοῦ εἶναι κεκαλυμμέναι ὑπὸ πυκνῶν δασῶν πευκῶν, ὀξυῶν καὶ δρυῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ζῶσιν ἄγρια θηρία, πλὴν ἄλλων ἄρκτοι καὶ ἔλαφοι. Ἐπὶ μιᾶς τῶν κλιτύων τῆς Ρίλα ὑπάρχει, ἐν μέσῳ πυκνοῦ δάσους, ἡ περίφημος βουλγαρικὴ μονὴ τῆς *Ρίλας* (βλ. λ.). Εἶναι ὁ *Σκόμβρος* τοῦ Θουκυδίδου, τὸ *Σκόμιον* τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ Scopius τοῦ Πλινίου, κατὰ δὲ τὸν Βλ. Σκορδέλην ὁ *Ὄρβηλος* τοῦ Ἡροδότου. Τ. Β.

—**Ρίλας** *μονή*. Ἡ μεγαλυτέρα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς καὶ διακοσμητικῆς ἀπόψεως τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ μονῶν. Κεῖται κατὰ τὸ νότιον μέρος τοῦ φερωνύμου ὄρους, εἰς ὕψος 1.100 μέτρων, ὑπὸ τοὺς πρόποδας μιᾶς τῶν πολλῶν κορυφῶν αὐτοῦ, καλουμένης *Πόποβα σιάπκα* (=ἱερατικὸς σκοῦφος), ἐν μέσῳ ἀγρίας φύσεως. Παραρρέεται ὑπὸ τοῦ διαυγοῦς καὶ χειμαρρώδους ποταμοῦ Ρίλα, παραποτάμου τοῦ Στρυμόνος. Ἡ μονὴ εἶναι σταυροπηγιακὴ καὶ οἱ ἐν αὐτῇ μονάζοντες ζῶσι κοινοβιακῶς, ἀπέχοντες κατὰ τὸν κανονισμόν της τῆς κρεοφαγίας. Κυρίως φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρίλας, Βουλγάρου ἀναχωρητοῦ, ὅστις ἠσκήτευσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐντὸς σπηλαίου κατὰ τὸν Ι´ αἰῶνα καὶ ἵδρυσεν αὐτήν. Τὸ λείψανον αὐτοῦ, προσκυνουμένου ὡς ἐθνικοῦ ἁγίου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, μετεκομίσθη κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς Σόφιαν, εἶτα εἰς Τύρναβον καὶ ἐν ἔτει 1469, σουλτανικῇ ἀδείᾳ τῇ μεσιτείᾳ της κυρᾶς Μάρως, μητρυιᾶς Μωάμεθ τοῦ Β´, Χριστιανῆς, ἀνεκομίσθη εἰς τὴν μονήν, ἐν ᾗ καὶ φυλάσσεται ἐν θήκῃ. Ἐν ᾗ θέσει κεῖται σήμερον ἡ μονή, ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σέρβου σεβαστοκράτορος Χρήλου, μονάσαντος ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χαρίτων, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ παλαιοῦ αὐτῆς κτηρίου παραμένει μόνον ὁ ἐν τῇ αὐλῇ πεντώροφος πύργος, ὕψους 25 μέτρων. Ἐπὶ τῶν πρώτων τῆς τουρκοκρατίας χρόνων ἡ μονὴ ἐγκατελείφθη ὁλοσχερῶς ἐπὶ 50 ἔτη καὶ κατεστράφη, πλὴν τοῦ πύργου καὶ τοῦ ναοῦ της, ἀνεκτίσθη δὲ ὑπὸ τριῶν ἀδελφῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐμόνασαν ἐν αὐτῇ. Τῷ 1833 κατεκάη καὶ ἀνεκτίσθη τὸ τρίτον ὡς ὑπάρχει σήμερον, τῇ ἀρωγῇ τῶν περιοίκων καί τινων πλουσίων κτιτόρων. Ἡ μονὴ ἀνέκαθεν ἀπέλαυε φήμης, προσελκύουσα προσκυνητάς, καὶ ἔτυχε τῆς προστασίας τῶν τε Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, τῶν Βουλγάρων τσάρων καὶ τῶν Τούρκων σουλτάνων. Τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἐκ παλαιᾶς τῆς Θεοτόκου εἰκόνος, ἀφιερώματος τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180), φυλαττομένης ἐν τῷ ἄνω τοῦ πύργου ὀρόφῳ, μεταβεβλημένῳ εἰς παρεκκλήσιον, ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ τσάρου Ἰβὰν Σισμὰν ἀπὸ 21 Σεπτεμβρίου 1378, ἐκδοθέντος ἐν Σερδικῇ, δι᾽ οὗ ἀναγνωρίζονται ἅπασαι αἱ προνομίαι καὶ ἀτέλειαι αὐτῆς, καὶ ἐκ πολλῶν σουλτανικῶν φιρ-

Digitized by Google

μανίων, ἐπικυρούντων τὴν ἀνήκουσαν αὐτῇ μεγάλην περιοχὴν εἰς γαίας, δάση καὶ λειμῶνας. Τὸ πρῶτον συναξάριον τοῦ ἁγίου ἐγράφη ἑλληνιστί, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σκυλίτση, πιθανῶς διοικητοῦ τῆς Σερδικῆς, ἐπηκολούθησαν δ' αὐτὸ ἓξ ἕτεραι διασκευαὶ κατὰ διαφόρους χρόνους, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Δημητρίου Καντακουζηνοῦ (1469). Ἕνεκα δὲ τοῦ θαυματουργοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου, ἡ μονὴ διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐν Δουπνίτσῃ Μωαμεθανῶν. Τὸ νῦν κτήριον αὐτῆς, ἀνεγερθὲν ἐπὶ σχεδίου τῶν ἐν Ἄθῳ μονῶν, εἶναι ἄνισον τετράπλευρον μετὰ τεσσάρων ὀρόφων καὶ εὐρείας ἐσωτερικῆς αὐλῆς, ἐν ᾗ ὁ ναός, ὁμοιάζον ἐξωτερικῶς πρὸς φρούριον. Οἱ τρεῖς ὄροφοι αὐτοῦ ἐσωτερικῶς ἐρείδονται ἐπὶ λιθίνων κιονοστοιχιῶν ῥυθμοῦ Ἀναγεννήσεως, ἡ δὲ τῶν πολλῶν κελλίων αὐτῶν διακόσμησις εἶναι ἐκ ξύλου. Ὁ λιθόκτιστος ναός, ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τιμώμενος, ἔχει τρία κλίτη χωριζόμενα ἀλλήλων διὰ στύλων, πέντε θόλους, δύο ναΐσκους ἑκατέρωθεν τετραπλεύρους καὶ νάρθηκα ἐν εἴδει προστῴου. Θαυμάσιος εἶναι ὁ ἐπίχρυσος ξυλόγλυπτος τοῦ τέμπλου διάκοσμος. Ἅπασαι αἱ ἐσωτερικαὶ τῶν τοίχων αὐτοῦ πλευραί, ὡς καὶ τοῦ νάρθηκος, καλύπτονται δι' ἁγιογραφιῶν. Αἱ ἐπὶ τῶν εἰκόνων καὶ τῶν τοιχογραφιῶν ἐπιγραφαὶ εἶναι σλαυϊκαί, πλὴν δύο ἐπὶ τοῦ νάρθηκος ἑλληνικῶν, κάτωθεν ὡσαύτως σλαυϊκῶν, ἐν αἷς μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τῶν ἐν Φιλιππουπόλει προκρίτων (ἀρχόντων) Δημητρίου Μήτσορα καὶ Παύλου Κούρτοβιτς ὡς κτιτόρων, δαπάνῃ τῶν ὁποίων ἐξωγραφήθη ὁ νάρθηξ. Τὸ σκευοφυλάκιον ἔχει πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια τοῦ καταστραφέντος παλαιοῦ ναοῦ, σλαυϊκὰ χειρόγραφα καὶ διάφορα κατὰ καιροὺς ἀφιερώματα, ἐν οἷς δύο μεγάλαι λαμπάδες τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ Β' καὶ δύο χρυσόπλεκτα καλύμματα τῆς θήκης τοῦ λειψάνου, δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ βοεβόδα τῆς Μολδαβίας Ἰωάννου Μπογδάνου (1511). Κ. Μ. Α.

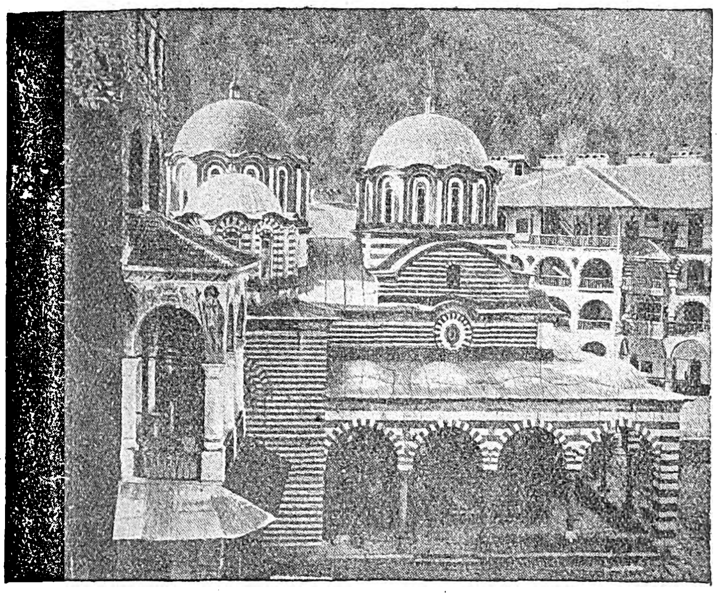

Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῆς μονῆς Ρίλας.

Ριλέγιεβ, *Κοδράτιος*· βλ. *Ρυλέγιεβ*.

Ρίλεϋ (Riley), ***Ἰάκωβος Χουΐτκομ.*** Ἀμερικανὸς ποιητὴς (1849—1916), μέλος τῆς ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν. Ἤσκησεν ἐκ περιτροπῆς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ζωγράφου, τοῦ φαρμακοπώλου, τοῦ ἠθοποιοῦ καὶ τοῦ δημοσιογράφου. Οἱ στίχοι του εἶναι πλήρεις ὡραίων αἰσθημάτων καὶ θελγήτρων. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Ἀνάγλυφον κοριτσιοῦ» (1886), «Μαραμένα τριαντάφυλλα» (1888), «Παιδικὸς κόσμος» (1896), «Ἐντόπιος κόσμος» (1900). Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν πολλάκις, ἀρίστη δ' ἔκδοσις αὐτῶν ὑπὸ Ε. Η. Eitel (6 τόμ. 1913). Α. Ν. Λ.

Ρίλκε Ράϊνερ (Rilke Reiner), ***Μαρία.*** Γερμανὸς λυρικὸς ποιητὴς καὶ πεζογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1875 ἐν Πράγᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1926. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του μετέβη εἰς Μόναχον, ἀκολούθως δὲ εἰς Βερολῖνον, ἔνθα ἐσπούδασε φιλοσοφίαν. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ρίλκε, ὅπως γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς χώρας ἐκείνας τῆς Εὐρώπης, τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ ἰδιαιτέρως τὸν ἐνδιέφερον, κατέστησε τὸν βίον του μίαν διαρκῆ σχεδὸν περιπλάνησιν. Ἔζησεν ἐπ' ἀρκετὸν ἐν Ρωσίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἔνθα διετέλεσεν ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ διασήμου γλύπτου Ροντέν. Ἡ ἐξοικείωσίς του πρὸς τὰ διάφορα περιβάλλοντα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔζησε διαδοχικῶς, ἐπηρέασε σημαντικῶς τὸν ποιητικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ρίλκε, ὁ ὁποῖος δὲν θεωρεῖται ἁπλῶς Γερμανός, ἀλλ' Εὐρωπαῖος λυρικός, ἀντιπροσωπευτικὸς τῶν πολλαχόθεν ἐπ' ἐσχάτων ἐκδηλουμένων τάσεων πρὸς ἀπολύτρωσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης. Δύο ἔτη μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐνίσχυσεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἰδεαλιστικὴν πίστιν του, ὁ Ρίλκε ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἐν Σίντερς τῆς ἑλβετικῆς Βαλαισίας πύργον τοῦ Μυζό, ἔνθα καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὸ ἔργον τοῦ Ρίλκε εἶναι πολυσύνθετον, δεδομένου ὅτι κατέγινεν οὗτος εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εἴδη τοῦ γραπτοῦ λόγου. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἔργων του εἶναι τὰ δράματα «Χωρὶς παρὸν» (1898) καὶ «Καθημερινὴ ζωὴ» (1902), διακρινόμενα ὄχι τόσον διὰ τὸ σκηνικὸν ἐνδιαφέρον των, ὅσον διὰ τὴν μελῳδικότητα τῆς γλώσσης καὶ τὴν βαθεῖαν λυρικοφιλοσοφικήν των διάθεσιν. Αἱ αὐταὶ ἀρεταὶ διακρίνουσι καὶ τὰ πεζογραφήματά του «Ἱστορίαι διὰ τὸν Θεὸν» (1900), ὡς καὶ τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ σημειώσεις τοῦ Μάλτε Λάουριντς Μπρίγκε» δημοσιευθεῖσαν κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος αὐτοβιογραφίαν του. Τὸ μέτρον ὅμως τῆς ποιητικῆς ἀξίας του ἔδωκεν ὁ Ρίλκε διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1902 μέχρι τοῦ 1908 κατὰ σειρὰν δημοσιευθεισῶν ποιητικῶν συλλογῶν του: «Βιβλίον τῶν εἰκόνων», «Ὡρολόγιον», «Λυρικαὶ προσευχαὶ» καὶ «Νέα ποιήματα». Αἱ ἐν λόγῳ ποιητικαὶ συλλογαί, συγκεντρωθεῖσαι βραδύτερον μετ' ἄλλων λυρικῶν ἔργων του καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοὺς γενικοὺς τίτλους «Πρωτόλεια» καὶ «Πρῶτα ποιήματα», καίτοι φέρουσι τὰ ἴχνη ξένων τινῶν ἐπιδράσεων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ρωσικοῦ καὶ τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος, μαρτυροῦσιν ἐν τούτοις συγχρόνως μίαν ὅλως ἰδιότυπον ποιητικὴν φυσιογνωμίαν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἡ κριτικὴ κατέταξε τὸν Ρίλκε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν λυρικῶν τῆς νεωτέρας Γερμανίας, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Γκεόργκε καὶ τοῦ Χόφμανσταλ. Ἐπίσης χαρακτηριστικὸν τῆς ἰδιοτυπίας του ταύτης εἶναι καὶ τὸ πεζὸν λυρικὸν ἔπος του «Τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ σημαιοφόρου Χριστοφόρου Ρίλκε» (1906), τὸ ὁποῖον ἐσημείωσε καταπληκτικὴν ἐκδοτικὴν ἐπιτυχίαν, μετεφράσθη δὲ εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας (ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Θ. Καρανικολοῦ). Μετὰ σιγὴν ὁλοκλήρων ἐτῶν ὁ Ρίλκε ἐδημοσίευσε τῷ 1923 τὰ «Ὀρφικὰ σονέττα» καὶ τὰς «Ἐλεγείας τοῦ Δουΐνο», αἵτινες ἀποτελοῦσι, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἰδίου, τὸ κορύφωμα τῆς ποιητικῆς δημιουργίας του. Πλὴν τῶν ἔργων του τούτων, ὁ Ρίλκε ἐδημοσίευσε τὴν μονογραφίαν «Ροντὲν» (1903), αἰσθητικὴν μελέτην περὶ τῶν τάσεων τῆς νεωτέρας γερμανικῆς ζωγραφικῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Βορψβέντε» (1905) καὶ πλείστας μεταφράσεις ἔργων τῶν Μπράουνιγκ, Γκερέν, Ζίντ, Βαλερὺ καὶ ἄλλων. Συνέγραψεν ἐπίσης πολλὰ διηγήματα, περιληφθέντα εἰς τοὺς ἑπτὰ τόμους τῶν «Ἁπάντων» του, ἅτινα ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του (1927—1928). Τέλος εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ αἱ κάτωθι ποιητικαὶ συλλογαί, τὰς ὁποίας ἔγραψε γαλλιστί: «Vergers» (1926), «Les roses» (1927), «Les fenêtres» (1927) καὶ «Carnet de poche» (1929). Τὴν ποίησιν τοῦ Ρίλκε χαρακτηρίζει κυρίως πηγαία λυρικὴ διάθεσις καὶ βαθὺς μυστικισμός. Ὁ Ρίλκε ἀναζητεῖ παντοῦ τὸν Θεόν, βλέπει παντοῦ τὴν μυστικὴν παρουσίαν του καὶ πιστεύει ὅτι φθάνει ἐγγύτερον πρὸς αὐτὸν ἀποκαλύπτων τὴν ἐσωτέραν ὀντότητα τῶν πραγμάτων, τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμη καὶ τῶν ζῴων, καὶ προσπαθῶν νὰ ἀποκαταστήσῃ μίαν ἁρμονικὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς βαθυτέρας οὐσίας των καὶ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς των. Χριστιανὸς καὶ πανθεϊστὴς συγχρόνως, εὑρίσκει διάχυτον τὸ πνεῦμα τοῦ «γείτονος Θεοῦ» εἰς πάντα τὰ ἀντικείμενα καὶ πλάσματα τῆς δημιουργίας, θεωρεῖ ὅμως τὸ ἐγώ του ὡς ἐκδήλωσιν τοῦ πνεύματος τούτου καὶ δικαίωσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνει ἡ μουσικότης καὶ ἡ ἐκφραστικὴ δύναμις τῆς γλώσσης του, τὴν ὁποίαν ἐχειρίσθη μὲ ὅσην τέχνην ὀλίγοι μετὰ τὸν Νίτσε Γερμανοὶ ποιηταὶ ἐχειρίσθησαν. — Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Ρὶμ (Riehm), ***Ἐδουάρδος.*** Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος (1830—1888), διατελέσας ἀπὸ τοῦ 1861 μέχρι τοῦ θανάτου του καθηγητὴς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἁϊδελβέργης καὶ τῆς Ἅλλης. Τὰ κυριώτατα τῶν δημοσιευθέντων ἔργων του εἶναι: «Gesetzgebung Mosis im Lande Moab» (1854), «Lehrbegriff des Hebräerbriefes» (1867[2]), νέα ἐπεξεργασία τοῦ εἰς τοὺς «Ψαλμοὺς» ὑπομνήματος τοῦ Hupfeld (1867—1871), «Messianische Weissagung» (1885[2]), «Handwörderbuch des bibl. Altertums» (1884), «Einleit. in das A. Testament» (I. II 1890· ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ὑπὸ Brandt), «Alttest. Theologie» (1889· ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ὑπὸ Pahnke). Π. Ι. Μ.

ρίμα (ἡ)· δημοτ., δίστιχον ὁμοιοκατάληκτον ποίημα εἴτε πρὸς ἔπαινον εἴτε πρὸς ψόγον (ἰταλ. rima)· ‖ ἡ ὁμοιοκαταληξία.

— *[Μετρ.]* Βλ. *ὁμοιοκαταληξία*.

ριμαδόροι (οἱ). Ἐκαλοῦντο οὕτως ἄλλοτε ἐν Κρήτῃ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ποιηταὶ αὐτοσχεδίων ᾀσμάτων, ἀνάλογοι πρὸς τοὺς *ποιητάριδες* τῆς Κύπρου (βλ. λ. *αὐτοσχέδια ᾄσματα*).

Ρίμαν (Riemann), ***Βερνάρδος-Γεώργιος-Φρειδερῖκος.*** Μέγας Γερμανὸς μαθηματικὸς (1826—1866). Αἱ σπουδαιότεραι αὐτοῦ ἐργασίαι ἀναφέρονται εἰς τὴν γεωμετρίαν, ἧς ἐδημιούργησε νέον εἶδος, τὴν γεωμετρίαν Ρίμαν, καθ' ἣν τὸ διάστημα εἶναι κλειστὸν-σφαῖρα. Ἐκ τῶν ἀξιωμάτων τῆς εὐκλειδείου ἀπέρριψε τὸ θεμελιῶδες τῆς εὐθείας γραμμῆς, ὅτι «διὰ δύο σημείων μία μόνον εὐθεῖα διέρχεται», δεχθεὶς ὅτι διέρχονται ἄπειροι τοιαῦται καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχουσι παράλληλοι εὐθεῖαι. Ἐκτὸς τῆς σπουδαίας ταύτης ἐργασίας ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς γεωμετρίας, ὁ Ρίμαν ἐπενόησε τὴν περίφημον ἐπιφάνειαν, τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Διὰ τῶν ἐπιφανειῶν τοῦ Ρίμαν κατωρθώθη ἐν τῇ ἀναλύσει αἱ πλειονότιμοι συναρτήσεις νὰ ἔχωσιν ὡρισμένην μίαν τιμὴν εἰς πᾶν σημεῖον τῶν ἐπιφανειῶν τούτων, μένουσαι συνεχεῖς. Ἔστω ὡς παράδειγμα ἡ ἁπλουστάτη πλειονότιμος $\sqrt{z}$, ἔχουσα εἰς πᾶν σημεῖον τοῦ ἐπιπέδου δύο τιμὰς ($+\sqrt{z}$ καὶ $-\sqrt{z}$). Κατὰ τὸν Ρίμαν δυνάμεθα τὰς θετικὰς ῥίζας $+\sqrt{z}$ νὰ θεωρήσωμεν ἐπὶ ἑνὸς ἐπιπέδου, τὰς δ' ἀρνητικὰς $-\sqrt{z}$ ἐπὶ ἄλλου ἐπιπέδου συγκεκολλημένου μετὰ τοῦ πρώτου. Οὕτως εἰς πᾶν σημεῖον τοῦ ἐπάνω ἐπιπέδου ἡ συνάρτησις ἔχει ὡρισμένην τιμήν, ὁμοίως δ' εἰς τὸ κάτω· ἡ μετάβασις δ' ἀπὸ τοῦ ἐπάνω εἰς τὸ κάτω ἐπίπεδον γίνεται ἄνευ διασπάσεως τῆς συνεχείας. Ν. Ε. Γ.

—**Ρίμαν** (Riemann), ***Οὖγος.*** Διακεκριμένος Γερμανὸς μουσικολόγος καὶ θεωρητικὸς (1849—1924). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Τυβίγγης καὶ τὸ τοῦ Βερολίνου νομικά, φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν, παραλλήλως δὲ καὶ μουσικήν, κλειδοκύμβαλον, θεωρητικά). Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς εἰς Μπίλεφελντ, εἶτα ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, μεταξὺ δὲ 1881—1890 καθηγητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ τῶν θεωρητικῶν ἐν τῷ ᾠδείῳ τοῦ Ἁμβούργου. Τῷ 1895 ἐπανέλαβε τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας διδασκαλίαν του, γενόμενος τῷ 1901 ἔκτακτος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1905 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς μουσικῆς. Ταυτοχρόνως ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ «Collegium musicum», δηλαδὴ τοῦ νέου ἰνστιτούτου μουσικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ ἔργα τοῦ Ρίμαν εἶναι τὰ ἑξῆς: «Περὶ μουσικῆς ἀκοῆς» (Μουσικὴ λογική), «Μουσικὴ σύνταξις», «Σχέδια νέας μεθόδου ἁρμονίας» (ἐν γαλλικῇ μεταφράσει ὑπὸ Μ. Καλβοκορέση, 1902, καὶ ἐν ἰταλικῇ, 1906), «Ἡ φύσις τῆς ἁρμονικῆς», «Συστηματικὴ μέθοδος μετατροπῶν» (καὶ ρωσιστί), «Κατήχησις τῆς ἁρμονίας», «Ἡπλοποιημένη ἁρμονία» (ὡσαύτως ἐν ἀγγλικῇ, γαλλικῇ καὶ ρωσικῇ μεταφράσει), «Στοιχειώδης μέθοδος τῆς μουσικῆς», «Νέα μέθοδος μελῳδικῆς», «Μέθοδος τῆς ἁπλῆς, διπλῆς καὶ μετὰ μιμήσεων ἀντιστίξεως» (καὶ ἀγγλιστί), «Κατήχησις συνθέσεως», «Κατήχησις φυγῆς» (καὶ ἀγγλιστί), «Κατήχησις τῆς συνθέσεως δι' ᾆσμα», «Μεγάλη μέθοδος συνθέσεως», «Μουσικὰ ὄργανα» (καὶ ἀγγλιστί), «Ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον», «Σύστημα ἐναρίθμου βασμου», «Μουσικὴ καθ' ὑπαγόρευσιν», «Ἐνορχήστρωσις», «Ἡ ἀνάγνωσις ἀπὸ παρτιτούρας». Ἐκ τῶν κεφαλαιωδεστέρων ἔργων τοῦ Ρίμαν εἶναι τὸ περίφημον «Λεξικὸν τῆς μουσικῆς» (πρώτη ἔκδοσις 1882, τελευταία 1928, ὡσαύτως εἰς ἀγγλικήν, ρωσικὴν καὶ γαλλικὴν μετάφρασιν), ἡ «Ἱστορία τῆς μουσικῆς» (μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἀγγλικήν, ἰταλικήν, ρωσικήν, τσεχικήν, πολωνικήν, ἱσπανικὴν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Γ. Σκλάβου, Ἀθῆναι 1932), τὸ «Ἐγχειρίδιον ἱστορίας τῆς μουσικῆς» (ἔκδοσις μεγάλη εἰς 5 μέρη) κλπ. Γ. Σ.

Ριμὰν (Rimann), ***Ὄθων.*** Γάλλος φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος (1853—1891). Τῷ 1874 διετέλεσε μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς καὶ κατόπιν καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν τῶν Παρισίων, γράψας διάφορα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραμματικῆς τοῦ Τίτου Λιβίου» (1879), «Λατινικὴ σύνταξις συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς» (1886), «Ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι εἰς τὰς Ἰονίους νήσους» κτλ. Μ. Δ. Β.

ριμάριο (τό)· δημοτ., λεξικὸν ὁμοιοκαταλήκτων λέξεων πρὸς εὔηχον στιχουργίαν (ἰταλ. rimario).

ριμάτα (ἡ)· δημοτ., μακρὸν ποίημα μὲ ὁμοιοκαταληξίαν.

— **«Ριμάτα *κόρης καὶ νέου*».** Τίτλος ποιήματος ἀγνώστου ποιητοῦ, ἀποτελουμένου ἐξ 198 δεκαπεντασυλλάβων στίχων καὶ γραφέντος κατὰ πᾶσαν

Digitized by Google

Ριμπέρα: 1) *Ἡ Παναγία καὶ ὁ Ἰησοῦς* [Μουσεῖον Λούβρου]. 2) *Ὁ Ἀπόλλων ἐκδέρων τὸν Μαρούαν* [Μουσεῖον Βρυξελλῶν.]

πιθανότητα μεταξὺ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὸ ποίημα τοῦτο φέρει καὶ δεύτερον τίτλον, «Ἐρωτικὴ ἀγάπη», ἀνταποκρινόμενον περισσότερον εἰς τὸ περιεχόμενόν του, ἐθεωρήθη δὲ ὡς δημοτικόν, διότι μερικοὶ στίχοι αὐτοῦ ἔχουν μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς ἀναλόγους στίχους δημοτικῶν τραγουδιῶν. Παρὰ πολλῶν ὅμως φιλολόγων θεωρεῖται σήμερον ὡς ἀνῆκον εἰς τὴν ἔντεχνον λυρικὴν ποίησιν τῆς ἐποχῆς, μολονότι ἡ γλῶσσά του εἶναι λαϊκή. Β. Λ. Κ.

Ρίμερ (Riemer), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς λόγιος (1774—1845). Ἀπὸ τοῦ 1803 μέχρι τοῦ 1812 παρέμεινεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Γκαῖτε ὡς φιλολογικὸς αὐτοῦ συνεργάτης καὶ διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ του, ἔπειτα δ' ἐγένετο καθηγητής. Ἐδημοσίευσε: «Πρόχειρον ἑλληνογερμανικὸν λεξικόν», «Ἀνακοινώσεις περὶ τοῦ Γκαῖτε ἐκ γραπτῶν καὶ προφορικῶν πηγῶν» (1841, 2 τ.) καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν ἔκδοσιν διαφόρων ἔργων τοῦ Γκαῖτε. Θ. Κ.

Ρίμινι (Rimini) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Φορλί, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ἄουζα πρὸς τὸν Μαρέκκια καὶ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀδριατικήν. Κάτ. 61.042. Χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον καὶ ἀφετηρία ἀνόδου πρὸς τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἁγίου Μαρίνου. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς παραλιακῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Βρινδησίου εἰς Βολωνίαν καὶ εἶχεν ἄλλοτε σημαντικὸν λιμένα ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς. Ἔχει ὀνομαστὰ μεταλλικὰ ὕδατα καὶ ἐγκαταστάσεις θαλασσίων λουτρῶν ἐπὶ ἀμμώδους καὶ εὐρείας παραλίας, θεωρουμένη μία τῶν σημαντικωτέρων λουτροπόλεων τῆς Ἰταλίας. Ἔχει βιβλιοθήκην, μουσεῖον, ἀρχαιοτήτων, ὀνομαστὸν μελοδραματικὸν θέατρον, ἱππόδρομον, καζῖνον, πολλὰ παλαιὰ ρωμαϊκὰ μνημεῖα, ἐρείπια τειχῶν, μεσαιωνικὰ μέγαρα, ναούς, κ.τ.λ. Μεταξὺ τῶν ρωμαϊκῶν μνημείων εἶναι μεγάλη ἁψίς, ἐγερθεῖσα εἰς τὴν θέσιν ὅπου, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Καῖσαρ προσηγόρευσε τὸν στρατόν του μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ρουβίκωνος· ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει λιθίνη ἐκ πέντε τόξων γέφυρα, ἥτις, θεμελιωθεῖσα ἐπὶ Αὐγούστου, ἀπεπερατώθη ἐπὶ Τιβερίου. Ἐκ τῶν ναῶν της ὁ ὡραιότερος καὶ σημαντικώτερος εἶναι ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, περιέχων τοὺς τάφους τῶν Μαλατέστα καὶ σπουδαίους πίνακας. Μεταξὺ τῶν παλαιῶν μεγάρων τῆς πόλεως σῴζεται, οὐχὶ ὅμως ἐν καλῇ καταστάσει, τὸ ἀνάκτορον τῶν Μαλατέστα, ὅπου ἐφονεύθη ἡ περίφημος Φραντσέσκα ντὰ Ρίμινι. Εἶναι πόλις παλαιά, καλουμένη κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους Ariminium (*Ἀρίμινον*). Κτισθεῖσα ὑπὸ Οὔμβρων, ἐγένετο κατόπιν ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ἐν αὐτῇ κατέληγεν ἡ Φλαμινία ὁδός. Κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, τῶν Λομβαρδῶν καὶ τῶν Φράγκων, ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Καρλομάγνου εἰς τὸ παπικὸν κράτος. Τῷ 1203 ὁ αὐτοκράτωρ Ὄθων Γ' ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ ὡς ἀντιπρόσωπόν του τὸν κονδοτιέρον Μαλατέστα, ἡ οἰκογένεια τοῦ ὁποίου ἐγκατεστάθη ἐν τῇ πόλει μὲ φεουδαρχικὰ δικαιώματα. Τῷ 1503 ἡ πόλις ἐπωλήθη εἰς τοὺς Βενετούς, τῷ δὲ 1528 κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Καῖσαρ Βοργίας ἐπ' ὀνόματι τοῦ παπικοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1860, ὅτε ἡνώθη μετὰ τοῦ λοιποῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου. Μ. Δ. Β.

Ρίμινι (Francesca da Rimini), ***Φραντσέσκα ντὰ —.*** Ἰταλὶς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, γεννηθεῖσα ἐν Ραβέννῃ. Ὁ Δάντης κατέστησεν αὐτὴν ἡρωίδα ἑνὸς τῶν ὡραιοτέρων καὶ συγκινητικωτέρων ἐπεισοδίων τῆς «Θείας Κωμῳδίας» του (Κόλασις, ᾆσμα Ε'). Ἦτο περικαλλὴς θυγάτηρ τοῦ Γκουΐντο ντὰ Πολέντα, ἄρχοντος τῆς Ραβέννης, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν αὐτήν, παρὰ τὴν θέλησίν της, ὡς σύζυγον εἰς τὸν Λανσελόττον, χωλὸν υἱὸν τοῦ Μαλατέστα, ἄρχοντος τοῦ Ρίμινι, πρὸς συμφιλίωσιν τῶν ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους διακειμένων οἴκων. Ἡ Φραντσέσκα, μὴ δυνηθεῖσα νὰ κατανικήσῃ τὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Παύλου, μικροτέρου ἀλλ' ὡραιοτάτου ἀδελφοῦ τοῦ συζύγου της, ἀναπτυχθέντα ἔρωτα, ἐφονεύθη μετ' αὐτοῦ τῷ 1285 ὑπὸ τοῦ Λανσελόττου, ὁ ὁποῖος, συλλαβὼν αὐτοὺς ἐπ' αὐτοφώρῳ, διεπέρασεν ἀμφοτέρους διὰ τῆς σπάθης του. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς θέμα, μετὰ μεγάλης ἐλευθερίας φαντασίας ὅσον ἀφορᾷ τὰς λεπτομερείας, εἰς πολλοὺς ζωγράφους, γλύπτας, ποιητάς, μυθιστοριογράφους, δραματικοὺς καὶ μουσικούς. Τὰ ὀνομαστότερα τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἔργων μὲ τὸ θέμα τοῦτο εἶναι ὁ πίναξ τοῦ Γουσταύου Ντορέ, ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ εἰκονογραφηθείσῃ «Θείᾳ κωμῳδίᾳ», ὁ πίναξ τοῦ Ἔνγκρ «Φραντσέσκα ντὰ Ρίμινι καὶ Πάολο», ἐν τῷ μουσείῳ Ἀνζέρ, ἡ «Φραντσέσκα ντὰ Ρίμινι» τοῦ Ἀρὺ Σέφφερ (1835 καὶ 1855), ὁ «Θάνατος τῆς Φραντσέσκας ντὰ Ρίμινι καὶ τοῦ Πάολο Μαλατέστα» τοῦ Καμπανὲλ (1870), ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λουξεμβούργου, ἡ τραγῳδία τοῦ Σίλβιο Πέλλικο «Φραντσέσκα ντὰ Ρίμινι», τὸ ὁμώνυμον μελόδραμα τοῦ Ἀμβρ. Τομά, τὸ ἔμμετρον καὶ μελοποιηθὲν δρᾶμα τοῦ Ντ' Ἀννούντσιο «Φραντσέσκα ντὰ Ρίμινι» κτλ. Μ. Δ. Β-

Ριμμών, ἢ ***Ρεμμὼν*** *['Αρχ. Γεωγρ.].* —1) Πόλις τῆς Ν. Παλαιστίνης ἐν Ἰουδαίᾳ, κειμένη ἐν τῇ φυλῇ τοῦ Συμεών, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἰδουμαίας. Σήμερον καλεῖται Remamin. —2) Λευϊτικὴ πόλις ἐν τῇ φυλῇ Ζαβουλών, ἀπέχουσα πρὸς Β. τῆς Ναζαρὲτ περὶ τὰ 6 μίλλια. Α. Θ. Σ.

Ριμπάλτα (Ribalta), ***Φραγκῖσκος.*** Ἱσπανὸς ζωγράφος (1550;—1628). Μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν συνεπλήρωσε τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν διὰ τῆς σπουδῆς τοῦ ἔργου τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, μάλιστα δὲ τοῦ Ραφαήλ, τοῦ Ἀννίβα Καρράτσι, τοῦ Σεβαστιανοῦ ντὲλ Πιόμπο κλπ. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἀπέκτησε ταχέως μεγάλην φήμην. Εἰργάσθη ἰδίᾳ ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων. Ἡ τέχνη του εἶναι πλήρης εὐγενοῦς μεγαλείου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ μυστικὸς δεῖπνος» «Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος ἐναγκαλιζόμενος τὸν Ἐσταυρωμένον Ἰησοῦν», «Ἡ Παρθένος τῆς Πορτακαῖλι» (Porta-Coeli), «Ὁ ἅγιος Πέτρος» καὶ ἕτερος «Μυστικὸς Δεῖπνος» (τὰ δύο τελευταῖα ἀπόκεινται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου). Ὁ υἱὸς τοῦ καλλιτέχνου τούτου *Ἰωάννης* (1597—1628), μολονότι νεώτατος ἀποθανών, ἐπρόφθασε νὰ διακριθῇ ἰδίᾳ διὰ τοῦ θαυμασίου «Γολγοθᾶ» τοῦ San Miguel de los Reyes τῆς Βαλεντίας. Ι. Μ. Π.

Ριμπέϊρου (Ribeiro), ***Βερναρδῖνος.*** Πορτογάλος ποιητὴς (1482—1552). Ἔγραψε βουκολικὰ ποιήματα, ἐκλογάς, ἔμμετρα διηγήματα καὶ ἐρωτικὰ τραγούδια, ἅτινα εἶχον ἀποκτήσει μεγάλην δημοτικότητα. Πολλὰ τῶν ποιημάτων του εἶχεν ἀπαγορεύσει ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις, ἕνεκα τῶν ὑπαινιγμῶν, τοὺς ὁποίους περιεῖχον εἰς σύγχρονα πρόσωπα καὶ γεγονότα. Θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων Πορτογάλων ποιητῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἄριστος μιμητὴς τοῦ Βιργιλίου καὶ τοῦ Θεοκρίτου. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα τοῦ Βερναρδίνου Ριμπέϊρου» εἰς πολλὰς ἐκδόσεις, ὧν ἡ πρώτη χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1558. Μ.Δ.Β.

Ρίμπεκ (Ribbeck), ***Ὄθων.*** Γερμανὸς κλασσικὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1827 ἐν Ἐρφούρτῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1898 ἐν Βάδεν-Βάδεν. Ἐσπούδασεν ἀπὸ τοῦ 1845 μέχρι τοῦ 1849 ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Βόννης, προσφιλὴς μαθητὴς ὢν τοῦ Ρίτσλ, ἐταξίδευσε τῷ 1852 ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ Παύλου Χάϊζε καὶ διωρίσθη τῷ 1853 διδάσκαλος ἐν λυκείῳ τοῦ Βερολίνου, τῷ 1854 καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἔλβερφελδ γυμνασίου, τῷ 1856 ἔκτακτος καὶ τῷ 1859 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ἐν Βέρνῃ πανεπιστημίου, τῷ 1861 τοῦ ἐν Βασιλείᾳ, τῷ 1862 τοῦ ἐν Κιέλῳ, τῷ 1872 τοῦ ἐν Ἀϊδελβέργῃ καὶ τῷ 1877 τοῦ ἐν Λειψίᾳ, ἀντικαταστήσας τὸν Ρίτσλ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Ἀποσπάσματα τῆς σκηνικῆς τῶν Ρωμαίων ποιήσεως» (Scaenicae Romanorum poesis fragmenta, Λειψία 1852—1855, τόμ. 2, β' ἐκδ. 1871—1873, γ' ἐκδ. 1897—1898). Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ὁ Ρίμπεκ διέσωσεν ἀποσπάσματα καὶ τὰ ὀνόματα 112 ποιητῶν. «Βιργιλίου ποιήματα», κριτικὴ ἔκδοσις μετὰ προλεγομένων (Vergilii opera, Λειψία 1859—1868, τόμ. 5· δευτέρα ἐκδ. 1894—1895, τόμ. 4· ἔκδοσις τοῦ κειμένου αὐτόθι 1867· δευτέρα ἐκδ. «ἥσσων» 1895). Ἡ ἐργασία του αὕτη ἀπετέλεσε τὴν βάσιν πάσης ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος κριτικῆς τοῦ κειμένου τοῦ Βιργιλίου. Δι' αὐτῆς ὁ Ρίμπεκ προσδιώρισε καὶ ἐπέβαλε, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, τὴν ἀξίαν τοῦ Παλατίνου Κώδικος τῆς Βατικανῆς βιβλιοθήκης καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἀλήθειαν τῆς πολυπλόκου ἱστορίας τοῦ Βιργιλιανοῦ Παραρτήματος, δηλονότι τῆς Συναγωγῆς μικρῶν ποιημάτων (Θαλασσοπούλι, Καπηλίς, Σκορδαλιά, 14 ἐπιγράμματα κ.τ.λ.), τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος ἀπεδίδοντο εἰς τὸν Βιργίλιον. «Ἱστορία τῆς ρωμαϊκῆς ποιήσεως» (Geschichte der Römischen Dichtung, Στουτγάρδη 1887—1892, τόμ. 3· δευτέρα ἐκδ. 1894—1898), ἐξαίρετος συμβολὴ εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ποίησιν ἀπὸ ἀπόψεως ὕλης καὶ συγγραφικοῦ ὕφους. Τὸ ἔργον μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Σ. Κ. Σακελλαροπούλου καὶ ἐξεδόθη ἐν τῇ Μαρασλείῳ βιβλιοθήκῃ. Μνημονευτέα ὡσαύτως: «Ὁ γνήσιος καὶ ὁ νόθος Ἰουβενάλις» (Der echte und der unechte Juvenal, Βερολῖνον 1865) καὶ «Ὁρατίου ἐπιστολαὶ» (αὐτόθι 1869), ἔργα διακρινόμενα ἐπὶ ὀξυνοίᾳ, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τολμηρᾶς κριτικῆς των ὀλίγης προσοχῆς τυχόντα. «Συμβολαὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν λατινικῶν μορίων» (Beiträge zu der Lehre von den lateinischen Partikeln, Λειψία 1869). «Ἡ ρωμαϊκὴ τραγῳδία ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δημοκρατίας» (Die Römische Tragödie im Zeitalter der Republik, αὐτόθι 1875), πνευματώδης καὶ σοφή, εἰ καὶ συχνάκις φαντασιώδης, ἀποκατάστασις τῶν ρωμαϊκῶν δραμάτων κατὰ τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα καὶ τὴν μυθολογικὴν παράδοσιν. Ἔκδοσις τοῦ «Ἐνδόξου στρατιώτου» (Miles gloriosus) τοῦ Πλαύτου (αὐτόθι, 1881). Τὰ ἐθνο-

Digitized by Google

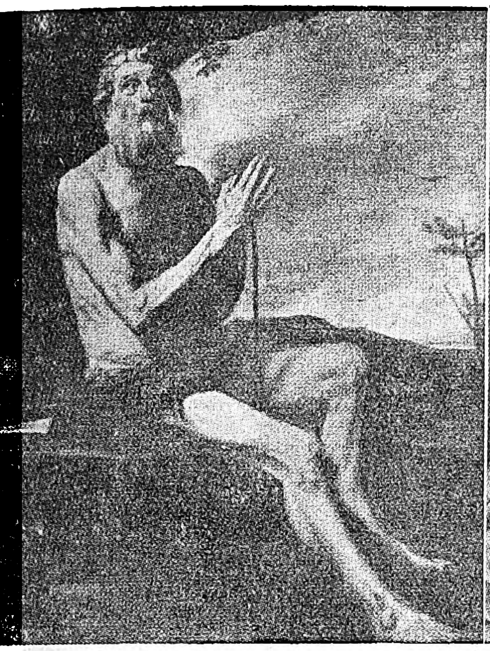

Ριμπέρα : 1) *Ὁ Ἅγιος Παῦλος ὁ Ἐρημίτης* [Μουσεῖον Λούβρου]. 2) *Ὁ Ἰησοῦς δωδεκαετὴς ἐν τῷ ναῷ* [Πινακοθήκη Βιέννης].

λογικὰ μελετήματα: «Ἀλαζὼν» (1882), «Κόλαξ» (1883), «Ἀγροῖκος» (1885) καὶ «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας» (Ein Beitrag zur Gesch. der Philologie, τόμ. 2, 1879—1881), ἔξοχον ἔργον βιογραφίας τοῦ Γουλ. Ρίτσλ. Οἱ λόγοι καὶ αἱ διαλέξεις αὐτοῦ (Reden und Vorträge) συνεξεδόθησαν ἐν Λειψίᾳ 1899· ἐκ τούτων ἀξιοσημείωτοι εἶναι: «Τὸ θέμα καὶ οἱ σκοποὶ τῆς ἀρχαίας γραμματολογίας», «Ἡ πολεμικὴ ποίησις ἐν τῷ ἔπει τῶν Ἑλλήνων», «Ὁ Εὐριπίδης καὶ οἱ χρόνοι του», «Ὁ Θεόκριτος» μετὰ λίαν ἐπιτυχοῦς ἐν τῇ γερμανικῇ μεταφράσεως τῶν «Ἀδωνιαζουσῶν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Hausrath*, «Deutsche Rundschau», (Φεβρ. 1902, σελ. 22).—*Frau O. R.*, Otto Ribbeck, ein Bild seines Lebens aus seinen Briefen (Stuttgart 1901, σελ. 321).—*W. Dilthey*, O. R. ἐν τῷ «Deutsche Rundschau» (τόμ. XXIV, ἔτ. 1898) καὶ *O. Crusius*, «Münch. Allgem. Zeit.» ἐν τῷ παραρτήματι ἀρ. 180 ἔτ. 1898. Κ. Μ. Α.-Ν. Σ. Λ.

Ριμπεμὸν - Ντεσσαὶν (Ribemont-Dassaignes), ***Ἀλμπὰν - Ἀλφόνσος - Ἀμβρόσιος.*** Γάλλος μαιευτήρ, γεννηθεὶς τῷ 1847. Ἀπὸ τοῦ 1898 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ὑπῆρξε συγγραφεὺς λίαν ἐνδιαφερουσῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς τοπογραφίας τοῦ ἐμβρύου καὶ τῶν ἐξαρτημάτων του. Εἰσηγήθη *ἐμβρυοτόμον* πρὸς ἀποκεφαλισμὸν τοῦ ἐμβρύου, ὅστις φέρει τὸ ὄνομά του, ὡς ἐπίσης καὶ *ἐμφυσητῆρα* πρὸς ἐμφύσησιν ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας τοῦ ἀρτιγεννήτου. Ο. Ρ.

Ριμπέρα (Ribéra) ***ἅγιος.*** Δύο ἅγιοι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῷ ρωμαϊκῷ ἁγιολογίῳ. —1) *Βλάσιος*, Πορτογάλος ἱεραπόστολος. Συνελήφθη τῷ 1570 μετ' ἄλλων ἱεραποστόλων ὑπὸ πειρατῶν καὶ σφαγεὶς μετ' αὐτῶν ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ' τῷ 1854 ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς 15 Ἰουλίου. —2) *Ἰωάννης*, υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Ἀλκάλας Δὸν Πέτρου, γεννηθεὶς τῷ 1532. Εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον Βαλεντίας καὶ τῷ 1611, ἀποθανών, ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΣΤ' τῷ 1795 ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς 6 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Ριμπέρα (Ribera), ***Ἰωσὴφ ντὲ —.*** Ἱσπανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Χατίνᾳ (1588—1656). Μετέβη νεαρὸς εἰς Ρώμην, ὅπου διήγαγεν ἐπὶ μακρὸν ἐν ἐσχάτῃ ἐνδείᾳ. Τῷ 1606 εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Καραβάτζιο καὶ ἐσπούδασε τὴν τεχνοτροπίαν του, ὑποστὰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου. Ἐπεσκέφθη πολλὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Νεάπολιν προὐκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν μεγιστάνων. Ὁ νομάζεται μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ρώμης, ὁ δὲ πάπας τὸν ἀνακηρύσσει ἱππότην τοῦ Χριστοῦ. Ἡ δύναμις ὅμως, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ὁ Ριμπέρας (ὁ *Σπανιολέτο* ὡς ἐπωνομάσθη ἐν Ἰταλίᾳ) ἐν Νεαπόλει, ἐχρησιμοποιήθη, κατά τινας πληροφορίας, κατὰ τὸν χείριστον δυνατὸν τρόπον. Ἀνεμείχθη οὗτος εἰς συνωμοσίας καὶ ραδιουργίας, προὐκάλεσεν ἐπανειλημμένως θλιβερὰ ἐπεισόδια καὶ ἤσκησεν ἀληθῆ καλλιτεχνικὴν δικτατωρίαν ἀπαγορεύων τὴν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως εἴσοδον ἄλλων καλλιτεχνῶν. Τὸ κυριώτατον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς τέχνης τοῦ Ριμπέρα εἶναι ἡ θρησκομανία, ἀναμεμιγμένη μετὰ ρεαλισμοῦ, προσλαμβάνοντος ἐνίοτε ἐνστικτώδη ἀγριότητα. Ὁ καλλιτέχνης οὗτος, ὅστις ἠδυνήθη ἐν τούτοις νὰ δημιουργήσῃ καὶ θαυμασίας συνθέσεις, πλήρεις ἁγνότητος, λαμπροῦ καὶ καθαροῦ φωτὸς καὶ θελγούσης χάριτος, ἀρέσκεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν μαρτυρίων καὶ τῶν θανάτων. Ἡ ἀνήσυχος φύσις του φαίνεται ὡς ν' ἀναζητῇ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν μακαριότητα μέσῳ τῆς ὀδύνης καὶ τῆς θλίψεως. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἀπόκεινται ἐν Νεαπόλει καὶ Μαδρίτῃ. Ἐκ τῶν πινάκων του μνημονεύομεν ἐνταῦθα τοὺς ἀκολούθους: «Ἡ ἄμωμος σύλληψις» (Μονὴ Αὐγουστίνου ἐν Σαλαμάγκᾳ), «Ἡ ἁγία Τριὰς» (Μουσεῖον Πράντο Μαδρίτης), «Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων» (Μουσεῖον Λούβρου), «Ἡ μετανοοῦσα Μαγδαληνὴ» (Μουσεῖον Πράντο Μαδρίτης), «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου» (αὐτόθι), «Ἡ ἀποκαθήλωσις» (Μονὴ ἁγίου Μαρτίνου, ἐν Νεαπόλει), «Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ» (Μουσεῖον Λούβρου), «Ἅγιος Παῦλος ὁ Ἐρημίτης» (Μουσεῖον Λούβρου), «Ὁ Ἀπόλλων ἐκδέρων τὸν Μαρσύαν» (Μουσεῖον Βρυξελλῶν. Ι. Μ. Π.

Ρίμπερτ (Ribbert), ***Οὖγος.*** Γερμανὸς ἰατρὸς (1855—1920). Τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀνατομοπαθολογίας καὶ γενικῆς παθολογίας ἐν Ζυρίχῃ (1892), Μαρβούργῳ (1900), Γοτίγγῃ (1902) καὶ Βόννῃ (1905), ἐδημοσίευσε διαφόρους πραγματείας περὶ ἀνατομοπαθολογίας καὶ θεραπείας τῶν σταφυλοκοκκικῶν νόσων, παθολογικῆς φυσιολογίας τῶν νεφρῶν, ἀναπτύξεως τῶν ὄγκων κλπ., καὶ ἐξέδωκε: «Νεφρῖτις καὶ λευκωματουρία» Βόννῃ (1881), σύγγραμμα «Παθολογικῆς ἱστολογίας», (1896) ὡς καὶ «Γενικῆς παθολογίας καὶ ἀνατομοπαθολογίας». Ο. Ρ.

Ρίμπινγκ (Ribbing), ***Σιγοῦρδος.*** Σουηδὸς φιλόσοφος (1816—1899) Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Οὐψάλας, διακριθεὶς ὡς κριτικὸς καὶ ἱστορικὸς τῆς φιλοσοφίας. Ἔγραψε: «Πανθεϊσμὸς» (1851), «Συσχέτισις τῶν παραδόσεων τοῦ Ξενοφῶντος καὶ Πλάτωνος διὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸν βίον τοῦ Σωκράτους» (1870), «Τὸ δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους» (1870), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Ρίμπιους - Πελετιὲ (Ribbius-Peletier), ***Ἐλισάβετ.*** Σύγχρονος Ὀλλανδὴ κοινωνιολόγος, σοσιαλίστρια, γεννηθεῖσα τῷ 1891. Ἔγραψε διαφόρους πραγματείας περὶ τῶν ἐγκληματικῶν παιδιων καὶ περὶ ζητημάτων σχετικῶν πρὸς τὴν παιδοδικαστικήν.

Ρὶμπλ (Ribble) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Ἀγγλίας, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Οὐέρνσαϊντ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Ἰρλανδικὸν πέλαγος παρὰ τὴν πόλιν Πρέστον. Διαρρέει ὡραίαν κοιλάδα εἰς μῆκος περίπου 90 χλμ. Σ. Κ. Γ.

Ριμπὸ (Ribot), ***Ἀλέξανδρος - Ἰωσήφ.*** Γάλλος δικηγόρος καὶ πολιτικὸς (1842—1923). Διωρίσθη διευθυντὴς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, κατόπιν δὲ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Παραιτηθεὶς τῷ 1878, ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ διεκρίθη ἀμέσως ὡς εἷς τῶν ἰσχυροτέρων ρητόρων τοῦ μετριοπαθοῦς δημοκρατικοῦ κόμματος. Τῷ 1890 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, συντελέσας μεγάλως εἰς τὴν προσέγγισιν Γαλλίας καὶ Ρωσίας Τὰ σκάνδαλα τοῦ Παναμᾶ ἀνύψωσαν τὸν Ριμπὸ τῷ 1893 εἰς τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ τὸν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνετράπη. Τῷ 1895 ἐσχημάτισεν ἐκ νέου κυβέρνησιν, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του δὲ ταύτης ἐγένετο ἡ εἰς Μαδαγασκάρην ἐκστρατεία καὶ ἡ κατάληψις τῆς Ταναναρίβ. Καίτοι ἀνατραπεὶς μετά τινας μῆνας, διετήρησεν ἐν τῇ βουλῇ τὸ κῦρος αὐτοῦ, λόγῳ τοῦ μεγάλου ρητορικοῦ ταλάντου του. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε δημοσιεύσει τὴν «Βιογραφίαν τοῦ λόρδου Ἔρσκιν» καὶ τὴν «Πρᾶξιν 5 Αὐγούστου 1873 περὶ ἐγκαταστάσεως ἀνωτάτου δικαστηρίου ἐν Ἀγγλίᾳ». Τῷ 1906 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῷ 1909 ἐγένετο γερουσιαστής. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐσχημάτισε τὸν Μάρτιον τοῦ 1917 κυβέρνησιν, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῇ συνεννοήσει τότε μετὰ τῶν Συμμάχων ἀπέστειλε τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὸν Κάρολον *Ζοννὰρ* (βλ. λ.) εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ριμπὸ ἐπεδίωξε τὴν συνομολόγησιν χωριστῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του ἀπέτυχον Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξερράγη ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις καὶ ἡ παραίτησις τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Β', αἱ μεταβαλοῦσαι τὴν κατάστασιν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐξαναγκάσασαι τὸν Ριμπὸ εἰς παραίτησιν. Ἔκτοτε, καταβεβλημένος ὑπὸ τοῦ γήρατος, ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς, συνέγραψε δὲ τὴν πολιτικὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλον». Τὸ ἔργον τοῦτο ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατόν του, τῷ 1924. Ἐκτὸς τῶν ἀναφερθέντων συγγραμμάτων του ἐδημοσίευσε τῷ 1905 ἕτερον ἐπιγραφόμενον «Τέσσαρα ἔτη ἀντιπολιτεύσεως». Θ. Β.

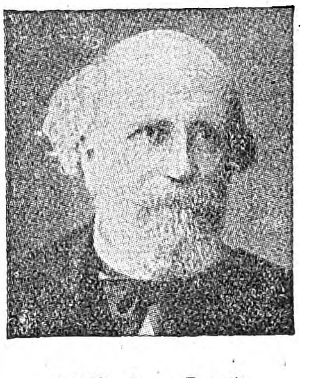

Ἀλέξανδρος Ριμπό.

— **Ριμπὸ** (Ribot), ***Θεόδουλος-Ἀρμάνδος.*** Γάλλος ψυχολόγος (1839—1916). Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν, διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς διάφορα κολλέγια (1865—1872), ἐγκατασταθεὶς δὲ εἰς Παρισίους ἵδρυσε τὴν «Revue philosophique de la France et de l'étranger» (1876), τὴν ἀρχαιοτέραν εἰς τὸ εἶδος της ἐν Γαλλίᾳ. Τῷ 1884 ἵδρυσε τὴν ἑταιρείαν τῆς φυσιολογικῆς ψυχολογίας, τῷ 1885 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας ἐν Σορβόννῃ, τῷ 1888 καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς καὶ συγκριτικῆς ψυχολογίας ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας καὶ τῷ 1906 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψεν: «Ἡ σύγχρονος ἀγγλικὴ ψυχολογία» (1870, δ' ἔκδ. 1907), «Ἡ κληρονομικότης» (1873), «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σοπενχάουερ» (1875, ϐ' ἔκδ. 1909, ἑλλην. μετάφρ. *Κ. Παπαλεξάνδρου* 1924), «Ἡ σύγχρονος γερμανικὴ ψυχολογία» (1879, ζ' ἔκδ. 1909), «Αἱ ἀσθένειαι τῆς μνήμης» (1881, κστ' ἔκδ. 1921, ἑλλ. μετάφρ. *Κ. Παπαδοπούλου* 1927), «Αἱ ἀσθένειαι τῆς βουλήσεως» (1883, λδ' ἔκδ. 1925, ἑλλην. μετάφρ. *Πέτρ. Ψηλορείτη* 1910), «Αἱ ἀσθένειαι τῆς προσωπικότητος» (1885, ιθ' ἔκδ. 1925, ἑλλην. μετάφρ. *Πετρούλας Ψηλορείτη* 1910), «Ψυχολογία τῆς προσοχῆς» (1888, ιδ' ἔκδ. 1921), «Ψυχολογία τῶν αἰσθημάτων» (1896, ιϐ' ἔκδ.

Θεόδωρος Ριμπό.

Digitized by Google

1925), «Ἡ ἐξέλιξις τῶν γενικῶν ἰδεῶν» (1897), «Ἡ δημιουργὸς φαντασία» (1900, στ' ἔκδ. 1921), «Ἡ λογικὴ τῶν αἰσθημάτων» (1905, ε' ἔκδ. 1920), «Πραγματεία περὶ τῶν παθῶν» (1907, ε' ἔκδ. 1923), «Προβλήματα τῆς συναισθηματικῆς ψυχολογίας» (1908, ἑλλην. μετάφρ. *Χρ. Δαραλέξη* 1912), «Ὁ ἀσυνείδητος βίος καὶ αἱ κινήσεις» (1914) κ. ἄ. Ὁ Ριμιτὸ ὑπῆρξεν ὁ σκαπανεὺς τῆς γαλλικῆς πειραματικῆς ψυχολογίας, ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν κυριαρχήσας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν καὶ γενόμενος διδάσκαλος σχεδὸν πάσης ἐπιφανοῦς προσωπικότητος τῆς συγχρόνου θετικῆς ψυχολογίας. Π. Ν. Π.

Ρίμσκυ-Κορσακὼφ (Rimsky-Korsakow), ***Νικόλαος Ἀνδρέγιεβιτς***. Διάσημος Ρῶσος μουσουργὸς (1844—1908). Ὑπῆρξεν ὁ νεώτερος ἐκ τῆς περιφήμου ὁμάδος τῶν πέντε (Μπαλακίρεφ, Μπορόντιν, Μουσσόργκσκι, Κοΰϊ, Ρ. Κορσακώφ), οὓς ὑπερέβη εἰς γονιμότητα καὶ γνῶσιν τῆς τεχνικῆς τῆς μουσικῆς. Τὴν πρώτην αὐτοῦ συμφωνίαν — τὴν καὶ πρώτην ρωσικὴν συμφωνίαν —, ἥτις παιχθεῖσα τῷ 1885 ἐπροκάλεσε πολὺν ἐνθουσιασμόν, ἔγραψεν ὡς δόκιμος τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Τῷ 1873 παρῃτήθη τῶν τάξεων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῶν μουσικῶν τοῦ ρωσικοῦ στόλου. Μετὰ τὴν συμφωνίαν ὁ Ρίμσκυ-Κορσακὼφ παρουσίασε μίαν «Εἰσαγωγὴν ἐπὶ ρωσικῶν θεμάτων», μίαν «Φαντασίαν ἐπὶ σερβικῶν θεμάτων», τὴν συμφωνικὴν εἰκόνα «Σάντκο», ἰδίως δὲ τὴν συμφωνικὴν σουΐταν «Ἀντάρ», δι' ἧς ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ διεθνῆ φήμην. Εἰς τὴν περίοδον τῆς νεότητός του ἀνήκει ἐπίσης σειρὰ ὑπερόχων τραγουδιῶν. Τῷ 1783 ἔγραψε τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα: «Ἡ κόρη τοῦ Πσκώβ», καθαρῶς ἐθνικὸν ἔργον, εἰς ὃ ἐφήρμοσε τὰς ἀρχὰς τῶν πέντε. Αἰσθανόμενος ὅμως τὴν μουσικήν του μόρφωσιν ἐλλιπῆ, συνεπλήρωσεν αὐτὴν διὰ τῆς μελέτης τῶν κλασσικῶν καὶ τῆς ἐξασκήσεως εἰς τὴν ἀντίστιξιν καὶ τὴν φυγήν. Ὁ Ρίμσκυ-Κορσακὼφ διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ θανάτου του καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Πετρουπόλεως, οὗτινος τὴν διεύθυνσιν, ἐπανειλημμένως προσφερθεῖσαν αὐτῷ, ἐπιμόνως ἀπεποιήθη. Ὁ Ρίμσκυ-Κορσακὼφ ηὐδοκίμησεν ἐξ ἴσου ὡς δραματικὸς συνθέτης ὅσον καὶ ὡς συμφωνικός. Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν μελοδραμάτων του ἔχουσιν ἰδιότυπον χαρακτῆρα· οὕτω ἡ «Νύχτα τοῦ Μαΐου» (κατὰ Γκόγκολ) εἶναι μᾶλλον πνευματώδης φαντασμαγορία, μεστὴ χάριτος καὶ λεπτότητος· ἡ «Σνιεγκουρότσκα» ἢ «Ἡ κόρη τῆς χιόνος» (1882), ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας του ἐπιτυχίας, φέρει μᾶλλον τὴν ἐθνικὴν σφραγῖδα· ἡ «Μλάδα» εἶναι κρᾶμα σλαυϊκοῦ ρεαλισμοῦ καὶ βαγνερείου ἐπιδράσεως, ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν ὁποίων ἐγεννήθη ἔργον κατ' ἐξοχὴν πρωτότυπον. Καὶ εἰς τὰ ἐπακολουθήσαντα μελοδράματα: «Σάντκο», «Τσὰρ Σαλτάν», «Ἡ μνηστὴ τοῦ τσάρου», «Πὰν Βοεβόδας», «Ὁ θρῦλος τῆς ἀοράτου πόλεως τοῦ Κίτεζ», «Ὁ χρυσοῦς πετεινὸς» καὶ «Ἡ «Φεβρωνία», ὁ Ρίμσκυ-Κορσακὼφ πραγματοποιεῖ πλήρως τὰ ἀνώτερα ἰδεώδη τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς, τῆς βασιζομένης ἐπὶ τῶν θρύλων, τῶν ρυθμῶν καὶ τῶν μελῳδιῶν τῆς πατρίδος του. Εἰς τὴν διεθνῆ μᾶλλον μουσικὴν γλῶσσαν ἀνήκουσι τὸ μελόδραμά του «Σερβίλια» καὶ αἱ δραματικαὶ σκηναὶ «Μόζαρτ καὶ Σαλιέρι». Ἡ διεθνὴς φήμη τοῦ Ρίμσκυ-Κορσακὼφ ἡδραιώθη ἔτι μᾶλλον διὰ τῶν συμφωνικῶν αὐτοῦ ἔργων: «*Capriccio Espagnol*» «Μέγα ρωσσικὸν Πάσχα» καὶ «Σεχεραζάτ», πάντα ἀπαράμιλλα εἰς χρῶμα καὶ εἰς πλοῦτον ὀργήστρας. Ἡ ὑπόλοιπος παραγωγή του περιλαμβάνει: 3 συμφωνίας, μίαν Simfonietta, ἔργα μουσικῆς δωματίου, ἕν κοντσέρτο καὶ διάφορα τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, ἔργα δι' ᾆσμα, χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν χορῳδίας ἄνευ συνοδείας, συλλογὰς δημωδῶν ᾀσμάτων κ. λ. π. Ἔγραψεν ὡσαύτως ἐν «Ἐγχειρίδιον ἁρμονίας» καὶ «Ἐγχειρίδιον ἐνορχηστρώσεως». Ὁ Ρίμσκυ-Κορσακὼφ ἔθεσε τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐθνικῆς ρωσικῆς σχολῆς μετὰ τοσούτου ζήλου καὶ αὐτοθυσίας, ὥστε χάρις εἰς αὐτὸν καὶ μόνον ἀπεπερατώθησαν καὶ ἐγένοντο γνωστὰ ἔργα ἄλλων συναδέλφων του. Γ. Σ.

ρίνα, ἡ *ρίνη* (ἡ) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων (βλ. *βατίς*).

ρινάκανθα (ἡ) (Rhinacantha) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανθοειδῶν* ἢ *ἀκανθιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

— **ρινακάνθης** *ρίζα* (Radix Rhinacanthi) *[Φαρμακογν.]*. Προέρχεται ἐκ *ρινακάνθης τῆς κοινῆς* (Rhinacantha communis). Αἱ ρίζαι τοῦ φυτοῦ τούτου περιέχουν ρινακανθίνην, χρησιμοποιοῦνται δὲ εἰς τὴν λαϊκὴν θεραπευτικὴν ὡς φάρμακον ἀφροδισιακόν. Τὰ ἐναέρια μέρη τῆς ρινακάνθης χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν καὶ Σινῶν εἰς δερμικὰς παθήσεις. Κ. Γ. Μ.

ρινακανθίνη (ἡ) (Rhinacanthine) *[Φαρμακ.]*. Συστατικὸν τῶν ριζῶν *ρινακάνθης τῆς κοινῆς*. Εἶναι γλυκοζίτης τῆς κατηγορίας τῶν μετὰ χρυσοφανικοῦ ὀξέος γλυκοζιτῶν, ἀνταποκρίνεται δὲ εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_{14}H_{18}O_4$ καὶ εἶναι οὐσία ἐρυθρωπή, ρητινώδης καὶ ἄοσμος. Κ. Γ. Μ.

ρινακάνθιον (τὸ) *[Ἀνθρωπολογ.]*. Ὀνομάζομεν οὕτω τὸ κρανιομετρικὸν σημεῖον nasospinale (ἄλλως: *ἀκανθικόν, ὑπορρινικὸν* κλπ.). Τὸ συμβατικὸν τοῦτο σημεῖον εὑρίσκεται εἰς τὸ κατώτερον σημεῖον τοῦ κάτω χείλους τοῦ ἀπιοειδοῦς τρήματος, ἐν τῷ μέσῳ ὀβελιαίῳ ἐπιπέδῳ. Εὑρίσκεται δηλαδὴ κατὰ τὴν διασταύρωσιν τοῦ μέσου ἐπιπέδου καὶ γραμμῆς ἑνούσης τὸ ἀριστερὸν καὶ δεξιὸν κοίλωμα τοῦ κάτω χείλους τοῦ ἀπιοειδοῦς τρήματος, κατὰ τὴν βάσιν τῆς προσθίας ρινικῆς ἀκάνθης. Ι. Γ. Κ.

ριναλγία (ἡ). Πόνος τῆς ρινὸς ἢ νευραλγία αὐτῆς. Παρουσιάζεται ὡς σύμπτωμα διαφόρων νόσων τῆς ρινός, ἰδίως φλεγμονωδῶν, εἴτε ὡς νευραλγία τοῦ τριδύμου νεύρου. Μ. Μ.

«Ρινάλδος καὶ Ἀρμίδα». Τὰ κατὰ Ρινάλδον καὶ Ἀρμίδαν ἀποτελοῦν παρένθετον πρᾶξιν τῆς «Ἐρωφίλης», πρὸς ἣν τὰ κατὰ Ρινάλδον καὶ Ἀρμίδαν εἶναι ξένα καὶ ἄσχετα, πηγάζοντα ἐκ τῆς «Ἠλευθερωμένης Ἱερουσαλὴμ» τοῦ Τορκουάτου Τάσσου. Δ. Π. Π.

ρίνανθος (ὁ) (Rhinanthus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γρομφαδιοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν ὑγρῶν χωρῶν τῆς γῆς. Γνωστὰ πολλὰ εἴδη, ὧν τὰ πλεῖστα ἐνοχλητικὰ ζιζάνια τῶν ἀγρῶν, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Κυριώτερα εἴδη, ἀπαντῶντα καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι: *Ρίνανθος ὁ ἐλέφας* (Rhinanthus elephas), πολυετὴς πόα ἀπαντῶσα παρὰ τὴν Πίνδον. *Ρίνανθος ὁ χνοώδης* (Rhinanthus pubescens), μονοετὴς πόα ἀπαντῶσα εἰς τοὺς ὀρεινοὺς τόπους τῆς Θεσσαλίας. *Ρίνανθος ὁ μείζων* (Rhinanthus major), ἐτησία πόα, ἰθαγενὴς τῆς Ἀσίας. *Ρίνανθος ὁ ἐλάσσων* (Rinanthus minor), ἰθαγενὴς ἐτησία πόα τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Ρίνανθος.

ρίνγκ (τὸ) (ἀγγλ. ring)· ὁ περικεκλεισμένος χῶρος, ἐν ᾧ διεξάγονται οἱ πυγμαχικοὶ ἀγῶνες (βλ. λ. *πυγμαχία*).

Ρίνγκερ (Ringer) *διάλυμα*. Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου φυσιολόγου Σίδνεϋ Ρίνγκερ (1835—1910) ἐφευρεθὲν διάλυμα, οὗ χρῆσις γίνεται ἐν τῇ ὀδοντιατρικῇ πρὸς διάλυσιν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πρὸς τοπικὴν ἀναισθησίαν χρησιμοποιουμένου φαρμάκου, τὸ ὁποῖον οὕτως ἀπορροφεῖται εὐκόλως ὑπὸ τῶν στοματικῶν ἱστῶν καὶ δὲν ἐπιφέρει μετεγχειρητικὰ ἄλγη. Ν. Γ. Π.

ρινδερία (ἡ) (Rinderia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βοραγινοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Δ. Ν. Π.

ρινεγκεφαλικὴ *αὔλαξ* *[Ἀνατομ.]*. Αὔλαξ βραχεῖα καὶ ὀβελιαία, συνέχεια οὖσα τῆς παραπλεύρου σχισμῆς (αὔλακος) τοῦ ρινικοῦ ἐγκεφάλου. Ι. Π.

ρινεγκέφαλος (ὁ), ἢ *ρινικὸς ἐγκέφαλος* *[Ἀνατομ.]*. Παριστᾷ οὗτος τὸ ἀρχέγονον μέρος τοῦ τελικοῦ ἐγκεφάλου, ὑποτυπώδης ὢν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν: 1) ἐκ τῆς *κεντρικῆς χώρας*, φερομένης περὶ τὸ μεσολόβιον (ἕλιξ τοῦ προσαγωγίου καὶ ἱπποκάμπειος ἕλιξ) καὶ 2 ἐκ τῆς *περιφερικῆς χώρας* (=τοῦ ὀσφρητικοῦ λοβοῦ), κειμένης ἐν τῇ βάσει τοῦ προσθίου μέρους τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἡμισφαιρίου καὶ συναπτούσης τὰ δύο ἄκρα τῆς κεντρικῆς χώρας. Ι. Π.

ρινεγχύτης (ὁ). Ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγχέεται ἐντὸς τῆς ρινὸς ἁπλοῦν ὕδωρ ἢ διάλυσις φαρμάκου τινὸς πρὸς πλύσιν τῆς ρινὸς ἐσωτερικῶς. Μ. Μ.

ρινευρυντήρ,—*ῆρος* (ὁ), ἢ *ρινοδιαστολεύς*. Μικρὰ ἐργαλεῖα διαφόρου συστήματος καὶ εἰδῶν, χρησιμεύοντα πρὸς διαστολὴν τῶν ρωθώνων τῆς ρινός, ὅταν οὗτοι συμπίπτουσιν ἢ εἶναι λίαν πεπιεσμένοι, εἰς τρόπον ὥστε δυσκολεύεται ἡ ἀναπνοή. Ὑπάρχει καὶ ἄλλο εἶδος ρινευρυντῆρος, εἰς ὃν ἐνσταλάζονται διάφορα φάρμακα, τὰ ὁποῖα ὁ πάσχων εἰσπνέει εὐκόλως. Μ. Μ.

ρίνη (ἡ) (κοιν. *λίμα*, καὶ *ρινί*). Οὕτω καλεῖται γενικῶς ἐργαλεῖον ἐκ σκληροῦ χάλυβος, ὅπερ φέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειάν του χαραγὰς ἢ ὀδόντας, διὰ τῶν ὁποίων φθείρονται ἢ λειαίνονται διὰ προστριβῆς σκληρὰ σώματα, οἷον μέταλλα, ξύλα κλπ.

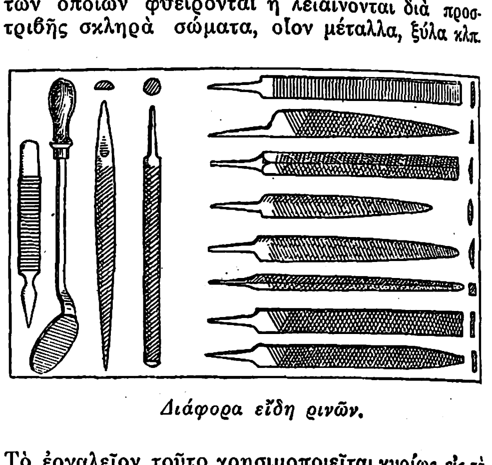

Διάφορα εἴδη ρινῶν.

Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὰ μηχανουργεῖα ὑπὸ τῶν ἐφαρμοστῶν, ὑπὸ τῶν ξυλουργῶν, τῶν μαρμαρογλυπτῶν κτλ. Δ. Κ. Α.

—*ρίνης* ***ἦχος***, ἢ ***ξέστρου ἦχος***. Οὕτω καλεῖται, ἐν τῇ ἰατρικῇ σημειολογίᾳ, φύσημα τραχύ, βαρὺ ἢ ὀξύ, παραγόμενον ἐν παθολογικῇ καταστάσει ἐντὸς τῶν καρδιακῶν κοιλοτήτων, ἀπομιμούμενον δ' ἐντινι βαθμῷ τὸν ἦχον ξέστρου, ρίνης ἢ πρίονος· ἀκούεται δὲ γενικῶς ἐπὶ βλαβῶν τῶν στομίων τῆς καρδίας. Μ. Ν. Κ.

ρινηλασία (ἡ)· τὸ ἔργον τοῦ ρινηλάτου κυνός, ἡ διὰ τῆς ρινός, διὰ τῆς ὀσφρήσεως ἀνίχνευσις.

ρινηλάτης (ὁ)· ὁ διὰ τῆς ρινὸς ἐλαύνων, διώκων, ὁ διὰ τῆς ὀσφρήσεως ἀνιχνεύων, ἐπὶ κυνός.

ρινηλατῶ (—*έω*)· εἶμαι ρινηλάτης, ἀνιχνεύω διὰ τῆς ὀσφρήσεως.

Ρίνθων. Ἀρχαῖος ποιητὴς ἐκ Τάραντος τῆς Ἰταλίας, υἱὸς κεραμέως, ἀκμάσας μεταξὺ τοῦ Δ' καὶ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος ἐπὶ βασιλέως Πτολεμαίου Α' τοῦ Λάγου ἢ Σωτῆρος. Οὗτος ἐπενόησε νέον λογοτεχνικὸν εἶδος ποιήσεως, τὴν *ἱλαροτραγῳδίαν*, ἤτοι τὴν ἐπὶ τὸ κωμικὸν μεταπίπτουσαν τραγῳδίαν, τῇ ἀναμείξει ταύτης πρὸς τὴν κωμῳδίαν, ἐν παρῳδίᾳ, καθ' ἣν τὰ τραγικὰ μεταπίπτουσιν εἰς τὸ γελοῖον διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν τραγῳδιῶν, τῆς προσαρμογῆς τῶν ἐν αὐταῖς προσώπων πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν βίον καὶ καθ' ὅλου διὰ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ σοβαροῦ καὶ τοῦ γελοίου. Κατ' ἀκρίβειαν δ' ὅμως ὁ Ρίνθων τὰ σπέρματα καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστηματοποιηθείσης καὶ αὐτοτελῶς διαμορφωθείσης ἱλαροτραγῳδίας εὗρε παρὰ τοῖς Ταραντίνοις, οἵτινες, φιλήδονοι καὶ ἡδυπαθεῖς ὄντες καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπομείνωσι τὰ βίαια τῆς τραγῳδίας πάθη εἰς τὰ δημώδη αὐτῶν ποιήματα καὶ τοὺς ἐκ τῶν δικηλιστῶν τῶν Λακώνων, τῶν φαλλοφόρων ἢ αὐτοκαβδάλων τῶν Σικυωνίων, τῶν ἐθελοντῶν τῶν Θηβαίων καὶ ἐξ ἄλλων παραχθέντας *φλύακας* (βλ. λ.) ἀνέμειξαν τὸ τραγικὸν μετὰ τοῦ κωμικοῦ καὶ παρέσχον οὕτω τὴν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ σεμνότερον τῶν ἐν λόγῳ ποιημάτων μορφωθεῖσαν *ρινθώνειον ἱλαροτραγῳδίαν*. Κατέλιπε δ' ὁ Ρίνθων πλεῖστα ἱλαροδράματα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρῳδίας τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, ὧν ἐλάχιστα ἀποσπάσματα καί τινες τίτλοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γραμματικοῖς διεσώθησαν· σκηνὰς δ' ἐκ τῶν ρινθωνείων ἱλαροδραμάτων ἔχομεν ἐπὶ ἀρχαίων ἀγγειογραφιῶν. Ἀναφέρονται δὲ τοῦ Ρίνθωνος: «Ἀμφιτρίων», «Ἡρακλῆς», «Ἰφιγένεια ἡ ἐν Ταύροις», «Ἰφιγένεια ἡ ἐν Αὐλίδι», «Εὐνοβάται», «Δοῦλος Μελέαγρος», «Ὀρέστας», «Μήδεια», «Τήλεφος», ἐν οἷς, ὡς καὶ ἐκ τῶν τίτλων φαίνεται, τὰ θέματα παρέσχον οἱ περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μῦθοι τῶν ἀρχαίων. Κατά τινα παρὰ Λυδῷ μαρτυρίαν, ὁ Ρίνθων ἐποίησε καὶ δρᾶμα ἐν ἑξαμέτροις, ἐν ᾧ τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα εἶναι πεποιημένα εἰς ἰαμβικοὺς τριμέτρους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Völcker*, Rhinthons Fragmenta (Hallis Dissert. 1887).—*Krusius*, ἐν «Wochescrhrift für Klass Phiol.» (1889) ἀρ. 11.—*Kaibel*, Fragmenta Comicorum Graecorum τ. Α'. Περὶ τῶν εἰς τὰ ρινθώνεια δράματα ἀναφερομένων ἀγγειογραφιῶν πρβλ. *Heydemann*, Die Phlyakendarstellungen auf bemaeten Vasen ἐν «Archäol. Jahrb.» I. 261—313.—*Dörpfeld* und *Reisch*: Das Griechische Theater σ. 311 ἑξ. Ε. ΔΙ. Κ.

ρινὶ (τό)· δημοτ., μικρὰ ρίνη, λίμα.

Ρινιαστής (ὁ) *[Λαογρ.]*· βλ. λ. *Ἰούνιος*.

ρινιατρικὴ (ἡ). Τὸ κεφάλαιον τῆς ἰατρικῆς τὸ πραγματευόμενον ἐκτενῶς περὶ τῶν παθήσεων τῆς ρινὸς καὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν (βλ. καὶ *ρινολογία*). Μ. Μ.

ρινίζω· ξέω διὰ τῆς ρίνης, κοιν. *λιμάρω*.

ρινικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρῖνα, ὁ τῆς ρινός: «ρινικαὶ κοιλότητες», «ρινικὸν ὀστοῦν».

Digitized by Google

— *['Ανατομ.]* Τὰ *ρινικὰ ὀστᾶ*, δύο τὰ ὄντα, συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ τῆς μεσορρινικῆς ραφῆς, συναποτελοῦντα τὸν προέχοντα ὀστέϊνον σκελετὸν τῆς ρινός· ἔχουσι σχῆμα ἑκάτερον ἐπιμήκους τετραπλεύρου πετάλου, οὗ ἡ μὲν ἄνω μοῖρα εἶναι στενοτέρα καὶ παχυτέρα, ἡ δὲ κάτω πλατυτέρα καὶ λεπτοτέρα. Τὸ ἄνω χεῖλος, παχὺ καὶ ὀδοντωτόν, συντάσσεται μετὰ τῆς ρινικῆς μοίρας τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ· τὸ κάτω συναρμόζεται μετὰ τῶν πλαγίων χόνδρων τῆς ρινός· τὸ ἔξω συναπτεται μετὰ τῆς ἀνιούσης ἀποφύσεως τῆς ἄνω γνάθου· τὸ δ' ἔσω ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ ἀντιστοίχου ὀστοῦ τὴν *μεσορρινικὴν ραφήν*. Ἡ ἔξω ἐπιφάνεια φέρει κατὰ τὸ μέσον ἀγγειοφόρον τρῆμα, τὸ *ρινικόν*, ἐκβάλλον ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας εἰς τὴν *ἡθμοειδῆ αὔλακα*· ἡ δ' ἔσω ἐπιφάνεια, ὑπόκοιλος οὖσα, ἐμφανίζει τὴν *ἐπιμήκη ἡθμοειδῆ αὔλακα*, ὑποδεχομένην κλάδον τοῦ προσθίου ἡθμοειδοῦς νεύρου.

Ρινικαὶ κόγχαι· βλ. *κόγχαι* ρινικαί.

Ρινικὴ ἄκανθα. 1) *Ἄνω ἢ μετωπιαία*· ἀπόφυσις ὀξεῖα, προέχουσα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ρινικῆς μοίρας (ἢ χώρας) τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ, ἄλλοτε ἄλλη τὸ μέγεθος, ἧς ἡ μὲν προσθία ἐπιφάνεια συντάσσεται μετὰ τῶν ρινικῶν ὀστῶν καὶ τῆς ἄνω γνάθου, ἡ δὲ ὀπισθία ἀναίρεται εἰς ἀκρολοφίαν, συντασσομένην μετὰ τοῦ καθέτου πετάλου τοῦ ἡθμοειδοῦς. 2) *Κάτω ἢ προσθία*· προσεκβολὴ ὁριζοντία, εἰς ἣν ἀπολήγει πρὸς τὰ πρόσω ἡ ρινικὴ ἀκρολοφία τῆς ἄνω γνάθου.

Ρινικὴ ἀκρολοφία. Ἀκρολοφία ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς ὑπερῴου ἀποφύσεως τῆς ἄνω γνάθου, προέχουσα ὀβελιαίως κατὰ τὴν μέσην γραμμήν, συστοίχως τῇ ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας αὐτῆς μέσῃ ὑπερῴῳ ραφῇ· ἐπὶ τῆς ἀκρολοφίας ταύτης ἐρείδεται τὸ ρινικὸν διάφραγμα.

Ρινικὴ ἀπόφυσις· βλ. ἀνωτ. *ρινικὴ ἄκανθα*.

Ρινικὴ γωνία. Αὔλαξ ἢ γωνία εἰσέχουσα, ἣν σχηματίζει ἡ ρὶς κατὰ τὴν συνάφειαν αὐτῆς πρὸς τὴν παρειάν, καὶ ἐφ' ἧς κεῖται ἡ γωνιακὴ μοῖρα τοῦ τετραγώνου μυὸς τοῦ ἄνω χείλους τοῦ στόματος.

Ρινικὴ ἐντομή. Μηνοειδὴς ἐντομή, ἀφορίζουσα τὴν προσθίαν ἢ προσωπικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὀστοῦ τῆς ἄνω γνάθου ἀπὸ τῆς ἔσω ἢ ρινικῆς τοῦ αὐτοῦ ὀστοῦ καὶ ἀπολήγουσα πρὸς τὰ κάτω εἰς τὴν κάτω ἢ προσθίαν ρινικὴν ἄκανθαν.

Ρινικὴ μετωπιαία μοῖρα. Μία ἐκ τῶν μοιρῶν τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ, ἡ μικροτάτη, συζευγνύουσα τὰς δύο κογχικὰς μοίρας, ὧν ἀνὰ μέσον κεῖται, τείνουσα πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω. Ἀφορίζει ἐκ τῶν ἔμπροσθεν τὴν ἡθμοειδῆ ἐντομὴν καὶ συντάσσεται μετὰ τῶν ρινικῶν ὀστῶν καὶ τῶν μετωπιαίων ἀποφύσεων τῆς ἄνω γνάθου. Ἐξ αὐτῆς προέχει πρὸς τὰ κάτω ἡ ρινικὴ ἄκανθα.

Ρινικοὶ μύες. Τοιοῦτοι εἶναι δύο: 1) Ὁ *ἰδίως ρινικὸς μῦς*, ὅστις διφυὴς ὢν ἀποτελεῖ λεπτὴν καὶ πεπλατυσμένην στιβάδα ἐν τοῖς πλαγίοις καὶ κάτωθεν τῶν πτερυγίων τῆς ρινός, φερόμενος ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Καθέλκει τὰ πτερύγια καὶ στενοῖ τοὺς μυκτῆρας. 2) Ὁ *καθελκτὴρ τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος*, ὅστις κείμενος ἐπὶ τὰ ἐντὸς τοῦ ἰδίως ρινικοῦ μυὸς καταφύεται εἰς τὸ ρινικὸν διάφραγμα.

Ρινικοὶ πόροι. Αὔλακες ἢ σχισμαὶ ὀβελιαῖαι τρεῖς, ἄνω, μέση καὶ κάτω, κείμεναι μεταξὺ τῶν τριῶν ρινικῶν κογχῶν καὶ τοῦ ἔξω τοιχώματος ἑκατέρας ρινικῆς θαλάμης καὶ ἀνοιγόμεναι πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔσω εἰς τὴν κοιλότητα τῆς συστοίχου θαλάμης. Καὶ εἰς μὲν τὸν *ἄνω ρινικὸν πόρον*, στενὸν ὄντα καὶ βραχύν, ἐκβάλλουσι τὰ στόμια τῶν ὀπισθίων ἡθμοειδῶν κυψελῶν· εἰς δὲ τὸν *μέσον*, εὐρύτερον ὄντα πρὸς τὰ πρόσω, ἐκβάλλουσιν ὁ μετωπιαῖος κόλπος, αἱ πρόσθιαι ἡθμοειδεῖς κυψέλαι καὶ τὸ ἰγμόρειον ἄντρον· εἰς δὲ τὸν *κάτω*, στενὸν ὄντα ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, εὐρὺν δ' ἐν τῷ μέσῳ, ἐκβάλλει ἐν τῷ ὁρίῳ μεταξὺ τοῦ προσθίου καὶ τοῦ μέσου τριτημορίου αὐτοῦ ὁ *ρινοδακρυϊκὸς πόρος*.

Ρινικὸν γάγγλιον· βλ. *γάγγλιον* σφηνοϋπερῴϊον.

Ρινικὸν διάφραγμα ἢ μεσόριον. Ὀβελιαῖον διάφραγμα, διαιροῦν τὸ κύτος τῆς ρινὸς εἰς τὰς δύο ρινικὰς κοιλότητας ἢ θαλάμας. Κεῖται δ' οὐχὶ καθέτως πάντοτε, ἀλλ' ἀποκλίνει ὁτὲ μὲν πρὸς τὰ δεξιά, ὁτὲ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἀποτελεῖται δέ: 1) ὑπὸ τῆς ὕνεως καὶ τοῦ καθέτου πετάλου τοῦ ἡθμοειδοῦς ὀστοῦ· 2) ὑπὸ τοῦ τετραγώνου χόνδρου τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος· καὶ 3) ὑπὸ τοῦ κινητοῦ ὑμενώδους διαφράγματος, τουτέστι τοῦ κίονος τῆς ρινός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσβαίνει τὸ κάτω χεῖλος τοῦ τετραγώνου χόνδρου.

Ρινικὸν μεσόριον· βλ. λ. *μεσορρίνιον*.

Ρινικὸς βλεννογόνος. Ὁ βλεννογόνος ὑμὴν ὁ ὑπαλείφων τὴν ρινικὴν κοιλότητα, διαιρούμενος εἰς δύο μοίρας, τὴν κατωτέραν, ἤτοι τὴν *ἀναπνευστικήν*, καὶ τὴν ἀνωτέραν, ἤτοι τὴν *ὀσφρητικὴν* (βλ. *ρίς*).

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

—**ρινικαὶ** *κρίσεις [Παθολ.]*· βλ. λ. *κρίσις* (τ. ΙΕ', σ. 230 γ').

—**ρινικὸς** *δείκτης ['Ανθρωπολ.]*· βλ. *ρίς*.

—**ρινικὸς** *κατάρρους* (ὁ) *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *κόρυζα*.

ρινίον (τὸ) *['Ανατομ.]*. Τὸ μέσον σημεῖον τῆς ρίζης τῆς ρινὸς ἢ τῆς μετωπορρινικῆς ραφῆς. Ι. Π.

ρίνισις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ τῆς ρίνης ἀπόξεσις, κοιν. *λιμάρισμα*.

ρίνισμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ρινίζειν, κοιν. *λιμάρισμα* ‖ τὸ διὰ τῆς ρινίσεως ἐκπῖπτον: «ρινίσματα χρυσοῦ, — σιδήρου».

ρινισμὸς (ὁ) *['Ιατρ.]*. Σύμπτωμα διαταραχῆς τοῦ λόγου, οἱονεὶ μερικὸς τραυλισμός, καθ' ὃν ὁ πάσχων, ἀντὶ τῶν συμφώνων π, β, λ, προτιμᾷ νὰ προφέρῃ τὰ ρινόφωνα μ, ν, μπ, ὅπου πρόκειται νὰ μεταχειρισθῇ λέξεις περιεχούσας τὰ γράμματα ἐκεῖνα: λ. χ. ἀντὶ τοῦ *βλαστημῶ* προφέρει *μλαστημῶ* κ. ο. κ. Σ. Γ. Σ.

ρινιστήριον (τό)· τὸ δι' οὗ ρινίζομεν, μηχάνημα ρινίσεως.

ρινιστὴς (ὁ)· ὁ ρινίζων, ὁ εἰδικὸς ἐργάτης τοῦ ρινίσματος.

ρινῖτις, *—ιδος* (ἡ) *['Ιατρ.]*. Κατάρρους τῆς ρινός, δηλαδὴ φλεγμονὴ τῆς βλεννομεμβράνης τῆς ρινός. Διακρίνονται ταύτης αἱ ἑξῆς μορφαί: α) *Ρινῖτις ὀξεῖα* (βλ. λ. *κόρυζα*). β) *Ρινῖτις χρονία*. Παρατηρεῖται μετὰ συχνὰ ἐπαναληφθεῖσαν ἢ ὁπωσδήποτε παραμεληθεῖσαν ὀξεῖαν, καθὼς καὶ ἐπὶ ἀτόμων καχεκτικῶν ἢ ἀρθριτικῶν. Κατ' αὐτὴν ἐλλείπουσι τὰ ὀξέα φαινόμενα, παρατηροῦνται δὲ μόνον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἄφθονος ἀπὸ τῆς ρινὸς ἔκκρισις καὶ δυσκολία τῆς ἀναπνοῆς κατ' ἀμφοτέρας τὰς ρινικὰς κοιλότητας, ἢ πότε τῆς μιᾶς καὶ πότε τῆς ἄλλης πλευρᾶς· ταύτης δὲ διακρίνονται κυρίως δύο μορφαί, ἡ ἁπλῆ, καθ' ἣν παρατηρεῖται πάχυνσις τοῦ βλεννογόνου τῆς ρινός, καὶ ἡ ὑπερτροφική, ὅταν ὑπάρχῃ ταυτοχρόνως καὶ ἐξόγκωσις καὶ ὑπερτροφία τῶν ρινικῶν κογχῶν, τὸ ὁποῖον ἐπιφέρει μεγαλυτέραν στένωσιν τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων καὶ περισσοτέραν δυσκολίαν τῆς ἀναπνοῆς. Οἱ τοιοῦτοι χρόνιοι κατάρροι τῆς ρινὸς διαρκοῦσιν ἐπὶ μακρότερον χρόνον καὶ ἐπεκτεινόμενοι πρὸς τὴν εὐσταχιανὴν σάλπιγγα ἐπιφέρουσι σὺν τῷ χρόνῳ καὶ κώφωσιν τοῦ ἀτόμου. γ) *Ρινῖτις ἀτροφικὴ* (βλ. λ. *ὄζαινα*). δ) *Ρινῖτις ψευδομεμβρανώδης, διφθεριτικὴ* (βλ. λ. *διφθερῖτις*). ε) *Ρινῖτις σπασμωδική*. Παρουσιάζεται εἴτε ὑπὸ παροδικὴν μορφήν, δηλαδὴ ὡς *ἐαρινὸς κατάρρους*, προκαλούμενος ἐξ ἐξωτερικῆς ἐρεθιστικῆς ἀφορμῆς ἀπὸ τὴν γῦριν τῶν ἀνθέων, καὶ διαρκεῖ 6—7 ἑβδομάδας, εἴτε ὡς μὴ παροδικὴ καὶ διαρκεῖ καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Κύρια συμπτώματα ταύτης εἶναι ὀφθαλμικά, ὡς δακρυρροΐα, φωτοφοβία καὶ ἐρυθρότης τοῦ ἐπιπεφυκότος τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ ρινικά, ὡς οἱ συχνοὶ πταρμοὶ καὶ ροῦς ἀπὸ τῆς ρινὸς ἄφθονος (μορφὴ ὀφθαλμορινική), ἐνίοτε ὅμως συνυπάρχουσι καὶ βρογχικὰ συμπτώματα ὑπὸ μορφὴν παροξυσμῶν ἄσθματος (μορφὴ ὀφθαλμο-ρινο-βρογχική). Μ. Μ.

— **ρινῖτις** *διφθεριτικὴ ['Ιατρ.]*· βλ. λ. *διφθερῖτις*.

— **ρινῖτις** *συφιλιδική*. Ἐκδηλώσεις συφιλιδικαὶ τῆς ρινικῆς κοιλότητος, ἀπαντῶσαι εἰς πάσας τὰς περιόδους τῆς συφίλιδος καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ πρωτογενὲς συφιλιδικὸν ἕλκος οὐχὶ σπανίως. Συνήθεις εἶναι αἱ βλεννώδεις πλάκες, ἀπαντώμεναι εἰς τὰς κόγχας ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δέρμα τῆς ρινὸς καὶ τοῦ ἄνω χείλους, εἰς δὲ συνηθέστερον τὰ τριτογενῆ κομμιώματα, παρουσιαζόμενα κυρίως ἐπὶ τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος, τὸ ὁποῖον κατατρώγουσι καὶ οὕτω προκαλοῦσι τὴν πτῶσιν τῆς ρινός. Ἡ θεραπεία εἶναι ἡ γενικῶς παραδεδεγμένη ἀντισυφιλιδικὴ τοιαύτη. Κ. Κ. Κ.

Ρὶνκ (Rinck), *'Ιωάννης-Χριστιανὸς-Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης (1770—1846). Διετέλεσεν ὀργανοκρούστης εἰς διαφόρους γερμανικὰς πόλεις, τέλος δὲ κάντωρ καὶ μουσικὸς τῆς αὐλῆς ἐν Δαρμστάτῃ. Ὁ Ρὶνκ ἦτο ἐκ τῶν διασημοτέρων ὀργανοκρουστῶν τῆς Γερμανίας, ἡ δὲ φήμη του εἶχεν ὑπερβῆ τὰ ὅρια τῆς πατρίδος του. Ὡς συνθέτης ἔγραψε κυρίως ἔργα δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον (πρελούντια, χορικά, ἰντερλούδια κλπ.), ὡσαύτως δὲ ἀξιόλογον «Μέθοδον ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου». Ἡ ὑπόλοιπος παραγωγὴ τοῦ Ρὶνκ περιλαμβάνει: μίαν λειτουργίαν, μοτέττα, ὕμνους, σονάτας διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

Ρίννε (Rinne), *Φρειδερῖκος*. Γερμανὸς ὀρυκτολόγος καὶ πετρολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν μηχανικῶν ἐπιστημῶν, διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Ἀννοβέρου, τῆς Καινιξβέργης καὶ τοῦ Κιέλου, νῦν δὲ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας καὶ ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Φραϊβουργου. Συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα καὶ μονογραφίας, δημοσιευθείσας εἰς εἰδικὰ περιοδικὰ ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1928, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Gesteinskunde» (10η καὶ 11η ἔκδοσις, Λειψία 1928), «Einführung in die kristallographische Formenlehre etc.» (Λειψία 1923), «Allgemeine Kristallographie und Mineralogie d. Gegenwart», «Das Mikroskop in chemischen Laboratorium etc.» (Λειψία 1912) κ. ἄ. Γ. Β.

— **Ρίννε** (Rinne) *δοκιμασία ἢ πείραμα τοῦ* —. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν παραβολὴν τῆς διὰ τοῦ ἀέρος ἀκουστικῆς ἀντιλήψεως πρὸς τὴν διὰ τοῦ κρανίου ἀντίληψιν τοῦ αὐτοῦ ὠτός, δι' ἑνὸς διαπασῶν τιθεμένου κατὰ πρῶτον ἀπέναντι τοῦ ὠτὸς εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τούτου, καὶ εἶτα ἐπὶ τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως. Ἐν κανονικῇ καταστάσει ὁ ἦχος τοῦ διαπασῶν εἶναι ἀκουστὸς κάλλιον καὶ ἐπὶ μακρότερον χρόνον διὰ τοῦ ἀέρος (δοκιμασία τοῦ Ρίννε θετική). Ἐπὶ τῶν νόσων ὅμως τοῦ μέσου καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὠτὸς (συσκευὴ τῆς μεταβιβάσεως τοῦ ἤχου) παρατηρεῖται τὸ ἀντίθετον φαινόμενον, ὁπότε καὶ λέγεται ὅτι ἡ δοκιμασία εἶναι ἀρνητική. Ἡ δοκιμασία αὕτη ἐπιβεβαιοῖ τὰ συμπεράσματα τῆς δοκιμασίας Βέμπερ. Μ. Ν. Κ.

ρινοβατίδαι (οἱ) (Rhinobatidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων χονδροπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ ἱκανοῦ μεγέθους ἰχθύων, ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν θαλασσῶν τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερον τῶν γενῶν εἶναι ἡ *ρινοβατὶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρινοβατὶς (ἡ) (Rhinobatis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρινοβατιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη ἰχθύων, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων θαλασσῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν

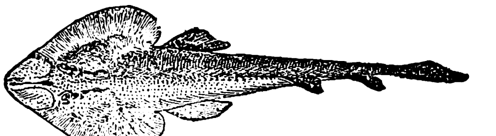

Ρινοβατὶς ἡ χαλάβιος.

εἶναι ἡ *ρινοβατὶς ἡ χαλάβιος* (Rhinobatis Chalavii), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ ἔχει χρωματισμὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος τεφρόφαιον, κατὰ δὲ τὰ κάτω τεφρόλευκον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον εἰς τὸ Cirin καὶ Eichstätt (τοῦ εἴδους *ρινοβατὶς mirabilis* ἢ *bugesianus*), εἰς τὸ ὄρος Bolca (τοῦ εἴδους *ρινοβατὶς Zignoi*, ἐντὸς ἠωκαινικῶν στρωμάτων) καὶ εἰς τὸ ὄρος Λίβανον (τοῦ εἴδους *ρινοβατὶς maronita*, ἐντὸς νεοκρητιδικῶν στρωμάτων). Γ. Κ. Γ.

ρινοβρογχῖτις (ἡ). Ὀξὺς ρινικὸς κατάρρους, ὅταν ἐπεκτείνεται οὗτος ταυτοχρόνως καὶ πρὸς τοὺς βρόγχους, ἐπερχόμενος συνήθως συνεπείᾳ ψύξεως (βλ. *ρινῖτις* καὶ *βρογχῖτις*). Μ. Μ.

ρινόβυον (τό). Ἐργαλεῖον ρινικόν, χρησιμοποιούμενον εἰς τινας ρινολογικὰς ἐπεμβάσεις καὶ χρησιμεῦον πρὸς πωματισμὸν τῆς ρινός. Μ. Μ.

ρινογλανὶς (ἡ) (Rhinoglanis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μετρίου μεγέθους, παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς σιλούρους. Τὸ γένος περιλαμβάνει εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ρινοδακρυϊκὸς *πόρος ['Ανατομ.]*. Ἀποτελεῖ οὗτος συνέχειαν τοῦ δακρυϊκοῦ ἀσκοῦ, φερόμενος ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου ὀστεΐνου πόρου, οὐχὶ δὲ καθέτως, ἀλλ' ἀποκλίνων πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἐπὶ τὰ ἐντὸς (πρὸς τὸ ρινικὸν διάφραγμα). Ἔχει μῆκος ἄλλοτε ἄλλο (12—24 χλ.) καὶ αὐλὸν πεπλατυσμένον. Εἰς τὸν αὐλὸν δὲ προέχουσι τρεῖς κυρίως πτυχαί: 1) ἡ *ἄνω*, κειμένη καθ' ὃ σημεῖον ὁ αὐλὸς συνέχεται μετὰ τοῦ ἀσκοῦ τῶν δακρύων, παραγομένη δ' ἐκ παχύνσεως τοῦ περιοστέου (τὸ συχνότερον στένωμα τῆς δακρυϊκῆς ὁδοῦ)· 2) ἡ *μέση*, σπανία· καὶ 3) ἡ *κάτω*, ἐπὶ τὰ ἐντὸς τοῦ ρινικοῦ στομίου τοῦ πόρου, ὅπερ ἀπέχει 3 ἑκ. ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου χείλους τοῦ συστοίχου μυκτῆρος. Ι. Π.

ρινόδερμα (τὸ) (Rhinoderma) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀμφιβίων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρινοδερματιδῶν*, περιλαμβάνον βατράχους μικροῦ μεγέθους, μὲ κεφαλὴν ἐπιμήκη καὶ λεπτήν, σῶμα ἐπίμηκες, αἰσθητῶς πεπλατυσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, γλῶσσαν ἐλευθέραν κατὰ τὸ πρόσθιον αὐτῆς τμῆμα καὶ χρῶμα πρασινοκαιῶδες. Τὰ ἐλάχιστα εἴδη τοῦ γένους ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *ρινόδερμα τὸ Δαρβίνειον* (Rhinoderma Darvinii), ὅπερ φθάνει εἰς μῆκος 3 περίπου ἑκατοστομέτρων, φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα πρασινόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς τελματώδεις ἐκτάσεις τῆς Χιλῆς. Δ. Ν. Π.

ρινοδερματίδαι (οἱ) (Rhinodermatidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἀμφιβίων ἀνούρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπισθογλώσσων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους βατράχους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *ρινόδερμα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

ρινοδιαστολεὺς (ὁ)· ὁ καὶ *ρινευρυντὴρ* (βλ. λ.).

ρινοδοντίδαι (οἱ) (Rhinodontidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων χονδροπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη ἰχθύων, ὧν γνωστότερον ὁ *ρινόδους* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρινόδους (ὁ) (Rhinodon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων χονδροπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρινοδοντιδῶν*, περιλαμβάνον σελαχώδεις ἰχθῦς, παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς καρχαρίας, ἀπαντῶντας εἰς τὰς περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος θαλάσσας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρινόδους ὁ τοῦ Ἀκρωτηρίου* (Rhinodon capensis), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 22 περίπου μέτρων καὶ ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, πεπλατυσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, οὐρὰν τροπιδώδη καὶ ἀνίσως διῃρημένην, δύο ραχιαῖα πτερύγια καὶ πολυπληθεῖς μικροὺς ὀδόντας κωνικοὺς καὶ ἀνθεκτικωτάτους. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Δ. Ν. Π.

ρινοκάρινα (τὰ) (Rhinocarinae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Ὑποτάξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἀρχαιόστρακα φυλλοκαρίδας* (*λεπτόστρακα*) *μαλακόστρακα* ἀρθρόποδα. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον δίθυρον ὄστρακον, τοῦ ὁποίου αἱ δύο θύραι περικλείουν στενήν, μεσημβρινὴν ραχιαίαν πλάκα. Ἔφερον ἐπίσης ἔμβολον ἐλεύθερον καὶ ὀφθαλμικοὺς ὕβους καλῶς ἀνεπτυγμένους. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου καὶ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ρινοκαρίδαι (οἱ) (Rinocaridae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ρινοκάρινα ἀρχαιόστρακα φυλλοκαρίδας μαλακόστρακα* ἀρθρόποδα. Λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου καὶ τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλα οζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ρινοκαρὶς (ἡ) (Rinocaris Clarke) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ρινοκαριδῶν ρινοκαρίνων ἀρχαιοστράκων φυλλοκαριδῶν μαλακοστράκων* ἀρθροπόδων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο λεῖον μὲ λεπτὰς ἐπιμήκεις ραβδώσεις. Ἔφερον εὐρὺ τέλσον καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμικῶν ὑβωμάτων ἤρχιζον αὔλακες διακλαδιζόμεναι. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης δεβονίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

ρινοκερίδαι, ἢ ***ρινοκερωτίδαι*** (οἱ) (Rhinocerotidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν ἀρτιοδακτύλων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *παχυδέρμων*, περιλαμβάνουσα παμμέγιστα ζῷα, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀσίαν, τὰς παρ' αὐτὴν νήσους καὶ τὴν Ἀφρικήν. Οἱ ρινοκερίδαι φέρουσι τὸ ἑξῆς ὀδοντικὸν *σύστημα*: *κυνόδοντες* $\frac{0}{0}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{2}$ ἢ $\frac{4}{4}$ καὶ γομφίοι ἢ τραπεζῖται $\frac{7-7}{7-7}$ εἰς ἑκάστην σιαγόνα, ἤτοι ἐν ὅλῳ 26, 28, 32 ἢ 36 ὀδόντας, ἀναλόγως εἰς τὰ διάφορα εἴδη. Ἡ κεφαλὴ εἶναι μᾶλλον βραχεῖα καὶ ἰσχυροτάτη, τὸ μέτωπον κοῖλον, οἱ ὀφθαλμοὶ καταπληκτικῶς μικροὶ καὶ πλαγίως πρὸς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς κεφαλῆς τοποθετημένοι, τὰ ὦτα μικρά, στενὰ καὶ πάντοτε ἠνωρθωμένα. Φέρουσι κέρας ἐπὶ τῆς ρινός, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν, ἢ καὶ δύο τοιαῦτα, τὸ ἓν ἐπὶ τῆς ρινὸς καὶ τὸ ἕτερον ἐπὶ τοῦ μετωπικοῦ ὀστοῦ. Οἱ πόδες των εἶναι χονδροί, ἰσχυροὶ καὶ χαμηλοί, τελευτῶντες εἰς τρεῖς δακτύλους φέροντας ὁπλάς, ἡ οὐρὰ ἀρκετὰ βραχεῖα, στρογγύλη κατὰ τὴν βάσιν καὶ πεπλατυσμένη κατὰ τὸ ἄκρον, τὸ δέρμα παχύτατον, σκληρὸν καὶ πολλαπλῶς ἀναδιπλούμενον, ἰδίως ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, τοῦ τραχήλου, τῶν νώτων καὶ τῶν γλουτῶν. Τῆς οἰκογενείας ταύτης μοναδικὸν γένος εἶναι ὁ *ρινόκερως* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρινόκερως (ὁ) (Rhinocerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν περισσοδακτύλων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρινοκεριδῶν* ἢ *ρινοκερωτιδῶν*, περιλαμβάνον παμμέγιστα ζῷα θηλαστικά, μὲ σῶμα βαρὺ καὶ παχύδερμον, ὅπερ φθάνει πολλάκις εἰς βάρος 2.500 χιλιογράμμων. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔχουσι κεφαλὴν χονδρὰν καὶ ἐπιμήκη, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, ὦτα μετρίως μεγάλα καὶ ἠνωρθωμένα, λαιμὸν βραχύτατον καὶ παχύτατον μὲ ἐρρυτιδωμένον ἐκ τῶν ἀναδιπλώσεων δέρμα, πόδας βραχεῖς καὶ χονδροὺς καὶ οὐρὰν κυλινδρικὴν καὶ βραχεῖαν. Τὸ ἄνω χεῖλός των προεκτείνεται καὶ σχηματίζει ρύγχος εὐκίνητον καὶ παρεμφερὲς πρὸς προβοσκίδα. Ὁ ποὺς ἀπολήγει εἰς τρεῖς δακτύλους, ὧν ὁ μεσαῖος εἶναι ὁ ἰσχυρότερος πάντων. Πάντες οἱ δάκτυλοι φέρουσιν ὁπλήν. Ὁ ὀδοντικὸς τύπος εἶναι 2.0.7 ὀδόντες εἰς ἑκάστην σιαγόνα. Ἐνίοτε ἐλλείπουσι καὶ οἱ κοπτῆρες. Κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ζῴων τούτων εἶναι τὸ δέρμα, ὅπερ διακρίνεται διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν παχύτητα καὶ ἀνθεκτικότητα αὐτοῦ. Τὸ δέρμα ἀναδιπλοῦται κατὰ τὸν λαιμόν, τὸν τράχηλον, τὴν ὠμοπλάτην καὶ τοὺς γλουτούς. Ἐπίσης χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι καὶ τὸ ὀγκῶδες ἐπὶ τῆς ρινὸς κέρας, ὅπερ χρησιμεύει ὡς τρομερὸν ἀμυντήριον καὶ ἐπιθετικὸν ὅπλον. Εἴδη τινὰ φέρουσι δύο κέρατα, ἓν ἐπὶ τῆς ρινὸς καὶ ἕτερον ἐπὶ τοῦ μετώπου. Οἱ ρινοκέρωτες ζῶσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Γνωστὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς πέντε:

Ρινόκερως ὁ ἰνδικὸς (Rhinocerus indicus). Οὗτος ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν ἀνατολικὴν Κίναν, ἔχει μῆκος 320 ἑκατοστομέτρων καὶ ὕψος ἀπὸ τοῦ ἀκρωμίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδὸς 170 ἑκατοστομέτρων. Φέρει ἓν μόνον κέρας ἐπὶ τῆς ρινός, οὗ τὸ μῆκος κυμαίνεται μεταξὺ 60 καὶ 65 ἑκατοστομέτρων. Τὸ βάρος του φθάνει τὰς 1.500 περίπου ὀκάδας.

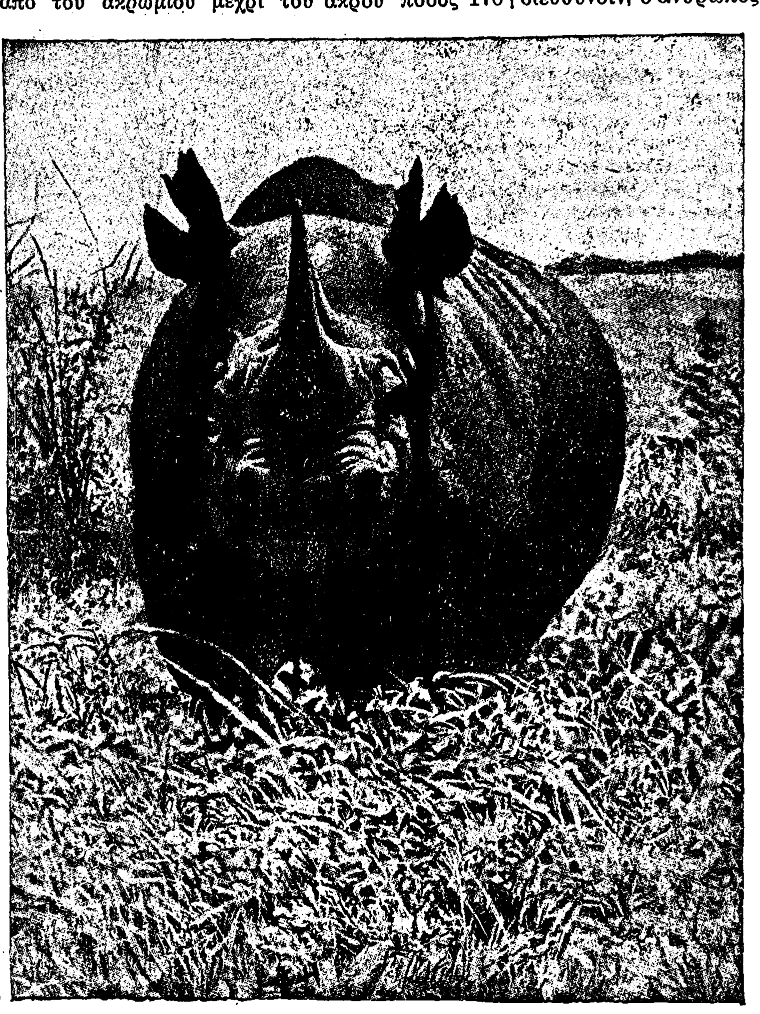

Ρινόκερως ὁ ἰνδικός.

Ρινόκερως ὁ τῆς Ἰάβας (Rhinocerus javanensis). Εἶναι μικρότερος τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ διακρίνεται διὰ τὰς ἐπιπολαιοτέρας ἀναδιπλώσεις τοῦ δέρματός του.

Ρινόκερως ὁ τῆς Σουμάτρας (Rhinocerus sumatrensis). Φέρει δύο κέρατα, ἓν ἐπὶ τῆς ρινὸς καὶ ἕτερον ἐπὶ τοῦ μετωπικοῦ ὀστοῦ. Αἱ ἀναδιπλώσεις τοῦ δέρματος εἶναι βαθύταται καὶ οἱ κοπτῆρές του ἰσχυρότατοι καὶ ἀρκετὰ μεγάλοι.

Ρινόκερως ὁ ἀφρικανικὸς (Rhinocerus africanus). Ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικήν. Φέρει δύο κέρατα, ἐξ ὧν τὸ ἐπὶ τῆς ρινὸς ἔχει μῆκος 60—80 ἑκατοστομέτρων, τὸ δ' ἐπὶ τοῦ μετωπικοῦ ὀστοῦ 45—50 καὶ εἶναι ὀλιγώτερον αἰχμηρὸν τοῦ πρώτου. Αἱ πτυχώσεις τοῦ δέρματος εἶναι ἐπιπόλαιαι. Οἱ κοπτῆρες ὀδόντες εἶναι εὔπτωτοι. Τὸ μῆκος τοῦ σώματος φθάνει τὰ 350 ἑκατοστόμετρα, τὸ δὲ ὕψος ἀπὸ τοῦ ἀκρωμίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδὸς τὰ 170.

Ρινόκερως ὁ σιμὸς (Rhinocerus simus). Ἀπαντᾷ εἰς τὴν δυτικὴν Ἀφρικὴν καὶ εἶναι τὸ μεγαλύτερον πάντων τῶν εἰδῶν, διότι τὸ ὕψος του ἀπὸ τοῦ ἀκρωμίου μέχρι τοῦ ἄκρου ποδὸς φθάνει τὰ 195 ἑκατοστόμετρα καὶ τὸ μῆκος τὰ 440. Φέρει ἓν μόνον κέρας ἐπὶ τῆς ρινός. οὗ τὸ μῆκος φθάνει τὰ 100 ἑκατοστόμετρα. Ἡ κεφαλή του εἶναι παμμεγίστη καὶ καταλαμβάνει τὸ τρίτον περίπου τοῦ μήκους τοῦ σώματος. Οἱ ρινοκέρωτες ζῶσι πάντοτε παρὰ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν, διότι συχνάκις καὶ σχεδὸν καθημερινῶς ἀρέσκονται νὰ βυθίζωνται εἰς τὴν ἰλὺν τοῦ πυθμένος, ἰδίως κατὰ τοὺς μεγάλους καύσωνας. Τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἀναπαύονται καὶ μόνον κατὰ τὸ λυκόφως ἢ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀναζητοῦσι τὴν τροφήν των, ἥτις συνίσταται ἐκ παχυσάρκων φύλλων καὶ διαφόρων χόρτων. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ διατηρούμενοι τρώγουσι περὶ τὰ 25 κιλὰ χόρτου ἡμερησίως. Ζῶσι κατὰ μικρὰς ὁμ δας, οἱ δ' ἄρρενες, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων των, συνάπτουσιν ἀληθεῖς μάχας μεταξύ των διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς θηλείας. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἓν μόνον τέκνον. Κυοφορεῖ ἐπὶ 18 περίπου μῆνας καὶ θηλάζει τὸ νεογνόν της ἐπὶ 2 περίπου ἔτη, δεικνύουσα μεγίστην ἀφοσίωσιν εἰς αὐτὸ καὶ ὑπερασπιζομένη τοῦτο μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς της.

Οἱ ρινοκέρωτες εἶναι, γενικῶς, ζῷα ἥσυχα, ἐπιτίθενται δὲ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ ἰσχυροῦ κέρατός των, ἐὰν ἐξοργισθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ. Τότε τρέχουσι κατ' αὐτοῦ προσπερῶντες πᾶν τὸ προστυχόν· ἐπειδὴ ὅμως ὁδηγοῦνται μόνον ὑπὸ τῆς ὀσφρήσεως καὶ ἐν τῇ ὀργῇ των δὲν ἀλλάσσουσι διεύθυνσιν, ὁ ἄνθρωπος ἀσφαλῶς διαφεύγει τὸν κίνδυνον, ἐὰν προφθάσῃ καὶ τοποθετηθῇ πλαγίως τοῦ ἐναντίον του διευθυνομένου ζῴου. Ἀγριώτερος πάντων εἶναι ὁ ρινόκερως ὁ ἀφρικανικὸς καὶ ἠπιώτερος ὁ ρινόκερως τῆς Σουμάτρας. Ὁ ρινόκερως θηρεύεται συστηματικῶς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὸ δέρμα καὶ τὰ κέρατά του καὶ πρὸς πρόληψιν τῶν καταστροφῶν, ἃς προξενεῖ εἰς τὰς καλλιεργημένας ἐκτάσεις.

Ὁ ρινόκερως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος. Μεταφερθεὶς εἰς τὴν Πομπηΐαν τὸ πρῶτον, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἱππόδρομον εἰς ἐπιθέσεις ἐναντίον ἵππων. Πρῶτος ὁ αὐτοκράτωρ Δομιτιανὸς ἔφερε ρινοκέρωτα εἰς τὰς ἱπποδρομίας τῆς Ρώμης, κατόπιν δὲ οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες μετέφερον πολλοὺς τοιούτους ἐκ τῆς Ἀφρικῆς. Σήμερον τὰ ζῷα ταῦτα διατηροῦνται ἐν αἰχμαλωσίᾳ εἰς πάντας τοὺς ζῳολογικοὺς κήπους τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα ρινοκερώτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Σιβαλὶκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ ἀλλαχοῦ, ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *ρινόκερως Mercki* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τεταρτογενῶν ἀποθεμάτων τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεγαλοπόλεως. Γ. Κ. Γ.

ρινοκόκκυξ (ὁ) (Rhinococcyx) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκυγιδῶν*, περιλαμβάνον παραπλήσια πτηνὰ πρὸς τοὺς κόκκυγας, ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ διεσπαρμένας νήσους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρινοκόκκυξ ὁ μακρόουρος* (Rhinococcyx longicaudis), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, μᾶλλον μικρόν, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ἐπιμήκη, πεπλατυσμένην ἐκ τῶν πλαγίων, ράμφος κωνικὸν καὶ κυρτόν, πτέρυγας βραχείας, οὐρὰν μακροτάτην, πόδας λεπτοὺς καὶ ὑψηλοὺς καὶ χρῶμα μελανοκυανοῦν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, λευκόχρυσον κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ λευκοτεφρὸν κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βόρνεο καὶ τὴν Σουμάτραν. Δ. Ν. Π.

ρινοκοπία (ἡ)· βλ. *ρινοτομία*.

Ρινοκόρουρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοανατολικῆς ἐσχατιᾶς τῆς Αἰγύπτου, παράλιος, εἰς τὰ σύνορα τῆς Πετραίας Ἀραβίας καὶ τῆς Παλαιστίνης. Κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΣΤ, 759 Teubner) ὠνομάσθη οὕτω, διότι παλαιότατα εἶχε συνοικισθῆ ὑπὸ ἀνθρώπων ἠκρωτηριασμένων τὰς ρῖνας, ὑπάρχοντος ἔθους νὰ μὴ ἀναιρῶσι τοὺς κακούργους Αἰθίοπας, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐξορίζουν ἐκεῖ μὲ ἀποτετμημένας τὰς ρῖνας «ὡς οὐκ ἂν ἔτι τολμήσοντας κακουργεῖν διὰ τὴν αἰσχύνην τῆς ὄψεως». Ἦτο δὲ γνωστὸν καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Ρινοκόλουρα* κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου (Α, 60), συμπληροῦντος τὴν περὶ τῆς ὀνομασίας παράδοσιν, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τῶν Αἰθιόπων Ἀκτισάνη, ὅστις ἐπενόησε τὴν τοιαύτην ὑπὲρ τῶν κακούργων φιλάνθρωπον λύσιν. Καίτοι δὲ ἐστερημένη πάντων σχεδὸν τῶν πρὸς ἀνθρωπίνην δίαιταν, ἦτο κέντρον ἐμπορικῆς διαβάσεως ἀπὸ Αἰγύπτου πρὸς Συρίαν καὶ ὀχυρωτάτη θέσις (Στρ. 781). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Ἐλ Ἀρὶς* (πλάτ. 31° 07' Β., μῆκ. 33° 48 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2573: Damietta to El Arish). Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

ρινόκυλλος (ὁ) (Rhinocyllus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κανθάρους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρινόκυλλος ὁ κωνικὸς* (Rhinocyllus conicus), ὅστις διακρίνεται ἐκ τοῦ κωνικοῦ σώματος καὶ τοῦ φαιοκυανοῦ χρώματός του. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Δ. Ν. Π.

ρινολαλία (ἡ). Διαταραχὴ τοῦ προφορικοῦ λόγου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πάσχων ὁμιλεῖ διὰ τῆς ρινός.

— *[Ἰατρ.]* Ἡ ἔρρινος προφορὰ τῶν διαφόρων γραμμάτων καὶ ἰδίᾳ τῶν συριστικῶν παρατηρεῖται εἰς τὰς ἀνεπαρκείας τοῦ ὑπερῴου ἱστίου καὶ εἰς τὰς διατρήσεις καὶ τὰς παραλύσεις τῆς ὑπερῴας. Εἰς τὰς ἐπερχομένας μάλιστα συνεπείᾳ διφθερίτιδος παραλύσεις ἡ ρινολαλία ἐπιμένει πολλάκις, ἐκ κεκτημένης συνηθείας, καὶ μετὰ τὴν ἴασιν τῆς παραλύσεως. Ἡ τοιαύτη δὲ διαταραχὴ εἰς τὴν προφορὰν τοῦ λόγου λέγεται *ἀνοικτὴ* ρινολαλία. Διακρίνεται ὅμως καὶ ἡ *κλειστὴ* λεγομένη ρινολαλία, ἡ προερχομένη ἐξ ἐμφράξεως τῆς ρινὸς ἢ τῆς ρινικῆς μοίρας τοῦ φάρυγγος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πάσχων δὲν δύναται νὰ προφέρῃ τοὺς ἐρρίνους φθόγγους μ, ν, αγγ, αν κ. τ. λ. Ἡ θεραπεία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ προκαλοῦντος αἰτίου τὴν διαταραχὴν ταύτην καὶ ἐπιτυγχάνεται διὰ ποικίλων μέσων, ἰατρικῶν, παιδαγωγικῶν ἢ χειρουργικῶν. Σ. Β.

ρινολαρυγγῖτις (ἡ). Ὀξὺς κατάρρους τῆς ρινός, ἐπεκτεινόμενος ταυτοχρόνως καὶ πρὸς τὸν λάρυγγα. Ἐπέρχεται συνήθως τὸν χειμῶνα μετὰ ψῦξιν ἢ ἐπὶ γρίππης, ὡς συνάχι μὲ βράγχος τῆς φωνῆς ταυτοχρόνως καὶ βῆχα, ἐπίμονον διαρκεῖ ὀλίγας ἡμέρας. Μ. Μ.

ρινόλιθος (ὁ) *[Ἰατρ.]*. Λίθος διαφόρου σχήματος καὶ μεγέθους, σχηματιζόμενος ἐντὸς τῆς ρινὸς καὶ ἀποτελούμενος ἐκ διαφόρων ἁλάτων, κυρίως φωσφορικῶν καὶ ἀνθρακικῶν. Πρὸς σχηματισμὸν τούτου χρησιμεύει συνήθως, ὡς ἀρχικὸς πυρήν, ἀλλότριον σῶμα ἐπὶ μακρὸν χρόνον παραμεῖναν ἐντὸς τῆς ρινός, πέριξ τοῦ ὁποίου ἐναποτίθενται διάφορα ἅλατα ἀποχωριζόμενα ἐκ τῆς βλέννης τῆς ρινὸς καὶ τῶν ἐντὸς αὐτῆς χυνομένων δακρύων. Σπανιώτερον σχηματίζεται πρωτοπαθῶς δι' ἀποχωρισμοῦ τῶν ἁλάτων ἀπὸ τῆς βλέννης καὶ τῶν δακρύων καὶ ἐναποθέσεως αὐτῶν πέριξ μικροῦ θρόμβου αἵματος ἢ σφαιριδίου βλέννης ἢ ἄλλης τινὸς οὐσίας. Τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ ποικίλλει καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θέσεως τῆς ρινικῆς κοιλότητος, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος σχηματίζεται· ἡ δὲ ἐξαγωγὴ αὐτοῦ εἶναι εὐχερής. Μ. Μ.

ρινολογία (ἡ). Κεφάλαιον τῆς παθολογίας, πραγματευόμενον ἐκτενῶς περὶ τῆς ἀνατομίας καὶ παθολογίας τῆς ρινός, ὡς καὶ τῆς θεραπείας τῶν διαφόρων νόσων αὐτῆς. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο, συνδεόμενον στενῶς μὲ τὴν *ὠτολογίαν* καὶ *λαρυγγολογίαν*, ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον κεφάλαιον τῆς παθολογίας, τὴν *ὠτορρινολαρυγγολογίαν*. Μ. Μ.

ρινολογικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρινολογίαν, ὁ τῆς ρινολογίας.

ρινολόγος (ὁ, ἡ)· ἐπὶ ἰατρῶν, ὁ εἰδικῶς ἀσχολούμενος εἰς τὰ νοσήματα τῆς ρινός.

ρινολοφῖναι (οἱ) (Rhinolophinae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια θηλαστικῶν χειροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους νυκτερίδας, ἀπαντώσας εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρινόλοφος* καὶ ὁ *φυλλόρρινος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρινόλοφος (ὁ) (Rhinolophus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν χειροπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρινολοφιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 25 εἴδη νυκτερίδων, ἰθαγενῶν τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου τῆς γῆς. Οἱ ρινόλοφοι ἀναγνωρίζονται κυρίως ἐκ τοῦ περιπλόκου ρινικοῦ πετάσου των, ὅστις ἀποτελεῖται ἐκ δύο τμημάτων, τοῦ ἑνὸς βασικοῦ, ἐν εἴδει ἱππείου πετάλου, καὶ τοῦ ἑτέρου ἐκ συστήματος λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων. Ὁ πέτασος οὗτος λαμβάνεται ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς κατατάξεως των. Τὰ ὦτα εἶναι μετρίως μεγάλα μὲ χονδρώδη πτερύγια. Αἱ σιαγόνες των εἶναι λεπιδοειδεῖς καὶ φέρουσιν ἐν μόνον ζεῦγος κοπτήρων ὀδόντων. Οἱ κυνόδοντες των εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυροί. Ὁ ὀδοντικὸς τύπος εἶναι: $\frac{4}{5}, \frac{5}{5}$ ἢ $\frac{5}{6}$, ἀναλόγως εἰς τὰ διάφορα εἴδη. Ἡ θήλεια φέρει δύο μαστούς. Ὁ χρωματισμὸς των γενικῶς εἶναι ὠχρόφαιος, ὠχροκίτρινος ἢ ὠχρέρυθρος. Κυριώτερα εἴδη εἶναι: *Ρινόλοφος τὸ διάδημα* (Rhinolophus diadema). Εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν. Τὸ ἄνοιγμα τῶν πτερύγων του φθάνει εἰς μῆκος 45 περίπου ἑκτσμ. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἰάβαν καὶ τὴν Σουμάτραν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *ρινόλοφος ὁ εὐρωπαϊκὸς* (Rhinolophus europaeus), ὅστις εἶναι μικρότερος τοῦ προηγουμένου εἴδους καὶ ἀπαντᾷ εἰς πλείστας παραμεσογειακὰς χώρας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς ἠωκαινικῶν στρωμάτων εἰς τὸ Mormont καὶ τοὺς φωσφορίτας τοῦ Quercy, ὡς καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου καὶ μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ρινόμακτρον (τό)· τὸ δι' οὗ μάσσομεν, καθαρίζομεν τὴν ρῖνα, μάκτρον τῆς τσέπης, μανδήλιον.

— *[Ἐγκυκλ.]* Μνεία *ρινομάκτρων* δὲν γίνεται παρ' ἀρχαίοις. Εἰς τὴν Δύσιν ἐκανονίσθη διὰ νόμου ἰσόπλευρον τὸ σχῆμα τοῦ ρινομάκτρου διὰ λόγους προστασίας τοῦ συμφέροντος τοῦ ἀγοραστοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀνατολήν, τυγχάνει ἀνυπόστατος ἡ φήμη, καθ' ἣν εἰς τὸ χαρέμι ἐξελέγετο ἡ ἑκάστοτε εὐνοουμένη διὰ τοῦ «ριψίματος τοῦ μανδηλίου». Ἁπλῶς οἱ μνηστῆρες πέμπουσι πρὸς τὴν μνηστὴν δακτύλιον ἢ ρινόμακτρον ἢ ἄλλο τι παρεμφερὲς ἀντικείμενον. Τὸ ρινόμακτρον κατὰ προτίμησιν εἶναι λευκόν, εἰ δυνατὸν ἀπὸ ἐκλεκτὸν λινόν. Τὸ μεταξωτὸν δὲν εἶναι ρινόμακτρον. Μέχρις ἐσχάτων δὲν ἐφέρετο ποτὲ ἐντὸς τοῦ θυλακίου ὡς ἦτο σιδηρωμένον καὶ διπλωμένον, ἀλλ' ἐξεῖχεν αὐτοῦ· ἐξεῖχε κατὰ μίαν ἢ δύο γωνίας, αἱ ὁποῖαι μάλιστα τελευταίως ἔκλινον πρὸς τὰ κάτω. Ὁ τελευταῖος ἀγγλικὸς συρμός, ὄχι γενικὸς ἀκόμη, ἀπαιτεῖ νὰ εἶναι τὸ ρινόμακτρον κανονικῶς διπλωμένον ἐντὸς τοῦ θυλακίου καὶ μὲ τὴν προεξοχήν του ἀποτελοῦσαν κανονικὴν ὁριζόντιον παρυφήν. Τὸ ρινόμακτρον χρησιμοποιοῦμεν καὶ ὅταν παρίσταται ἀνάγκη νὰ πτύσωμεν. Τ. Δ

ρινομετρία (ἡ). Ἡ καταμέτρησις τῆς λειτουργικῆς διαβατότητος τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων· ἡ ἐξέτασις δηλαδὴ πόσον ἐλευθέρως διέρχεται διὰ τῆς ρινὸς ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ κατὰ τὴν ἀναπνοήν. Μ. Μ.

ρινομετωπιαία *πηγὴ* *[Ἀνατομ.]*. Πηγὴ ἀνώμαλος καὶ παθολογική, κειμένη κάτωθεν τοῦ μεσοφρύου κατὰ τὴν ρίζαν τῆς ρινός. Ι. Π.

ρινομήλη (ἡ). Κοινὴ μήλη, γονατοειδῶς συνήθως κεκαμμένη, χρησιμεύουσα πρὸς ἐξέτασιν τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων. Μ. Μ.

ρινονέκρωσις, —εως (ἡ). Νέκρωσις τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος ἢ τῶν ρινικῶν κογχῶν, ἢ ἄλλου τινὸς μέρους τῆς ρινός, ἐπερχομένη ἐπὶ διαφόρων νόσων τῆς ρινός, ἰδίως ἐπὶ συφίλιδος, λύκου ἢ ἄλλης δυσκρασικῆς νόσου. Μ. Μ.

ρινόξεστρον (τό). Ρινικὸν ἐργαλεῖον, χρησιμεῦον πρὸς ἀπόξεσιν, ἐπὶ ἐγχειρήσεών τινων τῆς ρινός. Μ. Μ.

ρινοπέταλον (τὸ) (Rhinopetalum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας βολβορριζους, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι τὸ *ρινοπέταλον τὸ ἑλληνικὸν* (Rhinopetalum graecum) καὶ *ρινοπέταλον τὸ ροδοκανάκειον* (Rhinopetalum rodocanakii), ἐπίσης ἰθαγενῆ τῆς Ἑλλάδος, καλλιεργούμενα πρὸς κόσμον. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *ρινοπέταλον τὸ αὐτοκρατορικὸν* (Rhinopetalum imperiale), ἰθαγενὲς τῆς Περσίας, καὶ *ρινοπέταλον ἡ μελεαγρὶς* (Rhinopetalum meleagris), ἰθαγενὲς τοῦ Καυκάσου. Δ. Ν. Π.

ρινοπλαστία (ἡ), ἢ *ρινοπλαστική*. Ἡ χειρουργικὴ τῆς ρινός, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἀνάπλασις ἢ ἀναμόρφωσις τῆς ἀποκοπείσης ἢ ἄλλως κατεστραμμένης ρινός. Ἡ σύγχρονος χειρουργικὴ τῆς ρινὸς κατορθώνει νὰ διορθώνῃ ἐπίσης μετ' ἀποτελέσματος καὶ τὰς διαφόρους δυσμορφίας καὶ παραμορφώσεις τῆς ρινὸς ἢ καὶ στενώσεις αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἀφήνῃ πολλάκις οὔτε οὐλὰς οὔτε ἴχνος τῆς ἐνεργηθείσης ἐγχειρήσεως. Μ. Μ.

Ρινόπουλος, *Ἰωάννης*. Κερκυραῖος ποιητὴς καὶ μουσικὸς (1831—1915). Συνέθεσεν ἐμμέτρους σατίρας, αἵτινες δὲν ἐδημοσιεύθησαν, καὶ ἔγραψε τὸ λιμπρέττο τοῦ μελοδράματος «Ὁ ὑποψήφιος», μελοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Ξύνδα. Π. Θ. Σ.

— **Ρινόπουλος**, *Μιχαὴλ Γ.* Ἕλλην δικηγόρος, πολιτευτὴς καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1881. Διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῷ 1916 ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1920 ἐν Ἀθήναις. Ἀπὸ τοῦ 1927 μέχρι τοῦ 1931 διετέλεσε πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Πειραιῶς καὶ ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1931 μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1932 δήμαρχος Πειραιῶς, ἐπανεκλεγεὶς κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1932 πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ θανόντος δημάρχου Ἀθ. Μιούλη. Διατελεῖ ἐπίσης πρόεδρος τοῦ Ὀργανισμοῦ Λιμένος Πειραιῶς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του, γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ συνδέσμου τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀνωνύμων ἑταιρειῶν ἀπὸ τοῦ 1929· ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 μέχρι τοῦ 1932 ἐχρημάτισε πρόεδρος τοῦ συνδέσμου τῶν ἑλληνικῶν ἀθλητικῶν σωματείων. Κατὰ καιροὺς ἐδημοσίευσε διαφόρους μελέτας ἐπὶ τοῦ δικαίου καὶ τῆς φορολογίας τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Μ. Δ. Β.

ρινόπτερος (ὁ) (Rhinopterus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων μαλακοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυλωβατιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς ἀπαντῶντας εἰς πάσας τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρινόπτερος ὁ τῆς Μεσογείου* (Rhinopterus mediterraneus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος δύο περίπου μέτρων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοτεφρομελανὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιοκεραμόχρους κατὰ τὰ κάτω. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων, ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

ρινόπωμα (τὸ) (Rhinopoma) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτερίδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φυλλοστοματιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη νυκτερίδων, ὧν τὸ ἓν ἀπαντᾷ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *ρινόπωμα τὸ αἰγυπτιακὸν* (Rhinopoma aegyptiacum), ὅπερ διακρίνεται κυρίως ἀπὸ τὸν φυλλοειδῆ πέτασον τῆς ρινός του, τὰ ἀρκετὰ μεγάλα ὦτά του καὶ τὴν μακρὰν καὶ λεπτὴν οὐράν του. Ἔχει 28 ὀδόντας, ἐκ τῶν ὁποίων 2 κοπτῆρες, 4 κυνόδοντες καὶ 8 γομφίοι εἰς ἑκάστην σιαγόνα. Ἀπαντᾷ ἐντὸς σπηλαίων παρὰ τὰς πυραμίδας τῆς Αἰγύπτου. Δ. Ν. Π.

ρινοπωμαστής (ὁ) (Rhinopomastes) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *προμεροπιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρινοπωμαστὴς ὁ μακρόρραμφος* (Rhinopomastes longirostris), ὅστις ἔχει κεφαλὴν λεπτὴν καὶ μετρίως μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς μακρόν, λεπτὸν καὶ κυρτὸν ράμφος, λαιμὸν ἐπιμήκη, σῶμα μετρίως μακρὸν καὶ μᾶλλον λεπτόν, πτέρυγας μᾶλλον βραχείας καὶ οὐρὰν μακροτάτην. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοπράσινος κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιοτεφρὸς κατὰ τὰ κάτω. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν καὶ τρέφεται ἐξ ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

ρινόρθη (ἡ) (Rhinortha) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκυγιδῶν*, περιλαμβάνον κόκκυγας μετρίου μεγέθους, μὲ θαυμασίους μεταλλικοὺς χρωματισμούς, ἀπαντῶντας εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν νήσους. Δ. Ν. Π.

ρινορία (ἡ) (Rhinoria) *[Φυτολ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βιολοειδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τὰς βιόλας φυτά, ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ρινορραγία (ἡ). Αἱμορραγία τῆς ρινός, *ἐπίσταξις* (βλ. λ.).

ρινορραφία (ἡ). Ἡ συρραφὴ τῶν χειλέων τραύματος τῆς ρινός.

ρινόρροια (ἡ). Ἡ ἀπὸ τῆς ρινὸς ροὴ ὑγροῦ βλεννώδους ἢ μυξώδους, μετὰ ἢ καὶ ἄνευ φλεγμονῆς τοῦ βλεννογόνου τῆς ρινός. Εἶναι πρωτεῦον σύμπτωμα ἰδίως τοῦ ὀξέος ρινικοῦ κατάρρου, ὡς καὶ τοῦ ἐαρινοῦ κατάρρου. Μ. Μ.

ρινὸς *παθήσεις*· βλ. *ρὶς [Παθολ.]*.

ρινοσαλπιγγῖτις (ἡ). Ὀξεῖα ἢ καὶ χρονία φλεγμονὴ τοῦ βλεννογόνου τῆς εὐσταχιανῆς σάλπιγγος, ἐπερχομένη κατ' ἐπέκτασιν τοῦ ταυτοχρόνως ὑπάρχοντος ρινικοῦ κατάρρου. Συνήθως γίνεται αὕτη ἀφορμὴ παροδικῆς βαρυηκοΐας, ὡς ἐκ τῆς ἐπερχομένης συνεπείᾳ τοῦ καττάρου ἀποφράξεως τῆς σάλπιγγος ἢ καὶ ἐπεκτάσεως τοῦ κατάρρου μέχρι τοῦ μέσου ὠτός. Μ. Μ.

ρινόσιμος (ὁ) (Rhinosimus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ρυγχοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλπιγγιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἓξ εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *ρινόσιμος ὁ πρασινόπτερος* (Rhinosimus viripennis). Ὁ χρωματισμὸς τοῦ σώματός του εἶναι φαιοπυρρὸς καὶ τῶν πτερύγων του πρασινίζων. Αἱ κάμπαι του ζῶσιν ἐπὶ τῶν σεσηπότων ξύλων ἢ ἐντὸς τῶν ρωγμῶν τοῦ κορμοῦ διαφόρων δένδρων καὶ ἰδίως δασικῶν τοιούτων. Δ. Ν. Π.

ρινοσκλήρημα (τό), ἢ *ρινοσκλήρωμα*. Νόσος ὑπερπλαστικὴ χρονίως διατρέχουσα. Προσβάλλει συνήθως τὰς ἀνώτερας ἀναπνευστικὰς ὁδούς, τὴν ρῖνα, τὸν φάρυγγα καὶ τὸν λάρυγγα, ὀφείλεται δὲ εἰς ἴδιον μικρόβιον. Παρουσιάζει μικροκυτταρικὴν διήθησιν καὶ σχηματισμὸν συνεκτικοῦ ἱστοῦ μετ'

Digitized by Google

ἐξελκώσεων καὶ σαρκίου. Ἐν ἀρχῇ προβάλλει ὡς ὄγκος καὶ καταλήγει εἰς σκληρὰς συρρικνωτικὰς οὐλάς, δι' ὃ καὶ ἐπιφέρει ρίκνωσιν καὶ στένωσιν τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαντᾷ σπανιώτατα· συνηθέστερον τοὐναντίον ἀπαντᾷ εἰς ρωσικάς τινας ἐπαρχίας παρὰ τὰ σύνορα τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Μ. Μ.

ρινοσκοπία, ἢ *ρινοσκόπησις* (ἡ). Ἡ ἐξέτα-

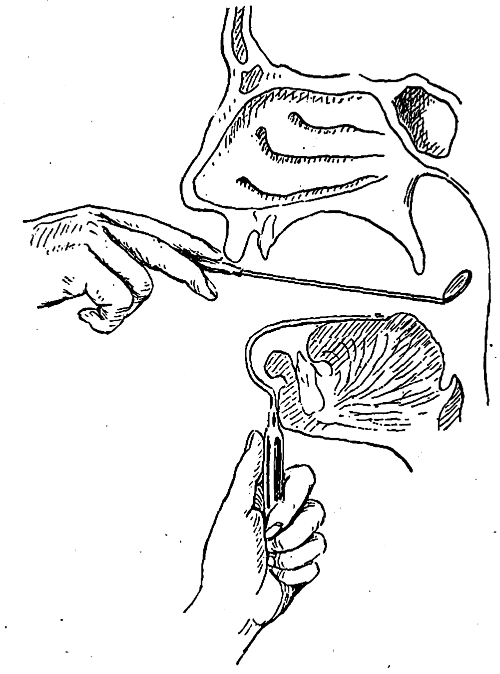

Ρινοσκόπησις ὀπισθία.

σις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ρινός. Ἐνεργεῖται αὕτη εἴτε ἔμπροσθεν ἀπὸ τῶν ρωθώνων (*προσθία ρινο-*

Ρινοσκόπησις ἐμπροσθία.

σκόπησις) διὰ τοῦ *ρινοσκοπίου*, εἴτε ὄπισθεν ἀπὸ τοῦ στόματος (*ὀπισθία ρινοσκόπησις*) δι' εἰδικοῦ μι-

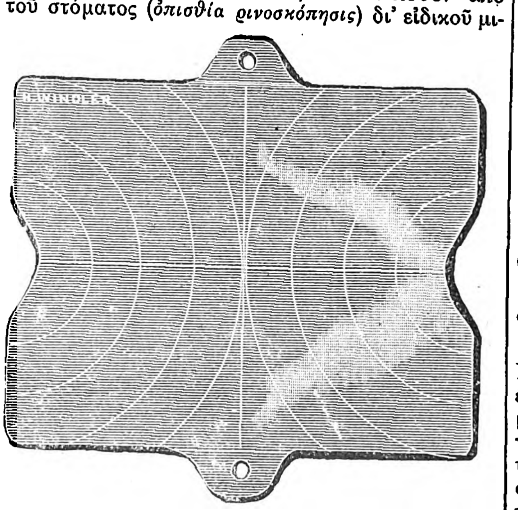

Ρινοσκοπικὸν κάτοπτρον Glatzer.

κροῦ κατόπτρου εἰσαγομένου ἐντὸς τοῦ στόματος, φωτιζομένου δὲ διὰ τεχνητοῦ φωτός. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξετάζονται εὐκρινῶς αἱ ρινικαὶ χοάναι καὶ ὁ θόλος τοῦ ρινοφάρυγγος. Μ. Μ.

Ρινοσκόπιον.

ρινοσκοπικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρινοσκοπίαν, ὁ τῆς ρινοσκοπίας: «ρινοσκοπικὰ ὄργανα». — Ἐπίρρ. ***ρινοσκοπικῶς.***

ρινοσκόπιον (τό). Ἰατρικὸν ἐργαλεῖον χρήσιμον ἐν τῇ *ρινοσκοπίᾳ* (βλ. λ.). Μ. Μ.

ρινότμητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων τετμημένην, κεκομμένην τὴν ρῖνα, κοιν. ***κοτσομύτης***· ‖ ὁ ὑποστὰς τὴν ποινὴν τῆς *ρινοτομίας* (βλ. λ.).

ρινοτομία (ἡ)· ἡ ἀποκοπὴ τῆς ρινός, *ρινοκοπία*· ‖ διάνοιξις τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων δι' ἐκτέλεσιν χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ἐντὸς αὐτῶν· ‖ ἡ ἀποκοπὴ τῆς ρινὸς λόγῳ ποινῆς.

—*[Ἐγκυκλ.]*. Ἡ ποινὴ αὕτη ἐφηρμόζετο κατὰ τὸν μεσαίωνα παρ' ἅπασι σχεδὸν τοῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης, διετηρήθη δὲ μέχρις ἐσχάτων παρά τισιν ἡμιβαρβάροις λαοῖς. Οἱ ἰθαγενεῖς τοῦ Καναδᾶ, οἱ κατοικοῦντες περὶ τὴν λίμνην Οὐρώνην, ἐτιμώρουν, μέχρι πρό τινος ἀκόμη, τοὺς μοιχοὺς δι' ἀποκοπῆς τῆς ρινὸς αὐτῶν. Ἐν τῇ ποινικῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Βυζαντίου διὰ ρινοτομίας ἐτιμωροῦντο: οἱ κόπτοντες τὴν ρῖνα τοῦ ἄλλου, οἱ «πορνεύοντες εἰς μοναστήριον ὡς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἐνυβρίζοντες», οἱ «τῇ ἰδίᾳ συντέκνῳ, ὑπάνδρῳ ἢ χήρᾳ, σαρκικῶς συμπλεκόμενοι», οἱ μοιχεύοντες εἰς γυναῖκα ὕπανδρον, οἱ συκοφαντοῦντες τινὰ ἐπὶ μοιχείᾳ, οἱ βιαζόμενοι κόρην καὶ φθείροντες αὐτήν, οἱ φθείροντες τὴν ἀλλοτρίαν μνηστήν, προαιρέσει τῆς κόρης, οἱ ὑποπίπτοντες εἰς τὸ ἔγκλημα τῆς διγαμίας, οἱ αἱμομεῖκται «οἷον πατὴρ εἰς γυναῖκα υἱοῦ, ἢ πατρωὸς εἰς προγονήν, ἢ ἀδελφὸς εἰς γυναῖκα ἀδελφοῦ, ἢ θεῖος εἰς ἀνεψιάν, ἢ ἀνεψιὸς εἰς θείαν» κλπ. βαθμοὺς συγγενείας, οἱ βοηθοῦντες τινὰ ἐνόπλως ἵνα ἀπαγάγῃ γυναῖκά τινα οἱανδήποτε, οἱ ἁρπάζοντες μονάστριαν «ἢ παρθένον βιωτικὴν ἐξ οἱουδήποτε τόπου», ἐὰν διέφθειρον αὐτήν.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένων περιπτώσεων ἡ ρινοτομία ἐπεβάλλετο ἐνίοτε ἐν Βυζαντίῳ, διαταγῇ τοῦ βασιλέως, καὶ πρὸς κολασμὸν τῶν στρατιωτικῶν διὰ βαρέα πειθαρχικὰ παραπτώματα, καθὼς καὶ εἰς πολιτικοὺς καὶ κληρικοὺς διὰ παράβασιν ὡρισμένων διαταγῶν τοῦ βασιλέως. Οὕτω κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς εἰκονομαχίας ὄχι ὀλίγοι πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ ἐρρινοκοπήθησαν, διότι ἀντέδρων εἰς τὰς περὶ καταργήσεως τῶν εἰκόνων βασιλικὰς διαταγάς.

Ἡ ρινοτομία ἐν τέλει ἐπεβάλλετο, διαταγῇ τοῦ βασιλέως ἢ δι' ἀποφάσεως τῆς συγκλήτου, καὶ πρὸς κολασμὸν πολιτικῶν ἐγκλημάτων. Ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος (610—641) ἐρρινοτόμησε τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Θεόδωρον (υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοδώρου), καθὼς καὶ τὸν νόθον υἱόν του Ἀθαλάριχον, διότι ἐγένοντο ὕποπτοι συνωμοσίας ἐναντίον του, συγχρόνως δὲ ἀπέκοψε καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν δεξιὸν αὐτῶν πόδα καὶ εἶτα ἐξώρισεν αὐτούς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλείου (641) ἡ σύγκλητος, παρασυρομένη ἐκ τῆς κοινῆς ἀγανακτήσεως κατὰ τῆς χήρας αὐτοῦ βασιλίσσης Μαρτίνης (κατηγορηθείσης ὅτι ἐδηλητηρίασε τὸν Κωνσταντῖνον, πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Ἡρακλείου ἐκ τῆς πρώτης συζύγου αὐτοῦ Εὐδοκίας), κατεδίκασεν αὐτὴν μὲν εἰς τὴν ποινὴν τῆς γλωσσοτομίας, τὸν δὲ υἱόν της Ἡρακλεωνᾶν εἰς τὴν τῆς ρινοτομίας. Ὁ δισέγγονος τοῦ Ἡρακλείου Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνᾶτος (668—685) ἐρρινοτόμησε τοὺς δύο ἀδελφούς του Τιβέριον καὶ Ἡράκλειον ὡς ὑπόπτους συνωμοσίας ἐναντίον του. Ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου τούτου Ἰουστινιανὸς Β', ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῷ 695, ἐρρινοκοπήθη εἰς τὸν ἱππόδρομον καὶ εἶτα ἐξωρίσθη εἰς τὴν Χερσῶνα. Ὁ Λεόντιος (695—698) ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀψιμάρου ἢ Τιβερίου τῷ 698, ἐρρινοκοπήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ εἶτα ἐνεκλείσθη εἴς τι μοναστήριον. Ν. ΚΛΣ

ρινοτομῶ (*—έω*)· τέμνω, ἀποκόπτω τὴν ρῖνα· ‖ *καθόλου*, ἐνεργῶ τομὴν εἰς τὴν ρῖνα.

ρινοτριχία (ἡ)· ὑπερτρίχωσις τῆς ρινός, ἐπιφέρουσα πολλάκις τελείαν ἀπόφραξιν τῶν ρωθώνων.

ρινοϋνιακὸν ***ὄργανον*** *[Ἀνατομ.]*· βλ.λ. *ἰακωβσώνειον* ὄργανον.

ρινοϋπερώιον ἢ ***Σκαρπαῖον νεῦρον*** *[Ἀνατομ.]*. Εἷς ἐκ τῶν ὀπισθίων ἄνω ρινικῶν κλάδων, τῶν ἐκ τοῦ σφηνοϋπερωΐου γαγγλίου ἐκφυομένων, ὁ μακρότερος, ὅστις διήκει ἐπὶ τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω, διελαύνει τὸν τομικὸν σωλῆνα καὶ ἀναστομούμενος μετὰ τοῦ ὁμωνύμου τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς διασπείρεται εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ βλεννογόνου τῆς ὑπερῴας, ὄπισθεν τῶν τομέων ὀδόντων. Ι. Π.

ρινοϋπερώϊος ***αὔλαξ*** *[Ἀνατομ.]*. Αὔλαξ ἐφ' ἑκατέρας τῶν ἐπιφανειῶν τῆς ὕνεως, εὐμεγέθης, φερομένη λοξῶς ἐκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ πρόσω καὶ κάτω, ὑποδεχομένη τὸ ὁμώνυμον νεῦρον. Ι. Π.

ρινοφαρρυγγικὴ ***κοιλότης,*** ἢ *ρινοφάρυγξ* *[Ἀνατομ.]*. Ἡ ρινικὴ μοῖρα τῆς κοιλότητος τοῦ φάρυγγος, παριστῶσα τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω συνέχειαν τοῦ κύτους τῆς ρινός, διατηροῦσα πάντοτε ἀνοικτὸν καὶ ἀμετάβλητον τὸν αὐλὸν αὐτῆς, οὖσα δ' ἀμιγὴς ἀεροφόρος κοιλότης. Ἔχει ἐμβαδὸν 14 κυβ. ἑκμ., ὥστε δύναται νὰ περιλάβῃ εὐμέγεθες κάρυον. Τὸ πρόσθιον τοίχωμα αὐτῆς διατιτραίνεται ὑπὸ τῶν φαρυγγικῶν στομίων (= χοανῶν) τοῦ κύτους τῆς ρινός, χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ τοῦ ὀπισθίου χείλους τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος. Ἐπὶ τὰ πλάγια τῆς ρινοφαρυγγικῆς κοιλότητος διανοίγεται ἑκατέρωθεν τὸ *φαρυγγικὸν στόμιον* τῆς ἀκουστικῆς ἢ εὐσταχιανῆς σάλπιγγος, δι' οὗ ὁ φάρυγξ κοινωνεῖ πρὸς τὸ μέσον οὖς. Ι. Π.

ρινοφαρυγγικὸς ***πόρος*** *[Ἀνατομ.]*. Οὕτω καλεῖται μοῖρα τοῦ ρινικοῦ κύτους, ἥτις δίκην αὔλακος καθέτου διήκει μεταξὺ τοῦ ὀπισθίου στομίου (φαρυγγικοῦ, χοάνης) αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπισθίων περάτων τῶν ρινικῶν κογχῶν καὶ εἰς ἣν ἐκβάλλουσιν οἱ ρινικοὶ πόροι. Ι. Π.

ρινοφαρυγγῖτις, *—ιδος* (ἡ). Ταυτόχρονος φλεγμονὴ τοῦ βλεννογόνου τῆς ρινὸς καὶ τοῦ φάρυγγος, διακρινομένη εἰς *ὀξεῖαν* καὶ *χρονίαν*. Ἡ ὀξεῖα μορφὴ εἴτε εἶναι αὐτοτελής, ἐπερχομένη συνεπείᾳ ψύξεως, εἴτε ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν τῶν πλείστων λοιμωδῶν νόσων, γρίππης, ἱλαρᾶς, διφθερίτιδος, μηνιγγίτιδος κτλ. Ἐκδηλοῦται δ' αὕτη κατ' ἀρχὰς διὰ ξηρασίας κατὰ τὸν φάρυγγα καὶ δυσκολίας εἰς τὴν κατάποσιν, μὲ αἴσθημα συμφορήσεως καὶ ἀποφράξεως τῆς ρινός, μετὰ κεφαλαλγίας καὶ κοπώσεως τοῦ σώματος, μετὰ ἢ ἄνευ πυρετοῦ. Μετὰ τὸ πρῶτον στάδιον, τὸ συμφορητικόν, ἀκολουθεῖ τὸ καταρροϊκόν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπέρχεται ἄφθονος ἔκκρισις ἀπὸ τῆς ρινός, ἐν ἀρχῇ ὀροβλεννώδης, εἶτα δὲ βλεννοπυώδης, ὡς καὶ ἀπόχρεμψις ἀπὸ τοῦ φάρυγγος ὁμοίων πτυέλων. Ἡ δὲ χρονία μορφὴ παρουσιάζεται ἐπὶ ἀτόμων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καχεκτικῶν ἢ ἀρθριτικῶν καὶ συνίσταται εἰς τὴν ταυτόχρονον ὕπαρξιν τῶν συνήθων συμπτωμάτων τοῦ κατάρρου τῆς ρινὸς καὶ τοῦ ρινοφάρυγγος. Μ. Μ.

ρινοφάρυγξ (ὁ) *[Ἀνατομ.]*· βλ. *ρινοφαρυγγικὴ* κοιλότης.

ρινοφρυνίδαι (οἱ) (Rhinophrynidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἀμφιβίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνούρων*, περιλαμβάνουσα βατράχους μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *ρινόφρυνος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρινόφρυνος (ὁ) (Rhinophrynus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀμφιβίων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρινοφρυνιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους βατράχους, φέροντας ἐλευθέραν κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος γλῶσσαν, ὀδόντας ἐν τῷ οὐρανίσκῳ καὶ χρῶμα φαιοτεφρὸν μὲ κιτρίνας ραβδώσεις κατὰ τὴν ράχιν. Τὰ δύο εἴδη, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀπαντῶσιν εἰς τὸ Μεξικόν. Δ. Ν. Π.

ρινόφυμα (τό). Ἐλεφαντικὴ διόγκωσις τῆς ρινός, ὀφειλομένη εἰς ὑπερτροφίαν καὶ πάχυνσιν τῶν θυλάκων τῶν τριχῶν καὶ τοῦ ὑποδορίου συνεκτικοῦ ἱστοῦ καὶ εἰς διεύρυνσιν τοῦ πλέγματος τῶν ἀρτηριδίων καὶ φλεβιδίων, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἐπέρχεται παραμορφωτική, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἀκανόνιστος καὶ λοβώδης, ὑπερτροφία τοῦ ἄκρου τῆς ρινός. Ἀπαντᾷ συνήθως εἰς μεσήλικας καὶ ἐξελίσσεται λίαν βραδέως· καλύπτεται δὲ πολλάκις ἀπὸ φλυκταίνας διαφόρων διαστάσεων. Μ. Μ.

ρινοφωνία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ρινόφωνος, τὸ νὰ ὁμιλῇ τις μὲ τὴ μύτη, *ρινολαλία*.

ρινόφωνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φωνῶν διὰ τῆς ρινός, ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὸ ἐξωθούμενον πνεῦμα ἀέρος κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἐξέρχεται διὰ τοῦ στόματος ἅμα καὶ τῆς ρινός, ὁ πάσχων ρινοφωνίαν ἢ ρινολαλίαν.

ρινοχαίτης (ὁ) (Rhinochaetes) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρινοχαιτιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νέαν Καληδονίαν. Μοναδικὸν εἶδος τοῦ γένους εἶναι ὁ *ρινοχαίτης ὁ λοφιοφόρος* (Rhinochaetes cristatus), ὅστις ἔχει σῶμα εὔρωστον, ἀρκετὰ μακρόν, κεφαλὴν μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς εὐθὺ ράμφος, πτέρυγας εὐρείας, οὐρὰν μᾶλλον στενὴν καὶ πόδας ὑψηλούς. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματός του εἶναι τεφρομελανὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ τεφροκυανοῦς κατὰ τὰ κάτω, μὲ κυανοῦν θύσανον πτερῶν κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς. Δ. Ν. Π.

ρινοχαιτίδαι (οἱ) (Rhinochaetidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβαμόνων*, περιλαμβάνουσα μετρίου ἢ μεγάλου μεγέ-

Digitized by Google

θους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὴν Νέαν Καληδονίαν. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *ρινοχαίτης* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

ρινοχειλικὴ ***αὔλαξ*** *[Ἀνατομ.]*. Αὔλαξ τοξοειδής, ἥτις ἀφορίζει τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ στόματος ἀφ' ἑκατέρας τῶν παρειῶν, ἔχουσα τὸ κυρτὸν αὐτῆς πρὸς τὰ ἔξω (ὀπίσω), καὶ ἥτις ἀρχομένη ἑκατέρωθεν ἀπὸ τοῦ πτερυγίου τῆς ρινὸς διήκει παρὰ τὴν γωνίαν τοῦ στόματος εἰς τὸ γένειον. Ι. Π.

ρινόχειλος (ὁ) (Rhinocheilus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδριδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους ὄφεις, ἀπαντῶντας εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

ρινόχοιρος (ὁ) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν (βλ. *τάπηρος*).

ρινοψία (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Ὅρος, δι' οὗ δηλοῦται ὁ συγκλίνων *στραβισμός*, καθ' ὃν οἱ δύο ὀφθαλμοὶ συγκλίνοντες φαίνονται προσβλέποντες ἀμφότεροι πρὸς τὴν ρῖνα. Β. Α.

Ριντβὰν *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Γκορζὰν τοῦ νομοῦ Σιγίρτ ἐν τῷ Κουρδιστὰν ἐπὶ τοῦ Μπουχτάν, παραποτάμου τοῦ Τίγρητος. Ν. Μ.

Ριντεάμους (Rideamus, λατιν.=ἂς γελῶμεν). Φιλολογικὸν ψευδώνυμον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸς ὁ Γερμανὸς συγγραφεὺς *Φρὶτς Ὀλίβεν* (Oliven), γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἔγραψε τὰ χιουμοριστικὰ διηγήματα: «Ἡ σταδιοδρομία τοῦ Βίλλυ» (1902), «Τὸ γαμήλιον ταξίδιον τοῦ Χουγκντίτριχ», «Βερολιναῖοι χοροὶ» (1904), ἐπίσης δὲ ποιήματα, κωμῳδίας, κείμενα ὀπερεττῶν, ὡς: «Αἱ εὔθυμοι Νιμπελοῦγκεν» (1905), «Ὁ γάμος ἐν κύκλῳ» (1922) κ.ἄ. Θ. Κ.

Ρίντεζελ (von Riedesel). Εὐγενὴς φιλέλλην, καταγόμενος ἐκ τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Ἔσσης. Κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα τῷ 1821 ἐφονεύθη ἐν τῷ Μεσολογγίῳ κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ γενομένας ἐφόδους κατὰ τῆς πόλεως (25—29 Ἰουλίου 1825). Τ. Ε. Ε.

Ρίντελ (Ridel), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1802—1883). Ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ καὶ ἐν Ρώμῃ, ὅπου παρέμεινε πολλὰ ἔτη, γενόμενος καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ καὶ διακριθεὶς διὰ τὸν ἔντονον χρωματισμὸν τῶν ἔργων του, τινὰ τῶν ὁποίων κατέστησαν δημοφιλέστατα, ἀναπαραχθέντα ἐπανειλημμένως διὰ τῆς λιθογραφίας. Οἱ πίνακές του ἔχουν κυρίως θέματα ἐκ τῆς λαϊκῆς ἰταλικῆς ζωῆς, οἱ κυριώτεροι δὲ τούτων εἶναι: «Οἰκογένεια ἁλιέων εἰς τὰ περίχωρα τῆς Νεαπόλεως», «Ἰουδεὶθ» ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου, «Ἡ κόρη τοῦ Φρασκάτι», «Ἀλβανοὶ» καὶ «Παιδιὰ χαρούμενα» ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου, «Σακούνταλα», «Μήδεια» κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Ρίντελ** (Riedel), ***Κάρολος***. Γερμανὸς μουσικὸς (1827—1888). Ἀφιέρωσε τὴν ζωήν του ὁλόκληρον εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῆς μουσικῆς τῶν παλαιῶν διδασκάλων καὶ ἰδίως τῶν ἔργων χορῳδίας, ἵδρυσε δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν Λειψίᾳ ᾠδικὸν ὅμιλον, ὅστις ἐξειλίχθη ταχέως εἰς πρώτης τάξεως «Ὅμιλον χορῳδίας». Ὁ Ρίντελ διετέλεσε πρόεδρος τῆς «Γενικῆς γερμανικῆς μουσικῆς ἑταιρείας» καὶ πρόεδρος τῆς «Ἑταιρείας Βάγνερ» τῆς Λειψίας. Ἠσχολήθη ὡσαύτως μὲ τὴν ἔκδοσιν παλαιῶν ἔργων: «Τῶν ἑπτὰ λόγων» τοῦ Σύτς, τῶν «Πρωσσικῶν τραγουδιῶν» τοῦ Ἔκκαρ, τῶν «Τραγουδιῶν τῶν Χριστουγέννων» τοῦ Πραιτόριους κλπ. Γ. Σ.

—**Ρίντελ** (Riedel), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς (1742—1786). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης, τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρφούρτης καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Βιέννης. Ἀπέθανε παράφρων. Μεταξὺ τῶν ἔργων του, πολλὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας, εἶναι: «Αἰσθητικαὶ θεωρίαι», «Φιλοσοφικὴ βιβλιοθήκη» (1768—1769), «Σάτιραι» (1785—1786) κτλ. Τῷ 1786—1787 ἐξεδόθησαν τὰ ἅπαντά του εἰς 8 τόμους. Μ. Δ. Β.

ριντζιλέδες (οἱ) βλ. *γρίπος*.

Ρίντλερ (Riedler). Γερμανὸς ἀρχιτέκτων, κατελθὼν μετὰ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος τῷ 1832 εἰς Ἑλλάδα. Ἐτροποποίησε τὸ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἐπίσης ἀρχιτέκτονος Γκαίρτνερ καταρτισθὲν σχέδιον τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων. Τ. Ε. Ε.

Ριντόλφι (Ridolfi), ***Κοσμᾶς***. Ἰταλὸς πολιτικός, ἀγρονόμος (1794—1865). Εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ πλούσια παρὰ τὴν Φλωρεντίαν κτήματά του, βραδύτερον δέ, ἐγκατασταθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ, συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τῆς γεωργίας ἐν Τοσκάνῃ, ἱδρύσας εἰδικὸν γεωργικὸν πειραματικόν, ἀγρονομικὰ ἰνστιτοῦτα, σχολὰς κτλ. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐγένετο τῷ 1847 ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ κατὰ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Λιβόρνου πρόεδρος τῆς προσωρινῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως. Βραδύτερον ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον, τῷ δὲ 1859 ἐγένετο καὶ πάλιν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου ἐξελέγη γερουσιαστής. Μ. Δ. Β.

— **Ριντόλφι** (Ridolfi), ***Νικόλαος***. Ἰταλὸς διπλωμάτης καὶ κληρικὸς (1578—1650). Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν δομινικανῶν καὶ πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις, ὅπου διεξήγαγε σφοδροὺς διπλωματικοὺς ἀγῶνας μετὰ τῶν καρδιναλίων Ρισελιὲ καὶ Μαζαρίνου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ἐπρόκειτο νὰ ἐκλεγῇ πάπας, ἀλλ' ἀπέθανε δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκλογῆς του. Μ.Δ.Β.

ριντὼ (τὸ) (γαλλ. rideau)· τὸ παραπέτασμα.

Ρινὺ (Rigny), ***Ἐρρῖκος***, *κόμης ντὲ* —. Γάλλος ναύαρχος (1782—1835). Καταταχθεὶς τῷ 1798 εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, διέπρεψεν ἐπὶ τῆς φρεγάτας «Bravoure» κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἀλγεσίρας. Τῷ 1803, εἰσελθὼν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ναυτικοῦ τῆς φρουρᾶς, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας τῆς Ἰένης καὶ Πουλστοὺκ καὶ εἰς τὰς πολιορκίας τῶν Στράλσουντ καὶ Γκράουντεντζ, ἔνθα καὶ ἐπληγώθη. Τῷ 1808 διεκρίθη ἐν Ἱσπανίᾳ εἰς τὰς μάχας τοῦ Ρίο-Σέκο καὶ τοῦ Σόμο-Σιέρρα καὶ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μαδρίτης. Κατόπιν διεκρίθη ὡς κυβερνήτης τοῦ βρικίου «Railleur» καὶ τῆς φρεγάτας «Érigone».

Ἐρρῖκος ντὲ Ρινύ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὢν ἀρχηγὸς τῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Γαλλίας, πλειστάκις διέσωσε γυναικόπαιδα ἀπὸ τῆς σφαγῆς καὶ διὰ παντὸς τρόπου ὑπεστήριξε τοὺς Ἕλληνας ἐναντίον τῶν τουρκικῶν θηριωδιῶν. Τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1827, ἐπὶ κεφαλῆς 3 δικρότων, 2 φρεγατῶν καὶ 2 ἡμιολίων, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον καὶ διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν. Γ. Ν. Ν.

ρινφορτσάντο (ἰταλ. rinforzando, βραχυγρ. rinf ἢ rf ἢ rfz)· μουσικὸς ὅρος συνώνυμος σχεδὸν πρὸς τὸ *κρεσεντο*. Γ. Σ.

Ρίνων. Ἀθηναῖος πολιτικός, ὅστις ἀναλαβὼν τὴν ἡγεσίαν τῆς ἀρχῆς τῶν λεγομένων «Δέκα βελτίστων», μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου κατάλυσιν τῶν 30 τυράννων ἐν Ἀθήναις (403 π.Χ.), συνετέλεσεν εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν πολιτῶν. Κατόπιν διετέλεσε στρατηγὸς καὶ ταμίας, ἀπέθανε δὲ τῷ 399 π. Χ. Α. Θ. Σ.

ρινωτηρία (ἡ) (κοιν. *μουζουλούκια*). Τὸ σύνολον τῶν ὑπὲρ τὸν φάλκην καὶ ἀμφοτέρωθεν τοῦ πυροβόλου ξυλίνων τευχῶν, τοῦ βέλους, τῶν κερκίδων καὶ τοῦ λεσβίου. ἀπαραίτητον κατασκεύασμα τῆς πρῴρας παντὸς ξυλίνου σκάφους. Συνήθως τὸ δάπεδον τῆς ρινωτηρίας, ἐπενδυόμενον διὰ μολυβδοφύλλου φέροντος ὀπάς, χρησιμοποιεῖται ὡς ἀφοδευτήριον τοῦ πληρώματος. Σ. Ε. Λ.

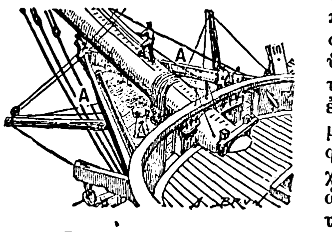

Ρινωτηρίαι (Α, Α).

ριξιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ νὰ ρίψῃ τις ἐφάπαξ: «τὸ πέτυχε μὲ τὴν πρώτη ριξιά» ‖ ποσότης μιᾶς γομώσεως πυροβόλου ὅπλου: «μιὰ ριξιὰ μπαρούτι».

ρίξιμο (τό)· δημοτ., τὸ νὰ ρίπτωμέν τι, βολή: «ρίξιμο τῆς πέτρας».

Ρίο Βαλντίβια *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Χιλῆς (βλ. λ. *Κάλιε-Κάλιε*).

Ρίο-Βερμέχο, ἢ *Ρίο-Μπερμέχο* (Rio-Vermejo, Rio-Bermejo) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀργεντινῆς (βλ. *Βερμέχο*).

Ρίο Γκράντε (Rio Grande) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας, γνωστὸς ἰδίως ὡς *Ἀραγκουάϊα*. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς Σιέρρα Σαγιαπὸ (18°30' Ν. πλάτους), κατευθύνεται πρὸς Β. καὶ ἑνοῦται παρὰ τὴν πόλιν Σὰν Χοάου (São Joâo) μετὰ τοῦ Τοκαντίνς, μετὰ ροῦν 2.200 χλμ. Κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ροῦ του, καὶ περὶ τὴν 13° Ν. πλάτους, διασχίζεται εἰς δύο βραχίονας, καλουμένους Ἐλάσσονα καὶ Μείζονα (Braço Major καὶ Braço Menor), καὶ σχηματίζει τὴν ἀκατοίκητον νῆσον Μπαναναλ ἢ Σάντα Ἄννα, 340 χλμ. μήκους καὶ 130 πλάτους. Ὁ Ἀραγκουάϊα εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῆς Σάντα Λεοπολντίνα μέχρι τῆς θέσεως Πρεσίντιο ντὲ Σάντα Μαρία. —2) Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας. Πηγάζει περὶ τὰ δυτικὰ σύνορα τῆς πολιτείας Μπάχια, λαμβάνει βορειοανατολικὴν κατεύθυνσιν καὶ δεχόμενος πλείστους παραποτάμους ἀπὸ Β. ἑνοῦται μετὰ τοῦ ποταμοῦ Σὰν Φρανθίσκο, παρὰ τὴν πόλιν Μπάρρα. Ἔχει ροῦν 480 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς εἰς ἀπόστασιν 180 περίπου χλμ. —3) Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας. Πηγάζει ἐκ τῆς Σιέρρα Μοντικέϊρα, εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς πολιτείας Μίνας Ζεράες, ρέει κατὰ μῆκος τῶν ὁρίων τῶν πολιτειῶν Μίνας Ζεράες καὶ Σὰν Πάουλου, ἀκολουθεῖ βορειοδυτικὴν κατεύθυνσιν καὶ ἑνοῦται μετὰ τοῦ Παραναχύμπα, μεθ' οὗ σχηματίζει τὸν ποταμὸν Παρανᾶ, μετὰ ροῦν 700 περίπου χλμ. Η.Π.Γ.

— **Ρίο Γκράντε** (Rio Grande) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Μαμορέ*).

— **Ρίο Γκράντε,** ἢ ***Σὰν Πέντρο ντὸ Ρίο Γκράντε ντὸ Σοὺλ*** (Rio Grande ἢ São Pedro do Rio Grande do Sul) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ν. Βραζιλίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ρίο Γκράντε ντὸ Σούλ. Κάτ. 47.600. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ στομίου τῆς λιμνοθαλάσσης Πάτος καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Πελότας καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βραζιλίας. Ἔχει καλὸν λιμένα καὶ πυκνὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ Πόρτο Ἀλέγκρε καὶ τακτικὴν τοιαύτην μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν λιμένων τῆς Βραζιλίας. Διεξάγει ζωηρὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον κατεψυγμένου κρέατος, δερμάτων, καπνοῦ κτλ. καὶ ἔχει πλεῖστα ἐργοστάσια ζύθου, φωσφόρου, μελάνης, συντετηρημένων τροφῶν, βυρσοδεψεῖα, ὑφαντουργεῖα κτλ. Η. Π. Γ.

— **Ρίο Γκράντε ντὲ Σαντιάγκο** ἢ ***Τολολοτλὰν*** (Rio Grande de Santiago) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Μεξικοῦ. Πηγάζει ἐκ τῆς πολιτείας Γκουαναχουάτο καὶ ἀκολουθεῖ βορειοδυτικὴν κατεύθυνσιν, διασχίζει τὰς πολιτείας Χαλέσκο καὶ Τεπὶκ καὶ χύνεται εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν, 15 χλμ. βορειοδυτικῶς τοῦ λιμένος Σὰν Μπλάς. Η. Π. Γ.

— **Ρίο Γκράντε *ντὲλ Νόρτε*,** ἢ ***Ρίο Γκράντε*** (Rio Grande del Norte) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Σὰν Χουὰν εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα τῆς πολιτείας Κολοράντο, διέρχεται τὴν πολιτείαν Νιοῦ Μέξικο, ἀκολουθεῖ νοτίαν κατεύθυνσιν καὶ ἀκολούθως στρεφόμενος πρὸς ΝΑ. διέρχεται διὰ τῆς πόλεως Ἐλ Πάσο, ἀφ' ἧς ἀποτελεῖ τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς πολιτείας Τεξὰς καὶ τοῦ Μεξικοῦ, ἐκβάλλων εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον παρὰ τὴν πόλιν Ματαμόρος. Λόγῳ τῆς ξηρότητος τοῦ κλίματος καὶ τῶν μεγάλων ποσοτήτων τοῦ ὕδατος, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται δι' ἀρδευτικοὺς σκοποὺς παρά τε τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Μεξικοῦ, ὁ Ρίο Γκράντε εἶναι ἐπὶ ἀρκετοὺς μῆνας σχεδὸν ξηρὸς παρὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἐλ Πάσο. Ἔχει ὁλικὸν ροῦν 2.800 χλμ. περίπου καὶ εἶναι ἐλάχιστα πλωτός. Ὁ κυριώτερος παραπόταμός του εἶναι ὁ Ρίο Πέκος. Η. Π. Γ.

— **Ρίο Γκράντε *ντὸ Νόρτε*** (Rio Grande do Norte) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία τῆς Βραζιλίας, κειμένη ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὁριζομένη πρὸς Β. καὶ Α. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς πολιτείας Θεάρα καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς πολιτείας Παραχίμπα. Ἔχει ἔκτασιν 52.411 τ. χλμ. καὶ κατοίκους (1926) 666.903. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι μᾶλλον ὀρεινὸν μὲ χθαμαλώσεις παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ γενικῶς γόνιμον. Παράγει ἀρίστην ποιότητα βάμβακος, σακχαροκάλαμον, ὄρυζαν, διάφορα εἴδη πολυτίμου ξυλείας, καφέν, κηρόν, σφάγια, ἐλαστικὸν κόμμι, καπνόν, ἅλας, ἰχθῦς, ταπιόκαν κτλ. Τὸ κλῖμα εἶναι ἐξαιρετικῶς θερμὸν καὶ ξηρὸν καὶ γενικῶς ὑγιεινόν. Πρωτεύουσα ἡ *Νατὰλ* ἐπὶ τῆς Α. ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Η. Π. Γ.

— **Ρίο Γκράντε *ντὸ Σοὺλ*** (Rio Grande do Sul) *[Γεωγρ.]*. Ἡ νοτιωτέρα πολιτεία τῆς Βραζιλίας, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς πολιτείας Σάντα Καταρίνα, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Οὐρουγουάης, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ἀργεντινῆς, ἀφ' ἧς τὴν χωρίζει ὁ ποταμὸς Οὐρουγουάης. Ἔχει ἔκτασιν 285.289 τ. χλμ. καὶ κατ. (1926) 2.683.683. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι χθαμαλὸν παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ πλῆρες λιμνοθαλασσῶν καὶ ὀρεινὸν κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα. Αἱ κύριαι πλουτοπαραγωγικαὶ πηγαὶ τῆς πολιτείας εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία. Ἀκολουθοῦν τὰ δασικὰ προϊόντα καὶ μικρὰ παραγωγὴ γαιάνθρακος καὶ ἀσβέστου. Παράγει ὄρυζαν, καπνόν, καφέν, σάκχαριν, σιτηρά, οἶνον, κηπουρικὰ εἴδη καὶ διεξάγει ἐξαγωγικὸν εἰς μεγάλην κλίμακα συντετηρημένου κρέατος (κατεψυγμένου ἢ ἀπεξηραμμένου — jerked beef). Ἔχει ἐπίσης ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν ὑφασμάτων λινῶν καὶ μαλλίνων, σάπωνος κτλ. Αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς πολιτείας εἶναι ἡ πρωτεύουσα *Πόρτο Ἀλέγκρε*, ἡ *Ρίο Γκράντε*, ἡ *Πελότας*, ἡ *Μπαζὲ* καὶ ἡ *Ἀλεγκρέτε*. Η. Π. Γ.

Ρίο Κουάρτο (Rio Cuarto) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κόρντοβα καὶ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, παραποτάμου τοῦ Παρανᾶ. Κάτ. (1926) 18.400. Περιβάλλεται ὑπὸ τῆς

Digitized by Google

μεγάλης Ἀργεντινῆς πάμπα καὶ εἶναι κέντρον ζωηροῦ ἐμπορίου μεθ' ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς καὶ κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Εἶναι ἐπίσης ἓν ἐκ τῶν στρατηγικῶν σημείων τῆς Ἀργεντινῆς καὶ διατηρεῖ μόνιμον φρουράν. Η. Π. Γ.

Ριολὰν (Riolan), *Ἰωάννης*. Διάσημος Γάλλος ἀνατόμος (1577 ἢ 1580—1657). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1604 καὶ μετὰ τρία ἔτη ἐδημοσίευσε τὸ βιβλίον «Schola anatomica», ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μεγάλου συγγράμματός του τῆς «Ἀνθρωπογραφίας». Τῷ 1616 ὠνομάσθη βασιλικὸς καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ βοτανικῆς καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἐδημοσίευσε τὸ σύγγραμμα «Osteologia ex veterum et recentiorum praeceptis descripta». Διατελέσας ἰατρὸς Ἑρρίκου τοῦ Δ', Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ' καὶ ἀρχίατρος τῆς βασιλομήτορος Μαρίας τῶν Μεδίκων, συνώδευσε τὴν τελευταίαν ταύτην εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ περιέθαλψε μέχρι τοῦ θανάτου, ὁπότε καὶ ἐπανέκαμψεν εἰς Παρισίους, ἀναλαβὼν καὶ αὖθις μαθήματα ἀνατομικῆς, βοτανικῆς καὶ φαρμακολογίας. Τῷ 1654 παρῃτήθη τῆς θέσεώς του, συνεπείᾳ ἐπιμόνου ὀφθαλμίας. Ἠσχολήθη μὲ ἀνατομικὰς καὶ ἀνατομοπαθολογικὰς ἐρεύνας καὶ πρῶτος ἐπεδόθη εἰς ἀνατομάς. Ἐπλούτισε διὰ πλείστων ἐνδιαφερουσῶν ἀνακαλύψεων τὴν ἀνατομικήν, περιγράψας διὰ πρώτην φορὰν καὶ μετὰ τελείας ἀκριβείας τὸ ἐπίπλουν, τὸ μεσεντέριον, τὴν βαλβῖδα τῆς ἀζύγου φλεβός, τοὺς σπερματοφόρους ἀγωγοὺς κλπ. Ἡ ἀνατομική του, ἥτις εἶναι τὸ πρακτικώτερον ἔργον του, «Anatomica seu anthropographia» (1626—1649), ἐδείκνυε τὴν χρησιμότητα τῶν ἀνατομιῶν καὶ βιοψιῶν καὶ ἐξήγει τὸν τρόπον τῆς ἐμφυσήσεως τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν καὶ τῆς πληρώσεώς των δι' ὕλης στερεοποιησίμου πρὸς μελέτην τῶν ἀναστομώσεων. Πλὴν τῶν ἄνω ἔργων ὁ Ριολὰν ἔγραψε καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Brevis excursus in pathologiam quercetani, qua alchymie principia funditus diruntur et artis veritus demonstratur» (Paris 1604), «Comparatio veteris medecinae cum nova, hippocraticae cum hermetica, dogmatiae cum spagirica» (1605) κλ. Ο. Ρ.

Ριολίτικο *ποτάμι [Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ποταμίου *Λάρισος* (βλ. λ.).

Ρίολος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτοικοι (1928) 661. Κεῖται πρὸς Ν. τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Λάππα καὶ συγκοινωνεῖ δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τῆς Κάτω Ἀχαΐας. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀπιδεῶν* (κάτ. 165), καὶ ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Ριὸμ (Riom) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Πυὺ ντὲ Ντὼμ, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀμπέν. Κάτ. 12.000. Εἶναι πόλις παλαιὰ μὲ ναοὺς τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος καὶ κτήρια τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἔχει ἐργοστάσια καπνῶν, κονσερβῶν, ὀπωρῶν καὶ βαφεῖα. Μ. Δ. Β.

Ρίο Μαμάρε (Rio Mamare) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Μαμορέ*).

Ρίο Μάουλε (Rio Maule) *Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Χιλῆς (βλ. λ. *Μάουλε Ριο*).

Ρίο Μίσκουϊ (Rio Miscui) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Μαμορέ*).

Ρίο Μούνι (Rio Muni) *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τῆς ἱσπανικῆς *Γουϊνέας* (βλ. λ.).

Ριομπάμπα (Riobamba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ, εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἡφαιστείων Τουνγκουράγκουα καὶ Σανγκάϋ. Κάτ. 22.000. Ἔχει βιομηχανίαν πούρων, μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα θείου. Κατεστράφη πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν, ἀνοικοδομηθεῖσα μετὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1797 ἐκ νέου. Μ. Δ. Β.

Ρίο Μπράνκο (Rio Branco) *[Γεωγρ.]*. Νοτιοαμερικανικὸς ποταμὸς (βλ. *Μπράνκο*, Ρίο —).

Ριο Μπράνκο (Rio Branco), ***Ἰωσὴφ - Μαρία ντὰ Σίλβα Παράνιος***, *βαρῶνος ντὲ* —. Βραζιλιανὸς διπλωμάτης, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1845—1912). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Βραζιλίας εἰς διαφόρους διεθνεῖς διασκέψεις, πρεσβευτὴς ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1902 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διακριθεὶς διὰ τὴν μεγάλην του διπλωματικὴν ἱκανότητα. Ἔγραψε πολλά, διπλωματικῆς καὶ ἐσωτερικῆς φύσεως ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Βιογραφικαὶ σημειώσεις», «Δοκίμιον ἱστορίας τῆς Βραζιλίας», «Βιογραφία τοῦ Πέτρου Β'», «Ὁ πόλεμος τῆς τριπλῆς συμμαχίας», «Στρατιωτικὴ ἱστορία τῆς Βραζιλίας» κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

ρίον (τὸ) *[Ἀκτογρ.]*. Ἀρχαῖος ἀκτογραφικὸς ὅρος, σημαίνων παράλιον τερματισμὸν ὄρους μετὰ προεξοχῆς χωρούσης πρὸς τὴν θάλασσαν, εἴτε χθαμαλῆς εἴτε ἐπιστεφομένης ὑπὸ κορυφῆς ἀκρωτηρίου δηλαδὴ ἡ γλῶσσαν ἀκρωτηριάζουσαν. Ἐντεῦθεν καὶ τινα σύνθετα τοπωνύμια, ὡς *Ρίον τὸ Μολύκριον*, *τὸ Μεσσηνιακόν*, *τὸ Ἀχαϊκόν*, καὶ ἓν ἁπλοῦν: *Ρίον ἐν* Κορσικῇ. Σ. Ε. Λ.

Ρίον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία μεσσηνιακὴ πολίχνη ἐπὶ τοῦ Θουριάτου κόλπου, ἀντικρὺ τοῦ Ταινάρου (*Στρ.* VII, 360). Π. Α. Ρ.

— **Ρίον** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κορσικῆς, χερσονησίζουσα προβολὴ τοῦ Ροιτίου ὄρους, μεταξὺ ἐκβολῆς Κερκιδίου (νῦν Fiume Secco) καὶ Οὐρκινίου πόλεως (*Πτολεμ.* Γ, 6, 3). Εἶναι τὸ σύγχρονον Capo Rosso (πλάτ. 42° 14' Β., μῆκ. 8° 33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 430: Lava bay to cape Morsetta). Σ. Ε. Λ.

— **Ρίον** *τὸ Ἀχαϊκὸν [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἁλιτενὴς ἄκρα μεταξὺ Πατρῶν καὶ Αἰγίου Ποσειδῶνος, ἀντικρύζουσα Ρίον τὸ Μολύκριον, μεθ' οὗ σχηματίζει τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου τὸ στόμιον. Εἰς τὸν μετρίας ἀξίας ὕφορμόν του ἵδρυσαν οἱ Ρωμαῖοι, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Ἀκτίου, ἀξιόλογον στρατιωτικὴν βάσιν (*Στράβ.* Η, 335, 336, 387. *Πτολεμ.* Γ, ιστ, 5). Οἱ Ἑνετοὶ ἐπὶ τοῦ Ρίου ἔκτισαν φρούριον, ὅπερ μετὰ τοῦ καταντικρύ του *Ἀντιρρίου* (Κάστρο τῆς Ρούμελης) ἀπετέλουν τὰς κλεῖδας τοῦ Κορινθιακοῦ. Ἀπὸ τοῦ φρουρίου τούτου, ὅπερ ὠνομάζετο *Κάστρο τοῦ Μωριᾶ*, ἐξακολουθοῦν Εὐρωπαῖοί τινες νὰ ὀνομάζουν τὸ ἀκρωτήριον Chateau de Morea καὶ Moreas castle. Εἰς τὴν βορείαν ἔπαλξιν τοῦ φρουρίου (πλάτ. 38° 18' 57" Β. μῆκ. 21° 46' 16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 427: The narrows) ναυτικὸς φανὸς (1913) πρασίνου σταθεροῦ πρὸς τὸν Πατραϊκὸν κόλπον καὶ ἐρυθροῦ σταθεροῦ 5 μιλ. πρὸς τὸν Κορινθιακόν. Τὰ λείχοντα τὴν ἄκραν ρεύματα εἶναι σφοδρὰ καὶ μετὰ δινῶν. Σ. Ε. Λ.

— **Ρίον** *τὸ Μολύκριον [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιά, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος (Η, 336), ὀνομασία τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ ὅριον τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Λοκρίδος ἀκρωτηρίου. Εἶναι τὸ *Ἀντίρριον*, τὸ *Κάστρο τῆς Ρούμελης* ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας. Σ.Ε.Λ.

— **Ρίον** *τὸ Μεσσηνιακὸν [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα ἐν τῷ Θουριάτῃ κόλπῳ, ἀντικρύζον τὸ Ταίναρον (*Στράβ.* Η, 360—361). Ἡ ταυτότης του εἶναι ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

Ριὸν *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἐν Ρωσίᾳ δημοκρατίας τῆς Γεωργίας, ὁ *Φᾶσις* τῶν ἀρχαίων, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν νοτιοδυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Καυκάσου καὶ διαρρέων τὰ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ρωσικὰ κυβερνεῖα τῆς Τιφλίδος καὶ τῆς Κουταΐδος ἐκβάλλει, μετὰ ροῦν 314 χλμ., τῶν ὁποίων 84 πλωτά, εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον παρὰ τὴν πόλιν Πότι, 43 μίλια Ν.ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἰσκουριάς (ἀρχαία Διοσκουριάς). Πιστεύεται ὅτι εἶναι ὁ *Φείσων* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων ποταμῶν τοῦ Παραδείσου. Α. Θ. Σ.

Ριονέρο ἰν Βούλτουρε (Rionero in Vulture) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Ποτένσας τῆς Βασιλικάτας. Κάτ. 11.438. Κατὰ καιροὺς ὑπέστη μεγάλας καταστροφὰς ἐκ τοῦ σεισμοῦ, ἰδίως δὲ κατὰ τὰ ἔτη 1851 καὶ 1930. Μ. Δ. Β.

Ρίο Νέγκρο (Rio Negro) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ὁ μέγιστος τῶν παραποτάμων τοῦ Ἀμαζονίου. Πηγάζει ἐκ τῆς περιφερείας Μέτα τῆς Κολομβίας μὲ τὸ ὄνομα Γκουαΐνια καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀμαζόνιον παρὰ τὴν πόλιν Μανάος τῆς πολιτείας Ἀμαζόνας. Ἔχει ὁλικὸν ροῦν 2.150 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς διὰ μεγάλα σκάφη μέχρι τῆς Σάντα Ἰσαμπέλ, ἤτοι μέχρις ἀποστάσεως 726 χλμ. ἀπὸ τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Ἀμαζονίου. Κυριώτερος παραπόταμος αὐτοῦ εἶναι ὁ Ρίο Μπράνκο. —2) Ποταμὸς τῆς Ἀργεντινῆς ἐν Παταγονίᾳ. Πηγάζει ὑπὸ τὸ ὄνομα Λιμάϋ ἐκ τῆς λίμνης Ναχουὲλ - Χουάπι καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν εἰς τὸ σημεῖον τὸ καλούμενον Μπόκα ντὲ Ρίο Νέγκρο, παρὰ τὴν πόλιν Βιέντμα. Ἔχει ροῦν ἄνω τῶν 1.000 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς διὰ σκάφη μετρίου ἐκτοπίσματος μέχρι τῆς πόλεως Χοελέχοελ. —3) Ποταμὸς τῆς Οὐρουγουάης, παραπόταμος τοῦ Οὐρουγουάη. Πηγάζει ἐν Βραζιλίᾳ ἐν τῇ ὀρεινῇ περιφερείᾳ τῆς πόλεως Μπάγε (Bage) τῆς πολιτεία Ρίο Γκράντε ντὸ Σοὺλ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Οὐρουγουάην, μετὰ ροῦν πλέον τῶν 500 χλμ., παρὰ τὴν πόλιν Φράϋ Μπέντος. —4) Διαμέρισμα τῆς Ἀργεντινῆς ἐν Παταγονίᾳ. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ διαμερίσματος τῆς Πάμπα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὴν χωρίζει ὁ Ρίο Κολοράντο, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Τσούμπουτ, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Μπουένος Ἄϋρες καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Χιλῆς καὶ (ΒΔ.) ὑπὸ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Νεουκουέν. Ἔχει ἔκτασιν 206.687 τ. χλμ. καὶ κατοίκους 50.000 περίπου. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς, πλὴν τοῦ δυτικοῦ της τμήματος, ὅπου ἐκτείνονται αἱ διακλαδώσεις τῆς Κορδιλλιέρας Ρεάλ, εἶναι γενικῶς ὁμαλὸν καί, εἰς ἃ μέρη ἀρδεύεται, γόνιμον. Παράγει δημητριακά, καρποὺς καὶ οἶνον. Ἡ κυρία πλουτοπαραγωγικὴ πηγή εἶναι ἡ κτηνοτροφία. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ρίο Νέγκρο, παρὰ τὸν ὁποῖον κεῖται ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς *Βιέντμα*. —5) Διαμέρισμα τῆς Δ. Οὐρουγουάης, ὁριζόμενον ὑπὸ τῶν ποταμῶν Οὐρουγουάη καὶ Ρίο Νέγκρο καὶ τῶν διαμερισμάτων Παϋσαντοὺ καὶ Τακουαρεμπό. Ἔχει ἔκτασιν 8.534 τετρ. χλμ. καὶ κατ. (1921) 39.041. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Φράϋ Μπέντος*. Η. Π. Γ.

— **Ρίο Νέγκρο** (Rio Negro) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀντιοχείας, παρὰ τὴν δυτικὴν ὀροσειρὰν τῶν Ἄνδεων καὶ εἰς ὕψος 2150 μ. Κάτ. (1912) 15.231. Η. Π. Γ.

Ρίον Ἰανέϊρον (Rio de Janeiro, πρφ. *Ρίου ντὲ Ζανέϊρου*=ποταμὸς τοῦ Ἰανουαρίου, τὸ πλῆρες ὄνομα: São Sebastião do Rio de Janeiro) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Βραζιλιανῆς ὁμοσπονδίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ κόλπου τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου ἢ Γκαναμπάρα, εἰς 25° 54' 23" Ν. πλάτους καὶ 43° 8' 34" Δ. μήκους Γκρήνουϊτς. Μετὰ τῶν περιχώρων αὐτῆς ἀποτελεῖ τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ ἐδάφους τῆς Βραζιλίας, ἀποσπασθεῖσαν τῷ 1834 ἀπὸ τῆς πολιτείας τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου καὶ ἔχουσαν ἔκτασιν 1.167 τ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸν (1929) 1.460.000. Ὁ κόλπος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις, ἀποτελεῖ ἕνα τῶν ἀσφαλεστέρων φυσικῶν λιμένων τοῦ κόσμου (μήκους 30 χλμ. καὶ πλάτους 22 περίπου), ἀναδύονται δὲ ἐντὸς αὐτοῦ ὡραῖαι κατάφυτοι νησῖδες, ὧν μεγαλυτέρα εἶναι ἡ *Γκομπερνάντορ*. Ἡ εἴσοδος τοῦ κόλπου, πλάτους 1.600 μ., προστατεύεται ἑκατέρωθεν ὑπὸ τῶν ὀχυρῶν Σάντα Κρούς καὶ Σὰν Ζοὰν ντὲ Τεοντόσιο. Τὸ κλῖμα τοῦ Ρίου εἶναι θερμὸν (μέση θερμοκρασία Φεβρουαρίου +26°,3 Κ. καὶ Ἰουλίου +20°, 4 Κ.) ἀλλὰ νοσηρόν, αἱ δὲ βροχαὶ ἄφθονοι, φθάνουσαι εἰς ὕψος 1.295 χιλιοστομ. Ἡ πόλις ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τμημάτων: τῶν παλαιῶν συνοικιῶν, τῶν νέων καὶ τῶν προαστείων, ἐκτείνεται δὲ κατὰ μῆκος τῆς παραλίας καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν καταφύτου λοφοσειρᾶς, ἥτις προσδίδει αὐτῇ μεγάλην γραφικότητα. Ἡ πόλις κοσμεῖται ὑπὸ πολλῶν κτηρίων, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι: τὸ ναὸς Καντελαρία, τὸ μέγαρον Μονρώ, ἡ ἐθνικὴ βιβλιοθήκη, τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον, τὸ παλαιὸν βασιλικὸν ἀνάκτορον, ἐν τῷ ὁποίῳ στεγάζεται νῦν ἡ γενικὴ διεύθυνσις τῶν τηλεγραφείων τῆς χώρας, τὸ νοσοκομεῖον Santa Casa da Misericordia, ἓν τῶν μεγαλυτέρων ἐν τῷ κόσμῳ, κλπ. Εὐρεῖαι λεωφόροι καὶ προκυμαῖαι, μεγάλαι πλατεῖαι (15ης Νοεμβρίου, Τιραντέντες κλπ.) καὶ ἐκτεταμένα πάρκα καὶ κῆποι (ὧν κάλλιστος ὁ Βοτανικός) καθιστῶσι τὸ Ρίον μίαν τῶν ὡραιοτέρων πόλεων τοῦ νέου κόσμου. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων κυριώτερα εἶναι: τὸ πανεπιστήμιον, τὸ πολυτεχνεῖον, τὸ ᾠδεῖον κλπ. Ἡ ἐθνικὴ βιβλιοθήκη ἀριθμεῖ 400 000 τόμων, τὸ δὲ ἀστεροσκοπεῖον τῆς πόλεως εἶναι ἐκ τῶν ἀρτιωτέρων τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Τὸ Ρίον Ἰανέϊρον εἶναι τὸ κυριώτερον οἰκονομικὸν κέντρον τῆς Βραζιλίας καὶ τὸ δεύτερον τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἐρχόμενον μετὰ τὸ Μπουένος Ἄϋρες. Διὰ τοῦ ἀρίστου λιμένος του, συγκοινωνοῦντος τακτικῶς μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐξάγεται κυρίως καφές, ζάχαρις, κακάο κλπ, εἰσάγονται δὲ σιτηρὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα. Τὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, συγκεντρούμενα εἰς τὰ βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως προάστεια, εἶναι κυρίως ἀλευρόμυλοι, ζυθοποιεῖα, ὑφαντουργεῖα κ. ἄ.

Ὁ πρῶτος γνωστὸς θαλασσοπόρος, ὅστις προσήγγισε τὰς ἀκτὰς τοῦ κόλπου τοῦ Ρίου, εἶναι ὁ Ντιὰς ντὲ Σόλις (1515). Τοῦτον ἠκολούθησε τῷ 1519 ὁ Μαγελλᾶνος, ἐπιχειρῶν τὸν περίπλουν τῆς γῆς. Τῷ 1555 ὁ Γάλλος οὐγενότος Ντυρὰν ντὲ Βιλλ'γκανιὸν ἵδρυσεν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ρίο ἀποικίαν, ὀνομάσας αὐτὴν *Ἀνταρκτικὴ Γαλλία*, ὠχύρωσε δὲ μίαν τῶν ἐν τῷ κόλπῳ νησίδων, κληθεῖσαν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ναυάρχου *Κολινύ*. Τῷ 1560 οἱ Πορτογάλοι κατέστρεψαν τὴν γαλλικὴν ἀποικίαν καὶ ἵδρυσαν τὸ *Ρίον Ἰανέϊρον* (1566). Ὁ Γάλλος ὅμως ναύαρχος Ντυγκαὶ-Τρουέν, ἐκδικούμενος τὴν πορτογαλικὴν προσβολήν, κατέλαβε μετὰ 150 ἔτη τὴν πόλιν (1710) καὶ δὲν ἀπέδωσεν αὐτὴν παρὰ μόνον ἔναντι καταβολῆς βαρυτάτων λύτρων. Τῷ 1763 τὸ Ρίον ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς διοικήσεως Μπαΐα, ἡ μεγάλη ὅμως ἀκμὴ αὐτοῦ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1807, ὅτε ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια τῆς Πορτογαλίας, καταφυγοῦσα εἰς Βραζιλίαν, ἐγκατεστάθη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Τέλος, τῷ 1889 καταλυθείσης τῆς αὐτοκρατορίας ἐν Βραζιλίᾳ, τὸ Ρίον Ἰανέϊρον ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς τότε ἱδρυθείσης ὁμοσπονδιακῆς δημοκρατίας.

—**Ρίον Ἰανέϊρον** *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πολιτεία τῆς Βραζιλίας, βρεχομένη ἀπὸ Α. καὶ Ν. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ περιβαλλομένη ἀπὸ Β. καὶ Δ. ὑπὸ τῶν πολιτειῶν Ἐσπιρίτου Σάντου, Μίνας Ζεράες καὶ Σὰν Πάουλου. Ἔχει ἔκτασιν 42.404 τ. χλμ., πληθυσμὸν 1.844.304 καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Νικτερόϊ*. Εἶναι ὀρεινή, διασχιζομένη ὑπὸ τῆς Σιέρρα ντὸ Μὰρ καὶ τῶν ὀρέων Μόργκαν, ἀρδεύεται δὲ κυρίως ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Παραΰμπα. Παράγει καφὲν κυρίως, ὄρυζαν, κακάο κλπ. καὶ ἔχει πλούσια εἰς ξυλείαν δάση. Χ. Δ.

Digitized by Google

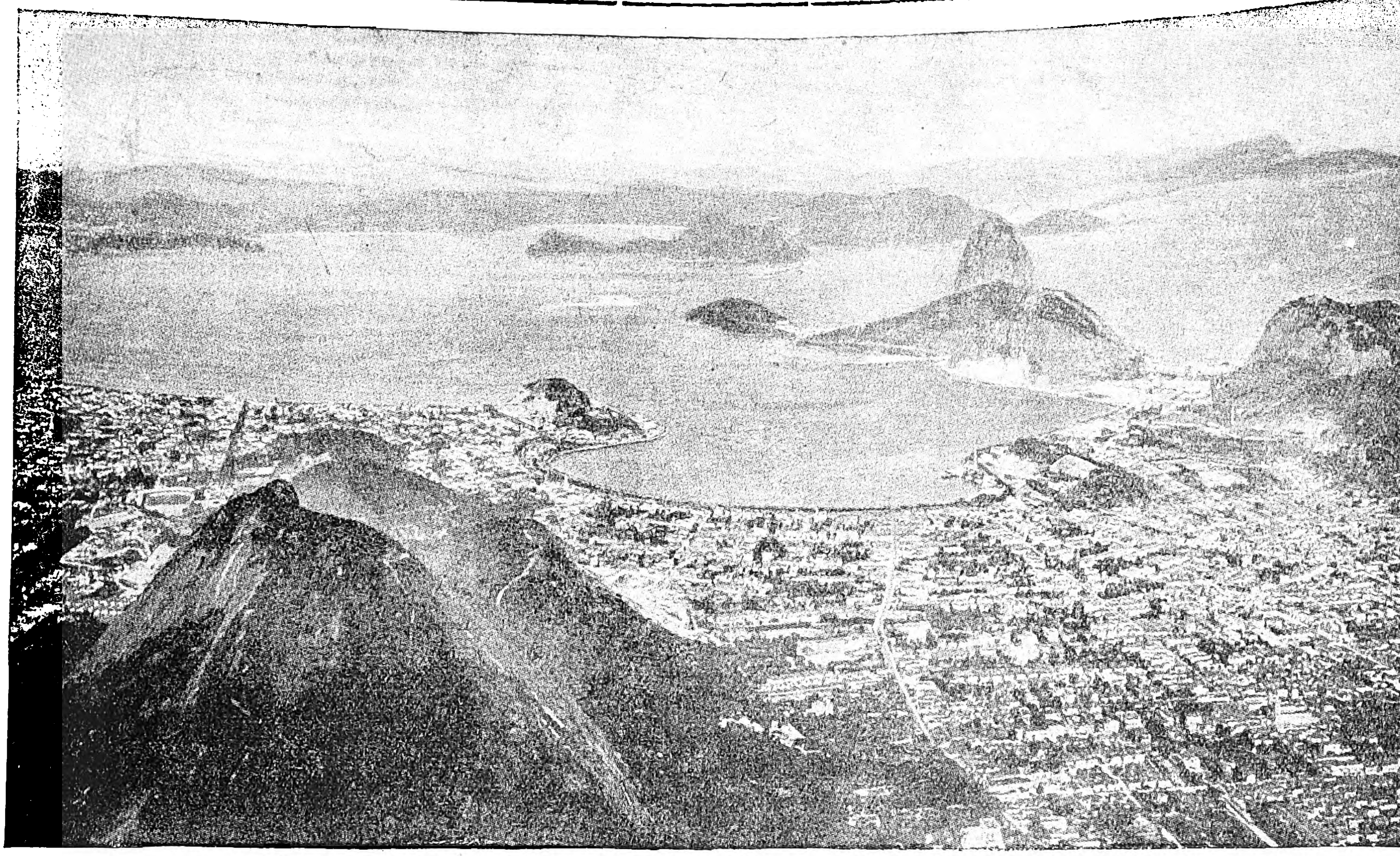

Εἴσοδος τοῦ κόλπου τοῦ Ρίου Ἰανεΐρου μετὰ τμήματος τῆς πόλεως.

Ρίο ντὲ λὰ Πλάτα (Rio de la Plata) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Δὰ Πλάτα.*

Ρίο ντὲ Ὅρο (Rio de Oro) *[Γεωγρ.]*. Ἱσπανικὴ κτῆσις ἐπὶ τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς, ἀπέναντι τῶν Καναρίων νήσων, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Μαρόκκου, πρὸς Ν. καὶ Α. ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Σαχάρας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔχει ἔκτασιν 285.200 τ. χλμ. καὶ κατοίκους μὴ ὑπερβαίνοντας τὰς 100.000, κατὰ μέγιστον μέρος νομάδας Ἄραβας καὶ Βερβέρους. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ φοίνικος. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Βίλια Θιθνέρος*, ἕδρα τοῦ ὑποδιοικητοῦ τῆς κτήσεως, μὲ 500 Εὐρωπαίους, ἔχουσα ἀεροπορικὴν βάσιν. Η.Π.Γ.

Ρίο Σαλάντο, ἢ *Σαλάντο* (Rio Salado, Salado) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Ἀργεντινῆς, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Μπουένος Ἄϋρες. Πηγάζει παρὰ τὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας Σάντα Φέ, διασχίζει τὸ βόρειον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μπουένος Ἄϋρες καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Σαμποροµπόν, ἐπὶ τοῦ ποταμοκόλπου τοῦ Ρίο ντὲ λὰ Πλάτα, μετὰ ροῦν 650 περίπου χιλ.—2) Ποταμὸς τῆς Ἀργεντινῆς, παραπόταμος τοῦ Παρανᾶ. Πηγάζει ἐκ τῆς Κορδιλλιέρας Ρεὰλ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάλτα, διαρρέει τὰς ἐπαρχίας Σαντιάγο ντὲλ Ἐστέρο καὶ Σάντα Φέ, ἀκολουθεῖ ΝΑ. κατεύθυνσιν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Παρανᾶ, κάτωθεν τῆς πόλεως Σάντα Φέ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πλημμυρῶν σχηματίζει τὰς δύο μεγάλας λεκάνας, τοῦ *Σὰν Ἀντόνιο* καὶ τοῦ *Πάζο Γκράντι.* Ἔχει ὁλικὸν ροῦν 1.250 περίπου χλμ. Η. Π. Γ.

—**Ρίο Σαλάντο** (Rio Salado) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Ἀλγερίου ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, εἰς ἀπόστασιν 50 χλμ. ΝΔ. τοῦ Ὀράν. Κάτ. 6.000. Η.Π.Γ.

Ρίο Τίντο (Rio Tinto) *[Γεωγρ.]*. Μεταλλειούπολις τῆς ΝΔ. Ἱσπανίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οὐέλβα, κειμένη παρὰ τὰς πηγὰς ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ λιμένος Οὐέλβα. Κάτ. (1920) 9.669. Εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐν τῷ κόσμῳ κέντρων ἐξαγωγῆς μεταλλευμάτων χαλκοῦ, ἡ ἐτησία δ' ἀπόδοσις τῆς περιοχῆς της ἀνέρχεται εἰς 2 ἑκατομμύρια περίπου τόννων. Χ. Δ.

Ρίου Κίου (Riu-Kiu) *[Γεωγρ.]*. Πολύνησον τῆς Ἰαπωνίας (βλ. λ. *Δίου Κίου*).

Ρίου-Λίνγκα (Riouw-Lingga) *[Γεωγρ.]*. Περιληπτικὸν ὄνομα 5 ὁμάδων νήσων, κειμένων παρὰ τὴν Α. ἀκτὴν τῆς Σουμάτρας καὶ ἐκτεινομένων ἀπὸ τοῦ στενοῦ τῆς Σινγκαπούρης πρὸς Β. μέχρι τοῦ στενοῦ Μπεράλα πρὸς Ν. Τὰ ὀνόματα ἑκάστου ἐκ τῶν συμπλεγμάτων τούτων εἶναι: *Κάριμον, Μπάταμ, Μπίντανγκ, Λίνγκα* καὶ *Σίνγκετ*. Ὑπάγονται εἰς τὰς Ὁλλανδικὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ ἔχουσι συνολικὴν ἔκτασιν 32.392 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν (1926) 224.145 κατοίκων, πρωτεύουσαν δὲ τὴν ἐπὶ τῆς νήσου *Μπίντινγκ* πόλιν *Ρίου.* Χ. Δ.

Ρίο Ντόσε (Rio Doce) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βραζιλίας (βλ. *Ντόσε*).

Ρίου Πρέτου (Rio-Preto) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Σάου Πάουλου. Εἶναι σπουδαιότατον κέντρον ἐμπορίου καφέ. Κάτοικοι (1920) 126.796. Χ. Δ.

Ριοῦρικ. Ρῶσος ἡγεμὼν (βλ. *Ροῦρικ*).

Ριπαῖα *ὄρη [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φαντασιώδη ὄρη, τοποθετούμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς τὰ βόρεια τῆς Γῆς, δι' ὃ πολλάκις ἐκαλοῦντο καὶ *Ὑπερβόρεια*. Ἦσαν ψυχρότατα καὶ χιονοσκεπῆ, ἐθεωροῦντο δὲ ὡς κατοικία τῆς Νυκτός, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔπνεον «ριπαὶ αἰθρηγενέος Βορέαο» (*Ὁμ.* Ἰλ. Ο, 171). Κατ' ἀρχὰς ὡς Ριπαῖα ὄρη ἐθεωροῦντο ὁ Αἷμος, τὰ Καρπάθια, αἱ Ἄλπεις, ὁ Καύκασος κ. ἄ., ἀπὸ δὲ τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος τὰ ἐν τῇ Βορείῳ Σαρματίᾳ ἐκτεινόμενα παραλλήλως πρὸς τὴν Σουηβικὴν (Βαλτικὴν) θάλασσαν, ὅπου ἐπιστεύετο ὅτι εἶχε τὰς πηγάς του ὁ Ρᾶ (Βόλγας), κατοικουμένας ὑπὸ τῶν Ὑπερβορείων. Οἱ μεταγενέστεροι γεωγράφοι ἔδιδον τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὰ δυτικώτερα τῶν Οὐραλίων ὀρέων. Α. Θ. Σ.

ριπαῖος, *—α, —ον*· ἐπὶ ἀνέμου, ὁ αἰφνίδιος καὶ μικρᾶς διαρκείας.

— *[Μετεωρολ.]* Ἄνεμος ὑπεράγαν μεταβλητὸς τὴν ἔντασιν καὶ αἰφνιδίως κατὰ βραχείας περιόδους σφοδρυνόμενος, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς λαίλαπας. Ριπαῖοι ἄνεμοι ἐμφανίζονται καὶ εἰς παράπλους τινὰς ἀκτῶν, ἐνῷ ὀλίγον πελαγιώτερον ἐπικρατεῖ ἄνεμος λεῖος καὶ μέτριος, τοῦτο δὲ συμβαίνει ὅταν ἡ ἀκτὴ ἀποτελῇ τερματισμὸν βουνοῦ (λ.χ. ὁ Αἰγάλεως εἰς τὸν παράπλουν τοῦ Κερατσινίου) ἢ ὄρος μὲ ἀποτόμους εἰς κλίσιν τὰς κλιτῦς του, καταχυνούσας κατὰ σφοδρὰς ριπὰς τὸν ἄνεμον (Μαλέα ἄκρα), δυναμένας νὰ ἁρπάσωσι τὰς σκηνὰς τοῦ ἀτμοπλοίου ἢ νὰ ἀπολωματίσωσι τὰ ἱστία τοῦ ἱστιοφόρου. Τοιοῦτοι ριπαῖοι ἄνεμοι ἀπαντῶσιν εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κατὰ τὸν παράπλουν τῶν Ὀροβιῶν καὶ τῆς Λίμνης, καταχυνόμενοι ὑπὸ τῶν κλιτύων τοῦ Τελεθρίου (Μανδῆλι) ὄρους. Σ. Ε. Λ.

Ριπαλθὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Μεσοποταμίας, ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Μασίου ὄρους (El-Tour), μεταξὺ τῆς Δάρας (Ἀναστασιουπόλεως) καὶ τῆς Ἀμίδης (Διαρβεκίρ), τὸ ὁποῖον κατεστραμμένον ἀπὸ πολλοῦ ἐπεσκεύασε μετὰ τῶν γειτονικῶν *Κιφᾶ, Σαυρᾶ, Ρασίου* καὶ ἄλλων ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

ριπὰς (ἡ) (κοιν. *ρεφούλι*). Πρόσκαιρος ἐπίτασις ἀνέμου καταιγίζοντος ἤδη. Εἶναι σύνηθες μετεωρολογικὸν φαινόμενον, συνοδεῦον τὰς λαίλαπας. Σ. Ε. Λ.

Ρίπελ (Riepel), *Ἰωσήφ*. Αὐστριακὸς μουσικὸς (1708—1782). Ἐκ τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ συνθέσεων, κυρίως κοντσέρτων διὰ βιολίον καὶ συμφωνιῶν, ὀλίγα τινὰ ἔχουν περισωθῆ, ἐνῷ ἄλλα εὑρίσκονται ἐν χειρογράφῳ. Ἐκ τῶν ἐκδοθέντων ὅμως θεωρητικῶν συγγραμμάτων τοῦ Ρίπελ διαφαίνεται ἡ μεγάλη αὐτοῦ ἀξία. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Anfangsgründe zur musikalischen Setzkunst... «Der rythmopœia», oder von der Taktordnung» (1752), «Grundregeln zur Tonordnung» (1755), «Gründliche Erklärung der Tonordnung insbesondere, zugleich aber für die mehresten Organisten insgemein» (1757), «Erläuterung der beträglichen Tonordnung, nämlich das versprochene 4 Kapitel e.t.c.» (1765), «Fünftes Kapitel. Unentbehrliche Anmerkungen zum Kontrapunkt, über die durchgehend gewechselten und ausschweifenden Noten» (1768) κτλ. Γ. Σ.

Ριπὲρ (Ripert), *Αἰμίλιος*. Γάλλος ποιητὴς γεννηθεὶς τῷ 1882. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ νεότης τοῦ Μιστράλ», «Ὀβίδιος, ποιητὴς τοῦ ἔρωτος, τῶν θεῶν καὶ τῆς ἐξορίας», «Ὁ χρυσὸς τῶν ἐρειπίων», «Ἡ προβηγκιανὴ ἀναγέννησις» (1917), «Εἰς τὴν γενέτειραν τοῦ Ζόφφρ» (1918), «Τὸ ποίημα τῆς Ἀνοίξεως» βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, «Ἡ γῆ τῶν δαφνῶν» κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ριπερντὰ (Riperda), *Ἰωάννης-Γουλιέλμος, δοὺξ τοῦ —*. Ὁλλανδὸς τυχοδιώκτης πολιτικὸς (1680—1737). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸν ὁλλανδικὸν στρατόν, ὅπου ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου, κατόπιν δὲ ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὴν Μαδρίτην, ὅπου προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἱσπανίας, ταχέως ἀναδειχθείς. Χάρις εἰς τὴν μεγάλην του εὐστροφίαν καὶ πανουργίαν, ἐπέτυχε νὰ φέρῃ εἰς πέρας πολλὰς διπλωματικὰς ἀποστολὰς καὶ νὰ συνάψῃ διαφόρους ἐπωφελεῖς διὰ τὴν Ἱσπανίαν ἐμπορικὰς συνθήκας, ἰδίως μὲ τὴν Αὐστρίαν, καὶ ἕνεκα τούτου κατώρθωσε νὰ διορισθῇ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Οἰκονομικῶν, καταστὰς εἷς τῶν μᾶλλον ἰσχυρῶν πολιτικῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Φιλίππου Ε'. Βραδύτερον ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι αἱ συνθῆκαι μὲ τὴν Αὐστρίαν ἐστηρίζοντο εἰς ψευδεῖς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας διεβίβασε καὶ εἰς τὰ δύο συμβληθέντα μέρη. Τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ αἱ ἀποκαλύψεις τῶν ἀνηθίκων μέσων, μὲ τὰ ὁποῖα κατώρθωνε νὰ καταρρίπτῃ τοὺς ἀντιπάλους του, τὸν κατέστησαν ἀντιπαθῆ εἰς τὸν λαὸν καὶ τὴν αὐλήν, καὶ τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ φύγῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Μετὰ βραχεῖαν παραμονὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ὁλλανδίαν, ὅπου προσεπάθησε νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς βάρος τῆς Ἱσπανίας, κατέφυγεν εἰς τὸ Μαρόκκον, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ ἐκεῖ σουλτάνου καὶ ἰδίως μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Λάλα Γιάνετ, συλλαβὼν τὸ σχέδιον τῆς ἱδρύσεως ἰσχυρᾶς μαροκκινῆς αὐτοκρατορίας, ἀνεξαρτήτου πάσης εὐρωπαϊκῆς ἐξαρτήσεως. Εἰς τὰ σχέδιά του εἶχεν ἀναμειχθῆ καὶ ὁ περίφημος βαρῶνος Θεόδωρος Νόϋχοφ, ὁ ἐπ' ὀλίγον βασιλεὺς τῆς Κορσικῆς, καθὼς καὶ ὁ βέης τῆς Τύνιδος.

Digitized by Google

Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τῆς μητρὸς τοῦ σουλτάνου, ἐξητμίσθη παντελῶς ἐν τῇ χώρᾳ πᾶσα ἐπίδρασις τοῦ Ριπερντά, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἐν τέλει ἐν πλήρει ἀφανείᾳ. Μ. Δ. Β.

ριπερσία (ἡ) (Ripersia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκοειδῶν*. Προσβάλλουσι τὰς ρίζας τοῦ χαμαίροπος, τῆς ἀμπέλου κ. ἄ. Ε. Τ. Ε.

Ρίπεσι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κεφαλόβρυση* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας.

ριπή (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ρίπτειν, βολή, κίνησις· || ἐπὶ ἀνέμου, βιαία πνοή: «ριπὴ βορείου ἀνέμου». || φρ. «ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ» εἰς τὸ διάστημα μιᾶς ματιᾶς, εἰς τὴν στιγμήν.

— *[Μετεωρολογ.]* Ὅρος χρησιμοποιηθεὶς ἀρχικῶς διὰ πᾶσαν παροδικὴν πνοὴν ἀνέμου, ἤδη δὲ ἵνα χαρακτηρίσῃ τὰς σχετικῶς ταχείας μεταβολὰς τῆς ἐντάσεως τῶν ἀνέμων τῶν πνεόντων παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν ἀναταραγμένην ἢ στροβιλοειδῆ κίνησιν τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος, ἕνεκα τῆς τριβῆς αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Θ. Θ. Φ.

— *[Ναυτ.]* Αἱ *ριπαὶ* διακρίνονται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν εἰς *σπηλιάδες*, ὅταν ἐκδηλοῦνται πλαγίως πως τῆς ἀκτογραμμῆς, καὶ εἰς *σαγανάκια*, ὅταν πλησίον αὐτῆς. Γενικῶς αἱ πρῶται ἐμφανίζονται ἐντατικώτεραι τῶν δευτέρων. Σ. Ε. Λ.

— *[Βλητ.]* Τὸ σύνολον τῶν βολῶν τῶν βαλλομένων εἴτε ὑφ' ἑκάστου πυροβόλου, πολυβόλου ἢ ὁπλοπολυβόλου, εἴτε ὑπὸ πυρβολαρχίας ἢ ἐνδεχομένως πολυβολαρχίας, τῶν στοιχείων ἑκάστης αὐτῶν ἐνεργούντων ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἰδίων κοινῶν σκοπευτικῶν δεδομένων. Ἡ *βολὴ κατὰ ριπὰς* ἀποτελεῖ τὸ σύνηθες δραστικὸν μέσον ταχείας ἐνεργείας, ἐν μικρῷ χρονικῷ διαστήματι. Διὰ τὸ πυροβολικὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν βαλλομένων ὑφ' ἑκάστου πυροβόλου ἐγκαιροφλεγῶν ἢ κρουσιφλεγῶν βλημάτων καθορίζεται ἑκάστοτε ἐν τῷ σχετικῷ παραγγέλματι, ἀνέρχεται δὲ εἰς 4, τὸ πολύ, συνήθως· διὰ τὰ πολυβόλα ἡ ριπὴ περιλαμβάνει 20—25 βολάς· διὰ τὰ ὁπλοπολυβόλα ἡ ριπὴ κατὰ θεμελιώδη ἀρχὴν ἐκτελεῖται διὰ 7—8 φυσιγγίων, ἐπαναλαμβάνεται δέ, ἄνευ ἄλλου παραγγέλματος, μέχρις ἐπιτεύξεως τοῦ ἐπιδιωκομένου ἀποτελέσματος. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Ριπησία *Δακία* (Dacia Ripensis) *[Ἀρχ. Γεωγραφ.]*. Ὀνομασία μιᾶς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Δακίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, μεταξὺ τῶν δύο Μοισιῶν, Ἄνω καὶ Κάτω, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου Αὐρηλίου (161—180 μ. Χ.) γενομένην διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς χώρας. Ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας ὑπήχθη εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, τῆς ὁποίας ἀπετέλει μίαν τῶν πέντε ἐπαρχιῶν. Α. Θ. Σ.

ριπιγόνον (τὸ) (Rhipigonon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ παρεμφερῆ πρὸς τὰ λείρια, φυόμενα εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὰς παρ' αὐτὴν νήσους. Δ. Ν. Π.

ριπίδιον (τὸ)· μικρὰ ριπίς, τὸ μέσον μὲ τὸ ὁποῖον κάμνομεν ἀέρα, κοιν. *βεντάλια* ἢ *βεντάγια*· || «ἄνθη κατὰ ριπίδιον διατεταγμένα», ὧν ἡ διάταξις ἐνθυμίζει ριπίδιον.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *ριπίδια* διακρίνονται εἰς τὰ σταθεροῦ σχήματος καὶ τὰ πτυσσόμενα. Τὰ πρῶτα δύνανται νὰ ἔχουν ποικίλας μορφάς, ἤτοι νὰ εἶναι τετράπλευρα ξύλινα πλαίσια μετὰ τυμπάνου ἐκ χάρτου ἢ ὑφάσματος, νὰ διαμορφοῦνται εἰς δέσμην πτερῶν κττ. Τὰ δεύτερα ἀποτελοῦνται ἐκ δύο κυρίων μερῶν, τοῦ *σκελετοῦ* καὶ τοῦ *πτερυγίου*. Τὸν σκελετὸν ἀποτελοῦν λεπτὰ ἐπιμήκη ἐλάσματα (ξύλου, ἐλεφαντοστοῦ, ζάρβυκος κ.ἄ.), ἔχοντα τὸ ἓν τῶν ἄκρων των («κεφαλὴν») διάτρητον καὶ συνεχόμενα πρὸς ἄλληλα δι' ὀβελοῦ (ἐφ' οὗ πτύσσονται). Ὁ σκελετὸς τῶν πολυτελῶν ριπιδίων διακοσμεῖται διὰ τορευμάτων, ἡμιγλύφων παραστάσεων, βερνικώσεως κττ. Τὸ πτερύγιον σύγκειται ἐκ δύο ἐπικολλωμένων φύλλων χάρτου (ἢ μεταξωτοῦ ὑφάσματος, κ.ἄ.) ἐνίοτε ἐπενδυόντων ἑκατέρωθεν τεμάχιον μεμβράνης, δέρματος κύκνου, μοσχείου διφθέρας κτλ., συνήθως δὲ διακεκοσμημένων διὰ κεντημάτων, ἐντομῶν καὶ κυρίως διὰ παραστάσεων ζωγραφιστῶν (ὑδροκομμιογραφίας) ἢ ἐντύπων. Εἰς ἄλλα ριπίδια τὸ πτερύγιον ἀποτελεῖ ὁ ἴδιος ὁ σκελετός, συγκείμενος ἐκ πτυσσομένων πτερῶν, πλατέων ἐλασμάτων κ. ἄ. συνεχομένων διὰ ταινίας. Ριπίδιά τινα (τὰ καλούμενα *μηχανικὰ*) σύγκεινται ἐξ ὀστεΐνης διπτέρου, τριπτέρου κτλ. ἕλικος στρεφομένης δι' ἐλατηρίου, ἀποτελοῦντα μικρογραφίαν συνήθους ἀνεμιστῆρος. Μεγάλην παραγωγὴν ριπιδίων ἔχουν ἐν Ἀνατολῇ ἡ Ἰαπωνία (ἐξάγουσα κολοσσιαίας ποσότητος ριπιδίων, ὧν ὁ σκελετὸς κατασκευάζεται ἐκ μπαμπού, τὰ δὲ πτερύγια ἐκ ριζοχάρτου) καὶ ἡ Κίνα (σημαντικὰ παραγωγικὰ κέντρα: Καντών, Νανκίν, Χὰνγκ-Τσού, Σοὺ-Τσού), ἐν Εὐρώπῃ δὲ ἡ Ἱσπανία (Βαλεντία), Γαλλία (διαμερίσματα Παρισίων καὶ Οὐάζ), Αὐστρία (Βιέννη), Γερμανία (Βερολῖνον, Μαγεντία) καὶ Ἰταλία. Ἐν Ἑλλάδι εἰσάγονται μικραὶ σχετικῶς ποσότητες (1926—1928: 208.990 δρχ.), ὧν κατ' ἀξίαν προέρχονται τὰ 33% ἐκ Γερμανίας, 30% ἐκ Γαλλίας, 24% ἐξ Αὐστρίας καὶ 13% ἐξ Ἰαπωνίας.

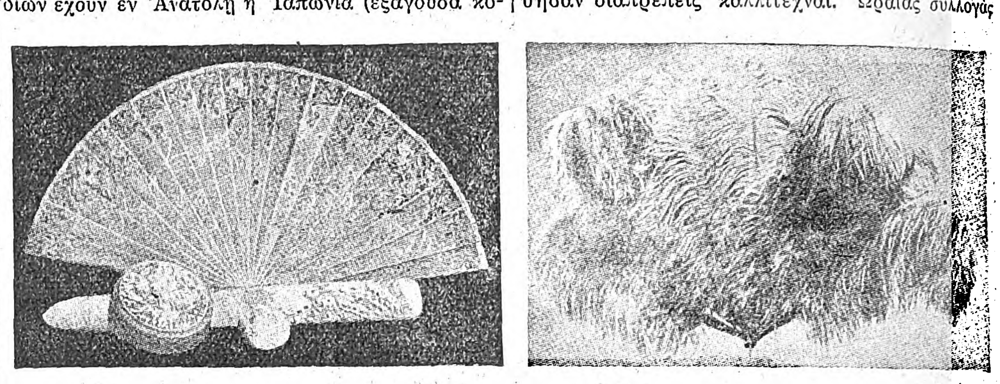

Πολυτελῆ ριπίδια.

Τὸ ριπίδιον εἶναι ἀρχαιοτάτη ἐπινόησις τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Παρίσταται εἰς αἰγυπτιακὰ μνημεῖα τῆς ΙΘ'—Κ' δυναστείας (ΙΕ'—ΙΒ' αἰῶν. π. Χ.), καὶ εἰς μνημεῖα τῆς Νινευΐ, Χορσαμπάντ, Περσεπόλεως κτλ., πάντοτε ἔχον σχῆμα σταθερὸν καὶ μορφὴν φύλλου φοίνικος. Ἐν Ἑλλάδι (ἄλλως καὶ *ριπὶς* καλούμενον) εἰσήχθη μετὰ τὸν Ε' π.Χ. αἰῶνα, ὅτε ἡ χρῆσίς του ἐθεωρεῖτο ἔτι «βάρβαρος νόμος» (*Εὐριπίδης*). Αἱ ἀρχαιότεραι παραστάσεις του εἰς μνημεῖα τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος, τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς, ἀνάγονται εἰς τὸν Δ' π.Χ. αἰῶνα, ἡ δὲ ἀρχαιοτέρα μνεία τῆς χρήσεώς του εὕρηται εἰς τὰ ἔργα τῆς νεωτέρας κωμῳδίας. Ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ καρδιοσχήμου φύλλου τοῦ ἄρου ἢ ἐκ φύλλου κολοκασίου ἢ φοίνικος. ἄλλοτε ἦτο ἀπομίμησις φύλλου (μετὰ ἐπιχρύσου παρυφῆς) ἢ κατεσκευάζετο ἐκ παπύρου, πλέγματος ψιαθίου, ὑφάσματος ἢ δέρματος τεταμένου ἐν πλαισίῳ ξυλίνῳ ἢ μεταλλικῷ κτλ., τὰ μεγάλης δὲ πολυτελείας ριπίδια τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων κατὰ προτίμησιν ἦσαν ἐκ πτερώματος («ριπὶς πτερίνη») ταὼ μετὰ γλυπτῆς λαβῆς, ἀναρτώμενα ἀπὸ τῆς ὀσφύος ἢ τοῦ καρποῦ τῆς χειρός. Τὸ ριπίδιον ἦτο ἓν τῶν συμβόλων τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἐν κατωτέρᾳ δὲ μορφῇ ἀπετέλει τὴν ἐκ τριχῶν ζῴων *σόβην* ἢ *μυιοσόβην*. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ἐπίσης ποικιλίας ριπιδίων (flabellum, tabella, muscarium). Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀνηρτῶντο τὰ ριπίδια διὰ χρυσῆς ἁλύσεως ἀπὸ τῆς ὀσφύος, ἔκτοτε δὲ μέχρι νῦν ἀπετέλεσαν τὸ ἀπαραίτητον ἐφόδιον τῶν Ἱσπανίδων καὶ Ἰταλίδων, δημιουργηθείσης καὶ ἰδίας διὰ τῶν κινήσεων τοῦ ριπιδίου συνθηματικῆς ἐρωτικῆς γλώσσης (lenguaje del abanico, linguaggio del ventaglio). Τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἰσήχθη τὸ ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ Κίνᾳ ἐπινοηθὲν πτυσσόμενον ριπίδιον, κοσμούμενον καὶ δι' ἐνθέτου καθρεπτίου. Εἰς τὸν διάκοσμον τοῦ ριπιδίου ἐπεδόθησαν διαπρεπεῖς καλλιτέχναι. Ὡραίας συλλογὰς ριπιδίων ἔχουν διάφοροι ἰδιῶται (Pirozzini ἐκ Βαρκελώνης) καὶ μουσεῖα (Λοῦβρον). Διάσημα ἐγένοντο τὰ ριπίδια τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ Πουατιὲ (ἐξ ἐλεφαντελασμάτων), τῆς Λουΐζης τῆς Λωρραίνης (ἐκ ζάμβυκος μετ' ἐνθέτων λίθων), τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας (ἔργον τοῦ Ντυβελλουά), τῆς αὐτοκρατείρας Ἰωσηφίνης (μουσεῖον Κλυνὺ) κ.ἄ. Ἐπίσης ἡ ἐξεικόνισις τῆς ριπιζομένης ἢ τῆς φερούσης ριπίδιον δεσποίνης ἄλλοτε ἦτο θέμα ἀγαπητότατον, ἐφ' οὗ εἰργάσθησαν καλλιτέχναι οἷοι ὁ Γκόγια, Βαττώ, Βελάσκουεθ, Ρέμπραντ, Φαῖβρ κ.ἄ. Π. Ν. Π.

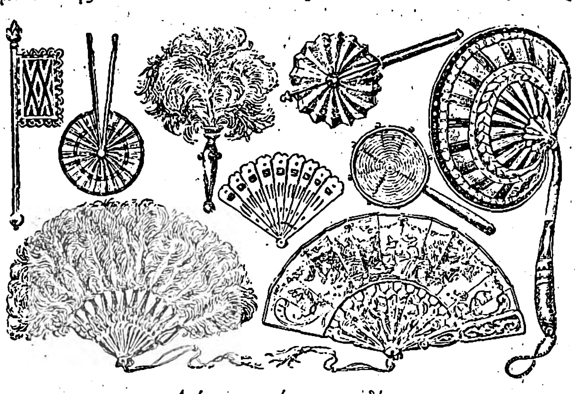

Διάφοροι τύποι ριπιδίων.

— *[Λειτουργ.]* *Ριπίδιον* καλεῖται τὸ ἱερὸν σκεῦος, τὸ ἀρχικῶς μὲν χρησιμοποιηθὲν ὡς ὄργανον ἀερισμοῦ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ὑπεριπταμένων ἐντόμων ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ Τραπέζῃ ἐπικειμένων δώρων, μεταγενεστέρως δ' ἐξελιχθὲν εἰς εἶδός τι λαβάρου ἐξεικονίζοντος τὰ Σεραφείμ. Μετάλλινον σήμερον, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ξύλινον, εὕρηται εἰς ζεῦγος ὄπισθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ τιμίου σταυροῦ ὡς δίσκος τις ἀργυροῦς ἢ χρυσοῦς, ἐστηριγμένος μὲν ἐπὶ ξυλίνου κοντοῦ, ἔχων δὲ ἀναγεγλυμμένην παιδικὴν κεφαλὴν ὑπὸ ἑξάδος πτερύγων κυκλουμένων, ἐξ οὗ καὶ *ἑξαπτέρυγον* καλεῖται. Παλαιότερον ὅμως, εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὸ πρῶτον εἰσαχθέντα, ἔνθα ἡ θερμότης τοῦ κλίματος εὐνοεῖ τὴν ὕπαρξιν πληθώρας ἐντόμων, ἀπετελοῦντο τὰ ριπίδια ἐκ πτερῶν ταὼ ἢ ἐξ ὀθονῶν λεπτῶν καὶ κρατούμενα ὑπὸ τῶν διακόνων ἐκινοῦντο ἠρέμα, ἵνα ἀποσοβῶνται «τὰ μικρὰ τῶν ἱπταμένων ζῴων, ὅπως ἂν μὴ ἐγχρίπτωνται εἰς τὰ κύπελλα» (Ἀποστολ. Διαταγαὶ Η, 12). Ριπίδιον ἐξ ὀθόνης, ἐπικαλύπτον τὰ τίμια δῶρα καὶ ὑπὲρ ταῦτα ἐπισειόμενον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀπαγγελίας τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, παρέμεινεν ἐν χρήσει μέχρι σήμερον παρ' ἡμῖν ὁ *ἀὴρ* (βλ. λ.). Δεδομένου δ' ὅτι, κατ' ἀπεικονίσεις περισωθείσας ἐν χειρογράφοις τῆς Δύσεως, οἱ διάκονοι παρουσιάζονται κινοῦντες τὰ ριπίδια καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ λειτουργοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος προσφέρει, ἐξηγεῖται, νομίζομεν, ἡ μέχρι σήμερον κρατοῦσα παρ' ἡμῖν συνήθεια, καθ' ἣν, ὅταν ἱερουργῇ ἀρχιερεύς, ὁ ἀὴρ ἢ τὸ ριπίδιον κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ συμβόλου κινεῖται ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του.

Τὸ ριπίδιον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τοῦ διακόνου, ἐντεῦθεν δέ, κατὰ τὰς παλαιοτέρας διατάξεις τοῦ Εὐχολογίου, κατὰ τὴν ὥραν τῆς χειροτονίας τοῦ διακόνου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἀπόθεσιν τοῦ ὀραρίου, ἐνεχειρίζετο εἰς αὐτὸν καὶ ριπίδιον. Παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις τὸ ριπίδιον, καταστὰν μετάλλινον καὶ κυκλούμενον γύρωθεν τοῦ δίσκου, ἐφ' οὗ φέρεται ἀποτετυπωμένον τὸ ἑξαπτέρυγον Σεραφείμ, ὑπὸ μικρῶν κωδωνίσκων, κρατεῖται ὑπὸ τοῦ διακόνου συνεχῶς στηριζόμενον κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν μετέπειτα ἐξενεχθεισῶν ἀλληγορικῶν ἑρμηνειῶν περὶ τοῦ ριπιδίου, ἀξιομνημόνευτος τυγχάνει ἡ ἐν τῇ Μυστικῇ Θεωρίᾳ, τῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Γερμανοῦ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως φερομένῃ, καθ' ἣν «τὰ ριπίδια καὶ οἱ διάκονοι ἐμφαίνουσι τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφεὶμ καὶ τὴν τῶν πολυομμάτων Χερουβεὶμ ἐμφέρειαν» (Migne 98, 432). Π. Ν. Τ.

Ἀρχαῖα ριπίδια.

— *[Ναυτ.]* Καλοῦνται ριπίδια οἱ πρῶτοι πρὸς πρῶραν *νομεῖς*. Οἱ παραστάται καὶ τὰ ριπίδια ἀποτελοῦσι τὴν κυρίως λεγομένην *πρῶραν*, ἔχουσι δὲ τὴν *στεῖραν* ὡς πρόσθιον τέρμα. Τὰ δὲ μεταξὺ τῶν παραστατῶν καὶ τῶν ριπιδίων κενὰ συμπληροῦνται διὰ ξυλίνων τεμαχίων, ἅτινα καλοῦνται *νόθα ριπίδια*, κοιν. *μπασταρδιὰ τῆς πλώρης*. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

— ῥιπιδίου *σημεῖον*. Περιεγράφη κατὰ πρῶτον τῷ 1903 ὑπὸ τοῦ Babinski καὶ συνίσταται εἰς κινήσεις ἀπαγωγῆς τῶν δακτύλων τοῦ ποδός, οἵτινες ἀπομακρύνονται ἀλλήλων, ἐν εἴδει ῥιπιδίου, ὅταν παραγγέλλωμεν εἴς τινας πάσχοντας ἡμιπληγικούς, ἰδίως κατὰ τὴν παιδικὴν ἡμιπληγίαν, νὰ ἐκτελέσωσι κινήσεις κάμψεως καὶ ἐκτάσεως τοῦ κορμοῦ ἐπὶ τῆς πυέλου. Μ. Ν. Κ.

ῥιπιδόγλωσσα (τὰ) (Rhipidoglossa) *[Ζωολ.]* Κατηγορία μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα ἄνω τῶν 1.500 εἰδῶν, ἀπαντῶντα εἰς τὰ ἁλμυρὰ καὶ θαλάσσια ὕδατα πασῶν, σχεδόν, τῶν χωρῶν τῆς γῆς. Κατὰ γενικὸν κανόνα τὰ μαλάκια τῆς κατηγορίας ταύτης ἔχουσιν ὄστρακον σπειροειδὲς καὶ πόδα ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον μετὰ κυματοειδῶν προσαρτηματικῶν ὀργάνων. Δ. Ν. Π.

ῥιπιδογοργία (ἡ) (Rhipidogorgia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀνθοζώων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλκυοναρίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γοργονιδῶν*, περιλαμβάνον ἀνθόζῳα κατὰ δενδρώδεις ἀποικίας βιοῦντα μὲ κορμὸν λεπτὸν καὶ δικτυοειδῆ. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας ἀμφοτέρων τῶν ἡμισφαιρίων. Δ. Ν. Π.

ῥιπιδόδενδρον (τὸ) (Rhipidodendron) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ῥιπιδοειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ῥιπίδιον, ὁ ἔχων σχῆμα ἀνοιχτῆς βεντάλιας.

ῥιπιδοκερίδαι (οἱ) (Rhipidoceridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πριονοδόντων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ εἴδη ἱκανοῦ ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρων, ἐξηπλωμένα εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τοῦ Νέου Κόσμου καὶ κυρίως τῆς Αὐστραλίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ *ῥιπιδόκερως* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ῥιπιδόκερως (ὁ) (Ripidocerus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥιπιδοκεριδῶν*, περιλαμβάνον κανθάρους μετριοσώμους, μὲ σῶμα τριχωτόν, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ῥιπιδόκερως ὁ αὐστραλιανὸς* (Rhipidocerus australiensis). Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοκυανοῦς. Ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς τῶν ῥωγμῶν τῶν κορμῶν τῶν δένδρων. Δ. Ν. Π.

ῥιπιδοκέφαλος (ὁ) (Rhipidocephalus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀκάρεων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαρκοπτιδῶν*, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη μικροτάτων ἀκάρεων παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένων ἐπὶ διαφόρων ζῴων. Δ. Ν. Π.

ῥιπιδοκυκλίνα (ἡ) *[Παλαιοζωολ.]* βλ. λ. *ὀρβιτοειδής*.

ῥιπιδόπτερα (τὰ) *[Ζωολ.]*· βλ. *στρεψίπτερα*.

ῥιπιδόρνις (ἡ) (Rhipidornis) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *παραδεισιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη μικροσώμων πτηνῶν, ἀπαντώντων εἰς τὰ δάση τῆς Νέας Γουϊνέας. Ἀξιολογώτερα εἴδη εἶναι ἡ *ῥιπιδόρνις ἡ θαυμασία* (Rhipidornis mirabilis), ἥτις ἔχει μικρὸν μέγεθος, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ῥάμφος κωνικόν, λαιμὸν βραχύν, σῶμα μέτριον, οὐρὰν ἀπολήγουσαν εἰς δύο μακρότατα καὶ λεπτότατα κυματοειδῆ πτερὰ καὶ πόδας μᾶλλον βραχεῖς. Ὁ χρωματισμός της εἶναι πυρροκυανοῦς μετὰ πορφυρῶν, χρυσῶν καὶ ἀργυροειδῶν ἀποχρώσεων. Δ. Ν. Π.

ῥιπίδουρος (ὁ) (Rhipidurus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιοθηριδῶν*, περιλαμβάνον μικρόσωμα πτηνά, παρεμφερῆ πρὸς τοὺς μυιοθήρας. Ἐκ τῶν 7 γνωστῶν εἰδῶν τοῦ γένους, πάντων ἰθαγενῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Αὐστραλίας, ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *ῥιπίδουρος ὁ αὐστραλιανὸς* (Rhipidurus australiensis), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, ῥάμφος βραχὺ καὶ πεπιεσμένον, ἄνω σιαγόνα κεκαλυμμένην ὑπὸ πυκνῶν μεταξοειδῶν καὶ σκληρῶν τριχῶν, πτέρυγας μετρίως ἀνεπτυγμένας καὶ οὐρὰν μακροτάτην. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματος εἶναι πυρρόξανθος καὶ τῆς κεφαλῆς κυανοπορφυροῦς. Ὅταν ἵπταται, ἀνοίγει τὰ πτερὰ τὰ ἀποτελοῦντα τὴν οὐρὰν του ἐν εἴδει ῥιπιδίου, ἐξ οὗ καὶ *ῥιπίδουρος* καλεῖται. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεγάλα δάση τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π.

ῥιπιένο (ἰταλ. ripieno) *[Μουσ.]*. Μουσικὸς ὅρος συνώνυμος πρὸς τὸ *τούττι* καὶ σημαίνων τὴν εἴσοδον ὅλων τῶν ὀργάνων (κυρίως τῶν ἐγχόρδων). Τὸ *ῥιπιένο* εἶναι τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς τοῦ *σόλο* ἢ obligato, ἦτο δὲ λίαν ἐν χρήσει εἰς τὴν ὀργανικὴν μουσικὴν τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, ἐν τῇ ὁποίᾳ, κατὰ κανόνα, ἰδίως εἰς τὰ «κοντσέρτι γκρόσσι», εἰς φράσιν τινὰ ἐκτελουμένην ὑπὸ τῶν κορυφαίων ὀργάνων, ἀπήντα τὸ *ῥιπιένο*, δηλαδὴ τὸ σύνολον τῆς ὀρχήστρας. Τοιαῦτα δείγματα *σόλο* καὶ *ῥιπιένο* εὑρίσκομεν εἰς τὰ κοντσέρτι γκρόσσι, τὰς σουΐτας κλπ. τοῦ Κορέλλι, τοῦ Βιβάλντι, τοῦ Μπάχ, τοῦ Χαίνδελ κ. ἄ. Γ. Σ.

ῥιπίζω· προκαλῶ ῥιπήν, πνοὴν ἀνέμου, ἀερίζω || μεταφ., ἐξάπτω, παρορμῶ, ἐρεθίζω, ἀναρριπίζω.

ῥιπίπτερα (τὰ) (Rhipiptera) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πριονοδόντων*, περιλαμβάνουσα πολυαριθμότατα εἴδη πανταχοῦ τῆς γῆς διαδεδομένα (βλ. καὶ λ. *στρεψίπτερα*). Δ. Ν. Π.

ῥιπιπτέρυξ (ὁ) (Rhipipterix) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γρυλλιδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη γρύλλων ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Δ. Ν. Π.

ῥιπίς, —ίδος (ἡ)· τὸ δι' οὗ προκαλοῦμεν ῥιπὰς ἀέρος, ἀνεμιστήρι.

ῥιπιφορίδαι (οἱ) (Rhipiphoridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*, περιλαμβάνουσα κανθάρους μικροῦ ἢ μετρίου μήκους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς Εὐρώπης. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *ῥιπιφόρος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ῥιπιφόρος (ὁ) (Rhiphiphorus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥιπιφοριδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη μικροσώμων κανθάρων, ἰθαγενῶν τῆς Εὐρώπης, ἐνδιαιτωμένων ἐπὶ διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

Ρίπλεϋ (Ripley) *[Γεωγρ.]*. Ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ντέρμπυ. Κάτ. 11.800. Παρ' αὐτὴν κεῖνται γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα σιδήρου. Χ. Δ.

Ρίπολ (Ripoll) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν Καταλωνίᾳ, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Τὲρ καὶ Φρέσσερ. Κάτ. 10.638. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, χάρτου καὶ μωσαϊκῶν πλακῶν. Ἔχει μοναστήριον τῶν Βενεδικτίνων μετὰ πολλῶν ἱστορικῶν κειμηλίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν καὶ τὴν μητρόπολιν, ἥτις θεωρεῖται τὸ σημαντικώτερον ῥωμανικὸν μνημεῖον τῆς Καταλωνίας καὶ τὸ θαυμασιώτερον μετὰ τῆς μητροπόλεως τοῦ Σαντιάγο καλλιτεχνικὸν μνημεῖον τῆς Ἱσπανίας. Μ. Δ. Β.

ῥιπολίνη (ἡ). Ἐμπορικὴ ὀνομασία εἰδικοῦ ἐλαιοχρώματος παρασκευαζομένου ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ ἐργοστασίου Lefranc. Σήμερον ἡ ὀνομασία, γενικευθεῖσα, δηλοῖ πᾶν στίλβον ἐλαιόχρωμα ταχέως ξηραινόμενον. Σ. Γ.

ῥιπονίτης (ὁ) (Riponit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τοῦ σκαπολίθου. Ἡ χημικὴ σύστασις αὐτοῦ εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ μαριαλίθου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Bolton, τὴν Μασσαχουσσέτην καὶ εἰς τὸ Ripon τῆς περιοχῆς Quebec. Γ. Β.

ῥίπος (ὁ), καὶ *ῥίψ*, γεν. *ῥιπός*· πλέγμα ἀπὸ βοῦρλα πρὸς στρῶσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. κοιν. *ψάθα*.

— *[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *ῥίπος* (κοιν. *μπαγιέτο*) πλέγμα ὑφαντὸν ἢ χειρόπλεκτον, κατασκευαζόμενον ἐξ ἐμβόλων ἐφθαρμένων σχοινίων. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν πλεκτῶν ζωνῶν τῶν λέμβων ἢ διὰ νὰ προφυλάττωμεν ἀπὸ τῆς τριβῆς κάλωας ἢ ἀπόγεια πείσματα, τὰ ὁποῖα περιτυλίσσομεν πρὸς τοῦτο διὰ τοῦ ῥίπου, εἰς ἃ μέρη ὑφίστανται πίεσιν ἐπὶ τῶν σταθερῶν μερῶν τοῦ πλοίου. Συνήθως, κατὰ τὴν πλοκὴν αὐτῶν, παρεμβάλλομεν τεμάχια κλωσμάτων ἢ δετηρίας, ὅπως ἡ ἐπιφάνειά των παρουσιάζῃ χνοῦν, ἰδίως ὅταν πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ ῥίπος ὡς μικρὸς τάπης ἔνδοθεν εἰσόδου ἢ θύρας πρὸς καθαρισμὸν τῶν ποδῶν ἢ τῶν πελμάτων τῶν ὑποδημάτων. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ῥίποι χρησιμοποιούμενοι ὡς σωστικὰ μέσα διὰ πλοῖον ὑποστὰν ῥῆγμα τῆς γάστρας, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται διαρροὴ ὕδατος. Οἱ τοιοῦτοι ῥίποι, *ῥίποι Μακάρωφ* ὀνομαζόμενοι, ἀπὸ τοῦ ἐπινοήσαντος αὐτοὺς Ῥώσου ναυάρχου, εἶναι τετράγωνον ἢ ὀρθογώνιον παράβλημα, 3 ἕως 20 τετρ. μέτρων, ἐκ πλέγματος λεπτοῦ, ἐνδυναμουμένου κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπιφανείας διὰ διπλῆς κεδρωτῆς ὀθόνης· τοῦτο καταβιβαζόμενον παρατοίχως, ἕως οὗ καλύψῃ τὴν ὀπὴν τοῦ ῥήγματος, καὶ συγκρατούμενον εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν δι' ἐπαγωγῶν καὶ ὁλκῶν, ἐφαρμόζει ἐπ' αὐτῆς διὰ τῆς πιέσεως τοῦ ὕδατος ἐμποδίζον τὴν περαιτέρω εἰσροὴν τούτου. Σ. Ε. Λ.

ῥιπτάζομαι· στρέφομαι ἐπὶ τῆς κλίνης μου, δὲν δύναμαι νὰ κοιμηθῶ.

ῥιπτάριον (τὸ) *[Βυζαντ.]*. Ὀνομασία ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τοῦ *ἀκοντίου*.

ῥιπτασμός (ὁ)· τὸ νὰ ῥιπτάζεταί τις, νὰ στρέφεται ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἔλλειψις ὕπνου ἕνεκα ἀνησυχίας.

— *[Ἰατρ.]* Ῥιπτασμόν, ἤτοι γενικὴν κινητικὴν ἐν τῇ κλίνῃ ἀνησυχίαν, ἐμφανίζουσι πολλοὶ ἀσθενεῖς πάσχοντες βαρέως ἐκ λοιμωδῶν νόσων ὀξειῶν, ὡς λ. χ. ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ κλπ. Μ. Ν. Κ.

ῥίπτω, ἀόρ. *ἔρριψα—ἐρρίφθην*, παθ. μετχ. *ἐρριμμένος*, δημοτ. ἀόρ. *ἔρριξα—ἐρ(ρ)ίχτηκα*, παθ. μετχ. *ριγμένος*· κάμνω τι νὰ πέσῃ (ἐνεργ. τοῦ *πίπτω*): «ἔρριψεν ἐπιστολὴν εἰς τὸ γραμματοκιβώτιον», «ρίπτω τὴν ἄγκυραν» || παθ. πίπτω οἰκειοθελῶς: «ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, —εἰς τὸν ποταμόν» || βάλλω, ἐκσφενδονίζω: «ἔρριψε κατ' αὐτοῦ λίθους», «ἔρριξαν 'στὸ σημάδι» || ἐπὶ πυροβόλου ὅπλου, κάμνω νὰ ἐκπυρσοκροτήσῃ: «ἔρριξε τὸ τουφέκι, — τὸ πιστόλι» || μεταφ. «ἔρριξε τὸ κανόνι» ἔκαμε στάσιν πληρωμῶν, ἐπτώχευσε, ἐχρεοκόπησε || ῥίπτω κάτω, καταρρίπτω: «πάλεψαν καὶ τὸν ἔρριξε κάτω» || μεταφ. «ἡ βουλὴ ἔρριψε τὴν κυβέρνησιν» ἠρνήθη νὰ παράσχῃ ἐμπιστοσύνην || «ἔρριξε τ' αὐτιά του» ἄλλως «κατέβασε τ' ἀφτιά του» ἐταπεινώθη, ἔχασε τὸ θάρρος του || «ρίχνω τὰ μάτια μου» στρέφω τὰ βλέμματά μου || «ρίχνω μιὰ ματιὰ» παρατηρῶ πρὸς στιγμήν || ἐπὶ ἐγκύου: «ρίχνω τὸ παιδὶ» κάμνω ἔκτρωσιν || «ρίχνω ρίζες» ῥιζοβολῶ || «ρίπτω σκιὰν» σκιάζω || «ρίχνω τὰ χαρτιὰ» μαντεύομαι, ἀνερευνῶ τὴν τύχην μὲ τὰ τραπουλόχαρτα || «ρίχνω ἔξω τὸ καράβι» κάμνω νὰ ἐξοκείλῃ || μεταφ. «τὸ ρίχνω ἔξω» παύω νὰ φροντίζω, νὰ στενοχωροῦμαι καὶ καθόλου παραμελῶ || «ρίπτει βροχήν, — χιόνα, — χάλαζαν» καὶ δημοτ. «ρίχνει —»: «ἔρριξε ἕνα καλὸ νερό, —μιὰ σιγανὴ βροχὴ» ἔβρεξε || «ρίπτω γνώμην, —ἰδέαν» ἐκφράζω γνώμην οἱονεὶ πρὸς συζήτησιν.

ῥίς, γεν. *ῥινὸς* (ἡ)· τὸ ὄργανον τῆς ὀσφρήσεως καὶ τῆς ἀναπνοῆς, κοιν. *μύτη* || *ῥῖνες* (αἱ)· οἱ ῥώθωνες.

— *[Ἀνατομ.]* Ἡ ῥὶς ἐξυπηρετεῖ ἔνθεν μὲν τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα, ἔνθεν δὲ τὸ αἰσθητήριον τῆς ὀσφρήσεως. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῆς *ἔξω ῥινὸς* καὶ ἐκ τοῦ *κύτους τῆς ῥινὸς* ἢ τῶν *ῥινικῶν κοιλοτήτων*. Ἡ ἔξω ῥὶς παριστᾷ προεξοχὴν τοῦ προσώπου, ἔχουσαν συνήθως σχῆμα τριγώνου πυραμίδος. Ταύτης τὸ πρὸς τὸ μέτωπον στενὸν ἄνω ἄκρον εἶναι ἡ *ῥίζα*· τὸ κάτω πλατὺ τετρημένον πέρας εἶναι οἱ δύο *μυκτῆρες* ἢ *ῥώθωνες*, χωριζόμενοι ἀπ' ἀλλήλων διὰ πτυχῆς τοῦ δέρματος τοῦ *κίονος* ἢ τῆς *στυλίδος*· τὸ κάτω πρόσθιον ἐλεύθερον ἄκρον εἶναι ἡ *κορυφὴ* ἢ τὸ *ἀκρορρίνιον*· ἡ δὲ κάτω μοῖρα τῶν δύο πλαγίων ἐπιφανειῶν, ἡ κυρτὴ καὶ εὐκίνητος, καλεῖται *πτερύγιον* τῆς ῥινός. Σύγκειται δ' ἡ ἔξω ῥὶς ἐξ ὀστῶν, ἐκ χόνδρων, ἐκ μυῶν καὶ ἐκ δέρματος. Καὶ τὰ μὲν ὀστᾶ εἶναι: 1) τὰ δύο ῥινικά· 2) αἱ ῥινικαὶ ἀποφύσεις τοῦ μετωπιαίου ὀστοῦ· 3) αἱ μετωπιαῖαι ἀποφύσεις τῆς ἄνω γνάθου, καὶ 4) ἡ προσθία μοῖρα τοῦ καθέτου πετάλου τοῦ ἠθμοειδοῦς ὀστοῦ. Τὰ δὲ χόνδρια μέρη εἶναι: 1) Ὁ *χόνδρος τοῦ ῥινικοῦ διαφράγματος*, ὅστις, συνέχεια ὢν τοῦ καθέτου πετάλου τοῦ ἠθμοειδοῦς καὶ τετράπλευρος, ἐναρμόζεται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πετάλου τούτου καὶ τῆς ὕνεως σχηματιζομένην εἰσέχουσαν γωνίαν· τοῦ χόνδρου τούτου τὸ πρόσθιον χεῖλος ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ῥάχιν τῆς ῥινός, τὸ δὲ κάτω εἰσχωρεῖ εἰς τὴν στυλίδα (κινητὸν ὑμενῶδες διάφραγμα). 2) Οἱ *πλάγιοι* ἢ *τρίγωνοι χόνδροι*, ὧν τὸ πρόσθιον χεῖλος συνέχεται μετὰ τοῦ προσθίου χείλους τοῦ ἀντιστοίχου χόνδρου καὶ τοῦ καθέτου διαφράγματος, τὸ ἄνω συνάπτεται μετὰ τῶν ῥινικῶν ὀστῶν καὶ τὸ κάτω μετὰ τοῦ πτερυγιαίου χόνδρου. 3) Ὁ *πτερυγιαῖος χόνδρος*, κείμενος κάτωθεν τοῦ πλαγίου ἢ τριγώνου χόνδρου, ἔχων σχῆμα ἱππείου πετάλου, ἀφορίζοντος ἐκ τῶν πρόσω τὸν σύστοιχον μυκτῆρα. 4) Οἱ *σησαμοειδεῖς χόνδροι*, κείμενοι παρὰ τὴν ῥάχιν τῆς ῥινός, μεταξὺ τῶν πλαγίων καὶ τῶν πτερυγιαίων χόνδρων. 5) Ὁ *ὑνιορρινικὸς* ἢ *ἰακωβσόνειος χόνδρος*, ἐπὶ τῆς προσθίας κάτω μοίρας τοῦ ῥινικοῦ διαφράγματος, ἀποτελῶν τὸ ὑπόθεμα τοῦ ἰακωβσονείου ὀργάνου. Οἱ μύες τῆς ῥινὸς εἶναι οἱ *ῥινικοί* (βλ.λ.). Τὸ δέρμα τῆς ῥινὸς ἐπὶ μὲν τοῦ ὀστεΐνου μέρους καὶ τῆς ῥάχεως εἶναι λεπτόν, εὐμετακίνητον καὶ ἀλιπές, ἐπὶ δὲ τοῦ πτερυγίου παχύτερον, φέρει λίπος, μεγάλους σμηγματογόνους ἀδένας καὶ συνάπτεται στενῶς μετὰ τοῦ ὑποθέματος, δι' ὃ εἶναι ἀμετακίνητον. Τὸ κύτος τῆς ῥινὸς κεῖται κάτωθεν καὶ ἐπὶ τὰ ἐντὸς τῶν ὀφθαλμικῶν κογχῶν, ὕπερθεν τοῦ κοίλου τοῦ στόματος καὶ μεταξὺ τῶν ἰγμορείων ἄντρων. Διαιρεῖται δὲ διὰ τοῦ ῥινικοῦ διαφράγματος, ὄντος ὀστεοχονδρίνου καὶ πρὸς τὰ κάτω ὑμενώδους, εἰς δύο ἡμιμόρια, τὰς *ῥινικὰς κοιλότητας* ἢ *θαλάμας*, αἵτινες ἐκβάλλουσιν ἔμπροσθεν μὲν εἰς τοὺς μυκτῆρας ἢ ῥώθωνας, ὄπισθεν δὲ διὰ τῶν φαρυγγικῶν στομίων ἢ χοανῶν εἰς τὸν φάρυγγα καὶ ὧν ἐξάρτημα εἶναι αἱ παραπληρωματικαὶ κοιλότητες, ἤτοι οἱ *παραρρινικοὶ κόλποι*. Ἑκατέρα ῥινικὴ κοιλότης διαιρεῖται διὰ μηνοειδοῦς προεξοχῆς, τοῦ *οὐδοῦ* τῆς ῥινός, εἰς τὸν *πρόδομον* τῆς ῥινός, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὸν πτερυγιαῖον χόνδρον, καὶ εἰς τὴν *ἰδίως ῥινικὴν κοιλότητα* ἢ *θαλάμην*, κειμένην ὕπερθεν τοῦ οὐδοῦ καὶ εἰς ἣν ἐκβάλλουσιν ἑκατέρωθεν οἱ παραρρινικοὶ κόλποι. Ἑκατέρας ῥινικῆς κοιλότητος τὸ μὲν ἔσω τοίχωμα ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ῥινικοῦ διαφράγματος, τὸ δ' ἄνω (ἢ

Digitized by Google

ὀροφή), θολωτὸν ὂν καὶ στενὸν δίκην αὔλακος, σχηματίζεται ἐκ τεσσάρων ὀστῶν, ἐν οἷς καὶ τὸ ἠθμοειδές, οὗ τὸ τετρημένον πέταλον χρησιμεύει πρὸς δίοδον τῶν νηματίων τοῦ ὀσφρητικοῦ νεύρου· τὸ δ' ἔξω τοίχωμα ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰς τρεῖς ρινικὰς κόγχας (ἄνω, μέσην καὶ κάτω) καὶ εἰς τοὺς

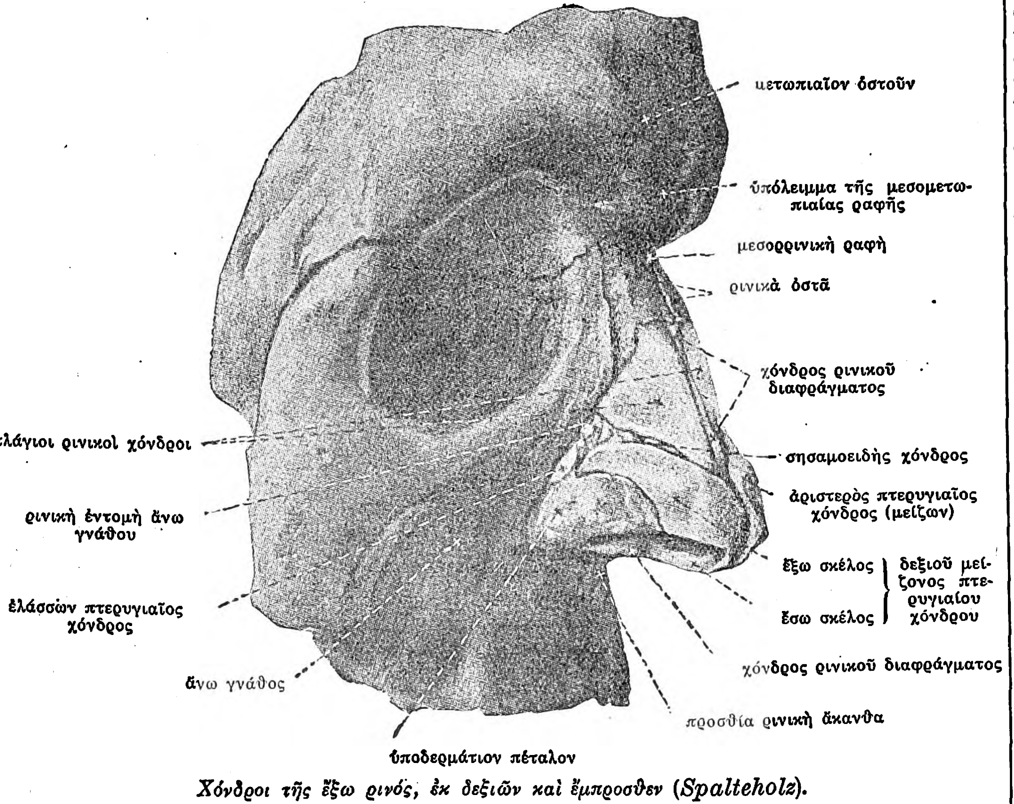

Χόνδροι τῆς ἔξω ρινός, ἐκ δεξιῶν καὶ ἔμπροσθεν (*Spalteholz*).

μεταξὺ τούτων ρινικοὺς πόρους· τὸ δὲ κάτω τοίχωμα (ἔδαφος) σχηματίζεται κατὰ μὲν τὰ δύο πρόσθια τριτημόρια ὑπὸ τῆς ὑπερῴου ἀποφύσεως τῆς ἄνω γνάθου, τὸ δ' ὀπίσθιον ὑπὸ τῆς ὁριζοντίου μοίρας τοῦ ὑπερῴου ὀστοῦ. Οἱ παραρρινικοὶ κόλποι, ὧν ἡ σημασία δὲν ἐξηκριβώθη μέν, πάντως ὅμως ἐπικουροῦσιν εἰς τὴν ἀναπνοὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ὄσφρησιν, εἶναι ὁ γναθιαῖος κόλπος (ἰγμόρειον ἄντρον), ὁ μετωπιαῖος, ὁ σφηνοειδὴς καὶ αἱ ἠθμοειδεῖς κυψέλαι (βλ. *κόλποι παραρρινικοί*). Ὁ βλεννογόνος τοῦ κύτους τῆς ρινὸς ἐπὶ μὲν τοῦ προδόμου ἔχει ἣν ὑφὴν καὶ τὸ δέρμα καὶ φέρει ὑποτυπώδεις τρίχας πρὸς τὰ κάτω, ἄτριχος ὢν πρὸς τὰ ἄνω, ἔνθα ἀντὶ τῶν σμηγματογόνων ἐμφα-

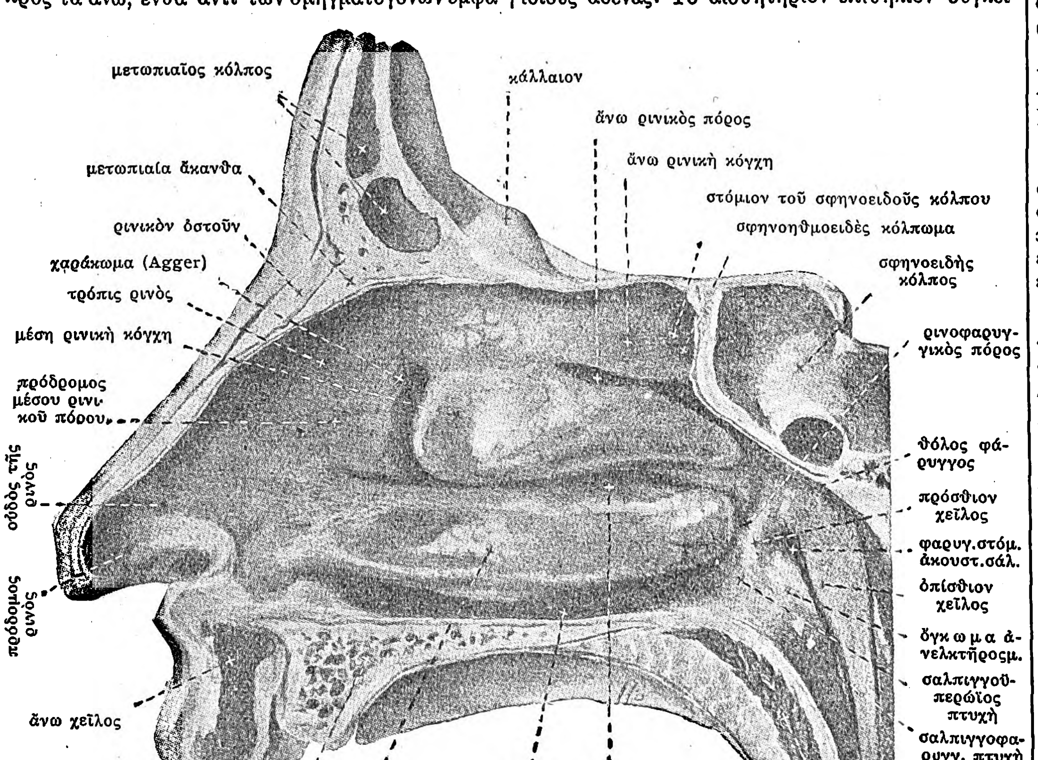

Δεξιὸν τοίχωμα τοῦ κύτους τῆς ρινὸς μετὰ τοῦ βλεννογόνου, ἐξ ἀριστερῶν (*Spalteholz*).

νίζει ὀροβλεννογόνους ἀδένας. Ὁ δὲ βλεννογόνος τῆς ρινικῆς κοιλότητος διαιρεῖται εἰς τὴν *ὀσφρητικὴν μοῖραν* καὶ εἰς τὴν *ἀναπνευστικὴν ἢ τὸν ἰδίως καλούμενον σχνειδέρειον ὑμένα*. Καὶ ἡ μὲν ὀσφρητικὴ μοῖρα, ὑποκίτρινος οὖσα καὶ μικρά, καταλαμβάνει μόνον τὸν μυχὸν τῆς θαλάμης, ἤτοι τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τῆς ἄνω κόγχης (πλὴν τοῦ ἐλευθέρου χείλους) καὶ τὴν ἀντικρὺ ταύτης μοῖραν τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος. Ἡ δ' ἀναπνευστική, ροδόχρους οὖσα, περιλαμβάνει τὸν λοιπὸν ρινικὸν βλεννογόνον μετὰ τῶν παραρρινικῶν κόλπων· εἶναι δὲ ἄθηλος· τὸ ἐπιθήλιον αὐτῆς εἶναι πολύστοιβον κροσσωτὸν μετά τινων λαγηνοειδῶν βλεννωδῶν κυττάρων· τὸ δὲ χόριον διακρίνεται διὰ τὰ ἄφθονα λευκοκύτταρα· οἱ ἀδένες εἶναι μεικτοί, ὀροβλεννογόνοι, καὶ πολυπληθεῖς, ἰδίως ἐπὶ τῆς κάτω κόγχης (100—150 ἐπὶ 1 τετρ. ἑκ.), τὸ δ' ἔκκριμα αὐτῶν μετὰ τοῦ τῶν λαγηνοειδῶν κυττάρων ἀποτελεῖ τὴν βλένναν (μύξαν), ἥτις διατηρεῖ τὸν βλεννογόνον ἔφυγρον.

Ἡ ὀσφητικὴ μοῖρα, ἧς τὰ ὀσφρητικὰ κύτταρα τοῦ βλεννογόνου χρησιμεύουσιν ὡς ἐκφυτικὸς πυρὴν τοῦ ὀσφρητικοῦ νεύρου, διαφέρει τῆς ἀναπνευστικῆς: 1) διὰ τὸ αἰσθητήριον ἐπιθήλιον· 2) διὰ τὴν ἔλλειψιν βασικοῦ ὑμένος καὶ 3) διὰ τοὺς ἰδίους ἀδένας. Τὸ αἰσθητήριον ἐπιθήλιον σύγκειται ἐκ τριῶν εἰδῶν κυττάρων, τῶν ὀσφρητικῶν, τῶν ἐρειστικῶν καὶ τῶν βασικῶν. Τὰ ὀσφρητικὰ κύτταρα ἐπικρατοῦσιν, εἶναι δίπολα καὶ ἐκφύουσι δύο ἀποφυάδας, τὴν περιφερικὴν καὶ τὴν κεντρικήν, ὧν ἡ μὲν περιφερική, βραχεῖα οὖσα καὶ παχυτέρα, ἀναλύεται ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ἐπιθηλίου εἰς θύσανον βραχυτάτων ἰνιδίων, τῶν *ὀσφρητικῶν τριχῶν*, ἡ δὲ κεντρική, λεπτὴ οὖσα, διήκει ὡς ὀσφρητικὴ ἲς εἰς τὸν ὀσφρητικὸν βολβόν· ἐκ δὲ τῆς συνενώσεως τῶν ἐκ τῶν ὀσφρητικῶν κυττάρων ἐκφυομένων κεντρικῶν ἀποφυάδων ἀποτελοῦνται δεσμίδες, αἵτινες σχηματίζουσι τὰ *ὀσφρητικὰ νημάτια*, ἅτινα διὰ τῶν τρημάτων τοῦ τετρημένου πετάλου τοῦ ἠθμοειδοῦς ὀστοῦ εἰσδύονται εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ ὀσφρητικοῦ βολβοῦ, ἔνθα ἀπολήγουσιν εἰς τὰ σπειράματα αὐτοῦ. Διανέμονται δὲ τὰ ὀσφρητικὰ κύτταρα, οὕτως ὥστε περὶ ἕκαστον ἐρεθιστικὸν κύτταρον ἀπαντῶσιν ἓξ τουλάχιστον τοιαῦτα. Οἱ ἐν τῷ χορίῳ δὲ τῆς ὀσφρητικῆς μοίρας κατασκηνοῦντες ἴδιοι ὀσφρητικοὶ ἀδένες εἶναι ὀρογόνοι. Τὰ νεῦρα τοῦ βλεννογόνου τοῦ καθόλου ρινικοῦ κύτους (πλὴν τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ὀσφρήσεως) εἶναι κλάδοι αἰσθητικοὶ τοῦ τριδύμου νεύρου.

Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

— *[Παθολ.]* Αἱ κυριώτεραι νόσοι τῆς ρινὸς εἶναι αἱ ἑξῆς:

Αἱμορραγίαι· βλ. *ἐπίσταξις, ρινορραγία*.

Δερματώσεις. Μικραὶ ραγάδες ἢ σχισμαί, ἀπαντῶσαι κατὰ τὰς γωνίας τῶν ρωθώνων καὶ συντελοῦσαι πολλάκις ὡς ἀφορμὴ δοθιήνων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ρινὸς ἢ ἐρυσιπέλατος τοῦ προσώπου. Ἔκζεμα τῶν ρωθώνων. Σύκωσις ἐπεκτεινομένη πολλάκις καὶ ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους. Δοθιῆνες τῆς εἰσόδου τῆς ρινός, οἵτινες δύνανται πολλάκις νὰ ἐπιφέρωσι σοβαρὰς ἢ καὶ λίαν ἐπικινδύνους ἐπιπλοκάς. Ἀκμή. Ρινόφυμα.

Ρινίτιδες. Ὀξεῖαι ἢ χρόνιαι, ὑπὸ διαφόρους μορφάς: ρινῖτις ὀξεῖα, χρονία, ψευδομεμβρανώδης ἢ διφθεριτική, σπασμωδική.

Ὄζαινα ἢ ρινῖτις ἀτροφική. Νόσος συνηθεστάτη, παρατηρουμένη συνήθως ἐπὶ ἀναιμικῶν κορασίων. Εἶναι πολὺ δυσάρεστος διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ρινὸς ἀναδιδομένην χαρακτηριστικὴν κακοσμίαν, ἥτις εἶναι τὸ οὐσιῶδες σύμπτωμα τῆς νόσου, ὡς καὶ ὁ σχηματισμὸς πρασίνων, σκληρῶν καὶ δυσαποκολλήτων ἐσχαρῶν, αἵτινες, παραμένουσαι ἐντὸς τῆς ρινός, ἀποφράττουσι ταύτην καὶ ἐπιφέρουσι τὴν τόσον δυσάρεστον κακοσμίαν καὶ διὰ τοὺς περὶ τὸν πάσχοντα εὑρισκομένους. Ἡ διάρκεια τῆς νόσου εἶναι μακροτάτη, ἡ δὲ ἴασις δυσκολωτάτη.

Φυματίασις τοῦ βλεννογόνου τῆς ρινός. Σπανιώτατα ἀναπτύσσεται ἐπὶ ἀτόμων ἤδη φυματικῶν· τοὐναντίον ἐπὶ τοῦ δέρματος τῆς ρινὸς ἀναπτύσσεται συνηθέστατα ἡ φυματίασις ὑπὸ τὴν μορφὴν *λύκου*, ὅστις βραδέως ἀναπτυσσόμενος καὶ διαβιβρώσκων προσβάλλει συνήθως τὰ πλάγια τῆς ρινὸς καὶ ἐπεκτείνεται καὶ πρὸς τὰς παρειάς.

Σύφιλις. Συχναὶ εἶναι αἱ συφιλιδικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς ρινός, δευτερογενεῖς καὶ τριτογενεῖς, αἵτινες διὰ τῶν ἐπερχομένων διαβρώσεων καὶ νεκρώσεων ἐπιφέρουσι πολλάκις μεγάλας καταστροφὰς τῆς ρινὸς καὶ ἱκανὴν ὡς ἐκ τούτου παραμόρφωσιν αὐτῆς. Τὰς αὐτὰς ἀλλοιώσεις ἐπιφέρει καὶ ἡ κληρονομικὴ σύφιλις.

Ρινοσκλήρημα ἢ ρινοσκλήρωμα. Πάθησις ὑπερτροφικὴ τῆς ρινός, ἐνδημικῶς ἀπαντῶσα ἐνίοτε εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην καί τινας ἐπαρχίας τῆς Ρωσίας.

Λέπρα, νομὴ (βλ. τὰς λ.).

Ὄγκοι. Εἶναι οὗτοι εἴτε καλοήθεις, ὅπως εἶναι οἱ συνήθεις πολύποδες τῆς ρινός, εἴτε κακοήθεις, ὅπως εἶναι ὁ καρκίνος καὶ τὸ σάρκωμα. Ἀναπτύσσονται εἴτε ἐντὸς τῆς κοιλότητος τῆς ρινός, εἴτε ἀρχίζοντες ἀπὸ τοὺς παραρρινικοὺς κόλπους ἐπεκτείνονται καὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ρινός.

Ἀλλότρια σώματα. Διαφόρους πυρῆνας ἢ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα, λιθάρια, κομβία κλπ., εἰσβιβάζουσιν ἐντὸς τῆς ρινὸς αὐτῶν μικρὰ παιδία παίζοντα, ἢ φρενοβλαβεῖς· ἐπίσης διάφορα παράσιτα ἢ μικρὰ ἔντομα καὶ σκώληκες εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἔξωθεν ἐντὸς τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων· ὡσαύτως καὶ διάφορα ὑγρὰ ἢ τροφαὶ δύνανται νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐντὸς τῆς ρινὸς ἀπὸ τοῦ ρινοφάρυγγος ὄπισθεν διὰ τῶν χοανῶν, εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ σαρκώδης ὑπερῴα δὲν λειτουργεῖ κανονικῶς, π.χ. ἐπὶ παραλύσεως ταύτης ἢ καὶ ἐπὶ κακῆς καταπόσεως ἢ παροξυσμοῦ ἐντόνου βηχός. Τὰ ἀλλότρια ταῦτα σώματα εἴτε ἐξωθοῦνται ἐκτὸς τῆς ρινὸς διὰ τῶν ἀνακλαστικῶς προκαλουμένων παρὰ τούτων συνεχῶν πταρμῶν, εἴτε ἐξάγονται δι' ἰατρικῆς ἐπεμβάσεως.

Τραύματα. Ταῦτα εἶναι κατάγματα τῶν ρινικῶν ὀστῶν, συνεπείᾳ κτυπήματος ἢ πτώσεως.

Παραμορφώσεις διάφοροι. Προέρχονται εἴτε ἐκ τραυμάτων τῆς ρινός, εἴτε ἐκ διαφόρων νεκρώσεων καὶ καταστροφῶν, συνεπείᾳ διφθερίτιδος, τύφου, συφίλιδος, λύκου κλπ. Ἐπίσης δυσμορφίαι διάφοροι, συγγενεῖς ἢ ἐπίκτητοι, ὀφειλόμεναι εἰς ἐλαττωματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ διαφράγματος τῆς ρινὸς καὶ τῶν ἄλλων ὀστῶν τοῦ προσώπου. Τέλος συνέχειαι καὶ συμφύσεις τῆς ρινός, ὀφειλόμεναι εἰς τύφον, λύκον, συφίλιδα, φλεγμονάς, ἐγκαύματα κλπ. ἢ καὶ τέλειαι ἀποφράξεις τῶν χοανῶν συγγενεῖς.

Ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις. Νόσος συνηθεστάτη ἐπὶ παιδίων, ὀφειλομένη εἰς ὑπερτροφίαν τοῦ ἀδενώδους ἱστοῦ, τοῦ εὑρισκομένου κατὰ τὸ ὄπισθεν τῶν ρινικῶν χοανῶν ἀνώτερον μέρος τοῦ ρινοφά-

Digitized by Google

ρυγγος. Ἀποφράσσουσαι αὗται διὰ τοῦ ὄγκου των κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὰς ῥινικὰς χοάνας, ἐμποδίζουσι τὴν διὰ τῆς ῥινὸς ἐλευθέραν ἀναπνοὴν τοῦ παιδός, ἐπιφέρουσι δὲ σὺν τῷ χρόνῳ, ἐὰν δὲν ἀφαιρεθῶσι, κώφωσιν καὶ ἐμποδίζουσι τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδίου, σωματικὴν καὶ διανοητικήν, δι' ὃ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἔγκαιρος δι' ἐγχειρήσεως ἀφαίρεσις αὐτῶν.

Εἰς τὰς ῥινικὰς παθήσεις ὑπάγονται ὡσαύτως καὶ αἱ *διαπυητικαὶ φλεγμοναὶ τῶν παραρρινικῶν κόλπων*, δηλαδὴ τοῦ ἰγμορείου ἄντρου, τῶν μετωπιαίων κόλπων, τοῦ σφηνοειδοῦς, ὡς καὶ τῶν κυψελῶν τοῦ ἠθμοειδοῦς. Αἱ νόσοι αὗται εἶναι ἱκανῶς δυσίατοι καὶ ἀπαιτοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χειρουργικὴν ἐπέμβασιν. Μ. Μ.

— *[Ἀνθρωπολ.]* Ἡ ἐξωτερικὴ *ῥὶς* ἀποτελεῖ σημεῖον λίαν ποικίλον καὶ ὁρίζον τὴν φυσιογνωμίαν, παριστᾷ δέ, ὡς πρὸς τὴν προβολήν, καθαρῶς προσδευτικὸν ἀνθρώπειον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα. Καὶ ἡ μὲν ὀστέϊνος ῥίς, ἐκ τῶν δύο ῥινικῶν ὀσταρίων, τῶν μετωπιαίων ἀποφύσεων τῆς γνάθου καὶ τῆς ῥινικῆς ἀποφύσεως τοῦ μετωπικοῦ (καὶ τῆς ἠθμοειδοῦς), δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἐξωτερικῆς ῥινός, ὀλίγον συμβάλλον εἰς τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς, τὸ κύριον δὲ τμῆμα, μὲ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς ποικιλίας, ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ χονδρίνου μέρους, τῶν δύο πλαγίων ῥινικῶν χόνδρων, τῶν μειζόνων καὶ ἐλασσόνων πτερυγιαίων καὶ τῶν σησαμοειδῶν, συμβαλλόντων εἰς τὸ διάφορον ἑκάστοτε σχῆμα τῆς ῥάχεως καὶ τῶν πτερυγίων τῆς ῥινὸς καὶ τὸν διαφραγματικὸν χόνδρον, συμβάλλοντα εἰς τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα προβολὴν τῆς ῥινός. Αἱ ποικιλίαι δὲ τῆς ἐξωτερικῆς ῥινὸς εἶναι μέγισται, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τοῦ συνόλου καὶ τῶν μερῶν. Ἔχομεν ἑπομένως πολλοὺς δείκτας ἐπὶ τῆς ῥινός, καὶ δὴ ἐπί τε τοῦ σκελετοῦ, ὡς καὶ τῶν μαλακῶν μορίων. Διὰ τὴν λῆψιν τῶν δεικτῶν, δηλαδὴ τῆς σχέσεως διαμέτρων, λαμβάνομεν τὸ πλάτος τῆς ῥίζης τῆς ῥινός, τὸ πλάτος τοῦ ἀπιοειδοῦς τρήματος κλπ., καὶ τὸ ὕψος τούτου ἐπὶ τοῦ κρανίου ἢ τὸ πλάτος τῆς ῥίζης, τὸ πλάτος τῶν πτερυγίων (τὰ πλέον ἀπέχοντα σημεῖα αὐτῶν) κλπ. καὶ τὸ ὕψος τῆς ῥινὸς (ὑπερρίνιον—ὑπορρίνιον ἢ ἄλλως), τὸ βάθος τῆς ῥινὸς (προρρίνιον—ὑπορρίνιον ἢ ἄλλως) καὶ τὸ μῆκος τῆς ῥινὸς (ὑπερρίνιον—προρρίνιον), μῆκος καὶ ὕψος τῶν πτερυγίων κλπ. Ὁ κατ' ἐξοχὴν *ῥινικὸς δείκτης* εἶναι ἡ σχέσις ὕψους —πλάτους (ἀπιοειδοῦς τρήματος, ἢ κυρίως τῆς ῥινὸς μετὰ τῶν μαλακῶν μορίων). Ἀναλόγως τοῦ δείκτου τούτου διακρίνομεν *λεπτορρινίαν, μεσορρινίαν, πλατυρρινίαν* (βλ. λ.), χαρακτηρίζουσας τὰς διαφόρους φυλάς. Διὰ τῆς λήψεως δ' ἄλλων σχέσεων (δεικτῶν) ἔχομεν καὶ ἄλλους χαρακτηρισμούς, ὡς ὑψιρρινίαν—χαμαιρρινίαν, μακρορρινίαν—βραχυρρινίαν κλπ. Ι. Γ. Κ.

— *[Ἐθιμ.]* Μεταξὺ τῶν δακτύλων καὶ τῆς *ῥινὸς* δέον να παρεμβάλλεται ἀπαραιτήτως τὸ ῥινόμακτρον, καὶ ἂν ἀκόμη πρόκειται περὶ ἁπλῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν ἐξωτερικήν της ἐπιφάνειαν. Πρὸς ἀπόμυξιν παρεμβάλλομεν τὸ ῥινόμακτρον μεταξὺ τῆς ῥινὸς καὶ δύο δακτύλων, τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου, οἵτινες παρεισάγονται ἐλαφρῶς εἰς τὰ στόμια τῶν ῥωθώνων. Τὸ ἠχηρὸν φύσημα διὰ τῶν ῥωθώνων πρέπει ν' ἀποφεύγηται· ἔτι μᾶλλον ἠχηρὰ εἰσπνοὴ (ρούφημα). Τὸ σκάλισμα τῆς ῥινὸς διὰ τῶν δακτύλων εἶναι χυδαῖον. Αἱ ἐντὸς τῶν ῥωθώνων τρίχες δὲν πρέπει ν' ἀποσπῶνται βιαίως, ἀλλὰ νὰ κόπτωνται. Τ. Δ.

— *[Μιμ.]* Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ὀπτικοὺς καὶ στοματικοὺς μῦς, οἵτινες ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, οἱ μύες τῆς *ῥινὸς* δὲν παίζουν σημαντικὸν ῥόλον. Εἰς τοὺς ἔχοντας εὐκινήτους τοὺς ῥινικοὺς μῦς, ἡ ζωηρὰ προσοχὴ ἀναγνωρίζεται τόσον ἐκ τῆς διαστολῆς τῶν ῥωθώνων, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ζωηροῦ βλέμματος καὶ τῶν ἀνυψωμένων ὀφρύων. Εἰς τοὺς ἰδίους ἡ ὀργή, ἡ μανία, ὁ τρόμος ἐκδηλοῦνται ὄχι μόνον διὰ τῆς προσηλώσεως τοῦ βλέμματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διαστάσεως τῶν ῥωθώνων. Αἰφνιδία διαστολὴ τῶν πτερυγίων τῆς ῥινὸς προσδίδει εἰς τὸ πρόσωπον ἔκφρασιν ἐκπλήξεως. Ὑπέρμετρος διαστολὴ μαρτυρεῖ ἐπίμονον καὶ σταθερὰν προσοχήν. Ἡ συστολὴ τῶν ῥωθώνων, προκειμένου περὶ δυσαρέστου ὀσμῆς, γίνεται ἀτελῶς διὰ τῶν λεγομένων μυρτοειδῶν μυῶν· διὸ προσέρχεται ἐπίκουρον τὸ ἄνω χεῖλος πρὸς ἀπόφραξιν τῶν ῥινικῶν κοιλοτήτων, καὶ ἀποτελεσματικώτερον ἢ διὰ τῶν δακτύλων συμπίεσις τῶν ῥωθώνων. Γενικῶς διαστολὴ ῥωθώνων σημαίνει: ὀσφραίνομαι. Ὁμοία κίνησις γίνεται ἀκουσίως εἰς πολλὰς ὑπερβολικὰς συγκινήσεις. Ἀνύψωσις τῶν πτερυγίων τῆς ῥινὸς σημαίνει: «δὲν πάνε καλὰ τὰ πράγματα, μυρίζομαι κάποιαν παγίδα, πρέπει νὰ δυσπιστῶ, εἶναι ἀηδές. Π. Α. Κ.

— **ῥινὸς** *τρόπις [Ἀνατομ.]* βλ. λ. *ὀσφρητικὴ αὖλαξ.*

Ρὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Παραπόταμος ἢ πιθανώτερον κλάδος τοῦ δέλτα τοῦ Φάσιος ποταμοῦ τῆς Κολχίδος (*Σχόλ. Καρυανδ.* § 61). *Ῥέων* καλούμενος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, εἶναι ὁ σύγχρονος *Ριόν*. Σ. Ε. Λ.

— **Ρὶς** (Riss) *[Γεωγρ.].*—1) Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Δουνάβεως ἐν Βυρτεμβέργῃ (Γερμανίας). Πηγάζει βορείως τῆς πολίχνης Βάλντζεε καὶ χύνεται εἰς τὸν Δούναβιν παρὰ τὸ Ἔρσινγκεν. Ἔχει μῆκος 60 χλμ. Ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη *ῥίσσιος* ἡ προτελευταία ἐποχὴ τῶν παγετώνων. Γ. Ι. Β.

Ρὶς (Ries), ***Φερδινάνδος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1784—1838). Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Μπετόβεν, ἐν Βιέννῃ, διεκρίθη δὲ ὡς ἐξαίρετος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ διευθυντὴς διαφόρων μουσικῶν σωματείων. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Die Räuberbraut», «Lisko» καὶ «Eine Nacht auf dem Libanon»· τὰ ὀρατόρια: «Der Sieg des Glaubens» καὶ «Die Anbetung der Könige», 6 συμφωνίας, 3 εἰσαγωγάς, πολλὰ ἔργα μουσικῆς δωματίου, 20 σονάτας διὰ βιολίον, σονάτας καὶ τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, ἐν συνόλῳ δὲ ὑπὲρ τὰ 200 ἔργα. Ὁ Ρὶς ἔγραψεν ὡσαύτως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βέγκελερ, τὰς «Βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ Λ. φὸν Μπετόβεν» (1838). Γ. Σ.

Ρισακώφ, ***Ἰβὰν Στεφάνοβιτς***. Ῥῶσος, φονεὺς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας Ἀλεξάνδρου Β', γεννηθεὶς τῷ 1859 καὶ ἀπαγχονισθεὶς τῷ 1881 ἐν Πετρουπόλει. Ἦτο φοιτητὴς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα τῶν ἀναρχικῶν. Κληρωθεὶς ὅπως μεθ' ἑνὸς ἄλλου συντρόφου του ἐκτελέσῃ τὸν φόνον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β', ἐτοποθετήθη πρὸ τοῦ κήπου τοῦ ἀνακτόρου Μιχαηλόβσκι καὶ ὡς διήρχετο ἐκεῖθεν ὁ τσάρος ἐξεσφενδόνισε κατ' αὐτοῦ βόμβαν, ἥτις ἐπιτυχοῦσα ἐφόνευσε τὸν τσάρον. Συλληφθεὶς ὁ Ρισακὼφ ἐπὶ τόπου, ὡμολόγησεν ὅτι διέπραξε τὸν φόνον ἐκδικούμενος διὰ τὰς πιέσεις, τὰς ἐξορίας καὶ τοὺς θανάτους τῶν συντρόφων του. Δικασθεὶς ὑπὸ εἰδικοῦ στρατοδικείου μετὰ τεσσάρων ἄλλων συνενόχων του κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπηγχονίσθη τηρήσας ἄκραν ψυχραιμίαν. Θ. Β.

Ρισάνγκερ (Rishanger), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος χρονογράφος καὶ βενεδικτῖνος μοναχὸς (1250—1312), γράψας λατινιστὶ περίφημον χρονογράφων ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολεμικὴ διήγησις», περιλαμβάνουσαν τὴν ἱστορίαν τῶν ἐτῶν 1259—1306. Α. Ν. Λ.

Ρισὰρ (Richard), ***Γάστων***. Γάλλος κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1860. Τῷ 1902 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βορδῶ. Ἔγραψε πολλὰ κοινωνιολογικὰ ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ σοσιαλισμὸς καὶ ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπιστήμη» (1896, ἑλλην. μετ. 1920), «Ἡ ἰδέα τῆς ἐξελίξεως ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ» (1902), «Ἡ γυνὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ» (1908), «Ἡ γενικὴ κοινωνιολογία» (1912), «Τὸ κοινωνικὸν ζήτημα καὶ ἡ φιλοσοφικὴ κίνησις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα» κλπ. Θ. Π.

— **Ρισὰρ** (Richard), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἰησουΐτης μοναχός, σταλεὶς τῷ 1669 εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὅπόθεν ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ τάγματός του σχετικὴν πρὸς τὴν ἀποστολήν του ἔκθεσιν. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐξαίρει τὰς μονὰς τῶν Ἰβήρων καὶ τῆς Ἁγίας Λαύρας καὶ ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Ἄθωνι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην βιούντων μοναχῶν εἰς δύο χιλιάδας. Κ. Ι. Δ.

— **Ρισὰρ** (Richard), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος βιομήχανος (1765—1839). Εἶναι γνωστὸς ὡς πρῶτος ἱδρύσας ἐν Γαλλίᾳ βαμβακοκλωστήριον καὶ εἰσήγαγεν μετὰ τοῦ Λενουὰρ-Ντυφρὲν ἐν Γαλλίᾳ τὴν βιομηχανίαν τοῦ βάμβακος. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ συντρόφου του καλεῖται καὶ *Ρισὰρ-Λενουάρ.* Μ. Δ. Β.

Ρισβάνι *μετόχι [Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς ὑπαγόμενος εἰς τὸν ἀστικὸν δῆμον Ρεθύμνης.

Ρίσβης, ***Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην δημοσιογράφος (1865—1915). Συνειργάσθη εἰς πλείστας ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1888 μέχρι τοῦ 1897 εἰς τὴν «Ἐφημερίδα» τοῦ Κορομηλᾶ. Εἶτα, κατὰ περιόδους, ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις τὰς σατιρικὰς ἐφημερίδας «Θόρυβον» καὶ «Ὕπ». Θ. Β.

Ρισὲ (Richet), ***Κάρολος - Ροβέρτος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος φυσιολόγος, ποιητὴς καὶ συγγραφεύς, υἱὸς τοῦ *Λουδοβίκου-Δομινίκου-Ἀλφρέδου Ρισέ*, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1850. Τῷ 1887 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας καὶ ἰατρικῆς, διαδεχθεὶς τὸν Béclard ἐν τῇ σχολῇ Παρισίων. Ἐν τῇ θέσει του ταύτῃ ἀνέλαβε τὴν σπουδὴν τῶν πλέον διαφόρων φυσιολογικῶν προβλημάτων καὶ ἐποιήσατο ἀνακαλύψεις, αἵτινες ἔλαμψαν τὸ ὄνομά του. Ἀπὸ τῶν μελετῶν του ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ ἀνθρώπων καὶ ζῴων (1878), βραβευθεισῶν ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου, παρεδόθη εἰς ἐρεύνας ἐπὶ τῆς φυσιολογίας τῶν μυῶν καὶ νεύρων (1883), ἐπὶ τῆς ζωϊκῆς θερμότητος (1887), ἀνεκάλυψε τὸ ἐνδιαφέρον φαινόμενον τῆς θερμικῆς διαρρυθμίσεως (θερμικὴ πολύπνοια) καὶ πρῶτος ἐξεφράσθη περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ὀρῶν ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Εἰργάσθη ἐπὶ τῆς φυσιολογίας τοῦ ἐγκεφάλου καὶ προήγαγε τὴν θεραπευτικὴν διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς θεραπείας τῆς φυματιώσεως, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέων φαρμάκων, ὡς τῆς χλωραλόζης κτλ. καὶ διὰ τῆς ἀποδείξεως τῶν διουρητικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν σακχαρούχων. Διὰ τὸ μεγάλης ἀξίας συνολικόν του τοῦτο ἔργον καὶ ἰδίως διὰ τὴν σχοῦσαν τὴν μείζονα ἀπήχησιν ἀνακάλυψίν του τῆς ἀναφυλαξίας, ἐτιμήθη τῷ 1913 διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ τῆς ἰατρικῆς. Ἐπὶ μακρὸν διηύθυνε τὴν «Ἐπιστημονικὴν Ἐπιθεώρησιν», ἔγραψε δὲ τρίτομον «Λεξικὸν τῆς φυσιολογίας» (1895—1922), «Recherches et cliniques sur la sensibilité» (1877), «Structure des circonvolutions cérébrales» (1878), «La physiologie et la médecine» (1888), «Δοκίμιον γενικῆς ψυχολογίας» (1890), «Μεταφυσική» (1922) κλπ. Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Charles Epheyer ἐδημοσίευσε τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα: «Possession» (1890), «Soeur Marthe» (1892), «A la recherche de la bonheur» (1893), «A la recherche de la gloire» (1894) κλπ., καὶ τὰ θεατρικά: «Circé» (1902), «La mort de Socrate» (1907) κλπ. Ἀσχοληθεὶς καὶ μὲ κοινωνιολογικὰ ζητήματα, ἐδημοσίευσε πλεῖστα εἰρηνιστικὰ ἔργα, ὡς: «Οἱ πόλεμοι καὶ ἡ εἰρήνη» (1901), «Ἡ ἰδέα τῆς διεθνοῦς διαιτησίας ἀποτελεῖ χίμαιραν;» (1896), «Ἡ εἰρήνη καὶ ἡ πρὸς τὴν εἰρήνευσιν διδασκαλία» (1904) κλπ. Ο. Ρ.

— **Ρισὲ** (Richet), ***Λουδοβῖκος-Δομίνικος-Ἀλφρέδος***. Διαπρεπὴς Γάλλος χειρουργὸς τῶν Παρισίων (1816—1891). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1865 καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς ἐν Παρισίοις καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1883 μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Ὑπῆρξε χειρουργὸς τῶν νοσοκομείων Lourcine, Saint-Antoine, Saint-Louis καὶ Pitié. Τῷ 1872 κατέλαβεν ἐν Hôtel-Dieu τὴν χηρεύσασαν ἕδραν τοῦ Laugier. Ἐδημοσίευσε πλείστας ἐργασίας ἐπὶ τῶν ἀγκυλώσεων, τῶν λευκῶν ὄγκων, τῶν ἐξαρθρημάτων, τῶν ἀνευρυσμάτων κλπ. καὶ τὰ συγγράματα «Ἰατροχειρουργικὴ ἀνατομική» (1855—1857), ὅπερ παρέμεινεν ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν κλασσικόν. Τὸ ἔργον αὐτοῦ «Recherches sur les tumeurs vasculaires des os» (1865). Ἐκ τοῦ ὀνόματός του φέρεται εἶδος ἀνευρύσματος, συσκευὴ διὰ κατάγματα καὶ θεωρία περὶ θρομβώσεως. Ο. Ρ.

— **Ρισὲ** (Richer), ***Παῦλος-Μάριος-Λουδοβῖκος-Πέτρος***. Γάλλος ἰατρὸς καὶ γλύπτης, καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς εἰς τὴν σχολὴν τῶν ὡραίων τεχνῶν, γεννηθεὶς τῷ 1849. Ἐξέδωκε τρίτομον «Νέαν καλλιτεχνικὴν ἀνατομικήν» (1921) καὶ ἐφιλοτέχνησε τὰ ἑξῆς γλυπτικὰ ἔργα: «Faucheur» (1899), «Bûcheron» (1900), «La Moisson», «Retour des champs» κλπ. Ο. Ρ.

Ρισελιὲ (Richelieu), ***Ἀρμάνδος - Ἐμμανουὴλ ντὺ Πλεσίς, δοὺξ ντὲ —***. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1766 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1822. Λαμπρὰς διανύσας σπουδάς, ἔφυγεν ἐκ Γαλλίας κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως (1789) καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ῥωσικὸν στρατόν, διακριθεὶς δὲ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Σουβάρωφ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἰσμαηλίας, προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τῶν θωρακοφόρων. Εἶτα διφκηε στρατιωτικῶν ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Κοντὲ τῷ 1793. Ἐπανακάμψας εἰς Ῥωσίαν περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου Α', ἀλλ' ηὐνοήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α'. Ἡ εἰρήνη τοῦ 1801 ἤνοιξεν εἰς αὐτὸν τὰς θύρας τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ἀρνηθεὶς νὰ παραιτηθῇ τῆς ξένης ὑπηρεσίας, κατέλιπεν αὖθις τὴν Γαλλίαν καὶ διωρίσθη διοικητὴς τῆς Ὀδησσοῦ καὶ εἶτα τῆς Νέας Ῥωσίας. Συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ὀδησσοῦ, συνέστησε δὲ τὸ περίφημον λύκειον Ρισελιέ, εἰς ὃ ἐσπούδασαν πλεῖστοι διαπρέψαντες βραδύτερον Ἕλληνες. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Ναπολέοντος Α' (1814), ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους, ἐγένετο μέλος τῆς βουλῆς τῶν ὁμοτίμων καὶ μετὰ τὸ Ἑκατονθήμερον ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως. Συνδεόμενος μετὰ τοῦ Καποδιστρίου, τῇ ἐπεμβάσει αὐτοῦ παρὰ τῷ τσάρῳ κατώρθωσε νὰ μετριάσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Γαλλίας κατοχὴν τῶν ξένων στρατευμάτων, εἰς ἔκφρασιν δὲ τῆς πρὸς τὸν Ἕλληνα πολιτικὸν εὐγνωμοσύνης διέταξε τὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Κερκύρας μεγάλου ἀριθμοῦ βιβλίων. Ὅτε ὑπέβαλε, τῷ 1818, τὴν παραίτησίν του, αἱ βουλαὶ εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἐψήφισαν εἰς αὐτὸν σύνταξιν 50.000 φράγκων, ἣν οὗτος διέθεσε πρὸς συντήρησιν νοσοκομείου. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ δουκὸς ντὲ Μπερύ, ἐσχημάτισε κυβέρνησιν τῷ 1820, ἀπεχώρησε δὲ τῆς ἀρχῆς τῷ 1821. Διέπρεψε διὰ τὴν ἁπλότητα τῶν ἠθῶν, τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν νομιμοφροσύνην του. Θ. Β.

—**Ρισελιὲ** (Richelieu), ***Ἀρμάνδος-Ἰωάννης ντὺ Πλεσίς, δοὺξ ντὲ —***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ καρδινάλιος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1585 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1642. Κατ' ἀρχὰς ἐσπούδασε στρατιωτικά, ταχέως ὅμως μετεστράφη πρὸς τὴν θεολογίαν καὶ εἰς ἡλικίαν μόλις 22 ἐτῶν προεχειρίσθη ἐπίσκοπος τοῦ Λυσὸν τῷ 1607. Τῷ 1614 ὁ κλῆρος τοῦ διαμερίσματος τοῦ Πουατοῦ

Digitized by Google

ἐξέλεξεν αὐτὸν ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν τριῶν τάξεων, ἔνθα ἀνέπτυξεν ἔκτακτον εὐγλωττίαν καὶ ἐπέσπασε τὴν εὔνοιαν τῆς αὐλῆς. Ὁ Μπαρμπέν, γενικὸς διαχειριστὴς τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους, καὶ ἡ μαρκησία Λεονώρα Γκαλιγκάϊ ντ' Ἄγκρ, παρουσίασαν αὐτὸν εἰς τὴν Μαρίαν τῶν Μεδίκων, παρ' ἧς παρελήφθη ὡς πνευματικός της καὶ εἰσήχθη εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους, ὡς γραμματεὺς αὐτοῦ. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΓ' δὲν ἦτο διατεθειμένος εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτόν, ἡ ἀντίδρασις δέ, ἣν συνήντησεν ὁ νέος ὑπουργός, ἀνέπτυξεν ἔτι μᾶλλον τὴν πολιτικὴν ἰδιοφυΐαν αὐτοῦ, δι' ἧς προσείλκυσε πλειότερον τὴν εὔνοιαν τῆς βασιλομήτορος. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ στρατάρχου ντ' Ἄγκρ καὶ τὴν δυσμένειαν, εἰς ἣν περιέπεσεν ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων, ὁ δοὺξ ντὲ Luynes ἐζήτησε νὰ κρατήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν αὐλήν, ἀλλ' οὗτος ἠκολούθησε τὴν βασιλομήτορα εἰς τὴν ἐξορίαν της, ἀμφότεροι δὲ ἐγκατεστάθησαν εἰς Μπλουᾶ καὶ ὁ Ρισελιὲ ἀνέλαβε νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν μητέρα πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς. Τὰ διαβήματά του ταῦτα διήγειραν τὰς ὑπονοίας τοῦ βασιλέως, ὅστις διέταξεν αὐτὸν ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν ἐπισκοπήν του. Ἐξετέλεσεν οὗτος τὴν διαταγὴν τοῦ ἄνακτος καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν θεολογικῶν ἔργων, ἐδημοσίευσε δὲ τὸ περίφημον σύγγραμμα αὐτοῦ «Ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ Χριστιανοῦ», εἰς ὃ ἐκθέτει αὐστηροτάτας ἠθικὰς ἀρχάς, καὶ ὅπερ ἐνεποίησε βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον καὶ ἡδραίωσε τὴν φήμην αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων εὗρε τὸν τρόπον νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τοῦ δουκὸς ντὲ Luynes καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν αὐλήν. Πρώτη πρᾶξις αὐτῆς ἦτο νὰ μετακαλέσῃ τὸν Ρισελιέ, διὰ τῆς μεσολαβήσεως δὲ αὐτῆς μετ' οὐ πολὺ προήχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ καρδιναλίου καὶ συνδιηλλάγη μετὰ τοῦ βασιλέως. Τῷ 1624 ἐγένετο μέλος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, καταλαβὼν ἀμέσως ὑπέροχον θέσιν. Ἔθεσε τότε τὰς βάσεις τῆς πολιτικῆς του, ἥτις ἐβασίζετο κυρίως εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἀναλώμασι τῶν προνομίων μιᾶς ἀριστοκρατίας μὴ ὑποκυπτούσης εἰς τοὺς νόμους, τὴν καθυπόταξιν τῶν προτεσταντῶν, προσπαθούντων νὰ δημιουργήσωσι κράτος ἐν κράτει, καὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς Αὐστρίας, ἥτις ἐξηκολούθει ἔχουσα τὰς ἰδέας τῆς παγκοσμίου κυριαρχίας. Ἤρξατο θέτων εἰς ἐφαρμογὴν τὰ σχέδια αὐτοῦ, παρὰ τὰ προσκόμματα, τὰ ὁποῖα συνήντα ὡς ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς χαρακτῆρος τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ'. Πρῶτον ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ καθυπόταξις τῶν προτεσταντῶν. Οἱ Οὐγενότοι, ἀποτελοῦντες μεγάλην δύναμιν ἐν Γαλλίᾳ, διεπραγματεύοντο μετὰ τῶν ξένων κρατῶν, κατ' αὐτῶν δὲ ὁ Ρισελιὲ διηύθυνε τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπίθεσιν. Ἡ πόλις Ροσὲλ μετὰ τοῦ φρουρίου της ἦτο τὸ προπύργιον τῶν Γάλλων Οὐγενότων, ὑποστηριζομένων ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις εἶχεν ἀποστείλει ἑκατὸν πλοῖα καὶ ἑπτακισχιλίους ὁπλίτας πρὸς βοήθειαν τῶν Οὐγενότων. Ὁ Ρισελιὲ ἐπολιόρκησε ταύτην διευθύνων ὁ ἴδιος πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, ἐκυρίευσεν αὐτὴν καὶ τὴν 1 Νοεμβρίου 1628 ἐτέλεσεν ὁ ἴδιος τὴν θείαν λειτουργίαν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἁγίας Μαργαρίτας, ἐνῷ αἱ ὁδοὶ ἐκαλύπτοντο ἀκόμη ὑπὸ πτωμάτων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας, ἐκ τῶν 30.000 κατοίκων τῆς Ροσὲλ αἱ 25.000 εἶχον ἀποθάνει ἐκ τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ ἀδιαλείπτου βομβαρδισμοῦ. Διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Ροσὲλ ἐτερματίζετο ὁ θρησκευτικὸς πόλεμος καὶ ἐπραγματοποιεῖτο ἓν ἐκ τῶν σχεδίων τοῦ Ρισελιέ. Ὑπελείπετο ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἑτέρου, τοῦ ἔτι δυσχερεστέρου, τῆς ὑποταγῆς τῶν μεγιστάνων, ἑτοίμων πάντοτε νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τοῦ βασιλέως. Ἡ φυλάκισις τοῦ στρατάρχου ντ' Ὀρνανό, ἐμπίστου τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πρᾶξις ἡ ἐξεγείρασα τὴν ὀργὴν τῶν μεγιστάνων κατὰ τοῦ Ρισελιέ. Οἱ εὑρισκόμενοι ἐκ τούτων εἰς Παρισίους ἀπεφάσισαν τὸν φόνον κληρικοῦ τινος φιλοδόξου καὶ ἐκδικητικοῦ, ὁ δὲ κόμις ντὲ Σαλαί, κοῦφος νεανίας ἀνήκων εἰς τὸν ἐπιφανῆ οἶκον Περιγκόρ, διέπραξε τοῦτον. Συλληφθεὶς μετὰ τοῦ δουκὸς ντὲ Βαντὸμ ὑπεβλήθη εἰς μυστικὰς ἀνακρίσεις, εἰς ἃς παρίστατο καὶ ὁ καρδινάλιος, ἀπεσπάσθησαν δὲ παρ' αὐτῶν ὁμολογίαι ὅτι ἡ βασίλισσα Ἄννα ἡ Αὐστριακὴ θὰ ὑπανδρεύετο τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ', τὸν ὁποῖον οἱ ἰατροὶ καὶ οἱ ἀστρονόμοι προέβλεπον ταχύτατον. Ὁ κόμις ντὲ Σαλαὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, πάντες δὲ οἱ μετασχόντες τῆς συνωμοσίας μεγιστᾶνες καθείρχθησαν καὶ οἱ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν. Μετά τινα χρόνον ὁ Φραγκῖσκος ντὲ Μονμορανσὺ καὶ ὁ κόμις Σαπὲλ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, ὡς παραβάται τῆς ἀπαγορευούσης τὴν μονομαχίαν διαταγῆς τοῦ καρδιναλίου.

Ὁ Ρισελιέ, καίτοι κατενεγκὼν τὸ ὕστατον τραῦμα κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, ἐσεβάσθη ἐν τούτοις τὸ δόγμα των καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως αὐτῶν. Ἐκ τούτου ἐπῆλθε πλήρης διάστασις τοῦ καρδιναλίου καὶ τῆς βασιλομήτορος, ἥτις ἐνόμιζεν ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θὰ εὕρισκε πειθήνιον ὄργανον τῆς φιλαρχίας της. Συμπράττουσα αὕτη μετὰ τῆς βασιλίσσης Ἄννης τῆς Αὐστριακῆς, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης καὶ τῶν μεγιστάνων, κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Λουδοβῖκον ΙΓ' ὅπως ἀπομακρύνῃ αὐτὸν τῆς ἐξουσίας. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων ἐθεώρει ἀσφαλῆ τὸν θρίαμβον αὐτῆς, ὁ Ρισελιὲ μεταβὰς εἰς Βερσαλλίας, ὅπου διέμενεν ὁ βασιλεύς, διὰ μόνης τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐπεβλήθη αὐτῷ καὶ ἀνέτρεψε πάντα τὰ σχέδια τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην τοῦ καρδιναλίου πάντες οἱ περιστοιχίζοντες τὴν βασιλομήτορα συνετάχθησαν δουλοπρεπῶς πρὸς αὐτόν, ὁ δὲ Μαριλλιάκ, ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, καὶ ὁ αὐλάρχης ἀδελφός του συλληφθέντες καθείρχθησαν, ὁ τελευταῖος δὲ ἀπέθανε διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου. Ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων, θελήσασα νὰ ἐξυφάνῃ νέας σκευωρίας κατὰ τοῦ καρδιναλίου, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ υἱοῦ της ἐκ τῆς αὐλῆς καὶ φυγοῦσα εἰς Βρυξέλλας ἀπέθανεν ἐξόριστος καὶ ἐν ἀθλιότητι ἐν Κολωνίᾳ (1642). Ἀλλὰ τὸ μῖσος τῶν μεγιστάνων κατὰ τοῦ Ρισελιὲ δὲν εἶχε σβεσθῇ καὶ νέα θύελλα ἐξέσπασε κατ' αὐτοῦ. Ὁ στρατάρχης δοὺξ ντὲ Μονμορανσύ, συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, συνεκρότησαν στρατὸν ἐκ Γερμανῶν, Νεαπολιτανῶν καί τινων ἱσπανικῶν συνταγμάτων καὶ ἔβαινον κατὰ τῶν Παρισίων. Ὁ Ρισελιὲ ὅμως μετὰ τοῦ βασιλέως, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, ἔσπευσεν εἰς Λαγκεντὸκ καὶ τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1632 ἐνίκησεν αὐτούς. Ὁ δοὺξ τῆς Ὀρλεάνης κατέφυγεν εἰς Μπερζιέ, ὁ δὲ Μονμορανσύ, τραυματισθείς, συνελήφθη καὶ ἐκαρατομήθη ἐν Τουλούζῃ, πλεῖστοι δὲ ἐκ τῶν ὀπαδῶν του ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην. Οὕτως ἡ τάξις τῶν εὐπατριδῶν, ἀποτυχοῦσα εἰς τὰς ἀποπείρας της, ὑπέκυψεν. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὁ Ρισελιὲ ἀνεδείχθη μέγας πολιτικός, καταλύσας τὰ διαιροῦντα τὴν Γαλλίαν φεουδαλικὰ συστήματα καὶ ἐπιτελέσας τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ εὔκλεια τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους.

Ὁ καρδινάλιος Ρισελιέ.

[Προσωπογραφία τοῦ Ph. de Champaigne ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου.]

Ἐνῷ ὁ Ρισελιὲ διέλυε τὰς ἐσωτερικὰς φατρίας, παραδίδων τοὺς ἐχθρούς του εἰς τὴν μάχαιραν τοῦ δημίου, ἐπεδίωκε ταυτοχρόνως τὴν πραγμάτωσιν τοῦ μεγάλου ἐξωτερικοῦ σχεδίου του, ἤτοι τὴν κατάπτωσιν τῆς κατακτητικῆς πολιτικῆς τῆς Αὐστρίας. Καίτοι κατέβαλε τοὺς προτεστάντας ἐν Γαλλίᾳ, ἐνεθάρρυνε τούτους ἐν Γερμανίᾳ, προεκλήθη δὲ ὁ Τριακονταετὴς πόλεμος, ὁ πρόξενος τόσων πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν καταστροφῶν. Ὁ Ρισελιέ, εὑρισκόμενος εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἰσχύος του, διέσπειρε τὴν διαίρεσιν ἐν τῷ καθολικῷ συνδέσμῳ τῆς Γερμανίας, ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς ὁποίας ἀπέσπασε τὴν Βαυαρίαν, καὶ συνετέλεσε διὰ τῆς χρηματικῆς αὐτοῦ ἀρωγῆς εἰς τὰς νίκας τῶν Σουηδῶν, σώσας τὴν Βόρειον Γερμανίαν ἀπὸ τῆς ἀπολυταρχίας τοῦ καθολικισμοῦ καὶ συνδιαλλαγεὶς πρὸς τὴν Ὀλλανδίαν. Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας ἐν Γερμανίᾳ ἐστράφη κατὰ τῆς Ἱσπανίας. Ὁ κατ' αὐτῆς πόλεμος ἀπέβη νικηφόρος καὶ ἡ Ἀλσατία ἐγένετο γαλλικὴ κτῆσις, ἡ Πορτογαλία ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς ἱσπανικῆς μοναρχίας καὶ τὸ γαλλικὸν κόμμα ἐκυριάρχει ἐν Καταλωνίᾳ. Ἡ Ἀγγλία ἐξηκολούθει τὴν αἱματηράν της ἐπανάστασιν, μόνη δὲ ἡ Γαλλία ἐκ τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης εὑρίσκετο ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνθήσει. Οἱ ἐχθροὶ ἐν τούτοις τοῦ Ρισελιὲ προεκάλεσαν νέαν κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαν, τὴν ὁποίαν κατέπνιξεν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρξατο καταβάλλουσα αὐτὸν σωματικῶς χρονία νόσος, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐξηκολούθησεν ἀνενδότως ἐργαζόμενος, ἕως ὅτου καταβληθεὶς ὑπ' αὐτῆς ἀπέθανε τὴν 4 Δεκεμβρίου 1642. Οὐδέποτε πολιτικὸς ἀνὴρ ἐγένετο ἀντικείμενον μεγαλυτέρων ἐγκωμίων καὶ κατακρίσεων, ὅσον ὁ Ρισελιέ. Οἱ κατὰ τὴν περίοδον τῶν συνωμοσιῶν ἀποκεφαλισθέντες ἑλκύουν πάντοτε τὴν συμπάθειαν τῶν ἱστορικῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ μεγάλαι αὐτοῦ πράξεις παρέμειναν ἀλησμόνητοι. Ἀπήλλαξε τὴν Γαλλίαν τοῦ ζυγοῦ μιᾶς αὐθάδους ἀριστοκρατίας, ὑποτάξας αὐτὴν εἰς τοὺς νόμους, ηὐνόησε τὴν κίνησιν τοῦ πολιτισμοῦ, προστατεύσας τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἀνέπτυξε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ παρεσκεύασε τὸν μεγάλον αἰῶνα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'.

Ὁ Ρισελιὲ συνέγραψε πολλὰ θεολογικὰ καὶ πολιτικὰ ἔργα, ἐν οἷς τὴν «Πολιτικὴν διαθήκην» του. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθη «Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ καρδιναλίου Ρισελιέ», εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδεται καὶ ἓν σύγγραμμα δημοσιευθὲν ἐν Ἄμστερνταμ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορία μητρὸς καὶ υἱοῦ» κ.τ.λ. Ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς Σορβόννης, ἔνθα ἐγείρεται μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον, ἔργον τοῦ Φραγκίσκου Ζιραρντέν.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—**Ρισελιὲ** (Richelieu), *Ἀρμάνδος - Φραγκῖσκος, δοὺξ ντὲ —*. Γάλλος στρατάρχης (1740—1788). Ὑπηρέτησεν ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ στρατάρχου Βιλλὰρ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1712, ἐνεκλείσθη δὲ εἰς τὴν Βαστίλλην, ὡς μετασχὼν τῆς συνωμοσίας τοῦ Σελλαμάρ. Τῷ 1725 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν προσέγγισιν Γαλλίας καὶ Αὐστρίας, τῷ δὲ 1733 διέπρεψεν εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου. Συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὰς νίκας τοῦ Φοντενουᾶ καὶ Ρωκοῦ καὶ ἀποσταλεὶς εἰς Γένουαν τῷ 1748 πρὸς διοίκησιν τοῦ στρατοῦ αὐτῆς ἐτιμήθη δι' ἀνδριάντος διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς, καὶ ἐγένετο στρατάρχης τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, διοικῶν τὸν στρατὸν τοῦ Ρήνου, ἠνάγκασε τὸν δοῦκα τῆς Κουβερλάνδης νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα καὶ ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς κατέκτησε τὸ Ἀννόβερον.

Θ. Β.

Ρισελὸ (Richelot), ***Γουσταῦος-Ἀντώνιος***. Γάλλος χειρουργὸς-γυναικολόγος (1806—1893). Κατέστη γνωστὸς διὰ τῆς μεταφράσεως ἔργων κλασσικῶν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς, ὡς τῶν: «Χειρουργικῶν ἀπάντων» τοῦ Astley Cooper (1855), τῶν «Ἀπάντων» τοῦ John Hunter (τετράτομον, 1838—1842), τῆς «Ὀφθαλμολογίας» τοῦ Mackenzie (1844). Ἐδημοσίευσε: «Recherches sur les épidémies de grippe» (1835), «Du meuilleur mode de reduction des luxations verticales de la rotule» (1848), «Considérations pratiques sur l'eclampsie des femmes enceintes et en couches» (1852), «Du traitement de la rétroflexion uterine grave par la soudure du col de la matrice avec la paroi posterieure du vagin» (1868), «La femme médecin» (Paris 1875) κλπ.

Ο. Ρ.

—**Ρισελὸ** (Richelot), ***Λουδοβῖκος-Γουσταῦος*** Διαπρεπὴς Γάλλος χειρουργὸς-γυναικολόγος (1844—1924). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1873 μὲ τὴν διατριβὴν «De la péritonite herniaire et de ses rapports avec l'étranglement». Τῷ 1878 ἐγένετο ὑφηγητὴς μὲ τὰς διατριβὰς «Pathogénie, marche, terminaisons du tétanos», «Des tumeurs kystiques de la mamelle», καὶ τῷ 1880 χειρουργὸς τῶν νοσοκομείων. Παρὰ τὰς ἀρχικὰς λαμπράς του ἐργασίας ἐπὶ τῆς γενικῆς χειρουργικῆς (θυρεοειδεκτομή, λαρυγγοτομή, ἐκστροφὴ οὐροδόχου κύστεως, ἐξαίρεσις ὀρθοῦ διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, 1890 κλπ.), εἰδικεύθη εἰς τὴν γυναικολογίαν καὶ ἠκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ Péan, ὅστις ἐνεκαινίασε τὴν μεγάλην ἐγχειρητικὴν γυναικολογικήν. Ἐτελειοποίησε τὴν κοιλιακὴν ὁλικὴν ὑστερεκτομὴν διὰ μεθόδου φερούσης τὸ ὄνομά του καὶ ἔγραψεν ἀξιοσημειώτους μελέτας ἐπὶ τῆς γυναικολογίας. Τῷ 1876 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας, ἧς ἐγένετο πρόεδρος τῷ 1921.

Ο. Ρ.

Ρισ(ε)μποὺρ (Richebourg), ***Ἰούλιος-Αἰμίλιος***. Γάλλος συγγραφεὺς (1833—1898), γράψας ἐπιτυχῆ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, μαρτυροῦντα μεγάλην γονιμότητα φαντασίας. Κυριώτερα αὐτῶν εἶναι «Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ μαῦρα γυαλιά» (1864), «Γυναικεῖες καρδιὲς» (1864, «Οἱ ἐλεύθεροι σκοπευταὶ τῶν Παρισίων» (1872), «Διασκεδαστικὲς ἑσπερίδες» (συλλογὴ ἠθικοπλαστικῶν διηγημάτων δι' οἰκογενείας, 1874—76), «Ἡ ὡραία ὀργανοπαῖκτις» (1876), «Ὁ Λυκογιάννης» (1882), «Ἡ κυρία μὲ τὴν μέλαιναν ἐσθῆτα» (1890) καὶ πολλὰ ἄλλα. Πολλὰ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν καὶ ἑλληνιστί. Ἔγραψεν ἐπίσης ἓν δρᾶμα, «Αἱ νύκτες τῆς βασιλικῆς πλατείας» (1864), καὶ τὴν κωμῳδίαν «Μοντέρνο νοικοκυριό».

Χ. Δ.

Ρισιὲ (Richier), ***Λιζιέ***. Γάλλος γλύπτης (1500—1567). Κατήγετο ἐκ Λωρραίνης, ἐμορφώθη δὲ καὶ

Digitized by Google

λιτεχνικῶς ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ δὴ ἐν Ρώμῃ, ἔνθα παραδίδεται ὅτι ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Μιχαὴλ Ἀγγέλῳ. Ἐπανελθὼν τῷ 1521 εἰς τὴν γενέθλιον χώραν του, διεκρίθη ταχέως καὶ ἐξεπόνησε πολλὰ καὶ σημαντικὰ ἔργα, ἐν οἷς ὁ «Τάφος» τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐν Σαὶν-Μιχιὲλ καὶ ὁ «Σκελετὸς» τοῦ τάφου τοῦ Ρενὲ ντὲ Σαλὸν ἐν Βὰρ-λὲ-Ντύκ. Ὁ Ρισιὲ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων παλαιῶν Γάλλων γλυπτῶν. Τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου κατέχει μόνον δύο ἔργα του: ἓν ἀγαλμάτιον τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἓν ἀνάγλυφον εἰκονίζον τὴν «Κρίσιν τῆς Σωσάννης». Ι. Μ. Π

Ρισίνα, ἡ *Ρέσινα* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 17, 7) ἢ ἄλλως καλουμένη *Ρέσαινα* (βλ.λ.). Α. Θ. Σ.

Ρίσινον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀχυρὰ πόλις τῶν δαλματικῶν παραλίων ἐν Ἰλλυρίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 16, 3), ἢ ἄλλως λεγομένη *Ρίζων* ἢ *Ριζίνιον* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

ρισινούλη (ἡ) (Ricinula) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πορφυριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ἐνδιαιτώμενα εἰς τὰ μεγάλα βάθη τῶν θερμῶν θαλασσῶν τῆς γῆς. Δ.Ν.Π.

— [*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν μαλακίων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ.Κ.Γ.

Ρίσιον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον μικρασιατικὸν παρὰ τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας. *Ρίτζιον* κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὀνομαζόμενον, ὑπῆρξε κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν φρούριον ὀχυρώτατον. Ἐν αὐτῷ ἱδρύθη, μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἑλληνικὴ σχολή, ἐν ᾗ ἐδίδαξαν Ἀδαμάντιος ὁ Ρίσιος, τοῦ Κοραῆ ὁ πάππος, ὁ Μάντζαρης καὶ Ἀγάπιος ὁ Πατρεύς. Εἶχε καὶ μικρὰν βιβλιοθήκην, συγγραμμάτων καὶ χειρογράφων, ἥτις διεσῴζετο μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομάζεται *Ντερτζιά* (πλάτ. 40° 46' Β., μήκ. 29° 23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara), ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων *Ἀρετσοῦ*. Σ. Ε. Λ.

Ρίσκα (Risca) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Οὐαλλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Μόνμωθ, παρὰ τὴν ὁμώνυμον διώρυγα. Κάτ. 17.600. Εἶναι κέντρον γαιανθρακοφόρου περιφερείας καὶ ἔχει ἐργοστάσια κατεργασίας σιδήρου. Μ. Δ. Β.

Ρισλὲ (Risler), *Γεώργιος-Ἐρρῖκος*. Γάλλος κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἐσπούδασεν ἐν Ρουὲν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς οἰκονομικὰς ἐπιχειρήσεις, διαπρέψας ὡς βιομήχανος. Κατόπιν ἠσχολήθη μὲ τὰ προβλήματα τῆς ὑγιεινῆς, τῆς ἀστυφιλίας, τῆς κατοικίας, τῆς ἐξαθλιώσεως τῶν μαζῶν κλπ. Ἐγένετο μέλος διαφόρων ἐπιτροπῶν κοινωνικῆς μερίμνης καὶ ἔγραψε πλεῖστα πρακτικοῦ περιεχομένου ἔργα: «Les taudis doivent disparaître» (1907), «L'habitation populaire en Angleterre» (1907), «Les nouvelles cites-jardins en Angleterre» (1910), «La crise du logement» (1921) κλπ. Τῷ 1930 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν. Θ. Π

Ρισμὸν (Richemont), *Ἀρθοῦρος τῆς Βρετάνης, κόμης τοῦ* —. Κοντόσταβλος τοῦ Καρόλου Ζ' (βλ. λ. *Ἀρθοῦρος Γ* Βρετάνης).

Ρισοβον [*Γεωγρ.*]. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρουνοί* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας.

Ρισπὰνς (Richepanse), *Ἀντώνιος*. Γάλλος στρατηγὸς (1770—1802). Διεκρίθη ὡς εἷς τῶν διασημοτέρων στρατιωτῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, γενόμενος στρατηγὸς εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων συντελεστῶν τῆς νίκης τοῦ Ἀλτενκίρχεν καὶ τοῦ Χοενλίντεν, τῷ δὲ 1802 ὁ Ναπολέων ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Γουαδελούπην, κατορθώσαντα νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐκεῖ ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν. Μ. Δ. Β.

Ρισπὲν (Richepin), *Ἰωάννης*. Γάλλος ποιητής, πεζογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μεδέᾳ (Ἀλγερίου) τῷ 1849. Υἱὸς στρατιωτικοῦ ἰατροῦ, ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ École Normale τῶν Παρισίων, ἀπόφοιτος τῆς ὁποίας κατετάχθη καὶ ἐπολέμησε μεταξὺ τῶν «ἐλευθέρων σκοπευτῶν» κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Παρισίους συνειργάζετο ἐν τῷ τύπῳ, ἀφοῦ εἶχε μετέλθει ἐν τῷ μεταξὺ τὸν ναύτην, τὸν φορτοεκφορτωτὴν καὶ τὸν ἠθοποιόν. Εἰς τὴν καταγωγήν καὶ τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα ὀφείλε ὁ Ρισπὲν τὴν διαμόρφωσιν τῆς φιλολογικῆς του ἰδιοφυΐας. Ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἧς διετέλεσε πρόεδρος μέχρι τοῦ θανάτου του. Βιβλία ἐξέδωκε κατὰ σειρὰν τὰ ἑξῆς: «Les Chansons des Gueux» (1876), τὰ ὁποῖα, θεωρηθέντα ὡς προσβάλλοντα τὴν δημοσίαν αἰδῶ, ἐστοίχισαν εἰς τὸν ποιητὴν αὐτῶν μηνιαίαν φυλάκισιν καὶ πρόστιμον, «Les Caresses» (1877), «Les Blasphèmes» (1884), «La Mer» (1886), «Mes Paradis» (1894), «La Bombarde» (1899), «Les Glas» (1920), «Les étapes d'un refractaire» (1872), «Les morts bizarres» (1876), «Madame André» (1878), «La Glu» (1881), «Le Pavé» (1883), «Miarka, la fille à l'Ourse» (1883), «Sophie Mounier» (1884), «Les braves gens» (1884), «Césarine» (1888), «Le Cadet» (1890) «Truandailles» (1890), «Cauchemars» (1891), «Miseloque» (1892), «L'Aimé» (1893), «Flamboche» (1895), «Les grandes amoureuses» (1896), «Contes de la décadence latine» (1898), «Lagibasse» (1899), «Paysages et coins de rue» (1900), «Contes espagnoles» (1901), «L'Étoile» (1873), «La Glue» ἐκ τοῦ ὁμωνύμου μυθιστορήματος (1883), «Nana Sahib» (1883), ἔνθα ὑπεδύθη αὐτοπροσώπως ρόλον τοῦ ἔργου μετὰ τῆς Σάρρας Μπερνάρ,

Ἰωάννης Ρισπέν.

«Monsieur Scapin» (1886), «Le Flibustier» (1888), «Le chien de garde» (1889), «Le Mage» (1891), μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Μασσενέ, «Par le glaive» (1894), «Vers la joie» (1894), «Le chemineau» (1897), «La Maryre» (1899) «Les Truands» (1899), «La Gitane» (1900), «L'Imperatrice» (1901), φαντασμαγορία μετὰ θεατρικοῦ χοροῦ, «Miarka» ἐκ τοῦ ὁμωνύμου μυθιστορήματος (1905), μελοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀλ. Ζώρζ. Ἑλληνιστὶ μετεφράσθησαν ἐκ τῶν ἀνωτέρω τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἀριστουργηματικὸν ἔγκλημα» (ἐκ τοῦ «Les morts bizarres» ὑπὸ *Γιάν. Κώτσικα*, «Φρύνη-Ἀφροδίτη» (ἐκ τοῦ «Contes de la decadence», 1910), «Ἱσπανικὰ παραμύθια» (ὑπὸ *Ν. Πορώτη*, 1912), «Στὸν ἄλλον κόσμον» (ὑπὸ *Ἠλ. Ι. Οἰκονομοπούλου*, 1921), «Ἡ πεταλούδα καὶ ἡ φλόγα» (1923), «Μαντὰμ Ἀντρὲ» (ὑπὸ *Χ. Φ. Σακελλαρίδου*, 1924), «Τραγούδια ἀτσιγκάνικα» (ἐκ τοῦ «Miarka la fille à l'ourse» ὑπὸ *Ν. Πετιμεζᾶ Λαύρα*, ἐμμέτρως, 1924), «Μιάρκα, ἡ κόρη τῆς Ἀρκούδας» (ἐν ἐφημερίδι «Ἑστίᾳ» τῷ 1919 καὶ ὑπὸ *Φ. Μυλωνᾶ* τῷ 1926). Ἡ ὡς ποιητοῦ φήμη τοῦ Ρισπὲν ὠφείλετο ἀρχικῶς καὶ κατ' ἐξοχὴν ἔγκειται εἰς τὴν πρωτοτυπίαν του. Αὐτάρεσκος καὶ φωνασκός, οὐχὶ πάντοτε ἀπροσποίητος, ἐπικαλούμενος μετ' ἐπάρσεως καταγωγὴν ἐξ Ἀτσιγκάνων, ρεαλιστὴς μετὰ φανατισμοῦ καὶ μέχρις ὠμότητος, βάναυσος κήρυξ τῆς ἀνταρσίας κατὰ παντὸς τοῦ κοινωνικῶς ἀτόπου, ἀλλὰ καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς μνησικάκου ἢ ἐξηγριωμένης ἀθλιότητος ὡρισμένων κοινωνικῶν στρωμάτων. Οὐχ ἧττον τὸ γλωσσικὸν ἔνδυμα τὸν συρει πρὸς τὸν ρωμαντισμόν, τοῦ ὁποίου θεωρεῖται εἷς τῶν ἐσχάτων ἀντιπροσώπων διὰ τὴν μεταξὺ πεφυσιωμένης μορφῆς καὶ ἀβαθοῦς αἰσθήματος δυσαρμονίαν. Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, ἡ ἀχαλίνωτος αὐτοῦ γλῶσσα θαυμάζεται διὰ τὴν φωνητικὴν αὐτῆς καὶ φθογγολογικὴν σφοδρότητα μᾶλλον ἢ διὰ τὴν καθαυτὸ ἔξαρσιν καὶ βαθύτητα τοῦ τόνου καὶ τὴν ποιητικὴν δύναμιν ἐν γένει. Ἡ στιχουργία του ξηρά, ἀλλὰ παταγώδης, ἡ δὲ μορφολογικὴ καθόλου ὑφὴ τῆς ποιήσεώς του φέρει αὐτὸν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Κοππὲ καί τινων παρνασσικῶν. Ὡς πεζογράφος ὁ Ρισπέν, ἐνετρύφα μέχρι τοῦ 1883 ἐν τῇ σφαίρᾳ ὡσαύτως τοῦ νοσηροῦ, ταπεινῶς λαϊκοῦ καὶ χυδαίου, προέβη ὅμως μετ' οὐ πολὺ εἰς ψυχογραφίαν δόκιμον καὶ εἰς διαγραφὴν πραγματικῶν τύπων ἁπλῶν καὶ ἀρτίων. Ὑποδεέστερος θεωρεῖται ὡς θεατρικὸς συγγραφεύς, λόγῳ τοῦ ἀβαθοῦς ρωμαντισμοῦ καὶ τοῦ ἐπιπολαίου λυρισμοῦ του. Τ. Α.

Ρισπία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἄνω Παννονίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 14, 4), παρὰ τὴν Σαβαρίαν (νῦν Szombathely ἢ Stein-am-Anger). Κατά τινας εἶναι ἡ σημερινὴ Repsze, ὅπου ἀνευρέθησαν ἐπιγραφαί. Α. Θ. Σ.

Ρίσσα (El Rischa) [*Ἀστρον.*]. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς ἀστέρος α *Ἰχθύων* (βλ. λ.). Ὁ ἀστὴρ οὗτος διὰ τηλεσκοπίου ἀναλύεται εἰς διπλοῦν σύστημα, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη εἶναι μεγέθους 4,3 καὶ 5,2. Σ. Π.

ρίσσα (ἡ) (Rissa) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τοῦ *μακροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λαριδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνά, παρεμφερῆ πρὸς τοὺς λάρους, ἀπαντῶντα εἰς τὰ παράκτια μέρη τῶν ψυχρῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ρίσσα ἡ τριδάκτυλος* (Rissa tridactyla), ἥτις ἔχει σῶμα εὔρωστον, μήκους 0,50 μ. καὶ μετὰ τῆς οὐρᾶς 0,63 μ., πτέρυγας μακράς, ἀνοίγματος 1 μ. περίπου, καὶ χρῶμα λευκὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ τεφρόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

Ρίσσερ (Riesser), *Ἰάκωβος*. Γερμανὸς τραπεζίτης καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1853. Ἤρξατο αὐτόθι δικηγορῶν ἀπὸ τοῦ 1880. Ἀναλαβὼν μετὰ ταῦτα τὴν διοίκησιν τῆς ἐν Βερολίνῳ ἑδρευούσης «Darmstädter Bank für Handel und Gewerbe», διετέλεσε καὶ πρόεδρος διαφόρων ὀργανώσεων ἐμπόρων καὶ τραπεζιτῶν. Ἀπὸ τοῦ 1920 εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ράϊχσταγ, ἐξελέγη δὲ ἐπανειλημμένως ἀντιπρόεδρος. Ἀπὸ τοῦ 1901 ἐκδίδει τὸ περιοδικὸν «Bankarchiv». Ἔγραψε: «Zur Revision des Handelsgesetzbuches» (1887—1889), «Der Einfluss handelrechblichen Ideen auf den Entwurf eines bürgerlichen Goretzbuchr für das Reich» (1894), «Das Bankdepotgesetz» (1896), «Die deutschen Grossbanken und ihre Konzentration» (1901, γ' ἔκδ. 1910). Α. Α. Τ.

ρίσσιος βαθμὶς [*Γεωγρ.*]. Ἡ πρώτη τῶν ἑπτὰ βαθμίδων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην σχηματισθέντων ἀποθεμάτων ἐκ κροκαλῶν καὶ μετωπικῶν σειρῶν παγετώνων. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ρίς, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως. Γ. Κ. Γ.

ρισσόα (ἡ) (Rissoa) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λιτορινιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μικροσκοπικῶν μαλακίων χαρακτηριζομένων ὑπὸ φοειδοῦς περιεστραμμένου ὀστράκου, κερατώδους συστάσεως καὶ ποικίλου χρωματισμοῦ, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

—[*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα ρισσοῶν εὑρέθησαν: α') τοῦ εἴδους ρισσόα venusta ἐντὸς τῶν νεογενῶν στρωμάτων τῆς Πύλου, β') τοῦ εἴδους ρισσόα pulchella ἐντὸς τῶν πλειοκαινικῶν ὑπολεύκων πλακωδῶν ἀσβεστολίθων ὑφαλμύρων ὑδάτων τῶν Μεγάρων, γ') τῶν εἰδῶν ρισσόα albella, plicatula, oblonga, auriscalpium, pulchella, ventricosa, monodonta, lineolata, violacea, incospicua, Montagui, interrupta, ventrosa καὶ Sulzeriana ἐντὸς τῶν ὑποπλειοκαινικῶν στρωμάτων τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, δ') τοῦ εἴδους ρισσόα ventricosa ἐντὸς τῶν τεταρτογενῶν ἀποθεμάτων τῶν νήσων Στροφάδων, καὶ ε') εἰς τὴν Βραώναν τῆς Ἀττικῆς ἐντὸς τεταρτογενῶν στρωμάτων. Γ. Κ. Γ.

ρισσοΐνη (ἡ) (Rissoina) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ρισσοειδῶν κτενοβραγχίων προσωβραγχίων γαστεροπόδων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων εἶναι πυργοειδὲς μὲ ἐγκαρσίας πτυχάς, σπανίως δὲ λεῖον. Τὸ ἐξωτερικὸν χεῖλος εἶναι κεκαμμένον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κάπως πεπαχυσμένον. Τὸ στόμα ἔφερε προεξοχήν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Ἡ κυρία των ἐξάπλωσις ἐγένετο κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους ρισσοΐνη Brugieri ἐντὸς τῶν πλειοκαινικῶν στρωμάτων τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ὡς καὶ ἐντὸς τῶν τεταρτογενῶν ἀποθεμάτων τῶν νήσων Στροφάδων. Γ. Κ. Γ.

Ριστ (Rist). Σύγχρονος Γάλλος οἰκονομολόγος. Διατελεῖ καθηγητὴς τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων, εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ οἰκονομικὸς σύμβουλος τῆς Τραπέζης τῆς Γαλλίας. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ Καρόλου Ζὶντ εἰς τὸ ἔργον «Ἱστορία τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν» (3η ἔκδ. 1920), μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Πατσέλη. Ἀνέλαβε τὴν μελέτην τῆς οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς καταστάσεως διαφόρων χωρῶν, τὸ φθινόπωρον δὲ τοῦ 1932 ἐμελέτησε τὴν δημοσιονομικὴν κατάστασιν τῆς Ρουμανίας. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του ἀξιόλογον εἶναι ἡ «Πολιτικὴ οἰκονομία» (1924). Γ. Ι. Β.

ριστέλλη (ἡ) (Ristella) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαυριδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ἑρπετά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις τῶν Ἀντιλλῶν. Ἐκ τῶν 4 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *ριστέλλη ἡ μακρόουρος* (Ristella longicauda), ἥτις ἔχει κεφαλὴν μικράν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ρύγχος, ὀφθαλμοὺς μᾶλλον μικρούς, σῶμα ἐπίμηκες καὶ φολιδωτὸν καὶ οὐρὰν μακροτάτην. Ὁ χρωματισμός της εἶναι σκοτεινῶς πράσινος κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ἀνοικτῶς πράσινος κατὰ τὰ κάτω. Δ. Ν. Π.

Ρίστιτς, *Ἰοβάν*. Σέρβος πολιτικὸς (1831—1899). Τῷ 1860 ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ (1872) ὡρίσθη μέλος τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τῷ 1876 ἐγένετο πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Κατὰ τὸν Σερβοτουρκικὸν πόλεμον διηύθυνεν ἐπιτυχῶς τὴν σερβικὴν πολιτικήν, ἀντιπροσωπεύσας τὴν πατρίδα του εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου. Βραδύτερον ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ

Digitized by Google

ρωσοφίλου κόμματος καὶ ἀπὸ τοῦ 1887—1888 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ὑπουργείου φιλελευθέρων - ριζοσπαστῶν. Ἀπὸ τοῦ 1889—1893 διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἀντιβασιλείας. Ἔγραψε: «Διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Σερβίας», «Ἡ σύγχρονος σερβικὴ λογοτεχνία» (Βερολῖνον 1852) κ. ἄ. Τ. Β.

Ἰοβὰν Ρίστιτς.

Ριστόρι (Ristori), ***Ἀδελαΐς.*** Διάσημος Ἰταλὶς τραγῳδὸς (1821—1906). Ἡ σταδιοδρομία της, τόσον ἐν Ἰταλίᾳ ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν, ὑπῆρξε διαρκὴς σειρὰ θριάμβων. Τῷ 1847 συνεζεύχθη τὸν μαρκήσιον ντὲλ Γκρίλλο. Τὰς ἐντυπώσεις τῆς θεατρικῆς ζωῆς της ἐξέθεσεν εἰς τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναμνήσεις καὶ καλλιτεχνικαὶ μελέται» ἀπομνημονεύματα. Π. Α. Κ.

— **Ριστόρι** (Ristori), ***Ἰωάννης - Ἀλβέρτος.*** Ἰταλὸς συνθέτης (1690—1753). Ἔγραψε πλεῖστα μελοδράματα διὰ τὰ ἰταλικὰ θέατρα, τῷ δὲ 1717 διωρίσθη συνθέτης τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου τῆς αὐλῆς τῆς Δρέσδης καὶ μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ «Πολωνικοῦ παρεκκλησίου». Ὁ Ριστόρι διεκρίθη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ εἶδος τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος, ἔγραψε δὲ ὑπὲρ τὰ 20 σκηνικὰ ἔργα («La Pace trionfante in Arcadia», «Calandro», «Don Chisciotte» κ. ἄ.), ἰντερμέδια, λειτουργίας, 3 ὀρατόρια, 16 καντάτας κλπ. Γ. Σ.

ριστόρνο, ἢ ***ριστούρν(ο)*** (ristourne=ἐπιστροφή, ἀντιλογισμός). Ἀπόδοσις μερικὴ ἢ καθολικὴ ποσοῦ πληρωθέντος ἤδη ἢ ἀχθέντος εἰς πίστωσιν ἑνὸς λογαριασμοῦ. Εἰδικώτερον δὲ σημαίνει: 1) Εἰς τὸ ἐμπόριον, δῶρον καταβαλλόμενον ἐπὶ ἑνὸς τιμολογίου, εἰς τὸ ὁποῖον αἱ τιμαὶ ὑπελογίσθησαν ὁπωσδήποτε ὑπερβολικαί. 2) Τραπεζικῶς, τὸ ποσὸν τῶν τόκων, ὅπερ ἐπιστρέφει ἡ προεξοφλοῦσα τράπεζα, ὁσάκις προεξοφληθὲν γραμμάτιον ἀποσύρεται ὑπὸ τοῦ προεξοφλήσαντος πρὸ τῆς λήψεως. Οἱ τόκοι οὗτοι ἀναλογοῦσιν εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ χρόνου τῆς ἀναλήψεως τοῦ γραμματίου καὶ τῆς λήξεως. 3) Εἰς τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐργασίας: α') ἀποζημίωσις ὀφειλομένη εἰς τὰς ἀσφαλιστικὰς ἑταιρείας, ὁσάκις ἀκυροῦται ἢ τροποποιεῖται ἀσφαλιστήριον συνταχθὲν βάσει ψευδῶν δηλώσεων τοῦ ἀσφαλιζομένου· β') ποσὸν καταβαλλόμενον εἰς τοὺς συνεταίρους ἑταιρείας ἀμοιβαίων ἀσφαλίσεων καὶ προερχόμενον ἐκ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τῶν ἀποζημιωθέντων κινδύνων καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν καταβληθέντων ἀσφαλίστρων. 4) Εἰς τὰς θαλασσίας μεταφορὰς (ἀγγλ. rebate), δῶρον, ὅπερ αἱ ἀτμοπλοϊκαὶ ἑταιρεῖαι παραχωροῦσιν εἰς τοὺς πελάτας τοὺς συναλλασσομένους ἀποκλειστικῶς μετ' αὐτῶν. Ι. Α. Β.

Ριστὼ (Ristaud), ***Σοφία.*** Γαλλὶς λογία (βλ. λ. *Κοττὲν* Σοφία).

ριταρντάντο (ἰταλ. ritardando καὶ συγκεκομμένως rit). Μουσικὸς ὅρος σημαίνων ἐπιβράδυνσιν τῆς ἀγωγῆς.

Ριταττόρε (Ritattore), ***Δαμιανός.*** Ἰταλὸς φιλέλλην, ὅστις κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα τῷ 1821 καὶ καταταγεὶς εἰς τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων ἐπολέμησεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Χαϊδαρίου ἔξωθι τῶν Ἀθηνῶν (6 καὶ 8 Αὐγούστου 1826). Ἐφονεύθη κατά τινα ἔξοδον ἐκ τῆς πολιορκουμένης Ἀκροπόλεως ἐν τῇ μάχῃ τῆς Κωλιάδος τῇ 1 Φεβρουαρίου 1827. Τ. Ε. Ε

ριτενοῦτο (ἰταλ. ritenuto καὶ συγκεκομμένως riten). Μουσικὸς ὅρος σημαίνων ὅτι ἡ ἀγωγὴ πρέπει νὰ ἐπιβραδύνηται.

Ρίτζγουαίυ (Ridgeway), *σὲρ* ***Γουλιέλμος.*** Ἄγγλος ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς (1853—1929). Τῷ 1892 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καΐμπριτζ. Συνέγραψεν: «Ἡ ἀρχαϊκὴ ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος» (1901), «Ἡ προέλευσις τῆς τραγῳδίας» (1910), «Ἡ ἀρχαιοτάτη ἐπικὴ ποίησις ἐν Ἰρλανδίᾳ» (1907), «Τὸ δρᾶμα καὶ οἱ δραματικοὶ χοροὶ τῶν οὐχὶ εὐρωπαϊκῶν φυλῶν» (1915) κ. ἄ. Τῶν ἔργων τούτων ἐδημοσιεύθησαν πολλαὶ ἀνασκευαί. Α. Ν. Λ.

Ρίτζελ (Rigel)· βλ. *Ρίγκελ.*

Ρίτζιον *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ρίσιον* καὶ *Ἀρετσοῦ.*

ριτζίστρο (ἰταλ. registro, βιβλίον δημόσιον). Ἐπὶ φραγκοκρατίας ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ ἐν ἐπισήμῳ καταστίχῳ ἀναγραφὴ τῶν τιμαρίων, ἧς συχνὰ γίνεται μνεία ἐν τῷ «Χρονικῷ τοῦ Μορέως» (στ. 637, 641, 749, 6337). Δ. Π. Π.

Ρίτζος, ***Ἰωάννης*** ἢ ***Ζαννάκις.*** Εἷς τῶν μετασχόντων ἐνεργῶς εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἑνετῶν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τῷ 1363, ὅτε ἱδρύθη ἡ μικρὸν διαρκέσασα δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Τίτου. Κατὰ τὴν εἰς Ἡράκλειον ἄφιξιν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑνετίας Κονταρηνοῦ, προσπαθοῦντος νὰ πείσῃ τοὺς ἐπαναστάτας ὅπως ὑποταχθῶσιν, ὁ Ρίτζος μετὰ τοῦ Λεονάρδου Γραδινίκου ἀντέστησαν εἰς τοῦτο Τῷ 1364 ἐπέμφθη ὡς πρεσβευτὴς πρὸς τοὺς Γενουάτας, ὅπως καταστήσῃ τούτους συμμάχους κατὰ τῶν Ἑνετῶν ἐπὶ παραχωρήσει ναυσταθμου ἐπί τινος λιμένος τῆς νήσου, ἀλλ' ἐπανῆλθεν ἄπρακτος μετὰ τρεῖς μῆνας. Τῷ 1364, καταλυθείσης τῆς δημοκρατίας Ἁγίου Τίτου, μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Ρίτζος μετὰ πολλῶν ἄλλων συγκατηγορηθέντων ἐπὶ προδοσίᾳ ἐκαρατομήθησαν καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ἐδημεύθησαν. Ε. Γ.

ριτορνέλλο (ἰταλ. ritornello, γαλλ. riturnelle). Εἶδος ἐπῳδοῦ χρησιμοποιηθείσης εἰς τὰ μαδριγάλια τῆς σχολῆς τῆς Φλωρεντίας καὶ χαρακτηριζομένης ἐκ τῆς τακτικῆς ἐπανόδου μουσικοῦ τινος θέματος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κειμένου. Ριτορνέλλο ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὴν ἄριαν μετ' ἐπαναλήψεως, ὡς καὶ εἰς ἄλλας μορφὰς ἐνοργάνου μουσικῆς. Γ. Σ.

ριτουαλισταὶ (οἱ). Ἐκ τοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀναφανέντος ἐν Ἀγγλίᾳ κινήματος τῆς Ὀξφόρδης, τῶν *τρακταριανῶν*, καὶ δὴ τῶν *Πουσεϋστῶν*, προῆλθε κατὰ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ὁ ριτουαλισμός. Ἂν καὶ οἱ τρακταριανοὶ ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἰδίᾳ εἰς τὸ δογματικόν, ἀφήσαντες τὴν λατρείαν, ὡς εἶχεν αὕτη ἐν τῇ ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἤρχισαν μετ' ὀλίγον ἀναβιοῦντα παρ' αὐτοῖς ἀρχαῖα ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα, οἷον τὸ ψάλλειν ἀντὶ τοῦ ἀπαγγέλλειν τὰς ἀντιφωνήσεις ἐν τῇ λειτουργίᾳ, τὸ πρὸς ἀνατολὰς στρέφεσθαι, ἡ τοποθέτησις κηρίων καὶ ἀνθέων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης, ἡ χρῆσις ἀετοφόρου τρισκελίου, ἡ περιβολὴ ὑπὸ τῶν ἱερέων λευκοῦ ἀμφίου κατὰ τὸ κήρυγμα, ἡ συχνοτέρα μετάληψις, ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως καὶ ἄλλα. Κατὰ τῆς τάσεως ταύτης πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα (ritus), ἥτις ἐκλήθη *ριτουαλισμός*, ἠγέρθη ἀντίδρασις ἐκ μέρους ἰδίᾳ τοῦ λαοῦ, θεωροῦντος ταῦτα ὡς ἐπάνοδον εἰς τὸν καθολικισμόν, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον πολλοὶ τῶν κληρικῶν εἰσῆγον αὐτὰ ἐν τῇ μορφῇ, ἐν ᾗ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν εὑρίσκοντο ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη, ἥτις ἔφθασε μέχρις ἐπιθέσεων κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς ἀπομάκρυνσιν ἰδίᾳ τῶν ὑπὸ τῶν ριτουαλιστῶν ἐπ' αὐτῶν τεθέντων σταυρῶν καὶ ἐξετάθη εἰς διαφόρους καταδιώξεις, κατέπαυσεν ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν θρόνον τῆς Καντουαρίας τοῦ Benson. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἱδρύθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ δύο σωματεῖα, ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ ἑταιρεία» (Church association) καὶ ἡ «Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἕνωσις» (English church union), ὧν τὸ πρῶτον ὑπεραμύνεται τῶν ἐν τῇ ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ προτεσταντικῶν ἰδεῶν, τὸ δὲ δεύτερον τῶν καθολικιζόντων. Κ. Ι. Δ.

Ρὶτς (Rich), ***Βαρνάβας.*** Ἄγγλος λογογράφος καὶ στρατηγὸς (1540—1617). Ἔγραψε πολλὰ φυλλάδια πολιτικοῦ περιεχομένου καὶ μυθιστορήματα, ὧν γνωστότερα εἶναι: «Ἔχε γειά, στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα», «Αἱ παράξενοι καὶ ἀξιοθαύμαστοι περιπέτειαι τοῦ Δὸν Σιμωνίδου» (1581), «Αἱ περιπέτειαι τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐγγαρίας Μπρουσάνου» (1592). Α.Ν.Λ.

—**Ρὶτς** (Rietz), ***Ἰούλιος.*** Διακεκριμένος Γερμανὸς συνθέτης καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας (1812—1877). Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μένδελσων εἰς Δυσσελδόρφην, ἐγένετο διευθυντὴς ὀρχήστρας, κατόπιν δ' ἐν Λειψίᾳ διηύθυνε τὴν «Ἀκαδημίαν ᾄσματος» καὶ τὰς περιφήμους συναυλίας τοῦ «Γκεβάντχαους». Ὠνομάσθη ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας καὶ γενικὸς μουσικὸς διευθυντὴς τῆς σαξωνικῆς αὐλῆς. Ὁ Ρὶτς ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Der Korsar», «Georg Neumark und die Gambe», «Jery und Bätely», «Das Mädchen aus der Fremde», συμφωνίας, λειτουργίας, μοτέτα, ψαλμούς, χορῳδίας, μελῳδίας, μουσικὴν δωματίου, μουσικὴν διὰ διάφορα σκηνικὰ ἔργα κ. ἄ. Ἡ τέχνη του δεικνύει φανερὰν ἐπίδρασιν τοῦ Μέντελσων. Γ. Σ.

ρίτσα (ἡ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κιχώριον.*

Ριτσάρδος· βλ. λ. *Ριχάρδος.*

Ρίτσαρντς (Richards), ***Θεόδωρος-Γουλιέλμος*** Ἀμερικανὸς χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Τῷ 1901 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Harvard εἰς τὸ Cambridge (Μασσαχουσσέτης). Τῷ 1907 διετέλεσε καθηγητὴς ἐξ ἀνταλλαγῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Τῷ 1914 ἔτυχε τοῦ βραβείου Νόμπελ τῆς χημείας διὰ τὴν νέαν μέθοδον αὐτοῦ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀτομικοῦ βάρους. Εἶναι μέλος τῆς ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Σ. Γ.

— **Ρίτσαρντς** (Richards), ***Λαύρα-Ἰσαβέλλα.*** Ἀμερικανὶς συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1850 ἐν Βοστώνῃ. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Μελῳδία» (1893), «Ναυτίλος» (1895), «Τὸ ἀργυροῦν στέμμα» (1906), «Ἡ γιαγιά» (1906), «Ὁ μικρὸς δάσκαλος» (1913), «Ἡ ζωὴ τῆς Ἰωάννας ντ' Ἄρκ» (1919) κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Ρίτσαρντς** (Richards), ***Μπρίντλεϋ.*** Ἄγγλος μουσικὸς (1817—1885). Ἀπέκτησε μεγάλην φήμην ὡς κλειδοκυμβαλιστής, ἐγένετο δὲ γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης δι' ἔργων μουσικῆς δωματίου, συμφωνικῶν ποιημάτων, ὡς καὶ τοῦ λίαν διαδεδομένου ὕμνου: «God bless the prince of Wales». Γ. Σ.

Ρίτσαρντσον (Richardson). ***Βενιαμὶν - Οὐΐλλς.*** Ἄγγλος χειρουργὸς (1819—1883). Ἐπενόησε πλεῖστα ἐργαλεῖα πρὸς θεραπείαν τῶν στενωμάτων τῆς οὐρήθρας, διαφόρους συσκευὰς πρὸς εἰσπνοὴν αἰθέρος καὶ ψεκασμοὺς φαινικοῦ ὀξέος καὶ ἐτροποποίησε τὴν διὰ τὴν φίμωσιν λαβίδα τοῦ Ρικόρ. Ἐδημοσίευσε: Slow pulse and fatty degeneration of heart» «Fatty degeneration of the kidney and liver, with observations of the supposed uraemie poisining» κ. ἄ. Ο. Ρ.

—**Ρίτσαρντσον** (Richardson), *σὲρ* ***Βενιαμὶν-Οὐόρντ.*** Ἄγγλος ἰατρὸς (1828—1896). Συνέγραψε τὸ περὶ τῆς πήξεως τοῦ αἵματος βραβευθὲν ἔργον: «The cause of the coagulation of blood» (1858), «Hygienic treatment of consumption», «Fibrinous disposition in the heart» «Study of diseases by synthesis» (1858), «Croonian lectures on muscular irritability» (1873) κ.ἄ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *συσκευὴ τοῦ Ριτσαρντσον* φέρεται ψεκαστὴρ πρὸς τοπικὴν δι' αἰθέρος ἀναισθησίαν. Ο. Ρ.

—**Ρίτσαρντσον** (Richardson), ***Ἰάκωβος.*** Ἄγγλος περιηγητὴς (1806—1851). Ἵδρυσε κατ' ἀρχὰς ὡς ἱεραπόστολος ἐν Μάλτᾳ περιοδικὸν ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας εἰς τὰς ἀποικίας καὶ κατόπιν περιηγήθη τὸ Μαρόκκον, τὴν Τριπολίτιδα καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, φθάσας μέχρι Γκανταμὲς καὶ Γκάτ, ὅπου συνέχισε τὰς ἐνεργείας του ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας. Τῷ 1851 διωργάνωσε μετὰ τῶν Γερμανῶν Μπὰρτ καὶ Ὄβερβεγκ ἀποστολὴν ἐξερευνήσεως τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξερευνήσεως τοῦ Σουδάν, τῆς Σαχάρας καὶ τῆς περιοχῆς τῆς λίμνης Τσάντ, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακουχιῶν ἐν Σαχάρᾳ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ταξίδια εἰς τὴν ἔρημον τῆς Σαχάρας, 1845—1846» (1848), «Ἀποστολὴ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν 1850—1851» (1853) καὶ «Ταξίδια εἰς τὸ Μαρόκκον» (1860). Μ. Δ. Β.

— **Ρίτσαρντσον** (Richardson), ***Ὄουεν Οὐίλλανς.*** Ἄγγλος φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1876. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πρίνσετον ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1913 καὶ ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1924 καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὸ βασιλικὸν κολλέγιον τοῦ Λονδίνου. Ἔκτοτε διευθύνει τὸ ἐργαστήριον φυσικῶν ἐρευνῶν τοῦ βασιλικοῦ κολλεγίου τοῦ Λονδίνου. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς ἐκπομπῆς ἠλεκτρονίων ὑπὸ τῶν θερμῶν σωμάτων. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν ἠλεκτρονίων, τῷ δὲ 1928 ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ τῆς φυσικῆς. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ θεωρία τῶν ἠλεκτρονίων» (1914) καὶ «Ἡ ἐκπομπὴ ἠλεκτρονίων ὑπὸ τῶν θερμῶν στρωμάτων» (1916). Μ. Δ. Β.

—**Ρίτσαρντσον** (Richardson), ***Σαμουήλ.*** Ἄγγλος μυθιστοριογράφος (1689—1761). Ἦτο υἱὸς ξυλουργοῦ καὶ εἰργάσθη ἐν Λονδίνῳ ἀπὸ τοῦ 1706 ὡς στοιχειοθέτης τυπογραφείου, εἶτα ὡς διορθωτής, τῷ δὲ 1719 ἤνοιξεν ἴδιον τυπογραφεῖον. Καθ' ὅλον του τὸν βίον ἔδειξεν ἰδιαιτέραν πρὸς τὰς κυρίας προτίμησιν, ἡ ὁποία διαφαίνεται εἰς τὰ ἔργα του. Ἡ ἰδιοφυΐα του ὅμως ὡς συγγραφέως ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ. Ἦγεν ἤδη τὸ πεντηκοστὸν ἔτος, ὅτε παρεκινήθη ὑπὸ γνωστῶν του τυπογράφων νὰ συγγράψῃ ἐπιστολάριον, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη τῷ 1741. Ἡ ἐργασία αὕτη τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν ἰδέαν νὰ γράψῃ, μὲ θέμα γνωστῶν του γεγονότων, ἠθικοδιδακτικὸν μυθιστόρημα ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλληλογραφίας, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν εἰς 4 τόμους ὑπὸ ψευδώνυμον καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Παμέλα, ἢ ἡ ἀρετὴ ἀμειβομένη» (1741—1742). Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου ὑπῆρξε καταπληκτική. Ἔσχεν ἀλλεπαλλήλους ἐκδόσεις, μετεφράσθη εἰς ξένας γλώσσας, ἐδραματοποιήθη ὑπὸ τοῦ Γκολντόνι καὶ τοῦ Βολταίρου («Νανὶν ἢ ἡ κατανικηθεῖσα πρόληψις», 1749) καὶ παρῳδήθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Φίλντιγκ. Ἠκολούθησαν τὰ ἐπίσης ὑπὸ μορφὴν ἀλληλογραφίας συντεθειμένα μυθιστορήματα: «Κλαρίσσα Χάρλω», τὸ ἄριστον τῶν ἔργων του (8 τόμ., 1747—1748) καὶ «Ὁ σὲρ Κάρολος Γκράντισον» (6 τόμ., 1754). Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο προσεπάθησε νὰ δώσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐναρέτου ἀνδρός, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Ὁ Ρίτσαρντσον διακρίνεται διὰ τὴν γνῶσιν τῆς γυναικείας ψυχολογίας, ὑστερεῖ ὅμως πολὺ προκειμένου περὶ τοῦ ἰσχυροῦ φύλου. Τὸ ἔργον του, παρ' ὅλην τὴν ὑπερβολικὴν πολλάκις μακρολογίαν του καὶ τὸ βαρὺ καὶ κουραστικὸν ὕφος του, ἀποτελεῖ σταθμὸν ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ μυθιστορήματος, ἰσχυρὰ δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ

Digitized by Google

Ρουσσώ («Νέα Ἐλοΐζα) καὶ τοῦ Γκαῖτε («Μινιὸν» καὶ «Βέρθερος»).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Clara Thomson*, Richardson, a biographical and critical study (1900). — *A. Dobson*, Samuel Richardson (1902). Κ. Β. Λ.

Ρίτσελ (Rietschel), *Ἐρνέστος*. Ὀνομαστὸς Γερμανὸς γλύπτης (1804—1861). Ἀπὸ τοῦ 1832 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Δρέσδης, ἐξειργάσθη δὲ μακρὰν σειρὰν ἔργων, ἐν οἷς ὁ ἰδεαλισμὸς συγκιρνᾶται ἐπιτυχῶς μετὰ τῆς φυσικῆς ἀληθείας. Ὁ Ρίτσελ ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ράουχ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀναβίωσιν τοῦ τραχέος καὶ ἰσχυροῦ πνεύματος τῆς γερμανικῆς Ἀναγεννήσεως, ἀπαλυνθέντος διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς τέχνης τοῦ Κανόβα. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων του ἔργων τάσσονται τὸ μνημεῖον τοῦ Λουθήρου ἐν Βορματίᾳ, ἡ «Pietà» τοῦ Πότσνταμ, ὁ ἀνδριὰς τοῦ Λέσσινγκ ἐν Μπρουνσβικ, ὁ διπλοῦς ἀνδριὰς τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Σίλλερ ἐν Βαϊμάρῃ καὶ πολλαὶ ἄλλαι δημιουργίαι εὑρισκόμεναι ἐν Δρέσδῃ, Λειψίᾳ, Βερολίνῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ι. Μ. Π.

ριτσέλιον (τό). Ἰσχυρῶς συμπεπυκνωμένον γλεῦκος σταφυλῆς, τὸ ἄλλως *πετιμέζιον* (βλ.λ.) καλούμενον. Σ. Γ.

ριτσερκὰρ (ἰταλ. ricercar). Μουσικὸς ὅρος, χρησιμοποιηθεὶς διὰ τὰ πρῶτα δείγματα ὀργανικῆς μουσικῆς τὰ ἐμφανισθέντα κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα. Ταῦτα ἐγράφοντο κατὰ τὸν τύπον τῶν μοτέττων, μετ' ὀλίγων τινῶν μιμήσεων. Βραδύτερον αἱ μορφαὶ τῆς *φαντασίας* καὶ τοῦ *καπρίτσιο* ἐγένοντο συνώνυμοι τοῦ *ριτσερκάρ*. Τὰ ἀρχαιότερα μέχρις ἡμῶν περιελθόντα ριτσερκὰρ εἶναι τεμάχια διὰ λαοῦτο τοῦ Φρ. Μποσσινένσις (1508). Γ. Σ.

Ρίτσι (Ricci), ***Κορράδος***. Ἰταλὸς ἱστορικὸς τῆς τέχνης καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν καὶ ἐγένετο κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βολωνίας καὶ βιβλιοθηκάριος αὐτῆς. Κατόπιν διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῶν μνημείων τῆς Ραβέννης, διευθυντὴς πολλῶν μουσείων καὶ πινακοθηκῶν καὶ γενικὸς διευθυντὴς τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ καλῶν τεχνῶν τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τοῦ 1919 διατελεῖ διευθυντὴς τοῦ βασιλικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου ἐν Ρώμῃ. Θεωρεῖται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἱστορικῶν καὶ κριτικῶν τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποιων εἶναι : «Ἡ Ραβέννα καὶ τὰ μνημεῖά της» (1878), «Αἰσθητικαὶ καὶ λογοτεχνικαὶ σημειώσεις» (1881), «Τὰ χρώματα ἐν ταῖς παροιμίαις» (1881), «Ἡ τέχνη τῶν μικρῶν παιδιῶν» (1887), «Τὸ θέατρον τῆς Βολωνίας κατὰ τὸν ΙΖ΄ καὶ ΙΗ΄ αἰῶνα» (1889), «Τὸ τελευταῖον καταφύγιον τοῦ Δάντου» (1891), «Κορρέτζιο» (1894), «Ἡ δόξα τοῦ Οὐρμπίνο» (1898), «Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος» (1900), «Ὁ Πιντουρίκκιο» (1902), «Ραφαῆλος», «Ρώμη», «Ἡ ἱερὰ Οὐμβρία» (1926) κ.τ.λ. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ποιητικὰ ἔργα : «Ἔρως καὶ θάνατος» ἔμμετρον διήγημα (1879), «Ποιήσεις» (1879), «Τὰ τραγούδια μου» (1880), «Ἀθηναΐς» λυρικὸν δρᾶμα (1892), «Μεταξὺ ἱστορίας καὶ θρύλου», «Κατηραμένες ψυχές», «Βεατρίκη Τσέντσι», «Ἀρρίγκο Μπόϊτο» κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

—**Ρίτσι** (Ricci). —1) ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς συνθέτης μελοδραμάτων (1805—1859). Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Νεαπόλεως καὶ δεκαοκταετὴς ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα : «L'impresario in angustie», τῷ δὲ 1824 ἔδωκε τὸ εἰδικῶς παραγγελθὲν αὐτῷ δεύτερον μελόδραμα «La Cena frastornata». Τὰ ἔργα ταῦτα εἶχον μεγάλην ἐπιτυχίαν ὡς καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα : «L'Abate Taccarella», «Aladino o la Gabbia dei matti» καὶ «Il Diavolo condannato a prender moglie». Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ μελοδράματος «La Lucerna di Epitteto» καὶ τὴν μετρίαν ἐπιτυχίαν τοῦ «Colombo» (1829), ὁ Λουδοβῖκος Ρίτσι ἐγένετο ὁ ἥρως τῆς ἡμέρας διὰ τῆς «Orfanella di Ginevra». Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Φρειδερίκου* συνέθεσε τὸ μελόδραμα «Crispino e la Comare». Ἐκ τῶν ὑπερτριάκοντα μελοδραμάτων, ἐσημείωσαν ἐπιτυχίαν καὶ τὰ ἑξῆς : «Chiara di Rosenberg» (1831), «Chi dura vince» (1834), «Il birrajo di Breston» (1847), «La festa di Piedigrotta» (1852) καὶ «Il diavolo a quattro» (1859).

—2) ***Φρειδερῖκος***. Ἰταλὸς συνθέτης (1809—1877), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ μελοδράματος «Il Colonnello» (1835), γραφέντος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅπερ ἐγένετο εὐμενέστατα δεκτὸν ἐν Νεαπόλει. Ἐπηκολούθησαν τὰ μελοδράματα : «Disertore per amore» (ἐν συνεργασίᾳ ὡσαύτως), «Le Prigioni di Edimburgo», «Luigi Rolla e Michelangelo», «Corrada d'Altamura», ὅπερ ἐνεθουσίασε καὶ τὸ παρισινὸν κοινόν. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Παρισίοις ἀνεβίβασεν ἐπιτυχῶς τὰ μελοδράματα : «Monsieur de la Palisse» καὶ «Une folie à Rome». Γ. Σ.

— **Ρίτσι** (Ricci), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς οἰκονομολόγος (1742—1799). Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μοδένης. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1797 ἦτο πρόεδρος τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου δημοκρατίας, μετὰ δὲ τὴν συγχώνευσιν αὐτῆς μετὰ τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίας, μέλος τοῦ διευθυντηρίου αὐτῆς καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ναπολέοντος ἐσχεδίασε καὶ ἐπέβαλεν ἰδίας οἰκονομικάς του μεταρρυθμίσεις, θεωρεῖται δὲ ἐκ τῶν διασημοτέρων οἰκονομολόγων τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν ἐποχήν του. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα : «Μεταρρύθμισις τῆς νομοθεσίας τῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων» (1787), «Νέον σχέδιον περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κρατῶν» (1791), ἐν τῷ ὁποίῳ πραγματεύεται, ἀλλ' ἐπὶ ἄλλης βάσεως, θεωρίας παρεμφερεῖς πρὸς τὰς τοῦ Μάλθου, οὗ θεωρεῖται πρόδρομος, «Περὶ τῶν φόρων καὶ τῆς φορολογίας» (1791) κλπ. Μ. Δ. Β.

— **Ρίτσι** (Ricci), ***Σεβαστιανός***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1662—1734), ἀνήκων εἰς τὴν σχολὴν τῆς Βενετίας. Εἰργάσθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰς σημαντικωτέρας τῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας, ἔτι δ' ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἔνθα τιμητικῶς προσεκλήθη. Ἡ τέχνη του διακρίνεται διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τὴν εὐάρεστον νεωτεριστικότητα. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται : αἱ εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Παδούης νωπογραφίαι του, «Ἡ σφαγὴ τῶν νηπίων» (ἐν Βενετίᾳ), «Ἡ ἀλληγορία τῆς Γαλλίας» (Μουσεῖον Λούβρου), «Ὁ ἅγιος Κάρολος» (ἐν Φλωρεντίᾳ) καὶ ἡ «Ἁρπαγὴ τῶν Σαβίνων» (ἐν Ρώμῃ). Ι. Μ. Π.

Ριτσιαρέλλι (Ricciarelli), ***Δανιήλ***. Ἰταλὸς ζωγράφος καὶ γλύπτης, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ἐπωνύμιον *Βολτέρρα* (βλ. λ.).

Ριτσιάρντι (Ricciardi), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1808—1885). Ἵδρυσαν ἐν Νεαπόλει τὴν φιλελευθέρων ἀρχῶν ἐφημερίδα «Ἡ πρόοδος», ἕνεκα τῆς ἀρθρογραφίας τῆς ὁποίας ἐφυλακίσθη καὶ κατόπιν ἐξωρίσθη. Τῷ 1834 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπου ἐφυλακίσθη ἐκ νέου, ὡς ἀρχηγὸς ἀνακαλυφθείσης δημοκρατικῆς συνωμοσίας. Ἀποδράσας καὶ καταφυγὼν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἤρχισε συνεργαζόμενος καὶ ἀρθρογραφῶν εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἰδίως δὲ εἰς τὴν «Ἀνεξάρτητον Ἐπιθεώρησιν». Τῷ 1847 μετέβη καὶ πάλιν εἰς τὴν Νεάπολιν, ὅπου παρέμεινε κεκρυμμένος καὶ ἐργαζόμενος ἐπαναστατικῶς, μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἐξελέγη βουλευτής. Βραδύτερον ἐπανεστάτησε τὴν Καλαβρίαν κατὰ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, διωργάνωσεν ἐκεῖ τὴν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δημοκρατικῆς δυνάμεως συνεκρούσθη πρὸς τὸν στρατηγὸν Νουντσιάντε, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν κατενίκησε καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παρισίους. Τῷ 1853 κατεδικάσθη ἐν Νεαπόλει ἐρήμην εἰς θάνατον. Βραδύτερον ἡνώθη μετὰ τοῦ Γαριβάλδη καὶ τῷ 1860 ἐξελέγη καὶ πάλιν βουλευτὴς Νεαπόλεως. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων : «Ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἰταλίᾳ» (1850), «Ὁ λομβαρδικὸς σύνδεσμος», «Στίχοι» (1844), «Ἱστορικὰ δράματα» (1855), «Ἰταλικὸν μαρτυρολόγιον ἀπὸ τοῦ 1792 μέχρι τοῦ 1847» (1856), «Ἱστορία τῶν Χιλίων», «Ἱστορία τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας», «Ἡ χειραφέτησις τῆς γυναικός», κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ριτσινιᾶτος (ὁ), καὶ ***Ρικινιᾶτος*** (Riciniatus) *[Ρωμ. Ἀρχ.]*. Ἐπωνυμία τοῦ Διὸς ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἄγαλμά του ἐκαλύπτετο πολλάκις ὑπὸ *ρικινίου*. Ν. Σ. Λ.

ρίτσινο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ρίκινον τὸ κοινόν*.

ριτσινόλαδο (τό)· δημοτ., τὸ κίκινον ἔλαιον ἢ κικινέλαιον, τὸ καθαρτικὸν τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος (ἐκ τοῦ λατ. ricinus=κρότων καὶ τοῦ ἑλλ. *λάδι*).

Ριτσινόλακκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λίμνης τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 127.

Ρίτσιον (Riccio). Ἰταλὸς γλύπτης (βλ. λ. *Μπριόσκο* Ἀνδρέας).

Ρίτσιους (Riccius), ***Κάρολος-Αὔγουστος-Γουσταῦος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1830—1893). Ἔγραψε τὸ δίπρακτον μελόδραμα : «Es spukt», μουσικὴν διὰ τὴν κωμῳδίαν «Ella», διὰ τὸν «Διθύραμβον» τοῦ Σίλλερ, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδίας κ. ἄ. Γ. Σ.

Ρίτσκωφ, ***Πέτρος Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1712—1777). Μετασχὼν ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς εἰς Ὄρενμπουργκ. ἔγραψε τὸ περίφημον σύγγραμμα αὐτοῦ «Τοπογραφία τοῦ Ὄρενμπουργκ». Ἄλλα ἔργα του εἶναι : «Ἱστορία τοῦ συνδέσμου τοῦ Ὄρενμπουργκ», «Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Πουγκάτσεφ», «Ἱστορία τοῦ Καζάν», «Γενικὴ τοπογραφία τῆς Ρωσίας». Θ. Β.

Ρίτσλ (Ritschl), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς θεολόγος (1822—1889). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βόννῃ (1853) καὶ Γοττίγγῃ (1864) καὶ ἔγραψεν : «Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία» (δ΄ ἔκδ.. 1900—1905), «Οἱ λόγοι τοῦ Σλαϊερμάχερ περὶ τῆς θρησκείας» (1874), «Θεολογία καὶ μεταφυσική» (γ΄ ἔκδ. 1902) κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

—**Ρίτσλ** (Ritschl), ***Φρειδερῖκος***. Διαπρεπὴς Γερμανὸς φιλόλογος (1806—1876). Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Λειψίας καὶ τῆς Ἄλλης, κατόπιν δέ, τῷ 1829, ἐγένετο ὑφηγητὴς καὶ τῷ 1832 ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἄλλῃ πανεπιστημίου, τῷ 1833 ἔκτακτος καὶ τῷ 1834 τακτικὸς τοῦ ἐν Μπρεσλάου, ἀντικαταστήσας τὸν Πάσσωβ, ἀπὸ τοῦ 1837 μέχρι τοῦ 1838 ἐταξίδευσεν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, τῷ 1839 προσεκλήθη καθηγητὴς ὑπὸ τοῦ ἐν Βόννῃ πανεπιστημίου, ὁπόθεν τῷ 1865 μετετέθη εἰς τὸ ἐν Λειψίᾳ. Ὁ Ρίτσλ διὰ τῆς ἐξόχου του ἀκαδημεικῆς διδασκαλίας ἀνέδειξε τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης, εἰς ἣν προσείλκυσε πλῆθος ἀκροατῶν, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι κατέλαβον ὑπέροχον θέσιν ἐν τῇ φιλολογικῇ ἐπιστήμῃ. Τεκμήριον δὲ τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀπολύτου ἐκτιμήσεως τῶν σοφῶν μαθητῶν του ἦτο ὁ πανηγυρικὸς ἑορτασμὸς τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος του ὡς καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης καὶ ἡ ἔκδοσις τῶν : «Symbola philologorum Bonnensium in honorem Fr. Ritschelii collecta» (ἐν Λειψίᾳ 1864—1867) καὶ «Acta societatis philologae Lipsiensis» (1871—1876 τόμ. 6). Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων τοῦ Ρίτσλ εἶναι : αἱ κριτικαὶ ἐκδόσεις τοῦ Πλαύτου μετὰ ἐξαιρέτων προλεγομένων (β΄ ἔκδ. συμπληρωθεῖσα ὑπὸ τῶν *Λαῖβε*, *Γαῖτς* καὶ *Σαίλλ*, 1881—1894, τόμ. 4), τοῦ Αἰσχύλου («Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας», β΄ ἔκδ. 1875), «Priscae latinitatis monumenta epigraphica» (1864), «Πάρεργα εἰς Πλαῦτον καὶ Τερέντιον» (1845), «Opuscula philologica» (1867—1879, τόμ. 5) κ. ἄ. Ὁ Ρίτσλ ἐξέδωκεν ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ 1841 μετὰ τοῦ Βέλκερ καὶ ἀπὸ τοῦ 1866 μετὰ τοῦ Κλέττε τὴν «Neue Folge des Rheinischen Museums für Philologie».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. Müller*, Fr. Ritschl (Berlin 1877).— *O. Ribbeck*, Fr. Ritschel, ein Beitrag zur Geschichte der Philologie (τόμ. 2, 1879—1881). Κ. Μ. Α.

Ρίτσλιχορν (Ritzlihorn) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Βέρνης, ἐν Ἑλβετίᾳ, εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς παγοθαλάσσης τοῦ Ροδανοῦ. Ἡ ἀνάβασις εἶναι κοπιώδης. Ὕψος 3.282 μ. Σ. Κ. Γ.

Ρίτσμοντ (Richmond) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Σώρρεϋ, προάστειον τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 40.000. Ἔχει μεγα ἄλσος μετὰ δύο λιμνῶν, ἀστεροσκοπεῖον, βοτανικὸν κῆπον καὶ πολλὰς βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ἀνάκτορον, ὅπερ ἐπὶ πολὺ ὑπῆρξε διαμονὴ τῶν Ἄγγλων βασιλέων καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπέθανεν ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ.

—2) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας τῆς Βιργινίας. Κάτ. 191.800. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τζαίημς Ρίβερ, ὁ ὁποῖος εἶναι πλωτὸς μέχρι τῆς πόλεώς ταύτης καὶ ἔχει σημαντικὸν ποτάμιον λιμένα, μετὰ μεγάλης ἐμπορικῆς κινήσεως. Εἶναι σπουδαιότατον σιδηροδρομικὸν κέντρον. Ἡ δύναμις τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ χρησιμοποιεῖται εἰς παραγωγὴν ἠλεκτροκινήσεως εἰς πλεῖστα ἐργοστάσια τῆς πόλεως. Εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ εὑρίσκεται τὸ προάστειον τῆς πόλεως Μάντσεστερ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται δι' ὀκτὼ γεφυρῶν. Ἔχει σημαντικωτάτην βιομηχανίαν καπνοῦ, σιδήρου, μηχανῶν, χάρτου κτλ. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουν πολλὰ παλαιὰ ἱστορικὰ κτήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ μητρόπολις (1740), τὸ Καπιτώλιον (1785), τὸ Ὧλντ Στὸν Χάουζ, ὅπου νῦν τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως, ὁ Οἶκος τῶν Μασώνων, τὸ ἀρχαιότερον τεκτονικὸν κτήριον τῆς Ἀμερικῆς, τὸ μέγαρον ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς κυβερνεῖον τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν, νῦν ἱστορικὸν μουσεῖον κτλ. Ἔχει ἐπίσης βιβλιοθήκην μετὰ 80.000 τόμων, καὶ πανεπιστήμιον διὰ τοὺς Νέγρους κλπ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Περὶ τὴν Ρίτσμοντ διεξήχθησαν πολλοὶ ἀγῶνες, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν 1861—1865, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πόλεμος τῶν Βορείων κατὰ τῶν Νοτίων». Κατ' αὐτὸν ἡ Ρίτσμοντ, καθ' ὃ πρωτεύουσα τῆς Βιργινίας, ἦτο τὸ κέντρον συγκεντρώσεως τῶν Νοτίων, συνεπῶς ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν Βορείων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Οὐάσινγκτον, τὴν ἀποτελοῦσαν τὸ κέντρον συγκεντρώσεως τῶν Βορείων, συνεπῶς τὸν κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Νοτίων. Τῷ 1861 ἐγένετο ἀπόπειρα ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ρίτσμοντ, ἀλλά, κατόπιν τῆς ἥττης τῶν Βορείων εἰς τὴν μάχην τῆς Bull Run, τὴν 21 Ἰουλίου 1861, ἡ Ρίτσμοντ διεξέφυγε πάντα κίνδυνον. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 26 Ἰουνίου—1 Ἰουλίου 1862 διεξήχθη περὶ τὴν Ρίτσμοντ μάχη, καθ' ἣν ὁ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Mac Clellan στρατὸς τῶν Βορείων ἡττήθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Νοτίων, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Lee. Ἑτέρα ἀπόπειρα τῶν Βορείων ἀπέτυχε μετὰ τὴν ἧττάν των παρὰ τὴν Μανασάς, τὴν 30ὴν Αὐγούστου 1862. Σοβαρωτέρα ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τῆς Ρίτσμοντ ἐγένετο τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1863, ὁπότε οἱ Βόρειοι, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Χοῦκερ (150.000 ἄνδρες), ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Νοτίων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λὴ (50.000 ἀνδρῶν), ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀπέτυχε κατόπιν τῆς ἥττης τῶν Βορείων εἰς τὴν Chancellorsville, τὰς 2αν καὶ 3ην Μαΐου 1863. Αἱ

Digitized by Google

καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1864 συνεχεῖς ἀπόπειραι τῶν Βορείων πρὸς κατάληψιν τῆς Ρίτσμοντ ἀπέτυχον χάριν εἰς τὰς λαμπρὰς ἐνεργείας τοῦ Λή. Ἅμα ὅμως τῷ ἔαρι τοῦ 1865, οἱ Βόρειοι (στρατιαὶ τῶν στρατηγῶν Sheridan καὶ Sherman ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Grant) κατώρθωσαν νὰ κυκλώσωσι περὶ τὴν Ρίτσμοντ τοὺς Νοτίους, οἵτινες καὶ ἠναγκάσθησαν τέλος νὰ παραδοθῶσι, τὴν 9ην Ἀπριλίου 1865. Ἡ κατόπιν τούτου κατάληψις τῆς Ρίτσμοντ ὑπὸ τῶν Βορείων ἐτερμάτισε τὸν πόλεμον. Ν. Θ. Κ.

—3) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ἰνδιάνας. Κάτ. 26.675. Εἶναι ἕδρα τοῦ Κολλεγίου Ἤρλαμ τῶν Ὀρθοδόξων Φίλων (Ortodox Friends), καὶ σημαντικὸν βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον μὲ πολλὰ ἐργοστάσια ἐπίπλων, γεωργικῶν ἐργαλείων, κλειδοκυμβάλων, χάρτου κ.τ.λ.

—4) Διαμέρισμα τῆς πόλεως Νέας Ὑόρκης, εἰς τὰ Ν.Δ. αὐτῆς, ἐπὶ τῆς νήσου Στάτεν. Κάτ. 150.659. Ἐνταῦθα ὑπάρχουν ἐρείπια φρουρίου τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος, ὅπου εἶχε κρατηθῇ ὡς αἰχμάλωτος ὁ βασιλεὺς τῆς Σκωτίας Γουλιέλμος ὁ Λεοντόκαρδος. Εἶναι κέντρον ἐμπορίου σιτηρῶν καὶ ἐργασίαν κατεργασίας σιδήρου καὶ ὀρειχάλκου.

—5) Πόλις τῆς Αὐστραλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βικτωρίας. Κάτ. 45.000. Ἀποτελεῖ προάστειον τῆς πόλεως Μαλβούρνης καὶ εἶναι κέντρον βιομηχανικῆς περιοχῆς. Μ. Δ. Β.

Ρίτσμοντ (Richmond), ***Γουλιέλμος-Μπλαίηκ.*** Ἄγγλος ζωγράφος (1843—1921), υἱὸς τοῦ ζωγράφου Γεωργίου Ρίτσμοντ. Ἐγένετο γνωστὸς ὡς προσωπογράφος καὶ ζωγράφος ἱστορικῶν πινάκων, κυρίως ὅμως ὀφείλει τὴν φήμην εἰς τὴν διὰ μωσαϊκῶν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν τοῦ ἐν Λονδίνῳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παύλου. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν Ὀξφόρδῃ (1878—1883) καὶ ἐταξίδευσεν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Αἴγυπτον ζητῶν ἔμπνευσιν διὰ τοὺς μυθολογικοὺς καὶ ἀλληγορικοὺς πίνακάς του. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἔργων του εἶναι: «Ὁ Προμηθεὺς δεσμώτης» (1874, πινακοθήκη τῆς Βιρμιγχάμης) καὶ αἱ προσωπογραφίαι τοῦ Γλάδστωνος, τοῦ Δαρβίνου κ. ἄ. (Λονδῖνον, Tate Gallery). Τῷ 1897 τοῦ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ *σέρ*. Κ. Β. Λ.

Ρίτσμπαρω (Ritchburough) *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία εἰς τὴν ΝΑ. παραλίαν τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἄλλοτε τὸ ρωμαϊκὸν φρούριον *Ρουτούπιαι*, εἰς τὴν ΝΑ. εἴσοδον τοῦ τότε χωρίζοντος τὴν νῆσον Θάνετ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς πορθμοῦ Οὐάντσουμ. Ἦτο ὁ σημαντικώτερος λιμήν, δι' οὗ ἐγίνετο ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ 43 π. Χ. μέχρι τοῦ τέλους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Σῴζονται τρία τείχη, περικλείοντα ἔκτασιν 22.500 τετραγωνικῶν μέτρων. Σ. Κ. Γ.

ρίτσος (ὁ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ ζῴου *λύγξ*.

Ριτσῶνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βαθέος Αὐλίδος τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτ. (1928) 32. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Σχηματορίου—Χαλκίδος καὶ τὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐβοϊκοῦ.

Ρίττερ (Ritter). Ὄνομα πολλῶν Γερμανῶν μουσικῶν, ὧν σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς:

—1) ***Ἀλέξανδρος*** (1833—1896). Συνθέτης, γενόμενος γνωστὸς διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Der faule Hans» καὶ «Wem die Krone?», ἅτινα ἐσημείωσαν πολλὴν ἐπιτυχίαν, ὡς καὶ διὰ τῶν συμφωνικῶν ἔργων: «Seraphische Phantasie», «Erotische Legende», «Olafs Hochzeitreigen», «Karfreitag und Fronleichnam», «Sursum corda», «Kaiser Rudolphs Ritt zum Grabe» κ. ἄ.

—2) ***Αὔγουστος-Γοδεφρεῖδος*** (1811—1885). Διάσημος ὀργανοκρούστης, κεκτημένος εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ τάλαντον τοῦ αὐτοσχεδιάζειν. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, μίαν συμφωνίαν, χορῳδίας, μελῳδίας κ. ἄ., κυρίως ὅμως ἐγένετο διάσημος διὰ τοῦ διδακτικοῦ αὐτοῦ ἔργου «Die Kunst des Orgelspiels».

—3) ***Πέτρος*** (1763—1846). Διεκρίθη ὡς συνθέτης, ἀναβιβάσας ἀπὸ σκηνῆς 21 λυρικὰς κωμῳδίας. Ἔγραψεν ὡσαύτως τὸ ὀρατόριον «Ὁ ἀπολεσθεὶς παράδεισος», ἔργα μουσικῆς δωματίου κ. ἄ.

—4) ***Φρειδερῖκος - Λουδοβῖκος*** (1834—1891). Συνθέτης καὶ μουσικολόγος, ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου καὶ ἀνεδείχθη. Καὶ ὡς συνθέτης μὲν ἐγένετο γνωστὸς διὰ 3 συμφωνιῶν, τοῦ συμφωνικοῦ ποιήματος «Stella», τῆς εἰσαγωγῆς «Othello», διαφόρων ἄλλων μελῳδιῶν κτλ., ὡς μουσικολόγος δὲ διὰ τῶν συγγραμμάτων: «History of music in the form of lectures», «The student's history of music», «Music in America», «Music in England», «Music in its relation to intellectual» κ. ἄ.

—5) ***Χριστιανός***. Συνθέτης, ὀργανοκρούστης καὶ μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς τῆς Δρέσδης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1650. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του παρέμεινεν ἐν Ἀμβούργῳ, ἐπιδράσας τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βορειογερμανικῆς μουσικῆς. Πλεῖστα ἔργα αὐτοῦ σῴζονται ἐν χειρογράφῳ.

— **Ρίττερ** (Ritter), ***Αὔγουστος-Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1791—1869). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Βερολίνου (1824), Κιέλου (1833) καὶ Γοττίγγης (1837). Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Σλάϊερμάχερ καὶ τοῦ Καντίου διεμόρφωσε χριστιανοθεϊστικὴν κοσμοθεωρίαν. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς ἰωνικῆς φιλοσοφίας», «Ἱστορία τῆς πυθαγορείου φιλοσοφίας» (1826), «Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας» (1829—1853, τόμ. 12), «Σύστημα λογικῆς καὶ μεταφυσικῆς» (1856), «Ἐγκυκλοπαιδεία τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν» (1862—1864, τόμ. 3), κ. ἄ.

Ρίττερ (Ritter), ***Γάσπαρ***. Γερμανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐβραβεύθη εἰς πλείστας ἐκθέσεις καὶ διεκρίθη ὡς εἷς τῶν διασημοτέρων προσωπογράφων. Τὰ κυριώτερα ἔργων του εἶναι: «Αὐτοπροσωπογραφία», «Κάρμεν», «Πριγκίπισσα Καικιλία» κτλ. Πολλὰ τῶν ἔργων του ἠγοράσθησαν ὑπὸ τῶν μεγαλυτέρων πινακοθηκῶν τῆς Εὐρώπης. Μ. Δ. Β.

— **Ρίττερ** (Ritter), ***Κάρολος***. Περίφημος Γερμανὸς γεωγράφος (1779—1859). Τῷ 1819 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Φραγκφούρτης, τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Βερολίνου, βραδύτερον δ' ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀνήγαγε τὴν γεωγραφίαν εἰς πραγματικὴν ἐπιστήμην. Ἔγραψεν: «Ἡ γεωγνωσία ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων» (1817—1818, 2 τ.), ἀπαράμιλλον ἔργον ἂν καὶ ἡμιτελές, «Ἡ Εὐρώπη, ἤτοι γεωγραφική, ἱστορικὴ καὶ στατιστικὴ εἰκών», «Γενικὴ γεωγνωσία» κ. ἄ. Θ. Κ.

— **Ρίττερ** (Ritter), ***Κωνσταντῖνος***. Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1859. Τῷ 1916 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, γράψας: «Ἔρευναι περὶ τοῦ Πλάτωνος» (1888), «Οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος» (1903—1909, τόμ. 2), «Ἡ ζωή, τὰ ἔργα καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος» (1909—1923, τόμ. 2) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Ρίττιγκερ (Rittinger), ***Πέτρος***. Γερμανὸς μηχανικὸς (1811—1872). Εἰργάσθη εἰς πολλὰ μεταλλεῖα ὡς τεχνικὸς σύμβουλος καὶ διεκρίθη διὰ τὰς ἐφευρέσεις του πολλῶν ὀργάνων χρησίμων εἰς τὴν ἐξαγωγήν, τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν κατεργασίαν τοῦ μετάλλου, θεωρούμενος ὡς αὐθεντία εἰς τὸ εἶδός του. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Theoretisch pract. Darstellung de Anfangsgründe der freien Perspectiv-Zeichnung» κτλ. (1839), «Centrifugal-Ventilatoren» (1858), «Lehrbuch der Aufbereitungskunde» (1867), καὶ ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1854 τὰ «Erfahrungen». Μ. Δ. Β.

ριττιγκερίτης (ὁ) (Rittingerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν, θειοαρσενικῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου, συνώνυμον πρὸς τὸ *ξανθόκονις*.

Ρίττιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β', 15, 3) μεταξὺ Ἀκουμίνκου (νῦν Slankamen) καὶ Ταυρούνου (Σεμλίνου). Α. Θ. Σ.

Ρίττνερ (Rittner), *Θαδαῖος*. Γερμανοπολωνὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1873—1921). Ἔγραψεν εἰς γερμανικὴν καὶ πολωνικὴν γλῶσσαν τὰ δράματα: «Τὸ μικρὸ σπίτι» (1908), «Καθ' ὁδόν», «Καλοκαίρι» (1909), «Λύκοι τὴν νύχτα», «Παιδιὰ τῆς γῆς» (1915), τὰ διηγήματα: «Τρεῖς ἐαρινὰὶ ἡμέραι» (1900), «Σᾶς γνωρίζω» (1912) καὶ τὰ μυθιστορήματα: «Ἡ αἴθουσα ἀναμονῆς» (1918) «Ἡ γέφυρα» (1920), «Ὁ ἄλλος κόσμος» (1921). Θ. Κ.

Ριτχόφεν (Riethoven). Προϊστορικὸς σταθμὸς τῆς βορείου Ὁλλανδίας, ἀποτελούμενος ἐκ πολλῶν μικρῶν λοφίσκων (τυμβοειδῶν). Κεῖται ἐπὶ κλιτύος καὶ καλύπτεται ὑπὸ τῆς παρασυρομένης ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἄμμου. Χρονολογικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ τέλος τῆς ὀρειχαλκίνης ἐποχῆς καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς σιδηρᾶς (περὶ τὰ 1000 π. Χ.) καὶ δεικνύει τὴν ἀνάμιξιν πολιτισμοῦ ἀλσταττίου. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ κεραμεικὴ διαφόρων τύπων, κελτικῆς, ἀλπίνης, ἀλσταττίου καὶ γερμανικῆς τέχνης. Ι. Γ. Κ.

Ρίφ (Rif ἢ Riff) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῷ Βορείῳ Ἱσπανικῷ Μαρόκκῳ, κατὰ μῆκος τῆς μεσογειακῆς ἀκτῆς. Ἔχει μῆκος 300 χλμ. περίπου καὶ πλάτος 52 χλμ. καὶ ἐκτείνεται ἐν εὐρυτάτῳ πρὸς Β τόξῳ, μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀλμίνα πρὸς Δ. καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Τρὲς Φόρκας πρὸς Α. Ἡ ἀνατολικὴ ἄκρα τῆς ὀροσειρᾶς, ἡ ὁποία δεσπόζει τῆς ἱσπανικῆς ἀποικίας τῆς Μαλίλλας, ὀνομάζεται Τζεμπὲλ Οὐόρκ. Ἡ γεωλογικὴ συγγένεια τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης πρὸς τὴν βαιτικὴν ὀροσειρὰν ἐνισχύει τὴν πιθανότητα ὅτι ἄλλοτε ἦτο ἡνωμένη μετὰ τῆς Σιέρρα Νεβάδα τῆς Ἱσπανίας, πρὸ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ. Τὸ μέσον ὕψος τῆς ὀροσειρᾶς κυμαίνεται μεταξὺ 1.500 καὶ 2.000 μ., ἡ δὲ ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτῆς Τζεμπὲλ Ταζαρὰν ἔχει ὕψος 2.500 μ. Εἶναι λίαν δυσπρόσιτος, δασώδης καὶ ἀγρία τὴν μορφήν, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸ γεωγραφικὸν αὐτῆς πλάτος λίαν ψυχρά. Κατοικεῖται ὑπὸ ἀνυποτάκτων φυλῶν βερβερικῆς καταγωγῆς, ζώντων εἰς ἀρχέγονον κατάστασιν καὶ ἐκ τῶν ληστειῶν καὶ τῆς πειρατείας. Μ. Δ. Β.

Ριφαὰτ ***Βελῆ Ἐντὶν πασᾶς***. Τοῦρκος διοικητὴς Κρήτης (1856—1858), ἑλληνικῆς ἐκ μητρὸς καταγωγῆς. Ἀντεπροσώπευσε τὴν Τουρκίαν κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Ὅτε ἐξεδόθη τὸ Χάτι-Χουμαγιοὺν τοῦ 1856, ἐκρίθη ὁ καταλληλότερος διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἐν Κρήτῃ, δι' ὃ καὶ διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς (μουσίρης) αὐτῆς. Ἀλλά, βίαιος καὶ σκληρὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς Κρήτης, ἀπέτυχε κατὰ τὴν διοίκησιν, λόγῳ δὲ τῆς ἀγερώχου καὶ περιφρονητικῆς πρὸς πάντας συμπεριφορᾶς αὐτοῦ, ἐκίνησε τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν καὶ προεκάλεσε τὴν ἔνοπλον διαμαρτύρησιν τοῦ 1858, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ ἀνάκλησις καὶ ἀντικατάστασίς του. ΕΡ.Μ.

—**Ριφαὰτ** ***πασᾶς***. Σύγχρονος Τοῦρκος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Σπουδάσας εἰς τὴν ἐκεῖ σχολὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν (Μουλκιέ), εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τουρκίας, διατελέσας πρέσβυς καὶ ἐν Ἀθήναις, κατόπιν δὲ ἐν Λονδίνῳ. Κληθεὶς ὑπὸ τῆς νεοτουρκικῆς κυβερνήσεως τῷ 1910 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1912, ὅτε ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Παρισίους. Ἦτο ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς ἀγγλογαλλικῆς πολιτικῆς, κηρυχθεὶς ἐναντίον τῆς εἰσόδου τῆς Τουρκίας εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ν. Μ.

ριφάκι (τό) δημοτ., μικρὸν ἐρίφιον.

ρίφι (τό) δημοτ., ἐρίφιον.

Ρίφι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 243. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ρίφιος, ***Ἀντώνιος***. Ζωγράφος τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καταγόμενος ἐκ Κεφαλληνίας. Πολλὰ ἐκ τῶν ἔργων του σῴζονται ἐν Ζακύνθῳ, τὰ κυριώτερα ὅμως ἐξ αὐτῶν εὑρίσκονται ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἐν Ζακύνθῳ: πέντε πίνακες ἐκ τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὁ ἅγιος Γεώργιος, εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῶν Καλογραιῶν, καὶ τέσσαρες πίνακες ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τοῦ Ἀβούρη. Ἐν Κεφαλληνίᾳ τὰ ἔργα του εὑρίσκονται ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας τοῦ Δραπάνου καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Ληξουρίῳ. Β.Λ.Κ.

— **Ρίφιος**, ***Παῦλος***. Ἕλλην ζωγράφος (βλ. λ. *Ἐρίφιος Παῦλος*).

Ριφ(φ)ανὸς (ἱσπαν. Rifeño, γαλλ. Riffain, ἰταλ. Rifegno, ἀγγλ. Riffian). Ὁ κάτοικος τῆς περιοχῆς τοῦ Ρίφ.

Ριχάρδη, ***ἁγία***. Θυγάτηρ κόμιτος τῆς Ἀλσατίας, ἐνυμφεύθη Κάρολον Γ' τὸν Παχύν, αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας (881—888). Συκοφαντηθεῖσα τῷ 887 ὅτι εἶχεν ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Λιουτβάρδου, κατέλιπε τὴν αὐλὴν καὶ ἐγκλεισθεῖσα εἴς τινα μονήν, ἣν αὐτὴ εἶχεν ἱδρύσει, ἔζησεν ἐν αὐτῇ τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τοῦ βίου τῆς ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 894 ἑορτάζεται ὡς ἁγία ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 18 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ριχαρδία (ἡ) (Rhichardia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρκοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ριζωματικὰς καὶ ὑδροχαρεῖς τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν 5 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι ἡ *ριχαρδία ἡ ἀφρικανικὴ* (Rhichardia africana) καὶ *ριχαρδία ἡ στικτὴ* (Rhichardia maculata). Ἀμφότεραι καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Ριχάρδος (Richard). Ὄνομα ἀνδρικὸν Χριστιανικὸν γερμανικῆς καταγωγῆς, ἐτυμολογούμενον ἐκ τῶν παλαιογερμανικῶν λέξεων rih καὶ hart καὶ σημαῖνον τὸν «ἰσχυρὸν ἐν τῇ διακυβερνήσει». Τὸ ὄνομα ἐγένετο δημοφιλέστατον ἰδίᾳ ἐν τῇ ἀγγλοσαξωνικῇ Ἀγγλίᾳ πρὸ τῆς νορμαδικῆς καταχτήσεως.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΕΣ

— **Ριχάρδος Α'** *ὁ Λεοντόθυμος*, βασιλεὺς τῆς *Ἀγγλίας* (1189—1199). Τριτότοκος υἱὸς τοῦ Ἐρρίκου Β' καὶ τῆς Ἀλιενόρας τῆς Ἀκουιτανίας, γεννηθεὶς ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1157. Πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεώς του ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί του, ὡς ἁπλοῦν ὄργανον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν πολιτικῶν του σχεδίων. Τριετὴς μόλις ἐμνηστεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Γάλλου βασιλέως Λουδοβίκου Ζ' Ἀλίκην, δωδεκαετὴς δὲ ἐδέχθη τὸ δουκᾶτον τῆς Ἀκου-

Digitized by Google

τανίας (1169). Λόγῳ τοῦ ἀνεξαρτήτου ἐν τούτοις χαρακτῆρός του ἐπεδίωξεν ἐνωρίτατα νὰ χειραφετηθῇ ἀπὸ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ πενθεροῦ του, ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν κατὰ τοῦ πρώτου ἐξέγερσιν τῶν εὐγενῶν τοῦ κράτους καὶ ἀγωνισθεὶς κατὰ τοῦ δευτέρου, ὑφ' οὗ καὶ ἡττήθη (1174). Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δεκαετίαν ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς μὲ τὰς ὑποθέσεις τοῦ δουκάτου του, πολεμήσας κατὰ τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ στασιαστῶν καὶ τηρήσας διὰ τῆς ἀπειλητικῆς του στάσεως εἰς ἀπόστασιν τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς του, ἐν οἷς τὸν ἀδελφόν του Ἑρρῖκον καὶ τὸν κόμιτα τῆς Τουλούζης. Τῷ 1185 ὁ πατήρ του Ἑρρῖκος Β΄, βαρυνθεὶς τὰς πρὸς πλήρη ἀνεξαρτησίαν τάσεις τοῦ υἱοῦ του, τοῦ ἀφήρεσε τὸ δουκᾶτον τῆς Ἀκουιτανίας (1185), ὠθήσας οὕτως αὐτὸν πρὸς τὸν νέον βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππον-Αὔγουστον, μεθ' οὗ συνεδέθη διὰ στενοτάτης φιλίας. Ὁ θάνατος ὅμως τοῦ πατρός του καὶ ἡ ἄνοδός του εἰς τὸν ἀγγλικὸν θρόνον (1189) ἤλλαξεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Μετὰ τοῦ θρόνου ὁ Ριχάρδος Α΄ ἐκληρονόμησε καὶ τὴν πατρικὴν πολιτικήν, οὕτω δὲ ὁ τέως φίλος του Φίλιππος-Αὔγουστος καθίστατο δι' αὐτὸν ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος καί, τάχιστα, ἐχθρός.

Ἡ ἀναληφθεῖσα Β΄ σταυροφορία πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἁγίων Τόπων παρημπόδισε τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων ῥῆξιν. Ἡ σταυροφορία αὕτη εἶχε γίνει μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτὴ τόσον ἐν Ἀγγλίᾳ ὅσον καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ὁ δὲ Ριχάρδος Α΄, ἅμα τῇ ἐν Οὐεστμίνστερ στέψει του, ἀφιερώθη εἰς τὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐκστρατείαν παρασκευάς. Αἱ παρασκευαὶ αὗται ἀπῄτησαν τεράστια ποσά, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ὁποίων ἐδέησε νὰ ὑπερνικηθοῦν μεγάλαι δυσκολίαι καὶ ληφθοῦν τὰ ἀμαυρώσαντα τὴν φήμην τοῦ Ριχάρδου μέτρα, ὧν θύματα ὑπῆρξαν οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐγκατεστημένοι Ἑβραῖοι. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1189 ὁ Ριχάρδος ἐγκατέλειψε τὴν Ἀγγλίαν καὶ μετὰ μακρὰν παραμονὴν εἰς τὰς ἠπειρωτικὰς κτήσεις του ἀνεχώρησε διὰ Μασσαλίας (Αὔγουστος 1190) εἰς Μεσσίναν, τόπον συγκεντρώσεως τῶν σταυροφόρων. Ἐν Μεσσίνῃ συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως Ταγκρέδου, μεθ' οὗ καὶ διεπραγματεύθη τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς τούτου μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀρθούρου τῆς Βρετάνης, ἐνῷ αὐτός, παραβαίνων τὴν παλαιὰν μετὰ τοῦ Φιλίππου-Αὐγούστου συμφωνίαν, ὅπως νυμφευθῇ τὴν ἀδελφὴν τούτου, ἐνυμφεύθη τὴν Βεραγγέρην, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας Σάγχου ΣΤ΄. Μετὰ τὴν βαρεῖαν ταύτην προσβολὴν κατὰ τοῦ Φιλίππου-Αὐγούστου, ὃν ἄλλωστε κατηγόρει ὡς βυσσοδομοῦντα ἐναντίον αὐτοῦ καὶ τοῦ στόλου του, ἀπέπλευσεν ἐκ Μεσσίνης (Ἀπρίλιον 1191) καὶ ἀφοῦ ἠσχολήθη ἐπὶ μικρὸν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Κύπρου, ἣν ἐξεχώρησεν εἰς τὸν ἔκπτωτον βασιλέα τῆς Ἱερουσαλήμ, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων του ἐπὶ τοῦ θρόνου ταύτης παραιτήσεώς του, ἀπεβιβάσθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1191 πρὸ τῆς Ἄκρης, ἥτις καὶ παρεδόθη μετὰ ἕνα μῆνα εἰς αὐτὸν διὰ συνθήκης. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς δύο ἀντιπάλους βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας νὰ χωρισθῶσι, χωρὶς νὰ περιέλθωσιν εἰς ῥῆξιν· ὁ Φίλιππος-Αὔγουστος μάλιστα, ἐγκαταλείπων τὴν Παλαιστίνην διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀφῆκεν εἰς τὸν Ριχάρδον Α΄ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ του. Ἡ περαιτέρω συνέχισις τῆς ἐκστρατείας κατέστησεν ἔνδοξον τὸν Ριχάρδον, ἰδίως μετὰ τὴν κατὰ τῶν ἀπίστων περίφημον ἐν Ἀρσοὺφ (7 Σεπτεμβρίου) νίκην καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Ἰόππης. Παρὰ ταῦτα ὁ Ριχάρδος, ἀφ' ἑνὸς μὴ βασιζόμενος εἰς τὸ ἀνομοιογενὲς τοῦ στρατοῦ του, ἰδίως δὲ τῶν Γάλλων, οἵτινες μετὰ δυσφορίας ὑπήκουον εἰς αὐτόν, καὶ τῶν Γερμανῶν τοῦ δουκὸς τῆς Αὐστρίας, ὅστις εἶχεν ἀφορμὰς ἐναντίον του λόγῳ τοῦ βιαίου χαρακτῆρός του, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι εἶχε κλονισθῇ ἤδη ἡ ἄλλως ἐπισφαλὴς ὑγεία του, δὲν ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκστρατείαν, ἀλλὰ συνάψας τριετῆ ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ σουλτάνου Σαλαδδὶν ἐγκατέλειψε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1192 τὴν Παλαιστίνην. Κατὰ τὸν πλοῦν, λόγῳ τῶν ἐν τῇ Ἀδριατικῇ ἐναντίων ἀνέμων καὶ τῶν σφοδρῶν καταιγίδων, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν διὰ ξηρᾶς ἐπάνοδον εἰς τὸ κράτος του, ἔστω καὶ διὰ χώρας ἐχθρικῆς. Ἀλλ' ἐνῷ διήρχετο μετημφιεσμένος διὰ τῶν κτήσεων τοῦ δουκὸς τῆς Αὐστρίας, ἀναγνωρισθεὶς συνελήφθη καὶ ἀφοῦ ἐνεκλείσθη ἐπί τινα χρόνον εἰς ἓν φρούριον, πιθανῶς τὸ Ντυρνστάϊν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, παρεδόθη ἀκολούθως εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους. Ὑπὸ τούτου ἐκρατήθη ἐγκάθειρκτος εἰς στενὴν φυλακὴν ἐπὶ ἓν ἔτος, καὶ δὲν ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του παρὰ κατόπιν καταβολῆς τεραστίων λύτρων καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος (1194). Δώδεκα ἡμέρας ἀργότερον ὁ Ριχάρδος Α΄ ἀπεβιβάζετο εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ κατάστασις εἶχε λάβει τροπὴν ἀπειλητικὴν δι' αὐτὸν καὶ τὸν θρόνον του. Ὁ ἀδελφός του *Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμων* εἶχε λάβει τὰ ὅπλα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς καταλήψεως τοῦ θρόνου, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου-Αὐγούστου, ὅστις εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν Νορμανδίαν. Ὁ Ριχάρδος πρὸ τοῦ κινδύνου τούτου ἐπέδειξε καταπλήσσουσαν ἐνεργητικότητα. Κατέλαβε διὰ τῆς βίας τὰ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του κατεχόμενα ὀχυρὰ φρούρια, ἀνεχαίτισε τὰ στρατεύματα τοῦ Φιλίππου-Αὐγούστου, ὃν ὑπεχρέωσε νὰ ζητήσῃ συνθήκην εἰρήνης (1196), συνήνωσε κατ' αὐτοῦ εἰς συμμαχίαν τοὺς κόμιτας τῆς Βρετάνης, τῆς Φλάνδρας, τῆς Τουλούζης, ἐπὶ πλέον δὲ ἐπέτυχε νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἀνεψιός του Ὄθων τῆς Βρουνσβίκης βασιλεὺς τῆς Γερμανίας. Ἡ ἔλλειψις ὅμως οἰκονομικῶν μέσων τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ ἡμιτελὲς τὸ ἔργον του. Ἡ φήμη περὶ ὑπάρξεως ἀμυθήτου θησαυροῦ ἐν Λιμουζὲν εἵλκυσε τὴν προσοχήν του καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῆς χρηματικῆς ἀνάγκης ἐστράτευσε πρὸς κατάκτησιν τῆς Λιμουζέν. Κατὰ τὴν γενομένην μάχην ἐδέχθη σοβαρὸν τραῦμα, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπέθανε (1199). Ἡ βασιλεία Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου ὑπῆρξε μία τῶν ἐνδοξοτέρων περιόδων τῆς Ἀγγλίας, ἐστοίχισεν ὅμως πολύ. Ὁ ἀγγλικὸς ἐν τούτοις λαὸς ἐδέχθη σχεδὸν ἀγογγύστως τὰς ἀπαιτηθείσας χρηματικὰς θυσίας, καθόσον ἡ πολιτικὴ τοῦ «ἱππότου βασιλέως» ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα. Καίτοι βίαιος, τυραννικὸς καὶ ἐνίοτε σκληρός, ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος ἤσκει μεγάλην γοητείαν, διότι ἐπέδειξε σπανίας ἱκανότητας ὄχι μόνον ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ διοικήσει τοῦ κράτους του. Ἐπὶ πλέον ἦτο πεπροικισμένος διὰ λεπτοῦ πνεύματος, ὀρθολογισμοῦ καὶ διορατικότητος.

— **Ριχάρδος Β΄**, βασιλεὺς τῆς ***Ἀγγλίας*** (1377—1399). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἐδουάρδου, πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, τοῦ ἐπιλεγομένου «Μαύρου πρίγκιπος», καὶ τῆς Ἰωάννας, χήρας τοῦ Θωμᾶ Χόλλαντ, κόμιτος τοῦ Κέντ. Γεννηθεὶς ἐν Βορδὼ τῷ 1367, ἦλθεν εἰς Ἀγγλίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Ἐδουάρδου τῆς Ἀγγουλὲμ (1371). Ἀνακηρυχθεὶς διάδοχος τοῦ θρόνου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1376), διεδέχθη τῷ 1377 τὸν Ἐδουάρδον Γ΄, στεφθεὶς ἐν Οὐεστμίνστερ εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν. Καίτοι, λόγῳ τοῦ νεαροῦ τῆς ἡλικίας του, ὑπεχρεώθη νὰ δεχθῇ τὴν κηδεμονίαν τοῦ θείου του Ἰωάννου τῆς Γάνδης, δουκὸς τοῦ Λανκάστερ, ἐν τούτοις ἐπέδειξεν ἐνωρίτατα τὰς ἀπολυταρχικὰς τάσεις του, αἵτινες ἐπρόκειτο νὰ τὸν θέσουν ἀντιμέτωπον τῶν ἰσχυροτέρων εὐγενῶν τοῦ κράτους του. Κατὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν ἐργατῶν τῷ 1381, ἐπέδειξε καὶ γενναιότητα καὶ ἱκανὴν πολιτικὴν ἐπιδεξιότητα, χορηγήσας εἰς αὐτούς, μετὰ τὴν μαρτυρικὴν θανάτωσιν τοῦ *Τζὼν Μποὺλ*, γενικὴν ἀμνηστίαν. Σκοπεύων νὰ συνεχίσῃ τὴν φιλοπόλεμον πολιτικὴν τοῦ πατρός του, ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Βενσεσλάου, κεκηρυγμένου κατὰ τοῦ Γάλλου πάπα Κλήμεντος ΣΤ΄, παρημποδίσθη ὅμως ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν του ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου ΣΤ΄ (1383). Δύο ἔτη ἐν τούτοις ἀργότερον ἐστράτευσε κατὰ τῶν Σκώτων, συμμάχων τῶν Γάλλων, παραδώσας εἰς τὰς φλόγας τὸ Ἐδιμβοῦργον (1385). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐπωφελούμενος τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἰωάννου τῆς Γάνδης εἰς Καστίλλην, ἐπεχείρησε νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν ἀπολυταρχικῶς διὰ τῶν εὐνοουμένων του, Μιχαὴλ τοῦ Πώλ, ὃν κατέστησε κόμιτα τοῦ Σῶφφολκ καὶ καγκελλάριον, καὶ τοῦ κόμιτος τοῦ Ὄξφορντ, ὃν ὠνόμασε μαρκήσιον τοῦ Δουβλίνου. Τὸ παρλαμέντον ὅμως, ἐμπνεόμενον ἐκ τῶν ἰσχυρῶν εὐγενῶν, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀποπέμψῃ τὸν Σῶφφολκ καὶ νὰ δεχθῇ ἑνδεκαμελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς διοργάνωσιν τοῦ κράτους (1386). Τὸ ἐπόμενον ἐν τούτοις ἔτος ὁ Ριχάρδος Β΄ ἀνασυνέστησε τὸ «βασιλικὸν συμβούλιον», πέντε μέλη τοῦ ὁποίου (Σῶφφολκ, Ὄξφορντ, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ὑόρκης, ὁ Τρισσιλιὰν καὶ ὁ Μπρέμπρε) προέβησαν εἰς δήλωσιν ἀναγνωρίζουσαν εἰς τὸν βασιλέα μόνον τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλῇ καὶ νὰ διαλύῃ τὸ παρλαμέντον. Ὁ δοὺξ τοῦ Γκλῶστερ τότε καὶ οἱ κόμιτες Οὐώρουϊκ καὶ Ἀρωντὲλ ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Ριχάρδου, ὅστις, μετὰ τὴν ἧτταν τῶν ὑπὸ τὸν κόμιτα τοῦ Ὄξφορντ βασιλικῶν στρατευμάτων, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῶν νικητῶν. Τὸ ἐπικληθὲν «Ἀνοικτίρμον παρλαμέντον» κατεδίκασε τοὺς ὑπογράψαντας τὴν δήλωσιν πέντε εὐνοουμένους εἰς θάνατον, ὃν ὅμως μόνον οἱ Τρισσιλιὰν καὶ Μπρέμπρε ὑπέστησαν (1388). Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ριχάρδος προέβη εἰς νέον πραξικόπημα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως κυβερνήσῃ κατὰ τὴν ἰδίαν μόνον θέλησιν. Ὑπεσχέθη εἰς τὸν λαὸν δικαιοσύνην, ἐχορήγησεν ἀμνηστίαν καὶ συνῆψε μετὰ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Σκωτίας τριετῆ συνθήκην φιλίας. Ἡ εἰρηνικὴ περίοδος διήρκεσε μέχρι τοῦ 1394, καθ' ὃ ἀπέθανεν ἡ σύζυγός του, ἥτις ἤσκει ἐπ' αὐτοῦ μεγάλην ἐπιρροήν. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐστράτευσεν εἰς Ἰρλανδίαν, ἀλλ' ἐξηναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς Ἀγγλίαν λόγῳ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Λογγάρδων κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ ἐπιθέσεις αὗται ἀπετέλουν τὸ προοίμιον γενικωτέρας ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀποτελεσματικώτερον ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῆς, συνῆψε μετὰ τῆς Γαλλίας εἰκοσιοκταετῆ συνθήκην εἰρήνης (1396) καί, κατόπιν μιᾶς συναντήσεως μετὰ τοῦ Καρόλου ΣΤ΄, ἐνυμφεύθη τὴν μόλις ὀκταετῆ τότε Ἰσαβέλλαν τῆς Γαλλίας. Αἱ πράξεις του αὗται προσέβαλον βαρύτατα τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα, διερμηνεὺς δὲ τῆς ἐξεγέρσεως ἐγένετο ὁ δοὺξ τοῦ Γκλῶστερ καὶ ὁ κόμις Ἀρωντέλ. Τὸ παρλαμέντον ἐζήτησε τὴν περιστολὴν τῶν δαπανῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἀλλ' ὁ Ριχάρδος Β΄ τὸ ἐξηνάγκασεν ἐν συνεδριάσει διεξαχθείσῃ ἐν μέσῳ τῶν βασιλικῶν λογχῶν, νὰ ψηφίσῃ ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν του ἀπόψεων. Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ 1386 κατηργήθη ὡς ὑφαρπάσασα βασιλικὰ δικαιώματα, αἱ πράξεις τοῦ «Ἀνοικτίρμονος παρλαμέντου» ἠκυρώθησαν καὶ οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ τῆς κατ' αὐτοῦ κινήσεως κατεδικάσθησαν ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ (1397) εἰς θάνατον, ὃν μόνον ὁ Οὐώρουϊκ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Ὁ Ριχάρδος Β΄ ἑώρτασε τὸν θρίαμβόν του διανέμων τὴν περιουσίαν τῶν καταδικασθέντων εἰς τινας εὐνοουμένους του, θεωρῶν δὲ ἐπιβληθεῖσαν τὴν βασιλικὴν ἰσχὺν ἐξεστράτευσεν εἰς Ἰρλανδίαν. Καθ' ὃν χρόνον ὅμως εὑρίσκετο εἰς Δουβλῖνον (1399), ὁ ἐξάδελφός του Ἑρρῖκος τοῦ Ντέρμπυ, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου τῆς Γάνδης, ὃν εἶχεν ἐξορίσει ἀφοῦ τὸν ἀπεστέρησε τῶν ἐπὶ τοῦ Λαγκάστερ κληρονομικῶν του δικαιωμάτων, ἀπεβιβάσθη εἰς Ἀγγλίαν ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ, ὁ ὁποῖος τάχιστα ηὐξήθη λόγῳ τῆς κατὰ τοῦ βασιλέως λαϊκῆς ἐξεγέρσεως. Ἕνα μῆνα ἀργότερον ὁ Ριχάρδος Β΄, ἐγκαταλελειμμένος παρὰ πάντων, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἐξάδελφόν του καὶ νὰ παραιτηθῇ ἐνώπιον τοῦ παρλαμέντου (Σεπτ. 1399). Εγκλεισθεὶς εἰς ἕνα τῶν πύργων τοῦ νέου βασιλέως Ἑρρίκου Δ΄, ἀπέθανε μυστηριωδῶς πέντε μῆνας ἀργότερον (Φεβρ. 1400).

— **Ριχάρδος Γ΄**, βασιλεὺς τῆς ***Ἀγγλίας*** (1483—1485). Ἑνδέκατον τέκνον καὶ ὄγδοος υἱὸς τοῦ Ριχάρδου, δουκὸς τῆς Ὑόρκης, καὶ τῆς Καικιλίας Νέβιλ, γεννηθεὶς τῷ 1452. Ἠνδρώθη ἐν μέσῳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅστις ὑπῆρξε δι' αὐτὸν τὸ σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθησαν τὰ σκληρὰ καὶ φιλόδοξα ἔνστικτά του. Ὀνομασθεὶς τῷ 1461 δοὺξ τοῦ Γκλῶστερ, ὑπῆρξεν εἷς τῶν καλυτέρων ὑπαρχηγῶν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐδουάρδου Δ΄. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μπάρνετ διῴκει τὴν βασιλικὴν ἐμπροσθοφυλακήν, κατὰ δὲ τὴν μάχην τοῦ Τιουκέσμπερυ (1471) διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά του. Κατηγορήθη διὰ τὴν μετὰ τὴν μάχην δολοφονίαν τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας Ἐδουάρδου, καθὼς καὶ ἐπὶ συμπράξει εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἑρρίκου ΣΤ΄. Διὰ τὰς κατηγορίας ταύτας δὲν ὑπάρχουν ἀποδείξεις, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁπουδήποτε ἐγίνετο δολοφονία, ὁ Ριχάρδος τοῦ Γκλῶστερ δὲν εὑρίσκετο μακράν. Διαρκούσης τῆς κατὰ τῆς Γαλλίας (1475) ἐκστρατείας, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος, διεμαρτυρήθη δὲ ἐντόνως κατὰ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τοῦ Πικινύ, γεγονὸς ὅπερ δὲν ἠμπόδισε τὸν Ἐδουάρδον Δ΄ ἀπὸ τοῦ νὰ τῷ ἀπονείμῃ νέας εὐνοίας. Ὠνομάσθη ναύαρχος τῆς Ἀγγλίας, Ἰρλανδίας καὶ Ἀκουιτανίας, κατόπιν δὲ γενικὸς διοικητὴς τοῦ Βορρᾶ (1480), ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δὲ ταύτην παρέσχε πραγματικῶς μεγάλας ὑπηρεσίας, ἀποκαταστήσας τὴν τάξιν εἰς τὴν παρὰ τὰ σκωτικὰ σύνορα περιοχήν. Συγχρόνως ηὔξησε μεγάλως τὴν δύναμίν του, λαμβάνων τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῶν κτήσεων ἀφ' ἑνὸς τοῦ λόρδου Οὐόρουϊκ, τοῦ «Κατασκευαστοῦ βασιλέων», οὗτινος εἶχε νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ του Κλάρενς, οὕτω δέ, ὅτε ὁ Ἐδουάρδος Δ΄ ἀπέθανε (1483), ὁ Ριχάρδος ἦτο ὁ ἰσχυρότερος τῶν τιτλούχων τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ ἀδελφός του ἀποθνήσκων τῷ ἐνεπιστεύθη τὴν φύλαξιν τοῦ νεαροῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Ε΄ καὶ τοῦ κράτους του. Ὁ Ριχάρδος ἤρχισεν ἐκπληρῶν τὴν ἀδελφικὴν ἐντολὴν διὰ τῆς ἀπομονώσεως τοῦ ἀνεψιοῦ του ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς ἐγκλείσεως τῆς χήρας βασιλίσσης, ἥτις ἦτο καὶ ἡ νόμιμος βασιλικὴ ἐπίτροπος, ἐν τῷ ἀσύλῳ τοῦ Οὐεστμίνστερ, ἐνῷ αὐτὸς ἐλάμβανε τὸν τίτλον τοῦ «Προστάτου». Ἀκολούθως κατεδίωξε τοὺς γονεῖς τῆς βασιλίσσης, οἵτινες καὶ κατεδικάσθησαν, κατόπιν δίκης παρὰ τὸν νόμον διεξαχθείσης, καὶ διεκήρυξεν ὅτι ὁ γάμος τοῦ θανόντος ἀδελφοῦ του ἦτο παράνομος, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὰ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα τέκνα ἔδει νὰ θεωρηθῶσι νόθα. Τέλος, παρὰ τὴν ἐκ τούτων ὅλων λαϊκὴν ἐξέγερσιν, τὸ παρλαμέντον ἐδέχθη ψήφισμα, δι' οὗ ὁ «λόρδος Προστάτης» ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας (1483). Ἅμα τῇ ἀναρρήσει του, ὁ Ριχάρδος Γ΄ ἔσπευσε νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ Ἐδουάρδου καὶ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Ριχάρδου, οἵτινες ἀπέθανον μυστηριωδῶς ἐν τῇ φυλακῇ των. Ὀλίγον ἀργότερον ὁ Ριχάρδος ἀντεμετώπισε μετὰ τῆς αὐτῆς σκληρότητος ἀνταρσίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Βούκιγκαμ. Οὗτος, ἀφοῦ συνετέλεσε περισσότερον παντὸς ἄλλου εἰς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ριχάρδου, συνέλαβεν ἀργότερον τὸ σχέδιον νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ ἐν τῷ θρόνῳ, νυμφευόμενος μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Ἐδουάρδου Δ΄. Ὁ Ριχάρδος, καταληφθεὶς ἐξ ἀπροόπτου, ἀντεμετώπισε τὸν κίνδυνον μετὰ τῆς ψυχρᾶς ἀποφασιστικότητος, ἥτις τὸν ἐχαρακτήρι-

Digitized by Google

ζεν. Ὁ Βούκινγκαμ συλληφθεὶς ἀπεκεφαλίσθη, τὸ δὲ παρλαμέντον συνελθὸν ἀνεγνώρισεν ὁριστικῶς τὸν Ριχάρδον ὡς βασιλέα, ἀνεκήρυξε τὸν υἱόν του Ἐδουάρδον διάδοχον καὶ ἔλαβε σκληρότατα μέτρα καθ' ὅλων ἐκείνων, οἵτινες μετέσχον τῆς ἀνταρσίας. Τέλος ὁ Ριχάρδος ἐξηνάγκασε τὴν χήραν βασίλισσαν καὶ τὰς θυγατέρας της νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ ἄσυλον τοῦ Οὐεστμίνστερ καὶ νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς αὐλῆς, ἐσκόπει δὲ καὶ νὰ νυμφευθῇ τὴν μεγαλυτέραν ἀνεψιάν του Ἰσαβέλλαν, ἀλλ' ἡ ἐξέγερσις τῆς κοινῆς γνώμης ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σχέδιον τοῦτο.

Παρὰ τὸν φαινομενικόν του ἐν τούτοις θρίαμβον ὁ Ριχάρδος δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξαλείψῃ τὴν περὶ τὸν θρόνον του δημιουργηθεῖσαν ἀτμοσφαῖραν δυσπιστίας καὶ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς κατ' αὐτοῦ ἀπειλητικὰς διαθέσεις τῶν ἐχθρῶν του. Ματαίως ἀπένειμε τίτλους καὶ τιμὰς εἰς τοὺς Ἄγγλους εὐγενεῖς· ματαίως προσεπάθει νὰ συγκρατήσῃ τὴν τάξιν διὰ τῆς ἐπιβολῆς σκληρᾶς πειθαρχίας ἐν τῇ διοικήσει. Οἱ Ἄγγλοι εὐγενεῖς συνεσπειροῦντο ὁλονὲν περὶ τὸν Ἑρρῖκον Τυδώρ, κόμιτα τοῦ Ρίτσμοντ, ὅστις, ἀφ' ἧς εἶχε καταφύγει εἰς Γαλλίαν, ἐκαραδόκει τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν ὅπως ἀνατρέψῃ τὸν Ριχάρδον. Οὗτος, προειδοποιημένος, τὸν ἀνέμενεν, ἀλλ' ἐπληροφορήθη τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἀπόβασίν του ὅτε οὗτος εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὸ Σρήγσμερυ. Ἐβάδισε μετ' ἀποφασιστικότητος ἐναντίον του, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν του τὸν ἐγκατέλειψαν τὴν τελευταίαν στιγμήν, οὕτω δὲ ἐνικήθη καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μπόσγουορθ τὴν 22αν Αὐγούστου 1485. Ἕνα αἰῶνα ἀργότερον ὁ Σαίξπηρ εἰκόνισεν εἰς μίαν τῶν τραγῳδιῶν του τὴν φρίκην, τὴν ὁποίαν τὰ ἐγκλήματα τοῦ ἀπαισίου μονάρχου ἐνέπνευσαν εἰς Ἀγγλίαν.

— **Ριχάρδος Δ'.** Διεκδικητὴς τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου (βλ. λ. *Πέρκιν Οὐῶρμπεκ*).

—**Ριχάρδος,** κόμις τῆς ***Κορνουάλλης*** καὶ τοῦ ***Πουατοῦ,*** αὐτοκράτωρ τοῦ ***Γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους.*** Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰωάννου τοῦ Ἀκτήμονος καὶ τῆς Ἰσαβέλλας τῆς Ἀγγουλέμ, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀγγλίᾳ (1209—1272). Τῷ 1225 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κατὰ τοῦ Πουατοῦ ἐκστρατείας, μετά τινας ὅμως ἐπιτυχίας ἡττήθη, παρὰ τὴν ὑποστήριξίν του ὑπὸ τοῦ Ραϋμόνδου τῆς Τουλούζης, ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Λουδοβίκου Η'. Τῷ 1227 ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου Γ' καὶ παρασύρας κατ' αὐτοῦ καὶ ἄλλους ἰσχυροὺς Ἄγγλους εὐγενεῖς, ὑπέβαλεν εἰς τὸν βασιλέα τὰς ἀξιώσεις του. Τῷ 1231 ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ κόμιτος Πεμπρόκε Ἰσαβέλλαν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐλογίζετο, χάρις εἰς τὰ ἐν Κορνουάλλῃ μεταλλεῖα τοῦ σιδήρου καὶ λευκοσιδήρου, ὡς ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος τῶν Ἄγγλων εὐγενῶν. Τῷ 1240, ἀφοῦ συνεννοήθη μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ Ἁγίου, μετέσχε μετὰ τοῦ Σίμονος τοῦ Μοντεφὸρ καὶ τοῦ κόμιτος Σαλισμπουρὺ εἰς τὴν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν σταυροφορίαν. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ἄκρης ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἰόππης, ὠχύρωσε τὴν Ἀσκαλῶνα καὶ ἀπηλευθέρωσε πλείστους Γάλλους αἰχμαλώτους. Ἐπιστρέψας τῷ 1242 εἰς Ἀγγλίαν ἐπεχείρησε νὰ γίνῃ κύριος τοῦ Πουατοῦ, οὗτινος ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος, ἀλλὰ ταχέως ἐπείσθη περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς καταλήψεώς του. Τῷ 1243, θανούσης τῆς πρώτης συζύγου του, ἐνυμφεύθη τὴν Σάνχαν, θυγατέρα τοῦ Μπερανζὲ τῆς Προβηγκίας καὶ ἀδελφὴν τῶν βασιλισσῶν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ὁ γάμος ὅμως οὗτος, ἐνῷ τὸν προσήγγιζε πρὸς τὰς δύο βασιλικὰς αὐλάς, τὸν κατέστησεν ἀντιδημοτικὸν ἐν Ἀγγλίᾳ, πρὸς ὄφελος τοῦ Σίμωνος Μοντφόρ, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἐθνικὸς ἥρως. Τῷ 1253, διατελῶν ἀντιβασιλεύς, προσεπάθησε νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Ἑρρίκου Γ', ἐπιβάλλων βαρεῖαν φορολογίαν εἰς τοὺς Ἑβραίους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους Γουλιέλμου τοῦ Ὁλλανδικοῦ, οἱ γουέλφοι, ἀποβλέποντες εἰς τὸν πλοῦτον τοῦ Ριχάρδου τῆς Κορνουάλλης, προέτεινον εἰς αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἐπὶ τοῦ χηρεύσαντος θρόνου ὑποψηφιότητα. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας του ἐξηγόρασεν ἀντὶ μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν τὰς ψήφους τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς Κολωνίας καὶ τῆς Μαγεντίας, τοῦ δουκὸς τοῦ Μπρούνσβικ καὶ τῶν δύο δουκῶν τῆς Βαυαρίας. Ὁ δοὺξ ὅμως τῆς Σαξωνίας καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Τρὲβ παρημπόδισαν τὴν εἴσοδον τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ριχάρδου εἰς Φραγκφούρτην, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ἐκλογὴ τοῦ αὐτοκράτορος. Κατόπιν τούτου οὗτοι, συνελθόντες πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ριχάρδου (1257), ἐνῷ ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερον οἱ ἀντίπαλοί του ἐξέλεγον ὡς αὐτοκράτορα τὸν Ἀλφόνσον Ε', βασιλέα τῆς Καστίλλης. Ἐν τούτοις οὐδεὶς τῶν δύο ἠδυνήθη νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀρχήν του ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ Ριχάρδος, στεφθεὶς ἐν Αἲξ-λὰ-Σαπέλ, διεξήγαγε πείσμονα ἀγῶνα ἐν Ρηνανίᾳ, κατέλαβε τὸ Βὲρμς καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς Βασιλείας, ἐξαναγκάσας εἰς ὑποταγὴν τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Τρὲβ καὶ τὸν δοῦκα τῆς Βραβάντης. Ἐξαντληθέντων ὅμως τῶν πόρων ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς μετὰ ψυχρότητος. Τῷ 1260, μεταβὰς πάλιν εἰς Γερμανίαν, προσεπάθησε ματαίως νὰ συγκαλέσῃ δίαιταν πρὸς ὑποταγὴν τῶν βυργράβων καὶ ἀπελπισθεὶς ἐπανῆλθε πάλιν εἰς Ἀγγλίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ κατὰ τοῦ βασιλέως ἐξέγερσις τῶν βαρώνων ἐδημιούργησεν εἰς αὐτὸν νέας ἀτυχίας. Ὁ Σίμων τοῦ Μοντφὸρ κατέλαβεν ὅλας τὰς κτήσεις του, αὐτὸς δὲ ὁ Ριχάρδος, ἡττηθεὶς ἐν Λώου καὶ αἰχμαλωτισθείς, ἐνεκλείσθη εἰς φρούριον ἐπὶ ἓν ἔτος (1264—1265). Τῷ 1266 κατώρθωσε νὰ γίνῃ ἐκ νέου κύριος τῶν κτήσεών του, μετὰ δύο δὲ ἔτη μετέβη πάλιν εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐπέτυχε τὴν σύγκλησιν διαίτης, ὑφ' ἧς διεκανονίσθη τὸ ζήτημα τοῦ διάπλου τοῦ Ρήνου, καὶ ἐνυμφεύθη διὰ τρίτην φορὰν τὴν Βεατρίκην φὸν Φαλκενστάϊν. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν παρεσκευάζετο ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν ἀρχήν του ἐν Γερμανίᾳ, ὅτε, ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τῆς δολοφονίας τοῦ υἱοῦ του Ἑρρίκου ὑπό τινος τῶν Μοντφόρ, προσεβλήθη ὑπὸ παραλυσίας, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ἀπέθανε (1272). Ἐκ τῶν ἓξ υἱῶν του τὸν διεδέχθη ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Κορνουάλλης ὁ Ἐδμόνδος.

—**Ριχάρδος Α'** *ὁ Ἄφοβος*, δοὺξ τῆς ***Νορμανδίας*** (942—996). Υἱὸς τοῦ δουκὸς Γουλιέλμου τοῦ Μακροξίφου, διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡγεμονίας του τὸ κράτος του ἠπειλήθη ὑπὸ τοῦ Οὔγου τοῦ Μεγάλου, ὃν πολλοὶ τῶν Νορμανδῶν ἐπεθύμουν ὡς δοῦκα, καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου Δ', ὅστις ἐπεζήτει νὰ προσαρτήσῃ τὴν Γαλλίαν εἰς τὸ γαλλικὸν στέμμα. Χάρις ὅμως εἰς τὴν δεξιότητα τοῦ Βερνάρδου τοῦ Δανοῦ, πιστοῦ εἰς τὸν Ριχάρδον, τὴν ὑποστήριξιν τῶν Σκανδιναυῶν καὶ τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων των ἀντιζηλίαν, ὁ Ριχάρδος ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὰς κτήσεις του καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν Λουδοβῖκον Δ' εἰς τὴν σύναψιν τῆς ἐν Ζερμπερουὰ συνθήκης (946). Δύο ἔτη ἀργότερον ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Οὔγου τοῦ Μεγάλου Ἔμμαν καὶ συμμαχήσας μετὰ τοῦ πενθεροῦ του ἀντέστη κατὰ τῶν ἡνωμένων στρατευμάτων τοῦ Ὄθωνος τῆς Γερμανίας, τοῦ Λουδοβίκου Δ' τῆς Γαλλίας, τοῦ Κονράδου τοῦ Εἰρηνικοῦ, βασιλέως τῆς πέραν τοῦ Ἰούρα Βουργουνδίας, καὶ πολλῶν ἄλλων ἡγεμόνων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου Δ' (954), ὁ νέος βασιλεὺς Λοθάριος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ κόμιτος τῆς Σάρτρης, τοῦ Μπλουὰ καὶ τῆς Τοὺρ Τιμπὼ τοῦ Κάλπη, ὅστις εἶχε νυμφευθῆ τὴν χήραν τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Μακροξίφου, ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Νορμανδίαν, ἀλλ' ἠναγκάσθη, κατόπιν δεκαπενταετῶν ἀγώνων, νὰ παραιτηθῇ τῶν σχεδίων του (969). Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν περίοδον εἰρήνης ὁ Ριχάρδος ἠσχολήθη εἰς τὸ νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὸ κράτος του καὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἐκ τῶν μακρῶν πολέμων συμφοράς. Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διεδραμάτισε ρόλον διαιτητοῦ. Τῷ 956 ὁ Οὔγος ὁ Μέγας ἀποθνῄσκων εἶχεν ἐμπιστευθῆ εἰς αὐτὸν τὸν νεαρὸν υἱόν του Οὔγον Καπέτον, ὃν ὑπεστήριξε κατὰ τὴν ἄνοδόν του εἰς τὸν γαλλικὸν θρόνον, πολεμήσας κατὰ τοῦ κόμιτος τῆς Φλάνδρας καὶ τοῦ Ἑρβέρτου Β' τοῦ Βερμαντουά.

— **Ριχάρδος Β'** *ὁ Καλός*, δοὺξ τῆς ***Νορμανδίας*** (996—1026). Υἱὸς τοῦ Ριχάρδου Α' τοῦ Ἀφόβου, παρέστη κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἡγεμονίας του μάρτυς φρικαλέων σκληροτήτων. Ὁ ἐκ μητρὸς θεῖός του Ραοὺλ ντ' Ἰβρύ, ἐξοργισθεὶς διότι οἱ χωρικοὶ ἐζήτησαν δι' εἰρηνικῆς πρεσβείας νὰ τύχωσι προστασίας κατὰ τῆς τυραννίας των φεουδαρχῶν, διέταξε νὰ ἀποκοπῶσιν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες τῶν πρέσβεων. Ἀργότερον, συλλαβὼν τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν τοῦ Ριχάρδου Γουλιέλμον, κόμιτα τοῦ Ἔξμ, ὅστις ἐπέδειξε τάσεις ἀνεξαρτησίας, τὸν ἐνέκλεισεν ἐπὶ πενταετίαν εἰς τὰς φυλακάς, ἐνῷ διέταξε νὰ ἐξορυχθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ὀπαδῶν του. Ἐξωτερικῶς ὁ Ριχάρδος Β' συνέχισε τὴν πατρικὴν πολιτικήν, συνταυτίσας τὰ συμφέροντά του πρὸς τὰ τῆς δυναστείας τῶν Καπέτων. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας του ἡ ἰσχὺς τῶν δουκῶν τῆς Νορμανδίας ἔφθασεν εἰς τὸ ἀπόγειον.

— **Ριχάρδος Γ',** δοὺξ τῆς ***Νορμανδίας*** (1026—1027). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἀντεμετώπισεν, ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον, ἀνταρσίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ροβέρτου. Οὗτος, πολιορκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ριχάρδου καὶ τοῦ συμμαχοῦντος μετ' αὐτοῦ κόμιτος τοῦ Ἀλανσιὲ Γουλιέλμου, ἐξηναγκάσθη εἰς ὑπακοήν. Ἐνῷ ὅμως ὁ Ριχάρδος ἐπέστρεφεν εἰς Ρουέν, ἀπέθανεν αἰφνιδίως, πιθανῶς δηλητηριασθεὶς ὑπὸ ὀπαδῶν τοῦ Ροβέρτου.

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

— **Ριχάρδος,** ἢ ***Ριτσάρδος.*** Στρατηγὸς τοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας ἐπὶ Γουλιέλμου Β' (1161—1189). Ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου κατὰ τὸ ἔαρ 1185 μετὰ τοῦ Ἀλδουΐνου ἐπὶ κεφαλῆς 80 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ 200 πλοίων κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, διατελοῦντος τότε ἐν πλήρει παραλυσίᾳ ἕνεκα τῆς ἀχρείας διοικήσεως τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ. Ὁ Ριχάρδος μετὰ τοῦ Ἀλδουΐνου, ἀφοῦ κατέλαβον τὸ Δυρράχιον καὶ τὴν Κέρκυραν (Ἰούνιος 1185) ἄνευ ἀντιστάσεως, εἶτα δὲ καὶ τὴν Θεσσαλονίκην (Αὔγουστος 1185), εἰσέβαλον εἰς τὴν Θρᾴκην, κατέλαβον τὴν Μοσυνούπολιν καὶ διηυθύνοντο κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως στασιάσας τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1185 ἐξεθρόνισε τὸν Ἀνδρόνικον καὶ ἀνηγόρευσε βασιλέα τὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον, ὅστις, συγκεντρώσας ἱκανὰς δυνάμεις, ἔπεμψεν αὐτὰς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀλέξιον Βρανᾶν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Ὁ Ριχάρδος ἡττηθεὶς ἐξεκένωσε τὴν Μοσυνούπολιν καὶ ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, ἣν ἀπέρριψεν ὁ Βρανᾶς. Προσβληθεὶς ἐκ νέου τὴν 7 Νοεμβρίου 1185, παρὰ τὸν Στρυμόνα, ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ αἰχμαλωτισθεὶς μετὰ τοῦ Ἀλδουΐνου καὶ πλείστου μέρους τοῦ στρατοῦ του, ὡδηγήθη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς ἐκεῖ φυλακάς. Ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ

— **Ριχάρδος** (Richard). Ὄνομα τριῶν Ἄγγλων μεσαιωνικῶν χρονογράφων: —1) Ὁ τοῦ Χέξχαμ (1141—1163), γράψας λατινιστὶ «Βραχεῖαν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Hexham». Ἕτερον ἔργον του, σπουδαῖον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς βορείου Ἀγγλίας, τὸ ἐπίσης λατινιστὶ συντεταγμένον «Ἱστορία τῶν πράξεων τοῦ βασιλέως Στεφάνου καὶ Ἱστορία τοῦ Σταντάρδίου (Standard) πολέμου». —2) Ὁ τοῦ Ντεβάτζες (Devizes), γράψας τὸ «Χρονικὸν τῶν πράξεων τοῦ Ριχάρδου Α'», ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐγένετο γνωστὸς ὁ βασιλεὺς οὗτος. —3) Ὁ τοῦ Σιρέντσεστερ (Cirencester) (1335—1401), γράψας τὸν «Ἱστορικὸν καθρέπτην τῶν πεπραγμένων τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ 447—1066». Α. Ν. Λ.

—**Ριχάρδος** ὁ ἐξ ***Ἁγίου Βίκτωρος.*** Σκῶτος θεολόγος καὶ σχολαστικὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1173. Ὑπηρέτησεν ὡς ἐφημέριος ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος ἐν Παρισίοις. Ὑπῆρξε γονιμώτατος συγγραφεὺς καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀντιπροσώπων τοῦ μυστικισμοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Ἐκ τῶν πολλῶν ἔργων του σπουδαιότερα θεωροῦνται: «Benjamin minor, seu de praeparatione ad contemplationem», «Benjamin major, seu de gratia contemplationis», «Nonnullae allegoriae tabernaculi foederis», «De meditandis plagis quae circa finem mundi evenient», «Expositio difficultatum suborientium in expositione tabernaculi foederis», «Declarationes nonnullarum difficultatum Scripturae» κλπ., ἐκδοθέντα ἐν τῷ 196 τόμῳ τῆς «Λατινικῆς Πατρολογίας» τοῦ Migne. Ε.Γ.Π.

—**Ριχάρδος,** ἐπίσκοπος ***Ἀνδρίας.*** Ἄγγλος τὴν καταγωγήν, εἰσῆλθεν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, εἰς τὸν κλῆρον. Διδάξας θεολογίαν ἐπί τινα ἔτη ἐν Ἀγγλίᾳ, μετέβη εἰς Ἰταλίαν σκοπῶν νὰ ζήσῃ ἐκεῖ τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τοῦ βίου του ὡς ἀναχωρητής. Ἀλλ' ὁ πάπας, καλέσας αὐτόν, ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ πόλεως Andria. Ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Βονιφατίου τοῦ Η' (1294—1303) ἐνεγράφη ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς 9 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

ριχαρδσονία (ἡ) (Richardsonia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 5 εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *ριχαρδσονία ἡ μαλλωτὴ* (Richardsonia pilosa), ἰθαγενὴς τῆς Βραζιλίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ, ἧς ἡ ρίζα εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀλευρώδης ἰπεκακουάνα* (Rabix ipecacuanhae farinosae). Δ. Ν. Π.

Ρίχαρτς (Richarz), ***Φραγκῖσκος.*** Γερμανὸς φυσικὸς (1860—1920). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Βόννης καὶ τοῦ Μαρβούργου καὶ εἶναι γνωστὸς διὰ τὴν ἐξεύρεσιν νέας μεθόδου πρὸς καθορισμὸν τῆς σταθερότητος τῆς βαρύτητος. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Νεώτεραι πρόοδοι ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ» (1899), «Περὶ σιδηρομαγνητικῶν ἰδιοτήτων κραμάτων καὶ μαγνητικῶν μετάλλων» (μετὰ τοῦ Χόϋσλερ, Στὰρκ καὶ Χάουπτ 1904) κλπ. Μ. Δ. Β.

ριχελλίτης (ὁ) (Richellit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. Ἡ χημικὴ σύστασις αὐτοῦ εἶναι φωσφορικὸς σίδηρος ἔνυδρος· ἀπαντᾷ εἰς τὴν Richelle παρὰ τὸ Visé. Γ. Β.

Ρίχερτ (Richert), ***Χάνς.*** Γερμανὸς παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Διετέλεσεν ἀνώτατος ὑπάλληλος ἐν τῷ πρωσσικῷ ὑπουργείῳ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἔγραψε: «Σοπενχάουερ» (1905), «Ψυχολογία καὶ παιδαγωγικὴ τῶν ἐτῶν τῆς ἀναπτύξεως» (1925, νέα ἔκδ.), «Φιλοσοφία» (1908), «Τὸ ἑνιαῖον τῆς γερμανικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ αἱ ἀνώτεραι σχολαί» (1920). Θ. Κ.

ρίχνω· δημοτ. τύπος τοῦ *ρίπτω* (βλ. λ.).

Ρίχτερ (Richter), ***Ἀδριανὸς-Λουδοβῖκος.*** Γερμανὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1803—1884). Υ.

Digitized by Google

πῆρξεν εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων τυπογράφων τῆς Γερμανίας, ἀλλ' ἐγένετο ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τὴν δροσερότητα καὶ τὴν χάριν, μεθ' ὧν εἰκονογράφησεν ἀπειρίαν δημωδῶν ᾀσμάτων, λαϊκῶν διηγημάτων καὶ παραμυθίων καὶ διὰ τὸν θαυμάσιον τρόπον, καθ' ὃν ἀπέδωκε, μὲ ἁγνὸν ποιητικὸν αἴσθημα, ἀπειροπληθεῖς σκηνὰς τοῦ λαϊκοῦ γερμανικοῦ βίου. Ἐπὶ πλέον ὑπῆρξεν εἷς ἀπὸ τοὺς μᾶλλον χαριτωμένους ζωγράφους παιδιῶν. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ σεληνόφως», «Νεᾶνις εἰς τὸ φρέαρ» καὶ «Γάμος κατὰ τὴν ἄνοιξιν». Ι. Μ. Π.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Αἰμίλιος-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς νομομαθὴς (1808—1864), ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἔργων του «Corpus juris canonici» καὶ «Συμβολαὶ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ κανονικοῦ δικαίου» (1834), διωρίσθη ἔκτακτος, εἶτα τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μάρμπουργκ καὶ τοῦ Βερολίνου, καὶ ἐν τέλει κατέλαβε τὰ ὕπατα ἀξιώματα ἐν τῇ πολιτικῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας. Ἔγραψε: «Σύστημα τοῦ καθολικοῦ καὶ εὐαγγελικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου» (1842), «Αἱ εὐαγγελικαὶ ἐκκλησιαστικαὶ ἐγκύκλιοι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος», «Ἱστορία τοῦ εὐαγγελικοῦ καταστατικοῦ νόμου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Γερμανίᾳ» (1851). Θ. Κ.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Αὔγουστος - Θεόφιλος***. Διάσημος Γερμανὸς χειρουργὸς τῆς Γοτίγγης (1742—1812). Ἐπὶ ἥμισυν σχεδὸν αἰῶνα ἐδίδαξεν ἐν Γοτίγγῃ θεραπευτικήν, χειρουργικὴν καὶ ὀφθαλμολογίαν. Θεωρεῖται ὡς ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς ὀφθαλμολογίας καὶ ἡπλοποίησε τὴν χειρουργικὴν καὶ τὰ ἐργαλεῖα ταύτης. Ἔγραψεν: «Anfangsgründe der Wundarzneikunst» (1782 — 1804), «Abhandlung fon den Brüchen» (1777—1785), «Χειρουργικὴ βιβλιοθήκη» (1771—1797, τόμ. 15), «Στοιχεῖα χειρουργικῆς» (1782—1804), «Εἰδικὴ θεραπευτική». Ὡς *κήλη τοῦ Ρίχτερ* θεωρεῖται ἡ πλαγία ἐντεροκήλη. Ἐπίσης ὑπὸ τὸ ὄνομά του φέρεται εἰδικὸς *κηλεπίδεσμος* διὰ βουβωνοκήλην τοῦ ἀνδρός. Ο. Ρ.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1823—1884). Διεκρίθη εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἱστορικῶν καὶ θρησκευτικῶν θεμάτων καὶ εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ ἀνάστασις τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰαείρου» (1857), «Ἡ κατασκευὴ τῶν πυραμίδων», κολοσσιαία σύνθεσις εὑρισκομένη ἐν τῷ Μαξιμιλιανείῳ τοῦ Μονάχου (1873), καὶ αἱ προσωπογραφίαι τῆς κομίσσης Καρολΰϊ, τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ καὶ τῆς βασιλίσσης Λουΐζης. Ι. Μ. Π.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Ἕρμαν-Ἔμπεοχαρντ-Φρειδερῖκος***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς ἰατρός, καθηγητὴς τῆς θεραπευτικῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Δρέσδης καὶ ἱδρυτὴς τοῦ «Συνδέσμου τῶν Γερμανῶν ἰατρῶν» (1808—1876). Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς σχετικὰς μὲ τὴν γυμνασιακὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν ὑγιεινῶν συνθηκῶν τῶν σχολῶν καὶ εἰργάσθη ἀπὸ τοῦ 1864 μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἰατρικὴν ἀναμόρφωσιν καὶ νομοθεσίαν. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ συμμετοχῇ εἰς στάσιν (1851), κατεδιώχθη καὶ μετὰ διετῆ δίκην ἀπηλλάγη καὶ ἀνέλαβε καὶ αὖθις τὴν ἕδραν του. Διέπρεψεν ὡς ἰατρὸς εἴς τε τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν. Ἔγραψεν: «Ἡ σουηδικὴ γυμναστική» (1845), «Ἡ γυμναστικὴ ὑπὸ φυσιολογικὴν καὶ ἰατρικὴν ἔποψιν» (1846), «Ἡ ὡραιότης τῆς γυναικὸς ὑπὸ ἰατρικὴν ἔποψιν» (1849) «Ἐσωτερικὴ κλινική» (1855), «Φυσιολογία θεραπευτική» (1850), «Μετεωρολογία, κλιματολογία, ὀρθοπεδική, ἠλεκτροθεραπεία» κλπ. Ο. Ρ.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Ἔρνστ - Φρειδερῖκος - Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς θεωρητικὸς καὶ συνθέτης (1808—1879). Διετέλεσε κάντωρ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῆς Λειψίας, διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας ᾄσματος, μουσικὸς διευθυντὴς τῶν ναῶν τῆς πόλεως ταύτης κλπ. Ὡς συνθέτης ἐγένετο γνωστὸς διὰ τοῦ ὀρατορίου: «Christus der Erlöser» (1849), δι' ἑνὸς «Stabat mater», λειτουργιῶν, τεμαχίων δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, μουσικῆς δωματίου κλπ. Κυρίως ὅμως ὁ Ρίχτερ κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν ὡς θεωρητικός. Τὰ παιδαγωγικὰ αὐτοῦ ἔργα: «Πρακτικαὶ σπουδαὶ τῆς μουσικῆς θεωρίας», «Ἐγχειρίδιον ἁρμονίας», «Ἐχειρίδιον φυγῆς», «Ἐγχειρίδιον ἁπλῆς καὶ διπλῆς ἀντιστίξεως» εἶναι βιβλία λίαν ἐκτιμώμενα καὶ σήμερον. Γ. Σ.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Εὐγένιος***. Γερμανὸς πολιτικὸς (1838—1906), βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1869 ἐν τῇ πρωσσικῇ διαίτῃ καὶ τῷ Ράϊχσταγ (1871), ἀρχηγὸς τοῦ προοδευτικοῦ κόμματος, δεινὸς ῥήτωρ, οἰκονομολόγος, ἀντίπαλος τῆς πολιτικῆς τοῦ Βίσμαρκ. Ἔγραψε: «Τὸ πρωσσικὸν σχολικὸν σύστημα καὶ ἡ πρωσσικὴ γραφειοκρατία» (1869), «Πολιτικὸν ἀλφαβητάριον» (10η ἔκδ. 1903), «Αἱ μωραὶ θεωρίαι τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας» (1891). Θ. Κ.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Ἱερεμίας - Βενιαμίν***. Γερμανὸς χημικὸς (1762—1807). Μετὰ τοῦ Βέντσελ ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς ἀτομικῆς θεωρίας. Ἔγραφε μεταξὺ τῶν ἄλλων «Νέα ἀντικείμενα τῆς χημείας» (1791—1800), «Ἀρχαὶ τῆς στοιχειομετρίας» (1792—1794) κλπ. Σ. Γ.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Ἰωάννης-Παῦλος-Φρειδερῖκος***. Διάσημος Γερμανὸς συγγραφεύς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον *Jean Paul*, γεννηθεὶς τῷ 1763 ἐν Βουνσίντελ. Διῆλθε τὰ παιδικὰ ἔτη του εἰς διαφόρους ἐπαρχιακὰς πολίχνας, τῶν ὁποίων τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν εἰδυλλιακὴν ζωὴν ἐγνώρισεν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Ὡς μαθητὴς οὐδεμίαν ᾐσθάνετο κλίσιν πρὸς τὰς τακτικὰς σπουδάς, προτιμῶν τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην διαφόρων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἱκανοποίουν περισσότερον τὴν ζωηρὰν φαντασίαν του. Τῷ 1781, ὀρφανὸς πατρὸς καὶ μόνος προστάτης τῆς δυστυχούσης μητρός του, μετέβη εἰς Λειψίαν πρὸς παρακολούθησιν θεολογικῶν σπουδῶν καὶ ταυτόχρονον ἀναζήτησιν ἐργασίας. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Βολταίρου, τοῦ Ρουσσὼ καὶ τῶν Ἄγγλων οὑμοριστῶν Σουΐφτ, Στέρν, Σμόλλετ καὶ Φίντλιγκ, τοὺς ὁποίους ἀπλήστως ἀνεγίνωσκεν, ὁ Ρίχτερ ἀπεφάσισε νὰ σταδιοδρομήσῃ ὡς συγγραφεύς. Τὸ πρῶτον ὅμως σατιρικὸν ἔργον του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μωρίας ἐγκώμιον», δὲν εὗρεν ἐκδότην. Τῷ 1783 ἐδημοσίευσε τὸ ἐπίσης σατιρικὸν ἔργον του «Γροιλανδικαὶ δίκαι», τὸ ὁποῖον ἔτυχε ψυχρᾶς ὑποδοχῆς. Διωκόμενος ὑπὸ τῶν δανειστῶν του, ὁ Ρίχτερ ἐγκατέλειψε τὴν Λειψίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Χόφ, πλησίον τῆς μητρός του. Ἐκεῖ συνέγραψε τὸ ἔργον «Ἐκλογὴ ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Διαβόλου» καί τινα οὑμοριστικὰ διηγήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν χαριεστάτην «Ἱστορίαν τῆς δημοδιδασκαλίσσης Μαρίας Βοὺτς». Μὴ εὑρίσκων ὅμως καὶ πάλιν ἐκδότην διὰ τὰ ἔργα του, ὁ Ρίχτερ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ θέσιν παιδαγωγοῦ παρά τινι γνωστῇ του οἰκογενείᾳ. Τέλος, διὰ τοῦ μυθιστορήματός του «Τὸ ἀθέατον θεωρεῖον» (1793), ὁ Ρίχτερ ἐσημείωσε τὴν πρώτην ἐκδοτικὴν ἐπιτυχίαν του, τὸ δὲ δεύτερον μυθιστόρημά του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἕσπερος» (1795), τὸν κατέστησε γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν. Ἀκολούθως ἐδημοσίευσε τὸ οὑμοριστικὸν εἰδύλλιον «Κόϊντος Φιλλάϊν» καὶ τὸν «Σίμπενκαις» (1796). Ὁ κύκλος τῶν θαυμαστῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν θαυμαστριῶν του, ηὐρύνετο ὁσημέραι. Ἡ φίλη τοῦ Σίλλερ Καρλόττα φὸν Κάλμπ τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὴν Βαϊμάρην, ἔνθα ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Βίλαντ, τοῦ Χέρντερ, τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Σίλλερ. Ἔργα του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι τὸ εἰδύλλιον «Γιοῦμπελ ὁ πρεσβύτερος» (1797), αἱ «Παλιγγενεσίαι» (1798), αἱ «Ἐπιστολαί» (1799) καὶ ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Clavis Fichtiana» δριμυτάτη ἐναντίον τοῦ ἰδεαλισμοῦ τοῦ Φίχτε σάτιρα (1800). Ἀπὸ τοῦ 1800 εἰς Βερολῖνον, ἔνθα μετὰ ἓν ἔτος ἐνυμφεύθη, ὁ Ρίχτερ συνεπλήρωσε τὰ δύο κυριώτερα ἔργα του, τὸν «Τιτᾶνα» (1803) καὶ τὰ «Νεανικὰ παρατράγουδα» (1805). Ἔνδοξος πλέον, εὐνοούμενος τοῦ δουκὸς τῆς Σαξωνίας Χιλντμπουργκχάουζεν καὶ βραδύτερον τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ἐπεδόθη ἀπερίσπαστος εἰς τὸ δημιουργικὸν ἔργον του. Μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων ἔργων τῆς τελευταίας του περιόδου εἶναι: «Τὸ ταξείδιον τοῦ ἱεροκήρυκος Σμαΐλτσε» (1809), «Τὰ λουτρὰ τοῦ δόκτωρος Κατσενμπέργκερ» (1809), «Ἡ ζωὴ τοῦ Φίμπελ» (1811) καὶ τὸ ἀτελὲς ἀπομεῖναν μυθιστόρημά του «Κομήτης ἢ Νικόλαος Μάργκραφ» (1820—1823). Ὁ Ρίχτερ ἐδημοσίευσεν ἐπίσης τὸ παιδαγωγικὸν σύγγραμμα «Λεβάνα» (1807) καὶ αἰσθητικὴν πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Προκαταρκτικὸν σχολεῖον αἰσθητικῆς» (1813). Τέλος συνέγραψε καὶ τὰ πολιτικοῦ περιεχομένου ἔργα «Κήρυγμα εἰρήνης» (1808) καὶ «Γερμανικὰ χαράγματα» (1809), ἐν τοῖς ὁποίοις διαδηλώνει τὸ πρὸς τὸν Ναπολέοντα μῖσός του καὶ διατυπώνει τὰς γνώμας του ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ζητημάτων, τῶν ἀπασχολούντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς χώρας του. Ὁ Ρίχτερ ἀπέθανε τῷ 1825 ἐν Μπαϊρόϊτ, ἔνθα εἶχεν ἐγκατασταθῆ μονίμως ἀπὸ τοῦ 1804. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἔργα του «Σελίνα ἢ Περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς» καὶ ἡ «Αὐτοβιογραφία» του (1827). Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος Α', τιμῶν τὴν μνήμην του, ἀνήγειρεν ἐν ἔτει 1841 χαλκοῦν ἀνδριάντα τοῦ Ρίχτερ ἐν Μπαϊρόϊτ. Ὁ Ρίχτερ θεωρεῖται εἷς ἐκ τῶν προδρόμων τοῦ γερμανικοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἡ ἀξία του ἔγκειται εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας του καὶ τὸ αὐθόρμητον χιοῦμόρ του. Κατηγορήθη πολλάκις ὅτι δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ διὰ τοῦ ἔργου του μίαν συνθετικὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς, ἀρκεσθεὶς ἁπλῶς εἰς τὴν πνευματώδη καὶ ἐπιπολαίως χαρίεσσαν ἐπισκόπησιν τῆς πραγματικότητος, τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ὁποίας οὐδέποτε συνέλαβεν. Ἐν τούτοις τυγχάνει ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως ὅτι ὁ Ρίχτερ εἶναι ἓν πηγαῖον καὶ ἰσχυρότατον δημιουργικὸν τάλαντον, ἴσως ἡ πλέον ἰδιότυπος μορφὴ τῆς γερμανικῆς πεζογραφίας. Ἀταράμιλλοι παραμένουσιν ἡ ζωηρότης καὶ ἡ ἀκρίβεια τῆς περιγραφῆς του καὶ τῆς φαντασίας του ἡ χάρις καὶ ἡ γονιμότης, μοναδικὴ δὲ ὄντως ἡ ἱκανότης του ὅπως ἀνακαλύπτῃ τὴν κωμικὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καταστάσεων. Χαρακτηριστικὴ τέλος τυγχάνει ἡ προσπάθεια τῆς νεωτέρας κριτικῆς ὅπως τὸν ἀνασύρῃ ἐκ τῆς λήθης, εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσε μετὰ τὸν πρωτοφανῆ ἐνθουσιασμόν, τὸν ὁποῖον εἶχε προκαλέσει ἐν Γερμανίᾳ τὸ ἔργον του κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Λ. Κ.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Ραούλ***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1871—1912), καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας (1905) καὶ ὀπαδὸς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Νίτσε καὶ Βίλντελμπαντ. Ἔγραψεν: «Ὁ σκεπτικισμὸς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ» (1903—1908, τόμ. 2), «Φρειδερῖκος Νίτσε» (1903, δ' ἔκδ. 1922), «Φιλοσοφικὴ θρησκεία» (1905), «Φιλοσοφία τῆς θρησκείας» (1912) «Πραγματεῖαι» (1913) κ. ἄ. —Π.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Φραγκῖσκος-Ξαβέριος***. Αὐστριακὸς συνθέτης καὶ θεωρητικὸς (170?—1789). Ἦτο διακεκριμένος βιολιστὴς καὶ βαθύφωνος, ὡς συνθέτης δὲ κατέχει ἐξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τῆς σχολῆς τῆς Μαγχάϊμ. Ἔγραψεν 69 συμφωνίας, χαρακτηριζομένας διὰ τὴν τολμηρὰν αὐτῶν ἐναρμόνισιν, 6 κουαρτέττα ἐγχόρδων, 12 σονάτας διὰ 2 βιολία καὶ ἐνάριθμον βάσιμον, 6 τρίο, 6 σονάτας διὰ πλαγίαυλον μετὰ βασίμου, 6 κονσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον μετ' ὀρχήστρας ἐγχόρδων, 28 λειτουργίας, 2 ρέκβιεμ, 16 ψαλμούς, 38 μοτέττα κλπ. Γ. Σ.

— **Ρίχτερ** (Richter), ***Χάνς***· βλ. λ. *Ρίχτερ* Ἰωάννης.

ριχτερίτης (ὁ) (Richterit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῆς ἀμφιβόλου. Χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς ἀλκάλια, κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰ μαγγανιοῦχα κοιτάσματα τοῦ Langban καὶ Pajsberg τῆς Σουηδίας. Συνώνυμον αὐτοῦ εἶναι ὁ *ἀστοχίτης*. Γ. Β.

Ρίχτι [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος καὶ νήσου Ἀμοργοῦ τῆς ἐπαρχίας Θήρας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 14.

Ριχτόφεν (Richthofen), ***Φερδινάνδος φὸν —***. Γερμανὸς γεωλόγος καὶ γεωγράφος (1833—1905). Ἐταξίδευσεν εἰς τὰς ὁλλανδικὰς Ἰνδίας (1860), εἰς τὴν Καλιφορνίαν (1862—1868) καὶ εἰς τὴν Κίναν καὶ Ἰαπωνίαν (1868—1872) καὶ κατέστη εἷς τῶν περιφημοτάτων ἐπιστημόνων γεωγράφων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1886 ἐγένετο καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου καὶ ἀλλαχοῦ. Ἔγραψε πλείστας μελέτας καὶ συγγράμματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σπουδαιότερα εἶναι: «Κίνα» (4 τόμ. 1877—1912), «Ἡμερολόγια ἐκ τῆς Κίνας», «Θέματα καὶ μέθοδος τῆς σημερινῆς γεωγραφίας» (1863), «Γεωμορφολογικαὶ σπουδαὶ ἐξ Ἀ. Ἀσίας» (1900—1903), «Ὁδηγὸς διὰ τοὺς ἐρευνητὰς περιηγητὰς» (1886), «Vorlesungen über allgemeine Siedlungs und Verkehrsgeographie» (1908) κλπ. Γ. Κ. Γ.

ριχτοφενία (ἡ) (Richtofenia) [*Παλαιοζωολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ριχτοφενιδῶν στροφομενακειοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο λίαν ἀνομοιόστρακον. Ὡμοίαζον πρὸς ρουδιστὰς καὶ ἔζων ἐν τῇ θαλάσσῃ προσκεκολλημένα, ἐνίοτε κατ' ἀποικίας. Εἶναι χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ καὶ συναντῶνται ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς διαπλάσεως ταύτης εἰς τὴν Ἀσίαν, Βόρειον Ἀμερικήν, Νοτίας Ἄλπεις καὶ Σικελίαν. Γ. Κ. Γ.

ρίψαλις (ἡ) (Rhipsalis) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κακτοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Πάντα εἶναι θάμνοι σαρκώδεις καί τινες καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

ρίψασπις, —*ιδος* (ὁ)· ὁ ἀπορρίψας τὴν ἀσπίδα, τὰ ὅπλα, λιποτάκτης, ἄλλως *ἀσπιδαποβλής*· || καθόλου, ὁ ἐγκαταλείπων οἱονδήποτε ἀγῶνα, ὁ φυγομαχῶν.

Ριψιμία, ***μάρτυς***. Ἐν Ἀρμενίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος ζῶσα, ἠρνήθη νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Τιριδάτου, διὸ καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ ἑβδομήκοντα ἄλλων ἀνδρῶν καὶ τριάκοντα δύο γυναικῶν. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 30, ὑπὸ δὲ τῆς δυτικῆς τὴν 29 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ρῖψις, —*εως* (ἡ)· ἡ πρᾶξις τοῦ ρίπτειν, ρίξιμο. — [*Ἀθλ.*] Αἱ *ρίψεις* εἶναι σύνολον ἀθλητικῶν ἀγωνισμάτων, τὰ ὁποῖα συνίστανται εἰς τὴν βολὴν ἀπὸ βαλβῖδος διαφόρων βαρέων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἀντικειμένων, ἤτοι λίθου, δίσκου, σφαίρας, σφύρας, ἀκοντίου. Τὰ ἀγωνίσματα ταῦτα εἶναι κατ' ἀκολουθίαν ἡ *λιθοβολία*, ἡ *δισκοβολία*, ἡ *σφαιροβολία*, ἡ *σφυροβολία* καὶ ὁ *ἀκοντισμός*. Οἱ ἐπὶ τοιούτων ἀγωνισμάτων ἐντεταλμένοι κριταὶ καλοῦνται *κριταὶ* ἢ *ἀγωνοδίκαι ρίψεων*. Σ. Γ. Σ.

ρῖψιμον (τό)· ἡ ρῖψις, τὸ *ρίξιμο*.

ριψοκινδυνεύω· εἶμαι ριψοκίνδυνος, ρίπτομαι εἰς τὸν κίνδυνον, κινδυνεύω νὰ χαθῶ· || μεταβ., ρί-

Digitized by Google

πτω τι εἰς κίνδυνον, διακινδυνεύω τι: «ἐρριψοκινδύνευσε τὴν ζωήν του» (ἀντὶ *ριψοκινδυνῶ*).

ριψοκίνδυνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ριπτόμενος εἰς τὸν κίνδυνον, ὁ μὴ ὑπολογίζων κινδύνους, τολμηρός.

Ροα— (Roi—). Τὰ ἀπὸ Roi— ἀρχόμενα γαλλικὰ ὀνόματα βλ. ἐν λ. *Ρουα—*.

Ροὰν (Rohan) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη ἐν Γαλλίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ καντονίου ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μορμπιχάν, κοιτὶς τοῦ πριγκιπικοῦ οἴκου τοῦ *Ροὰν* (βλ. λ.). Κάτοικοι ἐν τῷ καντονίῳ 12.000.

Ροὰν (Rohan). Ἀρχαιότατος πριγκιπικὸς οἶκος τῆς Βρετάνης, καταγόμενος κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων βασιλέων καὶ δουκῶν τῆς Βρετάνης καὶ ὀφείλων τὸ ὄνομά του εἰς τὴν μικρὰν πολίχνην Ροὰν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μορμπιχάν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ἀκόμη οἱ Ροὰν κατετάσσοντο, λόγῳ τῆς καταγωγῆς των, εἰς τὴν σειρὰν τῶν ξένων πριγκίπων, κατεῖχον δὲ τεραστίας ἐκτάσεις ἐν Βρετάνῃ, εἰς τὴν κομιτείαν τοῦ Πορροὲ τοῦ δουκάτου τοῦ Ροάν, τὸ πριγκιπᾶτον τοῦ Γκεμενὲ κλπ. Κλάδοι τοῦ οἴκου εἶναι οἱ πρίγκιπες τοῦ *Γκεμενέ*, οἱ δοῦκες τοῦ *Μονμπαζὸν* καὶ τοῦ *Ροὰν-Ροάν*, οἱ πρίγκιπες τοῦ *Σουμπιζ*, οἱ αὐθένται τοῦ *Ζιέ*, τοῦ *Φοντεναί*, τοῦ *Γκὶ-ντε-λ-"Ιλ*, τοῦ *Πουλντύκ*, τοῦ *Μοντωμπὰν* κλπ.

Ἱδρυτὴς τῆς οἰκογενείας ὑπῆρξεν ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βρετάνης *Γκετενόκ*, ἀποθανὼν τῷ 1046, ὅστις ἔλαβε τὴν κομιτείαν τοῦ Πορροὲ καὶ τὴν ὑποκομιτείαν τῶν Ρεννῶν. Ἔγγονος τούτου ὑπῆρξεν ὁ *Εὔδων Α'*, κόμης τοῦ Πορροέ, ὅστις ἠκολούθησε Γουλιέλμον τὸν Κατακτητὴν εἰς Ἀγγλίαν. Ὁ τεταρτότοκος υἱὸς τοῦ *Ἀλαὶν Α'* ἔλαβε πρῶτος τῷ 1128 τὸν τίτλον τοῦ ὑποκόμητος τοῦ Ροάν, μεταξὺ δὲ τῶν ἀπογόνων του ἀναφέρονται ὁ Ἰωάννης Α', θανὼν τῷ 1395, γυναικάδελφος τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας Καρόλου τοῦ Κακοῦ· ὁ *Ἀλαὶν Θ'*, θανὼν τῷ 1461, ὅστις ἔσχε δύο θυγατέρας, τὴν *Μαργαρίταν* κόμισσαν τοῦ Ἀγκουλὲμ καὶ μάμμην τοῦ Φραγκίσκου Α', καὶ τὴν *Αἰκατερίνην*, μητέρα τοῦ Ἀλαὶν ντ' Ἀλμπρέ, προπάππου τοῦ Ἐρρίκου Δ'· ὁ Ἰωάννης Β', θανὼν τῷ 1516, ὅστις ἔσχεν ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μαρίας τῆς Βρετάνης υἱὸν μὲν τὸν *Ἰάκωβον*, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου ἐξέλιπεν ὁ πρεσβύτερος κλάδος τῶν Ροάν, θυγατέρα δὲ τὴν *Ἄνναν*, νυμφευθεῖσαν μετὰ τοῦ *Πέτρου ντὲ Ροάν*, υἱοῦ τοῦ στρατάρχου τοῦ Ζιέ. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐδημιουργήθη ὁ δουκικὸς κλάδος τῶν *Ζιέ*, τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι καὶ αἱ κτήσεις περιῆλθον τῷ 1615 εἰς τὸν οἶκον τοῦ *Σαμπό*.

Ἐπὶ Καρόλου Θ' τὸ φέουδον τοῦ Γκεμενὲ ἀνεκηρύχθη πριγκιπᾶτον (1580), χάριν τοῦ *Λουδοβίκου ντὲ Ροὰν ΣΤ'*. Ὁ υἱὸς τούτου *Λουδοβῖκος ντὲ Ροὰν-Γκεμενὲ* ὠνομάσθη δοὺξ τοῦ Μονμπαζόν, ἐπολέμησε δέ, καθὼς καὶ ὁ υἱός του *Ἡρακλῆς*, κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Θυγάτηρ τοῦ Ἡρακλέους ντὲ Ροὰν-Γκεμενὲ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου του ὑπῆρξεν ἡ *δούκισσα τοῦ Σεβρέζ*, περίφημος διὰ τὸ πνεῦμα, τὴν καλλονὴν καὶ τὸν ρόλον, ὃν ἐν τῇ πολιτικῇ διεδραμάτισεν. Ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου του μετὰ τῆς ὡραιοτάτης Μαρίας τῆς Βρετάνης ἐγεννήθη ὁ *Φραγκῖσκος* (1631—1712), ἱδρυτὴς τοῦ κλάδου τῶν *Ροὰν-Σουμπίζ*. Ὁ ἔγγονος τοῦ Ἡρακλέους *Λουδοβῖκος*, πρίγκιψ τοῦ Ροὰν-Γκεμενὲ (1635—1674), θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ', οὗτινος εἶχεν ἀπολέσει τὴν εὔνοιαν ὡς ἐκ τοῦ ἐκλύτου βίου του, λόγῳ τῆς ἀπαγωγῆς τῆς Ὀρτενσίας Μαντσίνι, πριγκιπίσσης Μαζαρίνου, ἐπεχείρησε νὰ παραδώσῃ τὸ Κιλλμπὲφ εἰς τοὺς Ὁλλανδούς, ἀνακαλυφθείσης ὅμως τῆς προδοσίας του ἀπεκεφαλίσθη. Ὁ *Λουδοβῖκος-Ρενὲ-Ἐδουάρδος*, πρίγκιψ τοῦ Ροὰν-Γκεμενὲ (1735—1803), πρίγκιψ-ἐπίσκοπος τοῦ Στρασβούργου, ὑπῆρξεν ὁ περίφημος καρδινάλιος, ὁ ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν σκανδαλώδη ὑπόθεσιν τοῦ περιδεραίου (βλ. κατ.). Ὁ *Βίκτωρ-Λουδοβῖκος-Μεριαντέκ*, πρίγκιψ τοῦ Ροὰν-Γκεμενέ, δοὺξ τοῦ Μονμπαζὸν καὶ Μπουγιὸν (1766—1846), γενόμενος ὑποστράτηγος τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, ἀπέθανεν ἄτεκνος, ἀφήσας ὡς κληρονόμους τοὺς *Ροὰν-Ρωσεφόρ*, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐν Βοημίᾳ. Ὁ κλάδος τῶν *Ροὰν-Ζιὲ* ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ *Πέτρου ντὲ Ροὰν-ντὲ Ζιὲ* (1453—1513), στρατάρχου τῆς Γαλλίας, διαδραματίσαντος σημαντικώτατον ρόλον ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΒ'. Ὁ ἔγγονός του *Ρενὲ Α'*, θανὼν τῷ 1552 ἐν Μέτς, ἐνυμφεύθη τὴν Ἰσαβέλλαν ντ' Ἀλμπρί, θεῖαν τοῦ Ἐρρίκου Δ', ἐκ τῆς προσεγγίσεως δὲ ταύτης πρὸς τὸν οἶκον τῆς Ναβάρρας ὁ κλάδος οὗτος τῶν Ροὰν προσῆλθεν εἰς τὸν προτεσταντισμόν. Ὁ υἱός του *Ρενὲ Β'* (1579—1638) ἐνυμφεύθη τὸν Αἰκατερίνην ντὲ Παρτεναί, κληρονόμον τοῦ οἴκου τῶν Σουμπὶζ καὶ περίφημον, διότι ὑπερήσπισε μετὰ σπανίας τόλμης τὴν Λὰ Ροσέλ. Ὁ υἱός της *Ἐρρῖκος ντὲ Ροὰν* (1579—1638) ἀφῆκε κληρονόμον τὴν μόνην ἀποζῶσαν θυγατέρα του πριγκίπισσαν *Μαργαρίταν ντὲ Ροάν*, ἥτις ἐνυμφεύθη τὸν Φρὶντ ντὲ Σαμπό, λαβόντα ἐφεξῆς τὸ τίτλον τοῦ *Ροὰν-Σαμπό*.

— **Ροὰν** (Rohan), ***Ἐρρῖκος** δοὺξ τοῦ —, πρίγκιψ τῆς **Λεώνης*** (1579—1639). Ἀρχηγὸς τῶν Οὑγενότων ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΓ'. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ τῆς μητρός του Αἰκατερίνης ντὲ Πορτεναί, κατέστη ὀπαδὸς τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Προσελθὼν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἐρρίκου Δ', διεκρίθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀμιένης (1597). Τῷ 1600 ἐπεχείρησε μεγάλην περιοδείαν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, ὅπως σπουδάσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ὀργάνωσιν τῶν διαφόρων χωρῶν, μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφήν του ὁ Ἐρρῖκος Δ' τὸν ὠνόμασε δοῦκα καὶ ὁμότιμον (1603), ἐμεσολάβησε δὲ διὰ τὸν γάμον του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Συλλὺ Αἰκατερίνης ντὲ Μπετάν. Τῷ 1605 ὠνομάσθη ἀρχηγὸς τῶν Ἑλβετῶν. Τῷ 1611 παρέστη εἰς τὴν ἐν Σωμὺρ γενικὴν συνέλευσιν τῶν ἐν Γαλλίᾳ διαμαρτυρομένων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἐθεωρεῖτο ὡς ἀρχηγὸς τοῦ καλβινικοῦ κόμματος. Ἀγωνισθεὶς κατὰ τῆς ἱσπανοφίλου πολιτικῆς τῆς ἀντιβασιλίσσης Μαρίας τῶν Μεδίκων, ἥτις τοῦ ἀφήρεσε τὴν διοίκησιν τοῦ Πουατοῦ, ἀνατεθεῖσαν εἰς τὸν Μπασσομπιέρ, ἡνώθη μετὰ τοῦ Κοντὲ καὶ τῶν ἄλλων δυσηρεστημένων καὶ κατέλαβε τὸ Μοντωμπὰν (1615). Τῷ 1616, λαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ Πουατοῦ, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Πουντέν, ἐδήλωσεν ὑποταγήν, ἐτήρησε δὲ τὸν λόγον του μὴ ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν νέαν ἐπανάστασιν, ἥτις ἐπηκολούθησε τὴν σύλληψιν τοῦ Κοντέ. Τῷ 1617 ἐπολέμησεν ἐν τῷ Πεδεμοντίῳ κατὰ τῶν Ἱσπανῶν. Μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ καθολικοῦ δόγματος ἐν Μπεάρν, ὁ Ἐρρῖκος τοῦ Ροὰν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Οὑγενότων, οἵτινες τὸν ὠνόμασαν «ἀρχιστράτηγον τῶν μεταρρυθμισθεισῶν ἐκκλησιῶν τῆς Γουϋένης καὶ τοῦ Ἄνω Λαγκεντόκ». Κατόπιν τούτου ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τῶν τίτλων του καὶ ἔνοχος ἐγκλήματος καθοσιώσεως καὶ προδοσίας. Τὰ βασιλικὰ στρατεύματα ἦραν ἐπιτυχίας τινὰς ἐν Πουατοῦ, ἀλλ' ὁ Ἐρρῖκος ντὲ Ροὰν ἐνίκησε τὸν Λυΰν πρὸ τοῦ Μοντωμπάν, κατέλαβε πολλὰς πόλεις καὶ ὠχύρωσε τὸ Μομπελλιέ. Ἡ σύρραξις ἐτερματίσθη διὰ τῆς ἐν Μομπελλιὲ συνθήκης, δι' ἧς ἀποκατέστη ἡ πρώτη τάξις τῶν πραγμάτων καὶ ἐθεωρήθη ἰσχυρὸν τὸ ἔδικτον τῆς Νάντης.

Ἡ συνθήκη ὅμως αὕτη δὲν ἐξετελέσθη καὶ ὁ Ροὰν ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὸν ἀγῶνα (1625), ὅστις κατέληξεν εἰς τὴν συνθήκην τῆς Λὰ Ροσὲλ (1626). Ἡ συνθήκη ὅμως αὕτη ὑπῆρξεν ἁπλῆ ἀνακωχή, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη καὶ ὁ Ροὰν ὑπέταξε τὸ Ρουέργκ, τὸ Ἀλμπιζουά, τὸ Φουὰ καὶ τὸ Βιβαραὶ καὶ κατενίκησε τὰ βασιλικὰ στρατεύματα ἐν Σαὶν-Ζερμαίν. Ἐκ παραλλήλου ὅμως καὶ ὁ Ρισελιὲ ὠργάνωσε τὴν περίφημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ πολιορκίαν τῆς Λὰ Ροσέλ. Ἡ πτῶσις τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ὀχυροῦ καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῆς οἰκογενείας του δὲν ἀπεγοήτευσαν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Οὑγενότων, ὅστις ἐξηκολούθησεν ἀγωνιζόμενος ἐν Βιβαραί. Οἱ Οὑγενότοι ὅμως ἀπογοητευθέντες ἐδέχθησαν τὴν συνθήκην τοῦ Ἀλαὶ (1629) καὶ ὁ Ροὰν κατέφυγεν εἰς Βενετίαν, ὅπου τῷ ἀνετέθη ἡ ἀρχιστρατηγία τῶν στρατευμάτων τῆς δημοκρατίας. Ἐν Βενετίᾳ συνέγραψε τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του, ἀργότερον δέ, ἐν Παδούῃ, τὸ ἔργον του «Ὁ τέλειος ἀρχηγός». Τῷ 1631, τυχὼν ἀμνηστίας, ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, τῷ δὲ 1632 ὁ Ρισελιὲ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν τῆς κατὰ τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῶν Αὐστριακῶν ἐκστρατείας πρὸς κατάληψιν τῆς Βαλτελίνης, ἣν καὶ διηύθυνεν ἐπιτυχῶς. Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην διωρίσθη ἔκτακτος πρεσβευτὴς τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' ἐν Ἑλβετίᾳ, ἀλλ' ὁ Ρισελιέ, ἀποβλέπων δυσπίστως πρὸς τὴν μεταξὺ τῶν Ἑλβετῶν διαμαρτυρομένων ἐπιρροήν του, ἐνήργησε νὰ ἀνακληθῇ. Ὁ Ροὰν μετέβη τότε εἰς Γενεύην καὶ εἶτα εἰς Βάδεν, ὅπου συνέγραψε «Σχέδιον τῆς διοικήσεως τῶν Δεκατριῶν Καντονίων». Ἀνακληθεὶς ἐκ νέου εἰς Γαλλίαν ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ἑνὸς σώματος στρατοῦ κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ἡ ἐκστρατεία ἤρχισεν ἐπιτυχῶς, τῶν Αὐστριακῶν ἡττηθέντων εἰς τρεῖς μάχας· μετὰ τὴν ἐγκατάλειψίν του ὅμως ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν τοῦ Γκριζόν, ὁ Ροὰν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς Ραϊχενάου, εἶτα δὲ νὰ ἀποσυρθῇ καὶ ἐκ τούτου. Περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν, ἠρνήθη νὰ δεχθῇ ἐκ νέου τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ ἐνετικοῦ στρατοῦ, ἥτις του προσεφέρετο, προτιμήσας νὰ μεταβῇ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας πολεμοῦντος Βερνάρδου τοῦ Σὰξ-Βάϊμαρ. Ἀγωνισθεὶς ἡρωϊκῶς ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ρίνφελντ, συνετέλεσε σπουδαίως εἰς ἧτταν τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, ἀλλὰ τραυματισθεὶς θανασίμως ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματός του (1638).

— **Ροὰν** (Rohan), ***Μαρία***, *δούκισσα τοῦ **Σεβρὲζ*** (βλ. λ. *Σεβρέζ*).

—**Ροὰν** (Rohan), ***Λουδοβῖκος-Ρενὲ-Ἐδουάρδος***, *πρίγκιψ τοῦ* —. Καρδινάλιος καὶ μέγας τελετάρχης τῆς Γαλλίας (1739—1803). Τῷ 1760 ὠνομάσθη παραστάτης τοῦ θείου του, ἐπισκόπου τοῦ Στρασβούργου, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος «in partibus» ἐν Κανόπῃ. Τῷ 1761 ἐγένετο, χωρὶς οὐδένα τίτλον πλὴν τοῦ ὀνόματός του νὰ κέκτηται, μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τῷ 1770 ὑπεδέχθη πρῶτος τὴν *Μαρίαν-Ἀντουανέτταν* (βλ. λ.) ἐρχομένην εἰς Γαλλίαν, ἔπειτα δέ, φαίνεται, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ γίνῃ ἐραστής της. Τῷ 1771 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Βιέννην, ἔνθα κατέπληξε τοὺς πάντας διὰ τῆς πολυτελοῦς ζωῆς του, ἀνεκλήθη ὅμως τάχιστα τῇ ἀξιώσει τῆς Μαρίας Θηρεσίας, λόγῳ τῶν σκανδάλων, ὧν ὑπῆρξεν ἥρως. Μέγας τελετάρχης τῆς Γαλλίας τῷ 1777, καρδινάλιος τῷ 1778, ὠνομάσθη ἐπίσκοπος τοῦ Στρασβούργου τῷ 1779. Δημιουργήσας τεράστια χρέη, καίτοι τὰ εἰσοδήματά του ὑπερέβαινον τὰ δύο ἑκατομμύρια, συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ *Καλλιόστρου* (βλ. λ.), ὅστις τῷ ὑπέσχετο νὰ τὸν καταστήσῃ τὸν πλουσιώτερον πρίγκιπα τῆς Εὐρώπης. Ὑπῆρξε ὁ κυριώτερος ἥρως μετὰ τῆς κυρίας ντὲ λα Μὸτ τοῦ σκανδάλου τοῦ περιδεραίου, ὅπερ τοσοῦτον ἀντιδημοτικὴν κατέστησε τὴν ἀτυχῆ Μαρίαν-Ἀντουανέτταν (βλ. λ. *περιδεραίου* ὑπόθεσις). Ἀθωωθεὶς κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δίκην, ἐξωρίσθη ἐπὶ διετίαν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' εἰς Λὰ Σὲζ Ντιέ, κατώρθωσεν ὅμως ἀργότερον νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Στρασβούργου. Ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος τοῦ κλήρου ἐν τῇ συνελεύσει τῶν Γενικῶν Τάξεων, κατηγορήθη δι' ἀντεπαναστατικὴν δρᾶσιν, ἠρνήθη ὅμως νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν συνέλευσιν ὅπως ἀπολογηθῇ καὶ κατέφυγε μετὰ τῶν ἄλλων φυγάδων εἰς Γερμανίαν, ἐγκατασταθεὶς εἰς Ἔττενχάϊμ. Γ. Α. Κ

Ροάννη (Roanne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λίγηρος. Εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος ἐπὶ τῆς γραμμῆς Λυὼν—Σαὶν Ζερμαὶν ντὲ Φοσσέ. Ἔχει μεσαιωνικὰς οἰκοδομὰς καὶ ἀρχαίας ἐκκλησίας, μουσεῖον, θέατρον, ὑφαντουργεῖα, μηχανουργεῖα, μέγα ἰχθυοτροφεῖον κ.λ.π. Κάτ. 38.469. Ἡ Ροάννη εἶναι ἡ ἀρχαία Rodumna ὑπῆρξε δὲ κατὰ τὸν μεσαίωνα πρωτεύουσα τοῦ δουκάτου τῶν Ροανναίων (Roannais). Κ. Β. Λ.

Ροὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας κειμένη εἰς τὰ ΝΔ. τῆς Φρυγίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λύκου, ἡ πρότερον *Διόσπολις*, μετονομασθεῖσα ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ε' τῷ 259 π. Χ. *Λαοδίκεια*, πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του. Α. Θ. Σ.

ροβδαμινίδαι (οἱ) (Rhobdaminidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρηματοκόγχων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους θαλασσίων ὀργανισμῶν μὲ ὄστρακον πεποικιλμένον ὑπὸ διαυλακώσεων ἢ περιελίξεων πυριτικῆς συστάσεως. Γνωστότερα γένη εἶναι ἡ *ροβδαμίνη* καὶ ἡ *σακκαμίνη*. Δ. Ν. Π.

Ροβελίστης ***μονή***. Βυζαντινὴ μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῶν *Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου*, κειμένη 7 ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως Ἄρτης, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ὁποίας ἀνήκει. Ι. Σ. Σ.

Ρόβερε (Della Rovere). Παλαιὰ εὐγενὴς ἰταλικὴ οἰκογένεια, κυριαρχήσασα μέχρι τοῦ 1631 τοῦ δουκάτου τοῦ Οὐρμπίνο. Ἐξ αὐτῆς προῆλθον διάφοροι ὀνομαστοὶ ἄνδρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ πάπαι *Σίξτος Δ'* καὶ *Ἰούλιος Β'*. Ἐκ τῶν ἄλλων σημαντικώτεροι εἶναι: *Δομίνικος*, ἀποθανὼν τῷ 1501, ὁ ὁποῖος ἐχρημάτισε καρδινάλιος καὶ ἀρχιεπίσκοπος Γενούης καὶ Τουρίνου. *Φραγκῖσκος Μαρία*, πρίγκιψ τῆς Σινιγκάλια καὶ δοὺξ τοῦ Οὐρμπίνο (1491—1528). Τῷ 1502 ἐξετοπίσθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Βοργία, ἀλλὰ κατόπιν ἀνέκτησε τὴν δύναμίν του. Τῷ 1526 εἶχε τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἰταλῶν ἡγεμόνων κατὰ τοῦ Καρόλου Ε', χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν λεηλασίαν τῆς Ρώμης. Ἐπροστάτευσε τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων. *Γκουιντομπάλντο* (1513—1574). Διετέλεσεν ἀρχιστράτηγος τῶν Βενετῶν καὶ τῷ 1558 ἀρχηγὸς τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων ἐν Ἰταλίᾳ. *Φραγκῖσκος Μαρία Β'*, τελευταῖος δοὺξ τοῦ Οὐρμπίνο (1548—1631). Διεκρίθη κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου, ὡς προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ ὡς συγγραφεύς, γράψας «Παιδαγωγικὴν μελέτην» καὶ «Ἀπομνημονεύματα». Μ. Δ. Β.

Ροβερέτο (Rovereto) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Τυρόλῳ. Κάτ. 14.356. Ἔχει φρούριον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ναὸν τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἀκαδημίαν τῶν Ἀτζιάτι, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1753, βιβλιοθήκην, δουκικὸν ἀνάκτορον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος κτλ. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν ἐργοστάσια χάρτου, μουσικῶν χορδῶν καὶ εἶναι κέντρον τοῦ ἐμπορίου μετάξης τῆς περιφερείας τοῦ Τυρόλου. Ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης ἔδωσε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως εἰς σειρὰν μαχῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1796 παρ' αὐτὴν ἐν Μόρι, Σὰν Μάρκο καὶ εἰς τὰ στενὰ τοῦ Καλλιάνο, καθ' ἃς ὁ στρατηγὸς Μασσενὲ ἐνίκησε τοὺς Αὐστριακούς. Μ. Δ. Β.

ροβέρτειος ***πύελος*** (Bassin de Robert). Οὕτω καλεῖται σπανιωτάτη παραμόρφωσις τῆς πυέλου, καθ' ἣν αὕτη διαπλατύνεται μεγάλως κατὰ τὴν ἐγκαρσίαν διάμετρον ἢ κατεύθυνσιν· τὸ ἀνώτερον πυελικὸν στόμιον ἔχει σχῆμα ἰσοσκελοῦς τριγώνου, οὗτινος ἡ ἐστενωμένη βάσις κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ ἄνευ τῶν πτερύγων. Ἡ τοιαύτη πύελος βαίνει στενουμένη ἐκ τοῦ ἄνω ἐπὶ τὰ κάτω

Digitized by Google

ἐν εἴδει χώνης. Τὸ κυριωδέστερον κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς πυέλου ταύτης εἶναι ἡ ἔλλειψις κυρτότητος τῶν ἀνωνύμων γραμμῶν αἵτινες εἶναι εὐθύγραμμοι. Ὁ αὐτόματος τοκετός, μετὰ τοιαύτης πυέλου, εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἀκατόρθωτος· δι' ὃ προσφεύγομεν εἰς τὴν καισαρικὴν ἐγχείρησιν, τῶν πυελοτομιῶν οὐδὲν παρεχουσῶν εὐνοϊκὸν ἀποτέλεσμα, ἕνεκα τῆς ἀγκυλώσεως ἀμφοτέρων τῶν ἱεροειλεακῶν ἀρθρώσεων. Ὁ πρόωρος τοκετὸς δὲν παρέχει ὡσαύτως εὐνοϊκὴν λύσιν, ὡς καὶ ὁ κανονικὸς τοκετός· τὸ χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ πυέλῳ διάστημα εἶναι τοσοῦτον περιωρισμένον, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ἐμβρυοτομία ἀποβαινει ἀκατόρθωτος.

Μ. Ν. Κ.

Ροβέρτειος ***σχολὴ*** (Robert College). Ἀνώτερον ἀμερικανικὸν ἐκπαιδευτικὸν ἵδρυμα, ἐγκατεστημένον ἐπὶ ἐκτάσεως 600 περίπου στρεμμάτων ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου, ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἱδρύθη τῷ 1863 ὑπὸ τοῦ Δρος Κύρου Hamlin (1863—1877) καὶ ἀνεπτύχθη ἀρχικῶς χάρις εἰς τὰς ἐκ 400.000 δολλαρίων δωρεὰς τοῦ φιλανθρώπου Χριστοφόρου Ρόβερτ, ἐμπόρου τῆς Ν. Ὑόρκης. Ἡ Ροβέρτειος ἐγαλούχησε γενεὰς ἡγητόρων ὅλων τῶν βαλκανικῶν κρατῶν (ἰδίως τῆς Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας) ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν G. Washburn (1878—1903), τοῦ Δρος Gates (1903 κ. ἑξ.) καὶ τοῦ Ἕλληνος Λουΐζου Ἡλιοῦ. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ τελευταίου τὸ ἑλληνικὸν καὶ μέγιστον ἄλλοτε ἐν τῇ σχολῇ τμῆμα ἀνεγνωρίσθη ὡς ἰσότιμον πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι κλασσικὰ γυμνάσια καὶ πρακτικὰ λύκεια μέχρι τοῦ 1922. Σήμερον, λόγῳ τῆς μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν διαρροῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸ τουρκικὸν στοιχεῖον ἔχει πλήρως ἐπικρατήσει, οὕτως ὥστε ἡ διεθνὴς παλαιὰ αὐτοῦ σύνθεσις νὰ μὴ ὑφίσταται πλέον. Ἐν τούτοις δὲν δύναταί τις ν' ἀρνηθῇ ὅτι, λόγῳ τῆς θαυμαστῆς αὐτοῦ ὀργανώσεως καὶ τῶν ἀπείρων παιδαγωγικῶν εὐκαιριῶν καὶ κατόπιν τῶν γενομένων μεταβολῶν, παρέχει ἔτι καὶ σήμερον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν τουρκικὴν δημοκρατίαν. Ἡ Ροβέρτειος περιλαμβάνει πλήρεις μέσας σχολὰς (γυμνάσιον, πρακτικὸν λύκειον καὶ ἐμπορικὴν σχολήν), τμῆμα ἀνωτέρων μεταγυμνασιακῶν σπουδῶν (κολλεγιακὸν) καὶ σχολὴν μηχανικῶν (ἀπὸ τοῦ 1912). Νῦν ἔχει περὶ τοὺς 700 μαθητάς, 12 μεγαλοπρεπῆ κτήρια καὶ ἐγκαταστάσεις ἀξίας περίπου 5.000.000 καὶ προικοδότησιν ἄλλων 4.000.000 δολλαρίων. Μ. Γ. Μ.—Σ. Σ. Π.

Ροβέρτος. Κοινότατον ὄνομα ἀνδρῶν καί, ἐνίοτε, γυναικῶν (*Ροβέρτα*) εἰς τοὺς νεολατινικοὺς καὶ γερμανικοὺς λαοὺς (λατιν. Robertus, ἰταλ., ἰσπαν. καὶ πορτογαλ. Roberto, γαλλ. Robert, γερμ. Robert, Rudbert, Rupert καὶ Ruprecht). Ἡ λέξις ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ παλαιογερμανικὸν *hrod*=δόξα καὶ *berht*=λαμπρός.

—Ροβέρτος, ***ἅγιος*** (saint Robert). Ὄνομα ἁγίων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας: —1) Ὁ *θεολόγος*, ἑορταζόμενος τὴν 23 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ ἐπίσκοπος Σαλτσβούργου, ἑορταζόμενος τὴν 27 Μαρτίου. —3) Ὁ ὑπηρετήσας ὡς ἐφημέριος καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἀποσυρθεὶς εἴς τι ἔρημον μέρος μετὰ δύο στρατιωτῶν, οὓς εἶχεν ἑλκύσει εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἐκεῖ δὲ ἀποθανὼν τῷ 1067. Ἑορτάζεται τὴν 17 Ἀπριλίου. —4) Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος τῶν κιστερκιανῶν μοναχῶν, ἀποθανὼν τῷ 1098 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 29 Ἀπριλίου. —5) *Ροβέρτος Lawrence*, ὅστις μοναχὸς ὢν ἐν Νόττιγκαμ τῆς Ἀγγλίας ἐκαρατομήθη τῷ 1535 μετὰ τοῦ Ἰωάννου Houghton καὶ Αὐγουστίνου Werbster καὶ ὡς μάρτυς συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 4 Μαΐου. —6) *Ροβέρτος Salt*, ὅστις ἐν Ὑόρκῃ τῆς Ἀγγλίας τῷ 1537 ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν μετ' ἄλλων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν καθολικῶν καὶ ἐκεῖ ἐξ ἀσιτίας ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν 11 Μαΐου. —7) *Ροβέτος de Knaresborough*, υἱὸς δημάρχου τῆς Ὑόρκης ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅστις κατ' ἀρχὰς ζήσας βίον ἀναχωρητοῦ καὶ κατόπιν εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Trinitaires ἀπέθανε τῷ 1250 καὶ ὡς ἅγιος ἑορτάζεται τὴν 14 Μαΐου. —8) *Ροβέρτος* ἢ *Ρουπέρτος*. Ἐγεννήθη ἐν Bingen παρὰ τὸν Ρῆνον κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα ἐκ πατρὸς δουκὸς ἐθνικοῦ καὶ μητρὸς Χριστιανῆς, κόρης αὐλικοῦ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Ἵδρυσε νοσοκομεῖα, ἐν οἷς ὁ ἴδιος ὑπηρέτει ὡς νοσοκόμος, ἀνήγειρεν ἐκκλησίας καὶ ἄλλας ἐκαλλώπισε καὶ ἀποθανὼν ἐν μοναστηρίῳ, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἔκτισεν, ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 15 Μαΐου. —9) *Ροβέρτος Johnson*, ἱερεὺς Ἄγγλος ὅστις, ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Ἐλισσάβετ τῷ 1580 ἀρνηθεὶς νὰ ὁμόσῃ πίστιν εἰς αὐτήν, ἀπηγχονίσθη μετὰ τοῦ Θωμᾶ Ford καὶ Ἰωάννου Shert καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὡς μάρτυς τὴν 28 Μαΐου. —10) Ὁ βενεδικτῖνος μοναχός. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος ἐν Ὑόρκῃ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀπέθανε τῷ 1159. Ἑορτάζεται τὴν 7 Ἰουνίου. —11) Ὁ *Βελλαρμῖνος* (βλ. λ.). —11) Ὁ *Μαλατέστα*, ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Ἰταλίας. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν καὶ ἀπέθανε τῷ 1432, ἑορταζόμενος τὴν 10 Ὀκτωβρίου. —12) Ὁ δομινικανὸς μοναχὸς ἐν Ἀβινιῶν, ἀποθανὼν τῷ 1317 καὶ ἑορταζόμενος ὡς ἅγιος τὴν 10 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ, ΗΓΕΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΡΙΓΚΙΠΕΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

— **Ροβέρτος** ***Κουρτεναί.*** Λατῖνος αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως (1221—1228), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Πέτρου Κουρτεναί. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου (1217), ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περιῆλθεν, ἀποποιηθέντος τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ του Φιλίππου, εἰς τὸν Ροβέρτον, ὅστις, ἀνήλικος ἔτι ὤν, διέμενεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ συγγενοῦς του βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Αὐγούστου (1180—1223). Αὐτοκράτωρ ἐστέφθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὴν 25 Μαρτίου 1221. Ἡ Λατινικὴ αὐτοκρατορία διετέλει τότε ἐν πλήρει παρακμῇ καὶ ἀποσυνθέσει, πᾶσα δὲ ἡ Μακεδονία καὶ μέγα μέρος τῆς Θρᾴκης εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, διετέλει ὅμως εἰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νικαίας Θεοδώρου Α΄ Λασκάρεως (1204—1222), λόγῳ τοῦ γάμου τούτου μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ροβέρτου Μαρίας καὶ τοῦ διαπραγματευθέντος συνοικεσίου μεταξὺ τοῦ Ροβέρτου καὶ τῆς Εὐδοκίας, θυγατρὸς ἐκ πρώτου γάμου τοῦ Θεοδώρου. Τὸ συνοικέσιον ἐκεῖνο δὲν ἐπραγματοποιήθη λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδώρου (1222), ὅτε ὁ διαδεχθεὶς τοῦτον Ἰωάννης Γ΄ Βατάτζης, θέμενος ὡς πρόγραμμα τῆς πολιτικῆς του τὴν ἐκδίωξιν τῶν Λατίνων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐστράτευσεν ἐπανειλημμένως κατ' αὐτῶν καὶ ἀπέσπασε πάσας σχεδὸν τὰς ὑπολειφθείσας αὐτοῖς χώρας ἔν τε τῇ Θρᾴκῃ καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ὁ Ροβέρτος, νέος ἀπαίδευτος, ἔκδοτος εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ ἄνανδρος, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ κράτους τῆς Νικαίας, πλὴν δὲ τούτου ἦτο ἀνίκανος νὰ παλαίσῃ καὶ κατὰ τῶν συγκυριάρχων τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑνετῶν καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ὑποτελῶν του βαρώνων, καὶ τέλος, ἀφοῦ παντοιοτρόπως ἐξηυτελίσθη ὑπ' αὐτῶν, ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν ἵνα ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ πάπα καὶ προκαλέσῃ νέαν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης Σταυροφορίαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων (κατὰ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου καὶ κατὰ τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας)· ἀλλὰ μὴ λαβὼν παρὰ τοῦ πάπα εἰμὴ ὀλίγα τινὰ χρήματα καὶ ἀφθόνους ὑποσχέσεις, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1228 καί, ἀσθενήσας καθ' ὁδόν, ἀπέθανεν ἐν Εὐβοίᾳ. Τὸν θρόνον του διεδέξατο ὁ νεώτερος ἀδελφός του *Βαλδουῖνος*. Ν. ΚΛΣ

ΓΑΛΛΙΑΣ

—Ροβέρτος Α΄, βασιλεὺς τῆς ***Γαλλίας*** (922—923) Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Καπετιδῶν Ροβέρτου τοῦ Ἰσχυροῦ καὶ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Εὔδου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 865. Μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του τὸν διεδέχθη ἐν τῇ μαρκιωνίᾳ τῇ μεταξὺ Σηκουάνα καὶ Λίγηρος καὶ ὠνομάσθη «δοὺξ τῶν Φράγκων». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὔδου ἀνεγνώρισε τὸν ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Καρολιδῶν ἀνακηρυχθέντα βασιλέα Κάρολον Γ΄ τὸν Ἁπλοῦν, ὅστις καὶ ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν τὸ δουκᾶτον τῆς Γαλλίας. Ἐπεχείρησε πολλὰς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Νορμανδῶν τοῦ Λίγηρος, οὓς ἀπώθησε πέραν τῆς Σάρτρης (911) καὶ κατενίκησε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Λίγηρος (921). Τῷ 920 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, δυσηρεστημένων κατὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Ἁπλοῦ, λόγῳ τῶν μέτρων ἅτινα ἐπεχείρησε νὰ λάβῃ κατ' αὐτῶν ὁ εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως Ἀγκανόν. Ὁ Κάρολος ἡττηθεὶς κατέφυγεν εἰς Λαὸν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λωρραίνην, ὁ δὲ Ροβέρτος ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Γαλλίας στεφθεὶς ἐν Ρὲνς (922). Ἅμα τῇ ἐνθρονίσει του κατέστησε τὸν υἱόν του Οὖγον τὸν Λευκὸν κόμιτα τῶν Παρισίων καὶ συνεμάχησε μετὰ τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ του Ραούλ, δουκὸς τῆς Βουργουνδίας. Ἀρχομένου τοῦ 923, ὁ Κάρολος ὁ Ἁπλοῦς, συγκροτήσας σημαντικὸν στρατὸν ἐν Λωρραίνῃ, ἐβάδισε κατὰ τοῦ Λαὸν. Ὁ Ροβέρτος Α΄ ἔσπευσε νὰ στρατοπεδεύσῃ πλησίον τοῦ Σουασσόν, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Αἰν, ὅπου ὁ Κάρολος ὁ Ἁπλοῦς τοῦ ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς. Ὁ στρατὸς τῶν Καπετιδῶν ἀνήρχετο εἰς εἰκοσακισχιλίους ἄνδρας, ἐνῷ ὁ τῶν Καρολιδῶν εἰς 11.000. Ἡ μάχη ὑπῆρξε φονικωτάτη, φονευθέντων ἕνδεκα χιλιάδων περίπου ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ροβέρτου καὶ ἑπτακισχιλίων ἐκ τῶν τοῦ Καρόλου. Ἐπὶ πλέον, κατὰ τὴν μάχην ἐφονεύθη καὶ ὁ Ροβέρτος, μονομαχήσας κατὰ τὴν παράδοσιν πρὸς τὸν Κάρολον ἢ τὸν ὑπαρχηγόν του Φουλβέρτον, κόμιτα τῆς Λωρραίνης. Παρὰ τὸν φόνον ἐν τούτοις τοῦ Ροβέρτου, ὁ Κάρολος ἡττήθη καὶ ὑπεχώρησε καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Οὔγου τοῦ Ἁπλοῦ.

—Ροβέρτος Β΄ *ὁ Εὐσεβής*, βασιλεὺς τῆς ***Γαλλίας*** (996—1031). Υἱὸς τοῦ Οὔγου Καπέτου, γεννηθεὶς τῷ 970. Ἔτυχεν ἐξαιρετικῆς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μορφώσεως ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ρὲνς καὶ προσελήφθη ὡς συμβασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πατρός του τῷ 987. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐνυμφεύθη διὰ πολιτικοὺς λόγους τὴν Ροζάλαν ἢ Σουζάνναν, χήραν τοῦ κόμιτος τῆς Φλάνδρας Ἀρνοὺλ Β΄ καὶ θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Προβηγκίας Βερανζέρου, ἣν ὅμως ἐξεδίωξε μετὰ ἓν ἔτος, διότι ἦτο κατὰ πολὺ πρεσβυτέρα του. Τῷ 996, γενόμενος μόνος βασιλεύς, ἐνυμφεύθη τὴν Βέρθαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Βουργουνδίας Κονράδου τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ χήραν τοῦ Εὔδου, κόμιτος τῆς Σάρτρης, τοῦ Τοὺρ καὶ τοῦ Μπλουά, παρ' ὅλον ὅτι ὑπῆρχον διὰ τὸν γάμον τοῦτον ἐμπόδια ἐκ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, τοῦ Ροβέρτου ὄντος ἀναδόχου ἑνὸς τῶν τέκνων τῆς Βέρθας. Ὁ πάπας Γρηγόριος Ε΄ ἀντετάχθη κατὰ τοῦ γάμου τούτου, ἡ δὲ ἐν Ρώμῃ συνελθοῦσα σύνοδος (998) ἀπήγγειλε τὴν ποινὴν τοῦ ἀναθέματος κατὰ τοῦ Γάλλου βασιλέως καὶ ἀφώρισε τοὺς κληρικούς, οἵτινες ηὐλόγησαν τὸν γάμον. Κατόπιν τούτου ὁ Ροβέρτος διεζεύχθη τὴν Βέρθαν καὶ ἐνυμφεύθη (1001) τὴν Κωνσταντίαν, θυγατέρα τοῦ κόμιτος Γουλιέλμου τῆς Ἀρλ. Ἡ Κωνσταντία ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς καὶ συνοδείαν «ἀνδρῶν ἐκτεθηλυμένων», οἵτινες μετέδωσαν τὰ ἤθη των εἰς τὴν βόρειον Γαλλίαν, ὑπῆρξε δὲ λόγῳ τοῦ κακοῦ χαρακτῆρός της καὶ τῆς φιλαργυρίας της ὁ κακὸς δαίμων τοῦ Ροβέρτου Β΄. Ἐξ αὐτῆς ἔσχε τέσσαρας υἱοὺς καὶ μίαν θυγατέρα: τὸν Οὖγον (1007), τὸν Ἐρρῖκον (1010), τὸν Ροβέρτον, τὸν Εὖδον καὶ τὴν Ἀδέλαν, νυμφευθεῖσαν (1023) τὸν Ριχάρδον Γ΄ τῆς Νορμανδίας. Τῷ 1002, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας Ἐρρίκου, υἱοῦ Οὔγου τοῦ Μεγάλου, ὁ Ροβέρτος ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Βουργουνδίας, ἣν καὶ ὑπέταξε μετὰ μακροὺς ἀγῶνας (1002—1015). Τῷ 1017, τῇ ἀξιώσει τῆς Κωνσταντίας, προσέλαβεν ὡς συμβασιλέα τὸν υἱόν του Οὖγον, ὅστις ὅμως, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν τῷ ἐπετράπη εὐρεῖα ἐνάσκησις τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ πατρός του καὶ ἐλεηλάτησε τὴν χώραν. Ἀργότερον, τυχὼν ἀμνηστίας, ἐπέστρεψε πλησίον τοῦ Ροβέρτου, ἀλλ' ἀπέθανεν αἰφνιδίως τῷ 1025, τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ὁ πατήρ του ἡτοιμάζετο νὰ ὑποτάξῃ τὴν Λωρραίνην. Ὁ Ροβέρτος, καταβεβλημένος ἐκ τῆς θλίψεως, ἐγκατέλειψε τὰ κατακτητικὰ σχέδιά του καὶ προσέλαβεν ὡς συμβασιλέα τὸν δευτερότοκον υἱόν του Ἐρρῖκον, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Κωνσταντίας, ἥτις ἐπεφύλασσε τὴν θέσιν ταύτην διὰ τὸν τριτότοκον υἱόν της Ροβέρτον. Ἡ Κωνσταντία ἐκδικουμένη παρέσυρε τοὺς υἱούς της εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ πατρός των (1030). Ὁ Ροβέρτος ἡττηθεὶς κατέφυγεν εἰς Μπωζανσύ, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Βουργουνδίαν. Ἀπέθανεν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης.

[Ἀνδηγαυΐας]

—Ροβέρτος *ὁ Ἰσχυρός*, κόμις τῆς ***Ἀνδηγαυΐας*** καὶ τοῦ ***Μπλουά.*** Ὁ γενάρχης τοῦ οἴκου τῶν Καπετιδῶν, ἀποθανὼν περὶ τὸ 866. Σαξωνικῆς κατὰ τὸν χρονικογράφον Αἰμινὰν καταγωγῆς, υἱὸς ἑνὸς Γερμανοῦ, τοῦ Βίττικιντ, κατὰ τὸν Ρισέ, ὁ Ροβέρτος ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον περὶ τὸ 852 ὡς «ρέκτωρ» τοῦ ἀββαείου τοῦ Μαρμουτιέ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος καθίσταται τιτλοῦχος ἐν τῇ αὐλῇ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, κατὰ τοῦ ὁποίου ὅμως ἐξεγείρεται τῷ 856 μετὰ τῶν ἄλλων ἰσχυρῶν εὐγενῶν τῆς Νευστρίας, γίνεται δὲ σύμμαχος Λουδοβίκου τοῦ Γερμανικοῦ, ὅτε οὗτος ἐλεηλάτει τὸ βασίλειον τοῦ ἀδελφοῦ του. Τῷ 861 συμφιλιοῦται μετὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, ὅστις ἀναθέτει εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς μεταξὺ Σηκουάνα καὶ Λίγηρος χώρας, εἶτα δὲ τὰς κομιτείας τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ τοῦ Μπλουά. Ὁ Ροβέρτος ἐγκατασταθεὶς εἰς τὰς κτήσεις του ἠγωνίσθη ἀρχικῶς κατὰ τοῦ Σολομῶντος τῆς Βρετάνης, εἶτα δὲ κατὰ τῶν Νορμανδῶν τοῦ Λίγηρος, νικήσας τούτους ἐπανειλημμένως τῷ 864 καὶ 865. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐτραυματίσθη θανασίμως, ἐνῷ κατεδίωκε τοὺς Νορμανδούς. Οἱ υἱοί του Εὔδος καὶ Ροβέρτος ἐγένοντο βασιλεῖς τῆς Γαλλίας.

[Ἀρτουᾶ]

—Ροβέρτος Α΄ *ὁ Καλός*, κόμις ***τοῦ Ἀρτουᾶ.*** Γάλλος πρίγκιψ, υἱὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Η΄ καὶ τῆς Λευκῆς τῆς Καστίλλης καὶ ἀδελφὸς Λουδοβίκου Θ΄ τοῦ Ἁγίου, γεννηθεὶς τῷ 1216 καὶ θανὼν τῷ 1250. Ἐνωρίτατα ἔδωσε δείγματα τοῦ ὑπερηφάνου καὶ ὁρμητικοῦ χαρακτῆρος διὰ τῆς τιμωρίας ἣν ὑπέβαλεν εἰς τὸν Τιμπὼ τῆς Καμπανίας διὰ τὰς μετὰ τῆς βασιλίσσης Λευκῆς σχέσεις του (1236). Τῷ 1237 προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου εἰς ἱππότην, αἱ δὲ δοθεῖσαι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἑορταὶ ὑπῆρξαν μοναδικαὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Γαλλίας. Ὁ Ροβέρτος τοῦ Ἀρτουὰ ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ἥρως τῆς σταυροφορίας τοῦ 1248. Ἐν Αἰγύπτῳ αὐτὸς κυρίως συνετέλεσεν εἰς τὰς πρώτας ἐπιτυχίας τῶν σταυροφόρων, κατόπιν τῶν ὁποίων ὑπεχώρησεν ὁ στρατὸς τοῦ ἐν τῇ μάχῃ φονευθέντος ἐμίρου Φαχρεντίν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Δαμιέττης συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπόρριψιν τῶν περὶ εἰρήνης προτάσεων τῶν Σαρακηνῶν καὶ συνεβούλευσε τὴν κατὰ τοῦ Καΐρου ἐκστρατείαν πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ ὁρμητικὸς καὶ πείσμων ὅμως χαρακτήρ του ὑπῆρξεν ἡ κυρία αἰτία τῆς καταστροφῆς τῶν σταυροφόρων ἐν Μανσούρᾳ. Ὁ Ροβέρτος ἐπετέθη κατ' αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἀναμένῃ τὴν συγκέντρωσιν ὅλων τῶν σταυροφόρων καὶ ἐπὶ κεφαλῆς 600 μόνον ναϊτῶν. Οἱ Ἄραβες ἀφήσαντες τὸν Ροβέρτον νὰ εἰσέλθῃ μετὰ τῶν ὀλίγων ἱπποτῶν του εἰς τὴν Μανσούραν, ἔκλεισαν τὰς πύλας αὐτῆς, καὶ κατέσφαξαν πάντας εἰς τὰς στενὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως.

Digitized by Google

Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Ματθίλδης τῆς Βραβάντης ἔσχε δύο τέκνα, τὸν Ροβέρτον Β΄ τοῦ Ἀρτουᾶ καὶ τὴν Λευκήν, νυμφευθεῖσαν τὸν Ἐρρῖκον Α΄ τῆς Ναβάρρας καί, εἰς δεύτερον γάμον, τὸν Ἐδμόνδον τοῦ Λανκάστερ.

— **Ροβέρτος Β΄** ὁ *Εὐγενής*, κόμις τοῦ ***Ἀρτουά***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γνωστὸς ἐν Κύπρῳ διαρκούσης τῆς εἰς Αἴγυπτον σταυροφορίας τῷ 1250 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κουρτραὶ τῷ 1302. Προεχειρίσθη εἰς ἱππότην ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου τῷ 1267, μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς εἰς Τύνιδα σταυροφορίας (1270), νικήσας τοὺς Σαρακηνοὺς οἵτινες ἀπώλεσαν ἐν τῇ μάχῃ πεντακισχιλίους ἄνδρας. Μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν γαλλικὸν θρόνον Φιλίππου τοῦ Τολμηροῦ ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Ἱσπανίαν ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Ναβάρραν, ἐξεγερθεῖσαν κατὰ τῆς ἀδελφῆς του Λευκῆς, χήρας τοῦ Ἐρρίκου Α΄, καὶ τοῦ Γάλλου διοικητοῦ Μπωμαρσαί, ἀποκατέστησε τὴν τάξιν ἐν Ναβάρρᾳ καὶ κατέλαβε τὴν Παμπελούναν (1276). Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πτῶσιν καὶ τὴν καταδίκην τοῦ εὐνοουμένου τοῦ Φιλίππου Πέτρου ντὲ λὰ Μπρός. Τῷ 1282 μετέσχε τῆς μετὰ τὸν «Σικελικὸν ἑσπερινὸν» ὀργανωθείσης ἐκστρατείας εἰς Ἰταλίαν. Διαρκούσης τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Καρόλου Β΄ τοῦ Ἀνδηγαυικοῦ ὠνομάσθη ἀντιβασιλεὺς τοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας (1285—1289), κατεναυμάχησε δὲ ἐπανειλημμένως παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Καλαβρίας τὸν Ρογῆρον ντὲ Λούρια. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Καρόλου Β΄ καὶ τὴν συνθηκολόγησίν του μετὰ τῆς Ἀραγωνίας, ὁ Ροβέρτος ἐξορισθεὶς ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς Γαλλίαν. Τῷ 1295—1296 μετέσχε τῆς εἰς Γουϊάννην ἐκστρατείας κατὰ τῶν Ἄγγλων, κυριεύσας πολλὰς πόλεις καὶ καταναυμαχήσας αὐτοὺς παρὰ τὸ Μπαγιόν. Κατὰ τοὺς ἐν Φλάνδρᾳ πολέμους ὁ Ροβέρτος ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος τῆς βασιλείας. Κατενίκησε τοὺς Φλαμανδοὺς ἐν Φὺρν (1297) καὶ ἐκυρίευσε τὴν Λίλλην καὶ τὰς πλείστας ναυτικὰς πόλεις τῆς Φλάνδρας, ἐξαναγκάσας τὸν κόμιτα τῆς Φλάνδρας καὶ τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας νὰ συνθηκολογήσουν μετ' αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν Φλαμανδῶν ἐβάδισε κατ' αὐτῶν ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἐκ δεκακισχιλίων ἱππέων καὶ ἰσαρίθμων πεζῶν. Οἱ Φλαμανδοί, ἴσοι τὸν ἀριθμὸν ἀλλὰ κακῶς ὡπλισμένοι, κατώρθωσαν νὰ προσελκύσωσιν αὐτοὺς εἰς Κουρτραί. Ὁ Ροβέρτος, ἀλόγιστος ὡς ὁ πατήρ του ὁρμητικότητος, ἐξέπεμψε κατὰ τῶν Φλαμανδῶν τοὺς Γάλλους ἱππεῖς, οἵτινες περιπλακέντες εἰς τὰς ἀνεσκαμμένας τάφρους ἀπωλέσθησαν σχεδὸν πάντες μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των ἀπὸ τὰ πλήγματα τῶν ἀντιπάλων των (1302). Ὁ Ροβέρτος Β΄ εἶχε νυμφευθῆ τρίς, τὴν Ἀμισὶ ντὲ Κουρτεναί, τὴν Ἀγνὴν ντὲ Μπουρμπὸν καὶ τὴν Μαργαρίταν τοῦ Αινώ.

— **Ροβέρτος Γ΄**, κόμις τοῦ ***Ἀρτουά***. Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου καὶ υἱὸς τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀρτουά, γεννηθεὶς τῷ 1287 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1343. Διημφισβήτησε τὴν κομιτείαν τοῦ Ἀρτουὰ πρὸς τὴν θείαν του Ματθίλδην ἢ Μαχώ, ἥτις χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀντιβασιλέως Φιλίππου τοῦ Μακροῦ ἐπέτυχε τῷ 1309 εὐνοϊκὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀπόφασιν τοῦ Παρλαμέντου, ἐπικυρωθεῖσαν τῷ 1311. Ὁ Ροβέρτος ἐκδικούμενος ἐπαναστάτησε, κυριεύσας τὸ Ἀρρὰς καὶ τὸ Σαὶντ-Ὀμὲρ (1316), ἀλλὰ τελικῶς ἡττήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου Ε΄. Νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Φιλίππου τοῦ Βαλουᾶ Ἰωάνναν, ὑπεστήριξε τοῦτον καὶ κατέλαβε τὸν γαλλικὸν θρόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλίππου ΣΤ΄ (1328) καὶ ἐπέτυχεν ἀναθεώρησιν τῆς πρώτης ἀποφάσεως, ἰσχυριζόμενος ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς κομιτείας τοῦ Ἀρτουὰ τίτλοι του εἶχον κλαπῆ ὑπὸ τοῦ καγγελαρίου τῆς κομίσσης Ματθίλδης, ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ἀρτουά. Ὁ αἰφνίδιος ὅμως θάνατος τούτου (1329), εἶτε τῆς Ματθίλδης καὶ τέλος τῆς θυγατρός της Ἰωάννας, δι' ἃς ἐθεωρήθη ἔνοχος ὁ Ροβέρτος, ἠνάγκασε τοῦτον νὰ καταφύγῃ εἰς Βρυξέλλας (1331). Καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ Παρλαμέντου καὶ τεθεὶς ἐκτὸς νόμου, ὁ Ροβέρτος ἐπεχείρησε νὰ δολοφονήσῃ τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας Εὐδὸν Δ΄, ἀδελφὸν τῆς συζύγου τοῦ Φιλίππου ΣΤ΄, ἣν ἐθεώρει αἰτίαν τῆς διώξεώς του, εἶτα δὲ ἐπεζήτησε διὰ μαγγανειῶν θάνατον τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ υἱοῦ της Ἰωάννου (1333). Ὁ Φίλιππος ΣΤ΄ ἐξηνάγκασε τότε τὸν δοῦκα τῆς Βρετάνης καὶ εἶτα τὸν δοῦκα τῆς Νεμοὺρ ὅπως ἐκδιώξωσιν ἐκ τῶν κτήσεών των τὸν Ροβέρτον, ὅστις διεπεραιώθη εἰς Ἀγγλίαν μεταμφιεσμένος εἰς ἔμπορον, καθ' ὃν χρόνον ὁ Φίλιππος διέτασσε τὴν ἐγκάθειρξιν τῆς συζύγου του εἰς τὸν πύργον τοῦ Σινὸν καὶ τῶν τέκνων του εἰς Νεμούρ, ἀπηγόρευε δὲ εἰς πάντας νὰ παράσχωσιν οἱανδήποτε συνδρομὴν εἴτε εἰς τὸν Ροβέρτον εἴτε εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Ὁ Ροβέρτος ἐλθὼν εἰς Ἀγγλίαν παρέπεισε τὸν Ἐδουάρδον νὰ λάβῃ ἐκ νέου τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὃν εἶχεν ἐγκαταλείψει. Ἕνεκα τούτου ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ ὁ Ροβέρτος ἐστάλη μετὰ στρατοῦ εἰς Φλάνδραν, ἀλλ' ἀπέτυχε πρὸ τοῦ Σαὶντ-Ὀμὲρ (1340). Δύο ἔτη βραδύτερον, κατὰ τὸν πόλεμον περὶ διαδοχῆς τῆς Βρετάνης, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸ Βὰν (1342), ἀλλὰ τραυματισθεὶς βαρέως μετεφέρθη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ἀφοῦ ὥρκισε τὸν Ἐδουάρδον Γ΄ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατόν του.

[Βουργουνδίας]

— **Ροβέρτος Α΄** ὁ *Γέρων*, δοὺξ τῆς ***Βουργουνδίας*** (1031—1075). Τριτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ροβέρτου Β΄ τοῦ Εὐσεβοῦς, ἀποθανὼν εἰς λίαν προκεχωρημένην ἡλικίαν τῷ 1075. Ἡ μήτηρ του Κωνσταντία ἐπεχείρησε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν διαδοχὴν τοῦ γαλλικοῦ θρόνου, ἀλλ' ἀποτυχοῦσα ἐξώθησεν αὐτὸν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ πατρός του (1028). Μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐρρίκου Α΄, ὁ Ροβέρτος ἔλαβε τὸ δουκᾶτον τῆς Βουργουνδίας, ὅπερ διῴκησε μετὰ συνέσεως. Οἱ χρονικογράφοι τῆς περιόδου ταύτης ἀποδίδουσιν ἐν τούτοις εἰς αὐτὸν πλῆθος σκληρῶν πράξεων, ἅστινας διέπραξεν εἰς βάρος τῶν εὐγενῶν τῆς χώρας του καὶ τῶν μονῶν, πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ὁποίων ἐπεχείρησε προσκύνημα εἰς Ρώμην. Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν δουκῶν τῆς Βουργουνδίας.

—**Ροβέρτος Β΄**, δοὺξ τῆς ***Βουργουνδίας*** (1272—). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Οὔγου Δ΄, ἐνυμφεύθη τῷ 1279 τὴν ἀδελφὴν Φιλίππου τοῦ Τολμηροῦ Ἀγνήν, χάρις δὲ εἰς τὸν δεσμὸν τοῦτον ὑπῆρξε πιστὸς σύμμαχος τοῦ οἴκου τῆς Γαλλίας.

[Νορμανδίας]

— **Ροβέρτος Α΄** ὁ *Διάβολος* ἢ ὁ *Μεγαλοπρεπής*, δοὺξ τῆς ***Νορμανδίας*** (1028—1035) Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ριχάρδου Β΄, διεδέχθη τῷ 1028 τὸν ἀδελφόν του Ριχάρδον Γ΄, ὃν κατηγορήθη ὅτι ἐδηλητηρίασεν. Ἡ κατηγορία αὕτη προεκάλεσε τὴν ἐξέγερσιν τῶν εὐγενῶν τῆς χώρας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θείου του Ροβέρτου, ἀρχιεπισκόπου τῆς Ρουὲν καὶ κόμιτος τοῦ Ἐβρέ. Ἡ ἐξέγερσις τούτων κατεστάλη μετὰ μεγάλης ταχύτητος καὶ σκληρότητος, εἰς τοῦτο δὲ ὁ Ροβέρτος ὀφείλει τὴν ἐπωνυμίαν του ὡς *Διαβόλου*. Ἡ δρᾶσις του ὅμως ὑπῆρξε περίλαμπρος ἐκτὸς τοῦ βασιλείου του. Τῷ 1030 ἐγκατέστησεν ἐκ νέου ἐν Φλάνδρᾳ τὸν γαμβρόν του Βαλδουῖνον Δ΄. Τῷ 1031, χάρις εἰς τὴν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Α΄ συμμαχίαν του, προσήρτησε τὸ Βεξίν. Ἀργότερον ὑπεχρέωσε τὸν δοῦκα τῆς Βρετάνης Ἄλλαν νὰ ὁμόσῃ πίστιν εἰς αὐτόν, παρεσκεύασε δὲ ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἀποκαταστήσῃ ἐν τῷ ἀγγλικῷ θρόνῳ τὰ τέκνα τοῦ Ἔθελρεντ, ἐκδιωχθέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας Κνούτ. Καὶ ὁ μὲν στόλος δὲν ἠδυνήθη λόγῳ τῆς τρικυμίας νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀκτάς, ὁ Κνοὺτ ὅμως ἔσπευσε νὰ συνθηκολογήσῃ μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ παραχωρήσῃ τὸ ἥμισυ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰ τέκνα τοῦ Ἔθελρεντ. Περίφημον ἐν τῇ ἱστορίᾳ παρέμεινε τὸ προσκύνημά του εἰς Ἱερουσαλήμ, διαρκοῦντος τοῦ ὁποίου ἐθαυμάσθη, ἐν Ρώμῃ ἰδίως, διὰ τὴν μεγαλοπρέπειάν του. Ἀπέθανεν ἐνῷ ἐπέστρεφεν ἐξ Ἱερουσαλήμ, δηλητηριασθεὶς πιθανῶς ὑπὸ ἀνθρώπων τῆς ἀκολουθίας του. Πρὸ τοῦ θανάτου του εἶχεν ὁρίσει ὡς διάδοχόν του τὸν ἐκ τῶν σχέσεών του μετά τινος ἁπλῆς ἀστῆς τοῦ Φαλαίζ, τῆς Ἀρλέτ, υἱόν του, ὅστις παρέμεινε γνωστὸς ὡς Γουλιέλμος ὁ Κατακτητής. Τὸ ἐπώνυμον τοῦ *Διαβόλου*, τὸ ὁποῖον τῷ ἀπεδόθη ὡς ἐκ τῆς ὁρμητικότητος καὶ τῆς σκληρότητός του ἐν ταῖς μάχαις, ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ συνδεθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Ροβέρτου μὲ πλῆθος μεσαιωνικῶν παραδόσεων, σχετικῶς πρὸς μυθικὰς καὶ μυστηριώδεις περιπετείας, ὧν ἥρως εἶναι ὁ *Ροβέρτος Διάβολος*. Ἐκ τῶν θρύλλων τούτων ὁ Σκρὶμπ ἠρύσθη τὸ ὁμώνυμον δρᾶμά του, μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Μάγερμπερ.

— **Ροβέρτος Β΄**, δοὺξ τῆς ***Νορμανδίας*** (1087 — 1134). Πρωτότοκος υἱὸς Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1058 Ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός του διεξεδίκησε τὸ δουκᾶτον τῆς Νορμανδίας, χωρὶς οὐδὲν νὰ ἐπιτύχῃ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, γενόμενος δοὺξ τῆς Νορμανδίας, διεξεδίκησεν, ἀνεπιτυχῶς ἐπίσης, τὴν κατοχὴν τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸν ἀδελφόν του Γουλιέλμον τὸν Πυρρότριχα. Αἱ διὰ τὴν πρώτην Σταυροφορίαν προετοιμασίαι συνεφιλίωσαν τοὺς δύο ἀδελφοὺς καὶ ὁ Ροβέρτος λαβὼν χρήματα ἐπὶ ὑποθήκῃ τοῦ δουκάτου του παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν. Ἀφοῦ ὑπεστήριξε τὸν πάπαν Οὐρβανὸν Β΄ νὰ θριαμβεύσῃ τῶν ἀντιπάλων του, ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους, μετασχὼν καὶ πολεμήσας λαμπρῶς εἰς ὅλας τὰς δοθείσας μάχας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς Σταυροφορίας, ἀρνηθεὶς τὸ προσφερθὲν βασίλειον τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐπέστρεψεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν Σιβύλλαν, θυγατέρα τοῦ δουκὸς τοῦ Κονβερσάνο. Ἡ ἐκ τούτου ἀργοπορία τῷ ἐστοίχισε τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας, ὅπερ, θανόντος Γουλιέλμου τοῦ Πυρρότριχος (1100), ἥρπασεν ὁ Ἐρρῖκος Α΄ Μπὼ-Κλέρ. Ὁ Ροβέρτος ἐπέστρεψεν εἰς Νορμανδίαν τῷ 1101, ταχέως ὅμως αἱ ἐξεγέρσεις τῶν εὐγενῶν τῆς χώρας παρέσχον ἀφορμὴν ἐπεμβάσεως εἰς τὸν Ἐρρῖκον Α΄. Νικηθεὶς καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ἐν Τενσεμπραὶ ὁ Ροβέρτος Β΄, ἐνεκλείσθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Κάρδιφ, ὅπου διῆλθεν εἴκοσιν ἑπτὰ ὅλα ἔτη ἐν αἰχμαλωσίᾳ.

[Φλάνδρας]

— **Ροβέρτος Α΄**, κόμις τῆς ***Φλάνδρας*** (1070—1093). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ κόμιτος Βαλδουΐνου Ε΄, γεννηθεὶς τῷ 1013. Ἱπποτικοῦ καὶ τυχοδιωκτικοῦ χαρακτῆρος, ἐπεχείρησε μετά τινων ὀπαδῶν του καὶ ἐπὶ πλοίων, ἐξοπλισθέντων χάριν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Μαυριτανῶν τῆς Γαλικίας (Ἱσπανία). Ἀργότερον ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν, μὴ σχοῦσαν οὐδὲν ἀποτέλεσμα, κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ὑπεστήριξε τὴν κόμισσαν τῆς Ὀλλανδίας Γερτρούδην, χήραν τοῦ Φλόρεντ Α΄, ἐναντίον τῶν ἐξεγερθέντων κατοίκων τῆς Φριζόν, καὶ εἶτα τὴν ἐνυμφεύθη. Ὁ ἀδελφός του Βαλδουῖνος ΣΤ΄ τοῦ Μὸνς ἀποθνήσκων τῷ ἐνεπιστεύθη τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Φλάνδρας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Ἀρνοὺλ (1090), ἀλλ' ἐγένετο κύριος τῆς χώρας μετὰ μακρὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν κόμισσαν Ριχίλδην. Τῷ 1085—1091 ἐπεχείρησε μακρὸν προσκύνημα εἰς Παλαιστίνην. Κατὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο ἐκαλλιέργησε τὰς σχέσεις του μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου Α΄ Κομνηνοῦ, ὅστις καὶ ἐπιστολὴν ἔγραψε πρὸς τὸν Ροβέρτον Α΄, ἀναφερομένην εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐδημοσίευσε πρῶτος ὁ Ἐδουάρδος Ριὰν ἐν Γενεύῃ (1879), ἔγραψε δὲ περὶ αὐτῆς ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος ἐν B. C. H. (σελ. 24, 1880) καὶ ἐν τῷ «Παρνασσῷ (σελ. 89, 1880).

—**Ροβέρτος Β΄** *τῆς Ἱερουσαλήμ*, κόμις τῆς ***Φλάνδρας*** (1093—1111). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ροβέρτου Α΄, μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς α΄ Σταυροφορίας, ἠμύνθη ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἐρρίκου Δ΄ ἐπὶ τῆς Ζηλανδίας καὶ συνεμάχησε μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΣΤ΄ ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Α΄. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον ἐπολιόρκησεν ἐν Μὼ τὸν Τιμπὼ Δ΄, κόμιτα τῆς Καμπανίας, σύμμαχον τῶν Ἄγγλων, ἀλλὰ καταδιώκων τοὺς πολιορκουμένους, οἵτινες ἐπεχείρησαν ἔξοδον, παρεσύρθη καὶ ἐπνίγη ἐν τῷ Μάρνῃ (1111).

—**Ροβέρτος Γ΄** *τοῦ Μπετύν*, κόμις τῆς ***Φλάνδρας*** (1305—1322). Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ κόμιτος Γκὺ ντὲ Νταμπιέρ, γεννηθεὶς τῷ 1240. Διεκρίθη ἐν τῷ πολέμῳ, ὃν ἐπεχείρησεν ὁ πατήρ του κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Ὡραίου τῷ 1327. Ὅταν ὁ κόμις τῆς Φλάνδρας ἀπελπισθεὶς παρεδόθη εἰς τὸν Φίλιππον μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, Ροβέρτου καὶ Γουλιέλμου, ὁ Ροβέρτος ἐνεκλείσθη ἐπὶ ἐννέα μῆνας εἰς τὸν πύργον τοῦ Σινόν. Ἀνακτήσας τὴν ἐλευθερίαν του μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1305), χάρις εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Ἀτὶ-σύρ-Ὂρζ, ἐγένετο δεκτὸς μετὰ ψυχρότητος ὑπὸ τῶν Φλαμανδῶν, οἵτινες ἀπεδοκίμαζον τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ἀγῶνος. Τῷ 1309 ὁ Ροβέρτος Γ΄ ἐπέτυχε μετριασμὸν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης, χάρις δὲ εἰς τὴν φιλειρηνικὴν πολιτικήν του τὸ φλαμανδικὸν ἐμπόριον ἀνεπτύχθη μεγάλως. Ἡ ἄρνησις ἐν τούτοις αὐτοῦ νὰ ἀνανεώσῃ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας πίστιν του καὶ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκχώρησιν τῆς Λίλλης, τοῦ Ντουαὶ καὶ τῆς Ὀρσί, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, παρὰ τὸν μεσολαβήσαντα θάνατον τοῦ Φιλίππου Δ΄ (1314). Ὁ διάδοχος τούτου Λουδοβῖκος Ι΄ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Φλάνδραν, ἀλλ' αἱ ἐπισυμβᾶσαι βροχαὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ μεγάλων ζημιῶν. Ὅ,τι δὲν κατώρθωσεν ὁ Λουδοβῖκος Ι΄, ἐπέτυχε, χάρις εἰς τὴν διπλωματικὴν ἐπιδεξιότητά του, ὀλίγον βραδύτερον, ὁ Φίλιππος Ε΄ (1319). Ὁ Ροβέρτος Γ΄ ἀπέθανεν ἐν Ὕπρ τῷ 1322.

ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

— **Ροβέρτος** *Κλὲμ* ἢ *Κλέμενς*, αὐτοκράτωρ τοῦ γερ***μανορρωμαικοῦ κράτους*** (1400—1410). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Παλατίνου ἐκλέκτορος Ροβέρτου Β΄, γεννηθεὶς τῷ 1352. Ὠνομάσθη ἐπίτροπος τῆς αὐτοκρατορίας διαρκούσης τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Βεγκεσλάου, ἐξελέγη δὲ αὐτοκράτωρ μετὰ τὴν παραίτησιν τούτου, στεφθεὶς ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1401. Τὸ αὐτὸ ἔτος, μεταβαίνων ὅπως στεφθῇ εἰς Ρώμην, ἠθέλησε νὰ ἐπανακτήσῃ τὸ Μιλᾶνον, ἀλλ' ἡττήθη ἐνῷ πρὸ τῆς Βρεσκίας ὑπὸ τοῦ Γαλέα Βισκόντι, ἐνῷ συγχρόνως τὸν ἐγκατέλειπεν ὁ δοὺξ τῆς Αὐστρίας καὶ ὁ υἱός του ἡττᾶτο ἐν Βοημίᾳ. Ἔκτοτε οὐδεὶς τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων ὑπήκουσεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, αὐτοὶ δὲ οὗτοι, οἵτινες εἶχον ψηφίσει ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς του, ἐσχημάτισαν κατ' αὐτοῦ τὸν σύνδεσμον τοῦ Μάρμπαχ (1405). Ἀργότερον ἐπεχείρησεν ἀνεπιτυχῶς νὰ καταλάβῃ τὴν Βραβάντην καὶ τὸ Λιμβοῦργον, ὅπερ κατεῖχον οἱ δοῦκες τῆς Βουργουνδίας. Ἀπέθανεν ἐν Ὀππενχάιμαν τῷ 1410.

—**Ροβέρτος**, διάδοχος τῆς ***Βαυαρίας***· βλ. λ. *Ρουπρεχτ*.

—**Ροβέρτος**, ἐκλέκτωρ τοῦ ***Παλατινάτου***· βλ. λ. *Ρουπέρτος*.

Digitized by Google

ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ

— **Ροβέρτος** ***ὁ Ἀνδηγαυϊκός,*** ἐπιλεγόμενος *ὁ Καλὸς* ἢ *Σοφός,* βασιλεὺς τῆς ***Νεαπόλεως*** (1309—1343). Τριτότοκος υἱὸς τοῦ Καρόλου Β', γεννηθεὶς τῷ 1275. Τῷ 1880 ἐδόθη ὡς ὅμηρος εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἠσχολήθη εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Σικελίας, κατεχομένης ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Γ' τοῦ Ἀραγωνικοῦ. Βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ρογήρου ντὲ Λώρια ἐπεχείρησε πολλὰς ἀποπείρας, ἀποτυχούσας πάσας (1299—1301) Μετὰ τὸν θανατον τοῦ πατρός του, ὑφαρπάσας τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνεψιοῦ του Χαροβέρτου, υἱοῦ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Καρόλου Μαρτέλλου, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, στεφθεὶς ἐν Ἀβινιὸν ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος Ε' (1309). Τῷ 1313 ὑπεστήριξε τοὺς Φλωρεντίνους κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου Ζ', εἰς τὸν ὁποῖον ἐπὶ πλέον παρημπόδισε τὴν εἰς Ρώμην εἴσοδον. Ὁ Ἐρρῖκος Ζ' ἀνεκήρυξε τότε τὸν Ροβέρτον ἐκτὸς νόμου καὶ παρεχώρησε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Φρειδερῖκον Β' τὸν Ἀραγωνικόν. Εὐτυχῶς διὰ τὸν Ροβέρτον ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέθανε τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἡ ἀπόφασίς του παρέμεινεν ἀνεκτέλεστος. Κατὰ τὴν περίοδον 1314—1325 ἐπανέλαβεν, ὑποστηριζόμενος καὶ ὑπὸ τῶν γουέλφων, τὰς προσπαθείας του πρὸς κατάληψιν τῆς Σικελίας, αἵτινες ὅμως παρέμειναν ἄκαρποι. Ὁ Ροβέρτος ὑπῆρξε φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἐν δὲ τῇ αὐλῇ του ἐφιλοξένησεν ἐπὶ μακρὸν τὸν Βοκκάκιον, ὅστις ἐξύμνησεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Φιαμέττας, τὴν θυγατέρα του Μαρίαν, καὶ τὸν Πετράρχην, ὅστις ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν σελίδας, εἰς ἃς ἐκφράζει δι' ἐνθουσιωδῶν φράσεων τὸν πρὸς αὐτὸν θαυμασμόν του. Στερούμενος υἱῶν, ἀφῆκεν ὡς διάδοχον τὴν ἐγγόνην του Ἰωάνναν.

ΣΚΩΤΙΑΣ

— **Ροβέρτος Α'** *Μπρούς,* βασιλεὺς τῆς ***Σκωτίας*** (1306—1329). Γεννηθεὶς τῷ 1274, ἀνετράφη ἐν τῇ ἀγγλικῇ αὐλῇ, τυχὼν τῆς εὐνοίας τοῦ Ἐδουάρδου Α'. Ἀναμιχθεὶς εἴς τινα συνωμοσίαν, ἠναγκάσθη μετὰ τὴν ἀνακάλυψίν της νὰ φύγῃ εἰς Σκωτίαν, ἀφοῦ ἐφόνευσεν ἐντὸς ἑνὸς ναοῦ τὸν λόρδον Μπάντενόχ, ὃν ὑπωπτεύετο ὡς προδώσαντα τὰ σχέδιά του. Ἐν Σκωτίᾳ διεκήρυξε τὴν ἀπόφασίν του ὅπως διεκδικήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματά του καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς ἐν Σκὼν τῷ 1306. Ὁ Ἐδουάρδος ἐξοργισθεὶς ὡρκίσθη νὰ τιμωρήσῃ σκληρῶς τὸν Ροβέρτον, ὀμόσας τὸν «ὅρκον τοῦ κύκνου», τὸν μεγαλύτερον δηλαδὴ ἱπποτικὸν ὅρκον. Ὁ Ροβέρτος κατέφυγε τότε εἰς τὰς Ἄνω Ἐπαρχίας τῆς Σκωτίας, ἐνῷ οἱ ὀπαδοί του ἐφονεύοντο, ἡ δὲ σύζυγός του Μαρία καὶ τὰ τέκνα του ἐφυλακίζοντο. Ὁ Ἐδουάρδος ἐστράτευσεν αὐτοπροσώπως κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἀπέθανεν. Ὁ Ροβέρτος παρέμεινε τέσσαρα ἔτη ἀκόμη ἀγωνιζόμενος ὡς «ἄγριον θηρίον» ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων του, θαυμαζόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ κερδίζων τὴν φιλίαν τῶν βαρώνων τοῦ βασιλείου του. Τῷ 1312 ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἄγγλων, καταλαβὼν τὸ Ἐδιμβοῦργον, τὸ Ρόξμπουργκ καὶ τὸ Πέρθ, καθ' ὃν χρόνον ἡ συνέλευσις τὸν ἀνεγνώριζεν ὡς βασιλέα τῆς Σκωτίας. Τῷ 1313 ἦρε θριαμβευτικὴν νίκην ἐν Μπάννοκμπερν, ὅπου ἔπεσε τὸ ἄνθος τῆς ἀγγλικῆς νεολαίας. Τῷ 1323 κατέλαβε τὸ Μπέρουϊκ καὶ ἠνάγκασε τὸν στρατὸν τοῦ Ἐδουάρδου Β' νὰ ἀποσυρθῇ μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν. Ἐπηκολούθησε τριετὴς εἰρηνικὴ περίοδος, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ροβέρτος Α', πληροφορηθεὶς ὅτι οἱ Ἄγγλοι ὑπεστήριζον τὸν Ἐδουάρδον Μπαγιόλ, ὃν εἶχον ὀνομάσει ἀντιβασιλέα, ἐξέπεμψε σκωτικὸν στρατὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Σημαντικὸς ἀγγλικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ νεαροῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Γ', ἐπελθὼν κατὰ τῶν Σκώτων, διεσκορπίσθη, οἱ δὲ Σκῶτοι ἤρχισαν δῃοῦντες τὸ Νορθούμπερλανδ. Κατόπιν τούτου οἱ Ἄγγλοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσωσι διὰ τῆς ἐν Ἐδιμβούργῳ συνθήκης τὸν Ροβέρτον Α' (1328). Ἀπέθανε τὸ ἑπόμενον ἔτος πλήρης δόξης καὶ ὑμνούμενος ὡς ὁ ἥρως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Σκωτίας. Πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Ροβέρτου Α' συνδέονται πλεῖσται σκωτικαὶ μεσαιωνικαὶ παραδόσεις.

— **Ροβέρτος Β'** *Στούαρτ,* βασιλεὺς τῆς ***Σκωτίας*** (1370). Υἱὸς τοῦ Οὐῶλτερ Στούαρτ καὶ ἔγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ Ροβέρτου Α', γεννηθεὶς τῷ 1316. Κληρονομήσας τοὺς πατρικοὺς τίτλους τῷ 1326, ὠνομάσθη μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ βασιλέως Δαυῒδ Β (1334) ἀντιβασιλεύς, κατὰ τὴν περίοδον δὲ τῆς πρώτης ταύτης ἀντιβασιλείας του ἐκυρίευσε τὸ Πέρθ (1339) καὶ τὸ Ἐδιμβοῦργον (1341). Μετὰ τὴν ἐν Νέβιλ'ς Κρὸς (1346) αἰχμαλωσίαν τοῦ Δαυῒδ Β' ὠνομάσθη ἐκ νέου ἀντιβασιλεύς, ἀλλ' ἀναμειχθεὶς εἰς συνωμοσίαν κατὰ τοῦ βασιλέως ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς (1363). Τῷ 1371, θανόντος τοῦ Δαυῒδ, διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ παρλαμέντου. Ὁ Ροβέρτος Β' ὑπῆρξε πρῶτος βασιλεὺς τῆς Σκωτίας ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Στούαρτ. Παρέμεινε φίλος καὶ σύμμαχος τῆς Γαλλίας, διετέλεσε δὲ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του εἰς διαρκῆ πόλεμον πρὸς τοὺς Ἄγγλους, οὓς κατενίκησεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ὄττερμπερν. Τῷ 1388 ἐγκατέλειψε τὴν διοίκησιν τοῦ βασιλείου του εἰς τὸν υἱόν του Ροβέρτον Γ'.

— **Ροβέρτος Γ'** *Στούαρτ,* βασιλεὺς τῆς ***Σκωτίας*** (1390—1406). Υἱὸς τοῦ Ροβέρτου Β', γεννηθεὶς τῷ 1340. Δραστήριος καὶ ἀποφασιστικός, διεδραμάτισε σπουδαῖον ῥόλον εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, εἰς ἃς ἀνεμείχθη ἐνωρίς. Τῷ 1390 διεδέχθη ἐν τῷ θρόνῳ τὸν πατέρα του· ἀλλὰ λόγῳ πτώσεως ἐκ τοῦ ἵππου του κατέστη ἀνίσχυρος νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν του, τὴν δὲ πραγματικὴν ἐξουσίαν ἤσκησεν ὡς ἐκ τούτου ὁ ἀδελφός του Ροβέρτος, κόμις τοῦ Φάϊφ καὶ δοὺξ τοῦ Ἄλμπανυ, ὅστις ἠμύνθη μὲν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Ἄγγλων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὴν τάξιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ροβέρτου, ἐγκλεισθεὶς λόγῳ τοῦ ἐκλύτου βίου του εἰς τὰς φυλακάς, ἀπέθανεν ἐν αὐταῖς, ἐνῷ ὁ δευτερότοκος υἱός του Ἰάκωβος ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἐνῷ μετέβαινεν εἰς Γαλλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν. Παρὰ τοῦτο, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροβέρτου Γ', ὁ Ἰάκωβος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Σκωτίας.

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

—**Ροβέρτος** τοῦ ***Ἀρμπρισσέλ*** (Arbrissel). Ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος τοῦ Φοντεβρώ, γεννηθεὶς ἐν Ἀρμπρισσὲλ (1047—1119). Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων προσελήφθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρεννῶν Σιλβέστρου ὡς βοηθὸς καὶ σύμβουλος αὐτοῦ, βραδύτερον δὲ προσκληθεὶς εἰς Ἀνζὲρ ἐδίδαξε θεολογίαν. Τῷ 1091 ἀποσυρθεὶς εἴς τι παρὰ τὸ Κραὸν δάσος διῆγεν ἐκεῖ βίον ἀσκητικόν, τρεφόμενος ἐκ τῶν ῥιζῶν καὶ χόρτων, πλεῖστοι δὲ πιστοὶ προσέτρεχον πρὸς τὸν «νεώτερον Ἰωάννην βαπτιστήν». Ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Β' παρέπεισε πλείστους ἡγεμόνας, ἐν οἷς τὸν δοῦκα τῆς Βρετάνης, νὰ μετάσχωσι τῆς διαμαρτυρίας τοῦ 1096. Ἵδρυσε πλείστας μονάς. **ε. ι. π.**

— **Ροβέρτος** ***τῆς Γενεύης.*** Ὁ ἀντίπαπας *Κλήμης Ζ'* (βλ. λ.)

— **Ροβέρτος** (Roberts). ***Γουλιέλμος Ράϊς.*** Σπουδαῖος Ἄγγλος ἑλληνιστής· βλ. λ. *Ρόμπερτς.*

— **Ροβέρτος** ***Γυϊσκάρδος.*** Νορμανδὸς ἱππότης· βλ. λ. *Γυισκάρδος.*

— **Ροβέρτος** ***τοῦ Κλαρὶ*** (Clari). Γάλλος χρονικογράφος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Μετέσχε τῆς σταυροφορίας τοῦ 1204, ἐν δὲ τῷ χρονικῷ του ἱστορεῖ τὰ γεγονότα εἰς τὰ ὁποῖα παρέστη μάρτυς καὶ συμμετέσχε, περιγράφων δι' ἀφελοῦς καὶ ἁπλοῦ ὕφους τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν ψυχολογίαν τῶν πτωχῶν σταυροφόρων. Τὸ χρονικὸν τοῦτο ἔχει ἀξίαν, καθ' ὅσον δι' ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὸ ἐπίσημον χρονικὸν τοῦ Βιλλαρδουΐνου ἀποκαθίστανται τὰ πραγματικὰ γεγονότα τῆς περιόδου ταύτης.

— **Ροβέρτος** ***τοῦ Μὸν*** (Mont) ἢ ***τοῦ Τοριν̓ὺ*** (Thorigny). Γάλλος χρονικογράφος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἀποθανὼν τῷ 1186. Ἀσπασθεὶς τὸν μοναχικὸν βίον ἐγένετο ἡγούμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μὸν-Σαὶν Μισέλ, ἐπεχείρησε δὲ πολλὰ ταξίδια εἰς Ἀγγλίαν, τυχὼν τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Β' τοῦ Πλανταγενέτου. Κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ «Παγκόσμιον Χρονικόν», ἀποτελοῦν συνέχειαν τοῦ χρονικοῦ τοῦ Σιγκβέρτου καὶ ἀναφερόμενον εἰς τὰ μεταξὺ 1112—1186 ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ συνδεόμενα ἰδίως πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἐρρίκου Β'. Ἐκτὸς τούτου θεωρεῖται ὁ πιθανὸς συγγραφεὺς τῶν «Χρονικῶν τοῦ Μὸν Σαὶν-Μισέλ».

— **Ροβέρτος** ***Φρίτς*** (Rober Fritg). Ψευδώνυμον, ὑφ' ὃ εἶναι γνωστὸς ὁ Ἰταλὸς ἀναρχικὸς *Μαλατέστα* Ἐρρῖκος (βλ. λ).

—**Ροβέρτος** ***τοῦ Ὠξὲρ*** (Anxerre). Γάλλος χρονικογράφος, ἀποθανὼν τῷ 1212. Ἐγένετο μοναχὸς τῷ 1205 καὶ συνέγραψε τὸ «Χρονικὸν τοῦ ἁγίου Μεριανοῦ τοῦ Ὠξέρ», ἀποτελοῦν ἐπίτομον γενικῆς ἱστορίας.

— **Ροβέρτος,** ἐπίσκοπος ***Λίνκολν*** (Lincoln). Λόγιος Ἄγγλος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὅστις ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Λίνκολν καταστὰς ἐξέγραψε μόνον τὴν τὰ μείζονα ἱστορικο-βιογραφικὰ ἄρθρα περιλαμβάνουσαν λατινικὴν ἐπιτομὴν τοῦ λεξικογράφου Σουΐδα (Liber Suda) [*Valentin Rose,* ἐν τῷ Hermes τοῦ 1871, τόμ. Ε', σ. 155—158, πρβλ. *Krumbacher,* Gesch. d. Byz. Lit., σ. 570.] **τ. ε. ε.**

Ροβεσπιέρρος (Robespierre), ***Αὐγουστῖνος-Ἰωσήφ.*** Γάλλος πολιτικὸς (1763—1794). Ἀδελφὸς τοῦ *Μαξιμιλιανοῦ Ροβεσπιέρρου,* δικηγόρος καὶ αὐτός, κατέλαβε πλείστας δημοσίας θέσεις καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Παρισίων. Ἀντιπρόσωπος τῆς συνελεύσεως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τουλῶνος, ἐπολέμησεν αὐτόθι ἡρωϊκῶς καὶ ὑπεστήριξε τὰς προτάσεις τοῦ Βοναπάρτου. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ἀπέκρουσε τὰς προτεινομένας ὑπὸ τῶν Μπαρρᾶ καὶ Φρερῶν ὁμαδικὰς ἐκτελέσεις. Κατὰ τὴν 9 Θερμιδὼρ ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι συνυπεύθυνος τῶν πράξεων τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὅταν ἐπολιορκήθη τὸ δημαρχεῖον, ἐρρίφθη ἐξ ἑνὸς παραθύρου, ὅπως αὐτοκτονήσῃ, ἔθραυσε τὸν ἕνα τῶν ποδῶν του καὶ οὕτως ἡμιθανὴς ὡδηγήθη εἰς τὸ ἰκρίωμα. **θ. β.**

— **Ροβεσπιέρρος** (Robespierre), ***Μαξιμιλιανὸς-Φραγκῖσκος-Ἰσίδωρος.*** Γάλλος πολιτικὸς καὶ περιώνυμος ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς ἐν Ἀρὰς τῇ 6 Μαΐου 1758 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῇ 28 Ἰουλίου 1794. Υἱὸς δικηγόρου, ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις λύκειον Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου, ἀποπερατώσας δὲ τὰς νομικάς του σπουδὰς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ὅπου μετήρχετο τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. συγχρόνως δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν μουσικήν. Ἐδημοσίευσε τότε μερικὰ ποιήματα καί τινας ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ κατόπιν ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἀράς. Αἱ προκηρυχθεῖσαι ἐκλογαὶ τῆς συνελεύσεως τῶν τριῶν τάξεων ἀπέσπασαν τὸν Ροβεσπιέρρον τῶν συνήθων ἀσχολιῶν του. Ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀρὰς εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν, ἔκτοτε δὲ ἡ ζωή του ἀπερροφήθη ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς. Κατ' ἀρ-

Μαξιμιλιανὸς Ροβεσπιέρρος.

χὰς ἐλάχιστα ἔδρασεν ἐν τῇ συνελεύσει, μόλις δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Βαστίλλης τὸ ὄνομά του ἤρξατο ἀναφερόμενον εἰς τὰς ἐφημερίδας. Ἡ ῥητορική του οὐδεμίαν ἐνεποίει ἐντύπωσιν εἰς τὴν συνέλευσιν, ἀλλ' οὗτος, ἀδιαφορῶν περὶ τούτου, ἐπεδίωκε τὴν ἀπόκτησιν τῆς εὐνοίας τοῦ λαοῦ καὶ ἐπραγματεύετο θέματα ἀρεστὰ εἰς αὐτόν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1789 ἐπρότεινε τὴν σύλληψιν πάντων τῶν ὑπόπτων καὶ τὴν κατάργησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς. Ἤρξατο οὕτω κατακτῶν τὸν λαόν, τοῦ ὁποίου βραδύτερον ἐγένετο τὸ εἴδωλον, ἀποκαλούμενος παρ' αὐτοῦ «Ἀδιάφθορος». Ἡ δημοτικότης του ηὔξανε διαρκῶς καὶ κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς συνελεύσεως τὰ πλήθη τὸν συνώδευον μετ' πευφημιῶν εἰς τὴν κατοικίαν του. Ὅτε τὴν 25 Ἰουνίου 1791 ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΣΤ', συλληφθεὶς εἰς Βαρέν, μετηνέχθη εἰς Παρισίους, ὁ Ροβεσπιέρρος ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ Λουδοβῖκος ΙΣΤ' καὶ ἡ Μαρία Ἀντουανέττα ἔδει νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὰς κοινὰς διατυπώσεις τῆς δικαιοσύνης, καθόσον ἡ μὲν βασίλισσα ἦτο ἁπλῆ πολῖτις, ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδὲν ἄλλο ἢ δημόσιος ὑπάλληλος, ὑπόλογος ἐνώπιον τοῦ ἔθνους. Αἱ ἀντιλήψεις αὗται ἀπεκρούσθησαν καὶ ὁ Λουδοβῖκος ὡρκίσθη εἰς τὸ ψηφισθὲν Σύνταγμα. Ἡ 30ὴ Σεπτεμβρίου 1791 ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, ὅτε δ' ἐξῆλθεν αὐτῆς ὁ Ροβεσπιέρρος τὸ ἀναμένον πλῆθος ἔστεψεν αὐτὸν διὰ κλάδου δρυὸς καὶ τὸν περιήγαγε μετὰ τοῦ Πιτιὼν θριαμβευτικῶς εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων. Ἔκτοτε ἡ φήμη τοῦ Ροβεσπιέρρου ὠγκοῦτο εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις, ἡ δὲ λιτότης τοῦ βίου του καὶ ἡ ἄκρα τιμιότης του τὸν καθίστων συμπαθέστερον εἰς αὐτάς. Ἤρξατο ἐκδίδων τὴν ἐφημερίδα «Ὑπερασπιστὴς τοῦ Συντάγματος», καθόσον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκλεγῇ πληρεξούσιος, ὡς διατελέσας τοιοῦτος εἰς τὴν προηγουμένην συνέλευσιν. Αἱ ἐπακολουθήσασαι μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος μεταναστεύσεις, ἡ φυγὴ τῶν ἀδελφῶν τοῦ βασιλέως, αἱ στρατολογίαι ὑπ' αὐτῶν ἀντεπαναστατῶν εἰς τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας, αἱ ἐνέργειαι τοῦ κλήρου ὅπως φέρῃ ἐντὸς τοῦ κράτους ἀντιπερισπασμὸν καὶ ἡ ἐπικειμένη ἐκστρατεία τῶν Πρώσσων κατὰ τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Βρουνσβίκης, πρὸς δὲ αἱ μωραὶ δηλώσεις αὐτοῦ ἐξήγειραν καθ' ὅλην τὴν χώραν τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ ἡ τύχη τῆς δυναστείας ἐκρίθη. Τὴν 10 Αὐγούστου 1792 ἡλώθησαν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ ἡ βασιλεία κατελύθη. Τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1792 συνεκλήθη νέα ἐθνικὴ συνέλευσις, ἥτις τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀνεκήρυξε τὴν δημοκρατίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ Ροβεσπιέρρου κατὰ τὰς ἐκλογὰς ταύτας ἐξῆλθε

Digitized by Google

πρῶτον ἐκ τῆς ἐκλογικῆς κάλπης τῆς πόλεως τῶν Παρισίων. Κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν ἐκάθησε μεταξὺ τοῦ Δαντὼν καὶ τοῦ Μαρὰ καὶ ἐτήρησε σιγὴν καθ' ὅλην τὴν συζήτησιν περὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας. Εὐθὺς ἀμέσως τὰ κόμματα ἤρξαντο φανερὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον. Οἱ Γιρονδῖνοι τὴν 19 Ὀκτωβρίου διὰ τοῦ Λουβὲ κατήγγειλαν τὸν Ροβεσπιέρρον ὡς ἀποβλέποντα πρὸς τὴν δικτατωρίαν, δείξαντες οὕτως ἐμπάθειαν καὶ ὀλίγην φρόνησιν, διότι, ἀποδίδοντες εἰς αὐτὸν σχέδια ἀπίθανα, ηὔξησαν τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ βαρύτητα. Ἀποκρούσας τὴν κατηγορίαν ὁ Ροβεσπιέρρος μετὰ μετριοπαθείας, εἵλκυσε πρὸς αὐτὸν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τῆς συνελεύσεως. Διετήρησεν εἶτα μετριόφρονα σιγήν, τὴν ὁποίαν διέρρηξε μόνον ὅτε ἤχθη πρὸ τῆς συνελεύσεως τὸ ζήτημα τῆς δίκης τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Ἀγορεύσας κατ' ἐπανάληψιν, συνετέλεσεν ὅπως ψηφισθῇ ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ βασιλέως. Μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ Λουδοβίκου, ἡ μεταξὺ Ὀρεινῶν καὶ Γιρονδίνων διαμάχη ἐπανελήφθη μετὰ μείζονος σφοδρότητος. Ὁ Ροβεσπιέρρος, κατωρθώσας νὰ ψηφίσῃ τὴν σύστασιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν Ὀρεινῶν, ἀπέβη κυρίαρχος τῆς Συνελεύσεως καὶ δι' αὐτῆς τῆς Γαλλίας. Τὸ κόμμα τῶν Γιρονδίνων κατεστράφη καὶ ὁ Ροβεσπιέρρος εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν δημοσίας ἀσφαλείας, ἀνέλαβε τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, ἐπέβαλε δὲ φρικτὴν τρομοκρατίαν καὶ ἀπέστειλεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ ἰκρίωμα τοὺς Γιρονδίνους, τοὺς ἐμπερτιστὰς καὶ τοὺς δαντωνικούς. Μετὰ τὰς ἑκατόμβας ταύτας, κατὰ τὰς ὁποίας ἔπεσαν αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπεφάσισε μετὰ τοῦ Σαὶν-Ζύστ νὰ μεταβάλῃ τὰ ἤθη, τὰς σκέψεις καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Γαλλίας καὶ νὰ συστήσῃ πολιτείαν κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀρχαίων τοιούτων, ἔχουσαν ὡς ἀρχὰς τὴν ἑνότητα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ ὡς λατρείαν τὸ ὑπέρτατον Ὄν. Ἡ τελετὴ τῆς νέας λατρείας προσδιωρίσθη τὴν 16 Νοεμβρίου 1793, ὁ δὲ Ροβεσπιέρρος ἀνηγορεύθη ἐν τῷ μεταξὺ παμψηφεὶ πρόεδρος τῆς συνελεύσεως, ὥστε νὰ εἶναι καὶ τελετάρχης τῆς ἑορτῆς. Τὸν λόγον, ὃν ἐξεφώνησεν, ἠρύσθη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ρουσσώ, τοῦ ὁποίου ἐπρέσβευε τὰς περὶ θεοσεβείας ἀρχάς. Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν τελετὴν ταύτην κατηργοῦντο πᾶσαι αἱ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης διατηρούμεναι διατυπώσεις ἐν τῷ ἐπαναστατικῷ δικαστηρίῳ, βασιλικοὶ δέ, συνταγματικοί, Γιρονδῖνοι καὶ Ὀρεινοὶ ἀπήγοντο ἀδιακρίτως καὶ ἀναπολογήτως εἰς θάνατον ἀνὰ πεντήκοντα καθ' ἑκάστην. Ἡ τρομοκρατία αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ δύο περίπου μῆνας. Ὁ Ροβεσπιέρρος, ὅστις ἐνομίζετο θεμελιωτὴς νέας ἠθικῆς δημοκρατίας, ἀνῆλθε τότε εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἰσχύος, πανταχοῦ δὲ ἐθρυλλεῖτο ἡ ἀρετή, ἡ μεγαλοφυΐα καὶ ἡ εὐγλωττία του, αἱ δὲ γενόμεναι κατ' αὐτοῦ ἀπόπειραι φόνου ἐτόνωσαν ἔτι μᾶλλον τὴν δημοτικότητά του. Ἀλλὰ τὸ τέλος τῆς τρομοκρατικῆς ταύτης ἐξουσίας ἐπλησίαζε. Μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν ἐπιτροπῶν ὑφίσταντο πάντοτε ἔριδες, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ὑπῆρχον κοινοὶ ἐχθροὶ πρὸς καταπολέμησιν ἐτηρεῖτο ἡ ἑνότης· μόλις ὅμως ἐξέλιπον οὗτοι, ἐξεδηλώθησαν αἱ διαφωνίαι. Ὁ Ροβεσπιέρρος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ καταβάλῃ τοὺς ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ἀντιζήλους του· ἐπίστευε τὸ ἔργον εὔκολον, διότι ὁ ὄχλος, ταυτίζων τὸν Ροβεσπιέρρον μὲ τὴν ἐπανάστασιν, ὑπεστήριζεν αὐτὸν ὡς ἀντιπρόσωπον τῶν συμφερόντων του. Ἐξ ἄλλου ἐκίνει κατ' ἀρέσκειαν καὶ τὴν ἔνοπλον δύναμιν τῶν Παρισίων, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἑνριώ. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ εἰργάσθησαν κρυφίως διὰ τὴν ἀνατροπήν του, κατηγοροῦσαι αὐτὸν ἐπὶ τυραννίᾳ. Τὴν νέαν θρησκείαν τοῦ ὑπερτάτου Ὄντος παρίστανον ὡς πρόδρομον τῆς δεσποτείας του, ὠνόμαζον αὐτὸν Πεισίστρατον, τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο μετεδίδετο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Ὁ Σαὶν-Ζύστ συνεβούλευε τὸν Ροβεσπιέρρον νὰ κτυπήσῃ τοὺς ἐχθρούς του ἰσχυρῶς καὶ ταχέως, λέγων ὅτι ἡ τόλμη περιέχει ὅλην τὴν πολιτικὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Ροβεσπιέρρος ἠναγκάσθη νὰ διεξαγάγῃ τὴν μάχην ἐν αὐτῇ τῇ συνελεύσει καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ καταλύσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ ὄχλου. Τὴν 8 τοῦ μηνὸς Θερμιδὼρ (26 Ἰουλίου 1794), ἀνελθὼν τὸ βῆμα τῆς συνελεύσεως, ἐζήτησε τὴν καταδίωξιν τῶν μελῶν τῶν ἐπιτροπῶν, καὶ ἰδίως τῆς Κοινῆς Σωτηρίας, τῶν ἀνθισταμένων εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ. Οὐδεμία φωνὴ ἐγκρίσεως ἢ ἀποδοκιμασίας ἠκούσθη, ἐνῷ δὲ ἡ συνέλευσις ἐταλαντεύετο, ὁ Βαντιὲ καὶ ὁ Καμπὼν ἀπέκρουσαν ἀλληλοδιαδόχως τὸν Ροβεσπιέρρον. Οἱ λόγοι τῶν δύο τούτων ῥητόρων ἐγένοντο δεκτοὶ μετ' ἐπευφημιῶν, τὴν δ' ἑπομένην, ἀρξαμένης τῆς συνεδριάσεως, πάντα τὰ κόμματα ἡνώθησαν κατὰ τοῦ Ροβεσπιέρρου καὶ πλεῖστοι κατήγγειλαν ἀπὸ τοῦ βήματος τὰς πράξεις του. Εἰς μάτην ἀπεπειράθη νὰ ὁμιλήσῃ, μὴ κατορθώσας δὲ τοῦτο, ἀπῆλθε τῆς συνεδριάσεως. Ἡ συνέλευσις ἐψήφισε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ καί τινων ὀπαδῶν του, ἐνῷ δὲ ἤγετο εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Λουξεμβούργου, ἠλευθερώθη καὶ μετεφέρθη εἰς τὸ δημαρχεῖον, ὅπου οἱ συνωμόται ἀπεφάσισαν νὰ στασιάσουν κατὰ τῆς συνελεύσεως, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ ἐκήρυξε τὴν δημαρχίαν ἐκτὸς νόμου καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τῶν ἐνόπλων τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτῆς. Ὁ Ροβεσπιέρρος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν πολιορκηθέντες ἀπώλεσαν πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἵνα ἀποφύγωσι δὲ τὴν ὠμότητα τῶν ἐχθρῶν των, προέβησαν εἰς αὐτοχειρίας. Ὁ Ροβεσπιέρρος συνέτριψε τὴν σιαγόνα του διὰ πιστολίου, τραυματίαν δὲ τὸν συνέλαβον καὶ τὸν μετέφερον ἐπὶ φορείου εἰς τὸ κατάστημα τῆς ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀσφαλείας ἐπιτροπῆς. Τὴν 10 τοῦ αὐτοῦ μηνός, περὶ τὴν 5ην ἑσπερινὴν ὥραν, ἤχθη μετὰ εἴκοσι δύο ἄλλων ὀπαδῶν του εἰς τὸ ἰκρίωμα. Ἀνῆλθεν αὐτὸ τελευταῖος, τὴν στιγμὴν δὲ καθ' ἣν ἔπεσεν ἡ κεφαλή του, οἱ παριστάμενοι ἐχειροκρότουν, οἱ δὲ ἀλαλαγμοὶ αὐτῶν ἐπλήρωσαν ἐπὶ μακρὸν τὴν πλατεῖαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ροβέττα (Rovetta), *Ἱερώνυμος*. Ἰταλὸς δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος (1852—1910). Ἐκ τῶν πρώτων του μυθιστορημάτων ἀπέκτησε μεγάλην φήμην, ἣν ἐστερέωσε τὸ μυθιστόρημα «Mater Dolorosa». Ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἔτι μεγαλυτέρα εἰς τὰ δραματικά του ἔργα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν αὐτὸν τὸν δημοφιλέστερον δραματικὸν συγγραφέα τῆς πατρίδος του καὶ γνωστότατον εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον, ὅπου πλεῖστα ἔργα του ἐπαίχθησαν ἐπανειλημμένως ὑπὸ ἰταλικῶν καὶ ξένων θιάσων. Τινὰ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Κοντέσσα Μαρία», «Στὴν πόλη τῆς Ρώμης», «Ὁ βάρβαρος», «Οἱ ἄτιμοι», «Ἡ δεσποινίς», «Ὁ ρωμαντικός», «Ἡ πραγματικότης», «Ὁ πρῶτος ἐραστής», «Ἡ σύζυγος τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος», «Τὰ δάκρυα τοῦ πλησίον», «Διηγήματα» κτλ. Μ. Δ. Β.

ρόβη, ἢ *ρόβι* (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὄροβος* (βλ. λ.).

Ρόβη *[Γεωγρ.]*. Νησὶς ἄνυδρος καὶ ἀκατοίκητος παρὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς Ἀργολίδος (πλάτ. 37° 29' ½ Β, μῆκ. 22° 52' Ἀν., χαρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia), 5 μίλ. νοτιοανατολικῶς τοῦ Ναυπλίου καὶ πρὸ τῆς χερσονήσου τοῦ Τολοῦ. Ὀνομάζεται καὶ Ρόμβη καὶ Ρόδι. Παράκεινται αὐτῇ σκοπελώδεις νησῖδες, οἱ *Ἅγιοι Ἀπόστολοι* καὶ *Δασκαλειό*, ἔχουσα φρούριον παλαιόν. Σ. Ε. Λ.

Ρόβια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 247. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ροβιάτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 499. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ ἀλευρόμυλον. Κεῖται ἐγγὺς τῆς Ἀμαλιάδος.

Ροβίγκο (Rovigo) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Βένετο, μεταξὺ τῶν νομῶν Μαντούης, Βερώνας, Φερράρας καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ἔχε ἔκτασιν 1.771 τ. χλμ. καὶ 300.946 κατ. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐκτεταμένην πεδιάδα, περιλαμβανομένην μεταξὺ τοῦ Κάτω Ἀδίγη καὶ τοῦ Δέλτα τοῦ Πάδου καὶ διαρρεομένην ὑπὸ τῶν δύο τούτων ποταμῶν καὶ ὑπὸ πολλῶν διωρύγων καὶ ποταμῶν μεταβληθέντων εἰς διώρυγας, ὅπως εἶναι ὁ Ἀντιτζέττο, ἡ Λευ ἡ διῶρυξ, ὁ Τάρταρο κλπ. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι εὐφορώτατον, καίτοι τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν εἶναι ἑλῶδες καὶ ἀνθυγιεινόν, ἰδίως τὸ τμῆμα τὸ καλούμενον Πολεζίνα, ὅπερ διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν διωρύγων. Ὁ νομὸς εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς τρομερὰς πλημμύρας, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ κάτοικοι προσπαθοῦν νὰ προστατευθοῦν διὰ τειχῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν κατασκευάσει παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Παράγει οἴνους, ὄρυζαν, σιτηρὰ καὶ μέταξαν.

— 2 Πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βολωνίας—Βενετίας. Κάτ. 37.970. Εἶναι πόλις παλαιά, μὲ πολλὰ ἱστορικὰ μέγαρα καὶ ἀνάκτορα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἔχει τεχνικὴν σχολήν, Ἀκαδημίαν ἐπιστημῶν, βιβλιοθήκην μὲ 60.000 τόμους, πινακοθήκην μὲ ἔργα τοῦ Τζιορτζόνε, τοῦ Πάλμα πρεσβυτέρου, τοῦ Τισιανοῦ, τοῦ Λεονάρδο ντὰ Βίντσι καὶ ἄλλων κλασικῶν, μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας κλπ. Ἔχει ζωηρὸν ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων, σιτηρῶν, ὀπωρῶν, ἐργοστάσια ὑφασμάτων καὶ κατεργασίας ἅλατος. Ὁ τίτλος τοῦ δουκὸς τοῦ Ροβίγκο ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν Σαβαρύ. Μ. Δ. Β.

ροβιδιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ῥοδῆ* (βλ. λ.).

Ροβιὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Εὐβοίας καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ παλαιοῦ χωρίου καὶ ἐκ τοῦ νεωτέρου προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ. Κάτ. 517. Ἡ κοινότης ἀριθμεῖ ἐν ὅλῳ 988 κατ., περιλαμβάνουσα καὶ τοὺς ποιμενικοὺς συνοικισμοὺς *Ἁγιαννᾶκον, Δαμιά, Δρυμώνα, Καλαμούδι, Κούλουρον, Μαρούλι* καὶ *Παλιοχώρι*. Ι. Σ. Σ.

ροβίθι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἐρέβινθος*.

Ροβίθι *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τῶν Ἀντικυθήρων (πλάτ. 35° 53' 20" Β, μῆκ. 23° 16' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον τοῦ Ποταμοῦ. Σ. Ε. Λ.

ροβιθιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐρέβινθος* (βλ. λ.).

ροβινία (ἡ) (Robinia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα φυλλοβόλα, ἀκανθοφόρα, ἀνάκανθα, δασικὰ ἢ κοσμητικὰ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 6 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι: Ἡ *ροβινία ἡ ψευδακακία* (Robinia pseudacacia). Εἶναι δένδρον, ὅπερ ἐνίοτε φθάνει καὶ εἰς ὕψος 30 μ., ἀκανθοφόρον, ἀντέχον εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ τὸ ψῦχος. Εὐδοκιμεῖ καὶ εἰς τὰ ἄγονα ἔτι μέρη καὶ ἀναπτύσσει πολλὰς καὶ μεγάλας ῥίζας, αἵτινες συγκρατοῦσι τὰ πέριξ χώματα. Τὸ ξύλον της εἶναι σκληρὸν καὶ ἀνθεκτικὸν καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν καὶ τὴν ἁμαξοπηγίαν. Πολλαπλασιάζεται διὰ ῥιζῶν, παραφυάδων καὶ διὰ σπορᾶς. Εἰς γόνιμα ἐδάφη ἀναπτύσσεται ταχύτατα καὶ λαμβάνει μέγα ὕψος. *Ροβινία ἡ χνοώδης* (Robinia hispida). Εἶναι δενδρύλλιον καλλιεργούμενον πολλαχοῦ πρὸς κόσμον καὶ πολλαπλασιαζόμενον δι' ἐμβολιασμοῦ συνήθως ἐπὶ τῆς ροβινίας τῆς ψευδακακίας. Τὸ πρῶτον εἶδος εἰσήχθη παρ' ἡμῖν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος καὶ καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, ὡς ἡ *ροβινία ἡ ψευδακακία ἡ βεσσονιανὴ* (Robinia pseudacacia bessoniana), ἡ *ροβινία ἡ ψευδακακία ἡ δεκαισνιανὴ* (Robinia pseudacacia decaisniana), *ἡ ροβινία ἡ ψευδακακία ἡ μονόφυλλος* (Robinia pseudacacia monophylla), ἡ *ροβινία ἡ ψευδακακία ἡ τρίφυλλος* (Robinia pseudacacia trifoliata), *ἡ ροβινία ἡ ψευδακακία ἡ σφαιρικὴ* (Robinia pseudacacia umbraculifera), κ. τ. λ. Δ. Ν. Π.

— **ροβινίας *ἔλαιον*** *[Χημ.]*. Αἰθέριον ἔλαιον ἀπαντῶν εἰς τὰ ἄνθη τῆς ροβινίας τῆς ψευδακακίας. Ὡς συστατικὰ αὐτοῦ ἀνευρέθησαν τερπινεόλη, λιναλόλη, ἡλιοτροπίνη, βενζιλαλκοόλη, ἰνδόλιον καὶ ἀνθρανιλικὸς μεθυλεστήρ. Σ. Γ.

ροβινίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Γλυκοζίτης ἀνευρεθεὶς εἰς τὴν ροβινίαν τὴν ψευδακακίαν. Ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν φλωρογλυκοζιτῶν. Δι' ἐπιδράσεως ὀξέων κατ' ἀρχὰς ἀποχωρίζεται γλυκόζη καὶ εἶτα διὰ τῆς μακροτέρας ἐπενεργείας φλωρογλυκίνη. Σ. Γ.

Ροβίνιο (Rovigno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἰστρίᾳ, ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τεργέστης—Πόλας. Κάτ. 10.600. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ βραχώδους χερσονησῖδος, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ὁποίας ὑψοῦται ἡ μητρόπολις μετὰ ὑψηλοῦ κωδωνοστασίου καὶ κολοσσιαίου φάρου. Ἔχει ναυπηγεῖα καὶ εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐμπορικῶν λιμένων τῆς Ἰστρίας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς φημίζονται ὡς καλοὶ πλοηγοὶ καὶ ναῦται. Ἔχει βιομηχανίαν τσιμέντων, κονσερβῶν, ζυμαρικῶν, ὑάλου καὶ πούρων καὶ σημαντικὴν ἁλιείαν θύννων καὶ σαρδελλῶν. Μεταξὺ τῶν ἀξιοθεάτων τῆς πόλεως εἶναι τὸ ἐνυδρεῖον. Κατὰ τὴν αὐστριακὴν κατοχὴν ἡ πόλις διῳκεῖτο ἐπὶ τῇ βάσει προνομιούχου αὐτονόμου διοικητικοῦ καθεστῶτος. Μ. Δ. Β.

«Ροβινσὼν *Κροῦσος*» (Robinson Crusoe). Ὁ τίτλος καὶ ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ περιφήμου μυθιστορήματος τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως Δανιὴλ Ντεφόε ἢ Ντιφὼ (Defoe). Τὸ πρῶτον καὶ ἀξιολογώτερον μέρος τοῦ ἔργου ἐδημοσιεύθη τῇ 25ῃ Ἀπριλίου 1719 ὑπὸ τὸν πληρέστερον τίτλον «Ἡ ζωὴ καὶ αἱ περίεργοι ἐκπληκτικαὶ περιπέτειαι τοῦ Ρόμπινσον Κροῦσο, ναυτικοῦ ἀπὸ τὴν Ὑόρκη». Ἔτυχε δὲ τόσον καλῆς ὑποδοχῆς παρὰ τῷ κοινῷ, ὥστε ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔσχε τέσσαρας ἐκδόσεις. Μὲ ὕφος ἁπλοῦν καὶ φυσικὸν περιγράφονται κατὰ τρόπον ἀληθοφανῆ αἱ περιπέτειαι τοῦ νεαροῦ Ροβινσῶνος, ὅστις ἐξ ἔρωτος πρὸς τὰ ταξίδια καὶ ἐκ πόθου νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον ἀναχωρεῖ κρυφίως ἐκ τῆς πατρικῆς οἰκίας καί, κατόπιν ναυαγίου, καταλήγει ἐπί τινος ἐρήμου νήσου, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ὀρενόκου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ζῇ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τελείως ἀπομεμονωμένος ἀπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἀφορμὴν διὰ τὸ ἔργον καὶ λεπτομερείας τινὰς αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας τοῦ Σκώτου ναυτικοῦ Ἀλεξάνδρου Σέλκερκ (1676), ὅστις ἐλθὼν εἰς ῥῆξιν μετὰ τῶν προϊσταμένων του ἠναγκάσθη νὰ ἀποβιβασθῇ ἐπὶ μιᾶς ἐκ τῶν ἀκατοικήτων νήσων Χουὰν Φερνάντες καὶ νὰ ζήσῃ ἐπ' αὐτῆς μόνος ἐπὶ τέσσαρα ἔτη. Ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ συνέχισις τοῦ μυθιστορήματος εἰς τὸ δεύτερον μέρος, δημοσιευθὲν κατ' Αὔγουστον τοῦ

Digitized by Google

1719, ἔνθα ὁ συγγραφεὺς περιγράφει τὰς περιπετείας τοῦ Ρυβινσῶνος καὶ τοῦ μαύρου αὐτοῦ ὑπηρέτου Παρασκευᾶ κατὰ τὰ ταξίδιά των καὶ τὴν ἐπάνοδόν των εἰς τὴν νῆσον. Ἀλλὰ καὶ τρίτον μέρος τοῦ Ροβινσῶνος ἐδημοσιεύθη τῷ 1720, ὑπὸ τὸν τίτλον «Σοβαραὶ σκέψεις κατὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ροβινσῶνος Κρούσου», τὸ ὁποῖον περιέχει κυρίως ἠθικολογικὰς θεωρίας.

Τοῦ «Ροβινσῶνος», ἰδίως τοῦ πρώτου μέρους, ἔχουσι γίνει, καθ' ὅλον τὸν κόσμον, πολυάριθμοι μεταφράσεις καὶ πλεῖσται ἀπομιμήσεις. Ὁ Ἰ. Ἰ. Ρουσσῶ συνιστᾷ τὸν Ροβινσῶνα ἐν τῷ «Αἰμιλίῳ» του ὡ, σπουδαῖον ἀνάγνωσμα διὰ τοὺς παῖδας. Κ. Β. Λ.

Ρόβνε (Równe, ρωσ. *Ρόβνο*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας μετὰ φρουρίου, ἐν τῷ βοεβοδάτῳ τῆς Βυλυνίας, ἀνήκουσα πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εἰς τὴν Ρωσίαν, σπουδαῖος σιδηροδρομικὸς κόμβος, ΒΑ. τῆς Λεμβέργης. Κάτ. 30.482, ὧν οἱ πλεῖστοι Ἑβραῖοι. Ἔχει ἐμπόριον σιτηρῶν, ξυλείας, ζῴων. Κ. Β. Λ.

Ροβοάμ. Ἰσραηλίτης βασιλεύς, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σολομῶντος (932–917). Ἐν τῇ κουφότητί του, παρακούσας τὰς συστάσεις τῶν παλαιῶν συμβούλων τοῦ πατρός του καὶ παρασυρθεὶς ὑπὸ ὁμηλίκων φίλων του αὐλικῶν, ἀπέκρουσε τὰς ἀξιώσεις τοῦ λαοῦ, ζητοῦντος νὰ ἀνακουφισθῇ ἀπὸ τῶν βαρῶν, ἅτινα εἶχεν ἐπιβάλει ἐπὶ τῶν ὤμων του ὁ Σολομών, οὕτω δὲ προὐκάλεσε τὴν ἀπόσχισιν τῶν δέκα βορείων φυλῶν, αἵτινες ἐσχημάτισαν τὸ λεγόμενον βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ (Γ' Βασιλ. ιβ' ἑξ.) Καὶ διενοήθη μὲν ὁ Ροβοὰμ νὰ θεραπεύσῃ ἐκ τῶν ὑστέρων τὸ κακὸν διὰ πολέμου ἐναντίον τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δέκα φυλῶν τεθέντος βασιλέως Ἱεροβοάμ, ἀλλ' ἐπείσθη ἐγκαίρως ὑπὸ τοῦ προφήτου Σαμαίου περὶ τοῦ ματαίου τοῦ ἐγχειρήματος τούτου. Ἐναντίον του ἐξεστράτευσε μετὰ πολλῶν δυνάμεων Σουσακὶμ (Σέσωγχις) ὁ φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, κατέλαβε πόλεις ὀχυρὰς τοῦ κράτους του καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐσύλησε τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ, ἔπειτα ἐξεκένωσε τὴν χώραν καὶ ἀπηθανάτισε τὴν ἐκστρατείαν ταύτην χαράξας ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ ἐν Κάρνακ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταληφθεισῶν πόλεων (Γ' Βασιλ. ιβ' ἑξ., Β' Παραλ. ι' ἑξ.). Π. Ι. Μ.

Ροβόγδιοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς βορείας παραλίας τῆς Ἰβερνίας (Ἰρλανδίας), ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. ΙΙ, 2, 2). Α. Θ. Σ.

Ροβόγδιον *ἄκρον* (Rhobogdium promontorium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Ἰρλανδίας, τὸ σύγχρονον Fair head (πλάτ. 55° 14' Β., μῆκ. 6° 09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 46: Ireland, north coast). Σ. Ε. Λ.

ροβόλημα (τό)· δημοτ., κάθοδος, κατάβασις ἀπὸ ἀνωφερείας (βλ. *ροβολῶ*).

Ροβολιάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 874. Κεῖται πρὸς Β. τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Λαμίας—Καρπενησίου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀτμόμυλον.

ροβολῶ, καὶ *ροβολάω*· δημοτ., βαδίζω πρὸς τὰ κάτω, κατέρχομαι, καταβαίνω: «ροβόλα τὸν κατήφορο νὰ σὲ ἰδῶ», «τὸ καλοκαίρι θὰ ροβολήσωμε 'ς τὸν κάμπο».

ροβορᾶτον (τό). Διαιτητικὸν μέσον, συνιστάμενον κυρίως ἐκ γλουτένης σίτου. Κατὰ τὸν König κέκτηται τὴν ἀκόλουθον σύστασιν: ὕδωρ 9,46%, ἀζωτοῦχοι ὗλαι 82,25%, λίπος 3,67%, ἐκχυλισματικαὶ ὗλαι 3,04%, ἀκατέργαστοι ἶνες 0,19% καὶ τέφρα 1,39%. Σ. Γ.

Ροβούμα, ἢ *Ρουβούμα* (Rovuma, Ruwuma) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, ρέων ἐκ Δ. πρὸς Α., κατὰ τὸ σύνορον μεταξὺ Ταγκανίκας καὶ Μοζαμβίκης. Τὸ κάτω αὐτοῦ μέρος ἀποτελεῖται ἐκ δύο τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος κλάδων, τοῦ ἄνω Ροβούμα, πηγάζοντος ἐκ τῶν πρὸς Α. τῆς λίμνης Νυάσσα, καὶ τοῦ μακροτέρου Λοντζέντα, ρέοντος μὲ ΒΑ. κατεύθυνσιν. Ὁ Ροβούμα ἔχει μῆκος 800 χλμ. περίπου καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὴν Κιόνγκα εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, ἕνεκα δὲ τῆς ἀνωμάλου ροῆς του καὶ τῶν ἀκανονίστων ἐκβολῶν του δὲν εἶναι πλωτὸς παρὰ μόνον εἰς λέμβους. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ροβούμα ἔλαβον χώραν πολεμικοὶ ἀγῶνες μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Πορτογάλων κατὰ τὰ ἔτη 1916—1917. Κ. Β. Λ.

ροβουρῖτις, *—ιδος* (ἡ). Παλαιὰ ἐκρηκτικὴ ὕλη, βάσιν ἔχουσα τὸ νιτρικὸν ἀμμώνιον. Κατὰ καιροὺς ὑπεδείχθησαν διάφοροι τύποι αὐτῆς, οὐσιωδῶς διαφέροντες ἀλλήλων. Ὁ τελευταῖος τύπος αὐτῆς εἶναι ὁ χαρακτηριζόμενος ὡς IC. Οὗτος ἔχει τὴν ἀκόλουθον σύστασιν: νιτρικὸν ἀμμώνιον 72,5%, νιτρικὸν κάλιον 10,0%, ὑπερμαγγανικὸν κάλιον 0,5%, δινιτροβενζόλιον 12,0%, θειικὸν ἀμμώνιον 5,0%. Λόγῳ τῶν δηλητηριωδῶν ἰδιοτήτων τοῦ δινιτροβενζολίου ἡ ἐκρηκτικὴ αὐτη ὕλη ἔχει σήμερον σχεδὸν καταργηθῆ. Σ. Γ.

Ροβρίκα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀνδικαούων, κειμένη ἐπὶ τοῦ Λίγειρος ποταμοῦ, νοτιοανατολικῶς τῆς Ἰουλιομάγου (νῦν Angers) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Καισαρόδουνον (νῦν Tours) ὁδοῦ. Ὑπό τινων ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Longué, ἐν τῷ νομῷ Marne-et Loire. Α. Θ. Σ.

Ρόβσενγκ (Rovsing), *Θώρκιλντ*. Δανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Flensburg τῷ 1862 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κοπεγχάγῃ τῷ 1927. Ἀπὸ τοῦ 1899 καθηγητὴς ἐν Κοπεγχάγῃ, κατέστη γνωστὸς διὰ τῶν οὐρολογικῶν ἐργασιῶν του ὡς καὶ τοῦ συγγράμματός του «Περὶ φλεγμονῶν τῆς οὐροδόχου κύστεως» (1890). Ο. Ρ.

Ρόβσενγκ (Rovsing), *σημεῖον τοῦ—*. Οὕτω καθορίζεται σημεῖον, ἀνακαλυφθὲν τὸ πρῶτον τῷ 1907 καὶ συνιστάμενον εἰς ἄλγος προκαλούμενον κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ Mac-Burney διὰ πιέσεως ἀσκουμένης πρὸς τὸν ἀριστερὸν εἰλεακὸν βόθρον, παρά τισι πάσχουσι προσβεβλημένοις ὑπὸ σκωληκοειδίτιδος. Τὸ ἄλγος τοῦτο ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς ἀπώθησιν τῶν ἀερίων τοῦ παχέος ἐντέρου πρὸς τὸ τυφλὸν ἔντερον. Τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ παρὰ τῇ γυναικὶ πρὸς διαφορικὴν διάγνωσιν τῆς σκωληκοειδίτιδος ἀπὸ τῆς φλεγμονῆς τῶν ἐξαρτημάτων τῆς μήτρας. Μ.Ν.Κ.

ρόγα (ἡ)· δημοτ., μισθὸς ὑπηρέτου ἢ ὑπηρετρίας: «τὴ ρόγα τὴν παίρνει ὁ πατέρας μου», «νὰ μοῦ δώσετε τὴ ρόγα μου νὰ φύγω»· || μεσαιων., χορηγία, διανομὴ δώρων ἢ χρημάτων· || μισθὸς τῶν στρατιωτῶν (roga τῆς ἐσχάτης λατινικῆς, ἐκ τῆς δοκίμου erogatio=χορηγία).

—*[Ἱστορ.] Ρόγα* (ἐκ τοῦ λατιν. erogatio, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ rogo ἢ erogo) ἐκαλεῖτο τὸ φιλοδώρημα, ὁ μισθός, ὅθεν καὶ *ρογάτορες* (rogatores) οἱ μισθοφόροι στρατιῶται, soldati. Κυρίως ρόγα λέγεται ἡ ἐπὶ μισθῷ τοῖς μετρητοῖς συμφωνία πρὸς ἐργασίαν ἐπὶ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα. Ὑπάρχει δὲ καὶ νεώτερον ρῆμα *ρογιάζω* καὶ *ρογιάζομαι* ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ προσλαμβάνω ἢ προσλαμβάνομαι εἰς ὑπηρεσίαν ἐπὶ μηνιαίῳ ἢ ἐνιαυσίῳ μισθῷ. Ἡ λέξις ἀπαντᾷ συχνὰ καὶ ἐν κειμένοις τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον πολλαχοῦ ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς ἐν νεοελληνικοῖς γλωσσικοῖς ἰδιώμασιν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἰδίως τοῦ μισθοῦ καὶ τῆς πληρωμῆς. Ἐν Πελοποννήσῳ *ρογατόρικα* λέγονται τὰ πρόβατα, τὰ ὁποῖα βόσκει τις ἢ φυλάττει ἐπὶ μισθῷ. Διεσώθη δ' ἡ λέξις ἐκ τῶν Βυζαντινῶν, παρ' οἷς οὕτως ἐκαλεῖτο ἰδίως ὁ στρατιωτικὸς μισθός. Ἀπαντᾷ ἀκόμη καὶ πολὺ ἀρχαιότερον, ἐν αἰγυπτιακοῖς παπύροις, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἅτε δηλοῦσα τὸ στρατιωτικὸν σιτηρέσιον. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὠνομάζετο ρόγα καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον, καθὼς καὶ τὸ φιλοδώρημα, ὅπερ εἰδικῶς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὑπόχρεως νὰ παρέχῃ εἴς τε τὸν στρατὸν καὶ τὴν σύγκλητον, ἀποτελούμενον ἐκ χρυσῶν νομισμάτων (ὑπερπύρρων) καὶ βαρυτίμων ὑφασμάτων (σκαραμαγγίων). Ἡ ρόγα αὐτη, ἡ ὁποία ἐπεβάρυνε διὰ σημαντικῶν ποσῶν τὸ ἰδιαίτερον ταμεῖον τοῦ αὐτοκράτορος, παρείχετο κατ' ἔτος οὐχὶ κατὰ τὴν 1 τοῦ Ἰανουαρίου, καθ' ἣν συνηθίζεται νὰ δίδωνται σήμερον τὰ δῶρα, ἀλλ' εἰς ἄλλην ἐπίσημον ἡμέραν, ἐκ τῶν προτέρων καθοριζομένην, τὴν παραμονὴν τῆς Ὀρθοδοξίας, ἢ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Βαΐων, ἢ τὴν Μεγάλην Πέμπτην. Συνήρχοντο δὲ πρὸς τοῦτο «πάντες οἱ τοῦ στρατοῦ ἡγούμενοι, γένει καὶ ἀνδρείᾳ ὠνομασμένοι, καὶ οἱ λοιποὶ λογάδες τῶν ἀρχόντων». Ἐπὶ τραπέζης δέκα πήχεων μήκους καὶ τεσσάρων πλάτους ἔκειντο ἐστοιβασμένα σακκίδια περιέχοντα τὰ νομίσματα, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἦτο ἐπιγεγραμμένος, ἐφ' ἑκάστου σακκιδίου. Εἰσήρχοντο ἔπειτα κατὰ τάξιν καὶ ὀνομαστὶ προσκαλούμενοι οἱ μέλλοντες νὰ φιλοδωρηθῶσιν, ἕκαστος κατὰ τὸν βαθμόν του. Πρῶτος εἰσήρχετο ὁ κουροπαλάτης ἢ πρόοικος (rector domus), εἰς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν περιγραφὴν τοῦ Λουϊτπράνδου (*Luitpr.*, Legat.), «οὐκ ἐν ταῖς χερσὶν ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὤμων ἐπετίθεντο δσαδήποτε σακκύλια μετὰ τεσσάρων σκαραμαγγίων»· μετ' αὐτὸν ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν καὶ ὁ λογοθέτης τῶν πλωΐμων, ὧν ὁ μὲν ἦρχε τῶν κατὰ ξηράν, ὁ δὲ τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων, οἵτινες λαμβάνοντες τὰ νομίσματα καὶ τὰ σκαραμάγγια «οὐκ ἐν ταῖς χερσίν, οὐδ' ἐπὶ τῶν ὤμων διὰ τὸ πλῆθος, ἀλλά, συναντιλαμβανομένων καὶ ἄλλων» ὄπισθεν αὐτῶν μετὰ κόπου ἔσυρον. Μετ' αὐτοὺς ἐκαλοῦντο εἰκοσιτέσσαρες μάγιστροι, λαμβάνοντες ἕκαστος ἀνὰ μίαν λίτραν νομισμάτων καὶ δύο σκαραμάγγια. Κατόπιν δὲ τὸ πλῆθος τῶν πρωτοσπαθαρίων, σπαθαρίων, κανδιδάτων καὶ ἄλλων βαθμοφόρων. Τῆς ρόγας ταύτης ἡ διανομή, τῆς ὁποίας ἀνάλογον ἔκαμνεν ἄχρι τινὸς καὶ ὁ πατριάρχης, διήρκεσε μέχρι τοῦ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα βασιλεύσαντος Κωνσταντίνου Θ' τοῦ ἐπικαλουμένου Μονομάχου, ὁπότε κατηργήθη. Δ.Π.Π.

— *[Ἐκκλησ. Δίκ.] Ρόγαι* καλοῦνται καὶ αἱ πρόσοδοι τῶν κληρικῶν, αἵτινες συνήθως ὑπὸ τοῦ οἰκονόμου κατεβάλλοντο εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν εἴτε ὡρισμένων καθηκόντων, ὡς ψαλτικά, κανονικὰ καὶ ἐνθρονιστικά, εἴτε ἐκκλησιαστικῶν καθόλου καθηκόντων, εἴτε ἐτησίως (ρόγαι ἐτήσιοι), εἴτε ἑξάμηνοι, εἴτε κατὰ μῆνα (μηναῖα), εἴτε μόνον εἰς χρῆμα, εἴτε εἰς χρῆμα ἅμα καὶ εἶδος. Κ.Μ.Ρ.

ρογάλια (τά), καὶ *ρωγάλια* (rogalia)· ρωμ. ἀρχ., ἡμέραι δημοσίων παροχῶν, ἐλεημοσυνῶν.

Ρογατιανὸς (Rogatianus), *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Ἀρμορικῇ (Βρετάνη) τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα γεννηθεὶς καὶ ὑποστὰς ἐν Νάντῃ μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δονατιανοῦ τῷ 288 (ἢ 299), μεθ' οὗ ἑορτάζεται τὴν 24 Μαΐου. —2) Ὁ ἐν Καρχηδόνι ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τῷ 256 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 26 Ὀκτωβρίου. —3) Ὁ μετὰ Κάστορος καὶ Βίκτωρος ἐν Ἀφρικῇ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 28 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Ρογᾶτος (Rogatus), *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ Ζωτικοῦ, Μοδέστου καὶ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ κατά τινα τῶν πρώτων διωγμῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 12 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ μετὰ Κυρίλλου, Φήλικος, Οὐρβανοῦ καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 8ην Μαρτίου. —3) Ὁ μετὰ 17 ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Καρχηδόνι ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 8 ὡσαύτως Μαρτίου. —4) Ὁ μετὰ Ἀρεσίου καὶ 15 ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ καὶ οὗτος μαρτυρήσας κατ' ἄγνωστον χρόνον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 10 Ἰουνίου. —5) Ὁ μοναχός, ὅστις ἐν Καρχηδόνι τῷ 483 μετὰ Λιβεράτου, Βονιφατίου, Σέρβου, Ρουστίκου, Σεπτίμου καὶ Μαξίμου ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 17 Αὐγούστου. —6) Ὁ μετὰ Λουκιανοῦ, Κασσιανοῦ καὶ Κανδίδου ἐν Ρώμῃ κατ' ἄγνωστον χρόνον μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς καὶ ἑορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 1 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ρογγαλίτης (ὁ) *[Χημ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον διάφορα σκευάσματα τοῦ ὑδροθειώδους νατρίου χρησιμεύοντα ὡς λευκαντικά. Ἐπειδὴ τὸ ὑδροθειῶδες νάτριον εἶναι καθ' ἑαυτὸ λίαν εὐαποσύνθετον, διὰ τοῦτο ἐπιδιώκεται ἡ διὰ καταλλήλων δεσμεύσεων διατήρησίς του. Οὕτω ὁ ρογγαλίτης Β ἀποτελεῖται ἐξ ἀνύδρου ὑδροθειώδους νατρίου καὶ γλυκερίνης. Ὁ ρογγαλίτης C εἶναι συνδυασμὸς ὑδροθειώδους νατρίου μετὰ μυρμηκαλδεΰδης καὶ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἐμπειρικὴν σύνθεσιν $NaHSO_2 + CH_2O + 2H_2O$. Σ. Γ.

Ρόγγια *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Χρυσοβίτσης τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 89. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Διποτάμου (Λεστένου) τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Κάτ. (1928) 228.

Ρογγοβοῦ *μονὴ* *[Γεωγρ.]*. Μονὴ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, κειμένη παρὰ τὸ χωρίον τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου Τσεπέλοβον καὶ κτισθεῖσα τῷ 1649. Ἡ μονὴ ἤκμασεν ἐπὶ τουρκοκρατίας, σήμερον δὲ βαίνει πρὸς ἐρείπωσιν. Χ. Ι. Σ.

Ρογγοζιὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 264. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 398), ὑφ' ἣν ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Κούτσι* καὶ *Πευκὶ* (πρώην Δραΐνα) καὶ ἡ ὁποία ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐγγὺς τοῦ Ρογγοζιοῦ, ἐπὶ βραχώδους ὑψώματος, κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἀλιφείρας, ἀφ' ἧς *Ἀλίφειρα* ἀπεκλήθη ἐπισήμως καὶ τὸ σημερινὸν χωρίον.

Ρογγούζη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, νῦν καλούμενον *Δαφνοῦλα* (βλ. λ.).

Ρογδιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Κρήτης τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων διαμερίσματος τῶν Ἐννέα Χωρίων, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Ἕλους. Κάτ. 126. —2) Χωρίον τῆς Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, κείμενον πρὸς Δ. τοῦ Ἡρακλείου καὶ εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ἀπ' αὐτοῦ. Κάτ. 703. Κάτωθεν τοῦ χωρίου τούτου καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας ἔκειτο ὀχυρὸν ἐνετικὸν φρούριον παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἀπολλωνίας. καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ ἡ μονὴ Σαββαθιανά. ΕΡ. Μ.

Ρογεΐκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βεργοβίτσης τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 78.

Digitized by Google

ρογένα (ἡ) (Royena) *[Παλαιοφυτολ.].* Γένος ἐκλειψάντων φυτῶν. ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἐβενιδῶν διοσπυρωδῶν συμπετάλων δικοτύλων* φυτῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων (καρποί) εὑρίσκονται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Λιβύῃ. Ἀφθονώτερα ὅμως λείψανα (φύλλα, ἄνθη καὶ καρποί) συναντῶνται ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν *ρογένα ἡ ἑλληνική* (Royena graeca), *Amaltheae, Euboeae, Myosotis* καὶ *Pentelici,* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

ρογεύω· δημοτ., δίδω ρόγας, διανέμω δῶρα, παρέχω τι δωρεάν: «ὅτι κι' ἂν ἔχῃ τὸ ρογεύει 'ς τὴ γειτονιά».

Ρογῆρος *ἅγιος* (Rogerus, Roger). Ὄνομα ἁγίων τοῦ ρωμαϊκοῦ ἁγιολογίου. —1) Ὁ ἐξ Ἀγγλίας καταγόμενος, χρηματίσας δ' ἡγούμενος μοναστηρίου τινὸς ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ περιφερείᾳ τῶν Ρημῶν ἐν Γαλλίᾳ. Ἀπέθανε τῷ 1175 καὶ ἑορτάζεται τὴν 4 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ φραγκισκανὸς μοναχός, ὅστις ἀποθανὼν τῷ 1237 ἑορτάζεται τὴν 5 Μαρτίου. —3) Ὁ ἐκ Νορμανδίας καταγόμενος, ὅστις κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα χρηματίσας ἐπίσκοπος ἐν Κάνναις ἑορτάζεται τὴν 15 Ὀκτωβρίου. —4) Ὁ βενεδικτῖνος μοναχός, ὅστις ἀρνηθεὶς νὰ ὁμόσῃ πίστιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἑρρῖκον τὸν Η' ἀπεκεφαλίσθη τῷ 1539 καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται τὴν 1 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ρογῆρος Α'**, κόμης τῆς *Σικελίας* καὶ δοὺξ τῆς *Καλαβρίας*. Υἱὸς τοῦ Ταγκρέδου τοῦ Ὠβιλ, γεννηθεὶς ἐν Νορμανδίᾳ τῷ 1040 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1101 Μετακληθεὶς τῷ 1058 εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ροβέρτου Γυϊσκάρδου, συνέπραξε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Καλαβρίας, ἐν ᾗ ἐγκατεστάθη λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ δουκός. Τῷ 1061 προσεκλήθη εἰς Σικελίαν ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Σαρακηνῶν, περιελθόντων εἰς ἐμφύλιον πόλεμον. Ὁ Ροβέρτος ὑπεστήριξεν ἐν ἀρχῇ τὸν ἐμίρην Μπὲν Χουμένα κατὰ τοῦ ἐμίρου Μπὲν-Χαμμέτ, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν τῆς νήσου δι' ἴδιον λογαριασμόν. Ἡγούμενος ἑκατοντάδων τινῶν μόνον ἱπποτῶν, κατώρθωσε μετὰ τριακονταετεῖς ἀγῶνας νὰ γίνῃ κύριος τῆς Σικελίας καὶ τῆς Μάλτας. Τῷ 1071 ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του μέγας κόμης τῆς Σικελίας ἣν ὠργάνωσεν ἐπὶ τὸ φεουδαλικώτερον. Ὁ Ροβέρτος ἐγένετο προστάτης τῆς θρησκείας καὶ τῶν γραμμάτων τῶν ἐν τῇ νήσῳ Ἀράβων, ἀλλὰ κατεδίωξε παντοιοτρόπως τὸν ἑλληνικὸν κλῆρον χάριν τοῦ λατινικοῦ, ὀνομασθεὶς ἐκ τούτου ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Β' ἐπίτιμος ἔξαρχος τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἐν Σικελίᾳ. Γ. Α. Κ.

— **Ρογῆρος, Β'** βασιλεὺς τῆς *Σικελίας*. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ρογήρου Α', ὃν καὶ διεδέχθη ἀποθανόντα τῷ 1101 Ἦτο τότε μόλις ὀκταετής, δι' ὃ καὶ ἐπετροπεύετο ὑπὸ τῆς μητρός του Ἀδελαΐδος. Ἐνηλικιωθείς, ἐπεξέτεινε σημαντικῶς τὸ κράτος του, ἀφαιρέσας τὴν Καλαβρίαν παρὰ τοῦ ἐξαδέλφου του καὶ εἶτα κληρονομήσας παρ' αὐτοῦ τὸ Σαλέρνον καὶ τὸ δουκᾶτον τῆς Ἀπουλίας. Περιελθὼν εἶτα εἰς πόλεμον πρὸς τὸν πάπαν Ὁνώριον Β' (1124—1130), κατέλαβε τὸν Τάραντα, τὸν Ὑδροῦντα (Otranto) καὶ τὸ Βρινδήσιον. Τῷ 1130, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀλληλομαχίας μεταξὺ τῶν δύο συγχρόνως ἐκλεγέντων παπῶν, τοῦ Ἀνακλήτου Β' (1130—1138) καὶ τοῦ Ἰννοκεντίου Β' (1130—1143), ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τοῦ πρώτου καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ βασιλεὺς τῆς Σικελίας, χρισθεὶς ὡς τοιοῦτος ἐν Παλέρμῳ τῷ 1130, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀφωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Λατερανῷ συνόδου, τῆς συγκληθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰννοκεντίου τῷ 1134. Ὁ Ρογῆρος ἐκστρατεύσας τότε κατ' αὐτοῦ τὸν ἠχμαλώτισε καὶ τὸν ἐξηνάγκασε νὰ τῷ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως τῷ 1139 Τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος ἀπήτησε τότε ὁ Ρογῆρος Β', ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ (1118—1143). Ἐν τῷ μεταξύ, θέλων νὰ ἑδραιώσῃ τὴν θέσιν του, διεξήγαγεν ἀδιαλείπτους καὶ σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς διαφόρους ἡγεμονίσκους τῆς Ν. Ἰταλίας καὶ πρὸς τοὺς Ἄραβας τῆς Β. Ἀφρικῆς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ ἐφρόντισε νὰ προσοικειωθῇ τὴν φιλίαν τοῦ νέου αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ καὶ πρὸς τοῦτο ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ μίαν κόρην τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ὡς νύμφην διὰ τὸν υἱὸν του Γουλιέλμον. Πρὸς διακανονισμὸν τοῦ συνοικεσίου τούτου ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Α' εἰς Σικελίαν ὁ ἄρχων Βασίλειος Ξηρός, ὅστις, δωροδοκηθείς, κατὰ τὸν Ἰωάννην Κίνναμον, ὑπὸ τοῦ Ρογήρου, ἀπεδέχθη ἐγγράφως, πλὴν τῶν ἄλλων αἰτημάτων του, καὶ τὴν ἀξίωσιν νὰ ἀναγνωρισθῇ αὐτῷ ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως. Τὴν συμφωνίαν ὅμως ταύτην ὄχι μόνον ἀπέρριψεν ὁ Μανουήλ, ἀλλὰ καὶ σκληρῶς ἐτιμώρησε τὸν Ξηρόν. Ὀργισθεὶς ἐκ τούτου ὁ Ρογῆρος Β ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῷ 1147 (καθ' ὃν χρόνον κατήρχετο διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ χείμαρρος τῆς Β' Σταυροφορίας ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Κορράδον Γ' καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον Ζ'), ἔπεμψε κατὰ τῶν βυζαντινῶν χωρῶν ἰσχυρὸν στόλον μετὰ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χριστόδουλον ὅστις κατέλαβε τὴν Κέρκυραν, ἐδῄωσε τὰ παράλια τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, εἰσέβαλεν εἰς Ἀττικὴν καὶ Βοιωτίαν, ἐξεπόρθησε τὰς Θήβας καὶ εἶτα τὴν Κόρινθον καὶ ἀπήγαγεν ἐκεῖθεν ἄπειρον λείαν καὶ πλῆθος γεωργῶν καὶ μεταλλουργῶν, οὓς ἐγκατέστησεν ἐν Πανόρμῳ τῆς Σικελίας καὶ δι' αὐτῶν εἰσήγαγεν ἐκεῖ (καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν λοιπὴν Δυτ. Εὐρώπην) τὴν καλλιέργειαν τῆς μορέας καὶ τὴν μεταξουργίαν. Κατόπιν ὁ Ρογῆρος Β' ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ κατέλαβε τὴν Τρίπολιν καὶ πλείστας ἄλλας πόλεις. Ὁ βασιλεὺς Μανουήλ, ἀπησχολημένος τότε ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σταυροφόρων, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐκστρατείας του κατὰ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Οὔγγρων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ Ρογήρου, μόλις δὲ τῷ 1149 ἠδυνήθη νὰ στρατεύσῃ ἐναντίον του καὶ νὰ ἀνακαταλάβῃ τὴν Κέρκυραν κατόπιν μακρῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγώνων Μετὰ τοῦτο ἔπεμψεν ἰσχυρὰς δυνάμεις καὶ εἰς Ἰταλίαν, ὁ δὲ ἐκεῖ πόλεμος ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1158. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ὁ Ρογῆρος Β' τῷ 1154, καταλιπὼν τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὸν υἱόν του Γουλιέλμον (1154—1166). Ν. ΚΛΣ

— **Ρογῆρος** *Ἰωάννης ὁ καῖσαρ*. Εὐγενὴς Ἰταλός, νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν Κομνηνήν, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ (1118—1143), παρὰ τοῦ ὁποίου τῷ ἀπενεμήθη καὶ ὁ τίτλος τοῦ καίσαρος. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μαρίας (περὶ τὸ 1151), ὁ Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς ἠθέλησε νὰ νυμφεύσῃ τὸν Ρογῆρον μετὰ τῆς Κωνσταντίας, χήρας τοῦ ἄρτι ἀποθανόντος ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας Ραϋμόνδου, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν τὸ συνοικέσιον ὅμως ἐκεῖνο δὲν ἐπραγματοποιήθη, καὶ ὁ Ρογῆρος ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπογοητευμένος καὶ ἐκάρη μοναχός. Ν. ΚΛΣ

— **Ρογῆρος ντὲ** *Λόρια* (ἢ *Λούρια*). Περίφημος Γενουάτης ναύαρχος (βλ. λ. *Λόρια, Ρογῆρος*).

— **Ρογῆρος ντὲ** *Φλόρ*. Ναύαρχος τοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας ἐπὶ Φρειδερίκου Α' (1296—1337) καὶ εἶτα ἀρχηγὸς Καταλάνων μισθοφόρων εἰς τὴν υπηρεσίαν τοῦ Βυζαντίου, ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1282—1328) Ἐγεννήθη ἐν Βρινδησίῳ (Brindisi) κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ Γερμανοῦ Ριχάρδου ντὲ Φλόρ, ἀρχιερακάριου τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου. Νεότατος ἠκολούθησε τὸ ναυτικὸν στάδιον καὶ εἶτα κατετάχθη εἰς τὸ μοναχικοστρατιωτικὸν τάγμα τῶν ναϊτῶν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, σφετερισθεὶς μέγα ποσόν, ἐγκατέλιπε τὰς τάξεις του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν πειρατείαν ἀνὰ τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ἐν τέλει δέ, διορισθεὶς ναύαρχος τοῦ σικελικοῦ στόλου καὶ διαπρέψας ὡς τοιοῦτος, ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του τὰς προσόδους τῆς νήσου Μελίτης, καθὼς καὶ δύο πολισμάτων τῆς Σικελίας (τῆς Ἀλικάτης καὶ τῆς Τρίπης). Μετὰ τὸ πέρας τοῦ μεταξὺ Σικελίας καὶ Νεαπόλεως πολέμου (1302), φοβούμενος μὴ ἐκδοθῇ εἰς τοὺς ναΐτας, συνεννοήθη μετὰ τῶν ἐν ἀργίᾳ ἤδη διατελούντων Καταλάνων μισθοφόρων καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρόνικον Β' Παλαιολόγον (1282—1328), ὅστις καὶ ἀσμένως ἐδέχθη τὰς προτάσεις του.

Ἀποπλεύσας, κατὰ Σεπτέμβριον 1302, ἐκ Μεσσήνης μετὰ 36 πλοίων καὶ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν, ὧν 1.500 ἱππεῖς κατάφρακτοι, ἐδῄωσε καθ' ὁδὸν τὴν Κέρκυραν καὶ τέλος, ἀρχομένου τοῦ Ἰανουαρίου 1303, κατέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐγένετο τιμητικώτατα δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Β', ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀνεψιὰν τούτου Μαρίαν καὶ διωρίσθη «μέγας δούξ», ἤτοι ἀρχιναύαρχος, τοῦ βυζαντινοῦ στόλου, μεθ' ὃ ἀπεστάλη μετὰ τῶν ἀγρίων στρατιωτῶν του εἰς Μ. Ἀσίαν ἐναντίον τῶν δῃούντων τὴν χώραν ἐκείνην Τούρκων. Ἡ εἰς τὸ θέατρον ἐκεῖνο τοῦ πολέμου δρᾶσις τοῦ Ρογήρου εἶναι μία ἀλλεπάλληλος σειρὰ φυγομαχιῶν, ἀνδραγαθιῶν, δῃώσεων καὶ στασιαστικῶν κινημάτων. Τέλος ἐδολοφονήθη ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων Ἀλανῶν μισθοφόρων, τὴν 28 Μαρτίου 1305. Ν. ΚΛΣ

— **Ρογῆρος τοῦ** *Χόβεδεν* (Roger de Hoveden, ἢ Howden). Ἄγγλος μεσαιωνικὸς χρονογράφος, συγγράψας τὰ χρονικὰ τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τοῦ 732 μέχρι τοῦ 1201. Α. Ν. Λ.

ρογί (τό)· ἀντὶ *ρωγί* (βλ. λ.).

ρογιάζω· δημοτ., προσλαμβάνω ἐργάτην ἐπὶ μισθῷ πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργασίας τινος: «τὸν ἔχω ρογιασμένο νὰ μοῦ σκάψῃ τὸ ἀμπέλι».

ρογκατσιά (τά). Καλοῦνται οὕτως ἐν Θεσσαλίᾳ οἱ κατὰ τὴν πρωτοχρονιὰν μεταμφιεζόμενοι εἰς καλλικαντζάρους ἢ ἀγριανθρώπους καὶ περιερχόμενοι ἐν χορῷ τὰς οἰκίας πρὸς συλλογὴν ἐδεσμάτων καὶ χρημάτων. Ρογκατσιὰ καλοῦνται καὶ οἱ *καλλικάντζαροι* (βλ. λ.).

Ρογκβόλοντ. Ρῶσος ἡγεμὼν τοῦ Πολότσκ (920—977). Ἀνῆκεν εἰς τοὺς Βαράγγους καὶ εἶχε κληθῆ παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ρωσίας διὰ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, παρεχωρήθη δὲ εἰς αὐτὸν ἡ ἡγεμονία τῆς πόλεως Πολότσκ. Μετὰ τὴν ἄρνησιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ *Ρογκέντας* (957—982) ὅπως νυμφευθῇ τὸν ἡγεμόνα Βλαδίμιρον, οὗτος ἁλώσας τὴν πόλιν ἐθανάτωσεν αὐτὸν μετὰ τῶν δύο υἱῶν του καὶ ἐνυμφεύθη διὰ τῆς βίας τὴν Ρογκένταν, ἣν μετέφερεν εἰς Κίεβον. Ἐκεῖ ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του Ἱεροπόλσκ, μνηστῆρα τῆς Ρογκέντας, καὶ ἐγένετο κύριος τοῦ Κιέβου. Ἡ Ρογκέντα, πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ μνηστῆρός της, ηὐτοκτόνησε. Θ. Β.

Ρογκὲ (Roguet), ***Φραγκῖσκος***, *κόμις* —. Γάλλος στρατηγὸς (1770—1846). Διεκρίθη εἰς τὸ Βατερλῶ, ἀποχωρήσας τελευταῖος τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Ρογκέντα. Ρωσὶς ἡγεμονίς, γεννηθεῖσα ἐν Πολότσκ περὶ τὸ 957 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Κιέβῳ τῷ 982. Θυγάτηρ τοῦ Βαράγγου ἡγεμόνος Ρογκβόλοντ, ἐφημίζετο διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐφυΐαν της, εἶχε δὲ μνηστευθῇ μετὰ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου Ἱεροπόλσκ Ἐρῶν τῆς Ρογκέντας Βλαδίμιρος ὁ Μέγας, ἐζήτησε τὴν χεῖρα αὐτῆς παρὰ τοῦ πατρός της, ἀλλ' ἡ ἡγεμονὶς ἠρνήθη τὴν αἴτησιν ταύτην, ἐκμανὴς δ' ὡς ἐκ τούτου ὁ Βλαδίμιρος ἥλωσε καὶ κατηδάφισε τὸ Πολότσκ, ἐφόνευσε τὸν Ρογκβόλοντ καὶ τοὺς δύο υἱούς του καὶ ἐνυμφεύθη διὰ τῆς βίας τὴν Ρογκένταν, ἣ μετέφερεν εἰς Κίεβον. ὅτε ἐγένετο κύριος αὐτοῦ, καὶ ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του Ἱεροπόλσκ Πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τούτου ἡ ἡγεμονίς, ηὐτοκτόνησεν εἰς ὅλην τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητός της. Θ. Β.

Ρογκοζίτικο *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος παρὰ τὸ χωρίον Ἀλίφειραν (πρώην Ρογγόζιον) τῆς Ὀλυμπίας, χυνόμενος εἰς τὸν Ἀλφειόν. Ι. Σ. Σ.

ρόγκολο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, τοῦ φυτοῦ ***βατράχιον τὸ κοινόν***.

Ρογκόφσκαγια *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Βορείου Καυκασίας. Κάτ. 12470. Γ. Ι. Β.

Ρογοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς γερμανικός, οἱ ἄλλως *Ρούγιοι* (βλ. λ.) καλούμενοι. Α. Θ. Σ.

Ρογοί, ἢ ***Ρωγοὶ*** *[Μεσ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Νοτίου Ἠπείρου, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Πρεβέζης εἰς Ἰωάννινα ὁδοῦ, κατὰ τὰ βόρεια τοῦ λεγομένου Κάμπου τῆς Ἄρτης. Μνημονεύεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου, ἐξαρτωμένη ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ναυπάκτου, διετήρησε δὲ τὸν τίτλον τοῦ ἐπισκόπου Ρογῶν μέχρι τοῦ 1833. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀναφέρεται ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς Κοζύλη καὶ Ρογῶν, γνωστὸς δὲ εἶναι ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς Ἰωσήφ, εὑρὼν μαρτυρικώτατον θάνατον κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου (12 Ἀπριλίου 1826) Σήμερον εἶναι κατεστραμμένη, σῴζονται δὲ σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Ρογὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὄρμου Κορθίου τῆς ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κατ. (1928) 229.

ρογὸς (ὁ), καὶ *ρόγος* δημοτ., ἡ ἰκμάς, ἡ ὑγρασία τῆς γῆς ἡ ἀναγκαία διὰ τὴν εὐδοκίμησιν τῶν φυτῶν· || καθόλου, ἡ ὑγρασία.

— **ρογὸς** (ὁ)· ἀρχ., σιτοβολών, σιταποθήκη.

Ρογοῦσκοι (οἱ) *[Ἀρχ.]* Λαὸς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, κατοικῶν ἐν Ραιτίᾳ, ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς *Ριγούσκας* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

ρογχάζω· ρέγχω, κοιν. *ροχαλίζω*.

ρογχάλισμα (τό)· ἐξελλήνισις τοῦ *ροχάλισμα* (βλ. λ.).

ρόγχος (ὁ)· τὸ νὰ ρέγχῃ τις, κοιν. *ροχάλισμα* || ἰδίᾳ «ἐπιθανάτιος ρόγχος» θορυβώδης ἀναπνοὴ χαρακτηριστικὴ τοῦ ψυχορραγοῦντος.

— *[Ἰατρ.]* Διὰ τῆς λέξεως *ρόγχος* ἐννοοῦνται: 1) Ἡ θορυβώδης τοῦ κοιμωμένου ἀναπνοή, ὁ ἄλλως λεγόμενος *ρεγχασμός*. 2) Ὁ κατὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ θώρακος ἀκουόμενος παθολογικὸς ἀναπνευστικὸς ἦχος. 3) Ἡ τῶν ἑτοιμοθανάτων ἠχηρὰ ἀναπνοή. Ὁ ρόγχος τῶν κοιμωμένων, λίαν ἐνοχλητικὸς πολλάκις διά τε τὸν ρεγχάζοντα καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ὀφείλεται μόνον εἰς τὸν κραδασμὸν τοῦ ὑπερῴου ἱστίου, ὅταν κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ὁ ἀὴρ διέρχηται διὰ τοῦ ρινοφάρυγγος καὶ τῶν ρινικῶν θαλαμῶν, οὐδεμίαν δ' ἔχει σχέσιν πρὸς τοὺς βρόγχους. Οἱ εἰς πλείστας παθολογικὰς καταστάσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἀκουόμενοι ρόγχοι εἶναι ποικίλοι. Ὁ *ξηροὶ ρόγχοι* παράγονται ὁσάκις, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερι-

Digitized by Google

κοῦ αἰτίου, ἐπέλθῃ στένωσις βρογχική, ὁπότε ἡ στήλη τοῦ ἀέρος ἡ διερχομένη διὰ τοῦ κωλύματος προκαλεῖ δονήσεις τοῦ βρόγχου, αἵτινες ἀκροαστικῶς ἐκδηλοῦνται διὰ ρεγχαζόντων μέν, ἐὰν ἡ στένωσις ἑδράζηται εἰς μεγάλους ἀεροφόρους σωλῆνας, διὰ συριττόντων δὲ ἐπὶ περιπτώσεων στενώσεως μικροτέρων βρόγχων. Ἀπαντῶσιν ἐπὶ ξηρᾶς ἢ τριχοειδοῦς βρογχίτιδος, ἐπὶ ἀνευρυσματικῶν ὄγκων πιεζόντων βρόγχους, ἐπὶ ἀσθματικῶν παροξυσμῶν ἐκ συσπαστικῆς στενώσεως τῶν βρόγχων, ἐπὶ πνευμονικοῦ ἐμφυσήματος. Οἱ *ὑγροὶ ῥόγχοι* ὀφείλονται εἰς ἀνατάραξιν τοῦ ἐντὸς τῶν βρόγχων σταθμεύοντος ὑγροῦ ὑπὸ τοῦ διελαύνοντος ἀέρος, ὅστις παράγει φυσαλίδας. Τούτων εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς τρία: Οἱ *ὑποτρίζοντες*, ἀνευρισκόμενοι καθ' ἑστίας ἢ διάχυτοι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν πνευμόνων ἐπὶ βρογχιτίδων κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον, ἐπὶ δευτεροπαθῶν βρογχιτίδων, τῆς νεφρίτιδος, τοῦ τύφου, τῆς ἱλαρᾶς κλπ., ἐπὶ βρογχικοῦ οἰδήματος, ἐπὶ βρογχικῶν αἱμορραγιῶν, ἐπὶ φυματιάσεων τῶν πνευμόνων κλπ. Οἱ *τρίζοντες*, λεπτότατοι, παραγόμενοι ἐντὸς τῶν κυψελίδων κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ἐκ τῆς ἀποκολλήσεως τῆς ἰνικῆς, ἐπὶ πνευμονιῶν, πνευμονικοῦ οἰδήματος, συμφορήσεων κλπ. Οἱ *σπηλαιώδεις* ἢ *βορβορυγμοί*, παχεῖς ῥόγχοι, προσλαμβάνοντες πολλάκις μεταλλικὴν χροιάν, μεταβαλλόμενοι συχνάκις, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως (κενώσεως ἢ πληρώσεως) τοῦ σπηλαίου. Ὁ ἐπιθανάτιος ῥόγχος, ἠχηρότατος, μακρόθεν ἀκουόμενος, ὀφείλεται εἰς τὴν δίοδον τοῦ ἀέρος τῶν τελευταίων εἰσπνοῶν διὰ τῶν ἀφθόνων βλεννωδῶν ἐκκριμάτων, ἅτινα λιμνάζουν εἰς ὁλόκληρον τὸ παράλυτον βρογχικὸν δένδρον.

Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ρόδα (ἡ)· δημοτ., τροχός: «οἱ ρόδες τοῦ κάρρου» (ἰταλ. rota).

— **ρόδα** ***τιμονιοῦ*** *[Ναυτ.]*. Τὸ οἰακοστρόφιον τοῦ πηδαλίου κατὰ τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν.

Ρόδα (ἡ) (Rhoda) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ταρρακωνίτιδος, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Πυρηναίων, ἡ νῦν Rosas. —2) Πόλις τῆς Γαλατίας παρὰ τὸν Ροδανόν, κτισθεῖσα, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ ἀποίκων Ροδίων. Φέρεται καὶ τύπος *Ρόδη*, *Ροδίπολις* καὶ *Ροδόπολις*, ὑπάρχουσι δὲ καὶ νομίσματα αὐτῆς μεθ' ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς ΡΟΔΗΤΩΝ.

Ν. Σ. Λ.

Ρόδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Νείλου παρὰ τὸ Κάϊρον. Εἰς τὴν δυτικὴν ἄκραν της εἶχε στηθῆ τῷ 716 μ. Χ. νειλόμετρον πρὸς ἔνδειξιν τῆς στάθμης τῆς ποταμίου κοίτης.

Σ. Ε. Λ.

— **Ρόδα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σφακερῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 134.

— **Ρόδα**, ***Νέα*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀρναίας (Λιαρίγκοβας) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς, καταστραφὲν κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1932. Κάτ. (1928) 298. Ἀποτελεῖ ὁμώνυμον κοινότητα μετὰ τοῦ μετοχίου *Ξηροποτάμου* (κάτ. 128) καὶ εἶχε πρὸ τῆς καταστροφῆς Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ ἀλευρόμυλον.

Ρόδα (τὰ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κυζικηνῆς χερσονήσου, κείμενον ἐπὶ τῆς δυτικῆς αὐτῆς ἀκτῆς, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ Καρύδια. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 560 κατοίκους, ὧν οἱ 60 Τοῦρκοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν μετεφέρθησαν ἐκεῖ Τουρκοκρῆτες.

Μ. Δ. Β.

ροδακινέα (ἡ) (Persica) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμυγδαλοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα μετρίου ἀναστήματος, ὧν τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 4 καὶ 5 μ., μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα, ἁπλᾶ, λογχοειδῆ, ὀδοντωτὰ κατὰ τὴν περιφέρειάν των, ἄνθη μονήρη μετὰ βραχέος μίσχου μὲ κάλυκα πεντασέπαλον καὶ στεφάνην πενταπέταλον, στήμονας πολυπληθεῖς, ᾠοθήκην μονόχωρον ἐπαναπαυομένην ἐπὶ ἁπλοῦ στυλίσκου τελευτῶντος εἰς κεφαλοειδὲς στίγμα. Ὁ καρπὸς εἶναι δρύπη σφαιροειδὴς ἢ ᾠοειδής, περικλείων μονόσπερμον, συνήθως, πυρῆνα. Τὸ σάρκωμα τοῦ καρποῦ ἄλλοτε εἶναι ἐλεύθερον καὶ ἄλλοτε προσκεκολλημένον ἐπὶ τοῦ πυρῆνος. Ἡ ροδακινέα εἶναι δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Ἀνατολῆς καὶ κυρίως τῆς Περσίας καὶ ἐκεῖθεν μετηνέχθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Εὐδοκιμεῖ εἰς τὰ εὔκρατα κλίματα καὶ τὰ προσήλια μέρη καὶ καλλιεργεῖται διὰ τοὺς ἀφθόνους καὶ εὐχύμους ἐδωδίμους καρπούς της. Τὸ σπουδαιότερον καί, κατά τινας, τὸ μοναδικὸν εἶδος τοῦ φυτοῦ τούτου εἶναι *ροδακινέα ἡ κοινὴ* (Persica vulgaris, κοιν. *ροδακινιά*,) ἧς γνωστότεραι ποικιλίαι εἶναι ἡ *ροδακινέα ἡ κοινὴ ἡ δαβίδειος* (Persica vulgaris Davidii), ἡ *ροδακινέα ἡ κοινὴ ἡ λειόκαρπος* (Persica vulgaris laevis), ἡ *ροδακινέα ἡ κοινὴ ἡ πλατύκαρπος* (Persica vulgaris platycarpa) καὶ ἡ *ροδακινέα ἡ κοινὴ ἡ σιμόνειος* (Persica vulgaris simonii). Ἡ ροδακινέα ἡ κοινὴ εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἐκ τῆς Περσίας, δι' ὃ καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου *μηλέα ἡ περσική*. Ἡ ροδακινέα ἡ κοινὴ ἔχει μέτριον ἀνάστημα· ὁ κορμός της καλύπτεται ὑπὸ λείου φαιοῦ φλοιοῦ καὶ φέρει πολυπληθεῖς κλάδους, σχηματίζοντας μὲ τὸν κορμὸν ὀξείας γωνίας· τὰ φύλλα της εἶναι ἐναλλασσόμενα, στενά, λογχοειδῆ, ὀδοντωτὰ ἐν εἴδει πρίονος κατὰ τὴν περιφέρειάν των καὶ ἔχουσι χρῶμα γλαυκὸν καὶ ἀπὸ τὰς δύο ὄψεις τοῦ δίσκου

Ροδακινέα ἡ κοινή.

των. Τὰ ἄνθη της εἶναι ὡραιότατα χρώματος ὠχρερύθρου, μονήρη, παρὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων καὶ τῶν δευτερευόντων κλάδων, ἀνθοῦσι δὲ κατὰ τὸ ἔαρ· ὁ καρπός της εἶναι σφαιροειδὴς δρύπη μὲ περικάρπιον χνοῶδες ἢ καὶ λεῖον, πυρῆνα ᾠοειδῆ πεπιεσμένον καὶ αἰχμηρὸν κατὰ τὰ δύο αὐτοῦ ἄκρα· ὁ πυρὴν περικλείει σπέρμα εὐμέγεθες, σαρκῶδες καί, συνήθως, γεύσεως πικρᾶς. Ἀναπτύσσεται ταχέως καὶ εἶναι δένδρον πολύκαρπον, ἀλλὰ βραχύβιον. Εἰς τὸ ὕπαιθρον εὐδοκιμεῖ μόνον εἰς μέρη προφυλασσόμενα ἀπὸ τὰ ὄψιμα καὶ δριμέα ψύχη. Κυρίως εὐδοκιμεῖ εἰς γονίμους, ὑγρὰς καὶ πλουσίως ἀρδευομένας γαίας. Τὰ πτωχὰ εἰς θρεπτικὰ ἅλατα ἐδάφη εἶναι ἀκατάλληλα διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της. Ὁ πολλαπλασιασμός της διενεργεῖται διὰ σπορᾶς καὶ δι' ἐμβολιασμοῦ. Τὰ ἐκ σπορᾶς προερχόμενα νέα δένδρα διατηροῦσι, συνήθως, τοὺς χαρακτῆρας τῆς ποικιλίας, ἐξ ἧς προῆλθον. Συνηθέστερον ἡ ροδακινέα πολλαπλασιάζεται δι' ἐμβολιασμοῦ. Ἐπιτυγχάνεται ἐμβολιασμὸς ροδακινέας ἐπὶ ἀμυγδαλῆς, ἐπὶ προύμνης καὶ ἐπὶ βερυκοκέας. Ὁ καρπὸς τῆς ροδακινέας εἶναι εὔγευστος καὶ εὔχυμος, χρησιμοποιούμενος νωπὸς ἢ ξηρὸς διὰ τὴν ζαχαροπλαστικήν. Ἐκ τῶν συνηθεστέρων νόσων, αἵτινες προσβάλλουσι τὴν ροδακινέαν, εἶναι ἡ *κομμίωσις*, ὁ *σφακελισμός*, ἡ *ὑπερτροφία* τῶν φύλλων καὶ τῶν βλαστῶν, ἡ *φθειρίασις* καὶ ἡ *σκωληκίασις* τοῦ καρποῦ.

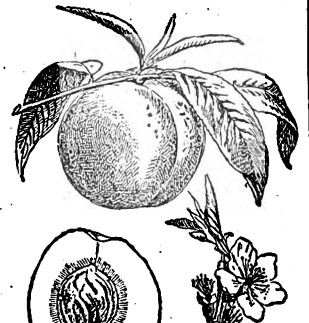

Κλάδος ροδακινέας μετὰ καρποῦ.
[Α=καρπὸς ἠνεωγμένος, Β=ἄνθος.]

Δ. Ν. Π.

ροδακινιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ροδακινέα* (βλ. λ.).

ροδάκινον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ *ροδακινέα* (βλ. λ.), ὅστις παρ' ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο *μῆλον τὸ περσικόν*.

— **ροδακίνου** ***ἄρωμα τεχνητόν***. Τὸ διὰ τὰ διάφορα ἡδύποτα, γλυκίσματα, παγωτὰ κλπ. χρησιμοποιούμενον τεχνητὸν ἄρωμα ροδακίνου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἑξῆς συστατικῶν: βουτυρικὸς ἀμυλεστὴρ 100 γρ., βουτυρικὸς αἰθυλεστὴρ 20, ἰσοβαλεριανικὸς ἀμυλεστὴρ 100, βενζαλδεΰδη 10, ἀλκοόλη καθαρὰ 770.

Σ. Γ.

Ροδάκινον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν συνοικισμῶν *Ἄνω Ροδάκινο* (κάτ 305) καὶ *Κάτω Ροδάκινο* (κάτ. 109).

ΕΡ. Μ.

Ροδακιὸ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ συνοικία τῶν Ἀθηνῶν, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τῆς οἰκογενείας *Ροδάκη*, μὲ κέντρον τὸ σημεῖον, εἰς ὃ διασταυροῦνται νῦν αἱ ὁδοὶ Πετράκη—Σκόπα—Πεντέλης. Ἡ ὀνομασια αὕτη διετηρήθη μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὑποδηλοῦσα λίαν περιωρισμένον συνοικιακὸν τομέα.

Α. Γ. Φ.

ροδάλιθος (Rodalith) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ἀλλοφανοῦς. Ἀποτελεῖ πυριτικὸν ἀργίλλιον ἔνυδρον, εἶναι ἄμορφον, ὅπως εἰς τὰ λοιπὰ ὀρυκτὰ τῆς αὐτῆς ὁμάδος, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Ballintoy καὶ τὸ Port Bradden.

Γ. Β.

ροδαλός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἔχων χροιὰν ρόδου, ροδόχρους, ρόδινος: «ροδαλαὶ παρειαί».

ροδαμῖναι (αἱ), ἢ *ροζαμῖναι* *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὰ βασικὰ χρώματα, παραγόμενα διὰ συμπυκνώσεως μ-ἀμινοφαινόλης καὶ τῶν Ν-ἀλκυλοπαραγώγων αὐτῆς μετὰ φθαλικοῦ ἀνυδρίτου. Εἶναι συγγενῆ πρὸς τὰς φθαλεΐνας. Ὡς χρώματα χρησιμοποιοῦνται τὰ μετ' ὀξέων ἅλατα αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουσι κινοειδῆ σύνταξιν. Εἶναι πολύτιμα σταθερὰ χρώματα, βάπτοντα τὸν βάμβακα κατόπιν προστύψεως, ὡς καὶ τὸ ἔριον καὶ τὴν μέταξαν.

Σ. Γ.

Ροδάμνη· βλ. «*Λύβιστρος* καὶ Ροδάμνη».

ροδάμυλον (τό). Ἀμυλοειδὴς ὕλη ἀπαντῶσα εἰς τὰ φύκη. Ἐκλήθη οὕτω διότι δι' ἰωδίου βάπτεται ροδέρυθρον.

Σ.Γ.

ροδάνη (ἡ)· ἀρχ., στριμμένη κλωστή· || τὸ ὑφάδι, ἡ κρόκη.

ροδάνθη (ἡ) *['Αφροδ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐξάνθημα τοῦ δέρματος, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ περιγράπτων, μὴ προεχουσῶν τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος ροδοχρόων κηλίδων, μεγέθους φακῆς μέχρις εἰκοσαλέπτου, αἱ ὁποῖαι ἐξαφανίζονται προσωρινῶς ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ δακτύλου. Ἡ ροδάνθη ἀναφαίνεται εἰς διαφόρους λοιμώδεις νόσους, ὡς ὁ κοιλιακὸς καὶ ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος, ἡ χολέρα, ἐνίοτε κατὰ τὸν ἐμβολιασμὸν ἐναντίον τῆς εὐλογίας, εἰς τὴν συφίλιδα, καὶ κατόπιν λήψεως φαρμάκων τινῶν, ὡς ἀντιπυρίνης, ἰωδιούχου καλίου καὶ ἰδίᾳ τῶν βαλσαμικῶν, ὁπότε παρουσιάζεται αὕτη ὑπὸ μορφὴν στομαχικῶν διαταραχῶν καὶ συνοδεύεται ὑπὸ ἐντόνου κνησμοῦ. Ἡ ροδάνθη δὲν ὀφείλεται εἰς ἐξάγγισιν αἵματος, ἀλλὰ εἰς τοπικὴν ἐμβολὴν τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων τοῦ δέρματος καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τὴν δακτυλικὴν πίεσιν ἐξαλείφεται προσωρινῶς ἵνα καὶ πάλιν ἀναφανῇ. Ἡ *συφιλιδικὴ ροδάνθη* εἶναι τὸ συνηθέστερον συφιλιδικὸν ἐξάνθημα (90 %) ὑπὸ μορφὴν ροδοχρόων κηλίδων, μεγέθους φακῆς μέχρι δεκαλέπτου, αἱ ὁποῖαι δὲν προέχουσι τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος, δὲν ἀπολεπίζονται καὶ δὲν προκαλοῦσι κνησμόν τινα. Αὕτη ἀναφαίνεται 45 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ συφιλιδικοῦ ἕλκους, καὶ δὴ τὸ πρῶτον εἰς τὰ πλάγια τῆς κοιλίας, καὶ ὑποχωρεῖ εὐκόλως εἰς τὴν ἀντισυφιλιδικὴν θεραπείαν.

Κ. Κ. Κ.

«Ροδάνθη». Μυθιστορία τοῦ Βυζαντινοῦ ποιητοῦ Θεοδώρου Προδρόμου ἢ Πτωχοπροδρόμου, ἧς ὁ πλήρης τίτλος εἶναι «Τὰ κατὰ Ροδάνθην καὶ Δοσικλέα». Εἶναι τὸ ἐκτενέστατον αὐτοῦ ἔμμετρον μυθιστόρημα, ἀποτελούμενον ἐκ 4.614 τριμέτρων καὶ διῃρημένον εἰς ἐννέα βιβλία, ἡ δὲ ὑπόθεσις αὐτοῦ εἶναι ἡ ἑξῆς: Δοσικλῆς ὁ Ἀβυδηνὸς ἀπάγει τῇ βοηθείᾳ φίλων τὴν ὡραίαν Ροδάνθην, ἀλλ' ἐν Ρόδῳ τὸ ζεῦγος περιπίπτει εἰς χεῖρας πειρατῶν καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας χωρίζον-

Digitized by Google

ται ἀπ' ἀλλήλων οἱ ἀγαπώμενοι, ἡ μὲν Ροδάνθη πωληθεῖσα ὡς δούλη εἰς Κύπρον, ὁ δὲ Δοσικλῆς ἵνα προσενεχθῇ ὡς θυσία εἰς τοὺς θεούς. Ἀλλ' ἀπαλλαγεὶς τοῦ κινδύνου τούτου ἀφικνεῖται εἰς Κύπρον, ὅπου συναντᾷ τὴν ἐρωμένην του. Μετ' οὐ πολὺ οἱ γονεῖς ἀμφοτέρων, τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου, ἔρχονται εἰς Κύπρον, ὅπόθεν ἐπιστρέφουσι μετὰ τῶν τέκνων εἰς Ἄβυδον καὶ ἑορτάζουσι τοὺς γάμους αὐτῶν. Πρότυπον ἔσχεν ὁ Πρόδρομος τὰ «Αἰθιοπικὰ» τοῦ Ἡλιοδώρου, ἐξ ὧν παρέλαβε πλὴν ἄλλων καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν τριῶν πρώτων βιβλίων. Ἡ ἀφήγησις εἶναι ὑπεράγαν διεξοδική, τὸ δὲ λεκτικὸν μεστὸν βαρβαρικῆς ἀπειροκαλίας. Παρὰ ταῦτα ὅμως τὸ ἔργον τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς τὸ ἔργον τοῦ Νικήτα τοῦ Εὐγενιανοῦ «Τὰ κατὰ Δρόσιλλαν καὶ Χαρικλέα».

ροδανθῆ (τὰ) (Rosiflorae) *[Βοτ.]*. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ μὲ ἄνθη καὶ καρπὸν κάψαν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται αἱ οἰκογένειαι: *ἀγριμονιΐδαι* ἢ *ἀγριμονιηρά*, *ἀμυγδαλίδαι*, *μηλεΐδαι*, *ποτεντιλλίδαι* ἢ *ποτεντιλληρά*, *ροδίδαι*, κ. ἄ. Δ. Ν. Π.

ροδάνι (τό)· δημοτ., εἶδος ἐργαλείου ταλασιουργικοῦ, δι' οὗ τυλίσσεται ἡ κρόκη εἰς μικρὰ πηνία, εἰς μασούρια, ἄλλως *μαγγάνη*, *σβίγα*, *ἀνέμη* || κοινὴ ὀνομασία τῶν μικρῶν χειροκινήτων βαρούλκων, δι' ὧν ἀντλοῦσιν ὕδωρ ἀπὸ τῶν φρεάτων (βλ. σχημ. 1 ἐν λ. *βαροῦλκον*).

— *[Ἐγκυκλ.]*. Τὸ *ροδάνι* εἶναι πρωτόγονος οἰκιακὴ μηχανή, δι' ἧς περιτυλίσσεται ὑπὸ τῶν γυναικῶν τὸ νῆμα ἐκ τῆς ἀνέμης εἰς τὰ πηνία (*μασούρια*, *καλάμια* ἢ *καλαμοκάννια*). Ἡ μηχανὴ (καλουμένη κατὰ τόπους *σβίγα* καὶ *τσικρίκι*) ἀποτελεῖται ἐκ χειροκινήτου τροχοῦ μεταδίδοντος περιστροφικὴν κίνησιν εἰς ὁριζοντίαν σιδηρᾶν ῥάβδον (*βέργα*, *φιορέττο* ἢ καὶ *ροδάνι*), εἰς ἣν περᾶται τὸ μασούρι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου περιτυλίσσεται τὸ νῆμα. Ὁ τροχὸς ἀποτελεῖται ἐκ στεφάνης (*κρισάρας* ἢ *βεζᾶς*) μὲ πλατεῖαν ἐπιφάνειαν, στηριζομένης δι' ἀκτίνων (*σταυροῦ*) ἐπὶ πλήμνης (*κοπάνου*), ἧς ὁ ἄξων ὑπο-

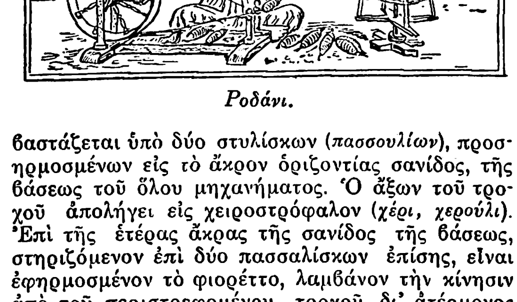

Ροδάνι.

βαστάζεται ὑπὸ δύο στυλίσκων (*πασσουλίων*), προσηρμοσμένων εἰς τὸ ἄκρον ὁριζοντίας σανίδος, τῆς βάσεως τοῦ ὅλου μηχανήματος. Ὁ ἄξων τοῦ τροχοῦ ἀπολήγει εἰς χειροστρόφαλον (*χέρι*, *χερούλι*). Ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἄκρας τῆς σανίδος τῆς βάσεως, στηριζόμενον ἐπὶ δύο πασσαλίσκων ἐπίσης, εἶναι ἐφηρμοσμένον τὸ φιορέττο, λαμβάνον τὴν κίνησιν ἀπὸ τοῦ περιστρεφομένου τροχοῦ δι' ἀτέρμονος νήματος (σπάγγου), διασταυρουμένου, συνήθως, ἐπὶ μικροῦ ξυλίνου τροχίσκου (*κουβαρίστρας*), στερεῶς προσηρμοσμένου ἐπὶ τοῦ φιορέττου, ὥστε τοῦτο νὰ στρέφηται κατ' ἀντίθετον τοῦ τροχοῦ φοράν. Τὸ νῆμα, ἐκ τῆς ἀνέμης, προσδένεται ἐπὶ τοῦ φιορέττου καὶ κατόπιν δύο ἢ τριῶν περιτυλίξεων φέρεται ἐπὶ τοῦ μασουρίου, εἰς ὃ θὰ τυλιχθῇ. Τὸ μασούρι περᾶται ἐλευθέρως εἰς τὸ φιορέττο. Τὸ μῆκος τοῦ τελευταίου εἶναι τόσον, ὥστε νὰ δέχεται τρία μασούρια τῆς σαΐτας τοῦ ἀργαλειοῦ ἢ ἕνα καλαμοκάννι τῆς διάστρας, ἐφ' οὗ τυλίσσονται οἱ στήμονες. Ἡ ὅλη συσκευὴ στηρίζεται ἐπὶ δύο ὁριζοντίων μικρῶν δοκῶν—ποδάρια τοῦ ροδανιοῦ. Εἶναι δὲ τὰ ροδάνια δύο εἰδῶν: τὰ βαρέα καὶ δυσκόλως μετακινητὰ καὶ τὰ ἐλαφρά. Εἰς τὰ δεύτερα, κλονιζόμενα κατὰ τὴν ἐργασίαν, ἡ γυνὴ πατᾷ τὸν ἕνα πόδα ἐπὶ τῆς σανίδος πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κλονισμῶν. Διὰ νὰ μὴ ἐκφεύγῃ τὸ μεταδίδον τὴν κίνησιν νῆμα ἀπὸ τοῦ τροχοῦ, φέρει οὗτος κατὰ τὰς δύο ἄκρας του δύο λεπτοτέρας στεφάνας (πρεβάζια). Τὸ ροδάνι εἶναι πανάρχαιον μηχάνημα γνωστὸν ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος π. Χ. ἀναφερόμενον τὸ πρῶτον ἐν τῇ «Βατραχομυομαχίᾳ» (στ. 182—183) ὑπὸ τὸ ὄνομα *ροδάνη*.

Πλέον πρωτόγονον μέσον περιτυλίξεως τοῦ νήματος τῆς ἀνέμης εἶναι ὁ *ἀγρατᾶς*. Οὗτος συνίσταται ἐκ λεπτῆς σιδηρᾶς ῥάβδου, φερούσης κατὰ τὸ ἕν αὐτῆς ἄκρον στεφάνην χρησιμεύουσαν ὅπως στρέφεται εὐκολώτερον καὶ ὅπως καθίσταται μᾶλλον βαρεῖα Ἡ περιτύλιξις γίνεται ὡς ἑξῆς: Ἡ γυνὴ κάθηται πρὸ τῆς ἀνέμης ἐπὶ μικροῦ ξυλίνου θρανίου (μπαγκέττας), εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ὑπάρχει κοιλότης, ἐν ᾗ ἐντίθεται τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ ἀγρατᾶ, ἀφοῦ περασθῇ πρῶτον τὸ μασούρι καὶ στερεωθῇ καλῶς. Καὶ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ τὸ ἐκ τῆς ἀνέμης νῆμα, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς τὸν ἀγρατᾶν κάτωθεν τοῦ μασουρίου καὶ τὸν στρέφει διὰ τῶν δακτύλων της, περιτυλίσσουσα οὕτω τὸ νῆμα.

ροδανίδια (τὰ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *θειοκυανικὸν ὀξύ*.

ροδανίζω δημοτ., τυλίσσω τὸ νῆμα εἰς μικρὰ πηνία, εἰς μασούρια, ἄλλως *καλαμίζω*, *μασουρίζω*.

ροδανικός, *—ή, —όν*. Ἐπίθετον χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ χημείᾳ διὰ τὰ ἅλατα, τοὺς ἐστέρας καὶ λοιπὰ παράγωγα τοῦ θειοκυανικοῦ ὀξέος.

ροδανιλίνη (ἡ), ἢ *ροζανιλίνη* *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται ἡ μεθυλοτριαμινοτριφαινυλοκαρβινόλη. Ἔχει τὸν τύπον:

$$(H_2N)(CH_3).C_6H_3.C(OH)(C_6H_4.NH_2)_2$$

καὶ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς *φουξίνης*. Ἀποτελεῖ ἄχρουν κρυσταλλικήν, ἐλαφρῶς ῥοδόχρουν, κρυσταλλικὴν κόνιν. Ὑδροχλωρικὸν ἅλας αὐτῆς εἶναι ἡ φουξίνη. Σ. Γ.

Ροδανὸς (le Rhône, λατ. Rhodanus) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶναι δεύτερος κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ ἐν μέρει τῆς Ἑλβετίας, εἰς τὰ νότια τῆς ὁποίας πηγάζει ἐκ τῶν παγώνων τοῦ Ροδανοῦ, ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τῶν Βερναίων Ἄλπεων. Ἔχει ὁλικὸν μῆκος 860 χλμ., ἐξ ὧν τὰ 270 ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Διαρρέει, σχηματίζων πολλοὺς καταρράκτας, τὸ καντόνιον τῆς Βαλαισίας κατ' ἀρχὰς μὲ διεύθυνσιν νοτιοδυτικήν, μεταξὺ τῶν Πεννίνων καὶ τῶν Βερναίων Ἄλπεων, εἶτα δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως Μαρτινὺ μὲ βορειοδυτικὴν διεύθυνσιν, καὶ χύνεται εἰς τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, ἐξ ἧς τὰ ὕδατά του ἐκρέουσι παρὰ τὴν πόλιν τῆς Γενεύης. Εἰσερχόμενος περαιτέρω εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος, διατέμνει τὸν νότιον Ἰούραν παρὰ τὴν πολίχνην Μπελλγκάρντ καί, ἀφοῦ βυθισθῇ ἐπ' ὀλίγον ἐντὸς πετρώδους ὑπογείου στοᾶς, ἀνέρχεται πάλιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ῥέει πρὸς Δ. μέχρις τῆς Λυών. Ἐκεῖθεν στρέφεται πρὸς Ν., διέρχεται διὰ τῶν γαλλικῶν πόλεων Βιέννης, Τουρνόν, Βαλάνς, Ἀβινιών, Ταρασκὼν καὶ Ἄρλ καί, σχηματίζων πρὸς Ν. τῆς τελευταίας ταύτης μέγα δέλτα ἐν τῷ νομῷ Μπούς-ντὺ-Ρόν, ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τῆς Λυὼν διὰ δύο μεγάλων στομίων καὶ πολλῶν ἄλλων μικροτέρων. Ὁ Ροδανὸς δέχεται τὰ ὕδατα ἐδαφικῆς ἐκτάσεως ἐν ὅλῳ 99.000 τ. χλμ. περίπου, ἐξ ὧν τὰ 7.530 ἐν Ἑλβετίᾳ, εἶναι δὲ πλωτός, παρ' ὅλην τὴν δυσμενῆ διὰ τὴν ποταμοπλοΐαν ὁρμητικότητα τῆς ῥοῆς του, εἰς μῆκος 508 χλμ. Ἰδίως ὅμως ζωηρὰ εἶναι ἡ κίνησις τῶν πλοίων ἀπὸ τῆς Λυῶνος εἰς μῆκος 377 χλμ. Κυριώτεροι παραπόταμοι τοῦ Ροδανοῦ εἶναι ἐκ δεξιῶν μὲν ὁ *Αἴν* (Ain), ὁ *Σὼν* (Saône)· ὁ *Ἀρντὲς* καὶ ὁ *Γκάρ* ἐξ ἀριστερῶν δὲ ὁ *Ἰζέρ*, ὁ *Ντρὸμ* καὶ ὁ *Ντυράνς*. Συγκοινωνεῖ διὰ διωρύγων μετὰ τῶν ποταμῶν Ρήνου, Λίγηρος, Σηκουάνα καὶ μετὰ τοῦ λιμένος τῆς Μασσαλίας. Ὁ Ροδανὸς ὑπῆρξε κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ σπουδαιοτέρα ὁδὸς συγκοινωνίας τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἰταλίας. Κ. Β. Λ

— **Ροδανοῦ** *νομὸς* (Département du Rhône) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς νοτιοανατολικῆς Γαλλίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ροδανοῦ καὶ Σών, σχηματισθεὶς ἐκ τῆς παλαιᾶς ἐπαρχίας Λυονναὶ καὶ μέρους τῆς ἐπαρχίας Μπωζολαί. Ἔχει πρωτεύουσαν τὴν *Λυών*, ἔκτασιν 2.859 τ. χλμ. καὶ 993.915 κατ., διαιρεῖται δὲ εἰς δύο ἐπαρχίας, τὴν τῆς *Λυὼν* καὶ τῆς *Βιλλφράνς*. Ἔχει ἀκμαιοτάτην βιομηχανίαν μεταξίνων ὑφασμάτων, μετάλλων καὶ μεταλλίνων εἰδῶν, οἰνοπαραγωγὴν κτλ. Κ. Β. Λ.

—**Ροδανοῦ** *ἐκβολῶν νομὸς* (Bouches de Rhône) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Μποὺς ντὺ Ρόν*.

Ροδανουσία (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα παρὰ τὴν Μασσαλίαν, ἣν παραρρέει ὁ Ροδανός. Ν. Σ. Λ

ροδάντζα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὰ ψέλλια. Σ. Ε. Λ.

ρόδαξ, *—ακος* (ὁ)· μικρὸν ρόδον, τριανταφυλλάκι.

— *[Τέχνη]* Ὁ *ρόδαξ*, ἀποτελῶν σχηματοποίησιν μικροῦ ρόδου μὲ ἀνεφγμένα φύλλα εἶναι, κόσμημα συνηθέστατον ἐν τῇ καθόλου τέχνῃ, ἀπαντᾷ δὲ συχνότατα τόσον ἐν τῇ μυκηναϊκῇ, ὅσον καὶ ἐν τῇ κλασσικῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ μόνος ἢ ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλων φυτομόρφων κοσμημάτων. Ἐν τῇ γοτθικῇ ἀρχιτεκτονικῇ *ρόδαξ* ὀνομάζεται κυκλοτερὲς ἄνοιγμα εὑρισκόμενον ἐν τῇ κυρίᾳ προσόψει τῶν ναῶν, ὑπεράνω τῶν πυλῶν καὶ μεταξὺ τῶν πύργων. Ὁ ρόδαξ οὗτος, ἀντικαθιστῶν φωταγωγόν, χωρίζεται διὰ λιθίνων σχημάτων καὶ φράσσεται δι' ὑελωμάτων, ἀνευρίσκεται δὲ οὐ μόνον ἐν τῇ κυρίως προσόψει, ἀλλὰ καὶ ὑπεράνω τῶν κατὰ τὰ πλάγια τοῦ ναοῦ πυλῶν. Ι. Μ. Π.

Ροδαρὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35°25' Β., μηκ. 25°01'$^3/_4$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1536 b: Candia western portion) μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σταυρὸς καὶ Ροδγιά Εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Δῖον*. Σ. Ε. Λ.

Ρόδας, *Μιχαήλ*. Ἕλλην δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1884 ἐν Ἀραχώβῃ τοῦ Αἰγίου. Ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Τέχνη καὶ θέατρον» (1916) καὶ ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἁμαρτωλὰ» (πεζὰ τραγούδια, 1923), «Πῶς βλέπω τὴν Ἑλλάδα», ἐντυπώσεις ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἐπαρχιῶν (Α' τόμ. Πελοπόννησος, 1927), «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κώστα Κρυστάλλη» (1929), «Ἡ ὀργὴ τοῦ δάσους», τρίπρακτον κοινωνικὸν δρᾶμα, παρασταθὲν τῷ 1927, «Τὰ θεατρικὰ χρονικὰ» (Α' τόμ. 1930, Β' τόμ 1931). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διηύθυνε τὸ γραφεῖον τύπου τῆς Ὑπάτης Ἁρμοστείας (1919—1922). Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διετέλεσεν ἐν τῷ μακεδονικῷ μετώπῳ (1915—1918) πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «Πατρίς», κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ κινήματος Θεσσαλονίκης (1916—1917) ἐξέδωκεν ἐν Σύρῳ τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Κόσμος». Διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τοῦ «Βαλκανικοῦ Ταχυδρόμου» (1918), τοῦ «Ἐλευθέρου Λόγου» (1923—1924), τῆς «Φωνῆς τοῦ Λαοῦ» (1932). Συνεργάτης περιοδικῶν καὶ ἡμερολογίων καὶ θεατρικὸς κριτικὸς τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος». Π. Α. Κ.

ροδαφνιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κέρασος ὁ δαφνοκέρασος*.

Ροδγιὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 23' $^1/_2$ Β., μηκ. 25° 03' $^1/_2$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1536 d: Candia western portion), ἀπολῆγον εἰς τὴν ἄκραν Παναγιὰ καὶ ἀποτελοῦν τὸ ΒΔ. κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Ἡρακλείου. Σ. Ε. Λ.

ροδεΐτης (ὁ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Μεθυλοπεντίτης τοῦ τύπου $C_6H_{14}O_5$. Ἐλήφθη ἐκ τῆς *ροδεόζης*, εἶναι ὀπτικῶς ἐνεργὸς καὶ τήκεται εἰς 153°,5. Σ. Γ.

ροδέλαιον (τὸ) *[Χημ.]*. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν ῥόδων. Τὸ γνήσιον ροδέλαιον εἶναι ὑγρὸν κιτρινόλευκον ἕως ὑποπράσινον καὶ ἔχει διαπεραστικὴν διατηρουμένην ὀσμὴν ῥόδων. Εἰς μετρίαν θερμοκρασίαν εἶναι πυκνόρρυτον καὶ εἰς 17—21° C. στερεοποιεῖται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει λόγῳ τῆς πλουσίας αὐτοῦ περιεκτικότητος εἰς στεαροπτένιον (12—14 %). Τὸ εἰδικὸν βάρος αὐτοῦ εἰς 20° κυμαίνεται μεταξὺ 0,855 καὶ 0,870, ὁ δὲ ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως αὐτοῦ μεταξὺ 7 καὶ 16. Τὸ ροδέλαιον ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς στερεοῦ καὶ ἑνὸς ὑγροῦ μέρους Τὸ στερεὸν μέρος συνίσταται ἐκ *στεαροπτενίου*, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ πλειόνων ὑδρογονανθράκων, ἐνῷ τὸ ὑγρὸν μέρος, *ἐλαιοπτένιον* καλούμενον, περιέχει μεγάλην σειρὰν διαφορωτάτων ἑνώσεων, ἐξ ὧν αἱ σπουδαιότεραι εἶναι ἡ γερανιόλη, ἡ κιτρονελλόλη, ἡ νερόλη, ἡ φαινυλαιθυλαλκοόλη, τὸ ὀξικὸν γερανύλιον καὶ ἡ ἐννεϋλικὴ ἀλδεΰδη. Πάντως τὸ κύριον συστατικὸν εἶναι ἡ γερανιόλη. Τὸ ροδέλαιον εἶναι ὀπτικῶς ἐνεργόν, ἀριστερόστροφον, παρουσιάζον εἰδικὴν στροφὴν —1° ἕως —3°, δείκτην διαθλάσεως δὲ ἔχει 1,452—1,464. Εἶναι διαλυτὸν εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ λίαν διαλυτὸν εἰς τὸν αἰθέρα, τὸ χλωροφόρμιον καὶ τὸν πετρελαϊκὸν αἰθέρα. Ἀλκοολικὸν διάλυμα ροδελαίου χρώννυται δι' ὑπερχλωριούχου σιδήρου ἰῶδες, διὰ βρωμίου πράσινον, δι' ἰωδίου ὀρφνοκίτρινον καὶ διὰ θειικοῦ ὀξέος ὀρφνόν. Σ. Γ.

— *[Ἐμπορευματολ.]* Αἱ χημικαὶ καὶ φυσικαὶ ἰδιότητες τοῦ *ροδελαίου* ποικίλλουν, ἐξαρτώμεναι ἐκ τῆς προελεύσεως, τοῦ εἴδους καὶ τῆς ποικιλίας τῶν χρησιμοποιηθέντων πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ ῥόδων, τῆς ἐποχῆς τῆς συγκομιδῆς αὐτῶν, τοῦ κλίματος τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως αὐτῶν, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ τόπου τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ. Εἰς τὸ ἐμπόριον τὸ ροδέλαιον κυκλοφορεῖ ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως αὐτοῦ. Τὰ κυριώτερα εἴδη ροδελαίου εἶναι τὰ ἑξῆς:

Βουλγαρικὸν ροδέλαιον. Παράγεται ἐν Βουλγαρίᾳ διὰ τῆς ἀποστάξεως εἰς μικρὰς γεωργικὰς ἐγκαταστάσεις τῶν ῥόδων τοῦ εἴδους Rosa Damascena, τὸ ὁποῖον καλλιεργεῖται εἰς μικρὰς ἀγροτικὰς ἰδιοκτησίας, εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἕβρου καὶ τὰς κοιλάδας Tundscha καὶ Trema. Ἓν ἑκτάριον γῆς παράγει 3.000 χιλιόγραμμα ῥόδων, ἓν χιλιόγραμμον δὲ ροδελαίου παράγεται ἐκ 5—6.000 χιλιογρ. ῥόδων. Αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς παρασκευῆς εἶναι τελείως ἀρχέγονοι, ἡ ἀπόσταξις γίνεται, διὰ γυμνοῦ πυρός, τὸ δὲ παραγόμενον προϊὸν εἶναι πάντοτε κατωτέρας ποιότητος ἀπὸ ἀπόψεως ἀρώματος. Ἡ νοθεία τοῦ προϊόντος εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς, διὰ τῆς προσθήκης εἰς αὐτὸ αἰθερίου ἐλαίου Palmarosa, εἶναι συνηθεστάτη. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὸ βουλγαρικὸν ροδέλαιον δὲν ἐκτιμᾶται εἰς τὰς ἀγοράς. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ Βουλγαρία ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μεγάλη παραγωγὸς ροδελαίου, ἡ παραγωγὴ δὲ αὐτῆς φθάνει τὰ 5.000 χιλιόγρ. ἐτησίως.

Γαλλικὸν ροδέλαιον. Ἡ παραγωγὴ τοῦ ροδελαίου ἐν Γαλλίᾳ ἀποτελεῖ κυρίως δευτερεύουσαν βιομηχανίαν τῆς παραγωγῆς τοῦ ροδοστάγματος, ὑπάρχουν ὅμως καὶ κύριαι βιομηχανίαι ροδελαίου, παράγουσαι τοῦτο δι' ἐκχυλίσεως τῶν ῥόδων διὰ λιπαρῶν οὐσιῶν (enfleurage) ἢ διὰ πετρελαϊκοῦ αἰθέρος. Ἡ βιομηχανία τοῦ ροδελαίου εἶναι διαδεδομένη εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Νικαίας, τῶν Καννῶν καὶ τοῦ Grasse, ὅπου ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις δυνάμεναι νὰ κατεργασθοῦν ἡμερησίως 5.000 χιλιόγρ.

Digitized by Google

ρόδων. Τὰ καλλιεργούμενα ἐν Γαλλίᾳ ρόδα ἀνήκουν εἰς πολλὰς ποικιλίας, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ: rosa centifolia, rosa damascena, rosa moschata ἡ ἰταλικὴ ποικιλία Ulrich Brünner, ἡ ποικιλία Frau Karl Druscky κτλ. 5—10.000 χιλιόγρ. ρόδων ἀποδίδουν 1 χιλιόγρ ροδελαίου καὶ 5.000 χιλιόγρ. ροδοστάγματος. Ἡ καλυτέρα ποιότης γαλλικοῦ ροδελαίου εἶναι ἡ παραγομένη δι' ἐκχυλίσεως διὰ λιπαρῶν οὐσίων (Essence d'eufleurage), ἀπαράμιλλος εἰς λεπτότητα ἀρώματος.

Ἰταλικὸν ροδέλαιον. Μεταπολεμικῶς ἡ καλλιέργεια τῶν ρόδων εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔχει ἀναπτυχθῆ σημαντικῶς, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς περιοχὰς Μποντιγκιέρα, Σὰν Ρέμο, Ὀσπενταλέττι καὶ Κολντιρότι. Ἡ ἰταλικὴ βιομηχανία ροδελαίου δὲν δύναται ἀκόμη νὰ ἀπορροφήσῃ ὁλόκληρον τὴν ἰταλικὴν παραγωγὴν ρόδων. 600 000 χλγρ. ἰταλικῶν ρόδων ἐξάγονται ἐτησίως εἰς Γαλλίαν. Τὸ ἰταλικὸν ροδέλαιον εἶναι ἀρίστης ποιότητος καὶ ἐφάμιλλον τοῦ γαλλικοῦ.

Ἀγγλικὸν ροδέλαιον. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ βιομηχανία τοῦ ροδελαίου εἶναι περιωρισμένη, ἀκμάζουσα μόνον εἰς τὴν περιοχὴν Mitcham. Τὸ ἀγγλικὸν ροδέλαιον εἶναι ἀρίστης ποιότητος.

Γερμανικὸν ροδέλαιον. Παρὰ τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος, χάρις εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἐπιστημονικῶν μέσων καλλιεργείας κατωρθώθη ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἀνάπτυξις σημαντικῆς βιομηχανίας ροδελαίου, κυρίως εἰς τὴν παρὰ τὴν Λειψίαν περιοχὴν Miltitz ὑπὸ τοῦ βιομηχανικοῦ οἴκου «Shimmel». Πλὴν τοῦ ἁγνοῦ γερμανικοῦ ροδελαίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρίστης ποιότητος, κυκλοφορεῖ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἶδός τι ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν «Geraniol à rose», παραγόμενον δι' ἀποστάξεως 1 χλγρ. αἰθερίου ἐλαίου Palmarosa μετὰ 2—2.500 χλγρ. ρόδων. Τὸ προϊὸν τοῦτο εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ βουλγαρικὸν ροδέλαιον.

Ροδέλαια διαφόρου προελεύσεως. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν, κυκλοφοροῦν εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς μικροτέραν κλίμακα, τὰ ροδέλαια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Σπάρτης τῆς Πισιδίας, Βουρδοὺρ κτλ.), τῆς Περσίας, τῶν Ἰνδιῶν κλπ.

Νοθεῖαι. Τὸ ροδέλαιον, ὡς προϊὸν πολυτιμότατον, ὑπόκειται εἰς διαφόρους νοθείας, τόσον ὑπὸ τῶν παραγωγῶν ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων. Ἐκτὸς τῆς νοθείας διὰ τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τῆς Palmarosa, συνήθης εἶναι καὶ ἡ διὰ προσθήκης παραφίνης καὶ spermacetti πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ σημείου πήξεως τοῦ διὰ Palmarosa νοθευθέντος ροδελαίου. Ἡ προσθήκη συνθετικῶν ἀρωματικῶν προϊόντων, οἰνοπνεύματος κλπ., εἶναι ἐπίσης νοθεῖαι συνηθέσταται. Α. ΔΣ

ροδέλλα (ἡ) *[Τεχνολ.]* βλ. λ. *παράκυκλος.*

ροδεόζη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. λ. *φουκόζαι.*

ροδεονικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.].* Εἶναι ὑδροξυλιωμένον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$CH_8.[CH(OH)]_4.COOH.$$

Ἐλήφθη δι' ὀξειδώσεως τῆς *ροδεόζης.* Σ. Γ.

ρόδεος (ὁ) (Rodeus) *[Ζωολ.].* Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπρινιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους κυπρίνους, ἐνδιαιτωμένους εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν χωρῶν τῆς κεντρικῆς ἰδίως Εὐρώπης καὶ τῆς Κίνας. Ἀξιολογώτερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *ρόδεος ὁ πικρὸς* (Rodeus amarus), ὅστις ἔχει κεφαλὴν εὐμεγέθη, ἀπολήγουσαν εἰς βραχὺ καὶ ἀρκετὰ αἰχμηρὸν ρύγχος. Τὸ σῶμά του ἔχει χρῶμα φαιοερυθρόν. Τὰ θήλεα ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των, τῇ βοηθείᾳ σωληνοειδοῦς τινος, κερατώδους συστάσεως, ἀποφύσεως, ἣν φέρουσι παρὰ τὸν γεννητικὸν πόρον των, ἐντὸς τῶν βραγχίων διαφόρων μαλακίων καὶ ἐκεῖθεν ἐκκολάπτονται τὰ ἰχθύδια μετὰ 50 περίπου ἡμέρας. Τὴν ὀνομασίαν του, πικρός, ἔλαβε λόγῳ τῆς πικρᾶς γεύσεως τοῦ κρέατός του. Δ. Ν. Π.

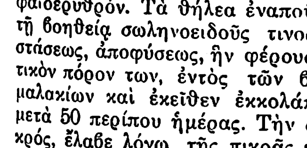

Ρόδεος ὁ πικρός.

Ρόδεραμ (Rotheram), *Θωμᾶς.* Ἄγγλος πλοίαρχος (βλ. *«Ρόαγιαλ Σόβερειν»*).

Ροδέριχος (Roderic). Τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Βησιγότθων τῆς Ἱσπανίας· βλ. λ. *Ροδρῖγος.*

Ρόδερμηρ, ἢ ***Ροδερμῆαρ*** (Rothermere), ***Χάρολντ Σίντνεϋ · Χάμσουορθ,*** *ὑποκόμις τοῦ —.* Ἄγγλος ἰδιοκτήτης ἐφημερίδων καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1868 Εἶναι ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀλφρέδου Χάμσουορθ καὶ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ λόρδου Νόρθκλιφ, ὀνομασθεὶς βαρῶνος τῷ 1914 καὶ ὑποκόμις τῷ 1918 ἕνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας προσέφερε κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπὶ εἰκοσαετίαν περίπου, συμβαλὼν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δημοσιογραφικῶν ἐπιχειρήσεων ἐκείνου, εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἑταιρείας «Amalgamated Press», καὶ τῆς ἑταιρείας δημοσιογραφικοῦ χάρτου «Angba Newfoundland Development Company», εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τῷ 1894 τῆς ἐφημερίδος «Ἑσπερινὰ νέα» τοῦ Λονδίνου καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς «Νταίηλυ Μαίηλ» (1896). Ἵδρυσεν ἐπίσης τὴν ἐφημερίδα «Νταίηλυ Ρέκορντ» (1895), ἠγόρασε τὴν «Λῆντς Μέρκιουρυ» καὶ τῷ 1908 εἰσῆλθε καὶ εἰς τὴν ἑταιρείαν τῶν «Τάϊμς». Ἀποχωρισθεὶς κατόπιν ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἀδελφοῦ του, ἠγόρασε παρ' αὐτοῦ τὴν «Νταίηλυ Μίρρορ» καὶ τῷ 1915 ἵδρυσε τὴν «Σάνταϋ Πικτόριαλ», τὴν πρώτην ἐντελῶς εἰκονογραφημένην κυριακάτικην ἐφημερίδα τοῦ Λονδίνου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του λόρδου Νόρθκλιφ τῷ 1922 ἠγόρασε τὴν «Νταίηλυ Μαίηλ» καὶ τὴν ἑταιρείαν «Associated Newspapers» (εἰς ἣν ἀνήκει ἡ ἐφημερὶς αὕτη, καθὼς καὶ πολλαὶ ἄλλαι) καὶ πολλὰς ἄλλας ἐφημερίδας, ἀνηκούσας εἰς τὴν ἑταιρείαν E. Hulton, καταστὰς οὕτως εἷς τῶν ἰσχυροτέρων δημοσιογραφικῶν παραγόντων τοῦ κόσμου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Ἀεροπλοΐας τῷ 1917—1918 ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Λόϋδ Τζώρτζ. Μετὰ τὸν πόλεμον ὑπεστήριξε τὰς ἐνεργείας τῆς Αὐστρίας πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Τριανὸν καὶ ἀπέβη εἷς τῶν ἐνθερμοτέρων ὑπερασπιστῶν τῶν δικαίων τῆς Οὐγγαρίας. Μ. Δ. Β.

Ρόδερχαμ (Rotherham) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Ὑόρκης, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ρόδερ καὶ Ντόν. Κάτ. 70.000. Ἔχει ναὸν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, βιομηχανίαν σιδηρῶν καὶ ὀρειχαλκίνων εἰδῶν, χημικῶν προϊόντων, ὑαλουργεῖα κλ. Κ. Β. Λ.

Ροδεσία (Rhodesia) *[Γεωγρ.].* Ἀγγλικὴ ἀποικία ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ, περιλαμβανομένη μεταξὺ 8° καὶ 22°30' νοτίου πλάτους καὶ 22° καὶ 34° ἀνατολικοῦ μήκους ἀπὸ Γκρήνουϊτς καὶ συνορεύουσα πρὸς Β. μὲ τὸ βελγικὸν Κονγκο, πρὸς ΒΑ. μὲ τὴν Ταγκανίκαν, πρὸς Α. μὲ τὸ προτεκτορᾶτον τῆς Νυασσαλάνδης καὶ τὴν Πορτογαλικὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, πρὸς Ν. μὲ τὸ Τράνσβααλ καὶ πρὸς Δ. μὲ τὸ προτεκτορᾶτον τῆς Μπεχουαναλάνδης καὶ μὲ τὴν Ἀγγόλαν. Διατελεῖ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς βρεττανικῆς ἑταιρείας τῆς Ν. Ἀφρικῆς, ὠνομάσθη δὲ Ροδεσία ἀπὸ τοῦ Ἄγγλου ἐπιχειρηματίου καὶ πολιτικοῦ Σέσιλ Ρόντς (Rhodes). Διαιρεῖται εἰς δύο διοικητικὰς περιφερείας ἢ ἐπαρχίας, χωριζομένας ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ζαμβέζη: 1) Εἰς τὴν *Νότιον Ροδεσίαν* (Colony of Southern Rhodesia), περιλαμβάνουσαν τὴν *Μασοναλάνδην* καὶ τὴν *Ματαμπελελάνδην* καὶ ἔχουσαν ἔκτασιν 386.000 τ. χλμ. καὶ (τῷ 1929) 1.014 519 κατ., ἐξ ὧν οἱ 44.950 εἶναι λευκοί· καὶ 2) Εἰς τὴν *Βόρειον Ροδεσίαν* (Protectorate of Northern Rhodesia), κειμένην πρὸς Β. τοῦ Ζαμπέζη καὶ ἔχουσαν ἔκτασιν 745 760 τ. χλμ. καὶ (τῷ 1930) 1.308.632 κατ., ἐξ ὧν οἱ 9 981 λευκοί.

Ἡ Ροδεσία ἐν γένει ἔχει τὸν χαρακτῆρα τῶν τροπικῶν χωρῶν, κειμένη ὅμως εἰς σημαντικὸν ὕψος ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον κλῖμα εὐχάριστον καὶ ὑγιεινόν. Ἡ Ν. Ροδεσία, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ζαμβέζη καὶ Λιμπόπο, ἀποτελεῖται κυρίως ἐξ ἑνὸς ὀροπεδίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 1.060 μ. καὶ 1.830 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἡ Β. Ροδεσία κατὰ μέγα αὐτῆς μέρος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ μεγάλου ὑψιπέδου, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ζαμβέζη ἀπὸ νότου, καὶ Κόνγκο ἀπὸ βορρᾶ, διακόπτεται ὅμως ὑπὸ τῆς βαθείας λεκάνης τοῦ Λουάνγκουα, ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Ζαμβέζη. Δυτικώτερον ὁ ποταμὸς Κάφουε καὶ οἱ παραπόταμοί του σχηματίζουσι σειρὰν κοιλάδων μεταξὺ τοῦ Ζαμβέζη καὶ τοῦ Λουάνγκουα. Εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς Β. Ροδεσίας κεῖται τὸ ὑψίπεδον τῆς Ταγκανίκας, πρὸς Δ. δὲ τοῦ τμήματος τούτου, περὶ τὰς λίμνας Μοέρο καὶ Μπανγκουέλο, κεῖται τμῆμα τῆς ἀποικίας, χωριζόμενον ἐν μέρει ἀπὸ τῆς λοιπῆς Ροδεσίας δι' ἐπεκτάσεως τῆς ἀποικίας τοῦ βελγικοῦ Κόνγκο. Ἡ τοιαύτη διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους, ἀποτελουμένου ἐξ ὑψηλῶν ὀροπεδίων καὶ βαθειῶν κοιλάδων, συνεπάγεται ποικιλίαν κλίματος κατὰ τὰς διαφόρους περιοχάς.

Ἡ Ροδεσία ἔχει ἐκτεταμένον δίκτυον ποταμίων συγκοινωνιῶν, ὧν ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόντος γίνεται λίαν περιωρισμένη χρῆσις, ἐλλείψει ἰδίως τεχνικῶν ἔργων. Οἱ μεγάλοι ποταμοὶ εἶναι πλωτοὶ εἰς πολλὰ μέρη καθ' ὅλον τὸ ἔτος, εἰς ἄλλα δὲ μόνον καθ' ὡρισμένας ἐποχάς, διακόπτονται δὲ κατὰ τόπους ὑπὸ ὁρμητικῶν πτώσεων, αἵτινες ἐμποδίζουσι τὴν ποταμοπλοΐαν ἢ περιορίζουν αὐτὴν εἰς τμήματα.

Ἡ Ροδεσία εἶναι χώρα πλουσία εἰς μέταλλα. Τῶν χρυσωρυχείων τῆς Μασοναλάνδης, ὡς μαρτυροῦσιν ἐρείπια παλαιοτάτων τεχνικῶν ἐγκαταστάσεων, ἐγένετο ἐκμετάλλευσις ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων· αἱ δὲ σήμερον χρησιμοποιούμεναι χρυσοφόροι περιοχαὶ καταλαμβάνουν μεγάλας ἐκτάσεις. Κατὰ τὸ 1915 ἡ Ροδεσία ἤρχετο ἕκτη κατὰ σπουδαιότητα μεταξὺ τῶν χρυσοφόρων χωρῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Πλὴν τοῦ χρυσοῦ, ἐξάγονται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ ἄργυρος, μόλυβδος, χαλκός, βολφράμιον, ἀδάμαντες, γαιάνθρακες καὶ σίδηρος. Ἡ ἀνθρακοφόρος περιφέρεια Wankie, ἐκ τῶν μεγίστων τοῦ κόσμου, περιέχει γαιάνθρακας ἐξαιρετικῆς ποιότητος, ὁ δὲ περὶ τὸ Selukwe ἐξαγόμενος χρωμιοῦχος σίδηρος ἀποτελεῖ τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίας παραγωγῆς τοῦ μεταλλεύματος τούτου.

Ἡ γεωργικὴ παραγωγή, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν καλὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, εἶναι μικρὰ καὶ περιορίζεται κυρίως εἰς περιοχὰς δυναμένας νὰ συγκοινωνῶσιν εὐκόλως διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν κέντρων· περιλαμβάνει δὲ ἀραβόσιτον, καπνόν, ὀπώρας, ἰδίως κίτρα, καὶ διάφορα εἴδη σιτηρῶν. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀνεπιυγμένη ἐν τῇ Ν. Ροδεσίᾳ, ἐνῷ ἀντιθέτως ἐν τῇ Β. Ροδεσίᾳ εἶναι λίαν περιορισμένη, ἰδίως ἐξ αἰτίας τῆς καταστρεπτικῆς μυίας τσετσέ.

Ἡ Ροδεσία συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν ἄλλων χωρῶν κυρίως διὰ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, καὶ δὴ διὰ τῆς ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ἀγούσης, ἥτις διασχίζει τὴν χώραν καὶ φέρει εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀκρωτηρίου. Ἑτέρα ἐπίσης σπουδαία γραμμὴ εἶναι ἡ ἄγουσα πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τῆς πόλεως Μπουλουβάγιο διὰ τοῦ Σώλσβαρυ (πρωτευούσης τῆς Ν Ροδεσίας) εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ πόλιν Μπέϊρα τῆς Πορτογαλικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς.

Οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι τῆς Ν. Ροδεσίας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς φυλῆς Μασόνα καὶ τῆς Ματαμπέλε, τῆς δὲ Β. Ροδεσίας διάφοροι φυλαὶ Νέγρων Μπαντοῦ (Μαροῦτσε κ. λ. π.).

Ἡ Ν. Ροδεσία διοικεῖται ὑπὸ κυβερνήτου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ βοηθουμένου ὑπὸ ἑξαμελοῦς ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου καὶ ὑπὸ αἱρετοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Κυριώτεραι πόλεις αὐτῆς εἶναι ἡ πρωτεύουσα Σώλσβαρυ, ἡ Μπουλουβάγιο, ἥτις εἶναι τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Ματαμπελελάνδης, ἡ Χάρτλεϋ, ἡ Γκατούμσ, ἡ Οὐμτάλι, ἡ Βικτωρία, ἡ Γκουέλο καὶ ἡ Σελουκούη. Τῷ 1928 εἶχε σιδηροδρομικὰς γραμμὰς ὁλικοῦ μήκους 2.117 χλμ., 8.150 αὐτοκίνητα, 197 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, 139 τηλεγραφικοὺς σταθμοὺς καὶ 2.773 τηλέφωνα.

Ἡ Β. Ροδεσία διοικεῖται ὑπὸ κυβερνήτου διοριζομένου ἐπίσης ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ βοηθουμένου ὑπὸ πενταμελοῦς ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου καὶ ὑπὸ νομοθετικοῦ σώματος ἐξ 7 αἱρετῶν καὶ 9 διοριζομένων μελῶν. Κυριώτεραι πόλεις αὐτῆς εἶναι ἡ πρωτεύουσα Λίβινγκστον, ἡ Φόρτ Τζῆμσον, ἡ Φάϊφ καὶ ἡ Μπρούκ Χίλλ. Τῷ 1928 εἶχε σιδηροδρομικὰς γραμμὰς ὁλικοῦ μήκους 814 χιλμ., 38 ταχυδρομικὰ γραφεῖα καὶ 18 τηλεγραφικοὺς σταθμούς.

— *[Ἱστορ.]* Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ροδεσίας ἐξετείνετο κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα μέγα ἰθαγενὲς βασίλειον. Βραδύτερον ἡ χώρα διετέλεσεν ὑπὸ πορτογαλικὴν ἐπιρροήν, εἶτα δὲ περιῆλθεν ὑπὸ τοὺς Ματαμπέλε, οἵτινες, ἐξαναγκασθέντες ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ὀράγγης ν' ἀποσυρθῶσι πρὸς Β. τοῦ ποταμοῦ Λιμπόου, ἵδρυσαν ἐκεῖ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος μέγα βασίλειον. Ὁ εἰς χρυσὸν ὅμως πλοῦτος τῆς Ν. Ροδεσίας ἐκίνησε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Εὐρωπαίων. Ὁ Σέσιλ Ρόντς ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ βασιλέως Λομπεγκούλα καὶ ἐπέτυχε τῷ 1880 νὰ παραχωρηθῶσι πρὸς ἐκμετάλλευσιν εἰς τὴν βρεττανικὴν ἑταιρείαν τῆς Ν. Ἀφρικῆς τὰ χρυσωρυχεῖα τῆς Ροδεσίας ἀντὶ μηνιαίας πληρωμῆς 500 λιρῶν, 1000 τυφεκίων καὶ ποσότητός τινος πυρομαχικῶν. Ἐπανάστασις τῶν Ματαμπέλε, τῷ 1893, κατέληξεν εἰς τὸν ἐκθρονισμὸν τοῦ βασιλέως των καὶ τὴν προσάρτησιν τῆς Ματαμπελελάνδης εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἑτέρα ἐπανάστασις, ἐπεκταθεῖσα καὶ ἐπὶ τῆς Μασοναλάνδης, τῷ 1896, κατεπνίγη διὰ τῶν ὅπλων. Τὰ σημερινὰ σύνορα τῆς Ροδεσίας καθωρίσθησαν τῷ 1898.

Τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ προϊστορικὴ Ροδεσία, ἔγκειται κυρίως εἰς τὰ πολυάριθμα ἀρχαῖα χρυσωρυχεῖα, ὧν τινα ἔχουσι βάθος 50 μ., καὶ εἰς τὰ ἐρείπια ἀρχαίων λιθίνων τεχνικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα εἶναι διεσπαρμένα εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ζαμβέζη καὶ Λιμπόπο περιλαμβανομένην χώραν. Τινὰ τῶν φρουρίων, κατεσκευασμένα ἐκ μικρῶν κυβολίθων ἐκ γρανίτου ἢ διορίτου, ἰδίως τὰ ἐν Zimbabwe (βλ. *Ζιμπαμπυέ*), μαρτυροῦσι προηγμένην τεχνικήν. Ἀντιθέτως, ἄλλα, ἐν Δλὸ-Δλὸ ἢ Μόμπο, Κάμ, Νανατάλι καὶ Οὐμτάλι, εἶναι κατωτέρας τέχνης, πολλὰ ἐξ ἀκατεργάστων ὀγκολίθων. Τινὲς τῶν εἰδικῶν ἐρευνητῶν ἀποδίδουσι τὰ μὲν πρῶτα εἰς κατοίκους ζήσαντας ἐκεῖ πρὸ τῶν Μπαντοῦ, χαμιτικῆς ἴσως καταγωγῆς, τὰ δὲ δεύτερα εἰς Νέγρους Μπαντοῦ, μιμηθέντας ἐπὶ τὸ χονδροειδέστερον τὰ παλαιότερα κτήρια. Εἰς ἄλλας περιοχάς, λείψανα παλαιῶν ἐπενδεδυμένων διὰ λιθοδομῆς φρεάτων καὶ μακρῶν ὑδραγωγείων μαρτυροῦσιν ἀνεπτυγμένην γεωργίαν, ἐξυπηρετουμένην διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως, καὶ ἀραβικὴν ἐπίδρασιν. Τῷ 1921 ἀνεκαλύφθη παρὰ τὴν πόλιν Μπρόκεν Χὶλ ἀνθρώπινον κρανίον ἀνῆκον εἰς τὰ παλαιότατα ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων ἀνθρωπίνων λειψάνων (βλ. *Ροδεσίας ἄνθρωπος*). Κ. Β. Λ.

Digitized by Google

— Ροδεσίας ἄνθρωπος (Homo Rhodesiensis) *[Παλαιανθρωπολ.]*. Ὀνομασία δοθεῖσα εἰς παλαιοντολογικὰ ὀστᾶ εὑρεθέντα ἐν ΒΔ. Ροδεσίᾳ, ἕνεκα τῆς σημασίας τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν, ἅτινα παρουσιάζουν. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν σκελετικῶν ἰχνῶν ἀνθρώπων, ἂν καὶ οὐχὶ μετὰ βεβαιότητος, πιθανῶς ὅμως τῶν γεωλογικῶν χρόνων, ἐν Ν. Ἀφρικῇ ἀποτελεῖ σπουδαιότατον σταθμὸν ἐν τῇ παλαιοντολογικῇ μελέτῃ τοῦ ἀνθρώπου, ἕνεκα τῆς ὅλως ἀμφισβητουμένης θέσεως τῶν ὁμοίων ἄλλων προγενεστέρων εὑρημάτων (βλ. *Ὀλντοβάϊ* καὶ *Μπόσκοπ*).

Εἰς τὰ ὀρυχεῖα Broken-Hill τῆς ΒΔ. Ροδεσίας, βορείως τοῦ ποταμοῦ Καφοῦ, ἦτο γνωστὸν ἀπὸ πολλοῦ σπήλαιον, μὲ ἄφθονα ἀπολελιθωμένα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀστᾶ ζῴων, ἀνηκόντων εἰς σύγχρονα ἀποκλειστικῶς εἴδη ἢ τοὐλάχιστον μὴ ἀπὸ τούτων διακρινόμενα (ἐλέφας, ρινόκερως, ὕαινα, λεοπάρδαλις, λέων, ἀντιλόπη κλπ.). Ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπηλαίου ἦσαν γνωστὰ ἐπίσης λίθινα ἐργαλεῖα. Τῷ 1921 ἐν τῷ στενῷ «σπηλαίῳ ὀστῶν» τῆς Μπρόκεν Χὶλ ἀνεσύρθησαν ἐκ στρώματος ὁμοίου πρὸς τὸ περικλεῖον τὰ ὀστᾶ ζῴων καὶ μεταξὺ τούτων κρανίον ἀνθρώπου, τεμάχιον κάτω γνάθου, εἶτα δὲ τεμάχιον ἄνω γνάθου, κλείς, τεμάχιον ὠμοπλάτης, τεμάχια μηριαίου ὀστοῦ, ὀστῶν κνήμης, ἱερὸν ὀστοῦν καὶ ἀνώνυμον, βραδύτερον δὲ καὶ τεμάχιον ἑτέρου κρανίου καὶ βραχίων κλπ. τεμάχια ἀκαθόριστα. Τὰ εὑρήματα ταῦτα προσεφέρθησαν εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον τοῦ Λονδίνου. Τὸ κρανίον, ἂν καὶ δὲν εἶναι τελείως ἀπολελιθωμένον, δηλαδὴ ὅπως συνήθως τὰ παλαιοντολογικὰ εὑρήματα, ὅμως ἡ ὅλη μορφολογία αὐτοῦ, διαφέρουσα ἐν πολλοῖς τῆς τῶν συγχρόνων, ἐνθυμίζει τὰ πρωτογενῆ κρανία καθόλου.

Ἡ ἀπολίθωσις τῶν ὀστῶν δὲν εἶναι λίαν προκεχωρημένη (μεταβολὴ εἰς φωσφορικὸν μόλυβδον ἢ ψευδάργυρον), ἂν καὶ ἔχουν ἀπολέσει τὰς ὀργανικάς των οὐσίας, εὕρηνται δὲ περιβεβλημένα ὑπὸ στρώματος ἀνθρακικοῦ μολύβδου. Τὸ σπουδαιότερον ζήτημα εἶναι ἡ ἡλικία, ἥτις, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν ζῴων, πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ ὁλόκαινον ἢ ἀλλούβιον. Ἐκ τῆς ὅλης μορφολογίας τοῦ κρανίου τοῦ Μπρόκεν Χὶλ ὁρίζεται ἡ θέσις αὐτοῦ μεταξὺ τοῦ πρωτογόνου ἢ νεαντερταλίου ἢ παλαιοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔμφρονος ἢ νέου γενικῶς. Δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ ἡλικία αὐτοῦ νὰ εἶναι παλαιοτέρα πως, ἐκ τοῦ ἀνωτέρου πλειστοκαίνου, διλούβιος. Ὁ θόλος τοῦ κρανίου ὁμοιάζει λίαν πρὸς τὸν τοῦ πιθηκανθρώπου τοῦ ὀρθοῦ καὶ κατά τι πλατύτερος, εἶναι ὅμως ὑψηλότερος τοῦ τῶν λοιπῶν νεαντερταλίων καὶ τὸ ἰνίον οὐχὶ τόσον προέχον. Προσθιοπισθία (μεσοφρυο-ινιακὴ) διάμετρος 210 χσμ., μείζων ἐγκαρσία 145 χσμ., κρανιακὸς δείκτης 69, δολιχοκρανία. Ὕψος κρανίου 131 χσμ. Ἡ μαστοειδὴς ἀπόφυσις μᾶλλον μικρά, μὲ ἔκσημον τὴν ὑπερμαστοειδῆ χώραν. Ἔξω ἀκουστικὸς πόρος βραχὺς καὶ πλατύς. Μέγα ἰνιακὸν τρῆμα εἰς τὴν προσθίαν θέσιν, τοῦ ἔμφρονος ἀνθρώπου, ὑπονοοῦν τελείως ὀρθίαν στάσιν. Τὸ ἐνδοκράνιον ἐκμαγεῖον δεικνύει ἥσσονα ἀνάπτυξιν τῶν προμετωπικῶν, βρεγματικῶν κροταφικῶν χωρῶν, ἢ ἐπὶ τῶν νεαντερταλίων. Τὸ ἀριστερὸν κροταφικὸν ὀστοῦν δεικνύει ἴχνη μαστοειδίτιδος. Τὸ προσωπικὸν κρανίον ἐμφανίζεται προβάλλον καὶ ἁδρόν, καὶ ἰδίως τὰ ὀστᾶ τῆς ἄνω γνάθου εἶναι ὀγκώδη, μετὰ μεγάλης ὑπερῴας, βαθείας καὶ πεταλοειδοῦς, καὶ ἐλλείψεως τῶν ὑποκογχίων (κυνικῶν) βόθρων, ἄνευ δὲ προβαλλόντων ζυγωματικῶν. Τετράγωνοι καὶ ἀπέχοντες κόγχοι ὀφθαλμικοὶ μετὰ πλατείας μεσοκογχίου μοίρας. Πλατυρρινία καὶ χαμαιρρινία, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν πλατέων καὶ πεπιεσμένων ρινικῶν ὀσταρίων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἔκσημον προβολὴν τῆς ρινὸς (ὑψιρρινία) ἄλλων ἀσφαλῶς παλαιοντολογικῶν κρανίων. Ἡ προγναθία μικρά, μετὰ μεγάλων ὀδόντων, ἀποτετριμμένων καὶ τινων τερηδονισμένων. Ὁ ὅλος φραγμὸς τῶν ὀδόντων εἶναι κολοσσιαῖος, μὴ συναρμοζόμενος οὐδὲ μετὰ τῆς ὑπανθρωπίου γνάθου τῆς Μάουερ (Ἀϊδελβέργιος ἄνθρωπος). Οἱ τομεῖς ὀδόντες συναντῶνται κατὰ πρωτόγονον τρόπον εἰς προέχουσαν γωνίαν (προδοντία). Ὁ δεύτερος γόμφος πλατύτατος (13.5 χσμ.). Ἐνταῦθα, πλάτος τῆς ὀδοντικῆς ἀποφύσεως 78 χσμ. Τὸ μῆκος 51 χσμ. Τὰ κάτω τμήματα τῶν χειλέων τοῦ εὐρέος ρινικοῦ ἀπιοειδοῦς τρήματος πεπιεσμένα καὶ ἠρέμα μεταβαίνοντα εἰς τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τῆς ἄνω γνάθου καὶ ἡ ὅλη εὐρεῖα μεσογνάθιος χώρα (premaxillary surface), οἱονεὶ ἀποκεκομμένη καὶ πεπλατυσμένη, ἐνθυμίζουν τὸ ρύγχος τοῦ γορίλλα. Μὴ ὑπαρχούσης κάτω γνάθου, δὲν ἔχομεν εἰμὴ ὑποθέσεις περὶ αὐτῆς. Ἡ ρυγχοειδὴς ἄνω γνάθος καὶ ἡ εὐρύτης τῶν κροταφικῶν βόθρων (προϋποθέτουσα ἰσχυρὸν μυϊκὸν μασητήριον σύστημα) ὑποδεικνύουν τὴν ὕπαρξιν ὀγκώδους κάτω γνάθου, ὡς εἴπομεν, ἀνωτέρας καὶ τῆς Ἀϊδελβεργίου. Ἀνάστημα, ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ μηριαίου ὀστοῦ, ἔχομεν 1, 80 μ.

Ὡς πρὸς τὴν πύελον, κατὰ τὸν Pycraff (Man 1930) τὸ ἀνώνυμον ὀστοῦν διαφέρει τοῦ ἀνθρωπίνου, τὸ ἱερὸν εἶναι ἀνθρώπειον, ἀλλὰ ἔκ τινων χαρακτηριστικῶν (συγκριτικῶς στενὸς ὁ νευρικὸς σωλὴν) ἀνήκει εἰς τὸ πρῶτον. Ὁ σκελετὸς καθόλου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ εἰμὴ ὡς ἓν διάμεσον (link) ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀνθρωπίνου σκελετοῦ, «εὑρίσκεται ἐν τῇ ὁδῷ μεταξὺ τοῦ νεαντερταλίου ἀνθρώπου καὶ τοῦ Νέου ἀνθρώπου. Οὕτω, δὲν ἐκπλήσσει ὁ σκελετός». Ἀποκλείει ἐννοεῖται ὅτι δυνατὸν νὰ πρόκειται περὶ παθολογικῶν ἀλλοιώσεων.

Σαφὴς εἶναι ἐνταῦθα ἡ δυσαναλογία μεταξὺ τῆς μείζονος ἀνυψώσεως τοῦ κρανίου καὶ τῆς μικρᾶς ὀπισθοχωρήσεως τῆς γνάθου, ὀλιγωτέρας ἢ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πρωτονόνων κρανίων. Ὁπωσδήποτε, ὁ ἄνθρωπος τῆς Ροδεσίας εὕρηται εἰς μέσην τινὰ κατάστασιν ἀναπτύξεως, μεταξὺ τοῦ νεαντερταλίου καὶ τοῦ ἔμφρονος. Διακρίνεται δὲ τελείως τῶν ζώντων καὶ τῶν ἐξαλειφθέντων ἀνθρώπων τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Ἡ ὁμοιότης του ὅμως πρὸς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, πλὴν λεπτομερειακῶν διαφορῶν (σμικρὰ χωρητικότης, στενότερον κρανίον, ρὶς χαμηλὴ κ.λ.π.), εἶναι λίαν ἔκσημος, ὥστε ὑπὸ πολλῶν νὰ ταυτίζηται γενικῶς μὲ τὸν νεαντερτάλιον ἄνθρωπον, οὗτινος (κατά τινας εἶναι πρόδρομος), κατὰ τοὺς περισσοτέρους, εἶναι νεωτέρα βαθμίς. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ ἡλικία αὐτοῦ ἐκ τῆς στρωματογραφίας εἶναι νεωτέρα, εἶναι πιθανὴ ἡ δευτέρα ἔκδοσις καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἐκ τοῦ ἐν Εὐρώπῃ ζήσαντος νεαντερταλίου, ἢ συγγενοῦς φυλῆς, κατά τινα ἐπέκτασιν τῶν παγετώνων, ἐγένετο ὤθησις πρὸς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὰ ὀστᾶ ἀποτελοῦν τελευταῖα δείγματα τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅστις ἔζησε μέχρι τῆς συγχρόνου γεωλογικῆς περιόδου. Ἡ στενὴ αὕτη σχέσις τοῦ ροδεσιανοῦ καὶ τοῦ νεαντερταλίου, οἵτινες ἔσχον κοινὴν καταγωγὴν καὶ κεχωρισμένον τὸν βίον μετὰ ἐπελθόντα ἀποχωρισμόν, εἶναι πιθανή. Ὁ πρωτογενὴς Εὐρωπαῖος ἐσβέσθη ἴσως ἀποτόμως, ἔζησεν ὅμως ὁ συγγενὴς ἐκεῖνος ἀπομεκρυσμένος κλάδος ἐπὶ μακρότερον χρόνον, λαβὼν τελείως ὀρθὴν στάσιν καὶ προοδευτικούς τινας χαρακτῆρας πρὸς τὴν σύγχρονον μορφολογίαν, διατηρήσας ὅμως καὶ ὅλως πρωτογενεῖς τοιούτους.

Εἰς τὸν ἄνθρωπον τῆς Ροδεσίας ἐδόθη καὶ ὁ τίτλος *κυφάνθρωπος* (Pycraft), μὴ δικαιολογούμενος ὅμως ἐκ τῆς ὀστεολογικῆς μελέτης. Ι. Γ. Κ.

Ρόδη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀμφιτρίτης. Συζευχθεῖσα τὸν Ἥλιον, ἐγέννησε τὸν Φαέθοντα καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ Αἴγλην, Λαμπετίαν καὶ Φαέθουσαν (*Ἀπολλοδ.* I, 4, 6). Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ ἢ τοῦ Ἀσωποῦ. —2) Μία τῶν Δαναΐδων, δοθεῖσα διὰ κλήρου εἰς τὸν Ἱππόλυτον, ἕνα τῶν υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε κοιμώμενον (*Ἀπολλοδ.* II, 1, 5). Π. Α. Ρ.

Ρόδη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἀποικία τῶν Ροδίων εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰνδιγκτῶν κατὰ τὴν Ταρρακωνικὴν Ἱσπανίαν (Liv. XXXIV. 8), ἐν ᾗ θέσει κεῖται σήμερον ἡ πόλις Ρόσας. Π. Α. Ρ.

ροδῆ (ἡ) (Rosa) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοειδῶν*, περιλαμβάνον χαμηλὰ εὐθυτενῆ ἢ ἕρποντα φρύγανα, κυρίως ὅμως θάμνους ἀειθαλεῖς, κληματώδεις ἢ ἀναρριχητικούς, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς καλλιεργουμένους διὰ τὰ ὡραιότατα ἄνθη των, τὰ *ρόδα*. Ἡ ροδῆ ἔχει φύλλα δισκοειδῆ, ἀπεστρογγυλωμένα, πολυοδοντωτὰ μὲ μίσχον βραχὺν ἢ ἀρκετὰ ἐπιμήκη, ἀπολήγοντα συνήθως εἰς αἰχμηρὸν ἄκρον. Τὰ ἄνθη ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀπιδοειδῆ ἢ σφαιρικὴν ἀνθοδόχην. Ἐν Ἑλλάδι ἀπαντῶσι περὶ τὰ 25 εἴδη ροδῆς (κοιν. *τριανταφυλλιά*), ἀξιολογώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ροδῆ ἡ ἀειθαλής (Rosa sempervirens, κοιν. *ἀγριοτριανταφυλλιά, ἢ ἀγριομουσκιά*). Αὕτη ἔχει φύλλα λεπτά, μετὰ 5 ἕως 6 παραφύλλων στιλπνῶν, σέπαλα βραχέα, εὔπτωτα, πέταλα λευκά, στύλους τριχωτούς, σχεδὸν ἰσομήκεις μὲ τοὺς στήμονας, καρπὸν σφαιροειδῆ ἢ ᾠοειδῆ καὶ ἄνθη μονά, μᾶλλον μικρά, λευκὰ καὶ κατὰ κορύμβους διατεταγμένα. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης.

Ροδῆ ἡ ἀκανθωδεστάτη (Rosa spinosissima). Εἶναι πολυμορφώτατον εἶδος μὲ ἐρυθρὰ ἢ λευκὰ ἄνθη μετρίου μεγέθους καὶ ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὡς καὶ εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, τὴν μέσην Γαλλίαν καὶ τὴν βορειοανατολικὴν Ρωσίαν. Καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον ὑπὸ πλείστας ποικιλίας.

Ροδῆ ἡ ἀρουραία (Rosa arvensis). Εἶναι θάμνος ἕρπων, κληματώδης, μὲ ἄνθη μονήρη, λευκὰ καὶ σπανιώτερον κατὰ κορύμβους διατεταγμένα. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου, ὡς καὶ εἴς τινα μέρη τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς νοτίου Γαλλίας.

Ροδῆ ἡ γαλλικὴ (Rosa gallica). Εἶναι θάμνος ὀρθοφυής, μὲ ἄνθη μεγάλα, ἐρυθρὰ ἢ ὑπέρυθρα, εὔοσμα καὶ μονήρη συνήθως. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Εὔβοιαν, τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας πρὸς κόσμον, ὧν γνωστότεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: *ροδῆ ἡ γαλλικὴ ἡ στρομβανθὴς* (Rosa gallica turbinata), *ροδῆ ἡ γαλλικὴ ἡ ἑκατοντάφυλλος* (Rosa gallica centifolia) καὶ *ροδῆ ἡ γαλλικὴ ἡ δαμασκηνὴ* (Rosa gallica damascena). Αὕτη εἶναι θάμνος ὀρθοφυὴς μὲ πλείονα τοῦ ἑνὸς στελέχη, ἀκανθώδης, φυλλοβόλος. Τὰ φύλλα της εἶναι σύνθετα καὶ ἕκαστον ἀποτελεῖται ἐκ 5—7 φυλλαρίων, τραχέων, ᾠοειδῶν καὶ ὀδοντωτῶν. Τὰ ἄνθη της ἀναφαίνονται ἐκ τῶν ἄκρων τῶν κλάδων καὶ εἶναι μεγάλα, πολυπέταλα, εὔοσμα, ἐρυθρὰ ἢ ὑπέρυθρα, μὲ κάλυκα κίτρινον καὶ κατὰ κορύμβους διατεταγμένα. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι κοινὸν παρ' ἡμῖν καὶ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀπριλιάτικη τριανταφυλλιά*. Καλλιεργεῖται πολλαχοῦ παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ μεθοδικώτερον καὶ ἐντατικώτερον ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ εἴς τινα μέρη τῆς Ἀνατολῆς πρὸς παραγωγὴν *ροδοστάγματος, ροδοζάχαρης* καὶ *ροδόξειδου ἢ τριανταφυλλόξειδου*. Ἡ καλλιέργεια τῆς ροδῆς ταύτης εἶναι ἁπλῆ καὶ εὐχερεστάτη. Ὁ πολλαπλασιασμὸς γίνεται διὰ παραφυάδων ἢ διὰ μοσχευμάτων. Φυτεύονται τὸν χειμῶνα εἰς σειρὰν καὶ εἰς ἀπόστασιν 1.50 μ. ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ φυτὸν κατὰ τὸ δεύτερον ἤδη ἔτος τῆς ἡλικίας του φέρει ἀρκετὰ ἄνθη πρὸς ἀπόσταξιν, ἀλλ' ἡ ἀξιόλογος παραγωγὴ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους. Παρ' ἡμῖν ἡ ροδῆ ἡ δαμασκηνὴ ἀνθεῖ κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, καὶ κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη. Ἡ συγκομιδὴ τῶν πρὸς ἀπόσταξιν ἀνθέων γίνεται καθ' ἑκάστην πρωΐαν. Ἐκ τεσσάρων ὀκάδων ρόδων παράγεται ἓν δράμιον ροδελαίου, ἤτοι 75—100 δράμια κατὰ στρέμμα.

Ροδῆ ἡ κυνορροδῆ (Rosa canina κοιν. *ἀγριοτριανταφυλλιά*). Εἶναι ἀκανθώδης θάμνος, ὀρθοφυὴς μὲ ἄνθη ἐρυθρὰ ἢ λευκά, πάντοτε εὔοσμα, μονήρη ἢ κατὰ κορύμβους διατεταγμένα. Οἱ καρποί της εἶναι φαρμακευτικοὶ καὶ γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κυνόρροδα*. Ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ εἰς τὰς δυτικὰς χώρας τῆς Ἀσίας.

Ροδῆ ἡ μόσχοσμος (Rosa moschata, κοιν. *μουσκιά*). Εἶναι θάμνος ἀναρριχητικὸς μὲ ἄνθη πολυπληθῆ, μικρά, ἁπλᾶ ἢ πολυπέταλα, εὐοσμότατα, κατὰ κορύμβους διατεταγμένα, λευκὰ καὶ κατὰ τὴν βάσιν των κίτρινα. Ἀπαντᾷ αὐτοφυὴς εἰς πλείστας νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους, καὶ κυρίως ἐν Κερκύρᾳ, καὶ εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Ἀφρικῆς, τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Περσίαν, καλλιεργεῖται δὲ καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης διὰ τὰ εὔοσμα καὶ ὡραιότατα ἄνθη της, ὡς εἶδος κοσμητικὸν καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν αἰθερίου ἐλαίου ἐκ τῶν ἀνθέων της.

Ἐκ τῶν πολυπληθεστάτων ἐξωτικῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ κάτωθι:

Ροδῆ ἡ βαγξιανὴ (Rosa banksiana). Ἰθαγενὴς τῆς Κίνας ἀναρριχητικὸς θάμνος, ταχέως ἀναπτυσσόμενος, δυνάμενος νὰ ἀποτελέσῃ σκιάδας καὶ ἀναδενδράδας. Φέρει μικρὰ πολλὰ λευκὰ ἢ κίτρινα εὐοσμότατα ἄνθη, κατὰ κορύμβους διατεταγμένα. Εἰσήχθη εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς Κίνας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Καλλιεργεῖται καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *μπαξάνα*.

Ροδῆ ἡ ἰνδικὴ (Rosa indica). Ἰθαγενὴς τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, εὐθυτενὴς θάμνος, εἰσαχθεὶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου σήμερον εἶναι κοινότατος εἰς πάσας τὰς μεσημβρινὰς αὐτῆς χώρας. Τὸ εἶδος τοῦτο ἔχει φύλλα μετὰ ἐπιμήκων παραφύλλων, ἅτινα κατ' ἀρχὰς εἶναι πορφυρᾶ καὶ κατόπιν γίνονται πράσινα. Τὰ ἄνθη της εἶναι λευκά, ὑποκίτρινα ἢ κίτρινα καὶ σπανιώτατα ἐρυθρά, φερόμενα ἐπὶ λεπτῶν ἐπιμήκων μίσχων, πολλάκις κυρτουμένων ὑπὸ τὸ βάρος των, καὶ ἀναδίδουσιν ἄρωμα ὑπενθυμίζον τὸ ἄρωμα τοῦ τείου. Ἀνθεῖ σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ ἔαρ, τὸ θέρος καὶ τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ φθινοπώρου. Ἀπαντᾷ καὶ καλλιεργεῖται καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κίτρινη τριανταφυλλιά*.

Ροδῆ ἡ κρόκινος (Rosa lutea). Εἶναι δενδρύλλιον χαμηλόν, ἰθαγενές, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Τὸ εἶδος τοῦτο διακρίνεται ἐκ τῶν ἀρκετὰ μεγάλων, ἁπλῶν, πολυσεπάλων, ἀλλὰ δυσαρέστου ὀσμῆς ἀνθέων του.

Ροδῆ ἡ χαιτήεσσα (Rosa setigera). Εἶναι θάμνος ἀναρριχητικός, ἰθαγενὴς τῆς Ἀμερικῆς καὶ διακρίνεται διότι ἀναπτύσσεται ταχύτατα, καθόσον οἱ ἐτήσιοι βλαστοί του φθάνουσιν εἰς ὕψος 4—5 μ. Χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν σκιάδων. Τὰ ἄνθη του κατ' ἀρχὰς εἶναι ἐρυθρά, εἶτα μεταβάλλονται εἰς ὑπέρυθρα καὶ τέλος εἰς λευκά. Εἶναι ἄοσμα καὶ κατὰ κορύμβους διατεταγμένα.

—[Κηπουρ.] Ἡ ροδῆ δύναται νὰ καλλιεργηθῇ εἰς ποικίλης συστάσεως ἐδάφη, ἀλλ' εἰδικώτερον ἐπιτυγχάνει καὶ εὐδοκιμεῖ εἰς λεπτόγειον ἔδαφος καλῶς λελιπασμένον. Τινὲς προτιμῶσιν ἐδάφη ἀποτελούμενα ἀναμὶξ ἐκ λεπτῆς καὶ παχείας γῆς καὶ φυσικῶς πλούσια εἰς θρεπτικὰς οὐσίας.

Τὰ διὰ τὰς φυτείας τῶν ροδῶν χρησιμοποιηθησόμενα ἐδάφη πρέπει νὰ λιπαίνωνται διὰ ζωϊκῆς κόπρου πρὸ δύο περίπου μηνῶν πρὸ τῆς φυτεύσεώς των, μὲ 15—20 χιλιόγραμμα κόπρου κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον. Μετά τινας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐναποθέσεως τῆς κόπρου τὸ ἔδαφος πρέπει νὰ ἀνασκάπτηται καὶ εἶτα νὰ προστεθῶσι κατὰ δια-

Digitized by Google

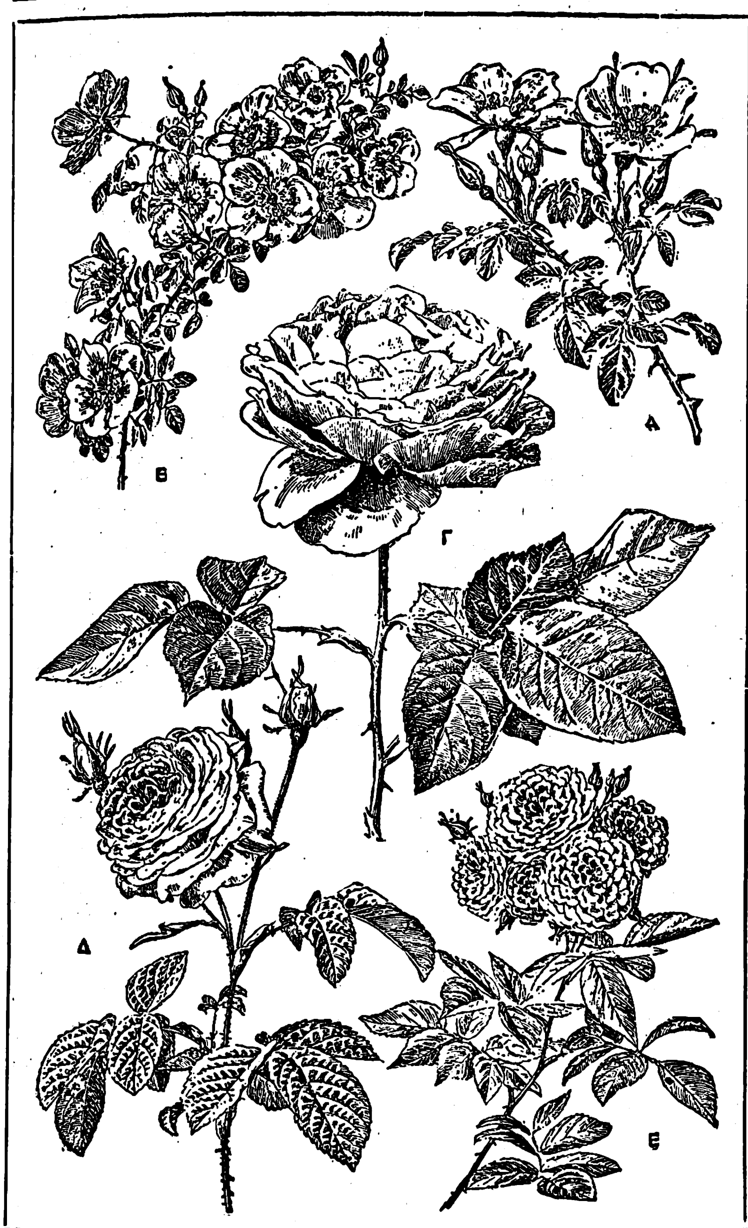

Διάφορα εἴδη ροδῆς.

[Α=Ροδῆ ἡ κυνορροδῆ. Β=Ροδῆ ἡ βαγξιανή. Γ=Ροδῆ ἡ μόσχοσμος. Δ=Ροδῆ ἡ ἑκατοντάφυλλος. Ε=Ροδῆ ἡ πολυανθής.]

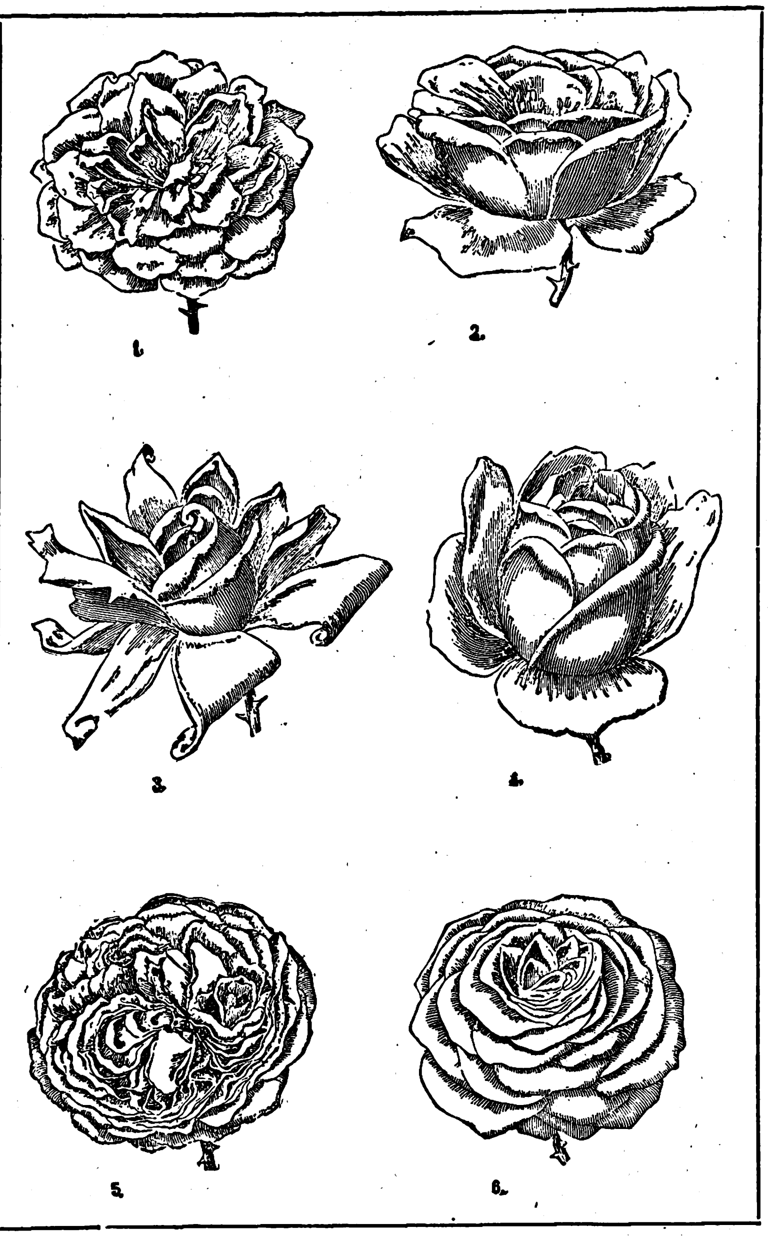

Διάφορα σχήματα ρόδων.

[1='Επίπεδον. 2=Κυαθοειδές. 3=Κυματοειδές. 4=Σφαιροειδές. 5=Τετραγωνικόν. 6=Πτυχωτόν.]

λείμματα εἰς ἕκαστον τετραγωνικὸν μέτρον 60 γραμμάρια ὑπερφωσφατούχου νατρίου καὶ 10 γραμμάρια μαγνησίας. Ἐὰν τὸ ἔδαφος εἶναι ἀμμῶδες, δέον νὰ προστίθεται ποσότης τις ἀργίλλου, ἰλὺς ἐκ τῶν ποταμῶν ἢ λιμνῶν καὶ βοεία κόπρος· ἀντιθέτως, ἐὰν τὸ ἔδαφος εἶναι ἀσβεστῶδες, ὁπότε αἱ ροδαῖ θὰ κιτρινίζωσιν ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσονται, πρέπει νὰ προστεθῇ στρῶμα χώματος ληφθὲν ἐξ ἀγροῦ δημητριακῶν καρπῶν καὶ εἰς ἕκαστον τετραγωνικὸν μέτρον γῆς 30 γραμμάρια θειούχου σιδήρου.

Αἱ ροδαῖ πρέπει νὰ φυτεύωνται ἐνωρὶς κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ προτιμότερον κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου, διότι τὰ φυτὰ τὰ φυτευόμενα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔχουσι μεγαλυτέρας πιθανότητας εὐδοκιμήσεως. Εἰς μέρη ὅπου δὲν ὑπάρχουν παγετῶνες καὶ μεγάλη ὑγρασία, δύνανται νὰ φυτεύωνται αἱ ροδαῖ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα. Αἱ χαμηλόσωμοι ἢ νᾶνοι ροδαῖ πρέπει νὰ φυτεύωνται εἰς ἀπόστασιν 0,35—0,45 μ. ἀπ' ἀλλήλων, πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, αἱ δὲ θαμνώδεις ποικιλίαι εἰς ἀπόστασιν τοὐλάχιστον 0,60 μ. πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις.

Πρὸ πάσης φυτεύσεως πρέπει νὰ δίδηται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ριζῶν καὶ καυλῶν. Ἐὰν τμήματά τινα τῆς ρίζης εἶναι σπασμένα ἢ καὶ ἀποφλοιωμένα, πρέπει νὰ ἀποκόπτωνται μέχρι τοῦ ὑγιοῦς μέρους. Μετὰ τὴν φύτευσιν πρέπει νὰ ἐπιθεωρῶνται τακτικῶς. Ἐὰν καυλοί τινες ἀναπτύσσωνται ὑπερμέτρως, πρέπει ἀμέσως νὰ ἀποκοπῶσιν, ὅπως δυναμώσῃ ὁλόκληρον τὸ φυτόν. Κατὰ τὴν φύτευσιν τῶν ροδῶν πρέπει νὰ δίδηται μεγάλη προσοχή, οὕτως ὥστε ὁλόκληρος ἡ ρίζα νὰ καλύπτηται ὑπὸ τοῦ χώματος, ὅπερ δέον νὰ ρίπτηται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ παρεντίθηται μεταξὺ τῶν ριζιδίων τῆς κυρίως ρίζης. Καλὸν εἶναι νὰ προστίθηται ἐντὸς τῆς ὀπῆς, ὅπου θὰ τοποθετηθῇ ἡ ρίζα, καὶ μικρὰ ποσότης κόπρου, ἰδίως ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι ἀργιλλῶδες καὶ ἡ ποικιλία τῆς ροδῆς εὐαίσθητος. Πρὶν ἢ καλυφθῇ ἡ ρίζα διὰ χώματος, πρέπει νὰ ἐκβαθυνθῇ πέριξ τὸ χῶμα καὶ νὰ πληρωθῇ ἡ σχηματισθεῖσα κοιλότης δι' ὕδατος.

Τὰ νεωστὶ φυτευθέντα φυτὰ πρέπει νὰ στηρίζωνται ἐπὶ εὐθυτενῶν ξύλων ἐκ μπαμποὺ ἢ καλάμων, διότι οὕτως ἀποφεύγεται ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν διαφόρων παρασίτων. Τὸ φυτὸν πρέπει νὰ προσδένηται ἐπὶ τοῦ στηρίγματος διὰ φυτικῆς κλωστῆς καὶ δὴ λυγαριᾶς. Μετὰ τὴν φύτευσιν αἱ φροντίδες γίνονται ὀλιγώτεραι. Ἐὰν ἀρχίσῃ μετὰ τὴν φύτευσιν δριμὺ ψῦχος, πρέπει νὰ προστατεύωνται αἱ φυτεῖαι διὰ ψαθίνων ὑποστέγων τοιχωμάτων πρὸς τὸ μέρος τῶν βορείων ἀνέμων κτλ. Κατὰ μῆνα Μάϊον δέον νὰ ἀνασκάπτηται τὸ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ φυτοῦ χῶμα. Ἡ κλάδευσις τῆς ροδῆς γίνεται συνήθως κατὰ τοὺς μῆνας Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον. Κατὰ τὴν κλάδευσιν διατηροῦνται οἱ εὐρωστότεροι κλάδοι καὶ ἀποκόπτονται οἱ καχεκτικοί. Ὅσον περισσότερον κλαδεύονται οἱ κλάδοι, τόσον πρωϊμωτέρα εἶναι ἡ ἄνθησις, συνεπαγομένη ὅμως καὶ πρώϊμον ἐξασθένησιν τοῦ φυτοῦ. Τὰ φυτὰ πρέπει νὰ κλαδεύωνται ἁρμονικῶς καὶ προτιμότερον εἶναι νὰ προσδίδηται εἰς ταῦτα ἀπεστρογγυλωμένον σχῆμα.

Ἕκαστον ἐκτάριον ροδῶνος παρέχει περίπου ἐτησίως 6.000 χιλιόγραμμα ρόδων καὶ ἄλλα τόσα κλάδων καὶ φύλλων. Διὰ τὴν λίπανσιν τῆς ἀνωτέρω ἐκτάσεως ἀπαιτοῦνται: ἀζώτου 92 χγρμ., φωσφορικοῦ ὀξέος 30, ποτάσσης 38, μαγνησίου 62, ἀσβέστου 102. Τὰ ἀζωτοῦχα λιπάσματα εὐνοοῦσι τὴν ἄνθησιν καὶ ἐπαυξάνουσι τὴν στιλπνότητα τῶν ἀνθέων, ἀλλὰ παραλλήλως εὐνοοῦσι καὶ τὴν σκωρίασιν. Ἡ περίσσεια φωσφορικοῦ ὀξέος διευκολύνει τὴν ὡριμότητα τοῦ κορμοῦ, ἀλλὰ καθιστᾷ εὔπτωτα τὰ πέταλα τῶν ἀνθέων. Ἡ πότασσα, μόνη χρησιμοποιουμένη πρὸς λίπανσιν, ἐπιφέρει πολλάκις χλώρωσιν τοῦ φυτοῦ. Εἰς ψυχρὰς καὶ συμπαγεῖς γαίας χρησιμοποιεῖται ἡ ἵππειος κόπρος, ἐνῷ ἀντιθέτως εἰς λεπτὰς καὶ ξηρὰς γαίας ἡ βόειος.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ *ροδῆ* καὶ τὸ ἄνθος αὐτῆς, τὸ ρόδον, ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, καλλιεργούμενα ὡς διακοσμητικά, πρὸς λῆψιν τοῦ αἰθερίου αὐτῶν ἐλαίου καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν ἀρωματισμένων ποτῶν. Πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν τὸ ρόδον, ὅπερ εὑρίσκεται ἀναπαριστάμενον καὶ ἐπὶ ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ἐπὶ τάφων κτλ. ὡς σύμβολον διαφόρων θεῶν. Τὸ ρόδον ἐχρησιμοποιήθη καὶ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ὡς σύμβολον τῆς Παρθένου Μαρίας καὶ ὡς σύμβολον τῆς ἁγνότητος. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἔμβλημα διαφόρων ἡγεμονικῶν οἴκων καὶ ὡς διακοσμητικὸν εἰς διάφορα κτήρια. Λόγῳ τῆς ὡραιότητος καὶ τῆς ποικιλίας τῶν χρωματισμῶν του καὶ τοῦ ἀρώματός του τὸ ρόδον ἀποτελεῖ ἀπ' αἰώνων ἓν τῶν προσφιλεστέρων ἀνθέων εἰς τὸν ἄνθρωπον, χρησιμοποιούμενον ὄχι μόνον εἰς τὰς χαρμοσύνους αὐτοῦ ἐκδηλώσεις (ἑορτάς, γάμους, διακοσμήσεις οἰκιῶν κτλ.), ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πενθίμους (στεφάνους κηδειῶν, ἐπιτυμβίους διακοσμήσεις, κατακόμβας κτλ.).

— *[Φυτοπαθ.]* Πλεῖστοι εἶναι οἱ προσβάλλοντες τὴν ροδῆν ἐχθροί, ἀνήκοντες τόσον εἰς ζωϊκά, ὅσον καὶ εἰς φυτικὰ παράσιτα. Κυριώτερα ἐκ τῶν ζωϊκῶν παρασίτων εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ἀφὶς ἡ πρασίνη* (Aphis virida) Αὕτη ἐπιφέρει μεγίστας καταστροφάς, διότι κατατρώγει τὰ φύλλα τῆς ροδῆς. Πρὸς πρόληψιν τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐντόμων τούτων δέον νὰ ψεκάζωνται τὰ φυτὰ ἅπαξ τοὐλάχιστον τοῦ μηνὸς διὰ διαλύσεως μιᾶς λίτρας πηγαίου ὕδατος καὶ 15 γραμ. λυζόλης Ἐὰν τὸ φυτὸν ἔχῃ ἤδη προσβληθῇ ὑπὸ τοῦ ἐντόμου, τότε πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ κατωτέρω διάλυσις εἰς ψεκασμούς: ὕδωρ βροχῆς 1 λίτρ., φορμόλη 10 γραμ., σάπων 10 γραμ., οἰνόπνευμα κοινὸν 20 γραμ. Ἐκ τῶν *κανθάρων* προσβάλλουσιν ἰδίως τὴν ροδῆν ἡ *ἀνισοπλία ἡ φαιὰ* (Anisoplia cinerea) καὶ ὁ *ἀνώμαλος ὁ τῆς ἀμπέλου* (Anomalus vitis) Οὗτοι ἐνδιαιτῶνται κυρίως ἐπὶ τῶν ἀνθέων καὶ κατατρώγουσι τὰ πέταλα αὐτῶν. Διὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν ἀποτελεσματικὴ εἶναι ἡ ἀκόλουθος διάλυσις: ὕδωρ 1 λίτρ., μέλας σάπων 20 γραμ., ἀνθρακικὴ πότασσα 10 γραμ., οἰνόπνευμα κοινὸν 10 γραμ., πετρέλαιον 5 γραμ.

Ροδίτης τῆς ροδῆς (Rhodites rosae). Τὸ μικρὸν τοῦτο ὑμενόπτερον ἔντομον προσβάλλει τὸν βλαστόν, τὰ φύλλα καὶ τοὺς καρπούς, διότι προξενεῖ ἐπὶ τούτων μικρὰς ἐντομάς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐν-

Digitized by Google

αποθέτει τὰ ᾠά του, ἅτινα ἐκκολαπτόμενα προκαλοῦσι μεγάλας σφαιροειδεῖς κηκῖδας, καταστρεπτικὰς διὰ τὸ ὅλον φυτόν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐνδείκνυται ἡ συλλογὴ καὶ καῦσις τῶν κηκίδων εὐθὺς ὡς ἐμφανισθῶσιν. Ἐπίσης καταστροφὰς προξενοῦσιν ὁ *κυνίπους τῆς ῥοδῆς*, ἡ *πυραλὶς ἡ ὀφθαλμοφόρος*, ἡ *πυραλὶς τῆς ῥοδῆς*, ἡ *τενθρηδὼν ἡ ὑπέρυθρος*, ὁ *ὑλοτόμος ὁ χλωρὸς* καὶ ἄλλα πολλά.

Κυριώτερα ἐκ τῶν φυτικῶν παρασίτων εἶναι τὰ ἑξῆς: *ᾠΐδιον* ἢ *λεύκανσις τῆς ῥοδῆς*. Τοῦτο ἀναπτύσσεται κυρίως κατὰ τὰ ὑγρὰ ἔτη καὶ ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς ὁλόκληρον τὸ φυτόν. Ὡς ἀποτελεσματικὸς θεωρεῖται ὁ ψεκασμὸς διὰ

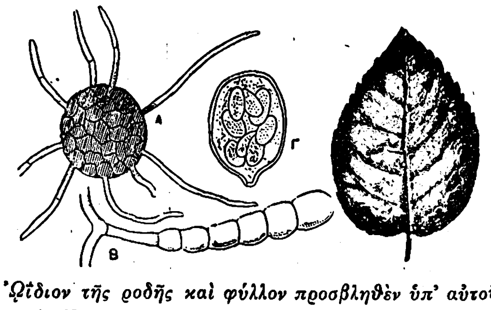

Ὠΐδιον τῆς ῥοδῆς καὶ φύλλον προσβληθὲν ὑπ' αὐτοῦ.
[Α=Περιθήκιον. Β=Κλάδος κονιοβριθής. Γ=ἀσκὸς μετὰ σπορίων.]

τῆς κατωτέρω διαλύσεως: ὕδωρ 100 λίτρ., ἧπαρ θείου 3 χιλιόγρ., μέλασσα 0,3 χιλιόγρ. *Σκωρία τῆς ῥοδῆς*. Προσβάλλει κυρίως τὴν ῥοδῆν τὴν δαμασκηνὴν μετὰ τὴν ἄνθησίν της, ὁπότε παρουσιάζεται ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῶν φύλλων στρῶμα λεπτοτάτης πορτοκαλιοχρόου κόνεως. Ἡ κρυπτογαμικὴ αὕτη νόσος καταπολεμεῖται διὰ ψεκασμοῦ διὰ βορδιγαλλίου πολτοῦ εὐθὺς ὡς ἐμφανισθῇ τὸ φυτικὸν τοῦτο παράσιτον. Δ. Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ροδηνός· βλ. *Ραδηνός*.

ρόδι (τό)· δημοτ., καὶ *ρόιδι*, καὶ *ρόιδο*· ῥοΐδιον (βλ. λ.)· || φρ. «τά 'καμε ρόιδο» εἰρωνικῶς, κακῶς τὰ διέθεσε, ἀπέτυχε εἰς τὴν ἐργασίαν του.

Ροδία, *Ροδιάπολις*, καὶ *Ροδόπολις* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Λυκίᾳ, κειμένη εἰς τὰ ΝΑ. αὐτῆς, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης, ἀριστερὰ τοῦ Λιμύρου ποταμοῦ, καὶ πρὸς Β. τῆς Κορυδαλλοῦ (νῦν Χατζῆ Βεληλέρ). Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ἀναφέρεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Μύρων. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς (τείχη, πύργοι, θέατρον, σαρκοφάγοι, ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ) περιβάλλονται πανταχόθεν ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν, καλοῦνται δὲ σήμερον *Ἐσκὶ-Χισάρ*. Αἱ ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν γενόμεναι ἀνασκαφαὶ τῷ 1882 ἔφερον εἰς φῶς καὶ τὸ ἡρῷον τοῦ Ὀπταμόα, ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ἐπιγραφαὶ θεωρούμεναι ὡς τὸ ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Τῆς Ροδίας σῴζονται ἀργυρᾶ συμμαχικὰ νομίσματα καὶ χαλκᾶ αὐτοκρατορικὰ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΡΟΔΙΑΠΟΛΕΙΤΩΝ. Α. Θ. Σ.

— **Ροδία**, ἡ *Ροδίων Περαία* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ κατέναντι τῆς Ρόδου χερσονησώδης μικρασιατικὴ παράλιος, ἡ ἐκτεινομένη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ τερματίζοντος τὸ ὄρος Φοῖνιξ Παριδίου ἀκρωτηρίου, ὅπου συνήπτετο πρὸς τὴν παράλιον τῆς Καρίας μέχρι τῶν Δαιδάλων. Εἶναι ἡ σύγχρονος παράλιος *Μαρμαρίσι* (ἀρχ. *Φύσκος*), *Καραγάτς* (*Λευκόπαγος*), *Ντάλιανη* (*Καυνίων Πάνορμος*) καὶ *Μάκρης* (*Γλαῦκος*). Σ. Ε. Λ.

ροδιά, ἡ *ῥοϊδιὰ* (ἡ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ῥοιὰ ἡ κοινή*.

Ροδιὰ [*Γεωγρ.*]. Νῆσος προσκειμένη εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καραμανίας (πλάτ. 36° 37′ Β., μῆκ. 28° 49′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1545: Marmarice and Karagatch), 5 μίλλ. Δ.ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Σουβέλλα μπουρνού. Εἶναι ἡ Rhodussa τοῦ Πλινίου (5, 35 § 131), ἣν πεπλανημένως ταυτίζουν πρὸς τὴν *Ρόπουσαν*. Σ. Ε. Λ.

Ροδιὰ [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τυρνάβου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μουσαλάρ*. Κάτ. (1928) 673.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 502. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ραδοβίστι*.

— 3) Χωρίον τῆς κοινότητος Τρυπιῶν τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος. Κάτ. (1928) 271.

— 4) Χωρίον τῆς κοινότητος Στενοπόρου (Δερβενίου) τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 214.

— **Ροδιά**, ὀρθότ. *Ροϊδιὰ* [*Γεωγρ.*]. Ἐσωτερικὴ λιμνοθάλασσα τῆς Πρεβέζης (πλάτ. 39° 06′ Β., μῆκ. 20° 49′ Ἀν., χάρτ. ἑλλ. ὑδρογρ. ὑπηρ.: «Ἀμβρακικὸς κόλπος») ἀνατολικῶς τῆς κοίτης τοῦ Λούρου, δυτικῶς τοῦ βουνοῦ Βίγλα καὶ βορείως τῆς λιμνοθαλάσσης Τσουκαλιό. Σ. Ε. Λ.

Ροδιαὶ (Rudiae) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ, ἡ νῦν Ruja. Ὁ λατινικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος μετηνέχθη ἑλληνιστὶ καὶ *Ρουδία, Ρουδίαι, Ρωδέαι, Ρωδαῖαι*. Ν. Σ. Λ.

Ροδιακὸν *πέλαγος* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Τὸ πέλαγος τὸ συνάπτον τὸ Ἰκάριον, τὸ Κρητικόν, τὸ Καρπάθιον καὶ τὸ Λύκιον (*Πτολ.* Ε, β, 32), δηλαδὴ ἡ περὶ τὴν Ρόδον θάλασσα μετὰ τῆς Ροδίων Περαίας. Σ. Ε. Λ.

ροδιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ρόδον, ὁ τῆς Ρόδου, ῥόδιος.

— **Ροδιακὴ** *σχολή*. Παραφυάδες τῆς ἀττικῆς ῥητορείας ἐν τοῖς μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον χρόνοις ἐγένοντο ἡ *ἀσιανὴ* ῥητορική, ἧς ὁ χαρακτὴρ ἦτο τὸ πομπικόν, θεατρικὸν καὶ ἀφιλόσοφον, καὶ ἡ *ῥοδία*, ἣν ὁ Κικέρων εἰς μεγάλην τιμὴν ἀνύψωσεν (Orat. 25 καὶ Brut. 56). Οἱ τῆς Ροδίας σχολῆς ῥήτορες ὑπὸ μὲν τοῦ Κοϊντιλιανοῦ (XII, 10, 18) τίθενται μεταξὺ τῶν Ἀττικῶν καὶ τῶν Ἀσιανῶν, ὑπὸ δὲ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως, λέγονται μιμηταὶ τοῦ Ὑπερείδου. Ἡ ἀκμὴ δὲ τῆς Ροδίας σχολῆς συμπίπτει τὸν Α′ αἰῶνα π. Χ. καὶ ἐπιφανέστατος τῶν ῥητόρων αὐτῆς ἐγένετο *Ἀπολλώνιος* ὁ Μόλων (βλ. λ.). Ὁ Κόϊντος Ὀρτήνσιος τῷ 95 π. Χ. μετεφύτευσεν εἰς Ρώμην τὴν ἀσιανὴν ῥητορείαν, ἥτις καὶ ἐπεκράτησε μετ' ὀλίγον· οὗτος ἐγένετο ὁ πρῶτος ῥήτωρ, διότι νεωτερίζων συνήνωσε τὸ αἰσθηματικὸν τῆς ἀσιανῆς ῥητορείας καὶ τὸ διθυραμβῶδες καὶ πλούσιον λεκτικὸν τοῦ Αἰσχίνου, διὰ δὲ τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου καλλωπίσας τὸν λόγον καὶ καταστήσας ζωηρότερον, διήγειρε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν νέων. Ἀλλὰ τὴν ὀγκώδη ταύτην ἀσιανὴν ῥητορικὴν ἐπολέμησεν ὁ Κικέρων, ὀπαδὸς τῆς ῥοδίας ὤν. Σπουδαῖος ῥήτωρ τῆς Ροδιακῆς σχολῆς εἶναι καὶ Θεόδωρος ὁ Γαδαρεύς, ὅστις ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου. Γ. Κ. Γ.

Ροδιανὴ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 299. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ραδουβίστα*.

Ροδιανός, *μάρτυς*. Ὑπέστη μαρτυρικὸν διὰ τοῦ ξίφους θάνατον καὶ ἑορτάζεται τὴν 20 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

ροδιζίτης (ὁ) (Rhodizit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν βορικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καλιοῦχον, $K_2Al_4B_6O_{16}$, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ κάλιον ἀντικαθίσταται ἐν μέρει μὲ λίθιον καὶ νάτριον. Ἀπαντᾷ εἰς μικροὺς λευκοὺς κρυστάλλους ψευδοκυβικῆς συμμετρίας παρὰ τὸ Mursinsk καὶ εἰς τὴν Μαδαγασκάρην, ἔχει δὲ σκληρότητα 8 καὶ εἰδικὸν βάρος 3,4. Γ. Β.

ροδιζονικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται τὸ *διοξυδικινοῦλιον* ἤτοι ἡ ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_6(OH)_2(O_2)(O_2)$, ἡ ὁποία ἔχει δύο κινονικὰς ὁμάδας. Τὸ μετὰ καλίου ἅλας αὐτοῦ κρυσταλλοῦται εἰς κυανᾶς βελόνας, ἐνῷ ὑπὸ μορφὴν κόνεως εἶναι ἐρυθρόν. Σ. Γ.

ροδίζω· ὁμοιάζω μὲ ῥόδον, κοκκινίζω: «ἐρρόδισε ἡ ἀνατολὴ καὶ ἔφεξε ἡ δύση»· || ἐπὶ τοῦ ἄρτου, ὅταν ψήνεται εἰς τὸν φοῦρνον: «ρόδισε τὸ ψωμὶ» κοκκίνισε, ἤρχισε νὰ ψήνεται.

Ροδινὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 212. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γαλέμι*.

ροδινάλη (ἡ) [*Χημ.*]· βλ. *ἀμινοφαινόλαι*.

Ροδινὴ [*Γεωγρ.*]. Βραχῶδες ὕψωμα τῶν Δελφῶν, ταυτιζόμενον πρὸς τὴν δυτικὴν τῶν Φαιδριάδων πετρῶν *Ναυπλίαν*.

ροδινικὸν *ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*]. Ἀκόρεστον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{10}H_{18}O_2$, λαμβανόμενον δι' ὀξειδώσεως τῆς ῥοδινόλης.

ροδινόλη (ἡ) [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *κιτρονελλόλη*.

Ρόδινον *Ὄρος* (monte Rosa) [*Γεωγρ.*]· βλ. *Μόντε Ρόζα*.

ρόδινος, *—η, —ον*· ὁ ἐκ ῥόδου κατασκευαζόμενος, τριανταφυλλένιος: «ρόδινος στέφανος»· || ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ῥόδου, τριανταφυλλύς, ῥοδόχρους· || τὸ οὐδ. ὡς οὐσιαστικόν· τὸ χρῶμα τοῦ ῥόδου, τὸ ῥοδίζον ἐρυθρόν, κοιν. *ρόζ*· || φρ. «βλέπει τὰ πράγματα ρόδινα», ὡς κατ' εὐχὴν βαίνοντα, αἰσιοδοξεῖ ὑπερβαλλόντως.

ρόδινος *σκώληξ* [*Ζῳολ.*]. Οὕτω καλεῖται κοινῶς ἡ κάμπη τοῦ λεπιδοπτέρου *πλατύεδρα*, σοβαρωτάτου ἐχθροῦ τοῦ βάμβακος. Ε. Τ. Ε.

Ροδινός, *Νεόφυτος*. Υἱὸς τοῦ *Σολομῶντος Ροδινοῦ*, γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ κατὰ τὸ β′ ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος. Γενόμενος μαθητὴς τοῦ Λεοντίου Εὐστρατίου ἐν Κύπρῳ, τοῦ Ἰ. Μουρζίνου ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου ἐν Βενετίᾳ, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ καὶ εἶτα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Σαλαμάγκας, ὅπου ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀποσταλεὶς ὡς ἱεροκήρυξ πρῶτον μὲν εἰς Πολωνίαν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ φανατισμοῦ κηρύττων τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ὑπέστη πολλοὺς διωγμούς. Συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πωληθεὶς ὡς δοῦλος ἀπηλευθερώθη τῇ ἐπεμβάσει τῆς ἐνετικῆς ἀρχῆς καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἰταλίαν διωρίσθη ἐφημέριος καὶ διδάσκαλος τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλληνικῆς κοινότητος. Ἀποσταλεὶς καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἤπειρον, διέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ὀκταετίαν περιερχόμενος τὰ χωρία καὶ κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον ἐπὶ προσηλυτιστικῷ σκοπῷ. Ἐπανελθὼν δ' ἔπειτα εἰς Ρώμην, ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1669 ἐν βαθυτάτῳ γήρατι. Ὁ Ροδινὸς ὑπῆρξε πολυγραφώτατος, συγγράψας ἐν λατινικῇ καὶ ἁπλῇ ἑλληνικῇ τὰ ἑξῆς: «Compendium Sacramentorum, de praeceptis Decalogi, de peccatis, de officio divino» (1628), «Interrogatorium confessorum» (1630), «Vita Gregorii XIII Pontificis», «Πανοπλία πνευματική» (1630), «Αὐγουστίνου ἐπισκόπου Ἱππώνης Ἐγχειρίδιον, μεταφρασθὲν ὑπὸ Ν. Ρ.» (1637), «Ἐξήγησις εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Θεοτόκου, τουτέστιν εἰς τὸ Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, μερασμένη εἰς 12 ὁμιλίαις πολλὰ ὠφέλιμαις διὰ διδακτάδαις καὶ κάθε φιλοπάρθενον χριστιανὸν» (1637), «Ἄσκησις πνευματική» (1641), «Περὶ ἡρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων, ἁγίων καὶ ἄλλων ὀνομαστῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ εὐγήκασι ἀπὸ τὸ νησὶ τῆς Κύπρου» (1659), «Ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐπιστολὴν Ἰωάννου πρεσβυτέρου καὶ ῥεφερενδαρίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Παραμυθιᾶς εἰς τὴν Παλαιὰν Ἤπειρον, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ αὐτὸς εὐλαβέστατος Ἰωάννης παραπονᾶται διὰ τὸν Ρώμης ἀρχιερέα, ὅτι ὡς ἄκρος ποιμένας καὶ ὡς διάδοχος τοῦ Πέτρου δὲν ζητᾷ τὰ πρόβατα, τουτέστιν ἐκείνους, ὅπου ζιοῦσιν εἰς τὸ ριτὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (1656), μετεγλώττισε δὲ εἰς τὴν ἁπλῆν ἑλληνικὴν βίους τινὰς ἁγίων ἐκ τοῦ Συμεὼν τοῦ Μεταφραστοῦ καὶ Δαβὶδ τοῦ Παφλαγόνος. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἔργα ἐξεδόθησαν ἐν Ρώμῃ. Ε. Γ. Π.

— **Ροδινὸς** *Σολομών*. Λόγιος Κύπριος (1516–1586). Γενόμενος αὐτόπτης μάρτυς τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῆς πατρίδος του (1571), περιέγραψεν εἰς στίχους καὶ πεζὸν λόγον τὰ κατ' αὐτήν. Ε. Γ. Π.

ρόδιον (τὸ) [*Χημ.*]. Χημικὸν στοιχεῖον τῆς ὁμάδος τοῦ λευκοχρύσου. Σύμβολον Rh καὶ ἀτομικὸν βάρος 102,9. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1804 ὑπὸ Wollaston καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ῥοδερύθρου χρώματος τοῦ μετὰ χλωρίου ἅλατός του. Εἶναι στίλβον ἀργυρόλευκον, λίαν ὄλκιμον καὶ σφυρηλατήσιμον μέταλλον, τηκόμενον εἰς 1970°. Εἰδικὸν βάρος ἔχει 12, 6. Ἐν καθαρωτάτῃ καταστάσει δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς φύλλα πάχους μέχρι 0,01 mm καὶ εἰς σύρμα μέχρι 0, 6 mm. Τὸ ῥόδιον ἐν καθαρᾷ καταστάσει ὑπὸ οὐδενὸς ὀξέος διαλύεται, οὐδὲ ὑπὸ βασιλικοῦ ὕδατος. Ἐπίσης εἶναι ἀνθεκτικὸν τὸ κρᾶμά του μετὰ 70 % λευκοχρύσου ἢ χρυσοῦ, ἀντιθέτως ὅμως τὰ κράματα αὐτοῦ μετὰ μολύβδου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ, βισμουθίου κ.λ.π. εἶναι ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει διαλυτὰ ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ ὕδατος. Προστιθέμενον εἰς τὸν λευκόχρυσον καθιστᾷ τοῦτον σκληρότερον. Τὸ γνωστὸν θερμοηλεκτρικὸν στοιχεῖον τοῦ Le Chatelier περιέχει 10 % ῥόδιον καὶ 90 % λευκόχρυσον. Τὸ ῥόδιον χρησιμοποιεῖται διὰ παρασκευὴν χωνευτηρίων, τὰ ὁποῖα εἶναι, ὡς καὶ τὰ ἐξ ἰριδίου, ἀνθεκτικὰ εἰς τὸ βασιλικὸν ὕδωρ, τὰ καυστικὰ ἀλκάλια, τὸν χαλκόν, τὸν ψευδάργυρον, καὶ τὸ ψευδαργυροχλωρίδιον, ἀλλ' ἀρκούντως ἐλαφρότερα καὶ εὐθηνότερα. Περαιτέρω χρησιμοποιεῖται δι' ἠλεκτρόδια (ἀνόδια). Ἐπίσης χρησιμεύει ὡς ὕλη ἐπαφῆς διὰ τὴν καῦσιν τῆς ἀμμωνίας (πλέγμα μὲ 10 % ῥόδιον ἐπὶ 90 % λευκοχρύσου). Τὸ θερμοστοιχεῖον τοῦ Le Chatelier ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν σύρμα ἐκ λευκοχρύσου καὶ τὸ ἄλλο, τὸ θετικὸν σκέλος ἀπὸ κρᾶμα λευκοχρύσου καὶ 10 % ῥοδίου, τὸ ὁποῖον τήκεται εἰς 1830°. Τὸ κολλοειδὲς ῥόδιον ἔχει βακτηριοκτόνους καὶ θεραπευτικὰς ἰδιότητας. Τὸ χλωριοῦχον καὶ τὸ θειικὸν ῥόδιον ἔχουν μικρὰν χρησιμοποίησιν εἰς τὴν παρασκευὴν κεραμικῶν χρωμάτων. Τὸ μέταλλον ῥόδιον ἐστοίχιζεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸ 1929 45—55 $ per Unze. Σ. Γ.

Ρόδιον (Rodium) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λατινικὸν ὄνομα τῆς ἐν Somme τῆς Γαλλίας σημερινῆς πόλεως *Ρουά*. Ὁ λατινικὸς τύπος μετηνέχθη ἑλληνιστὶ καὶ *Ρώδιον*. Ν. Σ. Λ.

ρόδιος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ρόδον, ὁ τῆς Ρόδου, ῥοδιακός: «ρόδιον ἐργαστήριον γλυπτικῆς»· || *Ρόδιος, —α*· ὁ κάτοικος τῆς Ρόδου, ὁ ἐκ Ρόδου καταγόμενος.

— **ρόδιος** *νόμος* [*Ἀρχ. Δικ.*]· βλ. *Ναυτικὸς νόμος Ροδίων* (τόμ. ΙΗ′, σελ. 124 γ′).

Ρόδιος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Τρῳάδι, ἀναφερόμενος ἤδη ὑπὸ τοῦ Ὁ-

Digitized by Google

μήρου (Ἰλ. Μ, 20). Πηγάζων ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ἴδης (Κὰζ-Ντάγ), ἐκβάλλει μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Δαρδάνου, πρὸς Ν. τοῦ νῦν Τσανὰκ-Καλέ, ἀπέναντι τοῦ Κυνὸς-Σήματος (Κελὶδ-Μπαχάρ). Τουρκιστὶ καλεῖται *Σαρῆ-τσάϊ*, ἤτοι κίτρινος ποταμός, ἕνεκα τῆς ἀφθόνου κιτρίνης ἰλύος αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

Ρόδιος, ***Δημήτριος.*** Ἕλλην ἐρασιτέχνης-μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1862 καὶ εὐδοκιμήσας κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν σύνθεσιν ᾀσμάτων δι' αἰθούσας. Ἐκ τῶν παλαιοτέρων μαθητῶν τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν, ἀοιδὸς καὶ βιολιστής, συμμετασχὼν εἰς τὰς πρώτας ἐν Ἀθήναις συμφωνικὰς συναυλίας, ἐγένετο δημοφιλέστατος δι' ὡρισμένων αὐτοῦ ᾀσμάτων καὶ χορῳδιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων γνωστότερα εἶναι: «Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος», «Τὸ μῖσος», «Ρεμβασμός», «Πές μου τί ἔχω στὴν καρδιά», «Ἀποχαιρετισμὸς ναύτου», «Ἡ μουσικὴ» («Ἀπ' τῶν ἀγγέλων τὰ στόματα βγαλμένη», ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων), «Ἂν μ' ἀγαποῦσες», «Τὸ φίλημα» «Ἡ θάλασσα», «Ὁ θάνατος τοῦ ναύτου», «Ἡ ἄκαρδη», «Ἡ πεταλοῦδα» (διῳδία), «Σερενάτα», «Ἀγάπη μου, κοιμήσου», «Ζαφείρια εἶναι τὰ μάτια σου», «Ξύπνα» κ. ἄ. Ὡραιόταται εἶναι καὶ αἱ δύο μικραὶ χορῳδίαι διὰ τὸν «Βασιλῆᾶ ἀνήλιαγο» τοῦ Πολέμη, «Τὸ κοντογουνάκι» καὶ ὁ «Καθρέπτης». Ὁ Ρόδιος ἐξέδωκεν ὡσαύτως 2 τεύχη «Σχολικῶν ᾀσμάτων», περιέλαβε δὲ εἰς τόμον τὰς ὡραιοτέρας ἐκ τῶν χορῳδιῶν αὐτοῦ. Γ. Σ.

— **Ρόδιος,** ***Ἰωάννης.*** Κρὴς λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ γυμνάσιον. Γ. Μ. Β.

— **Ρόδιος,** ***Ἰωάννης.*** Ἕλλην ἀξιωματικὸς (1833—1906), υἱὸς τοῦ ἑπομένου. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, κατετάχθη εἰς τὸ πυροβολικόν, κατόπιν δὲ ἐτελειοποίησε τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ, μεθὸ μετετάχθη εἰς τὸ σῶμα τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς πολεμικῆς τέχνης εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον εὐελπίδων καὶ συνέγραψε «Μαθήματα πολεμικῆς τέχνης». Ἐξέδωκε συνάμα τὸ στρατιωτικὸν περιοδικὸν «Ὀνήσανδρος» (1864—1869). Ν. Θ. Κ.

— **Ρόδιος,** ***Νικηφόρος.*** Κρὴς λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Συνέθεσεν εἰς στίχους «Παράκλησιν εἰς τὸν Τίμιον Σταυρόν», σῳζομένην ἐν χειρογράφῳ τῆς μονῆς Βατοπεδίου ἐν Ἁγίῳ Ὄρει. ΕΡ. Μ.

— **Ρόδιος,** ***Παναγιώτης.*** Ἐγεννήθη ἐν Ρόδῳ τῷ 1789. Μετὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι πρώτην ἐκπαίδευσιν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν (1810), ὅπου ἠκροάσατο ἐπιστημονικῶν μαθημάτων. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς καὶ κατόπιν εἰς Παρισίους. Ἐνταῦθα διατρίβων ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Κοραῆ, παρ' οὗ πολλάκις εὐηργετήθη, μετὰ δὲ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τῷ 1821 ἀπεστάλη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1822, μετ' ἄλλων σπουδαστῶν καὶ ἐπιστημόνων εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ὅπου ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικά. Τῷ 1822 ὑπηρέτησεν ἐπ' ὀλίγον ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, μεθ' ὃ ἀπετέλεσε μέρος τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ὡς λοχαγὸς διοικητὴς ἑνὸς τῶν πεζικῶν ταγμάτων, συμμετασχὼν μετὰ τούτου εἰς τὴν κατ' Ἰούλιον 1822 μάχην τοῦ Πέτα καὶ κατόπιν ὡς

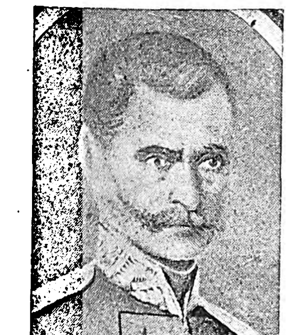

Παναγιώτης Ρόδιος.

ταγματάρχης διοικητὴς τοῦ αὐτοῦ τάγματος εἰς τὴν κατὰ Νοέμβριον 1822 ἅλωσιν τοῦ Ναυπλίου. Ἀπὸ τοῦ 1824 διετέλεσε συνταγματάρχης διοικητὴς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῆς κατὰ τοῦ Ναυπλίου ἐπιδρομῆς τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ τῷ 1825. Ὡς διοικητὴς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ παρέμεινε μέχρι τῆς κατ' Ἰούλιον 1825 συγκροτήσεως τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ τοῦ Φαβιέρου, ὁπότε παρῃτήθη τῆς παρὰ τῷ τακτικῷ στρατῷ θέσεώς του, ἅτε μὴ θελήσας νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον, ὅστις ἐν τούτοις τὸν παρεκάλεσε νὰ παραμείνῃ ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ στρατοῦ. Τῷ 1825 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ εἶτα ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅτε ἐκήρυξε τὸν θαλάσσιον κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον. Ἐπὶ Καποδιστρίου προήχθη εἰς συνταγματάρχην (1828—1831), γενόμενος δὲ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἵδρυσε τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον Εὐελπίδων. Ἐπὶ Ὄθωνος προήχθη εἰς ὑποστράτηγον (1833) καὶ τῷ 1843 ἐξελέγη πληρεξούσιος Ναυπλίου. Τῷ 1844 καὶ 1848 ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀπέθανε τῇ 30 Ἰουνίου 1851. Τ. Ε. Ε.

Ροδίπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Πτολεμαῖον (Β, στ, 20) ὀνομασία τῆς μασσαλιωτικῆς ἀποικίας *Ρόδης*. Σ. Ε. Λ.

ρόδισμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ ροδίζῃ, νὰ κοκκινίζῃ: «τὸ ρόδισμα τῆς ἀνατολῆς, —τοῦ ψωμιοῦ».

Ροδισμὸς (ὁ) *[Ἀρχ.]*· βλ. *Ροζάλια*.

ροδίτης (ὁ)· ἀρχ., εἶδος οἴνου παρασκευαζομένου μὲ ρόδα· || εἶδος σταφυλῆς ἐδωδίμου ἢ καὶ οἰνοφόρου: «ροδίτης τραγανός, — ψιλόρραγος, — χοντρόρραγος».

ροδίτης (ὁ) (Rhodites) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ψηνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ παρεμφερῆ πρὸς τὰς σφῆκας, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *ροδίτης ὁ τῆς ροδῆς* (Rhodites rosae), ὅστις ἔχει κεφαλὴν σχεδὸν τετραγωνικὴν καὶ χονδρήν, θώρακα διωγκωμένον, κοιλίαν λεπτήν, πόδας ἰσχυροὺς καὶ πτέρυγας εὐρείας καὶ πολυνευρώδεις. Ἡ θήλεια ἐναποθέτει τὰ ᾠά της τῇ βοηθείᾳ τοῦ τερέτρου της ἐπὶ ἐντομῶν, ἃς προξενεῖ ἐπὶ διαφόρων μερῶν τῆς ροδῆς. Δ. Ν. Π.

ροδίτης (ὁ) (Rhodit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ αὐτοφυοῦς χρυσοῦ εἰς κρᾶμα μεταλλικὸν μὲ ρόδιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Μεξικόν. Γ. Β.

Ροδίτης *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 285. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Χατζῆ-Ὁμουρλοῦ*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Καβούκλια* (*Μπιτζελῆ*).

— **Ροδίτης** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησίζον ἀκρωτήριον τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου (πλάτ. 37°27′ 55″ Β., μῆκ. 23°01′ 20″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia), σχηματίζον τὸν ὅρμον Ξερολίμνη ἐν τῷ κολπίζοντι ὅρμῳ Βουρλιά. Σ. Ε. Λ.

ροδίτικος, *—η, —ο*· ὁ ἐκ Ρόδου προερχόμενος, ρόδιος, ροδιακός: «ροδίτικο καράβι».

Ροδίων ***Περαία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. ***Ροδία***.

— **Ροδίων** ***περίβολος***, ἢ ***Ροδίων λιμὴν*** *[Μεσαιων. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, ἀναφερόμενος ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ «Βοσπόρου ἀνάπλῳ» μετὰ τὸ Ἀπόλλωνος Ἄλσος καὶ τὸ Ἰασώνιον. Λείψανα αὐτοῦ σῴζονται μεταξὺ Μπεσὶκ Τὰς (Διπλοκιόνιον) καὶ Ὀρτᾶ Κιόϊ (Ἀρχίας, Ἅγιος Φωκᾶς), ἀμέσως ΒΑ. τῆς ἄκρας Σπανδωνῆ, τὰ μὲν ἔξαλα, τὰ δὲ ὕφαλα, ἅτινα Πέτρος ὁ Γύλλιος ἀναφέρει ὡς *Γαριδᾶτα*. Σ. Ε. Λ.

Ροδίων, ***μάρτυς.*** Εἷς τῶν ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων, ὅστις ἀκολουθήσας τὸν Πέτρον εἰς Ρώμην ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν ὑπὸ Νέρωνος. Ἑορτάζεται τὴν 10 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Ροδοβάνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 219. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀγριλές*, *Ἀηδονοί*, *Ζυμβροῦ*, *Καμάρια*, *Λειβάδια*, *Μάζα*, *Μερτιές*, *Παπαδιανὰ* καὶ *Τεμένια*. Παρὰ τὸ χωρίον εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλύρου. ΕΡ. Μ

ροδοβαφὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ βεβαμμένος εἰς χρῶμα ρόδου, ροδόχρους.

Ροδοβίστι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Ροδοχώρι*).

Ροδογούνη. Θυγάτηρ τοῦ Μιθριδάτου, βασιλέως τῶν Πάρθων, νυμφευθεῖσα τῷ 141 π.Χ. τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Δημήτριον Β' τὸν Νικάνορα. αἰχμαλωτισθέντα ὑπὸ τοῦ πατρός της. Ἔσχεν ὅμως μεγάλας ἔριδας μετὰ τῆς Κλεοπάτρας, θυγατρὸς Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος, πρώτης συζύγου τοῦ Δημητρίου, ἥτις ἐθανάτωσεν αὐτὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του. Τὰ κατ' αὐτὴν ἐπραγματεύθη ὁ Γάλλος ποιητὴς Κορνήλιος εἰς τὴν ὁμώνυμον τραγῳδίαν του. Α. Θ. Σ.

ροδοδάκτυλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπίθετον τῆς ἠοῦς, ἡ ἔχουσα οἱονεὶ ρόδινα δάκτυλα, ροδόχρους.

ροδοδάφνη (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *νήριον* (βλ.λ.).

Ροδοδάφνη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, πρότερον καλούμενον *Μουρλά*. Κάτ (1928) 780. Εἶναι σταθμὸς σιδηροδρομικὸς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Αἰγίου—Πατρῶν, εἰς 4 χλμ. ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ 36 ἀπὸ Πατρῶν, καὶ ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν γραφεῖον Τ.Τ.Τ., δύο δημοτικὰ σχολεῖα, δύο συνεταιρισμοὺς πωλήσεως σταφίδος, δύο ἐλαιοτριβεῖα καὶ ποτοποιεῖον.

— 2) Χωρίον ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρότερον καλούμενον *Μαραζά*. Κάτ. (1928) 456. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ροδόδενδρον (τὸ) (Rhododendron) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρεικοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας, τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῶν Μαλαισίων νήσων. Ἐκ τῶν ἑκατὸν περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ὧν πλεῖστα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ροδόδενδρον τὸ μέγα* (Rhododendron maximum). Εἶναι δένδρον ἰθαγενὲς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ὅπερ ἐνίοτε φθάνει εἰς ὕψος 7 περίπου μέτρων. Καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον καὶ διὰ τὸ σκληρὸν ξύλον του, ὅπερ ποικίλως χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ξυλουργικῇ βιομηχανίᾳ. Τὸ νέκταρ τῶν ἀνθέων του ἐνέχει τοξικὰς οὐσίας. *Ροδόδενδρον τὸ ποντικὸν* (Rhododendron ponticum), ἰθαγενὴς θάμνος τῶν περὶ τὸν Πόντον χωρῶν. Καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον. *Ροδόδενδρον τὸ δασὺ* (Rhododendron hirsutum), *ροδοδενδρον τὸ σκωριόχρουν* (Rhododendron ferrugineum) καὶ *ροδόδενδρον ὁ χαμαίκιστος* (Rododendron chamæcistus), πάντα ἰθαγενῆ τῶν περὶ τὰς Ἄλπεις χωρῶν. Δ. Ν. Π.

Ροδόδενδρον.

[Α=Καρπός.—Β=Κόκκος].

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων, φύλλα ἰδίως, εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης τριτογενοῦς ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν, Wetteran, Βοημίαν, Στυρίαν καὶ Κροατίαν. Ἐντὸς στρωμάτων δὲ τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὰς Βορείους καὶ Νοτίας Ἄλπεις, εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸ Τυρόλον εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *ροδόδενδρον ponticum*. Γ. Κ. Γ.

ροδοειδῆ (τὰ) (Rosaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας, θάμνους ἢ δενδρύλλια ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ροδοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ρόδον εἴτε κατὰ τὸ χρῶμα εἴτε κατὰ τὴν ὀσμήν.

ροδοζάχαρη (ἡ). Γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ, ἄλλως λεγόμενον *γλυκὸ τριαντάφυλλο*. Εἰδικὰ τριαντάφυλλα πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ εἶναι τὰ μαγιάτικα. Ἡ ροδοζάχαρη κατασκευάζεται ὡς ἑξῆς: Λαμβάνομεν ἀπὸ τὰ τριαντάφυλλα τὰ ρόδινα φύλλα, τρίβομεν καλῶς αὐτὰ μὲ τὴν ζάχαρη, βάζομεν καὶ τὸ νερὸ καὶ τὰ θέτομεν εἰς τὴν φωτιὰν ἕως ὅτου δέσουν. Εἰς 100 δραμ. φύλλα ἀναλογοῦν 1 ὀκᾶ ζάχαρη καὶ 100 δραμ. νερό. Ἡ ροδοζάχαρη ἔχει καὶ καθαρτικὰς ἰδιότητας, λαμβανομένη ἰδίως τὴν πρωΐαν, πρὸ πάσης τροφῆς. Ἐὰν θέλωμεν ν' ἀφαιρέσωμεν τὴν ἰδιότητα ταύτην ἀπὸ τὴν ροδοζάχαρην, κόπτομεν, πρὸ τῆς παρασκευῆς, τὸ εἰς τὸ ἄκρον τῶν φύλλων λευκὸν μέρος. Φ. Α.

— **ροδοζάχαρη** (ἡ). Οὕτως ὠνομάζετο, εἰς τὴν διάλεκτον τῶν χασισοποτῶν, τὸ τελείως ἀπεξηραμμένον καὶ κονιοποιημένον χασίς. Ὁσάκις δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ εἰδικοῦ ναργιλέ, ο χασισοπόται ἔστριβαν σιγάρο, ἀναμιγνύοντες μὲ τὸν καπνόν του μίαν πρέζαν ἀπὸ τὴν κόνιν αὐτήν. Ἡ ἐκ τοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γινομένου καπνίσματος δημιουργουμένη διάθεσις ἐκαλεῖτο μικρὴ ζαλάδα, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν μεγάλη ζαλάδα, ἥτις ἐπετυγχάνετο ἐκ τοῦ καπνίσματος χασὶς διὰ ναργιλέ. Τὸ περιέχον κόνιν χασὶς σιγάρο ὠνομάζετο λιβανιστήρι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ θυμιατὸ (τὸν λουλᾶ). Α. Γ. Φ.

Ροδοθεᾶτος. Ὄνομα κλάδου τῆς οἰκογενείας τῶν *Ἀννίνων* τῆς Κεφαλληνίας (1509). Ἐκ τῶν διακριθέντων Ροδοθεάτων ἀναφέρομεν τὸν *Σπυρίδωνα* ἢ *Δὸν Σεραφεὶμ* (1688—1745), ἀρχιεπίσκοπον Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης (1732—1745) καὶ τὸν *Ἀθανάσιον* (1713 — 1748), διακεκριμένον ἁγιογράφον, τοῦ ὁποίου πολλὰ ἔργα κοσμοῦσι πολλοὺς ναοὺς τοῦ Ἀργοστολίου. Γ. Κ. Δ.

Ροδοκανάκης, ***Γεώργιος.*** Λόγιος τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, γράψας ἱκανά.

— **Ροδοκανάκης,** ***Ἐμμανουήλ.*** Ἐγεννήθη ἐν Ἑρμουπόλει τῷ 1859 καὶ σπουδάσας αὐτόθι ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγκατασταθεὶς μονίμως ἐπεδόθη εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν γράψας πλεῖστα ἔργα γαλλιστί, εὐφήμως ἀναφερόμενα.

— **Ροδοκανάκης,** ***Δημήτριος.*** Λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Ἑρμουπόλει τῷ 1840 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1903. Διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ γενετείρᾳ του,

Digitized by Google

εἶτα δ' ἀπῆλθεν εἰς 'Αγγλίαν, ὅπου ἐμπορευόμενος ἐκαλλιέργει καὶ τὰ γράμματα. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι ὁ «Γεώργιος Κορέσσιος», «Λέοντος 'Αλλατίου Ἑλλάς», «Κωνσταντῖνος Ροδοκανάκης», ἐκδοθέντα ἐν 'Αθήναις τῷ 1872, «Χίος-Ἰουστινιάναι» (Ἑρμούπολις 1900). (Πρβλ. *E. Legrand*, «Dossier Rhodokanakis», Paris 1895.—*Δ. Ροδοκανάκιδος*, «'Απάντησις εἰς τὰ τοῦ Λεγκρὰν κατηγορήσαντος αὐτὸν ἐπὶ πλαστογραφήσει ἐγγράφων» Ἑρμούπολις 1909). Τ. Ε. Ε.

— **Ροδοκανάκης, *Κωνσταντῖνος***. Ἕλλην ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς (1635—1685). 'Εγεννήθη ἐν Χίῳ ἐκ γονέων καταγομένων ἐκ τῆς μεγάλης βυζαντινῆς οἰκογενείας καὶ ἐσπούδασεν ἐν 'Αγγλίᾳ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς 'Οξωνίας (Oxford) χημείαν καὶ ἰατρικήν. 'Εγκατασταθεὶς κατόπιν ἐν Λονδίνῳ καὶ συντάξας ἐγκωμιαστικὰ ποιήματα εἰς τὸν βασιλέα τῆς 'Αγγλίας Κάρολον τὸν Β', εἵλκυσε τὰς συμπαθείας του καὶ προσελήφθη εἰς τὴν αὐλήν του ὡς ἰδιαίτερος ἰατρός του. Παραμείνας ἐν τῇ αὐλῇ ὡς ἰατρὸς καὶ ἐπὶ τῆς βασιλειας 'Ιακώβου Β', ἠκολούθησε τοῦτον εἰς τὴν εἰς Παρισίους ἐξορίαν του καὶ ἀπέθανεν ἐν 'Αμστελλοδάμῳ. Διεκρίθη ὡς συγγραφεὺς καὶ ποιητής, γράψας πλεῖστα ἔργα ἑλληνιστί, λατινιστὶ καὶ ἀγγλιστί, ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ 'Ανδρονίκου Δημητρακοπούλου («'Επανορθώσεις σφαλμάτων παρατηρηθέντων εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν Κ. Σάθα κτλ.» «Νέα Ἡμέρα» Τεργέστης 1872, σ. 34—35, καὶ «Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν Κ. Σάθα», Λειψία 1871, σ 71). Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Alexicacus spirit of salt» (Λονδῖνον 1662), «A discourse of the praise of antimonie and the virtues there of» (Λονδῖνον 1664), «Infaillible remedy against the plague» (Λονδῖνον 1665). Σπουδαστὴς ὤν, συνέθεσε διάφορα ποιήματα ἑλληνιστί, ἐκδοθέντα τῷ 1668 ἐν 'Οξωνίᾳ. Τ. Ε. Ε.—Ο. Ρ.

— **Ροδοκανάκης, *Πλάτων***. Ἕλλην πεζογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1883 καὶ ἀποθανὼν ἐν 'Αθήναις τῷ 1920. 'Εσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν ἐν Χάλκῃ Θεολογικήν, ἐπεδόθη δ' εἰς τὴν δημοσιογραφίαν («'Ακρόπολις», «'Εμπρός», «Ἑστία» κ. ἄ.). Ἔγραψε κατ' ἀρχὰς στίχους, πεζὰ τραγούδια («De profundis», εἰς τὴν καθαρεύουσαν—τῷ 1908—, καὶ «Ὁ θρίαμβος», εἰς τὴν δημοτικὴν—τῷ 1912), διηγήματα, ἀλλὰ καὶ μεγαλυτέρας συνθέσεις («Τὸ φλογισμένο ράσο»—1911—, «Τὸ βυσσινὶ τριαντάφυλλο»—1912), θεατρικὰ («Ὁ Ἅγιος Δημήτριος», παιχθὲν ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Μ. Κοτοπούλη καὶ ἐκδοθὲν τῷ 1922), χρονογραφήματα ἐπὶ βυζαντινῶν θεμάτων (ἐν τῇ «Ἑστίᾳ», ἐκδοθέντα ὑπὸ τὸν τίτλον «Βυζαντινὰ τρίπτυχα» τῷ 1916), καὶ ἱστορικὰς μελέτας («Βασίλισσαι καὶ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι»—1920, μὲ πρόλογον τοῦ Φ. Κουκουλὲ) κ. ἄ. Τῷ 1916 ἐγένετο ἔφορος τῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων, ὑπῆρξε δ' ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. 'Επηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνογραφίαν καὶ τὸ καθόλου πομπῶδες τῶν Βυζαντινῶν, δευτερευόντως δὲ ἀπὸ τοὺς 'Οσκὰρ Οὐάϊλντ, ἐκ τῶν ξένων, καὶ τὸν Κ. Χρηστομάνον, ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἔγραψεν, εἰς καθαρεύουσαν κατ' ἀρχάς, πλήθουσαν λέξεων καὶ συνθέτων ἐξευρημένων ἢ σπανίας χρήσεως, ἀλλὰ πλουσίαν, παραστατικὴν καὶ ὑποβλητικήν, εἰς μικτὴν καὶ εἰς δημοτικὴν κατόπιν, μὲ φόρτον χρωματικόν, ὕφος διηνθισμένον καὶ κομψοέπειαν περίτεχνον, ἀποβάς, μετὰ τὸν Κ. Χρηστομάνον, ὁ δεύτερος δημιουργὸς αἰσθητικοῦ ὕφους ἐν τῇ πεζογραφίᾳ τῆς δημοτικῆς, διὰ τῆς μίξεως τοῦ φλογεροῦ του αἰσθησιασμοῦ καὶ τῆς ἀκράτου ὡραιοπαθείας, πρὸς τὴν χλιδὴν καὶ ὑποβλητικότητα τῆς ἐξεζητημένης, ἐκλεκτῆς, ἀριστοτεχνικῶς ἁδρᾶς ἐκφράσεως. Τ. Ε. Ε.

ροδόκερως (ὁ) (Rhodocerus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροπαλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεριδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ψυχάς, ἀπαντώσας εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν 'Αμερικήν. 'Εκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *ροδόκερως ὁ τετρακηλιδωτὸς* (Rhodocerus quatromaculatus). Αἱ πτέρυγές του εἶναι εὐρεῖαι καὶ πολυνευρωταὶ καὶ φέρουν ἑκάστη μελανὴν στρογγύλην κηλῖδα. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τῶν ἀρρένων εἶναι χρυσοκίτρινος, τῶν δὲ θηλέων φαιοπράσινος. Δ. Ν. Π.

«Ροδόκηπος» (ἀραβ. *Γκιουλιστάν*). Περίφημος ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Πέρσου *Σααδῆ* (βλ. λ.).

ροδοκοκκινίζω· γίνομαι ροδοκόκκινος, κοκκινίζω ἐλαφρῶς, ροδίζω.

ροδοκόκκινος, *—η, —ο*· δημοτ., γίνομαι κόκκινος ὡς ρόδον, κοκκινίζω: «τὰ μάγουλά της εἶναι ροδοκόκκινα».

ροδόκοκκος (ὁ) (Rhodococcus) *[Βοτ.]*. Γένος βακτηρίων τῆς οἰκογενείας τῶν *μικροκοκκιδῶν*, περιλαμβάνον ἀτελεστάτους φυτικοὺς ὀργανισμούς, παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένους ἐπὶ διαφόρων φυτῶν. Δ. Ν. Π.

ροδοκρινίδαι (οἱ) (Rhodocrinidae F. Roem) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *καμεράτων κρινοειδῶν πελματοζῴων* ἐχινοδέρμων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κάλυκα μὲ δικυκλικὴν βάσιν, 5—10 βραχίονας μὴ διακλαδιζομένους ἢ μὲ πολυαρίθμους ἁπλοῦς πλευρικοὺς κλάδους. Τὰ κυριώτερα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὁ *ἀρχαιόκρινος*, ὁ *ριπιδόκρινος*, ὁ *ὀλλάκρινος*, ὁ *ροδόκρινος*, ὁ *ἀκανθόκρινος* κ. ἄ. 'Απολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς σιλουρίου, δεβονίου καὶ λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ροδόκρινος (ὁ) (Rhodocrinus Mill) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ροδοκρινιδῶν*. Οἱ βραχίονες τῶν ζῴων τούτων ἦσαν λεπτοί, ἄνευ διακλαδώσεων, δικυψελωτοί. 'Απολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου (;) καὶ τῆς κατωτέρας λιθανθρακοφόρου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Βόρειον 'Αμερικήν. Γ. Κ. Γ.

ροδολεία (ἡ) (Rhodoleia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀμαμηλοειδῶν* ἢ *ἀμαμηλιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς νήσους Βόρνεο καὶ 'Ιάβαν. Δ. Ν. Π.

Ροδολεῖβος *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος (πρώην Ζίχνης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κεῖται κατὰ τὰς ΒΔ. ὑπωρείας τοῦ ὄρους Παγγαίου καὶ εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. πρὸς Ν. τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ 'Αγγίστης καὶ 45 χλμ. ἀπὸ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 4 391. Ἔχει ἡμιγυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, εἰρηνοδικεῖον κλπ., φωτίζεται δὲ δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός. Κυρία παραγωγὴ τῆς περιφερείας εἶναι ὁ καπνός. 'Επὶ τῶν ὑπερκειμένων ὑψωμάτων τοῦ Παγγαίου παρατηροῦνται λείψανα ἀρχαίων μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ παρακειμένου λόφου τοῦ 'Αγίου 'Αθανασίου φαίνονται σπηλαιώδεις κατοικίαι ἀναγόμεναι εἰς τὴν λιθίνην ἐποχήν. Σῴζονται προσέτι λείψανα ἀρχαίου ναοῦ, ὅστις, μετατραπεὶς κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους εἰς ναὸν τοῦ 'Αγίου Γεωργίου, κατεστράφη βραδύτερον ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ι. Σ. Σ.

ροδολικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *ροζολικὸν* ὀξύ.

ροδόλφειοι *πίνακες* *['Αστρον.]*. 'Αστρονομικοὶ πίνακες τῶν κινήσεων τῶν πλανητῶν, συνταχθέντων ὑπὸ τοῦ Τύχωνος καὶ τοῦ Κεπλέρου καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν, ἴσως δὲ καὶ τὴν συνεργασίαν, τοῦ Ροδόλφου Β', αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ ἐνθουσιώδους ἀστρολόγου καὶ ἀλχημιστοῦ. Σ. Π.

Ροδόλφος (λατιν. Rodolphus, ἰταλ. Rodolfo καὶ Ridolfo, ἱσπαν. Rodolfo, γερμ. Rudolf). Κύριον ὄνομα ἀνδρῶν, σύνηθες ἐν Γερμανίᾳ ἰδίως, ἐτυμολογούμενον δὲ ἐκ τῶν παλαιογερμανικῶν λέξεων hruold=δόξα καὶ wolf=λύκος.

— **Ροδόλφος, *ἅγιος***. 'Εν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς δυτικῆς 'Εκκλησίας φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ τοῦ ἐν 'Ιταλίᾳ Gubbio ἐπίσκοπος, ἀποθανὼν τῷ 1063 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 17 'Οκτωβρίου. —2) Ὁ ἰησουΐτης ἱεραπόστολος, υἱὸς τοῦ δουκὸς τοῦ Atri, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ἐν ταῖς 'Ανατολικαῖς 'Ινδίαις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μετὰ τεσσάρων ἄλλων ἱεραποστόλων καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 17ην 'Ιουλίου. Ε. Γ. Π.

— **Ροδόλφος Α'** *τῶν 'Αψβούργων*, αὐτοκράτωρ τῆς ***Γερμανίας*** (1273—1291). Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ κόμιτος 'Αλβέρτου Δ' τῶν 'Αψβούργων, γεννηθεὶς τῷ 1218. Ὁ πατήρ του ἀποθνήσκων ἐν Συρίᾳ, ὅπου εἶχεν ἀκολουθήσει τὸν αὐτοκράτορα Ριχάρδον τῆς Κορνουάλλης, ἀφῆκε τὰς ἐν τῇ ΒΔ. Ἑλβετίᾳ καὶ τῇ Ἄνω 'Αλσατίᾳ κτήσεις τῶν 'Αψβούργων εἰς τὸν Ροδόλφον καὶ τοὺς ἀδελφούς του 'Αλβέρτον καὶ Χάρτμαν, οἵτινες ὅμως ἀπέθανον πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ροδόλφου ὡς αὐτοκράτορος.

Ροδόλφος Α' τῶν 'Αψβούργων.

Τῷ 1241 μετέσχε τῆς εἰς 'Ιταλίαν ἐκστρατείας, ἔνθα προεχειρίσθη εἰς ἱππότην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. 'Επιστρέψας ἐξ 'Ιταλίας ἠγωνίσθη ἐπὶ διετίαν (1242—1244) κατὰ τῶν ἐκ πατρὸς θείου του Ροδόλφου τοῦ Λοούφφενμπουργκ καὶ τοῦ ἐκ μητρὸς Χάρτμαν τοῦ Κύμπουργκ, οἵτινες διημφεσβήτουν τὴν πατρικὴν κληρονομίαν του, νικήσας ἀμφοτέρους. 'Εξ ἄλλου διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Γερτρούδης, θυγατρὸς τοῦ κόμιτος τοῦ Χόχενμπεργκ, ἐγένετο κύριος τοῦ Βύλερ ἐν 'Αλσατίᾳ καὶ τοῦ πύργου τοῦ Ὀριενμπουργκ, ἐνῷ διὰ τοῦ γάμου τῆς ἀδελφῆς του 'Ελισάβετ μετὰ τοῦ βυργράβου Φρειδερίκου τῆς Νυρεμβέργης, προγόνου τῶν Χοεντζόλλερν, ἀπέκτησεν ἰσχυροὺς συμμάχους. Τῷ 1262, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ θεῖός του Χάρτμαν ἀνεκήρυξεν ὡς κληρονόμον τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Στρασβούργου, ὑπεστήριξε τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐξεγερθέντας ἀστούς. Ὁ ἐπίσκοπος ἡττήθη ὁλοσχερῶς ἐν Χάουσμπεργκεν, ὁ δὲ διάδοχός του ἀπεποιήθη τὴν κληρονομίαν, ἥτις, τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀποθανόντος τοῦ Χάρτμαν, περιῆλθεν εἰς τὸν Ροδόλφον. Ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὁ Ροδόλφος ἐλογίζετο ὡς ὁ ἰσχυρότερος τῶν ἡγεμόνων τῆς Σουαβίας, ἦτο ὁ προστάτης τῶν ἑλβετικῶν καντονίων καὶ εἶχε φήμην καλοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀνδρὸς γενναίου, εὐσεβοῦς καὶ δικαίου. Τῷ 1272, θανόντος τοῦ Ριχάρδου τῆς Κορνουάλλης, ὁ πάπας Γρηγόριος Ι', ἀνησυχῶν ἐκ τῆς προόδου τῶν Γάλλων ἐν 'Ιταλίᾳ, ἐπεδίωξε τὴν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἄνοδον ἀνδρὸς ἰσχυροῦ, πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ κινδύνου τούτου. Οἱ Γερμανοὶ ἐκλέκτορες, ἐξαιρέσει τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας 'Οττοκάρ, συνελθόντες τὸ ἑπόμενον ἔτος (1273), ἐξέλεξαν παμψηφεὶ τὸν Ροδόλφον τῶν 'Αψβούργων, ὅστις ἐστέφθη τὸ αὐτὸ ἔτος αὐτοκράτωρ ἐν Ἄαχεν (Αἲξ-λὰ-Σαπέλ).

Ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον, ὁ Ροδόλφος, ἔχων ἐν νῷ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν 'Ιταλίαν εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, ὅπως ἀσχοληθῇ εἰς τὴν δημιουργίαν ἐν Γερμανίᾳ ἰσχυροῦ κράτους καὶ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν, συνῆψε, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ 'Οττοκάρ, συμφωνίαν μετὰ τοῦ πάπα, δι' ἧς ἐγκατέλιπε τὰς ἐπὶ τῆς Ρώμης καὶ τῆς Σικελίας βλέψεις τῆς αὐτοκρατορίας. 'Ακολούθως ἐστράφη κατὰ τοῦ 'Οττοκὰρ τῆς Βοημίας καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι οὗτος δὲν ἀνεγνώριζε τὴν ἐκλογήν του ὡς αὐτοκράτορος, τὸν ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τῶν ἐν Αὐστρίᾳ κτήσεών του. Ἡ κατάληψις τῆς Βιέννης (1276) προὐκάλεσε τὴν ὑποταγὴν τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας, δύο ἔτη ὅμως ἀργότερον ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη. Ὁ 'Οττοκὰρ ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μάρχφελντ, ἡ δὲ ἐπακολουθήσασα συνθήκη περιώρισε τὸν υἱόν του Βενσέσλαον εἰς τὴν Βοημίαν μόνον καὶ τὴν Μοραβίαν. Μετὰ τὴν νίκην του, ὁ Ροδόλφος ἠσχολήθη εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ οἴκου του ἐξασφάλισιν τῆς παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ τὰς Ἄλπεις χώρας, ἀναγνωρισθείσης τῆς κυριαρχίας του ἐπὶ τῆς Αὐστρίας, τῆς Στυρίας καὶ τοῦ Καρνιόλ. ὧν τὴν διοίκησιν ἀνέθεσεν εἰς τὸν υἱόν του 'Αλβέρτον, ἐνῷ ἡ Καρινθία ἐδόθη εἰς τὸν πιστὸν φίλον τοῦ αὐτοκράτορος Μάϊνχαρτ τοῦ Τυρόλου.

'Επιτυχὼν νὰ δημιουργήσῃ οὕτως ὑπὲρ τοῦ οἴκου του τὸ ἐν Αὐστρίᾳ κράτος, ὅπερ ὑπῆρξεν ὁ πυρὴν τῆς μελλούσης ἀκμῆς τῶν 'Αψβούργων, ὁ Ροδόλφος ἠσχολήθη εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐντὸς τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ ἔργον του τοῦτο, δυσχερέστατον ἄλλως, ἐν μέρει μόνον ἐπέτυχεν. 'Εν τῇ Βαυαρίᾳ καὶ τῇ Φραγκονίᾳ ἠδυνήθη νὰ ἐπιβάλῃ τετραετῆ γενικὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν φεουδαρχῶν, ἀλλ' ἐν Σουαβίᾳ ἡ ἀναρχία ἐμαίνετο. Οἱ ἱππόται-λησταὶ τῆς Σουαβίας, τῆς Θουριγγίας καὶ τοῦ Ρήνου ἐξηκολούθουν νὰ λεηλατοῦν τὰς γειτονικὰς κτήσεις, ἐνῷ ἡ μεταξὺ τῶν ἐκλεκτόρων-ἐπισκόπων τῆς Κολωνίας, τῆς Μαγεντίας καὶ τῆς Τρὲβ συμμαχία κατὰ παντὸς τρίτου καθίστα τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν σκιώδη. 'Εν Σουαβίᾳ αἱ προσπάθειαί του ὅπως ἐπιβληθῇ προὐκάλεσαν ἐξέγερσιν τῶν φεουδαρχῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ 'Εδουάρδου τῆς Βυτεμβέργης, ἠναγκάσθη δὲ τελικῶς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν των. Ἐν Βουργουνδίᾳ προσεπάθησε νὰ ἐπιβληθῇ νυμφευόμενος, παρὰ τὸ προκεχωρηκὸς τῆς ἡλικίας του, τὴν ἀδελφὴν τοῦ δουκὸς Ροβέρτου 'Ισαβέλλαν. 'Ενεπλάκη εἰς πόλεμον πρὸς τὸν οἶκον τῆς Σαβοΐας, κληρονομικὸν ἀντίζηλον τῶν 'Αψβούργων, τοῦτο δὲ ἐστοίχισεν εἰς τὸν Ροδόλφον τὴν ἐχθρότητα τῆς Βέρνης, ἣν ἐπολιόρκησεν ἀνεπιτυχῶς. 'Εν τῷ μεταξὺ ἡ κομιτεία τῆς Βουργουνδίας, τὸ Μπεζανσόν, ἡ Τοὺλ καὶ τὸ Βερντὲν ἀπεσπάσθησαν τῆς αὐτοκρατορίας, περιελθόντα ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Γαλλίας. Ὁ Ροδόλφος ἐπολιόρκησε ματαίως τὴν Μπεζανσὸν (1289), ἀλλὰ τυπικὴν μόνον ἀναγνώρισιν τῆς ἀρχῆς του ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Παλατίνου κόμιτος τῆς Βουργουνδίας. 'Απέθανε τῷ 1291, ἀφοῦ ματαίως προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνακήρυξιν ὡς αὐτοκράτορος τοῦ υἱοῦ του 'Αλβέρτου.

— **Ροδόλφος Β'**, αὐτοκράτωρ τῆς ***Γερμανίας*** (1576—1612), βασιλεὺς τῆς ***Βοημίας*** (1575—1609) καὶ τῆς ***Οὐγγαρίας*** (1572—1608). Υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ Β' καὶ τῆς Μαρίας τῆς Αὐστριακῆς, θυγατρὸς τοῦ Καρόλου Κουΐντου, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1532 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πράγᾳ τῷ 1612. 'Ανετράφη ἐν τῇ καθολικῇ αὐλῇ τῆς 'Ισπανίας, ἀλλ' ἐλάχιστα ἐπηρεάσθη ἐκ τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του. Κληρονομήσας τὸν ἀνίσχυρον χαρακτῆρα τῆς μητρός του, ὑπῆρξε καθ' ὅλον του τὸν βίον δειλός, ἀναποφάσιστος, ἄνευ ἰδίας θελήσεως, θῦμα ἐν ταὐτῷ μεγαλομανίας καὶ μανίας καταδιώξεως. Παρὰ τοῦτο εἶχε πνεῦμα ἱκανῶς καλλιεργημένον καὶ λεπτόν, ἦτο λάτρης τῶν ἐπιστημῶν καὶ φίλος τῶν τεχνῶν. 'Εν Πράγᾳ, ἔνθα ἠρέσκετο νὰ διαμένῃ, εἶχε καλέσει παρ' αὐτῷ τοὺς ἀστρονόμους Τύχωνα Βράχειον καὶ Κέπλερον καὶ πλείστους καλλιτέχνας, κατήρτισεν ὡραίας συλλογὰς ἔργων τέχνης καὶ ἵδρυσε σπουδαίαν βιβλιοθήκην. 'Ανίκανος ὅμως νὰ διαστείλῃ τὰ ὄνειρα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, περιωρίσθη εἰς τὰς προσωπικάς του

Digitized by Google

μόνον ἀσχολίας, ἐγκαταλείψας τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους του εἰς χεῖρας ἀνικάνων εὐνοουμένων, οἵτινες ἦγον καὶ ἔφερον αὐτόν, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ματαιοδοξίαν του καὶ τὸν φόβον διὰ τὴν ζωήν του.

Ὁ πατήρ του Μαξιμιλιανὸς εἶχεν ἐξασφαλίσει εἰς αὐτὸν τὰ στέμματα τῆς Οὐγγαρίας (1572) καὶ τῆς Βοημίας (1575), τέλος δὲ προητοίμασε τὴν ἐκλογήν του ὡς αὐτοκράτορος ὑπὸ τῆς διαίτης τῆς Ρατισβόνης (1575). Ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς ἐπεδίωξε τὴν ἐπιβολὴν τοῦ καθολικοῦ δόγματος, τοῦτο δὲ προὐκάλεσε τὴν διαίρεσιν τῆς Γερμανίας εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, ἀντιπροσωπευόμενα ὑπὸ τῆς «Εὐαγγελικῆς Ἑνώσεως», ἱδρυθείσης ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων ἐν Ἀχάουζεν τῷ 1608, καὶ τῆς «Ἁγίας Ἑνώσεως», σχηματισθείσης ὑπὸ τῶν καθολικῶν τῷ 1609. Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ καθολικοῦ δόγματος ἤρχισε διὰ βιαίων μέσων εἰς τὸ Ἄαχεν (Αἲξ-λὰ-Σαπέλ) καὶ τὴν Κολωνίαν πρῶτον, τὴν Μοραβίαν καὶ τὴν Βοημίαν ἔπειτα, ἔνθα οἱ διαμαρτυρόμενοι κατεδιώχθησαν ἀπηνῶς. Ἐν Αὐστρίᾳ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κινήσεως ἐτέθη ὁ Μέλχιορ Κλέζελ, προχειρισθεὶς εἰς ἐπίσκοπον τῆς Βιέννης. Ἐν Στυρίᾳ, ἔνθα ἐκυβέρνα ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου Φερδινάνδος, τὰ ληφθέντα μέτρα ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς βίαια. Ἐν Οὐγγαρίᾳ τὸ κίνημα ἔσχε καταστρεπτικὰς συνεπείας. Ὁ πασᾶς τῆς Βοσνίας, ἐπωφελούμενος τῆς διαιρέσεως ἐλεηλάτησε τὴν Κροατίαν (1591), ὀλίγον δὲ βραδύτερον οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὸ Τσέγκετ (1593) καὶ τὸ Ράαμπ (1594), ἐνῷ ὁ Μωάμεθ Γ' ἐνίκα τὸν ἀρχιδοῦκα Μαξιμιλιανὸν ἐν Κερεζτές. Ἀργότερον ἡ ἀνάθεσις ὅλων τῶν ἀξιωμάτων ἐν Οὐγγαρίᾳ εἰς Γερμανοὺς προσέβαλε τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν τῶν Οὔγγρων, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὁποίων Στέφανος Μπόσκαϊ, προσκαλέσας τοὺς Τούρκους, ἐπέδραμε κατὰ τῆς Αὐστρίας. Πρὸ τῶν κινδύνων τούτων, οἵτινες ἠπείλουν τόσον τὴν αὐτοκρατορίαν ὅσον καὶ τὸν οἶκον τῶν Ἀψβούργων, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ροδόλφου ἀπεφάσισαν νὰ λάβωσιν ἀποφασιστικὰ μέτρα. Ὑπέδειξαν ὡς διάδοχόν του τὸν Ματθίαν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ροδόλφος ἠναγκάσθη νὰ ἐκχωρήσῃ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν του. Διὰ τῆς ἐν Βιέννῃ συνθήκης (1606), ὁ Μπόσκαϊ ἀνεγνωρίσθη ὡς πρίγκιψ τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τῆς Ἄνω Οὐγγαρίας, ἐνῷ ἡ ὑπόλοιπος Οὐγγαρία ἐδήλου ὑποταγὴν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας. Ἐξ ἄλλου συνήφθη εἰκοσαετὴς ἀνακωχὴ πρὸς τοὺς Τούρκους, οἵτινες ὅμως ἐκράτησαν τὰ καταληφθέντα ὀχυρά.

Μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἀμέσου ἀπειλῆς, ὁ Ροδόλφος ἐπεχείρησε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀρχήν. Τελείως τυφλωμένος, ἠρνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν συνθήκην τῆς Βιέννης, ὅτε δέ, θανόντος τοῦ Μπόσκαϊ, ἐξελέγη διάδοχός του ὁ Ρακότσυ, ὁ πόλεμος ἐπανήρχισε. Τὴν φορὰν ὅμως αὐτὴν ἐγκατελείφθη ὑπὸ πάντων, καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων. Τῷ 1608 ἠναγκάσθη νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς τὸν Ματθίαν τὸ στέμμα τῆς Οὐγγαρίας, τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Μοραβίαν καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν διάδοχον ἐν Βοημίᾳ. εἰς ἣν παρεχώρησε τὰς περιφήμους «Ἐπιστολὰς τῆς Μεγαλειότητος», δι' ὧν ἐξησφαλίζετο εἰς τοὺς Βοημοὺς ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Ὀλίγον ἀργότερον, παραβαίνων τὰ συμφωνηθέντα, ἐπεχείρησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διαδοχὴν τοῦ βοημικοῦ θρόνου εἰς τὸν ἀνεψιόν του ἀρχιδοῦκα Λεοπόλδον, ὅστις τῷ ὑπέσχετο τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἱσπανίας. Οὗτος συναθροίσας στρατὸν κατέλαβε διὰ πραξικοπήματος τὸ Πασσάου, εἶτα δὲ ἐλεηλάτησε τὴν Βοημίαν, φθάσας μέχρι Πράγας. Οἱ Βοημοὶ ἐζήτησαν τότε ἐπέμβασιν τοῦ Ματθία, ὅστις ἐπενέβη ἀποτελεσματικῶς. Ὁ Ροδόλφος Β' ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐστέφθη ὁ ἀδελφός του βασιλεὺς τῆς Βοημίας (1611). Ἀπέθανε τὸ ἑπόμενον ἔτος, καθ' ἣν στιγμὴν προητοιμάζετο νὰ διεκδικήσῃ ἐκ νέου τὰ δικαιώματά του.

— **Ροδόλφος Α'**, βασιλεὺς τῆς ***Βουργουνδίας*** (888—912). Υἱὸς τοῦ κόμιτος Κονράδου τοῦ οἴκου τῶν γουέλφων, ὅστις περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ καὶ καταφυγὼν πλησίον τοῦ υἱοῦ τοῦ Λοθαρίου Α', ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου Β' τὴν Βουργουνδίαν (864). Ὁ Ροδόλφος, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του τῷ 888, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Λωρραίνης, νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀλσατίαν καὶ νὰ στεφθῇ βασιλεὺς ἐν Τούλ. Εἶχεν ἐν νῷ νὰ ἐπανιδρύσῃ τὸ παλαιὸν βασίλειον τῆς Λοθαριγγίας, ὅτε ἐπελθὼν κατ' αὐτοῦ ὁ Ἀρνοῦλφος τῆς Γερμανίας τὸν ἐξηνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς κτήσεις του καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὄρη. Διὰ τῆς ἐν Ρατισβόνῃ συνθήκης ὁ Ροδόλφος περιωρίσθη εἰς τὴν Βουργουνδίαν τὴν πέραν τοῦ Ἰούρα, ἤτοι τὴν χώραν ἣν κατέχουν σήμερον τὰ ἐλβετικὰ καντόνια τῆς Γενεύης, τῆς Νεσατέλ, τοῦ Βῶ καὶ τοῦ Φριβούργου καὶ εἰς ἣν περιελαμβάνοντο αἱ πόλεις Βασιλεία καὶ Ἀόστη καὶ ἡ ἐπισκοπὴ τοῦ Μπεζανσόν.

— **Ροδόλφος Β'**, βασιλεὺς τῆς ***Βουργουνδίας*** (912—937). Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου. Τῷ 919, ἐπωφελούμενος τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Κονράδου Α', ἐπεχείρησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Βουρχάρδου, δουκὸς τῆς Σουαβίας. Τῷ 922 συνεφιλιώθη μετὰ τοῦ ἀντιπάλου του, οὗτινος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Βέρθαν, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρῖκος Α' παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν ἐδάφη παρὰ τὸν Ἄαρ. Κατὰ τοὺς χρονικογράφους ἡ ἐκχώρησις αὕτη ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι ὁ Ροδόλφος ἐδώρησεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν ἁγίαν Λόγχην τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο καὶ εἷς τῶν ἥλων, δι' ὧν καθήλωσαν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν Σταυρόν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ φεουδάρχαι τῆς Ἰταλίας, δυσηρεστημένοι ἐκ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βερανζέρου Α', ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ροδόλφου Β', ὅστις, ἀρχομένου τοῦ 922, εἰσέβαλεν εἰς Ἰταλίαν. Τῷ 923 ἡ ἐν Φιορεντσούλᾳ, πλησίον τῆς Πλακεντίας, νίκη του κατέστησεν αὐτὸν κύριον τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος τῆς Βορείου Ἰταλίας. Τῷ 924 οὐγγρικαὶ ὀρδαί, ἐξωθούμεναι ὑπὸ τοῦ συμμάχου των Βερανζέρου, εἰσέβαλον εἰς Ἰταλίαν, ὁ δὲ Ροδόλφος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν συμμαχίαν τοῦ Οὔγου τῆς Ἄρλ, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ ἀποτελεσματικῶς. Οἱ Οὔγγροι, νικηθέντες καὶ καταδιωκόμενοι μέχρι τοῦ Ροδανοῦ, εἰσῆλθον εἰς Λιγκεντόκ, ὅπου ἐξωλοθρεύθησαν ὁλοσχερῶς, ἐνῷ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδολοφονεῖτο ὁ Βερανζέρος ἐν Φριούλ. Δύο ἔτη ἀργότερον οἱ Ἰταλοί, δυσηρεστημένοι καὶ κατὰ τοῦ Ροδόλφου, ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ τέως συμμάχου του Οὔγου τῆς Ἄρλ καὶ ὁ Ροδόλφος, ἡττηθείς, παρὰ τὴν συμμαχίαν του μετὰ πενθεροῦ του Βυρχαρδου, ὅστις καὶ ἐφονεύθη (926), ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βουργουνδίαν. Τῷ 933 ὁ Οὔγος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου τοῦ Τυφλοῦ (928) εἶχε γίνει κύριος τοῦ ὅλου βασιλείου τῆς Προβηγκίας (Λυονναί, Δελφινᾶτον καὶ Προβηγκία), ἐξεχώρησεν αὐτὸ εἰς τὸν Ροδόλφον, ὅπως ἀσχοληθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ κτήσεις του. Τὸ οὕτω ἀποτελεσθὲν βασίλειον τῆς Βουργουνδίας καὶ Προβηγκίας εἶναι ἐνίοτε γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «βασίλειον τῆς Ἄρλ» (Ἀρελάτου). Ὁ Ροδόλφος ἀπέθανε τῷ 937, ἀφήσας, παρὰ τὰς ἀξιώσεις τῶν Καρολιδῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, τὸν θρόνον του εἰς τὸν υἱόν του *Κονράδον τὸν Εἰρηνικόν*.

—**Ροδόλφος Γ'** *ὁ Εὐσεβής*, βασιλεὺς τῆς ***Βουργουνδίας*** (993—1032). Υἱὸς καὶ διάδοχος Κονράδου τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἡ βασιλεία του χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς εἰς βάρος τῆς βασιλικῆς ἰσχύος ἐνισχύσεως τῶν Βουργουνδίων φεουδαρχῶν, πρὸς καταπολέμησιν τῶν ὁποίων ὁ Ροδόλφος Γ' ζητεῖ τὴν ἐπέμβασιν ἄλλων Γερμανῶν ἡγεμόνων, ὧν οὕτω αὐξάνει ἡ ἐν Βουργουνδίᾳ ἐπιρροή. Οὕτω ἡ εἰς τὸν θρόνον ἄνοδός του ἐσημειώθη δι' ἐπαναστάσεως τῶν εὐγενῶν, ἥτις κατεστάλη δι' ἐπεμβάσεως τῆς αὐτοκρατείρας Ἀδελαΐδος, θείας τοῦ βασιλέως. Τῷ 1006 ὁ Ἐρρῖκος Β' τῆς Γερμανίας εἰσήλασεν εἰς Βουργουνδίαν ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐπ' αὐτῆς δικαιωμάτων του, ὡς ἀνεψιοῦ τοῦ Ροδόλφου, στερουμένου ἰδίων τέκνων. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης ἦτο ἡ κατάληψις ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου τῆς Βασιλείας. Τῷ 1016 καὶ 1018 ὁ Ροδόλφος, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐξεγέρσεις τῶν εὐγενῶν του, ἰδίως δὲ τοῦ πανισχύρου αὐθέντου τοῦ Μπεζανσὸν Ὄθωνος-Γουλιέλμου, ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἐρρίκου Β', ὃν ἀνεγνώρισεν ὡς κληρονόμον του. Οἱ Βουργούνδιοι ὅμως ἀντέταξαν πείσμονα ἀντίστασιν, καὶ ὁ Ἐρρῖκος ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ. Ὁ Ροδόλφος, στερούμενος νομίμων ἀπογόνων, κατένειμε τὸ κράτος του, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου ἀφῆκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κονράδον Β'.

— **Ροδόλφος Α'**, δοὺξ τῆς ***Αὐστρίας*** καὶ βασιλεὺς τῆς ***Βοημίας*** (1281—1307). Υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἀλβέρτου Β', ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Βοημίας τῷ 1306, χάρις εἰς τὸν γάμον του μετὰ τῆς Ἐλισσάβετ, χήρας, τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Βεγκεσλάου Β'.

— **Ροδόλφος** *(Φραγκῖσκος-Κάρολος-Ἰωσήφ)*, ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας. Μονογενὴς υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσὴφ Β' καὶ τῆς Ἐλισάβετ, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐνυμφεύθη τῷ 1883 τὴν πριγκίπισσαν Στεφανίαν, θυγατέρα τοῦ Λεοπόλδου Β' τοῦ Βελγίου, ἀλλὰ ὀλίγον βραδύτερον ἐσχετίσθη μετὰ τῆς κομίσσης Βετσέρα, μεθ' ἧς εὑρέθησαν νεκροί, πιθανῶς αὐτοκτονήσαντες ἐν Μάγερλινγκ, περὶ τὴν Βάδην. Συνέγραψε: «Δεκαπέντε ἡμέραι ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως» (1881), «Ταξίδιον εἰς Ἀνατολὴν» (1884) κ. ἄ.

— **Ροδόλφος τοῦ Ἔμς** (Rudolf von Ems). Γερμανὸς ποιητής, ἐλβετικῆς καταγωγῆς, ἀποθανὼν τῷ 1254 ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔγραψεν εἰς τὴν Ἄνω Γερμανικὴν γλῶσσαν τῆς μέσης περιόδου (Mittelhochdeutsch) καὶ εἰς ὕφος ἐνθυμίζον τὸν Χάρτμαν φὸν Ἄουτ καὶ τὸν Γοδεφρεΐδον τοῦ Στρασβούργου τὰς ἐν εἴδει θρύλων διηγήσεις: «Ὁ καλὸς Γεράρδος» (Λειψία 1840) καὶ «Βαρλαὰμ καὶ Ἰωσαφάτ» (Λειψία 1843), τὸ δεύτερον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁμωνύμου ἑλληνικοῦ μεσαιωνικοῦ μυθιστορήματος. Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ ἱπποτικὸν μυθιστόρημα «Γουλιέλμος τῆς Ὀρλεάνης», καὶ τὰ ἀτελῆ παραμείναντα ἔργα «Ἀλέξανδρος» (οὗ τὸ πρῶτον μέρος ἐξεδόθη τῷ 1928) καὶ «Χρονικὸν» (Weltchronik, ἐκδοθὲν τῷ 1915). Κ. Β. Λ.

—**Ροδόλφος, δοὺξ τῆς** ***Σουαβίας***. Υἱὸς τοῦ κόμιτος Ραΐνφελντ, ὠνομάσθη δοὺξ τῆς Σουαβίας τῷ 1057 καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου Δ' Ματθίλδην. Ὅτε ὁ τελευταῖος οὗτος ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ', ὁ Ροδόλφος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, τῶν ἐχθρικῶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διακειμένων (1077). Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα ἐμφύλιον πόλεμον ἔσχεν ἐπιτυχίας τινάς, ἀλλ' ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μέρσεμπουργκ (1080).

Ροδόλφου ***λίμνη*** (Lake Rudolf) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Α. Ἀφρικῆς, ἔχουσα ὑφάλμυρον ὕδωρ, ἀνήκουσα δὲ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἀποικίαν τῆς Κένυας (Βρεττανικὴ Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ) καὶ κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς τμῆμα εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν. Ἔχει μῆκος 295 χλμ. περίπου καὶ μέγιστον πλάτος 59 χλμ., ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῆς κεῖται εἰς ὕψος 380 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἐντὸς τῆς λίμνης ὑπάρχουσι μικραί τινες ἡφαιστειογενεῖς νῆσοι. Ἡ λίμνη τοῦ Ροδόλφου ἀνεκαλύφθη τῷ 1888 ὑπὸ τοῦ κόμιτος S. Teleki καὶ τοῦ ὑπολοχαγοῦ von Höhnel. Κ. Β. Λ.

ροδομάγουλος, *—η, —ο·* δημοτ., ποὺ ἔχει μάγουλα κόκκινα σὰν τὸ ρόδο.

ροδόμελι (τὸ) (Mel rosatum) *[Φαρμακοτεχν.]*. Σκεύασμα περιλαμβανόμενον εἰς τὰ καλούμενα μελιτώματα ἢ μελίκρατα. Παρασκευάζεται ἐξ 20 γρ. πετάλων ρόδων καὶ 200 γρ. ζέοντος ὕδατος. Μετὰ τρίωρον κατεργασίαν σειροῦται τὸ ὑγρόν, μήγνυται μετὰ 500 μ. κεκαθαρμένου μέλιτος καὶ ἐξατμίζεται, ἕως οὗ ἀποκτήσῃ εἰδικὸν βάρος 1.33. Τὸ σκεύασμα προστίθεται ὡς βελτιωτικὸν τῆς γεύσεως εἰς ὑγρὰ πρὸς πλύσεις τοῦ στόματος ἢ γαργαρισμούς, ὡς καὶ εἰς διάφορα ἐκλείγματα. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σαλικυλικὸν ροδόμελι μὲ 1 % σαλικυλικὸν ὀξὺ καὶ ὡς ταννικὸν ροδόμελι μὲ 3 % ταννίνην. Κ. Γ. Μ.

Ροδομὶρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Πέλλης (βλ. *Ἀσβεσταριά*).

Ροδομόντης (ὁ). Ἐπωνυμία τοῦ ἐκ Μαντούης ὁπλαρχηγοῦ τοῦ πάπα Κλήμεντος Ζ' *Λουδοβίκου Γουζαλα*. Τῆς ἐπονομασίας ταύτης ἐγένετο χρῆσις ἐν τῷ νεωτέρῳ εὐρωπαϊκῷ θεάτρῳ πρὸς παράστασιν τοῦ τύπου τοῦ καυχηματίου, τοῦ κουτσαβάκη, τοῦ λεονταρῆ κ.ο.κ. Ν. Σ. Λ.

ροδόμυρτος (ὁ) (Rhodomyrtus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρτοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἀειθαλῆ, ἰθαγενῆ τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ροδόμυρτος ὁ γναφαλώδης* (Rhodomyrtus tomentosus), ἰθαγενὴς τῆς Κίνας, καλλιεργούμενος πρὸς κόσμον διὰ τὰ ροδόχροα ἄνθη του καὶ τὰς βρωσίμους ῥαγάς του, καὶ *ροδόμυρτος ὁ μακρόκαρπος* (Rhodomyrtus macrocarpus), δένδρον τῆς Αὐστραλίας, φθάνον εἰς ὕψος 10 περίπου μέτρων. Δ. Ν. Π.

ρόδον (τό). Τὸ ἄνθος τῆς *ροδῆς* (βλ. λ.), τὸ κοινῶς γνωστὸν ὡς *τριαντάφυλλο*. Δ. Ν. Π.

— *[Φαρμακογν.]* Τὰ ἄνθη τῶν *ρόδων* (εἶδος rosa gallica) συλλέγονται ὅταν ὁ καρπὸς εἶναι ξηρός, ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τοὺς κάλυκας καὶ στήμονας αὐτῶν, ξηραίνονται εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὑπὸ σκιὰν καὶ ἀκολούθως πωλοῦνται εἰς τοὺς δρογοπώλας. Περιέχουν ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου, ταννίνην, γαλλικὸν ὀξύ, κουερσιταννικὸν ὀξύ, κουερσιτίνην, χρωστικὰς καὶ ρητινώδεις οὐσίας. Χρησιμεύουν πρὸς παρασκευὴν ἀφεψημάτων (5—15 γρ. εἰς 200 γρ. ὕδατος) χορηγουμένων εἰς παιδία ὡς στυπτικοῦ τοῦ ἐντέρου, εἰς γαργαρισμοὺς καὶ ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῆς κυνάγχης. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύουν πρὸς παρασκευὴν τοῦ ροδομέλιτος καὶ διαφόρων γαργαρισμάτων. Τὰ πέταλα τῶν ἀνθέων ξηραινόμενα ὑπὸ σκιὰν ἀποτελοῦν τὴν φαρμακευτικὴν δρόγην. Εἶναι χαρακτηριστικῶς εὐχαρίστου ὀσμῆς, γεύσεως ἀρωματικῶς στυπτικῆς. Περιέχουν αἰθέριον ἔλαιον, μηλικὸν ὀξύ, τρυγικὸν ὀξύ, γλυκόζην, ἴχνη ταννίνης, ρητινώδεις καὶ χρωστικὰς οὐσίας καὶ κουερσιτίνην. Ἀναγράφονται εἰς δόσιν 10—20 γρ. εἰς 200 γρ. ὕδατος εἰς ἀφεψήματα ὡς ἐλαφρὸν καθαρτικὸν τῶν παιδίων, διδόμενα κυρίως μετὰ σακχάρεως ὡς ροδοσάκχαρις. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμοποιοῦνται κυρίως εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων σιροπίων. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῶν ἀνθέων χρησιμοποιεῖται εἰς ἀρωματισμὸν ἀλοιφῶν ἢ κολλυρίων. Κ. Γ. Μ.

— *[Ἀποκρυφ.]* Παρ' Αἰγυπτίοις τὸ *ρόδον* ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἁρποκράτην, θεὸν τῆς σιωπῆς. Κατὰ τὰς τελετουργίας τῶν μυήσεων ὁ ἱεροφάντης ἔφερε στέφανον ἐκ ρόδων. Ἐθεωρεῖτο ὅθεν τὸ ἄνθος τοῦτο ὡς ἔμβλημα τῆς σιγῆς καὶ τῆς μυστικότητος. Ἡνωμένον μετὰ τοῦ σταυροῦ ἀποτελεῖ ἓν τῶν ὑποβλητικωτέρων συμβόλων τοῦ μυστηρίου τῆς μυήσεως, ἥτις ἀποκτᾶται μόνον διὰ

Digitized by Google

τῆς σιγῆς, τῆς ἐγκαρτερήσεως καὶ τῆς θυσίας. Ὁ τέκτων ἱστορικὸς Ραγκόν, ἑρμηνεύων τὸν συμβολισμὸν τοῦ ῥόδου καὶ τοῦ σταυροῦ (rose-croix) καὶ θεωρῶν τὸ ῥόδον ὡς ἔμβλημα τῆς θηλείας ἀρχῆς, τὸν δὲ σταυρὸν ἢ τριπλοῦν φαλλὸν ὡς σύμβολον τῆς ἄρρενος, φρονεῖ ὅτι ἡ συνένωσις ἀμφοτέρων τῶν συμβόλων τούτων ἐξεικονίζει τὴν παγκοσμίαν ἀναπαραγωγὴν καὶ ἀνανέωσιν τῆς ζωῆς, ὡς καὶ τὸ ἰνδικὸν λίγκαμ. Η. Π. Γ.

— **ῥόδον *τῆς Ἱεριχοῦς*** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀναστατική*.

— **Ρόδον *χρυσοῦν*.** Οὕτω (rosa aurea) καλεῖται χρυσοῦν ῥόδον διδόμενον ὑπὸ τῶν παπῶν εἰς ἡγεμόνας, μονάς, ἐκκλησίας, πόλεις καὶ σωματεῖα, εἰς ἔνδειξιν ἰδίας τιμῆς καὶ εὐχῆς μείζονος εὐδοκιμήσεως ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἀρεταῖς. Οὕτω ἐδόθη τοῦτο, ἐκτὸς ἄλλων, εἰς τὸν Φρειδερῖκον τὸν Σοφὸν τῆς Σαξωνίας (1519), τὴν Ἰσαβέλλαν τῆς Ἱσπανίας (1868), τὴν Μαρίαν Χριστίναν τῆς Ἱσπανίας (1886), τὴν Μαρίαν Ἑνριέτταν τοῦ Βελγίου (1893) καὶ εἰς τὴν Μαρίαν τοῦ Βελγίου (1925). Τὸ ῥόδον τοῦτο, ἀφοῦ εὐλογήσῃ ὁ πάπας κατὰ τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν νηστειῶν, χρίει διὰ βαλσάμου καὶ τοποθετεῖ ἐπὶ τῆς Ἁγίας τραπέζης, ἔνθα μένει κατὰ τὴν λειτουργίαν. Ὁ χρόνος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἐθίμου τούτου εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένος. Πιθανῶς εἰσήχθη κατὰ τὸν Ι′ ἢ ΙΑ′ αἰῶνα, ἡ δ' εὐλογία αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Δ′ ἢ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος. Κ. Ι. Δ.

—**Ρόδων *Δύο, πόλεμος τῶν*** —. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὸς ὁ περὶ διαδοχῆς τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου πόλεμος ὁ διεξαχθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ (1455—1485), μεταξὺ τοῦ οἴκου τῆς Λαγκαστρίας, ἔχοντος ὡς ἔμβλημα τὸ ἐρυθρὸν ῥόδον, καὶ τοῦ οἴκου τῆς Ὑόρκης ἔχοντος ὡς ἔμβλημα τὸ λευκὸν ῥόδον (βλ. λ. *Ἀγγλία*).

«**Ρόδον**» *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Μίστικον τοῦ Ἀγῶνος, περιληφθὲν τῷ 1833 εἰς τὸν στόλον τοῦ ἀρτισυστάτου Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

ῥοδόνερο (τό)· δημοτ., ἀπόσταγμα ἐκ ῥόδων, *τριανταφυλλόνερο*.

Ροδόνη *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλβανίας καὶ ὅρμος μεταξὺ Δυρραχίου καὶ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Μεδούης (πλάτ. 41° 45′ Β., μῆκ. 19° 27′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfù). Ὀνομαζόμενον *Ischin* ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, ἔχει φάρον λευκῶν ἀναλαμπῶν. Πιθανῶς εἶναι τὸ *Rider* τοῦ Γεωγράφου Ραβέννης (σελ. 380). Σ. Ε. Λ.

ῥοδονίτης (ὁ) (Rhodonit), ἢ ***παζσβεργίτης*** (Pajsbergit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μεταπυριτικὸν μαγγάνιον $Mn Si O_3$, εἰς τὸ ὁποῖον συνήθως μέρος τοῦ μαγγανίου ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἀσβεστίου καὶ σιδήρου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς *σύστημα*, ἐμφανίζεται δὲ συνήθως εἰς λεπτοκοκκώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα. Ἔχει θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, *σκληρότητα* $5^1/_2$—$6^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 3,4—3,68, λάμψιν ὑαλώδη καὶ ἐπὶ σχισμογενοῦς ἐπιφανείας μαργαριτώδη, καὶ χρῶμα ποικίλον, συνήθως δὲ φαιόν, τεφρὸν ἢ καὶ ἐρυθρωπόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ Πυρηναῖα, τὰ Οὐράλια, τὸ Rajsberg κ. ἄ. Γ. Β.

ῥοδόξιδον. Σκεύασμα περιλαμβανόμενον εἰς τὰ πλύματα. Λαμβάνεται διὰ κατεργασίας ὄξους καὶ ῥοδοπετάλων. Χρησιμεύει πρὸς πλύσιν καὶ δροσισμὸν τοῦ προσώπου ἢ καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος. Τὸ ῥοδόξιδον χρησιμεύει καὶ ὡς ἄρτυμα εἰς τὴν μαγειρικήν, παρασκευαζόμενον ὡς ἑξῆς: Ἐντὸς φιάλης ῥίπτομεν φύλλα ῥόδων, ἐκ τῶν ἀνθούντων τὸν Μάϊον, καὶ ὄξος, εἶτα δὲ πωματίζομεν ἑρμητικῶς καὶ ἐκθέτομεν τὴν φιάλην εἰς τὸν ἥλιον ἐπὶ 10—15 ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.—Φ. Α.

ῥοδόξυλον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ξύλον τὸ προερχόμενον ἐκ διαφόρων δένδρων: τῆς *φυσοκαλύμνου*, τοῦ *σύνου*, τοῦ *περιαλλοκαύλου* κτλ. Δ. Ν. Π.

ῥοδόπεπλος (ὁ, ἡ)· ὁ φορῶν πέπλον ῥοδίνου χρώματος.

ῥοδοπέταλον (τό)· πέταλον ἐκ ῥόδου, ῥοδόφυλλον.

Ροδόπη *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, μία τῶν συντρόφων τῆς Περσεφόνης (*Ὁμ.* Ὕμν. Δημ. 422).

—2) Θυγάτηρ τοῦ Πόντου ἢ τοῦ Στρυμόνος, σύζυγος τοῦ Αἵμου ἢ, κατ' ἄλλους, ἀδελφὴ αὐτοῦ, μεθ' οὗ μετεμορφώθη εἰς τὰ ὁμώνυμα ὄρη, διότι ἤθελον νὰ λέγωνται τέκνα τοῦ Διός (*Ὀβιδ.* Μεταμ. VI, 87). Α. Θ. Σ.

Ροδόπη *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς ΝΔ. Θράκης, ἥτις ἀποτελοῦσα προέκτασιν τοῦ Αἵμου καὶ διευθυνομένη ἀπὸ τῶν ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. χωρίζει τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν Ἕβρου καὶ Νέστου. Κατὰ τὴν μυθολογίαν ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς *Ροδόπης* (βλ. λ.), ἐθεωρεῖτο δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ ἐπισημότερον ὄρος τῆς Θράκης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου αἱ Βάκχαι ἐτέλουν τὰ ὄργια τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου.

Ἕνεκα τῶν πολλῶν μονῶν, αἱ ὁποῖαι ἤκμασαν ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἡ Ροδόπη καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Δεσπὸτ-ντὰγ* (=Δεσποτοβούνι).

Ἀποτελεῖται ἐκ γνευσίου, τὸν ὁποῖον διασχίζουσι γρανιτικοὶ πυρῆνες καὶ τραχειτικαὶ μᾶζαι, αἱ ὁποῖαι καὶ σχηματίζουσι τὰς κορυφὰς αὐτῆς. Τὸ μέσον ὕψος αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 1.000 περίπου μέτρα, πολλαχοῦ ὅμως αἱ κορυφαὶ φθάνουσιν εἰς τὸ διπλάσιον, πρὸς δὲ τὰ ΒΔ. καὶ εἰς τὸ τριπλάσιον περίπου. Καλύπτεται ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν, κατὰ δὲ τὰ ΒΔ. αὐτῆς, περὶ τὸν γρανιτικὸν *Ρίλον* (ὕψους 2.673 μέτρων) καὶ τὸν *Μουσσαλᾶν* (2.930 μ.), τὸ δεύτερον καθ' ὕψος ὄρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ὅπου ἐξαπλοῦται ὀροπέδιον μέσου ὕψους 2 000 μ. καὶ σειρὰ κορυφῶν 2.400—2 700 μ., ὑπάρχουσι περὶ μὲν τὸν Ρίλον 22, ἀνατολικώτερον δ' αὐτοῦ 40 μικραὶ γραφικώταται λίμναι, μάρτυρες τῆς πάλαι ἐνεργείας τῶν παγετώνων. Αἱ βόρειαι καὶ νότιαι πλευραὶ αὐτῆς, ἰδίως, εἶναι ἀπόκρημνοι πρὸς τὰ ΝΔ. τοῦ Παζαρτζίκ, πρὸς Ν. τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἄνωθεν τῆς κοιλάδος τῆς Κομοτινῆς. Ὁ μέγας δὲ ὄγκος τῆς Ροδόπης, ἡ τραχύτης καὶ τὸ γυμνὸν τῶν ὑψιπέδων αὐτῆς καὶ ἡ ἔλλειψις κοιλάδων, καθιστῶσιν αὐτὴν δύσβατον καὶ μέγα πρόσκομμα διὰ τὴν συγκοινωνίαν. Ἡ διάβασις γίνεται μόνον δι' ἀτραπῶν. Οὕτω π. χ. ἡ ἀπὸ Τατὰρ-Παζαρτζὶκ ἐν Βουλγαρίᾳ εἰς Σέρρας ὁδός, μήκους ἐν ὅλῳ 166 ½ χλμ., ἐπὶ 94 χλμ. εὑρίσκεται εἰς ὕψο. 1000—1500 μ., ἐπὶ 30 δὲ χλμ. εἰς ὕψος 1.500 καὶ πλέον.

Ἡ κυρία ῥάχις τοῦ ὄρους, τῆς ὁποίας ἡ ἐπικρατεστέρα διεύθυνσις εἶναι Α.ΝΑ., καταλήγει μεταξὺ τοῦ Ἕβρου καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἄρδα, πρὸς Δ. τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἔχουσα μῆκος 400 χλμ. καὶ ἀποτελοῦσα τὸ μεταξὺ νοτίου Θράκης καὶ Βουλγαρίας σύνορον. Ἡ μέση ἀπόστασις αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὀφρύος τοῦ Αἵμου εἶναι 100 χλμ., μεταξὺ δὲ τούτων κεῖται ἡ ἄνω κοιλὰς τοῦ Ἕβρου, ὁ *Ἄνθαιμος* καὶ ἡ μεταξὺ Αἵμου καὶ Ἀνθαίμου στενὴ κοιλάς.

Ἐν τῇ Δ. Θράκῃ ἐπικρατεῖ νοτιοανατολικὴ διεύθυνσις, ἐκδηλουμένη ἰδίως κατὰ τὰς διευθύνσεις τῶν κοιλάδων τοῦ Νέστου καὶ τοῦ Στρυμόνος. Ἄλλη ῥάχις, νοτιωτέρα, ἀκολουθοῦσα τὸν ῥοῦν τοῦ Νέστου καὶ τῶν νοτίων κρασπέδων τῆς Ροδόπης, ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολὺ ὑψηλοτέρας κορυφὰς καὶ ἐγκλείει μετὰ τῆς βορείας ῥάχεως τὴν ἐκτεταμένην λεκάνην τοῦ Ἄρδα, δασόφυτον καὶ ὀρεινήν, τῆς ὁποίας αἱ κορυφαὶ φθάνουν εἰς ὕψος 1.000 μέτρων καὶ πλέον. Παρὰ τὰς μεσημβρινὰς ὑπωρείας τῆς Ροδόπης ἐξαπλοῦται ἡ εὐρεῖα τῆς μεσημβρινῆς Θράκης ἀγχίαλος πεδιάς, εὐφορωτάτη, γέννημα ποταμῶν, ἰδίως τοῦ Νέστου, κατάλληλος διὰ καπνὸν καὶ βάμβακα. Ἡ διαγώνιος τοῦ Νέστου κοιλάς, ἔχοντος τὰς πηγὰς παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἕβρου, ἀποχωρίζει ἀπὸ τῆς Ροδόπης τὸ δυτικὸν αὐτῆς τμῆμα, τὸ ὁποῖον δὲν περιέχει μὲν πολλοὺς τραχείτας, περιέχει ὅμως μεγάλην ποσότητα κρυσταλλοπαγῶν ἀσβεστολίθων (μαρμάρων). Διαρρέει δὲ ὁ Νέστος κατὰ πρῶτον τὸ ὑψίπεδον τοῦ *Ρασλούγ*, ὕψους 900 μ., καὶ ἀκολούθως διανοίγει ὁδὸν ἐν τῇ δυσβάτῳ καὶ στενῇ φάραγγι τοῦ Κιζὶλ-Δερβέν, ἐκ ταύτης δὲ εἰσέρχεται εἰς τὴν στενοτέραν ἀκόμη κοιλάδα, ἥτις ἄγει πρὸς τὴν παραλίαν.

Διὰ τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Ρασλοὺγ ἀποχωρίζεται τῆς Ροδόπης ὁ ἐκ συηνίτου συνιστάμενος *Ὄρβηλος* (**Περίμ-Ντάγ**), ὅστις κατὰ τὸ Ἰελ-Τεπὲ ἀνέρχεται εἰς ὕψος 2.681 μ. Ἀκόμη δὲ νοτιώτερον, ὅπου ἐμφανίζονται μάρμαρα, ἡ διεύθυνσις τῶν ὀροστοιχιῶν εἶναι μᾶλλον ἀνατολική, ἐνῷ τὸ ἐξ ἀσβεστολίθου *Δύσωρον* (*Μπὸζ-ντάγ*), ὕψους 1.600 μ., διευθύνεται πρὸς τὰ Α.ΒΑ. Ἡ ῥάχις τούτου χωρίζει τὴν μικρὰν ἀλλὰ βαθεῖαν κοιλότητα ἢ κοιλάδα τῆς Λίσης ἀπὸ τῆς πολὺ μεγαλυτέρας τῆς Δράμας, ἥτις διὰ ῥάχεως 196 μ. ὕψους, ἀποτελουμένης ἐξ ἀρχαιοτάτων πετρωμάτων, χωρίζεται ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Καβάλλας.

Ὑψηλοτέρα ταύτης κατὰ πολὺ ῥάχις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ παραλλήλως βαίνουσα εἶναι τὸ *Μπουνὰρ-ντὰγ* (ὕψους 1.870 μ.), ἀποτελουμένη καὶ αὐτὴ ἐξ ἀρχαιοτάτων πετρωμάτων. Ἀμφότεραι δὲ αἱ λεβητοειδεῖς κοιλότητες ἢ κοιλάδες τῆς Λίσης καὶ τῆς Δράμας χύνουσι τὰ ὕδατα αὐτῶν διὰ τοῦ Ἀγγίτου (Ἀγκίστα) εἰς τὴν Κερκινίτιδα λίμνην (Ἀχινοῦ) καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Πρὸς Α. τῆς Κερκινίτιδος ἐκτείνεται τὸ χρυσοφόρον *Παγγαῖον* (ὕψος 1.870 μ.), τὸ ὁποῖον ὀρεογραφικῶς ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Ροδόπης. Δύο δὲ ὥρας περίπου πρὸς Β. τῆς Καβάλλας σχηματίζονται ὑπὸ τοῦ *Συμβόλου* ὄρους (*Βουνὰ τῆς Καβάλλας*) τὰ περίφημα *Στενὰ τῶν Κορπίλων* ἤ, κατὰ τοὺς Βυζαντινούς, *Στενὰ τῆς Χρυσουπόλεως*, γνωστὰ διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Κασσίου, προερχομένου ἐκ Θράκης τῷ 42 π. Χ., πρὸ τῆς μάχης τῶν Φιλίππων.

Μεγαλυτέρα τῆς κοιλάδος τῆς Δράμας εἶναι ἡ κοιλὰς τῶν Σερρῶν, ἥτις, εὑρισκομένη ἐντὸς γνευσίου καὶ μαρμαρυγιακοῦ σχισθολίθου, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ δυτικὸν ὅριον τῆς Ροδόπης. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῶν ῥοῶν τοῦ Στρυμόνος κεῖνται τὰ δυτικὰ ὅρια τῆς Ροδόπης, ἑπομένως ταῦτα δέον νὰ θεωρῶνται καὶ ὡς τὰ ὀρεογραφικὰ ὅρια τῆς Θράκης.

Ὡς τμήματα ἀποσπασθέντα τῆς Ροδόπης πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἡ ὀρεινὴ Θάσος, ἐνῷ ἡ ὀρεινὴ ἐπίσης Σαμοθράκη ὡς ἀπόσπασμα τῶν νοτίων ὀρέων τῆς Θράκης, ἡ δὲ Ἴμβρος καὶ Λῆμνος ὡς προέκτασις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου. Α. Θ. Σ.

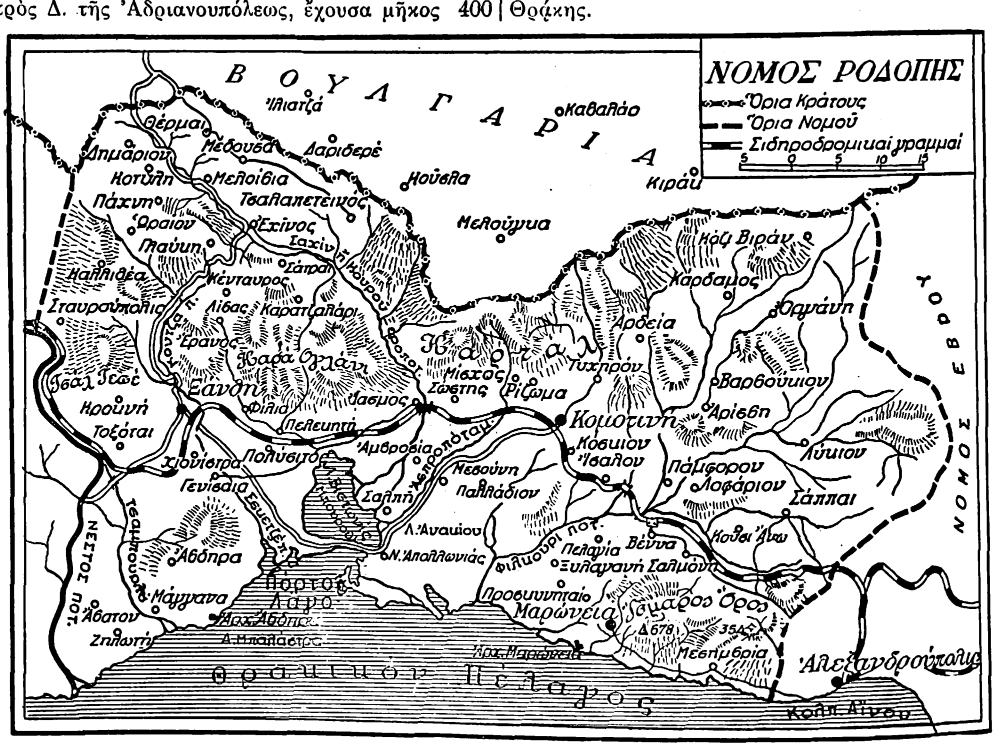

— **Ροδόπης *ἐπαρχία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Θράκης, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς κυρίως Θράκης, πρὸς Ἀν. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Αἱμιμόντου, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα ὁ Ἱεροκλῆς ἀπαριθμεῖ τὰς πόλεις Αἶνον, Μαξιμιανούπολιν, Μαρώνειαν, Τόπειρον ἢ Ρούσιον, Νικόπολιν καὶ Κερεοπύργον, ὁ δὲ Προκόπιος (Περὶ Κτίσμ.) πλείστας πόλεις καὶ φρούρια, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν ἐκ θεμελίων ἢ ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) πρὸς ἀσφάλειαν τῆς χώρας. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὰ ὅρια αὐτῆς ἐπεξετάθησαν βραδύτερον, καθόσον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀναφέρονται ὡς πόλεις αὐτῆς: οἱ Φίλιπποι, αἱ Σέρραι καὶ ἡ Ἡράκλεια Στρύμνου. Ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ἀπετέλει τὴν ἐπαρχίαν Ροδόπης μὲ μητρόπολιν τὴν Τραϊανούπολιν, μετὰ τριῶν ἐπισκοπῶν, βραδύτερον δὲ μετὰ ὀκτώ. Α. Θ. Σ.

— **Ροδόπης *νομὸς*** *[Γεωγρ.]*. Ὁ ἕτερος ἐκ τῶν δύο νομῶν τῆς ἑλληνικῆς Δυτικῆς Θράκης, καταλαμβάνων τὸ δυτικὸν ἥμισυ αὐτῆς καὶ ἐκτεινόμενος μεταξὺ τῶν νομῶν Ἕβρου (πρὸς Α.) καὶ Καβάλλας καὶ Δράμας (πρὸς Δ.), τῆς Βουλγαρίας (πρὸς Β.) καὶ τοῦ Θρακικοῦ πελάγους (πρὸς Ν.). Ἔχει ἔκτασιν 3.870 τετρ. χλμ., πληθυσμὸν (1928) 180.441 κατοίκων καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Κομοτινήν*.

Digitized by Google

Τὰ μετὰ τῆς Βουλγαρίας βόρεια σύνορα τοῦ νομοῦ σχηματίζουσι κατὰ σειρὰν (ἐξ Α. πρὸς Δ.) τὰ ὄρη *Τοκατζίκ, Καρτάλ, Μέμκυβα* καὶ *Κουσλάρ*, ἀνήκοντα εἰς τὸ ὀρεινὸν σύστημα τῆς *Ροδόπης*. Ἡ ὀροθετικὴ γραμμή, ἀκολουθοῦσα τὸν ὑδροκρίτην τῶν ὀρέων τούτων, ἔχει σχῆμα εὐρέος τόξου, τοῦ ὁποίου τὸ κοῖλον ἀνοίγεται πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶναι ἐπικλινές, κατερχόμενον ἠρέμα (ἀπὸ Β. πρὸς Ν) πρὸς τὴν θάλασσαν, παρὰ τὴν ὁποίαν σχηματίζει εὐφόρους πεδιάδας. Οἱ ποταμοὶ εἶναι γενικῶς βραχεῖς καὶ πτωχοὶ εἰς ὕδατα, ἐκτὸς τοῦ *Νέστου*. Κυριώτεροι ἐκ τῶν λοιπῶν εἶναι: ὁ *Κόσινθος*, ὁ *Ἄκ Σοῦ*, ὁ *Κουρροῦ* κλπ. ἐκβάλλοντες κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν *Βιστωνίδα* λιμνοθάλασσαν, ἀνοιγομένην παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Πόρτο-Λάγο.

Ὁ νομὸς Ροδόπης εἶναι ἀποκλειστικῶς σχεδὸν γεωργικός, ἔχων ἐκτεταμένας φυτείας καπνοῦ (κατὰ τὸ δυτικὸν ἰδίᾳ τμῆμα αὐτοῦ, ἔνθα ἡ περιφέρεια Ξάνθης) καὶ σιτηρῶν. Ἐπίσης παράγει ὄσπρια, κτηνοτροφικὰ χόρτα, οἶνον, ὀπώρας κλπ. ἀλλ᾽ εἰς μικροτέρας ποσότητας. Τῷ 1930 ἐκαλλιεργήθησαν καθ᾽ ὅλον τὸν νομὸν 592.204 στρέμματα γῆς. Εἰσεκομίσθησαν δὲ ἀγροτικὰ προϊόντα συνολικῆς ἀξίας 346.028.028 δραχμῶν. Εἰδικώτερον ἡ παραγωγὴ αὕτη κατανέμεται ὡς ἑξῆς κατ᾽ εἶδος προϊόντων:

Προϊόντα	*Ἔκτασις εἰς στρέμματα*	*Παραγωγὴ εἰς μετρικοὺς στατῆρας*	*Ἀξία εἰς δραχμὰς*
Σῖτος	164 535	144.453	93.759.853
Κριθὴ	122.578	115.780	19.424.516
Σμιγός	3.200	3.009	749.230
Ἀραβόσιτος	114 181	112 304	23.265.423
Βρόμη	3.243	1 363	214.826
Σίκαλις	45 546	32 462	6.177.636
Φασίολοι ξηροὶ	10 933	8.454	4.791.126
Κύαμοι	354	493	281.082
Ἐρέβινθοι	4.459	2.998	1.175 750
Φακῆ	250	144	75 550
Ἄλλα ὄσπρια	4.367	2.585	734.795
Γεώμηλα	4.422	8.916	1.389 404
Ἄλλα λαχανικὰ	6.200	42.565	6.680 065
Καπνὸς	77.724	46.310	202.540 485
Βάμβαξ	898	333	251.150
Σησάμιον	16.136	4.606	2.857.102
Γλυκάνισον	13	8	19 500
Ἄλλα βιομ. προϊόντα	25	6	14.240
Σανὸς	1.630	45.651	1.911 150
Ξηρὰ τριφύλλια	4.562	15.622	1.205.750
Γλεῦκος	1.370	3.433	1 934.625
Σταφυλαὶ (νωπαὶ)	5.391	15.183	4.119.800
Ἔλαιον		141	385.000
Ἐλαῖαι		678	291.000
Σύνολα	592.017		346.028.028

Ἐπίσης 187 στρέμματα καλλιεργηθέντα ἔμειναν ἄνευ ἀποδόσεως. Τῶν ὀπωροφόρων δένδρων ἡ παραγωγὴ ἔχει ὡς κατωτέρω:

Μῆλα	ἀξία	εἰς	δραχμὰς	74.690
Ἀπίδια	»	»	»	87.970
Σῦκα	»	»	»	9.950
Κάστανα	»	»	»	15.040
Ἀμύγδαλα	»	»	»	951 300
Καρύδια	»	»	»	656.970
Βαλανίδια	»	»	»	5.600
Σύνολον	»	»	»	1.801.520

Ἡ κτηνοτροφία, οὖσα ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς βορειοτέρας περιοχὰς τοῦ νομοῦ, ἠρίθμει τῷ 1930 τὰ ἑξῆς ζῷα:

Κτήνη	*Ἀροτριῶντα*	*Μὴ ἀροτριῶντα*
Βόες	22.222	4 704
Ἀγελάδες	4.431	15 368
Βούβαλοι	3.166	4.493
Ἵπποι	929	1.458
Φορβάδες	—	1.278
Ἡμίονοι	537	447
Ὄνοι	—	12.729

Μικρὰ ζῷα καὶ κατοικίδια πτηνὰ

Πρόβατα	159.015
Αἶγες	145.258
Χοῖροι	1.982
Κόνικλοι	339
Πτηνὰ	222.031

Αἱ συγκοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως, ἥτις διασχίζει τὸν νομὸν ἐκ Δ. πρὸς Α., διερχομένη διὰ τῶν δύο κυριωτέρων αὐτοῦ κέντρων (Κομοτινῆς καὶ Ξάνθης), ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ διὰ δικτύου ἁμαξιτῶν ὁδῶν, αἵτινες, μὲ κέντρα τὴν Ξάνθην καὶ τὴν Κομοτινήν, διευθύνονται πρὸς τὸ Πόρτο Λάγο (ἐπίνειον τοῦ νομοῦ), πρὸς τὰ βουλγαρικὰ σύνορα καὶ πρὸς τοὺς γειτονικοὺς ἑλληνικοὺς νομούς.

Διοικητικῶς ὁ νομὸς Ροδόπης ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς τρεῖς ἐπαρχίας: *Ξάνθης* (Δ. τμῆμα), *Κομοτινῆς* (κεντρικὸν καὶ ΒΑ. τμῆμα) καὶ *Σαπῶν* (ΝΑ. τμῆμα). Ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι καὶ ἕδρα τῆς γενικῆς διοικήσεως Θράκης, περιλαμβανούσης, ἐκτὸς τῶν θρᾳκικῶν νομῶν Ροδόπης καὶ Ἕβρου, καὶ τοὺς Δράμας καὶ Καβάλλας (τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας). Χ. Δ.

Ροδοπιανός, μάρτυς. Διάκονος ὢν ἐν Ἀφροδισίᾳ τῆς Καρίας, ἐμαρτύρησε κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν (284—305) μετὰ τοῦ ἐπίσης διακόνου Διοδώρου. Ἑορτάζονται ὑπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 3 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Ροδόπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολχίδος, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Φάσιος (Ριόν), ἀναφερομένη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς μία τῶν πέντε ἐπισκοπῶν τῆς ἐπαρχίας Λαζικῆς.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀνέζησεν ἡ λέξις, ὅτε τῷ 1863 τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον συνεχώνευσε τὰς τρεῖς ἐξαρχίας τοῦ Πόντου, τὰς ὑπαγομένας διοικητικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν μονῶν Σουμελᾶ, Περιστερεώτα καὶ Βαζελῶνος, εἰς μίαν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Ροδοπόλεως*, ὑπαγομένην ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν. Ἡ νέα ἐπαρχία Ροδοπόλεως ἔκειτο πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος, ἄγνωστον δὲ ἂν συνέπιπτε γεωγραφικῶς μὲ τὴν μεσαιωνικήν, ἡ ὁποία κυρίως ἐκαλεῖτο ἐπαρχία *Ροδουπόλεως*. Ἡ ἐπαρχία κατηργήθη τῷ 1867 καὶ αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες ὑπήχθησαν πάλιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν μονῶν μέχρι τοῦ 1902, ὅτε, διὰ πατριαρχικῆς ἀποφάσεως, ἔγινε πάλιν ἀνασύστασις τῆς μητροπόλεως.

Ἡ ἐπαρχία δὲν εἶχε καμμίαν πόλιν, ὁ δὲ μητροπολίτης Ροδοπόλεως εἶχε τὴν ἕδραν του εἰς τὸ χωρίον Λιβερά. Αἱ κοινότητες αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὴν ἦσαν αἱ ἑξῆς: Λιβερά, Κουσπιδῆ, Ἀγουρζενοῦ, Σκαλίτα, Κούτουλα, Λαραχανή, Ἄγουρσα, Σκόπια, Τσαχαράντων, Μελανάντων, Φαργανάντων, Ζαβερά, Κρένασα, Ἀδολῆ, Γιαννάντων, Γιαννακάντων, Ποντίλα, Στάμα, Κουνάκα, Θέρσα, Σαχνόη, Λαλατσάντων, Χαμουρῆ, Χορτοκόπι, Ἁγία, Δενίαχα, Παπάρζα, Σανογιά, Μονταντός, Κοστορτός, Σπέλια, Χαβά, Βάλαινα, Τσουπανοῦ, Λιβάδια, Κοτύλια, Σεϊτανάντων, Ζαβρία, Κουταλᾶ, Δεμιρτσάντων, Μισαηλάντων, Μαντρανοῦ, Ρωμανοῦ, Κουστουλάντων, Ἀρμενοῦ, Πιστοφάντων, Τσακαλάντων, Ἰσχανάντων, Πινατάντων, Κοσλαράντων, Τερζάντων, Ζουρνατσάντων, Ὑπαπαντὴ καὶ Κοπαλάντων. Τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ ἀνήρχετο εἰς 25.000 περίπου.

Μητροπολῖται τῆς ἐπαρχίας ὑπῆρξαν, κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίοδον, ὁ Γεννάδιος Μισαηλίδης, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὁ Γερβάσιος Σαρασίτης, νῦν Ἀλεξανδρουπόλεως, ὁ Λεόντιος Παπαδόπουλος καὶ τελευταῖος ὁ Κύριλλος Παπαδόπουλος. Α. Θ. Σ—Α. Α. Π.

—**Ροδόπολις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λυκίας (βλ. λ. *Ροδία*).

—**Ροδόπολις** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, πρότερον καλούμενον ἐπισήμως *σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Κάτω Πορροΐων*. Κάτ. (1928) 685. Εἶναι σιδηροδρομικὸς σταθμὸς μεταξὺ Δοϊράνης—Σιδηροκάστρου, εἰς 21 χλμ. ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ 42 ἀπὸ τοῦ δευτέρου, καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 1.082), ὑφ᾽ ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ὁδηγήτρια* καὶ *Παραπόταμος*.

Ρόδος (ἡ). Μία τῶν μεγαλυτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἡ μεγίστη τῶν Δωδεκανήσων, κειμένη παρὰ τὸ ΝΔ. τμῆμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς ὁποίας ἀπέχει περὶ τὰ 10 μίλλια. Ἔχει σχῆμα ἐπιμήκες φοειδὲς μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ., μέγιστον μῆκος (πόλις Ρόδος—Πρασονήσι) 77 περίπου χιλιομέτρων, πλάτος (Λάρδον—Μονόλιθον) 37 χλμ, συνολικὴν δὲ ἔκτασιν 1.404 τετρ. χλμ. Περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 35° 52′—36° 27′ Β. πλάτους καὶ 25° 23′—25° 56′ Α. μήκους ἀπὸ τοῦ Γκρήνουϊτς, θεωρεῖται ὡς ἀποτελοῦσα ἄλλοτε τμῆμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀφ᾽ ἧς ἀπεσπάσθη μετὰ τῶν ἄλλων νήσων λόγῳ μεγάλων γεωλογικῶν μεταβολῶν. Ἡ ὅλη νῆσος ἔχει πληθυσμὸν 41.571 (1922) κατ., πρωτεύουσαν δὲ τὴν ὁμώνυμον τῇ νήσῳ πόλιν *Ρόδον* (βλ. κτχ.). Ἡ Ρόδος μετὰ τῶν ἄλλων Δωδεκανήσων διατελεῖ ἀπὸ τοῦ 1912 ὑπὸ ἰταλικὴν κατοχήν.

—*[Γεωλογ.]* Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς *Ρόδου* λαμβάνουσι μέρος πετρώματα τῶν ἀκολούθων διαπλάσεων: α′) Ἀσβεστόλιθοι καὶ ἀργιλικοὶ ἀσβεστολιθικοὶ σχιστόλιθοι τῆς κρητιδικῆς (μεσοζωϊκοῦ) - ἠωκαίνου (καινοζωϊκοῦ). Ἐκ τούτων συνίστανται πολλὰ ὄρη τῆς νήσου, ὡς ὁ *Λίντος, Χόρτι, Ἀρχάγγελος, Πιριόνια, Στρογγυλό, Προφήτης Ἠλίας, Ἀκραμύτης* καὶ τινες μικρότεραι κορυφαί. β′) Ἐπ᾽ αὐτῶν ἀναπαύονται τὰ στρώματα τοῦ φλύσχου (κυρίως ψαμμῖται) τῆς ἠωκαίνου - ὀλιγοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐκ τούτων συνίστανται τὰ ὄρη *Χοράκια, Σκιάδι*, ἡ περιοχὴ τῶν κωμῶν *Καστέλλου, Ἔμπονα, Ἀλοέρμα, Καλάθου, Σκλιπιοῦ κ. ἄ.* γ′) Θαλάσσια ἀποθέματα τοῦ καινοζωϊκοῦ ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ δὲν εἶναι γνωστά. Ἐκ τούτου συνάγεται ἡ ὅτι τοιαῦτα ἀποθέματα ὑπῆρχον καὶ διὰ τῆς ἐκγυμνώσεως κατεστράφησαν, ἢ ὅτι κατὰ τὴν μειόκαινον ὑποπερίοδον ἡ Ρόδος ἀπετέλει ξηράν, συνέχειαν τῆς ὅλης ἠπείρου Αἰγηΐδος. δ′) Κατὰ τὴν ἀνωτέραν πλειόκαινον περίοδον ἡ Ρόδος κατεκλύσθη ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐσχηματίσθησαν τὰ στρώματα τῶν παλουδινῶν, τῶν χαλίκων, ψαμμιτῶν καὶ κροκαλοπαγῶν, ἐκ τῶν ὁποίων συνίσταται τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς νήσου. ε′) Κατὰ μῆκος τῶν ΝΑ. ἀκτῶν ἔχουν ἀποτεθῆ κροκαλοπαγῆ τεταρτογενῆ. στ′) Ὁλόκαινα ἢ ἀλλουβιακὰ προσχώματα σχηματίζονται ὑπὸ τῶν ποταμῶν εἴς τινας θέσεις. ζ′) Ἐκρηξιγενῆ τέλος πετρώματα συναντῶνται ὀφεῖται (βόρειοι πόδες τῶν ὀρέων *Λεφτοπόδι, Πλατάνια, Ἀπόλλωνα κ. ἄ.*) καὶ διαβάσαι (τῆς ἠωκαίνου διαπλάσεως). Γ. Κ. Γ.

—*[Φυσ. Γεωγρ.]* *Ὀρεογραφία*. Τὸ ἔδαφος τῆς *Ρόδου* εἶναι μᾶλλον ὀρεινόν. Ἡ νῆσος διαθέεται, καθ᾽ ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος, ὑπὸ ὄρους ὑψηλοῦ καλουμένου *Ἀτάβυρος* (*Ἀτάϋρος*), ὕψους 1.240 μ., ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἔκειτο τὸ πάλαι ἱερὸν τοῦ Διός, σήμερον δὲ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Ἀταβύρου καλεῖται *Ἀρταμίτης* (ὕψος 825 μ.), ὅστις πρὸς Β. παρεκτεινόμενος φέρει τὸ ὄνομα *Προφήτης Ἠλίας* (799 μ.). Ἔχει δὲ καὶ ἄλλα μικρότερα ὄρη, ὡς τὸ *Παραδείσι* (281 μ.), τὸ *Σπεριόλι* (650 μ.), τὸ *Κουκούλι* (418 μ.), τὸν *Χοχλάκωνα* (524 μ.), τὸν *Ἀγκρεμόν*, τὸ *Καραούς*, τὰ *Χοράκια* (310 μ.). τὸν *Κάλαθον*, τὸ *Χόρτι*, τὸν *Χουχλὰ* (352 μ.), τὸν *Ἀρχάγγελο* (527 μ.), τὸν *Κουτσούτι*, τὸν *Φιλέρημον*, τὰ *Γαλάθια*, τὴν *Τσαμπίκα* (300 μ.) καὶ τὸ *Ὄρος*.

Ἀκτογραφία. Ἀκρωτήρια. Πρὸς Α. μὲν ἐκτείνονται: τὸ *Βόδι*, τὸ *Λαδικό*, ὁ *Ἀρχάγγελος*, ὁ *Ἅγιος [Αἰ]μιλιανός*, *τοῦ Λάρδου*, *τοῦ Μέρμηγκα*, τῆς *Λαχανιᾶς*, τοῦ *Ἴστρου*, τὸ *Πρασονήσι* (*Μνασήριον*), πρὸς Δ. δέ: ὁ *Καμάβολας*, ὁ *Ἅγιος Γεώργιος*, ὁ *Μονόλιθος*, ἡ *Κοπριὰ* καὶ τὸ παρὰ τὴν πόλιν *Ἀμμῶδες* (*Κουμπουρνοῦ*).

Ὅρμοι. Πρὸς Α.: τῆς *Λίνδου* κάτωθι τοῦ κόλπου τῆς Μαλώνας καὶ πρὸς τὰ ΒΑ., παρὰ τὴν πόλιν Ρόδον, τῆς *Ἀκαντιᾶς*.

Κόλποι. Πρὸς Α. ὁ τῶν *Καλλιθιῶν*, τῆς *Μαλώνας*, τῆς *Λάρδου*, καὶ πρὸς Δ.: τῆς *Ἀπολακκιᾶς*, τῆς *Γλυφάδας* καὶ τῶν *Τριάντα*.

Ὑδρογραφία. Ἡ Ρόδος κυρίως στερεῖται ποταμῶν καὶ λιμνῶν· ἔχει ὅμως πολλοὺς χειμάρρους, ὧν φοβερὸς ἐν ὀμβρίᾳ εἶναι ὁ *Γαϊδουροπόταμος* μετὰ στενῆς μακρᾶς γεφύρας, ὁ *Ἀσκληπιανὸς* (*Φύσκος*), ὁ *Ψαλιδοπόταμος*, ὁ *Λουτάνης*, ὁ *Μωρός*, ὁ *Σιανίτης*, τῆς *Λέρου*, τοῦ *Σαλάκου* καὶ τὰ *Διπόταμα*, Οἱ ρύακες οὗτοι καταρδεύουσι τὰς πεδιάδας καὶ τὰς κοιλάδας καὶ καθιστῶσιν αὐτὰς εὐφόρους.

Νησῖδες. Αἱ περὶ τὴν Ρόδον νησῖδες εἶναι αἱ ἑξῆς: *Ἀρχάγγελος*, ἀντικρὺ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους, ὑφ᾽ ὃ τὸ ὁμώνυμον χωρίον (μετὰ φρουρίου), ἡ *Πεντάνησος* κατὰ τὰ ΝΑ. τῆς Λίνδου, δύο παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Λάρδου, πρὸς Ν τὸ *Πρασονήσι* (*Τραγουσονῆσι*= Εἰρηνικόν), ὅπερ ὅμως νῦν ἔχει σχεδὸν ἑνωθῆ πρὸς τὴν Ρόδον διὰ στενοῦ ἀμμώδους λαιμοῦ, πρὸς Δ. ἡ *Ἀλιμνιά*, ἐφ᾽ ἧς καὶ κάτοικοί τινες, τὸ *Μακρύ*, τὸ *Στρογγυλό*, ἡ *Τραγοῦσα*, ἡ *Πρασοῦδα* καὶ ἡ *Ἀπάνω Πρασοῦδα*, ὁ *Ἅγιος Θεόδωρος*, τὸ *Νιπούρι*, τὰ *Κτένια*, ἡ *Μαντίλα* καὶ πρὸς Ν. τοῦ χωρίου *Μονολίθου* τὸ *Γριονήσι* καὶ παρ᾽ αὐτὸ ἀνώνυμος νησίς.

Κλῖμα. Ἡ Ρόδος ἔχει κλῖμα εὔκρατον, γλυκὺ καὶ ὑγιεινόν· ὁ ἥλιος σχεδὸν οὐδέποτε λείπει ἐκ τῆς νήσου καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἥλιον-Ἀπόλλωνα. Τὸν καύσωνα τοῦ θέρους μετριάζουσιν οἱ πνέοντες δυτικοὶ ἄνεμοι (Ζέφυρος). Ὡς ἐκ τούτου ἐπισκέπτονται τὴν Ρόδον πολλοὶ ξένοι καθ᾽ ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, μάλιστα ἀφ᾽ ὅτου ἱδρύθησαν ἐν αὐτῇ ξενοδοχεῖα εὐπρεπῆ καὶ ἄνετα καὶ ἡ νῆσος συνεδέθη δι᾽ ἁμαξιτῶν ὁδῶν καθ᾽ ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῆς. Καὶ τὸ πάλαι δέ, λόγῳ τοῦ κλίματος, ἦτο πυκνῶς κατῳκημένη ἡ Ρόδος καὶ λέγεται ὅτι εἶχε 300.000, ὧν οἱ περισσότεροι ἦσαν δοῦλοι. Τούτους μετεχειρίζοντο ἐν θαλασσίαις ὑπηρεσίαις καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν.

— *[Οἰκονομ. Γεωγρ.]* Λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἡ *Ρόδος* ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχεν ἀποβῆ σπουδαῖον κέντρον ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Δωδεκανήσου καὶ τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς. Ἕνεκα τούτου ἔχει ἀναπτυχθῆ μεγάλως ἡ ναυτιλιακὴ καὶ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς νήσου, ἐνεργουμένη κυρίως δι᾽ ἱστιοφόρων ἐγχωρίου κατασκευῆς. Εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἱστιοφόρων συνέβαλε τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἐν τῇ νήσῳ παραγομένη κατάλληλος ξυλεία. Μετὰ τὴν ἰταλικὴν κατοχὴν ηὔξησε καὶ ἡ δι᾽ ἀτμοπλοίων συγκοινωνία, ἐκτελουμένη κυρίως δι᾽ ἰταλικῶν, ἑλληνικῶν, αἰγυπτιακῶν καὶ τουρκικῶν ἀτμοπλοίων. Τῷ 1930 εἶχον εἰσέλθει εἰς τὸν λιμένα τῆς Ρόδου 622 ἀτμόπλοια τόννων 410.085. Ἀπὸ τοῦ 1930 ἡ Ρόδος συνδέεται μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Μπρίντιζι διὰ δισεβδομαδιαίας ἀεροπορικῆς συγκοινωνίας.

Ἡ Ρόδος παράγει δημητριακά, ὀπώρας καὶ λαχανικὰ ἐξαιρέτου ποιότητος, ἐξόχους οἴνους ὑμνηθέντας ἀπὸ πολλοὺς συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος, πεφημισμένον μέλι καὶ κηρόν. Ἐν τῇ νήσῳ καλλιεργοῦνται ἐπίσης καὶ τὰ ἄνθη. Πολλοὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν ἁλιείαν. Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς οἱ μὲν Μωαμεθανοὶ τὸ θρήσκευμα ἀσχολοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γεωργίαν, οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ μεταπράτου καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ τὸ ἐμπόριον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἱ Ἰταλοὶ προσεπάθησαν νὰ καταστήσουν τὴν Ρόδον κέντρον διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, ἐγκαταστήσαντες ἐν τῇ πόλει τῆς Ρόδου μεγάλας ἀπο-

Digitized by Google

θήκας καὶ πρατήρια τῶν κυριωτέρων ἰταλικῶν βιομηχανιῶν. Ἐπίσης διὰ τῆς ἱδρύσεως μεγάλων ξενοδοχείων καὶ τῆς διαφημίσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ φυσικῶν αὐτῆς καλλονῶν καταβάλλεται προσπάθεια δημιουργίας καὶ τουριστικῆς κινήσεως.

— *[Πολιτ. Γεωγρ.]* Ἡ *Ρόδος* μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων τῆς Δωδεκανήσου παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῆς Τουρκίας διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης τῆς 24 Ἰουλίου 1923, τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διατυπωσάσης εἰδικὴν ἐπιφύλαξιν. Τὸ διοικητικὸν αὐτῆς καθεστὼς καθωρίσθη δι' εἰδικῶν συμφωνιῶν μετὰ τῶν ἐνδιαφερομένων δυνάμεων. Οἱ Ἰταλοὶ καθορίζουν τὴν νῆσον ὡς possedimento (=κτῆσιν, κατοχήν), διοικουμένην ὑπὸ καθεστῶτος θεσπισθέντος τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1925. Κατὰ τὸ καθεστὼς τοῦτο ἡ νῆσος μετὰ τῶν Δωδεκανήσων διοικεῖται ὑπὸ διοικητοῦ διοριζομένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας, ὑπάγεται δὲ εἰς τὸ ἰταλικὸν ὑπουργεῖον τῶν ἀποικιῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς Ρόδου, ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν Δωδεκανήσων, δὲν ὑποχρεοῦνται εἰς στρατιωτικὴν θητείαν. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπιτρέπεται ἡ διατήρησις ἑλληνικῶν σχολείων, μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως ἐν αὐτοῖς, πλὴν τῆς ἑλληνικῆς, διδάσκεται ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα. Ἐν Ρόδῳ ἑδρεύει Ἕλλην μητροπολίτης καὶ καθολικὸς ἀρχιεπίσκοπος. Ἐν τῇ πόλει τῆς Ρόδου ἐκδίδονται αἱ ἐφημερίδες «Il Messaggero di Rodi» ἰταλικὴ καθημερινή, «Νέα Ρόδος» καὶ «Ροδιακὴ» ἑλληνικαὶ δισεβδομαδιαῖαι, καὶ «Σελὰμ» τουρκικὴ ἑβδομαδιαία.

Μ. Δ. Β.

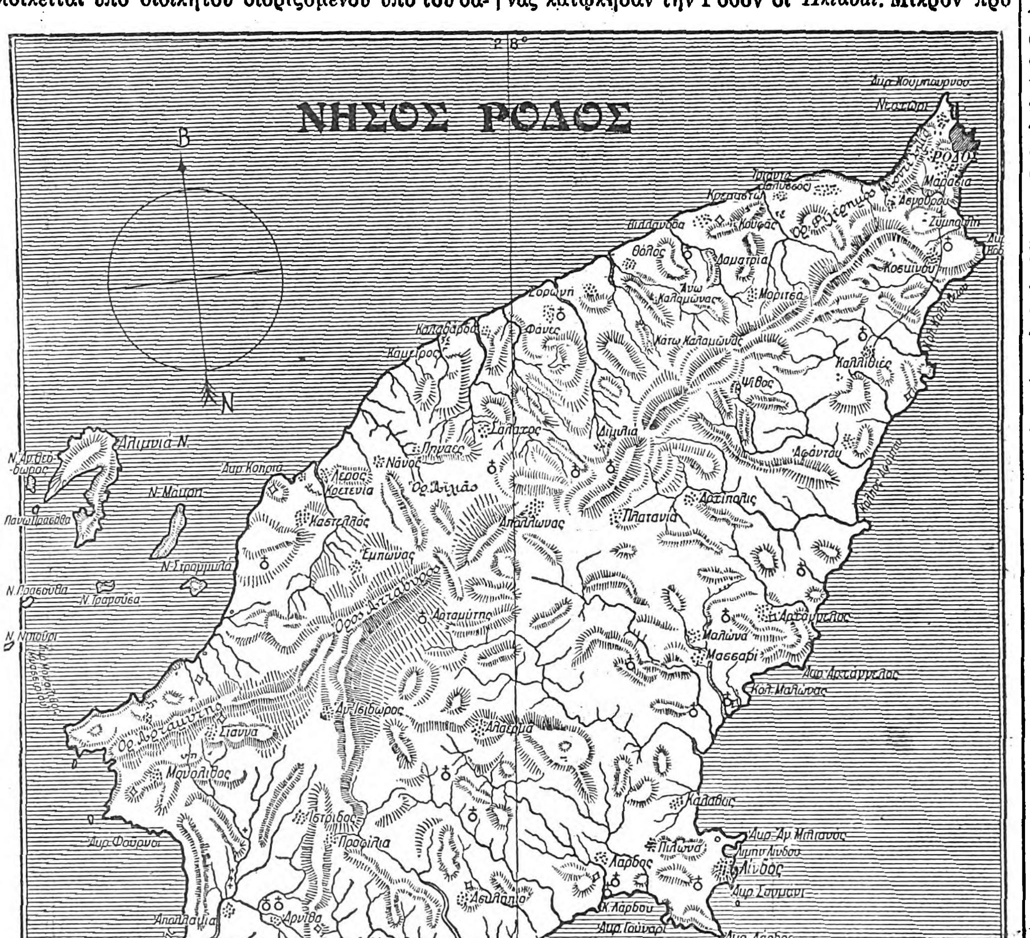

Τὰ χωρία τῆς ὑπαίθρου. Ἡ ὕπαιθρος κατοικεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Ἕλληνας, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἐγκατεσπαρμένους εἰς τὰ ἑξῆς χωρία: *Ἅγιος Ἰσίδωρος, Ἀπολλακκιά, Ἀπόλλωνος, Ἀρνίθα, Ἀρταμίτης, Ἀρχάγγελος, Ἀρχίπολις, Ἀσγούρου, Ἀσκληπιός, Ἀφάντου, Βασιλδι, Βάτι, Βιλλανόβα, Γεννάδι, Δαματριά, Δημηλιά, Ἔμπωνας, Θολὸς* (*Θεολόγος*), *Ἰστριός, Καλαβάρδα, Κάλαθος, Καλαμώνας, Καντιλή, Κάσταλλος, Καταβιά, Κοσκινοῦ* (τά), *Λάερμα, Λάρδος, Λαχανιά, Λίνδος, Μυλώνα, Λανδρικό, Μαριτσά, Μάσσαρι, Μεσαναγρός, Μίξι, Μονόλιθος, Μπογατσί, Νάνοι, Πλατάνια, Πηγαί, Προφύλια, Πυλώνα, Σάλαχος, Σαντουρλή, Σιάνα, Σορωνή, Τριάντα, Τσαΐρι.*

Μοναὶ τῆς νήσου. Ἐκ τῶν περιφημοτέρων μονῶν τῆς Ρόδου ὑπῆρξε κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ τοῦ *Ἀρταμίτου*, ἐν ᾗ ἐμόνασεν ὁ πολὺς Νικηφόρος Βλεμμύδης. Ἄλλαι μοναὶ εἶναι ἡ τῆς *Τσαμπίκας*, *Ἀσωμάτων* κλπ.

Τ. Ε. Ε.

— *[Ἱστορ.]* Τὸ πάλαι ἡ *Ρόδος* εἶχε διάφορα ὀνόματα: *Ὀφιοῦσα, Ἀστερία, Αἰθραία, Τρινάκρια Κολυμβία, Ποιήεσσα, Ἀταβυρία, Μακαρία, Ὀλόεσσα, Πελαγία, Σταδία* καὶ *Τελχινίς*. Τὸ τελευταῖον ὄνομα ἔλαβεν ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς *Τελχίνων*, τῆς ἀδελφῆς τῶν ὁποίων *Ἁλίας* ἠράσθη ὁ Ποσειδῶν, ἐξ ἧς ἔσχε θυγατέρα *Ρόδον*, ἥτις συζευχθεῖσα τὸν Ἥλιον ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν νῆσον· ἐντεῦθεν δὲ λέγεται ὅτι μετὰ τοὺς Τελχῖνας κατῴκησαν τὴν Ρόδον οἱ *Ἡλιάδαι*. Μικρὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, Τληπτόλεμος ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους κατέλαβε τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν κατόπιν, ἐκστρατεύσας μετὰ Ἀγαμέμνονος εἰς Τροίαν, παρέδωκε τῷ Ἀργείῳ Βούτῃ καὶ οὕτως ἐξ-δωρίσθη αὕτη.

Οἱ Ρόδιοι διὰ τῶν κατὰ θάλασσαν πλόων ἀνὰ τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου ὁλονὲν προαγόμενοι καὶ πληθυνόμενοι, ἤρξαντο νὰ ἀποστέλλωσιν ἀποικίας, ἱδρύσαντες κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα τὴν *Ρόδην*, τὴν *Παρθενόπην*, τὰς *Ἐλπίας*, τὴν *Σύβαριν*, τὴν *Γέλαν*, τὰς *Γυμνησίας* (Βαλεαρίδας νήσους), *Ροδοῦσσαν* καὶ τὴν *Ροδιάπολιν*. Καλλιεργοῦντες δὲ καὶ τὰ γράμματα, ἀνέδειξαν οἱ Ρόδιοι τὸν Κλεόβουλον, τύραννον τῆς Λίνδου κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα π. Χ., ἕνα τῶν 7 σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. προεῖχεν ἐπὶ δυνάμει ἡ οἰκογένεια τῶν *Ἐρατιδῶν*, ἧς ὁ *Διαγόρας* ἐγένετο ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων Ἑλλήνων ἀθλητῶν. Ἐπὶ τῶν Μηδικῶν (490) ἡ Ρόδος, ἀκμάζουσα ἤδη εἰς πλοῦτον καὶ καλλιτεχνίαν, συνετάχθη μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ παρέμεινεν ὡς σύμμαχος ἐν τῷ Καρικῷ φόρῳ μέχρι τοῦ 411, κατ' ἀρχὰς μὲν δίδουσα 10 τάλαντα, μετὰ δὲ τὸ 446 ἑξ. Τότε οἱ ἀριστοκράται, ἐπωφελούμενοι τῆς ἀδυναμίας τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἐκήρυξαν ἐπανάστασιν, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἀνεκάλεσαν τὸν Δωριέα, υἱὸν τοῦ Διαγόρου, ἐκ τῆς ἐξορίας· οὕτω δέ, τὰ τῆς νήσου διευθετήσαντες, ἀπεφάσισαν νὰ συνοικίσωσι μίαν μεγάλην πόλιν, ὁμώνυμον τῇ νήσῳ, τὴν *Ρόδον* (βλ. κατ.) πρὸς τὴν ΒΔ. ἄκραν, τὴν ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς μόνον 10 μίλλ. ἀπέχουσαν. Ἔκτοτε ἡ ἱστορία τῆς νήσου ταυτίζεται πρὸς τὴν τῆς πόλεως Ρόδου.

— *[Ἀρχαιολ.]* Ἐκ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β 653) γνωρίζομεν ὅτι ἐν *Ρόδῳ* ὑπῆρχον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τρεῖς ὀνομασταὶ πόλεις, ἡ *Λίνδος*, ἡ *Ἰαλυσὸς* καὶ ἡ *Κάμειρος*. Αὗται, προϋπάρχουσαι ἤδη ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τῆς ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς, ὅπως δεικνύουν τὰ ἀρχαιολογικὰ λείψανα, ἔλαβον νέαν ζωὴν ἀπὸ τὸν καταλαβόντα τὴν νῆσον μετὰ τὴν Κάθοδον τῶν Δωριέων — κυρίως ἐξ Ἄργους προερχόμενον (*Θουκ.* Ζ' 57, 7) — δωρικὸν πληθυσμόν. Αἱ πόλεις αὗται ἦσαν μέλη τῆς *Ἑξαπόλεως*, τοῦ συνδέσμου τῶν Δωριέων ἀποίκων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκ τῶν ἀρχαίων δὲ συγγραφέων, καὶ ἰδίως τοῦ Διοδώρου (ΙΓ', 75) πληροφορούμεθα ὅτι τῷ 408 π. Χ. «οἱ τὴν Ρόδον νῆσον κατοικοῦντες καὶ Ἰαλυσὸν καὶ Λίνδον καὶ Κάμειρον μετῳκίσθησαν εἰς μίαν πόλιν τὴν νῦν καλουμένην Ρόδον» καὶ οὕτως ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τῆς μεγαλοπρεποῦς πόλεως Ρόδου διευθύνοντος τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἱπποδάμου. Ἀγγεῖα δὲ καὶ ὄστρακα νεωτέρου ρυθμοῦ, εὑρεθέντα ἐν Καμείρῳ καὶ Ἰαλυσῷ ἀποδεικνύουν ὅτι αἱ πόλεις αὗται κατῳκοῦντο ἀκόμη ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· ἡ Λίνδος μάλιστα οὐδέποτε ἠρημώθη τελείως, διότι ἡ σημερινὴ ὁμώνυμος κώμη εἶναι λείψανον τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἀλλὰ τόσον ὁλοσχερὴς ὑπῆρξεν ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἀρχαίων ἀρχιτεκτονικῶν καὶ ἄλλων μνημείων τῆς νήσου, τὸ μὲν ἐκ σεισμῶν, ὁ καταστρεπτικώτερος τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ὁ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἀναφερόμενος (222 π.Χ.), τὸ δὲ ὑπὸ διαφόρων ἐπιδρομέων, καὶ τέλος ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν, οἱ ὁποῖοι ὅ,τι εἶχεν ἀπομείνει μετεχειρίσθησαν ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικὸν διὰ τὰ φρούριά των καὶ τὰ κτήρια, ὥστε ἐὰν ἔλειπον αἱ μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων οὐδεὶς ἤθελέ ποτε ὑποπτεύσει ὅτι πόλεις μεγάλαι καὶ πλούσιαι καὶ ἰσχυραὶ ὑπῆρξαν ἄλλοτε εἰς πολλὰ μέρη τῆς νήσου. Ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μανθάνομεν ἐπίσης ὅτι, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὑπῆρχον ἐν Ρόδῳ καὶ αἱ ἑξῆς ἄλλαι ἄξιαι λόγου πόλεις καὶ κῶμαι: *Κύρβη, Κρητηνία, Ἰξία, Ἀστύρα, Νεττία*· ἐκ τῶν δύο δὲ πρώτων ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν ἴχνη. Σημαντικώτατον διὰ τὴν καθοδήγησιν τῶν νεωτέρων ἀρχαιολογικῶν ἐρευνητῶν τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ Ross (1852) καὶ ἐντεῦθεν ὑπῆρξεν ἰδίως τὸ χωρίον τοῦ Στράβωνος (655): «Μετὰ δὲ Λίνδον Ἰξία χωρίον καὶ Μνασύριον· εἶθ' ὁ Ἀτάβυρος· εἶτα Κάμειρος· εἶτ' Ἰαλυσὸς κώμη· καὶ ὑπὲρ αὐτὴν ἀκρόπολίς ἐστιν, Ὀχύρωμα καλούμενον· εἶθ' ἡ τῶν Ροδίων πόλις ἐν ὀγδοήκοντά που σταδίοις· μεταξὺ δ' ἐστὶ Θοάντειον ἀκτή τις, ἧς μάλιστα πρόκεινται αἱ Σποράδες».

Τὰς πρώτας ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς ἐνήργησαν ἐν Ρόδῳ ἀπὸ τοῦ 1859 — 1864 οἱ G. Biliotti, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Ρόδῳ, καὶ A. Salzmann, ἐξερευνήσαντες τὴν περὶ τὴν ἀρχαίαν Κάμειρον περιοχήν, ἔνθα εὑρέθησαν τὰ θεμέλια τείχους ἢ μᾶλλον περιβόλου ἐκ λίθων λαξευτῶν περιζωννύοντος τὴν πόλιν καὶ ἦλθεν εἰς φῶς σπουδαία διὰ τὴν πιστοποίησιν τῆς ταυτότητος τοῦ μέρους, ἐπιγραφή, ἀναφερομένη εἰς τὰς «κτοίνας» (κοινότητας) τῶν Καμιρέων. Εἰς δὲ τὸ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Καμείρου (παρὰ τὰ Καλαβάρδα) ὀροπέδιον *Κεχρακι* ἀνεκαλύφθησαν πολλοὶ πλούσιοι εἰς κτερίσματα θολωτοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι λελαξευμένοι εἰς τὸν βράχον. Ἐξ αὐτῶν μερικοὶ ἀνέρχονται εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν καί τινες μεμονωμένοι κατέρχονται μέχρι τοῦ Ε' καὶ Δ' αἰῶνος, ἀλλ' ἡ μεγίστη πλειονότης ἀνήκει εἰς τοὺς μεταξὺ χρόνους. Τὰ εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν αὐτῶν, ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ A. Salzmann (Nectopole de Camiros 1875, ἄνευ κειμένου) ἀποτελοῦνται τὰ μὲν παλαιότερα ἀπὸ ὀλίγα ἀργυρᾶ κοσμήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, ψηφῖδας ἐξ ἐγχρώμου ὑέλου καὶ πορσελλάνης καὶ μικρὰ ἀγγεῖα ἐκ πορσελλάνης αἰγυπτιάζοντος ρυθμοῦ, προερχόμενα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τοῦ ὑπὸ τῶν Φοινίκων διενεργουμένου ἐμπορίου εἰς τὰς νήσους, τὰ δὲ ἄλλα ἀπὸ πολλὰ πρωτοαρχαϊκὰ καὶ ἀνατολίζοντα πήλινα εἰδώλια καὶ κυρίως ἀγγεῖα τοῦ Ζ' καὶ ΣΤ' αἰῶνος. Τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι δείγματα τῆς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Μιλήτου ἀναπτυχθείσης ἐν τῇ δωρικῇ Ρόδῳ ἀνατολιζούσης σχολῆς ἀγγειογραφίας, προσκειμένης εἰς τὴν ἀσσυριακὴν διάταξιν τῆς συμμετρίας. Τὰ συνήθη σχήματα τῶν ροδιακῶν ἀγγείων εἶναι οἰνοχόαι καὶ πινάκια. Ἡ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἐδάφους τοῦ ἀγγείου κατὰ ζώνας διατεταγμένη διακόσμησις συνίσταται ἐν ταῖς οἰνοχόαις ἐκ μορφῶν θηρίων καὶ ἐκ διεσπαρμένων πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ χώρου ποικιλομόρφων φυτοειδῶν κοσμημάτων, εἰς δὲ τὴν κατὰ τὴν βάσιν ζώνην ἐκ χαρακτηριστικῶν ἀνθέων λωτοῦ. Κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου (ΣΤ' αἰὼν) ἐμφανίζονται καὶ μορφαὶ ἀνθρώπων. Τὸ περιφημότερον μνημεῖον αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς

Digitized by Google

Καμείρου εἶναι τὸ πινάκιον τοῦ Εὐφόρβου ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ, τοῦ ὁποίου ἡ παράστασις δεικνύει τὴν μονομαχίαν τοῦ Ἕκτορος καὶ Μενελάου περὶ τὸ πτῶμα τοῦ Δαρδάνου Εὐφόρβου.

Παλαιότερα ὑπῆρξαν τὰ εὑρήματα τῶν γενομένων τῷ 1871, κατ' ἐντολὴν τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου, ἐν Ἰαλυσῷ ἀνασκαφῶν, ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ G. Biliotti, ἐξερευνήσαντος ὑπὲρ τοὺς 40 ἐν βράχῳ λαξευτοὺς θαλαμοειδεῖς τάφους τῶν νεωτέρων μυκηναϊκῶν χρόνων, ὁμοίους μὲ τοὺς ἐν τῇ κάτω πόλει τῶν Μυκηνῶν, ἐν Κρήτῃ καὶ πολλαχοῦ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἀνακαλυφθέντας. Οἱ τάφοι οὗτοι, μὴ ἔχοντες ἰδιαίτερον γνώρισμα, εἶναι ἄλλοι μὲν τετράγωνοι, ἄλλοι δὲ ἀκανόνιστοι τὸ σχῆμα καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σπηλαιώδεις, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς δρόμοι ἔχουν βαθμῖδας. Ἐξ ἀνευρεθείσης ἀρχαίας ἐπιγραφῆς ἐπιστοποιήθη καὶ πάλιν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς πόλεως Ἰαλυσοῦ.

Ροδιακὸν πινάκιον.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἀνακαλυφθέντων εὑρημάτων εἶναι κυρίως πήλινα ἀγγεῖα τῶν νεωτέρων μυκηναϊκῶν χρόνων. Μετὰ τῶν ἀγγείων εὑρέθησαν καὶ ἄλλα ἀντικείμενα συνήθη καὶ χαρακτηριστικὰ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, τοῦ ΙΔ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος, ἤτοι ψηφῖδες ὅρμων ἐκ πορσελλάνης, ῥόδακες ἐξ ἠλέκτρου καὶ ἐξ ὑαλώδους μάζης, ἐπενδεδυμένοι διὰ χρυσῶν ἐλασμάτων, χρυσοῦν ἔλασμα μὲ σφυρήλατον παράστασιν σφιγγός, ἀργυροῖ δακτύλιοι, μικρὸν ξίφος, ξυράφια, μαχαίρια, αἰχμαὶ δοράτων καὶ βελῶν, καρφίδες, πήλινα σφονδύλια καὶ λίθινα μετ' ἐγχαράκτων συγκεντρικῶν κύκλων, σφραγιδόλιθοι μὲ ἐγγλύφους παραστάσεις σχήματος ἐλλειψοειδοῦς κλπ. Εἰς ἕνα δὲ τάφον εὑρέθη σκαραβαῖος ἐκ πορσελλάνης, φέρων ἐγγεγλυμμένον δι' ἱερογλυφικῶν γραμμάτων τὸ ὄνομα Ἀμενόφιος τοῦ Γ' (1411—1375 π. Χ.). Ὁ σκαραβαῖος οὗτος δὲν εἶναι ὁ μόνος αἰγυπτιακὸς εὑρεθεὶς ἐν Ῥόδῳ, καθόσον καὶ ἄλλος τοιοῦτος τοῦ Θουθμώσιος Γ' ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΕ' π. Χ. αἰῶνος ἀνεκαλύφθη ἐν Καμείρῳ. Ἐκ τῶν ἀγγείων δὲ καὶ λοιπῶν ἀρχαίων ἀντικειμένων συνάγεται πάντως ὅτι τὸ προκείμενον νεκροταφεῖον χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος π. Χ., ἀπὸ τῶν χρόνων δηλαδὴ τῆς ἐπεκτάσεως καὶ διαδόσεως τῆς τρίτης ὑστερομινωϊκῆς τέχνης. Χαρακτηριστικὰ δὲ δείγματα ὑστερομινωϊκῆς τέχνης, εἰσαχθέντα πιθανῶς ἐκ Κρήτης, εἶναι πήλινα ῥυτά, εὑρεθέντα ἐν Ῥόδῳ εἰς σχῆμα κερασφόρου κεφαλῆς ταύρου αὐστηρῶς σχηματοποιημένης μετ' ἐγχρώμου σπειροειδοῦς διακοσμήσεως. Τὰ εὑρήματα ταῦτα ἐπλουτίσθησαν διὰ τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διενεργουμένων ἰταλικῶν ἀνασκαφῶν, τῶν ὁποίων τὰ μέχρι τοῦ 1929 ἀποτελέσματα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τοὺς πέντε τόμους τῆς «Clara Rhodos», περιοδικοῦ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Ῥόδου καὶ δὴ εἰς τὸν τρίτον τόμον τὰ τῆς Ἰαλυσοῦ καὶ εἰς τὸν τέταρτον τὰ τῆς Καμείρου. Ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν ἐν Λίνδῳ πρὸ εἰκοσιπενταετίας περίπου ἐνεργηθεισῶν ἀνασκαφῶν ὑπὸ τῆς Δανικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἤλθον εἰς φῶς λίθινοι πελέκεις καὶ ὄστρακα ἀγγείων προϊστορικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὴν κρίσιν ὅμως τοῦ Beloch (Griech. Geschichte I, 1², 129) «αἱ νεκροπόλεις τῆς Ῥόδου μᾶς ἔδωκαν ἕως τώρα ἀντικείμενα τῆς νεωτέρας μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἐὰν πρόκειται περὶ τάφων ἑλληνικῶν ἢ προελληνικῶν». Ἄλλαι νεκροπόλεις ἀνεκαλύφθησαν εἰς Βάτους, Ἀπολλωνίαν καὶ Καταβιάν.

Ροδιακὸς ἀμφορεύς.

Πλαστική. Ἡ Ῥόδος διέπρεψεν εἰς τὴν γλυπτικὴν κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ἰδίως δὲ διὰ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου Χάρητος τοῦ Λινδίου, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πλάστης τοῦ περιφήμου κολοσσοῦ τῆς Ῥόδου—κατ' ἄλλους ὁ κολοσσὸς ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Λάχητος, συμπολίτου καὶ συγχρόνου τοῦ Χάρητος—, χαλκοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἡλίου ὕψους 70 πήχεων (31 μ. περίπου), τοῦ ὁποίου ἡ κατασκευὴ διήρκεσεν, ὡς παραδίδεται, δώδεκα ἔτη (302—290). Περὶ τῆς στάσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ σχήματος οὐδὲν εἶναι γνωστόν· πάντως δὲν ἦτο τοποθετημένος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος μὲ ἀνοικτὰ τὰ σκέλη, ὥστε νὰ διέρχωνται κάτωθεν αὐτοῦ τὰ πλοῖα, ὅπως τὸν ἐφαντάσθησαν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Διὰ νὰ στερεώσῃ τὸ ἄγαλμα εἰς τὴν βάσιν του ὁ Χάρης ἔθεσεν ἐντὸς αὐτοῦ μεγάλους ὀγκολίθους, ἐν τούτοις ὅμως ἐκρημνίσθη τοῦτο τῷ 225 π. Χ., πιθανῶς, ὑπὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ καὶ ἔκτοτε ἔκειτο κατὰ γῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατακτήσεως τῆς νήσου (657 μ. Χ.), ὅτε ἐτεμαχίσθη καὶ ἐπωλήθη ὑπ' αὐτῶν ὡς ἁπλοῦν μέταλλον.

Κυρίως ἡ πλαστικὴ ἤκμασεν ἐν Ῥόδῳ βραδύτερον εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν (320—100 π. Χ.), ἀφοῦ κατὰ τὸν Πλίνιον ὑπῆρχον τότε ἐν τῇ νήσῳ ἑκατὸν κολοσσοί, μικρότεροι μὲν ἀπὸ τὸν τοῦ Χάρητος, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἦτο ἄξιος νὰ δοξάσῃ μίαν πόλιν. Σπουδαῖος ἐπίσης ἐν Ῥόδῳ καλλιτέχνης ἀνεδείχθη κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ὁ Φιλίσκος, γλύπτης ἅμα καὶ ζωγράφος, ὅστις ἐποίησεν Ἀφροδίτην καὶ σύμπλεγμα (σύνταγμα) ἐκ παρατεταγμένων ἀγαλμάτων Ἀπόλλωνος, Ἀρτέμιδος, Λητοῦς καὶ τῶν ἐννέα Μουσῶν, τὸ ὁποῖον κομισθὲν βραδύτερον εἰς τὴν Ῥώμην ἐθαυμάζετο μεγάλως. Δὲν ἦτο δὲ ἡ Ῥόδος μόνον μουσεῖον ἀγαλμάτων, ἀλλ' ἔκαμνε καὶ μεγάλην ἐξαγωγὴν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐγχωρίων τεχνιτῶν, εἶχον τὰ ἐργαστήριά των εἰς αὐτὴν καὶ πολλοὶ ξένοι, Κρῆτες, Κύπριοι καὶ ἰδίως Μικρασιᾶται. Δύο δὲ ἐξ αὐτῶν, οἱ ἐκ Τράλλεων Ἀπολλώνιος καὶ Ταυρίσκος (Β' αἰὼν π. Χ.), εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ περιφήμου συμπλέγματος τοῦ παριστάνοντος τὴν ὑπὸ τῶν τέκνων τῆς Ἀντιόπης—πρώτης συζύγου τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Λύκου—, Ζήθου καὶ Ἀμφίωνος, τιμωρίαν τῆς βασιλίσσης τῶν Θηβῶν Δίρκης, τὴν ὁποίαν προσέδεσαν εἰς τὰ κέρατα μαινομένου ταύρου· τοῦ συμπλέγματος τούτου ἀντίγραφον ἐκ μαρμάρου, κακῶς συμπληρωθέν, εἶναι τὸ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως γνωστὸν ὡς «Φαρνέσιος Ταῦρος». Ἐνῷ ἐκ τῶν μέσων τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος ἔχομεν τὸ περίφημον σύμπλεγμα τοῦ Λαοκόοντος, ἐκ μαρμάρου ἐπίσης, ἔργον τῶν τριῶν Ῥοδίων γλυπτῶν Ἀγησάνδρου, Ἀθανοδώρου καὶ Πολυδώρου, διὰ τοῦ ὁποίου λήγει ἐνδόξως ἡ ἱστορία τοῦ Ῥοδίου ἐργαστηρίου· διότι σὺν τῇ ἁλώσει τῆς Ῥόδου ὑπὸ τοῦ Κασσίου (43 π. Χ.) παρήκμασε τοῦτο, μολονότι τεχνῖται τινες ἐξηκολούθουν καὶ τότε ἀκόμη νὰ ἐργάζωνται περὶ τὴν κατασκευὴν εἰκονιστικῶν ἀνδριάντων. Εὗρε δὲ ὁ Κάσσιος εἰς τὴν νῆσον τρεῖς χιλιάδας ἀγαλμάτων, ἐξ ὧν πολλὰ μετεκόμισεν εἰς Ῥώμην.

Ζωγραφική. Ἀλλὰ καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἤκμασεν ἐν Ῥόδῳ, ἐξέχει δὲ ἰδίως τὸ ὄνομα τοῦ συγχρόνου τοῦ Ἀπελλοῦ (Δ' αἰὼν) Πρωτογένους ἐκ Καύνου τῆς Καρίας, ἀνηκούσης εἰς τὴν Ῥόδον. Οὗτος συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν μεγίστων Ἑλλήνων ζωγράφων καὶ ὁ Ἀπελλῆς τὸν ἐθεώρει ἴσον ἢ καὶ ἀνώτερόν του, τὸν κατέκρινεν δὲ μόνον ὅτι ἐθλαπτε τὴν χάριν τῶν ἔργων του διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ἀκριβείας. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων του ἀναφέρεται ἡ εἰκὼν τοῦ ἥρωος Ἰαλύσου—τοῦ ἐπωνύμου τῆς Ἰαλυσοῦ—, εἰς τὴν ὁποίαν εἰργάσθη ὁ Πρωτογένης ἑπτὰ καὶ κατ' ἄλλους ἕνδεκα ὅλα ἔτη. Εἰς τὸν ἐν λόγῳ πίνακα παρὰ τὸν Ἰάλυσον εἰκονίζεται ἀσθμαίνων ὁ κυνηγετικὸς αὐτοῦ κύων· ἄλλος ὀνομαστὸς αὐτοῦ πίναξ ἦτο ὁ ἀναπαυόμενος Σάτυρος, ὅστις ἐστηρίζετο ἐπὶ στύλου καὶ ἐκράτει αὐλούς. Κ. ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

—*[Γράμμ.—Τέχνη]* Βλ. *Ρόδος* (πόλις).

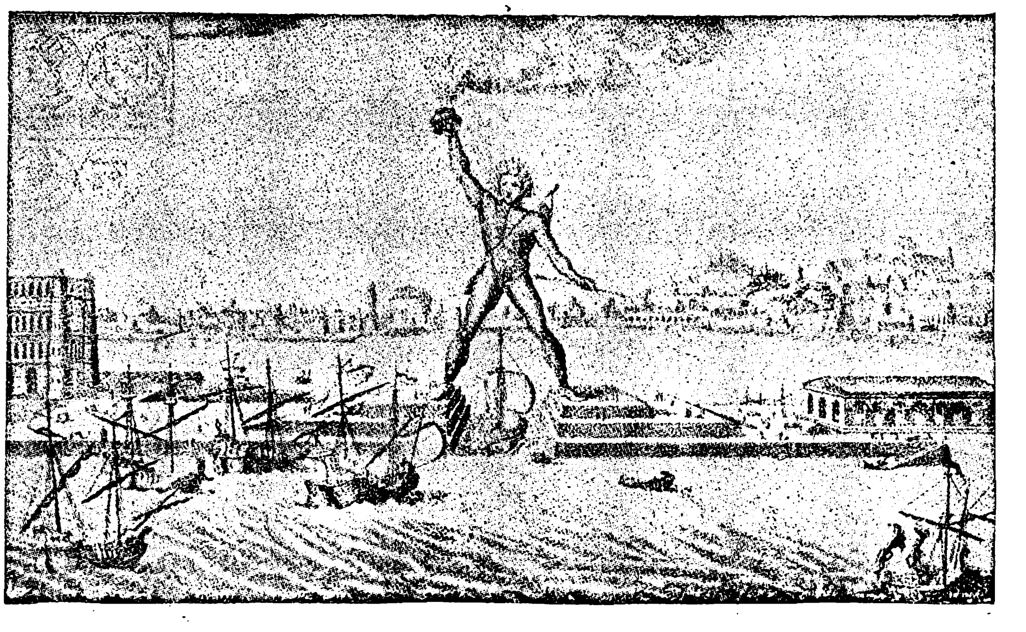

Ὁ κολοσσὸς τῆς Ῥόδου, κατὰ γερμανικὴν χαλκογραφίαν τοῦ 1725.

—**Ρόδος** *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς νήσου Ῥόδου, ἕδρα τοῦ Ἰταλοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Δωδεκανήσου, τῶν προξένων τῶν Δυνάμεων, ὀρθοδόξου μητροπολίτου, Λατίνου ἐπισκόπου καὶ λοιπῶν ἀρχῶν. Εἶναι ἐκτισμένη κατὰ τὴν ΒΑ. ἄκραν τῆς νήσου. Κάτ. 16.153 (1922)

Ἡ σημερινὴ πόλις. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δύο διακεκριμένων τμημάτων, τῆς ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ τῆς ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπεκταθείσης πόλεως, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα *Μαράσια*. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τμῆμα κατέχει τὴν θέσιν ἀκριβῶς τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως, τῆς ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλὴμ (Νοσοκόμων) ἱδρυθείσης καὶ περιβληθείσης δι' ἰσχυρῶν τειχῶν καὶ βαθυτάτης τάφρου, καθιστώσης τὴν πόλιν δυσάλωτον. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς πόλεως, ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ 1523 καὶ ἐντεῦθεν, κατῴκουν μόνον Τοῦρκοι καὶ Ἑβραῖοι καὶ ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα. Ἐντὸς αὐτῆς ὑπῆρχε τεῖχος, χωρίζον τὸ *Κολακεῖον* (τμῆμα τῆς ὁδοῦ τῶν Ἱπποτῶν) ἀπὸ τῆς συνοικίας τῶν ἀστῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων. Ἐκτὸς δὲ τοῦ φρουρίου κατοικοῦσιν οἱ Ἕλληνες, ὀλίγοι Ἀρμένιοι, πλούσιοί τινες Ἑβραῖοι, ὀλίγοι Καθολικοὶ καὶ οἱ νῦν τὴν νῆσον κατέχοντες Ἰταλοί. Αἱ συνοικίαι αὗται, πρὸς Ν. καὶ Δ. ἐκτεινόμεναι, ὀνομάζονται *Μαράσια* καὶ *Νεομαράσια*, ἡ δὲ πρὸς Δ. καὶ *Νεοχώρι*. Ἤδη ὅμως, ἐπὶ ἰταλοκρατίας, ἠγέρθη πρὸς Β. νέος συνοικισμός, ὀνομασθεὶς *Πούντα*, ὅπου ἐκτίσθησαν πολυτελῆ μέγαρα καὶ δημόσια καταστήματα, ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (τῶν Ἱπποτῶν) κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ τῷ 1856 ἀνατιναχθέντος, τὸ παμμέγιστον «Ξενοδοχεῖον τῶν Ῥόδων», ἡ ἀγορά, αἱ λέσχαι, τὰ σχολεῖα καὶ ἡ καθολικὴ ἐπισκοπή. Ἡ ὀρθόδοξος μητρόπολις κεῖται πρὸς Α. μετὰ κήπου ἐκτενοῦς, πλησίον δ' αὐτῆς εἶναι ἱδρυμένα τὸ Βενετόκλειον γυμνάσιον, τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τὸ Καζούλλειον παρθεναγωγεῖον μετὰ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς μητροπόλεως. Πλεῖσται δὲ ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Μητροπόλεως καὶ ἐν Νεοχωρίῳ.

Ἐκπαίδευσις. Πρῶτος διδάσκαλος ἀναφέρεται ὁ ἱερομόναχος Ναθαναήλ, διδάξας μέχρι τοῦ 1777, μετ' αὐτὸν δὲ γνωστοὶ εἶναι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ Παναγιώτης Βενετοκλῆς, πρώην διδάσκαλος ἐν Σμύρνῃ (1816—1874) καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Κισσήνιος. Τὸ σχολεῖον τοῦτο προήχθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἀνεγνωρισμένον γυμνάσιον μετὰ καλλιμαρμάρου κτηρίου, ἀνεγερθέντος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Π. Βενετοκλέους, Μίνωος. Τῆς δὲ σχολῆς Λίνδου διδάσκαλος τῷ 1759 ἐχρημάτισεν ὁ Δημήτριος Φιλιππάκης καὶ βραδύτερον ὁ Φραγκῖσκος Ἀντωνιάδης. Σήμερον ἐν τῇ νήσῳ λειτουργοῦσι 56 σχολεῖα (14 ἀστικά, 28 δημοτικὰ καὶ 14 παρθεναγωγεῖα καὶ μικτὰ μετὰ 2.912 μαθητῶν καὶ 89 καθηγητῶν καὶ διδασκάλων.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ πόλις *Ρόδος* ἐκτίσθη (408 π. Χ.) ἀμφιθεατροειδῶς, μὲ εὐρείας ὁδούς, ὑπὸ τοῦ Μιλησίου ἀρχιτέκτονος Ἱπποδάμου. Ὑπὸ τείχους περιβληθεῖσα, εἶχε περιφέρειαν 15 περίπου χλμ. Ταχέως δ' ἀπέβη μία τῶν πλουσιωτέρων πόλεων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἔχουσα πλῆθος ναῶν, ἱερῶν, μνημείων καὶ ἀνδριάντων. Διῳκεῖτο δὲ δημοκρατικῶς, ἔχουσα αἱρετοὺς ἄρχοντας, φέροντας τὰς ἐπωνυμίας: *πρυτάνεις*, *μάστροι* καὶ *μάστερες*. Τὰ ψηφί-

Digitized by Google

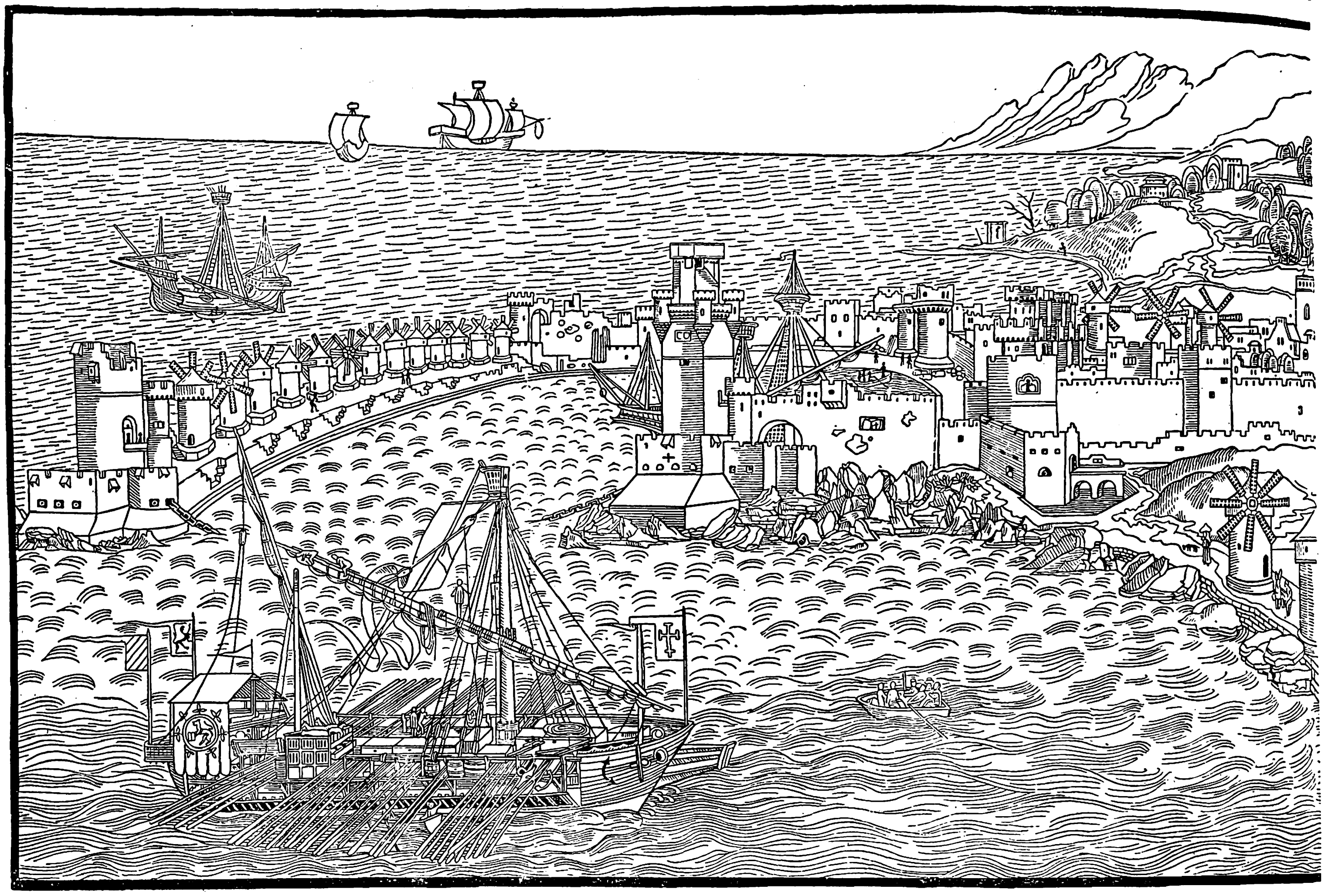

Ἡ Ρόδος ἐπὶ τῶν Ἱπποτῶν (1310—

σματα ἐγράφοντο δωριστί. Ἔχουσα δὲ ἡ πόλις πέντε λιμένας, ἐν οἷς ἐναυλόχουν αἱ νῆες («δέκα Ρόδιοι δέκα νῆες»), οὖσαι πάντοτε ἕτοιμαι πρὸς ἔκπλουν, ἐπέβαλλε τοὺς ἰδίους ναυτικοὺς νόμους, ἀποτελοῦντας, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ναυτικὸν δίκαιον τῶν χρόνων ἐκείνων. Οἱ Ρόδιοι, σύμμαχοι ὄντες τῶν Ἀθηναίων, ἐπολέμησαν τῷ 396 μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ τῷ 358 ἀπεσκίρτησαν μετὰ τῶν Κῴων καὶ Χίων, διότι οἱ Ἀθηναῖοι παρέβησαν τοὺς ὅρους τῆς πρὸς αὐτοὺς συμβάσεως, τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν ἀστυγειτόνων Καρῶν, καταλύσαντες τὴν δημοκρατίαν, ἵδρυσαν ὀλιγαρχίαν ἰσχυράν. Κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα (330—314) διέτριψεν ἐν τῇ νήσῳ ὡς ἐξόριστος ὁ ρήτωρ Αἰσχίνης, ὅστις ἱδρύσας ἔξω τῆς πόλεως, ἐν καταφύτῳ τόπῳ, σχολήν, ἐδίδασκε τὴν ρητορικήν· ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, διατηρηθείσῃ καὶ ἐν τοῖς μετὰ Χριστὸν χρόνοις, ἐσπούδαζον οὐ μόνον Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ Ἀσιᾶται καὶ Ρωμαῖοι.

Ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων ἡ Ρόδος κατελήφθη (334) ὑπὸ φρουρᾶς μακεδονικῆς, ἀλλὰ ταύτην ἐξέβαλον οἱ κάτοικοι τῷ 321, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀντέστησαν δὲ γενναίως κατὰ τὰ ἔτη 305—304 ἐναντίον τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅστις ἐπιδίωκε νὰ καταστήσῃ τὴν Ροδον ὁρμητήριον κατὰ τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἀνέπτυξαν τὴν πόλιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καταστροφὴν τῆς ἀντιζήλου Τύρου καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ Ρόδος εἶχε φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα αὐτῆς. Τὰ νομίσματα τῶν Ροδίων ἐκυκλοφόρουν ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ὡς ἔχοντα τὴν ἑαυτῶν νομισματικὴν ἀξίαν. Ἀπὸ τοῦ 200 συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἐπολέμησαν ἐναντίον τοῦ Ἀντιόχου καὶ τοῦ Προυσία, βασιλέως τῆς Βιθυνίας, ἔλαβον δ' ὡς ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεων αὐτῶν τὴν ἐπὶ τῆς Καρίας καὶ Λυδίας κυριαρχίαν (Περαία Ροδίων), ἣν ἀπώλεσαν κατόπιν (167 π. Χ.), διότι ἀγέρωχοι καταστάντες ἠξίωσαν παρὰ τῶν Ρωμαίων διὰ πρέσβεων νὰ ἐπιβάλωσι τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν. Ἐπὶ τῶν Μιθριδατικῶν πολέμων διετέλεσαν σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων, ἀλλ' οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ αὐτῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος (43 π. Χ.), ἐπήνεγκον τὴν παρακμὴν τῆς Ρόδου, ἥτις διετήρησε καὶ μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Οὐεσπεσιανοῦ (69—79 μ. Χ.) τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς.

Ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη ἐν Ρόδῳ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, κατὰ τὸν Α΄ δὲ αἰῶνα ἀναφέρεται ἐπίσκοπος αὐτῆς ὁ Πρόχορος. Τὸν Θ αἰῶνα προήχθη εἰς μητρόπολιν, ἔχουσαν ὑφ' ἑαυτὴν 12 ἐπισκοπάς. Ἡ δὲ λατινικὴ ἐπισκοπή, ἥτις κατηργήθη τῷ 1523 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀνασυνέστη νῦν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν (1926).

Ἡ Ρόδος τῷ 470 ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν ἐκ Κιλικίας Ἰσαύρων, τῷ δὲ 515 ἰσχυρὸς σεισμὸς κατέστρεψεν αὐτήν· οὐχ ἧττον ὅμως, ὅτε ὁ Ἰουστινιανὸς μετά τινα ἔτη ἔκτιζε τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ Ρόδου ἐστάλησαν αἱ δωδεκάκις ἐλαφρότεραι πλίνθοι πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ τρούλλου. Τῷ 620 οἱ Πέρσαι ἐγένοντο κύριοι τῆς νήσου καὶ τῷ 653 κατέλαβον αὐτὴν οἱ Σαρακηνοί, διατηρήσαντες τὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ 658 ἢ 678. Οὗτοι διήρπασαν καὶ τὸν ὑπὸ σεισμοῦ καταπεσόντα Κολοσσὸν καὶ πολλοὺς θαυμαστοὺς κίονας τῶν ἀρχαίων ναῶν. Τῷ 717 οἱ Σαρακηνοὶ κατέλαβον καὶ αὖθις ἐπὶ μικρὸν τὴν Ρόδον. Ἔκτοτε ἡ νῆσος ἀνέλαβεν, ἀλλὰ τῷ 807 κατελήφθη ἡ ὕπαιθρος χώρα ὑπὸ τοῦ χαλίφου τῆς Βαγδάτης Ἀρούν-ἀλ-Ρασήδ, ἀπαγαγόντος αἰχμαλώτους καὶ λάφυρα. Τῷ 1097 κατέλαβον αὐτὴν οἱ Σταυροφόροι, ἔκτοτε δὲ κατέστη, λόγῳ τῆς ὡς πρὸς τὴν Παλαιστίνην θέσεως αὐτῆς, τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Βενετῶν, Πισατῶν, Γενουατῶν,

Νόμισμα τῆς πόλεως Ρόδου.

οἵτινες μετέσχον τῶν μετέπειτα Σταυροφοριῶν, καθ' ἃς καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διέτριψαν ἐπ' ὀλίγον ἐν Ρόδῳ, ὡς ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος κατὰ Μάϊον τοῦ 1191 καὶ ὁ Φίλιππος Β΄ (1180—1223). Τῷ 1204, τῶν Λατίνων καταλαβόντων τὸ Βυζάντιον, ὁ τέως διοικητὴς Ρόδου Λέων Γαβαλᾶς, μέγας κτηματίας ἀπὸ τοῦ 1182, βλέπων ὅτι ἐν τῇ ἐν Βυζαντίῳ ὑπογραφείσῃ μεταξὺ τῶν Λατίνων συμμάχων συνθήκῃ (κατ' Ὀκτώβριον 1204) ἡ Ρόδος ἔμελλε νὰ δοθῇ τοῖς Βενετοῖς, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν δεσπότην Ρόδου κληρονομικὸν (1204—1246) ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας, ἔκοψε δὲ καὶ νομίσματα. Εἶτα, ἀποβαλὼν τὴν ἐπικυριαρχίαν, συνηταιρίσθη τοὺς Βενετούς, ἐντεῦθεν δ' ἐξερράγησαν πόλεμοι, καθ' οὓς οἱ τῆς Νικαίας καὶ οἱ τοῦ Βυζαντίου εἶτα αὐτοκράτορες ἀνεκτήσαντο τὴν Ρόδον (1246—1283). Κύριοι κατόπιν τῆς νήσου ἐγένοντο οἱ ἐξ Ἀσίας Ἀϊδινόγληδες (1283—1309), οὓς ἐκδιώξαντες οἱ ἐξ Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων ἐκδιωχθέντες ἱππόται τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, ἢ **ἄλλως Νοσοκόμοι** ὀνομαζόμενοι, ἦρξαν τῆς Ρόδου μέχρι τοῦ 1522. Οἱ ἱππόται οὗτοι κατεσκεύασαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς παλαιᾶς ὀχυρώσεως φοβερὰ τείχη, ἡμικυκλικῶς περιλαβόντα τὴν πόλιν, ἤνοιξαν ἔξωθεν αὐτῶν βαθυτάτην καὶ πλατυτάτην τάφρον, διήνοιξαν πύλας μετ' ἀναλόγων γεφυρῶν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος διὰ τὴν κυκλοφορίαν καὶ ὕψωσαν προμαχῶνας καὶ πύργους καὶ ἐπάλξεις φερούσας τὰ ὀνόματα τῶν ἑπτὰ γλωσσῶν (τῶν ἐθνῶν ἐξ ὧν οἱ ἱππόται κατήγοντο), καταστήσαντες οὕτω τὴν Ρόδον ἀπόρθητον. Οἱ Ἕλληνες οὐδὲν ἔπαθον· διότι οἱ μεγάλοι μάγιστροι ἐτήρουν μᾶλλον εὐνοϊκὴν στάσιν ἀπέναντι τῶν ὀρθοδόξων, ἵνα ἔχωσιν αὐτοὺς συμμάχους ἐν πολέμῳ. Ἀπὸ τοῦ 1309—1522 ἐχρημάτισαν εἴκοσι καὶ εἷς μεγάλοι μάγιστροι, ὧν ὁ τελευταῖος, ὁ γενναίαν ἀντιτάξας ἄμυναν κατὰ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν Β΄, ἦτο ὁ ἐκ Γαλλίας Φίλιππος Βυλλιὲρ Δελὶλ-Ἀδὰμ (1521—1522). Οὗτος, γενναίως ὑποστὰς τὴν μακρὰν πολιορκίαν, ὑπέκυψεν ἐν τέλει εἰς αὐτήν, λόγῳ φθορᾶς τῶν τειχῶν, καταχώσεως τῆς τάφρου καὶ ἐλλείψεως ἐπικουρίας καὶ παρέδωκε διὰ συνθήκης τῇ 23 Δεκεμβρίου τὴν πόλιν, ἥτις ἐθεωρήθη μεγάλη ἐπιτυχία κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην τῆς τουρκικῆς δυνάμεως ἐποχήν. Οἱ ἱππόται ἐξῆλθον μετὰ τιμῶν, παρηκολούθησαν δ' αὐτοὺς καὶ 4.000 Ροδίων, οἵτινες περιπλανώμενοι ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐγκαθιδρύθησαν τέλος ἐν Μελίτῃ· ἐκ τῶν ἐναπομεινάντων δ' ἐν Ρόδῳ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν. Ἐν Μελίτῃ διὰ τῆς ἐμπορίας καὶ γεωργίας ὁπωσδήποτε εὐπορήσαντες συνέστησαν κοινότητα μετὰ ναοῦ καὶ σχολείου, ἐν Μπόργῳ. Κατὰ τὸ 1576 ὑπῆρχον τρεῖς ἑνοριακαὶ ἐκκλησίαι, ὧν σπουδαιοτέρα ἡ τῆς Παναγίας Δαμασκηνῆς. Σήμερον οἱ Ρόδιοι οὗτοι εἶναι οὐνῖται καὶ ἔχουσιν ἱερέα τὸν λόγιον παπᾶ Φραγκῖσκον Κέτταν, ὅστις καὶ διατηρεῖ τὸ ἀρχεῖον τῆς κοινότητος.

Οἱ Τοῦρκοι, κύριοι τῆς Ρόδου γενόμενοι, μετέβαλον τοὺς ναοὺς εἰς τεμένη, ἐπεδόθησαν δ' εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κατοχῆς μετὰ τὴν εἰς Μαρμαρίτσιον ἀναχώρησιν τοῦ σουλτάνου. Ἀλλ' ὁ μητροπολίτης Ρόδου Εὐθύμιος, φίλος τῶν ἱπποτῶν, ἐπεζήτησε διὰ συνωμοσίας τὴν ἀνακατάληψιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, προδοθεὶς ὅμως ἐσφάγη μετὰ πολλῶν ἄλλων. Ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ σῴζεται τὸ ἔγγραφον τῆς συνωμοσίας (Otho C. 9), φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Γεωργίου (Καλύβα) ἱερέως καὶ λογοθέτου Ρόδου. Τῇ 4 Μαΐου 1912 οἱ Ἰταλοὶ κατέλαβον τὴν Ρόδον μετὰ τὰς μάχας τῆς Ψίνθου καὶ τοῦ Ἀσγούρου καὶ ἔκτοτε διατελεῖ ὑπ' αὐτούς.

— *[Ἀρχ.]* Βλ. ἀνωτ. *Ρόδος* νῆσος.

— *[Γράμματα]* Ἡ *Ρόδος* **ἀναφέρεται ὡς πατρὶς** τοῦ Ὁμήρου, ἐξ **αὐτῆς δὲ κατήγοντο** : ὁ *Πείσανδρος*

Digitized by Google

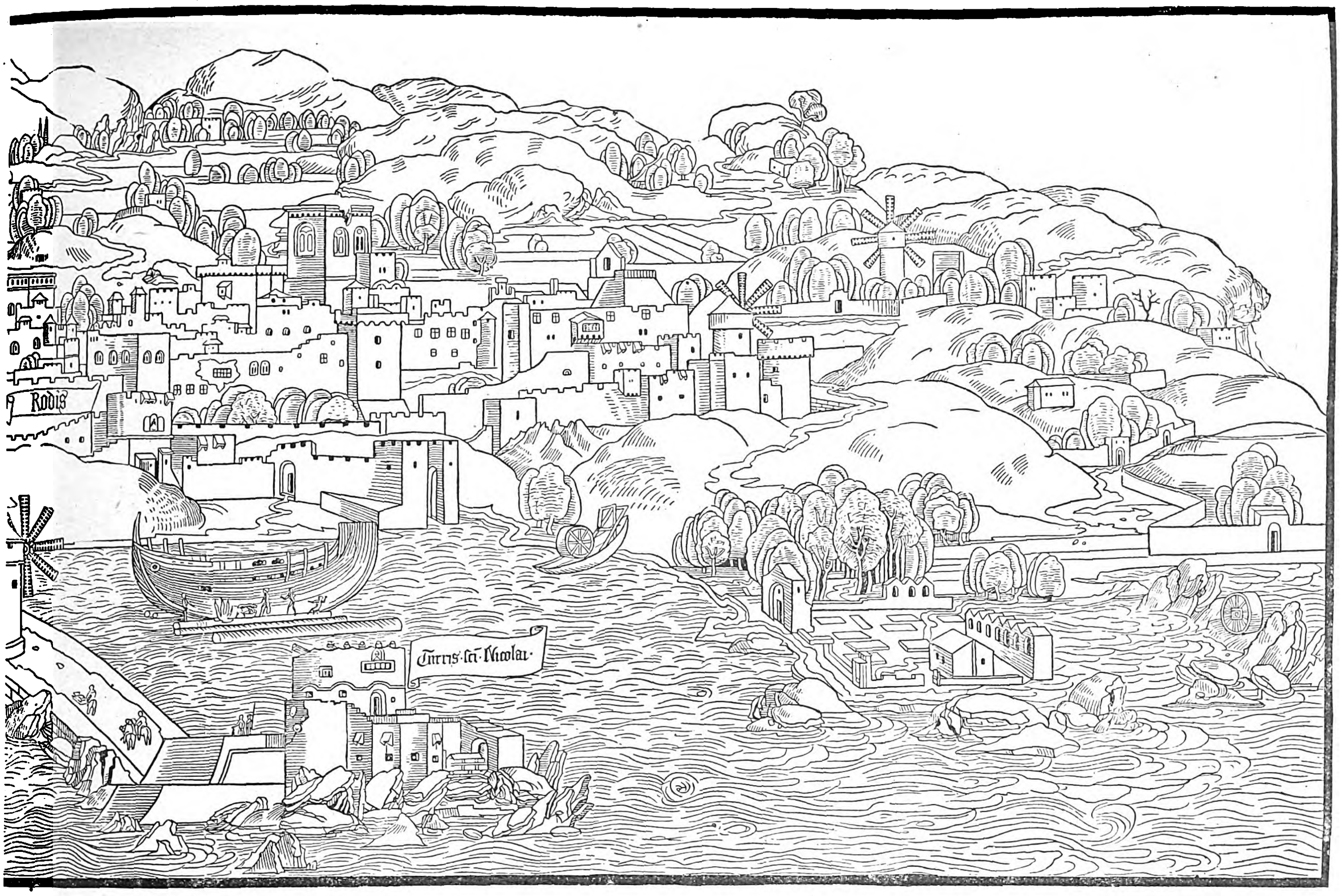

1523) κατὰ σχεδίασμα τοῦ 1483.

(Πείσων), ποιητὴς ἐκ Καμείρου, ὁ *Πισίνους* ποιητὴς ἐκ Λίνδου, *Εὐαγόρας* ὁ Λίνδιος, ποιητὴς καὶ φιλόσοφος, ὁ *Κλεόβουλος*, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, ἡ *Κλεοβουλίνη*, ἀδελφὴ τοῦ Κλεοβούλου, φιλόσοφος καὶ ποιήτρια, ὁ κωμικὸς *Ἀνθέας* ὁ Λίνδιος, ὁ ποιητὴς *Ἀριστομένης*, ὁ *Τιμοκρέων*, ἀθλητὴς καὶ ποιητής, σύγχρονος τοῦ Θεμιστοκλέους, περιβόητος διὰ τὴν λαιμαργίαν, οἱ τῆς μέσης κωμῳδίας ποιηταὶ *Ἀντιφάνης*, *Ἀλεξανδρίτης* καὶ *Ἀνταγόρας*, οἱ ἱστορικοὶ *Ἀντισθένης*, *Ἰδαῖος* καὶ *Σιμμίας*, ὁ φιλόσσφος *Εὔδημος*, ὁ ποιήσας τὰ «Ἀργοναυτικὰ» *Ἀπολλώνιος*, ὁ φιλόσοφος *Ἱερώνυμος*, ὁ *Παναίτιος* μαθηματικός, οἱ φιλόσοφοι *Ποσειδώνιος* καὶ *Ἑκάτων*, ὁ *Λεωνίδας* καὶ ὁ *Γεμῖνος* ἀστρονόμοι, ὁ κτηνίατρος *Κλεομένης*, ὁ φιλόσοφος *Μελάνθιος*, οἱ ποιηταὶ *Ξενοκράτης* καὶ *Παρμενίων*, ὁ ἱστορικὸς *Πραξιφάνης*, οἱ ῥήτορες *Φιλάγριος* καὶ *Στρατοκλῆς*, ὁ γραμματικὸς *Τιμαλχίδης*, ὁ λιμενογράφος *Τιμοσθένης*, ὁ φιλόσοφος *Ἀντώνιος*, ὁ ἱστορικὸς *Ἀριστοκλῆς*, ὁ ἑρμηνευτὴς *Ἀριστοτέλης*, οἱ ἱστορικοὶ *Διοκλῆς* καὶ *Διονύσιος*, ὁ φιλόσοφος *Εὐκρατίδας*, ὁ ἱστορικὸς *Εὔδοξος*, ὁ ἀστρονόμος *Ἵππαρχος*, οἱ ἱστορικοὶ *Καλλιξένης*, *Κάστωρ* καὶ *Κλειτοφῶν* καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὡσαύτως οἱ διδάσκαλοι τῆς ῥητορικῆς (βλ. λ. *Ροδιακὴ σχολή*): *Ἀρταμένης*, *Νικόστρατος*, *Ἀριστοκλῆς*, *Ἅβρων*, *Ἀπολλώνιος* (ὁ Μόλων), *Θεόδωρος*, *Στασίλας*. Ἐν τοῖς βυζαντινοῖς χρόνοις ἀνεφάνησαν πολλοὶ λόγιοι ἐν Ρόδῳ, ἐν αὐτῇ δὲ ἐποιήθησαν καὶ τὰ περιώνυμα «Ἐρωτικὰ ποιήματα» καὶ ὁ «Ἑκατόλογος τῆς Ἀγάπης».

—*[Γλωσσ.]* 1) *Ἀρχαία ροδιακὴ διάλεκτος.* Αὕτη μετὰ τῆς τῶν ἀποικιῶν της, ἤτοι τῆς ἐν Σικελίᾳ Γέλας καὶ τοῦ Ἀκράγαντος, ἀνῆκεν εἰς τὰς δωρικὰς διαλέκτους καὶ ἑπομένως παρουσιάζει τὰ κοινὰ τούτων χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα. Τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν της εἶναι τὰ ἀπαρέμφατα εἰς—μειν (ἀντὶ τοῦ παρὰ τοῖς Δωριεῦσι τύπου εἰς—μεν=ἀττικῶς—ναι), λ. χ. εἶμειν=εἶναι, θέμειν=θεῖναι. δόμειν=δοῦναι, ἀναγραφήμειν=ἀναγραφῆναι κ. οὕ. κ. Ὁ τύπος οὗτος παρετηρήθη καὶ εἰς ἐπιγραφὰς τῆς Καρπάθου καὶ Τήλου (ἀνοικοδομηθήμειν = ἀνοικοδομηθῆναι κ. λ.). Ἀξιοσημείωτος εἶναι πλὴν τούτου ὁ τύπος τοῦ γ' πληθυντικοῦ προσώπου τῆς προστακτικῆς εἰς (—εοντον)—εῦντον καὶ—σαντον (=ἀττ. σάντων): παρακαλεῦντον, ὀμόσαντον κ. λ.=ἀττ. παρακαλούντων, ὀμοσάντων (=ἂς παρακαλῶσιν, ἂς ὀμόσωσι), ἡ κατὰ τὰ εἰς—έω κλίσις τῶν εἰς—άω συνῃρημένων ῥημάτων: τιμεῖν, πειρούμενοι. ὁρμούμενοι κ.λ.=τιμᾶν, πειρώμενοι, ὁρμώμενοι, ἔτι δὲ ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου κατὰ τὸν ἐνεργητικὸν ἐνεστῶτα: γεγόνει, τετιμάκει, γεγόνειν ἀντί: γέγονε, τετίμηκε, γεγονέναι. Ὅπως ὅλαι σχεδὸν αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ διάλεκτοι, οὕτω καὶ ἡ ἀρχαία ροδιακὴ ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος νὰ ἐκτοπίζεται βαθμηδὸν ὑπὸ τῆς ἀττικῆς κοινῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ κυριωτέρα ἰδιορρυθμία της, ἤτοι τὰ ἀπαρέμφατα εἰς—μειν ἐξέλιπεν ἐνωρὶς (ἤδη ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ). Παρὰ ταῦτα ἡ ροδιακὴ διάλεκτος ἐξηκολούθει ὁπωσδήποτε νὰ ὑφίσταται καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἀναμεμειγμένη ὅμως πρὸς περισσότερα ὁσημέραι στοιχεῖα ἐκ τῆς κοινῆς καὶ ἀπεστερημένη τῶν ἰδιορρυθμοτέρων χαρακτηριστικῶν της. Τὰ κυριώτερα γραπτὰ μνημεῖά της εἶναι αἱ ἐν Ρόδῳ, Γέλᾳ, Ἀκράγαντι κ. ἀ. ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαί, ἐλάχιστα δὲ εἶναι τὰ λογοτεχνικὰ μνημεῖά της, καὶ ἰδίως τὸ

***Ρόδος:** Λαϊκαὶ ἐνδυμασίαι.*

ἀποσπάσματα τοῦ Ροδίου μελικοῦ ποιητοῦ Τιμοκρέοντος.

Νέα ροδιακὴ διάλεκτος. Ἡ διάλεκτος τῶν συγχρόνων Ροδίων ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν δωδεκανησιακῶν διαλέκτων, αἱ ὁποῖαι διακρίνονται διὰ τὴν μεγάλην ἀρχαϊκότητα καὶ ἰδιορρυθμίαν των. Ἀλλ' οὔτε εἰδικήν τινα πραγματείαν περὶ τῆς ροδιακῆς διαλέκτου ἔχομεν ἀκόμη, οὔτε ἀξίαν λόγου λαογραφικὴν συλλογήν. Ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, καὶ ἡ ροδιακὴ παρουσιάζει τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τῶν δωδεκανησιακῶν διαλέκτων, ἤτοι τὴν διάσωσιν τοῦ ληκτικοῦ Ν (παιδίν, τυρίν, τραπέζιν κλ.), τὰ διπλᾶ σύμφωνα τά τε ἀρχαιόθεν κληρονομηθέντα καὶ τὰ ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ Ν πρὸς ἑπόμενον σύμφωνον προελθόντα (πεθθερός, γρόθθος, ἀγκάθθιν, τὸθ θεόν, τὸλ λόσσ σου, στὸγ γάμοσ σου), τὴν ἀποβολὴν τῶν συμφώνων Β, Γ, Δ ἐν μέσῳ φωνηέντων (φοοῦμαι, γλήορα, μεάλος, ναελῶ=ἀναγελῶ, μηὲ=μηδὲ), τὴν ἐναλλαγὴν τῶν μέσων (γήχχω=βήχω, γάγια=βάγια, βούρνα=γούρνα, ἐβὼ=ἐγώ, συναῶδιν=συναγῶγι, δύψος=γύψος, γόντιν καὶ βόντιν=δόντι, Γημήτρις=Δημήτρις), τὴν τροπὴν τῶν συμπλεγμάτων ρχ, ργ, εἰς ρκ καὶ τοῦ ρθ εἰς ρζ (λ. χ. ἔρκομαι= ἔρχομαι, ἀρκάτης=ἐργάτης, πουρκὸς=ὑπουργός, ἦρτα=ἦρθα), τὴν προφορὰν τοῦ τ ὡς ζζ καὶ dζ: παίζζει καὶ παίdζει, στάζζει καὶ στάdζει κατὰ τόπους.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Annuario* de la Scuola archeologica di Atene (1914—1931).—*W. Ashburner*, The Rodian Sea Law (1909).—*F. de Belabre*, Rhodes of the Knights (1908).—*G. Bosio*, Dell'istoria della sacra religione e illustrissima militia di S. Giovanni Gierosolimitano (Roma 1594—1602).—*A Berg*, Die inseln Rhodus (Braunschweig 1861—1862).—*Billiotti-Cottret*, L'île de Rhôde 1881 (μεταφρ. *Μαλιαράκη* καὶ *Σ. Καραβοκυροῦ* 1881, I καὶ II).- *Becker*, De Rhodiorum primordiis (Lipsiae 1882).—*Bollermund*, De republica Rhodiorum (Heidelbergae 1886).—*Blinkenberg*, La Chronique du Temple Lindien (1912).—*Blinkenberg-Kinch*, Exploration archéologique de Rhodes (I—VI, 1903—1912).—*Bondelmontius*, «Liber Insularum Archipelagi (1422)» ἐξεδόθη ὑπὸ *Legrand* ἐν τῇ Description des îles de l'Archipel (1897). -*Boschini*, L'Archipelago Venezia (1658).—*Brüll*, Über den Dialekt der Rhodier (Programm Leobschütz 1875).—*Björkegren*, De sonis dialecti Rhodiacae (Upsala 1902).—*Δ. Βεϊστοκλέους*, Ἱστορία τῆς νήσου Ρόδου (Ἀλεξάνδρεια 1930).—*Π. Γνευτοῦ*, Τραγούδια δημοτικὰ τῆς Ρόδου (Ἀλεξάνδρεια 1926).—*Γ. Θ. Γεωργιάδου*. Ροδιακὸν ἱστορικὸν λεύκωμα (Ἀθῆναι 1912).—*Choiseul-Gouffier*, Voyage pittoresque en Grèce (1782—1822). — *Coronelli - Parisotti*, Isola di Rodi coll altre adjacenti (1688).—*Ch. Cottu*, L'île de Rhodes —*Dapper*, Description exacte des îsles de l'Archipel (1703).—*A. Dieterich*, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden (Wien 1908).—*Dussaud*, Les civilisations préhelléniques dans le bassin de la mer Égée (1914).—*Δρακίδου*, Λεύκωμα Δωδεκανήσων (Ἀθῆναι 1913).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ροδιακὰ ἡμερολόγια (1913—1919 καὶ 1926).—*T. E. Εὐαγγελίδου*, Ροδιακὰ (τ. Α', Ρόδος 1917. Τόμ. Β' τεῦχ. α', Ἀθῆναι 1929).—*Faccioli*, Le isole dell'Egeo occupate dalle armi Italiane.—*Federzoni*, L'Italia nell'Egeo (Roma 1917).—*Farochon*, Les Chevaliers de Rhodes et de Malte (Tours 1887).—*E. Flandini*, L'Isola di Rodi e le Sporadi (1912).—*Frieseman*, Description historique et géographique de l'Archipel (1789).—*Gabriel*, La sité de Rhodes (1921).—*W. Guérin*, L'îles de Rhodes (Παρίσιοι 1866, ἔκδ. β' 1880).—*H. v. Gaertringhen*. Inscriptiones insularum maris Aegaei (1905).—*H. v. Gelder*, Geschichte der alten Rhodier (Nijhoff 1900).—*G. Gerola*, Monumenti Mediaevali delle Tredici Sporadi (Bergamo 1914—1915).—*H. Gazalé*, Ἡ Ρόδος ἀπὸ γεωγραφικῆς, ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως (Κάϊρον 1929, ἀραβιστί) —*E. Hicks*, Greek Inscriptions of the British Museum.—*Heffter*, Die Götterdienste auf Rhodus im. (1827—1833, III hefte).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ueber die allgemeine Geographie der Insel Rhodus (Bruxelles 1828).—*Kebedgi*, Les îles de la Mer Égée occupées par les Italiens.—*Kergorlay*, Soirs d'Épopée en Chypre et Rhodes (1913).—*Κανᾶς Φωκίων*, Οἱ Ρόδιοι ἐν Μάλτᾳ (Ρόδος 1925).—*Kinch*, Vroulia de Rhodes (1914).—*Lacroix*, Iles de la Grèce (Παρίσιοι 1853).—*A. de Lougperier*, Les deux Gabalas Léon et Jean Seigneurs de Rhodes au XIII siècle (ἐν Revue Numismatique, 1869, σ. 441—452) καὶ ἐν *I. Σβορώνου* «Διεθνεῖ ἐφημερίδι τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας»).—*E. Δαγκάνη*, Ροδιακὸν ἡμερολόγιον (1929 καὶ 1930).—*Marden*, Greece and the Aegean islands (1807).—*Meursius*, Creta, Kyprus, Rhodus (1675).—*Menge*, Weber die Urgeschichte del'Insel Rhodus (1827).—*Maiuri-Jacobi*, Rapp. s. servizio archeol. a Rodi 1912—1927.—*Maiuri*, Κατάλογος τοῦ Μουσείου Ρόδου (Ρόδος 1919).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἐπιγραφαὶ Ρόδου (1917).—*Maiuri-G. Jacobi*, Rodi (1922).—*C. T. Newton*, Travels and discoveries in the Levant (I. 1865).—*Nachmanson*, Rhodische Beiträge (ἐν Bezzemberger's Bei-

Digitized by Google

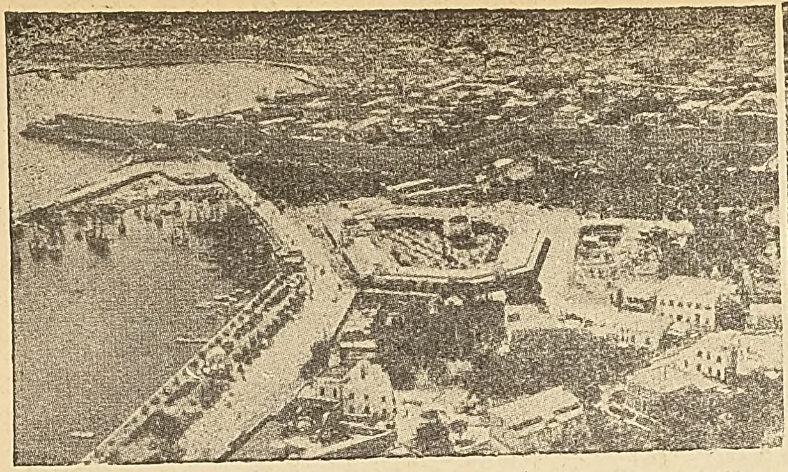
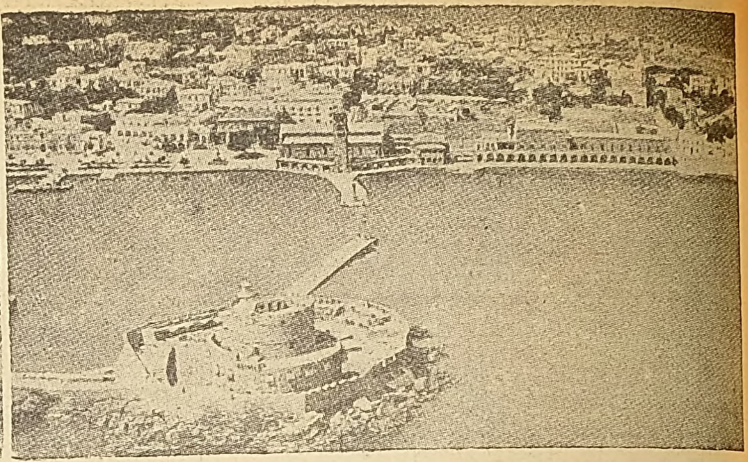

1) Ἄποψις τῆς πόλεως Ρόδου ἀπὸ ἀεροπλάνου. 2) Ἡ εἴσοδος τοῦ λιμένος, τὸ κυβερνητικὸν μέγαρον καὶ ἡ μητρόπολις.

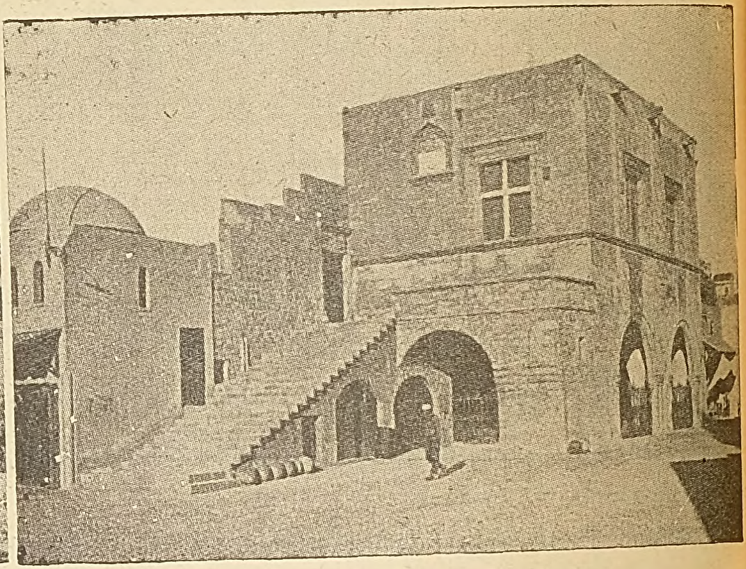

1) Τὸ ἐντὸς τῶν τειχῶν τμῆμα τῆς πόλεως Ρόδου. 2) Τὸ Φρουραρχεῖον (Castellania).

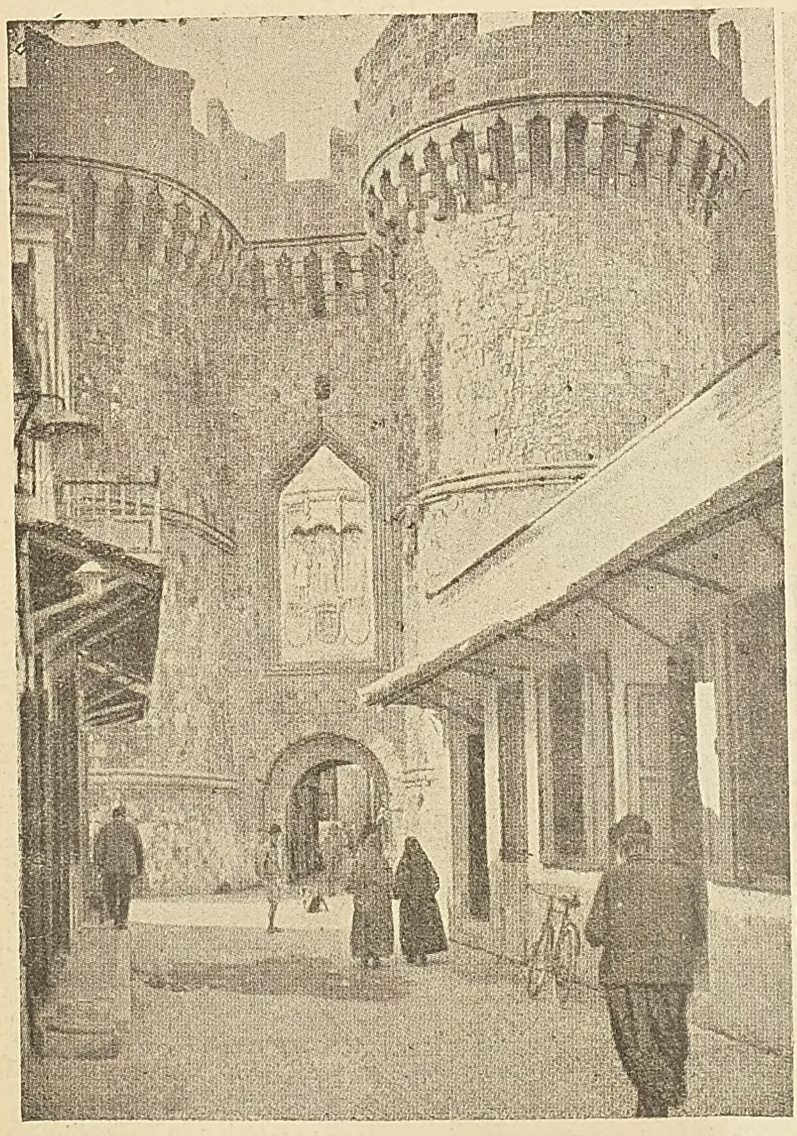
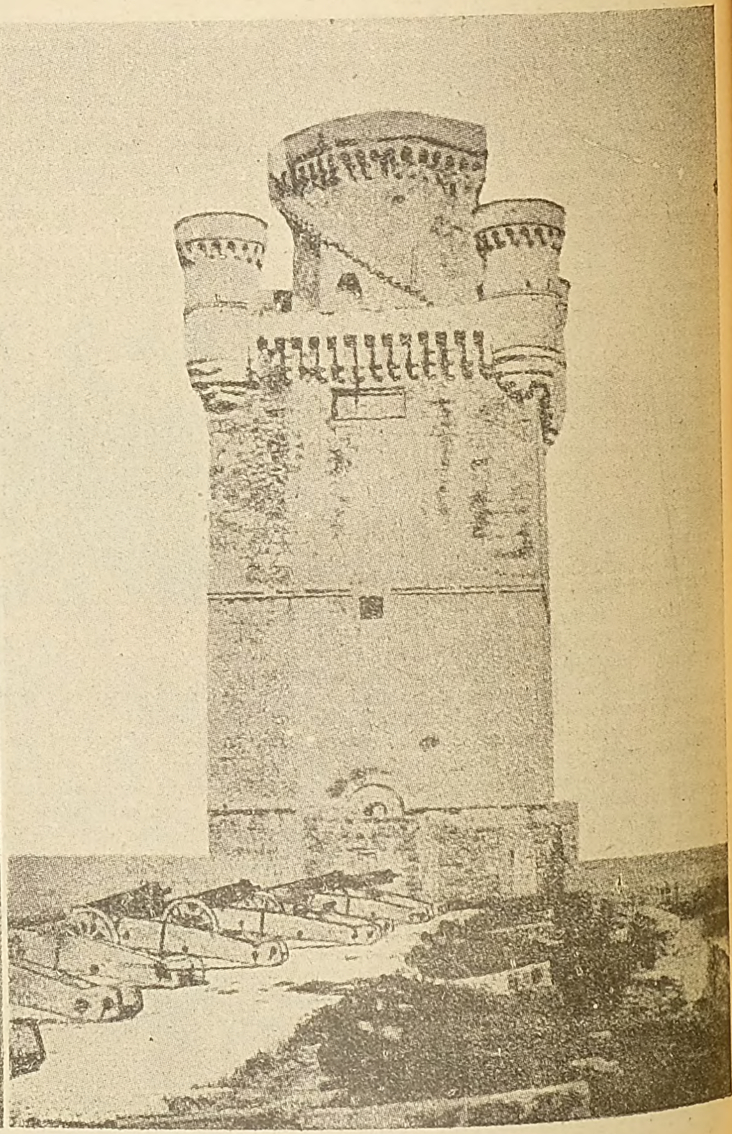

1) Ἡ πύλη τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. 2) Ὁ πύργος Naillac πρὸ τῆς καταρρεύσεως τοῦ 1863.

Digitized by Google

träge, 291 κ.ἑ.)—*Nilsson*, Timbres amphoriques de Lindos (1909).—*Pococke*, Observations on the Islands of the Archipelago, Asia Minor (1743—1745).—*Pouqueville*, Voyage de la Grèce (1826—1827).—*Prutz*, Die Anfänge der Hospitaliter auf Rhodos (1908).—*Χ. Παντελίδου*, Φωνητική τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας (Ἀθῆναι 1929).—*Pa·lsen*, Commentatio exhibeus Rhodi descriptionem Macedonica actate, Göttingae (1818).—*Randolph*, The present State of the Islands in the Archipelago (1687).—*Rost*, Rhodus (Altona 1823).—*Rottiers*, Description des monuments de Rhodes (Bruxelles 1830).—*L. Ross*, Reisen auf den Griechischen inseln des Aegaeischen Meeres (1852, τόμ. 4).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Reisen nach Kos, Halicarnassos, Rhodos und der Inseln Cypern (1852).—*Schumacher*, De Rhodo litterata (1760).—*Τοῦ αὐτοῦ*, De republica Rhodiorum commentatio. — *Stephanopoli*, Les îles de l'Égée (1912).—*Salivanow*, Umrisse zuralten Topographie der Inseln Rhodes (1892, ρωσιστί).—*Schneiderwirth*, Geschichte der Insel Rhodus (1868).—*Thevenot*, Relations d'un voyage fait au Levant (1664).—*Torr*, Rhodes in ancient times (1885).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Rhodes in modern times (1887).—*Τσιχλάκη*, Μικρασία καὶ Δωδεκάνησος (Ἡλιούπολις 1922).—*Tournefort*, A Voyage in the Levant (3 τόμ.).—*Tozer*, The Islands of the Aegean.—*Villeneuve-Bargemont*, Monuments des grands maîtres (1829)—*Vertot*, Histoire des Chevaliers hospitaliers (1726).—*M. Volonakis*, The island of roses and her eleven sisters (Λονδῖνον 1922).—*S. Zervos*, Rhodes, capitale de Dodécanèse (Παρίσιοι 1920). - *Π. Ζερλέντη*, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν νήσων (Ἑρμούπολις 1922).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Νησιωτικὴ ἐπετηρὶς (1918). Τ. Ε. Ε.—Ν. Γ. Μ.

— **Ρόδου *ναυμαχία***. Ὁ Νορμανδὸς ἡγεμὼν Βοημοῦνδος, σκοπῶν τὴν κατακράτησιν βυζαντινῶν χωρῶν, εἶχε καταπείσει τὸν ἐπίσκοπον τῆς Πίσης νὰ ἀποστείλῃ πρὸς βοήθειάν του ἰσχυρὸν στόλον. Περὶ τοῦ στόλου τούτου ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς ἐπληροφορήθη ὅτι ἀπετελεῖτο ἐξ 900 τριήρεων, διήρεων, δρομώνων καὶ ἄλλων μικροτέρων πλοίων. Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου τοῦ 1103 ὁ βυζαντινὸς στόλος ἐξέπλευσε τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ ἀρχηγοὺς τὸν μέγαν πριμικήριον Τατίκιον καὶ τὸν ἐκ Λομβαρδίας Λανδοῦλφον, μὲ κατεύθυνσιν τὸ ΝΑ. Αἰγαῖον. Παρὰ τὴν Κνίδον ἐλήφθη ἡ πληροφορία ὅτι τὰ πλοῖα τῶν Πισαίων κατηυθύνθησαν εἰς τὴν Ρόδον, πρὸς ἣν ἔπλευσε καὶ ὁ βυζαντινὸς στόλος. Οἱ δύο στόλοι συνηντήθησαν μεταξὺ Ρόδου καὶ Πατάρων, πρῶτος δὲ ἐπετέθη ὁ αὐτοκρατορικός, ἐνῷ οἱ Πισαῖοι ἀντιπαρετάχθησαν ἐν βίᾳ πρὸς ἄμυναν. Ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο ἀσυντάκτως, ἀλλὰ ζωηροτάτη. Πρῶτος ὁ Πελοποννήσιος κόμις Περιχύτης, κυβερνῶν μονήρη, ὥρμησεν εἰς τὸ μέσον τοῦ πισαϊκοῦ στόλου ἐξακοντίζων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τοῦτον μιμούμενος ὁ κόμις Ἐλεήμων κατέκαυσε διαδοχικῶς τέσσαρα πισαϊκὰ πλοῖα. Οὕτως ἡ συμπλοκὴ ἐγενικεύθη, τοῦ πισαϊκοῦ στόλου ἀναγκασθέντος πρὸ τῆς ὁρμῆς τῶν βυζαντινῶν πλοίων νὰ στρέψῃ πρὸς ὑποχώρησιν. Κ.Β.Π.

ροδόσταγμα (τό), καὶ *ροδόσταμο*. Τὸ ἀπόσταγμα, ὅπερ λαμβάνεται ἐκ τῶν ρόδων ἄλλως, *τριανταφυλλόνερο*· κοινότατον ἀρωματικὸν ὕδωρ, ὅπερ εἶναι διάλυμα *ροδελαίου* (βλ. λ.) ἐν ὕδατι· τὸ ροδόσταγμα τῶν φαρμακείων περιέχει συνήθως εἰς 1000 γραμ. ὕδατος 4 σταγόνας ροδελαίου. Ἐν Ἑλλάδι ροδόσταγμα παράγει κυρίως ἡ Χίος.

Ροδόσταμος. Οἰκογένεια ἑλληνική, καταφυγοῦσα εἰς Κέρκυραν ἐκ Ρόδου, μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1522 καὶ ἀναγραφεῖσα εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον τῷ 1586. Ἀρχηγέτης τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *Οὐΐδων*, σπουδαιότερα δὲ μέλη αὐτῆς: —1) *Στάμος*. Υἱὸς τοῦ πρώτου μετοίκου, ἰατροχειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1550. Τῷ 1599 ἀνεκηρύχθη ἀρχίατρος τῆς κοινότητος Κερκύρας. Διὰ τὰς πολλάς του ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἐνετικὸν στρατόν, ἐδωρήθη αὐτῷ τῷ 1607 ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς γερουσίας ἐντὸς τῆς πόλεως γήπεδον διὰ νὰ οἰκοδομήσῃ οἶκον καὶ τῷ 1620 τὸ ἰχθυοτροφεῖον τοῦ Γουβίου ἐν Κερκύρᾳ. Ἀπέθανε τῷ 1637. —2) *Ματθαῖος* (1710—1796), ἰατρός. —3) *Ἀντώνιος*, υἱὸς τοῦ Ματθαίου (1737—1821), ἰατροφιλόσοφος, μέλος τῆς ἐπὶ τῶν Γάλλων συσταθείσης Ἰονίου Ἀκαδημίας (1807—1814), εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσε πλείστας διατριβάς. Συνέγραψεν ἰταλιστὶ ἱστορίαν τῆς Κερκύρας, παραμείνασαν ἀνέκδοτον. —4) *Μᾶρκος-Ἀντώνιος* (1813—1901), νομικός, διατελέσας αὐλάρχης τοῦ Γεωργίου Α'. Π. Θ. Σ.

Ροδόσταυρος, *πρίγκιψ* ἢ *ἱππότης τοῦ ἀετοῦ καὶ τοῦ πελεκάνου* (Prince de Rose-Croix ἢ Chevalier de l'Aigle et du Pélican) *[Τεκτον.]*. Ὁ 18ος βαθμὸς τοῦ ἀρχαίου καὶ ἀποδεδεγμένου σκωτικοῦ δόγματος τοῦ ἐλευθεροτεκτονισμοῦ, ἕβδομος καὶ τελευταῖος τοῦ γαλλικοῦ δόγματας, 47ος εἰς τὸ δόγμα τοῦ Μισραΐμ καὶ εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων καὶ ἀρχαιοτέρων βαθμῶν τοῦ φιλοσοφικοῦ τεκτονισμοῦ. Ἀπονέμεται ὑπὸ συνεδρίου καλουμένου «Περιστύλιον», τὰ δὲ κύρια σύμβολα τοῦ βαθμοῦ εἶναι ὁ σταυρὸς μετὰ τοῦ ρόδου (rose-croix), ὁ πελεκάνος τρέφων τὰ νεογνά του διὰ τοῦ αἵματος τῶν σπλάγχνων του, καὶ ὁ ἀετός. Ἐν τῇ στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ του ὁ βαθμὸς τοῦ Ροδοσταύρου ἔχει χριστιανικὴν χροιάν, ἐφ' ᾧ καί τινες τῶν ἱστορικῶν ἀποδίδουν τὴν ἵδρυσίν του εἰς προσπάθειαν ἐκχριστιανισμοῦ τοῦ τεκτονισμοῦ καὶ ἀντικαταστάσεως τῆς σοφίας, τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ κάλλους διὰ τῆς χριστιανικῆς τριλογίας τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης. Ι. Π. Γ.

—**Ροδοσταύρων** *τάγμα* ἢ *ἑταιρεία* (Ordre des Rose-Croix). Μυστικὴ ἑταιρεία, περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἱδρύσεως τῆς ὁποίας οὐδὲν θετικὸν εἶναι γνωστόν. Κατὰ τὸν Γερμανὸν μυστικὸν φιλόσοφον Βαλεντῖνον («Fama Fraternitatae Rosae-Crucis») ἱδρυτὴς τῆς ἑταιρείας ταύτης εἶναι ὁ Γερμανὸς ἱππότης Χριστιανὸς Ροζενκρόϋτς (Christian Rosenkreutz), ὅστις λέγεται, ὅτι ἐταξίδευσεν ἀνὰ τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα διὰ νὰ διδαχθῇ τὰς μαγικὰς ἐπιστήμας, ἐκεῖ δὲ ἐμυήθη παρὰ τῶν ραββίνων τῆς Παλαιστίνης καὶ τῶν Ἀράβων καὶ ἄλλων φιλοσόφων τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὰ μυστήρια τῆς καββάλας, τὸν ἑρμητισμὸν καὶ τὴν θεοσοφίαν. Περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς μυήσεως, τῆς κοσμογονίας καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν Ροδοσταύρων οὐδὲν ἐκ θετικῶν πηγῶν εἶναι γνωστόν. Εἶναι ἐν τούτοις πιθανὸν ὅτι τὰ μέλη αὐτοῦ ἐμυοῦντο εἰς τὸν ἑρμητισμόν, τὴν καββάλαν, τὴν ἀριθμοσοφίαν, τὴν ἀλχημείαν καὶ τὰ μυστικὰ τῆς φύσεως καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὴν ἀνωτέραν μύησιν. Φαίνεται ἐπίσης, ὅτι οὐδέποτε οἱ Ροδόσταυροι ἀπετέλεσαν ὠργανωμένον σῶμα, ἐθεωροῦντο δὲ ἀνήκοντες εἰς τὸ τάγμα, ὅσοι κατεῖχον ὡρισμένας μυστικὰς γνώσεις. Ἀποκαλοῦντες ἑαυτοὺς *Ἀοράτους Ἀδελφοὺς* καὶ ἔχοντες ὡς ἔμβλημα σημεῖον ἀναγνωρίσεως τὸ ρόδον ἐντὸς σταυροῦ (rose-croix), συμβολίζον τὴν ἀνωτάτην μύησιν, ἀποκτωμένην διὰ τῆς θυσίας καὶ τῆς ἐπιμονῆς, ἀλληλογραφοῦν καὶ ἀνεκοίνουν ἀμοιβαίως τὸ ἀποτέλεσμα τῶν μελετῶν των. Μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ τάγματος συγκαταλέγονται ὁ Ρογῆρος Βάκων, ὁ Παράκελσος, ὁ Ροβέρτος Φλέντ (Fludd), ὁ Γκαῖτε, ὁ Ἡλίας Ἄσμολ κ. ἄ. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ἀποδίδεται ἡ εἰσαγωγὴ ὡρισμένων θεωριῶν τῶν Ροδοσταύρων εἰς τὰ ἐλευθεροτεκτονικὰ τυπικὰ τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ἑταιρεία φαίνεται ὅτι ἔπαυσεν ὑφισταμένη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, διεδέχθησαν δὲ ταύτην διάφοροι συγγενεῖς μυστικαὶ ὀργανώσεις, ὡς ἡ ἑταιρεία τῶν «Ἀδελφῶν τοῦ χρυσοῦ ροδίνου σταυροῦ» ἐπεκταθεῖσαι ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Σουηδίᾳ, καὶ ἡ ἑταιρεία τῶν «Μεμυημένων ἀδελφῶν τῆς Ἀσίας». Η. Π. Γ.

ροδόσταχυς (ὁ) (Rodostachis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βρομελιοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν νοτίων ἀμερικανικῶν χωρῶν. Εἴδη τινὰ καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

ροδοστεφὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἐστεμμένος μὲ ρόδα, ὁ φέρων ρόδινον στέφανον.

ροδοστηθία (ἡ) (Rodostethia) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λαριδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τοὺς λάρους πτηνὰ μὲ σῶμα εὔρωστον, χρῶμα λευκὸν ἢ λευκόφαιον καὶ ὀφθαλμοὺς ζωηρῶς ἐρυθρούς. Τὰ ἐλάχιστα εἴδη τοῦ γένους ἀπαντῶσιν εἰς τὰς παγωμένας ἀκτὰς τῶν βορειοτάτων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

ροδόσωμον (τὸ) (Rhodosomon) *[Ζῳολ.]*. Γένος χιτωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀσκιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσκιδιιδῶν*, περιλαμβάνον περιωρισμένον ἀριθμὸν εἰδῶν ἀπαντώντων εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ροδοτίλιθος (τὸ) (Rhodotilith) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον τοῦ *ἰνεσίτου* (βλ. λ.). Γ. Β.

Ροδοτόβι, ἢ *Ροδοτόπι [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 685. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, ὑφ' ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Νεοχώρι* (κάτ. 179), καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

ροδότυπος (ὁ) (Rhodotypus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη θαμνωδῶν φυτῶν, ἰθαγενῶν τῆς Ἰαπωνίας. Τινὰ εἴδη καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Ροδούνιστα *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐορδαίας χωρίου *Κρυόβρυση* (βλ.λ.).

Ροδουντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον ἐπὶ τοῦ ὄρους Οἴτης ἐν Φωκίδι, κτισθὲν μετὰ τοῦ γειτονικοῦ Τειχιοῦντος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν πρὸς φρούρησιν τῶν ὑπὲρ τὴν Ἡράκλειαν τὴν Τραχινίαν (νῦν Σιδηρόπορτα) καὶ τὰς Θερμοπύλας διαβάσεων (*Στράβ*. IX, 428). Α. Θ. Σ.

Ροδοῦσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Καρίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Rhodusa: 5,35 § 131). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Ροδιά*.

Ροδοῦσαι *[Γεωγρ.]*. Δύο νησῖδες πρὸς ΝΑ. τῶν Πριγκιπονήσων, βορειοανατολικὸν κέρας τοῦ κολπίζοντος ὅρμου Τούζλα τῆς Προποντίδος, ἀριστερᾷ δὲ τῷ καταπλέοντι τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας καὶ πρὸ τοῦ στομίου του. Εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην (πλάτ. 40° 47' 15'' Β., μῆκ. 29° 15' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 224: Sea of Marmara) σημειοῦνται ὡς Deserters islands. Σ. Ε. Λ.

ροδοφύκη (τὰ) (Rhodophyceae) *[Βοτ.]*. Κατηγορία φυκῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν*, περιλαμβάνουσα τὰ φύκη ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ χλωροφύλλη σχηματίζει ἐρυθρὰ κοκκία. Ἡ χρωστικὴ οὐσία τῶν κοκκίων τούτων καλεῖται *φυκοερυθρίνη*. Γενικῶς τὰ ροδοφύκη ἔχουσι χρῶμα ἐρυθρόν, θαλλὸν πάντοτε πολυκύτταρον, σχήματος νηματοειδοῦς, πεπλατυσμένου ἢ σφαιροειδοῦς. Πολλαπλασιάζονται δι' ἀκινήτων σπόρων, ἅτινα καλοῦνται *τετρασπόρια*, σχηματιζόμενα ἀνὰ τέσσαρα ἐντὸς τῶν μονοκυττάρων σποριαγγείων. Δ. Ν. Π.

ροδοφυλλίτης (ὁ) (Rhodophyllit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν χλωριτῶν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ *πεννίνου*, μέλους τῆς ὁμάδος ταύτης, διακρίνεται δὲ ἐκ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς χρώμιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Texas τῆς Ἀμερικῆς. Γ. Β.

ροδόφυτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ἐπὶ τόπου, ὁ πεφυτευμένος ροδᾶς, τόπος ὅπου καλλιεργοῦνται ροδαῖ.

ροδοχιτὼν (ὁ) (Rhodochiton) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χοιραδιοειδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ ἄνθη μὲ εὐρύτατον κάλυκα καὶ σωληνοειδῆ ἢ πολυγωνικὴν στεφάνην. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τοῦ Μεξικοῦ, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐντὸς θερμοκηπίων πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

ροδόχρους (ὁ, ἡ), —*ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ρόδου, ροδοκόκκινος, τριανταφυλλύς.

— **ροδόχρουν** *ἀλγόλης [Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν χρῶμα παράγωγον τῆς ἀνθρακινόνης.

Ροδόχρουν Βεγγάλης. Συνθετικὸν χρῶμα, παράγωγον τῆς φλουορεσκεΐνης. Χρησιμοποιεῖται πρὸς βαφὴν μετάξης. Σ. Γ.

— **ροδόχρους** *χαλαζίας* (Rosenquarz) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. Τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν λαμβάνει ὁ κοινὸς *χαλαζίας*, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζει τὸ γλυκὺ κόκκινον χρῶμα τοῦ ρόδου. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Φινλανδίαν, τὰ Οὐράλια, τὴν Ἰαπωνίαν κ. ἄ. Γ. Β.

ροδόχρωμον (τὸ) (Rhodochrom) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν χλωριτῶν. Ἀποτελεῖ προϊὸν ἀλλοιώσεως χρωμιούχων ὀλιβινικῶν πετρωμάτων πρὸς σερπεντίνην, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τεφρὰ ἕως λεπιδώδη συσσωματώματα μὲ χρῶμα τεφρόμαυρον ἕως ἰῶδες, εἰς τὸ Kyschtymsk τῶν Οὐραλίων καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν νῆσον Τῆνον. Γ. Β.

ροδοχρωσίτης (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνθρακικὸν μαγγάνιον (βλ. *διαλογίτης*).

Ροδοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀνασελίτσης τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενο *Ραδοβίστι* ἢ *Κρυφός*. Κάτ. (1928) 344. Ἀποτελεῖ ἴδιαν κοινότητα, ἔχουσαν ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ροδοψίνη (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Καλεῖται οὕτω, ἢ *ἐρυθροψίνη* καὶ *πορφύρα τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς*, ἡ οὐσία, ἥτις, ὅταν ἀφεθῇ ὁ ὀφθαλμὸς ἐπί τινα χρόνον ἐν τῷ σκότει, ἀναφαίνεται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τμῆμα τῶν ραβδίων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς καὶ ἥτις ἐξαφανίζεται ἅμα ὡς ὁ ὀφθαλμὸς ὑποστῇ τὴν ἐπήρειαν τοῦ φωτός. Ἡ ροδοψίνη ἀνεκαλύφθη τῷ 1876 ὑπὸ τοῦ Boll. Β. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ

Ροδρίγος, *μάρτυς* (Rudericus καὶ Rodrigue). Ἐν Egabre τῆς Ἱσπανίας γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος, ἐσπούδασεν ἐν Κορδούῃ καὶ ἐγένετο ἱερεύς. Καταγγελθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξωμότου ἀδελφοῦ του εἰς τὸν Σαρακηνὸν καδῆν ὅτι Μωαμεθανὸς ὢν μετέστη εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν. Ἐκεῖ ἀποκεφαλισθεὶς μετά τινος Σολομῶντος τῷ 857, ἑορτάζεται μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 13 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

—**Ροδρίγος**, ἢ ***Ροδέριχος*** (Roderic, ἢ Rodrigo). Τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Βησιγότθων τῆς Ἱσπανίας, ἀποθανὼν τῷ 713. Δοὺξ τῆς Βαιτικῆς κατὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Βικίζα (709), ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς βασιλέα τὸν υἱόν του Ἀκίλλαν. Ἐπηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Ροδέριχος ὑπερίσχυσε τελειωτικῶς (710) τοῦ ἀντιπάλου του, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὁποίου ἐφονεύθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν. Ἄλλα μέλη ὅμως τοῦ βασιλεύοντος οἴκου κατέφυγον πλησίον τοῦ Ἰουλιανοῦ, Βυζαντινοῦ κυβερνήτου ἐν τῇ Β. Ἀφρικῇ, ὅστις προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 709 εἶχον εἰσβάλει ἤδη εἰς Ἱσπανίαν πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ Ροδερίχου. Τῷ 711 ὁ Ἰουλιανὸς καὶ ὁ Ταρὶκ κατέλαβον τὸ Γιβραλτὰρ καὶ τὸ Ἀλγεθίρας. Ὁ Ροδέριχος εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν Βόρειον Ἱσπανίαν πολεμῶν κατὰ τῶν Βάσκων καὶ τῶν Φράγκων. Οἱ Ἄραβες ἐβάδισαν κατὰ τῆς Κορδούης, ἀλλ' ἡ προέλασίς των ἀνεκόπη ὑπὸ ἑνὸς ἀνεψιοῦ τοῦ Ροδερίχου. Ὅταν οὗτος προσέτρεξεν, εὗρε τοὺς Ἄραβας ἐστρατοπεδευμένους μεταξὺ τῆς Μεντίνα Σιντόνια καὶ τοῦ Βέχερ ντὲ λὰ Φροντέρα (Κάδιξ). Ἡττηθείς, κατόπιν προδοσίας, ἐν τῇ συναφθείσῃ μάχῃ (711), ὑπεχώρησε πρὸς τὴν Ἐστρεμαδούραν, ἐνῷ

Digitized by Google

ὁ Ταρὶκ ἤρχιζε τὴν πολιορκίαν τῆς Σεβίλλης καὶ ἐκυρίευε τὴν Κορδούην καὶ τὸ Τολέδον. Ὁ Ροδέριχος, συναθροίσας νέον στρατόν, συνέχισε τὸν ἀγῶνα, περιαγαγὼν εἰς δεινὴν θέσιν τὸν Ταρίκ, ὅστις ἐζήτησεν ἐνισχύσεις παρὰ τοῦ κυβερνήτου τοῦ Μάγκρεμπ Μουσᾶ ἢ Μουζᾶ. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἰσήλασεν εἰς Ἱσπανίαν τῷ 712 ἐπὶ κεφαλῆς σημαντικῆς δυνάμεως καὶ κατέλαβε μετὰ πείσμονα ἀντίστασιν, παραταθεῖσαν ἐπὶ ἔτος, τὴν Μερίδαν. Ὁ Ροδέριχος ὑπεχώρησε τότε εἰς Πέντα ντὲ Φράντσια (Σαλαμάνκα), ὅπου ὁ Ταρὶκ καὶ ὁ Μουσᾶ τὸν κατεδίωξαν. Ἡ τύχη τῆς Ἱσπανίας ἐκρίθη τελειωτικῶς ἐν τῇ μάχῃ τῆς Σεγκοχουέλα (Σεπτ. 713), καθ' ἣν ὁ Ροδέριχος ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη. Μετὰ τὴν νίκην του ταύτην ὁ Μουσᾶ ἐκήρυξε τὴν κυριαρχίαν τοῦ χαλίφου ἐφ' ὅλης τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Γ. Α. Κ.

Ρόδσεϋ (Rothesay) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας καὶ πρωτεύουσα τῆς νησῖδος Μπιούτ, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Κλάϊντ, πρὸς Δ. τῆς πόλεως Γλασκώβης. Καθ' ἕκαστον Ἰούλιον διεξάγονται αὐτόθι σημαντικοὶ ἀγῶνες ποδηλασίας. Κάτ. 15.218. Σ.Κ.Γ.

ροδὺ (τό)· δημοτ., τὸ χρῶμα τοῦ ροδιοῦ, ἄλλως *γκρενά*.

ροδυμενία (ἡ) (Rhodymenia) *[Βοτ.]*. Γένος φυκῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδυμενοειδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ φύκη εἰς πλείστας θαλάσσας ἀπαντῶντα. Δ. Ν. Π.

ροδυμενοειδῆ (τὰ) (Rhodymenaeae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυκῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ροδοφυκῶν*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶναι ἡ *ροδυμενία* (βλ. λ). Δ. Ν. Π.

Ρόδων. Ἄγνωστον πόθεν καταγόμενος, ἐχρημάτισε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικῆς σχολῆς, ἣν μετέφερεν εἰς Σίδην τῆς Παμφυλίας, ὅπου μετ' ὀλίγον διελύθη. Ε. Γ. Π.

— **Ρόδων.** Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς. Ἐκ Μ. Ἀσίας καταγόμενος, μετέβη περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Τατιανοῦ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κομμόδου (180—192) συνέταξε διάφορα συγγράμματα, ἐξ ὧν ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει τὸ κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ Μαρκίωνος καὶ ὑπόμνημά τι εἰς τὴν «Ἑξαήμερον», παραθέτων βραχύτατα μόνον ἀποσπάσματα αὐτῶν. Ε. Γ. Π.

ροδών, —*ῶνος*· ἄλλως *ροδωνιὰ* (βλ. λ.).

—**«Ροδὼν»** (ἀργ. *Γκιουλιστάν*). Ποίημα τοῦ Πέρσου ποιητοῦ *Σααδῆ* (βλ. λ.).

Ροδώνας *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ξινοῦ Νεροῦ (Ἐξῆ-Σοῦ) τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρότερον καλούμενον *Γκιουλέντζα*. Κάτ. (1928) 110. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀμαράντων (Σουρλόβου) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Ρόμποβο*. Κάτ. (1928) 282.

Ροδώνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 714 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Δουλούκιοϊ*.

Ροδώνι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Περιβόλας τῆς Αἰγίνης, διανοιγόμενος εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς ἐρημονήσου Μονῆς (πλάτ. 37° 41' 30" Β., μῆκ. 23° 26' 20" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana). Σ. Ε. Λ.

ροδωνιὰ (ἡ)· φυτεία ροδῶν, τόπος ὅπου καλλιεργοῦνται πολλαὶ ροδαῖ, ροδόκηπος, ἄλλως *ροδών*.

— **«Ροδωνιά».** Συλλογὴ παροιμιῶν, γνωμικῶν καὶ ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ Ἰωσήπου, Πλουτάρχου, Αἰλιανοῦ, Συνεσίου, Δίωνος Χρυσοστόμου, Χορικίου, Προκοπίου τοῦ ἐκ Γάζης, ἐκκλησιαστικῶν ἱστορημάτων τοῦ Εὐσεβίου καὶ Θεοδωρήτου, Νικηφόρου Χούμνου καὶ ἄλλων τῆς ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν σοφίας. Τὸ ἔργον ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Μακαρίου Χρυσοκεφάλου, μητροπολίτου Φιλαδελφείας, μεσοῦντος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Villoison ἐν «Anecdota Graeca» (τόμ. Β', σ. 4—79). Τ. Ε. Ε.

Ροδωνιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρότερον καλούμενον *Λάλα*. Κάτ. (1928) 424. Ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, ἔχουσαν ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τρεῖς ὑδρομύλους.

Ροδωνιὲς *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τῆς κοινότητος Τσακώνων (Τσάκων Μαχαλᾶ) τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας (Ἐνωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης: *Ἄνω Ροδωνιὲς* (πρότερον καλούμεναι *Τουρμανλῆ*) μὲ (1928) 103 κατ., καὶ *Κάτω Ροδωνιὲς* μὲ 110 κατ.

Ροδῶπις. Διάσημος ἑταίρα θρᾳκικῆς καταγωγῆς, δούλη τοῦ Σαμίου Ἰάδμονος καὶ σύνδουλος τοῦ Αἰσώπου. Ἐξαγορασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σαμίου Ξάνθου, ἐπωλήθη εἰς Ναυκράτιδα τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμάσιος (570—526 π. Χ.), ὅπου ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμά της πρὸς ὄφελος τοῦ κυρίου της. Ἐλθὼν εἰς Ναυκράτιδα χάριν ἐμπορίας Χάραξος ὁ Σκανδρωνύμου, ἀδελφὸς τῆς ποιητρίας Σαπφοῦς, ἠγάπησεν αὐτὴν παραφόρως καὶ ἐξηγόρασεν ἀντὶ ἁδροτάτης τιμῆς. Ἀπέκτησε δὲ τόσα πλούτη, ὥστε ἐλέγετο περὶ αὐτῆς ὅτι ἔκτισε μίαν τῶν πυραμίδων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν πιστεύει ὁ Ἡρόδοτος. Ἐν τούτοις, ἐκ τοῦ δεκάτου τῶν κερδῶν της κατασκευάσασα «ὀβελοὺς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους», ἀφιέρωσεν εἰς τοὺς Δελφούς, τοὺς ὁποίους εἶδεν ὁ Ἡρόδοτος (*Ἡροδ.* Β, 134—135). Ὑπὸ τῆς Σαπφοῦς ὀνομάζεται *Δωρίχα* καὶ ὑβρίζεται ἔν τινι ποιήματί της, ὡς κλέψασα τὸν ἀδελφόν της. Πολὺ πιθανὸν τοῦτο νὰ ἦτο τὸ πραγματικόν της ὄνομα, τὸ δὲ ὄνομα Ροδῶπις (=ροδοπάρειος) νὰ ἔλαβεν ἕνεκα τῆς ὡραιότητός της. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XVII, 808) καὶ τοῦ Αἰλιανοῦ (Ποικ. Ἱστορ. XIII, 33), ἐνῷ ἐλούετο αὕτη εἰς τὴν θάλασσαν, ἀετός τις ἥρπασε τὸ ἕτερον τῶν σανδαλίων της καὶ ἐνῷ ἵπτατο, ἔπεσε τοῦτο πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ βασιλέως Ψαμμητίχου, δικάζοντος ἐν Μέμφιδι. Ἐκπλαγεὶς ὁ βασιλεὺς καὶ θαυμάσας «τοῦ ὑποδήματος τὸν ρυθμὸν καὶ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τὴν χάριν», ἀνεζήτησεν αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐνυμφεύθη αὐτήν. Α. Θ. Σ.

Ροδωποῦ, καὶ ***Ροδοποῦ*** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. 467. Ἡ κοινότης περιλαμβάνει καὶ χωρία *Ἄσπρα Νερὰ καὶ Ἀστράτηγος*. —2) Χερσόνησος τῆς Κρήτης, ὀνομαζομένη καὶ *Σπάθα*, ἀπολήγουσα εἰς ὁμώνυμον ἀκρωτήριον, τὸ πάλαι Ψακὸν ἢ Τίτυρον, κειμένη πρὸς ἀνατολὰς τῆς χερσονήσου τῆς Ἁγίας Εἰρήνης καὶ σχηματίζουσα μετ' αὐτῆς τὸν κόλπον τῆς Κισάμου. ΕΡ. Μ.

Ροέλας (Roelas), ***Ἰωάννης ντὲ λὰς*** —. Ὀνομαστὸς Ἱσπανὸς ζωγράφος (1559—1625). Διετέλεσεν ἱερεὺς ἐν Σεβίλλῃ, ἐξετέλεσε δὲ μακρὰν σειρὰν συνθέσεων ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων. Ἡ τέχνη του διακρίνεται διὰ τὸ λαμπρόν της χρῶμα καὶ τὸ τολμηρὸν σχέδιον, ἐπέδρασε δὲ σημαντικῶς ἐπὶ τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων του καλλιτεχνῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Μουρίλλιο καὶ τοῦ Θουρμπάραν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος ἐν τῇ παρὰ τὸ Κλαβίχο μάχῃ» (μητρόπολις Σεβίλλης), «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου» (μουσεῖον Σεβίλλης) καὶ «Ὁ θάνατος τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου» (Ἅγιος Ἰσίδωρος Σεβίλλης). Ι.Μ.Π.

Ροενὼκ (Roanoke) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βιργινίας, ἐπὶ τοῦ σημείου ἔνθα ὁ ποταμὸς Στάντον (Staunton) διατέμνει τὴν Κυανῆν Ὀροσειρὰν (Blue Ridge) τῶν Ἀπαλαχιανῶν ὀρέων σιδηροδρομικὸς κόμβος. Κάτ. 55.500. Ἐν τῇ πόλει ὑπάρχει τὸ Βιργινιανὸν Κολλέγιον, ἐν τοῖς περιχώροις δὲ τὰ κολλέγια τοῦ Ροενώκ, τῆς Ἐλισάβετ κ. ἄ. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική. Ἔχει σιδηροδρομικὰ ἐργοστάσια, ἀλευρομύλους, μεταλλουργεῖα, ἐργοστάσια γεωργικῶν ἐργαλείων, αὐτοκινήτων κ. λ. π. Κ. Β. Λ.

— **Ροενὼκ** (Roanoke) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς. Σχηματίζεται ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βιργινίας διὰ τῆς συνενώσεως τῶν ποταμῶν Στάντον (Staunton) καὶ Ντὰν (Dan), οἵτινες πηγάζουσιν ἐπὶ τῆς Κυανῆς Ὀροσειρᾶς (Blue Ridge). Ῥέει μὲ γενικὴν νοτιοανατολικὴν κατεύθυνσιν διὰ τῶν πολιτειῶν τῆς Βιργινίας καὶ τῆς Βορείου Καρολίνας καὶ ἐκβάλλει διὰ τοῦ κόλπου Ἄλμπεμαρλ εἰς τὸν Ἀτλαντικόν. Ἔχει ὁλικὸν μῆκος, συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ Στάντον, 720 χλμ., εἶναι δὲ πλωτὸς εἰς ἀτμόπλοια ἐπὶ 193 χλμ. μέχρι τῆς πόλεως Οὐέλντον. Κ. Β. Λ.

Ρὸζ (Rose), ***Ἰωάννης-Χόλλαντ***. Ἄγγλος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1855. Διετέλεσεν ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς νεωτέρας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καῖμπριτζ ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1919, ὅτε διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ναυτικῆς ἱστορίας ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ. Θεωρεῖται ἐπιστήμων μεγάλου κύρους, ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ναπολεοντείου ἐποχῆς. Ἔργα του: «Ἡ ἐπικράτησις τῆς δημοκρατίας» (1897), «Ὁ βίος τοῦ Ναπολέοντος Α'» (1902), «Ὁ Γουλιέλμος Πίττ καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀναγέννησις» (1911), «Τὰ αἴτια τοῦ πολέμου» (1914), «Ὁ ἐθνισμὸς ὡς παράγων ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ» (1916), «Ὁ λόρδος Χοὺντ καὶ ἡ ἄμυνα τῆς Τουλῶν» (1922), «Τὸ μὴ ἀποφασιστικὸν τῶν νεωτέρων πολέμων» (1928) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Ρόζα (Rosa) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἰταλίας (βλ. *Μόντε* Ρόζα).

Ρόζα (Rosa), ***Πέτρος***. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος (1815—1891) Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἐκ τοῦ μεγάλου τοπογραφικοῦ χάρτου τοῦ ἀρχαίου Λατίου, ὃν ἐξεπόνησε πρὸς προσδιορισμὸν τῆς θέσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων καὶ τῶν τάφων τῆς Ἀππίας ὁδοῦ καὶ ἄλλων σημείων, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον ἐγένοντο ἐπιτυχεῖς ἀνασκαφαί. Ἐξετέλεσε πολλὰς ἀνασκαφὰς ἐν τῷ Παλατίνῳ λόφῳ, τοῦ ὁποίου διετέλεσε καὶ διευθυντὴς τῶν μουσείων ἐν Ἀλμπάνῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Μ. Δ. Β.

— **Ρόζα** (Rosa), ***Σαλβατὼρ*** —. Ἰταλὸς ζωγράφος, χαράκτης, μουσικὸς καὶ ποιητὴς (1615—1673). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ριμπέρᾳ, πρὸς ὃν καὶ κατὰ τὸν ὁρμητικὸν καὶ ἀνήσυχον χαρακτῆρα ὡμοίαζε, διήγαγε δὲ διαδοχικῶς ἐν Ρώμῃ, Νεαπόλει καὶ Φλωρεντίᾳ, ἔνθα εὗρε θερμὴν προστασίαν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Μεδίκων. Διὰ τοῦ περιπετειώδους του βίου, τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου καὶ τοῦ πρωτεϊκοῦ καλλιτεχνικοῦ του ταλάντου κατέστη συντομώτατα δημοφιλέστατος. Ἐξειργάσθη ἰδίᾳ τοπιογραφίας καὶ πίνακας ἐπὶ ἱστορικῶν θεμάτων. Τὰ χαρακτηριστικώτερα γνωρίσματα τῆς τέχνης του εἶναι ἡ ζωηρὰ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν φωτεινῶν καὶ τῶν σκοτεινῶν τόνων καὶ ἡ δραματικότης τῆς συνθέσεως, δι' ἣν παραλληλίζεται πρός τε τὸν Ριμπέρα καὶ τὸν Καραβάτζιο. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα», «Ἅγιος Παῦλος ὁ Ἐρημίτης», «Μάχη», μικροί τινες πίνακες ἐν τῇ Καπιτωλίνῃ πινακοθήκῃ τῆς Ρώμης, «Προμηθεύς», σειρὰ πολεμικῶν πινάκων κτλ. Ὡς ποιητὴς κατέλιπεν ὁ Ρόζα σειρὰν ποιημάτων καὶ ἐπιγραμμάτων σατιρικῶν, ἐκδοθέντων πολλάκις ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήσεις καὶ ἐπιστολαί». Ι. Μ. Π.

Ροζάκης. Οἰκογένεια ἀγωνιστῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, καταγομένη ἐκ τοῦ παρὰ τὸ Ταίναρον χωρίου Νίφι καὶ μεταναστεύσασα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Ταϋγέτου Μπαρδουνοχώρια, Μεσορράχη, Τσεσφίνα καὶ Ἅγιος Νικόλαος, ὅπου ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς καπετὰν *Σταμάτην Ρόζον* διεξήγαγε σκληροὺς καὶ πολλάκις νικηφόρους ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐντοπίους Τούρκους, οἵτινες ὡς ὁρμητήριον εἶχον τὸ αὐτόθι Κάστρο τῆς Μπαρδούνιας. Ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν συγγενεῖς καὶ συγχωρίους κατὰ τὸ 1769 ἐβοήθησε τὸν Ὀρλὼφ κατὰ τὴν προέλασίν του μέχρι Κροκεῶν καὶ τῷ ἐπρομήθευσε ζωοτροφίας διὰ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας κατὰ σῳζομένην αὐτόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ ἰδίου Ὀρλώφ. Κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ γένους ἐπανάστασιν ὁ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔγγονός του καπετὰν *Σταμάτης Ρόζος* μετέσχε μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν συγγενεῖς καὶ συγχωρίους ὑπὸ τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Τριπολιτσᾶς. Ὁ ἴδιος μετέσχε τῆς μάχης τοῦ Πολυαράβου, καθ' ἣν ἀνεχαιτίσθη ὁ μετὰ τῆς στρατιᾶς του προελαύνων Ἰμπραὴμ πασᾶς καὶ καθ' ἣν ἐτραυματίσθη. Μέλος τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ὁ *Σταθᾶκος Ροζάκης* ἔξωθι τοῦ ἐν Τσεσφίνᾳ πύργου του ἐφόνευσε τὸν ὁδηγὸν τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἰμπραήμ, προδότην Μπόσινα, καὶ ἀνέκοψεν ἐπὶ πολλὰς ὥρας τὴν πορείαν αὐτῆς. Ἐν τέλει ὅμως ὑπὸ τῶν ἐκμανέντων Τούρκων ἐν αὐτῷ τῷ πύργῳ ζῶν καὶ μαχόμενος ἐκάη μετὰ τῶν οἰκείων του. Ὁ ἔγγονος τοῦ καπετὰν Σταμάτη Ρόζου *Λεωνίδας Γεωργίου Ροζάκης* γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1855, ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν πανεπιστήμιον καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ νομικά. Κατὰ τὸ 1876 διωρίσθη δικηγόρος ἐν Σπάρτῃ, ὅπου ἐδικηγόρησεν εὐδοκίμως καὶ ἐξέδιδε καὶ τὴν ἐφημερίδα «Βρεττανικὸς Ἀστὴρ» μέχρι τοῦ 1890, ὁπότε διωρίσθη εἰσαγγελεὺς πρωτοδικῶν. Τὴν 7ην Σεπτεμβρίου 1894 αἰχμαλωτισθεὶς ἔξωθι τῆς Λαμίας μετὰ τοῦ ἀνακριτοῦ Ἀγγελῆ, ἐκρεουργήθη ὑπὸ τῆς λῃστοσυμμορίας Παπακυριτσοπούλου, ἐν ᾧ χρόνῳ αὕτη ἐπολιορκεῖτο στενῶς ἐξ ὅλων τῶν σημείων καὶ ἐβάλλετο ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων.

ροζακί, ἢ ***ραζακὶ*** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ καρποῦ ποικιλίας τινὸς τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος* (Vitis vinifera).

Ροζάλια (τὰ) (Rosalia), ἢ ***Ροζάρια*** *[Ρωμ. Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ παρ' ἀρχαίοις Ρωμαίοις καὶ τοῖς λοιποῖς Ἰταλοῖς πρῶτον, εἶτα δὲ καὶ τοῖς Μικρασιάταις καὶ τοῖς κατοίκοις ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, τελουμένη, κατὰ τὰς λατινικὰς ἐπιγραφάς, ὡς θρησκευτικὴ λιτανεία κατὰ Μάϊον καὶ Ἰούνιον ἐπὶ τῶν τάφων, εἰς οὓς ἔρριπτον ρόδα (λατινιστὶ rosas) καὶ εὐωχοῦντο. Ἡ ἑορτὴ αὕτη, ἐκχριστιανισθεῖσα, ὡς καὶ ἄλλαι τῶν ἐθνικῶν, ἐσώθη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, νῦν δὲ παρὰ τοῖς Γάλλοις καὶ τοῖς Ρώσοις. Ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ ὅρου εὑρηται καὶ ὁ ἑλληνικός: *ροδισμός*. Ν. Σ. Λ.

ροζαλία (ἡ) (Rosalia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον δύο εἴδη κανθάρων, ἰθαγενῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ἡ *ροζαλία ἡ ἄλπειος* (Rosalia alpina), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 30 χλστμ. καὶ ἔχει κεφαλὴν μικράν, σχεδὸν τριγωνικήν, θώρακα ᾠοειδῆ ἀπεστρογγυλωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη τετραγωνικήν, κεραίας μακροτάτας, φερούσας κατὰ διαστήματα χαρακτηριστικοὺς κόμ-

Digitized by Google

βους, πόδας ἰσχυροὺς καὶ ἀρκετὰ ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα κυανόφαιον μὲ κυανομελανὰ ποικίλματα καὶ κηλῖδας ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων δασικῶν δένδρων. Δ. Ν. Π.

ροζαλίνα (ἡ) (Rosalina) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος τρηματοκόγχων πρωτοζῴων, τοῦ ὁποίου ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν Πίνδον ἐντὸς ἀσβεστολίθων μὲ ὀρβιτοειδεῖς τῆς μαιστριχτίου βαθμῖδος τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Ροζαμὲλ (Rosamel), ***Κάρολος-Μαρία ντὺ Κὰν ντὲ -***. Γάλλος ναυτικὸς καὶ πολιτικὸς (1774—1848). Εἰσελθὼν εἰς τὸ ναυτικὸν δεκατριετής, ἐγένετο δόκιμος τῷ 1792 καὶ ἀντιπλοίαρχος τῷ 1808, ὑφ' ὃν βαθμὸν ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων μετὰ τῆς ἣν ἐκυβέρνα φρεγάτας «Πωμώνης» κατόπιν ἡρωϊκῆς ἀμύνης. Ἀπελευθερωθεὶς τῷ 1814 καὶ προαχθεὶς εἰς πλοίαρχον καὶ ὑποναύαρχον (1823), διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ σταθμοῦ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Τῷ 1828 ἦτο ὑποτεταγμένος γενικὸς ἀξιωματικὸς ἐν τῷ στόλῳ τοῦ Ντὲ Ρινύ, τῷ δὲ 1830 ἡγήθη τοῦ βομβαρδίσαντος τὸ Ἀλγέριον στόλου, δι' ὃ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέλεξαν αὐτὸν βουλευτὴν οἱ κάτοικοι τῆς Τουλών. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τῆς κυβερνήσεως Molé (1836) καὶ κατόπιν μέλος τῆς γερουσίας. Σ. Ε. Λ.

ροζαμῖναι (αἱ)· βλ. *ῥοδαμῖναι*.

Ροζαμόνδη, ἢ ***Ροζεμούνδη***. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Γεπιδῶν Κουνιμόνδου καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν Λομβαρδῶν Ἀλβοΐνου. Συλληφθεῖσα αἰχμάλωτος μετὰ τὴν ἧτταν καὶ τὸν φόνον τοῦ πατρός της ὑπὸ τοῦ Ἀλβοΐνου, ὑπεχρεώθη νὰ γίνῃ σύζυγος αὐτοῦ. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐπιδρομὴν τῶν Λομβαρδῶν εἰς βόρειον Ἰταλίαν καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Βερώνας (573), ὁ Ἀλβοΐνος μεθυσθεὶς κατὰ τὸ ἐπινίκιον συμπόσιον ὑπεχρέωσε τὴν Ροζαμόνδην νὰ πίῃ οἶνον ἐντὸς κυπέλλου κατεσκευασμένου ἐκ τοῦ κρανίου τοῦ πατρός της Κουνιμόνδου. Μένεα πνέουσα αὕτη διὰ τὴν προσβολήν, προσεπάθησε νὰ ἐξεγείρῃ κατὰ τοῦ συζύγου της τὸν εὐγενῆ Λομβαρδὸν Ἑλμιχίλδον, ὅστις τὴν ἠγάπα. Τούτου διστάζοντος ἐκ φόβου πρὸς τὸν Ἀλβοΐνον νὰ στασιάσῃ, ἡ Ροζεμόνδη παραπείσασα τὴν ἐρωμένην τοῦ σωματοφύλακος Περιδέου, κατέλαβε κρυφίως τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ κλίνῃ του, κατόπιν δὲ ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ ὅτι θὰ ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν βασιλέα τὴν προσγενομένην ἀτιμίαν, εἰσήγαγεν αὐτὸν νύκτωρ εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ἀλβοΐνου, ὃν κατέσφαξαν. Μετὰ τὸν φόνον, ὁ μὲν Περίδεος ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐξορύχθησαν οἱ ὀφθαλμοί του, ἡ δὲ Ροζαμόνδη ἐνυμφεύθη τὸν Ἑλμιχίλδον, μεθ' οὗ φοβουμένη τὴν ἐξέγερσιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ κρεουργηθέντος βασιλέως, κατέφυγον εἰς Ραβένναν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἡ Ροζαμόνδη, γενομένη ἐρωμένη τοῦ βυζαντινοῦ ἐξάρχου Λογγίνου καὶ θέλουσα νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ Ἑλμιχίλδου, προσέφερεν εἰς αὐτὸν κύπελλον οἴνου δηλητηριασμένου. Οὗτος πιὼν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀντιληφθεὶς τὸ γενόμενον, ἐξηνάγκασεν; ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του νὰ πίῃ ἐκ τοῦ αὐτοῦ κυπέλλου, οὕτω δὲ ἀπέθανον ἀμφότεροι. Τὰ τραγικὰ ταῦτα γεγονότα ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς θέμα πολλῶν τραγῳδιῶν ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Ἀλφιέρι.

— **Ροζαμόνδη, *ἡ Ὡραία* —**. Ἐρωμένη τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου Β΄. Θυγάτηρ τοῦ Γκωτιὲ τοῦ Κλίφφορντ, γεννηθεῖσα τῷ 1140, συνεδέθη μετὰ τοῦ βασιλέως ἀρχικῶς ἐν μυστικότητι, εἶτα δέ, μετὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ περιορισμὸν (1174—1175) τῆς συζύγου του Ἐλεονώρας ἢ Ἀλιενόρας τῆς Ἀκουιτανίας, καὶ δημοσίᾳ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἑρρῖκος ἐφύλασσε τὴν Ροζαμόνδην εἰς λαβυρινθῶδες κρησφύγετον, ἀλλ' ἡ Ἀλιενόρα κατορθώσασα νὰ εἰσδύσῃ εἰς αὐτό, ἐδηλητηρίασε τὴν ἀντίζηλόν της. Ἡ ὡραία Ροζαμόνδη ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν γυναικείας μονῆς τοῦ Γκόντστοβ, πλησίον τῆς Ὀξφόρδης, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἑρρῖκος κατεσκεύασε μεγαλοπρεπῆ τάφον. Βραδύτερον ὁ ἅγιος Οὗγος τοῦ Ἀβαλόν, ἐπίσκοπος τοῦ Λίνκολν, ἐκπλαγεὶς κατά τινα ἐπίσκεψίν του ἐκ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ναοῦ, διέταξε τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκταφὴν τοῦ σώματος τῆς βασιλικῆς ἐρωμένης.

«Ρόζαμοντ» (Rosamont). Ἀγγλικὸν εὔδρομον τοῦ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Πάρκερ στόλου τοῦ ἀποκλεισμοῦ, λόγῳ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Πατσιφίκου. Καταπλεῦσαν εἰς Πόρον (Ἰανουάριος 1850) κατέσχε κανονιοφόρους μας, ἃς ἐρρυμούλκησεν εἰς Ἀμπελάκι Σαλαμῖνος. Σ. Ε. Λ.

Ροζάν, *Νικόλαος*. Ἕλλην δραματικὸς ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1883 ἐκ μητρὸς Ἑλληνίδος καὶ πατρὸς Γάλλου, τοῦ Λουκιανοῦ ντὲ Ροζάν. Ἐπὶ σκηνῆς ἀνῆλθε τῷ 1902 εἰς τὴν Νέαν Σκηνὴν τοῦ Κωνστ. Χρηστομάνου. Ἀκολούθως προσελήφθη, κατόπιν διαγωνισμοῦ, εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τῆς διαλύσεώς του. Μετὰ ταῦτα εἰργάσθη εἰς τοὺς θιάσους Κυβέλης Θεοδωρίδη, Μαρίκας Κοτοπούλη, Φύρστ-Νίκα καὶ μὲ ἴδιον θίασον ὡς πρωταγωνιστής. Διεκρίθη εἰς τοὺς πρώτους ρόλους τῶν ἔργων: «Οἰδίπους τύραννος», «Φλωρεντινὴ τραγῳδία», «Τριστᾶνος καὶ Ἰζόλδη», «Προμάμμη», «Ὀθέλλος» κλπ. Ηδη ἀνήκει εἰς τὸν θίασον τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου. Π. Α. Κ.

ροζανιλίνη (ἡ)· βλ. *ῥοδανιλίνη*

Ροζάνσκι (Rozanski). Κλάδος τοῦ εὐγενοῦς πολωνικοῦ οἴκου τῶν *Σαπιέχα* (βλ. λ.)

Ροζάνωφ, *Βασίλειος Βασιλείεβιτς*. Ρῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1856 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1919. Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πετρουπόλεως, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν δημοσιότητα τῷ 1897 διὰ τοῦ ἔργου του «Ὁ ἀτελεύτητος καὶ ἀπροσδιόριστος κόσμος». Μετά τινα ἔτη ἐδημοσίευσεν ἕτερον ἔργον, ἐπιγραφόμενον «Πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Ἐκκλησίας». κατόπιν δ' ἐπηκολούθησε σειρὰ τοιούτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ἐμποιήσαντα μεγάλην ἐντύπωσιν ἦσαν: τὸ «Ζοφερὸν πρόσωπον», ἡ «Ρωσικὴ Ἐκκλησία», ἡ «Ἀποκάλυψις τῆς ἐποχῆς μας» τὰ «Πίπτοντα φύλλα» κτλ. Εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ροζάνωφ, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ντοστογιέβσκι καὶ τοῦ Λέοντος Τολστόϊ, παρατηροῦνται ἀντιχριστιανικαὶ τάσεις. Καίτοι ἐκτάκτως φιλόθρησκον πνεῦμα, ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ὡς μετέτρεψεν αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ὡς πηγὴν πάσης ὑποκρισίας, παντὸς κακοῦ καὶ ἐστερημένην πάσης ἠθικῆς, κηρύττει δὲ ὅτι ἡ θεότης εἰς οὐδεμίαν εὑρίσκεται σχέσιν πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα. Αἱ ἰδέαι του αὗται εὗρον πολλοὺς ὀπαδοὺς καὶ ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τῶν ἐπαναστατικῶν τάσεων τῆς τελευταίας ἱστορικῆς περιόδου τῆς Ρωσίας. Ἐπίσης ὅλως ἰδιόρρυθμον εἶναι καὶ τὸ ὕφος αὐτοῦ, σχηματισθὲν ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς γλώσσης τῶν ἐφημερίδων ἀφ' ἑτέρου. Θ. Β.

Ροζάριο (Rosario) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς (βλ. *Ροσάριο*).

ροζάριον (τὸ) (rosarium ἢ Rosenkranz). Καλεῖται οὕτω τρόπος προσευχῆς, συνήθης ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, καθ' ὃν ὁ προσευχόμενος ἐπαναλαμβάνει δεκαπεντάκις τὸ «Πάτερ ἡμῶν» (Pater noster) καὶ δεκάκις τὸ «Χαῖρε Μαρία» (Ave Maria), ἀναμιμνῃσκόμενος συγχρόνως τὰ μυστήρια τοῦ βίου, τοῦ θανάτου καὶ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ. Ὡς εἰσαγωγὴ τῆς προσευχῆς ταύτης χρησιμεύει τὸ «Πιστεύω» μεθ' ἑνὸς «Πάτερ ἡμῶν» καὶ τριῶν «Χαῖρε Μαρία» καὶ ὡς κατακλεὶς ἑκάστης δεκάδος τὸ «Δόξα πατρὶ κλ.». Ἡ προσευχὴ αὕτη καλεῖται «Στέφανος ῥόδων» (Rosenkranz), διότι ἀποτελεῖ στέφανον ἐκ ῥόδων προσευχῆς προσφερόμενον τῇ Θεοτόκῳ. Πρὸς εὐκολωτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν ἀρίθμησιν τῶν προσευχῶν τούτων καὶ πρὸς ἀπόκτησιν δι' αὐτῶν ἀφέσεως ἁμαρτιῶν συνεδέθη μετ' αὐτῆς, πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Δομινίκου, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τάγματος τῶν δομινικανῶν (κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος), ἡ χρῆσις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ηὐλογημένου κομβολογίου, ὅπερ καλεῖται ἐπίσης Rosenkranz ἢ Pater noster. Διάφοροι πάπαι, ἰδίᾳ ὁ Πῖος ὁ Ε΄ καὶ ὁ Λέων ὁ ΙΓ΄, ἐξέδωκαν διαφόρους βούλλας, δι' ὧν προέτρεπον εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν χρῆσιν τοῦ ῥοζαρίου καὶ ἐπεκύρουν τὰς ἱδρυθείσας ἀδελφότητας αὐτοῦ. Κ. Ι. Δ.

Ροζαρὸλ (Rosarol), ***Ἰωάννης***. Φιλέλλην Ἰταλὸς καρβονᾶρος, ἐκ Νεαπόλεως καταγόμενος. Ἐπὶ τῆς αὐτόθι γαλλοκρατίας προαχθεὶς εἰς στρατηγόν, διωρίσθη διοικητὴς μεραρχίας, ὅτε δὲ τῷ 1798 οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὰς Ἰονίους νήσους, ἀπεστάλη εἰς Ζάκυνθον καὶ μετὰ τὴν κατοχὴν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, τῷ 1814, ἀπῆλθεν εἰς Σικελίαν, ἀλλ' ἐκεῖ κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Βουρβώνων, τῶν καταλαβόντων τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, καὶ μετὰ τῶν παλαιμάχων στρατιωτῶν τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἔσπευδεν ὁπουδήποτε γῆς ἐξεδηλοῦτο στάσις κατὰ βασιλέων, ἕως οὗ τῷ 1825 κατῆλθεν αὖθις εἰς Ζάκυνθον καὶ εἶτα εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ζητῶν νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ. Ὁ Ροζαρόλ, διατηρῶν ἀλληλογραφίαν πρὸς τοὺς Γάλλους ἀξιωματικοὺς τοὺς ὑπὸ τὸν εἰς Πελοπόννησον εἰσβάλλοντα Ἰμπραὴμ πασᾶν ὑπηρετοῦντας, προσήνεγκε σπουδαίας ὑπηρεσίας. Προσεκάλεσε δὲ καὶ τοὺς υἱούς του ἐκ Νεαπόλεως ἵνα πολεμήσωσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐπέζησεν, ἀποθανὼν ἐκ τύφου. Τ. Ε. Ε.

Ροζάτσιο (Rosaccio), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς περιηγητὴς καὶ γεωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Pordenone τοῦ Friuli περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Δημοσιευθείσης, τῷ 1598, ἐν Βενετίᾳ εἰς γ΄ ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τοῦ Πτολεμαίου, γενομένης παρὰ τοῦ Ἱερωνύμου Ruscelli, ὁ Ροζάτσιο προσέθεσεν ἱκανὰς σημειώσεις καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν. Ἔγραψε: «Viaggio da Venezia a Constantinopoli per mare e per terra e insieme quello di Terrasanta» (Venezia 1598).

Ρόζε (Rose), ***Βαλεντῖνος***. Γερμανὸς φιλόλογος καὶ παλαιογράφος (1829—1916). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1855 διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων ἐν τῇ Βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου, ἐξετέλεσε δὲ ἐπιστημονικὰ ταξίδια ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Ἔγραψε: «De Aristotelis librorum ordine et auctoritate» (Βερολῖνον 1854), «Anecdota graeca et graecolatina» (1864—1870), «Τὰ ἐλλείποντα παρὰ τῷ Διογένει Λαερτίῳ» (Βερολῖνον 1866), «Theodorus Priscianus» (1894), «Anthimus» (1877), «Cassius Felix» (1879), «Ὁ βίος τοῦ ἁγίου Δαυὶδ τῆς Θεσσαλονίκης (1887). Ἐπίσης ἐξέδωκε τὸ πρῶτον τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐδημοσίευσε κριτικὰς ἐκδόσεις τοῦ Βιτρουβίου (β΄ ἔκδ. 1899, Λειψία) καὶ τῶν «Ἀνακρεοντείων» κ. ἄ. Κ.Β.Λ.

—**Ρόζε** (Rose), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς ὀρυκτολόγος (1798—1873). Διετέλεσε καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1826, καὶ τῷ 1829 συνώδευσε τὸν A. v. Humboldt εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀποστολὴν πρὸς τὴν Σιβηρίαν. Ἐμελέτησε πρῶτος τὸ κρυσταλλικὸν σύστημα τῶν ὀρυκτῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν χημικὴν σύστασιν αὐτῶν καὶ συνέγραψε: «Στοιχεῖα κρυσταλλογραφίας» (1833, καὶ τελευταία ἔκδοσις 1887), «Τὸ σύστημα κρυσταλλώσεως τοῦ χαλαζίου» (1846), «Τὸ κρυσταλλοχημικὸν σύστημα τῶν ὀρυκτῶν» (1852), «Περιγραφὴ καὶ κατάταξις τῶν μετεωριτῶν» (1863) κ. ἄ. Γ. Β.

—**Ρόζε** (Rose), ***Ἐδμόνδος***. Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1836. Διατελέσας καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς ἐν Ζυρίχῃ τῷ 1867, καὶ ἀπὸ τοῦ 1881 τῆς σχολῆς Βερολίνου, διηύθυνε κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ Luecke (1883) καὶ ἀργότερον μετὰ τοῦ Helferich (1894) τὸ γερμανικὸν περιοδικὸν «Χειρουργική». Ἔγραψεν εἰς τὰ «Ἀρχεῖα Βίρχωβ» ἀρκετὰς πραγματείας περὶ τῆς χρωμομετρικῆς του ἐπινοήσεως πρὸς ἐξέτασιν τῶν νόσων τῶν χρωμάτων (δαλτωνισμός, νυκταλωπία κλπ., 1858—1865), ὡς καὶ περὶ διαφόρων ἄλλων χειρουργικῶν θεμάτων: βρογχοκήλης, χειρουργικῆς τῆς καρδίας, ῥιζικῶν ἐγχειρήσεων τῶν λαρυγγικῶν πολυπόδων, συγγενῶν χειρουργικῶν νόσων, καταγμάτων πυέλου κλπ. Ἐπίσης περιέγραψεν εἶδος *τετάνου κεφαλικοῦ*, φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομά του, καθ' ὃν ὁ κορμὸς καὶ τὰ μέλη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διαφεύγουσι τὴν σπασμώδη τάσιν (1870). Ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθη *θέσις χειρουργικὴ τοῦ Ρόζε* ἡ ἔκτασις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ὀπίσω κατὰ τὰς ἐπὶ τοῦ φάρυγγος ἐγχειρήσεις, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς εἰσόδου τοῦ αἵματος εἰς τὰς ἀεροφόρους ὁδούς. Ο. Ρ.

—**Ρόζε** (Rose). —1) ***Ἑρρῖκος***. Γερμανὸς χημικὸς (1795—1864). Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ, Στοκχόλμῃ καὶ Κιέλῳ. Ἀπὸ τοῦ 1823 διετέλεσεν ἔκτακτος καὶ ἀπὸ τοῦ 1835 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς χημείας καὶ τῆς φαρμακευτικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου. Τῷ 1832 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Ἑρρῖκος Ρόζε εἰσήγαγε τὴν διὰ τοῦ ὑδροθειίου μέθοδον διαχωρισμοῦ τῶν μετάλλων εἰς ὁμάδας πρὸς ἀναλυτικὴν ἔρευναν αὐτῶν καὶ ἠρεύνησε γονίμως πλεῖστα θέματα τῆς ἀναλυτικῆς χημείας. Ἀνεκάλυψε τὸ πενταχλωριοῦχον ἀντιμόνιον καὶ τῷ 1845 τὸ νιόβιον. —2) ***Βαλεντῖνος*** (1736—1771). Φαρμακοποιὸς καὶ ἰατρὸς ἐν Βερολίνῳ. Ἀνεκάλυψε τὸ φερώνυμον εὔτηκτον κρᾶμα, τὸ ἀποτελούμενον ἐκ μολύβδου, κασσιτέρου καὶ βισμουθίου. —3) ***Βαλεντῖνος*** (1762—1807). Φαρμακοποιὸς καὶ ἰατροσύμβουλος ἐν Βερολίνῳ. Παρεσκεύασε πρῶτος τὴν ἰνουλίνην καὶ τὸ δισανθρακικὸν νάτριον καὶ ἐθεμελίωσε τὴν βιομηχανίαν τῶν τεχνητῶν μεταλλικῶν ὑδάτων. Ἰδιαζόντως συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν μεθόδου ἀνιχνεύσεως τοῦ ἀρσενικοῦ εἰς περιπτώσεις δηλητηριάσεως. Κ. Γ. Μ.

— **Ρόζε, *μέταλλον***. Κρᾶμα συνιστάμενον ἐκ 42% μολύβδου, 42% βισμουθίου καὶ 16% κασσιτέρου. Εἶναι λίαν εὔτηκτον καὶ τήκεται εἰς 95° περίπου. Χρησιμοποιεῖται διὰ συγκολλήσεις, ἀσφαλείας ἠλεκτρικῶν ἀγωγῶν, αὐτομάτους ἀγγελτῆρας πυρκαϊῶν κλπ. Σ. Γ.

Ροζὲ (Rosé), ***Ἀρνόλδος***. Διακεκριμένος Αὐστριακὸς βιολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1883. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ Μουσικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Βιέννης, ἐγένετο δὲ διάσημος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ «Ροζὲ-Κουαρτέττου», οὗτινος προΐστατο ὡς πρῶτος βιολιστής. Ὁ ἀδελφός του *Ἐδουάρδος*, γεννηθεὶς τῷ 1865, εἶναι διακεκριμένος βιολοντσελλιστής. Γ. Β.

Ροζὲ (Roger), ***Ἑρρῖκος-Λουδοβῖκος***. Διάσημος Γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις (1809—1891). Ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1875 ὑπῆρξεν ἰατρὸς τοῦ νοσοκομείου Παρισίων «Ἁγία Εὐγενία» καὶ διέπρεψεν ἐκ τῶν ποικίλων αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν παιδικῶν νόσων. Τῷ 1862 ἐξελέγη μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας. Αἱ κυριώτεραι αὐτοῦ ἐργασίαι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: «Seméiotique des maladies de l'enfance» (1864), «Recherches cliniques sur la chorée. Le rhumatisme et les maladies du cœur chez les enfants» (1867—1868), «Traité pratique d'auscultation. Recherches anatomopathologiques de la paralysie infantile» (1872), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Δαμασκηνοῦ, «De la ponction du péricarde» (1875), «Recherches cliniques sur les maladies de l'enfance» (1872—1883). Τῷ 1879 παρουσίασεν εἰς τὴν ἰατρικὴν Ἀκαδη-

Digitized by Google

μίαν πραγματείαν, διὰ τῆς ὁποίας καθώριζε τοὺς χαρακτῆρας καρδιακοῦ τινος φυσήματος, διακρινομένου εἰς τὰς περιπτώσεις μὴ φυσιολογικῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο κοιλιῶν τῆς καρδίας, διὸ καὶ ἡ συγγενὴς αὕτη πάθησις τῆς καρδίας ἐκλήθη νόσος τοῦ Ροζέ. Σ. Β.

— **Ροζὲ** (Roser), ***νόσος τοῦ —***. Συγγενὴς πάθησις τῆς καρδίας, ὀφειλομένη εἰς διαμαρτίαν περὶ τὴν διάπλασιν τοῦ μεσοκοιλιακοῦ διαφράγματος. Εἰς τὴν πάθησιν ταύτην, τὴν ὁποίαν περιέγραψε λεπτομερῶς πρῶτος ὁ Roger τῷ 1879, ὑπάρχει ἐπικοινωνία τῶν δύο κοιλιῶν τῆς καρδίας ἐκ διατρήσεως τοῦ μεσοκοιλιακοῦ διαφράγματος. Συνήθως δὲ λείπει μόνον τμῆμά τι τοῦ διαφράγματος τούτου κατὰ τὴν μεμβρανώδη ἢ κατὰ τὴν μυϊκὴν αὐτοῦ μοῖραν· ἡ πλήρης ἔλλειψις τοῦ μεσοκοιλιακοῦ διαφράγματος εἶναι σπανιωτάτη. Κλινικῶς ἡ νόσος ἐκδηλοῦται δι' ἐντόνου συστολικοῦ φυσήματος, δυναμένου νὰ καλύψῃ ὅλους τοὺς διαστολικοὺς τόνους καὶ ἀκουομένου κατὰ τὴν μεσότητα τοῦ στέρνου. Τὸ φύσημα τοῦτο εὑρίσκεται πάντοτε εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον, δὲν ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ ἀγγεῖα καὶ δὲν συνυπάρχει μετ' ἄλλου τινὸς συμπτώματος ὀργανικῆς βλάβης ἐκτὸς τοῦ συστολικοῦ ροίζου, ὅστις εἶναι ἡ ἁπτικὴ ἐκδήλωσις τοῦ ἀνωτέρω φυσήματος. Κατὰ τὸν Potain ἡ ἀκριβὴς ἕδρα τοῦ φυσήματος ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ἔσω μέρος τοῦ τρίτου ἀριστεροῦ μεσοπλευρίου διαστήματος καὶ τῆς τετάρτης πλευρᾶς. Κατὰ τὴν νόσον τοῦ Roger συναντῶνται ἐνίοτε καὶ παραμορφώσεις εἰς τὸν σκελετόν, ἰδίᾳ εἰς τὴν θωρακικὴν μοῖραν τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἡ ἀκτινολογικὴ εἰκὼν εἶναι τυπική, ἐμφανίζουσα καρδίαν σφαιρικήν, συνεπείᾳ ὑπερτροφίας ἀμφοτέρων τῶν κοιλιῶν. Σ. Β.

Ρόζεγκ, ἢ *Ρόζεντζ* (Roseg) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ γωνίᾳ τῆς Ἑλβετίας καὶ παρὰ τὰ ἰταλικὰ σύνορα. Ὕψος 3.943 μ. Σ. Κ. Γ.

Ρόζεγκερ (Rosegger), ***Πέτρος***. Αὐστριακὸς ποιητὴς καὶ πεζογράφος, γενόμενος λίαν δημοφιλὴς ἐν τῇ πατρίδι του (1843—1918). Ἦτο υἱὸς πτωχῶν χωρικῶν καὶ ἔλαβε στοιχειώδη μόνον μόρφωσιν, ὢν δὲ ἀσθενικὸς καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐργασθῇ ὡς ἀγρότης, εἰσῆλθεν εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν ὡς μαθητευόμενος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν περιοδεύοντός τινος ράπτου, ἐξηκολούθησεν ὅμως ν' ἀναπτύσσῃ τὸ πνεῦμά του ἀναγινώσκων βιβλία. Τῷ 1865, τῇ ὑποστηρίξει τοῦ Svoboda, διευθυντοῦ τῆς «Tagespost» τοῦ Γκράτς, εἰς ὃν ἔστειλέ τινα τῶν ἔργων του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐμπορικὴν Ἀκαδημίαν τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐσπούδασεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1869, εἶτα δὲ ἐσυνέχισε τὰς σπουδάς του, τυχὼν ὑποτροφίας ἐκ μέρους τῆς ἐπαρχιακῆς διαίτης τῆς Στυρίας, καὶ ἐταξίδευσεν ἀνὰ τὴν Γερμανίαν, τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἐγκατασταθεὶς μονίμως εἰς τὸ Γκράτς, συνῆψε φιλίαν μετὰ τοῦ ποιητοῦ Χάμερλινγκ, ὅστις συνέβαλε πολὺ εἰς τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν, τῷ δὲ 1876 ἵδρυσεν ἐκεῖ τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν «Der Heimgarten». Τὰ πρῶτά του ἔργα ἦσαν ποιήματα γεγραμμένα εἰς τὴν διάλεκτον τῆς Ἄνω Στυρίας, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς βιβλίον τῷ 1869 ὑπὸ τὸν τίτλον «Zither und Hackbrett» (=κιθάρα καὶ κύμβαλον). Εἶτα ἐστράφη πρὸς τὴν πεζογραφίαν καὶ ἔγραψεν εἰς τὴν κοινὴν γερμανικὴν πλεῖστα διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, ἐν οἷς οὐ μόνον περιγράφει μὲ χιοῦμορ καὶ θερμὸν αἴσθημα τὴν ζωὴν τοῦ αὐστριακοῦ λαοῦ, ἀλλὰ θίγει πολλάκις καὶ δύσκολα ψυχολογικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ ἑξῆς: «Die Schriften des Waldschulmeisters» (1875), «Heidepeters Gabriel» (1875), «Ἰδιότροποι τύποι ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἄλπεων» (1875), «Ἐκεῖνος ποῦ ζητοῦσε νὰ εὕρῃ τὸν Θεὸν» (1883), «Ἰάκωβος ὁ τελευταῖος» (1888), «Μαρτῖνος ὁ ἄνδρας» (1889), «Ποικίλα ἀνθρώπινα» (1893), «Τὸ αἰώνιον φῶς» (1897), «Εἰδύλλια ἀπὸ ἕνα κόσμον ποὺ δύει» (1899), «Εὐλογία τῆς γῆς» (1900), «Δηλητήριον τοῦ κόσμου» (1903), «I. N. B. I., εὐαγγελισμὸς ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ» (1904) κ.ἄ. Αὐτοβιογραφίαν τοῦ συγγραφέως ἀποτελοῦσι τὰ ἔργα: «Ἡ ἐπίγειος ζωή μου» (Mein Weltleben, 1898) καὶ «Τὸ οὐράνιον βασίλειόν μου» (1901) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Ρόζεγκερ** (Rosegger), ***Χὰνς Λουδοβῖκος***. Αὐστριακὸς συγγραφεύς, υἱὸς τοῦ Πέτρου Ρόζεγκερ (1880—1929). Ἐσπούδασε νομικά. Ἔγραψε μυθιστορήματα, ἐν οἷς: «Ἀποικία ἐγκληματιῶν» (Verbiecherkolonie 1907), «Ἡ κωμῳδὸς Μαγδαληνή» (1911), «Τὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου» (Der Golfstrom, 1913), «Πολύκαρπος ὁ ἀνελεήμων» (1916), «Πέτρος ὁ ἄνθρωπος» (1924) κ. ἄ. Ἐπίσης ἔγραψε διηγήματα, σατίρας, σκαριφήματα κτλ. Κ. Β. Λ.

Ρόζελιμπ (Roselieb), ***Χάνς***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Χάγκεν τῆς Βεστφαλίας τῷ 1884, εἷς τῶν ἀρίστων ἀντιπροσώπων τῆς συγχρόνου θρησκευτικῆς λογοτεχνίας ἐν Γερμανίᾳ. Ἔγραψεν, ἐν μέρει ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Firmin Coar, τὰ μυθιστορήματα: «Ὁ κληρονόμος» (1920), «Οἱ λαμπαδηφόροι» (1921), «Meister Michels rätselvolle Gesichter» (1924), «Die liebe Frau von den Stern» (1925), ἱσπανικὰς ἱστορίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Κόκκινο, κίτρινο, κόκκινο» (1925), τὰ κριτικὰ δοκίμια «Ἱσπανικαὶ περιηγήσεις» (1926) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

ροζέλιθος (ὁ) (Roselith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου, κοβαλτίου καὶ μαγνησίου ἔνυδρον $(Ca. Co. Mg)_3 [As O_4]_2 \cdot 2H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα, ἔχει σκληρότητα 3 ½, εἰδικὸν βάρος 3,46 καὶ χρῶμα ἐρυθρὸν ροδόχρουν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Schneeberg. Γ. Β.

ροζελλάνης (ὁ) (Rosellan) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν πλαγιοκλάστων. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀνορθίτου ἢ τοῦ βυτωβνίτου, ὀρυκτῶν τῆς ἐν λόγῳ ὁμάδος, παρουσιάζεται δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποσεσαθρωμένος. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Aker. Γ. Β.

Ροζελλίνι (Rosellini), ***Ἱππόλυτος***. Ἰταλὸς αἰγυπτιολόγος (1800—1843). Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζας καὶ ἀπὸ τοῦ 1825 ἀφιερώθη εἰδικῶς εἰς τὴν αἰγυπτιολογίαν συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου Σαμπολιόν, ὃν συνώδευσεν εἰς Ρώμην, Νεάπολιν, Τουρῖνον, Παρισίους. Τῷ 1828 ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς εἰδικῆς ἀποστολῆς εἰς Αἴγυπτον, ἥτις κατόπιν ἡνώθη μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν Σαμπολλιὸν γαλλικῆς ἀποστολῆς πρὸς μελέτην τῶν αἰγυπτιακῶν ἱερογλυφικῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μελέτης ταύτης ἐξέδωκεν ὁ Ροζελλίνι εἰς τὸ ἔργον του «Τὰ μνημεῖα τῆς Αἰγύπτου καὶ Νουβίας» (9 τόμοι 1832—1844). Μεταξὺ τῶν ἄλλων του ἔργων εἶναι «Στοιχεῖα αἰγυπτιακῆς γλώσσης» καὶ «Ἱερογλυφικὸν λεξικόν», ὅπερ ἀφῆκεν ἡμιτελές. Μ. Δ. Β.

ροζελλινία (ἡ) (Rosellinia) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν ἀσκομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν σφαιριδῶν. Τὰ περιθήκια εἶνα συνήθως ἐπιφανειακά, σφαιρικά, λεῖα, μελανά, φύονται δὲ ἀπὸ τμῆμα συμπαγὲς τοῦ μυκηλίου. Οἱ ἀσκοὶ συνοδεύονται ἀπὸ παραφύσεις καὶ περιέχουν 8 σπόρια ᾠοειδῆ, συνεχῆ. Τὰ πλεῖστα εἴδη τοῦ γένους εἶναι σαπρόφυτα, τινὰ ὅμως προκαλοῦν τὴν σῆψιν τῶν ριζῶν διαφόρων δένδρων (δρυός, μορέας, ἀμπέλου, ἐλαίας κτλ.) μὲ σοβαρωτάτας ζημίας. Εὐνοϊκοὶ ὅροι ἀναπτύξεως τῆς σηψιρριζίας εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ ὑγρασία τοῦ ἐδάφους, τὸ ἀδιαπέρατον αὐτοῦ καὶ ἡ χρῆσις ὡς λιπασμάτων φύλλων, κλάδων, ἀχωνεύτου κόπρου κτλ. Ε. Τ. Ε.

Ρόζεμπεκ (Roosebeke) *[Γεωγρ. Ἱστορ.]*. Χωρίον τοῦ Βελγίου ἐν Φλάνδρᾳ, παρὰ τὸ ὁποῖον συνήφθη ἱστορικὴ μάχη μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Δ' καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Φίλιππον Ἀρτεβὲλντ Φλαμμανδῶν, τῷ 1382, καθ' ἣν οἱ Γάλλοι, ἀφοῦ διέρρηξαν τὴν πυκνοτάτην φλαμμανδικὴν παράταξιν καὶ εὑρέθησαν μεταξὺ τῶν Φλαμμανδῶν, κατέσφαξαν περὶ τὰς 30.000 ἐξ αὐτῶν. Ν. Θ. Κ.

Ρόζεν (Rosen), ***Βίκτωρ***, *βαρῶνος φὸν —*. Ρῶσος ἀνατολιστής, γερμανικῆς καταγωγῆς (1849—1908). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1885 καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως καὶ πρόεδρος τοῦ ἀνατομικοῦ τμήματος τῆς ρωσικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἐδημοσίευσε: «Τὰ ἀραβικὰ χειρόγραφα τοῦ Ἰνστιτούτου τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν» (1877), «Σύντομα σημειώματα περὶ τῶν ἀραβικῶν χειρογράφων τοῦ ἀσιατικοῦ μουσείου» (1881), «Imperator Basilius Bulgaroctonos» (ἀποσπάσματα ἐκ χρονικοῦ τῆς Ἀντιοχείας, ἀραβιστὶ καὶ ρωσιστί, 1883) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Ρόζεν** (Rosen), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς ἀνατολιστὴς (1820—1891). Περιηγήθη τὰς χώρας τοῦ Καυκάσου (1843—1844), εἶτα δὲ ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1852, ἐν Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ 1867 καὶ ἐν Βελιγραδίῳ μέχρι τοῦ 1875. Ἔγραψε: «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Λαζῶν» (1844). «Γραμματικὴ τῆς γλώσσης τῶν Ὀσσετῶν» (1846), «Ἱστορία τῆς Τουρκίας ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1826 μέχρι τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τοῦ 1856» (2 τόμοι, 1866—1867) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Ρόζεν** (Rosen), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ἀνατολιστὴς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος ἐν τῇ Ἀνατολῇ (1898—1901) καὶ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν (1901—1905), εἶτα δὲ διετέλεσε διαδοχικῶς πρεσβευτὴς ἐν Ταγγέρῃ, Τεχεράνῃ, Βουκουρεστίῳ, Λισσαβῶνι καὶ Χάγῃ. Τῷ 1921 διετέλεσεν ἐπὶ ἑξάμηνον ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ γερμανικοῦ κράτους. Ἔγραψεν: «Ὁδηγὸς τῆς νέας περσικῆς γλώσσης» (γ' ἔκδοσις 1905), «Τὰ γνωμικὰ Ὀμὰρ τοῦ σκηνοποιοῦ» (ε' ἔκδοσις 1922), «Χαροὺτ καὶ Μαροὺτ καὶ ἄλλαι ποιήσεις τῆς Ἀνατολῆς» (1924), «Ἡ Περσία διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν εἰκόνων» (1925) κ.ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Ρόζεν** (Rosen), ***Φρειδερῖκος-Αὔγουστος***. Γερμανὸς ἀνατολιστὴς (1805—1837). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀνατολικῆς φιλολογίας ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὰ ἔτη 1827—1831, εἶτα γραμματεὺς τῆς Ἀσιατικῆς Ἑταιρείας. Ἔγραψε «Radices linguae sanscritae» (1827) καὶ ἐξέδωκε τὴν ἀραβικὴν ἄλγεβραν τοῦ Μωχάμετ Μπὲν Μουζᾶ (1831). Τὸ πρῶτον μέρος τῆς κριτικῆς ἐπεξεργασίας τῆς «Rigveda», ἣν δὲν προέλαβε νὰ φέρῃ εἰς πέρας, ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ἡ Ἀσιατικὴ Ἑταιρεία ὑπὸ τὸν τίτλον «Rigveda-Sanhita, liber primus, sanscrite et latine» (1838). Κ. Β. Λ.

Ροζενὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Εὐφροστίνης τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Χειμερινὴ ἕδρα τῆς κοινότητος. Κάτ. (1928) 464.

ροζενβουσχίτης (ὁ) (Rosenbuschit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν πυροξένων. Ἀποτελεῖ μεταπυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου καὶ νατρίου, εἰς τὸ ὁποῖον μέρος τοῦ SiO_2 ἀντικαθίσταται ὑπὸ ZrO_2 καὶ TiO_2, περιέχει δὲ συγχρόνως φθόριον, σίδηρον, μαγγάνιον κ.ἄ. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἔχει σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 3,3, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα φαιότεφρον, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς ἐλαιολιθικῶν συηνιτῶν τῆς Νορβηγίας, Βορείου Ἀμερικῆς καὶ Βραζιλίας. Γ. Β.

Ρόζενγκάρτεν (Rosengarten) (=Κῆπος ρόδων) *[Γεωγρ.]*. Βραχώδης ἅλυσις τῶν δολομιτικῶν Ἄλπεων τοῦ Ν. Τυρόλου, παρουσιάζουσα ἀγρίως μεγαλοπρεπὲς θέαμα. Ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶναι αἱ *Κέσσελγκογκελ* 3.001 μ. καὶ *Ροζενγκάρτεν* 2981 μ. Αἱ πλεῖσται τῶν κορυφῶν τοῦ Ρόζενγκάρτεν εἶναι δυσκόλως προσιταί. Ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καλεῖται *Κατινάτσιο*. Κ. Β. Λ.

Ρόζενκραντς (Rosenkranz), ***Ἰωάννης-Κάρολος-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς θεολόγος καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Μαγδεμβούργῳ τῷ 1805 καὶ ἀποθανὼν ἐν Καινιξβέργῃ τῷ 1879. Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν Χάλλῃ καὶ Καινιξβέργῃ. Μαθητὴς τοῦ Ἑγέλου, ἐφήρμοσε τὸ σύστημα τοῦ διδασκάλου του εἰς ὅλας τὰς φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς μελέτας του. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἑγελιανῆς μεθόδου ὠργάνωσε καὶ τὴν «Encyclopaedie der theologischen Wissenschaften» (1831). Ἐδημοσίευσε καὶ ἀρίστην ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Καντίου (1838—1840).

Ρόζενμπαουμ (Rosenbaum), ***Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς ἱστορικός, κοινωνιολόγος καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1887. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ὁ Φερδινάνδος Λασσὰλ καὶ ἡ θεωρία του» (1911), «Ὁ κίνδυνος τοῦ γερμανικοῦ οἰκονομικοῦ γοήτρου διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν» (1920), «Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ἐκτιθεμένη κατὰ τρόπον προσιτὸν εἰς πάντας» (1927) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Ρόζενμπαχ (Rosenbach), ***Ὄττομαρ***. Γερμανὸς ἰατρὸς (1851—1907). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1887—1893 καθηγητὴς ἐν Μπρεσλάου. Ἐδημοσίευσε μέγαν ἀριθμὸν κλινικῶν καὶ κριτικῶν πραγματειῶν ἐπὶ ζητημάτων διαγνωστικῆς, θεραπευτικῆς, ὑγιεινῆς καὶ γενικῆς παθολογίας. Κατέκρινε καὶ ἐπολέμησε τὰς διὰ πειραματικῆς καὶ ἐργαστηριακῆς ὁδοῦ ἐκφερομένας ἰδέας περὶ παθογενέσεως καὶ θεραπευτικῆς τῶν νόσων καὶ ἀπεπειράθη νὰ ἱδρύσῃ τὴν λειτουργικήν, οὕτως εἰπεῖν, διαγνωστικὴν ἐπὶ τῇ βάσει σειρᾶς συνόλου ἀγνώστων συμπτωμάτων (ἀνακλαστικὴ δυσπεπτικὴ νεύρωσις, παλμοὶ κοιλιακῆς ἀορτῆς, ἐπίσχεσις ἀνακλαστικῶν τοῦ δέρματος, διανοίξεως καὶ κλείσεως τῆς γλωττίδος ἐπὶ παραλύσεως τοῦ πανδρόμου κτλ.). Τέλος ἐδοκίμασεν ἐπὶ νέων σημείων τοῦ προσώπου νὰ στηρίξῃ τὴν βιομηχανικὴν τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῆς κυκλοφορίας καὶ συνῳδὰ τούτοις νὰ ἀναπτύξῃ τόσον τὴν βάσιν τῆς ψυχικῆς θεραπείας ὅσον καὶ τὸ κύριον σημεῖον τῆς θεραπείας τῶν λειτουργικῶν νευρικῶν νόσων καὶ τῆς προφυλάξεως τῶν καρδιακῶν παθήσεων. Κυριώτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Über die Beudetung der Reflexe» (1876), «Die Bedeutung der Bacteriologie für die Diagnostik und Aetiologie» (1896), «Der Mechanismus und die Diagnose der Mageninsufficienz» (Λειψία 1878), «Über psychische Therapie innerer Krankheiten» (Βερολῖνον 1890), «Die Krankheiter des Herzens und ihre Behandlung» (Βιέννη καὶ Λειψία 1897) κλπ. *Ἡ μέθοδος τοῦ Ρόζενμπαχ* σκοπεῖ τὴν ἐν τοῖς οὔροις ἀναγνώρισιν τῆς χολοχρωστικῆς. Ο. Ρ.

— **Ρόζενμπαχ** (Rosenbah), ***σημεῖον τοῦ —***. Οὕτω καλεῖται ἡ παραμονὴ τοῦ ἀντανακλαστικοῦ φαινομένου τῆς κοιλίας, παρὰ τὴν δερματικὴν ἀναισθησίαν, ἐπὶ τῆς ὑστερικῆς ἡμιπληγίας. Ἐὰν ἡ ἡμιπληγία εἶναι ὀργανικῆς φύσεως, τὸ ἀντανακλαστικὸν τοῦτο φαινόμενον εἶναι καταλελυμένον. Μ. Ν. Κ.

Ρόζενμπεργκ (Rosenberg). Γερμανὸς νομικός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ὑπηρέτησεν ὡς δικαστικός, τῷ 1912 ὠνομάσθη ἔκτακτος καὶ τῷ 1916 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ ἀστικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Γκίσσεν. Ἔγραψε: «Σχόλια ἐπὶ τοῦ ἐμπραγμάτου δικαίου» (1919), «Ἐγχειρίδιον τῆς πολιτικῆς δικονομίας» (1927, β' ἔκδοσις 1929) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Ρόζενμπεργκ** (Rosenberg), ***Ἀδόλφος***. Γερμανὸς τεχνοκρίτης (1850—1906). Ἐσπούδασεν ἐν Βερο-

Digitized by Google

λίνῳ φιλολογίαν καὶ ἀρχαιολογίαν, εἶτα δὲ ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐξετέλεσε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πολλὰ ταξίδια. Ἔγραψε πολυάριθμα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἡ ζωγραφικὴ σχολὴ τοῦ Βερολίνου» (1879), «Ἐπιστολαὶ τοῦ Ροῦμπενς», «Ἐγχειρίδιον τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης» (1902). Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Knackfuss ἔγραψε περὶ τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι, Λένμπαχ, Κάουλμπαχ, Πρὲλλ κ. ἄ., ἐν δὲ τῇ σειρᾷ «Κλασσικὴ τῆς τέχνης», τῆς ὁποίας διηύθυνε τὴν ἔκδοσιν μέχρι τοῦ Ζ΄ τόμου, ἔγραψε περὶ Ραφαήλου, Ρέμπραντ καὶ Ροῦμπενς. κ. β. λ.

—Ρόζενμπεργκ (Rosenberg), ***Ἀρθοῦρος.*** Γερμανὸς ἱστοριοδίφης καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1889. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ μέλος τοῦ Ράϊχσταγ (1924—1928), κατ' ἀρχὰς ὡς κομμουνιστής, ἀπὸ δὲ τοῦ 1927 ὡς σοσιαλδημοκράτης. Ἔργα του εἶναι: «Μελέται ἐπὶ τοῦ ἑκατονταρχιακοῦ πολιτεύματος τῶν Ρωμαίων» (1911). «Τὸ κράτος τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Ἰταλίας» (1913), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν καὶ πηγαὶ αὐτῆς» (1921), «Ἱστορία τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας» (1921), «Ἡ δημοκρατία καὶ ὁ ἀγὼν τῶν τάξεων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα» (1921) κ.ἄ. κ. β. λ.

—Ρόζενμπεργκ (Rosenberg), ***Χάνς.*** Γερμανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1879. Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Τυβίγγης, ὑπηρέτησε δὲ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1914—1918) ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου ἐν Κιέλῳ. Ἔγραψε: «Τὸ νέον ἠλεκτρικὸν μικροφωτόμετρον τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Τυβίγγης» (1925), «Ὁ μεταβλητὸς ἀστὴρ Χ τοῦ Κύκνου» (1906) κ. ἄ. κ. β. λ.

Ροζενμποὺς (Rosenbusch), ***Χάρρης.*** Γερμανὸς γεωλόγος καὶ ὁ ἄσημος πετρογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1836 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1914. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Ἀϊδελβέργῃ καὶ συνέγραψε πολλὰς μελέτας καὶ συγγράμματα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι. «Μικροσκοπικὴ φυσιογραφία τῶν ὀρυκτῶν καὶ πετρωμάτων» (2 τόμοι 1873—1877, ε΄ ἔκδ 1924), «Στοιχεῖα πρὸς μελέτην τῶν πετρωμάτων» (1898) κτλ. γ. κ. γ.

Ροζενμύλλερ (Rosenmüller), ***Ἐρνέστος-Φρειδερῖκος-Κάρολος.*** Γερμανὸς προτεστάντης θεολόγος καὶ ἀνατολιστὴς (1768—1835). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, ἔκαμε δὲ σπουδαίας ἐργασίας ἀν φερομένας εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Συνέγραψε πολυάριθμα πρωτότυπα ἔργα, μετέφρασε δὲ καὶ ἐσχολίασε πολλὰ ξένα συγγράμματα Ἐκ τῶν ἔργων του ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς: «Σχόλια εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην» (1788—1817), «Ἐγχειρίδιον γραμματολογίας ἀναφερομένης εἰς τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἁγίων Γραφῶν» (1797—1800), «Ἐγχειρίδιον τῆς βιβλικῆς ἀρχαιολογίας» (1823—1831). κ. β. λ.

— Ροζενμύλλερ (Rosenmüller), ***Ἰωάννης-Γεώργιος*** Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1736 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1815. Ἐδίδαξεν εἰς τὸ Ἐρλάγκεν, Γκίσσεν καὶ Λειψίαν καὶ ἐφημίζετο ὡς ἐφημέριος ἐπὶ ρητορικῇ δεινότητι. Ἐξέδωκεν εἰς 6 τόμους τῷ 1777—1782 ἐν Νυρεμβέργῃ «Scholia in Novem Testamentum», τὰ ὁποῖα πολλάκις ἀνετυπώθησαν, ὡς συμπλήρωμα δὲ αὐτῶν τῷ 1789—1790 «Emendationes et supplementa». Ἐξέδωκεν ὡσαύτως τῷ 1795—1815 εἰς πέντε τόμους ἐν Λειψίᾳ «Historia interpretationis librorum sacrorum in Ecclesia christiana inde ab apostolorum aetate ad Origenem». ε. γ. π.

— Ροζενμύλλερ (Resenmüller), ***Ἰωάννης - Χριστιανός.*** Γερμανὸς ἀνατόμος καὶ χειρουργὸς (1771—1820). Διατελέσας ἀπὸ τοῦ 1800 καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς καὶ ἀνατομικῆς, ἐπλούτισε τὴν τελευταίαν ταύτην δι' ἐξαιρέτων ἔργων, ὧν οἱ πίνακες ἐσχεδιάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Ἔγραψε πραγματείας περὶ διαφόρων θεμάτων καὶ ἐξέδωκεν: «Ἀνατομικοὶ καὶ χειρουργικοὶ ἄτλαντες» (1805—1807), «Compendium anatomicorum» (1816) κτλ. Τὸ *ὄργανον τοῦ Ροζενμύλλερ ἢ παρῳοθήκη*, κείμενον ἐντὸς τῶν φύλλων τοῦ πλατέος συνδέσμου μεταξὺ σάλπιγγος καὶ ᾠοθήκης, ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς 12—20 λεπτῶν καθέτων σωληναρίων μὲ τυφλὸν πέρας, καὶ ἐκβαλλόντων πρὸς τὰ ἄνω εἰς ἐπιμήκη σωλῆνα (σωλὴν ἐπῳοφόρου). Τὸ *βοθρίον τοῦ Ροζενμύλλερ* ἀποτελεῖ βαθὺ κοίλωμα ἐπὶ τοῦ πλαγίου τοιχώματος τοῦ φάρυγγος (βλ. λ. *ροζενμυλλέρειος* βόθρος). Ἡ *βαλβὶς τοῦ Ροζενμύλλερ* ἀποτελεῖ πτυχὴν τοῦ βλεννογόνου τοῦ δακρυϊκοῦ σωλῆνος, κειμένην εἰς τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεως τῶν δακρυϊκῶν πόρων. ο. ρ.

ροζενμυλλέρειος ἢ ***φαρυγγικὸς βόθρος*** *[Ἀνατομ.]*. Κόλπωμα σχισμοειδές, ἔχον σχῆμα κόμματος ἢ ἀγκίστρου, κείμενον ὄπισθεν καὶ ὕπερθεν τοῦ φαρυγγικοῦ στομίου τῆς εὐσταχιανῆς σάλπιγγος. Ὁ πυθμὴν αὐτοῦ, ἄλλοτε ἄλλο βάθος ἐμφανίζων, εἶναι ἀνώμαλος ἢ βοθριώδης, ἕνεκα λεμφοζιδίων, ἅτινα ἐνέχει, συνέχεια ὄντα τῆς φαρυγγικῆς ἀμυγδάλης. ι. π.

Ροζενταὲλ (Rosendaël) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ, προάστειον τῆς Δουγκέρκης, σιδηροδρομικὸς σταθμός. Κάτ. 14.312. Ἔχει ἐργοστάσια ναυτικῶν εἰδῶν κλπ. κ. β. λ.

Ρόζενταλ (Roosendaal, Rozendaal ἢ Rosendaal) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὁλλανδίας παρὰ τὰ βελγικὰ σύνορα, κόμβος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπρέντα—Ἀμβέρσης. Κάτ. 22.030 (1930). Ἔχει ἐργοστάσια σιγάρων, σακχάρεως, ψηκτρῶν κ ἄ. κ. β. λ.

— Ρόζενταλ (Rozendaal ἢ Roosendaal en Nispen). *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὁλλανδίας, κόμβος τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Ἀμβέρσης—Ρόττερνταμ καὶ Μπρέντας—Μπέργκεν—Φλίσσιγγεν. Ἔχει βιομηχανίαν σιγάρων, σακχάρεως, ψηκτρῶν, διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον. κ. β. λ.

— Ρόζενταλ (Rosenthal) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν χωρίον ἔξωθεν τοῦ Βερολίνου, ἀποτελέσαν ἤδη συνοικίαν αὐτοῦ (βλ. λ. *Βερολῖνον*).

Ρόζενταλ (Rosenthal) ***πορσελλάναι.*** Τίτλος, τὸν ὁποῖον φέρουν τὰ διάφορα εἴδη ἐκ πορσελλάνης, καθὼς καὶ μαγειρικὰ σκεύη πολυτελείας, τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν ἐργοστασίων τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας «Ρόζενταλ καὶ Σια». Ἡ ἑταιρεία αὐτὴ ἱδρύθη τῷ 1897 καὶ ἔχει τὴν ἕδραν αὐτῆς εἰς τὸ Βερολῖνον. γ. β.

Ρόζενταλ (Rosenthal), ***Ἰσίδωρος.*** Γερμανὸς φυσιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1836 Τῷ 1892 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας εἰς Ἐρλάγκην. Ἔγραψε περὶ τῶν ἀναπνευστικῶν κινήσεων καὶ τῶν σχέσεών των μετὰ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ, περὶ τῆς ρυθμίσεως τῆς θερμότητος εἰς τὰ θερμόαιμα ζῷα κλπ., ὡς καὶ σύγγραμμα «Φυσιολογίας» καὶ ἕτερον «Γενικῆς φυσιολογίας μυῶν καὶ νεύρων» (Λειψία 1878 καὶ 1898). Ὁ *σπειροειδὴς σωλὴν τοῦ Ρόζενταλ* ἀποτελεῖ σωλῆνα περιέχοντα τὸ σπειροειδὲς γάγγλιον, τὸ καὶ ἄλλως *γάγγλιον τοῦ Κόρτι* καλούμενον. ο. ρ.

— Ρόζενταλ (Rosenthal) ***Μόριτς.*** Πολωνὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς τῷ 1862. Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Λὶστ καὶ ἀπέκτησε παγκόσμιον φήμην ἀφ' ἧς κυρίως ἐπραγματοποίησε τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐν Ἀμερικῇ καλλιτεχνικὴν περιοδείαν. Ὁ Ρόζενταλ ἦτο ὡσαύτως ἐπὶ πολλὰ ἔτη κλειδοκυμβαλιστὴς τῆς αὐλῆς τῆς Ρουμανίας. Εἶναι καλλιτέχνης κάτοχος καταπληκτικῆς τεχνικῆς, ἐνῷ τὸ παίξιμόν του εἶναι λεπτότατον. γ. σ.

— Ρόζενταλ (Rosenthal), ***Τωβίας - Ἐδουάρδος.*** Ἀμερικανὸς ζωγράφος, γεννηθεις τῷ 1848 Μεταβὰς εἰς Μόναχον, συνεπλήρωσε τὰς καλλιτεχνικάς του σπουδὰς καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ μονίμως. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐξεικόνισιν σκηνῶν ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἐξετέλεσε δὲ καὶ ποικίλας ἄλλας συνθέσεις, ἐν αἷς: «Ὁ Σεβαστιανὸς Μπὰχ καὶ ἡ οἰκογένειά του». ι. μ. π.

Ρόζενφελντ (Rosenfeld), ***Μαυρίκιος.*** Γερμανοεβραῖος ποιητὴς ἐκ Πολωνίας, γράψας εἰς τὸ γερμανικὸν ἰδίωμα τῶν Ἑβραίων (1862—1923). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ράπτης ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καὶ ἐν Λονδίνῳ καὶ ἀδαμαντογλύφος ἐν Ἄμστερνταμ. Ἀπὸ τοῦ 1886 ἔζησεν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἔνθα ἐξέδιδε φιλολογικὴν ἐπιθεώρησιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰουδαϊκὰ Χρονικά». Ἔργα του εἶναι: «Ἡ καμπάνα» (1888), «Ἡ λουλουδένια ἁλυσίδα» (1890), «Τὸ βιβλίον τῶν τραγουδιῶν» (1897), «Τὰ τραγούδια τοῦ γέττο» (1899), τὰ ὁποῖα μετεφράσθησαν σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει κυρίως τὴν διεθνῆ φήμην του. Τὰ ποιήματά του ἐξεδόθησαν εἰς ἓν βιβλίον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1904. κ. β. λ.

Ρόζενχαϊμ (Rosenheim) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Ἄνω Βαυαρίᾳ, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Μάνγκφαλλ καὶ Ἴνν, κόμβος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μονάχου—Σαλτσβούργου. Κάτ. 17.998. Ἔχει θειοῦχα ἰαματικὰ λουτρά, ναὸν τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, δύο μονάς, πινακοθήκην, μουσεῖον, μεγάλας ἁλυκάς, ποικίλην βιομηχανίαν (μηχανῶν, ψυκτρῶν, ξυλίνων εἰδῶν, πυρείων, κομβίων, σχοινίων, ζύθου κλπ.) καὶ διεξάγει ἐμπόριον κτηνῶν καὶ ξυλείας. κ. β. λ.

Ρόζενχαν (Rosenhane). Σουηδὸς ποιητὴς (βλ. *Ρούσενχανε*). κ. β. λ.

Ρόζενω (Rosenow), ***Αἰμίλιος.*** Γερμανὸς συγγραφεὺς (1871—1904). Διετέλεσε τραπεζικὸς ὑπάλληλος καὶ εἶτα δημοσιογράφος σοσιαλδημοκρατικῶν φρονημάτων. Ὑπῆρξε μέλος τοῦ Ράϊχσταγ ἀπὸ τοῦ 1898 καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς «Ἐργατικῆς ἐφημερίδος τῆς Ρηνανίας καὶ τῆς Βεστφαλίας» ἀπὸ τοῦ 1899. Ἔγραψε τὰ μυθιστορήματα «Ἀνοιξιάτικες μπόρες» (1893) καὶ «Τὸ ψεῦδος» (1896), τὴν σχοῦσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν σατιρικὴν κωμῳδίαν «Ὁ γάτος Λάμπε» (1902) καὶ τὸ κοινωνικὸν δρᾶμα «Ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν εἰς τὴν σκιάν», δημοσιευθὲν ἐν τῇ συλλογῇ Gesammelte Dramen» (1912). κ. β. λ.

Ρόζερ (Roser), ***Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς χειρουργὸς (1817—1888). Ἵδρυσε μετὰ τοῦ Griesinger καὶ Wunderlich τὰ «Ἀρχεῖα φυσιολογικῆς θεραπευτικῆς», ἐδημοσίευσε τῷ 1844 τὸ σύγγραμμα «Ἀνατομικὴ χειρουργική», τῷ 1845 τὴν «Γενικὴν χειρουργικὴν» καὶ τῷ 1847 τὸν «Ἀνατομοχειρουργικὸν ὁδηγόν», δι' οὗ κατέστη γνωστὸν τὸ ὄνομά του. Τὸ *σημεῖον Ρόζερ* ἀποτελεῖ τὸ φαινόμενον τῆς ἐνδεχομένης ἐλλείψεως παλμῶν τῆς (μετὰ ἀνάτρησιν καὶ ἀφαίρεσιν σφαιρικῆς κρανιακῆς πλακὸς) ἀποκαλυπτομένης σκληρᾶς μήνιγγος, ἥτις παρέχει οὕτω τὴν ὑπόνοιαν ὑποκειμένης βλάβης. Ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ σημείου τούτου ἐπέμενεν ὁ Braun, ἐξ οὗ τὸ σημεῖον ἐκλήθη σημεῖον *Ρόζερ-Μπράουν*. ο. ρ.

ροζέττα (ἡ)· κόμβος ταινίας, συνήθως ἐρυθρᾶς, εἰς σχῆμα μικροῦ ρόδου, φερόμενος εἰς τὴν κομβιοδόχην ὡς ἔμβλημα παρασήμου· || εἶδος δακτυλιδίου, τοῦ ὁποίου ἡ σφενδόνη ἀποτελεῖται ἐκ κύκλου μικρῶν πολυτίμων λίθων περιβάλλοντος ἐν τῷ μέσῳ μεγαλύτερον (γαλλ. rosette = μικρὸν ρόδον).

ροζέττα (Rosette ἢ Rose) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀνομάζεται οὕτως ὡρισμένη μορφή, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ ἀδάμας κατόπιν εἰδικῆς ἐπεξεργασίας, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πολύεδρος πρόσοψις αὐτοῦ ἐπικάθηται ἀμέσως εἰς ἐπίπεδον βάσιν. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐν λόγῳ μορφῆς εἶναι ὅτι αἱ ἕδραι, αἱ ὁποῖαι σχηματίζουν τὴν πολύεδρον πρόσοψιν, εἶναι τριγωνικαί, διατάσσονται δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον πρὸς ἀλλήλας, ὥστε ἀνὰ ἓξ ἐξ αὐτῶν συνεχόμεναι ἀποτελοῦν κανονικὸν ἑξάγωνον. Ἡ μορφὴ αὐτὴ δίδεται συνήθως εἰς μικρὰ τεμάχια ἀδάμαντος, τὰ ὁποῖα ἔχουν συγχρόνως καὶ μικρὸν πάχος, διακρίνεται δὲ διὰ τὴν ἰσχυρὰν λάμψιν, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς τὸ προσπῖπτον φῶς, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἐμφανίζει ἀσθενέστατα τὴν ἐναλλαγὴν χρωμάτων, ἡ ὁποία παρατηρεῖται τόσον ζωηρὰ εἰς ἄλλας πολυεδρικὰς μορφὰς τοῦ ἀδάμαντος. γ. β.

Ροζέττη *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Αἰγύπτῳ (βλ. λ. *Ρωσέττη*).

Ροζέττι (Rosetti), ***Θεόδωρος.*** Ρουμᾶνος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1834. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Παρισίοις καὶ εἰσῆλθεν εἶτα εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καταλαβὼν ἀνωτάτας θέσεις. Τῷ 1875 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Λασκάρεως Κατάργκιου, καὶ μετὰ ἓν ἔτος διωρίσθη πρόεδρος τοῦ ἀναθεωρητικοῦ. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1888 παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως Βρατιᾶνο, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐσχημάτισεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν του κυβέρνησιν πρὸς διενέργειαν ἐκλογῶν. Ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τότε, ἐδημοσίευσε τὸν νόμον περὶ ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν. Τῷ 1891 ἐγένετο διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ρουμανίας καὶ τῷ 1895, παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ταύτης, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης. γ. ι. β.

— Ροζέττι (Rosetti), ***Κωνσταντῖνος.*** Ρουμᾶνος ποιητής, δημοσιογράφος καὶ πολιτικὸς (1816—1885). Διετέλεσε δικαστὴς καὶ εἰσαγγελεύς. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη μὲ τὴν φιλολογίαν, μεταφράσας αὐτὸς πρῶτος εἰς τὴν ρουμανικὴν ἔργα τοῦ Βολταίρου, Βύρωνος καὶ Λαμαρτίνου. Τῷ 1840 ἐξέδωκε τόμον πρωτοτύπων ποιημάτων. Μετὰ τρία ἔτη μετῴκησεν εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐνυμφεύθη Ἀγγλίδα. Ἐπανελθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἤνοιξε βιβλιοπωλεῖον. Τῷ 1848 ἀνεμίχθη εἰς τὴν ἐπανάστασιν, συνελήφθη ὡς εἷς τῶν ὑποκινητῶν αὐτῆς, ἀλλ' ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Διωρίσθη εἶτα διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τῆς ρουμανικῆς πρωτευούσης καὶ γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐξέδωκε δημοκρατικὸν περιοδικόν. Τῷ 1850, ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς τότε κυβερνήσεως, κατέφυγεν εἰς Παρισίους, ἔνθα μετ' ἄλλων συμπατριωτῶν του ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Ἡ Ρουμανία τοῦ μέλλοντος». Τῷ 1861 ἐπανέκαμψεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Ὁ Ρουμᾶνος». Τῷ 1866 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, τῷ 1877 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1881—1882 ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ρουμανικῆς γλώσσης, τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1886 εἰς δύο τόμους. γ. ι. β.

Ροζιὰ *[Γεωγρ.]*. Τμῆμα τῆς Ἀνατολικῆς Σύρου, νοτίως τοῦ λιμένος τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ μεταξὺ Λιβαδίων, Μάνα καὶ Ἀζολίμνου (χάρτ. *Ν. Κοτσοβίλλη* «Νῆσος Σῦρος» 1892). Δεσπόζει ταύτης ὁ βουνὸς Σκόπελος. σ. ε. λ.

— Ροζιὰ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τῆς κοινότητος *Μάνα* (βλ. λ.) τῆς νήσου Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων.

ροζιάρης, *—α, —ικο·* δημοτ., ποῦ ἔχει ρόζους: «ροζιάρικο ξύλο».

Ροζιὲρ (Rosières), ***Βάλθερος Α΄.*** Βαρῶνος τῆς Ἄκοβας, ἰσχυροῦ φρουρίου τῆς Ἀρκαδίας. Ἀκμάσας κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κατακτήσεως τοῦ Μο-

Digitized by Google

ρέως (1207—1214), ἀνήγειρεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κορφοξυλιά, οὐ μακρὰν τῆς Δημητσάνης, τὸ φρούριον Ματάγριφον (Ἑλληνοφόνιον), χάριν ἀμύνης τῆς πλουσίας κοιλάδος τοῦ Ἀλφειοῦ (Carbon). Τ. Ε. Ε.

«Ροζίνα» *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Τουρκικὸν εὔδρομον τροχήλατον, ἀποτελέσαν μονάδα τοῦ ὑπὸ τὸν Ἄγγλον ναύαρχον Χόβαρτ πασᾶν τουρκικοῦ στόλου, ἀποκλείσαντος τὴν Σῦρον (Δεκέμβριος 1868) λόγῳ τῆς εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἑρμουπόλεως καταφυγῆς τοῦ εὐδρόμου «Ἕνωσις» τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Σ. Ε. Λ.

ροζινδουλῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *ἀζινοχρώματα*.

Ροζίνι (Rosini), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1776—1855). Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πίζας καὶ διεκρίθη ὡς ποιητής, κριτικὸς καὶ μυθιστοριογράφος. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ ἐξέδωκε τῷ 1819 εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «ποιήματα». Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ δρᾶμα «Τορκουάτος Τάσσος» (1835) καὶ «Ἱστορίαν τῆς Ἰταλικῆς ζωγραφικῆς» (7 τόμοι 1839—1887). Μεταξὺ τῶν μυθιστορημάτων του εἶναι «Ἡ μοναχὴ τῆς Μάντσας» (1828), «Ἡ Λουΐζα Στρότσε» (1833), «Ὁ Οὐγολῖνος ντέλλα Γκεραρντέσκα» (1833), κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ροζίνι (Rosini), ***Κάρολος-Μαρία***. Ἰταλὸς φιλόλογος (1748—1836). Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Νεαπόλεως καὶ καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν αὐτῇ, κατόπιν δὲ ἐγένετο ἐπίσκοπος Ποτσονόλι καὶ ἐπὶ Ἰωακεὶμ Μυρὰ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας καὶ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Εἶναι κυρίως γνωστὸς διὰ τὰς ἐργασίας του πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν παπύρων τῶν εὑρεθέντων κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Ἡρακλείου, τοὺς ὁποίους ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Herculanensium voluminum quae supersunt» (1723—1823). Ἔγραψεν ἐπίσης «Dissertatio isagogica ad Herculanensium voluminum explanationem» (1797), «Νέα μέθοδος πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» κτλ. Μ. Δ. Β.

Ρόζμπερυ (Rosebery), ***Ἀρχιβάλδος-Φίλιππος-Πρίμροζ***, *Ε' κόμης τοῦ —*. Ἄγγλος πολιτικὸς (1847—1929). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Μπράϊτον, τὸ Ἤτον καὶ τὴν Ὀξφόρδην, ἐπανῆλθε δὲ εἰς τὸ Λονδῖνον, χωρὶς νὰ λάβῃ δίπλωμά τι, τῷ 1868, ὅτε διεδέχθη ὡς κόμης τὸν πάππον του. Τῷ 1871 ἐκίνησε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ διὰ τῶν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Λόρδων ἐκφωνηθέντων λόγων του, ὁ πλούσιος δὲ γάμος του μετὰ τῆς Ἰωάννας φὸν Ρότσιλδ (1878) καὶ ἡ φιλία του μετὰ τοῦ Γλάδστωνος κατέστησε σπουδαιοτέραν τὴν θέσιν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν πολιτικῶν κύκλων. Ἀνήκων εἰς τὸ κόμμα τοῦ Γλάδστωνος, καθ' ἣν ἐποχὴν ὑπεβλήθη τὸ πρῶτον νομοσχέδιον περὶ τῆς ἰρλανδικῆς αὐτοδιοικήσεως (Home Rule), ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1886, ἀλλ' ἡ ταχεῖα πτῶσις τοῦ ὑπουργείου ἐκείνου μετέθεσε τὸν Ρόζμπερυ καὶ τοὺς ὁμόφρονάς του εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Τῷ 1892 ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῷ 1894, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Γλάδστωνος, ἐγένετο πρωθυπουργός. Ἡ μικρὰ ὅμως πλειοψηφία, ἣν ἐκέκτητο ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων, ἡ ἔλλειψις ὁμοφωνίας καὶ ἁρμονικῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν συνεργατῶν του καὶ ἡ ἰμπεριαλιστικὴ αὐτοῦ στάσις ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ καὶ ἀπέναντι τοῦ ἰρλανδικοῦ ζητήματος, ἥτις κατέστησεν αὐτὸν ὕποπτον παρὰ τοῖς φιλελευθέροις, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παραίτησιν τῆς ὑπ' αὐτὸν κυβερνήσεως, κατ' Ἰούνιον τοῦ 1895, καὶ τὴν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος παραίτησιν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀπὸ τῆς ἀρχηγίας τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων. Ὁ Ρόζμπερυ ἐκηρύχθη τῷ 1904 ἐναντίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Μαρόκκου, ἀντιθέτως δὲ τῷ 1906, ὑπὲρ τῆς προσαρτήσεως τῆς Βοσνίας εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διεκρίθη ἐπίσης ἐν τοῖς γράμμασι διὰ τὸ καλὸν του ὕφος, τὸν πλοῦτον τῶν ἰδεῶν του, τὸ κριτικὸν πνεῦμά του καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν ἱστορικῶν γνώσεών του. Ἔργα του: «Πίττ» (1891), «Ὁ Ναπολέων, ἡ τελευταία φάσις» (1900 καὶ 1922), «Ὄλιβερ Κρόμβελλ» (1900), «Ὁ Τσάταμ, τὰ πρῶτα του ἔτη» (1910), «Φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ ἀνάμεικτα» (1921). Κ. Β. Λ.

Ρόζοβα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δεμονιὰ* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος.

ροζολάνη (ἡ). Συνθετικὸν χρῶμα, συνώνυμον τῆς *μωβεΐνης* (βλ λ.).

ροζολικὸν ὀξύ, ἢ **ροδολικὸν ὀξὺ** *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐμπειρικῶς ὁ ἀνυδρίτης 3-μεθυλο-4, 4', 4''-τριοξυτριφαινυλοκαρβινόλης. Εἶναι χρωστικὴ ὕλη τῆς σειρᾶς τοῦ τριφαινυλομεθανίου, ἔχει τὸν τύπον

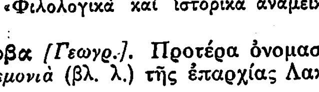

Χρησιμοποιεῖται ὡς δείκτης εἰς τὴν ἀναλυτικὴν χημείαν καὶ εἰδικῶς κατὰ τὴν ὀγκομέτρησιν τῆς ἀμμωνίας. Δι' ἀλκαλίων χρώννυται ροδόχρουν καὶ δι' ὀξέων κίτρινον. Σ. Γ.

Ροζολίνι (Rosolini) *[Γεωγρ.]*, Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Συρακουσῶν—Ραγούζης. Κάτ. 10 922. Παράγει βάμβακα καὶ ζαχαροκάλαμον. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἀνάκτορον τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μετὰ βυζαντινοῦ παρεκκλησίου. Μ. Δ. Β.

ροζονάρω, καὶ *ροζοναρίζω* (ἰδιωματ. ἐκ τοῦ ἰταλ. rosonare)· συνδιαλέγομαι, συνομιλῶ, κουβεντιάζω *ροζοναμέντο* ἡ συνδιάλεξις, ἡ κουβέντα. ΕΡ. Μ.

ρόζος (ὁ)· δημοτ., τὸ ἐκ τῆς παραφυάδος ἐξόγκωμα κορμοῦ ἢ ἄλλου ξύλου, ὄζος: «ἡ τάβλα ἔχει ρόζους» ‖ συνεκδ., ἡ σκληρότης τῆς παλάμης τῶν ἐκτελούντων βαναυσικὰς ἐργασίας: «τὰ χέρια του ἔχουν ρόζους ἀπὸ τὸ τσαπί».

Ρόζος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ (πλάτ. 37° 59' Β., μῆκ. 24° 21' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1788: Petali gulf) ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πεταλιῶν. Σ. Ε. Λ.

Ροζὼ (Roseau) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς νήσου *Δομίνικα* (βλ. λ.), μιᾶς τῶν Ὑπηνέμων νήσων.

Ρόη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας παραλίου τοῦ Εὐξείνου, ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Βιθυνίας, μεταξὺ Κάλπης καὶ Ἀπολλωνίας ἢ Δαφνουσίων νήσων (*Ἀρριαν.* Περ. Εὐξ. 18, *Ἀνωνύμ.* 6). Εἶναι ὁ μεταξὺ τοῦ ὅρμου Κερνὲ (Κάλπη) καὶ Κιρπὲν Ἀντὰ (Δαφνουσία) ὅρμος *Κεφκένι* (πλάτ. 41° 13' Β., 30° 17' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2238: Bosporus to Kerempeh Burnù) δυτικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σαγγαρίου. Σ. Ε. Λ.

ροὴ (ἡ)· τὸ νὰ ρέῃ τι, ρους, ρύσις: «ροὴ ὕδατος, — οἴνου, — ἐλαίου».

— ροή, ἡ ***ροῦς τῶν παραστάσεων*** *[Ψυχολ.]*. Εἶναι τὸ σύνηθες ψυχικὸν γεγονός, καθ' ὃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τοῦ βίου ἡμῶν παρέρχονται πρὸ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὡς εἰκόνες πρὸ ὀθόνης κινηματογράφου, παντὸς εἴδους παραστάσεις σχετικαὶ μὲ τὸν προηγούμενον βίον μας ἢ μὲ ἐντυπώσεις τοῦ παρόντος. Αἱ ἀφορμαί, ὅπως ἡ ροὴ τῶν παραστάσεων λαμβάνῃ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν κατεύθυνσιν, εἶναι δύο: αἱ ἑκάστοτε ἐντυπώσεις ἡμῶν ἐκ τοῦ ἔξω κόσμου (ἐξωτερικὸς παράγων) καὶ τὰ κυριαρχοῦντα ἑκάστοτε τῆς συνειδήσεως ἡμῶν συναισθήματα καὶ βουλητικαὶ τάσεις (ἐσωτερικὸς παράγων). Χ. Σ.

— ροὴ ὑδάτων. Ἡ ροὴ τῶν ὑετίων ὑδάτων καὶ τῶν τῶν πηγῶν σχηματίζει σὺν τῷ χρόνῳ ἐκβαθύνσεις εἰς τὸ ἔδαφος καὶ εἰς τὸ βαθύτερον μέρος τῆς κοιλάδος, παράγουσα οὕτω τὰς βαθείας γραμμάς. Κ. Χ. Α.

ρόθιον (τό)· ὁ κρότος τοῦ ὕδατος τῆς θαλάσσης πλήττοντος ἢ πληττομένου· λ. χ ἡ βοὴ τῶν ἐπὶ ρηγμίνων ἢ βράχων θραυομένων κυμάτων, ὁ πίτυλος τοῦ ὑπὸ τὴν πλάτην τῆς κώπης μετατοπιζομένου ὕδατος. Σ. Ε. Λ.

Ρόθουελ (Rothwell) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Ὑόρκης, εἰς ἀπόστασιν περὶ τὰ 6 ½ χλμ. νοτιοανατολικῶς τῆς πόλεως Λήντς. Ἔχει παλαιὰν ἐπισκευασθεῖσαν ἐκκλησίαν, σιδηροδρομικὸν σταθμόν, βιομηχανίαν σχοινίων, πυρείων κλπ. Κατ. 15.240. Εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως ὑπάρχουσιν ἀνθρακωρυχεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐργάζονται πολλοὶ τῶν κατοίκων. Κ. Β. Λ.

Ρόθσαιυ (Rothesay) *[Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις, πρωτεύουσα τῆς νήσου Μπιοὺτ (Bute) τῆς δυτικῆς Σκωτίας, μετὰ λιμένος ἐπὶ τοῦ κόλπου του Κλάϋντ. Κάτ. 15 218. Ἔχει ἐγκαταστάσεις διὰ θαλάσσια λουτρά, σανατόρια κλπ. Κ. Β. Λ.

ροιὰ (ἡ) (Punica) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυρτοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους μὲ κλάδους ἀκανθώδεις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ φύλλα ἁπλᾶ καὶ ἄνθη πορφυρᾶ ἐπὶ μικρῶν μίσχων ἀναφαινόμενα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ροιὰ ἡ κοινὴ* (Punica communis, κοιν. *ροΐδιά*), ἥτις μετεφέρθη τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Καρχηδόνος εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ σήμερον καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς νοτίου Εὐρώπης, ὡς καὶ εἰς τὰς νήσους Ἀντίλλας διὰ τὰ ὡραῖα ἄνθη της καὶ τοὺς εὐγεύστους ἐδωδίμους καρπούς της (τὰ *ρόϊδα*). Εἶναι δένδρον μακρόβιον καὶ ζῇ 200—300 ἔτη. Ἐκ τοῦ εἴδους τούτου παρήχθησαν πλεῖσται ποικιλίαι. Παρ' ἡμῖν καλλιεργοῦνται ἡ *ροιὰ ἡ κοινὴ ἡ γλυκεῖα* (Punica communis dulcis), εἰς τὰ πέριξ τῶν Πατρῶν, καὶ ἡ *ροιὰ ἡ κοινὴ ἡ χίειος* (Punica communis Chiia) εἰς τὴν Χίον. Ὁ πολλαπλασιασμός της γίνεται διὰ σπορᾶς, παραφυάδων καὶ μοσχευμάτων. Εὐδοκιμεῖ εἰς ἀμμοαργιλώδεις καὶ ὑγροὺς τόπους. Δ. Ν. Π.

— *[Φαρμακογν.]* Ὁ φλοιὸς τῆς ρίζης τῆς δασικῆς ροιᾶς ξηραινόμενος εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὑπὸ σκιὰν χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικήν, φέρεται δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς μικρὰ ἀκανόνιστα τεμάχια μήκους 6—12 ἑκσμ., πλάτους 1—4 ἑκσμ. καὶ πάχους 2 χλστ. Ἐξωτερικῶς εἶναι ἐρρυτιδωμένα κιτρινόφαια, ἔχουν γεῦσιν στυφήν, οὐχὶ πικρὰν καὶ ὀσμὴν ταννικήν, μασώμενα δὲ χρωματίζουν τὸν σίελον κίτρινον. Συνήθης νοθεία εἶναι ἡ διὰ τῶν φλοιῶν τοῦ κορμοῦ τοῦ φυτοῦ. Ἡ δρόγη περιέχει 0.5 % ἀλκαλοειδῆ, ἤτοι πελλετιερίνη, ἰσοπελλετιερίνη, ψευδοπελλετιερίνη, μεθυλοπελλετιερίνη. Ἐπίσης περιέχει ἄμυλον, ἐλλαγικὸν ὀξύ, γρανατοταννικὸν ὀξύ, μαννίτην, ρητινώδεις οὐσίας καὶ πεκτινικὰς οὐσίας. Ὁ φλοιὸς τῆς ρίζης τῆς ροιᾶς ἀναγράφεται εἰς δόσεις 5—10 γραμμαρίων ἐφ' ἅπαξ ὑπὸ τὴν μορφὴν καταποτίων ἢ κόνεως καὶ εἰς δόσεις 30—50 γρ. εἰς 400 γρ. ὕδατος ὡς ἀφέψημα, ὡς φάρμακον ἀνθελμιντικόν, χορηγούμενον πάντοτε μετὰ καθαρτικοῦ Ἡ δρόγη αὕτη ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ παραλύῃ τὴν ταινίαν. Εἰς μεγάλας δόσεις ὑποβιβάζει τὴν πίεσιν τοῦ αἵματος, προκαλεῖ κεφαλαλγίαν, ἴλιγγον, σπασμούς, ὀπτικὰς διαταραχάς, παράλυσιν τῶν νεύρων τῶν περιφερικῶν καὶ τῶν κινητηρίων, χωρὶς νὰ χάνουν ταῦτα τὴν αἰσθητικότητά των. Ἀσύμβατα εἶναι: τὰ ἅλατα τοῦ σιδήρου, τὰ λευκώματα, τὰ ἀλκαλοειδῆ κ.λπ. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ Extractum granati, χορηγουμένου εἰς 5—10 γρ. ἡμερησίως ὡς ταινιοκτόνον. Κ. Γ. Μ.

Ροιὰ ἡ κοινή.

ροιὰ (ἡ) (Grenade) *[Στρατ.]*. —1) Καλεῖται οὕτω τὸ ἀρχέγονον εἶδος χειροβομβίδων, τὸ ἐκσφενδονιζόμενον ὑπὸ τῶν γρεναδιέρων τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, ἄλλως *χειροβούζιον* (βλ λ.).

—2) *Ροιὰ* ἐπίσης καλεῖται ἔμβλημα στολῆς τῶν διαφόρων στρατῶν ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, χρυσόπλεκτον ἢ ἀργυρόπλεκτον, μήκους 0,05 μ. περίπου. Εἰς τοὺς παλαιοὺς εὐρωπαϊκοὺς στρατοὺς ἡ ροιὰ ἀπετέλει τὸ ἔμβλημα τῶν γρεναδιέρων, τηρηθὲν καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐξελιχθέντων γρεναδιέρων εἰς μονάδας ἐπιλέκτου πεζικοῦ. Ἐν Ἑλλάδι, διὰ τοῦ πρώτου κανονισμοῦ περὶ στολῆς τῷ 1833, λευκὴ ροιὰ ἦτο τὸ ἔμβλημα τῶν ἐπιλέκτων λόχων πεζικοῦ, ἐπιρραπτόμενον ἐπὶ τῆς κατωτέρας γωνίας τῶν κυανοχρόων περιουραίων τῆς στολῆς. Τῷ 1835 ἐκανονίσθη ὅπως οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ φέρωσιν ἐπὶ τῶν προσθίων ἄκρων τοῦ περιλαιμίου τῆς στολῆς ροιὰν φλογοφόρον χρυσόπλεκτον, ἔκτοτε δέ, ἐπὶ 90 ὁλόκληρα ἔτη, ἡ ροιὰ ἐξηκολούθησεν ἀποτελοῦσα τὸ ἔμβλημα τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ. Τῷ 1889 ἐκανονίσθη ὅπως φλογοφόρος ροιὰ φέρεται ἐπὶ τοῦ περιλαιμίου τῆς στολῆς καὶ ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ τότε σώματος τοῦ ὑλικοῦ πυροβολικοῦ, ἀλλ' ἀργυρόπλεκτος. Ἀπὸ τοῦ 1925 καθωρίσθη ὅπως ἡ φλογοφόρος ροιὰ φέρεται ὑφ' ἁπάντων τῶν μαχίμων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀποτελοῦσα τοιουτοτρόπως οὐχὶ τὸ ἔμβλημα ὡρισμένου ὅπλου, ἀλλὰ τὸ ἔμβλημα τοῦ μαχίμου ἀξιωματικοῦ, κανονισθεῖσα χρυσόπλεκτος διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν ὅπλων τοῦ στρατοῦ καὶ ἀργυρόπλεκτος διὰ τοὺς τῆς χωροφυλακῆς. Ν. Θ. Κ.

ροιαδώδη (τὰ) (Rhoedinæ) *[Βοτ.]*. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα φυτὰ μὲ ἄνθη ἀρρενοθήλεα, ὑπόγυνα, διμερῆ, μὲ ᾠοθήκην ἐκ πλειόνων καρπιδίων ἀποτελουμένην καὶ μονόχωρον ἢ πολύχωρον. Κυριώτεραι οἰκογένειαι τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι αἱ *μυκωνίδαι, καππαρίδαι, ρεζεδίδαι, φουμαρίδαι* κλπ. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

ροιάς (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *μήκων ἡ ροιάς.*

Ροΐδης. Ὄνομα παλαιᾶς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τῶν Ἀθηνῶν, ἧς εἶναι γνωστὴ αὐτόθι ἰδιόκτητος ἐκκλησία, ἡ Παναγία Χρυσορροΐδενα, ἥτις ἔκειτο εἰς Πλάκαν καὶ μετεβλήθη ἀργότερον εἰς σχολεῖον. Ἐπὶ Μοροζίνη μετὰ πολλῶν ἄλλων οἰκογενειῶν ἐξεπατρίσθη εἰς Γαστούνην τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἀπέλαυσε πλείστων προνομίων παρὰ τῶν Ἐνετῶν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τούτων καὶ τὴν ἐκ νέου κατάληψιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγον ἄλλοι μὲν εἰς Ζάκυνθον καὶ ἄλλοι εἰς Χίον. Ἀξιομνημόνευτοι ἐκ τῶν Ροϊδῶν τῆς Χίου εἶναι ὁ *Σταμάτιος*, ἱδρύσας τὸ μοναστήριον Χαλανδρίτσαινα εἰς τὸ χωρίον Νένητα τῆς Χίου, ὁ *Μακάριος* ἱερομόναχος, πολύγλωσσος καὶ πολυΐστωρ, ὁ *Μικὲς* διευθυντὴς καὶ ἐκδότης τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφημερίδος «Illustration Orientale», ὁ *Εὐστράτιος* συγγράψας ἀνέκδοτα περὶ τῆς οἰκογενείας ἀπομνημονεύματα. Τούτου υἱοὶ ὁ *Ἀνδρέας* ὑποστράτηγος καὶ ὁ *Νικόλαος* γραμματεὺς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου· τῶν δὲ Ζακυνθίων ὁ *Διονύσιος Ροΐδης*, σπουδάσας ἐν Παταβίῳ φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ χρηματίσας καθηγητὴς εἰς τὸ λύκειον Ζακύνθου· ἐστιχούργει λατινιστὶ καὶ ἰταλιστὶ καὶ σῴζονται ἐπιγράμματά τού τινα καὶ ᾠδαί. Τοῦτον σατιρίζει ὁ Σολωμὸς διὰ τῆς «Πρωτοχρονιᾶς» καὶ τοῦ «Ἰατροσυνεδρίου». Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου (1822), καθ' ἣν πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ Ροΐδαι διεσπάρησαν εἰς Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν, Ἀλεξάνδρειαν καὶ Σῦρον. Ἐνταῦθα ἄξιος μνείας εἶναι ὁ *Δημήτριος*, ἐλθὼν ἐκ Χίου ὡς ἔμπορος. Οὗτος ἐχρημάτισε διευθυντὴς μεγάλου ἐμπορικοῦ οἴκου ἐν Γενούῃ καὶ Ἰασίῳ· συνεζεύχθη τὴν Κορνηλίαν, τὸ γένος Ἐμμ. Ροδοκανάκη ἐκ Χίου. Υἱὸς τούτου ἦτο ὁ συγγραφεὺς *Ἐμμ. Ροΐδης.* Γ. Μ. Β.

— **Ροΐδης,** ***Ἐμμανουὴλ Δ.*** Ἕλλην λόγιος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Σύρῳ, πιθανώτερον τῷ 1836, καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1904. Μικρὸς διέτριψεν ἐν Γενούῃ ἐπὶ ὀκταετίαν, ὅπου ἐξέμαθε τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, εἰς Σῦρον δὲ μετὰ ταῦτα ἐφοίτησεν εἰς τὸ λύκειον Χ. Εὐαγγελίδου καὶ κατηρτίσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν μετὰ τοῦ Δ. Βικέλα, μεθ' οὗ ἐξέδιδε χειρόγραφον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μέλισσα». Εἰς Γερμανίαν ἐπὶ ἔτος ἀργότερον ἤκουσε μαθήματα φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας. Ἐταξίδευσε πρὸς τούτοις εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας καὶ Αἴγυπτον, εὔπορος δὲ ὢν ἐπεσκέφθη κατὰ διαστήματα τὴν Εὐρώπην. Ἡ πολυγλωσσία του, ἡ μελετηρότης καὶ τὰ ταξίδιά του τῷ προσεπόρισαν ἐξαιρετικὴν μόρφωσιν καὶ ποικίλας γνώσεις, ἰδίως περὶ τὰς ξένας λογοτεχνίας. Τῷ 1860 ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐνταῦθα ἐξέδωκε μετάφρασιν τοῦ «Itinéraire» τοῦ Chateaubriand εἰς 4 τόμους, εἰς τὸν πρόλογον τῆς ὁποίας τονίζει τὴν ἔλλειψιν φιλολογικῆς γλώσσης ἐν Ἑλλάδι, καθόσον ἡ μὲν καθαρεύουσα, ἣν μετεχειρίσθη, τῷ ἐφαίνετο τεχνητὴ καὶ ἄμορφος, ἡ δὲ δημώδης, ἀνεπαρκὴς καὶ ἀκατέργαστος. Βραδύτερον, τῷ 1866, ἐξέδωκε τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα «Ἡ πάπισσα Ἰωάννα», μετὰ μακρὰς μελέτας καὶ διακριβώσεις τοῦ σχετικοῦ μύθου, τοῦ ὁποίου τὴν ἀνάμνησιν ἔσῳζε ζωηρὰν ἐκ Γενούης ἀπὸ τοῦ 1848. Τὸ μυθιστόρημα, μεμαρτυρημένον καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας του, εἰκονίζει μὲ δηκτικὸν καὶ πολλάκις τολμηρόν, ἀλλὰ πάντοτε ζωηρὸν ὕφος τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ μοναστικὴν κατάστασιν τῆς Δύσεως κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Διηγεῖται τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς περιπετείας νόθου μοναχῆς ἐκ Σκωτίας, ἥτις, ἐρωτευθεῖσα, κατά τινα συνεργασίαν ἀντιγραφῆς χειρογράφου, τὸν νεαρὸν καλόγηρον Φρουμέντιον, μετημφιέσθη εἰς βενεδικτῖνον πρὸς περισσοτέραν ἐλευθερίαν, περιεπλανήθη μετ' αὐτοῦ εἰς διαφόρους μονὰς καὶ χώρας τῆς Εὐρώπης, ἐπεσκέφθη τὰς μεσαιωνικὰς Ἀθήνας, διενυκτέρευσεν ὑπὸ τὸ σεληνόφως ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἧς θαυμασίαν δίδει εἰκόνα ὁ συγγραφεύς, καὶ ἀπεσύρθη τέλος εἴς τινα παρὰ τὸ Δαφνὶ σκήτην. Ταχέως ὅμως ἀνεγνωρίσθη καὶ ζηλοῦσα δόξης καὶ φήμης ἐγκατέλειψε τὸν σύμβιόν της καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην. Ἐνταῦθα προσελήφθη ὑπὸ τοῦ πάπα ὡς γραμματεὺς καὶ τέλος μετὰ τὸν θάνατόν του τὸν διεδέχθη ὡς Ἰωάννης Η'. Ἀποκαλυφθεῖσα ὅμως εἰς τὸν θαλαμηπόλον, μεθ' οὗ συνῆψεν ἀθεμίτους σχέσεις, ἀπέθανε κατὰ τὸν τοκετόν. Εἰς τὴν διήγησιν, ἥτις βρίθει παραπομπῶν εἰς πηγὰς καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἱστορικότητος τοῦ μύθου, παρεμβάλλονται ἐνδιαφέρουσαι περιγραφαὶ ξένων τόπων καὶ παρεκβάσεις δηκτικαὶ εἰς τὴν σύγχρονόν του κατάστασιν. Τὸ ἔργον τοῦτο, εἰς γλῶσσαν ὑπερκαθαρεύουσαν, ἅμα τῇ ἐκδόσει του ἔσχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἐπροξένησεν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν, ἀριθμῆσαν πλείστας ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις εἰς πολλὰς ξένας γλώσσας. Ἐκ τῆς ὑποθέσεώς του καὶ τῶν τολμηρῶν παρεκβάσεών του εἰς τὴν σύγχρονον ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν καὶ εἰς δογματικὰ ζητήματα, ἐθεωρήθη σκανδαλῶδες καὶ θίγον τὴν θρησκείαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπροκάλεσε διὰ τοῦτο τὸν ἀφορισμὸν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅστις ἀργότερον ἤρθη. Ἐναντίον ταύτης καὶ τῶν ἐπικριτῶν του ἀμυνόμενος, ἐπεξῆλθεν ὁ συγγραφεὺς διὰ τῶν θαυμασίων «ἐπιστολῶν» τοῦ Ἀγρινιώτου Σουρλῆ, αἵτινες εἶναι συγχρόνως καὶ φιλολογικὴ περὶ σατίρας πραγματεία. Τὸ ἔργον δὲν ἀπομακρύνεται τῆς ἱστορικῆς ἀκριβολογίας καὶ ψυχρότητος καὶ ἔχει ἀποδεδειγμένως πολλὴν τὴν ξένην ἐπίδρασιν, ἀλλὰ διὰ τὰ πολλὰ προσόντα τῆς μορφῆς του καὶ δὴ τὸ δηκτικὸν καὶ ἔξυπνον ὕφος, τὸ ὁποῖον κάμνει ἀνεκτὴν καὶ σήμερον τὴν καθαρολόγον γλῶσσάν του, εἶναι ἀξιόλογον μνημεῖον τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ μετὰ τοῦ «Θάνου Βλέκα» τοῦ Καλλιγᾶ ἐκ τῶν ἀπαρχῶν τῆς μυθιστοριογραφίας μας.

Ἀνώτερα τῆς «Παπίσσης» εἶναι τὰ διηγήματά του, σταθερᾶς μὲν πάντοτε πλοκῆς, ἀλλ' εἰς γλῶσσαν ἁπλουστέραν καὶ ὕφος προσωπικώτερον, μὲ ψυχολογικὴν παρατήρησιν καὶ παραστατικὴν ζωηρότητα. Τὰ πλεῖστα εἶναι ἱστορία ζῴων καὶ ἄλλα ἀναμνήσεις καὶ γεγονότα τῆς νεότητός του, ἐκτυλισσόμενα μάλιστα εἰς Σῦρον («Συριανὰ διηγήματα»). Τούτων ἐξαίρεται «Τὸ παράπονον τοῦ νεκροθάφτου» καὶ «Ἡ ψυχολογία Συριανοῦ συζύγου». Τὴν λογοτεχνικήν του ἐργασίαν συμπληρώνουν μεταφράσεις τινὲς τοῦ Poe, Feuillet, Mürger, Baudelaire κ. ἄ. μετὰ προλογικῶν σημειωμάτων καὶ μελετῶν περὶ τῶν ἔργων τῶν μεταφραζομένων συγγραφέων, ἀγνώστων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν. Ἤσκησε παραλλήλως καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ λογοτεχνικὴν κριτικήν, δημοσιεύσας μελέτας αἰσθητικὰς περὶ ζωγραφικῆς, μουσικῆς κλπ. καὶ κριτικὰς νεοελληνικῶν καὶ ξένων ἔργων. Περίφημος εἶναι ἡ εἰσήγησίς του εἰς τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν τοῦ «Παρνασσοῦ» (1877), εἰς ὃν ἀπεκήρυξε πάντα τὰ ὑποβληθέντα ἔργα καὶ διεπίστωσε τὴν πτωχείαν καὶ τὰς ἐλλείψεις τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ αἱ μετὰ ταῦτα μελέται του περὶ συγχρόνου ἑλληνικῆς ποιήσεως, εἰς ἅς, κατ' ἐπίδρασιν τοῦ Ταίν, ἀνέπτυσσε τὴν θεωρίαν τοῦ περιβάλλοντος καὶ κατεδίκαζε πᾶσαν ποιητικὴν ἐν Ἑλλάδι ἀπόπειραν, ἕνεκα τῆς ἀπουσίας ἰδανικῶν καὶ καταλλήλου ποιητικῆς ἀτμοσφαίρας. Πλὴν τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Βηλαρᾶ καὶ Χριστοπούλου, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων τοῦ Παράσχου καὶ τοῦ Βαλαωρίτου, πάντες οἱ Νεοέλληνες ποιηταὶ ἀπεβάλλοντο ἐκ τοῦ Παρνασσοῦ. Κατὰ τῆς ἀρνητικῆς ταύτης κριτικῆς ἐπεξῆλθεν ὁ Ἀ. Βλάχος («Ὁ νέος κριτικός. Περὶ ἑλληνικῆς ποιήσεως. Γεώργιος Ζαλοκώστας») καὶ δριμύτερος ὁ νεαρὸς Ἰω. Παπαδιαμαντόπουλος (J. Moréas), ἐλέγξαντες τὸ αὐθαίρετον καὶ ἀσύστατον αὐτῆς. Παρὰ τὰς ἀκρότητάς των αἱ ἰδέαι τοῦ Ροΐδου ἦσαν ἐν τοῖς πλείστοις δίκαιαι καὶ σύμφωνοι πρὸς τὰ πράγματα καὶ προκαλέσασαι ζωηρὰς συζητήσεις συνέβαλον εἰς τήν, ἐξ ἱστορικῶν λόγων, τροπὴν τῆς καθαρολόγου, κενῆς καὶ ὑπερρωμαντιζούσης ὀψίμως συγχρόνου ποιήσεως πρὸς νέας κατευθύνσεις. Ἀκριβῶς δὲ τὰ ἔτη ἐκεῖνα εἶναι αἱ ἀπαρχαὶ μιᾶς νέας περιόδου τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ἥτις ἀρχίζει μὲ τὸ γλωσσικὸν κίνημα. Εἰς τοῦτο ὁ Ροΐδης διὰ τῆς βαρύτητός του, εἰς ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις, ὡς λογοτέχνου καὶ κριτικοῦ, συνέβαλεν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν μελέτην του «Τὸ βιβλίον τοῦ Ψυχάρη», εἰς μόνην τὴν ἀκρότητα τοῦ ὁποίου φέρει ἀντιρρήσεις, καὶ ἀργότερον διὰ τῆς μακρᾶς γλωσσικῆς πραγματείας «Τὰ εἴδωλα», εἰς τὴν ὁποίαν διαφαίνεται ἡ πολυμάθεια, φιλοπονία καὶ ὀξύτης τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἀνδρός, ἀπέδειξεν ὅτι μῦθοι καὶ πλάναι τυγχάνουσι τὰ λεγόμενα περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἀρχαίων τύπων ἢ τῆς φθορᾶς τῶν νεωτέρων, περὶ τοῦ ἀναγκαίου τῆς διγλωσσίας, τῆς πτωχείας καὶ τῆς εἰς διαλέκτους διαιρέσεως τῆς δημοτικῆς καὶ ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς δημοτικῆς διὰ τοῦ βαθμιαίου καθαρισμοῦ τῆς καθαρευούσης, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει ἔργον τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς συνηθείας ἀπηλλαγμένων νεωτέρων. Διὰ τοῦτο μετεχειρίσθη πάντοτε τὴν καθαρεύουσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσε νέαν ζωὴν διὰ τοῦ προσωπικοῦ του ὕφους καὶ τῶν λογοτεχνικῶν του προσόντων καὶ τὴν ὁποίαν διαρκῶς ἀπήλλασσε τῶν ἀρχαϊκῶν καὶ ἀττικῶν τύπων. Ἐναντίον τῆς γνώμης του ταύτης ἀντετάχθησαν πολλοὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων καὶ πρὸ πάντων ὁ Γ. Χατζιδάκις διὰ μακρᾶς πραγματείας (Εἰδώλων κατάλυσις ἐν «Ἀθηνᾶς» Ζ (1895)=Γλ. μελ. Α 363 κ. ἑξ.). Ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως πρωτοτύπους ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἄρθρα καὶ ἐπεδόθη παραλλήλως εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς γαλλοφώνου ἐφημερίδος «Grèce» (1870) καὶ συνεργάτης καὶ ἀνταποκριτὴς εἰς τὴν «Indépendance Hellénique», «Τάϊμς», «Journal de Débats» καὶ δι' ἐτησίων πολιτικῶν ἐπιθεωρήσεων, διακρινομένων διὰ τὴν ἐνημερότητα καὶ τὴν εὐθυκρισίαν, εἰς τὴν «Ὥραν» (1879—1890). Ἦτο θαυμαστὴς τοῦ Τρικούπη καὶ ἐπολέμησε τὴν φατριοκρατίαν καὶ πολιτικὴν ἐξ χρείωσ ν τοῦ καιροῦ του πάντοτε, ἰδίως ὅμως διὰ τοῦ «Ἀσμοδαίου», ἑβδομαδιαίου σατιρικοῦ φύλλου (1876—1877), ὅπου ἐδημοσίευσε τὰς περιφήμους «Σκνίπας» καὶ ἄλλα σατιρικὰ ἄρθρα, πλήρη πνεύματος καὶ δηκτικότητος, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «*Θεοτούμπης*». Ὑπῆρξε καὶ εἰσηγητὴς τῆς πεζογραφίας τῶν σκαλαθυρμάτων.

Ἀπὸ τοῦ 1880, μὲ μικρὰς παύσεις μέχρι τοῦ 1903, διετέλεσεν ἔφορος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης. Ταύτης τὴν λειτουργίαν ἐσυστηματοποίησε, ἐξησφάλισε καὶ περισυνέλεξε τὰ βιβλία της καὶ δι' ἀνταλλαγῶν, δωρεῶν καὶ ἀγορῶν ἐπλούτισεν αὐτὴν κατὰ 100 χιλιάδας ἀντιτύπων, ὧν ἐτύπωσεν ἐπίτομον ἔντυπον κατάλογον. Ὡσαύτως περιέσωσε καὶ συνεκέντρωσε περὶ τὰ 1500 πολύτιμα μεσαιωνικὰ κ. ἄ. χειρόγραφα, διὰ τὰ ὁποῖα συνέστησεν εἰδικὸν τμῆμα. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν βιογράφων του ὡς ἀριστοκρατικὸς τοὺς τρόπους καὶ τὰς ἐπιδόσεις, κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκ τῆς βαρηκοΐας εἶχε καταντήσει ὀλίγον μονότροπος καὶ φυγάνθρωπος.

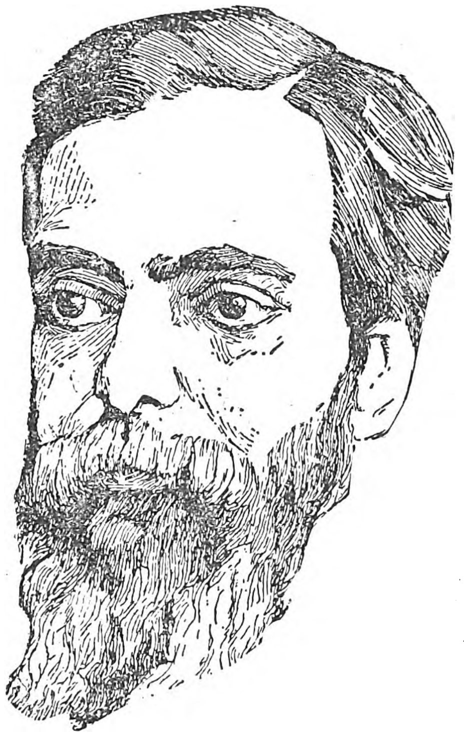

Ἐμμανουὴλ Δ. Ροΐδης.

Ὁ Ροΐδης κατέχει ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα καὶ εἶναι εἷς ἐκ τῶν προδρόμων καὶ συντελεστῶν τῆς ἀναγεννήσεώς των. Διείπετο ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ἑνὸς αὐστηροῦ ἐκλεκτισμοῦ, εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ὁποίου δὲν τοῦ ἔλειψαν τὰ ἀπαραίτητα μέσα. Ἐκ τούτου προέρχεται τὸ πολυσχιδὲς καὶ πολύμορφον τῶν ἐπιδόσεών του, ἡ ἐγκυκλοπαιδικὴ πολυγνωσία του καὶ ἡ αἰσθητικὴ κατάρτισίς του, ὥστε νὰ διαμορφωθῇ εἰς αὐτάρκη προσωπικότητα. Ἡ ἐπίγνωσις τῆς αὐταρκείας ταύτης τῷ προσεπόρει τὴν σκεπτικιστικὴν περὶ πάντων διάθεσιν, τὴν λεπτολόγον αὐστηρότητα καὶ τὴν ἀρνητικὴν καὶ ἀπὸ περιωπῆς θεωρίαν τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων τοῦ καιροῦ του. Μορφὴ τῆς ἀρνητικότητος καὶ τοῦ σκεπτικισμοῦ του τούτου εἶναι ὁ μυκτηρισμός, ὁ σαρκαστικὸς χαρακτὴρ καὶ ἡ κυνικὴ δηκτικότης τοῦ ὕφους του, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς ἰδίας ἐκλεκτικῆς τάσεως ἐπεξεργάζεται καὶ καλλωπίζει, ὡς νὰ ἐξαρτᾷ τὸ ἀποτέλεσμα πάσης ἐργασίας του ἐκ τούτου, καὶ ἡ ἐπιδίωξις παντοῦ μοναδικοῦ καὶ πρωτοτύπου, ἐξωτικοῦ καὶ ἀσυνήθους.

Ἔργα τοῦ Ροΐδου : «Ἡ πάπισσα Ἰωάννα» (Ἀθῆναι 1866), δύο ἐκδόσεις ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ πέντε ἐν Ἀθήναις, ὧν τελευταία (1929), μὲ τὸν πρόλογον καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἑνὸς Ἀγρινιώτου, τὴν ἐγκύκλιον τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ συγγραφέως (μεταφράσεις τῆς Παπίσσης: γαλλικὴ α') τοῦ Bezolles καὶ Ν. Λεβίδου ἐν «Indép. Hellénique», ὅθεν καὶ εἰς ἴδιον τεῦχος (1869)· β') ἀνωνύμου παρὰ Maurice Dreyfous (Paris 1908), σχοῦσα 7 ἐκδόσεις· γ') Albert Jary καὶ Ἰ. Σάλτα ἐν «Bibl. Charpentier» (ἄνευ προλόγου καὶ σημειώσεων). Γερμανικὴ α') τοῦ Georges Buvar· β') Paul. Friedrik (Leipsig, 1904) (μετὰ τῶν ἐπιστολῶν Ἀγρινιώτου). Ἰταλικὴ ὑπὸ Antoine Frabasile (Ἀθῆναι 1876). Ἀγγλικὴ ὑπὸ Charles Hastings (1886). Μνημονεύονται καὶ ρωσικὴ καὶ δανική), «Περὶ συγχρόνου ἐν Ἑλλάδι κριτικῆς» (Ἀθῆναι 1877) (παράρτ. «Ἑστίας» 1877), «Πάρεργα» (Ἀθῆναι 1885), «Εἴδωλα» (Ἀθῆναι 1893), «Ἡ Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη» (Ἀθῆναι 1880) κ.ἄ.

Μεταφράσεις : Σατωβριάνδου «Ὁδοιπορικὸν κτλ.» (Ἀθῆναι 1860, τ. 4), Poe Ed. «Ὁ Χρυσοκάραβος κτλ.», Murger «Σκηναὶ ἐκ τοῦ βοημικοῦ βίου» («Ἑστία» 1894 καὶ εἰς ἴδιον τεῦχος), Μακώλεϋ «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας» (7 τόμ., Ἀθῆναι 1897—1902) κ. ἄ. Ὁ Ροΐδης ἐδημοσίευσε τὰ ἔργα του σποράδην εἰς περιοδικά: «Παρνασσόν», «Ἑστίαν», «Χρυσαλλίδα» κλπ. καὶ εἰς ἐφημερίδας, «Ἄστυ», «Ὥρα», «Αὐγὴ» κλπ. Ταῦτα μετὰ τῶν ἀνωτέρω ἐξεδόθησαν ὑπὸ Ἀ. Ἀνδρεά-

Digitized by Google

δου καὶ Δ. Πετροκοκκίνου (Ἀθῆναι 1911—1914) εἰς 7 τόμους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδης*, Βιογραφ. προλογ. σημ. ἐν Α΄ τόμ. Ἔργων (Ἀθῆναι 1911), ἔνθα καὶ βιβλ. σποράδην. —*Ἀρ. Καμπάνης*, ἐν προλ. Παπίσσης, ἔνθα καὶ βιβλ. —*Σῖμος Μενάρδος*, Ἐμμ. Ροΐδης, διάλεξις (Ἀθῆναι 1917) κτλ.

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

ροϊδιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ροιὰ ἡ κοινή*.

ρόϊδο (τό)· ἰδιωματ., ἀντὶ *ρόδι*.

Ρόϊδον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Ζακύνθου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα κοινότητος. Κάτ. (1928) 644. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Ροιζοῦσαι, καὶ ***Ροφοῦσαι*** *[Βυζαντ. Γεωγρ.]*. Τὸ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου καὶ μετὰ τὸ στόμιον τοῦ δευτέρου ποταμοῦ τῶν Ἀρετῶν ἀκρωτήριον, ὀνομαζόμενον οὕτως ὑπὸ τοῦ Διονυσίου καὶ τοῦ Γυλλίου. Ν. Σ. Λ.

ροῖζος (ὁ)· ἀρχ., κρότος, ἦχος· || νεωτ., παθολογικὸν φαινόμενον (βλ. κατωτ.).

—*[Παθολ.]* Καλεῖται *ροῖζος* (thrill καὶ fremissement) εἰδικός τις τρόμος, ἀντιληπτὸς γινόμενος διὰ τῆς ἀκοῆς ἐντὸς ἀρτηριακῶν τινων ἀγγείων, εἴτε πρὸς τὸ μέρος ἀνευρύσματός τινος ἰδίως, εἴτε πρὸς τὸ μέρος τοῦ τραχήλου, ἰδιαίτατα δὲ ὅταν ὑφίσταται ἀνεπάρκεια τῆς ἀορτῆς. Μ. Ν. Κ.

Ροῖζος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπίνειον τῆς Κιλικίας ἐπὶ ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Σάρρου ποταμοῦ (*Στεφ. Βυζ.* 547,5). Τὸ ἐπίνειον τοῦτο, ὅπερ ἦτο μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κύδνου (νῦν Τερσοῦ τσάϊ) καὶ τοῦ Σάρρου (νῦν Συχιοὺν τσάϊ), οὐ μόνον δὲν προδίδεται διὰ κολπώσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως μετεβλήθη εἰς γλῶσσαν προέχουσαν λόγῳ τῶν συνεχῶν ἀπὸ τῶν δύο ποταμῶν προσεπιχώσεων. Σ. Ε. Λ.

ροϊκός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ροήν, ὁ τῆς ροῆς, ρευστικός· || ἁπαλός, μαλακός.

Ροῖκος *[Μυθολ.]*. Κένταυρος, ὅστις ἐπιχειρήσας μετὰ τοῦ Ὑλαίου νὰ βιάσῃ τὴν Ἀταλάντην, θηρεύουσαν ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Ἀρκαδίας, ἐφονεύθη μετ' αὐτοῦ τοξευθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀταλάντης (*Ἀπολλοδ.* Γ, 9, 2). Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ποιητῶν καλεῖται *Ροῖτος*, φονευθεὶς κατ' αὐτοὺς κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειριθόου μετὰ τῆς Ἱπποδαμείας. Α. Θ. Σ.

— **Ροῖκος**. Σάμιος ἀρχιτέκτων καὶ χαλκοπλάστης, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ζ΄ π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὁ Ροῖκος ἦτο υἱὸς τοῦ Σαμίου Φιλέου, κατὰ δὲ τὸν Ἱμέριον καὶ τὸν Διογένη Λαέρτιον, πατὴρ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου, τοῦ ἀρχιτέκτονος ἐπίσης καὶ χαλκοπλάστου, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ροῖκος συνειργάσθη εἰς πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ καὶ χαλκοπλαστικὰ ἔργα. Ἄλλαι μαρτυρίαι ἀρχαίων συγγραφέων παρουσιάζουσι τὸν Θεόδωρον ὡς υἱόν, ἄλλαι δὲ ὡς ἀδελφὸν τοῦ Τηλεκλέους. Κατὰ τὸν Brunn, Ροῖκος ὁ Φιλέου εἶχεν υἱὸν τὸν Τηλεκλέα, οὗτος δὲ υἱὸν τὸν Θεόδωρον, καὶ συνεπῶς ὁ Θεόδωρος ἦτο ἔγγονος τοῦ Ροίκου. Ἀλλ' ὁ Θεόδωρος οὗτος δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ Σαμίου Θεοδώρου. Ὁ Ροῖκος μετὰ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου θεωροῦνται οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνδρικοῦ τύπου τῶν ἀγαλμάτων τῶν ἐπιλεγομένων «Ἀπόλλων». Κατὰ μὲν τὸν Παυσανίαν, ἀμφότεροι εἶναι οἱ εἰσαγαγόντες καὶ χρησιμοποιήσαντες πρῶτοι εἰς Ἑλλάδα τὴν μέθοδον τῆς χύσεως τοῦ χαλκοῦ πρὸς κατασκευὴν κοίλων χαλκῶν ἀνδριάντων, μέθοδον τὴν ὁποίαν, ἀναμφιβόλως, ἔμαθον παρὰ τῶν Αἰγυπτίων τεχνιτῶν· κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον, οἱ αὐτοὶ τεχνῖται εἶναι οἱ ἐφευρέται τῆς πλαστικῆς. Ἔργα τοῦ Ροίκου ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: Ὁ ἐν Λήμνῳ λαβύρινθος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Σμίλιδος, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος. Τὸ κτίσμα τοῦτο εἶχεν 150 κίονας. Τὸ ἐν Σάμῳ Ἡραῖον. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, πρῶτος ἀρχιτέκτων τοῦ ναοῦ τούτου ἦτο ὁ Ροῖκος, περιγραφὴν δ' αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Θεόδωρος, ὡς ἀναφέρει ὁ Βιτρούβιος. Κατὰ τὸν Wiegand, ἔργον τοῦ Ροίκου εἶναι ὁ ἐν Ἡραίῳ τῆς Σάμου ἀποκαλυφθεὶς παλαιότερος ἐκ πώρου ναός. Ἐκ τῶν χαλκοπλαστικῶν ἔργων τοῦ Ροίκου εὐφήμως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἡ «Νὺξ» ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, ἔργον ἀρχαιότερον τῆς ἐν Ἀμφίσσῃ Ἀθηνᾶς. Κατὰ ταῦτα, ὁ Ροῖκος ὑπῆρξε πρωτοπόρος ἐν τῇ τέχνῃ τῆς γλυπτικῆς καὶ μάλιστα τῆς χαλκοπλαστικῆς. Β. Δ. Θ.

Ροϊλός. Ὄνομα μεγάλης ἐκ Στεμνίτσης τῆς Ἀρκαδίας οἰκογενείας, ἀγωνισθείσης κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Μέλη αὐτῆς διεκρίθησαν οἱ: —1) *Γεώργιος*, πολεμήσας ὑπὸ τὸν Θ. Κολοκοτρώνην εἰς Τρίκορφα, Δολιανά, Βαλτέτσι καὶ ἐν Φαλήρῳ ὑπὸ τὸν Γ. Καραϊσκάκην τῷ 1826. Ἀπέθανε συνταγματάρχης τῆς φάλαγγος. —2) *Βασίλειος*, λαβὼν μέρος εἰς τὰς μάχας τῶν Δολιανῶν, Βαλτετσίου καὶ Δερβενακίων. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν προήχθη εἰς ταγματάρχην τῆς φάλαγγος καὶ διετέλεσε δήμαρχος Στεμνίτσης. —3) *Δημήτριος* προσκολληθεὶς τῷ Γενναίῳ Κολοκοτρώνῃ ἐπολέμησεν ἐν Τριπόλει, Πάτραις, Ναυπλίῳ, Κορίνθῳ καὶ Φαλήρῳ τῷ 1826. Ἐπὶ Καποδιστρίου τῷ 1831 προήχθη εἰς ἀξιωματικὸν α΄ τάξεως τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς τῆς Πελοποννήσου. Τ. Ε. Β.

— **Ροϊλός, *Γεώργιος***. Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1867, ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ διήγαγε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του, καὶ ἀποθανὼν αὐτόθι τῷ 1928. Εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν ἐνεγράφη εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν, μετὰ ἑπταετίαν δὲ ἀριστεύσας ἀπεστάλη δι' ὑποτροφίας τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως εἰς Μόναχον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς του καταρτίσεως. Ἐκεῖ ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ τοῦ Γύζη, βραδύτερον δέ, μεταβὰς εἰς Παρισίους, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Βενιαμὶν Κονστὰν καὶ τοῦ Λωράνς. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν τεχνῶν, μετὰ ἑπταετῆ δ' ἐκεῖσε διδα-

Γεώργιος Ροϊλός.

σκαλίαν ἀνεχώρησεν ἐκ νέου διὰ τὸ ἐξωτερικόν, μεταβὰς εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον, ὅπου τὰ ἔργα του ἐγένοντο μετὰ θερμῆς ἐκτιμήσεως καὶ εἰλικρινοῦς ἐνδιαφέροντος δεκτὰ ὑπὸ τῶν φιλοτέχνων. Ἐν τῷ μεταξὺ μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐνεπνεύσθη πολυπληθεῖς συνθέσεις. Ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Καλῶν τεχνῶν καθηγεσίαν, ἐνῷ παραλλήλως ἐξηκολούθησε νὰ παράγῃ ἀκαταπονήτως πλῆθυν ἔργων, ἐν οἷς ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουν αἱ πολεμικαὶ του συνθέσεις, αἱ προσωπογραφίαι, οἱ ἐπὶ μυθολογικῶν, ἱστορικῶν ἢ θρησκευτικῶν θεμάτων εἰργασμένοι πίνακες. Αἱ κύριαι ἀρεταὶ τοῦ πολυσχιδοῦς του ἔργου εἶναι ἡ καθαρότης καὶ ἀκρίβεια τοῦ σχεδίου, ἡ ὑποβλητικὴ λιτότης τοῦ χρώματος, ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐκφραστικότης ἐν τῇ καθόλου συνθέσει. Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἔργων τοῦ Ροϊλοῦ μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰ ἀκόλουθα: «Αὐτοπροσωπογραφία» (ἰχνογράφημα), «Σπουδὴ γυμνοῦ» (χαλκογραφία), «Οἱ ποιηταί» (ἐν τῷ καταστήματι τοῦ «Παρνασσοῦ»), «Ὁ πατριάρχης Γρηγόριος» (Ἐθνικὴ Πινακοθήκη), «Ὁ ἱερὸς λόχος», «Ἔφοδος εὐζώνων» (συλλογὴ Κάσδαγλη), «Ἡ νύμφη τῆς Κούλουρης», «Ὁ Πὰν καὶ ἡ Νύμφη», «Τὰ Δελέρια», «Τὰ Φάρσαλα», «Χαῖρε, Ραββί!» (συλλογὴ Βεντούρη), «Ὁ θάνατος τοῦ Ἱππολύτου» (μέγαρον Ἐθνικῆς Τραπέζης), «Προσωπογραφία Βικέλα» (Ἐθνικὴ Πινακοθήκη), «Σπουδὴ γυναικὸς» (συλλογὴ Χαραμῆ) κλπ. Ι.Μ.Π.

ρομερίτης (ὁ) (Römerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου ἔνυδρον, μὲ μικρὰν περιεκτικότητα καὶ εἰς ψευδάργυρον:

$$Fe_2(Fe,Zn)[SO_4]_4\ 14H_2O.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα εἰς μικροὺς κρυστάλλους λεπτοπλακώδεις, ἐμφανίζεται δὲ καὶ εἰς κοκκώδη συσσωματώματα. Παρουσιάζει σκληρότητα 2 ½, εἰδικὸν βάρος 2,1, ἔχει χρῶμα φαιὸν ἕως κίτρινον, λάμψιν ὑαλώδη καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Περσίαν, τὸ Copiapo κ. ἄ. Γ. Β.

Ροιμητάλκης. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ οἱ ἑξῆς βασιλεῖς τῆς Θρᾴκης καὶ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου:

—1) Ὁ *Α΄*, υἱὸς Κότυος τοῦ Δ΄. Ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ του Ραισκουπόριδος ἐπολέμησε κατὰ τῶν Βέσσων, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Βογολέζου, πρωθιερέως τοῦ Διονύσου καὶ ἀρχηγοῦ τῆς κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐπαναστάσεως, ἐπέδραμον τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὁ μὲν Ραισκούπορις ἐφονεύθη, αὐτὸς δὲ ἐτράπη εἰς φυγὴν σωθεὶς εἰς τὴν Θρᾳκικὴν χερσόνησον. Τέλος, μετὰ τριετεῖς ἀγῶνας, κατώρθωσε τῇ βοηθείᾳ τῶν Ρωμαίων νὰ καθυποτάξῃ αὐτοὺς τῷ 7 μ. Χ. Εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὑπηρεσιῶν του ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ρώμης βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης καὶ ἐβοήθησε τοὺς Ρωμαίους κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων Δαλματῶν καὶ Παννονίων, καὶ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς πέραν τῆς Μακεδονίας. Ἀπέθανε περὶ τὸ 12 μ.Χ., τὸ δὲ κράτος διεμοιράσθη μεταξὺ τοῦ ἀδελφοῦ του Ραισκουπόριδος Γ΄ καὶ τοῦ υἱοῦ Κότυος τοῦ Ε΄. Τοῦ Ροιμητάλκου Α΄ σῴζονται νομίσματα φέροντα ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὴν προτομὴν αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας τὴν κεφαλὴν τοῦ Αὐγούστου. Ἄλλα νομίσματα φέρουσι συνηνωμένας τὰς κεφαλὰς τοῦ Ροιμητάλκου καὶ τῆς συζύγου του βασιλίσσης.

—2) Ὁ *Β΄*, ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, υἱὸς τοῦ Ραισκουπόριδος τοῦ Γ΄, κληρονομήσας τῷ 19 μ. Χ. μέρος τῆς Θρᾴκης, τοῦ λοιποῦ δοθέντος εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Κότυος τοῦ Ε΄. Πολιορκηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπαναστάντων θρᾳκικῶν φυλῶν ἐν Φιλιππουπόλει, ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, τῶν ὁποίων ἦτο φίλος, καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 37 μ. Χ.

—3) Ὁ *Γ΄*, ἔγγονος Ροιμητάλκου Α΄. Διέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐν Ἰταλίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἦτο δὲ φίλος καὶ σύντροφος τοῦ Γαΐου καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορος Καλιγούλα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης τῷ 38 μ. Χ. Ἀπέθανε τῷ 46 μ. Χ., φονευθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του ἕνεκα τοῦ παραφόρου πρὸς τὴν ἀνεψιάν του ἔρωτος. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ βασίλειόν του ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Σῴζονται νομίσματα αὐτοῦ μετὰ τῆς προτομῆς του, ὄπισθεν δὲ φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Καλιγούλα. Α. Θ. Σ.

— **Ροιμητάλκης**. Βασιλεὺς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, πιθανῶς θρᾳκικῆς καταγωγῆς, διαδεχθεὶς περὶ τὸ 132 μ. Χ. Κότυν τὸν Β΄, ἀποθανόντα ἄτεκνον, καὶ μεγάλως εὐεργετηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, δι' ὃ καὶ ἀποκαλεῖται «φιλοκαῖσαρ-φιλορρωμαῖος». Ἔχων φοβερὸν ἀντίπαλον τὸν Εὐπάτορα, προσῆλθεν εἰς Ρώμην ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς, ὅστις ἡδραίωσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἔν τινι διασωθείσῃ ἐπιγραφῇ ἀναφέρονται διαπραγματεύσεις αὐτοῦ μετὰ τῶν Χερσονησιτῶν πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Ἀπέθανε τῷ 154 μ. Χ., διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Εὐπάτωρ (154—171 μ. Χ.).

Ροΐνικον, ἢ *Ὀρονίκον* *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἠπείρου, παραφυὰς τοῦ Μιτσικελίου, οὗτινος τὸ ὄνομα προῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως Ρεβνίκου.

ροινίτης (ὁ) (Rhönit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῆς ἀμφιβόλου. Εἶναι μεταπυριτικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου καὶ νατρίου μὲ περιεκτικότητα εἰς ὀξείδιον τοῦ ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου, κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα καὶ ἀπαντᾷ ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν εἰς μερικοὺς βασάλτας τῶν Siebengebirge, Kaiserstuhl κ. ἄ. Γ. Β.

ρόϊνος, *—η, —ον*· ὁ ἐκ ξύλου ροιᾶς κατεσκευασμένος.

ροιοφόροι (οἱ) *[Ἀρχ.]* Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ ἀποτελοῦντες τὴν σωματοφυλακὴν τῶν βασιλέων τῆς Περσίας, ὅπως τὸ τάγμα τῶν *μηλοφόρων* (βλ.λ.). Ἦσαν δὲ 10.000 πεζοὶ ὁπλῖται, ἐκ τῶν ὁποίων 1.000 ἔφερον ἐπὶ τῶν δοράτων αὐτῶν χρυσᾶς ροιάς, οἱ δὲ ἄλλοι ἀργυρᾶς τοιαύτας. Α. Θ. Σ.

ροιππερίτης (ὁ) (Roepperit), ἢ *στιρλιγκίτης* (Stirlingit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ὀρθοπυριτικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου, μαγγανίου καὶ ψευδαργύρου $(Fe\ Mn\ Zn)_2\ Si\ O_4$, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ὀλιβίνου. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἔχει χρῶμα σκοτεινοπράσινον ἕως μαῦρον καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Νέαν Ἰερσέην. Γ. Β.

Ροισάκης, ἢ ***Ρωσάκης***. —1) Σατράπης τῆς Λυδίας καὶ Ἰωνίας, ἐπὶ τοῦ Ἀρταξέρξου Γ΄ τοῦ Ὤχου. Μετασχὼν τοῦ κατὰ τῆς Αἰγύπτου πολέμου, διώκει μετὰ τοῦ Θηβαίου Λακράτους τὸ περσικὸν πεζικὸν καὶ ἐκυρίευσε τὸ Πηλούσιον.

— 2) Ἀδελφὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ Μιθριδάτου κατὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην. Ἐπετέθη κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τοῦ ξίφους καὶ ἔθραυσε τὸ κράνος αὐτοῦ, ἀλλὰ κτυπηθεὶς ὑπὸ τούτου διὰ τοῦ δόρατος εἰς τὸ στέρνον ἐφονεύθη.

— 3 Βάρβαρός τις ἀποστάτης τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας πρὸς τὸν Κίμωνα. Π. Α. Ρ.

ροΐσκος (ὁ). Κόμβος, ὅστις καὶ λόγῳ τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ λόγῳ τοῦ χρώματος τῶν ἐκ μετάξης ταινιῶν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται, ὁμοιάζει πρὸς μικρὰν *ροιὰν* (ρόδι). Ἀντὶ κομβίων ἐν τῇ δαλματικῇ πρὸς συνένωσιν κάτωθεν τῶν χειρίδων καὶ τοῦ ἑκατέρωθεν ἀνοίγματος αὐτῆς χρησιμοποιούμενοι οἱ ροΐσκοι, καὶ ἐν μὲν τῷ ἐκ τῆς δαλματικῆς προελθόντι στιχαρίῳ τοῦ διακόνου παρέμειναν ἁπλαῖ ταινίαι μικραὶ καὶ ἔγχρωμοι πλησίον σφαιρικῶν μεταλλίνων κομβίων προσηρμοσμέναι, ἐν δὲ τῷ σάκκῳ τοῦ ἀρχιερέως μετεβλήθησαν εἰς ἀργυροῦς κωδωνίσκους ἐλαφρῶς ἠχοῦντας. Π. Ν. Τ.

Ροϊνὸν *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 702. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) ***Νέον*** —. Χωρίον τῆς κοινότητος Κατσιγκρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολί-

Digitized by Google

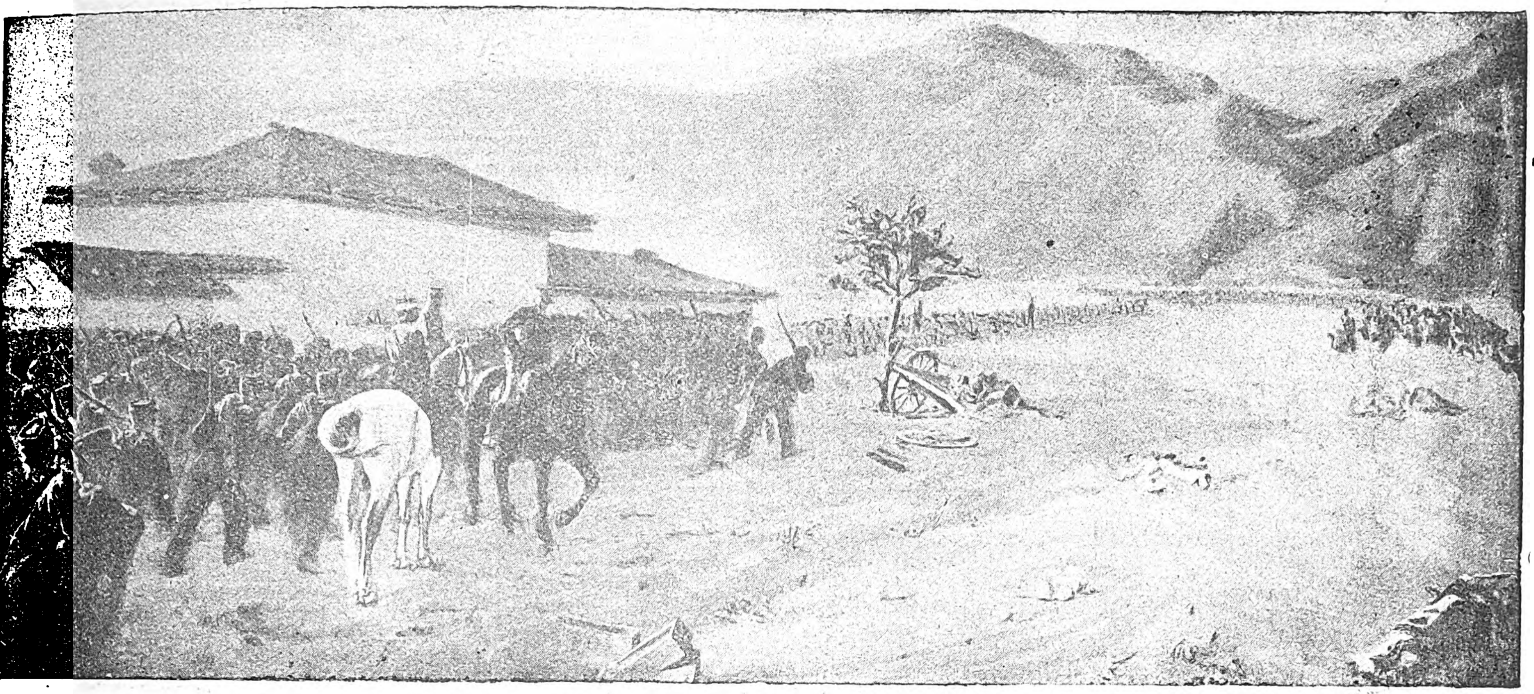

Ἡ μάχη τῶν Δελερίων κατὰ τὸ 1897.

Ὁ Πὰν καὶ ἡ Νύμφη εἰς τὸ δάσος.

Digitized by Google

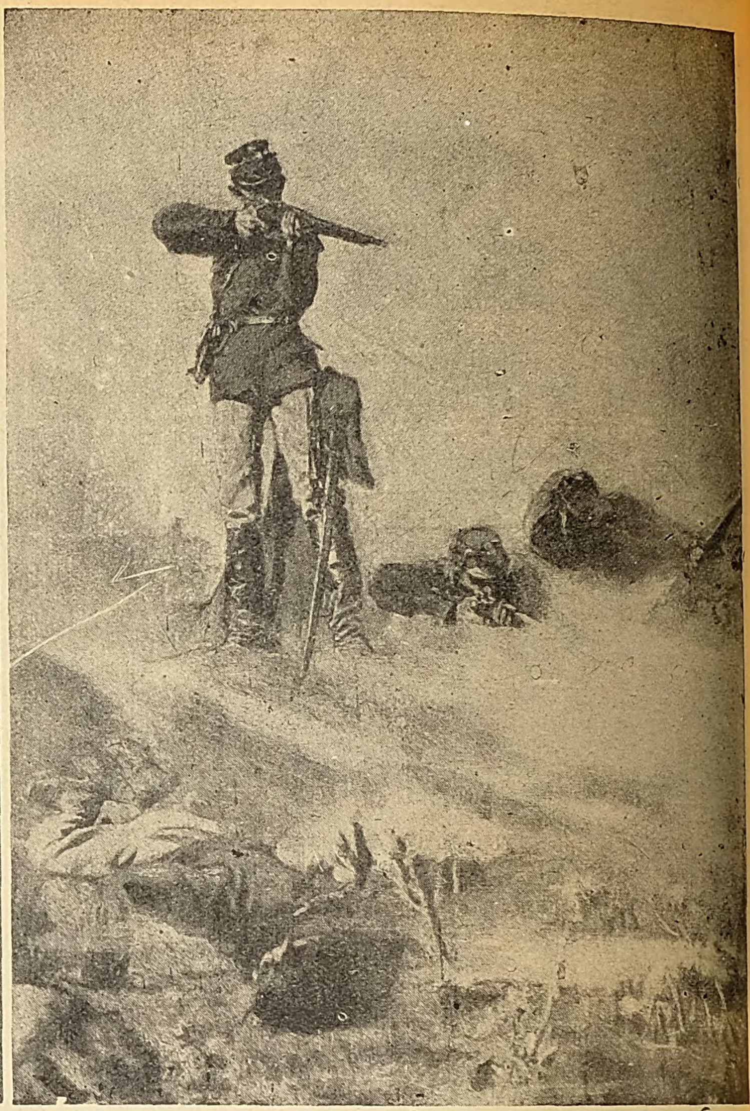

1) «Χαῖρε, Ραββί!». 2) Ἐπὶ τοῦ προχώματος.

Ὁ Ἱππόλυτος.

Digitized by Google

1) Εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον τοῦ Λονδίνου. 2) Ὁ ἀλάνης.

Ὁ ποιητὴς Ἀ. Προβελέγγιος ἀναγινώσκων ἔργον του εἰς συγκέντρωσιν ποιητῶν. Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά: Γ. Στρατήγης, Γ. Δροσίνης, Ἰ. Πολέμης, Κ. Παλαμᾶς, Γ. Σουρῆς καὶ Ἀ. Προβελέγγιος.

Digitized by Google

δος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 143. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κιναμπάρδι*.

— **Ροῖνον** *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ὄρους *Παρθένιον* (βλ. λ.).

ροισσλερίτης (ὁ) (Rösslerit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ μαγνησίου ἔνυδρον $Mg_2As_2O_7.2H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα ὑπὸ μορφὴν λεπτῶν λευκῶν ἢ ἀχρόων φυλλαρίων, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Bieber. Γ. Β.

Ροίτεια *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Σίθωνος, βασιλέως τῆς Θράκης, καὶ ἀδελφὴ τῆς Παλλήνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπιστεύετο ὅτι ἐπωνομάσθη τὸ ἐν Τρῳάδι ἀκρωτήριον *Ροίτειον* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Ροίτειον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς Τρῳάδος ἐπὶ τοῦ 'Ελλησπόντου, ἀνατολικῶς τοῦ Σιγείου, καὶ πόλις ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς ἄκρας ἐκτισμένη καὶ παραλία συνεχὴς πρὸς αὐτὴν καὶ ἀλιτενής «ἐφ' ᾗ μνῆμα τοῦ Αἴαντος καὶ ἀνδριάς, ὃν ἄραντος 'Αντωνίου, κομισθέντα εἰς Αἴγυπτον, ἀπέδωκε τοῖς Ροιτειεῦσι πάλιν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ». 'Ο λόφος σημειοῦται εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην (πλάτ. 39°59' 45" Β., μῆκ. 26°17' 00" 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1608: Eski Stambul to Kum Kalé) ὡς Foundations of Roeteum). Σ. Ε. Λ.

Ροΐτικα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ 'Αχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 328, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Γουμενιτσιάνικα*, 362. Κεῖται εἰς τὸ ὄγδοον χιλιόμετρον τῆς ἀπὸ Πατρῶν εἰς Καλάμας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) *Ἄνω* —. Χωρίον τῆς κοινότητος Μιντιλογλίου τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ 'Αχαΐας. Κάτ. 153.

Ροίτιον *ὄρος* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Απορρὼξ βουνὸς τῆς δυτικῆς παραλίου τῆς Κορσικῆς, ἀπολήγων, ὡς ἐκ τῶν συντεταγμένων του παρὰ Πτολεμαίῳ (Γ', β', 3 Nobbe) προκύπτει, εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ρίον* (βλ. λ. καὶ λ. *Ρόσσο*). Εἶναι ἡ σύγχρονος κεφαλὴ Rocher Noir (πλάτ. 42°14' Β., μῆκ. 8°33' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 430: Lava bay to cape Morsetta), κατ' ἄλλους δὲ ἡ νησὶς Gargalo. Σ. Ε. Λ.

Ροῖτος *[Μυθολ.]*. —1) Εἷς τῶν γιγάντων, ἐκσφενδονισθεὶς ἀπὸ τοῦ 'Ολύμπου κατὰ τὴν γιγαντομαχίαν ὑπὸ τοῦ Βάκχου, συνήθως καλούμενος Εὔρυτος.

—2) Σύντροφος τοῦ Φινέως, υἱοῦ τοῦ Βήλου ἐν Αἰθιοπίᾳ, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Περσέως ('*Οβιδ.* Μεταμ. V 38).

—3) Μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Μαρρουβίων ἐν 'Ιταλίᾳ, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς 'Αγχέμολος, συνάψας ἀθεμίτους σχέσεις μετὰ τῆς μητρυιᾶς του, κατέφυγεν εἰς τὸν Δαῦνον (*Βιργ.* Αἰν. X, 388). Α. Θ. Σ.

— **Ροῖτος** (Rhoetus) *[Μυθολ.]*. Κένταυρος, γίγας, τιτὰν τῆς λατινικῆς μυθολογίας εἰδικῶς, ἴσως ὁ τῶν 'Ελλήνων *Ροῖκος* (βλ. λ.) καὶ ὀπαδὸς τοῦ Φινέως, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Περσέως. Ν. Σ. Λ.

ροιττισίτης (ὁ) (Röttisit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν πυριτικὸν ἅλας τοῦ νικελίου ἔνυδρον. Εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸν *κονα ρίτην*, παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως γαιώδη καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ Röttis τῆς Vogtland. Γ. Β.

Ροΐχλιν, ἢ *Ροιχλῖνος* (Reuchlin), *'Ιωάννης* βλ. λ. *Ρώυχλιν*.

Ροιὼ *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ υἱοῦ τοῦ Διονύσου Σταφύλου καὶ τῆς Χρυσοθέμιδος. 'Ο Δ όθωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει ὅτι ἡ Ροιώ, συζευχθεῖσα μετὰ τοῦ 'Απόλλωνος καὶ ἔγκυος γενομένη, ἐνεκλείσθη ἐντὸς λάρνακος καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ἡ λάρναξ προσηνέχθη ὑπὸ τῶν κυμάτων πρὸς τὴν Δῆλον καὶ ἡ Ροιὼ ἐσώθη οὕτω ἐπὶ τῆς νήσου, ὅπου ἔτεκε τὸν ἔπειτα κληθέντα Ἄνιον ἢ Σούνιον. Διὰ τὴν σωτηρίαν δὲ ἀνέθηκε τὸ βρέφος εἰς τὸν 'Απόλλωνα, ὅστις ἔκρυψεν αὐτὸ καὶ ὕστερον, μεριμνήσας περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ, ἐδίδαξεν αὐτῷ τὴν μαντικήν. Ὑπῆρξεν ἐξ ἄλλου ἐν 'Ιωλκῷ τῆς Θεσσαλίας παράδοσις περὶ τῆς Ροιοῦς ὡς συζύγου τοῦ Αἴσωνος καὶ μητρὸς τοῦ 'Ιάσονος. Ε. Δ.Κ.

ρὸκ (τό), ἡ *ροκέ* κίνησις ἐν τῷ *ζατρικίῳ* (βλ. λ.).

Ρὸκ (Roque)· βλ. λ. *Ρώκ*.

Ρὸκ *νῆσοι* (Rock Islands) *[Γεωγρ.]*. 'Ομὰς νήσων τῆς Μαλαισίας (βλ. λ. *Μπατοὺ νῆσοι*).

ρόκα (ἡ)· δημοτ., ἠλακάτη· || φρ. «κάμε ρόκα σου» κοίταξε τὴ δουλειά σου, μὴ πολυπραγμονῇς· || εἶδος λαχάνου.

ρόκα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *εὔζωμον* (βλ. λ.).

Ρόκα *[Γεωγρ.]*.—1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 351. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς Κρήτης τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 130. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Κερά*. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο τοποθετεῖται ὑπό τινων ἡ ἀρχαία πόλις *Ρόκκα*.—3) Λόφος παρὰ τὸ χωρίον Δάφνες τῆς Κρήτης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ τὸ φρούριον Τέμενος, μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν 'Αράβων ἀπὸ τῆς νήσου (961). ΕΡ. Μ.

Ρόκα (Roca=βράχος) *[Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς Πορτογαλίας, πρὸς Δ. τῆς Λισσαβῶνος, τὸ δυτικώτατον σημεῖον τῆς Εὐρώπης (9°29'46" δυτ. μήκ.). Πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου ὑπάρχει μικρὰ νῆσος, ἔχουσα ἕνα τῶν ἰσχυροτέρων φάρων τοῦ κόσμου, ὕψους 137 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Οἱ Ρωμαῖοι τὸ ὠνόμαζον *Σελήνης ἄκρον*. Κ. Β. Λ.

Ρόκα (Roca), ***Βικέντιος-Ραμόν***. Πολιτικὸς τῆς δημοκρατίας τοῦ 'Ισημερινοῦ (1792—1858). 'Επολέμησεν ὡς ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας του (1816), ἔλαβε σπουδαῖον μέρος εἰς τὸ ἀπελευθερωτικὸν κίνημα τῆς 9 'Οκτωβρίου 1820, διετέλεσε μέλος τοῦ κογγρέσου, εἶτα γερουσιαστὴς καὶ κατέλαβε κατὰ καιροὺς διάφορα κρατικὰ ἀξιώματα. 'Απὸ τοῦ 1845—1849 διετέλεσε πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Κ. Β. Λ.

— **Ρόκα** (Roca), ***'Ιούλιος*** 'Αργεντινὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1843—1914). Συμμετέσχεν εἰς τὸν κατὰ τῆς Παραγουάης πόλεμον (1865—1870), τῷ 1874 ἐγένετο στρατηγὸς καὶ ἀπὸ τοῦ 1878—1879 διηύθυνε τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν 'Ερυθροδέρμων τοῦ Ρίο Νέγκρο. Κατορθώσας τῷ 1880 νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Μπουένος Ἄϋρες, ἐξελέγη πρόεδρος τῆς ὁμοσπονδίας (1880—1886 καὶ 1898—1904). Διετέλεσεν ἐπίσης πρεσβευτὴς ἐν Βραζιλίᾳ καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις. Κ. Β. Λ.

Ροκαβέρτης, *ὑποκόμης* ***Φίλιππος - Δαλμάου***. Γενικὸς ἐπίτροπος τοῦ βασιλέως τῆς 'Ισπανίας Πέτρου Δ', διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1379, ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν 'Αθηνῶν κατὰ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας τῆς καταλανοκρατίας. Τ. Ε. Ε.

Ροκαβίλλα (Rocavilla), ***Μιχαήλ***. 'Ιταλὸς φιλέλλην, ὅστις κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην 'Ελλάδα τῷ 1821 κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον, ὑφ' οὗ προσελήφθη ὑπασπιστής. Μετέσχεν ὡς διοικητὴς τάγματος εἰς τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου, καθ' ἣν, ἐπεμβὰς ἐγκαίρως παρὰ τῷ Φαβιέρῳ, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ διατάξῃ ὑποχώρησιν. Ἔλαβεν ἐπίσης μέρος εἰς τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῆς πολιορκουμένης 'Ακροπόλεως, τῷ δὲ 1827 ἀπελθὼν εἰς Τακτικούπολιν (Μέθανα) ἀπέθανεν αὐτόθι ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν. Τ. Ε. Ε.

Ρὸκ Ἄϊλαντ (Rock Island=Βραχώδης νῆσος) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β 'Αμερικῆς ἐν 'Ιλλινόϊς, σιδηροδρομικὸς κόμβος, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μισσισσιπῆ, ὀλίγον ἄνωθεν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ρὸκ Ρίβερ. Κάτ. 35.177. Ἔχει βιομηχανίαν γεωργικῶν ἐργαλείων, ὅπλων, ὑάλου καὶ βαμβακερῶν εἰδῶν. Παρὰ τὴν πόλιν κεῖται ἐν τῷ ποταμῷ ἡ ὁμώνυμος νῆσος, ἐφ' ἧς ὑπάρχουσι τὰ ὁπλοποιεῖα καὶ ὁπλοστάσια τῆς ὁμοσπονδίας, κατέχοντα ἐπιφάνειαν 3.860 000 τ.μ., καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη ἡ πόλις. Ἡ νῆσος συνδέεται μετὰ τῆς πόλεως ὡς καὶ μετὰ τῶν γειτονικῶν πόλεων Μόλιν καὶ Νταίβενπορτ διὰ γεφυρῶν. Κ. Β. Λ.

ροκάνα (ἡ) *['Εκκλ.]*. Ξύλινον ἢ μεταλλικὸν ὄργανον, παράγον ξηρὸν καὶ ἰσχυρὸν κρότον. 'Αποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ὀδοντωτοῦ τροχοῦ ἐφηρμοσμένου στερεῶς ἐπὶ ἄξονος, χρησιμεύοντος καὶ ὡς λαβῆς, καὶ ἐκ γλώσσης ἐστερεωμένης ἐπὶ πλαισίου ἐλευθέρως πε ιστρεπτοῦ περὶ τὸν ἄξονα καὶ περιβάλλοντος τὸν τροχόν. Κατὰ τὴν διὰ τῆς χειρὸς περιστροφὴν τοῦ ἄξονος ἡ κίνησις μεταδίδεται εἰς τὸ πλαίσιον, ὅπερ στρέφεται ταχύτατα πέριξ τοῦ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ, ἡ δὲ γλῶσσα προσκρούουσα διαδοχικῶς ἐπὶ τῶν ὀδόντων πάλλεται παράγουσα τὸν ἦχον. Αἱ ροκάναι ἐχρησιμοποιοῦντο ἄλλοτε ὡς σήμαντρον εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν δυτικῶν, κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα ἐφέροντο ὑπὸ τῶν λεπρῶν, οἵτινες διὰ τοῦ ἤχου των εἰδοποίουν τοὺς διαβάτας ὅπως τοὺς ἀποφεύγουν. Σήμερον χρησιμεύουν ὡς παιδικὰ παιγνίδια κυρίως κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, εἰς δὲ τὴν Μικρὰν 'Ασίαν ἐπαίζοντο ὑπὸ τῶν παιδίων κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ᾀδόντων καὶ σχετικὸν μὲ τὴν ἑορτὴν ᾆσμα.

Ροκάνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς νήσου 'Ανάφης (πλάτ. 36° 20' ½ Β, μῆκ. 25°49' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2836 a: Archipelago, southern sheet), ὅρμος φερώνυμος κατ' αὐτό, οὗ πρόκειται καὶ βραχονησὶς *Ροκάνα*. Σ. Ε. Λ.

ροκάνας (ὁ) (ἀθην. ἀργκό) ὁ ἐπιδέξιος διαρρήκτης, ὁ παραβιάζων ταχέως καὶ ἄνευ θορύβου τὴν κλειδωνιάν. Ἄλλως, *τρυποφράκτης* καὶ *τρυποκάρυδο*. Α. Γ. Φ.

ροκάνι (τό)· δημοτ., ξυλουργικὸν ἐργαλεῖον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ λείανσις τῶν σανίδων, *ρυκάνη*.

ροκανίζω· δημοτ., λειαίνω σανίδα μὲ τὸ ροκάνι: «ροκανίζω τὴν τάβλα»· || μεταφ., τρώγω, κατατρώγω τι, συνήθως ἐπὶ σκληροῦ, ὅτε ἡ μάσησις εἶναι θορυβώδης: «τὰ ροκάνισε ὅλα τὰ παξιμάδια»· || (ἀθην. ἀργκὸ) παραβιάζω τὴν κλειδωνιά, κάμνω διάρρηξιν εἰς οἰκίαν ἢ κατάστημα.

ροκάνισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ροκανίζω: «ἡ τάβλα θέλει ροκάνισμα».

Ροκάροι (οἱ). Οὕτως (ἐκ τοῦ roccari=βραχοφύλακες) ὠνομάζοντο ἐν τῇ ἐνετοκρατουμένῃ νήσῳ Τήνῳ τῷ 1563 οἱ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀγγαρευόμενοι χωρικοί, προοριζόμενοι νὰ φυλάττωσι κατὰ τὰς νύκτας τὸ κάστρον τοῦ 'Αγίου Νικολάου, ὅπερ ἦτο βραχῶδες. Τ. Ε. Ε.

Ρόκας, ***Νικόλαος***. 'Αγωνιστὴς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 (βλ. λ. *Ζερβονικόλας*).

—**Ρόκας**, ***Νικόλαος***. 'Αξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, γεννηθεὶς ἐν Μάνδρᾳ τῆς 'Ελευσῖνος τῷ 1870. 'Εφοίτησεν ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ τῶν ὑπαξιωματικῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθεν ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ τῷ 1902. Κατὰ τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα ἔδρασεν ὡς ἀρχηγὸς ἀνταρτικοῦ σώματος ἐν τῇ περιφερείᾳ 'Ολύμπου-Βοδενῶν-Ναούσης (1905—1907) καὶ κατόπιν μετέσχε τῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς τῆς ἀναλαβούσης τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐν Κρήτῃ τακτικοῦ στρατοῦ (1907—1912). Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους (1912—1913), κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὡς διοικητὴς τοῦ 1ου συντάγματος πεζικοῦ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας (1917—1918), εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρωσίας (1919) καὶ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ὡς διοικητὴς κατ' ἀρχὰς τοῦ 1ου καὶ εἶτα τοῦ 33ου συντάγματος, τέλος δὲ ὡς διοικητὴς τῆς V μεραρχίας μέχρι τέλους τοῦ πολέμου (1920—1922), ὅτε ἀπεστρατεύθη, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον. Ν. ΚΛΣ

Ροκᾶς, ***Κίμων***. Ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, ἀποσταλεὶς τῷ 1859 εἰς Γαλλίαν «ἵνα ἐκμάθῃ τὴν λιμενοποιίαν καὶ τὰ περὶ φάρων». 'Επανελθὼν τῷ 1862 ἐτοποθετήθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, ὑπῆρξε δὲ ὁ πρῶτος διευθυντὴς τῆς ὑπηρεσίας τῶν φάρων. 'Εχρημάτισε καὶ καθηγητὴς τῶν ἀτμομηχανῶν καὶ τῆς παραστατικῆς γεωμετρίας (1868) παρὰ τῷ ναυτικῷ παιδευτηρίῳ. Σ. Ε. Λ.

Ρόκαστρον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τσοτυλίου τῆς ἐπαρχίας Βοΐου ('Ανασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 80.

Ροκαφόρτε (Rocaforte), ***Βερεγγάριος***. Εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχηγῶν τῶν μισθοφόρων Καταλανῶν, οἵτινες προσῆλθον τῷ 1303 ὑπὸ τὸν Ρογῆρον Δεφλὸρ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ρογήρου ἐν 'Αδριανουπόλει, τῷ 1305, καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Καταλανῶν ἐκ Βυζαντίου, ὁ Ροκαφόρτε, διεξαγαγὼν μετὰ τῶν στασιασάντων μισθοφόρων σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, ἐδολοφόνησε τὸν ἀρχηγὸν Δεντέντζα, ἀναλαβὼν δὲ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Καταλανῶν ἐγκατεστάθη ἐν Κασσάνδρᾳ (τῆς Μακεδονίας). 'Εκεῖθεν ὁρμώμενος ἐδῄου τὰς πέριξ χώρας, ἐν τέλει δὲ διενοήθη νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον βασίλειον ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Θεσσαλίᾳ. Πρὸς τοῦτο ἐθεώρησε σκόπιμον νὰ συνδεθῇ διὰ κηδεστίας μετὰ τοῦ δουκὸς τῶν 'Αθηνῶν Γουΐδωνος Β Δελαρός, παρ' οὗ ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν ἀνεψιὰν τούτου 'Ιωαννέτταν Βρυεννίαν. 'Ο Γουΐδων, ἂν καὶ ἀπέστεργε τὸ συνοικέσιον, ἐν τούτοις, φοβούμενος τὸν τολμηρὸν ἐκεῖνον τυχοδιώκτην, προῆλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ. 'Εν τῷ μεταξὺ οἱ Καταλανοί, μένεα πνέοντες κατὰ τοῦ Ροκαφόρτε, ἕνεκα τῆς δολοφονίας τοῦ Δεντέντζα, καὶ μὴ ἀνεχόμενοι ἐπὶ πλέον τὰς βιαιότητας αὐτοῦ, ἐστασίασαν καὶ τὸν ἀπέστειλαν δέσμιον πρὸς τὸν ἐπικυρίαρχον αὐτῶν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὅστις τὸν ἐνέκλεισεν εἴς τι φρούριον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀσιτίας (1309). Ν. ΚΛΣ

ροκέλλη (ἡ) (Rocella) *[Βοτ.]*. Γένος λειχήνων τῆς οἰκογενείας τῶν *λεκανοριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς 'Αφρικῆς, τῆς Αὐστραλίας, τῶν Καναρίων, τῶν 'Αζορῶν νήσων, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ κυρίως τῶν Κυκλάδων. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ροκέλλη ἡ βαφική* (Rocella tinctoria), ἥτις ἔχει ὑπόλευκον κοκκοειδῆ θαλλὸν φέροντα μελανὰ ἀποθήκια. *Ροκέλλη ἡ φυκοψις* (Rocella phycopsis), παραπλήσιον εἶδος τοῦ προηγουμένου. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν Κυκλάδων καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *γλίνα*. Δ. Ν. Π.

ροκερσίτης (ὁ) (Rogersit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτόν, τὸ ὁποῖον σχηματίζει λεπτὰς ἐπιφλοιώσεις ἐπὶ τοῦ σαμαρσκίτου συνεπείᾳ ἀποσαθρώσεως αὐτοῦ. 'Απαντᾷ εἰς τὸ Mitchell Co καὶ τὴν Nord Karolina. Γ. Β.

Digitized by Google

Ροκέττ φυλακαί (Prison de la Roquette). Παλαιαὶ φυλακαὶ τῶν Παρισίων ἐπὶ ὁμωνύμου πλατείας, κτισθεῖσαι τῷ 1830 καὶ κατεδαφισθεῖσαι τῷ 1900. Ἐχρησίμευον διὰ τὴν προσωρινὴν φυλάκισιν τῶν καταδικαζομένων εἰς εἱρκτὴν ἢ εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ τὴν μέχρι τῆς ἐκτελέσεως κράτησιν τῶν εἰς θάνατον καταδίκων. Ἡ θανάτωσις ἐξετελεῖτο ἔξωθεν τῆς κυρίας εἰσόδου. Κ.Β.Λ.

ροκέττα (ἡ), καὶ *ρουκέττα*· δημοτ., ὁ πύραυλος (ἰταλ. rochetta).

—**«Ροκέττα»**. Πολιτικὴ καὶ σατιρικὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1882.

Ροκέττε (Roquette), *Ὄττο*. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος (1824—1896). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἀϊδελβέργης, τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Χάλλης. Παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετὸν ἐν Ἰταλίᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1852 ἐγκαιεστάθη ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ κατόπιν (1862) τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τῇ αὐτόθι πολεμικῇ Ἀκαδημίᾳ. Διορισθεὶς ἀκολούθως (1869) καθηγητὴς τῆς γερμανικῆς γραμματολογίας ἐν τῇ πολυτεχνικῇ σχολῇ τῆς Δαρμστάτης, παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἔγραψε: «Τὸ γαμήλιον ταξίδι τοῦ Βαλντμάϊστερ» ἔπος (1851), «Ἡ ἡμέρα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου» (1853), «Τὸ βασίλειον τῶν ὀνείρων» (1853), «Χὰνς Χαϊντεκούκουχ» ἔμμετρον διήγημα (1855), «Ἑρρῖκος Φὰλκ» μυθιστόρημα (1858) «Διηγήματα» (1859). «Νέα διηγήματα» (1862), «Σωσάνα» (1864), «Δραματικαὶ ποιήσεις» (1867—1871). «Νουβέλλες» (1870), «Ὁ μπάρμπα θάνατος» δραματικὸν ποίημα (1873), «Κόσμος καὶ σπίτι» (1871—1875), «Εὐφροσύνη» μυθιστόρημα (1877), «Ποιήματα» (1880), «Εἰδύλλια, ἐλεγεῖα, μονόλογοι» (1882). «Νέες νουβέλλες» (1864) κ. ἄ. Ἐπίσης ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῆς γερμανικῆς ποιήσεως» (1862), ὡς καὶ τὸ κείμενον τοῦ ὀρατορίου τοῦ Λίστ «Ὁ θρῦλος τῆς ἁγίας Ἐλισάβετ». Λ. Κ.

Ρόκι δίοδος (Roki pass) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν κυριωτέρων διόδων τοῦ Καυκάσου εἰς ὕψος 2 992 μ. (42°50' Β. πλάτ. καὶ 44° Α. μῆκ.). Ἄρχεται ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ἄρδου, παραποτάμου τοῦ Τέρεκ, καὶ φθάνει μέχρι τῆς περιφερείας τῶν πηγῶν τοῦ Λιάχβα, παραποτάμου τοῦ Κουρῶ. Γ. Ι. Β.

Ροκιτάνσκυ (Rokitansky), ***Κάρολος***, *βαρῶνος φὸν* —. Διάσημος Τσέχος ἀνατομοπαθολόγος (1804—1878). Ἀπὸ τοῦ 1834—1875 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀνατομοπαθολογίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, ἐκπληρῶν ἅμα χρέη ἐπιμελητοῦ τοῦ μεγάλου νοσοκομείου τῆς πόλεως καὶ διατελῶν ἰατροδικαστὴς πασῶν τῶν νεκροψιῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν αὐτόθι ἐπὶ ἀτόμων θανόντων οὐχὶ ἐκ φυσικοῦ θανάτου. Τῷ 1869 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βιενναίας αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, τῷ 1870 μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ πρόεδρος τῆς «Βιενναίας ἀνθρωπολογικῆς ἑταιρείας». Διετέλεσεν ἐπίσης πρόεδρος τῆς «Ἰατρικῆς ἑταιρείας» τῆς Βιέννης καὶ ἀπὸ τοῦ 1863 σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου Παιδείας δι' ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ἰατρικῆς διδασκαλίας. Ἐδημοσίευσε: «Περὶ αὐτομάτου ρήξεως τῆς ἀορτῆς» «Περὶ διατιτραίνοντος στομαχικοῦ ἕλκους», «Περὶ καρκίνου τῶν διαφόρων ὀργάνων», «Περὶ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου μυελοῦ», «Ἀνατομοπαθολογία» εἰς πέντε τόμους, συγγραφεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει 30 χιλιάδων μεταθανατίων ἐξετάσεων· διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἀπέβη ὁ ἱδρυτὴς τῆς γερμανικῆς ἀνατομοπαθολογικῆς σχολῆς. Αἱ μεγάλης σημασίας ἱστολογικαὶ του ἔρευναι εὕρηνται εἰς τὰς πραγματείας του: «Über das Auswachsen der Bindegewebssubstanzen», «Über Bindegewebswucherung im Nervensystem». Ἐπὶ πλέον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῶν πανεπιστημίων τοῦ Ἴννσμπρουκ καὶ τοῦ Γκρὰτς καὶ τοῦ ἀνατομοπαθολογικοῦ μουσείου τῆς Βιέννης. Ο. Ρ.

Ροκιτάνσκυ (Rokitansky) ***νόμος***. Κατ' αὐτὸν ἡ πνευμονικὴ φυματίασις δὲν προσβάλλει τὰ ἄτομα, ἅτινα κατέχονται ὑπὸ στενώσεως τῆς μητροειδοῦς βαλβίδος τῆς καρδίας. Ὁ νόμος οὗτος ὑπόκειται εἰς πλείστας ὅσας ἐξαιρέσεις. Μ. Ν. Κ.

Ρόκκα *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Κρήτης, τοποθετουμένη παρὰ τὸ σημερινὸν ὁμώνυμον χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἰδιαζόντως ἐλατρεύετο ἡ Ἄρτεμις, ἐξ ἧς καὶ *Ροκκαία* ἐκαλεῖτο. Τὴν ὕπαρξιν τῆς πόλεως ταύτης διημφεσβήτησαν οἱ Herscher, Bursian καὶ ἄλλοι, δεχόμενοι ὅτι ὑπῆρχεν ἱερὸν ἁπλῶς τῆς Ροκκαίας Ἀρτέμιδος παρὰ τὴν πόλιν Ρέθυμνον καὶ ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ρόκκα ἔχει ἐνετικὴν τὴν προέλευσιν. ΕΡ. Μ.

— **Ρόκκα ντὶ Πάπα** (Rocca di Papa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λατίου καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ Ρώμης, εἰς ἀπόστασιν 22 χλμ. πρὸς τὰ Ν Α. τῆς Ρώμης. Κάτ. 4.500. Κεῖται παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ Μόντε Κάβο εἰς ὕψος 678 μ., ἐπὶ βραχώδους καὶ ἀποτόμου τοποθεσίας καὶ ἔχει ὁδοὺς λίαν ἀνηφορικάς, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων εἶναι κλιμακωταί. Συνδέεται μετὰ τῆς Ρώμης καὶ τῶν περιχώρων δι' ἠλεκτρικοῦ καὶ ὀδοντωτοῦ τροχιοδρόμου καὶ περιβάλλεται ὑπὸ πυκνοῦ δάσους. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ ἐξοχὴ Μαντόννα ντὲλ Τοῦφο, ὁπόθεν ἡ θέα πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Λατίου καὶ πρὸς τὴν λίμνην τοῦ Ἀλμπάνο εἶναι θαυμασία. Ἡ Ρόκκα ντὶ Πάπα χρησιμεύει ὡς τόπος θερινῆς διαμονῆς, ἰδίως πολλῶν Ρωμαίων καὶ ξένων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ τὸ Ἄσυλον τῶν Χηρῶν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Μ. Δ. Β.

Ροκκὰ (Rocca), ***Ἀλβέρτος-Μιχαήλ***. Ἑλβετὸς λόγιος (1788—1818). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς Ἱσπανίας καὶ Φλάνδρας (1803—1809), ἕνεκα ὅμως τῶν σοβαρῶν τραυμάτων τὰ ὁποῖα ἔλαβε κατὰ τὰς μάχας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν στρατὸν καὶ να ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Γενεύην. Τῷ 1810 ἐνυμφεύθη μυστικῶς τὴν κυρίαν Στάελ, ἥτις τότε ἦγεν ἡλικίαν 20 ἐτῶν μεγαλυτέραν τῆς ἰδικῆς του. Εἶναι περισσότερον γνωστὸς εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους ἐκ τοῦ γάμου του τούτου, ἢ ἐκ τοῦ ἔργου του, τὸ κυριώτερον τοῦ ὁποίου εἶναι τὰ «Ἀπομνημονεύματα ἐκ τοῦ πολέμου τῆς Γαλλίας ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἡ ἐκστρατεία τῆς Φλάνδρας τοῦ 1809». Μ. Δ. Β.

ροκκαλλίτης (ὁ) (Rockallit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενές, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ λεπτοκοκκώδη ἕως στιφρὰν θεμελιώδη μᾶζαν χρώματος πρασίνου καὶ ἀπὸ φαινοκρυστάλλους αἰγιρίνου, ἀλβίτου καὶ σπανίως χαλαζίου. Ἀπαντᾷ ὑπὸ μορφὴν φλεβῶν ἐπὶ τοῦ βράχου Rockall εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν εἰς βόρειον πλάτος 57° καὶ μῆκος 14° δυτικοῦ τοῦ Γκρήνουϊτς. Γ. Β.

Ροκκέττα (Rocchetta=βραχάκι) *[Γεωγρ.]*. Κυλινδρικὸς πύργος, ἐκτισμένος ἐπὶ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ τοῦ διαύλου Ροκκέττα τοῦ λιμένος Μαλαμόκκο τῆς Βενετίας (πλάτ. 45°20' Β., μῆκ. 12°19' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201: Gulfs of Venice and Trieste) καὶ ἔχων παλαιότατον φάρον. Αἱ ἀπὸ τοῦ φάρου πυρσεύσεις πρὸς τοὺς προσπλέοντας διὰ ρωμαϊκῶν σκυταλίδων ἐγένοντο αἰτία νὰ ὀνομασθοῦν ροκκέτται οἱ σημαλέοι πύραυλοι. Σ. Ε. Λ.

Ρόκκι (Rocchi), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς κληρικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1839. Ἀνήκει εἰς τὸ τάγμα τῶν Βασιλειανῶν τῆς Γκροτταφερράτας καὶ εἶναι μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν ἀκαδημιῶν. Εἶναι κυρίως γνωστὸς διὰ τὰς μελέτας του ἐπὶ τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Γκροτταφερράτας. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Codices Cryptenses» (1883—1884), «Ἡ μονὴ τῆς Γκροτταφερράτας» (1884), «Οἱ στίχοι τοῦ Χριστοφόρου Πατρικίου ἐκ κώδικος τῆς μονῆς τῆς Γκροτταφερράτας» (1886), «De Genobio Oryptoferratensi» (1893), «Βίος τοῦ ἁγίου Νείλου» κλπ. Μ. Δ. Β.

Ρόκκο (Rocco), ***Ἀλφρέδος***. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1875. Εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πάντοβα καὶ κατόπιν καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ματσεράτα καὶ τῆς Πάρμας. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, διετέλεσεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν καὶ κυριωτέρων παραγόντων τοῦ Ἐθνικιστικοῦ κόμματος τῆς Ἰταλίας, διευθυντὴς τοῦ ὀργάνου τοῦ κόμματος τούτου «Ἐθνικὴ Ἰδέα» καὶ ἱδρυτὴς τοῦ περιοδικοῦ «Πολίτικα». Ἐκλεγεὶς ἐπανειλημμένως βουλευτὴς καὶ προσχωρήσας εἰς τὸν φασισμόν, μετὰ τὴν προσχώρησιν εἰς αὐτὸν ὁλοκλήρου τοῦ κόμματός του, ἐγένετο, διὰ τῶν συγγραμμάτων του καὶ τῶν ἀγορεύσεών του ἐν τῇ βουλῇ καὶ εἰς διάφορα συνέδρια καὶ εἰς διαλέξεις, ὁ θεωρητικὸς ἀπολογητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς τοῦ φασισμοῦ καὶ ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος αὐτῆς ἐν τῇ νομικῇ. Διετέλεσεν ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὑφυπουργὸς τῶν Πολεμικῶν Συντάξεων, πρόεδρος τῆς βουλῆς καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα ἐπὶ νομικῶν καὶ οἰκονομικῶν θεμάτων. Μ. Δ. Β.

Ροκμπρὺν-Κὰπ-Μαρτὲν (Roquebrune-Cap-Martin) *[Γεωγρ.]*. Κλιματολογικὸς σταθμὸς ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν τῷ νομῷ τῶν Παραθαλασσίων Ἄλπεων ἐπὶ ὅρμου τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Κάτ. 5.318. Γ. Ι. Β.

Ρόκνταιλ (Rockdale) *[Γεωγρ.]*. Παραλία πόλις τῆς ΝΑ. Αὐστραλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Νοτίου Οὐαλλίας, ἀποτελοῦσα ἓν ἐκ τῶν νοτιωτάτων προαστίων τῆς Σίδνεϋ (9 χλμ.), μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 28.189. Τόπος θερινῆς διαμονῆς καὶ θαλασσίων λουτρῶν. Κ.Β.Λ.

ροκοκέφαλο (τό)· ἡ κεφαλὴ τῆς ρόκας, τῆς ἠλακάτης, τὸ μέρος ὅπου προσδένεται τὸ πρὸς νῆσιν.

ροκοκὸ (γαλλ. rococo ἐκ τῆς λατ. rocaille, ἥτις σημαίνει διακόσμησιν διὰ κογχυλίων) *[Τεχν.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ καὶ τῇ διακοσμητικῇ ἐπικρατήσας κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀντιβασιλείας (1715—1753) ρυθμὸς ἐν Γαλλίᾳ, ἐξ ἧς βραδύτερον μετεδόθη καὶ εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ὁ ρυθμὸς οὗτος προῆλθε πιθανῶς ἐκ τῆς ξυλογλυπτικῆς, ἐξ αὐτῆς δ' εἰσεπήδησεν εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν διαμερισμάτων καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καθόλου. Ἀποτελεῖ κατά τινα τρόπον διακλάδωσιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ προγενεστέρως ἀκμάσαντος βαροκκείου ρυθμοῦ (βλ. λ. *μπαρόκ*). τὸ κυριώτερον δὲ χαρακτηριστικόν του γνώρισμα εἶναι ἡ προέχουσα θέσις, ἣν ἐν αὐτῷ κατέχει ἡ διακοσμητική, ἐκδηλουμένη ἰδίᾳ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως εὐρυτάτων καὶ πλουσιώτατα διακεκοσμημένων παραπετασμάτων, ἀνθοβριθῶν ἢ καρποβριθῶν ταινιῶν πολυπληθῶν ἀπομιμήσεων τοῦ σχήματος τῆς κογχύλης καὶ ποικίλων διὰ συμπεπλεγμένων τεθλασμένων γραμμῶν διαμορφουμένων σχημάτων. Ὁ ρυθμὸς ροκοκὸ δὲν ἔχει τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν ἁπλότητα ἄλλων ρυθμῶν, ἀλλὰ χλιδήν, ἥτις ἐν τούτοις, δὲν στερεῖται θελγήτρου καὶ χάριτος. Ἐφηρμόσθη ὄχι μόνον ἐν τῇ ξυλογλυπτικῇ τῇ ἀρχιτεκτονικῇ καὶ τῇ καθόλου διακοσμητικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ γλυπτικῇ καὶ εἰς πάσας τὰς μικρὰς καλουμένας τέχνας, κυριώτατα δὲ τῇ λεπτουργίᾳ ἐν γένει, τῇ κατοπτροποιίᾳ, τῇ χρυσοχοΐᾳ κλπ. Εἰς τοὺς πρώτους καλλιτέχνας, οἵτινες ἐν Γαλλίᾳ ἐκαλλιέργησαν τὸν ρυθμὸν τοῦτον, τάσσονται ὁ Oppenord καὶ ὁ Boffrand. Ὁ πρῶτος τούτων ὡδήγησε τὸν ρυθμὸν ροκοκὸ μέχρις ἀκροτάτων ὑπερβολῶν, εἰσαγαγὼν ἐν τῇ πλαστικῇ διακοσμήσει τῶν ἀρχιτεκτονημάτων οὐ μόνον τὰς κογχύλας, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῷα καὶ τὰ δένδρα καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ τὰς νεφέλας. Ἕτεροι καλλιτέχναι ἐκπροσωποῦντες τὸν ρυθμὸν τοῦτον ἐν Γαλλίᾳ εἶναι ὁ Μπουσαρντὸν καὶ ὁ Λεμουάν. Ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα ὁ ρυθμὸς ροκοκὸ ἔφθασεν εἰς τὸ κορύφωμα τῆς ἐξελίξεώς του, κυριώτατοι τούτου ἐκπρόσωποι ὑπῆρξαν ὁ Γίντερ, ὁ Βίντσιγκερ καὶ ὁ Στράουμ. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ροκοκὸ ἐφ' ὅλης τῆς τέχνης τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπῆρξε σημαντικωτάτη. Μεγάλοι ζωγράφοι, ὡς ὁ Βαττώ, ὁ Λανκρέ, ὁ Μπουσὲ καὶ ὁ Σαρντὲν ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Τιέπολο ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Μάουλπερτς ἐν ταῖς γερμανικαῖς χώραις, ἐκπροσωποῦν τὸ πνεῦμα τούτου κατὰ τὸν ἐκδηλότερον τρόπον. Ἡ ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων ζωγραφικὴ τῆς νοτίου Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας ὑπέστη ἐπίσης βαθεῖαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ροκοκό. Ἀλλὰ καὶ ὁ ρυθμὸς οὗτος ἤρξατο ὑποχωρῶν ἀπὸ τοῦ 1760, πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ἐδημιουργήθη ὁ ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ναπολέοντος κληθεὶς *αὐτοκρατορικὸς ρυθμὸς* (Style Empire). Ι. Μ. Π.

Ροκού, ἢ ***Ροκοὺρ*** (Rocoux, Raucoux, Rocour) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Βελγίου ἐν τῷ νομῷ τῆς Λιέγης, ἔχον ὀρυχεῖα ἄνθρακος, ἄμμου καὶ φωσφορικοῦ ἀσβεστίου. Κάτ. 1 700. Παρ' αὐτὸ κατὰ τὸν περὶ Διαδοχῆς πόλεμον τῆς Αὐστρίας, οἱ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μαυρίκιον, κόμητα τῆς Σαξωνίας, Γάλλοι ἐνίκησαν τοὺς αὐτοκρατορικοὺς (1746). Κ. Β. Λ.

Ρὸκ Ρίβερ (Rock River) *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Μισσισιπῆ ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ. Πηγάζει ἐν τῇ πολιτείᾳ Οὐϊσκόνσιν, εἰσέρχεται εἰς τὴν πολιτείαν Ἰλλινόϊς καὶ χύνεται εἰς τὸν Μισσισιπῆν κάτωθι τῆς πόλεως Ροκ Ἄϊλαντ. Ἔχει ὁλικὸν μῆκος 528 χλμ., σχηματίζει δὲ κατὰ τὸν ροῦν του λίμνας καὶ καταρράκτας. Κ. Β. Λ.

Ροκρουὰ (Rocroi) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῶν Ἀρδεννῶν οὐ μακρὰν τοῦ ποταμοῦ Μόσα, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Μεζιέρ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 2.120. Κ. Β. Λ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ὅτε, κατὰ Μάϊον 1643, ἡ ὑπὸ τὸν κυβερνήτην τῶν Κάτω Χωρῶν Φραγκίσκον Μέλο ἱσπανικὴ στρατιὰ ἐπρόκειτο νὰ εἰσβάλῃ εἰς Γαλλίαν, συγκεντρωθεῖσα νοτίως τῆς Βαλανσιέν, τὰ ἐν Πικαρδίᾳ καὶ Καμπανίᾳ διεσπαρμένα γαλλικὰ στρατεύματα συνεκεντρώθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ δουκὸς d'Enghien, τοῦ κατόπιν γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁ Μέγας Κοντέ. Ὅταν ὁ δοὺξ ἐπληροφορήθη ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ προυχώρησαν πρὸς Ροκρουὰ καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ φρούριον τοῦτο, ἔσπευσε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν 23 000 ἀνδρῶν, καὶ τὴν 18ην Μαΐου 1643 ἐτάχθη νοτίως τοῦ Ροκρουὰ μὲ τὸ πεζικὸν εἰς τὸ κέντρον, τὸ ἱππικὸν πρὸς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ πυροβόλα (12 τὸν ἀριθμὸν) πρὸ τοῦ μετώπου. Ὁ ἱσπανικὸς στρατὸς ἐτάχθη τότε ἀπέναντι τοῦ γαλλικοῦ, εἰς ἀπόστασιν 400 μέτρων ἀπ' αὐτοῦ, μὲ τὴν ἰδίαν περίπου παράταξιν ὡς ὁ γαλλικός, ἀλλ' ἔχων μέτωπον μικρότερον, συνεπῶς ὑπερκερούμενον ὑπὸ τῶν Γάλλων κατ' ἀμφοτέρας τὰς πτέρυγας. Ἀφοῦ τὰ 18 ἱσπανικὰ πυροβόλα ἔβαλον τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης κατὰ τῶν Γάλλων, ὁ ἀγὼν πρὸς τὴν ἑσπέραν κατέπαυσε, καὶ τ' ἀντίπαλα στρατεύματα διενυκτέρευσαν ἐπὶ τόπου. Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης, 19ης Μαΐου, ὁ δοὺξ κατέστρωσε τὸ σχέδιον νὰ καθηλώσῃ τοὺς Ἱσπανοὺς πρὸς τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν πλευρόν των, νὰ ὑπερκεράσῃ συγχρόνως τὸ ἀριστερὸν ἱσπανικὸν πλευρὸν διὰ τοῦ ἱππικοῦ καὶ κατόπιν ν' ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τοῦ ἐν τῷ κέντρῳ πεζικοῦ. Τὸ σχέδιον τοῦ δουκὸς ἐπέτυχε πλήρως, μολονότι ὁ διοικητὴς

Digitized by Google

τοῦ ἱππικοῦ τῆς δεξιᾶς γαλλικῆς πτέρυγος, τῆς προωρισμένης νὰ παραμείνῃ ἐν ἀρχῇ ἐν ἀμύνῃ, ἔσπευσε νὰ ἐπιτεθῇ, δι' ὃ ἀπέτυχε καὶ πρὸς στιγμὴν ἔθεσεν ἐν κινδύνῳ ὁλόκληρον τὴν γαλλικὴν στρατιάν. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐπιτυχίαν τῆς γαλλικῆς ὑπερκεράσεως, τῆς ὁδηγηθείσης αὐτοπροσώπως ὑπὸ τοῦ δουκός, ἐτέθη τὸ ἱσπανικὸν πεζικὸν μεταξὺ δύο πυρῶν καὶ ἀποθαρρυνθὲν ἐπεζήτησε νὰ φύγῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν εἰμὴ μικρὸν μόνον αὐτοῦ μέρος, καθόσον, ἐπελθὸν τὸ γαλλικὸν ἱππικόν, ἔσφαξε περὶ τοὺς 7.000 Ἱσπανοὺς καὶ συνέλαβε περὶ τοὺς 6.000 αἰχμαλώτους, εἰς τρόπον ὥστε περὶ τὴν 10ην ὥραν τῆς 19ης Μαΐου 1643 ἡ μάχη εἶχε περαιωθῆ μὲ περιφανῆ νίκην τῶν Γάλλων. Ν. Θ. Κ.

Ρόκστρο (Rockstro), ***Γουΐλλιαμ-Σμύτ.*** Ἄγγλος συνθέτης καὶ μουσικολόγος (1823—1895). Συνέθεσε τὴν καντάταν «Ὁ καλὸς ποιμήν», τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον κ. ἄ., καὶ συνέγραψεν: «A history of music for young students» (1879), «Practical harmony» (1881), «The rules of countrepoint» (1882), «Life of G. F. Händel» (1883), «Mendelssohn» (1884), «A general history of music» (1886) κτλ. Γ. Σ.

Ρόκυ-Μάουνταινς (Rocky-Mountains) *[Γεωγραφ.]* βλ. *Βραχώδη ὄρη.*

Ρόκφελλερ (Rockefeller), ***Ἰωάννης Νταίβισον.*** Βορειοαμερικανὸς μεγαλοβιομήχανος καὶ φιλάνθρωπος, γεννηθεὶς τῷ 1839 ἐν Ρίτσφορντ τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης. Υἱὸς ὢν πτωχῶν γονέων, ἔτυχε στοιχειώδους μόνον ἐκπαιδεύσεως, ἤρξατο δὲ ἐνωρὶς ἐργαζόμενος ὡς ὑπάλληλος ἔν τινι οἴκῳ μεσιτειῶν καὶ μεταφορῶν. Εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν ἐγένετο συνεταῖρος τῆς ἑταιρείας «Κλὰρκ καὶ Ρόκφελλερ», ἀσχολουμένης ἰδίᾳ μὲ τὸ ἐμπόριον τῶν πετρελαίων. Τῷ 1865 ἡ ἑταιρεία αὕτη, προσλαβοῦσα ὡς συνέταιρον καὶ τὸν Σαμουὴλ Andrew, ἵδρυσε μεγάλην ἐπιχείρησιν διυλισμοῦ πετρελαίων ἐν τῇ πόλει Κλήβλαντ. Αἱ ἐργασίαι αὐτῆς ἐπεξετάθησαν, μετὰ πενταετίαν δέ, διὰ τῆς συνενώσεως πολλῶν ἄλλων ὁμοίων ἐπιχειρήσεων, ἐσχηματίσθη ἡ ἑταιρεία «Standard Oil» μὲ κεφάλαιον ἑνὸς ἑκατομμυρίου δολλαρίων, ἧς πρόεδρος ἐγένετο ὁ Ρόκφελλερ. Κατὰ τὸ 1882 ἡ ἑταιρεία «Standard Oil» εἶχεν ἀπορροφήσει ἢ καταβάλει πάσας σχεδὸν τὰς ὁμοίας φύσεως ἐπιχειρήσεις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις καὶ ὁ Ρόκφελλερ, ὅστις ὠνομάσθη «βασιλεὺς τῶν πετρελαίων», εἶχε καταστῆ ὁ πλουσιώτερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Τῷ 1911 ἀπεσύρθη οὗτος ἀπὸ τῆς ἐργασίας. Ὁ Ρόκφελλερ ἀφιέρωσε μεγάλα ποσὰ ἐκ τῆς περιουσίας του διὰ φιλανθρωπικοὺς καὶ ἄλλους κοινωφελεῖς σκοπούς. Ἵδρυσε τὸ *Ἰνστιτοῦτον Ρόκφελλερ*, ἐπροικοδότησε τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου διὰ 10 ἑκατομμυρίων δολλαρίων κλπ., εἶχε δὲ μέχρι τοῦ 1927 διαθέσει εἰς δωρεὰς πλέον τῶν 500 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ὁ υἱός του, ὀνομαζόμενος ἐπίσης *Ἰωάννης Νταίβισον*, ἐγεννήθη τῷ 1874, συνειργάσθη δὲ εἰς πολλὰς ἐπιχειρήσεις μετὰ τοῦ πατρός του, τοῦ ὁποίου συνεχίζει μέχρι σήμερον τὴν κοινωφελῆ δρᾶσιν. Κ. Β. Λ.

Ἰωάν. Ροκφέλλερ.

— **Ρόκφελλερ ἰνστιτοῦτον** (Rockefeller Institute), ἢ *Ρόκφελλερ ἰνστιτοῦτον ἰατρικῶν ἐρευνῶν* (Rockefeller institute for Medical Research). Ἐπιστημονικὸς ὀργανισμὸς ἱδρυθεὶς τῷ 1901 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Νταίβισον Ρόκφελλερ, πατρός, ἐν τῇ πόλει τῆς Νέας Ὑόρκης «ἵνα ἐκτελῇ, βοηθῇ ἢ ἐνθαρρύνῃ ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς ἐρεύνας ἀφορώσας εἰς τὴν ὑγιεινήν, τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν χειρουργικὴν καὶ τὰ σχετικὰ πρὸς τὰς ἐπιστήμας ταύτας θέματα, εἰς τὴν φύσιν καὶ τὰ αἴτια τῶν νόσων καὶ τὰς μεθόδους, δι' ὧν δύνανται αὗται νὰ προληφθῶσι καὶ νὰ θεραπευθῶσι καὶ ἵνα καθιστᾷ τὰς σχετιζομένας μὲ τὰ ὡς ἄνω ζητήματα γνώσεις χρησίμους διὰ τὴν προστασίαν τῆς ὑγείας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν καταλληλοτέραν θεραπείαν τῶν νόσων καὶ τῶν παθήσεων». Ὁ δωρητὴς διέθεσε τὸ πρῶτον διὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἰνστιτούτου 4 ἑκατομμύρια δολλαρίων, εἰς τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο προσέθεσε κατὰ καιροὺς καὶ ἄλλα ποσὰ πρὸς πλουτισμὸν αὐτοῦ καὶ ἐπέκτασιν τῶν ἐργασιῶν του, οὕτως ὥστε ἡ ὁλικὴ δαπάνη ὑπερέβη τὰ 8 ἑκατομμύρια. Τὸ ἵδρυμα περιλαμβάνει πλουσιώτατα ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια καὶ μέγα νοσοκομεῖον. Εἰς αὐτὰ μετ' ὀλίγα ἔτη προσετέθησαν κτηνοτροφεῖον ἐν Νέᾳ Ἰερσέῃ διὰ ζῷα χρησιμεύοντα πρὸς πειραματισμὸν (1907) καὶ ἕτερον βιολογικὸν ἐργαστήριον ἐν Μασσαχουσέτῃ. Ὁ κανονισμὸς τοῦ ἰνστιτούτου ὁρίζει ὅτι πᾶσα ἀφιέρωσις ἢ ἀνακάλυψις γινομένη ὑπὸ οἱουδήποτε ἀνήκοντος εἰς τὸ μισθοδοτούμενον προσωπικὸν αὐτοῦ καθίσταται κοινὸν κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἐν τῷ ἰνστιτούτῳ γινομένων ἐρευνῶν δημοσιεύονται εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ ἢ ἐκδίδονται εἰς μονογραφίας, συνενούμενα δὲ κατὰ ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα εἰς τόμους ἀποστέλλονται εἰς τὰ σπουδαιότερα ἐπιστημονικὰ ἰνστιτοῦτα, τὰς βιβλιοθήκας καὶ τοὺς διασημοτέρους ἐπιστήμονας ἐρευνητὰς ὅλου τοῦ κόσμου. Κ. Β. Λ.

Ροκφὸρ (Roquefort) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀβεϋρόν, εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς πόλεως Ἅγιος Ἀφρικανός, ἐπὶ τοῦ μικροῦ παραποτάμου τοῦ Τάρν, εἰς ὕψος 570 ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Κάτ. 1.400. Ἔχει ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν προβάτων καὶ αἰγῶν, ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ὁποίων παρασκευάζεται ὁ παγκοσμίως γνωστὸς *τυρὸς Ροκφόρ*. Κ. Β. Λ.

— **Ροκφὸρ** (Roquefort) ***τυρός.*** Ὁ τυρὸς οὗτος, λαβὼν τὸ ὄνομά του ἐκ τοῦ γαλλικοῦ χωρίου Roquefort (ἐπαρχία Aveyron), εἶναι σκληρὸς λιπαρὸς τυρὸς παρασκευαζόμενος ἐκ προβείου γάλακτος. Οἱ διὰ τὴν ὡρίμανσιν αὐτοῦ καὶ δὴ διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀρώματος ἀπαιτούμενοι μύκητες προσφέρονται διὰ τῆς προσθήκης εἰδικῶς παρασκευασθέντος εὐρωτιῶντος ἄρτου. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται εἰς κεφάλια βάρους 2 χιλιογράμμων. Πολλαχοῦ γίνεται ἀπομίμησις τοῦ τυροῦ τούτου καὶ εἶναι γνωσταὶ δύο κυρίως ἀπομιμήσεις αὐτοῦ: ὁ *οὐγγρικὸς ροκφὸρ* καὶ ὁ *ροκφὸρ ἐκ γάλακτος ἀγελάδος*. Εἰς τὴν Γαλλίαν τοιαῦται ἀπομιμήσεις δηλοῦνται ὑποχρεωτικῶς ὡς «Façon Roquefort». Ὁ γνήσιος τυρὸς ροκφὸρ ἔχει κατὰ König τὴν ἀκόλουθον μέσην σύστασιν: ὕδωρ 33,44%, ἀζωτοῦχοι ὗλαι 24,11%, λίπος (βούτυρον) 33,18%, τέφρα (συνολική) 5,88%, χλωριοῦχον νάτριον 4,18%. Σ. Γ.

Ρόκφορντ (Rockford) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων τῆς Β. Ἀμερικῆς. Τούτων ἡ σημαντικωτέρα κεῖται ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰλλινόϊς, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρὸκ Ρίβερ, εἰς ἀπόστασιν 135 χλμ. περίπου σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τοῦ Σικάγου. Εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος, ἔχει δὲ 82.800 (1930) κατ. καὶ βιομηχανίαν χάρτου, βαμβακερῶν, μηχανῶν, γεωργικῶν ἐργαλείων, ἐπίπλων κτλ. Κ. Β. Λ.

Ρόκχαμπτον (Rockhampton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστραλίας ἐν Κουηνσλανδίᾳ, ἐπὶ τοῦ πλωτοῦ διὰ μικρὰ πλοῖα ποταμοῦ Φίτσροϋ, εἰς ἀπόστασιν 48 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ καὶ 680 χλμ. ΒΒΑ. τῆς πόλεως Μπρίσμπαιν, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου. Κάτ. 30 000 Εἶναι σιδηροδρομικὸς κόμβος καὶ συνδέεται μετὰ τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς πολιτείας. Ἔχει ἐπίνεια προσιτὰ εἰς μεγάλα ἀτμόπλοια τὸ Πὸρτ Ἄλμα καὶ Μπρώδμαουντ καὶ εἶναι σπουδαῖον κέντρον βιομηχανίας διατετηρημένων κρεάτων. Παρὰ τὴν πόλιν κεῖνται τρία ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ὀρυχεῖα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ. Κ. Β. Λ.

Ρόκχιλλ (Rockhill), ***Γουλιέλμος-Γούντβυλλ.*** Βορειοαμερικανὸς διπλωμάτης καὶ περιηγητὴς (1854—1914). Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Σαὶν-Σὺρ τῆς Γαλλίας καὶ ὑπηρέτησεν ἐν Ἀλγερίᾳ ὡς ἀξιωματικὸς τῆς λεγεῶνος τῶν ξένων (1873—1876). Τῷ 1884 εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, διετέλεσε δὲ μέχρι τοῦ 1888 γραμματεὺς τῆς ἐν Πεκίνῳ πρεσβείας. Κατὰ τὰ ἀκολουθήσαντα ἔτη, μέχρι τοῦ 1892, ἐξετέλεσε ταξίδια ἀνὰ τὴν Κίναν, τὴν Μογγολίαν καὶ τὸ Θιβέτ, φθάσας ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ σχεδὸν μέχρι τῆς Λάσσας. Εἶτα ὑπηρέτησε διαδοχικῶς (1893—1897) ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὡς πρεσβευτὴς ἐν Ἑλλάδι Ρουμανίᾳ, Σερβίᾳ (1897—1899), Κίνᾳ (1905—1909) καὶ Ρωσίᾳ (1909—1911) Ἔγραψε: «Ἡ ζωὴ τοῦ Βούδα» (1884), «Ἡ χώρα τῶν Λάμα» (1891), «Ἐξερευνήσεις ἐν Μογγολίᾳ καὶ Θιβὲτ» (1893), «Ἡμερολόγιον ταξιδίου διὰ τῆς Μογγολίας καὶ τοῦ Θιβὲτ κατὰ τὰ ἔτη 1891 καὶ 1892» (1894), «Τινὰ περὶ τῆς ἐθνολογίας τοῦ Θιβὲτ» (1895) καὶ ἄλλα. Κ. Β. Λ.

Ρολὰν (Roland de La Platière), ***Ἰωάννης-Μάριος.*** Γάλλος πολιτικὸς ἀνήρ, διαδραματίσας μέγα πρόσωπον κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν (1734—1793). Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας πλουσίας καταστραφείσης οἰκονομικῶς, εἰς ἡλικίαν δὲ εἴκοσιν ἐτῶν εὑρέθη ἄνευ πόρων. Κατ' ἀρχὰς προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐφοπλιστοῦ τινος, εἶτα δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς βιομηχανίας, τῆς ὁποίας ἐγένετο ἐπιθεωρητής, συνέγραψε δὲ πλείστας μελέτας περὶ ἐμπορίου, βιομηχανίας καὶ κτηνοτροφίας. Ὅταν ἐξερράγη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ὁ Ρολὰν μετὰ τῆς συζύγου του Μαρίας εὑρίσκετο εἰς Λυών, ὅπου εὑρίσκοντο 20.000 ἐργάται γυμνοὶ καὶ πεινῶντες. Ὁ Ρολὰν ἐξέλεγη ὅπως ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν αἰτήσεων τῶν ἐργατῶν, τοῦτο δὲ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον βῆμά του εἰς τὴν πολιτικήν. Τῷ 1792 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ὑποδειχθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ντυμουριέ. Διαφωνήσας ὅμως μετὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ', ἀπεσύρθη τοῦ ὑπουργείου καὶ ἀνέλαβεν αὖθις τοῦτο μετὰ τὴν 10 Αὐγούστου 1792, ὅτε κατελύθη ἡ δυναστεία, ἐν συμπράξει μετὰ τῶν ὀρεινῶν, ἐν οἷς καὶ τοῦ Δαντών, τοῦ ὁποίου ἐγένετο πρόσκομμα, δι' ὃ ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ ὀρεινοί. Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ὑπεστήριξεν ἐξ ὀνόματος τῶν γιρονδίνων τὴν ἔφεσιν τῆς ἀποφάσεως ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Παρῃτήθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1793. Περιληφθεὶς μεταξὺ τῶν εἴκοσι δύο γιρονδίνων, ὡς πολέμιος τῆς δημοκρατίας, ἐδραπέτευσε καὶ ἐκρύπτετο εἰς Ρουὲν ἐπὶ πέντε μῆνας, ἀλλὰ πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ σύζυγός του ἀπεκεφαλίσθη, ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν, ὅπως δηλώσῃ εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν πᾶν ὅ,τι ἔκρινε λυσιτελὲς καὶ εἶτα νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ θανατικὴν ποινήν. Ἀλλὰ σκεφθεὶς ὅτι ἡ καταδίκη του εἰς θάνατον ἤθελε συνεπαγάγει τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας του καὶ θὰ κατέστρεφε τὴν κόρην του, κατέλιπε τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ ηὐτοκτόνησε. Τὰ ἄριστα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἐπιστολαὶ ἐκ Σικελίας, Ἰταλίας καὶ Μάλτας» καὶ «Μελέται», δημοσιευθεῖσαι εἰς 6 τόμους. Θ. Β.

— **Ρολὰν** (Roland de La Platière), ***Μαρία-Ἰωάννα.*** Γαλλὶς συγγραφεὺς (1754—1793), σύζυγος τοῦ *Ἰωάννου Ρολάν*, ὃν ἐνυμφεύθη τῷ 1780. Διεκρίνετο διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐφυΐαν της, ἀνεμείχθη δ' ἐνεργῶς εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, γενομένη ἡ ψυχὴ τοῦ Κόμματος τῶν γιρονδίνων. Κατὰ τὴν δευτέραν ὑπουργίαν τοῦ συζύγου της ἀντετάχθη κατὰ τῆς αἱμοδιψοῦς πολιτικῆς καὶ κατέκρινε σφόδρα τὰς ἐπακολουθησάσας σεπτεμβριανὰς σφαγάς. Συλληφθεῖσα τὸν Ἰούνιον τοῦ 1793, μετὰ τὴν δραπέτευσιν τοῦ συζύγου της, ἤχθη εἰς τὰς φυλακὰς καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀγομένη δὲ εἰς τὸ ἰκρίωμα ἐχαιρέτισε διερχομένη τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας καὶ εἶπε: «Ἐλευθερία! ὁποῖα ἐγκλήματα διαπράττονται ἐπ' ὀνόματί σου». Θ. Β.

Ἰωάννης Ρολάν.

ρολάνδειον ἢ ***φαιὸν φῦμα*** *[Ἀνατομ.]*. Πρόμηκες ἔπαρμα δίκην φαιᾶς στήλης ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπιφανείας τοῦ προμήκους μυελοῦ, προφανέστερον ἐπὶ τοῦ παιδίου, παριστῶν τὴν πρὸς τὰ ἄνω συνέχειαν τῆς ὀπισθίας πλαγίας αὔλακος τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ ἔχον ὡς ὑπόθεμα τὴν νωτιαίαν δεσμίδα τοῦ τριδύμου νεύρου. Ι. Π.

— **ρολάνδειος** ἢ ***κεντρικὴ αὖλαξ*** *[Ἀνατομ.]*. Αὖλαξ μεσολόβιος ἐν τῇ ἔξω ἐπιφανείᾳ τοῦ ἡμισφαιρίου τοῦ ἐγκεφάλου, χωρίζουσα τὸν μετωπιαῖον λοβὸν ἀπὸ τοῦ βλεγματικοῦ· ἄρχεται ἐγγὺς τοῦ ὀπισθίου κλάδου τῆς πλαγίας αὔλακος καὶ φέρεται ἐπὶ τὰ ἄνω οὐχὶ εὐθυγράμμως, ἀλλὰ σχηματίζουσα δύο μικρὰ κυρτώματα (ἄνω καὶ κάτω γόνυ) καὶ τελευτῶσα εἰς τὸ ἄνω τοῦ ἡμισφαιρίου χεῖλος, ὅπερ ἐντέμνει ὅσον τὸ πάχος ἀντίχειρος. Ι. Π.

— **ρολάνδειος οὐσία** *[Ἀνατομ.]* βλ. *πηκτωματώδης οὐσία.*

Ρολάνδος (λατ. Rolandus καὶ Rotlandus, γαλλ. ἀγγλ. καὶ γερμ. Roland, ἰταλ. Orlando καὶ Rolando, ἱσπαν. Roldàn). Ὄνομα ἀνδρῶν τευτονικῆς καταγωγῆς, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία εἶναι «δόξα τῆς χώρας».

— **Ρολάνδος.** Ὁ περιφημότερος ἐκ τῶν ἡρώων τοῦ περὶ τὸν Καρλομάγνον (742—814) θρυλικοῦ κύκλου. Ἡ ἱστορικὴ τοῦ Ρολάνδου ὕπαρξις ὡς ἑνὸς τῶν παλατίνων τοῦ αὐτοκράτορος τούτου συμπεραίνεται μόνον ἐξ ἑνὸς χωρίου ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἐϊνάρδου γραφέντι «Βίῳ Καρόλου τοῦ Μεγάλου». Πράγματι, ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀναφέρεται ὅτι μεταξὺ τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἔπεσαν ἐπὶ τῶν Πυρηναίων τῷ 778, μαχόμενοι ἐν τῇ ὀπισθοφυλακῇ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου, ἐπανερχομένου ἐξ Ἱσπανίας, ἦτο καί τις «Hruoldandus, Britanicci limitis praefectus». Κατὰ τὸν θρῦλον ὁ ρωμαλέος, ἀνδρεῖος καὶ εὐσεβὴς Ρολάνδος ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Καρόλου, υἱὸς τῆς ἀδελφῆς τούτου Βέρθας καὶ τοῦ Milon d'Anglant.

Ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ, ἥτις ἐγεννήθη περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἥρωος τούτου κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει τὸ γαλλικὸν ἡρωϊκὸν ἔπος, τὸ γνωστὸν ὡς «Ἆσμα τοῦ Ρολάνδου» (Chanson de Roland), ἔνθα ἐξιστοροῦνται τὸ θάνατον τοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Ἱσπανίας, ἀφῆκεν ὀπίσω τὸν Ρολάνδον ὡς φύλακα τῶν νώτων τοῦ στρατοῦ του. Ὁ Ρολάνδος ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ρονσεβὼ ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν τῶν Βάσκων καὶ κατόπιν μακροῦ καὶ τρομεροῦ ἀγῶνος, εὑρεθεὶς ἀπέναντι πολὺ ἰσχυροτέρου ἀντιπάλου, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μετὰ τοῦ Ὀλιβιέρου (Olivier) καὶ τῶν ἄλλων Φράγκων πολεμιστῶν. Ἐνῷ

Digitized by Google

ρὶς ἡ παράδοσις αὕτη ἐγένετο ἀντικείμενον λαϊκῶν ᾀσμάτων. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης παρὰ τὸ Χάστιγξ (Hastings 1066). ὁ τρουβαδοῦρος Taillefer ἔψαλε πρὸ τοῦ νορμανδικοῦ στρατοῦ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ ᾆσμα ἐξυμνοῦν τὸν Ρολάνδον. Τοιαῦτα ᾄσματα ὑπῆρξαν ἡ βάσις σχετικῆς διηγήσεως, ἥτις περιέχεται ἐν τῷ ὑπὸ διαφόρων προσώπων κατὰ τοὺς ΙΑ΄ καὶ ΙΒ΄ αἰῶνας συνταχθέντι «Χρονικῷ τοῦ Τουρπίνου» (Turpin)· καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων ᾀσμάτων συνέθεσε, περὶ τὸ 1070, ποιητής τις τὸ ὡς ἄνω ἀναφερόμενον γαλλικὸν «Ἆσμα τοῦ Ρολάνδου». Τὸ παλαιὸν τοῦτο ποίημα ὑπέστη πολλὰς ἐπεξεργασίας, μεταβολὰς καὶ συμπληρώσεις κατὰ τὸν ΙΒ΄ καὶ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα.

Μὲ βάσιν τὸ γαλλικὸν ἔπος συνέθεσε περὶ τὸ 1130 ὁ διατελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηφάνου ἱερεὺς Κονράδος τὸ πρῶτον γερμανικὸν «Ἆσμα τοῦ Ρολάνδου» (Ruolantes liet), ἀποτελούμενον ἐξ 9.000 στίχων, πολὺ κατώτερον τοῦ γαλλικοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον διεσκευάσθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος ὑπό τινος ποιητοῦ ἐκ τῆς χώρας τοῦ Κάτω Ρήνου καὶ βραδύτερον, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ ποιητοῦ Stricker. Ἐκ γαλλικῶν πηγῶν προῆλθεν ἐπίσης τὸ λατινικὸν περὶ Ρολάνδου ἔπος καὶ τὸ ἐν μέρει μόνον σωζόμενον παλαιὸν ἀγγλικὸν ποίημα, ἐπίσης δὲ τὸ ἰσλανδικὸν ἔπος «Karlomagnus Saga», ἐπὶ τῇ βασει τοῦ ὁποίου ἐγράφη τὸ εις τὸν Ghristern Petersen ἀποδιδόμενον δανικὸν «Krönike om Keyser Karl Magnus». Τέλος, ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν προέρχονται τὰ περὶ Ρολάνδου παλαιὰ ὁλλανδικὰ ποιήματα, ἐξ ὧν μόνον ἀποσπάσματά τινα σῴζονται μέχρι σήμερον. Τοὐναντίον τὸ ἰταλικὸν ποίημα «La Spagna», γραφὲν κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Sostegno di Zanibi, δὲν στηρίζεται ἀπ᾿ εὐθείας ἐπὶ γαλλικῶν ἔργων, ἀλλὰ ἐπὶ ἄλλων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος παλαιοτέρων ἰταλικῶν ποιημάτων. Αἱ ἰσπανικαὶ ρωμάντσαι τοῦ Ρολάνδου δὲν ἐγεννήθησαν, ὡς ἐπιστεύετο ἄλλοτε, κατ᾿ εὐθεῖαν ἀπὸ παραδόσεις διατηρηθείσας περὶ τὸν ἥρωα ἐν αὐτῇ τῇ Ἱσπανίᾳ ἀλλὰ προέρχονται καὶ αὗται ἀπὸ γαλλικὰς παραδόσεις ἢ καὶ παλαιοτέρας τῶν σῳζουένων γαλλικῶν ποιημάτων. Πᾶσαι ὅμως αἱ μεσαιωνικαὶ αὗται ποιήσεις ἐπεσκιάσθησαν ὑπὸ τῆς δόξης, ἣν ἀπέκτησαν τὰ περὶ τὸν αὐτὸν θρῦλον ἰταλικὰ ἡρωϊκὰ ἔπη τοῦ ΙΕ΄ καὶ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Ταῦτα, στηριζόμενα μόνον ἐν μέρει ἐπὶ τῆς παλαιᾶς παραδόσεως, κατὰ τὰ ἄλλα δὲ ἀποτελοῦντα ἐλεύθερα δημιουργήματα τῶν ποιητῶν, διηγοῦνται πολεμικὰς καὶ ἐρωτικὰς περιπετείας τοῦ Ρολάνδου κατ᾿ ἴδιον ἕκαστον τρόπον, μὴ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τοῦ θρύλου Τοιαῦτα εἶναι ὁ «Morgante Maggiore» τοῦ Λουΐτζι Πούλτσι, «Ὁ ἐρωτευμένος Ὀρλάνδος» τοῦ Μπογιάρντο καὶ ὁ πάντων περιφημότατος «Μαινόμενος Ὀρλάνδος» τοῦ Ἀριόστου. Κ. Β. Λ.

— **Ρολάνδος ντὲ *Λάττρ*** (Roland de Lattre). Βέλγος μουσικὸς (βλ. λ. *Λάσσους* Ὀρλάνδος).

— **Ρολάνδου *στῆλαι*** (Rolandssäulen). Οὕτως ὀνομάζονται ἐν Γερμανίᾳ ἀγάλματα λίθινα, ἢ ξύλινα, παριστῶντα ἄνδρα ἐν πλήρει μεσαιωνικῇ πανοπλίᾳ καὶ ἀπαντῶντα εἰς τὰς κεντρικὰς ἢ τὰς ἐμπορικὰς πλατείας διαφόρων πόλεων τῆς Β. Γερμανίας. Περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς σημασίας τῶν τοιούτων ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα κοινῶς ἐθεωροῦντο ὡς ἀναπαριστῶντα τὸν θρυλικὸν ἥρωα *Ρολάνδον*, ἐγένοντο πολλαὶ συζητήσεις. Σήμερον πιστεύεται ὅτι ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς σήματα τῶν πόλεων ἐκείνων, αἵτινες ἦσαν δικαστικαὶ ἕδραι, πολλάκις δ᾿ ἐπίσης ὡς σύμβολα τῶν ἐλευθέρων ἢ ἀνεξαρτήτων πόλεων. Κ. Β. Λ.

Ρολάντο (Rolando), ***Λουΐζος***. Ἰταλὸς ἀνατόμος καὶ φυσιολόγος (1773—1831). Μέλος τοῦ ἰατρικοῦ πανεπιστημιακοῦ κολλεγίου, ἠκολούθησε τῷ 1801 μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Πεδεμοντίου ὑπὸ τῶν Γάλλων, τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουὴλ ὡς ἰατρὸς εἰς Σαρδηνίαν. Τῷ 1804 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς Sassari, τῷ δὲ 1814 ἐπανέκαμψεν εἰς Τουρῖνον ὡς καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Συνέγραψε: «Sulle cause da cui dipende la vita negli osseri organizzati» (1807), «Saggio sopra la vera struttura dell cervello dell uomo e degli animali et sopra la funzioni del sistema nervosa» (1809), «Ἐγχειρίδιον ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογίας» (1829). Ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθησαν: *Δευάτιον τοῦ Ρολάντο*, λεπτὴ ταινία κειμένη ἐν τῷ σχοινοειδεῖ σώματι, ἀμέσως ὄπισθεν τῆς αὔλακος τῶν μεικτῶν νεύρων, ὁρατὴ παρὰ τῷ παιδί *Ρολάνδειος αὖλαξ* (1829), λοξὴ σχισμὴ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω, κειμένη κατὰ τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ χωρίζουσα τὸν μετωπικὸν λοβὸν ἐκ τοῦ βρεγματικοῦ. *Ρολάνδειος πηκτώδης οὐσία* (1828) διαφανὴς οὐσία σχήματος ἡμισελήνου, ἀποτελοῦσα τὴν παρυφὴν τοῦ ὀπισθίου κέρατος τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. *Ρολάνδειον τεφρὸν φῦμα*. Ἐπίμηκες φαιὸν ἔπαρμα τῆς ἔξω καὶ κάτω ἐπιφανείας τοῦ σχοινοειδοῦς σώματος, πρὸς τὰ κάτω καὶ ὀπίσω τοῦ ἄκρου τῆς ἐλαίας. Ο. Ρ.

Ρόλαντ-Χὸλστ (Roland Holst), ***Ἑρριέττα***. Ὁλλανδὴ ποιήτρια, ἀγωνίστρια τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1866. Διετέλεσε μέλος τοῦ ἐργατικοῦ καὶ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ὁλλανδίας καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ πτέρυγος, ἥτις ἀποκλεισθεῖσα τοῦ κόμματος τῷ 1909 ἐξέδωκε τὴν ἐφημερίδα «Die Tribune». Πρὸ τοῦ 1914 ὑπῆρξε μέλος τοῦ διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ γραφείου. Κατόπιν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα καὶ ἐτάχθη κατὰ τῆς δημιουργίας τῆς Δ΄ (ὁλλανδικῆς λεγομένης) Διεθνοῦς ὑπὸ τοῦ Παννένεκ καὶ τοῦ Γκόρτερ. Τὰ ποιήματά της, ὡς εἶναι ἑπόμενον, διαπνέονται ὑπὸ ἄκρως ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν Θ. Π.

Ρολὲν (Rolin), ***Γουσταῦος-Ἑρρῖκος-Ἄγγελος-Ἱππόλυτος***. Βέλγος πολιτικὸς καὶ νομομαθὴς (1835—1902). Εἰργάσθη ὡς δικηγόρος ἐν Γάνδῃ καὶ ἀνεμείχθη εἰς τὴν πολιτικὴν ἀκολουθῶν τὸ φιλελεύθερον κόμμα. Τῷ 1878 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Τῷ 1869 ἵδρυσε μετὰ τοῦ Asser καὶ τοῦ Westlake, διαπρεπῶν διεθνολόγων τῆς ἐποχῆς, τὴν «Revue de droit international et de législation comparée», ἥτις ὑφίσταται ἔτι καὶ νῦν, δημοσιεύουσα ἐνδιαφερούσας μελέτας καὶ ἄρθρα διεθνοῦς δικαίου. ἰδίᾳ δὲ δημοσίου. Βραδύτερον, τῷ 1873, συνέστησε μετ᾿ ἄλλων νομομαθῶν διαφόρων κρατῶν τὴν Ἀκαδημίαν διεθνοῦς δικαίου. Τῷ 1892 μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα εἰργάσθη ἐπὶ βραχὺ ὡς δικηγόρος ἐν τοῖς μεικτοῖς δικαστηρίοις, εἶτα δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τοῦ Σιὰμ (μέχρι τοῦ 1901) καὶ ἀναδιωργάνωσεν, ὡς ὑπουργός, τὴν διοίκησιν καὶ τὴν δικαιοσύνην τῆς χώρας ταύτης. Ἔγραψε γαλλιστὶ καὶ φλαμανδιστὶ πολλὰς μελέτας, ἐν αἷς: «Τὸ διεθνὲς δίκαιον καὶ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα» (Γάνδη 1876), «Μελέται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος» (1877), «Αἱ φιλοσοφικαὶ ἀρχαὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου» (1886). Ἀπὸ τοῦ γάμου του προσέθεσεν εἰς τὸ ἰδικόν του ἐπώνυμον καὶ τὸ τῆς συζύγου του, καλούμενος τοῦ λοιποῦ *Ρολὲν-Ζακμὲν* (Rolin-Jacquemyns). Δ. Δ.—Κ. Β. Λ.

—**Ρολὲν** (Rolin), ***Ζακμὲν***· βλ. *Ρολὲν* Γουσταῦος.

Ρὸλλ (Roll), ***Ἀλφρέδος***. Γάλλος ζωγράφος (1849—1919). Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Ζερὸμ καὶ τῷ Μποννά, ὑπῆρξε δ᾿ ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἀκολουθήσαντες τὸ παράδειγμα τοῦ Μιλλὲ καὶ τοῦ Κουρμπὲ ἐκαλλιέργησαν τὴν φυσιοκρατικὴν ρωπογραφίαν, ἀποδώσαντες σκηνὰς ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου ἐντὸς τοῦ γραφικοῦ περιβάλλοντος τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ τῶν χωρίων μετὰ παλλομένης ἀληθείας καὶ ζωηροῦ αἰσθήματος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Ρὸλλ τάσσονται «Ἡ πλήμμυρα τῆς Τουλούζης» (1878, μουσεῖον Χάβρης), «Ἡ ἑορτὴ τοῦ Σειληνοῦ» (1878, μουσεῖον Γενεύης), «Αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου» (Δημαρχιακὸν κατάστημα Παρισίων). Ὁ Ρὸλλ διέπρεψε καὶ ὡς προσωπογράφος. Ἐκ τῶν προσωπογραφιῶν του διακρίνονται αἱ τῶν Καρνό, Φὼρ, Φαλιὲρ καὶ Σιμόν. Ι. Μ. Π.

—**Ρὸλλ** (Rolle), ***Μιχαήλ***. Γάλλος μαθηματικὸς (1652—1719). Δὲν ἀπεδέχθη τὸν νεωστὶ τότε φανέντα κλάδον τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, τὸν ἀπειροστικὸν λογισμόν, ὃν ἐπενόησαν ὁ Λεϊβνίτιος καὶ ὁ Νεύτων, πρὸς οὓς διέκειτο δυσμενῶς. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν ἄλγεβραν, ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν του δ᾿ ἐργασιῶν σπουδαιοτέρα εἶναι τὸ ὑπὸ ὄνομα αὐτοῦ φερόμενον θεώρημα, καθ᾿ ὅ: «Μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ριζῶν τῆς παραγώγου ἀκεραίας συναρτήσεως μιᾶς μεταβλητῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ πλέον τῆς μιᾶς ρίζης τῆς συναρτήσεως». Ἡ πρότασις αὕτη εἶναι ἡ πρακτικὴ ἄποψις τῆς γενικωτέρας προτάσεως: «Ἐὰν συνεχὴς συνάρτησις μιᾶς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς λαμβάνῃ ἴσας τιμὰς διὰ δύο διαφόρους τιμὰς τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς, τότε ἡ παράγωγος τῆς συναρτήσεως θὰ μηδενίζηται διά τινα ἐνδιάμεσον τιμήν»· ἤτοι, ἐὰν $f(x)$ εἶναι συνάρτησις συνεχὴς τῆς x καὶ εἶναι

$$f(a) = f(b)$$

τότε ἡ ἐξίσωσις: $f'(x)=0$

θὰ ἔχῃ ρίζαν, τοὐλάχιστον μίαν, κειμένην μεταξὺ τῶν πραγματικῶν ἀριθμῶν a καὶ b. Τὸ θεώρημα τοῦτο χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ εὑρίσκωμεν τὸ πλῆθος τῶν πραγματικῶν ριζῶν ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως, ὅταν γνωρίζωμεν τὰς ρίζας τῆς παραγώγου. Ἦτο δὲ πρακτικῶς χρησιμώτατον μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ θεωρήματος Στούρμ. Ὁ Ρὸλλ συνέγραψεν: «Ἄλγεβρα» (1690), «Μέθοδος λύσεως προβλημάτων ἀλγέβρας» (1699) καὶ διαφόρους ἄλλας μελέτας. Ν. Ε. Γ.

Ρὸλλ (Rolle), ***Πέτρος Νικόλαος***. Γάλλος ἑλληνιστὴς (1770—1855). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἀνεμίχθη κατ᾿ ἀρχὰς εἰς τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, εἰς τὸν στρατὸν τῆς ὁποίας ἐπολέμησεν ὡς ἀξιωματικός, γενόμενος κατόπιν διοικητὴς τῆς περιφερείας τῆς Κὸτ-ντ᾿ Ὂρ καὶ διευθυντὴς τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς. Βραδύτερον ὅμως ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων γραμμάτων, συνεργασθεὶς εἰς τὴν «Revue Philosophique», τὸν «Mercure de France» καὶ τὴν «Revue Encyclopédique». Τῷ 1810 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τῆς πόλεως τῶν Παρισίων. Τὸ κυριώτερον τοῦ ἔργου του εἶναι αἱ «Ἔρευναι ἐπὶ τῆς λατρείας τοῦ Βάκχου, θεωρουμένης ὡς δυνάμεως ἀναπαραγωγικῆς τῆς φύσεως» (1824), ὅπερ ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς ἀκαδημιας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης καὶ τὸ πρῶτον μέρος μιᾶς «Ἱστορίας τῶν θρησκειῶν», ἣν δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ. Μ. Δ. Β.

Ρόλλα (Rolla), ***Ἀλέξανδρος***. Ἰταλὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης (1757—1841). Διετέλεσε μουσικὸς τῆς αὐλῆς τῆς Πάρμας καὶ κορυφαῖος βιολιστὴς τῆς «Σκάλας» τοῦ Μιλάνου. Ἔπαιζεν ὡσαύτως ὑπερόχως βιόλαν, διεκρίθη δὲ καὶ ὡς συνθέτης διὰ πλείστων ἔργων, ὧν ἐξεδόθησαν: 3 κοντσέρτα διὰ βιολίον, 4 κοντσέρτα διὰ βιόλαν, 6 κουαρτέττα ἐγχόρδων, τρίο, ἓν κουϊντέττο, μία σερενάτα κλπ. Ὁ Ρόλλα ὑπῆρξε καθηγητὴς τοῦ Παγκανίνι. Γ. Σ.

Ρολλὰν (Rolland), ***Ρομαίν***. Μέγας Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1868. Φοιτήσας εἰς τὴν École Normale, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας διὰ τῶν ἐναισίμων διατριβῶν του: «Cur ars picturae apud Italos XVI saeculi deciderit» καὶ «Les origines du theâtre lyrique moderne» (1895). Ἡ τελευταία αὕτη διατριβή του, ἔργον εμβριθὲς καὶ σοφώτατον, ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ προσεπόρισε τὴν ἕδραν τῆς ἱστορίας ἐν τῇ École Normale (1895). Μέγας γνώστης καὶ ἐραστὴς τῆς μουσικῆς, ὠργάνωσε τῷ 1900 τὸ πρῶτον διεθνὲς συνέδριον ἱστορίας τῆς μουσικῆς. Ἐφεξῆς ἔγραψε πλεῖστα τεχνοκριτικὰ καὶ βιογραφικὰ ἔργα: «Τὸ λαϊκὸν θέατρον» (1901), «Φραγκῖσκος Μιλλὲ» (1902), «Βίος τοῦ Μπετόβεν» (1903 καὶ ἑλλ. μετ. Μ. Λογοθέτη), «Βίος τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου» (1906), «Οἱ σημερινοὶ μουσικοὶ» (1908), «Οἱ παλαιότεροι μουσικοὶ» (1908), «Βίος τοῦ Τολστόϊ» (1911, νέα ἔκδ. 1929), διακρινόμενα διὰ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους, διὰ τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1895 μέχρι τοῦ 1902, ἀσχοληθεὶς μὲ τὸ θέατρον, συνέγραψε πλεῖστα ἱστορικὰ θεατρικὰ ἔργα, ἐμπνευσμένα ἐκ τῆς Γαλλικῆς Επαναστάσεως, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Τὸ θέατρον τῆς ἐπαναστάσεως» («Θρίαμβος τοῦ λόγου», «Δαντών», «14 Ἰουλίου» κλπ.). Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκει καὶ τὸ θεατρικὸν ἔργον του «Θάρθῃ καιρὸς» (1903), ὅπερ μεταφρασθὲν ἐπαίχθη καὶ ἐν Ἀθήναις τῷ 1925. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, εὑρισκόμενος ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐδημοσίευσε σειρὰν εἰρηνιστικῶν ἄρθρων ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς Γενεύης» καὶ τὸ περίφημον ἀντιπολεμικὸν ἀνθρωπιστικὸν μανιφέστον «Ὑπεράνω τῆς ἀνθρωποσφαγῆς» (1915, Au dessus de la mêlée), εἰς τὸ ὁποῖον κατεδίκαζε τὸν πόλεμον καὶ ἐστιγμάτιζε τοὺς ἐνόχους, «τοὺς λαϊκοὺς ἡγέτας, τοὺς σοφούς, τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς κυβερνήσεις». Τὸ μανιφέστον τοῦτο ἐξήγειρε τὴν μῆνιν τῶν Γάλλων καὶ τῶν Γερμανῶν ἰμπεριαλιστῶν ἐναντίον τοῦ Ρολλάν. Κατόπιν συνειργάσθη εἰς τὴν ἑβδομαδιαίαν ἐπιθεώρησιν «Αὔριον», τὴν ὁποίαν ἐξέδιδεν ὁ Ἑρ. Γκιλμπώ. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἐξέδωκε τὸ μυθιστόρημα «Ὁ Κολὰς Μπρενιὸν» (1919), τὸ θεατρικὸν ἔργον «Λιλουλὶ» (1919), τὸ πολεμικὸν διήγημα «Πέτρος καὶ Λουκία» (1920 καὶ ἑλλ. μετ.), τὰ μυθιστορήματα τοῦ κύκλου «Μαγεμένη ψυχή»: «Ἀννέτα καὶ Συλβία» (1922), «Τὸ θέρος» (1924), «Μήτηρ καὶ υἱὸς» (1927), τὴν βιογραφίαν «Μαχάτμα Γκάντι» (1924), καὶ τὰ τεχνοκριτικὰ ἔργα «Η ψυχὴ καὶ ἡ τέχνη» (1927), «Μπετόβεν» (1928), «Γκαῖτε καὶ Μπετόβεν» (1930). Ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον ἔργον του, ἐν τῷ ὁποίῳ καταφαίνεται πληρέστερον ἡ δύναμις τῆς συνθέσεως, ἡ λαμπρότης τοῦ ὕφους του καὶ ἡ τέχνη τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως, εἶναι τὸ μέγα δεκάτομον μυθιστόρημά του «Jean Christoph» (Ἰωάννης Χριστόφορος), τοῦ ὁποίου ἥρως εἶναι ὁ Μπετόβεν (1905—1913). Ὁ Ρολλὰν τῷ 1915 ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν φιλολογίαν. Τελευταῖόν του ἔργον εἶναι «Τὸ ἐσωτερικὸν ταξίδιον» (Le voyage interieur, 1932), ἀποτελοῦν πνευματικὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ συγγραφέως καὶ περιγράφον τὴν ἐξέλιξίν του ἀπὸ τοῦ δημοκρατισμοῦ πρὸς τὸν κομμουνισμόν, πρὸς ὃν διακειται ἤδη λίαν συμπαθῶς. Ὁ Ρ. Ρολλάν, ὑπῆρξε καὶ εἷς ἐκ τῶν ὀργανωτῶν τοῦ κατ᾿ Αὔγουστον 1932 συγκληθέντος ἐν Ἄμστερνταμ διεθνοῦς ἀντιπολεμικοῦ συνεδρίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *P. Jouvé*, R. Rolland vivant (1920).—*P. Seippel*, R. Rolland. L'omme et l'oeuvre.—*Stefan Zweig*, Romain Rolland (1923). Θ. Π.

Ρολλάνδη, *ἁγία*. Θυγάτηρ Γάλλου πρίγκιπος, καταλιποῦσα τοὺς γονεῖς της, θέλοντας νὰ τὴν νυμφεύσουν. καὶ ἀποθανοῦσα ἐνῷ μετέβαινε νὰ μονάσῃ. Ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἑορτάζεται ὡς ἁγία τὴν 13 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Ρολλὲ (Rollet), ***Στέφανος***. Σύγχρονος Γάλλος χειρουργὸς καὶ ὀφθαλμολόγος. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς χειρουργικῆς καὶ χειρουργὸς τοῦ Hôtel-Dieu τῆς Λυών, τῷ δὲ 1903 καθηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογικῆς κλινικῆς. Ἠσχολήθη μὲ τὰ νοσήματα τῆς κόγχης καὶ τοῦ δακρυικοῦ ἀσκοῦ, μὲ τὴν ἐγχειρητικὴν τούτων ὡς καὶ μὲ πλεῖστα ἄλλα θέματα. Ὁ Ρολλὲ ἐτελειοποίησεν ἐπίσης διάφορα

Digitized by Google

ὀφθαλμικὰ ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα. Συνέγραψε πλείστας μελέτας καὶ συγγράμματα.

Ρολλὲν (Rollin), ***Κάρολος.*** Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1661—1741). Ἐγένετο τῷ 1683 καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ κολλεγίῳ du Plessis, τῷ 1688 καθηγητὴς εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, τῷ 1694 πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, τῷ 1699 διευθυντὴς τοῦ κολλεγίου τοῦ Μπωβαὶ καὶ τῷ 1701 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Ὑποστηρίξας μετὰ θέρμης τὸν Ἰανσενισμόν, ἐπαύθη τῆς θέσεώς του, ὡς πρυτάνεως, τῷ 1715 Τῷ 1720 διωρίσθη ἐκ νέου, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπαύθη διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ὑπῆρξε φίλος τοῦ Μπουαλώ, τοῦ Ρακίνα, τοῦ Λὲ Πελλετιὲ κ.ἄ., ἐπῃνέθη δὲ διὰ τὸ ἔργον του ὑπὸ τοῦ Βολταίρου, τοῦ Μοντεσκιὲ καὶ τοῦ Σατωβριάνδου. Ἔγραψε πολλὰ βιβλία, προοριζόμενα τὸ πλεῖστα διὰ τοὺς νέους, ὧν κυριώτερα εἶναι: «Ἀρχαία ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Καρχηδονίων» κλπ. (13 τόμοι 1730—1738), «Ρωμαϊκὴ ἱστορία» (16 τόμοι 1738 κ.ἑ.), «Πραγματεία περὶ σπουδῶν» (4 τόμοι 1726—1731). Ἔγραψεν ἐπίσης «Ρωμαϊκὴν ἱστορίαν», φθάνουσαν μέχρι τῆς παρὰ τὸ Ἄκτιον ναυμαχίας (31 π.Χ.), συνεχισθεῖσαν δὲ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Γκρεβιέ, τοῦ Λεμπὼ καὶ τοῦ Ameilhon.

Κ. Β. Λ.

Ρολλενχάγκεν (Rollenhagen), ***Γαβριήλ.*** Γερμανὸς συγγραφεὺς (1583—1620), υἱὸς τοῦ *Γεωργίου Ρολλενχαγκεν.* Ἔγραψε ποιήματα εἰς τὴν λατινικὴν (Juvenilia 1906), τὴν κωμῳδίαν «Amantes amentes» (1614), ἥτις εἶχε μεγάλην ἐπιτυχίαν, κ.ἄ.

Κ. Β. Λ.

—**Ρολλενχάγκεν** (Rollenhagen), ***Γεώργιος.*** Γερμανὸς ποιητὴς (1512—1609). Ἐσπούδασεν ἐν Βιττεμβέργῃ, ὅπου ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Μελάγχθονος. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1567 ὑποδιευθυντὴς καὶ ἀπὸ τοῦ 1575 διευθυντὴς τῆς μητροπολιτικῆς σχολῆς τοῦ Μαγδεβούργου καὶ συγχρόνως ἱεροκῆρυξ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Ἔγραψε μὲ προτεσταντικὰς τάσεις τὸ σατιρικὸν διδακτικὸν ἔπος «Froschmäusler» κατὰ μίμησιν τῆς ἑλληνικῆς «Βατραχομυομαχίας», ἔνθα μεταχειρίζεται τὰ διάφορα ζῷα ἀλληγορικῶς (π. χ. τὸν βάτραχον Elbmarx ὡς Λούθηρον καὶ τὴν χελώνην Beisskopf ὡς πάπαν) Τὸ ποίημα στρέφεται ἐναντίον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, περιλαμβάνει δὲ ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας στίχων.

Κ. Β. Λ.

Ρόλλεστον (Rolleston), ***Θωμᾶς-Γουλιέλμος-Χαίητζεν*** (Hazen). Ἰρλανδὸς φιλόσοφος καὶ ποιητὴς (1857—1920). Ἵδρυσε τὴν «Πανεπιστημιακὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ Δουβλίνου» (1885—1886), ἐχρημάτισε συνδιευθυντὴς τῆς «Νέας Ἰρλανδικῆς βιβλιοθήκης» (1893) καὶ ἀρχισυντάκτης τοῦ «Ἡμερησίου Ἐξπρὲς» τοῦ Δουβλίνου. Ἔγραψεν: «Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου» (1881) «Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἐπικτήτου» (1888), «Ἡ ζωὴ τοῦ Λέσσινγκ» (1889), «Φαντασία καὶ τέχνη ἐν τῇ κελτικῇ φιλολογίᾳ» (1909), «Μῦθοι τῆς κελτικῆς φυλῆς» (1911), «Ἀφρὸς θαλάσσης» ποιήματα (1909) κλπ. Μετὰ τοῦ Στόπφορντ Μπροὺκ (Brooke) ἐξέδωκε τὸν «Θησαυρὸν τῆς ἰρλανδικῆς ποιήσεως» (1900).

Γ. Ι. Θ.

Ρόλλι (Rolli), ***Παῦλος.*** Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ ἑλληνιστὴς (1687—1767). Ἐσπούδασε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν συγγραφὴν διαφόρων ἔργων ἐπὶ τῶν κλασσικῶν φιλολογιῶν καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν ποιημάτων, γράψας σονέττα, ἐλεγείας, δύο μελοδράματα κτλ. Μεταξὺ τῶν ἔργων εἶναι: «Στίχοι» (1717), «Ὠδαὶ» μετάφρασις τοῦ Ἀνακρέοντος (1739) κτλ. Μετέφρασεν ἐπίσης πολλὰ ἀγγλικὰ ἀριστουργήματα εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ πολλὰ ἰταλικὰ εἰς τὴν ἀγγλικήν.

Μ. Δ. Β.

ρολλίνα (ἡ)· εἶδος τυχηροῦ παιγνιδίου, ἄλλως *ρουλέττα* (βλ. λ.).

Ρολλινὰ (Rollinat), ***Μαυρίκιος.*** Γάλλος ποιητὴς (1846—1903). Διατελῶν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Γεωργίας Σάνδη, φίλης τοῦ πατρός της, ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Dans les Brandes» (1877) συλλογὴν ἀγροτικῶν ποιημάτων, διαπνεομένων ὑπὸ εἰλικρινοῦς αἰσθήματος, τὰ ὁποῖα ὅμως παρῆλθον σχεδὸν ἀπαρατήρητα. Εἶτα ἐδημοσίευσε τὰς «Νευρώσεις» (1883), μελαγχολικὰς ἢ μακαβρίους φαντασίας, προδιδούσας ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Μπωντελαὶρ καὶ τοῦ Πό. Τὰ ποιήματα ταῦτα ἐκίνησαν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον ἐν Παρισίοις, κυρίως ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς τὰ ἀπήγγελλεν ὁ ἴδιος εἰς διάφορα καλλιτεχνικὰ κέντρα, πολλὰ δὲ καὶ ἔψαλλε κατὰ ἰδίαν αὐτοῦ μουσικὴν σύνθεσιν. Δέκα ἐκ τῶν τοιούτων μουσικῶν αὐτοῦ συνθέσεων ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Δέκα νέαι μελῳδίαι». Ὀλίγον βραδύτερον ὁ Ρολλινὰ ἀπεσύρθη εἰς τὸ χωρίον Φρεσσελίν, ὅπου ἔζησε συνεχίζων τὴν ποιητικήν του παραγωγὴν διὰ τῶν ἔργων: «Τὸ βάραθρον» (L' Abîme 1886), «Ἡ φύσις» (1892), «Τὸ βιβλίον τῆς φύσεως» (ἐκλογὴ ποιημάτων 1893), «Τὰ ὁράματα» (1896), «Τί λέγει ἡ ζωὴ καὶ τί λέγει ὁ θάνατος» (1898) «Paysages et paysans» (1899). Ἀπέθανεν ἐν τῷ φρενοκομείῳ. Τῷ 1905 ἐστήθη μνημεῖόν του εἰς τὸ Φρεσσελίν.

Κ. Β. Λ.

ρολλινία (ἡ) (Rollinia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνωνοειδῶν* ἢ *ἀνωνιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικήν.

Δ. Ν. Π.

Ρολλόν, ἢ ***Χρόλφ*** (Rollon ἢ Hrolf). Ἀρχηγὸς Νορμανδῶν πειρατῶν, ἀποθανὼν τῷ 931. Κατώρθωσε διὰ τῆς συνθήκης τῆς Σαὶν-Κλαὶρ-σὺρ-Ἔπτ (911) νὰ παραχωρηθῇ εἰς αὐτὸν μέρος τῆς Νευστρίας, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη *Νορμανδία* καὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος δούξ. Κατόπιν ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμόν.

ρολὰ (τά). Εἶδος θύρας χρησιμοποιουμένης κυρίως εἰς τὰ καταστήματα. Ἀποτελεῖται ἐκ κυματοειδοῦς σιδηροῦ ἐλάσματος, περιτυλισσομένου περὶ ἄξονα ὁριζόντιον, εὐκόλως περιστρεπτὸν καὶ ἐστερεωμένον εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ἀνοίγματος τῆς θύρας ἐκ τῶν ἔσω. Διὰ τὴν καλὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ κατὰ τὸ κλείσιμον, τὸ ἔλασμα κατολισθαίνει ἐντὸς σιδηρῶν πλαισίων, ἐφηρμοσμένων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ἀνοίγματος καὶ ἐντὸς τοῦ τοίχου. Κύριος σκοπὸς τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ἡ ἐξοικονόμησις τοῦ χώρου, ὅστις ἀχρηστεύεται κατὰ τὸ κλείσιμον διὰ θυροφύλλων, στρεφομένων ἐπὶ κατακορύφων στροφίγγων.

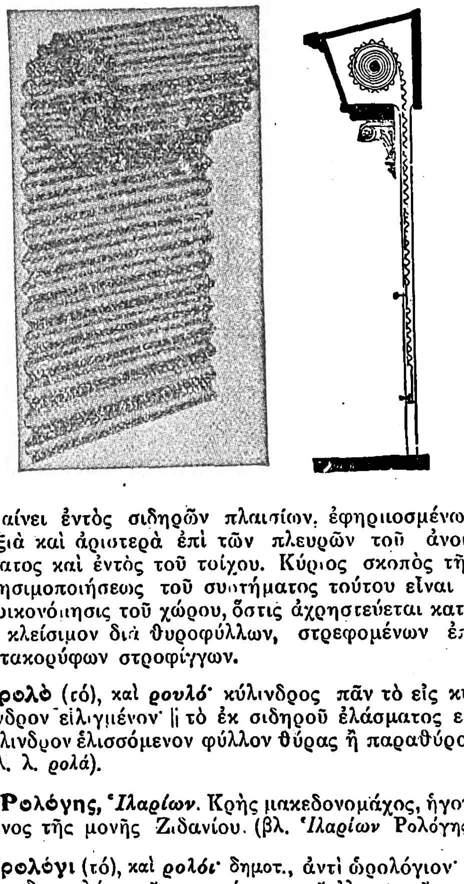

ρολὸ (τό), καὶ *ρουλό*· κύλινδρος· πᾶν τὸ εἰς κύλινδρον εἰλιγμένον· || τὸ ἐκ σιδηροῦ ἐλάσματος εἰς κύλινδρον ἑλισσόμενον φύλλον θύρας ἢ παραθύρου (βλ. λ. *ρολά*).

Ρολόγης, ***Ἱλαρίων.*** Κρὴς μακεδονομάχος, ἡγούμενος τῆς μονῆς Ζιδανίου. (βλ. *Ἱλαρίων* Ρολόγης).

ρολόγι (τό), καὶ *ρολόι*· δημοτ., ἀντὶ ὡρολόγιον· || συνεκδ. «ρολόγι τοῦ φωταερίου, — τοῦ ἠλεκτρικοῦ» συσκευὴ δεικνύουσα τὴν κατανάλωσιν τοῦ φωταερίου, τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος.

ρολόγι, ἢ *ρολόι,* ἢ *ρολογιὰ* (τό, ἡ) [*Βοτ.*]. Κοιναὶ ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *πάθανθὲς τὸ κυανόχρουν.*

Δ. Ν. Π.

ρόλος (ὁ)· δημοτ., κύλινδρος: «ἕνας ρόλος χαρτί»· || τὸ χαρακτηριστικὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ὑποκρίνεται ὁ ἠθοποιός: «παίζει τὸν ρόλον τοῦ ὑπηρέτου, — τοῦ μαγείρου»· || «πρῶτος ρόλος» ὑπόκρισις πρωταγωνιστοῦ· || συνεκδ., τὸ ἦθος ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεταί τις ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἴτε καθόλου εἴτε κατὰ περιστάσεις: «παίζει τὸν ρόλον τοῦ προστάτου τῶν ἀδικουμένων», «αὐτὸς δὲν παίζει ρόλους, εἶναι εἰλικρινής» (ἰταλ. ruolo γαλλ. rôle).

—/*Θεατρ.*/ Οἱ *ρόλοι* γενικῶς διακρίνονται εἰς *τραγικούς, δραματικούς, κωμικούς.* Ἡ κατ' εἶδος ὑποδιαίρεσίς των ἐπακριβῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ, καθόσον ἡ φαντασία τῶν συγγραφέων εἶναι ἐλευθέρα νὰ δημιουργήσῃ πολλαπλᾶς ποικιλίας εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν προσώπων. Οὕτω μόνον γενικαί τινες ὀνομασίαι ρόλων ὑπάρχουν ἐν χρήσει· π.χ. ρόλοι πατρός, μητρός, ἐραστοῦ, ἐρωμένης, κόρης ἀφελοῦς, ἀθῴας, στρατιωτικοί, ναυτικοί, τύποι λαϊκοὶ διάφοροι, κωμικοὶ χονδροί, κωμικοὶ λεπτοὶ κλπ. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν ρόλοι *συμπαθητικοί*, οἱ καὶ *ἀβανταδόρικοι* ἐπιλεγόμενοι, καὶ ρόλοι *ἀχάριστοι.* Οἱ πρῶτοι πλεονεκτοῦν τῶν ἄλλων εἰς πνεῦμα, χάριν, κομψότητα, περιπέτειαν συγκινητικήν, καὶ εἶναι γενικῶς συμπαθεῖς, μὴ ἀπαιτοῦντες ἰδιοφυΐαν ὑποκριτικήν, στηριζόμενοι δὲ μᾶλλον εἰς τὰ φυσικὰ ἐξωτερικὰ χαρίσματα τοῦ ἠθοποιοῦ. Οἱ ἀχάριστοι, τοὐναντίον, ἀπαιτοῦν λεπτότητα καὶ δύναμιν ὑποκριτικήν, μὴ προσπίπτουσαν εἰς τὴν αἰσθητικὴν τῶν πολλῶν. Ἀχάριστος ρόλος εἰς τὰ παλαιὰ περιπετειώδη δράματα ἦτο ὁ τοῦ ραδιούργου. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἠθοποιὸς Ἐλ. Βούργαρης, ὑποδυόμενος τοιοῦτον ρόλον, ἐπυροβολήθη κάποτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραστάσεως ὑπὸ θεατοῦ, ἀγανακτήσαντος διὰ τὴν ὠμότητα τῆς ὑποκρίσεως.

Εἰς τὴν ξένην νομοθεσίαν ὑπάρχει νομολογία σχετικὴ πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ὑποχρεωτικῆς ἢ μὴ ἀποδοχῆς τῶν ρόλων ὑπὸ τοῦ ἠθοποιοῦ, ἀφαιρέσεως ρόλου ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ ἐγκαταλείψεως ρόλου κλπ. Ἡ ἡμετέρα νομοθεσία ἔχει ὑπαγάγει τοὺς ἠθοποιοὺς εἰς τὴν ἐργατικὴν-χειρωνακτικὴν κατηγορίαν.

Π. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

Ρόλοφ (Roloff), ***Γουσταῦος.*** Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1866 Τῷ 1909 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Γκίσσεν. Ἔργα του: «Πολιτικὴ καὶ πολεμικὴ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1814» (1899), «Ἡ ἀποικιακὴ πολιτικὴ Ναπολέοντος τοῦ Α'» (1899), «Ναπολέων ὁ Α'» (1899, β' ἔκδ 1925), «Προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς πολεμικῆς ἱστορίας» (1903), «Ἱστορία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς» (1913), «Ἀπὸ τῆς Ἰένης μέχρι τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης» (1914), «Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ρωσία ἐν ἀντιθέσει ἀπὸ 200 ἐτῶν» (1914), «Ἡ ἀνατολικὴ πολιτικὴ Ναπολέοντος τοῦ Α'» (1916), «Ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ πολέμου» (1921) κ. ἄ.

Κ. Β. Λ.

—**Ρόλοφ** (Roloff), ***Ἐρνέστος-Μαξιμιλιανός.*** Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1867 Ἠσχολήθη εἰδικῶς μὲ τὴν αἰγυπτιολογίαν καὶ τὰ παιδαγωγικά. Ἔργα του: «Ἡ Αἴγυπτος ἄλλοτε καὶ τώρα» (1908, δ' ἔκδ. 1923), «Τὲλλ-ἐλ-Ἀμάρνα» (1910), «Ὁ φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας» (1911), «Λεξικὸν τῆς παιδαγωγικῆς» (5 τόμοι, 1912 1917· 6 ἔκδ. 1921), «Φιλολογικὸς ὁδηγὸς» (1918—1919), «Εἰς δύο κόσμους» (βιογραφικαὶ ἀναμνήσεις 1920) κ. ἄ.

Κ. Β. Λ.

Ρὸλφς (Rohlfs), ***Γεράρδος.*** Γερμανὸς περιηγητὴς (1831—1896). Ὑπηρετήσας ὡς ἰατρὸς ἐν τῇ γαλλικῇ λεγεῶνι τῶν ξένων ἐν Ἀφρικῇ (1855—1860), ἐξῳκειώθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν πρὸς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἀνατολικὰ ἤθη, ὥστε ἠδυνήθη νὰ περιηγηθῇ τὸ Μαρόκον ὑποδυόμενος τὸν Μωαμεθανόν. Διέσχισε δὶς τὴν Σαχάραν (1862—1865) καὶ ἐξηρεύνησε τὴν περιοχὴν τοῦ ἄνω Ντρά, διέτρεξε τὸ ἀπὸ Τριπόλεως τῆς Ἀφρικῆς εἰς Λάγκος τῆς Νιγερίας διάστημα (1865—1866) καὶ ἡγήθη γερμανικῆς ἀποστολῆς διὰ μέσου τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου (1873—1874). Κατὰ τὰ ἔτη 1884—1885 διετέλεσεν ἐπιτετραμμένος τῆς Γερμανίας ἐν Ζανζιβάρῃ. Ἔγραψε: «Ταξίδια ἀνὰ τὸ Μαρόκον» (1868, δ' ἔκδ. 1884), «Χώρα καὶ λαὸς ἐν Ἀφρικῇ» (1870, γ' ἔκδ. 1884), «Ἀπὸ Τριπόλεως εἰς Ἀλεξάνδρειαν» (2 τόμοι, 1871· γ' ἔκδ. 1885, «Διὰ μέσου τῆς Ἀφρικῆς» (2 τόμοι, 1874—1875), «Κούφρα» (1881), «Quid novi ex Africa?» (1886) κ. ἄ.

Κ. Β. Λ.

Ρομαὶν (Romains), ***Ζύλ.*** Ψευδώνυμον τοῦ Γάλλου συγγραφέως *Λουδοβίκου Φαριγκούλ*, γεννηθέντος τῷ 1885 καὶ γράψαντος τὰ μυθιστορήματα: «Θάνατος κάποιου» (1911), «Οἱ σύντροφοι» (1913), «Λουκιανὴ» (1922), τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ἡ ὁμόψυχος ζωὴ» (1908), «Ὠδαὶ καὶ προσευχαὶ» (1913), «Εὐρώπη» (1916), τὸ δρᾶμα «Ὁ γέρω Κρομεντὲρ» (1920) κτλ. Ὁ Ἰούλιος Ρομαὶν θεωρεῖται ἱδρυτὴς τῆς μυστικοπαθοῦς θεωρίας τοῦ ὁμοψυχισμοῦ (unanimisme), καθ' ἣν ἡ συνείδησις τοῦ ποιητοῦ, ὡς ἐκφράζουσα καθολικὰ αἰσθήματα τείνει ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐρύτητα τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς καὶ νὰ ταυτισθῇ πρὸς αὐτήν.

—Ω.

—**Ρομαὶν,** ***Ζὺλ*** —. Ζωγράφος τῆς Ἀναγεννήσεως βλ. λ. *Ἰούλιος* ὁ Ρωμαῖος.

Ρομαινβὶλ (Romainville) /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σηκουάνα, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀνατολικῶς τῶν Παρισίων, τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἐξοχικὸν προάστειον καὶ μεθ' ὧν συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου. Κάτ. 12.821. Ἔχει ὀρυχεῖα γύψου.

Κ. Β. Λ.

Ρόμαινς (Romanes), ***Γεώργιος-Ἰωάννης.*** Ἄγγλος φυσιολόγος καὶ φυσιοδίφης, γεννηθεὶς ἐν Κίνγκστον τοῦ Καναδᾶ τῷ 1848 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1894. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ καὶ συνεδέθη ἐνωρὶς μετὰ τοῦ Ντάρβιν, τοῦ ὁποίου τὰς θεωρίας υἱοθέτησεν. Ἐδίδαξε τὴν φυσιολογίαν ἐν Λονδίνῳ, τὴν φιλοσοφίαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ τὴν βιολογίαν ἐν Καίμπριτζ. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων ὀπαδῶν τοῦ δαρβινισμοῦ, τὸν ὁποῖον μεγάλως ὑπεστήριξε διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς καὶ τῆς κληρονομικότητος. Ἀποθνήσκων ὁ Ντάρβιν τῷ ἐνεπιστεύθη τὴν δημοσίευσιν ὅλων τῶν ψυχολογικῶν σημειώσεών του καὶ ἡμιτελὲς χειρόγραφον περὶ τῶν ἐνστίκτων τῶν ζῴων. Μεταξὺ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Animal intelligence» (1881), «Mental evolution in animals» ἐν τῷ «Essay on instict» τοῦ Ντάρβιν (1883), «Mental evolution in man» (1888), «Examination of Weismannism» (1892), «Darwin and after Darwin» (1892). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἔργα του: «Thoughts on religion» (1895) καὶ μικρὰ συλλογὴ ποιημάτων (1896), μαρτυροῦντα ὅτι ὁ Ρόμαινς δὲν ἐθεώρει ἀσυμβίβαστον τὴν ὑλιστικὴν καὶ ἐξελικτικὴν φιλοσοφίαν πρὸς τὸν ποιητικὸν μυστικισμόν.

—Ω.

Ρόμαν (Roman), ***Ἰωάνης-Χέλμιχ.*** Σουηδὸς μουσουργὸς (1694—1758). Ἐσπούδασεν ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τὸν Χαῖνδελ, θεωρεῖται δὲ πατὴρ τῆς

Digitized by Google

σουηδικῆς μουσικῆς καὶ ἐκ τῶν πρώτων μουσουργῶν, οἵτινες ἐπεζήτησαν νὰ δώσωσιν ἐθνικὴν κατεύθυνσιν εἰς τὴν τέχνην τῆς πατρίδος των. Συνέθεσε 2 συμφωνίας, 12 σονάτας διὰ πλαγίαυλον, ψαλμοὺς καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἔργα· ἔγραψεν ὡσαύτως θεωρητικά τινα βιβλία. Γ. Σ.

Ρομὰν (Roman) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ρουμανίας, ἐν τῇ μέσῃ Μολδαυΐᾳ, διασχιζόμενος ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σερέθ. Παράγει δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ξυλείαν. Κάτ. 151.679. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, *Ρομάν,* κεῖται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Σερὲθ καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουκουρεστίου — Τσέρνοβιτς. Κάτ. 28.948. Σ. Κ.'Γ.

— **Ρομὰν-*σὺρ-'Ιζὲρ*** (Romans-sur-Isère) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ντρόμ, ἐπὶ τοῦ Ἰζὲρ ποταμοῦ, σιδηροδρομικὸς κόμβος, εἰς ἀπόστασιν 17 χλμ. βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως Βαλάνς. Κάτ. 17.200. Ἔχει παλαιὰ τείχη, μεσαιωνικὸν ναόν, κολλέγιον, βιομηχανίαν ὑποδημάτων, χειροκτίων καὶ σιδηρῶν εἰδῶν κλπ. Κ. Β. Λ.

Ρομανάτσι (Romanatsi) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ρουμανίας, ἐν Ὀλτενίᾳ, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, ὑπὸ τοῦ ὁποίου διαβρέχεται πρὸς Ν. Παράγει δημητριακοὺς καρποὺς καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Κάτ. 271.254. Διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἐπαρχίας. Διαχωρίζεται ἀπὸ τοῦ παρακειμένου νομοῦ Ὄλτ, ἐκ Β πρὸς Ν., ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ὄλτ (Ἀλούτα). Ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ *Καρακάλ* (κάτ. 14.769) συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ δευτερευούσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ἐπινείου αὐτῆς Κοράμπιας. Σ.Κ.Γ.

ρομάνειος *μέθοδος*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ἡ μέθοδος τῶν Roman καὶ Deline διὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῆς οὐροχολίνης ἐν τοῖς οὔροις. Ἡ μέθοδος αὕτη, τροποποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Grimbert, χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον. Συνίσταται εἰς τὴν ἀνάμιξιν 30 κ. ἑκ. οὔρων μετὰ 20 κ. ἑκ. ἀντιδραστηρίου τοῦ Denigès, τὴν διήθησιν, τὴν ἀνάμιξιν τοῦ διηθήματος μετὰ 5 κ. ἑκ. χλωροφορμίου, τὸν διαχωρισμὸν τοῦ χλωροφορμίου καὶ τὴν προσθήκην εἰς τοῦτο σταγόνων τινῶν ἀντιδραστηρίου τοῦ Grimbert (ὀξεικοῦ ψευδαργύρου 0,10, οἰνοπνεύματος 95° 100 γρ., ὀξεικοῦ ὀξέος ὅσον ἀρκεῖ, ἵνα τὸ μεῖγμα καταστῇ διαυγές). Ἐπὶ ὑπάρξεως καὶ ἰχνῶν ἔτι οὐροχολίνης θὰ παρατηρηθῇ πράσινος φθορισμός. Ν. Α. Μ.

Ρόμανι *[Γεωγρ.—Στρατ. Ἱστορ.]*. Ἅμα κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐπεζήτησαν οἱ Γερμανοτοῦρκοι τὸν Αὔγουστον 1916 νὰ προχωρήσωσιν ἐκ Παλαιστίνης πρὸς κατάληψιν τῆς διώρυγος Σουέζ, ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν τὸ ἀγγλικὸν στράτευμα τοῦ στρατηγοῦ Μυρραίϋ, καὶ τότε διεξήχθη τὴν 4ην Αὐγούστου 1916 μάχη παρὰ τὸ χωρίον Ρόμανι, καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Ἄγγλοι, καθόσον ἠφνιδιάσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανοτούρκων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἄγγλων ἦσαν παμμέγισται. Ν. Θ. Κ.

Ρομάνια (Romania) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀσίας, ἡ νοτιωτάτη τῆς ἠπείρου καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας (Σιγγαπούρης) ἐσχατιὰ (πλάτ. 1° 18 Β.), βόρειον ἄκρον τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τοῦ μεταξὺ τῆς χερσονήσου καὶ τῆς Βορνέου πορθμοῦ τῆς Μαλάκκας. Σ. Ε. Λ.

Ρομανίνο (Romanino), ***Ἱερώνυμος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1485—1566). Ἐξετέλεσε πολυαρίθμους νωπογραφίας καὶ ἐλαιογραφίας, εἰργάσθη δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων, διαπρέψας καὶ ὡς προσωπογράφος. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων του ἀπόκεινται ἐν Βρεσκίᾳ. Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν συνθέσεών του διακρίνονται: αἱ τοιχογραφίαι ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Κρεμώνης, «Ἡ Παναγία ἐν τῷ μέσῳ ἓξ ἁγίων» (Ἅγιος Φραγκῖσκος Βρεσκίας), προσωπογραφίαι καὶ «Ἡ μετάληψις τοῦ ἁγίου Ἀπολλωνίου» (πινακοθήκη Τόζιο Μαρτινένγκο, ἐν Βρεσκίᾳ), «Ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ» καὶ «Ὁ ἐπιτάφιος θρῆνος» (αὐτόθι), «Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος» (μουσεῖον Βερώνης), «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου», (ναὸς S. Giorgio Maggiore, Βερώνα). Ι. Μ. Π.

Ρομανιόζι (Romagnosi), ***Ἰωάννης-Δομίνικος-Γρηγόριος-Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Σάλσο Ματζιόρε τῷ 1761 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1835. Τῷ 1791 ἦτο ἔπαρχος ἐν Τριδέντῳ. Ὑπὸ τὴν γαλλικὴν κατοχὴν διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν Πάρμᾳ (1802), σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἐν Μιλάνῳ (1806), καθηγητὴς ἐν Πίζῃ καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολῶν τοῦ δικαίου (1807) καὶ τέλος καθηγητὴς ἐν Μιλάνῳ μέχρι τοῦ 1817, ὁπότε ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ. Ἔγραψε: «Καταγωγὴ τοῦ ποινικοῦ δικαίου» (1791), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ διεθνοῦς δημοσίου δικαίου» (1805), «Σχέδιον κώδικος ποινικῆς δικονομίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας» (1807), «Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ διοικητικοῦ δικαίου» (1814), «Ἡ ἀρχαία ἠθικὴ φιλοσοφία» κλπ.

Ρομανιόλι (Romagnoli), ***Ἕκτωρ***. Ἰταλὸς ἑλληνιστὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1871. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ρώμης, τῆς Κατάνης καὶ τῆς Παδούης καὶ διεκρίθη κυρίως διὰ τὰς ὡραίας μεταφράσεις του τῶν Ἑλλήνων τραγικῶν, τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ἄλλων ποιητῶν καὶ διὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὰς κλασσικὰς παραστάσεις τῶν Συρακουσῶν καὶ ἄλλων ἀρχαίων θεάτρων τῆς Ἰταλίας, ὧν ὑπῆρξε μετὰ τοῦ κόμητος Γκαρμάλλο ὁ κυριώτερος ὀργανωτής. Κατὰ τὰς παραστάσεις ταύτας ἐπαίχθησαν αἱ μεταφράσεις του, κατὰ διδασκαλίαν του καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του, μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας. Ὁ Ρομανιόλι ἔγραψε καὶ πολλὰ πρωτότυπα ἔργα, ποιήματα, δράματα, κριτικάς, μελέτας κλπ. καὶ συνειργάσθη εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Μετέφρασε τὰς «Χοηφόρους», τὸν «Ἀγαμέμνονα» καὶ τοὺς «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» τοῦ Αἰσχύλου, τὸν «Κύκλωπα» τοῦ Εὐριπίδου, τὴν «Ἀντιγόνην» τοῦ Σοφοκλέους κ. ἄ. καὶ συνέγραψεν: «Ἡ ἀλεξανδρινὴ ἐλεγεία πρὸ τοῦ Καλλιμάχου», «Κριτικαὶ μελέται», «Περὶ τῆς ἐξηγήσεως χωρίων τινῶν τῶν «Ὀρνίθων» τοῦ Ἀριστοφάνους», «Περὶ τῶν γνωμικῶν τοῦ Βακχυλίδου» κλπ. Μ. Δ. Β.

ρομανίτης (Romanites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κυκλολοβιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *ρομανίτης* Simionescui εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀμμωνιτοφόρων ἀσβεστολίθων τῆς κατωτέρας καρνίου βαθμῖδος τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Ἀργολίδα (ἔναντι Ἀσκληπιείου, Ἅγιος Ἀνδρέας). Γ. Κ. Γ.

Ρομάνο *ντὶ Λομπαρντία* (Romano di Lombardia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπέργκαμο τῆς Λομβαρδίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Σέριο. Κάτ. 11.500. Ἔχει ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων καὶ ὑφαντουργεῖα μετάξης. Μ.Δ.Β.

Ρομάνοβο-Μπορισογκλέμπσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, νῦν μετονομασθεῖσα *Τουτάεφ* (βλ. λ.).

Ρομανόνες (Romanones), ***Ἀλβάρο ντὲ Φιγκερόα ὑ Τόρρες, κόμις ντὲ —***. Ἱσπανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1863. Διετέλεσε πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς Μαδρίτης, εἶτα ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, τῶν Δημοσίων Ἔργων, τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Ἐμπορίου. Τρὶς ἐγένετο πρωθυπουργὸς (1913, 1915—1917, 1918—1919) καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τῷ 1922—1923. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἐφόσον ἦτο πρωθυπουργός, ἐτήρησε πολιτικὴν αὐστηρᾶς οὐδετερότητος, μὲ πνεῦμα ὅμως ἐχθρικὸν πρὸς τὴν Γερμανίαν. Τῷ 1923 ἦτο πρόεδρος τῆς γερουσίας, ὅτε ἐξερράγη τὸ στρατιωτικὸν κίνημα τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα. Δύο μῆνας (13 Νοεμβρίου) μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ στρατηγοῦ τούτου, ὁ Ρομανόνες προέβη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς, δὸν Ἀλβαρέθ, εἰς διάβημα παρὰ τῷ βασιλεῖ πρὸς σύγκλησιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Ἀποτέλεσμα τοῦ διαβήματος τούτου ἦτο ἡ πτῶσις τοῦ Ρομανόνες ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ προέδρου τῆς γερουσίας. Τότε ὁ Ρομανόνες ἔγραψε πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν κοινοβουλευτικῶν κομμάτων τὸ βιβλίον «Αἱ πολιτικαὶ εὐθῦναι τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1875 μέχρι τοῦ 1922» (1924). Ἀποχωρήσαντος τοῦ Πρίμο ντὲ Ριβέρα τῆς ἀρχῆς, ὁ Ρομανόνες ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωήν, μετασχὼν τῆς ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἀθνὰρ σχηματισθείσης τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1931 κυβερνήσεως ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, παραμείνας μέχρι τῆς 15 Ἀπριλίου, ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, ἥτις κατέλυσε τὴν μοναρχίαν καὶ ἐγκαθίδρυσε τὴν δημοκρατίαν. Κατὰ τὴν ἐνώπιον τῶν Κόρτες γενομένην τῇ 19 Νοεμβρίου 1931 συζήτησιν περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἐκπτώτου Ἀλφόνσου, ὁ Ρομανόνες ὑπεστήριξεν ὅτι τὴν εὐθύνην τῆς μὴ συγκλήσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ 1923 δὲν ὑπέχει ὁ Ἀλφόνσος, ἀλλ' ὁ τότε ἀρχηγὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος στρατηγὸς Πρίμο ντὲ Ριβέρα. Γ. Ι. Β.

Ἀλβάρο Ρομανόνες.

Ρομάνι - σοὺ - Μονφωκὸν (Romagne-sous-Montfancon) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μόσα, εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Μονμεντύ. Κάτ. 500. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου 1914 τὸ χωρίον κατελήφθη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Γερμανοῦ διαδόχου, γενόμενον δὲ πεδίον σκληρῶν ἀγώνων κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου. Τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1918 ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν, οἵτινες ἐγκατέστησαν παρ' αὐτὸ μέγα νεκροταφεῖον, περιλαμβάνον ὑπὲρ τὰς 25.000 τάφων. Κ. Β. Λ.

ρομάντζο· ἀντὶ *ρωμάντζο* (βλ. λ.).

Ρομαντζώφ, *Ἀλέξιος Ἰβάνοβιτς*. Ρῶσος στρατάρχης (1680—1749). Καταταχθεὶς ὡς λοχίας εἰς τὸ σύνταγμα τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς Πρεομπραζένσκι, ἀνεδείχθη δὲ τάχιστα, ἐπισπάσας τὴν εὔνοιαν τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Τῷ 1728 ἐγένετο διοικητὴς τῆς ἐναντίον τῶν Περσῶν στρατιᾶς, εἶτα ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μίνιχ κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1739 ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου. Ἀπεστάλη μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὡς πρεσβευτὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διεπραγματεύθη τὰ τῆς εἰρήνης. Εἶτα μετέσχε τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Σουηδίας καὶ ὑπέγραψε τὴν περιώνυμον συνθήκην τοῦ Ἄμπο, τὴν 27 Ἰουνίου 1743. Ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος. Θ. Β.

—**Ρομαντζώφ, *Νικόλαος Πέτροβιτς, κόμις—***. Ρῶσος πολιτικὸς (1754—1826). Διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας ἐν Φραγκφούρτῃ καὶ εἶτα ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου. Τῷ 1807 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ κατόπιν ἀρχικαγκελλάριος. Τῷ 1808 συνώδευσε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Α' εἰς τὴν ἐν Ἐρφούρτῃ γενομένην συνέντευξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ ὑπέγραψε τὴν μετὰ τῆς Σουηδίας εἰρήνην, δι' ἧς προσηρτήθη εἰς τὴν Ρωσίαν ἡ Φινλανδία. Ἀποσυρθεὶς τῆς πολιτικῆς τῷ 1812, ἀφιέρωσε τὴν περιουσίαν του πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλολογίας. Ἐφοπλίσας ἰδίᾳ δαπάνῃ τὸ πλοῖον «Ρούρικ», ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ὄθωνα Κοτσεμποῦ νὰ ἀνεύρῃ εἰς τὴν Βόρειον Θάλασσαν δίοδον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ὁ Κοτσεμποῦ, ἀνακαλύψας τὰς χθαμηλὰς νήσους τῆς νοτιοανατολικῆς Πολυνησίας, ἔδωκεν εἰς αὐτὰς τὸ ὄνομα τοῦ Ρομαντζώφ. Ὁ Ρομαντζὼφ ἵδρυσε καλλιτεχνικὸν μουσεῖον μεταφερθὲν τῷ 1861 εἰς Μόσχαν, συνέγραψε δὲ πλεῖστα ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ ἔργα καὶ συνέλεξε πλουσίαν ὕλην διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ρωσίας. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Α' ἤγειρε πρὸς τιμὴν τῶν Ρομαντζὼφ θαυμάσιον μνημεῖον, εἰς ὃ ὑπάρχει τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Εἰρήνης, ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Ἀντωνίου Κανόβα. Θ. Β.

—**Ρομαντζώφ, *Πέτρος Ἀλεξάνδροβιτς, κόμις—***. Ρῶσος στρατάρχης (1725—1796). Μετέσχε τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου. Τῷ 1761 διέπρεψε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κύνερσντορφ καὶ κατέλαβε τὴν Κολμπέργκ, διωρίσθη δὲ μετὰ τοῦτο διοικητὴς τῆς Μικρᾶς Ρωσίας. Τῷ 1770 ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐναντίον τῶν Τούρκων στρατοῦ καὶ τὴν 28 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν τουρκικὸν στρατὸν εἰς Καρτάλ, τὴν δὲ 18 Ἰουλίου κατενίκησε τὸν ἐξ 80.000 ἀνδρῶν στρατὸν τοῦ Χάνου τῶν Ταταρῶν. Τὴν 31 Ἰουλίου, ἄγων στρατὸν ἐκ 17.000 ἀνδρῶν, κατετρόπωσε παρὰ τὸν ποταμὸν Καγοὺλ τὴν ἐξ 150.000 στρατιὰν τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ ἐγένετο κύριος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1774 συνωμολόγησε τὴν περιώνυμον εἰρήνην τοῦ Κουτσοὺκ-Καϊναρτζῇ. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' τῷ ἀπένειμε τὸν βαθμὸν τοῦ στρατάρχου, πρὸς δὲ δῶρον ἐξ 100.000 ρουβλίων καὶ μεγάλας ἐκτάσεις γῆς μετὰ πεντακισχιλίων δουλοπαροίκων. Εἰς μνήμην αὐτοῦ ἠγέρθη μαρμάρινον μνημεῖον εἰς Τσάρσκογιε-Σέλο καὶ ὀβελίσκος εἰς τὴν Πετρούπολιν. Θ. Β.

ρομαντικός, *ρομαντισμός, ρομάντζο*· ἀντὶ *ρωμαντικός, ρωμαντισμός, ρωμάνιζο* (βλ. λ.).

Ρομανὼφ *οἶκος*. Ἀρχαία ρωσικὴ οἰκογένεια βογιάρων, ἀνελθοῦσα εἰς τὸν ρωσικὸν θρόνον. Ἀρχηγὸς αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ *Ἀνδρέας Καβύλα*, καταγόμενος, ὡς λέγεται, ἔκ τινος πρίγκιπος Λιθουανοῦ. Οὗτος ἀφίκετο ἐκ Πρωσσίας εἰς Μόσχαν τῷ 1341 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συμεῶνος τοῦ Ἀγερώχου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Θεόδωρος*, ὁ ἐπονομαζόμενος *Κόσκα* (=γάττος), ἀπελάμβανε μεγάλης ὑπολήψεως παρὰ τοῦ Δημητρίου Ντονσκόϊ καὶ τοῦ Βασιλείου Β'. Ἐκ τῶν πέντε υἱῶν του κατάγονται ἐκτὸς τῶν Ρομανὼφ καὶ αἱ οἰκογένειαι *Σούχωφ, Κολύλιν, Καλιτσὲφ* καὶ *Σερεμέτιεφ*. Ὁ ἔγγονος αὐτοῦ *Ζαχαρίας Ἰβάνοβιτ-Κόσκιν*, βογιάρος ἀκμάσας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος Μόσχας Βασιλείου Γ' (1425—1462), ἀφῆκε δύο υἱούς, τὸν *Ἰάκωβον Ζαχάροβιτς*, διάσημον στρατηγόν, τοῦ ὁποίου οἱ ἀπόγονοι ἔφερον τὸ ὄνομα *Ἰάκωβλιεφ*, καὶ τὸν *Ἰούριον*, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς βογιάρος *Ρομὰν* ἀπέθανε τῷ 1534. Ἐκ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀναστασίας μετὰ τοῦ τσάρου Ἰβὰν Βασίλειεβις Β' (1567) καὶ τοῦ γάμου τοῦ ἀδελφοῦ του *Νικήτα* μετὰ τῆς Εὐδοξίας, πριγκιπίσσης Σούσνταλ, ἀπογόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι, ἡ

Digitized by Google

οἰκογένεια αὕτη συνεδέθη διὰ συγγενικῶν δεσμῶν μετὰ τοῦ ἡγεμονεύοντος οἴκου τῶν Ρουρὶκ. Μετὰ τὸν θάνατον Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ (1584), ἐν Ρωσίᾳ ἐβασίλευσεν ἀναρχία, ἥτις ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν κατακτητικῶν σκοπῶν τῶν βασιλέων τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Σουηδίας. Τότε οἱ βογιάροι καὶ ὁ κλῆρος, ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων, ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὴν 21 Φεβρουαρίου 1613, τὸν *Μιχαὴλ Θεοδώροβιτς Ρομανώφ*, νεανίαν μόλις ἄγοντα τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, υἱὸν τοῦ μητροπολίτου Ροστὸβ Φιλαρέτου, τὸν ὁποῖον ὁ τελευταῖος τῶν Ρουρὶκ τσάρος Θεόδωρος ὥρισεν ὡς διάδοχόν του. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Φιλάρετος, τὸν ὁποῖον ὁ Γκοντουνὼφ ἐξεβίασε νὰ δεχθῇ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχῆμα, ἐγένετο πατριάρχης Μόσχας καὶ ἐβοήθησε τὸν υἱόν του ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν δημοσίων πραγμάτων μέχρι τοῦ θανάτου του (1634). Ὁ τσάρος Μιχαὴλ ἀπεβίωσε τὴν 12 Ἀπριλίου 1645. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱός του *Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς*, ὅστις κατήγαγε πλείστας νίκας κατὰ τῶν Πολωνῶν καὶ Σουηδῶν. Οὗτος ἀπέθανε τὴν 10 Φεβρουαρίου 1676. Ἐκ τῆς πρώτης συζύγου Μαρίας Μιλοσλάβσκι κατέλιπε δύο υἱούς, τὸν *Θεόδωρον Γ'*, ἀποβιώσαντα ἄτεκνον τῷ 1682, καὶ τὸν *Ἰβάν*. Καταπατῶν τὰ δικαιώματα τοῦ ἀδελφοῦ του ὁ Θεόδωρος Γ', εἶχεν ὁρίσει ὡς διάδοχόν του τὸν *Πέτρον Α'*. Ἡ ἀδελφὴ των ὅμως *Σοφία*, γενομένη κηδεμὼν ἀμφοτέρων, ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἰβὰν μετὰ τὸν Πέτρον. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἰβὰν παρητήθη ἑκουσίως, ὁ δὲ Πέτρος Α' κατέλαβε τὸν θρόνον μόνος του τῷ 1689. Τοῦτον διεδέχθη τῷ 1725 ἡ σύζυγός του *Αἰκατερίνη Α'*, ταύτην δὲ ὁ ἔγγονος τοῦ Πέτρου Α', *Πέτρος Β'*, τελευταῖος βλαστὸς ἐκ τῆς ἀνδρικῆς γραμμῆς τοῦ οἴκου τῶν Ρομανώφ, ἀποθανὼν τῷ 1730. Ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνῆλθε τότε ἡ θυγάτηρ τοῦ τελευταίου *Ἄννα Ἰωσήφβνα*, εἶτα ὁ ἔγγονος τῆς ἀδελφῆς του *Ἰβάν*, κατόπιν ἡ *Ἐλισάβετ Πέτροβνα* (1741), θυγάτηρ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ἥτις ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὸν *Πέτρον Γ'*, υἱὸν τῆς ἀδελφῆς της Ἄννης, δολοφονηθέντα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν θρόνον. Ἔκτοτε ἐβασίλευσεν ἐν Ρωσίᾳ μέχρι τοῦ 1917 ὁ οἶκος *Ὀλσταῖν-Γκοτόρπ*, ἡ *Αἰκατερίνη Β'* (1762—1796), *Παῦλος Α'* (1796—1801), *Ἀλέξανδρος Α'* (1801—1825), *Νικόλαος Α'* (1825—1854), *Ἀλέξανδρος Β'* (1854—1881), *Ἀλέξανδρος Γ'* (1881—1894), καὶ τελευταῖος *Νικόλαος Β'* (1894—1917), ὅστις, παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου τὴν 15 Μαρτίου 1917, ἐφονεύθη τὴν 16 Ἰουλίου 1918. Πλεῖστα μέλη τοῦ οἴκου τούτου ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν, ἕτερα δὲ διαβιοῦσιν εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου. Θ. Β.

Ρομαρίχος *ἅγιος*. Συγγενὴς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Κλοθαίρου τοῦ Β' (584—628), κατέλιπε τὴν αὐλὴν καὶ ἐγένετο μοναχὸς ἐν Luxeuil. Ἱδρυσεν ἐπὶ τῶν Βοσγίων μοναστήριον, ὅπερ διηύθυνε μέχρι τοῦ 653, ὅτε ἀπέθανεν ἐν βαθυτάτῳ γήρατι. Ἡ μνήμη του ὡς ἁγίου ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 8 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

ρομβία (ἡ) (κατ' ἐσφαλμένην ἀνάγνωσιν τοῦ ἰταλ. *Pombia*) Μουσικὸν ὄργανον μηχανικὸν μετὰ κυλίνδρου καὶ ἥλων (βλ. *ὄργανα μηχανικά*).

ρομβικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ρόμβον, ὁ τοῦ ρόμβου: «ρομβικὸν σχῆμα».

—**ρομβικὰ** *ὀρυκτὰ [Ὀρυκτολ.]*. Ὀνομάζονται τὰ ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζουν ρομβικὴν συμμετρίαν, ἤτοι κρυσταλλοῦνται κατὰ τὸ ρομβικὸν κρυσταλλικὸν σύστημα. Εἰς μερικὰ ἐκ τῶν ὀρυκτῶν τούτων τὸ γεωμετρικὸν σχῆμα, καθὼς καὶ ἄλλαι κρυσταλλογραφικαὶ σταθεραί, ὁμοιάζουν μέχρι ταυτότητος, διὰ τοῦτο δὲ ταῦτα ἀπαρτίζουν τὰς ἰσομόρφους ὁμάδας. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος τῶν ρομβικῶν πυροξένων, ἤτοι ὁ ἐνστατίτης, ὁ βρονζίτης, ὁ ὑπερσθενής, τὰ ρομβικὰ ὀρυκτὰ τῆς ὁμάδος τοῦ ἀραγωνίτου, ἤτοι ὁ ἀραγωνίτης, ὁ στροντιανίτης, ὁ βιθερίτης, ὁ κερουσσίτης, κ. ἄ. Γ. Β.

— **ρομβικὸν** *δωδεκάεδρον* (Rhombendekaeder) *[Κρυσταλλ.]*. Κρυσταλλικὸν σχῆμα τοῦ κυβικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἔχει δώδεκα ἕδρας, ἑκάστην ὑπὸ μορφὴν ρόμβου. Ἡ θέσις τῶν ἑδρῶν τοῦ σχήματος τούτου πρὸς τοὺς κρυσταλλογραφικοὺς ἄξονας εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἑκάστη ἐξ αὐτῶν τέμνει τοὺς κρυσταλλογραφικοὺς ἄξονας ἀνὰ δύο καὶ εἶναι παράλληλος πρὸς τὸν ὑπόλοιπον. Γ. Β.

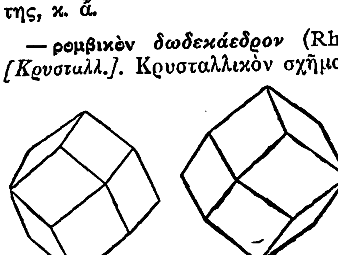

Ρομβικὰ δωδεκάεδρα.

—**ρομβικὸν** *σύστημα* (Rombisches System)/*Κρυσταλλογρ.]*. Ἓν ἀπὸ τὰ κρυσταλλικὰ συστήματα, κατὰ τὰ ὁποῖα κρυσταλλοῦνται τὰ διάφορα ὀρυκτὰ καὶ ἐν γένει ἡ κρυσταλλικὴ ὕλη. Ἀνάγεται εἰς σύστημα κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων τριῶν, ἀνίσων πρὸς ἀλλήλους καὶ καθέτων. Αἱ κρυσταλλικαὶ μορφαί, τὰς ὁποίας παρουσιάζει τὸ σύστημα τοῦτο, εἶναι ἡ *πυραμίς*, ἐφ' ὅσον ἑκάστη ἕδρα τέμνει καὶ τοὺς τρεῖς κρυσταλλογραφικοὺς ἄξονας, τὸ *πρῖσμα*, ὅταν τέμνῃ τοὺς κρυσταλλογραφικοὺς ἄξονας ἀνὰ δύο καὶ εἶναι παράλληλος πρὸς τὸν τρίτον, καὶ τέλος τὸ *πινακοειδές*, εἰς τὸ ὁποῖον ἑκάστη ἕδρα τέμνει τὸν ἕνα μόνον ἐκ τῶν κρυσταλλογραφικῶν ἀξόνων καὶ εἶναι παράλληλος πρὸς τοὺς ἄλλους δύο. Τὸ ρομβικὸν σύστημα περιλαμβάνει τρεῖς κρυσταλλικὰς τάξεις, τὴν *ὁλοεδρίαν*, τὴν *ἡμιμορφίαν* καὶ τὴν *ὁλοαξονικὴν ἡμιεδρίαν*. Εἰς τὴν ὁλοεδρίαν ἐμφανίζονται ὅλα τὰ στοιχεῖα συμμετρίας, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἤτοι τρεῖς ἄξονες συμμετρίας, τρία ἐπίπεδα συμμετρίας καὶ κέντρον συμμετρίας. Εἰς τὴν ἡμιμορφίαν λείπει τὸ κέντρον συμμετρίας, καθὼς καὶ δύο ἄξονες καὶ ἓν ἐπίπεδον συμμετρίας, ἐνῷ εἰς τὴν ὁλοαξονικὴν ἡμιεδρίαν λείπουν τὰ ἐπίπεδα καὶ τὸ κέντρον συμμετρίας καὶ ἐμφανίζονται μόνον οἱ ἄξονες συμμετρίας. Χαρακτηριστικὸν σχῆμα εἰς τὴν ὁλοαξονικὴν ἡμιεδρίαν εἶναι τὸ σφηνόεδρον. Κατὰ τὸ ρομβικὸν σύστημα κρυσταλλοῦνται πλεῖστα ὀρυκτά, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὰ ἀνθρακικὰ ἅλατα τῆς ἰσομόρφου σειρᾶς τοῦ ἀραγωνίτου, τὴν ὁμάδα τῶν ρομβικῶν πυροξένων, τὴν ὀλιβίνην κ. ἄ. Γ. Β.

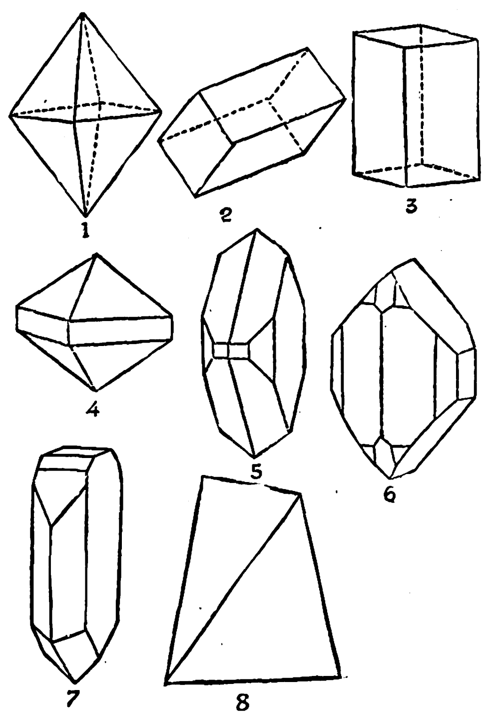

Κρυσταλλικὰ σχήματα τοῦ ρομβικοῦ συστήματος.
[1=Πυραμίς. 2=Πρῖσμα μὲ πινακοειδές. 3=Πινακοειδῆ. 4=Πυραμὶς μὲ πρῖσμα. 5=Πυραμὶς μὲ πρίσματα καὶ πινακοειδές. 6=Πυραμὶς μὲ πρίσματα, ὁλοεδρία. 7=Σύνθετον κρυσταλλικὸν σχῆμα ἡμιμορφίας. 8=Σφηνόεδρον ὁλοαξονικῆς ἡμιεδρίας.]

Ρομβίτης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία δύο ποταμῶν Σαρματίας, τῆς ἐν Ἀσίᾳ, ὧν ὁ μὲν προσονομάζετο *Μέγας*, ὁ δὲ *Μικρὸς* (*Πτολεμ.* Ε, θ, 3 καὶ 4, Nobbe), μεταξὺ δὲ τῶν ὁποίων ἐμεσολάβει ὁ Θεοφάνιος ποταμός. Ὁ *Μέγας* ἔβριθεν ἰχθύων (ρόμβων) καταλλήλων πρὸς ταριχείαν, ὁ δὲ *Μικρὸς* ἐσχημάτιζε φερώνυμον ἀκτοταινίαν (*Στράβ.* Ζ, δ, 18, Teubner), τὴν *Ἀζαβίτην ταινίαν* ἄλλως λεγομένην. Πρόκειται περὶ δύο ἐκ τῶν πολλῶν ποταμῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὸν κόλπον Γέϊσκ τῆς ἀνατολικῆς Ἀζοφικῆς, ὧν ὅμως ἡ ταυτότης εἶναι ἀνεξακριβώτως. Σ. Ε. Λ.

ρομβιχθύς (ὁ) (Rhomboidichtes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀνακάνθων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευρονηκτιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ρομβογανοειδεῖς *ἰχθύες* (οἱ) (Rhomboganoidei) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς τινας ζῶντας εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Καλοῦνται οὕτως ἐκ τῶν λεπίων των, ἅτινα εἶναι γανοειδῆ καὶ ἔχουσι σχῆμα ρόμβου. Δ. Ν. Π.

ρομβόγλωσσα (τὰ) (Rhomboglossa) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἑρπετῶν, περιλαμβάνουσα ἐκεῖνα ἐκ τῶν ἑρπετῶν, ὧν ἡ γλῶσσα ἔχει σχῆμα ρόμβου. Δ. Ν. Π.

ρομβοεδρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ρομβόεδρον, ὁ τοῦ ρομβοέδρου: «ρομβοεδρικὸν σχῆμα».

— **ρομβοεδρικὴ** *ἡμιεδρία* (Bhomboedrishe Hemiedrie). Κρυσταλλικὴ τάξις τοῦ τριγωνικοῦ συστήματος ὁλοεδρική. Τὸν χαρακτηρισμόν, τῆς ἡμιεδρίας λαμβάνει ὡς πρὸς τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα, τοῦ ὁποίου ὄντως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τάξις ἡμιεδρική. Τὰ στοιχεῖα συμμετρίας αὐτῆς εἶναι τέσσαρες ἄξονες, τρία ἐπίπεδα καὶ ἓν κέντρον συμμετρίας, χαρακτηριστικὰ δὲ σχήματα τὸ ρομβόεδρον καὶ τὸ σκαληνόεδρον. Κατ' αὐτὴν κρυσταλλοῦται ὁ ἀσβεστίτης. Γ. Β.

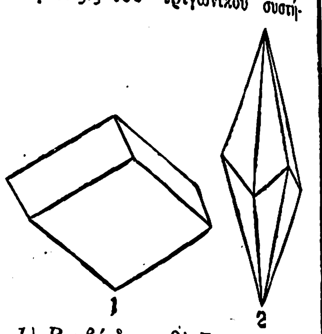

1) Ρομβόεδρον. 2) Σκαληνόεδρον.

— **ρομβοεδρικὴ** *τεταρτοεδρία* (Rhomboedrische Tetartoedrie). Μία ἀπὸ τὰς κρυσταλλικὰς τάξεις τοῦ τριγωνικοῦ συστήματος, ἡ ὁποία ὀνομάζεται καὶ *παρημιεδρία*. Ἔχει ὡς στοιχεῖα συμμετρίας ἕνα ἄξονα, τὸν κυριώδη, καὶ κέντρον συμμετρίας, στερεῖται δὲ ἐπιπέδων συμμετρίας. Τὰ κρυσταλλικὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται εἰς τὴν τάξιν αὐτήν, ἀπαντῶσι καὶ εἰς τὴν ὁλοεδρίαν τοῦ τριγωνικοῦ συστήματος. Γ. Β.

— **ρομβοεδρικὸν** *σύστημα*. Ἓν ἐκ τῶν ἑπτὰ κρυσταλλικῶν συστημάτων, κατὰ τὰ ὁποῖα κρυσταλλοῦνται τὰ ὀρυκτὰ καὶ ἐν γένει ἡ κρυσταλλικὴ ὕλη. Συνηθέστερον ὀνομάζεται *τριγωνικὸν σύστημα*. Γ. Β.

ρομβόεδρον (τό)· τὸ παραλληλεπίπεδον, τοῦ ὁποίου αἱ ἕδραι εἶναι ρόμβοι. Ν. Γ.

— *[Κρυσταλλογρ.]* Ἐν τῇ κρυσταλλογραφίᾳ *ρομβόεδρον* καλεῖται κρυσταλλικὸν σχῆμα τοῦ τριγωνικοῦ συστήματος. Συνίσταται ἀπὸ ἓξ ὁμοιομόρφους ἕδρας, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει τὸ σχῆμα τοῦ ρόμβου. Τὸ σχῆμα τοῦτο λαμβάνει ὁ ἀσβεστίτης συνεπείᾳ σχισμοῦ. Γ. Β.

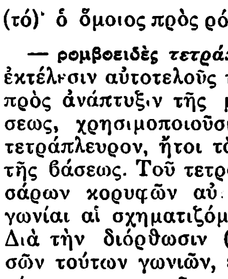

Ρομβόεδρον.

ρομβοειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ρόμβον, ὁ ἔχων σχῆμα ρόμβου.

— **ρομβοειδὲς** *τετράπλευρον [Γεωδ.]*. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοτελοῦς τριγωνομετρικοῦ δικτύου, καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς μετρουμένης γεωδαιτικῆς βάσεως, χρησιμοποιοῦσι τὸ *ρομβοειδὲς* καλούμενον τετράπλευρον, ἤτοι τὸ τετράπλευρον ἀναπτύξεως τῆς βάσεως. Τοῦ τετραπλεύρου τούτου ἐκ τῶν τεσσάρων κορυφῶν αὐτοῦ μετροῦνται καὶ αἱ ὀκτὼ γωνίαι αἱ σχηματιζόμεναι ὑπὸ τῶν δύο διαγωνίων. Διὰ τὴν διόρθωσιν (ἀφομοίωσιν) τῶν μετρηθεισῶν τούτων γωνιῶν, ἐν μὲν τῇ ἀνωτέρᾳ γεωδαισίᾳ χρησιμοποιοῦσι τὴν μέθοδον τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων, ἐν δὲ τῇ κατωτέρᾳ (ταχυμετρίᾳ) τὴν κάτωθι ἐμπειρικὴν μέθοδον. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐμετρήθη δι' ἀμέσου μετρήσεως ἡ βάσις αβ (βλ. σχ.) καὶ ὅτι πρόκειται νὰ τὴν ἀναπτύξωμεν εἰς τὴν ΑΒ. Τὸ οὕτω σχηματιζόμενον τετράπλευρον ἀναπτύξεως αΒβΑ καλεῖται ρομβοειδές, διότι δέον νὰ πλησιάζῃ τὸν ρόμβον, ἵνα ἔχωμεν καλὰ ἀποτελέσματα. Διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ρομβοειδοῦς τούτου τετραπλεύρου ἀπαραίτητον τυγχάνει, ἐκτὸς τῆς μετρηθείσης βάσεως αβ, νὰ μετρηθῶσι καὶ αἱ ὀκτὼ γωνίαι αὐτοῦ, αἵτινες ὅμως, πρὶν ἢ εἰσαχθῶσιν ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς, πρέπει νὰ ὑποστῶσι διορθώσεις τινάς, οὕτως ὥστε νὰ πληρῶνται αἱ κάτωθι συνθῆκαι: 1) Τὸ ἄθροισμα τῶν τριῶν γωνιῶν ἑκάστου ἐκ τῶν 4 σχηματιζομένων τριγώνων νὰ εἶναι ἴσον πρὸς 180°. β') Ὅταν κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν σειρᾶς τινος διαδοχικῶν τριγώνων ἀναχωροῦμεν ἀπὸ μιᾶς πλευρᾶς ἑνὸς τούτων, γνωστῆς εἴτε ἐκ προηγουμένου ὑπολογισμοῦ εἴτε ἐξ ἀμέσου μετρήσεως καὶ καταλήγωμεν πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν πλευράν, πρέπει τὸ ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ προκύπτον μῆκος τῆς πλευρᾶς ταύτης νὰ συμφωνῇ πρὸς τὸ ἐκ τῶν προτέρων ἤδη γνωστὸν τοιοῦτον. Ἔχομεν ἑπομένως ἐκ τῶν τεσσάρων κατὰ σειρὰν σχηματιζομένων τριγώνων τὰς ἑξῆς τέσσαρας ἐξισώσεις:

1) $1+2+3+4=180^0$
2) $5+6+7+8=180^0$
3) $3+4+5+6=180^0$
4) $1+2+7+8=180^0$

Ἐκ τῆς β' συνθήκης ἔχομεν μίαν ἐξίσωσιν ἡμιτονικῆς μορφῆς, τὴν $\frac{\eta\mu 1.\ \eta\mu 3.\ \eta\mu 5.\ \eta\mu 7}{\eta\mu 2.\ \eta\mu 4.\ \eta\mu 6.\ \eta\mu 8}=1$. Ἡ ἐξίσωσις αὕτη προκύπτει, ἂν τὰς ὑπολογιζομένας κυκλικῶς πλευρὰς τῶν τριγώνων I, III, II καὶ IV πολλαπλασιάσωμεν κατὰ μέλη, ἤτοι ἐκ τῶν ἐξισώ-

Digitized by Google

σεων $B6 = \alpha B \frac{\eta\mu 1}{\eta\mu 4}$, $6A = B6 \frac{\eta\mu 3}{\eta\mu 6}$, $A\alpha = 6A \frac{\eta\mu 5}{\eta\mu 8}$ καὶ $\alpha B = A\alpha \frac{\eta\mu 7}{\eta\mu 2}$. Διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν γωνιῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρω πέντε ἐξισώσεων συνθηκῶν ἀκολουθοῦμεν τὴν ἑξῆς σειράν: 1) Διόρθωσις κατὰ Ι βαθμόν. Ἐκτελεῖται διόρθωσις τῶν γωνιῶν 1,2,3,4,5,6,7,8, οὕτως ὥστε νὰ πληροῦνται αἱ δύο πρῶται ἐξισώσεις, ἤτοι $1+2+3+4=180^0$ καὶ $5+6+7+8=180^0$. Τὸ σφάλμα κλεισίματος ἑκάστου τριγώνου διαμοιράζεται ἐξ ἴσου εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας αὐτοῦ. 2) Διόρθωσις κατὰ ΙΙ βαθμόν. Θέτοντες εἰς τὴν 2αν καὶ 3αν ἐξίσωσιν τὰς ὡς ἄνω διορθωθείσας γωνίας κατὰ Ι βαθμὸν θὰ ἔχωμεν τὰς ἐξισώσεις $3'+4'+5'+6'=180^0$ καὶ $1'+2+7+8'=180^0$. Διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐξισώσεων τούτων θὰ ἔχωμεν νέας διορθώσεις τῶν γωνιῶν καὶ μὲ τὴν ἰδιότητα ὅτι ἡ διόρθωσις τῆς 3ης ἐξισώσεως θὰ εἶναι ἀριθμὸς ἀντίθετος τῆς 4ης ἐξισώσεως, οὕτως ὥστε νὰ μὴ μεταβάλλωσι τὰς δύο πρώτας ἐξισώσεις. 3) Διόρθωσις κατὰ ΙΙΙ βαθμόν. Τοποθετοῦντες τὰς διορθωθείσας γωνίας κατὰ Ι καὶ ΙΙ βαθμὸν εἰς τὴν ἐξίσωσιν τῆς ἡμιτονικῆς μορφῆς καὶ ὑπολογίζοντες ταύτην διὰ τῶν λογαρίθμων, εὑρίσκομεν τὸ σφάλμα Φ, τὸ ὁποῖον δίδεται ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ἀθροίσματος τῶν λογαρίθμων τοῦ ἀριθμητοῦ ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν λογαρίθμων τοῦ παρονομαστοῦ. Ἡ δὲ νέα αὕτη διόρθωσις δίδεται εἰς δευτερόλεπτα διὰ τοῦ τύπου $\upsilon'' = \frac{\Phi}{\Sigma D} \times 60''$. Ἔνθα Φ εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ ἀθροίσματος λογαρίθμων ἀριθμητοῦ ἀπὸ τὸ ἄθροισμα λογαρίθμων τοῦ παρονομαστοῦ, τὸ δὲ ΣD εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν διαφορῶν D τῶν λογαρίθμων τῶν ἡμιτόνων τῶν γωνιῶν, αἵτινες ἀναγράφονται εἰς τοὺς πενταψηφίους λογαριθμικοὺς πίνακας προσεγγίσεως 1′. Προσδιορισθείσης τῆς ποσότητος υ πρὸς διόρθωσιν τῶν γωνιῶν κατὰ ΙΙΙ βαθμόν, ἀρκεῖ, εἰς τὰς διορθωθείσας κατὰ (Ι+ΙΙ) βαθμόν, εἰς μὲν τὰς περιττῆς τάξεως νὰ προσθέσωμεν τὸ υ, ἀπὸ δὲ τὰς ἀρτίας τάξεως νὰ προσθέσωμεν τὸ υ, ἵνα οὕτω ἐξακολουθήσωσιν ἰσχύουσαι καὶ αἱ προηγούμεναι τέσσαρες ἐξισώσεις. Κ. Χ. Α.

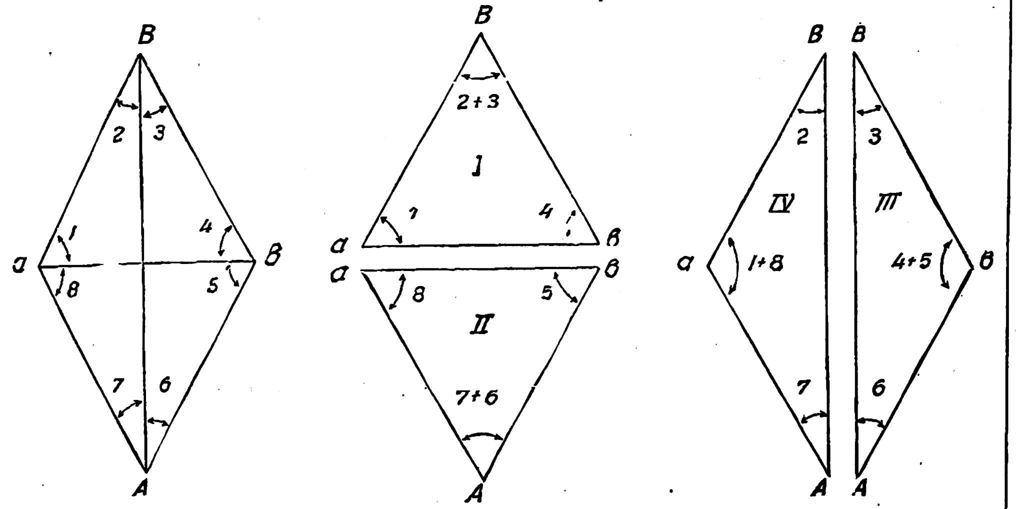

Ρομβοειδὲς τετράπλευρον.

—**ρομβοειδὴς** ***βόθρος*** *['Ανατομ.]*. Ἀποτελεῖ οὗτος τὸ πρόσθιον τοίχωμα (τὸ ἔδαφος) τῆς 4ης κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, ἔχων ὡς ὑπόθεμα τὸν ἰσθμόν, τὴν γέφυραν καὶ τὸν προμήκη. Ἄρχεται πρόσθεν ἀπὸ τοῦ Συλλ. υϊείου ὑδραγωγοῦ, διήκει εὐρυνόμενος ἐπὶ τὰ ὀπίσω καὶ εἶτα, αὖθις στενότερος ἀποβαίνων, ἐκβάλλει διὰ τῆς ὀπισθίας αὐτοῦ γωνίας (=τοῦ γραφικοῦ καλάμου) εἰς τὸν κεντρικὸν σωλῆνα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Ἔχει ἄρα σχῆμα ρόμβου ἐπιμήκους, οὗ ἡ μὲν προσθία καὶ ἡ ὀπισθία γωνία εἶναι ὀξεῖαι, αἱ δὲ πλάγιαι ἀμβλεῖαι. Ἐμφανίζει δ' ὁ ρομβοειδὴς βόθρος τρεῖς αὔλακας ἐπιμήκεις, μίαν μέσην καὶ δύο πλαγίας ἢ μεθορίους, δι' ὧν διαιρεῖται εἰς 4 ἐπιμήκεις ζώνας, ὧν αἱ μὲν δύο μέσαι καλοῦνται *περιμήκεις ἐξοχαί*, αἱ δὲ δύο πλάγιαι εἶναι τριγωνικαί, ἔχουσαι τὴν μὲν βάσιν ἐστραμμένην πρὸς τὴν σύστοιχον περιμήκη ἐξοχήν, τὴν δὲ κορυφὴν πρὸς τὴν πλαγίαν γωνίαν τοῦ βόθρου. Καὶ ἑκατέρα μὲν περιμήκης ἐξοχὴ ἐγκλείει τοὺς κινητικοὺς πυρῆνας τῶν νεύρων τοῦ ρομβοειδοῦς βόθρου, ἑκατέρα δὲ πλαγία τοὺς αἰσθητικοὺς πυρῆνας τῶν νεύρων τοῦ ρομβοειδοῦς ἐγκεφάλου καὶ δὴ τὸ μέσον ταύτης τοὺς αἰσθητικοὺς πυρῆνας τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου, καλούμενον διὰ τοῦτο *ἀκουστικὴ ἅλως*. Ἥ τε κινητικὴ δὲ καὶ ἡ αἰσθητικὴ ζώνη διελαύνονται ὑπὸ ἐγκαρσίων λευκῶν δεσμίδων, τῶν *μυελίνων* ἢ *ἀκουστικῶν χορδῶν*, αἵτινες ἀναδυόμεναι ἀπὸ τῆς μέσης αὔλακος φέρονται ἐγκαρσίως, συγκλίνουσαι πρὸς τὰ ἐκτός. Δι' αὐτῶν δὲ διαιρεῖται ὁ βόθρος εἰς τρεῖς μοίρας, τὴν ἄνω, τὴν διάμεσον καὶ τὴν κάτω. Καὶ ἡ μὲν ἄνω (=γεφυρικὴ) ἐμφανίζει: 1) τὸ ἄνω μέσον βοθρίον· 2) τὸ λοφίδιον τοῦ προσωπικοῦ νεύρου· 3) τὸ ἄνω πλάγιον βοθρίον· 4) τὸν ὑπομέλανα τόπον, περιέχοντα νευρικὰ κύτταρα ἀνάπλεα χρωστικῆς· καὶ 5) τὴν ἄνω μοῖραν τῆς ἀκουστικῆς ἅλω. Ἡ δὲ διάμεσος μοῖρα ἐμφανίζει: 1) τὰς ἀκουστικὰς χορδάς· 2) τὴν μέσην μοῖραν τῆς ἀκουστικῆς ἅλω· καὶ 3) τὸ ἀκουστικὸν φῦμα. Ἡ δὲ κάτω μοῖρα (προμηκική) περιέχει: 1) τὴν λευκὴν πτέρυγα ἢ τὸ τρίγωνον τοῦ ὑπογλωσσίου νεύρου· 2) τὴν κάτω μοῖραν τῆς ἀκουστικῆς ἅλω (=πυρὴν τοῦ Deiters) καὶ 3) τὴν φαιὰν πτέρυγα ἢ τὸν ραχιαῖον κινητικὸν πυρῆνα τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου. Ι. Π.

—**ρομβοειδὴς** ***ἐγκέφαλος*** *['Ανατομ.]*. Τὸ ἕτερον τῶν δύο κυρίων τμημάτων τοῦ ἐγκεφάλου, τὸ οὐραίως κείμενον, ὅπερ συνάπτεται μετὰ τοῦ μεγάλου ἐγκεφάλου διὰ τοῦ *ἰσθμοῦ* (βλ. λ.)· ἀποτελεῖται δ' ἐκ τοῦ ὀπισθίου ἐγκεφάλου ἢ μετεγκεφάλου (γεφύρας καὶ παρεγκεφαλίδος) καὶ ἐκ τοῦ ἐσχάτου ἐγκεφάλου ἢ μυελεγκεφάλου (προμήκους μυελοῦ) (βλ. *γέφυρα, παρεγκεφαλίς, προμήκης*). Ι. Π.

—**ρομβοειδὴς** ***μῦς*** *['Ανατομ.]*. Μῦς τῆς ὀπισθίας ἢ ραχιαίας ἐπιφανείας τοῦ κορμοῦ, κείμενος ὑπὸ τὸν τραπεζοειδῆ μῦν. Ἐκφύεται ἐκ τοῦ ὀπισθίου συνδέσμου καὶ ἐκ τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων τοῦ 7ου αὐχενικοῦ καὶ τῶν τεσσάρων ἀνωτέρων θωρακικῶν σπονδύλων, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀκανθωδῶν συνδέσμων, λοξῶς δὲ πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔξω φερόμενος καταφύεται εἰς τὸ νωτιαῖον χεῖλος τῆς ὠμοπλάτης. Προσπελάζει τὴν κάτω γωνίαν τῆς ὠμοπλάτης πρὸς τὴν σπογδυλικὴν στήλην καὶ ἀναίρει τὸν ὦμον. Ι. Π.

— **ρομβοειδὴς** ***κεφαλικὸς μῦς*** *['Ανατομ.]*. Παραλλαγὴ τοῦ ρομβοειδοῦς μυός, καθ' ἣν ἡ αὐχενικὴ ἔκφυσις τούτου προσεκτείνεται μέχρι τοῦ ἰνίου καὶ ἥτις ὑπομιμνῄσκει κατάστασιν ἀπαντῶσαν παρὰ τοῖς ζῴοις. Ι. Π.

ρομβοζῳάρια (τὰ) (Rhombozoaria) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀνούρων*, περιλαμβάνουσα μικροσκοπικούς, ἀτελεστάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ζῶντας παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ ἐκκριτικοῦ συστήματος τῶν κεφαλοπόδων. Δ. Ν. Π.

ρομβοπορφύρης (ὁ) (Rhombenporphyr) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενές. Συνίσταται ἀπὸ λεπτοκοκκώδη ἕως τεφρὰν θεμελιώδη μᾶζαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας διακρίνονται πορφυριτικοὶ κρύσταλλοι ἀπὸ ἀλκαλιούχους ἀστρίους συνήθως εἰς ὀξείας ρομβικὰς τομάς. Οἱ ἄστριοι ἀνήκουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ἀνορθόκλαστον, ἔγχροα δὲ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ περιέχει αὐγίτην καὶ σπανιώτερον ὀλιβίνην. Παρουσιάζει χρῶμα πρασινότεφρον ἕως τεφρόμαυρον καὶ σχηματίζει ἐκτεταμένα καλύμματα εἰς τὴν Νορβηγίαν, εἰς δὲ τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν ἀπαρτίζει τὴν ὑψηλοτάτην κορυφὴν τοῦ ὄρους Kilimandjaro. Γ. Β.

ρόμβος (ὁ)· σῶμα κυκλοτερὲς στρεφόμενον περὶ τὸν ἄξονα ὡς παίγνιον, κοιν. *σβούρα*· || εἶδος ἰχθύος ἔχοντος σχῆμα ρομβοειδές.

— *[Γεωμετρ.]* *Ρόμβος* καλεῖται τὸ ἁπλοῦν τετράπλευρον, τοῦ ὁποίου αἱ πλευραὶ εἶναι ἴσαι. Ρόμβος π.χ. εἶναι τὸ σχῆμα ΑΒΓΔΑ, ἔχον τὰς πλευράς:

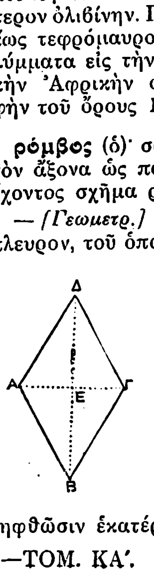

ΑΒ = ΒΓ = ΓΔ = ΔΑ

Ὁ ρόμβος εἶναι παραλληλόγραμμον, ὡς τοιοῦτος δὲ ἔχει τὰς διαγωνίους του ΑΓ καὶ ΒΔ τεμνομένας εἰς τὸ μέσον των Ε. Ἐκτὸς τούτου αἱ διαγώνιοι τοῦ ρόμβου τέμνονται καθέτως· ὅθεν ρόμβος δύναται νὰ κατασκευασθῇ ἐὰν ἐπὶ δύο καθέτως τεμνομένων εὐθειῶν ληφθῶσιν ἑκατέρωθεν τῆς τομῆς Ε εὐθύγραμμα τμήματα ΕΓ = ΕΑ καὶ ΕΔ = ΕΒ καὶ ἑνωθῶσι τὰ ἄκρα Α,Β,Γ καὶ Δ δι' εὐθειῶν. Ν. Γ.

— *['Αρχ.]* Ἄθυρμα τῶν ἀρχαίων, περίπου ἀνάλογον πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν *διάβολον*. Ἦτο μικρὸς ἐλαφρὸς κρίκος ἢ τροχός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον δύο μικραὶ ὀπαὶ εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τοῦ κέντρου καὶ ἐπὶ διαμέτρου κείμεναι. Διὰ τῶν ὀπῶν τούτων διήρχετο νῆμα ἀναλόγου μήκους, συνεχόμενον κατὰ τὰ ἐλεύθερα αὐτοῦ ἄκρα. Ἐκανονίζετο εἶτα ὁ τροχὸς ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ ἢ περὶ τὸ μέσον τοῦ ὅλου μήκους τοῦ νήματος, μεθ' ὃ εἰλίσσετο τὸ νῆμα κατά τινα φοράν, τῶν ἄκρων αὐτοῦ κρατουμένων ἐν σχετικῇ ἐντάσει διὰ τῶν δακτύλων ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Τὸ νῆμα οὕτω ἑλισσόμενον ἐβραχύνετο κατὰ τὸ μῆκος, ὑπεῖκον ὅμως εἰς ἀπομακρυντικὴν δύναμιν, ἀσκουμένην εἰς τὰ ἄκρα του, ἀνειλίσσετο (ξετυλίγετο), ἀναγκάζον οὕτω καὶ τὸν τροχὸν νὰ περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του. Ἡ ἀνελικτικὴ αὕτη τάσις, λόγῳ τῆς φορᾶς, μετετρέπετο εἰς αὐτόματον νέαν περιέλιξιν τοῦ νήματος, ἣν ἐπηκολούθει νέα βράχυνσις αὐτοῦ κ.ο.κ., οὕτως ὥστε δι' ἁπλῆς ἀπομακρύνσεως καὶ προσαγωγῆς τῶν κρατούντων τὰ ἄκρα τοῦ νήματος δακτύλων νὰ ἐπιτυγχάνεται συνεχὴς ἀντιστροφικὴ κίνησις τοῦ τροχοῦ, ἀποδίδουσα σύριγμα ἢ βόμβον ἰδιάζοντα καὶ τέρποντα τὰ παιδία. Τὸ ἄθυρμα ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐξ ἁπλοῦ κρίκου (δαντελωτοῦ ἢ μὴ) ἢ ἐκ πλειόνων διαφόρου διαμέτρου καὶ ὁμοκέντρως συνεχομένων κύκλων. Ὁμωνύμως πρὸς αὐτὸ ἐκαλεῖτο καὶ ἡ *βέμβιξ* (βλ. λ.). Π.Ν.Π.

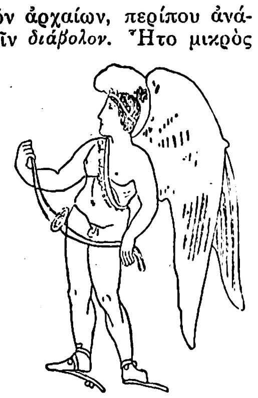
Ἔρως παίζων ρόμβον.
[Κατὰ παράστασιν ἀρχαίου ἀγγείου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.]

— *[Μυθολ.]* Τελετουργικὸν ὄργανον ὁμοῦ μετὰ τοῦ *τυμπάνου*, χρησιμοποιούμενον ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς Κοτυττοῦς. Ἦτο ρόμβος, σφαῖρα, κύλινδρος ἢ πεπλατυσμένον τρίγωνον ἐκ ξύλου, βρόνζου, χρυσοῦ ἢ πολυτίμου λίθου περιστροφικῶς κινούμενον ἐν τῷ ἀέρι καὶ ἀποδίδον ἰδιάζοντα βόμβον. Διὰ τοῦ ὀνόματός του (ἄλλως καὶ *ἴυγξ*, *ρύμβιον*, λατιν. rota, turbo, vertigo, rhombus) ἐδηλοῦτο ὁ μαγικὸς τροχὸς τῶν φαρμακευτριῶν καὶ μάγων τῆς ἀρχαιότητος, περίφημος δὲ κατέστη ἡ κατὰ τὴν περιστροφήν του λεγομένη μαγικὴ ἐπῳδός: «χὼς δινεῖθ' ὅδε ρόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτης, ὥς τῆνος δινοῖτο ποθ' ἁματέρῃσι θύρῃσιν» (=ὡς συστρέφεται παρὰ τῆς Ἀφροδίτης ὁ χαλκοῦς οὗτος ρόμβος, οὕτω εἴθε νὰ συστραφῇ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰς ἡμετέρας θύρας) πρὸς σαγήνευσιν τοῦ δυστρόπου ἐραστοῦ (βλ. καὶ λ. *ἴυγξ*). Π. Ν. Π.

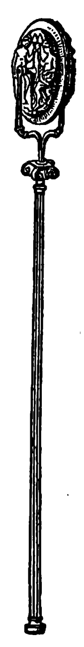
Βρόνζινος τελετουργικὸς ρόμβος
(Μουσεῖον Λούβρου· εὕρημα ἐκ Κορίνθου)

— *[Ναυτ.]* *Ρόμβος* (κοιν. *ροῦμπος*) καλεῖται ἕκαστος τῶν 32 ἀνεμορρόμβων, εἰς οὓς διαιρεῖται τὸ ἀνεμολόγιον τῆς πυξίδος. Ὀνομάζεται δ' οὕτω, διότι σημειοῦται ἐπὶ τοῦ ἀνεμολογίου διὰ μέλανος ρόμβου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς (ΙΣΤ' αἰὼν) καθ' ἣν πρῶτοι οἱ Ὁλλανδοὶ ἐχρησιμοποίησαν τὴν τοιαύτην εὐδιάκριτον εἰς τὸν πηδαλιοῦχον σήμανσιν. Κατ' ἐπέκτασιν καλεῖται ρόμβος ἡ μεταξὺ δύο παρακειμένων ρόμβων γωνία 11°15′. Σ. Ε. Λ.

— **ρόμβος** ***ἱερὸς*** καὶ ***ὀσφυϊκὸς*** *['Ανατομ.]*. Δύο ἀβαθῆ ρομβοειδῆ ἐντυπώματα, σχηματιζόμενα ἐπὶ τοῦ δέρματος τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας τῆς ράχεως, χρήσιμα εἰς τοὺς μαιευτῆρας πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἐγκλίσεως καὶ τῶν διαστάσεων τῆς πυέλου. Ι.Π.

ρόμβος (ὁ) (Rhombus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀνακάνθων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοσιόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πλευρονηκτιδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς μὲ σῶμα λίαν πεπιεσμένον, παρουσιάζον ἑκατέρωθεν σχῆμα ρόμβου, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν. Φέρουσιν ἐπὶ τοῦ ραχιαίου καὶ ἑδραίου πτερυγίου ἀκάνθας ἀνάρθρους καὶ κατὰ τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας ἔχουσι μικρὰν λεπιδοειδῆ ἀπόφυσιν. Γνωστὰ 5—6 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ

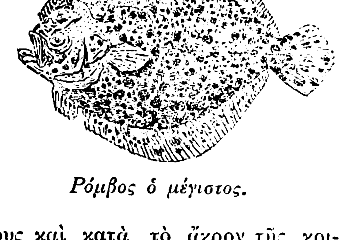
Ρόμβος ὁ μέγιστος.

Digitized by Google

καὶ ἀμερικανικὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *ρόμβος ὁ μέγιστος* (Rhombus maximus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 85 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει σῶμα πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλευρῶν καὶ ὑπὸ μικροτάτων λεπίων κεκαλυμμένον. Ἡ κεφαλή του εἶναι μικροτάτη ὡς καὶ οἱ ὀφθαλμοί του, τὸ στόμα του ἀπολήγει εἰς βραχὺ ρύγχος. Τὸ μοναδικὸν ραχιαῖον πτερύγιον καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ μῆκος τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς οὐρᾶς· εἰς τὴν ἑτέραν πλευρὰν τοῦ σώματος εὑρίσκεται τὸ ἑδραῖον πτερύγιον. Ὁ χρωματισμός του εἶναι καστανὸς ἐπὶ τῆς ράχεως, μὲ μικρὰς ὑπομελανὰς καὶ ὑπολεύκους γραμμώσεις, τὸ δὲ κάτω μέρος τοῦ σώματος εἶναι ὑπόλευκον. Ὁ ρόμβος εἶναι ἀδηφαγώτατος ἰχθὺς καὶ τρέφεται ἐκ μαλακοστράκων, ἰχθύων καὶ σκωλήκων. Ἁλιεύεται διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας του καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἀλλ' ἰδίως κατὰ τὸ φθινόπωρον. Ἐνδιατρίβει κυρίως παρὰ τὰς βραχώδεις ἀκτὰς καὶ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν. Ἁλιεύεται καὶ παρ' ἡμῖν, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *καλκάνι*. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *ρόμβων* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου διαπλάσεως εἰς τὸ Monte Bolca, ὡς καὶ τῆς μειοκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ρομβόσημον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Εἰδικὸν σῆμα, ἐπαιρόμενον εἴτε ὑπὸ τῆς ναυαρχίδος πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀνεμορρόμβου, πρὸς ὃν ἡ ὑπὸ τοῦ στόλου ἀκολουθητέα πλεῦσις, εἴτε παρ' οἱουδήποτε πλοίου τῆς στολοδρομίας πρὸς καταδήλωσιν ὡρισμένης ἀντιστοιχίας, ἥτις λογίζεται πάντοτε ἀπὸ διοπτεύοντος πρὸς τὸ διοπτευόμενον. Σ. Ε. Λ.

ρομβῶνυξ (ὁ) (Rhombonyx) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φυλλοκερατιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους κανθάρων, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἐνδιαιτωμένων καὶ ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν τρεφομένων. Δ. Ν. Π.

ρομβωτός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων σχῆμα ρόμβου, μπακλαβωτός.

ρομεΐτης (ὁ) (Romeit). Ὀρυκτὸν διπλοῦν ἅλας ἐξ ἀντιμονιώδους καὶ ἀντιμονικοῦ ἀσβεστίου $Ca_2 Sd_8 O_8$. Ἔχει χρῶμα κίτρινον μελιτόχρουν ἕως ὑακινθέρυθρον καὶ ἀπαντᾷ εἰς μικρὰς τετραγωνικὰς διπυραμίδας εἰς τὸ S. Marcel ἐν Piemont. Γ. Β.

Ρομέρο (Romero), ***Γιρὸν-Βικέντιος***. Ἱσπανὸς νομικὸς καὶ πολιτικὸς (1835—1900). Δεκαεννεαετὴς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1854, ἔκτοτε δέ, ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ὡς μέλος τοῦ προοδευτικοῦ κόμματος, ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐφυλακίσθη, μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1868, ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, ἐγένετο μέλος τῆς ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ καταστατικοῦ χάρτου ἐπιτροπῆς. Τῷ 1883 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ὁ Ρομέρο θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος ποινικολόγος τῆς Ἱσπανίας. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ «Λεξικὸν τῆς ποινικῆς νομολογίας». Γ. Ι. Β.

Ρομέρου (Romero), ***Σύλβιος***. Βραζιλιανὸς συγγραφεὺς (1851—1914). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ρίο Ἰανέϊρο καὶ ἔγραψεν: «Ἡ σύγχρονος ποίησις», «Ἡ βραζιλιανὴ φιλολογία καὶ ἡ νεωτέρα κριτική», «Περὶ τῆς φυσιοκρατίας ἐν τῇ φιλολογίᾳ», «Λαϊκὰ διηγήματα τῆς Βραζιλίας», «Ναυτικὸν δίκαιον», «Ἱστορία τοῦ ἀρχαίου δικαίου ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Πορτογαλλίᾳ», «Ἡ φιλοσοφία ἐν Βραζιλίᾳ» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Ρομήρι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 447. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

ρόμι (τὸ) (ἀγγλ. rummi). Εἶδος χαρτοπαιγνίου ἀμερικανικῆς προελεύσεως, ἐμφανισθὲν τὸ πρῶτον, ὡς καὶ τὸ ραμί, εἰς τὴν πολιτείαν τοῦ Τεξάς. Εἶναι παραλλαγὴ τοῦ ραμί, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὀνόματός του, ὅπερ εἶναι κοινὸν δι' ἀμφότερα τὰ παιγνίδια (rummi ἢ rum), ἀλλ' ἐνῷ τὸ μὲν ἀπεδόθη ἑλληνιστὶ διὰ τῆς λέξεως *ραμί*, τὸ ἕτερον ἀπεδόθη διὰ τῆς λέξεως *ρόμι*. Τὸ ρόμι ὁμοιάζει πρὸς τὸ *ραμὶ* (βλ. λ.) ὡς πρὸς τοὺς συνδυασμούς, οὓς πρέπει τις νὰ σχηματίσῃ διὰ τῶν παιγνιοχάρτων ὅπως κερδίσῃ, διαφέρει ὅμως οὐσιωδῶς αὐτοῦ κατὰ τὸ ὅτι: 1) παίζεται ὑπὸ τεσσάρων (ἢ τριῶν) παικτῶν καὶ μιᾶς μόνον δέσμης παιγνιοχάρτων· 2) οἱ ἐρυθροῦ χρώματος ἄσσοι (ἄσσοι ραμὶ) δὲν ἔχουν εἰς τὸ ρόμι τὴν ἰσχὺν «τζόκερ»· καὶ 3) ὁ ὑπολογισμὸς τῶν κερδῶν γίνεται κατ' ἐντελῶς διάφορον τρόπον, προσομοιάζοντα μᾶλλον πρὸς τὸν τοῦ *κουνκὰν* (βλ. λ.).

Τὸ ρόμι παίζεται ὡς ἑξῆς: Εἰς τοὺς παίκτας διανέμονται ἀνὰ ἑπτὰ φύλλα, ἡ δὲ ὑπόλοιπος δέσμη κατατίθεται κλειστὴ ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἕκαστος τῶν παικτῶν τοποθετεῖ τὰ φύλλα του κατὰ τὴν σειράν, καθ' ἣν ὑπολογίζει ὅτι, συμπληρῶν αὐτά, «θὰ κάνῃ ρόμι» ἀμέσως, ἤτοι θὰ κατορθώσῃ διὰ τῶν ἑπτὰ φύλλων του νὰ σχηματίσῃ τοὺς ἑξῆς συνδυασμούς: 1) «τέσσαρα ὅμοια» φύλλα (π. χ. τέσσαρες ντάμες ἢ τέσσαρα πεντάρια κ.ο.κ.) καὶ μίαν «τρίτην», ἤτοι σειρὰν ἐκ τριῶν φύλλων τοῦ αὐτοῦ χρώματος (π.χ. φάντη, δέκα καὶ ἐννέα σπαθί, ἢ ἕξ, πέντε καὶ τέσσαρα κοῦπα κ.ο.κ.)· 2) «τρία ὅμοια» φύλλα (π.χ. τρία ὀκτάρια ἢ τρία τεσσάρια κ.ο.κ.) καὶ μίαν «τετάρτην», ἤτοι σειρὰν ἐκ τεσσάρων φύλλων τοῦ αὐτοῦ χρώματος (π. χ. ρήγα, ντάμα, φάντη καὶ δέκα μπαστοῦνι, ἢ ὀκτώ, ἑπτά, ἕξ καὶ πέντε καρρὼ κ.ο.κ.)· καὶ 3) «ἑβδόμην» (δεκαεπτάρι), ἤτοι σειρὰν ἑπτὰ φύλλων τοῦ αὐτοῦ χρώματος (π.χ. φάντη, δέκα, ἐννέα, ὀκτώ, ἑπτά, ἕξ καὶ πέντε σπαθὶ κ.ο.κ.).

Ἀφοῦ ὁ παίκτης τακτοποιήσῃ οὕτω τὰ φύλλα του, τραβᾷ ἀπὸ τὴν κατατεθειμένην ἐπὶ τῆς τραπέζης κλειστὴν δέσμην ἓν φύλλον «κλειστόν», τὸ ὁποῖον τοποθετεῖ εἰς τὰ φύλλα του, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ρίπτει ἐπὶ τῆς τραπέζης «ἀνοιχτὸν» ἕτερον φύλλον, τὸ ὁποῖον κρίνει ὡς ἄχρηστον. Ὁ ἑπόμενος παίκτης, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ προηγουμένου ἀπορριφθὲν φύλλον «τοῦ κάνῃ», τὸ παίρνει καὶ τὸ τοποθετεῖ εἰς τὰ φύλλα του, ἄλλως παίρνει καὶ αὐτὸς «κλειστὸν» φύλλον ἐκ τῆς δέσμης καὶ ἀπορρίπτει ἕτερον, ὅπερ κρίνει ἄχρηστον, οὕτω δὲ συνεχίζεται τὸ παιγνίδιον, μέχρις οὗ εἷς τῶν παικτῶν «κάνῃ ρόμι» ἢ τὰ φύλλα τῆς δέσμης ἐξαντληθοῦν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, ὁ μὲν παίκτης ὁ ὁποῖος ἔκανε ρόμι, ἀναγράφει εἰς τὴν μερίδα του 0 (μηδέν), οἱ δὲ ἕτεροι παῖκται ἀναγράφουν τὸ ποσὸν τὸ προκῦπτον ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν πόντων τῶν ἀνὰ χεῖρας φύλλων των, ὑπολογισμένων τῶν μὲν «γραμμένων» παιγνιοχάρτων (ρήγας, ντάμα καὶ φάντης) ἀνὰ 10, τῶν δὲ ἄλλων μὲ τὴν ἀριθμητικὴν ἀξίαν των (δηλαδὴ ὁ ἄσσος=1, τὸ διπλὸ=2, τὸ τριάρι=3 κ.ο.κ.). Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ὅταν δηλαδὴ ἐξαντληθῇ ἡ δέσμη χωρὶς «νὰ γίνῃ ρόμι», ἅπαντες οἱ παῖκται ἀναγράφουν εἰς τὴν οἰκείαν μερίδα των τὸ ἄθροισμα τῶν πόντων τῶν χαρτιῶν των, ἀφοῦ ὅμως «ἐλαφρώσουν τὰ χαρτιά», καταθέτοντες «ἀνοικτοὺς» ἐπὶ τῆς τραπέζης τοὺς συνδυασμούς, οὓς ἠδυνήθησαν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ σχηματίσουν. Ὅστις δηλαδὴ κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ π. χ. «τρία φύλλα» καὶ μίαν «τρίτην», καταθέτει ἕξ φύλλα καὶ ἀναγράφει τοὺς πόντους μόνον τοῦ ἑνὸς φύλλου ποὺ τοῦ «μένει» ἀνὰ χεῖρας. Ὅστις πάλιν κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ π. χ. μίαν «τετάρτην» ἢ «τέσσαρα ὅμοια» φύλλα, καταθέτει τὰ τέσσαρα φύλλα καὶ ἀναγράφει τὸ ἄθροισμα τῶν πόντων τῶν τριῶν μόνον φύλλων «ποὺ τοῦ μένουν» κ.οὕ.κ. Ἡ κατάθεσις τῶν συνδυασμῶν δύναται νὰ γίνῃ «τμηματικῶς» καὶ διαρκοῦντος τοῦ παιγνιδίου. Μόλις δηλαδὴ εἷς τῶν παικτῶν σχηματίσῃ π. χ. «τρία ὅμοια» φύλλα, δύναται, ἐὰν θέλῃ, νὰ τὰ καταθέσῃ ἀμέσως «ἀνοικτὰ» ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ συνεχίζει τὸ παιγνίδιον μὲ τέσσαρα φύλλα ἀνὰ χεῖρας. Ἢ ἂν σχηματίσῃ μίαν «τρίτην» ἢ μίαν «τετάρτην», τὴν καταθέτει ἀμέσως ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ συνεχίζει παίζων μὲ τὰ ὑπολειπόμενα φύλλα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ κρατῶν φύλλον, τὸ ὁποῖον «ταιριάζει» μὲ τὰ κατατεθέντα «ὅμοια φύλλα» ἢ τὴν κατατεθεῖσαν «σειράν», δύναται νὰ τὸ καταθέσῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐγγὺς τῶν φύλλων, μὲ τὰ ὁποῖα ταιριάζει. Ἐὰν δηλαδή, ἐπὶ παραδείγματι, εἷς τῶν παικτῶν καταθέσῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης τρία «ὀκτάρια», τότε ὁ ἔχων τὸ τέταρτον «ὀκτάρι» δύναται νὰ τὸ καταθέσῃ εἰς τὰ ἄλλα τρία. Ἐὰν πάλιν εἷς τῶν παικτῶν καταθέσῃ π. χ. μίαν τρίτην ἀπὸ τὸ «δέκα, ἐννιὰ καὶ ὀκτὼ» σπαθί, τότε ὁ ἔχων τὸν φάντη σπαθὶ δύναται νὰ τὸν καταθέσῃ μετὰ τὸ «δεκάρι», ὅπως καὶ ὁ ἔχων τὸ ἑπτὰ σπαθὶ δύναται νὰ τὸ καταθέσῃ ἐγγὺς τοῦ ὀκτὼ σπαθί. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, δύναται «νὰ γίνῃ ρόμι» καὶ χωρὶς ὁ παίκτης νὰ κρατῇ εἰς χεῖρας τοὺς ἄνω περιγραφέντας βασικοὺς συνδυασμούς, καθόσον δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν ἑπτὰ φύλλων του διὰ τῆς συμπληρώσεως τῶν συνδυασμῶν τῶν ἄλλων παικτῶν. Ἐὰν δηλαδὴ εἷς τῶν παικτῶν κρατῇ δύο συνδυασμοὺς ἐκ τριῶν φύλλων, δύναται νὰ «κάνῃ ρόμι», ἐὰν τὸ ἕβδομον φύλλον του συμπληρώνῃ συνδυασμὸν κατατεθειμένον ἤδη ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑπ' ἄλλου παίκτου.

Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν κερδῶν γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει ἀφ' ἑνὸς τοῦ συνόλου τῶν πόντων καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν «ρόμι» ποὺ ἔχουν γίνει. Συνήθως ἕκαστον παιγνίδιον παίζεται εἰς πέντε «παρτίδας». Τὸ παιγνίδιον κερδίζει ὁ παίκτης, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς πέντε αὐτὰς παρτίδας ἔχασε τοὺς ὀλιγωτέρους πόντους, ἀφαιρεῖται ὅμως ἐκ τῶν κερδῶν του ἡ ἀξία τῶν «ρόμι» ποὺ ἔχουν ἐπιτύχει οἱ παῖκται. Συνήθως τὸ κέρδος τοῦ ἔχοντος τοὺς ὀλιγωτέρους πόντους διατιμᾶται εἰς τὸ τριπλάσιον τοῦ σχηματίζοντος ρόμι. Οὕτω ὁ κερδίζων τὸ παιγνίδιον εἰσπράττει 3 μονάδας ἐξ ἑκάστου παίκτου διὰ τὸ παιγνίδιον καὶ πληρώνει 1 μονάδα εἰς τὸν παίκτην, ὁ ὁποῖος «ἔχει κάνει ρόμι». —Ω.

ρόμια (τά)· συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν γύφτων τῆς Ἠπείρου, προελθοῦσα ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀτσιγγάνων.

Ρομιγὺ-*σὺρ-Σὲν* (Romilly-sur-Seine) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὤμπ, παρὰ τὸν ποταμὸν Σηκουάναν, βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Τρουά. σιδηροδρομικὸς κόμβος τῆς γραμμῆς Τρουὰ—Παρισίων. Κάτ. 9 930 Ἔχει ὀρυχεῖα τύρφης, βιομηχανίαν πλεκτῶν εἰδῶν, ὑφαντουργίαν κτλ. Κ. Β. Λ.

Ρομιὲ (Romier), ***Λουκιανός***. Γάλλος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1885 Ἐχρημάτισε πολιτικὸς ἀρχισυντάκτης εἰς τὴν «Βιομηχανικὴν Ἐφημερίδα» καὶ τὸ «Φιγκαρώ». Ἔγραψε: «Τὰ πολιτικὰ αἴτια τῶν θρησκευτικῶν πολέμων» (1913—1914, τόμ. 2), «Τὸ βασίλειον τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων» (1922), «Ὁ πληγωμένος» μυθιστόρημα (1926), «Τίς θὰ κυριαρχήσῃ· ἡ Εὐρώπη ἢ ἡ Ἀμερική;» (1927), «Ἑρμηνεία τῆς ἐποχῆς μας» (1924), «Ἔθνος καὶ πολιτισμὸς» (1926). Γ. Ι. Β.

Ρομίντε (Rominte) *[Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Πίσσα ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ Πηγάζει ἐν Πολωνίᾳ, ἔνθα ὀνομάζεται *Μπλεντζιάνκα*, παρὰ τὰ σύνορα, καὶ χύνεται μετὰ ροῦν 80 χλμ. εἰς τὸν Πίσσα, παρὰ τὴν πόλιν Γκούμπιννεν. Παρὰ τὸν Ρομίντε ἐγένετο μάχη (13—16 Νοεμβρίου 1914) μεταξὺ τῆς 10ης ρωσικῆς στρατιᾶς καὶ τῆς 8ης γερμανικῆς, ἥτις ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Μαζουριανῶν λιμνῶν. Κ. Β. Λ.

Ρόμνεϋ (Romney), ***Γεώργιος***. Ἄγγλος ζωγράφος (1734—1802). Μετὰ τοῦ Ρέϋννολτς καὶ τοῦ Γκαίνσμπορω ἀποτελεῖ τὴν τριάδα τῶν διασημοτέρων Ἄγγλων προσωπογράφων. Κατέλιπε πληθὺν προσωπογραφιῶν, ἐν αἷς ἡ χάρις καὶ ἡ ἀριστοκρατικότης τῆς ἐκφράσεως ἁμιλλῶνται πρὸς τὴν ἁβρότητα τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τὴν ψυχογραφικὴν δύναμιν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ λαίδη Ἅμιλτων ὡς Βακχίς», «Ἡ κυρία Currie», «Γουλιέλμος Πὶττ ὁ νεώτερος», «Ριχάρδος Κούμβερλαντ», «Ἡ κυρία Robinson» (Λονδῖνον), «Ὁ σὲρ Στάνλεϋ» (μουσεῖον Λούβρου). Ι. Μ. Π.

Ρόμνυ (οὐκραν. *Ρομὲν*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ρόμνα πρὸς τὸν Σούλα. Κάτ. 22.500. Ἔχει ἐργοστάσια καπνοῦ καὶ ἀτμομύλους. Γ. Ι. Β.

Ρομορταντὲν (Romorantin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Λουὰρ-ὲ-Σέρ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κάτ. 7 754. Ἔχει ρωμανικὸν ναὸν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, παλαιὸν ἀνάκτορον τοῦ ΙΣΤ', βιομηχανίαν μαλλίνων εἰδῶν, ἐλαίου, δερμάτων κτλ. Ἐνταῦθα ἐξεδόθη τῷ 1560, κατ' εἰσήγησιν τοῦ Μιχαὴλ Λ' Ὀπιτάλ, τὸ περὶ ἀνεξ θρησκείας «Διάταγμα τοῦ Ρομοραντὲν» τὸ ὁποῖον ἠμπόδισε τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ ἐπαρχία Ρομοραντὲν ἔχει 64.360 κατοίκους. Κ. Β. Λ.

Ρομουάλδος, ***ἅγιος***. Ἐν Ραβέννῃ γεννηθεὶς τῷ 907, περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν καὶ ἐπὶ 3 ἔτη ἔζησε μετὰ τοῦ ἀσκητοῦ ἁγίου Μαρίνου εἰς τὰ πέριξ τῆς Βενετίας. Καταλιπὼν τὸ ἀσκητήριον περιήρχετο τὴν Ἰταλίαν καὶ ἵδρυε μοναστήρια, ὧν τὸ σπουδαιότατον ἐγένετο τὸ ἐπὶ τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων, οὗτινος οἱ μοναχοὶ ἀπετέλεσαν τὸ τάγμα τῶν Καμάλντολι (Camaldoli, Camaldules), τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πολλοὺς ἐπιφανεῖς λειτουργούς, ἐν οἷς καὶ τὸν πάπαν Γρηγόριον τὸν ΙΣΤ' (1831—1846). Ὁ Ρομουάλδος ἀπέθανε τῷ 1024 ἐν ἡλικίᾳ 117 ἐτῶν καὶ ὑπὸ τοῦ πάπου Κλήμεντος τοῦ Η' (1592—1605) ἀνεγράφη ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς 7 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Ρομπὰ ἐλ Χαλὶ *[Γεωγρ.]*. Ἔρημος τῆς Ν. Ἀραβίας (βλ. λ. *Ντάνα*).

Ρομπάτες *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μερόπη* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου.

Ρόμπεκ (Robeck), ***Ἰωάννης ντὲ —***. Ἄγγλος ναύαρχος (βλ. λ. *Ἰωάννης* Ντὲ-Ρομπέκ).

Ρομπέκκι-Μπρινκέττι (Robecchi-Brinchetti), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ἐξερευνητὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1855. Ἐσπούδασε τὴν μηχανικὴν καὶ κατόπιν, ἐπιδοθεὶς εἰς διάφορα ἐξερευνητικὰ ταξίδια, διέτρεξε τὴν Εὐρώπην ἐπὶ ποδηλάτου ἀπὸ Πετρουπόλεως, διὰ Βερολίνου, Καρλσρούης καὶ Παρισίων μέχρι Ρώμης καὶ τῷ 1885 ἐξηρεύνησε τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἀβησσυνίαν, τῷ δὲ 1890 τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς ἐπὶ μήκους 1000 χλμ. Πρῶτος αὐτὸς ἐξηρεύνησε, τῷ 1891, ἐπὶ ἀποστολῇ τῆς Ἰταλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας, ὁλόκληρον τὴν Σομαλίαν. Βραδύτερον ἐξηρεύνησε καὶ πολλὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς, τῶν Ἰνδιῶν, τὴν Τύνιδα, τὴν Τριπολίτιδα καὶ τὰς γερμανικὰς καὶ ἀγγλικὰς ἀποικίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ἔγραψε πλῆθος ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῆς διαλέκτου τῶν Σινουὰ» (1889), «Διὰ μέσου τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου» (1889), «Λεξιλόγια, τῶν Χαράρι, τῶν Σομαλὶ καὶ τῶν Γκάλλα» (1891), «Ἡ πρώτη διαδρομὴ τῆς Σομαλίας» (1893), «Μπεναντὶρ» (1904), κτλ. Μ.Δ.Β.

Digitized by Google

«Ρουπὲν καὶ Μαριὸν» (Jeu de Robin et de Marion). Μία ἐκ τῶν παλαιοτέρων μουσικῶν κωμῳδιῶν τῶν περιελθουσῶν μέχρις ἡμῶν. Ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀδὰμ τῆς Ἅλλης μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1283—1285 καὶ ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος τῶν *ποιμενικῶν*. Ἡ μουσικὴ τοῦ ἔργου διεσώθη εἰς δύο χειρόγραφα καὶ περιλαμβάνει τριάκοντα δύο τεμάχια, μὴ συντεθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀδὰμ τῆς Ἅλλης. Τὰ τεμάχια ταῦτα, ἅτινα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονῳδίαι καὶ χορῳδίαι λαϊκοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ χορευτικοῦ χαρακτῆρος, συνελέγησαν μεταξὺ τῶν δημοφιλεστέρων μελῳδιῶν τῆς ἐποχῆς καὶ διεσκευάσθησαν κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ποιήματος. Γ. Σ.

Ρομπὲν (Robin), ***Ἐδουάρδος-Κάρολος-Ἀλβέρτος*** Γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Dijon τῷ 1847. Καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῇ σχολῇ Παρισίων καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς (1887), διετέλεσεν ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων (1872), πρόεδρος τοῦ γενικοῦ συνδικάτου τῶν ἰατρῶν τῶν ἰαματικῶν πηγῶν καὶ σανατορίων τῆς Γαλλίας, πρόεδρος τῆς ἑταιρείας θεραπευτικῆς (1901), διευθυντὴς τοῦ «Γενικοῦ δελτίου θεραπευτικῆς» κλπ. Ἔλαβε τὸ βραβεῖον Lacage διὰ τὸ σύγγραμμά του «Κλινικὰ καὶ θεραπευτικὰ μαθήματα» (1886) καὶ δὶς τὸ βραβεῖον Monthyon. Αἱ ἐργασίαι του στρέφονται περὶ τὴν χημικὴν βιολογίαν καὶ τὴν κλινικήν, σπουδαιότεραι δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι: «L'urine ammoniacale et la fièvre urineuse» (Παρίσιοι 1876), «La fièvre typhoide» (1887), «Des troubles oculaires dans les maladies de l'encéphale» (1880), «L'urée et le cancer» (1884), «Traité de thérapeutique» (1890), κλπ. Ο. Ρ.

— **Ρομπὲν** (Robin), ***Κάρολος-Φίλιππος***. Γάλλος βιολόγος καὶ ἱστολόγος (1821—1885). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1845 καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τῷ 1847. Τῷ 1862 ἀνέλαβε τὴν καθηγεσίαν τῆς νεοϊδρυθείσης πανεπιστημιακῆς ἕδρας ἱστολογίας. Τῷ 1858 ἐξελέγη μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῷ 1866 τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σταδίου του, θεωρούμενος ὑλιστὴς καὶ ἄθεος, ἐπολεμήθη λυσσωδῶς ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τῶν κληρικοφρόνων. Ἠσχολήθη μὲ διάφορα καὶ λίαν ἐνδιαφέροντα θέματα τῆς φυσιολογίας καὶ συνέγραψε μέγαν ἀριθμὸν ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν. Ἐπολέμησε τὴν κυτταρικὴν θεωρίαν τοῦ Schwann καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Remak, Valentin, Reichert κλ., πρεσβευόντων ὅτι ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν κυττάρων γίνεται μόνον δι' ἐκφύσεως (bourgeonnement) ἢ μελισμοῦ (segmentation), ἄνευ αὐτομάτου γενέσεως ἢ γεννήσεως καθ' αἱρετὴν ἕλξιν ἐν τῷ βλαστήματι. Ἐπρέσβευεν ὅτι νέα κύτταρα ὅμοια ἢ μὴ τοῖς προηγουμένοις (cellules mères) δύνανται νὰ γεννηθῶσιν ἐν ζῶντί τινι βλαστήματι, ἔχοντι κυτταρώδη ἀρχὴν καὶ ὄντι ἐν καταστάσει ἀδιαλείπτου μοριακῆς ἀνακαινίσεως. Αἱ σπουδαιότεραι ἐργασίαι του εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: «Mem. sur l'existence d'un oeuf ou ovule chez les mâles comme chez les femelles» (1848), «Observation sur le développement de la substance et du tissu des os», «Histoire naturelle des végéteaux parasites, qui croissent sur l'homme et les animaux vivants» (1853), «Anatomie et physiologie cellulaire ou des cellules animales et végétales» (1873), «Mem. sur le développement embryogénique des hirudinées» (1874), «Ἀνατομικὴ καὶ φυσιολογικὴ χημεία» (1853), «Στοιχεῖα φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κυριωτέρων σπονδυλωτῶν» (1856), «Μικροσκοπικὴ ἀνατομικὴ» (1868) κτλ. Ο. Ρ.

— **Ρομπὲν** (Robin), ***Λέων***. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἔγραψε τὰς ἑξῆς μελέτας ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας: «Περὶ τῆς ἀριστοτελείου ἐννοίας τοῦ αἰτιατοῦ» (1909), «Τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἡ περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτους γνῶσις ἡμῶν» (1911), «Ὁ Πλάτων καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐπιστήμη» (1913), «Ἡ πλατωνικὴ θεωρία περὶ ἀριθμῶν καὶ ἰδεῶν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη» (1908) «Ἡ πλατωνικὴ θεωρία περὶ ἔρωτος» (1908), «Ἡ θέσις τῆς φυσικῆς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Πλάτωνος» (1918) κτλ. Γ. Ι. Β.

ρομπεναούσιος *ἐποχὴ [Προϊστ.]* Ἐκ τοῦ ὀνόματος Robenhausen, τῆς ἐν μέρει ἀποξηρανθείσης λίμνης Pfäffikon τῆς Ἑλβετίας, ὅπου ἀνεκαλύφθη πασσαλόκτιστος οἰκισμὸς προϊστορικός, ὁ G. Mortillet ὠνόμασεν (1872) ὁλόκληρον ἀρχικῶς τὴν νεολιθικὴν περίοδον. Ὁ Salmon εἶτα (1886) ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν μετὰ τὴν πρωτονεολιθικὴν βαθμῖδα, κυρίαν νεολιθικὴν περίοδον τῶν πασσαλοκτίστων οἰκήσεων, καθ' ἣν ἡ λείανσις τοῦ λίθου ἔλαβε τὴν μείζονα ἀνάπτυξιν, μετὰ τὴν πρόδρομον βαθμῖδα, τὴν Ταρντενουάσιον ἐποχήν. Ἀπειρία ἐργαλείων καὶ ὅπλων καὶ ἄλλων εὑρημάτων μᾶς παρέσχε πληροφορίας περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐποχῆς.

Ὁ πασσαλόκτιστος οἰκισμὸς τοῦ Robenhausen, περίφημος ἐν τῇ προϊστορίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἔκειτο μεταξὺ τῆς σημερινῆς ὄχθης καὶ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου. Ἡ θέσις χωρίζεται σήμερον τῆς λίμνης διὰ ὑψώματος ρωμαϊκοῦ (Himerich). Ἡ οἴκησις εἶχεν ἔκτασιν 10.000 τ.μ. καὶ ἀπεῖχε τῆς τότε ἀκτῆς περὶ τὰ 1000 μ., συνδεομένη διὰ γεφύρας.

Ἐξηρευνήθη ἀπὸ τοῦ 1857 ἤδη ὑπὸ τοῦ Messikomer. Τὰ ὑπολείμματα εὕρηνται εἰς τρία ἀλλεπάλληλα στρώματα, χωριζόμενα σαφῶς διὰ νεκροῦ στρώματος, καὶ αἱ μὲν κατώτεραι οἰκήσεις κατεστράφησαν διὰ τοῦ πυρός, ὅπως συνήθως συμβαίνει εἰς τὰς πασσαλοκτίστους ταύτας οἰκήσεις, ἡ δὲ ἀνωτέρα ἐγκατελείφθη. Καὶ τὰ τρία χωρία ἔχουν νεολιθικὸν χαρακτῆρα. Ἴχνη χαλκοῦ εὕρηνται ὅμως ἀπὸ τοῦ μέσου ἤδη. Εὑρέθησαν εἰς καλὴν κατάστασιν ὑφάσματα, νήματα, δίκτυα, ξύλινα μαχαίρια, κοχλιάρια, πινάκια, τόξα κλπ., λίθινα ἀντικείμενα καὶ ἀξῖναι, ἀγγεῖα, ὀστᾶ ζῴων καὶ δὴ οἰκιδίων (βοῦς, πρόβατον αἴξ), καὶ ἄφθονα εἴδη τροφῶν. Σήμερον ἡ ρομπεναούσιος ἐποχὴ θεωρεῖται ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν νεολιθική, πολλοὶ δὲ διαιροῦν τὸ νεολιθικὸν εἰς προρομπεναούσιον καὶ ρομπεναούσιον, εἰς ἃ κατατάσσουν διαφόρους σταθμοὺς (Pirontet κλπ.). Ι. Γ. Κ.

Ρομπὲρ (Robert). Γάλλος περιηγητής, ἀκμάσας ἀρχομένου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐν ἔτει 1714 ἐδημοσίευσεν ἐν Rouen τὸ ἔργον «Voyage dans le Levant». Δ. Π. Π.

— **Ρομπὲρ** (Robert), ***Αἰμίλιος***. Γάλλος καλλιτέχνης σιδηρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἀφοῦ ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῶν Παρισίων καὶ εἰργάσθη εἰς πολλὰ σιδηρουργεῖα, ἐγκατεστάθη εἰς Μπατινιόλ, ὅπου ἵδρυσε μέγα ἐργοστάσιον καλλιτεχνικῶν ἔργων σιδηρουργίας, καταστὰν ὀνομαστὸν εἰς τὸ εἶδός του. Ὁ Ρομπὲρ διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν κατασκευὴν θυρῶν, κιγκλιδωμάτων, παραθύρων καὶ διαφόρων κοσμημάτων ἐκ κατειργασμένου σιδήρου. Μεταξὺ τούτων εἶναι αἱ θύραι τοῦ μουσείου τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν τῶν Παρισίων, τὰ διάφορα μεταλλοτεχνικὰ κοσμήματα τοῦ Καζινὸ τοῦ Βισὺ καὶ ἄλλα. Μ. Δ. Β.

— **Ρομπὲρ** (Robert), ***Ἀντρέ***. Γάλλος συγγραφεύς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Νερσιὰ* Ἀνδρέας (βλ.λ.).

— **Ρομπὲρ** (Robert), ***Ἐρρῖκος***. Γάλλος ὡρολογοποιὸς (1795—1856). Προέβη εἰς μεγάλας τελειοποιήσεις τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ὡρολογίων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐβραβεύθη πολλάκις εἰς διαφόρους ἐκθέσεις. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν κατασκευὴν ναυτικῶν ὡρολογίων, κατεσκεύασε δὲ καὶ ὄργανα διὰ τὴν μελέτην τῶν οὐρανίων φαινομένων καὶ τῆς κοσμογραφίας. Συνέγραψεν ὡσαύτως πολλὰ ἔργα σχετικὰ μὲ τὴν εἰδικότητά του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Μελέται ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων τῆς ὡρολογοποιίας», «Περιγραφὴ νέου ναυτικοῦ ὡρολογίου», «Περιγραφὴ καὶ χρῆσις νέων ὀργάνων κατασκευασθέντων πρὸς διευκόλυνσιν τῆς μελέτης τῶν κυριωτέρων οὐρανίων φαινομένων» κλπ. Μ. Δ. Β.

— **Ρομπὲρ** (Robert), ***Ἐρρῖκος***, ἀποκαλούμενος συνήθως *Ἀνρὺ-Ρομπέρ*. Γάλλος νομομαθὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1863. Διατελεῖ δικηγόρος ἐν Παρισίοις ἀπὸ τοῦ 1885, διακριθεὶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν μεγάλην του εὐγλωττίαν καὶ τὴν βαθεῖαν νομικήν του μόρφωσιν καὶ ἀποκτήσας φήμην δεινοῦ συνηγόρου εἰς πλείστας μεγάλας δίκας, καθ' ἃς κατώρθωσε νὰ ἀθωώσῃ τοὺς πλείστους τῶν πελατῶν του. Τῷ 1924 ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Ρομπὲρ εἶναι καὶ διακεκριμένος νομικὸς συγγραφεύς, γράψας μεταξὺ ἄλλων: «Ὁ δικηγόρος», ψυχολογικὴ μελέτη τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ «Αἱ μεγάλαι δίκαι τῆς ἱστορίας» (1923—1924). Μ. Δ. Β.

— **Ρομπὲρ** (Robert), ***Καῖσαρ-Ἀλφόνσος***. Γάλλος χειρουργὸς (1801—1862). Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς νέας ἀνατομικῆς ἑταιρείας. Τῷ 1856 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς εἰς τὴν σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς χειρουργικῆς ἑταιρείας καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ἔγραψεν: «Examen des méthodes de traitement sur les fractures du col du femur» (Paris 1832), «Des anévrismes de la région susclaviculaire» (Paris 1842), «Des affections granuleuses, ulcéreuses et carcinomateuses du col de l'utérus» (Paris 1848), «Des vices congénitaux de conformations des articulations» (Paris 1851) κτλ. Ο. Ρ.

— **Ρομπὲρ** (Robert), ***Κάρολος-Φρειδερῖκος***. Γάλλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1827—1899). Διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ἠσχολήθη κυρίως εἰς διάφορα κοινωνιολογικὰ ζητήματα καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, ἱδρύσας τὸν «Σύνδεσμον πρὸς συμμετοχὴν τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ κέρδη τῶν ἐργοδοτῶν» καὶ προσδώσας μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν συνεταιριστικὴν κίνησιν. Συνειργάσθη ἐπίσης μετὰ τοῦ Σαμπρὲν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐργατικοῦ μουσείου τῶν Παρισίων. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του εἶναι: «Περὶ τῆς ἀμαθείας τοῦ ἐργατικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας καὶ περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα τείνουν εἰς τὴν διαιώνισιν αὐτῆς» (1863), «Ἡ πρόληψις τῶν ἀπεργιῶν διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη» (1870), «Ἡ διανομὴ τῶν καρπῶν τῆς ἐργασίας» (1874), «Σχολεῖα ἢ φυλακαί» (1874), «Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ κέρδη τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργίας» (1892) κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Ρομπὲρ** (Robert), ***Λουδοβῖκος-Λεοπόλδος***. Γάλλος ζωγράφος (1794—1835). Διέτριψεν ἐπὶ πολὺ ἐν Ἰταλίᾳ, τῆς ὁποίας τὸν καθημερινὸν λαϊκὸν βίον ἀπέδωκεν εἰς μακρὰν σειρὰν χαρακτηριστικῶν πινάκων μὲ πολὺ χρῶμα καὶ πολλὴν ζωηρότητα ἐκφράσεως. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἀναχώρησις τῶν ἁλιέων τῆς Ἀδριατικῆς» (ἐν Ρώμῃ) καὶ «Τὸ προσκύνημα τῆς Παναγίας» (Λοῦβρον, Παρίσιοι). Ι. Μ. Π.

— **Ρομπέρ**, ***Οὐμβέρτος***. Γάλλος ζωγράφος (1733—1808). Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς τοπιογράφος. Ἡ τεχνοτροπία του διακρίνεται διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τῆς ἀποδόσεως. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ γέφυρα τοῦ Γάρ», «Ἡ τετράγωνος οἰκία τῆς Νίμ», «Ἄποψις τοῦ Κολοσσαίου τῆς Ρώμης». Ι. Μ. Π.

— **Ρομπὲρ** (Robert), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος φιλέλλην, πρώην ἀξιωματικὸς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1821, κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων. Κατελθόντος καὶ τοῦ συνταγματάρχου Καρόλου Φαβιέρου, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τάγματος τοῦ ὑπ' ἐκείνου καταρτισθέντος τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπολέμησε γενναίως ἐν τῇ αἱματηρᾷ μάχῃ τοῦ Χαϊδαρίου (5, 6 καὶ 8 Αὐγούστου 1826) τραυματισθεὶς βαρέως εἰς τὴν κεφαλήν. Θεραπευθεὶς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν τροφοδότησιν τῆς φρουρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ τοῦ Φαβιέρου τῇ 1 Δεκεμβρίου 1826, διασχίσας τὸ ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν τουρκικὸν στρατόπεδον νύκτωρ. Ἀλλ' ὀβὶς ριφθεῖσα ἀπέκοψε καὶ τοὺς δύο πόδας αὐτοῦ. Ἀποκομισθεὶς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὑπὸ τεσσάρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς Ἀλέξανδρος Μολιέρος, πιστὸς φίλος τοῦ Φαβιέρου, ἐξέπνευσε μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἐν μέσῳ φρικαλέων πόνων (5 Δεκεμβρίου). Τ. Ε. Ε.

Ρόμπερβαλ (Roberval), ***Ζίλ***. Γάλλος μαθηματικὸς (1602—1675). Ἐκ τῶν ἐργασιῶν του φέρει τὸ ὄνομά του ἡ μέθοδος κατασκευῆς τῆς ἐφαπτομένης εἰς οἱονδήποτε σημεῖον καμπύλης. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ἡ δοθεῖσα καμπύλη θεωρεῖται ὡς τροχιὰ κινητοῦ τινος σημείου καὶ ἐπιζητεῖται ν' ἀναλυθῇ ἡ ταχύτης αὐτοῦ εἰς δύο ἄλλας γνωστὰς ταχύτητας (κατ' ἔντασιν καὶ διεύθυνσιν)· ἡ συνισταμένη τῶν ταχυτήτων τούτων εἶναι ἡ ἐφαπτομένη τῆς καμπύλης. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ γενικῶς ἐπὶ πάσης καμπύλης, ἀλλ' εἴς τινα εἴδη μόνον τούτων. Ἐν τούτοις ἐγένετο χρῆσις ταύτης, κατ' ἀνάγκην, πρὸ τῆς ἐπινοήσεως τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ, ὅστις ἔλυσε γενικῶς τὸ ζήτημα τῆς κατασκευῆς τῆς ἐφαπτομένης. Ὁ Ρόμπερβαλ ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν μηχανικὴν καὶ τὴν φυσικήν. Ν. Γ.

—**Ρόμπερβαλ**, ***ζυγὸς τοῦ*** — *[Φυσ.]* βλ. λ. *ζυγὸς* (τ. ΙΒ' σ. 79 β').

Ρόμπεργκ (Romberg), ***Ἀνδρέας-Ἰάκωβος***. Διακεκριμένος Γερμανὸς συνθέτης καὶ βιολιστὴς (1767—1821). Μόλις δεκαοκταετὴς ἦρε θριάμβους ἐν Παρισίοις, ἔνθα διωρίσθη κορυφαῖος βιολιστὴς τῶν «Θρησκευτικῶν συναυλιῶν». Ὁ Ρόμπεργκ ἦτο γονιμώτατος συνθέτης, γράψας 8 μελοδράματα, ἐξ ὧν ἐπέτυχον κατ' ἐξοχὴν τά: «Scipio» καὶ «Die Ruinen von Paluzzi». Ἐξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ἔργων του κατέχουσιν αἱ συνθέσεις διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν, ἐξ ὧν τὸ «Τραγούδι τῆς καμπάνας» (ἐπὶ στίχων τοῦ Σίλλερ) παραμένει μέχρις σήμερον τὸ δημοφιλέστερον καὶ τὸ μόνον ἐπιζῆσαν. Συνέθεσεν ὡσαύτως: «Te Deum», «Dixit Dominus», «Psalmodie», μίαν λειτουργίαν, 10 συμφωνίας, 23 κοντσέρτα διὰ βιολίον, 33 κουαρτέττα, 3 κουϊντέττα, 3 σονάτας διὰ βιολίον κ. ἄ. Γ. Σ.

— **Ρόμπεργκ** (Romberg), ***Βερνάρδος***. Γερμανὸς δεξιοτέχνης τοῦ βιολοντσέλλου (1767—1841). Κατόπιν μεγάλων θριάμβων ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Παρισίοις, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ βιολοντσέλλου ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς τελευταίας πόλεως, εἶτα δὲ (1805) κορυφαῖος βιολιστὴς τῆς πρωσσικῆς αὐλῆς. Συνέθεσεν 9 κοντσέρτα διὰ βιολοντσέλλον, 3 κοντσερτίνα, 3 μελοδράματα, μουσικὴν σκηνῆς κλπ. Γ. Σ.

— **Ρόμπεργκ** (Romberg), ***Μαυρίκιος-Ἐρρῖκος***. Διάσημος Γερμανὸς κλινικὸς καὶ νευροπαθολόγος (1795—1873). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς εἰδικῆς παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς (1845) καὶ μυστικοσύμβουλος (1851) καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἐρευνητῶν τῆς ἰατρικῆς καὶ ἱδρυτῶν τῆς παθολογικῆς φυσιολογίας καὶ νευρολογίας. Τὸ διάσημον δίτομον σύγγραμμά του «Νόσος τῶν νεύρων τοῦ ἀνθρώπου» (1840—1857), ὡς καὶ τὸ ἕτερον «Παθολογία καὶ θεραπευτικὴ τῶν αἰσθητικῶν καὶ τῶν κινητικῶν νευρώσεων» παρέμειναν κλασσικά. Ἡ ἀξία τοῦ κλινικοῦ τούτου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἀφ' ἑνὸς τὰ γνωστὰ ζητήματα τῆς νευροπαθολογίας τὰ κατέστησεν ἔγκυρα εἰς εὐρεῖαν κλίμακα καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι τὸ διάχυτον καὶ ἐν ἀταξίᾳ ὑλικὸν τὸ κατέταξεν οὕτω

Digitized by Google

καλῶς, ὥστε νὰ καταστῇ σαφὴς ὁ καθορισμὸς τῶν διαφόρων ὁμοταξιῶν τῶν νευρικῶν νόσων. Μεταξὺ ἄλλων περιέγραψε καὶ τὴν κλινικὴν εἰκόνα τῆς νωτιάδος φθίσεως. Ἐκ τῶν ἄλλων πραγματειῶν του σπουδαιότερον εἶναι: «Neuralgiae nervi quinti specimen» (1840), «Commentationes quaedam de cerebri haemorrhagia» (1830), «De paralysi respiratoria» (1845) κλπ. Ἡ *νόσος τοῦ Ρόμπεργκ*, ἀποτελεῖ τροφονεύρωσιν ἢ ἡμιατροφίαν τοῦ προσώπου. Τὸ *σημεῖον Ρόμπεργκ* ἀποτελεῖ νευρολογικὴν συνδρομὴν παρατηρουμένην εἰς τὴν νωτιάδα φθίσιν καὶ τὰς παθήσεις τοῦ λαβυρίνθου, καθ᾽ ἣν ὁ πάσχων ἐν ὀρθίᾳ στάσει ἔχει κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πόδας, ἀδυνατεῖ νὰ κρατήσῃ τὴν ἰσορροπίαν του καὶ ταλαντευόμενος κινδυνεύει νὰ πέσῃ. Ο. Ρ.

Ρόμπερς (Robbers), ***Ἕρμαννος***. Ὁλλανδὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ρόττερνταμ τῷ 1868. Συνέγραψε ψυχολογικὰ μυθιστορήματα, διακρινόμενα διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος, καὶ διηγήματα, ἐν οἷς εἰκονίζεται ἡ ζωὴ τῆς ὁλλανδικῆς κοινωνίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων μυθιστορημάτων του εἶναι: «Ἡ ἱστορία τοῦ Βερνάρδου Μπὰντ» (1897), «Κατὰ τὴν μνηστείαν τῆς Ἄννας ντὲ Μπόογ» (1901). Κ. Β. Λ.

Ρόμπερσον (Roberson). Ἀμερικανὸς ἱεραπόστολος ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀμερικῇ φιλελληνικοῦ κομιτάτου ἀποσταλέντων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, οἵτινες ἐκόμισαν ἐξ Ἀμερικῆς εἴδη ἱματισμοῦ, ἐξετύπωσαν δὲ καὶ ἐν Μελίτῃ πλεῖστα διδακτικὰ βιβλία χάριν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Τ. Ε. Ε.

Ρόμπερτ (Robert), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος (1850—1922). Ἠσχολήθη κυρίως περὶ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἑρμηνευτικὴν τῶν μύθων καὶ ἱστορικῶν γεγονότων τῆς Ἑλλάδος. Συνέγραψε σχετικῶς πολλὰ ἔργα καὶ ἐδημοσίευσεν ἀρκετὰς πραγματείας ἐν διαφόροις ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς καὶ ἰδίως ἐν Philolog. Untersuchungen». Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων τοῦ Ρόμπερτ εἶναι: «Homerische Pecher», «Bild und Lied. Archäologische Beiträge zur Geschichte der griech. Heldensage», «Die griechische Heldensage», «Archäologische Hermeneutik. Anleitung zur Deutung klassischer Bildwerke», «Archäologische Maerchen aus alter und neuer Zeit», «Die Marathonschlacht in der Poikile und weiteres über Polygnot», «Die Masken der neueren attischen Komoedie», «Der neue Menander», «Der aufgand zur Akropolis». Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας κατ᾽ ἀρχὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης καὶ βραδύτερον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. Β. Δ. Θ.

Ρομπέρτι (Roberti), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1719—1786). Ἔγραψε ποιήματα καὶ διάφορα δοκίμια ἐπὶ ἀκαδημαϊκῶν θεμάτων, διακριθεὶς ἰδίως διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1830—1831 εἰς 19 τόμους. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι αἱ ποιητικαὶ συλλογαί: «Τὰ μαργαριτάρια» (1756), «Ἡ ἁρμονία» (1762), «Ἐνδεκασύλλαβοι» (1762), «Αἰσώπειοι μῦθοι» (1773), «Δοκίμιον περὶ ἠθικῆς» (1778) κλπ. Μ. Δ. Β.

Ρομπέρτο (Roberto), ***Φρειδερῖκος ντὲ—***. Ἰταλὸς μυθιστοριογράφος (1866—1927). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς φυσιοκρατικῆς σχολῆς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἔγραψεν ἱστορικὰ καὶ ψυχολογικὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ἡ φαντασία» (1891), «Οἱ ἀντιβασιλεῖς» (1894), «Οἱ ἔρωτες» (1898), «Εἰρωνεῖαι» (1919) κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Ρόμπερτς (Roberts), ***Γουλιέλμος-Ράϊς***. Σπουδαῖος Ἄγγλος ἑλληνιστὴς (1858—1928). Μετὰ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἐν αἷς πλειστάκις ἐβραβεύθη, ἐγένετο μέλος τοῦ κολλεγίου King ἐν Cambridge (1882—1888). Κατόπιν διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημιακῷ κολλεγίῳ τῆς Β. Οὐαλλίας Bangor μέχρι τοῦ 1904, καθηγητὴς τῶν κλασσικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λὴδ (1904—1923) καὶ μέλος τῆς πρωθυπουργικῆς ἐπιτροπῆς τῆς κλασσικῆς ἐκπαιδεύσεως (1919—1921). Συνέγραψεν: «Οἱ ἀρχαῖοι Βοιωτοί, ὁ χαρακτήρ, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ φήμη αὐτῶν», «Τρεῖς φιλολογικαὶ ἐπιστολαί», «Πατριωτικὴ ποίησις, ἑλληνικὴ καὶ ἀγγλικὴ» (Ὀξφὸρδ) κτλ. Γ. Κ. Γ.

Ρόμπερτς (Roberts), ***Δαυΐδ***. Ἄγγλος ζωγράφος ἐξ Ἐδιμβούργου (1796—1864). Συνειργάσθη ἀπὸ τοῦ 1822 ἐπ᾽ ἀρκετὸν μετὰ τοῦ Stanfield ὡς συνθέτης ἐν τῷ θεάτρῳ Drury-Lane τοῦ Λονδίνου. Ἐταξίδευσεν ἐπὶ μακρὸν εἰς Γαλλίαν, Ἱσπανίαν, Ἀνατολὴν καὶ Ἀφρικήν. Τὸ ἔργον του γέμει ἀνατολικῶν ἀναμνήσεων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων πινάκων του τάσσονται: «Ἄποψις τῆς μητροπόλεως Ρουένης», «Τὰ ἐγκαίνια τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως τοῦ Λονδίνου τοῦ 1851», «Ἡ Ρώμη κατὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου». Ἀπὸ τοῦ 1842 μέχρι τοῦ 1848 ἐξέδωκε τὰ «Σχέδια ἐκ τῆς ἁγίας Γῆς, τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Ἰδουμαίας, τῆς Ἀραβίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Νουβίας». Ι. Μ. Π.

— **Ρόμπερτς** (Roberts), ***Φρειδερῖκος-Σλέϊ***, *κόμης Κανταχάρ*. Ἄγγλος στρατάρχης (1832—1914). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ βασιλικῷ στρατιωτικῷ κολλεγίῳ τοῦ Σάντχορστ καὶ ἐγένετο ἀξιωματικὸς τῷ 1851. Κατὰ τὸν δεύτερον πόλεμον τοῦ Ἀφγανιστάν, ἀρχιστράτηγος ὢν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, κατέλαβε τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1879 τὴν πρωτεύουσαν Καβούλ, ἐκεῖθεν δὲ προήλασε πρὸς τὴν Κανταχάρ, πρὸ τῶν τειχῶν τῆς ὁποίας κατενίκησε, τῇ 1 Σεπτεμβρίου, τὰ στρατεύματα τοῦ Γιακοὺπ Χάν. Τῷ 1881 ἐγένετο διοικητὴς τῆς Νατάλης καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς βρεττανικῆς κυβερνήσεως ἐν Τράνσβααλ. Κατὰ τὰ ἔτη 1885—1893 διετέλεσεν ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ βρεττανικοῦ στρατοῦ ἐν Ἰνδίαις, ὑπέταξε δὲ τῷ 1886 τὴν Βιρμανίαν. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1899 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ, κατέκτησε τὸ ἐλεύθερον κράτος τῆς Ὀράγγης καὶ κατέλαβε τὸ Γιοχάννεσμπουργκ καὶ τὴν Πραιτωρίαν. Ὁ Ρόμπερτς ἐπεδίωξε τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς στρατιωτικῆς θητείας ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἔγραψε: «Τεσσαράκοντα καὶ ἓν ἔτη ἐν Ἰνδίαις» (2 τόμοι 1897, 30ὴ ἔκδ. 1898), «Ἐπιστολαὶ γραφεῖσαι κατὰ τὴν ἰνδικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1879—1880» (1881) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Ρόμπερτσον (Robertson), ***Γεώργιος Γκρούμ***. Ἄγγλος φιλόσοφος (1842—1892). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημιακῷ κολλεγίῳ τοῦ Λονδίνου καὶ εἶτα ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα ἠσχολήθη ἰδίως εἰς τὴν ψυχολογίαν, μεταφυσικήν, τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας καὶ τὴν φυσιολογίαν. Τῷ 1866 διωρίσθη καθηγὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστημιακὸν κολλέγιον τοῦ Λονδίνου, παρέμεινε δὲ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1892, ὅτε, διὰ λόγους ὑγείας, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του. Ὁ Ρόμπερτσον ἀφῆκεν ὀλίγην μόνον δημοσιευμένην ἐργασίαν. Τὸ ἐκτεταμένον αὐτοῦ ἔργον περὶ τοῦ Χομπς δὲν ἤχθη εἰς πέρας, μόνον δὲ μέρος τῆς ἐργασίας ταύτης περιελήφθη εἰς σχετικὸν ἄρθρον τῆς Βρεττανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας καὶ ἕτερον μέρος ἐδημοσιεύθη εἰς τοὺς «Κλασσικοὺς φιλοσόφους» τοῦ Blackwood. Ὁ Ρόμπερτσον ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Bain τὸ περὶ Ἀριστοτέλους ἀσυμπλήρωτον σύγγραμμα τοῦ Grote καὶ διετέλεσεν ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Πνεῦμα» (Mind) ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του, 1876, μέχρι τοῦ 1891. Κ. Β. Λ.

— **Ρόμπερτσον** (Robertson), *σὲρ* ***Γουλιέλμος-Ροβέρτος***. Ἄγγλος στρατάρχης, γεννηθεὶς τῷ 1860. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης τῷ 1877. Ὑπηρέτησε (1888—1896) ἐν Ἰνδίαις, συμμετέσχεν ὡς ἀντισυνταγματάρχης εἰς τὸν Μποερικὸν πόλεμον καὶ ὑπηρέτησε (1901—1907) ἐν τῷ ὑπουργείῳ τοῦ πολέμου. Εἰς τὸν Παγκόσμιον πόλεμον συμμετέσχε κατ᾽ ἀρχὰς ἐν Γαλλίᾳ ὡς ὑποστράτηγος. Τῷ 1915 ἐγένετο ἀντιστράτηγος καὶ ἐπιτελάρχης, εἶτα δὲ (1915—1918) διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τοῦ Πολέμου. Ἐν τῷ μεταξὺ προεβιβάσθη εἰς στρατηγὸν τῷ 1916. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Ρόμπερτσον εἶχε τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν βρεττανικῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐφ᾽ ὅλων τῶν πολεμικῶν μετώπων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918, διαφωνήσας πρὸς τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ διασυμμαχικοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου τῶν Βερσαλλιῶν, παρῃτήθη τῆς θέσεώς του. Μετ᾽ ὀλίγον τῷ ἀνετέθη ἡ ἀρχιστρατηγία ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου, καὶ εἶτα (1919—1920) διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν βρεττανικῶν στρατευμάτων ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ρήνου. Τῷ 1920 ὠνομάσθη στρατάρχης. Κ. Β. Λ.

— **Ρόμπερτσον** (Robertson). — 1) ***Γουλιέλμος***. Σκῶτος ἱστοριογράφος (1721—1793). Ἔγραψε μὲ ἀκρίβειαν, φιλολογικὸν πνεῦμα καὶ καλλιέπειαν: «Ἱστορίαν τῆς Σκωτίας ἐπὶ Μαρίας Στούαρτ καὶ Ἰακώβου ΣΤ´ μέχρι τῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ καταλήψεως τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας», «Ἱστορίαν τοῦ Καρόλου Ε´» εἰς τόμους τρεῖς, «Ἱστορίαν τῆς Ἀμερικῆς» εἰς τόμους δύο, «Ἔρευναν περὶ τῆς γνώσεως, ἣν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον περὶ τῶν Ἰνδιῶν» καὶ ἄλλα μικρότερα ἱστορικὰ ἔργα. Διετέλεσε καθηγητὴς καὶ πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου. — 2) ***Θωμᾶς-Γουλιέλμος***. Ἄγγλος δραματικὸς ἠθοποιὸς κατ᾽ ἀρχάς, συγγραφεὺς ἔπειτα (1829—1871). Ἔγραψέ τινας κωμῳδίας καὶ φάρσας, τὸν «David Garrick» καὶ τὴν διεθνῶς γνωστὴν «Κοινωνίαν». 3) ***Ἰωάννης-Γεώργιος***. Ἄγγλος φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1867, καθηγητὴς τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου, γράψας πολλὰ κριτικὰ φιλολογικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ὁ Γκαῖτε καὶ ὁ εἰκοστὸς αἰών», «Ἡ λογοτεχνία τῆς Γερμανίας», «Ἡ γένεσις τῆς ρωμαντικῆς λογοτεχνικῆς θεωρίας», «Ὁ Γκαῖτε καὶ ὁ Βύρων», «Τὸ γερμανικὸν πνεῦμα ἐν τῇ ἀγγλικῇ λογοτεχνίᾳ» καὶ ἄλλα. Α. Ν. Λ.

— **Ρόμπερτσον** (Robertson), ***Ἰωάννης-Ἀργκύλλ***. Ἄγγλος ὀφθαλμολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1830. Μέλος τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Ἐδιμβούργου (1862) καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς ἰατροχειρουργικῆς ἑταιρείας Ἐδιμβούργου καὶ τοῦ ὀφθαλμολογικοῦ τμήματος τοῦ διεθνοῦς ἰατρικοῦ συνεδρίου, διετέλεσε χειρουργὸς-ὀφθαλμολόγος τοῦ βασιλικοῦ νοσοκομείου τῶν παίδων, ὑφηγητὴς τῆς ὀφθαλμολογίας, χειρουργὸς τοῦ ἀσύλου τυφλῶν κλπ. Ἔγραψε: «The Calabar bean as a new ophtalmic agent» (1863), «Trephining the sclerotic a new operation for glaucoma (1876) κλπ. Ο. Ρ.

Ρομπέρτυ (Roberty), ***Εὐγένιος ντὲ—***. Ρῶσος δημοσιολόγος καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ποδολίᾳ τῷ 184? καὶ ἀποθανὼν τῷ 1915. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀϊδελβέργῃ καὶ Ἰένῃ, μεταβὰς δ᾽ εἰς Παρισίους συνεδέθη πρὸς τὸν Πιττρὲ καὶ τὸν Βυρούμπωφ, ἔγινε θερμὸς ὀπαδὸς τοῦ θετικισμοῦ καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν. Ἔγραψεν: «Étude d'économie politique» (1869), «Sociologie, essai de philosophie sociologique» (1880), «L'ancienne et la nouvelle philosophie» (1887), «L'inconnaissable, sa métaphysique, sa psychologie» (1889). Συνειργάσθη εἰς τὴν «Revue de philosophie positiviste» τοῦ Λιττρὲ καὶ εἰς τὴν ρωσικὴν ἐπιθεώρησιν: «Ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ λόγος».

Ρομπὲρτ ὔ Σουρὶς (Robert y Suris), ***Αὐγουστῖνος***. Ἱσπανὸς ζωγράφος, φιλάνθρωπος καὶ κοινωνιολόγος (1860—1913). Ἐσπούδασεν ἐν Βαρκελώνῃ καὶ ἐν Ρώμῃ, ὅπου συνέθεσε πολλὰ ἔργα, μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν κριτικῶν. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ὁ ἐφημεριδοπώλης», «Τοπία τοῦ Τολέδου», «Αἱ θέρμαι», «Ἀραβικὸν τοπίον», κτλ. Προσβληθεὶς κατόπιν ὑπὸ παραλύσεως τῶν χειρῶν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ζωγραφήσῃ, ἀφιερώθη εἰς ἔργα φιλανθρωπίας καὶ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν, γενόμενος ἀπόστολος τῆς βελτιώσεως τῶν ὅρων τῆς ζωῆς τῶν ἐργατῶν, ἀφιερώσας ὁλόκληρον τὴν σημαντικὴν περιουσίαν του εἰς τὴν ἵδρυσιν συσσιτίου ἐργατῶν καὶ ἱδρύσας συλλόγους ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀνέργων. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὰ ἔργα: «Πρὸς τὰς εὐπόρους τάξεις τῆς Βαρκελώνης» (1904) καὶ «Οἱ ἐργάται» (1909), εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτει τὰς ἰδέας του περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, τὰς ὁποίας ἐν μέρει κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ, χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν, εἰς τοὺς ἐργάνους, οὓς ἐπέτυχε νὰ συλλέξῃ, καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς βιομηχάνους, οὓς κατώρθωσε νὰ πείσῃ. Μ. Δ. Β.

Ρομπὲρ-Φλερὺ (Robert-Fleury), ***Ἰωσὴφ-Νικόλαος***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Κολωνίᾳ καὶ θανὼν ἐν Παρισίοις (1797—1890). Ἐσπούδασεν ἐπ᾽ ἀρκετὸν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνεφανίσθη δὲ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τῷ 1824. Ἐγένετο γνωστὸς τὸ πρῶτον διὰ τοῦ πίνακος «Ὁ Τάσσος εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου». Τῷ 1850 ἐγένετο μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν τῶν Παρισίων, τῷ δὲ 1855 καθηγητὴς καὶ τῷ 1863 διευθυντὴς τῆς σχολῆς τῶν Καλῶν τεχνῶν. Τῷ 1864 μετέβη εἰς Ρώμην ὡς διευθυντὴς τῆς ἐκεῖσε Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἀνάγνωσις παρὰ τῇ Κα ντὲ Σεβινιέ», «Εἷς αὐθέντης τῶν χρόνων Φραγκίσκου τοῦ Α´», «Ἐρρῖκος ὁ Δ´ μεταφερόμενος εἰς Λοῦβρον μετὰ τὴν δολοφονίαν του», «Ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος ντὲ Σάλ», «Ἔξοδος ἐκ τοῦ ναοῦ» κλπ. Ι. Μ. Π.

— **Ρομπὲρ-Φλερὺ** (Robert-Fleury), ***Τόνυ***. Γάλλος ζωγράφος, υἱὸς τοῦ Ἰωσὴφ Ρομπὲρ-Φλερύ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1837. Ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ πατρί του, τῷ Παύλῳ Ντελαρὸς καὶ τῷ Λέοντι Κονιὲ καὶ ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τῷ 1866 διὰ τοῦ πίνακος «Ἡ Βαρσοβία τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1861». Εἰργάσθη ἐπὶ ἱστορικῶν, μυθολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν θεμάτων, ἐξετέλεσε δὲ καὶ πολλὰς προσωπογραφίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Αἱ Δαναΐδες», «Ἡ Καρλόττα Κορνταὶ ἐν Κάν», «Ὁ Μαζαρῖνος καὶ αἱ ἀνεψιαί του» «Ἡ Λήδα», «Ἡ Ὀφηλία», «Ἡ Μαγδαληνή» κλπ. Ι. Μ. Π.

Ρόμπια, *Ντέλλα*— (Della Robbia)· βλ. λ. Ντέλλα Ρόμπια.

Ρομπινὲ (Robinet), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Ρενέ***. Γάλλος φιλόσοφος καὶ γραμματικός, γεννηθεὶς τῷ 1735 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1820. Ἔγραψε: «Grammaire anglaise» (1764), «Grammaire française» (1768), «Recueil philosophique» (1769), «Lettres sur les debats de l'Assemblée nationale relatifs à la Constitution» (1789), «Réfléxions en vers» (1814) κλπ. Τὸ κεφαλαιῶδες ἔργον του εἶναι τὸ «De la nature» (1761), εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει πολιτικὰς θεωρίας, ἃς ἀπεκήρυξεν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Συνειργάσθη εἰς τὴν μεγάλην «Histoire universelle», τὴν λεγομένην τῶν Ἄγγλων, ἥτις περιλαμβάνει 46 τόμους, καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1765 «Ἀποκρύφους ἐπιστολάς», ἃς εἶχεν ὑπεξαιρέσει παρὰ τοῦ Βολταίρου.

Ρόμπινσον (Robinson), ***Ἰάκωβος-Θωμᾶς-Ρόμνεϋ***. Ἰρλανδὸς ἀστρονόμος καὶ φυσικὸς (1792—1882). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Δουβλίνου καὶ ἐγένετο μέλος αὐτοῦ τῷ 1814. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας καὶ τῷ 1823 ἀστρονόμος τοῦ παρὰ τῷ Armagh ἀστεροσκοπείου. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ἔρευναν τῆς ἀστρονομικῆς φυσικῆς. Εἰς τὴν μετεωρολογίαν εἶναι λίαν γνωστὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς ἐφευρέτου τοῦ δι᾽ ἡμισφαιρίων ἀνεμομέτρου διὰ

Digitized by Google

τὴν καταγραφὴν τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου καὶ ὅπερ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοῦ 1846 (βλ. λ. *ἀνεμόμετρον*). Θ. Θ. Φ.

— **Ρόμπινσον** (Robinson), ***Κάρολος***. Ἄγγλος ζωγράφος καὶ σχεδιαστής, γεννηθεὶς τῷ 1878. Διεκρίθη κυρίως ὡς σχεδιαστὴς καὶ διακοσμητὴς βιβλίων καὶ περιοδικῶν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ πολὺ σχεδιαστὴς τῶν «Εἰκονογραφημένων νέων τοῦ Λονδίνου». Εἰκονογράφησε πλεῖστα βιβλία διασήμων συγγραφέων καὶ ἐξέδωσεν εἰς ἰδιαίτερα τεύχη ἰδίας ἀλληγορικὰς συνθέσεις. Μ. Δ. Β.

— **Ρόμπινσον** (Robinson). —1) ***Μαρία Ντάρμπυ*** (Darby). Ἀγγλὶς ποιήτρια (1758—1800), ἐπονομασθεῖσα Σαπφὼ τῆς Ἀγγλίας. Ἔγραψε πολλὰ ποιήματα λυρικά, πλήρη αἰσθήματος καὶ χάριτος. —2) ***Ἐδουάρδος***. Ἀμερικανὸς θεολόγος καὶ φιλόλογος (1794—1863). Ἔλαβε χρυσοῦν βραβεῖον διὰ τὸ ἔργον του «Αἱ βιβλικαὶ ἔρευναι» (1842). Ἔγραψε προσέτι: «Ἑλληνικὴ ἁρμονία τῶν Εὐαγγελίων» (1845) καὶ «Ἑλληνικὸν καὶ ἀγγλικὸν λεξικὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης» (1836). —3) ***Ἰάκωβος Χάρβεϋ***. Ἀμερικανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1863, καθηγητὴς ἐν τῷ Columbia πανεπιστημίῳ τῆς Ν. Ὑόρκης. Ἔγραψε: τὰ «Χρονικὰ τῆς ἀμερικανικῆς ἀκαδημίας τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν» (1891—1895), «Περὶ τοῦ συμβουλίου τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας» (1891), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης» (1902—1903), «Ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα» (1911), «Ἡ νέα ἱστορία» (1911) κ. ἄ. —4) ***Ἔντουιν Ἄρλιγκτον***. Ἀμερικανὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἔγραψε τὰ ἔργα: «Τὰ τέκνα τῆς νυκτὸς» (1897), «Ὁ πλοίαρχος Craig» (1902), «Ἡ πόλις κάτω εἰς τὸν ποταμὸν» (1910), «Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τοῦ στερεώματος» (1906), «Αἱ τρεῖς ταβέρναι» (1917), «Ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀπέθανε δύο φορὰς» (1924), «Ὁ Διόνυσος ἐν ἀμφιβολίᾳ» (1927) καὶ ἄλλα πολλά. —5) ***Ἁγνὴ Μαρία Φράνσις***. Ἀγγλὶς κριτικὸς καὶ ποιήτρια, γνωστοτέρα ὑπὸ τὸ συζυγικόν της ἐπώνυμον *Ντάρμστετερ* (1857—1931). Ἔγραψεν ἀγγλιστὶ μὲν τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Ἰταλικὸς κῆπος», γαλλιστὶ δὲ πολλὰς κριτικὰς περὶ Γάλλων συγγραφέων καὶ ἱστορικῶν προσώπων. Α. Ν. Λ.

Ρόμποβον */Γεωγρ./*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ροδώνας* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

ρομπόλλα (ἡ). Ποικιλία τοῦ φυτοῦ *ἄμπελος ἡ οἰνοφόρος*, εὐδοκιμοῦσα ἐν Κεφαλληνίᾳ ἰδίως, ἔνθα καλλιεργεῖται εἰς εὐρεῖαν ἔκτασιν. Ἐκ τῶν σταφυλῶν τῆς ρομπόλλας κατασκευάζεται ὁ ὁμώνυμος εὔγευστος ἐπιτραπέζιος οἶνος.

ρόμπολο (τὸ) */Βοτ./*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πίτυς ἡ λευκή*.

Ρομπορτέλλο (Robortello), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς φιλόλογος (1516—1567). Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Πίζας, Παδούης καὶ Βολωνίας καὶ εἶναι γνωστὸς διὰ τὰς μετὰ κριτικῶν σχολίων καὶ διορθώσεων ἐκδόσεις του τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Λογγίνου καὶ ἄλλων. Ἔγραψεν ἐπίσης πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῆς τέχνης τῆς διορθώσεως παλαιῶν συγγραφέων», «Περὶ τοῦ βίου τῶν ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους αὐτοκράτορας λαῶν», «Περὶ τῆς τέχνης τοῦ λόγου» κλπ. Μ. Δ. Β.

ρομπὸτ (σλαβ =ἐργάτης). Ὅρος, δι' οὗ δηλοῦνται πλεῖσται μηχανικαὶ κατασκευαὶ τῆς συγχρόνου τεχνικῆς, ἐπιτελοῦσαι διαφόρους λεπτοτάτας ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔχουσαι συνήθως εἰς ἁδρὰς γραμμὰς τὴν μορφὴν ἀνθρώπου (*μηχανικὸς ἄνθρωπος*). Ἡ λέξις ἔλαβε διεθνῆ διάδοσιν ἀπὸ τοῦ 1923 διὰ τοῦ θεατρικοῦ ἔργου τοῦ Τσέχου Κάρεν Τσάπεκ «Οἱ Ρομπότ», ἐν ᾧ οὗτος σατιρίζει τὸν σύγχρονον κατ' ἐξοχὴν μηχανοκρατικὸν πολιτισμόν. Περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τέχνης τοῦ μηχανικοῦ ἀνθρώπου βλ.λ. *αὐτόματον* (τ. ΣΤ', σ. 277 γ').

Ρομπότης, ***Παναγιώτης***. Ἕλλην θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Κρανιδίῳ τῷ 1830 καὶ ἀποβιώσας ἐν Ἀθήναις τῷ 1875. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Πετρουπόλει καὶ Γερμανίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ἐδίδαξε κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ τῷ 1868 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου, διδάξας ἐκ περιτροπῆς δογματικήν, χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ λειτουργικήν. Τῷ 1870 κατετάγη εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου καὶ πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς προσελήφθη ὡς ἐφημέριος καὶ πνευματικὸς τῆς βασιλίσσης Ὄλγας, ἣν ἐδίδαξε καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁ Π. Ρομπότης ἐχρημάτισε πεντάκις κοσμήτωρ τῆς θεολογικῆς σχολῆς καὶ πρύτανις (1874), ὑπηρέτησε δὲ καὶ ὡς ὑπολοχαγὸς καὶ λοχαγὸς ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ φάλαγγι. Συνέβαλεν ἐπὶ πλέον εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς «Φιλελεήμονος Ἑταιρείας», τῆς «Ἑταιρείας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ», τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων», τοῦ «Μετοχικοῦ ταμείου τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων», τῆς «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας», ἧς διετέλεσε καὶ πρόεδρος μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου. Συνέγραψεν: «Ἱερὰ ἱστορία κατ' ἔκτασιν» (1859), «Χριστιανικὴ ἠθικὴ» (1869), «Λειτουργικὴ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (1869), «Ἀπάντησις εἴς τινα τῶν τοῦ Ἱερομνήμονος» (1865), «Ἔκθεσις τῆς τῶν ἀγωνοδικῶν ἐπιτροπείας, περὶ τοῦ ἐν τῷ Νικοδημείῳ διαγωνισμῷ στεφανωθέντος ποιήματος Δημ. Παπαρρηγοπούλου» (1864), «Περὶ τῆς στατιστικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἠθικὴν» (λόγος πρυτανικὸς 1875) καὶ ἐξέδωκε διαφόρους λόγους ἐπὶ τῆς ἱδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου (1860), εἰς τὴν γ' ὀλυμπιάδα (1875), εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Κωνστ. Ἀσωπίου (1872), εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Κ. Δοσίου (1871) καὶ εἰς τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας (1864). Δ. Α. Δ.

Ρομποῦστι (Robusti), ***Ἰάκωβος***. Βενετὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Τιντορέττο*).

Ρὸμπ Ρόϋ (Rob Roy). Σκῶτος περιηγητὴς (βλ. λ. *Μακγκρέγκορ* Ἰωάννης).

Ρόμπσον (Robson Peak) */Γεωγρ./*. Ἡ δευτέρα κατὰ τὸ ὕψος κορυφὴ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων ἐν Καναδᾷ (4.200 μ.). Κεῖται ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς ἐπαρχίας Ἀλβέρτας καὶ τῆς βρεττανικῆς Κολομβίας. Κ. Β. Λ.

ρομφαία (ἡ)· εἶδος πλατείας ἀμφιστόμου σπάθης· || ὅπλον τῶν ἀρχαγγέλων: «καὶ τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ρομφαίαν τὴν δίστομον, τὴν ὀξεῖαν» (Ἀποκάλ. 2, 12) || «κυματοειδὴς ρομφαία», ἡ ἔχουσα τὸ ἔλασμα κυματοειδές, συνήθης εἰς τὰς τελετὰς τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων.

—*/Ἐγκυκλ./* Ἰσχυρὸν καὶ μέγα λογχοειδὲς ὅπλον θρακοϊλλυρικῆς καταγωγῆς, τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς δὲν φαίνεται νὰ ἐγνώρισε πρὸ τῶν μακεδονικῶν χρόνων. Μολονότι οἱ μισθοφόροι θὰ διέδωσαν τὸ ὄνομά του ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ὁπότε οἱ Ἑβδομήκοντα τὸ υἱοθέτησαν διὰ ν' ἀποδώσουν ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὸ ὅπλον, ὅπερ ὁ Γιαχβὲ εἶχε δανεισθῆ ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους ἥρωας, μόλις τῷ 221 συναντῶμεν τὴν ρομφαίαν ἀναφερομένην ἐν ἱστορικῷ γεγονότι (*Πλουτ.* Κλεομ. 26). Τῷ 200 π. Χ. τὸ μέγεθος τοῦ ὅπλου τούτου ἦτο τόσον, ὥστε οἱ ἐπίκουροι Θρᾶκες Φιλίππου τοῦ Ε' δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν. Τῷ 167, εἰς τὴν μάχην τῆς Πύδνας, ἡ ρομφαία αἰωρουμένη εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον τῶν Θρακῶν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τοῦ Περσέως ἐνέσπειρε τὸν τρόμον εἰς τον ρωμαϊκὸν στρατόν. Ἡ ρομφαία, κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἐκδοχήν, ἦτο μακρὸν δόρυ μήκους τοὐλάχιστον 2 μ., τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ ἀπετελεῖτο ἐξ ἀμφιστόμου βαρείας λεπίδος. Παρὰ Ρωμαίοις ἡ ρομφαία ἐκαλεῖτο rumpia. Ἀπὸ τῶν Ρωμαίων διεδόθη καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινούς, παρ' οἷς ἀναφέρεται καὶ εἰδικὸν σῶμα, τὸ τῶν ρομφαιοφόρων. Θ. Π.

— **«Ρομφαία»** (ἡ). Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τὴν 12ην Ἀπριλίου 1875.

Ρομφέης, ***Καπετὰν* —**. Μακεδὼν ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· διορισθεὶς ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐπιθεωρητὴς τῶν σ ενοπορειῶν (Ντερβὲντ-ναζὶρ) τῆς Ρούμελης, πολλάκις ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν σατράπην τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ-πασᾶν καὶ πλειστάκις ἐνίκησε τοὺς κατ' αὐτοῦ ἀποσταλέντας Ἀλβανούς. Τῷ 1805—1806, ὅτε οἱ ἁρματολοὶ καὶ οἱ κλέφται, ὡς ὁ Θύμιος Βλαχάβας, ὁ Νικοτσάρας, ὁ Κολοκοτρώνης, ἠγέρθησαν κατὰ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ, ὁ Ρομφέης ἔλαβε μέρος εἰς τὰ διαβούλια αὐτῶν, καταδιωχθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ Ἀλῆ ἐφονεύθη παρὰ τὸ Βέρμιον. Τ. Ε. Ε.

ρομφεύς, *—εως* (ὁ)· ἀρχ., εἶδος ἱμάντος πρὸς ραφὴν τῶν ὑποδημάτων· || νεωτ., σύρμα περιτυλιγμένον εἰς τὴν λαβὴν τῆς σπάθης ἢ τοῦ ξίφους.

Ρόμφορντ (Romford) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Ἔσσεξ, περὶ τὰ 20 χλμ. ΒΑ. τοῦ Λονδίνου, ἐπὶ τοῦ Ρόμ, παραποτάμου τοῦ Ταμέσεως. Κάτ. 19.448. Ἔχει βιομηχανίαν ζύθου, μηχανουργεῖα καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ κτηνῶν. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ἐν τῇ θέσει ταύτῃ στρατιωτικὸν σταθμὸν καλούμενον Durolitum. Κ. Β. Λ.

Ρὸν (Rohne), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1842. Συμμετέσχε τῶν πρωσσικῶν πολέμων κατὰ τῆς Δανίας (1864) καὶ τῆς Αὐστρίας (1866), καθὼς καὶ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ (1870). Προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον, διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1890, καθ' ὅλην τὴν προπολεμικὴν ἐποχήν, ἐπιθεωρητὴς τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν βολὴν τῶν Γερμανῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ, οἵτινες μετέσχον τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὀφείλεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν Ρόν. Σπουδαίας ἐπίσης ὑπηρεσίας προσέφερεν οὗτος εἰς τὸ γερμανικὸν πυροβολικὸν διὰ τῆς ἐν ἔτει 1907 μετατροπῆς τοῦ παλαιοῦ γερμανικοῦ πυροβόλου εἰς τὸ πυροβόλον 1896 n/A, κυρίως δὲ διὰ τῆς κατασκευῆς βαρέων πυροβόλων, εἰς ἀντιστάθμισμα τοῦ γαλλικοῦ ταχυβόλου τῶν 75 χιλ. Συνέγραψε: «Das artillerie Schiesspiel» (1891), «Schiesslehre für die Feldartillerie» (1895), «Schiesslehre fur Infanterie» (1896), «Die Taktic der Feldartillerie» (1899, ἑλλην. μεταφρ. ὑπὸ *Ι. Καλλιοντζῆ*), «Das gesechtsmässige abteilungs schiessen der Infanterie» (1900), «Die französische Feldartillerie» (1902), «Zum Feldgeschütz der zukunst» (1907), «Artillerischen monatshefte» (1907—1922). Ν. Θ. Κ.

Ρόνγκε (Ronge), ***Ἰωάννης***. Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ γερμανικοῦ καθολικισμοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1813. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μπρεσλάου, διωρίσθη τῷ 1840 ἱερεὺς εἰς τὸ Gro tkau τῆς Σιλεσίας. Ἕνεκα ὅμως τῶν ἐλευθέρων αὐτοῦ θρησκευτικῶν ἰδεῶν καθῃρέθη τῷ 1843. Διορισθεὶς ἔπειτα διδάσκαλος, ἐδημοσίευσε τῷ 1844 ἀνοικτὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Trier Arnoldi, ὅστις εἶχεν ἐκθέσει ἐν Trier πρὸς προσκύνησιν τὸν χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ronge ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ μεταξὺ ἄλλων παρετήρει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος, ὡς πιστὸς δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἀφῆκεν εἰς τοὺς ἰδίους οὐχὶ τὸν ἑαυτοῦ χιτῶνα, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ Πνεῦμα, ὤφειλε νὰ καταπαύσῃ τὴν εἰδωλολατρικὴν ταύτην ἑορτήν, ἥτις ἐξευτελίζει τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ διαφθείρει τὰ χριστιανικὰ ἤθη, προέτρεπε δὲ συγχρόνως τὸν κατώτερον γερμανικὸν κλῆρον νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς Ρώμης καὶ ἀφοῦ ἀπορρίψῃ τὴν κατ' ἰδίαν ἐξομολόγησιν, τὴν ἀγαμίαν τοῦ κλήρου καὶ τὰς λοιπὰς ἀντιευαγγελικὰς διδασκαλίας αὐτῆς, νὰ ἱδρύσῃ μετ' αὐτοῦ γερμανικὴν ἐθνικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Ρώμη, ἕνεκα τῶν ἰδεῶν τούτων, ἀφώρισε τὸν Ρόνγκε, ἀλλὰ πολλοὶ τῶν Γερμανῶν τὸν ἠκολούθησαν, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς νέον μεταρρυθμιστήν. Οὕτως ἱδρύθη ἐν Γερμανίᾳ ὁ γερμανικὸς καθολικισμός, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἐτέθη ὁ Ρόνγκε. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἤρχισεν οὗτος νὰ διδάσκῃ ὀρθολογιστικὰς ἰδέας καὶ ἀποκλίνῃ πρὸς τὸν ἄκρον σοσιαλισμόν, ἐνῷ τὰ κηρύγματά του, γέμοντα φλυαρίας, ἀπέβαινον ὁσημέραι ἀσυνάρτητα καὶ ἀκατάληπτα. Τούτων ἕνεκα ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν περισσοτέρων τῶν ὀπαδῶν του, ἐξεδιώχθη ἐκ Γερμανίας καὶ κατέφυγεν εἰς Ἀγγλίαν, ὁπόθεν ἐπιστρέψας τῷ 1861 ἵδρυσεν ἐν Φραγκφούρτῃ θρησκευτικὸν σύλλογον μεταρρυθμίσεως θρησκευτικῆς. Τέλος, ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ πάντων, ἀπέθανεν ἀφανὴς ἐν Βιέννῃ τῷ 1887. Κ. Ι. Δ.

ρονδελετία (ἡ) (Rondeletia) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρουβιοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα σαρκώδη ἢ μεμβρανώδη καὶ ἄνθη μικρά, λευκά, ἐρυθρὰ ἢ κίτρινα. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 60 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Κούβας καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ρονδελετία ἡ εὔοσμος* (Rondeletia odorata), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ καλλιεργεῖται εἰς τὰ θερμοκήπια πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

ρονὲν (rônin ἢ rōnin=κλυδωνιζόμενος ἄνθρωπος). Οὕτως ἐκαλεῖτο ἐν Ἰαπωνίᾳ ὁ ἀπομακρυνθεὶς δι' οἱονδήποτε λόγον ἢ διαγραφεὶς δι' ἀνάρμοστον διαγωγὴν τῆς τάξεως τῶν σαμουράϊ. Οἱ ρονὲν ἀναφέρονται πολλάκις ἐν τῇ ἰαπωνικῇ ἱστορίᾳ καὶ φιλολογίᾳ. Ὀνομαστὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῶν τεσσαράκοντα ἑπτὰ ρονέν, καθ' ἣν εὐγενής τις, ὑβρισθεὶς ὑπό τινος σαμουράϊ ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων τοῦ σογκοὺν κατὰ τὸ ἔτος 1701, ἔσυρε τὸ ξίφος του ἐντὸς τοῦ περιβόλου αὐτῶν, θεωρουμένου ἱεροῦ. Διὰ τὴν ἀσυγχώρητον αὐτὴν ἔκρηξιν τῆς ὀργῆς του ὑπεχρεώθη νὰ διαπράξῃ αὐτοστιγμεὶ χαρακίρι (νὰ αὐτοκτονήσῃ). Συγχρόνως ἡ οἰκογένειά του καὶ οἱ οἰκεῖοί του διεγράφησαν τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν (ἔγιναν τουτέστι ρονέν). Ἡ στρατιωτική των τιμὴ τοὺς ὑπεχρέωνεν εἰς ἐκδίκησιν, ἀλλ' ὁ νόμος ἠπείλει αὐτούς, ἐν ᾗ περιπτώσει ἐξεδικοῦντο, διὰ θανατικῆς ποινῆς. Μετὰ δύο ὅμως ἔτη, συλλαβόντες οὗτοι τὸν ὑβριστήν, ἐφόνευσαν αὐτόν, τὴν δὲ κεφαλήν του κατέθεσαν εἰς τὸν τάφον τοῦ αὐτοκτονήσαντος ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας των. Ἀκολούθως ηὐτοκτόνησαν καὶ αὐτοί. Ὁ ἐν Τόκιο ναός, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ρονὲν οὗτοι ἐτάφησαν, ἀποτελεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον τόπον προσκυνήματος. Γ. Ι. Β.

Ρονθεσβάλιες (Roncevalles, γαλλ. Roncevaux) */Γεωγρ./*. Ὀρεινὴ στενωπὸς τῶν κάτω Πυρηναίων μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας, ΒΑ. τῆς ἱσπανικῆς πόλεως Παμπλόνα, μήκους 6.981 μ. καὶ ὕψους εἰς τὸν αὐχένα 1.207 μ. Ἐντὸς αὐτῆς, κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Καρολομάγνου ἐκ τῆς Σαραγόσσης, τῷ 778, κατελήφθη ἡ ὀπισθοφυλακὴ αὐτοῦ ἐξ ἀπίνης ὑπὸ τῶν Βασκόνων καὶ κατεστράφη, παρὰ τὴν ἀνδρείαν τοῦ θρυλικοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Ρολάνδου, ὅστις καὶ ἐφονεύθη. Σ. Κ. Γ.

Ρονκάλια ἢ ***Ρονκάλι*** (Roncaglia ἢ Roncali) */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Πιατσέντσα τῆς Αἰμιλίας, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. Α. τῆς Πιατσέντσα. Λέγεται καὶ πεδίον τοῦ Ρονκάλι (γερμαν. Ronkalische Felder), διότι ἐν τῇ παρ' αὐτὸ πεδιάδι, ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, συνεκέντρωνον οἱ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες τὰ στρατεύματά των κατὰ

Digitized by Google

τὰς ἐκστρατείας των εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ συνεκρότουν συνελεύσεις στρατιωτικῶν καὶ εὐγενῶν πρὸς σκέψιν ἐπὶ γενικῶν ὑποθέσεων τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὰς τελευταίας ἐρεύνας αἱ συγκεντρώσεις αὗται ἐλάμβανον χώραν παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πάδου παρὰ τὰ χωρία Σομάλια καὶ Καστελνουόβο ντὲ Ρονκάλια, ἐν τῇ πεδιάδι μεταξὺ Λόμπρο καὶ Ἄντα. Μ. Δ. Β.

Ρόνκο (Ronco) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας. Πηγάζων ἐκ τῶν Ἐτρουσκικῶν Ἀπεννίνων, ἑνοῦται μετὰ τοῦ ποταμοῦ Μοντόνε σχηματίζων τοὺς *Ἡνωμένους ποταμοὺς* (Fiumi uniti) καὶ χύνεται μετὰ ροῦν 80 χλμ. εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, πρὸς τὰ Ν.Α. τῆς Ραβέννας. Λέγεται καὶ *Ριντέντε*. Μ. Δ. Β.

Ρονκόνι (Ronconi), ***Δομίνικος***. Διάσημος Ἰταλὸς ἀοιδὸς (ὀξύφωνος) καὶ καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος (1772—1839). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς τῷ 1796 ἐν Βενετίᾳ εἰς τὸ ἔργον «Μερόπη» τοῦ Ναζολίνι, μετὰ δὲ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ἔδρεψε δάφνας ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν μελοδραμάτων ὅλων τῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας, τῆς Πετρουπόλεως, τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Μονάχου. Τῷ 1809 διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Ἰταλικοῦ μελοδράματος τῆς Βιέννης. Τῷ 1829 ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Μιλάνῳ, καὶ ἵδρυσε περίφημον σχολὴν ᾄσματος, ἐξ ἧς ἐξῆλθον πλεῖστοι ἀστέρες τοῦ ᾄσματος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Καρλόττα Οὔνγκερ. Γ. Σ.

Ρονσάρ (de Ronsard), ***Πέτρος***. Ὀνομαστὸς Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν τῷ πύργῳ τῆς Πουασσονιέρ, ἐν Βανδώμῃ, τὴν 11 Σεπτεμβρίου τοῦ 1524 καὶ ἀποθανὼν εἰς Τοὺρ τὴν 27 Δεκεμβρίου τοῦ 1585. Τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς ἔκαμεν ἐν τῇ πατρίδι του, κατόπιν δὲ εἰς Παρισίους, εἰς τι βασιλικὸν κολλέγιον τῆς Ναβάρρας, ἔνθα συνεδέθη μὲ τὸν Κάρολον, καρδινάλιον τῆς Λωρραίνης. Ἀλλ' ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς σχολαστικότητος τῶν μαθημάτων, ἀπεσύρθη τοῦ κολλεγίου παρὰ τοῦ πατρός του, γενόμενος ἀκόλουθος (page), ἐν Ἀβινιόν, τοῦ βασιλόπαιδος Φραγκίσκου, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ, τοῦ ἀδελφοῦ του Καρόλου, δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης.

Πέτρος Ρονσάρ.

Ὡς ἀκόλουθος τοῦ Ἰακώβου Στούαρτ, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν καὶ Σκωτίαν, εἶτα δ' ἐπανελθὼν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐστάλη ἐπὶ ἀποστολῇ, παρὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, εἰς Φλαμανδίαν καὶ ἐκ νέου εἰς Σκωτίαν, κινδυνεύσας κατὰ τὴν διαδρομὴν ἐκ τῆς ἐπελθούσης τρικυμίας. Ἐπανελθών, μόλις δεκαεξαετής, ἐγένετο ἀκόλουθος ἐπ' ὀλίγον τοῦ Ἐρρίκου (τοῦ κατόπιν Ἐρρίκου Β') καὶ ἠκολούθησε τὸν Λάζαρον ντὲ Μπαΐφ, πρεσβευτὴν εἰς τὴν δίαιταν τῆς Σπίρας. Κάτοχος τῆς ἀγγλικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς, προσεβλήθη αἰφνιδίως ἀπὸ κώφωσιν, γεγονὸς ὅπερ ἐνίσχυσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδέαν να ἐγκαταλείψῃ τὸ κοπιῶδες στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα, διὰ τὸ ὁποῖον προωρίζετο. Ἐπανῆλθε, τότε, μετὰ ζήλου εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, τὴν ὁποίαν εἶχε διακόψει, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερωθῇ καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὰ γράμματα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἐνεκλείσθη ἐπὶ ἑπταετίαν ἐν τῷ ἐν Παρισίοις μικρῷ κολλεγίῳ τοῦ Κοκερέ, ἐπιδοθείς, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τοῦ Ἰωάννου Ἀντωνίου ντὲ Μπαΐφ, ἐπιστηθίου φίλου του καὶ ὀλίγον πρεσβυτέρου του, εἰς τὰς ἑλληνολατινικὰς σπουδὰς ἀγαπήσας μετὰ πάθους τὸν Βιργίλιον, οὐδέποτε πλέον ἀπεχωρίσθη αὐτοῦ. Ἦτο νεανίας μορφῆς ὡραιοτάτης, μὲ εὐγενὲς καὶ ἐπιβλητικὸν παράστημα, μὲ βλέμμα ἤρεμον, βαθὺ καὶ στοχαστικὸν ἔτρεφε ξανθὴν ὡραίαν γενειάδα, ἡ δὲ συναναστροφή του ἦτο ἀξιόλογος, εὐφυὴς καὶ γοητευτική. Εἰς τὰ πρῶτα του ποιήματα, ἅτινα συνέθεσεν, ἐμιμήθη τὸν Βιργίλιον, συγχρόνως δὲ μετέφρασε καὶ τὸν «Πλοῦτον» τοῦ Ἀριστοφάνους, παρασταθέντα μετ' ἐπιτυχίας ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ κολλεγίου (1550). Τότε συνέλαβε τὸ σχέδιον ν' ἀποβῇ ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς συγχρόνου γαλλικῆς ποιήσεως, ἐμπνεόμενος ἐκ τῶν ὑποδειγμάτων τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ Ὁρατίου, τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Πινδάρου. Γνωρισθεὶς καὶ σχετισθεὶς μὲ τὸν Ἰωακεὶμ ντὺ Μπελλαί, συνέθεσεν ὕμνον «Ἐπιθαλάμιον» διὰ τοὺς γάμους ἄρχοντός τινος τοῦ τόπου του, καὶ «Ποίημα» ἐγκωμιαστικόν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰσόδου τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς Παρισίους, ἐπίσης δὲ καὶ «Ὕμνον τῆς εἰρήνης». Ἐρωτευθείς, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, νεάνιδος τινος, ὀνόματι Κασσάνδρας, ἐξέδωκε, συγχρόνως μὲ τὰς «Ὠδὰς» του, τὴν συλλογὴν τῶν «Ἐρώτων τῆς Κασσάνδρας» (1550) Παρὰ τὸν πόλεμον τῶν μικροστιχοπλόκων, προερχόμενον ἐκ φθόνου, ἡ ἐμφάνισις τῶν «Ὠδῶν» κατέστησεν αὐτὸν ὀνομαστόν. Ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ ἄδικος διάδοσις περὶ τῆς δῆθεν σκοτεινότητος τῶν στίχων του, τὴν ὁποίαν οἱ ἐχθροὶ τῷ κατελόγιζον, ὠφείλετο εἰς τὴν ἀμορφωσίαν τοῦ κοινοῦ, ἀπεφάσισε τὴν σύνθεσιν καὶ ἔκδοσιν τῆς συλλογῆς τῶν «Ἐρώτων τῆς Μαρίας» (1556), μιμηθεὶς ἐν αὐτῇ τὴν ἁπλότητα καὶ τὸ διαυγὲς καὶ τὸ ἀπέριττον τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Κατούλλου. Ἡ φήμη του ὡς ποιητοῦ, ὑποστηριζομένη ἐνεργῶς ὑπὸ μιᾶς ἐκθύμου θαυμαστρίας, τῆς Μαργαρίτας τοῦ Βαλουά, θυγατρὸς τοῦ Φραγκίσκου Α', ἐπίσης δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ἔλαβεν ἀμέσως διαστάσεις, ἐξαπλωθεῖσα εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν. Ἔγραψε τότε, πρὸς τιμὴν αὐτῆς, τοὺς «Ὕμνους» (1556), μιμηθεὶς τὸν Καλλίμαχον. Εἶχε γίνει πλέον περιζήτητος. Οἱ μεγιστᾶνες ἐπεζήτουν τὴν φιλίαν του, ὡς ἐξαιρετικὴν τιμήν, οἱ αὐλικοὶ τὸν περιεποιοῦντο, ὁ δὲ ἄναξ περιέβαλλεν αὐτὸν διὰ τῆς ἐπισήμου προστασίας του Ἐμπνευσθείς, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐκ τῶν θρησκευτικῶν διαμαχῶν, προέβη εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν «Παραινέσεων» του («Remontrances») ἐναντίον τῶν διαμαρτυρομένων, ἐπισπάσας τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς ζωηρὰς εὐχαριστίας, τόσον τοῦ πάπα, ὅσον καὶ τοῦ βασιλέως. Ἵδρυσε τότε τὴν περίφημον Πλειάδα, ἑπταμελῆ ὁμάδα ποιητῶν, διατηρήσας μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του τὴν τιμητικὴν ἐπωνυμίαν τοῦ «Πρίγκιπος τῶν ποιητῶν» καὶ ἀρχηγοῦ αὐτῆς. Πλήρης οἰήσεως καὶ αὐτοπεποιθήσεως, ἐθεώρει πλέον ἑαυτὸν ὡς ἀνακαινιστήν, διαιτητὴν καὶ πρωτοκάθεδρον τῆς γαλλικῆς ποιήσεως. Μετὰ τὸ μανιφέστον τῆς Πλειάδος (1549), ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν ὅλων τῶν ἐν χρήσει ποιητικῶν μορφῶν, ἀπὸ τῆς σατιρικῆς καὶ λυρικῆς ποιήσεως μέχρι τοῦ ἐπιγράμματος καὶ τῆς ἐποποιίας. Ὁ Ἐρρῖκος Β', ὁ Φραγκίσκος Β' μέχρι τοῦ Καρόλου Θ' ὑπῆρξαν οἱ κατ' ἐξοχὴν προστάται του, ἐπιδαψιλεύσαντες αὐτῷ πλῆθος τιμῶν καὶ διακρίσεων. Συνώδευε τὸν Κάρολον εἰς τὰ ταξίδια του, καὶ πλὴν τοῦ τακτικοῦ ἐπιδόματος, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ, ὡς δωρεάν, τὴν κυριότητα καὶ ἰδιοκτησίαν πλείστων κτημάτων καὶ μονῶν. Παρὰ τῆς ἐγκαθείρκτου βασιλίσσης τῆς Σκωτίας Μαρίας Στούαρτ, καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς της, ἔλαβε δῶρα ἡγεμονικά, μὲ κολακευτικὰς ἀφιερώσεις καὶ σεβαστὸν χρηματικὸν ποσόν. Τῷ 1653 ἐξέδωκε τοὺς «Λόγους» του («*Discours*»), ἔργον ὥριμον, καὶ τὰ «Σοννέτα διὰ τὴν Ἑλένην», πρὸς τιμὴν καὶ ἐγκωμιασμὸν τῆς δεσποινίδος ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, τὴν ὁποίαν δὲν ἀπέκαμεν ὑμνῶν, μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν του. Τῷ 1572 ὁ Ρονσάρ, αἰσθανθεὶς τὸν κάματον τοῦ γήρατος καὶ τὰ σκληρὰ συμπτώματα τῆς προϊούσης νόσου του, ἠναγκάσθη ν' ἀπομακρυνθῇ καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν αὐλήν, διελθὼν τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου εἰς μονήρη ἰδιοκτησίαν. Ὑποφέρων δεινῶς ἐκ τῆς ἀρθρίτιδος, ἐπεχείρει, κατὰ διαστήματα, μικρὰ ταξίδια μέχρι Παρισίων. Προαισθανθεὶς τὸν θάνατον του συνέθεσεν, ὑπὸ μορφὴν σοννέτου, τὸ ἐπιτάφιον του ἐπίγραμμα. Ἀποθανὼν ἐν πλήρει δόξῃ, ἐκηδεύθη μεγαλοπρεπῶς, γενόμενος καὶ αὖθις ἀντικείμενον τιμητικωτάτων ἐκδηλώσεων ἀπὸ μέρους τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ λαοῦ. Ὀλίγον, ὅμως, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπανειλημμέναι ἐπιθέσεις καὶ κατακρίσεις αὐστηραὶ τοῦ ἔργου του ἠμαύρωσαν, πρὸς στιγμήν, τὴν φήμην του. Πρῶτος ἐπικριτής του ὑπῆρξεν ὁ Μαλέρμπ, καί, μετὰ ὁλόκληρον αἰῶνα, ὁ διάσημος, ἐπίσης, Μπουαλώ. Κατηγορήθη ὡς σχολαστικὸν τὸ ἔργον του, ἐστερημένον βάθους καὶ αἰσθήματος, προσποιητὸν καὶ ἀνειλικρινές. Μόλις τὸν ΙΘ' αἰῶνα, καὶ κυρίως ὑπὸ τῶν ρωμαντικῶν, ἀποκατεστάθη εἰς τὴν θέσιν του, ἀναγνωρισθείσης τῆς ἀξίας του ὡς δεξιοτέχνου ποιητοῦ, πλουσίου εἰς ρυθμοὺς καὶ μουσικήν, εἰς ἁρμονίαν στίχων καὶ μορφῆς, εἰς τέχνην καὶ ἀκρίβειαν ἐκφράσεως. Παρὰ τὰς κάπως ὑπερβολικὰς ἐλευθερίας τῆς συντάξεώς του, χάρις εἰς τὴν πλαστικὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν γλαφυρότητα τῶν στίχων του, κατατάσσεται σήμερον μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐξεχόντων καὶ κορυφαίων Γάλλων ποιητῶν. Ἡ τιμὴ τῆς ἀποκαταστάσεώς του ἀνήκει, μεταξὺ ἄλλων, καὶ εἰς τὸν μέγαν κριτικὸν Σαὶντ-Μπέβ, ὑπεραμυνθέντα τῆς ἀξίας καὶ τοῦ πηγαίου τῆς δημιουργίας του. Ἀπὸ τοῦ 1550 μέχρι τοῦ 1584, ὁ ἴδιος Ρονσὰρ ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων του, εἰς ἐπανειλημμένας ἐμφανίσεις. Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1586, γενομένην ἓν ἔτος μετὰ τὸν θάνατόν του, προσετέθη, εἰς τὸ ὑπάρχον ἔργον του, καὶ ἡ ἀνέκδοτός του ἐργασία. Πλῆθος ἐκδόσεων ἀρτίων τῶν «Ἁπάντων» του, καὶ βιογραφιῶν τοῦ ποιητοῦ, ὡς καὶ παντοίων μελετῶν ἐπὶ τοῦ ἔργου του, ἐπηκολούθησαν ἔκτοτε ὑπὸ σχολιαστῶν καὶ θαυμαστῶν του. Ν. Λ. Λ.

Ρονσεβὼ (Roncevaux) *[Γεωγρ.]* βλ. *Ρονθεσβάλλες.*

Ρόνσντορφ (Ronsdorf) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ρήνου, εἰς ἀπόστασιν 32 χλμ. περίπου ἀνατολικῶς τῆς Ντύσσελντορφ. Κάτ. 15.174. Ἔχει βιομηχανίαν σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων εἰδῶν, ἐργαλείων, μηχανῶν κλπ. Κ. Β. Λ.

Ρονσντορφιανοὶ (οἱ). Καλοῦνται οὕτως οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ *Ἠλια Ἔλλερ* ἐν Ἐλμσερφελδ, τῷ τόπῳ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἱδρυθὲν σχίσμα, ὅπερ ἐκλήθη κατ' ἀρχὰς ὑπ' αὐτοῦ φιλαδελφικὸς σύλλογος. Ἕνεκα ὅμως τῆς ἀντιδράσεως τῶν κατοίκων τοῦ Ἔλμσερφελδ, ἐγκατεστάθη οὗτος μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εἰς τὸ πλησίον κείμενον ὄρος Ρόνσντορφ, ἐξ οὗ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐκλήθησαν *Ρονσντορφιανοί*. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἔλλερ εἶχεν ἀνακηρύξει ἑαυτὸν πατέρα τῆς Σιών, ἐκαλοῦντο οὗτοι καὶ *Σιωνῖται*. Μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἔλλερ συγκατελέγετο καὶ ὁ Δανιὴλ Σλαϊερμάχερ. Οὗτος ἀπὸ τοῦ 1741 ἔδρα ὡς ἱεροκήρυξ τοῦ σχίσματος, ὅτε ὅμως ὁ Ἔλλερ ἐνυμφεύθη, τῷ 1749, διὰ τρίτην φοράν, ἐγκατέλιπεν αὐτὸν ἐλθὼν εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἔλλερ (1750) προέστη τοῦ σχίσματος ὁ θετὸς αὐτοῦ υἱὸς Μπόλκχαους, ἀλλ' ἤδη ἤρχισε τοῦτο νὰ διαλύεται καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἔλλερ προφητευθεῖσα ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἵδρυσιν τῆς ἐπιγείου αὐτοῦ βασιλείας, κατὰ τὸ 1770, ἀπεδείχθη ψευδής. Κ. Ι. Δ.

Ρὸντ (Rod), ***Ἐδουάρδος***. Ἑλβετὸς μυθιστοριογράφος (1857—1910) Ἐξέδωκεν: «Ὁ δρόμος πρὸς τὸν θάνατον» (1885), «Ἡ αἴσθησις τῆς ζωῆς» (1889) κ. ἄ. Τῷ 1887 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν Γενεύῃ. Ε. Ν. Σ.

Ρὸντ (Rodd), ***Σὲρ Ἰάκωβος Ρέννελ —***. Ἄγγλος διπλωμάτης καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ τῷ 1880 ἔλαβε τὸ βραβεῖον τῆς φιλολογίας διὰ τὸ ποίημα ὅπερ συνέθεσε πρὸς τὸν Σὲρ Οὔωλτερ Ρώλ. Εἰσελθὼν κατόπιν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ἐγένετο ἀκόλουθος εἰς τὰς πρεσβείας τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν Ἀθηνῶν (1888), γραμματεὺς εἰς τὰς πρεσβείας Ρώμης καὶ Παρισίων καὶ τῷ 1894 διωρίσθη διπλωματικὸς πράκτωρ καὶ γενικὸς πρόξενος ἐν Καΐρῳ. Ἀπὸ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1908 διετέλεσε πρεσβευτὴς εἰς τὴν Σουηδίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1908 μέχρι τοῦ 1919 πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ. Τῷ 1920 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διπλωματικὴν ἀποστολὴν τοῦ λόρδου Μὶλν εἰς τὸ Κάϊρον Τῷ 1921 καὶ 1923 διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ὁ Ρὸντ ἔγραψε πολλὰ ποιητικὰ ἔργα, καταταστόμενος μεταξὺ τῶν κυριωτέρων Ἄγγλων συγχρόνων ποιητῶν, καθὼς καί τινα πεζά. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Τραγούδια τοῦ νότου» (1881), «Ποιήματα» (1883), «Φέντα» (1886), «Τὸ ἴοχρουν στέμμα καὶ τραγούδια τῆς Ἀγγλίας» (1891), «Μπαλλάντες τοῦ στόλου» (1897), «Ὁ Φρειδερῖκος ὡς αὐτοκράτωρ καὶ πρίγκιψ διάδοχος», «Ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς Ἑλλάδος», «Οἱ πρίγκιπες τῆς Ἀχαΐας καὶ τὰ χρονικὰ τοῦ Μορέως», «Κοινωνικὰ καὶ διπλωματικὰ ἀπομνημονεύματα» (εἰς τρεις σειρὰς 1894, 1901, 1922, 1926) κλ. Μ. Δ. Β.

Ρὸντ Ἄϊλαντ (Rhode Island) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἡ μικροτέρα ὅλων κατ' ἔκτασιν καὶ ἡ πυκνότερον κατῳκημένη, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 3 232 τ. χλμ καὶ 716.000 κατ. Συνορεύει πρὸς Β. καὶ Α. μετὰ τῆς Μασσαχουσσέτης καὶ πρὸς Δ. μετὰ τῆς Κοννέκτικωτ, πρὸς Ν. δὲ βρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Τὸ ΝΑ. τμῆμα διακόπτεται ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ *Ναρραγκάνσετ*, ὅστις εἰσχωρεῖ εἰς βάθος 55 χλμ. περίπου. Ὁ κόλπος περιλαμβάνει νήσους τινάς, μεγαλυτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Ρόντ*, ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ὁλόκληρος ἡ πολιτεία. Τὸ ἔδαφος τῆς πολιτείας παράγει ἀραβόσιτον, βρώμην, σανὸν καὶ διάφορα λαχανικά. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Πωτῶκετ* (Pawtucket), ἐκβάλλοντος εἰς τὸν κόλπον Ναρραγκάνσετ. Σπουδαιότεραι πόλεις τῆς πολιτείας εἶναι ἡ πρωτεύουσα *Πρόβιντενς*, ἡ λουτρόπολις *Νιούπορτ* καὶ ἡ *Μπρίστολ*. Ἡ πολιτεία διαιρεῖται εἰς πέντε κομιτείας, ἀντιπροσωπεύεται δὲ εἰς τὸ κογκρέσον διὰ δύο γερουσιαστῶν καὶ τριῶν βουλευτῶν. Κ. Β. Λ.

Ρόντα (Rhondda) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Γκλάμοργκαν (Ν. Οὐαλλία), καλουμένη μέχρι τοῦ 1897 *Ὑστραινυφόντουκ* (Ystradyfodwk). Κεῖται ἐπὶ ὁμωνύμου ποταμοῦ, εἰς ἀπόστασιν 26 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Κάρντιφ. Κάτοικοι 162.729. Ἔχει σημαντικὰ ὀρυχεῖα ἄνθρακος καὶ σιδήρου. Κ. Β. Λ.

— **Ρόντα** (Ronda) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰσπανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Μαλάγας. Κάτ. 30.622. Περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ ἰσχυρῶν τειχῶν, ὧν ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον, ἐπὶ τρεῖς δὲ περίπου ἑκατονταετηρίδας (1097—1485) ἐθεωρεῖτο τὸ ὀχυρώτερον φρούριον τῶν Μαυριτανῶν βασιλέων τῆς Γρενάδας. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν παλαιὰ ἀνάκτορα καὶ μέγαρα, εἰς ἓν τῶν ὁποίων, καλούμενον Ἀνάκτορον τοῦ Μαυριτανοῦ βασιλέως, ὑπάρχει ὑπόγειον ἐσκαμμένον ἐντὸς τοῦ βράχου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ κάθοδος γίνεται διὰ 365 βαθμίδων. Τὸ ὑπόγειον τοῦτο χρησιμεύει νῦν ὡς μουσεῖον. Ἐπίσης σῴζονται παλαιοὶ πύργοι τοῦ φρουρίου, εἰς

Digitized by Google

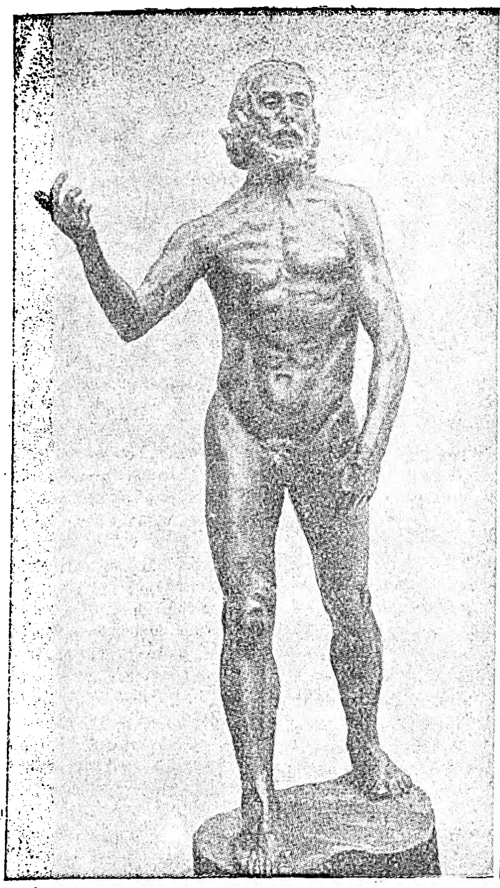
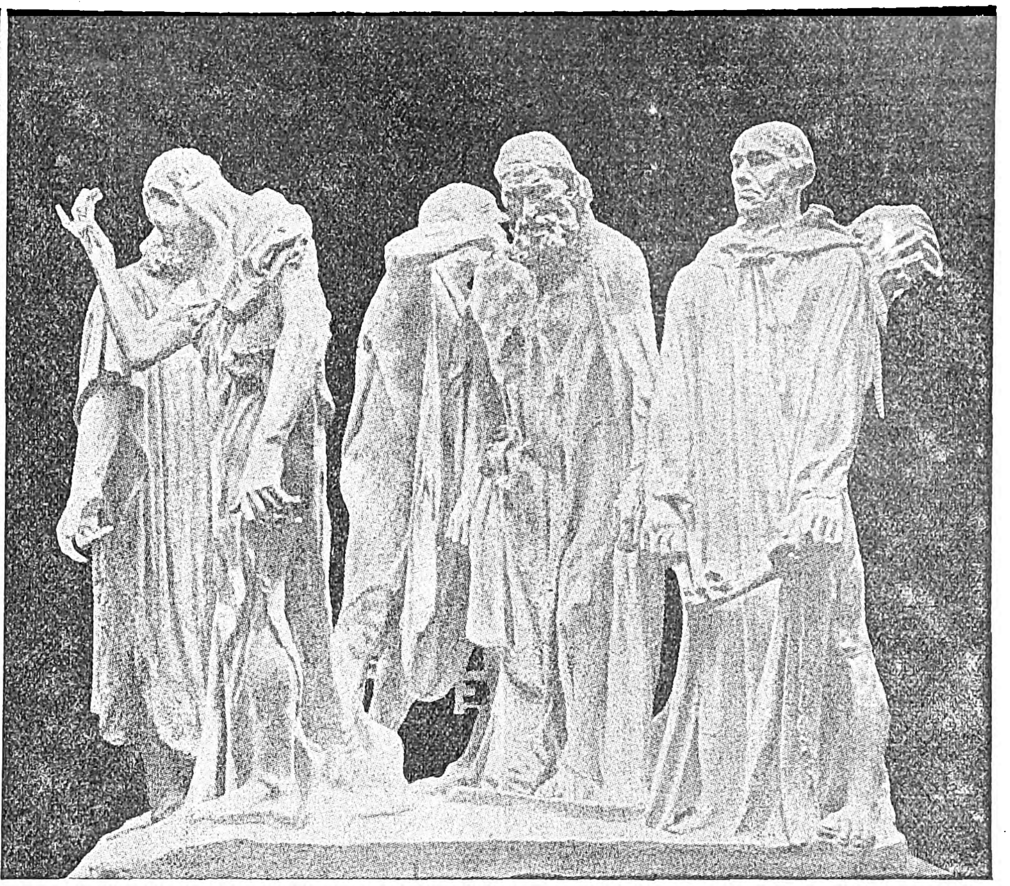

Ροντέν : 1) *Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής.* 2) *Οἱ ἀστοὶ τοῦ Καλαί.*

τῶν ὁποίων ἔχει ὕψος 90 μ. Ἡ σημερινὴ πόλις ἔχει ἀνωτέρας σχολάς, παλαιοὺς ναοὺς τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος, περίφημον θέατρον ταυρομαχιῶν καὶ τρεῖς λιθίνας γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ὧν ἡ μία, ἡ Νέα γέφυρα, ἔχει ὕψος 90 μ., κατασκευασθεῖσα κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα. Παράγει ἔλαιον, οἴνους, σιτηρά, λαχανικὰ καὶ ὀπώρας, διεξάγει δὲ καὶ ἐμπόριον ἵππων καὶ βοῶν. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ ἀξιόλογος βιομηχανία μεταλλουργικῶν εἰδῶν. ὑφασμάτων καὶ κονσερβῶν. Μ. Δ. Β.

Ροντάκι */Γεωγρ./.* Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κυπαρισσίας τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, Κάτ. (1928) 67.

Ροντανὶμ *['Αρχ.].* βλ. λ. *Δωδανείμ.*

Ρόντα-Ρόντα (Roda-Roda), ***Ἀλέξανδρος.*** Αὐστριακὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἐκ τῶν παλαιῶν συνεργατῶν τῶν περιοδικῶν «Simblizissimus» καὶ «Jugend», συνέγραψε καὶ πολυάριθμα ἔργα, περιλαμβάνοντα νουβέλλας, διηγήματα, εὐθυμογραφήματα, κωμικὰς ἱστορίας, ἀνέκδοτα, κωμῳδίας κ. ἄ. Μεγάλην ἐπιτυχίαν εἶχεν ἡ κωμῳδία «Ὁ λόφος τῶν στρατηγῶν», ἣν ἔγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Καρόλου Ραῖσλερ* (1910). Ἐπίσης ἔγραψε μυθιστορήματα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του *Μαρίας Ρόντα Ρόντα.* Διακρίνεται διὰ τὴν ἀφηγηματικὴν ἱκανότητά του, ἰδίως δὲ διὰ τὴν ἀριστοτεχνικὴν σύνθεσιν βραχυτάτων διηγημάτων καὶ ἀνεκδότων. Κ. Β. Λ.

Ρόντε (Rohde), ***Ἐρβῖνος.*** Γερμανὸς φιλόλογος (1845—1898). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Κιέλου, τῆς Ἰένης, τῆς Τυβίγγης καὶ τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ συνέγραψε πολυαρίθμους πραγματείας, ἀφορώσας τὴν ἑλληνικὴν γραμματολογίαν, χρονογραφίαν καὶ λεξικογραφίαν. Τὴν μεγάλην του ὅμως ἀξίαν ὀφείλει εἰς τὰ ἐξαίρετα ἔργα του: «Der griech. Roman und seine Vorläufer» (1876, ἔκδ. β΄ ἐπηυξημένη ὑπὸ *Φρ. Schöll* 1900) καὶ «Psyche, Seelenkult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen» (2 τόμ. 1891—1894, β΄ ἔκδ. 1897, γ΄ ἔκδ. 1903). Αἱ πραγματεῖαι αὐτοῦ («Kleine Schriften») ἐξεδόθησαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1901 ὑπὸ Φρ. Schöll. Κ. Μ. Α.

—**Ρόντε** (Rode), ***Χέλγκε.*** Δανὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1870. Διῆλθε τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ἐν Νορβηγίᾳ καὶ κατόπιν ἐταξίδευσεν εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης, εἰς ἡλικίαν δὲ μόλις εἴκοσιν ἐτῶν ἐδημοσίευσε συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Λευκὰ λουλούδια», τὰ ὁποῖα κατέστησαν λίαν δημοφιλὲς τὸ ὄνομά του ἐν Δανίᾳ, ὅπου ἐχαιρετίσθη ὡς εἷς τῶν ἰσχυροτέρων λυρικῶν καὶ μεταρρυθμιστῶν, διὰ τὴν ζωηρότητα τοῦ ὕφους του, τὴν βαθεῖαν παρατηρητικότητά του καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως. Τῷ 1896 καὶ 1907 ἐδημοσίευσε δύο ἑτέρας ποιητικὰς συλλογὰς καὶ κατόπιν τὰ δραματικὰ ἔργα «Τὰ παιδιὰ τοῦ βασιλέως» (1895), «Θεριναὶ περιπέτειαι» (1897), «Ὁ χορὸς» (1898), «Οἱ ἀγῶνες τῆς οἰκογενείας Στεφάνου Μπόργκ» (1901) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Ροντὲζ (Rodez) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Ἀβεϋρόν. Κάτ. 14.200. Ἔχει ὡραῖον καθεδρικὸν ναὸν (ΙΓ΄—ΙΔ΄ αἰῶνος), δύο μουσεῖα, βιβλιοθήκην, θέατρον, σχολὴν κωφαλάλων, φρενοκομεῖον κλ. Παράγει εἴδη βυρσοδεψίας, ἐριουργίας καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν, κτηνῶν, οἴνων καὶ ὀπωρῶν. Ἡ Ροντὲζ εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Σεγόδουνον* (Segodunum). Βραδύτερον ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς κομιτείας τοῦ Ρουὲργκ (Rouergue). Κ. Β. Λ.

Ροντὲλ (Rondel), ***Ἰάκωβος ντὲ —.*** Γάλλος φιλόσοφος (1630—1715). Ἐδίδαξε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Σεδὰν καὶ ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ ἐθεωρεῖτο εἷς τῶν ἀρίστων συγχρόνων του ἑλληνιστῶν, ἐκδώσας μετὰ σχολίων τὴν «Ἡρὼ καὶ Λέανδρον» (1672), καὶ γράψας μεταξὺ ἄλλων: «Περὶ δόξης» (1680), «Ἡ ζωὴ τοῦ Ἐπικούρου», «Σκέψεις ἐπὶ τῆς δεισιδαιμονίας», κτλ. Μ. Δ. Β.

Ροντελὲ (Rondelet), ***Ἀντώνιος-Φραγκῖσκος.*** Γάλλος συγγραφεὺς (1823—1893). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κλερμὸν καὶ τῆς Σορβόννης, ἐβραβεύθη τῷ 1851 ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῆς Λυῶνος καὶ τῷ 1860 ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων, καθὼς καὶ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἔγραψε πολλὰ ἔργα φιλοσοφικὰ καὶ ἐπὶ θεμάτων τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, διακριθεὶς κυρίως ὡς ἐκλαϊκευτὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Περὶ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας» (1859), «Ἡ ἠθικὴ καὶ ὁ πλοῦτος» (1863), «Οἱ νόμοι τῆς ἐργασίας καὶ τῆς παραγωγῆς» (1868), «Τὸ ταξίδιόν μου εἰς τὴν χώραν τῆς Χιμαίρας» (1875), «Φιλοσοφικὰ προγράμματα» (1876), «Ἡ φιλοσοφία καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι» (1883), κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Ροντελὲ** (Rondelet), ***Γουλιέλμος.*** Γάλλος ἰατρὸς καὶ φυσιοδίφης (1507—1556). Διορισθεὶς (1545) καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Μομπελλιέ, ἵδρυσεν αὐτόθι τὸ πρῶτον ἀνατομικὸν ἀμφιθέατρον τῆς Εὐρώπης. Διὰ τῶν ἐξαιρέτων ἰχθυολογικῶν καὶ βοτανικῶν ἐργασιῶν του κατέστη πασίγνωστος, τὸ δὲ βιβλίον του περὶ ἰχθύων τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν μεγάλων φυσιοδιφῶν. Συνέγραψε: «De piscibus marinis, in quibus verae piscium effigies expressae sunt» (Lugduni 1554), «De materia medicinali et compositione medicamentorum» (Πάδουα 1556), «Methodus curandorum omnium morborum corporis humani» (1583), «De morbo gallico» (Βενετία 1566) κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά του ἐδημοσιεύθησαν ἐν Γενεύῃ τῷ 1628 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Opera omnia medica cepurgata studio, J. Croqueri». Ο. Ρ.

Ροντελὲ (Rondelet), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής.*** Γάλλος ἀρχιτέκτων (1743—1829). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ ὀνομαστοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰακώβου Σουφφλό, ὃν διεδέχθη ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης ἐν Παρισίοις. Τῷ 1783 ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν, ἐπιστρέψας δ' ἐκεῖθεν διηύθυνε τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ τριπλοῦ θόλου τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης, ὃν μετεσχημάτισεν εἰς Πάνθεον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κατρεμὲρ ντὲ Κενσὺ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὑπῆρξε μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Καλῶν τεχνῶν. Ἐπὶ πλέον συνέγραψε: «Mémoire historique sur le dôme du Panthéon français» (1797), «Traité théorique et pratique de l' art de bâtir» (1802—1817) κτλ. Ι. Μ. Π.

Ροντὲν (Rodin), ***Αὔγουστος.*** Μέγας Γάλλος γλύπτης γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1840. Τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἔλαβε κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν σχολὴν τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, μετὰ ταῦτα δὲ ἐν Μπωβαί, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ ἑπταετίαν παρά τινι θείῳ του ὡς ὑπότροφος. Ἐπανελθὼν δεκατετραετὴς εἰς Παρισίους, εἰσῆλθεν εἰς ἐργαστήριον σχεδίου ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς, βραδύτερον δ' ἔλαβε μαθήματα πλαστικῆς παρὰ τῷ Barye καὶ εἶτα παρὰ τῷ Carrier-Belleuse, ὅστις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐξετιμᾶτο μεγάλως ὡς λεπταίσθητος καὶ κομψὸς καλλιτέχνης· εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Carrier-Belleuse ὁ Ροντὲν παρέμεινεν ὡς μαθητὴς καὶ βοηθὸς ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑξαετίαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δ' ἐκείνης χρονολογοῦνται τὰ πρῶτα σημαντικά του ἔργα. Ἦτο μόλις εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν, ὅταν ἐδημιούργησε τὸν «Ἄνθρωπον μὲ τὴν σπασμένη μύτη», ἔργον ὅπερ ἀνήγγελλεν ἤδη τὸ λαμπρότατον μέλλον τοῦ καλλιτέχνου καὶ ὅπερ, ἐν τούτοις, ἐπεκρίθη δριμύτατα. Ὅλα, ἄλλως τε, τὰ ἔργα τῆς πρώτης περιόδου τῆς καλλιτεχνικῆς σταδιοδρομίας τοῦ Ροντέν, μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ἀντεμετώπισαν λυσσώδη τὴν πολεμικὴν τῆς ἐπισήμου κριτικῆς, ἥτις δυσαρέστως ἔβλεπε τὰς τολμηρὰς ἀκροβασίας τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου. Τοιουτοτρόπως αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ σταδίου τοῦ Ροντὲν ὑπῆρξαν πλήρεις θλίψεως· ἀλλ' ἀκαταπόνητος ὁ καλλιτέχνης, ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ βαδίζῃ πλήρης ἐλπίδων πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ὑψηλοῦ ἰδεώδους του. Ἀποστρεφόμενος τὸν νεαρὸν ἀκαδημαϊσμὸν καὶ ἀντλῶν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς φύσεως τὰς ἐμπνεύσεις τῶν δημιουργιῶν του, προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ εἰλικρινῆ, ἐκφραστικὴν καὶ τολμηρὰν τέχνην, μακρὰν ἀπὸ πάσης κενῆς παραστάσεως καὶ πάσης συμβατικῆς ἐκζητήσεως. Τοὺς ἀρχαίους ἐσπούδασεν ὅσον ὀλίγοι· ἀλλά, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ τυφλῶς καὶ νὰ τοὺς μιμηθῇ δουλικῶς, ἐπεχείρησε νὰ καταστήσῃ κτῆμά του εἰς τὸ διενεκὲς μόνον τὸ ὑψηλὸν καὶ τολμηρὸν πνεῦμα, ὅπερ διαπνεέει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὰ ἔργα των. Παραλλήλως πρὸς τὴν σπουδὴν ταύτην τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, σπουδαίας ὠφε-

Digitized by Google

λείας παρέσχεν εἰς αὐτὸν καὶ ἡ μελέτη τῆς παλαιοτέρας τέχνης, εἰς ἣν ἐπεδόθη, ἰδίᾳ ἐν Βρυξέλλαις, ἔνθα ἐπὶ μακρὸν διέμεινεν. Εἰσέδυσεν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς γοτθικῆς πλαστικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς «Θείας κωμῳδίας» τοῦ Ντάντε, διὰ νὰ ἀρυσθῇ ἐκεῖθεν οὐ μόνον θέματα κατάλληλα πρὸς δημιουργίαν, ἀλλὰ καὶ στοιχεῖα ὕφους καὶ ἐκφραστικοὺς τρόπους καταλλήλους. Τοιουτοτρόπως συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς μεγαλειώδους «Πύλης τοῦ Ἅδου», ἥτις ἐπρόκειτο ν' ἀποτελέσῃ τὸ σημαντικώτερον ἔργον τοῦ βίου του.

Εἰς τὰς Βρυξέλλας ὁ Ροντὲν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1877, ἐργαζόμενος ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βέλγου γλύπτου Van Rasbourg εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ ἀετώματος τοῦ χρηματιστηρίου, τὴν κατασκευὴν τῶν Καρυατίδων ἑνὸς μεγάρου τῆς λεωφόρου Anspach καὶ εἰς διάφορα ἄλλα ἔργα. Κατὰ τὸ ἔτος 1877 ἀπέστειλεν εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τὸν «Χαλκοῦν αἰῶνα». Τὸ ἔργον προὐκάλεσε πάταγον καὶ ἤγειρεν ὀξυτάτας φιλονικίας. Ἀλλ' ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῶν Καλῶν τεχνῶν Τυρκέ· ἐπὶ μακρὸν διεκόσμησε τὸν κῆπον τοῦ Λουξεμβούργου, βραδύτερον δ' ἀπετέθη εἰς τὸ ὁμώνυμον μουσεῖον. Τῷ 1880 παρουσίασε τὸν «Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν». Ἡ γενικὴ ἀναγνώρισις ἤρχετο ἤδη ν' ἀμείψῃ τοὺς ἀτρύτους κόπους τοῦ μεγάλου γλύπτου. Ὁ Τυρκέ, ἐνθουσιασθείς, τῷ παρήγγειλε νέον ἔργον. Καὶ ὁ Ροντὲν συνέλαβε τότε κατὰ πρῶτον τὸ σχέδιον νὰ χρησιμοποιήσῃ θέμα εἰλημμένον ἐκ τῆς «Θείας κωμῳδίας» Ἡ «Πύλη τοῦ Ἅδου», τὴν ὁποίαν δὲν ἐπέπρωτο νὰ φέρῃ εἰς πέρας, ἀλλὰ τῆς ὁποίας τμήματα ἀποτελοῦν τὰ σημαντικώτερα καὶ γνωστότερα τῶν ἔργων του, ἐγεννᾶτο ἤδη. Τῷ 1880 κατεσκεύασεν ὡραῖα σχέδια διὰ τὸ «Μνημεῖον τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης», μὴ ἐγκριθέντα ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ συσταθείσης ἐπιτροπῆς. Τῷ 1881 ἔκαμε τὴν πρώτην ἀπόπειραν ἐξεργασίας τοῦ βραδύτερον τελειωθέντος περιφήμου του «Ἀδάμ», ἀλλά, μὴ ἱκανοποιηθείς, κατέστρεψε τὸ πρόπλασμα· ἐξειργάσθη ὅμως μίαν «Εὔαν», ἡ ὁποία τάσσεται μεταξὺ τῶν εὐγενεστέρων του δημιουργιῶν. Ἡ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1890 καλύπτει ἐργώδη καὶ πολύπονον προσπάθειαν τοῦ καλλιτέχνου· τότε σχεδιάζει τὰ πλεῖστα τῶν μεγάλων του ἔργων· τὴν «Πύλην τοῦ Ἅδου» ἐξεργάζεται ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον εἰκοσαετίαν, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον τμῆμα συμπίπτει μετὰ τῆς περιόδου ταύτης· τῷ 1886 σχεδιάζει τὸ μνημεῖον τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ· τῷ 1888 τοὺς «Προκρίτους τοῦ Καλαί», οἵτινες ἐπρόκειτο νὰ περατωθοῦν μόλις τῷ 1895· τῷ 1882 ἐκθέτει τὸ πρῶτον πρόπλασμα τοῦ «Οὐγολίνου», τῆς φρικώδους καὶ μεγαλοπρεποῦς ταύτης δαντικῆς σελίδος· τῷ 1883 ἐξεργάζεται τὸ «Πνεῦμα τοῦ πολέμου», τὸ «Μνημεῖον τοῦ στρατηγοῦ Lynch» καὶ τὴν «Bellone»· τῷ 1884 ἐκπονεῖ τὸ μνημεῖον τοῦ στρατηγοῦ Vicunha καὶ τὴν «Προτομὴν νεαρᾶς γυναικός»· τῷ 1885 παρουσιάζει τρεῖς ἀπὸ τὰς σημαντικωτέρας του προτομάς, τοῦ Νταλοῦ, τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ καὶ τοῦ Ἀντωνίνου Προύστ. Ἡ φαντασία του καταλαμβάνεται ἀπὸ φρενήρη καλπασμόν· ἡ τεχνική του πεῖρα συνεχῶς ὡριμάζει· βαθεῖα σκέψις χαρακτηρίζει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰς δημιουργίας του. Ἡ τμηματικὴ ἐξεργασία τῆς «Πύλης τοῦ Ἅδου», ἥτις ἐπρόκειτο ν' ἀποτελέσῃ κολοσσικὸν σύμπλεγμα μορφῶν ὕψους τριάκοντα περίπου μέτρων, προχωρεῖ. Τοιουτοτρόπως δημιουργεῖται ὁ περίφημος «Στοχαστής», ὀνομασθεὶς οὕτω ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῆς στάσεώς του πρὸς τὸν «Pensieroso» τοῦ Μιχαὴλ - Ἀγγέλου· ἀκολουθεῖ τὸ σύμπλεγμα τῆς Φραντζέσκας ντὰ Ρίμινι καὶ τοῦ Παύλου Μαλατέστα, γνωστὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ φιλί». Τῷ 1887 ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τοῦ καλλιτέχνου «Ὁ Περσεὺς» καὶ ἡ «Κεφαλὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ», τῷ δὲ 1888 ἡ θαυμασία «Δαναΐς», ἐκ τῶν θελκτικωτέρων γυναικείων ἀπεικονίσεων. Τῷ 1889 καλύπτεται ἀπὸ μακρὰν σειρὰν ἔργων, ἐν οἷς τὸ «Σύμπλεγμα τοῦ Ὀνείρου», «Ἡ Ἑκάβη», «Ἡ Σκέψις» κλπ. Καὶ ἡ μεγαλειώδης προσπάθεια συνεχίζεται ἀκαταπονήτως. Τῷ 1892 περατοῦνται «Οἱ πρόκριτοι τοῦ Καλαί», τῶν ὁποίων τὰ ἀποκαλυπτήρια τελοῦνται μόλις τῷ 1895. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρουσιάζονται αἱ προτομαὶ τοῦ Rochefort καὶ τοῦ Puvis de Chavannes, ἔτι δὲ τὸ θαυμάσιον μνημεῖον τοῦ Κλὼντ Λορραίν. Τῷ 1893 «Ἡ Γαλάτεια», «Ὁ θάνατος τοῦ Ἀδώνιδος», «Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ Ἀχιλλέως», «Τὸ κῦμα». Τῷ 1894 τὸ «Αἰώνιον ἔαρ», μία ἀπὸ τὰς ἁγνοτέρας καὶ τρυφερωτέρας δημιουργίας τοῦ Ροντέν, «Ὁ Ὀρφεὺς καὶ ἡ Εὐριδίκη», «Ὁ Ἄδωνις καὶ ἡ Ἀφροδίτη», «Ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Μαγδαληνή». Τῷ 1895 «Ὁ ὀκλάζων ἄνθρωπος». Τῷ 1896 «Ἡ Ἀθηνᾶ», «Ὁ νικητής», «Ὁ ποιητὴς καὶ ἡ θεωρητικὴ ζωή», ἔτι δὲ τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τῆς ἐμπνεύσεως, τὸ «Αἰώνιον εἴδωλον». Τῷ 1897 τὸ σύμπλεγμα τῶν «Λουομένων». Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος περατοῦνται αἱ σπουδαὶ δι' ἓν μνημεῖον τοῦ Μπαλζὰκ καὶ συνεχίζονται αἱ σπουδαὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐκείνου μνημείου τοῦ στρατηγοῦ Σαρμιέντο. Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Μπαλζάκ, περατωθείς, ὑπῆρξεν ἓν ἀπὸ τὰ ἐξοχώτερα δημιουργήματα τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου.

Ὁ Ροντὲν ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται σχεδὸν μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος τῷ 1917, μετὰ τοῦ ἰδίου διαθέρμου ζήλου Δὲν ὑπῆρξε μόνον θαυμάσιος καλλιτέχνης· ὑπῆρξε καὶ βαθὺς διανοούμενος καὶ ἐξαιρέτως εὐγενής, λεπτὴ καὶ πλήρης ἁβροῦ πάθους καρδία. Ἡ σημαντικωτάτη τῶν προσπαθειῶν του ἐν τῇ περιοχῇ τῆς τεχνικῆς ἀπέβλεψεν εἰς τὸ νὰ διασπάσῃ τὸ τεῖχος ἐκεῖνο, ὅπερ χωρίζει τὴν πλαστικὴν δημιουργίαν ἀπὸ τῆς περιβαλλούσης ταύτην ἀτμοσφαίρας. Διὰ τοῦτο τὰ ἔργα του διαχέουσι παράδοξόν τινα καὶ αἰγλήεσσαν ἀκτινοβολίαν. Ἐλάτρευε τὴν κίνησιν ὅσον ἐλάχιστοι· θεωρῶν ταύτην πρωταρχικὸν στοιχεῖον τῆς ὑπάρξεως, ἠθέλησε νὰ τὴν ἀποδώσῃ ὡς αὐθυπόστατον, οὕτως εἰπεῖν, ὀργανικὸν σύνολον. Ὑπῆρξεν ἐπὶ πλέον μέγας διδάσκαλος τῆς ἐκφράσεως, ἀνυπέρβλητος ἴσως ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ εὐγενοῦς καὶ συγκεκρατημένου πάθους, τοῦ στοχασμοῦ, τῆς ἐγκαρτερήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας. Διέπρεψε καὶ ὡς τεχνοκρίτης. «Οἱ καθεδρικοὶ ναοί», συνοδευόμενοι ἀπὸ σχέδια τοῦ ἰδίου, καὶ «Ἡ τέχνη», γενικαὶ σκέψεις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐκφρασθεῖσαι εἰς συνομιλίας ἐκδοθείσας ὑπὸ Paul Gsell, τάσσονται μεταξὺ τῶν βαθυτέρων καὶ πολυτιμοτέρων σχετικῶν ἔργων. Ὡς διδάσκαλος, μετὰ τὴν διεθνῆ καὶ ἀνεπιφύλακτον ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας του, ἔσχε πλείστους μαθητὰς καὶ ἤσκησε βαθυτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων του καλλιτεχνῶν.

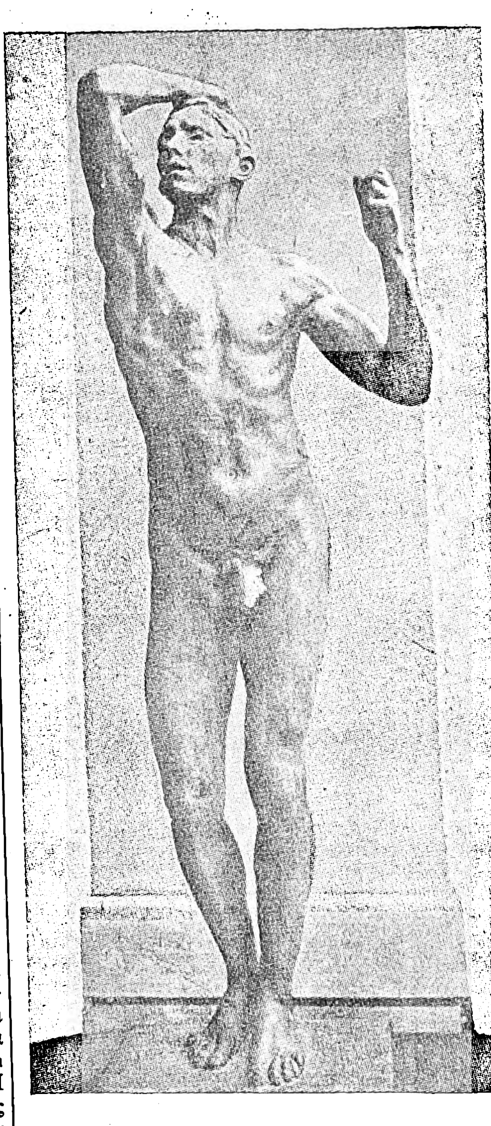

Ροντέν: Ἄνθρωπος τῆς χαλκίνης ἐποχῆς.
[Μουσεῖον Λουξεμβούργου]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. Maillard*: Rodin statuaire (1899).—*Black*: Auguste Rodin (1905).—*Dircks*: Auguste Rodin (1904).—*Coguiot*: Le vrai Rodin (1913).—*R. M. Rilke*: Rodin (γερμανιστὶ καὶ γαλλιστί).—*C. Mauclair*: Auguste Rodin (Paris 1918).

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ρόντενβαλτ (Rodenwaldt), ***Γκέραρτ.*** Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1886. Ἑταῖρος τῆς ἐν Ἀθήναις γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφάς, καὶ ἰδίως ἐν Τίρυνθι, ἐδημοσίευσε δὲ πλείστας περισπουδάστους μελέτας περὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ μάλιστα περὶ τῶν ἀναγλύφων. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Γκίσσεν καὶ τοῦ Βερολίνου, ἤδη δὲ (1932) τυγχάνει διευθυντὴς τοῦ ἐν Βερολίνῳ γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἐργασιῶν του εἶναι: «Die composition der pompejanischen Wandgemälde» (1909), «Tiryns II. Die Fresken des Palastes» (1912), «Griechische Porträts aus dem Ausgang der Antike» (1919), «Der Fries des Megarons von Mykenai» (1921), «Das Relief bei der Griechen» (1923), «Porträts auf spätminoischen Sarkophagen» (1923), «Der sarkophag Caffarelli» (1925), «Die Kunst der Antike—Hellas und Rom» (1927), «Zur Entstehung der monumentalen Architekten in Griechenland», «Archäologischen Institut des deutschen Reiches 1829—1929», «Neu deutsche Ausgrabungen» (1930), «Die Akropolis» (1930).

Β. Δ. Θ.

Ροντενμπὰκ (Rodenbach), ***Ἀλβέρτος.*** Βέλγος ποιητὴς (1856—1880). Κατέλαβε σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ νεωτέρᾳ φλαμανδικῇ λογοτεχνίᾳ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Karel de Goede», «Gudrun» (1882), «Eerste Gedichten» (1879), «Al de Gedichten» (1888) κλπ. Ἵδρυσεν ἐπίσης τὰ περιοδικὰ «De vlaamsche Vlagge» καὶ «Het Pennoen».

Μ. Δ. Β.

— **Ροντενμπὰκ** (Rodenbach), ***Ἀλέξανδρος.*** Βέλγος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1786—1869). Τυφλωθεὶς εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν, ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν τυφλῶν καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὸ Βέλγιον ἵδρυσεν ἐν Ἀμβέρσῃ σχολὴν τυφλῶν, ἐνῷ συγχρόνως κατεγίνετο εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν πολιτικήν. Κηρυχθεὶς κατὰ τῆς ἑνώσεως τοῦ Βελγίου μετὰ τῆς Ὁλλανδίας, εἰργάσθη ἐντόνως ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἐξελέγη μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, ἐπὶ 36 δὲ ἔτη ἐξηκολούθει νὰ ἀποτελῇ μέλος τῆς βουλῆς. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἐπιστολὴ περὶ τῶν τυφλῶν» (1828), «Οἱ τυφλοὶ καὶ οἱ κωφάλαλοι: ἱστορία, ἐκπαίδευσις, ἀγωγή, βιογραφίαι» (1875).

Μ. Δ. Β.

— **Ροντενμπὰκ** (Rodenbach), ***Γεώργιος.*** Βέλγος ποιητὴς καὶ λογοτέχνης, γεννηθεὶς ἐν Τουρναὶ τῷ 1855, καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1898. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γάνδης καὶ κατόπιν ἐξήσκησεν ἐπιτυχῶς ἐπὶ μικρὸν διάστημα τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Δὲν ἤργησεν, ἐν τούτοις, νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ καὶ ν' ἀφιερωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν λογογραφίαν καὶ τὴν ποίησιν, ἀκολουθῶν τὴν φυσικήν του κλίσιν. Συνέπεια τῆς ἐπιδόσεώς του ἦτο, ἐν ἐλαχίστῳ διαστήματι, νὰ καταλάβῃ θέσιν ἀξιόλογον ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐνθουσιώντων πρωτοπόρων Βέλγων ποιητῶν. Εἰς τὸ πρῶτον ἔργον του, τὰς «Θλίψεις» (1879), τελεῖ εἰσέτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ποιητῶν τῆς τότε ἀκμαζούσης παρνασσικῆς ποιητικῆς σχολῆς, ἀλλ' ἀμέσως, ἀπὸ τῶν ἐπομένων, ἀνευρίσκει τὸν προσωπικόν του τόνον, τὸν πλήρη χάριτος, λεπτῆς μελαγχολίας καὶ ὑποβλητικῆς εὐαισθησίας. Τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι: ἡ «Κομψὴ θάλασσα», ὁ «Κοσμικὸς χειμών» (1884) καὶ ἡ «Λευκὴ νεότης» (1886). Ἡ γοητευτικὴ μυστικοπάθεια, ὁ εἰλικρινὴς παλμὸς τῆς ὀνειροπόλου διαθέσεώς του, τὸ συναρπαστικὸν τοῦ λεπτεπιλέπτου λυρισμοῦ του, πλήρους νοσταλγικῆς ἀναπολήσεως, μουσικῆς καὶ χρώματος, ἐπέβαλον τὸ ἔργον του εὐθύς. Τῷ 1887 ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις, ὅπου δὲν ἐβράδυνεν εἰς τὴν λεπτήν του ἔμπνευσιν νὰ προσθέσῃ ἐντέλειαν μορφῆς, εὐλυγισίαν φράσεως καὶ γλώσσης ἔστιν ὅτε ἐπιτετηδευμένης, ἀλλὰ διατηρούσης, παρὰ τοῦτο, τὴν ποιητικὴν αὐτῆς ἁγνότητα. Ἔργα του τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι: «Ἡ τέχνη ἐν ἐξορίᾳ», «Ἡ βασιλεία τῆς σιωπῆς» (1889), «Μπρύζ, ἡ Νεκρὰ» (1892), μυθιστόρημα πολύκροτον, θεωρούμενον τὸ ἀριστούργημά του, «Περιπλανήσεις εἰς τὰ βάθη ὀφθαλμῶν» (1893), «Μουσεῖον ψευδοθρήσκων γυναικῶν» (1894), «Ὁ πέπλος», κωμῳδία μονόπρακτος, παρασταθεῖσα ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Γαλλικοῦ θεάτρου» τῷ 1894, «Ὁ προορισμὸς» (1896), «Οἱ τάφοι» (1896), «Αἱ παρθένοι (1896), «Αἱ ἐγκάθειρκτοι ζωαὶ» (1889), «Ὁ κωδωνοκρούστης» (1897), «Τὸ δέντροπτρον τοῦ γενεθλίου οὐρανοῦ» (1898) καὶ «Τὸ δένδρον» (1898). Ἡ ποίησις τοῦ Ροντενμπάκ, ἐστερημένη περιγραφικότητος, δὲν ἀποβλέπει οὔτε καταγίνεται εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἀναπαράστασιν εἴτε τὴν ἀνάγλυφον ἀπόδοσιν ὡρισμένων ἠθῶν καὶ χαρακτήρων ἢ ὡρισμένων τοποθεσιῶν. Κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς, «δὲν εἶναι τὰ πράγματα, αὐτὰ καθ' ἑαυτά, τὰ συγκινοῦντα καὶ ἀπασχολοῦντα τὴν ἐξαϋλωμένην αἰσθησίν του, ἀλλ' ἡ βαθυτέρα των οὐσία καὶ ἡ μυστικὴ ψυχὴ αὐτῶν. Ἀνατάσεις μυστικοπαθεῖς, ὀδυνηροὶ καὶ πένθιμοι ἀντίλαλοι μεμακρυσμένων κωδωνοστασίων, ὕδατα λιμνάζοντα ἐντὸς τῶν διωρύχων, πεπαλαιωμέναι ἀποβάθραι μὲ μαυρισμένα ἐκ τοῦ χρόνου κρηπιδώματα, εἶναι αἱ μᾶλλον προσφιλεῖς εἰκόνες, τὰ θέματα τὰ μᾶλλον συναρπάζοντα. κατ' ἐξοχὴν δονοῦντα καὶ ἑλκύοντα τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ψυχήν. Ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, τῇ ἀσυλλήπτῳ καὶ μυστηριώδει, ἐν ᾗ ἀσμένως ἀναπνεῖ καὶ κινεῖται, ὅλα ὅσα κέκτηνται ζωὴν διολισθαίνουν ὀνειρώδη καὶ ἀθόρυβα, καθὼς οἱ κύκνοι ἐπὶ τῶν ὑδάτων».

Ν. Λ. Λ.

— **Ροντενμπὰκ** (Rodenbach), ***Φῆλιξ.*** Βέλγος νομομαθὴς καὶ συγγραφεὺς (1827—1902). Διετέλεσεν ἀνώτερος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος ἐν Βερολίνῳ καὶ

Digitized by Google

συνεργάτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Στοιχεῖα φορολογικοῦ δικαίου» (1865), «Θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς ὁδηγὸς ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς διανομῆς» (1893) κλπ. Μ.Δ.Β.

Ρόντενμπεργκ (Rodenberg), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς λογοτέχνης (1831—1914). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὡς λυρικὸς ποιητής, μετ' ὀλίγον ὅμως ἐστράφη εἰς τὴν ἐπιφυλλιδογραφίαν. Ἔγραψε ταξιδιωτικὰς ἀναμνήσεις («Εἰκόνες ἀπὸ τὸ Παρίσι» 1856, «Φθινόπωρον ἐν Οὐαλλίᾳ» 1857, «Ἡ καθημερινὴ ζωὴ ἐν Λονδίνῳ 1859, «Ἡ ἅρπα τῆς Ἰερνίας» 1862, «Ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῶν Ἄλπεων» 1865, «Τὸ Παρίσι ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν φανῶν» 1867, «Τὸ Βέλγιον καὶ οἱ Βέλγοι» 1881, κλπ.) καὶ τὰ ρεαλιστικὰ μυθιστορήματα: «Ἡ τραγουδίστρα τῶν δρόμων τοῦ Λονδίνου» (3 τόμοι 1862), «Ὁ νέος κατακλυσμός» (4 τόμοι, 1865), «Οἱ Γκραντιντιὲ» (3 τόμοι, 1878). Τῷ 1874 ἵδρυσε τὴν λογοτεχνικὴν ἐπιθεώρησιν «Deutsche Rundschau». Πολυτίμους πληροφορίας διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιέχουσι τὰ αὐτοβιογραφικὰ αὐτοῦ βιβλία «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὰ νεανικά μου χρόνια» (2 τόμοι, 1899—1901), «Ἀπὸ τὰ παιδικά μου χρόνια» (1907) καὶ τὰ μετὰ θάνατον ἐκδοθέντα «Ἡμερολόγια». Κ. Β. Λ.

Ροντήρης. Ὄνομα μιᾶς τῶν ἐπιφανεστέρων οἰκογενειῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, καταγομένη ἐκ Πλατάνου τῆς Ναυπακτίας. Γενάρχης αὐτῆς ἀναφέρεται ὁ *Σωτήριος Ροντήριος*, ὅστις κατελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὡς ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἐγκατεστάθη εἰς Πλάτανον. Υἱὸς τούτου εἶναι ὁ *Νικόλαος Ροντήρης* ἢ *Κουτσονίκας*, ἐκλεγεὶς δημογέρων Πλατάνου τῷ 1768 καὶ δράσας πολλαχῶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του, καὶ ὁ *Δημήτριος Ροντήρης*, ἁρματολὸς ὑπὸ τὸν Ἀνδροῦτσον, φονευθεὶς πρὸ τοῦ 1821 εἴς τινα παρὰ τὴν Γαβρολίμνην τῆς Ναυπακτίας μάχην.

Μετὰ τούτους ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς:

—1) ***Σωτήριος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Νικολάου Ροντήρη. Συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς πλείστας μάχας κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821 ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην, εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ὡς ἐπιμελητής.

—2) ***Γεώργιος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ὑπηρέτησε μετὰ τοῦ Ἀνδρούτσου, τοῦ Καραϊσκάκη κλπ. εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ὡς τσοχαντάρης αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι τοῦ 1821, ὅτε, ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας ἐτιμήθη διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ χιλιάρχου καὶ τέλος ἔπεσεν εἰς τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, ἐκτελέσας ἡρωϊκὴν ἔξοδον παρὰ τὸν προμαχῶνα Τερίμπιλε (1822).

—3) ***Ἀναγνώστης***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν γραμματεὺς καὶ σύμβουλος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, μετὰ τὸν θάνατον του ὁποίου (Ἰανουάριος 1822), κατελθὼν εἰς Ναυπακτίαν, ὕψωσε πρῶτος ἐν τῷ χωρίῳ του Πλατάνῳ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας ἐτιμήθη διὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ χιλιάρχου. Τραυματισθεὶς βαρέως εἰς τὴν τελευταίαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Αἰτωλικοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἄστιγγος, τὴν 11 Μαΐου 1828, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐκ τῶν πληγῶν του.

—4) ***Ἰωάννης***. Υἱὸς τοῦ Δημητρίου Ροντήρη καὶ πρωτεξάδελφος τοῦ προηγουμένου. Συμμετέσχεν ὡς μπουλουκτσῆς εἰς πλείστας μάχας κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 ὑπὸ τὸν Σηφάκην, Κίτσον Τζαβέλλαν, Καραϊσκάκην καὶ Χατζημιχάλην Νταλιάνην, ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, Πελοποννήσῳ καὶ Κρήτῃ μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1845.

—5) ***Κωνσταντῖνος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διεκρίθη ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς διαφόρους μάχας (Μεσολογγίου, Ἀραχώβης, Δομβραίνης, Βραχωρίου, Ἀμπλιανης, Ἀνηφορίτου κλπ.) ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Δημ. Ὑψηλάντην, Γ. Καραϊσκάκην, Ν. Γκριτζώτην, Δῆμου Τζελιον κλπ. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1870.

—6) ***Ζήσιμος***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Συμμετέσχεν ὡς μπουλουκτσῆς εἰς διαφόρους μάχας κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 καὶ τέλος ἔπεσε, γενναίως μαχόμενος ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Βέρην, εἰς τὴν μάχην Παλιομανίνας τῆς Ἀκαρνανίας, τῷ 1828.

—7) ***Νικόλαος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Σωτηρίου Ροντήρη Συμμετασχὼν εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τοῦ 1821, προήχθη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ταγματάρχην τῆς ἐνεργοῦ φάλαγγος.

—8) ***Γεώργιος Ροντήρης*** ἢ ***Κραβαρίτης***. Εὐπαίδευτος καὶ θερμὸς πατριώτης, διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν ἔμπιστος γραμματεὺς καὶ σφραγιδοφύλαξ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, μυηθεὶς δὲ ἐγκαίρως εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἔδρασε πολλαχῶς ὑπὲρ τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821. Συνέταξεν ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τῆς ἐποχῆς του, ἐξ ὧν ἠρύσθη καὶ ὁ Σπυρίδων Π. Ἀραβαντινός.

—9) ***Κίτσος***, ἢ ***Ἀπόστολος***. Υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Σωτηρίου Ροντήρη. Ἀποδημήσας περὶ τὸ 1820 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μυηθεὶς ἐκεῖ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς του ἱερέως (σακελλαρίου) τῶν πατριαρχείων Κωνσταντίνου Ροντήρη, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του Πλάτανον καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἔθνους, περιοδεύων καὶ κηρύττων ἀνὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐξ οὗ καὶ ἐπεκλήθη *Ἀπόστολος*. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀγῶνος διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας (Μεσολογγίου, Καρπενησίου, Ἀμπλιανης κλπ.) ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Μᾶρκον Βότσαρην, Γ. Δράκον κλπ. μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος. Ἀπέθανε τῷ 1845.

—10) ***Βασίλειος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1835. Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν δικαστικὸς ὑπάλληλος, προαχθεὶς εἰς πρόεδρον τῶν ἐφετῶν καὶ εἰς ἀρεοπαγίτην. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1906.

—11) ***Ἀθανάσιος***. Πολιτευτὴς καὶ συγγραφεύς. Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Πλατάνῳ τῆς Ναυπακτίας τῷ 1823. Νεώτατος εἰσῆλθε τῷ 1849 εἰς τὸ δικαστικὸν σῶμα ὡς πρωτοδίκης ἐν Σπάρτῃ καὶ εἶτα ἐν Πάτραις. Παραιτηθεὶς εἶτα τῆς θέσεώς του, μετέσχε τῆς ἐν Αἰτωλοακαρνανίᾳ ἐπαναστάσεως ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Γρίβαν καὶ εἶτα τῆς συνωμοσίας καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1862, μεθ' ἣν ἐξελέγη πληρεξούσιος ἐν τῇ Β' ἐθνοσυνελεύσει (1862) καὶ ἔκτοτε ἐξηκολούθησε πολιτευόμενος μέχρι τοῦ θανάτου του. Τῷ 1864 διετέλεσεν ἐπὶ βραχὺ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Βούλγαρη, ἔκτοτε δ' ἐξελέγη κατ' ἐπανάληψιν βουλευτής. Τῷ 1872 ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ συνελθοῦσαν δημοσιονομικὴν διεθνῆ συνδιάσκεψιν ὑπόμνημα, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσηγεῖτο τὴν κατάργησιν τοῦ μεταλλικοῦ νομίσματος καὶ τὴν ἵδρυσιν διεθνοῦς πιστωτικοῦ νομίσματος. Διετέλεσεν ὡσαύτως καθηγητὴς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ (1880—1882). Συνέγραψε πραγματείαν περὶ τῆς «Κατὰ Σύνταγμα ὀργανώσεως τοῦ κράτους» (ἧς δύο μὲν τόμοι ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1876 καὶ 1879, ἕτεροι δὲ τρεῖς παραμένουσιν ἀνέκδοτοι), καθὼς καὶ πλείστας ἄλλας μελέτας του ἐπὶ ζητημάτων ἀστικοῦ καὶ δικονομικοῦ δικαίου. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1889.

—12) ***Ἀντώνιος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1856. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, νομάρχης, γενικὸς γραμματεὺς τῆς γενικῆς διοικήσεως Θεσσαλονίκης, καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ δικαίου ἐν τῇ ἀνωτάτῃ γεωπονικῇ σχολῇ καὶ βουλευτής. Ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς: «Περὶ ἐκδόσεως ἐγκληματιῶν» «Περὶ ἰθαγενείας», «Le blocus pacifique» (ἐν τῷ «Journal du droit international privé», 1887), «Οὖγος Γρότιος», «Περὶ τοῦ τύπου τῶν δικαιολογικῶν πράξεων κατὰ τὸ διεθνὲς ἰδιωτικὸν δίκαιον», «Acquisition, perte et recouvrement de la nationalité grecque» (Journal ὡς ἄνω, 1888), «Ἡ γεωργικὴ πίστις ἐν Ἑλλάδι» (ἐξ ἀνεκδότου ὁμωνύμου ἔργου του), «Τὸ διεθνὲς ἰδιωτικὸν δίκαιον κατὰ τὴν νεωτέραν ἐξέλιξιν αὐτοῦ» (1919, 1920).

—13) ***Ἄγγελος***. Συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1875 Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἐξῆλθε τῷ 1896 μὲ τὸν βαθμὸν ἀνθυπολοχαγοῦ. Συμμετέσχεν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1897 καὶ τοῦ 1912—1913, τραυματισθεὶς σοβαρῶς εἰς τὸ στῆθος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκὶς (9 Ἰουνίου 1913). Ἔκτοτε διετέλεσεν εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας ἐν Παλαιᾷ Ἑλλάδι καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ τέλος ἐτέθη εἰς τιμητικὴν ἀποστρατείαν τῷ 1922.

—14) ***Κωνσταντῖνος***. Συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1869 ἐν Πλατάνῳ τῆς Ναυπακτίας. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν σχολὴν τῶν ὑπαξιωματικῶν, ἐξῆλθεν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τῷ 1901. Μετέσχε τῶν πολέμων 1897, 1912 καὶ 1913 καὶ τῆς ἐκστρατείας εἰς Μικρὰν Ἀσίαν (1920—1921) ὡς διοικητὴς τοῦ 1ου συντάγματος πεζικοῦ. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1922. Ν. ΚΛΕ

Ροντιὲ (Rodier), ***Γεώργιος***. Γάλλος ἱστορικὸς τῆς φιλοσοφίας, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων (1864—1913). Συνέγραψε: «La physique de Straton de Lampsaque» (1890), «De οι propria syllogismi» (1891) καὶ πολλὰς μελέτας, ἀφορώσας ἰδίως τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι ἐξεδόθησαν εἰς τόμον μετὰ τὸν θάνατόν του, τῷ 1926, ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Études de philosophie grecque». Συνέταξε πολύτιμα σχόλια εἰς ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους. Κ. Θ. Δ.

Ροντισλάβσκι, ***Βλαδίμιρος Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος θεατρικὸς συγγραφεὺς (1828—1885). Ἔγραψε πλεῖστα δραματικὰ ἔργα καὶ ἵδρυσε τὴν «Ἑταιρείαν τῶν Ρώσων θεατρικῶν συγγραφέων». Ε. Ι. Χ.

Ροντμπέρτους-***Γιάγκετζοου***, ***Ἰωάννης Κάρολος*** (Rodbertus-Jagetzow). Γερμανὸς πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Greifswald (1805—1875). Μετὰ τὸ πέρας τῶν νομικῶν σπουδῶν του διωρίσθη δικαστικὸς ὑπάλληλος. Βραδύτερον παρῃτήθη καὶ ἐπεχείρησε μακρὰ ταξίδια σπουδῶν. Ἐχρημάτισεν ἐπανειλημμένως ἀντιπρόσωπος εἰς ἐπαρχιακὰς συνελεύσεις καὶ βουλευτὴς εἰς τὴν δίαιταν τῆς Πρωσσίας. Εἰς τὸν Ροντμπέρτους ἀνατρέχουν αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἤδη πρὸ τοῦ Μὰρξ εἶχεν ἐκπονήσει ἴδιον σοσιαλιστικὸν σύστημα, στηριχθὲν ἐπὶ τῆς ἀσφαλοῦς θεωρητικῆς βάσεως τῆς παρ' αὐτοῦ κατὰ τῶν διδαγμάτων τῆς κλασσικῆς σχολῆς ἀσκηθείσης αὐτοτελοῦς κριτικῆς. Τὸ σοσιαλιστικὸν τοῦτο σύστημα τοῦ Ροντμπέρτους εἶναι ἐν γένει ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὸ τοῦ Μάρξ, κατεπολεμήθη δὲ καὶ καταπολεμεῖται μετὰ βιαιότητος ὑπὸ τῶν μαρξιστῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Μάρξ, δέχεται ὁ Ροντμπέρτους, ἀναχωρῶν ἀπὸ ἰδεαλιστικὰς ἀντιλήψεις, ὡς δυνατὸν καὶ ἐπιβεβλημένον, ὅπως ἡ κρατικὴ ἐξουσία συμβάλῃ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν παρ' αὐτοῦ προτεινομένων μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Ἡ σοσιαλιστικὴ διδασκαλία του ἀποκαλεῖται ὡς ἐκ τούτου συνήθως καὶ σύστημα κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀντιλήψεώς του ταύτης προτείνει ὁ Ροντμπέρτους τὴν ἀπὸ τοῦδε ἐπέμβασιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἄρσεως τῶν ἐλλείψεων τοῦ κρατοῦντος κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος. Ἐνῷ τοὐναντίον ὁ Μὰρξ ζητεῖ τὴν διατήρησιν τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ συστήματος μέχρι τῆς κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην πλήρους ἐξαρθρώσεώς του, ὁπότε καὶ μόνον δέον νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς παραγωγῆς συμφώνως πρὸς τὸ σοσιαλιστικὸν πρόγραμμα τοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Ροντμπέρτους κατέλιπε τὰ ἑξῆς συγγράμματα: «Zur Erkenntnis unserer staatswirtschaftlichen Zustände» (1842) «Soziale Briefe on v. Kirchmann» (1850), «Die Handelkrisen», (1858), «Zur Beleuchtung der sozialen Frage» (1875, 2 ἔκδοσις 1890). Ἐλάσσονα ἔργα ἐξέδωκεν ὁ Wirth ἐν Βερολίνῳ 1890. Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

Ρόντνεϋ (Rodney), ***Γεώργιος Μπρύντζ***. Ἄγγλος ναύαρχος, μία τῶν ἐνδοξοτάτων φυσιογνωμιῶν τοῦ βρεττανικοῦ ναυτικοῦ, ὅπερ διὰ τοῦτο καὶ ἔκτοτε ἔχει πάντοτε ἓν πλοῖον τῆς γραμμῆς φέρον τὸ ὄνομά του. Δευτερότοκος τοῦ Ἐρρίκου Ρόντνεϋ, ἐγεννήθη τῷ 1718, τῷ δὲ 1732 κατετάγη ἐθελοντὴς ἐπὶ τοῦ «Sunderland», προήχθη δὲ διαδοχικῶς εἰς πλοίαρχον, λαβὼν μέρος ὡς κυβερνήτης τοῦ «Eagle» ἐν τῷ στόλῳ τοῦ Hawke εἰς τὴν κατὰ τῶν Γάλλων ναυμαχίαν εἰς Οὐεσάν, καθ' ἣν ἔδρεψε τὰς πρώτας δάφνας (1748). Προαχθεὶς εἰς κομμοδόρον (1749), διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῆς Νέας Γῆς. Διαρκοῦντος τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου προσήνεγκε μεγίστας εἰς τὴν πατρίδα του ὑπηρεσίας, ὡς κυβερνήτης τοῦ «Δουβλίνου» τῶν 74 πυροβόλων, ἐναντίον τοῦ Ροσφόρ, κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ἀκρωτηρίου Bretton (1757) καὶ διὰ τῆς καταστροφῆς πολυαρίθμου στόλου μεταγωγικῶν συναθροισθέντων εἰς τὴν Νορμανδίαν πρὸς ἀποβατικὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπιδρομὴν (1759), δι' ἃ κατορθώματα ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Penryn. Ἀπεστάλη ὅμως ὡς ἀρχηγὸς τῶν εἰς τὰς Προσηνέμους νήσους ναυτικῶν δυνάμεων (1763), κυριεύσας ἐντὸς τῶν τριῶν πρώτων μηνῶν τὴν Μαρτινίκαν ἀντισταθεῖσαν καὶ τὰς Ἁγίαν Λουκίαν καὶ Γρενάδαν παραδοθείσας. Ἐπιστρέψας κατὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 1763 προήχθη εἰς ὑποναύαρχον τοῦ «κυανοῦ στόλου» καὶ ἐδέχθη τὰς ἐκφράσεις τῶν εὐχαριστιῶν τῶν δύο βουλῶν, αἵτινες τὸν ὠνόμασαν καὶ βαρωνέττον. Διοικητὴς τῆς Ἰαμαϊκῆς (1771—1774), ἐπωφελήθη τῆς ὑφισταμένης εἰρήνης, ὅπως καταστήσῃ τὴν ἀποικίαν ἀρίστην ναυτικὴν βάσιν. Ἐξατμίσας ὅμως τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὰς ἱπποδρομίας, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ διατηρῇ διὰ μέρους τοῦ μισθοῦ του τὴν ἀξιοπρέπειαν Βρεττανοῦ ναυάρχου, ἔζησεν ἐν διαθεσιμότητι εἰς Παρισίους, ἕως ὅτου, διὰ τῆς γενναιοδωρίας φίλου του, ἐξώφλησε τὰ διάφορα χρέη του, ὁπότε καὶ ἐπανέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ναυτικοῦ σταθμοῦ τῶν Προσηνέμων νήσων. Προστατεύων οὕτω τὰς μεταξὺ Γιβραλτὰρ καὶ Δυτικῶν Ἰνδιῶν συγκοινωνίας, ἠχμαλώτισε μεγίστην παραπομπὴν ἱσπανικῶν μεταγωγικῶν ἔξω τοῦ Φίνιστερ (8 Ἰαν. 1780), μετὰ ὀκτὼ δὲ ἡμέρας διέλυσεν ἔξω τοῦ Ἁγίου Βικεντίου τὸν στόλον τοῦ Λαγκάρα, καταβυθίσας ἢ αἰχμαλωτίσας ἑπτὰ πλοῖα. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ὁλλανδικῆς νήσου Ἅγιος Εὐστάθιος, ὅπου ἦσαν μέγισται παρακαταθῆκαι ἐμπορευμάτων οὐδετέρων (1781), ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑπονομευθείσης ὑγείας του καὶ πρὸς αὐτοϋπεράσπισίν του ἐν ταῖς βουλαῖς· ἐπανῆλθεν ὅμως εἰς τὴν θέσιν του μετὰ βραχὺ καὶ τὴν 10 Ἀπριλίου 1782 κατήγαγε τὴν μεγίστην τῶν νικῶν του καὶ μίαν τῶν λαμπροτέρων σελίδων τῆς ἀγγλικῆς

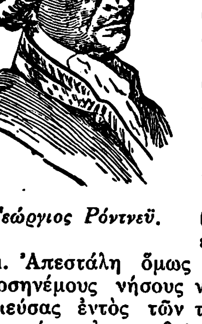

Γεώργιος Ρόντνεϋ.

Digitized by Google

ἱστορίας κατὰ τοῦ Γάλλου ναυάρχου κόμιτος ντὲ Γκρὰς ἔξωθεν τῆς Δομινίκης. Παρὰ τὸ ὅτι δὲ ἐθεωρεῖτο ὡς ἐγωϊστής, ματαιόδοξος καὶ ὡς χρησιμοποιήσας τὸ κῦρός του διὰ χρηματικὰς ὠφελείας τῶν οἰκείων του, καὶ παρὰ τὴν σχετικὴν καταγγελίαν τοῦ ὑφισταμένου του καὶ ἐξ ἴσου ἐνδόξου ναυάρχου Χούντ, ἡ Μεγάλη Βρεττανία, εὐγνωμονοῦσα εἰς ἕνα τῶν συντελεστῶν τῆς δόξης της καὶ τῆς θαλασσοκρατίας της, τὸν ὠνόμασε βαρῶνον, μετ' εἰσοδήματος ἐτησίου 2.000 στερλινῶν. Ἀπεβίωσε τῷ 1792 ἐν Λονδίνῳ. Σ. Ε. Λ.

Ρόντνικι *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Ἰβάνοβο-Βοσνεσένσκ, Δ. τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ. Κάτ. (1926) 15.446. Ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, ἀπασχολοῦντα τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ της.

Ρόντορφ (Rondorf) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Γερμανίᾳ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ρήνου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κολωνίας—Βόννης, πλησίον τῆς Κολωνίας, μεθ' ἧς συνδέεται καὶ διὰ τροχιοδρόμου. Κάτ. 12.560. Ἔχει βιομηχανίαν μεταλλίνων εἰδῶν, χημικῶν προϊόντων κλπ. Κ. Β. Λ.

Ροντρίγκεθ ***Μαρὶν*** (Rodriguez Marin), ***Φραγκίσκος.*** Ἱσπανὸς λόγιος (1855—1912), διευθυντὴς τῆς ἱσπανικῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης. Ἐγένετο ὀνομαστὸς διὰ τὰς λαογραφικὰς μελέτας του καὶ διὰ τὰς κριτικὰς ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Θερβάντες («Δὸν Κιχώτης» 1911—1913, 8 τόμ.). Ἐξέδωκε «Λαϊκὰ ἱσπανικὰ ᾄσματα» (1882—1883 τόμ. 5) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Ροντρίγκεθ ὺ** ***Ντίαθ Ρουμπὶ*** (Rodriquez y Diaz Rubi), ***Θωμᾶς.*** Ἱσπανὸς θεατρικὸς συγγραφεὺς (1817—1890). Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, μὴ ἔχοντα μεγάλην φιλολογικὴν ἀξίαν. Ἐκ τούτων τὰ καλύτερα εἶναι: «Μεγάλη συζήτησις» (1840). «Ὅποιος βάνει πολλά, χάνει πολλά» (1841), «Ἡ τέχνη τοῦ δημιουργεῖν περιουσίαν» (1845), «Ἡ αὐλὴ Καρόλου τοῦ Β'» (1846) «Ὁ εὐτυχὴς ἄνθρωπος» (1848). «Ὁ μέγας ἀπατεὼν» (1874) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Ροντρίγκες ***Ἄλβες*** (Rodrigues Alves), ***Φραγκῖσκος ντὲ Πάουλα.*** Βραζιλιανὸς πολιτικὸς (1848—1919). Διετέλεσε πρόεδρος τῆς πολιτείας τοῦ Ἁγίου Παύλου, μέλος τῆς συντακτικῆς βραζιλιανῆς συνελεύσεως καὶ τῷ 1902 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Βραζιλιανῆς δημοκρατίας. Γ. Ι. Β.

Ροντρίγκες ντὲ Φονσέκα (Rodrigues de Fonseca), ***Ἑρμῆς.*** Βραζιλιανὸς πολιτικὸς καὶ στρατιωτικός, γεννηθεὶς τῷ 1855. Ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, διοικητὴς σώματος στρατοῦ, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1910—1914 πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Μ. Δ. Β.

Ρὸντς (Rhodes). ***Ἰάκωβος-Φόρντ.*** Ἀμερικανὸς ἱστορικὸς 1848—1927). Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χρόνου τοῦ Σικάγου» ἐν Παρισίοις, εἶτα δ' ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀποκτήσας ἀρκετὴν περιουσίαν. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀπὸ τῆς συμφωνίας τοῦ 1850» (8 τόμοι, 1893—1917 β' ἔκδ. 1920). «Ἱστορικὰ δοκίμια» (1909). «Ἱστορία τοῦ ἐμφυλίου πολέμου» (1917), «Ἡ διοίκησις τοῦ Μὰκ Κίνλεϋ καὶ τοῦ Ρούζβελτ 1897—1909» (1922) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Ρὸντς** (Rhodes), ***Σέσιλ.*** Ἄγγλος ἐπιχειρηματίας καὶ πολιτικὸς (1853 — 1902). Δεκαεπταετὴς μετέβη εἰς Νατάλην τῆς Ν. Ἀφρικῆς, ἔνθα ἦτο ἐγκατεστημένος ὁ ἀδελφός του Ἑρβέρτος. Ἐκεῖ, διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀνακαλυφθέντων τότε ἀδαμαντωρυχείων τῆς Κίμπερλυ, ὁ Σέσιλ ἐγένετο ταχέως κάτοχος μεγάλης περιουσίας. Ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Ἀγγλίαν συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Ὀξφόρδῃ. Ἀπὸ τοῦ 1881 διετέλεσε μέλος τοῦ κοινοβουλίου τῆς ἀποικίας τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τῷ 1884 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1890—1896 διετέλεσε πρωθυπουργός. Ὁ Ρὸντς τῷ 1884 ἵδρυσε τὴν Βρεττανο-Νοτιοαφρικανικὴν Ἑταιρείαν καὶ ὡς διευθυντὴς αὐτῆς ἐπέτυχε τὴν κατάκτησιν τῆς Ματαμπελελάνδης καὶ τῆς Μασοναλάνδης. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὠνομάσθη *Ροδεσία* ἡ τὰς χώρας ταύτας περιλαμβάνουσα ἀγγλικὴ ἀποικία ἐν τῇ Ν. Ἀφρικῇ. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Τζαίμσον κατὰ τοῦ Τράνσβααλ, ὁ Ρόντς, ὅστις εἶχεν ὑποστηρίξει τὴν ἐνέργειαν ταύτην, παρῃτήθη τῆς θέσεώς του· ἐπανῆλθεν ὅμως εἰς τὸ κοινοβούλιον τῷ 1899 καὶ ἔλαβε μέρος κατὰ τὸν Ἀγγλομποερικὸν πόλεμον εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ὑπὸ τῶν Μπόερς πολιορκηθείσης πόλεως Κίμπερλυ (14 Ὀκτωβρίου 1899 — 15 Φεβρουαρίου 1900). Ἀπέθανεν ἐν Καὶπ-Τάουν. Τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διέθεσεν ὑπὲρ κοινωφελῶν σκοπῶν. Κ. Β. Λ.

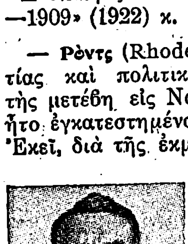

Σέσιλ Ρόντς.

Ροντσένιο (Roncegno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ μεσημβρινῷ Τυρόλῳ. Κάτ. 6.325. Εἶναι σημαντικὸς κλιματολογικὸς σταθμός, ἔχων σιδηρούχους καὶ ἀρσενικούχους μεταλλικὰς πηγάς. Μ. Δ. Β.

Ροντσιλιόνε, *Λάγκο ντὶ —, ἢ — ντὶ Βίκο [Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κιμινία* λίμνη.

ροντὼ (γαλλ. rondeau, ἰταλ. rondo). Ἀρχικῶς ἦτο χορὸς ᾀδόμενος ὑπὸ μιᾶς μόνης φωνῆς, τοῦ χοροῦ ἐκτελοῦντος τὴν ἐπῳδόν. Ἦτο γνωστὸν ἤδη ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος ὑπὸ τὸ λατινικὸν ὄνομα rondellus. Διακρίνομεν τὸ *φωνητικὸν* καὶ τὸ *ὀργανικὸν* ροντώ. Τὸ πρῶτον, τὸ καὶ ἀρχαιότερον, ἐμφανίζεται ἤδη σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς γενέσεως τῆς πολυφωνίας, κατὰ δὲ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἔχει ἐξελιχθῆ εἰς σύνθεσιν ἔχουσαν σαφῆ μορφήν. Ἡ μορφὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δύο μελῳδικῶν φράσεων προωρισμένων νὰ καλύψωσιν ἓν ὀκτάστιχον ποίημα καὶ διατεταγμένων κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: α β α' α α' β' α β. Τὸ ὀργανικὸν ροντὼ προέκυψεν ἐκ τοῦ φωνητικοῦ, ἀπαντᾷ δὲ τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ (σημειωτέον ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ ἀπαντῶσι τὰ ἀρχαιότερα φωνητικὰ ροντώ, τοῦ Ἀδὰμ τῆς Ἄλλης). Ὁ Κουπερὲν καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ραμὼ ἔδωσαν τὸν ὁριστικὸν τύπον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς συνθέσεως, τὸ ὁποῖον τοιαύτην σημασίαν ἔλαβε κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν κλασσικὴν περίοδον. Τὰ ροντὼ τοῦ Κουπερὲν ἀκολουθοῦν τὸν ἐπῳδικὸν τύπον καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓν κύριον θέμα, πλειστάκις ἐπανερχόμενον, ἑκάστης ἐπανόδου χωριζομένης ὑπὸ νέου μουσικοῦ ἐπεισοδίου. Οὕτω δὲ ἔχομεν τὴν μορφήν: $α\ β^1\ α\ β^2\ α\ β^3\ α$ κλπ. Ἐπὶ τῶν κλασσικῶν τὸ ροντὼ ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς σονάτας (ἐξ οὗ καὶ *ροντὼ-σονάτας*) καὶ ἔχει, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν ἑξῆς μορφήν: 1) Πρώτη ἰδέα (Α) εἰς τὸν κύριον τόνον—πρώτη ἐπῳδὸς (οἱονεὶ δευτέρα ἰδέα Β), εἰς γειτονικὸν τόνον. 2) Πρώτη ἰδέα, ἀκολουθουμένη ὑπὸ 2ας ἐπῳδοῦ εἰς νέον τόνον καὶ εὐρέως ἀνεπτυγμένης. 3) Κυρία ἰδέα (Α), ἀκολουθουμένη ὑπὸ τρίτης ἐπῳδοῦ εἰς τὸν κύριον τόνον, καὶ περιέχουσα τὰ στοιχεῖα ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς δευτέρα ἰδέα (Β). 4) Τελικὴ ἐμφάνισις τῆς κυρίας ἰδέας. Τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ ροντὼ ποικίλλει ἐνίοτε, ὡς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπῳδῶν, αἵτινες πολλάκις φθάνουσι τὸν ἀριθμὸν πέντε. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ροντὼ εἶναι εὔθυμος, ζωηρὸς καὶ πνευματώδης. Γ. Σ.

Ρονὺ (Rosny), ***Λέων ντὲ*** —. Γάλλος ἀνατολιστὴς (1837—1914). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἰαπωνικῆς γλώσσης ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἐν Παρισίοις, ἀπὸ τοῦ 1868—1907, καὶ ἔγραψε πολλὰς ἀξιολόγους ἐργασίας ἀναφερομένας εἰς τὴν κινεζικὴν καὶ τὴν ἰαπωνικὴν φιλολογίαν καὶ τέχνην, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐθνογραφίαν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Κ. Β. Λ.

— **Ρονὺ** (Rosny), ***Ἰωσὴφ-Ἐρρῖκος.*** Γάλλος μυθιστοριογράφος βελγικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1856 ἐν Βρυξέλλαις. Τὸ πραγματικὸν οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ὄνομα εἶναι *Boex*. Κατ' ἀρχὰς ἀνῆκεν εἰς τὴν φυσιοκρατικὴν σχολὴν τοῦ Ζολᾶ, ἀπεσχίσθη δὲ ταύτης τῷ 1887, ὑπογράψας τὸ εἰς τὴν ἐφημερίδα «Φιγκαρὼ» δημοσιευθὲν «Μανιφέστον τῶν πέντε» ἐναντίον τῶν ὑπερβολῶν της. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων μυθιστορημάτων, τὰ ὁποῖα ἔγραψε κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ λογοτεχνικοῦ του βίου (πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Σεραφεὶμ-Ἰουστίνου Boex*, 1859), ἄλλα μὲν εἶναι ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ περιεχομένου («Vamireh» 1892, «Ὁ πόλεμος τῆς φωτιᾶς» 1911, «Ὁ θάνατος τῆς Γῆς» 1912, «Ἡ μυστηριώδης δύναμις» 1914), ἄλλα ἀναφέρονται εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν ζωὴν («Daniel Valgraive» 1891, «Ἡ ἐπιβλητικὴ καλωσύνη» 1894, «Τὸ κόκκινο κῦμα» 1910 κτλ.), καὶ ἄλλα ἀνήκουσιν εἰς τὸ εἶδος τῶν ψυχολογικῶν λεγομένων μυθιστορημάτων («Τὰ ξαναγυρίσματα τῆς καρδιᾶς» 1898, «Ἡ ἐρωτικὴ περιπέτεια» 1920, κ. ἄ.). Τὰ ἔργα τῶν δύο ἀδελφῶν διακρίνονται κυρίως διὰ τὰ αἰσθήματα τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἠθικῆς, ὑπὸ τῶν ὁποίων διαπνέονται, καὶ τὸν θερμὸν ἰδεαλισμόν των. Κ. Β. Λ.

Ρονὺ-σοὺ-Μπουὰ (Rosny-sous-Bois) *[Γεωγρ.]*. Ἀνατολικὸν προάστειον τῶν Παρισίων, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. ἀπ' αὐτῶν, σιδηροδρομικὸς σταθμός. Ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τῶν Παρισίων. Ἔχει λατομεῖα κτλ. Κ. Β. Λ.

Ρόξεν (Roxen) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ν. Σουηδίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ὀστεργκοτλάνδης, συνδεομένη μετὰ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ τῆς λίμνης Βέττερ διὰ τῆς διώρυγος Γόθα. Ἔχει μῆκος 27 χλμ., πλάτος 10 χλμ. καὶ βάθος περὶ τὰ 7—9 μ. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὰς φυσικὰς αὐτῆς καλλονάς. Κ. Β. Λ.

Ρόοζεμποομ (Rooseboom), ***Χέντρικ-Γουλιέλμος.*** Ὁλλανδὸς χημικὸς (1854—1907), μεγάλως συμβαλὼν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν φάσεων. Ἐδημοσίευσε: «Σημασία τῆς θεωρίας τῶν φάσεων» (1900), «Αἱ ἑτερογενεῖς ἰσορροπίαι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς θεωρίας τῶν τάσεων» (1901—1908, τόμοι 3). Σ. Γ.

Ρόοζες (Rooses), ***Μάξ.*** Ἱστορικὸς τῆς παλαιοτέρας ἰδίᾳ βελγικῆς τέχνης (1839—1914). Τὰ ἔργα του διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν ἐπιστημονικότητα, λεπτὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ καὶ ἐξαίρετον δύναμιν ἀναλύσεως. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν μελετῶν του ἀναφέρομεν τὰς ἀκολούθους: «Ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς σχολῆς τῆς Ἀμβέρσης» (1877—1800), «Τὸ ἔργον τοῦ Ρούμπενς» (1886—1892), «Ὁ Ρούμπενς, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον του» (1903), «Ἱστορία τῆς τέχνης ἐν Φλάνδρᾳ» (1914), «Ὁ βίος καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ζορντὰνς» κλπ. Ὁ Ρόοζες θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ἱστορικῶν καὶ κριτικῶν τοῦ Ρούμπενς. Ι. Μ. Π.

Ρόον (Roon), ***Ἀλβέρτος-Θεόδωρος-Αἰμίλιος,*** *κόμις φὸν* —. Πρῶσσος στρατάρχης (1803—1879). Ὑπηρέτησεν ἀπὸ τοῦ 1833 εἰς τὸ τοπογραφικὸν τμῆμα, εἶτα δὲ εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐν Βάδῃ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1849. Ἀπὸ τοῦ 1859—1873 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1861—1871 καὶ τῶν Ναυτικῶν. Τῷ 1866 ἐγένετο στρατηγὸς καὶ τῷ 1873 στρατάρχης. Τὸ αὐτὸ ἔτος διετέλεσεν ἐπὶ δεκάμηνον πρόεδρος τῆς πρωσσικῆς κυβερνήσεως. Ἔγραψε: «Ἀρχαὶ τῆς Γεωγραφίας» (1834), «Στοιχεῖα φυσικῆς, ἐθνογραφικῆς καὶ πολιτικῆς γεωγραφίας» (3 τόμοι, 1837—1840), «Στρατιωτικὴ γεωγραφία τῆς Εὐρώπης» (1837) καὶ «Ἡ Ἰβηρικὴ χερσόνησος ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως» (1839). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, *Βάλδεμαρ*, στρατηγὸς τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ (1837—1919) ἐξέδωκε: τὰ «Ἀξιομνημόνευτα γεγονότα ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ στρατάρχου ὑπουργοῦ τοῦ Πολέμου φὸν Ρόον» (2 τόμοι, 1892· ε' ἔκδ., 3 τόμοι, 1905), καὶ «Ὁ ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου φὸν Ρόον ὡς ῥήτωρ» (3 τόμοι, 1895—1896). Κ. Β. Λ.

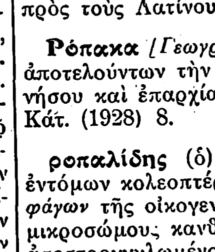

Ρόον Αἰμίλιος.

ροοστάτης (ὁ)· βλ. λ. *ρεοστάτης.*

Ρόους, ***Θωμᾶς.*** Ἄγγλος πρεσβευτὴς παρὰ τῷ σουλτάνῳ Ὀσμὰν τῷ Β' (1618—1622) καὶ Μουσταφᾷ τῷ Α' (1622—1623) ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Ὁλλανδοῦ πρεσβευτοῦ καὶ τοῦ Βενετοῦ βαΐλου Ἰουστινιάνη ἐκ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκάρεως, καταπολεμουμένου ὑπὸ τῶν καθολικῶν πρεσβευτῶν, ἕνεκα τῆς ἀπαγορεύσεως τούτου πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ὅπως ἔρχωνται εἰς πᾶσαν πρὸς τοὺς Λατίνους ἐπικοινωνίαν. Τ. Ε. Ε.

Ρόπακα *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν συνοικισμῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν κοινότητα *Μάνας* (Ροζιᾶς) τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 8.

ροπαλίδης (ὁ) (Rhopalides) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν ξυλοφάγων τῆς οἰκογενείας τῶν *κισιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους κανθάρους μὲ σῶμα κυλινδρικὸν καὶ ἀπεστρογγυλωμένον κατὰ τὸ ἄκρον του. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐπὶ διαφόρων κρυπτογάμων ἰδίως φυτῶν ἐνδιαιτώμενα. Δ. Ν. Π.

ροπαλικός, *—ή, —όν*· ὁ ὅμοιος πρὸς ῥόπαλον, οὗ τὸ μῆκος βαθμηδὸν παχύνεται || «ροπαλικὸς στίχος», οὗ ἑκάστη λέξις εἶναι κατὰ μίαν συλλαβὴν μακροτέρα τῆς προηγουμένης· οἷον «ὦ μάκαρ Ἀτρείδη, μοιρηγενές, ὀλβιόδαιμον».

ροπαλισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ροπαλίζειν, κτύπημα διὰ ροπάλου· || μεταφ., ἡ ἔντασις, ἡ στῦσις τοῦ ἀνδρικοῦ αἰδοίου, πριαπισμός.

ροπαλοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς ῥόπαλον, ὁ ἔχων σχῆμα ῥοπάλου.

ροπαλόκερα (τὰ) (Rhopalocera) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λεπιδοπτέρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰς χιλιάδας εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἐντόμων τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς: πτέρυγες ἀρκετὰ ἀνεπτυγμέναι, φθάνουσαι τὰ 0,10 μ. περίπου, κεφαλὴ μὲ μυζητικὸν ῥύγχος καὶ κεραίας ἐπιμήκεις, ἀπολήγουσας εἰς ροπαλοειδῆ ἀπόφυσιν, χρῶμα ποικίλον καὶ ζωηρόν, σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικὸν ἢ αἰσθητῶς πεπιεσμένον, κοιλία ἀτρακτοειδής, πόδες λεπτοί, πρόσθιαι πτέρυγες μὲ ἕνδεκα νευρώσεις. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερα γένη εἶναι τὰ ἑξῆς: *γωνιοπτέρυξ, θέκλη, νεμεόβιος, πιερίς, σάτυρος, φανήεσσα, ψυχὴ* κλπ. Δ. Ν. Π.

ροπαλόμηλος (ὁ) (Rhopalomelus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις κανθάρους μὲ σκοτεινῶς μελανὸν χρωματισμόν, ἀπαντῶντας εἰς τὰς εὐκράτους χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

ρόπαλον (τό)· ξύλον χειροπληθὲς κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον, βαθμηδὸν δὲ παχυνόμενον, κρατούμε-

Digitized by Google

νον ὡς ἀμυντήριον ὅπλον: «τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους» || *ρόπαλα (τά)*· πλανόδιος ὅμιλος ἀκροβατῶν, ἐμφανιζόμενος κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεων.

— *[Ἀρχ.]* Χονδρὴ ράβδος, συνήθως ἐκ ξύλου ὀζώδους, χρησιμεύουσα ὡς βακτηρία ἤ, ἐν ἀνάγκῃ, καὶ ὡς ὅπλον. Κατὰ τὰς παραστάσεις ἐπὶ ἀρχαίων μνημείων, τὸ ρόπαλον εἶναι λεπτὸν κατὰ τὴν λαβήν, ἀπολήγει δὲ εἰς στρογγύλην ἄκραν καὶ γέμει ὄγκων καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Τὸ ρόπαλον ἐχρησίμευεν ἤδη ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ὡς βακτηρία τῶν ποιμένων καὶ τῶν ὁδοιπόρων, καὶ ὡς ὅπλον τῶν κυνηγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν. Οἱ μυθολογικοὶ ἥρωες Θησεὺς καὶ Ἡρακλῆς, ἔτι δὲ καὶ οἱ Κένταυροι, παρίστανται κρατοῦντες τὸ ποιμενικὸν τοῦτο ὅπλον κατὰ τοὺς διαφόρους αὐτῶν ἄθλους. Ἰδίως ὅμως τὸ ρόπαλον κατέστη τὸ χαρακτηριστικὸν σύμβολον τοῦ Ἡρακλέους. Κατὰ τὸν Ὅμηρον, τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους ἐτεχνούργησαν ὁ Ἥφαιστος καὶ ὁ Δαίδαλος, τελειοποιήσαντες τὸ ἁπλοῦν τοῦτο ὅπλον διὰ προσθήκης μεταλλικοῦ ἐπιθήματος ἐπὶ τοῦ κάτω στρογγύλου ἄκρου, ὅπως ἀργότερον ἦσαν τὰ ρόπαλα τῶν στρατιῶν τοῦ Ξέρξου. Διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ρωμαίους τὸ ρόπαλον ἦτο ὅπλον βαρβαρικόν, δι' αὐτοῦ δὲ ἐπετρέπετο νὰ ὁπλίζωνται ἐν τοῖς στρατεύμασιν αὐτῶν μόνον οἱ βοηθοὶ μισθωτοὶ ξένοι. Πολλὰ πολεμικὰ ρόπαλα εὑρέθησαν ἰδίως ἐν Ἰταλίᾳ (βλ. καὶ λ. *κορύνη*). Β. Δ. Θ.

— «**Ρόπαλον**». Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 9ην Δεκεμβρίου 1880.

Ρόπαλον *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος (πλάτ. 40°23′00″ Β., μῆκ., 23°58′00″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἱερισσοῦ καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Ξέρξου, 1 ½ μίλ. ἀνατολικῶς τῆς διώρυγος. Ἐγγὺς αὐτοῦ τὸ ἐπίκεντρον τῶν σεισμῶν τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1932. Σ. Ε. Λ.

ροπαλόπους (ὁ) (Rhopalopus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους κανθάρους, μὲ σῶμα εὔρωστον, κεραίας ἐπιμήκεις καὶ χρῶμα φαιὸν μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Δ. Ν. Π.

Ρόπαλος. Υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους (κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον), καὶ πατὴρ τοῦ Φαίστου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ἡ κρητικὴ πόλις Φαιστός. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (§ VI, 7) εἶναι υἱὸς τοῦ Φαίστου «κατὰ μαντείαν μετοικήσαντος εἰς Κρήτην» καὶ πατὴρ Ἱππολύτου, βασιλεύσαντος ἐν Σικυῶνι. Ε. Γ.

ροπαλοσίφων (ὁ) (Rhopalosiphon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*. Τὰ εἴδη τῶν ἐντόμων τούτων προσβάλλουν κυρίως διάφορα ὑδροχαρῆ φυτά, ἀλλὰ καὶ πυρηνοφόρα (δαμασκηνέαν, ἀμυγδαλῆν, βερυκοκκέαν) καὶ ἑσπεριδοειδῆ καὶ δημητριακὰ (σῖτον, ὄρυζαν καὶ ἀραβόσιτον). Ε. Τ. Ε.

ροπαλοσιφωνῖνος (τὸ) (Rhopalosiphoninus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀφιδιδῶν*. Προσβάλλει τὰ διάφορα εἴδη ριβησίου. Ε. Τ. Ε.

ροπάλουρος (ὁ) (Rhopalurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρθονηκτιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους θαλασσίους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, διακρινομένους διὰ τὸ πολυαρθρωτὸν σῶμά των. Γνωστὰ πολλὰ εἴδη παρασιτικῶς ἐνδιαιτώμενα ἐπὶ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων καὶ κυρίως ἐχινοδέρμων. Δ. Ν. Π.

ροπαλοφόρος (ὁ)· ὁ φέρων, ὁ κρατῶν ρόπαλον ὡς ὅπλον εἴτε ἀμυντήριον εἴτε ἐπιθετικόν.

Ροπάρτζ (Ropartz), *Γκύ*. Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1864. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Μασσενὲ καὶ τοῦ Φρὰνκ ἐν τῷ ᾠδείῳ τῶν Παρισίων, ἀπὸ τοῦ 1894 διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Νανσύ, εἶτα τοῦ ᾠδείου τοῦ Στρασβούργου κτλ. Ἐνεπνεύσθη ἐκ τῆς μουσικῆς τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος Βρετάνης, ἐπὶ βρετανικοῦ δὲ θρύλου ἔχει γραφῆ τὸ μελόδραμά του: «Le Diable Couturier». Ἡ αὐτὴ βρεττανικὴ ἐπίδρασις ἐκδηλοῦται εἰς τὴν σονάταν διὰ βιολοντσέλλον καὶ κλειδοκύμβαλον, εἰς τὴν «Συμφωνίαν ἐπὶ βρεττανικοῦ χοροῦ» καὶ εἰς τὰ συμφωνικά του ἔργα. Εἰς τὴν τέχνην του καὶ κυρίως εἰς τὴν ἁρμονίαν του διαφαίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ Φρὰνκ, ἡ δὲ ἐνορχήστρωσίς του εἶναι πλουσία εἰς χρώματα καὶ εἰς ἦχον. Γ. Σ.

Ροπέλιον, ἡ *Ρουπέλιον [Βυζ.]*. Βυζαντινὴ ὀνομασία τοῦ συγχρόνου *Ρούπελ* (βλ. λ.).

Ρόπερ (Roper) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Αὐστραλίας ἐν τῷ βορείῳ διαμερίσματι, πλούσιος εἰς ἰχθῦς. Ρέων κατὰ γενικὴν διεύθυνσιν πρὸς Α., ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τῆς Καρπενταρίας, παρὰ τὴν πολίχνην Πὸρτ Ρόπερ. Κατὰ τὸν κάτω αὐτοῦ ροῦν διαρρέει εὐρείας πεδιάδας· εἶναι δὲ πλωτὸς ἐπὶ 180 χλμ. Κ. Β. Λ.

ροπή (ἡ)· τὸ ρέπειν, τὸ κλίνειν, ἡ πρὸς τὰ κάτω κλίσις: «*ἡ ροπὴ τῆς πλάστιγγος*» || μεταφ., τὸ νὰ φέρεται τις πρός τι, ἡ φυσικὴ τάσις: «*ἔχει ροπὴν πρὸς τὸ κακόν*, — *πρὸς τὴν οἰνοποσίαν*» || ἀρχ., κρίσιμον σημεῖον: «*ἦν ἐπὶ σμικρᾶς ροπῆς ὁ Ἀρταξέρξης*» ἡ ἐλαχίστη ἀφορμὴ θὰ ἐπέφερε τὸν θάνατον αὐτοῦ (*Πλουτάρχ.*), «*μία ροπὴ καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται*» (Ἐκκλησ.).

—*[Ψυχολ.]* Ἡ *ροπὴ* εἶναι ἐνδιάμεσος ἔννοια μεταξὺ *κλίσεως* καὶ *πάθους*. Ὅταν ἡ κλίσις λάβῃ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου τοιαύτην ἰσχύν, ὥστε νὰ αἰσθάνεται οὗτος ὡς θυσίαν τὴν ἀποφυγὴν τῆς ἱκανοποιήσεώς της, μεταβάλλεται ἡ κλίσις εἰς ροπήν. Εἶναι ἄρα ἡ ροπὴ μεγαλυτέρος βαθμὸς κλίσεως. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ ποθούμενον ἀντικείμενον διαφέρει τῆς κλίσεως ἡ ροπή. Ἐνῷ δηλαδὴ τὸ ἀντικείμενον τῆς κλίσεως εἶναι γενικὸν καὶ δύναται αὐτὴ ν' ἀπευθύνεται καὶ εἰς διανοητικὰ καὶ εἰς καλαισθητικὰ καὶ εἰς ὑλικὰ ἀγαθά, ἡ ροπὴ ἀπευθύνεται εἰς ἠθικὰς ἀξίας ἢ ἁπαξίας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς δευτέρας, ἤτοι εἰς τὰς κακὰς πράξεις. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ πάθος, ἡ ροπὴ εἶναι προβαθμὶς αὐτοῦ, διαφέρει ὅμως αὐτοῦ μεγάλως ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἔντασιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φύσιν. Ὁ κατεχόμενος ὑπὸ ροπῆς πρὸς τι δὲν προσδοκᾷ ἐκ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ἐπιδιωκομένου οὐσιωδῶς μεγαλυτέραν ἐσωτερικὴν ἱκανοποίησιν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν πράγματι δύναται να αἰσθανθῇ, καὶ δὲν παραγνωρίζει τὸ συμφέρον του, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς ροπῆς του πιθανῶς διακινδυνεύει, ὡς ὁ κατεχόμενος ὑπὸ πάθους. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον σώφρονες λόγοι, προτροπαὶ ἢ συμβουλαὶ ὑπ' ἄλλου δὲν παύουν νὰ ἔχουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ροπῆς τινος κατεχομένου, ἐνῷ πάντα ταῦτα οὐδεμίαν ἐξασκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τινος πάθους. Γενικῶς εἰπεῖν, ἐν τῇ ροπῇ θίγεται μὲν τὸ συναισθηματικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, παραμένει ὅμως ἄθικτον τὸ γνωστικὸν αὐτῆς καὶ δὲν ἐπισκοτίζεται οὐδὲ κυριαρχεῖται, ὡς εἰς τὸ πάθος, ὁλόκληρος ὁ ψυχικὸς κόσμος τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς παραστάσεως τοῦ ἀντικειμένου τῆς ροπῆς. Χ. Σ.

— *[Στατιστ.]* I. Κατ' ἐπέκτασιν, ἐκ τῆς μηχανικῆς, καλοῦμεν ροπὴν (moment) s τάξεως, ὡς πρὸς ἀρχὴν αὐθαίρετον, τῆς τυχούσης στατιστικῆς ἢ ἐμπειρικῆς (ἐκ παρατηρήσεως) συναρτήσεως $x_i = \sigma(x_i)$ τὴν ἔκφρασιν

$$v_s \equiv \sum_{i=1}^{n} x_i^{s}\, \sigma(x_i) : \sum_{i=1}^{n} \sigma x_i = \sum_{i=1}^{n} x_i^{s}(x_i) : N,$$

ὅπου $N = \sum_{i=1}^{n} \sigma(x_i)$ τὸ πλῆθος τῶν συχνοτήτων ἢ παρατηρήσεων καὶ x_i εἶναι ἡ τιμὴ ἣν δύναται νὰ λάβῃ ἡ παρατηρουμένη μεταβλητή, $\sigma(x_i)$ δὲ ἡ συχνότης ταύτης. Ἡ τοιαύτη ὀνομασία δικαιολογεῖται, καθ' ὅσον ἐὰν θεωρήσωμεν σύστημα ἀξόνων ὀρθογωνίων Ox, Oy, τὰ παραστατικὰ σημεῖα τῆς $x_i = \sigma(x_i)$ θὰ ληφθῶσι ὡς πρὸς τούτους καὶ συνεπῶς ὁ ἄξων τῶν y δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄξων τῶν ροπῶν, ἐὰν $\sigma(x_1)\ \sigma(x_2) \ldots$ εἶναι δυνάμεις κάθετοι ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τῶν συντεταγμένων, ἐφηρμοσμέναι ἐπὶ τοῦ ἄξονος Ox εἰς τὰ σημεῖα τὰ ἔχοντα τετμημένας τὰς $x_1, x_2 \ldots$ Ἑπομένως τὸ ἄθροισμα $N v_s = \sum_{i=1}^{n} x_i^{s} \sigma(x_i)$ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ s ροπὴ τῆς ἐμπειρικῆς ἢ στατιστικῆς συναρτήσεως $x_i = \sigma(x_i)$ ὡς πρὸς τὸν ἄξονα Oy, ἢ ὅπερ τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν O τῶν ἀξόνων.

Οὕτω διὰ $s=0$, $v_0=1$, διὰ $s=1$, $v_1 = \dfrac{\Sigma x_i\, \sigma(x_i)}{\Sigma \sigma(x_i)}$, εἶναι ἡ τετμημένη τοῦ κέντρου βαρύτητος τῆς κατανομῆς, δηλαδὴ ὁ μέσος ἀριθμητικὸς ταύτης, ἥτις καὶ γράφεται συνήθως ὡς

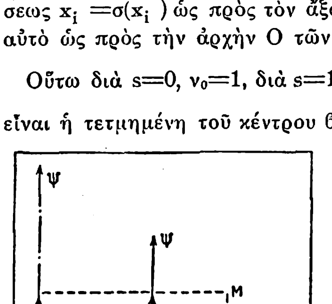

$$v_1 = \bar{X}, \text{ κλπ.}$$

II. Ἐὰν νῦν μεταθέσωμεν τοὺς ἄξονας, οὕτως ὥστε ἡ ἀρχὴ τούτων νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ κέντρου βαρύτητος τῶν x_i, τότε ὁ ἄξων Oy θὰ λάβῃ τὴν νέαν θέσιν O′y καὶ αἱ μὲν τεταγμέναι θὰ μείνωσιν ἀναλλοίωτοι, αἱ δὲ τετμημέναι θὰ γίνωσιν x_i' (διὰ i=1, 2, 3,.....).

Ἑπομένως ἡ ἔκφρασις $\mu_s \equiv \sum_{i=1}^{n} {}'^{s} x_i\, \sigma(x_i) : \sum_{i=1}^{n} \sigma(x_i)$ θὰ παριστᾷ τὴν s ροπὴν τῆς συναρτήσεως ὡς πρὸς τὴν νέαν ἀρχὴν O′, ληφθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ἄξονος τῶν x. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἄνυσμα $OO' = \bar{X}$, θὰ ἔχωμεν $x = \bar{X} + x'$ καὶ $\sigma(x) = \sigma(x)$ ἢ

$$x' = x - \bar{X}$$

καὶ συνεπῶς $\mu_s = \dfrac{\sum_{i=1}^{n} (x_i - \bar{X})^s \sigma(x_i)}{N}$ εἶναι ὁ γενικὸς τύπος, ὅστις ἐκφράζει τὴν s ροπὴν τῆς ἐμπειρικῆς συναρτήσεως ὡς πρὸς τὸν μέσον ἀριθμητικὸν (κέντρον βαρύτητος τῆς κατανομῆς)· ὁ ἄνω τύπος γράφεται, ἐὰν ἀναπτύξωμεν τοῦτον κατὰ τὸν τύπον τοῦ διωνύμου τοῦ Newton

$$\mu_s = \frac{\Sigma x_i^{\,s}\, \sigma(x_i)}{N} - s.\bar{X}\, \frac{\Sigma x_i^{\,s-1} . \sigma(x_i)}{N} +$$

$$+ \frac{s(s-1)\, \bar{X}^2}{2.^1 N}\, \Sigma x_i^{\,s-2} . \sigma(x_i)\, (+ \ldots + (-1)^{s} \bar{X}^s$$

$$\text{καὶ ἐπειδὴ } v_s = \frac{\Sigma x_i^{\,s}\, \sigma(x_i)}{N},$$

$$v_{s-1} = \frac{\Sigma x_i^{\,s-1} \sigma(x_i)}{N}, \text{ κλπ. ἔχομεν τελικῶς}$$

$$\mu_s = v_s - s\, \bar{X} v_{s-1} + \frac{s(s-1)}{2^1.} \bar{X}^2 . v_{s-2} - \ldots + (-1)^{s} \bar{X}^s \text{ ἢ}$$

$$\mu_s = (v - \bar{X})^s, \text{ ὁμοίως δὲ } v_s = (\mu + \bar{X})^s$$

διὰ $s=0$, $\mu_0 = 1 = v_0$, διὰ $\mu_1 = v_1 - \bar{X} = v_1 - v_1 = 0$,

διὰ $s=2$, $\mu_2 = v_2 - 2v_1 \bar{X} + \bar{X}^2 = v_2 - \bar{X}^2 = v_2 - v_1^2$

διὰ $s=3$, $\mu_3 = v_3 - 3\bar{X} v_2 + 3\bar{X}^2 v_1 - \bar{X}^3 =$
$= v_3 - 3v_1 v_2 + 2v_1^3$ κλπ.

ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ διωνύμου $\mu_s = (v - \bar{X})^s$ εἰς τὸ δεύτερον μέλος γράφομεν τὰς διαδοχικὰς τιμὰς τοῦ s ὡς δείκτας κάτω καὶ οὐχὶ ὡς ἐκθέτας τῶν διαφόρων ὅρων. Οὕτω διδομένων τῶν περὶ τὴν αὐθαίρετον ἀρχὴν ροπῶν διὰ τοῦ τύπου

$$v_s = \frac{\Sigma x_i\, \sigma(x_i)}{N}$$

δυνάμεθα διὰ τοῦ τύπου $\mu_s = (v - \bar{X})^s$ νὰ εὕρωμεν τὰς περὶ τὸν μέσον ἀριθμητικὸν τοιαύτας.

III. Ἐπειδὴ δὲ $v_2 = \dfrac{\Sigma x_i^{\,2} \sigma(x_i)}{N}$ εἶναι ἡ *ροπὴ ἀδρανείας* τῆς ἐμπειρικῆς συναρτήσεως περὶ τὴν αὐθαίρετον ἀρχήν, ἡ ἀκτὶς περιστροφῆς ταύτης, φερομένης τῆς ἀρχῆς εἰς τὸ σημεῖον $\bar{X}$ εἶναι $\mu_2 = \Sigma (x_i - \bar{X})^2 \sigma(x) : N$, ἀλλὰ τὸ μέσον σφάλμα τετραγώνου τῆς ἐμπειρικῆς συναρτήσεως προσκτᾶται τὴν ἐλαχίστην αὐτοῦ τιμὴν εἰς τὸ κέντρον βαρύτητος, τὸ ἔχον δηλαδὴ τετμημένην τὴν $\bar{X}$, δηλαδὴ μετατιθεμένης τῆς ἀρχῆς κατὰ λ ἢ

$$N v'_2 = \Sigma\sigma(x_i)\, (x_i - \lambda)^2 = \Sigma\sigma(x_i)\, x_i^{\,2} -$$
$$- 2\lambda\, \Sigma\sigma(x_i)\, x_i + \lambda^2\, \Sigma\sigma(x_i) \text{ ἢ}$$

$$v'_2 = v_2 - 2\lambda v_1 + \lambda^2 = (\lambda - v_1)^2 + v_2 - v_i^{\,2}$$

ὅτε τὸ ἐλάχιστον ὑφίσταται διὰ $\lambda = v_1$ καὶ ἡ τιμή του εἶναι

$$\mu_2 = v_2 - v_i^{\,2} = \sigma^2 \text{ ἢ } \sigma = \sqrt{\mu_2}$$

Τὸ μ_2 εἰδικώτερον καλεῖται εἰς τὴν στατιστικὴν *ἐπίδρασις* (fluctuation, streuung).

IV. Αἱ ροπαὶ πρακτικῶς λογίζονται ὡς ἑξῆς: ἐπειδὴ $\sigma(x_i)\, \vartheta$ εἶναι ἡ συχνότης τῶν τιμῶν x_i, $\sigma(x_i)\, \vartheta$ ἐκφράζει γενικῶς τὴν συχνότητα τῶν μεγεθῶν, ἅτινα περιλαμβάνονται ἐν τῷ διαστήματι $(x_i - \vartheta/2,\ x_i + \vartheta/2)$, δηλαδὴ ὅτι ἑκάστη τιμὴ τοῦ x ἐπαληθεύει τὴν διπλῆν ἀνισότητα:

$$x_i - \vartheta/2 \leqq x < x_i + \vartheta/2$$

Οὕτως ἡ συνάρτησις σ(x) παραμένει σταθερὰ ἐντὸς τοῦ διαστήματος καὶ ἀλλάσσει ἀπὸ τιμὴν τοιούτου εἰς ἄλλο. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν διπλῶν ὁρίων θεωροῦμεν τὰς συχνότητας ἑκάστου διαστήματος κατανεμομένας ὁμοιομόρφως ἐν αὐτῷ καὶ πέριξ τοῦ κεντρικοῦ ὅρου, ὅστις ἰσοῦται πρὸς τὸ ἡμιάθροισμα δύο ὁρίων τοῦ διαστήματος. Οὕτως, ἂν ἔχωμεν διὰ $x_i - \vartheta/_2$ καὶ $x_i + \vartheta/_2$ 6—10, 11—15, 16—20, τότε οἱ κεντρικοὶ ὅροι ἑκάστου διαστήματος θὰ ὦσιν οἱ $\dfrac{6+10}{2} = 8$, $\dfrac{11+15}{2} = 13$, $\dfrac{16+20}{2} = 18$, κλπ. $\vartheta = 5$. Ἐὰν δὲ καλέσωμεν τούτους διὰ Xi, πρὸς ἁπλοποίησιν τῶν λογισμῶν θὰ λάβωμεν ὡς αὐθαίρετον ἀρχὴν τὸ μέγεθος Z, σταθερόν, συνδεόμενον πρὸς τὰ Xi διὰ τῆς σχέσεως

$$X_i = Z + u_i\, \vartheta \text{ ἢ } u_i = \frac{X_i - Z}{\vartheta}$$

ὅτε u θὰ παριστᾷ τὰς ἀποκλίσεις τοῦ Xi ἀπὸ τούτου.

Αἱ μὲν περὶ τὴν αὐθαίρετον ἀρχὴν Z ροπαὶ θὰ ὦσιν αἱ $v_s = \dfrac{\vartheta_s \Sigma u_{i s} \sigma(x_i)}{N}$, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ διαστήματος θ, αἱ δὲ περὶ τὸν ἀληθῆ μέσον

Digitized by Google

ἀριθμητικὸν αἱ $\mu_s = (\nu - \bar{X})^s$ ἢ $\mu_s = \vartheta^s (\nu - \bar{X})^s$ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ διαστήματος ϑ καὶ ὁ μέσος ἀριθμητικὸς $A(x) = Z + A(u)\,\vartheta$, ἔνθα $A(u) = \frac{\Sigma u_i \sigma(x_i)}{N}$.

V. Εἰς τὴν στατιστικὴν χρησιμοποιοῦμεν τὰς ροπάς, ὅπως συναρτήσει τούτων καὶ δι' ἰδιαζουσῶν μεθόδων ὑποκαταστήσωμεν τὸν πίνακα τῶν παρατηρήσεων διδομένων ὑπὸ τῆς ἐμπειρικῆς συναρτήσεως $x_i = \sigma(x_i)$, διὰ μαθηματικῆς ἐξισώσεως ἐκφραζούσης τὸν ποσοτικὸν νόμον τοῦ ὑπ' ὄψιν φαινομένου, δι' ὃ αἱ παρατηρήσεις. Ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἐμπειρικῆς συναρτήσεως $x_i = \sigma(x_i)$ ὑπὸ ἄλλης ἀναλυτικῆς $x = \sigma(x)$, προσεγγιζούσης, ἐπιτρέπει τὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ τῶν παρατηρήσεων διὰ παρεμβολῶν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τὴν προέκτασιν αὐτῶν διὰ παρεκβολῶν (extrapolation). Τὸ τοιοῦτον ἐπιτυγχάνομεν θεωροῦντες τὴν ἐμπειρικὴν συνάρτησιν $\alpha_i = \sigma(x_i)$ ὡς συνεχῆ, καίτοι αὕτη, ὡς γνωστόν, εἶναι ἀσυνεχής, ὅτε αἱ ροπαὶ ταύτης εἶναι

$$\nu_s = \int_{-\infty}^{+\infty} x^s y\,dx : \int_{-\infty}^{+\infty} y\,dx, \text{ ἔνθα } y = \sigma(x),$$

ἡ συχνότης τῶν x.

Ἡ προσαρμογὴ τῶν καμπύλων (ajustemant, smoothing, graduation, interpolation) τῆς παρατηρήσεως γίνεται ἐφαρμοζομένης τῆς ἀκολούθου ἀρχῆς: ὁρίζομεν συνάρτησιν $\sigma_\lambda(x)$ τοιαύτην, ὥστε αἱ $\lambda + 1$ πρῶται ροπαὶ αὐτῆς νὰ εἶναι ἴσαι πρὸς τὰς ἀντιστοιχούσας ροπὰς τῆς παρατηρήσεως. Ἐφ' ὅσον λ μεγαλύτερον, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἐπιτυγχανομένη προσέγγισις μείζων. Ἡ ὡς εἴρηται ἀρχὴ ἐκφράζεται ὑπὸ τῶν ἀκολούθων συμβολικῶν σχέσεων:

$$\int_{-\infty}^{+\infty} \sigma_\lambda(x)dx = \int_{-\infty}^{+\infty} \sigma(x_i)dx = N, \text{ πλῆθος παρατηρήσεως ἐμπειρικῆς συναρτήσεως.}$$

$$\int_{-\infty}^{+\infty} \sigma_\lambda(x)x\,dx = \int_{-\infty}^{+\infty} \sigma(x_i)x\,dx = \nu_1, \text{ πρώτη ροπὴ περὶ αὐθαίρετον ἀρχήν.}$$

$$\int_{-\infty}^{+\infty} \sigma_\lambda(x)x^2dx = \int_{-\infty}^{+\infty} \sigma(x_i)x^2dx = \nu_2, \text{ ὁμοίως δευτέρα ροπή.}$$

ἔνθα $\sigma_\lambda(x)$ ἡ ἀναλυτικὴ καὶ $\sigma(x_i)$ ἡ ἐμπειρικὴ συνάρτησις. Ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παραμέτρων τῆς $\sigma_\lambda(x)$ προσδιορίζομεν σύστημα ἰσαρίθμων ἐξισώσεων μετ' ἰσαρίθμων ἀγνώστων, ὧν ἡ ἐπίλυσις μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν α' ἐξισώσεων τοῦ μέλους εἶναι εὐχόλωτάτη. Γενικῶς ὅθεν δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι αἱ ἐξισώσεις καθορισμοῦ τῶν παραμέτρων τῆς πρὸς παρεμβολὴν καμπύλης εὑρίσκονται ἐξισουμένου τοῦ ἐμβαδοῦ ταύτης καὶ τῶν $\lambda + 1$ ροπῶν ὡς πρὸς τὸν ἄξονα τῶν τεταγμένων πρὸς τὸ ἐμβαδὸν καὶ τὰς ἀντιστοίχους ροπὰς τῆς ἐμπειρικῆς καμπύλης. Ἂν σ(x) εἶναι ἀκέραιον, ρητὸν πολυώνυμον τοῦ x, τότε ἡ μέθοδος τῶν ροπῶν συμπίπτει πρὸς τὴν μέθοδον τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων, π. χ. ἂν $\sigma(x) = \alpha + \beta x$, τότε

$$\int_{-\lambda}^{+\lambda} (\alpha + \beta x)dx = \left[\alpha x + \frac{\beta x^2}{2}\right]_{-\lambda}^{+\lambda} = N = \nu_0$$

$$\int_{-\lambda}^{+\lambda} (\alpha x + \beta x^2)dx = \left[\frac{\alpha x^2}{2} + \frac{\beta x^3}{3}\right]_{-\lambda}^{+\lambda} = \nu_1 \text{ ἢ καὶ}$$

$$\alpha = \frac{\nu_0}{2\lambda}, \quad \beta = \frac{3}{\lambda} \cdot \frac{1}{2\lambda} \cdot \frac{\nu^1}{\lambda}$$

τὰ ὅρια τοῦ ὁλοκληρώματος $+\lambda$ καὶ $-\lambda$ παριστῶσι τὸ πλῆθος τῶν ἀποκλίσεων ἀπὸ τῆς αὐθαιρέτου ἀρχῆς Z. Οὕτως ἂν δοθῇ ἡ σειρὰ x, 5, 10, 15, 20, 25, ληφθῇ δὲ τὸ Z=15, τότε $u = \frac{x - 15}{5}$ ἢ $u = -2, -1, 0, 1, 2$ καὶ $2\lambda = 5$, ἐπειδὴ τὸ πλῆθος τῶν ἀποκλίσεων (−2, −1, 0, +1, 2) εἶναι 5, ὅτε $\lambda = +2, 5$.

VI. Ἐκτὸς ὅμως τῆς γενικῆς ταύτης μεθόδου ὑπάρχει καὶ ἄλλη, καλουμένη μέθοδος τοῦ Pearson καὶ ὀφειλομένη εἰς τὸν περικλεῆ μαθηματικὸν καὶ στατιστικὸν Karl Pearson, διευθυντὴν τοῦ βιομετρικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Λονδίνου καὶ διάδοχον τοῦ sir Françis Galton. Οὗτος, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ θεωρήματος τῶν κατ' ἐπανάληψιν δοκιμασιῶν (à épreuves répétées), τοῦ δίδοντος τὴν πιθανότητα τῆς ἐμφανίσεως τοῦ γεγονότος E ἔχοντος πιθανότητα p α φορὰς ἀκριβῶς, τοῦ δὲ ἀντιθέτου αὐτῷ E', πιθανότητα q μ−α εἰς μ δοκιμασίας καὶ δεχόμενος ὅτι ἡ πιθανότης $p \neq q$, $p + q = 1$, κατέληξεν εἰς τὴν διαφορικὴν ἐξίσωσιν:

$$\frac{dy}{y\,dx} = \frac{x + a}{\sigma(x)}, \text{ ἔνθα } \sigma(x) = \beta_0 + \beta_1 x + \beta_2 x^2 + \ldots$$

τῶν συντελεστῶν α καὶ β_i ὁριζομένων τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀντιστοιχουσῶν πρὸς τὰς παρατηρήσεις ροπῶν. Ὁρίζομεν τοὺς συντελεστὰς α καὶ β_i ὥστε αἱ s πρῶται ροπαὶ τῆς συναρτήσεως y νὰ ὦσιν ἴσαι πρὸς τὰς ροπάς, ἃς πορίζόμεθα ἐκ τῶν παρατηρήσεων, καὶ πρὸς τοῦτο ἡ ἄνω διαφορικὴ ἐξίσωσις γράφεται πολλαπλασιαζομένων ἀμφοτέρων τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπὶ $x^s\,dx$ καὶ ἀκολούθως ὁλοκληρουμένων:

$$\int (\beta_0 + \beta_i x + \beta_2 x^2)\, x^s\, dy = \int (x + a)\, y x^s\, dx \text{ ἢ}$$

$$x^s (\beta_0 + \beta_i x + \beta_2 x^2)y - \int (s\beta_0 x^{s-1} + (s+1)\beta_i x^s + (s+2)\beta_2 x^{s+1})\, y\,dx = \int y\, x^{s+1} dx + \int y a x^s\, dx$$

ἐὰν δὲ τὰ ὅρια τῆς ὁλοκληρώσεως ληφθῶσι τοιαῦτα, ὥστε ὁ πρῶτος ὅρος τοῦ α' μέλους νὰ μηδενίζεται εἰς ταῦτα, αἱ ροπαὶ τῆς συναρτήσεως μεταξὺ τούτων θὰ ὦσιν ἴσαι, ἀντιστοίχως, πρὸς τὰς ἐμπειρικὰς ροπάς, ἀλλὰ

$$N\nu_s = \int y x^s\, dx, \text{ ὅθεν}$$

$$a\nu_s + s\beta_0 \nu_{s-1} + (s+1)\beta_i \nu_s + (s+2)\beta_2 \nu_{s+1} = \nu_{s+1}$$

καὶ διὰ s=0, 1, 2, 3, . . . σχηματίζομεν σύστημα ἐξισώσεων, δι' ὧν προσδιορίζομεν τὰς σταθερὰς συναρτήσει τῶν ἐμπειρικῶν ροπῶν. Ἐὰν δὲ μεταθέσωμεν τὴν ἀρχὴν ὥστε ν_1 νὰ μηδενισθῇ, δηλαδὴ λογίσωμεν ταύτας ὡς πρὸς τὴν κατακόρυφον τὴν διὰ τοῦ κέντρου βαρύτητος τῆς κατανομῆς διερχομένην, θὰ ἔχωμεν

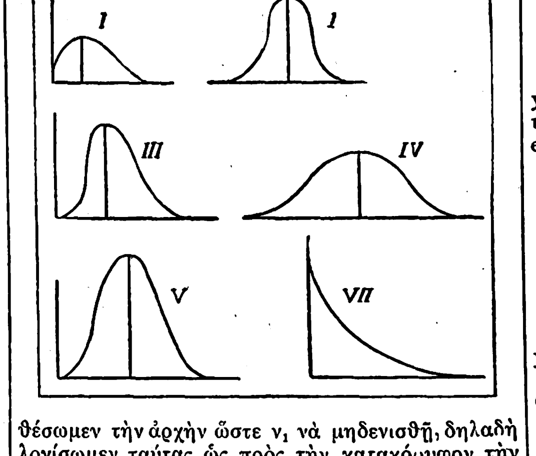

$$\mu_0 = 1,\ \mu_1 = 0,\ \alpha + \beta_1 = 0,\ \beta_0 + 3\beta_2\mu_2 + \mu_2 = 0$$

$$\alpha\mu_2 + 3\beta_1\mu_2 + 4\beta_2\mu_3 + \mu_3 = 0,\ \alpha\mu_3 + 3\beta_0\mu_2 + 4\beta_1\mu_3 + 5\beta_2\mu_4 + \mu_4 = 0$$

ἡ ἐπίλυσις τοῦ ἄνω συστήματος εἶναι πάντοτε δυνατὴ καὶ δίδει

$$\alpha = \beta_1 = \mu_3(\mu_4 + 3\mu_2^2) : \Delta, \text{ ἔνθα}$$

$$\Delta = 10\mu_2\mu_4 - 18\mu_2^3 - 12\mu_3^2$$

$$\beta_0 = \mu_2(4\mu_2\mu_4 - 3\mu_3^2) : \Delta,\ \beta_2 = (2\mu_2\mu_4 - 3\mu_3^2 - 6\mu_2^2) : \Delta.$$

ἐὰν δὲ τεθῇ $\beta_1 = \frac{\mu_3^2}{\mu_2^3}$, $\beta_2 = \frac{\mu_4}{\mu_2^2}$, τότε

$$\alpha = \beta_1 = \frac{\sigma\sqrt{\beta_1}(\beta_2 + 3)}{2(5\beta_2 - 6\beta_1 - 9)}, \quad \beta_0 = \frac{4\beta_2 - 3\beta_1}{2(5\beta_2 - 6\beta_1 - 9)}$$

$$\beta_2 = \frac{2\beta_2 - 3\beta_1 - 6}{2(5\beta_2 - 6\beta_1 - 9)}$$

ὅτε τὸ μὲν μέγιστον τῆς καμπύλης ἀντιστοιχεῖ εἰς $\frac{dy}{dx} = 0$ καὶ συνεπῶς α εἶναι ἡ ἀπόστασις τοῦ μέσου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅτε διὰ $x = -\alpha$ εἶναι $= -\alpha = \frac{\sigma\sqrt{\beta_1}(\beta_2 + 3)}{2(5\beta_2 - 6\beta_1 - 9)}$, τοῦ $\sigma = \sqrt{\mu_2}$, ἡ δὲ ἀσυμμετρία δίδεται ὑπὸ $\frac{\alpha}{\sigma} = \frac{\sqrt{\beta_1}(\beta_2 + 3)}{2(5\beta_2 - 6\beta_1 - 9)}$

ἐπειδὴ δὲ ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς διαφορικῆς ἐξισώσεως ἐξαρτᾶται ἐκ μόνον τῶν ριζῶν τῆς $\sigma(x) = \beta_0 + \beta_i x + \beta_2 x^2$ καθορίζομεν συναρτήσει τῶν β_i καὶ β_2 τὴν καλουμένην *κριτικὴν συνάρτησιν* F, ἤτοι

$$F = \frac{\beta_1(\beta_2 + 3)^2}{4(4\beta_2 - 3\beta_1)(2\beta_2 - 3\beta_1 - 6)}$$

καὶ ἀναλόγως τῆς τιμῆς τῆς F ἔχομεν τὰς διαφόρους λύσεις (μορφὰς ταύτης ὅρα σχῆμα 2ον).

1ον. F ἀρνητική.

$$y = y_0\left(1 + \frac{x}{A_1}\right)^{m_1}\left(1 - \frac{x}{A_2}\right)^{m_2}$$

καὶ $(m_1 + 1) : A_1 = (m_2 + 1) : A_2$

$$y_0 = \frac{N}{A_1 + A_2} \frac{(m_1 + 1)^{m_1} (m_2 + 1)^{m_2}\, \Gamma(m_1 + m_2 + 2)}{(m_1 + m_2 + 2)^{m_1 + m_2}\, \Gamma(m_1 + 1)\, \Gamma(m_2 + 1)}$$

τὰ m_1 καὶ m_2 εἶναι αἱ δύο ρίζαι

$$\frac{1}{2}\left(r - 2 \pm r(r + 2)\sqrt{\frac{\beta_1}{\beta_1(r + 2)^2 + 16(r + 1)}}\right)$$

καὶ $r = \frac{6(\beta_2 - \beta_1 - 1)}{6 + 3\beta_1 - 2\beta_2}$, ἐὰν δὲ $\mu_3 > 0$ καὶ $m_2 > 0$

2ον. F>0 καὶ <1

$$y = y_0\left[1 + (x/\alpha - \nu/r)^2\right]^{-m} e^{-\nu\, \text{εφ}^{-1}(x/\alpha - \nu/r)}, \text{ ὅπου } r = 2m - 2$$

$$\text{καὶ } \nu = \frac{r(r - 2)\sqrt{\beta_1}}{\sqrt{16(r - 1) - \beta_1(r - 2)^2}},$$

$$\alpha = \frac{\sqrt{\mu_2}\sqrt{16(r - 1) - \beta_1(r - 2)^2}}{4}$$

$y_0 = \frac{N}{\alpha F(r, \nu)}$ καὶ F (2, ν) τὸ γνωστὸν ὁλοκλήρωμα τοῦ Pearson, οὗ αἱ τιμαὶ δίδονται εἰς τὰς «Tables for statisticians and biometricians».

3ον. F>1.

$$y = y_0\left(1 + \frac{x}{A_1}\right)^{-q_1}\left(1 + \frac{x}{A_2}\right)^{q_2} (q_1 - 1) : A_1 = (q_1 + 1) : A_2$$

καὶ $\alpha = \frac{1}{2}\sqrt{\mu_2}\sqrt{\beta_1(r + 2)^2 + 16(r + 1)}$ q_2 καὶ $-q_1$ δίδονται ὑπό:

$$\frac{r - 2}{2} \pm \frac{r.\, r + 2}{2}\sqrt{\frac{\beta_1}{\beta_1(r + 2)^2 + 16(r + 1)}}$$

$$A_1 = \frac{\alpha(q_1 - 1)}{(q_1 - 1) - (q_2 + 1)}, \quad A_2 = \frac{\alpha(q_2 + 1)}{(q_1 - 1) - (q_2 + 1)}$$

$$y_0 = \frac{N(q_2 + 1)^{q_2}.\, (q_1 - q_2 - 2)^{q_1 - q_2}\, \Gamma(q_1)}{\alpha(q_1 - 1)^{q_1}\, \Gamma(q_1 - q_2 - 1)\, \Gamma(q_2 + 1)}$$

4ον. F=0 $\beta_1 = 0$, $\beta_2 = 3$.

$y = y_0 e^{-x^2/2\sigma^2}$ ἡ κανονικὴ καμπύλη ἢ καμπύλη τῶν σφαλμάτων, ἢ καμπύλη τοῦ Gauss (courbe en cloche).

$$y_0 = \frac{N}{\sigma\sqrt{2\pi}}$$

5ον. F=0 $\beta_1 = 0$ $\beta_2 < 3$.

$y = y_0\left(1 - \frac{x^2}{\alpha^2}\right)^m$, παράγωγος τοῦ τύπου 1ου

6ον. F=0 $\beta_1 = 0$ $\beta_2 > 3$.

$y = y_0\left(1 + \frac{x^2}{\alpha_2}\right)^{-m}$, παράγωγος τοῦ τύπου 5, ἂν α^2 καὶ m εἶναι <0.

7ον. $2\beta_2 = 6 + 3\beta_1$.

$y = y_0\left(1 + \frac{x}{A}\right)^P e^{-\gamma x}$, ὅπου $A = (P + 1) : \gamma$

καὶ $\gamma = \frac{2\mu_2}{\mu_3}$, $p = \gamma\alpha = \frac{4}{\beta_1} - 1$, $\alpha = \frac{2\mu_2^2}{\mu_3} - \frac{\mu^3}{2\mu_4}$

$$y_0 = N\gamma.\, \frac{(P + 1)^P}{e^{P+1}\, \Gamma(p + 1)}. \quad \text{κ.λ.π.}$$

Εἰς πάσας τὰς ἀνωτέρω ἐξισώσεις τὸ $\Gamma(x + 1)$ παριστᾷ τὸ βον ὁλοκλήρωμα τοῦ Euler, δι' ὃ ὡς γνωστὸν ὑφίστανται εἰδικοὶ πίνακες δίδοντες τὰς τιμὰς τούτου («Tables for Statisticians etc.», τόμος I 1914, A. Legendre, «Tables of the logarithmes of the complete Γ function» 1921, I. Browlee, log Γ(x) from 1 to 50,9 1923, Tables ef formules, Potin Houëll κλπ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Kar. Pearson*, Biometrika τόμος I (1900). —*W, P. Elderton*, Frequency curves and correlation (1906).—*C. Jones*, A First Course in Statistics (1929 δ' ἔκδ.). —*Κ. Ἀθανασιάδου*, Στατιστικὴ θεωρητικὴ-πρακτικὴ (1931). —*Fus T.*, Probability and its Engineering uses (1928).

Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

Ρόπισσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Καρίας ἐν τῷ Γλαύκῳ κόλπῳ καὶ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Πηδάλιον, ἀναφερομένη μόνον ἐν τῷ «Σταδιασμῷ τῆς Μεγάλης θαλάσσης» (§ 255). Πρόκειται προφανῶς περὶ δευτέρας ὀνομασίας μιᾶς τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ τριῶν νήσων Κρυέων, Κάρισις, Ἄλινα. Τὸ ἐγγύς της πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Πηδάλιον ἄγει εἰς ταυτότητα πρὸς τὴν *Ἁγίαν Κυριακὴν* (πλάτ. 36° 42' Β., μῆκ. 29°04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnù) τῆς συστάδος Χοιρονήσια τοῦ κόλπου τῆς Μάκρης.

Σ. Ε. Λ.

ροπόβοτος (ὁ) (Rhopobota) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν τορτριχιδῶν. Προσβάλλει ἐν Εὐρώπῃ διάφορα εἴδη δαμασκηνέας, τὴν μηλέαν, τὴν κράταιγον, τὸ σόρβον κ.τ.λ. Τὸ ἀκμαῖον ἐμφανίζεται κατὰ Ἰούλιον-Αὔγουστον καὶ γεννᾷ ἐπὶ τῶν φύλλων. Τὴν ἑπομένην ἄνοιξιν αἱ κάμπαι τρώγουν τὰ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀναπτυσσόμενα μικρὰ φύλλα.

Ε. Τ. Ε.

Ρόπουσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Καρίας μεταξὺ τῶν κόλπων Καυνίων Πάνορμος (νῦν Νταλιὰν) καὶ Φύσκος (νῦν Μαρμαρίσι), ἐγγὺς δὲ καὶ κατέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκόπαγος (νῦν Τσατὰλ Μπουρνού), ὡς ὁ «Σταδιασμὸς τῆς Μεγάλης θαλάσσης» (267). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Λινόζα* (πλάτ. 36°46' Β, μῆκ. 28°29' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos island to Karaburnù).

Σ. Ε. Λ.

ρόπτρον (τό)· μετάλλινον κατασκεύασμα, ἀποτελούμενον ἐκ δύο τμημάτων, τοῦ ἑνὸς ἀκινήτου προσηρμοσμένου στερεῶς ἐπὶ τῆς θύρας καὶ τοῦ ἄλλου κινητοῦ, δ' οὗ ἀνυψουμένου ἀπὸ τῆς καθέτου θέσεώς του καὶ ἐπαναφερομένου εἰς αὐτήν, κρούεται ἡ θύρα.

Digitized by Google

— [*Ἐγκυκλ.*] Ἡ χρῆσις τοῦ *ῥόπτρου* εἶναι γνωστὴ ἤδη ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *ἐπισπαστήρ*, *ἐπίσπαστρον*, *ῥόπαλον* ἢ *ῥόπτρον*, συνηθέστερον δὲ *κρίκος*. Παραστάσεις ῥόπτρων διεσώθησαν πλεῖσται ἐν ἀγγειογραφίαις. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰ ῥόπτρα (κρίκοι) ἐκρούοντο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἥλου φερομένου ὑπὸ πλακός, ἐξ ἧς ἠρθροῦτο καὶ ὁ κρίκος. Ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως τὰ ῥόπτρα ἔλαβον μορφὴν κρίκου εἰσερχομένου ἐν τῷ ἀνοικτῷ στόματι λέοντος ἢ ἄλλου ζώου, ἐκοσμήθησαν δι' ἀναγλύφων πτηνῶν, σειρήνων, κ. ἄ., εἶτα ἀντικατεστάθησαν διὰ τῆς τόσον λαϊκῆς καταστάσης χαλκίνης κρουούσης χειρός, τέλος δὲ ἤρχισαν ἐξαφανιζόμενα ἀπὸ τῆς διαδόσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ κώδωνος.

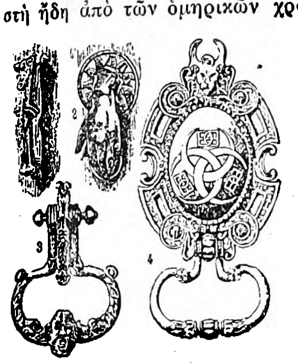
Διάφοροι τύποι ῥόπτρων.
[1=ΙΔ' αἰῶνος, 2=ΙΣΤ' αἰῶνος, 3=ΙΕ' αἰῶνος, 4=ΙΣΤ' αἰῶνος.]

Γοτθικὸν ῥόπτρον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος.

Ροπωτὸν [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 711. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ρὸρ (Rore), ***Κυπριανὸς ντὲ***—. Διάσημος Βέλγος μουσουργὸς (1516—1565). Ἐσπούδασεν ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τὸν Βίλλαρτ, ὃν καὶ διεδέχθη ἐν τῇ θέσει τοῦ μουσικοῦ διευθυντοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Πάρμᾳ. Ὁ Ρὸρ εἶναι ἐκ τῶν νεωτεριστῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἁρμονιστὴς ὑπεράγαν τολμηρός, ἔνθερμος δὲ ὀπαδὸς τοῦ χρωματικοῦ γένους. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ αἴσθημα καὶ τὴν ἐκφραστικὴν αὐτῶν ὡραιότητα. Εἶναι δὲ ταῦτα: 5 βιβλία «Χρωματικῶν μαδριγαλίων», «Le vive fiamme (4—5φωνα μαδριγάλια), 3 βιβλία μοτέττων, λειτουργίαι, ἓν βιβλίον ψαλμῶν, ἓν «Πάθος» κατὰ Ἰωάννην κλπ. Γ. Σ.

ροριδούλη (ἡ) (Roridula) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *δροσεροειδῶν* ἢ *δροσεριδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ποῶν ἐντομοφάγων, φυομένων εἰς τὴν νότιον Ἀφρικήν. Δ. Ν. Π.

Ροpίκιος, ἅγιος. Δύο ἐπίσκοποι τῆς ἐν Γαλλίᾳ Limoges (Hante-Vienne), ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος, ἐπισκοπεύσας ἀπὸ τοῦ 485 μέχρι τοῦ 506, ἑορτάζεται τὴν 21 Ἰουλίου, ὁ δὲ νεώτερος, ἔγγονος καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου, ἐπισκοπεύσας ἀπὸ τοῦ 506 μέχρι τοῦ 541 καὶ ἴσως καὶ πλέον ἔτι, ἑορτάζεται τὴν 17 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Ρόρμπαχ (Rohrbach), ***Παῦλος***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς θεολογίαν, εἶτα δὲ ἠσχολήθη εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν δημοσιονομίαν. Διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῆς Γερμανικῆς Νοτιοδυτικῆς Ἀφρικῆς (1903—1906) καὶ εἶτα ὑφηγητὴς ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἐμπορικῇ σχολῇ τοῦ Βερολίνου. Περιηγήθη τὴν Ρωσίαν, τὴν Τουρκίαν, τὴν Ἀσίαν, τὴν Α. καὶ τὴν ΝΔ. Ἀφρικὴν καὶ τὴν Κίναν. Ἔργα του: «Ἐν τῇ πρόσω Ἀνατολῇ» (1901), «Ἡ Γερμανικὴ ΝΔ. Ἀφρική, χώρα ἀποικισμοῦ;» (1904), «Περὶ τὴν Βαγδάτην καὶ τὴν Βαβυλῶνα» (1909), «Πολιτικὴ ἀνατροφὴ» (1919), «Αἱ ἀποδείξεις περὶ τῆς εὐθύνης τῆς Ἀντὰντ ἐν τῷ Παγκοσμίῳ πολέμῳ» (1920), «Χῶραι καὶ λαοὶ τῆς γῆς» (1925) κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1924 ἐκδίδει τὸ περιοδικὸν «Γερμανικὴ σκέψις». Κ. Β. Λ.

Ρόρσαχ (Rorschach) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Ἁγίου Γάλλου, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας, κόμβος σιδηροδρομικός. Κάτ. 11.575. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, κεντημάτων, μουσικῶν ὀργάνων, μηχανῶν κλπ. Κ. Β. Λ.

Ρὸς (Roche). Γάλλος ἀπόστρατος στρατηγὸς ἀπὸ τοῦ 1814, σταλεὶς τῷ 1825 ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις ἑδρεύοντος φιλελληνικοῦ κομιτάτου, ὅπως προβῇ εἰς διαβήματα παρὰ τοῖς ἰσχύουσιν ἐν τῇ ἐπαναστατημένῃ Ἑλλάδι περὶ ἐκλογῆς, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἐλευθερωθῇ, ὡς βασιλέως Γάλλου Ὀρλεανίδου, τοῦ δουκὸς τοῦ Νεμούρ. Ὁ Ρός, παραμείνας μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Μαιζῶνα, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1827 καὶ προσεταιρισθεὶς τὸν Ἰωάννην Κωλέττην ἵδρυσε τὸ γαλλικὸν κόμμα τῶν Μοσχομαγγιτῶν, ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος ἀντεπροσώπευε τὸ ἀγγλικὸν (Μπαρλαίους) καὶ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης τὸ ρωσικὸν (Ναπαίους). Ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ βίᾳ εἰς Γαλλίαν μετὰ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ Φραγκίσκου Ζουρδαὶν καὶ Οὐάσιγκτων, ὡς σχετιζόμενος πρὸς Γάλλους ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Τ. Ε. Ε.

— **Ρὸς** (Ross), *σὲρ* ***Ἰάκωβος-Κλάρκ***. Βρεττανὸς ναύαρχος (1800—1862) καὶ ἐξερευνητὴς τῶν πόλων, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ ναυτικὸν τῷ 1812 καὶ συνώδευσε τὸν θεῖόν του πλοίαρχον καὶ κατόπιν λόρδον Ἰωάννην Ρὸς εἰς τὸν πρῶτον ἀρκτικὸν πλοῦν του πρὸς ἀναζήτησιν τῆς βορειοδυτικῆς διόδου (1818). Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1819 καὶ 1827 ἐπεχείρησε τέσσαρας ἐξερευνητικοὺς πλοῦς ὑπὸ τὸν Πάρρυ, καὶ κατὰ τὸ 1829—1833 ἕτερον πλοῦν ὑπὸ τὸν θεῖόν του, προσδιορίσαντα τὴν ἀκριβῆ θέσιν τοῦ βορείου μαγνητικοῦ πόλου. Τῷ 1834 προήχθη εἰς πλοίαρχον καὶ εἰργάσθη εἰς γεωμαγνητικὰς ἐργασίας ἐν Ἀγγλίᾳ. Τῷ 1839—1843 διηύθυνε τὴν διὰ τῶν πλοίων «Erebus» καὶ «Terror» ἀποστολὴν εἰς τὸν ἀνταρκτικὸν πόλον, ἀνακαλύψας τὴν ἀνταρκτικὴν *Γῆν τῆς Βικτωρίας* καὶ χωρήσας μέχρι τοῦ 78° 04' Ν. παραλλήλου, ἀφῆκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν δυτικῶς τῆς ξηρᾶς ἐκείνης *Θάλασσαν τοῦ Ρός*. Γενόμενος μέλος τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας (1848) ἐπλοιάρχησε τῆς «Entreprise» κατὰ τὴν πρώτην πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Φραγκλίνου ἀποστολήν. Συνέγραψε: «Πλοῦς πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἀνακάλυψιν τῶν νοτίων καὶ ἀνταρκτικῶν ἐκτάσεων» (1847). Σ. Ε. Λ.

— **Ρὸς** (Ross) *σὲρ* ***Ἰωάννης***. Βρεττανὸς ὑποναύαρχος καὶ ἐξερευνητὴς τῶν ἀρκτικῶν πολικῶν ἐκτάσεων (1777—1856). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ ναυτικὸν τῷ 1786, τῷ δὲ 1808 ἡγεῖτο τοῦ σουηδικοῦ στόλου, προαχθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του εἰς κομμοδόρον (1812). Τῷ 1818 ἡγήθη ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς τοῦ Βορείου πόλου, ὀργανωθείσης ὑπὸ τοῦ ναυαρχείου, καθ' ἣν ὅμως οὐδὲν τὸ νέον ἀνεκάλυψε. Δευτέρα ἀποστολὴ (1829—1832) ἔσχε πολύτιμα συμπεράσματα ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς, τῷ δὲ 1850 ἀνέλαβε τρίτην τοιαύτην πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Ἰωάννου Φραγκλίνου, μεθ' ἣν ὠνομάσθη ἐπίτιμος ναύαρχος. Κατέλιπε πολύτιμα συγγράμματα: «Πλοῦς ἐξερευνητικὸς τῆς θαλάσσης Βαφίνου» (1811), «Τὰ κατὰ τὸν δεύτερον ἐξερευνητικὸν πλοῦν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ΒΔ. πόρου» (1834), «Ἀνακάλυψις τοῦ βορείου μαγνητικοῦ πόλου» (1835), «Ἀπομνημονεύματα καὶ ἀλληλογραφία τοῦ λόρδου ναυάρχου Σωμερὲζ» (1838), «Ὁ ὑποναύαρχος σὲρ Ἰωάννης Φραγκλῖνος» (1855). Σ. Ε. Λ.

—**Ρὸς** (Ross), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1809—1857). Μόλις περατώσας τὰς σπουδάς του κατῆλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Λουδοβίκου Ρὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1839 Περιῆλθε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεὰν καὶ εἰκόνισε πλεῖστα τοπία καὶ σκηνὰς του χωρικοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀπελθὼν τῆς Ἑλλάδος διέτριψεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Ρώμῃ καὶ Παρισίοις, εἶτα δ' ἐγκατέστη εἰς Μόναχον, γενόμενος καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν. Θ. Β.

— **Ρὸς** (Ross), ***Λουδοβῖκος***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1806 καὶ αὐτοκτονήσας τῷ 1859. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, διατρίψας εἰδικῶς περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Κιέλου, Κοπεγχάγης καὶ Λειψίας. Τῷ 1832, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, διωρίσθη (1833) ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Πελοποννήσου, τῷ δὲ 1835 ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ κατὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις γενικὸς ἔφορος μέχρι τοῦ 1836, ὅτε παρῃτήθη. Τὸ ἐπιὸν ἔτος, συσταθέντος τοῦ πανεπιστημίου, διωρίσθη ἐν αὐτῷ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1843, ὅτε, ἐπελθούσης τῆς μεταπολιτεύσεως, ἀπελύθη τῆς θέσεώς του. Κατὰ τὸ θερινὸν ἑξάμηνον τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἱδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου ἐδίδαξεν Ἀριστοφάνη καὶ χωρογραφίαν, ἔγραψε δὲ καὶ διατριβὴν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἀρχαιολογία τῆς νήσου Σικίνου» προταχθεῖσαν τοῦ προγράμματος τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς. Ὁ Ρὸς ἐπεχείρησε περιηγήσεις ἀνὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὧν περιγραφὴν κλπ. ἐδημοσίευσεν ἐν Γερμανίᾳ εἰς τέσσαρας τόμους (1840—1853). Προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς σαξωνικῆς κυβερνήσεως κατέλαβε τὴν ἕδραν τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἅλλης, διδάξας λίαν εὐδοκίμως καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας του συντελέσας εἰς τὴν διάδοσιν γνώσεων περὶ τῆς νεωτέρας ἰδίως Ἑλλάδος. Ἔγραψε καὶ ἀπομνημονεύματα περὶ Ἑλλάδος, μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Μ. Εὐστρατιάδου καὶ δημοσιευθέντα ἐν τῇ ἐφημερίδι «Σκρὶπ» (1905). Συγγράμματα: «Ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Schaubert καὶ Hansen, Βερολῖνον 1839), «Περιηγήσεις ἀνὰ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου» (τόμ. 4, Στουτγάρδη καὶ Ἅλλη 1840—1853), «Περιηγήσεις ἐν Ἑλλάδι» (Βερολῖνον 1841), «Περιηγήσεις τοῦ βασιλέως Ὄθωνος» (τόμ. 2, Ἅλλη 1848), «Ἐγχειρίδιον τῆς ἀρχαιολογίας» (ἑλληνιστί, τόμ. Α' Ἀθῆναι 1841), «Ἀνέκδοτοι ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ» (τεύχ. 3 1834—1845), «Οἱ δῆμοι τῆς Ἀττικῆς», Ἅλλη 1846), «Τὸ Θησεῖον καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἄρεως» (Ἅλλη 1853), «Ἀρχαιολογικαὶ διατριβαὶ» (τόμ. 2, Λειψία 1855—1861). Δ. Α. Δ.

Λουδοβῖκος Ρός.

—**Ρὸς** (Ross), *σὲρ* ***Ρόναλντ***. Ἐπιφανὴς Ἄγγλος ἰατρὸς βακτηριδιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀλμόρᾳ τῶν Ἰνδιῶν τῷ 1857 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1932 Εἰσελθὼν τῷ 1881 ὡς στρατιωτικὸς ἰατρὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἰνδικοῦ στρατοῦ, ἤρξατο κατὰ τὸ 1892 σειρᾶς ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς ἑλονοσίας, ἥτις ἐσυνεχίσθη ἐπὶ μακρὰ ἔτη, μέχρι τοῦ 1898, διαπιστωθείσης πειραματικῶς ὑπ' αὐτοῦ τῆς θεωρίας τῆς διαδόσεως τῶν μικροοργανισμῶν τῆς νόσου διὰ τῶν ἀνωφελῶν κωνώπων, καὶ ἐξερευνηθείσης τελείως τῆς ζωῆς τῶν παρασίτων ἐν τῷ σώματι τῶν ἐντόμων. Τῷ 1899, ἀποσυρθεὶς ἐκ τῆς ἰνδικῆς ἰατρικῆς ὑπηρεσίας, ἐταξίδευσεν εἰς δυτικὴν Ἀφρικὴν πρὸς μελέτην καὶ αὖθις τῶν ἀνωφελῶν κωνώπων, φορέων τῆς ἑλομιάνσεως. Ἀργότερον διωρίσθη καθηγητὴς τῶν τροπικῶν νόσων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Λιβερπούλης. Διετέλεσεν ἐπίσης ἰατρὸς τῶν τροπικῶν νόσων ἐν τῷ βασιλικῷ κολλεγίῳ τοῦ Λονδίνου (1913) καὶ διευθυντὴς τοῦ ἰνστιτούτου Ρὸς καὶ τοῦ νοσοκομείου τῶν τροπικῶν νόσων τοῦ Λονδίνου (1923). Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν ὡς σύμβουλος ἐπὶ τῆς ἑλονοσίας ἰατρὸς καὶ μετὰ τοῦτον, ὑπὸ τὴν ἄνω ἰδιότητα, ἐν τῷ ὑπουργείῳ. Τῷ 1901 ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας, ἧς ὑπῆρξε μέλος, διὰ τοῦ βασιλικοῦ μεταλλίου, καὶ τῷ 1902 διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ τῆς ἰατρικῆς. Ὑπῆρξεν ἐκδότης τῆς «Science Progress» καὶ ἔγραψε: «The prevention of Malaria» (1910), «Philosophies» (1910), «Psychologies» (1919), ὑπομνήματα ἰατρικὰ καὶ μαθηματικά, ἔτι δὲ καὶ μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον: «The Revels of Orsera» (1920). Ο. Ρ.

Ρὸς ***θάλασσα*** (Ross) [*Γεωγρ.*]. Τμῆμα τῆς ἀνταρκτικῆς Παγωμένης θαλάσσης, νοτίως τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, μεταξὺ τῶν ἀκτῶν τῆς Νοτίου Γῆς τῆς Βικτωρίας καὶ τῆς Γῆς τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Ζ'. Περιλαμβάνει τὴν νῆσον Ρός, ἀποκλείεται δὲ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ παγοφράγματος Ρός. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου ἡ θάλασσα τοῦ Ρὸς εἶναι συνήθως ἀπηλλαγμένη πάγων, κατάλληλος πρὸς προσέγγισιν τῶν ἐξερευνητῶν τοῦ Ν. πόλου. Ὁ Σκὸττ καὶ Ἀμοῦνδσεν μετεχειρίσθησαν ὡς βάσιν τῶν ἐργασιῶν των τὰς νοτίας ἀκτὰς τῆς θαλάσσης ταύτης, ὁ δὲ Ἰάκωβος Ρὸς κατὰ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Ν. πόλου ἔφθασε μέχρι πλάτους 78°10' (23 Φεβρουαρίου 1842). Κ. Β. Λ.

—**Ρὸς** ***λίμνη*** (Roschsee) [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῆς Α. Πρωσσίας, ἐν Μαζουρίᾳ, πλησίον καὶ βορειοανατολικῶς τοῦ Γιοχάννεσμπουργκ, εἰς ὕψος 115 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἔχει ἔκτασιν 22 τ. χλμ. καὶ βάθος μέχρις 28 μ. Δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Σβέντσεκ καὶ ἐκρέει διὰ τοῦ Πίσσεκ εἰς τὸν ποταμὸν Νάρεβ. Συνδέεται μετὰ τῆς λίμνης Σπίρντιγκ διὰ διώρυγος. Κ. Β. Λ.

—**Ρὸς** ***νῆσος*** (Ross) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῶν ἀνταρκτικῶν θαλασσῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῦ Ρός, παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς νοτίου Γῆς τῆς Βικτωρίας ὑπὸ γεωγραφικὸν Ν. πλάτος 77° 30' καὶ 166—170° Α. μῆκος. Ἐπ' αὐτῆς κεῖται τὸ ἡφαίστειον Ἔρεβος. Κ. Β. Λ.

— **Ρὸς** ***καὶ Κρόμαρτυ*** (Ross and Cromarty) [*Γεωγρ.*]. Κομιτεία ἐν τῇ Βορείῳ Σκωτίᾳ, μία τῶν πλέον ἐκτεταμένων τῆς χώρας ταύτης, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 8.001 τ.χλμ. καὶ 77.000 κατ. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν χωρῶν Ρὸς καὶ Κρόμαρτυ, αἵτινες ἦσαν κεχωρισμέναι κομιτεῖαι μέχρι τοῦ 1889. Συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τῆς κομιτείας Σώδελραντ καὶ πρὸς Ν. μετὰ τῆς κομιτείας Ἴνβερνες καὶ φθάνει πρὸς Δ. καὶ πρὸς Α. μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἡ κομιτεία περιλαμβάνει τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου Λιούϊς καὶ πολλὰς ἐκ τῶν μικροτέρων Ἑβρίδων. Πρωτεύουσαν ἔχει τὴν *Ντίγκουπλ*. Κ. Β. Λ.

Digitized by Google

— **Ρὸς Ντερριὲν** (La Roche-Derrien) *[Γεωγρ.]*. Ἕδρα καντονίου τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Κὸτ-ντὺ-Νόρ, εἰς ἀπόστασιν 16 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Λαννιόν. Κάτ. 1.300. Ὠχυρωμένη θέσις γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὴν παρ' αὐτὴν ἧτταν καὶ αἰχμαλωσίαν τοῦ Καρόλου τοῦ Μπλουά, ἀνεψιοῦ Φιλίππου τοῦ Βαλουὰ (1347). Κ. Β. Λ.

— **Ρὸς-σὺρ-Ὑὸν** (La Roche-sur-Yon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τῆς Βανδέας, σιδηροδρομικὸς κόμβος τῆς γραμμῆς Νάντης-Μπορτώ, ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ὑόν. Κάτ. 14.880. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ σιδηρῶν εἰδῶν, διδασκαλεῖον κ. λ. π. Κ. Β. Λ.

Ροσάλες (Rosales), ***Ἐδουάρδος***. Ἱσπανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1836 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1873. Τῷ 1869 ὠνομάσθη ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ἐν Ρώμῃ ἱσπανικῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Μεταξὺ τῶν γνωστοτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἰσαβέλλα ἡ καθολικὴ ὑπαγορεύουσα τὴν διαθήκην της» καὶ «Ὁ θάνατος τῆς Λουκρητίας». Ι. Μ. Π.

Ροσαλὶν *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Μάλεσι ἔχουσα ὕψος 1.540 μ. καὶ ἐπικρατοῦσα ἐπὶ τῶν διαβάσεων τοῦ Πετσόβου.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, διαρκουσῶν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ *Πετσόβου* (βλ. λ.), διετάχθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατηγείου, τὴν νύκτα 6—7 Ἰουλίου 1913, ἡ 4η μεραρχία, ἡ εὑρισκομένη εἰς τὸ ὕψος Βραχουπόβιτσα—1.500, νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ροσαλὶν Βουλγάρων (μιᾶς ταξιαρχίας τῆς 10ης βουλγαρικῆς μεραρχίας), προχωροῦσα μέχρι τοῦ ποταμίου Βρέζα, καθόσον, κατὰ πληροφορίας, ἐπρόκειτο τὴν ἐπομένην, 7 Ἰουλίου, νὰ ἐπιτεθῇ ἡ βουλγαρικὴ αὕτη ταξιαρχία κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ 4η μεραρχία προὐχώρησε τὴν πρωΐαν τῆς 7 Ἰουλίου διὰ τριῶν φαλάγγων κατὰ τῶν ὑψωμάτων Ροσαλίν. Μέχρι τῆς 10 ὥρας ἡ ἐπαφὴ εἶχεν ἐπέλθει πλήρης καὶ ὁ ἀγὼν εἶχεν ἀναληφθῆ ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπίθεσις ἐξηκολούθησε τότε ἐρρωμένη κατὰ τῶν κυρίων ὑψωμάτων τοῦ Ροσαλίν, τῶν ἰσχυρότατα ὠχυρωμένων, ἅμα ὅμως ἔφθασεν αὕτη πρὸ τῶν ἐν λόγῳ ὑψωμάτων ἀνεκόπη πρὸς στιγμήν, περὶ τὴν 13 ὥραν, ἅτε δεχθεῖσα συγκεντρωτικὰ βουλγαρικὰ πυρά. Τάχιστα ὅμως ἀνελήφθη ὑπό τινων ἑλληνικῶν τμημάτων ὑπερκερωτικὴ κίνησις κατὰ τοῦ ἐν Ροσαλὶν δεξιοῦ βουλγαρικοῦ πλευροῦ καὶ τότε περὶ τὴν 15 ὥραν ἐπετεύχθη ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἐκτόπισις τῶν Βουλγάρων ἐκ τῶν θέσεών των. Οἱ Βούλγαροι ἐξετέλεσαν πέντε ἐπανειλημμένας ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ Ροσαλίν, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος, δι' ὃ περὶ τὴν 16 ὥραν τῆς 7 Ἰουλίου ὑπεχώρησαν πρὸς βορρᾶν καὶ βορειοανατολάς, χωρὶς ὅμως νὰ καταδιωχθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ν. Θ. Κ.

Ροσαμπὼ (Rochambeau), ***Ἰωάννης-Βαπτ. Ντοναsιέν, κόμης τοῦ* —**. Γάλλος στρατηγὸς (1725—1807). Διεκρίθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Γερμανίας (1757—1758) καὶ κατόπιν ἐν Ἀμερικῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀποσταλέντων γαλλικῶν στρατευμάτων κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον. Ε. Ν. Σ.

— **Ροσαμπὼ** (Rochambeau), ***Μαρία-Ἰωσήφ****, ὑποκόμης τοῦ* —. Γάλλος στρατηγὸς (1750—1813), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἁγίου Δομινίκου, ὅπου ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας, τῷ 1813. Ε. Ν. Σ.

Ροσάριο *ντὲ* ***Σάντα Φὲ*** (Rosario de Santa Fé) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ἀργεντινῇ, ἐν τῷ νομῷ Σάντα Φέ, ΒΔ. τοῦ Μπουένος Ἄϊρες, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Παρανά. Κάτ. 265.000. Εἶναι σπουδαῖον σιδηροδρομικὸν κέντρον, ποταμολιμὴν καὶ ραδιογραφικὸς σταθμός. Ἔχει πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην, ζωηρὰν ἐμπορικὴν καὶ ἀτμοπλοϊκὴν κίνησιν καὶ ποικίλην βιομηχανίαν. Κ. Β. Λ.

Ρόσας (Rosas), ***Ἰωάννης-Μανουὴλ ντὲ* —**. Ἀργεντινὸς πολιτικὸς (1793—1877). Τῷ 1828 ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν ὁμοσπονδιακῶν ἐναντίον τῶν ἑνωτικῶν. Τῷ 1829 διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ Μπουένος Ἄϊρες καὶ τῷ 1835 ἀνεκηρύχθη δικτάτωρ τῆς Ἀργεν..νῆς συνομοσπονδίας. Διώκησε τὴν χώραν μετὰ σκληρότητος, οὐδέποτε φειδόμενος τῶν ἀντιπάλων του. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Οὐρουγουάης, προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τῷ 1852, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου του στρατηγοῦ Οὐρκίθα, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Κ. Β. Λ.

Ρόσβαϊν (Rosswein) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σαξωνίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Νταϊμπελν. Κάτ. 9.376. Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν, μεταλλίνων καὶ λευκοσιδήρων εἰδῶν, κρυσταλλίνων εἰδῶν, χημικῶν προϊόντων, ἀθυρμάτων κλ. Κ. Β. Λ.

Ρόσβεϋδ (Rosweyd), ***Ἐριβέρτος***. Ὁλλανδὸς ἁγιολόγος (1569—1629). Τῷ 1591 προσελήφθη ὡς καθηγητὴς τῶν κλασσικῶν σπουδῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Douai (Nord) τῆς Γαλλίας. Τῷ 1606, ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀμβέρσῃ, ἐξέδωκε μικρὸν τεῦχος ὑπὸ τὸν τίτλον «Fasti sacrorum quorum vitae in belgicis bibliothecis manuscriptae», ἐν τῷ ὁποίῳ περιέγραψε τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἤθελεν ἐργασθῆ πρὸς ἔκδοσιν τοῦ μεγάλου ἔργου του, ἤτοι τῆς δημοσιεύσεως τῶν βίων ἁπάντων τῶν ἁγίων τῆς τε Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ ὑπελόγιζεν ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποτελεσθῆ ἐκ 18 μεγάλων τόμων. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ἔργου τούτου μόνον μικρόν τι «Μαρτυρολόγιον» ἐξέδωκε τῷ 1613 καὶ τῷ 1616 τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Vitae Patrum» λαμπρὰν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν μοναχῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας. Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ὁ Ἰωάννης Βολλάνδος μετὰ τοῦ Heuschen καὶ τοῦ Papebroch. Ε. Γ. Π.

Ροσβίτα (Hroswitha, Hrôthsuith, συνηθέστ. Roswitha). Σαξωνὶς ποιήτρια, γεννηθεῖσα τῷ 920 ἢ τῷ 935. Μοναχὴ ἐν τῇ ἐν Γκάντερσχάϊμ μονῇ τῶν βενεδικτίνων, ἀφιέρωσε τὸν βίον της εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ποίησιν. Ἐποίησε λατινιστὶ δράματα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Τερεντίου, μεταφρασθέντα γερμανιστὶ τῷ 1850 ὑπὸ τοῦ Μπεντίλεν. Ἐπίσης συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὄθωνος Α' («Gesta Odonis») εἰς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους, μεταφρασθεῖσαν τῷ 1894 γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ Γκούντλαχ, καὶ χρονικὸν περὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς μονῆς τοῦ Γκάντερσχάϊμ. Τὰ ἔργα τῆς Ροσβίτα ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Κελτίου (Celtes) τῷ 1501, ἔκτοτε δὲ εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πολλαὶ κριτικαὶ ἐκδόσεις των. Λ. Κ.

Ροσὲλ (La Rochelle) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Κάτω Σαράντ, ἐντὸς ὠχυρωμένου κόλπου, προστατευομένου ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτοῦ νήσων Ρὲ καὶ Ὀλερόν. Κάτ. 41.521. Ἔχει ἄριστον λιμένα, κείμενος εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. περίπου, καὶ διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν, γαιανθράκων, οἴνων, ἅλατος, ἀποικιακῶν προϊόντων, σαρδελλῶν κλπ. Ἔχει δικαστικὸν μέγαρον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, δημαρχεῖον τοῦ ΙΕ' καὶ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ πολλὰ ἄλλα παλαιὰ κτήρια, πάρκα, περιπάτους, βιβλιοθήκην, 4 μουσεῖα, Ἀκαδημίαν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, βοτανικὸν κῆπον, θέατρα, θαλάσσια λουτρὰ κλπ. Κ. Β. Λ.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Ροσὲλ ἢ Ροχέλλη καὶ Λαροχέλλη, κατὰ τὰ παλαιὰ κείμενα, κτισθεῖσα ἀρχικῶς ἐπὶ βραχώδους προεξοχῆς περιβαλλομένης ὑπὸ ἑλῶν, ἀναφέρεται τὸ πρῶτον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ρουπέλλη, τὸν Γ' αἰῶνα μ. Χ. Τῷ 1127 ὁ Γουλιέλμος Θ' τῆς Ἀκουιτανίας, καταλαβὼν τὴν πόλιν, ἔκτισεν ἐν αὐτῇ ἰσχυρότατον φρούριον καὶ παρεχώρησεν εἰς τοὺς κατοίκους πολλὰ προνόμια. Ἡ πόλις ἀνεπτύχθη ταχέως, καὶ ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κατοχήν, ὑφ' ἣν περιῆλθε μετὰ τὸν γάμον τῆς Ἐλεονώρας ἢ Ἀλιενόρας τῆς Ἀκουιτανίας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου Β', κατέστη εἷς τῶν σπουδαιοτέρων λιμένων. Καταληφθεῖσα τῷ 1224 ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Η', περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τοὺς Ἄγγλους τῷ 1360, ἀνακαταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1372. Ὁ Κάρολος Ε' παρεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν νέα προνόμια, εὐνοήσαντα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου της παρ' ὅτι οἱ Ἄγγλοι κουρσάροι παρηνώχλουν τὸν ἐμπορικὸν στόλον της. Περὶ τὸ 1534 τὸ κήρυγμα τοῦ Καλβίνου ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὸν ἐν τῇ Ροσέλ, ἥτις κατέστη ταχέως τὸ σπουδαιότερον κέντρον τῶν Οὐγενότων, διαδραματίσασα σπουδαιότατον ρόλον κατὰ τὴν περίοδον τῶν θρησκευτικῶν πολέμων. Μετὰ τὰς σφαγὰς τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, ὁ δοὺξ τῆς Ἀνδηγαυΐας καὶ μέλλων βασιλεὺς Ἐρρῖκος Γ' ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν, ἥτις ὅμως, ἀντισταθεῖσα πεισμόνως, ἐξησφάλισε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν της διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ὑπογραφείσης συνθήκης (βλ. λ. *Νάντης* ἔδικτον). Ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΓ' οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐπανήρχισαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ροσέλ, θέλοντες νὰ ἐκφοβίσωσι τὸν βασιλέα καὶ τὸν καρδινάλιον Ρισελιέ, προσέφερον εἰς τὸν λόρδον Βούκινγχαμ, ὅστις ἐσχεδίασε τὴν κατάληψιν τῆς πρὸ τῆς πόλεως νησῖδος τοῦ Ρέ, τὸν λιμένα καὶ τὰ πλοῖά των. Ὁ Ρισελιὲ ὅμως, ἀντιλαμβανόμενος τὸν κίνδυνον, ὃν τὸ βασιλικὸν κῦρος διέτρεχεν ἐκ τῆς διατηρήσεως τοιούτου ἐπαναστατικοῦ κέντρου ἐντὸς τοῦ κράτους, ἀπεφάσισε τὴν πάσῃ θυσίᾳ κατάληψιν τῆς πόλεως καὶ τὴν 15 Αὐγούστου 1527 ὁ βασιλικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀγγουλέμ, καὶ εἶτα αὐτοπροσώπως τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ καρδιναλίου, ἤρχιζε τὴν περίφημον παραμείνασαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ πολιορκίαν τῆς Ροσέλ, ἥτις παρετάθη ὑπὲρ τὸ ἔτος. Διὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως ἀπῃτήθη ἡ κατασκευὴ τεραστίων τεχνικῶν ἔργων ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτῆς τὰ ὀχυρὰ πάντα κατεδαφίσθησαν, ἔκτοτε δὲ ἡ Ροσὲλ οὐδένα ρόλον ἄξιον λόγου διεδραμάτισεν ἐν τῇ γαλλικῇ ἱστορίᾳ.

— **Ροσὲλ** (New-Rochelle), ***Νιοὺ* —** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Νιοὺ-Ροσέλ*).

Ρόσερ (Roscher), ***Γουλιέλμος-Γεώργιος-Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος (1817—1894). Εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς λεγομένης παλαιοτέρας ἱστορικῆς σχολῆς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Τὰς βάσεις τῆς μεθόδου τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης τῶν οἰκονομικῶν δεδομένων ἀνέπτυξεν ἐν τοῖς ἔργοις: «Grundriss zu Vorlesungen über die Staatswirtschaft nach geschichtlicher Methode» (1843) καὶ «Grundzüge des Politischen Ökonomie» (1844). Α. Α. Τ.

—**Ρόσερ** (Roscher), ***Γουλιέλμος-Ἐρρῖκος***. Διάσημος Γερμανὸς μυθολόγος (1845—1923), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν Γοττίγγῃ καὶ Λειψίᾳ καὶ κατόπιν ἐξετέλεσε μακρὰ ταξίδια εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Δαλματίαν, Μαυροβούνιον, Ἑλλάδα καὶ Μικρὰν Ἀσίαν. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐρευνητῶν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν θρησκευμάτων. Ἔγραψε: «De aspiratione vulgari apud Graecos» (1868), «Ἡ φυσιολατρεία τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων» (1875), «Ἑρμῆς ὁ θεὸς τοῦ ἀνέμου» (1878), «Αἱ γοργόνες» (1879), «Νέκταρ καὶ ἀμβροσία» (1883), «Κυνανθρωπία» (1896), «Αἱ ἐννεάδες καὶ ἑβδομάδες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων» (1903), «Οἱ ἀριθμοὶ ἐννέα καὶ ἑπτὰ ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ τῷ μύθῳ τῶν Ἑλλήνων» (1904), «Ὁ ἀριθμὸς τεσσαράκοντα ἐν τῇ πίστει, τοῖς ἐθίμοις καὶ τῇ γραφῇ τῶν Σημιτῶν» (1908), «Αἱ τεσσαρακοντάδες τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων λαῶν» (1913), «Ὀμφαλὸς» (1913), «Ὁ ἀριθμὸς πεντήκοντα ἐν τῷ μύθῳ» (1917), «Αἱ περὶ ὀμφαλοῦ ἀντιλήψεις παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς καὶ ἰδίως τοῖς Σημίταις» (1918) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

—«**Ρόσερ, *Μυθολογικὸν λεξικὸν τοῦ* —**» (Ausführiches Lexikon des griechischen und römischen Mythologie). Σπουδαιοτάτη ἔκδοσις τοῦ ἐν Λειψίᾳ οἴκου Τόϋμπνερ, ἀποτελουμένη ἐκ πολυτόμου σώματος καὶ παραρτημάτων. Τὸ μὲν σῶμα ἐξεδόθη τῷ 1884, τὰ δὲ συμπληρώματα ἀπὸ τοῦ 1893 κ.ἑ., ἀμφότερα δὲ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀρχικῶς τοῦ *Γουλιέλμου-Ἐρρίκου Ρόσερ* καὶ εἶτα (1924 κ.ἑ.) τοῦ *Ρ. Τσίγκλερ*, ἔχοντα συνεργάτας τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν ἐρευνητῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ κόσμου, οἷοι οἱ: Βισσόβα, Ἴμμις, Κρούσιος, Πάουλι, Στόλλ, Τύμπελ, Τύρκ, Φουρτβαίγκλερ, κ.ἄ. Ἐκ τῶν συμπληρωμάτων κυριώτερα εἶναι ἡ δίτομος συναγωγὴ τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ Λατίνοις ποιηταῖς ἐπικλήσεων τῶν θεῶν («Epitheta deorum quae apud poetas κτλ.») γενομένη ὑπὸ Μπρούχμαν καὶ Κάρτερ (1893—1902), ἡ «Μυθικὴ κοσμογραφία τῶν Ἑλλήνων» ὑπὸ E. Berger (1904), ἡ «Ἱστορία τῆς κλασσικῆς μυθολογίας καὶ ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων» (1921) ὑπὸ Γκροῦππε κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Ροσεστβένσκι, ἢ ***Ροζεστβένσκι, Ζηνόβιος Πέτροβιτς***. Ρῶσος ναύαρχος (1848—1909). Ἀρχηγὸς τοῦ ρωσικοῦ στόλου τῆς Βαλτικῆς, ἔπλευσε τῷ 1904 εἰς Ἀνατολὴν ἐναντίον τῶν Ἰαπώνων. Ἡττηθεὶς κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Τσουσίμα (27 καὶ 28 Μαΐου 1905) καὶ πληγωθεὶς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Γ. Ι. Β.

Ροσέττη *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ρωσέττη*.

Ροσεφὸρ (Rochefort-sur-Mer) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κάτω Σαράντ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαράντ. Εἶναι ὠχυρωμένος πολεμικὸς λιμὴν καὶ ναύσταθμος. Κάτ. 28.275. Ἔχει ναυπηγεῖα, ναυτικὴν καὶ ἰατρικὴν σχολήν, ναυτικὸν νοσοκομεῖον, θέατρον, μουσεῖον, βιβλιοθήκην, ἀστεροσκοπεῖον καὶ μετεωρολογικὸν σταθμόν. Ἐντεῦθεν ἐπεχείρησεν ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Βατερλὼ νὰ ἐπιβιβασθῇ διὰ τὴν Ἀμερικὴν (1815), μὴ κατορθώσας ὅμως τοῦτο παρεδόθη εἰς τὸν κυβερνήτην τοῦ ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ «Βελλεροφόντης». Κ. Β. Λ.

Ροσεφὸρ (Rochefort), ***Γουλιέλμος-Ντυμπουὰ ντὲ* —**. Γάλλος φιλόλογος καὶ λογοτέχνης (1731—1788). Τῷ 1766 ἐδημοσίευσε μετάφρασιν τῆς Ἰλιάδος, ἔργον μέτριον, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον, ἐν τούτοις ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ κατόπιν μετάφρασιν τῆς Ὀδυσσείας καὶ τῶν δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους. Ἔγραψεν ἐπίσης τὰς ἐμμέτρους τραγῳδίας: «Ὀδυσσεύς», «Ἀντιγόνη» καὶ «Ἠλέκτρα», τὴν κωμῳδίαν «Οἱ δύο ἀδελφοί», «Κριτικὴν ἱστορίαν τῶν περὶ εὐτυχίας ἰδεῶν τῶν ἀρχαίων» κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Ροσεφὸρ** (Rochefort), ***Ἐρρῖκος***, ἢ πληρέστερον ***Βίκτωρ-Ἐρρῖκος***, *μαρκήσιος τοῦ Ροσεφὸρ-Λουσαί*. Γάλλος δημοσιογράφος, συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς (1830—1913). Ὑπηρέτησεν ὡς διοικητικὸς ὑπάλληλος, ἐνωρὶς δὲ ἤρχισε συγγράφων κωμειδύλλια καὶ κωμῳδίας, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ εἶχον ἐπιτυχίαν. Συγχρόνως ἐγένετο γνωστὸς ὡς κριτικὸς καλλιτεχνικῶν ἔργων δι' ἄρθρων του εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἅτινα κατόπιν συνεκέντρωσεν εἰς τόμον ἐκδοθέντα τῷ 1861 ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικρὰ μυστήρια τοῦ Μεγάρου τῶν Πωλήσεων». Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἀφιερώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν δημοσιο-

Digitized by Google

γραφίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπέκτησεν ὄνομα διὰ τῶν πνευματωδῶν καὶ δηκτικῶν χρονικῶν του. Ἡ δημοσιογραφική του δρᾶσις, ἐχθρικὴ οὖσα πρὸς τὴν δευτέραν αὐτοκρατορίαν, προεκάλεσε πολλὰς ἐχθρότητας ἐναντίον του καὶ τὴν δυσμένειαν τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἀπῄτησε τὴν ἀπόλυσίν του ἀπὸ συντάκτου τῆς ἐφημερίδος «Φιγκαρώ». Τῷ 1868, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐκθέτῃ τὰς ἰδέας του μετὰ μεγαλυτέρας ἐλευθερίας, ἵδρυσε τὸ ἑβδομαδιαῖον περιοδικὸν «Ὁ φανὸς» (La Lanterne), δι' οὗ ἤρξατο δριμείας πολεμικῆς ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις ἐστοίχισεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δίκας, χρηματικὰς ποινὰς καὶ φυλακίσεις. Τέλος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Βέλγιον, ἐκεῖ δ' ἐσυνέχισε τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Φανοῦ», οὗ ἡ πολεμικὴ κατέστη δριμυτέρα· παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν δὲ τῆς εἰσαγωγῆς του, ἀνεγινώσκετο ἀπλήστως ἐν Γαλλίᾳ. Τῷ 1869 ὁ Ροσεφὸρ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐξελέγη βουλευτὴς Παρισίων καὶ ἵδρυσε τὴν «Μασσαλιῶτιδα», καθημερινὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα· διὰ ταύτης διεξήγαγεν ἐχθρικωτάτην πολεμικὴν ἐναντίον τῆς δυναστείας καὶ μάλιστα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Βίκτωρος Νουάρ, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Πέτρου Βοναπάρτου. Καταδικασθεὶς εἰς φυλάκισιν, παρέμεινεν ἐν τῇ φυλακῇ μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1870, ὅτε ἠλευθερώθη καὶ ἐγένετο μέλος τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Τῷ 1871 ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Σύνθημα» («Mot d'ordre») καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως. Μετ' ὀλίγον ὅμως, παραιτηθείς, ἐκηρύχθη ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως τοῦ Θιέρσου καὶ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῶν Βερσαλλιῶν· μολονότι δὲ δὲν ἠθέλησε νὰ γίνῃ μέλος τῆς Κομμούνας, συνελήφθη μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Νέαν Καληδονίαν (1873), ἕνεκα τῶν ἄρθρων, τὰ ὁποῖα εἶχε δημοσιεύσει ἐν τῇ ἐφημερίδι του. Διαφυγὼν ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἐξορίας του μετὰ τετράμηνον, μετέβη εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ βραδύτερον εἰς τὴν Γενεύην, ὅθεν ἔστελλε πολυάριθμα ἄρθρα εἰς τὰ γαλλικὰ ῥιζοσπαστικὰ φύλλα. Μετὰ τὴν δοθεῖσαν γενικὴν ἀμνηστίαν, τῷ 1880, ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ ἐξέδωκεν ἀμέσως τὸν «Ἀδιάλλακτον», ῥιζοσπαστικὴν ἐφημερίδα, δι' ἧς ἤρχισε σφοδροτάτην πολεμικὴν ἐναντίον τοῦ Γαμβέττα καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν κατόπιν κυβερνήσεων, ἰδίως δὲ ἐναντίον τῆς νέας τότε ἀποικιακῆς πολιτικῆς τῆς Γαλλίας. Τῷ 1885 ἐξελέγη βουλευτὴς Παρισίων, ἀλλὰ παρῃτήθη τὸ ἑπόμενον ἔτος. Βραδύτερον ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ στρατηγοῦ Μπουλανζέ, ὃν ἠναγκάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τῷ 1889 φεύγοντα εἰς Βέλγιον, καταδικασθεὶς δὲ ἐρήμην εἰς ἐγκάθειρξιν ἐντὸς φρουρίου, ἐγκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ, ὅθεν ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους τῷ 1895. Ἔγραψεν ἀξιομνημόνευτα ἄρθρα ἐναντίον τοῦ σκανδάλου τοῦ Παναμᾶ καὶ ἐναντίον τοῦ Ντρέϋφους. Εἶτα ἠκολούθησεν ἐθνικιστικὴν πολιτικήν, ἀπεκήρυξε δὲ δι' ἄρθρων τὸν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἀγῶνα τῆς Κρήτης. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διηύθυνε τὴν ἐφημερίδα «Πατρίς», διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψε τὸ τελευταῖόν του ἄρθρον ἕνα μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου του. Πλὴν τῶν ὑπερεικοσακισχιλίων ἄρθρων του, ἔγραψε πολλὰ βιβλία, ἐν οἷς: «Οἱ Γάλλοι τῆς παρακμῆς» (1866), «Οἱ διεφθαρμένοι» (1875), «Οἱ ναυαγοὶ» (1876), «Τὸ βόρειον σέλας» (1878), «Ὁ δραπέτης» (1880), «Αἱ περιπέτειαι τῆς ζωῆς μου» (5 τόμ. 1896) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

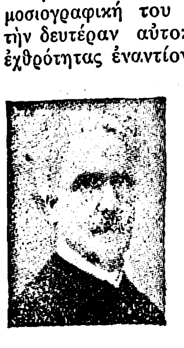

Ἐρρῖκος Ροσεφόρ.

Ρόσης, ***Ἀνδρέας.*** Ἕλλην λόγιος ἐκ Ναυπλίου, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου ἀπὸ τοῦ 1635, διδάξας κατ' ἄλλους μὲν μέχρι τοῦ 1637, κατ' ἄλλους δὲ μέχρι τοῦ 1639. Γ. Μ. Β.

— **Ρόσης,** ***Κονάκης.*** Ἕλλην λόγιος ἐκ Ναυπλίου, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' καὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Ρώμης καὶ ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαπιέντζας. Διέκειτο εὐμενῶς πρὸς τὸν παπισμὸν καὶ τὸ δυτικὸν δόγμα· διὰ τοῦτο ἀνέλαβε νὰ μεσολαβήσῃ πρὸς προσηλυτισμὸν εἰς τὸ δυτικὸν δόγμα τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου Λουκάρεως. Ἀποτυχὼν εἰς τὰς ἐνεργείας του προεκάλεσε τὴν μῆνιν τῶν φανατικῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τούτων κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη εἰς Χίον. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀργότερον ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ πάπα, εἰς τὸν ὁποῖον κατέφυγε. Γ. Μ. Β.

— **Ρόσης,** ***Φραγκῖσκος.*** Ἕλλην λόγιος, καταγόμενος ἐκ Ρεθύμνου τῆς Κρήτης καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐμαθήτευσε εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ γυμνάσιον καὶ ἐχρημάτισε πιθανῶς διδάσκαλος ἐν τῇ πατρίδι του καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Μ. Β.

ροσθορνίτης (ὁ) (Rosthornit) *[Ὀρυκτολ.]*. Εἶδος ὀρυκτῆς ῥητίνης, παρεμφερὲς πρὸς τὸ ἤλεκτρον, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς τὸ Guttaring ἐν Kärnten. Γ. Β.

Ροσίλοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ξανθόγεια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ροσκελλῖνος (Roscellinus), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος σχολαστικὸς φιλόσοφος καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1050. Ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ μοναχῶν ἐν Soissons καὶ Reims, εἰσελθὼν δ' εἰς τὸν κλῆρον ἐχρημάτισεν ἐφημέριος ἐν Compiègne. Ἀπὸ τοῦ 1083 ἀρχίσας νὰ διδάσκῃ τὴν *ὀνοματοκρατίαν* (βλ. λ.), ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἔσχε πολλοὺς ὀπαδούς. Τῷ 1093, κληθεὶς ὑπὸ συνόδου ἐν Soissons ν' ἀναπτύξῃ ἐνώπιον αὐτῆς τὰς περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος γνώμας του (κατηγορεῖτο ὡς τριθεϊστής), ἠρνήθη τὰς ἀποδιδομένας αὐτῷ κακοδοξίας. Μεταβὰς κατόπιν εἰς Ἀγγλίαν κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας ἁγίου Ἀνσέλμου καὶ καταφυγὼν εἰς Ρώμην συνεφιλιώθη μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπανελθὼν ἔπειτα εἰς Γαλλίαν ἐξηκολούθει ἐφημερεύων μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὰς φιλοσοφικὰς καὶ θεολογικὰς γνώμας του γινώσκομεν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ἀνσέλμου καὶ τοῦ Ἀβελάρδου. Ε. Γ. Π.

Ροσκίλε (Roskilde) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Δανίας ἐπὶ τῆς νήσου Σαίλαντ, δυτικῶς τῆς Κοπεγχάγης, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς, εἰς τὸ νοτιώτατον σημεῖον τοῦ φιὸρδ τῆς Ροσκίλε. Κάτ. 13.540. Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μετὰ βασιλικῶν τάφων, ἀνακαινισθέντα τῷ 1868. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1443 ἕδρα τῶν Δανῶν βασιλέων, ἐν δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὑπεγράφη, τῇ 8 Μαρτίου 1658, ἡ συνθήκη, καθ' ἣν ἡ Δανία ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Σουηδίαν τὰς πέραν τοῦ Σοὺντ ἐπαρχίας, τὴν νῆσον Μπέρνχολμ καὶ τὸ βόρειον μέρος τῆς Νορβηγίας (εἰρήνη τῆς Ροσκίλδης). Κατὰ τὰ ἔτη 1835—1848 συνεδρίαζον ἐν Ροσκίλε αἱ ἐπαρχιακαὶ ἀντιπροσωπεῖαι τῆς Δανίας. Κ. Β. Λ.

ροσκοεία (ἡ) (Roscoea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ζιγγιβεροειδῶν* περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς παρὰ τὰ Ἱμαλάϊα ὄρη χώρας καὶ τὴν Κίναν. Δ. Ν. Π.

ροσκοίλιθος (ὁ) (Roscoelith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ μοσχοβίτου, εἰς τὴν ὁποίαν μέγα μέρος τοῦ τριοξειδίου τοῦ ἀργιλλίου $Al_2 O_3$ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τριοξειδίου τοῦ βαναδίου V_2O_3, ἐνυπάρχει δὲ καὶ ὀλίγον ὀξείδιον τοῦ μαγνησίου καὶ τοῦ σιδήρου. Ἔχει χρῶμα σκοτεινὸν ἐλαιόχρουν ἕως πρασινότεφρον καὶ ἀπαντᾷ ἐντὸς πορφύρου ἐπὶ χαλαζιακῶν φλεβῶν χρυσοφόρων εἰς τὴν Καλιφορνίαν, εἰς μεγαλύτερα δὲ ποσὰ ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν ἑνὸς πρασίνου ψαμμίτου εἰς τὸ Colorado. Γ. Β.

Ροσκόμμον (Roscommon) *[Γεωγρ.]*. Κομιτεία τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῆς Ἰρλανδίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κόννωτ, ἔχουσα ὡς ἀνατολικὸν σύνορον τὸν ποταμὸν Σάννον (Shannon), ἔκτασιν 2.462 τ. χλμ. καὶ 83.560 κατ. Εἶναι χώρα εὔφορος, ἰδίως κατὰ τὸ κεντρικὸν αὐτῆς μέρος, κατεχόμενον ὑπὸ τῆς πεδιάδος τοῦ Μπόϋλ, ὀνομαστῆς διὰ τὰ πρόβατά της. Κ. Β. Λ.

Ροσκόμμον (Roscommon), ***Γουέντγουορθ Ντίλλον.*** Ἄγγλος κριτικὸς καὶ ποιητὴς (1630—1685). Ἐδημοσίευσε «Ποιητικὴν τέχνην» (1680), «Δοκίμια περὶ τῆς ποιητικῆς μεταφράσεως» (1684) καὶ ποιήματα πολλαχοῦ, ἅτινα, συλλεγέντα, ἐδημοσιεύθησαν ἐν τόμῳ τῷ 1701. Κατὰ τὸ ἑπόμενον τοῦ θανάτου του ἔτος ἐδημοσιεύθη ἡ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν μετάφρασις τῆς τοῦ W. Sherlock «Θεωρίας περὶ παθητικῆς ὑπακοῆς». Α. Ν. Λ.

Ρόσκοου (Roscoe), ***Οὐΐλλιαμ.*** Ἄγγλος ἱστορικός, πολιτικὸς σατιριστὴς καὶ λιβελλογράφος καὶ λυρικὸς ποιητής, ὁ λεγόμενος «κορυδαλλὸς τοῦ Λίβερπουλ» (1753—1831). Ἔργα του: «Ὁ χορὸς τῆς πεταλούδας» (1807), «Ποιήματα διὰ τὴν νεότητα ἀπὸ κύκλον οἰκογενειακὸν» (1820), «Ποιητικὰ ἔργα» (1857) καὶ ἄλλα. Α. Ν. Λ.

Ρόσλαου (Rosslau) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Ἄγχαλτ, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Τσέρμπστ, ἐπὶ τοῦ Ἔλβα ποταμοῦ, κόμβος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντέσσαου — Μαγδεβούργου. Κάτ. 12.353. Ἔχει παλαιὸν ἀνάκτορον, φρούριον καὶ ποικίλην βιομηχανίαν. Κ. Β. Λ.

Ρόσμαισλερ (Rossmässler), ***Αἰμίλιος-Ἀδόλφος.*** Γερμανὸς φυσιοδίφης (1806—1867). Ἐγένετο τῷ 1830 καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐν τῇ ἀνωτάτῃ δασολογικῇ καὶ γεωπονικῇ σχολῇ τῆς Τάραντ, παρὰ τὴν Δρέσδην, καὶ τῷ 1848 μέλος τοῦ κοινοβουλίου τῆς Φραγκφούρτης. Τῷ 1850 ἐπαύθη ἀπὸ τῆς θέσεώς του διὰ λόγους πολιτικούς, ἔκτοτε δὲ ἔζησεν ὡς ἰδιώτης ἐν Λειψίᾳ, γράφων ἔργα ἐκλαϊκευτικὰ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἐν οἷς: «Εἰκονογραφία τῶν εὐρωπαϊκῶν μαλακίων τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν γλυκέων ὑδάτων» (3 τόμοι, 1835—1862), «Ἡ χλωρὶς ἐν χειμερινῇ περιβολῇ» (1854, δ' ἔκδοσις 1903), «Τὸ ἐνυδρεῖον τοῦ γλυκέος ὕδατος» (1857, ε' ἔκδοσις 1892), «Ἡ ἱστορία τῆς Γῆς» (1856, δ' ἔκδοσις 1888), «Τὰ ζῷα τοῦ δάσους» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Λ. Ε. Μπρέμ, 2 τόμοι, 1863—1867), «Ἡ ζωή μου καὶ ἡ προσπάθειά μου ἐν σχέσει μὲ τὴν φύσιν καὶ τὸν λαὸν» (1874). Κ. Β. Λ.

ροσμαρίνι, καὶ *γιοσμαρίνι* (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοιναὶ ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *δενδρολίβανον*.

ροσμαρίνου ***ἔλαιον.*** Αἰθέριον ἔλαιον τοῦ δενδρολιβάνου (βλ. *δενδρολίβανος*).

Ροσμίνι-Σερμπάτι (Rosmini-Serbati), ***Ἀντώνιος.*** Ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1855. Χειροτονηθεὶς ἱερεὺς τῷ 1825, ἵδρυσε μετ' ὀλίγον ἑταιρείαν ἱερέων ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Istituto della carità» καὶ κατόπιν τὸ τάγμα τῶν μοναχῶν τῆς Προνοίας καὶ τὸ «Collegio degli educatori elementari», εἰδικῶς προωρισμένον διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς παιδείας εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις. Εἰργάσθη ἐπίσης διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἰταλίας. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τοῦ πάπα Πίου Θ', ὅστις κατόπιν τὸν ἀπέλυσε διὰ τὰς φιλελευθέρας ἀντιλήψεις του. Ὁ Ροσμίνι προσεπάθησε διὰ τῶν ἔργων του νὰ συμφιλιώσῃ τὴν ἐπιστήμην πρὸς τὴν πίστιν, ὑπάγων τὴν πρώτην εἰς τὴν δευτέραν. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Predicazioni» (Μιλᾶνον 1843), «Teodicea» (1845), «Scritti vari di ascetica ed apologetica» (1840), «Nuovo Saggio sull' origine delle idee» (1830), «Rinnovamento della filosofia in Italia» (1836), «Filosofia della politica» (1837), «Filosofia della morale» (1838—1841), «La società ed il suo fine» (1839), «Filosofia del diritto» (1841—1843), «Introduzione alla filosofia» (1850), «Logica» (1853), «Teosofia» (1859—1564).

Ροσμόνδα· βλ. λ. *Ροζαμόνδη*.

Ρόσμπαχ (Rossbach) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γερμανίας ἐν τῇ πρωσσικῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Σαξωνίας, πλησίον καὶ βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Βαίσσενφελς. Κάτ. 1429. Κ. Β. Λ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τοῦ *Ἑπταετοῦς* πολέμου (βλ. λ.), ἅμα ὡς περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 1757 ὁ γαλλοαυστριακὸς στρατὸς (περὶ τὰς 60.000 ἄνδρες) ὑπὸ τοὺς στρατηγούς, Γάλλον Soubise καὶ Αὐστριακὸν Hildburghausen, τυγχάνοντα καὶ ἀρχιστράτηγον, προὐχώρησε μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σάαλ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μέρσεμπουργκ, ὁ ὑπὸ τὸν Μέγαν Φρειδερῖκον πρωσσικὸς στρατὸς (περὶ τὰ 20.000 ἄνδρες) προσεπέρασεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σάαλ καὶ συνεκέντρωσε τὸν στρατόν του περὶ τὴν Ροσμπὰχ (Rossbach), μὲ τὴν πρόθεσιν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Συμμάχων, τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ταχθέντων περὶ τὸ χωρίον Müchelm. Ἐπειδὴ ὅμως, μετὰ ἀκριβεστέραν ἐπιτόπιον ἀναγνώρισιν, ἐπείσθη ὁ Φρειδερῖκος ὅτι ἡ κατὰ τῶν Συμμάχων ἐπίθεσις θὰ ἦτο παρακεκινδυνευμένη, διότι ὑστέρει κατὰ πολὺ ἀριθμητικῶς τῶν ἀντιπάλων, διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε ν' ἀποχωρήσῃ ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ νὰ ταχθῇ ἐν ἀμυντικῇ θέσει, μὲ τὸ δεξιὸν εἰς τὸ χωρίον Μπέντρα καὶ τὸ ἀριστερὸν εἰς Ροσμπάχ, προβάλλων πρὸ αὐτοῦ ὡς κώλυμα τὰ ἕλη τοῦ ποταμίου Leitha. Ὁ Σουμπίζ, ἐκλαβὼν τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ Φρειδερίκου ὡς ὑποχώρησιν, ἐπεζήτησε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, καὶ τότε ἐπῆλθε μάχη, φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τῆς Ρυσμπὰχ* τῆς 5ης Νοεμβρίου 1757. Τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ταύτης τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα εὑρίσκοντο ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχῆμα.

Οἱ Γαλλοαυστριακοὶ ἠθέλησαν νὰ χρησιμοποιήσωσι τὴν τακτικὴν τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πρωσσικοῦ πλευροῦ, δηλαδὴ νὰ ἐφαρμόσωσι τὴν γνωστὴν λοξὴν παράταξιν· διὸ τὴν 9ην ὥραν ἐξετέλεσαν πλευρικὴν πορείαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν πρωσσικὴν παράταξιν, κατευθυνόμενοι μὲ τὸ ἱππικὸν ἐπὶ κεφαλῆς διὰ Zeuchfeld καὶ νοτίως τοῦ Ροσμπὰχ πρὸς τὸν λόφον Γιάννους, καθ' ὃν χρόνον ἀσθενὲς γαλλικὸν τμῆμα, τεταγμένον ἐπὶ τοῦ πρὸ τῆς συμμαχικῆς τοποθεσίας λόφου, ἀπησχόλει τοὺς Πρώσσους κατὰ μέτωπον. Ὁ Μέγας Φρειδερῖκος παρετήρησεν ἀμέσως τὸν ἑλιγμὸν τῶν Συμμάχων, ἀλλὰ δὲν ἔσπευσε νὰ μεταβάλῃ παράταξιν, ἵνα μὴ δώσῃ ὑπονοίας εἰς τοὺς Συμμάχους, θελήσας τοιουτοτρόπως νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ ἐκτελέσωσι τὸν ἑλιγμόν των. Περὶ τὴν 13ην ὅμως ὥραν, ὅταν πλέον ὁ ἑλιγμὸς τῶν Συμμάχων εἶχεν ἤδη λάβει ὁριστικὴν τὴν κατεύθυνσίν του, ἐξετέλεσεν ὁ Φρειδερῖκος ὑποχωρητικὴν ἀλλαγὴν μετώπου, στραφεὶς περὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ πτέρυγα καὶ ταχθεὶς μὲ μέτωπον κάθετον τῷ προηγουμένῳ, καὶ μὲ τὸ βαρὺ πυροβολικόν του (10 πυροβόλα) ἐπὶ τοῦ λόφου Γιάννους. Οἱ Σύμμαχοι ἀντελήφθησαν πολὺ καλῶς τὴν ἀλλαγὴν ταύτην τοῦ πρωσσικοῦ μετώπου, ἀλλ' ἐξέλαβον ταύτην ὡς ἔναρξιν ὑποχωρήσεως, διό, ἀντὶ νὰ λάβωσι τὰ κατάλληλα μέτρα, ἐξηκολούθησαν τὸν ἑλιγμόν των πρὸς τὴν ἰδίαν πάντοτε κατεύθυνσιν, ἅτε σχηματίσαντες τὴν πεπλανημένην ἀντίληψιν ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶχον

Digitized by Google

νὰ πράξωσιν εἰμὴ νὰ καταδιώξωσι τοὺς Πρώσσους.
Ἅμα ὡς αἱ κεφαλαὶ τῶν συμμαχικῶν φαλάγγων ἔφθασαν, περὶ τὴν 15ην ὥραν, νοτίως τοῦ λόφου Γιάννους, ἐγένοντο πάραυτα δεκταὶ ὑπὸ ἰσχυροῦ πυρὸς τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου βαρέων πρωσσικῶν πυροβόλων, καθ' ὃν χρόνον τὸ μὲν

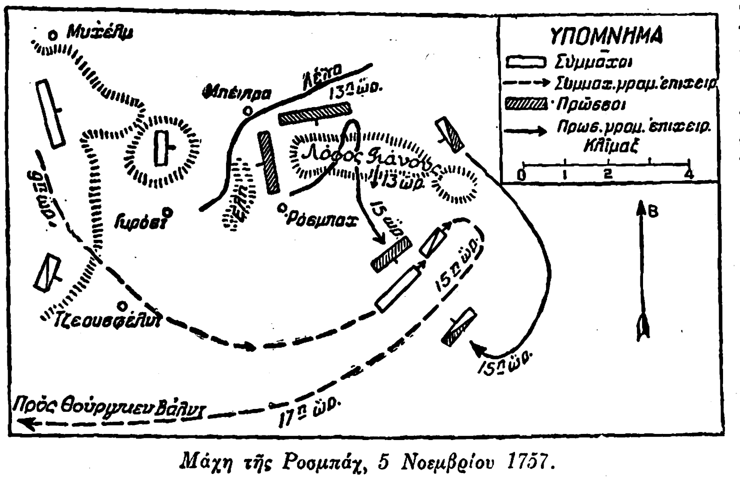

Μάχη τῆς Ροσμπάχ, 5 Νοεμβρίου 1757.

πρωσσικὸν πεζικὸν (6 τάγματα ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Εὐγένιον), προχωρῆσαν πρὸς νότον, ἤρχισε βάλλον κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν συμμαχικῶν φαλάγγων, τὸ δὲ πρωσσικὸν ἱππικὸν (16 ἶλαι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Seydlitz), ἑλχθὲν νοτίως τοῦ λόφου Γιάννους, ἤρχισεν ἐπελαῦνον κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῶν φαλάγγων τούτων. Οἱ Σύμμαχοι προσεπάθησαν τότε νὰ λάβωσι διατάξεις πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἀλλὰ κατέστη ἀδύνατον. Ἀποτέλεσμα ἦτο τὸ νὰ καταστρέφωνται διαδοχικῶς τὰ τμήματα τῶν συμμαχικῶν φαλάγγων, μέχρις οὗ τὸ πρωσσικὸν ἱππικόν, κατόπιν τῶν ζωηρῶν ἐπελάσεών του, διέρρηξε τὰς συμμαχικὰς φάλαγγας διχάσαν αὐτάς. Ἡ ἧττα τῶν συμμάχων ἦτο τότε πλήρης περὶ τὴν 17ην ὥραν, δι' ὃ ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ φύγωσι προτροπάδην πρὸς τὸ Θούριγκεν Βάλντ. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπώλεσαν οἱ μὲν σύμμαχοι περὶ τοὺς 3.000 νεκροὺς καὶ τραυματίας, 6 000 αἰχμαλώτους καὶ 72 πυροβόλα, οἱ δὲ Πρῶσσοι περὶ τοὺς 500 μόνον ἄνδρας νεκροὺς καὶ τραυματίας.

Ἡ μάχη τοῦ Ροσμπὰχ παρουσιάζει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: α') Ὅτι ἀποτελεῖ τύπον αἰφνιδιασμοῦ, καθόσον οἱ Σύμμαχοι ὄχι μόνον εὑρέθησαν πρὸ καταστάσεως μὴ ἀναμενομένης (οὗτοι ἐφρόνουν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ καταδιώξεως), ἀλλὰ καὶ ἀδυνατοῦντες νὰ λάβωσι διατάξεις πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀπροόπτου τούτου. β') Ὅτι ἡ λοξὴ παράταξις τοῦ Φρειδερίκου, ἡ ἐπιζητηθεῖσα νὰ ἐφαρμοσθῇ ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ναὶ μὲν ἐπιφέρει πολλάκις τὴν νίκην, ἀλλ' ἐνέχει ἐν ἑαυτῇ μεγάλους κινδύνους. Ν. Θ. Κ.

Ρόσμπαχ (Rossbach), ***Αὔγουστος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1823–1898). Ἐσπούδασεν ἐν Λειψίᾳ καὶ Μαρβούργῳ. Τῷ 1854 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης καὶ τῷ 1866 τακτικὸς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μπρέσλαου. Κύριον αὐτοῦ ἔργον εἶναι ἡ «Μετρικὴ τῶν Ἑλλήνων δραματικῶν καὶ λυρικῶν ποιητῶν» (3 τόμοι, 1854–1865), ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῆς ὁποίας (1885–1889) ἐπεξειργάσθη καὶ συνεπλήρωσε κυρίως τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Γ' τόμου, τὸ πραγματευόμενον περὶ τῆς «Ἑλληνικῆς μετρικῆς εἰδικῶς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ εἴδη τῶν στροφῶν καὶ τὰ λοιπὰ μελικὰ μέτρα». Ἄλλα ἔργα του: «Ἔρευναι περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ γάμου» (1853), «Ρωμαϊκοὶ γάμοι καὶ γαμήλια μνημεῖα» (1871) κλπ. Κ. Β. Λ.

Ρόσμπεργκ (Rossberg) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ΒΑ. Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ Τσούγκ, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν τριῶν λιμνῶν, Τσούγκ, Αἴγκερὶ καὶ Λοβέρτς. Ἔχει μῆκος 3 χλμ. καὶ ὕψος, εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφήν, καλουμένην Βίλδσπιτς, 1.583 μ. Σ. Κ. Γ.

ροσμπὶφ (τὸ) (roastbeef). Φαγητὸν παρασκευαζόμενον ὡς ἑξῆς: Λαμβάνομεν τὸ κόντρα φιλέτο, ἀφοῦ δὲ ἀφαιρέσωμεν τὰ πάχη καὶ τὰ νεῦρα, ψήνομεν εἰς τὸν φοῦρνον ὅπως οἱονδήποτε ἄλλο φαγητόν, προσθέτοντες ἀνάλογον ἅλας καὶ πιπέρι, βούτυρον ἢ καὶ λίπος. Ἡ διάρκεια τοῦ ψησίματος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βάρους καὶ τοῦ πάχους τοῦ φιλέτου· φιλέτο βάρους 2 ὀκάδων, ὅταν στερῆται πάχους, ἀπαιτεῖ ψήσιμον 40'–50', ἐνῷ ἄλλο τοῦ ἰδίου βάρους, ἀλλ' ἀρκετὰ παχύ, ἀπαιτεῖ ψήσιμον 10'–12'. Ὅταν θέλωμεν τὸ ροσμπὶφ νὰ εἶναι αἱματῶδες, ἐλαττώνομεν τὸ ψήσιμο εἰς 8'–10'. Διὰ νὰ διατηρῇ τὸ ροσμπὶφ τὰς χαρακτηριστικὰς ἰδιότητάς του, πρέπει νὰ ἐμφανίζῃ, ἂν ὄχι ἐντελῶς αἱματῶδες, τοὐλάχιστον ἐλαφρὸν ρόδινον χρῶμα ἐσωτερικῶς. Ἀφοῦ ψηθῇ, ἀφαιροῦμεν τὸ κόκκαλο καὶ κόπτομεν τὸ ψαχνὸ εἰς λεπτὰς φέτας, τὸ σερβίρομεν εἰς τὴν πιατέλαν, τὸ περιλούομεν μὲ τὴν πρὸς τοῦτο παρασκευασθεῖσαν ἰδικὴν σάλτσαν τῶν ψητῶν καὶ τὸ γαρνίρομεν μὲ πατάτες τηγανητές. Τὸ *ροσμπὶφ* (=βόειον ψητὸν) εἶναι καθαυτὸ ἀγγλικὸν φαγητόν, ἡ παρασκευὴ δ' αὐτοῦ, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς ὅ,τι ἐν Ἑλλάδι καλοῦσι συνήθως *ροσμπίφ*, ἁπλοῦν δηλαδὴ κοκκινιστὸ τῆς κατσαρόλας, εἰς τὴν σάλτσαν τοῦ ὁποίου ρίπτονται μακαρόνια (*ροσμπὶφ μὲ μακαρόνια*). Φ. Α.

Ρόσνα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σιτ(α)ργιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Ρόσνερ (Rosner). Φιλέλλην Πρῶσσος ἐκ Βερολίνου, ὅστις κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα καὶ λαβὼν μέρος εἰς τὰς ἐν Μεσολογγίῳ ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ 1825, ἐφονεύθη μαχόμενος κατ' Αὔγουστον.

—**Ρόσνερ** (Rosner), ***Κάρολος***. Αὐστριακὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1873 Διακρίνεται διὰ τὴν ἀφηγηματικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκεται εὐχαρίστως ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κοινοῦ, ἐνῷ συγχρόνως ἱκανοποιεῖ καὶ τὸν ἔχοντα ἀνωτέρας φιλολογικὰς ἀπαιτήσεις ἀναγνώστην. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διετέλεσε συντάκτης τῶν πολεμικῶν ἀνακοινωθέντων ἐν τῷ στρατηγείῳ τοῦ Κρόνπριντς, τοῦ ὁποίου ἐξέδωκε τῷ 1922 τὰ «Ἀπομνημονεύματα». Ἔγραψε τὰ μυθιστορήματα: «Ὁ καραγκιοζοπαίκτης» (1907), «Ἡ ἀσημένια καμπάνα» (1909), «Ἡ φωνὴ τῆς ζωῆς» (1910), «Τὸ γερμανικὸν ὄνειρον» (1916), «Ὁ βασιλεὺς» (1920, ἀναφερόμενον εἰς τὸν Γουλιέλμον Β' κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως), «Ἡ διαταγὴ τοῦ αὐτοκράτορος» (1924, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ναπολέοντος) κ. ἄ. Ἐπίσης ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς διακοσμητικῆς τέχνης», διαφόρους συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κλπ. Κ. Β. Λ.

Ροσνὺ (Rosny), ***Λέων - Πρυνδὰλ ντὲ —***. Γάλλος ἀνατολιστὴς καὶ ἐθνογράφος (1837–1916). Ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐθνογραφικῆς ἑταιρείας (1858) καὶ τοῦ διεθνοῦς συλλόγου τῶν ἀνατολιστῶν (1873) Ἐδημοσίευσε διάφορα ἄξια λόγου ἔργα.

Ροσολακίακον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *'Οροσολογία*.

ροσόλι (τό)· δημοτ., ἡδύποτον ἀρωματισμένον μὲ ἀπόσταγμα ρόδων.

Ροσολοδίακον *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *'Οροσολογία*.

Ροσόλυμος, ***'Ανδρέας Π.*** Μαιευτὴρ γυναικολόγος, γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1871. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν ἐν Ἀργοστολίῳ, τὰ δὲ πανεπιστημιακὰ ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ το πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων καὶ ταῖς μαιευτικαῖς κλινικαῖς Tarnier, ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Budin, καὶ τῇ κλινικῇ Baudelocque, ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Pinard εἰδικεύθη εἰς τὴν μαιευτικήν, ἐν δὲ τῷ Hôpital Broca, ὑπὸ τοὺς καθηγητὰς Pozzi καὶ Jayle εἰς τὴν γυναικολογίαν. Συμπληρώσας εἰσέτι τὰς σπουδάς του εἰς μαιευτικὰς κλινικὰς τοῦ Λονδίνου, τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Βερολίνου, ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις. Διετέλεσεν ἐπὶ 12ετίαν δημοτικὸς σύμβουλος Ἀθηναίων καὶ ἐπὶ 10ετίαν μέλος τῆς δημαρχιακῆς ἐπιτροπῆς. Ἔγραψε· Περὶ ἀντισηψίας καὶ ἀσηψίας ἐν τῇ μαιευτικῇ· περὶ ἀτάκτων αἱμορραγιῶν καὶ ἐκβολῶν ἐκ κατακρατήσεως τεμαχίων πλακοῦντος ἐν τῇ μήτρᾳ ἐπὶ μακρὸν χρόνον· περὶ τοῦ τρόπου μορφώσεως καὶ διδασκαλίας τῶν μαιῶν· περὶ προστασίας τῶν ἐγκαταλελειμμένων ἐγκύων γυναικῶν κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω.

— **Ροσόλυμος**, ***Γρηγόριος Ι.*** Ἕλλην ἰατρὸς καὶ διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς νευρολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας, γεννηθεὶς ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1860 ἐξ Ἑλλήνων γονέων. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἠσχολήθη περὶ τὴν χημείαν, εἶχε δὲ ἴδιον χημικὸν ἐργαστήριον ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ἐξ οὗ βεβαίως καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔσχεν οὐ μικρὰν ὤθησιν πρὸς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἔλαβεν ἐν Ὀδησσῷ, ἔνθα ἐξηκολούθησε καὶ τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς (1871–1879), μεθ' ἃς ἐνεγράφη ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας (1879–1884), εἰδικὸν ἐνδιαφέρον ἀπ' ἀρχῆς δείξας διὰ τὴν νευρολογίαν τὴν παθολογικὴν ἀνατομικὴν (καθηγητὴς Κλέϊν) καὶ τὴν κλινικὴν τῶν νευρικῶν νοσημάτων (καθηγητὴς Κοζέβνικωφ). Ἐπιμελητὴς ὢν (1885–1888) ἐν τῇ κλινικῇ τοῦ καθηγητοῦ τούτου, ἐδημοσίευσε διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Recherches expérimentales sur les voies motrices et sensitives de la moëlle épinière». Τῷ 1889 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς νευρολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας, ἐδίδαξε δὲ μέχρι τοῦ 1911, ὁπότε παρῃτήθη μετ' ἄλλων καθηγητῶν, εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας κατὰ περιοριστικῶν μέτρων τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Τῷ 1890 ἀνετέθη αὐτῷ ἡ διεύθυνσις καὶ τῆς νευρολογικῆς κλινικῆς. Εἶτα, ἀπὸ τοῦ 1908, ἤρχισεν ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἐφηρμοσμένην ψυχολογίαν, ὠθούμενος ἐκ τῶν μελετῶν τῶν ἰατρῶν Νιτσάϊεφ καὶ Μπερνστάϊν, ἰδίᾳ δ' ἠσχολήθη ἐπὶ τῆς παιδικῆς πνευματικῆς καθυστερήσεως καὶ τῆς παιδαγωγικῆς παθολογίας, θέσας εἰς ἐφαρμογὴν καὶ ἰδίας ψυχολογικὰς μεθόδους. Κατὰ δὲ τὰ ἔτη τῆς ἀπὸ τοῦ πανεπιστημίου ἀπομακρύνσεώς του (1911–1917), ὁ Ροσόλυμος ἵδρυσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ Ἀκαδημίαν παιδικῆς νευρολογίας καὶ ψυχολογίας, ἐν ᾗ ἐφήρμοσε τὰ ἐκ τῶν ἰδίων μελετῶν συμπεράσματα, καὶ ἐπὶ 5 ἔτη ἐδίδασκε παιδαγωγικὴν παθολογίαν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δ. Τιοχοιίρωφ ἱδρυθείσῃ παιδαγωγικῇ σχολῇ. Τῷ 1917 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς νευρολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας καὶ διευθυντὴς τῆς κλινικῆς καὶ νευρολογικῆς Ἀκαδημίας, τῆς εἰς μνήμην τοῦ καθηγητοῦ Κοζέβνικωφ ἱδρυθείσης. Οὗτος ὑπῆρξε καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἑταιρείας νευρολόγων καὶ ψυχιάτρων τῆς Μόσχας, ἐπὶ μακρὰ δ' ἔτη πρόεδρος αὐτῆς καὶ τελευταίως ἐπίτιμον μέλος· ἐπίσης ἱδρυτὴς τῆς ψυχολογικῆς ἑταιρείας, τῆς ἑταιρείας ἐφηρμοσμένης ψυχολογίας, μέλος δὲ διαφόρων ξένων ἑταιρειῶν καὶ τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τῇ 40ετηρίδι τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ δράσεως ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἑταιρείας τῶν Γερμανῶν νευροπαθολόγων, ἐπίτιμον μέλος τῆς νευρολογικῆς ἑταιρείας τῆς Ἐσθονίας κλπ

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐχρημάτισε καὶ καθηγητὴς τῆς παθολογικῆς παιδολογίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ παιδολογίας, μέλος δὲ τῆς ἀνωτέρας ὑγιεινομικῆς διευθύνσεως, ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐξετάσει στρατοῦ καὶ στόλου ἀπὸ ἐπόψεως ψυχο-φυσιολογικῆς. Παρ' αὐτοῦ δὲ τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη ἡ ψυχολογικὴ ἐξέτασις τῶν ἀεροπόρων ἐν τῇ στρατιωτικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ ἐναερίου στόλου, ὡς καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῆς ἐν γένει συγκοινωνίας, ἐγένετο δ' ἡ ἐπεξεργασία τῶν μεθόδων τῆς ὁμαδικῆς πειραματικῆς ψυχολογικῆς ἐξετάσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ κατηγορίας (ἀστικός, ἀγροτικὸς κλπ.), πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκλογῆς καὶ τῶν μεθόδων τῆς ἐξετάσεως τῶν παίδων, ἵνα οὕτω, ἀπὸ μικρᾶς ἔτι ἡλικίας, καθορισθῇ ἡ ἱκανότης ἑνὸς ἑκάστου καὶ ἡ ἐκλογὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν ἱκανοτέρων, οἵτινες θὰ ἠδύναντο ν' ἀκολουθήσουν ἀνωτέρας σπουδάς, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν ἀνεπαρκῶς ἀνεπτυγμένων, οἵτινες εἰσάγονται εἰς εἰδικὰς βοηθητικὰς σχολάς. ΑΡ. Π. Κ.

Ροσὸν Ντυβινιὼ (Rochon Duvigneaud). Μέγας σύγχρονος ὀφθαλμολόγος. Ἐσπούδασεν ἐν Bordeau, τῷ δὲ 1892 ἐδημοσίευσε τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν «Recherches sur l'angle de la chambre antérieur et le canal de Schlemm» καὶ προσελήφθη εἰς τὴν ὀφθαλμολογικὴν κλινικὴν τοῦ Hôtel-Dieu τῶν Παρισίων ὡς ἐπιμελητὴς τῆς κλινικῆς καὶ τοῦ ἱστολογικοῦ ἐργαστηρίου. Μετὰ ταῦτα ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ὀφθαλμολόγου τῶν νοσοκομείων τῶν Παρισίων καὶ τοῦ ὀφθαλμολογικοῦ ἱδρύματος Rotschild. Ἐδημοσίευσεν ὑπερεκατὸν ὀφθαλμολογικὰς μελέτας, σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι: «Glaucome et Néoplasmes intraoculaire. Gliome» (1898, μετὰ τοῦ *Πανᾶ*) «Opthalmologie en clientèle» (μετὰ τοῦ Descola 1927), «Précis iconographique et anatomie de l'oeil» (1895), «L'oeil de la taupe» (1928), «Les yeux des reptiles (1931) κτλ. Α. Γ.

Ροσπιλιόζι (Rospigliosi). Ἰταλικὸς οἶκος εὐγενῶν, καταγόμενος ἐκ Πιστόγιας καὶ ἀναφανεὶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Πολλὰ ἐκ τῶν μελῶν του διέπρεψαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὰ γράμματα. Ἐκ τούτων ὀνομαστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: —1) *Θαδδαῖος*, ὁ ὁποῖος τῷ 1330 διεκρίθη κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του κατὰ τῆς Φλωρεντίας. —2) *Βικέντιος*, ἀνεψιὸς τοῦ Πάπα Κλήμεντος Θ'. Διετέλεσε διοικητὴς τῆς Μάλτας καὶ ναύαρχο τοῦ χριστιανικοῦ στόλου κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Κρήτης.—3) ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***, ὁ ὁποῖος διεκρίθη διὰ τὴν προστασίαν, ἣν παρέσχεν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας, ἀγοράσας ἐν Ρώμῃ τὸ Παλάτσο Ροσπιλιόζι, ὅπου συνεκέντρωσε πολλοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς. Τὸ μέγαρον τοῦτο ἔχει μεταβληθῆ σήμερον εἰς μίαν τῶν σημαντικωτέρων πινακοθηκῶν τῆς Ρώμης. Μ. Δ. Β.

Ροσπιλιόζι (Rospigliosi) ***πινακοθήκη***· βλ. λ. *Παλαβιτσίνι* πινακοθήκη.

Ροσσὰν (Rossan), ***Ἄννα-Ἐλισάβετ ντὲ —***, μαρκησία *ντὲ* ***Γκὰνζ*** (βλ. λ. *Γκάνζ*).

Ροσσάνο (Rossano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Κοζέντσα. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τάραντος-Ρέτζιο ντὶ Καλάμπρια καὶ ἔχει 16.029 κατ. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ὀρυχεῖα μαρμάρων καὶ ἀλαβάστρου. Μ. Δ. Β.

Digitized by Google

Ροσσὰρ (Rochard), ***Ἰούλιος-Εὐγένιος.*** Γάλλος χειρουργὸς (1853—1924). Εἰσηγήθη μέθοδον ἐκτομῆς τοῦ γόνατος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς (1921) καὶ ἔγραψε, πλὴν ἄλλων πραγματειῶν, καὶ τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «De l'influence de la navigation et des pays chauds sur la marche et le dévoloppenent de la phthisie pulmonaire» (1855), στεφθὲ σαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ἐπίσης ἔγραψε μετὰ τοῦ Demoulin «Ἐγχειρίδιον χειρουργικῆς διαγνωστικῆς» καὶ μετὰ τοῦ Stern «Θεραπευτικὴν μετεγχειρητικήν». Ἔργον αὐτοῦ εἶναι πρὸς τούτοις καὶ ἡ «Ἱστορία τῆς γαλλικῆς χειρουργικῆς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος κτλ.» (1875). Ο. Ρ.

Ροσγκρὸς (Rochegrosse), ***Γεώργιος.*** Γάλλος ζωγράφ ς, γεννηθεὶς τῷ 1859. Διεκρίθη ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ ἱστορικῶν θεμάτων. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ ἱππότης τῶν ἀνθέων», (μουσεῖον Λουξεμβούργου, Παρίσιοι), «Ἡ Ἀνδρομάχη» (Ρουένη), «Ἡ μανία τοῦ Ναβουχοδονόσορος» (Λίλλη). Ι. Μ. Π.

Ροσσὲλ (Rossel), ***Βιργίλιος.*** Ἑλβετὸς ποιητής, ἱστορικὸς καὶ νομικός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ γαλλικοῦ δικαίου ἐν Βέρνῃ. Ἔγραψε ποιήματα, μυθιστορήματα, δράματα εἰς στίχους καὶ γραμματολογίας. Γ. Ι. Β.

Ροσσέλλι (Rosselli), ***Κοσμᾶς.*** Ἰταλὸς ζωγράφος (1439—1507). Εἰργάσθη ἐν τῇ Καπέλλα Σιξτίνα τοῦ Βατικανοῦ, ζωγραφήσας μεταξὺ ἄλλων ἐν αὐτῇ τὴν «Ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν». Τὴν φήμην ὅμως αὐτοῦ ὀφείλει εἰς τὸ ἔργον «Τὸ θαῦμα τῆς θείας εὐχαριστίας», νωπογραφίαν ἣν ἐξετέλεσεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου τῆς Φλωρεντίας, ὀνομαστὴν διὰ τὸν μέγιστον ἀριθμὸν τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει. Λίαν ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἐπίσης καὶ αἱ προσωπογραφίαι του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι αἱ τοῦ «Πολιτσιανοῦ», τοῦ «Μαρσίλιο», τοῦ «Πίκο ντέλλα Μιράντολα» κτλ. Μ. Δ. Β.

—**Ροσσέλλι** (Rosselli), ***Ματθαῖος.*** Ζωγράφος τῆς φλωρεντινῆς σχολῆς (1570—1650). Εἰργάσθη ἰδίᾳ ἐπὶ θεμάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Αἱ συνθέσεις του διακρίνονται διὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου καὶ τὴν εὐσυνείδητον ἀπόδοσιν τῆς φύσεως. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Φλωρεντία), «Ὁ θρίαμβος τοῦ Δαυὶδ κατὰ τοῦ Γολιάθ» καὶ «Ἡ παρθένος μετὰ τῶν ἀγγέλων φέρουσα ἄνθη καὶ καρποὺς πρὸς τὸν παῖδα Ἰησοῦν». Ι. Μ. Π.

Ροσσελλίνο (Rossellino), ***Ἀντώνιος Γκαμπερέλλι*** (Gamberelli), ἐπιλεγόμενος —. Ἰταλὸς γλύπτης ἐκ Σεττινιάνο, παρὰ τὴν Φλωρεντίαν. Ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ 1456 μέχρι τοῦ 1478, ἐξεπόνησε δὲ πολυάριθμα ἔργα πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας, ἐν οἷς: ὁ «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς» τοῦ ναοῦ τοῦ S. Giobbe ἐν Βενετίᾳ, τὸ μαυσωλεῖον Ροβερέλλα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Φερράρᾳ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀμβροσίου ντὰ Μιλάνο, «Ὁ Ματθαῖος Παλμιέρι», προτομὴ θαυμαστῆς φυσικότητος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ τῆς Φλωρεντίας, «Ὁ ἅγιος Σεβαστιανός», ἐν Ἔμπολι, «Ἡ φάτνη» τοῦ Monte Oliveto τῆς Νεαπόλεως. Ι. Μ. Π.

—**Ροσσελλίνο** (Rossellino), ***Βερνάρδος Γκαμπερέλλι*** (Gamberelli), ἐπιλεγόμενος —. Ἀρχιτέκτων καὶ γλύπτης ἐκ Σεττινιάνο, παρὰ τὴν Φλωρεντίαν (1409—1464). Εἰς τὸν καλλιτέχνην τοῦτον ὀφείλονται: τὸ μνημεῖον τοῦ Λ. Μπροῦνι, διασήμου ἀνθρωπιστοῦ, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σταυροῦ τῆς Φλωρεντίας, ἔργον ἀπαραμίλλου κομψότητος· τὸ μνημεῖον τοῦ Ρολάνδου τῶν Μεδίκων ἐν τῇ Santissima Annunziata τῆς Φλωρεντίας· τὸ μέγαρον Rucellai ἐν Φλωρεντίᾳ, ὅπερ ᾠκοδόμησεν ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ἀλμπέρτι κ.λ.π. Ι. Μ. Π.

Ροσσὲτ (La Rochette) ***σκελετός.*** Ἐκλήθησαν οὕτω ὑπολείμματα ἀνθρωπίνου παλαιοντολογικοῦ σκελετοῦ, ἅτινα εὑρέθησαν τῷ 1911 ὑπὸ τοῦ O. Hauser ἔν τινι σπηλαίῳ παρὰ τὴν Λὰ Ροσσὲτ τῆς Γαλλίας. Πρόκειται περὶ «νέου» παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τοῦ μέσου Ὠρινιακίου. Ἰδιαίτερά τινα χαρακτηριστικὰ τοῦ μηροῦ καὶ τῶν ὀδόντων ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς συζήτησιν μήπως πρόκειται περὶ δύο ἀτόμων, τοῦ ἑνὸς νέου καὶ τοῦ ἑτέρου νεαντερταλίου τύπου, δεδομένου ὅτι μεῖξις τῶν δύο τούτων τύπων δὲν εἶναι γνωστή. Ι. Γ. Κ.

Ρόσσέττι (Rossetti), ***Γαβριήλ.*** Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ λόγιος (1783—1854). Κατ' ἀρχὰς κατέγινεν εἰς τὴν ζωγραφικήν. Τῷ 1813 διωρίσθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς διοικήσεως καλλιτεχνικὸς ἐπιμελητὴς τοῦ βασιλικοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως καὶ μετ' ὀλίγον ἐστάλη εἰς τὴν Ρώμην ὡς γραμματεὺς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων, τῷ 1815, ἐγένετο μέλος τῆς μυστικῆς ἑταιρείας τῶν Καρβονάρων· κατόπιν δὲ πολλῶν διώξεων, ἃς ὑπέστη, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ, τῷ 1822, εἰς Μάλταν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Λονδῖνον, ἔνθα διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Βασιλικοῦ Κολλεγίου. Τῷ 1846 ἐτυφλώθη καὶ ἀμέσως κατόπιν κατέστη παράλυτος. Ἔγραψε: «Σχόλια εἰς τὴν Θείαν κωμῳδίαν» (2 τόμοι 1826—1827), ἐν τοῖς ὁποίοις δίδει δείγματα μᾶλλον ἰσχυρᾶς φαντασίας καὶ βάθους γνώσεων παρὰ κριτικοῦ πνεύματος. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: «Τὸ μυστήριον τοῦ πλατωνικοῦ ἔρωτος ἀποκαλυπτόμενον» (3 τόμοι, 1840) καὶ τὰ ποιητικὰ ἔργα «Ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ψαλτήριον» (1833), οἱ «Στίχοι» (1847) καὶ «Ἡ εὐαγγελικὴ ἅρπα» (1852). Τὰ ποιήματά του, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξυμνοῦνται κυρίως αἱ ἰδέαι τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἐξέδωκεν ὁ Καρντούτσι ὑπὸ τὸν τίτλον «Poesie di Gabriele Rossetti» τῷ 1861. Τὰ ἀξιόλογα «Πολιτικά του ποιήματα» ἐξεδόθησαν τῷ 1891. Κ. Β. Λ.

— **Ροσσέττι** (Rossetti). —1) ***Μαρία-Φραντζέσκα.*** Θυγάτηρ τοῦ Γαβριήλ, ἐξαγγλισθεῖσα, ποιήτρια (1827—1876), τῆς ὁποίας τὸ ἔργον «Σκιὰ τοῦ Ντάντε» ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἓν τῶν κατ' ἐξοχὴν ἀξιοσημειώτων ἀγγλικῶν βιβλίων. —2) ***Γουλιέλμος-Μιχαήλ.*** Υἱὸς τοῦ Γαβριήλ, ἐξαγγλισθείς, κριτικὸς καὶ ποιητὴς (1829—1919). —3) ***Χριστῖνα-Γεωργία.*** Ἡ τελευταία θυγάτηρ τοῦ Γαβριήλ, ἐξαγγλισθεῖσα. Τὸ ἀριστούργημά της, «Νέα ποιήματα» (1896). Α. Ν. Λ.

—**Ροσσέττι** (Rossetti), ***Δάντης-Γαβριήλ.*** Διάσημος Ἄγγλος ποιητὴς καὶ ζωγράφος, ἰταλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1828 καὶ ἀπο-

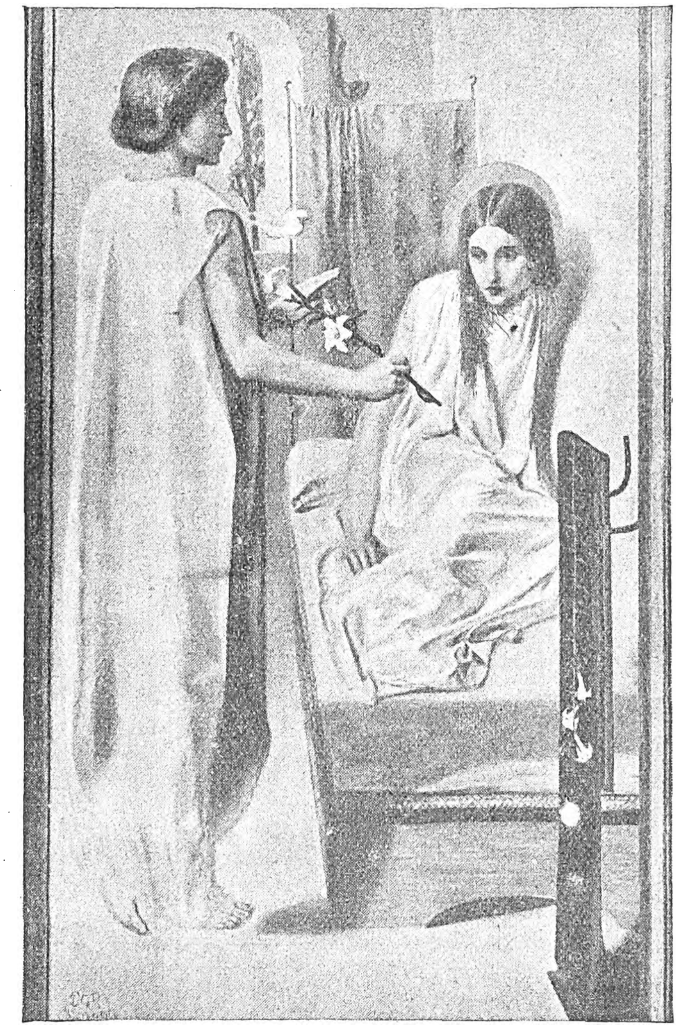

Δάντου-Γαβριὴλ Ροσσέττι: Ὁ Εὐαγγελισμός.
[Πινακοθήκη Λονδίνου.]

θανὼν ἐν Μπίρσινγκτον τῷ 1882. Υἱὸς ἐπιφανοῦς ζωγράφου, ποιητοῦ καὶ κριτικοῦ, τοῦ *Γαβριὴλ Ροσσέττι*, καὶ μητρὸς Ἰταλίδος, θυγατρὸς τοῦ γραμματέως τοῦ Ἀλφιέρι καὶ ἀδελφῆς τοῦ γραμματέως τοῦ Βύρωνος, ὑπῆρξε μέλος καλλιτεχνικῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας ἡ πρωτότοκος *Μαρία* ἐγένετο γνωστὴ ὡς σχολιάστρια τοῦ Δάντη, ὁ τριτότοκος *Οὐΐλλιαμ* διεκρίθη ὡς ἔξοχος τεχνοκρίτης, ἡ δὲ ὑστερότοκος *Χριστῖνα*, γυνὴ ἐκτάκτου ἤθους καὶ μορφώσεως, ὑπῆρξεν ἀξιόλογος ποιήτρια, ὑψηλῆς θρησκευτικῆς ἐμπνεύσεως. Ἐν ἡλικίᾳ δεκαὲξ μόλις ἐτῶν, προωρισμένος παρὰ τῶν γονέων του νὰ σπουδάσῃ τὴν ζωγραφικήν, ᾐσθάνθη αἴφνης ἀφυπνιζομένην τὴν ἰσχυρὰν ποιητικήν του κλίσιν, μεταφράσας λυρικά τινα τοῦ Δάντη καὶ διάφορα σοννέττα Ἰταλῶν παλαιοτέρων ποιητῶν. Μόλις δὲ δεκαοκταετὴς συνέθεσε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ποίημα, ἓν τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ ἔργων, δεῖγμα σαφὲς τῆς ἰδιοφυΐας του, ὑπὸ τὸν τίτλον «The blessed Damozel». Τῷ 1846 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημαϊκὴν σχολήν, ὡς σπουδαστὴς ζωγράφος, ἀλλ' ἐστάθη ἄντικρυς εἰς ὅλας τὰς μεθόδους, προτιμῶν, ἀντὶ τῶν μαθημάτων καὶ τῆς πιστῆς ἀντιγραφῆς τῆς φύσεως, νὰ μεταφράζῃ εἰς γραμμὰς καὶ χρώματα τὰ φλογερὰ ποιητικὰ δράματα τῆς ὑπερζωηρᾶς του φαντασίας. Ἰταλικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἀγγλικῆς ἀνατροφῆς καὶ περιβάλλοντος, ἐξεδηλώθη φέρων τὴν σφραγῖδα τοῦ συνθέτου ἐκείνων χαρακτῆρος πρωθόρμητος, περιπαθὴς καὶ λάβρος ἀφ' ἑνός, ὑπερβατικός, ὀνειροπόλος, λάτρης τοῦ ἀπολύτου, ἀφ' ἑτέρου. Ἡ δόξα του ὡς ποιητοῦ, ὅσον καὶ ὡς ζωγράφου, εἶναι ἡ συνέπεια τῆς προσηλώσεώς του καὶ τῆς φανατικῆς ἀφιερώσεως ὁλοκλήρου τῆς ὑπάρξεώς του εἰς τὴν θερμήν, ἐντατικήν, ἀκάματον καὶ ἀποκλειστικὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς διπλῆς αὐτῆς ἀποστολῆς, ἀγνοήσαντος τὰ πάντα, πλὴν αὐτῆς, καὶ μὴ δεχθέντος, καθ' ὅλον του τὸν βίον, ἄλλην ἐπίδρασιν, ἢ μόνον τὴν τοῦ ἔρωτος. Τῷ 1848, σπουδάζων παρὰ τῷ ζωγράφῳ Μπράουν καὶ ἰδὼν ἀπεικονίσεις τοιχογραφιῶν τοῦ Μπενότσο Γκότσολι, κατελήφθη ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἐκ τῆς συγκινητικῆς εἰλικρινείας τοῦ παλαιοῦ Φλωρεντινοῦ ζωγράφου καὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ροσσέττι συνεστήθη σύνδεσμος πολέμιος τῶν ψυχρῶν συμβατικῶν μεθόδων τῆς ἀκαδημαϊκῆς τεχνοτροπίας, ἥτις ἤκμαζε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ προπαγανδιστὴς τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν παλαιὰν ζωγραφικήν, ἐλευθέραν συμβατικοτήτων καὶ ἐπιζητοῦσαν τὴν ἀπόδοσιν ἀνωτέρων ἐντελῶς ἰδανικῶν, καθαρῶς διανοητικῶν. Τὸ «Προρραφαηλιτικὸν Ἀδελφᾶτον» ἐκεῖνο περιελάμβανεν, ἐν ὅλῳ, ἑπτὰ μέλη, ἐν οἷς καὶ τὸν Οὐΐλλιαμ Ροσσέττι, ἐκτελοῦντα χρέη γραμματέως. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ροσσέττι, ἐν τῷ αὐτῷ ἐργαστηρίῳ μὲ τὸν Χώντ, συνέθεσε τοὺς πρώτους πίνακάς του: τὴν «Παιδικὴν ἡλικίαν τῆς Μαρίας» καὶ τὸν «Εὐαγγελισμὸν» («Ecce Ancilla Domini»), ἔργα θαυμαστῆς εὐαισθησίας καὶ λεπτοτάτης, συνάμα, ἐκτελέσεως (1851). Ἡ ἵδρυσις τοῦ συνδέσμου ἐκείνου ἐπέσυρε σφοδρὰς τὰς ἐπιθέσεις τῆς συγχρόνου τεχνοκριτικῆς, μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ Ράσκιν, ἀναλαβὼν τὴν θαρραλέαν ὑπεράσπισιν τῶν ἐκλεκτῶν μελῶν τοῦ Ἀδελφάτου, μετέστρεψε τὴν γνώμην τοῦ κοινοῦ ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐπισκεφθεὶς τοὺς Παρισίους ὁ Ροσσέττι καὶ μελετήσας συνθέσεις τοῦ Τζορτζόνε, ἀπεκόμισε βαθείας ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ πλούτου τοῦ χρωματισμοῦ τῆς παλαιᾶς ἑνετικῆς σχολῆς (1849). Τῷ 1850, ἐρασθείς, τὸ πρῶτον, διαπύρως ὡραιοτάτης νέας, τῆς Ἐλισάβετ Σίνταλ, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ αἰσθήματος ἐκείνου πληροῦται νέας δημιουργικῆς ἐμπνεύσεως, προσθέσας εἰς τὸν μέχρι τοῦδε τόνον του, τὸν μυστικοπαθῆ καὶ τὸν γαλήνιον, ἔντονον πάθος καὶ βαθεῖαν φλογερότητα, ἀνησυχίαν νοσηρὰν καὶ πυρετώδη, συνέπειαν τῶν νέων συγκινήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν ἐπέπρωτο νὰ τὸν ἐγκαταλείψουν μέχρι τῶν ὑστάτων ἡμερῶν του. Ἐντείνων τὰ χρωματικὰ στοιχεῖα καὶ τὸν χιμαιρικὸν ἐξωτισμὸν τῶν συμβολικῶν συνθέσεών του καὶ ἐμπνεόμενος ὁτὲ μὲν ἐκ τοῦ βίου καὶ τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Δάντη, ὁτὲ δὲ ἐκ τῶν κελτικῶν μεσαιωνικῶν ἐκείνων θρύλων τοῦ καλουμένου «κύκλου τοῦ Ἀρθούρου», ἐπὶ δωδεκαετίαν καὶ ἐπέκεινα, ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν πινάκων ἐντονωτάτης ἐσωτερικότητος: Ὁ «Βοργίας», «Πῶς συνήντησαν ἑαυτούς», «Ὁ Τζιόττο ζωγραφίζων τὴν εἰκόνα τοῦ Δάντη» (1852), «Ὁ Δάντης κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τῆς Βεατρίκης» (1853), «Παῦλος καὶ Βιργινία», «Τὸ Πάσχα παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Οἰκογενείᾳ», «Ὁ Σὲρ Λανσελότος κοιμώμενος πρὸ τῆς λειψανοθήκης τοῦ Ἁγίου Γκράαλ» (1857—1858), τὸ τρίπτυχον τῆς μητροπόλεως τοῦ Λάνταφφ («Ὁ Σωτὴρ προσκυνούμενος ὑπὸ βοσκοῦ καὶ ὑπὸ βασιλέως» «Ὁ Δαυΐδ, βοσκός, πολεμῶν τὸν Γολιάθ», «Ὁ Δαυῒδ ὡς βασιλεύς»), «Salutatis Beatricis» (1859), ἡ «Λουκρητία Βοργία» (1860), καὶ ἡ «Bocca Baciata» (1859—1861) εἶναι πίνακες αὐτῆς τῆς περιόδου. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁμὰς νέων, φοιτητῶν ἐν τῇ Ὀξφόρδῃ, θιασωτῶν καὶ θαυμαστῶν τοῦ ἔργου του (ἐν οἷς ὁ Μπὲρν Τζόνς, ὁ κατόπιν διάσημος ζωγράφος, οἱ ποιηταὶ Σουΐνμπορν, καὶ Οὐΐλλιαμ Μόρρις), συνέπηξαν περὶ αὐτὸν ὁμάδα ἐνθουσιώδη καὶ θερμὴν ὑπερασπίστριαν τῶν καλλιτεχνικῶν θεωριῶν του. Τὰ μέλη τοῦ πρώτου «Ἀδελφάτου» ἤρχισαν βαθμιδὸν νὰ διασπῶνται, ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ἀκολουθοῦντος καλλιτεχνικὴν ἰδίαν μέθοδον, μᾶλλον σύμφωνον καὶ μᾶλλον συνεπῆ πρὸς τὰς ἀτομικάς του προτιμήσεις.

Ἐν τῇ νέᾳ καλλιτεχνικῇ ὁμάδι ἐκυριάρχει ἀποκλειστικὴ ἡ προσωπικότης τοῦ Ροσσέττι. Ἐν συνεργασίᾳ μετ' αὐτῶν ἐξετέλεσε λαμπρὰς τοιχογραφίας (1857—1858), αἵτινες ὅμως εἶναι σήμερον ὁλοτελῶς κατεστραμμέναι. Ἐν τῇ θερμῇ ἐκείνῃ ἀτμοσφαίρᾳ τῶν πυκνουμένων δσημέραι

Digitized by Google

θαυμαστῶν, ἐπανῆλθεν αἰφνιδίως εἰς τὴν ποίησιν, συνθέσας ὡραιότατα σοννέττα. Τῷ 1860, τέλος, ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῇ τὴν Σίνταλ. Δὲν παρῆλθον ὅμως, δύο ἔτη, ὁπότε, ἐπιστρέφων εἰς τὸν οἶκόν του, εὗρε νεκρὰν τὴν νεαράν του σύζυγον, ἐκ λαυδάνου, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει πρὸς ἄμεσον αὑτῆς κατευνασμὸν ἀπὸ ἐπιμόνου νευραλγίας (1862). Ἡ συντριβὴ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Ἔκλεισεν, ὡς εὐλαβικὴν ὑστάτην προσφοράν, τὰ μοναδικὰ χειρόγραφά του ἐν τῷ φερέτρῳ τῆς νεκρᾶς συζύγου του, ἀποφασίσας ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης νὰ διακόψῃ πᾶσαν σχέσιν μὲ τὴν ποίησιν. Ἀγοράσας μετὰ μικρὸν διάστημα ἔπαυλιν, εἰς τὸ Τσέλση, ἐνεκλείσθη ἐν αὐτῇ, ἐπιδοθεὶς καὶ πάλιν εἰς τὴν ζωγραφικήν. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἡ συμβολικὴ τεχνοτροπία του, φθάσασα πλέον εἰς τὸ ἀποκόρυφον τῆς ἐξάρσεως καὶ τοῦ μυστικισμοῦ της, ἀποκτᾷ τὴν πλήρη της λαμπρότητα. Καταγίνεται εἰς τὸ νὰ συνθέτῃ ὑπεριδανικὰς ἀπεικονίσεις γυναικείων φυσιογνωμιῶν, ἐξαισίας μυστικοπαθείας. Πλὴν τῶν δύο μεγάλων του συνθέσεων, τῆς «Μνηστῆς» ἢ τῆς «Ἀγαπημένης» (1863), καὶ τοῦ «Ὀνείρου τοῦ Δάντη» (1869—1881), ἐξετέλεσεν ἀκόμη ἀρκετάς: ἡ «Beata Beatrix» (1863—1865), ἡ «Sibylla Palmifera» ἢ «Ἡ διανοητικὴ καλλονή», ἡ «Venus Verticordia», ἡ «Λιλίθ» ἢ «Ἡ φυσικὴ καλλονή» (ἐλαιογραφία, 1064), αἱ «Νίπτουσαι χεῖρες», «Ἡ κυανῆ ἀναδενδράς», «Il Ramoscello», ἡ «Regina Cordium», ἡ «Μόννα Βάννα» ἢ «Ἡ γυνὴ μὲ τὸ ριπίδιον» (1866), «La Pia», ἡ «Rosa Triplex» (1867), «La Bionda del Balcone» (1868), «La Donna della Finestra», «Ἡ Πανδώρα» (1869), «Ἡ Περσεφόνη» (1870), θεωρουμένη ὡς τὸ ἀριστούργημά του, ἡ «Veronica Veronese» (1872), ἡ «La Ghirlandata», ἡ «Sancta Lilias», «Ἡ Συριακὴ Ἀστάρτη», «La Bella Mano», «Dis Manibus», ἢ «Ἡ Ρωμαία χήρα» (1875), «Ἡ θαλασσινὴ γοητεία» (1877), τέλος δὲ ἡ προσωπογραφία τῆς ἀδελφῆς του Χριστίνας Ροσσέττι, εἶναι αἱ κυριώτεραι αὐτῆς τῆς περιόδου. Τῷ 1869 ὁ Ροσσέττι, ἐξ ὑπερκοπώσεως τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, φοβηθεὶς ἐπερχομένην τύφλωσιν, ἀπέσχεν ἐπὶ μῆνας τοῦ χρωστῆρος. Ἤρχισε νὰ γράφῃ πάλιν στίχους καὶ νοσταλγῶν τὰ τεθαμμένα του χειρόγραφα προέβη εἰς τὴν ἐκταφὴν αὐτῶν ἐκ τοῦ φερέτρου τῆς νεκρᾶς συζύγου του. Τὰ «Ποιήματα» ἐκεῖνα, ἐκδοθέντα, προσεπόρισαν αὐτῷ τὴν δόξαν ποιητοῦ, πλὴν τῆς μέχρις ὥρας, τοῦ ζωγράφου (1870). Ἀλλ' ἐθισθεὶς εἰς τὴν χρῆσιν τῆς χλωράλης, ἧς ηὔξανε διηνεκῶς τὰς δόσεις, ἐπιχειρῶν νὰ καταπολεμήσῃ τὴν κατατρύχουσαν αὐτὸν ὑπερδιέγερσιν καὶ τὴν ἐντεινομένην ἀϋπνίαν, συνέπειαν ὀξείας, προϊούσης καὶ ἐξαντλητικῆς νευρασθενείας, κατέστρεψε τὴν ἤδη κλονισθεῖσαν διανοητικὴν ἰσορροπίαν του. Κατόπιν ἄρθρου, δημοσιευθέντος κατ' αὐτοῦ, ὑπέστη κρίσιν μετὰ παραληρήματος, ἐπαναληφθεῖσαν ἐκ δευτέρου. Ἔκτοτε ἔζησε ζωὴν μαρτυρικήν, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀμέσου ἀπειλῆς τῆς ὁριστικῆς παραφροσύνης. Τὰ ἔργα του, τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, εἶναι πλήρη ἀγωνίας καὶ ὀδύνης. Ἐν τῷ ἀφανισμῷ, αὐτῷ, ὡστόσον, τῆς ὑγείας καὶ τοῦ λογικοῦ του, ἡ λαμπηδὼν τῆς μεγαλοφυΐας διετηρήθη ἐντελῶς ἀλώβητος. Τῷ 1881 συνέθετε τοὺς λαμπροτέρους στίχους του, ἐκδώσας τούτους, τὴν ἰδίαν ἐποχήν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μπαλλάνται καὶ σοννέττα». Ἀπέθνησκεν ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα.

Ἐν τῇ διπλῇ του ὑποστάσει ὁ Ροσσέττι, ὡς ποιητοῦ ὅσον καὶ ὡς ζωγράφου, ὑπῆρξε μία τῶν σπανιωτέρων καὶ ἀνωτέρων φυσιογνωμιῶν, πλήρους βαθείας ἐσωτερικότητος, πρόδρομος νέας καλλιτεχνικῆς σχολῆς. Συνεχιστὴς τῆς παραδόσεώς του ὑπῆρξεν ὁ διάσημος Μπὲρν Τζόνς, ἄξιος μαθητὴς τοῦ διδασκάλου, διαφόρου ὅμως χαρακτῆρος. Παρὰ τὰς τεχνικὰς αὐτοῦ ἐλλείψεις, λόγῳ ἀνεπαρκείας τῶν σπουδῶν του, ὁ Ροσσέττι, ἁγνὸς δημιουργός, πηγαῖος καὶ αὐθόρμητος τεχνίτης ἢ «μεγαλοφυὴς ἐρασιτέχνης», ὡς χαρακτηρίζεται ἐπίσης, ἀποτελεῖ λαμπρότατον ὑπόδειγμα τοῦ κατ' ἐξοχὴν διερμηνέως τῆς νοσηρῶς ἐξιδανικευμένης συλλήψεως ἐν τῇ ζωγραφικῇ. Ὡραιολάτρης, ὀπτασιαστής, κυνηγητὴς τῶν ἐξωκόσμων συγκινήσεων, θεωρῶν ὅτι ἡ Καλλονή, ἐν τῇ ὁρατῇ αὐτῆς μορφῇ, δὲν ἀποτελεῖ παρὰ τὸ σύμβολον, τὸ ἀτελές, ἀλλά, συγχρόνως, ἀπαραίτητον, ἀνωτέρων, ὑπερφυσικῶν καὶ ἀσυλλήπτων κοσμικῶν δυνάμεων, ἐξήντλησε τὴν τέχνην του ἐν τῇ ἀπεικονίσει της, προσπαθήσας ν' ἀποκρυσταλλώσῃ τὰς ὡραιοπαθεῖς αὐτοῦ χιμαίρας κατὰ τὸν μᾶλλον ἰδεώδη τρόπον. Ὡς ποιητής, ἐπέτυχε πληρέστερον ἐν τῇ ἐκφράσει τοῦ ἰδανικοῦ του. Ἐναρμονίζων τὸ σφοδρὸν ἰταλικόν του πάθος, ἐν ἐπιτυχεῖ ἀναλογίᾳ, πρὸς τὸν ἁγνὸν καὶ μεταφυσικὸν σαξωνικόν του ἰδεαλισμόν, κατώρθωσε τὴν ἔντονον ἀπόδοσιν τῶν μυχιαιτάτων αἰσθημάτων του, εἰς στίχους λεπτῆς, ἰδιορρύθμου καὶ διυλισμένης ὡραιότητος.

Πλὴν τῶν δύο ἀνωτέρω συλλογῶν, ὁ Ροσσέττι ἐξέδωκεν ἐπίσης τοὺς «Παλαιοὺς Ἰταλοὺς ποιητάς, ἀπὸ Τσοῦλλο ντ' Ἀλκάμο μέχρι Δάντη» (1861), ἐπανεκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ Δάντης καὶ ὁ κύκλος του» (1874), καὶ μετάφρασιν τῆς «Νέας Ζωῆς» τοῦ Δάντη (1866). Συνειργάσθη, ἐπίσης, εἰς τὸ ἔργον τοῦ Τζίλκριστ «Βίος τοῦ Οὐΐλλιαμ Μπλαίηκ» (1865). Ἐπηκολούθησε, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔκδοσις πλήρης τῶν ποιήσεων αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιητικὰ Ἔργα» (1891), καὶ ἡ εἰς δύο τόμους δημοσίευσις τῶν «Οἰκογενειακῶν ἐπιστολῶν» του (1895).

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ροσσέτος, *Μιχαλάκις*. Κατήγετο ἐκ τῆς γάλλης οἰκογενείας τῶν Ροσσέτων, οἱ ὁποῖοι ἐν τε Ἑλλάδι, Ρουμανίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ ἕδρασαν. Λόγιος ὤν, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέγας σκευοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Πρὸ τοῦ 1741 ὁ Ροσσέτος ἦτο μέγας χαρτοφύλαξ (1739—1741).

Τ. Ε. Ε.

Ρόσση *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ριζαίου τῆς ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 8 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν.

Ε. Ι. Χ.

Ρόσσι (Rossi). Ὄνομα πολλῶν Ἰταλῶν μουσικῶν, σπουδαιότεροι τῶν ὁποίων εἶναι:

Ἰωάννης-Γαετᾶνος Ρόσσι (1828—1886). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Πάρμας καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ μελοδράματος τῆς Γενούης. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Elena di Taranto» (1852), «Giovanni Giscala» (1855), «Nicolo de' Lapi» (1865), «La contessa d'Altenberg» (1875), ὡς καὶ ἓν ὀρατόριον, ἓν ρέκβιεμ, 3 λειτουργίας, μίαν συμφωνίαν κλπ.

Λάουρο Ρόσσι (1810—1885). Διευθυντὴς ὀρχήστρας ἐν Ρώμῃ, ἐν Μεξικῷ, διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Νεαπόλεως κλπ. Διεκρίθη κατ' ἐξοχὴν ὡς συνθέτης μελοδραμάτων, ἐξ ὧν καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσε, καὶ ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας ἀκόμη, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «La casa disabitata» ἢ «I falsi monetari» (Σκάλα τοῦ Μιλάνου, 1834). Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 28 μελοδραμάτων τοῦ Ρόσσι, πολλὴν ἐπιτυχίαν εἶχεν ὡσαύτως καὶ ἡ «Contessa di Mons». Ὁ Ρόσσι ἔγραψεν ἐπίσης: τὸ ὀρατόριον «Σαούλ», ἐλεγεῖα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Μπελλίνι καὶ τοῦ Μερκαντάντε, μελῳδίας κλπ.

Λουδοβῖκος Ρόσσι. Διάσημος συνθέτης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀναπτύξας τὴν δρᾶσίν του παρὰ τῷ καρδιναλίῳ Μπαρμπερίνι, ἐν Ρώμῃ. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ μελοδραμάτων ἔχουσι περισωθῇ τὰ δύο ἑπόμενα: «Le mariage d'Orphée et Eurydice» (τὸ μελόδραμα τοῦτο, παιχθὲν ἐν Παρισίοις ὑπὸ ἰταλικοῦ θιάσου (1647), ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν κυριωτέρων ὁρμῶν πρὸς δημιουργίαν τῆς ἐθνικῆς γαλλικῆς λυρικῆς σκηνῆς) καὶ «Il palagio d'Atlante». Γνωστὰ εἶναι ἔτι τὰ ἔργα τοῦ Ρόσσι: «Ἰωσήφ» (ὀρατόριον), 17 καντάται καὶ ἄλλαι θρησκευτικαὶ συνθέσεις.

Σολομὼν Ρόσσι. Διάσημος συνθέτης ἐνοργάνου μουσικῆς, ἰσραηλιτικῆς καταγωγῆς, ζήσας ἐν Μαντούῃ μεταξὺ 1587—1628. Ἐξέδωκεν: 1 βιβλίον τριφώνων τραγουδιῶν (canzonette), 5 βιβλία πενταφώνων μαδριγαλίων, 1 βιβλίον Madrigaletti διὰ 3—5 φωνάς, σονάτας (4 βιβλία), ψαλμούς, ὕμνους, αἴνους κλπ. Κατέχει ἰδιάζουσαν θέσιν εἰς τὴν μουσικὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων συνθετῶν σκηνικῆς μουσικῆς, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ ἰντερμέδια διὰ τὸ δρᾶμα «L'Idropica».

Γ. Σ.

— **Ρόσσι** (Rossi), ***Ἀδόλφος.*** Ἰταλὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1857. Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς «Sera» τοῦ Μιλάνου καὶ τῆς «Progresso Italo-Americano» τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα καὶ συλλογὰς ἀνταποκρίσεων του ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, ὅπου διετέλεσεν ἀπεσταλμένος. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ἀπὸ Νεαπόλεως εἰς Ἀμβοῦργον», «Εἰς τὴν χώραν τῶν δολλαρίων», «Ἡ σημερινὴ Ἐρυθραία» (1894), «Ἐκδρομὴ εἰς Μαυροβούνιον» (1896), «Εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον» (1897), «Τὸ κόκκινο γαρύφαλλο» «Ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Μαδρίτην (1899), «Ἄγγλοι καὶ Μπόερς» (1900) κτλ.

Μ. Δ. Β.

—**Ρόσσι** (Rossi), ***Ἐρνέστος.*** Ἰταλὸς ἠθοποιὸς (1829—1896). Διεκρίθη κυρίως ὡς εἷς τῶν θαυμασιωτέρων ἑρμηνευτῶν τῶν πρωταγωνιστῶν τῶν δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ καὶ κατήγαγεν ἀληθεῖς θριάμβους εἰς τὰ μεγαλύτερα θέατρα τῆς Εὐρώπης μετὰ τῆς Ἀδελαΐδος Ριστόρι. Ἐδημοσίευσε: «Δραματικαὶ μελέται καὶ αὐτοβιογραφικαὶ ἐπιστολαί» (1885), «Τεσσαράκοντα ἐτῶν καλλιτεχνικὴ ζωή» (1887—1890) καὶ συνέθεσε θεατρικά τινα ἔργα, μετρίας ἀξίας.

Μ. Δ. Β.

— **Ρόσσι** (Rossi), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς ντὲ*** —. Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος (1822—1894). Εἶναι γνωστὸς διὰ τὰς ἐρεύνας του εἰς τὰς κατακόμβας καὶ τὰς μελέτας του ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, χάρις εἰς τὰς ὁποίας κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθοῦν πολλὰ σημεῖα τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας τῆς Ρώμης κατὰ τὸν μεσαίωνα. Μετὰ τοῦ Χένσεν καὶ τοῦ Μόμμσεν διηύθυνεν ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Ρώμῃ τὰς ἐργασίας διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Corpus universale inscriptionum latinorum, διετέλεσε πρόεδρος τῆς Ποντιφικῆς Ἀκαδημίας καὶ μέλος τῆς ἐπιστημονικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν τῶν Παρισίων. Πλὴν πολυαρίθμων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα περιοδικά, ἐξέδιδεν ἀπὸ τοῦ 1864 μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ «Δελτίον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας». Μεταξὺ τῶν ἄλλων του ἔργων εἶναι ἡ τρίτομος «Χριστιανικὴ ὑπόγειος Ρώμη» (1864—1877), «Inscriptiones Christianae Urbis Romae septimo seculo antiquiores» (3 τόμ., 1857—1885), ὅπερ θεωρεῖται τὸ θεμελιῶδες ἔργον τῆς χριστιανικῆς ἐπιγραφολογίας, «Μωσαϊκά» (1872—1894), «Σχέδιον τῆς Ρώμης πρὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος» κτλ. Μετὰ τοῦ Μποργκέζι καὶ τοῦ Μόμμσεν, ὁ Ρόσσι θεωρεῖται εἷς τῶν μεγαλυτέρων ἀρχαιολόγων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Μ. Δ. Β.

— **Ρόσσι** (Rossi), ***Καῖσαρ.*** Ἰταλὸς ποιητής, γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ausonio, γεννηθεὶς τῷ 1852. Διηύθυνεν ἐν Τεργέστῃ τὴν ἰταλικὴν ἐφημερίδα «Ὁ Ἀνεξάρτητος» ἐπὶ αὐστριακῆς κατοχῆς, καταδιωχθεὶς πολλάκις καὶ φυλακισθεὶς εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ἴνσμπρουκ διὰ τὴν σφοδρὰν πολεμικήν του κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ἐξέδωκε πολλὰς ποιητικὰς συλλογάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Στίχοι» «Μπαλάντες», «Ἀρχαῖος διάλογος», «Φλωρεντία», «Σοννέττα» κλπ. Πολλὰ τῶν ποιημάτων του, διακρινόμενα διὰ τὸ βαθὺ αἴσθημα καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν στίχων, μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας.

Μ. Δ. Β.

— **Ρόσσι** (Rossi), ***Καῖσαρ.*** Ἰταλὸς δημοσιογράφος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1888. Διετέλεσε συντάκτης τῆς ἐφημερίδος «Πόπολο ντ' Ἰτάλια» καὶ διεκρίθη διὰ τὸν ἐνθουσιασμόν του ὑπὲρ τῆς φασιστικῆς ἰδέας, ἀποκτήσας τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Μουσσολίνι, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν, διώρισεν αὐτὸν διευθυντὴν τοῦ γραφείου τοῦ τύπου τοῦ πρωθυπουργοῦ. Μετὰ τὴν δολοφονίαν ὅμως τοῦ σοσιαλιστοῦ βουλευτοῦ Ματτεόττι, ὁ Ρόσσι, κατηγορηθεὶς ὡς ἀναμειχθεὶς εἰς ταύτην, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Φυλακισθεὶς κατόπιν, προέβη εἰς ἐντυπωσιακὰς ἀποκαλύψεις, μετά τινα δὲ χρόνον, δραπετεύσας ἐκ τῶν φυλακῶν, κατέφυγεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἤρχισεν ἐκδίδων τὴν ἀντιφασιστικὴν ἐφημερίδα «Il Corriere degli Italiani». Κατὰ τὸ 1931, παρασυρθεὶς ὑπὸ φασιστῶν πρακτόρων παρὰ τὰ ἰταλοελβετικὰ σύνορα, ἀπήχθη ὑπ' αὐτῶν ἐντὸς τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους, ὅπου συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη.

Μ. Δ. Β.

— **Ρόσσι** (Rossi), ***Πελεγρῖνος-Λουδοβῖκος***, *κόμις ντὲ* —. Διάσημος Ἰταλὸς οἰκονομολόγος, νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Καρράρᾳ καὶ δολοφονηθεὶς ἐν Ρώμῃ (1787—1848). Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βονωνίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαξε κατόπιν ὡς καθηγητὴς (1807—1815). Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας κίνησιν, ἠναγκάσθη, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Αὐστριακῶν, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Γενεύην, ὅπου ἐδίδαξε νομικὰ καὶ ἐγένετο μέλος τοῦ καντονιακοῦ νομοθετικοῦ σώματος καὶ τῆς ἐκτάκτου ὁμοσπονδιακῆς διαίτης. Τῷ 1833 μετέβη εἰς Παρισίους, διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ Γαλλικῷ Κολλεγίῳ, τῷ δὲ 1846 ἐστάλη εἰς Ρώμην ὡς πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Ἕδρᾳ. Τῷ 1848 ἐδέχθη νὰ σχηματίσῃ, κατ' ἐντολὴν τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ', τὴν κυβέρνησιν τοῦ παπικοῦ κράτους, ἀλλ' ἐδολοφονήθη κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς. Ἔργα του: «Πραγματεία ποινικοῦ δικαίου», «Μαθήματα πολιτικῆς οἰκονομίας» κ. ἄ.

Κ. Β. Λ.

—**Ρόσσι, *Βαπτιστής*** ὁ καὶ *Ρόσσο* (βλ. λ.).

ροσσία (ἡ) (Rossia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων κεφαλοπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *μυοψιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μετριοσώμων θαλασσίων ζῴων, ἀπαντώντων εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Δ. Ν. Π.

Ροσσίνι (Rossini), ***Τζιοακκίνο-Ἀντώνιος.*** Διάσημος Ἰταλὸς συνθέτης, γεννηθεὶς ἐν Πέζαρο τῷ 1792 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρυὲλ (παρὰ τοὺς Παρισίους) τῷ 1868. Τὴν παιδικήν του ἡλικίαν διῆλθεν εἰς μουσικὸν περιβάλλον, διότι ὁ μὲν πατήρ του ἦτο ὀργανοπαίκτης, ἡ δὲ μήτηρ του ἀοιδός. Ἡ μουσικὴ μόρφωσις τοῦ Ροσσίνι ὑπῆρξεν ἐλλιπεστάτη, περιορισθεῖσα εἰς μαθήματά τινα ᾄσματος ὑπὸ τὸν Τεζέϊ καὶ συνθέσεως ὑπὸ τὸν Ματτεΐ, ἐν Βολωνίᾳ. Δεκαοκταετὴς ἀνεβίβασε τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα: «La cambiale di matrimonio», εἰκοσαετὴς δὲ εἶχεν ἤδη γράψει πέντε σκηνικὰ ἔργα («Ciroin Babilonia», «L' equivoco stravagante», «L' inganno felice», «La scala di seta»).

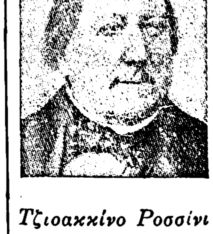

Τζιοακκίνο Ροσσίνι

Μετά τινα μέτρια ἀκόμη ἔργα, τῷ 1813, ἐγνώρισε τὸν πρῶτον ἀληθῆ θρίαμβον διὰ τοῦ σοβαροῦ μελοδράματος: «Tancredi in Siracusa», παιχθέντος ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀναβιβάσαντος τὸν Ροσσίνι εἰς τὴν πρώ ην σειρὰν τῶν Ἰταλῶν μουσουργῶν. Ἠκολούθησαν ἕτερά τινα μελοδράματα, ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον ἐπιτυχίαν τά: «Ἰταλὶς ἐν Ἀλγερίᾳ» (1813) καὶ «Ἐλισάβετ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας»

Digitized by Google

(1815). Τὸ ἔτος 1816 ἀποτελεῖ σταθμὸν ὄχι μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ροσσίνι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μουσικῆς, διότι κατ' αὐτὸ ἐπαίχθη τὸ εἰς 14 μόνον ἡμέρας γραφὲν κωμικὸν μελόδραμα τοῦ συνθέτου: «Κουρεὺς τῆς Σεβίλλης». Τὸ ἔργον τοῦτο, παρὰ τὴν πρώτην ἀποτυχίαν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν σκηνοθετηθεῖσαν ἀντίδρασιν τῶν φίλων τοῦ Παϊζιέλλο, παραμένει τὸ ἀριστούργημα τοῦ κωμικοῦ μουσικοῦ θεάτρου. Οὐδέποτε τὸ θέατρον ἐγνώρισε πνευματωδεστέραν μουσικήν, μεγαλυτέραν ἔμπνευσιν, αὐθορμητισμὸν καὶ τελειότητα μορφῆς. Εἴκοσι μόνον ἡμέραι ἤρκεσαν εἰς τὸν Ροσσίνι νὰ γράψῃ τὸ ἐπακολουθῆσαν σοβαρὸν μελόδραμα: «Ὀθέλλος, ἢ ὁ Μαῦρος τῆς Βενετίας», ἐκ τῶν καλυτέρων αὐτοῦ σκηνικῶν ἔργων. Ἀληθεῖς μαργαρῖται τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος εἶναι καὶ τὰ ἑπόμενα σκηνικὰ ἔργα τοῦ Ροσσίνι: «Ἡ σταχτοπούτα» (La cenerentola, 1817) καὶ «Κίσσα ἢ κλέπτρια» (La Gazza ladra, 1817). Ἐκ τῆς ἑπομένης σειρᾶς τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ: «Armida», «Adelaida di Borgogna», «Adina», «Ricciardo e Zoraide», «Ermione», «Edoardo e Cristina», «La donna del Lago», «Bianca e Faliero», «Maometto II», «Matilde di Schabran», δύο εἶναι ἄξια ἰδιαιτέρας προσοχῆς· ὁ «Μωϋσῆς» (1818), ὅστις περιέχει τὴν διὰ τὴν τρίτην παράστασιν τοῦ ἔργου, ἐντὸς μιᾶς μόνον ὥρας γραφεῖσαν, περιώνυμον «προσευχήν», καὶ ἡ «Σεμίραμις» (1823), ἔργον εὐρυτέρας συλλήψεως, παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ κατάχρησιν τῶν φωνητικῶν ἀκροβασιῶν. Μεταξὺ 1815—1823 ὁ Ροσσίνι εἶχε συμβληθῆ μετὰ τοῦ ἐπιχειρηματίου Μπαρμπάγια, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ γράφῃ δύο μελοδράματα κατ' ἔτος, ἀντὶ 12.000 ἰταλικῶν λιρεττῶν. Κατὰ τὸ 1821 ἤρχισαν τὰ ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας ταξίδια τοῦ Ροσσίνι, ἀρχικῶς μὲν εἰς Βιέννην, ἔνθα ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Μπετόβεν, τῷ δὲ 1823 εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐντὸς πέντε μηνῶν ἐκέρδισε πλέον τῶν 10.000 λιρῶν στερλινῶν ἐκ συναυλιῶν καὶ μαθημάτων.

Ἡ τελευταία περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ Ροσσίνι διέρρευσεν ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἐπὶ διετίαν διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου. Ἐν τῇ γαλλικῇ πρωτευούσῃ ὁ διάσημος μουσουργὸς διεσκεύασε πλεῖστα παλαιὰ αὐτοῦ ἔργα καὶ ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Le Comte d'Ory» (1828), ὡς καὶ τὸν «Γουλιέλμον Τέλλον» (1829), τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τοῦ σοβαροῦ θεάτρου τοῦ Ροσσίνι, ὅπερ ὑπῆρξε καὶ τὸ τελευταῖόν του δραματικὸν ἔργον. Διότι τοῦτο τὸ περίεργον παρουσιάζει ἡ ζωὴ τοῦ Ροσσίνι. Εἰς ἡλικίαν 37 ἐτῶν, ἀφοῦ ἐγνώρισε καταπληκτικοὺς θριάμβους καὶ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς μεγαλοφυΐας του, ἔπαυσε νὰ συνθέτῃ διὰ τὸ θέατρον, μολονότι ἐπέζησε 38 ἀκόμη ἔτη μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ «Γουλιέλμου Τέλλου». Τὰ μόνα ἔργα, ἅτινα ἔγραψε κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην περίοδον, εἶναι καντάται τινὲς καὶ τὸ περίφημον «Stabat Mater». Μετὰ νέαν δὲ παραμονὴν ὀλίγων ἐτῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Ροσσίνι ἐγκατεστάθη ἀπὸ τοῦ 1855 ὁριστικῶς ἐν Παρισίοις, ἔνθα καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του, ὢν τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ ὅλου τοῦ κόσμου, ἐνῷ ὁ οἶκος του ἦτο τὸ ἐντευκτήριον τῶν μεγαλυτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του.

Ἐκτὸς τῶν προμνησθέντων ἔργων ὁ Ροσσίνι ἔγραψε τὰ ἑξῆς μελοδράματα: «Demetrio e Polibio» «La pietra del paragone», «L'occasione fa il ladro», «Il figlio per azzardo», «Aureliano in Palmira», «Il Turco in Italia», «Torwaldo e Dorliska», «Zelmira», «Il viaggio à Reims, «Le siège de Corinthe», δραματικὰς καντάτας: «Il pianto d' armonia», «Egle ed Irene», «Teti e Peleo», «Igea», «Partenope», «La riconoscenza», «Il vero omaggio», «Il bardo», «Didone abbandonata» κ.λ.π. διάφορα: «Tantum ergo», «Quoniam», «Ὕμνος πρὸς τὸν Πίον Θ'», χορῳδίας, μελῳδίαι κ.λ.π.

Ὁ Ροσσίνι ἐδέσποσε διὰ τῆς προσωπικότητός του τοῦ μουσικοῦ θεάτρου καθ' ὅλον τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Συνεσωμάτωσεν ἐν τῷ προσώπῳ του πάντα τὰ χαρίσματα τῆς ἐθνικῆς ἰταλικῆς μουσικῆς τέχνης. Κατεῖχε τὸ δῶρον τῆς μελῳδίας ὅσον οὐδείς. Ἴσως ἡ τέχνη του νὰ μὴ ἔχῃ βάθος καὶ νὰ ἀπευθύνεται μᾶλλον εἰς τὰς αἰσθήσεις ἢ εἰς τὴν καρδίαν. Ὁσάκις ὅμως ἡ τέχνη αὕτη ἀφιεροῦται εἰς τὸ κωμικὸν μελόδραμα—ὁπότε τὸ βάθος δύναται νὰ τεθῇ καὶ ἐν ἥσσονι μοίρᾳ—, ἡ μουσικὴ τοῦ Ροσσίνι γνωρίζει τόνους φαιδρούς, πνευματώδεις, σπινθηροβόλους, τοὺς ὁποίους παρ' οὐδενὶ ἄλλῳ μουσουργῷ εἶναι δυνατὸν νὰ συναντήσωμεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Beyle-Stendhal*, Rossini (1824). —*Carpani*, Le Rossiniane (1824).—*D 'Ortigue*, De la guerre des dilettanti ou de la révolution opérée pas M. Rossini dans l'opéra français (1829). —*H. Blaze de Bury*, La vie de Rossini (1854).—*Azevedo*, Rossini, sa vie et ses oeuvres (1865). —*Pougin*, Rossini, notes, impressions (1870). —*Zanolini*, Rossini (1875). —*J. Sittard*, Rossini (1882). —*Gandolfi*, Onoranze fiorentine a G. Rossini (1902). —*Dauriac*, Rossini (1906). —*Henri de Curzon*, Rossini.

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Ροσσινιὸλ (Rossiquol), ***Φῆλιξ - Λοῦτζερ***. Γάλλος δραματικὸς συνθέτης· βλ. λ. *Ζονσιέρ*.

Ροσσιόρι (Rosiorii-de-Vede) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Ρουμανίας ἐν Μουντενίᾳ, καὶ ἐν τῷ νομῷ Τελεορμάν. Κάτ. 46.711. Παράγει δημητριακοὺς καρπούς. Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα εὑρίσκεται παρὰ τὴν διχάλωσιν τῆς δευτερευούσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τῆς ἀγούσης ἀπὸ Πιτέσσιτι εἰς Τουρνοῦ - Μαγκαρέλε καὶ Ζιμνιτσέαν. Κάτ. 11.443. Σ. Κ. Γ.

Ρόσσο (capo Rosso) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κορσικῆς (πλάτ. 42°14' Β., μήκ. 8°33' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 430: Lava bay to cape Morsetta), ἀπόληξις τοῦ βουνοῦ Rocher Noir (ἀρχ. Ροίτιον). Εἶναι τὸ *Ρίον ἄκρον* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Ρόσσο (Rosso), ***Ρόσσο ντέλ —, Ρόσσο Φιορεντῖνο, Ἰωάννης - Βαπτιστὴς Ρόσσι*** κλπ., ἐν Γαλλίᾳ γνωστὸς ὡς ὁ *Maître Roux*. Ἰταλὸς ζωγράφος τῆς φλωρεντικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1494 καὶ ἀποθανὼν ἐν Φονταινεμπλῷ τῷ 1541. Ὑπῆρξεν αὐτοδίδακτος, ἐμόρφωσε δὲ τὸ τάλαντόν του ἰδίᾳ διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἔργων τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ τοῦ Παρμετζιάνο. Κληθεὶς ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Α' εἰς Γαλλίαν, ἐξεπόνησε τὰ σχέδια διαφόρων ἔργων ἐν τῷ Φονταινεμπλῷ. Ηὐτοκτόνησε δηλητηριασθείς, διότι, κατηγορήσας ἐπὶ κλοπῇ τὸν φίλον του Πελλεγκρῖνο, εἶδε τοῦτον ὑποκύπτοντα εἰς τὰς βασάνους. Ὁ ἀντίπαλός του Πριματίτσε κατέστρεψε καὶ ἀντικατέστησε μετὰ τὸν θάνατόν του μέγα μέρος τῶν ἐν τῷ προμνημονευθέντι τόπῳ συνθέσεών του. Ὁ Ρόσσο ἦτο καλλιτέχνης πλήρης ζωῆς καὶ πρωτοτυπίας, διεκρίθη δ' οὐ μόνον ὡς ζωγράφος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρχιτέκτων καὶ ὡς ποιητὴς καὶ ὡς μουσικός. Ι. Μ. Π.

Ρόσσο ντὲ Σὰν Σεκόντο (Rosso de San Secondo), ***Πέτρος-Μαρία***. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1882. Ἡ πρώτη του συλλογὴ διηγημάτων «Πονεντῖνο» ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς κριτικῆς διὰ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς διηγήσεως, τὰ δὲ ἀμέσως ἐπακολουθήσαντα ἔργα του κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων νέων Ἰταλῶν συγγραφέων. Ἔγραψε μυθιστορήματα καὶ δραματικὰ ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ ἑορτὴ τῶν ῥόδων», «Ἡ ὡραία κοιμωμένη», «Ὁ ἐπιθυμητὸς ξένος», «Ὁ βράχος καὶ τὰ μνημεῖα» κλπ. Μ. Δ. Β.

Ρόσσος (Rosso), ***Νικολός***. Ἰταλὸς ἐκ Λομβαρδίας, φίλος τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου Γ' (1195—1203), ὅστις μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ κατὰ τῶν σταυροφόρων σταλέντος εἰς Χρυσόπολιν (Σκούταρι) ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Στρυφνὸν στρατοῦ, τῇ 2 Ἰουλίου 1203 ἐστάλη πρὸς τοὺς Σταυροφόρους, προτείνων εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς χρήματα ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀπέλθωσιν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι, ἀρνηθέντες, ἀπήτησαν ἁπλῶς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἀλεξίου Δ' καὶ ἐπεχείρησαν τῇ 3 Ἰουλίου ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ὅπερ κατέλαβον. Τ. Ε. Ε.

Ρὸστ (Rost), ***Ἰωάννης-Χριστόφορος***. Γερμανὸς ποιητὴς (1717—1765). Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς μὲν ὀπαδὸς εἶτα δὲ ἀντίπαλος τοῦ Γκότσεντ, τὸν ὁποῖον ἐσατίρισε, γράψας τὸ κωμικὸν ἔπος «Ὁ πρόλογος» (1742), καὶ τὴν «Ἔμμετρον ἐπιστολὴν τοῦ Διαβόλου πρὸς τὸν κύριον Γκότσεντ, κριτικὸν τοῦ Λειψιανοῦ θεάτρου» (1753). Ἔγραψεν ἐπίσης αἰσθησιακὰ «Ποιμενικὰ εἰδύλλια» (1742), ποιμενικὰ δράματα καὶ ποιήματα ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνάμεικτα ποιήματα» (1768). Κ. Β. Λ.

Ροσταγιὲ (Rochetallée), ***Γοδεφρεῖδος ντὲ —***· βλ. λ. *Γοδεφρεῖδος* ντὲ Ροσταγιέ.

Ροστάγνος, *Ἰωάννης-Βαπτιστής* · βλ. *Ροστάνιο*.

Ροστὰν (Rostand), ***Ἐδμόνδος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1864 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1918. Τὸ πρῶτόν του θεατρικὸν ἔργον: «Τὸ ἐρυθρὸν χειρόκτιον» εἶχε πλήρη ἀποτυχίαν. Ἐπίσης ἡ ποιητική του συλλογὴ «Les Musardises» (Ἀργοσχολίαι) ἔμεινεν ἀπαρατήρητος. Κατόπιν ὅμως ἠκολούθησε σειρὰ ἐμμέτρων δραμάτων νεορρωμαντικῆς τέχνης, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς προαγγέλλοντα τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ποιητικοῦ δράματος ἐν Γαλλίᾳ. Τοιαῦτα εἶναι: «Les Romanesques» (Οἱ ὀνειροπόλοι 1894, ἑλληνικὴ μετάφρασις ὑπὸ Μ. Γιαννουκάκη), «La princesse lointaine» (Ἡ μακρινὴ πριγκιπέσσα, 1895), «Ἡ Σαμαρεῖτις» (1897). Εἶτα ἠκολούθησαν τὰ ἐπίσης ἔμμετρα δράματα: «Συρανὸ ντὲ Μπερζεράκ» (1897, ἑλληνιστὶ ὑπὸ Γ. Στρατήγη) καὶ «Ὁ ἀετιδεύς» μὲ ἥρωα τὸν υἱὸν τοῦ Ναπολέοντος Α' (1900, ἑλληνιστὶ ὑπὸ Πολυβ. Δημητρακοπούλου), τὰ ἄριστα τῶν ἔργων του, ἅτινα εἶχον θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει ὁ Ροστὰν τὴν φιλολογικήν του δόξαν. Τῷ 1903 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τῷ 1910 ἠκολούθησε, μετὰ μακρὰν διακοπήν, τὸ φαντασιῶδες δρᾶμα «Σαντεκλὲρ» (1910, ἑλληνιστὶ ὑπὸ Γ. Σημηριώτη), ἐν τῷ ὁποίῳ ὅλα τὰ πρόσωπα εἶναι πτηνὰ τοῦ ὀρνιθῶνος καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτυχία ὑπὸ πολλῶν ἠμφεσβητήθη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐξέδωκε συλλογὴν πατριωτικῶν ποιημάτων ἀλλ' μικρᾶς ἀξίας. Κ. Β. Λ.

— **Ροστὰν** (Rostan), ***Λουδοβῖκος-Λέων***. Διάσημος Γάλλος ἰατρὸς (1790—1866). Ἀνηγορεύθη τῷ 1812 διδάκτωρ μὲ τὴν διατριβὴν «Le charlatanisme médical». Τῷ 1814 ἐγένετο ἐσωτερικὸς ἰατρὸς τῆς Σαλπετριέρης. Τῷ 1818 ἐγένετο τακτικὸς ἰατρὸς τοῦ ἄνω νοσοκομείου, διδάξας ἐπὶ δεκαπενταετίαν αὐτόθι εἰδικὴν παθολογίαν καὶ θεραπευτικὴν μέχρι τοῦ 1833, ὁπότε, διὰ διαγωνισμοῦ, ἐπέτυχε τὴν ἕδραν τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς τῆς σχολῆς Παρισίων, παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ τέλους του. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1823 μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας. Ἔγραψε σημαντικὰ ἔργα, ἐξ ὧν ἀπορρέει ἡ ὀργανικὴ θεωρία ἢ ὁ ὀργανοζωϊσμός, ἥτις εὐρυνθεῖσα ἀργότερον ἀπετέλεσε τὸν βιολογισμόν. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Recherches sur une maladie encore peu connue, qui a reçu le nom du ramollissement du cerveau» (Paris 1820), «Ὑγιεινή» (1821—1822, τόμ. 2), «Διαγνωστικὴ καὶ προγνωστική, ἢ ἰατρικὴ κλινική» (1826—1830, τόμ. 3) κ.λ.π. Ο. Ρ.

— **Ροστὰν** (Rostand), ***Μαυρίκιος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος, υἱὸς τοῦ Ἐδμόνδου Ροστάν, γεννηθεὶς τῷ 1891. Τῷ 1910 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην ποιητικὴν συλλογήν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήματα», ἥτις ἐγένετο εὐφήμως δεκτὴ ὑπὸ τῆς κριτικῆς. Ἠκολούθησε δεύτερον βιβλίον ποιημάτων (Le page de la Vie, 1912), μυθιστορήματα (Le Pilori, 1921) καὶ ποιητικὰ δράματα, εἰς τὰ ὁποῖα κυρίως διεκρίθη. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἀναφέρομεν τὴν «Δόξαν» (1921), τὴν ὁποίαν παρουσίασε διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἡ Σάρα Μπερνάρ, καὶ τὸ «Μυστικὸν τῆς Σφιγγός» (1925). Κ. Β. Λ.

— **Ροστὰν** (Rostand), ***Ροζεμοὺνδη-Ζερὰρ ντὲ —***. Γαλλὶς ποιήτρια, σύζυγος τοῦ Ἐδμόνδου Ροστάν, γεννηθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1871. Ἐγένετο τὸ πρῶτον γνωστή, τῷ 1890, ὀλίγους μῆνας προτοῦ ὑπανδρευθῇ τὸν Ροστάν, διὰ τῆς ποιητικῆς συλλογῆς «Les Pipeaux», βραβευθείσης ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἔγραψεν ἐπίσης ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ υἱοῦ της Μαυρικίου: «Συνομιλία μὲ τὴν Δόξαν», καὶ τὰς κωμῳδίας «Ἕνας καλὸς μικρὸς διάβολος» καὶ «Ἡ πυρειοπῶλις». Κ. Β. Λ.

Ροστάνιο (Rostagno), ***Ἰωάννης - Βαπτιστής***. Ἰταλὸς συγγραφεὺς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐγένετο σύμβουλος καὶ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ δουκὸς τῆς Φλωρεντίας Ἐμμανουὴλ Β', ὅστις, θέλων νὰ βοηθήσῃ τὴν Βενετίαν, ζητοῦσαν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Κρήτης κατάλληλον πρόσωπον, ἀπέστειλε τὸν μαρκήσιον Φραγκίσκον Ghiron Villa, τὸν ὁποῖον συνώδευσεν ὁ Ροστάνιο, ὅστις συνέταξεν ἀξιόλογον ἔκθεσιν τῶν μερῶν, ἅτινα περιηγήθη, καὶ τοῦ μεταξὺ Τούρκων καὶ Βενετῶν πολέμου. Ἡ ἔκθεσις φέρει τὸν τίτλον: «Viaggi del marchese Ghiron Fr. Villa in Dalmazia e Levante» (Torino 1668) μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου. Ἐπιτομὴν ταύτης ἐδημοσίευσε γαλλιστί, τῷ 1669, ὁ Da Gros ἐν Λυών, ὁλόκληρον δὲ τὸ ἔργον ἐδημοσίευσε γαλλιστί, τῷ 1671, ἐν Ἀμστελλοδάμῳ, ὁ Savinien d' Alquié. Λ. Χ. Ζ.

ροστελλαρία (ἡ) (Rostellaria) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων κτενοβραγχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στρομβιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν ἐν Εὐβοίᾳ ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς τουρωνείου σειρᾶς τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως καὶ τοῦ εἴδους ροστελλαρία pes-pelecani ἐντὸς νεογενῶν στρωμάτων τοῦ καινοζωϊκοῦ τοῦ Ληξουρίου τῆς Κεφαλληνίας. Γ. Κ. Γ.

Ροστισλάβ, ***Βλαδιμίροβιτς***. Ρῶσος ἡγεμὼν τοῦ Τμουτοροκάν, γεννηθεὶς περὶ τὸ ἔτος 1035 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1063. Μὴ περιληφθεὶς κατὰ τὴν διανομὴν τῆς Ρωσίας ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἰαροσλάβου, κατέλαβε τὸ Τμουτοροκὰν καὶ κατέστησεν ὑποτελεῖς αὐτοῦ τοὺς ὀρεινοὺς λαοὺς τῆς χώρας ταύτης. Καταπλαγέντες οἱ Ἕλληνες ἄρχοντες τῆς Ταυρικῆς, ἔπεμψαν εἰς αὐτὸν ἔπαρχον αὐτῶν. Οὗτος ὑπεκλέψε τὴν εὔνοιαν τοῦ ἡγεμόνος, ἐνῷ δὲ ὁ Ροστισλὰβ εἱστία τὸν ψευδῆ φίλον, οὗτος ἐνέβαλεν εἰς κύλικα τοῦ ἡγεμόνος δηλητήριον, ὅπερ ἔκρυπτεν ὑπὸ τὸν ὄνυχά του, ἀπελθὼν δὲ εἰς Χερσῶνα ἐκήρυξε δημοσίᾳ ὅτι ὁ κατακτητὴς τοῦ Τμουτοροκὰν θ' ἀπέθνῃσκεν ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν, ὡς πραγματικῶς συνέβη τοῦτο. Ὁ Ρῶσος χρονογράφος Νέστωρ εἰκονίζει τὸν νεανίαν τοῦτον ὡς εὐειδέστατον καὶ ὄχι μόνον ἀνδρεῖον μαχητήν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄκρως μεγαλόψυχον. Θ. Β.

— **Ροστισλάβ**, ***Βσοβόντιτς***. Ρῶσος ἡγεμὼν τοῦ Νοβογκόροντ, γεννηθεὶς τῷ 1104 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1161. Υἱὸς τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τῆς Ρωσίας Βσοβόλοντ, ἐξεδιώχθη νέος ἔτι μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, διότι ἠρ-

Digitized by Google

νήθησαν νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος Μστισλὰβ κατὰ τῶν πολεμίων αὐτοῦ Πολοβτσῶν. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐκμαθὼν ἄριστα τὴν ἑλληνικήν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μστισλὰβ ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Νοβογκόροντ, ὅτε ὁ πατήρ του ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῆς μεγάλης ἡγεμονίας. Μετά τινα χρόνον οἱ πολῖται τοῦ Νοβογκόροντ ἐπαναστατήσαντες τὸν ἐξεδίωξαν. θ. β.

— **Ροστισλάβ, *Μιχαὴλ Μστισλάβιτς*.** Ρῶσος μέγας ἡγεμὼν τοῦ Κιέβου, γεννηθεὶς τῷ 1096 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1167. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος Ἰσιασλὰβ (1154), οἱ πολῖται τοῦ Κιέβου ἀνεκήρυξαν ἡγεμόνα τὸν Ἰσιασλὰβ Δαβίδοβιτς. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς πρίγκιψ Μστισλὰβ ἐξεδίωξεν αὐτὸν καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τὸν θεῖόν του Ροστισλάβ. Τὸ ἑπόμενον ὅμως ἔτος ἐνεφανίσθη ἕτερος ἀπαιτητὴς τοῦ θρόνου, ὁ Γεώργιος Βλαδιμίροβιτς, ὅστις ἔβαινεν, ἐπὶ κεφαλῆς πολυαρίθμου στρατοῦ, κατὰ τοῦ Κιέβου. Ὁ μέγας ἡγεμὼν προήλασε κατ' αὐτοῦ καὶ συνήντησε τὸν ἀντίπαλόν του ἐγγὺς τοῦ Τσερνιγκώφ, καταπλαγεὶς ὅμως ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων ἀπῆλθεν εἰς Σμόλενσκ. Οἱ Κιεβῖται, πληροφορηθέντες τὴν μικροψυχίαν τοῦ ἡγεμόνος των, προσέδραμον εἰς τὸν νικητήν, ὅστις εἰσελθὼν εἰς Κίεβον προεχειρίσθη τὴν 20 Μαρτίου 1155 μέγας ἡγεμών. Κατόπιν ὁ Ροστισλὰβ μετέβη εἰς Νοβογκόροντ, ἔνθα οἱ πολῖται διεκήρυξαν ὅτι δὲν ὑπετάσσοντο εἰς τὸν Γεώργιον, τὸν ὁποῖον ἐμίσουν καὶ οἱ Κιεβῖται, οἵτινες προσεκάλεσαν ὡς ἡγεμόνα τῆς Ρωσίας τὸν Ἰσιασλὰβ Δαβίδοβιτς. Οὗτος ἐξεδιώχθη ἐπίσης καὶ ἀνεκλήθη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ροστισλὰβ τῷ 1159. Τῷ 1161 ἐξυφάνθη κατ' αὐτοῦ συνωμοσία ὑπὸ τοῦ Ἰσιασλὰβ καὶ πρὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἀπεχώρησεν ὁ μέγας ἡγεμών, ὁ δ' ἐχθρὸς αὐτοῦ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Κίεβον, ἀλλ' ἐφονεύθη μετ' ὀλίγον. Οὕτω ὁ Ροστισλὰβ ἀνῆλθεν ἐκ τρίτου εἰς τὸν θρόνον, πολιτευόμενος ἔκτοτε μεγαλοψύχως μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἡγεμόνων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ αὐτοῦ κατετροπώθησαν οἱ Βούλγαροι καὶ ἀπετεφρώθησαν αἱ πόλεις των. Ἐνικήθησαν ἐπίσης οἱ Σουηδοὶ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ. Ὁ μέγας οὗτος ἡγεμὼν ὑπῆρξε πιστὸς φίλος τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ καὶ ἐβοήθησεν αὐτὸν ὡς ὁμόθρησκον κατὰ τοῦ Στεφάνου Γ', βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας. θ. β.

—**Ροστισλάβ, *Μστισλάβιτς*.** Ρῶσος ἡγεμὼν τοῦ Σμόλενσκ, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1162. Μετέσχε τῆς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ Πολότσκ, διεκρίθη δ' ἐπὶ φρονήσει καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνέπτυξε μεγάλως τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον εἰς τὴν ἡγεμονίαν του. θ. β.

Ροστισλάβιτς, *Μπολοντὰρ Βλαδίμιρος*· βλ. λ. *Μπολοντάρ*.

Ροστισλάβοβιτς, *Γκλιέμπ*. Ρῶσος ἡγεμὼν (βλ. λ. *Γκλιέμπ*).

Ροστὸβ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Δὸν (Ταναΐδος) κατὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Τέμερινκ. Εἶναι πρωτεύουσα ἐπαρχίας καὶ ἀριθμεῖ 233.491 κατοίκους. Ἤρξατο οἰκοδομουμένη τῷ 1761, ἔλαβε δὲ τάχιστα μεγάλην ἀνάπτυξιν λόγῳ τῆς θέσεώς της, εὑρισκομένης εἰς τὰς ἐκβολὰς ἑνὸς τῶν μεγαλυτέρων ποταμῶν τῆς Εὐρώπης. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν Κοζάκοι, Ἕλληνες, Ἀρμένιοι καὶ Ἰσραηλῖται, οἵτινες μετέβαλον αὐτὴν εἰς ἓν τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν κέντρων καὶ μίαν τῶν ὡραιοτέρων πόλεων τῆς Ρωσίας. Εἶναι ὁ σιδηροδρομικὸς κόμβος τῆς μεταξὺ Μόσχας-Βακοῦ γραμμῆς, ἔχει λίαν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν καπνοῦ, μεταλλικῶν εἰδῶν, δερμάτων, μηχανῶν, πλεῖστα ἐκπαιδευτήρια, ἀπὸ δὲ τοῦ 1915 πανεπιστήμιον, πολυτεχνεῖον, μουσεῖον, δύο θέατρα, ἀεροπορικὸν σταθμὸν κτλ. Τὸ Ροστὸβ μετὰ τὴν Ὀδησσὸν εἶναι τὸ σημαντικώτερον κέντρον τῆς ἐξαγωγῆς ρωσικῶν προϊόντων. Τῷ 1927 συνετελέσθη ἡ ἐκβάθυνσις ἑνὸς τῶν βραχιόνων τοῦ Δὸν καὶ κατέστη οὕτως εὔκολος ὁ εἴσπλους μεγάλων σκαφῶν, τοῦ ἑτέρου τῶν βραχιόνων χρησιμοποιουμένου διὰ τὰ μικρὰ σκάφη καὶ τὰς φορτηγίδας. θ. β.

— **Ροστὸβ-*Βελίκι*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Γιαροσλάβ, κειμένη ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Νέρο. Κάτ. 19.552. Ἔχει πολυάριθμα ὑφαντουργεῖα καὶ διεξάγει μέγα ἐμπόριον ἰχθύων, κινναβάρεως, βιτριολίου κτλ. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Ρωσίας. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον διετέλεσε πρωτεύουσα ἀνεξαρτήτου μικροῦ κράτους. Κατὰ τὸ 1237 ἡλώθη ὑπὸ τῶν Ταττάρων, τῷ δὲ 1328 ἡνώθη μετὰ τῆς Ρωσίας. θ. β.

Ρόστοβιτς, *Ἀλέξανδρος*. Μακεδών, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1919. Ἐγκαταστὰς νεαρὸς ἔτι εἰς Κάϊρον, διωρίσθη εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ τότε διαδόχου Ἀμπᾶς Χιλμῆ Β', σταλέντος εἰς Αὐστρίαν διὰ νὰ σπουδάσῃ εἰς τὸ Θηρεσιανὸν σχολεῖον τῶν πριγκίπων. Ἀποκτήσας καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἁρμοστοῦ Βέριγκ, κατόπιν λόρδου Κρόμερ, ἀνέλαβε τὰς προμηθείας τῶν στρατευμάτων τοῦ Οὐόλσλεϋ κατὰ τὴν εἰς Σουδὰν ἐκστρατείαν του. Τῶν ὑψηλῶν τούτων εὐνοιῶν ὠφελούμενος, ἐγένετο ὁ ἐνεργητικώτερος παράγων τῆς κοινοτικῆς ζωῆς τῶν ἐν Καΐρῳ καὶ γενικῶς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλλήνων. Πρωτοστατήσας εἰς τὴν μετατροπὴν τῆς κοινότητος ἀπὸ ὀρθοδόξου εἰς ἀμιγῶς ἑλληνικήν, προήδρευσεν αὐτῆς ἐπὶ μακρὰ ἔτη καὶ τὴν ἐπροίκισε μὲ σχολεῖα λαμπρά, νοσοκομεῖον κτλ., ἀφειδῶς δαπανῶν χιλιάδας λιρῶν, ὄχι μόνον ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν γενικωτέραν ἐθνικὴν ἀνάγκην καὶ ἀκόμη ἐκ τῶν ἰδίων ἡγεμονικῶς δαπανῶν διὰ τὴν εὐπρεπῆ αὐτῆς παράστασιν. Τὴν πλουσίαν του συλλογὴν αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων ἐχάρισεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Γ. Λ. Α.

Ροστόβσκι, *Ἀλέξιος Βορίσοβιτς, πρίγκιψ Λομπάνωφ*. Ρῶσος διπλωμάτης (βλ. λ. *Λομπάνωφ*).

Ρόστοκ (Rostock) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Μεκλεμβούργῳ-Σβέριν, ἐπὶ τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Βάρνω, κόμβος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βερολίνου—Κοπεγχάγης. Κάτ. 77.669. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νέας πόλεως καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς, περὶ τὴν ὁποίαν σῴζονται τμήματα παλαιῶν ὀχυρώσεων καὶ πύλαι. Ἔχει ὡραίους μεσαιωνικοὺς ναοὺς καὶ ἄλλα ἀρχαῖα οἰκοδομήματα, πανεπιστήμιον καὶ πολλὰ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, ποταμολιμένα, ναυπηγεῖα, μηχανουργεῖα, βιομηχανίαν μεταλλίνων εἰδῶν, ζαχαρωτῶν, χημικῶν προϊόντων, καπνιστῶν ἰχθύων, ζύθου, πλίνθων κλπ. Κ. Β. Λ.

Ροστόπσιν, *Θεόδωρος Βασίλειεβιτς*, *κόμις* —. Ρῶσος στρατηγός, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1763—1826). Εἰσελθὼν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν καὶ ἀπολαμβάνων τῆς εὐνοίας τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου Α', ἐγένετο στρατηγός, μέγας αὐλάρχης καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, τῷ δὲ 1799 ἀπενεμήθη αὐτῷ ὁ τίτλος τοῦ κόμιτος. Ἀντιταχθεὶς εἰς τὴν συνομολόγησιν συμμαχίας μετὰ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, τῷ 1801, περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α' καὶ ἀπεβλήθη τῆς αὐλῆς, ἀνεκλήθη δὲ τῷ 1810 καὶ ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Μόσχας μικρὸν πρὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ναπολέοντος εἰς Ρωσίαν. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μοσκόβα καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Κουτούζωφ, ἡ δευτέρα πρωτεύουσα τῆς Ρωσίας ἀπέμεινεν ἀνυπεράσπιστος. Ὁ Ροστόπσιν, ἀποστείλας ἐκτὸς τῆς πόλεως τὰ ἀρχαῖα καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἀνακτόρων, διέταξε τὴν πυρπόλησιν αὐτῆς. Τὸ γεγονὸς τοῦτο προεκάλεσε πολλὰς κατηγορίας κατὰ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ, σφοδρόταται δὲ ὑπῆρξαν ἡ τοῦ Γερμανοῦ ἱστορικοῦ Μπλούμενμπαχ καὶ ἡ τοῦ Ἄγγλου Ροβέρτου Οὐΐλσων, πρὸς οὓς ἀπήντησεν ὁ Ροστόπσιν διὰ τοῦ συγγράμματός του: «Ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς Μόσχας». Τῷ 1814 παραιτηθεὶς τῆς διοικήσεως τῆς Μόσχας, ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Α' εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης, μεθ' ὃ ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ὑπάνδρευσε τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ κόμιτος Σεγγύρ. Ὁ Ροστόπσιν μεταξὺ ἄλλων συνέγραψε: δύο κωμῳδίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιγραφομένη «Ὁ ζῶν νεκρὸς» ἐπαίχθη πολλάκις, «Ἐντυπώσεις ἐκ Γερμανίας» καὶ «Ἀπομνημονεύματα γραφέντα εἰς δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας». Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν ρωσιστὶ καὶ γαλλιστὶ εἰς 4 τόμους τῷ 1854 ἐν Πετρουπόλει. θ. β.

—**Ροστόπσιν, *Εὐδοκία-Πέτροβνα κόμισσα* —.** Ρωσὶς ποιήτρια καὶ μυθιστοριογράφος (1811—1858). Θυγάτηρ τοῦ κόμιτος Σούσκωφ, ὑπανδρεύθη τὸν υἱὸν τοῦ στρατηγοῦ Ροστόπσιν τῷ 1833, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτα αὐτῆς ποιήματα, τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ διανοουμένου κόσμου τῆς Ρωσίας. Τὸ μέγαρόν της ἐγένετο τὸ φιλολογικὸν κέντρον τῆς Μόσχας. Ἐκ τῶν ποιημάτων της τὰ ἐξέχοντα εἶναι: «Ὁ βογιάρος», «Τὸ ὑστερνὸ λουλούδι», «Ὁ διὰ τῆς βίας γάμος», ἀλληγορία τῆς τύχης τῆς Πολωνίας ὑπὸ τὸν ρωσικὸν ζυγόν, «Τὰ τραγούδια τῶν πουλιῶν» κτλ. Ἡ κόμισσα Ροστόπσιν ἐδημοσίευσε πρὸς τούτοις πλεῖστα μυθιστορήματα, ἐν οἷς: «Ἡ εὐτυχισμένη γυναῖκα», «Μέσα εἰς τὸν λιμένα», «Οἱ τραγουδισταὶ τῶν δρόμων» κτλ. θ. β.

Ρὸτ (Roth), ***Βάλτερος-Ροδόλφος***, *φὸν* —. Γερμανὸς ἰνδολόγος (1821—1895). Τῷ 1856 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης καὶ διευθυντὴς τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἐδημοσίευσε πραγματείας περὶ τῆς Βέδας, τῆς Ἀβέστας, τῆς ἰνδικῆς καὶ τῆς ἰρανικῆς φιλολογίας καὶ ἐξέδωκεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μπαῖτλινγκ, τὸ μέγα «Λεξικὸν τῆς σανσκριτικῆς» (7 τόμ., 1853—1875). Κ. Β. Λ.

— **Ρὸτ** (Roth), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς ὀρυκτολόγος καὶ πετρογράφος (1818—1892). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ καὶ συνέγραψεν: «Ἀνάλυσις τῶν πετρωμάτων» (1861), «Μελέται περὶ τῶν πλουτωνείων πετρωμάτων», «Γενικὴ καὶ χημικὴ γεωλογία» (1879). Γ. Κ. Γ.

ρότα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων κυρίως μὲν τὴν πορείαν τοῦ πλοίου, κατ' ἐπέκτασιν δὲ αὐτήν τε καὶ τὸ κατ' αὐτὴν διανυθὲν δίαρμα, τὴν πλεῦσιν, τὸν πλοῦν. Σ. Ε. Λ.

— **ρότα** (Rota) *[Μουσ.]*· βλ. λ. *κανὼν* (τ. ΙΓ', σ. 731 α).

Ρόται (Rotae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Σαμνίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Πέντρων, ἐκτεινόμενος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Βολτούρνου ποταμοῦ, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Τιφέρνου (νῦν Monte del Matese). Α. Θ. Σ.

Ροτανὲβ (Rotanev). Ἐπωνυμία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν φέρεται ὁ ἀπλανὴς ἀστὴρ *β Δελφῖνος*. Σ. Π.

Ρότανος (Rhotanus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κορσικῆς, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Χρυσοῦ ὄρους (Monte d'Oro) ἐκβάλλει εἰς τὴν πόλιν Ἀλέριαν, ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους. Σήμερον καλεῖται Tavigniano. Α. Θ. Σ.

— **Ρότανος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ τῆς Κορσικῆς μεταξὺ τῶν λιμένων καὶ πόλεων Ἀλερίας καὶ Ἀρτέμιδος (*Πτολεμ.* Γ, β, 5). Εἶναι ὁ σύγχρονος Tavigniano, μεταξὺ τοῦ Fort d'Aleria καὶ τοῦ Étang de Diane, τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς μεγαλονήσου. Σ. Ε. Λ.

ροταριανός, *—ή, —όν* (rotarian). Τὸ ὄνομα προῆλθεν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς λέξεως rotary, ἥτις σημαίνει τὸν περιστρεφόμενον, ἐδόθη δὲ εἰς τὸν ὁμώνυμον ὅμιλον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ συνεδριάσεις τῶν πρώτων μελῶν αὐτοῦ ἐγένοντο εἰς τὴν οἰκίαν ἑκάστου ἐξ αὐτῶν *ἐκ περιτροπῆς*.

— **ροταριανὸς *ὅμιλος*.** Ἐκλήθη οὕτω συνεταιρισμὸς ἐμπόρων, βιομηχάνων, ἐπιστημόνων, λογίων καὶ καλλιτεχνῶν, συνεστιωμένων καὶ συζητούντων ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος. Σκοπὸς τῶν ἑβδομαδιαίων τούτων συναντήσεων δὲν εἶναι ἁπλῶς ἡ ἀνάπτυξις φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν μελῶν, ἀλλὰ κυρίως ἡ καλλιέργεια τοῦ αἰσθήματος καὶ ἡ ἐπιδίωξις τῶν σκοπίμων μέσων, ὅπως ἕκαστον τῶν μελῶν καὶ ὅλοι ὁμοῦ ἀποβῶσιν ἐξυπηρετικώτεροι πρὸς τὸν πλησίον καὶ χρησιμώτεροι διὰ τὸν τόπον καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἐν τῇ οὐσίᾳ της, ἡ ροταριανὴ ὀργάνωσις εἶναι φιλοσοφία τῆς πρακτικῆς ζωῆς, συμφιλιώνουσα τὰς δύο ἀνταγωνιζομένας κλίσεις τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀτομικοῦ κέρδους καὶ τὸ κοινωνικὸν καθῆκον τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ πλησίον. «Ὑπηρετεῖν» εἶναι, εἰς μίαν λέξιν, τὸ κήρυγμα τῆς ροταριανῆς φιλοσοφίας. Ἐν τῇ ἐνεργείᾳ του ροταριανὸς ὅμιλος εἶναι ὁμὰς διακεκριμένων προσώπων, ἅτινα ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἑνώσει, ἄνευ μυστικοῦ δεσμοῦ ἢ ἀποκρύφου σκοποῦ, ἀπεδέχθησαν τὴν ροταριανὴν φιλοσοφίαν τοῦ ὑπηρετεῖν καὶ ἐπιδιώκουν δύο τινά: πρῶτον νὰ μελετήσουν ἀπὸ κοινοῦ τὴν θεωρίαν τῆς ὑπηρεσίας ὡς ὅρον ἐπιτυχίας καὶ εὐδοκιμήσεως εἰς τὰ ἐπαγγελματικὰ ἔργα καὶ τὴν ἰδιωτικὴν ζωήν, καὶ δεύτερον νὰ παρουσιάσουν ὁμαδικῶς πρακτικὰ παραδείγματα τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρχῶν, ὥστε νὰ ἐπεκτείνουν καὶ ἔξω τοῦ ροταριανοῦ κύκλου εἰς εὐρέα κύματα τὴν ροταριανὴν φιλοσοφίαν ἐν ἐφαρμογῇ, δεδομένου ὅτι ἡ φιλοσοφία αὕτη δὲν εἶναι πνευματικὴ κατάστασις, ἀλλὰ δρᾶσις ἰθυνομένη ὑπὸ θεμελιωδῶν ἀρχῶν. Αἱ ἰδέαι αὗται, ἀποτελοῦσαι ὑπαγορεύσεις ὑπερτέρας συνειδήσεως καὶ φιλαλλήλου πνεύματος, ὑποβοηθοῦν καὶ τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν, ὡς ἀποδεικνύει ἡ πολλαπλῆ εὐδοκίμησις ἀνθρώπων ἐμπνεομένων ὑπὸ τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ ἰδανικοῦ, τοῦ ζήλου πρὸς ἐργασίαν καὶ τῆς συναισθήσεως τῶν ἠθικῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τὸν πλησίον. Οἱ ροταριανοὶ ὅμιλοι εἶναι ἑνώσεις ἀνθρώπων δράσεως, ἐπιμελῶς ἐκλεγομένων, οἵτινες προσπαθοῦν νὰ τιμήσουν τὸ ἐπάγγελμά των, σταθερῶς προσηλωμένοι εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐμπορικῆς εὐθύτητος, τῆς ἐπαγγελματικῆς προόδου, τῆς κοινωνικῆς εὐπρεπείας καὶ τῆς γονίμου ἐργασίας.

Τὴν 23ην Φεβρουαρίου 1905 πέντε πρόσωπα, συγκληθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Σικάγῳ δικηγόρου Παύλου Χάρρις, συνεδρίασαν διὰ πρώτην φορὰν ἐν Σικάγῳ, ἀναγνωρίσαντα τὴν ἀνάγκην τῆς κοινῆς προσπαθείας πρὸς τοιαύτην τινὰ ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν κατεύθυνσιν. Αἱ συνεδριάσεις ἐξηκολούθησαν ἐκ περιτροπῆς εἰς τὴν οἰκίαν ἑκάστου τῶν πρώτων μελῶν καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐδόθη ἡ ἐπωνυμία ὡς περιτροπικῶν τῶν ὁμίλων τούτων. Οὕτω συνεστήθη ὁ πρῶτος ροταριανὸς ὅμιλος. Εἴκοσιν ἓξ ἔτη παρῆλθον ἔκτοτε. Ἡ μικρὰ συγκέντρωσις τοῦ Σικάγου ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία παγκοσμίου κινήσεως. Ἀριθμοῦνται σήμερον εἰς 52 αἱ χῶραι, αἱ προσχωρήσασαι εἰς τὴν «Ροταριανὴν Ἕνωσιν», ἔχουσαι ἐν ὅλῳ 3.800 ὁμίλους καὶ 190.000 μέλη ἐνεργά. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δεικνύουσι πόσον βαθέως ἀπήχησε τὸ ἐπίκαιρον κήρυγμα τοῦ δικηγόρου τοῦ Σικάγου, ὅστις οὕτω κατέστη διεθνὴς προσωπικότης. Ἕκαστος τῶν ὁμίλων διοικεῖται ὑπὸ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ προέδρου, ἑνὸς ἢ δύο ἀντιπροέδρων, τοῦ γραμματέως, τοῦ ταμίου καὶ ἀριθμοῦ τινος συμβούλων. Τὸ

Digitized by Google

συμβούλιον ἐκλέγεται δι' ἓν ἔτος. Μέλη ἐκλέγονται ἀνὰ ἓν ἐξ ἑκάστου κλάδου ἐπαγγελματικοῦ. Ὁ λόγος τοῦ τοιούτου περιορισμοῦ ὑπηγορεύθη ἀφ' ἑνὸς ἵνα μὴ ἀποβῇ σὺν τῷ χρόνῳ ὑπέρμετρος ὁ ἀριθμὸς τῶν συνεστιωμένων μελῶν καί, κυρίως, ὅπως ἀποτραπῇ πᾶς κίνδυνος προστριβῶν μεταξὺ τῶν μελῶν ἐκ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀντιζηλίας. Ἕκαστον μέλος εἰς τὸν ὅμιλον θεωρεῖται ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸν κλάδον, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκει. Οὕτω συγκροτούμενος ὁ ὅμιλος, καθίσταται ἀφ' ἑαυτοῦ ἡ ἐκπροσώπησις τοῦ ἐργαζομένου κόσμου τῆς πόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἑδρεύει. Ἀντίστοιχος εἶναι ἡ ὑποχρέωσις τῆς ἐπιμελοῦς ἐπιλογῆς τῶν μελῶν μεταξὺ ἀνθρώπων ἀνωτέρας ἠθικῆς καὶ ἡδραιωμένης ὑπολήψεως. Τὰ μέλη τοῦ ὁμίλου συνέρχονται ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος τακτικῶς εἰς πρόγευμα ἢ γεῦμα, εἰς ὡρισμένον ἑστιατόριον. Ὑποχρέωσις τοῦ ροταρ ανοῦ εἶναι νὰ παρίσταται εἰς τὰς συναθροίσεις ταύτας, εἰς τὰς ὁποίας ἀναπτύσσεται ἀληθὴς καὶ εἰλικρινὴς συναδελφότης μεταξὺ τῶν μελῶν. Παρέχεται οὕτως ἡ εὐκαιρία εἰς τὰ μέλη νὰ ἀναπτύξουν τὸν κύκλον τῶν σχέσεών των, ἐπικοινωνοῦντα μὲ ἀνθρώπους ἀξίας, μεθ' ὧν βαθμιαίως καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ροταριανοῦ κηρύγματος τῆς ὑπηρεσίας τοῦ πλησίον ὁ δεσμὸς συνάπτεται σταθερὸς καὶ βαθέως ἠθικός. Κατὰ τὰς συναντήσεις ταύτας γίνονται ὑπὸ μελῶν σύντομοι ἀνακοινώσεις ἐπὶ θέματος γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ καὶ ὑπὸ ξένων προσώπων, εἰδικῶς προσκαλουμένων, σύντομοι διαλέξεις, οὕτως ὥστε νὰ ἀποβαίνῃ ὄχι μόνον τερπνή, ἀλλὰ καὶ διδακτικὴ ἡ συνάντησις τῶν μελῶν τοῦ ὁμίλου. Ὁμιλίαι θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαὶ εἶναι ἀπολύτως ἀπηγορευμέναι, καθὼς καὶ πᾶσα ἀνακοίνωσις ἀφορῶσα διαφήμησιν ἢ δυναμένη νὰ θίξῃ τὴν φιλαυτίαν τῶν μελῶν ἢ νὰ προκαλέσῃ ὀξύτητα εἰς τὰς συζητήσεις. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ ροταριανοὶ ὅμιλοι, προσαρμοζόμενοι πρὸς βιολογικὴν ἀνάγκην τοῦ νέου κοινωνικοῦ ρυθμοῦ, δίδουν νέον ἔδαφος καλλιεργείας καὶ ἀναπτύξεως τῆς φιλίας, τὴν ὁποίαν ἐμάραναν αἱ σημεριναὶ περιστάσεις τῆς ὀξείας βιοτικῆς πάλης. Πᾶς ροταριανός, ταξιδεύων μακρὰν τῆς πατρίδος του, ἔχει τὸ δικαίωμα ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρίσταται εἰς τὰ γεύματα καὶ τὰς συνεδρίας τῶν ροταριανῶν ὁμίλων εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐπισκέπτεται. Ἡ ἐπιφυλασσομένη ὑποδοχὴ εἰς τὸν ἀλλοδαπὸν ροταριανὸν εἶναι, κατὰ τὰς παραδόσεις τῆς ὀργανώσεως, φιλικὴ καὶ ἐγκάρδιος. Ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ ὁμίλου τίθενται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ νέου ἐπισκέπτου των, παρέχοντα πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ὁδηγίαν ἢ ὑπηρεσίαν χρήσιμον καὶ καθιστῶντα εὐχάριστον τὴν διαμονὴν τοῦ ροταριανοῦ συναδέλφου των. Ἐὰν εἰς τινα χώραν ἱδρυθῶσι πλειότεροι τοῦ ἑνὸς ὅμιλοι, ἐκλέγεται ἐτησίως ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν ὁμίλων διοικητὴς τῶν ροταριανῶν ὁμίλων, ἐγκρινόμενος ὑπὸ τοῦ ἐτησίου διεθνοῦς συνεδρίου. Ὁ διοικητὴς οὗτος φέρει εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ συνάφειαν τοὺς ὁμίλους ἑκάστης χώρας.

Διεθνὴς ὀργάνωσις. Ἐπικοινωνία τῶν ροταριανῶν ὁμίλων γίνεται διὰ τοῦ «Διεθνοῦς Ροταριανοῦ ὁμίλου» τοῦ Σικάγου, ἔχοντος δευτέραν ἕδραν ἐν Ζυρίχῃ, εἰς τὸν ὁποῖον συμμετέχουν οἱ πρόεδροι ὅλων τῶν ροταριανῶν ὁμίλων τοῦ κόσμου. Τὸν Ἰούνιον ἑκάστου ἔτους συνέρχεται διεθνὲς συνέδριον εἰς μίαν τῶν πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἢ τῆς Εὐρώπης. Πᾶς ροταριανὸς δύναται νὰ παρίσταται εἰς τὸ συνέδριον, ὅλοι δὲ οἱ ὅμιλοι καλοῦνται νὰ ἀποστείλουν ἀντιπροσώπους εἰς αὐτό. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο, διαρκείας τεσσάρων ἡμερῶν, ἐκλέγονται δι' ἓν ἔτος ὁ πρόεδρος, οἱ ἀντιπρόεδροι καὶ τὸ συμβούλιον τοῦ διεθνοῦς ὁμίλου καὶ ἐξετάζονται τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὴν ροταριανὴν ὀργάνωσιν. Εἰς τὰ συνέδρια ταῦτα συρρέουν ἀντιπρόσωποι ὑπερβαίνοντες κατ' ἀριθμὸν τὰς δέκα χιλιάδας. Δι' αὐτῶν καθωρίσθη ὅτι ἕκαστος ροταριανὸς ὅμιλος ἀπολαύει ἀπολύτου αὐτονομίας. Ἀποφασίζει κατ' οἰκείαν κρίσιν περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων τῆς ἐνεργείας, ἀναλόγως πρὸς τὰς τοπικὰς συνθήκας, ἀλλ' ἐντὸς πάντοτε τῶν παραδεδεγμένων γενικῶν ροταριανῶν ἀρχῶν. Ὁ «Διεθνὴς Ροταριανὸς ὅμιλος» ἐπιφυλάσσεται νὰ ἀπευθύνῃ ὑποδείξεις χάριν τῆς ἐφικτῆς ὁμοιομορφίας τῆς λειτουργίας τῆς ὅλης ὀργανώσεως. Τὸ ἐκτελοῦν ἀποφάσεις διεθνὲς συνέδριον ἀπεφάνθη ὅτι, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ περιωρισμένου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν, πρέπει ν' ἀναγνωρισθῇ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀποβῇ τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ροταριανοῦ ὁμίλου ἔργον γενικῆς σημασίας, ἀπαιτοῦν τὴν ὁμαδικὴν συνεργασίαν τῶν πολιτῶν· ὅτι κατὰ κανόνα ὀφείλει οὗτος νὰ ἀπέχῃ πάσης ἀναμείξεως εἰς ἔργα ἀνήκοντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ἄλλων ὀργανώσεων· ὅτι δύναται νὰ συνεργάζεται μὲ ὀργανώσεις ἐξυπηρετούσας εἰδικὸν σκοπὸν καὶ μόνον ἐν ἀνεπαρκείᾳ τούτων νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἄλλων ἱκανῶν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ· τέλος δὲ ὅτι εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν καὶ ἀνάμειξίν του ὁ ροταριανὸς ὅμιλος πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ ὅπως ἐξάρῃ τὴν σημασίαν τῆς πρωτοβουλίας του, προσέχων μόνον εἰς τὸ πῶς θὰ παράσχῃ ὑπηρεσίαν.

Ἐν Ἑλλάδι ροταριανὸς ὅμιλος ἱδρύθη τῇ 23ῃ Δεκεμβρίου 1928. ΣΠ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

Ρωτάσι, καὶ Ρωτάσι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐθιᾶς τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 156. Πρὸς Ν. τούτου, ἐπὶ λόφου, τοποθετεῖται τὸ ἀρχαῖον *Ρύτιον.* Ε. Γ.

Ρότβαϊλ (Rottweil) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βυρτεμβέργῃ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Νέκαρ. Κ. Β. Λ.

Ρότβαντ (Rotwand) *[Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς ΝΑ. Βαυαρίας, παρὰ τὰ αὐστριακὰ σύνορα καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἴνν. Ὕψος 1.885 μ. Σ. Κ. Γ.

Ρότε (Rothe), ***Ριχάρδος.*** Γερμανὸς θεολόγος (1799—1867). Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἀϊδελβέργης (1817) καὶ τοῦ Βερολίνου (1819) καὶ ἔπειτα ἐν τῷ σεμιναρίῳ τῶν ἱεροκηρύκων τῆς Βυρτεμβέργης (1820). Ἐπιστρέψας ὡς ὑποψήφιος ἱεροκῆρυξ εἰς τὴν πατρίδα του, ἔγραψε διατριβὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ περὶ τῆς στωικῆς φιλοσοφίας τῶν Ἀντωνίνων καὶ ἔτι θεολογικὴν πραγματείαν περὶ τῶν Παυλικιανῶν. Τῷ 1837 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πατεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης, ἔνθα ἐδίδασκεν ἠθικήν, δογματικήν, ἐγκυκλοπαιδείαν καὶ μεθοδολογίαν τῶν θεολογικῶν μαθημάτων, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1849 καὶ γενόμενος τῷ 1848 πρύτανις αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1849—1854 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἀϊδελβέργης. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Αἱ ἀρχαὶ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς» (1837), «Θεολογικὴ ἠθική» (1845—1848 εἰς 3 τόμ.), «Δογματική» (1870), «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» (1875), «Ἱστορία τοῦ κηρύγματος» (1881), «Θεολογικὴ ἐγκυκλοπαιδεία» (1880) «Ἑρμηνεία τῆς πρώτης ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννου» (1878) κ. ἄ. Κ. Ι. Δ.

Ρότενμπουργκ (Rothenburg an der Tauber) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βαυαρίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τάουμπερ. Κάτ. 8.828. Ἡ πόλις διατηρεῖ τὸν ἀρχαῖον βαυαρικὸν χαρακτῆρά της. Ἔχει πολλὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, βιβλιοθήκας, θειοῦχα λουτρά, ποικίλην βιομηχανίαν κ.λ.π. Κ. Β. Λ.

Ροτζιάνκο, ***Μιχαὴλ Βασίλιεβιτς.*** Ρῶσος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1859. Διετέλεσεν ἐπανειλημμένως βουλευτὴς καὶ πρόεδρος τῆς Δούμας. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὲρ συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων κίνησιν, κατὰ τὴν ἔκρηξιν δὲ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ἀπέστειλε τηλεγράφημα εἰς τὸν τσάρον συνιστῶν εἰς αὐτὸν ὅπως παραιτηθῇ ἀμέσως. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν κομμουνιστῶν κατέφυγεν εἰς Γερμανίαν. Γ. Ι. Β.

Ροτιὲρ (Rothière) *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Γαλλίας παρὰ τὸν ποταμὸν Ὤμπ, γνωστὸν ἐκ τῆς παρ' αὐτὸ ἥττης τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Γαλλίας τοῦ 1814, ἐνῷ τὰ γαλλικὰ στρατεύματα εὑρίσκοντο συγκεντρωμένα περὶ τὴν Μπριὲν (Brienne), ἐδέχθησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Πρωσσοαυστριακῶν, καὶ τότε ἐπηκολούθησεν ἡ *μάχη τῆς Ροτιὲρ* (1 Φεβρουαρίου 1814). Τὴν πρωίαν τῆς ἡμέρας ταύτης ὁ ὑπὸ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα γαλλικὸς στρατὸς (28 000 πεζοί, 9.000 ἱππεῖς, 128 πυροβόλα) εὑρίσκετο μὲ τὴν δεξιὰν πτέρυγα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζεράρ στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὤμπ (Aube), μὲ τὸ κέντρον ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Μπελλοὺν κατέχον τὸ μέτωπον Ροτιὲρ—Πτὶ Μενὶλ—Σωμενὶλ καὶ προκεχωρημένην θέσιν εἰς τὸ χωρίον Ζιμπρί, μὲ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Ραγούζης, στηριζομένην ἐπὶ τοῦ δάσους Ἀζού. Ὁ ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Μπλύχερ καὶ Σβάρτσενμπεργκ συμμαχικὸς στρατὸς (90.000 πεζοί, 26.000 ἱππεῖς καὶ 400 πυροβόλα) προὐχώρει μὲ τὴν ἀριστερὰν φάλαγγα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γκιουλαίυ, πορευομένην ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ὤμπ, τὴν κεντρικὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σάκκεν, πορευομένην διὰ τοῦ ὀροπεδίου Τρὰν—Ἐκλάνς, τὴν δεξιὰν ὑπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Βυρτεμβέργης· εἰς μὲν τὸ ἄκρον δεξιὸν προὐχώρει τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Μπρέντ, προωρισμένον διὰ τὴν ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ γαλλικοῦ πλευροῦ πρὸς Σωμενὶλ—Μορβιλιέρ, εἰς δὲ τὸ ἄκρον ἀριστερὸν προὐχώρει τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Κολλορέντο, προκαλοῦντος

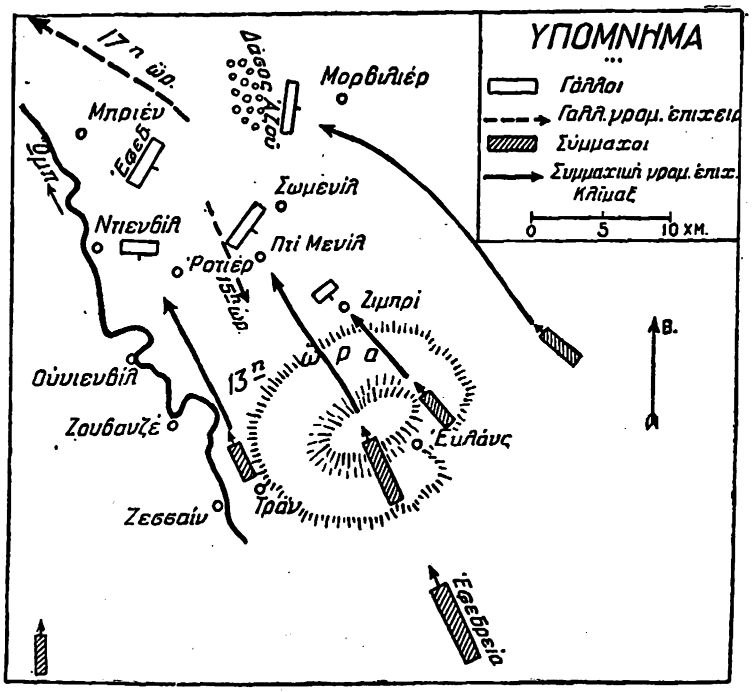

Μάχη τῆς Ροτιὲρ (1 Φεβρουαρίου 1814).

ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ὤμπ, ὅπερ ὅμως δὲν ἐπρόφθασε νὰ συμμετάσχῃ τοῦ ἀγῶνος· ἠκολούθουν ὄπισθεν αἱ ἐφεδρεῖαι, αἵτινες ἦσαν ἰσχυρόταται, ἀποτελούμεναι ἐξ 20.000 πεζῶν καὶ 8.000 ἱππέων περίπου. Μέχρι τῆς μεσημβρίας ὁ Ναπολέων ἐφρόνει ὅτι αἱ στρατιαὶ τῶν συμμάχων δὲν εἶχον συνενωθῆ, καὶ συνεπῶς ὅτι ἀντεμετώπιζε τὴν στρατιὰν τῆς Σιλεσίας μόνον (τοῦ Μπλύχερ). Περὶ τὴν 13ην ὥραν ὁ συμμαχικὸς στρατὸς εἶχε πλησιάσει, καὶ τότε ἤρχισε σφοδρὸν βομβαρδισμὸν διὰ πυροβολικοῦ κατὰ τῶν γαλλικῶν τοποθεσιῶν. Ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἤρχισεν ἡ μάχη, διεξαχθεῖσα εἰς δύο φάσεις.

1η φάσις. Ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ ἤρχισε βάλλουσα διὰ πυρὸς πεζικοῦ, μετ' ὀλίγον δὲ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν γέφυραν τοῦ Οὐνιενβὶλ καὶ ν' ἀπειλήσῃ τὴν τοῦ Ντιενβίλ, μόλις συγκρατηθεῖσαν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ζεράρ. Εἰς τὸ κέντρον ἡ προχώρησις τῶν συμμάχων ἐγίνετο δυσχερῶς διὰ τοῦ ὀροπεδίου, λόγῳ τοῦ ὀλισθηροῦ τοῦ ἐδάφους, ἀναγκασθέντων μάλιστα ν' ἀφήσωσι πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ ἥμισυ τοῦ πυροβολικοῦ των, ἵνα τὸ ουτοτρόπως ἐνισχύσωσι τὰς ὁμυζυγίας τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος. Τὴν προχώρησιν τῶν μονάδων τούτων τῆς κεντρικῆς φάλαγγος ἐπεχείρησε ν' ἀνακόψῃ δι' ἐπελάσεως τὸ γαλλικὸν ἱππικόν, ἀλλ' ἀπωθήθη ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἀπολέσαν μάλιστα καὶ τὸ πυροβολικόν του. Ἡ δεξιὰ συμμαχικὴ φάλαγξ κατέλαβε πρὸς στιγμὴν τὸ χωρίον Ζιμπρί, ἀλλὰ τάχιστα ἐξηναγκάσθη νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ, ἀπωθηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἡ ἄκρα δεξιὰ συμμαχικὴ φάλαγξ τοῦ Μπρέντ ἀπώθησε τὴν ἀριστερὰν γαλλικὴν πτέρυγα πρὸς τὸ δάσος Ἀζοὺ καὶ ἤρχισεν ἀπειλοῦσα τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τῶν Γάλλων· ἡ αὐτοπρόσωπος παρέμβασις τοῦ Ναπολέοντος μετὰ μιᾶς ταξιαρχίας πεζικοῦ καὶ μιᾶς μεραρχίας ἱππικοῦ εἰς οὐδὲν συνετέλεσε, καθόσον ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Γάλλων ἦτο ἀκάθεκτος.

2α φάσις. Ἀπὸ τῆς 15ης ὥρας ἤρχισεν ὁ Ναπολέων ἀντιλαμβανόμενος ὅτι ἡ μάχη εἶχεν ἤδη ἀπολεσθῆ δι' αὐτόν, δι' ὃ ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ. Διὰ νὰ προστατεύσῃ ὅμως τὴν ὑποχώρησίν του, διέταξεν ἀντεπίθεσιν κατὰ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων τοῦ κέντρου, ἀνακόψασαν πρὸς στιγμὴν τὴν προχώρησιν τῶν συμμάχων, καὶ τοιουτοτρόπως ἠδυνήθη ὁ γαλλικὸς στρατὸς νὰ ὑποχωρήσῃ, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους, διαρκούσης δὲ τῆς νυκτὸς 1—2 Φεβρουαρίου 1814 νὰ προσπεράσῃ διὰ τῶν βορείων γεφυρῶν τοῦ Ὤμπ (τῆς τοῦ Λεμὸν καὶ τῆς τοῦ Ροσναί) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης, χωρὶς νὰ καταδιωχθῇ ὑπὸ τῶν συμμάχων. Ἡ νίκη συνεπῶς ἔμεινε πρὸς τὸ μέρος τῶν συμμάχων. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπώλεσαν οἱ μὲν σύμμαχοι περὶ τοὺς 7.000 ἄνδρας, οἱ δὲ Γάλλοι περὶ τοὺς 6.000 νεκρούς, 2 500 αἰχμαλώτους καὶ 68 πυροβόλα. Ν. Θ. Κ.

ροττλερίνη (ἡ) (Rottlerine) *[Φαρμακογ.].* Συστατικὸν τῆς καμάλα ἢ τῶν ἀδένων τῆς ροττλέρας (glandulae Rottlerae). Ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν $C_{33}H_{30}O_{9}$ καὶ ἀποτελεῖ ἐρυθρωπὰ πετάλια τηκόμενα εἰς 199°. Διὰ νιτρικοῦ ὀξέος ὀξειδοῦται εἰς παρανιτροκιννναμωμικὸν ὀξὺ καὶ εἰς παρανιτροβενζοϊκὸν ὀξύ. Κ. Γ. Μ.

Ρότμανν (Rothmann), ***Χριστόφορος.*** Γερμανὸς ἀστρονόμος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κόμητος τοῦ Hesse Cassel

Digitized by Google

Γουλιέλμου Δ' κατὰ τὸ 1577 καὶ διηύθυνε τὸ ἀστεροσκοπεῖον αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1590. Ἐπεσκέφθη τὸν Τύχωνα εἰς τὴν νῆσον Hué καὶ εἰργάσθη ἐπί τινα χρόνον εἰς τὸ ἐκεῖ ἀστεροσκοπεῖον. Αἱ παρατηρήσεις τοῦ Ρότμανν ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1618 ὑπὸ τοῦ Snellius, ὑπὸ τὸν τίτλον «Coeli ac siderum in eo errantium observationes». Σ. Π.

ροτομάγιος *βαθμίς*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν δύο βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ κενομάνιος σειρὰ τῆς νεοκρητιδικῆς ἢ ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Ροτόμαγος (ὁ), καὶ *Ρατόμαγος*, ἢ *Ρατόμαγον* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ λατινικὸν ὄνομα τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τῶν Βελλοκαπῶν παρὰ τὸν Σηκουάναν. Νῦν *Ρουέν*, παλαιότερον *Ροάν*. Ν. Σ. Λ.

Ροτόντο (Rotondo, Pizzo —) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (3.197 μ.) τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Ἁγίου Γοτθάρδου ἐν Ἑλβετίᾳ. Σ. Κ. Γ.

ροτόντα (ἡ) (ἰταλ. rotonda). Οἰκοδόμημα κυκλοτερὲς ἐπιστεφόμενον ὑπὸ θόλου καὶ πολλάκις περιβαλλόμενον ὑπὸ περιστυλίου. Ἀπαντᾷ τόσον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅσον καὶ κατὰ τοὺς μέσους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐπιπολάζει δὲ ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τοῦ Παρθενῶνος εὑρίσκονται τὰ λείψανα κρηπιδώματος ἐκ πώρου λίθου, ἐφ' οὗ ἵδρυτό ποτε περιφερικὸς ναὸς μονόπετρος 7,45 μ. διαμέτρου, ἀποτελούμενος ἐξ ἐννέα ἰωνικῶν κιόνων, ἀνιδρυθεὶς δὲ τῷ 27 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ δήμου Ἀθηναίων καὶ ἀφιερωθεὶς εἰς τὴν θεὰν Ρώμην καὶ τὸν Αὔγουστον. Ἐν τῇ ἀγορᾷ (Forum) τῆς Ρώμης ἵδρυτο ναὸς τῆς Ἑστίας κυκλοτερὴς περίπτερος, ρυθμοῦ κορινθιακοῦ. Ἡ χριστιανικὴ τέχνη ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πολυπληθῆ κυκλοτερῆ ἢ ὀκταγωνικὰ κτίσματα, ἅτινα ἰδίᾳ ἱδρύοντο ἐπὶ τῶν τάφων μαρτύρων καὶ ἐκαλοῦντο «μαρτύρια»· κυκλοτερῆ δὲ ἢ ὀκταγωνικὰ ἦσαν καὶ τὰ βαπτιστήρια. Μεταξὺ τῶν τοιούτου εἴδους κτισμάτων μνημονεύομεν τὴν «ροτόνταν», ἣν ἵδρυσε Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ὑπεράνω τοῦ ἁγίου Τάφου, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοὺς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἑβδόμου, καὶ τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου ἐν Zouarthnoj, παρὰ τὸ Etschmiadjin τῆς Ἀρμενίας, τὸν παρὰ τὸν Παλατῖνον λόφον τῆς Ρώμης ναὸν τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, τὸν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ναὸν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας. Χαριτωμένην «ροτόνταν» ἀποτελεῖ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἔρωτος εἰς τοὺς κήπους τοῦ Τριανὸν (Βερσαλλίαι). Ι. Μ. Π.

ρότορ (Rotor). Διεθνὴς ὀνομασία παντὸς στρεφομένου τμήματος μηχανῆς τινος, λ. χ. ἠλεκτρικοῦ κινητῆρος, ἀτμοστροβίλου κτλ. Ἀντίστοιχος ἑλληνικὸς ὅρος: *στροφεὺς* ἢ *δρομεύς*.

ρότορ *[Τεχν.]*. Ἀνεμοκινητὴρ πλοίων, ἐφευρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Φλέττνερ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὀρθίους κυλίνδρους, ἐν εἴδει ἱστῶν, περιστρεφομένους περὶ τὸν ἄξονά των ὑπὸ μικρᾶς κινητηρίου μηχανῆς. Κατὰ τὴν ἐκ τῶν πλαγίων πρόσπτωσιν τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τῶν κυλίνδρων δημιουργεῖται ἀνομοιομορφία ταχυτήτων ἑκατέρωθεν ἑκάστου κυλίνδρου, λόγῳ τῆς περιστροφῆς αὐτοῦ, καὶ συνεπείᾳ ταύτης ἀντίστροφος ἀνομοιομορφία πιέσεων. Ἐκ τῆς ἀνομοιομορφίας δὲ τῶν πιέσεων προκύπτει δύναμις ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου κάθετος ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ προσπίπτοντος ἀνέμου. Ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς κινούσης δυνά-

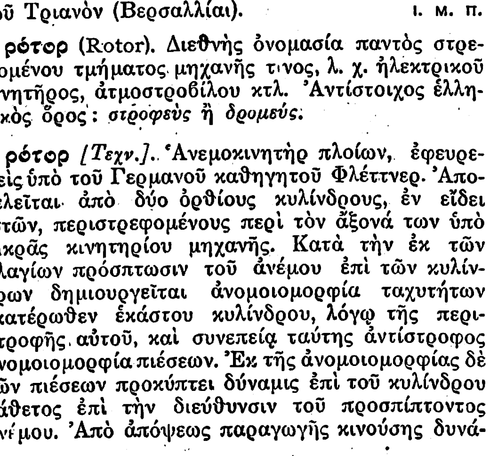

μέως, οἱ κινητῆρες τοῦ Φλέττνερ δύνανται ν' ἀντικαταστήσουν τὰ ἱστία τῶν πλοίων. Ἔχουν τὸ προτέρημα ὅτι ἐξυπηρετοῦνται ὑπὸ ἐλαχίστου προσωπικοῦ, ἀπέναντι τῶν ἱστίων, χρειάζονται ὅμως μικρὰν κινητήριον μηχανὴν διὰ τὴν περιστροφήν των. Ἡ θέσις των εἶναι εἰς μεγάλα ἱστιοφόρα πλοῖα, εἰς τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ περιορισθοῦν σημαντικῶς, διὰ τῆς χρήσεώς των, αἱ δαπάναι τοῦ προσωπικοῦ. Ἐν τούτοις δὲν κατωρθώθη, μέχρι σήμερον, νὰ ἐπιβληθῶσι, παραμένουσι δ' ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τοῦ πειραματισμοῦ. Γ. Θ. Κ.

Ροτορούα (Rotorua) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἐπὶ τῆς Βορείου Νήσου, κατὰ τὴν ΝΔ. ἄκραν τῆς ὁμωνύμου λίμνης. Κάτ. 2.800. Εἶναι κέντρον τῆς περιφήμου περιοχῆς τῶν θερμοπηγῶν. Ἔχει ὑδροθεραπευτήρια καὶ σανατόριον.

— **Ροτορούα** (Rotorua) *[Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειογενὴς λίμνη ἐπὶ τῆς Βορείου Νήσου τῆς Νέας Ζηλανδίας. Κ. Β. Λ.

Ροτοῦν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Ροτροῦ (Rotrou), *Ἰωάννης ντε* —. Γάλλος δραματικὸς καὶ ποιητὴς (1609—1650). Ἐν ἡλικίᾳ 19 ἐτῶν εἶχε τόσην ἐπιτυχίαν διὰ δύο δραμάτων του, ὥστε ὁ καρδινάλιος Ρισελιὲ τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν πέντε ὑπ' αὐτοῦ μισθοδοτουμένων ποιητῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ θεατρικὸν ἐπιτελεῖόν του. Ὁ Κορνέϊγ, ὁ ὁποῖος τὸν ὠνόμαζε μετριοφρόνως «πατέρα» καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ροτροῦ διετέλει εἰς εἰλικρινεῖς φιλικὰς σχέσεις, τὸν ἐπεσκίασε μετ' ὀλίγον ἐπὶ τῆς σκηνῆς, διὰ δὲ τῶν ἔργων του ἐπέδρασεν ἐπωφελῶς ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ Ροτροῦ ἔγραψε κατὰ τὰ ὑποδείγματα μεγάλων Ἑλλήνων, Γάλλων, Ἰταλῶν καὶ Ἱσπανῶν συγγραφέων πολλὰς τραγῳδίας, ἱλαροτραγῳδίας καὶ κωμῳδίας, ἐν αἷς: «Οἱ δύο Σωσίαι» (1636), «Ἀντιγόνη» (1638), «Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι» (1640), «Ὁ πραγματικὸς ἅγιος Γενέσιος» (1646), «Βεγκέσλαος» (1647), «Χοσρόης» (1648), «Ἡ ἀδελφὴ» (1645). Τὰ ἔργα του μαρτυροῦσι ζωηρὰν φαντασίαν καὶ ἰσχυρὸν τραγικὸν αἴσθημα. Κ. Β. Λ.

Ἰωάννης Ροτροῦ.

Ροτρούδη. Θυγάτηρ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου (βλ. λ. *Ἐρυθρώ*).

Ρὸτς (Rotsh), *Ἄμποτ - Λῶρενς*. Ἀμερικανὸς ἀερολόγος (1861—1912). Τῷ 1885 ἵδρυσε τὸ ἐν Readville τῆς Βοστώνης μετεωροσκοπεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξετέλεσε σπουδαίας μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις. Τῷ 1889 διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐπιστημονικῶν ὀργάνων ἀκριβείας τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τῶν Παρισίων. Ἀπὸ τοῦ 1907 διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ἐν Χάρβαρτ πανεπιστημίου. Ἠσχολήθη μὲ τὴν μετεωρολογίαν τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας, τὴν ἐξερεύνησιν αὐτῆς διὰ τῶν χαρταετῶν, τὰς μετρήσεις τοῦ ὕψους καὶ τὰς ταχύτητας τῶν νεφῶν. Ἐδημοσίευσε: «Παρατηρήσεις γενόμεναι ἐν τῷ μετεωροσκοπείῳ τοῦ Blue-Hill», «Ἀεροβολίσεις τοῦ ἐναερίου ὠκεανοῦ» (1900), «Ἡ κατάκτησις τοῦ ἀέρος» (1909), «Χάρται τῆς ἀτμοσφαίρας διὰ τοὺς ἀεροναύτας καὶ ἀεροπόρους» (1911) κ. ἄ. Θ. Θ. Φ.

Ρότσα (Rocha) *[Γεωγρ.]*. —1) Διαμέρισμα τῆς Οὐρουγουάης. Ἔχει ἔκτασιν 11.089 τ. χλμ. καὶ κατ. (1930) 67.754. Κυρία πηγὴ πλούτου εἶναι ἡ κτηνοτροφία, παράγει ὅμως καὶ δημητριακά, οἶνον καὶ καπνόν. Ὁ πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους της συνίσταται εἰς χαλκόν, μόλυβδον σίδηρον, ἀλάβαστρον, ἴασπιν καὶ τύρφην. —2) Πόλις τῆς Οὐρουγουάης, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος. Κάτ. (1930) 13 000. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ μέ τινα ἐργοστάσια ξυλείας, ὑποδημάτων, ἀλευρομύλους κτλ. Η. Π. Γ.

Ρότσεστερ (Rochester) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντόβερ—Λονδίνου καὶ τοῦ ποταμοῦ Μέντγουαιη. Κάτ. 31.350. Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΑ' καὶ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, μὲ πολλὰς ὅμως μεταγενεστέρας προσθήκας. Ἡ βιομηχανία περιλαμβάνει τὴν κατασκευὴν ὑδραυλικῆς ἀσβέστου, γεωργικῶν ἐργαλείων, χάλυβος κτλ. Ἔχει ναυπηγεῖα, ἁλιείαν κτλ. Παρὰ Ρωμαίοις ὠνομάζετο Durobrivae. Κ. Β. Λ.

— **Ρότσεστερ** (Rochester) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Τζενεσί, περὶ τὰ 11 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ εἰς τὴν λίμνην Ὀντάριο. Εἶναι εἰσαγωγικὸς λιμὴν καὶ σιδηροδρομικὸν κέντρον. Κάτ. 328.000. Ἔχει πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1846, σημαντικὴν βιομηχανίαν ὀπτικῶν καὶ φωτογραφικῶν μηχανημάτων, ἑτοίμων ἐνδυμάτων, ὑποδημάτων, ἀλευρομύλους, χυτήρια, μηχανουργεῖα κτλ. Κ. Β. Λ.

—**Ρότσεστερ** (Rochester) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μιννεσότας, σιδηροδρομικὸς κόμβος. Κάτ. 13.722. Ἔχει ἐμπόριον σιτηρῶν, ἀλευρομύλους κτλ. Κ. Β. Λ.

Ρότσεστερ (Rochester), *Ἐρρῖκος Βίλμοτ, κόμις ντε* —. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς (1612—1658). Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς Κάρολον τὸν Α' καὶ Κάρολον τὸν Β', ὧν ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων συμβούλων, διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἀποκτήσας μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν αὐλήν. Θελήσας ὅμως νὰ ἐπιβληθῇ καὶ ἐπὶ τῆς βουλῆς, τῆς ὁποίας εἶχεν ἐκλεγῆ μέλος, ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς αὐτὴν καὶ κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν. Μ. Δ. Β.

— **Ρότσεστερ** (Rochester), *Ἰωάννης Γουίλμετ, κόμις* —. Ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1647. Ἔγραψε λυρικὰ καὶ σατιρικὰ ποιήματα. Α. Ν. Λ.

Ρότσιλντ (Rothshild). Διεθνὴς τραπεζιτικὸς οἶκος, ἱδρυτὴς τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ *Μάϊερ Ἄνσελμος* (1743—1812), υἱὸς τοῦ *Ἀνσέλμου Μωϋσῆ Μπάουερ*, Ἰσραηλίτου ἐμπόρου ἐν Φραγκφούρτῃ τῇ ἐπὶ τοῦ Μοίνου.

Ὁ οἶκος κυρίως ἀνεπτύχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ διὰ τῶν πέντε υἱῶν αὐτοῦ: *Μάϊερ Ἀνσέλμου*, ὅστις διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν κεντρικὸν οἶκον τῆς Φραγκφούρτης, *Σολομῶντος*, ἱδρύσαντος τὸ ἐν Βιέννῃ γραφεῖον, *Ναθαναήλ*, ἱδρύσαντος τὸν ἐν Λονδίνῳ οἶκον, *Καρόλου*, ἱδρύσαντος τὸ ἐν Νεαπόλει γραφεῖον, καὶ *Ἰακώβου*, ἱδρύσαντος τὸν ἐν Παρισίοις οἶκον. Τὰ γραφεῖα ταῦτα καὶ οἱ οἶκοι εἰργάζοντο ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐν Φραγκφούρτῃ κεντρικοῦ οἴκου, ἐτέλουν ὅμως ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετ' αὐτοῦ.

—***Μάϊερ Ἄνσελμος***. Ὁ ἀρχηγὸς καὶ ἱδρυτὴς τοῦ οἴκου τῶν Ρότσιλντ ἐν Φραγκφούρτῃ (1743—1812). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀνσέλμου Μωϋσῆ Μπάουερ, Ἑβραίου μικρεμπόρου ἐν Φραγκφούρτῃ. Προωρίζετο ὑπὸ τοῦ πατρός του νὰ γίνῃ ραββῖνος, ἀλλ' οὗτος ἐπροτίμησε τὸ ἐμπόριον καὶ ἤνοιξε γραφεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ρὸτ-Σῖλντ» (Roth Schild= ἐρυθρὰ ἐπιγραφή), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον προσέλαβε μετὰ ταῦτα ὁ οἶκος. Μετά τινα χρόνον ὁ Μάϊερ ἐγένετο φίλος καὶ τῷ 1801 τραπεζίτης τοῦ Γουλιέλμου, ἐκλέκτορος τῆς Ἔσσης-Κάσσελ. Τῷ 1802 διεπραγματεύθη τὸ πρῶτον κυβερνητικὸν δάνειον ἐκ 10 ἑκατομμυρίων ταλλήρων διὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς Δανίας. Ὅταν ὁ Γουλιέλμος ἠναγκάσθη, κατόπιν τῆς εἰσβολῆς τῶν Γάλλων, νὰ δραπετεύσῃ ἐκ Φραγκφούρτης, παρέδωκεν εἰς τὸν Μάϊερ τοὺς θησαυρούς του, τοὺς ὁποίους ὁ Ἰσραηλίτης τραπεζίτης διαφυλάξας ἐπέστρεψεν εἰς αὐτὸν ὅταν ὁ κίνδυνος παρῆλθε.

—***Ἄνσελμος Μάϊερ***. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Μάϊερ Ἀνσέλμου (1773—1855). Διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς τὸν ἐν Φραγκφούρτῃ ἐπὶ τοῦ Μοίνου κεντρικὸν οἶκον. Ἐγένετο μέλος τοῦ βασιλικοῦ πρωσσικοῦ ἰδιωτικοῦ ἐμπορικοῦ συμβουλίου καὶ τῷ 1820 πρόξενος τῆς Βαυαρίας καὶ τραπεζίτης τῆς αὐλῆς. Ἀποθανόντα ἄνευ τέκνων τὸν διεδέχθησαν εἰς τὸν τραπεζιτικὸν οἶκον οἱ ἀνεψιοί του *Κάρολος* (1820—1886) καὶ *Γουλιέλμος-Κάρολος* (1828—1901). Ὁ πρῶτος διετέλεσε πληρεξούσιος εἰς τὴν Βορειο-γερμανικὴν Ὁμοσπονδίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουλιέλμου-Καρόλου ἐξηλείφθη ὁ ἐξ ἀρρενογονίας κλάδος τῶν Ρότσιλντ ἐν Φραγκφούρτῃ καὶ ὁ τραπεζιτικὸς οἶκος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διελύθη.

—***Σολομών***. Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἀρχικοῦ ἱδρυτοῦ (1774—1855). Ἵδρυσε τῷ 1826 τὸν ἐν Βιέννῃ τραπεζιτικὸν οἶκον τῶν Ρότσιλντ. Ὑπῆρξε προσωπικὸς φίλος τοῦ Μέττερνιχ, τῇ ἐπιρροῇ τοῦ ὁποίου ὁ οἶκος τῆς Βιέννης ἀνέπτυξε τραπεζιτικὰς ἐργασίας μετὰ τῶν συμμάχων τῆς Αὐστρίας κυβερνήσεων. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Βιέννῃ οἴκου ἀνέλαβεν ὁ υἱός του *Ἄνσελμος Σολομὼν* (1803—1874) καὶ τούτου θανόντος ὁ *Ἀλβέρτος* (1844—1911), υἱὸς τοῦ τελευταίου. Τὸν Ἀλβέρτον διεδέχθη ὁ υἱός του *Λουδοβῖκος*, γεννηθεὶς τῷ 1882.

—***Ναθαναὴλ Μάϊερ***. Τρίτος υἱὸς τοῦ ἀρχηγέτου τοῦ οἴκου Ρότσιλντ (1777—1836). Ὑπῆρξεν ὁ σπουδαιότερος καὶ ὁ μεγαλοφυέστερος τραπεζίτης τοῦ οἴκου τούτου καὶ ὁ πρωτεργάτης τῆς θαυμασίας ὀργανώσεως τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν, δι' ὧν ἀνεδείχθη ὁ οἶκος τῶν Ρότσιλντ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν παγκοσμίων τραπεζιτικῶν ἱδρυμάτων. Ὁ Ναθαναὴλ μετέβη τῷ 1800 εἰς Μάντσεστερ ὡς πράκτωρ-ἀγοραστὴς ὑφασμάτων διὰ λογαριασμὸν τοῦ πατρός του. Μετὰ πέντε ἔτη ἐγκατεστάθη εἰς Λονδῖνον, ἔνθα ἐντὸς ὀλίγου ἀνεδείχθη ὡς ὁ τολμηρότερος καὶ ἐπιδεξιώτερος τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Χρησιμοποιῶν ταχυδρομικὰς περιστερὰς καὶ ταχύπλοα ἰδιόκτητα ἱστιοφόρα διὰ τὴν λῆψιν καὶ μεταβίβασιν πληροφοριῶν, ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπωφελῆται πάσης εἰδήσεως ἐχούσης ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν χρηματιστηριακῶν ἀξιῶν. Ἡ μεγάλη του ἐπιρροὴ ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1810, ὅτε, εὑρεθέντος τοῦ ἀγγλικοῦ θησαυροφυλακίου εἰς ταμειακὴν ἀδυναμίαν, ὁ Ναθαναὴλ προεξώφλησε συναλλαγματικὰς τοῦ Οὐέλλιγκτον ὡς ἀρχηγοῦ τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων ἐν Εὐρώπῃ, τὰς ὁποίας ἀκολούθως ἐπλήρωσεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις εἰς τὸ ἄρτιον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ Σύμμαχοι συνῆπτον δάνεια πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐναντίον τοῦ Να-

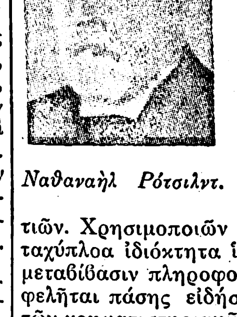

Ναθαναὴλ Ρότσιλντ.

Digitized by Google

πολέοντος πολέμου διὰ τοῦ Ναθαναὴλ Ρότσιλντ, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε εἶχεν ἀποβάλει τὴν πεποίθησίν του περὶ τῆς τελικῆς ἥττης τοῦ Ναπολέοντος. Διαβιβάσας εἰς τὸν ἐν Λονδίνῳ οἶκόν του τὴν εἴδησιν περὶ τῆς συμμαχικῆς νίκης ἐν Βατερλὼ ὥρας τινὰς πρὸ τῆς ἀφίξεως τῆς ἐπισήμου ἀναγγελίας, κατώρθωσε νὰ προβῇ εἰς ἀγορὰν ἀγγλικῶν χρεογράφων, τὰ ὁποῖα εἶχον σημαντικῶς ἐκπέσει δύο ἡμέρας πρότερον, συνεπείᾳ τῆς εἰδήσεως τῆς ἥττης τοῦ Βλυχέρου. Ὁ Ναθαναὴλ Ρότσιλντ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τραπεζίτης, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγεν εἰς τὴν χρηματαγορὰν τοῦ Λονδίνου τὴν ἔκδοσιν ἐξωτερικῶν δανείων εἰς λίρας καὶ τὴν συνήθειαν τῆς πληρωμῆς τῶν μερισμάτων ἐν Λονδίνῳ καὶ εἰς ἀγγλικὸν νόμισμα. Ὑπῆρξεν ὁ τραπεζίτης ὅλων σχεδὸν τῶν κρατῶν, ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Λονδίνῳ οἴκου ἀνέλαβεν ὁ υἱός του *Λιονὲλ* (1808—1879) καὶ τούτου θανόντος ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Λιονέλ, *Ναθαναήλ*, γεννηθεὶς τῷ 1840, ὅστις τῷ 1880 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου.

—***Κάρολος***. Τέταρτος υἱὸς τοῦ ἀρχηγέτου τοῦ οἴκου Ρότσιλντ (1788—1855). Ἵδρυσε τῷ 1820 τὸ ἐν Νεαπόλει τραπεζιτικὸν γραφεῖον, μολονότι τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου του διῆλθεν ἐν Φραγκφούρτῃ. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Νεαπόλει γραφείου ἀνέλαβεν ὁ υἱός του *Ἀδόλφος*. Τὸ γραφεῖον τοῦτο διελύθη μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας (1860).

—***Ἰάκωβος***. Ὁ τελευταῖος τῶν υἱῶν τοῦ ἀρχικοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ οἴκου Ρότσιλντ (1792—1868). Ἵδρυσε τῷ 1812 τὸν ἐν Παρισίοις τραπεζιτικὸν οἶκον Ρότσιλντ. Διεπραγματεύθη μεγάλα δάνεια διὰ τοὺς Βουρβώνους, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὅμως τοῦ 1848 ἔχασεν ὑπέρογκα ποσά. Βραδύτερον ἀνεμείχθη εἰς τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων ἐν Γαλλίᾳ, ἀποκομίσας σημαντικὰ κέρδη ἐκ τῆς κερδοσκοπίας ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Παρισίοις οἴκου ἀνέλαβεν ὁ υἱός του *Ἀλφόνσος* (1827—1901), ὅστις προσέλαβε συνεταίρους τοὺς ἀδελφούς του *Ἐδμόνδον* καὶ *Γουσταῦον*. Σήμερον τὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου *Ἐδουάρδος* (γεννηθεὶς τῷ 1868).

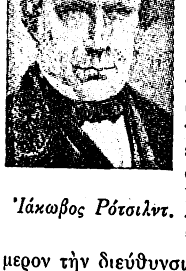

Ἰάκωβος Ρότσιλντ.

Ροτσίνι (Rocini), ***Πασχάλης***. Ἰταλὸς φιλέλλην, ὅστις ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως τῷ 1821 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων. Ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα (4 Ἰουλίου 1822). Τ. Ε. Ε.

Ρότονταιλ (Rochedale) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ τῆς Λάνκας, σιδηροδρομικὸς κόμβος ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ρότς καὶ τῆς διώρυγος Ρότς. Κάτ. 91.510. Ἔχει ναὸν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὡραῖον γοτθικὸν δημαρχεῖον, κτισθὲν τῷ 1866—1871, βιομηχανίαν μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν εἰδῶν, μηχανῶν κλπ. Κ. Β. Λ.

ροτσόκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ δένδρου *δρῦς ἡ μαλλωτή*.

Ρότσντεϊλ (Rochdale) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας. Εἶναι κέντρον βιομηχανίας μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, περίφημον δὲ διὰ τὴν κατασκευὴν χασέδων, φανελλῶν καὶ κλινοσκεπασμάτων. Σ. Κ. Γ.

Ρότσταϊν (Rothstein), ***Οὔγος***. Γερμανὸς γυμναστής, ἱδρυτὴς τῆς στρατιωτικῆς γυμναστικῆς κατὰ τὸ σουηδικὸν σύστημα (1810—1865). Τῷ 1851 ἵδρυσε τὸ κεντρικὸν γυμναστήριον τῆς Πρωσσίας, τὸ ὁποῖον καὶ διηύθυνε μέχρι τοῦ 1863. Ἔγραψεν: «Ἡ γυμναστικὴ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Σουηδοῦ γυμναστοῦ Πέτρου Ἑρρίκου Λὶνγκ» (8 τεύχη, 1846—1859). Κ. Β. Λ.

Ρότσχιλδ· βλ. *Ρότσιλντ*.

ρόττα (ἡ) (Rotta). Ἔγχορδον μεσαιωνικὸν ὄργανον. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ψαλτηρίων* καὶ ἐπαίζετο τοῦ ἐκτελεστοῦ κρούοντος τὰς χορδὰς διὰ τῶν δακτύλων ἢ διὰ πλήκτρου. Τὸ ὄργανον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸ οὐαλλικὸν *κρούτ* ἢ *κρόττα*, μολονότι πιθανὸν ἐν ἀρχῇ νὰ ἦσαν ἀμφότερα ὅμοια. Γ. Σ.

Ρόττεκ (Rotteck), ***Κάρολος φὸν —***. Γερμανὸς ἱστοριογράφος καὶ πολιτικὸς (1775—1840). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1798—1818 καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ εἶτα, μέχρι τοῦ 1832, τοῦ φυσικοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτειολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φραϊβούργου τῆς Βάδης. Τῷ 1819 καὶ τῷ 1831 ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ ἰδίου πανεπιστημίου βουλευτὴς διὰ τὸ κοινοβούλιον τῆς Βάδης, ἀπέκτησε δὲ ταχέως τὴν φήμην ἱκανοῦ ῥήτορος. Ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «Ἐλευθερόφρων» καὶ διετέλεσε διευθυντὴς τῶν «Γενικῶν πολιτικῶν χρονικῶν», ἀλλ' ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ μεγάλη ἀντίδρασις λόγῳ τῶν φιλελευθέρων φρονημάτων του, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ του καὶ νὰ παυθῇ ἐκ τῆς θέσεώς του ὡς διευθυντοῦ τῶν «Γενικῶν πολιτικῶν χρονικῶν». Ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων τοῦ Ρόττεκ ἀναφέρομεν τὸ «Πολιτειολογικὸν λεξικόν», τὸ ὁποῖον ἤρξατο συντάσσων μετὰ τοῦ Βέλκερ (τόμοι 15, 1834—1844), τὴν «Γενικὴν ἱστορίαν» (7 τόμοι, 1813—1818) καὶ τὴν ἐπίτομον «Παγκόσμιον ἱστορίαν». Κ. Β. Λ.

Ρόττερ (Rotter), ***θέσις τοῦ —***. Καλεῖται οὕτως ἡ ἐπὶ τὸ δεξιὸν πλάγιον τοποθέτησις ἐν ραχιαίᾳ κατακλίσει τοῦ ἀτόμου κατὰ τὴν ἐγχείρησιν τῆς σκωληκοειδικῆς περιτονίτιδος. Μ. Ν. Κ.

Ρόττερνταμ (Rotterdam) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὁλλανδίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Νοτίου Ὁλλανδίας. Κάτ. 582 507. Κεῖται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Νέου Μόσα, κυριωτέρου βραχίονος ἐκβολῆς τοῦ Ρήνου εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν, παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν μεταβληθέντα εἰς διώρυγα μικρὸν ποταμὸν Ρόττε καὶ εἰς ἀπόστασιν 18 χλμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, 21 χλμ. ἀπὸ τῆς Χάγης καὶ 85 χλμ. πρὸς τὰ ΝΔ. τοῦ Ἄμστερνταμ. Εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς Ὁλλανδίας κατὰ τὸν πληθυσμόν, ὁ μεγαλύτερος αὐτῆς λιμὴν καὶ εἷς τῶν ἐχόντων τὴν μεγαλυτέραν κίνησιν λιμένων τοῦ κόσμου, ὑπερτερῶν εἰς ταύτην τοὺς λιμένας τοῦ Ἀμβούργου, τοῦ Ἄμστερνταμ, τῆς Ἀμβέρσης καὶ τοῦ Λονδίνου, καὶ ὑπολειπόμενος μόνον τοῦ λιμένος τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἀπὸ τῆς Ρόττερνταμ σχεδὸν μέχρι τῆς θαλάσσης ὁ ποταμὸς ἔχει πλάτος 400 μ. καὶ καλεῖται «Νέα ὑδατίνη ὁδὸς» (Νιοῦβε Βάτερβεγκ), διανοιγεὶς καὶ μεταβληθεὶς εἰς διώρυγα διὰ πολυετῶν ἐργασιῶν, αἵτινες διήρκεσαν ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1890. Ἡ πόλις ἔχει εἴκοσι λιμένας καὶ διασχίζεται ἀπὸ πολλὰς πλωτὰς διώρυγας, εἰς τρόπον ὥστε τὰ πλοῖα, ἀκόμη καὶ τὰ μεγαλύτερα, δύνανται νὰ φθάνουν μέχρι τοῦ κέντρου τῆς πόλεως. Ἔχει ἐπίσης πολλὰς καὶ πλατείας προκυμαίας, ἐφωδιασμένας μὲ ὅλα τὰ τελειότερα συστήματα φορτώσεως καὶ ἐκφορτώσεως καὶ πέντε σιδηροδρομικοὺς σταθμούς, μετ' εὐρυτάτου δικτύου διακλαδώσεων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν πρὸς τοὺς λιμένας, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν φορτοεκφορτώσεων. Ἐντὸς τοῦ πρὸ τῆς πόλεως ποταμοῦ ὑπάρχει καὶ νησὶς καλουμένη Βόρειος νῆσος, συνδεομένη μετὰ τῶν δύο ὀχθῶν διὰ δύο γεφυρῶν, ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν ὁποίων διέρχεται σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἰς ἱκανὸν ὕψος, ὥστε νὰ μὴ παρεμποδίζεται ἡ κίνησις τῶν πλοίων. Ἡ ναυτιλιακὴ κίνησις τῆς πόλεως εἶναι μεγίστη, διπλασιασθεῖσα μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἐν τῷ λιμένι τῆς Ρόττερνταμ κατέπλευσαν κατὰ τὸ 1930 14.030 πλοῖα τόννων 22 ἑκατομμυρίων περίπου, ἔχουν δὲ ἐν αὐτῇ τὴν ἀφετηρίαν των περὶ τὰς 150 διάφοροι ἀτμοπλοϊκαὶ γραμμαί, δι' ὧν διεξάγεται τακτικὴ συγκοινωνία μὲ τοὺς λιμένας τῆς Ἀγγλίας, τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, τῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ μεγάλη κίνησις τοῦ λιμένος τῆς Ρόττερνταμ ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὗτος δὲν εἶναι μόνον ὁ κυριώτερος λιμὴν τῆς Ὁλλανδίας, ἀλλά, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως, ἀποτελεῖ καὶ τὸν κυριώτερον λιμένα διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν περὶ τὰ κράτη ταῦτα χωρῶν, καθότι ἀποτελεῖ τὸν φυσικὸν λιμένα ὁλοκλήρου τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μόσα. Εἶναι σημαντικώτατον σιδηροδρομικὸν κέντρον καὶ πόλις κυρίως ἐμπορική, εἰσάγουσα σιτηρά, μέταλλα, πετρέλαιον, καπνόν, καφὲν καὶ προϊόντα τῶν ὁλλανδικῶν ἀποικιῶν ἐν γένει καὶ ἐξάγουσα τὰ κυριώτερα βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἔχει ὡσαύτως σημαντικὴν βιομηχανίαν, κυρίως ναυπηγικὴν καὶ μεταλλουργίαν, ἐργοστάσια σιγαρέττων, πούρων, οἰνοπνευμάτων, χημικῶν προϊόντων, ζαχάρεως, βουτύρου, γάλακτος, κονσερβῶν κλπ. Ἔχει πολλὰς παλαιὰς καὶ νέας ἀξιολόγους οἰκοδομάς, καθὼς καὶ ναούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, κτισθεὶς τῷ 1472, μετὰ κωδωνοστασίου ὕψους 64 μ., πολλῶν τάφων καὶ μνημείων Ὁλλανδῶν ναυάρχων καὶ περιφήμου ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, φέροντος 5.000 αὐλούς, ὁ γοτθικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, τὸ δημαρχεῖον, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὰ ἔτη 1823—1833, τὸ μουσεῖον Μπόϋμαν, τὸ χρηματιστήριον, κτισθὲν τῷ 1727, ἡ βιβλιοθήκη, τὸ ἐθνογραφικὸν καὶ ὠκεανογραφικὸν μουσεῖον, τὸ τηλεγραφεῖον, ἡ αἴθουσα συναυλιῶν, ὁ ὑπερύψηλος δεκαώροφος Λευκὸς οἶκος, κτισθεὶς τῷ 1897 κλπ. Ἐν τῇ πόλει ὑπάρχουν ὡσαύτως καὶ πολλὰ ὡραῖα μνημεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ τοῦ Ἐράσμου, τοῦ λαοφιλοῦς ποιητοῦ Τόλλεν, τοῦ πολιτικοῦ βὰν Χόγεντερπ, τοῦ μηχανικοῦ Στίλγιε, εἰς ὃν ὀφείλονται τὰ νεώτερα λιμενικὰ ἔργα τῆς πόλεως, κλπ. Ἔχει πολυτεχνεῖον, ἀνωτάτην ἐμπορικὴν σχολήν, ναυτικὴν σχολήν, ἰνστιτοῦτον τροπικῶν ἀσθενειῶν, διδασκαλεῖα, παντοῖα ἀνώτερα σχολεῖα, ζῳολογικὸν καὶ βοτανικὸν κῆπον, κοινοτικὴν βιβλιοθήκην μὲ 150.000 τόμους, Λαϊκὸν ἀναγνωστήριον μὲ 160.000 τόμους, λέσχας, πλεῖστα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα κλπ.

Ἡ Ρόττερνταμ ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα πέριξ δύο μεσαιωνικῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐγερθῇ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ κατὰ τοὺς φεουδαρχικοὺς χρόνους, ἔλαβε δὲ τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια πόλεως τῷ 1299 ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς Ὁλλανδίας Ἰωάννου τοῦ Α'. Ἔκτοτε προώδευσε μεγάλως, ἀλλ' ἡ μεγίστη ἐμπορικὴ καὶ ναυτιλιακὴ αὐτῆς ἀνάπτυξις ἐσημειώθη μόλις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Τῷ 1572 ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν, κατὰ δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἦτο κυρίως κέντρον ἁλιείας τῆς ἀρίγγης. Μ. Δ. Β.

Ρόττι, ἢ ***Ρότε*** (Rotti, Rote) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Τιμὸρ (Σουνδαῖαι νῆσοι). Ἔχει ἔκτασιν 1.700 τ. χλμ. καὶ 65.000 κατ., κατὰ τὸ πλεῖστον Μαλαίους εἰδωλολάτρας. Παράγει ἰδίᾳ ὄρυζαν. Κ. Β. Λ.

Ρόττμαν (Rottmann), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1797—1850). Ὑπῆρξεν αὐτοδίδακτος, τῷ δὲ 1820 ἐξέδωκεν ἐν Μονάχῳ διαφόρους τοπογραφίας ἐκ τῶν βαυαρικῶν ὀρέων, διακρινομένας διὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἰδεώδη ἐκτέλεσιν τῶν σκηνῶν τῆς φύσεως. Ταξιδεύσας κατόπιν τῷ 1826 εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς μελέτην, ἐφείλκυσε χάριν εἰς τὸν πίνακά του «Ἄποψις τοῦ Παλέρμου», τὴν προσοχὴν τοῦ ἐκεῖ τότε διατρίβοντος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, ὁ ὁποῖος ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκτέλεσιν 28 νωπογραφιῶν ἀναπαριστανουσῶν διάφορα ἰταλικὰ τοπία διὰ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀψίδων τοῦ ἐν Μονάχῳ βασιλικοῦ κήπου. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τούτου ἐταξίδευσε τῷ 1834 καὶ 1835 εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς λῆψιν σχεδίων, ἅτινα ἐχρησίμευσαν εἰς αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν νέας σειρᾶς τοιχογραφιῶν, αἵτινες εὑρίσκονται ἐν τῇ Νέᾳ Πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου. Μ. Δ. Β.

Ρόττμαϋρ (Rottmayr), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος-Μιχαήλ***. Γερμανὸς ζωγράφος (1660—1730). Εἰργάσθη κυρίως ἐν Σαλτσβούργῳ, Βιέννῃ, Μπρεσλάου, Πόμμερσφελντεν καὶ Μαγεντίᾳ καὶ διακρίνεται διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν παραστάσεων καὶ τὸ ἔντονον τῶν χρωματισμῶν, καθὼς καὶ τὴν μεγαλειώδη συνθετικήν του δύναμιν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εὑρίσκονται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Καρόλου τῆς Βιέννης, ὅπου ἐξετέλεσε τὰς μεγαλοπρεπεῖς συνθέσεις τοῦ θόλου, καθὼς καὶ ἐν τῷ δημαρχείῳ τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἄλλα ἔργα του εὑρίσκονται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Βιέννης (ὡς ἡ «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις»), ἐν Μαγεντίᾳ (τὸ «Δεῖπνον τῶν θεῶν») κτλ. Μ. Δ. Β.

Ροτὺ (Roty), ***Λουδοβῖκος-Ὀσκάρ***. Γάλλος γλύπτης καὶ χαράκτης μεταλλίων, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1846. Ἐμαθήτευσε παρὰ τοῖς Ντυμὸν καὶ Πουσκάρμ, τῷ δὲ 1875 ἐτιμήθη διὰ τοῦ μεγάλου βραβείου τῆς Ρώμης. Τῷ 1873 ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ Σαλὸν διὰ τοῦ «Νυγέντος Ἔρωτος». Ὑπῆρξε καλλιτέχνης παραγωγικώτατος, συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τῆς χαρακτικῆς ἐν Γαλλίᾳ, διακριθεὶς διὰ τὴν λεπτότητα, τὴν χάριν καὶ τὴν εὐφυᾶ νεωτεριστικότητα τῆς τέχνης του. Τινὰ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «De patria bene meritus», «Ἀφροδίτη καὶ Ἔρως», «Νεότης», «Ἡ Ἀφροδίτη θωπεύουσα τὸν Ἔρωτα», «Ἀναμνηστικὸν μετάλλιον τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ» κλπ. Ι. Μ. Π.

ροτχοφφίτης (ὁ) (Rothoffit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν γρανατῶν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀνδραδίτου, ἤτοι τοῦ ἀσβεστοσιδηρούχου γρανάτου, μὲ περιεκτικότητα μαγγανίου, καὶ ἔχει χρῶμα κιτρινόφαιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Langbanshyttan. Γ. Β.

Ροῦ (Roux), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ βιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἰένῃ (1850—1924). Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας, ἰατρικὴν καὶ ἐπί τι διάστημα φιλοσοφίαν. Τῷ 1885 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ἐν Μπρεσλάου τοῦ δι' αὐτὸν ἱδρυθέντος ἰνστιτούτου ἱστορίας καὶ μηχανικῆς τῆς ἐξελίξεως. Τῷ 1886 ἐγένετο ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἔκτακτος καὶ τῷ 1889 ἐν Ἴννσμπρουκ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς, τῷ δὲ 1895 ἐν Χάλλῃ. Ἀρχικῶς ἠσχολήθη μὲ ἐρεύνας ἀφορώσας τὰ αἴτια τῆς ὀργανικῆς προσαρμογῆς καὶ διαμορφώσεως, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἐξέθεσεν εἰς τὸ ἔργον του: «Der Kampf der Theile in Organismus» (Λειψία 1881) καὶ αἵτινες ἀποτελοῦν συμπλήρωμα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς περὶ ἐξελίξεως δαρβινείου μελέτης. Ἀπὸ τοῦ 1885 συνέγραψε σειρὰν ἔργων ἐπὶ τῆς μηχανικῆς τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐμβρύου. Πρῶτος αὐτὸς ἐμελέτησε τὰ ἄμεσα αἴτια τῆς διαμορφώσεως τῶν ζωϊκῶν ὀργανισμῶν (1894), θεωρηθεὶς ὁ ἱδρυτὴς νέας μορφολογικῆς θεωρίας τῆς «Μηχανικῆς τῆς ἐξελίξεως». Ἵδρυσε περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχεῖα τῆς μηχανικῆς τῆς ἐξελίξεως». Ο. Ρ.

— **Ροῦ** (Roux), ***Πέτρος-Παῦλος-Αἰμίλιος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος οὐρολόγος καὶ μικροβιολόγος, γε-

Digitized by Google

νηθεὶς τῷ 1853 Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1883 **μὲ διατριβὴν ἐπὶ τῆς λύσσης**. Τῷ 1895 ἐγένετο **μετὰ τοῦ Duclaux** ὑποδιευθυντὴς καὶ τῷ 1904 διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου Παστέρ. Πλεῖσται ἐργασίαι ὀφείλονται εἰς αὐτόν, ὡς ἡ διὰ χημικῶν οὐσιῶν μείωσις τῆς τοξικῆς δυνάμεως τῶν τοξινῶν, ὁ ἐμβολιασμὸς κατὰ τῶν μολυσματικῶν νόσων διὰ τῶν διαλυτῶν προϊόντων τῶν μικροβίων, αἱ μετὰ τοῦ Ὑέρσιν ἔρευναί του διὰ τὴν μικροβιακὴν αἰτιολογίαν τῆς διφθερίτιδος καὶ τὸν διφθεριτικὸν ἰὸν (1889) καὶ τέλος ἡ ἀνακάλυψίς του τοῦ ἀντιδιφθεριτικοῦ ὀροῦ (1894), γενομένη κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν, καθ' ἣν ἀνεκαλύφθη ὁ αὐτὸς ὀρὸς ὑπὸ τοῦ Μπέριγκ. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται καὶ ἡ ἀπό τινων ἐτῶν μέθοδος ἐνδορραχιαίων ἐνέσεων ἀντιτετανικοῦ ὀροῦ, ὅστις, ἀπὸ ἁπλοῦ προληπτικοῦ τῆς νόσου ὀροῦ, ἀπέβη τὸ θεραπευτικὸν μέσον τοῦ δεδηλωμένου τετάνου. Ἡ Ἀκαδημία ἰατρικῆς τὸν ἐξέλεξε τῷ 1895 ἐλεύθερον μέλος της εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Παστέρ, καὶ τῷ 1899 τὸ Ἰνστιτοῦτον. Τῷ 1903 ἔτυχε τοῦ βραβείου Osiris τῶν 100 χιλ. φράγκων ἐκ μέρους τοῦ ἄνω Ἰνστιτούτου. Ο. Ρ.

— **Ρου** (Roux), ***Φιλιβέρτος - Ἰωσήφ***. Γάλλος χειρουργὸς (1780—1854). Βοηθὸς τοῦ Bichet, ἠκολούθησε μετὰ τὸν θάνατον τούτου τὴν διδασκαλίαν τῆς φυσιολογίας καὶ ἀνατομικῆς, διδάσκων ἅμα καὶ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τὴν χειρουργικήν. Τῷ 1820 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς, δὶς ἐκλεγεὶς πρόεδρος ταύτης, τῷ 1834 ἐξελέγη μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῷ 1835 διεδέχθη τὸν Dupuytren ἐν Hôtel - Dieu. Εἰσηγήθη τὴν ἐγχείρησιν τῆς *σταφυλορραφίας* (1819), ἠσχολήθη μὲ τὴν περινεορραφίαν, τὴν λιθοτομίαν καὶ λιθοθρυψίαν, τὰς ἐξοστώσεις κλ., ἔγραψε πλείστας πραγματείας, ὡς περὶ ἐξαρθρημάτων τῶν αὐχενικῶν σπονδύλων (1881), ἐπὶ τῶν ἐκκρίσεων καὶ τῶν μητρικῶν πολυπόδων, περὶ στραβισμοῦ καὶ ἐγχειρήσεως καταρράκτου (1818) κλ., ὡς καὶ σύγγραμμα «Ἐγχειρητικῆς» (1813), καὶ «Νόσων τοῦ ὀφθαλμοῦ» (1820). Τὸ δὲ μέγα του ἔργον τῆς χειρουργικῆς «Quarante années de pratique chirurgicale» ὡς ἐκ τοῦ θανάτου του παρέμεινεν ἀτελές, ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ Broca μόνον δύο τόμων, τοῦ τῆς «Ἐπανορθωτικῆς χειρουργικῆς» καὶ τῶν «Νόσων τῶν ἀρτηριῶν». Ο. Ρ.

— **Ρου** (Roux, Maître—), ὁ καὶ *Ρόσσο* (βλ. λ.).

Ρουὰ (Roye) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σόμ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μοντιντιὲ—Περόν. Κάτ. 4.372. Ἔχει βιομηχανίαν ἐλαίου καὶ σακχάρεως. Ἡ πόλις καταληφθεῖσα εὐθὺς ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1914 ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτῶν μέχρι τῆς 17 Μαρτίου 1917, ὁπότε ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων, προελασάντων ἐκ τοῦ Ουὰ πρὸς τὸ Ἄβρ. Ἀνακαταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὴν 26 Μαρτίου 1918, κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἄβρ, κατελήφθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Οὐμπὲρ τὴν 27 Αὐγούστου, κατὰ τὴν ἀποκληθεῖσαν «τρίτην μάχην τῆς Πικαρδίας». Ἡ πόλις εἶχε τότε τελείως καταστραφῆ, ἀνοικοδομηθεῖσα βραδύτερον. Μ. Δ. Β.

Ρουὰ (Roy), ***Ἀντώνιος κόμις*** —. Γάλλος δικηγόρος, πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος (1764—1847). Ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῷ 1818, ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου καὶ πρόεδρος τοῦ ἰδιωτικοῦ συμβουλίου τῷ 1819 καὶ εἶτα πάλιν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1819 — 1821). Τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ κόμητος καὶ τοῦ πατρικίου. Ἀπὸ τοῦ 1828—1829 διετέλεσεν ἐκ νέου ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ὑπὸ τὸν Μαρτινιάκ. Κ. Β. Λ.

— **Ρουὰ** (Roy), ***Πέτρος - Κάρολος***. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ λυρικὸς ποιητὴς (1683—1764). Διεκρίθη ἰδίως ὡς συγγραφεὺς λιμπρέττων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ «Καλλιρρόη» (1711) ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν, ἐβραβεύθη δὲ τρὶς ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἐπίσης κατέγινε μετ' ἐπιτυχίας εἰς τὴν συγγραφὴν ἐπιγραμμάτων, περίφημον δὲ κατέστη τὸ ἐναντίον τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του κόμητος Κλερμὸν ἐπίγραμμα, δι' οὗ ἐσατίριζε τὴν εἴσοδον τούτου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Κ. Β. Λ.

Ρουαγιὰ (Royat) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Πυὺ - ντὲ - Ντόμ, εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως Κλερμὸν-Φερράν, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου. Ἔχει ῥωμανικὴν ἐκκλησίαν (ΙΑ'—ΙΓ' αἰῶνος), ὀνομαστὰς θερμὰς ἀλκαλικὰς πηγὰς καὶ ἐρείπια ῥωμαϊκῶν λουτρῶν. Κάτ. 1 530. Τὰ ὕδατα τῆς Ρουαγιὰ συνιστῶνται κατὰ τῶν νοσημάτων τοῦ στομάχου, τοῦ ἥπατος, τῶν πνευμόνων κλπ. Κ. Β. Λ.

Ρουαγιὰν (Royan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κάτω Σαράντ, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Γαρούνα, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 10 242. Κ. Β. Λ.

Ρουαγιὲ (Royer), *κόμις ντὲ* —. Πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας παρὰ τῷ σουλτάνῳ Μαχμοὺτ Β' κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος (1821—1828). Ἡ στάσις του τότε ὑπῆρξεν ἀνθελληνική· διότι, ὅτε οἱ Ρῶσοι προήλαυνον νικηφόρως ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Κάρολον Δ ἐβιτς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Ρουαγιὲ μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς πρεσβείας, στρατηγοῦ Μοῦφλινγ, προσῆλθε παρὰ τῷ Διέβιτς καὶ ἐνήργει νὰ ἀπαλείψῃ ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς προβαλλομένης συνθήκης ὅρων τὰ ἀφορῶντα τὴν ἀπόσπασιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Τουρκίας, ἤτοι τὸ 10 ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ 1829, δι' οὗ ἡ Ἑλλὰς ἐκηρύσσετο χώρα ἀνεξάρτητος. Ἀποτυχὼν ὅμως, ἠναγκάσθη, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, νὰ πείσῃ τοὺς Τούρκους πληρεξουσίους νὰ ὑπογράψωσι καὶ τὸ 10 ἄρθρον τῆς συνθήκης. Τ. Ε. Ε.

— **Ρουαγιὲ** (Royer), *δεσποινὶς* ***Κλημεντία***. Γαλλὶς φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς (1830—1902). Ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ «Περὶ τῆς γενέσεως τῶν εἰδῶν» συγγράμματος τοῦ Δαρβίνου (1865), ἔκτοτε δὲ εἰργάσθη ὅπως καταστήσῃ γνωστὰ ἐν Γαλλίᾳ τὰ μεγάλα συμπεράσματα τῆς ἀγγλικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς μεταμορφικῆς θεωρίας. Ἔγραψε πολυάριθμα συγγράμματα, ἐν οἷς: «Καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κοινωνιῶν» (1869), «Ἡ κήδευσις τῶν νεκρῶν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους κλπ.» (1876), «Τὸ πῦρ παρὰ τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς» (1876, «Αἱ κοινωνικαὶ φάσεις τῶν ἐθνῶν» (1877), «Τὸ ἀγαθὸν καὶ ὁ ἠθικός, ἠθολογικὸς καὶ τελολογικὸς νόμος» (1881), «Τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα» (1897) κλπ. Κ. Β. Λ.

Ρουαγιὲ-Κολλὰρ (Royer-Collard), ***Πέτρος-Παῦλος***. Γάλλος φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς (1763—1843). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἦτο δικηγόρος ἐν Παρισίοις ὅτε ἐξερράγη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἧς ἠκολούθησε τὰς ἀρχάς, γενόμενος γραμματεὺς τοῦ δημάρχου Παρισίων Πετιόν. Τῷ 1797 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ διαμερίσματος τοῦ Μάρνη εἰς τὸ συμβούλιον τῶν πεντακοσίων, ἀπὸ τοῦ βήματος δὲ αὐτοῦ ὑπερήσπισε τοὺς μετανάστας καὶ τοὺς προγεγραμμένους. Τῷ 1811 χάρις εἰς τὰ μοναρχικὰ του φρονήματα διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Παρισίοις. Ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἕδρας κατεπολέμησε τὴν αἰσθησιοκρατίαν τοῦ Λὸκ καὶ ὑπερεμάχησε τῆς φιλοσοφίας τοῦ «κοινοῦ ὑγιοῦς νοῦ» τοῦ Ρὴντ. Ἡ παλινόρθωσις τῶν Βουρβώνων διήνοιξεν εἰς αὐτὸν νέον στάδιον ἐνεργείας. Διορισθεὶς μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, εἶτα δὲ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ηὔρυνε τὸν κύκλον τῆς ἐκπαιδεύσεως, συστήσας εἰδικὰς ἕδρας τῆς ἱστορίας εἰς πάντα τὰ γαλλικὰ κολλέγια. Ἐκλεγεὶς ταυτοχρόνως βουλευτής, ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ πολιτικοῦ κόμματος τῶν λεγομένων δογματιστῶν καὶ διέπρεψεν ὡς ῥήτωρ. Καίτοι βασιλόφρων, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως περιστείλῃ τὰς ὑπερβασίας τῆς αὐλῆς, καὶ ὑπερήσπισεν ἐνθέρμως τοὺς συνταγματικοὺς θεσμοὺς τῆς χώρας. Ἐκλεγεὶς πρόεδρος τῆς βουλῆς, ἐπέδωκε τὸ περίφημον ὑπόμνημα τῶν 221 βουλευτῶν εἰς τὸν βασιλέα Κάρολον Γ', τοῦ ὁποίου ἡ πτῶσις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ. Οἱ παλαιοί του φίλοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον, οὗτος ὅμως ἐτήρησεν ἀπόλυτον σιγήν, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ εὐγλωττοτέρα διαμαρτυρία κατὰ τῆς Ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 Ἐκλεγόμενος βουλευτὴς ἐτήρει ἐπιφυλακτικότητα πρὸς τὸ νέον καθεστώς, ὅπερ τὸ ὠνόμαζε καθεστὼς τῶν ὁδοφραγμάτων, καὶ ἐπὶ δεκαετίαν δὶς μόνον ἔλαβε τὸν λόγον, ὁμιλήσας μετ' ἐκτάκτου εὐγλωττίας κατὰ τῶν ψηφισθέντων νόμων μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Φιέσκι. Ἐκτὸς τῶν πολιτικῶν λόγων του κατέλιπε καί τινα ἀποσπάσματα τῶν μαθημάτων του, δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Ζουφροὰ μετὰ τῆς γαλλικῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης μεταφράσεως τῶν ἔργων τοῦ Ρήντ. Θ. Β.

Ρουαδῖται *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς Β Ἀφρικῆς, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 5, 12) τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Λιβύης, πρὸς Ν. τῶν Ἀμμωνιτῶν καὶ πρὸς Δ. τῆς Αἰγύπτου. Α. Θ. Σ.

Ρουαζὲλ (Roisel) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σόμ, 12 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς Περόν, γνωστὸν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ ἀγώνων κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὅτε κατεστράφη καθ' ὁλοκληρίαν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ Ἄγγλοι ἐδέχθησαν τῷ 1917 τὴν κυρίαν κροῦσιν τῆς γερμανικῆς ἀντεπιθέσεως, ἐνισχυθέντες ὑπὸ τῶν ἀμερικανικῶν δυνάμεων, αἵτινες διὰ πρώτην φορὰν ἐλάμβανον ἐκεῖ μέρος εἰς τὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα Καταληφθὲν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὸν Μάρτιον τοῦ 1918, ἐπανεκτήθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Τῷ 1914 εἶχε 1.800 κατοίκους. Κ. Β. Λ.

Ρουὰν (Rouen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ρυένη*).

Ρουὰντ *[Γεωγρ.]*. Ἡ μόνη νῆσος τῆς Συρίας (πλάτ 34° 52' Β, μῆκ 35° 51' Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2632 : Gulf of Iskanderum to Markhab), 2 μίλ. Δ.ΝΔ. τῆς Ταρτούς. Παρὰ τὸ μικρὸν μέγεθός της (750 μ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ 350 μ. ἀπὸ Α. πρὸς Δ.), ὑπῆρξε κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τῆς ἱστορίας πολύτιμον ἔρυμα. Σῴζεται ἀκόμη τὸ διπλοῦν φοινικικὸν τεῖχός της, οἱ λιμενοβραχίονες τῶν δύο λιμένων της, τὸ κεντρικὸν φρούριόν της καὶ τὰ εἰς ἑκάστην τῶν τεσσάρων γωνιῶν της μικρότερα. Ἀκόμη καὶ σήμερον ἔχει 3.000 κατοίκους, ὧν οἱ πλεῖστοι σπογγαλιεῖς ἄριστοι. Εἶναι ἡ *Ἀρβὰδ* τῆς Βίβλου, ἡ *Ἄραδος* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Σ. Ε. Λ.

Ρουάντα (Ruanda), ἢ ***Ρουάντα-Οὐρουντὶ*** (Ruanda-Urundi) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Α. Ἀφρικῆς, κειμένη μεταξὺ τῶν 1°—4° νοτίων παραλλήλων καὶ 29°—31° ἀνατολικῶν μεσημβρινῶν. Ὁρίζεται ἀπὸ Β. ὑπὸ τῆς Οὐγκάντα, ἀπὸ Α. καὶ Ν. ὑπὸ τῆς περιοχῆς Ταγκανίκα καὶ ἀπὸ Δ. ὑπὸ τοῦ Βελγικοῦ Κόνγκο. Ἔχει ἔκτασιν 57.200 τ. χλμ. καὶ 5.000.000 κατοίκους. Ἡ χώρα διοικεῖται ὑπὸ τοῦ Βελγίου κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Ἀστριδά*. Γ. Ι. Β.

Ρουαπέχου (Ruapehu) *[Γεωγρ.]*. Ἐνεργὸν ἡφαίστειον τῆς Βορείου νήσου τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἔχον ὕψος 2.800 μ. Μετὰ τοῦ ὄρους Τογκαρίου καὶ ἄλλων ὀρέων ἀποτελεῖ τὸν λεγόμενον *Ἐθνικὸν κῆπον* ἡ περιοχὴ τοῦ ὁποίου παρεχωρήθη τῷ 1887 εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Νέας Ζηλανδίας ὑπὸ τοῦ Τὲ Χιο-χιὸ Τουκινό, ἀρχηγοῦ τῶν Μαορί. Γ. Ι. Β.

Ρουὰρ ντὲ Κὰρ (Rouard de Card), ***Ἔντγκαρ***. Γεννηθεὶς τῷ 1853 ἐν τῇ Λιμόζῃ τῆς Γαλλίας, ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων καὶ διωρίσθη καθηγητὴς ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Ἀλγερίου (1880), τοῦ Μομπελλιὲ (1884) καὶ τῆς Τουλούζης. Ἐδημοσίευσε πλείστας ἀξιολόγους πραγματείας δημοσίου διεθνοῦς δικαίου, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι εἶναι: «L'arbitrage international» (1877), «Études de droit international» (1890). Κατέγινεν εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἐν τῇ Ἀφρικῇ κτήσεις τῆς Γαλλίας, δημοσιεύσας σχετικῶς λίαν ἐνδιαφερούσας μονογραφίας: «Les traités de protectorat conclus par la France en Afrique» (1897), «Traités de délimitation concernant l'Afrique française» (1910 καὶ supplément, 1913), «La Turquie et le protectorat français en Tunisie» (1916) κτλ. Δ. ΔΡΟΣΟΣ

Ροῦβα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κυρρηστικῆς ἐν Συρίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 14, 10) ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀντιοχείας εἰς Ζεῦγμα, ἀπέναντι τῆς Ἀπαμείας (νῦν Μπιρετζίκ), ὁδοῦ. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Ρούβαλι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου Νέα *Χώρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας.

ρουβάρβα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ῥῆον* (βλ. λ.).

Ρούβας *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ τοποθεσία τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τῆς Ἴδης τῆς Κρήτης. Ἐνταῦθα κατέφευγον τὰ γυναικόπαιδα τῶν ἐγγὺς χωρίων κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις, ὅτε ἐπήρχοντο οἱ Τοῦρκοι. Ε. Γ.

Ρούβας, *καπετὰν* —· βλ. *Κατεχάκης* Γεώργιος.

ρουβελλάνης (ὁ) (Rubellan) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ βιοτίτου. Ἔχει χρῶμα ἐρυθρὸν καὶ ἀπαντᾷ ἐντὸς βασαλτικῶν λαβῶν καὶ τόφφων. Γ. Β.

ρουβελλίτης (ὁ) (Rubellit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ τουρμαλίνου μὲ χρῶμα κόκκινον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Οὐραλίων, εἰς τὴν Σαξωνίαν κ. ἀ. Γ.Β.

Ρουβενζόρι, ἢ ***Ρουνσόρο*** (Ruwenzori, Runsoro) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ, εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ βρεττανικοῦ προτεκτοράτου τῆς Οὐγκάντας. Ἔχει μῆκος 115 χλμ καὶ ἐλάχιστον πλάτος 48 χλμ. Πρὸς Δ. τὰ ὄρη κατέρχονται ἀποτόμως εἰς τὴν κεντρικὴν ταφροειδῆ ἐγκατακρήμνισιν, δι' ἧς διέρχεται ὁ ποταμὸς Σεμλίκι. Τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὄρους τούτου ἐγνώρισεν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους πρῶτος ὁ Στάνλεϋ, κατὰ τὸ ἐξερευνητικὸν αὐτοῦ ταξίδιον τῷ 1887—1889. Αἱ πέντε ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῆς σειρᾶς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνῆλθεν ὁ Λουδοβῖκος Ἀμεδαῖος τῆς Σαβοΐας τῷ 1906, ἔχουσιν ὕψος ἀπὸ 4.775 μ. μέχρι 5.120 (κορυφὴ Στάνλεϋ ἢ Μαργαρίτα). Κ. Β. Λ.

ρουβερυθρικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης ἀπαντῶν εἰς τὰς ῥίζας τοῦ ἐρυθροδάνου (κοιν. ριζαριοῦ). Ἔχει τὸν τύπον $C_{26}H_{28}O_{14}$ καὶ κατὰ τὴν θέρμανσιν μετ' ὀξέων διασπᾶται εἰς δύο μόρια γλυκόζης καὶ ἀλιζαρίνην. Κίτρινον κρυσταλλικὸν σῶμα, τηκόμενον εἰς 259°. Σ. Γ.

Ρουβὴν *[Βιβλ.]*. —1) Ὄνομα τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Ἰακώβ, γεννηθέντος ἐκ τῆς Λείας, ἥτις ἐν τῇ χαρᾷ της ἐπὶ τῇ ἀποκτήσει υἱοῦ ἀνέκραξε reu-ben (=ἰδοὺ υἱός). Οὗτος παρίσταται ἐν τῇ «Γενέσει» ὡς φύσις φλογερά, συμπαθητικὴ ἅμα καὶ

Digitized by Google

γενναιόφρων (λζ' 21, 29, μϐ' 22, 37). Πρὸς τιμωρίαν του ἐπὶ τῇ ἀσεϐείᾳ του εἰς τὴν κοίτην τοῦ πατρός του (Γενέσ. λε' 22), ἀπώλεσε τὰ δικαιώματα τοῦ πρωτοτόκου (μθ' 3—4). —2) Τὸ ὄνομα τοῦτο προσέλαϐε μία τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἥτις κατῴκησεν εἰς τὸ νοτιώτερον μέρος τῆς πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρας, διαμοιρασθεῖσα μετὰ τῆς φυλῆς τοῦ Γὰδ τὸ κράτος τοῦ Σηών, τοῦ βασιλέως τῶν Ἀμορραίων (Ἀριθμ. λϐ' 33, Ἰωσ. Ν. ιγ' 8—10, 21). Πρὸς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ποινὴν τοῦ Ρουϐὴν ἀνταποκρίνεται ἡ μειονεκτικὴ θέσις τῆς φυλῆς αὐτοῦ μεταξὺ ἄλλων ἰσραηλιτικῶν φυλῶν (πρϐ. Γενέσ. μθ' 3—4). Π. Ι. Μ

ρουβία (ἡ) (Rubia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρουβιοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 40 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὰς εὐκράτους καὶ τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Αἱ ρουβίαι εἶναι πόαι κλαδώδεις μὲ καυλὸν τετραγωνικὸν κατὰ τὴν βάσιν του, φέροντα φυλλοειδεῖς ἀποφύσεις καὶ ἄνθη κατὰ καταληκτικὸν κῦμα διατεταγμένα. Ἐκ τῆς ῥίζης τῶν φυτῶν τούτων παράγεται ἡ ὁμώνυμος χρωστικὴ οὐσία *ρουβία*. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ρουβία ἡ βαφική* (Rubia tinctoria), ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς Ἀνατολῆς, καλλιεργούμενον σήμερον ἐντατικῶς εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Ρουβιανὸς *Κρότος* (Rubianus Crotus), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς ἀνθρωπιστής (βλ. λ. *Κρότος Ρουβιανὸς Ἰωάννης*).

Ρουβίγνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΑ. Ἰταλίας, κειμένη ἐπὶ τῆς Δ. παραλίας τῆς χερσονήσου Ἰστρίας, 36 χλμ. πρὸς Β. τῆς Πόλας. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Ροβίνιο* (Rovigno). Α. Θ. Σ.

ρουβιδίδαι (οἱ) (Rubiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ φυόμενα ἐν Εὐρώπῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *ἀσπερούλη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρουβίδιον (τὸ) *[Χημ.]*. Χημικὸν στοιχεῖον ἔχον σύμβολον Rb καὶ ἀτομικὸν βάρος 85,5. Εἶναι λευκόν, μαλακὸν μέταλλον τῆς ὁμάδος τῶν ἀλκαλίων, εὑρισκόμενον πλησιέστατα πρὸς τὸ κάλιον. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 1,52, τήκεται εἰς τοὺς 38°,5 καὶ βράζει εἰς 696°. Τὸ ρουβίδιον αὐταναφλέγεται ἐν ξηρῷ ὀξυγόνῳ, ὡς καὶ ἐν ὑγρῷ ἀέρι καὶ καίεται μετὰ κυανιζούσης φλογός. Ὁ Bunsen τὸ παρεσκεύασε τὸ πρῶτον τῷ 1861 δι' ἠλεκτρολύσεως τοῦ τετηκότος χλωριδίου αὐτοῦ. Ἐπίσης ἐπετεύχθη καὶ ἡ κατὰ διαφόρους ἄλλους τρόπους παρασκευὴ τοῦ ρουβιδίου ἐκ τῶν ἑνώσεων αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν ἑνώσεων τοῦ ρουβιδίου σχετικῶς μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον ἔχουσι τὸ βρωμίδιον αὐτοῦ, τὸ ἰωδίδιον καὶ ἡ στυπτηρία αὐτοῦ, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἀρχικὴν ὕλην τῶν ἄλλων παραγώγων αὐτοῦ. Ἡ στυπτηρία τοῦ ρουβιδίου τήκεται εἰς 105°. Τὸ βρωμιοῦχον ραβίδιον RbBr εἶναι ἄνθεκτικὸν εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἔχει σαφῆ ἁλατοῦχον γεῦσιν. Τὸ ἰωδιοῦχον ρουβίδιον RbJ ὁμοιάζει κατὰ τὴν ὄψιν καὶ γεῦσιν πρὸς τὸ βρωμιοῦχον καὶ τήκεται εἰς 641°,5. Τὸ ρουβίδιον καὶ εἰς μικρὰς ποσότητας ἀνιχνεύεται φασματοσκοπικῶς ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν 2 ἰνδικοκυανῶν καὶ 2 ἐρυθρῶν γραμμῶν, τὰς ὁποίας παρέχει. Σ. Γ.

Ρουβιὲ (Rouvier) *Μαυρίκιος*. Γάλλος πολιτικὸς (1842—1911). Τῷ 1871 ἐξελέγη μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ κατόπιν, κατ' ἐπανάληψιν, δημοκρατικὸς βουλευτὴς μέχρι τοῦ 1903, ὁ ἀκριθεὶς εἰς τὰς συζητήσεις ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν δημοσιονομικῶν ζητημάτων. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῶν Ἀποικιῶν ὑπὸ τὸν Γαμβέτταν (1881—1882) καὶ μετὰ διετίαν τοῦ Ἐμπορίου. Γενόμενος πρωθυπουργὸς τῷ 1887, ἤσκησε διαλλακτικὴν πολιτικήν, παρῃτήθη ὅμως τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ μεγάλου σκανδάλου διὰ τὴν ἀντὶ χρημάτων ἄθρόαν ἀπονομὴν παρασήμων, εἰς ἣν ἐνείχετο καὶ ὁ γαμβρὸς τοῦ Γκρεϐύ, προέδρου τῆς δημοκρατίας. Τῷ 1889 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ παρέμεινε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1892, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, κατόπιν τοῦ σκανδάλου τοῦ Παναμᾶ, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε περιπλακῆ τὸ ὄνομά του. Τῷ 1893 ἐξελέγη ἐκ νέου βουλευτής. Τῷ 1902 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, μετὰ τὴν πτῶσιν δὲ τοῦ πρωθυπουργοῦ Κὸμπ (1905) ἀνέλαβε καὶ τὴν πρωθυπουργίαν. Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Ντελκασσέ, διηυθέτησε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Μαρόκου ἐν τῇ συνδιασκέψει τῆς Ἀλγεθίρας. Ὡς πρωθυπουργὸς ἐπέτυχε (1905) τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου περὶ χωρισμοῦ τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοῦ 1903 διετέλεσεν ἄνευ διακοπῆς μέλος τῆς γερουσίας. Ἔγραψεν: «Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος» (1905). Περὶ τῆς συζύγου τοῦ Ρουβιέ, γλυπτρίας καὶ λογοτέχνιδος, βλ. λ. *Βινιὸν* Νοεμὶ Καντιό. Κ. Β. Λ.

ρουβιλλίτης (ὁ) (Rouvillit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον. Ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσον τύπον ἀπὸ τοῦ θηραλίθου πρὸς τὸν ἀνορθοσίτην, συνίσταται δὲ ἀπὸ πλαγιόκλαστον, νεφελίτην, αὐγίτην, κεροστίλϐην, σιδηροξείδια καὶ ἀπατίτην, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρουσιάζουν μεγάλην ἐπικράτησιν τὰ λευκοκρατικὰ συστατικά, ἤτοι τὸ ὀρθόκλαστον καὶ ὁ νεφελίτης. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ St. Hilaire Mt., Monteregian Hills καὶ τὸ Quebec. Γ. Β.

ρουβινέρυθρος *ὕαλος*. Καλεῖται ἡ ὕαλος, εἰς τὴν ὁποίαν δίδεται τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα τοῦ ρουβινίου. Δι' αὐτῆς κατασκευάζονται αἱ ἐρυθραὶ λυχνίαι, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται εἰς τοὺς σκοτεινοὺς θαλάμους τῶν φωτογραφικῶν ἐργαστηρίων πρὸς φωτισμὸν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν φωτογραφικῶν πλακῶν. Γ. Β.

ρουβίνιον (τὸ) (Rubin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀνομάζεται ἡ ἐρυθρὰ παραλλαγὴ τῆς εὐγενοῦς μορφῆς τοῦ ὀρυκτοῦ *κουρουνδίου*. Ἐμφανίζεται εἰς ὅλους τοὺς τόνους τῶν χρωμάτων, ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν ἕως τὸ σκοτεινὸν ἐρυθρόν, ἡ δὲ πολυτιμοτέρα ἀπόχρωσίς του εἶναι ἡ τοῦ καρμινίου. Τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα προέρχεται ἐκ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς χρώμιον. Τὸ ρουβίνιον χρησιμοποιεῖται κυρίως ὡς πολύτιμος λίθος, οὗτινος ἡ ἀξία ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τοῦ μέτρου τῆς τελείας κατεργασίας του. Λόγῳ τῆς μεγάλης του σκληρότητος καὶ διότι δὲν ὀξειδοῦται οὔτε προσβάλλεται ὑπὸ ὀξέων, χρησιμοποιεῖται ἐπίσης εἰς τὰς λεπτὰς μηχανὰς ἀκριβείας καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ὡρολογίων πρὸς στήριξιν καὶ συγκράτησιν τῶν ἀξόνων των. Τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα τοῦ ρουβινίου φέρουν καὶ ἄλλοι λίθοι, ὀλιγώτερον πολύτιμοι αὐτοῦ, ὡς ὁ σπινέλλιος, ὁ γρανάτης, ὁ τουρμαλίνης καὶ τὸ τοπάζιον. Ἀπὸ τῶν ὀρυκτῶν τούτων διακρίνεται τὸ ρουβίνιον ἐκ τῆς μεγάλης του σκληρότητος καὶ ἐκ τοῦ εἰδικοῦ βάρους. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπετεύχθη καὶ ἡ τεχνητή του παρασκευή. Τὸ τεχνητὸν ρουβίνιον ὁμοιάζει ὡς πρὸς τὴν χημικήν του σύστασιν, τὸ χρῶμα, τὴν λάμψιν, τὴν σκληρότητα καὶ τὸ εἰδικὸν βάρος καταπληκτικῶς πρὸς τὸ φυσικόν, ὥστε εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνῃ αὐτὸ καὶ ὁ μᾶλλον εἰδικός. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρονται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ρουβίνιον* καὶ μὲ τὴν προσθήκην τοῦ τόπου τῆς προελεύσεώς των καὶ διάφορα ἄλλα ὀρυκτά, ὡς τὸ *σιβηρικὸν κορούνδιον*, ἤτοι ὁ ἐρυθρὸς τουρμαλίνης, τὸ *βραζιλιανὸν κορούνδιον*, ἤτοι τὸ ἐρυθρὸν τοπάζιον. Τὸ ρουβίνιον ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἰνδίας, τὸ Σιάμ, τὴν Κεϋλάνην, τὸ Ἀφγανιστάν, τὴν Βόρειον Καρολίναν κ. ἄ. Γ. Β.

ρουβινιόχρους (ὁ, ἡ), —ουν (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα ρουβινίου.

ρουβινύαλος (ἡ). Βαθέως ἐρυθροῦ χρώματος ὕαλος, τῆς ὁποίας τὸ χρῶμα ὀφείλεται εἰς διάλυμα κολλοειδοῦς χρυσοῦ.

ρουβιοειδῆ (τὰ) (Rubiaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γαμοπετάλων*, περιλαμβάνουσα ἄνω τῶν 350 γενῶν καὶ 4.000 εἰδῶν, ὧν τὰ πλεῖστα φύονται εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Αὐστραλίας καὶ ἰδίως τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι δένδρα, δενδρύλλια ἢ καὶ πόαι ποικίλης μορφῆς, ὧν ὁ κορμὸς περικλείει ἐνίοτε ὑπὸ τὸν φλοιὸν ἢ τὴν περιφέρειαν τῆς ἐντεριώνης ἐπιμήκη μεμονωμένα κύτταρα ἐκκρίνοντα γαλακτῶδες καὶ ρητινῶδες ὑγρόν. Ὁ καρπὸς εἶναι ἀχαίνιον ἢ δρύπη. Γνωστότερα γένη εἶναι ἡ *κιγκόνη*, ἡ *κεφαλίς*, ἡ *κοφφέα*, ἡ *Ιπεκανουάνα*, ἡ *ρουβία*, ἡ *οὐγιαρία*. Δ. Ν. Π.

Ρούβλεφ, *Ἀνδρέας*. Ρῶσος ἁγιογράφος (1504—1569). Ἐξετέλεσε πλείστας τοιχογραφίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Μόσχας, παριστώσας τὰς ἀλληγορίας διαφόρων τροπαρίων. Θ. Β

ρούβλιον (τό). Παλαιὰ ἀργυρᾶ νομισματικὴ μονὰς τῆς Ρωσίας, βάρους 20 γραμμ., τίτλου 0,900 Ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας τὸ ρούβλιον εἶναι ὑποδιαίρεσις τοῦ χρυσοῦ tchervonetz, ὅπερ ἐθεσπίσθη ὡς νομισματικὴ μονάς. Ἤδη (1932) 10 ρούβλια χρυσᾶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 1 χρ. tchervonetz. Κυκλοφοροῦσι τραπεζογραμμάτια τῶν 1, 3, 5 χρυσῶν ρουβλίων καὶ ἀργυρᾶ κέρματα τοῦ 1 ρουβλίου. Θεωρητικὴ ἰσοτιμία: 1 ρούβλιον = 39,65 δραχμὰς καὶ 1 $ = 1,943 ρούβλια. Τ. Κ.

ρουβνέρειος *ἀντίδρασις*. Μέθοδος ἀνιχνεύσεως τοῦ γαλακτοσακχάρου (lactose) ἐν τοῖς οὔροις, προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Rubner καὶ συνισταμένη εἰς τὴν ἀνάμειξιν 10 κ. ἑκ. οὔρων μετὰ 3 γρ. ὀξεικοῦ μολύβδου. Μετὰ διήθησιν καὶ θέρμανσιν τοῦ διηθήματος ἐπὶ 3—4 λεπτὰ προστίθενται σταγόνες τινὲς ἀμμωνίας. Ἐπὶ ὑπάρξεως γαλακτοσακχάρου εἰς ποσότητα ἔστω καὶ 0,02 τοῖς 100, παρατηρεῖται χροιὰ ἐρυθροκεραμόχρους, ἣν λαμβάνει καὶ τὸ παραγόμενον ἴζημα Ν. Α. Μ.

Ρούβο ντὶ Πούλια (Ruvo di Puglia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπάρι, εἰς ἀπόστασιν 18 χλμ. ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάρι—Μπαρλέττα. Κάτ. 28.200. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο ἀποικία ἑλληνικὴ καὶ ἐκαλεῖτο *Ροῦβον*, κατὰ δὲ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους Rubi, εἶχε δὲ σημαντικὴν κεραμευτικήν, καθὼς μαρτυροῦν τὰ εὑρεθέντα ὡραῖα ἀγγεῖα τοῦ Ε' καὶ τοῦ Δ' αἰῶνος, ἅτινα ἀπόκεινται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς πόλεως καὶ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως. Μ. Δ. Β.

Ροῦβοι (Rubi) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Ποιδίκλων, κειμένη οὐ μακρὰν τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, μεταξὺ Κανυσίου (νῦν Canosa) καὶ Βυτοντίου (Bitonto).

Σήμερον καλεῖται Ruvo, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Ρουβούμα (Ruwuma) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ροβούμα*.

Ρουβούνη (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ' 6, 13) πρὸς Β. τοῦ Κινύφου ποταμοῦ (Οὐάδ - Κχαάν). Φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀναφερομένην *Θούβουνα* (νῦν Tobna), κειμένην εἰς τὰ Ν. τῆς Νουμιδίας πρὸς Α. τῶν Salinae Tubunenses (νῦν Chott-el-Hodna). Α. Θ. Σ.

Ρουβοῦστα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Κάτω Μοισίας παρὰ τὸν Δούναβιν, τὰ ὁποῖα ἐπεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Ρούβρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τῆς Κορσικῆς, μεταξὺ Συρακουσανοῦ λιμένος καὶ Γρανιακοῦ ἄκρου (*Πτολεμ.* Γ, 2, 4). Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν καὶ πόλις Santa Giulia (πλάτ. 41° 34' Β., μῆκ. 9° 21' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1131: Corsica). Σ. Ε. Λ.

Ρουβραὶ (Rouvray), *δάσος τῶν* —. Ἀρχικὴ ὀνομασία τοῦ δάσους τῆς *Βουλώνης* (βλ. λ.).

Ρουβρήνσιοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Σαρδηνίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ', 3, 6). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατῴκει περὶ τὸ νῦν ἀκρωτήριον Κομῖνο (Comino) ἢ καὶ βορειότερον αὐτοῦ. Α. Θ. Σ.

Ρουβρικᾶτος (Rubricatus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ λατινικὸν ὄνομα τοῦ παρὰ τὴν Βαρκελώνην ποταμοῦ Liobregat. Πιθανῶς εἶναι ὁ νῦν *Σεϋμπούς* ἢ *Σεμπούζ*, παρ' ὃν ὁ Μάριος ἐνίκησε τὸν Ἰουγούρθαν. Ν. Σ. Λ.

Ρούβριοι (οἱ) (Rubrii). Παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκογένεια, εἰς μέλη τῆς ὁποίας ὀφείλεται: ὁ πρῶτος *ρούβριος* νόμος, δι' οὗ ἱδρύετο ρωμαϊκὴ ἀποικία ἐν Ἀφρικῇ καὶ καθ' οὗ δριμὺς ἐπετέθη ὁ Γάϊος Γράκχος· καὶ ὁ δεύτερος ρούβριος νόμος περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας. Ν. Σ. Λ.

Ρουβίκων (ὁ) (Rubico καὶ Rubicon) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίας. Πιθανῶς εἶναι ὁ νῦν Pisatello, ὅστις ὑπὸ τῶν περιοίκων λέγεται Urcone καὶ Rukon. Ὑπό τινων ἐκλαμβάνεται ὡς Ρουβίκων ὁ παραπόταμος Fiumicino καὶ ὁ Uso. Κατ' Ἰανουάριον τοῦ 49 π. Χ. ὁ Ἰούλιος *Καῖσαρ* (βλ. λ., τ. ΙΓ', σ. 493 γ) διαβὰς αὐτόν, ἐπορεύθη κατὰ τῆς Ρώμης, εἰπὼν τὴν φράσιν «alea iacta esto» (ἂς ριφθῇ ὁ κύβος). Παρὰ τοῖς νεωτέροις λαοῖς ἡ φράσις αὕτη κατέστη παροιμιώδης, δηλοῦσα ὁριστικὴν καὶ τολμηρὰν ἀπόφασιν. Ν. Σ. Λ.

ρούγα (ἡ)· δημοτ., ὁδός, δρόμος ἐντὸς τοῦ χωρίου ἢ τῆς πόλεως, στενό: «γυρίζει 'ς τὶς ρούγες».

Ρούγα *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου (πλάτ. 38° 55' 10' Β., μῆκ. 20° 59' 50" Ἀν., χάρτ. Ἑλλ. Ὑδρογρ. Ὑπηρ. 10: «Ἀμβρακικὸς») διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Χαλίκι καὶ Βολίμι. Ἔνδον τοῦ μυχοῦ του ἡ ὁμώνυμος λιμνοθάλασσα, συγκοινωνοῦσα δι' ἐκρήγματός τινος πρὸς τὸν κόλπον καὶ χρησιμοποιουμένη ὡς ἰχθυοτροφεῖον. Σ. Ε. Λ.

Ρούγας (Ruga), *Λεύκιος - Ἰκίλιος*. Δήμαρχος τῷ 456 π. Χ., εἰσαγαγὼν νόμον παρέχοντα εἰς τοὺς πληβείους τὸν Ἀβεντῖνον λόφον πρὸς ἐγκατάστασίν των. Ν. Σ. Λ.

Ρούγεν *[Γεωγρ.]*. Ὄρος εἰς τὰ σύνορα τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἄνω Στρυμόνος καὶ Πίτσινα. Γ. Ι. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὸ *Ρούγεν* εἶναι ἀντέρεισμα τοῦ ὄρους Μάλεσι, διῆκον ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν καὶ σχηματίζον ἐπιμήκη κορυφογραμμὴν ἔχουσαν διαδοχικὰ ὑψόμετρα 1900, 1257, 1050. Ἐπ' αὐτοῦ διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον 1913, καθόσον ἡ 4η ἑλληνικὴ μεραρχία ἔπρεπε, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ροσαλὶν (7 Ἰουλίου), ν' ἀπωθήσῃ τὰ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Ρούγεν βουλγαρικὰ στρατεύματα, ἵνα τοιουτοτρό-

Digitized by Google

πως δυνηθῇ νὰ προχωρήσῃ διὰ Τζαμὶ τεπὲ καὶ Ταντζάρεβο πρὸς Πολυάνα (1438). Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ροῦγεν ἀποτελοῦσι μέρος τῶν ἐπιχειρήσεων *Χασὰν πασᾶ*. Ν. Θ. Κ.

«Ρόϋγιαλ Σόβερειν» (Royal Sovereign=Βασιλ. Ἡγεμών). Ὀνομασία βρεττανικῶν πολεμικῶν πλοίων. Τὸ πρῶτον τούτων ἐναυπηγήθη τῷ 1637, ἦτο δὲ δίκροτον 1683 τόνν., 128 ποδ. μήκους τρόπιδος καὶ 48 ποδ. πλάτους, ἔκλειε δὲ εἰς τὸ ἀπόγειόν της τὴν μεσαιωνικὴν ναυπηγίαν. Τὸ τελευταῖον εἶναι ντρέντνωτ 33.000, ναυπηγηθὲν τῷ 1915 καὶ φέρον 8 πυροβόλα τῶν 15 δακτ. καὶ 14 τῶν 6 δακτ. Τὸ περισσότερον ὅμως δοξασθὲν εἶναι τὸ ὡραῖον τρίκροτον, ὅπερ ὑπῆρξε τῷ 1805 ναυαρχὶς τοῦ Κόλλιγκουδ εἰς τὸ Τράφαλγκαρ. Χάρις εἰς τὰς ναυτικάς του ἀρετὰς καὶ τὴν δεξιὰν κυβέρνησίν του ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου τῆς σημαίας Ρόδεραμ, ἡγούμενον τῆς δευτέρας φάλαγγος, ἠδυνήθη νὰ διασπάσῃ τὴν γαλλοϊσπανικὴν γραμμὴν πολὺ πρὶν προφθάσῃ τοῦτο ὁ Νέλσων. Σ. Ε. Λ.

«Ρόϋγιαλ Ὦκ» (Royal Oak). Ὀνομασία ἐκ τῶν ἐν συνεχείᾳ ὑφισταμένων εἰς πολεμικὸν πλοῖον τοῦ βρεττανικοῦ ναυτικοῦ πάσης ἐποχῆς, σημαίνουσα δὲ «Βασιλικὴ Δρῦς». Νῦν ντρέντνωτ τῆς σειρᾶς «R», ναυπηγήσεως 1914. Σ. Ε. Λ.

Ρόϋγιαλ Ὤκ *ὅρμος [Γεωγρ.]*. Ὁ δυτικώτερος τῶν ὅρμων τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς νήσου Δίας τῆς Κρήτης (πλάτ. 35°26′ Β., μήκ. 25°13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2982: Anchorages on the south side of Standia island), παρέχων ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς ἄριστον εἰς πλοῖα κάτω τῶν 360 ποδῶν μήκους. Ἡ ὀνομασία του ἀπὸ τῆς τοῦ φερωνύμου θωρηκτοῦ, ὅπερ, ἀποτελοῦν μονάδα τῶν διεθνῶν στόλων τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Κρήτης (1897), ἐχαρτογράφησε τὸν ὅρμον καὶ τὸν ἐχρησιμοποίησε πρῶτον αὐτὸ ὡς ἀγκυροβόλιον. Σ. Ε. Λ.

Ρουγιὰρ (Rouillard), ***Ζερμαίν***. Γαλλὶς βυζαντινολόγος καὶ ἑλληνίστρια, γεννηθεῖσα τῷ 1888. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις, ἀνηγορεύθη δὲ διδάκτωρ φιλολογίας τῷ 1923 διὰ τῶν διατριβῶν: «L'administration civile de l'Égypte byzantine» (β' ἐκδ. 1928) καὶ «Les papyrus grecs de Vienne» (1923). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διωρίσθη ὑφηγήτρια ἐν τῇ École Pratique des Hautes Études, ἔνθα διδάσκει τὴν ἑλληνικὴν παλαιογραφίαν καὶ βυζαντιακὴν ἱστορίαν, προαχθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1928 εἰς τακτικὴν καθηγήτριαν. Ἄλλαι ἐργασίαι της εἶναι: «Notes sur deux inscriptions d'Ombros» (Mélanges Schlumberger, 1924, σελ. 85—100), «De l'attribution du titre de décurion au duc de Thébaide Théodore» (ἐν «Byzantion» τόμ. Β', 1925, σελ. 141—148), «Les Archives de Lavra» (αὐτ. τόμ. Γ', σελ. 253—264), «Une inscription relative au droit d'asile» (αὐτ., τόμ. Ε', σελ. 315—326), «Un grand bénéficiaire sous Alexis Comnène» (Byz. Zeitschrift τόμ. 30, σελ. 444—450), «Les taxes maritimes et commerciales d'après des actes de Patmos et de Lavra» (Mélanges Diehl, τόμ. Α', σελ. 277—289) κ. ἄ. Ἤδη (1932) ἑτοιμάζει ἔκδοσιν τῶν ἐγγράφων τῆς Ἁγίας Λαύρας. Δ. Α. Ζ.

Ρουγίνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κτίσμα τῶν *Ρουγίων* παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀδέρου καὶ ἐπὶ τῆς νήσου Ρύγκεν, μὲ μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῆς τευτονικῆς θεᾶς Ἕρθας. Σῴζονται πολλὰ ἐρείπια. Ν. Σ. Λ.

Ρούγιοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς γερμανικὸς τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Σουηβικῆς θαλάσσης (νῦν Βαλτική), μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βιαδούα (Ὄδερ) καὶ Βιστούλα. Βραδύτερον ἀναφέρονται μετὰ τοῦ Ἀττίλα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἵδρυσαν νέον κράτος (453—487 μ. Χ.) ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἐν τῇ σημερινῇ Αὐστρίᾳ καὶ Οὑγγαρίᾳ, καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ Ὀδοάκρου, βασιλέως τῶν Ἐρούλων. Ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων καλοῦνται *Ρογοί*, τὸ δὲ ὄνομα αὐτῶν διεσώθη εἰς τὸ νῦν Rugiland. Α. Θ. Σ.

Ροῦγκε (Ruge), ***Ἀρνόλδος***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1802 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1880. Νεώτατος ἀνεμίχθη εἰς τὸ δημοκρατικὸν κίνημα, καταδικασθεὶς διὰ τοῦτο εἰς ἑξαετῆ φυλάκισιν (1824—1830). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης (1832), ἐξέδωκε διάφορα ῥιζοσπαστικὰ περιοδικὰ («Hallesche», «Deutsche Jahrbücher»), μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ὁποίων κατέφυγεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Κ. Μὰρξ τὰ «Γαλλογερμανικὰ χρονικά». Τῷ 1848 ἐξέδωκε τὴν ἐπαναστατικὴν ἐφημερίδα «Die Reform», μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τῆς Φραγκφούρτης καὶ εἶτα κατέφυγε (1850) εἰς Λονδῖνον, ὅπου μετὰ τοῦ Λεντρὺ-Ρολλέν, τοῦ Μαντζίνι καὶ ἄλλων ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς «Εὐρωπαϊκῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς». Ἐπιστρέψας περὶ τὸ 1860 εἰς Γερμανίαν, μετέβαλε ῥιζικῶς φρονήματα, γενόμενος φίλος τοῦ Βίσμαρκ καὶ ὑποστηρικτὴς τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ περὶ τῆς γερμανικῆς ἑνότητος ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πρωσσίας. Ἔγραψε τραγῳδίας, μυθιστορήματα, προπαγανδιστικὰ βιβλία, αὐτοβιογραφίαν κλπ. Θ. Π.

Ρουγοῦσκοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, κατοικῶν τὰ νοτιώτερα τῆς Ραιτίας καὶ Βινδελικίας, ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς *Ριγούσκας* τοῦ Πτολεμαίου. Α. Θ. Σ.

Ροὺγ-Ταρσοὺς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Χαιριάνων τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λύκου (Κερκελὶ τσάϊ). Κατῳκεῖτο ἄλλοτε ὑπὸ 70 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ σχολήν. Ε. Ι. Χ.

Ρούδα (Rudha) *[Γεωγρ.]* Ἀδριατικὴ νῆσος ἐν τῷ στενῷ τοῦ Μέτζο (Rudha): πλάτ. 42° 41′ Β., μήκ. 17° 51′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2713: Gulf of Cattaro to Corfu). Σ. Ε. Λ.

— **Ρούδα** *[Γεωγρ.]* Ὁ ἀνατολικώτερος τῶν ὅρμων τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Ἰθάκης (πλάτ. 38°38′ Β., μήκ. 20° 43′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), ἀμφίπυγος πρὸς τὸν λιμένα Πόρτο Βλυχό. Σ. Ε. Λ.

ρουδβεκία (ἡ) (Rudveckia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 25 εἴδη, παρεμφερῆ πρὸς τὸν *ἡλίανθον*, πάντα ποώδη καὶ ἰθαγενῆ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι *ἡ ρουδβεκία ἡ μεξικανική* (Rudveckia mexicana), ἰθαγενὴς πόα τοῦ Μεξικοῦ, καλλιεργουμένη πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

Ρουδεκῆ, *Ἀμποὺλ-Χασάν*. Πέρσης ποιητής, θεωρούμενος ὡς ὁ πρῶτος γράψας *διβάνιον* (ποιήματα μὲ στίχους ὁμοιοκαταλήκτους) καὶ *γαζὲλ* (λυρικὰ καὶ κυρίως ἐρωτικὰ ποιήματα). Ν. Μ.

Ρουδεσίνδος, *ἅγιος*. Ἱσπανὸς ἐπίσκοπος τοῦ Ι' αἰῶνος, σφοδρότατα ἀντιταχθεὶς πρὸς τοὺς Σαρακηνοὺς κατακτητὰς τῆς πατρίδος του. Ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 1 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

Ρούδεφορδ (Rutheford), ***Μᾶρκος***. Λογοτεχνικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἄγγλου μυθιστοριογράφου Γουλιέλμου Χέϊλ Χουάϊτ (1829—1913), ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε μετάφρασιν τῆς «Ἠθικῆς» τοῦ Σπινόζα. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξέχουσι τὰ μυθιστορήματα: «Κατερίνα Φοῦρτζε» (1893) καὶ «Κλάρα Χόπγκουουντ» (1896). Α. Ν. Λ.

ρούδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ῥοῦς* (βλ. λ.).

Ρουδία, ***Ροδίαι*** ἢ ***Ρωδίαι***, ***Ρούδιοι***, καὶ ***Ροδιαὶ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Καλαβρίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Μεσσαπίων, κειμένη εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ Βρινδησίου εἰς Ὑδροῦντα (Ὀτράντο) ὁδοῦ. Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων, ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐγένετο ἰσοπολῖτις (municipium). Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται εἰς τὴν νῦν θέσιν Rugge παρὰ τὴν Λέτσε (Lecce). Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Ἐννίου. Α.Θ.Σ.

Ρουδιὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νέας Τενέδου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 21. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σεμεκλῆ*.

Ρούδι(ον) *[Γεωγρ.]*. Βουνὸς τῆς Κεφαλληνίας, βορειοδυτικὴ προέκτασις τοῦ ὄρους Αἶνος, κατάφυτος ἐξ ἐλατῶν εἰς τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ μέρη.

Ρούδινον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ξυφονείας τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 500. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἄλωρον*.

ρουδισταὶ (οἱ) (Rudistae Lam.) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *ἑτερόδοντα ὁμομυάρια ἐλασματοβράγχια κεφαλόποδα* μαλάκια. Τὰ ζῷα ταῦτα, διαφέροντα κατὰ τὴν ὅλην μορφὴν καὶ κατασκευὴν τῶν λοιπῶν ἐλασματοβραγχίων, εἶχον ὄστρακον παχὺ μὲ τὰς δύο κόγχας ἀνομοίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν δεξιὰ εἶναι ἐπιμήκης κωνοειδής, ἡ δ' ἀριστερὰ χθαμαλή, κωνικὴ ἢ ἐπίπεδος ἐν εἴδει καλύμματος. Ἡ ἀριστερὰ θύρα προσηρμόζετο διὰ παχέων κωνοειδῶν ὀδόντων ἐπὶ τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκινεῖτο μόνον κατὰ κατακόρυφον διεύθυνσιν. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔζων ἐντὸς ἀβαθῶν ὑδάτων θαλασσῶν, προσκεκολλημένα διὰ τῆς δεξιᾶς θύρας καὶ σχηματίζοντα ὑφάλους. Τὰ ἀπολιθωμένα ὄστρακά των πληροῦσι πολλάκις ὁλόκληρα στρώματα καὶ ἀποτελοῦσι τοὺς καλουμένους *ρουδιστοφόρους ἀσβεστολίθους* (Rudistenkalk). Τὸ μέγεθος τῶν ρουδιστῶν ἔφθανε συνηθέστατα τὸ μέτρον. Τὰ γνωστότερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *πραιραδιολίτης*, ὁ *ραδιολίτης*, ὁ *σφαιρουλίτης*, ἡ *βουρνονία*, ἡ *σωβαγεσία*, ὁ *ἠωραδιολίτης*, ἡ *δουρανία*, ὁ *ἱππουρίτης*.

Ἀσυνήθως ἄφθονα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς ἀποθεμάτων ἀβαθῶν καὶ διαυγῶν ὑδάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς μεσοζωϊκῆς Μεσογείου θαλάσσης, δηλαδὴ εἰς τὴν μέσην, δυτικὴν καὶ νότιον Εὐρώπην, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου, εἰς τὴν Ἑλλάδα, Περσίαν, τὰ Ἱμαλάϊα, τὰς Ὁλλανδικὰς Ἰνδίας, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, τὸ Μεξικόν, τὴν Κεντρῴαν Ἀμερικήν. Σπάνια δὲ λείψανα εὑρίσκονται εἰς τὰ ἀποθέματα τῶν βορείων καὶ νοτίων ἀκραίων θαλασσῶν ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ Βορείῳ Εὐρώπῃ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Γ. Κ. Γ.

Ρούδνικ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκλήθρου (πρώην Ζελενιτσίου) τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Φλωρίνης. Κάτ. (1928) 341. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀναργύρους*.

— **Ρούδνικ** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Νοτιοσλαυΐας, ἐν τῇ Παλαιᾷ Σερβίᾳ (ὕψ. 1.569 μ.). Εἰς τὴν περιοχὴν τούτου καὶ παρὰ τὴν πόλιν Γκόρνῖ Μιλάνοβατς σῴζονται ὑπολείμματα παλαιῶν ἰαματικῶν πηγῶν, τῶν ὁποίων ἄλλοτε ἐγίνετο μεγάλη ἐκμετάλλευσις. Τ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κολουμπάρα (17—30 Νοεμβρίου 1914), καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Σέρβοι, ἐξαναγκασθέντες νὰ ὑποχωρήσωσι, καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Βελιγραδίου ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν (2 Δεκεμβρίου), ἀνέλαβον οἱ Σέρβοι ἀπὸ τῆς 3 Δεκεμβρίου ἀντεπίθεσιν, διεξαχθεῖσαν ἀπὸ 3—15 Δεκεμβρίου 1914 καὶ φερομένην ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μάχη τοῦ Ροῦδνικ*. Ἀπὸ τῆς 30 Νοεμβρίου ὁ ἀπωθηθεὶς σερβικὸς στρατὸς εὑρίσκετο τεταγμένος κατὰ μῆκος τῶν ὀροσειρῶν Ροῦδνικ (1159) καὶ Κοσμαΐ (624), μὲ ἀριθμητικὴν δύναμιν ἠλαττωμένην, καθότι ἑκάστη τῶν μεραρχιῶν του δὲν διέθετε πλέον τῶν 5 ἕως 6 χιλιάδων ἀνδρῶν. Ὁ Αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ σερβικοῦ θεάτρου στρατηγὸς Ποτιορέκ, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Βελιγραδίου, ἐπεζήτησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του νοτίως τοῦ Βελιγραδίου, ἵνα ἀπὸ τῆς 3 Δεκεμβρίου ἐπιτεθῇ διὰ τῆς 6ης στρατιᾶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Γκορνὺ Μιλάνοβατς, διὰ τῆς 5ης πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἀραντζέλοβατς καὶ διὰ τοῦ μεικτοῦ σώματος ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Τὴν 2αν Δεκεμβρίου τὸ σερβικὸν ἀρχιστρατηγεῖον κατέστρωσε σχέδιον ἀντεπιθέσεως, μὲ ἔναρξιν τὴν ἑπομένην· οὕτως αἱ στρατιαὶ 2α, 3η, 1η καὶ ἡ τοῦ Οὔζιτσε θὰ ἐπετίθεντο μὲ κατεύθυνσιν εὐθέως πρὸ αὐτῶν, καθ' ὃν χρόνον τὰ ἀποσπάσματα ἀμύνης Βελιγραδίου καὶ Ὀβρένοβατς θὰ παρέμενον εἰς τὰς θέσεις των, ἵνα προκαλύπτωσι τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ μέλλοντος νὰ προελάσῃ σερβικοῦ στρατοῦ. Τὴν πρωΐαν τῆς 3 Δεκεμβρίου ὁ σερβικὸς στρατὸς προκατέλαβεν αἰφνιδιαστικῶς τοὺς Αὐστριακούς, οἵτινες μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐνόμιζον ὅτι, λόγῳ τῆς ἠθικῆς των ὑπεροχῆς ἀπέναντι τῶν Σέρβων, θὰ εἶχον καὶ τὴν πρωτοβουλίαν πάσης ἐνεργείας. Τῆς σερβικῆς ἀντεπιθέσεως ἤρξαντο ἡ 1η στρατιὰ καὶ ἡ τοῦ Οὔζιτσε περὶ τὴν 7ην ὥραν τῆς 3 Δεκεμβρίου, ἐπενεγκοῦσαι πλήρη αἰφνιδιασμὸν εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ κατορθώσασαι ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης νὰ προχωρήσωσι μέχρι βάθους 8 περίπου χιλιομέτρων. Αἱ στρατιαὶ 2α καὶ 3η, ἐξορμήσασαι περὶ τὴν 10ην ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, προὐχώρησαν μέχρι βάθους 10 περίπου χιλιομέτρων. Τὴν 4ην Δεκεμβρίου ἡ σερβικὴ ἐπίθεσις ἐξηκολούθησεν ἐντονωτέρα, μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως ἡ 2α στρατιὰ ἀπωθήσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς πρὸς τὸν ποταμὸν Κολουμπάρα. Τὴν μεγαλυτέραν προχώρησιν ἐσημείωσε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ 1η στρατιά, φθάσασα μέχρι τοῦ Σουβομπόρ. Τὴν 5 καὶ 6 Δεκεμβρίου ἡ σερβικὴ προχώρησις ἐγένετο ἁλματωδῶς ὑπὸ τῶν στρατιῶν 1ης καὶ Οὔζιτσε, ἡ δὲ 6η αὐστριακὴ στρατιὰ ἤρχισε περιπίπτουσα εἰς δύσκολον θέσιν· ἡ προχώρησις τῶν ἄλλων σερβικῶν στρατιῶν ἦτο μικροτέρα. Τὴν 6ην Δεκεμβρίου τὸ αὐστριακὸν μεικτὸν σῶμα ἐπεχείρησεν ἐπίθεσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Κοσμαΐ, ἀλλ' ἀπεκρούσθη πάραυτα ὑπὸ τῶν στρατευμάτων ἀμύνης Βελιγραδίου. Τὸ σερβικὸν ἀρχιστρατηγεῖον, ἀντιληφθὲν ὅτι ἠπειλεῖτο τὸ δεξιὸν πλευρόν του, ἐνίσχυσεν ἀμέσως τοῦτο διὰ δυνάμεων ληφθεισῶν ἐκ τῆς 2ας στρατιᾶς, καθόσον οἱονδήποτε ῥῆγμα τοῦ βορείου σερβικοῦ μετώπου, δηλαδὴ τοῦ δεξιοῦ σερβικοῦ πλευροῦ, θὰ ἐπέφερεν ἄμεσον ἀνακοπὴν τῆς περαιτέρω σερβικῆς προελάσεως.

Μετὰ τὴν πλήρη ἐξασφάλισιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ, τὸ σερβικὸν ἀρχιστρατηγεῖον, ἐπωφελούμενον τῆς μεγάλης προχωρήσεως τῶν στρατιῶν του 1ης καὶ Οὔζιτσε, ἐπεζήτησε ν' ἀπωθήσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς πρὸς βορειοδυσμάς, ἤτοι πρὸς τὸν ποταμὸν Σαῦον· πρὸς τοῦτο τὴν ἑσπέραν τῆς 6 Δεκεμβρίου διέταξεν ὅπως ἀπὸ τῆς ἑπομένης ἄρξηται περιστροφὴ τοῦ σερβικοῦ μετώπου πρὸς βορρᾶν, μὲ ἄξονα τὴν 2αν στρατιάν, τῆς μὲν 1ης λαμβανούσης ἄξονα κατευθύνσεως πρὸς Βάλιεβο, τῆς δὲ 3ης πρὸς Τσόφσκα. Τὴν 7 Δεκεμβρίου ἡ σερβικὴ ἐπίθεσις ἐπέτυχε πλήρως, ὥστε τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης μόνον τὸ ἀριστερὸν τῶν Αὐστριακῶν συνεκρατήθη εἰς τὰς θέσεις του, ἐνῷ τὸ κέντρον μόλις συνεκρατεῖτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κο-

Digitized by Google

λουμπάρα, τὸ δὲ δεξιὸν εἶχεν ὑποστῆ πλήρη ἀποσύνθεσιν. Τὴν νύκτα 7—8 Δεκεμβρίου οἱ Αὐστριακοὶ προσεπέρασαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κολουμπάρα, καθόσον ἔκρινον ἐπισφαλὲς τὸ ν' ἀμύνωνται ἔχοντες ποταμὸν εἰς τὰ νῶτά των. Τὴν 8 Δεκεμβρίου ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη ἔτι μᾶλλον διὰ τοὺς Αὐστριακούς, διότι οἱ Σέρβοι κατέλαβον τὸ Οὔζιτσε καὶ τὸ Βάλιεβο. Ὁ Ποτιορέκ, πρὸ τοιαύτης καταστάσεως εὑρεθείς, ἐσκέφθη νὰ ὀργανώσῃ νοτίως τοῦ Βελιγραδίου ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν γραμμήν, δυναμένην νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν διακατοχὴν τοὐλάχιστον αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο διέταξε τὴν ἐσπευσμένην ὀργάνωσιν τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς, στηριζούσης τὸ μὲν δεξιόν της (δυτικὸν ἄκρον) ἐπὶ τοῦ Κολουμπάρα παρὰ τὴν Στεπόγεβατς, τὸ δ' ἀριστερόν της (ἀνατολικὸν ἄκρον) ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τὴν Γκρόντσκα, καὶ διερχομένην διὰ Πάρτσανι. Ἀλλ' ἡ σερβικὴ ἐπίθεσις ἦτο τόσον ὁρμητική, ὥστε δὲν παρέσχε τὸν χρόνον εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς νὰ ὀργανώσωσιν ἰσχυρῶς τὴν γραμμὴν ταύτην. Τὴν 9 Δεκεμβρίου ἡ σερβικὴ προχώρησις εἶχεν ἐξουδετερώσει τὴν 6ην αὐστριακὴν στρατιάν, ἥτις ἤρχισεν ὑποχωροῦσα πρὸς βορρᾶν ἐν πλήρει διαλύσει πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Σαμπάτς, ἐγκαταλείψασα μάλιστα καθ' ὁδὸν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ πυροβολικοῦ της. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸ σερβικὸν ἀρχιστρατηγεῖον διέταξεν ὅπως ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης τὴν μὲν καταδίωξιν τῆς φευγούσης 6ης αὐστριακῆς στρατιᾶς ἀναλάβωσιν αἱ στρατιαὶ 1η καὶ Οὔζιτσε, ἐπεκτεινόμεναι μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ ἄνω Δρίνα, τὴν δ' ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ἀνθισταμένης 5ης αὐστριακῆς στρατιᾶς ἀναλάβωσιν αἱ στρατιαὶ 2α, ὑφ' ἣν ὑπήχθησαν τ' ἀποσπάσματα Ὀβρένοβατς καὶ ἀμύνης Βελιγραδίου, καὶ 3η, ὑφ' ἣν ὑπήχθη ἡ μεραρχία ἱππικοῦ· αὗται ὤφειλον νὰ περιστραφῶσι πρὸς βορρᾶν καὶ νὰ κατευθυνθῶσιν ἡ μὲν μὲ ἄξονα κατευθύνσεως τὴν Σλάτινα-Μπαράγεβο, ἡ δὲ μὲ ἄξονα κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κολουμπάρα, ἐξασφαλίζουσα τὸ ἀριστερὸν πλευρόν της διὰ μιᾶς μεραρχίας πορευομένης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης καὶ κατευθυνομένης πρὸς Ὀβρένοβατς. Ἡ καταδίωξις τῆς 6ης αὐστριακῆς στρατιᾶς ἐξετελέσθη εὐχερέστατα ἀπὸ τῆς 10—14 Δεκεμβρίου, τῶν Σέρβων δυνηθέντων νὰ φθάσωσι μέχρι Σαμπάτς, ἤτοι εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σαύου. Ἡ κατὰ τῆς 5ης αὐστριακῆς στρατιᾶς ἐπίθεσις συνήντησε μεγάλας δυσκολίας, καθόσον ἡ στρατιὰ αὕτη εἶχε ταχθῆ ἀπὸ τῆς 10 Δεκεμβρίου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐστριακοῦ σχεδίου καὶ ἔν τινι μέτρῳ ὀργανωθῆ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι ἐμφαινομένης τοποθεσίας, ἥτις καὶ φύσει ὀχυρὰ ἦτο καὶ τεχνητῶς εἶχεν ἐνισχυθῆ. Διακούσης τῆς 10 Δεκεμβρίου, οἱ Σέρβοι προελάσαντες ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν Αὐστριακῶν τῆς ἐν λόγῳ τοποθεσίας. Κατὰ τὰς ἑπομένας τρεῖς ἡμέρας ἡ σερβικὴ ἐπίθεσις προὐχώρει διαρκῶς, τὴν δὲ νύκτα τῆς 14—15 Δεκεμβρίου καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης προσεπέρασαν οἱ Αὐστριακοὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (βορείας) ὄχθης τοῦ Σαύου, καταστρέψαντες, μετὰ τὴν διάβασίν των, ἁπάσας τὰς γεφύρας αὐτοῦ. Περὶ τὴν 10 ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀνακατελήφθη τὸ Βελιγράδιον ὑπὸ τῆς σερβικῆς μεραρχίας ἱππικοῦ. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ροῦδνικ οἱ Σέρβοι ᾐχμαλώτισαν 270 Αὐστριακοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ 40 000 ἄνδρας, 130 πυροβόλα καὶ ἄπειρον ὑλικόν. Ἡ μεγάλη αὕτη ἧττα τῶν Αὐστριακῶν ἐκλόνισε σημαντικῶς τοὺς ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εὐθὺς ἀμέσως ἀνεκάλεσε τὸν Ποτιορὲκ εἰς Βιέννην καὶ τοῦ ἀφήρεσε τὴν διοίκησιν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

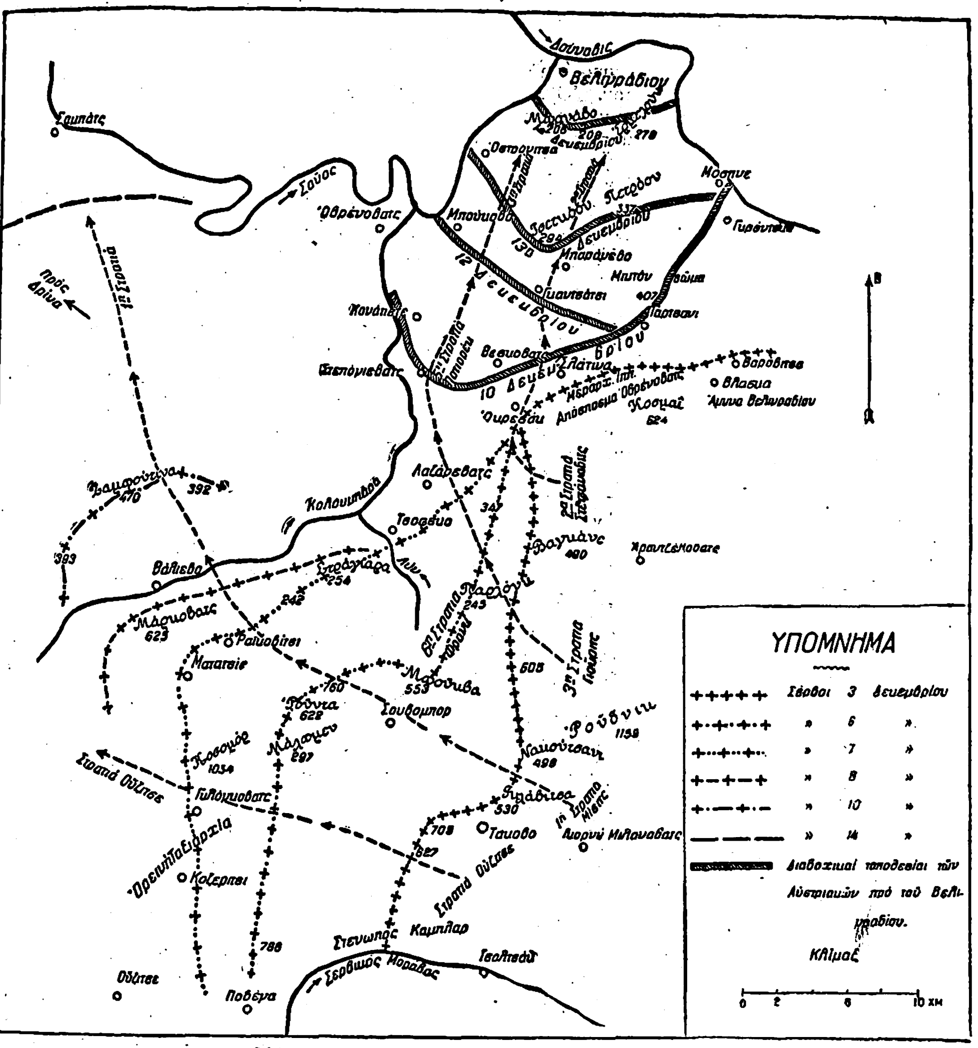

Μάχη τοῦ Ρυῦδνικ, 3—15 Δεκεμβρίου 1914.

Ροῦδχαρτ, *Ἰγνάτιος*. Βαυαρὸς νομομαθής, τὸν ὁποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὄθων, ἐπιστρέφων ἐκ Γερμανίας μετὰ τὸν γάμον του μετὰ τῆς Ἀμαλίας τῷ 1837, συμπαρέλαβεν ἐπὶ τετραετεῖ θητείᾳ εἰς Ἀθήνας, ἵνα καταστήσῃ διάδοχον ἐν τῇ πρωθυπουργίᾳ τοῦ Ἄρμανσμπεργ. Ὁ Ροῦδχαρτ, ἀγνοῶν τὴν χώραν καὶ ἄπειρος τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων, κεκηρυγμένος δὲ καὶ ὀπαδὸς τῆς πολιτικῆς τῆς Αὐστρίας, ἥτις οὐδαμῶς ἐτύγχανε τῶν συμπαθειῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἵλκυσε τὴν δυσμένειαν τῶν ἄλλων πρέσβεων καὶ δὴ τοῦ τῆς Ἀγγλίας Λάϋονς, ὅστις, ἕνεκα τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἐκδιώξεως Ἰταλοῦ τινος πατριώτου κατ' ἀπαίτησιν τῆς Αὐστρίας, προσηνέχθη πρὸς αὐτὸν σκαιότατα. Τὴν κατὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ δυσμένειαν ἐπηύξησαν καὶ ἄλλα αἴτια, ὡς στάσις τῶν ἐμπόρων Πατρῶν, μὴ θελόντων νὰ πληρώσωσι τοὺς πρὸς τὸ δημόσιον φόρους, πανώλης ἐνσκήψασα ἐν τῇ νήσῳ Πόρῳ, ἡ κατὰ σύμπτωσιν ἔκδοσις τοῦ ἔργου τοῦ Φαλμεράϋερ, τοῦ ἀφορῶντος τὴν καταγωγὴν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἡ διὰ νόμων περιστολὴ τῆς ἐλευθεροτυπίας. Πάντα ταῦτα ἐπέδρασαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐξηγέρθη ἡ κοινὴ γνώμη κατὰ τοῦ Ροῦδχαρτ, ὅστις ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ τῶν Ἀθηνῶν, ὑπηρετήσας μόνον κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 2 Φεβρουαρίου—8 Δεκεμβρίου 1837. Ἐπιστρέφων εἰς Μόναχον ἀπέθανεν ἐν Τεργέστῃ τῷ 1838. Τ. Ε. Ε.

Ρούδων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μέγας ποταμὸς τῆς ΒΑ. Εὐρώπης ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Σαρματίᾳ, ὅστις πηγάζων ὄχι μακρὰν τῶν πηγῶν τοῦ Βορυσθένους (Δνεῖπερ) καὶ διαρρέων τὴν χώραν τῶν Αἰστούων (νῦν Ἐσθονία), ἐκβάλλει εἰς τὴν Σουηβικὴν θάλασσαν (νῦν Βαλτικήν). Εἶναι ὁ νῦν *Δούνας, Δουΐνας* ἢ *Ντβίνας*. Α. Θ. Σ.

Ρουὲλ (Rouelle), *Γουλιέλμος-Φραγκῖσκος* Γάλλος χημικὸς (1703—1770) Τῷ 1742 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῷ βοτανικῷ κήπῳ τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1744 πάρεδρον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμε σπουδαίας ἀνακοινώσεις ἐπὶ τῶν οὐδετέρων ἁλάτων τοῦ θαλασσίου ἅλατος καὶ τοῦ τερεβινθελαίου. Σπουδαῖαι ἐπίσης εἶναι αἱ μελέται του περὶ τῶν μεθόδων τῆς ταριχεύσεως παρ' ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις. Ὑπῆρξεν ὀνομαστὸς διὰ τὸν ἀνειμένον αὐτοῦ βίον καὶ τὴν ματαιοδοξίαν του. Παρ' ὅλον τοῦτο, συνεισέφερεν οὐχὶ ὀλίγον εἰς τὴν πρόοδον τῆς χημείας. Τὸ ἔργον, ἀποτελούμενον μόνον ἐξ ἀνακοινώσεων, ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ ὑπομνήματα τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν» καὶ εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς ἰατρικῆς». Κ. Β. Λ.

ρουελλία (ἡ) (Ruellia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανθοειδῶν* ἢ *ἀκανθιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἢ καὶ θάμνους, ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 100 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *ρουελλία ἡ εὔμορφος* (Ruellia formosa), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Βραζιλίας, πολλαπλασιαζόμενος διὰ σπορᾶς, μοσχευμάτων καὶ παραφυάδων καὶ καλλιεργούμενος πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Ρουένη, ἡ *Ρουὰν* (Rouen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ Σηκουάνα, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Κάτω Σηκουάνα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Χάβρης, εἰς ἀπόστασιν 140 χλμ. ΒΔ. τῶν Παρισίων. Κατ. 122.898. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς πόλεως εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχουσι κατασκευασθῆ μακρὰ κρηπιδώματα, συνδέεται δὲ διὰ δύο γεφυρῶν καὶ μιᾶς ἐναερίου μετὰ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἐφ' ἧς κεῖται τὸ βιομηχανικὸν τμῆμα. Ἔχει πολλὰς ἀρχαίας οἰκοδομάς, ἐν αἷς τὸν μεγαλοπρεπῆ καθεδρικὸν ναὸν τῆς Παναγίας (ΙΒ' αἰών), τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μακλοὺ (ΙΕ' αἰών), τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Οὐὰν (ΙΔ' αἰών), τὸ δικαστικὸν μέγαρον (ΙΕ' αἰών), κοσμεῖται δὲ διὰ πολλῶν μνημείων, ἐν οἷς τῆς Ἰωάννας ντ' Ἀρκ, ἡ ὁποία ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἡ βιομηχανία τῆς Ρουένης περιλαμβάνει κυρίως τὴν κατασκευὴν βαμβακερῶν εἰδῶν, τὸ δὲ ἐμπόριον αὐτῆς γαιάνθρακας, ξυλείαν, πετρέλαιον, σιτηρά, οἶνον καὶ ὑφάσματα. Ἡ πόλις ἔχει ἐπίσης πολλὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, βιβλιοθήκας, μουσεῖα, ἀστεροσκοπεῖον κλπ. Τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπῆρχεν ἐν Ρουένῃ σπουδαία βιομηχανία φαγεντιανῶν ἀγγείων, ἥτις, φθάσασα κατὰ τὸ 1650 εἰς μεγάλην ἀκμήν, διετηρήθη μέχρι τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

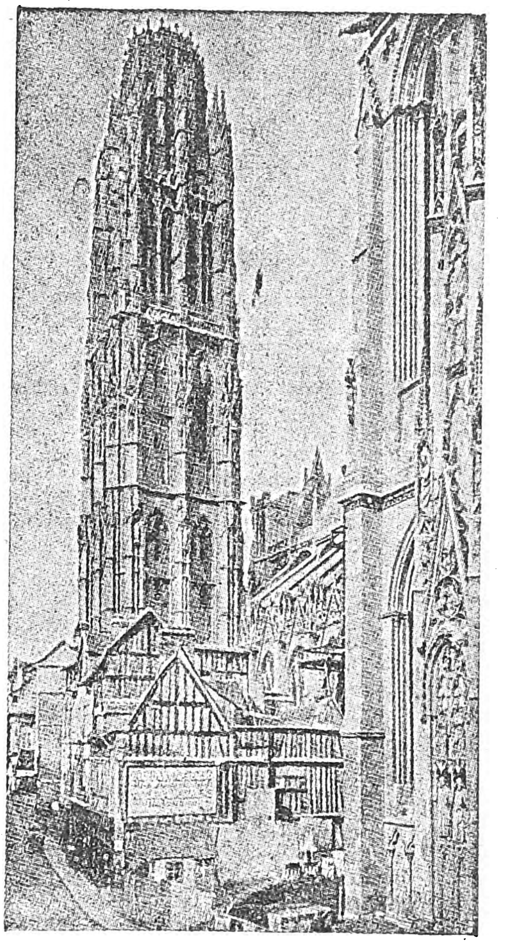
Ἡ μητρόπολις τῆς Ρουένης.

Digitized by Google

— [*Ἱστορ.*]. Ἡ Ρουένη, ἡ *Ρατόμαγος* παρὰ Ρωμαίοις (Ratomagus ἢ Rotomagus) ὑπῆρξε κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους πρωτεύουσα τῆς Λουγδουνησίου Γαλατίας. Τῷ 260 μ.Χ. ἐγένετο ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸ ὄνομα Rothomagus καὶ Rodomum. Τῷ 841 κατελήφθη καὶ κατεστράφη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, ὀχυρωθεῖσα δὲ τῷ 896 ὑπ' αὐτῶν, ἐχρησίμευσεν ὡς ἕδρα τῶν δουκῶν τῆς Νορμανδίας καὶ ἐγένετο πολλάκις θέατρον πολέμου. Τῷ 1204 κατελήφθη ὑπὸ Φιλίππου Β' Αὐγούστου τῆς Γαλλίας, ὅστις ἔθεσεν αὐτὴν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του μεθ' ὅλης τῆς Νορμανδίας. Τῷ 1419, μετὰ πολιορκίαν ἓξ καὶ πλέον μηνῶν, κατελήφθη ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Ε' τῆς Ἀγγλίας, ἔμεινε δὲ μέχρι τοῦ 1449 εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἄγγλων, οἵτινες τῷ 1431 κατεδίκασαν εἰς θάνατον ἐν αὐτῇ τὴν Ἰωάνναν ντ' Ἀρκ. Τῷ 1449 περιῆλθε πάλιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὡς κέντρον τῶν Οὐγενότων ἔπαιξεν ἐπίσης σπουδαῖον μέρος κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον 1870—1871 ἡ πόλις παρέμεινεν ἐπὶ ὀκτάμηνον περίπου ὑπὸ τοὺς Πρώσσους. Ἐν Ρουένῃ συνῆλθον κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐτῶν 650—1581 εἴκοσι καὶ δύο ἀρχιερατικαὶ σύνοδοι. Κ. Β. Λ.

Ρουέντα (Rueda), *Λόπε ντὲ* —. Διάσημος Ἱσπανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ ἠθοποιὸς (1510—1565). Ἀπὸ ἁπλοῦς ἐργάτης ἐγένετο ἠθοποιός, πρωταγωνιστής, θιασάρχης καὶ συγγραφεὺς θεατρικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα προήγαγον μεγάλως τὸ ἱσπανικὸν θέατρον τῆς ἐποχῆς του. Θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος ἐκ τῶν σοβαρῶν δραματικῶν ποιητῶν τῆς Ἱσπανίας, ἀναβιβάσας ἐπὶ σκηνῆς τὰ πρῶτα ἀξιόλογα ἔργα καὶ βελτιώσας τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἡ πρώτη ἔκδοσις ἔργων του ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατόν του, τῷ 1567 ἐν Βαλενθίᾳ, περιλαβοῦσα μεταξὺ ἄλλων τὰ θεατρικὰ ἔργα «Εὐφημία», «Ἀρμαλίνα», «Μεδόρα», κ.τ.λ. Μ.Δ.Β.

Ρόϋενταλ (Reuental), ***Νάϊντχαρτ φὸν*** —. Γερμανὸς λυρικὸς ποιητὴς (βλ. λ. *Νάϊντχαρτ*).

Ρουὲρ (Rouher), ***Εὐγένιος***. Γάλλος πολιτικὸς (1814 — 1884). Ἐκλεγεὶς τῷ 1848 δημοκρατικὸς βουλευτής, προσεχώρησεν εἰς τὸ κόμμα τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτου. Ἐγένετο πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης (1849—1852) καὶ εἶτα ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου, τῆς Γεωργίας καὶ τῶν Δημοσίων Ἔργων (1855—1863), ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δὲ ταύτην συνῆψε τῷ 1860 συνθήκην ἐλευθέρου ἐμπορίου μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Ὡς ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου (1863—1869), ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῆς αὐτοκρατορίας. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος Γ' ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν βοναπαρτιστῶν μέχρι τοῦ 1879. Κ. Β. Λ.

Ρουέσσιον, ἢ *Ρεβέσσιον* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐελαύνων, τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀλερίου ἢ Ἐλάβαρ (νῦν Allier) καὶ Λείγηρος. Εἶναι ἡ σημερινὴ πολίχνη Saint-Paulien ἐν τῷ νομῷ Haute-Loire. Α. Θ. Σ.

ροὺζ (τὸ) (γαλλ. rouge)· τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα· || ἰδίως τὸ ὑπὸ τῶν γυναικῶν χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν χρῶσιν τῶν χειλέων, ἄλλως *κραγιόν*.

Ρουζὰν [*Γεωγρ.*]. Ὄρος τῆς Δ. Θράκης, ἐκτεινόμενον πρὸς Ν. τῆς παρὰ τὴν ἑλληνοβουλγαρικὴν μεθόριον κορυφῆς Κούλα, τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῆς Ροδόπης, ὕψους 1.350 μ. Συνέχεια αὐτοῦ εἶναι τὸ ὄρος Ἀχλὰτ (ὕψ. 1.300 μ.), τοῦ ὁποίου αἱ ἀντηρίδες φθάνουσι μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Α. Θ. Σ.

Ρουζασοῦς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς παραλίας τῆς Μαυριτανίας Καισαρησίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 2, 2) πρὸς Δ. τῆς πόλεως Σάλδαι (νῦν Bougie) ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀλγερίᾳ. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται παρὰ τὸ σημερινὸν ἀκρωτήριον Sigli. Α. Θ. Σ.

Ροῦζβελτ (Roosevelt)· βλ. λ. *Ρούσβελτ*.

Ρουζὲ (Rougé), ***Ἐμμανουήλ, ὑποκόμης ντὲ*** —. Γάλλος αἰγυπτιολόγος (1811 — 1872). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1849 ἐπιμελητὴς τοῦ αἰγυπτιακοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου καὶ ἀπὸ τοῦ 1859 καθηγητὴς τῆς αἰγυπτιολογίας ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Ἔργα του: «Σημειώσεις περὶ ἑνὸς αἰγυπτιακοῦ χειρογράφου· τὸ ποίημα τοῦ Πενταούρ» (1856), «Ἔρευναι ἐπὶ τῶν μνημείων, ἅτινα δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὰς 6 πρώτας δυναστείας τοῦ Μανέθωνος» (1865), «Αἰγυπτιακὴ χρηστομάθεια» (4 τόμοι, 1867—1876), «Ἱερογλυφικαὶ ἐπιγραφαὶ ἀντιγραφεῖσαι ἐν Αἰγύπτῳ» (4 τόμοι, 1877—1879), «Ἐπιγραφαὶ καὶ σημειώσεις συλλεγεῖσαι ἐν Ἐντφοῦ» (1880). Κ. Β. Λ.

—**Ρουζὲ** (Rouget), ***νόμος τοῦ*** —. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ φυσιολογίᾳ νόμος, κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἀγγειοδιασταλτικὰ νεῦρα οὐδέποτε μεταβιβάζουσιν ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ ὄργανα ἐν τοῖς ὁποίοις ἀπολήγουσι χωρὶς νὰ διέλθωσι προηγουμένως διὰ τῶν γαγγλιακῶν κυττάρων. Μ. Ν. Κ.

Ρουζὲ ντὲ Λὶλ (Rouget de Lisle), ***Ἰωσὴφ-Κάρολος***. Γάλλος ἀξιωματικός, ποιητὴς καὶ μουσουργός, συνθέτης τῆς «*Μασσαλιώτιδος*» (1760—1836). Υἱὸς δικηγόρου, διεκρίθη κατὰ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ καὶ νεανίας ἔδειξε μεγίστην κλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικήν. Εἰσελθὼν εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1784, ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, εὑρίσκετο εἰς τὴν φρουρὰν τοῦ Στρασβούργου, ὅτε ἐξερράγη ὁ κατὰ τῆς Αὐστρίας πόλεμος. Ἐν τάγμα ἐθελοντῶν ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης. Ὁ δήμαρχος αὐτῆς Ντίτριτζ, γνωρίζων ὅτι ὁ Ροζὲ ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικήν, ἐζήτει παρ' αὐτοῦ νὰ συνθέσῃ διὰ τοὺς νέους αὐτοὺς ἄνδρας ἐμβατήριον. Ὁ Ροζὲ ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔργον τὴν ἰδίαν νύκτα καὶ πρὸ τῆς αὐγῆς εἶχε συνθέσει τοὺς στίχους καὶ τὴν μουσικὴν τοῦ θαυμασίου του «Πολεμικοῦ ᾄσματος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ρήνου». Τὴν ἰδίαν πρωΐαν οἱ ᾠδοὶ τοῦ θεάτρου ἐδιδάχθησαν αὐτὸ καὶ βραδύτερον τὸ ἐξετέλεσαν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως ἐν μέσῳ τοῦ παραφόρου ἐνθουσιασμοῦ τοῦ πλήθους καὶ τοῦ στρατοῦ. Μετὰ ταχύτητος τὸ ἐμβατήριον τοῦτο διεδόθη εἰς ὅλα τὰ συντάγματα τοῦ Βορρᾶ, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκουσθῆ εἰς Παρισίους. Οἱ Μασσαλιῶται τοῦ Μπαρμπαροῦ ἐγνώρισαν τοῦτο εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὸ ἀπεκάλουν δὲ «Ὕμνον τῶν Μασσαλιωτῶν» καὶ εἶτα «Μασσαλιῶτιδα», ἥτις κατέστη ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῶν Γάλλων (βλ. λ. *Μασσαλιῶτις*). Κατὰ τὴν περίοδον τῆς τρομοκρατίας ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς καὶ τὴν 9 Θερμιδὼρ (1794) ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροβεσπιέρρου. Μετασχὼν τῆς ἐκστρατείας τῆς Βανδέας, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὃς, διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Quibaron, ἔνθα ἐτραυματίσθη. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους δὲν ὑπέμνησε τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσέφερε, καὶ τὸ ὄνομά του περιέπεσεν εἰς λήθην. Ἡ αὐτοκρατορία ἔθεσεν αὐτὸν εἰς ἀποστρατείαν, εἰς ἣν τὸν ἀφῆκαν καὶ οἱ Βουρβῶνοι, μόλις δὲ τῷ 1830, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου, τῷ ἀπενεμήθη παράσημον καὶ ἐτησία σύνταξις 1.200 φράγκων. Τῷ 1917, κατ' ἀπόφασιν τῆς γαλλικῆς βουλῆς, τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ μετεφέρθησαν ἐν πομπῇ εἰς Παρισίους καὶ ἐτάφησαν εἰς τὸ Μέγαρον τῶν Ἀπομάχων. Ἐκτὸς τῆς «Μασσαλιώτιδος» ὁ Ρουζὲ ντὲ Λὶλ ἔγραψε: «Hymne dithyrambique sur la conjuration de Robespierre et la Révolution du 9 Thermidor» (1794)· «Chant des vengeances» (1798)· «Chant du combat» (1800)· 25 ρομάντσας, 50 Γαλλικὰ ᾄσματα· ὡσαύτως τὸ κείμενον τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος: «Jacquot ou l'école des mères» καὶ τοῦ μελοδράματος «Μάκβεθ». Θ. Β.

Ρούζινο [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ριζοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ρούζομπεροκ (Ruzomberok, γερμ. *Ρόζενμπεργ*) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας, εἰς τὰ βόρεια τῆς Σλοβακίας, παρὰ τὴν δυτικὴν παρυφὴν τῆς πεδιάδος τοῦ Λίπταου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βάαγκ, σιδηροδρομικὸς κόμβος. Κάτ. 14.220. Ἔχει βιομηχανίαν ξυλείας, ὑφασμάτων καὶ χάρτου, καὶ ἐμπόριον τυροῦ. Παρὰ τὴν πόλιν κεῖται ἡ λουτρόπολις *Λούτσκι* μὲ σιδηρούχους πηγάς, πλουσίας εἰς διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Κ. Β. Λ.

Ρούη-*κάβος* [*Παρ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀργολίδος κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ κόλπου της (πλάτ. 37° 30' 40'' Β., μῆκ. 21° 51' 20'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia), νοτιοανατολικὸν κέρας τοῦ κολπίζοντος ὅρμου τοῦ Τολοῦ. Σ. Ε. Λ.

Ροὺθ [*Βιβλ.*]. Μωαβῖτις γυνή, σύζυγος τοῦ Βοὸζ καὶ προμάμμη τοῦ βασιλέως Δαυΐδ, ἧς ἡ ἱστορία ἐκτίθεται ἐν τῷ φερωνύμῳ βιβλίῳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων κεφαλαίων· καὶ ἐν μὲν τῇ σημερινῇ ἑβραϊκῇ βίβλῳ συγκαταριθμεῖται μεταξὺ τῶν λεγομένων ἁγιογράφων, παρὰ δὲ τοῖς Ο' εὑρίσκεται μεταξὺ Κριτῶν καὶ Α' Βασιλειῶν. Οἱ ἰσχυρισμοὶ ἐνίων νεωτέρων κριτικῶν, ἀναζητούντων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ οἱονεὶ διαμαρτυρίαν κατὰ τοῦ ἐναντίον τῶν μεικτῶν γάμων ζήλου Ἰουδαίων τινῶν (*Ἔσδρα* θ' 1 ἑξ., *Νεεμ.* ι' 31 κλπ.) ἢ πρόθεσιν ἀναδείξεως τοῦ λευϊτικοῦ γάμου ἢ πολιτικοὺς σκοποὺς ἢ συμβολικὸν καὶ προφητικὸν ἢ καὶ μυθολογικὸν χαρακτῆρα, δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ πράγματα. Τὸ βιβλίον προέρχεται πιθανώτατα ἐκ τῆς προαιχμαλωσιακῆς ἐποχῆς καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν τῶν χρόνων τοῦ Δαυΐδ (ἐξαιρέσει ἴσως τῶν τελευταίων στίχων δ' 18—22), ὑπὲρ ἧς ἐκδοχῆς συνηγορεῖ καὶ ἡ ἐν τῷ Ταλμοὺδ σῳζομένη ἰουδαϊκὴ παράδοσις, ἡ ἀποδίδουσα αὐτὸ εἰς τὸν Σαμουήλ. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν εἶναι τοῦτο προϊὸν τῆς μεταιχμαλωσιακῆς ἐποχῆς. Ἀλλ' οἱ ἀνευρισκόμενοι ἐνταῦθα ἀραμαϊσμοὶ δὲν εἶναι πολὺ ἀσφαλὲς ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἐπιχείρημα, οὔτε ἡ ἐνταῦθα ἀνευρισκομένη ἰδέα τῆς παγκοσμιότητος, ἥτις εὐθὺς ἐξ ὑπαρχῆς ἐμφανίζεται συνυφασμένη μετὰ τῆς ἰσραηλιτικῆς θρησκείας. Τὸ βιβλίον ἐφέρετο ἄλλοτε ἡνωμένον μετὰ τῆς βίβλου τῶν Κριτῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὠριγένους καὶ τοῦ Ἱερωνύμου καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰωσήπου. Ἐπειδὴ δὲ καθιερώθη ἵνα ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, τοῦτο φαίνεται ὅτι συνετέλεσε νὰ ἀποσπασθῇ τοῦτο ἐκ τῶν ἱστορικῶν βιβλίων καὶ συγκαταριθμηθῇ μεταξὺ τῶν ἁγιογράφων. Ὑπὲρ τῆς ἱστορικῆς ἀξιοπιστίας τοῦ λογοτεχνικοῦ τούτου ἀριστουργήματος συνηγοροῦσιν ἡ φυσικότης καὶ τὸ λεπτομερὲς τῆς διηγήσεως καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Δαυΐδ εἰς τὴν γῆν Μωὰβ ἀπέστειλε τοὺς γονεῖς του πρὸς προφύλαξιν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ τοῦ Σαούλ (Α' Βασιλ. κβ' 3 ἑξ.). Δὲν εἶναι ἄλλως τε εὔκολον νὰ νοηθῇ διὰ τί θὰ ἐπενοήθη ἡ μωαβιτικὴ καταγωγὴ τοῦ Δαυΐδ. Τὰ κυριώτατα ὑπομνήματα εἰς τὴν Ροὺθ εἶναι τῶν Keil (1874²), Bertheau (1883²), Hummelauer (1888), Bertholet (1898), Nowack (1900), Breuer (1908), Joüon (1924) καὶ Schultz (1926). Π. Ι. Μ.

ρουθηνικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ρουθήνιον, ὁ τοῦ ρουθηνίου: «ρουθηνικὸν ὀξύ».

ρουθήνιον (τὸ) [*Χημ.*]. Χημικὸν στοιχεῖον τῆς ὁμάδος τοῦ λευκοχρύσου. Ἔχει σύμβολον Ru καὶ ἀτομικὸν βάρος 101,7. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1844 ὑπὸ τοῦ Claus καὶ ἀποτελεῖ τὸ σπανιώτερον τῶν μετάλλων τῆς ὁμάδος τοῦ λευκοχρύσου. Εἶναι τεφρόν, σκληρὸν καὶ εὔθραυστον μέταλλον. Δυσκολώτατα δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς ἔλασμα ἢ σύρμα, καὶ διὰ τοῦτο παρασκευάζεται ὑπὸ τὴν μορφὴν κόνεως ἢ τετηγμένων μαργαριτῶν. Τήκεται περίπου εἰς 2450° καὶ ἔχει εἰδικὸν βάρος (εἰς 0°) 12,26. Προστιθέμενον εἰς τὸν λευκόχρυσον προκαλεῖ σκλήρυνσιν αὐτοῦ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ ἰρίδιον. Τὸ ρουθήνιον καὶ αἱ ἑνώσεις αὐτοῦ (*ἀλογονίδια, ὀξείδιον, ρουθηνικὸν κάλιον*) εἶναι ἐξόχως καλοὶ μεταφορεῖς ὀξυγόνου. Ἐν ἀποθέσει ἐπὶ ἀμιάντου ἐπιφέρει ἤδη εἰς 120° τὴν ἐν ρεύματι ἀέρος ὀξείδωσιν τῆς μεθυλικῆς ἀλκοόλης εἰς φορμαλδεΰδην. Εἰς 450° καὶ ὑπὸ πίεσιν 80 ἀτμοσφαιρῶν ἐπιτελεῖ τὴν ἕνωσιν τοῦ ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου πρὸς ἀμμωνίαν. Σ. Γ.

Ρουθῆνοι, ἢ ***Ρουσνίακοι***, ἢ ***Ρουσῖνοι*** (οἱ). Σλαυϊκὸς λαὸς τῆς Μικρορρωσικῆς φυλῆς, κατοικῶν ἐν Γαλικίᾳ τῆς Αὐστρίας, Οὐγγαρίᾳ καὶ Λιθουανίᾳ, καὶ διακρινόμενος τῶν Ρώσων κατὰ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα. Πρὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀπετέλουν ἴδιον κράτος, ὁπότε ὑπετάγησαν ὑπὸ τῶν Πολωνῶν, ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέμειναν ἀρκετόν. Διὰ τοῦτο ἡ γλῶσσά των ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν πολωνικήν, γνωστὰ δὲ εἶναι τὰ μελαγχολικὰ μελῳδικὰ ᾄσματα αὐτῶν. Ὑπολογίζονται εἰς 4.000.000 περίπου ψυχάς. Ἐνασχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, πρεσβεύουσι δὲ τὸ ὀρθόδοξον ἀνατολικὸν δόγμα, πλὴν ὀλίγων ἐξαρτωμένων ἀπὸ τοῦ πάπα (Οὐνῖται). Α. Θ. Σ.

— [*Ἀνθρωπολογ.*] Εἷς ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων τύπων τῆς ἀνατολικῆς σλαυϊκῆς ὁμάδος. Οἱ Ρουθῆνοι, κατὰ τοὺς πλείστους, ταυτίζονται πρὸς τοὺς *Μαλορρώσους* ἢ *Οὐκρανούς*. Κατ' ἄλλους οἱ Μαλορρῶσοι διακρίνονται εἰς τοὺς Οὐκρανοὺς καὶ τοὺς περὶ τὴν βορειοδυτικὴν Μπουκοβίναν κυρίως Ρουθήνους. Ὑψηλότεροι τῶν ἄλλων Ρώσων (1,66 μ.), μὲ μακρότερα σκέλη, κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρφνῆς συνδρομῆς, βραχυκέφαλοι (83 κεφ. δείκτ.), ἐμφανίζουν καὶ μογγολικά τινα (ταταρικὰ) χαρακτηριστικά, πλατὺ ριζορρίνιον, ἰσχυρὰν κάτω γνάθον. Οἱ ὀρεινοὶ ἀπὸ τῶν πεδινῶν διακρίνονται καὶ ἐθνολογικῶς καὶ φυσικῶς. Ι. Γ. Κ.

ρουθούνι (τό)· δημοτ., ὁ ρώθων, ὁ μυκτήρ: «ἀνοιγοκλείνουν τὰ ρουθούνια του»· || φρ. «μπαίνω 'ς τὸ ρουθούνι» ἐνοχλῶ ἐπιμόνως· || «δὲν ἔμεινε ρουθούνι» κανεὶς δὲν ἐγλύτωσε, ἐπὶ πανωλεθρίας.

ρουθουνίζω· δημοτ., ἀναπνέω διὰ τῶν ρωθώνων θορυβωδῶς, φυσῶ διὰ τῶν ρωθώνων, ἄλλως *μουθουνίζω*.

ρουθούνισμα (τό)· δημοτ., ἡ διὰ τῶν ρωθώνων θορυβώδης ἀναπνοή, ἄλλως *μουθούνισμα*.

Ρουΐ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀργολίδος (πλάτ. 37° 30' 40'' Β., μῆκ. 22° 51' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia), 5 μίλλ. ΝΑ. τοῦ Ναυπλίου, νοτία ἄκρα τῆς χερσονήσου Τολό, ἔχουσα κατέναντι τὴν νησῖδα Ρόβη. Σ. Ε. Λ.

Ρουΐθ (Ruiz), ***Ἰωάννης***. Ἱσπανὸς ποιητής, ζήσας κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα (περίπου 1283—1350), γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πρωθιερεὺς τῆς Ἴτα* (Arcipreste de Hita). Συνέγραψε τὸ «Βιβλίον τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης» (1343) εἰς 7.000 περίπου στίχους, εἰς 19 διάφορα μέτρα, καὶ σειρὰν ἱστορικῶν καὶ ἐρωτικῶν περιπετειῶν ἀναμείκτων μετ' ἀλληγοριῶν. Ὁ Ρουΐθ θεωρεῖται ὡς ὁ ἐξοχώτερος τῶν ποιητῶν τῆς μεσαιωνικῆς Ἱσπανίας. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ J. Cejador. Γ. Ι. Β.

— **Ρουΐθ** ***Ἀγκιλέρα*** (Ruiz Aguilera), ***Βεντούρα***. Ἱσπανὸς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς (1820—1881). Ἐσπούδασεν ἰατρικήν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1884 ἀφιερώθη εἰς τὴν φιλολογίαν, συνεργασθεὶς εἰς διάφορα περιοδικά. Ἔγραψε θεατρικὰ ἔργα («Φυλάξου

Digitized by Google

ἀπὸ τὸ σιγανὸ ποτάμι», «Δὲν ἐκδικεῖται ὅποιος ἀγαπᾷ πολύ», «Ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ συγχώρησις»), μυθιστορήματα καὶ ποιήματα σατιρικά, λυρικά, ἐξ ὧν αἱ «Ἐλεγεῖαι, ἁρμονίαι καὶ στίχοι διάφοροι» (1873) μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Γ. Ι. Β.

— **Ρουΐθ** ***ντὲ Ἀλαρκὸν ὑ Μεντόθα*** (Ruiz de Alarcón y Mentoza), ***Ἰωάννης.*** Ἱσπανὸς δραματικὸς (1580—1639). Ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν μεγάλων δραματικῶν τῆς παλαιᾶς ἱσπανικῆς σκηνῆς. Ἐκ τῶν (26 γνησίων) θεατρικῶν του ἔργων ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ὕποπτος ἀλήθεια», ἔργον τὸ ὁποῖον ἐμιμήθη ὁ Κορνέϊγ εἰς τὸν «Ψεύστην», «Ὁ ὑφαντὴς τῆς Σεγοβίας», «Ν' ἀποκτᾷ κανεὶς φίλους». Ὁ Ρουΐθ καταλέγεται μεταξὺ τῶν ὀλίγων Ἱσπανῶν θεατρικῶν συγγραφέων, οἵτινες διακρίνονται διὰ τὴν δυνατὴν ἀνάλυσιν τῶν χαρακτήρων, Οἱ διάλογοι τῶν ἔργων του εἶναι ζωηροὶ καὶ ἐνδιαφέροντες. Γ. Ι. Β.

— **Ρουΐθ** ***Θορίλια*** (Ruiz Zorilla), ***Ἐμμανουήλ.*** Ἱσπανὸς πολιτικὸς (1843—1895). Ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1856, μετὰ τὸ στρατιωτικὸν δὲ κίνημα τῆς Μαδρίτης τῆς 22 Ἰουνίου 1866 κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν, ἐπανελθὼν εἰς Ἱσπανίαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868. Μετὰ ἓν ἔτος ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, τῷ 1870 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βουλῆς, μετὰ ἓν ἔτος πρωθυπουργός. Τῷ 1873 ὑπεστήριξε τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας, ἅμα τῇ παλινορθώσει ὅμως τοῦ Ἀλφόνσου τοῦ ΙΒ' κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν, ἔνθα ἐπὶ 18 ἔτη ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῶν δημοκρατικῶν συνωμοσιῶν. Κατόπιν ἀδείας τῆς κυβερνήσεως ἐπανῆλθεν εἰς Ἱσπανίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε. Γ. Ι. Β.

Ρουΐνι (Ruini), ***Κάρολος.*** Ἰταλὸς κτηνίατρος, ζήσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Πρῶτος ἐξέδωκεν: «Ἀνατομίαν τοῦ ἵππου» μετ' εἰκόνων (1598), θεωρεῖται δὲ ὡς ὁ πατὴρ τῆς κτηνιατρικῆς. Μ. Δ. Β.

ροῦκα (ἡ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *εὔζωμον* (βλ. λ.).

Ρουκάκα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 307. ΕΡ. Μ.

Ρουκάνι *[Γεωγρ.].* Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Τεμένους τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης, τῆς κοινότητος Κανλὶ—Καστελλίου. Κάτ. (1928) 55. ΕΡ. Μ.

Ρουκάντιοι (οἱ) *['Αρχ.].* Λαὸς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἐν Βινδελικίᾳ, οἱ ἄλλως καλούμενοι *Ρουνικάται* ἢ *Ρουκινάται.* Α. Θ. Σ.

Ροῦκερς (Ruckers). Διάσημος οἰκογένεια κατασκευαστῶν κλαβικυμβάλων, ζήσασα ἐν Ἀμβέρσῃ κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα. Ἐκ τούτων ὁ *Χὰνς* ἀπέθανε τῷ 1640. Υἱοὶ τούτου, μεθ' ὧν συνειργάζετο, ἦσαν: *Φραγκῖσκος* (γεν. τῷ 1576), *Χὰνς* (γεν. τῷ 1578), *Ἀνδρέας* (γεν. τῷ 1579) καὶ *Ἀντώνιος* (γεν. τῷ 1581). Ὁ *Ἀνδρέας Ροῦκερς* (ὁ νεώτερος, ἐργασθεὶς περίπου μεταξὺ 1636—1667) εἶχε κατασκευάσει πλῆθος κλαβικυμβάλων, ὧν μέγα μέρος ἔφερον θαυμασίας εἰκόνας τῶν μεγάλων Φλαμανδῶν ζωγράφων. Γ. Σ.

ρουκέτα (ἡ)· ἄλλως *ροκέτα* (βλ. λ.).

Ρούκης, ***Ἀριστείδης.*** Ἐγεννήθη τῷ 1859 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Ἠπειρωτῶν. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γερμανίᾳ νομικά, ἐπιδοθεὶς δὲ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἠγόρασε τῷ 1888 μετὰ τοῦ Ἀγησιλάου Γιαννοπούλου τοῦ Ἠπειρώτου παρὰ τῶν Δημητρίου καὶ Λάμπρου Κορομηλᾶ τὴν «*Ἐφημερίδα*» (βλ. λ.). Ὁ Ρούκης διωρίσθη τῷ 1900 γενικὸς διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων. Ἀπέθανε τῷ 1903. Τ. Ε. Ε.

— **Ρούκης,** ***Ἰωάννης.*** Ἦτο πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ἰ. Γκούρα καὶ κατήγετο ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἔλαβε μέρος εἰς πλείστας μάχας, ὡς καὶ ἐν τῷ χανίῳ τῆς Γραβιᾶς καὶ ἐν Βασιλικοῖς καὶ παρὰ τὴν λεγομένην πόρταν τῆς Μπουμπουνίστρας τοῦ τουρκικοῦ περιτειχίσματος Σερπεντζέ. Καταταγεὶς εἰς τὴν βασιλικὴν λεγομένην φάλαγγα ἀπέθανεν ὑπέργηρος. Τ. Ε. Ε.

Ρουκκόνιον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Δακίας παρὰ τὰ μεθόρια τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερομένη ὑπὸ Πτολεμαίου, παρὰ τὴν Πορόλισσον μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων. Α. Θ. Σ.

Ρούκλια *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς κοινότητος Γραμπιᾶς τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 115.

Ρουκνεντντίν. Ἔνατος καὶ τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Χαρὶζμ-Σαχιὰν (Χωρασμίων βασιλέων), τρίτος υἱὸς τοῦ σουλτάνου Κουτμπεττίν. Ἱστορικοί τινες θεωροῦσιν ὅτι δὲν ἐπρόφθασε νὰ βασιλεύσῃ, διότι πολεμήσας πρὸς τοὺς Μογγόλους ἐφονεύθη, ἂν καὶ ἐδήλωσεν ὑποταγὴν περὶ τὸ 1220. Ν. Μ.

— **Ρουκνεντντὶν** ***Μουμπαρέκ.*** Δεύτερος ἡγεμὼν τῆς ἐν Κερμὰν τῆς Περσίας ἡγεμονευσάσης δυναστείας τῶν Καραχαταγιάν. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του τῷ 1235, ἐφονεύθη μετὰ 16 ἔτη. Ν. Μ.

— **Ρουκνεντντὶν** ***Σουλεϋμὰν Σάχ.*** Δύο σουλτᾶνοι τῆς δυναστείας τῶν Σελτζουκιδῶν Ἰκονίου: ἐπιλεγομένων Ρούμ. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ 7ος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας ταύτης, διαδεχθεὶς τῷ 1183 τὸν ἀδελφόν του Γαγιὰς-ἐτ-ντὶν Καϊχοσροῦ καὶ βασιλεύσας 22 ἔτη. Ὁ δεύτερος, διαδεχθεὶς τῷ 1248 τὸν πατέρα του Γαγιὰς-ἐτ-ντὶν Καϊχοσροῦ τὸν Β', ἐβασίλευσεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰζεντὶν Καϊκαοὺζ, μέχρι τοῦ 1266. Ὑπό τινων ἱστορικῶν ὀνομάζεται *Ρουκνεντὶν Κιλὶτζ Ἀρσλάν.* Ν. Μ.

— **Ρουκνεντντὶν** ***Φυρούζ.*** Ἡγεμὼν τῆς ἐν Δελχὶ τῶν Ἰνδιῶν ἡγεμονευσάσης τουρκικῆς δυναστείας τῶν Γουριδῶν (Γουρί) Ἀνελθὼν τὸν θρόνον τῷ 1236, ἡγεμόνευσε μόνον ἓξ μῆνας. Διάδοχος αὐτοῦ ἔγινεν ἡ ἀδελφή του Ραδιέ. Ν. Μ.

Ρούκουνας, ***Ἰωάννης.*** Κρὴς ἀγωνιστὴς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐξ Ἀσκύφου, διακριθεὶς καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Ἐπολέμησεν ἐν Γαλαζίῳ τῷ 1821 ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην, καὶ εἶτα ἐν Σάμῳ. Κατελθὼν εἰς Κρήτην τῷ 1825, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Γραμβούσης. Εἶχεν ἀδελφὸν *Νικόλαον* ὀνόματι, διακριθέντα ἐπίσης ἐν Κρήτῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. ΕΡ. Μ.

ρουκούτα (ἡ) (ἀθην. ἀργκό)· θωπευτικὴ προσφώνησις μόρτη πρὸς φίλην του, ἐκφερομένη εἰς τόνον ἐλαφρᾶς σκωπτικότητος καὶ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τά: μουσίτσα, μαϊμουδίτσα, κατεργάρα κτλ.: «τί γυρεύει ἡ καρδιά σου, ρουκούτα μου». Α. Γ. Φ.

Ρόϋλ (Royle), ***Ἰωάννης-Φόρμπς.*** Ἄγγλος ἰατρὸς καὶ φυσιοδίφης (1800—1858). Ὑπηρέτησεν ὡς ἰατρὸς ἐν τῷ βρεττανικῷ στρατῷ τῶν Ἰνδιῶν καὶ διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ περιφήμου βοτανικοῦ κήπου τῆς Σαχαρανπούρ. Κατὰ τὴν μακρὰν διαμονήν του ἐν Ἰνδίαις ἠσχολήθη εἰς τὴν μελέτην τῶν φυτῶν τῆς χώρας ταύτης καὶ τῶν φαρμακευτικῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν βοτανικῆς συλλογῆς. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Εὐρώπην τῷ 1837 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φαρμακευτικῆς εἰς τὸ Βασιλικὸν Κολλέγιον τοῦ Λονδίνου, διετήρησε δὲ τὴν ἕδραν ταύτην μέχρι τοῦ 1856. Διετέλεσε μέλος τῆς Βασιλικῆς ἑταιρείας καὶ τῆς Γεωλογικῆς ἑταιρείας. Ἔγραψε: «Σημειώσεις ἐπὶ τῆς βοτανικῆς καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῶν Ἱμαλαΐων καὶ τοῦ Κασιμὴρ» (1839), «Ἐγχειρίδιον τῶν φαρμακευτικῶν ὑλῶν» (1843) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Ροῦ-Λαβέρνι (Roux-Lavergne), ***Πέτρος-Κελεστῖνος.*** Γάλλος δημοσιογράφος καὶ φιλόσοφος (1802—1874). Συνειργάσθη μετὰ τοῦ φιλοσόφου Μπουσσέ, ὃν ἐβοήθησεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς «Κοινοβουλευτικῆς ἱστορίας τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως» (1833—1838), διετέλεσε συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἐξέδωσε μεταξὺ ἄλλων: «Δοκίμιον ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας», «Philosophia juxta divi Thomae dogmata» (1858—1851) κτλ. Μ. Δ. Β.

ρουλεμὰν (τὸ) (roulement)· βλ. λ. *τριβεὺς* (ἔνσφαιρος).

Ρουλὲρς (Roulers, φλαμ. ***Ρουσσελάρε***) *[Γεωγρ.].* Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῷ νομῷ τῆς Δυτικῆς Φλάνδρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μάντελ. Κάτ. 26.957. Ἔχει ναὸν νεογοτθικοῦ ρυθμοῦ, ὑφαντουργίαν καὶ διεξάγει ἐμπόριον λινῶν ὑφασμάτων. Ὑπῆρξε σπουδαῖον γερμανικὸν πολεμικὸν κέντρον κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἐπανεκτήθη ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1918. Κ. Β. Λ.

ρουλέττα (ἡ) (γαλλ. roulette). Τυχηρὸν παίγνιον, ἐν χρήσει ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας λέσχας (καζῖνα) καὶ παιζόμενον ὑπὸ ἀπροσδιορίστου ἀριθμοῦ παικτῶν. Συνίσταται ἐκ στρογγύλης ὁριζοντίας μεταλλίνης πλακός, φερομένης ἐπὶ καθέτου ἄξονος, ἐφ' οὗ εἶναι τελείως ἰσορροπημένη καὶ περὶ τὸν ὁποῖον περιστρέφεται δι' ὠθήσεως τῆς χειρός. Ἡ πλὰξ αὕτη, τοποθετημένη ἐντὸς εἴδους λεκάνης, εἶναι διῃρημένη εἰς 37 ἴσα τμήματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶναι ἀναγεγραμμένος εἷς τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τοῦ 0 μέχρι τοῦ 36, οὐχὶ ὅμως κατ' ἀριθμητικὴν σειράν. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι χρωματισμένοι ἐναλλὰξ μαῦροι καὶ κόκκινοι, πλὴν τοῦ 0, ὅπερ εἶναι ἄχρουν (σχ. 1). Παραλλήλως πρὸς τὰ χείλη τῆς λεκάνης ὑπάρχει αὖλαξ, ἐντὸς τῆς ὁποίας στρέφεται λευκὴ σφαῖρα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ (*μπίλια*). Τὸ ὅλον τοῦτο μηχάνημα τῆς ρουλέττας

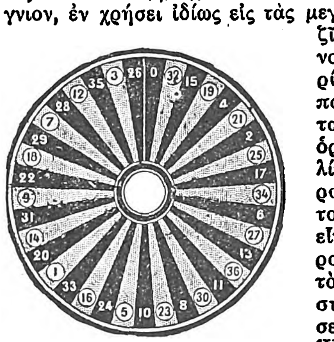

Σχ. 1. *Ὁ δίσκος τῆς ρουλέττας.*
[Τὸ ἄχρουν ζερὸ (0) καὶ οἱ 36, κόκκινοι καὶ μαῦροι ἐναλλάξ, ἀριθμοὶ εἶναι οὐχὶ κατ' ἀριθμητικὴν σειρὰν τεταγμένοι, ἀλλὰ ἀναμεμιγμένοι εἰς τρόπον ὅμως ὥστε εἰς ἕκαστον τριτημόριον τοῦ κύκλου (τόξου), ὅπερ περιλαμβάνει 12 ἀριθμούς, νὰ εὑρίσκωνται ἀνὰ 4 ἀριθμοὶ ἐξ ἑκάστης δωδεκάδος (ντουζίνας).]

τοποθετεῖται κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι τελείως ἰσορροπημένον, εἰς τὸ κέντρον μεγάλης ἐπιμήκους τραπέζης, ἐστρωμένης διὰ πρασίνου τάπητος. Ἑκατέρωθεν τῆς ρουλέττας καὶ ἐπὶ τοῦ πρασίνου τάπητος εἶναι σχεδιασμένος πίναξ, περιλαμβάνων τὸ 0 καὶ εἰς 12 ἐπαλλήλους σειρὰς τοὺς 36 ἀριθμοὺς τῆς ρουλέττας, παρ' αὐτοὺς δὲ χῶρος διὰ τοὺς στοιχηματίζοντας εἰς δωδεκάδας ἢ ἁπλᾶς τύχας (σχ. 2). Οἱ παῖκται τοποθετοῦν τὰς μάρκας των ἐπί τινος ἀριθμοῦ τῆς ἀρεσκείας των ἢ ἀνα-

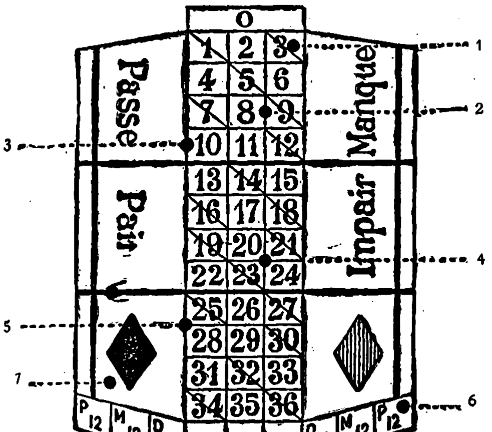

Σχ. 2. *Ὁ ἐπὶ τοῦ πρασίνου πίνακος πίναξ (ταμπλώ). Οἱ διαγωνίως τεμνόμενοι ἀριθμοὶ εἶναι ἐρυθροί.*
[Τρόπος τοποθεσίας τοῦ διακυβευομένου ποσοῦ: 1) Εἷς ἀριθμὸς *(σέκο τὸ 3).* 2) Δύο ἀριθμοὶ *(ἀ σεβὰλ τὸ 8 καὶ τὸ 9).* 3) Τρεῖς ἀριθμοὶ *(τραβέρσα τοῦ 10, 11 καὶ 12).* 4) Τέσσαρες ἀριθμοὶ *(καρρὲ τοῦ 20, 21, 23 καὶ 24).* 5) Ἓξ ἀριθμοὶ *(ἑξὰς ἢ τραβέρσα τοῦ 25, 26, 27, 28, 29 καὶ 30).* 6) Δώδεκα ἀριθμοὶ *(πρώτη ντουζίνα).* 7) Ἁπλαῖ τύχαι *(μαῦρο).*]

λόγως πρὸς τὸν συνδυασμόν, ὃν ἐπιδιώκουσι, καὶ κατὰ τὸν τρόπον τὸν ὑποδεικνυόμενον ἐν τῷ σχ. 2. Εἶτα ὁ μπανκιέρης (ἢ μπιλιέρης) περιστρέφει πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν ἐν σχήματι τροχοῦ ἠριθμημένην πλάκα, ἥτις περιστρέφεται οὕτω περὶ τὸν ἄξονά της, ἐνῷ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὠθεῖ τὴν μπίλιαν κατὰ τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν ἐπὶ τῆς παρὰ τὰ χείλη τῆς λεκάνης αὔλακος. Ἡ σφαῖρα, ἀφοῦ, χάρις εἰς τὴν δοθεῖσαν ὤθησιν, περιτρέξῃ πολλάκις τὴν αὔλακα, πίπτει τέλος μετὰ πολλὰς ἐκτροπάς, ὀφειλομένας εἰς ἐπὶ τούτῳ ὑπάρχοντα κατὰ διαστήματα ρομβοειδῆ ἐμπόδια, εἰς ἓν τῶν 37 διαμερισμάτων τοῦ τροχοῦ, ὑποδεικνύουσα οὕτω τὸν κερδίζοντα ἀριθμόν.

Οἱ συνδυασμοὶ τῆς ρουλέττας, μαθηματικῶς ὑπολογισμένοι, εἰς τρόπον ὥστε τὸ κέρδος νὰ εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογον πρὸς τὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας, διαιροῦνται εἰς *πολλαπλᾶς* καὶ *ἁπλᾶς τύχας.* Πολλαπλαῖ τύχαι εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Εἷς μόνος ἀριθμὸς (σέκο, seco ἢ plein): ὁ παίκτης τοποθετεῖ τὸ ποσὸν ὅπερ θέλει νὰ διακυβεύσῃ ἐντὸς ἑνὸς τῶν 37 διαμερισμάτων τοῦ τάπητος, ὅταν δὲ κερδίσῃ πληρώνεται τὸ κατατεθὲν ποσὸν εἰς τὸ 35πλάσιον (35+1=36).

2) Δύο ἀριθμοὶ (*ἀ σεβάλ*, à cheval): ὁ παίκτης τοποθετεῖ τὴν μίζαν του ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἥτις χωρίζει δύο ἀριθμούς, πληρώνεται δὲ ἐὰν κερδίσῃ εἷς τῶν δύο τούτων ἀριθμῶν, εἰς τὸ 17πλάσιον (17+1=18).

3) Τρεῖς ἀριθμοὶ (*τραβέρσα*, transversale plein): ὁ παίκτης στοιχηματίζει ἐπὶ τῶν τριῶν ἀριθμῶν μιᾶς τῶν 12 παραλλήλων διαιρέσεων τοῦ τάπητος, ἐὰν δὲ κερδίσῃ εἷς τῶν ἀριθμῶν τούτων, πληρώνεται εἰς τὸ 11πλάσιον τὴν μίζαν του (11+1=12).

4) Τέσσαρες ἀριθμοὶ (*καρρέ*, carré): ὁ παίκτης στοιχηματίζει ἐπὶ τεσσάρων ἀριθμῶν, τοποθετῶν τὴν μίζαν του εἰς τὸ σημεῖον ὅπου διασταυροῦνται αἱ διαχωρίζουσαι τούτους κάθετοι γραμμαί, ὅταν δὲ κερδίσῃ εἷς τῶν τεσσάρων τούτων ἀριθμῶν, πληρώνεται εἰς τὸ 8πλοῦν (8+1=9).

5) Ἓξ ἀριθμοὶ (*ἑξάς*, sixain): ὁ παίκτης στοιχηματίζει ἐπὶ ἓξ ἀριθμῶν, ἤτοι ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν δύο ἐκ τῶν δώδεκα παραλλήλων σειρῶν τοῦ ἐπὶ τοῦ τάπητος πίνακος, πληρώνεται δέ, ἐὰν κερδίσῃ εἷς τῶν ἓξ τούτων ἀριθμῶν, εἰς τὸ 5πλάσιον (5+1=6).

6) Δώδεκα ἀριθμοί (*ντουζίνα*, douzain καὶ *στήλη* =colonne): ὁ παίκτης στοιχηματίζει ἐπὶ δώδεκα ἀριθμῶν, ἤτοι ἐπὶ μιᾶς τῶν τριῶν δωδεκάδων (1—12 ἢ 13—24 ἢ 25—36) ἢ ἐπὶ μιᾶς τῶν τριῶν στηλῶν τοῦ πίνακος, πληρώνεται δέ, ἐὰν κερδίσῃ εἷς τῶν δώδεκα τούτων ἀριθμῶν, τὴν μίζαν του εἰς τὸ διπλοῦν (2+1=3).

Αἱ ἁπλαῖ ἐξ ἄλλου τύχαι εἶναι:

7) Τὸ χρῶμα (*κόκκινο* ἢ *μαῦρο*): ὁ παίκτης στοιχηματίζει ἐπὶ ἑνὸς τῶν χρωμάτων, τοποθετῶν τὴν μίζαν του εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, ἐὰν δὲ ὁ κερδίζων ἀριθμὸς ἔχῃ τὸ χρῶμα εἰς τὸ ὁποῖον ἐστοιχημάτισε, κερδίζει τὴν μίζαν του (1+1=2). Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον κερδίζει καὶ ἂν στοιχηματίσῃ εἰς τὰ *μονὰ* (impair) ἢ *ζυγὰ* (pair), καθὼς καὶ εἰς τὰ *μικρὰ* (manque), λογιζόμενα ἀπὸ τοῦ 1—18, ἢ τὰ *μεγάλα* (passe), λογιζόμενα ἀπὸ τοῦ 19—36.

Digitized by Google

Όταν κερδίση τὸ 0 (*ζερό*), ἡ μπάνκα πληρώνει μόνον τοὺς παίκτα., οἵτινες ἔχουν ποντάρει ἐπ' αὐτοῦ, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ χάνουν. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἔχοντας «ποντάρει» εἰς τὰς ἁπλᾶς τύχας, τούτων ἡ μίζα, ἀναλόγως τοῦ κανονισμοῦ τῆς λέσχης, ἢ χάνεται ἢ «αἰχμαλωτίζεται». Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν ἡ μίζα παραμένει ἐπὶ τῆς τραπέζης, ὠθουμένη ὑπὸ τοῦ κρουπιὲ εἰς εἰδικὴν θέσιν, καὶ παίζεται εἰς τὸν ἑπόμενον γῦρον, ὁπότε, ἐὰν ὁ παίκτης κερδίση, ἀνακτᾷ τὴν μίζαν του. Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὴν ρουλέτταν ἡ μπάνκα, εἰσπράττουσα ἐκ 37 ἀριθμῶν καὶ πληρώνουσα μόνον 35 εἰς τὸν κερδίζοντα, ἔχει πάντοτε ὑπὲρ αὐτῆς (*ἀβάντα*) τὸν 37 ἀριθμόν, ἤτοι ἔχει ἐξασφαλίσει ὑπὲρ αὐτῆς, ἐφόσον βεβαίως τὰ ὑπὸ τῶν παικτῶν διακυβευόμενα ποσὰ κατανέμονται ἐξ ἴσου εἰς ὅλους τοὺς ἀριθμούς, τὸ 1/37 τῶν παιζομένων ποσῶν. Ἐξ ἀντιθέτου ὅμως καὶ οἱ παῖκται, ἐὰν εὐνοηθοῦν ὑπὸ τῆς τύχης, κερδίζουν μεγάλα, ἀναλόγως τῶν διακυβευομένων, ποσά.

Ἡ ρουλέττα εἶναι κατά τινας ἐφεύρεσις τοῦ Πασκάλ. Ἐν τούτοις, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ πρῶτον εἰσήχθη τῷ 1760 ἐπὶ τῆς μαρκησίας Πομπαδούρ, ἐγένετο δὲ τοῦ συρμοῦ ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Ναπολέοντος, τοτε δὲ ἐγενικεύθη ἐν Εὐρώπῃ. Πολὺ ἀργότερον κατεδιώχθη, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ τυχηρὰ παίγνια, ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν, ἐπιτραπείσης τῆς λειτουργίας της μόνον εἰς τὰς λουτροπόλεις καὶ τὰ μεγάλα κέντρα διασκεδάσεων. Τὸ μεγαλύτερον κέντρον, ἐν τῷ ὁποίῳ λειτουργεῖ ρουλέττα, εἶναι τὸ καζῖνο τοῦ Μόντε-Κάρλο.

Ρούλια *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κατωχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Ροῦλλος (Rullus), ***Πόπλιος - Σερουΐλιος***. Ρωμαῖος δήμαρχος τῷ 64 π. Χ. Εἰσήγαγε νόμον ὅπως πωληθῶσιν αἱ δημόσιαι γαῖαι ἀπὸ Ἱσπανίας μέχρι τοῦ Πόντου, διὰ δὲ τοῦ εἰσπραχθησομένου ποσοῦ προβῶσιν οἱ πραίτωρες εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀπόρων ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ν. Σ. Λ.

Ρούμ. Ὠνομάζετο οὕτω ὑπὸ τῶν Ἀράβων, Περσῶν καὶ Τούρκων ἰδίως ἡ Ἑλληνοβυζαντινὴ αὐτοκρατορία καὶ αἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκούμεναι, ἀπὸ τῶν Ρωμαίων δ' ἀποσπασθεῖσαι χῶραι διὸ καὶ *Ρούμ* ἐκαλεῖτο τὸ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπὸ τὸν Σελδζουκίδην Σουλεϊμὰν σουλτανᾶτον, ἔχον ἀρχικῶς τὴν ἕδραν του ἐν Νικαίᾳ καὶ ταύτης ἀπολεσθείσης εἰς τὸ Ἰκόνιον. Οἱ Σελδζουκίδαι σουλτᾶνοι καὶ ἄλλοι ἀνεξάρτητοι Τοῦρκοι ἡγεμόνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς τὰ σῳζόμενα θαυμάσια ἐξ ἀπέφθου χρυσοῦ νομίσματα αὐτῶν, φέροντα μάλιστα κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα γλυπτὰ αὐτῶν μνημεῖα, ρητῶς ὀνομάζουσιν ἑαυτοὺς κυρίους τῶν Ρούμ. Ἐκ τοῦ Ρούμ ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τὸ ὄνομα *Ρουμέλη* (Ρουμ-ιλῆ), δηλοῦν τὴν χώραν ἢ τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων (Βυζαντινῶν). Οὕτω δ' ἐπισήμως ἐκάλουν ἀρχικῶς οἱ Τοῦρκοι τὸ βυζαντινὸν κράτος, ὅπερ καὶ αὐτοὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν Ρωμανίαν. Οἱ Τοῦρκοι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους *Ρούμ* μὲν ὠνόμαζον τοὺς Ἑλληνοχριστιανοὺς ὑπηκόους (ραγιᾶδες) τοῦ σουλτάνου, *Γιουνάν* (Ἴωνας) δὲ τοὺς Ἕλληνας πολίτας τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου. Καὶ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης εἰς τὰς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐπισήμους σχέσεις του ἐτιτλοφορεῖτο πατριάρχης τῶν Ρούμ. Ὁ Ἄραψ Ἰσταχρῆς, ὅστις ἔγραψεν ἔργον γεωγραφικὸν μεσοῦντος τοῦ Ι' αἰῶνος, λέγει ὅτι ἡ Ρώμη καὶ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὰ κέντρα τῶν Ρούμ, ἤτοι τῶν Ἰταλῶν καὶ Βυζαντινῶν, καὶ ὅτι ἰδίως αἱ Ἀθῆναι εἶχον ὑπάρξει ἡ ἕδρα τῆς σοφίας τῶν Γιουνάν, ἤτοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἔνθα οὗτοι εἶχον διατηρήσει τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν καὶ φιλολογίαν. Ἐκ τῶν Ρούμ, ἤτοι Ρωμαίων, ὡς ἐκαλοῦντο οἱ Βυζαντινοί, προῆλθε τὸ σημερινὸν *Ρωμιός*.

Δ. Π. Π.

Ροῦμα (Ruma) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας (ἀπὸ τοῦ ἔτους 1921) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Συρμίας. Κεῖται βορειοδυτικῶς τοῦ Βελιγραδίου εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Φρούσκα Γκόρα καὶ Μίτροβιτς-Βίνκοβτσε, Ροῦμα-Βρντνὶκ καὶ Ροῦμα-Κλένακ Ρίμπερα. Κάτ. 12.500. Παράγει δημητριακά, ὀπώρας καὶ οἶνον.

Γ. Ι. Β.

Ρουμκνᾶδες *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βασιλατίκων τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 25.

ρουμάνι (τό)· δημοτ., ἔκτασις πλήρης θαμνωδῶν δένδρων, λόχμη.

Ρουμανία (ρουμαν. România, γαλλ. Roumanie, ἀγγλ. καὶ ἰταλ. Rumania, γερμ. Rumanien). Βασίλειον τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, ἓν τῶν καλουμένων Βαλκανικῶν κρατῶν, καίτοι εὑρίσκεται πρὸς Β. τῶν Βαλκανίων, παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου. Τὸ ὄνομα *Ρουμανία* ἤρχισε χρησιμοποιούμενον ἐπισήμως μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὅτε ἡ πρὸς τοῦτο συσταθεῖσα διεθνὴς ἐπιτροπή, τῷ 1856, ἀπεφάσισε τὴν ἕνωσιν τῶν ἡγεμονιῶν τῆς *Βλαχίας* καὶ τῆς *Μολδαυΐας* εἰς ἓν κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσεν ὀνομασίαν ὑπενθυμίζουσαν τὴν λατινικὴν αὐτοῦ καταγωγήν. Ἡ ἕνωσις αὕτη τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν ἐπραγματοποιήθη τρία ἔτη βραδύτερον, τῷ 1859. Ἡ Ρουμανία, ὡς διεμορφώθη μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, παρουσιάζει σχῆμα συμμετρικόν, σχεδὸν ἐστρογγυλωμένον, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἑξῆς δέκα διαφόρων περιοχῶν, αἵτινες ἡνώθησαν πρὸς τὸν ἀρχικὸν πυρῆνα κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα: *Μεγάλη Βλαχία* (ρουμανιστὶ Μουντένια), *Μικρὰ Βλαχία* (Ὀλτένια), *Μολδαυΐα* (Μολντάβα), *Δοβρουτσᾶ* (Ντόμπροτζα), *Βεσσαραβία*, *Τρανσυλβανία* (Ἄρντεαλ), *Μπουκοβίνα*, *Κρισάνα*, *Βανᾶτον* καὶ *Μουραμοῦρες*. Αἱ τρεῖς πρῶται περιοχαὶ ἀπετέλουν τὴν πρὸ τῶν βαλκανικῶν πολέμων Ρουμανίαν· ἡ τετάρτη (Δοβρουτσᾶ) προσηρτήθη κατὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1913, δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν· ἡ πέμπτη (Βεσσαραβία) ἀνῆκεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ αἱ πέντε τελευταῖαι ἀπετέλουν τμῆμα τῆς διαλυθείσης μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν 43°50' καὶ 48°35' Β. πλάτ. καὶ 20°25' καὶ 30°25' Α. μήκ. καὶ ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Ρωσίας, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Νοτιοσλαυΐας καὶ τῆς Οὐγγαρίας. Τὸ ἐμβαδὸν αὐτῆς εἶναι 294.967 τ.χλμ., ὁ δὲ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 17.500.000.

Μ. Δ. Β.

— *[Γεωλογ.]* Τὸν κύριον σκελετὸν τῆς Ρουμανίας ἀποτελεῖ τὸ τόξον τῶν *Καρπαθίων* (βλ. λ.) ὀρέων. Ταῦτα ἀποτελοῦν συνέχειαν τῶν Ἄλπεων, καταστραφεῖσαν δι' ἰσχυρῶν διαταράξεων, γενομένων κατὰ τὴν μειόκαινον ὑποπερίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ δι' ἐγκαταβυθισμένων χερσονήσων(?). Ὁ μεταξὺ Ἄλπεων καὶ Καρπαθίων προϋπάρξας σύνδεσμος καταφαίνεται εἰσέτι εἰς ὀρεινούς τινας ὑπολειφθέντας στύλους. Ἂν καὶ ἀποτελοῦν ὅμως τὰ Καρπάθια συνέχειαν τῶν Ἄλπεων, διακρίνονται ἐν τούτοις τούτων οὐσιωδῶς καὶ κατὰ τὴν κατασκευήν των καὶ κατὰ τὴν μορφήν των, διότι παρουσιάζουν ἄλλον διαμελισμὸν κατὰ ζώνας καὶ διότι φέρουν εἰς τὸ ἐσωτερικόν των ἐγκαταχημνισιγενεῖς λεκάνας, αἱ ὁποῖαι εὐνοοῦσι τὴν διάβασιν των.

Ἡ ζώνη τοῦ φλύσχου εἶναι εὐρέως ἀνεπτυγμένη, ἐνῷ, ἐν ἀντιθέσει, ἐλλείπει ἡ αὐτοτελὴς ζώνη ἀσβεστολίθων. Ἐν τούτοις παρουσιάζονται μεμονωμένοι εἰς σειρὰν ὁμάδων ὄρεων ἀσβεστόλιθοι καὶ δολομῖται τοῦ μεσοζωϊκοῦ μετὰ τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων τῆς κεντρικῆς ζώνης. Τὰ Καρπάθια παρουσιάζουσι περισσοτέρας σειρὰς κρυσταλλικῶν κέντρων πυρήνων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἐξωτέρα σειρὰ ἀρχίζει μὲ τὰ μικρὰ Καρπάθια. Συγκεντρικῶς πρὸς αὐτὴν ἀναδύεται δευτέρα σειρὰ μεταξὺ Waag καὶ Neutra. Ἐσωτέρα ζώνη ἀρχίζει παρὰ τὸ ὄρος Tribec καὶ ἐκτείνεται, συνοδευομένη ὑπὸ ζώνης νεοηφαιστειογενῶν πετρωμάτων, ὅπως καὶ ἡ ἄλλη ζώνη, μέχρι τοῦ Hernad. Ἐγκαταχημνισιγενεῖς λεκάναι νέας γεωλογικῆς ἡλικίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ ποταμοὶ διασχίζουν τὰς σειρὰς τῶν ὀρέων εἰς στενὰς κοιλάδας, διεμέλισαν καὶ διέλυσαν τὰς ἁλύσεις τῶν ὀρέων εἰς αὐτοτελεῖς τρόπον τινὰ μονάδας.

Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τῶν ἀνατολικῶν Καρπαθίων ὅλα τὰ νεογενῆ στρώματα εἶναι συνωθημένα εἰς τὰς σειρὰς πτυχῶν τῶν Ὑποκαρπαθίων, αἱ ὁποῖαι πολλαχοῦ συμφύονται στενῶς μετὰ τῆς ζώνης τῶν ψαμμιτῶν, συχνάκις ὅμως χωρίζονται ἀπ' αὐτῆς διὰ βυθισμάτων. Νοτίως τοῦ Trotus παρουσιάζονται, ἐντὸς μειοκαίνων στρωμάτων, ὄγκοι ὀρυκτοῦ ἅλατος καὶ πετρέλαια, ἰδίως εἰς τὴν ἰσχυρότατα ἐπτυχωμένην περιοχὴν μεταξὺ Buzau καὶ Dâmbovita, ἡ ὁποία μόνη παρέχει 98 % περίπου τῆς ὅλης παραγωγῆς πετρελαίου τῆς Ρουμανίας (Moreni, Campina, Baicoi, Bustenari). Ἰδιαιτέρως ἐπίσης ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ Ἔρτς-γκεμπίργκε, τὰ ὁποῖα παρέχουσι λιθάνθρακας καὶ μεταλλεύματα σιδήρου καὶ χαλκοῦ.

Μεταξὺ τῶν Νοτίων Καρπαθίων, τῆς ἐκ κρητιδικῶν πετρωμάτων ἀποτελουμένης βουλγαρικῆς πλακὸς καὶ τῆς ὑψηλῆς ἐπιπέδου χώρας τῆς Δοβρουτσᾶς, εἶναι ἐγκαταβεβυθισμένη ἡ λεκάνη τῆς Βλαχίας, πεπληρωμένη ὑπὸ νεογενῶν καὶ τεταρτογενῶν ἀποθεμάτων. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία ὑπῆρχε κατὰ τὴν σαρματίου ἡλικίαν τῆς μειοκαίνου ὑποπεριόδου τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος, ἐχωρίσθη τὸ δυτικὸν τμῆμά της ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν διὰ σαφοῦς ὑψηλῆς βαθμίδος, σχηματισθείσης δι' ἀναπτύξεως τῶν ἀποτεθέντων ἐν τῇ θαλάσσῃ στρωμάτων, ὡς καὶ δι' ἐξάρσεως εἰς τὰ βόρεια τῶν ἀκραίων περιοχῶν καὶ συνιζήσεως εἰς τὰ νότια. Εἰς τὰ ἐξώτατα ἀνατολικὰ μέρη διατηρεῖται ἀκόμη ἐν μέρει ὁ ἀρχικὸς χαρακτὴρ τοῦ προσχωσιγενοῦς πεδίου. Συχνὴ σεισμικὴ ἐνέργεια εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Σερὲθ καταδεικνύει ὅτι αἱ τεκτονικαὶ μετακινήσεις εἰς τὰ ἀνατολικὰ ἐξακολουθοῦν εἰσέτι. Εἰς τὴν περὶ τὴν κοιλάδα τῆς Prahova λοφώδη χώραν, ὅπου καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ νεώτατα πλειόκαινα στρώματα εἶναι ἐντόνως διατεταγμένα, ὑπάρχουν ὄγκοι ἅλατος καὶ πλούσια κοιτάσματα πετρελαίων. Νοτίως καὶ ἀνατολικῶς τοῦ Βουκουρεστίου κερδίζει εἰς ἔκτασιν ἡ στέππη, ὀνομαζομένη Μπαραγκάν, τῆς ὁποίας τὸ προσχωματικὸν ὑπέδαφος καλύπτεται ὑπὸ παχέος καλύμματος λαΐς, πλουσίου εἰς χοῦμον.

Μεταξὺ τῶν στεππωδῶν ἐκτάσεων τῆς Βλαχίας, τοῦ Μπαραγκὰν καὶ τῆς Δοβρουτσᾶς παρεντίθεται κατὰ μῆκος τοῦ κατωτέρου Δουνάβεως ἀμφίβιος προσχωσιγενὴς χώρα, ἡ ὀνομαζομένη Μπάλτα, ἡ ὁποία μεταπίπτει εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Δουνάβεως. Ἡ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ κατωτάτου Δουνάβεως περιοχὴ ὁμοιάζει πρὸς χερσόνησον, διεισδύουσαν 200 χλμ περίπου πρὸς Β. καὶ βρεχομένην ἀπὸ Δ. καὶ Β. ὑπὸ τοῦ Δουνάβεως καὶ ἀπὸ Α. ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Ἡ περιοχὴ αὕτη ἐκπροβάλλει πολὺ καὶ μακρὰ ἐκ τῆς βλαχικῆς-μολδαυϊκῆς βαθείας χώρας, διαιρεῖται δὲ διὰ τοῦ βυθίσματος τῆς Cernavoda - Κωνστάντζας εἰς δύο τμήματα. Τὸ νότιον τμῆμα εἶναι τὸ ἀνατολικὸν τέμαχος τῆς βουλγαρικῆς κρητιδικῆς πλακός, τῆς ὁποίας τὰ ἀνώτατα κοιτάσματα συνίστανται ἐξ ὁριζοντίως ἐστρωμένων καὶ πολλαπλῶς ὑπὸ μεταπτώσεων διασχιζομένων τριτογενῶν ψαμμιτῶν καὶ ἀσβεστολίθων, κεκαλυμμένων δ' ὑπὸ καλύμματος ἐκ λαΐς. Βορείως τοῦ βυθίσματος ἀνυψοῦται, ἐν εἴδει ρηξιγενοῦς προεξοχῆς, μᾶζα, ἡ ὁποία ἄλλοτε συνεδέετο μὲ τὰ ὄρη Sudeten καὶ μὲ τὸν Καύκασον. Γρανῖται καὶ κρυσταλλοπαγεῖς σχιστόλιθοι ἐκπροβάλλουν ἐκ τῶν μεσοζωϊκῶν καὶ ἐκ τῶν τριτογενῶν ἀποθεμάτων ὡς καὶ ἐκ τοῦ καλύμματος τοῦ λαΐς.

Ἡ μεταξὺ τῶν Καρπαθίων καὶ τοῦ Δνειστέρου ποταμοῦ γεωγραφικὴ μονὰς ἀποτελεῖ εὐρὺ γεωσύγκλινον, πεπληρωμένον ὑπὸ τριτογενῶν ἀποθεμάτων. Τὰ νεογενῆ στρώματα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν στρωμάτων τῆς ποντίου βαθμίδος, εἶναι ἀνεπτυχωμένα, ἐν τούτοις ὅμως εἶναι τελείως ἰσοπεδωμένα καὶ περιβεβλημένα ὑπὸ προσχωμάτων. Ἡ Βεσσαραβία τέλος ἀποτελεῖ λοφώδη χώραν, μεταπίπτουσαν πρὸς Ν. εἰς ἐκτεταμένην στέππην, συνέχειαν τοῦ Μπαραγκὰν τῆς Βλαχίας.

Γ. Κ. Γ.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Τὸ ἔδαφος τῆς Ρουμανίας εἶναι πλουσιώτατον εἰς μεταλλεύματα. Μία τῶν μεγαλυτέρων πηγῶν ὀρυκτοῦ πλούτου τῆς χώρας εἶναι τὸ πετρέλαιον. Τὰ κοιτάσματα αὐτοῦ θεωροῦνται τὰ πλουσιώτερα τοῦ κόσμου, πρὸ δὲ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Ρουμανία κατεῖχε τὴν τετάρτην σειρὰν ἐν τῇ παγκοσμίῳ παραγωγῇ. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ παραγωγὴ αὐτῆς ἠλαττώθη, τείνει ὅμως ν' ἀναλάβῃ τὴν προτέραν αὐτῆς ἀκμήν. Τὰ σημαντικώτερα κοιτάσματα πετρελαίου εὑρίσκονται ἐν Μοράνι, Μπουστενάρι, Ρούνκου, Ὄτσιουρι, Ἀριπανάτι καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν παραγωγικῶν ἐγκαταστάσεων πετρελαίου ἀνέρχεται εἰς 800 περίπου, μετὰ 350 φρεάτων καὶ ὑπὲρ τὰ 150 ἐργοστάσια κατεργασίας αὐτοῦ. Διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀκαθάρτου πετρελαίου ὑπάρχει δίκτυον συγκοινωνιῶν 3.000 χλμ περίπου. Μετὰ τὸ πετρέλαιον, ἀκολουθοῦν, ἀπὸ ἀπόψεως σημαντικότητος παραγωγῆς, τὰ κοιτάσματα γαιανθράκων, ἀνθρακίτου καὶ λιγνίτου. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τοῦ Βανάτου ἡ παραγωγὴ γαιανθράκων ηὐξήθη μεγάλως, ὑπερβαίνουσα ἤδη κατὰ πολὺ τοὺς 2.000.000 τόνων ἐτησίως. Ἡ δυναμικότης τῶν κοιτασμάτων γαιανθράκων ἐν Ρουμανίᾳ ὑπολογίζεται εἰς 350.000.000 τόν., οἵτινες κατ' ἄλλους ὑπολογισμοὺς δύνανται νὰ φθάσουν τοὺς 1.500.000.000 τόν. Ἑτέρα πηγὴ ὀρυκτοῦ πλούτου τῆς Ρουμανίας εἶναι τὸ ὀρυκτὸν ἅλας, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ζώνην τῶν Καρπαθίων. Μόνον τὰ κοιτάσματα τοῦ Ὄκνελε-Μάρι ὑπολογίζεται ὅτι περιέχουν 9.000.000 τόν. ἅλατος. Εἰς τὰ Καρπάθια, ἰδίως ἐν Τρανσυλβανίᾳ, καὶ εἰς τὸ Βανᾶτον ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ κοιτάσματα χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, μολύβδου, ἀντιμονίου, ἀρσενικοῦ, ψευδαργύρου, σιδήρου, μαγνησίου καὶ θείου. Τὰ μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου εὑρίσκονται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν ἐντατικῇ ἐκμεταλλεύσει, ἀποδώσαντα τὰ μὲν πρῶτα 1000 χλγρ. χρυσοῦ, τὰ δὲ δεύτερα 3000 χλγρ. ἀργύρου. Πλουσιώτατα ἐπίσης εἶναι καὶ τὰ κοιτάσματα τοῦ βωξίτου, θεωρούμενα τὰ σημαντικώτατα τῆς Εὐρώπης.

Ἄφθονοι εἶναι ὡσαύτως ἐν Ρουμανίᾳ καὶ σημαντικώταται ἀπὸ πάσης ἀπόψεως αἱ ἰαματικαὶ πηγαί, πλούσιαι εἰς μεταλλικὰ ὕδατα καὶ πολυγνωστοι(?) ὄχι μόνον ὑπὸ Ρουμάνων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ξένων. Μεταξὺ τούτων εἶναι αἱ ἐν Βάϊα Χερκουλάνε, Βάτρα-Ντόρνεϊ, Βόρσεκ, Κελιμανέστι, Ὄκνα Σίμπιουλουΐ, Σόβατα, κ.τ.λ.

Μ. Δ. Β.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] *Ὀρογραφία*. Τὸ ἔδαφος τῆς Ρουμανίας εἶναι ὀρεινὸν μὲν πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν αὐτοῦ τμῆμα καὶ πεδινὸν πρὸς τὸ νοτιοανατολικόν. Τὸ ὀρεινὸν σύστημα τῆς χώρας ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κυρίας ὀροσειράς, αἵτινες ἀποτελοῦν ἡ μία συνέχειαν τῆς ἄλλης. Αἱ ὀροσειραὶ αὗται εἶναι ἡ μὲν μία τὰ *Καρπάθια* τῆς Μολδαυΐας, ἀποτελοῦντα συνέχειαν τῶν Καρπαθίων τῆς Γαλικίας καὶ ἔχοντα διεύθυνσιν ἀπὸ τὰ ΒΔ.

Digitized by Google

ΡΟΥΜΑΝΙΑ
Σιδηροδρομικαί γραμμαί
Διώρυγες
Πρωτεύουσαι Κρατών
Κλίμαξ
10 0 10 50 χιλμ.
'Εις Παρισίων
ΤΡΑΝΣΥΛΒΑΝΙΑ
ΜΟΛΔΑΥΙΑ
ΜΕΓΑΛΗ ΒΛΑΧΙΑ
ΜΙΚΡΑ ΒΛΑΧΙΑ
ΜΠΟΥΚΟΒΙΝΑ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΝ
ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΝ
ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΣΑ
ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ

πρὸς τὰ ΝΑ. κατὰ γραμμὴν καμπυλουμένην πρὸς Α., εἰς μῆκος 825 χλμ., ἡ δὲ ἄλλη αἱ *Τρανσυλβανικαὶ Ἄλπεις*, μήκους 335 χλμ., ἀρχόμεναι ἀπὸ τὸ νοτιώτερον σημεῖον τῶν Καρπαθίων τῆς Μολδαυΐας καὶ φθάνουσαι, μὲ διεύθυνσιν ἀπὸ Α. πρὸς Δ., μέχρι τῶν Σιδηρῶν Πυλῶν τοῦ Δουνάβεως, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Νοτιοσλαυΐας. Αἱ ὀροσειραὶ αὗται διακλαδοῦνται εἰς πλείστας ἄλλας, σχηματιζούσας ἀλλεπαλλήλους κορυφὰς καὶ μεμονωμένα ὀρεινὰ συγκροτήματα καὶ ὄρη, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι, ἐν μὲν τῷ ὀρεινῷ συστήματι τῶν Καρπαθίων τῆς Μολδαυΐας: τὰ *Ρόντνα* (2305 μ. ὕψους), *Μπάκου, Λάπος* (1417 μ. ὑψ.), *Κέλεμεν* (2102 μ.), *Γκέργκενο* (1777 μ.), *Ρὲζ* (915 μ.), *Μπίχορ* (1849 μ.), *Ἔρτζ, Κόντρου* (1114), ἐν δὲ ταῖς Τρανσυλβανικαῖς Ἄλπεσι: τὰ *Φαγκεράσερ* (2536), *Ζίμπιν, Ρετιέζατ* (2511 μ.), *Σεβερὶν* (2294 μ.), *Λότρου* (2103), κτλ. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῆς Ρουμανίας εἶναι ἡ *Ναγκοΐ* τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων (2544 μ.).

Ὑδρογραφία. Τὸ ὑδρογραφικὸν σύστημα τῆς Ρουμανίας ἀνήκει σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ *Δουνάβεως*, τοῦ ὁποίου τὰ 1100 χλμ. τοῦ κάτω ροῦ εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ ρουμανικοῦ ἐδάφους. Ἀπὸ τῆς πόλεως Βάζιας, ἐπὶ τῶν νοτιοσλαυϊκῶν συνόρων, μέχρι τῆς πόλεως Κρόϋα, ἀποτελεῖ ὁ Δούναβις τὸ σύνορον μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Νοτιοσλαυΐας, ἀπὸ δὲ τῆς πόλεως ταύτης μέχρι τῆς πόλεως Τουτρακάν, τὸ σύνορον μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Πλὴν τοῦ Δουνάβεως, ἀνήκει σήμερον εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ ἡ δεξιὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ *Δνειστέρου*, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ σύνορον μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Ρωσίας ἐν Βεσσαραβίᾳ. Πάντες οἱ ἄλλοι ποταμοὶ τῆς Ρουμανίας εἶναι παραπόταμοι τοῦ Δουνάβεως, οἱ σπουδαιότεροι δὲ τούτων εἶναι ὁ *Τάϊς*, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τμῆμα τῶν συνόρων πρὸς τὴν Τσεχοσλοβακίαν, ὁ *Σὶλ* ἢ *Ζίου*, ὁ *Ὄλτου* Ἀλούτας), ὁ *Ντιμποβίτσα*, ὁ *Γιαλομίτσα*, ὁ *Μπουζέου*, ὁ *Μπιστρίτσα*, ὁ *Σερέτ*, ὁ *Προῦθος* κ. τ. λ. Ἐκτὸς τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Δνειστέρου, εἶναι πλωτοὶ εἰς ἱκανὰ αὐτῶν σημεῖα καὶ πολλοὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ἕνεκα δὲ τούτου τὸ μῆκος τῶν πλωΐμων ποταμίων γραμμῶν ἀνέρχεται εἰς 2 392 χλμ. Ἐκ τούτων τὰ 1.071 χλμ. ἀνήκουν εἰς τὸν Δούναβιν, τὰ δὲ 300 χλμ. εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Τάϊς πρὸς τὰ οὐγγρικὰ καὶ νοτιοσλαυϊκὰ σύνορα, ὅπου ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ διώρυγες. Ἡ Ρουμανία ἔχει καὶ πολλὰς λίμνας, αἵτινες, σχεδὸν πᾶσαι, σχηματίζονται παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Δουνάβεως καὶ κατὰ τὸ δέλτα αὐτοῦ παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζονται διὰ ζωστήρων ὡς λιμνοθάλασσαι. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶναι: ἡ *Λίμνη τοῦ Δνειστέρου*, ἡ *Ἀλμπεῦ*, ἡ *Σαγκάνι*, ἡ *Κουντούκ*, ἡ *Κίλιγια*, ἡ *Γιάλπουγ*, ἡ *Κακούλ*, ἡ *Γκρεάκα*, ἡ *Ποτελοῦ*, ἡ *Νεντάϊα* κλπ.

Ἀκτογραφία. Πρὸ τοῦ 1878 ἡ Ρουμανία εἶχε μόνον 70 χλμ. ἀκτὰς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἐκτεινομένας ἀπὸ τοῦ βραχίονος Κιλιγιὰ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς πόλεως Μπαλαμπάνκα. Αἱ ἀκταὶ αὗται ἦσαν σχεδὸν ἄνευ ἀξίας, καθότι ἀπετελοῦντο ἀπὸ στενὰ τόξα ἢ λωρίδας γῆς ἀμμώδεις, αἵτινες ἐχώριζον τὰς λιμνοθαλάσσας τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἤδη ἡ Ρουμανία κέκτηται σημαντικὸν τμῆμα τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου, περιλαβοῦσα ἐν ἑαυτῇ τὰς ἀκτὰς τῆς Βεσσαραβίας καὶ τῆς Δοβρουτσᾶς, ὅπου ὑπάρχουν πλεῖστοι λιμένες καὶ σημαντικαὶ πόλεις. Παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Βεσσαραβίας ὑπάρχουν αἱ λίμναι τοῦ Δνειστέρου, ὅπου ἡ πόλις Ἄκκερμαν, Μπούρνας, ὅπου ἡ πόλις Τούζλα, Σαμπαλάτ, Ἀλίμπεϋ, Σαγκάνι καὶ Κουντούκ. Ἐκεῖθεν ἄρχονται αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Δουνάβεως, μὲ ἔναντι αὐτῶν τὴν νησῖδα Φιδονήσι (Ὀφιοῦσα), ἔκτασις 0,2 τ. χλμ. μὲ 8 κατ. καὶ πολεμικὴν ναυτικὴν βάσιν, τὴν πόλιν Σουλινά, τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ νοτιώτερον, μετὰ νέαν σειρὰν λιμνοθαλασσῶν (Μπάλτα), τὰς πόλεις Κωνστάντζα, Τάζλα καὶ Μαγγκάλι. Ἔτι νοτιώτερον σχηματίζονται τὰ ἀκρωτήρια Σάμπλα καὶ Καλὴ Ἄκρα ἐκεῖθεν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς παρὰ τὰ βουλγαρικὰ σύνορα ἀκτῆς αἱ πόλεις Καβάρνα, Μπαλτσὶκ καὶ Ἔκαρνε, ἐν τῷ σχηματιζομένῳ κόλπῳ τῆς Καβάρνας.

Κλῖμα. Τὸ πεδινὸν καὶ μεταξὺ τῶν Καρπαθίων, τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων καὶ τῶν Βαλκανίων ἐκτεινόμενον νοτιοανατολικὸν τμῆμα τῆς Ρουμανίας παραμένει ἐντελῶς ἀπροστάτευτον ἀπὸ τοὺς βορειοανατολικοὺς ἀνέμους τῶν ρωσικῶν στεππῶν καὶ τοῦ Εὐξείνου, ἕνεκα δὲ τούτου τὸ κλῖμα αὐτοῦ παρουσιάζει λίαν ἀποτόμους μεταβολὰς καὶ ἀντιθέτους ἀκρότητας, μὲ ἐναλλασσούσας περιόδους βροχερῶν ἐτῶν καὶ ἐτῶν ξηρασίας, καθὼς καὶ χειμώνων δριμυτάτων, ὁμοίων πρὸς τοὺς τῶν βορείων χωρῶν, καὶ χειμώνων θερμῶν, ὑπενθυμιζόντων τὰς μεσημβρινὰς χώρας. Ἐν Βουκουρεστίῳ ἡ θερμοκρασία φθάνει κατὰ τὸ θέρος τοὺς 35°, ἀλλὰ μεταπίπτει πολλάκις κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τοὺς —21°. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι 10°, 5, τοῦ Ἰανουαρίου ἡ μέση θερμοκρασία —4°3, καὶ τοῦ Ἰουλίου 27°,2. Ἡ μεγαλυτέρα ποσότης βροχῆς πίπτει κατὰ τὸ θέρος, πλὴν τῆς δυτικῆς Βλαχίας, ὅπου πίπτει αὕτη κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Ἡ ποσότης τῆς πτώσεως τῆς βροχῆς αὐξάνει ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Προύθου πρὸς τὰ Καρπάθια. Ἐν Σουλινᾷ ἡ ἐτησία πτῶσις βροχῆς ἀνέρχεται εἰς 37 ἑκστ. ἐν Κωνστάντζᾳ 39, ἐν Τοῦρνο Σεβερίνῳ 66, ἐν Βουκουρεστίῳ 58, ἐν Ντορτσόϋ 56, ἐν Σινάϊᾳ 80, ἐν Μπιστρίτσοβα, παρὰ τὸ ὄρος Πιάτρα, 132 καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐν Κωνστάντζᾳ πίπτει χιὼν ἐπὶ 11 ἡμέρας ἐτησίως κατὰ μέσον ὅρον, ἐν Βουκουρεστίῳ ἐπὶ 23, ἐν Σινάϊᾳ ἐπὶ 32. Ἐπικρατέστεροι ἄνεμοι εἶναι ὁ Β. ΒΑ., καλούμενος Κρίβετιν ἢ ρωσικὸς ἄνεμος, ὁ Δ. καὶ ΝΔ., καλούμενος Ἀούστρου ἢ ἄνεμος τῆς Μεσογείου, καὶ ὁ ΝΑ. ἢ Μπαλτάρατς.

Χλωρίς. Ἡ ρουμανικὴ χλωρὶς εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῆς Εὐρώπης, περιλαμβάνουσα σχεδὸν πάντα τὰ ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντώμενα φυτά, πλὴν τῶν μὴ δυναμένων ν' ἀνθέξουν εἰς τὰς ἀκρότητας τοῦ χειμῶνος. Ἰδιαιτέρως συγγενεύει ἡ χλωρὶς τῆς Ρουμανίας πρὸς τὴν τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, τὴν χλωρίδα τῶν Ἄλπεων, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν Βαλκανίων. Εἰς τὰς πεδιάδας ἐπικρατεῖ ἡ στεππώδης χλωρὶς τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἐν Ρουμανίᾳ εἶναι ἀφθονώτατα τὰ δάση, ἅτινα καθιστοῦν τὴν χώραν μίαν τῶν πλουσιωτέρων δασικῶν περιοχῶν τῆς Εὐρώπης. Τὰ δάση ταῦτα εἶναι συμπαγέστερα καὶ πολυπληθέστερα εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη, ἐλαττούμενα καὶ ἀραιούμενα ἐφ' ὅσον κατέρχεταί τις πρὸς τὰς πεδιάδας. Εἰς τὰ ρουμανικὰ δάση ἐπικρατεῖ κυρίως ἡ ὀξυὰ καὶ ἡ ἐλάτη.

Πανίς. Ἡ πανὶς τῆς Ρουμανίας εἶναι ποικιλωτάτη, περιλαμβάνουσα πλεῖστα ἄγρια ζῷα, ἀπαντώμενα εἰς τὰς Βαλτικὰς χώρας ἄλλοτε καὶ εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Νοτίου Ρωσίας. Μεταξὺ τούτων εἶναι αἱ ἔλαφοι, οἱ αἴγαγροι, αἱ ἀγριογαλαῖ, αἱ ἀλώπεκες, οἱ λύγκες, οἱ ἀγριόχοιροι, κτλ. Ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ βούβαλοι, χρησιμοποιούμενοι εἰς οἰκιακὰς καὶ ἀγροτικὰς ἐργασίας. Ἐξαιρετικῶς ἄφθονα εἶναι τὰ πτηνά, καὶ ἰδίως τὰ διαβατικά, τὰ ᾠδικά, καθὼς καὶ τὰ ἁρπακτικά, ὡς οἱ ἀετοί, οἱ ἰκτῖνοι, οἱ κόρακες κτλ. Ἐκ τῶν ἀμφιβίων ὑπάρχουν χελῶναι καὶ βάτραχοι, ἐκ δὲ τῶν ἐντόμων μεγάλαι ποικιλίαι κολεοπτέρων, λεπιδοπτέρων καὶ ὑμενοπτέρων. Τὰ ὕδατα καὶ τῶν ἀκτῶν καὶ τῶν ποταμῶν, καθὼς καὶ τῶν λιμνῶν, ἔχουν ἀφθόνους ἰχθῦς, οἵτινες ἁλιεύονται ἐντατικῶς (κυρίως σολωμοὶ καὶ γλῶσσαι).

Μ. Δ. Β.

—[ΣΤΡΑΤ. ΓΕΩΓΡ.] Διὰ τῶν συνθηκῶν τῆς 11 Ἀπριλίου 1918, 28 Νοεμβρίου 1918, 1 Δεκεμβρίου 1918 καὶ τῶν τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, 10 Σεπτεμβρίου 1919, καὶ Μικροῦ Τριανὸν 4 Ἰανουαρίου 1920, καὶ τέλος διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν συνόρων τοῦ Βανάτου κατὰ Δεκέμβριον 1923, τὸ Ρουμανικὸν κράτος ἐβελτίωσε μεγάλως τὴν ἄμυναν τῆς χώρας. Πράγματι, διὰ τῆς προσκτήσεως τῆς Βεσσαραβίας ἀπέκτησεν ὡς ὅριον χωρίζον τὴν Ρουμανίαν ἀπὸ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας τὸν μέγαν ποταμὸν Δνείστερον, διὰ δὲ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν συνόρων αὐτῆς ὡς πρὸς τὰ τῆς Πολωνίας ἐξησφάλισε τὴν στρατηγικὴν βοήθειαν τῆς συμμάχου αὐτῆς Πολωνίας, ὡς καὶ ἀρίστην γραμμὴν ἀμύνης ἐπὶ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Δνειστέρου, ἰσχυροῦ στρατηγικοῦ ἐμποδίου ἐν περιπτώσει ἐπιχειρήσεων πρὸς τὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν.

Διὰ τῆς προσκτήσεως τῆς Μπουκοβίνας πρὸς βορρᾶν καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Τρανσυλβανίας, νῦν Ἀρδεάλ, μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν Κριζάνας καὶ Μαραμοῦρες, ἐπεξετάθη πρὸς τὰ βορειοδυτικά, ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐπὶ τῶν Καρπαθίων συνόρων αὐτῆς κατὰ τριακόσια περίπου χιλιόμετρα, καὶ τέλος διὰ τῆς περιοχῆς τοῦ Βανάτου ἀπέκτησε κοινὰ σύνορα πρὸς δυσμὰς μετὰ τῆς συμμάχου αὐτῆς Νοτιοσλαυΐας.

Διὰ τῶν μέχρι τοῦ 1918 συνόρων αὐτῆς, ἡ Ρουμανία, καίτοι ταῦτα εὑρίσκοντο κεχαραγμένα ἐπὶ τῆς ἰσχυροτάτης ὀροσειρᾶς τῶν Καρπαθίων, λόγῳ τῆς εἰσεχούσης τότε καὶ κατ' ὀρθὴν γωνίαν σχεδὸν χαράξεως τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς παρὰ τὴν Κρονστάτην. ἠπειλεῖτο (ὡς τοῦτο ἔλαβε χώραν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1916), διὰ τῆς ἀπωθήσεως τῶν ρουμανικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τῶν Καρπαθίων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Βουκουρεστίου, νὰ ἴδῃ τὸν στρατὸν αὐτῆς κεχωρισμένον εἰς δύο, ἐν Μολδαυΐᾳ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐν Βλαχίᾳ ἀφ' ἑτέρου. Ὁ ἐχθρὸς μετὰ τοῦτο ἠδύνατο νὰ κινηθῇ, κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς, κατὰ τοῦ διχοτομηθέντος ρουμανικοῦ στρατοῦ.

Ἡ τέως Αὐστροουγγρικὴ μοναρχία μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας, τῆς τελευταίας ἐπιχειρούσης ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἠδυνήθη κατὰ τὸ 1916 νὰ χωρίσῃ εἰς δύο καὶ εἶτα νὰ ἀπωθήσῃ τὸν ἐν Μεγάλῃ καὶ Μικρᾷ Βλαχίᾳ ρουμανικὸν στρατὸν ἐκ τῶν διαδοχικῶν αὐτοῦ θέσεων ἀμύνης, νὰ καταλάβῃ τὴν ὀχυρὰν πρωτεύουσαν Βουκουρέστιον καὶ νὰ ἀπωθήσῃ τοῦτον μέχρι τοῦ ἐν τῇ Μολδαυΐᾳ ποταμοῦ Σερέτη.

Ἡ Ρουμανία διὰ τῆς κατοχῆς τῶν δύο κλιτύων τῶν Καρπαθίων καὶ τῆς ὀρεινῆς Τρανσυλβανίας ἐγένετο κυρία οὐχὶ μόνον ἐδάφους ἀρίστου διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν διαβάσεων τῶν Καρπαθίων καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ μῆκος, ὡς π. χ. τῆς τοῦ ποταμοῦ Ἀλοῦτα. Τέλος ἡ Ρουμανία διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Δοβρουτσᾶς καὶ διὰ τῆς ἐνισχύσεως ταύτης διὰ φρουρίων ἀπειλεῖ κατὰ πλευρὸν τὸν ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς ὄχθης ἐπιχειροῦντα τὴν διάβασιν τοῦ Κάτω Δουνάβεως, ἀνεξαρτήτως τῆς βοηθείας, ἣν δύναται νὰ παράσχῃ ἡ Νοτιοσλαυΐα κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Ρουμανία διὰ τῆς πλεονεκτικῆς αὐτῆς γεωγραφικῆς θέσεως κατέστη σπουδαῖον στοιχεῖον συμμαχίας διά τε τὰ ζητήματα τῆς Κεντρῴας καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τῶν Βαλκανίων, ὡς κατέδειξαν τὰ κατὰ τὸ 1913 καὶ 1916 γεγονότα.

Ν. Ι. ΚΟΚΙΔΗΣ

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] ***Γεωργία.*** Ἡ Ρουμανία εἶναι μία ἐκ τῶν μᾶλλον γεωργικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι γονιμώτατον, ἀποτελοῦν τὴν σημαντικωτέραν πηγὴν πλούτου καὶ παραγωγικὴν δύναμιν τῆς χώρας, δυνάμενον νὰ καλλιεργηθῇ καὶ διὰ μικρᾶς μόνον προσπαθείας. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας ἐν Ρουμανίᾳ δὲν εὑρίσκεται εἰς ἀνάλογον ἐπίπεδον, λόγῳ τῶν προϊστορικῶν μεθόδων καλλιεργείας καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν κεφαλαίων διὰ τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος οἱ ἀγρόται ἦσαν ἐπιβεβαρημένοι δι' ἐπαχθεστάτων φόρων, ἀπὸ τῶν ὁποίων μόλις τῷ 1864 κατέστη δυνατὸν νὰ ἀπαλλαγοῦν. Ἡ ἐξαγορά, ἡ ἀπαλλοτρίωσις καὶ ἡ διανομὴ τῶν μεγάλων κτημάτων, τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ κράτος, εἰς τὰ μοναστήρια καὶ εἰς τοὺς μοναχοϊδιοκτήτας, ἀρχίσασα ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ διανύσασα διάφορα στάδια, μόλις κατὰ τὸ 1926 κατέστη δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ σχεδὸν πλήρως. Τὰ κτήματα ταῦτα ἀπετέλουν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς γεωργικῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας. Μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν λύσιν τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος καὶ τὴν νέαν ἐδαφικὴν διαρρύθμισιν, τὰ 85,5 % τῶν κτημάτων τούτων περιῆλθον εἰς μικροϊδιοκτήτας καὶ μόνον τὰ 14,5 % παρέμειναν εἰς τοὺς παλαιοὺς μεγαλοϊδιοκτήτας. Ἡ νέα αὕτη διαρρύθμισις δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀποδώσῃ ἀμέσως τοὺς προσδοκωμένους καρπούς, καθότι οἱ χωρικοὶ εὑρέθησαν ἐν ἀδυναμίᾳ μέσων καὶ γνώσεων διὰ τὴν καταλληλοτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν διανεμηθεισῶν εἰς αὐτοὺς γαιῶν. Ἕνεκα τοῦ γεγονότος τούτου, ἡ θέσις τῶν Ρουμάνων χωρικῶν δὲν ἐβελτιώθη σημαντικῶς, παρὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀπὸ ἐτῶν ἐπιδιωκομένης καὶ δι' αἱματηρῶν πλειστάκις ἀγώνων ἐπιτευχθείσης ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως παρατηρεῖται βραδεῖα μέν, ἀλλ' ἀσφαλὴς καὶ συνεχὴς βελτίωσις τῆς γεωργίας καθόλου ἐν Ρουμανίᾳ.

Τὸ μέγεθος τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς γεωργικῆς σημασίας τῆς Ρουμανίας καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ 83% τῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας εἶναι καλλιεργήσιμα καὶ καλλιεργοῦνται ἢ εἶναι ὁπωσδήποτε γεωργικῶς παραγωγικά, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἀξίας τῶν κατὰ τὸ 1929 ἐξαχθέντων ρουμανικῶν προϊόντων, ἀνελθούσης εἰς 37.703.200 000 λέϊ, τὰ γεωργικὰ προϊόντα, μετὰ τῶν δασικῶν καὶ κτηνοτραφικῶν, ἀντεπροσώπευον τὴν ἀξίαν τῶν 30 περίπου δισεκατομμυρίων. Ἐκ τῆς γεωργικῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας τὰ 43% περίπου εἶναι ἀγροί, τὰ 24% δάση, τὰ 14% λειμῶνες καὶ τὰ 2% ἄμπελοι καὶ κῆποι. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα τῆς Ρουμανίας εἶναι τὰ παντὸς εἴδους δημητριακὰ καὶ ἰδίως ὁ σῖτος, παραγόμενος κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς πρὸς Α., πρὸς Ν. καὶ πρὸς Δ. τῶν Καρπαθίων καὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων πεδιάδας, αἵτινες, καὶ μάλιστα αἱ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ ποταμοῦ Τάϊς, θεωροῦνται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων σιτοβολώνων τῆς Εὐρώπης. Ἐπίσης καλλιεργοῦνται τὸ λίνον, τὰ γεώμηλα, αἱ ὀπῶραι, ἡ ἄμπελος, τὰ τεῦτλα, τὰ κρόμμυα, οἱ φασίολοι, ὁ καπνός, τὰ λαχανικά, τὰ ἄνθη κτλ. Ἐκ τοῦ κατωτέρω στατιστικοῦ πίνακος καταφαίνεται ἡ καλλιεργηθεῖσα ἐπιφάνεια καὶ ἡ ἐπιτευχθεῖσα συγκομιδὴ τῶν κυριωτέρων γεωργικῶν προϊόντων τῆς χώρας κατὰ τὸ 1929, τῆς ἐπιφανείας ὑπολογισθείσης εἰς χιλιάδας ἑκταρίων καὶ τῆς συγκομιδῆς εἰς χιλιάδας κινταλίων:

Εἶδος	*Ἐπιφάνεια*	*Συγκομιδή*
Σῖτος	2.737,4	27.148
Σίκαλις	312,0	3.369
Κριθὴ	2.054,0	27.404
Βρόμη	1.213,0	13 593
Ἀραβόσιτος	4.795,0	63.861
Ἄμπελοι	272,0	5.046

Δάση. Ἐκ τῶν δασῶν τῆς Ρουμανίας τὸ μεγαλύτερον μέρος εὑρίσκεται εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν. Τὰ λοιπὰ δάση εἶναι κατανεμημένα εἰς τὰ Καρπάθια, ὅπου καλύπτουν τὰ 74 % τῆς ἐπιφανείας των, εἰς τὴν Βουκοβίναν, ὅπου καλύπτουν τὰ 44% τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, τῆς ὁποίας καλύπτουν τὰ 5,3%. Ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλαι δασικαὶ περιοχαὶ πρὸς Ν. τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων, μεταξὺ Βαλτσέα, Κράϊοβα καὶ Τούρνου Σεβερίν. Τὰ κυριώτερα τῶν δασικῶν προϊόντων εἶναι ἡ ξυλεία, ἧς τὰ 80 % ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ρουμανικὴ ξυλεία ἐκτιμᾶται μεγάλως, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀντοχῆς της καὶ τῆς σκληρότητός της.

Μ. Δ. Β.

Digitized by Google

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη ἐν Ρουμανίᾳ. Ἐκ τοῦ κατωτέρω στατιστικοῦ πίνακος καταφαίνεται ἡ ταχεῖα καὶ μεγάλη προοδευτικὴ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζῴων ἐν Ρουμανίᾳ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας:

Εἴδη	*1911*	*1920*	*1929*
Βόες	2.667.000	4.730.000	4.991 670
Πρόβατα	5.269.000	869.000	13.581 869
Χοῖροι	1.021.000	2.514·000	3.167.722
Ἵπποι	843 000	1.485.000	1.877.285

Ἡ Ρουμανία ἐξάγει βοῦς, πρόβατα, ἵππους καὶ χοίρους, ἐκ δὲ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων ὀνομαστὰ εἶναι τὰ ἐξαγόμενα ἔρια καὶ ὁ τυρός. Εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Δουνάβεως ἐκτρέφονται κυρίως βόες καὶ βούβαλοι, εἰς τὴν Δοβρουτσὰν πρόβατα καὶ εἰς τὴν Βουκουβίναν καὶ τὴν Βεσσαραβίαν χοῖροι.

Βιομηχανία. Παρὰ τὸν πλοῦτον τοῦ ἐδάφους εἰς πλεῖστα καὶ ἄφθονα μέταλλα καὶ ἐν γένει καὶ πρώτας ὕλας, ἡ βιομηχανία δὲν εἶναι εἰς ἀνάλογον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη. Ἰδίως εἰς τὰς πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ρουμανικὰς χώρας τὰ ὑπάρχοντα ἐργοστάσια ἦσαν ἐλάχιστα, τῶν περισσοτέρων πρώτων ὑλῶν καὶ μετάλλων ἀποστελλομένων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εἰς τὰς ἐκ τῆς Αὐστροουγγαρίας ὅμως προσαρτηθείσας χώρας ἡ βιομηχανία ἦτο λίαν ἀνεπτυγμένη, ἡ δὲ ἐπιτόπιος κατεργασία τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου εἰς ἄκρον διαδεδομένη. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατεβλήθησαν μεγάλαι προσπάθειαι, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνταῦθα ἡ τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου ἐξαγωγή, ἀφ' ἑτέρου δὲ αὐξηθῇ ἡ κατεργασία αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ, εἰς τρόπον ὥστε αὕτη νὰ καταστῇ σχεδὸν αὐτάρκης ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς βιομηχανικῶν εἰδῶν. Καίτοι τὸ πρόγραμμα τοῦτο δὲν κατέστη εἰσέτι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ, παρατηρεῖται ἐν τούτοις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἱκανὴ αὔξησις τῆς βιομηχανικῆς κινήσεως. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων βιομηχανιῶν τῆς Ρουμανίας εἶναι ἡ ἀλευροποιία, ἡ οἰνοπνευματοποιία, ἡ τῆς ἐπεξεργασίας μετάλλων, τῆς ξυλείας, τῶν δερμάτων, τῶν χημικῶν προϊόντων, τοῦ χάρτου, τῶν κονσερβῶν, ὑαλίνων καὶ ἠλεκτρικῶν εἰδῶν καὶ ὑφασμάτων. Εἰς τὸ Βανάτον ὑφίσταται καὶ λίαν σημαντικὴ βιομηχανία χάλυβος. Μεγάλην ἀνάπτυξιν ἔλαβε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἡ βιομηχανία διατετηρημένων ἰχθύων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαρχόντων ἐργοστασίων ἀνήρχετο καθ' ἅπασαν τὴν Ρουμανίαν τῷ 1929 εἰς 3.800, ὁ δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀπασχολουμένων ἐργατῶν εἰς 250.000 περίπου. Ἡ ἀξία τῶν παραχθέντων βιομηχανικῶν προϊόντων κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνῆλθεν εἰς 40 δισεκατομμύρια λέϊ. Τὰ κυριώτερα βιομηχανικὰ κέντρα εἶναι τὸ Βουκουρέστιον μετὰ τῆς περιοχῆς του, ἡ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βουζέου καὶ Ντιμποβίτσα πετρελαιοφόρος περιοχή, ἡ μεταξὺ Καρπαθίων καὶ Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων περιοχὴ τοῦ Σίβυ (Ἑρμανστατ) καὶ Μπράσσο (Κρόνστατ), ἡ ὀρεινὴ περιοχὴ τοῦ Βανάτου, ἡ περιοχὴ τοῦ Μαραμοῦρες καὶ ἡ περιοχὴ τοῦ Τεμισοάρα (Τέμεσβαρ). Λίαν ἀνεπτυγμένη εἶναι ἐν Ρουμανίᾳ καὶ ἡ οἰκιακὴ βιομηχανία, παράγουσα διάφορα ἔπιπλα, εἴδη ἱματισμοῦ, κοσμήματα κτλ. μετὰ πολλῆς καλαισθησίας.

Ἐμπόριον. Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ρουμανίας ὑφίσταται αὐξομειώσεις, καθιστάμενον ἀπὸ ἐνεργητικὸν παθητικόν, ἀναλόγως τῶν ἐτῶν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἥτις ἐπηρεάζεται μεγάλως ἐκ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν. Ἡ εἰσαγωγὴ περιλαμβάνει εἴδη ὑφαντουργίας, μηχανημάτων, βάμβακος, ἐρίου, ἑτοίμων ἐνδυμάτων, ὀχημάτων, μεταλλικῶν, κατειργασμένων δερμάτων, ἐλαστικοῦ κόμμεως, ἀποικιακῶν, χημικῶν προϊόντων, χρωμάτων κτλ., ἡ δὲ ἐξαγωγὴ σιτηρά, ἄλευρα, πετρέλαιον, ξυλείαν, ζῷα, λαχανικά, καρπούς, χημικὰ προϊόντα κτλ. Ὁ καπνὸς καὶ τὸ ἅλας ἔχουν μονοπωληθῇ ὑπὸ τοῦ κράτους. Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὰς διακυμάνσεις τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἐπὶ ἓξ συνεχῆ ἔτη εἰς ἑκατομμύρια λέϊ:

	1924	*1925*	*1926*	*1927*	*1928*	*1929*
Εἰσαγωγή	26267,6	30097,9	37156,3	33428,5	32145,1	29896,5
Ἐξαγωγή	28361,4	29024,9	37222,5	37703,2	26919,3	28914,9

Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφαίνει τὰς κυριωτέρας χώρας, μεθ' ὧν συναλλάσσεται ἡ Ρουμανία:

Κράτη	*Εἰσαγωγή*	*Ἐξαγωγή*
Γερμανία	7542,3	7095,7
Τσεχοσλοβακία	4815,3	2030,6
Αὐστρία	4500,3	4994,8
Ἰταλία	2953,0	2549,5
Μεγάλη Βρεττανία	2811,3	2262,6
Γαλλία	2617,6	1363,7
Πολωνία	2521,0	3513,2
Οὐγγαρία	1261,6	3168,7
Βέλγιον	874,0	1132,3

Ἁλιεία. Ἡ ἁλιεία ἐν Ρουμανίᾳ εἶναι εἰς μέγαν βαθμὸν ἀνεπτυγμένη. Μετὰ τὰ ἰχθυοτροφεῖα τοῦ Βόλγα, τὰ ἰχθυοτροφεῖα τοῦ Δουνάβεως εἶναι τὰ μεγαλύτερα καὶ τὰ πλουσιώτερα τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἁλιεία ὅμως τῶν ρουμανικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου εἶναι, ἀντιθέτως, λίαν παρημελημένη. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἰχθύων ἐκ τοῦ δέλτα τοῦ Δουνάβεως ἀνέρχεται εἰς 10.000.000 χιλιόγραμμα. Ἐπίσης ἐξάγονται ἄφθονοι ἰχθύες καὶ ἐκ τῶν λιμνοθαλασσῶν, ἰδίως τοῦ Γιουργιέβου, τῆς Ὀλτενίτσας, τοῦ Καλαράσι, τοῦ Τσερναβόντα, τῆς Χέρνοβα, κτλ. Οἱ ἀφθονώτερον ἐξαγόμενοι ἰχθύες εἶναι οἱ κυπρῖνοι, ὧν ἡ ἐτησία παραγωγὴ ὑπερβαίνει τὰ 3.000.000 χιλιόγραμμα.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία ἐν Ρουμανίᾳ εἶναι εἰς ἄκρον ἀνεπτυγμένη. Ὁ ποταμὸς Δούναβις ἀποτελεῖ θαυμασίαν ποταμίαν ὁδόν, ἥτις θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Εὐρώπης καὶ χρησιμεύει διὰ τὴν ἀπ' Α. πρὸς Δ. καὶ τἀνάπαλιν συγκοινωνίαν. Ἡ ποταμοπλοΐα ἀπὸ τῆς Ὄρσοβα ἐπὶ τῶν Σιδηρῶν Πυλῶν μέχρι τοῦ Δέλτα εἶναι εὐχερεστάτη καὶ ἀσφαλεστάτη, μετὰ δὲ τὸ Καλαφατ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ εἶναι βραδύτατον καὶ ὁ ἀντίθετος πλοῦς εὐκολώτατος. Πρὸς ρύθμισιν τῆς ναυσιπλοΐας τοῦ Δουνάβεως ἐδημιουργήθη ἀπὸ τοῦ 1856 διεθνὴς ἐπιτροπή, ἡ ὁποία πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου ἑκάστης τῶν ἑξῆς ἐνδιαφερομένων χωρῶν: Γερμανίας, Αὐστροουγγαρίας, Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἰταλίας, Ρουμανίας, Ρωσίας καὶ Τουρκίας. Μετὰ τὸν πόλεμον ὅμως συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 346 τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἰταλίας καὶ Ρουμανίας καὶ ἔχει τὴν ἕδραν της εἰς τὸ Γαλάτσι. Χάρις εἰς τὰς φροντίδας τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὁ Δούναβις ἐξεβαθύνθη, ἡ δὲ κοίτη του διερρυθμίσθη ἀπὸ τῆς Βραΐλας καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ βραχίονος τοῦ Σουλινά, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο τμῆμα τὸ βάθος ηὔξησεν ἀπὸ 9 εἰς 24 πόδας ἀγγλικούς, τὸ δὲ ἐλάχιστον βάθος τοῦ βραχίονος τοῦ Σουλινὰ ἔφθασεν ἀπὸ 8 εἰς 18,5 πόδας ἀγγλικούς. Ἐξ ἄλλου χάρις εἰς τὸ σύστημα τῶν διωρύγων καὶ ἄλλων ἔργων ἡ ναυσιπλοΐα ἐπεβραχύνθη ἀπὸ 45,5 εἰς 33,75 ναυτικὰ μίλλια. Ἡ ἐπιτροπὴ ἠδυνήθη νὰ προβῇ εἰς τὰ ἔργα ταῦτα καὶ νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν συντήρησίν των, χάρις εἰς ὡρισμένον τίμημα, τὸ ὁποῖον εἰσπράττει ἀπὸ τὰ χρησιμοποιοῦντα τὸν ποταμὸν πλοῖα.

Σημαντικὸν εἶναι καὶ τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον τῆς Ρουμανίας, διαρκῶς αὐξανόμενον, χάρις εἰς τὰς κατασκευαζομένας νέας γραμμάς. Τῷ 1929 ὑπῆρχον 11 659 χλμ σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, ἐκ τῶν ὁποίων 4.355 εἰς τὴν παλαιὰν Ρουμανίαν, 5.531 εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ τὸ Βανᾶτον, 1.127 εἰς τὴν Βεσσαραβίαν καὶ 643 εἰς τὴν Βουκοβίναν. Τὰ αὐτοκίνητα ἀνήρχοντο τῷ 1928 εἰς 31.281. Τὸ οδικὸν δίκτυον περιλαμβάνει ὁδοὺς συνολικοῦ μήκους ὑπὲρ τὰ 100.000 χλμ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Ρουμανίᾳ λειτουργεῖ καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ κέντρον τὸ Βουκουρέστιον, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἡ χώρα συνδέεται ἀεροπορικῶς μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ Βελιγράδιον, τὴν Πράγαν, τὴν Βιέννην, τοὺς Παρισίους καὶ διὰ μεταβιβάσεων μὲ τὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλας εὐρωπαϊκὰς πόλεις. Ὁ ἐμπορικὸς στόλος ἀπετελεῖτο τῷ 1928 ἐξ 26 ἀτμοπλοίων 32.816 τόννων. Ὑπάρχουν ἐπίσης περὶ τὰ 400 ποταμόπλοια 150 000 τόννων περίπου. Κυριώτεροι λιμένες εἶναι ἡ Κωστάντζα καὶ ὁ Σουλινὰς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, ἡ Βραΐλα, τὸ Γαλάζιον καὶ ἡ Ἰσμαηλία ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως. Τῷ 1928 εἰς τοὺς θαλασσίους λιμένας εἰσῆλθον 2.122 πλοῖα 4.112.125 τόννων. Χάρις εἰς τὸ εὐρὺ σιδηροδρομικὸν καὶ ποτάμιον σύμπλεγμα συγκοινωνιῶν ἡ Ρουμανία ἐπικοινωνεῖ ἐκ πολλῶν σημείων οὐχὶ μόνον μετὰ τῶν γειτόνων της Ρωσίας, Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας, Οὐγγαρίας, Νοτιοσλαυΐας καὶ Βουλγαρίας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἀπώτερον εὑρισκόμενα κράτη, ὡς εἶναι ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Τουρκία κλπ.

Ταχυδρομεῖα-Τηλέγραφοι-Τηλέφωνα. Τῷ 1929 ἡ Ρουμανία εἶχεν 6 263 ταχυδρομικὰ γραφεῖα, 4.134 τηλεγραφικὰ γραφεῖα μετὰ γραμμῆς μήκους 73.844 χλμ., 52.366 τηλέφωνα μετὰ γραμμῆς μήκους 286.820 χλμ. καὶ εἶχεν ἐγκαινιασθῇ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ὁ πρῶτος ραδιοτηλεγραφικὸς σταθμός.

Μ. Δ. Β.

— [ΠΟΛΙΤΙΚ. ΓΕΩΓΡ.] *Κάτοικοι*. Ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ ἡ Ρουμανία εἶναι σήμερον ἓν τῶν μεγαλυτέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, κατέχουσα τὴν ὀγδόην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τασσομένη μετὰ τὴν Ρωσίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Πολωνίαν καὶ τὴν Ἱσπανίαν. Εἶναι ἐπίσης τὸ μεγαλύτερον ἐκ τῶν καλουμένων Βαλκανικῶν κρατῶν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι κατὰ τὰ 75 % Ρουμᾶνοι, οἱ δὲ λοιποὶ Μαγυάροι, Ἰσραηλῖται, Γερμανοί, Ρῶσοι καὶ Οὐκρανοί, Βούλγαροι, Τουρκοτάταροι, Πολωνοί, Σέρβοι καὶ Σλοβένοι, Ἕλληνες κτλ., κατὰ τὴν ἑξῆς ἀναλογίαν:

Ρουμᾶνοι	13 349.000	75 %
Μαγυάροι	1.400.000	8,5 »
Ἰσραηλῖται	856.000	5,2 »
Γερμανοί	725.000	4,4 »
Ρῶσοι καὶ Οὐκρανοί	527.000	3,2 »
Βούλγαροι	214.000	1,3 »
Τουρκοτάταροι	165.000	1, »
Πολωνοί	82.000	0,4 »
Σέρβοι καὶ Σλοβένοι	82.000	0,4 »
Ἕλληνες καὶ διάφοροι	98 000	0,6 »
	17 500.000	100

Οἱ κάτοικοι τῆς Ρουμανίας κατοικοῦν κυρίως τὴν ὕπαιθρον, εἰς δὲ τὰς πόλεις εὑρίσκονται συγκεντρωμένα μόλις τὰ 17% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ἡ πυκνότης τῶν κατοίκων καθ' ἅπασαν τὴν χώραν εἶναι 59 κάτοικοι ἀνὰ πᾶν τ. χλμ. Ἡ μεγαλυτέρα πυκνότης παρατηρεῖται εἰς τὰς παρὰ τὰ Καρπάθια χώρας, τὴν ἀνατολικὴν Βουκοβίναν, τὰ Β. τῆς Βεσσαραβίας, τὰ ΒΑ. τῆς Μολδαυΐας καὶ εἰς τινα τμήματα τοῦ Βανάτου, ἐνῷ, ἀντιθέτως, εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένα τὸ Δέλτα τοῦ Δουνάβεως, ἡ στεππώδης περιοχὴ καὶ τὰ ὀρεινὰ σημεῖα τῆς χώρας. Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Ρουμανίας μεγαλυτέρα εἶναι ἡ πρωτεύουσα *Βουκουρέστιον* μὲ 600.000 κατ. Ταύτην ἀκολουθοῦν κατὰ σειρὰν πληθυσμοῦ τὸ *Κισνόβιον* (Chisinau) μὲ 200.000, ἡ *Κλοὺζ* μὲ 105.000, ἡ *Τσέρναουτσι* (Τσέρνοβιτς) μὲ 90 000, ἡ *Τιμεσοάρα* (Τέμεσβαρ) μὲ 90.000, ἡ *Ὀράντεα Μάρε* (Γκροσβαρντάϊν) μὲ 90 000, τὸ *Γαλάτσι* μὲ 75.000, τὸ *Ἰάσιον* μὲ 76.000, ἡ *Βραΐλα* μὲ 67,000 κτλ.

Πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι συνταγματικὴ κληρονομικὴ μοναρχία μετὰ διαδοχῆς τῶν ἀρρένων πρωτοτόκων τοῦ οἴκου Καρόλου Α' τῶν Χοενζόλλερν - Σιγκμαρίνγκεν, συμφώνως πρὸς τὸν συνταγματικὸν χάρτην τοῦ 1866, ἀνανεωθέντα τῷ 1884, τῷ 1917 καὶ τὴν 28 Μαρτίου 1923 καὶ τροποποιηθέντα τῷ 1926 καὶ τῷ 1930. Κατ' αὐτὸν ὁ βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτερος διοικητὴς τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ἀντιπροσωπεύει τὸ κράτος ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις, διορίζει καὶ παύει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πλειονοψηφουσῶν κομματικῶν μερίδων τοὺς ἀπέναντί του καὶ ἀπέναντι τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ὑπευθύνους ὑπουργούς, ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας διὰ νόμους ψηφισθέντας ὑπὸ τῶν βουλῶν, κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς νόμους καὶ δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν βουλὴν καὶ τὴν γερουσίαν. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐκτελεῖται ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας. Ἡ γερουσία ἀποτελεῖται ἐκ 245 μελῶν, ὧν τὰ 200 ἐκλέγονται ἀνὰ ἓν ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας, ἐξ ἑκάστου ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου καὶ ἐξ ἑκάστου πανεπιστημίου, τὰ δὲ 45 διορίζονται μεταξὺ ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων, ἀνηκουσῶν εἰς τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν, εἰς τὸν στρατὸν ἢ τὴν Ἐκκλησίαν. Οἱ γερουσιασταὶ ἐκλέγονται διὰ μίαν τετραετίαν, ὑπὸ τῶν συμπληρωσάντων τὸ 40ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των, καὶ πρέπει νὰ ἔχουν συμπεπληρωμένον τὸ 40ὸν ἔτος. Ἡ βουλὴ ἀποτελεῖται ἐκ 387 μελῶν, ἡλικίας τοὐλάχιστον 45 ἐτῶν, ἐκλεγομένων διὰ 4 ἔτη διὰ μυστικῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τῶν ἐχόντων συμπληρώσει τὸ 21ον ἔτος. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ ὑπουργικοῦ συμβουλίου προεδρευομένου ὑπὸ πρωθυπουργοῦ, οὗ τὰ μέλη εἶναι ὑπεύθυνα ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ τῶν δύο βουλῶν. Παρ' αὐτῷ λειτουργεῖ καὶ νομοθετικὸν συμβούλιον καὶ συμβούλιον ἐθνικῆς ἀμύνης, ἀποτελούμενα ἐξ ἀνωτάτων ἀξιωματούχων τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ στρατοῦ.

Διοίκησις. Ἡ Ρουμανία ἀποτελεῖται ἐκ 10 περιφερειῶν, 71 νομῶν, ὧν προΐσταται νομάρχης βοηθούμενος ὑπὸ συμβουλίου, τοῦ ὁποίου τὰ $^3/_5$ εἶναι αἱρετὰ καὶ τὰ $^2/_5$ ἀποτελοῦνται ἐκ διοικητικῶν ὑπαλλήλων, καὶ 17 πόλεων τελουσῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἐκ τοῦ κατωτέρω στατιστικοῦ πίνακος τοῦ 1929 ἐμφαίνεται ἡ ἔκτασις, ὁ πληθυσμὸς κτλ. μιᾶς ἑκάστης τῶν δέκα περιφερειῶν τῆς Ρουμανίας.

Περιφέρειαι	*Ἐμβαδὸν εἰς τ. χλμ.*	*Κάτοικοι*	*0/0 ἀνὰ τ. χλμ.*	*Πρωτεύουσαι*	*Κάτοικοι*
Μόλντοβα (Μολδαυΐα)	38.058	2 337.000	66	Ἰάσιον	76.000
Μουντένια (Μεγάλη Βλαχία)	52.505	3.640.000	69	Βουκουρέστιον	600.000
Ὀλτένια (Μικρὰ Βλαχία)	24.078	1.536.000	63	Κραΐοβα	52.000
Ντόμπροτσα (Δοβρουτσὰ)	23.262	722.000	31	Κωνστάντζα	28 000
Μπασαράμπια (Βεσσαραβία)	44 422	2.957.000	66	Κρισνόβιον	200.000
Βουκοβίνα	10.442	820 000	77	Τσέρναουτσι	90.000
Βανᾶτον	18.392	950.000	52	Τιμισοάρα	90.000
Ἀντρεὰλ (Τρανσυλβανία)	57.807	2.860.000	49	Κλοὺζ	105.000
Κρισάνα	17.717	1.158.000	65	Ὀράντια Μάρε	90.000
Μαραμοῦρες	8.283	520.000	62	Σίγκετουλ	30.000
	294.967	17.500.000	59		

Θρησκεύματα. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία καὶ θρησκεία τοῦ κράτους εἶναι ἡ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Πάντων ἐν τούτοις τῶν θρη-

Digitized by Google

σκευμάτων ἡ ἄσκησις ἐπιτρέπεται ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Ἀπὸ ἀριθμητικῆς ἀπόψεως, μετὰ τοὺς ὀρθοδόξους, ἐν Ρουμανίᾳ ἔρχονται οἱ Ἑλληνοκαθολικοὶ (Οὐνῖται), τούτους ἀκολουθοῦν οἱ Ρουμανοκαθολικοὶ καὶ ἕπονται οἱ Ἰσραηλῖται καὶ οἱ Μουσουλμᾶνοι.

Σημαία, θυρεός, ἐθνικὸς ὕμνος, παράσημα. Ἡ σημαία τῆς Ρουμανίας ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἴσου πλάτους ταινιῶν, διατεθειμένων κατακορύφως καὶ ἐχουσῶν χρώματα: κυανοῦν, κίτρινον καὶ ἐρυθρόν. Ἡ πολεμικὴ σημαία φέρει ἐπὶ τῆς μεσαίας κιτρίνης ταινίας τὸν ρουμανικὸν θυρεόν.

Ὁ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καθορισθεὶς νέος θυρεὸς τῆς Ρουμανίας ἀποτελεῖται ἐκ κυανοῦ πεδίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει χρυσοῦς ἀετός, κρατῶν διὰ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς σπάθην, διὰ τοῦ ἀριστεροῦ σκῆπτρον καὶ εἰς τὸ ράμφος χρυσοῦν σταυρὸν καὶ φέρων στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀετοῦ ὑπάρχει ἐσωτερικὸς θυρεὸς χωρισμένος εἰς 4 τμήματα, ὧν τὸ πρὸς τὰ ἄνω δεξιὰ περιλαμβάνει τὸ ἔμβλημα τῆς Βλαχίας (ἐπὶ κυανοῦ πεδίου χρυσοῦς ἀετός. μὲ χρυσοῦν σταυρὸν εἰς τὸ ράμφος, χρυσοῦν ἥλιον πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ καὶ χρυσῆν ἡμισέληνον πρὸς τὰ ἀριστερά), τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ ἔμβλημα τῆς Μολδαυΐας μετὰ τῆς Βουκοβίνας καὶ Βεσσαραβίας (κεφαλὴ ἀγριοταύρου μὲ πεντάκτινον χρυσοῦν ἀστέρα μεταξὺ τῶν κεράτων, φέρουσα πρὸς τὰ δεξιὰ χρυσοῦν ρόδον ἐκ πέντε πετάλων καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ χρυσῆν ἡμισέληνον). κάτω δεξιὰ τὰ ἐμβλήματα τῶν βανάτων τοῦ Σεβερὶν καὶ τῆς Ὀλτένιτσας (λέων ὄρθιος ἐπὶ χρυσῆς γεφύρας ἐκ δύο τόξων, ἱδρυμένης ἐπὶ κυανῶν κυμάτων), ἀριστερὰ τὸ ἔμβλημα τῆς Τρανσυλβανίας (ἀετὸς ἔχων πρὸς τὰ δεξιὰ χρυσοῦν ἥλιον καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀργυρᾶν ἡμισέληνον καὶ κάτωθεν ἑπτὰ πύργους διατεταγμένους εἰς δύο σειράς, ἀνὰ τέσσαρας καὶ τρεῖς) καὶ κάτω εἰς τὸ μέσον τὸ ἔμβλημα τῆς Δοβρουτσᾶς (δύο δελφῖνας). Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐσωτερικοῦ θυρεοῦ ὑπάρχει τὸ ἔμβλημα τῶν Χοεντζόλλερν (ἀβακιωτὸν ἐκ δύο λευκῶν καὶ δύο μελανῶν τετραγώνων).

Ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῆς Ρουμανίας συνετέθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Ἀλεξάντρι τῷ 1861 καὶ ἐμελοποιήθη ὑπὸ τοῦ Χούμπς, ἄρχεται δὲ διὰ τοῦ στίχου: «Traiasca Regele in paca si onor» (=Εἴθε ὁ βασιλεύς μας νὰ ζῇ ἐν εἰρήνῃ καὶ τιμῇ).

Τὰ κυριώτερα ὑφιστάμενα σήμερον παράσημα ἐν Ρουμανίᾳ εἶναι τὰ ἑξῆς: τὸ παράσημον τοῦ τάγματος τοῦ Ρουμανικοῦ Ἀστέρος, ἱδρυθὲν τῷ 1877, τοῦ τάγματος τοῦ Στέμματος τῆς Ρουμανίας, ἱδρυθὲν τῷ 1881, τοῦ τάγματος τοῦ Καρόλου Α΄, ἱδρυθὲν τῷ 1906, τοῦ τάγματος Μιχαὴλ τοῦ Γενναίου, ἱδρυθὲν τῷ 1916, καὶ τοῦ τάγματος τοῦ Φερδινάνδου Α΄, ἱδρυθὲν τῷ 1928. Μ. Δ. Β.

Στρατός. Αἱ ἐν εἰρήνῃ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς χώρας ἀποτελοῦνται ἐξ 7 σωμάτων στρατοῦ (ἀντὶ τῶν 5 τοιούτων πρὸ τοῦ πανευρωπαϊκοῦ πολέμου τοῦ 1914—1918), ἑκάστου ἐκ τριῶν μεραρχιῶν καὶ μετὰ τῶν μὴ μεραρχιακῶν σχηματισμῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, 1 σώματος κυνηγῶν ἐκ δύο μεραρχιῶν, 3 μεραρχιῶν ἱππικοῦ ἐρυθρῶν οὐσσάρων (rossiori) καὶ 1 ἀνεξαρτήτου μεραρχίας ἱππικοῦ μαύρων οὐσσάρων (colarassi). Καθ' ὅπλον περιλαμβάνουσιν ἐν τῷ πεζικῷ 66 συντάγματα (κυρίως πεζικοῦ καὶ κυνηγῶν), 12 τάγματα κυνηγῶν, 3 λόχους ποδηλατιστῶν καὶ 1 σύνταγμα ἁρμάτων ἐφόδου· ἐν τῷ ἱππικῷ, 12 συντάγματα ἐρυθρῶν οὐσσάρων, 1 σύνταγμα βασιλικῆς συνοδείας καί, ὡς μὴ μεραρχιακὰς μονάδας τῶν σωμάτων στρατοῦ, 8 συντάγματα μαύρων οὐσσάρων μετὰ 8 μοιρῶν μεταγωγικῶν· ἐν τῷ πυροβολικῷ, ὡς μεραρχιακῷ μέν. 21 συντάγματα πεδινοῦ, 21 συντάγματα πεδινῶν ὀβιδοβόλων, 3 μοίρας ἐφίππου, 6 μοίρας ὀρειβατικοῦ, 2 συντάγματα ὀρειβατικῶν ὀβιδοβόλων, ὡς μὴ μεραρχιακῷ δέ, 7 συντάγματα βαρέος· ἐν τῷ μηχανικῷ, ὡς μεραρχιακῷ μέν, 7 συντάγματα καὶ 2 τάγματα σκαπανέων, ὡς μὴ μεραρχιακῷ δέ, 2 συντάγματα σιδηροδρόμων. 1 σύνταγμα μέσων συνδέσμου καὶ 1 σύνταγμα γεφυροποιῶν· ἐν τῇ ἀεροπορίᾳ, 3 μοίρας ἀεροπλάνων ἀναγνωρίσεων, 1 στολίσκον ἀεροπλάνων μάχης, 1 μοῖραν ὑδροπλάνων, 1 μοῖραν ἀεροστάτων καὶ 1 σύνταγμα ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἀνώτερος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ εἶναι ὁ βασιλεύς, δυνάμενος ἐν καιρῷ πολέμου νὰ μεταβιβάσῃ τὴν διοίκησιν εἰς ἕνα τῶν στρατηγῶν. Τὸ ἀνώτερον συμβούλιον τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, μόνιμος ὀργανισμός, ἀσχολεῖται ἐφ' ὅλων τῶν στρατιωτικῶν ζητημάτων ἀμύνης τῆς χώρας. Διὰ τὴν στρατολογίαν ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 7 στρατιωτικὰς περιφερείας, ἀντιστοιχούσας εἰς τὰ ἰσάριθμα σώματα στρατοῦ. Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, οὖσα ὑποχρεωτική, ἀπὸ τοῦ 21ου μέχρι τοῦ 50οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας, διὰ πάντας τοὺς πολίτας, κατατέμνεται εἰς 2 ἔτη ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ, 18 ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ καὶ 9 ἐν τῇ ἐθνοφρουρᾷ· ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ 19ου ἔτους τῆς ἡλικίας οἱ νέοι διατελοῦσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν διὰ στρατιωτικὴν προπαίδευσιν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ προέρχονται εἴτε ἐκ νέων συμπληρωσάντων 7 ἕως 8 ἐτῶν σπουδάς, εἴτε, ἐξαιρετικῶς, ἐξ ὑπαξιωματικῶν τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐν τοῖς προπαρασκευαστικοῖς σχολείοις φοίτησις, κατόπιν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων, εἶναι γενικῶς δι' ὅλα τὰ ὅπλα διετής. Ἡ περαιτέρω ἐκπαίδευσις παρέχεται εἰς τὰ εἰδικὰ σχολεῖα ἢ κέντρα ἐκπαιδεύσεως τῶν διαφόρων ὅπλων. Ἡ ἐν εἰρήνῃ δύναμις τοῦ στρατοῦ ἀνέρχεται περίπου εἰς 13 500 ἀξιωματικοὺς καὶ 130 χιλιάδας ὁπλίτας. Τὰ σώματα τῶν φρουρῶν συνόρων καὶ τῆς χωροφυλακῆς ἐξαρτῶνται, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των, τὸ μὲν ἐκ 4 συνταγμάτων, ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ δὲ ἐκ 12 συνταγμάτων, ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Ναυτικόν. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Ρουμανία εἶχε μικρὸν πολεμικὸν ναυτικόν, διὰ τὴν ἄμυναν τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ποταμίων συγκοινωνιῶν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ μήκους τῶν ἀκτῶν, καθὼς καὶ τῶν ποταμίων ὁδῶν, ἡ Ρουμανία κατέστρωσεν εὐρὺ ναυτικὸν πρόγραμμα, ὅπερ περιλαμβάνει τὴν βαθμιαίαν κατασκευὴν ἰσχυροῦ στόλου, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἄλλους τοῦ Εὐξείνου πόντου. Ἡ ναυτικὴ ὀργάνωσις περιλαμβάνει μίαν διεύθυνσιν τοῦ ναυτικοῦ, ἕνα ναυτικὸν τμῆμα καὶ ἕνα τμῆμα τοῦ Δουνάβεως Ἡ διεύθυνσις τοῦ ναυτικοῦ τελεῖ ὑπὸ ἀνώτατον ἀξιωματικὸν τοῦ ναυτικοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητής. Τὸ ναυτικὸν τμῆμα περιλαμβάνει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του τὰς πολεμικὰς ναυτικὰς σχολὰς καὶ τὴν ἄμυναν τῶν θαλασσίων λιμένων, ἥτις ἑδρεύει εἰς τοὺς λιμένας τῆς Κωνστάντζης καὶ τοῦ Σουλινᾶ Τὸ τμῆμα τοῦ Δουνάβεως ἔχει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του τὴν ἄμυναν τῶν ποταμίων λιμένων. Ὁ κεντρικὸς ναύσταθμος εὑρίσκεται ἐν Γαλαζίῳ, ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, μετὰ παραρτήματος ἐν τῷ μικρῷ λιμένι τῆς Τζιγκλίν. Ἤδη τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν περιλαμβανει 4 ἀντιτορπιλλικά, 3 τορπιλλοβόλα, 4 κανονιοφόρους, 1 ὑποβρύχιον, 1 πλοῖον χρησιμεῦον ὡς ἐκπαιδευτικὴν σχολήν, 5 παλαιὰς γαλλικὰς κανονιοφόρους καὶ 7 ποταμίους ἀκταιωροὺς καὶ 7 ποταμίους κανονιοφόρους καὶ εἰδικὰ πλοῖα.

Δικαιοσύνη. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ἐν Ρουμανίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει νομοθεσίας εἰλημμένης ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ πρωσσικῆς τοιαύτης, μέ τινας τροποποιήσεις. Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἔχει καταργηθῆ. Ἀπὸ τοῦ 1922 ἔχουν ἱδρυθῆ εἰδικὰ δικαστήρια καὶ ἔχουν ψηφισθῆ εἰδικοὶ νόμοι διὰ τὰς ἐργατικὰς διαφορὰς καὶ τὰς ἐν γένει συγκρούσεις μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν. Ὑπάρχουν 515 εἰρηνοδικεῖα, 72 πρωτοδικεῖα, 12 ἐφετεῖα καὶ ἓν ἀνώτατον δικαστήριον, ἑδρεῦον ἐν Βουκουρεστίῳ.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ἐλευθέρα καὶ ἀπὸ τοῦ 1924 ὑποχρεωτικὴ «ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν σχολεῖα», ἀπὸ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους δαπάναις τοῦ κράτους. Ὁ ἀναλφαβητισμὸς ὅμως τῶν κατοίκων εἶναι μέγας, φθάνων τὰ 60,16 ἑκατοστὰ τοῦ πληθυσμοῦ. Τῷ 1929 μεταξὺ τῶν κληρωτῶν τοῦ στρατεύματος ὑπῆρχον 41 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἀναλφάβητοι. Ὑπάρχουν 13.800 δημοτικὰ σχολεῖα, 85 σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, 186 λύκεια καὶ 45 γυμνάσια, καθὼς καὶ 4 πανεπιστήμια (ἐν Βουκουρεστίῳ, ἱδρυθὲν τῷ 1864, μὲ 300 καθηγητὰς καὶ 5.000 μαθητάς, ἐν Ἰασίῳ, ἱδρυθὲν τῷ 1860, μὲ 200 καθηγητὰς καὶ 1500 μαθητάς, ἐν Τσέρνοβιτς, ἱδρυθὲν τῷ 1920 καὶ ἐν Κλούζ, ἱδρυθὲν τῷ 1919) καὶ μία ἀκαδημία νομικῶν ἐπιστημῶν ἐν Ὀράντια Μάρε. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνώτεραι καὶ ἀνώταται εἰδικαὶ σχολαὶ (ἐμπορίου, βιομηχανίας, γεωργίας, ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν κ. τ. λ.), διδασκαλεῖα, καθὼς καὶ πολλαὶ βιβλιοθῆκαι, μουσεῖα, πινακοθῆκαι καὶ διάφορα ἄλλα ἱδρύματα καὶ ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι καὶ σύλλογοι ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῆς παιδείας ἐν γένει.

Δημόσια οἰκονομικά. Λόγῳ τῶν πολεμικῶν κυρίως περιπετειῶν, ἡ δημοσιονομικὴ κατάστασις τῆς Ρουμανίας εἶχε περιέλθει, κατὰ τὰ πρῶτα μάλιστα μεταπολεμικὰ ἔτη, εἰς κρίσιμον σημεῖον. Ὁ βασικὸς παράγων τῶν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλαγῶν τῆς χώρας εἶναι τὸ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενον συνάλλαγμα ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν σιτηρῶν καὶ τοῦ πετρελαίου. Ἕνεκα ὅμως τῶν καταστροφῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη, συνεπείᾳ τῆς γερμανικῆς κατοχῆς καὶ τῶν πολεμικῶν γεγονότων καὶ ἕνεκα τοῦ δημιουργηθέντος προσωρινοῦ χάους ἐν τῇ γεωργίᾳ, μετὰ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν καὶ διανομὴν τῶν μεγάλων κτημάτων, ἡ παραγωγὴ σιτηρῶν καὶ πετρελαίου ἐμειώθη μεγάλως, κλονήσασα τὴν οἰκονομικὴν θέσιν τῆς Ρουμανίας. Τὸν κλονισμὸν τοῦτον ἐπηύξησαν καὶ τὰ ἔξοδα τῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Οὐγγαρίαν τῷ 1919 καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διατηρήσεως μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ διαρκοῦς ἐξοπλισμοῦ, ἐφ' ὅσον ἐκκρεμεῖ ἡ λύσις τῆς διαφορᾶς μὲ τὴν Ρωσίαν διὰ τὴν Βεσσαραβίαν. Ἐπίσης δεινὸν πλῆγμα κατὰ τῶν οἰκονομικῶν τῆς χώρας ὑπῆρξεν ἡ κατακράτησις ὑπὸ τῶν ἐπαναστατικῶν ἀρχῶν τῆς Μόσχας τοῦ ἀποσταλέντος ἐκεῖ χρυσοῦ τῆς Τραπέζης τῆς Ρουμανίας, ἀνερχομένου εἰς 315.000.000 χρυσᾶ λέϊ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς, χάριν ἀσφαλείας, ἐφ' ὅσον τότε ἡ Ρωσία συγκατελέγετο μεταξὺ τῶν συμμαχικῶν χωρῶν. Ἡ κατάστασις αὕτη προεκάλεσε δεινὴν οἰκονομικὴν κρίσιν, ραγδαίαν πτῶσιν τοῦ λέϊ κατὰ τὰ ἔτη 1918—1922 μέχρι τῆς τιμῆς τῶν 1500 λέϊ διὰ μίαν στερλίναν καὶ αὔξησιν τῆς κυκλοφορίας τοῦ χαρτονομίσματος ἀπὸ $2^1/_2$ δισεκατομμύρια εἰς 15 δισεκατομμύρια λέϊ. Βραδύτερον ἡ κυκλοφορία αὕτη ἔφθασε τὰ 21 δισεκατομμύρια λέϊ. Κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν καὶ διὰ τῆς λήψεως διαφόρων μέτρων, καθὼς καὶ διὰ τῆς συνάψεως δανείου 101.000.000 δολλαρίων εἰς Παρισίους, ἡ ρουμανικὴ κυβέρνησις ἐσταθεροποίησε τὸ λέϊ εἰς τὴν τιμὴν τῶν 813 6 λέϊ διὰ μίαν στερλίναν. Κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ὅμως γενικὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τῷ 1930—1932, ἡ Ρουμανία, παλαίουσα πρὸ νέων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, ἐγκατέλειψε τῷ 1932 τὴν σταθεροποίησιν ταύτην. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1930 κατηρτίσθη ἰσοζυγισμένος ἐπὶ τῇ προβλέψει τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἀνερχομένου εἰς 58.762 ἑκατομμύρια λέϊ. Τὸ ἐξωτερικὸν δημόσιον χρέος ἀνήρχετο τῷ 1929 εἰς 1.417.027.400 χρυσᾶ φράγκα. 75.126 406 λίρ. στερλίνας, 466 120.000 λιρέττας, 91.393.147 δολλάρια καὶ 685.164 000 χρυσᾶ λέϊ· τὸ δὲ ἐσωτερικὸν εἰς 124.138 ἑκατομμύρια λέϊ. Τὸ κυμαινόμενον ἐσωτερικὸν χρέος ἀνήρχετο τότε εἰς 82.998 ἑκατομμύρια λέϊ. Μ. Δ. Β.

Νόμισμα. Ἀπὸ τοῦ 1929 νομισματικὸν σύστημα ἐν Ρουμανίᾳ εἶναι ὁ μονομεταλλισμὸς χρυσοῦ. Νομισματικὴ μονὰς τὸ χρυσοῦν leu, περιέχον 0,009 γραμμ. καθαροῦ χρυσοῦ, οὕτως ὥστε 111,111,111 leu=1 χιλιόγρ. καθαροῦ χρυσοῦ. 1 leu=100 banis. Ἤδη κυκλοφοροῦσι τραπεζογραμμάτια, ἀνταλλασσόμενα πρὸς χρυσὸν ἢ συνάλλαγμα, εὑρισκόμενον ἐν ἰσοτιμίᾳ πρὸς τὸ ἄρτιον. Θεωρητικὴ ἰσοτιμία:

1 £ = 813,597 leu, 1 $ = 167,180 leu, 1 leu = 0,4609 δραχ. Τ. Κ.

Τύπος. Ὁ τύπος ἐν Ρουμανίᾳ εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένος. Κατὰ τὸ 1930 ἐξεδίδοντο ἐν τῇ χώρᾳ 707 ἐφημερίδες καὶ 522 περιοδικά. Ἐκ τῶν ἐφημερίδων αἱ 515 ἐγράφοντο εἰς ρουμανικὴν γλῶσσαν, αἱ 110 εἰς μαγυαρικὴν καὶ αἱ 65 εἰς γερμανικήν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐφημερίδων εἶναι: ἐν Βουκουρεστίῳ: ἡ «Indépendance Roumaine» (ἐπίσημος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, γαλλιστί), ἡ «Μονιτόρουλ Ὀφισιὲλ» (ἐπίσημος ἐφημερὶς τῆς κυβερνήσεως), «Ἀντεβέρουλ» (Ἀλήθεια), «Ἄργκους», «Κουρέντουλ», «Κουβέντουλ», «Ντιμινεάτσα», «Ντρεπτάτεα», «Λούπια», «Βιτόρουλ», «Οὐνιβέρσουλ», «Γερμανικὴ ἐφημερὶς τοῦ Βουκουρεστίου» (γερμανιστί)· ἐν Βραΐλᾳ: «Κουριέρουλ», «Ντουναρέα ντὲ Ζός»· ἐν Γαλαζίῳ: «Γκαλάτσιϊ Νόϊ», «Βρέμεα»· ἐν Ἰασίῳ: «Λουμέα», ἐν Κωνστάντζῃ: «Δακία», «Ντόμπρουτσα Μπούα» κτλ. Μ. Δ. Β.

— [ΙΣΤΟΡ.] Τὰ ἐδάφη τῆς σημερινῆς Ρουμανίας ἀπετέλουν ἄλλοτε μέρος τῆς Δακίας, οἱ κάτοικοι δὲ αὐτῶν ἐκαλοῦντο *Δάοι, Γέται, Δᾶκες* καὶ *Δακοί*, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἡροδότου περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸ γενικώτερον ὄνομα *Ἀγάθυρσοι* (τὰ τῆς ἱστορίας τῶν λαῶν τούτων καὶ τῆς χώρας, ἣν κατῴκουν, βλέπε εἰς τὰ ἄρθρα *Δακοί, Δακία, Βλαχία* καὶ *Μολδαυΐα*). Ἡ ἱστορία τῆς Ρουμανίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων (Μάρτιος 1856), δι' ἧς ἐτερματίσθη ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης αἱ δύο ἡγεμονίαι ἔπαυσαν νὰ εἶναι προτεκτοράτα τῆς Ρωσίας· εἰς τὴν Μολδαυΐαν προσηρτᾶτο μέρος τῆς ρωσικῆς Βεσσαραβίας καὶ ὡρίζετο ὅτι ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ ἡ γνώμη τοῦ λαοῦ εἰς πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν πολιτικὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ τὴν διοικητικὴν μεταρρύθμισιν. Τότε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀντικατέστησε τοὺς δύο ἡγεμόνας (γοσποδάρους) διὰ δύο προσωρινῶν διοικητῶν (καϊμακάμηδων). Διοικητὴς τῆς Μολδαυΐας ὠνομάσθη ὁ Θεόδωρος Μπάλς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου, τῷ 1857, ὁ πρίγκιψ Βογορίδης. Διοικητὴς τῆς Βλαχίας ὠνομάσθη ὁ Ἀλέξανδρος Δ. Γκίκας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1857 ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐδημοσίευσε δύο φιρμάνια, διὰ τῶν ὁποίων συνεκαλοῦντο τὰ διβάνια, τουτέστι τὰ ἐθνικὰ συμβούλια τῶν δύο ἡγεμονιῶν. τὸν δὲ Ἰούνιον συνῆλθεν ἐν Βουκουρεστίῳ ἡ διεθνὴς ἐπιτροπὴ τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Τὰ διβάνια συνῆλθον τὸν Ὀκτώβριον ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἐν Ἰασίῳ καὶ ἀπεφάσισαν παμψηφεὶ τὰ ἑξῆς: α΄) τὴν διατήρησιν τῆς αὐτονομίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν δύο ἡγεμονιῶν· β΄) τὴν ἕνωσιν τῶν ἡγεμονιῶν τούτων εἰς ἓν κράτος, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ρουμανία*· γ΄) τὸν διορισμὸν πρίγκιπος ἐκ μιᾶς τῶν βασιλευουσῶν δυναστειῶν ὡς ἀνωτάτου ἄρχοντος τοῦ κράτους· δ΄) τὴν οὐδετερότητα τῶν ἡγεμονιῶν· καὶ ε΄) τὴν ἐξάσκησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ὑπὸ λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας. Πάντα ταῦτα ὑπὸ τὴν κοινὴν ἐγγύησιν τῶν Δυνάμεων, αἵτινες εἶχον ὑπογράψει τὴν συνθήκην. Τὰς ἀποφάσεις ταύτας οὔτε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, οὔτε αἱ μεγάλαι Δυνάμεις ἐφάνησαν διατεθειμέναι νὰ ἐγκρίνωσι τὸ ἐναντίον μάλιστα, ἡ συνδιάσκεψις τῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἥτις συνῆλθεν ἐν Παρισίοις τῇ 12 Αὐγούστου τοῦ 1858, ὥρισεν ὅτι αἱ δύο ἡγεμονίαι θὰ ἦσαν φόρου ὑποτελεῖς εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ὅτι ἑκάστη ἐξ αὐτῶν θὰ ὠνόμαζε δι' ἑαυ-

Digitized by Google

τὴν ἕνα γοσποδάρον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐλάμβανε τὴν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ σουλτάνου. Κατόπιν τούτου αἱ πρὸ μικροῦ ἐκλεγεῖσαι νομοθετικαὶ συνελεύσεις ὠνόμασαν, ἡ μὲν τῆς Μολδαυΐας τῇ 17 Ἰανουαρίου, ἡ δὲ τῇ 5 Φεβρουαρίου τοῦ 1859, κοινὸν ἡγεμόνα τὸν συνταγματάρχην Ἀλέξανδρον Ἰωάννην Κούζαν. Οὕτως ἐπέτυχον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὑπὸ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὑπαγωγὴν τῶν δύο ἡγεμονιῶν, ἡ ὁποία μετ' οὐ πολὺ ἔμελλε νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὰς εἰς τὴν πραγματικὴν πολιτικὴν ἕνωσιν.

Ὁ Κούζας ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μὲ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος Ἰωάννης ὁ Α', ἀφοῦ πρῶτον ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν, ἐν περιπτώσει πραγματικῆς εἰς ἓν κράτος ἑνώσεως τῶν ἡγεμονιῶν, νὰ παραιτηθῇ παραχωρῶν τὴν θέσιν του εἰς ξένον πρίγκιπα ἐκ βασιλευούσης οἰκογενείας. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1859 οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων, αἵτινες εἶχον ὑπογράψει τὴν συνθήκην, ἐδήλωσαν ὅτι ἡ διπλῆ ἐκλογὴ τοῦ Κούζα ἀντετίθετο πρὸς τὰ ἀποφασισθέντα τῇ 19 Αὐγούστου 1858 ἐν Παρισίοις. συνέστησαν ὅμως εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην νὰ ἐγκρίνῃ αὐτήν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ὀκτωβρίου. Ὅμως, ἀφ' ἑνὸς ἡ στάσις τῶν βογιάρων, κατόπιν τῆς μακρᾶς κυριαρχίας τῶν Φαναριωτῶν, ἀφ' ἑτέρου ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀμάθεια τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καθίστων ἀδύνατον τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ πολιτεύματος. Δύο ὑπουργικὰ συμβούλια, δύο βουλαὶ—ἡ μία ἐν Ἰασίῳ καὶ ἡ ἄλλη ἐν Βουκουρεστίῳ—καὶ μία κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἐν Φοξάνῃ. ἐδυσχέραινον τὸ ἔργον τῆς μεταρρυθμίσεως. Τὰ κομματικὰ πάθη ἔφερον ταχέως τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν δύο βουλῶν καὶ τοῦ ἡγεμόνος. Ὁ Κούζας εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σχηματίσῃ ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν ἓξ ὑπουργεῖα ἐν Μολδαυΐᾳ καὶ ἐννέα ἐν Βλαχίᾳ. Κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῶν ἐγγυητριῶν Δυνάμεων ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐδέχθη (Δεκέμβριος 1861) τὴν προσωρινὴν ἕνωσιν τῶν δύο χωρῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ καταργηθῇ ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ὁ ἡγεμὼν νὰ διοικῇ βοηθούμενος ὑπὸ ἑνὸς κοινοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ μιᾶς μόνης λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας. Κατόπιν τούτου ἐξεδόθη βασιλικὸν διάγγελμα, τῇ 8 Δεκεμβρίου 1861, δι' οὗ ἐκηρύσσετο ἡ ἵδρυσις τοῦ ἡνωμένου κράτους τῆς Ρουμανίας. Ὑπὸ τὴν συντηρητικὴν κυβέρνησιν τοῦ Βάρβου Καταρτζῆ (Catargiu) συνῆλθε τῇ 5 Φεβρουαρίου 1862 ἡ πρώτη κοινὴ ἐθνικὴ συνέλευσις ἐν Βουκουρεστίῳ. Τῇ 20 Ἰουνίου 1862 ὁ Βάρβου Καταρτζῆ ἔπεσε θῦμα δολοφονικῆς ἐπιθέσεως. Ἠκολούθησαν κυβερνήσεις ὑπὸ τὸν Κρετζουλέσκου, εἶτα ὑπὸ τὸν Κογγαλνιτσεάνου. Τὸν Μάϊον τοῦ 1864 ὁ ἡγεμών, πραξικοπῶν, ἐξέδωκε διάγγελμα, δι' οὗ ἐκάλει τὸν λαὸν νὰ δηλώσῃ διὰ τῆς ψήφου του ἂν ἐγκρίνῃ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, καὶ τὴν ἵδρυσιν γερουσίας καὶ συμβουλίου ἐπικρατείας. Το δημοψήφισμα τῆς 22 Μαΐου 1864 ἐνέκρινε τὴν μεταρρύθμισιν. Ὁ Κούζας ἐπέτυχε νὰ ἐγκριθῇ τὸ πραξικόπημά του ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν Δυνάμεων. Αἱ νέαι βουλαὶ συνῆλθον τὸν Δεκέμβριον 1864. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κούζας κάμνων χρῆσιν τῆς ἀπεριορίστου ἐξουσίας του προέβαινεν εἰς νομοθετικὰ μέτρα μεγάλης σπουδαιότητος: κατήργησε τὰ ὑπολείμματα τῆς δουλοπαροικίας καὶ τὸν φόρον τῆς δεκάτης καὶ ἀνεγνώρισεν εἰς τοὺς χωρικοὺς τὴν κυριότητα τῆς γῆς· ἐξέδωκεν ἀστικόν, ποινικὸν καὶ ἐμπορικὸν κώδικα, ρουμανικὴν δικονομίαν καὶ νέον κανονισμὸν τῶν δικαστηρίων· ἐδημοσίευσε νόμον περὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως κτλ. Ὅτε ὅμως ἡ κυβέρνησις, τῇ 23 Ἰουλίου 1865, διέταξε τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ μονοπωλίου τοῦ καπνοῦ καὶ τὴν εἰς τὸ κράτος παράδοσιν τῶν ὑπαρχουσῶν ποσοτήτων τοῦ εἴδους τούτου, ἐξερράγη ἐν Βουκουρεστίῳ στασιαστικὸν κίνημα. Τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας εὑρίσκοντο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ἡ κακὴ συγκομιδὴ τοῦ ἔτους καὶ ἡ ἀκολουθήσασα ἀκρίβεια τοῦ βίου ἐπεδείνωσαν τὴν κατάστασιν. Τὴν νύκτα τῆς 22 προς τὴν 23 Φεβρουαρίου τοῦ 1866 οἱ ἐπαναστάται εἰσῆλθον αἰφνιδίως εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ὑπεχρέωσαν τὸν Κούζαν νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ρουμανικὸν ἔδαφος.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κούζα ἐσχηματίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις καὶ ὑπουργεῖον συνασπισμοῦ. Ἀμφότεραι αἱ βουλαὶ ἐξέλεξαν ἡγεμόνα τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου Φίλιππον, κόμητα τῆς Φλάνδρας, ἀρνηθέντος δὲ τούτου ἐξελέγη κατὰ προτροπὴν Ναπολέοντος τοῦ Γ', ὁ πρίγκιψ Κάρολος Χοεντζόλλερν-Σιγμαρίγγεν (20 Ἀπριλίου 1866). Ἡ συνταχτικὴ συνέλευσις προεκήρυξεν ἐκλογὰς διὰ τὰς 11 Μαΐου, καὶ εἰς τὰς 22 τοῦ ἰδίου μηνὸς ὁ πρίγκιψ Κάρολος ἔφθασεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ ὡρκίσθη τὴν τήρησιν φιλελευθέρου Συντάγματος, συνταχθέντος κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ βελγικοῦ καὶ δημοσιευθέντος τὴν 11 Ἰουλίου 1866.

Ὁ νέος ἡγεμὼν ἀνέθεσε τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν Ἰωάννην Μπρατιάνο, ἀρχηγὸν τῶν ριζοσπαστικῶν φιλελευθέρων. Ἀλλ' αἱ στάσεις τῶν Ἑβραίων καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ βουλγαρικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐπέφερον τὴν πτῶσιν τοῦ φιλελευθέρου ὑπουργείου (1868). Αἱ συντηρητικαὶ κυβερνήσεις τοῦ Μιχαὴλ Κογγαλνιτσεάνου, τοῦ Στεφάνου Γκολέσκου καὶ τοῦ Μανολάκη Ἐπουρεάνο δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολύ. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον (1870—1871) αἱ συμπάθειαι τῶν Ρουμάνων εὑρίσκοντο πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας· τοῦτο δὲ ὡδήγησεν εἰς ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας, αἱ ὁποῖαι παρ' ὀλίγον νὰ καταλήξωσιν εἰς τὴν παραίτησιν τοῦ Καρόλου. Τότε ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν νέον συντηρητικὸν ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν Λάσκαρ Καταρτζῆ, τὸ ὁποῖον συνεκράτησε τὰ πνεύματα καὶ διὰ διαφόρων οἰκονομικῶν μέτρων ἐβελτίωσε τὴν κατάστασιν. Τῷ 1876, κατόπιν τῶν ἐκλογῶν, αἱ ὁποῖαι ἔσχον ἀποτελέσματα εὐνοϊκὰ διὰ τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων, ἐσχηματίσθη νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Φλορέσκου, ἡ ὁποία ὅμως παρῃτήθη μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας. Τὴν 5ην Αὐγούστου 1876 ἀνέλαβε τὴν προεδρίαν ὁ Μπρατιάνο, ὁ ὁποῖος μὲ μικρὰν διακοπὴν διετήρησε τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ 1888.

Αἱ προσπάθειαι πρὸς ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνύψωσιν τοῦ νεοπαγοῦς κράτους συνήντησαν ἐκ νέου μεγάλα ἐμπόδια ἕνεκα τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877. Ἐπειδὴ οὔτε ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Παρισίων εἶχε τεθῆ ῥητὸς ὅρος περὶ οὐδετερότητος τῶν ρουμανικῶν ἐδαφῶν, οὔτε ἡ τελευταίως συνελθοῦσα ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδιάσκεψις τῶν Δυνάμεων εἶχε θελήσει, παρὰ τὰς προσπαθείας τῆς ρουμανικῆς κυβερνήσεως, νὰ τὸ κηρύξῃ οὐδέτερον, ἡ Ρουμανία, ἅμα τῇ ρωσικῇ εἰσβολῇ, συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῆς Ρωσίας. Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα, διελθόντα κατ' Ἀπρίλιον τὸν Προῦθον, κατέλαβον ὅλας τὰς ἐπικαίρους θέσεις, ἐνῷ τὰ ρουμανικὰ στρατεύματα συνεκεντρώθησαν ἐν τῇ Μικρᾷ Βλαχίᾳ. Παρὰ τὴν θέλησιν τῆς Ρωσίας, αἱ βουλαὶ ἐκήρυξαν τῇ 21ῃ Μαΐου τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Ρουμανίας καὶ ἀπεφάσισαν νὰ παύσῃ ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου ὑποτελείας εἰς τὴν Τουρκίαν. Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἧτταν τοῦ Αὐγούστου ἐν Πλεύνᾳ, ἡ Ρωσία ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν ρουμανικῶν δυνάμεων. Τρεῖς μεραρχίαι, ἐκ 35 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ 108 πυροβόλων, τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ, ὅστις εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὀργανοῦται κατὰ τὸ πρωσσικὸν ὑπόδειγμα, ἡνώθησαν μὲ ἓν ρωσικὸν σῶμα στρατοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Καρόλου καὶ συμμετέσχον λαμπρῶς εἰς τὴν κατὰ τῆς Πλεύνας ἔφοδον τῆς 11ης καὶ 12ης Σεπτεμβρίου Εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Πλεύνας (10 Δεκεμβρίου 1877) συνέβαλεν δὲ ὀλίγον ἡ ρουμανικὴ συνεργασία. Ὁ Ὀσμὰν πασᾶς παρεδόθη εἰς τοὺς Ρουμάνους, οἱ ὁποῖοι ὅμως τὸν παρέδωσαν εἰς τοὺς Ρώσους. Μετ' ὀλίγον οἱ Ρουμᾶνοι ἐκυρίευσαν τὸ Βιδδίνιον. Ἡ Ρουμανία δὲν εἶδεν ἀμειβομένην ἐπαρκῶς τὴν συνδρομήν της πρὸς τὴν ἰσχυρὰν σύμμαχόν της, ἥτις δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν οὐδὲ κἂν νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Ρωσία ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ρουμανικῆς ἀνεξαρτησίας ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, ἀπῄτησεν ὅμως, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀσημάντου Δοβρουτσᾶς, τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τμήματος τῆς Βεσσαραβίας, τὸ ὁποῖον εἶχε προσαρτηθῆ εἰς τὴν Μολδαυΐαν τῷ 1856. Εἰς μάτην ἀπηυθύνθη ἡ Ρουμανία εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, τὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὡς ὅρον διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ρουμανικῆς ἀνεξαρτησίας τὴν κατάργησιν ὅλων τῶν περιοριστικῶν διὰ τοὺς Ἑβραίους νόμων. Αἱ ρουμανικαὶ βουλαὶ ἠναγκάσθησαν τέλος νὰ δεχθῶσι τὴν παραχώρησιν τῆς Βεσσαραβίας. Ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀπαιτηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἰσοπολιτείαν τῶν Ἑβραίων ἦτο ἀναγκαία ἡ τροποποίησις τοῦ Συντάγματος, ἐξελέγησαν τὸ ἑπόμενον ἔτος συνταχτικαὶ βουλαί, αἱ ὁποῖαι ἀντέδρασαν ἐπὶ μακρὸν κατὰ τῆς τροποποιήσεως. Ἐν τούτοις ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωσιν ἐκ μέρους τῶν Δυνάμεων καὶ τὴν παραμικρὰν ὑποχώρησιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ψηφίσωσιν (Ὀκτώβριος 1879) τὸν νόμον, δι' οὗ ἐξισοῦντο τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ὅλων τῶν Ρουμάνων πολιτῶν. Τέλος αἱ Δυνάμεις ἀνεγνώρισαν τὴν ρουμανικὴν ἀνεξαρτησίαν. Τὸ κράτος ἠγόρασε τοὺς σιδηροδρόμους, τὸ μονοπώλιον τοῦ καπνοῦ ἐγένετο εἰσόδημα τοῦ κράτους, ἱδρύθη ἐθνικὴ τράπεζα καὶ ἄλλοι πιστωτικοὶ ὀργανισμοί, ἐπετεύχθη ἡ ἰσοσκέλισις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ὁ στρατὸς ἀναδιωργανώθη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἡγεμονεύουσα οἰκογένεια ἐστερεῖτο ἀρρένων ἀπογόνων, ἐψηφίσθη νόμος περὶ διαδοχῆς, κατὰ τὸν ὁποῖον διάδοχος τοῦ θρόνου ὡρίζετο ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ἡγεμόνος, πρίγκιψ Φερδινάνδος τῶν Χοεντζόλλερν.

Τὴν 26ην Μαρτίου 1881 αἱ βουλαὶ ἐκήρυξαν τὴν Ρουμανίαν βασίλειον καὶ τὴν 22αν Μαΐου ὁ πρίγκιψ Κάρολος ἐστέφθη βασιλεύς. Τὸ μετριοπαθῶς φιλελεύθερον ὑπουργεῖον τοῦ Μπρατιάνο ἐπέβαλε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ τὴν τάξιν καὶ ἐκράτησε τὴν Ρουμανίαν μακρὰν τῶν βαλκανικῶν ταραχῶν. Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ του πολιτικῇ προσεκολλήθη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστροουγγαρίαν. Τὴν 13 Ἀπριλίου 1888 ὁ Μπρατιάνο παρῃτήθη κατόπιν ἐξεγέρσεως τῶν χωρικῶν. Αἱ νέαι ἐκλογαὶ ἔδωσαν μεγάλην πλειοψηφίαν εἰς τοὺς συντηρητικοὺς καὶ ἐσχηματίσθη (Ἀπρίλιος 1889) ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν Λάσκαρ Καταρτζῆ, τὸ ὁποῖον, μεταξὺ ἄλλων, ἀπεφάσισε τὴν κατασκευὴν μεγάλων ὀχυρωτικῶν ἔργων. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1891 ἐσχηματίσθη νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Φλορέσκου, ταύτην δὲ διεδέχθη, τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἄλλη ὑπὸ τὸν Καταρτζῆ. Ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου Φερδινάνδος, ὅστις εἶχε φθάσει εἰς τὸ Βουκουρέστιον τὸν Μάϊον 1889, ἐνυμφεύθη τὸν Ἰανουάριον 1893 τὴν πριγκίπισσαν Μαρίαν τοῦ Ἐδιμβούργου, ἀνεψιὰν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Ε'. Ὁ υἱός των Κάρολος ἐγεννήθη τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1893 καὶ ἐβαπτίσθη κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἔκτοτε ἡ δυναστεία ἐστερεώθη καὶ ἔλαβε κυρίαρχον θέσιν ὑπεράνω τῶν κομμάτων. Ἡ κυβέρνησις Καταρτζῆ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1895, ὅτε διαφωνία, ἀναφυεῖσα μεταξὺ τῶν συντηρητικῶν καὶ τῶν Ζουνιμίστ, κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν ὑπουργικὴν μεταβολήν. Ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἀρχὴν (Ὀκτώβρ. 1895) τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλελευθέρων Στούρτζα, τὸν ὁποῖον τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀντικατέστησεν ὁ Ἀουρελιάνο. Ἀλλὰ καὶ ἡ κυβέρνησις αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Κατ' Ἀπρίλιον 1897 ἐσχηματίσθη νέον ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν Στούρτζα. Ἡ ἐμπορικὴ σύμβασις μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ αἱ μετὰ τῆς Γερμανίας συμβάσεις περὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ταχυδρομείων ἐπαγίωσαν τὴν διεθνῆ θέσιν τοῦ Ρουμανικοῦ βασιλείου. Μετὰ δύο ἔτη ἡ ἀντιπολίτευσις ὠργάνωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ συλλαλητήριον (9 Ἀπριλίου 1899), τὸ ὁποῖον ἡ κυβέρνησις διέλυσε διὰ τῶν ὅπλων. Ἡ ἐνέργεια αὕτη, στοιχίσασα τὴν ζωὴν ἀριθμοῦ τινος πολιτῶν, ἐκίνησε τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν καὶ ὁ Στούρτζα ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ (Ἀπρίλιος 1899). Κυβέρνησιν ἐσχημάτισεν ὁ συντηρητικὸς κόμης Γεώργιος Κανταχουζηνός. Ταύτην διεδέχθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1900 νέα κυβέρνησις, προερχομένη ἐκ τῆς συμπράξεως τῶν συντηρητικῶν μετὰ τῶν Ζουνιμίστ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πέτρου Κάρπ, ὅστις, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ψήφισιν τῶν φορολογικῶν του νομοσχεδίων, παρῃτήθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1901. Ὑπουργεῖον ἐσχημάτισεν ὁ Στούρτζα. Ἡ νέα κυβέρνησις εἶχε νὰ ἐπιτελέσῃ δύο σημαντικὰ ἔργα: νὰ ἐξυγιάνῃ τὰ οἰκονομικὰ καὶ νὰ δώσῃ λύσιν εἰς τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα. Ἡ θέσις τῶν χωρικῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνακουφισθῆ πως διὰ τῶν νομοθετικῶν μέτρων τοῦ Κούζα (1864), δὲν εἶχεν ἔκτοτε σημαντικῶς βελτιωθῆ. Τὴν 29 Ἰουλίου 1902 ἐγένοντο μεταβολαί τινες ἐν τῷ ὑπουργείῳ. Ὁ διοικητὴς τῆς Τραπέζης Κοτινέσκου, κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς, ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ προταθὲν τελωνειακὸν δασμολόγιον, εἰς ἄκρον προστατευτικόν, ἐνεκρίθη τῇ 5 Ἀπριλίου 1904. Μολονότι τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Στούρτζα ἔπεσε τὴν 30 Δεκεμβρίου 1904 καὶ τὴν κυβέρνησιν ἀνέλαβεν ὁ συντηρητικὸς Γεώργιος Κανταχουζηνός, ὅστις ἐπέτυχε τὴν συνεργασίαν τοῦ Τάκε Ἰωνέσκου ὡς ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου 1907 ἐξερράγησαν μεγάλαι ἐξεγέρσεις τῶν ἀγροτῶν, μὲ χαρακτῆρα σημιτικὸν καὶ σοσιαλιστικόν, αἵτινες εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου καὶ τὸν σχηματισμὸν νέου ὑπὸ τὸν Στούρτζαν. Ἀπέναντι τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος ὁ Στούρτζα ἐτήρησε σώφρονα ἐπιφύλαξιν, τὴν ὁποίαν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ συντηρητικοὶ ἠθέλησαν νὰ παραστήσουν ὡς προδίδουσαν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. Ὅτε οὗτοι ἀνῆλθον εἰς τὴν ἀρχήν, ἡ κατάστασις ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἶχεν ἐπιδεινωθῆ σημαντικῶς. Οἱ βλαχόφωνοι τῆς Μακεδονίας, οἱ λεγόμενοι Κουτσόβλαχοι ἢ Ἀρωμοῦνοι, εἶχον λάβει παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης διαφόρους παραχωρήσεις καὶ εἶχον ἀναγνωρισθῆ ὡς ἀποτελοῦντες ἰδίας θρησκευτικὰς καὶ γλωσσικὰς κοινότητας. Τοιουτοτρόπως ὅμως εἶχε τεθῆ ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνῷ μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς οἱ Ἕλληνες ἐστηρίζοντο εἰς τὴν συνεργασίαν αὐτῶν ἐναντίον τῆς βουλγαρικῆς ἐπικρατήσεως. Ἡ ἔντονος δρᾶσις τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων κατέστησε δυσχερέστερον τὸ ζήτημα· αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Ἑλλάδος διεκόπησαν. Ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν, τὴν 25 Μαρτίου 1907, τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Στούρτζα, εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τρομερὰν ἐπανάστασιν τῶν χωρικῶν, στρεφομένην κατ' ἀρχὰς κατὰ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἦσαν τὰ μεσάζοντα πρόσωπα μεταξὺ τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν κτηματιῶν, καὶ μετ' ὀλίγον κατ' αὐτῶν τῶν κτηματιῶν. Πολλὰ χωρία ἐλεηλατήθησαν καὶ ἐπυρπολήθησαν, καὶ παρέστη ἀνάγκη νὰ τεθοῦν ἐπὶ ποδὸς 140.000 στρατιῶται, διὰ νὰ καταπνιγῇ ἡ ἐπανάστασις. Ὁ Στούρτζα, ἐκτὸς τῶν δραστηρίων μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔλαβε πρὸς παγίωσιν τῆς τάξεως, κατήργησε τὸ σύστημα τῆς μισθώσεως δημοσίων γαιῶν εἰς μεσάζοντα πρόσωπα καὶ παρέσχεν οἰκονομικὰς ἐνισχύσεις εἰς τοὺς ἀγρότας. Τὸν Ἰανουάριον 1909 ἐγένοντο μερικαὶ μεταβολαὶ ἐν τῷ ὑπουργείῳ· τὴν προεδρίαν ἀνέλαβεν ὁ Μπρατιάνο, ὁ νεώτερος Ἰωάννης Μπρατιάνο, ὁ λεγόμενος Ἰονέλ, ὅστις τὴν 13 Δεκεμβρίου 1909 ὑπέστη δολοφονικὴν ἐπίθεσιν, ἧς ἀποτέλεσμα ἦτο ὁ ἐλαφρὸς τραυματισμός του. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1910 ἀνηγγέλθη ρουμανοτουρκικὴ συνθήκη, ἥτις προεκάλεσε

Digitized by Google

πολλὰ σχόλια, μολονότι δὲ ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἀμυντικός, ἀπεδίδετο σκοπίμως εἰς αὐτὴν πρόθεσις ἐπιθετικὴ κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Τὸν Ἰανουάριον 1911 τὸ φιλελεύθερον ὑπουργεῖον τοῦ Ἰονὲλ Μπρατιάνο παρῃτήθη. Τοῦτον διεδέχθη ὁ συντηρητικὸς Πέτρος Κάρα, καὶ τοῦτον πάλιν παραιτηθέντα ἀντικατέστησεν (Ἀπρίλιος 1912) ὁ Τίτος Μαγιορέσκου καὶ μετὰ ἑξάμηνον νέον ὑπουργεῖον ὑπὸ τοῦ ἰδίου Μαγιορέσκου, συνεργαζομένου μετὰ τοῦ Ἰωνέσκου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο αἱ σχέσεις τῆς Ρουμανίας μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατέστησαν ἀκόμη φιλικώτεραι, αἱ δὲ διπλωματικαὶ σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπανελήφθησαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1911.

Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1912, ἡ Ρουμανία δὲν ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, ἐλπίζουσα νὰ ἐπιτύχῃ δι' ἑαυτὴν διαρρύθμισιν τῶν συνόρων της, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσίας, κατὰ τὸν τελειωτικὸν διακανονισμὸν τοῦ βαλκανικοῦ ζητήματος. Ὅμως, ὅταν ἡ Σερβία καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐστράφησαν ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας, ἡ Ρουμανία ἀπεφάσισε νὰ ἐπέμβῃ. Ὁ ρουμανικὸς στρατός, τὸν Ἰούλιον 1913, διέβη τὸν Δούναβιν διὰ δύο πλωτῶν γεφυρῶν. Συνεποσοῦτο εἰς 600 χιλ. ἀνδρῶν, καὶ ἡ Βουλγαρία δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ ἐπεχείρησε νὰ προβάλῃ ἀντίστασιν. Οὕτως ἡ Ρουμανία ἐπέτυχε νὰ λάβῃ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (Αὔγουστος 1913) τὸ τμῆμα τῶν παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον βουλγαρικῶν ἐδαφῶν, τὸ περιλαμβανόμενον ὑπὸ γραμμῆς, ἥτις, ἀναχωροῦσα ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως δυτικῶς τῆς Τουρτουκάϊας, κατηυθύνετο πρὸς ΝΑ Α. μέχρι τῆς θαλάσσης, βορείως τῆς Βάρνας. Οὕτω περιῆλθεν εἰς τὴν Ρουμανίαν ἡ ὀχυρὰ πόλις τῆς Συλιστρίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα τῆς Δοβρουτσᾶς.

Ἡ Ρουμανία κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Αἱ ἐκλογαὶ τοῦ Φεβρουαρίου 1914 ἔδωσαν μεγάλην πλειοψηφίαν εἰς τὴν φιλελευθέραν κυβέρνησιν τοῦ Μπρατιάνο, ἥτις εἶχε θέσει ἐν τῷ προγράμματί της τὴν ἀγροτικὴν μεταρρύθμισιν καὶ τὴν ἐξίσωσιν τῶν ἐκλογικῶν δικαιωμάτων. Ἀφοῦ ἐνεκρίθη ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Συντάγματος, ἡ βουλὴ διελύθη τῇ 6 Μαΐου. Ἡ συντακτικὴ ἐθνοσυνέλευσις, συγκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Καρόλου Α' τὴν 18 Ἰουνίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον της· διότι ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ἠνάγκασε τὴν κυβέρνησιν νὰ ἀσχοληθῇ μὲ ἄλλα ζητήματα. Ἡ Ρουμανία ἔσπευσε νὰ κηρύξῃ τὴν οὐδετερότητά της τὴν 4 Αὐγούστου 1914, καὶ κατ' ἀρχὰς τὴν ἐτήρησεν αὐστηρῶς. Ὁ βασιλεὺς Κάρολος Α' ἀπέθανεν ἐν Σινάϊᾳ τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1914, καὶ τὴν 11ην ἰδίου ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος τοῦ βασιλέως Καρόλου μὲ τὸ ὄνομα Φερδινάνδος ὁ Α'.

Μέχρι τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1915 ἡ στάσις τῆς Ρουμανίας ἀπέναντι τῶν ἐμπολέμων ἦτο ἀμφιρρεπής. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Κωνσταντινέσκου, ὅστις ἦτο μὲ τὸ μέρος τῆς Ἀντάντ, ἔφερε μεγάλας δυσκολίας εἰς τὴν ἐξαγωγὴν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστροουγγαρίαν εἰδῶν, τῶν ὁποίων εἶχον ἀνάγκην αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις. Τὴν 11 ὅμως Δεκεμβρίου συνήφθη συμφωνία μετὰ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων, κατόπιν τῆς ὁποίας ἐπετράπη ἡ ἐξαγωγὴ σιτηρῶν εἰς τὰς χώρας ταύτας. Ἡ ἀπόφασις τῆς Ἰταλίας ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀντάντ, τὸν Μάϊον 1915, ἔφερε μέγαν ἐρεθισμὸν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀπόφασις τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου τῆς 2 Ἰουλίου ὅπως παραμείνῃ ἡ χώρα ἐν τῇ οὐδετερότητι, ἔφερε τὴν διάσπασιν τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Κὰρπ ὑπεστήριζε τὴν προσχώρησιν πρὸς τὸ μέρος τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων· ἡ ὑπὸ τὸν Μαργκιλομὰν ὅμως ὁμὰς ἦτο ὑπὲρ τῆς παραμονῆς εἰς τὴν οὐδετερότητα, καὶ ἡ ὁμὰς τοῦ Φιλιππέσκου ἐκηρύσσετο ὑπὲρ τῆς ἀναμείξεως εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Ὁ Μπρατιάνο δὲν ἐπέτρεψε νὰ διέλθωσι διὰ τοῦ ρουμανικοῦ ἐδάφους ρωσικὰ στρατεύματα, ὅπως ἐνισχύσωσι τὴν ἀγωνιζομένην Σερβίαν.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἔτους 1916 αἱ ἐνδορρουμανικαὶ ἔριδες ὠξύνθησαν. Τέλος, τὴν 16 Αὐγούστου, ἡ Ρουμανία συνῆψε μετὰ τῆς Ἀντὰντ μυστικὴν συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ὑπέσχετο νὰ διακόψῃ πᾶσαν οἰκονομικὴν σχέσιν μετὰ τῆς Γερμανίας, νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον καὶ ἀρχίσῃ τὴν ἐπίθεσιν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν. Ὁ βασιλεὺς συνεκάλεσε τὴν 27 Αὐγούστου συμβούλιον τῶν ὑπουργῶν, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον. Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1916 ὁ στρατηγὸς Ἀβερέσκου ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου. Μετὰ τὰ μεσολαβήσαντα στρατιωτικὰ γεγονότα (βλ. *Παγκόσμιος* πόλεμος) τὴν 29 Νοεμβρίου ἡ ρουμανικὴ κυβέρνησις μετεφέρθη εἰς τὸ Ἰάσιον, τὴν δὲ 6 Δεκεμβρίου 1916 ὁ στρατάρχης Μάκκενσεν εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον, καὶ τὸν Ἰανουάριον 1917 ὁλόκληρος ἡ Ρουμανία, ἐκτὸς τῆς βορείου Μολδαυΐας, εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν Γερμανῶν. Τὰ ὑπολείμματα τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Σερέτ. Τὸν Μάϊον τοῦ 1917, ὡς ἀντίκτυπος τῶν ρωσικῶν ταραχῶν, ἔλαβον χώραν θορυβώδεις σκηναὶ ἐν Ἰασίῳ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας. Τοῦτο ἠνάγκασε τὴν βουλὴν νὰ συζητήσῃ ἐν τάχει τὴν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου σχεδιαζομένην συνταγματικὴν ἀναθεώρησιν, ἥτις περιελάμβανε τὴν ἀγροτικὴν καὶ τὴν ἐκλογικὴν μεταρρύθμισιν. Τὴν 7 Ἰουλίου ἐψηφίσθη ὁ νόμος, δι' οὗ καθιεροῦτο ἡ καθολικὴ ψηφοφορία, ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῶν μεγάλων κτημάτων καὶ ἡ διανομὴ τῶν γαιῶν εἰς τοὺς χωρικούς. Τὸ δημόσιον χρέος, ἐν τῷ μεταξύ, εἶχεν αὐξηθῆ ἀπὸ $1^{1}/_{2}$ δισεκατομμυρίου εἰς 10. Ὁ στρατὸς εἶχεν ὑποστῆ τεραστίας ἀπωλείας· αἱ ἐπιδημίαι ἐλυμαίνοντο τοὺς κατοίκους· τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ εἶχε καταπέσει· τὸ ρωσικὸν μέτωπον εἶχε διασπασθῆ· ἡ ἐπιχειρηθεῖσα ἀντεπίθεσις (Ἰούλιος—Αὔγουστος 1917) εἶχεν ἀποτύχει· ὁ σύνδεσμος μετὰ τῶν Συμμάχων εἶχε κοπῆ καὶ ἡ Ρουμανία δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν βοήθειαν. Τῇ ἀπαιτήσει τοῦ στρατοῦ ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ τῇ 9 Δεκεμβρίου 1917 ὑπεγράφη ἡ συνθήκη ἀνακωχῆς τῆς Φοξάνης μετὰ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων.

Τὸν Μπρατιάνο παραιτηθέντα ἀντικατέστησε κυβέρνησις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀβερέσκου. Αὐτὴ ἀνέλαβε τὴν διεξαγωγὴν διαπραγματεύσεων περὶ εἰρήνης· εὑρίσκουσα ὅμως πολὺ βαρεῖς τοὺς ὅρους παρεχώρησε τὴν θέσιν της εἰς γερμανόφιλον ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν Μαργκιλομάν. Τὴν 7 Μαρτίου 1918 ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου. Ὀλίγον βραδύτερον αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις παρεδέχθησαν τὴν προσάρτησιν τῆς Βεσσαραβίας εἰς τὴν Ρουμανίαν.

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας ἔπεσε τὸ γερμανόφιλον ὑπουργεῖον τοῦ Μαργκιλομάν. Τὴν 9 Νοεμβρίου 1918 ἐσχηματίσθη στρατιωτικὸν ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κοάντα (Koandă), τὸ ὁποῖον ἐκήρυξε πάλιν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας, διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ προέβη εἰς νέας ἐκλογάς. Ὁ βασιλεὺς ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον εἰς τὰς 30 Νοεμβρίου 1918. Μετὰ τὰς ἐκλογὰς ἐσχηματίσθη κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Ἰωνὲλ Μπρατιάνο, ἡ ὁποία διέταξε τὴν εἴσοδον τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ἐκήρυξε ρουμανικὰς χώρας τὴν Τρανσυλβανίαν, τὸ Βανᾶτον καὶ τὴν Βουκοβίναν. Τὴν 4ην Αὐγούστου ὁ ρουμανικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν Βουδαπέστην καὶ παρέμεινεν ἐν αὐτῇ μέχρι τῆς 14ης Νοεμβρίου. Μόνον κατόπιν ἐπανειλημμένων ἐπεμβάσεων τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῶν Συμμάχων ἀπεφάσισεν ἡ Ρουμανία ν' ἀποσύρῃ τὰς δυνάμεις της ἐκ τῆς Οὐγγαρίας. Αἱ συνθῆκαι τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ καὶ τοῦ Τριανὸν ἀνεγνώρισαν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἐκ τῶν ἐδαφῶν τῆς παλαιᾶς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας, ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεκράτει τὸ ρουμανικὸν στοιχεῖον.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Μπρατιάνο παρῃτήθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1919 εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας διὰ τὸ περὶ μειονοτήτων ἄρθρον 60 τῆς συνθήκης τοῦ Τριανόν. Νέαι ἐκλογαὶ (3 Ὀκτωβρίου) ἔφερον μὲ ἰσχυρὰν πλειοψηφίαν τὸ ἀγροτικὸν κόμμα καὶ τοὺς ἐθνικιστὰς δημοκράτας. Ἐκ τῶν δύο κομμάτων ἐσχηματίσθη (Δεκέμβριος 1919) δημοκρατικὴ κυβέρνησις μὲ προοδευτικὰς τάσεις. Πρόεδρος ἐγένετο ὁ Τρανσυλβανὸς Ἀλέξανδρος Βάϊντα Βόϊβοντ (Vaida Voivod), ὅστις μεταβὰς εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον ἐπέτυχε τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τῆς Βεσσαραβίας ὡς χώρας ρουμανικῆς (Ὀκτώβριος 1920). χωρὶς νὰ θεωρηθῇ ἀναγκαία ἡ συναίνεσις τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ὅμως οἱ γαιοκτήμονες ἐνήργουν ἐναντίον τῆς σκοπουμένης ἀπαλλοτριώσεως τῶν κτημάτων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀστικὴ κοινωνία εἶχε τρομοκρατηθῆ ἕνεκα τῆς ζωηρῶς διεξαγομένης κομμουνιστικῆς προπαγάνδας. Τὸ ὑπουργεῖον ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ τὸν Μάρτιον 1920 ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν ὁ στρατηγὸς Ἀβερέσκου. Νέαι ἐκλογαὶ ἔφερον εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ κόμμα τοῦ Ἀβερέσκου, ὅστις προσέλαβεν ὡς ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὸν Τάκε Ἰωνέσκου.

Τὸ πρῶτον ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶχε νὰ ἐκτελέσῃ ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἀβερέσκου, ἦτο ἡ ἐπαναφορὰ τῆς τάξεως. Ὁ κομμουνιστικὸς κίνδυνος ὑπῆρχεν ἀκόμη παρὰ τὸν Δνεῖστερ, ὅπου εἶχεν ἐπιχειρηθῆ πραγματικὸν κίνημα εἰς τὸ Hotiu ὑπὸ προσωρινὴν κυβέρνησιν. Τὰ ρωσικὰ σοβιὲτ εἶχον φίλους ὄχι μόνον εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παλαιῷ βασιλείῳ. Τὴν 9 Δεκεμβρίου 1920 ἐξερράγη ἐν τῇ γερουσίᾳ βόμβα, ἡ ὁποία ἐφόνευσε τὸν ἐπίσκοπον Ράντου καὶ ἐπλήγωσε θανασίμως τὸν ὑπουργὸν Γκρετσιάνου καί τινα τῶν ἄλλων γερουσιαστῶν. Ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ λογοκρισία τοῦ τύπου καὶ ἡ λῆψις αὐστηρῶν μέτρων ἐναντίον τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ρουμανία εἶχε προσχωρήσει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀντάντ, κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον τοῦ 1921, τῇ ἐμπνεύσει καὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Γαλλίας, συνωμολογήθη πραγματικὴ συμμαχία ἐναντίον τῆς σοβιετικῆς Ρωσίας μεταξὺ Ρουμανίας, Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1921 ὁ στρατηγὸς Ἀβερέσκου παρῃτήθη καὶ ἀντικατεστάθη ἐν τῇ προεδρίᾳ τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ Τάκε Ἰωνέσκου, οὗτος δὲ πάλιν τὸν ἑπόμενον μῆνα ὑπὸ τοῦ Μπρατιάνο, ἀρχηγοῦ τῶν φιλελευθέρων, ὅστις διεξήγαγεν ἐκλογὰς κατηγορηθείσας ἐπὶ παραποιήσει τῆς λαϊκῆς θελήσεως. Ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Μπρατιάνο ἡ χώρα ἤρχισεν ἔν τινι μέτρῳ, νὰ ἀναλαμβάνῃ οἰκονομικῶς, ἂν καὶ ἡ τιμὴ της ἀγγλικῆς λίρας ἐκυμαίνετο μεταξὺ 600 καὶ 800 λεβίων. Κατὰ τὸ ἔτος 1922 ἔλαβε χώραν εἰς τὴν Ἄλβαν Ἰουλίαν (Alba Julia) ἡ στέψις τῶν βασιλέων. Ὁ Τάκε Ἰωνέσκου ἀπέθανε καὶ οἱ ὀπαδοί του ἡνώθησαν μὲ τὸ τρανσυλβανικὸν κόμμα, ἀποτελέσαντες τὸ φιλελεύθερον ἐθνικὸν κόμμα. Καθ' ὅλον τὸ 1923 ἡ κυβέρνησις Μπρατιάνο ἐβελτίωσε τὰς σχέσεις τῆς Ρουμανίας πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τὸ ἔργον τῆς ἐπανορθώσεως τῶν καταστροφῶν, τὰς ὁποίας εἶχε προξενήσει ὁ πόλεμος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀντιπολίτευσις ἐξηκολούθει νὰ χαρακτηρίζῃ ὡς παρανόμους τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1922, καὶ ἡ κυβέρνησις φοβουμένη τὴν ἔκρηξιν ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐκήρυξε τὸν στρατιωτικὸν νόμον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῶν ἐπανορθώσεων, τοῦτο μένει ἀκόμη ἐκκρεμές, διότι ἡ Ρουμανία δὲν δέχεται τὸ ποσοστὸν 1,1 %, τὸ ὁποῖον ὡρίσθη δι' αὐτὴν ἐπὶ τῶν γερμανικῶν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1925 προεκάλεσε μέγαν θόρυβον ἐν τῇ χώρᾳ ἡ παραίτησις τοῦ διαδόχου Καρόλου ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων του ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἂν ὁ σκοπὸς τοῦ Καρόλου ἦτο νὰ πολεμήσῃ τὴν δικταιωρίαν τοῦ Μπρατιάνο, τὸν ἐπέτυχε πλήρως· διότι ὁ ἰσχυρὸς πρωθυπουργὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐξουσίαν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1926. Τὸν θρόνον κατέλαβε, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς βουλῆς καὶ γερουσίας, ὁ ἀνήλικος υἱὸς τοῦ Καρόλου Μιχαήλ, συνέστη δὲ ἀντιβασιλεία ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ πατριάρχου Μύρωνος Κριστέα, τοῦ προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου Μπουστουγκὰν καὶ τοῦ πρίγκιπος Νικολάου, ἀδελφοῦ τοῦ Καρόλου. Τὴν κυβέρνησιν ἐσχημάτισεν ὁ Ἀβερέσκου, ὅστις μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐθνικιστῶν Τρανσυλβανῶν καὶ τῶν πρώην ὀπαδῶν τοῦ ἀποθανόντος Ἰωνέσκου, ἔσχε κατὰ τὰς ἐκλογὰς (Μάϊος 1926) θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν, ὄχι ἐντελῶς ἀνταποκρινομένην, κατά τινας, πρὸς τὴν πραγματικὴν θέλησιν τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ.

Ἡ κυβέρνησις Ἀβερέσκου ἠκολούθησεν ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τὴν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Μπρατιάνο χαραχθεῖσαν ὁδόν, μὲ τάσεις ὅμως περισσότερον φιλοϊταλικάς. Αἱ ἀμυντικαὶ συνθῆκαι μετὰ τῆς Νοτιοσλαυΐας καὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας ἀνενεώθησαν καὶ τὸν Ἰούνιον ὑπεγράφη σύμφωνον φιλίας μὲ τὴν Γαλλίαν. Ἡ Γαλλία ἀνέλαβε νὰ σεβασθῇ τὰ ὑπάρχοντα σύνορα ἐν Βεσσαραβίᾳ. Τὸν Αὔγουστον ὁ πρωθυπουργὸς ἐπεσκέφθη τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸν Σεπτέμβριον ἡ Ρουμανία ὑπέγραψε μετὰ τῆς Ἰταλίας σύμφωνον φιλίας καὶ διαιτησίας. Ἐν τοσούτῳ, ἡ πολιτικὴ αὕτη, συμπεσοῦσα χρονικῶς πρὸς τὴν δρᾶσιν τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀλβανίᾳ, ἠλάττωσεν ἔν τινι μέτρῳ τὴν ἐγκαρδιότητα τῶν σχέσεων μεταξὺ Ρουμανίας καὶ Νοτιοσλαυΐας ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Μικρᾶς Ἀντάντ.

Ἡ πολιτικὴ τοῦ Ἀβερέσκου ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν, ὅταν ἡ Ἰταλία συνήνεσε νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐπίσης τὴν συνθήκην τῆς Βεσσαραβίας (Μάρτιος 1927). Ἡ αὔξουσα ὅμως ἀνεξαρτησία τῆς κυβερνήσεως, ἰδίως ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, εἶχεν ἀρχίσει ἐν τῷ μεταξὺ νὰ γεννᾷ σοβαρὰς ἀνησυχίας εἰς τὰς τάξεις τῶν φιλελευθέρων. Οἱ ἐθνικισταὶ καὶ οἱ ἀγροτικοὶ συνησπίσθησαν. Ἡ ἐθνικιστικὴ πτέρυξ τῆς ὁμάδος ταύτης ἤρχισε νὰ συνεννοῆται μὲ τὸν ἐξόριστον πρίγκιπα Κάρολον, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο ὅτι εἶχε μετανοήσει διὰ τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τοῦ θρόνου. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1927 οἱ ἐθνικοαγροτικοὶ ἐνήργουν νὰ ἀνακληθῇ ἡ παραίτησις. Εἰς τοῦτο ὅμως ἀντετίθετο ὁ Ἀβερέσκου. Ἦτο φανερὸν ὅτι ἡ κατάστασις ἔμελλε νὰ καταστῇ κρίσιμος μετὰ τὸν ἐπικείμενον θάνατον τοῦ βασιλέως. Πρὶν ὅμως ἀποθάνῃ ὁ βασιλεύς, ὁ Ἀβερέσκου, ἐπιχειρήσας καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν ἐθνικοαγροτικῶν, παρῃτήθη, τὴν 4ην Ἰουνίου 1927. Ὁ Στίρμπεϋ (Stirbey), φίλος τοῦ βασιλέως, ἐσχημάτισε προσωρινὴν κυβέρνησιν συνασπισμοῦ μὲ σκοπὸν τὴν ἐνέργειαν νομίμων καὶ εἰλικρινῶν ἐκλογῶν. Αἱ μεταξὺ τῶν κομμάτων ὅμως ἀναφυεῖσαι δυσκολίαι ἦσαν τόσον μεγάλαι, ὥστε τὴν 21 Ἰουνίου ὁ Στίρμπεϋ ὑπέβαλε παραίτησιν. Τὴν κυβέρνησιν ἀνέλαβεν ὁ Μπρατιάνο, ὁ ὁποῖος ἐνήργησε τὰς ἐκλογάς, καθ' ἃς τὸ κόμμα του ἔλαβε πλειοψηφίαν 70 %.

Τὴν 29 Ἰουλίου 1927 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος. Τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων κατεῖχε στερρῶς τὴν ἀρχήν, καὶ οὕτως ἀπεσοβήθη ὁ κίνδυνος ταραχῶν ὑπὲρ τοῦ Καρόλου. Ἡ κυβέρνησις ἔλαβεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο σταθερὰν στάσιν, ἐνισχυομένη καὶ ὑπὸ τῶν συμπαθειῶν, τὰς ὁποίας ἐδείκνυον πάλιν πρὸς τὴν Ρουμανίαν ἡ Γαλλία καὶ οἱ σύμμαχοί της ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀντάντ. Ὅταν ὅμως ὁ Μανοϊλέσκου (Manoilescu), ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Ἀβερέσκου, ἐπιστρέφων ἐκ Παρισίων, συνελήφθη τὴν 23 Ὀκτωβρίου κομίζων διάγγελμα τοῦ πρίγκιπος Καρόλου, ἀπευθυνομένου πρὸς ὅλους τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς τῆς χώρας καὶ ὑποστηρίζοντος τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἡ δημοσία γνώμη

Digitized by Google

ἐτέθη τόσον ἀπροκαλύπτως πρὸς τὸ μέρος τοῦ συλληφθέντος, ὥστε ἡ κυβέρνησις δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν καταδικάσῃ ἐν τῷ ἐκτάκτῳ στρατοδικείῳ, τὸ ὁποῖον συνεκάλεσε δι' αὐτόν.

Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀντιπάλων της εἶχον φθάσει εἰς μεγάλην ἔντασιν, ὅτε, αἰφνιδίως, τὴν 24ην Νοεμβρίου 1927, ἀπέθανεν ὁ Μπρατιάνου. Ἡ κυβέρνησις προσεπάθησε νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμὸν μὲ τὴν ἀντιπολίτευσιν, χωρὶς νὰ φθάσῃ εἰς ἀποτέλεσμα. Ἐν τούτοις, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, οἱ φιλελεύθεροι κατώρθωσαν νὰ ὑπερνικήσωσι τὴν κρίσιν. Ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος ἐγένετο ὁ Βιντίλα Μπρατιάνο, ὁ ὁποῖος καὶ ἐσχημάτισε νέον ὑπουργεῖον.

Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ἐνετείνοντο ὁλονὲν περισσότερον αἱ σχέσεις μὲ τὴν Οὐγγαρίαν ἕνεκα τοῦ ὑπεράγαν παρατεινομένου ζητήματος τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν ἐν Τρανσυλβανίᾳ οὐγγρικῶν κτημάτων. Ὀλίγον μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως, νέα ἀφορμὴ δυσαρεσκείας παρουσιάσθη διὰ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τοὺς Ἑβραίους μὲ τὴν ἔκρηξιν ταραχῶν μεταξὺ τῶν σπουδαστῶν εἰς Ὀραντέα Μάρε καὶ Κλούυ.

Τὴν 6 Μαΐου 1928 συνῆλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἐθνικοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος ἐν Ἄλβᾳ Ἰουλίᾳ. Τὸ κόμμα τοῦτο, ἐν συνεργασίᾳ μεθ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀπῄτει μετ' ἐπιμονῆς τὸν σχηματισμὸν πραγματικῆς κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως, τὴν παραχώρησιν τοπικῆς αὐτονομίας καὶ οἰκονομικὰς μεταρρυθμίσεις. Ἐπωφελούμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὁ πρίγκιψ Κάρολος, ἀπεπειράθη νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὴν συνέλευσιν τῆς Ἄλβας Ἰουλίας διὰ διαγγέλματός του. Δι' αὐτοῦ ἐζήτει τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Ρουμανίαν, κατέκρινε τοὺς φιλελευθέρους καὶ ἐξέθετεν ἴδιον πολιτικὸν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὴν ἱκανοποίησιν ἑνὸς μέρους τῶν αἰτημάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ τὴν ἐπιδίωξιν συμβιβασμοῦ μετὰ τῆς Οὐγγαρίας. Τὸ μανιφέστον ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐν τούτοις, αἱ κατὰ τὸ θέρος γενόμεναι διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν ἐξωτερικοῦ δανείου εἰς οὐδὲν κατέληξαν. Τὴν 3ην Νοεμβρίου, κατόπιν διαφωνίας πρὸς τὸ συμβούλιον τῆς ἀντιβασιλείας, τὸ φιλελεύθερον ὑπουργεῖον παρῃτήθη. Ὁ Μανίου, ἀρχηγὸς τοῦ ἐθνικοαγροτικοῦ κόμματος, ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, ἡ ὁποία διεξήγαγεν ἐκλογὰς τὴν 12 Δεκεμβρίου 1928. Ἡ κυβέρνησις ἐξησφάλισε μεγάλην πλειοψηφίαν καὶ ἤρξατο, διὰ τῆς καταργήσεως τῆς λογοκρισίας καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, ἐφαρμόζουσα τὸ πρόγραμμά της, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὴν παραχώρησιν προνομίων εἰς τὰς μειονότητας καὶ ἄλλας σπουδαίας καὶ ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐπανόδου τοῦ πρίγκιπος Καρόλου παρέμενε πάντοτε ἄλυτον. Ἐν τούτοις ὁ πρίγκιψ ἐξηκολούθει συνεννοούμενος μετὰ τοῦ φίλα πρὸς αὐτὸν φρονοῦντος κόμματος τῶν ἐθνικοαγροτικῶν εἰς τὰς προσπαθείας του δὲ ταύτας εἶχε συμφώνους πρὸς αὐτὸν τὸν νεώτερον ἀδελφόν του καὶ μέλος τῆς ἀντιβασιλείας πρίγκιπα Νικόλαον καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Οὕτω τὴν 6 Ἰουνίου 1930, ὅλως ἀπροσδοκήτως, ἔφθασεν εἰς τὸ Κλάουζενμπουργκ τῆς Τρανσυλβανίας. Ἐκεῖθεν ἐπιβὰς στρατιωτικοῦ ἀεροπλάνου μετέβη εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ἔνθα ἔγινε δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἡ κυβέρνησις Μανίου παρῃτήθη καὶ ἐσχηματίσθη νέον ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν πρώην ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Μιρονέσκο, τὸ ὁποῖον συνεκάλεσε τὴν βουλὴν καὶ τὴν γερουσίαν εἰς ἐθνοσυνέλευσιν. Τὴν 8 Ἰουνίου 1930 ἡ ἐθνοσυνέλευσις, σχεδὸν διὰ παμψηφίας, ἐκήρυξεν ἄκυρον τὴν παραίτησιν τοῦ Καρόλου καὶ ἀνεκήρυξεν αὐτὸν βασιλέα τῆς Ρουμανίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος Β' καὶ τὸν ἀνήλικον βασιλέα Μιχαὴλ διάδοχον τοῦ θρόνου.

Κ. Β. Λ.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Σχέσεις Ἑλλήνων πρὸς τὰς περὶ τὸν Ἴστρον χώρας. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Ἕλληνες ἦλθον εἰς ἐπιμειξίαν πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὰ παρὰ τὸν Ἴστρον (Δούναβιν) καὶ τὰ βόρεια παράλια τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς πρὸς Α. κειμένης Σκυθίας. Αἱ πόλεις Ὀδησσός, Κρουνοί, Κάλλατις, Διονυσόπολις, Τόμοι, Ἴστρος (Ἰστρόπολις) Τύρας, Ὀλβία, Ταμυράκη, Κάρκινα, Παντικάπαιον, Φαναγόρεια, Ταναΐς, ἦσαν ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Ἐν αὐταῖς ἤκμασε μεγάλως ὁ ἑλληνισμός, σῴζονται δ' εἰσέτι πλεῖστα μνημεῖα τέχνης καὶ ἐπιγραφαὶ καὶ νομίσματα. Ἐν αὐταῖς ἤκμασαν βασιλεῖς κόπτοντες ἑλληνικοῖς γράμμασι νομίσματα καὶ ἐκτὸς τῶν ἰδίως Ἑλλήνων, ἐχόντων τοὺς Ἑλληνάρχας, ἐμφανίζονται οἱ Μειξέλληνες ἢ Ταναΐται λεγόμενοι, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ ἐμπορίου ἐπλούτησαν. Οἱ Ἕλληνες διενήργουν τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν, τῶν ταρίχων (ταριχέμποροι), τοῦ ἅλατος, δερμάτων, ἐρίων, χρυσοῦ, ἐκ τῶν παρὰ τὴν σημερινὴν Τρανσυλβανίαν μεταλλείων, τὸ μέλι καὶ τὸν κηρόν. Σῴζονται δ' ἐν ταῖς πόλεσι τῆς χώρας ταύτης ἐπιγραφαὶ καὶ νομίσματα ἑλληνικά, ὁ δ' ἐν αὐταῖς ἑλληνισμὸς ἐγένετο ἀφορμὴ πολιτισμοῦ τῶν ἰθαγενῶν καὶ μάλιστα μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὅτε ἡ Δακία ὑπήχθη ὑπὸ τὸ βυζαντινὸν σκῆπτρον. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀπερροφήθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ μόνον διὰ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἤρχοντο εἰς ἐπαφήν. Μετὰ τὴν ἅλωσιν ὅμως τὴν Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, πλεῖστοι Ἕλληνες, φεύγοντες τὸν ζυγόν, ἀπῆλθον εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ζητοῦντες ἄσυλον καὶ ἄλλοι ἐμπορίου χάριν. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι φυγάδες, ὡς οἱ εἰς Ἰταλίαν καταφυγόντες, ἐπιδοθέντες εἰς τὴν ἐμπορίαν ἐπλούτησαν. Ἀναφέρεται μάλιστα Κρὴς τις ὑπερπλουτήσας Κωνσταντῖνος Κορνιαχτός, ὅστις καὶ ἐν Πολωνίᾳ ἑξήκοντα ὅλα χωρία ἐκέκτητο καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ ἐδάνειζε χρήματα κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Τὸ μεταναστευτικὸν ὅμως ρεῦμα παρετηρήθη ἐπὶ τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων (1711 — 1821), ὅτε καὶ ὅλα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ὡς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ἐγράφοντο ἑλληνιστί. Αἱ σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἡγεμονιῶν ἦσαν συχνόταται καὶ τὸν οἰκουμενικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἐθεώρουν οἱ ἰθαγενεῖς ἡγεμόνες ὡς κεφαλὴν τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ πατριάρχης Νήφων Β' (1490), ζήσας ἐν Βλαχίᾳ, ἐτακτοποίησε τὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἡγεμονιῶν, χειροτονήσας δὲ δύο ἐπισκόπους, τὸν Ριμνικίου καὶ τὸν Βουζαίου, ἐδημιούργησε, κατὰ τὰς βυζαντινὰς συνηθείας, τοὺς βεστιαρίους, σπαθαρίους καὶ λογοθέτας τῆς αὐλῆς. Οἱ Ἕλληνες διῆγον ἥσυχοι καὶ ἀνενόχλητοι, διότι ἡ χώρα ἦτο ἡμιανεξάρτητος, συνεδέοντο δὲ πνευματικῶς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, οὕτως ὥστε καὶ σχολεῖα ἵδρυσαν. Ὅτε βραδύτερον μετέβησαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες εἰς τὴν χώραν ταύτην, εὗρον μητροπολίτας καὶ κλῆρον ἑλληνικὸν· διότι ἤδη ἀπὸ τοῦ 1561—1563 ἡγεμονεύσας ἐν Μολδαυΐᾳ ὁ Ἕλλην Ἰάκωβος Ἡρακλείδης Βασιλικὸς εἶχεν ἱδρύσει σχολὴν ἐν Κοτνάρῃ, διορίσας Ἕλληνα καὶ Γερμανὸν διδάσκαλον τὸν Ἰωάννην Σόμμερ, ὅστις ἵδρυσε καὶ βιβλιοθήκην. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας Βασίλειος Λοῦπος, ἐγκαινιάζων τὸν ἱερὸν ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἐν Ἰασίῳ, ἀπηυθύνθη πρὸς τὰ πατριαρχεῖα, ἵδρυσε δὲ καὶ σχολὴν τῷ 1648 ἐν Ἰασίῳ καὶ ἐδέχθη Ἕλληνας μοναχούς, οἵτινες ἐδίδασκον τοὺς βογιαρόπαιδας. Ἡ θεία λειτουργία ἐτελεῖτο σλαβωνιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ συγχρόνως. Παραλλήλως καὶ ὁ ἡγεμὼν Βλαχίας Ματθαῖος Βασσαράβας ἵδρυσε σχολὴν ἐν Τεργοβιστίῳ καὶ τυπογραφεῖον, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Βραγκοβᾶνος (1689—1714), φιλομαθὴς τυγχάνων, ὑπῆρξε φιλέλλην, ὡς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων ὁ ἑλληνισμὸς ἤκμασεν ἔτι μᾶλλον. Ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος Μαυροκορδᾶτος (1709) ἵδρυσεν ἐν Ἰασίῳ σχολὴν ἰδίαν, μετατεθεὶς δὲ τῷ 1716 εἰς Βλαχίαν εὗρεν ἐν Βουκουρεστίῳ σχολὴν ἀκμάζουσαν μετὰ 2 διδασκάλων τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς κοινῆς καὶ 1 τῆς ἐντοπίας γλώσσης. Καὶ τὸ μὲν ἑλληνικὸν τμῆμα ἦτο ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸ λατινικὸν καὶ τὸ ρουμανικόν. Βραδύτερον εἰσήχθη ἡ ἰταλικὴ καὶ ἡ τουρκικὴ γλῶσσα, ἐπὶ Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου (1735—1741), ὁρισθέντος ὅτι οὐδεὶς δημόσιος ὑπάλληλος διορίζεται, ἂν δὲν γινώσκῃ τὴν ἑλληνικήν. Ἐπίσης ἐν Μολδαυΐᾳ ὁ ἡγεμὼν Γρηγόριος Γκίκας ἐθεράπευσε τὸ ὑπάρχον ἑλληνομουσεῖον καὶ ἵδρυσε καὶ ἄλλα σχολεῖα ἐν Γαλαζίῳ καὶ Μποθοσάνι. Ἀπὸ τοῦ 1769—1774 τὰ σχολεῖα διέκοψαν τὴν διδασκαλίαν, τῶν ἡγεμονιῶν καταληφθεισῶν ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἐπανέλαβον δὲ τὰ μαθήματα καὶ αὖθις τῷ 1774.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης τῷ 1775, ὡς ἡγεμὼν Βλαχίας, μετερρύθμισε τὴν σχολὴν τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἵδρυσε σχολεῖον ἐν Κραγιόβᾳ καὶ Μπουζαίῳ καὶ διὰ χρυσοβούλλου ὥρισεν εἰσοδήματα πρὸς πληρωμὴν τῶν 9 διδασκάλων Βουκουρεστίου καὶ διὰ τὴν τροφὴν καὶ ἐνδυμασίαν 75 ἀπόρων μαθητῶν κλπ. Δὲν περιωρίσθη δὲ μόνον εἰς αὐτά, ἀλλὰ ἀνήγειρεν ἐντὸς τριετίας μέγα σχολικὸν ἵδρυμα μετὰ κατοικίας τῶν διδασκάλων καὶ τῶν 75 ἀπόρων μαθητῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα. Ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Κ. Μουρούζης ἵδρυσε σχολεῖον ἐν Φωξανίῳ καὶ βραδύτερον ἀλλαχοῦ τῆς χώρας, αὐξήσας συγχρόνως καὶ τοὺς μισθοὺς τῶν διδασκάλων. Οἱ Φαναριῶται ἡγεμόνες συνήργησαν καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν τυπογραφείων, ἐξ ὧν πλεῖστα συγγράμματα, ἀναλώμασιν αὐτῶν ἐκδοθέντα, διέδωκαν κοινωφελεῖς γνώσεις εἰς τε τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ρουμάνους. Τὰ ἐν Ρουμανίᾳ ἐκδοθέντα βιβλία ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (1628—1820) ἀνέρχονται, κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεύνας, εἰς 98 θρησκευτικά, ἐπιστημονικὰ καὶ φιλολογικά. Ἡ ἐξανθρωπιστικὴ καὶ διαφωτιστικὴ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐνέργεια ἐξήγειρε τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν Ρουμάνων καὶ ἀνέπτυξε τὴν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀντίδρασιν διὰ τοῦ Γεωργίου Λαζὰρ (1779—1823) καὶ τοῦ Εὐφροσύνου Ποτέκα (1786—1859). Ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς καταλύσεως τῆς ἐν Βλαχίᾳ φαναριωτοκρατίας ἐμφανίζεται ἡ ἀντίδρασις τῶν ἐντοπίων κατὰ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων. Ὁ Γεώργιος Λαζάρου (γεν. 1779), ἐπιστημονικῶς ἐφωδιασμένος, ἐζήτησε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος, καὶ δὴ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ ἀκαδημίαν, καὶ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐπιστημῶν διὰ τῆς ἐθνικῆς ρουμανικῆς γλώσσης, ἔπεισε δὲ τὴν ἐφορείαν νὰ διοργανώσῃ ρουμανικὸν γυμνάσιον ἐθνικόν, ὅπερ τῷ 1818 πραγματωθὲν ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ἐθνικῆς ρουμανικῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐξ οὗ ἐξῆλθον οἱ ἀπόστολοι τοῦ ρουμανισμοῦ ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν. Παραλλήλως ἐν Ἰασίῳ ἐνεφανίσθη ὁ πατριώτης Γεώργιος Ἀσάκης, ζητῶν νὰ ἀνακαινίσῃ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ τὸ ἐθνικώτερον.

Ἐκπαίδευσις. Σχολὴ (ἀκαδημία) Ἰασίου. Ἱδρύθη ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἡγεμονίας Μολδαυΐας τῷ 1644 καὶ μέχρι τοῦ 1821, ὅτε λόγῳ τῆς ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως ἔκλεισεν, ἐδίδαξαν ἐν αὐτῇ, ἐν τοῖς οἰκήμασι τοῦ λαμπροῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τὰ ἑλληνικὰ καὶ ρουμανικὰ γράμματα ὑπὲρ τοὺς 50, ὧν οἱ πλείονες εἶχον ἀποπερατώσει τὰς σπουδάς των ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ὡς ὁ Παΐσιος Λιγαρίδης, ὁ Ἰγνάτιος Καχαβέλας, ὁ Νικόλαος Κεραμεύς, ὁ Ἰώσηπος Μοισιόδαξ, ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης καὶ λοιποί.

Σχολὴ Βουκουρεστίου (ἀκαδημία). Αὕτη συνέστη τῷ 1679 ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἡγεμονίας τῆς Βλαχίας καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάββα. Καὶ ἐν αὐτῇ ἐδίδαξαν οἱ Ἕλληνες ἀριστεῖς διδάσκαλοι ἐκ τῶν ἐν Ἑσπερίᾳ σπουδασάντων, ὡς εἶναι ὁ Σεβαστὸς Κυμηνίτης ὁ Τραπεζούντιος, ὁ Μᾶρκος ὁ Κύπριος, ὁ Παΐσιος Λιγαρίδης, ὁ καὶ ἐν Ἰασίῳ διδάξας, ὁ Γεώργιος Μαγιώτας, ὁ Παναγιώτης Σινωπεύς, ὁ Κωνσταντῖνος Γεωργίου, ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Βενιαμὶν Λέσβιος, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος καὶ λοιποί, ἐν συνόλῳ περὶ τοὺς 100. Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Βουκουρεστίου μετεβλήθη ἀπὸ τοῦ 1926 εἰς γυμνάσιον ἑλληνικὸν ἀνεγνωρισμένον, εἰς ὃ φοιτοῦν τὰ τέκνα τῶν 8 000 περίπου Ἑλλήνων τῆς πρωτευούσης τῆς Ρουμανίας.

Σχολὴ Βραΐλας. Ἱδρύθη ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος· τοὺς πρώτους διδασκάλους αὐτῆς ἀγνοοῦμεν, γινώσκομεν δὲ μόνον τὸν Κωνσταντῖνον Ἀντύπαν (1837—1882). Ἔκτοτε ἡ σχολὴ τῆς κοινότητος μέχρι σήμερον ἀκμάζει καὶ εἶναι ἑπτατάξιος ἀστική, ἱδρυθέντος καὶ παρθεναγωγείου καὶ ἰδιωτικῶν σχολείων.

Σχολὴ Γαλαζίου. Συνέστη τῷ 1765, ὅτε ὁ ἡγεμὼν Γκίκας διώρισε σχολάρχην τὸν ἡγούμενον Ἀντώνιον τῆς ἐκκλησίας Παναγίας Μαυρομόλου. Τῷ 1819 ὁ Α. Μουρούζης ἀφιέρωσε τὸν ναὸν τοῦτον εἰς τὴν σχολὴν καὶ ὥρισε σχολάρχην τὸν Γεώργιον Γεννάδιον, οὗτινος ἀπελθόντος εἰς Ὀδησσὸν διωρίσθη ὁ Δημήτριος Ἰθακήσιος. Τὸ σχολεῖον Γαλαζίου σὺν τῷ χρόνῳ προήχθη εἰς γυμνάσιον ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἀπὸ τῆς 28 Μαΐου 1922.

Σχολὴ Ἰσβορίου. Οἱ αὐτόθι Ἕλληνες, μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἵδρυσαν σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδασκε τῷ 1752 ὁ ἐκ Λαρίσης Γεώργιος Λαρσινὸς φυσικήν.

Σχολὴ Κραϊόβας. Συνέστη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ διδάσκαλον αὐτῆς γνωρίζομεν τῷ 1817 τὸν Διονύσιον Παπαρρούσην, ὅστις καὶ ἐν τῇ ἐν Μονοδενδρίῳ Ριζαρείῳ σχολῇ ἐδίδαξε καὶ εἶτα ἐν Βιέννῃ καὶ Τεργέστῃ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1838. Μετ' αὐτὸν ἐδίδαξεν ὁ ἐκ Πλωμαρίου τῆς Λέσβου Δ. Πλωμαρίτης, εἶτα δὲ ὁ Τριαντάφυλλος τῷ 1819 καὶ ὁ Λουκᾶς μέχρι τοῦ 1830.

Σχολὴ Ρενίου. Ἱδρύθη τῷ 1821 καὶ διδάσκαλον αὐτῆς γινώσκομεν τὸν ἐκ Κερκύρας Φιλικὸν Σπυρίδωνα Α. Παπαλίνωφ.

Σχολὴ Ρούς Δεβέδε. Ταύτην ἵδρυσεν ἡ ἑλληνικὴ κοινότης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι εἶναι ἄγνωστοι καὶ μόνον πρὸ τοῦ 1828 γινώσκομεν τὸν Ἰωάννην Σιλιμίνσκην, ὅστις εἶτα ἐδίδαξεν ἐν Φιλιππουπόλει.

Σχολὴ Τεργοβιστίου. Αὕτη ἱδρύθη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐδίδαξε δ' ἐν αὐτῇ τῷ 1647, μετὰ τὸν Παΐσιον Λιγαρίδην, ὁ Ἰγνάτιος Πετρίτζης. Τοὺς μετ' αὐτοὺς διδασκάλους ἀγνοοῦμεν καὶ μόνον κατὰ τὴν δευτέραν δεκάδα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀπαντῶμεν τὸν Μυτιληναῖον Ἰωάννην Ζαφειρήν.

Σχολὴ Φωξανίου. Συνέστη τῷ 1796 ἐπὶ Ἀλεξ. Κων. Μουρούζη. Διδάσκαλον γινώσκομεν τὸν εἶτα ἐν Ἑλλάδι Ἀγάπιον Ρήγαν τῷ 1800 καὶ τὸν Σταῦρον Νικομηδέα, οὗτινος χειρόγραφος γραμματικὴ σῴζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Ἰασίου.

Σχολὴ Κοτνάρης. Αὕτη ἱδρύθη τῷ 1561 ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Βασιλικοῦ, Ἕλληνος ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας (1561—1563), ὅστις διώρισε διδάσκαλον τὸν Ἰωάννην Σόμμερ.

Σχολὴ Πλοεστίου. Ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ 1819 ἐδίδασκεν ὁ Πολυζώης Κοντὸς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἰωάννης Σιλιμίνσκης. Ἡ σχολὴ αὕτη, μέχρι σήμερον διατηρουμένη, εἶναι μικρὰ τετρατάξιος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ Ἠπειρωτῶν συντηρουμένη.

Σχολὴ Σουλινᾶ. Ἡ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος συμπαγεῖσα πολίχνη κατοικεῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ὑφ' Ἑλλήνων, διατηρούντων ναὸν καὶ σχολεῖον πεντατάξιον καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα.

Digitized by Google

Σχολὴ Κωνστάντζας. Εἶναι ἑξατάξιος μετὰ παρθεναγωγείου καὶ διατηρεῖται ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, οἵτινες ἀποτελοῦν τὸ 1/4 τοῦ πληθυσμοῦ.

Τυπογραφεῖα. Τοιαῦτα ἵδρυσαν οἱ ἡγεμόνες τῶν Παραδουναβίων ἡγεμονιῶν ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐν Ἰασίῳ ἱδρύθη τῷ 1629, ἐξ οὗ ἐτυπώθησαν πλεῖστα ἔργα. Ἐν Βουκουρεστίῳ συνέστη τῷ 1690 ἐν τῇ μονῇ Συναγώγου καὶ διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας († 1716), ὅστις ἐξετύπωσε πλεῖστα βιβλία ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικά. Νεώτερα τυπογραφεῖα συνεστήθησαν καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ρουμανίας, ἐν Βραΐλᾳ, Γαλαζίῳ, Κωνστάντζῃ, Σουλινᾷ καὶ Φωξάνι.

Τύπος ἐν Ρουμανίᾳ. Ἐφημερίδες ἐν Ρουμανίᾳ ἐμφανίζονται μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς φαναριωτοκρατίας, ἤτοι μετὰ τὸ 1821. Ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδων τοπικῶν δὲν ἦτο δυνατή, ἀφοῦ ἐκυκλοφόρει εὐρύτατα ἀνὰ τὰς ἡγεμονίας ἡ ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένη «Ἐφημερίς», ἣν ὑπεστήριξαν γενναίως οἱ ἡγεμόνες. Πρὸ τῆς «Ἐφημερίδος» ἐξεδόθη ἐν Ἰασίῳ ὑπὸ τῶν τὴν Μολδαυΐαν κατεχόντων Ρώσων ὁ «Courrier de Jassy» τῷ 1788 καὶ μόλις τῷ 1829—1848 ὁ «Courrier Roumain» καὶ ὁ «Curierul de ambe sexe» τῷ 1836—1847. Βραδύτερον ἐξεδόθη ὁ «Ζέφυρος τοῦ Ἴστρου», ἐκδιδόμενος πρὸ τοῦ 1844 ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Παπαδοπούλου, καθηγητοῦ ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα ἐν Βουκουρεστίῳ. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐν Βουκουρεστίῳ ἐξεδίδετο ἀπὸ τοῦ 1868—1897 ἡ «Ἶρις» ὑπὸ τοῦ Ζ Σαρδέλλη καὶ ἀπὸ τοῦ 1873 μέχρι τοῦ 1889 οἱ «Σύλλογοι», οἵτινες τῷ 1891 μετωνομάσθησαν «Πατρὶς» ὑπὸ τοῦ Σ. Σίμου (νῦν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1906), «Τὸ Ἔθνος» ὑπὸ Κ. Κωστομοίρη, ἐν Βραΐλᾳ «Ὁ λόγος» καὶ ὁ «Ἐλεύθερος λόγος» ὑπὸ Δ. Μεταξᾶ Λασκαράτου καὶ ὁ «Ἑρμῆς», ἡ «Θελξινόη» ὑπὸ Γ. Γιαννίκη τῷ 1891, ὁ «Ἴστρος» καὶ ἐν Γαλαζίῳ «Οἱ Λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς».

Τὸ θέατρον. Τοῦτο, πρoτοῦ νὰ ἀναφανῇ ἐν τῇ δουλευούσῃ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι, παρουσιάζεται τὸ πρῶτον ἐν ταῖς Παραδουναβίοις ἡγεμονίαις, ἔνθα λόγιοι Ἕλληνες, ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Ἰασίῳ ἐγκατεστημένοι, ἐπεδίδοντο μετὰ τὰς ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἰδίως σπουδὰς εἰς μεταφράσεις ἰταλικῶν δραμάτων καὶ κωμῳδιῶν. Οὕτως ὁ Μιχαὴλ Χρηστάρης, ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας ὡς ἰατρός, μετέφρασε τὸν «Ἰούνιον Βροῦτον» τοῦ Βολταίρου καὶ τὴν «Μερόπην». Ἀμφότερα ἐξεδόθησαν ἐν τῇ συλλογῇ διαφόρων τραγῳδιῶν, ὅσαι παρεστάθησαν εἰς τὸ θέατρον Βουκουρεστίου ἀνωνύμως τῷ 1820 καὶ ἰδιαιτέρως τῷ 1820. Ἐπίσης ὁ Ἰακωβάκης Ρίζος Νερουλὸς ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τραγῳδίας «Ἀσπασίαν» εἰς 3 πράξεις (Βιέννη 1813) καὶ «Πολυξένην» (αὐτόθ. 1814), ἀμφότεραι δὲ παρεστάθησαν ἔν τε Βουκουρεστίῳ, Ὀδησσῷ, Κερκύρᾳ καὶ Τεργέστῃ. Ὁ Ρουμᾶνος Δ. Φιλιππέσκος μετέφρασε τὸν «Θάνατον τοῦ Καίσαρος» τοῦ Βολταίρου Ἐπίσης μετεφράσθη τοῦ Βολταίρου «Ὁ Μωάμεθ». Ὁ Γεώργιος Λασσάνης ἐποίησε τὸν «Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα», τὴν «Ἑλλάδα καὶ τὸν ξένον». Ὁ Ἀθανάσιος Χριστόπουλος ἔγραψε τὸν «Ἀχιλλέα» κατ' ἀπαίτησιν τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, ὁ Νικόλαος Πίκκολος ἐποίησε τὸν «Θάνατον τοῦ Δημοσθένους». Καὶ πλεῖστα δ' ἄλλα δράματα καὶ κωμῳδίαι ἐποιήθησαν ὑπὸ συγχρόνων λογίων, ἅπερ ἀπὸ τοῦ 1811 ἐδιδάσκοντο ἀπὸ σκηνῆς τοῦ Βουκουρεστίου, Ἰασίου καὶ Ὀδησσοῦ ὑπὸ «φιλοθεάτρων ὁμογενῶν νεανίσκων», ὡς ὀνομάζονται οἱ ὑποδυθέντες τὰ πρόσωπα ὁμογενεῖς νέοι, ἐν οἷς διεκρίνετο ὁ Κωνσταντῖνος Ἀριστίας, ὁ Θεόδωρος Ἀλκαῖος, ὁ Ἰωάννης Σωμάκης καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἀνήκοντες εἰς τὸν ὑπὸ τῆς δομνίτζης Ραλλοῦς, θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος Καρατζᾶ, καταρτισθέντα «θίασον». Τὰ γυναικεῖα πρόσωπα, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὑπεδύοντο τὸ μὲν πρῶτον νεανίσκοι, βραδύτερον ὅμως καὶ γυναῖκες, ὡς ἡ Μαρία Μπογδανέσκου, Μαριγὼ Ἀλκαίου, ἡ ἐκ Θεσσαλονίκης Κάκη Μαρία Παπᾶ καὶ εἷς τις ἄλλη.

Κληροδοτήματα. Οἱ ἐν Ρουμανίᾳ ἐγκαθιδρυμένοι ἐπὶ φαναριωτοκρατίας καὶ ἐντεῦθεν Ἕλληνες πλουτήσαντες ἐκληροδότουν χάριν ἱδρύσεως σχολείων, νοσοκομείων καὶ ἐκκλησιῶν. Οὕτως ἔχομεν τῷ 1840 τὰ κληροδοτήματα τοῦ ἀρχιμανδρίτου Νεοφύτου, τῷ 1848 τοῦ Ἰ. Κ. Ρώμα ἐξ Ἰασίου, τῷ 1866 τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Δημητρίου Δωρίδου, τῷ 1914 τοῦ ἐν Βραΐλᾳ Νικολάου Ἀ. Γαλιατσάτου, τῷ 1853 τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Χρήστου Σαλόνσκη, τῷ 1848 τοῦ Δ. Γιουζέλη ἢ Κωσταγγιώζη, τῷ 1851 τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Κλήμεντος Διαμαντίδου, τῷ 1866 τοῦ ἐν Μολδαυΐᾳ Νικολάου Νεγροπόντη, τῷ 1924 τοῦ ἐν Βραΐλᾳ Ἀλκιβιάδου Κ. Ἐμπειρίκου, τῷ 1913 τῶν ἐν Γαλαζίῳ Χρήστου καὶ Ἀντωνίου Κουταβᾶ, τῷ 1862 τῶν ἐν Ἰασίῳ ἀδελφῶν Παϊσίου καὶ Νεοφύτου Πολυαίνους, τῷ 1848 τοῦ ἐν Γούρᾳ Εὐσταθίου Χατζηγιαννάκη, τῷ 1872 τοῦ ἐν Κραϊόβᾳ ἐπισκόπου Εὐδοξιάδος Τιμοθέου, τῷ 1871 τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Κωνσταντίνου Ξενοκράτους, τῷ 1866 τοῦ ἀπὸ Βουκουρεστίου Ἀποστόλου Ἀρσάκη (Ἀρσάκειον παρθεναγωγεῖον), τῷ 1871 τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Δημητρίου Χατζηαντωνίου Ζήση τῷ 1849 τοῦ ἐξ Ἄνδρου ἀρχιεπισκόπου Ἱερακοπόλεως Νεοφύτου Καμπάνη ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ τέλος τοῦ βαρώνου Κωνσταντίνου Μπέλλιου ἐκ Βιέννης τῷ 1837, διαθέτοντος τὰ ἐν Ρουμανίᾳ κτήματα αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸ τῶν ἐξαδέλφων Εὐαγγέλου († 1865) καὶ Κωνσταντίνου Ζάππα († 1892), ἀποτελούμενον ἐκ πολλῶν ἑκατομμυρίων δωρηθέντων εἰς τὸ κράτος.

Ἑλληνορρουμανικαὶ σχέσεις. Καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων (ὧν τελευταῖοι ἦσαν ὁ Μιχαὴλ Σοῦτσος καὶ ὁ Ἀριστάρχης, 1821) αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες, αἵτινες ὑπ' ἐκείνων προστατευόμεναι ηὐδοκίμησαν, δὲν παρήκμασαν· τοὐναντίον μάλιστα, μέχρι τοῦ 1856, προήγοντο διακατέχουσαι εἰς χεῖρας αὐτῶν τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν γεωργίαν. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων (1856) καὶ ἐντεῦθεν ἤρχισαν νὰ ὑποκύπτωσιν εἰς τὸν ὁλονὲν αὐξανόμενον ἐθνικισμὸν καὶ νὰ ὑποσκελίζωνται ὑπὸ Ἑβραίων καὶ Φράγκων, ὡς συνέβη καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἄλλων χωρῶν παροικίαις. Αἱ σχέσεις ὅμως τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρουμανίας ἐξηκολούθουν οὖσαι φιλικαί. Τῷ 1892 ὅμως, ἀποθανόντος τοῦ Κωνσταντίνου Ζάππα, ὅστις ἐν τῷ πατριωτισμῷ αὐτοῦ κατέλιπεν ἅπασαν τὴν περιουσίαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον, ἡ Ρουμανία κατέσχεν αὐτήν, συνεπείᾳ δὲ τούτου διεκόπησαν αἱ σχέσεις τῶν δύο κρατῶν. Ἡ κατάστασις αὕτη παρετάθη, μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῆς κυβερνήσεως Χ. Τρικούπη, μέχρι τοῦ 1896, ὅτε ἐπῆλθεν ὁπωσδήποτε συμβιβασμὸς καὶ ἐπανελήφθησαν αἱ σχέσεις, αἵτινες καὶ πάλιν μετὰ δεκαετίαν, τῷ 1905, ἐξετραχύνθησαν ἕνεκα τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἀρρωμούνων, οὓς ἡ Ρουμανία ἐζήτησεν, ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας Δ. Ράλλη, νὰ θεωρήσῃ ὡς Ρουμάνους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπηρέασε τὰς ἐν Ρουμανίᾳ ἑλληνικὰς κοινότητας, ὑποστάσας μεγάλας ζημίας. Μετὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος, μεταβὰς εἰς Βουκουρέστιον πρὸς ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης (10 Αὐγούστου 1913), ἐπέτυχε τὸν διακανονισμὸν τῶν ἑλληνορρουμανικῶν σχέσεων, ἀναγνωρισθεισῶν τῶν παροικιῶν ὡς νομικῶν προσώπων, τοῦθ' ὅπερ ἐξησφάλισε τὴν περιουσίαν αὐτῶν. Ἡ Ρουμανία ἀφ' ἑτέρου ἐξησφάλισε τὸ ζήτημα τῶν ἐν Ἑλλάδι Κουτσοβλάχων, εἰς οὓς ἐδόθη σχολικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ αὐτονομία.

— [ΕΚΚΛΗΣ.] Οἱ Ρουμᾶνοι, κατοικοῦντες τὰς παρὰ τὸν Δούναβιν χώρας καὶ προσελθόντες εἰς τὸν Χριστιανισμὸν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, ὑπέκειντο ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Ὅτε δὲ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὠργανώθησαν πολιτικῶς εἰς αὐτοτελεῖς ἡγεμονίας Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ἐμορφώθησαν παρ' αὐτοῖς αἱ δύο μητροπόλεις Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδαυΐας, περὶ ἃς συνεκεντρώθησαν αἱ μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου ὑφιστάμεναι ἐπισκοπαί, ἀποτελεσθείσης οὕτω τῆς πρώτης βάσεως τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα συμπεριελαμβάνετο πιθανῶς ἐν ταῖς πόλεσι τῆς ἡγεμονίας Βλαχίας ἡ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Δουνάβεως Βιτζίνα (Vicina), ὑπ' αὐτὴν δὲ διοικητικῶς ὑπήγετο καὶ ἡ Βραΐλα. Ὁ ἡγεμὼν (βοεβόδας) τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος Βασσαράβας, ἀποταθεὶς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, παρεκάλεσεν ὅπως ἱδρυθῇ ἰδία μητρόπολις Οὐγγροβλαχίας, ὑπαγομένη ὑπὸ τὸ πατριαρχεῖον, καὶ ὅπως ὡς πρῶτος μὲν μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας ἀναγνωρισθῇ ὁ Βιτζίνης Ὑάκινθος Κριτόπουλος, μετ' αὐτὸν δὲ ἐκλέγηται καὶ χειροτονῆται ἑκάστοτε ὁ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Τοῦτο ἐδίσταζε, φαίνεται, ἵν' ἀποδεχθῇ τὴν αἴτησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Βασσαράβα, ἀλλ' οὗτος προσεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν Βιτζίνης Ὑάκινθον καὶ ἐπανέλαβε τὴν αἴτησιν αὐτοῦ, ἕως οὗ τὸ πατριαρχεῖον ἀπεφάσισε ν' ἀποδεχθῇ αὐτήν. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κάλλιστος Α' (1350—1354, 1355—1363), συναινοῦντος καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου (1341—1391), διὰ πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς πράξεως τοῦ 1359 ἵδρυσε τὴν μητρόπολιν Οὐγγροβλαχίας καὶ μετέθηκεν εἰς αὐτὴν τὸν Βιτζίνης Ὑάκινθον. Τὴν πρᾶξιν ταύτην ἀνεκοίνωσεν ὁ πατριάρχης καὶ πρὸς τὸν Βασσαράβαν, πρὸς ὅν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἔγραφεν: «Σὸν δὲ ἐστιν ἀπὸ τοῦ νῦν φροντίσαι καὶ ἀποπληρῶσαι τὴν ὑπόσχεσίν σου, ἤγουν ἵνα ποιήσῃ ἡ Εὐγένειά σου καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ κληρονόμοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῆς γράμμα ἔνορκον, κατησφαλισμένον πάντοθεν, διαλαμβάνον κατὰ μέρος ἵνα δηλονότι μετὰ θάνατον τοῦ τοιούτου ἀρχιερέως ὑμῶν εὑρίσκηται ἡ πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐπικράτεια τῆς Οὐγγροβλαχίας ὑπὸ τὴν ἁγιωτάτην τοῦ Θεοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ χειροτονῆται ψήφῳ Συνοδικῇ παρ' αὐτῆς, ὡς εἴθισται καὶ νενόμισται, ἀρχιερεὺς καὶ ἀποστέλληται εἰς ποίμανσιν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν τοῦ αὐτόθι χριστεπωνύμου λαοῦ, καὶ ἐκπέμψῃς τὸ τοιοῦτον γράμμα μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων τούτων παρὰ τῆς ἡμῶν Μετριότητος ἐνταῦθα εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ ἔτι εἰς βεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ὑποσχέσεως καὶ συμφωνίας τῆς Εὐγενείας σου». Ἠπείλει δὲ ὁ πατριάρχης ἀφορισμὸν κατὰ παντὸς παραβάτου τῆς συμφωνίας ταύτης καὶ προέτρεπε τὸν ἡγεμόνα στέργειν ἀμεταθέτως τὰ ὡμολογημένα καὶ πατροπαράδοτα, τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας καὶ τοὺς «φιλευσεβεῖς» νόμους, σέβηται δὲ τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας.

Οὕτως ἱδρύθη ἡ μητρόπολις Οὐγγροβλαχίας ὑπὸ πρῶτον μητροπολίτην τὸν Ὑάκινθον, ἄνευ ἄλλου ἀρχιερέως. Ἀλλ' ὁ Ὑάκινθος, γέρων ὢν καὶ ἀσθενής, μετὰ δεκαετίαν ἐφαίνετο ἀνίκανος ἵνα διακυβερνήσῃ μόνος τὴν μεγάλην μητρόπολιν ἐκείνην. Διέτρεχε δὲ αὕτη κινδύνους ἐκλατινισμοῦ ἐκ μέρους τῆς Οὐγγαρίας, ἧς ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος, ἐπιδιώκων τὴν παλινόρθωσιν τοῦ φραγκικοῦ κράτους Κωνσταντινουπόλεως, προσεπάθει νὰ διακόψῃ τοὺς πολιτικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς δεσμοὺς τῆς ἡγεμονίας Οὐγγροβλαχίας πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀνικανότης τοῦ Ὑακίνθου προεκάλεσε σοβαροὺς φόβους ἐν Κωνσταντινουπόλει. Προσκληθεὶς νὰ μεταβῇ ἐκεῖ ὁ Ὑάκινθος καὶ μὴ δυνηθείς, ἕνεκα γήρατος καὶ ἀσθενείας, ἀπέστειλε, τῇ ἐγκρίσει τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν βογιάρων, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δανιὴλ Κριτόπουλον, δικαιοφύλακα, ὅπως παράσχῃ ἐξηγήσεις καὶ ὅπως χειροτονηθῇ ἀρχιερεύς, ὡς βοηθὸς τοῦ γέροντος μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας. Ὄντως δ' ἐχειροτονήθη οὗτος ἀρχιερεύς, δοὺς ἔγγραφον ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν θὰ ἐνοχλήσῃ αὐτόν, ἀλλὰ θὰ στέργῃ καὶ θὰ τιμᾷ αὐτόν, ἕως οὗ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀναγνωρίζει αὐτὸν ὡς νόμιμον καὶ κανονικὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας. Ὁ νέος ἀρχιερεὺς δὲν προσέλαβεν ἴδιον τίτλον. Ἐχειροτονήθη μητροπολίτης «μέρους τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Μελιτηνῆς». Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ τὸ μέρος τοῦτο ἀπετέλεσεν ἰδίαν «μητρόπολιν Οὐγγροβλαχίας τῆς κατὰ Σεβηρῖνον». Ἡ χειροτονία τοῦ Δανιὴλ Κριτοπούλου ἐγένετο τῷ 1370 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου Α' (1354—1355, 1364—1376), ὅστις κατὰ Μάϊον τοῦ 1371 ψηφίσας καὶ χειροτονήσας μητροπολίτην Γαλίτζης τῆς Λεχίας καὶ Μικρᾶς Ρωσία τὸν Ἀντώνιον, διέταξεν ὅπως οὗτος χειροτονήσῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους μετὰ τοῦ Οὐγγροβλαχίας. Οὗτος δ' ἐξηκολούθει νὰ θεωρῆται εἷς τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὅθεν συμμετεῖχε τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου, ὁσάκις παρίστατο ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πρὸ τοῦ 1380 ἀπέθανεν ὁ πρῶτος μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας Ὑάκινθος, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Χαρίτων, τέως «Πρῶτος» τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ, μετὰ τοῦ Δανιὴλ παρεπιδημῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσυπέγραψε συνοδικὴν πρᾶξιν καθαιρέσεως τοῦ τότε μητροπολίτου Ἰκονίου. Ὡσαύτως ἀμφότεροι οἱ μητροπολῖται Οὐγγροβλαχίας μετέσχον τῆς συνοδικῆς συνεδρίας τοῦ ἔτους καὶ τοῦ μηνὸς ἐκείνου, δι' ἧς ἡ ἐπισκοπὴ Κερνίτζης τῆς Πελοποννήσου προήχθη εἰς μητρόπολιν. Τῷ αὐτῷ μηνὶ καὶ ἔτει ὁ ἕτερος τῶν μητροπολιτῶν Οὐγγροβλαχίας παρήδρευσεν ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ, καθ' ἣν ἐτερματίσθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ διενέξεις τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, χειροτονηθέντος μὲν μητροπολίτου Κιέβου καὶ Μεγάλης Ρωσίας τοῦ Ποιμένος, περιορισθέντος δὲ τοῦ ἀντιποιουμένου τῆς μητροπόλεως ταύτης Κυπριανοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Λιτβας τῆς Μικρᾶς Ρωσίας, ἥτις μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του ἔμελλε νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὸν Κιέβου. Τῷ αὐτῷ μηνὶ καὶ ἔτει ἀμφότεροι οἱ μητροπολῖται Οὐγγροβλαχίας, συμμετέχοντες τῆς συνόδου, ἐψήφισαν τὴν μετάθεσιν τοῦ ἐπισκόπου Ποιμενινοῦ Ματθαίου εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1381 ὁ ἕτερος τῶν μητροπολιτῶν Οὐγγροβλαχίας, ὁ Δανιήλ, συνυπέγραψε τὴν μετάθεσιν τοῦ Κερνίτζης εἰς τὴν μητρόπολιν Ἰωαννίνων καὶ τὴν ὑπαγωγὴν τῆς ἐπισκοπῆς Κερνίτζης ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Πατρῶν, καταργηθείσης τῆς προηγουμένης πράξεως τῆς προαγωγῆς αὐτῆς. Ὁ αὐτὸς μητροπολίτης, κατὰ Μάϊον τοῦ 1381, προσυπέγραψε τὴν συνοδικὴν πρᾶξιν τὴν κυρώσασαν τὴν συνδιαλλαγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, κατὰ Ἰούλιον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνεψήφισε συνοδικῶς τὸν ἐκλεγέντα μητροπολίτην Βιδύνης Κασσιανὸν καὶ κατὰ Νοέμβριον, ὡς «ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ Νικομηδείας», συνυπέγραψε τὴν καθαίρεσιν τοῦ μητροπολίτου Περιθεωρίου Δωροθέου. Ὡς «τὸν τόπον ἐπέχων» τοῦ Νικομηδείας, συνυπέγραψε καὶ ἄλλας συνοδικὰς πράξεις κατὰ Σεπτέμβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1382, κατὰ Ἰανουάριον καὶ Αὔγουστον τοῦ 1383 καὶ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1386. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι ὁ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας Δανιὴλ Κριτόπουλος τὰς ἀνωτέρω πράξεις ὑπέγραψεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνθιμος, διότι μετωνομάσθη οὕτως, γενόμενος μοναχὸς μεγαλόσχημος «φορέσας τὸ μέγα σχῆμα ἐν ἀσθενείᾳ, ὑγιαίνων τὸν νοῦν». Ὑπῆρχον ὅμως ἀρχαῖαι κανονικαὶ διατάξεις θεωροῦσαι ἀσυμβίβαστον τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἠγέρθη λοιπόν, ὡς φαίνεται, ἀμφισβήτησις περὶ τῆς κανονικότητος τῆς πράξεως ταύτης, ἀλλὰ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1389 ὁ διάσημος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἰσίδωρος Γλαβᾶς ἐγνωμάτευσεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν Οὐγγροβλαχίας Ἄνθιμον «ἔχειν τὴν ἀρχιερωσύνην ὡς πρότερον».

Digitized by Google

Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀπέθανεν ὁ Ἄνθιμος Κριτόπουλος, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Ἀθανάσιος, Ἕλλην καὶ οὗτος τὴν καταγωγήν, ἀρχιερατεύσας μέχρι τοῦ 1401, ὅτε οἱ Οὖγγροι κατέλαβον τὸ Σεβηρῖνον καὶ ἀπέσπασαν αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας Βλαχίας. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος, ὡς εἷς τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὑπογράφεται ἐν διαφόροις συνοδικαῖς πράξεσι, διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐν τῷ μεταξύ, μεσοῦντος ἤδη τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, ἡ παρὰ τὸν ποταμὸν Μολδόβαν ἐπαρχία τῆς Οὐγγαρίας καὶ πρὸ τῆς γωνίας, ἥτις σχηματίζει τὸ ὅριον τῆς Τρανσυλβανίας, καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Dragos Voda, ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος ρουμανικὴ ἡγεμονία, ὑπὸ τὸ ὄνομα Μολδαυΐα (Moldova). Ἱδρύθη δὲ καὶ δι᾽ αὐτὴν ἰδία μητρόπολις ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μαυροβλαχίας», ἀλλ᾽ εὑρέθη αὕτη ὑπὸ σφοδρὰς λατινικὰς ἐπιδράσεις ἀπὸ Οὐγγαρίας καὶ Πολωνίας, αἵτινες παρέσυρον καί τινας ἡγεμόνας εἰς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν. Αὕτη δὲ ἔσπευσε νὰ ἱδρύσῃ καὶ ἐπισκοπὴν ἰδίαν ἐν τῇ νέᾳ ἡγεμονίᾳ. Κατὰ τῶν λατινικῶν ἐπιδράσεων ἀντέπραττον τὰ ὀρθόδοξα κέντρα τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Γαλικίας, ὁπόθεν καὶ ἐστέλλοντο ὀρθόδοξοι ἱερεῖς. Περὶ τὸ 1387—1388 ἐνεφανίσθη ἐξ Οὐγγαρίας ὁ Παῦλος Τάγαρης, ἀγύρτης μοναχός, ὃν ὁ πάπας Ρώμης Οὐρβανὸς ΣΤ΄ (1378—1389) ἐχειροτόνησε πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ταύτην ὁ Τάγαρης ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Μολδαυΐας. Ἀλλ᾽ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀντώνιος Δ΄ (1389—1390) ἀφώρισεν αὐτὸν καὶ ἀπεκήρυξε τὰς ἐκνόμους καὶ ἀντικανονικὰς αὐτοῦ πράξεις, ἀνέθηκε δὲ τὴν πνευματικὴν ἐπιστασίαν ἐπὶ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Μολδαυΐας εἰς τὸν μητροπολίτην Γαλικίας Ἀντώνιον. Οὗτος ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐπιστασίας, διότι προέβη καὶ εἰς χειροτονίαν δύο ἐπισκόπων, τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Μελετίου. Τὸ πατριαρχεῖον, μὴ ἀναγνωρίσαν τούτους, προέβη εἰς τὴν χειροτονίαν «μητροπολίτου Μαυροβλαχίας» τοῦ Ἱερεμίου, ἐν ἔτει 1392, ἀλλὰ μὴ γενόμενος οὗτος δεκτὸς ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν, ἀφορίσας τοὺς ἀποκρούσαντας αὐτόν, διατρίβων δ᾽ ἐν Κωνσταντινουπόλει συμμετεῖχε τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου, ἕως οὗ, τῷ 1394, ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ διακυβέρνησις τῆς μητροπόλεως Τρινόβου, διὰ πράξεως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀντωνίου Δ΄. Οἱ ἐν Μολδαυΐᾳ ἐπέμενον ὅπως τὸ πατριαρχεῖον ἀναγνωρίσῃ ὡς κανονικοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἐκ Γαλικίας ἀποσταλέντας. Μὴ ἀναγνωριζομένων ὅμως αὐτῶν, ὁ πατριάρχης Ἀντώνιος ἀνέθηκεν εἰς τὸν πρωτοπαπᾶν Πέτρον νὰ διευθύνῃ τὴν μητρόπολιν Μαυροβλαχίας, τῷ δὲ 1395 ὁ μητροπολίτης Μυτιλήνης, ἀποσταλεὶς ἐξαρχικῶς εἰς Βλαχίαν, παρηγγέλθη ὅπως ἐπισκεφθῇ καὶ τὴν Μολδαυΐαν καὶ μεριμνήσῃ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων. Μετὰ διετίαν ὁ Βηθλεὲμ Μιχαήλ, πολλάκις ἐπισκεφθεὶς τὴν Ρωσίαν, ἐπεσκέφθη ἐξαρχικῶς καὶ τὴν Γαλικίαν, ἧς εἶχεν ἀποθάνει ὁ μητροπολίτης, καὶ τὴν Μολδαυΐαν, πρὸς καταπολέμησιν ἰδίως τῆς λατινικῆς προπαγάνδας, ἥτις εἶχεν ἐνισχυθῆ ἐκ τῆς ἐπικρατησάσης μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων ἀνωμαλίας. Ἐγίνωσκε δὲ ὁ Μιχαὴλ καὶ τὴν ἐπιτόπιον γλῶσσαν. Δι᾽ ἰδίων γραμμάτων ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἀναγγείλει τὴν ἀποστολὴν τοῦ Μιχαὴλ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας καὶ Γαλικίας καὶ πρὸς τὸν Κιέβου Κυπριανόν.

Τῷ 1401 ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας Ἀλέξανδρος ὁ Ἀγαθὸς παρεκάλεσε δι᾽ ἀπεσταλμένων τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ματθαῖον Α΄ (1397—1410) ὅπως συγχωρήσῃ τὸν ἐπίσκοπον Ἰωσήφ, ἀποθανόντος, ὡς φαίνεται, τοῦ Μελετίου. Ὁ πατριάρχης ἀπέστειλε τότε εἰς Μολδαυΐαν ἐξάρχους τὸν μοναχὸν Γρηγόριον καὶ τὸν διδάσκαλον τοῦ Εὐαγγελίου διάκονον Μανουὴλ τὸν Ἄρχοντα, μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν ὁποίων συνεχωρήθη καὶ ἀνεγνωρίσθη ὁ Ἰωσὴφ ὡς μητροπολίτης Μαυροβλαχίας. Αὕτη δὲ προσωνομάζετο καὶ μητρόπολις «Ρωσοβλαχίας» ἢ «Μολδοβλαχίας», ἢ «Μπογδανίας», ἕδραν ἔχουσα τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἡγεμονίας Σουτσάβαν (Suceava) τῆς Βακοβίνης. Τοῦ Ἰωσὴφ ὡς μητροπολίτου Μολδοβλαχίας ἑδρεύοντος ἐξαιρετικῶς ἐν Ἀσπροκάστρῳ (Cetatea-Albă), μνεία γίνεται ἐν ἐγγράφῳ τὸ ὕστατον τῇ 16 Σεπτεμβρίου 1407. ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἔζησε μέχρι τοῦ 1415, ὅτε ἐξελέγη διάδοχος αὐτοῦ, ὡς μητροπολίτης Μολδοβλαχίας, πιθανῶς ὁ Μακάριος, ἄνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ὅστις ἦτο τότε ὁ Εὐθύμιος Β΄ (1410 — 1416). Ὁ πατριάρχης Εὐθύμιος δὲν ἠθέλησε ν᾽ ἀναγνωρίσῃ αὐτόν, ἀλλὰ τέλος τὸν ἀνεγνώρισεν ὁ πατριάρχης Ἰωσὴφ Β΄ (1416—1439).

Οὕτως ἱδρύθησαν αἱ μητροπόλεις τῆς Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδοβλαχίας. Καὶ ἡ μὲν πρώτη εἶχεν ὑφ᾽ ἑαυτὴν ἐπισκοπὰς τὴν Ριμνίκαν (Râmnic) καὶ τὴν Μποζέου (Buzău), ἡ δὲ δευτέρα τὰς ἐπισκοπὰς Ρωμάνου (Roman) καὶ Ραδαούτσης (Radauti), εἰς ἃς βραδύτερον προσετέθη καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Χούσης (Husi). Ἐν ἀναγραφῇ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα μνημονεύονται καὶ αἱ δύο μητροπόλεις τῆς Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδοβλαχίας μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν μεταξὺ τῶν μητροπόλεων τοῦ πατριαρχείου. Ὁ Οὐγγροβλαχίας ἔφερε τότε τὸν τίτλον «Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Οὐγγρίας καὶ Πλαγηνῶν». Ἀλλ᾽, ὡς ἐδείχθη ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἀμφότεραι αἱ μητροπόλεις, ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς, ἐζήτουν ἵνα καταστῶσιν αὐτοκέφαλοι. Εἰς τὰς ἀνωτέρω ὀλίγας λεπτομερείας προστίθενται καὶ τὰ ἑξῆς, ἐκ πληροφοριῶν ὅμως τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1424, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἀτυχοῦς περιοδείας του ἀνὰ τὴν Δύσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος, διάδοχος τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Παλαιολόγου (1391—1425), διῆλθε τῆς Μολδαυΐας καὶ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν τιμῶν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀγαθοῦ, ὅστις συνώδευσε τὸν Ἕλληνα βασιλόπαιδα μέχρι τῆς πόλεως Κέλλια (Chilia) ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως. Ἐκεῖθεν ἑλληνικὰ πλοῖα μετέφερον τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον καὶ τοὺς συνοδοὺς αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὰς εἰρημένας πληροφορίας τὸν Ἕλληνα ἡγεμονίδην μέχρι τῆς πόλεως Κέλλια τιμητικῶς συνώδευσαν, ἐκτὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ βογιάροι, ὁ μητροπολίτης Μολδαυΐας καὶ ὁ κλῆρος, ἔλαβον δὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θ᾽ ἀνεκηρύσσετο αὐτοκέφαλος ἡ μητρόπολις Μολδαυΐας. Ἡ παράδοσις προστίθησιν ὅτι ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου ἡ σχετικὴ πρᾶξις καὶ ὅτι ὁ μητροπολίτης Μολδαυΐας ἔλαβε τὸ προνόμιον τοῦ φορεῖν μίτραν καὶ σάκκον κατὰ τὰς ἱερουργίας.

Αἱ πληροφορίαι αὗται δὲν εἶναι ἀκριβεῖς, διότι τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα παρουσιάζουσι τὸν μητροπολίτην Μολδαυΐας ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ πατριαρχείου. Πόσον δ᾽ ἐπικίνδυνον ἠδύνατο ν᾽ ἀποβῇ τὸ αὐτοκέφαλον, μαρτυρεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι περὶ τὰ ἔτη 1436—1437 ὁ μητροπολίτης Μολδαυΐας Γρηγόριος, ἀποσκιρτήσας τῆς ὀρθοδοξίας, ἡνώθη μετὰ τοῦ πάπα Ρώμης. Ἡ μητρόπολις Μολδαυΐας διεσώθη ὡς ὀρθόδοξος μόνον διὰ τοῦ στενοῦ αὐτῆς συνδέσμου μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ διάδοχος τοῦ Γρηγορίου μητροπολίτης Μολδαυΐας Δαμιανὸς μετέσχε τῆς ἐν Φερράρᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ συνόδου μετὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ βογιάρου Νεάγωγι (Neagoe) καὶ ὑπέγραψε τὸν ὅρον αὐτῆς (1439). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ Μολδαυοὶ ἐζήτησαν ὡς διάδοχον αὐτοῦ τὸν Θεόκτιστον (1451—18 Νοεμβρίου 1477) τέως ἀρχιδιάκονον τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Μάρκου Εὐγενικοῦ, χειροτονηθέντα ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχρίδος Νικοδήμου, διότι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπεκράτουν οἱ ἑνωτικοί. Ὡσαύτως τῷ 1456 ὁ Ἀχρίδος Δωρόθεος ἐχειροτόνησε μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας, αἰτήσει τοῦ ἡγεμόνος Στεφάνου.

Λεληθότως δέ, μὴ ὑπαρχούσης ἀνεπτυγμένης ρουμανικῆς γλώσσης, ἐπεκράτησεν ἡ σλαυωνικὴ γλῶσσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν ρουμανικῶν ἐπαρχιῶν. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὸν μοναχὸν Νικόδημον († 1406), υἱὸν Ἕλληνος καὶ Σερβίδος μητρός, ὅστις ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Βλαίκου Βόδα, ἐν τέλει τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, ἐξ Ἁγίου Ὄρους ὁρμηθεὶς ἀνέπτυξε τὸν μοναχικὸν βίον παρὰ τοῖς Ρουμάνοις καὶ παρήγαγε σπουδαίαν φιλολογικὴν κίνησιν ἐν τοῖς μοναστηρίοις (Vodiza, Tismana, Cotmeana, Snagov). Τὴν κίνησιν δ᾽ ἐκείνην ἐνίσχυσαν Βούλγαροι ἱεράρχαι καὶ ἄλλοι μεμορφωμένοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, μεταβάντες εἰς Βλαχίαν, μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν τῆς Βουλγαρίας. Ἐκ τῆς Βλαχίας ἡ ἐπικρατήσασα σλαυωνικὴ γλῶσσα μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Μολδαυΐαν, κέντρον ἔχουσα τὴν μονὴν Ραδαούτσης, πολλῷ μᾶλλον ὅτι καὶ ὁ μητροπολίτης Θεόκτιστος ἐκ Βουλγαρίας κατήγετο. Ἡ σλαυωνικὴ γλῶσσα ἐπεκράτησεν οὐ μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τῶν ἡγεμονιῶν, ἐνῷ ὁ λαὸς ἐλάλει τὴν πάτριον αὐτοῦ γλῶσσαν. Καθ᾽ ὃν χρόνον ὅμως ἐπήρχετο ἡ γλωσσικὴ αὕτη μεταβολὴ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱκανοὶ Ἕλληνες κατέφυγον εἰς τὰς ἡγεμονίας, οἱ δὲ εὐσεβεῖς ἡγεμόνες Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας ἀπεδείχθησαν γενναῖοι προστάται τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, βοηθοῦντες τὰ πατριαρχεῖα τῆς ὑποδουλωθείσης Ἀνατολῆς καὶ τὰς μονάς. Ἱκανοὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλοι ἱεράρχαι, καταδιωκόμενοι ἢ παραιτούμενοι, κατέφευγον εἰς τὰς ἡγεμονίας. Ὁ δὲ πατριάρχης Νήφων Β΄ (1486—1489, 1497—1498), παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Βλαχίας Ράδου Βόδα Δ΄ (1493 1508), ἀναδιωργάνωσε τὴν Ἐκκλησίαν Οὐγγροβλαχίας, ἐχειροτόνησεν ἐπισκόπους Ριμνίκου καὶ Μποζέου καὶ ἐμερίμνησε περὶ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ λαοῦ.

Ἡ δρᾶσις τῶν Ἑλλήνων πατριαρχῶν παρουσιάσθη λίαν ἐπικαίρως πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς λατινικῆς προπαγάνδας, ἥτις ὑπὸ τὸν τύπον τῆς Οὐνίας ἠγωνίζετο ἵνα παρασύρῃ τὸν ρουμανικὸν λαὸν εἰς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπὸ τοῦ 1583 εἰργάζετο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν Τρανσυλβανίᾳ ὁ Ἰησουΐτης Ἀντώνιος Ποσεβῖνος, συνεχῶς ἐπισκεπτόμενος τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαυΐαν. Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἡγεμόνος Μολδαυΐας εἰσέδυσαν οἱ Λατῖνοι διὰ τοῦ ἐξ Ἀλβανίας καταγομένου Βαρθολομαίου Βρούτου, ὅστις, τῇ προστασίᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Σιγισμούνδου Γ΄, ἀπὸ τοῦ 1588 διεξῆγαγεν ἐπισήμους διαπραγματεύσεις πρὸς ἕνωσιν τοῦ ἡγεμόνος Μολδαυΐας μετὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας. Διεδόθη δὲ ὅτι καὶ ὁ μητροπολίτης Μολδαυΐας Γεώργιος Μοβίλας (Movila) ἦτο ἕτοιμος νὰ δεχθῇ τὴν Οὐνίαν καὶ ἠλπίζετο ὅτι μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἑνωθῇ καὶ ἡ Ρωσία. Κατὰ τὴν κρισιμωτέραν ὅμως στιγμὴν διῆλθε τῆς Ρουμανίας ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β΄ († 1595), προερχόμενος ἐκ Ρωσίας καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Μονεμβασίας Ἱεροθέου καὶ τυχὼν μεγάλων τιμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας Μίχνεα (Mihnea-Voda) καὶ Μολδαυΐας Πέτρου Μίρτσεα (Mircea - Voda). Ταυτοχρόνως σχεδὸν εὑρέθησαν ἐν ταῖς ρουμανικαῖς ἡγεμονίαις οἱ πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος Δ΄ (1579—1608) καὶ Ἀντιοχείας Ἰωακεὶμ ΣΤ΄ (1587—1593). Ἡ παρουσία αὐτῶν ἀνέτρεψε τὰ λατινικὰ σχέδια, ὁ δὲ Ἱερόθεος Μονεμβασίας, παρατείνας τὴν διαμονήν του ἐν Μολδαυΐᾳ, ἀνέλαβε συστηματικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Λατίνων τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἡγεμόνος ὑπηρετοῦντος Ζώτου Τζιγαρᾶ († 1599). Τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἱεροθέου ἐξηκολούθησεν ὁ διαπρεπὴς Ἕλλην ἀρχιμανδρίτης Νικηφόρος, πατριαρχικὸς ἔξαρχος, γνωστὸς παρὰ τοῖς Ρουμάνοις ὡς διδάσκαλος (Dascălul, ὅστις ὅμως βραδύτερον, μετὰ τοῦ τότε ἀρχιμανδρίτου Κυρίλλου Λουκάρεως, ἀγωνισθεὶς ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Ρωσίᾳ καὶ Πολωνίᾳ κατὰ τῆς Οὐνίας, εὗρεν οἰκτρὸν θάνατον. Ἀλλ᾽ ἡ Βλαχία καὶ Μολδαυΐα διετηρήθησαν ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ. Μετὰ τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Μελέτιον Πηγᾶν († 1601), εἰργάσθη αὐτοπροσώπως ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυΐᾳ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Κύριλλος Λούκαρις († 1638) καὶ ἀποκρούσας οὐ μόνον τοὺς Λατίνους ἀλλὰ καὶ τοὺς προτεστάντας. Διότι καὶ οἱ προτεστάνται ἀπεπειρῶντο νὰ ἐπικρατήσωσιν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις. Δυστυχῶς δὲ ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ προτεσταντισμοῦ εἶχεν ἐργασθῆ πρότερον ὁ Ἕλλην ἡγεμὼν Μολδαυΐας Ἰάκωβος Βασιλικὸς († 1563), ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως ὁ ἡγεμὼν Τρανσυλβανίας Bethlem Gabor († 1625) ἐζήτησεν ὅπως εἰσαγάγῃ τὸν προτεσταντισμὸν μεταξὺ τῶν Ρουμάνων ὑπηκόων του. Ὁ Κύριλλος Λούκαρις, οὗτινος ἐζήτησε τὴν σιωπηλὴν συγκατάθεσιν ἀντὶ μεγάλων ἀνταλλαγμάτων, μετ᾽ ἀγανακτήσεως ἀπέκρουσεν αὐτόν. Μετὰ τὸν Λούκαριν, ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας εἰργάσθη ἐν Ρουμανίᾳ ὁ Μελέτιος Συρίγος († 1664), πρωτοστατήσας ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Ἰασίῳ (1641—1642) ὀρθοδόξῳ συνόδῳ, μετ᾽ αὐτὸν δὲ οἱ μεγάλοι πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Δοσίθεος († 1707) καὶ Χρύσανθος († 1731). Ὁ Δοσίθεος ἵδρυσε τυπογραφεῖον ἐν τῇ παρὰ τὸ Ἰάσιον μονῇ Cetazuia καὶ προέβη εἰς ἔκδοσιν χρησιμωτάτων βιβλίων, ὁ δὲ Χρύσανθος ἵδρυσε καὶ διωργάνωσε σχολάς, δι᾽ ὧν ἡ Ρουμανία καθίστατο κέντρον μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως.

Ἐκ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ ἱεραρχῶν διεκρίθη, ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ὁ ἐξ Ἰβηρίας Ἄνθιμος, ὅστις κατ᾽ ἀρχὰς ἐχρημάτισεν ἐπιστάτης τοῦ τυπογραφείου Snagov καὶ ἐξέδωκε πλεῖστα συγγράμματα ἐν ἑλληνικῇ, ρουμανικῇ καὶ ἀραβικῇ γλώσσῃ, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων Δοσιθέου καὶ Χρυσάνθου. Χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Ριμνίκου (1705—1708), προήχθη εἶτα εἰς μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας (1708—1716), χωρὶς νὰ παύσῃ τὴν διὰ τῆς ἐκδόσεως διαφόρων συγγραμμάτων πεφωτισμένην αὐτοῦ δρᾶσιν. Αὕτη ὅμως διεκόπη ἀποτόμως, διότι ὁ Ἄνθιμος, μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκεφάλισιν, δ(ι)αταγῇ τοῦ σουλτάνου, τοῦ ἡγεμόνος Βλαχίας Κωνσταντίνου Μπραγκοβάνου, προστάτου τοῦ Ἀνθίμου, οὗτος κατηγορήθη ὅτι συνεννοεῖτο μετὰ τῶν Αὐστριακῶν ὅπως ἡ Βλαχία ὑπαχθῇ ὑπ᾽ αὐτούς. Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ συλλαβοῦσαι αὐτὸν κατεδίκασαν εἰς ἐξορίαν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, ἀλλὰ καθ᾽ ὁδὸν οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται ἐθανάτωσαν αὐτόν.

Οἱ ἐπὶ δύο καὶ ἐπέκεινα αἰῶνας διοικήσαντες τὰς ἡγεμονίας Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας Ἕλληνες ἡγεμόνες ἐνίσχυσαν τὴν ἀνωτέρω σπουδαιοτάτην ἐκπολιτιστικὴν καὶ πνευματικὴν κίνησιν, εὐεργετήσαντες τὸν ρουμανικὸν λαόν. Βεβαίως δὲν ἦσαν ἄγγελοι οἱ Φαναριῶται ἡγεμόνες καὶ εἶχον τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, ἅτινα ὑπέθαλπεν ἡ τουρκικὴ τυραννία, ἀλλ᾽ εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι ἀπήλλαξαν τοὺς ἰθαγενεῖς γεωργοὺς τῆς δουλείας, ἐνεκαίνισαν ἀρχὰς πολιτισμοῦ καὶ ἡμερώσεως καὶ ἐμερίμνησαν ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ. Ἐξεμάνθανον τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, κατήρτιζον τὴν αὐλὴν αὐτῶν ἐξ ἰθαγενῶν βογιάρων, πρῶτοι δὲ αὐτοὶ ἐμερίμνησαν περὶ τῆς φιλολογικῆς ἀναπτύξεως τῆς ρουμανικῆς γλώσσης διὰ τῆς συντάξεως γραμματικῆς καὶ διδασκαλίας αὐτῆς ἐν ταῖς σχολαῖς καὶ διὰ τῆς μεταφράσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν ρουμανικὴν γλῶσσαν. Ὁ ἡγεμὼν Κωνσταντῖνος Μαυροκορδᾶτος, κατ᾽ ἐπιταγὴν τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ἡ πρώτη γραμματικὴ τῆς ρουμανικῆς γλώσσης, δὲν ὑπέγραφεν ἔγγραφον, ἂν δὲν ἦτο τοῦτο συντεταγμένον ρουμανιστί.

Digitized by Google

Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης πεφωτισμένης δράσεως τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων ὑπῆρξεν ὁ ἐξοβελισμὸς τῆς σλαυωνικῆς καὶ ἡ ὁριστικὴ ἐπικράτησις τῆς ρουμανικῆς γλώσσης. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὁ Κωνσταντῖνος Μουρούζης, οἱ Καλλιμάχαι καὶ ἄλλοι, ἐφάνησαν γενναῖοι προστάται τῶν πατριαρχείων καὶ τῶν μονῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς, ἀλλὰ δὲν παρημέλησαν καὶ τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας τῶν ἡγεμονιῶν. Ὡς ἦτο δὲ ἀκόλουθον, ἐνίσχυσαν τοὺς δεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας Ρουμανίας μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Οἱ μητροπολῖται Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδαυΐας ἐξελέγοντο μὲν ἐπιτοπίως, ἐνεκρίνοντο δὲ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Περιττὸν δὲ νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι ἡ ἐξάρτησις τῆς Ἐκκλησίας Ρουμανίας ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη, διασώσασα αὐτὴν ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ ἀποκρούσασα τὰς παρὰ διαφόρων προπαγανδῶν ἐπιβουλάς.

Ἀλλ' ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἀρξαμένη κίνησις πρὸς ἀνεξάρτητον πολιτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν βίον, παραδόξως πως προσέλαβεν ἀνθελληνικὸν χαρακτῆρα, διὰ τοιούτου δὲ χαρακτῆρος ἐχρωματίσθη καὶ τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς διοικήσεως τῆς Ρουμανίας πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τῶν Φαναριωτῶν. Εὐτυχῶς σήμερον, ἀπαθέστερον καὶ ἀντικειμενικώτερον ἐξεταζόμενον τὸ παρελθὸν τοῦτο ὑπὸ τῶν Ρουμάνων ἱστορικῶν, ἐμφανίζει ὡς ἀληθεῖς καὶ πραγματικοὺς εὐεργέτας τοὺς ἀδίκως κατηγορηθέντας Φαναριώτας.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς αὐτοσυνειδήσεως τῶν Ρουμάνων εἰργάσθη ὁ μητροπολίτης Μολδαυΐας Βενιαμὶν Κωστάκης (Costachi, Μάρτιος 1803 — Φεβρουάριος 1808), ὅστις ἵδρυσεν ἱερατικὴν σχολὴν παρὰ τὸ Ἰάσιον, ἐξέδωκε διάφορα βιβλία, ἐνίσχυσε τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου, ὑπεστήριξε δὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ρουμανικῶν ἡγεμονιῶν. Ἡ ἰδέα αὕτη κατεπολεμήθη μὲν τότε, ἀλλ' ἔμελλε ν' ἀποδώσῃ βραδύτερον τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Ὁ Βενιαμὶν ἀπεμακρύνθη τῆς μητροπόλεως, ὁ δὲ διαδεχθεὶς αὐτὸν Γαβριὴλ Βανουλέσκου (Bănulescu, Μάϊος 1808) ἥνωσεν ὡς ἔξαρχος τὰς ἐπαρχίας Βλαχίας, Μολδαυΐας καὶ Βεσσαραβίας εἰς Ἐκκλησίαν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου, ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς καταλήψεως τῶν ἡγεμονιῶν ὑπὸ τῆς Ρωσίας. Ἀλλὰ τῷ 1812 καὶ πάλιν ὑπήχθησαν αὗται ὑπὸ τὴν Τουρκίαν, ὅτε ἀποκατεστάθησαν καὶ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ σχέσεις πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον. Τῷ 1822 οἱ Ρωμοῦνοι ἔλαβον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωσι τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν, ἀλλ' ἔκτοτε, ἀπὸ ἀπόψεως ἐκκλησιαστικῆς, ἤρξατο ἐχθρικὴ τάσις ἐναντίον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἰδίως ὑπὸ τῶν νέων, τῶν μορφουμένων ἐν τῇ Δύσει, καὶ δὴ ἐν Γαλλίᾳ. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου τὴν πολιτικὴν προστασίαν τῶν ἡγεμονιῶν εἶχεν ἀναλάβει ἡ Ρωσία, καθ' ἧς ἐστράφη ἡ ρουμανικὴ νεολαία, μετὰ δὲ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τὴν προστασίαν αὐτῶν ἀνέλαβον πᾶσαι αἱ Δυνάμεις, τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο μᾶλλον ἐνίσχυσε τὰς κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἐχθρικὰς τάσεις. Ἐν τῇ ρουμανικῇ ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1856 λόγος ἐγένετο καὶ περὶ μεταβολῆς τῆς θρησκείας. Τῷ 1859 ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας καὶ τῆς Βλαχίας ἐξελέγη ὁ Ἀλέξανδρος Κούζας, ὅστις ἀνέλαβε ν' ἀναδιοργανώσῃ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1859 προέβη εἰς τὴν δήμευσιν τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, καταδικάσας εἰς περιορισμὸν τὸν διαμαρτυρηθέντα μητροπολίτην Μολδαυΐας Σωφρόνιον, ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἐκκλησίας τὴν διεύθυνσιν τῶν ἱερατικῶν σχολῶν καὶ ἔκλεισε τὰ ἐκκλησιαστικὰ τυπογραφεῖα, ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ διδάσκωσι τοὺς παῖδας ἔστω καὶ τῶν χωρίων, εἰσήγαγε τὸν πολιτικὸν γάμον καὶ εἰς ἄλλας προέβη μεταρρυθμίσεις, αὐτόχρημα ἀντιθρησκευτικὰς καὶ ἀντεκκλησιαστικάς. Τῷ 1861 ὁ Κούζας ἀνεκηρύχθη ἡγεμὼν τῆς Ρουμανίας, συγχωνευθεισῶν τῶν δύο ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας. Τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο κατέστησεν αὐτὸν τολμηρότερον εἰς τὰς λίαν ἐπικινδύνους μεταρρυθμίσεις.

Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης Σωφρόνιος Γ' (1863—1866), ἔγραψε τῷ 1864 πρὸς τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Νήφωνα (1850—1875), ἐρωτῶν αὐτὸν περὶ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ συμβαινόντων καὶ προτρέπων ὅπως ἀντιστῇ κατὰ τοιούτων ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργειῶν. Ὁ Νήφων καθησύχασε τὸν πατριάρχην, βεβαιώσας ὅτι ἡ Ἐκκλησία Ρουμανίας, ἣν παρίστα, κατὰ τὰς βλέψεις τοῦ Κούζα, ἐλευθέραν καὶ αὐτοκέφαλον, δὲν διέτρεχε κίνδυνόν τινα ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῶν βάσεων τῆς ὀρθοδοξίας. Προχωρῶν δὲ ὁ Κούζας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ προγράμματος, συνεκάλεσε τὸν κλῆρον εἰς συνέλευσιν πρὸς διοργάνωσιν τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας καὶ σύνταξιν τῶν νομοσχεδίων, ἅτινα αὐτὸς ὑπηγόρευσε καὶ ἅτινα μετὰ τὴν ἔγκρισιν αὐτῶν, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1864, ἐψηφίσθησαν ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν τῆς Ρουμανίας σωμάτων ὡς νόμοι τοῦ κράτους. Δι' αὐτῶν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος διοικητικῶς ἀπὸ πάσης ξένης ἀρχῆς, δογματικῶς παραμένουσα ἡνωμένη μετὰ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διοικήσεως αὐτῆς ὡρίσθη Γενικὴ Σύνοδος, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν μητροπολιτῶν, ἐκ τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχιερέων, τῶν τιτουλαρίων ἀρχιερέων, τριῶν ἀντιπροσώπων ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας, κληρικῶν ἢ λαϊκῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ ἐνοριακοῦ κλήρου, τῶν καθηγητῶν τῶν σεμιναρίων καὶ τῶν ἡγουμένων τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν κοσμητόρων τῶν θεολογικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων Βουκουρεστίου καὶ Ἰασίου. Ἡ θητεία τῶν συνοδικῶν μελῶν ἦτο ἑξαετής. Ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῶν τῶν συνεδριῶν τῆς Γενικῆς Συνόδου, ἔμελλε νὰ μετέχῃ ὁ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἔχων συμβουλευτικὴν ψῆφον. Πρόεδρος τῆς συνόδου, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἡγεμόνος, θὰ ἦτο ὁ μητροπολίτης «πριμᾶτος» τῆς Ρουμανίας, ὡς ὠνόμασεν ὁ Κούζας τὸν μητροπολίτην Βουκουρεστίου. Ἡ Γενικὴ Σύνοδος θὰ συνήρχετο ἀνὰ διετίαν τὴν 1 Ἰουλίου ἐπὶ ἕνα μῆνα, δυναμένη νὰ παρατείνῃ ἐπὶ πλέον τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ἀδείᾳ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἢ νὰ συνέλθῃ καὶ ἐκτάκτως, αἰτήσει οἱουδήποτε ἐπαρχιακοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐγκρίσει τοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἐδικαιοῦτο νὰ συσκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ μόνον δι' ὃ συνεκλήθη ζήτημα. Ἡ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τῆς Γενικῆς Συνόδου ἔμελλε νὰ κηρύσσηται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἡ δὲ λῆξις ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Ἡ Γενικὴ Σύνοδος θὰ εἶχε νομοθετικήν, διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν «ἐπὶ πνευματικῶν καὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων», ἀλλὰ δὲν θὰ ἠδύνατό ποτε καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ «νὰ περιορίσῃ ἢ μεταβάλῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας».

Μερικώτερον ἡ σύνοδος, ὡς πρὸς τὴν νομοθετικὴν αὐτῆς ἐξουσίαν, εἶχε δικαιώματα ἐκδόσεως διατάξεων περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστικῆς πειθαρχίας· περὶ τοῦ τυπικοῦ τῶν ναῶν, ἐντὸς τῶν νόμων καὶ τῶν κανονισμῶν· διατάξεων περὶ χειροτονιῶν· περὶ διδακτηρίων τῶν θεολογικῶν σχολῶν, ἐφ' ὅσον σχετίζονται ταῦτα πρὸς τὴν πειθαρχίαν καὶ τὸ «θρησκευτικὸν μέρος». Εἰς δὲ τὰ διοικητικὰ δικαιώματα τῆς συνόδου ἀνήκουσι χειροτονίαι ἀρχιερέων· τακτοποίησις ἐνοριῶν καὶ ἐνοριακῶν ἱερέων· συντήρησις τοῦ κλήρου· διόρθωσις καὶ ἐκτύπωσις ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων· ἄδεια κουρᾶς μοναχῶν ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν πολιτικῶν νόμων· ἐπιτήρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἐν ταῖς μητροπολιτικαῖς καὶ ἐπισκοπικαῖς ἐπαρχίαις. Τέλος, ὡς δικαστικὴ ἐξουσία τῆς συνόδου ὡρίζετο ἡ ἐξέτασις τῶν προκυπτουσῶν διενέξεων μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἡ ἀναθεώρησις ἐκκαλουμένων πειθαρχικῶν ὑποθέσεων τῶν κληρικῶν. Αἱ ἀποφάσεις τῆς συνόδου θὰ ἦσαν ἐκτελεσταὶ μόνον μετὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἡγεμόνος. Ὑπεχρεοῦτο δὲ ἡ σύνοδος νὰ γνωμοδοτῇ ἐπὶ πάντων τῶν ζητημάτων, ἐφ' ὧν ἔμελλε νὰ ζητῇ τὴν γνώμην αὐτῆς ἡ κυβέρνησις καὶ νὰ ἐξετάζῃ ἀμέσως καταγγελλόμενα ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν παρεκτροπὰς κληρικῶν ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Πᾶσα δ' ἐπαρχία, μητροπολιτικὴ ἢ ἐπισκοπική, θὰ εἶχεν ἰδίαν μερικὴν σύνοδον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Γενικῆς Συνόδου. Εἰδικαὶ διατάξεις ἀνεγράφοντο περὶ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηρίων.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω ὁ Κούζας εἰσηγήθη εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα εἰδικὸν νόμον περὶ ἐπισκόπων, ἐγκριθέντα ὑπ' αὐτῶν καὶ τεθέντα εἰς ἐφαρμογήν. Κατὰ τὸν σκανδαλώδη ἐκεῖνον νόμον, οἱ μητροπολῖται καὶ οἱ ἐπίσκοποι διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν «μετὰ σύσκεψιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου». Οἱ μητροπολῖται καὶ οἱ ἐπίσκοποι ὡς πρὸς τὰ πνευματικὰ μὲν παραπτώματα ὑπήγοντο εἰς τὴν σύνοδον, ὡς πρὸς πάντα δὲ τὰ λοιπὰ εἰς τὸ ἀκυρωτικὸν δικαστήριον, ἐξομοιούμενοι πρὸς τοὺς λοιποὺς πολίτας.

Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Κούζας ἐζήτησε νὰ διοργανώσῃ διὰ τῶν ἀνωτέρω νόμων τὴν ρουμανικὴν Ἐκκλησίαν κατὰ προτεσταντικὰ πρότυπα καὶ κατὰ τρόπον ἐντελῶς ξένον πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὰς παραδόσεις καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅθεν τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀδιάφορον. Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1865 ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σωφρόνιος Γ' συγκαλέσας σύνοδον, ἐξέδωκε «Διαγνώμην» περὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ρουμανίας συμβαινόντων, ὑπογραφεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, τριῶν πρώην πατριαρχῶν, τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰακώβου (1861—1865), 18 ἀρχιερέων καὶ 4 ἀρχιμανδριτῶν. Ἐν τῇ «Διαγνώμῃ», μετὰ τὴν ὑπόδειξιν τῆς μεταξὺ Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ὑπαρχούσης διαφορᾶς, ἐπεκρίνετο ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἀλεξάνδρου Κούζα πρὸς ἀνατροπὴν τῶν κανονικῶν βάσεων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, παρετίθεντο δ' ἐν τέλει καὶ αἱ ἀνταλλαγεῖσαι ἐπιστολαὶ τοῦ πατριάρχου πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς Ρουμάνους ἀρχιερεῖς. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Εὐστάθιος Κλεόβουλος ἀνέλαβε τὴν ἐντολήν, ἵνα ἐπισήμως ἐπιδώσῃ τὴν «Διαγνώμην», ἀλλ' ὁ Κούζας δὲν ἐδέχθη αὐτόν, ἐξηνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς Ρουμανίας καὶ τὴν ἐπαύριον (11 Μαΐου 1865) διώρισεν ἐπιδεικτικῶς ἓξ νέους ἀρχιερεῖς, ὑπεχρέωσε δὲ τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Νήφωνα ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Νήφων ἐξέφρασε τὴν ἔκπληξιν αὐτοῦ διὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πατριάρχου εἰς τὰ τῆς «ἀνεξαρτήτου» ρουμανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐδήλου ὅτι ἅπας ὁ κλῆρος αὐτῆς ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ ἡγεμόνος, ἕτοιμος ὢν ν' ἀποκρούσῃ πᾶσαν προσβολὴν τῶν δογμάτων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Νήφωνος ἐμαρτύρει ὅτι ὁ κλῆρος τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας, τρομοκρατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κούζα, ἐφαίνετο σύμφωνος πρὸς τὰς ἀνατρεπτικὰς αὐτοῦ ἐνεργείας, ὅθεν ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐθεώρησε καθῆκον αὐτοῦ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ συμβαινόντων, ἔγραψε δὲ τῇ 1 Ἰουλίου 1865 πρὸς τὴν ρωσικὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ διάβημα τοῦτο τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐξηνάγκασε τὸν Κούζαν ν' ἀπαντήσῃ δι' ἀπολογίας εἰς τὴν «Διαγνώμην», δημοσιεύσας αὐτὴν καὶ διὰ τῶν ξένων ἐφημερίδων, ὅπως δικαιολογήσῃ ἑαυτὸν ἔναντι τῶν δυτικῶν. Προσεπάθει δὲ νὰ παραστήσῃ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ συμφώνους πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Προσέθετεν ὅτι ἐσκόπει ν' ἀνακοινώσῃ ταῦτα πάντα καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην. Ταυτοχρόνως ἔγραψε καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Κούζα διορισθεὶς μητροπολίτης Μολδαυΐας Καλλίνικος Miclescu (1865—1875) δικαιολογῶν τὸν Κούζαν. Ὁ πατριάρχης, ἐν τέλει τοῦ 1865 ἀπαντήσας, ἀνῄρεσεν ἀμφοτέρους, τὴν ἀπάντησιν δὲ αὐτοῦ ταύτην μετὰ τῆς ἀπολογίας τοῦ Κούζα ἔπεμψεν ὁ πατριάρχης πρὸς πάσας τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, αἵτινες ἀπαντήσασαι ἐνέκριναν τὴν στάσιν τοῦ πατριάρχου.

Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ρουμανικῇ Ἐκκλησίᾳ, παρὰ τὴν τρομοκρατίαν τοῦ Κούζα, ἤρξατο σοβαρὰ κίνησις ἐναντίον αὐτοῦ. Ὅτε συνεζητεῖτο ἐν τῇ γερουσίᾳ ὁ ἀνωτέρω περὶ ἐπισκόπων νόμος, οἱ παρεδρεύοντες ἐν αὐτῇ ἀρχιερεῖς ἀπεχώρησαν διαμαρτυρόμενοι κατὰ τοῦ ἀντικανονικοῦ νόμου. Ἕτεροι δὲ ἀρχιερεῖς ἀπετάθησαν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, παρακαλοῦντες νὰ συνεχισθῇ ὁ ἀγὼν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας. Δύο ἕτεροι ἀρχιερεῖς ἔφυγον ἐκ τῶν ἑδρῶν των, ἵνα μὴ συμμετάσχωσιν ἀντικανονικῶν ἐνεργειῶν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τοῦ Κούζα. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἐπίσκοποι Φιλάρετος καὶ Νεόφυτος Σκριμπᾶνοι ἀνέλαβον ἀναφανδὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Κούζα, ἐκδόντες καὶ ἐφημερίδα ἐν Βουκουρεστίῳ. Ἔν τινι συνεδρίᾳ τῆς συνόδου, καθ' ἣν παρίστατο καὶ ὁ Κούζας, ὁ ἐπίσκοπος Φιλάρετος, φέρων τὰ ἱερὰ ἄμφια, κατηράσθη αὐτόν.

Ὁ Κούζας ὅμως ἐπέμεινεν εἰς τὰς μεταρρυθμιστικὰς αὐτοῦ ἰδέας, ἕως οὗ, τὴν νύκτα τῆς 10ης πρὸς τὴν 11ην Φεβρουαρίου 1866, καθῃρέθη μὲν αὐτὸς τῆς ἀρχῆς, ἐξελέγη δὲ ἡγεμὼν τῆς Ρουμανίας ὁ Κάρολος, Λατῖνος τὸ δόγμα, εὑρὼν τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς χώρας ἐν μεγάλῃ ἐσωτερικῇ ἀνωμαλίᾳ. Κατὰ τὴν ἐπίσημον ὁρκωμοσίαν του (30 Ἰουνίου 1866) ὑπεσχέθη ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ κανονικῶν βάσεων, τὴν αὐτὴν δὲ ὑπόσχεσιν ἔδωκε καὶ πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην κατὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετάβασίν του. Ἐπὶ ἱκανὸν ὅμως χρόνον ἐφηρμόσθησαν οἱ νόμοι τοῦ Κούζα. Τῷ 1871 ἐπεκράτησεν ἡ συντηρητικὴ μερὶς ἐν τῇ κυβερνήσει, ἥτις, παρασκευάσασα νομοσχέδιον περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπέστειλεν αὐτὸ προηγουμένως πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην. Τῷ 1872 τὸ νομοσχέδιον ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ ἐγκριθὲν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῇ 14 Δεκεμβρίου κατέστη νόμος τοῦ κράτους, ἰσχύσας μέχρις ἐσχάτων. Ὁ νόμος, διαιρούμενος εἰς τρία μέρη, περιλαμβάνει διατάξεις: περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν δύο μητροπολιτῶν, ἤτοι τοῦ πριμάτου μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας, ἑδρεύοντος ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ τοῦ μητροπολίτου Μολδαυΐας, ἑδρεύοντος ἐν Ἰασίῳ, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων· περὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἤτοι τοῦ καταρτισμοῦ αὐτῆς, τοῦ χρόνου τῆς συνελεύσεως, τῆς δικαιοδοσίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς ὡς ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς· περὶ τῶν ἐπισκοπῶν, τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, τῶν ὁρίων, τῶν καθηκόντων τῶν ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐπισκοπικῶν συμβουλίων, τῶν χωροεπισκόπων, τῶν θεολογικῶν σχολῶν καὶ τῶν μοναστηρίων, τῶν νομαρχιακῶν πρωτοπρεσβυτέρων καὶ τῶν ἡγουμένων.

Συγκρινόμενος ὁ νόμος τοῦ 1872 πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κούζα παρουσιάζει σημαντικωτάτας διαφοράς. Κατ' αὐτὸν ἡ ρουμανικὴ αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία παρίσταται ἡνωμένη πρὸς τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας οὐ μόνον δογματικῶς ἀλλὰ καὶ κανονικῶς. Ἡ ἱερὰ σύνοδος συγκροτεῖται μόνον ἐξ ἀρχιερέων. Ὁ μητροπολίτης πριμᾶτος ἢ ὁ ἀντικαθιστῶν αὐτὸν προεδρεύει τῆς συνόδου οὐχὶ «ἐν ὀνόματι τοῦ ἡγεμόνος», ἀλλ' ἰδίῳ ἀξιώματι, ἡ σύνοδος λύει τὰ ζητήματα κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ λαμβάνει ἀποφάσεις, ὧν ἱκαναί εἰσιν ἐκτελεσταὶ ἄνευ προηγουμένης κυβερ-

Digitized by Google

νητικῆς ἐγκρίσεως. Παρὰ ταῦτα ὁ νόμος τοῦ 1872 δὲν κατέστη δυνατὸν ν' ἀπαλλαγῇ ἐντελῶς τῶν κακῶν ἐπιδράσεων τῶν νόμων τοῦ Κούζα. Ἡ Ἐκκλησία ἔμεινεν ὑποτελὴς εἰς τὴν πολιτείαν, ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀρχιερέων ἐξηρτᾶτο μᾶλλον ἐκ τῆς πολιτείας, δὲν ὡρίζετο σαφῶς τίς συγκαλεῖ τὴν σύνοδον, τίς κηρύσσει τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν λῆξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, τίς καθορίζει τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ ἄλλα τινά. Κατὰ τὸ 25ον ἄρθρον τοῦ νόμου τοῦ 1872 ἡ ἱερὰ σύνοδος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικοινωνήσῃ ἐλευθέρως πρὸς τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας ἐν ἀγνοίᾳ τῆς κυβερνήσεως. Ἐνῷ δὲ ἡ ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἀνεκηρύσσετο αὐτοκέφαλος, ἀφῃρέθη ἐν τῷ νόμῳ διάταξις, καθ' ἣν ἐζητεῖτο ἡ ἔγκρισις τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου διὰ τὴν χειροτονίαν τῶν ἑκάστοτε ἐκλεγομένων τιτουλαρίων ἐπισκόπων.

Τῷ 1879, ὅτε προσηρτήθη πολιτικῶς ἡ Δοβρουτσὰ εἰς τὴν Ρουμανίαν, ὁ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας ἐζήτησε παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου τὴν ἐκκλησιαστικὴν χειραφέτησιν αὐτῆς. Τὸ πατριαρχεῖον ἀποδεχθὲν τὴν αἴτησιν ὑπήγαγεν ἐκκλησιαστικῶς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν Ρουμανίας, τὴν διατελοῦσαν ἔτι ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριαρχείου. Ὁ Οὐγγροβλαχίας γράψας πρὸς τὸν πατριάρχην ἀπέκρουσε τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἡ ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἀνέκαθεν ἦτο αὐτοκέφαλος, τῷ δὲ 1882 καθηγίασεν ἅγιον μύρον. Εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ πατριαρχείου ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ἀπήντησεν ἐπαναλαβοῦσα τοὺς ἰσχυρισμοὺς περὶ τοῦ αὐτοκεφάλου αὐτῆς. Οἱ ἰσχυρισμοὶ εὐχερῶς ἀνετράπησαν, τὸ δὲ ζήτημα ἐλύθη κανονικῶς.

Τῷ 1885 ὁ Οὐγγροβλαχίας Καλλίνικος Miclescu (1875—1886), ὁ ἄλλοτε Μολδαυΐας, ἐξ ὀνόματος τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῇ ἐγκρίσει τῆς κυβερνήσεως, διεβίβασε πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον αἴτησιν περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας. Τὴν αἴτησιν ταύτην ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργὸς Δ. Στούρτζας συνώδευσε καὶ δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς πρὸς τὸν πατριάρχην Ἰωακεὶμ Δ' (1884—1886). Ὁ δὲ πατριάρχης μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου, ἀποδεξάμενος τὴν «τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς θεσμίοις συνᾴδουσαν» αἴτησιν ταύτην, ἐξέδωκε κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1885 «Συνοδικὸν τόμον», δι' οὗ ἀπεφήνατο ὅτι ἡ ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἀνεκηρύσσετο Αὐτοκέφαλος καὶ ὥρισεν ὅπως αὕτη ὡς τοιαύτη διοικῆται ὑπὸ ἰδίας ἱερᾶς συνόδου, πρόεδρον ἐχούσης τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας καὶ ἔξαρχον πάσης Ρουμανίας. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη, ἀπολαύουσα πάντων τῶν προνομίων Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἔμελλε νὰ διοικῆται κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς κανονισμούς, θὰ ἐλάμβανε δὲ τὸ ἅγιον μύρον παρὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Μετὰ τὴν λύσιν καὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἐξεδόθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1895, 1909 καὶ 1911 νόμοι συμπληροῦντες ἢ τροποποιοῦντες τὸν νόμον τοῦ 1872. Δι' αὐτῶν ἡ διοίκησις τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ἀπέβη κανονικωτέρα. Ἡ ἱερὰ σύνοδος συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ἐκ τῶν ἓξ ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἰσαρίθμων τιτουλαρίων ἀρχιερέων. Ἐν δικαστικαῖς ὑποθέσεσιν ἀρχιερέων ἔδει νὰ παρίστανται δώδεκα τοὐλάχιστον μέλη τῆς συνόδου. Πρόεδρος αὐτῆς ἦτο ὁ Οὐγγροβλαχίας, ἐν ἀπουσίᾳ αὐτοῦ ὁ Μολδαυΐας καὶ ἐν ἀπουσίᾳ ἀμφοτέρων ὁ ἔχων τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας ἀρχιερεύς. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων, ἐὰν εἶναι ὀρθόδοξος καὶ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἀντικαθιστάμενος ὑπὸ ὀρθοδόξου ὑπουργοῦ, παρίσταται κατὰ τὰς συνεδρίας ἔχων συμβουλευτικὴν ψῆφον. Ἡ σύνοδος συνήρχετο δὶς τοῦ ἔτους, τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον, δικαιουμένη νὰ λύῃ πάντα τὰ πνευματικά, διοικητικὰ καὶ δικαστικὰ ζητήματα, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὰς διατάξεις τῶν νόμων. Καὶ αἱ μὲν θρησκευτικῆς φύσεως ἀποφάσεις αὐτῆς ἐκτελοῦνται ἀμέσως, πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ μετὰ τὴν βασιλικὴν κύρωσιν. Οἱ μητροπολῖται καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς διὰ μὲν τὰ ἐκκλησιαστικὰ παραπτώματα δικάζονται ὑπὸ τῆς συνόδου, διὰ δὲ τὰ ἀστικὰ καὶ πολιτικὰ ἐγκλήματα ὑπὸ ἀνωτάτου εἰδικοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὡς δεύτερον διοικητικὸν σῶμα ἱδρύθη τὸ ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον (Κονσιστόριον), ἀποτελούμενον ἐκ πάντων τῶν μελῶν τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ ἐξ 21 ἑτέρων ἀντιπροσώπων, ἐκλεγομένων ἐπὶ μίαν ἑξαετίαν, ἤτοι ἑνὸς κληρικοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου, ἑνὸς κληρικοῦ καθηγητοῦ σεμιναρίου, δύο ἡγουμένων μοναστηρίων ἢ σκητῶν καὶ 17 κληρικῶν ἱερέων καὶ διακόνων ἐξ ἁπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν. Τὸ πολυμελὲς τοῦτο σῶμα ἐξήταζε πᾶν ἐν γένει ζήτημα ἀναγόμενον εἰς τὸν ἐφημεριακὸν κλῆρον καὶ εἰς τὰ μοναστήρια, εἰς τὰς ἱερατικὰς καὶ θεολογικὰς σχολάς, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐν ταῖς σχολαῖς. Αἱ περὶ τῶν ἀνωτέρω ἀποφάσεις καθίσταντο ἐκτελεσταὶ μετὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Ἕτεραί τινες ἀποφάσεις, οἷον περὶ ναῶν καὶ ἱερῶν εἰκόνων, περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, περὶ ἀναθεωρήσεως καὶ ἐκδόσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καθίσταντο ἐκτελεσταὶ μόνον μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῆς ἱερᾶς συνόδου.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω νόμους ἡ Ἐκκλησία Ρουμανίας ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μητροπόλεων, Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδαυΐας, καὶ ἓξ ἐπισκοπῶν, Ριμνίκου, Μπουζέου, Ἄρδζης, Ρωμάνου, Χούσης καὶ Κάτω Δουνάβεως (Dunariïde-jos), ἕκαστος δὲ τῶν τε μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων εἶχεν ἴδιον βοηθὸν τιτουλάριον ἐπίσκοπον, «Ἀρχιερέα» εἰδικῶς τιτλοφορούμενον. Ἡ ἐκλογὴ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων ἐγίνετο ὑπὸ εἰδικῆς συνελεύσεως ἀποτελουμένης ἐκ τῆς ἱερᾶς συνόδου, τοῦ ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου, τῶν ὀρθοδόξων μελῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας, δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας. Ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ ὑποψήφιος δὲν συνεκέντρου τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν, ἐπανελαμβάνετο ἡ ψηφοφορία καὶ ἐν ἰσοψηφίᾳ ἐτίθετο κλῆρος. Ἡ ἐκλογὴ μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου, ὅπως ἔχῃ ἰσχύν, ἔδει νὰ τύχῃ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ βασιλέως, μετὰ πρότασιν τοῦ ὑπουργοῦ.

Ἕκαστος μητροπολίτης ἢ ἐπίσκοπος διευθύνει ἐλευθέρως τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν, ἔχει δὲ περὶ ἑαυτὸν συμβούλιον (Κονσιστόριον), ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν τοὐλάχιστον μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐγκρινομένων ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ. Τὸ συμβούλιον τοῦτο, ὡς διαρκὲς σῶμα, εἶναι διοικητικὸν βοηθητικὸν ὄργανον τοῦ ἀρχιερέως, ἐπιφορτισμένον τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου καθήκοντα. Αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ καθίστανται ἐκτελεσταὶ μόνον μετὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἀρχιερέως, δύνανται δὲ ν' ἀναφερθῶσι καὶ πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας προβλεπομέναις περιπτώσεσιν. Ὁ ἀρχιερεὺς εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς παύσεως τῶν πρωθιερέων καὶ τῶν προϊσταμένων, ἀλλὰ μετὰ ἔγκρισιν τοῦ ὑπουργοῦ. Ἕκαστος μητροπολίτης ἢ ἐπαρχιακὸς ἐπίσκοπος ἔχει τιτουλάριον χωροεπίσκοπον, ὡς ἐπίτροπον ἑαυτοῦ, ἑδρεύοντα ἐν ὡρισμένῃ πόλει τῆς ἐπαρχίας. Τὰ μοναστήρια τῶν ἐπαρχιῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων ἑκάστης ἐπαρχίας.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀνωτέρω νόμου, τῇ 20 Μαΐου 1893 ἐξεδόθη εἰδικὸς περὶ ἐφημεριακοῦ κλήρου νόμος, διαιρούμενος εἰς τέσσαρα κύρια μέρη. Τὸ πρῶτον διαλαμβάνει περὶ ἐνοριῶν καὶ ἐνοριακῶν ἐπιτρόπων, τὸ δεύτερον περὶ τοῦ τρόπου τοῦ διορισμοῦ καὶ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἐφημερίων, τὸ τρίτον περὶ τῶν ἐνοριακῶν σχολῶν καὶ τὸ τέταρτον περὶ τῆς οἰκονομικῆς συντηρήσεως τοῦ κλήρου, δι' ἣν ὑποχρεοῦται τὸ δημόσιον ταμεῖον. Ὁ νόμος οὗτος κατὰ τὴν συζήτησιν ἐν τῇ γερουσίᾳ, ἧς αὐτοδικαίως μετέχουσι πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, προὐκάλεσε ζωηρὰς ἀντιρρήσεις, ἰδίως παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Κάτω Δουνάβεως Παρθενίου, ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῷ ἀντικανονικῶν διατάξεων.

Μετὰ τὸν διεθνῆ πόλεμον ἡ Ρουμανία ηὐτύχησε νὰ ἑνωθῇ ἐθνικῶς, ἐπακολούθημα δὲ τῆς ἑνώσεως ταύτης ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἕνωσις πάντων τῶν Ρουμάνων. Οὕτω δέ, ἐνῷ πρὸ τῆς ἑνώσεως ἠριθμοῦντο ἐν τῇ ρουμανικῇ Ἐκκλησίᾳ 8 μόνον ἐκκλησιαστικαὶ ἐπαρχίαι, σήμερον αὗται ἀνέρχονται εἰς 18, συμπεριληφθεισῶν τῶν μητροπόλεων Ἑρμαννστὰτ καὶ Βουκοβίνης καὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Βεσσαραβίας μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν.

Ἡ Βουκοβίνα, ἀποτελοῦσα ἐπὶ τέσσαρας περίπου αἰῶνας (1350—1775) τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς Μολδαυΐας, ὑπέστη μεγάλας πιέσεις ἐκ μέρους τῶν Λατίνων. Πρὸς ἀπόκρουσιν δὲ αὐτῶν εἰργάσθη ἡ μητρόπολις Μολδαυΐας, ἧς ὁ μητροπολίτης ἥδρευεν ἐν Σουτσάβᾳ, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν τὰς ἐπισκοπὰς Ραδαούτζης ἐν Βουκοβίνᾳ, Ρωμάνου καὶ Χούσης (Housi ἐν Μολδαυΐᾳ). Τῷ 1565 ἡ ἕδρα τοῦ μητροπολίτου Μολδαυΐας ἐκ τῆς Σουτσάβας μετεκινήθη εἰς τὸ Ἰάσιον, διότι ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Μολδαυΐας Λαπουσχνεάνου (Lâpusneanu, Alexandru-Voda) μετετέθη εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ ἡ πολιτικὴ ἕδρα τῆς Μολδαυΐας, ἔκτοτε δὲ οἱ ἐν Βουκοβίνῃ ὀρθόδοξοι εἶχον ὡς κέντρον τὴν ἁπλῆν ἐπισκοπὴν Ραδαούτζης, ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ ἐν Ἰασίῳ ἑδρεύοντος μητροπολίτου Μολδαυΐας. Ἀλλὰ τῷ 1775 κατέλαβε τὴν Βουκοβίναν ἡ Αὐστρία, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ραδαούτζης ἐγένετο ἀρχηγὸς αὐτονόμου Ἐκκλησίας, τιτλοφορούμενος ἐπίσκοπος Ραδαούτζης καὶ Βουκοβίνης καὶ ἔχων τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἐν Τσέρνοβιτς. Τῷ 1785, διὰ διατάγματος τοῦ βασιλέως τῆς Αὐστρίας, ἡ ρουμανικὴ ἐπισκοπὴ ἐκείνη ὑπήχθη ὑπὸ τὴν σερβικὴν μητρόπολιν Καρλοβιτσίου. Ἐξ αὐτῆς δ' ἐξηρτήθησαν καὶ αἱ ἐν Τρανσυλβανίᾳ ἐπισκοπαί.

Τίνες καὶ πόσαι ἦσαν ἀρχικῶς αἱ ἐπισκοπαὶ αὗται, δὲν εἶναι γνωστόν. Τῷ 1479 γίνεται μνεία μητροπολίτου Τρανσυλβανίας τοῦ Ἰωαννικίου, πιθανῶς δὲ ἡ μητρόπολις Τρανσυλβανίας ἦτο «ἡ κατὰ Σεβερῖνον», μετενεγκοῦσα τὴν ἕδραν αὐτῆς εἰς Τρανσυλβανίαν, καὶ δὴ εἰς τὴν πόλιν Καρλσμποῦργ. Ἀλλ' ὑπέστη μεγάλας παρὰ τῶν Λατίνων καταπιέσεις. Τῷ 1697 ὁ τέως ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος τῆς Alba Julia (τοῦ Βελιγραδίου τῆς Τρανσυλβανίας) Θεόφιλος Szeremi, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰησουΐτου Baranyi, ἀπεσκίρτησε πρὸς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν, ὑπὸ τὸν τύπον τῆς Οὐνίας· ἀλλὰ λίαν ταχέως ἀπέθανε, πιθανῶς δηλητηριασθείς. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀθανάσιος Angel Popa, μόλις ἐκλεγείς, ἤρξατο διαπραγματεύσεων ἑνώσεως μετὰ τῆς Ρώμης, διὰ τοῦ ἰδίου Ἰησουΐτου Baranyi. Ὁ τότε πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος († 1707), συναντήσας αὐτὸν ἐν Βουκουρεστίῳ, συνεβούλευσεν αὐτὸν δεόντως, ἀλλὰ τῷ 1700 ὁ Ἀθανάσιος προσεχώρησεν εἰς τὴν Οὐνίαν, πρὸς κατάπληξιν πάντων. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἔσπευσε νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς ἐν Τρανσυλβανίᾳ ὀρθοδόξους, προσπαθήσας ἵνα ἀνακόψῃ τὴν πρόοδον τῆς Οὐνίας, ὁ δὲ Δοσίθεος ἔγραψε πρὸς τὸν Στέφανον Ράτζην, ἕνα τῶν συνεργατῶν τῆς Οὐνίας καὶ εἰδικῶς πρὸς τὸν Ἀθανάσιον, προτρέψας αὐτὸν ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐσημείωσε πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: «Ἡ ἀφεντιά σου, κὺρ Ἀθανάσιε, ἐνθυμᾶσαι ὁποῦ ἦλθες εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ ἐγύρευες νὰ γίνῃς μητροπολίτης εἰς τὰ μέρη ταῦτα, ἐνθυμᾶσαι πῶς σ' ἐκαταλάβαμε ὅτι εἶσαι κακὸς ἄνθρωπος καὶ ἡ καρδιά σου οὐκ ἦν εὐθεῖα μετὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπέρασε πόσος καιρὸς καὶ ἐτριγύριζες ταῖς ρούγγαις· καὶ ὕστερα μὲ ταῖς ὑποσχέσεις σου καὶ μὲ τοὺς φρικτοὺς ὅρκους ἐπαρακίνησας καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς λοιποὺς ὅπου σὲ ἔκλεξαν διὰ ἀρχιερέα. Καὶ τέλος πάντων ἐχειροτονήθης μὲ τιμὴν καὶ ἐπεριποιήθης ὑπὸ πάντων περισσότερον ἀπὸ εἴ τι σοῦ ἔπρεπεν· ὡμολογήσας ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ ὅτι νὰ ἔχῃς πίστιν εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Ὕστερον ἔγραψες εἰς τὸν χειροτονήσαντά σε μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας καὶ ἐγύρευες θέλημα νὰ τρώγῃς κρέας καὶ εἰς ἡμᾶς ἔγραφες καὶ ἐζήτησες θέλημα ὅτι εἰς μίαν λειτουργίαν νὰ χειροτονῇς πολλοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους πολλούς. Εἶτα ἐδῶ ἦλθεν εἷς νεανίσκος καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι σὲ εἶδεν εἰς τὴν Βιένναν καὶ ἐλειτούργησες μὲ τὸν καρδινάλιον καὶ ἄλλους φραγκοπαπάδες καὶ δύο φοραῖς εἰς τὴν αὐτὴν φράγκικην Ἐκκλησίαν ἀρνήθηκες τὴν ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὡμολόγησες τὴν Ρωμαϊκήν . . . . Τέλος πάντων ἠκούσαμεν ὅτι ἐγύρισες εἰς τὴν Ἐρδελίαν καὶ ἦσουν ἐπάνω εἰς τὸ ἁμάξι μὲ ἓξ ἄλογα καὶ ἐμπρός σου ἄναπταν λαμπάδαις, ἐσύναξες τοὺς ἱερεῖς καὶ ὑπεσχέθης ἐλευθερίαν ἀπὸ δοσίματα, μόνον νὰ γίνουν ἡνωμένοι . . .». Περαιτέρω ὁ Δοσίθεος ἤλεγχε δριμύτατα τὸν ἀποστάτην καὶ προέτρεπεν αὐτὸν νὰ μετανοήσῃ.

Αἱ ἀνωτέρω πληροφορίαι τοῦ Δοσιθέου κυροῦνται καὶ ὑπὸ ἄλλων πηγῶν, ἐξ ὧν μανθάνομεν ὅτι ὁ Ἀθανάσιος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἰησουΐτου Baranyi, μετέβη εἰς Βιέννην καὶ ἐκεῖ ἔδωκεν ὁμολογίαν πίστεως, δι' ἧς ἐδήλου ὅτι μεθ' ἅπαντος τοῦ κλήρου αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ καθίσταται ἡνωμένος (Οὐνίτης). Ὁ αὐτοκράτωρ Λεοπόλδος Α' τῇ 14 Ἀπριλίου 1693 ἐξέδωκε διάταγμα, δι' οὗ παρεχώρει εἰς τοὺς «Ἕλληνας ἱερεῖς» (τουτέστι τοὺς ὀρθοδόξους) τῆς Τρανσυλβανίας, τοὺς ἡνωμένους μετὰ τῆς Ρώμης, τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ προνόμια, ἅτινα εἶχον οἱ Λατῖνοι ἱερεῖς. Ὁ δὲ καρδινάλιος καὶ πριμᾶτος τῆς Οὐγγαρίας Kollonich, μεθ' οὗ συνελειτούργησεν ὁ Ἀθανάσιος, δι' ἐγκυκλίου ἀπὸ 2 Ἰουνίου 1698 πρὸς τὸν ὀρθόδοξον λαὸν τῆς Τρανσυλβανίας ἐξήγησε τὴν ἔννοιαν τῆς γενομένης ἑνώσεως. Ὁ Ἀθανάσιος, συγκροτήσας τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1698 σύνοδον, ἐδημοσίευσε λατινικὴν ὁμολογίαν πίστεως ὑπογραφεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ 38 πρωτοπρεσβυτέρων. Δι' αὐτῆς διεκήρυττεν ὅτι ἡ ἕνωσις μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας συνεπάγεται μόνον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα. Κατὰ τὰ λοιπὰ οἱ ὀρθόδοξοι θὰ διατηρήσωσι τὴν διδασκαλίαν των, τὰς παραδόσεις των, τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, τὰς νηστείας, τὰς ἑορτάς, τὴν λειτουργικὴν γλῶσσαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Λεοπόλδος Α' διὰ νέου διατάγματος, ἀπὸ 16 Φεβρουαρίου 1699, ἐπεκύρωσε τὰ προνόμια τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον οὐνιτικοῦ κλήρου τῆς Τρανσυλβανίας. Διὰ τρίτου διατάγματος, ἀπὸ 19 Μαρτίου 1701, καθώριζε τὰ ὅρια τῆς οὐνιτικῆς ἐπισκοπῆς τῆς Τρανσυλβανίας καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῆς. Ἐπισήμως δ' ἐνεθρονίσθη ὁ οὐνίτης ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος τῇ 25 Ἰουλίου 1701 ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν Λατίνων. Καὶ ὁ μὲν ὀρθόδοξος μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας ἀφώρισε τὸν ἀποστάτην, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος ἐπανέλαβε τὸν ἀφορισμόν, ὀνομάσας τὸν οὐνίτην ἐπίσκοπον «Σατανάσιον», ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἐχαρακτήρισεν αὐτὸν ὡς νέον Ἰούδαν. Ἀλλ' ἡ Οὐνία εἰσῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὴν ὀρθόδοξον ρουμανικὴν Ἐκκλησίαν. Τῇ 19 Αὐγούστου 1713 ἀπέθανεν ὁ Ἀθανάσιος — ὑπάρχει δ' ἐν Alba Julia ἀνδριὰς αὐτοῦ ἱδρυθεὶς ὑπὸ τῶν Λατίνων τῷ 1879 —, ἀλλ' οἱ διάδοχοι αὐτοῦ συνεχίζουσιν ἔκτοτε τὸ ἔργον τῆς Οὐνίας.

Μετὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀθανασίου ἡ ὀρθόδοξος μητρόπολις τῆς Τρανσυλβανίας κατηργήθη, ἀλλὰ τῷ 1783 ἐπετράπη εἰς τοὺς παραμείναντας ὀρθοδόξους ὅπως ἔχωσιν ἴδιον ἐπίσκοπον, ἑδρεύοντα ἐν Ἕρμαννσταт (Sibiu) καὶ ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ μητροπολίτου Καρλοβιτσίου. Ὁ ἐπίσκοπος Ἑρμανν-

Digitized by Google

στατ 'Ανδρέας Shaguna († 1873) κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διοικητικὴν αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῆς σερβικῆς μητροπόλεως Καρλοβιτσίου, ἱδρύθη δὲ τότε, ἐγκρίσει τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως, ἡ ὀρθόδοξος ρουμανικὴ μητρόπολις Ἕρμαννστατ (Sibiu) τῷ 1864. Τῷ δὲ 1873 καὶ οἱ ἐν Βουκοβίνῃ ὀρθόδοξοι Ρουμᾶνοι ἀπέκτησαν τὴν διοικητικὴν αὐτῶν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν διὰ τῆς αὐτοκεφάλου μητροπόλεως Βουκοβίνης, ἧς ἕδρα τὸ Τσέρνοβιτς. 'Επειδὴ δὲ ὑπ' αὐτὴν ὑπήχθησαν αἱ ἐπισκοπαὶ Δαλματίας, ἔφερε τὸν τίτλον «Μητρόπολις Βουκοβίνης καὶ Δαλματίας». Τῷ 1864 ἐξεδόθη νόμος πρὸς καθορισμὸν τῶν σχέσεων τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Δαλματίας πρὸς τὴν μητρόπολιν Βουκοβίνης. Τὸν μητροπολίτην Βουκοβίνης καὶ Δαλματίας διώριζεν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ἐνῷ τὸν τῆς μητροπόλεως Ἕρμαννστατ ἁπλῶς ἐνέκρινεν ἐκλεγόμενον. Ἡ ἐν γένει διοίκησις ἀμφοτέρων τῶν ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν ὀρθοδόξων ρουμανικῶν μητροπόλεων ἔφερε κοσμικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα, πλεονάζοντος τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου.

Τῷ 1812, καταλαβοῦσα ἡ Ρωσία τὴν ἐπαρχίαν Βεσσαραβίας, ἥνωσεν αὐτὴν ἐκκλησιαστικῶς μετὰ τῆς ρωσικῆς 'Εκκλησίας, ἀλλ' ἀνακτήσασα ἡ Ρουμανία τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην, μετὰ τὸν διεθνῆ πόλεμον, ὑπήγαγεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ρουμανικὴν 'Εκκλησίαν.

Οὕτω ἡ νέα ρουμανικὴ 'Εκκλησία ἀπετελέσθη: ἐκ τῆς αὐτοκεφάλου 'Εκκλησίας τοῦ παλαιοῦ ρουμανικοῦ βασιλείου, μετὰ δύο μητροπόλεων καὶ ἓξ ἐπισκοπῶν· ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Βεσσαραβίας ἐχούσης καὶ βοηθὸν ἐπίσκοπον ὑπὸ τὸν τίτλον Jomail si Hotin· ἐκ τῆς τέως αὐτοκεφάλου μητροπόλεως Βουκοβίνης μεθ' ἑνὸς βοηθοῦ ἐπισκόπου Ραδαούτζης· ἐκ τῆς τέως αὐτοκεφάλου μητροπόλεως Τρανσυλβανίας (Τσέρνοβιτς) μετὰ μέρους τῶν ἐπαρχιῶν Crisana καὶ Maramures μετὰ τεσσάρων ἐπισκοπῶν. Ἡ ἕνωσις πασῶν τούτων τῶν μητροπόλεων, αἵτινες κατὰ διάφορον μέχρι τοῦδε διῳκοῦντο τρόπον, προὐκάλεσε μεγάλην δυσχέρειαν ἐν τῇ διοικητικῇ ἀφομοιώσει. Τῷ 1920 συνεκροτήθη εἰδικὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διοικητικῆς ἀφομοιώσεως συντακτικὴ συνέλευσις (Constituanta Bisericasca), ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ καταφθάσῃ εἰς ὁριστικὰ ἀποτελέσματα. Τῇ 4 Φεβρουαρίου 1925 ὁ πριμᾶτος τῆς ρουμανικῆς 'Εκκλησίας Μύρων ὠνομάσθη πατριάρχης, φέρων τὸν τίτλον «'Αρχιεπίσκοπος Βουκουρεστίου μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας καὶ πατριάρχης Ρουμανίας». Κατὰ τὸ ἔτος δ' ἐκεῖνο ἐξεδόθη νόμος (4 Μαΐου 1925) καὶ κανονισμὸς τοῦ ρουμανικοῦ πατριαρχείου, δι' ὧν διωργανώθη ἡ νέα ρουμανικὴ 'Εκκλησία, ἥτις καὶ κατὰ τὸ ρουμανικὸν Σύνταγμα εἶναι ἐλευθέρα ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτῆς διοικήσει καὶ ἡ κυριαρχοῦσα ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Ρουμανίας. Οἱ οὐνῖται κάτοικοι τοῦ βασιλείου συμποσοῦνται εἰς ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον, ἔχουσι δὲ μίαν μητρόπολιν καὶ δύο ἐπισκοπάς.

'Από διοικητικῆς ἀπόψεως ἡ ὀρθόδοξος ρουμανικὴ 'Εκκλησία ἀποτελεῖται σήμερον ἐκ 5 μητροπόλεων καὶ 13 ἐπαρχιακῶν ἐπισκοπῶν. 'Αλλ' ἐκτὸς τῶν 18 μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ πατριάρχου, μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας Ρουμανίας εἶναι καὶ ὁ ἐπίσκοπος Alba Julia, ὅστις προΐσταται τῶν στρατιωτικῶν κληρικῶν. Τῇ 22 Δεκεμβρίου 1931 ἐδημοσιεύθη, ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, «Κανονισμὸς καθορίζων τὰ δικαιώματα τοῦ πατριάρχου καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς Ἁγίας Συνόδου». Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀποτελεῖ τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἐν ζητήμασι τῆς πίστεως καὶ τῶν κανόνων. πρόεδρος δὲ αὐτῆς εἶναι ὁ πατριάρχης Καθήκοντα τῆς συνόδου εἶναι ἡ διατήρησις τῆς ἑνότητος τῆς πίστεως ἐν τῇ ρουμανικῇ 'Εκκλησίᾳ καὶ ἡ πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν τελετῶν καὶ κανονικῶν διατάξεων, ἡ λύσις δογματικῶν καὶ λειτουργικῶν ζητημάτων, ἡ μέριμνα περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ, ἡ μετάφρασις καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ θεολογικῶν συγγραμμάτων, ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων, ἡ ἐπικύρωσις τῶν προγραμμάτων τῶν ἱερατικῶν καὶ θεολογικῶν σχολῶν καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀποφοίτων τῆς θεολογίας, ἡ ἔγκρισις τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ λειτουργικῶν βιβλίων, ὡς καὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος συνέρχεται συνήθως δὶς τοῦ ἔτους, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ἐκτάκτως. Κατὰ τὰς συνεδρίας παρίσταται καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων μετὰ συμβουλευτικῆς ψήφου.

Πρὸς ἐξέτασιν καὶ λύσιν διοικητικῶν καὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων ὑφίσταται ἴδιον σῶμα, καλούμενον «'Εκκλησιαστικὸ-Λαϊκὸν Συμβούλιον», τοῦ ὁποίου μέλη εἶναι πάντα τὰ μέλη τῆς συνόδου καὶ ἓξ (δύο κληρικοὶ καὶ τέσσαρες λαϊκοὶ) ἀντιπρόσωποι ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας, ἐκλεγόμενοι δι' ἓξ ἔτη. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου τούτου εἶναι ὑποχρεωτικαὶ δι' ἅπασαν τὴν ρουμανικὴν 'Εκκλησίαν. Τὸ συμβούλιον ἀποτελεῖ νομοθετικὸν σῶμα, ἀποφαινόμενον περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἢ οἰκονομικῶν τῆς 'Εκκλησίας ζητημάτων, ἀσκοῦν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱδρυμάτων, τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ἐκλέγον τὰ μέλη τοῦ «Κεντρικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου» μετὰ τῆς βουλῆς τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων. Τὸ ἐκκλησιαστικο-λαϊκὸν συμβούλιον συνέρχεται ἀνὰ τριετίαν ἐν Βουκουρεστίῳ τῇ 14 'Οκτωβρίου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ πατριάρχου. 'Εν ἀνάγκῃ τὸ συμβούλιον συνέρχεται καὶ ἐκτάκτως.

Τὸ «Κεντρικὸν 'Εκκλησιαστικὸν Συμβούλιον» ἀποτελεῖ ἐν τῇ ρουμανικῇ 'Εκκλησίᾳ τὸ ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν διοικητικὸν ὄργανον, τὸ ἐκτελοῦν τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λαϊκοῦ συμβουλίου. 'Αποτελεῖται ἐκ 5 κληρικῶν καὶ 10 λαϊκῶν, ἐν ὅλῳ 15 μελῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἤτοι ἐκ τριῶν ἀντιπροσώπων (ἑνὸς κληρικοῦ καὶ δύο λαϊκῶν) ἐξ ἑκάστης μητροπόλεως.

Ἑκάστη ἐπαρχία τῆς ρουμανικῆς 'Εκκλησίας ἔχει ἴδιον «'Επαρχιακὸν Κονσιστόριον» ὡς πρωτόδικον δικαστικὸν σῶμα. Ὡς ἐφετεῖα δὲ χρησιμεύουσι τρία «Πνευματικὰ Κονσιστόρια», ἑδρεύοντα ἐν Βουκουρεστίῳ (διὰ τὴν μητρόπολιν Οὐγγροβλαχίας), ἐν 'Ιασίῳ (διὰ τὰς μητροπόλεις Μολδαυΐας, Βουκοβίνης καὶ Βεσσαραβίας) καὶ ἐν Σιμπίου (διὰ τὴν μητρόπολιν Ἕρμαννστατ). 'Ανώτατον δικαστικὸν σῶμα ἀποτελεῖ τὸ «Κεντρικὸν Πνευματικὸν Κονσιστόριον», εἰς ὃ ὑπάγονται τὰ ἐπαρχιακὰ καὶ τὰ τρία ἀνώτερα πνευματικὰ κονσιστόρια. Μέλη τοῦ Κεντρικοῦ Κονσιστορίου εἶναι πέντε κληρικοὶ (εἷς ἐξ ἑκάστης μητροπόλεως) ἀνωτέρας θεολογικῆς καὶ νομικῆς μορφώσεως. Διορίζονται δὲ οὗτοι, προτάσει τοῦ οἰκείου μητροπολίτου, ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ μίαν ἑξαετίαν. Δύνανται δὲ νὰ διορισθῶσι καὶ αὖθις μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἑξαετοῦς θητείας.

Ἡ ρουμανικὴ 'Εκκλησία ἔχει ἴδιον ταμεῖον, οὗτινος μετέχουσι πᾶσαι αἱ ἐνορίαι. Διευθύνει αὐτὸ ἡ «'Εκκλησιαστικὴ 'Εφορεία», εἰς ἣν ὑπάγεται ἡ διοίκησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ ἡ διαχείρισις τῶν προσόδων αὐτῆς καὶ τῶν ἐπιχορηγήσεων τοῦ κράτους. 'Αποτελεῖ δὲ ἐκτελεστικὸν ὄργανον τοῦ «Κεντρικοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου» διὰ τὰς περὶ τῶν οἰκονομικῶν ἀποφάσεις τούτου. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐφορεία ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μελῶν, ὧν τὸ ἓν διορίζει ὁ ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, τὰ δὲ ἕτερα δύο, εἷς κληρικὸς καὶ εἷς λαϊκός, ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ λαϊκοῦ συμβουλίου διὰ μίαν ἑξαετίαν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐφορεία διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Θρησκευμάτων καὶ τοῦ κεντρικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου, μεριμνᾷ δὲ περὶ τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν τῆς 'Εκκλησίας, ὡς καὶ περὶ τῆς βοηθείας τῶν ἐχόντων ἀνάγκην κληρικῶν.

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, μοναστηριακά, ἐπισκοπικὰ καὶ ἐνοριακά, ἐν Ρουμανίᾳ δὲν δύνανται οὔτε νὰ πωληθῶσιν οὔτε ν' ἀπαλλοτριωθῶσι. Τὰ ἐνοριακὰ ζητήματα λύονται μᾶλλον ὑπὸ τῶν λαϊκῶν ἀντιπροσωπειῶν, ὧν μετέχουσι κατὰ τὸ 1/3 οἱ κληρικοί.

Παρὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἐπὶ 'Αλεξάνδρου Κούζα διάλυσιν μοναστηρίων, ἡ ρουμανικὴ 'Εκκλησία ἔχει σήμερον πληθὺν ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων μοναστηρίων, ἅτινα μετέχουσι τῆς ἐκπολιτιστικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Διότι ἐν ἑκάστῳ μοναστηρίῳ ὑποχρεωτικῶς δέον νὰ λειτουργῇ ἓν τῶν ἑξῆς ἱδρυμάτων: μοναστηριακὴ σχολή· ἱεραποστολικὴ σχολή· ὀρφανοτροφεῖον· γηροκομεῖον· ἐκκλησιαστικὸν τυπογραφεῖον· βιβλιοθήκη· ζωγραφικὴ σχολή· σχολὴ ἐκκλησιαστικῶν τεχνῶν· σχολὴ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς· σχολὴ μελισσοκομίας, οἰνοποιίας κ. τ. λ. Παρὰ τῶν γυναικείων ἰδικῶς μονῶν ἀπαιτεῖται ὅπως ἔχωσιν ἐργαστήρια ραπτικῆς ἐκκλησιαστικῶν ἐνδυμάτων καὶ ἀμφίων, κηροποιίας καὶ ὅπως παρασκευάζωνται αἱ μοναχαὶ ἵνα χρησιμεύωσιν ὡς ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους. Οἱ λόγιοι μοναχοὶ τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχιερέων καὶ ἐκτελοῦσι διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς ὑπηρεσίας.

'Επὶ κεφαλῆς ἑκάστης ἐπαρχίας ἵσταται ὁ ἐπίσκοπος, ἐκλεγόμενος ἐκ κληρικῶν θεολογικῶς μεμορφωμένων. Τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπισκόπου χηρευούσης ἕδρας ὁρίζει ὁ μητροπολίτης ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ πατριάρχου, ὡς προέδρου τοῦ ἐκκλησιαστικο-λαϊκοῦ συμβουλίου. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου τούτου καὶ τῶν βουλευτῶν. Τὴν ἐκλογὴν κυροῖ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καὶ ἀνακοινοῖ διὰ τοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, ἐκδίδεται δὲ σχετικὸν βασιλικὸν διάταγμα. Ὁ νέος ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ οἰκείου μητροπολίτου τῇ συμμετοχῇ δύο ἢ τριῶν ἑτέρων ἱεραρχῶν ἤ, ἐὰν εἶναι κεχειροτονημένος, παρουσιάζεται τῇ συνοδείᾳ τοῦ μητροπολίτου εἰς τὸν βασιλέα, μεθ' ὃ ἐνθρονίζεται ἐν τῇ ἕδρᾳ του, παρουσίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ. 'Εν περιπτώσει μὴ ἐγκρίσεως τῆς γινομένης ἐκλογῆς, αὕτη ἐπαναλαμβάνεται.

Ἕκαστος ἀρχιερεὺς εἶναι καὶ μέλος τῆς γερουσίας Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του τὴν ἐπαρχίαν διευθύνει ὁ «βικάριος», οὕτως ὀνομαζόμενος ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι ἀρχιερεύς. 'Εν περιπτώσει γήρατος ἢ ἀσθενείας ἐπαρχιακοῦ ἐπισκόπου ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐγκρίσει τοῦ βασιλέως, δύναται νὰ διορίζῃ βοηθὸν «βικάριον ἀρχιερέα». Τὰ τῆς διοικήσεως τῆς ἐπαρχίας ἕκαστος ἐπίσκοπος διεξάγει τῇ βοηθείᾳ τῆς ἐπαρχιακῆς συνελεύσεως, τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, ἤτοι τοῦ κονσιστορίου.

Οἱ μητροπολῖται ἐκλέγονται καὶ καθίστανται εἰς τὰς ἕδρας των καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ τῆς ἐκλογῆς μετέχουσιν ὁ πρωθυπουργός, ὁ ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων, οἱ πρόεδροι τῆς βουλῆς, τοῦ 'Αρείου Πάγου, τῆς 'Ακαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, οἱ πρυτάνεις τῶν πανεπιστημίων καὶ οἱ κοσμήτορες τῶν θεολογικῶν σχολῶν. Τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεως τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καταβάλλει δαψιλῶς τὸ κράτος. Ο μητροπολῖται, ἐκτὸς τοῦ μισθοῦ, ἔχουσι καὶ ἀνὰ 500 ἑκτάρια καλλιεργησίμου γῆς, οἱ δὲ ἐπίσκοποι ἀνὰ 300 ἑκτάρια. Ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς ὑποστηρίξεως παρὰ τοῦ κράτους, ἡ ρουμανικὴ 'Εκκλησία ηὐτύχησε νὰ ἔχῃ λίαν μεμορφωμένον κλῆρον. Συντηρεῖ 15 σεμινάρια, 4 ἀνωτέρας θεολογικὰς σχολὰς καὶ τρεῖς πανεπιστημιακὰς θεολογικὰς σχολάς.

† ὁ 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

— [ΑΝΘΡΩΠΟΛ.] Περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῶν σημερινῶν ρουμανικῶν χωρῶν ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Παλαιολιθικὰ εὑρήματα ἔχομεν ὀλίγα καὶ δὴ μόνον ἐκ Τρανσυλβανίας, οὐδὲν δὲ ἐκ τοῦ παλαιοῦ ρουμανικοῦ ἐδάφους. 'Εκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Roska ἐν τῷ σπηλαίῳ Czoklovina καὶ εἰς τὰ σπήλαια Igriez καὶ Ohabaponor ἦλθον εἰς φῶς εὑρήματα μὲ χαρακτῆρα ὡρινιάκιον ἀσφαλῶς. 'Εκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Teutsch ἐν Magyarbodza ἔχομεν ἐπίσης ἐργαλεῖα ὡρινιακίου τύπου. 'Εσχάτως δὲ ἐπληθύνθησαν τὰ εὑρήματα καμπινίου τύπου, ἰδίως ἐν Βεσσαραβίᾳ. Περισσοτέρας πληροφορίας ἔχομεν ἐκ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, καὶ δὴ ἐκ τῶν εὑρημάτων τῆς Δοβρουτσᾶς (Candidiana), τοῦ Radaseni, Baia καὶ ἰδίᾳ τοῦ περιφήμου Cucuteni, παρὰ τὸ 'Ιάσιον, μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν ζωγραφικὴν τῆς κεραμεικῆς τῶν ἀγγείων κατὰ δύο τύπους, παλαιότερον (λευκόν, ἐρυθρὸν καὶ μέλανα) καὶ νεώτερον (μέλανα) καὶ τῶν εἰδωλίων. Ὁ νεολιθικὸς πολιτισμὸς τοῦ Κουκουτένι συνδέεται πρὸς τὸν οὐκρανικὸν καὶ πρὸς τὰ νότια μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ καὶ τῆς Θεσσαλίας, ὅπου εὑρίσκομεν συγγενεῖς τύπους ἀγγειοπλαστικῆς. 'Εκ τῶν μεταλλικῶν ἐποχῶν ἔχομεν πληροφορίας ἐκ τῆς ὀρειχαλκίνης βαθμῖδος τοῦ Sarata-Monteoru, τῆς Σιναΐας, τοῦ Predeal. 'Εκ τῆς σιδηρᾶς δὲ ἐποχῆς (μέσα τῆς τελευταίας χιλιετηρίδος π. Χ.) ἔχομεν ἀφθονώτερα εὑρήματα μὲ δείγματα σκυθικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἑλληνικῆς ἐπιδράσεως. 'Εκ τῶν 13.600.000 καθαρῶν ὁπωσδήποτε Ρουμάνων, πολλοὶ ζῶσιν ἀκόμη εἰς τὰς πέριξ βαλκανικὰς χώρας (Βλάχοι) καὶ τὸν Καύκασον. Οἱ Ρουμᾶνοι ἀποτελοῦν μίαν τῶν ἀρίων ὁμάδων τῆς Εὐρώπης, καὶ δὴ τῆς λατινικῆς ἢ ρωμανικῆς οἰκογενείας Ἡ ρουμανικὴ ὁμὰς εὕρηται συγκεντρωμένη ἐν Μολδοβλαχίᾳ καὶ Τρανσυλβανίᾳ, εἶτα ἐν Βανάτῳ καὶ Ν. Βουκοβίνᾳ, ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ΒΑ. τῆς Σερβίας καὶ Β.Δ. τῆς Βουλγαρίας, ἐν Δοβρουτσᾷ καὶ Βεσσαραβίᾳ καὶ ἐν διασπορᾷ μακρότερον, ἰδίᾳ ὑπὸ τὸν τύπον τῶν 'Αρωμούνων. ἐν Μακεδονίᾳ καὶ 'Αλβανίᾳ. Περὶ τῆς ἀνθρωπολογικῆς θέσεως τῶν νεωτέρων τούτων Ρουμάνων ὑπάρχει διχογνωμία. Οἱ σημερινοὶ Ρουμᾶνοι θεωροῦνται εἴτε ὡς ἐκρωμανισθέντες Δακοὶ (Δακορρωμᾶνοι, Δακορρωμαϊκὴ φυλή), ὅπερ καὶ πιθανώτερον, εἴτε ἀπ' εὐθείας ἀπόγονοι τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων τοῦ Τραϊανοῦ, ἐξαλειφθέντων τελείως τῶν αὐτοχθόνων Δακῶν, ὡς ἰσχυρίζονται Ρουμᾶνοι ἐπιστήμονες. Κατ' ἄλλους, πρόκειται περὶ ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν αὐτοχθόνων (βοσκῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν ὀρεινῶν), σλαυϊκῶν ἴσως, διαβάντων τὸν Δούναβιν ἀπὸ τοῦ ΙΑ´ αἰῶνος μ. Χ. καὶ ἐκρωμανισθέντων. 'Αναντιρρήτως, τὸ αἷμα τῶν Ρουμάνων εἶναι ἀναμεμειγμένον σήμερον καὶ μετὰ σλαυϊκοῦ καὶ ἑλληνικοῦ. Οἱ καθαρώτεροι, «μεσογειακὸς τύπος» εὕρηνται εἰς τὴν χώραν τῶν Καρπαθίων. Εἶναι ὀρφνῆς συνδρομῆς (μέλανες ὀφθαλμοὶ καὶ τρίχες, ὀρφνὸν δέρμα), μετρίου ἀναστήματος, λεπτόρρινοι καὶ βραχυκέφαλοι. Ἡ σλαυϊκὴ μεῖξις διακρίνεται ἐκ τῆς ξανθῆς συνδρομῆς. Ἔχομεν δὲ καὶ μέσον τύπον. 'Εθνολογικῶς ποικίλλουν οἱ τῶν διαφόρων τόπων (ὀρεινοί, πεδινοί). 'Ανθρωπολογικῶς καὶ ἐθνολογικῶς, ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς, ἀνήκουν εἰς τοὺς κυρίως βαλκανικοὺς λαοὺς ('Ιλλυριο-Θρᾳκο-Ἑλληνικὴ ὁμάς), μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν 'Αλβανῶν, τοὺς διαπλασθέντας ἐξ αὐτοχθόνων στοιχείων τῆς χερσονήσου. Οἱ Ρουμᾶνοι, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς σλαυϊκοὺς λαούς, ἀποτελοῦν σήμερον ἀρκούντως ὁμοιογενῆ λαὸν ἐν τῇ συμπαγεῖ χώρᾳ των, τῶν Καρπαθίων καὶ τοῦ Δουνάβεως. 'Εκ τῶν νομαδικῶν παλαιῶν βοσκῶν τούτων, οἵτινές ποτε ἔφθασαν καὶ μέχρι Μοραβίας (ἐκσλαυϊσθέντες Βλάχοι) καὶ 'Ιστρίας, διατηροῦνται σήμερον, ἐκτὸς τῆς Ρουμανίας, εἰς ὅλην τὴν Βαλκανικήν, οἱ νομαδικοὶ Βλάχοι, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κοτσοβλάχοι* ἢ *'Αρρωμοῦνοι*, ὧν σπουδαῖοι κλάδοι εἶναι οἱ *Καραγκούνηδες* (Μακεδονία) καὶ οἱ *Φαρσαλιῶται* ('Αλβανία), οἱ πρῶτοι κυρίως ἔμποροι, οἱ δεύτεροι ἰδίᾳ βοσκοί, διακρινόμενοι καὶ ἀνθρωπολογικῶς, ξανθοὶ

Digitized by Google

καὶ ὑψηλότεροι οἱ μέν, ὀρφνοὶ καὶ βραχύσωμοι οἱ δέ. Ἐν Ζιμπενμποῦργκεν εὑρίσκομεν τὴν ἀπομεμονωμένην ὁμάδα τῶν Σαξώνων, γερμανικῆς προελεύσεως.

Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

— [ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ γλῶσσα τῶν *Ρουμάνων*, ἡ *ρουμανικὴ* ἢ *ρωμουνική*, ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν νεολατινικῶν ἢ ρωμανικῶν λεγομένων γλωσσῶν, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς διαφόρου κατὰ τόπους ἐξελίξεως τῆς λαλουμένης λατινικῆς. Ἕνεκα τῆς φυλετικῆς ὅμως μείξεως τῶν Ρουμάνων καὶ διαφόρων ἄλλων ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν λόγων, καὶ ἡ γλῶσσά των ἀνεμείχθη πρὸς ποικίλα γλωσσικὰ στοιχεῖα, ἤτοι σλαυϊκά, ἑλληνικά, οὑγγρικά, τουρκικά, βουλγαρικά, γαλλικὰ κλπ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ρουμανικὴ ἀνήκει εἰς τὰς ρωμανικὰς γλώσσας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν μᾶλλον ἐξηλλοιωμένην μορφὴν τῆς λατινικῆς, ἐξ ἧς προῆλθον.

Μία τῶν χαρακτηριστικωτέρων ἰδιορρυθμιῶν τῆς ρουμανικῆς γλώσσης εἶναι ἡ ἐπίταξις ἢ μᾶλλον ἡ προσκόλλησις τοῦ ἄρθρου εἰς τὸ τέλος τῶν ὀνομάτων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λοιπὰς ρωμανικὰς καὶ τὰς πλείστας ἐκ τῶν ἰαπετικῶν γλωσσῶν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἀρθρικοὶ τύποι προτάσσονται τῶν ὀνομάτων. Οὕτω τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον le ἢ l (ἐκ τῶν τύπων τούτων ὁ μὲν πρῶτος προσκολλᾶται ἐν τέλει τῶν ὀνομάτων τῶν ληγόντων εἰς —e, ὁ δὲ δεύτερος εἰς ὅλα τὰ λοιπὰ ὀνόματα) μετὰ τοῦ ὀνόματος μὲν λ. χ. munte συγχωνεύεται εἰς τὸν τύπον muntele, μετὰ δὲ τῶν ὀνομάτων lupu καὶ domnu εἰς τοὺς τύπους lupul, domnul. Ἡ ρουμανική, ὁμιλουμένη ἐπὶ μεγάλης καὶ εὐρείας γεωγραφικῆς ἐκτάσεως, παρουσιάζει πολλὰς κατὰ τόπους διαλεκτικὰς ποικιλίας, τῶν ὁποίων σαφῆ εἰκόνα μᾶς παρέχει ὁ ὑπὸ τοῦ Weigand ἐκδοθεὶς «Γλωσσικὸς Ἄτλας τῆς δακορρουμανικῆς γλώσσης» (ἐν Λειψίᾳ 1899) καὶ ἡ «Ἐπετηρὶς» τοῦ ἐν Λειψίᾳ ρουμανικοῦ ἰνστιτούτου (1894 κ. ἑξ.). Αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι ρουμανικαὶ διάλεκτοι ἀποτελοῦν τέσσαρας μεγάλας διαλεκτικὰς ὁμάδας: τὴν *βλαχικήν*, τὴν *μολδαυϊκήν*, τὴν *τρανσυλβανικὴν* καὶ τὴν τοῦ *Βανάτου*.

Ἡ γραπτὴ χρῆσις τῆς ρουμανικῆς γλώσσης ἔγινε μόλις κατὰ τὸν ΙΕ′ μ. Χ. αἰῶνα. Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖά της εἶναι θρησκευτικοῦ περιεχομένου—ψαλτήρια καὶ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ ἢ κατηχητικὰ βιβλία, ὅπως λ. χ. τὸ γνωστὸν «Ψαλτήριον τοῦ Κορεσίου», τὸ ὁποῖον ἐξετυπώθη ἐν Kronstadt τῷ 1577. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἐτυπώθη καὶ ἡ πρώτη εἰς τὴν ρουμανικὴν μετάφρασις τοῦ Εὐαγγελίου. Οὐχ ἧττον μέχρι τῶν μέσων περίπου τῆς ΙΖ′ ἑκατονταετηρίδος εἰς τὰς ρουμανικὰς ἐκκλησίας ἦτο ἐν χρήσει ἡ σλαυϊκὴ γλῶσσα. Ταύτην ἀντικατέστησεν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικήν, καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν ἐπίσημον χρῆσιν, ἡ ρουμανικὴ τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων Βασιλείου Lupu (τῆς Μολδαυΐας) καὶ Ματθαίου Bassarab (τῆς Βλαχίας). Κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους ἐδημοσιεύθησαν αἱ χρονογραφίαι τοῦ Ureki (τέλη τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος), τοῦ Μύρωνος Costin (ἀποθανόντος τῷ 1692), τὰ ἔργα τοῦ μητροπολίτου Δοσιθέου (ἀποθανόντος τῷ 1690) καὶ τοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου Σαντεμὶρ (1673—1723). Οὐχ ἧττον γλῶσσα τῶν μορφωμένων Ρουμάνων ἦτο ἐπὶ μακρὸν ἡ Ἑλληνική, μόλις δὲ κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα, ἀφυπνισθέντος τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Ρουμάνων, ἤρχισε νὰ καλλιεργῆται καλύτερον καὶ συστηματικώτερον καὶ ἡ Ρουμανική, καὶ ἰδίως διὰ τῆς δράσεως τῶν λογίων Lazar (1822), Laurianu, J. Majorescu (πατρός), Heliade, Bolintineanu, Balcescu (ἐν Βλαχίᾳ), Alexandri, C. Negruzzi (πατρὸς) καὶ Μιχαὴλ Cogalniceanu (ἐν Μολδαυΐᾳ). Ἐκ τούτων ἰδίως ὁ Alexandri καὶ διὰ τῶν λυρικῶν ποιημάτων του καὶ διὰ τῶν συλλογῶν δημωδῶν ρουμανικῶν ᾀσμάτων συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐθνικῆς τῶν Ρουμάνων γλώσσης. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τοῦ ποιητοῦ Eminescu. Ἐκλεκτὰ τούτων ποιήματα μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἐδημοσίευσεν ἡ Κάρμεν Σύλβα. Ἡ καλλιέργεια τῆς γραπτῆς τῶν Ρουμάνων γλώσσης ἐξακολουθεῖ ὑπὸ δοκίμων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὑπὸ τῶν ὁποίων προάγεται εἰς τὴν ὁλονὲν ἐντεχνοτέραν καὶ τελειοτέραν γραπτὴν διαμόρφωσίν της.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΓΡΑΜΜΑΤΑ] Ἡ ρουμανικὴ λογοτεχνία ἐπηρεάσθη ἀρχικῶς ὑπὸ τῆς σλοβονικῆς φιλολογίας, ἀκολούθως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς τῶν βυζαντινῶν χρόνων καὶ τελευταῖον ὑπὸ τῆς φιλολογίας τῆς Δύσεως, καὶ ἰδιαίτατα τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἰταλικοῦ μυθιστορήματος. Ἡ ἱστορία τῆς ρουμανικῆς λογοτεχνίας δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς περιόδους: α′) τὴν σλοβονικήν, ἀρχομένην ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος καὶ διήκουσαν μέχρι τοῦ 1710, β′) τὴν ἑλληνικὴν ἀπὸ τοῦ 1710 μέχρι τοῦ 1830, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν φαναριωτικὴν περίοδον, καὶ γ′) τὴν νεωτέραν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 1830. Κατὰ τὰ τελευταῖα τριάκοντα ἔτη ἐσχηματίσθη νέα λογοτεχνία, ἔχουσα ἴδιον χαρακτῆρα καὶ μᾶλλον πολυσύνθετος τῶν προγενεστέρων περιόδων. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ρουμανικῆς φιλολογίας τῶν δύο πρώτων περιόδων διεσώθη ἐν χειρογράφοις, τὰ ὁποῖα φυλάττονται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας.

Πρώτη περίοδος (1550—1710). Ἡ ρουμανικὴ φιλολογία ἀρχίζει διὰ μεταφράσεων ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς. Αἱ ἀρχαιότεραι τούτων ἔγιναν ἀπ' εὐθείας ἐκ σλαβονικῶν κειμένων, ἀκολουθούντων τὸ πρωτότυπον ἐπὶ λέξει. Τὰ παλαιότερα ἐν ρουμανικῇ γλώσσῃ βιβλία εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κορεσίου ἐκτυπωθέντα ἐν Μπρασὸβ δέκα ἐν ὅλῳ ἔργα, ἐν οἷς ἓν Τετραευάγγελον (1560), αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (1563) καὶ τὸ Ψαλτήριον (1568). Τῆς αὐτῆς περίπου ἐποχῆς εἶναι τὸ «Σλαυο-ρουμανικὸν εὐαγγέλιον» τῶν Καρατάεβ καὶ Ι. Μπογδὰν (1580). Τῷ 1582 ἐξετυπώθησαν ἡ Γένεσις καὶ ἡ Ἔξοδος κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἐπισκόπου Μιχαὴλ Τορντὰς ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων.

Ἀπὸ τοῦ 1632 μέχρι τοῦ 1654 ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ματθίας Βασσαράβα ἐνίσχυσε σημαντικῶς τὴν ἔκδοσιν ρουμανικῶν βιβλίων, ἱδρύσας τυπογραφεῖα εἰς διαφόρους πόλεις. Τὴν προσπάθειάν του ταύτην ἐμιμήθη συγχρόνως καὶ ὁ Βασίλειος Λούπου, οὕτω δὲ τὰ ἐκδοθέντα τότε βιβλία ἀνῆλθον εἰς 31, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 19 ἦσαν ρουμανικά, ἓν ἑλληνικὸν καὶ τὰ ὑπόλοιπα σλαβονικὰ ἢ ρουμανοσλαβονικά. Τῷ 1648 ἐξεδόθη ἐν Τρανσυλβανίᾳ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Συμεὼν Στεφὰν μετάφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, σλαβονικοῦ καὶ λατινικοῦ. Ὀλίγα ἔτη κατόπιν (1673) ὁ μητροπολίτης Μολδαυΐας Δοσίθεος ἔγραψε τὸ πρῶτον ρουμανικὸν ἔμμετρον ψαλτήριον, τῷ δὲ 1697 ἐξεδόθη πιστὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, γενομένη ἐν Ἰασίῳ ὑπὸ τοῦ Ἱερεμίου Κακαβέλα, ἥτις καὶ υἱοθετήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον καὶ μεγαλύτερον τῶν ἔργων τοῦ αἰῶνος τούτου εἶναι ἡ καθ' ὑπόδειξιν τοῦ ἡγεμόνος Σερμπὰν Κανταχουζηνοῦ γενομένη μετάφρασις τῆς Βίβλου (1688), γνωστὴ ὑπὸ τὸν τίτλον «Η Βίβλος τοῦ Σερμπάν». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι σημαντικὸν καὶ ἀπὸ φιλολογικῆς καὶ γλωσσικῆς ἀπόψεως. Τὴν μετάφρασιν ἔκαμον ὁ Κωνσταντῖνος Κανταχουζηνὸς καὶ ὁ Σεβαστὸς Κυμενίτης, διευθυντὴς τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Βουκουρεστίου, ὁδηγηθέντες ἀμφότεροι ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱερουσαλὴμ Δοσιθέου, ὅστις ἔγραψε καὶ τὸν πρόλογον. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ διὰ τοὺς Ρουμάνους σύμβολον τῆς ἑνότητος τῶν γλώσσης καὶ τῆς φυλῆς των. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, ἐπὶ τῶν μητροπολιτῶν Θεοδοσίου καὶ Ἀνθίμου, εἰσήχθη ἐπισήμως ἡ ρουμανικὴ γλῶσσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1713 ἀνεγνώσθησαν ρουμανιστὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Βλαχίας ἡ λειτουργία καὶ αἱ εὐχαί. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἱδρύθησαν ἐν Βουκουρεστίῳ, Σναγκόβ, Μπουζέου καὶ Ρίμνικ τυπογραφεῖα. Ἀπὸ τοῦ 1673—1716 ἐξεδόθησαν 117 βιβλία, ἐξ ὧν 46 ρουμανικά, 41 ἑλληνικά, 2 ἑλληνορρουμανικὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἰς τὴν σλαβονικήν. Μεταξὺ τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων συγκαταλέγεται τὸ «Ἐγχειρίδιον κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν παπιστῶν» γραφὲν ὑπὸ τοῦ λογίου Μανουὴλ Πελοποννησίου πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τῶν ρουμανοκαθολικῶν προπαγάνδας.

Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκει ὁ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ματθία Βασσαράβα ἐκδοθεὶς «Κῶδιξ τοῦ Γκόβουρα» (1640), μεταφρασθεὶς ἐκ τῆς σλαβονικῆς, τὸ ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Λούπου ἐκδοθὲν (1648) «Ρουμανικὸν βιβλίον πρὸς ἐκμάθησιν τῶν βασιλικῶν νόμων», ὁ τῷ 1652 τυπωθεὶς «Μέγας κῶδιξ», μεταφρασθεὶς ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπὸ Δανιὴλ Πανονεάνουλ καὶ ἀναγνωρισθεὶς ἐπισήμως. Οἱ κώδικες οὗτοι συνετάχθησαν ἐπὶ τῇ βάσει ξένων πηγῶν, χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ ἀνάγκαι τῆς χώρας. Τὰ πρῶτα ἱστορικὰ ρουμανικὰ ἔργα μετεφράσθησαν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς σλαβονικῆς ὑπὸ μοναχῶν τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας. Ἀρχαιότερος ἱστορικὸς συγγραφεὺς θεωρεῖται κατ' ἄλλους μὲν ὁ Νέστωρ Οὐρέκε, κατ' ἄλλους δὲ ὁ υἱός του Γρηγόριος (γεννηθεὶς τῷ 1590), ὅστις ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαυΐας μέχρι τοῦ 1594. Ὁ Μύρων Κοστὶν ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Μολδαυΐας ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀρὸν μέχρι τοῦ 1661. Μετὰ ταῦτα ἔγραψαν τὴν ἱστορίαν τῆς Μολδαυΐας μέχρι τοῦ 1743. Τὴν ἱστορίαν τῆς Βλαχίας ἀπὸ τοῦ 1290—1729 ἔγραψαν οἱ Στόϊκα Λουντέσκου, Κωνσταντῖνος Καπιτάνουλ, Ράδου Γκρετσεάνου καὶ Ράδου Ποπέσκου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1764 μέχρι τοῦ 1814 ὁ Διονύσιος Ἐκκλησιάρχης. Τῷ 1717 ἐξεδόθησαν ἐν Πετρουπόλει λατινιστὶ καὶ ρουμανιστὶ τὰ «Μολδοβλαχικὰ χρονικά», ἱστορικὴ μελέτη τοῦ βοεβόδα Δημητρίου Καντεμίρ, ἔχουσα ἀξίαν μᾶλλον ἀπὸ ἀπόψεως ὕφους ἢ ἱστορικῆς ἀκριβείας.

Δευτέρα περίοδος (1710—1830). Ἡ φιλολογικὴ παραγωγὴ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἥτις συμπίπτει μετὰ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἑλλήνων Φαναριωτῶν ἐν Ρουμανίᾳ, δὲν διακρίνεται ἐπὶ πρωτοτυπίᾳ. Ἐξεδόθησαν νέα πλήρης μετάφρασις τῆς Βίβλου (1795) καί τινες θεολογικαὶ μελέται. Τῷ 1816 ἐξεδόθη ὁ ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Καλλιμάχη συντεθεὶς κῶδιξ (βλ. λ. *Καλλιμάχη* καὶ Καρατζᾶ κῶδιξ). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἤκμασεν ὁ γλαφυρώτερος τῶν Μολδαυῶν χρονικογράφων, ὁ βογιάρος Ἰὸν Νεκούλτσεα (1672—1744), ὅστις ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Μολδαυΐας ἀπὸ τοῦ 1662 μέχρι τοῦ 1743. Τῷ 1754 ἱδρύθη τὸ πρῶτον ρουμανικὸν σχολεῖον ἐν Μπλάζ, τότε δ' ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ πρωτοπόροι τῆς ἐθνικοφιλολογικῆς κινήσεως τοῦ Ἀρδεάλ, ὁ Μίκ, ὁ Σινκάϊ, ὁ Πέτρου Μαγιόρ, ὧν σκοπὸς ἦτο ἡ μελέτη τῆς ρουμανικῆς ἱστορίας καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς γλώσσης των ἀπὸ στοιχεῖα μὴ λατινικά. Ὁ Μανίου Μιχ (Κλάϊν), σπουδάσας ἐν Ρώμῃ καὶ Βιέννῃ, ἔγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἱστορία τῶν Δακο-Ρουμάνων», «Ἡ καταγωγὴ τῶν Δακο-Ρουμάνων», «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρουμάνων τῆς Τρανσυλβανίας», δι' ὧν ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ νεώτεροι Ρουμᾶνοι κατάγονται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων. Τῷ 1780 ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ μετὰ τοῦ Γεωργίου Σινκάϊ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ρουμανικῆς γραμματικῆς, συμπληρωθείσης κατόπιν (1787) ὑπὸ τοῦ βογιάρου Ἰενακίτσα Βακαρέσκου. Περὶ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν μετεφράσθη εἰς πεζὸν ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, πολλοὶ δὲ νέοι τῆς Βλαχίας, οἱ ὁποῖοι εἶχον σπουδάσει εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Ρουμανίας, ἤρχισαν νὰ μελετοῦν τὴν λογοτεχνίαν τῆς Δύσεως. Ἀπὸ τοῦ 1799 ἤρχισαν νὰ λειτουργοῦν ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Ἰασίῳ τὰ πρῶτα γαλλικὰ σχολεῖα καὶ ἐγένοντο μεταφράσεις ἔργων τοῦ Μαρμοντέλ, Φλωριάν, Λεσάζ, Μοντεσκιὲ καὶ Ἰταλῶν συγγραφέων. Συγχρόνως μετεφράσθησαν διὰ τὸ θέατρον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε μέγας παράγων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ρουμανίας, ἔργα τοῦ Σύλλερ, Σαίκσπηρ, Κορνέϊγ κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς διακρίνονται ὁ Βασίλειος Ἀαρών, γράψας τὸν ἔμμετρον «Διάλογον τοῦ μεθυσμένου Λεονὰτ καὶ τῆς Δοροφάτα» (1820) καὶ μεταφράσας τὰ «Βουκολικὰ» τοῦ Βιργιλίου, ὁ Ἰὸν Μπαράκ, μεταφράσας τὰς «Χιλίας καὶ μίαν νύκτα» (1836—1838) καὶ ὁ Μπουντάϊ-Ντελεάνου, συνθέσας τὸ σατιρικὸν ἔπος «Ἀθιγγανιὰς» (1877).

Τρίτη περίοδος. Ἀπὸ τοῦ 1830 ἀρχίζει ἡ σημαντικωτέρα περίοδος τῆς ρουμανικῆς φιλολογίας, ἐπονομασθεῖσα «περίοδος ἀναγεννήσεως», ὡς συμπίπτουσα μὲ τὴν πολιτικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ρουμανικοῦ ἔθνους. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1829 ἐξεδόθησαν αἱ πρῶται ρουμανικαὶ ἐφημερίδες: τὸ «Curierul romănesc» («Ρουμανικὸς Ταχυδρόμος») ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἡ «Albina romăneascâ» («Ρουμανικὴ μέλισσα») ἐν Ἰασίῳ. Μετ' ὀλίγον ἐνεφανίσθη ἡ ὁμὰς τῶν νέων (Νεγκροῦτσι, Κογκαλνιτσεάνου, Ἀλεξάντρι), οἵτινες ἵδρυσαν τὰ φιλολογικὰ περιοδικὰ «Dacia literarâ» («Φιλολογικὴ Δακία», 1840), «Arhiva romăneasca» (1841) καὶ «Propazirea» («Πρόοδος») (1844). Ἐν Βλαχίᾳ μέχρι τοῦ 1848 ὁ Ἠλιάδης Ραδουλέσκου (1802—1872) παραμένει ἡ μεγαλυτέρα μορφὴ τῆς ρουμανικῆς φιλολογίας. Γραμματικὸς καὶ συγγραφεὺς ὁ ἴδιος, ἀνέδειξεν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Ρουμανικοῦ Ταχυδρόμου» πλῆθος νέων ποιητῶν, ὡς τὸν Γιάγκον Βακαρέσκου, Δημ. Μπολιντινεάνου, εἰσηγητὴν τῆς ἱστορικῆς μπαλλάντας ἐν τῇ ρουμανικῇ ποιήσει, Γρηγόρη Ἀλεξανδρέσκου, Ἰὸν Βοϊνέσκου, Κοστάκε Ἀριστία, Μπολλιάκ, Κοστάκε Μπαλατσέσκου, Βιισορεάνου, Κ. Καρατζεάλε, Μπαρόντζι κ. ἄ. Κατόπιν ἐξέδωκε τὴν «Gazeta Teatrului» («Ἐφημερὶς τοῦ θεάτρου», 1835) καὶ τὸ «Curierul de ambe sexe» (1836), τῷ δὲ 1843 ἵδρυσε μετὰ τοῦ Ἰὸν Κιμπινεάνου τὴν «Φιλαρμονικὴν ἑταιρείαν», ὅπου ἐδιδάσκετο φιλολογία, ἀπαγγελία, ᾆσμα καὶ ἠθοποιία. Τῇ εἰσηγήσει του ἱδρύθη καὶ ἡ «Διεθνὴς βιβλιοθήκη», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξεδόθησαν μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν Σαῖξπηρ, Βύρωνος, Δάντου, Ρακίνα, Βίκτωρος Οὐγκὼ κ. ἄ. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξεδόθησαν καὶ τὰ πρῶτα φιλολογικὰ ἡμερολόγια ὑπὸ τοῦ Ἀσάκι καὶ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Κογκαλνιτσεάνου. Οἱ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ τῆς περιόδου ταύτης ἐπηρεάζονται ὑπὸ τῶν γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν ἔργων. Τῷ 1844 ἐπαίχθησαν τὰ πρῶτα ρουμανικὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ Ντελαβράντσα, τοῦ Καρατζάλε, τοῦ Ἀλεξάνδρι. Ὁ τελευταῖος ἐδημοσίευσε συλλογὴν λαϊκῶν ᾀσμάτων (1855) καὶ πλῆθος ἀξιολόγων ποιητικῶν καὶ φιλολογικῶν ἔργων, διὰ τῶν ὁποίων ἐνέπνευσε καὶ καθωδήγησε τοὺς νεωτέρους λογογράφους, ὡς τὸν Ὀντομπέσκου (1834—1895), Ἰακὼβ Νεγκρούτσι κ. ἄ. Ἄλλοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ τῆς μετέπειτα ἐποχῆς εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Ντεπαρατσεάνου, γράψας ἔμμετρον δρᾶμα «Γρηγόριος Βόδα» (1864), τὰ φιλοσοφικὰ ποιήματα «Χριστός», «Προσκυνητής», «Τίποτε νέον ὑπὸ τὸν ἥλιον» καὶ ἄλλα ποιήματα εἰς ὕφος ἐπιγραμματικόν. Περὶ τὸν διαπρεπῆ κριτικὸν Τίτον Μαγιορέσκου (1840—1917) συνεκεντρώθησαν πολλοὶ διακεκριμένοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ὀντομπέσκου, ὁ Ἐμινέσκου, Σλάβιτσι, Λαμπριόρ, Γκάνε, ἡ Κούγκλερ-Πόννι, ὁ Ἰακὼβ Νεγκρούτσι καὶ Ζαμφιρέσκου. Τὰ ποιήματα τοῦ Ἐμινέσκου θεωροῦνται ὡς τὰ ὡραιότερα μνημεῖα τῆς ρουμανικῆς γλώσσης, ἀπεικονίζουν δὲ πιστῶς τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς. Τῷ 1867 ἱδρύθη τὸ περιοδικὸν «Convorbiri literare» («Φιλολογικαὶ συνομιλίαι»), περὶ τὸ ὁποῖον συνεκεντρώθησαν ἐξέχοντες λογογράφοι, ὁ Γκάνε (1840—1916), ὁ Ἰὸν Σλάβιτσι (ἐγεννήθη τῷ 1848), ὁ περίφημος δραματικὸς συγγραφεὺς Ἰὸν Καρατζάλε (1853—1912), ὁ Κοσμπούκ, ὁ Ζαμφιρέσκου (1858—1922), ὁ ἱστορικὸς Ξενόπολ. Ἀπὸ

Digitized by Google

τῶν περιοδικῶν «Semânâtorul» («Ὁ σπορεὺς») καὶ «Luceafarul» («Ἕσπερος») ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 1901 καὶ ἐντεῦθεν πολλοὶ συγγραφεῖς τῆς νεωτέρας γενεᾶς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ν. Ἰόργκε, Μ. Σαδοβεάνου, Ἰσαβέλλα Σαδοβεάνου, Ἰωσὴφ, Ἄνγκελ, Π. Τσέρνεα, Μπρατέσκου-Βοϊνέστι· ὀλίγον βραδύτερον, περὶ τὰ περιοδικὰ «Viata romaneascâ» («Ἡ ρουμανικὴ ζωὴ») καὶ «Gândirea» («Ἡ σκέψις») ἐσχηματίσθη νέος φιλολογικὸς κύκλος ἀπὸ τοὺς Μινουλέσκου, Λίβιου Ρεμπρεάνου, Βίκτωρα Εὐθυμίου, Ἰὸν Μιχαὴλ Σαδοβεάνου, Α. Χέρτζ, Μιχαὴλ Σόρμπουλ, Ράδου Ροσέτι, Μολντοβεάνου, Τεοντορεάνου, Πετρέσκου καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς τῆς σημερινῆς φιλολογικῆς κινήσεως. ΑΙΜ. ΚΑΡΑΒΙΑ

— [ΤΕΧΝΗ] Ποικίλαι ἐπιδράσεις καλλιτεχνικαὶ διεσταυρώθησαν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐπὶ τῶν περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαρτίζουν σήμερον τὴν *Ρουμανίαν*. Τὸ ἀρχαιότατον καλλιτεχνικὸν μνημεῖον τῆς χώρας ταύτης δέον ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς πόλεως Civitas Tropoensium· εἶναι δὲ τοῦτο τρόπαιον πρὸς τιμὴν τῶν λεγεώνων, οἵτινες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Τραϊανοῦ κατενίκησαν τοὺς Γέτας καὶ τοὺς Σκύθας, καὶ ἐξεικονίζει χαρακτηριστικὰ ἐπεισόδια τῆς ἐκστρατείας ταύτης εἰς σειρὰν πεντήκοντα τεσσάρων ἀναγλύφων πλακῶν. Παρὰ τὴν ρωμαϊκήν, ἡ βυζαντινὴ τέχνη βραδύτερον εὗρε προσφορώτατον ἔδαφος καλλιεργείας ἐν Ρουμανίᾳ, καὶ παρ' αὐτὴν καλλιτεχνικαὶ ἐπιδράσεις ρωσικαί, ἀρμενικαί, γεωργιαναὶ καὶ ἰταλικαί, ἰδίως βενετικαί· αἱ τελευταῖαι αὗται εἰσεχώρησαν διὰ τῶν κομψοτεχνημάτων καὶ κεντημάτων, ἅτινα Ἰταλοὶ ἔμποροι καὶ ναυτίλοι ἐκόμιζον εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ρουμανικοὺς λιμένας. Ἀσαφεῖς, ἀλλ' ὑπαρκταὶ πάντως, εἶναι αἱ ἀραβικαὶ ἐπιδράσεις εἴς τινα ρουμανικὰ μνημεῖα. Ἐν Μολδαυΐᾳ ὁ γοτθικὸς ρυθμός, μετενεχθεὶς ἐκ Πολωνίας, ἐπέδρασε σπουδαίως ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς τέχνης· ἐνῷ ἐν Βλαχίᾳ εἶναι πολὺ ἐντονώτερα καὶ ἐνίοτε καταθλιπτικῶς κυριαρχικὰ τὰ βυζαντινὰ καὶ τὰ λοιπὰ προμνημονευθέντα καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα. Παρὰ πάντα ταῦτα, ἰδιότυπός τις ρουμανικὸς χαρακτήρ, ἀντανακλῶν τὴν προσωπικότητα τοῦ ἔθνους, ἀνευρίσκεται σχεδὸν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ρουμανικῆς τέχνης.

Ἡ κατὰ κυριολεξίαν καλλιτεχνικὴ ἱστορία τῆς Ρουμανίας ἄρχεται ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Ι' μ. Χ. αἰῶνος, εἰς ὃν ἀνήκει ὁ ὠχυρωμένος ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐπί τινος λόφου τοῦ Ἀργκές, σῳζόμενος σήμερον ἐν ἐρειπίοις. Βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, εἷς πρίγκιψ τῆς οἰκογενείας τῶν Βασσαραβῶν διέταξε νὰ κτισθῇ παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἕτερος ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, διακοσμηθεὶς μὲ τοιχογραφίας κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Πανσελήνου. Ἀμφότερα τὰ κτίσματα ταῦτα εἶναι καθαρῶς βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν αὐτὸν ρυθμὸν ἀνήκουν καὶ ἡ μητρόπολις τῆς Τιργοβίστας καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς Κραϊόβας. Χαρακτηριστικὴ διὰ τὸν μετασχηματισμόν, ὃν ὑπέστη κατὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων ἐπὶ τῆς ρουμανικῆς γῆς ἡ βυζαντινὴ τέχνη, εἶναι ἡ μοναστηριακὴ ἐκκλησία τῆς Κόζιας, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Μιρσέα, θανόντος τῷ 1478. Καθ' ὅλον τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα οἱ βοεβόδαι ἐπλήρωσαν τὴν Βλαχίαν, τὴν Μολδαυΐαν καὶ τὴν Βουκοβίναν ἀπὸ μοναστήρια καὶ ναοὺς θελκτικοῦ νεοβυζαντινοῦ ρυθμοῦ, πλήρεις παντὸς εἴδους κομψοτεχνημάτων καὶ πολυτίμων χειρογράφων, ἅτινα μαρτυροῦσι πόσον ἐντατικῶς ἐκαλλιεργήθη καὶ ἡ μικροτεχνία καὶ ἡ μικρογραφία εἰς τὰς ρουμανικὰς χώρας. Ὁ Ροδόλφος ὁ Μέγας ἐν Βλαχίᾳ καὶ ὁ Στέφανος ὁ Μέγας ἐν Μολδαυΐᾳ ὑπῆρξαν θερμοὶ προστάται τῶν καλῶν τεχνῶν. Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ πρώτου ἀνάγεται ἡ μονὴ τοῦ Ντεαλὶλ εἰς τὴν Τιργοβίσταν, ὑπεμφαίνουσα καί τινας ἀραβικὰς ἐπιδράσεις ἐν τῇ διακοσμήσει της, εἰς τὸν δεύτερον ὀφείλεται πολυπληθὴς ἀμητὸς θρησκευτικῶν κτισμάτων, ἐν οἷς ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ μονὴ τῆς Πούτνας, μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας τῆς Ρουμανίας. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἐπὶ Βασιλείου Λούπου, ἔχομεν ἐντονωτέραν ἐμφάνισιν τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ· τότε κτίζεται ὁ λαμπρότερος τῶν μολδαυϊκῶν ναῶν, οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι τοῦ Ἰασίου, μεγαλοπρεπὲς καὶ σύμμεικτον ἀπὸ ἀπόψεως ρυθμοῦ οἰκοδόμημα. Ἀληθὲς ἀριστούργημα εἶναι ἡ ἐν Βλαχίᾳ ἐκκλησία τῆς μονῆς τῆς Κούρτεα ντ' Ἀργκὲς μὲ τὴν πλουσιωτάτην της διακόσμησιν. Λίαν δ' ἀξιομνημόνευτοι ὁ Ἅγιος Νικόλαος τοῦ Ἰασίου καὶ ἡ Δραγκομέρνα τῆς Βουκοβίνας. Κατὰ τὸν ἴδιον αἰῶνα ὑπὸ τὴν ὤθησιν δύο ἡγεμόνων, τοῦ Σερβὰν Καντακουζηνοῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Μπρανκοβάν, αἱ ἰταλικαὶ ἐπιδράσεις ἠσκήθησαν ζωηρότεραι ἐν Ρουμανίᾳ, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς θεωρήσεως τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ὕφους τῆς μονῆς τοῦ Ὁριζύ, τοῦ παλατίου τοῦ Μογκοζοαία, τῶν μονῶν τοῦ Βακαρέστη καὶ τοῦ Κοτροτσένι, παρὰ τὸ Βουκουρέστιον.

Ἡ νεωτέρα ρουμανικὴ τέχνη δὲν ἀριθμεῖ βίον μακρότερον τῶν τριῶν τετάρτων αἰῶνος. Κυριαρχοῦσα ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς τέχνης ταύτης εἶναι ἡ γαλλική, δυνάμει τῆς ὁποίας αἱ ἀνατολίζουσαι ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν πόλεις τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν ἤρχισαν διὰ τῶν νέων των οἰκοδομημάτων ν' ἀποκτοῦν ὕφος ὁπωσδήποτε εὐρωπαϊκόν. Γάλλος καλλιτέχνης, ὁ Lecomte du Noüy, μαθητὴς τοῦ περιφήμου Viollet-le-Duc, παραμείνας ἐπὶ μακρὸν ἐν Ρουμανίᾳ, ἀνεκαίνισε πλεῖστα τῶν παλαιοτάτων καθιδρυμάτων τῆς χώρας, ἐνῷ συγχρόνως ἔδωκεν ἰσχυρὰν ὤθησιν εἰς πολυπληθεῖς νέας δημιουργίας. Συνεχίζων τὸ παράδειγμά του ὁ Ἀλβέρτος Μπαλλύ, ἐξεπόνησε τὰ σχέδια τοῦ μεγάρου τῆς Δικαιοσύνης. Οἱ Κασσιέν, Μπερνὰρ καὶ Γκαλερὸν παρέσχον τὰ σχέδια τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ρουμανίας, ὁ Gottereau ἔκτισε τὸ Ἀθήναιον καὶ τὸ Ταμιευτήριον. Ρουμᾶνοι καλλιτέχναι, μεταλαβόντες εὐρείας παιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐπανελθόντες εἰς τὴν πατρίδα των, ἀνέμειξαν ἐπιχαρίτως τὰς γαλλικὰς τεχνοτροπίας μετὰ τῶν παλαιῶν τοπικῶν παραδόσεων. Μνημονεύομεν τὰ ὀνόματα τῶν G. Cerces, ὅστις ἔκτισε τὸ θαυμάσιον μέγαρον Νικολέσκο ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ τὸν πύργον τῶν Καντακουζηνῶν ἐν Ζαμόρᾳ, Mincou, ὅστις ᾠκοδόμησε τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ Κεντρικὸν Παρθεναγωγεῖον, καὶ P. Antonesco, εἰς ὃν ὀφείλονται ἡ νομαρχία τῆς Κραϊόβας, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Δημοσίων Ἔργων, ἡ Τράπεζα Blanck κτλ. Ἕτεροι νέοι Ρουμᾶνοι ἀρχιτέκτονες, ἔχοντες νὰ ἐπιδείξουν ἐξαίρετα ἔργα εἶναι οἱ: Bériudey, Négresco, Mihaiesco, Smarandesco, Lazaresco, Doneaa, Mario, Stefanesco, Harjeu, Culina καὶ Lotz.

Ἡ ρουμανικὴ ζωγραφικὴ ἄρχεται ἀναπτυσσομένη ἀπὸ τοῦ 1861, ὅτε ὁ Θεόδωρος Ἀμάν, μορφωθεὶς ἐν Παρισίοις, ἤρξατο ἐξεικονίζων εἰς σειρὰν ἐξαιρέτων συνθέσεων τὰς κυριωτέρας σελίδας τῆς ρουμανικῆς ἱστορίας, ἀπὸ τῆς ἑνώσεως τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν μέχρι τοῦ πολέμου τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ Ἀμὰν ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς τῆς σχολῆς Καλῶν τεχνῶν τοῦ Βουκουρεστίου. Παρ' αὐτὸν ὁ Ν. Γκριγκορέσκου μετεπήδησεν διὰ τεραστίου ἅλματος ἀπὸ τοῦ ἱεροτρεποῦς βυζαντινισμοῦ εἰς τὸν γαλλικὸν ἰμπρεσσιονισμόν, ἐκφράσας εἰς μακρὰν σειρὰν ἔργων ὅλην τὴν γοητείαν τῆς ρουμανικῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ ὑψωθεὶς εἰς τὴν περιωπὴν ἐθνικοῦ ζωγράφου διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ ἔθνους του. Ὁ Ἀνδρεέσκο μετ' αὐτὸν διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς «νεκρὰς φύσεις». Ὁ Μιρέα διεκρίθη ὡς προσωπογράφος καὶ διακοσμητής. Ὁ Pallady, διαμένων ἐν Παρισίοις, θερμὸς θιασώτης τοῦ Γουσταύου Μορώ, ἐξειργάσθη θαυμασίας ρεαλιστικὰς σελίδας. Ἀξιομνημόνευτοι εἶναι καὶ ὁ προσωπογράφος Stoenesco, ὁ Stefan Popesco, σπουδάσας ἐν Μονάχῳ καὶ Παρισίοις, ὁ ἰμπρεσσιονιστὴς Gropeano, ὁ εὐφυὴς σχεδιαστὴς Murnu, ὁ ρωπογράφος Stambulesco, οἱ δυνατοὶ ρεαλισταὶ Daresco, Sion καὶ κυρία Cutzesco, ὁ γλυκὺς ζωγράφος τῶν ρουμανικῶν φθινοπώρων Verona, ὁ Grant, ὁ Petresco, ὁ Satmary, ὁ Steriady, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τοῦ ρουμανικοῦ πνεύματος Ἰ. Θεοδωρέσκου.

Ἡ ρουμανικὴ γλυπτικὴ ὑπέστη καὶ αὐτὴ βαθεῖαν τὴν γαλλικὴν ἐπίδρασιν, ἐκπροσωπηθεῖσαν ἰδίᾳ ἐν Ρουμανίᾳ ὑπὸ τῶν Frémiet, Mercié, Ernest Dubois, Bartholomé καὶ Thêodore Rivière, οἵτινες ἐξετέλεσαν πολυπληθῆ ἐθνικὰ μνημεῖα ἐν Ρουμανίᾳ. Καὶ Ἰταλοὶ ὅμως καλλιτέχαι, ὡς οἱ Ferrari καὶ Romanelli, εἰργάσθησαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἐκ τῶν νεωτέρων Ρουμάνων γλυπτῶν ἀξιομνημόνευτοι εἶναι: ὁ προμνημονευθεὶς καὶ ὡς ζωγράφος Γκριγκορέσκου, ἐκτελέσας θαυμασίας προτομάς, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Rodin Séverin, Jalea καὶ Paciura, οἱ ἰταλίζοντες Balucesco καὶ Vasilesco, ὁ Tudor, ὁ Iordanesco, ὁ Matzuano, ὁ Pavelesco ὁ Chiparus, ὁ Georgesco, ὁ Ganesco, ὁ Brancusi, θεωρούμενος ὡς πρόδρομος τοῦ Ἀρχιπένκο, κλπ. Ἐν τέλει, δέον νὰ μνημονευθῇ καὶ ἡ λαϊκὴ ρουμανικὴ τέχνη διὰ τὴν εὐρεῖαν ποικιλίαν τῶν θεμάτων της, τὴν θαυμασίαν διακοσμητικήν της ἱκανότητα, τὴν ζωηρότητα τῶν χρωματισμῶν της, τὴν πρωτοτυπίαν της ἐν πολλοῖς καὶ τὸ πολυσχιδὲς τῶν ἐκδηλώσεών της. Ταύτην δυνάμεθα ἰδίᾳ νὰ μελετήσωμεν εἰς τοὺς ξυλίνους ναοὺς τῆς Τρανσυλβανίας καὶ ἄλλων ρουμανικῶν χωρῶν, εἰς τὰς ἐγκατεσπαρμένας ἀνὰ τὴν ὕπαιθρον Ρουμανίαν ξυλίνας οἰκίας μὲ τὰς μεγαλοπρεπεῖς αὐλοθύρας καὶ τοὺς κομψῶς διακεκοσμημένους ἐξώστας, εἰς τὰ ὡραῖα προϊόντα τῆς ἐθνικῆς κεραμεικῆς τῶν Ρουμάνων, εἰς τὰς πλουσιώτατα διακεκοσμημένας λαϊκὰς ἐνδυμασίας, εἰς τ' ἀριστοτεχνήματα τῆς λαϊκῆς ξυλογλυπτικῆς καὶ εἰς τὰ προϊόντα τῆς χρυσοχοΐας, τῆς ἀργυροχοΐας, τῆς ταπητουργίας καὶ τῶν λοιπῶν μικρῶν τεχνῶν. Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—*[Μουσ.]* Ἡ ἐθνικὴ ρουμανικὴ μουσική, δηλαδὴ ἡ μουσικὴ τοῦ λαοῦ, περιέχει στοιχεῖα γηγενῆ ἀνάμεικτα μετὰ σλαυϊκῶν, ἑλληνικῶν, τουρκικῶν καὶ οὑγγρικῶν. Αἱ ἐθνικαὶ ρουμανικαὶ κλίμακες ἐμφανίζονται ὡς καθαρῶς ἀνατολικαί, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι μία μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι μείζων κλῖμαξ μετὰ ηὐξημένης πέμπτης καὶ μικρᾶς ἑβδόμης, ἔχουσα δηλαδὴ τὰ ἡμιτόνια μεταξὺ πέμπτης-ἕκτης βαθμῖδος καὶ ἕκτης-ἑβδόμης, ἑτέρα δὲ ἐλάσσων ἡ ἀτσιγγανικὴ κλῖμαξ μετὰ τετάρτης ηὐξημένης, ἔχουσα τέσσαρα ἡμιτόνια μεταξὺ 2ας—3ης βαθμῖδος, 4ης—5ης, 5ης—6ης καὶ 7ης—8ης καὶ τέλος ἡ τρίτη, ἡ καὶ καθαρῶς ρουμανική, εἶναι ἐλάσσων μετὰ τεσσάρων ἡμιτονίων, εὑρισκομένων μεταξὺ 1ης—2ας, 3ης—4ης, 5ης—6ης καὶ 7ης—8ης βαθμῖδος. Μουσικὰ ὄργανα εἶναι: ὁ *αὐλὸς* (fluer, flaut, felinca), ὁ καὶ σήμερον τόσον συνήθης εἰς λαὸν κατ' ἐξοχὴν ποιμενικόν, τὸ *νάϊ* ἢ *μουσκάλ*, εἶδος σύριγγος τοῦ Πανός, καὶ τὸ *μπουτσιοὺμ* (bucium), εἶδος ξυλίνης σάλπιγγος, μὲ τραχὺν ἦχον, τῆς ὁποίας εἶναι προφανὴς ἡ συγγένεια πρὸς τὸ buccinum τῶν Λατίνων.

Περὶ τῆς ρουμανικῆς μουσικῆς τοῦ μεσαίωνος δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν μελετῶντες τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν ὡραιοτάτην *ντόϊνα* τῶν δασῶν καὶ τὰς ἀπειραρίθμους *χόρας* (hora=χορός). Ἡ λαϊκὴ αὕτη μουσικὴ διεσώθη χάρις εἰς τοὺς Ἀτσιγγάνους, τοὺς πλανοδίους τούτους ραψῳδοὺς τῆς Ρουμανίας, ὧν τὸ βασίλειον ἐξετείνετο κυρίως εἰς τὰς ἐκεῖθεν τῶν Καρπαθίων χώρας (Τρανσυλβανίαν, Οὑγγαρίαν κτλ.). Οἱ Ἀτσίγγανοι μουσικοὶ ἀπετέλουν ὁμάδος *λαουτάρηδων*, ὡς καλοῦνται μέχρι σήμερον (tataf ἢ tacam de lautari) καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν βογιάρων. Διάσημοι μεταξὺ τῶν Ατσιγγάνων τούτων μουσικῶν παρέμειναν οἱ Μπάρμπου Λαουτάρουλ καὶ Ντουμιτράκε Λαουτάρουλ. Ἐκτὸς τῆς λαϊκῆς μουσικῆς, ἥτις δὲν ἔτυχε τῆς τιμῆς νὰ σημειωθῇ ἐπὶ τοῦ πενταγράμμου, ὑφίστατο καὶ ἡ ἐκκλησιαστική, προσιτὴ εἰς τοὺς ἐγγραμμάτους. Φέρει δὲ αὕτη χαρακτηριστικὰ ἴχνη βυζαντινῆς ἐπιδράσεως (διαστήματα μικρότερα τοῦ ἡμιτονίου, ψαλμῳδικὰ κυλίσματα τῆς φωνῆς), ἔτι δὲ καὶ σλαυϊκῆς. Ἡ μονόφωνος αὕτη παλαιὰ ρουμανικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τείνει ὁσημέραι, εἰς τὰ μεγάλα τοὐλάχιστον κέντρα, νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ πολυφώνου. Τὴν πρώτην πολύφωνον ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἔγραψεν ὁ Γεώργιος Μπουραντα, ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ ὁποίου ἐβάδισαν ὁ Μουζιτσέσκου (1847—1908), ὁ Κιριὰκ κ. ἄ. Ἡ τεχνικὴ μουσικὴ τῆς Ρουμανίας ἀρχίζει λαμβάνουσα σαφῆ χαρακτῆρα μόνον ἀπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Τῷ 1823 ἐγεννήθη ἐν Ἰασίῳ ὁ πρῶτος ἄξιος λόγου Ρουμᾶνος συνθέτης Ἀδόλφος Φλέχτενμαγυερ (μουσικὸς μᾶλλον διεθνῶν τάσεων ἢ ἐθνικός)· οὗτος ἔγραψε, μεταξὺ ἄλλων, τὴν μουσικὴν τῆς πρώτης ἐθνικῆς ρουμανικῆς ὀπερέττας «Μπάμπα Χίρκα» (μαγίσσης τῶν ρουμανικῶν παραμυθιῶν), ἔργου παραμείναντος κλασσικοῦ. Ἠκολούθησαν: ὁ Γ. Στεφανέσκου, ὁ Κ. Ντουμιτρέσκου, ὁ Μ. Καουντέλλα, συνθέτης πολλῶν ρουμανικῶν μελοδραμάτων, ὁ Τίτους Τσέρνε, ὅστις εἰργάσθη καὶ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ὁ Ἰάκ. Μουρεσιάνου, ὁ Τιβ. Μπρεντιτσεάνου, ὅστις ἠσχολήθη κατ' ἐξοχὴν μὲ τὴν λαϊκὴν ρουμανικὴν μουσικήν, κ. ἄ. Ὑπέρτερος πάντων εἶναι ὁ Γεώργιος Ἐνέσκου (ἐγεννήθη τῷ 1881), ἡ σύγχρονος μουσικὴ δόξα τῆς Ρουμανίας. Ἐξαίρετος βιολιστής, ὑπῆρξε καὶ διακεκριμένος συνθέτης, γράψας σειρὰν ἔργων καθαρῶς ἐθνικοῦ χαρακτῆρος. Εἰς τὴν νεωτέραν γενεὰν ἀνήκουσιν οἱ: Στὰν Γκολεστάν, συνθέτης τῆς «Ρουμανικῆς ραψῳδίας», τῆς «Ρουμανικῆς συμφωνίας» κ.ἄ., Α. Καταρτζί, συνθέτης τοῦ μελοδράματος «Ἐνὼχ Ἄρδεν», Α. Καστάλδι, Σκαρλατέσκου (1872—1923), Ντιμιτρέσκου, Ἀλφρ. Ἀλεξανδρέσκου, διακεκριμένος καὶ ὡς κλειδοκυμβαλιστής, Κουκλίν, Νόννα-Ὀτέσκου κ. ἄ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Α') Γενική: D. Alexandresco*, Droit ancien et moderne de la Roumanie (1828).—*Anghelescu*, Avutia Nationale a Rumaniei (1915).—*Nicolas Basilesco*, La Roumanie dans la guerre et dans la paix (1919).—*Bellessort*, La Roumanie contemporaine (1905).— *Benger*, Rumanien, Land und Leute (1887).— *Budulesco*, Les finances publiques de la Roumanie (1924). — *Clark*, Greater Rumania (1922). — *Colescu*, Produktionskarte von Rumaenien (1905). — *M. C. Dissesco*, L' évolution du droit public roumain de 1869 à 1920 (1923).— *Draghicenu*, Geologische Karte von Rumaenien (1884).— *Evans*, The agrarian revolution in Rumania (1924). — *T. Ioneseo*, La question roumaine (1919). — *Ionescu*, Col. de cãntece nationale (1902).— *N. Jorga*, Histoire des relations entre la France et les Roumains (1918).—*N. Jorga*, Histoire des Roumains et de leur civilisation (1920).— *Lahovari*, Geographisches Lexikon von Rumaenien (1898—1902). — *E. de Laveleye*, Die Balkanlaende (1888). — *Mikuli*, Airs nationaux roumains (1900).— *Mitita Constantinescu*, L' Évolution de la propriété rurale en Roumanie (1925) — *A. Müller*, Die Gemeinden und ihr Finanzwesen in Rumaenien (1906).— *Grenville Murray*, Doine, or the national songs and legends of Rumania (1854). — *E. Vacaresco*, Airs populaires (1900).

Β') Ἐκκλησία: E. Goloubinsky, Σύντομος μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Βουλγαρικῆς, Σερβικῆς καὶ Ρουμανικῆς ἢ Μολδοβλαχικῆς (ρωσ. Μόσχα 1870).— *N. Iorga*, Istoria Bisericii Românesti si a vietii religioase a românilor, vol. I—II (Valenii - de - Munte 1908).— *Καλλινίκου Δελικάνη* (νῦν μητροπολίτου Κυζίκου), Πατριαρχικῶν ἐγγράφων τόμ. Γ (Κωνσταντινούπολις 1905).— *F. Miklosich* et *J. Muller*, Acta Patriarchatus Constantinopolitani (Vindobonnae 1860).— *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου* (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν), Αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι Σερβίας καὶ Ρουμανίας κατὰ τὸ ἱστορικὸν αὐτῶν παρελθὸν καὶ τὴν νέαν συγκρότησιν (Ἱεροσόλυμα 1923). — *D. Xenopol*, Histoire des Roumaines, t. I-II (Paris 1896).— *Δ. Φιλιππίδου*, Ἱστορία τῆς Ρουμανίας (Λειψία 1816).— *Δ. Φωτεινοῦ*, Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, τὰ νῦν Τρανσυλβανίας, Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, τόμ. Α'—Γ' (Βιέννη 1818-1819).— *Th. Kourganov*, Σκιαγραφίαι καὶ μελέται ἐκ τῆς νεωτάτης ἱστορίας τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας (ρωσ. Καζὰν 1899).— *A. Palmieri*, La Chiesa Rumena, ἐν τῷ περιοδικῷ «Bessarione» IV, 1902, σ. 57 ἑξ.

Digitized by Google

Γ') Γλῶσσα: Gartner, Darstellung der rumänischen Sprache (Halle 1904).—*O. Densusianu,* Histoire de la langue roumaine, I. (Paris 1901).—*Weigand,* P aktische Grammatik der rumänischen Sprache (Leipzig 1903). — *Miklosich,* Die slawischen Elemente im Rumänischen (Wien 1861). *H. Tiktin,* Die rumänische Sprache (ἐν «Gröber's, Grundriss der romanischen Philologie», I, 564 κ. ἑξ.). Εὔχρηστον ρουμανογερμανικὸν καὶ γερμανορρουμανικὸν λεξικὸν ἐξέδωκεν ὁ *Barcianu* (3η ἔκδ. ἐν Hermannstadt 1900), ὁ δὲ *Damé* εὔχρηστον ὡσαύτως γαλλορρουμανικὸν καὶ ρουμανογαλλικὸν λεξικὸν (ἐν Βουκουρεστίῳ 1893 κ. ἑξ.). Πληρέστατον καὶ σύμφωνον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου λεξικογραφίας εἶναι τὸ λεξικὸν τῆς ρουμανικῆς ἀκαδημίας, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ *Puscariu.* Ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐξεδόθη καὶ ἀξιόλογον ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς ρουμανικῆς γλώσσης (ἐν Ἀϊδελβέργῃ 1905).

Δ') Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ρουμανίᾳ: Δ. Φωτεινοῦ, Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, τὰ νῦν Τρανσυλβανίας, Βλαχίας, καὶ Μολδαβίας (Βιέννη 1818—1819 τόμ. 3).—*Ἀδελφῶν Τουνουσλῆ,* Ἱστορία τῆς Βλαχίας πολιτικὴ καὶ γεωγραφικὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης αὐτῆς κατακτήσεως ἕως τοῦ 1774 (Βιέννη 1806).—*Δ. Φιλιππίδου,* Γεωγραφικὸν τῆς Ρουμουνίας (Βιέννη 1816).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Ἱστορία τῆς Ρουμουνίας (Λειψία 1816). Τὸ Βουκουρέστιον καὶ ἡ Βλαχοβογδανία ἐν «Ἀποθήκῃ τῶν Ὠφελίμων Γνώσεων» τῆς Σμύρνης (1843) σελ. 7, 70, 83, 103 καὶ 121.—*C. Erbiceanu,* Cronicarii Greci κτλ. (Βουκουρέστι 1888).—*Θεοδώρου Ἀθανασίου,* Περὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐν Ρουμανίᾳ (Ἀθῆναι 1896).—*Ἀναστασίου Γούδα,* Βίοι παράλληλοι τόμ. Α' σ. 619.—*Ἀναστασίου Πολυζωΐδου,* Νεοελληνικὰ (Ἀθῆναι 1875) σ. 204—245.—*Τοῦ αὐτοῦ,* Γενικὴ ἱστορία (ἔκδ. Γ. Κρέμου Ἀθῆναι 1890) τόμ. Γ' σ. 175—204).—*Νικολάου Δοσίου,* Studii Greco-Romane I Clasicismul in principatele Romane in secole XVII, XVIII si la inceputul secolului al XIX—lea (Ἰάσιον 1901).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Ἐν τῇ «Πατρίδι» τοῦ Βουκουρεστίου τῶν μηνῶν Ἰανουαρίου—Φεβρουαρίου 1899: «Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονίαις κατὰ τὰς δύο παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας.— *A. A. C. Stourdza,* Byzance et l'influence Byzantine en Roumanie (Bucarest 1902)—*Βοδελεάνου,* Greci in Tara Romana (Βουκουρέστιον 1900).—*Zallony,* Essais sur les Fanariotes (Paris 1824).—*Ἐπαμ. Σταματιάδου,* Βιογραφίαι τῶν Μ. Διερμηνέων (Ἀθῆναι 1868)—*Θ. Μοσχοπούλου,* Οἱ Φαναριῶται ἀπολογούμενοι ἐκ τοῦ τάφου (Βουκουρέστιον 1898).—*Ι. Σ. Καραπαναγιώτη,* Ἐπιστολὴ ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν τῆς Τουρκίας χωρῶν πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας κατοικοῦντας Ἕλληνας (Τεργέστη 1891) σ. 80—*G. Ioannescu—Ghion,* Phanariotes (Bucurest 1891)—*Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως,* Ἑλληνικὰ κείμενα χρήσιμα τῇ ἱστορίᾳ τῇ Ρουμανίας (Βουκουρέστι 1909).—*Nicéphore Moscnopoulos* La Presse dans la renaissance Balkanique (Athènes 1931) σ. 29 ἑξ.—*C. Erbiceanu,* Barbatii culti Greci si Români si professorii din Academiile de Jasi si Bucuresti din epoca zisa Fanariota (1650—1821) ἀπόσπασμα ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Ρουμουνικῆς Ἀκαδημίας, σειρὰ β' τόμ XXVII, memoriile sectiunii istorice (Bucuresti 1905).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Bibliografie Gracesca sau cartile sau catrile Grecesti imprimate in principatele Romane in epoca Fanariota si dedicata Domnitorilor si boierilor Romani (Bucarest 1903)—*N. Banescu,* Academia Graeceasca din Bucaresti si Scoala lui Gheorghe Lazar (Cluj 1925).—*N. Jorga,* Romani si Greci (Bucarest 1921).—*D. Russo,* Elenismul in Romania. Epoca Bizantina si Fanariota (Bucarest 1912).—*Τοῦ αὐτοῦ,* Studi Bizantino-Romine (Bucarest 1907).—*N. Banescu,* Un poème grec vulgaire rélatif à Pierre le boiteux de Valachie (Bucarest 1912). Ἀπάντησις τῶν Ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ Ἁγίων Τόπων πρὸς τὸ ὑπόμνημα τῆς ἡγεμονικῆς κυβερνήσεως τῶν ἡνωμένων ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας περὶ τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων (Κωνσταντινούπολις 1863).— *Ν. Δ. Λεβίδου,* Τὰ ἐν Ρουμανίᾳ Ἑλληνικὰ μοναστηριακὰ κτήματα (Ἀθῆναι 1899).

—Ρουμανίας *πόλεμοι* *[Στρατ Ἱστορ.].* Ἡ Ρουμανία ὑπῆρξε θέατρον διαφόρων πολέμων, μετέσχε δὲ καὶ ἡ ἰδία πολλῶν ἄλλων (περὶ τῆς εἰς Ρουμανίαν εἰσβολῆς τῶν Ρώσων τῷ 1828 βλ. λ. *Ρωσοτουρκικὸ.* πόλεμος. Περὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ρουμανίας κατὰ τὸν *Ρωσοτουρκικὸν* πόλεμον τοῦ 1877—1878 καὶ κατὰ τὸν δεύτερον *Βαλκανικὸν* πόλεμον τοῦ 1913 βλ. τὰς λ. Περὶ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ ἐπιχειρήσεων τῷ 1916 βλ. λ. *Παγκόσμιος* πόλεμος).

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐκστρατείας τῆς Οὐκρανίας, τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, ἐν οἷς τὸ Α' ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ (2α καὶ 13η μεραρχίαι), προσεπέρασαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δνειστέρου καὶ ἀπὸ τῶν μέσων Ἀπριλίου 1919 εὑρέθησαν ἐν Βεσσαραβίᾳ ἔχοντα ἐντολὴν τὴν προκάλυψιν τῆς Ρουμανίας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ κάτω Δνειστέρου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Μπολσεβίκους νὰ εἰσδύσουν εἰς Ρουμανίαν. Ἡ τοιαύτη προκάλυψις, γενομένη ἰδίᾳ ὑπὸ τμημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διήρκεσε μέχρι τῶν ἀρχῶν Ἰουνίου 1919, ὁπότε ἀνελήφθη αὕτη ὑπὸ τῶν ρουμανικῶν στρατευμάτων, καθόσον ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μετεφέρθη εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς προκαλύψεως τῆς Ρουμανίας ἅπασαι αἱ ἀπόπειραι τῶν Μπολσεβίκων διὰ τὴν προσπέρασιν τοῦ Δνειστέρου ἀπέτυχον πλήρως. Τὸ μόνον δ' ὅπερ ἐξετελεῖτο κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἦτο βομβαρδισμὸς ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Μπολσεβίκων κατὰ τῶν συμμαχικῶν ἐγκαταστάσεων, συνεπιφέρων τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντιπυροβόλησιν ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Συμμάχων. **Ν. Θ. Κ.**

Ρουμανίγ (Roumanille), *Ἰωσήφ.* Γάλλος ποιητής, γράψας εἰς προβηγκιανὴν γλῶσσαν (1818—1891). Θεωρεῖται ὁ κυριώτερος δημιουργὸς τῆς κινήσεως πρὸς ἀναγέννησιν καὶ ἐπιβολὴν ἐν Γαλλίᾳ τῆς προβηγκιανῆς γλώσσης, ἀποκαλούμενος ἕνεκα τούτου «ὁ πατὴρ τοῦ φελιμπρίζ» Ἡ ἰδέα τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς προβηγκιανῆς γλώσσης ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ ἐδημιουργήθη εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς ἀνάγκης, ἣν ᾐσθάνετο νὰ μεταδίδῃ τὰ θέλγητρα τῆς ποιήσεως εἰς τὴν γραῖαν μητέρα του, ἥτις δὲν ἠννόει ἄλλην γλῶσσαν πλὴν τῆς προβηγκιανῆς. Ἔγραψε καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ὀλίγα τινὰ κατ' ἀρχὰς ποιήματα, ἅτινα τάχιστα διεδόθησαν εἰς εὐρὺν κύκλον καὶ κατέστησαν δημοφιλέστατα. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τὸν ὤθησε νὰ ἀσχοληθῇ συστηματικώτερον μὲ τὴν μητρικήν του γλῶσσαν, τῷ δὲ 1847 ἐξέδωκε τὴν πρώτην ποιητικήν του συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Li Margarideto». Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς διδάσκαλος ἐν Ἀβινιόν, ὅπου ἔσχε καὶ μαθητὴν τὸν Μιστράλ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνέπνευσε τὴν ἀγάπην τῆς προβηγκιανῆς γλώσσης καὶ κατέστησεν ἕνα τῶν ἐνθερμοτέρων ὀπαδῶν του. Βραδύτερον ἐγένετο διορθωτὴς τυπογραφείου καὶ κατόπιν βιβλιοπώλης ἐν Ἀβινιόν, τῷ δὲ 1853 διωργάνωσε, μετὰ τοῦ Μιστράλ, τὸ προπαρασκευαστικὸν συνέδριον τῶν «φελιμπρίζ» εἰς τὸ Αἲξ. Προσηλυτίσας μετ' ὀλίγον τὸν ποιητὴν Θεόδωρον Ὠμπανὲλ καὶ τοὺς Ἀνσὲλμ Ματιέ, Ζὰν Μπρυνέ, Ταβὰν καὶ Πὼλ Σιερά, ἵδρυσε μετ' αὐτῶν ἐπισήμως τὴν ὁμάδα τῶν φελιμπρὶζ ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ πύργου Φοντσεγκύνι τὴν 21 Μαΐου 1854 καὶ ἐξέδωκε τῷ 1855 τὸ ἐπίσημον ἐτήσιον ὄργανον τῆς κινήσεως «Armana Prouvençau». Ἐν αὐτῷ ἔγραψε καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Lon Cascarelet διάφορα διηγήματα, πολλὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας. Ἔγραψεν ἐπίσης μελέτας ἐπὶ τῆς ὀρθογραφίας τῆς προβηγκιανῆς γλώσσης. Τὰ πεζά του ἔργα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Lis oubreto en proso», τὰ δὲ ποιητικὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «Lis oubreto en vers» (1859 καὶ 1903). Οἱ φελιμπρὶζ μετὰ τὸν θάνατόν του ἤγειραν εἰς αὐτὸν μνημεῖον ἐν Ἀβινιόν. **Μ. Δ. Β**

ρουμανικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ρουμανίαν, ὁ τῆς Ρουμανίας: «ρουμανικὴ γλῶσσα, — ἱστορία».

Ρουμᾶνος (ὁ)· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ρουμανικὴν ἐθνότητα ἢ τὸ ρουμανικὸν κράτος || ὁ κάτοικος τῆς Ρουμανίας.

Ρούματα *[Γεωγρ.].* —1) *Νέα.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνιῶν τοῦ νομοῦ Χανίων, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Πρασσῶν Κάτ. (1928) 130. —2) *Παλαιά.* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 470 Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἀρχοντικὰ* καὶ *Πλατανων.* **ΕΡ. Μ**

Ρούμ-βεΐλῆ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βυζύης τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 1.039 κατοίκους, ἑλληνιστὶ δ' ὠνομάζετο *Ἑλληνικόν.*

Ρούμελη (ἡ). Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ λέξις *Ρούμελη,* τουρκικῆς καταγωγῆς, σημαίνει τὴν «χώραν τῶν Ρούμ», ἤτοι τὴν χώραν τῶν *Ρωμαίων,* ὡς ἀκόμη ἐκαλοῦντο ἐπισήμως οἱ Βυζαντινοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως (βλ. λ. *Ρούμ*). Φαίνεται ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν Μικρασίᾳ ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο ὑπ' αὐτῶν *Ρούμελη* τὸ καθόλου Βυζαντινὸν κράτος, ὅπερ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο ἐπισήμως *Ρωμανία.* Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Τούρκων ἐν τῇ Βαλκανικῇ, ἐκλήθη ὑπ' αὐτῶν *Ρούμελη* τὸ σύνολον τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας, πλὴν τῆς Βοσνίας, τῶν Παριστρίων ἐπαρχιῶν, τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου, ἐνῷ αἱ ἐν τῇ Μικρασίᾳ ἐπαρχίαι ἀπετέλεσαν τὴν *Ἀνατολίαν.* Ἐκ τούτου ἡ λέξις *Ρούμελη* ταυτίζεται πολλάκις ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πρὸς τὴν *Δύσιν* (*Ρούμελη-Καβάκ*=Λεύκη τῆς Ρούμελης ἢ Λεύκη τῆς Δύσεως, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ *Ἀνατολὴ Καβάκ, Ρούμελη Χισάρ,* ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ *Ἀνατολὴ Χισάρ* κ.ο.κ.).

Ἡ Ρούμελη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος διῃρεῖτο εἰς 26 σαντζάκια, τὰ ἑξῆς: Βιζύης, Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Σηλυμβρίας, Νικοπόλεως, Βιδδινίου, Σόφιας, Καλλιπόλεως, Θεσσαλονίκης, Κιουστενδήλ, Σκοπίων, Τρικκάλων, Χαλκίδος καὶ Ἀθηνῶν, Μορέως, Ναυπάκτου, Κάρλελι (Πρεβέζης), Ἰωαννίνων, Δελβίνου, Αὐλῶνος, Ἐλβασσάν, Σκόδρας, Ἀχρίδος, Πρισρένης, Βούτσιτου, Δουκαγίν, Κρουσεβὰκ καὶ Σμεδέρεβο. Τῆς ὅλης Ρούμελης προΐστατο ἴδιος τοπάρχης, ὁ *μπεγλέρμπεης,* ἑδρεύων ἀρχικῶς εἰς τὴν Σόφιαν, ἀργότερον δὲ εἰς τὸ Μοναστήριον (Βιτώλια).

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ μετέπειτα *Ρούμελη* ἐπεκράτησε νὰ καλῆται ἡ Στερεὰ Ἑλλάς.

Ρούμελη βαλεσῆς. Πολιτικοστρατιωτικὸν ἀξίωμα τῆς παλαιᾶς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ Ρούμελη βαλεσῆς εἶχεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τὰ 26 σαντζάκια τῆς *Ρούμελης* (βλ.λ.), βραδύτερον ὅμως ἡ δικαιοδοσία του περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τμῆμα τῆς περιφερείας τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 τὸ ἀξίωμα τοῦτο κατεῖχεν ὁ Χουρσὶτ πασᾶς.

Ρούμελη - Καβάκ (=Λεύκη τῆς Ρούμελης ἢ Λεύκη τῆς Δύσεως, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ *Ἀνατολὴ-Καβάκ*) *[Γεωγρ.].* Προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ *Βοσπόρου* (βλ. λ.). Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης, ὡς καὶ τῆς ἀπέναντι κειμένης *Ἀνατολὴ-Καβάκ,* ἀνηγέρθησαν τῷ 1628 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τὰ ὁμώνυμα δύο φρούρια. Τὸ πρῶτον τούτων, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς, ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Ἱεροῦ τῶν Βυζαντίων, τὸ δὲ δεύτερον, ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς, τὴν τοῦ Ἱεροῦ τῶν Χαλκηδονίων. (βλ. λ. *Καβάκια*).

Ρούμελη-Φενὲρ (=Φάρος τῆς Ρούμελης ἢ Φάρος τῆς Δύσεως, ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ *Ἀνατολὴ Φενέρ*) *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου καὶ παρὰ τὸ πρὸς τὸν Εὔξεινον Πόντον στόμιον αὐτοῦ. Παρ' αὐτὸ τὸ ὁμώνυμον φρούριον καὶ ἰσχυρὸς φάρος (βλ. λ. *Βόσπορος*). Ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου εὑρίσκεται συστὰς νησοειδῶν βράχων, οἵτινες ταυτίζονται πρὸς τὰς *Συμπληγάδας Πέτρας* ἢ *Κυανέας νήσους* τῶν ἀρχαίων.

Ρούμελη-Χισσὰρ (=Φρούριον τῆς Ρούμελης ἢ Φρούριον τῆς Δύσεως, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *Ἀνατολὴ Χισάρ*) *[Γεωγρ.].* Προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, κείμενον ἔναντι τοῦ *Ἀνατολὴ Χισάρ* (βλ. λ. *Βόσπορος*). Παρ' αὐτὸ ἀνηγέρθη τῷ 1453 ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ἰσχυρότατον φρούριον, ἔνθα ἐνεκλείοντο οἱ εἰς θάνατον καταδικαζόμενοι. Πρὸ τοῦ φρουρίου τούτου ἐπνίγη τῷ 1638 ἐπὶ Μουρὰτ τοῦ Β. ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις.

Ρούμελη *[Γεωγρ.].* Ὅρμος τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Κρήτης (πλάτ. 35°13'20" Β., μήκ. 23°57'40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 a: Candia, western portion), 15 μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ Σέλινο Καστέλλι. Ἀγκυροβόλιον θερινῶν κακοκαιριῶν ἀπὸ Β. Εἶναι ἡ *Γαρρος* τοῦ Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης. **Σ. Ε. Λ.**

Ρουμελί *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Πανόρμου. Κάτ. (1928) 519. **ΕΡ.Μ.**

Ρουμελιώτης (ὁ), θηλ. *—ιώτισσα·* δημοτ., ὁ κάτοικος τῆς Ρούμελης, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Στερεοελλαδίτης.

Ρουμελιώτης, ***Εὐθύμιος.*** Λόγιος, μαθητὴς τοῦ Παναγιώτου Παλαμᾶ. Ἐδίδαξεν εὐδοκίμως τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' καὶ ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐν Αἰγίῳ καὶ ὕστερον ἐν Πάτραις. **Δ. Π. Π.**

ρουμελιώτικος, *—η, —ο·* δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ρουμελιώτας, ὁ τῶν Ρουμελιωτῶν: «ρουμελιώτικα τραγούδια».—Ἐπίρρ. ***ρουμελιώτικα.***

ρούμι (τό), ἡ ***ρούμιον,*** ἡ ***ρόμι.*** Πολύτιμον ἀλκοολοῦχον ποτόν, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀποσταγμάτων. Παρασκευάζεται διὰ ζυμώσεως διαλύματος μελάσσης ἐκ σακχαροκαλάμου μετὰ ὑπολειμμάτων προηγουμένης παρασκευῆς καὶ ἀκολούθου ἀποστάξεως. Ὀνομαστότερον εἶναι τὸ ἐν Κούβᾳ καὶ Ἰαμαϊκῇ παρασκευαζόμενον. Πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἀρώματος τοῦ λαμβανομένου ἀποστάγματος ἀφήνεται πρὸς παλαίωσιν καὶ προστίθενται ἀκόμη καὶ διάφοροι φυτικαὶ ἀρωματικαὶ ὗλαι, τὸ δὲ χρῶμά του καθίσταται σκοτεινότερον διὰ προσθήκης ποσότητός τινος σακχαροχρώματος. Νεωστὶ ἐπετεύχθη ἐν Γερμανίᾳ κατ' ἀνάλογον τρόπον παρασκευὴ ρουμίου διὰ χρησιμοποιήσεως ἀντὶ τῆς μελάσσης ἐκ σακχαροκαλάμου μελάσσης ἐκ σακχαροτεύτλων. Εἰς τὸ ἐμπόριον κυκλοφορεῖ εὐρύτατα τεχνητὴ ἀπομίμησις τοῦ ρουμίου. Τὸ προϊὸν τοῦτο παρασκευάζεται δι' ἀναμείξεως καθαρᾶς ἀλκοόλης μετὰ τεχνητῶν ἀρωματικῶν ὑλῶν (βουτυρικοῦ ἐστέρος κλπ.), σακχαροχρώματος καὶ ἀναλόγου ποσότητος ὕδατος. Τὸ ρούμιον περιέχει συνήθως 65—75 % ἀλκοόλην. **Σ. Γ.**

ρουμία (ἡ) (Rumia) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμεροβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *γεωμετριδῶν,* περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ὧν ἐν εὐρωπαϊκόν, ἡ *ρουμία ἡ πεποικιλμένη* (Rumia ornata), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν μικράν, σῶμα κυλινδρικὸν ἐπίμηκες καὶ πτέρυγας ζωηρῶς κιτρίνας μὲ κυανᾶ καὶ μελανὰ ποικίλματα καὶ γραμμώσεις. **Δ. Ν. Π.**

Ρουμιὲ *[Γεωγρ.]·* βλ. λ. *Οὐρμία.*

Ρουμιλλιακὸν (Rumilliacum) *[Γεωγρ.]* Τὸ λατινικὸν ὄνομα τῆς σημερινῆς πόλεως *Ρωμιγὺ* ἐν Σαβοΐᾳ (Λευκῷ Ὄρει). **Ν. Σ. Λ.**

Ρουμῖνα, καὶ *Ρουμία [Ρωμ. Θρησκ.].* Θεὰ προστάτις τοῦ θηλασμοῦ τῶν βρεφῶν παρὰ Ρωμαίοις. **Λ. Σ. Λ.**

Ρούμινος (ὁ) (Ruminus) *[Ρωμ. Θρησκ.].* Προσωνυμία τοῦ Διὸς ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι εἶναι τροφεὺς πάντων τῶν ὄντων. **Ν. Σ. Λ.**

ρούμιον (τό)· βλ. *ρούμι.*

Digitized by Google

Ρουμισίανα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Δαρδανίας (Ἄνω Μοισία), κειμένη παρὰ τὴν Παυταλίαν (νῦν Κιουστενδὴλ ἐν Βουλγαρίᾳ), τὴν ὁποίαν περιέβαλε δι' ὀχυρωτάτου τείχους ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) μετὰ τῶν γειτονικῶν πολιχνῶν Κουϊμέδαβα καὶ Κρατίσκαρα. Α. Θ. Σ.

Ροὺμ-Καλέ, καὶ *Χαλφατὶ [Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Οὔρφα, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου. Κάτ. 1.500 περίπου. Τὸ ὄνομά της ὀφείλεται εἰς φρούριον κείμενον εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ὅπερ πιθανῶς εἶναι τὸ *Ζεῦγμα* τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ σήμερον ἄσημος κώμη ἦτο ἄλλοτε ἕδρα Καθολικοῦ, ἤτοι τοῦ ἀνωτάτου θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀρμενίων. Τὰ τελευταῖα ἐκεῖ σῳζόμενα ἐρείπια τῶν μνημείων τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς κατέστρεψε διὰ τοῦ πυροβολικοῦ του ὁ Ἰμπραχὴμ πασᾶς κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Τουρκίας ἐκστρατείαν του (1832). Ν. Μ.

Ροῦμκορφ (Ruinkorf), *Ἐρρῖκος-Δανιήλ*. Γερμανὸς φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1803. Τῷ 1839 ἵδρυσε μηχανουργικὸν ἐργαστήριον ἐν Παρισίοις, τὸ ὁποῖον ἐξειλίχθη ἀργότερον εἰς ἐργοστάστιον κατασκευῆς φυσικῶν ὀργάνων, γνωστὸν σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ διαδόχου τοῦ Ροῦμκορφ Charpentier. Τὸ πρῶτον «πηνίον ἢ ἐπαγωγεὺς Ροῦμκορφ» κατεσκευάσθη τῷ 1851 ὑπὸ τοῦ Ροῦμκορφ ἐν Παρισίοις. Γ. Θ. Κ.

Ρουμλούκι, ἢ *Οὐρουμλούκι [Γεωγρ.]*. Γεωγραφικὴ περιοχὴ τῆς Μακεδονίας, ἐκτεινομένη ἑκατέρωθεν τοῦ Ἁλιάκμονος ποταμοῦ καὶ ὁριζομένη ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν, ἀπ' ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Λουδία ποταμοῦ (Καρᾶ Ἀσμάκ), πρὸς νότον ὑπὸ τῶν Πιερίων ὀρέων καὶ φθάνουσα πρὸς δυσμὰς μέχρι σχεδὸν τῶν προπόδων τοῦ Βερμίου ὄρους. Εἶναι χώρα πεδινὴ (πεδιὰς τῆς Καμπανίας), μὲ ἄφθονα ὕδατα καὶ εὐφορωτάτη, παράγουσα παντοῖα γεωργικὰ προϊόντα καὶ κυρίως σιτηρά, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς, οἱ *Ρουμλουκιῶτες*, ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, τρέφοντες αἰγοπρόβατα καὶ εἰδικὴν ποικιλίαν βοῶν μὲ μεγάλα καμπυλωτὰ κέρατα. Ἡ ὅλη περιοχὴ ἐκτείνεται βορειοανατολικῶς τῆς Βεροίας, πρὸς ἣν ἀποκλειστικῶς συναλλάσσεται ἐμπορικῶς, καίτοι ἀνήκει διοικητικῶς εἰς τὰς ἐπαρχίας Πιερίας, Ἠμαθίας καὶ Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Οἱ Ρουμλουκιῶτες εἶναι ἅπαντες Ἕλληνες, εἰς δὲ τὴν χώραν των οὔτε ἐπὶ τουρκοκρατίας (ὅτε ἀνῆκε, κεχωρισμένη εἰς πλεῖστα τσιφλίκια, εἰς διαφόρους Τούρκους μπέηδες) κατῴκησαν ποτὲ Τοῦρκοι. Διετήρησαν πάντοτε τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ ὡς δουλοπάροικοι, ἡ δὲ ἐνδυμασία αὐτῶν εἶναι ἡ μακεδονική, διακρινομένη κυρίως εἰς τὰς γυναῖκας ἀπὸ τὸ κατσούλι, ἀποτελοῦν κεφαλόδεσμον ὑπὸ μορφὴν κράνους. Τὰ ἀποτελοῦντα τὸ Ρουμλούκι χωρία εἶναι τά: *Ἄμμος, Βούλτιτσα, Γεράκι, Γιδᾶ, Ἰκριτζάλι, Διαβατός, Ἐπισκοπή, Καβάσιλα, Κάλιανη, Καλύβια, Καμποχώρι, Καρυά, Καταφύγι, Καψοχώρι, Κλειδί, Κορφή, Κουλούρα, Κοῦτλες, Λιανοβέρι, Λουτρός, Μαυραγγέλι, Μεγάλο Ἀλάμπορο, Μελίκι, Μέλοβο, Μέτσι, Μικρὸ Ἀλάμπορο, Μικρογούζι, Μπάρμπες, Νέον Σκυλίτσι, Νησέλι, Νησελούδι, Νησί, Νιόκαστρο, Νιοχώρι, Νιοχωρόπουλο, Ξεχασμένη, Παλατίστα, Παλιοχώρα, Παλιοχώρι, Πλατύ, Πουζαρῖτες, Πρόδρομος, Ραψομανίκι, Ρέσνα, Σάντενα, Σκυλίτσι, Σταυρός, Σφηνίτσα, Σχοινᾶς, Τρίχλοβο, Τριχοβίτσα, Τσινάφορο* καὶ *Φλάμπουρο*, ἔχοντα πληθυσμὸν συνολικῶς 20.000 περίπου κατοίκων.

Ρουμλουκιώτισσα μὲ κεφαλόδεσμον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἀγγ. Χατζημιχάλη*, Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη (Ἀθῆναι 1921).

Ροῦμμελ (Ruinmel) *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ποταμοῦ τῆς ΒΔ. Ἀφρικῆς κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους. Εἶναι ὁ σημερινὸς El-Kibir. Ν. Σ. Λ.

Ροῦμμο (Ruinmo), *νόσος τοῦ —*. Οὕτω καθορίζεται πάθησίς τις χαρακτηριζομένη ὑπὸ πρωΐμου γεροντικοῦ μαρασμοῦ· κατ' αὐτὴν τὸ δέρμα ἀποβαίνει πλαδαρὸν καὶ ἐρρυτιδωμένον, ἐμφανίζεται κύφωσις τοῦ αὐχένος καὶ κοιλία προπίπτουσα, ἐπακολουθεῖ δὲ γενετήσιος ἀνικανότης. Ἡ νόσος αὕτη καλεῖται καὶ *γεροντοδερμία γεννητοδυστροφική*. Μ. Ν. Κ.

Ρουμόλδος, *ἅγιος* (Rumoldus). Ἀγγλοσάξων, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' αἰῶνος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ μεταβὰς εἰς Ρώμην προεχειρίσθη ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ ἀπεστάλη εἰς Βέλγιον, ὅπως κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ἐθνικούς. Ἐγκατασταθεὶς ἐν τῇ πόλει Malines καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δραστηρίως ἐργασθείς, εἵλκυσε πολλοὺς τῶν ἐθνικῶν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλὰ τῷ 775 ἐδολοφονήθη ὑπὸ δύο κακούργων, ὧν ἤλεγξε σφοδρῶς τὴν διαγωγήν. Ἐπὶ τοῦ τάφου του βραδύτερον ἀνηγέρθη ναός, ὁ μητροπολιτικὸς σήμερον τῆς Malines, οὗτινος ὁ ἀρχιεπίσκοπος φέρει καὶ τὸν τίτλον τοῦ καρδιναλίου. Ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 1 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

ροῦμπα. Χορὸς ἐκ τῶν νεωτάτων παραγώγων τοῦ *φὸξ-τρότ*, κἄπως περιπλοκώτερος καὶ ζωηρότερος τούτου, μὲ μουσικὴν εἰδικήν. Τ. Δ.

ρουμπαγιὰτ (πληθ. τοῦ περσ. *ρουμπάϊ*=τετράστιχον). Τετράστιχον ποίημα, οὗτινος συνήθως ὁμοιοκαταληκτοῦσιν οἱ δύο πρῶτοι καὶ ὁ τέταρτος στίχος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο κατέστησαν γνωστὰ τὰ τετράστιχα τοῦ ποιητοῦ *Ὀμὰρ Χαγιὰμ* (βλ. λ.).

Ρουμπόδο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Ἀρολιθίου. Κάτ. (1928) 58. ΕΡ. Μ.

Ρουμπαὶ (Roubaix) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, τὸ ἀρχαῖον Rusbacum ἢ Rosbacum, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ, 11 χλμ. ΒΑ. τῆς Λίλλης καὶ εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. ἀπὸ τῶν βελγικῶν συνόρων, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου διώρυγος. Κάτ. 117.209. Ἔχει γοτθικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, μνημειῶδες ἀρχαῖον δημαρχεῖον, ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον, ἀνωτέραν ὑφαντουργικὴν σχολήν, βιβλιοθήκην κ. ἄ. Εἶναι μέγα κέντρον βιομηχανίας ὑφασμάτων καὶ ἔχει σιδηροχυτήρια, ἀλευρομύλους, ἐλαιοτριβεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, μηχανουργεῖα, ἐργοστάσια καουτσοὺκ καὶ χημικῶν προϊόντων κ. ἄ. Ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1469, ὅτε ὁ δοὺξ τῆς Βουργουνδίας παρεχώρησεν αὐτῇ εἰδικὸν προνόμιον κατασκευῆς ἐριούχου. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Καταληφθεῖσα τῷ 1914 ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἀνακατελήφθη τὸν Ὀκτώβριον 1918 ὑπὸ τῶν βρεττανικῶν στρατευμάτων. Κ. Β. Λ.

ρούμπαλα (τά). Νεοελληνικὴ παιδιά, ἐνιαχοῦ ἔχουσα καὶ τὸ ὄνομα «*καλόγριες*». Παίζεται ὑπὸ δύο ὁμάδων, ὧν ἑκάστη τοποθετεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατὰ σειρὰν ἀνὰ τρία ἢ τέσσαρα λιθάρια (τὰ καλούμενα *ρούμπαλα*). Τὰ 4 λιθάρια, ἀντὶ νὰ τοποθετηθοῦν κατὰ σειρὰν καὶ εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας, τοποθετοῦνται οὕτως, ὥστε νὰ σχηματίσουν τετράγωνον. Ἡ ἀπόστασις, εἰς ἣν τοποθετοῦνται τὰ λιθάρια ἀφ' ἑκάστης ἀντιπάλου ὁμάδος, εἶναι ἀνάλογος. Ἡ διὰ κλήρου εὐνοηθεῖσα ὁμάς, καὶ δὴ ὁ πρῶτος παίκτης αὐτῆς, ρίπτει στρογγύλον λίθον (τὴν ἁμάδα) πρὸς τὰ ρούμπαλα τῆς ἀντιπάλου ὁμάδος καὶ ἂν ἐπιτύχῃ νὰ πλήξῃ ἓν τούτων, ἀποκτᾷ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαναρρίψῃ τὸν λίθον, ἕως οὗ πλήξῃ πάντα, ὁπότε ἡ ὁμάς του θεωρεῖται νικήσασα. Ἂν ὅμως ἀποτύχῃ, συνεχίζει ἄλλος ἐκ τῶν συντρόφων του, ἕως οὗ ρίψωσι πάντες, ὁπότε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον παίζει καὶ ἡ ἄλλη ὁμάς. Μεθ' ἑκάστην νίκην, οἱ παῖκται τῆς ἡττηθείσης ὁμάδος ὑποχρεοῦνται νὰ φέρωσι τοὺς παίκτας τῆς νικητρίας ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ εἰς ὡρισμένην ἐκ τῶν προτέρων ἀπόστασιν. Σ. Γ. Σ.

ρουμπάτο (ἰταλ. rubato, ἢ tempo rubato). Μουσικὸς ὅρος σημαίνων ἐλευθερίαν τινὰ εἰς τὴν ἀγωγήν. Τὸ ρουμπάτο ἐφαρμόζεται εἰς τὰς ἐκφραστικὰς καὶ παθητικὰς φράσεις, δυνάμενον νὰ παραβληθῇ μὲ τὸ stringendo ἢ τὸ calando, ἐπὶ τὸ ἐπιβλητικώτερον. Τὸ ρουμπάτο ἀπέβη συνήθης τρόπος ἐκτελέσεως ἀπὸ τῶν ρωμαντικῶν κυρίως χρόνων, κακῶς δὲ χρησιμοποιούμενον καταστρέφει αὐτὴν τὴν ρυθμικὴν μορφὴν συνθέσεώς τινος. Γ. Σ.

Ροῦμπελ-Λέντε (Rumpel-Leede), *φαινόμενον τοῦ —*. Συνίσταται εἰς τὴν παραγωγὴν δερματικῶν αἱμορραγιῶν, ἐπερχομένων κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐφαρμογῆς ταινίας ἐλαστικῆς ἐκ καουτσοὺκ εἰς τὴν ρίζαν ἄκρου τινός· δεικνύει δὲ τοῦτο τὸ εὔτρωτον τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων. Ἀπαντᾷ συχνάκις εἰς τὴν ὀστρακιὰν καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐξανθήματος, ἀλλ' οὐδαμῶς θεωρεῖται παθογνωμονικὸν σημεῖον τῆς νόσου ταύτης. Μ. Ν. Κ.

ρουμπέμπα (ἡ) (rubeba) *[Μουσ.]* βλ. *ρεβέκα*.

Ροῦμπενς (Rubens), *Πέτρος-Παῦλος*. Μέγας Φλαμανδὸς ζωγράφος, εἷς τῶν μεγίστων καλλιτεχνῶν τοῦ κόσμου. Ἐγεννήθη τῷ 1577 ἐν Σπίγκεν τοῦ δουκάτου τοῦ Νασσάου, ἔνθα οἱ γονεῖς του, εὔποροι ἀστοὶ τῆς Ἀμβέρσης, εἶχον καταφύγει διὰ ν' ἀποφύγωσι τὴν ἀπηνῆ καταδίωξιν τοῦ δουκὸς τῆς Ἄλβας. Τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἔλαβε παρὰ τοῖς ἰησουΐταις τῆς Ἀμβέρσης, ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ διήγαγε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του. Ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν ὠνομάσθη πριγκιπικὸς ἀκόλουθος. Μετὰ τρία ἔτη, ὑπακούων εἰς τὴν ἔντονον παρόρμησιν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ γονίμου ταλάντου του, εἰσῆλθε πρὸς μαθήτευσιν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀδὰμ βὰν Νόορτ, ὅστις κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμιμεῖτο, πλαδαρῶς δέ, τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Βερονέζε. Μετὰ τετραετῆ μαθητείαν παρὰ τῷ καλλιτέχνῃ τούτῳ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον ἑτέρου καλλιτέχνου, τοῦ Ὄθωνος Βαίνιους, ὅστις, κατά τινα παρατήρησιν, ἂν δὲν τῷ παρέσχε πλούσια στοιχεῖα καλλιτεχνικῆς ἀναπτύξεως, τῷ ὑπέδειξε τοὐλάχιστον τὸν τρόπον, δι' οὗ θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι εὐάρεστος εἰς τοὺς ἰσχυροὺς μεγιστᾶνας τῆς ἐποχῆς του. Εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν ὁ Ροῦμπενς ἀπετέλει ἤδη προσωπικότητα ἐν τῇ περιοχῇ τῆς φλαμανδικῆς τέχνης· τὸ τάλαντόν του, εὐρὺ καὶ ρωμαλέον ἐκ φύσεως, καλλιεργηθὲν δ' ἐπιμελῶς διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς σπουδῆς, τῆς ἀτομικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς θεωρήσεως τῶν παλαιῶν μεγάλων ἔργων, ἐν οἷς ἐξαίρετον θέσιν κατεῖχον οἱ πίνακες τοῦ Metsys, παρ' οὗ πλεῖστα κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς καλλιτεχνικῆς του σταδιοδρομίας ὠφελήθη ὁ Ροῦμπενς, εἶχε φθάσει πλέον εἰς ζηλευτὴν ὡριμότητα. Τῷ 1599 ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης ἐγένετο τιμητικώτατα δεκτὸς εἰς τὴν περιώνυμον συντεχνίαν τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ· μετὰ διετίαν δ' ἀκριβῶς ἀνεχώρει διὰ τὴν Ἰταλίαν, τὴν τροφὸν πάσης καλλιτεχνικῆς ἐκδηλώσεως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὡπλισμένος μὲ θερμοτάτας συστατικὰς ἐπιστολὰς τῶν κυβερνώντων τότε τὰς Κάτω Χώρας ἀρχιδουκῶν πρὸς τοὺς ἰσχυροτάτους τῶν Ἰταλῶν πριγκίπων. Εἷς τούτων, ὁ Βικέντιος Γκονζάγκα, ἐπειράθη διὰ θερμοτάτων παρακλήσεων καὶ πλουσιωτάτων δώρων νὰ κρατήσῃ παρ' ἑαυτῷ, ἐν Μαντούῃ, εἰς τὸ διηνεκὲς τὸν ἐπιφανῆ καλλιτέχνην, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ προσπάθειαί του ἀπέτυχον. Ὁ Ροῦμπενς διέμεινεν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ὀκταετίαν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐγκατεστάθη δ' ἀλληλοδιαδόχως ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα τὸ χρωματιστικόν του δαιμόνιον εὗρε πολυτίμους πηγὰς μαθήσεως, ἐν Μαντούῃ, ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Γενούῃ. Ἡ μακρὰ αὕτη ἀποδημία του ἔσχε βαθυτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καθόλου διαμορφώσεως τῆς τεχνοτροπίας του. Διότι, παρὰ τὰ καθαρῶς φλαμανδικὰ γνωρίσματά της, ἡ τεχνοτροπία τοῦ Ροῦμπενς φέρει ἀνεξίτηλον καὶ ἔντονον τὴν σφραγῖδα τοῦ πνεύματος τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Τῷ 1609, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀμβέρσαν, ἵδρυσε καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριον, τὸ ὁποῖον τάχιστα ἐπληρώθη παμπληθῶν καὶ βαρυτίμων παραγγελιῶν ἀφ' ἑνός, ἐκλεκτῆς ὁμηγύρεως μαθητῶν ἀφ' ἑτέρου. Ἐν Ἀμβέρσῃ ὁ Ροῦμπενς παρέμεινε συνεχῶς σχεδὸν μέχρι τοῦ θανάτου του· ἀπουσίαι τού τινες ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ὀφείλονται εἰς διπλωματικὰς ἀποστολὰς παρὰ τῷ Φιλίππῳ Δ' τῆς Ἱσπανίας, εἰς Γαλλίαν καὶ εἰς Ἀγγλίαν, δι' ἃς ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πατρίδι του ἡγεμόνων. Ἐξετέλεσεν ἐπίσης καὶ σύντομον καλλιτεχνικὴν περιοδείαν εἰς Ὁλλανδίαν, ἔνθα ἐπεσκέφθη τοὺς περιφημοτέρους τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ζώντων ζωγράφων, μάλιστα δὲ τὸν Φρὰντς Χάλς· ἐν τούτοις ἐλησμόνησε τὸν Ρέμπραντ. Ἐνυμφεύθη δίς· ἡ πρώτη του σύζυγος ὠνομάζετο Ἰσαβέλλα Μπρὰντ (Brant), ἡ δευτέρα Ἑλένη Φουρμὰν (Fourment). Ἀπέθανεν ἐν Ἀμβέρσῃ τὸ 1640, ἀκριβῶς καθ' ὃ ἔτος ἀπέθνησκεν ἡ μήτηρ τοῦ Ρέμπραντ καὶ ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος, ὁ μέγας ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου, ἔθετε τὰ θεμέλια τοῦ πρωσσικοῦ βασιλείου. Διετίαν βραδύτερον ἡ δευτέρα του σύζυγος ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ἱδρύσῃ ἐπὶ τοῦ τάφου του παρεκκλήσιον· ἡ ἄδεια τῇ παρεσχέθη τῇ 14ῃ Μαρτίου 1642, τὸ παρεκκλήσιον ἱδρύθη καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἐτοποθετήθη ὁ περίφημος «Ἅγιος Γεώργιος» τοῦ Ροῦμπενς, ἐν ᾧ ἀπεικονίζεται ἡ οἰκογένεια τοῦ καλλιτέχνου ὑπὸ τὴν ἐμφάνισιν διαφόρων ἱερῶν προσώπων, αὐτὸς δ' ὁ ἴδιος ὡς ἅγιος Γεώργιος. Ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου πλακὸς τοῦ μεγάλου ζωγράφου εὕρηται κεχαραγμένη ἡ ἀκόλουθος λατινικὴ ἐπιγραφή: «Non sui tantum saeculi, sed et omnis aevi Apelles dici meruit».

Ὁ Ροῦμπενς ὑπῆρξεν εἷς ἀπὸ τοὺς μᾶλλον γονίμους καὶ μᾶλλον πληθωρικοὺς καλλιτέχνας, ἐξ ὅσων ποτὲ παρουσίασεν ὁ κόσμος. Ποικιλώτατα ὑπῆρξαν τὰ θέματα, ἅτινα ἐξεμεταλλεύθη, καὶ πολυπληθεῖς οἱ κλάδοι τῆς ζωγραφικῆς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐξεδήλωσε τὸ εὐρύτατον, δημιουργικώτατον καὶ πολυμορφότατον τάλαντόν του. Προσωπογραφίαι, τοπιογραφίαι, θρησκευτικαὶ σκηναί, ἱστορικὰ ἐπεισόδια, ἀλληγορίαι, σκηναὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου ἔτυχον μεγαλειώδους ἑρμηνείας ἐκ μέρους τοῦ Ροῦμπενς. Εἶναι πολλοὶ οἱ πίνακές του ἐκεῖνοι, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁποίων συνειργάσθησαν μετ' αὐτοῦ οἱ μαθηταί του, ἐν οἷς ἐξαίρετον κατέχει θέσιν ὁ Βὰν Ντάϊκ. Ἀλλ' αἱ προσωπογραφίαι τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του καὶ ὅσαι συνθέσεις ἐξῆλθον ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου ἀποδεικνύουν ὅτι καὶ ὅσοι πίνακες δὲν ὀφείλονται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς αὐτόν, φέρουν ἔντονον τὴν σφραγῖδα τῆς μεγαλοφυΐας του καὶ διαπνέονται μέχρι τῆς ἐσχάτης των λεπτομερείας ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς τέχνης του.

Ὁ Ροῦμπενς παρέχει ἐν παντὶ τὸ θέαμα ἑνὸς καλλιτέχνου ἀπολύτως κυρίου τῆς τέχνης του, ἑνὸς διδασκάλου διευθύνοντος μετ' ἠρεμίας καὶ αὐτο-

Digitized by Google

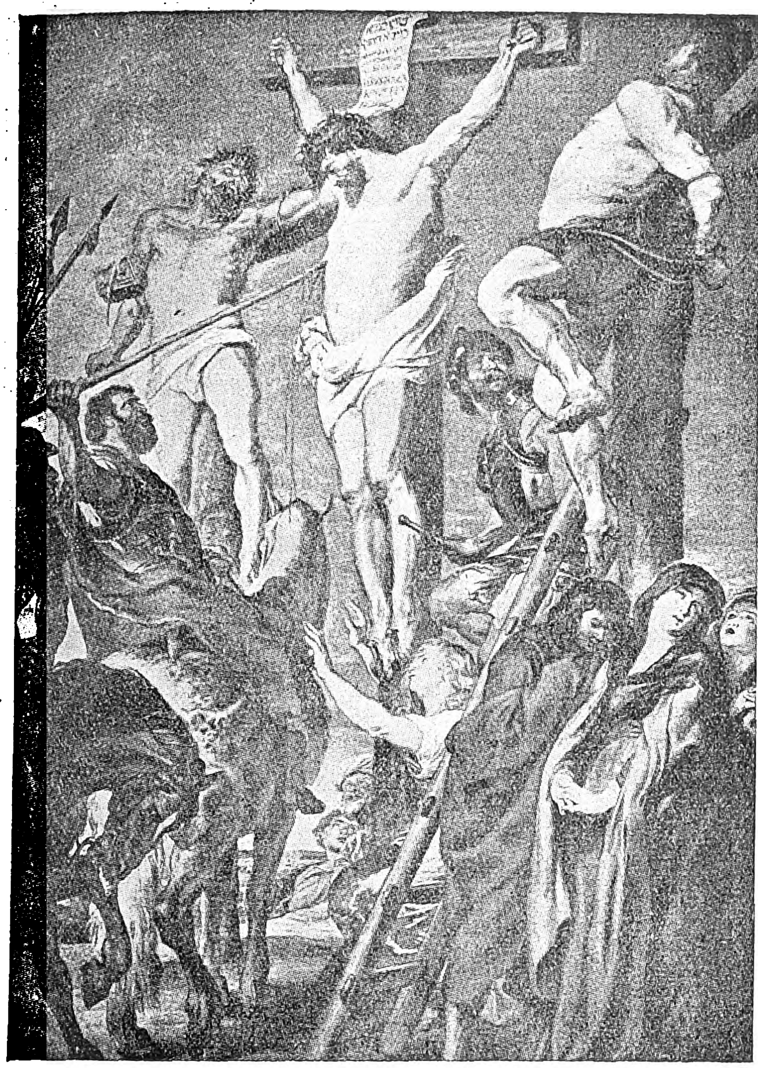

Πέτρου Παύλου Ροῦμπενς: 1) *Ὁ λογχισμός.* [Μουσεῖον τῆς Ἀμβέρσης.] 2) *Προσωπογραφία τοῦ καλλιτέχνου μετὰ τῆς πρώτης γυναικός του Ἰσαβέλλας Μπράντ.* [Μουσεῖον τοῦ Μονάχου.]

πεποιθήσεως τὴν πολυόργανον ὀρχήστραν τῶν χρωμάτων καὶ τῶν γραμμῶν. Καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς συνθέσεις του, ἔνθα ἡ δραματικὴ συγκίνησις εἶναι προφανὴς καὶ ἡ δραματικότης τῆς ἀναπαραστάσεως ἀποτελεῖ τὸν δεσπόζοντα τόνον, ἡ ἀπάθεια τοῦ καλλιτέχνου εἶναι αἰσθητὴ εἰς τὸν θεατήν. Ὁ Ροῦμπενς συγκινεῖ, χωρὶς νὰ φαίνεται ὁ ἴδιος ὅτι συγκινεῖται. Τοῦτο ἴσως ἀποτελεῖ ἀντινομίαν ἐν τῇ τέχνῃ· καὶ πιθανῶς εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ συμβατικότης καὶ ἡ ἐκζήτησις, ἥτις διακρίνεται ἐνιαχοῦ εἰς τὰ ἔργα του. Διότι ὁ Ροῦμπενς, ἀντιθέτως πρὸς ἄλλους μεγάλους καλλιτέχνας, ἀντιθέτως πρὸς τὸν γιγάντειον ἐκεῖνον Ρέμπραντ, δὲν ἀπησχολήθη εἰμὴ σπανιώτατα καὶ εἰς στιγμάς, οὕτως εἰπεῖν, ἀναπαύσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φρενήρους καλπασμοῦ τῆς πολυταράχου φαντασίας μὲ ὅ,τι συνήθως ὀνομάζεται διανόησις. Ὑπῆρξε μία μεγαλοφυΐα κατ' ἐξοχὴν ἐπιφανειακή, ἐπιδερμική, ὑλιστική. Ἡ περιοχὴ τοῦ πνεύματος δὲν ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἄγνωστος γῆ, ἀλλὰ δὲν ἀπετέλει καὶ τὴν προσφιλῆ του διαμονήν. Διανοητικαὶ ἀναζητήσεις, πνευματικαὶ ἀνησυχίαι, λογικαὶ ἀκροβασίαι, στοχασμοί, προβλήματα καὶ ἐρωτήματα, ὅσα κλυδωνίζουν τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν καὶ ὅσα καθιστοῦν μίαν σύνθεσιν κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον ὑποβλητικήν, ἀπουσιάζουν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν παραγωγὴν τοῦ Ροῦμπενς. Ἀστικὴ μακαριότης φαίνεται κυβερνῶσα τὸ τάλαντόν του. Καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸν τοῦτο προκειμένου περὶ καλλιτέχνου, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώρισεν εἰμὴ τὴν εὐμάρειαν, τὸν πλοῦτον, τὴν χλιδήν, τὰς τιμητικὰς διακρίσεις, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν συγχρόνων του. Τὸ πλῆρες καὶ ὥριμον τάλαντόν του δὲν ἐγνώρισεν ἐπὶ μακρὸν τὰς ἀμφιταλαντεύσεις, δὲν ἀντεμετώπισε πυκνὰς δυσχερείας, δὲν διέτρεξε τὸν κίνδυνον νὰ καμφθῇ. Εὐχέρεια καὶ ἄνεσις, μία ἀπόλυτος κυριαρχία τῶν ἐκφραστικῶν μέσων εἶναι αἰσθητὴ πανταχοῦ, εἰς πᾶσαν σελίδα τοῦ ἔργου του. Ὁ θρίαμβος τῆς ὑγιοῦς καὶ εὐρώστου σαρκὸς μέσα εἰς τὸ θερμὸν ἡλιακὸν φῶς ὑπῆρξεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἀποκλειστικὸν ἀντικείμενον πάσης προσπαθείας του. Ὑγεία καὶ φῶς, ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς, αἱ αἰσθήσεις, ἡ δίψα τῆς ἀπολαύσεως, ἡ φρικίασις τῆς ἡδυπαθείας εἶναι τὰ ἐκδηλότερα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα. Εἶναι εἷς ἀπὸ τοὺς μᾶλλον φρενήρεις, τοὺς μᾶλλον ἐμπαθεῖς καὶ ἐξάλλους, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τοὺς μᾶλλον ἁβρούς, εὐγενεῖς καὶ κομψοὺς διερμηνευτὰς τῆς φυσικῆς ὡραιότητος, τῆς ρώμης καὶ τοῦ σφρίγους, τῆς χαρᾶς, τῆς νεότητος, τῆς εὐεξίας καὶ τῆς πληθωρικῆς ζωτικότητος. Ἐλάχιστοι καλλιτέχναι ἠδυνήθησαν νὰ διερμηνεύσουν ὅσον αὐτὸς τελείως καὶ εἰλικρινῶς τὸν γήινον κόσμον, τὴν εὐφροσύνην τῆς ὑλικῆς ὑπάρξεως, τὴν φρικίασιν τῆς ὀργώσης σαρκός. Ὁ Ροῦμπενς δὲν ἠθέλησε νὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω τοῦ κόσμου τούτου. Φωτοχαρής, εὐτυχισμένος μέσα εἰς μίαν ἀνέφελον μακαριότητα, κατώρθωσε καὶ εἰς τὰ ἔργα ἀκόμη ἐκεῖνα, ὅπου κυριαρχεῖ ὁ σκοτεινὸς ἀντίλαλος τῆς ὀδύνης, νὰ δώσῃ τὴν λαμπρὰν ἐπίφασιν μιᾶς πανταχοῦ παρούσης ζωτικότητος. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς τεχνικῆς ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως εὐτυχής. Ἐστηρίχθη εἰς τὰς καθαρῶς ζωγραφικὰς ἀξίας, ἐδόξασε τὸ χρῶμα ὅσον ἐλάχιστοι τὸ ἐπέτυχον καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἡλιόλουστον καὶ φαιδρὰν Ἰταλίαν, ὅπου πολλὰ ἐδιδάχθη καὶ πολλὰ ὠφελήθη· ἀκριβολόγος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν σύνθεσίν του καὶ προσεκτικὸς εἰς τὸ σχέδιον, ἐρείδεται κυριώτατα ἐπὶ τοῦ χρώματος· ὑπὸ τὸν χρωστῆρα ἀναπηδοῦν ζωηροί, φαιδροί, φωτεινοὶ τόνοι, ἄλλοτε ὡς σιγηλή, σεμνὴ ἁρμονία, ἄλλοτε ὡς θορυβώδης ἐκκωφαντικὴ συμφωνία· καὶ ἀπὸ τὴν ἁρμονίαν ἐκείνην καὶ ἀπὸ τὴν συμφωνίαν αὐτὴν ἀνυψώνεται πρὸς τὴν καθαρὰν ἀτμοσφαῖραν ὁ ἴδιος δοξαστικὸς ψαλμὸς τῆς χαρᾶς τῶν αἰσθήσεων, τῆς ἀπολύτου καὶ ἀναντιλέκτου εὐαρεστήσεως τοῦ νὰ ζῇ κανείς. Ὁ Ροῦμπενς, ὅπως παρετήρησε προσφυῶς εἷς τεχνοκρίτης, εἶναι ὁ «γίγας ὁ ἐναγκαλιζόμενος ὁλόκληρον τὴν φύσιν καὶ μὴ προσπαθῶν νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἰνέκφραστον οὐδὲ τὰς κεκρυμμένας λεπτότητας τῶν πραγμάτων». Ἀρκεῖται εἰς ὅ,τι προσφέρει ἡ ἐπιφάνεια· περισσότερον ὑλιστὴς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔτι τοὺς Βενετούς, δὲν ἀνυψώνεται ἀπὸ τοῦ ἐπὶ μέρους ἀτόμου εἰς τὸν γενικὸν τύπον· μένει εἰς τὸ ἄτομον. Κεφαλαιωδῶς δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁλόκληρος ἡ σημασία τοῦ ταλάντου τοῦ καλλιτέχνου τούτου περιορίζεται εἰς τὰς λέξεις: ὕλη, αἴσθησις, ζωηρότης, κίνησις, φῶς, χαρὰ τῆς ζωῆς, ρητορεία, ἐνιαχοῦ θορυβώδης στόμφος, αἰσιοδοξία, ἔρως τῆς ὑγείας. Ἡ παραγωγή του ὑπῆρξε μοναδικὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παγκοσμίου τέχνης. Εἰς 2.235 ὑπελογίσθησαν οἱ σωζόμενοι πίνακές του ὑπὸ ἐπιτροπῆς συσταθείσης ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ τῷ 1879 ἐν Ἀμβέρσῃ. Καὶ δὲν εἶναι αὐτοὶ ὅλοι. Εἰς τὴν ἀπέραντον ταύτην δημιουργίαν πλεῖστον συνετέλεσεν ἡ καταπληκτική του εὐχέρεια καὶ ἡ πεποίθησις, μεθ' ἧς ἀνέθετε τὴν συμπλήρωσιν τῶν δευτερευόντων τμημάτων τῶν πινάκων του εἰς τοὺς μαθητάς του. Οἱ 24 μεγάλοι πίνακες τῆς πινακοθήκης τῶν Μεδίκων ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου ἐξετελέσθησαν ἀπὸ τοῦ 1622 μέχρι τοῦ 1625, εἰς διάστημα δηλαδὴ μόλις τριῶν ἐτῶν. Αἱ προσωπογραφίαι του ὑπολείπονται ἀναμφισβητήτως τῶν ὑπὸ ἄλλων καλλιτεχνῶν ἐκτελεσθέντων ὁμοίων ἔργων εἰς ψυχογραφικὴν δεινότητα καὶ ἐκφραστικὴν ἐσωτερικότητα· ἀλλ' εἶναι ἀνυπέρβλητοι εἰς ὅ,τι καλεῖται φυσικὴ ἀλήθεια, αἰσιοδοξία, λάμψις. Ὁ Ροῦμπενς ὑπῆρξεν εἷς πραγματιστὴς ἀρεσκόμενος νὰ βλέπῃ τὴν φαιδρὰν καὶ φωτεινὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων· καὶ ὅμως ἀπὸ τὰς συνθέσεις του δὲν ἀναπηδᾷ ὁ πλατὺς μικροαστικὸς γέλως τοῦ συμπατριώτου καὶ συμμαθητοῦ του Γιορντάνς· ἡ αἰσθητική του εἶναι λεπτοτέρα. Δέον καὶ τοῦτο νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Ροῦμπενς διαπρέπει ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου· ἀγαπᾷ τὰς μεγαλοπρεπεῖς στάσεις, τὰς λαμπρὰς ἐνδυμασίας, τὰς πομπὰς καὶ τὰς τελετουργίας. Χαρακτηριστικὴ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι: «Ἡ στέψις τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων», ἡ ἀποκειμένη ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου.

Ἐκ τοῦ ἀπεράντου πλήθους τῶν ἔργων του μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰ ἀκόλουθα: «Ἁρπαγὴ τῶν θυγατέρων τοῦ Λευκίππου ὑπὸ τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκους» (μουσεῖον Μονάχου), «Τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου» (μουσεῖον Βιέννης), «Ὁ λογχισμὸς» (μουσεῖον Ἀμβέρσης), «Ἡ Μαρία τῶν Μεδίκων ἐν Ponts-de-Cé» (Λοῦβρον), «Ἡ ἀποκαθήλωσις» (Ἀμβέρσα), «Ἡ μετάληψις τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου» (Ἀμβέρσα), «Αἱ τρεῖς Χάριτες» (Μαδρίτη), «Ἡ Δευτέρα Παρουσία» (μουσεῖον Μονάχου), «Ὁ Ἔρως» (πινακοθήκη Μονάχου), «Ἡ Σταύρωσις», «Ἡ ἀπιστία τοῦ ἁγίου Θωμᾶ», «Ἡ ἀνατροφὴ τῆς Παρθένου», «Ἡ Παρθένος μὲ τὸν παπαγάλον», «Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη» (ἅπαντα ἐν Ἀμβέρσῃ), «Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου», «Ἡ Σωσάννα εἰς τὸ λουτρόν», «Ἡ ἁγία οἰκογένεια» (Τουρῖνον), «Ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἄρης» (Γένουα), «Ἡ περιτομὴ» (αὐτόθι), «Ὁ μυστικὸς δεῖπνος» (Μιλᾶνον), «Τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας Ἁγνῆς» (Μπέργκαμο), «Προσωπογραφία τῆς Αἰκατερίνης Μόμνερς», «Θριαμβευτικὴ εἴσοδος Ἑρρίκου τοῦ Δ' εἰς Παρισίους», «Ἄδωνις καὶ Ἀφροδίτη», «Ὁ ἀναστὰς Χριστός», «Προσωπογραφίαι Ἰσαβέλλας Μπρὰντ καὶ Φιλίππου τοῦ Β'», «Ἡ μάχη τοῦ Ἰβρύ», «Χωρικοὶ ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς ἐργασίας των» (Φλωρεντία), «Ρωμύλος καὶ Ρῶμος», «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγγέλων», «Ἡ ἁγία Δομιτίλλη, ὁ ἅγιος Νηρεὺς καὶ ὁ ἅγιος Ἀχιλλεύς», «Ὁ ἅγιος Γρηγόριος, ὁ ἅγιος Μαῦρος καὶ ὁ ἅγιος Παπίας», «Ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι», «Ὁ ἅγιος Σεβαστιανὸς» (Ρώμη), «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Λιεβίνου» (Βρυξέλλαι), «Ὁ Χριστὸς εἰς τὸ ἄχυρον» (Ἀμ-

Digitized by Google

βέρσα), «Ἡ Ἀφροδίτη παρὰ τῷ Ἡφαίστῳ» (Βρυξέλλαι), «Ὁ Ροῦμπενς καὶ ἡ Ἰσαβέλλα Μπράντ» κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *E. Fromentin*, Les maîtres d'autrefois (Παρίσιοι 1876, α' ἐκδ.). —*A. J. Wauters*. La peinture flamande (Παρίσιοι 1883). —*M. Rooses*, Rubens. 5 τόμοι (Παρίσιοι 1886—1892). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Rubens, sa vie et ses oeuvres (Ἀμβέρσα 1901). —*E. Michel*, Rubens (Παρίσιοι 1900). —*A. Rosenberg*. Rubens, Στουττγάρτη (ὁλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου εἰς φωτοτυπίας). Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ροῦμπενσον (Rubensohn), ***Ὄθων***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἐσπούδασεν ἐν Βερολίνῳ καὶ Στρασβούργῳ, κατόπιν δὲ εἰργάσθη εἰς τὰς ἐν Πάρῳ ἀνασκαφὰς (1897—1899), διετέλεσε διευθυντὴς τῆς ἐν Αἰγύπτῳ παπυρολογικῆς ἀποστολῆς τοῦ Βερολινίου μουσείου (1901—1907) καὶ τοῦ ἐν Χίλντεσχαϊμ αἰγυπτιακοῦ μουσείου (1909—1914). Ἀπὸ τοῦ 1915 εἶναι ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος ἐν Βερολίνῳ. Ἔγραψε: «Τὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος καὶ τῆς Σαμοθράκης» (1903), «Οἱ πάπυροι τῆς Ἐλεφαντίνης» (1909) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Ροῦμπες (Rubes), ***Φραγκῖσκος-Ἱερώνυμος***. Τσέχος ποιητὴς (1814—1853). Θεωρεῖται μεταξὺ τῶν καλυτέρων εὐθυμογράφων τῆς νεωτέρας τσεχικῆς φιλολογίας. Ἡ πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ «Τὸ βιβλίον τῶν ἀπαγγελιῶν» ἐκδοθέντα τῷ 1837, κατέστησεν αὐτὸν δημοφιλέστατον. Τῷ 1845 ἐξέδωσε μετὰ τοῦ Φιλιπὲκ καὶ τοῦ Χάϊνς τὸ εὐθυμογραφικὸν περιοδικὸν «Παλετσέκ». Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῶν «Ἁπάντων» του ἐδημοσιεύθη ἐν Πράγᾳ τῷ 1860, ταύτην δὲ ἠκολούθησαν ἕτεραι τῷ 1861 καὶ 1887—1888. Μ. Δ. Β.

Ρουμπέσης, ***Δῆμος***. Ἀθηναῖος ἀγωνιστὴς ἐκ τῶν γενναιοτέρων, δράσας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως, ἰδίως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ δὴ ἐν τῇ μάχῃ τῆς 20 Ἰουνίου (1821), καθ' ἣν ὁ Ρουμπέσης τοσοῦτον ἐπλησίασε τὸν Ὀμὲρ πασᾶν, ὥστε μικροῦ δεῖν ἐφόνευεν αὐτόν, ἀλλὰ προλαβόντες οἱ ἱππεῖς τοῦ Ὀμὲρ ἐφόνευσαν αὐτόν. Τ. Ε. Ε.

Ρουμπέσκα (Rubeska), ***Βενσέλαος***. Τσέχος γυναικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1854. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γυναικολογίας καὶ μαιευτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας (1855), καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς σχολῆς Πράγας (1892) καὶ ἀπὸ τοῦ 1888—1903 διευθυντὴς τοῦ μαιευτηρίου. Ἔγραψε: «Μαιευτική» (1903) καὶ διαφόρους πραγματείας περὶ μητρορραγιῶν καὶ θεραπείας αὐτῶν, χρήσεως τῆς ἠλεκτροθεραπείας ἐν τῇ γυναικολογίᾳ, παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς τοῦ καρκίνου τοῦ κόλπου, περὶ συμφυσιοτομίας (1893), ρήξεως τῆς μήτρας (1901) κλ. Συνειργάσθη ἐπίσης εἰς τὸ ἐν Πράγᾳ Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Otto. Ο. Ρ.

Ρουμπῆς. Τοῦρκος πυργοδεσπότης ἐν τοῖς Βαρδουνοχωρίοις τῆς Λακεδαίμονος ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, κάτοχος πολλῶν κτημάτων καὶ πύργων. Ἀνὴρ θελήσεως καὶ δυνάμεως ἐπὶ τῶν Μουσουλμάνων τῆς τε ἰδιαιτέρας περιοχῆς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ὅλης Πελοποννήσου, ὑπέδειξεν, ἀρξαμένης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς διοικητὰς τὸν τρόπον τῆς ἀμύνης κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τόσον ἐν Μυστρᾷ καὶ τοῖς πέριξ Βαρδουνοχωρίοις, ὅσον καὶ ἐν τῇ πρωτευούσῃ Τριπολιτσᾷ. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον αὐτοῦ δὲν ηὐδοκίμησε, πεσούσης δὲ τῆς Τριπολιτσᾶς εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1821, ὁ Ρουμπῆς καταστρέψας τοὺς πύργους του (ἐν Ἁγίῳ Νικολάῳ, Ἀρχοντικῷ, Καστανιᾷ, Μαλιτσίνᾳ κτλ.) κατώρθωσε νὰ φυγαδευθῇ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τ. Ε. Ε.

ρουμπὶ (τό)· ναυτ., καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ἡ *ἐκπεριστροφὴ* (βλ. λ.) πλοίου ἱστιοδρομοῦντος ἐγγύτατα. Σ. Ε. Λ.

ρουμπία (ἡ) (rumpia). Μέγα δίκοπον ξίφος τῶν στρατῶν τῶν ἀρχαίων βαρβάρων λαῶν, φερόμενον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου. Ν. Σ. Λ.

— **ρουμπία** (ἡ) [*Νομ.*]· βλ. λ. *ρουπία*.

ρουμπιὲς (ὁ) (ἐκ τοῦ τουρκ. *ρουμπιγὲ*=τέταρτον)· μικρὸν παλαιὸν τουρκικὸν νόμισμα, ἄλλοτε σχεδὸν τὸ $^1/_4$ τῆς χρυσῆς λίρας, ἴσον τότε πρὸς 10—12 γρόσια.

— **ρουμπιέδες** (οἱ). Εἶδος ἑλληνικῆς *δαντέλλας* (βλ. λ.).

ρουμπίνι (τό)· δημ., εἶδος πολυτίμου λίθου, τὸ *ρουβίνιον* (βλ. λ.).

Ρουμπίνι (Rubini), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Διάσημος Ἰταλὸς ἀοιδός, ὀξύφωνος (1795—1854). Ἄσημος κατ' ἀρχὰς ἀοιδός, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1814 ἑλκύων τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, τέλος δέ, κατόπιν τῶν ἐν Μπρέσια καὶ Βενετίᾳ ἐπιτυχιῶν του (1815 συνεβλήθη μετὰ τοῦ ἐν Νεαπόλει μελοδράματος, στερεωθείσης ὁριστικῶς τῆς φήμης του. Ὁ θρίαμβος ὃν ὁ Ρουμπίνι ἧρεν εἰς τὸ μελόδραμα τοῦ Ροσσίνι «Κίσσα ἡ κλέπτρια», ὡς καί τινα μελοδράματα γραφέντα εἰδικῶς δι' αὐτόν, ἔθεσαν τὸν Ἰταλὸν ὀξύφωνον εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν ἀοιδῶν. Τῷ 1825 ὁ Ρουμπίνι ἐγένετο ὁ ἥρως τῆς ἡμέρας ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἐνεφανίσθη ἐν τῷ μελοδράματι τοῦ Ροσσίνι «Σταχτοποῦτα», ὡς εἰς ἄλλα ἔργα τοῦ διασήμου μουσουργοῦ («La Donna del lago», «Otello» κλπ.). Ὁ Ρουμπίνι ἐγοήτευε διὰ τῆς φωνῆς του, ἐπὶ πλέον δὲ κατεῖχε μοναδικὴν εὐγένειαν ὕφους, κομψότητα καὶ ἀπαράμιλλον τέχνην εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τῶν δυσκολωτέρων μουσικῶν καλλωπισμῶν. Ἐκαλεῖτο «βασιλεὺς τῶν ὀξυφώνων». Ὁ Ρουμπίνι ἧρε θριάμβους καὶ ἐν Λονδίνῳ, Πετρουπόλει, Βερολίνῳ κλπ., ἰδίως διὰ τῶν ἔργων τοῦ Μπελλίνι, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς καλύτερον αὐτοῦ ἀπέδωκε. Τῷ 1845 ἀπεσύρθη ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα καὶ ἐγένετο ἰδιοκτήτης δουκάτου. Γ. Σ.

Ρουμπινὸ (Rubino), ***ἀντίδρασις τοῦ —***. Ἀντίδρασις πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς λέπρας. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἔδωσεν εἰς τὸν ἐφευρέτην της ἀποτελέσματα θετικὰ 73 ἕως 79 % τῶν περιπτώσεων. Ἄλλοι πειραματισταὶ ἄλλα εὗρον ἀποτελέσματα. Ὁ Marchoux καὶ ὁ Caro ἐπέφερον εἰς τὸ τεχνικὸν τῆς ἀντιδράσεως Ρουμπινὸ τροποποιήσεις τινάς, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἐπέτυχον, ἀπ' ἐναντίας, ἀποτελέσματα θετικὰ 100 %. Ὁ Monacelli παραδεχόμενος τὸ τεχνικὸν τοῦ Marchoux καὶ τοῦ Caro, ἔσχεν ἐπὶ 45 ἀτόμων ὑγιῶν ἢ προσβεβλημένων ὑπ' ἄλλων νοσημάτων ἐκτὸς τῆς λέπρας πάσας τὰς ἀντιδράσεις ἀρνητικὰς καὶ ἐπὶ 13 λεπρῶν 12 θετικὰς ἀντιδράσεις. Ι. Σ. Κ.

Ρουμπινστάϊν (Rubinstein), ***Ἀντώνιος***. Διάσημος Ρῶσος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης (1830—1894). Ἦτο υἱὸς Ἰσραηλιτῶν ἐξαναγκασθέντων νὰ ἀσπασθῶσι τὴν Ὀρθοδοξίαν. Μαθήματα κλειδοκυμβάλου ἔλαβε παρὰ τοῦ Γάλλου Βιλλοάν, ἐσπούδασε δὲ ἀνώτερα θεωρητικὰ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Νικολάου* ἐν Βερολίνῳ, εἶτα δὲ ἐν Βιέννῃ. Τῷ 1848 ἐγκατεστάθη ἐν Πετρουπόλει, ἔνθα ἔτυχε τῆς προστασίας τῆς μεγάλης δουκίσσης Ἑλένης, τῇ προτροπῇ τῆς ὁποίας καὶ ἔγραψε τὰ πρῶτά του εἰς ρωσικὴν μελοδράματα: «Ντιμίτρι Ντόμσκοϊ», «Χατζῆ Ἀβρέκ», «Οἱ κυνηγοὶ τῆς Σιβηρίας», «Ὁ ἀνόητος Φόμκα». Εἰς τὰ ἄμορφα ταῦτα ἔργα παραμένει ἀπολύτως συντηρητικός. Ἄλλα, ὡριμώτερα ταῦτα, μελοδράματα τοῦ Ρουμπινστάϊν εἶναι: «Feramori», «Ὁ ἔμπορος Καλασνίκωφ», «Τὰ τέκνα τῆς στέππας», «Οἱ Μακκαβαῖοι», «Νέρων», «Ὁ Παπαγάλος», «Οἱ λῃσταί», «Γκοργιοῦσκα» καὶ «Δαίμων» (1875), ὅπερ παραμένει καὶ σήμερον ἔτι τὸ δημοφιλέστερον ἐκ τῶν σκηνικῶν αὐτοῦ ἔργων. Τῷ 1858 ὁ Ρουμπινστάϊν ὠνομάσθη κλειδοκυμβαλιστὴς τῆς αὐλῆς, τῷ δὲ 1862 ἵδρυσε τὸ ᾠδεῖον τῆς Πετρουπόλεως, οὗτινος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐν ᾧ ἐδίδαξε κλειδοκύμβαλον καὶ σύνθεσιν. Ὁ Ρουμπινστάϊν ἦτο ἐκ τῶν διασημοτέρων δεξιοτεχνῶν τοῦ κλειδοκυμβάλου τῆς ἐποχῆς του, τῶν διδόντων πλείονα σημασίαν εἰς τὴν μουσικὴν ἀπόδοσιν ἔργου τινὸς ἢ εἰς τὸ δεξιοτεχνικὸν μέρος. Ἐτιμήθη ποικιλοτρόπως, γενόμενος αὐτοκρατορικὸς σύμβουλος τῆς Ρωσίας, ἱππότης τοῦ πρωσσικοῦ τάγματος κλπ. Ὁ Ρουμπινστάϊν εἶναι ἐξέχουσα φυσιογνωμία εἰς τὴν ἐνόργανον κυρίως μουσικήν, εἰς ἣν ἐμπνέεται ἐκ τοῦ Μπετόβεν καὶ τοῦ Σοῦμαν. Τὸ πραγματικὸν ὅμως μεγαλεῖον τῆς μουσικῆς του συγχέεται πολλάκις μετά τινος ἐπιτετηδευμένης ἐμφάσεως, αἱ δὲ ὡραῖαί του ἰδέαι καταπίπτουν συχνάκις μέχρι τῆς κοινοτοπίας. Ἡ μουσικὴ δωματίου τοῦ Ρουμπινστάϊν περιέχει ἀξιολογωτάτας σελίδας, ὡς καὶ τὰ κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον.

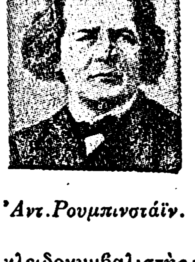

Ἀντ. Ρουμπινστάϊν.

Ἐκτὸς τῶν προμνησθέντων μελοδραμάτων, ὁ Ρουμπινστάϊν ἔγραψεν: «Ὁ πύργος τῆς Βαβέλ», «Ὁ ἀπολεσθεὶς παράδεισος», συμφωνίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ «Συμφωνία τοῦ Ὠκεανοῦ» εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας, τὸ συμφωνικὸν ποίημα «Ρωσία», τὰς συμφωνικὰς εἰκόνας: «Φάουστ», «Ἰβὰν Δ'» καὶ «Δὸν Κιχώτης», εἰσαγωγάς, σονάτας, πολλὰ ἔργα μουσικῆς δωματίου, κοντσέρτα, πρελούντια, παραλλαγάς, πολλὰς μελῳδίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ γνωστότεραι εἶναι αἱ «Περσικαὶ μελῳδίαι», χορῳδίας κλπ. Ὁ Ρουμπινστάϊν διεκρίθη καὶ ὡς πρώτης τάξεως μουσικὸς συγγραφεὺς διὰ τῶν ἔργων: «Ἡ μουσικὴ καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς», «Ἀναμνήσεις πεντήκοντα ἐτῶν» κτλ. Γ. Σ.

—**Ρουμπινστάϊν** (Rubinstein), ***Ἀρθοῦρος***. Διακεκριμένος Πολωνὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1890. Ἦτο παιδίον-φαινόμενον, ἄρχισαν ἀπὸ ἡλικίας μόλις 12 ἐτῶν τὰς καλλιτεχνικάς του περιοδείας ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν. Σήμερον εὑρίσκεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν δεξιοτεχνῶν τοῦ κλειδοκυμβάλου, τὸ δὲ παίξιμόν του χαρακτηρίζεται διὰ τὴν ἐσωτερικὴν θέρμην καὶ τὴν ἀκατάσχετον ὁρμητικότητα. Γ. Σ.

— **Ρουμπινστάϊν** (Rubinstein), ***Νικόλαος***. Διάσημος Ρῶσος δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου (1835—1881). Ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ *Ἀντωνίου Ρουμπινστάϊν*, πρὸς ὃν ἡμιλλᾶτο. Συνέβαλεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ᾠδείου τῆς Μόσχας, ὅπερ καὶ διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διεκρίνετο δὲ καὶ ὡς πρώτης τάξεως διευθυντὴς ὀρχήστρας. Ἀπαράμιλλος ἐξ ἄλλου παιδαγωγός, ἐμόρφωσε πλείστους καλλιτέχνας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ζάουερ, ὁ Σιλότι, ὁ Τανέϊεφ κ.ἄ. Γ. Σ.

— **Ρουμπινστάϊν** (Rubinstein), ***Σουσάνα***. Γερμανὶς συγγραφεὺς (1847—1914). Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν ἐν Πράγᾳ, Λειψίᾳ καὶ Βερολίνῳ καὶ ἠσχολήθη κυρίως εἰς φιλοσοφικὰς ἐργασίας ἀναφερομένας εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἔργα της εἶναι: «Ψυχολογικὰ καὶ αἰσθητικὰ δοκίμια» (2 τόμοι, 1878 καὶ 1884), «Ἐκ τοῦ ἔσω κόσμου» (1888), «Περὶ τῆς φύσεως τῶν κινήσεων» (1890), «Μία τριὰς μεταφυσικῶν τῆς θελήσεως» (1896), «Ψυχολογικὰ καὶ αἰσθητικὰ ἀποσπάσματα» (1903) κ.ἄ. Κ. Β. Λ.

Ρουμπὶν ὑ Ἀρρονὶθ (Rubin y Arroniz), ***Ἰωσὴφ-Μαρία***. Ἱσπανὸς γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1891. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βαλλαδολίδου, ἐβραβεύθη εἰς πλείστους διαγωνισμοὺς ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἐν Παρισίοις καὶ ἐξετέλεσε πολλὰ ἔργα κατόπιν ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων παραγγελιῶν. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων συγχρόνων Ἱσπανῶν γλυπτῶν, τὰ καλύτερά του δὲ ἔργα εἶναι: «Ἡ Φρύνη πρὸ τῶν δικαστῶν» βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Μαδρίτης, «Καστιλλιανὸς γέρων» προτομή, «Ἡ Σαλώμη χορεύουσα πρὸ τοῦ Ἡρώδου καὶ ἡ Ἡρωδιάς», «Ὁ συγγραφεὺς Ἐρρέρο Μιγιέλ» κτλ. Μ. Δ. Β.

Ρουμπιὸ (Rubio), ***Ἄγγελος***. Ἱσπανὸς συνθέτης, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαδρίτῃ (1846—1906). Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὸ ἐλαφρὸν μουσικὸν θέατρον, γράψας ὑπὲρ τὰ 100 ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλαὶ ζαρζουέλαι, ὧν αἱ μᾶλλον γνωσταὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: «Folies Bergère» (1892), «Numeros primos» (1894), «Las Plagas de Madrid» (1895), «Ensalada russa» (1895), «La nieta de su abuelo» (1898), «El chico de la portera» (1901) κλπ. Γ. Σ.

— **Ρουμπιὸ ὑ Γκαλλ** (Rubio y Galli), ***Φρειδερῖκος***. Ἱσπανὸς ἰατρὸς καὶ πολιτικὸς (1827—1902). Ἀνεδείχθη διάσημος χειρουργός, ἐξελέγη βουλευτὴς (1869) καὶ διετέλεσε πρεσβευτὴς εἰς Λονδῖνον (1873). Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δημοκρατίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἱδρύσας τὸ ἰνστιτοῦτον τῆς χειρουργικῆς θεραπευτικῆς ἐν Μαδρίτῃ (1880), τὸ πρῶτον ἱσπανικὸν ἱστολογικὸν ἐργαστήριον (1883), τὸ διεθνοῦς φήμης «Ἰνστιτοῦτον Ρουμπιὸ» καὶ τὴν «Ἱσπανοαμερικανικὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἰατρικῶν ἐπιστημῶν» (1899). Ὑπῆρξε μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ χειρουργικοῦ κολλεγίου τοῦ Λονδίνου, μετὰ τὸν θάνατόν του δὲ ἀνιδρύθη ἐν Μαδρίτῃ μεγαλοπρεπὲς ἐξεδρικὸν μνημεῖόν του, ἔργον τοῦ Μιχαὴλ Blay. Π.Ν.Π.

—**Ρουμπιὸ ὑ Λιοὺτς** (Rubiò y Lluch), ***Ἀντώνιος***. Καταλανὸς ἱστορικὸς καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1856, υἱὸς τοῦ *Ρουμπιὸ ὑ Ὄρς*. Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν, τὰ γράμματα καὶ τὸ δίκαιον ἐν Βαρκελώνῃ καὶ Μαδρίτῃ καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Ὀβιέντο (1885) καὶ τῆς Βαρκελώνης (1885—1928) καταλαβὼν ἐν τῷ τελευταίῳ καὶ τὴν ἀρτισύστατον ἕδραν τῶν καταλωνικῶν σπουδῶν (1904—1928). Ἐπίσης ἐγένετο μέλος τοῦ ἰνστιτούτου καταλωνικῶν μελετῶν, τῆς προβηγκιανῆς Ἀκαδημίας Καλῶν τεχνῶν, τῆς ἀκαδημίας τῶν γραμμάτων τῆς Βαρκελώνης (1889), ἧς διετέλεσε καὶ ἐπίτιμος πρόεδρος (1923), καὶ εἶναι ἀντεπιστέλλον μέλος τῶν ἱσπανικῶν ἀκαδημιῶν ἱστορίας (1883) καὶ γλώσσης (1902). Ἐταξίδευσεν ἐπὶ μακρὸν εἰς Ἰταλίαν καὶ Ἑλλάδα, εἰδικεύθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν τῷ λατινικῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηνῶν ἐπικυριαρχίας τῶν Ἀραγωνίων, Καταλανῶν καὶ Ναβαρραίων καὶ διετέλεσεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Βαρκελώνῃ. Θεωρεῖται ὁ πατὴρ τῆς καταλωνικῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας, γράψας: «Κριτικὴ καὶ βιβλιογραφικὴ μελέτη περὶ τοῦ Ἀνακρέοντος» (1879), «Ἡ ἀναγέννησις τῆς καταλωνικῆς φιλολογίας» (1888), «Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ μεσαιωνικοῦ καταλωνικοῦ πολιτισμοῦ» (1908—1921, τόμ. 2), «Ἡ καταλωνικὴ ἱστορικὴ σχολὴ» (1913), «Ὁ καταλωνικὸς πολιτισμὸς ἐπὶ Πέτρου τοῦ Γ'» (1917), «Ἱσπανοαμερικανικαὶ μελέται, 1889—1922» (1923) κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἑλληνικῶν του ἐργασιῶν, αἵτινες ἐξέχουν διὰ τὰς προσκομιζομένας ἀγνώστους καταλωνικὰς πηγάς, βασικαὶ εἶναι: «Ἡ ἐκστρατεία καὶ κυριαρχία τῶν Καταλανῶν ἐν Ἀνατολῇ, κρινόμεναι παρὰ τῶν Ἑλλήνων» (1883), «Οἱ Ναβαρραῖοι ἐν Ἑλλάδι καὶ τὸ καταλωνικὸν δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν» (1886), «Δὸν Γουλιελμος Ραμὸν ντὲ Μονκάδα» (1887), «Ἑλληνικαὶ νοβέλλαι» (1893), «Ἡ γλῶσσα καὶ ὁ καταλωνικὸς πολιτισμὸς ἐν Ἀθήναις τὸν ΙΔ' αἰῶνα» (1899),

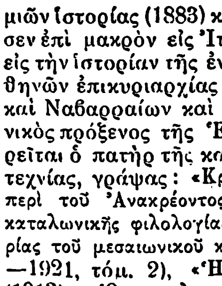

Ἀντώνιος Ρουμπιὸ ὑ Λιοὺτς.

Digitized by Google

«Καταλωνία καὶ Ἑλλάς· ἱστορικὴ καὶ φιλολογικὴ πραγματεία» (1906), «Ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς καταλωνικοὺς χρόνους» (1908), «Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς καταλωνικοὺς χρόνους» (1909), «Τὰ καταλωνικὰ φρούρια ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι» (1910, καὶ ἑλλην. μετάφρ. *Ι. Ν. Μακ·άκη*, Ἀθῆναι 1912), «Ἡ καταλωνικὴ γλῶσσα ἐν Ἑλλάδι» (1912), «Ἡ διακυβέρνησις τοῦ Ματθαίου ντὲ Μονκάδα καὶ τοῦ Ρογήρου ντὲ Λιούρια ἐν τῇ καταλωνικῇ Ἑλλάδι, 1359—1370» (1913), «Ἡ καταλωνικὴ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ρογήρου ντὲ Λιούρια μέχρι τοῦ θανάτου Φρειδερίκου Γ' τῆς Σικελίας» (1914), «Ἡ καταλωνικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα» (1917), «Ἡ καταλωνικὴ Ἑλλὰς τῷ 1377—1378» (1920), «Ἡ κατάκτησις τῶν Θηβῶν ὑπὸ Ἰωάννου ντὲ Οὐρτούμπια» (1923), «Ἡ σημασία τῶν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν ὕμνων τοῦ βασιλέως Πέτρου» (1925), «Ἀθηναϊκὴ προσωπικότης τῆς καταλωνικῆς ἐποχῆς: Δημήτριος Ρέντης» (1926, ἑλλην. μετάφρ. *Ι. Ν. Μακρ·ίκη*, 1928), «Οἱ Καταλανοὶ ἐν Ἑλλάδι· τελευταῖα ἔτη τῆς κυριαρχίας των» (1927) κ. ἄ. Ἐπίσης ἐδημοσίευσε τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ πατρός του (1902), μνημεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, κ. ἄ. Π. Ν. Π.

— **Ρουμπιὸ ὑ Ὄρς** (Rubiò y Ors), ***Ἰωακείμ***. Καταλανὸς ἱστορικὸς καὶ φιλόλογος, πατὴρ τοῦ *Ρουμπιὸ ὑ Λιοὺτς* (1818—1899). Ἐσπούδασε τὴν λατινικήν, φιλοσοφίαν, φιλολογίαν καὶ δίκαιον ἐν Βαρκελώνῃ καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Βαλιαντολὶδ (1847) καὶ Βαρκελώνης (1858), οὗ ἐγένετο πρύτανις ἑβδομάδα πρὸ τοῦ θανάτου του. Εἶναι ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας καταλωνικῆς φιλολογίας, πρῶτος γράψας (1839) εἰς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν ποιήματα καὶ ἐπὶ πολυετίαν ἀγωνισθεὶς κατὰ τῆς ἀντιδράσεως καὶ τῶν σκωμμάτων τῶν συμπατριωτῶν του. Ὑπῆρξεν ἀνιδρυτὴς τῶν Ἀνθεστηρίων (Juegos Florales) τῆς Β ρκελώνης (1858), μέλος καὶ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν, τιμηθεὶς διὰ τοῦ μεγαλοσταύρου Ἰσαβέλλας τῆς Καθολικῆς (1897) καὶ γράψας: «Ἡ ἀρχὴ τῆς καταλωνικῆς ἀνεξαρτησίας» (1864), «Οἱ Καταλανοὶ ἐν Ἑλλάδι» (1841, βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Γραμμάτων τῆς Βαρκελώνης), «Ἱστορία τῆς Ἱσπανίας» (1873), κ. ἄ. Τὸ ποιητικόν του ἔργον, διαπνεόμενον ὑπὸ τοῦ ρωμαντισμοῦ τοῦ Λαμαρτίνου, Οὐγκὼ καὶ Θορίλια, ἐξέδωκεν ὁ υἱός του (1902). Ὑπῆρξεν ἔνθερμος ἀπολογητὴς τῆς καθολικῆς πίστεως, μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἁγίου Θωμᾶ τοῦ Ἀκουΐνου καὶ ἱδρυτὴς τῆς «Καθολικῆς βιβλιοθήκης» καὶ τῆς «Λαϊκῆς βιβλιοθήκης». Π. Ν. Π.

Ροῦμπλερ (Rumpler), ***Ἐδμόνδος***. Αὐστριακὸς κατασκευαστὴς ἀεροπλάνων, γεννηθεὶς τῷ 1872 Τῷ 1910 ἵδρυσε τὴν φερώνυμόν του «Ἑταιρείαν κατασκευῆς ἀεροπλάνων».

Ροῦμπολντ (Rumbold), ***Σὲρ Ὁράτιος***. Ἄγγλος διπλωμάτης (1829—1913). Ἤρχισε τὸ διπλωματικόν του στάδιον ὡς ἀκόλουθος ἐν Τουρίνῳ τῷ 1849 Βραδύτερον διετέλεσε διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλ ας ἐν Παρισίοις, Φραγκφούρτῃ, Β έννῃ, Κίνᾳ, Πετρουπόλει, Κωνσταντινουπόλει, Χιλῇ, Ἑλβετίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Ἔγραψεν: «Ἀπομνημονεύματα διπλωμάτου» (1902—1905). Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν του ὡς πρεσβευτὴς ἐν Ἀθήναις, ὅπου διεδραμάτισε σημαντικὸν ρόλον ἐν τῇ ἐξελίξει ζωτικῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα ζητημάτων. Ἐκ τῶν γνησιωτέρων ἐκπροσώπων τοῦ ἀντιδραστικοῦ πνεύματος, ὑφ' οὗ ἐνεφορεῖτο τότε ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἔναντι τῶν ἐπιδιωκόντων τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἐθνικῶν των πόθων μικρῶν λαῶν, κατῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 1885, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα εἶχεν εἰσέλθει εἰς ὀξυτάτην φάσιν καὶ εὗρε τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ ποδὸς πολέμου. Ὁ Ροῦμπολντ, δι' ἀλλεπαλλήλων ἐκθέσεών του πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, διαπνεομένων ὑπὸ μισελληνικοῦ πνεύματος, διέβαλε τὸν πρωθυπουργὸν Θ. Δηλιγιάννην, ὃν παρίστα ὡς ταραξίαν, ἀπειλοῦντα τὸ statu quo ante ἐν τῇ Βαλκανικῇ, καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ νὰ φερθῇ ἀνοικείως πρὸς τὸν πρωθυπουργόν, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἀποπέμψῃ τοῦ γραφείου του. Ἐπακολουθοῦν τὰ ἐπεισόδια τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων, αἱ συγκρούσεις τῆς Κούτρας καὶ τοῦ Γκριτζόβαλη καὶ ἡ Ἑλλάς, κατόπιν ματαίων διαβημάτων τοῦ Ροῦμπολντ καὶ τῶν λοιπῶν ξένων πρεσβευτῶν, ὅπως προβῇ εἰς ἀποστράτευσιν, κηρύσσεται εἰς *ἀποκλεισμὸν* (βλ. λ., τ. Ε', σ. 158α'). Α. Γ. Φ.

— **Ροῦμπολντ** (Rumbold), *σὲρ* ***Ὁράτιος - Γεώργιος Μόνταγγιου***, *βαρωνέτος* —. Σύγχρονος Ἄγγλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ὑπηρέτησεν εἰς πολλὰς διπλωματικὰς θέσεις ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ Διετέλεσε πρέσβυς ἐν Ἑλβετίᾳ (1916—1919), ἐν Πολωνίᾳ (1919) καὶ ἀπὸ τοῦ 1920—24 πρέσβυς καὶ ὕπατος ἁρμοστὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν του ταύτην ἰδιότητα ἔλαβε πρωτεῦον μέρος εἰς τὰς μετὰ τῆς Το ρκίας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις τῆς Λωζάννης 1922—1923 καὶ ὑπέγραψε τὴν εἰρήνην τῆς 24 Ἰουλίου 1923. Ἀπὸ τοῦ 1928 εἶναι πρέσβυς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν Βερολίνῳ. Κ. Β. Λ.

ροῦμπος (ὁ) ναυτ., κοινὴ ὀνομασία ὑπὸ τῶν ναυτικῶν (ἄλλως *κάρτα*) τοῦ *ἀνεμολογίου* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Ροῦμπος *[Γεωγρ.]*. Νησίον βραχῶδες τοῦ Β. Αἰγαίου (πλάτ. 39° 32' Β., μῆκ. 25° 03' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1891: Strati island), 4 ½ μίλ. Β.ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Δασκόλι, ἀνατολικῆς τῆς νήσου Ἅγιος Εὐστράτιος ἄκρας. Σ. Ε. Λ.

Ροῦμπος, *Πέτρος*. Ἕλλην ζωγράφος καὶ γλύπτης ἐκ Γεωργιτσίου Σπάρτης, γεννηθεὶς τῷ 1873 Ἐσπούδασεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Μετσοβίου Πολυτεχνείου. Ὡς ζωγράφος ἐξεδηλώθη διά τινων προσωπογραφιῶν, κυρίως δὲ δ' εἰκονογραφήσεως βιβλίων διδακτικῶν καὶ διὰ διακοσμητικῶν δοκιμίων, ὡς τὸ κατόπιν προκηρύξεως τῆς Ἑταιρείας πρὸς Προστασίαν τοῦ Παιδιοῦ ἐν Γενεύῃ. Γλυπτικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι: τὸ ὑπερφυσικὸν ἄγαλμα ἐπὶ τοῦ μνημείου Ἀθηνογένους, τὸ συμβολίζον τὴν σκέψιν περὶ τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, δύο προτομαὶ τοῦ ποιητοῦ Μαβίλη (μία ἐν Κερκύρᾳ καὶ μία ἐν Ἰωαννίνοις), ἀνάγλυφος παράστασις νοσταλγούσης ψυχῆς ἐπὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ τάφου τοῦ Θ. Φωτιάδου, ἀπὸ κοινοῦ δὲ μετὰ τοῦ κατὰ δύο ἔτη νεωτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ *Κωνσταντίνου*, προτομὴ τοῦ Ρήγα ἐν Βελεστίνῳ, τὸ ἐν Τριπόλει μνημεῖον τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων μὲ ἀναγλύφους παραστάσεις ἐκ τῆς δράσεως τῶν Ἀρκάδων κατὰ τὸν Ἀγῶνα, προτομὴ τοῦ ἀεροπόρου Μωραϊτίνη, ἡρῷον τῶν πεσόντων ἐν πολέμοις ἐν Μαγούλᾳ Σπάρτης, μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων, ἡρῷον ἐν Χίῳ κ. ἄ. Ἐπίσης ὁ Κωνσταντῖνος Ροῦμπος ἐφιλοτέχνησε τὴν προτομὴν τοῦ Πολυβίου Δημητρακοπούλου. Ν. Φ.

ρουμπφίτης (ὁ) (Rumpfit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ τοῦ μαγνησίου, ἀνῆκον εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὀρθοχλωριτῶν. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $H_8MgAl_4Si_2O_{14}$. Ἐμφανίζεται εἰς λεπτοκοκκώδη ἕως λεπτολεπιδώδη συσσωματώματα, ἔχει σκληρότητα 1—2, εἰδικὸν βάρος 2,675 καὶ χρῶμα πρασινόλευκον καὶ ἀπαντᾷ ἐντὸς κοιλοτήτων μαγνησίτου τοῦ St. Michael εἰς τὸ Obersteiermark. Γ. Β.

Ροὺμ - Σελτζούκ. Οὕτω καλοῦνται ὑπὸ τῶν Τούρκων οἱ Σελτζοῦκοι σουλτᾶνοι τοῦ Ἰκονίου, ὡς ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς χώρα, τῆς Ρωμαϊκῆς (Βυζαντινῆς) αὐτοκρατορίας, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ἐν Περσίᾳ. Ν. Μ.

Ρουμτζίκ(ιον) *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δορίσκος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

Ρούνγκ (Rung), ***Ἐρρῖκος***. Δανὸς μουσουργὸς (1807—1871), γενόμενος γνωστὸς διὰ σειρᾶς δημοφιλεστάτων μελῳδιῶν καὶ διὰ σκηνικῆς μουσικῆς. Ὁ υἱὸς τούτου *Φρειδερῖκος* (γεννηθεὶς τῷ 1854) διετέλεσε διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ μελοδράματος τῆς Κοπεγχάγης καὶ ἔδωκε δείγματα συνθετικοῦ ταλάντου διὰ τοῦ μελοδράματος «Det hemmelige Selskab» (1888) τοῦ μπαλλέττου «Aditi» τῆς σκηνικῆς μουσικῆς «Δακτύλιον τοῦ Φαραώ», διὰ μιᾶς συμφωνίας, μελῳδιῶν, τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Σ. Γ.

Ροῦνγκε (Runge), ***Φίλιππος-Ὄθων***. Γερμανὸς ζωγράφος (1777—1810). Ἐσπούδασεν ἐν Ἀμβούργῳ, Κοπεγχάγῃ καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Δρέσδης, ἐγκατασταθεὶς δὲ κατόπιν ἐν Ἀμβούργῳ, ἀπέβη εἷς τῶν χαρακτηριστικωτέρων ζωγράφων τῆς πρώτης περιόδου τῆς νεωτέρας γερμανικῆς τέχνης. Ἐν τῷ ἔργῳ του «Farbenkugel» (ἔγχρωμος σφαῖρα 1810) καὶ εἰς διάφορα ἄλλα ἄρθρα ἐξέφρασε πρωτοτύπους θεωρίας περὶ χρωμάτων, τινὲς τῶν ὁποίων ἐγένοντο παραδεκταὶ πολὺ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καλλιτεχνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν χρωματισμῶν, ἀναφέρονται δὲ τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν εἰς ἀλληγορικὰ καὶ συμβολικὰ θέματα. Μεταξὺ τούτων εἶναι «Ἡ πρωΐα» καὶ διάφοροι διακοσμητικαὶ σκηναί. Ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων του θεωρεῖται ἡ αὐτοπροσωπογραφία του καὶ αἱ προσωπογραφίαι τῶν τέκνων του καὶ τοῦ πατρός του. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του εὑρίσκονται εἰς διαφόρους πινακοθήκας τοῦ Ἀμβούργου. Μ. Δ. Β.

—**Ροῦνγκε** (Runge), ***Παῦλος***. Γερμανὸς ἱστοριοδίφης τῆς μουσικῆς (1848—1911). Πλὴν πρωτοτύπων τινῶν συνθέσεων, ἠσχολήθη κατ' ἐξοχὴν μὲ τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν παλαιῶν μελῳδιῶν τῶν τρουβαδούρων, αἱ δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ἐργασίαι του ἔχυσαν νέον φῶς εἰς τὴν σκοτεινὴν ταύτην περίοδον τῆς μουσικῆς. Ὁ Ροῦνγκε ἐξέδωκε τὴν πρώτην περιώνυμον καταστᾶσαν συλλογὴν ᾀσμάτων τῶν «Μιννεζαΐνγκερ» ὑπὸ τὸ τίτλον: «Die Sangweisen der Colmarer Handschrift und die Liederhandschrift Donaueschingen». Ἄλλαι σχετικαὶ μελέται τοῦ Ροῦνγκε εἶναι αἱ ἑξῆς: «Gesänge der Geissler des Pestjahres» (1349), «Die Lieder Hugo von Montforts mit den Melodien des Burk Mangolt», «Die Notation des Meistergesangs» κλπ. Γ. Σ.

Ρούνεκεν (Ruhneken), ***Δαυΐδ***. Φιλόλογος, κριτικὸς καὶ λατινιστής, γεννηθεὶς τῷ 1723 ἐν Στόλπ τῆς Πομμερανίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1798 ἐν Λουγδούνῳ τῆς Ὁλλανδίας. Τῷ 1757 διωρίσθη ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει ὑφηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῷ 1761 καθηγητὴς τῆς γενικῆς ἱστορίας καὶ τῆς ρητορικῆς, ὢν ἅμα ἀπὸ τοῦ 1774 καὶ βιβλιοθηκάριος. Τὰ ἐπισημότερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Timaei lexicon vocum platonicarum» (ἐν Λουγδούνῳ 1754 καὶ ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ *Κὸχ* 1828 καὶ 1833), «Scholia in Platonem» (ἐκδ. ὑπὸ Βιττεμπαχ ἐν Λουγδούνῳ 1800), «Homerici hymni ad Cererem et Dionysum» (αὐτόθι 1780 καὶ ἐν Λειψίᾳ 1827), «Historia critica oratorum Graecorum» (ἐν Λουγδούνῳ 1768 καὶ ἐν Λειψίᾳ 1831—1841 ὑπὸ *Φρότσερ*). τὸ ἐξοχώτερον τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ρητορικῆς πραγματεία, «Vellejus Paterculus» (ἐν Λουγδούνῳ 1779, τόμ. 2, καὶ ἐν Λειψίᾳ 1830—1839 ὑπὸ *Φρότσερ*), «Mureti opera» (ἐν Λουγδούνῳ 1789, τόμ. 4), «Ἡσύχιος» (αὐτόθι 1746—1766, τόμ. 2), «Dictata εἰς Τερέντιον, Ὀβιδίου ἡρωΐδας, Σουετώνιον» ἐκδοθέντα ἐν Βόννῃ (1825) ὑπὸ Σοπέν, ἐν Λειψίᾳ (1831) ὑπὸ Φρίεντμανν καὶ ἐν Λουγδούνῳ (1828) ὑπὸ Γέλλ, «Elogium Hemsterhusii» (ἐν Λουγδούνῳ 1768 καὶ ἐν Λειψίᾳ 1875 ὑπὸ *Φράϋ*), πρότυπος βιογραφία ἀπὸ ἀπόψεως ὕλης καὶ ὕφους, «Opuscula oratoria, philologica, critica» (ἐν Λουγδούνῳ 1797, ἐν Λειψίᾳ 1823, τόμ. 2, καὶ συμπεπληρωμένα ὑπὸ ***Φρίεντμανν*** ἐν Βρουνσβίκῃ 1828, τόμ. 2). Κ. Μ. Α.

Ρούνεμπεργ (Runeberg), ***Ἰωάννης-Λουδοβῖκος***. Φινλανδὸς ποιητής, γράψας σουηδιστὶ (1804—1877). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1837 καθηγητὴς τῆς λατινικῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ Μπόργκα καὶ ἀπὸ τοῦ 1842—1857 τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ αὐτῷ γυμνασίῳ. Ὑπῆρξε κυρίως λυρικός, συνδυάζων δὲ βαθεῖαν γνῶσιν τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας μετὰ ἰσχυρᾶς ἀγάπης πρὸς τὴν φινλανδικὴν φύσιν καὶ τὰς παλαιὰς φινλανδικὰς συνηθείας, ἐπεζήτει, ἀντιτιθέμενος εἰς τὴν ρητορικότητα τῆς σχολῆς τοῦ Τεγκνὰρ καὶ τὸν μυστικισμὸν τοῦ ἐν Σουηδίᾳ φιλοσοφικοῦ ρωμαντισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴν λυρικὴν λιτότητα τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ. Ἀριστουργηματικὴ εἶναι ἡ μετάφρασις σερβικῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκε τῷ 1830. Ἔγραψε: «Ποιήματα» (3 τόμοι, 1830—1833), τὰ εἰδυλλιακὰ ἔπη: «Ὁ τάφος ἐν Πέρρῳ» (1831), «Οἱ κυνηγοὶ τῶν ἀλκῶν» (1832), «Χάννα» (1836), «Ναντέζντα» (1841), τὸ ἀρχαΐζον ἐπικὸν διήγημα «Βασιλεὺς Φιάλαρ» (1844), τὸ ἐπίσης ἀρχαΐζον δρᾶμα «Οἱ βασιλεῖς ἐν Σαλαμῖνι» (1863) κ. ἄ. Ἐπίσης ἔγραψε σειρὰν ἐπικολυρικῶν ᾀσμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ὑμνεῖται ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν Φινλανδῶν ἐν τῷ ἀπεγνωσμένῳ ἀγῶνι, ὃν οὗτοι διεξήγαγον τῷ 1809—1810 κατὰ τῶν Ρώσων. Διὰ τῶν ποιημάτων τούτων ὁ Ρούνεμπεργ ἀπέκτησε τὸν τίτλον τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ τῆς Φινλανδίας. Χαλκοῦς ἀνδριὰς αὐτοῦ ἱδρύθη ἐν Χέλσιγκφορς τῷ 1885. Κ. Β. Λ.

Ρουνικᾶται (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ραιτικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 12, 3) τὰ βορειότερα τῆς Βινδελικίας. Εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Ρυκινάτας* τοῦ Πλινίου καὶ τοὺς *Ρουκαντίους* τοῦ Στράβωνος. Α. Θ. Σ.

ρουνικὴ *γραφή*. Καλεῖται οὕτω ἡ παλαιοτάτη γραφὴ τῶν γερμανικῶν λαῶν (Νορβηγῶν, Σουηδῶν, Ἰσλανδῶν, Δανῶν, Ἄγγλων, τῶν κυρίως Γερμανῶν κλπ.). Αὕτη προῆλθε πιθανῶς ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, καὶ δὴ τοῦ μεγαλογραμμάτου ρυθμοῦ, τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Διακρίνονται δὲ δύο ρουνικὰ ἀλφάβητα (Runen), ἤτοι τὸ πρῶτον, τὸ καὶ παλαιότερον, τὸ ὁποῖον συνίστατο ἐξ 24 γραμμάτων:

καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν χρήσει παρὰ πᾶσι τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ζ' αἰῶνος μ. Χ., καὶ τὸ δεύτερον (τὸ καὶ νεώτερον), τὸ ὁποῖον συνίστατο ἐκ δεκαὲξ γραμμάτων καὶ ἀπαντᾷ εἰς μόνας τὰς σκανδιναυϊκὰς ἐπιγραφάς, καὶ δὴ μέχρι τῶν τελευταίων περίπου χρόνων τῶν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου. Ἀργότερον καὶ τὸ δεύτερον ρουνικὸν ἀλφάβητον συνεπληρώθη διὰ νέων στοιχείων καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἐξ 27 ἐν ὅλῳ γραμμάτων. Αἱ διὰ τῆς ρουνικῆς γραφῆς κεχαραγμέναι ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι ἀνέρχονται μέχρι τοῦ Δ' καὶ δὴ καὶ τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ., εἶναι μαγικοῦ συνήθως χαρακτῆρος, ἔχουν δὲ μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν. Ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ. τὰ ρουνικὰ ἀλφάβητα ἤρχισαν βαθμηδὸν νὰ ἀντικαθιστῶνται ὑπὸ τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, καὶ δὴ κατὰ πρῶτον

Digitized by Google

μὲν παρὰ τοῖς νοτίοις γερμανικοῖς λαοῖς, κατόπιν δὲ παρὰ τοῖς Ἀγγλοσάξοσι καὶ τελευταῖον παρὰ τοῖς βορείοις (σκανδιναυϊκοῖς) γερμανικοῖς λαοῖς. Ἤδη ὁ Οὐλφίλας (311—383 μ.Χ.) διὰ τὴν γνωστὴν μετάφρασιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν Γοτθικὴν ἐχρησιμοποίησεν οὐχὶ τὸ ρουνικόν, ἀλλ' ἴδιον ἀλφάβητον, σχηματισθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἑλληνικοῦ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τοῦ λατινικοῦ καὶ τοῦ ρουνικοῦ ἀλφαβήτου. [Περὶ τῶν ρουνικῶν ἐπιγραφῶν βλ. *Sophus Bugge,* Norges indskrifter med de ældre Runer» Christiania 1891.—Πρβλ. καὶ *L. Wimmer,* «Die Runenschrift», Berlin 1887.)

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ρουνσόρο (Runsoro) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Ἀφρικῆς παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν (βλ. λ. *Ρουεν(τ)σόρι*).

ρούντ (square rood=τετραγ. σταυρός). Μέτρον ἐπιφανείας τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῶν χρησιμοποιουσῶν ἐν γένει τὸ βρεττανικὸν μετρικὸν σύστημα χωρῶν, κυρίως διὰ τὰ μεγάλα ἐμβαδά, ἀντιστοιχοῦν πρὸς 1.210 τετραγωνικὰς *ὑάρδας,* 40 τετραγωνικὰς *κάμακας* (*πέρτς*) ἢ 1011,667085 τετραγωνικὰ μέτρα. Ι. Α. Β.

ροῦντα (τά). Μαλλὰ ἀρίστης ποιότητος, τὰ ἐν Κρήτῃ καλούμενα «τσίτες», ἀποχωριζόμενα κατὰ τὸ «γράνισμα», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ «βλάχικα μαλλιά», ἄγρια καὶ τραχέα, κατάλληλα διὰ τσέργες, βελέντζες ἢ γ άμπολες (Ἀρναίας περιφέρεια). Ἀπὸ τὰ ροῦντα γίνεται ὁ *γρίζος,* ἐντόπιον ἑλληνικὸν σαγιάκι τῆς Χαλκιδικῆς. Α. Γ. Γ.

Ροῦντα Παμπιανίτσκα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοεβοδάτῳ τοῦ Λότζ. Κάτ. 5.127. Ἔχει ὑφαντουργεῖα. Κ. Β. Λ.

— **Ροῦντα Σλόνσκιε** (Ruda Slaskie) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῇ Ἄνω Σιλεσίᾳ, κόμβος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χίντεμπουργκ—Κάττοβιτς. Κάτ. 20.115. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, χαλυβουργεῖα καὶ χυτήρια ψευδαργύρου. Κ. Β. Λ.

Ρουνταίρ (Roudaire), ***Φραγκίσκος-Ἠλίας.*** Γάλλος μηχανικὸς (1835—1865). Εἰργάσθη εἰς γεωδετικὰς ἐργασίας ἐν Βίσκρᾳ, ἐγένετο δὲ ἰδίως γνωστὸς ὡς ἐκπονητὴς σχεδίου περὶ μεταβολῆς τῆς ἐρήμου Σαχάρας εἰς μεγάλην λίμνην. Γ. Ι. Β.

Ροῦντερ, *Βλαδίμιρος Ἀλεξάντροβιτς*. Ρῶσος συγγραφεύς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Μπαζάρωφ* (βλ. λ.).

Ρουντινὶ (Rudini), ***Ἀντώνιος-Σταρράμπα, μαρκήσιος ντὲ —***. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1839—1908). Διετέλεσε δήμαρχος τῆς γενετείρας του Παλέρμου, ὅτε δέ, κατὰ τὸ 1856, ἐξερράγη ἐκεῖ ἐπανάστασις, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἦτο ἀναμεμιγμένον τὸ καθολικὸν κόμμα καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῶν Βουρβώνων, κατέπνιξεν αὐτὴν μετὰ μεγάλης δραστηριότητος. Κατόπιν διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Παλέρμου καὶ τῷ 1868 διοικητὴς τῆς Νεαπόλεως. Τῷ 1869 προσελήφθη ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Μεναμπρέα. Παραιτηθεὶς κατόπιν ἐξηκολούθησε νὰ πολιτεύεται. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Κρίσπι ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ, πλὴν τῆς πρωθυπουργίας, ἐκράτησε καὶ τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Τὸ θέρος τοῦ 1891 ἀνενέωσε τὴν συνθήκην τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας. Μὴ δυνηθεὶς ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν δεινὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, ἠναγκάσθη τῷ 1893 νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησίν του καὶ νὰ διεξάγῃ, κατὰ τῶν διαδεχθεισῶν αὐτὸν κυβερνήσεων τοῦ Κρίσπι καὶ τοῦ Τζιολίττι, σφοδροτάτην ἀντιπολίτευσιν. Μετὰ τὴν νέαν πτῶσιν τοῦ Κρίσπι, ἕνεκα τῆς ἥττης τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν, τὸν Μάρτιον τοῦ 1896, ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως. Μεταρρυθμίσας τὴν κυβέρνησίν του τὸν Ἰούλιον τοῦ 1896, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1897 καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1898, κατώρθωσε νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1898, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἕνεκα τῆς παρὰ τῷ λαῷ δυσφορίας διὰ τὴν μὴ ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν. Ἔκτοτε παρέμεινεν ἐν τῇ βουλῇ ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει, διατηρήσας μέχρι τοῦ θανάτου του ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων τῆς δεξιᾶς. Μ. Δ. Β.

Ρούντμπεκ (Rudbeck)· βλ. λ. *Ρύντμπεκ.*

Ροῦντνικ *[Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειογενὲς ὄρος τῆς Νοτιοσλαυίας, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σουμαδίας, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Κολουμπάρα καὶ τοῦ δυτικοῦ Μοράβα, κεκαλυμμένον ὑπὸ δάσους. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτοῦ ἔχει ὕψος 1.569 μ.

Ρούντολστατ (Rudoldstadt) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου διοικητικῆς περιφερείας, παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ δουκάτου Σβάρτσμπουργ-Ρούντολστατ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σάαλε. Κάτ. 15.711. Ἔχει δύο παλαιὰ ἀνάκτορα, πλείστας σχολὰς καὶ βιομηχανίαν παιδικῶν ἀθυρμάτων, εἰδῶν πορσελλάνης, κλειδοκυμβάλων καὶ χημικῶν προϊόντων. Κ. Β. Λ.

Ροῦντολφ (Rudolff), ***Χριστόφορος.*** Γερμανὸς μαθηματικός, ἀποθανὼν περὶ τὸ 1550 Συνέγραψεν εἰς τὴν γερμανικὴν ἄλγεβραν, φέρουσαν ἐπιγραφήν: «Die Coss», ἐκτυπωθεῖσαν τὸ πρῶτον τῷ 1522 καὶ ἐπανεκδοθεῖσαν κατὰ τὸ 1553, μετὰ τὸν θάνατόν του. Ν. Γ.

Ροῦντορφ (Rudorff), ***Ἀδόλφος-Αὔγουστος-Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς ρωμαϊστὴς (1803—1873). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Σαβινὺ καὶ ὀπαδὸς τῆς ἱστορικῆς σχολῆς τοῦ δικαίου. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1829 καθηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ἀπὸ τοῦ 1860 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν· Ἔγραψε: «Τὸ δικαίωμα τῆς κηδεμονίας» (1834), «Ἱστορία τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου» (2 τόμοι, 1857—1859), «Edicti perpetui quae reliqua sunt» (1869), κ. ἄ. Ἐξέδωκε τὸ «Δίκαιον τῆς ἰδιοκτησίας» τοῦ Σαβινὺ (Ζ' ἔκδ. 1865), τὰς «Institutiones» (γ' καὶ ζ' ἐκδόσεις, ἀπὸ τοῦ 1850) καὶ τοὺς «Πανδέκτας» (δ'—ιδ' ἐκδόσεις, ἀπὸ τοῦ 1848) τοῦ Πούχτα. Κ. Β. Λ.

Ρουντουλέσκου, *Ι. Ε.* Ρουμᾶνος ποιητὴς καὶ πολιτικὸς (βλ. λ. *Ἐλιάντε*).

Ροῦντρα (Rudra) *[Ἰνδ. Μυθολ.]*. Ἰνδικὴ θεότης, ἐν τῇ βεδικῇ μυθολογίᾳ, ὁ θεὸς τῶν θυελλῶν, πατὴρ τῶν Μαρούτ, οἵτινες πολλάκις ἀποκαλοῦνται Ρουντρίγιαι. Οὗτος ρίπτει τὰς καταιγίδας ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν εἶναι ὅμως κακοποιὸν πνεῦμα καὶ θεωρεῖται προστάτης τῶν κατοικιδίων ζῴων καὶ ὡς ἀποκαλύπτων εἰς τοὺς ἀνθρώπους διαφόρους ἰαματικὰς βοτάνας. Ἐν τῇ «Ἀθάρβα-Βέδα» εἶναι ὁ ἐξουσιαστὴς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ἐν δὲ τῷ μεταγενεστέρῳ Ἰνδουϊσμῷ ταυτίζεται μὲ τὸν *Σίβα* (βλ. λ.). Κ. Β. Λ.

Ροῦντχαρτ (Rudhart), ***Ἰγνάτιος***· βλ. λ. *Ροῦδχαρτ.*

ρουπαδιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ποικιλίας τινὸς τοῦ φυτοῦ *ἐλαία ἡ εὐρωπαϊκή.*

κὸν σχολεῖον. —4) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Πέτρου τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λευκάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 128.

— **Ροῦπελ** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κλειδὶ* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς.

Ροῦπελ *[Γεωγρ.]*. Στενωπὸς σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ ὄρους Τσιγκέλι, νοτιοδυτικοῦ ἀντερείσματος τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Ὄρβηλος (Περὶμ ντὰγ) καὶ ὑπὸ τοῦ ὄρους Σουλτανίτσα, ἀνατολικοῦ ἀντερείσματος τῆς ὀροσειρᾶς Μπέλες. Ἡ στενωπὸς αὕτη διήκει ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, ἔχει μῆκος περὶ τὰ 10 χλμ. καὶ ἐνῷ πρὸς τὸ βόρειον αὐτῆς ἄκρον εἶναι κάπως εὐρεῖα, τοὐναντίον, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ πρὸς νότον, ἐπὶ τοσοῦτον, συσφίγγεται περισσότερον. Διὰ τῆς στενωποῦ Ροῦπελ διέρχεται ὁ Στρυμὼν καὶ παραπλεύρως αὐτοῦ, ἐπὶ μὲν τῆς ἀριστερᾶς (ἀνατολικῆς) ὄχθης του ἡ ἁμαξιτὸς ὁδός, ἐπὶ δὲ τῆς δεξιᾶς (δυτικῆς) του ἡ ἡμιονική, ἀλλὰ πολὺ καλή, ὁδός. Ἡ ἐν λόγῳ στενωπὸς εἶναι ὑψίστης στρατιωτικῆς σημασίας, καθόσον ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν διάβασιν, δι' ἧς ἐπικοινωνοῦσιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ πεδιὰς Σερρῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ ἀνατολικῶς τοῦ Δοβᾶ τεπὲ καὶ τῶν Ποροΐων περιοχή, μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ μέσου Στρυμόνος, δεδομένου ὅτι ἅπασαι αἱ διὰ τῶν ἑκατέρωθεν ὀρέων ἡμιονικαὶ ὁδοὶ εἶναι δυσβατώταται καὶ ὀρεινόταται. Ἐπειδὴ ἡ στενωπὸς Ροῦπελ εὑρίσκεται ἐξ ὁλοκλήρου ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἡ δ' ἑλληνοβουλγαρικὴ μεθόριος διέρχεται παρὰ τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ (παρὰ τὸ ὕψωμα Κοῦλα), δι' αὐτὸ τῷ 1914 ὠχυρώθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡ περιοχὴ τοῦ Ροῦπελ, διὰ τῆς κατασκευῆς ἀρκετῶν ἔργων, ὧν τὸ κυριώτερον καὶ σημαντικώτερον εἶναι τὸ ἐπὶ ἀντερείσματός τινος τοῦ Τσιγκέλι, ἐπικρατοῦν ἁπάσης τῆς στενωποῦ, καὶ ὅπερ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ὀχυρὸν ἀνασχέσεως Ροῦπελ.* Εἰς τὴν στενωπὸν τοῦ Ροῦπελ (παρὰ Βυζαντινοῖς *Ροπέλιον* ἢ *Ρουπέλιον*) ἐνίκησε τῷ 1256 κατὰ κράτος ὁ Θεόδωρος Β' Λάσκαρις τὸν στα-

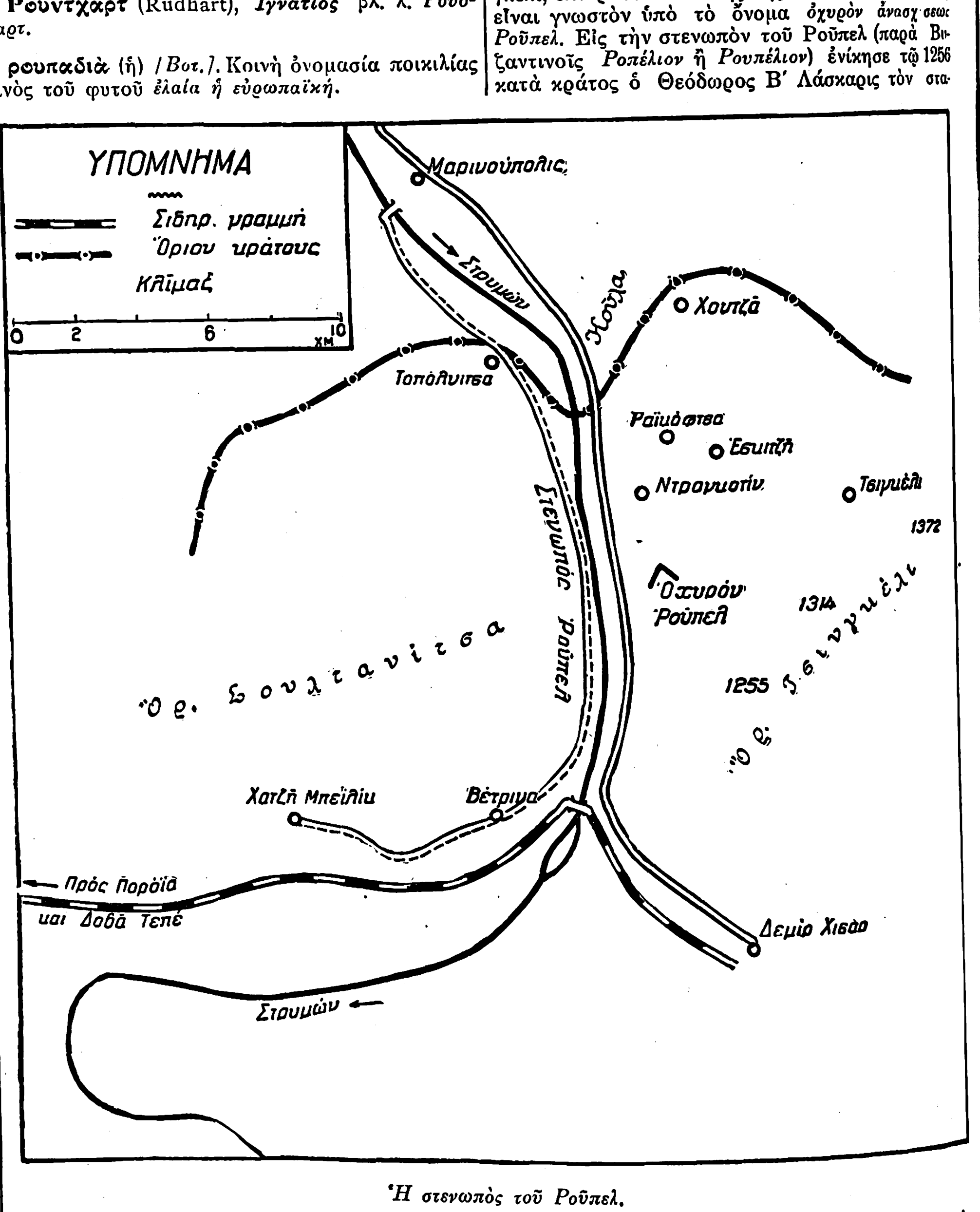

Ἡ στενωπὸς τοῦ Ροῦπελ.

ρουπάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία διαφόρων εἰδῶν τοῦ δένδρου *δρῦς* (βλ. λ.).

Ρουπακιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Πατιοπούλου (Συντέκνου) τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1828) 151. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βελανιδίου τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 85. —3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 302. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτι-

σιάσαντα ἐναντίον του στρατηγὸν Δραγωτᾶν (βουλγαρικῆς καταγωγῆς), ὅστις εἶχεν ὀχυρωθῆ ἐκεῖ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* **Α.** Κατὰ τὸν 1ον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912 (βλ. λ., τ. ΣΤ', σ. 564) ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος προχωρήσασα 7η βουλγαρικὴ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Θεοδωρώφ οὐδεμίαν τουρκικὴν ἀντίστασιν εὗρε κατὰ τὴν διάβασιν τῆς στενωποῦ Ροῦπελ, τὴν 18ην Ὀκτωβρίου 1912, ἐξαιρέσει μικρᾶς τινος ἀντιστάσεως παρὰ τὴν Βέτρινα, τὴν 19ην Ὀκτωβρίου, ἐκτελεσθείσης ἐπὶ τῷ σκοπῷ παρακωλύσεως τῆς ἐξόδου τῆς

Digitized by Google

βουλγαρικῆς φάλαγγος ἐκ τῆς νοτίας ἐξόδου τῆς στενωποῦ Ροῦπελ, τοῦτο δέ, διότι τὸ μεῖζον μέρος τῆς ἐντεταλμένης διὰ τὴν ἄμυναν τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος τουρκικῆς ὁμάδος τοῦ Ἀλῆ Ναδὶρ πασᾶ εἶχε διαταχθῆ ἀπὸ τῆς 13ης Ὀκτωβρίου ν' ἀποχωρήσῃ καὶ σπεύσῃ νὰ συνενωθῇ ἐπειγόντως μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Χασὰν Ταξὶν πασᾶ, τῶν δρώντων κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἅτε τῶν Τούρκων ἡττηθέντων ἐν Σαρανταπόρῳ καὶ εὑρισκομένων ἐν ὑποχωρήσει.

Β. Κατὰ τὸν δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1913 (βλ. λ., τ. ΣΤ', σ. 568). διὰ τῆς στενωποῦ Ροῦπελ προήλασε, τὴν 28ην Ἰουνίου 1913 τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μανουσογιαννάκην τμῆμα στρατιᾶς ἐκ τῶν 1ης καὶ 6ης μεραρχιῶν, ἀφοῦ προηγουμένως διεξήγαγεν ἡ 1η μεραρχία πείσμονας ἀγῶνας τὴν 26ην καὶ 27ην Ἰουνίου παρὰ τὴν Βέτρινα, κατόπιν δ' ἐξεβίασε τὴν διάβασιν τῆς στενωποῦ, ἀκολουθήσασα ὅμως τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἡμιονικὴν ὁδόν, καθόσον, ἂν ἀνέμενε τὴν ἐπισκευὴν τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀνατιναχθείσης γεφύρας τοῦ Στρυμόνος, ἵνα προχωρήσῃ διὰ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, θὰ ἐπήρχετο βραδύτης ἐνεργείας, τοῦθ' ὅπερ ἀντέκειτο πρὸς τὰς ῥητὰς καὶ κατηγορηματικὰς διαταγὰς τοῦ Ἕλληνος ἀρχιστρατήγου.

Γ. Κατὰ τὰς διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (βλ.λ., τ. ΙΘ', σ. 343) ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ βαλκανικῷ θεάτρῳ, ἔκριναν οἱ Γερμανοβούλγαροι, τὸν Μάϊον 1916, ὅτι τοῖς ἐπεβάλλετο ἡ κατάληψις τῆς στενωποῦ Ροῦπελ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐξασφαλισθῇ τὸ ἄκρον ἀριστερόν των. Διό, τὴν πρωΐαν τῆς 13/26 Μαΐου 1916, ἰσχυρὰ γερμανοβουλγαρικὴ δύναμις ἤρχισε προχωροῦσα διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος, ἐξ ἧς περὶ τὴν 11ην ὥραν ἔφθασαν πρὸ τοῦ ὀχυροῦ Ροῦπελ δύο περίπου συντάγματα, Γερμανός τις δ' ἀξιωματικὸς ἐκοινοποίησε πρὸς τὸν Ἕλληνα διοικητὴν τοῦ ὀχυροῦ Ροῦπελ ὅτι τὸ γερμανοβουλγαρικὸν τοῦτο στράτευμα εἶχεν ἐντολὴν νὰ καταλάβῃ τὸ ὀχυρὸν Ροῦπελ. Ὁ Ἕλλην διοικητὴς ἐζήτησε τότε διαταγὰς περὶ τοῦ πρακτέου, πάντως ὅμως, συμμορφούμενος πρὸς τὰς γενικὰς διαταγὰς περὶ ἀντιστάσεως κατὰ παντὸς ἐπιζητοῦντος τὴν κατάληψιν τοῦ ὀχυροῦ, διέταξε τὸ πυροβολικόν του νὰ βάλῃ κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων. Οὗτοι ἐδείχθησαν ἐφεκτικοὶ καὶ δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν πῦρ, ἀλλ' ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ ὕψωμα Κοῦλα. Περὶ ὥραν 15ην τῆς ἡμέρας ταύτης ἐλήφθη διαταγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, διατάσσουσα τὴν διακοπὴν πάσης περαιτέρω ἀντιστάσεως καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ ὀχυροῦ εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποφευχθῇ πᾶσα ἀφορμὴ συγκρούσεως, ἥτις θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἔξοδον τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος. Ἡ φρουρὰ τοῦ ὀχυροῦ ἀπεχώρησε, συναποκομίζουσα τὸ μεῖζον μέρος τοῦ πυροβολικοῦ. Κατόπιν παρεδόθη τὸ ὀχυρὸν Ροῦπελ εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ γερμανικοῦ ἱππικοῦ ἴλαρχον Thiel Rittmeister διὰ πρωτοκόλλου συνταχθέντος ἐπὶ τόπου τὴν χαραυγὴν τῆς 14/27 Μαΐου 1916, συμφώνως τῷ ὁποίῳ παρεδίδοντο δύο πυροβόλα τῶν 15 ἑκ., δύο πυροβόλα τῶν 75 χιλ., 1.200.000 φυσίγγια καὶ 800 βλήματα Τὸ Ροῦπελ παρέμεινεν ἔκτοτε ὑπὸ τὴν γερμανοβουλγαρικὴν κατοχὴν μέχρι τῆς λήξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὁπότε ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῆς 2ας ἑλ ηνικῆς μεραρχίας. Ν. Θ. Κ.

Ρουπέλ, ἢ ***Ρυπὲλ*** (Rupel) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Βελγίου, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀμβέρσης, μήκους μόνον 12 χλμ., ἀλλὰ πλωτός. Σχηματίζεται βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Μαλὶν ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν ποταμῶν Νταΐλε καὶ Νέτ, δέχεται τὰ ὕδατα τῆς διώρυγος τῶν Βρυξελλῶν καὶ ἐκβάλλει, ἔχων εὖρος 230 μ., εἰς τὸν ποταμὸν Σκάλδιν. Κ. Β. Λ.

Ρουπέλης ***φρούριον*** *[Γεωγρ.]*. Φρούριον ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γορτυνίας τῆς Ἀρκαδίας, οὐ μακρὰν τῆς Ἄκοβας. Κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον εἰσβολὴν Μωάμεθ τοῦ Β', τὸ ἔαρ τοῦ 1458, ἀντέστη ἐπὶ διήμερον ἐναντίον τῶν πολιορκούντων Τούρκων. Τ. Ε. Ε.

Ρουπέλιον *[Βυζαντ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ ὀνομασία τοῦ *Ροῦπελ* (βλ. λ.).

ρουπέλιος ***βαθμὶς*** (Rupelien) *[Γεωλογ.]*. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ὀλιγόκαινος ὑποδιάπλασις τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἀθροίσματος στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἡ βαθμὶς αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ βελγικοῦ ποταμοῦ *Ρουπέλ*, παρουσιάζεται δὲ τυπικῶς ἀνεπτυγμένη παρὰ τὸ Hermsdorf, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Βερολίνου. Τὰ στρώματα αὐτῆς ἔχουν πάχος 200 μ. καὶ συνίστανται κυρίως ἐκ τῶν καλουμένων *ρουπελίων ἀργίλλων*, φερουσῶν ἀσβεστολιθικὰ συγκρίματα (διασχιζόμενα ὑπὸ ἀκτινοειδῶς διηκουσῶν σχισμῶν ἀποξηράνσεως), ὡς καὶ πολυάριθμα ἀπολιθώματα (περὶ τὰ 200 εἴδη) τρηματοκόγχων, ἐλασματοβραγχίων μαλακίων καὶ ἰχθύων. Γ. Κ. Γ.

Ρουπενίδαι (ἀρμεν. ***Ρουπενιάν***). Δυναστεία ἡγεμόνων τῆς Μικρᾶς λεγομένης Ἀρμενίας, ἤτοι τῆς ἐν Κιλικίᾳ, κατὰ τὸν ΙΑ' μ. Χ. αἰῶνα ἱδρυθείσης ἀρμενικῆς βαρωνείας, ἥτις κατόπιν ἀνήχθη εἰς βασίλειον. Ἡ δυναστεία αὕτη ἡγεμόνευσεν ἀπὸ τοῦ 1080 μέχρι τοῦ 1199 (βλ. *Ρουπῆνος* καὶ *Ἀρμενία*). Ν. Μ.

Ροῦπερτ (Rupert) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Κουΐμπεκ, ἔχων μῆκος 500 χλμ. Σχηματίζεται ἐκ τῶν ἐκρεόντων ὑδάτων τῆς λίμνης Μιστασὶν καὶ ῥέων πρὸς Δ. ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Τζαίιμς τῆς θαλάσσης τοῦ Οὔδσωνος. Κατὰ τὰς ἐκβολάς του ἔχει εὖρος 900 μ. Ἕνεκα τῶν πολλῶν πτώσεων, τὰς ὁποίας σχηματίζουσι τὰ ὕδατά του, εἶναι ἀκατάλληλος διὰ ναυσιπλοΐαν. Κ. Β. Λ.

—**Ροῦπερτ,** ***Γῆ τοῦ***— (Rupert land) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τοῦ Καναδᾶ (βλ. *Οὔδσωνος* ἔδαφος).

Ρούπερτος (Rupertus). Ἐξηγητὴς τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τῶν βενεδικτίνων Deutz ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου, ἀποθανὼν περὶ τὸ 1135. Ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἡρμήνευσεν αὐτὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀλληγορικῶς. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «De Trinitate et operibus eius libri XLII», καὶ «Opus de gloria et honore Filii hominis super Matthaeum». Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ εὕρηνται ἐν τῇ «Λατινικῇ πατρολογίᾳ» τοῦ Migne (τ. 167—169). Ε. Γ. Π.

—**Ρουπέρτος.** Παλατῖνος κόμις καὶ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου καὶ υἱὸς τοῦ παλατίνου κόμιτος Ροδόλφου Α' (1319—1390). Λαβὼν παρὰ τοῦ θείου του αὐτοκράτορος Λουδοβίκου Δ' τὸ μέγιστον τμῆμα τοῦ ἀπὸ τῆς Βαυαρίας ἀποσπασθέντος παλατινάτου, ἵδρυσεν ἐκεῖ πανεπιστήμιον (1386).

Ροῦπες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Ἔρφων. Κάτ. 87. Ε. Μ.

Ρουπῆνος Α', ἢ ***Ρουπέν***. Ἡγεμὼν τῆς μεσαιωνικῆς Ἀρμενίας, γενόμενος ἱδρυτὴς τοῦ ἐν Τραχείᾳ Κιλικίᾳ Ἀρμενικοῦ κράτους (1080). Ἀπέθανε τῷ 1092, ἀφήσας ὡς διάδοχον τὸν Κωνσταντῖνον Α'.

— **Ρουπῆνος Β'.** Ἡγεμὼν τοῦ ἐν Κιλικίᾳ Ἀρμενικοῦ κράτους (1167—1170), διαδεχθεὶς τὸν Θεόδωρον Β'.

— **Ρουπῆνος Γ'.** Ἡγεμὼν τῆς ἐν Κιλικίᾳ Ἀρμενίας (1175—1198), διαδεχθεὶς τὸν Μλέχ. Κατὰ τοὺς Ἀρμενίους χρονικογράφους του ἡ θυγάτηρ τούτου Φιλίππα ἐνυμφεύθη εἰς πρῶτον γάμον Ἀρμένιον τινὰ μεγιστᾶνα καὶ εἰς δεύτερον γάμον τὸν βασιλέα τῆς Νικαίας Θεόδωρον Α' Λάσκαριν.

ρούπι (τό)· τὸ ὄγδοον τοῦ ἐμπορικοῦ πήχεως, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 0,0825 τοῦ μέτρου περίπου· ‖ φρ. «δὲν τὸ κουνάω ρούπι ἀπὸ τὴ θέση μου» δὲν μετακινοῦμαι οὐδ' ἐλάχιστον.

ρουπία (ἡ) (Rupee, διεθν. συντομ. Re πληθ. Rs). Νομισματικὴ μονὰς τῶν κάτωθι χωρῶν: 1) *Ἰνδιῶν*. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 16 ἀννά. 1 ἀννὰ (συντομία As) εἰς 4 πὶς ἢ 12 πὶ (συντομία Ps). 100.000 ρουπίαι ἀποτελοῦσιν 1 λάκχ = (Rs 1,00,000), 10.000.000 ρουπίαι ἢ 100 λάκχ = 1 κρὸρ (Rs 1,00,00,000), 1 δισεκατομ. ρουπίαι ἢ 100 κρὸρ = 1 ράς. Ὁ χωρισμὸς τῶν ρουπιῶν ἐκ τῶν λοιπῶν πολλαπλασίων ἐνεργεῖται δι' ἑνὸς κόμματος, προτασσομένης τῆς διεθνοῦς συντομίας τῆς ρουπίας Rs, ἤτοι ὁ ἀριθμὸς Rs 4.75,48,65700 As 3 Ps 6 δηλοῖ 4 ράς, 75 κρόρ, 48 λάκχ, 65700 ρουπίας, 3 ἀννά, 6 πὶ = 4.754.865.700 ρουπίας, 3 ἀννὰ καὶ 6 πί. Μέχρι τοῦ 1927 ἀπετελεῖτο ἐξ 180 κόκκων ἀργύρου τίτλου 0,916 $^{2}/_{3}$, τῆς σταθερᾶς πρὸς τὴν λίραν Ἀγγλίαν σχέσεώς της διακανονιζομένης ἑκάστοτε. Διὰ τοῦ ἀπὸ 26 Μαρτίου 1927 νόμου ἐβασίσθη ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ κανόνος, ὁρισθείσης τῆς εἰς καθαρὸν χρυσὸν περιεκτικότητός της εἰς 8,47512 κόκκους troy (0,54917886 γραμμ.) ἤτοι ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου πρὸς δραχμὰς 28,12501 — £ 0,075 — $ 0.36499. Κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα ἀργυρᾶ 1 ρουπίας (καλουμένης Government rupee = ρουπία διοικήσεως), $^{1}/_{2}$ ρουπίας μὲ ἀπεριόριστον ἐξοφλητικὴν ικανότητα, $^{1}/_{4}$ ρουπίας, $^{1}/_{8}$ ρουπίας, ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρι 1 ρουπίας καὶ εἰς χαρτονομίσματα τῆς διοικήσεως (Government currency notes) τῆς 1, 2$^{1}/_{2}$, 5, 10, 50, 100, 500, 1000, 10000 ρουπιῶν ἀπεριορίστου ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος. Ἡ προκειμένη ρουπία τῶν Ἰνδιῶν χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὰς χώρας: Ἀραβίαν, Θιβὲτ ἢ Σίκκιμ, Κίναν, Μπόττaι, Ἄδεν, Κεϋλάνην καὶ Ἅγιον Μαυρίκιον, εἰς ἃς ὅμως ὑποδιαιρεῖται εἰς 100 σὰντς ἀντὶ τῶν εἰς ἀννὰ κτλ. ὑποδιαιρέσεων, νήσους Μπάχρεϊν, Οὐέϊ-Χάϊ-Οὐέϊ, Ζανζιβάρην, Σεϋχέλας, Πορτογαλικὰς Ἰνδίας. 2) *Ἀφγανισταν*, καλουμένη *ρουπία ἀφγκανὶ* καὶ ὑποδιαιρουμένη εἰς 100 πούλ. Ἀποτελεῖται ἐξ ἀργύρου καὶ ἀντιστοιχεῖ ὀνομαστικῶς πρὸς 8,8 ἀγγλικὰς πέννας. Ἡ παλαιὰ νομισματικὴ μονάς, ἡ ἀργυρᾶ ρουπία Καμπούλ, ἦτο ἰσοδύναμος πρὸς 8 ἀγγλικὰς πέννας καὶ ὑποδιῃρεῖτο εἰς 2 κράς, 3 ἀμπασί, 6 μισκαλί, 12 σαχί, 60 πέζα ἢ πάϊκα ἢ 600 δινάρια. 3) *Κίνας*, τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν ρουπίαν Ἰνδιῶν βάρους ἀργύρου καὶ τίτλου, ἐκδοθεῖσα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐκτοπίσῃ τὴν τελευταίαν, ἥτις ἀπετέλει τὸ εὐνοούμενον νόμισμα ὡρισμένων περιφερειῶν. 4) *Νεπάλης*, καλουμένη *ρουπία μοχάρ*, ὑποδιαιρουμένη εἰς 100 πίς, βάρους 7,358 γραμμ. ἀργύρου τῶν 0,916 καὶ ἰσοδυναμοῦσα οὕτω πρὸς $^{5}/_{12}$ τῆς ρουπίας Ἰνδιῶν. Ι. Α. Β

Ρουπίλιος (Rupilius), ***Πόπλιος***. Δικαστὴς ἐν τῇ δίκῃ περὶ τοῦ φόνου τοῦ Τιβερίου Γράγχου τῷ 132 π. Χ. Διαδεχθεὶς τότε τὸν Καλπούρνιον Πίσωνα εἰς τὸν κατὰ τῶν δούλων πόλεμον, ἐκυρίευσεν ἀπ' αὐτῶν τὸ Ταυρομένιον καὶ τὴν Ἔνναν, ἀφοῦ διὰ τῆς στενοτάτης πολιορκίας του τοὺς ἠνάγκασε προηγουμένως νὰ φάγουν ἐκ λιμοῦ τὰς σάρκας τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων των (*Διόδ. Σικελ.* XXXIV, 2 κ. ἑξ.). Ὢν φίλος τοῦ Σκιπίωνος Ἀφρικανοῦ τοῦ νεωτέρου, ἐπολέμησεν ἐν Σικελίᾳ, ὡς ὕπατος δ' αὐτῆς τῷ 130 π. Χ. εἰσήγαγε τὸν λεγόμενον Ρουπίλιον νόμον. Ν. Σ. Λ.

Ρουπουνούνι (Rupununi) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἐν τῇ Βρεττανικῇ Γουϊάνῃ, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἐσσεκίμπο. Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Μὸντ παρὰ τὰ σύνορα Βραζιλίας καὶ μετὰ ροῦν 360 χλμ. χύνεται εἰς τὸν Ἐσσεκίμπο παρὰ τὴν πόλιν Ἀπότε. Μ. Δ. Β.

Ροῦππελ (Ruppel), ***Κορράδος***. Δανὸς φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πολεμήσας ἐν διαφόροις μάχαις κατὰ τὸ 1821. Ἀπέθανεν ἐξ ἀσθενείας ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1823. Τ. Ε. Ε.

Ροῦπρεχτ (Ruprecht), ***Γουσταῦος***. Βαυαρὸς φιλέλλην ἐκ τῶν μετὰ τοῦ βαρώνου φὸν Ἄϊδεκ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Α' εἰς Ἑλλάδα ἀποσταλέντων Βαυαρῶν, τῷ 1826 Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀκροπόλεως ὡς δεκανεὺς καὶ ἐπεδείξατο γενναιότητα. Ἐπὶ Καποδιστρίου ἐπέστρεψεν εἰς Μόναχον. Τ. Ε. Ε.

Ροῦπρεχτ (Ruprecht). Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Γ', τέως διάδοχος τοῦ Βαυαρικοῦ θρόνου, γεννηθεὶς τῷ 1869. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διῴκησεν ὡς στρατηγὸς τὴν 6ην γερμανικὴν στρατιάν, τῷ δὲ 1916 ὠνομάσθη στρατάρχης. Συνέγραψε: «Ταξιδιωτικαὶ ἀναμνήσεις ἐκ τῆς Ἀνατολῆς» (1905) καὶ «Πολεμικὸν Ἡμερολόγιον» (1929).

Ροῦπρεχτ.

ρουπρεχτία (ἡ) (Ruprechtia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πολυγωνοειδῶν* ἢ *πολυγωνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς καὶ ἰδίως τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Ροὺρ (γερμ. Rur, φλαμανδ. Roer) *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μόσα. Πηγάζει ΒΔ. τοῦ Μαλμεντὺ καὶ διαρρέων τὴν Ρηνανίαν καὶ μέρος τῆς νοτίου Ὁλλανδίας ἐκβάλλει εἰς τὸν Μόσαν παρὰ τὴν ὁλλανδικὴν πόλιν Ροῦρμοντ.

— **Ροὺρ** (Ruhr) *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ῥήνου, εἰς ὃν ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 232 χλμ. παρὰ τὴν πόλιν Ντύσμπουργκ-Ροῦρορτ. Ἀρδεύει τὴν Βεστφαλίαν καὶ τὴν Ρηνανίαν, τὸ δὲ λεκανοπέδιόν του καταλαμβάνει ἔκτασιν 4.470 περίπου τ. χλμ.

— **Ρούρ,** ***περιοχὴ*** (Ruhrgebiet ἢ ἁπλῶς Ruhr) *[Γεωγρ.]*. Ἡ σημαντικωτέρα ἀνθρακοφόρος καὶ βιομηχανικὴ περιοχὴ τῆς Γερμανίας, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου καὶ μεταξὺ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ Ροὺρ καὶ Λίππε. ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Βεστφαλίας καὶ τῆς Ρηνανίας. Καταλαμβάνει ἔκτασιν 4.500 τ. χλμ., ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ὅμως ἐννοίᾳ της ἡ περιοχὴ ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου ἐν τῇ περιφερείᾳ Κρέφελντ μέχρι τῶν ὁλλανδικῶν συνόρων. Τὰ γαιανθρακωρυχεῖα τοῦ Ροὺρ θεωροῦνται τὰ πλουσιώτερα τῆς Εὐρώπης, παρέχουν δὲ τὰ δύο τρίτα τοῦ ἐν Γερμανίᾳ ὀρυσσομένου ἄνθρακος. Ὁ εἰς ἄνθρακας πλοῦτός των ὑπολογίζεται μέχρι βάθους 1 000 μέτρων εἰς 55 (μετὰ τῆς περιοχῆς τοῦ Κρέφελντ 62) δισεκατομμύρια τόννων. Ὡς ἐκ τούτου δικαίως ἡ περιοχὴ τοῦ Ροὺρ θεωρεῖται ὡς τὸ σπουδαιότερον βιομηχανικὸν καὶ πλουτοπαραγωγικὸν κέντρον τῆς Γερμανίας. Ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἄνθρακος κατὰ τὸ 1927 ἀπέδωσεν 118,51 ἑκατομμύρια τόννων συνολικῆς ἀξίας 1740,1 ἑκατομμυρίων μάρκων, ἠσχολήθησαν δὲ εἰς αὐτὴν 407.690 ἐργάται.

Digitized by Google

Τὰ σπουδαιότερα βιομηχανικὰ κέντρα τῆς περιοχῆς τοῦ Ρούρ εἶναι αἱ πόλεις Ντύσμπουργκ, Ἔσσεν, Ντόρτμουντ, Γκέλσενκερχεν, Μύλχαϊμ, Μπόχουμ, Χάμπορν κ. ἄ.

— **Ρούρ *στρατιωτικὴ κατάληψις*.** Τῇ 12 Ἰουλίου 1922 ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις, προβάλλουσα ὡς ἐπιχείρημα τὴν δεινὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ κράτους, ἐζήτησε τὴν ἀναστολὴν τῆς καταβολῆς ἐνίων ἐπανορθώσεων. Ἡ Ἀγγλία προέτεινεν, ὅπως τὸ οὕτως ἀναφυὲν σοβαρὸν ζήτημα λυθῇ διὰ διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων, ἀλλ' ἡ Γαλλία ἠρνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀναστολὴν ἄνευ καταλήψεως παρ' αὐτῆς παραγωγικῶν ἐχεγγύων. Τῇ 9—11 Δεκεμβρίου 1922 ἐγένετο σχετικῶς συνδιάσκεψις ἐν Λονδίνῳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας Πουανκαρὲ εἰσηγήθη τὴν κατάληψιν τῶν χωρῶν τοῦ Ρούρ, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ σημαντικώτερον ἀνθρακωρυχικὸν καὶ μεταλλουργικὸν κέντρον τῆς Γερμανίας. Τῇ 2—4 Ἰανουαρίου 1923 συνεκλήθη νέα συνδιάσκεψις ἐν Παρισίοις, ἐν ᾗ ὅμως δὲν κατωρθώθη ὅπως ἐπέλθῃ συμβιβασμὸς μεταξὺ τῶν ἀπόψεων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Ἀγγλία ἀνθίστατο εἰς τὴν κατάληψιν τῶν ἐδαφῶν τοῦ Ρούρ καὶ προέτεινε τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀξιώσεων τῆς Γαλλίας μετὰ παροχῆς νέων προθεσμιῶν πρὸς καταβολήν. Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἐπανορθώσεων ἐπεβεβαίωσε, τῇ 26 Δεκεμβρίου 1922 καὶ τῇ 9 Ἰανουαρίου 1923, τὴν γερμανικὴν παράλειψιν πρὸς καταβολὴν τῆς ὀφειλομένης διὰ τὸ 1922 ποσότητος ξυλείας καὶ γαιανθράκων, μεθ' ὃ ἡ Γαλλία καὶ τὸ Βέλγιον ἀπεφάσισαν ὅπως καταλάβωσι στρατιωτικῶς τὰ ἐδάφη τοῦ Ρούρ. Τῇ 10 Ἰανουαρίου 1923 ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ βελγικὴ κυβέρνησις ἀνήγγειλαν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἀποστολὴν τεσσαράκοντα εἰδικῶν μηχανικῶν εἰς τὸ Ρούρ, ὅπως ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ μεταλλουργικοῦ συνδικάτου, οὗ οἱ ὑπάλληλοι εἶχον ἀναχωρήσει ἐκεῖθεν κατόπιν ἀνωτέρας διαταγῆς. Οἱ ἀποσταλέντες μηχανικοὶ θ' ἀνελάμβανον ὡσαύτως νὰ ἐκπληρώσωσιν ὁλόκληρον τὸ πρόγραμμα καταβολῆς τῶν εἰς εἶδος γερμανικῶν ἐπανορθώσεων. Πρὸς προστασίαν τῶν μηχανικῶν τούτων ἀπεφασίσθη ὅπως ἀποσταλῶσι γαλλικὰ καὶ βελγικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα, τεθέντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Ντεγκούτ, προήλασαν πρὸς τὸ Ρούρ καὶ κατέλαβον πάντα τὰ ἐδάφη τῆς περιοχῆς. Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ἀνεκάλεσε τὸν ἐν Παρισίοις πρεσβευτήν της Μάϊερ καὶ τὸν ἐν Βρυξέλλαις ἐπιτετραμμένον Λάνδσβεργ, χωρὶς ὅμως νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀνάκλησιν ταύτην ὡς διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων. Συγχρόνως διέταξε παθητικὴν ἀντίστασιν εἰς τὸ Ρούρ, ἣν τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς προσεπάθησαν νὰ καταστείλωσι δι' ἐπιτάξεων, συλλήψεων, ἀπελάσεων, καταδικῶν εἰς θάνατον ἢ εἰς ἰσόβια δεσμὰ καὶ ἐν γένει διὰ βιαίων μέτρων, ἅτινα εἴς τινας πόλεις προεκάλεσαν ἀπεργίας, διαμαρτυρίας καὶ αἱματηρὰς ἔτι συγκρούσεις. Ἀπὸ τῆς 1 Φεβρουαρίου 1923 ἔπαυσε πᾶσα ἀποστολὴ γαιανθράκων εἰς τὴν ὑπόλοιπον Γερμανίαν ἐκ τῶν καταληφθέντων ἐδαφῶν καὶ ἀπὸ τῆς 12 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς παντὸς ἐμπορεύματος. Ἐν τέλει, τῇ προτάσει τῆς Ἀγγλίας, ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις προέβη τὴν 2 Μαΐου εἰς νέας παραχωρήσεις, τὰς ὁποίας καὶ συνεπλήρωσε τὴν 7 Ἰουνίου. Ἐν τῷ μεταξύ, παραιτηθείσης τῆς κυβερνήσεως Κοῦνο (12 Αὐγούστου), ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ κυβέρνησις Στρέζεμαν, ἡ ὁποία καὶ διέταξε τὴν ἀναστολὴν τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως. Βραδύτερον δὲ ἤρξαντο ἐν Ντύσσελντορφ διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ Ντεγκούτ καὶ τῶν βιομηχάνων τοῦ Ρούρ πρὸς καθορισμὸν τῶν ὅρων ἐπαναλήψεως τῶν ἐργασιῶν καὶ τοῦ τρόπου καταβολῆς τῶν εἰς εἶδος ὀφειλομένων ἐπανορθώσεων. Τῇ 30 Νοεμβρίου 1923, κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐπανορθώσεων, συνέστησαν δύο ἐπιτροπαὶ ἐμπειρογνωμόνων, αἱ ὁποῖαι εἰργάσθησαν ὅπως προπαρασκευάσωσι τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Λονδίνου (16 Ἰουλίου —17 Αὐγούστου 1924) καὶ τὴν ἐν αὐτῇ παραδοχὴν τοῦ κληθέντος σχεδίου Ντώζ. Κατ' ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν τὴν 16 Αὐγούστου 1924 μεταξὺ τῶν κυβερνήσεων Γαλλίας, Βελγίου καὶ Γερμανίας ἡ ἐκκένωσις τῶν καταληφθέντων μερῶν θὰ ἔπρεπε νὰ συντελεσθῇ τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 15 Αὐγούστου 1925. Πράγματι δὲ τὰ τελευταῖα συμμαχικὰ στρατεύματα ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ Ρούρ τὴν 31 Ἰουλίου 1925. Δ. ΔΡΟΣΟΣ

ρουρεία (ἡ) (Rureia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν δικοτυληδόνων τῆς οἰκογενείας τῶν *κονναριωδῶν* ἢ *κονναριιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ θάμνων ἀναρριχητικῶν μὲ πλατέα φύλλα καὶ πολύχρωμα ἄνθη, ἀπαντώντων εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

Ρουρεμοῦνδα (Ruremunda) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λατινικὴ ὀνομασία τῆς σημερινῆς γαλλικῆς πόλεως *Ριρεμόντ*. Ν. Σ. Λ.

Ροῦρικ. Σκανδιναυὸς πρίγκιψ, ἱδρυτὴς τῆς ρωσικῆς μοναρχίας. Κληθεὶς ὑπὸ τῶν Σλαύων τοῦ Νοβογκόροντ ὅπως ἡγεμονεύσῃ αὐτῶν, κατῆλθε τῷ 862 εἰς τὴν Ρωσίαν μετὰ πολυαρίθμου σκανδιναυϊκοῦ στρατοῦ καὶ ἐγένετο μόνος κυρίαρχος τῆς Ρωσίας. Μετὰ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας εἰσήγαγεν οὗτος καὶ τὸ φεουδαλικὸν σύστημα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν οἱ πρῶτοι Ρῶσοι ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου. Ὁ Ροῦρικ, ἐπεκτείνας μεγάλως τὸ κράτος του, ἐβασίλευσεν ἐπὶ 15 ἔτη. Ἀπέθανε τῷ 879, καταλιπὼν ὡς διάδοχον τὸν ἀνήλικον υἱόν του Ἰγκὸρ Ρουρίκοβιτς, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ συγγενοῦς του Ὀλιέγκ. Θ. Β.

Ρουρίκιος *Πομπηϊανός*. Στρατηγὸς τοῦ Μαξεντίου, ἀντιταχθεὶς κατὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐν Βερώνῃ, ὑφ' οὗ καὶ ἡττήθη. Ν. Σ. Λ.

Ρούρκη (Roorkee ἢ Rurki) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν ταῖς ἡνωμέναις ἐπαρχίαις. Κάτ. 20.000. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Σιλάνι καὶ τὴν πλωτὴν ἐξωτερικὴν διώρυγα τοῦ Γάλλου. Μ. Δ. Β.

Ρουρμὸντ (Roermond ἢ Ruremonde) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὁλλανδίας ἐν Λιμβούργῳ. Κατ. 16.611. Κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ρούρ εἰς τὸν Μόσα. Ἔχει ὡραίαν μητρόπολιν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, παλαιὰ κτήρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ δικαστικὸν μέγαρον καὶ διάφορα μοναστήρια. Ἔχει ἐπίσης ἀνωτέρας σχολάς, ἱερατικὴν σχολήν, πολυτεχνικὴν κτλ. Εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον μὲ μεγάλα ἐργοστάσια μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, βαφεῖα κτλ. Εἰς παλαιοὺς χρόνους ἦτο σημαντικὸν φρούριον, πολιορκηθὲν πολλάκις ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἱσπανῶν καὶ καταληφθὲν ὑπ' αὐτῶν τῷ 1632, 1637 καὶ 1792. Τὰ παλαιὰ φρούρια κατεδαφισθέντα μετεβλήθησαν ἤδη εἰς ὡραίους περιπάτους. Μ. Δ. Β.

Ροῦρορτ (Ruhrort) *[Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε αὐτοτελὴς πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Πρωσσίᾳ, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ρήνου καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ντύσελντορφ, ἑνωθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1905 μετὰ τοῦ Ντούϊσμπουργκ καὶ ἀναφερομένη ἔκτοτε ὡς Ντουϊσμπουργκ—Ροῦρορτ. Κεῖται παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ρούρ εἰς τὸν Ρῆνον καὶ θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος ποτάμιος λιμὴν τῆς Εὐρώπης, διεξάγων ἐμπόριον ἐξαγωγῆς γαιανθράκων καὶ σιδήρου καὶ εἰσαγωγῆς εἰδῶν πολυτελείας. Ἔχει ἐπίσης μεγάλα ἐργοστάσια χάλυβος, βιομηχανικὰς σχολὰς καὶ σχολὰς μηχανικῶν, χρωματιστήριον πλοίων, κτλ. (βλ. καὶ λ. *Ντουϊσμπουργκ*). Μ. Δ. Β.

ροῦς, —*οῦ* (ὁ) ροή, ρεῦμα: «ὁ ροῦς τοῦ ποταμοῦ» ‖ μεταφ. ἡ φορά, ἡ τάσις πρός τινα διεύθυνσιν: «ὁ ροῦς τῶν πραγμάτων».

— *[Τοπογρ.]* Ὁ *ροῦς* ἑκάστου ποταμοῦ διαιρεῖται εἰς τρία κυρίως μέρη: 1) *Ἄνω ροῦν*, περὶ τὰς πηγὰς αὐτοῦ, ἔνθα ἡ κλίσις τῆς κοίτης εἶναι μεγάλη καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματος. 2) *Μέσον ροῦν*, ἔνθα ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματος καὶ ἡ κλίσις τῆς κοίτης μετριάζονται. 3) *Κάτω ροῦν*, περὶ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ, ἔνθα ἡ ποσότης τοῦ ὕδατος εἶναι περισσοτέρα. Κ. Χ. Α.

ροῦς (ὁ) (Rhus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνακαρδιοειδῶν* ἢ *ἀνακαρδιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 120 εἴδη, δένδρα ἢ δενδρύλλια, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν. Ὁ ροῦς ἔχει φύλλα μεμονωμένα, ἄνθη πολύγαμα, κατὰ μασχαλιαίας ἢ καταληκτικὰς κεφαλίδας διατεταγμένα, καὶ καρπὸν πεπιεσμένην δρύπην.

Ροῦς ἡ κότινος.
[Α=ἄνθος· Β=τομὴ ἄνθους· Γ=καρπός.]

Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ροῦς ὁ κότινος (Rhus cotinus). Εἶναι δενδρύλλιον φθάνον εἰς ὕψος 3—4 μέτρων, μὲ φύλλα καὶ κορμὸν καλυπτόμενα ὑπὸ τριχῶν. Ὁ καρπός του εἶναι πεπιεσμέναι δρύπαι, αἵτινες γίνονται ἐρυθραὶ ὅταν ὡριμάσωσιν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νότιον Γαλλίαν, τὴν Ἱσπανίαν τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὰ ὀνόματα *χρυσόξυλο*, *βέντζα* καὶ *σύννεφο*.

Ροῦς ὁ βαφικὸς (Rhus tinctoria). Εἶναι πολυκλαδώδης θάμνος, διακρινόμενος τοῦ προηγουμένου ἐκ τοῦ ὅτι οὐδὲν μέρος του καλύπτεται ὑπὸ τριχῶν. Τὰ ἄνθη του εἶναι μικρὰ καὶ πράσινα καὶ κατὰ κεφαλίδας διατεταγμένα. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀγόνους ἐκτάσεις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ εἰς τὰς πετρώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἀττικῆς, τῆς Φθιώτιδος, τῆς Εὐρυτανίας καὶ τῆς Μεσσηνίας καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα: *βυρσιά*, *ρούδι* καὶ *σομάκι* ἢ *σουμάκι*.

Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ροῦς τὸ τοξικόδενδρον (Rhus toxicodendron). Οὗτος διακρίνεται ἐκ τῶν ἀντιθέτων φύλλων του, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀκολουθεῖται ὑπὸ 2—3 μεγάλων παραφύλλων, ἀκεραίων, ᾠοειδῶν καὶ αἰχμηρῶν κατὰ τὸ ἄκρον των. Τὰ ἄνθη του εἶναι δίοικα πράσινα καὶ κατὰ βότρυς διατεταγμένα κατὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων. Εἶναι ἰθαγενὲς φυτὸν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς.

Ροῦς ὁ βερνικοφόρος (Rhus vernix ἢ vernicifera). Εἶναι μέγα δένδρον, οὗ τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 15—30 μέτρων, μὲ ἄνθη μεγάλα καὶ ἀκέραια, φυόμενον εἰς τὰς ὀρεινὰς ἐκτάσεις τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰνδοκίνας. Πάντα τὰ μέρη του εἶναι δηλητηριώδη. Τὸ ξύλον του ἔχει χρῶμα κίτρινον καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἐβενουργίαν. Οἱ καρποί του εἶναι ἀπεστρογγυλωμένοι, κίτρινοι, μὲ σκληρὸν πυρῆνα. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοφυτολ.]* Πολυάριθμα ἀπολιθωμένα λείψανα (φύλλα καὶ καρποὶ) τοῦ φυτοῦ εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, Γροιλανδίας καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν *ροῦς eleodendroides*, *Helladotherii* καὶ *Antilopum* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν τῇ νήσῳ Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

—*[Φαρμακογν.]* 1) *Ὁ ροῦς τὸ τοξικόδενδρον* (Rhus Toxicodendron) παρέχει ὡς δρόγην τὰ φύλλα του, τὰ ὁποῖα περιέχουν καρδόλην, 25% ταννίνην, τοξικοδενδρικὸν ὀξὺ καὶ φυστίνην. Ἡ δρόγη χρησιμοποιεῖται, ὅπου τὸ φυτὸν εἶναι ἰθαγενές, ὡς ἐκδόριον καὶ ἐρεθιστικὸν φάρμακον. 2) *Ροῦς ὁ βερνικοφόρος* (Rhus vernicifera). Παρέχει διὰ τῆς ἐλαχίστης ἐντομῆς γαλακτώδη ὀπὸν ἢ *λάκκαν*, ὅστις μετὰ τὴν κατάλληλον ἐξεργασίαν φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὴν μορφὴν τεμαχίων λεπτῶν ἄνευ σχήματος, ἐλαφρῶς ἀδιαφανῶν, κιτρινωπῶν ἢ κιτρινοκαστανῶν, ἄνευ ὀσμῆς καὶ γεύσεως. Εἰς τὸ ὕδωρ εἶναι ἀδιάλυτα, διαλύονται ἐλάχιστα εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα καὶ τὸ ὀξικὸν ὀξύ, εἶναι δὲ λίαν διαλυτὰ εἰς τὸ χλωροφόρμιον καὶ τὸ ζέον βενζόλιον. Ὁ γαλακτώδης ὀπὸς περιέχει εἰς ἐλαχίστην ποσότητα πτητικόν τι ὀξύ, 10—34 % ὕδωρ, 1.7—3,5 % λευκωματώδη οὐσίαν, 3—6,5 % κόμμι καὶ 60—85 % λακκικὸν ὀξὺ ἢ οὐρουσινικὸν ὀξύ. Πρὸς ρευστοποίησιν τῆς λάκκας χρησιμοποιεῖται ἡ καφουρὰ ἢ τὸ καφουρέλαιον. Ἀξιοσημείωτος ἰδιότης τῆς λάκκας εἶναι ὅτι ξηραίνεται καὶ εἰς ὑγρὰν ἀτμοσφαῖραν καὶ εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν. Τὰ ἐπιχρίσματα διὰ τῆς λάκκας ταύτης παρουσιάζουν ἀνθεκτικότητα ἔναντι χημικῶν καὶ ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων, ὀφειλομένην εἰς τὸ σχηματιζόμενον ὀξυλακκικὸν ὀξύ. Εἰς τὸ ἐμπόριον φθάνει συνήθως προσμεμειγμένη μὲ ἰνδικόν, κιννάβαρι ἢ ἄλλα προσμείγματα. Τὸ ἐμπορικὸν ὄνομα τῆς λάκκας εἶναι *λάκκα τῆς Ἰαπωνίας*. Ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ ροῦ τοῦ βερνικοφόρου λαμβάνεται κηρὸς ἢ φυτικὸν λίπος. 3) *Ροῦς ὁ βυρσοδεψικὸς* (Rhus coriaria). Τὰ φύλλα καὶ οἱ καρποὶ τούτου περιέχουν πολλὰς δεψικὰς οὐσίας. 4) *Ροῦς ὁ κότινος* (Rhus cotinus). Τούτου φέρεται ὡς δρόγη ὁ φλοιὸς (Cortex cotini), ὅστις ἀναγράφεται ὡς φάρμακον ἀντιπυρετικόν. Συστατικὰ τοῦ φλοιοῦ εἶναι αἰθέριον ἔλαιον, φυστίνη καὶ ταννίνη. 5) *Ροῦς ὁ διάδοχος* (Rhus succedaneum). Εἶναι φυτὸν τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ἀπὸ τοῦ 5ου μέχρι τοῦ 20οῦ ἔτους δίδει καρπούς, τὸ μεσοκάρπιον τῶν ὁποίων περιέχει λιπαρὰς οὐσίας, τὸν καλούμενον *ἰαπωνικὸν κηρόν*. Κ. Γ. Μ.

ροὺς *[Γεωγρ.]*. Σημιτικὴ ὀνομασία, σημαίνουσα, ὅπως καὶ ἡ ἀραβικὴ *ράς*, κεφαλὴν χερσονησίζουσαν. Πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι τοπωνυμίαι αἱ ἀρχόμεναι ἀπὸ *ροὺς* (*Ρούσελλις*, *Ρουσκόπους* κλπ.) ἢ ἀπὸ τῆς παραφθορᾶς αὐτῆς *ρὼς* (*Ρωσοῦς*, *Ρωσικὸς σκόπελος*) εἶναι φοινικικῆς προελεύσεως. Σ. Ε. Λ.

Ροὺς (Rush), ***Βενιαμίν***. Ἀμερικανὸς ἰατρὸς (1745—1813). Τῷ 1791 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐν Φιλαδελφείᾳ πανεπιστημίου. Τῷ 1793 εἰσήγαγεν ἐν Ἀμερικῇ τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον τοῦ Μπράουν, καταπολεμήσας διὰ ταύτης μετ' εὐνοϊκῶν ἀποτελεσμάτων ἐπιδημίαν κιτρίνου πυρετοῦ. Ἔγραψεν: «Observations upon the origin of the malignant bilious or yellow fever in Philadelphia» κλπ. (1799), «Dissertation on the spasmodic asthma of children» (1770), A treatise upon the diseases of the mind» (1812) «Medical inquiries and obvervations» (1794—1804, εἰς 5 τόμ.) κ.ἄ. Ο. Ρ.

Ρόϋς (Reuss) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο παλαιῶν πριγκιπάτων τῆς Γερμανίας, ὅπου ἦρχον οἱ ἡγεμονικοὶ οἶκοι Ρόϋς-Γκράϊτς καὶ Ρόϋς-Σλάϊτς-Γκέρα Τὴν 4 Ἀπριλίου 1919 τὰ δύο ταῦτα πριγκιπᾶτα ἡνώθησαν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ κράτους τοῦ Ρόϋς, ἀλλὰ τὴν 24 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπετέλεσαν τμῆμα τοῦ ἐλευθέρου κρά-

Digitized by Google

τους τῆς Θουριγγίας ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῆς Γερμανικῆς ὁμοσπονδίας. Μ. Δ. Β.

—Ρόϋς (Reuss) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἑλβετίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ἄαρ. Σχηματίζεται ἐκ τῆς συμβολῆς τριῶν ἀλπινικῶν πηγῶν, αἵτινες ἑνοῦνται ἐν τῷ Ἄντερματ, ἤτοι τῆς Φούρκαρούϋς, ἡ ὁποία προέρχεται ἐξ ὕψους 2.430 μ., τῆς Γκόταρντρούϋς, ἥτις προέρχεται ἐξ ὕψους 2.400 μ. καὶ τῆς Ὅμπερουντ Οὔντεραλπρούϋς, ἥτις προέρχεται ἐξ ὕψους 2.026 μ. Ἐνισχυόμενος κατόπιν ὑπ' ἄλλων ποταμῶν εἰσέρχεται εἰς τὴν λίμνην τῶν Τεσσάρων Καντονίων καὶ ἐξερχόμενος ταύτης παρὰ τὴν Λουκέρνην, γίνεται πλωτὸς καὶ ῥέει πρὸς Β χυνόμενος πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Ζυρίχης εἰς τὸ Ἄαρ. Μ. Δ. Β.

Ρόϋς (Royce), *Ἰωσίας*. Βορειοαμερικανὸς φιλόσοφος (1855—1916). Ἐσπούδασεν ἐν Γερμανίᾳ, τῷ δὲ 1882 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χάρβαρντ. Ἐκπρόσωπος ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς γερμανικῆς πνευματοκρατίας, διετύπωσε τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν τὸ σύμπαν εἶναι ἄθροισμα προσωπικῶν πνευματικῶν συνειδήσεων. Ἔγραψεν: «Ὁ κόσμος καὶ τὸ ἄτομον» (1900—1902, τόμ. 2), «Τὸ πρόβλημα τῆς ἀληθείας» (1908), «Αἱ πηγαὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιγνώσεως» (1912), «Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἰησοῦ» (1913), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

— Ρόϋς (Reusch), ***Φρὰντς-Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς θεολόγος (1825—1906). Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Βόννης, Τυβίγγης καὶ Μονάχου καὶ κατόπιν διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης. Ἵδρυσε μετὰ τοῦ Dœllinger τὸ περιοδικὸν «Theologisches Literaturblatt» καὶ διηύθυνεν αὐτὸ ἐπὶ δωδεκαετίαν (1865—1877). Τῷ 1872 ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας Melchers, ὡς μεταστὰς εἰς τὰς τάξεις τῶν παλαιοκαθολικῶν. Ἐξέδωκε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Erklärung des Buches Baruch» (1853), «Das Buch Tobias» (1857), «Liber Sapientiæ» (1858), «Lehrbuch der Einleitung in das Alte Testament» (1859), «Observationes criticæ in librum Sapientiæ» (1861), «Bibel und Natur» (1862), «Libellus Tobit e codice Sinaitico editus et recensitus» (1870), καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας διατριβὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ κριτικὴν τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐν τοῖς περιοδικοῖς «Theologisches Liraturblatt» τῆς Βόννης, «Theologische Quartalschrift» τῆς Τυβίγγης, «Chilianeum» τῆς Βυρτσβούργης καὶ «Katholik» τῆς Μαγεντίας. Ε. Γ. Π.

ρούσα (ἡ) (Rusa) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτιοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαφιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, παρεμφερῆ πρὸς τὰς ἐλάφους, ἀπαντῶντα εἰς τὰς περὶ τὰ Ἱμαλάϊα ὄρη χώρας καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ροῦσα ἡ μονόχρωμος* (Rusa unicoloris), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 2 περίπου μέτρων. Ὁ χρωματισμός της εἶναι ἐρυθρόφαιος. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τὰς πεδιάδας καὶ κατὰ μικρὰς ἀγέλας, αἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων των γίνονται πολυπληθέστεραι. Δ. Ν. Π.

Ροῦσα ἡ μονόχρωμος.

— *[Παλαιοφζολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Κίνᾳ. Γ. Κ. Γ.

Ροῦσα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μικροῦ Δερείου τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 63. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ρουσανλάρ*.

— Ροῦσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς βορειοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Δενοῦσα (πλάτ. 37°07' Β., μῆκ. 25° 50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1866: Amorgos and Denusa islands), σχηματίζων ἀγκυροβόλιον στεγαζόμενον ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ νησίου του Τρίγωνο. Σ. Ε. Λ.

— Ροῦσα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Ἰκαρίου πελάγους (πλάτ. 36° 55' Β., μῆκ. 27° 12' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalymnos, Kappari and Kos), νοτιοανατολικὴ ἄκρα τῆς Δωδεκανησιακῆς νήσου Ψέριμος (ἀρχ. Ὑψίρισμα). Σ. Ε. Λ.

Ρουσάδειρον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Μαυριτανίας τῆς Τιγγιτανῆς (*Πτολεμ* Δ, α, 12, Nobbe), ἀπόληξις τοῦ Μικροῦ Ἄτλαντος, γνωστὸν καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Οὐσσάδιον*. Ὑπ' αὐτὸ ὅρμος καὶ πόλις (Δ, α, 7, *Πλιν.* 5, 18) μεταξὺ τῶν ἄκρων Σηστιαρίας καὶ Μεταγωνίτιδος. Τὴν φοινικικὴν προέλευσιν τῆς ὀνομασίας ἀποδεικνύει ἐπιπροσθέτως καὶ ἡ κατὰ μετάφρασίν της (*Ρὺς-Ἀδὶρ=Μεγάλη ἄκρα*) ὀνομασία παρὰ Σκύλακι (§ 111): «Ἄκρος ἡ πόλις μεγάλη καὶ λιμὴν ἐν αὐτῷ». Εἶναι ἡ σύγχρονος *Μελίλια* (βλ. λ.) τοῦ Μαρόκκου. Σ. Ε. Λ.

Ρουσαζοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Μαυριτανίας τῆς Καισαρηνσίας καὶ λιμὴν (*Πτολεμ.* Δ, β, 9, Nobbe) μεταξὺ Ρουσουβερσὶρ καὶ Οὐάβαρ. Κτίσμα φοινικικόν, κατόπιν ἀποικία Ρωμαίων «Rusazus colonia Augusti» (*Πλιν.* 5, 20), εἶναι τὸ σύγχρονον πόλισμα *Σιδὶ Δαοὺτ* (πλάτ. 36° 53' 50'' Β., μῆκ. 4° 45' 30'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1910: Algiers to cape Bugaroni) ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου cape Sigli. Σ. Ε. Λ.

ρουσάλια (τὰ) *[Κανον. Δίκ.]*. Εἶδος πανηγύρεως, περὶ ὧν ὁ Βαλσαμὼν ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ εἰ. τὸν κανόνα 62 τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου λέγει ὅτι ἐγίνοντο μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀπὸ κακῆς συνηθείας «ἐν ταῖς ἔξω χώραις» (βλ. «Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων» ἔκδ. *Ι. Α. Ράλλη* καὶ *Μ. Ποτλῆ*, τόμ. Β', σελ. 450). Κ. Μ. Ρ.

Ρουσάνη *[Γεωγρ.]*. Μονὴ ἐν *Μετεώροις* (βλ. λ.).

Ρουσανλὰρ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ροῦσα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

Ρουσᾶνος, ***Παχώμιος***. Λόγιος μοναχὸς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος (βλ. λ. *Παχώμιος* Ρουσᾶνος).

Ρουσαπιδιὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Βρυσῶν τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 34.

Ρουσᾶτες *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πολυστάφυλον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

Ρουσάτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πολυστάφυλον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

Ρουσβάναγα *Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασ α τοῦ χωρίου *Περιβόλια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας.

Ροῦσβελτ (Roosevelt, προφ. *Ρόζεβελτ* ἢ *Ρόσβελτ*), ***Θεόδωρος***. Ἀμερικανὸς πολιτικὸς (1852—1919). Κατήγετο ἐξ ὀλλανδικῆς οἰκογενείας καὶ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χάρβαρντ. Τῷ 1882 εξελέγη βουλευτὴς Νέας Ὑόρκης, διακριθεὶς διὰ τὴν αὐστηρότητα μεθ' ἧς ἔψεξεν ἐν τῇ βουλῇ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε πολιτικὴν διαφθοράν. Λόγῳ τῆς αὐστηρότητός του ταύτης καὶ τῆς ἰσχυρᾶς προσωπικότητος τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διωρίσθη τῷ 1895 διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας Νέας Ὑόρκης, ἣν κατώρθωσε νὰ ἐκκαθαρίσῃ ἀπὸ διάφορα κακοποιὰ στοιχεῖα. Τῷ 1897 ὁ τότε πρόεδρος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς Μὰκ Κίνλεϋ προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ὑφυπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, μετὰ τὴν κήρυξιν ὅμως τοῦ Ἰσπανοαμερικανικοῦ πολέμου, τῷ 1898, ὁ Ροῦσβελτ παρῃτήθη τῆς θέσεώς του ταύτης, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἐπὶ κεφαλῆς συντάγματος ἱππικοῦ ἐθελοντῶν. Μετὰ τὸν πόλεμον ἐγένετο, τῷ 1898, διοικητὴς τῆς Νέας Ὑόρκης, τῷ δὲ 1900 τὸ κόμμα τῶν ρεπουμπλικάνων ὑπέδειξεν αὐτὸν ὡς ὑποψήφιον ἀντιπρόεδρον κατὰ τὰς διεξαχθείσας τότε προεδρικὰς ἐκλογάς, καθ' ἃς εἶχεν ἐπανεκλεγῇ ὡς πρόεδρος ὁ Μὰκ Κίνλεϋ. Χάρις εἰς τὴν μεγάλην του δημοτικότητα καὶ εἰς τὴν ὑποστήριξιν, ἣν παρέσχεν εἰς αὐτόν, πλὴν τοῦ κόμματος τῶν ρεπουμπλικάνων, καὶ τὸ κόμμα τῶν μεταρρυθμιστῶν, ἐπέτυχεν εἰς τὰς ἐκλογὰς μὲ καταπληκτικὴν πλειοψηφίαν. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Μὰκ Κίνλεϋ, τῷ 1901, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν προεδρίαν.

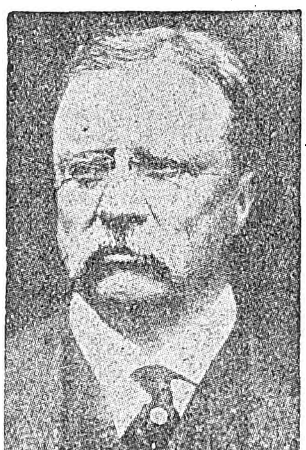

Θε. δωρος Ροῦσβελτ.

Κατὰ τὴν πρώτην του ταύτην προεδρίαν ἐπέδειξε μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἐδικαίωσε τὰς ἐλπίδας, αἵτινες ἐστηρίχθησαν ἐπ' αὐτοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαρρύθμισιν τόσον τῶν ἐσωτερικῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων. Ἡ πολιτεία του αὐτὴ συνέβαλεν, ὥστε τῷ 1905 νὰ ἐπανεκλεγῇ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς διὰ καταπληκτικῆς πλειοψηφίας. Κατὰ τὴν δευτέραν του ταύτην προεδρίαν ἐπέδειξεν ἔτι ἐμφανέστερον τὴν ἰσχυράν του προσωπικότητα καὶ τὴν ἐπιβλητικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, κατορθώσας, διὰ συνεχῶν διαγγελμάτων πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἀγορεύσεων εἰς πλείστας περιστάσεις, νὰ καταστήσῃ δημοφιλῆ καὶ τὰ σκληρότερα τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανε. Κυρίως διεκρίθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διὰ τοὺς σφοδροὺς ἀγῶνάς του κατὰ τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ τῶν τράστ καὶ προέβη εἰς πλείστας τολμηρὰς ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις, αἵτινες ἐβελτίωσαν τὴν διοίκησιν καὶ ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς τεραστίας αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τῆς χώρας. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐφάνη λίαν ἰμπεριαλιστής, φροντίζων πάντοτε νὰ κρατῇ ὑψηλὰ τὸ γόητρον τοῦ κράτους του, τοῦ ὁποίου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ηὔξησε μεγάλως ἡ ἐπιρροή, ὄχι μόνον εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀμερικῆς ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ τὰ ἀσιατικὰ ζητήματα. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πολιτικῆς του ταύτης προέβη εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, διὰ τὴν ὁποίαν συνήντησε μεγίστας ἀντιδράσεις ἐκ μέρους τοῦ Κογκρέσσου. Παρὰ τὰς πιέσεις τῶν φίλων του, μὴ θέλων νὰ δημιουργήσῃ προηγούμενον, μὴ ἐμφανισθὲν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὰ πολιτικὰ χρονικὰ τῆς χώρας του, ἠρνήθη νὰ θέσῃ καὶ ἐκ τρίτου ὑποψηφιότητα κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1908, ὑποστηρίξας καὶ ἐπιτυχὼν τὴν ἐκλογὴν τοῦ φίλου του Τάφτ, ὁ ὁποῖος τῷ ὑπέσχετο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικήν του. Τῷ 1906 εἶχεν ἀπονεμηθῆ εἰς αὐτὸν τὸ βραβεῖον Νόμπελ τῆς εἰρήνης, χάρις εἰς τὰς προσπαθείας, τὰς ὁποίας εἶχε καταβάλει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ κατὰ τὰ προηγηθέντα ταύτης γεγονότα, πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἥτις εἶχε διαταραχθῆ συνεπείᾳ τοῦ πολέμου μεταξὺ Ρωσίας καὶ Ἰαπωνίας. Τὸ χρηματικὸν ποσὸν τοῦ βραβείου ἐκείνου διέθεσεν ὑπὲρ τῆς ἱδρύσεως διαρκοῦς ἐπιτροπῆς συμφιλιώσεως μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν, μὲ ἕδραν τὴν Βασιγκτῶνα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς δευτέρας του προεδρίας ἐπεχείρησε ταξίδιον θήρας εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, ὁπόθεν, ἐπιστρέψας διὰ Χαρτούμ, ἐπεσκέφθη τὸ Κάϊρον. Ἐκεῖ ἐξεφώνησε σημαντικὸν λόγον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπετέθη κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐθνικιστῶν, προκαλέσας σημαντικὸν διπλωματικὸν ἐπεισόδιον. Κατόπιν ἐπεσκέφθη τὴν Ρώμην, ὅπου ἠρνήθη νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν πάπαν, ἐπειδὴ οὗτος ἔθεσεν ὡς ὅρον ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐκφώνησιν πολιτικῶν λόγων κατὰ τὴν παραμονήν του εἰς τὴν Ρώμην. Ἐκεῖθεν δὲ ἐπεσκέφθη σχεδὸν πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας, ὅπου ἐγένετο πανταχοῦ ἐνθουσιωδῶς δεκτός, ἐκφωνῶν λόγους καὶ προβαίνων εἰς διαλέξεις εἰς διάφορα πανεπιστήμια, ἅτινα ἐξέλεγον αὐτὸν ἐπίτιμον διδάκτορα. Ἐν Λονδίνῳ, ὅπου ἀντεπροσώπευσε τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας εἰς τὴν κηδείαν τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Ζ', προεκάλεσε νέον διπλωματικὸν ἐπεισόδιον διὰ τῆς ἐκφωνήσεως λόγου, ἐν τῷ ὁποίῳ κατεφέρετο κατὰ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐπιστρέψας κατόπιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐγένετο θριαμβευτικῶς δεκτὸς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως διεφώνησε πρὸς τὸν Τάφτ διὰ τὴν ἀκολουθουμένην ὑπ' αὐτοῦ πολιτικὴν καὶ τὸν κατεπολέμησεν εἰς τὰς νέας ἐκλογάς. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἦτο ἐμφανῶς γερμανόφιλος, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἐκηρύχθη κατὰ τῆς Γερμανίας, ἐναντίον τῆς ὁποίας διεξήγαγε σφοδρὰν προπαγάνδαν ἐν Ἀμερικῇ. Ὁ Ροῦσβελτ θεωρεῖται εἷς τῶν σημαντικωτέρων προέδρων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, καίτοι ἡ ὅλη του δρᾶσις δὲν εἶναι ἀμέτοχος ποιᾶς τινος θεαματικότητος, ἀναμεμιγμένη μετὰ θεατρισμοῦ καὶ ἐγωπαθείας. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ ναυτικὸς πόλεμος τοῦ 1812» (1882), «Ἡ κατάκτησις τῆς Δύσεως» (1889—1895, τόμ. 4), «Ἀμερικανικὰ ἰδεώδη» (1897), «Ἡρωϊκὰ διηγήματα ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς ἱστορίας» (1898), «Ὀλ. Κρόμβελ» (1900), «Σκληρὰ ζωὴ» (1900), «Γνήσιος ἀμερικανισμὸς» (1903), «Αἱ ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ πολέμου μεταξὺ Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν 1812—1815» (1910), «Αὐτοβιογραφία» (1913), «Ἡ ἱστορία ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ» (1914), «Ἡ Ἀμερικὴ καὶ ὁ Παγκόσμιος πόλεμος» (1915), κτλ. Τῷ 1902—1903 ἐδημοσιεύθη ἐν Φιλαδελφείᾳ συλλογὴ τῶν ἔργων του εἰς 22 τόμους καὶ τῷ 1904 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ εἰς 14 τόμους. Μ. Δ. Β.

— Ροῦσβελτ (Roosvelt), ***Φραγκῖσκος Ντελάνο***. Ἀμερικανὸς νομομαθὴς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1882 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Χάρβαρτ καὶ τῆς Κολούμπια καὶ ἤρχισε νὰ δικηγορῇ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἀπὸ τοῦ 1907. Ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι τοῦ 1913 διετέλεσε μέλος τῆς γερουσίας τῆς Νέας Ὑόρκης, τῷ δὲ 1913 παρῃτήθη τῆς θέσεως τοῦ γερουσιαστοῦ καὶ διωρίσθη ὑφυπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1920. Τῷ 1918 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἐπιθεώρησσις τῶν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ὕδατα ναυτικῶν δυνάμεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, τῷ δὲ 1919 ἔφερεν ἐπιτυχῶς εἰς πέρας τὴν ναυτικὴν ἀποστράτευσιν. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1920 τὸ δημοκρατικὸν κόμμα ἐξέλεξεν αὐτὸν ὑποψήφιον ἀντιπρόεδρον τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν. Τῷ 1921 προσεβλήθη ὑπὸ παραλύσεως τῶν κάτω ἄκρων, ἥτις ἀφῆκεν αὐτὸν χωλόν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας του καὶ

Digitized by Google

μετ' αὐτήν, κατέγινεν εἰς τὴν ἵδρυσιν ἰδιαιτέρου ἰνστιτούτου ἐν Οὐώρμ Σπρίνγκες μελετῶν καὶ θεραπείας τῆς παραλύσεως. Κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν ἐχρημάτισε γερουσιαστής, εἶχε κηρυχθῆ σφοδρότατα κατὰ τῆς ἐπιρροῆς τῆς πολιτικῆς λέσχης Τάμμανν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ὑπῆρξεν ὅμως θερμὸς ὑποστηρικτὴς τοῦ κυβερνήτου τῆς Νέας Ὑόρκης Σμὶθ καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ ὅπως ἐκλεγῇ οὗτος ὑποψήφιος τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος κατὰ τὰς προεδρικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1924 καὶ 1928. Τῷ 1928 διεδέχθη τὸν Σμὶθ ὡς κυβερνήτης τῆς Νέας Ὑόρκης, κατὰ τὰς ἐκλογὰς δὲ τοῦ 1932 ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος ὡς ὑποψήφιος πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Μ. Δ. Β.

Ρουσγόνιον, ἢ ***Ρουσγουννίαι*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς παραλίας τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 2, 21) πρὸς Α. τοῦ Ἰκοσίου (νῦν Ἀλγέριον). Ἐπὶ Αὐγούστου ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία, κατὰ δὲ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἕδρα ἐπισκόπου. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς σῴζονται ὅπου τὸ νῦν ἀκρωτήριον Matifou. Α. Θ. Σ.

Ρουσγουνίαι *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Ρουσγόνιον*.

Ρουσδῆ· βλ. λ. *Ρουσντῆ*.

Ρουσὲ (Roucher), ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος***. Γάλλος ποιητὴς (1745–1794). Ἔγραψε διαφόρους ποιητικὰς συλλογάς, αἵτινες εἶχον κατατάξει αὐτὸν μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἀναγινωσκομένων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. Κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, λέγεται δὲ ὅτι ὡδηγήθη εἰς τὸ ἰκρίωμα ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἁμάξης μετὰ τοῦ Ἀνδρέα Σενιέ. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι τὸ διδακτικὸν περιγραφικὸν ποίημα «Οἱ μῆνες» εἰς δέκα ᾄσματα, «Περὶ τοῦ πλούτου τῶν ἐθνῶν» κ. ἄ. Ἄφησεν εἰς χειρόγραφα περὶ τὰ 300 ᾄσματα ποιητικοῦ ἔργου του περὶ «Κήπων», τὸ ἔργον «Θηρεσία καὶ Φαλντονί» εἰς ἓξ ᾄσματα, καὶ ἀποσπάσματα τοῦ ἡρωικοῦ ἔπους «Ροδεΐς». Γ. Ι. Β.

Ρουσέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σπολαΐτας τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 96.

Ρουσέλιος (Russel de Bailleul). Νορμανδὸς ἀρχηγὸς μισθοφόρων ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ (βλ. λ. *Οὐρσέλιος*).

Ρουσέλλαι (αἱ) (Rusellae) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πολίχνη τῆς Ἐτρουρίας ἐν Ἰταλίᾳ, μία τῆς Τυρρηνικῆς Δωδεκαπόλεως, ἐπὶ κορυφῆς λόφου καὶ παρὰ τὴν Αὐρηλίαν ὁδόν. Κατὰ τὸν Λίβιον, ἀφ' ὅτου ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἀπώλεσε τὴν παλαιάν της σπουδαιότητα. Ἐλέγετο καὶ *Ρουσελλᾶνα* (ἐνν. *ἀποικία*). Εἶναι ἡ σημερινὴ Rosella. Ν. Σ. Λ.

Ρούσελλις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ φοινικικὸν ἐμπόριον τῆς ἐπὶ τοῦ Δυτικοῦ ὠκεανοῦ Λιβύης. Ἡ ὀνομασία σημαίνει «ἄκρα θεῶν». Εἶναι τὸ *Θεῶν ὄχημα* τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ περίπλου τοῦ Ἄννωνος. Σ. Ε. Λ.

Ρούσενχανε (Rosenhane), ***Γουσταῦος***. Σουηδὸς ποιητὴς (1619–1684). Εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται τὰ πρῶτα ἐκ τῶν γραφέντων εἰς τὴν σουηδικὴν γλῶσσαν σημαντικὰ ποιητικὰ ἔργα τῆς Ἀναγεννήσεως: «Τὸ παράπονον τῆς σουηδικῆς γλώσσης» (1658) καὶ ἡ φέρουσα τὸν τίτλον «Βένερινт» σειρὰ ἓξ ἑκατὸν σονέττων (1680), τὰ ὁποῖα εἶχον δημοσιευθῆ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Skogekär Bärgbo. Κ. Β. Λ.

Ρουσθαβελῆς ***Σώθα***. Ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν τῆς Γεωργίας, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1150 μ. Χ. Ἐνωρίτατα ἐξέμαθε τὴν περσικήν, τὴν ἀραβικήν, τὴν ἀρμενικὴν καὶ τὴν ἑλληνικήν, καὶ κατόπιν περιῆλθε τὴν Γεωργίαν, διέτρεξε τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἰδίως τὴν Ἑλλάδα. Συνήνου εὐρεῖαν μάθησιν μετὰ μεγάλης ἱκανότητος, τόλμης, δεξιότητος εἰς τὴν ἱππασίαν, ὡραιότητος σωματικῆς καὶ ζωηρᾶς φαντασίας. Ηὐτύχησε ν' ἀνδρωθῇ κατὰ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Γεωργίας ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Θάμαρ, ὑφ' ἧς προσελήφθη ὡς ἀνακτορικὸς θησαυροφύλαξ. Τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἶναι ἀχώριστα ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει τῶν Γεωργιανῶν, ἐγένοντο δὲ θέμα πλήθους ποιητικῶν παραδόσεων, δημωδῶν ᾀσμάτων καὶ ποιημάτων. Ἡ ἐρωτικὴ ζωὴ τοῦ ποιητοῦ ἔγινε θέμα δραμάτων καὶ μελοδραμάτων συντεθέντος ὑπὸ τοῦ μουσουργοῦ Ἀράκι-Σβίλι (Μόσχα — Τ.φλὶς 1916 — 1918). Τὸ μικρὸν τοῦ ὄνομα Σώθα κατέστη συνώνυμον πρὸς τὴν βαθεῖαν σύνεσιν, τὸ ἀδάμαστον θάρρος, τὴν ὑψηλὴν ἔμπνευσιν, τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἡ εἰκών του εὑρίσκεται εἰς πᾶσαν καλύβην καὶ εἰς πᾶν μέγαρον τῆς Γεωργίας, πλησίον τῶν εἰκόνων τοῦ προστάτου τῆς χώρας ἁγίου Γεωργίου. Ἑκατὸν δύο ἀποφθέγματά του ἀποτελοῦν τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς λαϊκῆς σοφίας, ἀναφερόμενα διαρκῶς ὅπως τὰ ῥητὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Αἱ λεπτομέρειαι τῶν σχέσεών του πρὸς τὴν βασίλισσαν δὲν εἶναι γνωσταί. Φαίνεται ὅτι ἠράσθη ἐμμανῶς ταύτης καὶ ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ὑφισταμένης κοινωνικῆς ἀποστάσεως, κατέλιπε τὴν πατρίδα του χωρὶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτήν. Ἀπέθανε τῷ 1225 ἐν Ἱερουσαλὴμ φέρων μοναχικὸν σχῆμα. Ἔγραψε πολλὰ φιλοσοφικά, θεολογικά, φυσιοκρατικά, ἀστρονομικὰ ἔργα, ἀλλὰ τὴν φήμην του ὀφείλει εἰς τὸ μέγα ἔπος «Τὸ δέρμα τῆς λεοπαρδάλεως», τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε παγκόσμιον φήμην, διὰ δὲ τοὺς Γεωργιανοὺς ἀποτελεῖ τὸν κανόνα τῆς γλώσσης. Τὸ ἔργον τοῦτο ἤσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ της πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Γεωργίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ch. Béridzé*, «Ch. Roustharéli,sa vie, son poème, ses maximss, sa philosophie» (Paris 1927).—*Scott-Wardrop*, «The Man in the Panther's skin» (London 1912).—*Const. Balmont*, «Barsowa Schkoura» (Moscou 1917). Γ. Λ. Α.

Ρουσία (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *Ρωσία*.

Ρουσιάδης, ***Γεώργιος***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κοζάνῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ σχολῇ τῆς πατρίδος του, καὶ κατόπιν (1798) ἐν Βιέννῃ. Ἐνταῦθα ὑπῆρχον πλεῖστοι συμπολῖταί του ἔμποροι, παρ' οἷς ἐδίδασκεν ἰδιωτικῶς, τῷ δὲ 1817 διωρίσθη διδάσκαλος τῆς κοινότητος. Τῷ 1821 ἀπῆλθεν εἰς Πέστην ὡς διδάσκαλος τῆς αὐτόθι σχολῆς. Φαίνεται δ' ὅτι ἦτο φιλικὸς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τὸ 1822. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑσπερίαν καὶ μόλις τῷ 1848 ἀπαντῶμεν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1852. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ὁμήρου Ἰλιάδος μετάφρασις» εἰς ὁμοιοκαταλήκτους στίχους (ἐν Βιέννῃ 1817—1819, τόμ. 6), «Ἡμερολόγιον τοῦ σωτηρίου ἔτους 1819» (ἐν Βιέννῃ), «Ἡ ἐλευθέρωσις τῶν Θηβῶν, τραγῳδία τοῦ Chr. Felix Weise» (Βιέννῃ 1820), «Χρονικὸν προγνωστικόν, ἤτοι καλενδάριον παντοτεινὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 1798 ἄχρι τοῦ 1842 ἔτους» (Βιέννῃ 1820), «Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων Ι Μπιλλιάρου, διόρθωσις Ρουσιάδου» (1820, τόμ. 3), «Ἡ Πάργα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τοῦ Ι. Α. Βεννέτου» (Πέστη 1822), «Γραμματικὴ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης» (Βιέννῃ 1834). Τ. Ε. Ε.

Ρουσιβὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μαυριτανίας τῆς Τιγγιτανῆς (Μαρόκκου) ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ὁ Πτολεμαῖος (Δ, α, 2) ἐσφαλμένως τὸν τοποθετεῖ βορείως τῆς ἐκβολῆς τοῦ *Ἀσάμα*, ἐνῷ ἦτο ΝΔ. αὐτῆς. Rutubis κατὰ Πλίνιον (5, 9) εἶναι ἡ σύγχρονος παράλιος πόλις Mazaghan τοῦ Μαρόκκου. Σ. Ε. Λ.

Ρουσιδάβα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δακίας ἐπὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως Ἀλούτα (νῦν Oetu). Ἀναφέρεται μόνον (Rusidava) ἐν τῷ «Πεουτιγγεριανῷ χάρτῃ», ἡ δὲ ταυτότης της εἶναι ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

Ρουσίκαδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῷ Νουμιδικῷ κόλπῳ (*Πτολεμ.* Δ, γ, 3). Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν φέρεται καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις γεωγράφοις. Ὑπῆρξε μία τῶν τεσσάρων ἀποικιῶν τῆς Κίρτας, ἧς ἦτο καὶ τὸ ἐπίνειον. Εἶναι ἡ σύγχρονος πόλις καὶ μέγας λιμὴν Philippeville (πλάτ. 36° 53' Β., μηκ. 6° 54' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 252: Cape Bougaroni to Fratelli rocks) τῆς Ἀλγερίας. Σ. Ε. Λ.

ρούσικος, —η, —ο· δημοτ., ὁ τῆς Ρωσίας, ρωσικός: «ρούσικο βούτυρο, — στάρι» || «ὁμιλεῖ ρούσικα» ὁμιλεῖ τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν.

Ρουσίλοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ξανθόγεια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Ρουσινιὸλ ὑ Πρὰτς (Rusiñol y Prats), ***Σαντιάγος***. Καταλανὸς ζωγράφος ἐκ Βαρκελώνης, γεννηθεὶς τῷ 1861. Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Μοράγκας καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Παρισίοις. Ἀρχικῶς ἐπεδόθη εἰς τὴν προσωπογραφίαν, ἀκολουθῶν τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Θεοτοκοπούλου («Ἀναγνώστρια», «Συμφωνία», κ. ἄ. ἔργα), κατόπιν ὅμως ἀνεδείχθη ὡς τοπιογράφος κυρίως διὰ τῆς σειρᾶς του «Κῆποι τῆς Ἱσπανίας», τὸ πρῶτον ἐκτεθείσης ἐν Παρισίοις πρωτοβουλίᾳ τῆς «Νέας Τέχνης». Ἔκτοτε ἀπέκτησε διεθνῆ φήμην, βραβευθεὶς ἐν Σικάγῳ, Παρισίοις, Βαρκελώνῃ κ. ἄ. Ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων (Μπούργκας, Μαρτίνεθ Σιέρρα) ἢ καὶ μόνος ἔγραψε μονολόγους, διαλόγους, θεατρικὰ ἔργα, μεταφρασθέντα εἰς πλείστας γλώσσας. Π. Ν. Π.

Ρούσιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, μεταξὺ Μαλγάρων καὶ Κυψέλων, παρὰ τὴν Ἐγνατίαν ὁδόν, ὑπαγομένη εἰς τὸ θέμα Μακεδονίας. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει σήμερον τὸ χωρίον *Ρούσκιοϊ*, παρὰ τὴν Κεσσάνην. Α. Θ. Σ.

—**Ρούσιον** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεταγενέστερον ὄνομα τῆς ἀρχαίας πόλεως *Τοπέρου* ἢ *Τοπείρου*, κειμένης οὐ μακρὰν τῆς παραλίας τῆς Θρᾴκης, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου καὶ τῆς Βιστονίδος λίμνης. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 7 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Ροδόπης, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Τραϊανουπόλεως. Α. Θ. Σ.

Ρούσιος. Λόγιος ἐκ Κοζάνης, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν Βουκουρεστίῳ. Τ. Ε. Ε.

Ρούσκαγια ***Πράβντα*** (=Ρωσικὸν δίκαιον). Συλλογὴ νόμων καταρτισθεῖσα τῷ 1020 ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου Γιαροσλαύου. Αὕτη καθιεροῖ τὴν αὐτοδικίαν καὶ τὴν καταδίωξιν τοῦ φονέως ὑπὸ τῶν πλησιεστάτων τοῦ θανόντος συγγενῶν, ὁρίζει τὰς τιμὰς τῆς ἐξαγορᾶς διαφόρων ἐγκλημάτων, τὴν διὰ μονομαχίας λύσιν τῶν ἐρίδων, τὰς διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου καὶ ζέοντος ὕδατος δοκιμασίας καὶ τὴν δίκην ὑπὸ δικαστηρίου, τοῦ ὁποίου μετεῖχεν ἐπίτροπος τοῦ ἡγεμόνος, κτλ. Ἡ «Ρουσκάγια Πράβντα» εἶναι ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων μνημείων τῆς σλαυϊκῆς γλώσσης. Θ. Β.

Ρουσκίνων, ἢ ***Ρουσκινὼν*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐόλκων Τεκτοσάγων, κειμένη ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς Via Domitia. Σήμερον καλεῖται *Πύργος Ρουσσιγιὸν* (Castel de Roussillon) παρὰ τὴν Περπινιὰν ἐν τῷ νομῷ τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων, περίφημος διὰ τοὺς γλυκεῖς οἴνους της. Α. Θ. Σ.

—**Ρουσκίνων** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὁμώνυμος πόλις, ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 120 χλμ. εἰς τὸν Γαλλικὸν κόλπον. Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καλεῖται *Ρουσκίων*, ὑπὸ τοῦ Πολυβίου *Ρόσκυνος*, παρ' ἄλλων *Ρόσχυνος*, ὑπὸ δὲ τοῦ Πομπωνίου Μέλα *Τέλις*. Παρ' αὐτὸν ὑπῆρχε λίμνη καὶ χωρίον «ὕφυδρον μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης, ἁλυκίδων μεστόν, τὸ τοὺς ὀρυκτοὺς κεστρεῖς ἔχον· δύο γὰρ ἢ τρεῖς ὀρύξαντι πόδας καὶ καθέντι τριόδοντα εἰς ὕδωρ ἰλυῶδες ἐστὶ περισπεῖραι τὸν ἰχθὺν ἀξιόλογον τὸ μέγεθος· τρέφεται δὲ ἀπὸ τῆς ἰλύος καθάπερ αἱ ἐγχέλυες» (*Στράβ.* Δ, 182). Α. Θ. Σ.

ρουσκοκούκκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀξυμυρσίνη* (βλ. λ.).

Ρουσκόπους *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀτταλείας, μεταξὺ Κέστρου (Ἄκ-Σοῦ) ποταμοῦ καὶ Μασούρας (Δεδὲν Σοῦ). Ἡ ὀνομασία του φοινικική, σημαίνουσα «ἀκρωτήριον τῶν πτηνῶν», ὧν βρίθει ἔτι καὶ νῦν ἡ τοποθεσία ἐκείνη. Φαίνεται ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὴν *Μάγυδον* τῶν Ἑλλήνων, τὴν σύγχρονον *Λάαρα*. Σ. Ε. Λ.

—**Ρουσκόπους** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Παμφυλίας, προβάλλον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀτταλείας μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κέστρου (Ἄκ-Σοῦ) καὶ τῶν Καταρρακτῶν. Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον ἐφ' οὗ ἀνευρέθησαν αἱ ρίζαι τοῦ λιμενοβραχίονος τοῦ εἰς Λάαρα τεχνητοῦ λιμένος (πλάτ. 36° 49' Β., μηκ. 30°50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236°: Rhodos to Karaburnù), ὅπου ἦτο τῆς Πέργης ὁ καταβαθμός. Σ. Ε. Λ.

Ρουσκούνιαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ρουσγούνιαι*.

ροῦσκος (ὁ) (Ruscus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Οἱ ροῦσκοι εἶναι δενδρύλλια ἀειθαλῆ μὲ φύλλα λεπιδοειδῆ καὶ ἄνθη κατὰ κῦμα διατεταγμένα. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ροῦσκος ὁ κεντρωτὸς* (Ruscus spinosus), κοινότατον φυτὸν ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν ἐντὸς τῶν δασῶν καὶ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *κοραλλία*. Δ. Ν. Π.

ρουσμᾶς (Rusmâ) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἀποψιλωτικὸν μέσον, χρησιμοποιηθὲν ἀρχικῶς ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἐξωτερικῶς ὁ ρουσμᾶς παρουσιάζει θρύμματα γαιώδη. Ταῦτα ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς παρασκευὴν μεθ' ὕδατος φυράματος, τὸ ὁποῖον ἔφερον ἐπ' ὀλίγα λεπτὰ ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀποψίλωσιν μέρους. Βραδύτερον τὸ ὄνομα ρουσμᾶς ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλων τῶν ὡς ἀποψιλωτικῶν χρησιμοποιουμένων, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ μεῖγμα τὸ ἀναγραφὲν ὑπὸ τοῦ Vicenna, ὅπερ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄσβεστον καὶ θειοῦχον ἀρσενικόν. Τὸ μεῖγμα τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν Ἀνατολιτῶν πρὸς ἀποψίλωσιν τοῦ προσώπου ἢ τοῦ ἐφηβαίου. Κ. Γ. Μ.

Ρόϋσμπρουκ (Ruysbroek), ***Ἰωάννης***. Μυστικιστὴς φιλόσοφος γεννηθεὶς τῷ 1294 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1381. Διατελέσας ἐπὶ 36 ἔτη βικάριος ἐν Βρυξέλλαις, ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν Groendal παρὰ τὸ Βατερλὼ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφήν, εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν. Τὰ χαρακτηριστικώτερα ἔργα του εἶναι: «Καθρέπτης τῆς αἰωνίου μακαριότητος», «Βιβλίον τῶν ἑπτὰ βαθμίδων ἐν τῇ ἐνατενίσει τοῦ μυστικοῦ ἔρωτος», «Διακόσμησις τῶν πνευματικῶν ἀρραβώνων», «Τέσσαρες λεπτοὶ πειρασμοί», «Ἀληθὴς ἔκστασις» κλπ. Ὁ Ρόϋσμπρουκ ἐφαντάζετο ὅτι ἔγραφεν ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἰς τὰ ἔργα του περιγράφει τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ ν' ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ Θεοῦ, πηγῆς πάσης ἀληθείας, πάσης ἀγάπης καὶ πάσης εὐτυχίας. Ὁ δρόμος οὗτος κατὰ τὸν Ρόϋσμπρουκ περιλαμβάνει τρία στάδια: τὴν ἐνεργὸν ζωήν, τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν καὶ τὴν θεωρητικὴν ζωήν, τὰ ὁποῖα ἀπαραιτήτως πρέπει

Digitized by Google

νὰ διέλθῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐνατένισιν τοῦ Θεοῦ. Παρὰ τὰς προσπαθείας του ὅπως ἀπαλλάξῃ τὰς θεωρίας του ἀπὸ κάθε πανθεϊστικὸν χαρακτῆρα, ὁ Ρόϋσμπρουκ, ζῶν ἐγένετο ὕποπτος αἱρέσεως, ἀποθανὼν δὲ κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ Γερσωνίδου ἐπὶ πανθεϊσμῷ. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἔγραψε πάντα τὰ ἔργα του εἰς φλαμανδικὴν γλῶσσαν.

πίνακες δασῶν, καταρρακτῶν, πεδιάδων, χειμερινῶν τοπίων, θαλασσογραφιῶν, ἀπόψεων πόλεων καὶ πολλαὶ χαρτογραφίαι, καταστᾶσαι σπανιώταται καὶ ἀποκτήσασαι ὡς ἐκ τούτου μεγίστην ἀξίαν. Ἦτο παραγωγικώτατος, ὑπὲρ τὰ 300 δὲ τῶν ἔργων του σῴζονται εἰς τὰ κυριώτερα μουσεῖα τοῦ κόσμου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, διὰ νὰ κερδίζῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἠναγκάζετο νὰ ζωγραφίζῃ πίνακας διὰ λογαριασμὸν ἄλλων ζωγράφων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔθετε τὴν ὑπογραφὴν ἐκείνων, ἰδίως πλουσίων τιτλούχων, οἵτινες ἠρέσκοντο νὰ καυχῶνται διὰ τὴν καλλιτεχνικήν των ἀξίαν. Ὁ Ρόϋσνταλ ἐκ τῶν ἰδικῶν του ἔργων ὑπέγραψεν ἐλάχιστα μὲ τὸ ὄνομά του, ὅπερ ἔγραφε «Ruisdael» καὶ ὄχι «Ruysdael». Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ Ρῆνος» ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Ἄμστερνταμ, «Ἄποψις τοῦ Ἅαρλεμ» ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου, «Ὀρεινὸν τοπίον» ἐν Βρουνσβίκῃ, «Καταρράκτης» ἐν Κάσσελ «Δάσος» ἐν τῷ παλαιῷ αὐτοκρατορικῷ μουσείῳ τῆς Βιέννης, «Ἕλος καὶ περίχωρα τοῦ Ἅαρλεμ» ἐν τῷ Ἐρμιτὰζ τῆς Πετρουπόλεως, «Ἰουδαϊκὸν κοιμητήριον» ἐν Δρέσδῃ, «Νερόμυλος» καὶ «Ἀνεμόμυλος» ἐν Ἄμστερνταμ, «Πέρασμα ποταμοῦ» κτλ. Μ. Δ. Β.

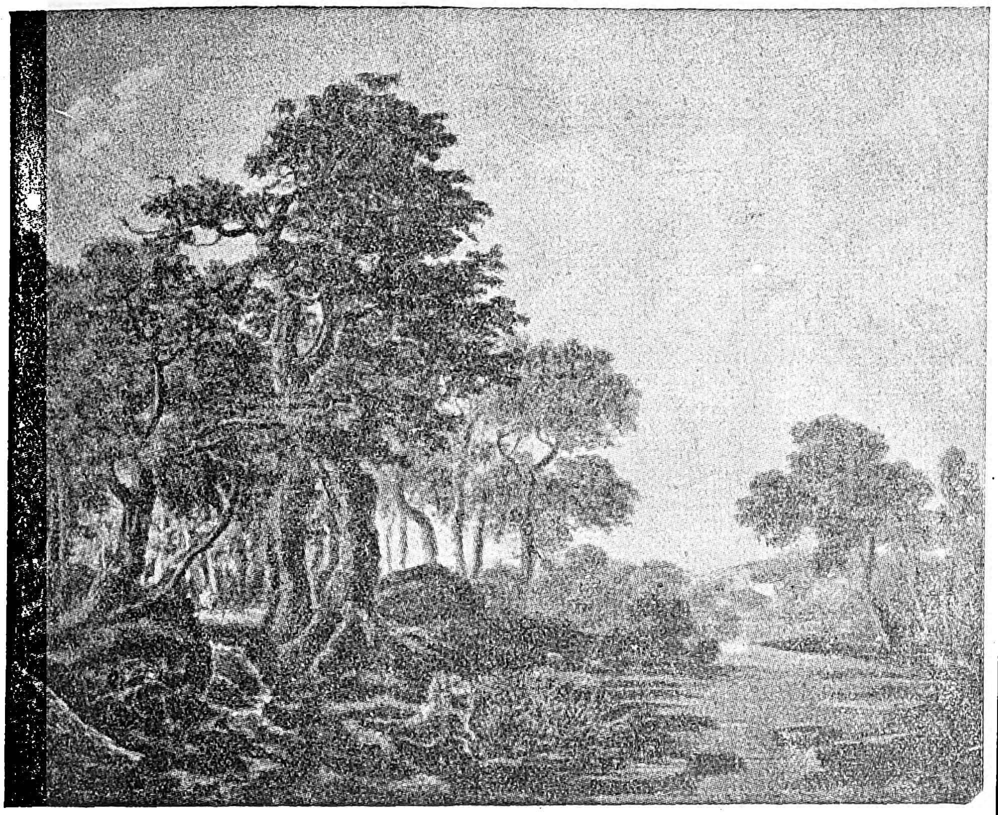

Ἰακ. βὰν Ρόϋσνταλ: Τὸ δάσος. [Μουσεῖον Λούβρου.]

Ρόϋσνταλ (Ruysdael ἢ Ruisdael), ***Ἰάκωβος βὰν —.*** Ὀλλανδὸς ζωγράφος (1628—1682) Ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικὴν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ πατρός του Ἰσαὰκ καὶ τοῦ θείου του Σολομῶντος καὶ κατόπιν ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ἄμστερνταμ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειράν του Ἅαρλεμ καὶ μετά τινα ταξίδια εἰς τὴν Νορβηγίαν, μὴ δυνάμενος νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐπειδὴ οἱ πίνακές του ἐλάχιστα ἐξετιμῶντο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, ἐνεκλείσθη εἰς ἄσυλον τῆς γενετείρας του, τοῦ ὁποίου τὰ ἔξοδα ἐπλήρωνεν ὁμὰς φίλων του. Ὁ Ρόϋσνταλ ἐζωγράφησε κυρίως τοπία καὶ θεωρεῖται ὁ σημαντικώτερος Ὀλλανδὸς τοπιογράφος καὶ εἷς τῶν μεγαλυτέρων τοπιογράφων ἐν γένει, τῆς μεγάλης του καλλιτεχνικῆς ἀξίας ἀναγνωρισθείσης πολὺ μετὰ τὸν θάνατόν του. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι

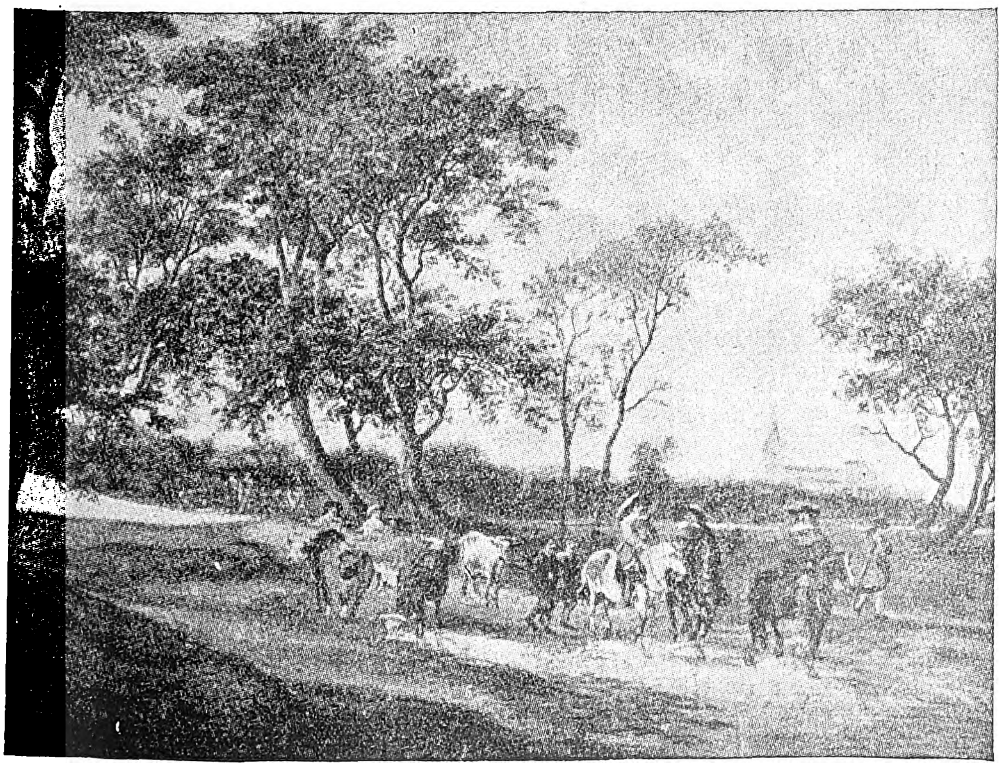

Ἰακ. βὰν Ρόϋσνταλ: Πέρασμα ποταμοῦ.

Ρούσντη ***Χουσεῒν πασᾶς.*** Πολιτικὸς τῆς Αἰγύπτου, ἀποθανὼν τῷ 1928. Διετέλεσε πολλάκις ὑπουργὸς καὶ ἐπανειλημμένως ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, κατορθώσας νὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην καὶ εἰς τὸν φερόμενον πρὸς οὐσιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν αἰγυπτιακὸν λαὸν καὶ εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν, στερρῶς ἐχομένην τῶν παρὰ τὸν Νεῖλον συμφερόντων της. Συνέταξε τὸ πρῶτον Σύνταγμα τῆς Αἰγύπτου. Γ. Λ. Α.

Ρουσντῆ ***Τεβφήκ.*** Σύγχρονος Τοῦρκος πολιτικός, ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, καταγόμενος ἐκ Σμύρνης, ὅπου καὶ ἐξῆσκει τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Κατὰ τὸν Α Βαλκανικὸν πόλεμον εὑρέθη ὑπηρετῶν ὡς στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅτε ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν εἰς διάφορα μέτωπα καὶ κυρίως εἰς τὸ μέτωπον τῆς Καλλιπόλεως, ὅπου καὶ ἐγνώρισε τὸν Μουσταφᾶ Κεμάλ, τότε συνταγματάρχην καὶ διοικητὴν τοῦ τομέως Ἀναφάρτων. Συνταχθεὶς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ (1919) πρὸς τὸ ἐθνικιστικὸν κίνημα τῆς Ἀνατολῆς, ἀνεμίχθη οὗτος εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐχρησιμοποιήθη εἰς διαφόρους διαπραγματεύσεις. Τῷ 1924 ἦλθεν εἰς Ἀθήνας πρόεδρος τῆς ἐν τῇ Μεικτῇ Ἐπιτροπῇ τῆς Ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν πληθυσμῶν τουρκικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων ὑπέγραψε τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐξηντάρη - Ρουσντῆ» γνωστὴν ἑλληνοτουρκικὴν συμφωνίαν. Γενόμενος κατόπιν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς τουρκικῆς δημοκρατίας, διεξήγαγε κατόπιν τὰς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιπόνους διαπραγματεύσεις, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν ἑλληνοτουρκικὴν συμφωνίαν (συνθήκην φιλίας, οὐδετερότητος, διαλλαγῆς καὶ διαιτησίας μετὰ πρωτοκόλλου περιορισμοῦ τῶν ναυτικῶν ἐξοπλισμῶν) τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1930. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1932, ἀντιπροσωπεύσας τὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν δεκτὴν γενομένην τουρκικὴν δημοκρατίαν, ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην τῆς διεθνοποιήσεως τῶν ἐξοπλισμῶν τῶν καθ' ἕκαστον κρατῶν. Ν. Μ.

Ρούσοβον *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μαυρολίθι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Ροῦσον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 539.

Ρουσόπουλος, ***Ἀθανάσιος.*** Ἕλλην ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Βογατσικῷ τῆς Μακεδονίας τῷ 1823 καὶ ἀποβιώσας ἐν Ἀθήναις τῷ 1898. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τετραετίαν διήκουσε μαθήματα ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Τῷ 1847 ἀπεστάλη εἰς Γερμανίαν ὡς ὑπότροφος τοῦ Βελλιείου κληροδοτήματος, παρέμεινε δὲ σχολάζων περὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀρχαιολογίαν μέχρι τοῦ 1853, ὅτε, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐν Πάτραις γυμνασίου. Τῷ 1855 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῷ 1860 προήχθη εἰς τακτικόν. Μετατεθεὶς τῇ 6 Σεπτεμβρίου τοῦ 1868 εἰς τὴν ἕδραν τῆς ἀρχαιολογίας, ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1885, ὅτε ἀπηλλάγη τῆς ὑπηρεσίας. Συνέγραψε πλεῖστα φιλολογικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ ἔργα, ὧν κυριώτερα: «Περὶ Ζαμόλξιδος» (διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ, Γοττίγγη 1852), «Ὁδηγὸς τῶν φοιτητῶν τοῦ πανεπιστημίου Ὄθωνος» (περιέχων παραίνεσιν εἰς ἐπιστημονικὴν παιδείαν, μέθοδον εἰς ἐπίτευξιν αὐτῆς καὶ τοὺς νόμους τοῦ πανεπιστημίου, Ἀθῆναι 1857), «Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία» (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ, ἔκδ. α' Πάτραι 1855, β' Ἀθῆναι 1860 καὶ γ' 1875), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὸν Θουκυδίδην» (Ἀθῆναι 1861), «Κρίσις τοῦ Βουτσιναίου ποιητικοῦ ἀγῶνος» (1867), «Ἐπίσκεψις τῶν κυριωτέρων μνημείων τῆς Ἰταλίας», ὥσπερ ἀφετηρία εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν (ἐν τῷ Ἡμερολ. Μ. Βρεττοῦ, σελ. 1—28, Ἀθῆναι 1871), «Ἐγχειρίδιον ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας» (Ἀθῆναι 1875), «Περὶ εἰκόνος τῆς Ἀντιγόνης κατ' ἀρχαῖον ὄστρακον» (Ἀθῆναι 1885), «Ὁ Παρθενών» (ἤτοι διαμαρτυρία κατὰ πάσης διορθώσεως τοῦ Παρθενῶνος καὶ μέθοδος πρὸς σωτηρίαν, Ἀθῆναι 1895), «Περὶ τοῦ ἐν Μαγνησίᾳ μνημείου τοῦ Θεμιστοκλέους» (γερμανιστί, Ἀθη-

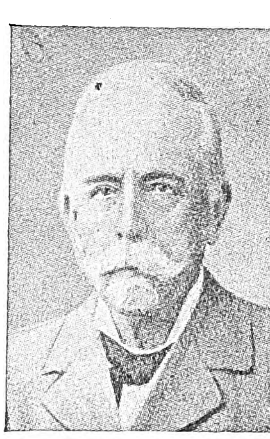

Ἀθανάσιος Ρουσόπουλος.

Digitized by Google

ναι 1898), «Ἐπιστασία εἰς μίαν λέξιν τοῦ Πινδάρου» (Ἀθῆναι 1898). Ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως ποικίλας φιλολογικάς, ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς διατριβὰς ἐν τῇ «Ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι» (1862 κ. ἑ.), ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν φιλομαθῶν» (περὶ τῶν ἀνασκαφῶν ἐν τῷ Κεραμεικῷ, 1862 κ. ἑ.), ὁμοίως ἄρθρα διάφορα τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ τοῦ Brockhaus. Ἐξέδωκεν ὡσαύτως τὸ κείμενον τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους μετὰ ἐμμέτρου μεταφράσεως Α. Ρ. Ραγκαβῆ καὶ πραγματείαν περὶ νομίσματος βασιλέως Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου. Κατέλιπε δὲ καὶ πλεῖστα ἀνέκδοτα ἔργα, ἰδίᾳ φιλολογικά. Α. Α. Δ.

— **Ρουσόπουλος**, ***Ἀθανάσιος***. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1903. Ἀπεφοίτησε τῆς ἀνωτάτης σχολῆς πολιτικῶν μηχανικῶν τοῦ πολυτεχνείου Ἀθηνῶν τῷ 1923 καὶ τῷ 1930 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς ἐφηρμοσμένης στατικῆς καὶ τῶν σιδηρῶν κατασκευῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ. Ἐδημοσίευσε τὰς ἑξῆς μελέτας καὶ πραγματείας: «Παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῶν σεισμῶν τῆς Κορινθίας» (1928), «Κατὰ προσέγγισιν ὑπολογισμὸς ὁλοσώμων ἀντισεισμικῶν κατασκευῶν πολυστήλων καὶ πολυορόφων» (1929), «Περὶ τῆς συστηματικῆς ἐπιλύσεως συνθέτων ὀρθογωνικῶν πλαισίων» (1930), «Ἐλλειψοειδῆ μετακινήσεων ἐλαστικῶν σωμάτων» (1932), «Διανομὴ ὁριζοντίων δυνάμεων ὑπὸ ἀκάμπτου πλακὸς εἰς ὁλοσώμους ἐν τῷ χώρῳ φορεῖς» (1932), ὑπὸ ἐκτύπωσιν δὲ σύγγραμμα ἐφηρμοσμένης στατικῆς. Ἐκλεγεὶς τεχνικὸς διευθυντὴς τοῦ Αὐτονόμου Ὀργανισμοῦ Σεισμοπαθῶν Κορίνθου, διηύθυνε τὰς ἐργασίας ἀνοικοδομήσεως τῶν ἐκ τῶν σεισμῶν τοῦ 1928 πληγεισῶν περιφερειῶν.

—**Ρουσόπουλος**, ***Ὄθων Α.*** Υἱὸς τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου *Ἀθανασίου Ρυσοπούλου*, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1855 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1922. Ἐσπούδασε χημείαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν πανεπιστήμιον, ὅπου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ καὶ μετέβη κατόπιν εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, διατελέσας ἐν Βερολίνῳ βοηθὸς τοῦ διασήμου Ὄφμαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη τὸ πρῶτον καθηγητὴς τῆς χημείας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ κατόπιν εἰς τὴν ναυτικὴν σχολὴν τῶν Δοκίμων, συνάμα καὶ χημικὸς τοῦ ναυστάθμου. Τῷ 1894 ἵδρυσε βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν Ἀκαδημίαν, μορφώσασαν πρακτικῶς πλείστους νέους καὶ δώσασαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἵδρυσιν πολλῶν βιομηχανιῶν. Τὸ ἐμπορικὸν τμῆμα τῆς ἐν λόγῳ Ἀκαδημίας ἦτο καὶ ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι ἐμπορικὴ σχολὴ μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ὁ Ρουσόπουλος, προσληφθεὶς πρὸς τούτοις ὡς χημικὸς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, ἐφήρμοσεν ἰδίας μεθόδους διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἀρχαίων κειμηλίων. Διὰ συνεδρίων, διαλέξεων καὶ δημοσιευμάτων ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τοῦ ὁποίου διωρίσθη τῷ 1914 γενικὸς γραμματεύς. Τῷ 1915 ἐξελέγη βουλευτὴς Φλωρίνης. Χάριν τῆς προαγωγῆς τῶν σπουδῶν τῆς χημείας καὶ χάριν τῶν μαθητῶν τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς Ἀκαδημίας ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς συγγράμματα: «Χημικὴ ὀνοματολογία» (1888), «Οἰνολογικὰ» (1888), «Χημεία ἀνόργανος καὶ ὀργανική» (1890), «Χημεία τοῦ ἐμπόρου» (1903), «Ἐμπορευματολογία» (1903), «Θεμελιώδεις γνώσεις τῆς χημείας» (1904). Ἐπίσης ἐξεδίδετο ὑπὸ τῆς σχολῆς του ἀπὸ τοῦ 1895—1922 τὸ «Δελτίον τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς Ἀκαδημίας», μηνιαῖον περιοδικόν.

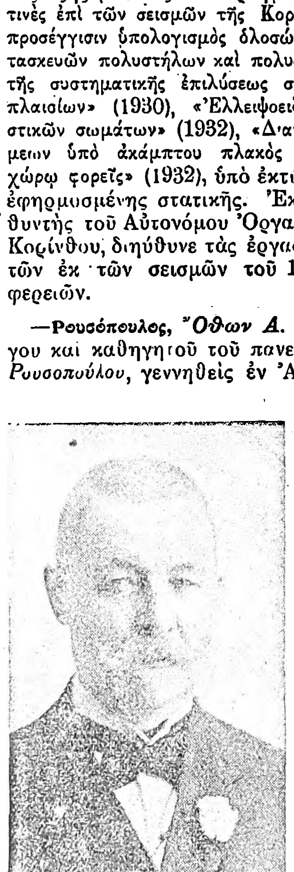

Ὄθων Ρουσόπουλος.

ροῦσος, —α, —ο· βλ. *ροῦσσος*.

Ροῦσος (ὁ), θηλ. —σα· δημοτ., ἀντὶ *Ρῶσος*.

Ροῦσος ***ποταμὸς*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ποταμὸς* Ροῦσος.

Ροῦσος, ***Γεδεὼν Πέτρου***. Μοναχὸς ἐκ Βουρκωτῆς τῆς Ἄνδρου. Γενναῖος, ἔχων σῶμα ἀθλητικῶν διαστάσεων, μετέσχε τοῦ ὑπὲρ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος, ἔλαβε δὲ μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Καρύστου ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Νεόφυτον ἐκστρατείας καὶ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος (*Δ. Π. Πασχάλη*, «Ἱστορία Ἄνδρου», τ. Β', σ. 397). Δ.Π.Π.

— **Ροῦσος**, ***Γεώργιος***. Ἕλλην πολιτικὸς καὶ νομικός, γεννηθεὶς ἐν Λέρῳ τῷ 1868. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Λυῶνι, ἐδικηγόρησε δ' ἐπὶ μακρὸν ἐν Αἰγύπτῳ. Τῷ 1917 ὑπηρέτησεν ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Οὐασιγκτῶνι, τὴν αὐτὴν δὲ θέσιν κατέλαβε τῷ 1920. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς συνελεύσεως τοῦ 1923 ἐξελέγη πληρεξούσιος Ἀθηνῶν, τὴν δὲ 11 Ἰανουαρίου 1924 μετέσχε τῆς κυβερνήσεως Βενιζέλου ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν μέχρι τῆς 6 Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Τὴν 25 Ἰουλίου 1924 ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Θεμ. Σοφούλη. Τὴν 17 Αὐγούστου ἀνετέθησαν αὐτῷ προσωρινῶς τὰ καθήκοντα τοῦ προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1924 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Μιχαλακοπούλου. Παραιτηθεὶς τὴν 20 Ἰανουαρίου 1925 ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς καὶ ἐπιστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπεδόθη αὖθις εἰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Ὁ Ρυῦσος ἐδημοσίευσε πολλὰς πολιτικὰς καὶ νομικὰς πραγματείας. Θ. Β.

—**Ροῦσος**, ***Νικόδημος***. Ἐγεννήθη εἰς Λαρδιὰ τῆς Ἄνδρου, διετέλεσε δὲ ἀρχιδιάκονος Γρηγορίου τοῦ Ε' κατὰ τὴν πρώτην πατριαρχίαν του, ὑπ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἐχειροτονήθη τῷ 1797 ἀρχιεπίσκοπος Τζίας καὶ Θερμίων, προαχθεὶς τῷ 1819 εἰς μητροπολίτην ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας πατριαρχίας τοῦ ἰδίου πατριάρχου (1818—1821). Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὴν εἰσβολὴν εἰς Μολδαυΐαν τοῦ πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὁ Ροῦσος, εὑρισκομενος εἰς Ἰάσιον, ηὐλόγησε τὸν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ἐπαναστατικὸν στρατόν, ἐκοινώνησε τοὺς ἑτοιμοπολέμους τῶν ἀχράντων μυστηρίων, περιέζωσε τὸν Ὑψηλάντην τὸ ξίφος καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς συγκεντρωμένους μαχητὰς ἐνθουσιώδη προσφώνησιν. Ἀπέθανεν ἐν Κέᾳ τῷ 1842 πενέστατος. Ἡ κυβέρνησις εἶχεν ἀπονείμει εἰς αὐτὸν τὸ ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος καὶ σύνταξιν 200 δραχ. κατὰ μῆνα. Ἐκ τούτων τὰς 100 δραχμὰς ἐδωρεῖτο εἰς τὸ ἔθνος. (*Δ. Π. Πασχάλη*, «Τζίας καὶ Θερμίων Νικόδημος Ροῦσος», ἐν Ἀθήναις 1925). Δ. Π. Π.

— **Ρούσου**, ***Χριστῖνα***. Ἑλληνὶς δραματικὴ ἠθοποιός, θυγάτηρ τοῦ ἠθοποιοῦ Παντελῆ Ρούσου, γεννηθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1887. Εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου καὶ ἀκολούθως ἔπαιζε μὲ τὸν θίασον τῆς ἀδελφῆς της Εὐαγγελίας Νίκα. Εἶναι ἡ πρώτη μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν διδάξασα τὸ πρόσωπον τῆς Ἀμαλιας εἰς τὰ ἔργα: «Ἔξωσις τοῦ Ὄθωνος» καὶ «Κατοχή». Εἰργάσθη ὡς πρωταγωνίστρια εἰς διαφόρους θιάσους, ὅτε δὲ τῷ 1909 ὑπανδρεύθη τὸν ἐπίσης ἠθοποιὸν Πᾶνον Καλογερῖκον, περιῆλθε μὲ ἴδιον θίασον πολλὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, προσληφθεῖσα ὡς πρωταγωνίστρια καὶ εἰς τὴν Ἑταιρείαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου. Διαζευχθεῖσα τῷ 1919 ἐξηκολούθησεν ἐργαζομένη μέχρι τοῦ 1927, ὁπότε διὰ λόγους ὑγείας ἀπεσύρθη τῆς σκηνῆς. Ἰδιαιτέρας μνείας δημιουργίαι της εἶναι οἱ πρῶτοι ρόλοι εἰς τὰ ἔργα: «Μονομαχία», «Ἰσραήλ», «Γαϊδούρι Μπουριντάν», «Σκιά», «Γυναῖκα καὶ νευρόσπαστο», ὅπου ὑπερόχως διέπλασε τὸ πρόσωπον τῆς Ἱσπανίδος Κοντσίτας, «Κρίσις», «Σιμόνη», «Ἄγνωστος», «Μωρό μου», «Φαίδρα» Προβελεγγίου, «Μόννα Βάννα» κλπ. Π. Α. Κ.

Ρουσοσπίτι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 358. ΕΡ. Μ.

Ρουσουβιρσίρ, ἢ ***Ρυσιππὶρ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς παραλίας τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 2, 2) πρὸς Δ. τῆς πόλεως Σάλδαι (νῦν Bougie) ἐν τῇ Ἀν. Ἀλγερίᾳ. Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ὁ νῦν ἀλγερικὸς λιμὴν καὶ πόλις Azeffoun (πλάτ. 38° 54' Β., μῆκ. 4° 25' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1910: Algiers to cape Bougaronni), ὁ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ὀνομαζόμενος Fort Gueydon. Α. Θ. Σ. — Σ. Ε. Λ.

Ρουσουβρίκαρι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος Μαυριτανίας τῆς Καισαρηνσίας. Ἀναφέρεται ἐν τῷ Ἀντωνινιανῷ ὁδοιπορικῷ (Rusubricari) καὶ σημειοῦται εἰς τὸ στόμιον τοῦ Σέβρητος (νῦν Οὐὲδ Ἰσσὲρ) ποταμοῦ ἐν τῷ Πευτιγγεριανῷ χάρτῃ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Rusibricari Matidie, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Τραϊανοῦ, ἐφ' οὗ ἀπῳκίσθη τὸ παλαιὸν φοινικικὸν κτίσμα, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Δ, β, 6, Nobbe) φέρεται ὡς *Ρουσίκιβαρ*. Εἶναι ἡ σύγχρονος Mars el Hajaje (βλ. Mediterranean Pilot τόμ. 1, σελ. 370, ἔκδ. 1913). Σ. Ε. Λ.

Ρουσουκόρου *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Μαυριτανίας τῆς Καισαρηνσίας (Ἀλγερίου) μεταξὺ Ἀδύμης καὶ Ἰομνίου (*Πτολεμ.* Δ, β, 8, Nobbe). Εἶναι ἡ σύγχρονος κώμη Sidi Slimane (πλάτ. 36° 55' Β., μῆκ. 3° 58' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1910: Algiers to Bugaronni), 11 μίλλ. Α. τῆς πόλεως Dellys (ἀρχ. Κισσή). Σ. Ε. Λ.

Ρουσοχώρια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Νιπηδητοῦ. Κάτ. (1928) 177. Τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 1867 καὶ τὴν 17ην Μαΐου 1868 συνήφθησαν ἐνταῦθα μάχαι μεταξὺ Τούρκων καὶ Κρητῶν ἐπαναστατῶν. ΕΡ. Μ.

Ροῦσπαι, ἢ ***Ροῦσπε*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀν. Ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Βυζακηνῆς (Νότιος Τύνις), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 3, 2) πρὸς Ν. τῆς Ἀχόλλας (νῦν Badria ἢ Kassr-el-Alia) παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Καπούτβαδα (νῦν Ras-Khadidja). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Ksour-Siad. Α. Θ. Σ.

Ρουσπίνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος τῆς Βυζακηνῆς, μεταξὺ Ἀδρουμήτου κολωνίας (νῦν Σοῦσσα) καὶ Λέπτιδος μικρᾶς (νῦν Λάμτα) ὡς Πτολεμαῖος (Δ, γ, 9, Nobbe). Κατ' αὐτὴν ὁ Καῖσαρ ἐνίκησε τῷ 46 π. Χ. τοὺς ὑπὸ τὸν Σκιπίωνα Πομπηϊανοὺς (*Στράβ.* ΙΖ, 831). Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀγκυροβόλιον καὶ πόλις *Μοναστὶρ* (πλάτ 35° 46' Β., μῆκ. 10°50' Ἀν., χαρτ. ἀγγλ. 1159: Sussa to Mahedia). Σ. Ε. Λ.

Ρούσπολι (Ruspoli), ***Εὐγένιος***. *πρίγκιψ ντὲ* —, Ἰταλὸς ἐξερευνητὴς (1862–1893). Ἐξετέλεσε διάφορα ἐξερευνητικὰ ταξίδια εἰς τὸν Καύκασον, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μοζαμβίκην καὶ κατόπιν ἐξηρεύνησε τὸν ποταμὸν Οὐέμπι ἐν Ἀβησσυνίᾳ καὶ τὴν χώραν τῶν Ἀμπνταλά, ὅπου οὐδεὶς Εὐρωπαῖος εἶχε διεισδύσει μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τῷ 1892 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου μετέφερε πολυτίμους ζῳολογικάς, μεταλλειολογικὰς καὶ ἐθνολογικὰς συλλογάς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνεχώρησεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἐπὶ κεφαλῆς ἀποστολῆς πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Τζιούμπα. Εὑρισκόμενος ὅμως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Σομαλίας, ἐφονεύθη ὑπὸ ἐλέφαντος κατὰ τὴν διάρκειαν κυνηγίου. Ἔγραψε, μεταξὺ ἄλλων, τὸ ἔργον «Εἰς τὴν χώραν τῆς σμύρνας» (1892). Μ. Δ. Β.

Ρουσσάδιον ***ἄκρον*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Λιβύης τῆς ἐντὸς (*Πτολεμ.* Δ', στ. 6), δυτικὸν κέρας τοῦ Ἑσπερίου κόλπου. Εἶναι τὸ σύγχρονον Cap Blanc (πλάτ. 35° 39' Β., μῆκ. 1° 03 Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 2437: Cape Tres Forcas to Ivi) τῆς Ἀλγερίας. Σ. Ε. Λ.

Ρουσσὲ (Rousset), ***Πέτρος***. Γάλλος φιλέλλην ἐκ Παρισίων, ὅστις, καταλιπὼν τὴν ἐν Πολωνίᾳ θέσιν αὐτοῦ ὡς ἀξιωματικοῦ, ἦλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ ἠγωνίσθη ἐν διαφόροις μάχαις. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἑρμουπόλει τῆς Σύρου, ἐνυμφεύθη καὶ ἀπέθανε αὐτόθι τῷ 1826. Τ. Ε. Ε.

Ρούσσεγγερ (Russegger), ***Ἰωσήφ***. Γεωλόγος καὶ περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Σαλτζβούργῳ (1802—1863). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν 1836—1838 περιηγήθη τὴν Αἴγυπτον, Νουβίαν, Συρίαν καὶ Παλαιστίνην. Ὑπηρέτησεν εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν Μεταλλείων καὶ ἀπὸ τοῦ 1850 διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας Μεταλλείων καὶ Δασῶν εἰς τὸ Chemnitz. Συνέγραψε «Ταξίδια εἰς Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν» (1841—1850, 4 τόμοι μετ' Ἄτλαντος) κ. ἄλ. Γ. Κ. Γ.

Ρουσσὲλ (Roussel), ***Ἀλβέρτος***. Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἀρχικῶς ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, παρῃτήθη τούτου ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μουσικήν. Καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσαν μεταξὺ τῶν ἔργων του τὰ μπαλλέττα: «Τὸ συμπόσιον τῆς ἀράχνης» καὶ «Padmavati». Ἀξιολογώτερα ἔργα τοῦ Ρουσσὲλ δι' ὀρχήστραν εἶναι καὶ τά: «Ἀνάστασις» (συμφωνικὸν πρελούντιο κατὰ Τολστόϊ), «Ποίημα τοῦ δάσους», «Évocations», δι' ὀρχήστραν, μονῳδοὺς καὶ χορῳδίαν, «Pour une fête de Printemps» (συμφωνικὸν ποίημα), μία συμφωνία κλπ. Ὁ Ρουσσὲλ ἔγραψεν ὡσαύτως τὴν σκηνικὴν μουσικὴν τοῦ δράματος: «Marchand de sable qui passe», μουσικὴν δωματίου κλπ. Γ. Σ.

— **Ρουσσὲλ** (Roussel), ***Ἀλφρέδος***. Γάλλος κληρικὸς καὶ ἀνατολιστὴς (1849—1921). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς σανσκριτικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φριβούργου (1903), καὶ ἔγραψεν: «Ἡ βεδικὴ θρησκεία» (1909), «Ὁ πρωτόγονος βουδισμὸς» (1911), «Ἡ θρησκεία ἐν τῷ Ὁμήρῳ» (1914), «Αἱ θρησκευτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀντιλήψεις ἐν ἀρχαίαις Ἰνδίαις» (1914) κ. ἄ. καὶ ἐξέδωκε τὴν «Ραμαγιάναν» ἐν γαλλικῇ μεταφράσει (1909). Π. Ν. Π.

— **Ρουσσὲλ** (Roussel), ***Λουδοβῖκος***. Σύγχρονος Γάλλος λόγιος καὶ νεοελληνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1881 ἐν Νίμῃ. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ φιλολογικῇ σχολῇ τοῦ Μομπελλιὲ καὶ ἐν Σορβόννῃ τῶν Παρισίων. Γενόμενος licencié ès lettres καὶ εἶτα agregé des lettres, διετέλεσε μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σχολῆς καὶ καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ παρ' αὐτῇ προσηρτημένῳ ἰνστιτούτῳ ἀνωτέρων σπουδῶν ἐπὶ μίαν δωδεκαετίαν, καθ' ἣν καὶ ἐταξίδευσεν εἰς ἅπασαν τὴν ὕπαιθρον χώραν. Βραδύτερον, ὡς διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ φιλολογικῇ σχολῇ τοῦ Μομ-

Digitized by Google

πελλιέ, ἔνθα ἵδρυσε καὶ κύκλον (δωρεὰν) ἐλευθέρων σπουδῶν τῆς νεωτέρας («roméïque») ἑλληνικῆς φιλολογίας. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι τὰ κατωτέρω: «Karagheuz, ou un Théâtre d'Ombres à Athènes» (1921 Ἀθῆναι), «La prononciation de l'Attique classique» (1921 Παρίσιοι), «La versification d'André Calvos» (1921 Παρίσιοι), «Valaoritis traducteur» (1922 Παρίσιοι), «Contes de Myconos» ἐν «Archives de la Société de Lwow» (τ. I IV), «Grammaire descriptive du roméique littéraire» ἐν «Bibliothèque des Écoles Françaises de Rome et d'Athènes» (fasc. 122), «Le livre des contes» (Ἀθῆναι 192) καὶ «Libre», διμηνιαία ἐπιθεώρησις ἱδρυθεῖσα τῷ 1922, συγγραφομένη ἐξ ὁλοκλήρου ὑπ' αὐτοῦ καὶ περιέχουσα ἰδίας βιβλιοκρισίας ἐπὶ πάντων τῶν συγχρόνων νεοελληνικῶν βιβλίων. Ὡς φιλόλογος ὁ Ρουσσὲλ εἰσάγει τὸ αὐστηρῶς κριτικὸν πνεῦμα ἐν τῇ μελέτῃ καὶ τῇ βαθμολογίᾳ τῶν ἔργων τῆς ἀρχαιότητος, ὡς νεοελληνιστὴς δὲ εἶναι ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ δημοτικιστικοῦ κινήματος καὶ ἐχθρὸς τῆς καθαρευούσης. Γενικώτερον, ὡς κριτικός, εὑρίσκει ἀπολύτως ἀπᾴδοντα πρὸς τὸ μεσογειακὸν καὶ τὸ ἐν γένει ἀνατολικὸν περιβάλλον τῆς Ἑλλάδος τὰ σύγχρονα εὐρωπαϊκὰ κηρύγματα τῆς γνησίας (pure) ποιήσεως, τὴν ὁποίαν καὶ καθόλου θεωρεῖ ὡς ἀτελῆ ἔκφρασιν ἰδεῶν, ὡς εἶναι ὁ ἐλεύθερος στίχος προκειμένου περὶ μορφῆς τῆς ποιήσεως. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Τ. Α.

— **Ρουσσὲλ** (Roussel), ***Πέτρος***. Σύγχρονος Γάλλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Νανσὺ τῷ 1881. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Λύκειον Ἑρρίκου Δ' καὶ τὴν École Normale Superieure (1901—1904), γενόμενος διδάκτωρ τῆς φιλολογίας τῷ 1916. Διετέλεσε μέλος τῆς γαλλικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν (1905—1910), ἀρχαιολογικὸς ἀπεσταλμένος εἰς Ἑλλάδα (1911—1912), ὑφηγητὴς (maître-de-conférences) τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βορδὼ (1918), καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου (1919—1925), ἀπὸ δὲ τῆς 1ης Νοεμβρίου 1925 διατελεῖ διευθυντὴς τῆς γαλλικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν. Μετέσχε τῶν γαλλικῶν ἀνασκαφῶν τῆς Δήλου (1906—1912), εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλονται πλεῖσται αὐτόθι ἀνακαλύψεις (ἱερὸν τῆς Συρίας θεοῦ, Ἡραῖον, κ. ἄ.). Ἔγραψεν: «Αἱ αἰγυπτιακαὶ λατρεῖαι ἐν Δήλῳ κατὰ τοὺς Γ'—Α' π. Χ. αἰῶνας» (Παρίσιοι 1917), «Ἡ Δῆλος ἀθηναϊκὴ ἀποικία» (ἐν τῇ «Βιβλιοθήκῃ τῆς γαλλικῆς σχολῆς», 1917), ἀμφότεραι διδακτορικαὶ πραγματεῖαι, «Δῆλος» (ἐν τῇ παρισινῇ σειρᾷ «Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος», 1924) μὲ εἰκονογράφησιν τοῦ Φρὲντ Μπουασσονά, «Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἀνατολὴ ἀπὸ τῶν μηδικῶν πολέμων μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως» (ἐν τῇ «Γενικῇ Ἱστορίᾳ» τῶν Haephenet-Sagnac τῆς σειρᾶς «Λαοὶ καὶ πολιτισμοί», 1928), τὰς μελέτας «Οἱ Ἀθηναῖοι ἐν ταῖς δηλίαις ἐπιγραφαῖς», «Ἀποσπάσματα καταλόγου Δηλίων ἀρχόντων», «Λαοδίκεια ἡ ἐν Φοινίκῃ», «Ἡ συμπολιτεία τῶν νησιωτῶν», «Οἱ Αἰτωλοὶ ἐπιμεληταὶ ἐν Δήλῳ», «Παρατηρήσεις ἐπί τινων θρησκευτικῶν κανονισμῶν» «Τὰ μυστήρια τοῦ Παναμάρου», «Τὸ θαῦμα τοῦ Διὸς Παναμάρου», κ. ἄ. Ἐπίσης ἐξέδωκε μέρος τῶν δηλίων ἐπιγραφῶν ἐν «Inscriptiones Graecae» (τόμ. ΙΑ', τεῦχ. 4, 1913), τοὺς λόγους τοῦ Ἰσαίου μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως (ἐν τῇ συλλογῇ Γουλιέλμου Μπυντέ, 1922) κ. ἄ., συντάσσει δὲ ἀπὸ τοῦ 1913 τὸ «Ἐπιγραφικὸν δελτίον» τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν Μελετῶν» (Revue des études grecques) καὶ συνεργάζεται εἰς τὸ «Δελτίον Ἑλληνικῆς ἀλληλογραφίας» (Bulletin de correspondance hellénique) καὶ τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν ἀρχαίων μελετῶν» (Revue des études anciennes). Π. Ν. Π.

ρουσσελία (ἡ) (Russelia) */Βοτ./*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γρομφαδιοειδῶν*, περιλαμβάνων θάμνους ἰθαγενεῖς τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 5 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *ρουσσελία ἡ βρυλοειδής* (Russelia junsea), ἰθαγενὴς θάμνος τοῦ Μεξικοῦ, πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν καλλιεργούμενος (κοιν. *κοράλλι*). Δ.Ν.Π.

Ρουσσελὸ (Rousselot) *ἀββᾶς*. Διάσημος Γάλλος γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Saint-Claud τῷ 1846 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1924. Μετὰ τὰς ἐν Richemont, Angoulème κ. ἄ. σπουδάς του, ἐδίδαξεν εἰς διάφορα σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως. τραπεὶς δὲ εἰς γλωσσολογικάς, καὶ ἰδίως φωνητικὰς μελέτας, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ τῆς πειραματικῆς φωνητικῆς (νέας ἐπιστήμης, ἧς ἀνεδείχθη πατὴρ καὶ ἱδρυτὴς) ἐν τῷ καθολικῷ ἰνστιτούτῳ τῶν Παρισίων (Institut Catholique) τῷ 1887. Τῷ 1898 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου πειραματικῆς φωνητικῆς ἐν τῷ Collège de France, τῷ 1922 ἔκτακτος καὶ τῷ 1923 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς πειραματικῆς φωνητικῆς ἐν τῷ αὐτῷ ἀνωτάτῳ ἐπιστημονικῷ ἱδρύματι τῶν Παρισίων. Αἱ φωνητικαὶ καὶ καθόλου γλωσσολογικαὶ ἔρευναι τοῦ Rousselot εἶναι μεγάλαι καὶ ρηξικέλευθοι. Τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν ὀργάνων, ἱκανὰ ἐκ τῶν ὁποίων ἐφεῦρεν ὁ ἴδιος, κατώρθωσε νὰ ἐρευνήσῃ τὴν φύσιν καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν φθόγγων κατὰ τρόπον ἀκριβέστατον, ἐφάμιλλον εἰς ἀκρίβειαν πρὸς τὸν τῶν ἄλλων πειραματικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του ἐδημοσίευσεν εἰς διαφόρους πραγματείας του καὶ αὐτοτελῆ συγγράμματα, καὶ ἰδίως εἰς τὰ περιοδικὰ «Revue de Phonétique» καὶ «Parole» καὶ εἰς τὸ θεμελιῶδες καὶ μέγα ἔργον του «Principes de phonétique expérimentale», I—II (Paris 1897—1901), ὅπερ διήνοιξε νέους ὁρίζοντας εἰς τὴν ἔρευναν τῶν φωνητικῶν, διαλεκτικῶν καὶ ἐν γένει γλωσσικῶν φαινομένων. Ἐκ τῶν λοιπῶν αὐτοτελῶν ἔργων του ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς: «Précis de prononciation française» (Paris 1902), «Phonétique expérimentale et surdité» (Paris 1903) κλ. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ρουσσελὸ ἐπὶ τὰς γλωσσικὰς ἐρεύνας ἦτο μεγάλη. Εἰς τὴν ἵδρυσιν τῶν ἐν τῷ Collège de France καὶ Institut Catholique τῶν Παρισίων ἐργαστηρίων πειραματικῆς φωνητικῆς ἐπηκολούθησεν ἡ ἵδρυσις ὁμοίων ἐργαστηρίων ἐν Montpellier, Rennes, Lille, Grenoble, Lyon κ. ἄ. τῆς Γαλλίας, ἐν Λιέγῃ καὶ Louvain τοῦ Βελγίου, ἐν Marburg, Hamburg καὶ Königsberg τῆς Γερμανίας, ἐν Πράγᾳ τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐν Μαδρίτῃ καὶ Βαρκελώνῃ τῆς Ἱσπανίας, ἐν Λονδίνῳ, ἐν Βιέννῃ, ἔτι δὲ ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐν Τόκιο τῆς Ἰαπωνίας κ. ἄ. Διαπρεπεῖς γλωσσολόγοι ἤρχοντο εἰς Παρισίους, ὅπως μαθητεύσουν παρὰ τῷ Rousselot, καὶ εἰδικαὶ ἕδραι πειραματικῆς φωνητικῆς ἱδρύθησαν ἤδη εἰς διάφορα πανεπιστήμια πρὸς συστηματικὴν διδασκαλίαν καὶ περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τῆς νέας ἐπιστήμης. Γ. Π. Α.

ρουσσέτος (ὁ) (Roussetus) */Ζῳολ./*. Γένος θηλαστικῶν χειροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτερίδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεροπιδῶν*, περιλαμβάνον 30 εἴδη μετρίου μεγέθους νυκτερίδων, ἀπαντωσῶν εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Αἱ νυκτερίδες αὗται ἔχουν κεφαλὴν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τῆς ἀλώπεκος, δερματοπτυχὰς τῶν ποδῶν εὐρείας, ἀντίχειρα ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον καὶ ὡπλισμένον μὲ ἰσχυρὸν ὄνυχα. Τὰ λοιπὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σώματός των εἶναι παρόμοια πρὸς τὰ τῶν κοινῶν νυκτερίδων. Γενικῶς εἶναι ζῷα νυκτόβια καὶ σπανιώτατα ἀπαντᾷ τις αὐτὰ ἱπτάμενα κατὰ τὴν ἡμέραν. Ἡ ὄσφρησίς των εἶναι ὀξυτάτη. Ἡ κυριωτέρα τροφή των εἶναι οἱ καρποί. Εἶναι ζῷα δειλότατα καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν μὲ τὸν παραμικρότερον θόρυβον. Ἐξημεροῦνται εὐκόλως καὶ μετὰ πάροδον ἡμερῶν τινων ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας των ἀναγνωρίζουσιν εὐκόλως τὸν κύριόν των, λαμβάνουσιν ἐκ τῆς χειρός του τὴν τροφήν των καὶ δεικνύουσι μεγάλην ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *ρουσσέτος ὁ πτερόπους* (Roussetus pteropus), ὅστις εἶναι τὸ μεγαλύτερον εἶδος τοῦ γένους, φθάνων εἰς μῆκος 0,50 μ. περίπου καὶ ἔχων ἄνοιγμα πτερύγων 1,05 μ. Ὁ χρωματισμός του εἶναι σκοτεινός, μελανόφαιος, ἐρυθρομέλας κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ ἐρυθροκίτρινος κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸν λαιμὸν καὶ τὴν δερματοπτυχήν. Ζῇ εἰς τὰς νήσους Ἰάβαν, Βόρνεο, Σουμάτραν καὶ Τιμόρην ἐντὸς τῶν μεγάλων βαθισκίων δασῶν ἢ ἐντὸς καρποφόρων φυτειῶν. Δ. Ν. Π.

Ρουσσία (ἡ)· ἡ *Ρωσία* (βλ. λ.).

Ρουσσιγιὸν (Roussillon) */Γεωγρ./*. Ἀρχαία ἐπαρχία τῆς ΝΔ. Γαλλίας, ἀποτελοῦσα τὸν νομὸν τῶν Ἀνατολικῶν Πυρηναίων. Ἡ Ρουσσιγιόν, λαβοῦσα τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τοῦ Ruscino, ὀνόματος ποταμοῦ ἐν ταὐτῷ καὶ τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης της, κατῳκεῖτο κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς χρόνους ὑπὸ τῶν Ἰβήρων. Οἱ Φοίνικες ἀπῴκισαν ἐν αὐτῇ τὸ Portus Veneris, δι' αὐτῆς δὲ διῆλθεν ὁ Ἀννίβας, ὅταν μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς Ἰταλίαν. Ἀργότερον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες περιέλαβον αὐτὴν εἰς τὴν Ναρβωνίτιδα ἀρχικῶς καὶ τὴν Ἀκουϊτανίαν κατόπιν. Τῷ 414 μέχρι τοῦ 719 περιελαμβάνετο εἰς τὴν Σεπτιμανίαν, ἣν κατεῖχον οἱ Βησιγότθοι καὶ ἥτις ἀργότερον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Τῷ 756 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Πιπίνου τοῦ Μικροῦ καὶ περιελήφθη ὑπὸ τοῦ Καρολομάγνου εἰς τὴν Γοτθίαν. Πρῶτος κόμης τοῦ Ρουσσιγιὸν ἀναφέρεται περὶ τὸ 915 ὁ Γκωσελέν, οὗτινος οἱ ἀπόγονοι ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν μέχρι τοῦ 1163, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ἱδρύθη καὶ ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς τοῦ Ρουσσιγιόν, τὸ *Περπινιάν*. Τῷ 1462 ἡ ἐπαρχία ἐξεχωρήθη ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον ΙΑ', ἀλλ' ἀπεδόθη ἀργότερον ὑπὸ τοῦ Καρόλου Η' εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας (1493). Τὸ Ρουσσιγιὸν περιῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Πυρηναίων (1659).

Ρούσσικο */Παραλ. Γεωγρ./*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος (πλάτ. 40° 14' Β., μῆκ. 24° 13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos) εἰς οὗ τὴν ρίζαν ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Φερώνυμον αὐτοῦ ἀγκυροβόλιον ἔχον ναύδετα. Σ. Ε. Λ.

Ρουσσίων */Γεωγρ./*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μούζενα δερεσί, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 40 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Ροῦσσο (Russo), ***Φερδινάνδος***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Διετέλεσε συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ ἔγραψε διάφορα ἔργα, σχεδὸν πάντα εἰς νεαπολιτανικὴν διάλεκτον, ἐν οἷς: «Ρινάλντο» (1888), «Πετρουσινέλλα» (1894), «Ὁ τραγουδιστής» (1895), «Ἐπιστολαὶ ἀπὸ τὴν Ἀφρικήν» (1896), «Τὰ ἀλητόπαιδα» (1897), «Τραγούδια, καντσονέττες καὶ διηγήματα» (1898) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

ροῦσσος, —α, —ο· δημοτ., πυρρόθριξ, ξανθὸς (ἰταλ. rosso).

ρουσσούλη (ἡ) (Russula) */Βοτ./*. Γένος μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βασιδιομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγαρικιδῶν*, περιλαμβάνον μύκητας μὲ πόδιον κεντρικόν, φυλλάρια πάντα ὅμοια μεταξύ των, συνήθως δισχιδῆ, καὶ σπόρια κοκκώδη καὶ λευκά. Αἱ ρουσσοῦλαι φύονται ἐντὸς τῶν σκιερῶν δασῶν. Γνωστὰ πολλὰ εἴδη, ὧν τινα ἐδώδιμα καὶ ἕτερα δηλητηριώδη. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *ρουσσούλη ἡ ἑτερόφυλλος* (Russula heterophylla). Δ. Ν. Π.

Ρουσσὼ (Rousseau), ***Βίκτωρ***. Βέλγος γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1865. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Καλῶν τεχνῶν τῶν Βρυξελλῶν. Ἐπιτυχὼν τὸ βραβεῖον Godecharle, ἐταξίδευσεν εἰς Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν (1890—1894) καὶ ἀνεδείχθη εἷς ἐκ τῶν καλυτέρων συγχρόνων Βέλγων γλυπτῶν. Κύρια ἔργα του: «Ὁ ἀναγνώστης», «Δήμητρα» (μουσεῖον Βρυξελλῶν), «Πρὸς τὴν ζωήν» (μουσεῖον Κοπεγχάγης), «Ἀνθρώπινον δρᾶμα» (μουσεῖον Ἰξελλῶν), «Ἡ γυναῖκα τοῦ πιλοποιοῦ» (μουσεῖον Βιέννης), «Διόνυσος», «Ὁ βασιλεὺς Λήρ», «Ἰφιγένεια», «Ἥβη», «Μπετόβεν», «Δαυΐδ», «Παρθενικὸς ἔρως» κ.ἄ. —Π.

— **Ρουσσὼ** (Rousseau), ***Θεόδωρος***. Γάλλος τοπιογράφος (1812—1867). Διεκρίθη διὰ τὴν τεχνικὴν τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν δένδρων καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν χρωμάτων. Κατὰ τὸν Γκωτιὲ ὁ Ρουσσὼ εἶναι ὁ Δελακρουὰ τοῦ τοπίου. Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Λεωφόρος», «Τὰ κράσπεδα τοῦ δάσους» (1849), «Ἔξοδος ἐκ τοῦ δάσους κατὰ τὸ λυκόφως» (1855), «Αἱ ὄχθαι τοῦ Λείγηρος κατὰ τὴν ἄνοιξιν» (1857), «Κώμη» (1864), «Τὸ φθινόπωρον» (1867). Γ. Ι. Β.

— **Ρουσσὼ** (Rousseau), ***Ἰάκωβος***. Γάλλος ζωγράφος καὶ χαράκτης (1630—1693). Ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἐξετέλεσε τὰς διακοσμήσεις τῆς αἰθούσης τῶν μηχανῶν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ καὶ δύο μεγάλα διακοσμητικὰ φατνώματα ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἀφροδίτης τοῦ ἀνακτόρου τῶν Βερσαλλιῶν, ἤρχισε δὲ τὴν διακόσμησιν ἑνὸς τῶν ἐν Λονδίνῳ μεγάρων τοῦ λόρδου Μονταιγκιοῦ. Τὸ ἔργον διεκόπη λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τοῦ Ρουσσώ. Γ. Ι. Β.

— **Ρουσσὼ** (Rousseau), ***Ἰωάννης - Βαπτιστὴς - Λουδοβῖκος - Ἰάκωβος***. Γάλλος ἀνατολιστὴς (1780—1831). Υἱὸς τοῦ Γάλλου διπλωμάτου Φραγκίσκου Ρουσσὼ (1738—1808) ἀντιπροσωπεύσαντος ἐπὶ μακρὸν τὴν Γαλλίαν εἰς Περσίαν, ἠκολούθησε καὶ οὗτος τὸ διπλωματικὸν στάδιον, διατελέσας γραμματεὺς πρεσβείας εἰς Τεχεράνην (1807), πρόξενος εἰς Ἀλέπιον (1808), εἶτα εἰς Βαγδάτην (1814) καὶ τελευταίως εἰς Τριπολίτιδα. Ἔγραψε: «Τὸ πασαλίκι τῆς Βαγδάτης» (1817), «Ἱστορικὰ Σημειώματα περὶ ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Περσίας» (1818) κ. ἄ. Γ.Ι.Β.

— **Ρουσσὼ** (Rousseau), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Γάλλος λυρικὸς ποιητὴς (1671—1741). Ἐξορισθεὶς κατόπιν καταδίκης ὑπὸ τοῦ παρλαμέντου, διότι ἔγραψε συκοφαντίας καὶ λιβέλλους κατά τινων ἀκαδημαϊκῶν, μετέβη εἰς Ἑλβετίαν, ἔνθα κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ κόμιτος Σαὶν-Λούκ, πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας. Τὰ καλύτερα ἔργα του εἶναι: ἡ «Ὠδὴ εἰς τὴν τύχην» ἀφιερωμένην εἰς τὸν ἐν λόγῳ πρεσβευτήν, τὰ «Ἄσματα» καὶ οἱ «Ψαλμοί». Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν τῷ 1820.

— **Ρουσσὼ** (Rousseau), ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος***. Γάλλος συγγραφεύς, φιλόσοφος καὶ παιδαγωγός, γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ ἐκ πατρὸς καλβινιστοῦ καὶ ὡρολογοποιοῦ τὸ ἐπάγγελμα (1712—1778). Ἀπομείνας ὀρφανὸς μητρὸς ἅμα τῇ γεννήσει του, ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἀλλ' ἄνευ συστήματος καὶ ἐνδιαφέροντος. Τῷ 1722 ἀπέδρασεν ἐκ τῆς γενετείρας του πόλεως. Κατόπιν εἷς τῶν θείων του τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸν ἱερέα Λαμπέρ, διαμένοντα εἰς τὴν ὕπαιθρον, παρ' ᾧ ἔμαθε τὰ πρῶτα λατινικά. Μετὰ πάροδον ἐτῶν τινων εἰργάσθη ὡς μαθητευόμενος παρά τινι ψευδοδικηγόρῳ καὶ κατόπιν παρά τινι χαράκτῃ, ἀπὸ τὸ κατάστημα τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ, διότι τὸν μετεχειρίζετο μὲ ἀνήκουστον σκληρότητα. Βραδύτερον ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου Κουφινιὼν ἀπέστειλε τὸν δραπέτην πρὸς τὴν φιλάνθρωπον κυρίαν ντὲ Βαρένς, ἥτις, ἐγκαταλείψασα τὸν σύζυγόν της καὶ ἀσπασθεῖσα τὸν καθολικισμόν, ἔζη ἐν Ἀννεσὺ δι' ἐπιδό-

Digitized by Google

ματος παρεχομένου αὐτῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας. Κατὰ τριάκοντα ἔτη πρεσβυτέρα τοῦ Ρουσσώ, ἡ κυρία αὕτη ἠδυνήθη κάλλιστα ν' ἀναπληρώσῃ παρ' αὐτῷ τὴν μητρικὴν στοργήν, οὕτω δὲ ὁ νεαρὸς Ρουσσὼ ᾐσθάνθη μεγάλην τρυφερότητα πρὸς τὴν καλοκάγαθον, ἀλλὰ φιλήδονον γυναῖκα. Βραδύτερον ὁ ἀδύνατος αὐτὸς ἄνθρωπος ἐγένετο ὁ ἐρωμένος τῆς γυναικὸς ταύτης. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἀπεστάλη ὑπ' αὐτῆς εἰς Τουρῖνον, ἵνα συμπληρώσῃ αὐτόθι τὴν μετάστασίν του πρὸς τὸν καθολικισμόν. Ἡ ἐν Τουρίνῳ διαμονή του περιέπλεξεν αὐτὸν εἰς ὑπόπτους περιπετείας, τὰς ὁποίας περιγράφει μετὰ περισσοῦ ρεαλισμοῦ εἰς τὰς «Ἐξομολογήσεις» του. Ἡ μόνη σκέψις τῆς κυρίας Βαρὲνς ἦτο νὰ προχειρήσῃ τὸν προστατευόμενον εἰς ἱερέα. Ταχέως ὅμως ἐγκατέλειψε τὴν σκέψιν ταύτην. Προτιμοτέρα ἐθεωρήθη ἡ σπουδὴ τῆς μουσικῆς, πρὸς ἣν ὁ Ρουσσὼ ἐδείκνυε μεγάλην ἰδιοφυΐαν. Πλῆθος περιπετειῶν ἐπλήρωσαν τὰ ἑπόμενα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Ρουσσὼ καὶ τῆς ἀποπλανητρίας του, ἡ ὁποία μετεκόμισεν εἰς Σαμπερύ. Εἰς τὸ κτῆμα Λὲ Σαμπρέτ, παρὰ τὸ Σαμπερύ, ἔνθα ἐγκατεστάθη, ὁ Ρουσσὼ ἐσυνέχισε τὴν σπουδὴν τῆς μουσικῆς μετὰ μεγαλυτέρου ζήλου. Ἀναγκασθεὶς διὰ λόγους ὑγείας νὰ μεταβῇ εἰς Μομπελλιέ, εὗρεν ὅταν ἐπέστρεψε κατειλημμένην τὴν θέσιν του παρ' ἄλλου. Ἐγκατέλειψε τότε τὴν κυρίαν Βαρὲνς καὶ ἀπεπειράθη νὰ γίνῃ παιδαγωγὸς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γκρὰν-Πρεβὸ ντὲ Μαλμπὺ ἐν Λυὼν (1740), ἐγκαίρως ὅμως ἀντελήφθη ὅτι ἐστερεῖτο τῶν πρὸς τοῦτο προσόντων. Μετὰ παρέλευσιν ἔτους ἀφίκετο εἰς Παρισίους, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἐφεύρεσίν του τῆς μουσικῆς σηματογραφίας. Οὐδεὶς ὅμως ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν νέαν ἐφεύρεσιν. Βραδύτερον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀπεπειράθη νὰ εἰσαγάγῃ τὴν τέχνην του εἰς τὰ σαλόνια. Εἰσήχθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ντυπέν, ἔνθα συνήντησε φιλικὴν ὑποδοχήν, παρὰ τῇ ἀξιεράστῳ καὶ χαριέσσῃ οἰκοδεσποίνῃ, ἥτις τοῦ συνεχώρησε βραδύτερον καί τινα ὑπερβολικῶς ζωηρὰ μηχανεύματά του, τοῦ ἐνεπιστεύθη μάλιστα καὶ τὴν ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τοῦ ἀναγώγου υἱοῦ της. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ντυπὲν ἐγνωρίσθη ὁ Ρουσσὼ μετὰ τοῦ Ντιντερὸ καὶ τοῦ Γκρίμ, ὡς καὶ μετὰ τῆς κυρίας Ντ' Ἐπιναί, ἥτις βραδύτερον παρέσχεν εἰς αὐτὸν καταφύγιον. Τῷ 1750, ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημα τὸ τεθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ντιζόν: ἐὰν ἡ πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν κάθαρσιν τῶν ἠθῶν, ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον: «Αἱ πρόοδοι τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν διέφθειρον ἢ ἐκάθαρον τὰ ἤθη», εἰς τὸ ὁποῖον ἰσχυρίσθη ὅτι αὗται ἐπιφέρουν κατάπτωσιν τῶν ἠθῶν. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου ἦτο καθοριστικὴ διὰ τὸν βίον τοῦ Ρουσσώ. Τῷ 1753, ἀπαντῶν εἰς δεύτερον ἐρώτημα τῆς ἀκαδημίας τῆς Ντιζόν, ὑπεστήριξεν ὅτι πηγὴ τῆς ἀνισότητος εἶναι ἡ προϊοῦσα πνευματικὴ μόρφωσις καὶ ὁ θεσμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Τῷ 1756 ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ἐρμιτάζ, ἰδιοκτησίαν τῆς κυρίας Ντ' Ἐπιναί, τῆς ὁποίας ἡ ἀδελφή, κυρία Ντ' Οὐντετό, ἐρωμένη τοῦ ποιητοῦ Σαὶν-Λαμπέρ, ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν σφοδρὸν πάθος. Εἰς τὴν «Νέαν Ἐλοΐζαν», ἐπιστολιμαῖον μυθιστόρημα, κατὰ τὸ ἀγγλικὸν ὑπόδειγμα, περιγράφει μὲ μεγάλην δύναμιν τὴν περίοδον ταύτην τῆς παραφορᾶς του. Περὶ τὸ 1760 συνεδέθη μετὰ τῆς Θηρεσίας Λεβασσέρ, γυναικὸς ἀμορφώτου, ἀλλὰ πλήρους ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης. Τὰ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντα πέντε τέκνα ὡδήγησεν εἰς τὸ βρεφοκομεῖον, ἔνθα καὶ τὰ ἐγκατέλειψε διὰ παντός. Τὸν «Αἰμίλιον» ἔγραψεν ὁ Ρουσσὼ κατὰ τὴν διαμονήν του ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ στρατάρχου φὸν Λούξεμπουργκ, ἐν Μονμορανσύ. Τὸ ἔργον ἐξεδόθη συγχρόνως ἐν Ἄμστερνταμ καὶ Παρισίοις τῷ 1762. Ἡ ἀστυνομία κατέσχε τὸ βιβλίον καὶ συνέλαβε τὸν συγγραφέα. Δραπετεύσας ἐκ τῶν φυλακῶν, τῇ ἀνοχῇ τῆς ἀστυνομίας, περιεπλανήθη μετὰ τῆς συζύγου ἐπὶ ὀκταετίαν εἰς τὴν Ἑλβετίαν καταδιωκόμενος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ βουλὴ τῶν Παρισίων ἀπεφάσισε τὴν καῦσιν τοῦ βιβλίου, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησεν ὁ ἀφορισμὸς παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Παρισίων. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1765, ἐγκαταλείψας τὴν ἑλβετικὴν πόλιν Μπιέλ, ἔνθα ἐφιλοξενήθη ἐπί τινα χρόνον, ἔλαβε πρόσκλησιν παρὰ τοῦ Δαυῒδ Χιούμ, ἵνα μεταβῇ μετ' αὐτοῦ εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ ὅμως διαμονή του ἀπέβη δυσχερεστέρα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου 1767 ἐγκατέλιπε τὸ Wootton, ἔνθα διέμενεν, εἰς κατάστασιν ἀπιστεύτου πνευματικῆς ὑπερδιεγέρσεως καὶ συγχύσεως καὶ ἔφθασεν εἰς Γαλλίαν, ἔνθα μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἐνομιμοποίησε τὸν μετὰ τῆς Θηρεσίας γάμον του. Τῷ 1770 ἐνεφανίσθη ἐκ νέου εἰς Παρισίους καὶ ἐξέδωκε τὰς «Ἐξομολογήσεις» του, αἵτινες ἀπετέλεσαν δριμύτατον κατηγορητήριον ἐναντίον τῆς κοινωνίας. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ Ρουσσὼ εἰσήχθη εἰς τοὺς καλοὺς κύκλους τῶν Παρισίων, ἔνθα ἀνεγίνωσκε τεμάχια τῶν «Ἐξομολογήσεων». Ἡ ἀστυνομία ὅμως, ἐπεμβᾶσα, ἔθεσε πέρας εἰς τὴν ἐνασχόλησιν ταύτην. Ἐφεξῆς ἡ ζωὴ τοῦ Ρουσσὼ ἐξελίσσεται ἐπὶ τὸ ἠρεμώτερον. Τῷ 1778 προσεκλήθη ἀπὸ τὸν μαρκήσιον Ζιραρντὲν εἰς τὸ ἐν Ἐρμενονβὶλ κτῆμά του, ἔνθα καὶ ἀπέθανε.

Τὴν μεγάλην φήμην του ὁ Ρουσσὼ ἀπέκτησε διὰ τῆς θεωρίας του περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἐγένετο ὁ πατὴρ τοῦ πολιτικοῦ ριζοσπαστισμοῦ καὶ ἐξήσκησε σημαντικωτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Αἱ περὶ κράτους καὶ δικαίου ἰδέαι του, αἱ ἀναπτυσσόμεναι ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ ἔργῳ: «Κοινωνικὸν συμβόλαιον», δὲν εἶναι ἐντελῶς νέαι· τινὰς τούτων ὁ Ρουσσὼ παρέλαβεν ἐκ τῶν μοναρχομάχων. Ἐπίσης ἰδέαι τινὲς αὐτοῦ διετυπώθησαν προηγουμένως ὑπὸ τῶν διαφόρων φιλοσόφων τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ὡς λ. χ. τοῦ Χόμπς, τοῦ Λόκ, τοῦ Χριστιανοῦ Βόλφ. Τὸ οὐσιῶδες νέον, ὅπερ διεπραγματεύθη εἰς τὸ «Κοινωνικὸν συμβόλαιον», ἦτο ὅτι ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ συμβολαίου ἐξωστράκισε τὸ συμβόλαιον τῆς αὐθεντίας. Ἡ παλαιοτέρα περὶ συμβολαίου θεωρία παρεδέχετο ἐπίσης συμβόλαιον ἑνώσεως, παρ' αὐτὸ ὅμως ὑπῆρχε καὶ συμβόλαιον αὐθεντίας, δυνάμει τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς ἐστερεῖτο τῆς κυριαρχίας του πρὸς ὄφελος τῆς βίας κυριάρχου τινός. Κατὰ τὸν Χὸμπς ὁ λαὸς διὰ τοῦ συμβολαίου ὑποταγῆς ἔχει στερηθῇ τῶν ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας δικαιωμάτων του, οὕτω δὲ ἐγκαθιδρύθη ἡ ἀπόλυτος στέρησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ὑπηκόου ἔναντι τοῦ κυριάρχου. Ὁ Ρουσσὼ ἀπεναντίας ὑποστηρίζει τὴν ἄφευκτον καὶ ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸν Ρουσσὼ δὲν ὑπάρχει συμβόλαιον αὐθεντίας, τὸ μόνον δὲ προσδιοριστικὸν εἶναι ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ. Αὕτη καὶ μόνη δημιουργεῖ νόμους. Καὶ ἐνῷ

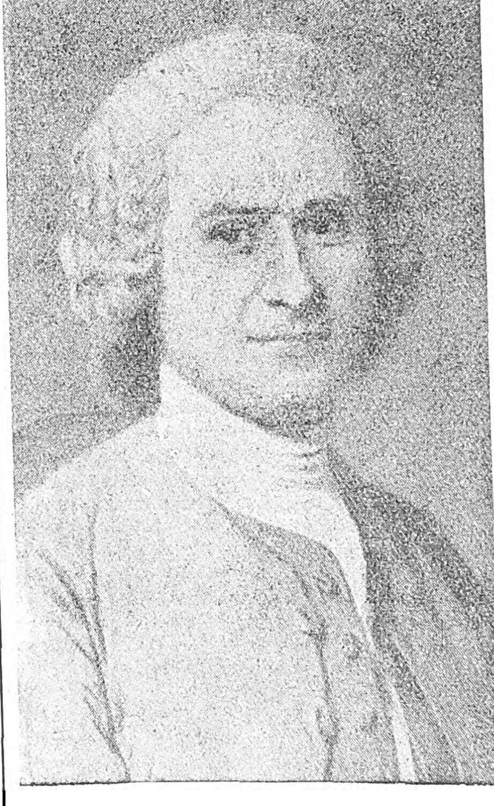

Ἰωάννης Ἰάκ. Ρουσσώ.

[Κρητιδογραφία τοῦ Λὰ Τούρ.]

ὁ Χόμπς ἀπὸ τὴν περὶ συμβολαίου θεωρίαν του συνάγει ὡς συμπέρασμα τὴν ἀπόλυτον κυριαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ μονάρχου, ὁ Ρουσσὼ ἀποδέχεται τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, θεωρεῖ δὲ τὸ κοινωνικὸν συμβόλαιον οὐχὶ ὡς ἱστορικὸν γεγονός, ἀλλ' ὡς ἰδεῶδες μέτρον τοῦ δικαίου.

Εἶναι ἀδύνατος καὶ ἄτοπος ἡ κατάταξις τοῦ Ρουσσὼ εἰς μίαν ἐκ τῶν κρατουσῶν νῦν κοινωνικοπολιτικῶν θεωριῶν, διότι ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ φιλοσοφία, λαμβανομένη ὡς σύνολον, παρουσιάζει εἰς τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα μορφολογικὸν μόνον χαρακτῆρα. Εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ τῆς ἀνισότητος τῶν ἀνθρώπων» ὁ Ρουσσὼ διακρίνει δύο εἰδῶν ἀνισότητας: τὴν φυσικὴν ἀνισότητα, ἥτις κατάγεται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ ἑδράζεται ἐπὶ τῶν διαφορῶν ἡλικίας, ὑγείας, σωματικῶν δυνάμεων κλπ., καὶ τὴν ἠθικὴν ἢ πολιτικὴν ἀνισότητα, ἥτις εἰσήχθη διὰ τῆς ἀποφάσεως ἢ τοὐλάχιστον τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἡ τελευταία αὕτη συνίσταται εἰς τὰ διάφορα προνόμια, τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουν ὡρισμένα ἄτομα εἰς βάρος ἄλλων. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἦτο κατ' αὐτὸν ἀνώτερος καὶ ἀπὸ ἠθικῆς καὶ ἀπὸ εὐδαιμονιστικῆς ἀπόψεως. Μεταξὺ τῶν διαρρυθμίσεων, ἃς εἰσήγαγον εἰς τὴν κοινωνικήν των ζωὴν οἱ ἄνθρωποι, μεταπηδήσαντες ἐκ τῆς πρωτογόνου καταστάσεως εἰς τὸν πολιτισμόν, ἡ ἰδιοκτησία ἐπέφερε τὰ μεγαλύτερα κακά. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι οὐσιαστικῶς ὀπισθοδρόμησις τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ ἀνθρωπότης ἐπλάσθη διὰ νὰ μείνῃ αἰωνίως εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀγριότητος. Μόλις οἱ ἄνθρωποι ἐπεκαλέσθησαν τοὺς ὁμοίους των εἰς ἀμοιβαίαν βοήθειαν, μόλις ἤρχισαν νὰ συσσωρεύουν τρόφιμα, ἡ πρωτόγονος ἰσότης ἐξηφανίσθη, ἱδρύθη ἡ ἰδιοκτησία καὶ εὐθὺς κατόπιν ἐπῆλθεν ἡ ἀνισότης, ἡ δουλεία καὶ ἡ δυστυχία. Ἀλλ' ἡ ἀνισότης καὶ ἡ δουλεία καὶ ἡ δυστυχία φέρουν ἀβεβαιότητα εἰς τὸν ἰσχυρόν, τὸν πλούσιον καὶ τὸν ἐλεύθερον, ὅστις, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ ἀγαθά του, προκαλεῖ γενικὴν συμφωνίαν, ἐγγυωμένην τὸν σεβασμὸν αὐτῶν καὶ ὑποχρεωτικὴν δι' ἅπαντας. Βραδύτερον, ὅταν παρέστη ἀνάγκη δραστηρίας ἐκτελεστικῆς ἰσχύος, οἱ ἄνθρωποι προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἐξουσίας. Τοιουτοτρόπως ἐθεμελιώθη καὶ ἡ πολιτικὴ ἀνισότης, διότι ἐκ τῆς νομίμου ἐξουσίας πρὸς τὴν αὐθαιρεσίαν δὲν ὑπάρχει παρὰ ἓν μόνον βῆμα. Παρὰ ταῦτα ὁ Ρουσσὼ δὲν καταλήγει εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς καταργήσεως τῆς ἰδιοκτησίας. Εἰς τὸ «Κοινωνικὸν συμβόλαιον», τὸ κύριον πολιτικὸν αὐτοῦ ἔργον, ὁ Ρουσσὼ διδάσκει ὅτι ἡ κοινωνία προῆλθεν ἐκ συμβάσεως καὶ μόνον, ἐκ τῆς κοινῆς συμφωνίας τῶν θελήσεων ὅλων τῶν μελῶν της. Κατ' ἀρχὰς συνήφθη τὸ συμβόλαιον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς ἐγένετο λαός, κατόπιν δὲ τὸ συμβόλαιον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς ἐξέλεξε δι' ἑαυτὸν βασιλέα. Διὰ τοῦ κοινωνικοῦ συμβολαίου τὰ πολλὰ ἄτομα ἀντικαθίστανται ὑπὸ τῆς ὁμαδικῆς συσσωματώσεως, παραιτούμενα τῶν δικαιωμάτων των, τὰ ὁποῖα μεταβιβάζουν εἰς τὴν ὁμάδα. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τὸ ἄτομον, τὸ μὴ ὑπακοῦον εἰς τὴν κοινὴν θέλησιν, ὑφίσταται τὸν ἐξαναγκασμὸν αὐτῆς καὶ χάνει τὴν φυσικήν του ἐλευθερίαν. Τὸ κοινωνικὸν συμβόλαιον, καταστρέφον τὴν φυσικὴν ἰσότητα, ἐγκαθιδρύει ἠθικὴν καὶ νομικὴν ἰσότητα, ἥτις ὅμως εἶναι φαινομενικὴ καὶ ἀπατηλή, διότι ἐξασφαλίζει καὶ κατοχυρώνει μόνον τοὺς πλουσίους καὶ στρέφεται ἐναντίον τῶν πτωχῶν. Νόμος εἶναι ἡ δημοσία καὶ πανηγυρικὴ ἐκδήλωσις τῆς γενικῆς θελήσεως ἐπὶ ἀντικειμένου κοινοῦ συμφέροντος. Καθοριστικὸν τοῦ νόμου δὲν εἶναι τὸ ἀτομικόν, ἀλλὰ τὸ γενικὸν συμφέρον. Τὸ καλύτερον ἐκ τῶν πολιτευμάτων εἶναι κατὰ τὸν Ρουσσὼ ἡ δημοκρατία, ἀλλὰ προϋποθέτει τελείους ἀνθρώπους. Μετὰ τὴν δημοκρατίαν ἔρχεται ἡ ἀριστοκρατία, ἀλλὰ μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν κυβερνητῶν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἀφιλοκέρδεια, ὄχι δὲ ὁ πλοῦτος καὶ τὰ τούτῳ παρομαρτοῦντα. Ὁ Ρουσσὼ εἶναι πολέμιος τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ κράτους, διότι παραδέχεται ὅτι ἡ γενικὴ θέλησις δὲν δύναται ν' ἀντιπροσωπευθῇ. Διὰ τῆς κριτικῆς του κατὰ τῶν κακῶν τῆς ἀπολυταρχίας καὶ γενικῶς τῶν πολιτικῶν του ἰδεῶν, ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἔχουν καὶ αἱ παιδαγωγικαὶ ἰδέαι τοῦ Ρουσσώ, αἱ ὁποῖαι ἐκτίθενται εἰς τὸ ἔργον του «Αἰμίλιος ἢ περὶ ἀγωγῆς». Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐπαναφορὰ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τῆς διαφθορᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ὡδήγησεν ὁ πολιτισμός, πρὸς τὴν φύσιν. Ἡ πορεία τῆς ἀγωγῆς μόνον ὑπὸ τῆς φύσεως δύναται νὰ καθορισθῇ, δηλαδὴ ὑπὸ τῆς πρωταρχικῆς κατευθύνσεως τοῦ ἀνθρωπίνου θυμικοῦ, τῆς μὴ ὑποστάσης παρέκκλισιν ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἡμετέρου πνεύματος. Ὁ παιδαγωγὸς πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὰ παιδία τὴν χρῆσιν ἁπασῶν τῶν δυνάμεων αὐτῶν, νὰ τὰ βοηθῇ εἰς ὅλα τὰ ζητήματα τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν, νὰ μὴ ἐπισπεύδῃ τὴν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης διότι διατρέχουν τὸν κίνδυνον γλωσσικῆς συγχύσεως, νὰ μὴ ἐπιβάλλῃ ἀποστηθίσεις καὶ νὰ καταπολεμῇ τὰ ταπεινὰ πάθη διὰ τῆς ἀναπτύξεως παρὰ τῷ παιδὶ αἰσθημάτων συμπαθείας, φιλαλληλίας καὶ φιλανθρωπίας. Ἡ ἀγωγὴ τῶν ἀρρένων πρέπει ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀτόμων ἐλευθέρων, ἀδιαφορούντων διὰ τὴν κοινὴν γνώμην. Ἀντιθέτως, ἡ ἀγωγὴ τῶν κορασίων πρέπει ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὴν δημιουργίαν συντρόφων καὶ ἐξαρτημάτων τοῦ ἀνδρὸς μὲ ἀνεπτυγμένον τὸν φόβον τῆς κοινῆς γνώμης καὶ κατακρίσεως. Αἱ παιδαγωγικαὶ θεωρίαι τοῦ Ρουσσὼ ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ Πεσταλότσι, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθησαν ἐξ ὁλοκλήρου.

Ι. Ι. Ι.

— *[Μουσ.]* Καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὁ Ρουσσὼ ἠσχολήθη μὲ τὴν μουσικήν. Καίτοι ἡ τεχνική αὐτοῦ μόρφωσις εἰς τὴν μουσικὴν ἦτο ἐλλιπὴς καὶ οἱ αὐστηροὶ κανόνες τῆς τέχνης ὑπῆρξαν πάντοτε ξένοι δι' αὐτόν, ἀνεπλήρου τὴν ἔλλειψιν ταύτην δι' ἐξαιρετικοῦ μουσικοῦ ἐνστίκτου, διὰ λυρισμοῦ ἐκχειλίζοντος καὶ θέρμης αἰσθήματος. Ὁ Ρουσσὼ ἐπενόησεν ἴδιον σύστημα μουσικῆς γραφῆς, δι' οὗ τὰ φθογγγόσημα καὶ τὸ πεντάγραμμον ἀντικαθίσταντο δι' ἀριθμῶν. Ἀλλ' ἡ μᾶλλον ἀξία λόγου ἐπινόησις τοῦ Ρουσσὼ εἶναι ἡ τοῦ μελοδράματος, ἣν τὸ πρῶτον ἐφήρμοσεν εἰς τὸν «Πυγμαλίωνα». Ἡ λέξις μελόδραμα δὲν ἔχει ἐνταῦθα τὴν σημασίαν τὴν διδομένην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὑποδεικνύει εἶδός τι σκηνικῆς μουσικῆς συνοδευούσης ἢ προλογιζούσης τὸ κείμενον. Τὸ μελόδραμα κατὰ τὸν Ρουσσὼ εἶναι εἶδος δράματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ποίησις καὶ μουσικὴ δὲν συμβαδίζουν, ἀλλ' ἀκούονται διαδοχικῶς, τοῦ κειμένου προαναγγελλομένου

Digitized by Google

ὑπὸ τῆς μουσικῆς φράσεως. Ἡ ἐπινόησις τοῦ Ρουσσὼ εὗρε πολλοὺς μιμητὰς καὶ ὑφίσταται μέχρι σήμερον ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα (mélodrame) ἢ καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «σκηνικὴ μουσική». Τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ Ρουσσὼ εἶναι ἡ «Πραγματεία περὶ τῆς συγχρόνου μουσικῆς» (1743). Τὰ λοιπὰ σχετικὰ πρὸς τὴν τέχνην ταύτην συγγράμματα τοῦ Ρουσσὼ εἶναι: «Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ. Γκρίμ», «Ἐπιστολὴ περὶ τῆς γαλλικῆς μουσικῆς», «Ἐπιστολὴ συμφωνιστοῦ τινος τῆς βασιλικῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας», διάφορα ἄρθρα τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας» τοῦ Διδερότου, ἰδίᾳ δὲ τὸ «Λεξικὸν τῆς μουσικῆς», ὅπερ ἐγράφη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1756—1764 καὶ εἶναι τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ἐκδοθέν. Ὁ Ρουσσὼ ἔλαβε ζωηρὸν μέρος εἰς τὰς μουσικὰς διαμάχας μεταξὺ τῶν φίλων τῆς γαλλικῆς μουσικῆς καὶ τῶν φίλων τῆς ἰταλικῆς, ταχθεὶς ἀπροκαλύπτως ὑπὲρ τῆς δευτέρας. Ὡς συνθέτης, ὁ Ρουσσὼ ἐσημείωσε πραγματικὴν ἐπιτυχίαν διὰ τοῦ ἐλαφροῦ σκηνικοῦ ἔργου ὁ «Μάγος τοῦ χωρίου» (Le Devin du village), ὅπερ εἶναι τὸ πρῶτον ἀληθῶς γαλλικὸν κωμικὸν μελόδραμα. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν ἀποσπάσματα τοῦ ἡμιτελοῦς αὐτοῦ μελοδράματος «Δάφνις καὶ Χλόη», ὡς καὶ εἷς τόμος μελῳδιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Les consolations des misères de ma vie» (1781). Αἱ μελῳδίαι αὗται παρουσιάζουσι τὴν φυσικὴν ἁπλότητα τοῦ συνθέτου. Ὁ Ρουσσὼ ὡς μουσικὸς δέον νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς «μελομανεῖς», διότι ἡ μουσικὴ αὐτοῦ μόρφωσις δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς καλλιτέχνην τοῦ μουσικοῦ ὕφους. Γ. Σ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Βιογραφίαι*, γαλλιστί: *Musset-Pathay* (τόμ. 2, 1827), *Saint-Marc Girardin* (1875, τόμ. 2), *Morin* (185), *Beaudouin* (1891, τόμ. 2), *Chuquet* (ἔκδ. 4 1913), *J. Lemaître* (1907), *Faguet* (1911), *Bouvier* (1912), *Durcos* (1917, τόμ. 2). *Γερμανιστί: Brockerhoff* (1863—1874, τόμ. 3), *Th. Vogt* (1870), *Mahrenholz* (1889), *Höffding* (ἔκδ. 4, 1923), *Henzel* (ἔκδ. 3, 1919), *Sakmann* (ἔκδ. 2, 1923). *Ἀγγλιστί. John Moreley* (ἔκδ. 2, 1886), *H. G. Graham* (1899). *Μονογραφίαι: E. Asse*, J.J.R. (o. J., bibliographisch).—*Borgeaud*, R. s. Religionsphilosophie (1883).—*A. Janzen*, R. als Musiker (1884).—*Τοῦ αὐτοῦ*, R. als Botaniker (1885).—*P. J. Möbius*, R.s Kraukheitsgeschichte (1889). — *J. Hoymann*, J. J. Rs Sozialphilosophie (1898). — *Liepmann*, Die Staatsphilosophie des J. J. R. (1898) — *Sibiril*, Histoire médicale de R. (1900).—*A. Pougin*, J.J.R. musicien (1901). —*Nourisson*, R. et le Rousseauisme (1903).—*Rodet*, Le Contrat social et les idées politiques de R. (1909).—*E. Champion* J. J R. et la revolution française (1909).—*J. Ballette*, J. J. R. Genevois (1911).—*Mevnier*, J. J. R. revolutionnaire (1912).—*Tiesot*, Les maîtres de la musique: J.J.R. (1912).—*Faguet*, R. penseur (1913).—*Masson*, La religion de J.J.R. (19 6, τόμ. 3).—*J. Babitt*, R. and Romanticism (1919).—*Bial*, La doctrine d'éducation de J.J R. (1923).—*Dufour*, Recherches bibliogr. sur les œuvres imprimées de J.J R (1925, τόμ. 2).— Annales de Société J. J. R. (ἀπὸ τοῦ 1905). Ι. Ι. Ι.

— **Ρουσσὼ** (Rousseau), ***Σαμουὴλ - Ἀλέξανδρος.*** Γάλλος μουσουργὸς (1853—1904). Τῷ 1878 ἔτυχε τοῦ Α΄ βραβείου τῆς Ρώμης καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τοῦ βραβείου Κρεσὰν διὰ τὸ κωμικὸν μελόδραμα: «Dinorah». Εἰργάσθη κατ' ἐξοχὴν διὰ τὸ θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τοῦ νεανικοῦ ἔργου «Tarass-Boulba», ὅπερ τόσην ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν, ἔδωκε καὶ τὰ λυρικὰ δράματα: «Merowig» (1893), «La Cloche du Rhin» (1898), «Milia» (1904) καὶ «Hulla». Ἔγραψεν ὡσαύτως: ἓν «Ρέκβιεμ», «Sabinus», «Kaddir», «La Florentine», μίαν λειτουργίαν τοῦ Πάσχα, τεμάχια δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ἁρμόνιον ἢ κλειδοκύμβαλον, μελῳδίας, χορῳδίας κλπ. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἁρμονίας ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων. Γ. Σ.

—**Ρουσσὼ** (Rousseau), ***Φίλιππος.*** Γάλλος ζωγράφος (1816—1887). Ἐξέθεσε τὸ πρῶτον τῷ 1831 εἰς τὴν ἔκθεσιν ζωγραφικῆς τῶν Παρισίων τὸν πίνακα «Τοποθεσία Ὠβέρνης». Τῷ 1844 παρουσίασε διὰ πρώτην φορὰν πίνακας νεκρᾶς φύσεως καὶ ἔκτοτε ἐφιλοτέχνησε πίνακας ζῴων, ἀνθέων, ὀπωρῶν κλπ. Τὸ πρῶτόν του ἀριστούργημα εἶναι «Μῦς τῶν πόλεων καὶ ἀρουραῖος τῆς ἐξοχῆς» (1845). Ἕτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἀσπάλαξ καὶ κόνικλος» (1847), «Ἐσωτερικὸν ἀγροκηπίου», «Γαλῆ ἁρπάζουσα μῦν» (1843), «Μουσικὴ δωματίου», «Μαγειρεῖον» (1861), «Λύκος καὶ ἀρνίον» (1875) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Ροῦστ (Rust), ***Ἐρνέστος.*** Γερμανὸς φιλέλλην, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς σώματος συμπολιτῶν αὐτοῦ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Συγχρόνως κατῆλθε καὶ ὁ κόμις Κάρολος Νόρμαν. Ὁ Ροῦστ προσεκολλήθη μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος εἰς αὐτόν, ἀπελθόντα εἰς τὴν Δ. Στερεὰν Ἑλλάδα. Λαβὼν μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα (4 Ἰουλίου 1822) ἐφονεύθη μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ. Τ. Ε. Ε.

—**Ροῦστ** (Rust), ***Φρειδερῖκος - Γουλιέλμος.*** Γερμανὸς μουσουργὸς (1739—1796). Ἐσπούδασε νομικά, εἰς δὲ τὴν μουσικὴν ἦτο αὐτοδίδακτος· πολὺ βραδύτερον ἔλαβε σοβαρά τινα μαθήματα καὶ ἐξειλίχθη εἰς πρώτης τάξεως βιολιστήν. Ὁ Ροῦστ ἔγραψε διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο λίαν ἐνδιαφέροντα ἔργα, ὡς καὶ σονάτας διὰ κλειδοκύμβαλον, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρας ἐξέδωκεν ὁ ἔγγονος αὐτοῦ *Γουλιέλμος*, ἀλλὰ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀναθεωρηθείσας, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ Φρειδερῖκος Ροῦστ ὡς πρόδρομος τοῦ Μπετόβεν. Ὁ Ροῦστ ἦτο ὡσαύτως ἀπαράμιλλος δεξιοτέχνης τοῦ λαούτου.

—**Ροῦστ** (Rust), ***Γουλιέλμος.*** Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου (1822—1892). Ἀφιερώθη κυρίως εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, ἔκδοσιν καὶ ἀναβίωσιν τῶν ἔργων τοῦ Ἰω. Σεβ. Μπάχ. Διετέλεσε μέλος τῆς «Ἀκαδημίας ᾄσματος» τοῦ Βερολίνου, μέλος τῆς «Ἑταιρείας Μπὰχ» τῆς Λειψίας, βασιλικὸς μουσικὸς διευθυντής, καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ᾠδείῳ Στὲρν τοῦ Βερολίνου κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1880 κάντωρ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῆς Λειψίας, ἀφιερώθη ὁλοψύχως εἰς τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῶν ἁπάντων τοῦ Μπάχ, ἀναληφθεῖσαν ὑπὸ τῆς «Ἑταιρείας Μπάχ». Γ. Σ.

Ρουσταβέλ· βλ. *Ρουσθαβελῆς.*

Ρουστὰν (Roustan). Μαμελοῦκος ὑπηρέτης τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου, γεννηθεὶς ἐν Γεωργίᾳ τῷ 1778 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ντουρντὰν τῷ 1845. Πωληθεὶς ὡς δοῦλος εἰς τὸ Κάϊρον καὶ ἀνατραφεὶς ὑπὸ Μαμελούκων, ἐδωρήθη εἰς τὸν Βοναπάρτην κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ παραμονὴν τούτου. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Γαλλίαν, ὁ Ρουστὰν ἔτυχε στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐγένετο ὁ ἔμπιστος θαλαμηπόλος τοῦ Ναπολέοντος, ὃν ἔκτοτε ἠκολούθησε πανταχοῦ, πολλαπλῶς ὑπ' αὐτοῦ ἀνταμειφθείς. Παρὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς Ἔλβαν, ὁ Ρουστὰν ἠρνήθη νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ὡς ἐκ τούτου δὲ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος ἐνεκλείσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς Βενσέν. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐμφανιζόμενος εἰς διάφορα θεάματα, ἱκανοποίει τὴν περιέργειαν τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοῦ. Τῷ 1840, ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους, παρέστη εἰς τὴν μετακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ Ναπολέοντος, ἐνδεδυμένος πολυτελεστάτην ἀνατολικὴν ἀμφίεσιν.

Ρουστέμ, ἢ ***Ρουστεμίδαι (Μπενὶ-Ρουστέμ).*** Μουσουλμανικὴ δυναστεία, ἡγεμονεύσασα ἐν Ἀλγερίῳ κατὰ τὸν Η΄ καὶ Θ΄ μ. Χ. αἰῶνα καὶ ἀριθμοῦσα ἕνδεκα ἡγεμόνας. Καθέδρα αὐτῆς ἦτο ἡ πόλις Ταχιρέτ. Ἐξέλιπε τῷ 910, ἀφοῦ διήρκεσεν 154 ἔτη. Ν. Μ.

— **Ρουστὲμ** *βέης.* Πέμπτος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Ἀκ-κογιουνλοῦ, ἔγγονος τοῦ διασήμου Οὐζοὺν-χασάν. Καταλαβὼν τῷ 1493 τὴν περσικὴν πόλιν Ταμπρὶζ καὶ ἡγεμονεύσας 5½ ἔτη, ἐφονεύθη τῷ 1497 εἴς τινα μάχην. Ν. Μ.

— **Ρουστέμ.** Ἀδελφὸς καὶ ἀρχιστράτηγος τοῦ τελευταίου Σασανίδου βασιλέως τῆς Περσίας Ἰσδιγέρτου. Ἐφονεύθη κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τῆς Καδεσίας τῷ 638. Ν. Μ.

— **Ρουστὲμ** *βέης.* Στρατηγὸς Τοῦρκος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, λαβὼν μέρος κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων τῷ 1769 Ἑλλήνων, τῇ παρακινήσει τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης Β΄ τῆς Ρωσίας. Θεωρεῖται ὡς ὁ ἐνεργῶς καταπνίξας τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ὑπηρετῶν ὑπὸ τὸν Μεχμὲτ Ἐμὶν πασᾶν. Ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις διεκρίθη ἐν τῷ τουρκικῷ ναυτικῷ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Γαζῆ Χασᾶν πασᾶν, τὸν Μουστάκαν ἐπιλεγόμενον. Τ. Ε. Ε.

— **Ρουστὲμ** ***Ζάλ,*** ἢ ***Ρουστὲμ Νταστάν.*** Εἷς τῶν θρυλικῶν ἡρώων τοῦ Περσῶν, υἱὸς τοῦ ἀντιβασιλέως τοῦ Σεϊστὰν καὶ Ζαμπελιστὰν Ζὰλ-μπὲν Σὰμ-μπὲν Νεριμάν. Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας διεκρίθη διὰ πολλῶν ἄθλων, ἀναλόγων πρὸς τοὺς τοῦ Ἡρακλέους, φονεύσας κατὰ τὴν περσικὴν μυθολογίαν δράκοντας καὶ τέρατα. Ἤκμασε κατὰ τὴν τεταραγμένην προαχαιμενικὴν περίοδον τῆς Μηδίας καὶ τῆς Περσίας, ἥτις ἔληξε διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Κύρου, φονεύσας τὸν μυθικὸν βασιλέα Ἐφρασιγιάπ. Τοὺς ἡρωικοὺς ἄθλους τοῦ Ρουστὲμ Ζὰλ ἀφηγεῖται τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σαχναμὲ» (=Βίβλος τῶν βασιλέων») μέγα ἐπικὸν ποίημα τοῦ Φιρδουσῆ Κατὰ τὰς μυθικὰς παραδόσεις τῶν Περσῶν, ὁ Ρουστέμ, μὴ δεχθεὶς τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὑστάσπους, πατρὸς τοῦ Δαρείου, ἐμφανισθεῖσαν θρησκείαν τοῦ Ζωροάστρου, ἐμονομάχησεν ἐπὶ δύο ἡμέρας μετὰ τοῦ Ἰσφεντιὰρ (Δαρείου;), ἀποσταλέντος πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ, καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν. Τὸν φόνον τούτου ἐξεδίκησεν ὁ υἱός του Μπεχμέν, στήσας ἐνέδραν καὶ φονεύσας τὸν Ρουστὲμ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ρουστέμ. Τὰ περὶ Ρουστὲμ μυθολογούμενα, ἐκτεινόμενα εἰς χρονικὴν περίοδον 150 ἐτῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπράχθησαν ὑφ' ἑνὸς καὶ μόνου προσώπου, ἀλλ' ἀποτελοῦν συνονθύλευμα κατορθωμάτων πλειόνων ἀγνώστων ἡρώων. Πάντως φαίνεται βεβαία ἡ ὕπαρξις ἥρωος ὀνομαζομένου Ρουστέμ, ἂν καὶ ἡ ὕπαρξίς του εἶναι ἄγνωστος εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀρχαίους ἱστορικούς, καὶ κυρίως εἰς τὸν Ἡρόδοτον. Ν. Μ.

—**Ρουστέμ,** ***Μιρζᾶ.*** Ἔγγονος τοῦ Ταμερλάνου, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Μουαζετντὲν Ὀμὲρ-Σεΐχ. Ζῶντος τοῦ πάππου του, ἦτο γενικὸς διοικητὴς τῆς περσικῆς ἐπαρχίας Ἰσφαχάν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάππου του ἐπολέμησεν ἐπί τινα καιρὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Μιρζᾶ Ἰσκεντεριὲ (Ἀλεξάνδρου), ἡττηθεὶς ὅμως ἔφυγεν ἐξ Ἰσφαχὰν εἰς Ταμπρὶζ καὶ κατέφυγε παρὰ τῷ Τουρκομάνῳ ἡγεμόνι Καρᾶ-Γιοσοὺφ καὶ κατόπιν παρὰ τῷ Ὀμὰρ Σαχρὸχ εἰς Χορασάν. Ν. Μ.

— **Ρουστὲμ** *πασᾶς.* Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ Σουλεϋμὰν τοῦ Νομοθέτου. Κροάτης τὸ γένος, ἀρνησίθρησκος, ἀνετράφη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων, ὁπόθεν ἐξῆλθε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ βεζύρου, διατελέσας ὡς τοιοῦτος βαλῆς διαφόρων ἐπαρχιῶν. Νυμφευθεὶς κατόπιν τὴν Μίχρι-Μάχ, θυγατέρα τοῦ Σουλεϋμάν, διωρίσθη βεζύρης τῷ 1541. Ἐπαύθη ὅμως τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1553, διότι, φονευθέντος ἐν Ποντοηρακλείᾳ τοῦ υἱοῦ τοῦ σουλτάνου, Μουσταφᾶ, οἱ γενίτσαροι, οἵτινες ὑπερηγάπων τοῦτον, ἀπέδωκαν τὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου, ὡς λέγεται, γενόμενον φόνον εἰς τὰς σκευωρίας τοῦ βεζύρου. Τῷ 1555 ἐκλήθη ἐκ νέου εἰς τὸ βεζυρικὸν ἀξίωμα, βεζυρεύσας δὲ ἄλλα 6 ἔτη, ἀπέθανε τῷ 1561. Οὗτος ἐνομιμοποίησε τὸ σύστημα τῶν ἀγοραστῶν ἀξιωμάτων. Ν. Μ.

— **Ρουστὲμ-***πασᾶς.* Ἐπωνυμία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπηρέτησεν εἰς τὸν τουρκικὸν στρατὸν κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ὁ Γάλλος στρατηγὸς *Baltazar de Pogus.* Οὗτος ἐγεννήθη εἰς Παρισίους τῷ 1817 ἐκ γονέων πριγκιπικῆς πολωνικῆς καταγωγῆς, μεταναστατευσάντων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πολωνίας εἰς Γαλλίαν. Τῷ 1839 κατετάγη εἰς τὸ γαλλικὸν ἱππικόν, προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον κατετάγη εἰς τὸν τουρκικὸν στρατὸν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πολωνίας, διέπρεψε δὲ καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν μάχην τῆς Πλεύνας. Πρὸς τιμήν του ἡ τότε ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ὠνόμασεν ἓν τῶν φρουρίων τῆς περιοχῆς ταύτης ἐκ τοῦ ὀνόματός του, ὅπερ σῴζεται μέχρι σήμερον. Διεκρίνετο διὰ τὸν φιλελληνισμόν του, τὸν ὁποῖον ἐξεδήλωσε πλειστάκις, χρησιμεύσας ὡς μεσάζων μεταξὺ Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῆς πρεσβείας. Ἀπεβίωσεν ἐν Θεσαλονίκῃ τῷ 1892, ἀφήσας ἕνα καὶ μόνον υἱόν, τὸν διπλωμάτην καὶ δημοσιολόγον Βολέσλος ντὲ Πογγῆ (βλ.λ.). Ι. Τ. Α.

Ρούστικα *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 514. Ἡ ὀνομασία αὐτοῦ εἶναι καταφανῶς ἐνετική. Παρὰ τὸ χωρίον κεῖται μονὴ τοῦ *Προφήτου Ἠλιού.* ΕΡ. Μ.

— **Ρούστικα.** Σταυροπηγιακὴ μονὴ τῆς Κρήτης, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ νομῷ Ρεθύμνης, παρὰ τὸ ὁμώνυμον χωρίον, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ *Προφήτου Ἠλιού.* Ἐκτίσθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐνετοκρατίας (1637), ὡς κτίτωρ δὲ αὐτῆς φέρεται ὁ Κρὴς λόγιος Μητροφάνης Βλαστὸς ὁ Μαρκομανωλόπουλος. Ἡ μονὴ κατεστράφη ὁλοσχερῶς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1823, πυρποληθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἀνῳκοδομήθη τῷ 1831—1832 δι' ἐράνων. ΕΡ. Μ.

Ρουστίκη (Rustica), ***μάρτυς.*** Ἐμαρτύρησε μετ' ἄλλων ἐν Ρώμῃ κατά τινα τῶν πρώτων διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 31 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Ρουστίκανα *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις Ἱσπανίας τῆς Λουσιτανίας (*Πτολεμ.* Β, ε, 7, Nobbe), κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τάγου. Ταυτίζεται πρὸς τὴν πόλιν Galisteo, παρὰ τὸν παραπόταμον τοῦ Τάγου Allagon. Σ. Ε. Λ.

Ρουστικιανός, ***Ἐμμανουήλ.*** Κρὴς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἐκ τοῦ χωρίου Ρούστικα, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμόν του. Ἦτο ἐκ τῶν πρώτων οἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα. Ἠγωνίσθη γενναίως ἐν Κρήτῃ μέχρι τοῦ 1824, ὅτε μετέβη εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ κεφαλῆς σώματος Κρητῶν, πολεμήσας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκούρτην καὶ λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐν Σφακτηρίᾳ μάχην, τὴν ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως κ. ἁ. Εἰς τὴν Κρήτην ἐπανῆλθε περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἀγῶνος, συμμετασχὼν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Γραμβούσης. ΕΡ. Μ.

Ρούστικος (Rusticus), ***ἅγιος.*** Ὄνομα ἁγίων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας: —1) Ὁ μάρτυς, ὁ ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ (284—305) διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 10 Μαρτίου.— 2) Ὁ ἐπίσκοπος Λουγδούνου (ἑορταζόμενος τὴν 24 Ἀπριλίου. —3) Ὁ μάρτυς, ὁ ἐκ Λομβαρδίας τῆς Ἰταλίας καταγόμενος, ὅστις μετὰ Φίρμου ἐν Βερόνῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ΄ αἰῶνος ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 9 Αὐγούστου. —4) Ὁ μάρτυς, ὅστις μετὰ Λιβεράτου, Βονιφατίου, Σέρβου, Ρογάτου, Σεπτίμου καὶ Μαξίμου ὑπέστη ἐν Καρχηδόνι τῷ 483 μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 17 Αὐγούστου. 5—) Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Clermont, ἑορταζόμενος τὴν 25 Σεπτεμβρίου. —6) Ὁ μάρτυς ὅστις κατὰ τὰ τέλη τοῦ Α΄ αἰῶνος μετὰ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου μαρτυρήσας, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 9 Ὀκτωβρίου (οὗτος καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἑορτάζεται τὴν 3 Ὀκτωβρίου). —7) Ὁ ἐπίσκοπος Τρέβης, ἑορταζόμενος τὴν 14 Ὀκτωβρίου. —8) Ὁ ἐπίσκοπος Ναρβῶνος, ἑορταζόμενος τὴν 26 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Digitized by Google

— **Ρούστικος.** Βυζαντινὸς στρατηγὸς καὶ ταμίας τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α΄ (527—565). Ἦτο Γαλάτης τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπεστάλη τῷ 555 εἰς Λαζικήν, ἵνα μετὰ τῶν ἐκεῖ στρατηγῶν Βέσσα, Μαρτίνου κλπ. ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόου Β΄, ὅστις ἐπεδίωκε τὴν κατάκτησιν τῆς Λαζικῆς. Ὁ Ρούστικος καὶ οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ ἐγένοντο, ἐξ ἀμελείας καὶ ἀνικανότητος, παραίτιοι νὰ καταληφθῶσιν ἀμαχητὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν σπουδαιόταταί τινες διαβάσεις ἐπὶ τοῦ Καυκάσου καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα πρὸς τὴν παραλίαν, ὡς ἐκ τούτου δὲ κατηγγέλθησαν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λαζῶν Γουβάζη πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν Α΄, ὅστις ἔσπευσε νὰ ἀπολύσῃ τῆς ἀρχηγίας τὸν στρατηγὸν Βέσσαν. Ὁ Μαρτῖνος, ὅστις διέκειτο πάντοτε ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Γουβάζην, ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας ἵνα ἐξοντώσῃ αὐτόν, πρὸς τοῦτο δὲ συνεννοήθη μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ κατήγγειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν ὡς μηδίζοντα, ἐν τέλει δὲ ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως αὐτόν. Ἐπὶ τῆς διαμαρτυρίας τῶν Λαζῶν διὰ τὸν ἄδικον φόνον τοῦ ἡγεμόνος των, ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέστειλεν εἰς Λαζικὴν τὸν συγκλητικὸν Ἀθανάσιον, ὅστις ἐξετάσας τὴν ὑπόθεσιν κατεδίκασε τόν τε Ρούστικον καὶ τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην εἰς τὸν διὰ μαχαίρας θάνατον (557) (βλ. καὶ λ. *Γουβάζης*). Ν. ΚΛΣ

— **Ρούστικος.** Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς. Ὑπηρετῶν ὡς διάκονος ἐν Ρώμῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος, ἔγραψεν ὑπὲρ τῶν κληθέντων «Τριῶν κεφαλαίων» (ἤτοι τῆς νεστοριανιζούσης διδασκαλίας Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, Θεοδωρήτου τοῦ Κύρου καὶ Ἴβα τοῦ Ἐδέσσης), ἅτινα ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος τοῦ 553 κατεδίκασεν, ὅθεν καὶ καθῃρέθη διὰ τοῦτο Βραδύτερον ὁ Ρούστικος ἔγραψε κατὰ τῶν Ἀκεφάλων, ὡς ἀπεκαλοῦντο οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἀδιάλλακτοι μονοφυσῖται Τὸ ὑπὲρ τῶν τριῶν κεφαλαίων σύγγραμμα τοῦ Ρουστίκου ἀπωλέσθη, τὸ δ᾽ ἕτερον «Contra Acephalos disputatio» ἐσώθη ἐλλιπὲς καὶ ἐξεδόθη ἐν τῇ Λατινικῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne (67, 1167 κ.ἑξ.). Ε. Γ. Π

— **Ρούστικος, *Ἀμβρόσιος*.** Ἰατρὸς ἐκ Δικαιαρχίας τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Καμπανίας, ζήσας πρὸ τοῦ Σκριβωνίου Λάργου (2 μ.Χ.), ὅστις ἀναφέρει αὐτοῦ φάρμακον πρὸς λιθιῶντας (§ 152). Τὸ αὐτὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Μάρκελλος (De medicam. C. XXVI, 10), ὁ δὲ Γαληνὸς ὡς φάρμακον ἰατροῦ *Ρουστίκου* (XIII, 326), ἀποθεραπεῦον καὶ μὴ ἐπιτρέπον πλέον λίθων γένεσιν. Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους καὶ τὸν Γαληνόν, τὸ φάρμακον «τοῦτο ὡς παρελάβομεν, μετά τινος θρησκείας σκευάζεται· ξυλίνῳ γὰρ ὅλμῳ καὶ ὑπέρῳ κόπτεται καὶ τὸν κόπτοντα δεῖ μήτε δακτυλίδιον ἔχειν σιδηροῦν μήτε ὑποδήματα ἡλοκοπημένα· τοῦτο ἀπὸ Ρουστίκου ὡς μυστήριον ἐλάβομεν». (Πρβλ. *Ἀέτ.* XI 13. *Γαλην.* XIII, 309. XIV, 84.) ΑΡ. Π. Κ.

— **Ρούστικος, *Ἐλπίδιος*·** βλ.λ. *Ἐλπίδιος* Ρούστικος

—**Ρούστικος *ἐπίσκοπος*** (Rusticus). Τέσσαρες ἐπίσκοποι τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο: —1) Ὁ ἐν τῇ Γαλατίᾳ τῇ Ναρβωνίτιδι γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ΄ αἰῶνος, υἱὸς τοῦ ἐπισκόπου Βονόσου. Σπουδάσας ἐν Ρώμῃ, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον ἐν Μασσαλίᾳ, ἔνθα ὁ ἐπίσκοπος Πρόκουλος ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον καὶ εἶτα προήγαγεν εἰς ἐπίσκοπον Ναρβῶνος τῷ 430. Παρέστη εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ Γ΄ Οἰκουμενικὴν σύνοδον (431) καὶ τῷ 451 εἰς ἄλλην σύνοδον ἐν Γαλατίᾳ, καὶ ἀπέθανε τῷ 462. —2) Ὁ ἐν Κλερμὸν τῆς Γαλλίας ἐπίσκοπος, διάδοχος τοῦ ἁγίου Βενεράνδου, ἀποθανὼν περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος. —3) Ὁ εἰκοστὸς δεύτερος ἐπίσκοπος τοῦ Λουγδούνου, ἀποθανὼν τῷ 501. —4) Ὁ ἐν Τρέβῃ ἐπίσκοπος, ἀποθανὼν τῷ 574. Ε. Γ. Π.

Ρούστιτσι (Rustici), ***Ἰωάννης - Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς γλύπτης (1494—1554). Ἐσπούδασεν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀντρέα Βερρόκιο καὶ εἶχεν ὡς συμμαθητὴν τὸν Λεονάρδον ντὰ Βίντσι. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι τὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα «Λήδα», «Ποσειδῶν» καὶ «Εὐρώπη». Τῷ 1528 εἶχε κληθῆ εἰς Παρισίους, ὅπου ὁ Φραγκῖσκος Α΄ ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν πρὸς διακόσμησιν τοῦ Φοντενεμπλὼ καὶ ὅπου ἀπέθανεν ἐργαζόμενος ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τούτῳ. Μ. Δ. Β

Ρουστσούκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας (βλ. λ. *Ρουχτσούκιον*).

ρουσφέτι (τό), καὶ *ροσφέτι*· δημοτ., κυβερνητικὴ παροχὴ πρὸς φίλον τοῦ κόμματος: «παίρνει τὰ μεγαλύτερα ρουσφέτια»· ‖ καθόλου, ὑπηρεσία, ἐκδούλευσις: «κάνε μου καὶ μένα αὐτὸ τὸ ρουσφέτι».

ρουσφετολογία (ἡ)· ἡ παροχὴ ρουσφετίων, συναλλαγή: «ὀργιάζει ἡ ρουσφετολογία».

ρουσφετολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρουσφετολογίαν.

ρουσφετολόγος (ὁ)· ὁ παρέχων εὐκόλως ἢ ἀφειδῶ ρουσφέτια.

ρουσφετολογῶ (*—έω*)· εἶμαι ρουσφετολόγος, παρέχω ρουσφέτια.

Ρούσων (Ruso), ***Ὀκτάβιος***. Περιβόητος τοκογλύφος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου, ἅμα δὲ καὶ συγγραφεὺς ἱστοριῶν, περὶ τῶν ὁποίων παραδίδεται ὅτι ἠνάγκαζε τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ δανειζομένους νὰ τὰς ἀκροῶνται. Αἱ ἱστορίαι αὗται χαρακτηρίζονται «τῶν αἰσχίστων πραγμάτων τῆς ἐποχῆς του περιγραφαὶ καὶ μῦθοι». Ν. Σ. Λ.

Ρούτ (Root), ***Ἠλίας***. Ἀμερικανὸς νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1845. Διετέλεσε ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ γερουσιαστής, ὑπῆρξε δ᾽ εἷς τῶν κυρίων ὀπαδῶν τοῦ παναμερικανισμοῦ, λαβὼν μέρος εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ Ρίο-Ἰανέϊρο. Περιοδεύσας τὰς λατινικὰς δημοκρατίας τῆς Ἀμερικῆς συνήργησεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τούτων καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τῷ 1912 ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ τῆς εἰρήνης. Μετέσχε τῆς συμβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν νομομαθῶν ἐν Χάγῃ πρὸς σύνταξιν τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Διαρκοῦς Διεθνοῦς Δικαστηρίου καὶ ἀκολούθως ἡγήθη τῆς ἀμερικανικῆς ἀντιπροσωπείας εἰς τὴν περὶ ἀφοπλισμοῦ διάσκεψιν τῆς Οὐασιγκτῶνος (1921). Ἔγραψε: «Ἀμερικανικὰ ἰδεώδη κατὰ τὸ β΄ ἥμισυ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος» (1925). Γ. Ι. Β.

ροῦτα (ἡ) *[Ὑφαντ.]*. Γενικῶς καλοῦνται οὕτως εἴδη πετσέτας ὑφαντῆς: 1) Πετσέτα χονδρὴ (ἄλλως *καπωτό*), βαμβακερὴ ὁλοκέντητη, μικρῶν διαστάσεων, μὲ δαντέλλα γύρω, μὲ τὴν ὁποίαν καλύπτουν τὸ πιᾶτο τοῦ προσφερομένου δώρου. 2) Πετσέτα βαμβακερή, κανονικοῦ μήκους, πολυτελέστατα κεντημένη εἰς τὸν ἀργαλειὸν κατὰ τὰ δύο ἄκρα μὲ βαμβάκι καὶ μετάξι, τὴν ὁποίαν φέρουν αἱ γυναῖκες διπλωμένην ἐπὶ τοῦ ὤμου (τὸ κρητικὸν *προσωνῶμι*), μὲ τὰ κεντίδια πρὸς τὴν ράχιν, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζουν τὴν στάμναν, ὅταν πηγαίνουν εἰς τὴν βρύσιν (Χαλκιδική). 3) Πετσέτα ὁλοκέντητη βαμβακερή, σχεδὸν τετράγωνη, μὲ τὴν ὁποίαν τυλίγουν τὰ κηρία τοῦ μνημοσύνου, τὰ μοιραζόμενα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. 4) Ἐν τῷ πληθυντικῷ οἱ *ροῦτες*, καλοῦνται πετσέτες ὑφαντές, μὲ στενότατον κέντημα εἰς τὰ ἄκρα, εἰς τὰς ὁποίας τυλίγουν χωριστὰ τὰ τρόφιμα τοῦ νοικοκύρη ὁ ὁποῖος ἐργάζεται εἰς τὸ περιβόλι, εἰς τὰ μελίσσια, εἰς τοὺς ἀγρούς κλπ. Α. Γ.-Γ.

Ρούτγκερς (Rutgers), ***Ἰωάννης***. Ὁλλανδὸς φιλόλογος (1589—1625). Ἀρχικῶς ἐσπούδασε τὸ δίκαιον ἐν Ὀρλεάνῃ καὶ Χάγῃ, εἶτα διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Βοσσίου, Σκαλιγέρου κ. ἄ. καὶ ἐγένετο σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας ἐν Σουηδίᾳ, ὅπου ἔλαβε τίτλον εὐγενείας καὶ ἐξετέλεσε πλείστας ἀποστολὰς τοῦ Γουσταύου - Ἀδόλφου. Ἔγραψε: «Variarum lectionum libri VI» (1618), «Poemanta» ἐκδοθέντα μετὰ τῶν τοῦ Χαϊνσίου (1653), «Lectiones venusianae» (1699), «Glossarium graecum» (1729) εἰς τὰ «Ἁλιευτικὰ» τοῦ Ὀππιανοῦ καὶ τὴν αὐτοβιογραφίαν «Rutgersii vita ab ipso scripta» (1646). Π. Ν. Π

Ρόϋτερ (Reuter), ***Γαβριέλλα*** Γερμανὶς συγγραφεύς, γεννηθεῖσα τῷ 1859. Ἐγένετο γνωστὴ διὰ τοῦ πραγματιστικοῦ μυθιστορήματος: «Ἀπὸ καλὸ σπίτι, ἤτοι τραγικὴ ἱστορία μιᾶς κόρης» (22α ἔκδ. 1913). Ἄλλα ἔργα της εἶναι: «Ἕλλεν φὸν ντὲρ Βάϊδεν» (1900), «Λιζελόττη φὸν Ρέκκλινγκ» (1903), «Ἡ κυρία» (1918), «Βενεδίκτη» (1923) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Ρόϋτερ** (Ruyter), ***Μιχαὴλ Ντριάνσον φὰν —***. Περίδοξος Ὁλλανδὸς ναύαρχος (1607—1676). Ἑνδεκαετὴς ἐπεβιβάσθη πλοίου ὡς ναυτόπαις, ἐξειλίχθη δὲ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς στόλαρχον. Λαβὼν μέρος εἰς τοὺς τρεῖς Ἀγγλοολλανδικοὺς πολέμους, ἐνίκησε τοὺς Ἄγγλους κατ᾽ ἐπανάληψιν καὶ ἠνάγκασεν αὐτούς, ἀναπλεύσας τὸν Τάμεσιν, εἰς τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης τοῦ Μπεδὰ (1667). Πέντε ἔτη βραδύτερον κατεναυμάχησε τὸν ἀγγλογαλλικὸν στόλον, σώσας, διὰ τῆς κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ναυμαχίας τοῦ Καϊκδουΐν, τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του. Συναφθείσης τῆς εἰρήνης τοῦ Οὐεστμίνστερ μεταξὺ Ὁλλανδίας καὶ Ἀγγλίας (1674), ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ ἱσπανοολλανδικοῦ στόλου ἐν τῇ Μεσογείῳ κατὰ τῆς Γαλλίας. Τραυματισθεὶς ὅμως θανασίμως ἔξωθεν τῆς Μεσσήνης (22 Ἀπριλίου 1676), ἀπεβίωσε μετὰ ἑξαήμερον ἐν Συρακούσαις. Ὁ βίος τοῦ Ρόϋτερ ἦτο πλήρης πατριωτικῶν καὶ φιλανθρώπων πράξεων. Τὰ ἤθη του παρέμειναν ἁγνὰ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μεγαλείου του· πλειστάκις δὲ ἐβοήθησεν ἐμπορικὰ πλοῖα ὑπὸ ἐχθρικὴν σημαίαν, ἅτινα συνήντα κατὰ τὸν πλοῦν του, διότι, ὡς ἔλεγεν, «οἱ Χριστιανοὶ ναῦται, ἐφόσον δὲν μάχονται, δέον νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως». Σ. Ε. Λ.

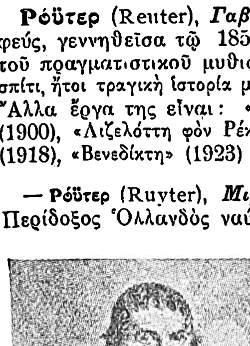

Μιχαὴλ Ρόϋτερ.

—**Ρόϋτερ** (Reuter) ***Παῦλος-Ἰούλιος***, *βαρῶνος ντὲ—*. Γερμανὸς ἱδρυτὴς τοῦ φερωνύμου ἀγγλικοῦ διεθνοῦς τηλεγραφικοῦ πρακτορείου (1821—1899). Ἐγεννήθη ἐν Κάσσελ τῆς Γερμανίας καὶ εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν εἶχε προσληφθῆ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ θείου του ἐν Γκαίττινγκεν. Κατόπιν εἰργάσθη ὡς ὑπάλληλος βιβλιοπωλείου, τῷ δὲ 1849 ἀνέλαβε διὰ πρώτην φορὰν τὴν ἰδέαν τῆς δημιουργίας πρακτορείου εἰδήσεων πρὸς πλήρωσιν τοῦ χάσματος, ὅπερ ὑπῆρχε τότε μεταξὺ τῶν τηλεγραφικῶν συγκοινωνιῶν Γερμανίας, Γαλλίας καὶ Βελγίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ νεωστὶ τεθεῖσαι ἐν χρήσει τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ κατέληγον ἐν μὲν τῇ Γερμανίᾳ μέχρι τοῦ Αἲξ-λὰ-Σαπέλ, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῷ Βελγίῳ μέχρι τοῦ Βερβιέ. Ὁ Ρόϋτερ συνεπλήρωσε τὸ χάσμα διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρων ἀκραίων τηλεγραφικῶν σταθμῶν τακτικῆς ὑπηρεσίας μεταβιβάσεως τῶν εἰδήσεων διὰ ταχυδρομικῶν περιστερῶν. Κέντρον συλλογῆς τῶν εἰδήσεών του εἶχε καταστήσει τοὺς Παρισίους, τὰς Βρυξέλλας καὶ τὸ Βερολῖνον, ὅπου ἐξέδιδε λιθογραφημένα δελτία, μεταβιβαζόμενα εἰς τὸ Αἲξ λὰ-Σαπὲλ καὶ τὸ Βερβιὲ καὶ ἀνταλλασσόμενα ἐκεῖθεν διὰ τῶν ταχυδρομικῶν περιστερῶν. Ὅταν ἐπετράπη καὶ εἰς τὸ κοινὸν ἡ ἐλευθέρα χρησιμοποίησις τῆς τηλεγραφικῆς γραμμῆς Ἄαχεν—Βερολίνου, ὁ Ρόϋτερ ἐγκατεστάθη εἰς Ἄαχεν καὶ ἀνέλαβε τὴν τηλεγραφικὴν ἀντιπροσωπείαν τῶν σημαντικωτέρων ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς καὶ διαφόρων σοβαρῶν τραπεζιτικῶν οἴκων Κατόπιν προσεπάθησε νὰ ἱδρύσῃ πρακτορεῖον πληροφοριῶν ἐν Παρισίοις, ἀλλ᾽ ἀπέτυχεν ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας παρενέβαλλεν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ πρώτου καλῳδίου μεταξὺ Ντόβερ καὶ Καλαί, τῷ 1851, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἀπέκτησε τὴν ἀγγλικὴν ἰθαγένειαν καὶ ἐγκατέστησε τὸ πρακτορεῖόν του εἰς τὸ Λονδῖνον, ὁπόθεν ἤρχισε τακτικὴν ἀνταλλαγὴν πληροφοριῶν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας.

Κατ᾽ ἀρχὰς ὅμως τὸ ἔργον τοῦ πρακτορείου του περιωρίζετο εἰς τὴν διαβίβασιν ἰδιωτικῶν ἐμπορικῶν τηλεγραφημάτων εἰς πόλεις, αἵτινες δὲν ἦσαν συνδεδεμέναι διὰ τηλεγράφου. Ὁ Ρόϋτερ εἶχεν ἐγκαταστήσει πρακτορεῖα εἰς τοὺς ἀκραίους σταθμοὺς τῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, ὁπόθεν οἱ πράκτορές του ἐφρόντιζον διὰ τὴν περαιτέρω διαβίβασιν καὶ διανομὴν τῶν τηλεγραφημάτων διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἢ διὰ ταχυδρομικῶν περιστερῶν. Αἱ προσπάθειαί του ὅπως πείσῃ τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας νὰ δημοσιεύουν τὰ τηλεγραφήματά του ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν εἰδήσεων ἀπέβαινον μάταιαι μέχρι τοῦ 1858, ὁπότε οἱ «Τάϊμς» ἐδημοσίευσαν περίληψιν σημαντικοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκφωνήσει ὁ Ναπολέων Γ΄ καὶ τὴν ὁποίαν εἶχε διαβιβάσει τηλεγραφικῶς ὁ ἐν Παρισίοις ἀνταποκριτὴς τοῦ Ρόϋτερ. Κατόπιν τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ἐγενικεύθη ἡ χρησιμοποίησις τῶν εἰδήσεων τοῦ Ρόϋτερ εἰς τὰς ἐφημερίδας, τὸ δὲ δίκτυον τῶν διακλαδώσεων τοῦ πρακτορείου ἐπεξετάθη ἐφ᾽ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Τῷ 1865 ἡ ἐπιχείρησις ὠργανώθη εἰς μεγάλην ἑταιρείαν, ἡ ὁποία ἐπέτυχε τὴν ἄδειαν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Ἀννοβέρου, ὅπως τοποθετήσῃ ἰδικόν της καλῴδιον μεταξὺ τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ τοῦ Κουξχάβεν, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἔλαβεν ἐπίσης τὴν ἄδειαν ὅπως τοποθετήσῃ καλῴδιον μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ρόϋτερ καὶ τῆς Ἀγγλο-Ἀμερικανικῆς Τηλεγραφικῆς Ἑταιρείας. Τῷ 1866 ἐτοποθέτησεν ἕτερον καλῴδιον μεταξὺ Κὸρκ καὶ Κρουξχάβεν, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον κατώρθωσε νὰ μεταδίδῃ τὰ νέα τοῦ ἐμφυλίου Ἀμερικανικοῦ πολέμου πολλὰς ὥρας πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ἀτμοπλοίων εἰς τὸ Λίβερπουλ. Τῷ 1871 ὁ δοὺξ τοῦ Σαξ-Κοβούργου καὶ Γκότα ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου, τὸν ὁποῖον τοῦ ἐπέτρεψε νὰ φέρῃ κληρονομικῶς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ βασίλισσα Βικτωρία. Ὁ Ρόϋτερ ἀπέθανεν ἐν Νικαίᾳ τὴν 25 Φεβρουαρίου 1899. Μ. Δ. Β.

— **Ρόϋτερ** (Reuter), ***Φρίτς***. Γερμανὸς ποιητής (1810—1874). Συλληφθεὶς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1834 ὡς συνωμότης, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, μετριασθείσης δὲ τῆς ποινῆς του εἰς 30ετῆ δεσμά, παρέμεινεν ἐν ταῖς φυλακαῖς μέχρι τοῦ 1840, ὅτε ἠμνηστεύθη. Κατόπιν ἤρχισε γράφων ποιήματα καὶ διηγήματα εἰς τὴν πεδινὴν βορειογερμανικὴν διάλεκτον. Ἡ διαρκὴς εὐθυμία του, συνήθως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ οἴνου, τὸ ὀξὺ σατιρικὸν πνεῦμα, ἡ στωϊκὴ διάθεσις καὶ ἰδιαιτέρα δύναμις, ἣν εἶχε πρὸς δημιουργίαν χαρακτήρων, κατέστησαν αὐτὸν τὸν δημοφιλέστερον τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς διαλέκτου ταύτης. Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις (τελευταία ἡ τοῦ C. Müller τῷ 1905, εἰς 18 τ.) καὶ μετεφράσθησαν

Digitized by Google

εἰς τὴν γραφομένην γερμανικήν, τὸ δὲ ἀριστούργημά του «Stromtid» ἐξεδόθη καὶ μετὰ σχολίων. θ. κ.

—**Ρόϋτερ, πρακτορεῖον** — (Reuters Agency ἢ Reuter's Telegram Co, Ltd). Τὸ κυριώτερον βρεττανικὸν καὶ διεθνὲς πρακτορεῖον εἰδήσεων, ἱδρυθὲν πρὸ ὀγδοηκονταετίας περίπου ὑπὸ τοῦ βαρώνου *Παύλου - Ἰουλίου ντὲ Ρόϋτερ*. Ἔχει κεντρικὴν ἕδραν αὐτοῦ τὸ Λονδῖνον, ἰδιαίτερα δὲ γραφεῖα καὶ ἀνταποκριτὰς εἰς τὰ σημαντικώτερα κέντρα τοῦ κόσμου. Πᾶσαι αἱ εἰδήσεις τῶν ἀνταποκριτῶν του συγκεντρώνονται εἰς τὸ Λονδῖνον, ὁπόθεν, συντασσόμεναι εἰς δελτία, ἐπανεκπέμπονται εἰς τοὺς ἀνταποκριτὰς καὶ συνδρομητὰς ὁλοκλήρου τῆς ὑφηλίου. Τὸ πρακτορεῖον, ὀργανωθὲν εἰς ἀνώνυμον ἑταιρείαν τῷ 1865 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Παύλου Ἰουλίου Ρόϋτερ, περιῆλθε τῷ 1879 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ υἱοῦ τούτου βαρώνου Ἑρβέρτου ντὲ Ρόϋτερ (1852—1915). Ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι τοῦ 1919 τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ εἶχεν ὁ Mark S. Napier, ὃν διεδέχθη κατόπιν ὁ σὲρ Roderick Jones. Τῷ 1916 τὸ πρακτορεῖον ἠγοράσθη ἀντὶ 550.000 στερλινῶν ὑπὸ ὁμάδος κεφαλαιούχων, ἀποτελεσθείσης ἐκ τῶν Mark Napier, Lord Glenconner, Viscount Peel καὶ Sir Leander Starr Jameson, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καταστῇ εὐχερεστέρα ἡ κυβερνητικὴ κηδεμονία κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Τῷ 1926 τὸ πρακτορεῖον ἀναδιωργανώθη, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς «Press Associatiou», εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποβῇ ἰδιοκτησία τῶν ἐφημερίδων τῆς Ἀγγλίας. Τὸ πρακτορεῖον Ρόϋτερ συνεργάζεται μὲ τὰ κυριώτερα πρακτορεῖα εἰδήσεων ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ὅπου τὸ Ρόϋτερ δὲν ἀποστέλλει τὰς εἰδήσεις του ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς ἐφημερίδας, παραχωρεῖ αὐτὰς εἰς τὰ συνεργαζόμενα μετ' αὐτοῦ πρακτορεῖα, ἅτινα φροντίζουν διὰ τὴν διάδοσίν των ἐν τῇ χώρᾳ των. Πλὴν τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν γενικῆς φύσεως εἰδήσεων, τὸ Ρόϋτερ ἔχει ἐγκαταστήσει, ἰδίως εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἐγγὺς καὶ Ἄπω Ἀνατολήν, εὐρὺ δίκτυον ἐμπορικῶν καὶ τραπεζιτικῶν εἰδήσεων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκπέμπει ἀπὸ τοὺς ραδιοτηλεγραφικοὺς σταθμοὺς τοῦ Ράγκμπυ καὶ τοῦ Νόρθολτ τὴν ἀφθονωτέραν δι' ἀσυρμάτου τηλεγραφικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ εἴδους τούτου καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον, ἀποτελουμένην ἀπὸ ὑπερεκατὸν ἀποστολὰς δελτίων ἀνὰ πᾶν εἰκοσιτετράωρον, τὰ ὁποῖα λαμβάνονται ταυτοχρόνως καὶ στιγμιαίως εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν κέντρων τῆς γῆς. Μ. Δ. Β.

Ρουτζέριος, ***Λατῖνος*** —. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Καταλανῶν Ρογῆρος *Δεφλὸρ* (βλ. λ.) κατὰ τὸν Παχυμέρην.

Ρουτζιέρι (Rugieri). Οἰκογένεια Ἰταλῶν κατασκευαστῶν βιολίων ἐν Κρεμώνᾳ, ὧν διασημότεροι εἶναι ὁ *Φραγκῖσκος*, ὅστις εἰργάσθη μεταξὺ 1670—1692 περίπου, καὶ ὁ υἱὸς τούτου *Βικέντιος* Γ. Σ.

—**Ρουτζιέρι** (Ruggieri), ***Κόσιμο***. Ἀστρολόγος ἐκ Φλωρεντίας, ὁπόθεν ἐκλήθη εἰς Παρισίους ὑπὸ τῆς βασιλίσσης τῆς Γαλλίας Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, ἥτις τῷ παρεχώρησε τὸ μοναστήριον St Mahé ἐν τῇ Κάτω Βρετάνῃ. Χάρις εἰς τὴν εὔνοιαν αὐτῆς ἀπέκτησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τῇ γαλλικῇ αὐλῇ. Ἡ δεισιδαίμων βασίλισσα συνεβουλεύετο αὐτὸν συχνότατα, πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῶν ἀστρολογικῶν του ἐρευνῶν ἵδρυσε καὶ ἀστεροσκοπεῖον ἐγγὺς τῶν Παρισίων. Ἡ Αἰκατερίνη, φοβουμένη τὰς συνωμοσίας, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν ὅπως διδάξῃ τὴν ἰταλικὴν εἰς τὸν υἱόν της, τὸν δοῦκα d'Alençon, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ τὸν ἐπιβλέπῃ καὶ νὰ καθιστᾷ αὐτὴν ἐνήμερον τῶν κινήσεων τῶν κατ' αὐτῆς δυσηρεστημένων, ὧν ἡγεῖτο ὁ δούξ. Ὁ Ρουτζιέρι, καταχρώμενος τῆς βασιλικῆς ἐμπιστοσύνης, κατεσκόπευε τὴν μητέρα πρὸς ὄφελος τοῦ υἱοῦ, ἀποκαλυφθεὶς δὲ κατεδικάσθη ἐπὶ συμμετοχῇ εἰς συνωμοσίαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τῷ ἀπενεμήθη χάρις ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης, φοβηθείσης κακοὺς οἰωνούς. Ἀνακτήσας τὴν θέσιν του ἐν τῇ γαλλικῇ αὐλῇ, ἐξέδωκε καζαμίαν ἀπὸ τοῦ 1604 μέχρι 1615, ὅτε καὶ ἀπέθανε. Σ. Π.

Ρουτζιέρο (Ruggiero), ***Ἕκτωρ ντὲ*** —. Ἰταλὸς ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1840. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως καὶ διευθυντὴς τῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς τῆς Πομπηίας. Τῷ 1874 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ρώμης, ὅπου διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ ἐθνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου τῶν Θερμῶν καὶ τοῦ Κιρχεριανοῦ μουσείου. Εἶναι ἐκ τῶν διασημοτέρων ἱστορικῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῶν ἐπιγραφολόγων. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Κατάλογος τοῦ Κιρχεριανοῦ μουσείου» (1879), «Ὁδηγὸς τοῦ Κιρχεριανοῦ μουσείου» (1879), «Ἡ δημοσία διαιτησία ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν παρὰ Ρωμαίοις» (1893), «Αἱ ἀποικίαι τῶν Ρωμαίων» (1897), «Ἡ ὑπατεία καὶ αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ ἐν Ρώμῃ» (1900) καὶ ἤρχισε τὴν δημοσίευσιν τοῦ «Ἐπιγραφικοῦ λεξικοῦ τῶν ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων». Μ. Δ. Β.

Ρουτηνοί (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἰσχυρὸς λαὸς τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας, κατοικῶν περὶ τὰ μεθόρια τῆς Ναρβωνησίας, ἐπὶ τῶν κοιλάδων τοῦ Βερονίου (Aveyron) καὶ Τάρνιος (Τάρν). Ἡττηθέντες μετὰ τῶν Ἀρουέρνων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, τῷ 121 π. Χ., μέρος αὐτῶν ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους, μέρος δὲ παρέμεινεν ἀνεξάρτητον. Λαβόντες κατόπιν μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸν Βερκιγγετόριγα μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν Γαλατῶν, ἡττήθησαν τῷ 52 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἡ χώρα αὐτῶν, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν νῦν Rouergue, ἐν τῷ νομῷ Aveyron, εἶχε μεταλλεῖα ἀργύρου, πρωτεύουσα δ' αὐτῶν ἦτο τὸ *Σεγόδουνον* (νῦν Rodez). Α. Θ. Σ.

Ρουτίκλειοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς βορείου ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β' 11, 7) παρὰ τὴν Σουηβικὴν θάλασσαν, μεταξὺ τοῦ Βιαδούα (Ὄδερ) καὶ Βιστούλα. Εἶναι πιθανῶς οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς Τουρκιλίγγους. Α. Θ. Σ.

ρουτίλιον (τὸ) (Rutil) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ τιτανίου TiO_2. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα εἰς κρυστάλλους πρισματικοὺς ἐπιμήκεις, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς χειροπληθεῖς μάζας, εἰς κόκκους καὶ εἰς χροκάλας. Ἔχει θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 6—6 $^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 4,2—4.3, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ ἢ ὑαλώδη καὶ χρῶμα σιδηρόμαυρον, κυανέρυθρον, ἐρυθρόφαιον καὶ σπανίως ὑποκίτρινον καὶ κιτρινόφαιον. Ἡ σιδηρόμαυρος παραλλαγὴ αὐτοῦ ὀνομάζεται *νιγρίνης* (Nigrin). Τὸ ρουτίλιον, ὡς ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ὀρυκτῶν τοῦ τιτανίου, χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν σιδηροβιομηχανίαν πρὸς παρασκευὴν τοῦ τιτανιούχου χάλυβος, λίαν ἀνθεκτικοῦ εἰς τὰς ὠθήσεις καὶ τὰς κρούσεις, περαιτέρω εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἠλεκτροδίων, εἰς τὴν κεραμεικὴν καὶ τὴν χημικὴν βιομηχανίαν. Εἶναι γνωστὸν καὶ ὡς πολύτιμος λίθος, ἰδίως αἱ ἐρυθραὶ ἀποχρώσεις αὐτοῦ. Ἀπαντᾷ ἐντὸς φλεβῶν ἀπατίτου εις τὴν Νορβηγίαν, εἰς ἀξιοσημείωτα ποσὰ εἰς τὴν Βιργινίαν κ. ἀ., ὡς μικροσκοπικὸν δὲ ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν ἐντὸς πλείστων πετρωμάτων καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐντὸς τοῦ σωσσουριτικοῦ γάββρου καὶ τῶν ἀμφιβολιτῶν τῆς Σύρου καὶ τῆς Δήλου. Γ. Β.

Ρουτίλιος (Rutilius). Ὄνομα μεγάλης ρωμαϊκῆς οἰκογενείας πατρικίων μετὰ κλάδου πληβείων, ἐμφανιζομένη εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ 414 π. Χ. Κυριώτερα μέλη αὐτῆς ὑπῆρξαν:

—1) ***Γάϊος Μάρκιος***. Πληβεῖος δικτάτωρ τῷ 356 π Χ., ὅστις, νικήσας τοὺς Ταρκυνίους, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ζητήσουν τῷ 350 π. Χ. τεσσαρακονταετῆ ἀνακωχήν.

—2) ***Πόπλιος Ροῦφος***. Δήμαρχος τῷ 167 π. Χ., ὅστις εἰσήγαγεν εἰς δίκην τοὺς παραβάντας τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματά των τιμητάς.

—3) ***Πόπλιος Ροῦφος*** Νομομαθής, φιλόσοφος, ὀπαδὸς τῶν στωϊκῶν, ὕπατος τῷ 105 π. Χ. Ἀκολουθήσας εἶτα εἰς Ἀσίαν τὸν Κόϊντον Σκαιόλαν, ἐγένετο διοικητὴς αὐτῆς, ἐπειδὴ δ' ἀντεπεξῆλθε δριμύτατος κατὰ τῶν καταπιεζόντων τοὺς κατοίκους δημοσιωνῶν, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἱππέων, εἰσήχθη εἰς δίκην ἐπὶ παρανόμῳ ἀργυρολογίᾳ καί, ὑπ' αὐτῶν καὶ μόνων δικασθείς, κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν. Μεταβὰς εἰς Μυτιλήνην ἐπεδόθη εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας, διωχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου, κατέφυγεν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἐξηκολούθησε τὰ σπουδάσματά του, ἔγραψε δὲ καὶ «αὐτοβιογραφίαν», περιλαμβάνουσαν σύγχρονον ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν πολλάκις ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος. Τὰ νομικά του ἔργα ἀναφέρονται ἐν ταῖς Πανδέκταις. Ὁ Κικέρων τὸν χαρακτηρίζει σοφώτατον, πρότυπον ἀκεραιότητος καὶ σεμνότητος ἐν τῇ πολιτείᾳ. Ἀπέθανεν ἐν Σμύρνῃ τῷ 77 π.Χ.

—4) ***Πόπλιος Λοῦπος***. Ὕπατος τῷ 90 π. Χ., μεγάλως δράσας κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον.

—5) ***Πόπλιος Λοῦπος***. Δήμαρχος τῷ 56 π. Χ., προτείνας τὴν ἀνάκλησιν τοῦ νόμου τοῦ Καίσαρος περὶ διανομῆς τῶν γαιῶν τῆς Καμπανίας.

—6) ***Πόπλιος Λοῦπος***. Ρήτωρ τῶν αὐγουστείων χρόνων, μεταφράσας λατινιστὶ τὸ ἔργον τοῦ Γοργίου τοῦ νεωτέρου «Περὶ σχημάτων διανοίας καὶ λέξεως».

—7) ***Κλαύδιος Ναματιανός***· βλ. *Ναματιανὸς* Ρουτίλιος Κλαύδιος. Ν. Σ. Λ.

—**Ρουτίλιος, *ἅγιος***. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο: —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις, ἐν Καρχηδόνι τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ὑποστὰς κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, ἑορτάζεται τὴν 2 Αὐγούστου. —2) Ὁ μετὰ *Σιλβανοῦ*, *Λουκίου* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 18 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ ἐν Παννονίᾳ ἄγνωστον πότε μετ' ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 4 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Ρούτιλος (Rutilus). —1) ***Γάϊος Μάρκιος***. Ὁ πρῶτος ἐκ πληβείων δικτάτωρ (356 π.Χ.), νικητὴς τῶν Τυρρηνῶν, οἵτινες εἶχον προχωρήσει μέχρι τῶν ἁλοπηγίων τῆς Ὠστίας. Τῷ 352 ἐγένετο ὕπατος καὶ τῷ 351 τιμητής.

—2) ***Κόϊντος Μάρκιος***. Πληβεῖος, τετράκις ὑπατεύσας κατὰ τοὺς πρὸς τοὺς Σαυνίτας καὶ τοὺς Λατίνους πολέμους μεσοῦντος τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος. Ν. Σ. Λ.

ρουτίνα (ἡ)· (γαλλ. routine)· συνήθεια τοῦ πράττειν τι πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον: «διὰ τοὺς περισσοτέρους διδασκάλους ἡ διδασκαλία ἔχει καταντήσει ρουτίνα»· || ἔλλειψις πρωτοβουλίας καὶ πρωτοτυπίας, μηχανικότης ἐν τῇ ζωῇ, ἐκ συνηθείας διατήρησις τῶν παραδεδομένων καὶ παραδεδεγμένων, ἔλλειψις κριτικοῦ καὶ ἐρευνητικοῦ πνεύματος: «καλλιτέχνης τῆς ρουτίνας», «προσκόλλησις εἰς τὴν ρουτίναν», «ἡ σχολικὴ ρουτίνα», «ὅλοι ὁμιλοῦν διὰ τὴν πρόοδον, ἀλλὰ κανεὶς δὲν λυτρώνεται ἀπὸ τὴν ρουτίναν».

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ πνεῦμα τῆς *ρουτίνας* ὑπάρχει εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας· εἶναι τὸ στοιχεῖον τῆς συντηρήσεώς των, τὸ ἀντίβαρον τῆς τάσεως πρὸς νεωτερισμούς, τὸ ἕρμα τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της, εἶναι πάντοτε κατὰ πλειοψηφίαν συντηρητικὴ καὶ ἀποστρέφεται πᾶν ὅ,τι εἶναι νέον. Οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι εὐνοοῦν τὴν διατήρησιν τῶν καθιερωμένων, οἱ παράγοντες τῆς ρουτίνας, εἶναι κατὰ πρῶτον ἡ ἡλικία. Οἱ ἡλικιωμένοι, διὰ λόγους φυσιολογικοὺς καὶ ψυχολογικούς, τρέφουν πάντοτε μεγάλην ἐκτίμησιν πρὸς τὰ κρατοῦντα, πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐκράτουν κατὰ τὴν νεότητά των, καὶ εἶναι συντηρητικοί. Τὸ πνεῦμα τῆς συντηρήσεως, τυφλὸν εἰς τοὺς γέροντας, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ πνεῦμα τῆς ρουτίνας. Δεύτερος παράγων εἶναι ἡ ἄγνοια. Διὰ νὰ υἱοθετήσῃ τις ἕνα νεωτερισμόν, πρέπει νὰ τὸν κατανοήσῃ. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἐμποδίζεται συχνὰ ὑπὸ τῆς ἀνατροφῆς του, τοῦ εἴδους τῆς μορφώσεώς του, τῶν οἰκογενειακῶν του παραδόσεων, τῆς ὀκνηρίας τῆς σκέψεως κλπ. Τρίτος παράγων εἶναι ἡ πρόληψις ὅτι τὸ παραδεδομένον εἶναι καὶ τὸ ἄριστον, ἡ πρόληψις ὅτι δῆθεν ὑφίσταται ἠθικὸν χρέος διὰ τὸν ἄνθρωπον «νὰ τὰ ἀφήνῃ ὅπως τὰ βρῆκε». Τέλος δὲν εἶναι μικρὰ ἡ συμβολὴ καὶ τοῦ συμφέροντος εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ρουτίνας. Πάντοτε μὲ τὴν ρουτίναν συνδέονται τὰ συμφέροντα ὡρισμένων ὁμάδων ἢ τάξεων, αἱ ὁποῖαι φυσικὸν εἶναι νὰ θέλουν τὴν διατήρησίν της καὶ νὰ τὴν παρουσιάζουν ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς τελειότητος. Εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἰς τὴν πρακτικήν, τὴν βιομηχανίαν, τὰς τέχνας, τὴν φιλοσοφίαν, τὰς ἐπιστήμας κλπ. ἡ ρουτίνα κυριαρχεῖ ἐπὶ μακρόν, ἀκόμη μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῶν παλαιοτέρων ἀξιῶν, παρατείνουσα ἐπί τι διάστημα ἀκόμη τὴν ζωήν των, λόγῳ τοῦ νόμου τῆς ἀδρανείας, ὅστις διέπει τὰς κοινωνίας. Ἐκ τῶν δύο μεγάλων κατηγοριῶν, εἰς ἃς δύνανται νὰ διαιρεθοῦν αἱ ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἐκ τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐκ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, περισσότερον ὑφίσταται τὰς συνεπείας τοῦ πνεύματος τῆς ρουτίνας ὁ πνευματικὸς πολιτισμός. Αἱ ἰδέαι τῶν ἀνθρώπων ἀλλάσσουν δυσκολώτερον καὶ βραδύτερον ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των. Θ. Π.

ρουτινιέρης (ὁ), —*ισσα* (ἡ)· ὁ ἄνθρωπος τῆς *ρουτίνας* (βλ. λ.), ὁ στερούμενος πρωτοτυπίας καὶ πρωτοβουλίας, ὁ ὀκνός.

ρουτινιέρικος, —*η*, —*ο*· ὁ τῆς ρουτίνας· ὁ μὴ ἀπαντῶν ἢ μὴ ἔχων πρωτοβουλίαν ἢ πρωτοτυπίαν: «δουλειὰ ρουτινιέρικη».

Ρόϋτλινγκεν (Reutlingen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βυρτεμβέργῃ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τυβίγγης—Στουττγάρδης. Κάτ.30.500. Ἔχει βιοτεχνικὰ σχολεῖα καὶ ἀξιόλογον βιομηχανίαν ὑφασμάτων, δερμάτων, μηχανῶν, ἐργαλείων κτλ. Ἐγγὺς αὐτῆς κεῖνται θειοῦχοι ἰαματικαὶ πηγαί. Γ. Ι. Β.

Ρόϋτον (Royton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Λάνκα, καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὄλνταμ—Ρότσνταιηλ. Κάτ. 17.200. Ἔχει ἀξιόλογον βιομηχανίαν βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Γ. Ι. Β.

Ρουτούβας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς ΒΔ. Ἰταλίας ἐν Λιγουρίᾳ, ἐκβάλλων εἰς τὸ Λιγυστικὸν πέλαγος (νῦν κόλπος τῆς Γενούης). Εἶναι ὁ σημερινὸς Roja ἢ Roga. Α. Θ. Σ.

Ρούτουβις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (νῦν Μαρόκον), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αὐτολάλων, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, εἰς τὰ ΝΔ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀσάμα (νῦν Oum-er-Rbia). Εἶναι ὁ *Ρουσιβὶς* λιμὴν τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ' 1,2), ἐσφαλμένως τοποθετούμενος πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ. Σήμερον καλεῖται Mazaghan, πρὸς Ν. τῆς Καζαμπλάνκας. Α. Θ. Σ.

Ρούτουλοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Πανάρχαιος λαὸς τῆς Ἰταλίας, κατοικῶν στενὴν λωρίδα ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ Τιβέρεως. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Ἀρδέα*. Οἱ Ρούτουλοι ἡττηθέντες ὑπὸ τοῦ Αἰνείου συνεχωνεύθησαν ὁλοσχερῶς πρὸς τοὺς Λατίνους. Βασιλεὺς αὐτῶν μνημονεύεται ὁ *Τοῦρνος*. Ν. Σ. Λ.

Digitized by Google

Ρουτουπίαι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς ΝΑ. ἄκρας τῆς Βρεττανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β', 3,12) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καντίων, πρὸς βορρᾶν τοῦ Καντίου ἀκρωτηρίου (νῦν South Foreland), μετὰ καλοῦ λιμένος, περίφημος διὰ τὰ ἐκλεκτὰ ὄσπρια αὐτῆς. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σύγχρονος Richborough, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Kent, ὅπου σῴζονται τείχη περιβόλου, ἀμφιθέατρον κ. ἄ. Α. Θ. Σ.

Ρουτσαναύλι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα *Ἀλφᾶ*. Κάτ. (1928) 58. ΕΡ. Μ.

Ρουτσελλάϊ (Rucellai). —1) *Βερνάρδος*. Ἰταλὸς ἱστορικὸς (1449—1514). Ἦτο συγγενὴς τῶν Μεδίκων καὶ πλὴν ἀνωτάτων θέσεων, τὰς ὁποίας κατέλαβεν ἐν Φλωρεντίᾳ, εἶχεν ἀποσταλῆ καὶ εἰς διπλωματικὰς ἀποστολὰς εἰς Γενούην, Νεάπολιν καὶ Γαλλίαν. Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς διοργανώσεως ἐν Φλωρεντίᾳ τῶν περιφήμων φιλολογικῶν συγκεντρώσεων τῆς πλατωνικῆς Ἀκαδημίας τῶν Μεδίκων εἰς τοὺς περιλάμπρους κήπους τῆς ἐπαύλεώς του, οἵτινες εἶχον ἀποκληθῆ «Orti Oricellarii». Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων διεξοδικὴν τοπογραφίαν τῆς ἀρχαίας Ρώμης ὑπὸ τὸν τίτλον «De urbe Roma», «De magistratibus romanis» καὶ ἰταλιστὶ τὴν κωμῳδίαν «De bello italico» (1724). —2) *Ἰωάννης*. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ πολιτικὸς (1475—1525). Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Ἰωάννου τῶν Μεδίκων. τοῦ κατόπιν πάπα Λέοντος Ι', ὁ ὁποῖος τὸν διώρισε πρεσβευτὴν εἰς Παρισίους καὶ κατόπιν διοικητὴν τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου τῆς Ρώμης. Ἔγραψε τὰ θεατρικὰ ἔργα «Ροσμούνδη» καὶ «Ὀρέστης», ἐν οἷς προσπαθεῖ νὰ μιμηθῇ τὸν Σοφοκλῆ καὶ Εὐριπίδην, καὶ τὸ διδακτικὸν ποίημα «Ἡ μέλισσα». Μ. Δ. Β.

Ρούτσι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀνεμοδουρίου τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 186. Κεῖται εἰς 5 χλμ. ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Κορίνθου—Καλαμῶν, εἰς τὸ 255 χλμ. ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς.

Ρούτσουνας [*Γεωγρ.*]. Ὅρμος τῆς βορείας πλευρᾶς τῶν Κυθήρων (πλάτ. 36°22'10" Β., μῆκ. 22° 56'00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia). Πρὸ αὐτοῦ νησὶς φερώνυμος. Ἀνώνυμα ἀμφότερα ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ. Σ. Ε. Λ.

Ροῦτχαρτ (Ruthardt), *Ἀδόλφος*. Γερμανὸς μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1849. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Λειψίας καὶ ἔγραψε: «Das Klavier, ein Geschichtlicher Abriss» (1888) καὶ ἔργα τινὰ διὰ κλειδοκύμβαλον. Γ. Σ.

Ρούφ [*Γεωγρ.*]. Ἄλλοτε ἐξοχικὴ τοποθεσία καὶ ἤδη συνοικία τῶν Ἀθηνῶν, λεγομένη καὶ συνοικία *Βυρσοδεψείων*, νοτιοδυτικῶς τῶν Πετραλώνων, παρὰ τοὺς ὁμωνύμους στρατῶνας τοῦ μηχανικοῦ, δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς. Τὴν ὀνομασίαν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Βαυαροῦ Ρούφ, ὁ ὁποῖος ἠγόρασεν ἐκεῖ κτῆμα καὶ ἔκτισε καὶ ἔπαυλιν, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Πυργάκι τοῦ Ρούφ. Εἰς τὴν ἔπαυλιν ἐκείνην μετέβαινον χάριν περιπάτου οἱ πρῶτοι βασιλεῖς Ὄθων καὶ Ἀμαλία, συχνότερον δὲ ἡ Ἀμαλία, ἡ ὁποία ἐπέβλεπεν εἰς τὰς γινομένας ἐκεῖ δενδροφυτείας τῶν μορεοδένδρων. Ἡ τοποθεσία Ρούφ ἀντιστοιχεῖ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸς τὸν ἀρχαῖον δῆμον *Κειριαδῶν*. Δ. Α. Λ.

Ρουφαῆ, ἡ *Ριφαϊγέ*. Μουσουλμανικὸν δερβισικὸν τάγμα, ἄγον τὴν ἵδρυσίν του εἰς τὸν Ἀλῆ Ρουφαῆ, γεννηθέντα παρὰ τὴν Βασόραν καὶ ἀποθανόντα τῷ 1180. Οἱ δερβίσαι οὗτοι περιπίπτουσι κατὰ τὰς τελετάς των εἰς ἐπιληψίαν, πίπτουσι καὶ κυλίονται κατὰ γῆς καὶ καταλαμβάνονται ὑπὸ κρίσεων ὑστερισμοῦ. Καὶ τὸ τάγμα τοῦτο κατηργήθη μετὰ τῶν ἄλλων δερβισικῶν ἐν Τουρκίᾳ ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμὰλ πασᾶ τῷ 1925. Ν. Μ.

Ρουφάνι *κόλπος* [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὀνομασία ὑφ' ἣν εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ξένους ναυτικοὺς (Ruphani gulf) ὁ Στρυμονικὸς κόλπος, ὁ κόλπος τοῦ Ὀρφανοῦ. Σ. Ε. Λ.

Ρουφᾶς [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Ἀμπελούζου. Κάτ. (1928) 151. ΕΡ Μ.

ρουφέτιον (τό). Ἡ λέξις προέρχεται ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ urfet καὶ κοινῶς rufet, δηλοῦντος τὴν ἑταιρείαν ἢ οἱονδήποτε σύνδεσμον ἢ συνένωσιν ἀνθρώπων πρὸς κοινὸν τινα σκοπόν. Ἐπὶ τουρκοκρατίας πολλαχοῦ, ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σμύρνῃ, Ἀθήναις, Λαρίσῃ, Χίῳ, Ἄνδρῳ, αἱ συντεχνίαι καὶ ὀργανώσεις ἐκαλοῦντο *ρουφέτια*. Ἐξ αὐτῶν τὸ μὲν τῶν παντοπωλῶν εἶχεν ὡς προστάτην τὸν ἅγιον Νικόλαον, τὸ τῶν γουναράδων τὸν προφήτην Ἠλίαν τὸ τῶν κουρέων τὸν ἅγιον Παντελεήμονα, τὸ τῶν σουγιουλτζήδων (νερουλάδων) τοὺς Ἁγίους 40 καὶ τὸ τῶν κηπουρῶν τὸν ἅγιον Τρύφωνα. Δ. Π. Π.

ρούφηγμα (τό)· δημοτ., ἀντὶ *ρόφησις*.

ρουφηγματιά (ἡ)· ἄλλως *ρουφηξιά* (βλ. λ.).

ρουφηξιά (ἡ)· δημοτ., ρόφησις: «πίνει τὸν καφὲ μὲ μιὰ ρουφηξιά».

ρουφηχτός, *—ή, —ό*· δημοτ., ἀντὶ *ροφητός* (βλ. λ.): «ἀβγὰ ρουφηχτά».—Ἐπίρρ. *ρουφηχτά*.

ρουφήχτρα (ἡ)· δημοτ., ἡ κατὰ τὸν ροῦν τοῦ ὕδατος ἢ ὄπισθεν τοῦ πλέοντος πλοίου σχηματιζομένη δίνη.

ρουφιανιά (ἡ)· δημοτ., πρᾶξις ρουφιάνου, μαστρωπία, προαγωγία.

ρουφιάνος (ὁ), θηλ. *—άνα*· δημοτ., μαστρωπός, προαγωγὸς (ἰταλ. ruffiano).

Ρουφιᾶς [*Γεωγρ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Ἀλφειοῦ* καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ *Λάδωνος* (βλ. τὰς λ.).

Ρουφίνη, *ἁγία*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας φέρονται: —1) Ἡ μάρτυς, ἥτις, ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Ρώμης καταγομένη, κατὰ τὸν ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, καταφυγοῦσα εἰς Ἐτρουρίαν μετὰ τῆς ἀδελφῆς *Σεκόνδης*, ὑπέστη μετ' αὐτῆς τὸν διὰ ξίφους θάνατον τῷ 257 καὶ συνεορτάζονται τὴν 10 Ἰουλίου. —2) Ἡ μάρτυς, ἥτις ἐν Σεβίλλῃ τῆς Ἱσπανίας ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 287 μετὰ *Ἰούστης* καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῆς τὴν 19 Ἰουλίου. —3) Ἡ μάρτυς, ἥτις μετὰ τοῦ συζύγου *Θεοδότου* ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ περὶ τὸ 270 καὶ ἑορτάζεται τὴν 31 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

Ρουφινιαναί (αἱ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Προάστειον τῆς Χαλκηδόνος ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Βιθυνίας, πρὸς Α. τοῦ Ἡραίου ἀκρωτηρίου, λαβὸν τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τοῦ ὑπάτου τοῦ Βυζαντίου Ρουφίνου, κτίσαντος ἐνταῦθα τῷ 392 μ. Χ. περιφανῆ παλάτια καὶ ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Τὸν ΣΤ' αἰῶνα περιῆλθεν εἰς τὸν Βελισσάριον, στρατηγὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Κατὰ τὸν Βυζάντιον ἔκειτο ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Χαϊδὰρ-Πασᾶ, μεταξὺ Χαλκηδόνος καὶ Σκουτάρεως, κατὰ δὲ τὸν Ἀλ. Πασπάτην μεταξὺ τῆς μονῆς τοῦ Σατύρου καὶ τῆς κώμης Βρύαντος (Μὰλ-Τεπέ), ὅπου ἡ νῦν θέσις Μποσταντζῆ-Κιοπρουσοῦ, παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν τῆς Ἀνατολῆς. Ὑπὸ τοῦ Ρουφίνου ἐκτίσθη ἐν τῇ αὐτῇ θέσει (παρὰ τὸ σημερινὸν Μποσταντζῆ-Μπασῆ) καὶ ὁμώνυμος μονή, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγένετο ἡ κατὰ παρῳδίαν σύνοδος, ὑπὸ πρωταγωνιστὰς τὴν αὐτοκράτειραν Εὐδοξίαν καὶ τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον, ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου. Α. Θ. Σ.—Ν. Σ. Λ.

— Ρουφινιαναὶ *θέρμαι* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεγαλοπρεπῆ λουτρὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει, κτισθέντα ὑπὸ τοῦ μαγίστρου Ρουφίνου, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379—395). Ἄγνωστον ποῦ ἔκειντο. Α.Θ.Σ.

Ρουφῖνος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου: —1) Ὁ διάκονος, ὅστις μαρτυρικὸν θάνατον ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε ὑποστὰς ἑορτάζεται τὴν 7 Ἀπριλίου. —2) Ὁ μετὰ *Σατορνίνου* κατὰ τὸ μαρτύριον *Κοδράτου* τοῦ ἐκ Νικομηδείας ὑποστὰς τὸν διὰ ξίφους θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 7 Μαΐου. Ἐν δὲ τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μνημονεύονται: —1) Ὁ μετὰ *Μακαρίου*, *Ἰούστου* καὶ *Θεοφίλου* ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Δεκίου τῷ 250 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 28 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ μετὰ *Ἐπιφανίου*, *Δονάτου* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 7 Ἀπριλίου. —3) Ὁ θαυματουργός, ὅστις ἐν Σινώπῃ τοῦ Πόντου τῷ 310 μετὰ *Ἀκυλίνης* 200 στρατιώτας ἐθνικοὺς ἑλκύσας εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, συνεμαρτύρησε μετ' αὐτῶν καὶ ἑορτάζεται τὴν 7 Ἀπριλίου. —4) Ὁ μετὰ *Βαλερίου* τῷ 287 ἐν Γαλλίᾳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 14 Ἰουνίου. —5) Ὁ ἐν Συρακούσαις τῆς Σικελίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 21 Ἰουνίου. —6) Ὁ ἐν Ἀσσίζῃ τῆς Ἰταλίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 30 Ἰουλίου. —7) Ὁ ἐπίσκοπος ἐν Σαμνίτιδι τῆς Ἰταλίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας, ἑορταζόμενος δὲ τὴν 11 Αὐγούστου. —8) Ὁμολογητὴς ἐκ Μαντούας τῆς Ἰταλίας, ἄγνωστον πότε ἀκμάσας, ἑορταζόμενος τὴν 19 Αὐγούστου. —9) Ἐπίσκοπος Καπύης τοῦ Ε' ἢ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἑορταζόμενος τὴν 26 Αὐγούστου. —10) Ὁ μετὰ *Σιλβανοῦ* καὶ *Βιταλικοῦ* ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 4 Σεπτεμβρίου. —11) Ὁ μετὰ *Ρουφινιανοῦ* τοῦ ἀδελφοῦ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 9 Σεπτεμβρίου. —12) Ὁ μετὰ *Βαλερίου*, *Μάρκου* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 16 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— Ρουφῖνος. Ὕπατος τοῦ Βυζαντίου, ἐκ Γαλατίας καταγόμενος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδοσίου (17 Ἰανουαρίου 395) καὶ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ἀρκαδίου εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ρουφῖνος διωρίσθη πρῶτος σύμβουλος τοῦ δεκαοκταετοῦς αὐτοκράτορος καὶ ἀνέλαβεν εἰς χεῖράς του τὴν διαχείρισιν ἁπάσης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Πονηρότατος καὶ διεφθαρμένος εἰς ἄκρον, ὄχι μόνον ἐχρηματίζετο ἀσυστόλως ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων του, ἀλλὰ καὶ διενοήθη νὰ καταστῇ ἰσχυρότερος νυμφεύων τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ νεαροῦ Ἀρκαδίου. Ἀπέτυχεν ὅμως εἰς τοῦτο, διότι ὁ ἀντίζηλός του Εὐτρόπιος, εὐνοῦχος πολυμήχανος ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως βραχείας ἀποδημίας τοῦ Ρουφίνου, κατώρθωσε νὰ νυμφεύσῃ τὸν αὐτοκράτορα μετὰ τῆς περικαλλοῦς Εὐδοξίας. Ὁ Ρουφῖνος, ὀργισθεὶς ἐκ τούτου, παρεκίνησε τοὺς Οὔννους νὰ ἐπιδράμωσιν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Συγχρόνως (τῷ 395) ἐστασίασεν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις ὁ Ἀλάριχος, ὅστις προήλασε μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ρουφῖνος, ἐξελθὼν εἰς προϋπάντησιν τούτου, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν καὶ κατευθυνθῇ κατὰ τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Κατὰ τοῦ Ἀλαρίχου ἐπῆλθε τότε ἐξ Ἰταλίας ὁ Στιλίχων, ἀλλ' ὁ Ρουφῖνος ἔπεισε τὸν Ἀρκάδιον νὰ διατάξῃ αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ. Ὁ Στιλίχων ἀπῆλθεν, ἀφοῦ ὅμως διέταξε τὸν ὑποστράτηγον αὐτοῦ Γαϊνᾶν, εἰς τὸν ὁποῖον παρέδωσε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ, νὰ ἐξοντώσῃ τὸν προδότην Ρουφῖνον. Ὅτε ὁ Γαϊνᾶς ἔφθασε πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξῆλθον πρὸς προϋπάντησιν αὐτοῦ (29 Νοεμβρίου 395) ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ Ρουφίνου· πάραυτα ὅμως διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ φονεύσωσιν αὐτὸν «καὶ τότε πάντες ὁμοῦ τὸν Ρουφῖνον ἀπολαβόντες ἐν μέσῳ, τοῖς ξίφεσι παίουσι καὶ ὁ μὲν ἀφῄρητο τῆς δεξιᾶς, ὁ δὲ τὴν ἑτέραν ἔκοπτεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ τραχήλου χωρίσας ἀπῄει παιᾶνας ᾄδων ἐπινικίους». Ν. ΚΛΕ

— Ρουφῖνος. Ἰατρὸς ἐκ Νικαίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου. Οὕτως ὀνομάζει ὁ Ὄθων ὁ ἐκ Κρεμόνας καὶ τὸν ἰατρὸν *Ροῦφον τὸν Ἐφέσιον*. ΑΡ. Π. Κ.

— Ρουφῖνος. Ἡγούμενος μονῆς τινος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὴν μεταξὺ τοῦ πατριάρχου Ἀκακίου καὶ τοῦ πάπα Φήλικος τοῦ Γ' ἔριδα ὑπερμαχῶν τοῦ πάπα. Ε. Γ. Π.

—Ρουφῖνος, *Τυράννιος* (Tyrannius Rufinus). Λατῖνος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐκ Χριστιανῶν γονέων ἐν Concordia παρὰ τὴν Ἀκυληΐαν, περὶ τὸ 345. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀκυληΐᾳ καὶ ἐν Ρώμῃ, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἱερωνύμου διὰ στενῆς φιλίας, ἥτις μετετράπη βραδύτερον εἰς ἄσπονδον ἔχθραν κατὰ τὸν χρόνον τῶν ὠριγενιστικῶν ἐρίδων, ὅτε ὁ Ρουφῖνος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ὠριγένους, ὃν ἀπηρνήθη ὁ Ἱερώνυμος. Ἀκολουθῶν τὴν τάσιν τῆς ἐποχῆς, ἀπεφάσισεν ὁ Ρουφῖνος ταξίδιον εἰς Αἴγυπτον, διὰ νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς μεγάλους ἀσκητάς. Ἐλθὼν εἰς τὴν χώραν ταύτην, πιθανώτατα ὁμοῦ μετὰ τῆς εὐγενοῦς Ρωμαίας χήρας Μελανίας ἢ Μελάνης, παρέμεινεν ἐκεῖ τοὐλάχιστον ἐπὶ μίαν τετραετίαν, παρακολουθῶν τοὺς ἀσκητὰς καὶ τὰς παραδόσεις Διδύμου τοῦ τυφλοῦ, προϊσταμένου τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ θεολογικῆς σχολῆς. Ἐκεῖθεν μετέβη, περὶ τὸ 378, εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἔζη βίον ἀσκητοῦ παρὰ τὸ γυναικεῖον μοναστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 374 ἐμόναζεν ἡ Μελανία ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ἐκεῖ παρέμεινε μέχρι τοῦ 397, χειροτονηθεὶς ἀπὸ τοῦ 390 πρεσβύτερος, καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην καὶ βραδύτερον εἰς Ἀκυληΐαν, ἀποσυρθεὶς ἐν τέλει εἰς τὴν μονὴν Pinetum, ὅπου ἐμόναζε καὶ ἡ Μελανία. Τῷ 410 ἀπεφάσισεν ὁμοῦ μετὰ τῆς Μελανίας νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Παλαιστίνην, κατὰ τὸ ταξίδιον ὅμως ἀπέθανεν ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας, τῷ 410.

Ὁ Ρουφῖνος ἔγραψεν ἀπολογίας διὰ τὴν στάσιν του ἔναντι τοῦ Ὠριγένους καὶ κατὰ τοῦ Ἱερωνύμου, ἑρμηνείαν εἰς τὸ ἀποστολικὸν σύμβολον, ἀλληγορικὴν ἑρμηνείαν τῆς εὐλογίας τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακὼβ καὶ ἀπολεσθείσας δυστυχῶς ἐπιστολάς. Μετέφρασε δέ, ἢ μᾶλλον παρέφρασε πλεῖστα ἔργα Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὡς τὸ περὶ ἀρχῶν τοῦ Ὠριγένους, ὅπερ μόνον ἐκ τῆς μεταφράσεως ταύτης εἶναι γνωστόν, διάφορα ἄλλα ἔργα αὐτοῦ, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Εὐσεβίου, ἣν καὶ ἐσυνέχισε μέχρι τοῦ 395, τοὺς ψευδοκλημεντίους Ἀναγνωρισμοὺς (Recognitiones), τοὺς ὅρους ἐκ τῶν ἠθικῶν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τὸ α' βιβλίον τῆς ὑπὲρ τοῦ Ὠριγένους ἀπολογίας τοῦ Παμφίλου, λόγους κ.ἄ. Ἔγραψε καὶ ἱστορίαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μοναχῶν (Historia monachorum in Aegypto), ἥτις εἶναι καὶ αὐτὴ πιθανώτατα μετάφρασις ἐξ ἀπολεσθέντος ἑλληνικοῦ ἔργου, οὗτινος διεσώθη μόνον ἀπόσπασμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὰ πρωτότυπα ἔργα τοῦ Ρουφίνου εὑρίσκονται ἐν 21ῳ τόμῳ τῆς Λατινικῆς Πατρολογίας τοῦ Migne καὶ ἐν τῷ Corpus script. eccl Latinorum τῆς βιενναίας Ἀκαδημίας, ὑπὸ *Engelbrecht*. Ἡ ἐκκλησιαστική του ἱστορία ἐξεδόθη ὑπὸ *Mommsen* ἐν τῇ ἐκδόσει ὑπὸ τῆς βερολινείου Ἀκαδημίας τῶν ἔργων τοῦ Εὐσεβίου. Τὰς παραπομπὰς τῶν

Digitized by Google

μεταφράσεών του βλ. ἐν *Δ. Σ. Μπαλάνου* «Πατρολογία» σελ. 462—463.—*J. Brochet*, St Jérôme et ses ennemis (1905).—*O. Bardenhewer*, Geschichte d. altk. Literatur (3,559 κ. ἑ.).

Δ. Σ. Μ.

ρουφιξιὰ (ἡ)· ἀντὶ *ρουφηξιὰ* (βλ. λ.).

Ρουφίσκ (Rufisque) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σενεγάλης· βλ. *Ρυφίσκ*.

Ρουφίτζι (Rufidji, ἢ Rufiji) *[Γεωγρ.]* Ποταμὸς ἐν Ταγκανίκᾳ. Σχηματίζεται ἐκ τῶν ποταμῶν Ρουχοῦτζε-Κιλόμετρο καὶ Λουμπέγον, δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τὸν Ρουάχα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὸ εἰς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ ὁρμοῦν γερμανικὸν εὔδρομον ἐβλήθη ὑπὸ ναυτικοῦ ἀγγλικοῦ ἀποσπάσματος καὶ μετὰ ἔκρηξιν πυρκαϊᾶς ἀνετινάχθη ὑπὸ τοῦ πληρώματός του εἰς τὸν ἀέρα. Γ. Ι. Β.

Ροῦφο (Ruffo)· βλ. λ. *Ροῦφφο*.

Ρουφογιαλὸς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῶν Κυθήρων (πλάτ. 36°17′40″ Β., μῆκ. 23°07′ 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia) χωρίζον ἀμφιδύμως τοὺς ὅρμους Παληκάρι καὶ Φανοκόπια. Σ. Ε. Λ.

Ροῦφος (Rufus). Ἐπώνυμον πολλῶν ρωμαϊκῶν οἰκογενειῶν, ἐξ ὧν ἐπιφανέστερα μέλη εἶναι οἱ ἑξῆς: —1) ***Πόπλιος Σουλπίκιος***. Διάσημος Ρωμαῖος ρήτωρ (124—88 π. Χ.), ἐπαινούμενος ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος. Ὢν πατρίκιος, ἐχρημάτισε στρατιωτικὸς πρεσβευτής, ὕπαρχος καὶ ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος κατὰ τὸν Γαλατικὸν πόλεμον· ἀλλά, παρὰ τοῦτο, τῷ 88 π. Χ., ὢν δήμαρχος, ἀντετάχθη κατὰ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ὅπως μὴ ἐκλεγῇ οὗτος ὕπατος πρὸ τῆς λήξεως τῆς πραιτωρικῆς του θητείας. Ἴσως δεκασθεὶς διὰ χρημάτων ὑπὸ τοῦ Γαΐου Μαρίου, μετέστη εἰς τοὺς πληβείους, ἐνήργησε δὲ ν' ἀφαιρεθῇ ἡ κατὰ Μιθριδάτου στρατηγία ἀπὸ τὸν Σύλλαν καὶ νὰ δοθῇ εἰς τὸν Μάριον. Τούτου ἕνεκα ὁ Σύλλας ὥρμησε κατὰ τῆς Ρώμης, ὁ δὲ δήμαρχος, παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σωματοφυλακήν του καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν ἀντισύγκλητον, ἐφονεύθη ὡς ἐπαναστάτης.

—2) ***Κόϊντος Πομπήιος***· βλ. λ. *Πομπήιος*.

—3) ***Σέρβιος Σουλπίκιος***. Ὕπατος τῷ 51 π. Χ., ὁ μέγιστος τῶν κατὰ τοὺς χρόνους του νομομαθῶν, φίλος τοῦ Κικέρωνος, πρὸς ὃν σῴζονται καὶ δύο αὐτοῦ ἐπιστολαί, ὧν ἡ μία παραμυθητικὴ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς θυγατρὸς ἐκείνου Τυλλίας.

—4) ***Μᾶρκος Καίλιος***. Ρήτωρ, πραίτωρ τῷ 47 π. Χ., δημαγωγικός, εἰσηγητὴς νόμου περὶ ἀποσβέσεως τῶν πρὸς τὸ δημόσιον χρεῶν. Ἐξορισθεὶς ἐνεργείαις τοῦ Καίσαρος, ἐπειράθη νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ ἐξορίστου Μίλωνος, ἀλλ' ἀμφότεροι ἀπέθανον ἀτίμως. Ὑπὲρ τούτου ἔγραψεν ὁ Κικέρων τὸν «Ὑπὲρ Καιλίου» λόγον, ὅστις εἶναι σπουδαιότατος διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ρωμαϊκῶν κοινωνικῶν ἠθῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

—5) ***Οὔαρος***. Τραγικὸς ποιητής, γράψας τὴν τραγῳδίαν «Θυέστης», παρασταθεῖσαν τῷ 29 π. Χ., κατὰ τὰς τελεσθείσας ἑορτὰς διὰ τὸν ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ Αὐγούστου ἐν Ἀκτίῳ (31 π. Χ.) θρίαμβον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. Ὁ ποιητής, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς παραστάσεως, ἔλαβε βραβεῖον ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου σηστερτίων. Τὸν ἐτίμα ὅλως ἐξαιρετικῶς ὁ Ὁράτιος, ὁ δὲ Βιργίλιος προσεφώνησεν αὐτῷ δύο τῶν «βουκολικῶν» του.

—6) ***Κούρτιος***. Ἀνθύπατος ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τιβερίου. Στρατηγήσας ἐπὶ Κλαυδίου ὡς διάδοχος τοῦ Αὔλου Πλαυτίου τῷ 47 μ. Χ., ἀνώρυξε τὰ ὀνομαστὰ ἀργυρεῖα τοῦ Ματτίου (νῦν Maden) τῆς Γερμανίας.

—7) ***Φαίνιος***. Συνύπαρχος τοῦ Τιγελλίνου, ὁ τῷ 67 μ. Χ. μετὰ Γαΐου Καλπουρνίου Πίσωνος συνωμοτήσας κατὰ τοῦ Νέρωνος.

—8) ***Βιργίνιος***· βλ. *Βιργίνιος*.

—9) ***Μᾶρκος Κλούβιος***· βλ. *Κλούβιος*.

—10) ***Γάϊος Μουσώνιος***. Ρωμαῖος ἱππεὺς ἐκ Τυρρηνίας ἢ ἐξ Οὐολσινίου καὶ στωϊκὸς φιλόσοφος, ἐξορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Βεσπασιανοῦ καὶ ἀνακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Τίτου. Ἰσόβιος ἱερεὺς τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος. Ἔγραψεν «Ἀπομνημονεύματα» καὶ ὑπῆρξε φίλος τοῦ Περσίου.

—11) ***Πόπλιος Ρουτίλιος***· βλ. *Ρουτίλιος*.

—12) ***Μᾶρκος Μινούκιος***. Ἀνθύπατος ἐν Μακεδονίᾳ, νικήσας περὶ τὸ 109 μ.Χ. τοὺς Γαλάτας καὶ τοὺς βαρβάρους τῆς Θρᾴκης, δι' ὃ καὶ ἰδίᾳ τιμώμενος ὑπὸ τῆς μακεδονικῆς πόλεως Εὐρωποῦ.

—13) ***Κόϊντος Τινήιος***. Στρατηγὸς τοῦ Ἀδριανοῦ, ἡττηθεὶς τῷ 132 μ.Χ., κατὰ τὴν δευτέραν ἐπανάστασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐξαγριωθέντων ὅτε ὁ Ἀδριανὸς ἠθέλησε νὰ ἱδρύσῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἱερουσαλὴμ νέαν ἀποικίαν, τὴν Αἰλίαν Καπιτωλῖναν.

—14) ***Κόϊντος Κούρτιος***· βλ. *Κούρτιος*.

—15) ***Πομπήιος Φῆστος*** (*Φέστος*) ἢ ***Σέξτος***. Ἱστοριογράφος, συγγράψας τῷ 369 μ. Χ. «Βραχεῖαν ἐπιτομὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἱστορίας». Ἡ ἐπιτομὴ αὕτη ὑπέστη καὶ νέαν ἐπιτομὴν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου ὑπὸ τοῦ ἱστοριογράφου τῶν Λογγοβάρδων Παύλου τοῦ Διακόνου (725—798). Εἰς τὸν Ροῦφον τοῦτον ἀποδίδεται καί τις περιγραφὴ τῆς Ρώμης. Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

—16) ***Φῆστος*** (*Φέστος*) ***Ἀβιένος***. Ρωμαῖος γεωγράφος καὶ ποιητής, ὁ ὁποῖος ἔζη ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸν Δ′ αἰῶνα μ. Χ. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Περιγραφὴ τῆς γῆς» εἰς 1394 ἑξάμετρα, ἥτις ἀποτελεῖ ἐνδιαφέρουσαν ἐπιτομὴν τῶν γνώσεων τῆς ἐποχῆς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ φυσικῆς γεωγραφίας τῆς γῆς, μετάφρασιν τῶν «Φαινομένων» καὶ «Προγνωστικῶν» τοῦ Ἀράτου, «Ναυτικαὶ ὧραι», περιγραφὴν τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου εἰλημμένην ἐξ ἔργου ἀγνώστου συγγραφέως ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἑλληνικὸς περίπλους» κλπ. Μ. Δ. Β.

—**Ροῦφος ὁ *Περίνθιος***. Ἕλλην σοφιστὴς ἐκ Περίνθου τῆς Θρᾴκης, μαθητὴς Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ζήσας κατὰ τὸν Β′ μ. Χ. αἰῶνα, ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων. Α. Θ. Σ.

Ροῦφος, *ἅγιος*. Ὄνομα ἁγίων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν: —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἐν Δαμασκῷ τῆς Συρίας κατ' ἄγνωστον χρόνον μετὰ τῶν ἀδελφῶν Σαβινιανοῦ, Μαξίμου καὶ Εὐγενίου καὶ τῶν γονέων Παύλου καὶ Τάττης μαρτυρήσας, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 25 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ ὑπὸ τοῦ Μάρκου (ιδ′, 21) καὶ τοῦ Παύλου (πρὸς Ρωμαίους ιστ′ 13) μνημονευόμενος, ὅστις κατά τινα παράδοσιν, ἐκ τῶν 72 ἀποστόλων ὤν, ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ ἑορτάζεται τὴν 8 Ἀπριλίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας, τὴν 21 Νοεμβρίου ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν δὲ τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μνημονεύονται καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μετὰ Ρουφιανοῦ μαρτυρήσας, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 8 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ ὅσιος, ἑορταζόμενος τὴν 22 Ὀκτωβρίου. —3) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἐν Κυζίκῳ μετὰ 8 ἄλλων Χριστιανῶν ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 28 Ἀπριλίου.

Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δὲ Ἁγιολογίῳ ἀναγράφονται καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μάρτυς, ὁ μετὰ Ἑρμογένους, Γαΐου, Ἐξπεδίτου, Ἀριστονίκου καὶ Γαλατᾶ ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 19 Ἀπριλίου. —2) Ὁ μάρτυς, ὁ μετὰ Κυρίλλου, Ἀκύλα, Πέτρου, Δομιτιανοῦ καὶ Μενάνδρου ἐν Φιλαδελφείᾳ τῆς Ἀραβίας ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 1 Αὐγούστου. —3) Ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Καπύης, ἄγνωστον πότε μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 27 Αὐγούστου. —4) Ὁ ἐπίσκοπος Μέτς, περὶ τὸ 400 ἀποθανὼν καὶ ἑορταζόμενος τὴν 7 Νοεμβρίου. —5) Ὁ ἐπίσκοπος Ἀβινιόν, ἄγνωστον πότε ἀκμάσας, ἑορταζόμενος δὲ τὴν 12 Νοεμβρίου. —6) Ὁ μάρτυς, ὅστις τῷ 304 ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐν Ρώμῃ μαρτυρήσας, μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του, ἑορτάζεται τὴν 28 Νοεμβρίου. —7) Ὁ μετὰ Ζωσίμου ἐν Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας περὶ τὸ 109 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 28 Δεκεμβρίου (περὶ Ζωσίμου καὶ Ρούφου ἀναφέρει ὁ ἱερομάρτυς Πολύκαρπος ὁ Σμύρνης ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ, κεφ. 9). Ε. Γ. Π.

— **Ροῦφος ὁ *Ἐφέσιος***. Ἐπιφανὴς Ἕλλην ἰατρὸς ἐξ Ἐφέσου, σπουδάσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐξασκήσας τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ, κατὰ Σουΐδαν, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τραϊανοῦ. Ὁ Τζέτζης ἀναφέρει τοῦτον καὶ ὡς ἰατρὸν τῆς Κλεοπάτρας. Ὑπῆρξεν ἄριστος συγγραφεύς, δικαίως δὲ ὁ Ὀρειβάσιος ἀποκαλεῖ τοῦτον μέγαν (V, 560). Τῶν ἔργων αὐτοῦ οὐκ ὀλίγα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, ὧν τινα ἐξεδόθησαν ἐπανειλημμένως, εἶτα δὲ πάντα ὁμοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Daremberg-Ruelle, μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως (Paris 1879). Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Περὶ ὀνομασίας τῶν τοῦ ἀνθρώπου μορίων», ἀνατομικὴ δηλαδὴ εἰσαγωγὴ διὰ τοὺς ἐφιεμένους ἰατρικῆς μορφώσεως, «Σύνοψις περὶ σφυγμῶν», κατά τινας ἀνῆκον μᾶλλον εἰς ὀπαδὸν τῆς μεθοδικῆς σχολῆς τῶν πρὸ τοῦ Γαληνοῦ χρόνων, «Περὶ τῶν ἐν νεφροῖς καὶ κύστει παθῶν», «Περὶ φαρμάκων καθαρτικῶν», πιθανώτατα μέρος μεγάλου συγγράμματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Θεραπευτικά», «Περὶ ποδάγρας», «Ἰατρικὰ ἐρωτήματα». Τινῶν ἄλλων συγγραμμάτων αὐτοῦ μόνον τοὺς τίτλους γνωρίζομεν, οἷον «Περὶ τῆς ἀρχαίας ἰατρικῆς», ὅπερ ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, «Περὶ τῶν ὀξέων καὶ χρονίων παθῶν» (*Ὀρειβ.* IV, 63), «Περὶ τῶν ἐκτὸς παθῶν» (αὐτ. III, 686), καὶ τὰ κεφάλαια ἴσως τούτου «περὶ ἐξαρθρημάτων» (IV, 540) καὶ «τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα νοσημάτων» (II, 273), «τὸ κατ' ἰητρεῖον» ἐξ 1 βιβλίου ἀποτελούμενον (III, 686). Τὰ λοιπὰ ὡς ἴδια ἔργα φερόμενα (βλ. *Fuchs* ἐν τῇ «Hand. d. G. der Med.» τῶν Neubarger καὶ Pagel σελ. 369), οἷον περὶ διαίτης, περὶ σύκων, γάλακτος, οἴνου, μέλιτος, περὶ φαρμάκων, περὶ εὐπορίστων, περὶ βοτανῶν, περὶ κυϊσκομένων θεραπείας, ἰκτέρου κτλ., ἀσφαλῶς εἰσι μόνον κεφάλαια τῶν μεγαλυτέρων αὐτοῦ ἔργων θεραπευτικῆς καὶ νοσολογίας.

Τὴν ἀνατομικὴν ἐδίδασκεν ἐπὶ ζῴων, ἰδίᾳ πιθήκων, τὴν ἐξωτερικὴν ἁπλῶς ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος ἐπιδεικνύων ἐπὶ δούλων. Εἰς τὰ νεῦρα ἀπέδιδεν οὐ μόνον τὴν αἴσθησιν καὶ κίνησιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πρᾶξιν τοῦ σώματος. Πρῶτος δ' αὐτὸς τὸν κατὰ τὰ ὀπτικὰ νεῦρα χιασμὸν τῶν ἰνῶν περιέγραψε, ὡς καὶ τὸν περιφάκιον (φακοειδῆ) ὑμένα. Τὸν πυρετὸν ἐθεώρει ὡς ἰαματικὴν προσπάθειαν τῆς φύσεως, διὸ καὶ εὐκταῖον ἐθεώρει οὐ μόνον ἐπὶ πυήσεων τεχνικῶς νὰ παραγάγῃ τις τοῦτον, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ὡς σήμερον λέγων: καὶ εἴ γέ τις οὕτως ἀγαθὸς ἰατρὸς ἦν, ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι πυρετόν, οὐδὲ ἄλλο τι ἴαμα χρῆν ζητεῖν τῇ νόσῳ» (*Ὀρειβ.* IV, 85). Ἀναφέρει δ' ὅτι ἀφρικανικοὶ λαοὶ καὶ κατὰ μίμησιν ἴσως τούτων καὶ ὁ Εὐήνωρ, τὴν πρόκλησιν τούτου ἐπεχείρουν διὰ οὔρου τράγου (αὐτόθι). Ἐπὶ φλεγμονῆς τῶν νεφρῶν ἐν ἀρχῇ ὀρθῶς ἀπέφευγε τὰ διουρητικά. Τὸν σκώληκα τῆς Μεδίνης ἀπέδιδεν εἰς τὴν κακὴν ποιότητα τοῦ ὕδατος. Ἠσχολήθη δὲ καὶ περὶ τὴν ψυχιατρικήν. Οὕτως, εἰς ψυχοπαθῆ τινα ἔχοντα τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν εἶχε κεφαλήν, οὗτος, κατ' ἄλλους ὁ Φιλότιμος, συνέστησε νὰ φέρῃ ἐπ' αὐτῆς πῖλον ἐκ μολύβδου. Κλασσικὴ εἶναι ἡ περιγραφὴ ὑπ' αὐτοῦ τῆς βουβωνικῆς πανώλους (Περὶ λοιμοῦ Daremb.—Ruelle, σελ. 351). ΑΡ. Π. Κ.

Ροῦφος. Ὄνομα μεγάλης οἰκογενείας, κλάδου ἰταλικῆς τοιαύτης, ἐγκατεστημένης ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος. Ἐνταῦθα οἱ Ροῦφοι συνυφάνθησαν μετὰ τῶν *Μπενιζέλων* καὶ ἐδημιούργησαν τὴν ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν τῶν Πατρῶν. Οἱ Ροῦφοι κατέφυγον εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν, τῷ 1688. Ὁ *Μπενιζέλος Ροῦφος*, καθολικὸς τὸ θρήσκευμα, ἐνυμφεύθη τὴν ἐπὶ κάλλει ὀνομαστὴν *Ἀγγελικὴν Κανακάρη*, ἀδελφὴν τοῦ ἐπιφανοῦς προκρίτου *Ρόδη Κανακάρη*. Ὁ Ρόδης οὗτος, μείνας ἄγαμος καὶ ὢν ὕστατος γόνος τῆς ἀρχοντικῆς αὐτῆς οἰκογενείας, υἱοθέτησε τὸν υἱόν των *Θᾶνον*, γεννηθέντα τῷ 1760, εἰς ὃν ἀφῆκε καὶ ὅλην τὴν μεγάλην περιουσίαν του, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ φέρῃ καὶ τὸ ἐπώνυμον *Κανακάρης* καὶ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν βαπτιζόμενος. Ἔκτοτε ἐπεκράτησεν ἔθιμον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ Ρούφου οἱ φέροντες τὸ ὄνομα *Θᾶνος*, *Λουκᾶς* ἢ *Ρόδης* νὰ ὀνομάζωνται *Κανακάρης-Ροῦφος*. Περὶ τοῦ ἀνωτέρω Ἀθανασίου Ρούφου βλ. εἰς λ. *Κανακάρης Ἀθανάσιος*. Ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας εἶναι: —1) *Μπενιζέλος Ροῦφος*, υἱὸς τοῦ Ἀθανασίου Κανακάρη καὶ τῆς *Παρασκευῆς Κωττάκη*. Ἐπολέμησε καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα ἐπὶ κεφαλῆς ἰδίου σώματος, ἐχρημάτισε διοικητὴς Σύρου ἐπὶ Καποδιστρίου, διετέλεσε δήμαρχος ἐν Πάτραις, βουλευτὴς (1844), ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν (1848), μέλος τῆς ἀντιβασιλείας (1862) καὶ πρωθυπουργὸς (1863, 1863, 1865 καὶ 1866). —2) *Θᾶνος Κανακάρης Ροῦφος* (1848—1902), υἱὸς τοῦ Μπενιζέλου Ρούφου καὶ τῆς *Μαρίας*, θυγατρὸς *Γεωργίου Κουντουριώτη*. Διετέλεσε τρὶς δήμαρχος, πλειστάκις βουλευτής, ὑπουργὸς τῆς Παιδείας (1876 καὶ 1877), ἐπὶ κυβερνήσεως Ἐπ. Δεληγιώργη, καὶ τῷ 1890 ἐπὶ κυβερνήσεως Χαρ. Τρικούπη.—3) *Γεώργιος Ροῦφος*, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου Διετέλεσε δήμαρχος, πλειστάκις βουλευτὴς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν (1882), ἐπὶ κυβερνήσεως Χαρ. Τρικούπη.—4) *Ἀγγελῆς Ροῦφος*, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἐκλεγεὶς δὶς βουλευτής. 5) *Λουκᾶς Κανακάρης Ροῦφος*, υἱὸς τοῦ Θάνου Κανακάρη Ρούφου, γεννηθεὶς τῷ 1878. Ἐξελέγη κατ' ἐπανάληψιν βουλευτής, διετέλεσε γενικὸς διοικητὴς Κρήτης (1913—1915) καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Δικαιοσύνης (1916), τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (1922),

Ὁ Ἀθανάσιος Κανακάρης Ροῦφος κυριεύων τὰς Πάτρας.

[Ἐλαιογραφία τοῦ Hess ἐν τῇ Νέᾳ Πινακοθήκῃ τοῦ Μονάχου.]

Digitized by Google

τῆς Παιδείας (1925) καὶ εἶτα τῶν Ἐξωτερικῶν (1926). —6) *Βασίλειος Ρούφος*, ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, ἐκλεγεὶς τρὶς βουλευτής. —7) *Ἰωάννης Ρούφος*, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Γεωργίου Ρούφου, ἀποθανὼν νέος. Ἐξελέγη τετράκις βουλευτής.

Ρούφου [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεγαλοπρεπῆ οἰκήματα ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ τὸν Ξενῶνα τοῦ Σαμψών, σῳζόμενα ἔτι κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν, τὴν γενομένην τῷ 564 μ. Χ. Ἐξ αὐτῶν ἐλάμβανε τὴν ὀνομασίαν καὶ ἡ πέριξ συνοικία. Α. Θ. Σ.

ρούφουλας (ὁ)· δημοτ., ἀνεμοστρόβιλος· || δίνη.

Ροῦφραι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Σαμνίῳ, παρὰ τὰ μεθόρια τοῦ Λατίου καὶ τῆς Καμπανίας, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται ἐνίοτε, δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Βολτούρνου καὶ ἐπὶ τῆς Via Latina. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Presenzano. Α. Θ. Σ.

ρουφράκτης (ὁ)· φράκτης τῆς ροῆς τοῦ ὕδατος, φράγμα εἴτε πρὸς περιορισμὸν τῆς ροῆς ἐν τῇ κοίτῃ του, εἴτε πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ροῆς, ὑδροφράκτης.

Ρουφφίνι (Ruffini). Ἰταλικὸς οἶκος εὐγενῶν καὶ πατριωτῶν, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι: ***Αὐγουστῖνος*** (1812—1855). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀπόπειραν τοῦ Ματζίνι πρὸς κατάληψιν τοῦ φρουρίου τῆς Σαβόνας, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν δὲ ταύτης κατέφυγε μετ᾽ ἄλλων πατριωτῶν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ὁπόθεν ἐξορισθεὶς μετέβη εἰς Παρισίους, Λονδῖνον καὶ Ἐδιμβοῦργον, ὅπου συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Θωμᾶ Καρλάϋλ. Βραδύτερον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἀπετέλεσεν ἕνα τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων. ***Ἰωάννης Δομίνικος*** Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1809—1881). Κατ᾽ ἀρχὰς ὑπῆρξε μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως «Νέα Ἰταλία» τοῦ Ματζίνι, ἕνεκα δὲ τούτου ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἐξέμαθε τὴν ἀγγλικὴν καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην. Τῷ 1848 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ τῷ 1849 πρεσβευτὴς τῆς Σαρδηνίας εἰς Παρισίους. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Ναβάρας κατέφυγε καὶ πάλιν εἰς Ἀγγλίαν. Ἔγραψε καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμον *Λορέντσο Βενόνι*. Τῷ 1853 ἐδημοσίευσε τὴν αὐτοβιογραφίαν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκηναὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν ἑνὸς Ἰταλοῦ» καὶ κατόπιν τὰ πατριωτικὰ μυθιστορήματα: «Ὁ δόκτωρ Ἀντώνιος» (1855) «Ἡ Λαβινία» (1860), «Ὁ Βικέντιος» (1863) κτλ. ***Παῦλος*** Ἰταλὸς μαθηματικὸς (1765—1822). Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τῆς Μοδένης, πρόεδρος τοῦ ἰταλικοῦ ἰνστιτούτου τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐγένετο λίαν γνωστὸς διὰ τὰς πολυτίμους ἀνακαλύψεις του ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν ἐξισώσεων. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων του εἶναι: «Γενικὴ θεωρία τῶν ἐξισώσεων, ἐν ᾗ ἀποδεικνύεται τὸ ἀδύνατον τῆς ἀλγεβρικῆς λύσεως τῶν γενικῶν ἐξισώσεων βαθμοῦ ἀνωτέρου τοῦ τέσσαρα» (1798), «Ἄλγεβρα μετὰ συμπληρώματος» (1807 καὶ 1808), «Σκέψεις περὶ τῆς λύσεως τῶν γενικῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων» (1813), «Κριτικαὶ σκέψεις περὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ δοκιμίου ἐπὶ τῶν πιθανοτήτων τοῦ Λαπλάς» (1821 κλπ. ***Φίλιππος*** Ἰταλὸς θεολόγος καὶ ἱεροκήρυξ τοῦ ΙΔ´ αἰῶνος. Μ. Δ. Β.

Ροῦφφο (Ruffo), ***Βικέντιος***. Ἰταλὸς μουσουργὸς τοῦ ΙΣΤ´ αἰῶνος, διατελέσας μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Βερώνᾳ καὶ Μιλάνῳ. Ἐξέδωκε πλεῖστα βιβλία πενταφώνων μοτέττων, λειτουργιῶν, ψαλμῶν, μαδριγαλίων κλπ., ὧν πλεῖστα ἔχουσιν ἀνατυπωθῆ ἐν συγχρόνῳ σημειογραφίᾳ. Γ. Σ.

—**Ροῦφφο** (Ruffo), ***Τίτα***. Ἰταλὸς βαρύτονος, γεννηθεὶς ἐν Πίζῃ τῷ 1878. Ἦτο υἱὸς σιδηρουργοῦ καὶ χαράκτου καὶ διῆλθε τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ἐργαζόμενος καὶ ᾄδων εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ πατρός του. Τῷ 1894 ἔργον του ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου ἐβραβεύθη διὰ βραβείου 30 000 λιρεττῶν εἰς καλλιτεχνικὸν διαγωνισμόν. Βραδύτερον ὅμως ἐγκατέλειψε τὴν ἐργασίαν τοῦ πατρός του καὶ ἔλαβε μαθήματα φωνητικῆς μουσικῆς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Σάντα Τσετσίλια τῆς Ρώμης. Μετὰ πολλὰς ἐπιτυχεῖς ἐμφανίσεις εἰς διαφόρους συναυλίας, ἀνῆλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὸ θέατρον Κωνστάντζι τῆς Ρώμης τῷ 1896 εἰς τὸν ρόλον τοῦ κήρυκος τοῦ «Λόενγκριν». Οἱ κριτικοὶ τότε ἐξεφράσθησαν ἐνθουσιωδῶς διὰ τὰ φωνητικά του χαρίσματα. Κατόπιν ἐνεφανίσθη μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας εἰς τὴν «Λουκίαν» καὶ τὸν «Φάουστ» καὶ ἔκτοτε περιῆλθεν ὅλα τὰ μεγάλα θέατρα τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, γενόμενος πανταχοῦ δεκτὸς ἐνθουσιωδέστατα, ἰδίως εἰς τὰ μελοδράματα: «Ριγολέττος», «Ἀμλέτος», «Κουρεὺς τῆς Σεβίλλης», «Τζιοκόντα», «Δὸν Ζουάν», «Ζαζά», «Παλιάτσοι», «Τόσκα», «Ὁ δεῖπνος μὲ τὰ σκώμματα» κτλ. Ὁ Ροῦφφο διακρίνεται συγχρόνως καὶ διὰ τὴν μεγάλην του ἱκανότητα ἠθοποιίας. Τῷ 1931 ἐνεφανίσθη καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἐν Ἀθήναις. Μ. Δ. Β.

—**Ροῦφφο** (Ruffo). ***Φαβρίκιος-Διονύσιος***. Ἰταλὸς καρδινάλιος καὶ πολιτικὸς (1744—1827). Ἀποκτήσας τὴν εὔνοιαν τοῦ πάπα Πίου ΣΤ´, ὠνομάσθη ὑπ᾽ αὐτοῦ καρδινάλιος τῷ 1794 καὶ κατόπιν γενικὸς ταμίας τοῦ Βατικανοῦ καὶ ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας τοῦ ποντιφικοῦ κράτους. Ὅταν οἱ Γάλλοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὸ βασίλειον Νεαπόλεως, ὁ Ροῦφφο περιέτρεξεν ἅπασαν τὴν χώραν παροτρύνων τὸν λαὸν εἰς ἐξέγερσιν, διὰ τῶν ἐθελοντῶν δὲ τοὺς ὁποίους κατώρθωσε νὰ στρατολογήσῃ καὶ διὰ τῶν ὁποίων συνέπηξε τὸν «στρατὸν τῆς ἁγίας Πίστεως» ἀπέκρουσε τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς διαφόρους συγκρούσεις καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Νεάπολιν, δυνάμει συμφωνίας, διὰ τῆς ὁποίας παρείχετο χάρις εἰς πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε ἀναμιχθέντας εἰς τὸ κίνημα. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Νέλσων δὲν ἐσεβάσθη τὴν συμφωνίαν, ὁ Ροῦφφο ἠναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Ρώμην. Ἐπιστρέψας εἰς Νεάπολιν μετὰ δύο ἔτη διωρίσθη πρεσβευτὴς τοῦ Φερδινάνδου Δ´ παρὰ τῷ πάπᾳ καὶ συνώδευσε κατόπιν τὸν πάπαν Πῖον τὸν Ζ´ εἰς Γαλλίαν· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Νεαπόλεως, ἐτέθη ὑπ᾽ αὐτοῦ ὑπὸ περιορισμὸν εἰς Κομπιέννην, ὅπου παρέμεινε μέχρι τῆς πρώτης παλινορθώσεως, ἐπιστρέψας κατόπιν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Μ. Δ. Β.

ρουφῶ, καὶ —*φάω*, ἀόρ. *ἐ(ρ)ρούφηξα*· δημ. ἀντὶ *ροφῶ*: «ρούφηξα ἕνα αὐγό».

ρουχάλα, *ρουχαλητό, ρουχαλίζω*· ἀντὶ *ροχάλα, ροχαλητό, ροχαλίζω*.

Ροῦχλῖνος (Reuchlin), ***Ἰωάννης***, ὁ ἐξηλληνισμένως ἐπιλεγόμενος καὶ *Καπνίων*. Εἷς τῶν διαπρεπεστέρων ἀνθρωπιστῶν τῆς Γερμανίας. Γεννηθεὶς τῷ 1455 ἐν Πφορτσχάϊμ τῆς Βάδης, ἐσπούδασε κατ᾽ ἀρχὰς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Φράϊμπουργ, τῶν Παρισίων καὶ τῆς Βασιλείας, ἀσχοληθεὶς ἰδίᾳ περὶ τὴν σπουδὴν τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν, καὶ δὴ τῆς ἑλληνικῆς, ἔπειτα δὲ ἐν Ὀρλεάνῃ καὶ Ποατιέ, ἔνθα, ἐκτὸς τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν, ἐσπούδασε καὶ νομικά. Τῷ 1481 ἐγκατεστάθη ὡς δικηγόρος ἐν Τυβίγγῃ, ἔνθα ἐδίδασκε καὶ τὴν ἑλληνικήν. Συνδεθεὶς στενῶς μετὰ διαφόρων ἡγεμόνων, ἐπεσκέφθη πολλάκις τὴν Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἑλβετίαν, εἴτε ὡς συνοδὸς τῶν τέκνων αὐτῶν, εἴτε ἐπιφορτισμένος τὴν διεξαγωγὴν διαφόρων αὐτῶν ὑποθέσεων. Οὕτως ἐξηκολούθει τὰς περὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σπουδὰς αὐτοῦ, παρακολουθῶν τὰς παραδόσεις διαπρεπῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἑλληνιστῶν. Ἐκτὸς τῶν ξένων ἑλληνιστῶν παρηκολούθησε τὰς παραδόσεις καὶ Ἑλλήνων, καὶ δὴ τοῦ Ἀνδρονίκου Κοντοβλάκα ἐν Βασιλείᾳ, τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου ἐν Παρισίοις, τοῦ Δημητρίου Χαλκοκονδύλη ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου ἐν Ρώμῃ. Διδαχθεὶς παρὰ τούτων τὴν νεοελληνικὴν προφορὰν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, προσεπάθησε πρῶτος νὰ εἰσαγάγῃ ταύτην εἰς Γερμανίαν, κληθεῖσαν ἔπειτα ἐκ τοῦ ὀνόματός του *ρουχλίνιον*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *ἐρασμικήν*. Ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς ἐσπούδασεν ὁ Ροῦχλῖνος καὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν πρὸς ἀκριβεστέραν κατανόησιν ἰδίᾳ τοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς μυστικῆς διδασκαλίας τῆς περιεχομένης ἐν τῇ ἑβραϊκῇ Καββάλᾳ. Ἡ πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν φιλολογίαν ἀγάπη περιέπλεξεν αὐτὸν εἰς ἔριδα πρὸς τὸν ἐξ Ἰουδαίων εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσελθόντα Πφέφφερκορν, ὅστις ἐν τῷ φανατισμῷ του ἐζήτει ὅπως καῶσι πάντα τὰ ἑβραϊκὰ βιβλία, πλὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς προσβάλλοντα τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἡ ἔρις αὐτή, καθ᾽ ἣν ἐτέθη ἐν ἀμφιβόλῳ καὶ ἡ πίστις τοῦ Ρουχλίνου, διαρκέσασα ἐπὶ δέκα περίπου ἔτη, καθ᾽ ἃ διεξήχθησαν δίκαι καὶ ἀντηλλάγησαν φυλλάδια μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερίδων, μετὰ δριμύτητος γλώσσης γεγραμμένα, κατεπίκραναν, ὡς ἑπόμενον, τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Ρουχλίνου. Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ἔριδος ταύτης μετέβη οὗτος εἰς Ἰνγκολστὰτ καὶ ἔπειτα εἰς Τυβίγγην, ἔνθα ἐδίδασκε τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἑβραϊκὴν ὡς καθηγητὴς τὰ μάλιστα τιμώμενος. Τῷ 1522 ἐτελεύτησεν. Ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ Ρουχλίνου ἔγκειται ἰδίᾳ ἐν τούτῳ: ὅτι διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ προήγαγε τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἑβραϊκῆς γλώσσης ἐν Γερμανίᾳ καὶ οὕτω συνήργησε καὶ ἄκων εἰς τὴν διαμαρτύρησιν. Ὁ Λούθηρος, ὁ Μελάγχθων καὶ ὁ Καρλστὰτ ἔδειξαν ἰδίαν πρὸς τὸν Ροῦχλῖνον ἐκτίμησιν, οὗτος ὅμως ἐδείκνυεν ἀδιαφορίαν πρὸς τὰς νέας ἰδέας. Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Ρουχλίνου εἶναι τὰ ἀκόλουθα: «Vocabularius breviloquus», λεξικὸν τῆς λατινικῆς γλώσσης τυπωθὲν τῷ 1476 καὶ ἀνατυπωθὲν μέχρι τοῦ 1504 εἰς εἴκοσι καὶ πέντε ἐκδόσεις, «Μικροπαιδεία», μικρὰ γραμματικὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις δὲν ἐξεδόθη τύποις, «Rudimenta hebraica», λεξικὸν μετὰ γραμματικῆς τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης (1506), «Scenica progymnasmata», δύο κωμῳδίαι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Sergius» καὶ «Henno», γραφεῖσαι κατ᾽ ἀπομίμησιν τοῦ Τερεντίου πρὸς ἄσκησιν τῶν μαθητῶν, «De accentibus et orthographia linguae hebraicae» (1518), «De verbo mirifico» (1494), «De arte cabbalistica» (1517) κ. ἄ. Κ. Ι. Δ.

Ἰωάννης Ροῦχλῖνος.

ροῦχο (τό)· δημοτ., πᾶν εἶδος ὑφάσματος εἴτε βαμβακερὸν εἴτε ἄλλο: «ἅπλωσα τὰ ροῦχα νὰ στεγνώσουν»· || ἔνδυμα: «φόρεσε τὸ ροῦχό σου», «θέλω ἕνα βαρὺ ροῦχο νὰ ρίξω ἀπάνω μου»· || *ροῦχα* (τά)· ἐνδυμασία ἀνδρική, κοστούμι: «παρήγγειλα ροῦχα», «ροῦχα χειμωνιάτικα, — καλοκαιρινά»· || παροιμ. «ἄλλαξε ὁ Μανωλιὸς κι᾽ ἔβαλε τὰ ροῦχα ἀλλιῶς»· || φρ. «εἶναι 'ς τὰ ροῦχα» εἶναι ἐπὶ τῆς κλίνης του, εἶναι κατακεκλιμένος, «ἔπεσε 'ς τὰ ροῦχα» κατεκλίθη· || ἐπὶ νοσοῦντος: «εἶναι 'ς τὰ ροῦχα χρόνια»· || φρ. «τρώγεται μὲ τὰ ροῦχά του» ἐπὶ φιλέριδος ἢ μεμψιμοίρου· || ὁ ρουχισμὸς τῆς μελλογάμου κόρης: «ροῦχα πλούσια, — φτωχικά» || ἡ ἔμμηνος κάθαρσις τῶν γυναικῶν: «ἔχει τὰ ροῦχά της» (ξένη λέξις, μετεπλάσθη δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν *ἐρυοῦχον*, πρὸς τὴν ὁποίαν οὐδεμίαν ἔχει ἐτυμολογικὴν σχέσιν, πρβλ. *μπαρούτη-πυρῖτις*).

Ρουχτσούκιον (βουλγ. *Ροῦσε*, ρουμαν. *Ριουτσιούκ*) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως (ἔχοντος ἐνταῦθα πλάτος 1.300 μέτρ.), παρὰ τῇ εἰς αὐτὸν ἐκβολῇ τοῦ παραποτάμου Λὸμ καὶ ἔχουσα ἀπέναντί της, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, τὸ Γιούργιεβον. Εἶναι πρωτεύουσα νομοῦ καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ πασῶν τῶν κυριωτέρων τοῦ κράτους πόλεων διὰ τῶν γραμμῶν Ρουχτσουκίου—Βάρνης, Τυρνάβου—Σόφιας, Στάρα-Ζαγόρας—Πύργου, Στάρα-Ζαγόρας—Φιλιππουπόλεως. Εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἐμπορικὸν κέντρον τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν ὡς εἰσαγωγικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς διὰ τοῦ ποταμοῦ λιμήν. Ἀνακτισθὲν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπέκτησεν ὡραῖα κτήρια, εὐθυγράμμους ὁδούς, προκυμαίας, ἠλεκτρισμόν. Ἔχει δημοτικὴν βιβλιοθήκην, βασιλικὸν ἀνάκτορον, μέσην τεχνικὴν σχολήν, ἐπαγγελματικὴν ξυλουργικῆς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐν μεγάλῃ ἐπαύλει μέσην γεωπονικήν. Ἴδια κατώτερα σχολεῖα ἔχουσι καὶ αἱ μειονοψηφίαι τῶν Μωαμεθανῶν, Ἰουδαίων, Γερμανῶν καὶ τῶν καθολικῶν (γαλλικὴ γλῶσσα). Τὸ Ρουχτσούκιον ἔχει τρεῖς ἐκκλησίας, ὧν ἡ μία τέως ἑλληνική, μίαν καθολικὴν καὶ 29 τζαμία. Κάτοικοι περὶ τοὺς 50.000, ὧν τὰ δύο τρίτα εἶναι Βούλγαροι, οἱ δὲ ἄλλοι Τοῦρκοι, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ὀλίγοι Ἰουδαῖοι, Ἀρμένιοι καὶ Εὐρωπαῖοι. Οἱ ὀλίγοι Ἕλληνες ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς κοινότητός των (1906) καταληφθείσης τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου των διέρρευσαν σχεδόν. Τὸ Ρουχτσούκιον εἶναι μία τῶν σπουδαιοτέρων βιομηχανικῶν πόλεων τῆς Βουλγαρίας, ἔχουσα ἐργοστάσια σακχάρεως (ἐκ τεύτλων), σακχαρικῶν εἰδῶν, ταχινίου, οἰνοπνεύματος, ὄξους, μακαρονίων, ἀλεύρων, καπνοῦ, φυτικῶν ἐλαίων, σάπωνος, χημικῶν εἰδῶν, πυρίτιδος, μελάνης, χρωμάτων, κηροῦ, δερμάτων, κλινῶν, κεραμεικῆς, πηλίνων καὶ μεταλλίνων ἀγγείων καὶ μεταλλουργημάτων, πρὸς δὲ ὑφαντήρια βαμβακερῶν, μαλλίνων καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, βαφεῖα, ξυλουργεῖα, πιλοποιεῖα κλπ. Εὐδοκιμεῖ ὡσαύτως περὶ αὐτὸ ἡ ἀμπελοφυτεία καὶ ἐν τῷ ποταμῷ ἡ ἁλιεία. Εἶναι σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον, ἔχον πολλὰς μεγάλας ἐμπορικὰς ἀποθήκας χάριν τῶν εὐρωπαϊκῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, διακομιζομένων κυρίως διὰ τοῦ Δουνάβεως καθ᾽ ἅπασαν τὴν βορειοανατολικὴν Βουλγαρίαν καὶ πέραν. Εἶναι ἕδρα ὑποπροξενείων ξένων κρατῶν, ἐν οἷς καὶ ἑλληνικόν, καὶ ὀρθοδόξου μητροπολίτου τοῦ Δοροστόλου. Αἱ ἐν τῷ νομῷ του καλλιεργούμεναι γαῖαι ἀνέρχονται (1926) εἰς 2,5 ἑκατ. δεκάρια (δ. =10 γαλλικὰ στρέμματα), ἀπασχολοῦσαι 144 χιλ. ἄνδρας καὶ γυναῖκας.

Τῷ 1929 κατέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα Ρουχτσουκίου 4.540 πλοῖα, 777.000 τόν., ἐφορτώθησαν δὲ πρὸς ἐξαγωγὴν ἐμπορεύματα 122.000 τόν., ἀξίας 1.042 ἑκατ. λεβ. Αἱ τελωνειακαὶ εἰσπράξεις, ἔκ τε τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, ἀνῆλθον τῷ 1928—1929 εἰς 179 ἑκατ. λεβ. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ δήμου ἀνῆλθε τῷ 1928—1929 εἰς 35 ἑκατ. λεβίων περίπου. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, προφερόμενον τουρκιστὶ *Ρουστσούκ*, ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἐξωμαλισμένος ὑποκοριστικὸς τύπος τοῦ βουλγαρικοῦ *Ροῦσε*, ἀπαντῶντος ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ´ αἰῶνος ἐν τοῖς ἀπαριθμουμένοις ὀχυρώμασι ἐν τῷ κειμένῳ τῆς μεταξὺ τῶν Οὔγγρων καὶ Τούρκων συνομολογηθείσης τῷ 1503 εἰρήνης. Ἡ θέσις τῆς πόλεως ἦτο ἀνέκαθεν σπουδαιοτάτη ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως ἕνεκα τῶν παρ᾽ αὐτῇ πόρων τοῦ Δουνάβεως. Ἐπὶ ρωμαιοκρατίας, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, ἔκειτο ἐκεῖ ἡ Πριστὴ πόλις, στρατιωτικὸς σταθμός, ἥτις κατὰ τὸν Πευτιγγεριανὸν πίνακα ἐκαλεῖτο *Prisca*, κατὰ δὲ τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ Ἀντωνίνου *Seranta-Prista* κατὰ τὴν Notitia Gr. Episcopatuum *Seraginta-Prista*. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὸ Ρουχτσούκιον ὀχυρωθὲν ἦτο σπουδαῖον παρὰ τῷ Δουνάβει

Digitized by Google

φρούριον, ὅπερ πολλάκις διημφισβητήθη μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ Ρώσων κατὰ τοὺς πρὸς ἀλλήλους πολέμους. Εἰκάζεται ὅτι τὸ φρούριον τοῦ Ρουχτσουκίου ἀντικατέστησε παλαιότερον βουλγαρικόν, ἐρημωθὲν μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ βουλγαρικοῦ βασιλείου, ὅπερ ἔκειτο 25 χλμ. πρὸς νότον, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Λόμ, καὶ ἐκαλεῖτο *Τζέρνοβον* ἢ *Τζερβενά*. Τὸ ὄνομα περιεσώθη εἰς τὸν τίτλον τοῦ μητροπολίτου Δοροστόλου, ὅστις ὑπογράφεται καὶ Τζερνόβου.

Ἕνεκα τῆς στρατηγικῆς καὶ ἐμπορικῆς του θέσεως, ὡς κείμενον ἐπὶ τῆς ἀπὸ Βουκουρεστίου εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁδοῦ ταχέως ἐπεσκίασε τὰς ὁμόρους Νικόπολιν καὶ Σιλίστριαν. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1773—1790 πολλαὶ μάχαι συνεκροτήθησαν περὶ αὐτό. Ἀπὸ 27 Σεπτεμβρίου 1810—26 Ἰουλίου 1811 ἦτο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Ρώσων. Τῇ 25 Μαΐου 1812 ἐτέθησαν ἐν αὐτῷ οἱ προκαταρκτικοὶ ὅροι τῆς συνομολογηθείσης κατόπιν ἐν Βουκουρεστίῳ εἰρήνης. Αἱ μεταξὺ Ρουχτσουκίου καὶ Γιουργιέβου ἐν τῷ Δουνάβει κείμεναι νῆσοι Ραδιβάν, Τσάρι καὶ Μοκὰν ὠχυρώθησαν ὑπὸ τῶν Ρώσων διὰ βαρέος πυροβολικοῦ καὶ κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1853—1854) ἐγένοντο πολλάκις πεδία μαχῶν. Ἡ ἐνδοξοτέρα τοῦ Ρουχτσουκίου περίοδος ἦτο κατὰ τὰ ἔτη 1864—1877, ὅτε διετέλει πρωτεύουσα τῆς τοπαρχίας τοῦ Δουνάβεως (Τούνα-βιλαετί) ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ βεζύρου Μιδχὰτ-πασᾶ. Τῷ 1877 ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀλλὰ δὲν κατελήφθη, ἐξεκενώθη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1878, μετὰ τὴν ἀνακωχήν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τῶν Τούρκων τὸ Ρουχτσούκιον ἀνεκτίσθη. Κ. Μ. Α.

Ρουψιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 194. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ρὸφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Μπάρ*).

ρόφημα (τό)· πᾶν ὅ,τι ροφεῖται, ἰδίᾳ ἐπὶ θερμοῦ ποτοῦ, οἷον καφές, τσάϊ, γάλα κ.τ.τ.: «πρωϊνὸν ρόφημα».

ρόφησις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ ροφῇ τις, κοιν. *ρούφημα*: «πίνει τὸν οἶνον διὰ μιᾶς ροφήσεως».

ροφητός, —*ή,* —*όν*· ὁ διὰ ροφήσεως λαμβανόμενος, ρουφηχτός: «ᾠὰ ροφητά».

ροφὸς (ὁ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *ἐπινέφελος ὁ γίγας*.

ροφῶ (—*έω*)· εἰσπνέω ἢ πίνω τι διὰ σχηματισμοῦ ρεύματος ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω, κοιν. *ρουφῶ*: «ροφῶ καπνό, — ἀέρα, — γάλα, — ᾠά».

ροχάλα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο ρόχαλο, φλέγμα.

ροχαλητὸ (τό)· δημοτ., τὸ νὰ ρέγχῃ τις κατὰ τὸν ὕπνον, ροχάλισμα: «τὸ ροχαλητό του δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ κοιμηθοῦμε».

ροχαλίζω· ἀναπνέω θορυβωδῶς κατὰ τὸν ὕπνον, ρέγχω: «ροχαλίζει 'ς τὸν ὕπνο του».

ροχάλισμα (τό)· δημοτ., θορυβώδης ἀναπνοὴ κατὰ τὸν ὕπνον, ρόγχος: «κάμνει δυνατὸ ροχάλισμα καὶ δὲν μ' ἀφήνει νὰ κοιμηθῶ».

ρόχαλο (τό)· δημοτ., τὸ διὰ τῆς ἀποχρέμψεως ἐκβαλλόμενον βλεννῶδες πτύελον.

Ρόχας (Rojas), *Φερδινάνδος ντὲ* —. Ἱσπανὸς ποιητής, ζήσας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Θεωρεῖται ὡς ὁ συγγραφεὺς τοῦ δραματικοῦ εἰς πεζὸν διαλόγου: «Ἡ ἱστορία τοῦ Καλλίστου καὶ τῆς Μελιβοίας», ἔργου διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ρόχας ἀναγνωρίζεται ὡς εἷς τῶν σπουδαιοτέρων δημιουργῶν τοῦ ἐθνικοῦ Ἱσπανικοῦ δράματος. Γ. Ι. Β.

— **Ρόχας** *Θορίλια* (Rojas Zorilla), *Φραγκῖσκος ντὲ* —. Εἷς τῶν σημαντικωτέρων Ἱσπανῶν δραματικῶν ποιητῶν (1607—1648). Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ δρᾶμα «Γκαρθία ντὲλ Καστανιὰρ» εἶναι ἓν τῶν ὡραιοτέρων καὶ δημοφιλεστέρων τῆς ἱσπανικῆς σκηνῆς. Ἐπίσης μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Ρόχας-Θορίλια καταλέγεται καὶ ἡ κωμῳδία «Ὁ ἀρχιυπηρέτης» (1635). Γ. Ι. Β.

Ροχέλλη (Rochelle) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ρυσέλ*).

Ρόχης, ἢ *Ρόσχης* (Roche)· βλ. λ. *Ρός*.

ρόχθος (ὁ)· ἦχος, ψόφος, οἷον ὁ ἀπὸ τῶν κυμάτων.

— **ρόχθος** *διαστολικὸς* (roulement diastolique). Οὕτω καλεῖται ἦχος ρογχώδης, παραγόμενος κατὰ τὴν διαστολὴν τῆς καρδίας καὶ συνεχιζόμενος μετὰ τοῦ ἤχου τοῦ προσυστολικοῦ φυσήματος ἐπὶ στενώσεως τῆς μητροειδοῦς βαλβῖδος τῆς καρδίας. Μ. Ν. Κ

ροχθῶ (—*έω*)· κάμνω ρόχθον, ἠχῶ, ψοφῶ, βοῶ: «ροχθεῖ τὸ κῦμα».

Ροχιλκάνδη (Rohilkhand) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Ἐπαρχίαις, μεταξὺ Ἱμαλαΐων καὶ Γάγγου. Ἔχει ἔκτασιν 33 150 τ. χλμ. καὶ 5 198.713 κατ. Παράγει σῖτον, ὄρυζαν, σακχαροκάλαμον καὶ βάμβακα. Γ. Ι. Β.

Ρόχοβ (Rochow), *Φρειδερῖκος - Ἐμπερχαρντ φὸν* —. Γερμανὸς παιδαγωγὸς (1734—1805). Μετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου καὶ κατόπιν ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν κτημάτων του καὶ εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας· συγκινηθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀπαιδευσίας τῶν χωρικῶν, ἐπεδόθη εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἀναμορφώσεως τῶν σχολείων τῆς ὑπαίθρου, διὰ τῆς συγγραφῆς βιβλίων διὰ τοὺς διδασκάλους τῶν χωρίων καὶ τοὺς μαθητὰς καὶ τῆς ὀργανώσεως κατὰ τὰς ἰδέας αὐτοῦ τοῦ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του σχολείου· καὶ ἐγένοντο μὲν ἀποδεκταὶ αἱ ἰδέαι του ὑπὸ πλείστων ἐκ τῶν συγχρόνων του καὶ πολλὰ σχολεῖα συμφώνως πρὸς αὐτὰς ἱδρύθησαν εἰς διαφόρους χώρας, ἀλλὰ γενικῶς δὲν ἐφηρμόσθησαν τότε παντοῦ, ἕνεκα τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῶν χρόνων ἐκείνων. Παιδαγωγικὰ ἔργα ἐδημοσίευσε περὶ τὰ 40, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν: α') «Ἀπόπειρα σχολικοῦ βιβλίου διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου», β') «Ὁ φίλος τῶν παιδίων», τὸ πρῶτον ἐν Γερμανίᾳ ἀναγνωστικὸν βιβλίον, προωρισμένον διὰ νὰ «πληροῖ τὸ κενὸν μεταξὺ ἀλφαβηταρίου καὶ Παλαιᾶς Διαθήκης» μὲ 100 ἠθικὰ διηγήματα· μετά τινα ἔτη ἐξεδόθη β' μέρος αὐτοῦ, διὰ μεγαλύτερα παιδιά, μὲ 160 διηγήματα, προσευχάς, ᾠδάς, ρητά, ὁδηγίας διὰ τὴν γεωπονίαν κλπ. Τὸ βιβλίον ἔσχεν εὐρεῖαν διάδοσιν, μετεφράσθη εἰς πλείστας γλώσσας καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπὶ 50 περίπου ἔτη, γ') «Ὁδηγίαι διὰ τοὺς διδασκάλους», δ') «Ἱστορία τοῦ σχολείου μας», ε') «Κατήχησις ὑγιοῦς διανοίας», στ') «Σχολικαὶ τιμωρίαι». Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Ρόχοβ πρὸς ἀναμόρφωσιν τῶν σχολείων τῆς ὑπαίθρου ὑπῆρξαν μέγισται καὶ δι' αὐτὸ ὠνομάσθη «πατὴρ τῶν δημοτικῶν σχολείων τῆς Πρωσσίας»· καὶ πρῶτον μὲν συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν συστηματικωτέραν τῶν διδασκάλων μόρφωσιν, διότι ἤθελε τούτους καλύτερον μορφωμένους καὶ καλύτερον πληρωνομένους· ἔπειτα ἀπῄτησε τὴν ἵδρυσιν ὑγιεινῶν, καλῶς διῃρημένων καὶ ἐπαρκῶς ἐφωδιασμένων διδακτηρίων· ἐπεδίωξε τὴν βελτίωσιν τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν χρῆσιν ἠπιωτέρων παιδονομικῶν μέσων· προσεπάθησε νὰ μορφώσῃ χρησίμους πολίτας, ἔχοντας ἐθνικὸν χαρακτῆρα, κλπ. Διὸ κατέχει τιμητικὴν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παιδαγωγικῆς, ἂν καὶ σήμερον ὅλαι αἱ ἰδέαι του δὲν εἶναι ἀποδεκταί. Π. Α. Β.

ροώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὡσεὶ ρέων, ρευστός: «πολτὸς ροώδης».

Ρτίτσεφ, *Θεόδωρος Μιχαήλοβιτς*. Ρῶσος μεγιστὰν (1599—1662). Ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ τσάρου Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς Ρωμανώφ, ὁ Ρτίτσεφ, στενὸς φίλος τοῦ νέου ἡγεμόνος, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ καλέσῃ ἐκ Κιέβου πεπαιδευμένους κληρικοὺς πρὸς διάδοσιν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Μόσχᾳ. Πρὸς τοῦτο ἵδρυσεν εἰς ἓν τῶν προαστείων τῆς ρωσικῆς πρωτευούσης τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ἥτις ἐστέγασε τοὺς ἐκ Κιέβου ἀφικνουμένους σοφούς. Αὕτη προσέλαβε σὺν τῷ χρόνῳ χαρακτῆρα θεολογικῆς Ἀκαδημίας. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἐξενίσθη ὁ Ἕλλην πατριάρχης Ἱεροσολύμων Παΐσιος καὶ ἐκεῖ ἐγένετο ἡ διόρθωσις τῶν λειτουργικῶν βιβλίων. Ἐπίσης ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς λειτουργίας ἀντὶ τῆς πολυφώνων ψαλμῶν ὁ μονόφωνος. Θ. Β

ρυάζομαι· δημοτ., συνήθως ἐπὶ τῶν κυνῶν καὶ λύκων, ὠρύομαι, ἄλλως *ουρλιάζω*.

Ρυάκ, ἢ *Χερὲκ* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 65 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον. Ε. Ι. Χ.

Ρυάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 463. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μοραυλῆ*.

Ρυάκια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 425. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ράδιανη*.

ρυάκιον (τό)· μικρὸς ρύαξ, αὐλάκι.

— *[Τοπογρ.]* *Ρυάκιον* καλεῖται ἡ βραδεῖα ἐκροὴ τῆς πηγῆς ἐπὶ κεκλιμένης ἐπιφανείας ἢ ἐπὶ ὑδρορρόης. Κ. Χ. Α.

ρυακόλιθος (ὁ) (Rhyakolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τῆς ὁμάδος τῶν ἀστρίων, συνώνυμον πρὸς τὸ *σανίδινον*. Γ. Β.

ρυακόφιλος (ὁ) (Rhyacophilus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας *χαραδριδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ παρεμφερῆ πρὸς τοὺς χαραδριούς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ρυακόφιλος ὁ κοινὸς* (Rhyacophilus vulgaris), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ ἐνδιαιτᾶται παρὰ τοὺς ρύακας καὶ τὰ στάσιμα ὕδατα, τρεφόμενος ἐκ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων, ἐντόμων, σκωλήκων κ. ἄ. Ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, κεφαλὴν λεπτήν, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, οὐρὰν βραχεῖαν, πόδας ὑψηλοὺς καὶ χρωματισμὸν λευκὸν κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τεφρομέλανον κατὰ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα μετὰ λευκῶν στιγμάτων ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος πλὴν τῆς κοιλίας. Δ. Ν. Π.

— **ρυακόφιλος** (ὁ) (Rhyacophilus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων νευροπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδροφίλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *φρυγανιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους ἔντομα, ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῶν εὐκράτων χωρῶν. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ὁ *ρυακόφιλος ὁ εὐρωπαϊκὸς* (Rhyacophilus europaeus), τὸ μόνον ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντῶν εἶδος, τρεφόμενον ἐκ διαφόρων μικροτέρων ἐντόμων καὶ ἐνδιαιτώμενον παρὰ τὰς ροὰς τῶν ὑδάτων. Δ.Ν.Π.

ρύαξ, —*ακος* (ὁ)· αὖλαξ φυσικὸς ἢ τεχνητός, διὰ τοῦ ὁποίου ρέει ὕδωρ· || ρεῦμα, ροῦς: «ρύαξ λάβας».

— *[Γεωγρ.]* Καλεῖται *ρύαξ* μικρὰ καὶ φυσική, μετὰ ὡρισμένης κοίτης, ροὴ ὕδατος, σχηματιζομένη ἐκ πηγῆς ἀρκετῆς ποσότητος ὕδατος ἢ ἐκ συρροῆς ὑδάτων κατὰ σύμπλεγμα πηγῶν. Διακρίνονται τὰ ἀκόλουθα εἴδη ρυάκων: 1) Οἱ *βραδεῖς* ἀνήκοντες εἰς χαμηλὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἔχοντες ἀσθενῆ ταχύτητα. 2) Οἱ *βρόχινοι* ἢ *περιοδικοί*, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζονται μετὰ βροχήν. 3) Οἱ *ἄγριοι*, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς τὰ ὄρη καὶ τὸ ὕδωρ αὐτῶν προέρχεται ἀπὸ τῆξιν χιόνος ἢ ἰσχυρῶν βροχῶν. 4) Οἱ *χειμαρρώδεις*, οἱ ὁποῖοι προέρχονται μὲν ἐξ ὀρεινῶν πηγῶν, πλημμυροῦν ὅμως ἐν καιρῷ βροχῆς καὶ ἐνεργοῦν καταστρεπτικῶς. 5) Οἱ *καταρρακτώδεις*, οἱ ὁποῖοι καταπίπτουν θορυβωδῶς, κατατρώγουν τοὺς βράχους ἢ σχηματίζουν καταρράκτας μεταβαλλομένου τοῦ ὕδατος εἰς βροχήν. 6) Οἱ *στεππικοί*, οἱ ὁποῖοι σχηματίζονται εἰς στεππώδεις χώρας καὶ τὸ ὕδωρ αὐτῶν καταπίνεται ταχέως τὸν ροῦν ὑπὸ τοῦ ἐδάφους. Οἱ ρύακες ἐκβάλλουσι συνήθως εἰς ποταμούς, ἀλλὰ καὶ εἰς λίμνας ἢ θαλάσσας, διακρίνονται δὲ ἀπὸ τῶν ποταμῶν, οἵτινες ἐκ ρυάκων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχηματίζονται, ἐκ τοῦ πλάτους, ἐκ τοῦ βάθους καὶ τῆς ποσότητος τοῦ ὕδατος. Ι. Σ. Σ.—Κ. Χ. Α.

ρυάς, —*άδος* (ἡ)· ἀσθένεια τῶν ὀφθαλμῶν· || ἀσθένεια τῶν τριχῶν, τριχόπτωσις· || ἀσθένεια τῶν ἀμπέλων, ἕνεκα τῆς ὁποίας πίπτουσιν αἱ ρᾶγες.

— *[Ὀφθαλμολ.]* *Ρυάδα* ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι παθολογικήν τινα κατάστασιν τῆς ἐγκανθίδος καὶ τῶν δακρυοφόρων ἀγωγῶν, καθ' ἣν τὰ δάκρυα ἀντὶ νὰ διοχετεύωνται διὰ τοῦ φυσιολογικοῦ δακρυρρινικοῦ πόρου εἰς τὴν ρῖνα, ἔρρεον ἔξω τῶν βλεφάρων ἐπὶ τῶν μήλων. Οἱ νεώτεροι ὀφθαλμολόγοι, ἀντὶ τῆς ρυάδος, χρησιμοποιοῦσι καταχρηστικῶς τὸν ὅρον *ἐπιφορὰ* (βλ. λ.). Α. Γ.

Ρυγμανοὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Κιλικίας μεταξὺ Διονυσοφάνους (Σοφτὰ Καλεσσί) καὶ Ἀνεμουρίου. Εἶναι πιθανῶς τὸ σύγχρονον *Ντευὲκ Ὀντεσὶ* τῆς Καραμανίας. Σ. Ε. Λ.

Ρύγκεν (Rügen) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγίστη τῶν νήσων τῆς Γερμανίας, ἐν τῇ Βαλτικῇ Θαλάσσῃ, πρὸ τῶν ἀκτῶν τῆς πρόσω Πομμερανίας, ἔχουσα ἔκτασιν 926 τ. χλμ. Ἀποτελεῖ μετὰ τῶν παρακειμένων αὐτῇ νησίδων τὴν διοικητικὴν περιφέρειαν *Ρύγκεν*, μὲ 53 883 κατ. Χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἠπειρωτικῆς διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ *Στρέλα*, εἶναι δὲ χώρα χθαμαλὴ πρὸς ΝΔ. καὶ βραχώδης πρὸς ΒΑ, τὸ δὲ ὑψηλότερον αὐτῆς σημεῖον φθάνει μόνον τὰ 161 μ. Τὸ περίγραμμα τῶν ἀκτῶν της εἶναι λίαν ἀνώμαλον καὶ ἀκανόνιστον. Κύρια προϊόντα τῆς νήσου εἶναι ἰχθύες, σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφικὰ εἴδη. Πρωτεύουσαν ἔχει τὸ *Μπέργκεν*. Ἡ Ρύγκεν ἀνῆκεν εἰς τὴν Δανίαν ἀπὸ τοῦ 1168, εἰς τὴν Πομμερανίαν ἀπὸ τοῦ 1325, εἰς τὴν Σουηδίαν ἀπὸ τοῦ 1648, ἐγένετο δὲ πρωσσικὴ ἀπὸ τοῦ 1815. Κ. Β. Λ.

ρυγματόκερως (ὁ) (Rhygmatocerus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, πενταμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σταφυλινιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀσίαν. Δ.Ν.Π.

Ρύγχαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Εὐβοίας ἀναφερόμενον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (547, 17). Τὸ ἐθνικὸν *Ρυγχαῖος*. Σ. Ε. Λ.

ρυγχαῖον *πέταλον* *[Ἀνατομ.]*. Λεπτὸν πέταλον, ἀποτελοῦν συνέχειαν τοῦ ρύγχους τοῦ μεσολοβίου· τὸ πέταλον τοῦτο μετὰ βραχεῖαν πρὸς τὰ ὀπίσω πορείαν κάμπτει καθέτως πρὸς τὰ κάτω εἰς τὸ προσυνδεσμικὸν καὶ τοῦτο εἰς τὸ τελικὸν πέταλον τοῦ ἐγκεφάλου. Ι. Π.

ρυγχάνθηρον (τὸ) (Rhynchantherum) *[Ζωολ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μεγαστοματοει-*

Digitized by Google

δῶν ἢ *μεγαστοματιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν ἀφρικανικῶν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

ρυγχέλμινς (ὁ) (Rhynchelmins) *[Ζωολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουμβρικουλιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ὧν τὸ μῆκος κυμαίνεται μεταξὺ 9 καὶ 12 ἑκατοστομέτρων. Ἀπαντῶσιν ἐντὸς τῶν στασίμων ὑδάτων τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Δ.Ν.Π.

ρυγχίας (ὁ) (Rhynchias) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑλοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκολοπακιδῶν*, περιλαμβάνον πτηνὰ παρεμφερῆ πρὸς τοὺς σκολόπακας (μπεκάτσες), ὧν τὰ ὀλίγα εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Ἀφρικήν, τὴν Κίναν, τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς παρὰ ταύτας νήσους. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ρυγχίας ὁ σαιντιλαίρειος* (Rhynchias saint Hilairii), ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν, τὴν Ἰάβαν καὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος. Ἔχει ράμφος διπλάσιον τοῦ μήκους τῆς κεφαλῆς, ρινικὰ τρήματα μικρά, λαιμὸν βραχὺν καὶ χονδρόν, σῶμα μᾶλλον βραχύ, εὔρωστον καὶ εὐκίνητον, πτέρυγας ἀνεπτυγμένας, οὐρὰν βραχυτάτην καὶ πόδας λεπτοὺς καὶ ὑψηλούς. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν λαιμόν, λευκὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ στῆθος καὶ τεφρομελανὸς κατὰ τὸ ἐπίλοιπον σῶμα μετὰ μεταλλικῶν στιγμάτων καὶ κηλίδων. Ἀπαντᾷ παρὰ τὰ ὕδατα καὶ τρέφεται ἐξ ὀρύζης καὶ ἐντόμων. Τὸ κρέας του εἶναι τρυφερὸν καὶ εὔγευστον, δι' ὃ καὶ θηρεύεται ἀπλήστως. Δ. Ν. Π.

Ρυγχῖνοι (οἱ), ἢ *Ρουγχῖνοι*. Ὄνομα μιᾶς τῶν σλαυικῶν φυλῶν, αἵτινες ἐπέδραμον κατὰ τὸν Ζ αἰῶνα εἰς τὴν βόρειον Ἑλλάδα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Οἱ Ρυγχῖνοι κατῴκουν κατ' ἀρχὰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος καὶ ἦσαν λαὸς φιλήσυχος. Ὅτε ὅμως τῷ 678 ὁ Βυζαντινὸς διοικητὴς τῆς Θεσσαλονίκης συνέλαβε καὶ ἀπέστειλε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Περβοῦνδον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐθανατώθη, οἱ Ρυγχῖνοι ἐξηγέρθησαν καὶ ἤρχισαν, ἐν συνεργασίᾳ μετ' ἄλλων σλαυικῶν φύλων (Στρουμιανῶν, Σαβουδάνων καὶ Δραγουβιτῶν) ἐπιχειροῦντες καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης, ἣν ἐπολιόρκησαν ἀνεπιτυχῶς (τῷ 678, τῷ 680 καὶ τῷ 681). Ἐπίσης ἐπεδόθησαν εἰς τὴν πειρατείαν λυμαινόμενοι ἐπὶ μακρὸν τὸ βόρειον Αἰγαῖον καὶ λαφυραγωγοῦντες τὰ εἰς Κωνσταντινούπολιν πλέοντα σιταγωγά. Τέλος ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Β', ἐπέτυχε τὴν ἐξόντωσιν αὐτῶν. Χ. Δ.

ρυγχίον (τὸ) *[Βοτ.]*. Οὕτω καλεῖται εἰς τὰ φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν* ὁ λοβὸς τοῦ στίγματος τῶν στημόνων.

ρυγχίτης (ὁ) (Rhynchites) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον ἄνω τῶν 100 εἰδῶν, διαδεδομένων εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν γῆν καὶ κυρίως εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *ρυγχίτης ὁ βάκχος* (Rhynchites bacchus), ὅστις ἔχει ἀρκετὸν μέγεθος, κεραίας λεπτάς, κεφαλὴν μικρὰν ἀπολήγουσαν εἰς κωνικὸν ρύγχος, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ἔντομον τοῦτο τὴν ὀνομασίαν. Ἀπαντᾷ ἐπὶ διαφόρων ὀπωροφόρων δένδρων, ἡ δὲ θήλεια ἐναποθέτει τὰ ᾠά της ἐπὶ τῶν φύλλων καὶ τῶν καρπῶν τούτων. Δ. Ν. Π.

ρυγχοβατίδαι (οἱ) (Rhynchobatidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς παρεμφερεῖς πρὸς τὰς βατίδας, ὧν κυριώτερον εἶδος εἶναι ἡ *ρυγχοβατὶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρυγχοβατὶς (ἡ) (Rhynchobatis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυγχοβατιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ βατίδων, ἀπαντώντων εἰς τὰς θερμὰς καὶ τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ρυγχοβατὶς ἡ στικτὴ* (Rhynchobatis maculata), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 2 περίπου μέτρων καὶ ἔχει κεφαλὴν μεγάλην, απολήγουσαν εἰς ἰσχυρότατον καὶ κωνικὸν ρύγχος, σῶμα πλατὺ καὶ χρῶμα φαιοτεφρὸν κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ φαιομελανὸν κατὰ τὴν ράχιν μετὰ πολυπληθῶν λευκῶν κηλίδων. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *ρυγχοβατίδων* εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ρυγχοβδέλλα (ἡ) (Rhynchobdella) *[Ζωολ.]*. Γένος βδελλῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βδελλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτας θαλασσίας βδέλλας παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένας εἰς τὰ βράγχια διαφόρων ἰχθύων καὶ κυρίως τῶν κυπρίνων. Δ. Ν. Π.

— **ρυγχοβδέλλα** (ἡ) (Rhynchobdella) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβροειδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς τῶν γλυκέων ὑδάτων, ἀπαντῶντας εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς λίμνας τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ρυγχοβδέλλα ἡ παράδοξος* (Rhynchobdella paradoxa), μὲ σῶμα παρόμοιον πρὸς τὸ τῆς βδέλλας. Ἔχει ἀρκετὸν μῆκος, κεφαλὴν τριγωνικὴν ἀπολήγουσαν εἰς ἐπίμηκες ὀξύτατον ρύγχος, καὶ χρῶμα φαιοκυανοῦν κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ ὑπόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Δ. Ν. Π.

ρυγχοβδελλίδαι (οἱ) (Rhynchobdellidae) *[Ζωολογ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων*, περιλαμβάνουσα παραδόξου μορφῆς ἰχθῦς, πάντας τῶν γλυκέων ὑδάτων καὶ ἀπαντῶντας εἰς τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμοὺς τῆς Ἀσίας, καὶ ἰδίως τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *ρυγχοβδέλλα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρυγχογναθία (ἡ) *[Ἀνθρωπολογ.]*. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν πλείστων μελῶν τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, ἀπαντῶν μέχρι καὶ τῶν πρωτευόντων, καθὸ ἡ προβολὴ τῶν δύο γνάθων ἐμφανίζεται δίκην ρύγχους. Ἡ ρυγχογναθία ἐμφανίζεται καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων, ὀφειλομένη εἰς τὴν προσαρμογὴν τῶν γνάθων εἰς τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῶν ὀδόντων, καὶ δὴ τὴν μακρὰν ἰδίως ἀνάπτυξιν τῶν κυνοδόντων, καὶ ἐπομένως τῶν ὀδοντικῶν ἀποφύσεων καθόλου. Ὀλιγώτερον προβάλλουν αἱ γνάθοι ἐπὶ τοῦ χιμπατζῆ. Ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου ἡ ὑποπλασία ὀδόντων καὶ γνάθων ἀποτελεῖ ἓν τῶν χαρακτηριστικωτέρων γνωρισμάτων, ἡ μείζων ἢ ἐλάσσων προβολὴ μετρεῖται διὰ τῶν διαφόρων προσωπικῶν γωνιῶν, διὰ τοῦ μήκους τοῦ προσώπου (βάσιον - πρόσθιον) κλπ., ἔχομεν δὲ ἀδρῶς τρεῖς καταστάσεις πρὸς διάκρισιν, τὴν ὀρθογναθίαν, μεσογναθίαν καὶ προγναθίαν. Ὑπερβολικὸς βαθμὸς ὑπερπρογναθισμοῦ, ἰδίᾳ ἐπὶ νεγρικῶν τινων φύλων ἢ ἐπὶ κρανίων παλαιοντολογικῶν, ἐνθυμίζει ἐνίοτε τὴν ρυγχογναθίαν. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

ρυγχόδεσμος (ὁ) (Rhynchodesmus) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων πλατελμίνθων τῆς οἰκογενείας τῶν *στροβιλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους σκώληκας ἐνδιαιτωμένους ἐπὶ διαφόρων κρυπτογαμικῶν φυτῶν καὶ ἀπαντῶντας ἐν Εὐρώπῃ. Δ.Ν.Π.

ρυγχοδιπλοδία (Rhynchodiplodia) *[Ζωολ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν δευτερομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιριοειδῶν*. Τὰ πυκνίδια φέρουν εἶδος ρύγχους καὶ εἶναι τριχωτά. Τὰ στυλοσπόρια εἶναι ἐπιμήκη, δικύτταρα, καστανόχροα. Τὸ εἶδος R. citri προκαλεῖ τὴν λευκὴν σκωρίασιν τῶν λεμονίων ἐν Σικελίᾳ, ἐμφανιζομένην ἐπὶ τοῦ καρποῦ ἐν εἴδει κρουστῶν ἀπολεπιζομένων, χρώματος φαιοῦ ἢ πρασινοφαίου. Οἱ προσβεβλημένοι καρποὶ ἀχρηστεύονται. Προσβάλλονται ἐπίσης οἱ κλάδοι καὶ τὰ φύλλα. Τὰ ἅλατα τοῦ χαλκοῦ ἔδωσαν καλὰ ἀποτελέσματα κατὰ τῆς νόσου. Ε. Τ. Ε.

ρυγχοειδὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ ρύγχος: «στόμα ρυγχοειδές».

ρυγχοκέφαλα (τὰ) (Rhynchocephala) *[Ζωολ.]*. Κατηγορία ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων*, περιλαμβάνουσα ἐλάχιστα γένη σαυρῶν, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *σφηνόδους* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Τὰ *ρυγχοκέφαλα* ἑρπετὰ παρουσιάζονται (ἐξ αἰτίας ἀμφιβόλων τινῶν παλαιοζωϊκῶν μορφῶν) κατὰ πρῶτον μὲ ἀσφαλῆ ἀπολιθωμένα λείψανά των ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν κυρίως ὑδρόφιλοι κάτοικοι τῶν ἀκτῶν. Τὰ πλεῖστα τούτων, ὡς καὶ ὁ σημερινὸς *σφηνόδους*, ἦσαν ἱκανὰ ἐπὶ ὥρας νὰ μένωσιν ὑπὸ τὸ ὕδωρ, χωρὶς νὰ εἰσπνεύσωσιν ἐν τῷ μεταξύ. Τινὰ ἐξ αὐτῶν εἶχον κατασκευὴν ἐξαιρέτων κολυμβητῶν, ὅπως π. χ. οἱ *ἀκροσαυρίδαι* ἄλλα, ὡς οἱ *θαλασσοσαυρίδαι*, φαίνονται ὅτι ἦσαν θαλασσόβια ζῷα, τελείως προσηρμοσμένα εἰς τὴν ἐν ὕδασι ζωήν. Οἱ ἀρχαιότατοι τυπικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ρυγχοκεφάλων, οἱ *ρυγχοσαυρίδαι*, φαίνεται ὅτι μετηνάστευσαν ἐκ τῶν Ἰνδιῶν εἰς τὴν Εὐρώπην. Καὶ τὸ σῶμα τῶν ἀπολιθωμένων ρυγχοκεφάλων ἦτο σαυροειδές, μακρόουρον, εἰς τινας δ' ἀπολιθωμένας μορφὰς ἔφερε καὶ λέπια. Ἦσαν κατὰ κανόνα μικρὰ ζῷα, σπανίως δὲ τὸ μῆκος των ἦτο μέγα (εἰς τοὺς *καμποσαυρίδας* π. χ. ἔφθανε τὰ 2 ½ μ.). Ἡ τάξις τῶν ρυγχοκεφάλων περιλαμβάνει τὰς οἰκογενείας τῶν *ρυγχοσαυριδῶν*, *σαυρανοδοντιδῶν*, *σφηνοδοντιδῶν*, *ἀκροσαυριδῶν* καὶ *καμποσαυριδῶν*. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην κατατάσσονται καὶ τὰ *θαλασσοσαύρια*. Γ. Κ. Γ.

ρυγχοκεφαλίδαι (οἱ) (Rhynchocephalidae) *[Ζωολογ.]*. Οἰκογένεια ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαυρῶν*, περιλαμβάνουσα μετριοσώμους σαύρας ἀπαντώσας εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *ἀττερία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

ρυγχοκύων (ὁ) (Rhynchocyon) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐντομοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μακροσκελιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικήν. Δ.Ν.Π.

ρυγχόκωλος (ὁ) (Rhynchocolus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων κανθάρων ἀπαντῶντα εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

ρυγχόλη (ἡ) (Rhynchola) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη μικροσώμων ἢ μετριοσώμων κανθάρων, ἀπαντώντων πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

ρυγχονέλλα (ἡ) (Rhynchonella) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων βραγχιοπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυγχονελλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῶν θερμῶν καὶ εὐκράτων χωρῶν.

— *[Παλαιοζωολ.]* Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον τρίπλευρον ὄστρακον μετὰ πλειόνων ἢ ὀλιγωτέρων πτυχῶν. Τὸ ὑπογένος *ἡμιθυρὶς* περιλαμβάνει κατὰ τὸν Leidhold τοὺς σημερινοὺς συγγενεῖς τῆς ρυγχονέλλας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν προγόνους εἰς μεσοζωϊκὰς καὶ παλαιοζωϊκὰς μορφάς. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν καθ' αὐτὸ ρυγχονελλῶν εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν: ἐντὸς νεοκρητιδικῶν ἀσβεστολίθων τῶν ὀρέων Κοντοδεσπότη τῆς νήσου Εὐβοίας· τῶν εἰδῶν *ρυγχονέλλα fissicostata* καὶ *subrimosa* ἐντὸς ἀσβεστολιθικῶν κροκαλῶν παρὰ τὴν Γκουρίτζαν τῆς Γκιώνας· τῶν εἰδῶν *ρυγχονέλλα pusilla, inversaeformis, Briseis, Zitteli, Sordellii, retroplicata, flabellum, flabellum ποικιλία apennina, curviceps, ρυγχονέλλα, cf. Zugmayeri, variabilis, plicatissima, retusifrons, Cartieri ποικιλία rimata, ρυγχονέλλα, aff. Mariottii, farciens, ρυγχονέλλα cf. Wähneri*, ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας λιασίου ὑποδιαπλάσεως τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς ἀδριατικο-ιονίου ὀρεινῆς ζώνης τῆς Δ. Ἑλλάδος. Γ. Κ. Γ.

ρυγχονελλίδαι (οἱ) (Rhynchonellidæ) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων βραγχιοπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρθρωτῶν*, περιλαμβάνουσα γένη τινὰ θαλασσίων ζῴων, ὧν γνωστότερον ἡ *ρυγχονέλλα* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῆς οἰκογενείας τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κατωτέρας σιλουρίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

ρυγχοπίθηκος (ὁ) (Nasalis) *[Ζωολ.]*. Γένος πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στενορρίνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυνοπιθήκων*, περιλαμβάνον εἴδη τινά, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ *ρυγχοπίθηκος ὁ προσωπιδοφόρος* (Nasalis larvatus). Ἔχει μῆκος 150 ἑκατοστ. περίπου, ὧν τὰ 70 περίπου ἑκατοστ. ἀνήκουσιν εἰς τὴν οὐράν. Ἡ θήλεια ἔχει μικρότερον μῆκος. Τὸ σῶμά του εἶναι κομψὸν καὶ εὐκίνητον, ἡ κεφαλή του ἀρκετὰ μεγάλη, ἀπολήγουσα εἰς γρυπὴν ρῖνα, παρομοίαν πρὸς ρύγχος, Οἱ ὀφθαλμοί του εἶναι μικροί, τὰ ὦτά του μικρὰ καὶ ἡ κεφαλή του περιβάλλεται ὑπὸ τριχῶν ἐν εἴδει περιλαιμίου. Οἱ ρώθωνες φέρουσιν εὐρέα ρωθωνικὰ τρήματα καὶ οἱ πόδες του εἶναι ἰσχυροὶ καὶ ἐπιμηκέστατοι. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματός του εἶναι στιλπνῶς μελανοκυανοῦς· ὁ παρὰ τὴν κεφαλὴν θύσανος τριχῶν εἶναι λευκόφαιος. Ἀπαντᾷ εἰ τὰ βαθύσκια δάση τῆς νήσου Βόρνεο καὶ ἐνδιαιτᾶται καθ' ὁμάδας. Δ. Ν. Π.

ρύγχος, —ους (τό)· τὸ μετὰ τῆς ρινὸς προέχον στόμα τῶν ζῴων, οἷον τοῦ χοίρου, τοῦ κυνός, τῶν ἰχθύων· || καὶ τὸ ράμφος τῶν πτηνῶν· || συνεκδ., τὸ προβεβλημένον στόμα ἀνθρώπων τινῶν· || τὸ ράμφος τῆς σύριγγος.

—*[Ἀνατομ.]* Καλεῖται *ρύγχος* τὸ ἀκρότατον πρόσθιον σημεῖον ὀργάνου τινὸς ἢ σώματος.

Ρύγχος μεσολοβίου. Τὸ ὅλως πρόσθιον τοῦ μεσολοβίου ἄκρον, εἰς ὃ μεταβαίνει τὸ γόνυ αὐτοῦ, ἐγκαμπτόμενον ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ κάτω καὶ ὀπίσω. Τὸ μεσολόβιον ρύγχος φέρεται ὀβελιαίως πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐμφανίζον σχῆμα σφηνός, οὗ τὸ ὀξὺ στρέφεται πρὸς τὰ ὀπίσω, μεταβαῖνον εἰς τὸ *ρυγχαῖον πέταλον*.

Ρύγχος σφηνοειδοῦς. Ἡ ὀβελιαία ἀκρολοφία τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ ἑνουμένη μεθ' ὁμοίας ἀκρολοφίας τῆς προσθίας ἐπιφανείας αὐτοῦ ἀποτελεῖ μετ' αὐτῆς τὸ ρύγχος (ἔμβολον) τοῦ σφηνοειδοῦς, ὅπερ συντάσσεται μετὰ τῆς ὕνεως. Ι. Π.

Ρύγχος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἀκαρνανίας κειμένη εἰς τὸ ἀπὸ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους εἰς Στράτον στενόν, ἄνωθεν τοῦ χωρίου Κεχρινιᾶ τῆς ἐπαρχίας Βάλτου. Ἐν ταύτῃ σῴζονται πλεῖστα ἐρείπια ἐν οἷς καὶ ἀρχαιοτάτη, περιλαμβανομένη ἐντὸς τοῦ περιβόλου, θαυμασία δεξαμενή. Ἡ πόλις σήμερον εἶναι γνωστὴ ὡς *Παλιοχρινιάσα* ἢ *Χρινιάσα*. Α.Θ.Α.

ρυγχοσαυρίδαι (οἱ) (Rhynchosauridae) *[Παλαιοζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ρυγχοκεφάλων* ἑρπετῶν,

Digitized by Google

Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *ρυγχόσαυρος, ὑπερυδάπεδον, στενομέτωπον*. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

ρυγχόσαυρος (ὁ) (Rhynchosaurus Owen) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ρυγχοσαυριδῶν ρυγχοκεφάλων* ἑρπετῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μετρίως εὐρὺ κρανίον καὶ μεγάλους ὀφθαλμούς. Τὸ ρύγχος των ἦτο πρὸς τὰ ὀπίσω κεκαμμένον μεταξὺ βραχειῶν ἀποφύσεων τῆς κάτω σιαγόνος. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κεϋπερίου (ἀνωτέρας τριασίου) ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

ρυγχοσπεῖρα (ἡ) (Rhynchospira Hall) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀθυριδῶν σπειριφερακιοειδῶν ἀρθρωτῶν βραγχιοπόδων* μαλακιοειδῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ἐστιγμένον κέλυφος, ἐλαφρῶς ἐπτυχωμένον, μὲ βραχὺ κλειθραῖον ἄκρον. Ὁ κῶνος τῶν σπειρῶν ἔφερεν 6—9 γύρους, ὁ ζυγὸς δ' ἦτο ὑοειδής. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς δεβονίου καὶ τῆς κατωτέρας λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην. Γ. Κ. Γ.

ρυγχοφόρα, ἢ ***ρυγχωτὰ*** (τὰ) (Rynchophora) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων, περιλαμβάνουσα ἔντομα ὑπαγόμενα εἰς διαφόρους οἰκογενείας καὶ γένη καὶ παρουσιάζοντα τὰ ἑξῆς γνωρίσματα: Κεφαλὴν προτεταμένην ἐν εἴδει ρύγχους, σῶμα κολοβὸν πρὸς τὸ πρόσθιον αὐτοῦ τμῆμα, κοιλίαν μεγάλην, ἔλυτρα μετρίως σκληρὰ καὶ πόδας φέροντας κατὰ τὸ κατώτερον αὐτῶν μέρος σκληρὰς τρίχας ἐν εἴδει ψήκτρας. Αἱ κάμπαι τῶν ρυγχοφόρων ὁμοιάζουσι πρὸς λευκοὺς σκώληκας ἄποδας. Τρέφονται ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν, διὸ καὶ ἐπιφέρουσι μεγίστας βλάβας εἰς τὰς φυτείας. Κυριώτερα γένη τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι: *παχυμερής, βραχύκερως, λιπαρις, βρέθος, λίγξ, ρῖνος, κάλανδρος, ἀτελάβος, ἄπιος* κτλ. Δ. Ν. Π.

ρυγχοφόρος, (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ ἔχων ρύγχος· || *ρυγχοφόρα* (τὰ) (βλ. λ.).

ρυγχωσία (ἡ) (Rhynchosia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιολιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἢ θαμνία ἑρπυστικὰ ἢ μὲ καυλὸν ἠνωρθωμένον, μὲ φύλλα πλατέα, ἄνθη κίτρινα ἢ πορφυρᾶ, κατὰ βότρυς διατεταγμένα κατὰ τὰς μασχάλας τῶν κλάδων, καὶ καρπὸν ἐκ δύο σπερμάτων ἀποτελούμενον. Γνωστὰ περὶ τὰ 80 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων καὶ δὴ τῶν εἰδῶν *ρυγχωσία populina, Ammonia, Isidis* καὶ *Osiridis* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν Εὐβοίᾳ. Γ. Κ. Γ.

ρυγχωτὰ (τὰ) *[Ζῳολ.]*· βλ. *ρυγχοφόρα*.

ρυγχωτὸς (ὁ) (Rhynchotus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλεκτοροειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *ρυγχωτὸς ὁ ὑπέρυθρος* (Rhynchotus roseus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 50 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει κεφαλὴν λεπτήν, ράμφος μετρίως ἀνεπτυγμένον καὶ κωνικόν, λαιμὸν μᾶλλον βραχύν, σῶμα εὔρωστον, πτέρυγας εὐρείας καὶ οὐρὰν βραχεῖαν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ὑπέρυθρος μὲ λευκὰς γραμμώσεις ποικίλως διασταυρουμένας ἐπὶ τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π.

ρύγχωψ (ὁ) (Rhynchops) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λαριδῶν*. Ἡ κάτω σιαγὼν εἶναι αἰσθητῶς ἐπιμηκεστέρα τῆς ἄνω τοιαύτης. Ἀμφότεραι ὅμως εἶναι ἐπιμήκεις, αἰχμηραὶ καὶ παρεμφερεῖς πρὸς ψαλίδα. Γνωστὰ εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *ρύγχωψ ὁ μελανὸς* (Rhynchops niger), ἰθαγενὴς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 50 περίπου ἑκατοστομέτρων, τὸ ἄνοιγμα τῶν πτερύγων του ὑπερβαίνει τὰ 120 ἑκατοστόμετρα καὶ ἡ οὐρά του εἶναι μακρὰ καὶ βαθέως δισχιδής. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς μὲ μεταλλικὰς ἀποχρώσεις καὶ μόνον αἱ παρειαί του καὶ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ εἶναι λευκά. Εἶναι πτηνὸν νυκτόβιον, ἐνδιαιτᾶται παρὰ τὰς λίμνας καὶ τὰ τέλματα καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων μαλακοστράκων. Δ. Ν. Π.

Ρυέϊγ (Rueil) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Σὲν-ἐ-Ουάζ, συνδεομένη καὶ τροχιοδρομικῶς μετὰ τῶν Παρισίων. Κάτ. 15.842. Ἔχει βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, φωτογραφικῶν καὶ μεταλλίνων εἰδῶν κλπ. Κ. Β. Λ.

Ρυὲλ (Ruelle), ***Κάρολος-Αἰμίλιος***. Γάλλος ἑλληνιστής, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1833 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1912. Εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ὡς βιβλιοθηκάριος. Τῷ 1877 διωρίσθη βιβλιοθηκάριος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Sainte-Geneviève, τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1898 μέχρι τοῦ 1906. Ἐκ τῶν πολλῶν δημοσιευμάτων του ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτερα: «Éléments harmoniques d'Aristoxène» (1870), «Bibliographie générale des Gaules» (1880—1886), «Poétique et Rhétorique d'Aristote» (1883), «Damascii Successoris Dubitationes et solutiones de primis principiis in Platonis Parmenidem» (1898) κ. ἄ. Βιογραφίαν μετὰ πλήρους βιβλιογραφίας ἔγραψεν ὁ P. Batiffol ἐν τῷ «Bulletin de la Société Nationale des Antiquaires de France» (1915). Δ. Α. Ζ.

ρυζάλευρον (τό)· βλ. *ὀρυζάλευρον*.

Ρυζανός, *Ἰωάννης*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται μετάφρασις χρησμολογίου ἀποκειμένη ἐν κώδικι τοῦ Τουρίνου καὶ τιτλοφορουμένη «Ἕτεροι χρησμοὶ Θεοφίλου πρεσβυτέρου Ρωμαίων .... μεταβληθεὶς ἀπὸ ρωμαϊκὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον παρὰ νοταρίου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Ρυζανοῦ». Πιθανῶς ὁ φερόμενος ὡς Θεόφιλος πρεσβύτερος εἶναι πλαστὸν πρόσωπον, πραγματικοῦ συγγραφέως ὄντος αὐτοῦ τούτου τοῦ Ρυζανοῦ, εἰς ἀγνώστους χρόνους ἀκμάσαντος. Π. Ν. Π.

Ρυζάτης. Πέρσης στρατηγὸς (βλ. λ. *Ραζάτης*).

Ρύζι *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Φαρσάλων τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 153.

ρύζι (τό). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ καὶ τοῦ καρποῦ ὄρυζα (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Ρύζια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1.656, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἄρζος (Κουλακλῆ Τσιφλίκ), Βάλτος (Σαλτικλῆ), Καναδᾶς (Επτσελῆ), Κέραμος (Κιορμοὺτ)* καὶ *Χανδρᾶς (Καμπᾶ-Οὐγιοὺκ)* 3.988. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, ἓξ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὑπήγετο εἰς τὸν νομὸν Ἀδριανουπόλεως καὶ ἠρίθμει (τὸ χωρίον μόνον) 1.193 κατοίκους.

ρυζιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὄρυζα*. Δ. Ν. Π.

ρυζόγαλο (τό). Γλύκισμα κατασκευαζόμενον μὲ γάλα καὶ μὲ ρύζι, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του. Λαμβάνομεν μίαν ὀκᾶ γάλα, $1^1/_2$ φλυτζανάκι τοῦ καφὲ ρύζι καὶ 60—70 δράμια ζάχαρι. Θέτομεν τὸ γάλα νὰ πάρῃ βράσι καὶ ἀφοῦ πλύνωμεν τὸ ρύζι, τὸ ρίπτομεν εἰς τὸ γάλα ἀνακατεύοντες ἐπ' ὀλίγον διὰ νὰ μὴ σβώλιάσῃ, προσθέτομεν δὲ καὶ ἕνα ἢ δύο μασούρια κανέλλας. Τὰ ἀφήνομεν νὰ σιγοβράζουν ἕως ὅτου σκάσῃ τὸ ρύζι καὶ τότε προσθέτομεν καὶ τὴ ζάχαρι, ἀφοῦ δὲ πάρῃ μερικὲς βράσεις ἀκόμη, τὸ ἀποσύρομεν ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ τὸ σερβίρομεν σὲ πιάτα καὶ ὅταν κρυώσῃ τὸ πασπατεύομεν μὲ ψιλὴ κανέλλα. Μερικοὶ βάζουν εἰς τὸ ρυζόγαλο ὀλίγη κόλλα (τοῦ σιδηρώματος) ἢ νισεστέ, διὰ νὰ δέσῃ εὐκολώτερον· τὴν κόλλαν προσθέτομεν ὅταν θέτωμεν τὴν ζάχαρι (εἰς μίαν ὀκᾶν γάλα θέτομεν ἕνα κουταλάκι τοῦ γλυκοῦ κόλλα ἀναλελυμένην σὲ λίγο γάλα, τὸ ὁποῖον ρίπτομεν εἰς τὸ ρυζόγαλο καθ' ἣν ὥραν βράζει καὶ ἀνακατεύομεν μὲ τὴν κουτάλαν). Ἔχομεν καὶ ρυζόγαλο κρέμα, τὸ ὁποῖον παρασκευάζεται ὅπως τὸ ἀνωτέρω, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ κόλλας προσθέτομεν ἀναλόγους κρόκους αὐγῶν, ὥστε καὶ χρῶμα κιτρινωπὸν νὰ προσλάβῃ, ὅπως τῆς κρέμας, καὶ πυκνότητα. Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀναλογίας θέτομεν 4—5 κρόκους, τοὺς ὁποίους ἔχομεν σπασμένους σὲ πιάτο καὶ ἀναμεμειγμένους μὲ ὀλίγο γάλα· ἀφοῦ βράσῃ τὸ ρυζόγαλο, τὸ κατεβάζομεν καὶ ρίπτομεν τοὺς κρόκους ἀνακατεύοντες μὲ κουτάλαν, τὸ βάζομε πάλιν εἰς τὴν φωτιὰν νὰ μισοπάρῃ βράσιν ἀνακατεύοντες ἐλαφρῶς καὶ τὸ ἀποσύρομεν ἀμέσως. Εἰς αὐτὸ τὸ ρυζόγαλο οὔτε κατὰ τὴν βράσιν οὔτε εἰς τὰ πιάτα βάζομεν κανέλλα, ἀλλ' ἀντὶ ἀρώματος θέτομεν ἢ φλοῦδαν λεμονίου ἢ ὀλίγην βανίλλια. Φ. Α.

ρυζόκοκκος (ὁ) *[Ἀστρον.]*· βλ. *Ἥλιος*.

ρυζόμορφα (τά), ἢ ***ὀρυζοειδῆ κοκκία***. Παρατηροῦνται εἰς τὰ ὑδαρῆ περιττώματα ἀρρώστων πασχόντων ἐκ νόσων συνοδευομένων ὑπὸ διαρροϊκῶν κενώσεων, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν βαρεῖαν χολέραν. Τὰ κοκκία ταῦτα, ἔχοντα τὴν μορφὴν βεβρασμένης ὀρύζης, ἀποτελοῦνται ἐκ βλέννης καὶ τμημάτων ἐντερικοῦ ἐπιθηλίου. Διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως τῶν κοκκίων τούτων ἀνευρίσκονται ἐνίοτε ἀδένες, λάχναι καὶ κρύσταλλοι φωσφορικῆς ἐναμμωνίου μαγνησίας. Ν. Α. Μ.

ρυζόνερο (τό)· ἀφέψημα ὀρύζης.

ρυθμίζω· φέρω, διατάσσω εἰς ρυθμόν· || καθόλου, κανονίζω, διευθετῶ: ***ρυθμίζω μηχανήν,—τὸ βῆμα***».

ρυθμικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη καὶ ἡ γνῶσις τῶν κανόνων καθ' οὓς παράγεται ρυθμὸς (ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *μουσικήν*)· || ἡ περὶ τοὺς ρυθμοὺς θεωρία, ἡ τέχνη τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ ποιήσει, τῇ μουσικῇ, τῇ ρητορικῇ· || ἰδίᾳ, στιχουργία ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τόνου τῶν συλλαβῶν ἀντὶ τῆς ποσότητος αὐτῶν.

— *[Ἀρχ. Μουσ.]* Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ δεύτερον μέρος τῆς μουσικῆς θεωρίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ὅπερ ἐπραγματεύετο περὶ χρόνων, μέτρων, ποδῶν, εἰδῶν τῶν ρυθμῶν καὶ ἐν γένει περὶ πάντων τῶν ρυθμικῶν στοιχείων. Ν. Α. Χ.

ρυθμικός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων ρυθμόν, ἔρρυθμος, σύμμετρος, κανονικός: «ρυθμικὴ κίνησις» ἐπὶ τῇ βάσει ρυθμοῦ, οἷον ἡ τῶν χορευτῶν· || ***ρυθμικὸς*** (ὁ)· ὡς οὐσ., ὁ ἔμπειρος τῆς θεωρίας τῶν ρυθμῶν· || ***ρυθμικὴ*** (ἡ)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.)—Ἐπίρρ. ***ρυθμικῶς***.

—**ρυθμικὴ *γυμναστική***. Γυμναστικὴ ἀγωγή, ἐπιδιώκουσα τὴν σωμασκίαν διὰ ρυθμικῶν τῇ συνοδείᾳ μουσικῆς κινήσεων. Ταύτην ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσεν ὁ μουσικοσυνθέτης ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Γενεύης Ζὰκ Νταλκρόζ, ὅστις εἶχε παρατηρήσει ὅτι μαθηταὶ ἀνίκανοι ν' ἀντιληφθῶσι τοῦ μουσικοῦ ρυθμοῦ, καθόσον ὕπνωττε παρ' αὐτοῖς ὁ σωματικὸς ρυθμός, κατώρθουν νὰ ἐξοικειωθοῦν πρὸς ἐκεῖνον μόλις διὰ τῆς εἰδικῆς γυμναστικῆς μεθόδου ἀφυπνίζετο ὁ σωματικὸς ρυθμός. Ἐντεῦθεν ὁ εἰρημένος μουσικὸς προέτρεπε τοὺς μαθητάς του νὰ ἐκτελῶσιν ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς διαφόρους κινήσεις, οἷαι αἱ κινήσεις τοῦ κολυμβῶντος, τοῦ κωπηλατοῦντος, τοῦ σκάπτοντος, τοῦ θερίζοντος κλπ., ὡς ἐπίσης αἱ κινήσεις μηχανῆς τινος ἢ φυλλώματος δένδρου κλπ. Ἐπίδειξιν τῆς μεθόδου του ἐξετέλεσεν ὁ Νταλκρὸζ κυρίως ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσῃ παρὰ τὴν Δρέσδην σχολῇ. Ἐκ τοῦ γεγονότος δ' ὅτι ἐμπειρικοί τινες γυμνασταὶ ἠθέλησαν νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὴν θεαματικότητα τῆς μεθόδου, αὕτη ἀπώλεσε σὺν τῷ χρόνῳ τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς προορισμὸν καὶ παρέμεινεν ἁπλῆ ἀγωγὴ πρὸς καλλιεργίαν τῶν σωματικῶν ἀρετῶν, εἰσαχθεῖσα διὰ νόμου καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1929, ὡς τακτικὸν μάθημα, ἐν τῷ διδασκαλείῳ γυμναστικῆς. Σ. Γ. Σ.

ρυθμικοὶ (οἱ). Ὀνομάζονται οὕτως ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος οἱ ρήτορες, οἵτινες μεγάλως προσεῖχον εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν κεκανονισμένων παύσεων τοῦ λόγου καὶ τὴν λεπτομερῆ ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τῆς ρυθμοποιίας, ἥτις ἐλογίζετο μέρος τῆς μουσικῆς συνθέσεως. Ν. Σ. Λ.

ρύθμισις, *—εως* (ἡ)· προσαρμογὴ εἰς ρυθμόν, ἡ ἔρρυθμος διάταξις, τακτοποίησις: «ρύθμισις τῆς μηχανῆς,—τῆς κινήσεως,—τοῦ βήματος».

— *[Πυροβολ.]* Καλεῖται *ρύθμισις* ὁ χειρισμὸς διὰ τὴν προετοιμασίαν καὶ κανονισμὸν τῶν ἐγκαιροφλεγῶν πυροσωλήνων, ὅπως ἐνεργήσωσι μετὰ ὡρισμένον χρόνον ἀπὸ τῆς ἐκκινήσεως τοῦ βλήματος κατὰ τὴν βολὴν καὶ εἰς ὡρισμένην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ στόχου. Ἐπίσης αἱ ἐπὶ τοῦ ἢ τῶν ρυθμιστῶν τοῦ πυροσωλῆνος ἐνδείξεις τῆς βαθμονομήσεως εἴτε εἰς διακρίσεις δευτερολέπτων ἢ κλασμάτων αὐτῶν, εἴτε εἰς ἀποστάσεις εἰς μέτρα (βλ. λ. *πυροσωλήν*). Ἡ ρύθμισις ἐκτελεῖται, κατ' ἀρχήν, ἀμέσως πρὸ τῆς γεμίσεως τοῦ πυροβόλου, περιστρεφομένου καὶ φερομένου τοῦ ρυθμιστοῦ τοῦ πυροσωλῆνος εἰς τὴν ἁρμόζουσαν θέσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπ' αὐτοῦ βαθμονομήσεως, εἴτε διὰ τῆς *κλειδὸς ρυθμίσεως*, ὅπως παλαιότερον, εἴτε διὰ τοῦ *ρυθμιστῆρος*. Αἱ κλεῖδες ρυθμίσεως ἀρχικῶς μὲν ἦσαν ἁπλαῖ κλεῖδες, ἀναγκαιοῦσαι διὰ τὴν ὑπερνίκησιν ἁπλῶς τῆς τριβῆς κατὰ τὴν περιστροφὴν τοῦ ρυθμιστοῦ, ἀργότερον δὲ αἱ *αὐτόματοι κλεῖδες ρυθμίσεως*, εἰδικὰ ἁπλᾶ ἐργαλεῖα, κατηρτισμένα ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, ὡς οἱ νῦν, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ταχυβόλων πεδινῶν πυροβόλων γενικῶς εἰσαχθέντες, *ρυθμιστῆρες* (βλ.λ.), τῶν ὁποίων ἐκεῖναι ὑπῆρξαν οἱ πρόδρομοι. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

ρυθμιστήρ, *—ῆρος* (ὁ)· τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον δι' οὗ κανονίζεται ἡ ρύθμισις, ἄλλως *ρυθμιστής*.

— *[Πυροβολ.]* Ὁ *ρυθμιστὴρ* εἶναι συσκευή, γενικῶς νῦν χρησιμοποιουμένη εἰς τὸ πυροβολικόν, διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν ἐγκαιροφλεγῶν πυροσωλήνων, μηχανικῶς, δι' ἧς ὄχι μόνον ἐκτελεῖται ταχέως καὶ ἄνευ σφαλμάτων ἡ ἐργασία αὕτη, ἀλλὰ καί, τοῦθ' ὅπερ μεγίστης σπουδαιότητος, ἐπιτυγχάνεται μεγάλη κανονικότης εἰς τὴν βολήν, ὡς ἀποκλειομένων τῶν εἰς τὴν δι' ἁπλῆς κλειδὸς διάθεσιν τοῦ ρυθμιστοῦ ἀναποφεύκτων μικρῶν διαφορῶν· ἐπὶ πλέον ἐπιτρέπει τὴν μεταβολὴν καθ' ὡρισμένην ποσότητα τῆς ρυθμίσεως, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀρχικῶς δοθείσης τυπικῆς τοιαύτης, ἁπλουστευομένης οὕτως οὐσιωδῶς τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐγκαιροφλεγοῦς βολῆς. Κ. Δ.

Digitized by Google

ρυθμιστὴς (ὁ)· ὁ ρυθμίζων, ὁ διευθετῶν, ὁ διατάσσων, ὁ κανονίζων τι· || τὸ μέσον ἢ τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ ρύθμισις, ἄλλως *ρυθμιστήρ*.

—*[Μηχαν.—Ἠλεκτρ.]* Ὁ *ρυθμιστὴς* εἶναι ὄργανον ἐξασφαλίζον ἐν γένει τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν μηχανῶν, δι' ἐξουδετερώσεως τῶν ἐξωτερικῶν ἢ ἐσωτερικῶν αἰτίων, ἅτινα τείνουν νὰ διαταράξουν αὐτήν. Εἰδικώτερον, προκειμένου περὶ κινητηρίων μηχανῶν, ὄργανον ρυθμίζον τὴν μετατροπὴν τῆς ἐνεργείας εἰς τρόπον, ὥστε ν' ἀνταποκρίνεται αὕτη διαρκῶς εἰς τὰς παρὰ τῆς κινητηρίου μηχανῆς αἰτουμένας ποσότητας ἐνεργείας, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν τῆς μηχανῆς παραμένοντος περίπου σταθεροῦ. Προκειμένου περὶ ἠλεκτρικῶν γεννητριῶν, τῶν ὁποίων ὁ σταθερὸς ἀριθμὸς στροφῶν ἐξασφαλίζεται ὑπὸ τοῦ ρυθμιστοῦ τῆς κινούσης αὐτὰς κινητηρίου μηχανῆς, καλεῖται ρυθμιστὴς τὸ ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει τὴν σταθερότητα τῆς παρεχομένης ὑπὸ τῆς γεννητρίας τάσεως, ἀνεξαρτήτως τῶν συνθηκῶν τῆς καταναλώσεως, αἵτινες διὰ τῆς μεταβολῆς των τείνουν νὰ αὐξομειώσουν τὴν τάσιν αὐτήν.

Ρυθμισταὶ στροφῶν. Οὗτοι στηρίζονται, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐπὶ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως. Ἀποτε-

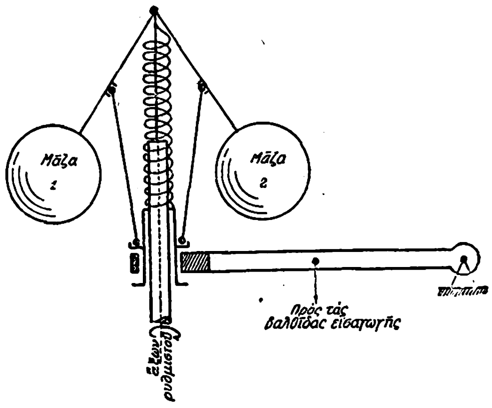

Σχ 1.

λοῦνται ἀπὸ ἄξονα λαμβάνοντα τὴν κίνησίν του ἐκ τοῦ ἄξονος τῆς κινητηρίου μηχανῆς διὰ ζεύγους ὀδοντωτῶν τροχῶν ἢ ἄλλου παρομοίου, οὕτως ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν στροφῶν τοῦ ἄξονος τοῦ ρυθμιστοῦ νὰ εἶναι πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν στροφῶν τοῦ ἄξονος τῆς κινητηρίου μηχανῆς. Ἐπὶ τοῦ ἄξονος τοῦ ρυθμιστοῦ εὑρίσκονται, συμπεριστρεφόμεναι μετ' αὐτοῦ, μεταλλικαὶ μᾶζαι, τῶν ὁποίων ἡ ἀναπτυσσομένη κατὰ τὴν περιστροφὴν φυγόκεντρος δύναμις, ὑπερνικῶσα τὴν δύναμιν καταλλήλου ἐλατηρίου, προκαλεῖ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἄξονος, ἥτις προκαλεῖ, διὰ καταλλήλου μηχανικοῦ συνδυασμοῦ, τὸν περιορισμὸν τῆς εἰς τὴν μηχανὴν εἰσαγομένης καυσίμου ὕλης ἢ ἀτμοῦ, ἐπερχομένης οὕτω ἐλαττώσεως τῶν στροφῶν. Ὅταν, ἀντιστρόφως, αἱ στροφαὶ ἐλαττωθοῦν, τότε αἱ μεταλλικαὶ μᾶζαι, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐλατηρίου,

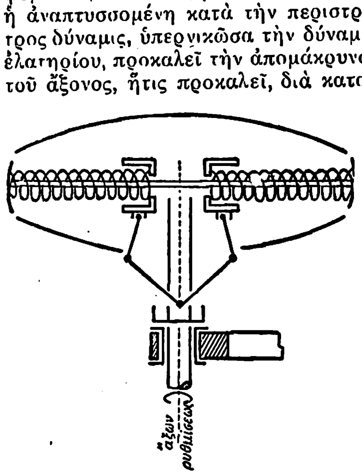

Σχ 2.

πλησιάζουν πρὸς τὸν ἄξονα, προκαλοῦσαι οὕτως αὔξησιν τῆς εἰς τὴν κινητήριον μηχανὴν εἰσαγομένης καυσίμου ὕλης. Τὰ σχ. 1 καὶ 2 παριστάνουν τοιούτους ρυθμιστάς, τὸ μὲν 1 τὸν παλαιὸν κλασσικὸν τύπον τοῦ Watt, τὸ δὲ 2 νεωτέρας κατασκευῆς ρυθμιστὴν συστήματος Hartung. Μολονότι σκοπὸς τοῦ ρυθμιστοῦ στροφῶν εἶναι ἡ τήρησις σταθεροῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, ἐν τούτοις ἡ φύσις αὐτοῦ, ὡς ὀργάνου ἐπηρεαζομένου δυναμικῶς ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν, τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ ρυθμίσῃ, ἐπιτρέπει τὴν αὐξομείωσιν τῶν στροφῶν ἐντὸς μικρῶν ὁρίων περὶ τὸν θεωρητικῶς σταθερὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Ἡ περιοχὴ αὕτη, τῆς ὁποίας τὰ ὅρια πρέπει ὁ ἀριθμὸς τῶν στροφῶν νὰ ὑπερβῇ, ἵνα ὁ ρυθμιστὴς ἀρχίσῃ νὰ λειτουργῇ, καλεῖται *περιοχὴ ἀναισθησίας* τοῦ ρυθμιστοῦ, ἡ δὲ διαφορὰ τῶν ὁρίων, διαιρουμένη διὰ τῆς μέσης αὐτῶν τιμῆς, δίδει τὸν *βαθμὸν ἀνομοιομορφίας* τοῦ ρυθμιστοῦ. Οὕτως, ἐὰν ρυθμιστής τις, προωρισμένος νὰ τηρῇ τὴν κινητήριον μηχανὴν εἰς ἀριθμὸν στροφῶν ἴσον πρὸς 1000 ἀνὰ λεπτόν, ἐπιτρέπῃ τὴν αὐξομείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτοῦ ἀπὸ 980 ἕως 1020, χωρὶς ν' ἀρχίσῃ ἀκόμη νὰ λειτουργῇ, τότε ἡ μὲν περιοχὴ τῆς ἀναισθησίας του εἶναι 980 ἕως 1020, ὁ δὲ βαθμὸς ἀνομοιομορφίας:

$$\frac{1020-980}{1000} = 0{,}04 = 4\,\%$$

Καλὸς ρυθμιστὴς στροφῶν δέον νὰ ἔχῃ τὰς ἑξῆς ἰδιότητας: α') Ὁ βαθμὸς ἀνομοιομορφίας αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μέγας· π. χ. διὰ τὰς ἐμβολοφόρους ἀτμομηχανὰς δεχόμεθα 4—6 %, διὰ δὲ τοὺς ἀτμοστροβίλους περίπου 2 %. β') Πρέπει ἡ ἰσορροπία του νὰ εἶναι εὐσταθής, ἤτοι νὰ μὴ προκαλῇ ὁ ἴδιος αὐξομειώσεις τῶν στροφῶν ἀντὶ νὰ τὰς ἐξουδετερώνῃ, ὡς εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ ὑφ' ὡρισμένας προϋποθέσεις. γ') Πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ, διαρκούσης τῆς λειτουργίας του, μεταβολὴν τοῦ σταθεροῦ ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν. Τοῦτο, ἐπιτυγχανόμενον διὰ μηχανικῆς ἐπιμβάσεως ἐπὶ τοῦ ἐλατηρίου τοῦ ρυθμιστοῦ, εἶναι ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος προκειμένου περὶ κινητηρίων μηχανῶν κινουσῶν ἠλεκτρικὰς τριφασικὰς γεννητρίας, ἐὰν αἱ τελευταῖαι αὗται πρόκειται νὰ συγχρονίζωνται πρὸς ἀλλήλας ἢ πρὸς ὑπάρχον ἐν λειτουργίᾳ τριφασικὸν δίκτυον.

Ρυθμισταὶ τάσεως. Ἔχουν σκοπὸν νὰ τηροῦν τὴν τάσιν τῶν ἠλεκτρικῶν γεννητριῶν σταθεράν, ἀνεξαρτήτως τῶν συνθηκῶν φορτίσεως αὐτῶν. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ ρευματονόμους τροφοδοτουμένους ἀπ' εὐθείας ἢ καὶ διὰ μετασχηματιστοῦ τάσεως, διὰ τῆς πρὸς ρύθμισιν τάσεως, ἐνεργοῦντας δὲ ἐπὶ τῆς διεγέρσεως τῆς γεννητρίας καὶ ἐξασθενίζοντας μὲν αὐτήν, ὅταν ἡ τάσις αὐξάνῃ, ἐνισχύοντας δέ, ὅταν ἡ τάσις ἐλαττοῦται. Συνηθέστατα κατασκευάζονται κατὰ σύστημα ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Tirril. Γ. Θ. Κ.

—*[Χημ.] Ρυθμισταὶ* (γερμ. Puffer, γαλλ. tampon) καλοῦνται χημικαὶ ὗλαι, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς παρουσίας των παρεμποδίζουν τὴν μεταβολὴν τῆς πυκνότητος τῶν ἰόντων ὑδρογόνου (Wasserstaffionen Konzentration) διαλύματός τινος, εἰς ὃ εὑρίσκονται ὅταν προστεθῶσι μικραὶ ποσότητες ὀξέων ἢ βάσεων. Ὡς ρυθμισταὶ ἀπεδείχθησαν διαφόρου συστάσεως σώματα, κυρίως ὅμως εἶναι μείγματα ἀσθενῶν ὀξέων μετὰ τῶν ἀντιστοίχων μετ' ἀλκαλίων ἀλάτων αὐτῶν (ὡς λ.χ. ἀνθρακικὸν ὀξὺ μετὰ ὀξίνου ἀνθρακικοῦ νατρίου, ἢ φωσφορικὸν ὀξὺ μετ' ὀξίνου φωσφορικοῦ νατρίου κλπ.). Εἰς τὴν παρουσίαν τῶν ρυθμιστῶν αὐτῶν ὀφείλεται ἡ διατήρησις τῆς πυκνότητος ἰόντων ὑδρογόνου εἰς τὸν ὀρὸν τοῦ αἵματος. Σ. Γ.

—*[Ναυτ. Τακτ.]* Καλεῖται *ρυθμιστὴς* τὸ πλοῖον τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ἐπὶ τῆς συσχετικῆς θέσεως τοῦ ὁποίου κανονίζονται οἱ σχηματισμοί, αἱ μετατάξεις καὶ οἱ ἑλιγμοὶ τῶν στολοδρομούντων πλοίων. Δύναται δὲ νὰ εἶναι τοιοῦτον ἡ ναυαρχὶς ἢ τὸ πλοῖον, οὗτινος ἀπὸ τῆς ναυαρχίδος ἐσημειώθη ὁ στολοδρομικὸς ἀριθμός. Πάντως κατὰ τὴν γραμμὴν παραγωγῆς εἶναι ὁ πρωτόπλους, παντὸς ἐπιπλέοντος ἀκολουθοῦντος τὰ ἴχνη τοῦ προπλέοντος. Κατὰ τὰς ἀλλαγὰς πορείας ναυτικῆς δυνάμεως πλεούσης κατὰ γραμμὴν μετώπου ὡρίζετο, εἰς τὴν τακτικὴν τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, τὸ πρὸς τὸν πόλον τῆς στροφῆς ἀκρότατον πλοῖον. Σ. Ε. Λ.

—**ρυθμισταὶ** ***ἠλεκτρικοὶ*** *[Ἠλεκτροτ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικοὶ* ρυθμισταί.

—**ρυθμιστὴς** ***ἀστροστάτου*** *[Ἀστρον.]*. Τὸ μέρος τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἀστροστάτου ἰσημερινοῦ τηλεσκοπίου ἢ οὐρανοστάτου, τὸ ὁποῖον συντηρεῖ τὴν ὁμαλότητα τῆς κινήσεως τοῦ τροχιάσματος. Ὁ ρυθμιστὴς εἰς τοὺς κοινοὺς ἀστροστάτας εἶναι ἁπλοῦς ρυθμιστὴς τοῦ Βάττ, εἰς τοὺς ἀστροστάτας ὅμως τῶν μεγάλων ἰσημερινῶν τηλεσκοπίων ἀποτελεῖται ἀπὸ ἠλεκτρικὸν ἐκκρεμές, καθ' ἑκάστην αἰώρησιν τοῦ ὁποίου κλείει κύκλωμα, ὅπερ μεταβιβάζει ἠλεκτρικὸν ρεῦμα εἰς τὸν ἠλεκτροκινητῆρα τοῦ ἀστροστάτου, ἄλλοτε μὲν κατὰ τὴν μίαν φοράν, ἄλλοτε δὲ κατὰ τὴν ἀντίστροφον καὶ οὕτω κατορθοῦται ὁ ἰσοχρονισμὸς τῶν στροφῶν τοῦ ἠλεκτροκινητῆρος ἀνὰ πᾶν ἥμισυ δευτερόλεπτον. Σ. Π.

—**ρυθμιστὴς** ***ὡρολογίου*** *[Ἀστρον.]*. Τὸ μέρος τῶν ὡρολογίων, τὸ ὁποῖον, ὑποκείμενον εἰς παλμοὺς ἰσοχρόνους, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ διατηρῆται ὁμαλὴ ἡ ὑπὸ τοῦ κινητῆρος εἰς τὸ τροχίασμα μεταδιδομένη κίνησις. Ὁ ρυθμιστὴς εἰς μὲν τὰ χρονόμετρα καὶ τὰ φορητὰ ἐν γένει ὡρολόγια εἶναι *λικνότροχος*, εἰς δὲ τὰ μόνιμα κατὰ κανόνα *ἐκκρεμές*. Σ. Π.

ρυθμιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ρύθμισιν, ὁ τῆς ρυθμίσεως· || ὁ ἐπιτήδειος, ὁ κατάλληλος εἰς ρύθμισιν.

—**ρυθμιστικὴ** ***σπεῖρα*** *[Ἀστρον.]*. Σπειροειδὲς ἐλατήριον εἰς σχῆμα πεπλατυσμένης ἢ στερεᾶς ἕλικος, τοῦ ὁποίου αἱ διαδοχικαὶ συστολαὶ καὶ διαστολαὶ προκαλοῦσι τὴν λίκνισιν τοῦ λικνοτρόχου τῶν χρονομέτρων καὶ τῶν φορητῶν ἐν γένει ὡρολογίων. Σ. Π.

ρυθμογραφία (ἡ)· τὸ γράφειν ρυθμούς, ἡ γραφικὴ παράστασις τῶν ρυθμῶν.

ρυθμογράφος (ὁ)· ὁ γράφων ρυθμούς, ὁ ἔμπειρος τῆς ρυθμογραφίας.

ρυθμοειδὲ. (τὸ) *[Ἀρχ. Μουσ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ μέλος, οὗτινος οἱ χρόνοι μετεῖχον τοῦ τε κανονικοῦ τῶν ἐρρύθμων καλουμένων χρόνων καὶ τοῦ ἀκανονίστου τῶν ἀρρύθμων τοιούτων. Ν. Α. Χ.

ρυθμολογία (ἡ)· ἡ περὶ ρυθμῶν πραγματεία, ἐνασχόλησις.

ρυθμόμετρον (τὸ) *[Φυσ.—Μουσ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *μετρονόμου* (βλ. λ.).

ρυθμοποιία (ἡ)· τὸ ἔργον τοῦ ρυθμοποιοῦ, ἡ προσαρμογὴ εἰς ρυθμούς, οἷον λόγου ρητορικοῦ, ποιητικοῦ· || ἡ τεχνητὴ ἀπαγγελία τοῦ λόγου, δι' ἧς ἀποτελεῖται ρυθμός, καὶ ἡ πρὸς τοιαύτην ἀπαγγελίαν προσήκουσα σύνταξις τοῦ λόγου: «ρυθμοποιία κατὰ τὴν συλλαβικὴν ποσότητα» ὅταν ὁ ρυθμὸς ἀποτελῆται ἐκ μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν || «ρυθμοποιία κατὰ τὸν ἐντατικὸν τόνον» ὅταν ὁ ρυθμὸς ἀποτελῆται ἐκ τονιζομένων καὶ ἀτόνων συλλαβῶν.

—*[Ἀρχ. Μουσ.]* Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ τεχνικὴ ἐνέργεια, δι' ἧς ὁ ρυθμοποιὸς προσῆπτε τῷ ρυθμιζομένῳ τὸν ρυθμόν, ἐφαρμόζων τὰ μέτρα τῶν χρόνων καὶ τοὺς ρυθμοὺς ἐπὶ τῶν μουσικῶν φθόγγων τοῦ ποιήματος. Διῃρεῖτο δὲ ἡ ρυθμοποιία, κατὰ Ἀριστείδην τὸν Κοϊντιλιανόν, εἰς τρία μέρη: τὴν *λῆψιν*, *χρῆσιν* καὶ *μεῖξιν*. Ν. Α. Χ.

ρυθμοποιὸς (ὁ)· ὁ ἔμπειρος τοῦ ρυθμοῦ, ὁ προσαρμόζων εἰς ρυθμοὺς ποίημα, λόγον ρητορικὸν κ.τ.τ.

ρυθμὸς (ὁ)· ἡ ἐναλλαγὴ φθόγγων ἢ ἤχων ἐν χρονικῷ διαστήματι διαιρουμένῳ εἰς μέρη ἔχοντα ἀνάλογον μέγεθος πρὸς ἄλληλα· οἷον ὁ ρυθμὸς τῆς μουσικῆς, καθ' ὃν κρούεται ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας, καθ' ὃν σφυροκοποῦν πολλάκις οἱ σιδηρουργοὶ ἢ οἱ χαλκουργοὶ καὶ ἄλλοι τεχνῖται· || ἡ ἐναλλαγὴ κινήσεων ὑλικοῦ σώματος, ὧν ἑκάστη ἔχει διάρκειαν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἄλλας, οἷον ὁ ρυθμὸς τῆς κωπηλασίας, τῶν γυμναστικῶν ἀσκήσεων, τῶν βηματισμῶν, τοῦ χοροῦ· || ἡ ἀναλογία καὶ ἡ σχέσις τῶν μερῶν ἑνὸς ὅλου πρὸς ἄλληλα, ὥστε νὰ παράγεται εὐάρεστον συναίσθημα: «δωρικὸς—, ἰωνικὸς—, κορινθιακὸς—, γοτθικὸς ρυθμός»· || καθόλου, συμμετρία, τάξις: «ὁ ρυθμὸς τῆς διδασκαλίας, — τῆς ἐργασίας, — τῆς ζωῆς».

—*[Μουσ.]* Ὁ *ρυθμὸς* εἶναι ἓν τῶν πρωταρχικῶν στοιχείων τῆς μουσικῆς, προκῦπτον ἐκ τῆς μεγάλης ποικιλίας τῆς διαρκείας τῶν φθόγγων, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διαδοχῆς καὶ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν, ὡς καὶ ἐκ τῶν διαφόρων συμπλεγμάτων τῶν γεννωμένων ἐκ τῶν μετρικῶν ἀξιῶν. Ὁ ρυθμὸς εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχὴ τῆς μουσικῆς. Πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἔδωκαν θαυμασίαν ἀνάλυσιν τῆς σημασίας τοῦ ρυθμοῦ. Ὁ Ἀριστόξενος ἔγραψε τὰ πρῶτα σχετικὰ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ ρυθμοῦ βιβλία, τὰ σῳζόμενα τῶν ὁποίων ἐπιτρέπουν νὰ σχηματίσωμεν ἀρκετὰ σαφῆ ἰδέαν περὶ τῆς ἀρχαίας ρυθμικῆς. Ἡ σύγχρονος ρυθμικὴ ὄχι μόνον βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας, ἀλλ' εἶναι πολὺ πτωχοτέρα ἐκείνης.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων συστατικῶν τοῦ ρυθμοῦ εἶναι ὁ *χρόνος* (tempo), δι' οὗ καθορίζεται ἡ ἀπόλυτος διάρκεια τῆς ἀξίας τῶν διαφόρων φθογγοσήμων. Εἶναι καὶ οὗτος γνωστὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν ρυθμικὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *πρῶτος χρόνος* καὶ ὑπὸ σημασίαν μὴ ἀπαντωμένην ἐν τῇ συγχρόνῳ μουσικῇ. Οὕτως ὁ πρῶτος χρόνος ἦτο ὁ πυρὴν ἢ ἡ μικροτέρα μονὰς ἡ ὑπάρχουσα ἔν τινι μουσικῷ τεμαχίῳ, μονὰς μόνον πολλαπλασιαζομένη, οὐχὶ δὲ καὶ ὑποδιαιρουμένη. Ἡ συνένωσις περισσοτέρων χρόνων ἢ μερῶν ἀποτελεῖ τὸ *μέτρον* (ταυτόσημον πρὸς τὸν ἀρχαῖον *πόδα*). Τὸ μέτρον εἰς μουσικήν τινα σύνθεσιν εἶναι πάντοτε συμμετρικόν, περιλαμβάνει δηλαδὴ ἀξίας καθοριζομένας ὑπὸ τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς συνθέσεως κλασματικοῦ ἀριθμοῦ, χωρίζεται διὰ τῆς διαστολῆς καὶ περιέχει ἰσχυροὺς ἢ ἀσθενεῖς χρόνους ἢ μέρη. Ἡ αὐστηρὰ συμμετρία τῶν μέτρων καὶ ὁ ἐξεζητημένος τονισμὸς τῶν ἰσχυρῶν χρόνων ἀποτελεῖ τὸ μέγα μειονέκτημα τῆς συγχρόνου ρυθμικῆς· διότι, συμφώνως τῷ συστήματι τούτῳ, ἡ μουσικὴ φράσις διαχωρίζεται συχνάκις διὰ τῆς διαστολῆς εἰς σημεῖα, εἰς ἃ δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο ἡ μουσικὴ ἰδέα. Τοῦτο δὲν συνέβαινε κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὁμοφωνίας οὐδὲ κατὰ τὴν τῆς πολυφωνίας, τὰ δὲ ἀριστουργήματα τοῦ Ντεπρέ, τοῦ Λάσσο καὶ τοῦ Παλεστρίνα ἀγνοοῦν τὴν τυραννίαν τῶν ἰσχυρῶν χρόνων, οἵτινες ἐπεκράτησαν κυρίως ἀπὸ τῆς ἐπιβολῆς τῆς διαστολῆς. Ἀλλὰ καὶ αἱ πλεῖσται τῶν φυγῶν τοῦ Μπάχ, ὡς καὶ πολλὰ ἔργα τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ Μπετόβεν ἢ τοῦ Βάγνερ, διατηροῦν τὴν διαστολὴν μόνον ὡς σημεῖον ἐπισημάνσεως καὶ οὐχὶ ὡς σημεῖον διαιρέσεως τῆς μουσικῆς φράσεως. Καὶ οἱ σύγχρονοι μουσουργοί, μετὰ τριῶν αἰώνων δουλείαν, ἤρχισαν ἀγνοοῦντες τὴν συμμετρίαν τῶν ἰσχυρῶν χρόνων.

Ὁ ρυθμὸς δίδει γενικῶς τὴν ἐντύπωσιν στάσεως, ἀναπαύσεως, καὶ δύναται νὰ παραλληλισθῇ

Digitized by Google

πρὸς τὴν ἀναπνοήν. Ἡ εἰσπνοὴ ἀντιπροσωπεύει τὸ ἰσχυρὸν μέρος τοῦ μέτρου, τὴν θέσιν, ἡ δὲ ἐκπνοὴ τὸ ἀσθενὲς μέρος, ἄρα τὴν ἄρσιν. Οἱ μακροὶ φθόγγοι δίδουσι πάντοτε τὴν ἐντύπωσιν γαλήνης καὶ ἠρεμίας, οἱ γοργοὶ γεννῶσι τὸ αἴσθημα τῆς ταραχῆς, τῆς ἀγωνίας. Πᾶσα λογικῶς κατεσκευασμένη μουσικὴ φράσις ὀφείλει νὰ τελειώσῃ εἰς τὸ ἰσχυρὸν μέρος τοῦ μέτρου, αἱ δὲ παραβάσεις τοῦ φυσικοῦ τούτου νόμου εἶναι ἁπλῶς ἐξαιρέσεις. Εἰς τὰς ἐξαιρέσεις ἀνήκει ἡ ἀνάκρουσις ἢ πρόθεσις, ἥτις ὑφίσταται ὁσάκις ἡ ρυθμικὴ φράσις δὲν ἄρχεται ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ μέρους τοῦ μέτρου.

Ρυθμός τις ἐπαναλαμβανόμενος ἐπ' ἄπειρον γεννᾷ ἀναγκαστικῶς τὴν ἐντύπωσιν τῆς μονοτονίας. Ὁ αὐτὸς ὅμως ρυθμός, δι' ἁπλῆς μεταθέσεως τῶν ἰσχυρῶν χρόνων εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τἀνάπαλιν, δι' ὑποδιαιρέσεως εἰς παρεστιγμένας ἀξίας, εἰς συγκοπὰς κλπ., δύναται νὰ δώσῃ νέαν πάντοτε ἐντύπωσιν, ποικίλλουσαν μέχρι τοῦ ἀπείρου. Ἡ ποικιλία γίνεται ἔτι μεγαλυτέρα εἰς τὴν πολυφωνικὴν μουσικήν, εἰς τὴν οποίαν συνηχοῦσι ταυτοχρόνως πλείονες ρυθμοί, παράγοντες τὰ μᾶλλον παράδοξα ρυθμικὰ συμπλέγματα.

Ὁ ρυθμὸς προηγήθη αὐτῆς τῆς μουσικῆς, διότι εὑρίσκεται συνυφασμένος μὲ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀναπνοὴ καὶ ὁ σφυγμος ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸν σπονδεῖον, ἐνῷ ἡ ἀναπνοὴ τοῦ κοιμωμένου ἀνθρώπου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἴαμβον. Τὸ ρυθμικὸν λίκνισμα τοῦ βρέφους ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μονότονον ᾆσμα, ἡ δὲ κροῦσις τῶν χειρῶν ἦτο ἡ ἀρχαιοτέρα ρυθμικὴ συνοδεία τῶν χορῶν τῶν ἀγρίων φυλῶν. Τὰ κρουστά, ἄρα τὰ ρυθμικά, ὄργανα εἶναι τὰ πρῶτα ἐμφανισθέντα ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰς αἰγυπτιακοὺς τάφους τῶν προϊστορικῶν χρόνων εὑρισκονται ἀναπαραστάσεις κροτάλων, τυμπάνων καὶ ἄλλων κρουστῶν ὀργάνων, κατασκευασθέντων πολὺ πρότερον οιουδήποτε ἄλλου ὀργάνου.

Ρυθμὸς τριῶν μέτρων (ἰταλ. ritmo di tre battute). Ὅρος συνήθης ἐν τῇ μουσικῇ, σημαίνων τὴν συνένωσιν τριῶν μέτρων, ἀποτελούντων οἱονεὶ ἓν εἶδος μεγαλυτέρου μέτρου. Ὁ ρυθμὸς οὗτος εἶναι συνηθέστατος εἰς γοργὰς ρυθμικὰς ἀγωγάς, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ *σκέρτσι*. Παραλλήλως πρὸς τὸν ἀνωτέρω ρυθμὸν ὑφίσταται ὁ *ρυθμὸς δύο μέτρων*, *ρυθμος τεσσάρων μέτρων* κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Lussy*, Le Rythme musical (1883).—*M. Lussy*, Traité de l'expression musicale (1882).—*Riemann*, System der musikalischen Rhytmik und Metrik (1903).—*W. Wundt*, Physiologische Psychologie (1902) — *E. Neumann*, Untersuchungen zur Psychologie und Aestetik des Rhytmus (1894).—*K. Bücher*, Arbeit und Rhytmus (1897).—*Ed. Monod*, Mathis Lussy et le rythme musical (1912).

Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— *[Ἀρχ. Μουσ.—Μετρ.]* Οὕτω καλεῖται σύστημά τι χρόνων γνωρίμων, κατά τινα τάξιν συγκείμενον. Τοιαῦτα γνώριμα τῇ αἰσθήσει συστήματα, ἐξ ὧν ὡς στοιχείων σύγκειται πᾶς ρυθμός, εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον, δηλαδὴ ἐλάχιστα, οἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πόδες καλούμενοι. Εἶναι δὲ ὁ ποὺς τῆς ἀρχαίας ρυθμικῆς ὁ αὐτὸς τῷ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων μουσικῶν μέτρῳ, ὑπὸ τῶν Γάλλων mesure, ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν battuta καὶ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν Takt καλουμένῳ. Οἱ πόδες καθίστανται γνώριμοι τῇ αἰσθήσει ὡς ἑξῆς. Ἐπειδὴ ἕκαστος ποὺς σύγκειται ἐκ πλειόνων χρόνων, φθόγγων δηλαδὴ ἢ συλλαβῶν, οἱ χρόνοι οὗτοι λαμβάνονται εἰς ἓν σῶμα αὐτοτελὲς καὶ γνώριμον τῇ αἰσθήσει, ὅταν εἷς τῶν φθόγγων ἢ μία τῶν συλλαβῶν τούτων διακριθῇ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ μουσικοῦ ποιήματος ἀπὸ τῶν λοιπῶν διὰ τῆς ἐρρωμενεστέρας προφορᾶς, ἣν οἱ νεώτεροι ἐκάλεσαν ρυθμικὸν τόνον, ἐκδηλούμενον ὥς τι ἐλαφρὸν marcato, ὡς ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν νῦν μουσικῶν. Καὶ τὸ μὲν μέρος τοῦ ποδός, ἐφ' ὃ πίπτει ὁ ρυθμικὸς τόνος καλεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀριστοξένου κάτω χρόνος ἢ βάσις, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων θέσις, τὸ δὲ ἕτερον μέρος τοῦ ποδός, ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀριστοξένου ἄνω χρόνος ἢ ἄρσις, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ἄρσις. Οἱ ἀρχαῖοι μουσικοί, ὁσάκις ἤθελον νὰ διακρίνωσι τὴν θέσιν ἐν τοῖς παρασεσημασμένοις μέλεσιν, ἔστιζον στιγμὴν ἄνωθεν τοῦ μουσικοῦ σημείου αὐτῆς ἢ τοῦ πρώτου τῶν σημείων, ὁσάκις αὕτη συνέκειτο ἐκ πλειόνων, οἱ δὲ νεώτεροι μετρικοὶ τὴν θέσιν παρασημαίνονται, ἀντὶ τῆς στιγμῆς τῶν παλαιῶν μεταχειριζόμενοι τὸ τῶν γραμματικῶν σημείων τῆς ὀξείας, τὴν ἄρσιν ἀφιέντες ἄτονον, οἷον: —́◡◡. Τινὲς τῶν νεωτέρων μετρικῶν ἐν τοῖς μετρικοῖς σχήμασι χωρίζουσι τοὺς πόδας διὰ καθέτων γραμμῶν, διαστολῶν καλουμένων, οὕτως ὥστε μετὰ τὴν κάθετον νὰ ἔρχηται εὐθὺς ἡ θέσις τοῦ ποδός, ὡς γίνεται ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ παρασημαντικῇ, παρά τινων δὲ καὶ ἐν τῇ βυζαντινῇ.

Πλὴν ὅμως τῆς διαιρέσεως τοῦ ὅλου ρυθμοῦ εἰς πόδας, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μείζονες διαιρέσεις, ἤτοι μείζονα τῶν ποδῶν ρυθμικὰ συστήματα. Οὕτως, ἐκ τῆς συνθέσεως πλειόνων ποδῶν εἰς ἓν μεῖζον ρυθμικὸν σῶμα, γεννᾶται τὸ κῶλον, ἐκ τῆς συνθέσεως δὲ δύο ἢ πλειόνων κώλων ἡ περίοδος, ἥτις, ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κώλων, ἐξ ὧν σύγκειται, καλεῖται δίκωλος, τρίκωλος, τετράκωλος καὶ οὕτω καθεξῆς. Τέλος, ἐκ τῆς συνθέσεως δύο ἢ πλειόνων περιόδων εἰς ἓν μεῖζον ἔτι σύστημα ἀποτελεῖται τὸ εἰδικώτερον καλούμενον σύστημα, οἷα εἶναι ἡ καλουμένη στροφὴ καὶ ἀντίστροφος. Ὁ βαθμὸς τῆς βραδύτητος ἢ τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς δέον νὰ ἐκτελῶνται αἱ ἰσόχρονοι πρὸς ἀλλήλας κινήσεις τῶν ἴσων μερῶν τῶν διαφόρων ρυθμικῶν ποδῶν (μέτρων), καλεῖται *ρυθμικὴ ἀγωγή*, ὑπάρχει δὲ μεγάλη ποικιλία ρυθμικῶν ἀγωγῶν ἀπὸ τὴν πλέον βραδεῖαν ἕως τὴν πλέον ταχεῖαν, καθοριζομένων μετ' ἀκριβείας διὰ τοῦ μετρονόμου Mälzel, δι' οὗ ὁρίζεται τὸ μέγεθος τῶν χρόνων ἀπολύτως καὶ κατὰ τὸ ἀστρονομικὸν τοῦ χρόνου μέτρον.

Ν. Α. Χ.

— *[Τέχνη]* Ὁ ὅρος *ρυθμὸς* εἰλημμένος ἐκ τῆς μουσικῆς, ἐκφράζει τὸ σύνολον τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, τὰ ὁποῖα προσιδιάζουν εἰς τὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου ἢ εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ προϊόντα ὁλοκλήρου λαοῦ ἢ τόπου ἢ περιόδου τινὸς τῆς καλλιτεχνικῆς ἐξελίξεως λαοῦ τινος ἢ χώρας. Τὰ καλλιτεχνικὰ ταῦτα προϊόντα ἀνήκουν εἴς τε τὰς μεγάλας καὶ εἰς τὰς μικρὰς καλουμένας τέχνας. Τοιουτοτρόπως ἔχομεν ρυθμοὺς ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, τῇ πλαστικῇ καὶ τῇ ζωγραφικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀγγειοπλαστικῇ καὶ ἀγγειογραφίᾳ, τῇ ποικιλτικῇ, τῇ χρυσοχοΐᾳ, τῇ ἀργυροχοΐᾳ, τῇ ἐπιπλοποιίᾳ, τῇ κηπουρικῇ, τῇ κομμωτικῇ, τῇ σμαλτουργίᾳ κλπ. Σοβαρωτέραν ὅμως σημασίαν ἔχουν κατὰ μείζονα ἐπίδρασιν ἀσκοῦσιν οἱ ἐν ταῖς μεγάλαις τέχναις καὶ δὴ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ρυθμοί, καθ' ὃ ἐντονώτερον ἐκφράζοντες τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν γεννῶνται, τοῦ λαοῦ ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχονται, τῆς χώρας ἐν τῇ ὁποίᾳ καλλιεργοῦνται. Πρὸς καθορισμὸν δ' ἑκάστου ρυθμοῦ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἰδίᾳ οἱ μετασχηματισμοί, τοὺς ὁποίους ὑφίστανται τὰ οὐσιώδη μέσα ἐκφράσεως ἑκάστης τέχνης. Τοιουτοτρόπως ἐν μὲν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἐξετάζονται: ἡ γενικὴ διάταξις τῶν σχεδιαγραμμάτων, ἡ μορφὴ καὶ ἡ διακόσμησις τῶν κιόνων, τῶν κιονοκράνων ἢ καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν θριγκῶν, ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη χρῆσις καὶ διαμόρφωσις τῆς ἀψῖδος ἢ τοῦ θόλου, ἐν δὲ τῇ πλαστικῇ ἡ καθ' ὅλου διάταξις τῶν ὄγκων καὶ τῶν σχημάτων, αἱ ποικιλίαι τῆς ἐκφράσεως, τῆς στάσεως, τῶν χειρονομιῶν, τῆς ἐξεργασίας καὶ τῆς καθόλου τεχνικῆς, ἐν δὲ τῇ ζωγραφικῇ ἡ ποικίλη χρῆσις τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρώματος, ἡ προοπτική, ἡ γενικὴ διάταξις τῶν μορφῶν, ἡ ἔκφρασις, ἡ στάσις, ἡ χειρονομία, ἡ σπουδὴ τῆς ἀτμοσφαίρας, ἡ ἰδιάζουσα κλίσις πρὸς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν ὁμάδα τῶν θεμάτων (τοῦτο, φυσικῶς, παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ πλαστικῇ) κλπ. Ὁμοίως ἐν πάσαις ταῖς μικραῖς τέχναις λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν πάντα τὰ μέσα τῆς ἐκφράσεως καὶ πάντες οἱ τρόποι τῆς ἐξεργασίας πρὸς καθορισμὸν τοῦ χαρακτῆρος ἑκάστου ρυθμοῦ. Ὡς εἶναι φυσικόν, ἡ σπουδὴ τῶν ρυθμῶν ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον πάσης παρακολουθήσεως τῆς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐξελίξεως τῆς τέχνης. Ἔχομεν ρυθμοὺς πρωτογόνους, ρυθμοὺς τῆς μεγάλης ἀκμῆς καὶ ρυθμοὺς τῆς καταπτώσεως καὶ τῆς παρακμῆς τῶν τεχνῶν. Μᾶς παρέχουσι δ' οὗτοι πολυτιμότατα στοιχεῖα καὶ διὰ τὴν καθόλου πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν. Τὸν ὅρον *ρυθμὸς* ἐνίοτε χρησιμοποιοῦμεν καὶ προκειμένου περὶ μιᾶς τέχνης καθόλου· τοιουτοτρόπως λέγομεν «βυζαντινὸς ρυθμὸς» ἀντὶ νὰ εἴπωμεν «βυζαντινὴ τέχνη».

Ποικιλίαι ρυθμῶν ἀνευρίσκονται πάμπολλαι εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἱστορίαν παντὸς λαοῦ ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι σήμερον. Καὶ ἐν μὲν ταῖς ἀπωτάταις προϊστορικαῖς περιόδοις καταλέγομεν συνήθως τοὺς ρυθμοὺς ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν, καθ' ἃς ἐνεφανίσθησαν, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αἰγυπτιακῇ τέχνῃ ἀπὸ τῶν κέντρων ἰδίᾳ, ἐν οἷς ἐκαλλιεργήθησαν οὗτοι, ἐν δὲ τῇ ἰαπωνικῇ καὶ τῇ σινικῇ τέχνῃ ἀπὸ τῶν δυναστειῶν, καθ' ἃς ἐνεφανίσθησαν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἀνευρίσκομεν ποικίλους ρυθμούς, ἀπὸ τῶν διαφόρων μινωϊκῶν καὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ μέχρι τῶν κυρίων ἑλληνικῶν ρυθμῶν (τουτέστι τοῦ *δωρικοῦ*, τοῦ *ἰωνικοῦ* καὶ τοῦ *κορινθιακοῦ*), ἐν δὲ τῷ Ρωμαϊκῷ κράτει διακρίνομεν κυρίως δύο ρυθμούς, τὸν *τυρρηνικὸν* ἢ *τοσκανικὸν* καὶ τὸν *σύνθετον*. Πολυπληθεῖς εἶναι οἱ ρυθμοὶ τῶν μεσαιωνικῶν καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων (*παλαιοχριστιανικός, βυζαντινός, ρωμανικός, γοτθικός, ἀναγεννήσεως*, τῶν διαφόρων Λουδοβίκων, τῆς αὐτοκρατορίας κλπ.), ἔτι δ' οἱ εἰς τὴν μουσουλμανικὴν καθόλου τέχνην καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀγγειογραφίαν ἀναφερόμενοι, περὶ ὧν βλ. τὰ οἰκεῖα ἄρθρα.

Ι. Μ. Π.

— **ρυθμὸς** ***τοῦ ἐκμανδαλώματος*** (rythme de déclenchement). Ὅρος ἐκσημαίνων τροποποίησιν τοῦ καρδιακοῦ ρυθμοῦ, χαρακτηριζομένην διὰ τῆς ἐπιβραδύνσεως τῆς μικρᾶς παύλας τῆς καρδίας. Ὁ ρυθμὸς οὗτος παρακολουθεῖται ὑπὸ ταχυκαρδίας, ἥτις εἶναι βαρὺ σύμπτωμα ἐκδηλοῦν τὴν ἀδυναμίαν τῆς καρδίας. Ἐκλήθη δ' οὕτω, διότι ἀκούεται κατ' αὐτὸν ἦχος προσομοιάζων πρὸς τὸν παραγόμενον κατὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ μανδάλου πρὸς διάνοιξιν θύρας.

Μ. Ν. Κ.

— **ρυθμὸς** ***συνεζευγμένος*** (rythme couplé). Οὕτω καθορίζεται ποικιλία ἀρρυθμίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑφίσταται μία μόνη σφύξις εἰς τὴν κερκιδικὴν ἀρτηρίαν πρὸς δύο συστολὰς τῶν κοιλιῶν τῆς καρδίας· ἡ δευτέρα σφύξις, ὡς ἀσθενεστέρα, δὲν καθίσταται εὐκόλως ἀντιληπτὴ διὰ τῆς δακτυλικῆς ἐξετάσεως. Νεώτερα μηχανήματα κατορθώνουσι νὰ διευκρινίσωσι τὰς διαφορὰς καὶ νὰ ἀναγράψωσι μάλιστα ταύτας (καρδιογράφος, σφυγμογράφος, κ. λ. π.).

Μ. Ν. Κ.

ρυκάνη (ἡ)· ξυλουργικὸν ἐργαλεῖον, δι' οὗ γίνεται ἀπόξεσις καὶ λείανσις τῶν σανίδων.

— *[Τεχν.]* Ἡ *ρυκάνη* εἶναι μηχάνημα κατεργασίας μετάλλων, καλούμενον ἄλλως *πλάνη*. Χρησιμεύει διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ λείανσιν ἐπιπέδων μεταλλικῶν ἐπιφανειῶν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλην ἐπίπεδον πλάκα, ἐκτελοῦσαν ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς παλινδρομικὴν κίνησιν, τῆς ὁποίας δύναται νὰ μεταβληθῇ ἡ διαδρομὴ ἀναλόγως τῶν διαστάσεων τοῦ κατεργαζομένου τεμαχίου. Ἐπὶ πλαισίου, στερεῶς συνδεδεμένου μετὰ τῆς βάσεως καὶ ἑπομένως ἀκινήτου, στερεοῦται τὸ ἐργαλεῖον κοπῆς οὕτως, ὥστε τὸ κόπτον ἄκρον αὐτοῦ νὰ εὑρίσκηται ὑπεράνω τῆς παλινδρομούσης πλακός, εἰς ὕψος ρυθμιζόμενον διὰ χειροκινήτου τροχοῦ. Το πρὸς κατεργασίαν τεμάχιον προσδένεται διὰ κοχλιῶν ἐπὶ τῆς πλακός, ἥτις κινουμένη τὸ ὠθεῖ πρὸς τὸ κόπτον ἐργαλεῖον Τὸ τελευταῖον τοῦτο μετακινεῖται αὐτομάτως καὶ βαθμιαίως, καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως τῆς πλακός, ὥστε νὰ διατρέχῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁλόκληρον τὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν. Εἰς ρυκάνας μικροῦ μεγέθους μετακινεῖται τὸ κόπτον ἐργαλεῖον κατὰ μῆκος τῆς πρὸς κατεργασίας ἐπιφανείας, ἥτις στερεοῦται ἀκίνητος ἐπὶ τῆς βάσεως.

Γ. Θ. Κ.

—**ρυκάνη** ***μηχανική***. ἢ ***ρυκανιστικὴ μηχανὴ*** *Ξυλουργ.]*. Μηχανὴ πρὸς πλάνισιν ξύλων καὶ κατασκευὴν λείων ἐπιφανειῶν, ὡς καὶ σανίδων ἀκριβῶς σταθεροῦ πλάτους. Εἰς αὐτὴν ἐπὶ ἐπιπέδου πλακός, τοποθετοῦνται τὰ πρὸς πλάνισιν ξύλα· κυλινδρικὸς δὲ ὁδηγός, περιστρεφόμενος, πιέζει τὰ ξύλα ἐπὶ τῆς πλακός, ἐνῷ συγχρόνως τὰ προωθεῖ ὑπὸ τὸν ταχέως περιστρεφόμενον μαχαιρωτὸν κύλινδρον. Ἡ πλὰξ δύναται νὰ μετακινηθῇ καθ' ὕψος, ἀναλόγως τοῦ πάχους τῶν κατεργαζομένων τεμαχίων.

Ρυκάνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κεσσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 227 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Ὀρεκλῆ*.

ρυκάνημα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ρυκανῶ*, κοιν. *ροκάνισμα*.

ρυκάνησις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *ρυκανῶ*, κοιν. *ροκάνισμα*.

ρυκανίζω, καὶ *ρυκανῶ* (*—άω*)· ἀποξέω, λειαίνω σανίδα ἢ ξύλον διὰ τῆς ρυκάνης, κοιν. *ροκανίζω*.

ρυκάνισμα (τό)· ἄλλως *ρυκάνημα*, κοιν. *ροκάνισμα, πλάνισμα*.

ρυκανιστὴς (ὁ)· ὁ εἰδικὸς τεχνίτης διὰ τὸ ρυκάνισμα.

ρυκανιστικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ρυκάνισμα, ὁ τοῦ ρυκανίσματος· || *ρυκανιστικὰ* (τά)· ἡ ἀμοιβή, τὰ ἔξοδα τοῦ ρυκανήματος || ὁ κατάλληλος πρὸς ρυκάνισμα: «ρυκανιστικὴ μηχανή».

Ρύκκερτ (Rückert), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ποιητὴς (1788—1866). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Βύρτσμπουργκ, τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ τῆς Ἰένας. Τῷ 1826 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1841 διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου καὶ σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Ἐδημοσίευσε: «Πατριωτικὰ ποιήματα», (1814) καὶ τὰ «Πάνοπλα σονέττα», ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Φράϊμουντ Ράϊμαρ*, «Ὁ στέφανος τοῦ χρόνου» (1817), «Τὰ ἀνατολίτικα ρόδα» (1822), κατ' ἀπομίμησιν τοῦ «Ἀνατολικοῦ Διβὰν» τοῦ Γκαῖτε, καὶ «Ἅπαντα» εἰς 6 τόμους (1834—1838). Εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα συμπεριλαμβάνονται καὶ αἱ σειραὶ λυρικῶν ποιημάτων: «Ἄνοιξις τῆς ἀγάπης», «Ἑλληνικαὶ ἡμέραι» καὶ «Τραγούδια γιὰ πεθαμένα παιδιά». Ἐκ τῶν μεταφράσεών του διακρίνονται τὰ περίφημα «Μακάματ» τοῦ Ἄραβος ποιητοῦ Χαρίρι, αἱ «Μεταμορφώσεις» τοῦ Ἀμποὺ Σεΐδη (1826), ὁ «Ντάλας καὶ Νταμαγιάντη», τὸ γνωστὸν ἐπει-

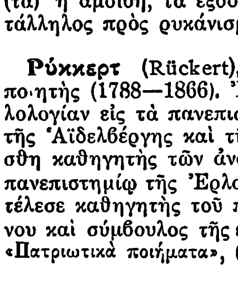

Φρειδερῖκος Ρύκκερτ.

Digitized by Google

σόδιον ἐκ τοῦ μεγάλου Ἰνδικοῦ ἔπους «Μαχαβαράτα» (1828), τὸ «Σι-Κίγκ», συλλογὴ παλαιῶν κινεζικῶν ᾀσμάτων (1833), «Ἀμρῖκαΐς, ὁ ποιητὴς καὶ βασιλεύς» (1843), ἡ «Χαμάσα», συλλογὴ δημωδῶν ἀραβικῶν ᾀσμάτων (1846) καὶ τὸ «Κοράνιον», τὸ ὁποῖον εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ. Ὡσαύτως ἐδημοσίευσε τὰ «Ἑπτὰ βιβλία θρύλων καὶ ἱστοριῶν τῆς Ἀνατολῆς» (1837), «Ρεμβαστικὰ καὶ εὔθυμα ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν» (1837), τὴν ἡρωικὴν ἱστορίαν «Ρουστὲμ καὶ Σουχράμπ» (1838), τὰ «Βραχμανικὰ διηγήματα» (1839) καὶ τὴν «Σοφίαν τῶν Βραχμάνων», συλλογὴν ἐμμέτρων ἀποφθεγμάτων διδακτικοῦ μᾶλλον περιεχομένου, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ» ἔπος (1839), τὸ ὁποῖον μᾶλλον ὡς ἐλευθέρα μετάφρασις τῆς Βίβλου καὶ διαφόρων περικοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, τὰ δράματα: «Ὁ βασιλεὺς Ἀρσάκης τῆς Ἀρμενίας» (1842), «Σαοὺλ καὶ Δαυΐδ» (1843), «Ἡρώδης ὁ Μέγας» (1844), «Ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρῖκος Δ'» (1844) καὶ «Χριστόφορος Κολόμβος» (1845), μεταφράσεις τοῦ Θεοκρίτου, τῶν «Ὀρνίθων» τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀποσπασμάτων ἀρχαίων ἑλληνικῶν τραγῳδιῶν, τῆς «Σακούνταλας» τοῦ Καλιδάσα, τοῦ «Ὀπωροκήπου» τοῦ Σααδῆ καὶ τῆς «Βίβλου τῶν βασιλέων» τοῦ Φιρδουσῆ. Ἡ ἀξία τοῦ Ρύκκερτ ἔγκειται εἰς τὴν ἰσχυρὰν καὶ πηγαίαν ἔμπνευσιν, τὴν πλαστικὴν ὡραιότητα τῆς γλώσσης του καὶ εἰς τὴν καταπληκτικὴν εὐχέρειαν, μεθ' ἧς ἐχρησιμοποίησε διάφορα μετρικὰ συστήματα, ξένα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης πρὸς τὴν γερμανικὴν ποίησιν. Λ. Κ.

Ρύκμαν, *βαρῶνος* —. Ρῶσος διπλωμάτης, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ὢν γνωστὸς τῷ κυβερνήτῃ τῆς Ἑλλάδος Καποδίστρια, ἐκ τῆς ἐν Ρωσίᾳ ὑπηρεσίας, ἐστάλη πρεσβευτὴς παρ' αὐτῷ εἰς Ναύπλιον τῷ 1828. Ἀλλ' ἀναμιχθεὶς πολὺ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν καὶ συνεργαζόμενος στενῶς μετὰ τοῦ Ρώσου ναυάρχου Ρικόρδου, ὅστις καὶ ρωσικὸν ναύσταθμον ἐν Πόρῳ εἶχε συστήσει, ἐξέθηκε τὸν κυβερνήτην πρὸς τοὺς ἄλλους πρέσβεις ὡς ὄργανον, τρόπον τινά, τῆς πολιτικῆς τῶν τσάρων. Τ. Ε. Ε.

Ρύκοβο (πρώην *Ἐνάκιεββο*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας, ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας (*Ρικόφσκι ραγιόν*). Κάτ. (1926) 24.329.

Ρύκωφ, ***Ἀλέξανδρος Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος μπολσεβῖκος, γεννηθεὶς τῷ 1881. Νεώτατος ἀνεμείχθη εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Ρωσίας ἐν Καζάν. Συλληφθεὶς καὶ καταδιωχθεὶς πλειστάκις, ἔφυγε τῷ 1902 εἰς Γενεύην, κατόπιν δ' ἐπανῆλθεν εἰς Ρωσίαν διὰ νὰ ἐργασθῇ παρανόμως. Μετέσχεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Σεργκέϊεφ* καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Μόσχας τοῦ τρίτου συνεδρίου τοῦ ρωσικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τοῦ συνελθόντος ἐν Λονδίνῳ τῷ 1905, ἐκλεγεὶς μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπανελθὼν εἰς Ρωσίαν συνελήφθη πάλιν, ἀλλ' ἠμνηστεύθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1905. Ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1913 ἠγωνίσθη παρανόμως. Τῷ 1910 συλληφθεὶς ἐξωρίσθη εἰς τὸ Ἀρχαγγκέλσκ, ὅπόθεν ἐδραπέτευσεν ἀμέσως εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀποσταλεὶς ἐκ νέου εἰς Ρωσίαν ὑπὸ τοῦ κόμματος, συνελήφθη πάλιν καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Σιβηρίαν, ὅπόθεν ἐδραπέτευσε τῷ 1914. Μετὰ τὴν Ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν διετέλεσεν ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἔσω Ρωσίᾳ, πρόεδρος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς οἰκονομίας, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως καὶ μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας. Θ. Π.

Ἀλέξανδρος Ρύκωφ.

Ρὺλ (Rhyl) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς Οὐαλλίας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ. Κάτ. 13.398. Σ. Κ. Γ.

Ρυλιέγιεβ, ***Κοδράτιος Θεοδώροβιτς***. Ρῶσος ἐπαναστάτης ποιητής, ὁ πρῶτος ἐκ τῶν πολιτικῶν ποιητῶν, γεννηθεὶς τῷ 1795. Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικός, τῷ δὲ 1816 ἐνεγράφη εἰς τὴν «Ἐλευθέραν ἑταιρείαν τῶν φίλων τῆς ρωσικῆς φιλολογίας» καὶ ἠσπάσθη τὸν ἐλευθεροτεκτονισμόν. Τῷ 1823—1825 ἐξέδιδε μετὰ τοῦ φίλου του Α. Α. Μπεστούζεβ τὴν περιοδικὴν ἀνθολογίαν «Πολιάρναγια Ζβεζντάτς. Εἰς τὰ ποιήματά του («Ὁ πολίτης», «Στὸν Α. Μπεστούζεβ» κ. ἄ.) διαφαίνονται καθαρῶς αἱ φιλελεύθεραι καὶ δημοκρατικαὶ δοξασίαι του, διὰ τοῦτο δὲ θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος καθαρῶς πολιτικὸς ποιητὴς τῆς Ρωσίας. Τῷ 1820 ἐδημοσίευσε τὴν πολύκροτον σάτιράν του «Πρὸς καιροσκόπον» ἐν τῇ ὁποίᾳ καταφέρεται μὲ ὁρμὴν καὶ ἐλευθεροστομίαν ἐκπληκτικὴν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατὰ τοῦ εὐνοουμένου τοῦ τσάρου καὶ αὐλοκόλακος στρατηγοῦ Ἀραξέγιεβ. Ἐδημοσίευσε προσέτι τοὺς «Στοχασμούς», σειρὰν ἐμμέτρων ρωμαντικῶν πορτραίτων τῶν ἡρώων τῆς ρωσικῆς ἱστορίας. Τῷ 1823 ἔγινε μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς ὀργανώσεως «Βορεία Ἑταιρεία» καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἀρχηγὸς αὐτῆς. Μετέσχεν ἐνεργῶς τῆς δημοκρατικῆς ἐπαναστάσεως τῶν Δεκεμβριστῶν (1825), μετὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς ὁποίας συνελήφθη, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐξετελέσθη τὴν 13 Ἰουλίου 1826, ἀντιμετωπίσας τὸν θάνατον ψυχραιμότατα. Ἐν τῇ φυλακῇ ἔγραψε τὰ τελευταῖά του ποιήματα ἐπὶ φύλλων δένδρου διὰ βελόνης. Ε. Ι. Χ.

Ρυλιὲρ (Rulhière) ***Κλαύδιος-Καρλομάν***. Γάλλος ἱστορικὸς (1735—1791). Διετέλεσε πρέσβυς ἐν Πετρουπόλει καὶ ἔγραψε τὴν «Ἱστορίαν τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς πολωνικῆς ἀναρχίας», ἣν ἀφῆκεν ἡμιτελῆ. Ε. Ν. Σ.

ρῦμα (τὸ) (κοιν. *λαντζάνα*) *[Ναυτ.]*. Μονόπλοκον σχοινίον χρησιμεῦον ὡς *πεῖσμα*, ἀνεξαρτήτως τοῦ πάχους αὐτοῦ, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 320 χιλ. οὐδὲ νὰ εἶναι κατώτερον τῶν 80 χιλ. Σ. Ε. Λ.

ρυμάτιον (τὸ) (κοιν. *τσίμα* ἢ *τουλή*) *[Ναυτ.]*. Μικρὸν τεμάχιον ρύματος, πάχους ἀναλόγου πρὸς τὴν χρησιμοποίησίν του. Χρησιμοποιεῖται δὲ ὡς πεισμάτιον σημαντῆρος, διὰ τὴν πρόσδεσιν ἢ ρυμούλκησιν λέμβων (βλ. λ. *μπαροῦμα*) κ.ἄ.δ. Σ. Ε. Λ.

ρύμβος (ὁ)· μικρὸν στρογγυλὸν τεμάχιον εἰς σχῆμα ρόμβου ὡς τμῆμα διαφόρων ἐργαλείων.

ρύμη (ἡ)· ὁρμή, δύναμις, σφοδρὰ κίνησις, φορὰ κινουμένου σώματος· ‖ μεταφ., «ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου του παρεσύρθη εἰς ὕβρεις»· ‖ στενὴ ὁδός, στενωπός, κοιν. *σοκάκι*: «ἀνὰ τὰς ἀγυιὰς καὶ τὰς ρύμας».

—*[Μηχαν.]* Βλ. λ. *ζῶσα δύναμις*.

ρύμμα, *—ατος* (τό)· ἀρχ., ὁ ρύπος, ἡ ἀκαθαρσία· ‖ ἡ πρὸς πλύσιν οὐσία.

—*[Ἀρχ.]* *Ρύμματα* ἐκαλοῦντο αἱ ρυπτικαί, ἤτοι ἀποπλυντικαὶ καθ' ὅλου οὐσίαι, αἵτινες πολλαὶ καὶ ποικίλαι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οὖσαι, ἀντικαθίστων τὸν σάπωνα. Ἐν τοῖς βαλανείοις παρείχοντο τὰ μέσα πρὸς πλύσιν, ἅτινα ἦσαν τὸ περίφημον χαλαστραῖον νίτρον, ἡ πλυντρὶς ἢ σμηκτρὶς ἢ σμηκτὶς γῆ, ἡ κιμωλία γῆ, τὸ ἀνθρακικὸν νάτριον (σόδα), τὸ ἀνθρακικὸν κάλιον (πότασσα), ἡ κονία, ἡ ἐξ ἀλεύρου κυάμων μετ' ἄλλων τινῶν οὐσιῶν ἀποπλυντικὴ ἕνωσις· ἐν γένει πᾶσα ἀσβεστώδης, ἀργιλλώδης καὶ τιτανώδης οὐσία μεθ' ὕδατος ἐχρησιμοποιεῖτο ἀντὶ σάπωνος. Ε. ΔΙ. Κ.

Ρυμμικὰ Ὄρη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, τὰ σημερινὰ *Οὐράλια*. Α. Θ. Σ.

Ρύμμοι (οἱ), ἢ ***Ρυμμικοὶ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς σκυθικὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κατοικῶν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ *Ρύμνου* (βλ. λ.) Α. Θ. Σ.

Ρύμνεϋ (Rhymney) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Μόνμουθ, ἐπὶ μικροῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κάρντιφ—Ρύμνεϋ. Κατ. 11.690. Τὰ πέριξ χώρα αὐτῆς εἶναι πλούσια εἰς γαιάνθρακας καὶ ἐν τῇ πόλει ὑπάρχουσι σημαντικὰ μεταλλουργεῖα. Κ. Β. Λ.

Ρύμνιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γοῦλες τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 194.

Ρύμνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Ρυμμικῶν ὀρέων (νῦν Οὐράλια) ἐκβάλλει εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς Κασπίας θαλάσσης, μεταξὺ τοῦ Ρᾶ (Βόλγα) καὶ Δάϊξ (νῦν Οὐράλης). Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ κατῴκουν οἱ *Ρύμμοι* ἢ *Ρυμμικοί*. Κατά τινας πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ νῦν Naryn-Chara. Α. Θ. Σ.

ρυμὸς (ὁ)· τὸ ἐπίμηκες ξύλον τῶν ὀχημάτων, τὸ ἀπὸ τοῦ ἄξονος μέχρι τοῦ ζυγοῦ, ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ζευγνύονται τὰ ὑποζύγια, κοιν. *τιμόνι*: «ὁ ρυμὸς τῆς ἁμάξης» ‖ «ὁ ρυμὸς τοῦ ἀρότρου».

— *[Ἀρχ.]* Ὁ *ρυμός*, καλούμενος παρ' ἀρχαίοις καὶ *σταθμίον* ἢ *στιμων*, προσηλοῦτο καὶ εἰς τὸν ζυγὸν δι' ἐμβόλου ἢ περιεδένετο ἐπ' αὐτοῦ στερεῶς διὰ σχοινίου καὶ ἱμάντων. Κατεσκευάζετο δ' ἐκ ξύλου, περιβαλλόμενος πολλάκις, ἰδίᾳ κατὰ τὸ μέσον καὶ κατὰ τὸ ἄκρον, τὸ ἀκρορρύμιον ἢ τὴν πέζην, διὰ μεταλλίνων ἐλασμάτων, σιδήρου, ἀργύρου κλπ. Ρυμὸν τὰ ἅρματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων εἶχον ἕνα, παρ' ὃν παρεζευγνύοντο δύο ἵπποι δεδεμένοι εἰς τὸν ζυγὸν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ. Ἐνίοτε, ἄνευ δ' ὅμως δευτέρου ρυμοῦ, προσετίθετο τρίτος ἵππος, ὁ καλούμενος παρήορος, προσδενόμενος εἰς τὸ ἅρμα διὰ ρυτήρων (σχοινίων, ἱμάντων). Πολλάκις προσετίθετο καὶ τέταρτος ἵππος, οὕτως ὥστε οἱ δύο ἐξωτερικοὶ ἵπποι προσεδένοντο παρὰ τὸ ἑκατέρωθεν τοῦ ρυμοῦ ζεῦγος, ἐνίοτε δὲ τὸ ἅρμα ἐστερεῖτο ὅλως ρυμοῦ. Οἱ Λυδοὶ τοὐναντίον μετεχειρίζοντο ἅρματα ἔχοντα δύο καὶ τρεῖς ρυμούς. Ε. ΔΙ. Κ.

—*[Πυροβολ.]* *Ρυμὸς* καλεῖται ἡ ἐκ σιδήρου πεταλίου δοκός, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ζεύγνυνται οἱ ὀπίσθιοι ἵπποι τῆς ὁμοζυγίας τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, προκειμένου δὲ περὶ πυροβολικοῦ αὐτοκινήτου ἕλξεως, ἡ βραχεῖα δοκός, ἐφ' ἧς ἀγκιστροῦται τὸ αὐτοκίνητον ὄχημα. Ν. Θ. Κ.

ρυμοτομία (ἡ)· ἡ εἰς ρύμας, ἡ εἰς ὁδοὺς καὶ πλατείας διαίρεσις τῆς πόλεως.

— *[Ἐγκυκλ.]* *Ρυμοτομία* καλεῖται ἡ διαίρεσις τοῦ χώρου ἐφ' οὗ κεῖται, ἢ πρόκειται νὰ κτισθῇ, πόλις, ἢ ἐν γένει οἰκοδομικόν τι συγκρότημα, δι' ὁδῶν καὶ πλατειῶν καθοριζομένων οὕτω τῶν ὁρίων τῶν οἱωνδήποτε οἰκοδομῶν τῆς πόλεως. Ἡ ρυμοτομία ἀποτελεῖ κλάδον τῆς πολεοδομίας, καὶ δὴ τὸν σκελετὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ αἰσθητικαὶ καὶ ὑγιειναὶ πολεοδομικαὶ ἀρχαί. Προκειμένου περὶ χαράξεως τῆς ρυμοτομίας νέας πόλεως μελλούσης νὰ κτισθῇ, δέον, πρὸ παντός, νὰ ληφθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν ὑπ' ὄψιν ὁ χαρακτὴρ τῶν διαφόρων συνοικιῶν τῆς πόλεως καὶ αἱ μέλλουσαι ν' ἀναπτυχθοῦν μεταξὺ τῶν συνοικιῶν αὐτῶν συγκοινωνιακαὶ σχέσεις. Μολονότι δὲ ἡ ὀρθὴ λύσις τοῦ ρυμοτομικοῦ προβλήματος ἐξαρτᾶται τὰ μέγιστα ἐκ τῶν εἰδικῶν ἑκάστοτε συνθηκῶν, οἰκονομικῶν, τοπογραφικῶν καὶ ἐν γένει τεχνικῶν, ἐξευρισκομένη μόνον μετὰ λεπτομερῆ μελέτην, δύναται ἐν τούτοις νὰ λεχθῇ γενικῶς ὅτι αἱ νεώτεραι ρυμοτομικαὶ ἀρχαὶ ἀφίστανται κατ' ἀρχὴν ἀμφοτέρων τῶν κλασσικῶν ρυμοτομικῶν σχεδίων, καὶ τοῦ δικτύου τῶν καθέτως τεμνομένων ὁδῶν, δίδοντος ὀρθογώνια σχήματα εἰς τοὺς οἰκοδομικοὺς χώρους, καὶ τοῦ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων συνήθως προτιμηθέντος ἀκτινωτοῦ σχεδίου, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ οἰκοδομικοὶ χῶροι ἔχουν τὸ σχῆμα τομέως κυκλικοῦ δακτυλίου.

Εἰς νεώτερα ρυμοτομικὰ σχέδια συναντῶνται συνηθέστατα συνδυασμοὶ τῶν δύο τούτων σχεδίων, ἀφ' ἑνὸς μὲν σκοποῦντες τὴν διάταξιν τῶν οἰκοπέδων κατὰ τρόπον, ὥστε ὁ ἀὴρ καὶ τὸ φῶς ν' ἀφθονοῦν εἰς ὅλας τὰς ἀνεγερθησομένας οἰκοδομάς, ἀποφευγομένων τῶν μεγάλων οἰκοδομικῶν ὄγκων (μπλόκ), εἰς τὰ ὁποῖα πολλαὶ οἰκοδομαὶ θὰ εἶναι κατ' ἀνάγκην σκοτειναὶ καὶ δυσπροσπέλαστοι ἐκ τῆς ὁδοῦ; ἀφ' ἑτέρου δὲ προβλέποντες τὴν διοχέτευσιν τῆς μεταξὺ τῶν συνοικιῶν συγκοινωνιακῆς κινήσεως διὰ μεγάλων, κατὰ τὸ δυνατὸν εὐθυγράμμων ἀρτηριῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας λαμβάνεται φροντὶς διὰ παραλλήλων μικροτέρων ὁδῶν ν' ἀφαιρεθῇ ὁ ἐνδοσυνοικιακὸς χαρακτήρ. Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ πλάτος τῶν χαρασσομένων ὁδῶν, εἰς μὲν τὰς μεγάλας συγκοινωνιακὰς ἀρτηρίας κανονίζεται τοῦτο ἐκ τῆς πλουσίως πάντοτε ὑπολογιζομένης κινήσεως τῶν ὀχημάτων, εἰς δὲ τὰς μικροτέρας ὁδοὺς ἐκ τοῦ εὔρους τῶν ἀνεγερθησομένων οἰκοδομῶν, διὰ λόγους φωτισμοῦ τῆς ὁδοῦ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ ἀνάγκαι σταθμεύσεως ὀχημάτων πρὸ τῶν οἰκιῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς φύσεως τῶν προβλεπομένων ἐνοίκων.

Ἀπείρως πολυπλοκώτερον ἐμφανίζεται τὸ πρόβλημα τῆς τροποποιήσεως καὶ διαρρυθμίσεως τῆς ὑπαρχούσης ρυμοτομίας παλαιᾶς τινος πόλεως. Ἡ τελεία ἀνεπάρκεια τῆς παλαιᾶς ρυμοτομίας ἀπέναντι τῶν καταπληκτικῶς αὐξανομένων συγκοινωνιακῶν καὶ ἐν γένει κυκλοφοριακῶν ἀναγκῶν εἶναι ἀσθένεια, ἐκ τῆς ὁποίας πάσχουν ὅλαι ἀνεξαιρέτως αἱ σχετικῶς μεγάλαι πόλεις, εἰς μεγαλύτερον ἢ μικρότερον ἑκάστη βαθμόν. Μολονότι δέ, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, γενικαὶ ρυμοτομικαὶ ἀρχαὶ εἶναι δύσκολον νὰ διατυπωθοῦν, ἐν τούτοις ἀναμφισβήτητον τυγχάνει ὅτι ἡ θεραπεία ἔγκειται εἰς τὴν πάσῃ θυσίᾳ διάνοιξιν νέων μεγάλων συγκοινωνιακῶν λεωφόρων, καὶ τὴν διεύρυνσιν τυχὸν ὑπαρχουσῶν. Τὰ εἰς τὴν διάνοιξιν καὶ διεύρυνσιν ταύτην προβαλλόμενα ἐμπόδια εἶναι συνήθως παμμέγιστα, οἰκονομικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φύσεως. Ἡ ὑπερνίκησίς των καθίσταται ἐν τούτοις εὐκολωτέρα, ὅταν γίνῃ κτῆμα τῆς ὁλότητος ἡ ἰδέα ὅτι μόνον δι' αὐτῆς εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῇ μία πόλις ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ἀσφυκτικῆς κυκλοφορίας. Ὅτι δὲ διὰ τὴν προσαρμογὴν τῆς παλαιᾶς ρυμοτομίας εἰς τὰς νέας συγκοινωνιακὰς συνθήκας, οὐδέποτε εἶναι ἀργά, ἀποδεικνύει τὸ παράδειγμα τοῦ Λονδίνου, τὸ ὁποῖον ἀνῳκοδομήθη τελείως εἰς τὸ διάστημα τῶν τελευταίων τριάκοντα ἐτῶν. Γ. Θ. Κ.

ρυμοτομῶ (*—έω*)· ἐνεργῶ ρυμοτομίαν, σχεδιάζω, χαράσσω τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας μιᾶς πόλεως.

ρυμούλκα (ἡ), *καὶ* ***ρεμούλκα***· δημοτ., τὸ ρυμουλκούμενον ὄχημα τοῦ ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου.

ρυμούλκησις, *—εως* (ἡ)· ἐπὶ πλοίου, παρολκὴ πλοίου ὑπὸ ἄλλου.

— *[Ναυτ.]* Βλ. *ρυμουλκία*.

—*[Σιδηροδρ.]* Ἵνα συνήθης ἅμαξα συρομένη ὑπὸ αὐτοκινήτου τοιαύτης ἐπὶ κλίσεως γωνίας α διατηρήσῃ ταχύτητα σταθερὰν v ἐπί τινα χρόνον, δέον νὰ καταναλωθῇ δύναμις ἴση μὲ τὸ γινόμενον τῆς ταχύτητος ταύτης ἐπὶ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργοῦσαν ἐπὶ τῆς ἁμάξης κατὰ διεύθυνσιν παράλληλον τοῦ ἄξονος τῆς τροχιᾶς. Ἡ δύναμις αὕτη, ἣν ὀνομάζομεν δύναμιν ἕλξεως, εἶναι

Digitized by Google

συνάρτησις τῆς ταχύτητος. Γενικῶς κατὰ τὸν χρόνον dt τὸ ἔργον τῆς ἕλξεως εἶναι τὸ ἄθροισμα τοῦ ἔργου πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως R διὰ τὴν κύλισιν κατὰ διάστημα dl, τοῦ ἔργου διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἁμάξης κατὰ dh κατὰ τὸν χρόνον dt, τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀέρος Z, καὶ τέλος τῆς αὐξήσεως τῆς ζώσης δυνάμεως ἐν σχέσει μὲ τὴν μᾶζαν $\frac{P}{g}$

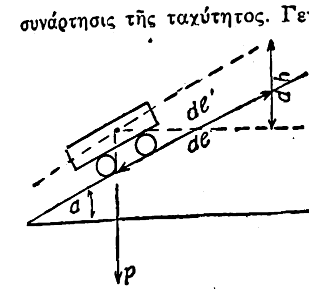

$$dT = Rdl' + Pdh + Zdl' + \frac{P}{g}vdv.$$

Διαιροῦντες ἀμφότερα τὰ μέλη διὰ τοῦ μήκους dl' τῆς διαδρομῆς κατὰ τὸν χρόνον dt, ἔχομεν ὡς δύναμιν

$$R+P\frac{dh}{dl'}+Z+\frac{P}{g}v\frac{dv}{dl'}=R+P\sin a+Z+\frac{P}{g}\frac{dv}{dt}$$

ἀντικαθιστῶντες δὲ τὸ sina διὰ τῆς κλίσεως i, ἔχομεν:

$$R=Rr+Z+Pi+Rc+\frac{P}{g}\frac{dv}{dt}$$

Ἡ ἀντίστασις Rr γενικῶς θεωρεῖται ὡς ἀνάλογος μὲ τὸ βάρος P τῆς ἁμάξης ἐπὶ ἕνα συντελεστὴν r, ὅστις ὀνομάζεται *συντελεστὴς ἕλξεως*. Θέτοντες Rr=Pc ἔχομεν

$$R=P\left(p+\frac{Z}{P}+i+c+\frac{I}{g}\frac{dv}{dt}\right)$$

Διὰ τῆς ἐξισώσεως ταύτης δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ σειρὰν τοὺς ἑξῆς ὅρους: 1) ἀντίστασιν εἰς τὴν κύλισιν, 2) ἀντίστασιν τοῦ ἀέρος, 3) ἀντίστασιν ἐκ τῆς βαρύτητος, 4) ἀντίστασιν ἐκ τῶν καμπύλων, 5) ἀντίστασιν ἐκ τῆς ἐπιταχύνσεως.

ρυμουλκία (ἡ)· ἄλλως *ρυμούλκησις* (βλ. λ.).

— *[Ναυτ.]* Ἐν τῷ ναυτικῷ διακρίνομεν τὴν *ζευκτὴν ρυμουλκίαν*, καθ' ἣν τὸ ρυμουλκούμενον εἶναι ἐζευγμένον παραπλεύρως τοῦ ρυμουλκοῦντος, καὶ τὴν *συρτήν*, καθ' ἣν τὸ ρυμουλκούμενον ἕλκεται ἀπὸ τῆς πρύμνης τοῦ ρυμουλκοῦντος. Σ. Ε. Λ.

ρυμούλκιον (τὸ) (κοιν. *ρεμού κιο*) *[Ναυτ.]*. Τόνος ἢ κάλως προσδενόμενος ἀπὸ τοῦ ρυμουλκοῦ πρὸς τὸ ρυμουλκούμενον, πρὸς ρυμούλκησιν τοῦ δευτέρου ὑπὸ τοῦ πρώτου. Σ. Ε. Λ.

ρυμουλκὸς (ὁ, ἡ), —*ὸν* (τό)· ὁ ρυμουλκῶν, ὁ σύρων || *συνήθ. ρυμουλκὸν* (τό)· πλοῖον σῦρον ἕτερον πλοῖον, μὴ δυνάμενον νὰ κινηθῇ, οἷον ἱστιοφόρον ἐντὸς τοῦ λιμένος· || *συνεκδ.*, ὄχημα τροχιοδρόμου σῦρον ὄπισθεν αὐτοῦ ἄλλα ὀχήματα.

— *[Ναυτ.]* Τὸ *ρυμουλκὸν* (κοιν. *ρεμουλκιαδόρος*) εἶναι σκάφος μηχανοκίνητον, χρησιμεῦον πρὸς ρυμουλκίαν ἑτέρων πλοίων ἢ ἄλλου πλωτοῦ. Χρησιμεύουν δὲ τὰ ρυμουλκὰ πρὸς μετακίνησιν πλοίων, ὧν ἡ ἰδία προωστικὴ κίνησις εἶναι ἀδύνατος, ὡς συμβαίνει εἰς πλοῖα ἐξοκείλαντα, προσαράξαντα καὶ γενικῶς ὑποστάντα βλάβην ἐν πελάγει, καθιστῶσαν ἀδύνατον τὴν ἀπ' αὐτῶν τούτων πρόωσιν των· εἴτε πρὸς μετακίνησιν πλοίων ἐντὸς λιμένος πρὸς εἴσπλουν, ἔκπλουν, ἢ ἀλλαγὴν ἀγκυροβολίου, ὡς ἀτμοπλοίων, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ στενότης ἢ οἱ κανονισμοὶ τοῦ λιμένος ἀποκλείουν τὴν χρῆσιν τῆς μηχανῆς των, ἢ ἱστιοφόρων ἢ φορτηγίδων ἢ πλωτῶν μέσων. Κύριον γνώρισμα τῶν ρυμουλκῶν εἶναι ἡ δυσαναλόγως πρὸς τὸ ἐκτόπισμά των ἰσχυρὰ των ἱπποδύναμις καὶ εἰδικαί τινες διαρρυθμίσεις ἐπί τε τοῦ πρυμναίου καταστρώματος καὶ εἰς τὴν κορώνην διὰ τὴν πρόσδεσιν καὶ τὴν διάβασιν τῶν ρυμουλκίων. Εἰδικοὶ κανονισμοὶ διέπουν τοὺς χειρισμοὺς καὶ τὰς συνεννοήσεις τοῦ ρυμουλκοῦ καὶ τοῦ ρυμουλκουμένου, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν «διεθνῆ κανονισμὸν πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων», ἀποτελοῦν ὁμοῦ «μίαν μονάδα ναυτικήν», τῆς εὐθύνης τῶν χειρισμῶν ὅμως ὑπαγχούσης εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ ρυμουλκοῦ, πλὴν ἐὰν τὸ ρυμουλκούμενον ἐδανείσθη ἁπλῶς τὴν προωστικὴν δύναμιν παρὰ τοῦ ρυμουλκοῦ, διατηρῆσαν ὅμως τὴν διακυβέρνησιν ἀμφοτέρων, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐθύνην τῶν ὡς πρὸς ταύτην χειρισμῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν κανονισμὸν (ἄρθρ. 3), πᾶν ἀτμόπλοιον ρυμουλκοῦν πρέπει νὰ φέρῃ ἐν νυκτί, ἐκτὸς τῶν πλευρικῶν πλοϊκῶν φανῶν, καὶ δύο καθέτως ἠρτημένους λευκοὺς φανούς· ἐὰν δὲ τὸ μῆκος τῆς ρυμουλκίας ἀπὸ τῆς πρύμνης τοῦ ρυμουλκοῦντος ἕως τῆς πρύμνης τοῦ τελευταίου ρυμουλκουμένου ὑπερβαίνῃ τὰ 200 μέτρα, προστίθεται καὶ τρίτος λευκὸς φανός. Τὸ ρυμουλκούμενον, ἐὰν εἶναι πλοῖον καὶ οὐχὶ πλωτόν, φέρει τοὺς πλευρικοὺς φανοὺς τοῦ ἱστιοφόρου καὶ τὸν λευκὸν φανὸν τῆς κορώνης καὶ μόνον αὐτούς. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ρυμουλκῶ (—*έω*)· ἐπὶ πλοίου, σύρω, τραβῶ ἄλλο πλοῖον, μετακινῶ: «ἐρρυμουλκήθη εἰς τὸν λιμένα» || *καθόλου*, σύρω, τραβῶ: «ρυμουλκεῖται ἁμαξοστοιχία εἰς τὸ ὑπόστεγον»· || *μεταφ.*, κάμνω τινὰ νὰ μὲ ἀκολουθῇ ἀβούλως, παρασύρω: «ρυμουλκεῖται ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, — ἀπὸ τοὺς φίλους του».

— *[Ναυτ.]* Ἕλκω διὰ ρύματος (κοιν. *παίρνω ρεμούλκιο*) ζευκτὰ ἢ συρτὰ ἀπὸ τοῦ ρυμουλκοῦ πλωτὸν πρὸς μετακίνησιν αὐτοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο ὡσαύτως καὶ τὸ *ἕλκω* καὶ τὸ *ἐφέλκω*. Ὁ ὅρος ἀναφέρεται καὶ ὡς πρὸς τοὺς κυβερνήτας τῶν πλοίων τῶν συνδεομένων διὰ ρυμουλκίας. Σ. Ε. Λ.

ρυμοῦχον (τό)· τὸ μέρος τῆς ἁμάξης ὅπου ἐνσφηνοῦται ὁ ρυμός.

ρυμοφόριον (τὸ) *[Πυροβολ.]*. Μικρὰ ξυλίνη ράβδος, ἀναρτωμένη ἐκ τοῦ ἐπαυχενίου τῆς σαγῆς τῶν ὀπισθίων ἵππων καὶ χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς στήριξιν τοῦ ἀκρορρυμίου τῶν ὀχημάτων τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ. Ν. Θ. Κ.

Ρυμπίνσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ Γιαροσλάβ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βόλγα, σημεῖον συναντήσεως τοῦ δικτύου τῶν διωρύγων μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νέβα, Ντβίνα καὶ Βόλγα, σπουδαῖος ποταμολιμήν. Κάτ. 53 870. Ἔχει ἱστορικὸν μουσεῖον τῶν τεχνῶν καὶ ποικίλην βιομηχανίαν. Κ. Β. Λ.

Ρύμπνικ (Rybnik) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῇ Ἄνω Σιλεσίᾳ, μέχρι τοῦ 1922 γερμανική, μὲ 11.303 κατ. Σιδηροδρομικὸς κόμβος. Κ.Β.Λ.

Ρυμφανία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς ΒΑ. Ἠπείρου, κειμένη παρὰ τὸ ὄρος Τύμφην, τῆς ὁποίας Στέφανος ὁ Βυζάντιος μνημονεύει πόλιν τὰ Βούνειμα, κτισθεῖσαν παρὰ τὴν Τραμούαν ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, λαβόντος χρησμὸν «ἐλθεῖν πρὸς ἄνδρας, οἳ οὐκ ἴσασι θάλατταν, οὐδὲ θ' ἅλεσσι μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσιν» (Ὀδ. λ. 122). Α. Θ. Σ.

Ρύνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ μεσαῖος τῶν τριῶν ὅρμων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Καλύμνου (Ryna bay: πλάτ. 36°58' Β., μηκ. 27°04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno). Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ συνοικισμὸς τοῦ χωρίου *Βαθύ*. Σ. Ε. Λ.

Ρυνδακηνός, *'Ιωάννης* ἢ *'Ιανός*. Βυζαντινὸς λόγιος (βλ. λ. *Λάσκαρις* Ἰωάννης).

Ρύνδακος *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καλούμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ *Λύκος*, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Τσαουσανλῆ τσάϊ* ἢ *'Αδρανός*. Ρέων ἐν τῇ Φρυγίᾳ καὶ τῇ Μυσίᾳ τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πηγάζει ἀπὸ τοῦ Μουράτ νταγ (Διδύμου ὄρους) καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψιπέδου Σιμὰβ (Σινάου τῶν ἀρχαίων), διευθύνεται πρὸς Β μέχρι τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μυσίας, ὁπόθεν στρέφεται πρὸς Δ μέχρι τῆς Κιρμαστῆς. Ἐκεῖθεν, ἀλλάσσων αὖθις διεύθυνσιν πρὸς Β., ὁδηγεῖ τὰ ὕδατα αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀρτυνίαν ἢ Ἀπολλωνιάτιδα λίμνην, ἀφ' ἧς ἐξερχόμενος παρὰ τὸ Οὐλουμπὰδ (τὸ Λοπάδιον τῶν ἀρχαίων), ὡς ἐκχυτὴς τῶν πλεοναζόντων ὑδάτων τῆς λίμνης, ἐξακολουθεῖ ρέων κατὰ τὴν ἰδίαν διεύθυνσιν πρὸς Β., ἀφοῦ δὲ ὑποδεχθῇ, παρὰ τὸ Μιχαλίτσι, ἀπὸ μὲν τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης τὰ ὕδατα τοῦ Σιμὰβ τσάϊ (Μακέστου) καὶ τοῦ Καρὰ Δερὲ (ἐκχυτοῦ τῶν πλεοναζόντων ὑδάτων τῆς Μανιάδος ἢ Ἀφνὶτ δος λίμνης), ἀπὸ δὲ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης, τοῦ Οὐλφὲρ ἢ Νιλουφὲρ τσάϊ, ἐκβάλλει εἰς τὴν Προποντίδα παρὰ τὸ Σὰξ Καβὲ (Μπογάζ). Ἔχει μῆκος περὶ τὰ 250 χλμ., πλάτος 30—40 μ., βάθος ὕδατος (ἐν τῇ κάτω αὐτοῦ κοιλάδι) 2—3 μ., ταχύτητα ροῦ περίπου 0,50 μ. κατὰ 1" καὶ φύσιν κοίτης ἀμμώδη ἢ χαλικώδη. Παρὰ τὸ Οὐλουμπὰδ ἔζευξε τὰς ὄχθας αὐτοῦ διὰ δύο γεφυρῶν ἐκ πακτώνων καὶ διὰ καταπήγων τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ κατ' Αὔγουστον 1922 καὶ διεβίβασε τὰς μεραρχίας αὐτοῦ, ὑποχωρούσας ἀπὸ Προύσης πρὸς Πάνορμον καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Κυζίκου, ἀπὸ τῶν λιμένων τῶν ὁποίων τὸ εἰρημένον σῶμα στρατοῦ διεπεραιώθη εἰς Ραιδεστὸν τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης. Ὁμοίως τὴν κοιλάδα τοῦ Ρυνδάκου (Ἀδρανοῦ), κατὰ τὸν ἀνάρρουν, ἠκολούθησεν ὡς ζώνην ἐπιχειρήσεων τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ (Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον 1921) ἐξορμῆσαν ἐκ Προύσης καὶ διὰ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μυσίας, τοῦ Ἀδρανοῦ καὶ τοῦ Χαρματζὶκ ἤχθη κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς περὶ τὴν Κιουτάχειαν ὠχυρωμένης τοποθεσίας τῶν Τούρκων, ἣν προσέβαλε τῇ 2 καὶ 3 Ἰουλίου 1921, ἀναγκάσαν αὐτὴν εἰς ὑποχώρησιν. Ν. ΣΓ

Ρύνεμπεργ (Rüneberg). Φινλανδὸς ποιητὴς (βλ. *Ρούνεμπεργκ*).

Ρύνια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλισμα τῆς Κυρηναίων Σύρτεως μεταξὺ Βερνικίδος καὶ Πίθων (Σταδ. Μεγ. θαλ. 58—59). Ὁ σταδιασμὸς τὸν ἄγει εἰς ταυτότητα πρὸς τὸν *Βρύων αἰγιαλὸν* τοῦ Πτολεμαίου (Δ,δ,3). Εἶναι ὁ ἀνώνυμος νῦν αἰγιαλὸς (πλάτ. 32°03' Β., μηκ. 20°00' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 241: Benghazi to Derna), 6 μίλ. νοτίως τοῦ προλιμένος τῆς Βεγγάζης Πόρτο Τζιουλιάνα. Σ. Ε. Λ.

Ρὺντ (Rude), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος γλύπτης (1784—1855), ἐπονομασθεὶς «Ζερικὼ τῆς γλυπτικῆς». Τῷ 1812 ἐτιμήθη διὰ τοῦ πρώτου μεγάλου βραβείου Ρώμης. Ὁ Ρὺντ ὑπῆρξε καλλιτέχνης πολυσχιδοῦς, γονιμωτάτου καὶ ἄκρως ρωμαλέου ταλάντου. Ἡ τέχνη του εἶναι αὐστηρά, μεγαλοπρεπής, πλήρης ἀνωτέρων αἰσθημάτων, τολμηρὰ καὶ εὐρεῖα. Παρὰ ταῦτα ἐπιδεικνύει ἐνίοτε καὶ θελκτικὴν χάριν, γνησίως γαλλικῆς προελεύσεως, μολονότι παρατηροῦνται ἐν αὐτῇ καί τινα ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἰταλικοῦ «ροκοκό». Ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἔργων, ἅτινα ἐξειργάσθη, τὴν πρώτην θέσιν κατέχει τὸ ὀνομαστόν, πλῆρες ὁρμῆς καὶ φλογερᾶς φιλοπατρίας, ἀνάγλυφον τῆς «Μασσαλιώτιδος» ἐν τῇ θριαμβευτικῇ ἀψῖδι, «Ὁ μικρὸς ἁλιεὺς μὲ τὴν χελώνην», «Ἡ Ἰωάννα ντ' Ἀρκ», ὁ ἐπιτύμβιος κεκλιμένος ἀνδριὰς τοῦ Γοδεφρείδου Καβαινιὰκ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ Père-Lachaise τῶν Παρισίων, ἡ «Ἥβη» καὶ «Ὁ ἀετὸς τοῦ Διός», «Ὁ ἔρως κυρίαρχος τοῦ κόσμου», «Ὁ Προμηθεύς», ἡ «Νεαρὰ Ναπολῖτις» κλπ. Ὁ Ρὺντ συνετέλεσεν ὅσον ἐλάχιστοι εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς γαλλικῆς γλυπτικῆς ἀπὸ τοῦ ἐξεζητημένου κλασσικισμοῦ καὶ ἐδημιούργησε ρωμαλέον καὶ νευρῶδες ἔργον. Ι. Μ. Π.

Ρύντελ (Rydel), ***Λουκιανός***. Πολωνὸς ποιητὴς (1870—1918). Ἔγραψε τέλεια ὑπὸ ἔποψιν μορφῆς ποιήματα καὶ δράματα, σχόντα μεγάλην θεατρικὴν ἐπιτυχίαν, ἐν οἷς: «Ὁ μαγικὸς κύκλος» (1900), τὴν τριλογίαν «Σιγισμοῦνδος Αὔγουστος» 1913). Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ μετάφρασιν τῆς «Ἰλιάδος». Κ. Β. Λ.

Ρύντεσχαΐμ (Rüdesheim) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Ρηνανίᾳ, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Βίσμπαντεν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, ἐν γραφικῇ τοποθεσίᾳ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Νίντερβαλντ, εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. δυτικῶς τῆς πόλεως Μάϊντς. Κάτ. 4.400. Εἶναι περίφημος διὰ τοὺς οἴνους της, οἵτινες παράγονται ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν ἀμπελώνων. Ἐκλεκτοὶ ἐπίσης εἶναι οἱ καμπανῖται τοῦ Ρύντεσχαΐμ. Κ. Β. Λ.

Ρύντερ (Ryder). Δανὸς ναυτικὸς καὶ ἐξερευνητὴς τῆς Γροιλανδίας (1858—1923). Ὡς διευθυντὴς τοῦ μετεωρολογικοῦ ἰνστιτούτου, συνώδευσε τῷ 1882—1883 τὴν δανικὴν ἀποστολὴν εἰς Γκότωμπ, ἐξηρεύνησε κατὰ τὰ ἔτη 1883—1884 καὶ 1886 τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Γροιλανδίας καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1891—1892 διηύθυνεν ἑτέραν ἐξερευνητικὴν ἀποστολὴν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς νήσου. Τὰ πορίσματα τῶν ἐργασιῶν του ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν 17ον τόμον (1895) τῶν «Ἀνακοινώσεων περὶ Γροιλανδίας». Γ. Ι. Β.

Ρύντιγερ, *Θεόδωρος Βασίλειεβιτς*, *κόμης* —. Ρῶσος στρατηγὸς (1784—1856). Διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πολὸκ (1812), κατόπιν δὲ μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ 1813 καὶ 1814, προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1828, διοικῶν μεραρχίαν οὐσάρων, ἐκυρίευσε τὴν Κωνστάντζαν καὶ κατέλαβε τὰ φρούρια Κουλουδζῆ καὶ Ἐσκὶ-Σταμπούλ. Τὸ ἔαρ τοῦ 1829, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν σώματος στρατοῦ, ἀντέστη κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν εἰς Σεμλῖνον. Μετακληθεὶς εἰς Πολωνίαν τῷ 1831, κατεδίωξε τὸν Πολωνὸν στρατηγὸν Ντβέρνικ μέχρι τῶν αὐστριακῶν συνόρων, ἐνίκησε κατόπιν τοὺς στρατηγοὺς Τοῦρν καὶ Γιακόβσκι, διαβὰς δὲ τὸν Βιστούλαν διεσκόρπισε τὰ σώματα τοῦ Ροζίσκι καὶ Καμίνσκι καὶ εἰσέβαλεν εἰς Κρακοβίαν. Ὁ τσάρος Νικόλαος Α' ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ κόμητος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Οὐγγαρίας μετέσχε τῶν μαχῶν τοῦ Βαΐστεν καὶ Ντεβρέτσιν (1849). Εἶτα διωρίσθη μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας καὶ τῷ 1855 ἀρχηγὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Θ. Β.

Ρύντμπεκ (Rudbeck). —1) ***'Ολάφ***. Σουηδὸς φυσιολόγος, ζῳολόγος καὶ βοτανικὸς (1630 — 1702). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐψάλας καὶ καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας. Ἐξέδωκε τὸ μέγα βοτανικὸν ἔργον «Campi Elysii» καὶ τὸ περίφημον ἔργον «Ἀτλαντίς», ἐν τῷ ὁποίῳ διατεινόμενος ὅτι ἡ σημερινὴ Σουηδία εἶναι ἡ Ἀτλαντὶς τοῦ Πλάτωνος, διατυπώνει τὴν θεωρίαν τὴν καλουμένην *ρουδβεκιανισμόν*, καθ' ἣν ἡ μετανάστευσις τῶν ἐθνῶν ἐγένετο ἀπὸ Β. πρὸς Ν. —2) ***'Ολάφ***. Σουηδὸς βοτανικὸς (1660—1740). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὃν διεδέχθη εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν ἕδραν τῆς Οὐψάλας. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Propagatio plantarum botanico-physica» (1686), «Nova Samalod sive Lapponia illustrata» (1701), «Ichthyologia biblica» (1705—1722). Γ. Ι. Β.

Ρύντμπεργ (Rydberg), ***Βίκτωρ***. Σουηδὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1828—1895). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν Γκότεμπουργκ καὶ μετὰ ταῦτα καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν εἰς τὴν σχολὴν ἀνωτάτων σπουδῶν ἐν Στοκχόλμῃ. Τῷ 1870 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ τῷ 1886 μέλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνόδου. Θεωρεῖται ὡς ὁ καλύτερος τῶν Σουηδῶν συγγραφέων τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, τόσον διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σαφήνειαν τοῦ ὕφους, ὅσον καὶ διὰ τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας καὶ τὸ ὕψος τῆς σκέψεως. Εἰς τὸ πρῶτον του μυ-

Digitized by Google

θιστόρημα «Ὁ κουρσάρος τῆς Βαλτικῆς» (1857) ζωγραφίζει μετὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν τῶν μάγων. Τῷ 1859 ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημα «Ὁ τελευταῖος Ἀθηναῖος», ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημά του, μὲ ὑπόθεσιν τὸν τελευταῖον ἀγῶνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἕτερα ἀξιόλογα ἔργα τοῦ Ρύντμπεργ! εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ὁ ὁπλοποιὸς» (μὲ θέμα τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως καὶ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ ψευδοχριστιανισμοῦ), «Οἱ ρωμαΐκοὶ θρῦλοι», ἀφήγησις τῶν μαρτυρίων τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (μετάφρασις εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Ἰ. Χρυσάφη), «Ὁ Δέξιππος», ἐπικὸν ποίημα μὲ ὑπόθεσιν τὴν ἡρωϊκὴν ἄμυναν τῶν Ἀθηναίων ἐναντίον τῶν Γότθων, «Ὁ Προμηθεὺς καὶ ὁ Ἀχασβῆρος», «Τὸ τραγούδι τῆς σπηλιᾶς», «Ἡ διδασκαλία τῆς Καινῆς Διαθήκης», ἔνθα ἀντιπροσωπεύει τὴν ριζοσπαστικὴν ἱστορικὴν κριτικὴν τῶν Γραφῶν κ. ἄ. Ἔγραψεν ἐπίσης περὶ γερμανικῆς μυθολογίας, ἔργον πνευματῶδες μὲν ἀλλ' ἐστερημένον ἐπιστημονικῆς ἀξίας, αἰσθητικάς τινας μονογραφίας καὶ μετέφρασεν ἐπιτυχῶς τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαῖτε. Γ. Ι. Β

ρυόλιθος (ὁ) (Rhyolith) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα ἡφαιστειογενὲς τριτογενοῦς ἢ τεταρτογενοῦς ἡλικίας. Ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀσβεστοαλκαλιούχων καὶ ἀλκαλιούχων πετρωμάτων (ἀσβεστοαλκαλιοῦχος καὶ ἀλκαλιοῦχος ρυόλιθος) καὶ εἶναι συνώνυμος πρὸς τὸν λιπαρίτην ἢ χαλαζιακὸν τραχείτην. Ἡ ὀνομασία ρυόλιθος ἐδόθη ὑπὸ τοῦ v. Richthofen (βλ. καὶ λ. *λιπαρίτης*). Γ. Β.

ρύομαι, *ἀόρ. ἐρυσάμην*· ἀρχ., σύρω τινὰ πρὸς ἐμαυτόν, προστατεύω, σῴζω, γλυτώνω: «ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

Ρύου-Κύου, ἢ ***Ρίου-Κίου***, ἢ ***Λουτσοὺ*** *[Γεωγρ.]*. Νῆσοι τῆς Ἰαπωνίας μεταξὺ τῶν νήσων Φορμόζας καὶ Ὑάκου-Σίμα. Ἀποτελοῦσιν ἐπίμηκες πολύνησον, χωρίζον τὴν Ἀνατολικὴν Κινεζικὴν θάλασσαν ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔχουσιν ἐν συνόλῳ ἔκτασιν 2 709 τ. χλμ καὶ 557.622 κατ. Ὑποδιαιροῦνται εἰς τέσσαρας ὁμάδας: τὰς νήσους *Λινσχῆτεν* ἢ *Τοκάρα Γ'κοῦντο*, τὰς *Βορείους νήσους*, αἵτινες εἶναι καὶ αἱ κυρίως λεγόμεναι Ρύου-Κύου, τὰς *Κεντρικὰς* καὶ τὰς *Νοτίους*. Ἐξ αὐτῶν αἱ πρὸς τὸ μέρος τῆς ἠπείρου κείμεναι νῆσοι εἶναι ἡφαιστειογενοῦς φύσεως, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀποτελοῦσι τμήματα ὀρεινοῦ τόξου περιβαλλομένου ὑπὸ κοραλλιογενῶν βράχων. Κύρια προϊόντα τῶν νήσων εἶναι τὸ ζαχαροκάλαμον καὶ αἱ γλυκοπατάται, περίφημοι δὲ εἶναι οἱ ἐν αὐταῖς τρεφόμενοι χοῖροι. Κ.Β.Λ.

Ρύπαινα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πηδάσου (Χαντζογλίου) τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 44.

ρυπαίνω, *ἀόρ. ἐρρύπανα—ἐρρυπάνθην*· καθιστῶ τι ρυπαρόν, κηλιδῶ, κοιν. *λερώνω*: «ἐρρύπανε τὰ ἐνδύματά του»· || μεταφ., προσάπτω ὄνειδος, καταισχύνω, ἀτιμάζω: «ἐρρύπανε τὸ ὄνομά του».

ρύπανσις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ρυπαίνειν.

ρυπαντικός, *—ή, —όν*· ὁ συντελῶν εἰς τὴν ρύπανσιν.

ρυπαρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ρυπαρός, βρωμιά, ρυπαρότης.

ρυπαρογράφημα (τό)· δημοσίευμα ρυπαρόν, αἰσχρόν, ἀνήθικον.

ρυπαρογραφία (ἡ) τὸ νὰ γράφῃ τις ρυπαρά, αἰσχρὰ ἔργα || ὑβριστική, ἀνήθικος δημοσιογραφία

ρυπαρογράφος (ὁ)· ὁ γράφων ρυπαρά, αἰσχρὰ ἔργα· || ὁ τυπώνων δημοσιεύματα ὑβριστικά, ἀνήθικα· || ζωγράφος ἀσέμνων εἰκόνων.

— **ρυπαρογράφοι** (οἱ). Ἡ ρυπαρογραφία τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἐκ τῶν παροινείων ᾀσμάτων τοῦ Τηΐου Πυθέρμου καὶ τῶν ἀσέμνων ὀρχημάτων τῶν παλαιῶν Ἰώνων, ὠρχοῦντο δὲ εἰς ταῦτα φαῦλοι κίναιδοι ἐν δημοσίοις τόποις ἢ ἐν συμποσίοις πρὸς τέρψιν τοῦ ὄχλου καὶ τῶν συμποτῶν· ἐγίνετο δὲ ἡ ἀκόλαστος αὕτη καὶ κωμικὴ ἅμα ποίησις ἐν ψιλῇ ἀπαγγελίᾳ (ἄνευ δηλαδὴ μέλους) μετὰ πεπλασμένης ὑποκρίσεως καὶ ὑπεκρίνετο μοιχούς, μαστροπούς, μεθύσους καὶ τοὺς παραπλησίους τούτοις. Οἱ φλύακες οὗτοι καὶ κίναιδοι μετεχειρίζοντο τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον διὸ καὶ *ἰωνικοὶ λόγοι* ἐκαλοῦντο, καταχρηστικῶς δὲ *ἰωνικὰ ᾄσματα*· καὶ τὸ μέτρον δ' αὐτῶν ἐκ τῆς διαλέκτου *ἰωνικὸν* ἐκλήθη, πρότερον βακχειακὸν καλούμενον (βλ. καὶ λ. *ἀναισχυντογράφοι*). Γ. Κ. Γ.

ρυπαρογραφῶ (*—έω*)· εἶμαι ρυπαρογράφος, γράφω ἢ ζωγραφίζω αἰσχρά, ἀνήθικα ἔργα.

ρυπαρός, *—ά, —όν*· ὁ πλήρης ρύπων, ἀκάθαρτος, λερωμένος, βρώμικος: «ρυπαρὰ ἐνδύματα»· || μεταφ. ὑβριστής, χυδαῖος, ἀνήθικος.

ρύπασμα (τὸ) *[Δερματολ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία δηλοῦσα τὰς ὑπομελαίνας καὶ κωνικὰς τὴν μορφὴν ἐφελκίδας, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται κατὰ τὴν ἀποξήρανσιν φλυκταινῶν πλήρων παχέος ὀρροῦ, πύου καὶ αἵματος, καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ παχέων λεπίων. Ὑπὸ τὸ ρύπασμα ἡ ἐξέλκωσις εἶναι ρυπαρὰ καὶ βαθεῖα καὶ προχωρεῖ περιφερικῶς. Τὸ συφιλιδικὸν ρύπασμα κατὰ τὴν ἐμφάνισίν του συνοδεύεται ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὰ ἄκρα. Κ. Κ. Κ.

Ρυπὲλ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Βελγίου (βλ. *Ροῦπελ*).

Ρυπελμὸντ (Rupelmonde). Πόλις τοῦ Βελγίου (βλ. *Ρουπελμόντ*).

Ρύπες *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Ἀχαΐας. Ἔκειτο εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς θαλάσσης (τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου) ἀπόστασιν πρὸς Δ. τοῦ Αἰγίου, τοῦ ὁποίου ἀπεῖχε περὶ τὰ 6 χλμ. (30 σταδίους), καὶ ἦτο ἐν ἀρχῇ ἐκ τῶν 12 πόλεων τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἀντικατεστάθη ὅμως κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Σελινοῦντος πολίχνης Λεοντίου. Κατὰ τὸ 30 π. Χ. ἡ πόλις ἐξηφανίσθη τελείως, μετοικησάντων τῶν κατοίκων αὐτῆς, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὀκταβίου (Αὐγούστου), εἰς Πάτρας (*Παυσ.* VII, 18, 7) καὶ περιελθούσης τῆς χώρας των, ἥτις ἀπ' αὐτῆς ἐκαλεῖτο Ρυπὶς (*Στρ.* C. 387) ἢ Ρυπική, εἰς τοὺς Αἰγιεῖς καὶ Φαριεῖς (κατοίκους τῆς πόλεως Φαρῶν). Ἐκ τῶν Ρυπῶν κατήγετο ὁ οἰκιστὴς τῆς μεγάλης καὶ εὐδαίμονος ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ πόλεως Κρότωνος Μύσκελλος, τῆς Ρυπίδος δὲ δῆμος ἦτο τὸ ἀχαϊκὸν Λεῦκτρον. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῶν Ρυπῶν ἔχει κτισθῆ πιθανώτατα ἡ σημερινὴ κωμόπολις *Καμάραι*, περὶ τὰ 5 χλμ. ἀπέχουσα τοῦ Αἰγίου. Ἐπίνειον τῶν Ρυπῶν ἦτο ὁ Ἐρινεός, ὅστις ἔκειτο παρὰ τὸ σημερινὸν Λαμπίρι. [Πρβλ *Ν. Λέκα*, «Ρύπες — Ἐρινεὸς — Σαλμωνικὸν» (1916).] ΚΑΨ.

ρυπία (ἡ) *[Δερματ.]*· βλ. λ. *ρύπασμα*.

Ρυπίνσκι, ***Ματθίας***. Πολωνὸς ἀρχιστράτηγος, ἀποθανὼν τῷ 1835. Ἐμορφώθη στρατιωτικῶς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Λεμβέργης καὶ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ιονιατόβσκι εἰς τὸ δουκᾶτον τῆς Βαρσοβίας, μετασχὼν τῶν ναπολεοντείων πολέμων τοῦ 1809, 1812 καὶ 1813. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἤχθη εἰς Οὐγγαρίαν. Κατόπιν ὑπηρέτησεν ὡς συνταγματάρχης εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν, ἀλλ' ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς πολωνικῆς ἐπαναστάσεως, τῷ 1830 ἔσπευσεν εἰς Βαρσοβίαν καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ρώσων. Τὴν 9 Σεπτεμβρίου 1831, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Βαρσοβίας, διωρίσθη ἀρχιστράτηγος. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἐν τῷ πολωνικῷ στρατῷ διχονοιῶν ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Παρισίους. Ἐδημοσίευσε τὰ ἀκόλουθα συγγράμματα: «Ἡ Πολωνία ἐνώπιον τῆς Δύσεως», «Ἡ Πολωνία καὶ ὁ λόρδος Πάλμερστων», «Τὰ ἐθνικὰ καὶ ἱστορικὰ ὅρια τῆς Πολωνίας» κτλ. Θ. Β.

ρύπος (ὁ)· ἀκαθαρσία, λέρα· || μεταφ., ὄνειδος, αἶσχος, ἠθικὴ κηλίς.

Ρύππελ (Rüppell), ***Ἐδουάρδος***, Γερμανὸς περιηγητὴς καὶ φυσιοδίφης (1794—1884). Ἐταξίδευσε τῷ 1817 κατὰ μῆκος τοῦ Νείλου μέχρι τοῦ πρώτου καταρράκτου, περιηγήθη κατὰ τὰ ἔτη 1822—1827 τὴν Αἴγυπτον, τὴν Νουβίαν, τὸ Κορντοφὰν καὶ τὴν Ἀραβίαν καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1830—1834 ἐξηρεύνησεν εἰδικῶς τὴν Ἀβησσυνίαν. Τῷ 1871 ἱδρύθη πρὸς τιμὴν αὐτοῦ εἰδικὴ ὑπηρεσία ἔχουσα σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημονικῶν ταξιδίων. Ἔγραψε: «Τα ἴδια ἀνὰ τὴν Νουβίαν, τὸ Κορντοφὰν καὶ τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν» (1829) μετὰ τοῦ σχετικοῦ «Ζῳολογικοῦ ἄτλαντος», «Ταξίδια ἀνὰ τὴν Ἀβησσυνίαν» (1838—1840, δύο τόμοι), «Συστηματικὴ ἐπισκόπησις τῶν πτηνῶν τῆς Β. καὶ τῆς Α. Ἀφρικῆς» (1845) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

ρυπτικός, *—ή, —όν*· ὁ ρύπτων, ὁ καθαρίζων, ὁ κατάλληλος πρὸς καθαρισμόν

— **ρυπτικὸν *ὕδωρ***. Καλεῖται οὕτω τὸ μαλακὸν ὕδωρ, ὡς διαλῦον εὐκόλως τὸν σάπωνα καὶ καθαρίζον τοὺς ρύπους.

ρύπτω· καθαρίζω, ἀφαιρῶ τὰς κηλῖδας.

ρύπωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *ρυπῶ*, ρύπωσις, λέρωμα.

ρυπῶντες (οἱ). Μοναχοὶ ἀναφανέντες ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, οἵτινες, θεωροῦντες τὴν ρυπαρότητα ὡς ἄσκησιν, ἔμενον καθ' ὅλον αὐτῶν τὸν βίον ἀκάθαρτοι.

Ρὺς (Rhys), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος φιλόλογος τῆς κελτικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας (1840—1915) Ἐσπούδασεν ἐν Ἀγγλίᾳ, Παρισίοις καὶ Γερμανίᾳ καὶ διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων τῆς Οὐαλλίας. Τῷ 1877 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς κελτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξφόρδης καὶ τῷ 1895 πρύτανις τοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Θεωρεῖται ὡς αὐθεντία ἐν τῇ κελτικῇ ἐπιγραφικῇ Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Μαθήματα κελτικῆς φιλολογίας» (1877), «Ἡ κελτικὴ Βρετάνη» (1882), «Ὁ κελτικὸς λαὸς» (1900), «Αἱ κελτικαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Γαλατίας» (1911—1913). Κ. Β. Λ.

Ρυσάδιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος Λιβύης τῆς ἐντός, παράμηκες, ἀφ' οὗ πηγάζει ὁ Στάχιρ ποταμὸς σχηματίζων τὴν λίμνην Καιονίαν καὶ ὁ Νίας ποταμός, καὶ τὸ ὁποῖον ἀπολήγει εἰς τὸ φερώνυμον ἀκρωτήριον. Εἶναι τὸ Djebel Abiad τῆς Σενεγάλης. Σ. Ε. Λ.

— **Ρυσάδιον *ἄκρον*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Λιβύης τῆς ἐντός, ἀπόληξις φερωνύμου ὄρους, δυτικὸν κέρας τοῦ Ἑσπερίου κόλπου καὶ ἀνατολικὸν τοῦ Ἀρσιναρίου. Εἶναι τὸ νοτιοανατολικὸν τῶν νήσων Χαμπίμπας ἀκρωτήριον Cap Blanc (πλάτ. 35° 39' Β., μῆκ. 1° 03' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 2427: Cape Tres Forcas to Ivi) τῆς Ἀλγερίας Σ.Ε.Λ.

Ρυσβανέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λυγουρίου τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 88.

Ρύσιον *[Γεωγρ.]*· βλ. *Ἀρετζοῦ*.

— **Ρύσιον, *Μέγα*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 329 κατοίκους.

— **Ρύσιον, *Νέον*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τριλόφου (Ζουμπίων) τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 499. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Πουρνάρ*.

Ρύσιος, *Γεώργιος*. Ἱερεὺς καὶ μουσικὸς τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς (βλ. λ. *Γεώργιος* ὁ Ρύσιος, τ. Η', σ. 324 β').

— **Ρύσιος, *Διαμαντῆς***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΖ αἰῶνος ἐν τῷ κατὰ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον τῆς Βιθυνίας Ρυσίῳ (Ἀρετζοῦ) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1747. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ὁποίας ἐχρημάτισε διδάσκαλος καὶ εἶτα διευθυντὴς (1702—1704). Τῷ 1705 μετέβη εἰς Χίον, ὅπου συστήσας σχολεῖον ἐδίδαξεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ διετίαν. Προσκληθεὶς κατόπιν εἰς Σμύρνην, ἐδίδαξε καὶ ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἐνυμφεύθη κόρην τινὰ καλουμένην Δέσποιναν, ἐξ ἧς ἔσχε τέσσαρας θυγατέρας, ὧν ἡ τελευταία Θωμαῒς ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ τοῦ Κοραῆ. Παραιτηθεὶς κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐμπορίαν τῶν ἐριούχων, ἐχρημάτισε δὲ καὶ δημογέρων τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος τῆς Σμύρνης. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, παθὼν τοὺς ὀφθαλμούς, ἔμενεν ἀργὸς μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην του ἐκληρονόμησεν ὁ Κοραῆς. Τοῦ Ρυσίου ἔργα ἐξεδόθησαν δύο, ἤτοι «Ναυτικὴ λιτή, ἑσπερινὴ καὶ ἑωθινὴ» (Βενετία 1738) καὶ «Λατίνων θρησκείας ἔλεγχοι 36 καὶ τίς ὁ ἑκάστου λόγος» (Ἀμστελλόδαμον 1748). Ἐκτὸς τῶν ἐλέγχων, γεγραμμένων εἰς μέτρον ἰαμβικόν, περιέχονται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ διάφορα ἐπιγράμματα, δύο ἐπιστολαί, προσφώνημα εἰς τὸν πατριάρχην Γαβριήλ, λόγος εἰς τὴν σύναξιν τῶν Ταξιαρχῶν, λόγος εἰς τὴν Α' Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ καὶ προσφώνησις εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον τὸν ἐν Μύροις. Ε. Γ. Π.

ρύσις, *—εως* (ἡ)· ροή, χύσις: «ρύσις αἵματος».

— *[Φυσ.]* Ἐν δυναμικῷ πεδίῳ καλοῦμεν ρύσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν δυναμικῶν γραμμῶν, ὅστις διαπερᾷ ἐπιφάνειαν, περιοριζομένην ὑπὸ κλειστῆς γραμμῆς, τεθεῖσαν ἐντὸς τοῦ πεδίου. Οὕτως, εἰς τὴν περίπτωσιν μαγνητικοῦ πεδίου, διακρίνομεν μαγνητικὴν ρύσιν, εἰς τὴν περίπτωσιν ἠλεκτρικοῦ πεδίου ἠλεκτρικὴν ρύσιν κ.οὕ.κ. Ἐπίσης διακρίνομεν φωτεινὴν ρύσιν καὶ ρύσιν ἐνεργείας εἰς περίπτωσιν πεδίου ἀκτινοβολίας. Πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς ρύσεως φανταζόμεθα συνήθως τὴν ἐπιφάνειαν ὑποδιῃρημένην εἰς ἀπειροστὰ στοιχεῖα $d\sigma$, ἅτινα θεωροῦμεν ὡς ἀνύσματα, δεδομένου ὅτι ταῦτα χαρακτηρίζονται ὑπὸ ὡρισμένης διευθύνσεως καθοριζομένης ἐκ τῆς καθέτου τῆς ἀγομένης ἐπ' αὐτῶν.

Εἰς ἑκάστην θέσιν προσδιορίζομεν τὴν ἔντασιν τοῦ πεδίου, ὅπερ παρίσταται κατὰ μεγέθη καὶ διεύθυνσιν πάλιν δι' ἀνύσματος A, τὸ δὲ γινόμενον $A\,d\sigma$, ὅπερ παριστᾷ ἀριθμητικὸν γινόμενον καὶ τοῦ ὁποίου ἡ τιμὴ εἶναι ἴση πρὸς $(A).(d\sigma)$ συν $(A, d\sigma)$, ἔνθα $A, d\sigma$ ἡ γωνία μεταξὺ τῶν ἀνυσμάτων A καὶ $d\sigma$, παριστᾷ τὴν δυναμικὴν ρύσιν διὰ μέσου τῆς στοιχειώδους ἐπιφανείας. Διὰ τὴν ὅλην ἐπιφάνειαν σ ἡ δυναμικὴ ρύσις καθορίζεται ὑπὸ τῆς σχέσεως $\Phi = \int_{\sigma} A\,d\sigma$, τοῦ ὁλοκληρώματος ἐκτεινομένου καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν σ. Ἀντὶ τοῦ ὅρου ρύσις πολλάκις χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος ροή. Κ. Π.

ρυσός, *—ή, —όν*· ρυτιδωμένος, συνεσταλμένος, μαζεμένος: «ρυσὸς γέρων».

ρυσότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις ρυσός, ρυτίδωσις, ζάρωμα.

Digitized by Google

ρυσοῦμαι (*—όομαι*)· γίνομαι ρυσός, συστέλλομαι, ζαρώνω.

ρυσόφυλλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων ρυσά, ζαρωμένα φύλλα.

ρύσσα (ἡ) (Rhyssa) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰχνευμονιδῶν*, περιλαμβάνων πλεῖστα εἴδη μικροσώμων, μετριοσώμων καὶ μεγαλοσώμων ἐντόμων, ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

ρυσσός, *ρυσσότης*, *ρυσσοῦμαι*· ἀντὶ *ρυσός*, *ρυσότης*, *ρυσοῦμαι*.

ρύστης (ὁ)· ὁ ρυόμενος, ὁ σῴζων, σωτήρ, λυτρωτής.

Ρύστρινγκεν (Rüstringen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοδυτικῆς Γερμανίας ἐν Ὀλδεμβούργῳ, ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Γιάντε, συνορεύουσα πρὸς Α. καὶ Ν. μετὰ τῆς πόλεως Βιλχελμσχάφεν, μεθ' ἧς ἀποτελεῖ ἕνα συνοικισμόν. Κάτ. 48.969. Ἔχει θαλάσσια λουτρά, πάρκον, λιμένα, ναυπηγεῖα καὶ ποικίλην βιομηχανίαν. Κ. Β. Λ.

Ρύστω (Rustow), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς στρατιωτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1821—1878). Διετέλεσεν ἀξιωματικὸς τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, λόγῳ ὅμως τοῦ φιλελευθέρου χαρακτῆρός του περιῆλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὰς ἀνωτάτας αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «Τὸ γερμανικὸν στρατιωτικὸν κράτος» (1850), ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐφυλακίσθη. Δραπετεύσας εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ πολιτογραφηθεὶς Ἑλβετός, ἔλαβε τῷ 1860 μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Γαριβάλδη εἰς τὴν Σικελίαν, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ὅπου διῆλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, ἣν ἐτερμάτισεν αὐτοκτονήσας. Ὁ Ρύστω διεκρίθη ὡς στρατιωτικὸς συγγραφεύς, γνώστης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς τέχνης καὶ εἰδικὸς περὶ τὰ τεχνικὰ στρατιωτικὰ ζητήματα, γράψας πλῆθος ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἱστορία τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης παρ' Ἕλλησι», «Ἱστορία τοῦ πεζικοῦ» (1857—1858), «Γενικὴ τακτική» (1858), «Στρατιωτικαὶ βιογραφίαι: Δαυΐδ, Ξενοφῶν, Μονλούκ» (1858), «Στρατηγικὴ καὶ τακτική» (1872—1875) κτλ. Μ. Δ. Β.

ρύσωσις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ γίνῃ τι ρυσόν, ρυτίδωσις, ζάρωμα.

ρυταγωγεύς, *—έως* (ὁ). Δερματίνη ταινία, ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ περικεφάλου τῆς σαγῆς τοῦ δεξιοῦ ἵππου τοῦ ζεύγους, ἐν τῇ δι' ἀλλεπαλλήλων ζευγῶν ἕλξει ὀχήματος, ὅταν ὁ ἕτερος ἵππος ἑκάστου ζεύγους ἱππεύεται ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦντος αὐτό. Ἀποτελεῖται ἐκ βοείου σκύτους καὶ ἔχει μῆκος περίπου 1,50 μ. καὶ πλάτος 0,02 μ. Εἰς τὸ ἓν ἄκρον φέρει πόρπην καὶ διεμβολὴν καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἀπολήγει εἰς οὐράν. Ἐφαρμόζεται διὰ τῆς πόρπης ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ δακτυλίου τῆς στομίδος τοῦ ἵππου ὑπὸ τὸν ρυτῆρα καὶ ἀφοῦ περιβάλῃ τὴν σιαγόνα ἄνωθεν τοῦ πώγωνος, διέρχεται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ δακτυλίου. Τὸ ἐλεύθερον αὐτοῦ ἄκρον (οὐρὰ) προσδένεται εἰς εἰδικὴν θηλείαν, εὑρισκομένην ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου τοῦ φέροντος τὸν ἐλάτην ἵππου, οὕτως ὥστε νὰ μένῃ χαλαρός. Ὁ ὁδηγὸς (ἐλάτης) διευθύνει διὰ τούτου τὸν ἐξ αὐτοῦ ὀνομαζόμενον *ρυταγωγούμενον* ἵππον, ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἵππου θέσεώς του, χρησιμοποιῶν αὐτὸν ὁτὲ μὲν ὡς ἀπ' εὐθείας ἡνίαν, ὁτὲ δὲ ὡς ἀντίθετον. Σ. Κ. Γ.

ρυταγωγούμενος, *—η*, *—ον*· ὁ ἐν τῇ ὁμοζυγίᾳ τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ μὴ ἱππευόμενος ἵππος, ἀλλ' ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἱππεύοντος τὸν *ἐλατοφόρον* ἵππον ἐλάτου διὰ τοῦ *ρυταγωγέως* (βλ. λ.) καὶ τῆς *μάστιγος*. Ὁ ρυταγωγούμενος εἶναι ὁ δεξιὸς ἵππος ἑκάστου ζεύγους τῆς ὁμοζυγίας. Κατ' ἐπέκτασιν, καλεῖται *ρυταγωγούμενος ἵππος* πᾶς ἵππος ὁδηγούμενος ὑπὸ ἀνδρὸς ἱππεύοντος ἕτερον ἵππον. Ν. Θ. Κ.

Ρυτεμπὲφ (Rutebeuf). Γάλλος τρουβαδοῦρος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1230. Ἔζησεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου Θ' ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀλφόνσου ντὲ Πουατιέ, τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον ἐθρήνησεν εἰς συγκινητικοὺς στίχους τῷ 1271. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγαλυτέρων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἔγραψε διάφορα θρυλικὰ ποιήματα, ὡς εἶναι: ἡ «Ἰσαβέλα», «Μαρία ἡ Αἰγυπτία» κτλ., τὸ δρᾶμα «Τὸ θαῦμα τοῦ Θεοφίλου», μύθους, ἐμμέτρους διαλόγους, ἀλληγορίας καὶ πλῆθος ἐπικαίρων ποιημάτων καὶ σατιρῶν, ἐναντίον ἰδίως τῶν μοναχῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἐκδόσεις τῶν ἔργων του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1839 εἰς δύο τόμους, τῷ 1885 καὶ τῷ 1925. Μ. Δ. Β.

Ρυτζανόβκα (Ryžanovka) *[Παλαιοντολ.]*. Σπουδαιότατος προϊστορικὸς σταθμὸς (παρὰ τὴν Zvenigorodka τοῦ Κιέβου) ἐκ πολλῶν τυμβοειδῶν τάφων, ὧν σπουδαιότατος ὁ «Κουργκὰν 4», ὕψους 7,5 μ. καὶ διαμέτρου 30 μ., ἀνασκαφεὶς τῷ 1884 ὑπὸ τοῦ Grincevič, καὶ τῷ 1887 ὑπὸ τοῦ Ossonski. Ἐνέκλειε μεγαλιθικὸν τάφον μετὰ εἰσόδου κλπ. καί, πλὴν ἄλλων ἀντικειμένων, τὸν νεκρὸν ἡγεμονίδος, μὲ πλουσιώτατα χρυσᾶ κοσμήματα κλπ. σκυθικῆς ἐποχῆς. Εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τούτους καὶ ἑλληνικῆς τέχνης ἀγγεῖα. Ι. Γ. Κ.

ρυτὴ (ἡ) (Ruta) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυτοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς ἢ φρύγανα ἰθαγενῆ τῶν παραμεσογειακῶν χωρῶν καὶ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι: *Ρυτὴ ἡ βαρύοσμος* (Ruta graveoleus κοιν. *ἀπήγανος*, *πήγανο*, *πήγανος*), αὐτοφυὲς παρ' ἡμῖν, καλλιεργούμενον ὡς ἀρτυματικὸν καὶ κηπευτικόν. Αἱ ρίζαι του εἶναι φαρμακευτικαὶ καὶ φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα *πηγάνου πόα* (Herba rutae). *Ρυτὴ ἡ λινόφυλλος* (Ruta linifolia, κοιν. *πήγανο* καὶ *πεάνη* καὶ *φτειρόχορτο*). *Ρυτὴ ἡ ὀρεινὴ* (Ruta montana, κοιν. *πήγανος*). *Ρυτὴ ἡ στεφανωτὴ* (Ruta patavina), ἥτις φύεται εἰς ὀρεινοὺς τόπους, καὶ *ρυτὴ ἡ χαλέπιος* (Ruta chalepensis). Πάντα τὰ φυτὰ τοῦ γένους τούτου ἐνέχουσι τοξικὸν ἔλαιον. Δ. Ν. Π.

— **ρυτῆς *ἔλαιον***. Αἰθέριον ἔλαιον ἐξαγόμενον ἀπὸ διάφορα εἴδη τῆς *ρυτῆς*. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν. Σ. Γ.

ρυτήρ, *—ῆρος* (ὁ)· ὁ ἱμὰς τοῦ χαλινοῦ, τὸ ἡνίον, κοιν. *γκέμι*: «σπεύδει ἀπὸ ρυτῆρος» σπεύδει μὲ τὸν χαλινὸν ἐλεύθερον, «ἐλαύνει ἀπὸ ρυτῆρος» τρέχει ἀκράτητος.

— *[Ἐγκυκλ.]* *Ρυτῆρες* καλοῦνται γενικῶς οἱ δερμάτινοι ἱμάντες οἱ προωρισμένοι διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ στόματος ὁδήγησιν τῶν ἵππων. Οἱ ρυτῆρες διαιροῦνται εἰς *σταθεροῦ μήκους* καὶ εἰς *μεταβλητοῦ μήκους* τοιούτους. Οἱ πρῶτοι εἶναι οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς κεφαλῆς τῶν ρυταγωγουμένων ἵππων εἰς τὴν κατὰ ζεύγη ἕλξιν τῶν ὀχημάτων, ὅταν τὸ ζεῦγος ὁδηγῆται ὑπὸ τοῦ ἱππεύοντος τὸν ἕτερον ἵππον ὁδηγοῦ (ἐλάτου), ὁπότε ἐφαρμόζονται, διὰ μὲν τῶν ἄκρων αὐτῶν ἐπὶ τῶν δακτυλίων τῆς στόμιδος διὰ πορπῶν, διὰ δὲ τοῦ μέσου συγκρατοῦνται διὰ πόρπης μεθ' ἡμισταύρου, ἐφαρμοζομένης ἐπὶ τῆς σελλίσκης τῆς σαγῆς. Σταθεροὶ ρυτῆρες εἶναι ἐπίσης οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ νὰ τηρῶσι τὴν κάμψιν τοῦ τραχήλου τοῦ ἵππου, ὡς εἰς τὰς ἁμάξας πολυτελείας καὶ εἰς τὴν εἰδικὴν σαγήν, διὰ τὰς διὰ σειραγωγέως ἀσκήσεις. Οἱ μεταβλητοῦ μήκους ρυτῆρες εἶναι οἱ συνήθως ὀνομαζόμενοι *ἡνία*, χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἵππων, εἴτε κατὰ τὴν ἱππασίαν, εἴτε κατὰ τὴν ἡνιοχίαν. Σ. Κ. Γ.

ρυτιδῶ (*—όω*)· κάμνω νὰ σχηματισθοῦν ρυτίδες, ζαρώνω· ‖ *ρυτιδοῦμαι*· ἀποκτῶ ρυτίδας, ζαρώνω: «πρόσωπον ἐρρυτιδωμένον».

ρυτιδώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης ρυτίδων, ζαρωμένος.

ρυτίδωμα (τό)· σχηματισμὸς ρυτίδων, ζάρωμα.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται οὕτως ὁ δευτερογενὴς φλοιὸς τοῦ κορμοῦ τῶν φυτῶν, ὅστις παρουσιάζει αἰσθητὰς διαυλακώσεις.

ρυτιδωμένος, *—η*, *—ον*· ὁ ἔχων ρυτίδας, ζαρωμένος, ἀντὶ *ἐρρυτιδωμένος*.

ρυτίδωσις, *—εως* (ἡ)· σχηματισμὸς ρυτίδων, ζάρωμα, σούφρωμα.

— *[Δερματ.]* Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ρυτίδων, ἰδίᾳ τοῦ προσώπου, εἶναι ἡ χειροτέρα αἰσθητικὴ δυσμορφία. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐμφανίσεως ρυτίδων εἶναι ἀναγκαία ἡ λῆψις προληπτικῶν μέτρων, ἡ καλὴ ἀλλὰ καὶ σκόπιμος περιποίησις τοῦ δέρματος, ἡ ἀποφυγὴ παντὸς τὸ ὁποῖον προκαλεῖ μείωσιν τῆς ἐλαστικότητος αὐτοῦ, μείωσιν τοῦ τόνου τῶν μυῶν τοῦ προσώπου. Καλὸν προληπτικὸν μέτρον εἶναι ἡ ἅπαξ τῆς ἡμέρας ἁπλῆ ἄνευ ἐντριβῶν πλύσις τοῦ προσώπου διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ἢ ἡ ἐπάλειψις αὐτοῦ δι' ὕδατος κολωνίας. Κύριον ὅμως ὑγιεινὸν μέτρον εἶναι ἡ *μάλαξις*, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνεται μαλακά, ἵνα προκαλῇ τὴν καλυτέραν διανομὴν τοῦ αἵματος εἰς ὅλους τοὺς ἱστούς. Ἡ μάλαξις δὲν χρησιμεύει μόνον ὡς προληπτικὸν μέτρον ἀλλὰ κυρίως ὡς θεραπευτικὸν τῆς ρυτιδώσεως τοῦ προσώπου, πρέπει ὅμως νὰ ἐκτελῆται ὑπὸ προσώπων εἰδικῶς ἐκπαιδευθέντων πρὸς τοῦτο. Κ. Κ. Κ.

ρυτίκερως (ὁ) (Rhyticerus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *βουκερωτιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ εὐμεγέθων πτηνῶν, ἰθαγενῶν τῶν νήσων τοῦ Μαλαϊκοῦ ἀρχιπελάγους. Δ. Ν. Π.

ρυτίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης ἀπαντῶν εἰς διάφορα εἴδη τῆς ρυτῆς καὶ ἄλλα φυτά. Δι' ὑδρολύσεως διασπᾶται εἰς γλυκόζην, ραμνόζην καὶ κουαρκετίνην. Σ. Γ.

ρυτίνη (ἡ) (Rhytina). Γένος ἐκλιπὸν θαλασσοβίων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὰς *ἁλικορίδας σειρῆνας*. Τὰ ζῷα ταῦτα δὲν ἔφερον κυνόδοντας, ἀλλ' ἀντὶ τούτων μίαν κερατίνην μασητικὴν πλάκα ἐντὸς τῆς στοματικῆς κοιλότητος. Ἀπολιθωμένα λείψανα δὲν ἔχουν εὑρεθῆ. Τὸ μοναδικὸν ἐπιζῆσαν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶδος ρυτίνη Stelleri παρετηρήθη καὶ περιεγράφη κατὰ πρῶτον τῷ 1742. Ἔζη κατὰ μῆκος τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Σιβηρίας, τῆς Καμτσιάτκας, ὡς καὶ τῶν γειτονικῶν νήσων, ἐξέλιπε δ' ἕνεκα τῆς ἀγρίας διώξεως τὴν ὁποίαν ὑφίστατο, λόγῳ τοῦ λίπους, τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρκός του. Τὸ μῆκος τοῦ σώματος ἔφθανε τὰ 7,5 μ., τὸ δὲ βάρος τοὺς 4 τόννους. Ἔφερε δέρμα παχύτατον, γυμνόν, ρυτιδῶδες. Γ.Κ.Γ.

Ρύτιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Κρήτης, ἀναφερομένη ἤδη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β 648). Τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ρωτάσι τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου. Κατακτηθεῖσα ἐνωρὶς ὑπὸ τῶν Γορτυνίων, συμπεριελήφθη εἰς τὰς κτήσεις αὐτῶν. ΕΡ. Μ.

ρυτίς, *—ίδος* (ἡ)· συστολὴ τῆς ἐπιφανείας, πτυχή, ζαρωματιά: «ρυτίδες τοῦ προσώπου, — τῶν χειρῶν».

— *[Δερματ.]* Αἱ *ρυτίδες* σχηματίζονται ὅταν τὸ δέρμα χάσῃ τὴν ἐλαστικότητά του, τὸ φυσιολογικόν του πάχος, ὅταν ἐλαττωθῇ ὁ τόνος τῶν μυῶν του καὶ καταστῇ παθολογικῶς ξηρόν. Αἱ ρυτίδες ἀναφαίνονται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ἰδίᾳ ὅμως εἰς τὸ πρόσωπον φυσιολογικῶς κατὰ τὸ γῆρας, παθολογικῶς καὶ εἰς νεαρωτέραν ἡλικίαν, εἴτε ἐκ κακῆς συνηθείας (σούφρωμα τοῦ μετώπου), εἴτε ὡς ἀπότοκοι χρονίων δερματοπαθειῶν, εἴτε ἐκ κακῆς συντηρήσεως τοῦ δέρματος, ἐκ τῆς μακρᾶς ἐπιδράσεως τοῦ ἀέρος, κονιορτοῦ κλπ. Αἱ ρυτίδες προκαλοῦσιν αἰσθητικὰς ἀνωμαλίας, εἰς δὲ τὰ νεαρὰ ἄτομα εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ προώρου γήρατος. Κ. Κ. Κ.

— *[Μιμ.]* Αἱ *ρυτίδες* τοῦ μετώπου διακρίνονται εἰς *καθέτους* καὶ *ὁριζοντίας*. Τῶν καθέτων ρυτίδων αἰτία δύναται νὰ εἶναι οἱονδήποτε ἀντικείμενον τῆς ἐνεργείας μας ἢ τῆς σκέψεώς μας, ὁσάκις παρουσιάζονται δυσχέρειαι, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ὑπερνικήσωμεν, τιθέμενοι ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων. Καθέτως ρυτιδώνομεν τὸ μέτωπον, ὅταν μετὰ κόπου προσπαθοῦμεν νὰ φορέσωμεν ὑπόδημα στενὸν ἢ ν' ἀνοίξωμεν θύραν στερεῶς κλειδωμένην. Ἐπίσης ρυτίδες κάθετοι ἐμφανίζονται ὅταν σκεπτώμεθα κἄτι σοβαρῶς καὶ ἀπαντῶμεν δυσκολίας: π.χ. ὅταν θέλωμεν νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὄνομα ἢ γεγονός, καὶ γενικῶς ὅταν ἐπιδιώκωμεν νὰ φέρωμεν εἰς φῶς κἄτι, νὰ διακρίνωμεν ἐπακριβῶς καὶ νὰ ἐξαγάγωμεν λογικὰ συμπεράσματα ἐκ παραστάσεων συγκεχυμένων καὶ ἀντιφατικῶν.

Γενικῶς αἱ κάθετοι ρυτίδες εἶναι μιμικὴ ἔκφρασις δυσθυμίας, πείσματος, ὀργῆς. Φυσιογνωμικῶς εἶναι ἔνδειξις ὅτι τὸ ἄτομον πολλάκις εὑρίσκεται εἰς δυσθυμίαν, ἀπαντῶνται δέ: α) εἰς ἄτομα δοκιμασθέντα ἀπὸ συμφορὰς ἢ ἀτυχίας, ἢ εἰς πάσχοντας ὀδυνηρὰ νοσήματα· β) εἰς ἐπιρρεπεῖς εἰς κατήφειαν, ὀργήν, ἐρεθισμόν· γ) εἰς τοὺς βαθεῖς ἐρευνητάς, εἰς ἀνθρώπους ὧν ἡ διανοητικὴ ἐργασία εἶναι ὑπεράγαν κοπιώδης, χωρὶς καὶ νὰ ἀμείβεται ὑπὸ ἐπιτυχίας.

Ἡ μιμικὴ σημασία τῶν καθέτων ρυτίδων τροποποιεῖται ὑπὸ τοῦ βλέμματος. Ὅταν τὸ βλέμμα εἶναι θαμβὸν καὶ τὸ μέτωπον καθέτως ἐρρυτιδωμένον, σημεῖον ὅτι ὁ ἄνθρωπος τηρεῖ στάσιν παθητικὴν ἔναντι δυσαρέστων καταστάσεων ἢ παραστάσεων, καὶ ὅτι δὲν ἀντιπαλαίει κατ' αὐτῶν. Ἐὰν ὅμως βλέμμα σταθερὸν καὶ ἔντονον συνδυάζεται μὲ ρυτίδας καθέτους, εἶναι ἔνδειξις ὅτι τὸ ἄτομον διατελεῖ ἐν ὀργῇ καὶ ὅτι ἀντιδρᾷ ἐνεργητικῶς ἐναντίον τῶν ὑλικῶν ἢ ψυχικῶν ἀφορμῶν τῆς δυσαρεσκείας του. Ἡ μιμικὴ ἔκφρασις ἐργασίας πνευματικῶς κοπιώδους εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ἔκφρασιν τῆς ὀργῆς. Τὸ βλέμμα εἶναι προσεκτικόν, σταθερόν, ζωηρόν, ἐνῷ συγχρόνως τὸ μέτωπον καθέτως ἐρρυτιδωμένον.

Αἱ *ὁριζόντιαι* ἐπὶ τοῦ μετώπου ρυτίδες εἶναι μιμικὴ ἔκφρασις προσοχῆς ἢ ἐκπλήξεως. Ρυτίδες ὁριζόντιαι καὶ ὀφρύες ἀνυψωμέναι εἶναι φυσιογνωμικὸν γνώρισμα: α) ἀνθρώπων ἑκουσίως ἐκπλησσομένων, δηλαδὴ τῶν περιέργων, τῶν ἐπιθυμούντων ν' ἀκούουν διαρκῶς νεώτερα, ἐκπληκτικά· β) τῶν συνηθισμένων νὰ προσηλώνουν τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ πνεύματός των ἐπὶ μερικῶν ἀντικειμένων μὲ προσπάθειαν καὶ ἐπιμονήν· γ) τῶν ὑπηρετικῶς καὶ δουλικῶς προθύμων νὰ δεχθοῦν διαταγάς. Ρυτίδες ὁριζόντιαι διαρκεῖς ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ βλέμμα ἄτονον μετὰ βλεφάρων καταπιπτόντων εἶναι γνώρισμα ἀτόμου περιωρισμένου πνεύματος. Ἡ ἐπὶ τοῦ μετώπου ταυτόχρονος ἐμφάνισις βαθειῶν ρυτίδων ὁριζοντίων καὶ καθέτων εἶναι δηλωτικὴ τοῦ τρόμου. Ἡ ἔκφρασις αὕτη ἀπαντᾶται ἰδιαιτέρως καθαρὰ εἰς τὸ γνωστὸν ἄγαλμα τοῦ Λαοκόοντος. Π. Α. Κ.

—**ρυτίδες κολεϊκαὶ** *[Ἀνατομ.]*. Πολυπληθεῖς ἐγκάρσιαι παχύνσεις ἢ ἀκρολοφίαι τοῦ βλεννογόνου τοῦ κολεοῦ (βλ. λ. *κολεός*). Ι. Π.

Digitized by Google

ρύτισμα (τὸ) (Rhytisma) *[Ζωολ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν ἀσκομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν φακιδιοειδῶν, χαρακτηριζόμενον ἀπὸ ἄσκωμα πεπλατυσμένον καὶ ἀσκοσπόρια βακτηριοειδῆ. Τὰ διάφορα εἴδη τοῦ ρυτίσματος προσβάλλουν τὰ φύλλα τῆς σφενδάμνου, τῆς ἰτέας, τῆς ὀνοβρυχίδος καὶ τοῦ λαθύρου. Ε. Τ. Ε.

ρυτίφλοιος (ἡ) (Rhytiphloea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν*, περιλαμβάνον θαλασσίους φυτικοὺς ὀργανισμούς, ἀπαντῶντας εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *ρυτίφλοιος ἡ βαφική* (Rhytiphloea tinctoria), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἐξ ἧς λαμβάνεται ἐρυθροκαστανόχρους βαφικὴ οὐσία ποικίλως χρησιμοποιουμένη. Δ. Ν. Π.

Ρύτλι, ἢ ***Γκρύτλι*** (Rütli ἢ Grütli) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸς λειμὼν τῆς Ἑλβετίας ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Οὔρι, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῆς λίμνης Οὔρνερ. Κατὰ τὴν ἑλβετικὴν παράδοσιν καὶ τὸν θρῦλον περὶ τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου, οἱ Ἑλβετοὶ τῷ 1307 συνῆλθον ἐνταῦθα καὶ συνέπηξαν σύνδεσμον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλβετίας ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀψβούργων. Παρὰ τὴν θέσιν ταύτην τῷ 1860 ἐστήθη μνημεῖον εἰς τὸν Σίλλερ. Μ. Δ. Β.

ρυτοειδῆ (τὰ) (Rutaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα θάμνους, φρύγανα, πόας ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολλῶν γνωστῶν γενῶν, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον, καρποφορίαν καὶ βιομηχανικὴν καὶ φαρμακευτικὴν χρῆσιν, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *αἴγλη, ἀταλαντία, βαρύοσμος, βορονία, γαλιπέα, γλυκοσμίς, δίκταμνος, διόσοσμος, καλόδενδρον, κασιμιροῖα, κίτριον, κορέα, κουκία, λειμωνία, μουραῖα, πήγανον, πιλόκαρπος, ρυτὴ* καὶ *φερονία*. Δ. Ν. Π.

ρυτὸν (τὸ) *['Αρχ.]*. Ποτήριον ἐν σχήματι κέρατος ἢ χωνίου, κεκοσμημένον ἐνίοτε διὰ κεφαλῆς ζῴου, συνήθως βοός, ἀλλὰ καὶ ἐλάφου καὶ λέοντος καὶ γρυπὸς καὶ λοιπῶν. Ἡ λέξις ρυτὸν δὲν ἀπαντᾷ πρὸ τοῦ Δημοσθένους, ἐκ τῶν ἀπείρων ὅμως εὑρημάτων κατὰ τὰς διαφόρους ἀνασκαφάς, εἰς ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς καὶ ἰταλικοὺς καὶ ἀσιατικοὺς τόπους, εἶναι πρόδηλον ὅτι τὸ ἀγγεῖον τοῦτο μὲ τὸ περίεργον σχῆμα ἦτο ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Μεταξὺ τῶν εὑρεθέντων προϊστορικῶν ρυτῶν, ὡραῖα καὶ πολύτιμα, διά τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν, εἶναι τὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ Ἀθηνῶν ἀποκείμενα τρία ρυτὰ μυκηναϊκῆς συλλογῆς. Τὸ ἓν τούτων εἶναι κατεσκευασμένον ἐξ ἀργύρου καὶ φέρει ἔκτυπον τεχνικωτάτην παράστασιν ἐκπορθήσεως φρουρίου. Τὰ δύο ἄλλα εἶναι ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ παριστῶσι τὸ μὲν τελείως χρυσοῦν κεφαλὴν λέοντος, τὸ δὲ ἐξ ἀργύρου κεφαλὴν μόσχου. Χωνοειδὲς τὸ σχῆμα ρυτὸν εἶναι τὸ ἐκ στεατίτου λίθου καὶ μὲ ἐκτύπους παραστάσεις ρυτὸν ἐν τῷ μουσείῳ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης κατέχουσι πολύτιμα ἐξ ἀργύρου ἢ ἐγχρώμου ἀργίλλου ρυτά, ὅπως εἶναι ἡ περίφημος συλλογὴ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ρυτῶν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Πετρουπόλεως. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν τὸ ρυτόν, ἀποβὰν διακοσμητικὸν στοιχεῖον, ἐκόσμει τὰς ἐπαύλεις τῶν πλουσίων, χρησιμεῦον ὡς κρουνὸς κρήνης. Τὴν χρῆσιν ἐν γένει τοῦ ρυτοῦ φανερώνουσι καὶ πολλαὶ ζωγραφικαὶ εἰκόνες, ὡς ὁ *ρυτοφόρος* τοῦ μινωϊκοῦ πίνακος ἐν Κρήτῃ καὶ πολλαὶ ἀγγειογραφίαι ἱστορικῶν χρόνων. Β. Δ. Θ.

ρυτός, *—ή, —όν*· ὁ ρέων, ὁ εἰς κατάστασιν ρύσεως, ρευστός· || *ρυτὸν* (τό)· ὡς οὐσ., εἶδος ποτηρίου (βλ. λ.).

ρυτοφόρος (ὁ) *['Αρχ.]*. Τοιχογραφία παριστῶσα νεανίαν κρατοῦντα *ρυτὸν* (βλ. λ), εὑρεθεῖσα ἐν τῷ νεωτέρῳ ἀνακτόρῳ τῆς Κνωσοῦ καὶ ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ μουσείῳ Ἡρακλείου Κρήτης. Ἡ τοιχογραφία αὕτη εἶναι ἔργον τῆς ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς, ἤτοι τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Β΄ π. Χ. χιλιετηρίδος. Ὁ εἰκονιζόμενος νεανίας, φέρων σφραγιδόλιθον περὶ τὸν καρπὸν τῆς χειρὸς καὶ φορῶν μεταλλίνην, πιθανῶς, ζώνην περὶ τὴν λεπτὴν ὀσφύν του ὡς καὶ πολυτελὲς περίζωμα, ἵσταται μὲ τὸ ραδινὸν σῶμά του εἰς στάσιν προσοχῆς, κρατῶν ὑψηλὰ τὸ παμμέγεθες κωνοειδὲς ρυτόν. Τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος δηλοῦνται δι᾽ ἐρυθροῦ χρώματος, τὸ δὲ ρυτὸν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀναπτυχουμένου περιζώματος διὰ κυανοῦ. Τὸ ὕψος τοῦ πίνακος εἶναι 2 μ., τὸ δὲ τοῦ σώματος 1.72 μ. Ἡ τοιχογραφία τοῦ ρυτοφόρου ἀποτελεῖ τμῆμα μεγάλης ζωγραφικῆς συνθέσεως, ἥτις παρίστα θρησκευτικὴν ἴσως πομπὴν καὶ περιέθετε τὸ ἐσωτερικὸν αἰθούσης τοῦ ἀνακτόρου ἐν εἴδει ζῳφόρου. Β. Δ. Θ.

ρυφίδαι (οἱ) (Rhyphidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθεις μυίας, ὧν γνωστότερον γένος *ὁ ρυφὸς* (βλ. λ.) Δ. Ν. Π.

Ρυτοφόρος.

Ρυφίσκ (Rufisque) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς γαλλικῆς ἀποικίας Σενεγάλης, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 17.100. Συνδέεται μετὰ τοῦ Ντακὰρ καὶ Σαὶν-Λουῒ διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ εἶναι τὸ κυριώτερον ἐν τῇ ἀποικίᾳ ἐμπορεῖον ἀκατεργάστων δερμάτων. Γ. Ι. Β.

ρυφὸς (ὁ) (Rhyphus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ρυφιδῶν*, περιλαμβάνον τρία εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ, ἐκ τῶν ὁποίων γνωστότερον εἶναι ὁ *ρυφὸς ὁ φαιὸς* (Rhyphes cinereus), ὅστις ἔχει σῶμα φθάνον τὰ 0,015, μ., κεφαλὴν κοκκώδη, κεραίας βραχείας καὶ νηματοειδεῖς, ρύγχος προέχον κυλινδρικὸν καὶ ἐν σχήματι ράμφους, προσακτρίδας κεκαμμένας καὶ βραχείας, θώρακα λεπτόν, κοιλίαν λεπτήν, σωληνοειδῆ, πτέρυγας φερούσας βλεφαρωτὰς ἀποφύσεις καὶ ὀπισθίους πόδας μεγαλυτέρους τῶν δύο προηγουμένων ζευγῶν. Ἔχει χρῶμα φαιὸν καὶ ἀπαντᾷ καὶ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐπὶ τῶν ὑάλων τῶν παραθύρων. Δ. Ν. Π.

ρύψις, *—εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ ρύπτειν, καθαρισμὸς τῶν κηλίδων, πλύσις.

Ρὼ (***Ρόου***) (Rowe), ***Νικόλαος***. Ἄγγλος δραματογράφος (1674—1718). Τὸ πρῶτόν του ἔργον ἦτο ἡ κωμῳδία «Ἡ φιλόδοξος μητρυιά» (1700), μεθ᾽ ὃ ἔγραψε τὰς τραγῳδίας: «Ταμερλᾶνος» (1702), «Ἡ ὡραῖα μετανοοῦσα», «Ὁ ἀπατεὼν» (1704), «Ὀδυσσεὺς» (1706), «Ὁ βασιλικὸς προσήλυτος» (1707), «Ἡ τραγῳδία τῆς Ἰωάννας Σόαρ» (1714), «Ἡ τραγῳδία τῆς Ἰωάννας Γκρέυ» (1715) κ. ἄ. Ἡ δευτέρα ἐκ τῶν τραγῳδιῶν τούτων εἶναι ἀξιοσημείωτος, ὡς περιέχουσα τὸν τύπον τοῦ Λοθαρίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐν τῇ ἀγγλικῇ γλώσσῃ (a gay Lothario) ἔλαβεν ἐντεῦθεν τὴν σημασίαν τοῦ εὐθύμου διαφθορέως τῶν γυναικῶν. Ὁ Ρὼ ὑπῆρξε μέγας μελετητὴς τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ ὁποίου ἔγραψε βιογραφίαν καὶ ἐξέδωκε τὰ ἔργα. Τὰ λυρικὰ ποιήματά του, ὀλίγα τὸν ἀριθμόν, ἐξεδόθησαν ὑπὸ Anderson κ. ἄ. Τῷ 1715 ἔλαβε τὸ χρίσμα τοῦ ἐστεμμένου ποιητοῦ. Ἀποθανὼν μετὰ τριετίαν ἐτάφη ἐν τῷ ἀββαείῳ τοῦ Οὐεστμίνστερ. Κ. Β. Λ.—Α. Ν. Λ.

Ρώβιγος (Robigus) *[Ρωμ. Θρησκ.]*. Ἀγροτικὸς θεὸς παρὰ Ρωμαίοις, οὗτινος τὸ γένος ἦτο θηλυκόν. Ἡ ἑορτή του, τὰ *Ρωβιγάλια*, ἐτελεῖτο τὴν 7ην ἡμέραν πρὸ τῶν Καλανδῶν τοῦ Ἀπριλίου καὶ συνέκειτο εἰς θυσίας ἐντοσθίων κυνὸς καὶ προβάτου μετ᾽ ἀρωμάτων καὶ οἴνου. Ν. Σ. Λ.

ρῶγα (ἡ)· δημοτ., ἡ ρᾶγα τοῦ σταφυλιοῦ· || ἡ θηλὴ τοῦ μαστοῦ.

Ρῶγα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἀκρωτηρίων τῶν Κυκλάδων. —1) Τῆς ΝΔ. πλευρᾶς τῆς Νάξου (πλάτ. 36° 58′ Β., μῆκ. 25° 25′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837: Paros and Naxos), 2 1/2 μίλλ. Δ.ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Μονὴ καὶ πρὸς Ν. τοῦ χωρίου Ἅγιος Ἰωάννης (Φαναρίου). Σχηματίζει φερώνυμον ὅρμον μετὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Καρούπια. —2) Τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς ἰδίας νήσου (πλάτ. 37° 09′ 20″ Β., μῆκ. 25° 27′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1837). — 3) Τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 29′ 45″ Β. μῆκ. 24° 54′ 00″ Ἀν. χάρτ. ἀγγλ. 1542 Syra island, δεξιᾷ τῷ εἰσπλεύσαντι τὸν ὅρμον Γράμματα. Σ. Ε. Λ.

ρωγάλια (τὰ) (rogalia)· βλ. λ. *ρογάλια*.

ρωγαλίδα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *ἀράχνη ἡ τριχωτή*.

ρωγὰς (ἡ) (Rhogas) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βρακονιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

ρωγὶ (τό), καὶ *ρωί*· δοχεῖον ἐλαιηρὸν πήλινον ἢ ἐκ λευκοσιδήρου, ἔχον ράμφος πρὸς τμηματικὴν χύσιν ἐλαίου: «φέρε τὸ ρωγὶ νὰ ρίξωμε λάδι 'ς τὰ λάχανα»· || παροιμ. «καλά 'ναι τὰ κουμαρόφυλλα μὲ τὸ ρωγὶ τὸ λάδι» ὅτι οἱαδήποτε, καὶ τὰ εὐτελέστερα, λάχανα εἶναι νόστιμα ἐὰν παρασκευασθοῦν μὲ πολὺ ἔλαιον (ἐκ τοῦ *ρώξ*, γεν. *ρωγός*, ὑποκορ. *ρώγιον*).

Ρωγκάκη, ***σκάλα*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τῆς προκυμαίας τοῦ λιμένος Πειραιῶς, τῆς νῦν περιλαμβανομένης μεταξὺ τῶν προεκτάσεων τῶν συγχρόνων ὁδῶν (1932) «Μακρᾶς Στοᾶς» ἐξ ἀνατολῶν καὶ «Ἄστιγγος» ἐκ δυσμῶν. Συνῆπτε δὲ τὰς προκυμαίας «Τζελέπη» ἐκ δυσμῶν καὶ «Ἀγορᾶς» ἐξ ἀνατολῶν. Εἰς ταύτην κατέληγεν ἡ τότε πλατεία «Καραϊσκάκη», ὅπου νῦν τὰ προσφυγικὰ ἐμπορικὰ παραπήγματα. Ἦτο ὁ τόπος τῆς ὁρμήσεως τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἀκτοπλοΐας Σαρωνικοῦ —Ἀργολικοῦ. Σ. Ε. Λ.

ρώγκμπυ (τὸ) (Rugby). Ἀγγλικὴ παιδιά, παρομοία πρὸς τὴν ποδοσφαίρισιν, λαβοῦσα τὸ ὄνομά της ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Ἡ σφαῖρα ἔχει σχῆμα ᾠοειδές, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἐξωτερικὸν δερμάτινον περίβλημα καὶ ἀεροθάλαμον ἐξ ἐλαστικοῦ. Τὰ τέρματα ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ὑψηλοὺς στύλους, ἀπέχοντας ἀλλήλων 5.50 μ. καὶ ἑνουμένους διὰ δοκοῦ εἰς ὕψος 3 μ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. Ὄπισθεν τῆς γραμμῆς ἑκάστου τέρματος καὶ εἰς ἀπόστασιν 22 μ. ἀπ᾽ αὐτῆς χαράσσεται ἑτέρα γραμμή· τοιουτοτρόπως μεταξὺ αὐτῆς, τῆς τοῦ τέρματος καὶ τῶν πλαγίων γραμμῶν, σχηματίζεται ὀρθογώνιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐὰν ἡ ὁμὰς τοῦ ἀντιθέτου τέρματος κατορθώσῃ νὰ ὁδηγήσῃ τὴν σφαῖραν, κερδίζει τρεῖς βαθμούς. Τέρμα κερδίζεται, ἐὰν ἡ σφαῖρα διέλθῃ ὑπὲρ τὴν δοκὸν τοῦ τέρματος. Εἰς τὸ ρώγκμπυ οἱ παῖκται χρησιμοποιοῦν παχύτατα ἐνδύματα, διὰ νὰ προφυλάσσωνται κατὰ τὰς πτώσεις, δοθέντος ὅτι οἱ κανονισμοὶ ἐπιτρέπουν τὴν χρησιμοποίησιν τῶν χειρῶν καὶ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν κρατούντων τὴν σφαῖραν. Ἐπίσης προφυλάσσουν τὴν κεφαλὴν δι᾽ εἰδικῶν καλυμμάτων. Δ. ΚΑΡ.

Ρώγκμπυ (Rugby) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀγγλίᾳ, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἄβον. Ἔχει σιδηροδρομικὰ ἐργοστάσια καὶ μηχανουργεῖα. Εἶναι κυνηγετικὸν κέντρον καὶ κέκτηται πεφημισμένην κυνηγετικὴν σχολήν, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1567, εἰς ἣν φοιτοῦν 600 μαθηταί. Ἔχει πινακοθήκην, ἀστεροσκοπεῖον κ. ἄ. Κάτοικοι 25.098. Σ. Κ. Γ.

ρωγμὴ (ἡ)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ρήγνυμι, ραγάς, σχισμή, κοιν. *ράγισμα*: «ρωγμὴ τοίχου, — ξύλου».

— **ρωγμὴ ὀστοῦ** *[Χειρουργ.]*. *Ρωγμὴ* (fissure) εἶναι γραμμοειδὴς λύσις τῆς συνεχείας τοῦ ὀστοῦ μετὰ χειλέων μικρὸν διεστώτων, ὁρατὴ γυμνῷ ὀφθαλμῷ διὰ τοῦ μικροῦ ὑπὸ αἵματος ὑπεγηγερμένου περιοστέου, χωροῦσα δὲ δι᾽ ὅλου τοῦ πάχους τοῦ ὀστοῦ μέχρι τῆς μυελικῆς κοιλότητος. *Ραγὴ* (felure) δὲ εἶναι ρωγμὴ ἀτελής, ἧς τὰ χείλη στενῶς πρόσκεινται ἀλλήλοις, μὴ ἐξικνουμένη μέχρι τοῦ μυελοῦ, μηδ᾽ οὖσα σχεδὸν ὁρατὴ διὰ τοῦ περιοστέου, ὅπερ ἀνάγκη ν᾽ ἀποκολληθῇ διὰ ξύστρου ἵνα καταστῇ ἐμφανής. Ι. Π.

Ρωγμῖται (οἱ)· βλ. λ. *Ρωγμοί*.

Ρωγμοὶ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπίνειον τῆς Κιλικίας· τὸ ἐθνικὸν *Ρωγμίτης* (*Στεφ. Βυζ.* 548, 10). Κατὰ τὸν Σταδιασμὸν τῆς Μεγάλης θαλάσσης (167) ἔκειτο μεταξὺ Ταρσοῦ καὶ Ζεφυρίου ἀκρωτηρίου, ἔρρεε δὲ διὰ μέσου τῆς πόλεως ὁ ποταμὸς Κύδνος. Ὁ Στράβων (ΙΔ, 672) ὀνομάζει αὐτὸ *Ρῆγμα*, ἀπὸ τοῦ ἐκρήγματος τῆς λίμνης. Ἡ θέσις τοῦ ἐπινείου, ὅπερ εὑρίσκετο νοτιώτατα τῶν Ἀδάνων, ὡς καὶ ἡ λίμνη, ἣν ἀναφέρει ὁ Στράβων, δὲν ἀναγνωρίζεται πλέον ἕνεκα τῶν προσεπιχώσεων τοῦ προμνησθέντος ποταμοῦ. Σ. Ε. Λ.

ρωγοβύζι (τό)· δημοτ., ἡ ἐξ ἐλαστικοῦ τεχνητὴ θηλή, δι᾽ ἧς κατορθοῦται νὰ λαμβάνουν γάλα τὰ βρέφη, *θήλαστρον*, κοιν. *μπιμπερό*.

Ρωγοὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 261. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δασικὸν σταθμὸν καὶ δημοτικὸν σχολεῖον,

Digitized by Google

—**Ρωγοὶ** *[Μεσ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ρογοί.*

Ρωδιῖαι, καὶ **Ρωδέαι** (Rudiae) *[᾿Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ρουδίαι.*

Ρώδεργκλεν (Rutherglen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν Σκωτίᾳ, ἐν τῇ κομιτείᾳ τοῦ Λάρναχ. Κάτ. 24.744. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Γλασκώβης, τῆς ὁποίας εἶναι βιομηχανικὸν προάστειον, ἔχουσα μεγάλα ἐργοστάσια σιδήρου καὶ χάλυβος. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπῆρξε πόλις σημαντική, διατηροῦσα κτήριά τινα τῆς παλαιᾶς της αἴγλης, ὡς εἶναι ναὸς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ δημαρχεῖον τοῦ 1126. Κοινῶς καὶ συνήθως καλεῖται σήμερον *Ρῶγκλεν.* Μ. Δ. Β.

Ρώδερφορ (Rutherford), *σὲρ Ἐρνέστος.* Ἄγγλος φυσικός, γεννηθεὶς τῷ 1871 ἐν Nielson τῆς Νέας Ζηλανδίας. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πατρίδος του καὶ κατόπιν παρέμεινεν ἐπί τι διάστημα εἰς τὸ ἐργαστήριον Cavendisch, ἔνθα ἠσχολήθη εἰς διαφόρους ἐρεύνας ἐπὶ θεμάτων τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς. Τῷ 1898 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Montreal, τῷ 1907 ἐν Manchester καὶ τῷ 1919 ἐν Cambridge, ταυτοχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ Royal Institution τοῦ Λονδίνου. Ὁ Ρώδερφορ κατέστη ὀνομαστὸς ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαμορφωθείσης θεωρίας τῆς μετατροπῆς τῶν ἀκτινεργῶν στοιχείων, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀκτινεργείας διεμόρφωσεν ἴδιον ὑπόδειγμα ἀτόμου, ὅπερ βραδύτερον ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Bohr. Ἔχει τιμηθῆ διὰ πολλῶν βραβείων καὶ μεταλλίων ἐκ μέρους διαφόρων ἐπιστημονικῶν ὀργανώσεων, τῷ δὲ 1908 διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ διὰ τὴν χημείαν· τῷ 1923 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς British Association καὶ τῷ 1925 τῆς Royal Society. Συνέγραψε: «Radioactivity» (1904), «Radioactive Transformations» (1906), «Radioactive Substances and their Radiations» (1912). Πολλὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ ἔχουσι δημοσιευθῆ ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς «The Transactions of the Royal Society» καὶ «The Philosophical Magazine». Κ. Π.

ρώδι, ρωδιά· κακῶς, ἀντὶ *ρόδι, ροδιά* (βλ. λ.).

Ρώδιον (Rodium) *[᾿Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Ρόδιον.*

ρωδιὸς (ὁ)· δημοτ., ἀντὶ *ἐρωδιὸς* (βλ. λ.).

ρώθων, *—ωνος* (ὁ)· ἑκάστη τῶν ὀπῶν τῆς ρινός, μυκτήρ, κοιν. *ρουθούνι.*

—*[᾿Ανατομ.]* Βλ. *μυκτῆρες* καὶ *ρίς.*

ρωθωνίζω· ἀντὶ τοῦ δημοτ. *ρουθουνίζω,* φυσῶ διὰ τῶν ρωθώνων.

ρωθωνικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ρώθωνας, ὁ τῶν ρωθώνων.

ρωθωνισμὸς (ὁ)· τὸ διὰ τῶν ρωθώνων θορυβῶδες φύσημα, ρουθούνισμα.

Ρὼκ (Roques), *Φωκίων.* Ἑλληνογάλλος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις ἀρχομένου τοῦ ΙΘ αἰῶνος. Ἐσπούδασεν αὐτόθι τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ γαλλικὰ καὶ ἐνεπνεύσθη ἐκ τῶν ξένων περιηγητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπεσκέπτοντο τοὺς γονεῖς του ἐν τῷ σῳζομένῳ εἰσέτι ἐν Πλάκᾳ πατρικῷ οἴκῳ, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀφίξεως τοῦ λόρδου Βύρωνος καὶ τοῦ Σατωβριάνδου, κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ὁ Ρὼκ ἐστάλη εἶτα εἰς Παρισίους πρὸς περαιτέρω σπουδὰς καὶ ἀνέπτυξεν αὐτόθι σπουδαῖον ζῆλον πρὸς διάδοσιν κινήσεως τουριστικῆς τῶν περιηγητῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διωρίσθη καὶ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις, ἀπέθανε δὲ μετὰ τὸ 1869. Ἔγραψεν: «Ὁδηγὸς διὰ τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν Ἑλλάδα καλλιτέχνας» (ἐν τῷ περιοδικῷ «Εὐτέρπη», Ἀθ. 1847, τόμ. Α', τεῦχος α') καὶ «Topographie d' Athènes d'après Leake, ouvrage traduit de l'anglais et mis au courant des découvertes» (Paris 1869). Τ. Ε. Ε.

ρῶκα (ἡ)· ἰδιωμ. ἀποτέλεσμα ἰσχυροῦ κτυπήματος εἰς τοὺς πόδας ἢ τὰς χεῖρας διὰ ράβδου, καθ' ὃ ἡ χεὶρ ἢ ὁ ποὺς παραλύουν: «τὸν χτύπησαν καὶ τόχει ρῶκα τὸ χέρι». Α. Θ. Α.

ρωκάνι (τό)· δημοτ., ἀντὶ *ροκάνι* (βλ.λ.).

Ρώλαντ (Rowland), *Ἐρρῖκος-Αὔγουστος.* Ἀμερικανὸς φυσικὸς (1848—1901). Ἠσχολήθη εἰς ἐρεύνας ἐπὶ τῆς μαγνητικῆς ἐπαγωγῆς καὶ μαγνητικῆς διαπερατικότητος καὶ τῷ 1875 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον Johns Hopkins, ἣν θέσιν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Σπουδάζων ἐν Βερολίνῳ ὑπὸ τὸν Hehmholz, ἐξετέλεσε πειράματα, δι' ὧν κατέδειξεν ὅτι ἠλεκτροστατικὸν φορτίον κινούμενον ὑπὸ μεγάλην ταχύτητα ἀσκεῖ ὁμοίαν μαγνητικὴν ἐπενέργειαν πρὸς ἠλεκτρικὸν ρεῦμα. Ἐν Johns Hofkins ἠσχολήθη εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ μηχανικοῦ ἰσοδυνάμου τῆς θερμότητος δι' ἐφαρμογῆς θερμομετρικῶν καὶ θερμιδομετρικῶν μεθόδων ἐξόχου ἀκριβείας, ὡς καὶ εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς τιμῆς τοῦ Ohm. Ἠσχολήθη καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φασμάτων τῶν σωμάτων, εἰς αὐτὸν δὲ ὀφείλεται ἡ κατασκευὴ ὀπτικῶν φραγμάτων μεγάλης ἀκριβείας, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐπενόησε διαιρετικὴν μηχανὴν ἱκανὴν νὰ χαράσσῃ 14000 ἕως 20000 χαραγὰς ἐπὶ μήκους μιᾶς ἴντσας· πρὸς τούτοις δὲ ἐσπούδασε καὶ ἀνεκάλυψε τὰς σπουδαιοτάτας ἰδιότητας τῶν κοίλων σφαιρικῶν *φραγμάτων* (βλ. λ.).

Ὁ Ρώλαντ διὰ τῶν φραγμάτων αὐτοῦ ἐσπούδασε συστηματικῶς καὶ ἐφωτογράφησε τὸ πρῶτον τὸ ἡλιακὸν φάσμα, ὡς καὶ τὰ φάσματα τόξου τῶν διαφόρων στοιχείων, τὰ δ' ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐδημοσίευσε διὰ σειρᾶς ὑπομνημάτων ἀπὸ τοῦ 1895—1900. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη της ζωῆς του ὁ Ρώλαντ ἠσχολήθη εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ ἐναλλασσομένου ρεύματος καὶ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ εἰς κινητῆρας, μετρητικὰ ὄργανα κλπ., ἐπενόησε σύστημα πολλαπλῆς (multiplex) τηλεγραφίας ἐρειδομένον ἐπὶ συγχρόνου κινητῆρος, ὅπερ ἐβραβεύθη εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1900. Ὁ Ρώλαντ εἶχε τιμηθῆ διὰ διαφόρων τίτλων καὶ μεταλλίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ μετάλλια Rumford καὶ Draper. Κ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ρώλαντς (Rowlands), ***Ριχάρδος.*** Ἄγγλος λυρικὸς ποιητὴς (1565—1630), τοῦ ὁποίου τὸ «Νανούρισμα» θεωρεῖται ἀδάμας τῆς ἀγγλικῆς ποιήσεως. Πρὸς αὐτὸν παραλληλίζεται ὁ Γάλλος Arvers, ὁ ποιητὴς τοῦ περιωνύμου «Σοννέτου». Α. Ν. Λ.

Ρῶλι (Raleigh) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας τῆς Βορείου Καρολίνας, σιδηροδρομικὸς κόμβος. Κάτ. 24.418. Ἔχει πανεπιστήμιον, κολλέγιον γεωργικὸν καὶ τῶν μηχανικῶν τεχνῶν, κολλέγιον διὰ γυναῖκας καὶ ἕτερον διὰ τοὺς μαύρους, σιδηροχυτήρια, ἐργοστάσια πούρων καὶ ἁμαξῶν, ἐμπόριον βάμβακος κλπ. Κ. Β. Λ.

Ρῶλι (Raleigh), *σὲρ* ***Οὐῶλτερ.*** Ἄγγλος ποιητής, ναυτικὸς ἥρως καὶ ἐξερευνητὴς (1552—1618). Εὐνοούμενος τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ διὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Ἰρλανδῶν ἐπαναστατῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν Γαλλίᾳ Οὑγενότων ἀγῶνάς του (1580—1583), ὑπῆρξε μετὰ τοῦ λόρδου Χόουωδ, τοῦ Ἔφφιγκαμ, τοῦ Φράνσις Ντραίηκ, τοῦ Φρόμπισσα καὶ τοῦ Κούμπερλαντ θεμελιωτὴς τῆς βρεττανικῆς θαλασσοκρατίας, πρῶτος αὐτὸς ἀντιληφθεὶς τὴν σημασίαν της. Ἱδρυτὴς τῆς πρώτης ἐν Β. Ἀμερικῇ βρεττανικῆς ἀποικίας, ὠνόμασεν αὐτὴν Virginia, πρὸς τιμὴν τῆς βασιλίσσης. Ἦτο εἷς τῶν ναυάρχων τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς κατὰ τοῦ μεγίστου στόλου Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Ἱσπανίας συνεχεῖς ναυμαχίας (βλ. λ. *Ἀρμάδα ἀήττητος*), ἐπισύρας δὲ τὸν φθόνον τῶν ἀντιζήλων του διὰ τὴν δόξαν, ἣν ἐκτήσατο, κατηγορήθη ὑπ' αὐτῶν ὡς συνωμοτῶν κατὰ Ἰακώβου τοῦ Α' καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Τῆς ἐκτελέσεώς του ὅμως ἀνασταλείσης σιωπηρῶς, παρέμεινεν ἐγκάθειρκτος 13 ἔτη, δοθείσης ἐλευθερίας εἰς αὐτὸν τῷ 1618, ὅπως χρησιμοποιηθῇ εἰς καταχτητικὴν εἰς Γκουαγιάνα ἀποστολήν. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ὅμως ἐθανατώθη, κατόπιν νέας δίκης, εἰς ἣν εἰσήχθη. Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἔργων του ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας τὰ «Ποιήματά» του καὶ ἡ δίτομος «Παγκόσμιος Ἱστορία». Σ. Ε. Λ.

Σὲρ Οὐῶλτερ Ρῶλι.

— **Ρῶλι** (Raleigh), *σὲρ* ***Οὐῶλτερ.*** Ἄγγλος φιλόλογος καὶ γραμματολόγος (1861—1922). Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς νεωτέρας λογοτεχνίας εἰς τὸ πανεπιστημιακὸν κολλέγιον τῆς Λίβερπουλ, εἶτα τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας ἐν Γλασκώβῃ καὶ τῷ 1904 τοῦ αὐτοῦ μαθήματος εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης. Τῷ 1911 τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ σέρ. Ἔγραψεν: «Ἡ ἀγγλικὴ νουβέλλα» (1894), «Ὕφος» (1897), «Μίλτων» (1900), «Ὁ Ἄγγλος ταξιδιώτης» (1904), «Οὐόρντσουορθ» (1905), «Σαίξπηρ» (1907) κ. ἄ., ἔργα ἀποτελοῦντα ὑποδειγματικὰς μελέτας περὶ ὕφους καὶ χαρακτῆρος. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Ἡ Ἀγγλία καὶ ὁ πόλεμος», ἔργον ἐκδοθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἐπίσης μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν αἱ «Ἐπιστολαὶ τοῦ σὲρ Οὐῶλτερ Ρῶλι». Κ. Β. Λ.

Ρώλινσον (Rawlinson), ***Γεώργιος.*** Ἄγγλος φιλόλογος καὶ ἱστοριογράφος (1812—1902). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν Ὀξφόρδῃ (1861—1889) καὶ ἀπὸ τοῦ 1888 μέχρι τοῦ θανάτου του πρωθιερεὺς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Πάντων. Τὸ κύριον ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει τὴν φήμην του ὁ Ρώλινσον, εἶναι ἡ μεγάλη ἔκδοσις τοῦ Ἡροδότου, περιλαμβάνουσα, πλὴν τοῦ ἀρχαίου κειμένου, μετάφρασιν καὶ σχόλια, γραφέντα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καὶ ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀδελφοῦ του Ἐρρίκου καὶ τοῦ σὲρ Οὐϊλκινσον. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Αἱ πέντε μεγάλαι μοναρχίαι τοῦ ἀρχαίου κόσμου» «Ἡ ἕκτη καὶ ἑβδόμη μεγάλη μοναρχία τῆς Ἀνατολῆς» (1873 καὶ 1876, δ' ἔκδ. 1879, 3 τόμοι), «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου» (1881, 2 τόμοι). «Αἱ θρησκεῖαι τοῦ ἀρχαίου κόσμου» (1882), «Αἴγυπτος καὶ Βαβυλὼν» (1884), «Ἱστορία τῆς Φοινίκης» (1889). Κ. Β. Λ.

—**Ρώλινσον** (Rawlinson), *σὲρ* ***Ἐρρῖκος-Κρέσουϊκ.*** Ἄγγλος ἀνατολιστὴς καὶ διπλωμάτης, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1810—1895). Διετέλεσεν ἀξιωματικὸς τῶν ἀποικιῶν ἐν Ἰνδίαις, πολιτικὸς πράκτωρ ἐν Ἀφγανιστὰν καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Βαγδάτῃ (1844—1856). Ἐνταῦθα συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἐρρίκου Λαΐϋαρντ εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Νινευΐ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐσχημάτισε δὲ πλουσίαν συλλογὴν ἀρχαιοτήτων, ἥτις σήμερον εὑρίσκεται ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ. Τῷ 1859 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Περσίᾳ, τὸ ἑπόμενον ὅμως ἔτος ἀπεσύρθη τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας. Κατὰ τὰ ἔτη 1858 καὶ 1865—1868 ἐγένετο μέλος τοῦ κοινοβουλίου, εἶτα δὲ μέλος τοῦ ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου τῶν Ἰνδιῶν.

Ὁ Ρώλινσον ἀνέγνωσε καὶ ἀντέγραψε πολυαρίθμους σφηνοειδεῖς ἐπιγραφάς, καὶ μάλιστα τὰς δυσκόλους, εἰς τρεῖς γλώσσας γεγραμμένας ἐπιγραφὰς τοῦ Μπεχιστούν, καὶ ἐγένετο εἷς ἐκ τῶν πρώτων μελετητῶν τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς Ἀσσυρίας» (1852), «Αἱ σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ τῆς Δυτικῆς Ἀσίας» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Ε. Νόρρις* καὶ *Γ. Σμίθ,* 4 τόμοι, 1861—1870), «Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσία ἐν τῇ Ἀνατολῇ» (1875) κ. ἄ. Ἐπίσης συνειργάσθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου ἐκπονηθεῖσαν ἔκδοσιν τοῦ Ἡροδότου. Κ. Β. Λ.

Ρωμαῖα (τὰ) (ludi Romani, Romaniani, Romanorum), ἄλλως καὶ ***Μεγάλοι ἀγῶνες*** (ludi magni) *[᾿Αρχ.]*. Οἱ ἀρχαιότεροι, μετὰ τὰ Κονσουάλια (Consualia) καὶ Ἱπποδρόμια (Equiria), ρωμαϊκοὶ ἀγῶνες, ἱδρυθέντες ὑπὸ Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου, τακτικῶς δὲ καὶ συνεχῶς τελούμενα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος. Ἦσαν ἐτήσιοι ἀγῶνες, ἀφιερωμένοι κατὰ τινας εἰς τὸν Δία, προεδρευόμενοι παρὰ τῶν ὑπάτων καὶ δικτατόρων. Διήρκουν ἀρχικῶς 1—10 ἡμέρας, κατὰ τὰ τέλη τῆς δημοκρατίας 15 ἡμέρας, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος 16 ἡμέρας (ἐπὶ Αὐγούστου, 4—19 Σεπτεμβρίου) καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας μόλις 4 ἡμέρας (12—15 Σεπτεμβρίου). Προηγεῖτο ἐπίσημος πομπὴ ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου διὰ τοῦ Φόρου καὶ Οὐηλάβρου εἰς τὸν Μέγιστον Ἱππόδρομον, ἐτελοῦντο δὲ κατ' αὐτοὺς ἀρχικῶς ἁρματοδρομίαι μόνον καὶ ἱπποδρομίαι. Διαδοχικῶς προσετέθησαν τὰ γυμνικὰ ἀγωνίσματα, σκηνικοὶ διαγωνισμοὶ (364) καὶ συνεστίασις (epulum Jovis). Τινὲς θεωροῦν τὰ Ρωμαῖα ὡς σχετιζόμενα πρὸς τὴν ἑορτὴν τῶν *Παλιλίων.* Π. Ν. Π.

— **Ρωμαῖα** (τὰ) *[᾿Αρχ.]*. Ἀγῶνες ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι πρὸς τιμὴν τῆς θεοποιηθείσης Ρώμης, κυρίως ἀναφερόμενοι ἀπὸ Β'—Α' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸ πλεῖστον συνεχόμενοι πρὸς τὰ *Αὐγούστεια, Καισαρεῖα, Σεβαστεῖα* κ. ἄ. ἀναλόγους μετέπειτα ἑορτάς, εἶναι οἱ πρόδρομοι τῆς ἀργότερον ἀναπτυχθείσης ἐν Ἑλλάδι καισαρολατρείας καὶ μαρτυροῦν τὴν ἔκτοτε καθιέρωσιν τῆς ἐν τῷ δημοσίῳ ἑλληνικῷ βίῳ προστατευτικῆς θεωρουμένης ἐπεμβάσεως τῶν Ρωμαίων. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐτελοῦντο ἐν Ἀθήναις, Αἰγίνῃ, Θεσπιαῖς, Κερκύρᾳ, Μεγάροις, Ὀποῦντι, Χαλκίδι καὶ Ὠρωπῷ, ἔνθα ὑπήγοντο καὶ συνετελοῦντο μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἀμφιαραΐων (κοινῶς ὀνομαζόμενοι «Ἀμφιαρᾷα καὶ Ρωμαῖα»). Εἰς δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐτελοῦντο ἐν Ἀλαβάνδοις, Μαγνησίᾳ τῇ ἐπὶ Μαιάνδρῳ, Ρόδῳ (πεντετηρικοί), Σμύρνῃ κ. ἄ. Ἦσαν ἀγῶνες ὁτὲ μὲν ἁπλῶς γυμνικοί, ἄλλοτε δὲ πάλιν μετὰ σκηνικῶν διαγωνισμῶν συνδυαζόμενοι, ὡς ἐν Μαγνησίᾳ, ἔνθα κατ' αὐτοὺς ἐστεφανοῦντο σατιρικοί, κωμικοὶ καὶ τραγικοὶ ποιηταί. Π. Ν. Π.

Ρωμαίη, *Ἰωάννης* Ἰταλὸς συνταγματάρχης, καταταχθεὶς μετὰ πλείστων ἄλλων Ἰταλῶν καὶ Γάλλων ἀξιωματικῶν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμὲτ-Ἀλῆ ὀργανωθέντα τὸ πρῶτον τακτικὸν στρατόν, καὶ συμμετασχών, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ μηχανικοῦ, τῆς ὑπὸ τὸν Ἰμπραῖμ πασᾶν στρατιᾶς εἰς τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν (1824—1827). Φιλέλλην ὅμως, συνεπάθει ὁλοψύχως τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των ἀγωνιζομένους Ἕλληνας, δι' ὃ καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ προέλθῃ εἰς μυστικὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ζακύνθου διαμένοντος στρατηγοῦ Ροζαρόλ (Baron de Rosarole) καὶ διὰ τούτου μετὰ τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἐργαζομένης πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀγῶνος ἑλληνικῆς «Ἐπιτροπῆς», πρὸς τὴν ὁποίαν κατέδιδε πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν μελετωμένων κινήσεων τοῦ Ἰμπραῒμ πασᾶ (βλ. καὶ λ. *Ροζαρόλ*). Ν. ΚΛΣ

Ρωμαίικο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λεβαδείας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 413, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀραποχώρι, Βελῆ* καὶ *Κουρούπι* 715. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα (τὸ ἓν εἰς τὸ χωρίον Βελῆ), δύο γεωργι-

Digitized by Google

κοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς, ἕνα ἀντιπλημμυρικὸν καὶ ἀγροτικὴν ἕνωσιν.

ρωμαίικος, —*η*, —*ο*· δημοτ., ὁ ἀνήκων εἰς τοὺς Ρωμιούς, εἰς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, πρὸς δήλωσιν εὐτελισμοῦ ἢ χλεύης: «ρωμαίικες δουλειὲς» ἔργα κακῶς διεξαγόμενα· || *ρωμαίικο* (τό)· τὸ νέον ἑλληνικὸν κράτος, οἱ νέοι Ἕλληνες, εὐτελιστικῶς: «ἐμεῖς τώρα θὰ φτιάξωμε τὸ ρωμαίικο!»· || *ρωμαίικα* (τά)· ὡς οὐσ., ἑλληνικά, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα: «καταλαβαίνεις ρωμαίικα;»

«Ρωμαϊκὰ» (τά). Ἡ κατὰ τὸ 150 μ. Χ. γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ ρωμαϊκὴ ἱστορία εἰς 24 βιβλία, ὧν σῴζονται 11 καί τινα ἀποσπάσματα. Τὸ 6ον καὶ τὸ 7ον πραγματεύονται περὶ τῆς Ἱσπανίας καὶ τοῦ Ἀννίβα, τὸ 8ον περὶ τῆς Καρχηδόνος, τὸ 11ον περὶ τῆς Συρίας καὶ τῆς Παρθικῆς, τὸ 12ον περὶ τοῦ Μιθριδάτου, τὰ 13—17 περὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, τὸ 23ον περὶ τῆς Ἰλλυρίας. Τὸ ἔργον εἶναι μεροληπτικὸν ὑπὲρ τῆς Ρώμης.
Ν. Σ. Λ.

Ρωμαϊκὸν *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἁγία Ἐλεοῦσα* τοῦ νομοῦ Κερκύρας (βλ.λ. *Κανάλι* Γραικικόν).

ρωμαϊκός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὁ τοῦ Ρωμαίων: «ρωμαϊκὸς πολιτισμός,» «ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία».

—**ρωμαϊκὴ** ***Ἐκκλησία***. Ἡ εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἀποστολικῶν χρόνων ἱδρυθεῖσα ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησία, ἡ καὶ *δυτικὴ* ἢ *λατινικὴ* ἢ *καθολικὴ* καλουμένη. Ἐνωρὶς κατέλαβεν ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ, πρῶτον μὲν διότι ἦτο ἐκκλησία τῆς πρωτευούσης τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, δεύτερον δὲ διότι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ἐξαιρετικὸν ζῆλον ἔδειξαν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου ἀνὰ τοὺς διαφόρους λαοὺς τῆς Δύσεως καὶ θερμότατα ὑπεστήριξαν τὸ ὀρθόδοξον δόγμα κατὰ τῶν αἱρετικῶν, κατὰ τοὺς διωγμοὺς δὲ τῶν Χριστιανῶν τινὲς αὐτῶν ἐμαρτύρησαν. Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ρώμης ἦσαν Ἕλληνες ἢ ἐξηλληνισμένοι Ἀσιᾶται, ἐπίσημος δὲ γλῶσσα τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῶν μέσων τοῦ Γ΄ αἰῶνος ἦτο ἡ ἑλληνική, ἀλλ' ἔκτοτε ἀντικατέστησεν αὐτὴν ἡ λατινικὴ ἔν τε τῇ ἐπισήμῳ ἀλληλογραφίᾳ καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης, ὡς ἴσοι πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ μετ' αὐτῶν συνειργάζοντο εἰς ἐπίλυσιν τῶν ἑκάστοτε ἀναφυομένων μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Β΄ αἰῶνος ἄρχεται ἐκδηλουμένη ἡ τάσις ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων πασῶν τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν ὅτι εἶναι ὄχι μόνον πρῶτος ἐν ἴσοις (primus inter pares), ἀλλ' ὅτι ἔχει καὶ κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐφ' ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διάδοχος τοῦ ἐν Ρώμῃ μαρτυρήσαντος ἀποστόλου Πέτρου. Τὴν ἀξίωσιν δὲ ταύτην τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐδέξαντο μὲν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ε΄ αἰῶνος πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Δύσεως καὶ ἀπὸ τοῦ Θ΄ αἰῶνος σύμπασα ἡ χριστιανικὴ Δύσις ἀνεγνώρισε τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης, ἀπέκρουσαν ὅμως ἀνέκαθεν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς καὶ οὕτως ἐκ τῆς περὶ τοῦ πρωτείου τούτου ἔριδος μάλιστα ἐπῆλθε κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα τὸ σχίσμα τῆς Ἐκκλησίας, διαιρεθείσης εἰς ρωμαϊκὴν ἢ δυτικὴν καὶ εἰς ἀνατολικὴν ἢ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν (βλ. λ. *πάπα* πρωτεῖον). Κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἕνεκα τῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τοῖς ἤθεσιν ἐπικρατούσης διαφθορᾶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, οἱ καλούμενοι *διαμαρτυρόμενοι*. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, *δυτικοὶ* ἢ *καθολικοὶ* συνήθως καλούμενοι, συμποσοῦνται νῦν εἰς 230 περίπου ἑκατομμύρια, κατοικοῦντες εἰς τὰς πέντε ἠπείρους.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Η΄ αἰῶνος ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, *πάπας* καλούμενος, ἐκτὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἶχε καὶ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν ἐπί τε τῆς Ρώμης καὶ ἱκανῆς χώρας τῆς μέσης Ἰταλίας. Κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ (1073—1085), βαρέως φέρων τὴν ἐπέμβασιν τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐβουλεύθη οὐ μόνον ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς κηδεμονίας ταύτης τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν πολιτείαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τούτου ἕνεκα διεξήγαγε σφοδροτάτους ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως. Διετήρησε δὲ ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία τὴν ἐν Ἰταλίᾳ κοσμικὴν ἐξουσίαν αὐτῆς μέχρι τοῦ 1870, ὅτε καταλαβόντες οἱ Ἰταλοὶ τὴν Ρώμην ἀνεκήρυξαν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἡνωμένου βασιλείου τῆς Ἰταλίας καὶ κατέλυσαν τὸ παπικὸν κράτος. Ἔκτοτε οἱ πάπαι διεμαρτύροντο διὰ τὴν στέρησιν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἐξουσίας μέχρι τοῦ 1929, ὅτε διὰ συμβάσεως ἰταλικῆς κυβερνήσεως καὶ πάπα ἀνεγνωρίσθη ὁ παρὰ τὸ Βατικανὸν χῶρος ὡς ἀποτελῶν τὸ ἀνεξάρτητον παπικὸν κράτος, ὅπερ ἔχει ἔκτασιν περὶ τὸ ἥμισυ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον καὶ περὶ τοὺς 520 κατοίκους.

Ἐν τῇ τελέσει τῶν μυστηρίων ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία εἰσήγαγε καινοτομίας τινὰς ἀγνώστους τῇ παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ, ὡς λ. χ. τὴν διὰ ραντισμοῦ τοῦ ὕδατος τέλεσιν τοῦ βαπτίσματος, τὴν εἰς μεγάλην ἡλικίαν τέλεσιν τοῦ χρίσματος, τὴν χρῆσιν ἀζύμου ἄρτου ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ, τὴν μετάληψιν τῶν πιστῶν ἐκ μόνου τοῦ ἄρτου, τὴν τέλεσιν εὐχελαίου ἐπὶ τῶν πνεόντων τὰ λοίσθια κλπ. Ἐν δὲ τῇ λατρείᾳ θαυμασμὸν ἐμποιεῖ ἡ λαμπρότης τοῦ λειτουργικοῦ καὶ τοῦ τελετουργικοῦ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ἥτις πανταχοῦ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν λατινικήν, μεταχειρίζεται ἐν τῇ λατρείᾳ· ἔχει ἐπὶ πλέον λαμπρὰν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ λίαν ἐπιμελῶς καλλιεργεῖ ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῆς τὰς καλὰς τέχνας, ἀρχιτεκτονικήν, ζωγραφικὴν καὶ γλυπτικὴν (διὰ τὴν περὶ πίστεως διδασκαλίαν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας βλ. λ. *Καθολικισμός*).

Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἐξαιρετικὸν τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ πλεῖστον συμβάλλεται εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς, εἶναι τὸ διοικητικόν της σύστημα, τὸ μεγαλοπρεπέστερον σύστημα διοικήσεως ἐξ ὅσων ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ γίνεται ἀπορρέει ἐκ τῆς ἀνωτάτης διοικήσεως αὐτῆς, ἤτοι τοῦ πάπα, ὅστις μέγιστον ἔχων τὸ κῦρος παρὰ τοῖς πιστοῖς κυβερνᾷ τὴν Ἐκκλησίαν διορίζων καὶ παύων τοὺς ἀνωτάτους λειτουργοὺς αὐτῆς, μεριμνῶν περὶ παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ λαμβάνων γνῶσιν καὶ τῶν ἐλαχίστων ἔτι λεπτομερειῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦ συστήματος δὲ τούτο κατώρθωσεν ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία νὰ ἔχῃ μεμορφωμένην καὶ πειθαρχικὴν ἱεραρχίαν, κλῆρον πεπαιδευμένον καὶ πειθαρχικὸν εἰς τὴν ἱεραρχίαν, πολυάριθμα τάγματα μοναχικά, ὑπηρετοῦντα εἰς τὰς διαφόρους ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας, ποικίλων βαθμῶν ἱερατικὰς σχολὰς πρὸς παρασκευὴν κληρικῶν καὶ θεολόγων, λαμπρὰν θεολογικὴν ἐπιστήμην. Πολλαχῶς δ' ἐνισχύουσα τοὺς περὶ τὰ θεολογικὰ γράμματα ἀσχολουμένους, ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία μέγιστον συνετέλεσεν εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτῆς, ἐκ τῆς ἐνισχύσεως δὲ ταύτης προέκυψαν αἱ ἑκατοντάδας ὅλας τόμων ἀπαρτίζουσαι ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τὰ μνημειώδη ἁγιολογικὰ κείμενα τῶν βολλανδιστῶν «Acta Sanctornm», τὰ εἰδικὰ πολύτομα λεξικὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς, τῆς καθολικῆς θεολογίας, τῆς ἀπολογητικῆς, τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ λειτουργικῆς, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας, τοῦ κανονικοῦ δικαίου καὶ τὰ δυσαρίθμητα περιοδικὰ καὶ συγγράμματα, ἅτινα συντελοῦσι μὲν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν, ἐνισχύουσι δὲ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν πιστῶν καὶ ἐξυψοῦσι τὸ κλέος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δ' ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τοιούτου συστήματος εἶναι ὁ πάπας, τοσοῦτον ηὐξήθη τὸ γόητρον αὐτοῦ παρὰ τοῖς δυτικοῖς, κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίᾳ χρόνους, ὥστε σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ τῷ 1870 ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀλάθητον. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν κυβερνησάντων τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἀνεδείχθησαν ἄξιοι τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῶν ἀξιώματος, πολλαχῶς ἐργασθέντες ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας των, ἀλλ' ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου καί τινες, μάλιστα κατὰ τὴν Θ΄, Ι΄, ΙΕ΄ καὶ ΙΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδα, οἵτινες ὅλως ἀνάξιοι τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματός των ἐχαρακτηρίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐνθέρμου ὑπερασπιστοῦ τοῦ παπισμοῦ καρδιναλίου Βαρονίου ὡς τερατώδεις, αἰσχρότατοι, ἐξωλέστατοι, ἀείποτε βδελυρώτατοι (monstruosi, turpissimi, perditissimi, usque quaque fœdissimi).

Συγγραφεῖς δὲ μεγάλους καὶ ρήτορας ἐκκλησιαστικοὺς ἀνέδειξε πολλοὺς ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία κατὰ μὲν τοὺς πρώτους αἰῶνας τὸν Τερτυλλιανόν, Κυπριανόν, Ἀρνόβιον, Φήλικα, Ἀμβρόσιον, Αὐγουστῖνον, Γρηγόριον τὸν Διάλογον, Ἱερώνυμον, Ἱλάριον καὶ ἄλλους, κατὰ δὲ τὸν μέσον αἰῶνα τὸν Ἄνσελμον, Ἀβελάρδον, Μάγνον. Λομβάρδον, Θωμᾶν Ἀκινᾶτον, Δοὺνς Σκῶτον, Βοναβεντούραν καὶ ἄλλους καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸν Βελλαρμῖνον, Σίμωνα, Πασχάλ, Πατάβιον, Τιλλεμόντ, Φλερύ, Μαβιλλέν, Μοντφακόν, Βουρδαλοῦ, Μασιλλών, Φενελών, Βοσσουέτον, Μάνσκυ, Μουρατόρην, Κούν, Ἔφελε, Μέλερ, Δέλιγγερ καὶ πολλοὺς ἄλλους.
Ε. Γ. Π.

— **ρωμαϊκὴ** ***κονία***, **ἡ** ***ρωμαϊκὸν σιμέντον*** (γαλλ. ciment romain, γερμ. Romanzement). Καλεῖται ἐν τῇ τεχνικῇ ὑδραυλικὴ ἄσβεστος προερχομένη ἐξ ἀσβεστολιθικῆς μάργας ἐχούσης μεγάλην περιεκτικότητα ἀργίλλου καὶ πυριτίας, ἑψημένης εἰς θερμοκρασίαν κάτω τῆς ρευστοποιήσεως αὐτῆς. Περιέχει μέχρι 30 % ἄργιλλον καὶ 50 % ἄσβεστον καὶ εἶναι ἡ πτωχοτέρα εἰς ἄσβεστον ὑδραυλικὴ ἄσβεστος καὶ ἡ πλέον ὑδραυλική. Διὰ τοῦτο δὲν σβέννυται ἀφ' ἑαυτῆς προσθήκῃ ὕδατος, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην ἀλέσεως, ὡς τὸ σιμέντον Πόρτλανδ, πήγνυται δὲ ὡς αὐτὸ καὶ ἀποτελεῖ ὑπὸ ἔποψιν ἀντιστάσεως ἐνδιάμεσον βαθμίδα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν καλυτέρων ὑδραυλικῶν ἀσβέστων. Ἔχει χρῶμα ἀνοικτόφαιον ἕως ὑποκίτρινον, εἰδικὸν βάρος 2.7 ἕως 3.0 καὶ ἡ κόνις αὐτοῦ ἔχει φαινομενικὸν εἰδικὸν βάρος 1.0 ἕως 1.25 χγρ. κατὰ λίτρον, κατά τι μικρότερον τοῦ σιμέντου Πόρτλανδ. Ἐνίοτε εἶναι ταχύπηκτος. Αἱ ἀναλογίαι μείξεως τῶν κονιαμάτων εἶναι αἱ τοῦ σιμέντου Πόρτλανδ. Ἐν Ἑλλάδι δὲν γίνεται χρῆσις ρωμαϊκοῦ σιμέντου, ἀλλὰ τοῦ τελευταίου τούτου, ὅπερ ὑπερέχει. Τὸ ὄνομα τοῦ ρωμαϊκοῦ σιμέντου προῆλθεν ἐκ τῆς φήμης ἐνίων ρωμαϊκῶν κονιῶν, ὧν αἱ ἐξαίρετοι ὑδραυλικαὶ ἰδιότητες καὶ ἡ ἀντοχὴ παρέμειναν περίφημοι εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ αἵτινες ἀνεζητήθησαν νὰ ἀναπαραχθῶσιν ἐπιμόνως ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν χημικῶν γνώσεων τῆς ἐποχῆς, ὑπὸ μεγάλων ἀρχιτεκτόνων τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων, ὡς ὁ Φιλιβέρτος Delorme καὶ ὁ μεταφραστὴς τοῦ Βιτρουβίου Κάρολος Perrault. Αἱ πρόοδοι τῆς ἀναλυτικῆς χημείας κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα καὶ αἱ ἔρευναι τοῦ Vicat τῷ 1818 ἔδωσαν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίησαν πολλὰς ἀσβέστους, ἐν αἷς καὶ ὑδραυλικάς, πλεῖσται δὲ κονίαι ὑπῆρξαν ἐξαιρέτου ποιότητος, διατηρούμεναι ἄριστα μέχρι σήμερον. Εἶναι ἄλλως φυσικὸν νὰ διεσώθησαν μόνον αἱ ἄρισται. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ, ὡς ἦτο κοινὴ δοξασία κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν, ὅτι πᾶσαι αἱ ρωμαϊκαὶ κονίαι ἦσαν ἄρισται· τὸ ἀντίθετον μαρτυρεῖ τὸ μέγα πάχος τοίχων τινῶν, τὸ ὁποῖον, ἐὰν ἡ κονία αὐτῶν ἦτο γνωστὴ ὡς ἀνωτέρας ἀντοχῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι πολὺ μικρότερον (ἡ ἄγνοια τῆς χημείας δίδει ἐξήγησιν τούτου). Ὁ Πλίνιος παραπονεῖται ὅτι πλεῖστα σύγχρονα οἰκοδομήματα εἶναι ἠρειπωμένα ἕνεκα τοῦ κακοῦ κονιάματος.

Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τοῦ κονιάματος καὶ τῆς ἀσβέστου οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς σιωπῶσι. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐγνώριζον τὰς ὑδραυλικὰς ἰδιότητας τῆς ποτιολανῆς ἢ πουζολάνης, γῆς ἡφαιστειογενοῦς τῆς πόλεως Ποτιόλων (Pozzuoli) τοῦ Φλεγραίου πεδίου παρὰ τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας. καὶ κατεσκεύαζον ἄριστα κονιάματα ἐξ αὐτῆς· καὶ ἡ ὀνομασία ρωμαϊκὴ κονία δίδεται ἰδίως εἰς τὰ ἐκ ποτιολανῆς ἢ ἄλλων ὑδραυλικῶν στοιχείων διασῳζόμενα κονιάματα μεγάλης ἀντοχῆς. Οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίησαν ἐπίσης τὰς κονίας ταύτας καὶ εἰς κατασκευὴν ἀρίστων σκυροδεμάτων (béton romain), ἅτινα εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα αὐτῶν, χρησιμοποιηθέντα ἐνωρίτατα. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι οἱ στῦλοι τοῦ περιστυλίου τοῦ λαβυρίνθου τῆς Αἰγύπτου ἦσαν ἐκ τεχνητοῦ λίθου (σκυροδέματος)· μετὰ τοῦ Οὐάρρωνος δὲ παραδίδει ὅτι ὁ τάφος τοῦ Πορσήννα ἦτο μονόλιθος 30 τετρ. ποδῶν βάσεως καὶ 50 ποδῶν ὕψους ἐκ σκυροδέματος (λατ. caementa fracta). Ἐν γένει οἱ Ρωμαῖοι κατεσκεύαζον ἄριστα κονιάματα καὶ σκυροδέματα, μεταχειριζόμενοι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης τὸ ἐλάχιστον ἀπαιτούμενον ὕδωρ. Ἡ παράδοσις τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, ἐγκαταλειφθεῖσα κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἀνεζητήθη ἐκ νέου κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν.
Θ. Χ.

—**ρωμαϊκὴ** ***κουρία*** (Curia Romana) *['Εκκλ. Δίκ.]* Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν ἀρχῶν τῶν ὑπουργουσῶν τῷ πάπᾳ ἐν τῇ κυβερνήσει τῆς Ἐκκλησίας. Ἀποτελεῖται κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ι΄ διὰ τῆς διατάξεως «Sapienti Consilio» θεσπισθέντα ἐκ συλλόγων καρδιναλίων (Congregationes), ἐκ δικαστηρίων καὶ ἐξ ὀφφικίων (officia). Αἱ διατάξεις τῶν εἰρημένων ἀρχῶν—ἐξαιρουμένων μόνον τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων τῆς ρωμαϊκῆς Rota καὶ τῆς ἀποστολικῆς signatura—χρῄζουσι κανονικῆς κυρώσεως, ἐκτὸς ἂν οἱ προϊστάμενοι αὐτῶν ἤθελον τύχει ἰδίας πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδοτήσεως. Ἔριδας περὶ τὴν ἁρμοδιότητα μεταξὺ συλλόγων, δικαστηρίων καὶ ὀφφικίων λύει ἐπιτροπεία καρδιναλίων, ὑπὸ τοῦ πάπα ἑκάστοτε καθισταμένη. Ἕκαστος σύλλογος ἔχει ὡς πρόεδρον καρδινάλιον καὶ γραμματέα, ὅστις, ἂν τὴν προεδρίαν τοῦ συλλόγου ἔχῃ αὐτὸς ὁ πάπας, εἶναι ὡσαύτως καρδινάλιος, ἄλλως ἕτερος ἀνώτερος praelatus, συνήθως ἀρχιεπίσκοπος. Ἄλλα μέλη τοῦ συλλόγου εἶναι οἱ ὑπὸ τοῦ πάπα ὁρισθέντες καρδινάλιοι ὡς σύμβουλοι καὶ ἄλλο βοηθητικὸν προσωπικόν. Οἱ σύλλογοι τῶν καρδιναλίων εἶναι τανῦν οἱ ἐξῆς ἕνδεκα:

I. *Congregatio sancti Officii*. Ὁ σύλλογος οὗτος: 1) Πρόεδρον ἔχει τὸν πάπαν. 2) Ἁρμοδιότητα ἔχει ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορώντων: α΄) Εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πίστιν, τὰ καθ' ἧς πλημμελήματα δικάζει οὐ μόνον ἐν δευτέρῳ βαθμῷ ἀλλὰ καὶ ἐν πρώτῳ. β΄) Εἰς τοὺς γάμους καθολικῶν μετὰ μὴ Χριστιανῶν, ὡς καὶ μεθ' ἑτεροδόξων Χριστιανῶν, οὓς καὶ ἐπιτρέπει κατ' οἰκονομίαν. Τὰ τοιαῦτα ζητήματα δύναται ὁ σύλλογος οὗτος νὰ παραπέμπῃ εἰς ἕτερον σύλλογον ἢ εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Rota. γ΄) Εἰς τὰ τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων· ἤτοι ἀσκεῖ τὴν τῶν βιβλίων λογοκρισίαν, παρέχει ἀδείας πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ διαφύλαξιν ἀπηγορευμένων βιβλίων, παρακολουθεῖ τὰ ἐκδιδόμενα νέα βιβλία καὶ ἐντέλλεται τοῖς ἐπισκόποις νὰ ἀπαγορεύωσι τῆς χρῆσιν ἐπιβλαβῶν βιβλίων καὶ νὰ καταγγέλλωσι τοιαῦτα τῇ Ἁγίᾳ Ἕδρᾳ. δ΄) Εἰς τὴν εὐχαρίστου νηστείαν (jejunium eucharisticum) τῶν τὴν θείαν λειτουργίαν τελούντων ἱερέων.

Digitized by Google

II. *Congregatio consistorialis.* Ὁ σύλλογος οὗτος: 1) Τελεῖ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πάπα καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ γραμματέως τοῦ συλλόγου S. Officium, τοῦ προέδρου τοῦ συλλόγου τῶν σπουδῶν, τοῦ γραμματέως τοῦ παπικοῦ κράτους καὶ ἄλλων καρδιναλίων. Συμβούλους δ' ἔχει τὸν accesor S. Officii, τὸν γραμματέα τοῦ συλλόγου τῶν ἐκτάκτων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ τὸν γραμματέα τοῦ συλλόγου τῶν σπουδῶν. 2) Ἔχει ἁρμοδιότητα: α') Νὰ παρασκευάζῃ τὰ τοῦ κονσιστορίου. β') Νὰ ἀποφασίζῃ ἐπὶ ζητημάτων τῶν ὑποκειμένων τῷ συλλόγῳ τῆς προπαγάνδας χωρῶν, ἤτοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀποστολικῆς Ἕδρας καὶ δὴ περὶ ἱδρύσεως νέων ἐπισκοπῶν, ἐπαρχιῶν, καθεδρικῶν καὶ ἄλλων καπιτούλων, περὶ διαιρέσεως ἐπισκοπῶν, περὶ ὑποδείξεως καὶ ἐξετάσεως ἐπισκόπων, ἀποστολικῶν ἐπιτρόπων, βοηθῶν ἐπισκόπων, ἐφ' ὅσον ὡς πρὸς ταῦτα δὲν εἶναι ἁρμόδιος ὁ σύλλογος τῶν ἐκτάκτων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. γ') Νὰ ἐποπτεύῃ τῆς ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος τῆς visitatio liminum καὶ τῶν ἄλλων καθηκόντων αὐτῶν. δ') Νὰ παραπέμπῃ εἰς τοὺς ἁρμοδίους συλλόγους τὰ ζητήματα, ἐφ' ὧν αὕτη δὲν ἔχει ἁρμοδιότητα.

III. *Congregatio de Sacrementis.* Αὕτη, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ι', ἔχει ἁρμοδιότητα ἐπὶ τῶν εἰς τὰ ἑπτὰ μυστήρια ἀφορώντων, ἐξαιρουμένων μόνον: 1) τῶν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὸν γάμον ἀφορώντων, ἐφ' ὧν ἁρμόδιον εἶναι τὸ St. Officium, καὶ 2) τῶν εἰς τὸ τελετουργικὸν τῶν μυστηρίων ἀφορώντων, ἐφ' ὧν ἁρμόδιος εἶναι ὁ σύλλογος τῶν τυπικῶν (congregatio rituum). Κατὰ ταῦτα ὁ τῶν μυστηρίων σύλλογος (Congregatio de Sacrementis) ἔχει ἁρμοδιότητα ὡς πρὸς τὴν περὶ τῶν μυστηρίων διδασκαλίαν καὶ ὡς πρὸς τοὺς λόγους τοὺς ἐπιτρέποντας τὴν ἄσκησιν οἰκονομίας ἐπὶ γάμων. Δύναται ὅμως νὰ παραπέμπῃ τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἰς τὸ τῆς Rota δικαστήριον, ἂν κρίνῃ προσφορωτέραν τὴν ὑπ' αὐτοῦ λύσιν τῶν τοιούτων ζητημάτων. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ πράττῃ καὶ ὡς πρὸς τὰ εἰς τὰς χειροτονίας καὶ τὰ λοιπὰ μυστήρια ἀφορῶντα ζητήματα, παραπέμπουσα ταῦτα εἰς τὰ ἁρμόδια δικαστήρια.

IV. *Congregatio concilii.* Ὁ σύλλογος οὗτος εἶναι ἁρμόδιος ἐπὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθόλου καθηκόντων τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Εἰδικώτερον ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῶν διατάξεων τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰς νηστείας, τὴν καταβολὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δεκάτων, τὴν Κυριακὴν ἀργίαν. Ρυθμίζει δ' ἔτι τὰ ἀφορῶντα τοὺς ἐφημερίους καὶ κανονικούς, τὰς εὐσεβεῖς ἀδελφότητας, τὰ εὐαγῆ ἱδρύματα, τὰ ὑπὲρ τελέσεως λειτουργιῶν καταλειφθέντα καὶ ἄλλα κληροδοτήματα, τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, τὰ «βενεφίκια» καὶ κτήματα κινητά τε καὶ ἀκίνητα, τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς φόρους καὶ εἰσφοράς. Ἁρμοδιότητα δ' ἔτι κέκτηται ἵνα κατ' οἰκονομίαν ἐπιτρέπῃ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα κατάστασιν κληρικῶν, μὴ κεκτημένων πάντα τὰ προσόντα, λ. χ. διδακτορικὸν δίπλωμα. Ὡσαύτως ἁρμοδιότητα ἔχει ἵνα δι' ἀσκήσεως οἰκονομίας κατὰ συγκατάβασιν ἐπιτρέπῃ ὅπως οἱ πιστοὶ ἀποκτῶσι τὰ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς δημευθέντα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ἀποφαίνεται δ' ἔτι ἐπὶ τῶν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν immunitas καὶ τῶν εἰς τὸ προβάδισμα ἢ τὸ προκαθεζέσθαι ἀφορώντων, ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν ὑπάγονται τῇ ἀμοδιότητι τοῦ συλλόγου τῶν ὑποθέσεων τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ συλλόγου τῶν τελετῶν. Ἁρμοδία ἐν ταῖς τῇ προπαγάνδᾳ μὴ ὑποκειμένας χώραις εἶναι ἐπὶ τῶν εἰς τὰς συνόδους καὶ τὰς ἐπισκοπικὰς συνελεύσεις ἀφορώντων. Πάντα τὰ ζητήματα ταῦτα λύει διοικητικῶς· τὰ δικαστικῆς ὅμως διαγνώσεως χρῄζοντα παραπέμπει εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον.

V. *Congregatio pro negotiis religiosorum sodalium-praeposita.* Ὁ σύλλογος οὗτος διευθύνει τὰ ἀφορῶντα τὴν διοίκησιν, τὴν πειθαρχίαν, τὰς σπουδάς, τὴν περιουσίαν καὶ τὰ προνόμια τῶν μοναχικῶν ταγμάτων καὶ ἄλλων μοναχικῶν ἑνώσεων (congregationes) ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τῷ συλλόγῳ τούτῳ ὑπόκεινται καὶ αἱ μοναστηριακαὶ ἑνώσεις, ὧν τὰ μέλη δὲν ἔδωσαν τὰς μοναχικὰς ἐπαγγελίας, ὡς καὶ τὰ λεγόμενα λαϊκὰ τρίτα τάγματα (tertiarii saeculares). Ποιεῖται ὑπὲρ τῶν μοναχῶν δι' ἀσκήσεως οἰκονομίας συγκαταβάσεις, πλὴν τῆς εὐχαρίστου νηστείας (jejunium eucharisticum), μόνου ἁρμοδίου πρὸς τοῦτο ὄντος τοῦ S. Officium. Ὁ σύλλογος οὗτος λύει τὰ αὐτῷ ὑποβαλλόμενα ζητήματα διοικητικῶς, παραπέμπων τὰ δικαστικῆς φύσεως εἰς τὰ ἁρμόδια ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, εἰς ἃ δύναται νὰ παραπέμπῃ καὶ τὰ μεταξὺ μοναχῶν καὶ μὴ μοναχῶν ἐγειρόμενα ζητήματα, ἅτινα δύναται νὰ παραπέμπῃ καὶ εἰς ἄλλους συλλόγους.

VI. *Congregatio de propaganda fide.* Ὁ σύλλογος οὗτος διευθύνει τὰ τῆς ἱεραποστολῆς ἐν ταῖς χώραις, ἐν αἷς δὲν ἀποκατεστάθη εἰσέτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία ἢ παρὰ τὴν ἀποκατάστασιν ταύτης ὑφίσταται ἔτι ἀνώμαλος κατάστασις πραγμάτων. Εἰδικώτερον: 1) Ἀσκεῖ ἐν ταῖς εἰρημέναις χώραις τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας, καθιστῶσα καὶ μεταθέτουσα τοὺς ἱεραποστόλους. 2) Ἀσκεῖ ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν φυτωρίων (seminaria) καὶ πάντων τῶν πρὸς διαπαιδαγώγησιν ἱεραποστόλων ἱδρυμάτων. 3) Παραπέμπει—ὡς ἁρμόδιος μόνον ἐπὶ τῶν εἰς τὴν ἱεραποστολὴν ἀφορώντων—τὰ εἰς τὴν πίστιν, τὴν θείαν λατρείαν καὶ τὸν γάμον ἀφορῶντα εἰς τοὺς πρὸς τὰ τοιαῦτα ἁρμοδίους συλλόγους. 4) Ἀσκεῖ ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν μοναχῶν μόνον ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ὡς ἱεραποστόλων, παραπέμπουσα τὰ ἀφορῶντα τοὺς μοναχοὺς ὡς τοιούτους εἰς τὸν προηγούμενον σύλλογον ὡς ἁρμόδιον.

VII. *Congregatio rituum.* Ὁ σύλλογος οὗτος ἔχει ἁρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ τελετουργικὸν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας. Εἰδικώτερον: 1) Ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τοῦ τυπικοῦ κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων, ὡς καὶ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καθόλου. 2) Παρέχει ἐπὶ τῶν εἰς τὸ λειτουργικὸν ἀφορώντων συγκαταβάσεις (dispensationes) καὶ προνόμια. 3) Ἐκδικάζει τὰ εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ἁγίων ἀφορῶντα. 4) Ρυθμίζει τὰ περὶ τῶν ἁγίων λειψάνων.

VIII. *Congregatio caeremonialis.* Ὁ σύλλογος οὗτος ρυθμίζει: 1) Τὰ τῶν ἐν τῇ παπικῇ αὐλῇ καὶ τῷ παπικῷ παρεκκλησίῳ τελετῶν, ὡς καὶ τὰς ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν καρδιναλίων τελουμένας ἱερὰς τελετάς. 2) Τὰ ὡς πρὸς τοὺς καρδιναλίους καὶ τοὺς παρὰ τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ πρεσβευτὰς ζητήματα, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ προβαδίζειν καὶ προκαθέζεσθαι.

IX *Congregatio pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis.* Ὁ σύλλογος οὗτος ἔχει ἁρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ζητημάτων, δι' ἃ ἀναγκαία εἶναι ἡ συνεννόησις μετά τινος κράτους, οἷά εἰσιν ἡ ἐπισκοπῶν ἵδρυσις καὶ διαίρεσις, κογκορδάτων σύναψις καὶ ἄλλα τοιαῦτα, παραπεμπόμενα εἰς αὐτὴν πρὸς ἐξέτασιν ὑπὸ τοῦ πάπα διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ παπικοῦ κράτους.

X. *Congregatio de seminariis et universitatibus studiorum.* Ὁ σύλλογος οὗτος: 1) Ὡς πρὸς τὰ φυτώρια (seminaria) ἀσκεῖ ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς διευθύνσεως καὶ καθόλου τῆς διοικήσεως αὐτῶν, πλὴν τῶν ἐν ταῖς χώραις τῆς ἱεραποστολῆς ὑποκειμένων τῷ συλλόγῳ τῆς προπαγάνδας. 2) Ὡς πρὸς τὰ πανεπιστήμια, τά τε ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ ὑπὸ μοναχικῶν ταγμάτων διευθυνόμενα, ἔχει ἁρμοδιότητα: α') Νὰ ἱδρύῃ νέα πανεπιστήμια, ἐγκρίνῃ τοὺς ὀργανισμοὺς αὐτῶν καὶ νὰ μεταρρυθμίζῃ ἀρχαιοτέρους. β') Νὰ παρέχῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπονομῆς ἀκαδημαϊκῶν βαθμῶν, νὰ ἀπονέμῃ δὲ καὶ αὕτη κατ' ἐξαίρεσιν τοιούτους εἰς ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονας. 3) Μέλη ἔχει, ἐκτὸς ἄλλων καρδιναλίων, τὸν καρδινάλιον γραμματέα τοῦ κονσιστοριακοῦ συλλόγου καὶ ὡς σύμβολον τὸν assessor αὐτοῦ.

XI. *Congregatio pro ecclesia orientali.* Ὁ σύλλογος οὗτος, ὅστις πρόεδρον ἔχει αὐτὸν τὸν πάπαν, ἀνιδρύθη διὰ τῆς ἀπὸ 1 Μαΐου 1917 διατάξεως (motu proprio) «Dei providentis arcano» τοῦ πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΕ'. 1) Ἁρμοδιότητα ἔχει ἐπὶ πάντων τῶν εἰς τὰ πρόσωπα, τὴν διοίκησιν καὶ τοὺς ρυθμοὺς τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἀφορώντων ζητημάτων, καὶ ἂν ταῦτα ὦσι μεικτῆς φύσεως, ἀφορῶσι δηλαδὴ ἅμα καὶ τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν. Κατὰ ταῦτα ὁ σύλλογος οὗτος, ὡς πρὸς τοὺς ἡνωμένους ἀνατολικούς, ἀντικαθιστᾷ πάντα ἄλλον πλὴν τοῦ S. Officium, ὅστις διατελεῖ ὧν ἁρμόδιος κατὰ τὴν ρητὴν τοῦ κανόνος 247 διάταξιν. 2) Ἀποφαίνεται ἐπὶ τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῷ ὑποθέσεων διοικητικῶς (in linea disciplinari), παραπέμπων τὰ κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ δεόμενα δικαστικῆς διαγνώσεως εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁριζόμενον δικαστήριον.

Αἱ δικαστικαὶ ἀρχαὶ τῆς ρωμαϊκῆς κουρίας εἰσὶν ἡ Poenitentiaria, ἡ Sacra Romana rota καὶ ἡ ἀποστολικὴ Signatura. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

— **ρωμαϊκὴ** *τέχνη ['Αρχ.].* Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἡ ρωμαϊκὴ τέχνη ἐθεωρεῖτο ὅτι ἀπετέλει τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, τῆς βαινούσης ὁλονὲν πρὸς τὴν παρακμήν. Σήμερον ὅμως οἱ βαθύτεροι μελετηταὶ δέχονται ὅτι ἡ Ρώμη, ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων, ἀνέπτυξεν ἰδίαν αὐθύπαρκτον τέχνην, ἥτις δὲν ἔσχε βεβαίως τὴν αἴγλην, τὴν πλουσίαν ἄνθησιν καὶ τὴν ὀργανικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς, ἐκαλλιέργησεν ὅμως κλάδους τινὰς μετὰ ἀξιολόγου πρωτοτυπίας καὶ παρήγαγεν ἔργα ἐνδιαφέροντα καὶ πρὸς κατευθύνσεις διαφόρους τῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Ἡ ρωμαϊκὴ τέχνη εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀναμφισβήτητον ἐπιρροὴν τῆς ἐτρουσκικῆς μὲν τέχνης κατὰ τὰ πρῶτα βήματά της, τῆς ἑλληνικῆς δὲ κατόπιν, ἐφ' ὅσον ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας. Ἰδίως ὅμως ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς Ρώμης (146 π. Χ), ὁπότε καὶ πλεῖστοι Ἕλληνες καλλιτέχναι μετῴκησαν εἰς Ρώμην καὶ πλεῖστα ἁρπαγέντα ἔργα μετεφέρθησαν ἐκεῖ, γίνεται κατάδηλος ἡ ἐπίδρασις τῆς ἑλληνικῆς, καὶ δὴ τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης, ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς. Ἐν τούτοις ἡ πλουσία χρῆσις τῆς καμπύλης γραμμῆς ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὁριζοντίαν τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς τέχνης, τὸ ἱστορικὸν διηγηματικὸν ἀνάγλυφον καὶ ἡ ρεαλιστικὴ προσωπογραφία ἐν τῇ πλαστικῇ, εἶναι ἰδιομορφίαι ἀρκεταὶ διὰ νὰ χαρακτηρίσουν μίαν ἀνεξάρτητον τέχνην.

Ἀρχιτεκτονική. Οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον πρωΐμως παρὰ τῶν Ἐτρούσκων τὸ ἐκ σφηνοειδῶν λίθων κατασκευαζόμενον τόξον, τὸ ὁποῖον ἀπέβη τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς των. Διὰ τῆς καταλλήλου χρησιμοποιήσεως αὐτοῦ κατώρθωσαν—ὡς ἀντέχοντος πολὺ εἰς τὸ ἐπικαθήμενον βάρος—νὰ δημιουργήσουν οἰκοδομήματα κολοσσιαῖα καὶ πολυσύνθετα καὶ πολυώροφα. Ποικίλοι ἰδίως συνδυασμοὶ τῆς καμπύλης γραμμῆς ἀπετέλεσαν τὰ διάφορα εἴδη στεγάσεως τῶν ρωμαϊκῶν οἰκοδομημάτων, ὧν ἁπλουστέρα εἶναι ἡ ἁπλῆ καμάρα, ἡ τοξοειδής, δηλαδή, ἐπικάλυψις δύο ἀπέναντι κειμένων τοίχων. Ἐγκαρσίως τεμνόμεναι δύο καμάραι ἡμικυλινδρικαὶ ἀπετέλουν τὴν σταυρωτὴν καμάραν, ἥτις ὑπῆρξε χρησιμωτάτη διὰ τὴν κάλυψιν τετραγωνικῶν χώρων. Δεδομένου μάλιστα ὅτι αἱ σταυρωταὶ καμάραι ἠδύναντο νὰ μὴ βαίνωσιν ἐπὶ συμπαγῶν τοίχων, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ κιόνων στηριζόντων αὐτὰς κατὰ τὰ τέσσαρα μόνον ἄκρα των, παρουσιάζετο εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα σπουδαία εὐκολία καλύψεως μεγάλων ἑνιαίων χώρων διὰ σχετικῶς ὀλίγων ὑποστηριγμάτων. Ἐπὶ πλέον ὅμως διὰ τὴν στέγασιν περιφερῶν οἰκοδομημάτων ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ θόλος, κοῖλον, δηλαδή, ἡμισφαίριον ἐκ σφηνοειδῶν ἰσορροπημένων λίθων ἀποτελούμενον. Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν τοξοδομίαν ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ρωμαίοις καὶ ἡ κιονοδομία, ὅπως παρελήφθη αὕτη παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ρυθμῶν προετιμᾶτο ὁ ἰωνικός, ἀλλὰ κυριώτατα ὁ κορινθιακός, ὅστις ἔσχε πλουσιωτάτην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸ κιονόκρανον αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἐπιθέσεως δὲ ἐπὶ τοῦ κορινθιακοῦ ἑνὸς ἰωνικοῦ κιονοκράνου μὲ τέσσαρας ἕλικας, παρήχθη τὸ σύνθετον ἢ ρωμαϊκὸν κιονόκρανον. Τοῦ δωρικοῦ κίονος σπανιωτάτη χρῆσις ἐγίνετο, καθόσον οὗτος ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ τοσκανικοῦ λεγομένου, ὅστις ὁμοιάζει μὲν πρὸς τὸν δωρικὸν κατὰ τὸν ἐχῖνον, ἀλλ ὅμως εἶναι ἄνευ ραβδώσεων καὶ πατεῖ ἐπὶ βάσεως.

Ὁ ναὸς τῶν Ρωμαίων, μέχρι τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα, ἔσχεν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐτρουσκικήν, ὡς templum tuscanicum διακρινόμενος. Ἐκτίζετο ἐπὶ ὑψηλοῦ κρηπιδώματος (podium) μετὰ μεγάλης κλίμακος κατὰ τὴν πρόσοψιν καὶ προστυλίου, τὸ ὁποῖον ὅμως ἦτο πολὺ βαθὺ καὶ συνήθως ἔφερε δύο σειρὰς κιόνων. Ὁ πλατὺς σηκός, ὅστις ἦτο κλειστὸς κατὰ τὰ πλάγια καὶ ὄπισθεν, ἐχωρίζετο εἰς τρία μέρη, μὲ ἰδιαιτέραν εἴσοδον ἕκαστον ἐκ τοῦ προστυλίου, καθόσον συνήθως τρεῖς θεότητες συνελατρεύοντο. Τὰ ἐπιστύλια, διαζώματα καὶ ἡ στέγη τοῦ τοιούτου ναοῦ ἦσαν ξύλινα, τὸ προστύλιον δὲ ἐνίοτε ἐπεξετείνετο καὶ κατὰ τὰ πλάγια, οὐδέποτε ὅμως καὶ ὄπισθεν, ὅπως εἰς τοὺς περιστύλους ἑλληνικοὺς ναούς. Μεταγενεστέρως ὅμως ἐπλάσθη καὶ σύμμεικτος ναὸς ἐξ ἐτρουσκικῶν καὶ ἑλληνικῶν στοιχείων, ναὸς δηλαδὴ ψευδοπερίπτερος (ὅπως ὁ ναὸς τῆς Fortuna virillis τῆς Ρώμης), ὅστις ἔφερε μὲν κίονας κατὰ τὰ πλάγια καὶ ὄπισθεν, ἀλλ' αὐτοὶ ἦσαν διακοσμητικοὶ καὶ προσεκολλῶντο ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ σηκοῦ. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ καθαρὰ ἑλληνικὰ πρότυπα ἐκτίζοντο ἔτι μεγαλοπρεπεῖς ναοί, πρωΐμως δὲ παρουσιάσθησαν καὶ περιφερικοὶ τοιοῦτοι, ὡς ἀνάμνησις τῆς πρωτογόνου ρωμαϊκῆς οἰκίας.

Τὸ θέατρον τῶν Ρωμαίων εἰς τὴν γενικήν του διάταξιν ἦτο αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν μὲ μερικὰς διασκευὰς κατὰ τὴν σκηνήν, ὡς ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς, παρήχθη ὅμως ἐκ τοῦ θεάτρου καὶ τὸ λεγόμενον ᾠδεῖον, ὅπερ διέφερε τοῦ πρώτου, διότι ἦτο μικρότερον καὶ ἐστεγασμένον, καθὼς καὶ τὸ ἀμφιθέατρον διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν μονομάχων καὶ θηριομάχων (οἷον τὸ Κολοσσαῖον), τοῦ ὁποίου τὰ ἑδώλια ἦσαν διατεθειμένα οὐχὶ πεταλοειδῶς, ὅπως εἰς τὸ θέατρον, ἀλλὰ εἰς τέλειον κύκλον περὶ τὴν κονίστραν (arena).

Ἄλλα χαρακτηριστικὰ οἰκοδομήματα τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι αἱ θέρμαι, τεράστιοι, πολυσύνθετοι καὶ πολυτελέστατοι λουτρῶνες μετὰ εἴδους κεντρικῆς θερμάνσεως διὰ θερμοῦ ἀέρος, τῶν λεγομένων ὑποκαύστων. Σπουδαίαν ἀνάπτυξιν ἔλαβον καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ στωϊκὰ οἰκοδομήματα, τὰ καλούμενα βασιλικαὶ (basilica). Ταῦτα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς τόπος συγκεντρώσεως τοῦ πλήθους, τόπος συναλλαγῶν καὶ ὡς δικαστήρια, ἦσαν δὲ ἐπιμήκη ὀρθογώνια κτήρια μεγάλων διαστάσεων, ἅτινα ἐσωτερικῶς ἐχωρίζοντο διὰ κιόνων, ἐφ' ὧν ἔβαινον τόξα εἰς τρία ἢ πέντε κλίτη, ἐξ ὧν τὸ κεντρικὸν ἦτο πλατύτερον καὶ ὑψηλότερον συνήθως, διότι ἐπὶ τῶν πλαγίων τοίχων του ὑψηλὰ ἠνοίγοντο τὰ παράθυρα Κατὰ τὴν πρόσοψιν τὸ οἰκοδόμημα εἶχε πρόστωον καλούμενον, κατὰ τὸν Βιτρούβιον, χαλκιδικὴ (chalcidicum). Βασιλικὰς ρωμαϊκὰς ἔχομεν ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. (Basilica Porcia), μεγαλοπρεπεστέρα ὅμως πασῶν ἦτο ἡ λεγομένη τοῦ Κωνσταντίνου. Εἶναι γνωστὸν

Digitized by Google

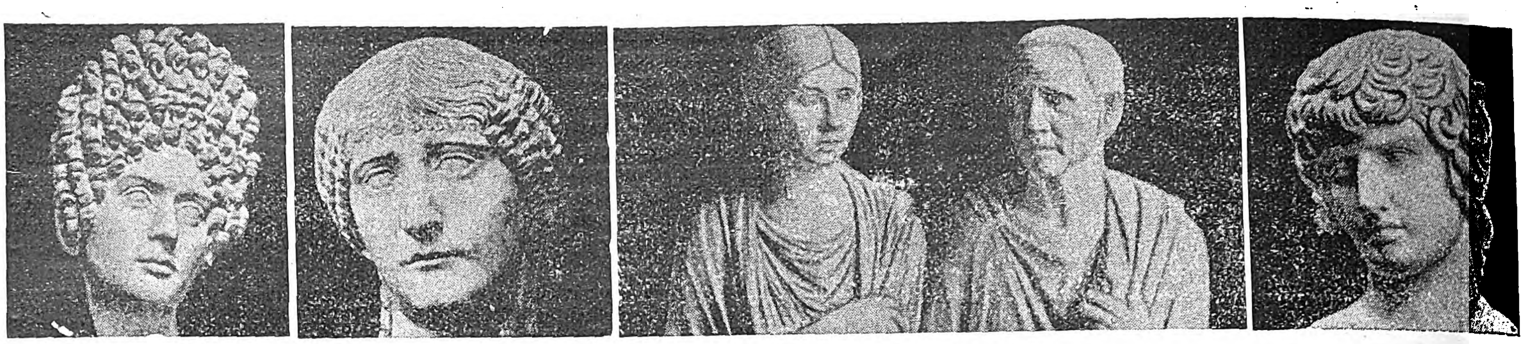

1) Ἰουλία, θυγάτηρ τοῦ Τίτου. 2) Ἀγριππῖνα. 3) Κάτων καὶ Πορκία. 4) Ἀντίνοος.

1) Ρωμαϊκὸν κιονόκρανον ἐκ τῶν θερμῶν τοῦ Καρακάλλα. 2) Ἀγγεῖον, εὑρεθὲν πλησίον τῆς Πομπηΐας (Μουσεῖον Λούβρου, Παρίσιοι). 3) Μικτὸν Ρωμαϊκὸν κιονόκρανον.

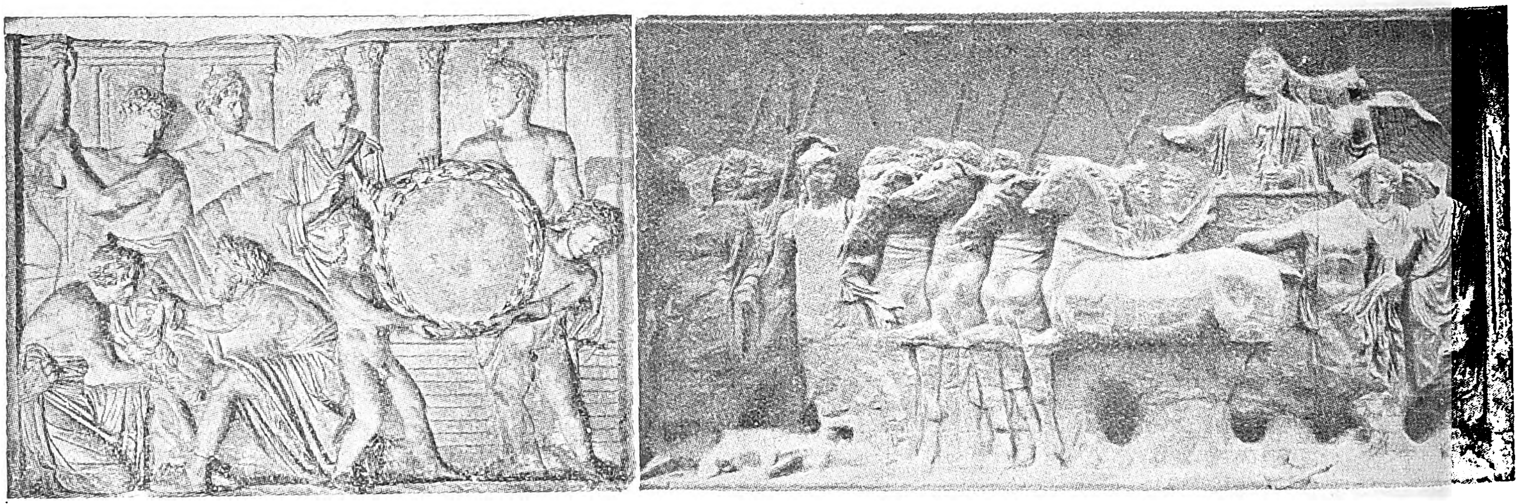

1) Ἀνάγλυφον παριστῶν σκηνὴν θυσίας. 2) Ὁ θρίαμβος τοῦ Τίτου, ἀνάγλυφον ἐκ τῆς φερωνύμου ἁψῖδος.

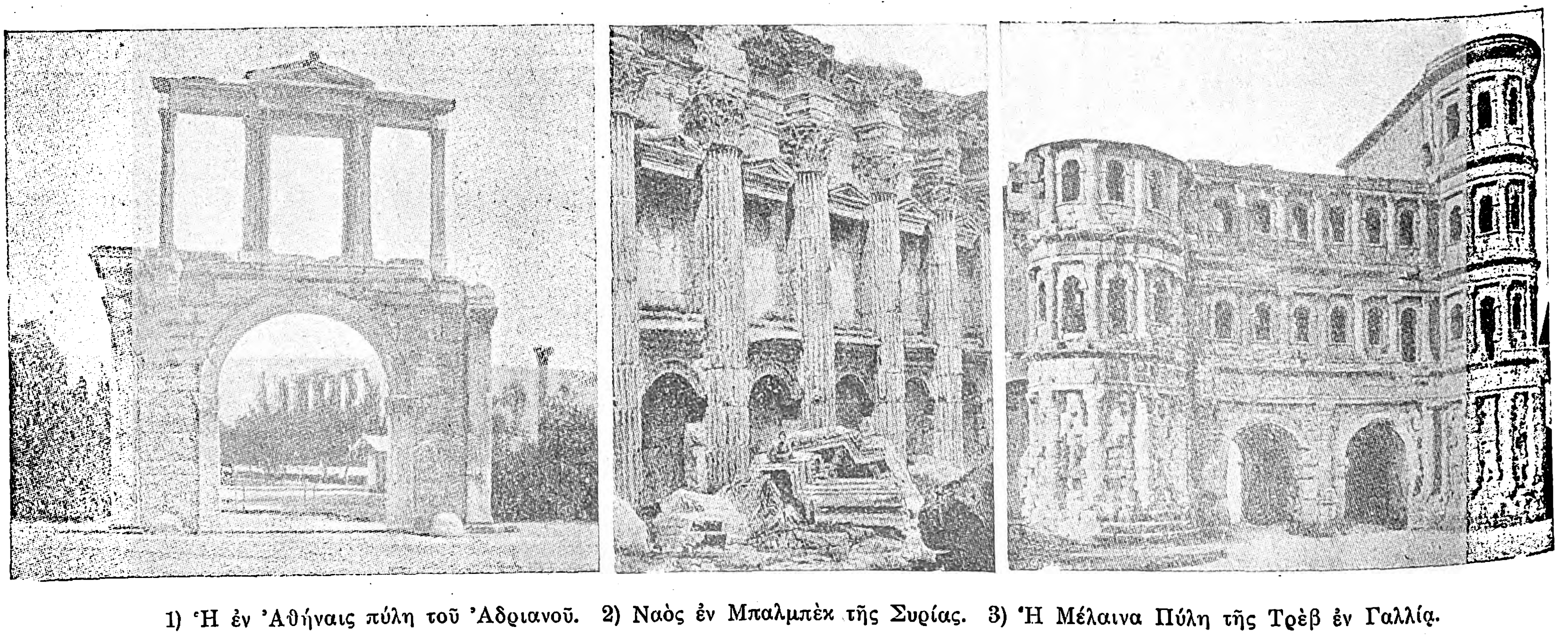

1) Ἡ ἐν Ἀθήναις πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ. 2) Ναὸς ἐν Μπαλμπὲκ τῆς Συρίας. 3) Ἡ Μέλαινα Πύλη τῆς Τρὲβ ἐν Γαλλίᾳ.

Digitized by Google

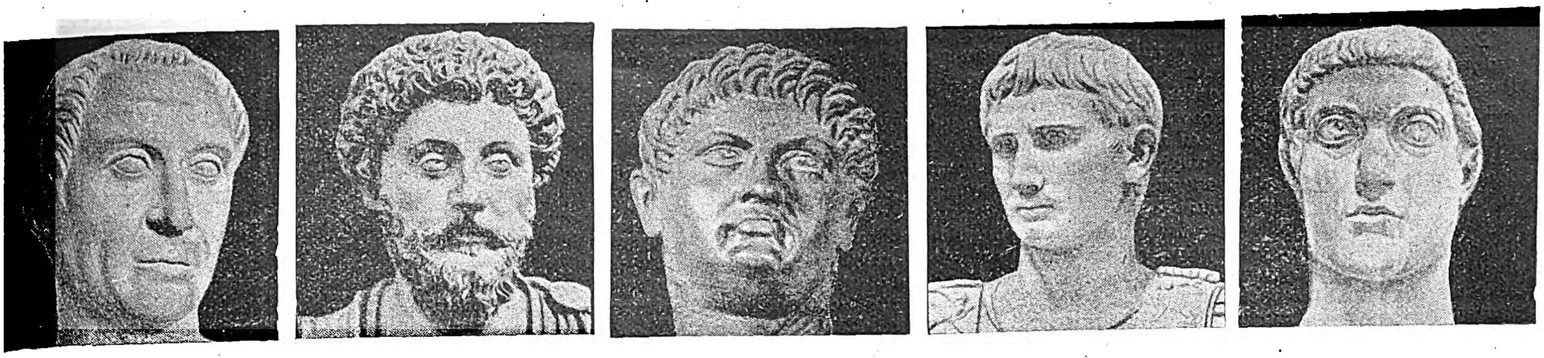

1) Ἰούλιος Καῖσαρ. 2) Αὔγουστος. 3) Νέρων. 4) Μᾶρκος Αὐρήλιος. 5) Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

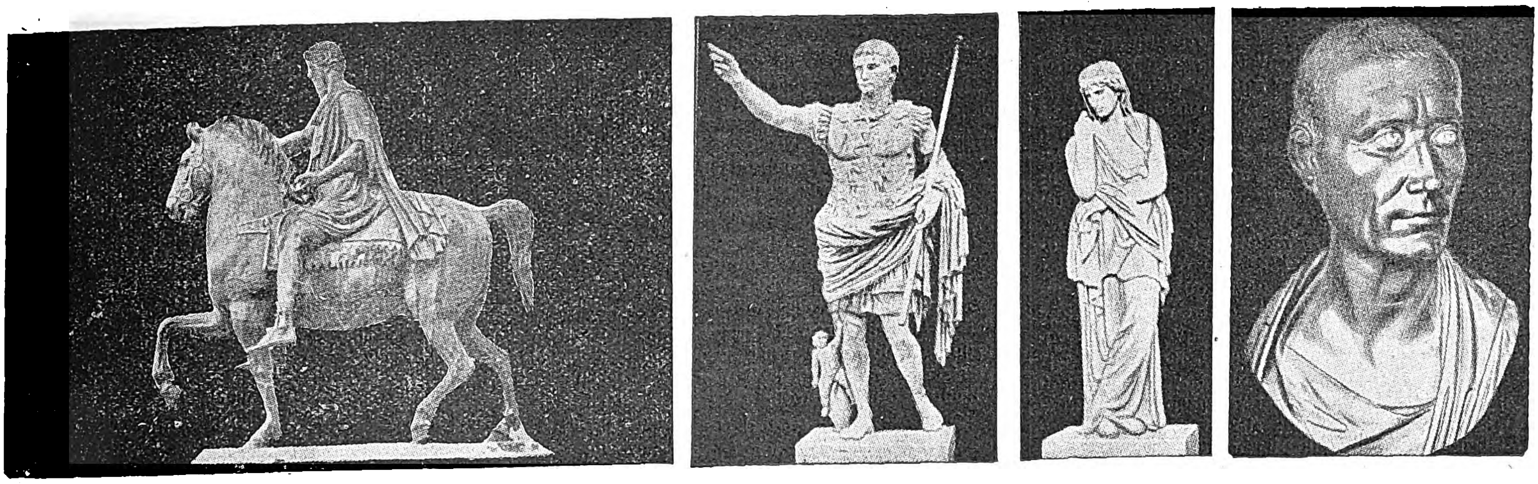

1) Ὀρειχάλκινος ἀνδριὰς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. 2) Ὁ Αὔγουστος. 3) Βερβερίνη αἰχμάλωτος. 4) Ἰούλιος Καῖσαρ.

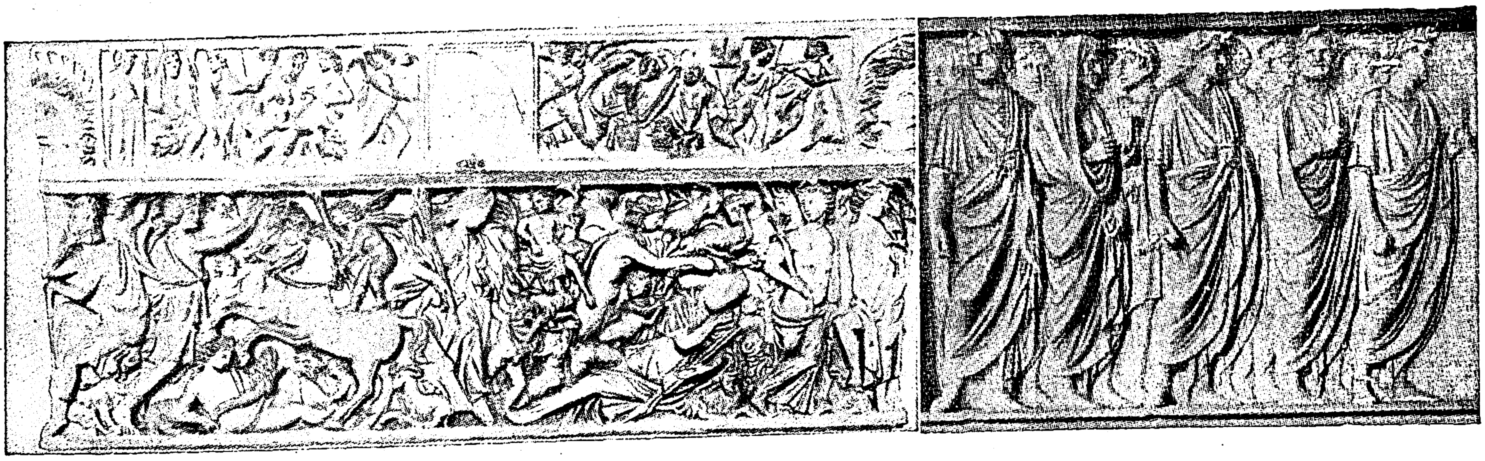

1) Σαρκοφάγος ρωμαϊκῆς τέχνης, εὑρεθεῖσα ἐν Βορδῶ τῆς Γαλλίας. 2) Ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ Βωμοῦ τῆς Εἰρήνης.

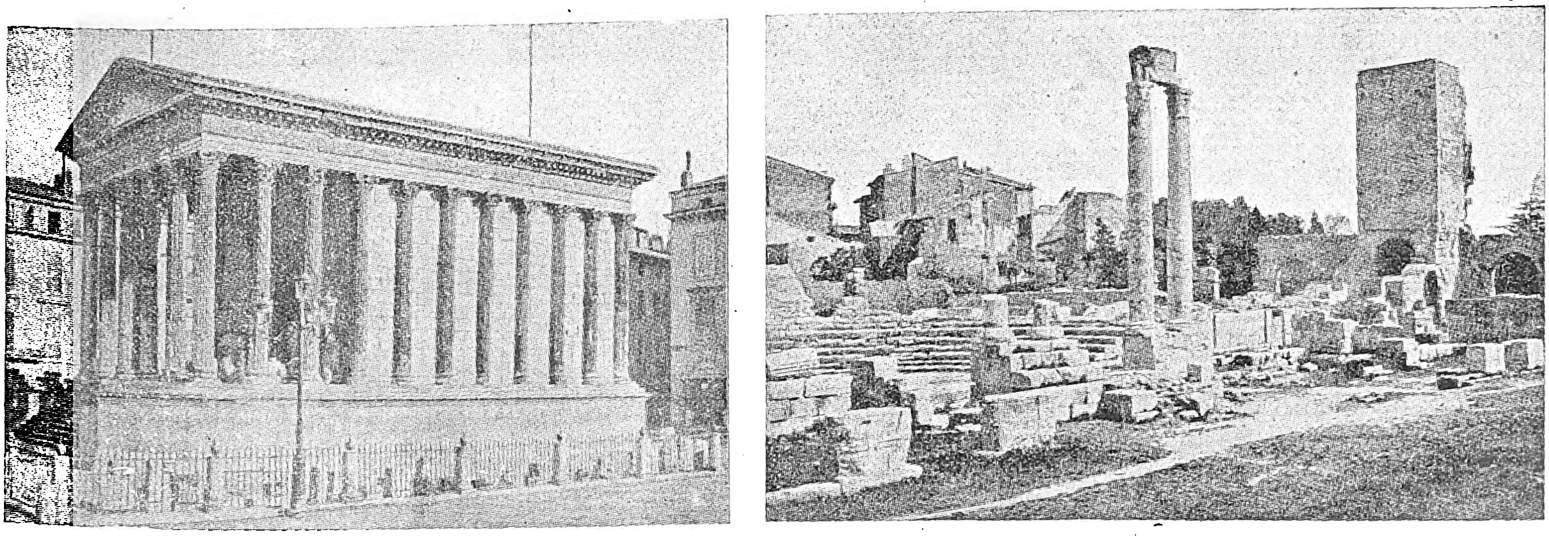

1) Ὁ τετράγωνος ναὸς ἐν Νίμαις τῆς Γαλλίας. 2) Ἐρείπια ρωμαϊκοῦ θεάτρου ἐν Ἄρλ.

Digitized by Google

ὅτι ἐξέλιξις τῆς ρωμαϊκῆς βασιλικῆς εἶναι καὶ ὁ παλαιότερος χριστιανικὸς ναός.

Ἐκ μίξεως τέλος ἐτρουσκικῶν καὶ ἑλληνικῶν στοιχείων προῆλθεν ἡ ἰδιότυπος ρωμαϊκὴ οἰκία, ἥτις συνίσταται ἐκ μιᾶς ἐν μέρει ὑπαίθρου αὐλῆς (atrium tuscanicum), εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ἦτο μικρὰ δεξαμενὴ (implnvium) καὶ πέριξ δωμάτια. Εἰς τὸν ἐτρουσκικὸν τοῦτον πυρῆνα προσετέθη βραδύτερον νέον ἄτριον μὲ τέσσαρας κίονας περὶ τὸ impluvium καὶ μεγάλη ὕπαιθρος αὐλὴ μετὰ στοῶν, ὄπισθεν τῶν ὁποίων δωμάτια, κατὰ τὸ ἑλληνικὸν πρότυπον. Τοιαύτη ἐπηυξημένη πολυτελὴς οἰκία εἶναι ἡ ἐν Πομπηΐᾳ λεγομένη οἰκία τοῦ Πάνσα. Πολυσυνθετώτερα, πολυτελέστερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα ἦσαν τὰ ἀνάκτορα καὶ αἱ ἐπαύλεις τῶν αὐτοκρατόρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουν ἐκ τῶν σῳζομένων τὰ ἀνάκτορα τῶν Φλαβίων ἐν Ρώμῃ καὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ εἰς τὸ Σπαλάτον τῆς Δαλματίας. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐπιβολὴ τοῦ ὄγκου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν εὐσύλληπτον πλαστικότητα τοῦ εὐθυγράμμου ἑλληνικοῦ οἰκοδομήματος, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις τοῦ χώρου, ἥτις εἶχε παραμεληθῆ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς πάντοτε πρὸς τὰ ἔξω ἐστραμμένης.

Πλαστική. Ὅπως εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, οὕτω καὶ εἰς τὴν πλαστικὴν τὴν πρώτην ροπὴν ἐπὶ τὴν ρωμαϊκὴν τέχνην ἤσκησεν ἡ ἐτρουσκική, τὰ δὲ παλαιότατα πήλινα ἔργα διακοσμητικῆς πλαστικῆς, ὅπως τὰ ἀετώματα τοῦ ναοῦ τοῦ Καπιτωλίου Διός, ἦσαν κατὰ τὰ ἐτρουσκικὰ πρότυπα. Κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως τῆς ἐλευθέρας πολιτείας οἱ Ρωμαῖοι ἐσχετίσθησαν καὶ μὲ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην διὰ τῆς Κύμης, ἀποικίας χαλκιδικῆς ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ. Ἡ κατάληψις τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ ἡ μεταφορὰ ἐξ αὐτῆς μεγίστου πλήθους θαυμασίων ἔργων ἐγέννησε τὸν ἔρωτα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἰδίως εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν ἑλληνολατρῶν εἰδημόνων (intelligentes), καθὼς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποκτήσεως τοιούτων ἔργων. Οἱ καλλιτέχναι—πλὴν τῶν ἁπλῶν ἀντιγραφέων οἵτινες πολλὴν ἐργασίαν εὕρισκον εἰς τὴν ἀνάπλασιν τῶν παλαιῶν προτύπων διαφόρων ἐποχῶν—ἐπηρεάζοντο ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν τάσεων καὶ τῶν διαθέσεων τῆς ἐποχῆς των, ἐξ οὗ ἐπαρκῶς ἐξηγεῖται ἡ ἐμφάνισις τεχνοτροπιῶν ἀναδρομικῶν πρὸς τὰ πρότυπα τὰ παλαιά, ὡς ὁ ἀρχαϊσμός, ὁ νεοκλασσικισμὸς καὶ ὁ ἐκλεκτικισμός. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἡ τέχνη ἔλαβεν ἐνεργότερον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τῶν Ρωμαίων, ἀνταποκρινομένη εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνδριαντοποιίας ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν ἰδιοτύπου εἰκονογραφίας (προσωπογραφίας), ἥτις ἀπομακρύνεται τῆς ἑλληνικῆς διὰ τὴν κατάδηλον ρεαλιστικήν της μορφήν. Εἶναι γεγονὸς ὅτι εἰς τοῦτο ἐπηρέασαν τὰ προπλάσματα τῶν μορφῶν τῶν τεθνεώτων προγόνων τῶν Ρωμαίων (μάσκαι), τὰ ὁποῖα συνήθιζον νὰ λαμβάνουν καὶ νὰ διαφυλάσσουν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν. Ἡ κατὰ φύσιν ἀπόδοσις τῆς μορφῆς οὐχὶ σπανίως εἶναι ἐναργεστάτη καὶ ἐκφραστικωτάτη, δὲν διετηρήθη ὅμως ἡ τάσις αὕτη καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, διότι ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου, τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ Τραϊανοῦ ἐπανῆλθεν ἡ προσωπογραφία εἰς τὴν ἰδανιστικὴν ἀφαίρεσιν διὰ νὰ προσχωρήσῃ καὶ πάλιν ἀργότερον εἰς τὸν ρεαλισμόν. Οἱ εἰκονιστικοὶ ἀνδριάντες τῶν αὐτοκρατόρων (simulacra iconica) ἢ ἔφερον τὴν τήβεννον (statuae togatae) ἢ ἦσαν ἐν στρατιωτικῇ στολῇ (statuae thoracatae), ἐνίοτε δὲ καὶ ἔφιπποι. Οὐχὶ ὅμως σπανίως οἱ αὐτοκράτορες παρουσιάζοντο ὡς ἥρωες, γυμνοὶ ἢ ἁπλῶς χλαμυδοφόροι, κρατοῦντες δόρυ, καὶ ἐλέγοντο ἀχίλλειοι, ἢ καὶ ὡς θεοί, ὑπὸ διαφόρους μορφάς.

Ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς ρωμαϊκῆς τέχνης εἶναι τὰ ἀνάγλυφα τὰ κοσμοῦντα τὸν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἱδρυθέντα περίφημον βωμὸν τῆς εἰρήνης (Ara pacis Augustae), τὰ ἐνθυμίζοντα τὴν λατρευτικὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, εἰς τὰ ὁποῖα εἰκονίζεται καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια καὶ οἱ παλαιοὶ γενάρχαι, ὁ Αἰνείας κτλ. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ μεγίστην διάδοσιν ἔσχεν ὁ τύπος τοῦ Ἀντινόου, τοῦ εὐνοουμένου νέου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις παριστάνεται ὑπὸ διαφόρους μορφάς.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φλαβίων ἐμφανίζεται τὸ καθαρῶς ἱστορικὸν ἀνάγλυφον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκοσμοῦντο αἱ ἐπιφάνειαι τῶν θριαμβευτικῶν τόξων ἢ κιόνων τῶν αὐτοκρατόρων καὶ σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν ρεαλιστικὴ διήγησις τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, ἅτινα ἔπρεπε πάντοτε νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των οἱ ὑπήκοοι. Ἡ διάθεσις τῶν μορφῶν εἰς τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα εἶναι ἐντελῶς διάφορος ἢ εἰς τὰς ἑλληνικὰς ζῳοφόρους, καὶ παρέχουν στοιχεῖα ζωγραφικὰ μᾶλλον ἢ πλαστικά, πρὸς τοῦτο δὲ συμβάλλει σημαντικῶς καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς ἐποχῆς, καθόσον ἡ εὐρυτάτη χρῆσις τρυπάνου προσδίδει εἰς τὸ ἀνάγλυφον βάθος καὶ φωτοσκίασιν. Πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν βαίνει καὶ ἡ διακοσμητικὴ τῆς ἐποχῆς καταδήλου ἰμπρεσσιονιστικῆς τάσεως.

Ἀντιθέτως, κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τὸ ἱστορικὸν ἀνάγλυφον (π. χ. εἰς τὴν λεγομένην ἀψῖδα τοῦ Κωνσταντίνου) βαίνει πρὸς τὴν ἐπιπεδογλυφίαν μὲ κατεύθυνσιν τῶν μορφῶν πρὸς τὸν θεατήν, τὴν ἰδίαν δὲ τάσιν—καθαρῶς ἐξπρεσσιονιστικήν—βλέπομεν καὶ εἰς τὰς προτομὰς τῆς ἐποχῆς μὲ τὴν ἐπιπεδικὴν πλάτυνσιν τῶν μορφῶν, τοὺς μεγάλους ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ ἀπλανές, ἀλλ' ἐκφραστικὸν βλέμμα.

Γραφική. Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἡ γραφικὴ κατεγίνετο κυρίως εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν τοίχων τῶν οἰκοδομάτων, ἤτο, δηλαδή, κυρίως διακοσμητικὴ τοιχογραφία. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἀνεπτύχθησαν τρεῖς ἢ τέσσαρες τοιχογραφικοὶ ρυθμοί, οἵτινες δύνανται κυρίως νὰ μελετηθῶσιν εἰς τὰς καλύτερον σῳζομένας πομπηϊανὰς τοιχογραφίας. Σπουδαιοτάτην ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἡ ψηφοθεσία (mosaïque), ἥτις παρήγαγεν ἔργα μέχρι σήμερον θαυμαζόμενα, προαχθεῖσα πολὺ περισσότερον ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Cagnat* et *Chapot*, Archéologie Romaine (1916). τ. 1—2.—*Herbert Koch*, Römischekunst (1925).—*Eugenie Strong*, Roman Sculpture.—*Τοῦ αὐτοῦ*, The art in Ancient Rom.—*Wickhof*, Die wiener Genesis.—*Riegl*, Spätrömische Kunstindustrie. — *Karl Swoboda*. Römische und Romanische Paläste.

Γ. ΜΗΛΙΑΔΗΣ

— **Ρωμαϊκὸν *δίκαιον*.** I. Ἡ ἐν τῇ συλλήψει καὶ διατυπώσει νομικῶν ἐννοιῶν ὑπεροχὴ τῶν Ρωμαίων συνέτεινεν, ὥστε τὸ ἐν τῷ λαῷ τῆς Ρώμης παραχθὲν καὶ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐξελιχθὲν δίκαιον νὰ ἐπιζήσῃ τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας καὶ λόγῳ τῆς ἐσωτέρας του ἀξίας νὰ ὑπερβῇ τὰ ἐθνικά του ὅρια. Ἡ ἔρευνα τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου δέον νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία κυρίως χρονικὰ σημεῖα:

Α') ***Προϊουστινιάνειος περίοδος*.** Ἐν Ρώμῃ ἀρχικῶς μοναδικὴ πηγὴ τοῦ δικαίου ἦσαν τὰ ἔθιμα, ἡ δ' ἀπονομὴ αὐτοῦ εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸ σῶμα τῶν ποντιφίκων, οἵτινες οὕτω εἶχον καταστῆ οἱ μόνοι του ἑρμηνευταί. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐδημιούργησεν ἀβεβαιότητα τοῦ δικαίου, ὅπερ ἦτο ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλούς, δι' ὃ οἱ πληβεῖοι ἀπῄτησαν τὴν κωδικοποίησιν αὐτοῦ.

1) Ὁ *Δωδεκάδετος* (*νόμος*) (Lex duodecim tabularum). Ἡ πρώτη κωδικοποίησις τοῦ δικαίου ἐγένετο διὰ τοῦ Δωδεκαδέλτου (455 π.Χ.). Ἡ ἄλλοτε ὑποστηριχθεῖσα ἐκδοχή, καθ' ἣν πρὸ τοῦ Δωδεκαδέλτου ἐγένετο ὑπό τινος pondifex maximus ὀνόματι Papirius (jus Papirianum) συλλογὴ νόμων ἐκδοθέντων ἐπὶ βασιλείας (leges regiæ), ἐλέγχεται σήμερον ὡς ἀνακριβής, δεκτοῦ γενομένου ὅτι ἡ συλλογὴ αὕτη ἐγένετο πολὺ μεταγενεστέρως, περιλαμβάνουσα θρησκευτικὰς διατάξεις τῶν pontifices, κληθεῖσα δὲ leges regiæ διὰ νὰ προσδοθῇ εἰς αὐτὴν μεῖζον κῦρος. Τῆς συλλογῆς ταύτης περιελήφθησαν διατάξεις τινὲς εἰς τοὺς Πανδέκτας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπεξεργασία δ' αὐτῶν ἐγένετο ἐπὶ Καίσαρος ὑπὸ Granius Flaccus (πρβλ. Π. 11, 8, 2 καὶ 50, 16, 144). Ἐν τῷ Δωδεκαδέλτῳ σαφῶς καταφαίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἔκ τε τῆς ὁμοιότητος πολλῶν διατάξεων πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι τότε κρατοῦντα καὶ ἀκόμη ἐκ τῆς ταυτότητος τεχνικῶν τινων ὅρων. Τὴν γνώμην ταύτην ἐνισχύει ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ἡ ἀρχικῶς πρὸς σύστασιν τοῦ Δωδεκαδέλτου συστᾶσα ἐπιτροπεία μετέβη εἰς Ἑλλάδα πρὸς μελέτην τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐπεξεργασία τοῦ Δωδεκαδέλτου εἶναι ἡ τοῦ Sextus Aelius εἰς τὰ Tripertita, μεταγενέστεραι δ' ἡ τοῦ Labeo καὶ τοῦ Gajus. Ἀποσπάσματα περίπου ἑκατὸν τῶν τελευταίων τούτων ἐπεξεργασιῶν περιελήφθησαν εἰς τοὺς Πανδέκτας. ἐκ τούτων δ' οἱ Jacobus Gothofredus (1653), Dirksen (1824) καὶ Schöll (1866) ἐπεχείρησαν ἀναπαράστασιν τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, περιληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Bruns εἰς τὸ Fontes juris romani antiqui.

2) *Leges.—Plebiscita.* Ἐπὶ βασιλείας εἰς τὰ comitia curiata τῇ προτάσει τοῦ βασιλέως, εἶτα δ' ἐπὶ δημοκρατίας εἰς τὰ comitia centuriata τῇ προτάσει τῶν ὑπάτων καὶ εἰς τὰ comitia tributa τῇ προτάσει τῶν πραιτώρων συνερχόμενος ὁ λαὸς ἐψήφιζε τοὺς νόμους (leges), πρὸς τούτους δ' ἐξωμοιώθησαν διὰ τῆς lex Hortensia (μεταξὺ 289 καὶ 286 π.Χ.) καὶ αἱ ὑπὸ τῶν πληβείων εἰς τὰ consilia ψηφιζόμεναι διατάξεις (plebiscita).

Πρὸς κατάρτισιν τοῦ νόμου λαμβάνουσι χώραν·

α') Ἡ promulgatio, ἤτοι ἡ εἰς ξυλίνους πίνακας ἐγγραφὴ τοῦ νομοσχεδίου καὶ ἡ ἔκθεσις αὐτῶν πρὸς ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὰς συναθροίσεις (contiones). Τοῦτο ἐλάμβανε χώραν 17 τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς συνελεύσεως (trinundinum).

β') Ἡ rogatio, ἤτοι ἡ ἐρώτησις τοῦ ἄρχοντος ἂν ὁ λαὸς δέχεται ἢ μὴ τὸν νόμον. Ὁ ψηφίζων ἀπήντα διὰ τῶν λέξεων uti rogas, ἐὰν ἐδέχετο τὸν νόμον, ἄλλως διὰ τῆς λέξεως antiquo. Μεταγενεστέρως ὅμως διὰ τῆς lex Papiria (131 π.Χ), εἰσήχθη ἡ μυστικὴ ψηφοφορία, ὅτε ὁ λαὸς ἔγραφε τὰ ἀρχικὰ ψηφία τῶν ἀπαντήσεων εἰς tabellæ

γ') Ἐν περιπτώσει ἀποδοχῆς τοῦ νόμου ὑπὸ τῆς πλειονότητος, τὸ ἀποτέλεσμα ἀνεκοινοῦτο (renuntiatio), ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως δὲ ταύτης ἤρχιζεν ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου, ἐκτὸς ἂν ἐν αὐτῷ ἐτέθη προθεσμία τις (vacatio legis), ὅτε ἡ ἰσχὺς ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς παρόδου τῆς προθεσμίας. Ὁ οὕτω πως ψηφισθεὶς νόμος ἐξετίθετο εἰς τὸ ærarium (publicatio), ἀναγραφόμενος ἐπὶ πινάκων χαλκῶν ἢ ξυλίνων. Καὶ οὗτοι μέν, αἱ καλούμεναι leges rogatæ, εὕρηνται ἐν τυπικῇ ἀντιθέσει πρὸς τὰς leges latæ, ἤτοι τοὺς κατόπιν ἐξουσιοδοτήσεως τῶν συνελεύσεων τιθεμένους ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἢ τινος τῶν ἀρχόντων. Οἱ τοιοῦτοι νόμοι ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ νόμου διαιρεῖται εἰς:

α') Τὴν praescriptio, περιέχουσαν τὸ ὄνομα τοῦ προτείναντος ἄρχοντος (rogator), τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον τῆς ψηφίσεως, τὸ ὄνομα τῆς πρώτης ψηφισάσης curia, centuria ἢ tribus.

β') Τὴν rogatio, τὴν προστακτικὴν δηλαδὴ διατύπωσιν τοῦ νόμου· καὶ

γ') Τὴν sanctio, ἤτοι τὴν κύρωσιν, δι' ἧς καθορίζεται ἡ συνέπεια τῆς παραβάσεως. Ἐὰν ἐν τῇ sanctio ὁρίζηται ὡς συνέπεια τῆς παραβάσεως ἡ ἀκύρωσις τῆς πράξεως, πρόκειται lex perfecta, ἐὰν ὁρίζηται ἁπλῶς ποινὴ εἰς τὸν παραβάτην, πρόκειται lex minus quam perfecta, ἐὰν τέλος οὐδὲν τούτων ὁρίζηται, πρόκειται lex imperfecta. Ἐν ἀμφιβολίᾳ ἡ lex εἶναι perfecta κατὰ διάταξιν τῶν Θεοδοσίου Β' καὶ Βαλεντινιανοῦ Γ' (439 π. Χ.) (πρβλ. Κ. 1, 14, 5).

Ἡ ὀνομασία τῆς lex περιλαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος ἢ τὸ περιεχόμενον τοῦ νόμου ἢ τέλος ἀμφότερα ταῦτα.

Ἡ ὑπὸ τῶν συνελεύσεων ψήφισις νόμων ἐξηκολούθησε συχνὴ μέχρι τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Τιβερίου. Ἔκτοτε ἐμειώθη ἡ νομοθετικὴ δρᾶσις τῶν συνελεύσεων. Ἀπαντῶμέν τινας leges comitiales ἐπὶ Κλαυδίου καὶ μίαν τελευταίαν ἐπὶ Νέρβα (96 μ. Χ.).

Κείμενα leges διεσώθησάν τινα εἰς ἐπιγραφὰς ἀνακαλυφθείσας μεταγενεστέρως καὶ περιληφθείσας εἰς τὸ Fontes juris romani antiqui.

3) *Edicta magistratuum.* Ἀρχικῶς μὲν οἱ ὕπατοι, μεταγενεστέρως οἱ πραίτωρες, οἱ aediles curules καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν εἶχον τὸ δικαίωμα (jus edicendi) νὰ ἐκδίδουν διατάξεις ὑποχρεωτικάς, καλουμένας edicta.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐνήσκουν κυρίως ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς των, ὅτε ἐγνώριζον εἰς τὸν λαὸν τὰ edicta αὐτῶν δι' ἀναγραφῆς αὐτῶν εἰς λευκοὺς πίνακας. Αἱ διατάξεις αὗται ἴσχυον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς θητείας τοῦ ἄρχοντος (edictum perpetuum), ἠδύνατο ὅμως οὗτος καὶ διαρκούσης ἔτι τῆς ἐξουσίας του νὰ ρυθμίσῃ εἰδικὴν περίπτωσιν δι' εἰδικῆς διατάξεως (edictum repentinum). Συνήθεια ἐκράτει ὅπως ὁ ἄρχων μὴ ἀπέχῃ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς ἐξουσίας του τῶν ὑπ' αὐτοῦ τεθεισῶν διατάξεων, πρὸς τοῦτο ὅμως τὸ πρῶτον ὑπεχρεώθη διὰ τῆς lex Cornelia (67 π.Χ.). Προσεπάθει τέλος ὁ ἄρχων, καίτοι μὴ ὑπόχρεως πρὸς τοῦτο, νὰ διατηρῇ τὰς ἐν τῇ πράξει ἐπιτυχεῖς δειχθείσας διατάξεις τοῦ προκατόχου του, ἀποτελούσας οὕτω τὸ edictum fralaticium, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ nova edicta ἢ novae clausulae τοῦ νέου ἄρχοντος.

Κυριώτερα edicta εἶναι τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ὑπὸ τῶν πραιτώρων ἐκδιδόμενα, ἐφαρμοζόμενα δ' ὑπ' αὐτῶν δι' ὁδηγιῶν (formulae), ἃς οὗτοι ἔστελλον πρὸς τὸν δικαστὴν πρὸς ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως. Βεβαίως ὁ πραίτωρ ἐδεσμεύετο ὑπὸ τοῦ αὐστηροῦ δικονομικοῦ καὶ ἀστικοῦ δικαίου. Ποιούμενος ὅμως χρῆσιν τοῦ imperium αὐτοῦ, ἤρξατο ἀρχικῶς μὲν ὑποβοηθῶν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς jus civile, ὑστερώτερον συμπληρῶν καὶ τέλος διορθῶν αὐτό, προσαρμόζων οὕτω τὸ ἐπίσημον δίκαιον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου ζωῆς, ἐμπνεόμενος ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιεικείας, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο τὸ jus gentium, ἤτοι τὸ μεταξὺ ἀλλοδαπῶν πρὸς ἀλλήλους ἢ πρὸς Ρωμαίους ἐφαρμοζόμενον δίκαιον. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐδημιουργήθη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ jus civile, τὸ jus praetorium ἢ honorarium, ὅπερ ἐστί, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Παπινιανοῦ, «quod praetores introduxerunt adjuvandi vel supplendi vel corrigendi juris civilis gratia propter utilitaten publicam» (πρβλ. Π. 1, 1, 7, 1). Τυπικῶς ὑπερίσχυε τὸ jus civile, πλὴν ἐν τῇ πράξει ὁ δικαστὴς δὲν ἠδύνατο ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ ἐνημερωμένου πρὸς τὴν ζωὴν jus honorarium, ἀποτελοῦντος οὕτω κατὰ τοὺς Ρωμαίους τὴν viva vox τοῦ δικαίου.

Σχόλια ἐπὶ τῶν πραιτωρικῶν edicta συνετάγησαν, καθ' ἃς πληροφορίας ἔχομεν, ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Servius Sulpicius καὶ τοῦ Ofilius, μεταγενεστέρως ὑπὸ τοῦ Labeo καὶ τοῦ Sabinus Ἐπίσημος σύνταξις τοῦ edictum ἐγένετο κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Ἀδριανοῦ ὑπὸ τοῦ νομικοῦ Salvius Julianus (πρὸ τοῦ 129 μ. Χ.), ἡ δὲ κωδικοποίησις αὕτη ἐκλήθη ἐν δευτέρᾳ ἐννοίᾳ edictum perpetuum. Ἐπικυρωθεῖσα ἡ κωδικοποίησις αὕτη ὑπὸ τῆς συγκλήτου δὲν μετεβλήθη εἰς jus civile. Ὑπεχρεώθησαν ὅμως οἱ μετέπειτα ἄρχοντες ἐπὶ ταύτης νὰ βασίζωσι τὰ edicta αὐτῶν. Ἡ δημιουργία novae clausulae, μετὰ τὴν κωδικοποίησιν ταύτην, ἀμφισβητεῖται ἂν εἶναι δυνατή.

Ἐπὶ τοῦ edictum perpetuum τούτου εἰργάσθη-

Digitized by Google

σαν κυρίως οἱ νομικοὶ Pomponius, Gajus, Ulpianus καὶ Paulus, τῶν δ' ἔργων αὐτῶν ἀποσπάσματα εὕρηνται εἰς τοὺς πανδέκτας τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων προσεπάθησαν ν' ἀναπαραστήσουν τὸ ἀρχικὸν κείμενον οἱ J. Gothofredus (1653), Heineccius (1744), Rudorff (1869) καὶ Lenel (1907). Τοῦ τελευταίου τὸ ἔργον περιέλαβεν ὁ Bruns εἰς τὸ Fontes juris romani antiqui.

4) *Senatus consulta.* Μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἡγεμονίας περιωρίζετο ἡ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ δρᾶσις τῆς συγκλήτου εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν ἀποφάσεων τῶν συνελεύσεων, εἰς τὴν κύρωσιν τῶν leges διὰ τῆς patrum auctoritas, εἰς τὴν δημιουργίαν προσωπικῶν προνομίων, εἰς τὴν ἑρμηνείαν κανόνων δικαίου, εἰς ὁδηγίας πρὸς τοὺς ἄρχοντας διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν edicta των, τέλος εἰς προτάσεις νόμων ἐν τῇ συνελεύσει. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία τῆς συγκλήτου ἤρχισεν ἀναγνωριζομένη ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας, ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων ταύτης, ὅτε αἱ ὑπὸ τῆς συγκλήτου ψηφιζόμεναι διατάξεις (senatus consulta) ἐξισώθησαν πρὸς τὰς leges, ἀποτελέσασαι πηγὴν τοῦ jus civile (πρβλ. *Γαῖος* 1, 4). Ἔκτοτε ἡ προσφυγὴ πρὸς τὴν γενικὴν συνέλευσιν κατέστη περιττή, ἀρκούσης τῆς συγκλητικῆς ἀποφάσεως κατόπιν προτάσεως (oratio) τοῦ ἡγεμόνος ἢ τοῦ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ δρῶντος «quaestor candidatus principis». Αὐξηθείσης τῆς ἰσχύος τοῦ ἡγεμόνος, ἡ συγκλητικὴ ἀπόφασις κατέστη ἁπλοῦς τύπος, τόσον ὥστε ἡ συγκλητικὴ ἀπόφασις ἐκαλεῖτο oratio (π. χ. oratio Severi. oratio Severi et Antonini Caracallae). Οὕτω βαίνομεν πρὸς τὴν αὐτοτελῆ νομοθετικὴν δρᾶσιν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τὴν κατάργησιν τῆς τοιαύτης τῆς συγκλήτου, συντελεσθεῖσαν κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα μ. Χ.

Τὰ senatus consulta λαμβάνουν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ προτείναντος ἄρχοντος, π. χ. S. C. Vellejanum, εἴτε ἐκ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ, π. χ. S. C. Bacchanalibus, εἴτε ἐκ τῆς occasio legis, π. χ. S. C. Macedonianum. Ἐν τῇ Ἰουστινιανείῳ νομοθεσίᾳ περιελήφθησαν πλεῖστα κείμενα τῶν senatus consulta. Εἰς πίνακας μεταξὺ ἄλλων ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1640 τὸ S. C. Bacchanalibus (186 π. Χ.), τῷ 1600 τὸ S. C. Hosidianum (44—46 μ. Χ.) καὶ τὸ S. C. Volusianum (56 μ. Χ.). Τούτων τὸ ἀρχικὸν κείμενον ἐδημοσίευσεν ὁ Bruns εἰς τὸ Fontes juris romani antiqui.

5) *Constitutiones principum.* Κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν δημοκρατίαν χρονους ὁ ἀνώτατος ἄρχων, ἤτοι ὁ ἡγεμών, μὴ θέλων ἀπότομον μεταβολὴν τῶν πραγμάτων, δὲν ἀπέκτησε τὴν ἄμεσον νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἐχρησιμοποίησε πρὸς ἄσκησιν αὐτῆς τὴν μεσολάβησιν ἀρχικῶς τῶν comitia, μεταγενεστέρως τῆς συγκλήτου. Ἐν τούτοις ἡ δρᾶσις τῶν σωμάτων αὐτῶν ἦτο μᾶλλον τυπική, διότι αἱ προτάσεις τοῦ ἡγεμόνος κατ' οὐσίαν εἶχον ἰσχὺν νόμου (πρβλ. *Γαῖος* 1, 5), δημιουργηθέντος, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ., τοῦ κανόνος: «quod principi placuit, legis habet vigorem» (Π. 1, 4, 1 πρ.). Αἱ διατάξεις τοῦ ἡγεμόνος διακρίνονται εἰς:

α) *Edicta.* Εἶναι ταῦτα αἱ βάσει τοῦ imperium τοῦ ἡγεμόνος ἐκδιδόμεναι καὶ δημοσιευόμεναι διατάξεις. Διακρίνονται τοῦ edictum τοῦ πραίτωρος, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἴσχυον ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἐπικρατείας, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τοῦ ὅτι διετήρουν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐκδόντος αὐτὰς ἡγεμόνος, καίτοι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀμφισβητεῖται.

β) *Mandata.* Εἶναι ταῦτα ὁδηγίαι διδόμεναι πρὸς ὑπαλλήλους, ἰδίᾳ τῶν ἐπαρχιῶν, ἰσχύουσαι μόνον ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ ἐξουσία τοῦ ἐκδόντος ἡγεμόνος καὶ τοῦ πρὸς ὃν ἀπηυθύνοντο ὑπαλλήλου. Ἐν τούτοις mandata τινὰ ἐν συλλογαῖς περιληφθέντα ἀπέκτησαν ἰσχὺν νόμου (legis vicem) (π.χ. τὸ caput ex mandatis· πρβλ. Π. 29, 1, 1, πρ.).

γ) *Decreta.* Εἶναι ἀποφάσεις δικαστικαὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἐκδιδόμεναι μὲν δι' ὡρισμένην ὑπόθεσιν, ἰσχύουσαι ὅμως ὡς νόμοι κατὰ τὰς γνωστοποιουμένας γενικὰς αὐτῶν διατάξεις, δι' ὧν ἐνίοτε παρήγετο νέον δίκαιον.

δ) *Rescripta.* Εἶναι ἀπαντήσεις τοῦ ἄρχοντος ἐπὶ ὑποβαλλομένων αὐτῷ ἀναφορῶν. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἀφορῶσιν αὗται ὡρισμένον πρόσωπον, ὡς π. χ. ἐπὶ νομιμοποιήσεως ἢ συγγνώμης ἡλικίας (rescriptum gratiae), δὲν παράγουσι δίκαιον. Ἐφ' ὅσον ὅμως ζητεῖται ἐπὶ ὡρισμένης ὑποθέσεως ἡ γνώμη τοῦ ἄρχοντος κατόπιν αἰτήσεως εἴτε τοῦ δικαστοῦ (relatio ante sententiam), εἴτε τινὸς τῶν διαδίκων (preces), ἡ ἐπ' αὐτῶν ἀπάντησις τοῦ ἡγεμόνος δεσμεύει τὸν δικαστήν, ἐὰν τὰ ὑπ' ὄψιν τεθέντα πραγματικὰ περιστατικὰ ἔχωνται ἀληθείας (exceptio sub- et obreptionis), δημιουργεῖ δ' ἐξ ἄλλου δίκαιον κατὰ τὰς γενικὰς αὐτῆς καὶ δημοσιευομένας διατάξεις. Αἱ ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν τῶν ἰδιωτῶν ἀπαντήσεις ἐγράφοντο εἴτε ἐπὶ τοῦ περιθωρίου τῆς ἀναφορᾶς (adnotatio), εἴτε ὑπὸ ταύτην (subnotatio), αἱ δ' ἐπὶ τῶν τοιούτων τῶν ὑπαλλήλων ἐγένοντο δι' ἐπιστολῶν (epistola).

Τὰ edicta, mandata, decreta καὶ rescripta, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν δημιουργεῖται δίκαιον, ἀπετέλουν τὰς constitutiones, αἵτινες ἐν τοῖς πράγμασιν ἐξωμοιώθησαν πρὸς τὰς leges καὶ ἀπετέλεσαν τμῆμα τοῦ jus civile.

Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ὁ αὐτοκράτωρ ἀσκεῖ μόνος τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν διὰ γενικῶν διαταγμάτων (leges ἢ constitutiones generales), ἀνακοινουμένων δι' ἀνωτέρου ὑπαλλήλου εἰς τὴν σύγκλητον ἢ δημοσιευομένων ὡς edicta. Τοιαύτη διάταξις καλεῖται εἰδικῶς sanctio pragmatica, ἐὰν ἀφορᾷ τὸ δημόσιον συμφέρον. Ἡ ἔκδοσις mandata, rescripta καὶ decreta ἐξακολουθεῖ, τῶν τελευταίων ὅμως ἐν ὑστέρᾳ μοίρᾳ. Λόγῳ πληθώρας τῶν rescripta ἐδημιουργήθη τοσαύτη ἀστάθεια δικαίου, ὥστε ὁ μὲν Κωνσταντῖνος κατήργησε πάντα τὰ πρὸς τὸ ἰσχῦον δίκαιον ἀντιτιθέμενα τοιαῦτα, ὁ Ἀρκάδιος περιώρισε τὴν ἰσχὺν αὐτῶν μόνον ἐπὶ τῆς δι' ἣν ἐξεδόθησαν ὑποθέσεως, ὁ Ἰουστινιανός, τέλος, κατήργησε τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν. Ἐν πρωτοτύπῳ διεσώθησαν ἐλάχισται constitutiones, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Bruns εἰς τὸ Fontes juris romani antiqui. Αἱ πλεῖσται περιῆλθον εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν συλλογῶν καὶ κυρίως τοῦ κώδικος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐν αἷς περιελήφθησαν Προγενέστεραι τοῦ Ἰουστινιανοῦ συλλογαὶ constitutiones κυρίως εἶναι:

α') Ἡ ἰδωτικὴ συλλογὴ τοῦ Papirius Justus, ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου. Διαιρεῖται εἰς 20 βιβλία, ἀποσπάσματα δ' αὐτῆς εὕρηνται εἰς τοὺς Πανδέκτας τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

β') Ὁ codex Gregorianus. Ἰδιωτικὴ καὶ αὐτὴ συλλογή, περιέχουσα constitutiones ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ, δημοσιευθεῖσα δὲ μετὰ τὸ 294 μ. Χ.

γ') Ὁ codex Hermogenianus. Ἰδιωτικὴ ὡσαύτως συλλογή, περιέχουσα constitutiones τῆς ἐποχῆς τοῦ Διοκλητιανοῦ, δημοσιευθεῖσα καὶ αὐτη μετὰ τὸ 294 μ. Χ. καὶ εἰς δευτέραν ἔκδοσιν μετὰ προσθήκης νέων constitutiones τῷ 364—365 μ. Χ.

Τῶν δύο τελευταίων κωδίκων τὰ πρωτότυπα δὲν διεσώθησαν. Ἀποσπάσματα ὅμως τούτων εὕρηνται εἰς τὰ Fragmenta Vaticana, εἰς τὴν Collatio legum Mosaicarum et Romanarum, εἰς τὴν Lex romana Burgundionum καὶ εἰς τὸν κώδικα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

δ') Ὁ codex Theodosianus. Εἶναι ἡ πρώτη ἐπίσημος συλλογὴ constitutiones ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, συνταχθεῖσα τῇ διαταγῇ τοῦ Θεοδοσίου Β' τῷ 429 μ. Χ. πρὸς ἄρσιν τῆς ἐκ τῆς πληθύος τῶν rescripta παραχθείσης ἀβεβαιότητος τοῦ δικαίου. Ἐδημοσιεύθη συνευδοκοῦντος τοῦ Βαλεντινιανοῦ Γ' εἰς ἀμφότερα τὰ τμήματα τῆς αὐτοκρατορίας τῷ 438 μ. Χ., ἔλαβε δ' ἰσχὺν νόμου τὴν 1 Ἰανουαρίου 439. Διαιρεῖται εἰς 16 βιβλία, ὑποδιαιρούμενα εἰς τίτλους περιλαμβάνοντας τὰς constitutiones ἐν χρονολογικῇ σειρᾷ. Διεσώθησαν ἐλλιπῆ χειρόγραφα, ἀποσπάσματα δ' αὐτῶν βλέπομεν εἰς μεταγενεστέρους κώδικας, ὡς καὶ τὴν Lex romana Wisigothorum καὶ τὸν κώδικα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Εἰς ἔκδοσιν μετὰ σχολίων προέβη ὁ Jacobus Gothofredus, δημοσιευθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατόν του (1665), ἔτι δ' ὁ Mommsen (1905).

ε') *Responsa prudentium.* Οἱ Ρωμαῖοι νομικοὶ ἠσχολοῦντο κυρίως εἰς τὸ συγγράφειν (scribere), γνωμοδοτεῖν ἐπὶ ὡρισμένων θεμάτων (respondere), συμβουλεύειν ἐν δικαιοπραξίαις (cavere) καὶ τέλος συντάσσειν δικόγραφα καὶ παρίστασθαι ἐνώπιον δικαστηρίων (agere). Αἱ γνωμοδοτήσεις τῶν νομικῶν βεβαίως οὐδένα ἐδέσμευον. Ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ὅμως ἤρχισεν ἀπονεμομένη εἰς διαπρεπεῖς νομικοὺς (juris auctores s. conditores, juris consulti) τὸ jus publice respondendi ex auctoritate principis, δι' οὗ δικαιώματος κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Αὐγούστου (πρβλ. *Γαῖος* 1, 7) τὰ responsa τῶν νομικῶν τούτων εἶχον ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν διὰ τὴν ὑπόθεσιν, δι' ἣν παρεσχέθησαν, ὑποτιθεμένου πάντοτε ὅτι ἀληθεύουν τὰ πραγματικὰ περιστατικά. Μόνον ἐν περιπτώσει διαφωνίας μεταξὺ τῶν νομικῶν τούτων ὁ δικαστὴς μένει ἐλεύθερος. Διὰ τῆς διατάξεως τοῦ Αὐγούστου τὰ responsa τῶν νομικῶν ἤρχισαν ἀποτελοῦντα πραγματικὴν πηγὴν δικαίου, ἡ δ' ἐξέλιξις συνεπληρώθη σὺν τῷ χρόνῳ, αὐξηθείσης τῆς ἐπιδράσεως τῶν νομικῶν, ὅτε οὐ μόνον τὰ responsa ἀλλὰ καὶ πᾶσα γνώμη αὐτῶν ἤρχισαν ἐφαρμοζόμενα ἐν τῇ πράξει καὶ δὴ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων, δι' ἃς εἶχε δοθῆ, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅμως τούτου ἤρχισε νέα ἀοριστία τοῦ δικαίου, πρὸς ἄρσιν τῆς ὁποίας ὁ Ἀδριανὸς ὥρισεν ὅτι μόνον ἐὰν συμπίπτωσιν ἀλλήλαις αἱ γνῶμαι τῶν διὰ τοῦ jus respondendi περιβεβλημένων νομικῶν ἔχουσιν αὗται ἰσχὺν νόμου. Τέλος, ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἔπαυσεν ἡ ἀπονομὴ τοῦ jus respondendi.

Ἐν τῇ ἐκφράσει τῆς γνώμης των οἱ Ρωμαῖοι νομικοὶ ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τὰς κρατούσας κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνθήκας, οὕτω δὲ διὰ τοῦ jus respondendi ἠλευθερώθη ἡ ἐπιστήμη τῶν ἀκάμπτων δεσμῶν τοῦ νόμου, εἰς τοιαύτην ἀνυψωθεῖσα ἀκμήν, ὥστε ἡ ἐποχὴ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἡγεμονίας μέχρι τῶν μέσων τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος νὰ θεωρῆται ὡς ἡ κλασσικὴ ἐποχὴ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ἐν ταύτῃ, καὶ δὴ μέχρι τῶν μέσων τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, δύο κυρίως κατευθύνσεις παρατηροῦνται, ἐκπροσωπούμεναι ὑπὸ τῶν δύο σχολῶν, τῆς τῶν Προκουλιανῶν, οὕτω κληθείσης ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διαδόχου τοῦ ἱδρυτοῦ Labeo, καὶ τῆς τῶν Σαβινιανῶν ἢ Κασιανῶν, οὕτω κληθείσης ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν διαδόχων τοῦ ἱδρυτοῦ Capito. Κατὰ τοὺς μετακλασσικοὺς χρόνους ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς δικαιοσύνης κυρίως ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν τὰ συγγράμματα τῶν Ρωμαίων νομικῶν, προτιμώμενα οὕτω καὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου, τόσον ὥστε δίκαιον (jus) ἐνοεῖτο τὸ περιεχόμενον συγγραμμάτων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς leges, δι' ὧν ἐνοοῦντο αἱ constitutiones.

Τέλος ὁ Βαλεντινιανὸς Γ' ὥρισε τῷ 426 μ. Χ. ὅτι τὰ συγγράμματα τῶν νομικῶν Γαΐου, Παπινιανοῦ, Παύλου, Οὐλπιανοῦ καὶ Μοδεστίνου ἔχουν ἰσχὺν νόμου, προτιμωμένης ἐν περιπτώσει διαφωνίας τῆς γνώμης τῶν πλειόνων, ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας τῆς τοῦ Παπινιανοῦ καὶ μόνον ἐὰν οὗτος σιωπᾷ καὶ μεταξὺ τῶν διαφωνούντων λοιπῶν ὑπάρχῃ ἰσοψηφία μένει ὁ δικαστὴς ἀδέσμευτος. Ἐκ τῶν ἔργων τῶν Ρωμαίων νομικῶν διεσώθησάν τινα καὶ δὴ ἐν πρωτοτύπῳ.

Β) ***Ἰουστινιάνειος περίοδος.*** Ἤδη ἐν τῷ δυτικῷ κράτει ἤρχισε κωδικοποιούμενον τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἐξακολουθῆσαν νὰ ἰσχύῃ μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ μετὰ τὴν καιάκτησιν τῆς Ρώμης. Τοιαῦται κωδικοποιήσεις, γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα leges Romanae, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς leges Barbarorum τῶν κατακτητῶν, εἶναι:

α) Ἡ Lex romana Wisigotorum ἢ Breviarium Alaricianum ἐπὶ Ἀλαρίχου Β' (506 μ. Χ.).

β) Ἡ Lex romana Burgundionum ἢ Papianus (μεταξὺ 474 καὶ 516 μ. Χ.).

γ) Τὸ edictum Theodorici ἐπὶ Θεοδωρίχου τοῦ Μεγάλου (περὶ τὰ 500 μ. Χ.).

Ἐν τῷ ἀνατολικῷ κράτει ἐπίσημοι πηγαὶ δικαίου ἦσαν ἀφ' ἑνὸς τὸ jus, ἤτοι καθ' ἃ εἴρηται τὰ συγγράμματα τῶν Ρωμαίων νομικῶν, καὶ δὴ τῶν Γαΐου, Παπινιανοῦ, Παύλου, Οὐλπιανοῦ καὶ Μοδεστίνου, ἀφ' ἑτέρου αἱ leges, ἤτοι αἱ constitutiones Οὕτω πως ὅμως ἡ γνῶσις καὶ ἀπονομὴ τοῦ δικαίου καθίστατο δυσχερής, καθόσον τὰ νομικὰ μὲν συγγράμματα ἦσαν δυσεύρετα, οἱ κώδικες δ' ἐλλιπεῖς. Ὁ Ἰουστινιανός, βλέπων τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ θέλων νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὸ νομικὸν ὑλικὸν καὶ νὰ περιλάβῃ αὐτὸ εἰς ἑνιαίαν συλλογήν, προέβη εἰς τὴν κωδικοποίησιν αὐτοῦ, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν.

1) *Vetus codex.* Πρὸς συλλογὴν τῶν leges διὰ τῆς πρὸς τὴν σύγκλητον τοῦ Βυζαντίου ἀπευθυνθείσης ὑπ' αὐτοῦ constitutio de novo codice faciendo, γνωστῆς ὑπὸ τὴν ἐξ ἧς ἤρχιζε φράσεως «haec quae necessario», ὥρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς τῇ 13 Φεβρουαρίου 528 ἐπιτροπὴν ἐκ δέκα μελῶν, ἐν οἷς ὁ Τριβωνιανὸς καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθηγητὴς τῆς νομικῆς Θεόφιλος. Τὸ ἔργον ἐδημοσιεύθη τῇ 7 Ἀπριλίου 529 διὰ τῆς constitutio «summa rei publicae», ἀπέκτησε δ' ἰσχὺν νόμου ἀπὸ τῆς 16 Ἀπριλίου 529. Ὁ κῶδιξ οὗτος, κληθεὶς vetus δὲν διεσώθη.

2) *Liber quinquaginta decisionum.* Πρὸς κωδικοποίησιν τοῦ jus ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξέδωσε κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη διαφόρους constitutiones, δι' ὧν προσεπάθει νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὸ jus ἐκ τοῦ πεπαλαιωμένου ὑλικοῦ, ἔτι δὲ νὰ ἄρῃ τὰς διαφωνίας. Ἐκ τούτων πεντήκοντα συνεκεντρώθησαν εἰς ἰδιαιτέραν συλλογήν, κληθεῖσαν liber quinquaginta decisionum, μὴ διασωθεῖσαν μέχρις ἡμῶν. Πολλαὶ ὅμως τῶν διατάξεων αὐτοῦ περιελήφθησαν εἰς τὸν codex repetitae praelectionis.

3) *Πανδέκται* ἢ *Digesta.* Διὰ τῆς πρὸς τὸν Τριβωνιανὸν ἀπευθυνθείσης τῇ 15 Δεκεμβρίου 530 constitutio de conceptione Digestorum, γνωστῆς ἐκ τῶν ἀρχικῶν της λέξεων «Deo auctore», διέταξεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν συλλογὴν τοῦ ἔτι ἰσχύοντος jus, ἤτοι τῶν νομικῶν συγγραμμάτων εἰς πεντήκοντα βιβλία. Ὁ Τριβωνιανὸς συνεκάλεσεν ἐπιτροπὴν ἐκ 16 μελῶν, ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, δικηγόρων καὶ καθηγητῶν, ἐν οἷς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθηγητὴς Θεοφιλος καὶ ὁ ἐν Βηρυτῷ τοιοῦτος Δωρόθεος Οἱ συντάκται οὗτοι (compilatores) ἐχρησιμοποίησαν τὰ ἔργα 39 συγγραφέων, κυρίως τοῦ Οὐλπιανοῦ, ἐξ ὧν ἀρχαιότερος ὁ Qu Mucius καὶ νεώτερος ὁ Arcadius Charisius. Τὰ ἐκλεχθέντα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν νομικῶν συγγραμμάτων κατεχωρήθησαν εἰς 50 βιβλία, ἅπερ διῃρέθησαν εἰς τίτλους ἐν ὅλῳ 432, ἐκτὸς τῶν 30οῦ, 31ου καὶ 32ου βιβλίων, φέροντας ἐπιγραφήν, μεθ' ἣν ἀκολουθοῦν τὰ fragmenta ἢ leges, ἤτοι τὰ ἀποσπάσματα τοῦ συγγράμματος, ἐν ὅλῳ 9123, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἄρχεται μὲ τὴν inscriptio, περιέχουσαν τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ἔργου. Τὰ ἐκτενέστερα τῶν fragmenta διῃρέθησαν κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς παραγράφους, ὧν προηγεῖται τὸ procemium ἢ principium.

Ὁ Bluhme κατέδειξε κατὰ τὸ 1820 ὅτι πρὸς ἐπεξεργασίαν ἡ ὅλη φιλολογία διῃρέθη εἰς τρεῖς ὁμάδας, τὴν ad Sabinum, ὧν τὸ κύριον μέρος ἀπετέλεσαν τὰ 51 βιβλία τοῦ Οὐλπιανοῦ, περιέχοντα jus civile, τὴν ad Edictum, κυρίως ἀποτελεσθεῖσαν ἐκ τῶν 83 βιβλίων τοῦ Οὐλπιανοῦ, περιεχόντων jus honorarium, καὶ τὴν τοῦ Παπινια-

Digitized by Google

νοῦ, μὲ βάσιν τὰ responsa καὶ τὰς quaestiones κυρίως τοῦ Παπινιανοῦ. Τετάρτην ὁμάδα, κληθεῖσαν appendix, οὐχὶ τόσον ἀξίαν λόγου, ἀπετέλεσαν τὰ διαρκούσης τῆς ἐργασίας παραχθέντα ἔργα.

Τὰ ἀποσπάσματα ὑπέστησαν ἐν πολλοῖς ἐπεξεργασίαν καὶ δὴ προσθήκας καὶ μεταβολάς, καλουμένας emblemata ἢ interpolationes Triboniani πρὸς συγχρονισμὸν τοῦ νομικοῦ ὑλικοῦ, ἡ δὲ ἔρευνα αὐτῶν, ἀρξαμένη ὑπὸ τοῦ Anton Faber (1557—1614), ἔλαβε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, μεγίστην ἔκτασιν. Τὸ ὅλον ἔργον ἐκλήθη «Πανδέκται» ἢ «Digesta», ἐδημοσιεύθη τῇ 16 Δεκεμβρίου 533, ἤρξατο ἰσχῦον τῇ 30 Δεκεμβρίου 533 διὰ μιᾶς λατινικῆς constitutio πρὸς τὴν σύγκλητον καὶ τὸν λαόν, κληθείσης «c. Tanta» καὶ ὁμοίας ἑλληνικῆς κληθείσης «c. Δέδωκεν».

Παρὰ τὰς ἀρετάς του τὸ ἔργον παρουσιάζει καί τινα μειονεκτήματα, καὶ δὴ ἐπαναλήψεις τοῦ αὐτοῦ fragmentum (leges geminatae), καταχωρήσεις τοιούτων εἰς διαφόρου περιεχομένου τίτλους (leges erraticae ἢ fugitivae), ἀντινομίας (antinomiae) καὶ τέλος 7 χωρία ἄλλοτε ἀκατανόητα (cruces jurisconsultorum ἢ leges damnatae).

4) *Institutiones*. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συντάξεως τῶν Πανδεκτῶν ἀνέθεσεν ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς τοὺς Τριβωνιανόν, Δωρόθεον καὶ Θεόφιλον τὴν σύνταξιν διδακτικοῦ ἔργου πρὸς χρῆσιν τῶν ἀρχαρίων σπουδαστῶν τῆς νομικῆς καὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν πεπαλαιωμένων εἰσηγήσεων τοῦ Γαΐου. Τὸ ἔργον ἐκλήθη Institutiones (= Εἰσηγήσεις), ἐδημοσιεύθη τῇ 21ῃ Νοεμβρίου 533 διὰ τῆς constitutio imperatoriam majestatem, ἀπέκτησε δ' ἰσχὺν νόμου ὁμοῦ μετὰ τῶν Πανδεκτῶν τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου 533. Αἱ εἰσηγήσεις συνετάχθησαν κυρίως βάσει τῶν τοιούτων τοῦ Γαΐου, διαιροῦνται ὡς αὗται εἰς 4 βιβλία, ταῦτα εἰς τίτλους, ἐν ὅλῳ 98, διαιρεθέντας ὑπὸ τῶν νεωτέρων εἰς παραγράφους, ὧν προηγεῖται τὸ προοίμιον (principium).

5) *Codex repetitae praelectionis*. Πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ codex vetus ἀνέθεσεν ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Τριβωνιανοῦ, Δωροθέου καὶ 3 δικηγόρων τὴν σύνταξιν νέου ἔργου, κληθέντος codex repetitae praelectionis, δημοσιευθέντος διὰ τῆς πρὸς τὴν σύγκλητον ἀπευθυνθείσης constitutio «cordi» τῇ 16ῃ Νοεμβρίου 534 καὶ ἰσχύσαντος ἀπὸ τῆς 29ης Δεκεμβρίου 534. Διαιρεῖται εἰς 12 βιβλία μὲ 765 τίτλους, περιέχοντας τὰς ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἐφεξῆς μέχρι τῆς 5 Νοεμβρίου 534 ἐκδοθείσας constitutiones. Ἑκάστης constitutio προηγεῖται ἡ inscriptio, φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται, ἕπεται δ' ἡ subscriptio, φέρουσα τὴν χρονολογίαν τῆς ἐκδόσεως.

6) *Novellae*. Εἰς τὴν constitutio cordi προέβλεψεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν δημοσίευσιν νεωτέρων νόμων (novellae leges), οἵτινες ἔδει νὰ συλλεγῶσιν εἰς ἰδίαν ἐπίσημον συλλογήν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν κατωρθώθη, οὕτω δ' αἱ νεαραί, πλεῖσται ἑλληνικαί, τινὲς λατινικαὶ καὶ ἐλάχισται εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας, διεσώθησαν ἡμῖν ἐξ ἰδιωτικῶν συλλογῶν καὶ δὴ τῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ, καθηγητοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, περιλαμβανούσης ἐν περιλήψει 124 νεαράς, τοῦ Authenticum περιλαμβάνοντος 134 τοιαύτας καὶ μιᾶς ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τιβερίου, περιλαμβανούσης 168 νεαράς. Οὕτως ἡ ὅλη κωδικοποίησις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπετελέσθη ἐκ τεσσάρων μερῶν, τῶν «Εἰσηγήσεων», τῶν «Πανδεκτῶν», τοῦ «Κώδικος» καὶ τῶν «Νεαρῶν», τὸ πρῶτον ἐν συνόλῳ ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ D. Gothofredus κατὰ τὸ 1583 ὑπὸ τὸ ὄνομα «corpus juris civilis». Χειρόγραφα διεσώθησαν τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν καὶ ἐπανειλημμέναι τούτων ἐκδόσεις ἐγένοντο.

Γ) ***Μεταϊουστινιάνειος περίοδος***. Ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ὅπως ἀποσοβήσῃ τὴν ἐκ νέου δημιουργίαν ἀσταθείας ἐν τῷ δικαίῳ, ἀπηγόρευσεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ἑρμηνείαν διὰ συγγραμμάτων τῆς κωδικοποιήσεώς του, ἐπιτρέψας μόνον τὴν κατὰ πόδας, δηλαδὴ κατὰ λέξιν, μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἔτι δὲ τὴν συγγραφὴν περιλήψεων (indices) καὶ παραπομπῶν (παρατίτλων). Παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ὅμως ταύτην ἤρχισαν τὸν ἑπόμενον αἰῶνα οἱ νομικοὶ προβαίνοντες εἰς τὴν κατὰ πλάτος ἑρμηνείαν δι' ἔργων, ἅτινα ἐν τῇ πράξει βαθμηδὸν ἀντικατέστησαν τὸ κείμενον τοῦ νόμου, καθόσον ἦσαν τούτου εὐχρηστότερα καὶ λόγῳ τῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν συγγραφῆς των καταληπτὰ εἰς τὸν λαόν. Τοιαῦτα ἔργα διασωθέντα εἶναι κυρίως ἡ ἑλληνικὴ παράφρασις τῶν Εἰσηγήσεων ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου, τὰ σχόλια τῶν Πανδεκτῶν ὑπὸ τοῦ Στεφάνου, ἡ παράφρασις τοῦ Κώδικος ὑπὸ τοῦ Θαλήλαίου, περίληψις τῶν Νεαρῶν ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου καὶ ἑτέρα ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Σχολαστικοῦ.

Κατὰ τὸν Ζ΄ αἰῶνα παρατηρεῖται συγγραφικὴ δρᾶσις, ἰδίᾳ ἡ συγγραφὴ μονογραφιῶν, ὡς ἡ περὶ ῥοπῶν, ἡ περὶ ἐναντιοφανῶν, ἡ περὶ ἀγωγῶν. Κατὰ τὸν Η΄ αἰῶνα ἤρξατο νέα νομοθετικὴ δρᾶσις. Οὕτω Λέων ὁ Ἴσαυρος ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ 740 τὴν «Ἐκλογὴν» τῶν Ἰσαύρων, ἐν ᾗ περιελήφθη τό τε ἐπίσημον δίκαιον, ὅπερ κυρίως ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἰουστιανείου κωδικοποιήσεως, καὶ τὸ ἐν τῷ λαῷ κυρίως ἰσχῦον δημῶδες δίκαιον. Διαιρεῖται εἰς 18 τίτλους, οὗτοι δ' εἰς ἄρθρα. Κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα, καὶ δὴ τὰ ἔτη 870—876, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἐξέδωσε τὸν «Πρόχειρον νόμον», ὑστερώτερον δὲ (879—886) τὴν «Ἐπαναγωγήν». Ἀμφότερα τὰ νομοθετήματα ταῦτα διαιροῦνται εἰς τίτλους καὶ οὗτοι εἰς κεφάλαια.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Βασιλείου Λέων ὁ Σοφὸς ἐξέδωσε κατὰ τὰ ἔτη 886—911 τὰ «Βασιλικά», ἄλλως «Ἑξηκοντάβιβλον», διαιρούμενα εἰς 60 βιβλία. Τέλος, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἐφεξῆς, ἰδίᾳ δ' ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἐξεδόθησαν νεώτεραι διατάξεις, «Νεαραὶ» καὶ αὗται καλούμεναι.

Παρὰ τὴν νομοθετικήν, ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὸν Ζ΄ αἰῶνα ἡ συγγραφικὴ δρᾶσις, ἀναφανέντων ἱκανῶν ἔργων, ἐξ ὧν κυριώτερα ἡ περὶ γεωργικοῦ νόμου μονογραφία, ἡ περὶ τοῦ ναυτικοῦ νόμου τῶν Ροδίων, ἡ περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, διάφοροι ἐπεξεργασίαι τῆς Ἐκλογῆς τῶν Ἰσαύρων, τοῦ Προχείρου καὶ τῆς Ἐπαναγωγῆς, ἐπιτομαί, περιλήψεις καὶ εὑρετήρια τῶν Βασιλικῶν, ἡ περὶ ψιλῶν συμφώνων μονογραφία, ἡ «Πεῖρα», τέλος τὸ «Πρόχειρον» ἢ «Ἑξάβιβλος» τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ δικαστοῦ Κωνσταντίνου Ἁρμενοπούλου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον γραφὲν κατὰ τὸ 1345 διαιρούμενον δ' εἰς ἓξ βιβλία, ὑποδιαιρούμενα εἰς τίτλους, οἵτινες ὑποδιαιροῦνται εἰς κεφάλαια, κέκτηται ἰδιαιτέραν παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι σημασίαν, καθόσον εἰς αὐτὸ παραπέμπει, ὡς εἰς προχειροτέραν συλλογήν, τὸ διάταγμα τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835 (εἰσαγωγικὸς νόμος), δι' οὗ εἰσήχθη ἐν Ἑλλάδι τὸ ρωμαϊκὸν ἀστικὸν δίκαιον, ἔτι καὶ νῦν ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ἑλληνικῆς ἀστικῆς νομοθεσίας.

II) Ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν πηγῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, δύο δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ χαρακτηριστικὰ σημεῖα, τὴν τυπικότητα καὶ αὐστηρότητα τοῦ jus civile ἀφ' ἑνός, τὴν παρὰ ταύτην προσπάθειαν πρὸς προσαρμογὴν τοῦ δικαίου εἰς τὰς κρατούσας ἑκάστοτε κοινωνικὰς συνθήκας ἀφ' ἑτέρου. Εἰς ἐκείνην ὀφείλεται ἡ εὐστάθεια τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ ἡ συνεκτικότης τῶν θεσμῶν αὐτοῦ, εἰς ταύτην ὁ κατά τινα τρόπον κοσμοπολιτικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ. Ἡ διπλῆ αὕτη ἰδιότης κατέστησε τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον τοῦτο μὲν μνημεῖον αἰώνιον νομοθετικῆς παραγωγῆς, τοῦτο δὲ ἱκανὸν νὰ τύχῃ καθολικῆς ἀποδοχῆς. Καὶ πράγματι ὑπὸ τὸ κράτος τούτου, ὑποβοηθούσης καὶ τῆς ὑπὸ τῶν γλωσσογράφων καὶ ἰδίᾳ τῶν μεταγλωσσογράφων ἐπεξεργασίας αὐτοῦ, ἐβίωσαν καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους τὰ πλεῖστα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἐνῷ οἱ νεώτεροι κώδικες σαφῆ ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀποτελεῖ βεβαίως ἕνα τῶν σκοπῶν τῆς σπουδῆς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Παρὰ τὸν πρακτικὸν ὅμως τοῦτον σκοπόν, θεωρητικὸς εἶναι κυρίως ὁ λόγος τῆς μελέτης τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Ὁ λόγος οὗτος ἔγκειται εἰς τὴν ἐσωτέραν ἀξίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, καὶ δὴ οὐ μόνον, ὡς ὁ Savigny νομίζει, εἰς τὴν μέθοδον τοῦ χειρισμοῦ τοῦ νομικοῦ ὑλικοῦ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων νομικῶν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μᾶλλον, ὡς ὁ Jhering φρονεῖ, εἰς τὸ περιεχόμενον, εἰς αὐτὴν δηλονότι τὴν ὕλην, ἐν ᾗ ἐγκλείεται ὁ καρπὸς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἐργασίας αἰώνων ὁλοκλήρων. Ἡ διατύπωσις τέλος τῶν νομικῶν ἐννοιῶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων νομικῶν εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν ἐμφανίζει σαφῆ τὴν σειρὰν τῶν νομικῶν αὐτῶν συλλογισμῶν. Ὁ μελετητὴς τῶν ἔργων αὐτῶν συνεργάζεται μετὰ τῶν νομικῶν τούτων, συλλειτουργεῖ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν ναὸν τῆς Θέμιδος, διαμορφώνει ὑγιᾶ νομικὴν συνείδησιν, δημιουργεῖ τέλος ἐν ἑαυτῷ τὸν ὀρθὸν τρόπον τοῦ νομικῶς σκέπτεσθαι. [Βλ. καὶ λ. «*Βασιλικά*», *Βυζάντιον [Δίκαιον]*, *Γρηγοριανὸς* κῶδιξ, *δίκαιον*, *δωδεκάδελτος*, *ἔδικτον*, *ἔδικτον* διηνεκές, *Εἰσηγήσεις*, *Ἑξάβιβλος* Ἁρμενοπούλου, *Ἐπαναγωγὴ* τῶν νόμων, *Ἑρμογενειανὸς* κῶδιξ, *Θεοδοσιανὸς* κῶδιξ, *Ἰουστινιάνειος* νομοθεσία, *Ἰσαύρων* δυναστεία *[Ἱστορ.-Νομ.]*, *κῶδιξ*, *Νεαραί*, *πρόχειρος* νόμος.]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Ἐκτὸς τῶν γενικῶν ἔργων ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, κυρίως τὰ ἔργα τῶν: *Joers*, «Römische Rechtswissenschaft zur Zeit der Republik» (1888).—*Bremer*, «Rechtslehrer u. Rechtsschulen in der röm. Kaiserzeit» (1868), «Jurisprudentia antehadriana» (1896, 1901).—*Conrat*, «Geschichte der Quellen und Literatur des r. R. im früheren Mittelalter» (1891).—*Kipp*, «Geschichte der Quellen des röm. Rechts» (1909) —*v. Halban*, «Das r. R. in den germ. Volksstaaten» (1899—1907).—*P. Krüger*, «Geschichte der Quellen und Literatur des röm. Rechts» (1912).—*Κ. Πολυγένους*, «Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου» (εἰσιτήριος λόγος 1895).—*Δ. Παπούλια*, «Εἰσηγήσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου» (τεῦχος Α΄ Ἱστορία τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν πηγῶν, 1921). Δ. Φ. ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΣ

—**Ρωμαϊκὸν *ἡμερολόγιον*** *[Χρονολ.]*· βλ. λ. *ἡμερολόγιον*, τ. ΙΒ΄ σ. 273 α΄.

— **Ρωμαϊκὸν *κράτος*** (Imperium Romanum)· βλ. λ. *Ρώμη* [Ἱστορ.].

— **Ρωμαϊκὸν *κράτος*, *Ἅγιον*** — (Sacrum Imperium Romanum). Ἐκλήθη οὕτω τὸ ὑπὸ τοῦ Καρολομάγνου ἐπανιδρυθὲν Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος, ὅπερ, ὅτε ἐξέλιπεν ἡ Καρολίγγειος δυναστεία, ἀναδιωργανώθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων. Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κράτους τούτου, στενῶς συνδεδεμένης πρὸς τὴν ὅλην ἱστορίαν τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης, δέον νὰ ἀναζητηθῶσιν ἐν αὐτῇ τῇ κλασσικῇ ἀρχαιότητι. Πράγματι μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἡ ἰδέα τῆς ἐπανιδρύσεως ἑνὸς μεγάλου καὶ ἑνιαίου κράτους, ἔχοντος πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην, παρέμεινε πατροπαράδοτος μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Δύσεως, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ ἀρχαῖον μεγαλεῖον τῆς Ρώμης ἤσκει πάντοτε μέγα γόητρον. Μετὰ τὰς μεγάλας ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων, κατὰ τὸν Η΄ αἰῶνα, ἡ ἰδέα τῆς ὀργανώσεως ἐν Εὐρώπῃ τοιούτου ἰσχυροῦ κράτους κατέστη ἀνάγκη ἐπιτακτική, ἔλαβε δὲ τελικῶς σάρκα καὶ ὀστᾶ διὰ τῆς ἐπανιδρύσεως τοῦ παλαιοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Καρολομάγνου (800). Κατὰ τὸν Θ΄ καὶ Ι΄ αἰῶνα τὸ οὕτω ἱδρυθὲν Ἅγιον Κράτος ἔλαβεν ὁριστικωτέραν μορφὴν καὶ ὠργανώθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων Ὄθωνος Α΄, Ὄθωνος Β΄ καὶ Ὄθωνος Γ΄, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἱστορικοί τινες θεωροῦν τὸ ἔτος 962 ὡς ἔτος ἱδρύσεως αὐτοῦ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐποχὴν ὁ κλῆρος τῆς Δύσεως ἤρχισε μετέχων τῆς φεουδαρχικῆς ὀργανώσεως τοῦ ἀπεράντου κράτους καὶ ἀποκτῶν, πλὴν τῆς πνευματικῆς, κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ φέουδα (βλ. λ. *ποντιφικὸν* κράτος). Φυσικὴ συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ἡ περὶ πρωτείων ἔρις μεταξὺ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φεουδαρχίας, ἐχούσης ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πάπαν, πρὸς τὴν λαϊκὴν φεουδαρχίαν, ἐκπροσωπουμένην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Ἁγίου κράτους. Οἱ πρῶτοι δὲν ἀνεγνώριζον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκρίσεως τῶν ὑπὸ τοῦ πάπα ἐκλεγομένων ἐπισκόπων καὶ ἠξίουν ὅπως τὴν ἐκλογήν του ἐπικυρώσῃ ὁ ποντίφιξ διὰ τῆς ἐν Ρώμῃ στέψεως αὐτοῦ. Ἐξ ἀντιθέτου οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα ἠρνοῦντο εἰς τὸν πάπαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκχωρῇ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ αὐτοκράτορος τὰ ἐκκλησιαστικὰ φέουδα εἰς τοὺς ἐπισκόπους. Ἡ ἔρις αὕτη ἔφθασεν εἰς ὀξύτατον σημεῖον, τὸν ΙΑ΄ καὶ ΙΒ΄ ἰδίως αἰῶνα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ Ἅγιον Ρωμαϊκὸν κράτος ἐδέησε νὰ ὑποκύψῃ πρὸ τῆς Ἁγίας Ἕδρας, διὰ τοῦ Ἑρρίκου Δ΄, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ἀποδώσῃ τιμὰς εἰς τὸν πάπαν, ὃν ἀνέμενεν ἀνυπόδητος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ πύργῳ τῆς Κανόσσα, τοῦ Ἑρρίκου Ε΄, ὅστις συνῆψε μετὰ τοῦ πάπα τὸ κονκορδᾶτον τῆς Οὐορμετίας (Βόρμς), τοῦ Φρειδερίκου Α΄ Βαρβαρόσσα καὶ τοῦ Φρειδερίκου Β΄. Τὸν ΙΔ΄ καὶ ΙΕ΄ αἰῶνα τὸ Ἅγιον Ρωμαιογερμανικὸν κράτος καὶ ἡ Ἁγία Ἕδρα εἰσῆλθον εἰς περίοδον ἐσωτερικῶν ταραχῶν καὶ καταπτώσεως. Ἀπὸ τοῦ Καρόλου Κουίντου μέχρι τῆς Βεστσφαλικῆς συνθήκης αἱ θρησκευτικαὶ διαμάχαι καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ πόλεμοι ἐξήντλησαν τὸ Ἅγιον Κράτος, ὅπερ θεωρητικῶς μόνον ὑφίστατο. Ἀπὸ τοῦ 1648 μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος τὸ Ἅγιον Κράτος, ἄνευ δεσμῶν πλέον πρὸς τὴν Ἁγίαν Ἕδραν καὶ ἄνευ ἰσχύος, ἐνεφάνιζε τὴν κατάστασιν, ἣν τόσον ἐπιγραμματικῶς ὁ Βολταῖρος περιέγραψε, λέγων ὅτι «οὔτε Ἅγιον, οὔτε Ρωμαϊκόν, οὔτε Γερμανικὸν» εἶναι. Ἀρχομένου τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, τὸ Ρωμαιογερμανικὸν κράτος διελύθη (1806), ἡ δὲ πρὸς ἐπανίδρυσίν του προσπάθεια τοῦ Ναπολέοντος Α΄, αὐτοκαλουμένου διαδόχου τοῦ Καρολομάγνου, προσωρινὰ μόνον ἀποτελέσματα ἔσχε. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος τὸ παλαιὸν ρωμαιογερμανικὸν κράτος ἐπανιδρύθη ὑπὸ ἐντελῶς νέαν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἐν Εὐρώπῃ πολιτικὴν κατάστασιν μορφήν: τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν μὲ πρωτοκάθεδρον τὴν Πρωσσίαν (βλ. λ. *Γερμανία*).

Ἓν τῶν χαρακτηριστικωτέρων γεγονότων τῆς ἱστορίας τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους εἶναι ἡ διατήρησις τῆς ἀρχαίας παραδόσεως. Οἱ σύγχρονοι τοῦ Καρολομάγνου καὶ τῶν Καρολιδῶν αὐτοκρατόρων ἐθεώρουν τὴν ἵδρυσιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Δύσεως ὡς «ἀναβίωσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους» (renovatio imperii Romani), τὴν ἐπιγραφὴν δὲ ταύτην φέρουν τὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης. Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι τίτλοι τῆς κρατικῆς καὶ κοινωνικῆς ἱεραρχίας τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρώμης ἐτέθησαν ἐκ νέου ἐν χρήσει. Ὁ συνήθης τίτλος τῶν αὐτοκρατόρων ἦτο Imperator Augustus. Ἀκόμη καὶ ἑλληνικοὶ τίτλοι ἀνέζησαν, ὡς ὁ τοῦ «βασιλέως» (basileus), ὃν ἐλάμβανον οἱ Σάξονες βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Καρολομάγνος καὶ ὁ Ὄθων Γ΄ ἐπανίδρυσαν τὸ ἀξίωμα τοῦ «ὑπάτου», ὁ δὲ τίτλος τοῦ «πατρικίου» ἐδόθη ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς τοὺς πρώτους Καρολίδας βασιλεῖς μὲ τὴν σημασίαν ἣν εἶχεν ὁ τίτλος τοῦ «πρίγκιπος». Ὁ Φρειδερῖκος Β΄ ἐπανέφερεν ἐν χρήσει τὴν ἀπόδοσιν θείων τιμῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν, ἀποκαλῶν Diva τὴν μητέρα του καὶ «θεῖον γόνον» τὸν υἱόν του. Ἡ pax romana (ρωμαϊκὴ εἰρήνη) ἦτο τὸ πρόγραμμα τῶν ἑκάστοτε αὐτοκρατόρων. Ὁ Καρολομάγνος ἐθεώρει ἑαυτὸν διάδοχον τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ὁ πάπας Γρηγόριος Θ΄ αὐτεκαλεῖτο «Ἰουστινιανὸς τῆς Ἐκκλησίας». Οἱ χρονικογράφοι τῆς καρολιγγείου περιόδου ἀριθμοῦν τοὺς αὐτοκράτορας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, ὑπολογίζοντες τὸν Ὄθωνα Α΄ ὡς Ὄθωνα

Digitized by Google

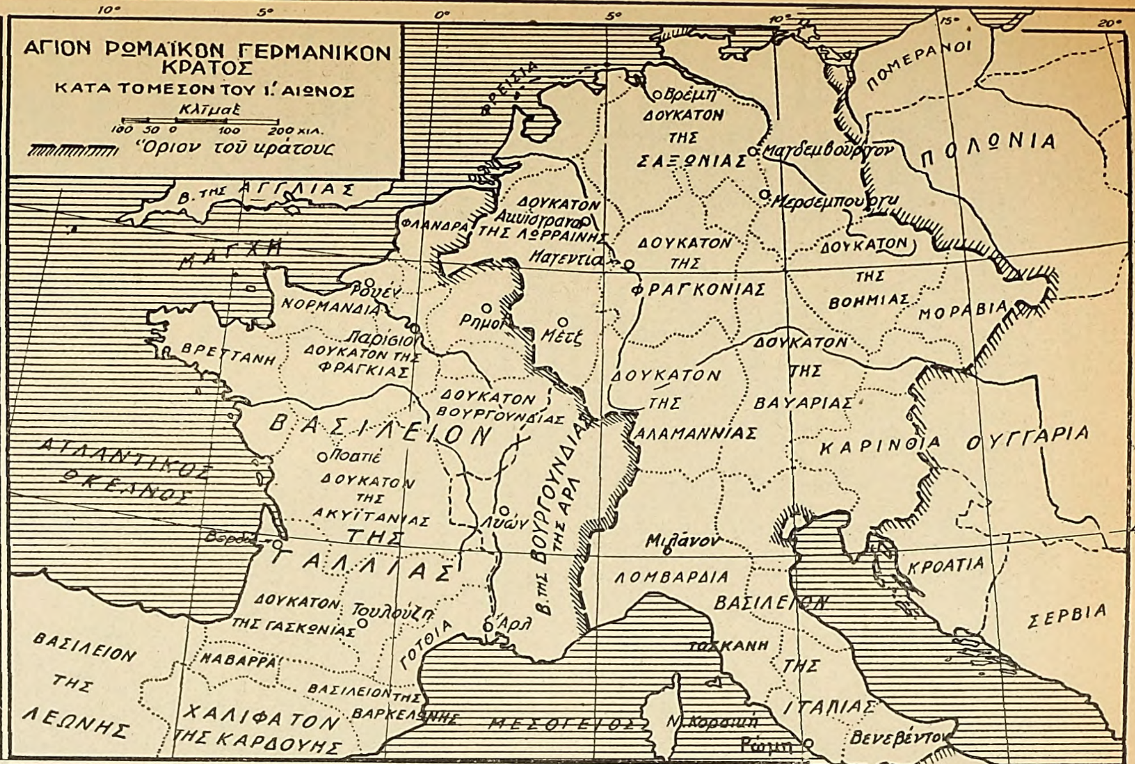

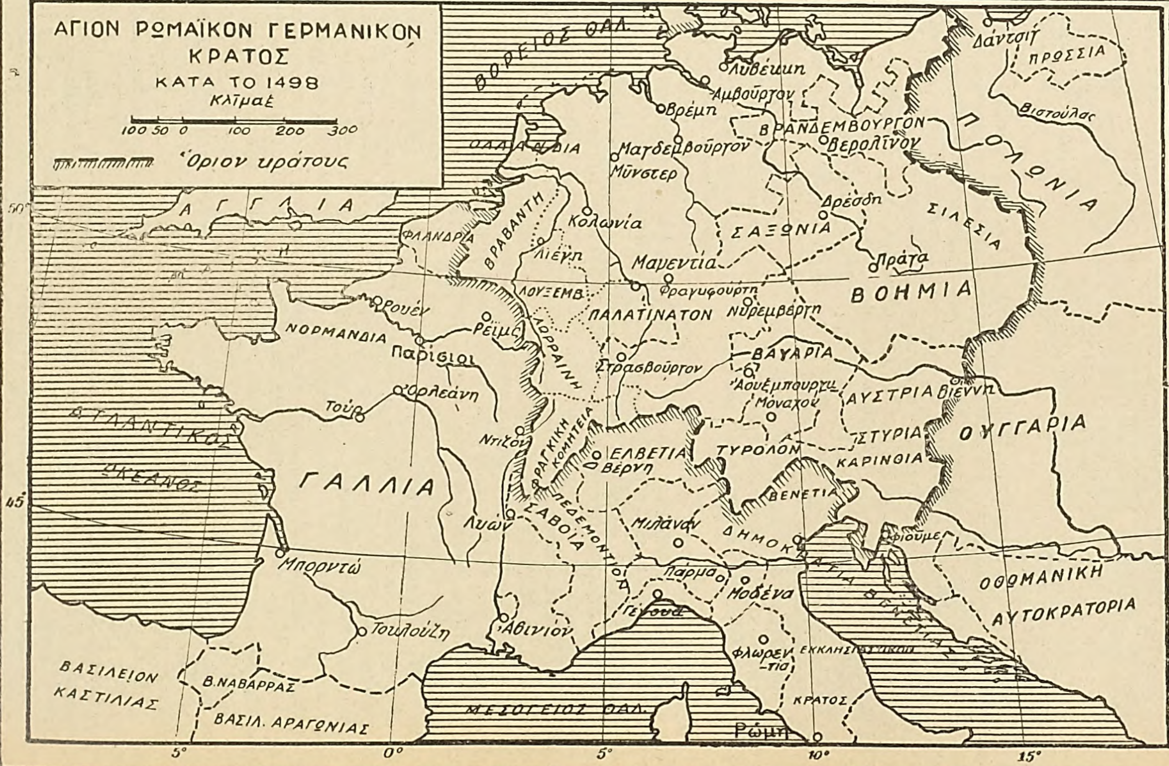

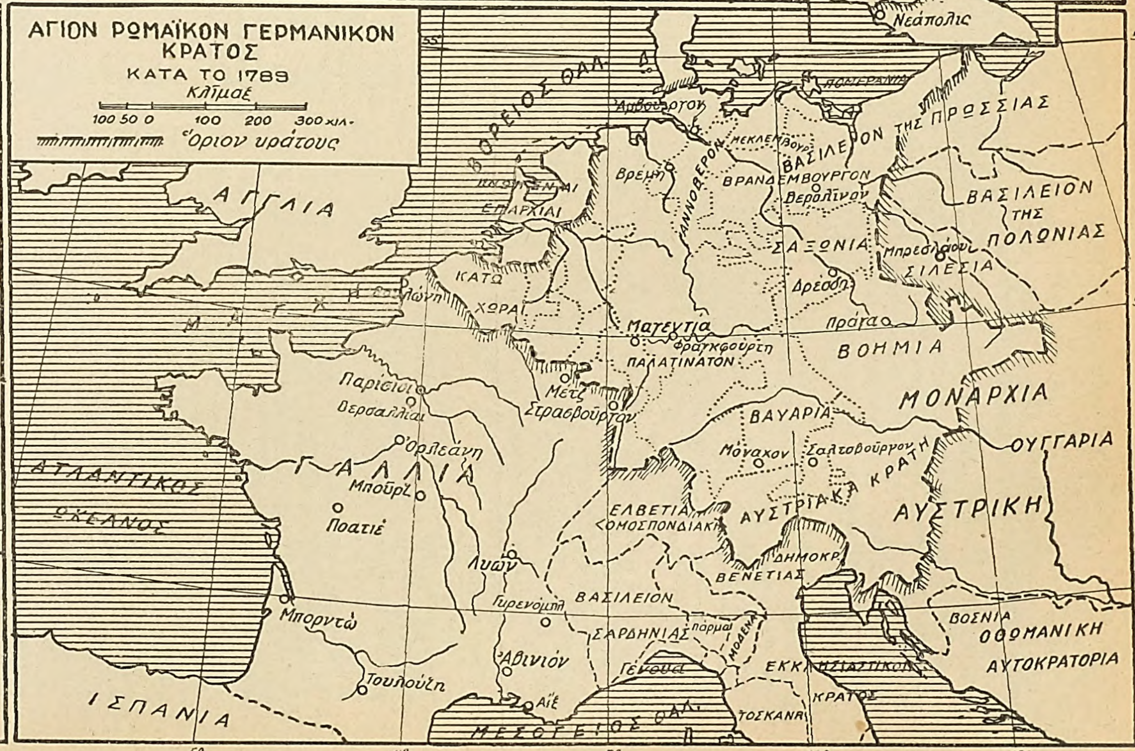

Digitized by Google

Β', ὡς ἐρχόμενον ἐν τῇ σειρᾷ μετὰ τὸν αὐτοκράτορα Ὄθωνα, τὸν διάδοχον τοῦ Γάλβα. Ἡ συνήθεια αὐτὴ διετηρήθη μέχρι τῆς διαλύσεως τοῦ Ἁγίου κράτους, τοῦ Φραγκίσκου Β' λογιζομένου ὡς ἑκατοστοῦ εἰκοστοῦ αὐτοκράτορος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου.

Ἡ θεωρία τοῦ «Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους» ἐκυριάρχησε καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Καρολιγγείου ἀναγεννήσεως μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Οἱ σχολαστικοὶ φιλόσοφοι τῆς ἐποχῆς ἐχρησιμοποίησαν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς διαλεκτικῆς των, διὰ νὰ ὑποστηρίξωσι τὰ ἐν αὐτῷ δικαιώματα τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τοῦ πάπα. Ἐθεώρουν ὡς δύο ὀντότητας τὸ κράτος (Imperium) καὶ τὴν παπικὴν ἐξουσίαν (Sacerdotium) καὶ ἐπεχείρουν ἐπ' αὐτῶν παντὸς εἴδους ἀλγεβρικὰς ἐγχειρήσεις, αἵτινες κατέληγον συχνάκις εἰς τὰ πλέον ἀπροσδόκητα συμπεράσματα, παράδειγμα τῶν ὁποίων παρέχει ὁ Δάντης εἰς τὸ «De Monarchia universali». Ἡ Βίβλος, τὴν ὁποίαν πάντες ἐπεκαλοῦντο, παρεῖχε τὴν στερεωτέραν βάσιν περὶ τοῦ θείου δικαίου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὑποδείγματα περὶ τῶν στενῶν σχέσεων μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ πάπα: ὁ μέγας ἀρχιερεὺς Σαμουήλ, ἐκθρονίσας τὸν Σαούλ, ἔστεψε βασιλέα τὸν Δαυῒδ· ὁ ἅγιος Παῦλος ἀνεγνώρισε τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅταν ἐπεκαλεῖτο τὸν Καίσαρα· τέλος εἰς αὐτὰς τὰς προφητείας ἀνευρίσκετο ἡ ἔννοια ἑνὸς ἑνιαίου κράτους. Ὅτε ὅμως ἡ μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ πάπα ῥῆξις περὶ πρωτοκαθεδρίας περιῆλθεν εἰς ὀξὺ σημεῖον, ὁ αὐτοκράτωρ ἢ ὁ πάπας παρωμοιάζοντο ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων των πρὸς τὸν Ἀντίχριστον. Ἀμφότεροι ἐχρησιμοποίουν τοὺς αὐτοὺς τίτλους, ὧν κυριώτερος ἦτο ὁ τοῦ «ἁγίου» (sacer, sanctus, sanctissimus), κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων. Εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαοὺς ἡ παράδοσις περὶ τῆς θείας καταγωγῆς τοῦ ἡγεμονεύοντος οἴκου ὑφίστατο. Οἱ Ἀγιλολφίγγοι τῆς Βαυαρίας, οἱ Αἰθελίγγοι τῆς Ἀγγλίας καὶ οἱ Ὑγγλίγγοι τῆς Σουηδίας ἦσαν κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τῶν θεῶν. Ὁ Ὄθων Α' ἐτιτλοφορεῖτο sanctus ἢ sanctissimus, pius καὶ augustus, ἀμφότεροι δὲ οἱ διάδοχοί του ἔλαβον τὸν τίτλον sacrosanctus καὶ ὠνόμασαν τὸ κράτος των sacrosanctum imperium. Ἡ παρακοὴ ἢ ἡ ἀντίστασις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος συνεπήγετο θρησκευτικὰς ποινὰς καὶ ἐλογίζετο ὡς θανάσιμον ἁμάρτημα. Ὁ ἱερὸς χαρακτήρ, ὃν εἶχε τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν ἑπτὰ ἐκλεκτόρων, οἵτινες προέβαινον ἑκάστοτε εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκ παραλλήλου ὁ πάπας ἐπωνομάζετο «ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», διάδοχος τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ πατὴρ τῶν πιστῶν, διεξεδίκει δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὸν τίτλον τοῦ «ἁγίου», ὅστις καὶ περιῆλθεν ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Ἡ ὕπαρξις ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κράτους δύο ἀρχῶν, ἐξ ἴσου ἰσχυρῶν, ὡς ἡ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πάπα, ὡδήγησε μοιραίως εἰς τὴν περὶ πρωτοκαθεδρίας διαμάχην. Ἡ Ἁγία Ἕδρα, μὴ ἀρκουμένη εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν, ἣν ἤσκει ἐν τῷ κράτει, ἐπεδίωξε νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, νὰ θέσῃ τοῦτον ὑπὸ τὸν πάπαν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ δικαίωμα τῆς μόνης κατόπιν ἐγκρίσεως αὐτοῦ ἐκλογῆς του. Πράγματι δὲ μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἡ Ἁγία Ἕδρα, ἔχουσα εὐνοϊκὴν εἰς τὰ σχέδιά της τὴν δημοσίαν γνώμην, ἥτις ἀπὸ τῆς καρολιγγείου ἐποχῆς ἐθεώρει τὸν πάπαν ὡς θεματοφύλακα τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, ἠδυνήθη νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς θελήσεις της. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ κατὰ τῆς παπικῆς ἐξουσίας ἀντίδρασις, τῆς κύριος ἐκπρόσωπος ἐγένετο ὁ Φρειδερῖκος Β', ὑπερίσχυσεν. Ὁ ἐκτοπισμὸς τοῦ πάπα εἰς Ἀβινιὸν καὶ κατόπιν τὸ ἐκ τοῦ κηρύγματος τοῦ Λουθήρου δημιουργηθὲν μέγα σχίσμα ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ παρέλυσαν τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα, ἥτις ἔκτοτε περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν Ἁγίαν Ἕδραν. Ἐξ ἄλλου ὅμως καὶ τὸ Ἅγιον κράτος ἐνετοπίσθη εἰς μόνην τὴν Αὐστρίαν καὶ ἀπώλεσε τὴν αἴγλην, ἣν τῷ προσέδιδεν ἡ πρότερον κρατοῦσα ἰδέα ὅτι ἐξεπροσώπει τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς «Πανχριστιανικοῦ κράτους», ἀφ' ἧς ἰδίως τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα κατέστη κληρονομικόν.

Ἀπὸ ἀπόψεως φεουδαρχικοῦ δικαίου, τὸ Ἅγιον Ρωμαϊκὸν κράτος ἔσχε σπουδαιοτάτην σημασίαν διὰ τὸ δημόσιον εὐρωπαϊκὸν δίκαιον. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὁ θεσμὸς τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ αὐτοκράτορος, ὁσάκις τὸ πρόσωπον τοῦτο δὲν συνέπιπτε νὰ ἀρύηται ἄλλοθεν τὴν ἰσχύν του, ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον θεωρητικά. Αἱ μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων τὸ Ἅγιον κράτος ἐπικρατειῶν ἀποστάσεις, ἡ ἐδαφικὴ ἀπομόνωσις μερικῶν ἐξ αὐτῶν, τὰ ἐλάχιστα ἀποφασιστικὰ ἀποτελέσματα τῶν κατὰ καιροὺς πολέμων, τὸ κρατοῦν εἰς τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις σχολαστικὸν πνεῦμα, αἱ ἀντιζηλίαι τέλος καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ βλέψεις τῶν μὴ γερμανικῶν κρατῶν καθίστων ἀδύνατον τὴν εὐδοκίμησιν τοῦ Ἁγίου κράτους. Ὁ ἀρχικὸς σκοπός, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέβλεπον οἱ ἱδρυταί του, ἡ ὑπ' αὐτὸ δηλαδὴ ἕνωσις πάντων τῶν χριστιανικῶν κρατῶν, ἀπέτυχεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, τὰ δὲ ἐκ τούτου ἀπορρέοντα «νόμιμα» ἐπὶ τῆς Εὐρώπης δικαιώματα τοῦ αὐτοκράτορος, χωρὶς νὰ ἀποκρουσθοῦν ῥητῶς, ἐν τῇ πράξει οὐδέποτε ἐγένοντο ἐξ ὁλοκλήρου ἀποδεκτά. Ἀρχικῶς οἱ φεουδάρχαι ἀπεδέχθησαν ὡς ἀξίωμα τὴν δημιουργίαν τοῦ Ἁγίου κράτους, διότι πρὸ τῆς πλήρους ὀργανώσεως τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος ἔπρεπεν ἀναγκαίως νὰ φθάνωσιν ἀπὸ ὑπηκόου εἰς ὑπήκοον, εἰς μίαν ἀνωτάτην ἀρχήν, ἥτις ἦτο τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος, «τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων» κατὰ τὸν Βονιφάτιον Η'. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ φέουδα, εἴτε βασίλεια εἴτε δουκᾶτα ἐλέγοντο, ἀπέκτων ὁμοιογένειαν, ἡ ἐξουσία τοῦ αὐτοκράτορος καθίστατο σκιώδης. Ὁ τίτλος ἐν τούτοις τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξαιρέσει ἐλαχίστων σποραδικῶν περιπτώσεων, διεφυλάχθη διὰ τὸν διάδοχον τοῦ Καρολομάγνου, τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας. Οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὸν τίτλον εἰμὴ τὸν ΙΑ' αἰῶνα μόνον καὶ τὸν ἐγκατέλιπεν ὁριστικῶς τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Βασιλεῖς τινες τῆς Ἱσπανίας, οἵτινες αὐτετιτλοφοροῦντο imperatores Hispaniae, ἐγκατέλιπον ἐπίσης ὀλίγον βραδύτερον τὸν τίτλον των. Τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα ἦτο ἀρχικῶς προσωπικόν, ὡς τοῦ πάπα, καὶ παρείχετο κατόπιν ἐκλογῆς. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως τὸ ἀξίωμα τοῦ αὐτοκράτορος διεφυλάσσετο ἐπὶ μακρὸν διὰ τὰ μέλη ἰσχυρῶν οἴκων, κατέστη δὲ καὶ νομίμως κληρονομικὸν ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Παρὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ αὐτοκράτωρ ἐλάμβανε τὸν τίτλον imperator electus. Ὅπως οἱ πλεῖστοι τῶν παπῶν ὑπῆρξαν Ἰταλοί, διότι εἰς τὴν Ἰταλίαν εὑρίσκεται ἡ Ρώμη, οὕτω καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπῆρξαν Γερμανοί, διότι οἱ πρῶτοι διάδοχοι τοῦ Καρολομάγνου, οἵτινες διέσωσαν τὴν αὐτοκρατορίαν, ἦσαν βασιλεῖς τῆς Γερμανίας. Πράγματι ἐλάχισται ὑπῆρξαν αἱ τεθεῖσαι ὑποψηφιότητες μὴ Γερμανῶν πριγκίπων, ὡς Ἄγγλων (Ριχάρδου τῆς Κορνουάλλης, Ἐρρίκου Η'), Γάλλων (Καρόλου τοῦ Βαλουά, Φραγκίσκου Α'), Ἱσπανῶν (Ἀλφόνσου τῆς Καστίλλης) κλπ. Ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος εἶχε τὸν τίτλον τοῦ «βασιλέως τῶν Ρωμαίων». Ἡ «αὐτοκρατορικὴ δίαιτα» ἀπετέλει εἶδος περιοδικοῦ κοινοβουλίου, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθηντο οἱ ἐκλέκτορες, οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐλευθέρων πόλεων.

Αἱ χῶραι ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ Ἅγιον κράτος ἤσκησε τὴν κυριαρχίαν του, σκιώδη, ὡς ἐλέχθη, καὶ θεωρητικήν, ὑπῆρξαν κυρίως αἱ ἐλάχιστα ἀπομεμακρυσμέναι γεωγραφικῶς τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ρώμης. Πράγματι μόνον ἡ Γερμανία καὶ ἡ βόρειος Ἰταλία (Λομβαρδία) ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸ βασίλειον τῆς Ἄρλ ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται μετὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἡ Δανία, ἡ Πολωνία, ἡ Βοημία καὶ ἡ Οὐγγαρία ἐξηρτήθησαν ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ περιόδους μόνον. Εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις των οἱ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες οὐδέποτε ἐγκατέλιπον τὰς ἀξιώσεις των καὶ διεξεδίκησαν τὰ δικαιώματα τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Γερμανίας τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως. Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, οἱ πάπαι ἐκάλουν τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα imperator Græcorum, ἐνῷ οἱ ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ τὸν ὠνόμαζον imperator Constantinopolitanus. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁ πάπας Ἀδριανὸς Δ' ἠπείλησε τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον Βαρβαρόσσαν ὅτι θὰ ἀνέθετε τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου. Ἡ κυριωτέρα προσπάθεια προσεγγίσεως μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατόρων κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος τοῦ Μεγάλου, ὅστις ἐνύμφευσε τὸν υἱόν του Ὄθωνα Β' μετὰ τῆς ἡγεμονίδος τοῦ Βυζαντίου Θεοφανοῦς. Περισσότερον παντὸς ἄλλου οἱ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες διεξεδίκησαν τὰ δικαιώματά των ἐπὶ τῆς Γαλλίας, ἥτις ἀπετέλει τὸ ἕτερον τῶν σκελῶν τοῦ κράτους τοῦ Καρολομάγνου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὠργάνωσαν τέσσαρας μεγάλας ἐκστρατείας (τῷ 946 ἐπὶ Ὄθωνος Α', τῷ 978 ἐπὶ Ὄθωνος Β', τῷ 1124 ἐπὶ Λουδοβίκου ΣΤ' καὶ τῷ 1214 ἐπὶ Ὄθωνος Δ'), πᾶσαι ὅμως παρέμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος. Αἱ ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας διεκδικήσεις δὲν εἶχον συνεχῆ χαρακτῆρα. Ὁ Ἐρρῖκος Δ' ἐξεχώρησεν εἰς τὸν Ριχάρδον τὸν Λεοντόθυμον τὸ βασίλειον τῆς Ἄρλ, κατὰ τὸν ΙΕ' ὅμως αἰῶνα, διαρκοῦντος ἑνὸς ταξιδίου τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμόνδου εἰς Ἀγγλίαν, ὑπεχρεώθη οὗτος νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ οὐδὲν κατὰ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐν Ἀγγλίᾳ. Τῷ 1692, κατόπιν τῆς δημιουργίας τοῦ Ἀννοβέρου εἰς ἐκλεκτορᾶτον, ὁ Ἄγγλος βασιλεὺς μετέσχεν ὡς ἐκλέκτωρ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ Ἱσπανία, ἥτις δὲν ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν κατὰ τὸν μεσαίωνα νὰ συνάψῃ ἀπ' εὐθείας σχέσεις μετὰ τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους, μετέσχεν αὐτοῦ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα μόνον, μετὰ τοῦ Καρόλου Κουΐντου.

Γ. Α. Κ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ (800—1806)

Καρολομάγνος (Κάρολος Α')	800— 814	Ριχάρδος τῆς Κορνουάλλης	1257—1272
Λουδοβῖκος Α' ὁ Εὐσεβής	814— 840	Ροδόλφος Α' τῶν Ἁψβούργων	1273—1291
Λοθάριος (Α')	840— 855	Ἀδόλφος τοῦ Νασσάου	1292—1298
Λουδοβῖκος Β'	855— 875	Ἀλβέρτος Α' τῆς Αὐστρίας	1298—1308
Κάρολος Β ὁ Φαλακρὸς	875— 877	Ἐρρῖκος Ζ' τοῦ Λουξεμβούργου	1308—1313
Κάρολος Γ' ὁ Χονδρὸς	877— 887	Λουδοβῖκος Δ' ὁ Βαυαρὸς	1314—1346
Ἀρνοῦλφος	887— 899	(Φρειδερῖκος Γ')	(1314—1330)
Λουδοβῖκος Γ' ὁ Τυφλὸς	900— 911	Κάρολος Δ' τοῦ Λουξεμβούργου	1346—1378
Κονράδος Α'	911— 918	(Γύνθερος τοῦ Σβάρτσμπουργκ)	(1349)
Ἐρρῖκος Α' ὁ Ὀρνιθοθήρας	919— 936	Βενσέλαος	1378—1400
Ὄθων Α' ὁ Μέγας	936— 973	Ροβέρτος	1400—1410
Ὄθων Β' ὁ Πυρρὸς	973— 983	(Ἰοῦστος)	(1410—1411)
Ὄθων Γ'	983—1002	Σιγισμοῦνδος	1410—1437
Ἐρρῖκος Β' ὁ Ἅγιος	1002—1024	Ἀλβέρτος Β'	1438—1439
Κονράδος Β'	1024—1039	Φρειδερῖκος Γ'	1440—1493
Ἐρρῖκος Γ' ὁ Μαῦρος	1039—1056	Μαξιμιλιανὸς Α'	1493—1519
Ἐρρῖκος Δ'	1056—1106	Κάρολος Ε' (Κουΐντος)	1519—1556
Ἐρρῖκος Ε'	1106—1125	Φερδινάνδος Α'	1556—1564
Λοθάριος (Γ') ὁ Σάξων	1125—1137	Μαξιμιλιανὸς Β'	1564—1576
Κονράδος Γ' τοῦ Χοχενστάουφεν	1138—1152	Ροδόλφος Β'	1576—1612
Φρειδερῖκος Α' ὁ Βαρβαρόσσας	1152—1190	Ματθίας	1612 1619
Ἐρρῖκος ΣΤ'	1190—1197	Φερδινάνδος Β'	1619—1637
(Φίλιππος τῆς Σουηβίας)	(1198—1208)	Φερδινάνδος Γ'	1637—1657
Ὄθων Δ'	1198—1215	Λεοπόλδος Α'	1658—1705
Φρειδερῖκος Β'	1212—1250	Ἰωσὴφ Α'	1705—1711
(Ἐρρῖκος Ζ')	(1220—1235)	Κάρολος ΣΤ'	1711—1740
(Ἐρρῖκος Ράσπε)	(1246—1247)	Κάρολος Ζ'	1741—1745
Κονράδος Δ'	1250—1254	Φραγκῖσκος Α'	1745—1765
(Γουλιέλμος τῆς Ὁλλανδίας)	(1247—1256)	Ἰωσὴφ Β'	1765—1790
(Μεσοβασιλεία)	(1254—1273)	Λεοπόλδος Β'	1790—1772
Ἀλφόνσος τῆς Καστίλλης	1257—1282	Φραγκῖσκος Β'	1792—1806

— **ρωμαϊκὸς *ζυγός***, ἢ ***στατὴρ*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ζυγὸς* (τ. ΙΒ', σ. 79 β').

Ρωμαιοκτόνος (ὁ). Ἐκλήθη οὕτως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διὰ τὰς ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Θρᾴκης θηριωδίας του ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν *Ἰωάννης Α' Ἀσὰν* (1197—1207), τοῦτο δὲ κατὰ μίμησιν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἶχον ὀνομάσει «Βουλγαροκτόνον» τὸν βασιλέα τοῦ Βυζαντίου *Βασίλειον Β'* (976—1025).

Ν. ΚΛΣ

Ρωμαῖος (ὁ), θηλ. —α· ὁ κάτοικος τῆς Ρώμης, ὁ ἐκ Ρώμης καταγόμενος· || *Ρωμαῖοι* (οἱ)· οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα: «ὁ βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων»· ἐντεῦθεν τὸ νεώτερον *Ρωμιοί*.

—*[Ἱστορ.]* Διὰ τοῦ ὀνόματος *Ρωμαῖοι* ὠνόμαζον ἑαυτοὺς οἱ Βυζαντινοὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι ἐν χρήσει (βλ. *Ρωμιός*). Προῆλθε δὲ ἡ ὀνομασία ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς διαδόχους τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶχε γίνει ἀποδεκτὴ καὶ ὑπ' ἄλλων ἀσιατικῶν καὶ σλαυϊκῶν λαῶν, καὶ δὴ ὑπ' αὐτῆς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἔνθα ἐπανιδρύθη ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος (βλ. λ. Ἅγιον *Ρωμαϊκὸν κράτος*). Πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204) ἡ ὀνομασία ἦτο σχεδὸν γενικῶς παραδεδεγμένη· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης τὸ ὄνομα *Ρωμαῖοι*, διὰ λόγους πολιτικούς, ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ὀνόματος *Graeci*, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου προσφωνεῖται ὑπὸ τῶν αὐλῶν τῆς Ἑσπερίας καὶ Κεντρῴας Εὐρώπης *Imperator Graecorum*, οὐχὶ δὲ ὡς ἄλλοτε *Imperator Romanorum*. Παρὰ ταῦτα ὅμως οἱ Βυζαντινοὶ ἐξηκολούθησαν νὰ ὀνομάζουν ἑαυτοὺς Ρωμαίους, ὁ δὲ ὕστατος τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου φέρει τὸν τίτλον: «βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων» (βλ. καὶ λ. *Ρωμανία*).

Δ. Α. Ζ.

— **«Ρωμαῖος *Παρατηρητὴς*»** (Osservatore Romano). Ἰταλικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ 1861 ὡς ἡμιεπίσημον ὄργανον τοῦ Βατικανοῦ.

Μ. Δ. Β.

—**Ρωμαίους, *ἐπιστολὴ πρὸς*** —. Μία τῶν μεγάλων κανονικῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ περὶ τὸ 58 πρὸς τὴν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεως τῆς διακονίσσης Φοίβης, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς προειδοποίησις εἰς τὴν ἰδικήν του μελλοντικὴν ἐπίσκεψιν καὶ δρᾶσιν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κόσμου, ἥτις θὰ ἐχρησίμευεν ὡς κέντρον καὶ ἀφετηρία τῆς

Digitized by Google

ἐν τῇ Δύσει ἀποστολικῆς του ἐνεργείας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν προσπάθειαν ὅπως βελτιώσῃ τὴν ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ θέσιν τῆς μειονότητος τῶν ἐξ Ἰουδαίων ἀπέναντι τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν, παρέχει κλασσικὴν ἐν τῇ ἁδρομερείᾳ αὐτῆς ἔκθεσιν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀναδεικνύει τὴν ἀπέναντι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἰδιορρυθμίαν καὶ ὑπεροχὴν αὐτοῦ. Θέμα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης εἶναι ἡ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῆς πίστεως ἀποκαλυπτομένη δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Διαιρεῖται δ' αὕτη συνήθως εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν ἐν μὲν τῷ α', τῷ δογματικῷ (α' 18—ια' 36), ὁ ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ δικαιώσεως διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν καρπῶν αὐτῆς, ὡς καὶ περὶ τῆς πρὸς αὐτὴν σχέσεως τοῦ Ἰσραήλ, ἐν δὲ τῷ β', τῷ παραινετικῷ (ιβ' 1—κ' 13), ἐκθέτει τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἐν δὲ τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς (ιε' 14—ιστ' 27) δικαιολογῶν τὴν ἐπιστολήν του, ἀνακοινοῖ τὰ σχέδια τῆς πορείας αὐτοῦ, συνιστᾷ τὴν Φοίβην, παρέχει τελευταίας τινὰς ὑποθήκας, πέμπει ἀσπασμοὺς καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ εὐλογία μετὰ τῆς δοξολογίας.

Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ Μαρκίων ἀπέκοπτε τμήματά τινα τῆς ἐπιστολῆς, μὴ συμφωνοῦντα πρὸς τὰς δοξασίας του, ὡς δῆθεν μὴ γνήσια, μάλιστα δὲ τὰ κεφάλαια ιε' καὶ ιστ'· τῷ παραδείγματι αὐτοῦ ἠκολούθησε κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ σχολὴ τοῦ Baur. Ἡ μεγίστη δ' ὅμως πλειονοψηφία τῶν νεωτέρων κριτικῶν παραδέχεται τὴν ἀκεραιότητα τῆς ἐπιστολῆς πλὴν τμημάτων τινῶν τοῦ κεφ. ιστ', περὶ ὧν ὑπάρχει παρά τισιν ἀμφισβήτησις. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμφισβήτησις αὕτη δὲν φαίνεται τελείως εὔλογος, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον πᾶσα ἡ παλαιὰ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις ἀναγνωρίζει τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὡς γνήσιον.

Ἐκ τῶν νεωτέρων ὑπομνημάτων ἄξια μνείας τὰ τῶν Lipsius (1892²), Luthardt (1894), Godet (γερμ. μετάφρ. 1892²), Weiss (1899), Sanday and Headlam (1902⁵), Zahn (1925³), Lietzmann (1928³), K. Barth (1926⁶), Bisping (1870³), Schäfer (1891), Cornely (1896) καὶ τὰ νεώτατα τῶν Lagrange καὶ Sickenberger. Π. Ι. Μ.

Ρωμαῖος, *ἅγιος.* Ὄνομα δύο ἁγίων τοῦ ρωμαϊκοῦ ἁγιολογίου: —1) Ὁ ἐκ Λιβίας τῆς Καταλωνίας καταγόμενος δομινικανὸς μοναχός, ὅστις διευθύνας μοναστήρια ἐν Λυῶνι καὶ Βορδῷ καὶ χρηματίσας ἔξαρχος Τουλούζης ἀπέθανεν ἐν Καρκασὸν τῷ 1261 καὶ ἑορτάζεται τὴν 21 Νοεμβρίου. —2) Ὁ ἐν Λούκκᾳ τῆς Ἰταλίας καρμηλίτης μοναχός, ὅστις τῷ 1380 ἀποθανὼν ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ ΙΣΤ' εἰς τὸ ἁγιολόγιον τῆς 5 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

Ρωμαῖος (Romano), *Ἰούλιος.* Ἰταλὸς ζωγράφος τῆς Ἀναγεννήσεως (βλ. λ. *Ἰούλιος* Ρωμαῖος).

— **Ρωμαῖος,** *Κωνσταντῖνος Ἀθαν.* Ἕλλην ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς εἰς Βούρβουρα τῆς Κυνουρίας τῷ 1874. Διδάκτωρ τῆς φιλολογίας τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀφοῦ ἐξήσκησεν ἐπὶ πενταετίαν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν ἐν διαφόροις γυμνασίοις τοῦ κράτους, ἀπῆλθεν εἶτα, ἐκπαιδευτικῇ ἀδείᾳ, εἰς Γερμανίαν πρὸς ἀρχαιολογικὰς σπουδάς, ἐκεῖ δὲ ἐπὶ τριετίαν ἠκροάσθη τῶν μαθημάτων τῶν ἀρχαιολόγων Furtwängler, Kalkmann, Kekule καὶ Loeske ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Μονάχου, Βερολίνου καὶ Βόννης, ἐνδιέτριψε δὲ καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μουσείων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας. Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, εἰσῆλθε (1908) εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, ὑπηρετήσας ὡς ἔφορος ἀρχαιοτήτων εἰς τὰς περιφερείας τῆς Σπάρτης, Μεσσηνίας, Ἀρκαδίας, Κερκύρας, Αἰτωλοακαρνανίας καὶ Ἠπείρου. Κατὰ τὴν μακροχρόνιον ταύτην ὑπηρεσίαν του διενήργησεν ἐπιτυχεῖς ἀνασκαφὰς ἐν Τεγέᾳ, ἐσυνέχισε τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Τεγέας, ἔνθα ἀπεκάλυψε τοὺς ἀρχαϊκοὺς ναοὺς τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Δήμητρος· ἐν Παλλαντίῳ τῆς Ἀρκαδίας, ἀποκαλύψας τὸν ἐκεῖ ἀρχαϊκὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς· ἐν Κυνουρίᾳ, παρὰ τὸ Λεωνίδιον, ἀνασκάψας τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Τυρίτα, πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Τυρός· ἐν Βάσσαις τῆς Φιγαλείας, ἔνθα ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἐν Κερκύρᾳ, ἔνθα ἐπώπτευσε τὰς γερμανικὰς ἀνασκαφὰς καὶ συνέχισε ταύτας πρὸς τελείαν ἀποκάλυψιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος· ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας, συνεχίζων τὸ ἔργον τοῦ Γ. Σωτηριάδου, ἔνθα ἔφερεν εἰς φῶς καὶ προϊστορικὸν συνοικισμὸν παρὰ τοὺς ἀρχαϊκοὺς ναούς· ἐν Καλυδῶνι τῆς Αἰτωλίας, ἔνθα, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Paulsen, ἀνέσκαψε τὸ ἱερὸν τῆς Λαφρίας Ἀρτέμιδος· ἐν Ἀκαρνανίᾳ, πλησίον τοῦ χωρίου Μύτικα (ἀρχαία Ἀλυζία), ἔνθα ἀπεκαλύφθη μαυσωλεῖον τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Τὰς ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων παρατηρήσεις καὶ ἀρχαιολογικὰ συμπεράσματα ὁ Ρωμαῖος ἐδημοσίευσεν εἰς ἐγχώρια καὶ ξένα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Ἐκ τῶν δημοσιευμάτων του τὰ σημαντικώτερα εἶναι: «Εὑρήματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἄντρου τῆς Πάρνηθος», «Ἐκ τοῦ προϊστορικοῦ Θέρμου», «Αἱ κόραι τῆς Αἰτωλίας», «Ὁ ἔφηβος τοῦ Μαραθῶνος», «Ἀρχαῖον ἱερὸν κατὰ τὸν Ταξιάρχην τῆς Αἰτωλίας», «Ἡ κάθαρσις τῆς Δήλου καὶ τὸ εὕρημα τοῦ Δ. Σταυροπούλου», «Tegeatische Reliefs», «Vasenfragmenten von Eleusis», «Les premières fouilles à Corfou», «Κέρκυρα, Γόργυρα, Γοργώ», «Erster Bericht über die dänisch-griechisches Ausgrabungen in Kalydon» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Paulsen*), «Corpus Vasorum» τῶν ἀγγείων τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς *Σέμνης Παπασπυρίδη*), «Die Kouroi von Sounion» ἐν τοῖς «Antike Denkmäler». Ὁ Ρωμαῖος ἐχρημάτισεν ἀπὸ τοῦ 1922—1925 τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1925—1928 ἔφορος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ μουσείου. Τῷ 1928 ἐξελέγη καὶ τυγχάνει ἤδη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, τυγχάνει ἐπίσης τακτικὸν μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ Ἐβραδεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ ἐργασίας. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Β. Δ. Θ.

«Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα». Τραγῳδία τοῦ Σαίξπηρ. Δύο ἰσχυραὶ οἰκογένειαι τῆς Βερώνης, οἱ Καπουλέττοι καὶ οἱ Μοντέκκοι, χωρίζονται διὰ θανασίμου μίσους. Ὁ Ρωμαῖος, ἀνήκων εἰς τὴν δευτέραν, καὶ ἡ Ἰουλιέττα, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Καπουλέττων, συνδέονται ἐρωτικῶς καί, γνωρίζοντες ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔχωσι τὴν συγκατάθεσιν τῶν γονέων των, ἐκτελοῦσι μυστικοὺς γάμους. Ὅμως, ὅτε κατόπιν, κατά τινα ἔριδα μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν, ὁ Τυβάλδος, ἐξάδελφος τῆς Ἰουλιέττας, φονεύει τὸν Μερκούτιον, φίλον τοῦ Ρωμαίου, ὁ Ρωμαῖος ἐκδικούμενος φονεύει τὸν Τυβάλδον καὶ ἕνεκα τούτου ἐξορίζεται ἐκ τῆς Βερώνης. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, οἱ συγγενεῖς τῆς Ἰουλιέττας σχεδιάζουσι νὰ ὑπανδρεύσωσιν αὐτὴν μετά τινος κόμιτος. Ἡ Ἰουλιέττα, ἐν ἀπογνώσει, σπεύδει νὰ συμβουλευθῇ περὶ τοῦ πρακτέου τὸν ἱερέα ὅστις εἶχε τελέσει τοὺς μυστικοὺς γάμους των. Οὗτος δίδει εἰς αὐτὴν ἰσχυρὸν τι ὑπνωτικὸν φάρμακον, τὸ ὁποῖον αὕτη λαμβάνουσα περιπίπτει εἰς τοιοῦτον βαθὺν λήθαργον, ὥστε ἐκλαμβάνεται ὡς νεκρὰ καὶ ὁδηγεῖται εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τάφον. Ὁ ἱερεὺς στέλλει μήνυμα εἰς τὸν Ρωμαῖον, διὰ νὰ μεταβῇ μετὰ τὴν κηδείαν καὶ ἀπαγάγῃ τὴν Ἰουλιέτταν. Ὁ Ρωμαῖος ὅμως, πρὶν λάβῃ τὴν εἴδησιν ταύτην, μανθάνει ἄλλοθεν περὶ τοῦ θανάτου της καὶ σπεύδει εἰς τὸν τάφον της πρὶν τῆς ὥρας. Ἐκεῖ συναντᾷ τὸν κόμιτα, ὅστις προωρίζετο ὡς σύζυγος τῆς Ἰουλιέττας, τὸν φονεύει καὶ εἶτα αὐτοκτονεῖ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς ἀγαπητῆς του, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ νεκράν. Ἡ Ἰουλιέττα ἐγείρεται ἐκ τοῦ ληθάργου, καὶ βλέπουσα τὸν Ρωμαῖον νεκρὸν αὐτοκτονεῖ διὰ τοῦ ξίφους του. Ἡ οἰκογενειακὴ παλαιὰ ἔχθρα παύει πρὸ τῶν νεκρῶν σωμάτων τῶν δύο ἐραστῶν. Ἡ μεγάλη τραγικότης τοῦ ἔργου ἐλαφρύνεται ὀλίγον διὰ τῶν χαρακτήρων τοῦ Μερκουτίου καὶ τῆς γηραιᾶς τροφοῦ τῆς Ἰουλιέττας. Αἱ σκηναὶ λαμβάνουσι χώραν ἐν Βερώνῃ καὶ ἐν Μαντούῃ.

Ἡ τραγικὴ τύχη τῶν δύο ἐραστῶν ἐξιστορεῖται τὸ πρῶτον εἰς τὸ «Novellino» τοῦ Θωμᾶ Μαζούτσιο ντὶ Σαλέρνο (1476). Εἶτα ἡ αὐτὴ ὑπόθεσις ἀπαντᾷ εἰς τὴν «Ἱστορίαν δύο εὐγενῶν ἐραστῶν» τοῦ Λουΐτζι ντὶ Πόρτο, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1535 ἐν Βενετίᾳ· τὴν διηγήθη κατόπιν ὁ Ματθαῖος Μπαντέλλο τῷ 1554 καὶ εἶτα γαλλιστί, ἐν ταῖς «Τραγικαῖς ἱστορίαις» του, ὁ Πέτρος Μπουαστυώ (Boistuau). Τοῦ τελευταίου ἡ ἀγγλικὴ μετάφρασις ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις ποιήματος τοῦ Ἀρθούρου Μπρὸκ (Broke), τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη τῷ 1562 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ τραγικὴ ἱστορία τοῦ Ρωμαίου καὶ τῆς Ἰουλιέττας» καὶ τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς μοναδικὴ διὰ τὸν Σαίξπηρ πηγή. Ἡ τραγῳδία τοῦ Σαίξπηρ ἐγράφη, καὶ πιθανῶς ἐπαίχθη, ἐν τῇ πρώτῃ της μορφῇ τῷ 1591. Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον περικεκομμένη τῷ 1597. Ὑπὸ τὴν σημερινήν μορφήν της ἐδημοσιεύθη τῷ 1623. Εἶναι γεγραμμένη κατὰ μέγιστον μέρος εἰς στίχους, ἐξ ὧν οἱ 486 ἀνὰ ὁμοιοκαταληκτοῦντα ζεύγη. Τὸ ἔργον ἔχει μεταφρασθῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Δ. Βικέλα καὶ Δ. Δαμιράλη. Κ. Β. Λ.

ρωμαϊστής (ὁ) ἐπιστήμων ἀσχολούμενος εἰδικῶς εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον.

ρωμαϊστί ἐπίρρ., κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ρωμαίων, λατινιστί.

ρωμαλέος, —α, —ον ὁ πλήρης ρώμης, δυνατός, ἰσχυρός, εὔρωστος.

ρωμαλεότης, —ητος (ἡ) τὸ νὰ εἶναι τις ρωμαλέος.

Ρωμανάτι *[Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σητείας. Ἔχει ὕψος 948 μ. καὶ συνδέεται βορείως μετὰ τῶν ὄγκων τῶν Μουλιανῶν διὰ τοῦ αὐχένος τῆς *Δάφνης* (ὑψ. 608). Περικλείει κοιλάδας κοιλάδας καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ χθαμαλῆς πεδιάδος. Καλύπτεται ὑπὸ πυκνῶν δασῶν ἐξ ἐλαιῶν, κερατεῶν κλπ. ΕΡ. Μ.

Ρωμανάτικα *[Γεωγρ.].* Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαγαζείων τῆς ἐπαρχίας Παξῶν τοῦ νομοῦ Κερκύρας. Κάτ. (1928) 33.

Ρωμανδίολα (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἡ περιοχὴ τῆς *Ραβέννης* (βλ. λ.), νῦν καλουμένη *Ρομάνια* (Romagna), ὁ σιτοβολὼν τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Ὁμοίως καὶ ἔκτασις εὔφορος ἐν τῇ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίᾳ, περιλαμβάνουσα τμήματα τῆς χώρας τῆς Βονωνίας. Ν. Σ. Λ.

Ρωμανέλης, *Παῦλος Δημ.* Ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1855. Ἐδημοσίευσεν ἐν Πάτραις τῷ 1847 σύγγραμμά του ὑπὸ τίτλον «Πρόχειρος περίληψις ἀνατομίας περιγραφικῆς καὶ ὀλίγα τινὰ περὶ φυσιολογίας πρὸς χρῆσιν τῶν φίλων ἰατρῶν τῆς ἐξοχῆς Ζακύνθου». Λ. Χ. Ζ.

Ρωμανή, *ἁγία.* Δύο φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ. —1) Ἡ ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ δ' ἥμισυ τοῦ Γ' αἰῶνος γεννηθεῖσα, ἥτις, ζήσασα ἀσκητικὸν βίον ἔν τινι σπηλαίῳ, ἀπέθανε τῷ 324 καὶ ἑορτάζεται τὴν 23 Φεβρουαρίου. —2) Ἡ ἐν Μπωβαὶ τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστᾶσα καὶ ἑορταζομένη τὴν 3 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

ρωμανθέρο (ἰσπ. romancero)· ὁ ᾄδων ἢ ἀπαγγέλλων *ρωμάντζας* (romances, προφ. *ρωμάνθες*), ἤτοι λαϊκὰ ἰσπανικὰ ποιήματα ἐπικοῦ ἢ ἐλεγειακοῦ χαρακτῆρος· || συλλογὴ ρωμαντζῶν.

Ρωμανία *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾶται τὸ πρῶτον περὶ τὸ 330 μ. Χ. Κατ' ἀρχάς, μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος, ἐδήλου ἄλλοτε μὲν τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἄλλοτε δὲ τὰς ἀνατολικάς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ταύτης, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους (476), τὸ ὄνομα ἤρχισε νὰ σημαίνῃ ἀποκλειστικῶς τὸ βυζαντιακὸν κράτος. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι σπανίως μεταχειρίζονται τὴν λέξιν πρὸς δήλωσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐν τούτοις τὰ παραδείγματα καθίστανται ἄφθονα ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος· αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ὁμιλοῦντες ἐν ταῖς ἐμπορικαῖς συνθήκαις πρὸς ξένας ἐπικρατείας περὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν, χρησιμοποιοῦν τὸν ὄνομα *Ρωμανία.* Ἐπίσης οἱ ξένοι περιηγηταὶ μεταχειρίζονται τὸν αὐτὸν ὅρον, ὁ δὲ Μουσουλμάνος πρίγκιψ *Μελὶκ* αὐτονομάζεται αὐταρέσκως: «Ὁ μέγας Μελίκης πάσης Ρωμανίας καὶ Ἀνατολῆς».

Ἡ ἐν Ἀνατολῇ ἵδρυσις τῶν διαφόρων λατινικῶν κρατῶν ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τοῦ ὀνόματος. Ἡ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ καταλυθέντος βυζαντιακοῦ κράτους ἱδρυθεῖσα αὐτοκρατορία φέρει τὸ ὄνομα: Imperium Romaniae. Ὁ δόγης τῆς Βενετίας λαμβάνει τὸν τίτλον: dominus quartae partis et dimidiae totius Imperii Romaniae. Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας, διὰ τοῦ ὀνόματος *Ρωμανία* σημαίνεται ἐκ νέου τὸ βυζαντιακὸν κράτος. Σημειωτέον ὅτι εἴς τινας περιπτώσεις δηλοῦται δι' αὐτοῦ ἡ Μικρὰ Ἀσία, εἰς ἄλλας δὲ ἡ Πελοπόννησος. Ἐκ τούτου καὶ τὸ Ναύπλιον ὠνομάζετο μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Napoli di Romania.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διετήρησε τὴν ἀνάμνησιν τῆς *Ρωμανίας* ἐν τῷ ἑξῆς στίχῳ:

Οἱ Τοῦρκοι ὄνταν ἐκούρσευαν τὴν Πόλ', τὴμ Ρωμανίαν....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *G. Paris,* Romani, Romania, ἐν Romania 1 (1872).—*P. Monceaux,* Origines et histoire du mot Romania, ἐν Bulletin de la Société Nationale des Antiquaires de France, 17 Μαρτίου 1920. —*Δ. Α. Ζακυθηνοῦ,* Le Chrysobulle d'Alexis III Comnène (Παρίσιοι, 1932) σ. 86—91. Δ. Α. Ζ.

Ρωμανιανὰ *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Φρούριον τῆς Θράκης ἐν Δαρδανίᾳ, πρὸς Ν. τῆς Σαρδικῆς (νῦν Σόφια), τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

ρωμανικός, —ή, —όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Ρωμαίους (Romanos), ὁ ἀπὸ τῶν Ρωμαίων προερχόμενος: «ρωμανικαὶ γλῶσσαι» αἱ ἀπὸ τῆς λατινικῆς προελθοῦσαι, ἄλλως *νεολατινικαὶ* ἢ ὀρθότερον *λατινογενεῖς,* «ρωμανικὸς ρυθμὸς» ἰδίᾳ ἀρχιτεκτονικός, ἀναπτυχθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ.

—**ρωμανικαὶ** *γλῶσσαι* Καλοῦνται οὕτως αἱ γλῶσσαι, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ τῆς διαφόρου καὶ χωριστῆς κατὰ τόπους ἐξελίξεως τῆς δημώδους λατινικῆς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἐπέκτασις τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐπὶ μεγίστου μέρους τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐπήνεγκε καὶ τὴν εὐρυτάτην διάδοσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Αἱ χῶραι τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, εἰς τὰς ὁποίας ὡμιλοῦντο κατ' ἀρχὰς ποικίλαι γλῶσσαι (ἡ γαλατική, ἡ λιγυστική, ἡ βενετική, ἡ ἐτρουσκική ἡ τυρρηνική, ἡ ἰαπυγικὴ κ.λ.) ἐξελατινίσθησαν βαθμηδὸν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην. Μόνον ἡ ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ (τῇ «magna Graecia») ὁμιλουμένη ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀντέσχεν εἰς τὴν ραγδαίαν ἐξάπλωσιν τῆς γλώσ-

Digitized by Google

σης τῶν Ρωμαίων, ἡ ὁποία, ἐξελθοῦσα τῶν ὁρίων τῆς Ἰταλίας ὁμοῦ μετὰ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων, διεδόθη ἐν βραχεῖ σχετικῶς χρόνῳ εἰς τὴν πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἰβηρικὴν χερσόνησον, εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας, προσέτι δὲ ἐπὶ τῆς Β. Ἀφρικῆς (ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ.). Ἡ λατινική, ἥτις διεδόθη εἰς τὰς χώρας ταύτας, δὲν ἦτο φυσικὰ ἡ γλῶσσα τῆς δοκίμου λογοτεχνίας τῶν Ρωμαίων, οὐδ' ἡ γλῶσσα ἡ λαλουμένη ὑπὸ τῆς μορφωμένης κοινωνικῆς τάξεως τούτων (ὁ: sermo cotidianus), ἀλλ' ἡ δημωδεστέρα λατινικὴ (ὁ: sermo vulgaris, ἡ lingua romana rustica). Τοῦτο γίνεται σαφές, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, πλὴν ἄλλων, καὶ τὸ ὅτι εἰς τὰς ρωμανικὰς γλώσσας ἀπαντῶμεν ποικίλας λέξεις, ὁποῖαι λ. χ. αἱ γαλλικαὶ bouche, oreille, manger κ. λ. π., αἱ ὁποῖαι προῆλθον ὄχι ἀπὸ τὰς γνωστὰς καὶ δοκίμους λατινικὰς λέξεις: os (ἑν. γεν. oris), auris, edere ἢ esse, ἀλλ' ἀπὸ τὰς λέξεις τῆς δημώδους λατινικῆς: bucca, auricula, manducare κ. οὕ. κ.

Ἡ τύχη τῆς οὕτως εἰς χώρας μεγάλας μεταφυτευθείσης λατινικῆς δὲν ἦτο πανταχοῦ ἡ αὐτή. Εἰς μὲν τὴν Β. Ἀφρικὴν ἡ κατὰ τὸν Ζ′ μ. Χ. αἰῶνα κατάληψις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ἡ εἰς αὐτὴν ἐπακολουθήσασα γοργὴ ἐξάπλωσις τῆς ἀραβικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης μέχρι τῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκρίζωσιν τῆς λατινικῆς. Εἰς τὰς λοιπὰς ὅμως ἐκλατινισμένας χώρας αὕτη ἐρριζοβόλησε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁριστικῶς. Ὅτε δὲ τὸ μέγα ρωμαϊκὸν κράτος κατελύθη καὶ διεσπάσθη εἰς διάφορα μικρότερα κράτη, ἐπηκολούθησε διάσπασις καὶ τῆς εἰς διαφόρους χώρας λαλουμένης λατινικῆς καὶ ἐξέλιξις τῶν κατὰ τόπους διαλέκτων της εἰς διαφόρους αὐτοτελεῖς καὶ χωριστὰς γλώσσας, τὰς *ρωμανικάς*. Αὗται εἶναι: ἡ *ἰταλική*, ἡ *ραιτορρωμανικὴ* (ἢ *λαδινική*), ἡ *γαλλική*, μετὰ τῆς *προβηγκιανῆς*, ἡ *ἱσπανικὴ* μετὰ τῆς *καταλανικῆς*, ἡ *πορτογαλική*, ἡ *ρουμανικὴ* καὶ ἡ *κουτσοβλαχική*. Πρὸς τὰ πάμπολλα λατινικὰ στοιχεῖα (τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν, ὡς εἶναι φυσικόν, τὸ μέγιστον καὶ κύριον μέρος τοῦ λεξιλογικοῦ θησαυροῦ καὶ τοῦ γραμματικοῦ διακόσμου τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος γλωσσῶν) ἀνεμείχθησαν καὶ διάφορα κατὰ τόπους στοιχεῖα, ἐκ τῶν ἐγχωρίων γλωσσῶν, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῆς λατινικῆς. Ἡ ἀνάμειξις αὕτη ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ποικίλην κατὰ τόπους ἐξέλιξιν τῆς λατινικῆς καὶ εἰς τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην διαμόρφωσιν τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν. Πότε ἐξειλίχθησαν αὗται ἀπὸ διαλέκτων τῆς λατινικῆς εἰς χωριστὰς καὶ αὐτοτελεῖς γλώσσας δὲν εἶναι βεβαίως εὔκολον νὰ καθορισθῇ· ἀλλὰ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι κατὰ τὸν Η′ μ. Χ. αἰῶνα ἡ ἐξέλιξίς των ἑκασταχοῦ εἶχε προχωρήσει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἦσαν πλέον γλῶσσαι διακεκριμέναι σχεδὸν ἀπ' ἀλλήλων διὰ πολλῶν καὶ μεγάλων φωνητικῶν, μορφολογικῶν καὶ λοιπῶν διαφορῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐξέλιξις δὲν προέβη ἐξ ἴσου μακρὰν εἰς ὅλας τὰς ρωμανικὰς γλώσσας: ἡ ἰταλικὴ λ. χ. ἵσταται πλησιέστερον πρὸς τὴν λατινικήν, ἐνῷ ἡ γαλλικὴ ἀπεμακρύνθη αὐτῆς περισσότερον τῶν ἄλλων νεολατινικῶν γλωσσῶν. Ἡ γραπτὴ παράδοσις δὲν εἶναι ἐξ ἴσου μακρὰ εἰς ὅλας τὰς ρωμανικὰς γλώσσας: τῆς μὲν γαλλικῆς τὸ παλαιότερον γραπτὸν μνημεῖον (ὁ λεγόμενος «Ὅρκος τοῦ Στρασβούργου») ἀνήκει εἰς τὸν Θ′ μ. Χ. αἰῶνα, τῆς ἰταλικῆς εἰς τὸν Ι′ αἰῶνα, τῆς ἱσπανικῆς, πορτογαλικῆς καὶ ραιτορρωμανικῆς εἰς τὸν ΙΒ′ αἰῶνα, τῆς δὲ ρουμανικῆς, τέλος, τὸ ἀρχαιότατον κείμενον (μετάφρασις τοῦ Ψαλτηρίου) εἰς τὸν ΙΣΤ′ μ. Χ. αἰῶνα. Διάφορος εἶναι ὡσαύτως καὶ ἡ γεωγραφικὴ ἔκτασις καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν. Ἡ μὲν ραιτορρωμανικὴ περιορίζεται, κυρίως εἰπεῖν, εἰς τὴν προφορικὴν χρῆσιν (ἡ γραπτὴ χρησιμοποίησίς της δὲν εἶναι ἀξία λόγου) καὶ ὁμιλεῖται ὑπὸ πληθυσμοῦ ἀνερχομένου μόλις εἰς 43.000 κατοίκων καὶ κατοικοῦντος ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλβετίᾳ, ἐν τῷ δυτικῷ Τυρόλῳ καὶ ἐν μικρῷ τμήματι τῆς ΒΑ. Ἰταλίας. Ἡ ρουμανικὴ ὁμιλεῖται ὑπὸ 13 $^1/_8$ ἑκατομμυρίων κατοίκων, ἐγκατεστημένων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ ὁμωνύμῳ χώρᾳ, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας: τὴν Νοτιοσλαυΐαν, τὴν Οὐγγαρίαν κ. ἄ. Ἡ κουτσοβλαχικὴ περιορίζεται εἰς μόνον τὸν καθ' ἡμέραν λόγον τῶν καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον ἐγκατεστημένων εὐαρίθμων Κουτσοβλάχων. Πολὺ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ γεωγραφικὴ ἔκτασις καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν ἄλλων ρωμανικῶν γλωσσῶν, ἤτοι: 1) Τῆς πορτογαλικῆς, ὁμιλουμένης εἰς τὴν Πορτογαλλίαν (ὑπὸ 6.000.000 περίπου Πορτογάλων), εἰς τὰς νήσους Ἀζόρας καὶ τὰς τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου (ὑπὸ ἡμίσεος περίπου ἑκατομμυρίου κατοίκων) καὶ εἰς τὴν Βραζιλίαν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ὑπὸ πληθυσμοῦ ἀνερχομένου εἰς 27.000 000 κατοίκων. 2) Τῆς ἰταλικῆς, ὁμιλουμένης εἰς τὴν Ἰταλίαν (ὑπὸ 41 ἑκατομμυρίων περίπου Ἰταλῶν), εἰς τὴν Τριπολίτιδα, τὴν Ἐρυθραίαν καὶ τὴν Σομαλίαν ὑπὸ δύο περίπου ἑκατομμυρίων Ἰταλῶν καὶ ἰταλοφώνων) κ. ἄ., ἤτοι ὑπὸ 43.000.000 ἐν ὅλῳ κατοίκων. 3) Τῆς ἱσπανικῆς, λαλουμένης εἰς τὴν Ἱσπανίαν (ὑπὸ 16.000.000 κατοίκων) καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν καὶ κρατιδίων τῆς Κεντρικῆς καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς (τὸ Μεξικόν, τὴν Κολομβίαν, Βενεζουέλαν, Βολιβίαν, Ἀργεντινήν, Οὐρουγουάην, Παραγουάην, Χιλὴν κλπ.) ὑπὸ 38.500.000 κατοίκων, ἤτοι ὑπὸ 55.000.000 ἐν ὅλῳ ἱσπανοφώνων κατοίκων. 4) Τῆς γαλλικῆς, ὁμιλουμένης εἰς τὴν Γαλλίαν (ὑπὸ 44.000.000 κατοίκων) καὶ τὰς μεγάλας ἐν Ἀφρικῇ καὶ τῇ Ἀσίᾳ γαλλικὰς ἀποικίας, εἰς μέγα τμῆμα τοῦ Βελγίου (ὑπὸ τῶν Βαλλόνων, ἀνερχομένων εἰς 3.500.000 περίπου), εἰς τὴν γαλλικὴν Ἑλβετίαν (ὑπὸ 1.000.000 περίπου κατοίκων) κ. ἄ., πλὴν τούτων δὲ χρησιμευούσης ὡς γλώσσης διεθνοῦς (ἰδίως ὡς ὀργάνου τῆς διεθνοῦς διπλωματίας καὶ τῆς καθόλου ἐκπολιτιστικῆς κινήσεως τοῦ κόσμου).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Γενικώτερα ἐπιστημονικὰ βοηθήματα διὰ τὴν μελέτην τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν εἶναι τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ρωμανικῆς φιλολογίας *Diez*, «Grammatik der romanischen Sprachen» (5 ἔκδ., ἐν Βόννῃ 1882), ἀπηρχαιωμένη ἤδη ἐν πολλοῖς, καὶ «Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen» (5 ἔκδ., ἐν Βόννῃ 1878).— *Meyer - Lübke*, «Grammatik der romanischen Sprachen» (I—IV, Leipzig 1890—1902).—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Einführung in den Studium der romanischen Sprachwissenschaft[2]» (Heidelberg 1909) καὶ «Romanisches etymologisches Wörterbuch» (Heidelberg 1911 κ. ἑξ.).—*Bourciez*, «Éléments de linguistique romane» (Paris 1910).—*Guarnerio*, «Fonologia romanza» (Milano 1918).—*Gröber*, «Grundriss der romanischen Philologie» (I, β′ ἔκδ., Strassburg 1906).—*Ettmayer*, «Vademecum für Studierende der romanischen Philologie» (Heidelberg 1919). — *Zauner*, «Romanische Sprachwissenschaft» (I—II[4], Berlin—Leipzig, Sammlung Göschen 1921—1926).—Εἰδικώτερα δὲ βοηθήματα δι' ἑκάστην ἐκ τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν βλ. εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—ρωμανικὴ *τέχνη*. Ὁ ὅρος οὗτος ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Arcisse de Caumont τῷ 1825 πρὸς δήλωσιν τῆς τέχνης, ἥτις ἐκαλλιεργήθη ἐν τῇ Δύσει μετὰ τὸν Καρολομάγνον, θεωρεῖται δὲ ὡς ἐπιτυχής, διότι ὑπομιμνῄσκει ἀφ' ἑνὸς μὲν τοὺς δεσμοὺς τῆς τέχνης ταύτης πρὸς τὴν ρωμαϊκήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μέσην θέσιν, ἣν κατέχει μεταξὺ καθαρῶς ἐθνικοῦ γαλλικοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλων ἀπόψεων ἐπήλυδος ρυθμοῦ. Ἱστορικοί τινες θεωροῦν τὴν ρωμανικὴν τέχνην οὐχὶ μόνον ὡς ἀποφυάδα τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑστερότοκον ἀδελφὴν τῆς βυζαντινῆς. Κατὰ γενικὴν ἐξέτασιν παρουσιάζει πλεῖστα σημεῖα, τὰ ὁποῖα δύνανται ἀσφαλῶς νὰ ὀνομασθοῦν ρωμαϊκά, χωρὶς ὅμως διὰ τοῦτο ν' ἀποκλείεται ἡ ἄλλοθεν παραδοχή των ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους· παρουσιάζει ὅμως καὶ ἱκανὰ ἄλλα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναμφισβητήτως βυζαντινά, νοουμένων διὰ τοῦ ὅρου τούτου τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκείνων παραδόσεων, τὰς ὁποίας τὸ Βυζάντιον δὲν ὀφείλει εἰς τὴν Ρώμην. Αὐτόχθονα στοιχεῖα παρουσιάζονται ἐπίσης ἐνιαχοῦ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ρωμανικῆς τέχνης, ἀλλὰ εἶναι ἐπουσιώδη. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν συνολικὴν ἐμφάνισιν τῆς ρωμανικῆς τέχνης, πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι, παρὰ τὰς προσπαθείας αἵτινες κατεβλήθησαν διὰ τὸν ἐξευγενισμόν της, δὲν παύει νὰ ὑποσημαίνῃ ἀρκετὰ σαφῶς ὅλην τὴν τραχύτητα καὶ τὴν ἀδεξιότητα τῶν λαῶν, οἵτινες ἐκαλλιέργησαν ταύτην. Ἐὰν συγκρίνῃ τις τὰ ρωμανικὰ μνημεῖα πρὸς τὰ γοτθικά, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ πολὺ περισσότερον ἐξειλιγμένην καλαισθησίαν, θὰ διακρίνῃ εὐκόλως ὅτι τὰ πρῶτα εἶναι μᾶλλον βαρέα καὶ τρόπον τινὰ προσηρμοσμένα πρὸς τὴν γῆν, ἐνῷ τὰ δεύτερα παρέχουν τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἐλαφρότητος καὶ τοῦ ὕψους. Εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις παρουσιάζουν μεγαλεῖον καὶ ἐπιβολήν, ἔτι δὲ σταθερότητα, ἥτις προσδίδει εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν των διαμόρφωσιν ἰσχύν, γενικῶς ὅμως προκαλοῦν τὴν ἐντύπωσιν τῆς μεταβατικότητος, ὡσὰν νὰ μὴ ἀποτελοῦν τὴν παγίαν καὶ μόνιμον ἐκδήλωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ οἰκοδομοῦν. Ἡ παρατήρησις αὕτη καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πειστική, ἂν ἐξετάσῃ τις τὴν διακόσμησιν τῶν ρωμανικῶν μνημείων· αἱ κατὰ συνθήκην ἀπεικονίσεις των ἔχουν τι τὸ σχηματικὸν καὶ τὸ φανταστικόν, ἐνῷ ἡ γοτθικὴ διακόσμησις δὲν ἀγνοεῖ τὴν πραγματικότητα, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ζωήν. Ὁ ρωμανικὸς ρυθμὸς ὑπέστη διαδοχικὰς μεταλλαγὰς καὶ βελτιώσεις μέχρι τῆς ὁριστικῆς του διαμορφώσεως. Αἱ ρωμαϊκαὶ παραδόσεις εἶχον παράσχει ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων ὑποδείγματα, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς αὐτόχθονα πλέον εἰς τὰς χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης· αἱ ἀνατολικαὶ ἐξ ἄλλου ἐπιδράσεις ἐξηγοῦνται πληρέστατα, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἦτο πυκνὴ καὶ ὅτι τὸ προσκύνημα εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους καθίστατο ὁσημέραι συνηθέστερον. Ἱεράρχαι καὶ μοναχοί, ἔτι δὲ παμπληθεῖς θρησκόληπτοι ἰδιῶται, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γῆν, ᾐσθάνοντο ζωηρὰν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἱδρύσωσιν εἰς τὰς γενετείρας των περιοχὰς ναοὺς καὶ μονὰς κατ' ἀπομίμησιν ἐκείνων, ἅτινα ἐθαύμαζον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὰ περίχωρά της. Ἐπίσκοπός τις τοῦ Elne (Roussillon), εὑρισκόμενος ὡς προσκυνητὴς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀντέγραψε τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ ναοῦ τοῦ Παναγίου τάφου ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ οἰκοδομήσῃ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς ἐπισκοπῆς του. Τέλος ἐπῆλθον αἱ σταυροφορίαι, αἵτινες ἐκράτησαν εἰς διαρκῆ ἐναγώνιον ἐπαφὴν ἐπὶ αἰῶνας τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν· ἡ σημασία των ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐξελίξεως τῆς τέχνης ὑπῆρξεν ἀνυπολόγιστος. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παροραθῇ καὶ ἡ γνώμη, ἂν καὶ σφόδρα ἀμφισβητήσιμος, καθ' ἣν οἱ βάρβαροι ἐπιδρομεῖς οἱ κατελθόντες ἀπὸ βορρᾶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν ἀρχιτεκτονικὰς ἰδίᾳ παραδόσεις, προερχομένας ἀπὸ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Περσίαν, μετὰ τῶν ὁποίων εὑρίσκοντο εἰς συχνὴν ἐπικοινωνίαν εἰς τὰς χώρας τῆς προελεύσεώς των. Ἡ ρωμανικὴ ἐκκλησία ἐν τῇ τελείᾳ διαμορφώσει της παρουσιάζει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸν ἑξῆς τύπον: ἐπὶ εὐρέος, ὀρθογωνίου κατὰ τὸ πλεῖστον, διαγράμματος ἐγείρεται οἰκοδόμημα ἀπομιμούμενον τὸν τύπον τοῦ λατινικοῦ σταυροῦ καὶ καλυπτόμενον ἀπὸ θόλον, ἡμισφαιρικὸν εἰς πλείστας περιπτώσεις, παρουσιάζοντα ἐν κατατομῇ τὴν ὄψιν κεκαμμένου τόξου εἰς ἄλλας· ἀντὶ τοῦ ἑνὸς ὑπάρχουν ἐνίοτε περισσότεροι θόλοι, οἱ ὁποῖοι σκάπτονται ἁρμονικῶς πρὸς τὰ εἰς τὰ πέρατα τῆς προσθίας πλευρᾶς εὑρισκόμενα κωδωνοστάσια, ἅτινα παρέχουν τὴν ἐντύπωσιν πύργων καὶ ἅτινα ὡς πύργοι ἀκριβῶς ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τοὺς δυσχειμέρους καιροὺς τῶν πολεμικῶν εἰσβολῶν, καλύπτονται δὲ ἀπὸ θόλους κωνοειδεῖς, ἀποτελοῦντας εἶδός τι εἰσαγωγῆς εἰς τὸν γοτθικὸν ρυθμόν. Πολυάριθμα εἶναι τὰ γνήσια καὶ τὰ ψευδῆ, διὰ γλυπτικῶν ἀπεικονίσεων πληρούμενα, παράθυρα, τὰ ἀπολήγοντα εἰς ἡμικυκλικὰς ἢ κεκαμμένας ἁψῖδας. Ὁ θόλος δὲν ὑπῆρξε παλαιὸν ἀρχιτεκτονικὸν μέλος τῶν ρωμανικῶν ναῶν. Διότι καθ' ἣν ἐποχὴν αὐτοὶ κατεσκευάζοντο ἀπὸ εὐδιάτρητα ὑλικά, ἐκαλύπτοντο ἀπὸ στέγην ἀμφικλινῆ, ὅπως αἱ παλαιαὶ βασιλικαί. Ἀφ' ἧς ὅμως ἐποχῆς κατενοήθη ὅτι αἱ ξύλιναι αὗται ἀμφικλινεῖς στέγαι δὲν παρουσίαζον ἱκανοποιητικὴν ἀντοχήν, καὶ μάλιστα ἐξ ἀφορμῆς τῶν συχνῶν πυρπολήσεών των ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, εἰσήχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ξένων προτύπων ὁ θόλος. Ἀλλ' οὗτος ἦτο βαρύτερος τῆς ξυλίνης ἀμφικλινοῦς στέγης· ἄμεσον δ' ἐπακολούθημα ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις τῶν θεμελίων τῶν τοίχων καὶ τῶν ἐσωτερικῶν στύλων, οἱ ὁποῖοι ἐχρησίμευον ὡς ἐρείσματα τῆς στέγης καὶ τοῦ θόλου. Κατὰ συνέπειαν, ἡ ὅλη ἀρχιτεκτονικὴ διαμόρφωσις τῶν ναῶν ἀπέκτησε σταθερώτερον καὶ μονιμώτερον χαρακτῆρα, ὃν παρουσιάζουν ἐμφανῶς τὰ ἐν Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ σῳζόμενα μέχρι σήμερον σπουδαιότατα ρωμανικοῦ ρυθμοῦ μνημεῖα. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ σημαντικωτέρα πρόοδος, τὴν ὁποίαν ἐπέτυχεν ἡ ρωμανικὴ τέχνη· κατόπιν ἔδωκε περισσοτέραν προσοχὴν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν οἰκοδομησίμων ὑλῶν καὶ εἰς τὴν λεπτομερεστέραν ἐξεργασίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τῶν προσόψεων.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ καλλιέργεια τῆς θρησκευτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὑπῆρξε κατὰ μέγιστον λόγον ἔργον διαφόρων μοναχικῶν ταγμάτων. Διάσημοι ἀρχιτέκτονες τῶν χρόνων αὐτῶν, ὅπως ὁ Gauzon καὶ ὁ Hézelon, ὑπῆρξαν μοναχοί· ἀμφότεροι συνέταξαν τὸ διάγραμμα τοῦ νέου ναοῦ τοῦ Cluny· ὁμοίως ὁ Raymond Gayrard, εἰς ὃν ἀποδίδεται ὁ Saint-Sernin τῆς Τουλούζης. Διὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν μοναχικῶν τούτων ταγμάτων ἐδημιουργήθησαν, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, μεμονωμέναι ἀρχιτεκτονικαὶ σχολαί. Ἡ σημαντικωτέρα ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τοῦ Cluny. Παρὰ τὴν Γαλλίαν καὶ αἱ γειτονικαί της χῶραι ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν ἀξιολογώτατα κτίσματα ρωμανικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὴν Γεμανίαν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ρήνου, ἔνθα προσήνεγκον σπουδαίας ὑπηρεσίας καί τινα στοιχεῖα λομβαρδικά, δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν τοὺς καθεδρικοὺς ναοὺς τῆς Μαγεντίας, τῆς Σπίρας, τοῦ Βόρμς, ἔτι δὲ μερικὰς ἐκκλησίας τῆς Κολωνίας καὶ τὸν ὀνομαστὸν ρωμανικὸν ναὸν τῆς Βαμβέργης. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ ρωμανικὸς ρυθμός, μετενεχθεὶς ἐκ Νορμανδίας ὑπὸ τύπον μᾶλλον βαρὺν καὶ μᾶλλον συμπαγῆ, ἐνεφανίσθη εἴς τινας περιπτώσεις ὡς ἀντίπαλος τοῦ σαξωνικοῦ ρυθμοῦ καὶ ἐδημιούργησεν ὡραῖα μνημεῖα, ὀφειλόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς οἰκοδόμους καὶ ἀρχιτέκτονας Νορμανδούς· οἱ ναοὶ τοῦ Winchester, τοῦ Peterborough καὶ τοῦ Norwich εἶναι τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα ἐκ τῶν μνημείων αὐτῶν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν, τέλος, ἡ ἐπὶ τῆς ρωμανικῆς τέχνης ἀσκηθεῖσα βυζαντινὴ ἐπίδρασις εἶναι βαθυτέρα καὶ ἐμφανεστέρα ἢ ἀλλαχοῦ. Ἡ Λομβαρδία εἶναι πλήρης τοιούτων κτισμάτων. Ἡ Τοσκάνα καὶ αἱ γειτονικαί της περιοχαὶ ὁμοίως. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα τοὺς ναοὺς τῆς Μοδένης, τῆς Βερώνης (Ἅγιος Ζήνων), τῆς Πίζης, τῆς Φλωρεντίας καὶ τὸ βαπτιστήριον τῆς Πίζης. Εἰς τὴν Σικελίαν τὰ ὀφειλόμενα εἰς τοὺς Νορμανδοὺς βασιλεῖς μνημεῖα ἀποδεικνύουν ἀκόμη εὐρυτέραν σχέσιν πρὸς τὴν τέχνην τοῦ Βυζαντίου· τὸ Παλατῖνον παρεκκλήσιον καὶ ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Παλέρμου, ὅπως καὶ ὁ ναὸς τοῦ Monreale, εἶναι τὰ σημαντικώτερα ἐξ αὐτῶν.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ρωμανικῆς γλυπτικῆς εἶναι: α′) ἡ τραχύτης καὶ ἡ ἀδεξιότης εἰς τὴν κατεργασίαν, δικαιολογούμεναι ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι

Digitized by Google

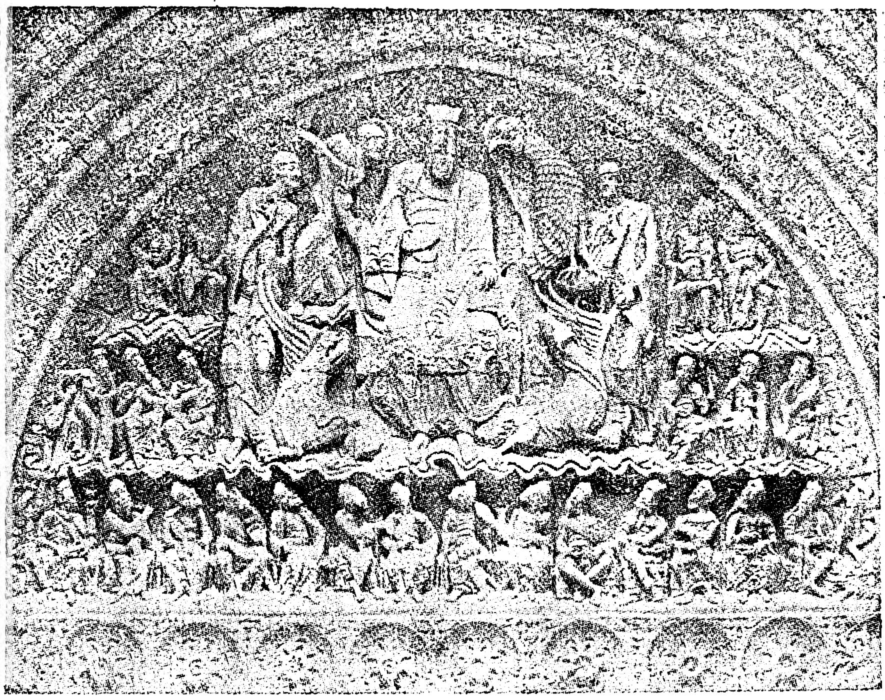

1) Εἷς τῶν προφητῶν, ἀνάγλυφον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σουλλάκ. 2) Ἀνάγλυφον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τοῦ Μουασσάκ. 3) Ἡ Παρθένος καὶ ὁ Ἰησοῦς (Καθεδρικὸς ναὸς Παρισίων).

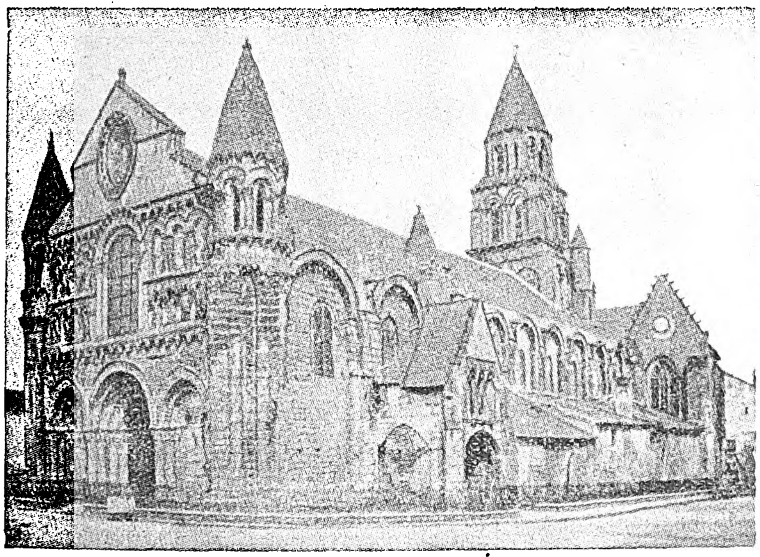
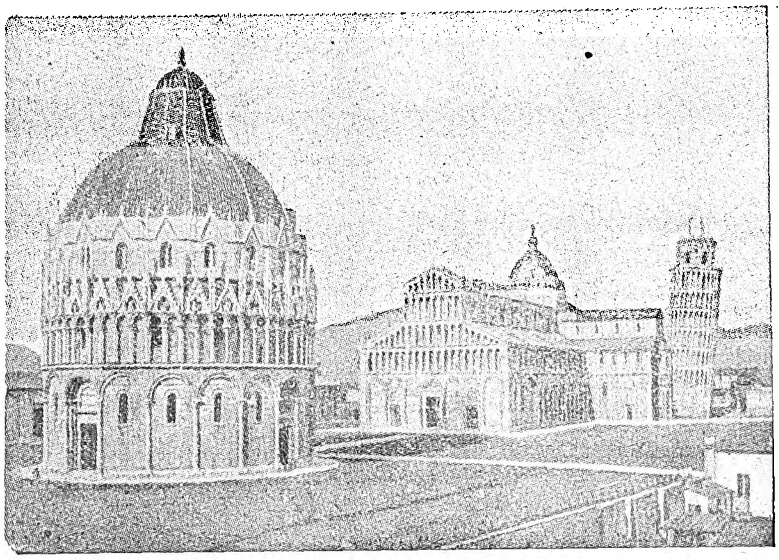

1) Ὁ Ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Μεγάλης ἐν Πουατιέ. 2) Τὸ Βαπτιστήριον, ὁ καθεδρικὸς ναὸς καὶ ὁ κεκλιμένος πύργος τῆς Πίζας.

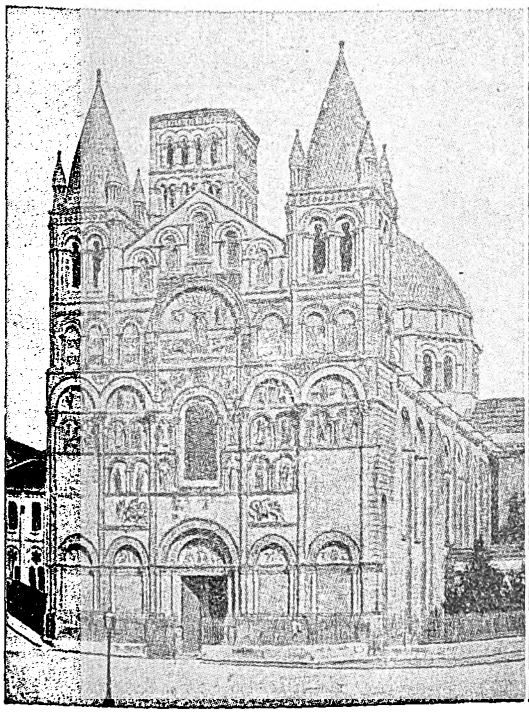
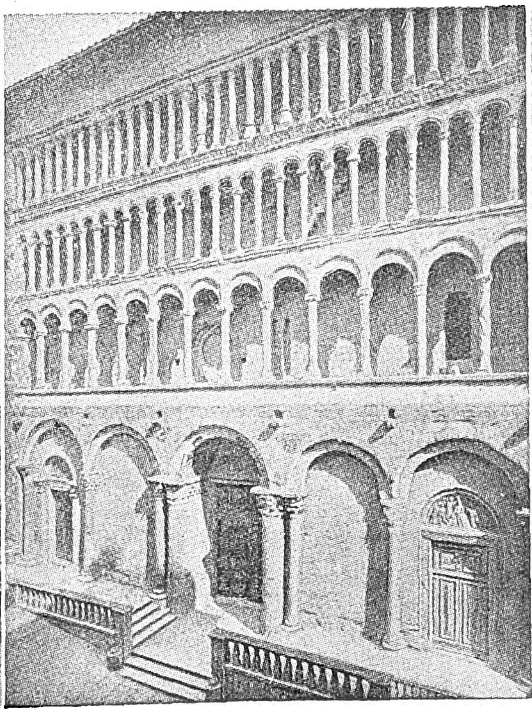
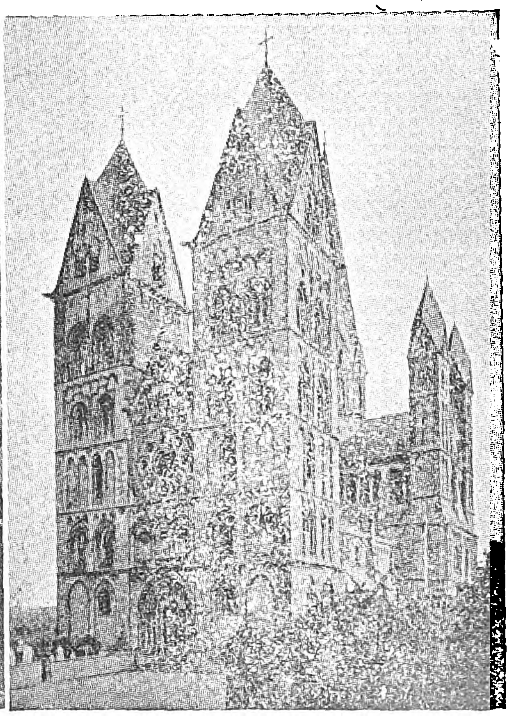

1) Ὁ Καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ἀγγουλέμ. 2) Τὸ ἐφημερεῖον τοῦ Ἀρέτζο. 3) Τὸ Ντὸμ (Dom) τοῦ Λιμβούργου ἐπὶ τοῦ Λάν.

Digitized by Google

ἡ γλυπτικὴ ἠσκήθη ἐπὶ τῶν πρώτων Καπετιδῶν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπὸ ἀμοίρων εὐρείας καλλιτεχνικῆς μορφώσεως καὶ γονίμου φαντασίας μοναχῶν ἢ ὑπὸ ἀνεπιτηδείων τεχνιτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τοιούτων· β') ἡ συμβατικότης εἰς τὴν ἔκφρασιν, εἰς τὰς στάσεις καὶ εἰς τὰς κινήσεις, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ πρέπει ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ἁπλῆν καὶ ἄνευ ἐπαρκοῦς πείρας μίμησιν ἀνατολικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον προτύπων, ἰδίως δὲ ἔργων ἐπὶ σμάλτου καὶ ἐλεφαντοστοῦ ἢ μικρογραφιῶν εἰς ἱστορημένα χειρόγραφα, κομιζομένων εἰς τοὺς γαλλικοὺς λιμένας διὰ πλοίων προερχομένων ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, ἀπὸ τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· γ') ἡ ἀτελὴς προσαρμογὴ πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ πρὸς τὴν φύσιν, ἡ ψευδὴς ἀντίληψις τῶν ἀναλογιῶν καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις, ὅσον ἀφορᾷ τὰ εἰκονιζόμενα ἔμψυχα ὄντα, ἀπὸ τῆς ἀνατομικῆς ἀληθείας. Παρὰ ταῦτα, ἂν ἐξετασθῇ ἡ ρωμανικὴ γλυπτικὴ ἐν στενῇ συναρτήσει πρὸς τὸ περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνεπτύχθη, πρὸς τοὺς λαούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους προῆλθε, καὶ πρὸς τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκαλλιεργήθη, θὰ θεωρηθοῦν ἱκανοποιητικὰ τὰ εὐάριθμα τοὐλάχιστον ἐκεῖνα ἔργα, ἐν οἷς ἐπειράθη νὰ ὑπερβάλῃ ἑαυτήν. Αἱ μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι τῶν σχολῶν τῆς ρωμανικῆς γλυπτικῆς εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: α') Ἡ σχολὴ τοῦ Λαγκεντόκ, τὰ προϊόντα τῆς ὁποίας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντίγραφα ἀνατολικῶν προτύπων, παρουσιάζουν δὲ πλοῦτον, ποικιλίαν, προσπάθειαν ἀποδόσεως ἐσωτερικωτέρας τινὸς ἐκφράσεως· ἔχουν ὅμως καὶ τραχύτητα καὶ συμβατικότητα. Σπουδαιότεραι ἐκδηλώσεις της εἶναι αἱ ἐν τῷ μοναστηρίῳ καὶ τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Moissac, ἐν τῇ παλαιᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ Souillac, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Carencac, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Beaulieu, ἐν τοῖς μεγάλοις ἀββαείοις τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς Daurade ἐν Τουλούζῃ καὶ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Cahors. β') Ἡ σχολὴ τῆς Ὠβέρνης, στηριχθεῖσα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν ὑποδειγμάτων, ἅτινα προσήνεγκον τὰ ἄφθονα ρωμαϊκὰ λείψανα τὰ κατεσπαρμένα εἰς ὁλόκληρον τὴν Ὠβέρνην. Ἡ προσημειωθεῖσα τραχύτης καὶ συμβατικότης ἀνευρίσκεται καὶ ἐνταῦθα. Σπουδαιότεραι ἐκδηλώσεις της εἶναι αἱ ἐν τῷ ναῷ τῆς Notre-Dame du Port τοῦ Κλερμὸν (ἰδίως τὰ γνωστότατα κιονόκρανα τοῦ ναοῦ τούτου), ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου (Puy-de-Dôme), ἐν τῷ ἀββαείῳ τοῦ Mozat (αὐτόθι) καὶ ἐν τῷ ναῷ τῶν Conques ἐν Aveyron γ') Ἡ σχολὴ τῆς Βουργουνδίας, ἡ ἄλλως γνωστὴ ὡς σχολὴ τοῦ Cluny. Ἡ σχολὴ αὕτη, εἰς ἣν προσήνεγκον ὡς πρότυπα οἱ μοναχοὶ τοῦ Cluny θαυμαστὰς μικρογραφίας φυλασσομένας εἰς τὰς πολυτίμους βιβλιοθήκας των, διακρίνεται διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν δημιουργημάτων της. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν ἐκδηλώσεών της εὑρίσκονται ἐν τῷ ἀββαείῳ τοῦ Cluny, ἐν τῷ ἀββαείῳ τοῦ Vezelay, ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Λαζάρου τοῦ Autun, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ ἐν Souzy, ἐν τῇ παλαιᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ Charlieu καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σταυροῦ ἐν Charité-sur-Loire. δ') Ἡ σχολὴ τῆς Δύσεως, ἀναπτυχθεῖσα καθ' ὅλην τὴν εὐρυτάτην περιφέρειαν ἀπὸ τοῦ Λείγηρος μέχρι τοῦ Μπορντὼ καὶ ἐμφανιζομένη εἰς δύο τύπους, διακεκριμένους ὁπωσδήποτε ἀπ' ἀλλήλων: τὸν τύπον τοῦ Πουατιὲ καὶ τὸν τύπον τῆς Σαιντόζ. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν ἐκδηλώσεών της ἀνευρίσκονται ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Saint-Jouin de Marnes καὶ τῆς Sainte-Marie-des Dames, ἐν Saintes, ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Angoulême, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σταυροῦ ἐν Μπορντώ, ἐν τῷ ναῷ τῆς Notre-Dame-la-Grande ἐν Πουατιὲ καὶ ἐν τῷ ἀββαείῳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Aulnay (Charente-Inférieure). ε') Ἡ σχολὴ τῆς Ile-de-France. Αὕτη ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, παρουσιάζει δὲ σαφῆ τάσιν ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῶν παλαιῶν προτύπων καὶ ἐντονωτέρας προσαρμογῆς πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ πρὸς τὴν φύσιν, ἂν καὶ καταπίπτει ἐνίοτε εἰς συμβατικὰς καὶ ἀψύχους ἀπεικονίσεις· ἔξοχον δημιούργημά της εἶναι αἱ περίφημοι πύλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τῆς Σάρτρης. στ') Ἡ προβηγκιανὴ σχολή, ἡ τελευταία τῶν σχολῶν τῆς ρωμανικῆς γλυπτικῆς, ἐμφανισθεῖσα κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, καθ' ἣν δηλαδὴ ἐποχὴν αἱ ἄλλαι ρωμανικαὶ σχολαὶ παρήκμαζον, ἡ δὲ γοτθικὴ τέχνη κατέκτα ὁσημέραι περισσότερον ἔδαφος. Ἡ σχολὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἐκλεκτική· ἔλαβεν ὅσα στοιχεῖα ἐνόμισε χρήσιμα ἀπὸ τὰς ἄλλας σχολὰς καὶ ἀπέρριψε τὰ λοιπά· ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ παραγάγῃ ἀληθῶς ἀξιόλογα ἔργα. Δύναταί τις νὰ τὴν μελετήσῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ζὶλ ἐν Gard καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Τροφίμου τῆς Ἄρλης. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ρωμανικῆς γλυπτικῆς, ὡς καὶ τῆς καθόλου ρωμανικῆς τέχνης, εἶναι θρησκευτικαί: κιονόκρανα, περιθυρώματα καὶ πλαστικαὶ ἀπεικονίσεις ἱερῶν προσώπων ὑπῆρξαν τὰ σημαντικώτερα δημιουργήματά της. Ἀλλὰ καὶ ὅπου ἀσχολεῖται εἰς ἀναπαραστάσεις μὴ συνδεομένας προφανῶς καὶ ἀμέσως μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀφίσταται, ὡς εἶναι φυσικόν, τῶν γενικῶν της τάσεων καὶ κατευθύνσεων. Ἄξια ἰδιαιτέρας μελέτης εἶναι τὰ κιονόκρανα, ἅτινα ἐξεργάζεται, στηριζόμενα συνήθως ἐπὶ κιόνων συνεστραμμένων, φέρουν δὲ διακοσμήσεις φυτοσχήμους, ἀνθεμιοειδεῖς ἢ πλήρεις ἀπεικονίσεων ἱερῶν προσώπων καὶ ὁλοκλήρων ἔτι θρησκευτικῶν σκηνῶν.

Ἡ ζωγραφικὴ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ρωμανικῆς τέχνης δὲν ἐκαλλιεργήθη εὐρέως. Μικρογραφίαι εἰς χειρόγραφα, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐξ Ἀνατολῆς προτύπων, ὑαλοπίνακες ἐκκλησιῶν μὲ ἀπεικονίσεις ἁγίων προσώπων (vitraux), σκεύη οἰκιακῆς χρήσεως ἐκ ξύλου συνήθως ἐξειργασμένα μετά τινος προσπαθείας ἐπιτεύξεως ἐντυπωσιακωτέρας καλαισθησίας καὶ κοσμήματα ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, ἐκ σμάλτου ἢ ὑάλου, ἀποτελοῦν σχεδὸν πᾶν ὅ,τι διεσώθη.

Γενικῶς ἡ ρωμανικὴ τέχνη δὲν στερεῖται μεγαλείου καὶ συγκινητικῆς ἁπλότητος καὶ ἀφελείας. Εἶναι ἡ τέχνη τοῦ Χριστιανισμοῦ παλαίοντος ἐν μέσῳ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μᾶλλον πολυταράχους περιόδους τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, τινὰ δὲ τῶν μνημείων της, ἀπὸ ἐπόψεως ἀφελοῦς καὶ θερμῆς εὐλαβείας, διακρινομένης εἰς τὴν γλυπτικήν των διακόσμησιν, εἶναι ἀληθῆ ἀριστουργήματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Denise Salabert*, La sculpture romane (Paris 1924). — *Quicherat*, Mélanges d'Archéologie du moyen âge (Paris 1886).—*Corroyer*, L'architecture romane (Paris 1888).—*Revoil*, L'architecture romane dans le midi de la France (1866—1870).—*De Baudot*, La sculpture Française au moyen âge et à la Rennaissance (1878—1884).—*W.-R. Lethaby*, Mediaeval art (London 1912).—*J. Brutails*, Précis d'Archéologie du moyen âge (Paris 1908).—*E. Mâle*, L'art religieux du XIIe au XIVe siècle en France (Paris 1902—1923).—*I. M. Παναγιωτοπούλου*, Γενικὴ ἱστορία τῆς τέχνης (2ος τόμ., Ἀθῆναι 1927).

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**ρωμανικός**, *—ή, —όν*· ἄλλως *ρουμανικὸς* (βλ. λ.).

ρωμανιστὴς (ὁ)· φιλόλογος ἀσχολούμενος εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν.

Ρωμανίτης, ***Ἐμμανουήλ.*** Κρὴς λόγιος ἐκ Λασηθίου, τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ: «Πνευματικὸς Διδάσκαλος» καὶ «Μετανοῶν διδασκόμενος», ἅτινα ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1742 καὶ τῷ 1772. ΕΡ. Μ.

Ρωμᾶνο (Romano), ***Τζούλιο.*** Ἰταλὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Ἰούλιος* Ρωμαῖος).

Ρωμάνοβο-Μπορισογκλὲμπσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, νῦν καλουμένη *Τουτάεφ* (βλ. λ.).

ρωμανὸν (τό)· μεταγραφὴ τοῦ γαλλικοῦ roman, ρωμάντζο (ἡ λ. εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Κοραῆ, ἀλλὰ δὲν ἐπεκράτησε).

Ρωμανὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 286. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Ρωμᾶνος, ***Ἄθως.*** Διπλωμάτης καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Τεργέστῃ τῷ 1858. Διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς νομικῆς τῶν ἐν Γενεύῃ καὶ Ἁϊδελβέργῃ πανεπιστημίων, ἐπεδόθη νεαρώτατος εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, εἰσελθὼν τῷ 1880 ὡς ἀκόλουθος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικοῦ προξενείου καὶ εἶτα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας, τῷ δὲ 1892 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Λονδίνῳ πρεσβείας ὡς ἐπιτετραμμένος. Τῷ 1895 ἤρξατο πολιτευόμενος, ἐκλεγεὶς βουλευτὴς Κραναίας. Τῷ 1899 ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπὸ τὸν Γ. Θεοτόκην, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1901. Ἐπὶ τῆς ὑπουργίας αὐτοῦ διεξήχθησαν αἱ διαπραγματεύσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς συνομολόγησιν τῆς προξενικῆς συμβάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Ἐπίσης τότε συνήφθησαν καὶ αἱ μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Ρουμανίας ἐμπορικαὶ συνθῆκαι, ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ἐπικρατείᾳ ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ὡς νομικὰ πρόσωπα αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες.

Τῷ 1902 ἐξελέγη αὖθις βουλευτὴς μεθ' ὅλου τοῦ συνδυασμοῦ του, κατὰ Δεκέμβριον δὲ τοῦ 1903 ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀποσυρθεὶς τῆς πολιτικῆς, ἠκολούθησε καὶ πάλιν τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ὑπηρετήσας ἐπὶ μακρὸν ὡς πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ. Νῦν διατελεῖ γερουσιαστής. ΕΡ. Μ.

—**Ρωμᾶνος,** ***Γεώργιος.*** Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Μεσσαρᾶς, μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀγωνισθεὶς ἐν Κρήτῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ τοῦ 1666. ΕΡ. Μ.

— **Ρωμᾶνος,** ***Ζαχάρης.*** Κρὴς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1866—1689 καὶ 1877—1878 καταστὰς περίφημος διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Τῷ 1877 διετέλεσε καὶ μέλος τῆς προσωρινῆς τῶν Κρητῶν ἐπιτροπῆς. ΕΡ. Μ.

Ρωμᾶνος (Romanus), ***Βεργίλιος*** καὶ ***Βεργίνιος.*** Ὁ κατὰ τὸ 106 ἢ 107 μ. Χ. πρῶτος γράψας λατινικὴν κωμῳδίαν κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς καὶ μὲ ἀριστοφάνειον χαρακτῆρα (*Πλιν.* Ἐπιστ. 6,21). Μετὰ ταύτην ἔγραψε καὶ ἄλλα ἔργα κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Μενάνδρου καὶ τῶν ποιητῶν τῆς νέας κωμῳδίας, καὶ μιμιάμβους εἰς τὸ ὕφος τῆς συνήθους ὁμιλίας. Ν. Σ. Λ.

Ρωμανὸς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Κίρκης, ἐκ τοῦ ὁποίου, κατά τινα παράδοσιν, ὠνομάσθη ἡ πόλις Ρώμη. — Π.

Ρωμανός. Σύνηθες ὄνομα κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἀπαντῶν καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους *Ρωμᾶνος* καὶ *Ρωμανῶς*.

— **Ρωμανός,** ***ἅγιος.*** Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατόπιν πολλῶν βασάνων μαρτυρήσας τῷ 303 διάκονος τῆς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης Ἐκκλησίας. Ἑορτάζεται τὴν 18 Νοεμβρίου. —2) Ὁ ὅσιος, ὅστις ἐκ Κιλικίας καταγόμενος διῆλθε τὸν βίον ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει, κατοικῶν ἐν μικρῷ κελλίῳ ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Ἀντιοχείας. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 6 Φεβρουαρίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας, τὴν 27 δὲ Νοεμβρίου ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου καὶ οἱ ἑξῆς: —3) Ὁ μάρτυς, εἷς τῶν ἐν Σαμοσάτοις τῆς Κομαγηνῆς ἄγνωστον πότε ἑπτὰ μαρτυρησάντων, συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 29 Ἰανουαρίου.— 4) Ὁ μελῳδός, ἑορταζόμενος τὴν 1 Ὀκτωβρίου.— 5) Ὁ ἐν Παρίῳ ξίφει τελειωθείς, ἄγνωστον πότε, καὶ ἑορταζόμενος τὴν 16 Μαρτίου. —6) Ὁ μάρτυς, ὅστις μετὰ Τελετίου ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε μαρτυρήσας, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 30 Μαΐου.

Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐκτὸς τῶν ἐπισκόπων, φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα καὶ οἱ ἑξῆς: —7) Ὁ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα παρὰ τὸ ὄρος Subiaco τῆς Ἰταλίας, οὐ μακρὰν τῆς Ρώμης ἀσκητεύσας καὶ ἱδρύσας μοναστήριον παρὰ τὸ Auxerre (Yonne) τῆς Γαλλίας. Ἑορτάζεται τὴν 22 Μαΐου. —8) Ὁ υἱὸς τοῦ ἁγίου Βλαδιμίρου, πρίγκιπος τῆς Μοσκοβίας κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ὅστις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Δαυῒδ ἐσφάγη ὑπὸ τοῦ σφετεριστοῦ τοῦ θρόνου Σβατοπὲλς καὶ ὑπὸ τοῦ πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΓ' (1724—1730) ἐνεγράφη ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς 24 Ἰουλίου. —9) Ὁ στρατιώτης, ὅστις ὑπὸ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου βαπτισθεὶς ὑπέστη μετ' αὐτοῦ μαρτυρικὸν θάνατον, ἀποκεφαλισθεὶς ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τῷ 258, καὶ ἑορτάζεται τὴν 9 Αὐγούστου. —10) Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Mans (Sarthe) Ἰουλιανοῦ, τῷ 117 ἀποθανόντος, συνεργάτης τοῦ θείου του, ἀποθανὼν περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος καὶ ἑορταζόμενος τὴν 7 Νοεμβρίου. —11) Ὁ ἐν Blaye (Gironde) τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἱερεύς, προστάτης τῶν ναυτικῶν, ἀποθανὼν τῷ 385 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 24 Νοεμβρίου. —12) Ὁ ἀναχωρητής, ὅστις γεννηθεὶς τῷ 390 ἐν Bugey (Ain) τῆς Γαλλίας, εἰσῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον Ainai παρὰ τὴν Lyon, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ἁγίου Σαβίνου. Κατόπιν μεταβὰς εἴς τι δάσος παρὰ τὸ ὄρος Ἰούραν, ἔζησεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ πολλὰ ἔτη βίον ἀναχωρητοῦ. Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἁγίου Λουπικίνου συνεργασθεὶς ἔκτισε τὸ περίφημον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Κλαυδίου καὶ ἕτερον καὶ τρίτον χάριν γυναικῶν, τὸ ἐπονομασθὲν βραδύτερον abbaye de Saint Romain de la Roche. Ἀποθανὼν τῷ 460 ἑορτάζεται τὴν 28 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

— **Ρωμανὸς** ***ὁ ὁσιομάρτυς.*** Ἐν Καρπενησίῳ γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, μετέβη κατ' ἀρχὰς εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου διέμενεν ἐπί τινα χρόνον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Σάβα καὶ εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἐκήρυττε δημοσίᾳ ἐλέγχων τὸν Μωάμεθ. Συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπεβλήθη εἰς φρικτὰ βασανιστήρια καὶ ἔμελλε ν' ἀτοκεφαλισθῇ, ἀλλ' ἀπηλευθερώθη ὑπὸ Ἕλληνος πλοιάρχου, πληρώσαντος λύτρα. Ἐλευθερωθεὶς ὁ Ρωμανὸς ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκεῖ συνησκεῖτο μετὰ τοῦ ἐξ Ἀγράφων ὁσίου Ἀκακίου τοῦ Καυσοκαλυβίτου ἐφ' ἱκανὸν χρόνον. Ἀλλὰ καταλιπὼν καὶ τοῦτον μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ ἡμέραν τινὰ σφοδρῶς κατηγορῶν τοὺς Τούρκους ὅτι τρέφονται ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα τῶν Χριστιανῶν, συνελήφθη καὶ ἐκαρατομήθη τὴν 19 Ἰανουαρίου τοῦ 1694. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 16 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

— **Ρωμανὸς Α'** ***ὁ Ἀβάστακτος*** ἢ *Λεκαπηνός.* Βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου (920—944). Ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Θεοφυλάκτου Ἀβαστάκτου, τοῦ διακριθέντος εἰς διαφόρους ἐκστρατείας ἐπὶ Μιχαὴλ Γ' (842—867) καὶ ἐπὶ Βασιλείου Α' (867—886), γεννηθεὶς περὶ τὸ 870 εἰς Λέκαπα τῆς Καππαδοκίας, ἐξ οὗ καὶ Λεκαπηνὸς ἐπεκαλεῖτο. Νεώτατος μετέσχε διαφόρων ἐκστρατειῶν, καὶ διακριθεὶς κατ' αὐτὰς προήχθη εἰς ἀρχιναύαρχον. Τῷ 913, ὅταν ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Λέοντος ΣΤ' (886—912), καὶ ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὸν ἀνήλικον Κωνσταντῖνον Ζ' τὸν Πορφυρογέννητον (υἱὸν τοῦ Λέοντος ΣΤ'), ὁ παιδαγωγὸς τοῦ νεαροῦ βασιλέως Θεόδωρος συνε-

Digitized by Google

βούλευσεν αὐτὸν νὰ προσλάβῃ πλησίον του ὡς π οστάτην καὶ σύμβουλον τὸν πεπε ραμένον ναύαρχον Ρωμανόν. Ὁ Ρωμανός, ἀποστέργων τὰς αὐλικὰς πλεκτάνας, ἠρνήθη τὴν τιμὴν ταύτην, μόνον δὲ ὅταν ἔλαβεν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ νεαροῦ βασιλέως ἀπεφάσισε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν βασιλικὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν 25 Μαρτίου 919, εἰσελθὼν μετὰ παντὸς τοῦ στόλου εἰς τὸν κάτωθεν τοῦ βασιλικοῦ παλατίου λιμένα τοῦ Βουκολέοντος καὶ ἐμφανισθεὶς πρὸ τοῦ βασιλέως, ὡρκίσθη πίστιν εἰς αὐτὸν καὶ διωρίσθη μάγιστρος καὶ μέγας ἑταιρειάρχης.

Μετὰ ἕνα περίπου μῆνα ἐνύμφευσε τὴν περικαλλῆ θυγατέρα του Ἑλένην μετὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Ζ' καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ «βασιλοπάτορος», ἀλλ' ἡ τοσοῦτον ταχεῖα ἀνύψωσις αὐτοῦ εἰς τὰ ἀξιώματα ἐκεῖνα προεκάλεσεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν φθόνον ἐνίων στρατηγῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς ἀ ησυχίας τῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὴν μακεδονικὴν δυναστείαν ἀρχόντων, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλομήτορος Ζωῆς, φοβουμένων μὴ ὁ πανίσχυρος ἤδη ναύαρχος, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ 4 υἱούς, θελήσῃ νὰ σφετερισθῇ τὸν θρόνον, ἐκθρονίζων τὸν νεαρὸν βασιλέα. Τοιουτοτρόπως ὁ Ρωμανὸς ἀντεμετώπισεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σοβαρωτάτας ἀντιδράσεις. Ὁ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατηγὸς Λέων Φωκᾶς, ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, τοῦ παρακοιμωμένου Κωνσταντίνου, ἐξύφανε συνωμοσίαν, ἵνα ἁρπάσῃ τὸν θρόνον. Ἄλλη συνωμοσία ἐξυφάνθη ἐν αὐτῇ τῇ Κωνστ ντινουπόλει ὑπὸ τῶν ἀρχόντων Κωνστ. Κτηματινοῦ, Δαυΐδ Καμουλιανοῦ κλπ. Ἀλλὰ τὰς ἐνεργείας πάντων τούτων ἐματαίωσεν ὁ Ρωμανὸς μετὰ ἐξαιρετικῆς ὄντως τέχνης καὶ ταχύτητος. Δὲν ἦσαν ὅμως ἐκεῖνοι μόνον· καὶ αὐτὸς ὁ παιδαγωγὸς Θεόδωρος καὶ αὐτὴ ἡ βασιλομήτωρ Ζωὴ ἐνήργουν ἵνα θέσωσιν ἐκποδὼν τὸν Ρωμανόν. Συλληφθέντες καὶ οὗτοι ἀπεμακρύνθησαν τῶν παλατίων. καὶ ὁ μὲν ἐξωρίσθη εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἡ δὲ ἐκάρη βίᾳ μοναχὴ καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας. Μετὰ ταῦτα ὁ Ρωμανὸς ἀνηγορεύθη καῖσαρ (τὴν 4 Σεπτεμβρίου 920), καὶ τέλος, τὴν 17 Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐστέφθη βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Ζ καὶ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικολάου Α' τοῦ Μυστικοῦ.

Μετά τινας ἡμέρας, ἤτοι τὴν 6 Ἰανουαρίου 921, ἔστεψε βασίλισσαν τὴν σύζυγόν του Θεοδώραν· μὴ ἀρκεσθεὶς δὲ εἰς ταῦτα προσέλαβε τὴν 17 Μαρτίου ὡς συμβασιλέα τὸν υἱόν του Χριστόφορον, εἶτα δὲ καὶ τοὺς ἑτέρους δύο, τὸν Στέφανον καὶ τὸν Κωνσταντῖνον. Τοιουτοτρόπως πέντε βασιλεῖς συνεκάθηντο εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν μὲν πρωτοκαθεδρίαν εἶχεν ὁ Κωνσταντῖνος Ζ ὁ Πορφυρογέννητος, τὴν δὲ διάχειρισιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ὁ Ρωμανός. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ αἱ ἐκ τῆς ἀναγορεύσεως τῶν υἱῶν τούτου ἐγερθεῖσαι δυσαρέσκειαι καὶ ἀνησυχίαι προεκάλεσαν νέας συνωμοσίας ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις, ἐκ τούτου δὲ λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Ρωμανὸς ὑπεβίβασεν εἰς δευτέραν τάξιν τὸν Κωνστανταντῖνον Ζ' καὶ ἔλαβεν αὐτὸ, τὴν πρωτοκαθεδρίαν. Τῷ 933 ἀνηγόρευσε πατριάρχην τὸν δεκαεξαετῆ υἱόν του Θεοφύλακτον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ αὐτοκρατορία ἐταράσσετο ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκατεστημένων πολυαρίθμων Σλαύων καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, ἰδίως τῶν Βουλγάρων, οἵτινες, ἀνενοχλήτως σχεδὸν προήλαυνον πρὸς τὴν Ἤπειρον, τὴν Κόρινθον καὶ τὸν Βόσπορον. Εἰς μίαν τῶν ἐπιδρομῶν τούτων κατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν (τῷ 921), εἰς ἄλλην δὲ (τῷ 923) ἐστρατοπέδευσαν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς Βλαχέρνας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπιδρομὴν ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Συμεὼν ἐζήτησε νὰ συναντηθῇ μετὰ τοῦ βασιλέως Ρωμανοῦ. Ἡ συνάντησις ἐγένετο πλησίον τῶν Βλαχερνῶν, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου, ἔνθα ὁ μὲν Συμεὼν προσῆλθε μετὰ ἰσχυροτάτης συνοδείας, ὁ δὲ Ρωμανὸς μετὰ εὐαρίθμων μόνον αὐλικῶν, ἐνηγκαλίσθη τὸν ἀντίπαλόν του καὶ εἶτα ἤρχισε νὰ ἐπιτιμᾷ αὐτὸν δριμύτατα, διότι Χριστιανὸς ὢν ἐγίνετο παραίτιος νὰ χύνεται τοσοῦτον χριστιανικὸν αἷμα. Ὁ Συμεών, συγκινηθεὶς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ρωμανοῦ, ἀπῆλθεν εἰρηνικῶς μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ἀφοῦ ἔλαβε πλούσια παρὰ τοῦ Ρωμανοῦ δῶρα.

Ἔκτοτε ὁ Ρωμανὸς ἐπέτυχε νὰ περιορίσῃ διὰ τῆς διπλωματίας του τὰς βουλγαρικὰς ἐπιδρομάς. Ὑπεδαύλισε τὰς ἐμφυλίους ἔριδας αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἔστρεψεν ἐναντίον των τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Κροάτας, ἐν τέλει δέ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Συμεὼν (927) καὶ τὴν εἰς τὸν βουλγαρικὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ υἱοῦ του Πέτρου, συνεδέθη στενότατα μετὰ τούτου, δοὺς αὐτῷ ὡς σύζυγον μίαν τῶν ἐγγονῶν του, τὴν Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ υἱοῦ του καὶ συμβασιλέως Χριστοφόρου. Οὕτως ἐπεκράτησε μακρὰ πρὸς τοὺς Βουλγάρους εἰρήνη, ὥστε ὁ Ρωμανὸς ἠδυνήθη νὰ στραφῇ ἀπερίσπαστος κατὰ τῶν Ἀράβων, οἵτινες, ὁρμώμενοι ἐκ Μεσοποταμίας καὶ ἐκ Συρίας, ἐδῄουν διὰ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὰς βυζαντινὰς χώρας. Τὴν ἄμυναν τῶν χερσαίων συνόρων ἀνέθεσεν εἰς τὸν γενναῖον στρατηγὸν Ἰωάννην Κουρκούαν, ὅστις κατόπιν ἐπανειλημμένων ἐκστρατειῶν κατετρόπωσε τελείως καὶ ἐταπείνωσε τοὺς Ἄραβας τῆς Μεσοποταμίας, καταστήσας αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς τῆς αὐτοκρατορίας. Τὴν προστασίαν τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἐπίσης γενναῖον ναύαρχον Ἰωάννην Ραδηνόν, ὅστις ἐν βραχεῖ κατεναυμάχησε τοὺς στόλους τῶν Ἀράβων καὶ ἀπήλλαξε τοὺς παραλίους πληθυσμοὺς ἐκ τῶν ἀγρίων ἐπιδρομῶν των. Ἀλλὰ πλὴν τούτων ὁ Ρωμανὸς περιέστειλε καὶ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τούρκων, ἐν τέλει δὲ (τῷ 941) ἀπέκρουσε τὴν μεγάλην διὰ θαλάσσης μέχρι τοῦ Βοσπόρου ἐπιδρομὴν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ρώσων Ἴγκόρ. Παρὰ τοὺς ἀδιαλλάκτους ἐκείνους ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς περισπασμούς, ὁ Ρωμανὸς Α' ἠσχολήθη σοβαρῶς καὶ περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τῶν ὑπηκόων του. Ἐξέδωκε νόμους, διὰ τῶν ὁποίων ἐπροστάτευσε τοὺς γεωργοὺς κατὰ τῆς ἀπληστίας τῶν ἰσχυρῶν, ἀπήλλαξε τοὺς πένητας τῶν χρεῶν των, ἀνεκούφισε τοὺς φυλακισμένους διανείμας εἰς αὐτοὺς χρήματα ἐκ τοῦ ταμείου του, ἀνῳκοδόμησε τὰς ἐκ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν καταστραφείσας πόλεις καὶ ἵδρυσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναούς, μονάς, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα καὶ ξενῶνας μετὰ συσσιτίων διὰ τοὺς παρεπιδημοῦντας ἀπόρους ξένους. Ἐν τέλει ὅμως, καμφθεὶς ὑπὸ τοῦ χρόνου, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκφύγῃ τῶν αὐλικῶν πλεκτανῶν, καὶ δὴ τοῦ ἰδίου υἱοῦ καὶ συμβασιλέως Στεφάνου. Τὴν 19 Δεκεμβρίου 944 συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Στεφάνου τούτου, ἐξωρίσθη εἰς τὴν νησῖδα Πρώτην (τῶν Πριγκιποννήσων), ἐκάρη βίᾳ μοναχὸς καὶ ἐνεκλείσθη εἴς τινα ἐκεῖ μονήν, ὅπου μετὰ 4 ἔτη ἀπέθανε, τῷ 948. Ν. ΚΛΣ

— **Ρωμανὸς Β'**. Βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου (959—963). Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ τῆς Ἑλένης, θυγατρὸς τοῦ Ρωμανοῦ Α' Λεκαπηνοῦ, ἐγεννήθη δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 939. Πενταετὴς μόλις ἐνυμφεύθη τῷ 944 τὴν Βέρθαν, θυγατέρα τοῦ Γάλλου ἡγεμόνος Οὔγου, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτῆς (ἐπελθόντα τῷ 949), ἐρασθεὶς τῆς περικαλλοῦς Ἀναστασίας (κόρης κατ' ἄλλους μὲν εὐγενοῦς οἰκογενείας, κατ' ἄλλους δὲ θυγατρὸς καπήλου), ἐνυμφεύθη αὐτήν, τῇ συγκαταθέσει τοῦ πατρός του, τῷ 956, καὶ τὴν μετωνόμασε Θεοφανώ. Εἰκοσαετὴς διεδέχθη τὸν πατέρα του, ἀποθανόντα τὴν 6 Νοεμβρίου 959, καὶ μετ' οὐ πολύ, ὑπείκων εἰς τὰς διαβολὰς τῆς συζύγου του, ἀπεμάκρυνεν ἐκ τοῦ παλατίου καὶ ἐνέκλεισεν εἰς μοναστήριον τήν τε μητέρα του καὶ τὰς πέντε ἀδελφάς του, τὴν Ζωήν, Θεοδώραν, Ἀγάθην, Θεοφανὼ καὶ Ἄνναν.

Ὁ Ρωμανὸς Β' ἦτο νέος ἀθλητικοῦ παραστήματος, ὡραῖος, νοήμων, εὐπαίδευτος καὶ εἰς ἄκρον φίλαθλος, ἀσχολούμενος συνεχῶς εἰς παντοίας ἀσκήσεις καὶ εἰς τὸ κυνήγιον, ὡς ἐκ τούτου δὲ παρημέλει τὰ βασιλικὰ αὐτοῦ καθήκοντα, εἶχεν ὅμως τὴν δεξιότητα νὰ ἀναθέτῃ τὰ μεγαλύτερα τοῦ κράτους ὑπουργήματα εἰς ἄνδρας ἱκανοὺς καὶ δραστηρίους. Τὴν διαχείρισιν ἁπάσης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Ἰωσὴφ Βρίγγαν, ἀρχιστρατήγους δὲ διώρισε τῶν μὲν ἐν Ἀσίᾳ στρατευμάτων τὸν περιφανῆ στρατηγὸν Νικηφόρον Φωκᾶν, τῶν δὲ ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις τὸν ἰσάξιον ἀδελφὸν τούτου Λέοντα Φωκᾶν.

Τῷ 960, ἀποφασίσας νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Κρήτην ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ζυγοῦ, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τῶν πλείστων ἐκ τῶν συγκλητικῶν, φοβουμένων τὸ δυσχερὲς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐκάλεσεν ἐκ Μ. Ἀσίας τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν καὶ τῷ ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας, ἥτις ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἄραβες τῆς Κιλικίας, ἐπωφεληθέντες τῆς ἐκ Μ. Ἀσίας ἀπομακρύνσεως τοῦ Νικηφόρου μετὰ τῶν πλείστων τῶν στρατευμάτων, εἰσέβαλον εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος ὑπὸ τὸν ἐμίρην αὐτῶν Χαμβδᾶν. Ἐναντίον αὐτῶν ὁ Ρωμανὸς ἔπεμψε τότε τὸν Λέοντα Φωκᾶν, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου κατώρθωσε να κατατροπώσῃ τὰ κατὰ πολὺ πολυαριθμότερα ἀραβικὰ στρατεύματα. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Λέοντος συνεπλήρωσεν ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, ὅστις, ἅμα τῇ ἐκ Κρήτης ἐπανόδῳ του (961), διωρίσθη ἐκ νέου ἀρχιστράτηγος Μ. Ἀσίας καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατετρόπωσε τελείως τοὺς Ἄραβας, ἐκπορθήσας 60 ἐν ὅλῳ κάστρα καὶ λαβὼν χιλιάδας αἰχμαλώτων καὶ λείαν ἀμυθήτου πλούτου. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐπιτυχιῶν ἀπέθανεν αἰφνιδίως ὁ Ρωμανὸς Β', τὴν 15 Μαρτίου 963, κατ' ἄλλους μὲν δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τῆς συζύγου του, κατ' ἄλλους δὲ παθὼν συγκοπὴν τῆς καρδίας κατὰ τὰς βιαίας αὐτοῦ ἀσκήσεις. Διεδέξαντο αὐτὸν οἱ δύο ἀνήλικοι υἱοί του, Βασίλειος Β' καὶ Κωνσταντῖνος Η', ἐπιτροπευόμενοι ὑπὸ τῆς μητρός των Θεοφανοῦς, ἥτις ὅμως μετ' ὀλίγον ἐνυμφεύθη καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τὸν στρατηγὸν Νικηφόρον Φωκᾶν. Πλὴν τῶν υἱῶν τούτων ὁ Ρωμανὸς Β' κατέλιπε καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Θεοφανὼ καὶ τὴν Ἄνναν, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐνυμφεύθη τῷ 972 τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Ὄθωνα Β', ἡ δὲ δευτέρα τῷ 989 τὸν ἡγεμόνα τοῦ Κιέβου Βλαδίμιρον τὸν Μέγαν. Ν. ΚΛΣ

— **Ρωμανὸς Γ' ὁ *Ἀργυρός*, ἢ *Ἀργυρόπουλος***. Βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου (1028—1034). Ἦτο γόνος παλαιᾶς εὐγενοῦς οἰκογενείας, καταγομένης ἐξ Ἱεραπόλεως τῆς Φρυγίας, λόγιος δὲ καὶ φέρων τὸν τίτλον τοῦ πατρικίου, ἰδιώτευεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτε, κατὰ Νοέμβριον 1028, κληθεὶς αἰφνιδίως εἰς τὰ ἀνάκτορα ὑπὸ τοῦ ψυχορραγοῦντος βασιλέως Κωνσταντίνου Γ' (στερουμένου ἀρρένων τέκνων), διετάχθη νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγόν του καὶ νυμφευθῇ τὴν τεσσαρακονταοκταέτιδα βασιλόπαιδα Ζωήν, ἵνα μετ' αὐτῆς διαδεχθῇ τὴν βασιλείαν. Ἑξηκοντούτης ὢν καὶ μὴ θέλων νὰ ἀποχωρισθῇ τῆς συζύγου του, ἀπεποιήθη τὸν προσφερόμενον αὐτῷ θρόνον· ἐπειδὴ ὅμως ἠπειλεῖτο ἕνεκα τούτου νὰ τυφλωθῇ, ἐκείνη, ἵνα τὸν σώσῃ, ἔσπευσε νὰ καρῇ μοναχὴ καὶ οὕτως ὁ Ρωμανὸς ἐτέλεσε τὸν μετὰ τῆς Ζωῆς γάμον του καὶ ἀνηγορεύθη συμβασιλεὺς (Νοέμβριος 1028). Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπέθανεν ὁ Κωνσταντῖνος Η', καὶ ὁ Ρωμανὸς Γ' ἀνέλαβε τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ἣν ἐνεκαινίασε διὰ τῆς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀνακλήσεως πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, καταδιωχθέντων ἀδίκως ὑπὸ τοῦ προκατόχου του· ἀφ' ἑτέρου ὅμως, ὑπείκων εἰς τὰς διαβολὰς τῶν αὐλικῶν του καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ καχυποψίαν, κατεδίωξε σκληρότατα πλείστους διακεκριμένους ἄνδρας, ἐν τέλει δὲ ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ παλατίου καὶ αὐτὴν τὴν γυναικαδέλφην του Θεοδώραν, ἣν ἔκλεισεν εἴς τι μοναστήριον. Ἀλλὰ πλὴν τούτων ἦτο καὶ ἀδέξιος περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων διὰ τὰ ἀνώτερα ὑπουργήματα ἀνδρῶν, καθ' ὃν χρόνον ἡ αὐτοκρατορία ἠπειλεῖτο ὑπὸ παντοίων ἐχθρῶν, ἀναθαρρησάντων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου Β', ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Κωνσταντίνου Η' (1025—1028). Οἱ Ἄραβες ἰδίᾳ, οἱ περὶ τὰ σύνορα τῆς Κιλικίας, ἀποθρασυνθέντες ἐκ τῆς ἀνανδρίας καὶ τῆς ἀνικανότητος τοῦ στρατηγοῦ Ἀντιοχείας Σπονδύλη, τοῦ διορισθέντος ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Η', κατέστησαν λίαν ἐνοχλητικοί. Ὁ ἐμίρης τοῦ Χαλεπίου, ἐκτελῶν ἀδιαλείπτους ἐπιδρομὰς εἰς τὰς παραμεθορίους βυζαντινὰς χώρας, διήρπαζεν αὐτάς, ἠχμαλώτιζε τοὺς κατοίκους καὶ κατελάμβανε τὰ κάστρα, σφάζων τὰς φρουρὰς αὐτῶν. Ὁ Ρωμανὸς Γ' καθῄρεσε τότε τὸν Σπονδύλην, ἀντ' αὐτοῦ ὅμως ἔπεμψεν ἄλλον ὁμοίως ἀνάξιον, τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρόν του Κωνσταντῖνον Καραντηνόν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη ἀκόμη περισσότερον, ἐν τέλει δὲ ἀπεφάσισε, τῷ 1030, νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἀράβων.

Τοῦτο κατετρόμαξε τοὺς Ἄραβας, ὥστε, ὅταν ὁ Ρωμανὸς Γ' ἔφθασε μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς Φιλομίλιον (νῦν Ἀκ-Χισάρ, μεταξὺ Ἀφιὸν-Καραχισὰρ καὶ Ἰκονίου), προσῆλθον ἐκεῖ πρέσβεις τοῦ ἐμίρου τοῦ Χαλεπίου φέροντες πλούσια δῶρα καὶ «παρακαλοῦντες συμπαθείας τυχεῖν καὶ τὴν πρὶν δουλείαν ἐπαναδέξασθαι καὶ τοὺς ἐτησίους εὐγνωμόνως προσφέρειν φόρους». Οἱ περὶ τὸν Ρωμανὸν Γ' πεπειραμένοι ἄνδρες παρεκάλεσαν τότε αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις τῶν Ἀράβων καὶ νὰ μὴ ῥιψοκινδυνεύσῃ συνεχίζων τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τὴν θερμὴν ἐκείνην ὥραν τοῦ ἔτους· ἀλλ' ἐκεῖνος, φανταζόμενος ὅτι ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν προκατόχων του, Νικηφόρου Β' Φωκᾶ, Ἰωάννου Α' Τζιμισκῆ καὶ Βασιλείου Β', ἀπέπεμψε τοὺς Ἄραβας πρέσβεις καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν του· ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς ἀπόστασιν 2 ἡμερῶν πορείας ἀπὸ τοῦ Χαλεπίου, ἐστρατοπεύδευσεν εἰς Ἀζάζιον καὶ ἐκεῖθεν ἔπεμψεν ἀναγνώρισίν τινα ὑπὸ τὸν πατρίκιον Λέοντα Χοιροσφάκτην, ἵνα κατοπτεύσῃ τὰς ἐχθρικὰς κινήσεις.

Οἱ Ἄραβες, διασκορπίσαντες τὸ ἀπόσπασμα ἐκεῖνο, προήλασαν καὶ περιεκύκλωσαν τὸν ἐν Ἀζαζίῳ ἐστρατοπεδευμένον Ρωμανόν, ὥστε τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα ἐστερήθησαν καὶ τροφῶν καὶ ὕδατος. Τμῆμα στρατοῦ ὑπὸ τὸν Κ. Δαλασσηνόν, ἀποπειραθὲν νὰ διασπάσῃ τὴν ἐχθρικὴν γραμμήν, ἡττήθη καὶ αὐτὸ καὶ ὑπεχώρησεν ἐν ἀταξίᾳ εἰς τὸ στρατόπεδον, τότε δὲ ὁ Ρωμανός, καταληφθεὶς ὑπὸ τρόμου, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Ἀντιόχειαν· ἀλλ' ὁ στρατός του διετέλει ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει, οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνδρῶν κατετρύχοντο ὑπὸ κοιλιακοῦ τινος νοσήματος, πάντες δὲ ἀνεξαιρέτως, ἵπποι καὶ ἄνδρες, ἦσαν τελείως ἐξηντλημένοι ἐκ τῆς δίψης, ὥστε μόλις ἐξῆλθον τοῦ στρατοπέδου ἤρχισε φυγὴ ἐν πλήρει ἀποσυνθέσει. Αὐτὸς ὁ Ρωμανὸς ἐκινδύνευσε κατ' ἐπανάληψιν νὰ αἰχμαλωτισθῇ, μόλις δ' ἐσώθη χάρις εἰς τὴν ἀφοσίωσιν τῶν σωματοφυλάκων του, ἐν τέλει δὲ κατέφυγε κακῶς ἔχων μετὰ τοῦ δεκατισθέντος στρατοῦ του εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλά, μὴ σωφρονισθεὶς ἐκ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης, διώρισεν, ἀπερχόμενος, στρατηγὸν Ἀντιοχείας ἕνα ἀνακτορικὸν θεράποντα, τὸν Συμεῶνα. Μετὰ τὴν κατατρόπωσιν καὶ τούτου, ἔπεμψεν ἐπὶ τέλους κατὰ τῶν Ἀράβων ἕνα ἱκανὸν στρατηγόν, τὸν Θεόκτιστον, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου κατετρόπωσε τοὺς Ἄραβας, ἐξεπόρθησε φρούριά τινα αὐτῶν καὶ ἐξηνάγκασε τὸν ἐμίρην τοῦ Χαλεπίου νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἄραβες, ἐπωφελούμενοι τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἐκεῖ στρατηγοῦ Ὀρέστου, κατετρόπωσαν τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα καὶ ἐδῄωσαν ἀγρίως τὴν χώραν. Τῷ 1032 ὁ Ρωμανὸς Γ' ἐστράτευσε πάλιν κατὰ τῶν Ἀράβων,

Digitized by Google

ἀλλὰ καθ' ὁδόν, πληροφορηθεὶς ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξυφαίνετο συνωμοσία τις ἐναντίον του (ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κ. Διογένους καὶ τῆς Θεοδώρας, ἀδελφῆς τῆς βασιλίσσης Ζωῆς), καὶ ὅτι οἱ μὲν Πατζινάκοι, διαβάντες τὸν Δούναβιν, ἐδῄουν τὰς βυζαντινὰς χώρας, ὁ δὲ στόλος τῶν Ἀράβων τῆς Ἀφρικῆς ἐλεηλάτει τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τὰς Ἰονίους νήσους, ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀφιχθῇ ἐκεῖ, ὁ μὲν Διογένης εἶχεν αὐτοκτονήσει, ἡ δὲ Θεοδώρα εἶχεν ἐγκλεισθῇ εἴς τινα μονὴν ὑπὸ τῆς Ζωῆς.

Καθ' ὃν χρόνον συνέβαινον ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ στρατηγὸς Εὐφρατησίας Γ. Μανιάκης ἐνίκα τοὺς Ἄραβας καὶ ἐξεπόρθει τὸ φρούριον τῆς Ἐδέσσης (νῦν Οὔρφα), ὁ δὲ ναύαρχος Νικηφόρος Καραντινὸς κατετρόπωνε τοὺς ἀραβικοὺς στόλους. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (1033) ὁ ναύαρχος Τεκνέας, ἐπελθὼν κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Αἰγύπτου, προσέβαλε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀπαγαγὼν πλεῖστα ἐκεῖθεν πλοῖα καὶ λείαν ἄφθονον ἐπέστρεψεν ἐν θριάμβῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Αἱ νῖκαι αὗται τῶν βυζαντινῶν ὅπλων κατετρόμαξαν ἅπαντας τοὺς Ἄραβας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἐμίρης Ἀλὲμ παρέδωσεν ἀμαχητὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς τὸ πλησίον τῆς Βαβυλῶνος φρούριον Περκρὶν καὶ συγχρόνως ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν υἱόν του, ὅστις ὅμως, μὴ τυχὼν τῶν τιμῶν ἃς ἀνέμενε (καὶ τοῦτο ἕνεκα σοβαρᾶς ἀσθενείας τοῦ γέροντος ἤδη βασιλέως Ρωμανοῦ), ἀπῆλθε δυσηρεστημένος πρὸς τὸν πατέρα του καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ διαρρήξῃ τὴν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς φιλίαν· οὗτος δέ, ἐπιτεθεὶς τότε αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ Περκρίν, ἀνακατέλαβεν αὐτὸ καὶ ἔσφαξε τὴν φρουράν του. Διὰ τὴν παρασπονδίαν ταύτην ἐτιμωρήθη πάραυτα, διότι ὁ στρατηγὸς Νικήτας Πηγονίτης ἀνέκτησεν ἀμέσως τὸ φρούριον ἐκεῖνο καὶ ἐφόνευσε τόν τε Ἀλὲμ καὶ τὸν υἱόν του. Τοιουτοτρόπως ἀνεστηλώθη τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ γόητρον τοῦ Βυζαντίου, ὥστε ἡ Ἀλδή, ἡγεμονὶς τῆς Ἀβασγίας (Καυκάσου), ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ αὐτοπροαιρέτως ὑποτέλειαν καὶ συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ Ρωμανῷ Γ', συνάμα δὲ παρέδωσεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς τὸ ὀχυρώτατον παραμεθόριον φρούριον τῆς Ἀνακουφῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ διεφθαρμένη βασίλισσα Ζωὴ ὠργίαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲ τοὺς ἐραστάς της, ἐν τέλει δέ, καταληφθεῖσα ὑπὸ σφοδροῦ ἔρωτος πρὸς τὸν νεαρὸν καὶ ὡραῖον Μιχαήλ, ἀδελφὸν τοῦ πρωτοευνούχου καὶ παρακοιμωμένου Ἰωάννου, ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῇ αὐτὸν καὶ πρὸς τοῦτο ἐπότιζε καθ' ἑκάστην τὸν σύζυγόν της Ρωμανὸν διάφορα δηλητήρια βραδείας ἐνεργείας. Καὶ ὁ γέρων βασιλεύς. «νόσῳ χρονίᾳ βάλλεται καὶ τριχορροεῖ γένυν τε καὶ τὴν κόμην», ἐπειδὴ ἡ κατάστασις ἐκείνη παρετείνετο, ὡς φαίνεται, ὑπὲρ τὸ δέον, ἡ ἀνυπομονοῦσα Ζωὴ καὶ ὁ ἐραστὴς αὐτῆς Μιχαὴλ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπισπεύσωσι τὸ τέλος του καὶ τὴν 11 Ἀπριλίου 1034 ἔπνιξαν ἐν τῷ λουτρῷ τὸν γέροντα βασιλέα Ρωμανὸν Γ καὶ αὐθημερὸν ἐτέλεσαν τοὺς γάμους των, ἐνῷ ἀκόμη τὸ πτῶμα αὐτοῦ ἔκειτο παρερριμμένον εἴς τι δωμάτιον τῶν βασιλικῶν παλατίων.

Ὁ Ρωμανὸς Γ' ὑπῆρξε μονάρχης συνετὸς καὶ πεπαιδευμένος, ἔσχεν ὅμως τὸ ἀτύχημα νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου εἰς ἡλικίαν προκεχωρημένην, ὅτε ὁ χρόνος εἶχεν ἐξασθενήσει τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ δὲν τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἀναπτύξῃ μείζονα δραστηριότητα. Ἡ μόνη αὐτοῦ δρᾶσις, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς αὐτοκρατορίας, ὑπῆρξεν ἡ κατάργησις τοῦ «ἀλληλεγγύου», ἡ ἐπιεικὴς εἴσπραξις τῶν φόρων, ἡ ἀπαλλαγὴ πολλῶν πολιτῶν ἀπὸ τῶν χρεῶν των καὶ ἡ διανομὴ ἀφθόνων χρημάτων εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια. Ν. ΚΛΣ

—Ρωμανὸς Δ', *ὁ Διογένης*. Βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου (1068—1071). Ἦτο υἱὸς τοῦ διαπρεποῦς στρατηγοῦ Κωνσταντίνου Διογένους καὶ ἐγεννήθη ἐν Καππαδοκίᾳ περὶ τὸ 1025. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Κωνσταντίνου Ι' Δούκα (1059—1067), διατελῶν στρατηγὸς Βουλγαρίας (ἥτις ἦτο τότε ἐπαρχία τοῦ Βυζαντίου), συνέτριψε τοὺς στασιάσαντας ἐκεῖ Πατζινάκας καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ βεστάρχου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Ι' (Μάϊος 1067), ὁ Ρωμανός, κατηγορηθεὶς ὅτι ἐμελέτα ἀνταρσίαν, ἵνα ἁρπάσῃ τὸν θρόνον, συνελήφθη καὶ ὡδηγήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα δικασθῇ, ἀλλὰ ἠθωώθη, καθαιρεθεὶς μόνον ἀπὸ τῆς στρατηγίας καὶ διαταχθεὶς νὰ μεταβῇ καὶ ἰδιωτεύῃ εἰς τὴν πατρίδα του Καππαδοκίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ κράτος ἠπειλεῖτο ὑπὸ σοβαρῶν ἐχθρῶν: οἱ Νορμανδοὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐπολιόρκουν τὴν τελευταίαν ἐκεῖ βυζαντινὴν κτῆσιν, τὴν Βάρην, οἱ δὲ Σελτσουκίδαι Τοῦρκοι, οἵτινες εἶχον ἤδη κατακτήσει τὴν Μεγάλην Ἀρμενίαν, ἐλεηλάτουν ἀκωλύτως τὰς μικρασιατικὰς ἐπαρχίας μέχρι τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Συρίας, ἐνῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκυβέρνα ἡ μερὶς τῶν λογίων, ἀνδρῶν ἀνικάνων νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὴν τοιαύτην κατάστασιν. Ἡ κοινὴ γνώμη, ἀνησυχοῦσα, ἀπῄτει τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου παρουσίαν ἀνδρὸς ἱκανοῦ, τοῦτο δὲ ἀντελαμβάνετο καὶ αὐτὴ ἡ βασίλισσα Εὐδοκία, ἥτις ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῇ τὸν γενναῖον Ρωμανόν, ὃν ἔκρινεν ὡς τὸν μόνον ἄξιον διὰ τὰς δυσχερεῖς ἐκείνας περιστάσεις βασιλέα. Ἀνεκάλεσε λοιπὸν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν ἀνηγόρευσε μάγιστρον καὶ στρατηλάτην, δὲν ἐτόλμα ὅμως νὰ τὸν νυμφευθῇ, διότι ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Ι' ἐφρόντισε πρὸ τοῦ θανάτου του νὰ συνταχθῇ ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου αὕτη μὲν ὑπέσχετο ὅτι οὐδέποτε θὰ συνήρχετο εἰς δεύτερον γάμον, ὁ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης Η' ὁ Ξιφιλῖνος (1064—1075) καὶ οἱ συγκλητικοὶ ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἀναγνωρίσωσιν ἄλλον βασιλέα πλὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Κωνσταντίνου. Τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο ἦτο κατατεθειμένον παρὰ τῷ πατριάρχῃ. Ἀλλ' ἡ Εὐδοκία εὗρε τρόπον νὰ παρακάμψῃ τὸ ἐμπόδιον. Δι' ἑνὸς ἐμπίστου εὐνούχου τοῦ γυναικωνίτου τῶν παλατίων διεμήνυσε τῷ πατριάρχῃ ὅτι ἐπεθύμει νὰ νυμφευθῇ τὸν ἀδελφόν του Βάρδαν καὶ νὰ ἀνακηρύξῃ αὐτὸν βασιλέα, ἀλλ' ἠμποδίζετο ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου καὶ τὸν παρεκάλει νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτό. Ὁ πατριάρχης, δελεασθεὶς ἐκ τῆς τοιαύτης ὑποσχέσεως, ἐκάλεσε κατ' ἰδίαν ἕνα ἕκαστον τῶν ὑπογραψάντων καὶ ἔπεισεν αὐτοὺς ὅτι τὸ κράτος εἶχεν ἀνάγκην βασιλέως καὶ ὅτι συνεπῶς ἡ βασίλισσα ἔδει νὰ νυμφευθῇ, τέλος δὲ ὅτι τὸ ὑπ' αὐτῶν ὑπογραφὲν ἔγγραφον ἦτο «ἔκνομον καὶ ἄθεσμον διὰ ζηλοτυπίαν ἑνὸς ἀνδρὸς γεγονὸς καὶ μὴ πρὸς κοινὴν λυσιτέλειαν». Ἐν τέλει τὸ ἔγγραφον ἐπεστράφη, κοινῇ συγκαταθέσει, εἰς τὴν Εὐδοκίαν, ἥτις, καλέσασα ἀμέσως τὸν Ρωμανὸν εἰς τὰ παλάτια, ἐτέλεσε τὸν μετ' αὐτοῦ γάμον καὶ τὸν ἀνεκήρυξε βασιλέα, τὴν 1 Ἰανουαρίου 1068, ἤτοι ἑπτὰ μῆνας καί τινας ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου.

Γενόμενος οὕτω βασιλεὺς ὁ Ρωμανός, δὲν ἀπερροφήθη οὔτε ὑπὸ τῶν θελγήτρων τῆς περικαλλοῦς καὶ λογίας Εὐδοκίας, οὔτε ὑπὸ τῆς ἀνακτορικῆς χλιδῆς, ἀλλ' ἐπεδόθη μετὰ καταπληκτικῆς δραστηριότητος εἰς τὴν ἀνασύνταξιν τοῦ ἐν πλήρει παραλυσίᾳ διατελοῦντος στρατοῦ καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ, ἐφοδιάσῃ τελείως καὶ ἐκγυμνάσῃ ἀξιολόγους στρατιωτικὰς δυνάμεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεχείρησε τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείας. Καθ' ὃν χρόνον ὁ βασιλεὺς Ρωμανὸς Δ' παρεσκεύαζε τὰ στρατεύματά του, ὁ σουλτᾶνος τῶν Σελτσουκιδῶν Τούρκων Ἄλπ-Ἀρσλὰν εἶχε καταλάβει τὰς ἀνατολικωτέρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐπαρχίας καὶ διεχείμαζεν ἐκεῖ, ἵνα, ἅμα τῷ ἔαρι, ἐπιδιώξῃ καὶ τὴν τῶν λοιπῶν κατάκτησιν. Ἀρχομένου τοῦ Μαρτίου 1068, ἤτοι ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδόν του, ὁ Ρωμανὸς Δ' μετέβη εἰς τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν (περιφέρεια Ἰκονίου), ἔνθα συνεκέντρωνε καὶ ἐξεπαίδευε τὰ στρατεύματά του, ἦγε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ, πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ τὸν νεαρὸν Ἀνδρόνικον Δούκαν (δευτερότοκον υἱὸν τῆς Εὐδοκίας καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Ι'), ὃν προώριζεν ὡς ἀντικαταστάτην αὐτοῦ ἐν περιπτώσει θανάτου του. Ὁ σουλτᾶνος, πληροφορηθεὶς τὴν ἐκεῖ μετάβασιν τοῦ Ρωμανοῦ, κατεπλάγη καὶ ὑπεχώρησε, συγχρόνως δὲ ἔπεμψεν ἓν σῶμα πρὸς τὰς βορειοτέρας ἐπαρχίας (δηλαδὴ πρὸς τὸν Πόντον) καὶ ἕτερον πρὸς τὴν Κιλικίαν καὶ Συρίαν. Ὁ Ρωμανὸς Δ' ἐκίνησε τότε ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ καί, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορήθη ὅτι τὸ εἰς τὸν Πόντον εἰσβαλὸν ἐχθρικὸν σῶμα ὑπεχώρει, ἐπορεύθη εἰς τὸ θέμα τῆς Λυκανδοῦ (ἔνθα ἐκτείνονται σήμερον τὰ βορειότερα τμήματα τῶν βιλαετίων Ἀδάνων καὶ Χαλεπίου), ἵνα διέλθῃ ἐκεῖ μετὰ τοῦ στρατοῦ του τὸ θέρος καὶ εἶτα, κατὰ τὸ φθινόπωρον, βαδίσῃ κατὰ τῆς Συρίας. Πληροφορηθεὶς ὅμως καθ' ὁδὸν ὅτι οἱ Τοῦρκοι, ἐπιτεθέντες αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῆς Νεοκαισαρείας (τοῦ Πόντου), ἀπήγαγον ἐκεῖθεν πλῆθος αἰχμαλώτων καὶ λαφύρων, ἠναγκάσθη νὰ μεταβάλῃ σχέδιον καὶ ἀναλαβὼν πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις ἐπορεύθη ταχύτατα διὰ δυσβάτων ἀτραπῶν πρὸς συνάντησιν τῶν ἐπιδρομέων. Ὅταν ἔφθασεν εἰς Σεβάστειαν, ἀφῆκεν ἐκεῖ τὸν Ἀνδρόνικον Δούκαν μετὰ τῶν πεζικῶν στρατευμάτων καὶ πασῶν τῶν ἀποσκευῶν· αὐτὸς δέ, παραλαβὼν τὸ ἱππικόν, ἐτάχυνε τὴν πορείαν του καὶ τέλος, καταφθάσας τὴν ἐχθρικὴν φάλαγγα, διεσκόρπισεν αὐτὴν καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ αἰχμαλώτους καὶ λείαν.

Τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1068 ἐπέστρεψεν εἰς Σεβάστειαν καὶ ἀφοῦ ἀνέπαυσεν ἐκεῖ ἐπὶ τριήμερον τὰ στρατεύματά του καὶ ἔπεμψεν ἀπόσπασμά τι πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Μελιτηνῆς, ἐστράτευσε κατὰ τῆς Συρίας καὶ διὰ Κουκουσοῦς (τῆς νῦν Κιοξούν, ἐπὶ τῶν ΝΑ. δειράδων τοῦ Ἀντιταύρου) καὶ Γερμανικείας (νῦν Μαρᾶς) εἰσέβαλεν εἰς Εὐφρατησίαν (τὴν καλουμένην τότε Τελοὺχ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων) καὶ εἶτα διηυθύνθη κατὰ τοῦ Χαλεπίου· καὶ ἀφοῦ ἐλαφυραγώγησε τὴν ὕπαιθρον, ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἱεραπόλεως (τῆς νῦν Νεμπίζ, κειμένης 75 χλμ. πρὸς ΒΑ. τοῦ Χαλεπίου) καὶ μετὰ σκληροὺς ἀγῶνας ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου.

Καθ' ἅπασαν τὴν μακρὰν ἐκείνην πορείαν οἵ τε Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἄραβες οὐδ' ἅπαξ ἐτόλμησαν νὰ ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς τὸν Ρωμανόν, ἀρκούμενοι εἰς αἰφνιδιαστικάς τινας μικροεπιθέσεις, μόνον δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱεραπόλεως κατέφθασεν ἐκεῖ ὁ ἐμίρης τοῦ Χαλεπίου Μαχμούτ, ὃν ὅμως προσβαλὼν ὁ Ρωμανός, ἔτρεψεν εἰς φυγήν.

Ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς προήλασε μέχρι τοῦ ἀραβικοῦ φρουρίου Ἀζᾶς, ἐνίκησε καὶ πάλιν τοὺς ἀντιπαραταχθέντας Ἄραβας καὶ εἶτα διὰ Κάτμα καὶ Τερχυλᾶ ἐβάδισε κατὰ τοῦ φρουρίου Ἀρτάχ, τὸ ὁποῖον ἐξεπόρθησε, μεθ' ὃ διὰ κοπιωδεστάτης πορείας ἐν δριμυτάτῳ ψύχει, διέβη, κατὰ Δεκέμβριον (1068), τὸν Ταῦρον καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς Ἀλεξανδρῶνα. Ἐκεῖθεν ἀπέστειλε πρὸς διαχείμασιν εἰς διαφόρους πόλεις τὸ μεῖζον μέρος τῶν στρατευμάτων του, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καὶ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ταγμάτων ἀπῆλθε, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον (1069), εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐπελήφθη τῶν διαφόρων ζητημάτων τῆς αὐτοκρατορίας του.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἤτοι πρὸ τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα 1069, ἀνεχώρησε καὶ πάλιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καί, ἀφοῦ εἰρήνευσε μετὰ τοῦ ἐκεῖ στασιάσαντος Κρισπίνου (Ἰταλοῦ ἀρχηγοῦ σώματος μισθοφόρων), μετέβη εἰς Καισάρειαν καὶ διηυθύνθη πρὸς Α. Μετὰ πολυήμερον καὶ κοπιωδεστάτην πορείαν ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου, οὐ μακρὰν τῶν ἐκεῖ σταθμευόντων Τούρκων, οἵτινες ἔλυσαν πάραυτα τὸ στρατόπεδόν των καὶ ἐν πάσῃ βίᾳ ἀπῆλθον ἐκεῖθεν. Ὁ Ρωμανὸς Δ' ἐτράπη τότε πρὸς Β. καὶ μετὰ μακροτάτην πορείαν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὀρεινὴν περιφέρειαν τῆς Κελτζινῆς (πρὸς Δ. τῆς Ἐρζερούμ), ἀφοῦ καθ' ὁδὸν ἀπέσπασε σῶμά τι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φιλάρετον, ἵνα ἐπιτηρῇ τὰ ὄπισθεν ἐδάφη. Ἐκ Κελτζινῆς διηυθύνθη πρὸς Δ. καὶ διὰ Κολωνίας ἔφθασε, μετὰ πολυήμερον πορείαν, εἰς Σεβάστειαν, ἔνθα ἀνέπαυσε καὶ ἀνεφωδίασε τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Πληροφορηθεὶς ἐκεῖ ὅτι τουρκική τις φάλαγξ ἐβάδιζε κατὰ τοῦ Ἰκονίου, ἐπορεύθη ἐναντίον των, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐπιδρομεῖς εἶχον ἤδη δῃώσει τὴν πλουσίαν ἐκείνην πόλιν καὶ ἀπήρχοντο ἀπάγοντες πλήθη αἰχμαλώτων καὶ λείαν ἄφθονον. Κατὰ τούτων ὁ Ρωμανὸς διέθεσε στρατεύματά τινα, ἅτινα κατώρθωσαν νὰ ἀπελευθερώσωσι κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Ταρσοῦ τοὺς ἀπαχθέντας αἰχμαλώτους καὶ τὰ λάφυρα. Ἦτο ἤδη φθινόπωρον (1069) καὶ ὁ Ρωμανός, καταλιπὼν τὰ στρατεύματα εἰς τὰ χειμερινά των καταλύματα, ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔαρ (1070), ὁ Ρωμανὸς Δ' δὲν ἔκρινεν ἀναγκαίαν τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ παρουσίαν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐθεώρησεν ἐπιβαλλομένην τὴν παραμονήν του ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἔνθα ἡ ἀντίπαλος πολιτικὴ μερὶς δὲν ἔπαυε βυσσοδομοῦσα ἐναντίον του. Ἔπεμψε λοιπὸν τότε εἰς τὸ θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων τὸν νεαρὸν στρατηγὸν Μανουὴλ Κομνηνόν, ὅστις κατ' ἐπανάληψιν ἐνίκησε τοὺς Τούρκους, ἀλλ' ἐν τέλει, διαταχθεὶς νὰ ἀποστείλῃ εἰς Ἱεράπολιν μέρος τῶν στρατευμάτων του καὶ παραμείνας μὲ ἠλαττωμένας δυνάμεις, ἡττήθη καὶ ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων παρὰ τὴν Σεβάστειαν.

Φθίνοντος τοῦ Μαρτίου 1071 ἀνεχώρησε πάλιν ὁ Ρωμανὸς Δ' διὰ Μ. Ἀσίαν. Διαπεραιωθεὶς εἰς Ἑλενόπολιν (ἀρχαίαν πόλιν ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας), ἐβάδισε πρὸς Α., διέβη τὸν Σαγγάριον διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Ζόμπου, εἶτα τὸν Ἅλυν ποταμὸν καὶ τέλος, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ θέμα Χαρσιανοῦ (περιφέρεια Καισαρείας), συνεκάλεσε πολεμικὸν συμβούλιον, ἵνα συζητηθῇ ἐὰν ἦτο προτιμότερον νὰ συνεχισθῇ ἡ προέλασις μέχρι συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἢ νὰ ἀναμείνωσιν ἐκεῖ τὴν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν. Οἱ στρατηγοὶ Νικηφόρος Βρυέννιος καὶ Ἰωσὴφ Ταρχανειώτης ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς δευτέρας ταύτης γνώμης ἢ ὑπὲρ τῆς προελάσεως τὸ πολὺ μέχρι Θεοδοσιουπόλεως· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Ρωμανός, ἔχων σύμφωνον καὶ τὴν γνώμην τῶν ζωηροτέρων ἐπιτελῶν του, ἐκηρύχθη ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς ἄνευ περιορισμῶν προελάσεως, ὥστε ὅταν ἔφθασε, μετὰ πολυήμερον πορείαν, εἰς Θεοδοσιούπολιν, διέταξε τὴν προμήθειαν τροφῶν διὰ 2 μῆνας, προκειμένου νὰ διέλθῃ διὰ χωρῶν κατεστραμμένων ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν παρασκευῶν του ἐβάδισε πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς ὀχυρᾶς πόλεως Μαντζικέρτ, κειμένης 130 χλμ. νοτιοανατολικῶς τῆς Θεοδοσιουπόλεως· συγχρόνως ὅμως διέπραξε τὸ σφάλμα νὰ κατατμήσῃ τὰς δυνάμεις του, ἀποστείλας, τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, δύο ἰσχυρὰ τμήματα στρατοῦ ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Οὐρσέλιον καὶ Ἰωσὴφ Ταρχανειώτην πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς ὀχυρᾶς πόλεως Χλεάτ.

Ἀφιχθεὶς πρὸ τῆς Μανιζικὲρτ ὁ Ρωμανός, ἐπολιόρκησεν αὐτὴν καὶ κατόπιν σφοδρῶν ἐπιθέσεων ἠνάγκασε τὴν φρουρὰν αὐτῆς νὰ συνθηκολογήσῃ. Συγχρόνως ἐλάμβανε παρὰ τοῦ Λέοντος Διαβατηνοῦ τὴν ἐσφαλμένην πληροφορίαν ὅτι ὁ σουλτᾶνος Ἄλπ-Ἀρσλάν, καταπτοηθεὶς ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν βυζαντινῶν στρατευμάτων, ἀπεσύρθη ἐσπευσμένως εἰς Βαβυλῶνα. Καὶ ὁ Ρωμανός, πιστεύσας κατὰ γράμμα τὴν εἴδησιν ἐκείνην, ἐθεώρησε πλέον περιττὴν τὴν ἀποστολὴν τῶν συνήθων ἀναγνωρι-

Digitized by Google

σεων πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ἐχθρικῶν κινήσεων καὶ οὕτως εὑρέθη μετ' ὀλίγον πρὸ ἀπροόπτων, ἅτινα ἐπήνεγκον τὴν καταστροφήν του. Καθ' ὃν χρόνον ἐπολιορκεῖτο καὶ παρεδίδετο ἡ Μαντζικέρτ, ὁ σουλτᾶνος Ἄλπ-Ἀρσλὰν προήλαυνε πανστρατιᾷ κατὰ τοῦ Ρωμανοῦ, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸς ὑπὸ τούτου. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ ἡρωϊκοῦ ἐκείνου βασιλέως καὶ στρατηλάτου. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μαντζικέρτ, ἐνῷ ὁ Ρωμανὸς ἐμερίμνα περὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ αὐτῆς, Βυζαντινοί τινες στρατιῶται, ἐξελθόντες πρὸς συλλογὴν χόρτου, ὑπέστησαν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἰσχυροῦ τουρκικοῦ τμήματος. Κατὰ τούτου ἀπέστειλεν ὁ Ρωμανὸς ἀλλεπάλληλα τμήματα στρατοῦ ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Βασιλάκιον καὶ Βρυέννιον, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ᾐχμαλωτίσθη, ὁ δὲ μόλις ἠδυνήθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ στρατόπεδον βαρέως τετραυματισμένος. Κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα Τοῦρκοι παμπληθεῖς ἐκύκλωσαν, ἀλαλάζοντες, τὸ βυζαντινὸν στρατόπεδον καὶ τότε μόνον ὁ Ρωμανὸς ἐπείσθη ὅτι εἶχεν ἐνώπιόν του ἐχθρικὰς δυνάμεις πολὺ σοβαρωτέρας ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἀρχῆθεν ὑπελόγιζε, καὶ ἀμέσως ἐκάλεσεν ἐπειγόντως νὰ ἐπανέλθωσι τὰ κατὰ τοῦ Χλεὰτ ἀποσταλέντα στρατεύματα· ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ τούτων, εἴτε ἐκ πνεύματος ἐχθρότητος πρὸς τὸν Ρωμανόν, εἴτε διότι καὶ ἐκεῖνοι εὑρέθησαν πρὸ ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων, δὲν συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν βασιλικὴν διαταγήν, τοὐναντίον δὲ ἀπεμακρύνθησαν ἔτι περισσότερον καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπανῆλθον εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος.

Ὁ Ρωμανός, ἀφοῦ μάτην ἀνέμεινεν αὐτούς, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ μὲ ὅσας εἶχεν εἰς χεῖράς του δυνάμεις (ἠλαττωμένας δέ, διότι κατὰ τὰ ἐξημερώματα τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἶχεν αὐτομολήσει πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἰσχυρὸν τμῆμα μισθοφόρων Οὔζων). Καὶ ἐνῷ παρεσκευάζετο νὰ ἐξέλθῃ τοῦ στρατοπέδου του, ἐδέχθη ἀπεσταλμένους τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλὰν προτείνοντος εἰρήνην. Ἐπαρθεὶς ἐκ τοῦ ἀνελπίστου μηνύματος, ἔθεσεν αὐτοῖς ὅρους νικητοῦ, ἀπῄτησε δηλαδὴ παρὰ τοῦ σουλτάνου νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ στρατόπεδόν του καὶ νὰ μετασταθμεύσῃ πορρωτέρω, ὁ δὲ βυζαντινὸς στρατὸς νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ κενωθησόμενον τουρκικὸν στρατόπεδον. Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἀγερώχου ταύτης ἀξιώσεως, διέπραξε καὶ κάτι χεῖρον· ἐκλαβὼν τὰς προτάσεις τοῦ σουλτάνου ὡς σημεῖον ἀδυναμίας καὶ ὡς μέσον παρελκύσεως μέχρι τῆς ἀφίξεως νέων πρὸς αὐτὸν ἐνισχύσεων, ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ αὐτὸν ἐπιτιθέμενος πάραυτα ἐναντίον του καί, παραβιάζων τὴν ἀνακωχήν, παρέταξε τὰ στρατεύματά του καὶ ἐβάδισεν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου.

Οἱ Τοῦρκοι, καταπλαγέντες ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καταδιωκόμενοι μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὅτε ὁ Ρωμανός, ἀποφασίσας νὰ ἀναστείλῃ τὴν περαιτέρω καταδίωξιν, διέταξε τὴν βασιλικὴν σημαίαν νὰ στραφῇ πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἀλλὰ τότε τὰ διεσπαρμένα καὶ ἐν ἀταξίᾳ, ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς διώξεως, στρατεύματα, ἐκλαβόντα τοῦτο ὡς ἧτταν τοῦ βασιλέως, ἐτράπησαν καὶ αὐτὰ πανικόβλητα πρὸς τὰ ὀπίσω. Μάτην ὁ Ρωμανὸς προσεπάθησε νὰ συγκρατήσῃ αὐτά. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ σουλτᾶνος, εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς παραδόξου φυγῆς τῶν Βυζαντινῶν, ἐπανῆλθε μεθ' ὅλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων καὶ ἀκάθεκτος ὥρμησεν ἐναντίον των. Ὁ Ρωμανὸς μετὰ ὀλίγων ἀνδρείων προσεπάθησε νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ἐν τέλει ἐτραυματίσθη καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Τὴν νύκτα ὁλόκληρον διῆλθε κατακείμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων καὶ τὴν ἑπομένην ὡδηγήθη ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου Ἄλπ-Ἀρσλάν, ὅστις προσηνέχθη πρὸς αὐτὸν μετὰ γενναιοφροσύνης καὶ ἱπποτισμοῦ ἀσυνήθους εἰς τοὺς πολέμους, καὶ δὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἅμα ὡς ὁ Ρωμανὸς ὡδηγήθη ἐνώπιον τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλάν, οὗτος ἠγέρθη ἐκ τῆς θέσεώς του, τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ προσεπάθησε νὰ τὸν παραμυθήσῃ διὰ τὸ ἀτύχημά του. Τῷ παρεχώρησεν εἶτα ἰδίαν σκηνὴν μετὰ βασιλικῆς θεραπείας, τῷ ἔδωσε βασιλικὰ ἐνδύματα καὶ συνέτρωγε καθ' ἑκάστην μετ' αὐτοῦ ὡς ἐντελῶς ἰσοτίμου, ἐν τέλει δέ, μετὰ 8 ἡμέρας, ἀπέλυσεν αὐτόν, ἀφοῦ συνωμολόγησεν αἰωνίαν μετ' ἐκείνου εἰρήνην. Ὁ Ρωμανὸς μετέβη τότε μετὰ τῆς ἀκολουθίας του εἰς Θεοδοσιούπολιν (Ἐρζερούμ) καὶ εἶτα ἐξεκίνησε διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅταν ὅμως ἔφθασεν εἰς Μελισσοπέτριον τοῦ θέματος Κολωνίας, ἐπληροφορήθη ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχε κηρυχθῇ ἔκπτωτος καὶ ὅτι βασιλεὺς εἶχεν ἀναγορευθῇ ὁ Μιχαὴλ Ζ' Δούκας (υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως Κωνσταντίνου Γ' Δούκα). Καταλαβὼν τότε τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Δοκείας, ἤρξατο συγκεντρώνων στρατεύματα ἵνα διεκδικήσῃ τὸν θρόνον του, ἡττηθεὶς ὅμως δὶς κατέφυγεν εἰς Ἄδανα, ὅπου, πολιορκηθεὶς ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, παρεδόθη ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ καρῇ μοναχὸς καὶ νὰ παραμένῃ ἀνενόχλητος. Οἱ ὅροι οὗτοι ὅμως δὲν ἐτηρήθησαν, διότι ὅταν ἔφθασεν εἰς Κοτυάειον (Κιουτάχειαν) ἐτυφλώθη καὶ εἶτα ὡδηγήθη κακῶς ἔχων εἰς τὴν νῆσον Πρώτην τῶν Πριγκιπονήσων (Προποντίδος), ὅπου μετά τινας ἡμέρας ἀπέθανε καὶ ἐκηδεύθη πολυτελῶς ὑπὸ τῆς συζύγου του βασιλίσσης Εὐδοκίας, ἥτις εἶχεν ἤδη καρῆ καὶ αὕτη μοναχή. Ὁ Ρωμανὸς Δ' κατέλιπε δύο υἱούς, τὸν Νικηφόρον καὶ τὸν Λέοντα, ἀμφοτέρους στρατηγοὺς γενομένους καὶ συμμετασχόντας εἰς διαφόρους ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081 1118). Ἐκ τούτων ὁ μὲν Νικηφόρος, φιλοδοξῶν νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον, ἀπεπειράθη δὶς νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ἀλέξιον Α' καὶ συλληφθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Καισάρειαν καὶ ἐτυφλώθη. ὁ δὲ Λέων, ὑπηρετήσας πιστῶς τὸν αὐτὸν βασιλέα, διωρίσθη κατόπιν ὑπ' αὐτοῦ διοικητὴς Κρήτης. Ν. ΚΛΣ

ΠΑΠΑΙ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

— **Ρωμανός**, ἐπίσκοπος ***Μέτς***. Ὁ δέκατος ἔνατος ἐπίσκοπος Μέτς, ὅστις πολλὰ μοχθήσας πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ περιφερείᾳ του γενομένων καταστροφῶν ὑπὸ τοῦ Ἀττίλα, ἀπέθανε τῷ 489 καὶ ὡς ἅγιος ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 13 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

—**Ρωμανός**, ἐπίσκοπος ***Νέπι***. Διάδοχος Πτολεμαίου ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Νέπι τῆς Ἰταλίας, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν ἐπὶ Νέρωνος διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν καὶ ἑορτάζεται ὡς μάρτυς ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκλησίας τὴν 24 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

—**Ρωμανός**, ἐπίσκοπος ***Ρημῶν***. Ὁ δέκατος ἕκτος ἐπίσκοπος Ρημῶν, ἀποθανὼν τῷ 533 καὶ ἑορταζόμενος ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 28 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

—**Ρωμανός**, ἐπίσκοπος ***Ρουέν***. Ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας καταγόμενος καὶ ἐν τῇ αὐλῇ Κλοθαίρου Β' κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ὑπηρετῶν, ἐγένετο ἐπίτροπος Ρουένης τῷ 626, ἀποθανὼν δὲ τῷ 636 ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 23 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Ρωμανός**, πάπας ***Ρώμης***. Διαδεχθεὶς ἐν τῷ παπικῷ θρόνῳ Στέφανον τὸν ΣΓ' τῷ 897, ἀπέθανε μετὰ τέσσαρας μῆνας, κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 898. Ε. Γ. Π.

—**Ρωμανός**, ἐπίσκοπος ***Ὠξέρ***. Ἀνῆλθε τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, καὶ κατεπολέμησε σφοδρῶς τοὺς ἀρειανούς. Ἀπέθανε τῷ 564 καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησιας τὴν 6 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

ΑΛΛΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

—**Ρωμανός**. Βυζαντινὸς στρατηγός, ἀκμάσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος. Τῷ 579 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου Β (578—582) εἰς Καύκασον ἐναντίον τῶν ἐκεῖ Περσῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βαρὰμ ἠπείλουν τὰς βυζαντινὰς χώρας. Συγκεντρώσας τὰ στρατεύματά του εἰς Λαζικήν, προήλασεν εἰς Ἀλβανίαν (τὴν νῦν δημοκρατίαν τοῦ Νταγεστάν), ἀλλὰ βλέπων ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπεσύρετο συνεχῶς καὶ ὑποπτευθεὶς ὅτι τοῦτο ἦτο στρατήγημα τοῦ Βαράμ, ἀνέστειλε τὴν περαιτέρω προέλασιν. ἐνῷ συγχρόνως διὰ συνεχῶν ἀναγνωρίσεων παρηκολούθει τὰς ἐχθρικὰς κινήσεις. Ὁ Βαράμ, πληροφορηθεὶς παρὰ δύο αἰχμαλωτισθέντων Βυζαντινῶν στρατιωτῶν ὅτι ὁ Ρωμανὸς ἐφοβεῖτο νὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃ, ἀπεφάσισε νὰ προελάσῃ αὐτὸς ἐντὸς τοῦ βυζαντινοῦ ἐδάφους, καὶ τότε ὁ Ρωμανός, πέμψας ἀπόσπασμά τι ἐκ δισχιλίων ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν, ἀνέτρεψε τὴν ἐχθρικὴν ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ κατεδίωξεν αὐτὴν μέχρι τοῦ στρατοπέδου τοῦ κυρίου σώματος. Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐκλόνησε τὸ ἠθικὸν τῶν Περσῶν, ὁ Ρωμανὸς διέταξε προέλασιν, μολονότι δὲν διέθετεν ἢ δεκακισχιλίους μόνον ἄνδρας ἔναντι τῶν ἑκατοντακισχιλίων τοῦ ἀντιπάλου του, καὶ μετ' ὀλίγον ἐστρατοπέδευσεν εἴς τινα πεδιάδα τῆς Ἀλβανίας, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀράξου, καὶ μετὰ πέντε ἡμέρας, ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ ἐκεῖ ὡσαύτως στρατοπεδεύσαντος Βαράμ, ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς ἄτακτον φυγήν. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ἀπεστάλη εἰς Μεσοποταμίαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαυρίκιον (τὸν ὕστερον βασιλεύσαντα) καὶ τρομοκρατήσας διὰ τῶν κεραυνοβόλων κινήσεών του τοὺς Πέρσας, εἰσήλασεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἔδαφος καὶ ἐλαφυραγώγησεν αὐτὸ καθ' ἅπαν τὸ θέρος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιβερίου Β' (582) καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ Μαυρικίου, ἀπεστάλη ἐκ νέου εἰς Λαζικὴν καὶ ἔκτοτε δὲν ἐγένετο πλέον λόγος περὶ αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ

— **Ρωμανός**. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Ἡρακλείου (610—641). Διατελῶν τῷ 633 φρούραρχος τῆς ἐν Παλαιστίνῃ ὀχυρᾶς πόλεως Βόστρας καὶ προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ηὐτομόλησε νύκτωρ εἰς τὰς ἐχθρικὰς τάξεις καὶ ἀφοῦ διηυκόλυνεν οὕτω τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατάληψιν τῆς ὀχυρᾶς ἐκείνης παραμεθορίου πόλεως ἀπηρνήθη τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἠσπάσθη τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ (βλ. λ. *Βοσορά*). Ν. ΚΛΣ

— **Ρωμανός**. Βυζαντινὸς πατρίκιος καὶ στρατηγός. Διατελῶν διοικητὴς τοῦ θέματος Ἀνατολικοῦ (περιφέρεια Ἰκονίου), ἐπὶ τῆς βασιλείας Νικηφόρου Α' (802—811) συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τούτου ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, κατὰ τὸ θέρος 811, καὶ ἔπεσε γενναίως μαχόμενος εἰς τὴν μάχην τῆς 25 Ἰουλίου, καθ' ἣν ἐφονεύθη καὶ ὁ Νικηφόρος Α μετὰ τοῦ ἄνθους τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ (βλ. λ. *Νικηφόρος Α'*). Ν. ΚΛΣ

— **Ρωμανὸς** (*Συμεὼν* καλούμενος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων). Ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Πέτρου (927—969) καὶ τῆς Ἑλληνίδος Μαρίας, θυγατρὸς τοῦ Χριστοφόρου, πρεσβυτέρου υἱοῦ καὶ συνάρχοντος τοῦ Ρωμανοῦ Α' Λεκαπηνοῦ (920—944). Τῷ 968 ἀπεστάλη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Βόριδος εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ πατρός του ὡς ὅμηρος, παρέμεινε δὲ ἐκεῖ μέχρι τοῦ 969, ὅτε, ἀποθανόντος τοῦ Πέτρου, ἀπεστάλησαν ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ εἰς Βουλγαρίαν ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Β Φωκᾶ καὶ τῇ συνδρομῇ τούτου ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν τῆς Ἀνατολικῆς Βουλγαρίας ὁ πρεσβύτερος Βόρις, ἐνῷ εἰς τὴν Δυτικὴν Βουλγαρίαν ἐκυριάρχει ὁ Σισμάν. Ἡ ἡγεμονία ἀμφοτέρων τούτων κατελύθη ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κατακτήσεως. συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐστράτευσεν εἰς Βουλγαρίαν ὁ Ἰωάννης Α' Τζιμισκῆς, ὅστις συνέλαβεν ἐν Πραισθλαύᾳ τοὺς δύο ἀδελφοὺς Βόριδα καὶ Ρωμανὸν καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν (971), ἔνθα ὁ μὲν πρῶτος ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ μαγίστρου, ὁ δὲ δεύτερος ηὐνουχίσθη καὶ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλικοῦ παλατίου. Μετά τινα ὅμως ἔτη, ἐπωφεληθέντες οὗτοι τῆς συγχύσεως τῆς προελθούσης ἐκ τῆς δολοφονίας τοῦ Ἰωάννου Α' (Ἰανουάριος 976), κατώρθωσαν νὰ ἀποδράσωσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ μὲν Βόρις ἐφονεύθη καθ' ὁδόν, ὁ δὲ Ρωμανός, ἀφιχθεὶς εἰς Βουλγαρίαν, προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν ἡγεμόνα Σαμουὴλ καὶ συμμετέσχεν εἶτα, χωρὶς νὰ διακριθῇ, εἰς τοὺς μακροὺς κατὰ τοῦ Βυζαντίου πολέμους τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου. Τῷ 1002, ὅτε ὁ Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος κατετρόπωσε παρὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν τοὺς Βουλγάρους, ὁ Ρωμανὸς διετέλεσε φρούραρχος Σκοπίων καὶ ἀμέσως ἔσπευσε νὰ παραδώσῃ ἀμαχητὶ τὴν πόλιν ταύτην εἰς τοὺς Βυζαντινούς. Τιμηθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Β' διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πατρικίου, διωρίσθη στρατηγὸς διοικητὴς τῆς Ἀβύδου, ἔκτοτε δὲ δὲν ἐγένετο λόγος περὶ αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ.

— **Ρωμανὸς *Γαβριήλ***. Ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων (βλ. λ. *Γαβριὴλ ὁ Ρωμανός*).

— **Ρωμανὸς *Εὐστάθιος*·** βλ. *Εὐστάθιος* ὁ Ρωμανός (τ. ΙΑ', σ. 817 γ).

— **Ρωμανὸς *Κουρκούας*·** βλ. λ. *Κουρκούας*.

— **Ρωμανὸς ὁ *μελῳδός***. Ἐν Ἐμέσῃ (τῷ σημερινῇ Χὸμς) τῆς Κοίλης Συρίας γεννηθείς, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος, ἐξ Ἑβραίων, προσῆλθεν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ μεταβὰς εἰς Βηρυτὸν ἐχρημάτισε διάκονος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας Ἀναστασίου τοῦ Α' (491 — 518), ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπηρέτει ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῷ ἐν τοῖς Κύρου ὡς πρεσβύτερος, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΓ' αἰῶνος. Κατὰ παλαιὸν συναξάριον, ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου ἔλαβε τὸ χάρισμα τῆς ποιήσεως τῶν κοντακίων· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐποίησε τὸ περίφημον εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων «Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει», ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλων ἑορτῶν περὶ τὰ χίλια κοντάκια. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Ρωμανὸς δὲν ἐγένετο εἰσηγητὴς τοῦ κοντακίου ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ποιήσει, ὡς φαίνεται ὑπονοῶν ὁ συναξαριστὴς καί τινες τῶν νεωτέρων παραδέχονται, ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου, ὅτι σήμερον ἔχομεν κοντάκια ἀρχαιότερα τῶν τοῦ Ρωμανοῦ. Ὅτι δ' ὅμως διεμόρφωσε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε οὐδεὶς οὔτε τῶν πρὸ αὐτοῦ οὔτε τῶν μετ' αὐτὸν ἐποίησε κοντάκια ἐφάμιλλα πρὸς τὰ ἰδικά του, πάντες σήμερον παραδέχονται. Ὡς πρότυπα δ' ἐν τῇ ποιήσει τῶν κοντακίων εἶχεν ὁ Ρωμανὸς καὶ ἄλλων μὲν προγενεστέρων ἀγνώστων ποιητῶν ἔργα, μάλιστα δὲ τὰ ποιήματα Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου (†373), ὧν πολλά, ἐκ τῆς συριακῆς γλώσσης εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφρασθέντα ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ζῶντος ἔτι, ἦσαν λίαν διαδεδομένα ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Καὶ ἐμιμήθη μὲν ὁ Ρωμανὸς τὸν Ἐφραὶμ καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ποιημάτων καὶ εἰς τὴν μετρικὴν κατασκευὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἀκροστιχίδα δὲ καὶ τὴν ἐπῳδὸν καὶ τὸν παραλληλισμὸν τῶν ἐννοιῶν ἐκ τῆς θρησκευτικῆς συριακῆς ποιήσεως παρέλαβεν, ἀλλ' ἡ μεγαλοφυΐα του τὰ στοιχεῖα ταῦτα, διὰ τῆς ἁδροτάτης ἑλληνικῆς μορφώσεως, ἣν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔλαβεν ἐν τῇ περιωνύμῳ σχολῇ τῆς Βηρυτοῦ, οὕτως ἐκαλλώπισε καὶ ἐβελτίωσεν, ὥστε, κατὰ τὴν ὁμόφωνον ὁμολογίαν τῶν νεωτέρων βυζαντινολόγων, ἐγένετο ὁ Πίνδαρος τῆς χριστιανικῆς ποιήσεως, ὁ μέγιστος τῶν Χριστιανῶν ποιητῶν πάντων τῶν αἰώνων. Καὶ πρῶτον μὲν τὰ θέματα τῆς ποιήσεώς του εἶναι ἀνεξάντλητα· ὄχι μόνον τὸν Σωτῆρα καὶ τὴν Θεοτόκον, τοὺς πατριάρχας τῆς Π. Διαθήκης, τοὺς ἀποστόλους καὶ ἁγίους καὶ μάρτυρας διὰ κοντακίων ἐξύμνησεν, ἀλλὰ καὶ τὰ διάφορα θαύματα τοῦ Κυρίου καὶ

Digitized by Google

τὰς παραβολὰς αὐτοῦ καὶ τὸν σεισμὸν ἔτι καὶ τὴν πυρκαϊὰν ὡς ὑποθέσεις τῶν κοντακίων του ἔλαβεν. Δεύτερον δέ, ἐνθυμούμενος ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα ἐν τῇ πρὸς τὸ θεῖον προσευχῇ καὶ λατρείᾳ, διεξέρχεται τὰς ὑποθέσεις τῶν ποιημάτων ἀκολουθῶν τὴν ἱερὰν Παράδοσιν καὶ μόνον εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν προσώπων ἐπιτρέπει ἐλευθερίαν εἰς τὴν φαντασίαν του. Τῆς ἐλευθερίας δ' ὅμως ταύτης κάμνει σώφρονα χρῆσιν καὶ μόνον σπανίως, ὡς λ. χ. ἐν τῷ μεστῷ σφοδροῦ πάθους κοντακίῳ εἰς Ἰούδαν, ἀφήνει τὴν φαντασίαν του ἀχαλίνωτον. Τρίτον, τὰ ἐν στιγμαῖς θείας ἐμπνεύσεως ἀναβλύζοντα ἐκ τῆς ψυχῆς του ὑψηλὰ συναισθήματα ἐκφράζει μετὰ σεμνῆς καὶ ἀπαθοῦς μεγαληγορίας, ὡς προσήκει εἰς τὰ σεπτὰ καὶ ἅγια πρόσωπα, ἅτινα ὑμνεῖ. Οὐδὲν τὸ πομπῶδες καὶ χυδαῖον, οὐδὲν τὸ ἀπηρχαιωμένον καὶ στρυφνὸν ἐν τῇ καθαρᾷ καὶ ὁμαλῇ καὶ δυνατῇ γλώσσῃ τοῦ Ρωμανοῦ, πλουσιωτάτῃ εἰς μεταφορὰς καὶ εἰς ὡραίας εἰκόνας, δι' ὧν τέρπεται μὲν ἡ καρδία τοῦ ἐν τῷ ναῷ προσευχομένου, μυεῖται δ' ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ὑψηλὰ καὶ θεσπέσια διδάγματα καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐκ τῶν ταπεινῶν καὶ προσκαίρων αἴρεται εἰς τὰ ὑψηλὰ και αἰώνια. Τέταρτον, παρεμβάλλων δραματικὰ ἐπεισόδια ἐν τοῖς κοντακίοις, διακόπτει τὴν κουραστικὴν ἀφήγησιν διὰ διαλόγων τοσοῦτον ἐντέχνων, ὥστε Γερμανὸς κριτικὸς ἔκρινε τοὺς διαλόγους τοῦ Ρωμανοῦ ἀξίους τῆς γραφίδος τοῦ Μίλτωνος. Πέμπτον δὲ ἡ μετρικὴ κατασκευὴ τῶν κοντακίων τοῦ Ρωμανοῦ παρουσιάζει πολλὴν ποικιλίαν. Οὐχὶ τὴν ἀρχαίαν προσῳδιακὴν μετρικήν, τὴν ἐπὶ τῶν μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν στηριζομένην, ἀλλὰ τὴν συριακήν, τὴν λαμβάνουσαν ὑπ' ὄψιν τὸν τόνον τῶν λέξεων καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν μεταχειρισθεὶς ὁ Ρωμανός, προτάσσει τοῦ ἐκ 10 ἢ 15 ἢ 20 ἢ 30 ἐνίοτε στροφῶν συγκειμένου κοντακίου 1 ἢ 2 ἢ 3 στροφὰς ὡς προοίμιον, ὅπερ ἐνίοτε ἔχει ἄλλην μετρικὴν κατασκευὴν καὶ μελῳδίαν ἢ τὸ ἐπακολουθοῦν ποίημα, καὶ ἐξ ὀλιγωτέρων στίχων ἢ τὸ ποίημα σύγκειται. Ἅπασαι δ' αἱ στροφαὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἐπῳδὸν καὶ ἀκροστιχίδα σπανίως μὲν τὴν ἀλφαβητικήν, συνήθως δ' ὁλόκληρον φράσιν ἀποτελοῦσαν, οἷον: «τοῦτο τὸ ποίημα Ρωμανοῦ», «εἰς τὸν Ἀβραὰμ Ρωμανοῦ ὕμνος», «τὸν προφήτην Ἠλίαν ὁ Ρωμανὸς ὑμνεῖ» κττ. Ὅτι δ' ἐν τισι κοντακίοις ὁ Ρωμανὸς παραφράζει ὁλόκληρα χωρία τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐν ἄλλοις δὲ παρεμβάλλει κουραστικὰς σοφιστικὰς συζητήσεις καὶ ἐν πᾶσι σχεδὸν κάμνει κατάχρησιν τῶν ποικίλων ρητορικῶν σχημάτων, καὶ δὴ τοῦ ὁμοιοτελεύτου καὶ τῆς παρηχήσεως, δὲν θὰ φανῇ παράδοξον εἰς τὸν ἐνθυμούμενον πρῶτον μὲν ὅτι ἡ συριακὴ ποίησις, ἣν ἐμιμήθη, εἶχε διδακτικὸν καὶ ἐποικοδομητικὸν σκοπόν, δεύτερον δὲ ὅτι ὁ Ρωμανὸς ὑπῆρξε τρόφιμος τῆς σοφιστικῆς σχολῆς τῆς Βηρυτοῦ καὶ τρίτον ὅτι ἔζη εἰς χρόνους, καθ' οὓς οἱ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἐπεμελοῦντο οὐχὶ τοσοῦτον τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς οὐσίας, ὅσον τῆς μορφῆς καὶ τῆς γλωσσικῆς ἐμφανίσεως τῶν ἔργων των.

Γνωστὰ κοντάκια τοῦ Ρωμανοῦ μέχρι τοῦδε εἶναι 85, ἐξ ὧν 44 ἔχουσιν ἐκδοθῇ πλήρη ὑπὸ Pitra, Amphilochii, Krumbacher, Christ, Maas, Vehofer, Εὐστρατιάδου, Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου καὶ Cammelli, στροφαί τινες δὲ μόνον 12 καὶ ἀνέκδοτα εἰσέτι εἶναι 29. Τὴν εἰς σῶμα ἔκδοσιν τῶν ἁπάντων τοῦ Ρωμανοῦ πρὸ ἐτῶν ἤδη προανήγγειλεν ὁ P. Maas. Ἐν τοῖς λειτουργικοῖς βιβλίοις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας προοίμιά τινα καὶ ὀλίγαι στροφαὶ τῶν κοντακίων τούτων ἔχουσι παραληφθῇ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. «Hymnographie de l'Église grecque» (Rome 1867) καὶ «Analecta Sacra» (τόμ. Α' Parisiis 1876) καὶ «Anno Iubilari Pontificii» (1888).—*Christ et Paranikas*, «Anthologia graeca» (Lipsiae 1871).—*Bouvy*, «Poètes et Mélodes» (Nimes 1886).—*Meyer*, «Gesammelte Abhandlungen zur mittellateinischen Rythmik» (Berlin 1905).— *Krumbacher*, «Studien zu Romanos» (München 1899), «Umarbeitungen bei Romanos» (1889), «Romanos und Kyriakos» (1901), «Die Akrostichis in der griechischen Kirchenpoesie» (1903), «Miscell. zu Romanos» (1909) καὶ «Ἱστορία τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας» (Β', 496 κ. ἑξ.).— *Wehofer*, «Unte suchungen zum Lied des Romanos auf die Wiederkunft des Herrn» (Wien 1907).—*Maas*, «Frühbyzantinische Kirchenpoesie» (Bonn 1910) καὶ ἐν «Byzant. Zeitschrift» (1906, 1907, 1910, 1923—1924).—*Ι εωργιάδης* «Νέος Ποιμὴν» (1920).—*Emereau*, «S. Ephrem le Syrien» (Paris 1918) —*Ε. Παντελάκη*, «Κοντάκια καὶ Κανόνες» (ἐν Ἀθήναις 1929).—*Cammelli*, «Romano il Melode» (Firenze 1930).—*Δ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία» (ἐν Ἀθήναις 1930, 533 κ. ἑξ.). Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

—**Ρωμανός**, ***Νικηφόρος***. Λόγιος μοναχός. Ἐκ Θεσσαλονίκης καταγόμενος, μετέβη εἰς Γαλλίαν καὶ ἐξομόσας κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν καπουκίνων ἄγνωστον πότε. Κατὰ τὸν Ζαβίραν, ὁ Ρωμανὸς ἔγραψε στοιχειώδη γραμματικὴν τῆς ἁπλοελληνικῆς καὶ κατ' ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς (*Κ. Σάθα*, «Νεοελληνικὴ φιλολογία», ἐν Ἀθήναις 1868, 406). Ε. Γ. Π.

—**Ρωμανὸς** ***Σκληρός***· βλ. λ. *Σκληρός*.

—**Ρωμανὸς** ***Φωκᾶς***· βλ. λ. *Φωκᾶς*.

Ρωμανός, ***Ἰωάννης***. Ἕλλην ἱστορικὸς καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Κερκύρᾳ (1836—1892). Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν Κυθήροις, ἔνθα ὁ πατήρ του Ἀνδρέας Ρωμαιὸς διετέλει κυβερνητικὸς ὑπάλληλος τῆς Ἰονίου Πολιτείας. Μετὰ τοῦτο ἐμαθήτευσεν ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἔχων διδασκάλους τὸν Σακελλαρόπουλον καὶ τὸν Χ. Φιλητᾶν, ἀλλ ὁ κυρίως χαράξας τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστημονικῆς του πορείας ἦτο ὁ Μουστοξύδης. Ὁ Ρωμανὸς ἐδίδαξεν ἐπὶ τριάκοντα ἓξ ἔτη ἐν Κερκύρᾳ ὡς διδάσκαλος (1857—1863), ὡς καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου (1863—1882) καὶ ὡς γυμνασιάρχης (1882—1892). Ἐν Κερκύρᾳ μονίμως διαμένων, συνέγραψε πάντα τὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι μὲν πολλά, ἀλλ' ἱκανὰ ὅπως καταδείξωσι τὸ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, ὅπερ καθωδήγει αὐτὸν εἰς τὰς ἐρεύνας του. Αἱ κυριώτεραι τῶν μελετῶν του εἶναι αἱ ἑξῆς: «Γρατιανὸς Ζώρζης, αὐθέντης Λευκάδος», ὃν μετέφρασεν ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος τῆς ὑπὸ τοῦ Καρόλου Χὸπφ ἐν τῇ γερμανικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ τῶν Ersch καὶ Gruber δημοσιευθείσης. Τοῦ ἔργου, ἐκδοθέντος ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1870, προέταξεν ἐκτενῆ ἱστορικὴν μελέτην του περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας καὶ τῶν παλατίνων κομίτων Ὀρσίνων, αὐθεντῶν Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, μετὰ ἐξεζητημένης ἀβρότητος ἐπανορθῶν ἐν αὐτῇ πολλὰ τῶν ἡμαρτημένως ὑπὸ τοῦ Χὸπφ ἱστορηθέντων. Καὶ τὸ μὲν μεταγλωττισθὲν ἀπόσπασμα τοῦ Χὸπφ σύγκειται ἐκ 13 ἐν ὅλῳ σελίδων, ἡ δὲ πρωτότυπος τοῦ Ρωμανοῦ συγγραφή, ἡ προταχθεῖσα ὡς εἰσαγωγικὴ μελέτη ἐκ 292, ἀποτελοῦσα ἔργον ὑγιεστάτης ἱστορικῆς κριτικῆς καὶ ζηλευτῆς πολυμαθείας, ὅπερ ἀμέσως ἀνέδειξε τὸν συγγραφέα ἕνα τῶν σκαπανέων τῆς παρ' ἡμῖν μεσαιωνοδιφικῆς ἐπιστήμης. Ἄλλαι του πραγματεῖαι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Ἡ «Ἱστορία τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου», ἥτις ἐξεδόθη μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τῶν οἰκείων του τῷ 1895, ἐπιστασίᾳ Λαυρεντίου Βροκίνη, τὸ ἄρθρον «Αἴγιλα» (Ἀντικύθηρα) ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ Γουλ. Μπὰρτ καὶ Ν. Γ. Πολίτου, ὅπερ ἄρθρον εἶχεν ἀτελέστερον προεκδοθῆ καὶ ἐν τῇ «Πανδώρᾳ», ἀποτελοῦν ἀρίστην περὶ τῆς νησῖδος ταύτης μονογραφίαν, «Ἀνδηγαυϊκὸν δίπλωμα τοῦ Ταραντίνου ἡγεμόνος Φιλίππου τοῦ Β'», περιέχον μετάφρασιν χρυσοβούλλου Μιχαὴλ τοῦ Β' δεσπότου τῆς Ἠπείρου (ἐν τῷ ϐ' τόμῳ τοῦ «Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρείας» καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ), «Περὶ Βουθρωτοῦ» (ἐν τῷ γ' τόμῳ τοῦ αὐτοῦ δελτίου), «Ἡ Ἑβραϊκὴ κοινότης τῆς Κερκύρας» (ἐν τῷ περιοδ. «Ἑστία», Ἰούνιος 1891)· καὶ ἡ διατριβὴ αὕτη εἶχεν ἀτελέστερον προεκδοθῆ ἐν τῷ «Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ» τοῦ 1872, «Δημοσία κερκυραϊκὴ πρᾶξις περὶ ἀποδόσεως ἐθελοδούλων ἐκ Βαγενετίας τῆς Ἠπείρου, δυναστεύοντος ἐν Κερκύρᾳ τοῦ Ταραντίνου ἡγεμόνος Φιλίππου τοῦ Β'», (ἐν Κερκύρᾳ 1882), «Βίος Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου» (ἐν ἐφημ. Ἀθηνῶν «Ἕλλην», ἀριθ. 32 καὶ 33 τοῦ 1858), «Ἐπιτύμβιον κερκυραϊκὸν ἐπίγραμμα» (ἐν ταῖς «Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts in Athen», τ. Β', 1871), «Περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ τιμαρίου τῶν Ἀθιγγάνων», ἐν τοῖς Κερκυραϊκοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Σπ. Π. Λάμπρου (Ἀθῆναι 1882, σ. 63 κ. ἑξ.), «Περὶ Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου» (ἐν τῇ ἐν Κερκύρᾳ ἐφημ. «Φιλόπατρις» τῆς 5 καὶ 11 Μαΐου 1883), «Περὶ Κερκυραίων λογίων» (αὐτ. φύλλῳ τῆς 25 Ἰουνίου 1883), «Τιμητήριος κερκυραϊκὴ ἐπιγραφὴ» (ἐν τῷ «Ῥήγᾳ Φεραίῳ» τῆς Κερκύρας τῆς 27 Ἰανουαρίου 1880), καθὼς καὶ ἄλλα ἐλάσσονα φροντίσματα, ὧν πολλὰ μετεγλωττίσθησαν ἰταλιστὶ καὶ γαλλιστί. Πολύτιμοι δ' εἶναι αἱ συμβολαὶ τοῦ Ρωμανοῦ αἱ ἀπαντῶσαι πολλαχοῦ τῆς «Bibliographie Ionienne» τῶν Legrand—Pernot. Δυστυχῶς ἡ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἱστορία τῆς Κερκύρας, περὶ ἣν ἀπὸ πολλοῦ ὁ Ρωμανὸς ἠσχολεῖτο, δὲν εἶχε λάβει ἀκόμη τὴν προσήκουσαν μορφήν, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τοῖς χειρογράφοις του εἰς κατάστασιν ἁπλῶν σημειωμάτων, καθὼς καὶ οὐκ ὀλίγον ἄλλο πολύτιμον ἱστορικὸν ὑλικόν, ὅπερ εἶχεν ἀποθησαυρίσει ὁ ἀκάματος Κερκυραῖος λόγιος (πρβλ. πρακτικὰ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ πρώτου Πανιονίου Συνεδρίου, 20—22 Μαΐου 1914, ἐν Ἀθήναις 1915, σ. 305). Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Ρωμανὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ριζαίου τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 90 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγήν. Ε. Ι. Χ.

Ρωμανοῦ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Γραικικοῦ (Γρετσίστας) τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης. Κάτ. (1928) 187.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἑλικίστρας τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτοικοι (1928) 193.

—3) Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 950. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—**Ρωμανοῦ** (τοῦ —) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Κρήτης, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεραμβέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Νεαπόλεως. Κάτ. (1928) 30. ΕΡ. Μ.

Ρωμανοῦ ***πύλη*** (τουρκ. *Τὸπ-καποῦ*) *[Βυζαντ.]*. Μία τῶν μεγάλων καὶ ἱστορικωτέρων πυλῶν τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κεῖται εἰς τὸ μέσον περίπου αὐτῶν, μεταξὺ τῆς ἐντετειχισμένης «Πύλης τοῦ τετάρτου» καὶ τοῦ θολωτοῦ ἀνοίγματος, δι' οὗ διέρχεται κάτωθεν τοῦ τείχους ὁ ρύαξ Λύκος. Πρὸ τῆς πύλης ταύτης διεδραματίσθησαν τὰ δραματικώτερα γεγονότα κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολιορκίαν (6 Ἀπριλίου—29 Μαΐου 1453). Πρὸ τῆς πύλης ταύτης καὶ ἐπὶ τοῦ λοφίσκου τοῦ καλουμένου σήμερον Μὰλ-τεπὲ ἔστησεν ὁ Μωάμεθ Β' τὸ στρατηγεῖόν του καὶ τὸ βαρὺ αὐτοῦ πυροβολικόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε νὰ προξενήσῃ εὐρέα ἐπὶ τῶν τειχῶν ρήγματα. Κατὰ τῆς πύλης ταύτης ὁ Μωάμεθ Β' διηύθυνε τὰς πλέον πεισματώδεις ἐφόδους, τὰς ὁποίας μετ' ἀφαντάστου ἡρωϊσμοῦ ἀπέκρουσαν οἱ ἐκεῖ τεταγμένοι ὑπερασπισταί. Ἀλλ' ἡ φοβερωτέρα ἔφοδος κατὰ τῆς πύλης τοῦ Ρωμανοῦ ἐνηργήθη τὴν νύκτα τῆς 28—29 Μαΐου 1453. Ἡ πύλη τοῦ Ρωμανοῦ (καὶ ἡ περὶ αὐτὴν συνοικία) ἐκλήθη ἔκτοτε ὑπὸ τῶν Τούρκων *Τὸπ-καποῦ*, δηλαδὴ «πύλη τοῦ πυροβόλου», ἐκ τοῦ μεγάλου πυροβόλου, ὅπερ ἔστησε πρὸ αὐτῆς ὁ κατακτητὴς κατὰ τὴν ἱστορικωτάτην ἐκείνην πολιορκίαν. Ν. ΚΛΕ

ρωμαντζάρω· δημοτ., ρεμβάζω, ὀνειροπολῶ: «κάθομαι 'ς τὴν ἀκροθαλασσιὰ καὶ ρωμαντζάρω».

ρωμάντζο (τό)· δημοτ. εἶδος μυθιστορίας, κατὰ τὸν Κοραῆν «πλαστή, ἀλλὰ πιθανὴ ἱστορία ἐρωτικῶν παθημάτων, γραμμένη ἐντέχνως καὶ δραματικῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς πεζὸν λόγον» (γαλλ. roman, ἰταλ. romanzo) (βλ. λ. *μυθιστόρημα*).

ρωμαντικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ *ρωμάντζο* (βλ. λ.): «ρωμαντικὸν διήγημα, — μυθιστόρημα», «ρωμαντικὴ περιγραφή»· || «ρωμαντικὸς ἄνθρωπος» συναισθηματικὸς πέρα τοῦ μέτρου, ὁ παραγνωρίζων ἐν μέρει τὴν πραγματικότητα, ὁ ἐραστὴς τοῦ ἰδανικῶς τελείου· || καταχρηστικῶς «ρωμαντικὸν τοπίον, — ταξίδιον» τὸ οἱονεὶ προκαλοῦν ρωμαντικὰς ὀνειροπολήσεις.—Ἐπίρρ. ***ρωμαντικῶς*** (μεταγραφὴ τοῦ γαλλ. romantique).

ρωμαντισμὸς (ὁ) *[Ἐγκυκλ.]*. Ὅρος χρησιμοποιούμενος ὅπως ἐκφράσῃ δύο τινά, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν πνευματικὴν ἐκείνην κίνησιν τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἡ ὁποία γεννᾶται ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὸν διαφωτισμὸν καὶ τὸν κλασσικισμόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ὑποκειμενικὴν καὶ μέχρι τοῦ φανταστικοῦ ἐξικνουμένην νοοτροπίαν, ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖται μὲν κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῆς κινήσεως ἐκείνης, ἀλλ' ἀπαντᾶται ὅμως καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τόσον ὡς φιλολογικὴ κατεύθυνσις, ὅσον καὶ ὡς μορφὴ ζωῆς καθ' ἕκαστον ἀτόμων. Ἄλλαις λέξεσιν, ἡ μὲν πρώτη ἔννοια ἀναφέρεται εἰς ἱστορικῶς καθωρισμένον φαινόμενον, ἡ δὲ δευτέρα ἐνέχει ἐν ἑαυτῇ τι τὸ ἄχρονον.

Περὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ ὡς ἱστορικῶς καθωρισμένου φαινομένου ἰσχύει ὅ,τι ὁ Φίχτε γράφει πρὸς τὸν Γιακόμπι: «Καὶ σεῖς ζητεῖτε πᾶσαν ἀλήθειαν ὅπου καὶ ἐγὼ ζητῶ αὐτήν, ἐν τῷ μυχαιτάτῳ ἀδύτῳ τῆς ἰδίας ἡμῶν φύσεως». Ἡ φιλοσοφία τοῦ ρωμαντισμοῦ τούτου εἶναι, κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ Σλέγελ, ἐκ τῶν κορυφαίων τοῦ ρωμαντισμοῦ, δημιουργική, ἀφορμωμένη ἐκ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εἰς αὐτὴν πίστεως καὶ δεικνύουσα πῶς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐπιβάλλει εἰς πάντα τὸν ἐν αὐτῷ νόμον, ἵνα οὕτω συγκροτήσῃ τὸν κόσμον ὡς ὁ καλλιτέχνης τὸ δημιούργημά του. Τὴν κίνησιν ταύτην εἰσήγαγεν ἐν Γερμανίᾳ ὁ Βίλανδ, ὅστις ἔτρεψε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τὸν ρωμαντικὸν μεσαίωνα, ἀκριβῶς ὅπως ἡ γαλλικὴ καὶ ἀγγλικὴ φιλολογία τῶν χρόνων του. καὶ ἐπέτρεψε τὴν χρῆσιν τῆς εἰρωνείας καὶ τοῦ εὐθυμολογήματος ἐν τῇ ποιήσει, ἐνῷ ὁ Χέρδερ ἀφύπνισε τὴν αἴσθησιν πρὸς τὸ δημῶδες καὶ ἐκ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς ἀμέσως καὶ αὐθορμήτως ἀναβλύζον καὶ ὑπέδειξε τὴν φαντασίαν καὶ τὸ συναίσθημα ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐνεργοὺς δυνάμεις ἐν τῇ ποιήσει. Πᾶσαι αὗται αἱ ροπαὶ συνηνώθησαν ἔπειτα ἐν τῇ ρωμαντικῇ σχολῇ, ἥτις ἀνεφάνη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ κλασσικισμοῦ ἠγωνίσθη ἡ σχολὴ αὕτη κατὰ τῆς ἀβαθοῦς καὶ ἐπιπολαίας φύσεως τοῦ διαφωτισμοῦ, ὅστις ἐκυριάρχει τῆς ψυχῆς τῶν πεπαιδευμένων κύκλων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀλλὰ συγχρόνως ἠρνήθη τὸ δόγμα ἐκείνων περὶ τοῦ ἀπολύτου κύρους τῶν μορφῶν τῆς ἀρχαίας τέχνης. Εἰς τὴν νηφάλιον καὶ κατὰ λόγον γνῶσιν ἀντιταρέβαλε τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ θυμικοῦ καὶ συγχρόνως ἐπειράθη νὰ συμφιλιώσῃ γνῶσιν καὶ συναίσθημα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο συνδέεται πρὸς τὴν πρὸς τὸ ὑπεραισθητὸν ροπήν, ἡ ὁποία διακρίνει τὸν ρωμαντισμὸν καὶ ἡ ὁποία γεννᾷ εἰς τοὺς φορεῖς αὐτοῦ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν μεσαίωνα. Διὰ τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν, ρωμαντισμὸς σημαίνει προσοικείωσις τῆς μεσαιωνικῆς μορφώσεως. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ρωμαντικῶν πρὸς τὸ θαυμαστόν, τὸ παράδοξον καὶ ἐξαιρετικόν, πρὸς τὸ ὄνειρον καὶ τὸν θρῦλον. Τὴν διάθεσιν ταύτην προβάλλουν καὶ εἰς τὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν ἐμψυχώνουν καὶ ἐξωραΐζουν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ ἀπομακρύνον-

Digitized by Google

ται ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ζωῆς, δημιουργοῦντες ἴδιον κόσμον διὰ τῆς φαντασίας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διατρίβουν, ἀντὶ νὰ ἐμβάλουν εἰς τὴν πραγματικότητα ποιητικὴν πνοήν. Ἡ ἔμψυχος φύσις ἐνεργεῖ ἀσυνειδήτως τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς (αὐτὴν παρατηροῦμεν κατὰ τοὺς ρωμαντικοὺς εἰς τὰ δημώδη δημιουργήματα τῆς φιλολογίας τῶν λαῶν. Τὴν παράστασιν ταύτην περὶ πνευματικῆς φύσεως, ἧς σῶμα τρόπον τινὰ καὶ φαινόμενον εἶναι ἡ ἐξωτερική, ὀφείλουσιν οἱ ρωμαντικοὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ ἰδανισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου κατορθώνουν νὰ ὑπερνικήσουν τὸν διαφωτισμὸν καὶ τὰς δυϊστικὰς αὐτοῦ περὶ σχέσεως θεοῦ καὶ κόσμου ἰδέας. Παρὰ τοῦ ἰδανισμοῦ τούτου παρέλαβον καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ φύσις συνίσταται κατ' αὐτοὺς εἰς τὴν δι' ὁλομεροῦς μορφώσεως συγκρότησιν τῆς προσωπικότητος, ὥστε νὰ ἀποβαίνῃ αὕτη ὁ δημιουργικὸς φορεὺς ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀξιῶν.

Ἰδίᾳ ἐπίδρασιν ἔσχεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ φιλοσοφία τοῦ Φίχτε, παρ' οὗ ἐνισχύθησαν εἰς τὸν ἀπεριόριστον ὑποκειμενισμόν, ὅστις διακρίνει τὴν ρωμαντικὴν κίνησιν. Κατὰ τὸν φιλόσοφον τοῦτον τὸ νοοῦν Ἐγὼ καθίσταται ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων· τὸν ὑποκειμενισμὸν τοῦτον αὐξάνουσιν οἱ ρωμαντικοί, ἰσχυριζόμενοι ὅτι τὴν ἀπόλυτον ὑπεροχὴν κέκτηται τὸ διὰ τῆς φαντασίας ἐνεργοῦν καὶ ἐκδηλούμενον Ἐγώ. Ἐκ τῆς πεποιθήσεως ταύτης ἐξηγεῖται ἡ ἀκαταμάχητος ὁρμὴ πρὸς τὸ ἀπεριόριστον καὶ ὁ πόθος πρὸς τὸ ἄπειρον. Διὰ τούτων κυρίως διακρίνεται ὁ ρωμαντισμὸς ἀπὸ τοῦ κλασσικισμοῦ. Ἐν ἐκείνῳ ἐπικρατεῖ τὸ ἀπεριόριστον καὶ τὸ ἀτελείωτον, ἐν τούτῳ ἡ τελείωσις καὶ τὸ ἀπηρτισμένον. Ἤδη ὁ Γκαῖτε ἐξαίρει τὴν ἀξίαν τῆς προσπαθείας του ὅπως χρησιμοποιήσῃ ἐν τῷ «Φάουστ» ἀκριβῶς καθωρισμένας παραστάσεις καὶ μορφάς, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ἐντὸς τοῦ ἀορίστου καὶ ἀβεβαίου, διαγιγνώσκων σαφῶς τὸν κίνδυνον τῆς «ρωμαντικῆς μεθόδου», τουτέστι τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ ἀπολέσῃ ἑαυτὸν ἐντὸς τοῦ ἀπεριορίστου καὶ τοῦ ἐστερημένου σταθερᾶς μορφῆς. Τὸν κίνδυνον τοῦτον συναισθάνονται καὶ αὐτοὶ οἱ ρωμαντικοί. Ἀλλὰ παρὰ τὰς προσπαθείας αὐτῶν, παρὰ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ τρόπου πρὸς καθορισμὸν τῆς μεταξὺ λογισμοῦ καὶ ἐσωτερικῆς ἀποκαλύψεως σχέσεως, δὲν κατώρθωσαν οὔτε ἐν τῇ ποιήσει οὔτε ἐν τῇ θρησκείᾳ οὔτε ἐν τῇ τέχνῃ νὰ κυριαρχήσωσι τῆς μορφῆς, ὅπως ὁ Γκαῖ ε, ὅστις ὑπήγαγε τὰς ρωμαντικὰς αὐτοῦ ροπὰς ὑπὸ τὴν πρὸς τὸν κλασσικισμὸν βούλησιν. Ὁ συνδυασμὸς μορφῆς καὶ περιεχομένου καὶ ἡ ἰσόρροπος μεταξὺ αὐτῶν σχέσις, διὰ τὰ ὁποῖα εὐχαριστεῖ τὰς Μούσας ὁ μέγας διδάσκαλος καὶ κύριος τοῦ περιορισμοῦ, δὲν ἐνδιαφέρει τοὺς ρωμαντικούς. Ἐφαρμόζοντες ἐν τῇ ποιήσει τὴν ἀρχὴν ἐκείνην τῆς ἀπολύτου ὑπεροχῆς τοῦ Ἐγὼ ὡς φαντασίας, καταντῶσιν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς πλήρους ἐλευθερίας τοῦ καλλιτέχνου ἀπέναντι τῶν μορφολογικῶν νόμων τῆς τέχνης. Ἡ ἐλευθερία αὕτη ἐκδηλοῦται πρὸ πάντων ἐν τῇ χρήσει τῆς ρωμαντικῆς εἰρωνείας, διὰ τῆς ὁποίας διακόπτει τὴν ἔκχυσιν τῶν συναισθημάτων του ὁ ποιητής, ἵνα καταγελάσῃ αὐτὸς ἑαυτοῦ. Ἐνῷ ἡ κλασσικὴ αἰσθητικὴ τὴν οὐσίαν τοῦ καλλιτεχνήματος διαβλέπει κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ καλλιμόρφῳ διαμορφώσει ἀξίου λόγου περιεχομένου, ἡ ρωμαντικὴ ἀδιαφορεῖ περὶ τῆς διαμορφώσεως καὶ προσέχει μόνον εἰς τὴν αὐθόρμητον ἔκφρασιν τῆς ποιητικῆς διαθέσεως, ἐφ' ὅσον αὕτη διαρκεῖ.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς ἐλευθερίας, ἡ ἐκ τοῦ ἀπολύτου ὑποκειμενισμοῦ τοῦ ρωμαντισμοῦ ἀπορρέουσα, ἀσκεῖ ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ αἰσθητικοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ πεδίου. Ἐνταῦθα ὡδήγησεν εἰς τὴν περιφρόνησιν τοῦ γάμου, πρὸς τὴν ἁγιότητα τοῦ ὁποίου ἐκήρυττεν ὁ Γκαῖτε βαθὺν σεβασμόν. Παρὰ τὸν περὶ τὰ ἀφροδίσια ἐλευθεριασμόν, διακρίνει τοὺς ρωμαντικοὺς τὸ ψεῦδος, τοὐλάχιστον ὡς στοιχεῖον τοῦ συστήματος. Ἡ μεγαλοφυΐα, λέγουσιν, ἵσταται ὑπεράνω τῶν δεσμῶν τῶν λογικῶν νόμων, ὅσον καὶ ὑπεράνω τῶν ἀπαιτήσεων τῆς πραγματικότητος. Δημιουργεῖ αὕτη ἐξ ἑαυτῆς καὶ δι' ἑαυτὴν φανταστικὸν κόσμον καὶ πραγματοποιεῖ αὐτὸν ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον αἴρει τὰ μεταξὺ ποιήσεως καὶ πραγματικότητος ὅρια. Ἡ ζωὴ καθίσταται παιδιὰ τῆς φαντασίας, ὡραῖον φαινόμενον, εὐχάριστος ἀπάτη. Η ὑπεροχὴ τῆς ρωμαντικῆς μεγαλοφυΐας δύναται ἄλλως τε νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς πάντα. Ἀλλ' οὕτω ἀπόλλυται ὄχι μόνον ἡ αἴσθησις τῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ καὶ ἡ αἴσθησις τῆς ἀληθείας καὶ τῆς σοβαρότητος.

Ὁ ὑποκειμενισμὸς οὗτος τοῦ ρωμαντισμοῦ συνδέεται πρὸς τὴν κατὰ τοῦ ὀρθολογιστικοῦ διαφωτισμοῦ ἀντίθεσιν αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας καθορίζεται ἀρνητικῶς ἡ φύσις καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐν τῷ ὑποκειμενισμῷ τούτῳ ἐνυπάρχει συγχρόνως ἡ ἔξαρσις τῆς ἐνοράσεως, τῆς φαντασίας καὶ τοῦ συναισθήματος, τῆς μυστικοπαθείας καὶ τοῦ μὴ δεκτικοῦ λόγου, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦσι παρὰ τοῖς ἐκπροσώποις αὐτοῦ τὴν αἴσθησιν διὰ τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα καὶ ἀπαλλάσσουσιν ἀπὸ τὴν ἀνιστόρητον καὶ ἀψυχολόγητον ἀντίληψιν τῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία διακρίνει τὸν διαφωτισμόν. Τὴν ἱστορίαν ἐκδέχονται ὥς τι ὀργανικὸν καὶ ὀργανικῶς αὐξανόμενον, ὡς ἄλλως τε ἡ ὅλη κοσμοθεωρία αὐτῶν εἶναι ὀργανική, ἐφ' ὅσον κατ' αὐτοὺς τὸ σύμπαν κέκτηται ἑνιαίαν ἐσωτερικότητα καὶ ζωήν. Ἡ ἐσωτερικότης αὕτη φέρει ἐν τῇ πνευματικότητι καὶ τῷ ἀπεράντῳ αὐτῆς χαρακτῆρα ὑπεραισθητόν, τὸ δὲ ἰδανικὸν τοῦ ρωμαντισμοῦ συνίσταται ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ ὑπεραισθητοῦ τούτου, ἐν τῇ ἀπαιτήσει ὅπως βιῶμεν ἐν τῇ αἰωνιότητι καὶ ἐντρυφῶμεν ἐν αὐτῇ. Ἡ νοσταλγία τοῦ ἀπείρου ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον ὑπεράνω τοῦ ἁπλῶς ἀνθρωπίνου καὶ ἀποτελεῖ τὸ κράτιστον στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Οὕτω ὁ ρωμαντισμὸς συγγενεύει πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ ἰδανισμοῦ, ἥτις καὶ αὐτὴ κηρύσσει παραπλησίας ἰδέας καὶ πειρᾶται νὰ συγκροτήσῃ νέαν κοσμοθεωρίαν, ἀντλουμένην ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἐνδομύχου κόσμου τῆς προσωπικότητος. Τὸ νόημα τῆς πραγματικότητος ἀναζητεῖται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν κινήσεων διὰ τῆς μυστηριώδους ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου κόσμον. Ἡ ἐσωτερικότης ὅμως αὕτη, τὴν ὁποίαν προβάλλουσι καὶ εἰς τὸ σύμπαν ὁλόκληρον, φέρει χαρακτῆρα οὐχὶ ὑπερβατικόν, ἀλλ' ἐνδοκοσμικὸν καὶ εἶναι οὕτως εἰπεῖν συμφυὴς τῷ κατ' αἴσθησιν κόσμῳ.

Διὰ τὸν ρωμαντισμὸν ἡ ζωὴ εἶναί τι περισσότερον καὶ εὐρύτερον τῆς γνώσεως· διὰ τοῦτο ἀποκρούει τὸν περιορισμὸν τῆς ἐπιστήμης εἰς ἐκεῖνα μόνον, ὅσα δύνανται νὰ ἐρευνηθοῦν διὰ τῆς ἐμπειρίας καὶ τοῦ λογικοῦ. Ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῆς πολὺ περισσότερα· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει περιφρονεῖ αὐτήν, ὡς ὁ Φάουστ, ὅστις ἀπαλλαγεὶς πάσης ἐπιστήμης ὁρμᾷ εἰς τὴν ζωντανὴν φύσιν, εἰς τὸν κόσμον τῶν πνευμάτων καὶ εἰς τὴν ζωὴν αὐτήν. Ἡ ἔναντι τῆς ἐπιστήμης διάθεσις αὕτη δὲν ἀποτελεῖ γνώρισμα μόνον τοῦ ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ ρωμαντισμοῦ, τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀλλὰ παντὸς ρωμαντισμοῦ. Τὸ ἀπολλώνιον καὶ τὸ διονυσιακὸν ἀγωνίζονται ἐναντίον ἀλλήλων καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀλλὰ πᾶσα δημιουργικὴ γνῶσις ἐκπηγάζει κατὰ τὸν ρωμαντισμὸν οὐχὶ ἐκ τῆς λογικῆς νοήσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐνοράσεως, ἐκ τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς, ἐκ τῆς διονυσιακῆς διαθέσεως. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἄρα γνῶσις εἶναι κατ' αὐτοὺς συγγενὴς πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀποκάλυψιν. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀνάγκη νὰ νοηθῶσιν αἱ τελευταῖαι αὗται εὐρύτερον. Οὕτω τὴν τέχνην ἐκδέχονται οὐχὶ ὡς μίμησιν τῆς φύσεως, ἀλλ' ὡς σύλληψιν τοῦ βαθυτάτου νοήματος καὶ τῆς ὑψίστης ἀληθείας τῆς ὑπάρξεως, ὡς ἐπαφὴν πρὸς ἄλλον τινὰ κόσμον, ὅστις κατοικεῖ ἀοράτως ὄπισθεν τῶν ὁρατῶν ὄντων. Εἶναι ἄλλαις λέξεσιν εἶδός τι ἀποκαλύψεως, ὅπως καὶ ἡ θρησκεία. Οὕτω τέχνη, θρησκεία, ἐπιστήμη, ἀναβλύζουσι κατὰ τοὺς ρωμαντικοὺς ἐκ τῶν αὐτῶν βαθῶν καὶ κατατείνουσιν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Ὁ ρωμαντισμός, ὡς καθωρισμένη ἱστορικῶς πνευματικὴ κίνησις, διακρίνεται εἰς γαλλικόν, ἀγγλικὸν καὶ γερμανικόν. Καὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας μορφὰς αὐτοῦ ἐφαρμόζονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὅσα γενικῶς ἐμνημονεύσαμεν ὡς γνωρίσματα τοῦ ρωμαντισμοῦ, ἰδίᾳ ὅμως εἰς τὸν γερμανικὸν ρωμαντισμόν. Πανταχοῦ, ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὸν ὀρθολογισμὸν τῶν χρόνων τοῦ διαφωτισμοῦ γεννηθεὶς καὶ τὰς κοινὰς αὐτοῦ ρίζας ἔχων ἐν τῷ κηρύγματι τοῦ Ρουσσώ, προσλαμβάνει ἐν τούτοις διαφόρους μορφάς, ἀναλόγους πρὸς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς πνευματικὰς καὶ ἄλλας συνθήκας, τὰς ἐπικρατούσας παρὰ τοῖς λαοῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεφάνη. Ἐν Γερμανίᾳ συνδέεται πρὸς τὰ ὀνόματα τοῦ Χάμανν καὶ τοῦ Χέρδερ, ὡς προδρόμων αὐτοῦ, ἐνῷ οἱ κύριοι ἐκπρόσωποί του εἶναι οἱ Φρ καὶ Αὔγουστος Σλέγελ, ὁ Νοβάλις, ὁ Τείκ, ὁ Χαίλδερλιν, ὁ Σέλλιγκ, ὁ Βρεντάνο, ὁ Σλάϊερμάχερ καὶ αὐτὸς ὁ Νίτσε, ὅστις ὅμως ἀνήκει μᾶλλον εἰς τοὺς νέους ρωμαντικοὺς μετὰ τοῦ Μαίτερλιγκ, Καΐζερλιγκ, Μπέρξον κ. ἄ. Ὁ ἀγγλικὸς ρωμαντισμὸς συνδέεται πρὸς ὀνόματα οἷα τὰ τοῦ Οὐ. Κοῦπερ, Σέλλεϋ, Βύρωνος, Κήτς, Γουόρδσγουορδ κ. ἄ. καὶ διακρίνεται εἰς ἐποχὰς καὶ ἀποχρώσεις, ὡς καὶ ὁ γερμανικός. Αἱ πρῶται ἀρχαὶ αὐτοῦ χρονολογοῦνται ἀφ' ἧς ὁ Πέρσυ, ὁ Μάκφερσον κ. ἄ. παρασκευάζουν τὴν ὁδὸν πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν παλαιὰν ἀγγλικὴν ποίησιν, ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς τὰς ἐξεζητημένας μορφὰς τῶν χρόνων των. Ἐν Γαλλίᾳ τῆς ρωμαντικῆς κινήσεως εἰσηγητὴς εἶναι κυρίως ὁ Σατωβριάνδος. Διακρίνεται δὲ καὶ αὕτη εἰς παλαιοτέραν, διαπνεομένην ὑπὸ βαθείας θρησκευτικότητος καὶ ἐκπροσωπουμένην πλὴν τοῦ Σατωβριάνδου, καὶ ὑπὸ τοῦ Β. δὲ Σαὶντ-Πιέρρ, τῆς κυρίας Στάλ, τῶν δύο δὲ Μαίστρ, τοῦ Λαμενναί, τοῦ Λακορδαὶρ καὶ ἄλλων, καὶ εἰς νεωτέραν, ἀποξενωθεῖσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, ἧς ἐκπρόσωποι, μεταξὺ ἄλλων, εἶναι ὁ Λαμαρτῖνος, ἡ Γεωργία Σάνδ, ὁ Ἄλφρ. δὲ Μυσσέ.

Ὁ Φρειδ. Σλέγελ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ θεωρητικὸς τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς. Ἡ ἰδέα τοῦ Φίχτε, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παράστασις τοῦ κόσμου προέρχεται ἀπὸ ἀσυνείδητον, δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ καθολικοῦ Ἐγώ, ἀποκτᾷ διὰ τὸν Σλέγελ θεμελιώδη σημασίαν. Ἀλλ' ὅμως ἀπορρίπτει τὴν ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου γινομένην διάκρισιν μεταξὺ ἀπολύτου καὶ πεπερασμένου Ἐγώ, τὴν δὲ ὑψίστην φιλοσοφίαν ἀνευρίσκει ἐν τῇ τέχνῃ. Ὁ καλλιτέχνης, ἐξαιρόμενος ὑπὲρ τὰς ἀσχολίας τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ μορφῶν δι' ἐλευθέρας δημιουργίας τὴν ὕλην, ἀποβαίνει ὄργανον τοῦ θείου. Ἡ δημιουργικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς δὲν στηρίζεται ἐπὶ γενικῶς ἰσχυούσης ἐνεργείας τοῦ νοῦ, ἀλλ' ἐπὶ ἐλευθέρας δημιουργίας τῆς ποιητικῆς φαντασίας. Ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ ἵσταται ἡ μεγαλοφυΐα ὑπεράνω καὶ ἐκτὸς παντὸς κανόνος καὶ νόμου. Τὴν ἀρχὴν ταύτην μεταφέρει ὁ Σλέγελ καὶ ἐπὶ τὴν τέχνην. Ὁ καλλιτέχνης δὲν ἀναγνωρίζει ἠθικοὺς κανόνας, διότι οὗτοι σημαίνουν περιορισμὸν τοῦ Ἐγὼ ὑπὸ τοῦ Μὴ-Ἐγώ. Ἡ δημιουργοῦσα μεγαλοφυΐα ὑψοῦται ὑπεράνω τῶν νόμων, οἵτινες ἰσχύουσι μόνον διὰ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους. Οὕτω τὸ φυσικὸν δίκαιον αὐτῆς εἶναι ἡ ἐκτὸς παντὸς νόμου αὐθαιρεσία. Τὴν ἄποψιν ταύτην ἐκφράζει συγκεκριμένως εἰς τὸ μυθιστόρημα αὐτοῦ «Λουσίνδη». Ἐνταῦθα ἀντιπαραβάλλει εἰς τὴν ἠθικὴν δημιουργικὴν βούλησιν τοῦ Φίχτε τὴν παιδιὰν τῆς αἰσθητικῆς φαντασίας. Οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἐργάζωνται· ἡ μεγαλοφυΐα ὅμως ἀσχολεῖται περὶ ἃ καὶ οἱ ὀλύμπιοι θεοὶ ἔργα, εἰς τὸ νὰ ζῇ καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ. Δικαίως ἄρα γράφει περὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ τούτου ὁ φιλόσοφος Βίντελμπαντ: «Ἀργία εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῆς μεγαλοφυΐας καὶ ὀκνηρία ἡ ρωμαντικὴ ἀρετή». Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σλέγελ ἐξικνεῖται εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον ἡ ἀντίδρασις τοῦ ρωμαντισμοῦ κατὰ τῆς πεζῆς πραγματικότητος, κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης μετριότητος καὶ κατὰ τῆς περιωρισμένης ἀστικῆς ἀντιλήψεως. Ἀλλ' ὄπισθεν αὐτῆς ὑποκρύπτεται ὁ πόθος πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἄϋλον, πρὸς ὅ,τι ὁδηγεῖ πέραν τοῦ καθ' ἡμέραν καὶ τοῦ συνήθους.

Ὁ ρωμαντισμὸς προήγαγε τὴν ἰδέαν τῆς ὀργανικῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὡδήγησεν εἰς τὴν βαθυτέραν κατανόησιν αὐτῆς, συνεχίζων ὅ,τι ὁ Χέρδερ καὶ ὁ Γκαῖτε ἤρχισαν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ ἔρχονται εἰς φῶς ἄγνωστοι τέως θησαυροὶ τοῦ ἱστορικοῦ βίου. Ζωογονοῦνται ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, ἐμφανίζοντες ἀνήκουστον ἕως τώρα ἀκμήν. Ἡ δημοτικὴ ποίησις ἐπιδρᾷ ὡς μία ἀποκάλυψις, τὸ ᾆσμα καὶ ὁ θρῦλος εὑρίσκουσι συλλογεῖς καὶ ἑρμηνευτὰς ἀπαραμίλλους εἰς πλοῦτον καὶ ἀγάπην. Ἡ μυθολογία, ἡ θρησκεία, ἡ προϊστορία τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐξέρχονται ἀπὸ τοὺς τάφους των, σκορπίζουσαι ξενότροπον γοητείαν ἐπὶ τῆς νηφαλίου φυσιογνωμίας τοῦ διαφωτισμοῦ. Νέαι ἐπιστῆμαι ἀνίστανται ἐκ τοῦ μηδενός. Ἡ συγκριτικὴ γλωσσολογία, ἡ θρησκειολογία, ἡ λαογραφία ὀφείλουσιν εἰς τοὺς ρωμαντικοὺς τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν, ἢ τοὐλάχιστον τοὺς νέους καρποφόρους δρόμους, τοὺς ὁποίους ἠκολούθησαν. Εἰς αὐτοὺς τέλος χρεωστοῦμεν καὶ τὴν ἀληθῆ καὶ βαθεῖαν κατανόησιν τῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν ἠπείλησε νὰ ἐξατμίσῃ εἰς ἀφῃρημένας ἰδέας ἡ νοησιαρχία τῶν χρόνων τοῦ διαφωτισμοῦ. Διότι, ὅστις διάγει ὁλόκληρον τὸν βίον οὕτως, ὡς ἐὰν εἶχε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἀπέραντον τῆς αἰωνιότητος, οὗτος κατατονεῖ τοὺς εὐσεβεῖς εἰς οἱανδήποτε θρησκείαν καὶ ἂν ἀνήκωσι. Καὶ ὅστις πειρᾶται νὰ θεωρήσῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ κέντρου ἐκείνου, ὅπερ συνέχει αὐτὴν διὰ μυστηριωδῶν δεσμῶν, οὗτος ἀναλαμβάνει νὰ εὕρῃ τὸν θεόν. Εἶναι ἐντεῦθεν φυσικὸν ὅτι οἱ ρωμαντικοὶ κατενόησαν βαθύτερον τὸ θρησκευτικὸν φαινόμενον. Ἡ θρησκεία δὲν εἶναι δι' αὐτοὺς στοιχεῖον μορφώσεως ἁπλῶς ἢ μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ἀλλὰ τὸ κέντρον ὅλων τῶν λοιπῶν, τὸ πρῶτον καὶ ὕψιστον, αὐτὸ τὸ πρωταρχικόν. Τὸ πρωταρχικὸν δὲ τοῦτο κηρύττουσιν ἀνεξερεύνητον, οἷον εἶναι καὶ τὸ ἄπειρον, τὸ ὁποῖον ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ καὶ συμβολίζει ἡ θρησκεία.

Τὸ ὄνειρον τῶν ρωμαντικῶν εἶναι τὸ ὄνειρον τοῦ Γκαῖτε, ὅπως ἐκφράζεται διὰ τῶν στίχων τοῦ «Φάουστ»: «Πῶς ὅλα ὑφαίνονται μαζί, τὸ ἕνα στὸ ἄλλο ἐνεργεῖ καὶ ζῇ! Πῶς δυνάμεις οὐράνιες ἀραδιάζουν ἀπάνω κάτω καὶ χρυσοὺς κάδους ἀλλάζουν! Μὲ φτερά, ποὺ εὐτυχία εὐωδιάζουν, ἀπὸ τὰ οὐράνια τὴ γῆ σχίζοντας περνοῦνε καὶ μὲ ἁρμονία τὸ σύμπαν πλημμυροῦνε». Τὸ ὄνειρον ὅμως τοῦτο γίνεται δι' αὐτῶν πραγματικότης. Εἰς ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν μεταφρασθὲν ἀπετέλεσε τὸ «κοσμικὸν ποίημα» τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἑγέλου, τὴν πρώτην ὀργανικὴν ἐπισκόπησιν τοῦ συνόλου κόσμου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Mehlis*, Die deutsche Romantik (1922).—*Horff*, Geist der Goethezeit (1923).—*Funk*, Von der Aufklärung zur Romantik (1925).—*Salomon*, Das mittelalter als Ideal in der Romantik (1922).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

ρωμάντσα (γαλλ. romance, γερμ. Romanz). Μουσικὴ κατ' ἀρχὰς σύνθεσις δι' ᾆσμα, γεγραμμένη εἰς ρωμανικὴν γλῶσσαν. Τὸ ποιητικὸν κείμενον αὐτῆς ἦτο κατὰ κανόνα ἱπποτικόν, ἀνάμεικτον ἐπικῶν καὶ λυρικῶν στοιχείων. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸ ὄνομα *ρωμάντσα* λαμβάνει

Digitized by Google

τὴν σημασίαν αἰσθηματικοῦ ᾄσματος, εἶναι δὲ σχεδὸν συνώνυμον πρὸς τὸ *τραγούδι* καὶ τὴν *μελῳδίαν*. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἠσχολήθησαν κατ' ἐξοχὴν οἱ συνθέται μουσικῆς ἀ θούσης, ἀποτελοῦντες οἱονεὶ ἴδιον κλάδον τῆς τέχνης, ἐνῷ τῆς ἀρχαιοτέρας ρωμάντσας εὑρίσκομεν δείγματα παρὰ τοῖς Ἱσπανοῖς συνθέταις τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Οἱ Γάλλοι ἀποδίδουν διὰ τοῦ ὅρου *ρωμάντσα χωρὶς λέξεις* (Romance sans paroles) τὸ ὑπὸ τοῦ Μένδελσων δημιουργηθὲν εἶδος τεμαχίων διὰ κλειδοκύμβαλον, λυρικοῦ χαρακτῆρος, τὸ γνωστὸν παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ὡς Lied ohne Worte. Τέλος, ἡ ρωμάντσα, ἣν συναντῶμεν εἰς πλεῖστα ἔργα ἐνοργάνου μουσικῆς, ὡς καὶ εἰς συμφωνίας, δὲν ἔχει μὲν αὐστηρῶς καθωρισμένην μορφήν, διακρίνεται ὅμως διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ὑπεροχὴν τοῦ λυρικοῦ στοιχείου. Γ. Σ.

Ρωμανώφ. Ρωσικὴ βασιλικὴ δυναστεία (βλ. λ. *Ρομανώφ*)

Ρωμαρικοῦ *Ὄρος [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λατινικὸν ὄνομα τῆς ἐν Λωρραίνῃ καὶ παρὰ τὸν Μοζέλλαν ποταμὸν γαλλικῆς πόλεως Remiremont. Ν. Σ. Λ.

Ρώμας (ἢ *Δὲ-Ρώμας*). Ὄνομα οἰκογενείας εὐπατριδῶν, ἑλκούσης τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν Regoli de Roma, διαπρεποῦς οἴκου τῆς Ρώμης. Μεταναστεύσασα εἰς Βενετίαν ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν ἐκεῖ εὐγενῶν. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης γνωστὸς κατὰ πρῶτον εἶναι ὁ *Ἰωάννης Regoli*, νομομαθὴς καὶ ρήτωρ. Τούτου ὁ υἱὸς *Γαλεάτσος*, δι' ἐρωτικοὺς λόγους, εἰσορμήσας ἐν πλήρει ἡμέρᾳ, τῇ 13 Ἰουλίου 1548, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπιφανοῦς Βαρμαράνα, ἐφόνευσε, παρουσίᾳ τῆς μητρός των, τρεῖς ἀδελφοὺς ὡς καὶ δύο ὑπηρέτας τῆς οἰκογενείας ταύτης, ἐπίσης δὲ καὶ τὸν νομομαθῆ Ι. Μόντζα καὶ κατόπιν ἐδραπέτευσεν εἰς Κέρκυραν, ὅπου παρέμεινεν ὀλίγον χρόνον. Τῆς οἰκογενείας Ρώμα, αὐξηθείσης σὺν τῷ χρόνῳ ἐν πλούτῳ καὶ δυνάμει, διεκρίθησαν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Ἰούλιος*** (1584—1652). Ἐσπούδασεν ἐν Παταυΐῳ καὶ Περουγίᾳ καὶ κατόπιν, καταταχθεὶς εἰς τὸν κλῆρον, ἐγένετο καρδινάλιος.

—2) ***Βερναρδῖνος*** Λοχαγὸς τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Κρήτῃ (1526).

—3) ***Κούρτζιος*** (1550—1606). Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ. Κατόπιν αἰτήσεώς του, ἐν ᾗ ἐγένετο μνεία τῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ πατρός του, διωρίσθη τῷ 1583 εἰσαγγελεὺς καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Χανίοις, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

—4) ***Κανδιᾶνος*** (1576—1636). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Διοικητηρίου Ζακύνθου καὶ ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου ταύτης.

—5) ***Κανδιᾶνος*** (1635—1717). Δημόσιος εἰσπράκτωρ καὶ ταμίας καθ' ἅπαν τὸ βασίλειον τοῦ Μορέως.

—6) ***Νούτσιος*** ἢ ***Μούκιος***. Κυβερνήτης τῆς ζακυνθίας γαλέρας κατὰ τὸν ἐν Κρήτῃ πόλεμον μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων (1669).

—7) ***Φραγκῖσκος***. Υἱὸς τοῦ Κανδιάνου (1670—1742). Διορισθεὶς ταγματάρχης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Α. Πιζάνη, κατήρτισε τάγμα ἐκ 500 ἀνδρῶν καὶ διεκρίθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας (1716). Κατὰ τὸ 1727 ἐξώπλισεν, ἰδίαις δαπάναις, μίαν γαλέραν καὶ τῷ 1731 ἡ βενετικὴ κυβέρνησις διέταξεν αὐτὸν νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐθελοντῶν καὶ νὰ συμμετάσχῃ τοῦ πολέμου. Διὰ τὰς ἀνδραγαθίας του ἡ βενετικὴ πολιτεία προήγαγεν αὐτὸν εἰς συνταγματάρχην καὶ τῷ ἀπένειμε τὸν κληρονομικὸν τίτλον τοῦ κόμητος μετὰ τῆς προσφωνήσεως «ἐκλαμπρότατος».

—8) ***Γεώργιος-Κανδιᾶνος*** (1725—1796) Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διωρίσθη ἐν Βενετίᾳ γραμματεὺς ἐπὶ τῶν ὀθωμανικῶν ὑποθέσεων καὶ τῷ 1780 πρόξενος αὐτῆς ἐν Πελοποννήσῳ.

—9) ***Διονύσιος*** (1771—1857). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν Παταυΐῳ νομικὰ καὶ κατόπιν διεδέχθη τὸν πατέρα του ὡς γενικὸς πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Πελοποννήσῳ. Καθιδρυθείσης τῆς Ἰονίου πολιτείας, ἐξελέγη μέλος τῆς συνταχτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ πολιτεύματος (1803), κατόπιν διωρίσθη πρύτανις (1806) καὶ γερουσιαστὴς (1809), τῷ δὲ 1810 ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Ἐμ. Θεοτόκη εἰς Παρισίους, ὅπως συγχαρῇ τὸν Μεγάλον Ναπολέοντα ἐπὶ τῇ γεννήσει υἱοῦ. Ἀντιτιθέμενος κατὰ τοῦ Ἄγγλου ἁρμοστοῦ Μαίτλανδ, ἀπελύθη τῆς θέσεως τοῦ γερουσιαστοῦ, ἔκτοτε δὲ ἤρχισε νὰ ἀντιδρᾷ κατὰ τῆς προστασίας. Μεταβὰς εἰς Ἑσπερίαν, ἐμυήθη ἐν Μιλάνῳ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ἐνεργῶν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος. Ἐπιστρέψας εἰς Ζάκυνθον συνέστησεν ἐπιτροπὴν μετὰ τῶν Π. Στεφάνου καὶ Κ. Δραγώνα, παρασχοῦσαν σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Ἐπροτάθη ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τῆς Τροιζῆνος (1827) ὡς κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά, προτιμηθέντος τοῦ Καποδιστρίου, ἀνεκηρύχθη μέγας πολίτης καὶ εὐεργέτης τῆς χώρας. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, ἐγένετο μυστικοσύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Μέλος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἀνέγνωσε τῷ 1816 μελέτην του ὑπὸ τίτλον «Brevi notizie geografiche delle Isole Ionie», παραμείνασαν ἀνέκδοτον. Ἀπέθανεν ἐν Ζακύνθῳ. Τὴν ἀλληλογραφίαν του ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀθήναις εἰς δύο τόμους ὁ Δ. Καμπούρογλους.

—10) ***Γεώργιος - Κανδιᾶνος*** (1798—1867). Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν Παταυΐῳ λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Ἀσχοληθεὶς κατόπιν ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, κατήρτισε πολύτιμον συλλογὴν ἀρχαίων νομισμάτων. Ἐγένετο Φιλικὸς καὶ κατόπιν ἀρχηγὸς τῶν μεταρρυθμιστῶν ἐν Ζακύνθῳ. Ἐξελέγη νομοθέτης κατὰ τὴν Θ' βουλήν, ὡς πρόεδρος δὲ αὐτῆς προέτεινε ριζικὰς μεταρρυθμίσεις. Ὠνομάσθη ἄρχων τοῦ Ἰονίου κράτους μὲ τὸν τίτλον «Ὑψηλότατος». Ἔγραψε ποιητικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Il genio della Grecia» (1817), ἐκδοθὲν ἐν Παταυΐῳ, «Ἄνθη» (1853, ἐν Κερκύρᾳ), «Οἱ παλμοὶ τῆς καρδιᾶς μου» (1856), «Ὑπάρχεις;» (1856), «Ὠδαὶ» (1857, ἐν Ζακύνθῳ), «Καλύβη» (1865) καὶ διάφορα ἄρθρα.

—11) ***Γεώργιος-Δημήτριος*** (1803—1876). Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Σιένῃ, Βολωνίᾳ, Παταυΐῳ καὶ Πίζῃ. Ἐπανελθὼν εἰς Ζάκυνθον ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ζωγραφικήν, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν. Ἀνήκων εἰς τοὺς μεταρρυθμιστάς, ἐξελέγη βουλευτὴς Ζακύνθου καὶ κατόπιν διωρίσθη κυβερνητικὸς ταμίας. Συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσε: «Tre canti sulla Grezia», «Brindisi» (1854), «Ἐλεγεῖον» (1850), «Maria Antonietta», στιχουργικὸν φυλλάδιον διὰ μελόδραμα, σατίρας, ᾠδὰς κ. ἄ.

— 12) ***Σπυρίδων*** (1826—1881). Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Αἰδελβέργῃ τῆς Γερμανίας, καὶ κατόπιν, ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του, διωρίσθη γραμματεὺς τῆς Ἰονίου Γερουσίας. Μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐξελέγη βουλευτὴς Ζακύνθου καὶ ἐπὶ κυβερνήσεως Κουμουνδούρου ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.

—13) ***Καῖσαρ*** (1827—1892). Ἀξιωματικός, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ τῶν Εὐελπίδων καὶ κατόπιν ἐτελειοποιήθη ἐν Παρισίοις. Διετέλεσε διαγγελεὺς τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ὃν παρηκολούθησεν ἐξωσθέντα. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξελέγη βουλευτὴς Ζακύνθου τῷ 1892. Ἐξέδωκε: «Παρεκβάσεις γλωσσολογικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ περὶ Αἰγύπτου», «Περὶ στρατιωτικῆς τέχνης» κ. ἄ.

—14) ***Ροβέρτος*** (1834—1920). Πολιτευτής, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐξελέγη πολλάκις βουλευτὴς Ζακύνθου καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῷ 1881, καὶ τῶν Ναυτικῶν τῷ 1885.

—15) ***Γεώργιος-Δημήτριος*** (1836—1910). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Παρισίοις καὶ κατόπιν διετέλεσε βουλευτὴς Ζακύνθου.

—16) ***Ἀλέξανδρος*** (1863—1914). Υἱὸς τοῦ Σπυρίδωνος. Ἐσπούδασε πολιτικὰς ἐπιστήμας ἐν Παρισίοις, καὶ κατόπιν, ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη πεντάκις βουλευτὴς Ζακύνθου, διετέλεσε πρόεδρος τῆς βουλῆς τῷ 1897 καὶ τῷ 1903, καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῷ 1902 καὶ τῆς Δικαιοσύνης τῷ 1909. Ἐκτελῶν ἐθνικὴν ἀποστολήν, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης, συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ἀφεθεὶς ἐλεύθερος κατετάχθη, κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὡς ἐθελοντὴς ὑπὸ τὸν Ρ. Γαριβάλδην καὶ ἐπολέμησεν ἐν Δομοκῷ προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην. Κατὰ τὸν α' Βαλκανικὸν πόλεμον (1912), ὀργανώσας σῶμα Γαριβαλδινῶν, μετέβη εἰς Ἤπειρον, ὅπου ἐκυρίευσε τὸ Δρίσκον καὶ ἄλλα μέρη. Λ. Χ. Ζ.

Ρωμέϊ (Romei)· βλ. λ. *Ρωμαίη*.

Ρωμέρο Ρομπλέντο (Romero Robledo), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς πολιτικὸς γεννηθεὶς ἐν Ἀντεκουέρα τῆς Ἀνδαλουσίας καὶ θανὼν ἐν Μαδρίτῃ (1832—1906). Ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος, συνειργάσθη δὲ κατὰ περιόδους καὶ μετὰ τοῦ Κανόβα.

Ρώμεσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 623, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κουζούλι*, *Μαυρομμάτι* καὶ *Ρεζέϊκα*, 785. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

ρώμη (ἡ)· σωματικὴ δύναμις, ἰσχύς, εὐρωστία· || ψυχικὴ δύναμις, θάρρος, τόλμη.

Ρώμη *[Μυθ.]*.—1) Αἰχμάλωτος ἐκ Τροίας, αἰχμαλωτισθεῖσα μετ' ἄλλων γυναικῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐνῷ εὑρίσκοντο κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, συνεβούλευσεν αὐτὰς νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων παρά τινα ποταμόν, ὅστις ἔκτοτε ὠνομάσθη Ναύαιθος (νῦν Neto). —2) Θυγάτηρ τοῦ Ἰταλοῦ, ἐπωνύμου ἥρωος τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Λευκαρίας ἢ Λευκανίας, ἀδελφὴ τοῦ Αὔσωνος καὶ Ρώμου, ἢ κατ' ἄλλους θυγάτηρ τοῦ Τηλέφου, ἐκ τῆς ὁποίας κατά τινας τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Ρώμης. Λ. Θ. Σ.

Ρώμη (ἡ) (Roma). Πόλις ἐν τῇ μέσῃ Ἰταλίᾳ, πρωτεύουσα τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ, τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νεωτέρου ποντιφικοῦ καὶ τοῦ συγχρόνου ἰταλικοῦ κράτους. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ σειρᾶς ὑψωμάτων ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Τιβέρεως, εἰς ἀπόστασιν 27 χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, εἰς 41°54' Ἀνατολικοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ 12°29' Ἀνατολικοῦ μήκους. Τὸ ὕψος τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ποικίλλει ἀπὸ 11 μέχρι 139 μέτρων. Ὁ πληθυσμὸς τῆς συγχρόνου πόλεως ἀνέρχεται εἰς ἓν ἑκατομμύριον περίπου κατοίκων. Ἡ Ρώμη ἐπὶ σειρὰν αἰώνων ἐκυριάρχησε τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ ἀρχαίου γνωστοῦ κόσμου, ἐκλήθη ὑπὸ μὲν τῶν Λατίνων «Αἰωνία πόλις» (Urbs aeterna), ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος «Ἐπιτομὴ τῆς Οἰκουμένης» καὶ «Οὐρανόπολις».

Α' ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

I. Ἡ ἀρχαία πόλις: 1) Ἵδρυσις καὶ πρώτη μορφὴ τῆς Ρώμης. 2) Ἡ τετράγωνος Ρώμη καὶ τὸ Σεπτιμόντιον. 3) Ἡ πόλις ὑπὸ τοὺς Τυρρηνούς. 4) Ἡ Ρώμη ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας. 5) Ἡ πόλις ἐπὶ Αὐγούστου. 6) Ἡ πόλις ἐπὶ τῶν ἄλλων αὐτοκρατόρων. 7) Ἡ συγκρότησις τῆς πόλεως (310—314).

II. Ἡ μεσαιωνικὴ πόλις (σελ. 314).

III. Ἡ Ρώμη ἐπὶ τῆς Ἀναγεννήσεως (σελ. 314—315).

IV. Νεώτεροι χρόνοι (σελ. 315—316).

V. Ἡ σύγχρονος Ρώμη. 1) Θέσις, πληθυσμός, κλῖμα. 2) Γενικὴ περιγραφὴ τῆς πόλεως: ὁδοί, πλατεῖαι, κῆποι καὶ πάρκα, τείχη καὶ πύλαι, γέφυραι, ἐκκλησίαι, ἀνάκτορα καὶ μέγαρα, μνημεῖα, μουσεῖα, πινακοθῆκαι κλπ. 3) Διοίκησις τῆς πόλεως. 4) Οἰκονομικὴ κίνησις καὶ συγκοινωνίαι. 5) Πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ κίνησις: Ἱδρύματα ἀνωτάτων σπουδῶν, ἀκαδημεῖαι, ἰνστιτοῦτα, βιβλιοθῆκαι, ἀρχεῖα, θεάματα καὶ ἀκροάματα, κοινωνικὴ ζωὴ (σελ. 316—323).

Β' ΙΣΤΟΡΙΑ

I. Ἡ Ρώμη ὑπὸ τοὺς πρώτους βασιλεῖς: 1) Ὁ περὶ κτίσεως τῆς Ρώμης μῦθος. 2) Οἱ διάδοχοι τοῦ Ρωμύλου. 3) Τὰ πορίσματα τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς. 4) Ἡ πρώτη πολιτικοκοινωνικὴ σύνθεσις καὶ ὀργάνωσις τῆς πόλεως. 5) Αἱ πρῶται μεταρρυθμίσεις. 6) Πτῶσις τῆς βασιλείας (σελ. 323—325).

II. Ἡ ἐλευθέρα πολιτεία (Res Publica): 1) Ἡ πρώτη μορφὴ τῆς δημοκρατίας. 2) Ἰσοτιμία τῶν δύο τάξεων. 3) Κατάκτησις τῆς Ἰταλίας. 4) Οἱ μεγάλοι κατακτητικοὶ πόλεμοι. 5) Κατάκτησις τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. 6) Ἐπίδρασις τῶν κατακτηθέντων ἐπὶ τῶν Ρωμαίων. 7) Ἀπόπειραι πρὸς μεταρρύθμισιν καὶ ἐξυγίανσιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου. 8) Ἐμφύλιοι πόλεμοι. 9) Πρώτη τριανδρία. 10) Δευτέρα τριανδρία καὶ κατάλυσις τῆς δημοκρατίας (σελ. 325—332).

III. Τὸ ρωμαϊκὸν κράτος (Imperium Romanum): 1) Πρώτη ὀργάνωσις τοῦ κράτους ἐπὶ Αὐγούστου (Δυαρχία). 2) Ἡ περίοδος τῶν Δώδεκα Καισάρων. 3) Οἱ Ἀντωνῖνοι. 4) Οἱ Σύριοι αὐτοκράτορες. 5) Περίοδος τῆς πλήρους ἀναρχίας. 6) Οἱ Ἰλλυριοὶ αὐτοκράτορες. 7) Δευτέρα ὀργάνωσις τοῦ κράτους ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (Μονοκρατορία). 8) Μετάθεσις τῆς πρωτευούσης εἰς Κωνσταντινούπολιν. 9) Ὁριστικὴ διαίρεσις τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. 10) Τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος βλ. λ. *Βυζάντιον*. 11) Τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ πτῶσις αὐτοῦ. (σελ. 332—338)

IV. Τὸ ποντιφικὸν κράτος (σελ. 338—340).

V. Ἡ Ρώμη πρωτεύουσα τοῦ ἰταλικοῦ κράτους (σελ. 340).

Γ' ΑΡΧΑΙΟΣ ΒΙΟΣ.

1) Κατοικία καὶ ἐπίπλωσις. 2) Ὁ τρόπος τῆς ζωῆς. 3) Ἐνδυμασία. 4) Ὁ γάμος, ἡ οἰκογένεια, οἱ δοῦλοι. 5) Ἡ ἀγωγὴ τῶν παίδων. 6) Περιουσία καὶ ἐπαγγέλματα. 7) Διαθῆκαι, θάνατοι, κηδεῖαι. 8) Δημόσια θεάματα. 9) Αἱ τέχναι. 10) Ἡ Ρωμαϊκὴ θρησκεία. 11) Ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικόν. 12) Ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς καὶ αἱ συνελεύσεις του. 13) Ἡ σύγκλητος. 14) Οἱ ἄρχοντες. 15) Διοίκησις τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ἐπαρχιῶν. 16) Δημόσια οἰκονομικά. 17) Ἡμερολόγιον. 18) Μέτρα καὶ σταθμὰ (σελ. 341—349).

Δ' ΓΛΩΣΣΑ· βλ. λ. *λατινικὴ* γλῶσσα.

Ε' ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ· βλ. λ. *λατινικὴ* λογοτεχνία.

ΣΤ' ΔΙΚΑΙΟΝ· βλ. λ. *ρωμαϊκὸν* δίκαιον.

Ζ' ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ· (σελ. 349).

Η' ΧΑΡΤΑΙ:

1) Τοπογραφικὸς χάρτης ἀρχαίας Ρώμης, σελ. 313. 2) Τοπογραφικὸς χάρτης συγχρόνου πόλεως, σελ. 319. 3) Χάρτης τῶν περιχώρων τῆς ἀρχαίας Ρώμης, σελ. 326. 4) Χάρτης τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, σελ. 328—329.

Θ' ΕΙΚΟΝΕΣ: σελ. 323, 331, 333, 337, 339 καὶ 340.

— [ΤΟΠΟΓΡΑΦ.] Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἴσως πόλιν οἱ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της διαρρεύσαντες αἰῶνες ἐπέφερον τοσαύτας μεταβολὰς καὶ συνεκέντρωσαν τοιοῦτον ὄγκον μνημείων καὶ ἔργων τέχνης, ὅσον εἰς τὴν Ρώμην. Καταστᾶσα εὐθὺς σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ ὅλου ἀρχαίου κόσμου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· ἡ ἕδρα τοῦ Πάπα κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὸ κέντρον τῆς Ἀναγεννήσεως, ἡ Ρώμη ὑπέστη μεγάλας τοπογραφικὰς ἐξελίξεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους: τὴν ἀρχαίαν, τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν σύγχρονον πόλιν.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΙΣ

Γένεσις καὶ πρώτη μορφὴ τῆς πόλεως: Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς Ρώμης κρύπτεται εἰς τὸ σκότος τῶν παλαιῶν χρόνων καὶ περιβάλλεται ὑπὸ παραδόσεων καὶ μύθων μεταγενεστέρως πλασθέντων, ἐκ τῶν ὁποίων μετὰ δυσκολίας σήμερον δυνάμεθα ν' ἀπομονώσωμεν τὸν ἱστορικὸν πυρῆνα. Ὅπως ὅλαι σχεδὸν αἱ ἀρχαῖαι πόλεις, οὕτω καὶ ἡ Ρώμη ἐπίστευεν εἰς ἕνα πρῶτον οἰκιστήν, τὸν Ρῶμον, ὅστις, ὅπως ὅλοι οἱ μυθικοὶ ἥρωες, κατήγετο ἐκ τῶν θεῶν. Ἀλλὰ ὁλόκληρος ὁ περὶ αὐτοῦ μῦθος, ὅπως γνωρίζομεν αὐτὸν σήμερον, εἶναι κατασκεύασμα μεταγενεστέρων χρόνων, ὅταν οἱ Ρωμαῖοι, γενόμενοι βαθμηδὸν κύριοι τῆς Ἰταλίας καὶ αἰσθανόμενοι τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιδείξεως παραγωγίας, ἤρχισαν νὰ οἰκειοποιῶνται τὰς εἰς τὸ στόμα τῶν Ἑλλήνων τῆς Κάτω Ἰταλίας πλανωμένας παλαιὰς παραδόσεις, τὰς σχετιζομένας πρὸς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον καὶ δὴ τὴν περιπέτειαν τοῦ Αἰνείου. Κατὰ

Digitized by Google

τὰς παραδόσεις ταύτας, ὁ Ρῶμος (Ρωμύλος πλέον ἀποκαλούμενος) μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ρέμου, τέκνα τῆς Ἑστιάδος Ρέας Σιλβίας, νήπια ἔτι, ἀφεθέντες εἰς τὸν Τίβεριν, ἐσώθησαν ἐκ θαύματος, τῆς λέμβου αὐτῶν προσαραξάσης εἴς τινα συκῆν, εἰς τὸν τόπον ὅπου κατόπιν ἐκτίσθη ἡ Ρώμη, ὅπου κατόπιν ἐκτίσθη ἡ Ρώμη, ἐκεῖ δὲ ἐγαλουχήθησαν ὑπὸ λυκαίνης. Ὁ Ρωμύλος, ἀφοῦ ἐν συμπλοκῇ ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του, ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς πόλεως. Τὸν μῦθον τοῦτον τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης εἶχεν ἀποδεχθῆ ἐπισήμως ἡ πολιτεία, καθορίσασα συμβατικῶς καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς κτίσεως ὡς ἀφετηρίαν διὰ τὴν χρονολόγησιν (ἀπὸ κτίσεως Ρώμης 754 π.Χ.). Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης εἶναι διάφορος. Βεβαίως ἡ Ρώμη δὲν ἐκτίσθη εἰς μίαν ἡμέραν καὶ κανεὶς ἥρως δὲν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱδρυτὴς αὐτῆς. Ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ τὸ ἀκατάλληλον καὶ ἀπρόσφορον τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν κτίσιν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο πόλεως, καθόσον οὐδὲ ὑγιεινὸν οὐδὲ εὔφορον ἦτο. Αἱ συχναὶ πλήμμυραι τοῦ ποταμοῦ, λόγῳ τῆς μικρᾶς κλίσεως τῆς κοίτης αὐτοῦ, κατακλύζουν τὰς μεταξὺ τῶν λόφων κοιλάδας καὶ τὰ πεδία, μεταβάλλουσαι αὐτὰ εἰς ἕλη καὶ τέλματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλεται τὸ ἀνθυγιεινὸν τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἐν τούτοις προσεκτικὴ μελέτη τοῦ τόπου ὑποδεικνύει εἰς ἡμᾶς τὴν αἰτίαν τῆς προτιμήσεως, ἢ μᾶλλον τῆς μοιραίας ὑπάρξεως εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἑνὸς πρώτου συνοικισμοῦ ἀνθρώπων, καὶ ἑρμηνεύει τοὺς λόγους τῆς ἁλματικῆς προόδου τῆς πόλεως ταύτης. Οὕτω βλέπομεν ὅτι, ἐνῷ πρὸς τὴν μεσογαίαν ἡ ρωμαϊκὴ χώρα περιεκλείετο ἀνέκαθεν ἐντὸς φυσικῶν καὶ πολιτικῶν στενῶν ὁρίων, τοὐναντίον πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἐξετείνετο κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως ἀκωλύτως, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῆς Ρώμης καὶ τῆς ἀκτῆς οὐδὲ ἴχνος κέντρου ἢ συνόρου ἄλλης κοινοτικῆς περιοχῆς. Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ χώρου τῆς παλαιοτάτης Ρώμης, ὀχυρᾶς καθ' ἑαυτήν, ἦσαν οἱ κύριοι τοῦ ποταμοῦ, ὅστις πάλιν ἦτο ἡ φυσικὴ ἐμπορικὴ ὁδὸς τοῦ Λατίνου ὁλοκλήρου καὶ αἱ ἐκβολαί του τὸ μόνον φυσικὸν ἀγκυροβόλιον τῶν ναυτιλλομένων κατὰ τὴν ἀλίμενον ἐκείνην ἀκτήν.

Οὕτως ἡ Ρώμη ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της, ἀπέβη τὸ κέντρον τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου δι' ὁλόκληρον τὸ Λάτιον, καὶ ἡ θέσις της αὕτη ἐξηγεῖ τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐπεδεικνύετο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων διὰ τὰς ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως γεφύρας, καθὼς καὶ ὅτι ἡ ναῦς ἦτο τὸ παλαιότατον ἔμβλημα τῆς πόλεως. Τὸ ὅτι δὲ λίαν πρωΐμως ἔπαυσαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ εἶναι μόνον γεωργικὸς καὶ κτηνοτροφικὸς λαός, ὅπως οἱ πέριξ, καταφαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι κατ' αὐτὰς τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς ἱστορίας ἡ Ρώμη ἀπετέλει, μόνη αὐτή, ἑνιαίαν περιτειχισμένην πόλιν καὶ οὐχὶ οἰκισμὸν κατὰ κώμας, ὅπερ ἀποδεικνύει πρώϊμον μετάβασιν εἰς τὸν ἀστικὸν βίον.

Ἡ τετράγωνος Ρώμη καὶ τὸ Σεπτιμόντιον. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν τελευταίων χρόνων ἀπέδειξαν ὅτι ἐπὶ τοῦ Παλατίνου ὑπῆρχον αἱ παλαιόταται κατοικίαι ἐν εἴδει στρογγύλων καὶ ἐλλειψοειδῶν καλυβῶν, ἀναγόμεναι εἰς τοὺς χρόνους μεταξὺ τοῦ 1000 καὶ 900 π. Χ., δηλαδὴ εἰς χρόνους ἀσφαλῶς προτυρρηνικούς. Τὸ Παλάτιον ἀπετέλεσε τὸν πρῶτον πυρῆνα τῆς ἀρχαίας Ρώμης καὶ αὐτὸ πρῶτον ὠχυρώθη διὰ ξυλίνου τείχους ἐκ πασσάλων μετὰ περιπεπλεγμένων κλάδων. Οἱ πέραν τοῦ χαρακώματος τούτου τόποι ἀπετέλουν τὸ πωμήριον (pomoerium=ἔξω τῶν τειχῶν). Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη, ἡ παλαιοτάτη Ρώμη, ἡ καλουμένη *τετράγωνος* (Roma Quadrata), ὅπου καὶ ἐκτυλίσσεται ἡ ἱστορία τριῶν περίπου αἰώνων, μέχρι τοῦ 700 π. Χ. Ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης συμπίπτει ἡ συμβατικῶς ἀναγνωρισθεῖσα χρονολογία τῆς πρώτης κτίσεως τῆς Ρώμης. Αἱ πύλαι καὶ τὰ τείχη τοῦ ἀρχαιοτάτου περιβόλου ἦσαν ἐν μέρει ὁρατὰ ὁπωσδήποτε καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν καισάρων ἀκόμη. Ὁ Τάκιτος τὰ περιγράφει ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων, τοὐλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἐστρέφοντο πρὸς τὸν Αὐεντῖνον καὶ Καίλιον λόφον. Δύο ἐκ τῶν πυλῶν του ἔκειντο παρὰ τὸν σημερινὸν S. Giorgio in Velabro (Porta Romana) καὶ παρὰ τὴν καλουμένην ἁψῖδα τοῦ Τίτου (Porta Mugionis). Ἐπὶ τοῦ Παλατίνου ὑπῆρχεν ὁ καλούμενος Μοῦνδος (Mundus), ὁ βόθρος τουτέστιν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέθετον οἱ πρῶτοι κάτοικοι τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἔργων των καὶ ὅπου ἐκόμιζεν ἕκαστος ὀλίγην γῆν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς προελεύσεώς του. Ἐκεῖ ἐπίσης ἦτο τὸ κτήριον, ὅπου συνήρχετο ἑκάστη κουρία εἰς ἑστίασιν χάριν θρησκευτικῶν λόγων (curiae veteres), καθὼς καὶ ὁ οἶκος τῶν Πηδητῶν ἱερέων (curia Saliorum), ὅπου ἐφυλάσσοντο αἱ ἱεραὶ πέλται τοῦ Ἄρεως, καὶ τέλος ὁ οἶκος τοῦ ἱερέως τοῦ Διὸς κ. ἄ. Ἐπίσης εἰς τὸν Παλατῖνον ἀνεφέροντο πάντοτε οἱ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης μῦθοι καὶ ἐκεῖ ἐδεικνύοντο ὁ καλαμοστεφὴς οἶκος τοῦ Ρωμύλου (casa Romuli), ἡ ποιμενικὴ καλύβη τοῦ θετοῦ αὐτοῦ πατρὸς Φαυστύλου (tugurium Faustuli) κ. ἄ. Ὁ χῶρος πέριξ τοῦ Μούνδου, ὁ κατόπιν ὀνομασθεὶς πλατεῖα τοῦ Ἀπόλλωνος (Area Apollinis), ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τόπος τῶν συνελεύσεων τῶν πολιτῶν καὶ τῆς συγκλήτου, καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Μούνδου ἀνεγερθὲν βῆμα ὑπῆρξε τὸ παλαιότατον βῆμα τῶν Ρωμαίων.

Ἀπέναντι ὅμως καὶ πλησιέστατα πρὸς τὴν Παλατινὴν πόλιν ἔκειτο ἄλλη, ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου, ἀνεξάρτητος καὶ πολλάκις ἐχθρική, ἥτις μόνον ἀργότερον συνεχωνεύθη μετὰ τῆς πρώτης. Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἦτο ἱδρυμένη ἡ λεγομένη ἀρχαία ἀκρόπολις, τὸ παλαιὸν Καπιτώλιον (Capitolium vetus), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον, ὅπως καὶ εἰς τὸ νεώτερον πραγματικὸν Καπιτώλιον, ἱερὰ τῆς Ἥρας, τοῦ Διός, τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς ρωμαϊκῆς Πίστεως, ἐλατρεύετο δὲ καὶ ὁ Ἄρης, ὁ κυριώτατος τῶν θεῶν πασῶν τῶν ἰταλικῶν κοινοτήτων. Ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν δύο κοινοτήτων παρέμεινε καὶ μετὰ τὸν κοινὸν συνοικισμόν, καθόσον ἡ μὲν Παλατινὴ πόλις ὠνομάζετο τῶν Ἑπτὰ Ὀρέων καὶ οἱ κάτοικοί της Ὀρεινοὶ (montani), Ὄρος δὲ κατ' ἐξοχὴν ὠνομάζετο μόνον ὁ Παλατῖνος, ἐνῷ τὸ Κυρινάλιον καὶ τὸ συνεχόμενον Οὐϊμινάλιον, ἂν καὶ ἦσαν κάπως ὑψηλότερα, οὐδέποτε ὠνομάσθησαν ὄρη, ἀλλὰ λόφοι (colles) καὶ ἡ πρὸς τὸ Κυρινάλιον βλέπουσα πύλη τοῦ τείχους Porta Collina. Οἱ κάτοικοι τοῦ Κυριναλίου ἐλέγοντο πρὸς διάκρισιν Romani Collini. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων λόφων, ἄλλοι τοιοῦτοι, ὅπως τὸ Καπιτώλιον καὶ τὸ Αὐεντῖνον, φαίνεται ὅτι εἰς οὐδεμιᾶς τῶν ὡς ἄνω κοινοτήτων τὴν περιοχὴν ἀρχῆθεν περιελαμβάνοντο, ἂν καὶ πιθανὸν εἶναι ὅτι ἦσαν ὁμοίως παλαιόθεν ἀραιῶς κατῳκημένοι.

Ἐκ τῶν δύο παλαιοτάτων πόλεων σημαντικωτέρα ἦτο ἀναμφιβόλως ἡ ἐπὶ τοῦ Παλατίνου. Ὅπως ὅμως εἰς ὅλας τὰς ἀρχαίας πόλεις, οὕτω καὶ ἐν Ρώμῃ ἡ ἀστικὴ ἐγκατάστασις ἐπεξετάθη σὺν τῷ χρόνῳ ἐκτὸς τῆς παλαιᾶς ἀκροπόλεως, ὑπ' αὐτήν. Οὕτως ἐσχηματίζοντο βαθμηδὸν διάφορα τμήματα, ἅτινα προσετίθεντο ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸν πρωτογενῆ πυρῆνα τοῦ Παλατίνου, εἶχε δὲ ἕκαστον τμῆμα ἴδιον ἀσθενὲς περιτείχισμα. Ἑπτὰ τοιαῦτα τμήματα συνηνώθησαν καὶ τὰ περιτειχίσματά των συνεδέθησαν μετὰ τοῦ παλαιοῦ τοῦ Παλατίνου, ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ ἡ λεγομένη πόλις τῶν Ἑπτὰ Ὀρέων, τὴν ὁποίαν διακρίνουν οἱ ἀρχαιολόγοι ὡς δευτέραν περίοδον, μετὰ τὴν τετράγωνον Ρώμην, τῆς προτυρρηνικῆς ἐποχῆς. Τὰ ἑπτὰ ταῦτα τμήματα εἶναι: Ὁ Παλατῖνος, τὸ Κερμαλόν, ἐξάρτημα τοῦ Παλατίνου πρὸς τὰ ἕλη, ἅτινα παλαιόθεν ἐξετείνοντο πρὸς τὸν Τίβεριν, μεταξὺ τοῦ Παλατίνου καὶ Καπιτωλίνου, ἡ Οὐελία (Velia), ξηρὸς λόφος, ὅστις ἥνωνε τὸν Παλατῖνον πρὸς τὸν Ἠσκυλῖνον, βραδύτερον καλυφθεὶς ἐντελῶς ὑπὸ τῶν κτισμάτων τῶν αὐτοκρατόρων, αἱ τρεῖς κορυφαὶ τοῦ Ἠσκυλίνου (Φαγουτάλιον, Ὄππιος καὶ Κίσπιος) καὶ τέλος ἡ Σοβῶρα (Subura), φρούριον ἔξω τοῦ πρὸς τὴν ξηρὰν περιβόλου, τὸ ὁποῖον ἐπροστάτευε τὴν νέαν πόλιν πρὸς τὸ μέρος τῶν Καρινῶν. Τοῦτο ἔκειτο εἰς τὴν πεδιάδα, μεταξὺ τοῦ Ἠσκυλίνου καὶ τοῦ Κυριναλίου, κάτω τοῦ σημερινοῦ San Pietro in Vincoli.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην φαίνεται ὅτι καὶ ἄλλοι λόφοι, ὅπως τὸ Καπιτώλιον καὶ ὁ Αὐεντῖνος, ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν πόλιν τοῦ Παλατίνου, ἂν καὶ δὲν εἶχον συμπεριληφθῆ ἐντὸς τῶν τειχῶν, ἴσως μάλιστα καὶ αὐτὸς ὁ ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν τυρρηνικῆς ὄχθης Ἰάνικλος λόφος. Τοῦτο φαίνεται πιθανὸν ὡς ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς γεφύρας τῆς ἐζευγμένης ἐπὶ τῆς φυσικῆς ὑποβάθρας τῆς νήσου τοῦ Τιβέρεως. Διότι ἡ ξυλίνη αὕτη γέφυρα (pons sublicius) θὰ ὑπῆρχεν ἔκτοτε, ὅπως ἀποδεικνύει ὁ ἔκπαλαι ὑπάρχων σύλλογος τῶν ποντιφίκων, δηλαδὴ τῶν γεφυροποιῶν. Τὸ ὅτι δὲ ἡ γέφυρα αὕτη ἦτο ξυλίνη, μὴ χρησιμοποιουμένης ἄλλης ὕλης πρὸς σύνδεσιν, ὅπερ ὡς θρησκευτικὸν θέσμιον ἐτηρήθη πιστῶς καὶ μεταγενεστέρως, ἀποδεικνύει ὅτι αὕτη ἐλύετο εὐκόλως καὶ συχνὰ καὶ ὅτι ἡ διάβασις εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἦτο ἐπικίνδυνος καὶ ἀβεβαία, εὐκόλως διακοπτομένη.

Τοῦ συνοικισμοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἑπτὰ Ὀρέων, παραλλήλου πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Θησέως συνοικισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, ζωηρὰ ἀνάμνησις διέμεινεν εἰς τὸν ἑορτασμὸν τὸν καλούμενον Σεπτιμόντιον (=ἑπταλόφιον). Ἐν τούτοις καὶ μεταξὺ τῶν τμημάτων τῆς ἰδίας πόλεως ὑπῆρχον παλαιαὶ ἀντιζηλίαι, ἰδίως μεταξὺ τοῦ Παλατίνου καὶ τῆς Σοβωράνης, ὥστε νὰ διασωθῇ ἀνάμνησις αὐτῶν καὶ πολὺ κατόπιν εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἄρην ἀποδιδομένην κατ' ἔτος θυσίαν, εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐν διαμάχῃ διὰ τὴν κατοχὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ θυομένου ἵππου, ἐὰν μὲν ἐπεκράτουν οἱ Σοβωρανοὶ ἐλάμβανον αὐτὴν καὶ τὴν ἀνήρτων ἐπὶ τοῦ Μαμιλίου πύργου τῆς Σοβώρας, ἂν δὲ οἱ ἄλλοι, ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἰκήματος ὑπὸ τὸν Παλατῖνον.

Ἡ πόλις ὑπὸ τοὺς Τυρρηνούς. Ὁ Ζ' καὶ ὁ ΣΤ' αἰὼν π. Χ. εἶναι οἱ αἰῶνες τῆς τυρρηνικῆς ἐπὶ τῆς Ρώμης κατοχῆς. Ἡ περίοδος ἐν τούτοις αὕτη ὑπῆρξε σημαντικωτάτη διὰ τὴν αὔξησιν τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἡ σημασία διαρκῶς ἐμεγάλωνε. Τὸ σημαντικώτερον γεγονὸς τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἡ νέα διαίρεσις τῆς πόλεως καὶ ἡ κατὰ συνέπειαν παρουσιασθεῖσα ἀνάγκη κατασκευῆς νέου τείχους, λιθίνου αὐτὴν τὴν φοράν, τοῦ ὁποίου ἴχνη εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς καὶ τοῦ ὁποίου ἡ χρονολόγησις, ὡς ἀνήκοντος εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα π. Χ., ἐπετεύχθη ἐπὶ τῇ βάσει ἀνακαλυφθέντων πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων, καθὼς καὶ ἀγγείων τοῦ Βουκκέρου. Ἐπίσης ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἐρείπια ναοῦ καὶ δεξαμενῶν κ. ἄ. Ἥ τε διαίρεσις τῆς πόλεως, ἐξ ἧς παρήχθη ἡ πόλις ἡ λεγομένη τῶν «τεσσάρων ρεγεώνων» (Quattuor regiones=διαμερισμάτων), καὶ ὁ τειχισμός, ἀποδίδονται εἰς τὸν Σέρβιον. Τὸ πρῶτον διαμέρισμα (regio Palatina) ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸ Κερμαλόν, καθὼς καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν Οὐελίαν τόπους μετὰ τοῦ ὀχυροῦ Παλατινοῦ λόφου, τὸ δεύτερον (regio Suburana) ἀπετέλεσαν ἡ ἐπὶ τοῦ Καιλίου κώμη, τὸ τμῆμα τῶν Καρινῶν καὶ τέλος ἡ κοιλὰς τῆς Σοβώρας, τὸ τρίτον (regio Esquilina) τὸ τμῆμα τοῦ Ἠσκυλίνου λόφου, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἐθεωρεῖτο προάστειον, ὅπως ἄλλωστε ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομά του (ex-quiliæ), καὶ τέλος ὡς τέταρτον διαμέρισμα (regio Collina) συμπεριελήφθη ἡ τέως ἀνεξάρτητος κοινότης τοῦ Κυριναλίου μετὰ τοῦ Οὐϊμιναλίου. Ὁ εἰς τὸν Σέρβιον Τύλλιον ἐπίσης ἀποδιδόμενος περίβολος, ὁ τόσον ὀνομαστός, περιετείχισε νῦν διὰ πρώτην φορὰν ὄχι μόνον τὰς δύο παλαιὰς πόλεις, τοῦ Παλατίνου καὶ Κυριναλίου, ἀλλὰ καὶ τὸν Καπιτωλῖνον καὶ τὸν Αὐεντῖνον.

Τὸ μοναδικὸν αὐτὸ τεῖχος δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι προσδιώρισε τὴν νέαν Ρώμην, τὴν Ρώμην τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, κάτωθεν τοῦ Αὐεντίνου, καὶ περιελάμβανε καὶ τοῦτον τὸν λόφον, ἦτο δέ, κατὰ τοῦτο τοὐλάχιστον τὸ σημεῖον, ὡς ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαί, κατεσκευασμένον ἐκ μεγάλων τετραγωνικῶν ὄγκων πωρίνου λίθου. Περιέκλειε κατόπιν τὸ τεῖχος τὸν Καίλιον λόφον καὶ τὸν Ἠσκυλῖνον, τὸ Οὐϊμινάλιον καὶ τὸ Κυρινάλιον, ὅπου ἐπίσης ἀνεκαλύφθησαν λείψανα καὶ εὐρεῖα ἐκ χώματος προβολὴ ἀντικαθιστῶσα τὴν ἔλλειψιν φυσικῆς κλίσεως. Διηυθύνετο κατόπιν πρὸς τὸ Καπιτώλιον, τοῦ ὁποίου αἱ ἀπόκρημνοι πλευραὶ πρὸς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως ἀπετέλουν φυσικὴν συνέχειαν τοῦ τείχους, συνήπτετο δὲ ἔπειτα πάλιν πρὸς τὸν ποταμόν, ὑπεράνω τῆς νήσου τοῦ Τιβέρεως.

Μέχρι τοῦδε ἀκρόπολις τῆς Ρώμης ἦτο ὁ Παλατῖνος, ἀλλ' ἔκτοτε ἀφέθη οὗτος ἐλεύθερος πρὸς οἰκοδομίαν, χάριν τῶν ἀναγκῶν τῆς αὐξανομένης πόλεως, ἡ δὲ νέα ἀκρόπολις (arx—capitolium) ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ Ταρπηΐου λόφου, τοῦ ἔκτοτε ἱστορικοῦ Καπιτωλίου, ὅστις ἦτο πανταχόθεν ἀνοικτὸς καὶ μικρότερος, ὥστε νὰ δύναται εὐκολώτερον νὰ προστατευθῇ. Ἐκεῖ ἦτο ἡ πηγή, ὁπόθεν ὑδρεύοντο, τὸ Τυλλιανὸν λεγόμενον δεσμωτήριον, ὁ δημόσιος θησαυρὸς (ærarium) καὶ ὁ τόπος ἐν ᾧ συνήρχοντο οἱ πολῖται (area Capitolina). Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπετράπη νὰ κτίζωνται ἐκεῖ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο κορυφῶν του δασῶδες διάστημα, τὸ ἱερὸν τοῦ κακοῦ δαίμονος (Ve-Diovis) ἤ, ὅπως ἐλέγετο κατόπιν, τὸ Ἄσυλον, προωρίζετο διὰ νὰ καταφεύγουν εἰς αὐτὸ οἱ ἀγρόται μὲ τὰ κτήνη των, ὅταν αἱ πλήμμυραι ἢ οἱ ἐχθροὶ ἠνάγκαζον αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν πεδιάδα.

Τὸ Καπιτώλιον, ὅπως ἄλλωστε σημαίνει καὶ τὸ ὄνομά του, ἦτο φρούριον ἀνεξάρτητον, δυνάμενον νὰ ἀντέχῃ καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆν πόλεως, ἡ δὲ πύλη αὐτοῦ ἔβλεπε πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἔπειτα ἱδρύθη ἡ ἀγορά. Ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἦγε πρὸς τὸ Καπιτώλιον ἡ κυριωτέρα, ἡ ἱερὰ ὁδὸς τῆς Ρώμης (via Sacra). Ἡ ἄλλη πύλη, ἡ κειμένη ἐπὶ τοῦ ἀποκρημνοτάτου μέρους τοῦ Καπιτωλίου, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα porta Janualis ἢ Saturnia, ἥτις ἔπρεπε νὰ μένῃ πάντοτε ἀνοικτὴ ἐν καιρῷ πολέμου, εἶχε μόνον θρησκευτικὴν σημασίαν καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξε πύλη πραγματική.

Παραλλήλως πρὸς τὰ πολεμικὰ ἔργα συνετελέσθησαν καὶ σπουδαιότατα ἔργα κοινῆς ὠφελείας. Οὕτω ἐξέλιπεν ἡ ἐκ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων μεταξὺ Παλατίνου καὶ Καπιτωλίου πληγὴ διὰ τῆς κατασκευῆς, ὀλίγον μετὰ τὰ τείχη, ἀλλὰ πάντως ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης, ἔργου σπουδαίου, τὸ ὁποῖον ἀρκετὰ καὶ σήμερον σῳζόμενον προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν. Εἶναι δὲ τοῦτο οἱ ὑπόγειοι ὀχετοί, ἡ μεγάλη ὑπόνομος (cloaca maxima), ἐκ τιτανώδους ἐγχωρίου λίθου (travertino), δι' ἧς ἀπεξηράνθη καὶ ἐξυγιάνθη τὸ ἔδαφος, ἀνοιχθέντος συγχρόνως χώρου πρὸς κατοίκησιν. Ὁ τόπος τῶν συνελεύσεων μετεφέρθη ἐκ τοῦ Καπιτωλίου εἰς τὸν ὁμαλισθέντα χῶρον, τὸν ἐκτεινόμενον πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Παλατίνου καὶ τῶν Καρινῶν, πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Οὐελίας. Πρὸς τὸ μέρος τῆς πλατείας ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐπὶ τοῦ τείχους, ὅπερ ὑψοῦτο ὡς ἐξώστης, ἐλάμβανον ἐπίσημον θέσιν οἱ συγκλητικοὶ καὶ οἱ ξένοι ἀπεσταλμένοι κατὰ τὰς ἑορτάς, πλησίον δὲ ἐκτίσθη βραδύτερον καὶ τὸ βουλευτήριον, τὸ ὁποῖον οἱ Ρωμαῖοι ἐκάλουν Κουρία Ὀστιλία, ἀπὸ τοῦ κτίσαντος. Ἐν τῇ αὐτῇ πλατείᾳ ἱδρύθη καὶ τὸ βῆμα, ἐξ οὗ ἐδίκαζον (tribunal), καθὼς καὶ τὸ ἄλλο βραδύτερον, ἐξ οὗ ἐδημηγόρουν, τὸ καλούμενον ἔμβολος (Rostra).

Ἡ προέκτασις τῆς πλατείας πρὸς τὴν Οὐελίαν ἀπετέλεσε τὴν νέαν ἀγοράν, τὸ περίφημον Forum Romanum. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς ἀγορᾶς,

Digitized by Google

ὑπὸ τὸν Παλατῖνον. Ἱδρύθη ἡ ἐπίσημος τοῦ βασιλέως κατοικία (regia domus) καὶ ὁ στρογγύλος ναὸς τῆς Ἑστίας, ὅστις ἦτο ἡ κοινὴ ἑστία τῆς πόλεως, ἐν ᾗ διετηρεῖτο τὸ ἄσβεστον πῦρ. Ὄχι μακρὰν ἱδρύθη ἄλλο στρογγύλον οἰκοδόμημα, ὁ ναὸς τῶν πατρῴων θεῶν (Penates), ὅστις σῴζεται ἀκόμη καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρόστοον τῆς νῦν ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ. Κατὰ τὰ πλάγια τῆς ἀγορᾶς ἦσαν τὰ διάφορα καταστήματα, ἐν δὲ τῇ κοιλάδι μεταξὺ Αὐεντίνου καὶ Παλατίνου ἀφέθη ἐλεύθερος χῶρος διὰ τὰς ἱπποδρομίας (Circus maximus). Πλεῖστοι ναοὶ καὶ ἱερὰ ἐκτισθησαν ἐπὶ τῶν λόφων, ὑπερεῖχον ὅμως τὸ ὁμοσπονδιακὸν ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἐπὶ τοῦ Αὐεντίνου καὶ ὁ μακρόθεν διακρινόμενος ναὸς τοῦ Διὸς πατρὸς (Diovis Pater), ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Καπιτωλίου. Τὰ ἔργα ταῦτα ἡ παράδοσις ἀποδίδει ἄλλα εἰς ἄλλους, ἰδιαιτέρως ὅμως εἰς τὸν Ταρκύνιον τὸν Πρεσβύτερον. Ἡ δευτέρα αὕτη, οὕτως εἰπεῖν, κτίσις τῆς Ῥώμης συμπίπτει πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δυνάμεως αὐτῆς ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Λατίου, ἀναντίρρητον δὲ θεωρεῖται σήμερον ὅτι συνετελέσθη κατὰ τὰ ἑλληνικὰ παραδείγματα καὶ ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν.

Ἡ Ῥώμη ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας. Κατὰ τὴν ἀκολουθοῦσαν μακρὰν περίοδον τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, κατ' ἀρχὰς τοὐλάχιστον, φαίνεται ὅτι εἶχε σταματήσει ὁ οἰκοδομικὸς ὀργασμὸς τῆς προηγουμένης περιόδου. Οἱ φειδωλοὶ πατέρες τῆς πόλεως δὲν ἀπέβλεπον μετ' εὐχαριστήσεως εἰς μεγάλας δαπάνας, ἄνευ ἀμέσου πρακτικῆς ὠφελείας. Ἐπ διωρθώθησαν βεβαίως αἱ βλάβαι, ἃς ὑπέστη ἡ Ῥώμη ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν, καὶ πρὸ πάντων ἰσχυροποιήθησαν τὰ τείχη, ἰδίως μεταξὺ τῶν ἐτῶν 390—338 π. Χ.

Ἀλλ' ἡ ἐπιτυγχανομένη καθ' ἡμέραν ἐπέκτασις τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπιβολῆς ἐφ ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλίας ἐδημιούργει ὑποχρεώσεις διὰ τὴν πρωτεύουσαν, ἥτις ὁλονὲν ἀπέβαλλε τὸν τοπικῆς σημασίας χαρακτῆρά της καὶ ἀπέβαινε μεγαλόπολις. Ὁ Ἄππιος Κλαύδιος πρῶτος, κατὰ τὴν ἀξιοσημείωτον τιμητείαν αὐτοῦ τοῦ ἔτους 312 π Χ., ἐπεχείρησε μεγαλοπρεπῆ κοινωφελῆ ἔργα, ὧν τὰ ἐρείπια καὶ σήμερον ἐμποιοῦσι μεγάλην ἐντύπωσιν. Ἐγκαινιάζει οὕτω τὰ τῆς ὑδρεύσεως τῆς πόλεως (τὰ περίφημα Ἄππια ὕδατα) καὶ τὸ οὐχ ἧττον σπουδαῖον ἔργον τῆς συγκοινωνίας, τοῦ ὁποίου κορύφωμα εἶναι ἡ Ἀππία ὁδός, ἡ ἄγουσα ἀπὸ τῆς Ῥώμης μέχρι τῆς Καπύης. Ὁ Μάνιος Κούριος ἐρρύθμισε τὰ τῶν οἰκοδομῶν, τὸ σχέδιον πόλεως, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, καὶ κατεσκεύασε δεύτερον ὑδραγωγεῖον τῷ 272 π. Χ. ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ δευτέρου πολέμου πρὸς τὸν Πύρρον.

Ἀπὸ τοῦ 265 μέχρι τοῦ 133 π. Χ, ἐποχὴν τῶν μεγάλων ἐπιτυχιῶν τῆς Ῥώμης, ἡ πόλις ἐξωραΐζεται. Ὑπὸ τοῦ Σπορίου Κασσίου κτίζεται κατὰ τὸ 261 π. Χ. τὸ ἐπιφανέστερον οἰκοδόμημα τῶν πρὸ τῶν σαμνιτικῶν πολέμων χρόνων, εἶναι ὁ παρὰ τὸν ἱππόδρομον ναὸς τῆς Δήμητρος. Ἡ εἰσδοχὴ εἰς τὴν Ῥώμην νέων λατρειῶν εἶχε φυσικὸν ἐπακολούθημα τὴν ἀνίδρυσιν νέων ναῶν, ὡς ὁ ναὸς τῆς Κυβέλης ἐπὶ τοῦ Παλατίνου, κτισθεὶς ἀπὸ τοῦ 204 μέχρι τοῦ 191 π. Χ Τὰ ξύλινα παραπήγματα τῶν κρεοπωλῶν ἑκατέρωθεν τῆς ἀγορᾶς κατερρίφθησαν καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐκτίσθησαν τὰ λίθινα καταστήματα τῶν ἀργυραμοιβῶν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς βλεπούσης πρὸς τὸν Παλατῖνον, κατόπιν δὲ καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὰς Καρίνας. Ἔκτοτε ἐκεῖ ἦτο τὸ χρηματιστήριον τῆς Ῥώμης. Ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐστήθησαν τὰ ἀγάλματα ἐπιφανῶν προσώπων καὶ μυθικῶν ἡρώων, καθὼς καὶ λάφυρα τῶν πολέμων ὡς στολίσματα τῶν οἰκοδομημάτων Ἐπὶ τοῦ Κατιτωλίου ἐπίσης ὁ Λουκάτιος Κάτλος, κατὰ τὸ 83 π. Χ., ἀνενέωσε τὸν μεγάλον ναὸν τοῦ Καπιτωλίου Διός, χρησιμοποιήσας καὶ κίονας ἐκ τοῦ Ὀλυμπιείου τῶν Ἀθηνῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε μεταφέρει εἰς Ῥώμην ὁ Σύλλας

Ἡ Ῥώμη ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου. Ἐξαίρετον αἴγλην προσέλαβεν ἡ Ῥώμη διὰ τῶν κτισμάτων καὶ ἄλλων ἔργων τοῦ Αὐγούστου, ἀπὸ τοῦ 30 π. Χ. μέχρι τοῦ 14 μ. Χ. Ἡ πόλις διηρέθη εἰς 14 τμήματα (regiones), τὰ ἑξῆς: τὸ τῆς πύλης Καπήνης (Porta Capena), τὸ τοῦ Καιλίου ὄρους (Cœlimontium, τὸ νῦν Λατερανόν), τὸ τῆς Ἴσιδος καὶ Σεράπιδος, τὸ τοῦ ναοῦ τῆς Εἰρήνης (Templum Pacis) τὸ τοῦ Ἠσκυλίνου, τὸ τῆς Ὑψηλῆς Στενωποῦ ἢ Ὑψηλοῦ Στίβου (Alta Semita), τὸ τῆς Πλατείας Ὁδοῦ (Via lata), τὸ τῆς Ἀγορᾶς (Forum) τὸ τοῦ Φλαμινίου Ἱπποδρόμου (Circus Flamininus), τὸ τοῦ Παλατίνου, τὸ τοῦ Μεγίστου Ἱπποδρόμου (Circus Maximus), τὸ τοῦ Αὐεντίνου. τὸ τοῦ Δημοσίου Ἰχθυοτροφείου (Pissina Publica) καὶ τὸ πέραν τοῦ Τιβέρεως (Trans Tiberim. νῦν Τραστέβερε). Ἐκαλύφθη τότε ἡ τέως ἀκάλυπτος Cloaca Maxima, δηλαδὴ ἡ μεγάλη ὑπόνομος, καὶ ἐπεσκευάσθησαν 82 ναοί. ἐνῷ καὶ νέοι ἀνιδρύθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων περίφημος ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τοῦ Παλατινου. Ἐπίσης ἐπεσκευάσθη ὁ ναὸς τοῦ Βροντησίου Διὸς (Juppiter Tonans) ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου καὶ ὁ τοῦ Ἄρεως ἐν τῇ Αὐγουστείᾳ ἀγορᾷ Ὁ Αὔγουστος ἐπίσης διεμόρφωσε τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως. κατεσκεύασε μέγα ἀμφιθέατρον καὶ κατὰ τὸ 9 π Χ. ἵδρυσε τὸν περίφημον Βωμὸν τῆς Εἰρήνης (Ara Pacis). Συγχρόνως ὁ Ἀγρίππας ἵδρυε τὸ Πάνθεον, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο καθιερωμένον εἰς ὅλους τοὺς θεούς, ἀλλὰ εἰς τοὺς μεγίστους, τὸν Δία, τὸν Ἄρη καὶ τὴν Ἀφροδίτην, ἐλατρεύοντο ὅμως ἐν αὐτῷ καὶ οἱ πρόγονοι τοῦ Ἰουλίου οἴκου, ὁ Αἰνείας, ὁ Ἴουλος, ὁ Ῥωμύλος καὶ αὐτὸς ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ. Ὁ Αὔγουστος ὁ ἴδιος δὲν ἐδέχθη νὰ λατρευθῇ συμπάρεδρος πρὸς τοὺς ἀθανάτους, ὁ δὲ ἀνδριάς του ἐστήθη ἐκτός, παρὰ τὴν πύλην, καὶ παρ' αὐτὸν ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀγρίππα. Ἐπίσης ἀξιόλογα εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα κατασκευασθέντα ὑδραγωγεῖα, ἐξ ὧν τὸ καλούμενον Παρθένον Ὕδωρ (Aqua Virgo, σήμερον Acqua Vergine) παρέχει καὶ σήμερον ὕδωρ διὰ τῆς λεγομένης Fontana di Trevi. Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον τῶν ἔργων, ὧν ἐπεμελήθη ὁ Ἀγρίππας, ἦτο τὸ καταπληκτικὸν ἐκεῖνο δίκτυον τῶν ὁδῶν, αἵτινες ἅπασαι ἀπέληγον εἰς τὸ λεγόμενον Χρυσοῦν μίλιον (miliarium aureum), ὅπερ ἔστησεν ὁ Αὔγουστος ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ῥώμης τῷ 19 π. Χ. Ἀναχωροῦσαι πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος αἱ ὁδοὶ αὗται, ἔφερον διὰ τῆς Ῥώμης, μέσῳ διαφορωτάτων χωρῶν, ὀρέων καὶ δι' ὑπερπηδήσεως θαλασσῶν, μέχρι τῶν ἀκροτάτων ὁρίων τοῦ ἀχανοῦς κράτους, ὁπόθεν πάλιν «ὅλαι ἦγον εἰς τὴν Ῥώμην». Ἐν γένει δὲ τόσαῦτα ἐγένοντο ἐπὶ Αὐγούστου, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ὁ λόγος αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον κατὰ τὸν Δίωνα Κάσσιον εἶπε θνήσκων: «τὴν Ῥώμην γηΐνην παραλαβών, λιθίνην ὑμῖν καταλείπω».

Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων συνήθης ἦτο ἡ ἀνέγερσις ὑπ' αὐτῶν θριαμβευτικῶν ἀψίδων, οἵα καὶ ἡ τοῦ Τιβερίου Σπουδαῖα ἔργα ὅμως ἐπεχείρησεν ὁ Κλαύδιος, κατασκευάσας τὸν ῥωμαϊκὸν λιμένα κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως καὶ δύο ὑδραγωγεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ηὐξήθη κατὰ τὸ ἓν τρίτον τὸ ὕδωρ τῆς Ῥώμης (Aqua Claudia). Τὰ ἔργα ταῦτα ὁ Πλίνιος ὠνόμασεν ἓν τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου Δεινὴ ὅμως συμφορὰ ἐπέπεσεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης. ἕνεκα τῆς καταστρεπτικῆς ἐκείνης πυρκαϊᾶς τῆς νυκτὸς τῆς 18 πρὸς 19 Ἰουλίου τοῦ 64 μ. Χ., ἥτις ἀπεδόθη εἰς τὸν Νέρωνα. Ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης, ἥτις ἤρχισεν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Μεγάλου Ἱπποδρόμου, ἐπυρπολήθησαν αἱ δέκα ἐκ τῶν δεκατεσσάρων ῥεγεώνων τῆς Ῥώμης. Μετὰ τὴν πυρκαϊὰν ὁ Νέρων ἐπελήφθη συντόνως τοῦ ἔργου τῆς ἀνοικοδομήσεως ἐπὶ ὡραίου σχεδίου τῶν ἀρχιτεκτόνων Σεβήρου καὶ Κέλερος. Αἱ ὁδοὶ ἐχαράχθησαν εὐρύτεραι καὶ εὐθύτεραι, ἐπεφύλαξε δὲ εὐρύτατον ἐλεύθερον χῶρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνίδρυσε τὸν ἴδιον οἶκον μετὰ τοσαύτης πολυτελείας, ὥστε ἐπεσκίασε πάντα τὰ ἀνάκτορα τῆς ὑφηλίου. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ὠνομάσθη «χρυσοῦς οἶκος» (aurea domus), ὡς ἐκ τῆς πλουσίας διακοσμήσεώς του, καὶ ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Παλατίνου μέχρι τοῦ Καιλίου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἠσκυλίνου μέχρι τῶν κήπων τοῦ Μαικήνα. Ἔμπροσθεν τοῦ χρυσοῦ οἴκου ἡπλοῦτο εὐρεῖα λίμνη, περιβαλλομένη ὑπὸ πλείστων οἰκοδομῶν, ὥστε νὰ παρέχηται ἡ εἰκὼν πόλεως ὁλοκλήρου. Εἰς τὸ μέσον τοῦ μεγίστου προδόμου, μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τῆς κυρίας εἰσόδου, ἐστήθη κολοσσιαῖος ἀνδριὰς τοῦ αὐτοκράτορος χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς, ὕψους 120 ποδῶν. Ἡ ἐν τῇ προσόψει στοὰ τοῦ οἰκοδομήματος ἀποτελουμένη ἀπὸ τριπλῆν σειρὰν κιόνων, εἶχε τὸ καταπληκτικὸν μῆκος 1478 μ. Τὸ ὅλον ἔργον συνετελέσθη βραδύτερον ἐπὶ Ὄθωνος καὶ Βιτελίου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Βεσπασιανοῦ ἤρχισεν ἡ κατεδάφισις τῆς στοᾶς, ὅπου ἀνηγέρθη καὶ πάλιν ὁ ὑπὸ τοῦ Νέρωνος καταστραφεὶς ναὸς τοῦ Κλαυδίου. Ἐπὶ τοῦ Τίτου οἱ κῆποι τοῦ χρυσοῦ οἴκου μετεβλήθησαν εἰς θέρμας. Ἐπὶ Ἀδριανοῦ τὸν πρόδομον ἀντικατέστησε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς θεᾶς Ῥώμης. Ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἱδρύθησαν ἀκόμη θέρμαι, γυμνάσιον κατὰ ἑλληνικὸν πρότυπον καὶ τὸ μέγα μακελλεῖον (Macellum Magnum).

Τῷ 80 μ.Χ. νέα πυρκαϊὰ κατέστρεψε τμῆμα τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς γενεᾶς ὅμως τῶν Φλαβίων νέα κτίσματα προσετέθησαν εἰς τὴν Ῥώμην. Οὕτω ὁ Βεσπασιανὸς ἵδρυσε τὸ Φλάβειον ἀμφιθέατρον, τὸ περίφημον Colosseum, ὅπερ ἀπετελειώθη ἐπὶ Δομιτιανοῦ. Ὁ Τίτος ἵδρυσε θριαμβευτικὴν ἀψῖδα, ἧς σῴζεται μέρος. Ὁ Τραϊανὸς μετέτρεψε τὸ σχέδιον τῆς πόλεως διὰ τῆς ἑνώσεως τῆς Ἀγορᾶς μετὰ τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως. Τὸ ἔργον ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀδριανός, ὅστις καὶ τὸ καὲν Πάνθεον ἀνενέωσε καὶ ἤρχισε τὸ κυκλικὸν ἀδριάνειον μαυσωλεῖον, πλησίον τοῦ Τιβέρεως. Ἐπὶ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἐκτίσθη, ἐπὶ τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως, θριαμβευτικὴ ἀψίς, ἥτις κατεστράφη τῷ 1612, καθὼς καὶ ὁ περίφημος ἀντωνίνειος κίων, ὅμοιος πρὸς τὸν τοῦ Τίτου, σῳζόμενος ἔτι εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ ὀνομαζομένην Piazza Colonna. Ὁ κίων ἔχει ὕψος 29 μ., τὸ δὲ ἐξωτερικόν του κοσμεῖται δι' ἀναγλύφων παραστάσεων τῶν μαχῶν κατὰ τῶν Μαρκομάννων, Σαρματῶν κ. ἄ. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κίονος ἦτο ἱδρυμένος ἀνδριὰς τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις κατὰ τὸν Ζ' μ.Χ. αἰῶνα μετεφέρθη πιθανὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὸ 1589 ὁ πάπας Σέξτος ὁ Ε' ἐπέθεσεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ Πέτρου. Ἕτερος χαλκοῦς ἔφιππος ἀνδριὰς τοῦ ἀποστόλου Μάρκου Αὐρηλίου, κατὰ λυσίππειον πρότυπον, ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου, χρυσοῦς δὲ ἀνδριάς, εἶχε στηθῆ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ. Ἐπὶ τοῦ Κομμόδου ἐξερράγη νέα πυρκαϊά, τὰς προξενηθείσας βλάβας τῆς ὁποίας ἐθεράπευσεν ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος, ὅστις καὶ ἀψῖδα θριαμβευτικὴν ἵδρυσε τῷ 203 μ. Χ. καὶ τὸ περίφημον ἑπτάζωνον (Septizonium), συγκρότημα κρηνῶν μετὰ πίδακος.

Ἐπὶ τοῦ Καρακάλλα ἱδρύθησαν αἱ γιγαντιαῖαι δημόσιαι θέρμαι, τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐξωτερικὸν μέρος συνίσταται ἐκ περιστυλίου μετὰ κήπων καὶ παλαίστρας, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν περιεῖχε παμμεγίστην δεξαμενὴν καὶ 1.600 λιθίνους λουτῆρας μετὰ θεάτρου, ἀναγνωστηρίου, ἰδιαιτέρων αὐλῶν, μουσείων καὶ βιβλιοθηκῶν. Καθ' ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ οἰκοδομήματος εἶχε γίνει χρῆσις ἐξαιρέτων μαρμάρων, γρανίτου καὶ ψηφιδωτῶν, ἐκοσμεῖτο δὲ ὑπὸ πλείστων ἀγαλμάτων, ὧν ἀρκετὰ εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφάς.

Κατὰ τοὺς τεταραγμένους τούτους χρόνους τῆς στρατιωτικῆς λεγομένης αὐτοκρατορίας ὁ οἰκοδομικὸς ὀργασμὸς εἶχε σταματήσει. Ἐν τούτοις ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ συνετελέσθη σπουδαῖον καὶ ἀπαραίτητον ἔργον. Μετὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ παλαιοτάτου σερβιανοῦ τείχους τῆς πόλεως, δι' οὐδενὸς ἄλλου γενικοῦ ὀχυρωματικοῦ ἔργου εἶχε προστατευθῆ ἡ πόλις. Ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος περίβολος εἶχε περικαλυφθῆ πανταχόθεν διὰ προσθήκης ἀπείρων οἰκοδομῶν τῆς αὐξηθείσης πόλεως, ὥστε σχεδὸν δὲν ἐφαίνετο πλέον. Ὁ Αὐρηλιανὸς ἤρχισεν, ὅθεν, τῷ 271 μ. Χ., τὴν ἀνοικοδόμησιν μεγίστου τείχους, περιλαμβάνοντος καὶ τὰ προάστεια, τὸ ὁποῖον ἀπετελειώθη ἐπὶ Πρόβου, τῷ 276 μ. Χ., καὶ ἐπεσκευάσθη, ἕνα αἰῶνα βραδύτερον, ἐπὶ τοῦ Ὀνωρίου. Τὸ τεῖχος τοῦτο εἶχε περίμετρον 5 000 ῥωμαϊκῶν ποδῶν, δηλαδὴ 16 χιλιομέτρων, διακοπτόμενον ὑπὸ 380 πύργων καὶ φέρον 14 μεγάλας πύλας, σῳζομένας κατὰ μέγα μέρος. Αἱ πύλαι αὗται ὀνομάζονται καὶ σήμερον Porta Flaminica Salaria, Pinciana, Nomentena, Tiburtina, Praenestina, Asinaria, Latina, Metrovia, Appia, Ostiensis, Portensis, Aurelia, Cornelia. Ἡ χρησιμότης τῶν τειχῶν αὐτῶν κατεδείχθη καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀκόμη.

Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ὁ Διοκλητιανὸς ἵδρυσε πολλὰς βασιλικάς, θριαμβευτικὴν ἀψῖδα καὶ τὸ τεράστιον συγκρότημα οἰκοδομημάτων, τὰς φερωνύμους Θέρμας, διπλασίας ἐκτάσεως τῶν τοῦ Καρακάλλα, αἵτινες ἐν μέρει σήμερον χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τῆς Ῥώμης. Ὁ Μαξέντιος ἔκτισε μεγίστην βασιλικήν, ἐπιφανείας 6 000 τ. μ., ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος ναὸν τοῦ Ῥωμύλου, θέρμας, δύο ἀψῖδας καὶ βασιλικάς.

Ἀπὸ τοῦ 337 μ. Χ. ἡ ἕδρα τοῦ κράτους μετεφέρθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τοῦτο δ' ἀπετέλεσε τὴν ἀρχὴν τῆς καταπτώσεως τῆς ἀρχαίας κοσμοκρατείρας Ῥώμης, ἣν ἀπετελείωσε μέγας σεισμός, ἐπισυμβὰς τῷ 422 μ. Χ.

Ἡ συγκρότησις τῆς πόλεως. Τὰ σπουδαιότερα γραπτὰ μνημεῖα περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς ἀρχαίας Ῥώμης εἶναι ἓν ὑπόλοιπον μεγάλου μαρμαρίνου πίνακος, περιέχοντος ἀναγλυφικῶς τὸ σχεδιάγραμμα, ἢ τὸ σχέδιον τῆς πόλεως, τὸ ἐπὶ Σεβήρου καὶ Καρακάλλα καταρτισθέν, καὶ μία περιγραφὴ τῶν δεκατεσσάρων διαμερισμάτων τῆς Ῥώμης μὲ δύο προσηρτημένους πίνακας περὶ τῶν κυριωτέρων οἰκοδομημάτων καὶ μνημείων τῆς πόλεως καὶ μετὰ πολυτίμων σχετικῶν στατιστικῶν πληροφοριῶν, ἀνήκουσα εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

Ἑπτάλοφος Ῥώμη, κατὰ τὴν κυρίαν καὶ θρησκευτικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, ἐθεωρεῖτο πάντοτε ἡ παλαιὰ μικρὰ Ῥώμη τοῦ Παλατίνου. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ῥώμη τοῦ Σερβίου, τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος, ὑπελαμβάνετο ὡς ἑπτάλοφος, καὶ τοῦτο πιθανῶς προῆλθεν ἐκ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Σεπτιμοντίου, ὅστις ἐγίνετο καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀκόμη χρόνων ὡς ἑορτὴ ὁλοκλήρου τῆς πόλεως. Ἡ ἀρίθμησις ὅμως τῶν ἑπτὰ λόφων, ὅπως συνήθως γίνεται, δηλαδή, Παλατίνου, Αὐεντίνου, Καιλίου, Ἠσκυλίνου, Οὐϊμιναλίου, Κυριναλίου καὶ Καπιτωλίνου, δὲν ὑπάρχει εἰς κανένα ἀρχαῖον συγγραφέα. Εἰς τὴν ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου περισωθεῖσαν περιγραφὴν ἀναφέρονται δύο λόφοι ἐκ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης τοῦ Τιβέρεως, τὸ Οὐατικανὸν καὶ τὸ Ἰάνικλον, παραλείπονται δὲ τὸ Κυρινάλιον καὶ τὸ Οὐϊμινάλιον, καθόσον δὲν ἐθεωροῦντο montes (ὄρη), ἀλλὰ colles (λόφοι). Τὸ Οὐατικανὸν (Βατικανὸν) ὅμως γνωρίζομεν ὅτι ἔκειτο ἀσφαλῶς ἔξω τοῦ τείχους τοῦ Σερβίου. Ἐκ τούτου βλέπομεν ὅτι ἐγίνετο μεταγενεστέρως, ἀλλὰ παλαιόθεν, προσπάθεια νὰ προσαρμοσθῇ τὸ παλαιὸν ὄνομα εἰς τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τελείας ἀναπτύξεως αὐτῆς, ἤτοι κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας μ. Χ., φαίνεται ὅτι ὑπερέβαινε τὸ ἑκατομμύριον. Ἡ πόλις, ἐκτὸς τῶν ναῶν καὶ τῶν ἄλλων λαμπρῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων, τῶν θεάτρων, τῶν σταδίων καὶ λοιπῶν τόπων συναθροίσεων καὶ διασκεδάσεων, συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν μεγαλοπρεπῶν οἴκων τῶν πλουσίων (domus) καὶ ἐκ τῶν πολυκατοικιῶν, ἐν αἷς ᾤκουν οἱ πτωχοὶ (Insulae).

Αἱ μεγάλαι κύριαι λιθόστρωτοι ὁδοὶ τῆς πόλεως ἐκαλοῦντο viae, ἐκ τῶν ἄλλων δέ, αἱ μὲν διὰ τοὺς πεζοὺς προωρισμέναι gradus, αἱ δὲ ἁμαξιτοὶ clivi.

Digitized by Google

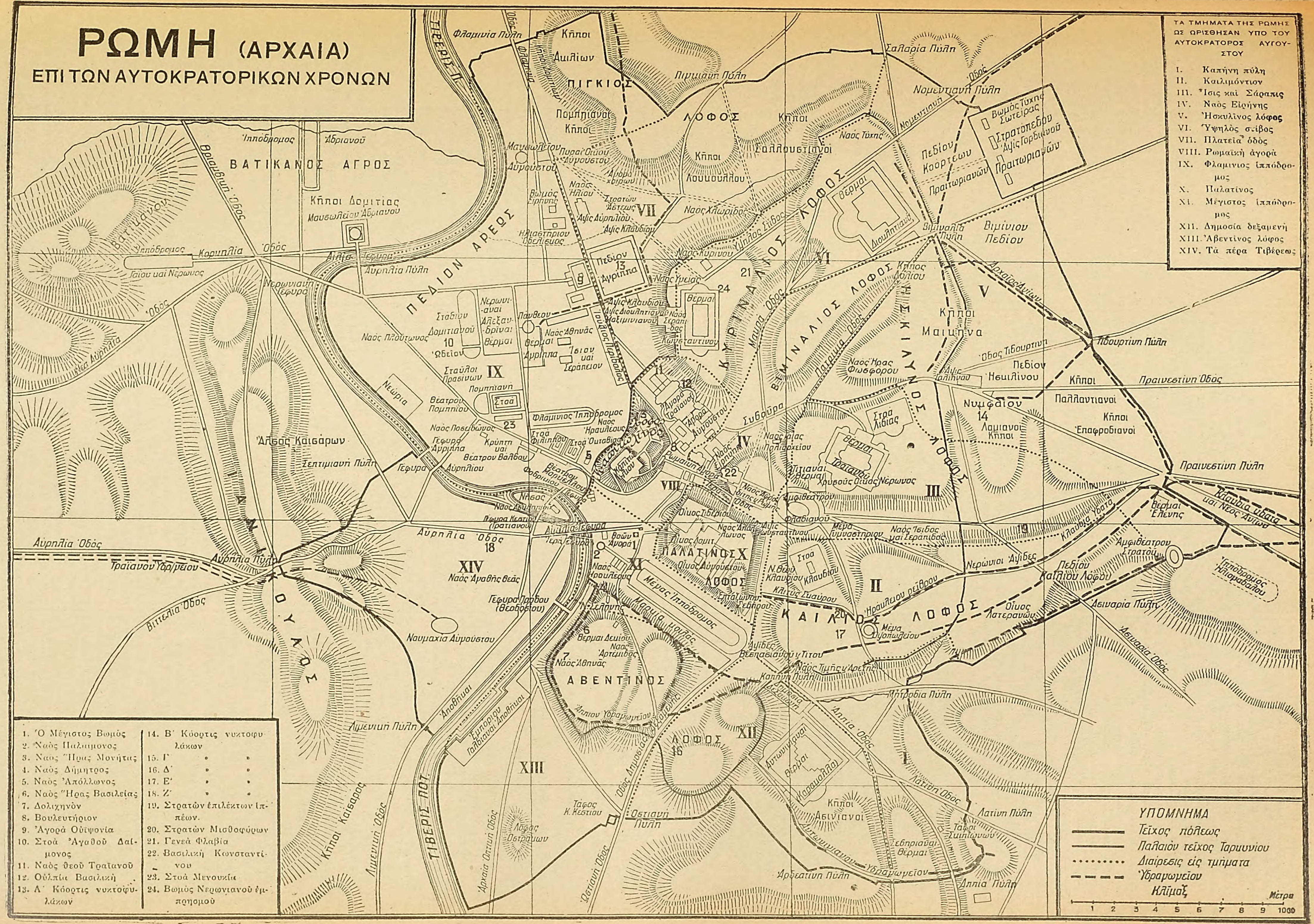
ΡΩΜΗ (ΑΡΧΑΙΑ)
ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΩΣ ΩΡΙΣΘΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
I. Καπήνη πύλη
II. Καιλιμόντιον
III. Ἶσις καὶ Σάραπις
IV. Ναὸς Εἰρήνης
V. Ἠσκυλῖνος λόφος
VI. Ὑψηλὸς στίβος
VII. Πλατεῖα ὁδὸς
VIII. Ρωμαϊκὴ ἀγορὰ
IX. Φλαμίνιος ἱππόδρομος
X. Παλατῖνος
XI. Μέγιστος ἱππόδρομος
XII. Δημοσία δεξαμενὴ
XIII. Ἀβεντῖνος λόφος
XIV. Τὰ πέρα Τιβέρεως
1. Ὁ Μέγιστος Βωμὸς
2. Ναὸς Παλαιμονος
3. Ναὸς Ἥρας Μονήτας
4. Ναὸς Δήμητρος
5. Ναὸς Ἀπόλλωνος
6. Ναὸς Ἥρας Βασιλείας
7. Δολιχηνὸν
8. Βουλευτήριον
9. Ἀγορὰ Οὐϊψονία
10. Στοὰ Ἀγαθοῦ Δαίμονος
11. Ναὸς θεοῦ Τραϊανοῦ
12. Οὐλπία Βασιλικὴ
13. Α΄ Κόορτις νυκτοφυλάκων
14. Β΄ Κόορτις νυκτοφυλάκων
15. Γ΄ » »
16. Δ΄ » »
17. Ε΄ » »
18. Ζ΄ » »
19. Στρατῶν ἐπιλέκτων ἱππέων.
20. Στρατῶν Μισθοφόρων
21. Γενεὰ Φλαβία
22. Βασιλικὴ Κωνσταντίνου
23. Στοὰ Μενουκία
24. Βωμὸς Νερωνιανοῦ ἐμπρησμοῦ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ
Τεῖχος πόλεως
Παλαιὸν τεῖχος Ταρυυνίου
Διαιρέσεις εἰς τμήματα
Ὑδραγωγεῖον
Κλῖμαξ
Μέτρα
1 2 3 4 5 6 7 8 9 1000
ΒΑΤΙΚΑΝΟΣ ΑΓΡΟΣ
ΠΕΔΙΟΝ ΑΡΕΩΣ
ΠΙΓΚΙΟΣ
ΑΒΕΝΤΙΝΟΣ
ΠΑΛΑΤΙΝΟΣ
ΤΙΒΕΡΙΣ ΠΟΤ.
Μέγας Ἱππόδρομος
Ναυμαχία Αὐγούστου
Ἄλσος Καισάρων
Κῆποι Δομιτίας
Κῆποι Σαλλουστιανοί
Κῆποι Λουκούλλου
Κῆποι Καίσαρος
Πραιτωριανῶν
Φλαμινία Πύλη
Σαλαρία Πύλη
Νωμεντιανὴ Πύλη
Τιβουρτίνη Πύλη
Πραινεστίνη Πύλη
Ἀσιναρία Πύλη
Λατίνη Πύλη
Ἀππία Πύλη
Ὀστιανὴ Πύλη
Αὐρηλία Πύλη
Σεπτιμιανὴ Πύλη
Αὐρηλία Ὁδὸς
Ἀππία Ὁδὸς

Ὑπῆρχον δὲ καὶ στενωποί, vici καλούμεναι, καὶ πάροδοι, angiportus.

Ἀρχαιότατα ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως ὑπῆρχε μία μόνον γέφυρα, ἡ Pons Sublicius, ἀργότερον ἔγιναν ἑπτὰ καὶ ἔτι ἀργότερον ἐννέα. Περὶ τοὺς ναοὺς ἐσχηματίζοντο αἱ πλατεῖαι (areae) καὶ ἀγοραί, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ, ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων, ἀπέβησαν πλείονες τῆς μιᾶς, λαμβάνουσαι ἐξ αὐτῶν κυρίως τὸ ὄνομα. Ἀνοικτοὶ χῶροι συγκεντρώσεων καὶ στρατιωτικῶν ἀσκήσεων ἦσαν ὁ Campus Martius, δηλαδὴ τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως, καὶ ἔπειτα καὶ ὁ Campus Esquilinus.

Πλεῖστα ἦσαν τὰ ὑδραγωγεῖα, αἱ ὑπόνομοι, αἱ κρῆναι, τὰ νυμφαῖα, αἱ δεξαμεναί, τὰ βαλανεῖα καὶ αἱ θέρμαι, ἰδιαιτέρως δὲ ἐστόλιζον τὴν πόλιν περίφημοι δημόσιοι καὶ ἰδιωτικοὶ κῆποι, ἐξ ὧν γνωστότεροι εἶναι οἱ horti Sallustiani, οἱ horti Domitiorum, ἐπὶ τοῦ Πιγκίνου, οἱ horti Agrippinae καὶ ἄλλοι. Κατὰ τὰς ἀρχαίας περιγραφάς, δὲν ἔλειπον ἀπὸ τὴν πόλιν οὐδὲ τὰ δημόσια ἀποχωρητήρια (latrinae), ἀναφερομένων 144 τοιούτων, οὐδὲ οἱ οἶκοι ἀνοχῆς (lupanaria), εἰς 46 ἀριθμούμενοι.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ρώμης ἄλλα διεσώθησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ μετεσκευασμένα πως χρησιμοποιοῦνται μέχρι σήμερον, ἄλλα δὲ κατεστράφησαν, ἀποκαλυφθέντων τῶν ἐρειπίων των δι' ἀνασκαφῶν. Κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς 1808—1814 ἤρχισαν νὰ ἐλευθερώνωνται τὰ ἀρχαῖα κτήρια ἀπὸ τὰ διάφορα προσκτίσματα, οἱ δὲ πάπαι Πίος Ζ', Γρηγόριος ΙΣΤ' καὶ Πίος Θ' ἐνήργησαν ἀνασκαφάς, αἵτινες ἐσυστηματοποιήθησαν ἀπὸ τοῦ 1898, ἐνταθεῖσαι λίαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ἦλθε κυρίως εἰς φῶς τὸ Forum Romanum, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς ὅλης πόλεως, ἱδρυθὲν ἐπὶ τοῦ χώρου, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχε γίνει ἡ συμπλοκὴ μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Σαβίνων, καθὼς καὶ τὰ σημαντικώτατα ἐρείπια τοῦ Παλατίνου λόφου. Γ. ΜΗΛΙΑΔΗΣ

Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΣ

Ἀπὸ τῆς μεταθέσεως τῆς πρωτευούσης τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ Ρώμη περιέπεσεν εἰς μεγίστην παρακμήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κωνσταντίνου ἠρίθμει 27 βιβλιοθήκας δημοσίας, 11 θέρμας, 856 λουτρὰ ἐπὶ πληρωμῇ, 1.352 δημοσίας κρήνας, 8 στάδια, 5 δεξαμενὰς διὰ ναυτικοὺς ἀγῶνας, 11 μεγάλας ἀγοράς, 15 νυμφαῖα, 10 μεγάλας βασιλικάς, 19 ὑδραγωγεῖα, 36 θριαμβευτικὰς ἁψῖδας, 6 μεγάλους στρατῶνας, 8 γεφύρας ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως, 3 μεγάλα θέατρα. Πάντα ὅμως ταῦτα, μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, ὑπέστησαν μεγίστας μεταβολὰς καὶ σχεδὸν ἐξηφανίσθησαν ἢ ἠρειπώθησαν. Ἡ ἐπικράτησις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔσεισεν ἐκ θεμελίων τὰς βάσεις τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας καὶ τῆς πόλεως τῆς Ρώμης, ἓν δὲ τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων, ὅπερ ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τῆς καθόλου διαμορφώσεως τῆς πόλεως κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ὑπῆρξεν ἡ ἐξαφάνισις τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτῶν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Τοῦτο δὲν ἐπῆλθεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διότι οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ δὲν ἤθελον νὰ λατρεύουν τὸν νέον θεὸν ἐντὸς τῶν παλαιῶν ναῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος (350—361) ἐξέδωκε διάφορα διατάγματα περὶ ὑποχρεωτικοῦ κλεισίματος τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν. Μόλις δὲ μετὰ πάροδον δύο καὶ πλέον αἰώνων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισεν ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἀρχαίων ναῶν ὡς χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ἐκ τῶν πρώτων ἐχρησιμοποιήθη τὸ Πάνθεον ὡς ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν Παναγίαν, τῷ 609 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ πάπα Βονιφατίου Δ', ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιτύχει τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φωκᾶ. Αἱ βαρβαρικαὶ ἐπίσης ἐπιδρομαὶ ἐπροξένησαν μεγίστας καταστροφὰς εἰς τὰ μνημεῖα τῆς πόλεως. Τὴν 24 Αὐγούστου 410 οἱ Γότθοι τοῦ Ἀλαρίχου ἐλεηλάτησαν τὴν πόλιν καὶ ἀπεσύρθησαν μετὰ δύο ἡμέρας συναποκομίζοντες πλουσιώτατα λάφυρα. Ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀβεντίνου ὑπῆρξεν ἡ μᾶλλον καταστραφεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἰουνίου τοῦ 455 ἔλαβε χώραν ἡ λεηλασία τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Βανδάλων, οἵτινες ἐπὶ 14 ἡμέρας ἐδῄωσαν τὴν πόλιν μεταφέροντες τὰ ἄφθονα λάφυρά των εἰς τὰ πλοῖά των, ἅτινα εἶχον εἰσδύσει διὰ τοῦ Τιβέρεως μέχρι τοῦ λιμένος τῆς Μαρμοράτα. Ὁ Θεοδώριχος (500—526) προσεπάθησε ν' ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν καὶ ἐδημιούργησε πρὸς τοῦτο εἰδικὸν σῶμα μηχανικῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων, ὅπερ ἐπιδιώρθωσε τὰ παλαιὰ μνημεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ θέατρον τοῦ Πομπηΐου, τὸ Κολοσσαῖον, τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰς ὑπονόμους. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ὅμως τῆς Ρώμης, ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 537 μέχρι Μαρτίου τοῦ 538, ὑπὸ τοῦ Βιτίγιος κατεστράφησαν τὰ ὑδραγωγεῖα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν στείρευσιν τῶν κρηνῶν. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 846 ἐπῆλθεν ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Σαρακηνῶν, οἵτινες εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Ρώμης μὲ 73 πλοῖα, 11.000 ἄνδρας καὶ 500 ἱππεῖς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐλεηλατήθησαν καὶ αἱ βασιλικαὶ τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὁ δὲ πάπας Λέων Δ' ἠναγκάσθη νὰ περιβάλῃ διὰ τειχῶν καὶ τὸ Βατικανὸν πρὸς προστασίαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, δημιουργήσας οὕτω τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν καὶ ὀνομαζομένην μέχρι σήμερον Λεόντειον πόλιν (Città Leonina). Οὕτως ἡ Ρώμη ἀπέβη, μετὰ τοῦ Βατικανοῦ, ἡ πόλις τῶν δέκα λόφων. Κατὰ τὸ ἔτος 856 τρομερὰ πλήμμυρα τοῦ Τιβέρεως προεκάλεσε τεραστίας καταστροφὰς εἰς τὴν πόλιν. Τῷ 1084 ἡ εἰσβολὴ τῶν Νορμανδῶν τοῦ Ροβέρτου Γυϊσκάρδου, ἥτις συνωδεύετο ὑπὸ μεγάλων πυρκαϊῶν, ἐπέφερε νέας καταστροφάς. Κατὰ ταύτην ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ τοῦ λόφου Τσέλιο κατεστράφη. Ἡ καταστροφὴ τοῦ ὑδραγωγείου ἐπέφερε τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς πέριξ τῆς πόλεως Ρωμαϊκῆς πεδιάδος (Campagna romana), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνέτεινεν ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς Ρώμης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου (590—604) σχεδὸν ὅλα τὰ περίχωρα τῆς Ρώμης ἦσαν τελείως κατεστραμμένα· αἱ μεγαλοπρεπεῖς ἐπαύλεις εἶχον ἐγκαταλειφθῆ, οἱ ἐλαιῶνες καὶ οἱ ἀμπελῶνες εἶχον περιέλθει εἰς ἀγρίαν κατάστασιν, μετὰ δὲ τὴν διάσπασιν τῶν ὑδραγωγείων ὁλόκληρος ἡ περὶ τὴν πόλιν πεδιὰς εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἔρημον μαστιζομένην ἀπὸ ἑλώδεις πυρετούς. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὅτι οἱ πάπαι τῆς ἐποχῆς ταύτης παρημέλουν τελείως τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ζημιῶν, τὰς ὁποίας αἱ δῃώσεις, αἱ πυρπολήσεις καὶ ἡ πάροδος τοῦ χρόνου εἶχον προξενήσει εἰς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Ὁ πάπας Ἀδριανὸς Α' (772—795) ἐπιδιώρθωσε πλεῖστα τμήματα τῶν τειχῶν καὶ πύργους, ἀνῳκοδόμησε καὶ ἀνεστήλωσε πολλοὺς ναοὺς μεταβληθέντας εἰς ἐκκλησίας καὶ ἐπιδιώρθωσε πολλὰς χριστιανικὰς βασιλικάς, οὕτως ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθὴς ἀνακαινιστὴς τῆς πόλεως. Ἐξ ἄλλου, καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ εἰδωλολατρικὰ οἰκοδομήματα κατέρρεον, ἡ πόλις ἐπλουτίζετο ἀπὸ θαυμασίας ἐκκλησίας διακεκοσμημένας μὲ ἀπαστράπτοντα μωσαϊκά, μὲ τοιχογραφίας καὶ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ὅμως κατὰ μέγα μέρος ἀπεσπῶντο ἀπὸ ἀρχαῖα κτίσματα. Κυρίως κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐσημειώθη μέγας οἰκοδομικὸς ὀργασμὸς εἰς θρησκευτικὰ μνημεῖα, ὀφειλόμενα εἰς τοὺς σημαντικωτέρους πάπας τῆς ἐποχῆς, ὡς εἶναι ὁ Πασχάλης Α', ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε ἢ ἐπιδιώρθωσε πολλὰς ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τῆς Ἁγίας Πραξέδας, τῆς Ἁγίας Μαρίας ἰν Ντόμνικα, τῆς Ἁγίας Καικιλίας, κεκοσμημένας διὰ λαμπροτάτων μωσαϊκῶν, ὁ Εὐγένιος Β' καὶ ὁ Λέων Δ', ὁποῖος ἐπεσκεύασε τὴν Ἁγίαν Σαβίνην καὶ τοὺς Ἁγίους Τέσσαρας ἐπὶ τοῦ λόφου Τσέλιο. Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ἐχρησιμοποιοῦντο πολλὰ ἀρχαῖα ὑλικὰ ἕτοιμα, ἀλλ' οἱ νεώτεροι καλλιτέχναι ἐπεδείκνυον τὴν μεγάλην των τέχνην κατὰ τὴν διακόσμησιν. Ἑτέρα περίοδος μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀνθήσεως κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐν Ρώμῃ ἐσημειώθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πάπα Πασχάλη Β' (1099—1118), ὁ ὁποῖος ἀνεκαίνισε τὰς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος καὶ τῶν Ἁγίων Τεσσάρων καὶ ἐξετέλεσε πολυάριθμα ἄλλα δημόσια ἔργα. Συγχρόνως, ἐνῷ οἱ ἀρχαῖοι εἰδωλολατρικοὶ ναοὶ μεταβάλλοντο εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας, πλεῖστα ἄλλα ἀρχαῖα εἰδωλολατρικὰ οἰκοδομήματα ἀντικαθιστῶντο μὲ νεωτέρας οἰκίας, μέγαρα καὶ παλάτια. Εἰς χάρτην τῆς Ρώμης τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἐν τῷ κώδικι τοῦ Βατικανοῦ 1960, τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων μνημείων καλύπτονται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ νεώτερα μέγαρα καὶ πυργωτὰ καστέλλια. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα παρατηρεῖται καὶ πάλιν νέα καλλιτεχνικὴ ἄνθησις ἐν Ρώμῃ, ὀφειλομένη εἰς τὴν σχολὴν τῶν ἐπικαλουμένων Κοσμάτων μαρμαρογλυπτῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν ἐπίσης καὶ ἀρχιτέκτονες, κατασκευάσαντες περιστύλια, ναΐδρια, θυσιαστήρια καὶ τάφους, καθὼς καὶ γλύπται διαφόρων ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων, δι' ὧν διεκόσμησαν πλεῖστα μνημεῖα, χρησιμοποιοῦντες σμάλτον καὶ ἔγχρωμα μάρμαρα. Σχεδὸν πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ρώμης, αἵτινες κατὰ μέγα μέρος εὑρίσκοντο εἰς κακὴν κατάστασιν, ἐπεσκευάσθησαν μεταξὺ τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος, ἐπενδυθεῖσαι ἐσωτερικῶς διὰ πολυχρώμων μαρμάρων. Μετὰ τὸν Βονιφάτιον τὸν Η' ὅμως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ Ρώμη ἐγνώρισε καὶ πάλιν ἐπ' ὀλίγον τὴν παλαιάν της αἴγλην, ἰδίως κατὰ τὸ ἔτος 1300, κατὰ τὸ ὁποῖον εἶχον ἐπισκεφθῆ τὴν Ρώμην ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια πιστῶν, διὰ τὸ ἑορτασθὲν τότε Ἰωβιλαῖον, ἡ πόλις περιῆλθεν ἐκ νέου καὶ ταχύτατα εἰς μεγάλην παρακμὴν καὶ κατάπτωσιν. Κατὰ τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πάπαι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ἀβινιὸν (1309 — 1377), ἡ Ρώμη εἶχε παρακμάσει τόσον, ὥστε μόλις ἠρίθμει περὶ τὰς 17.000 κατοίκων, τὰ δὲ τρία τέταρτα τοῦ χώρου ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο περικεκλεισμένος ἐντὸς τῶν τειχῶν, εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἀγροὺς καὶ λαχανοκήπους. Καὶ αἱ μεγαλοπρεπεῖς χριστιανικαὶ βασιλικαὶ καὶ τὰ ἐπιβλητικὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος ὑψοῦντο τότε ἐν τῷ μέσῳ ἠρημωμένων περιοχῶν. Εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἀγορὰν καὶ ἐν τῇ κοιλάδι μεταξὺ τοῦ Παλατίνου καὶ τοῦ Ἀβεντίνου ἔβοσκον ποίμνια. Ὁ οὕτω ἐλαττωθεὶς πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἔζη ἐν τῇ χαμηλῇ περιοχῇ, μεταξὺ τοῦ Πιγκαίου λόφου καὶ τοῦ Καπιτωλίου καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ὑπερτιβέρεως, διότι ἡ ἔλλειψις ὕδατος, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ὑδραγωγείων, καθίστα ἀναγκαίαν τὴν γειτονίαν πρὸς τὸν ποταμόν. Ἐπὶ τῶν χαμηλῶν οἰκιῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης, αἵτινες ἐν τούτοις δὲν ἐστεροῦντο χάριτός τινος καὶ καλλιτεχνικῶν γνωρισμάτων, καὶ τῶν ὁποίων σῴζονται ὀλίγα δείγματα ἐν τῇ σημερινῇ συνοικίᾳ τοῦ Ὑπερτιβέρεως (Τραστέβερε), ὑψοῦντο οἱ πύργοι καὶ αἱ φρούρια καὶ ἐπάλξεις τῶν διαφόρων μεγιστάνων καὶ φεουδαρχῶν, αἵτινες ὅμως εὐκόλως ἐξηφανίζοντο ἢ μετέβαλον ὄψιν, διότι κατὰ τοὺς ἀδιαλείπτους ἀγῶνας μεταξὺ τῶν διαφόρων διεκδικουσῶν τὴν ἡγεμονίαν τῆς πόλεως οἰκογενειῶν, ἐκαίοντο ἢ κατηδαφίζοντο ὑπὸ τοῦ ἑκάστοτε νικητοῦ. Οἱ Φραντζιπάνι, οἱ Ἀνγκουϊλλάρα, οἱ Στεφανέσκι, οἱ Πιερλεόνι, οἱ Κολόννα, οἱ Σπέκκι, οἱ Καπιτσούκκι, οἱ Μποκαπαντούλι, οἱ Ὀρσίνι, οἱ Κολοννέζι εἶχον ἰδιαιτέρους πύργους καὶ φρούρια, καθὼς καὶ οἱ Μιλλίνι, οἱ Κρεσσέντσι, οἱ Σινιμπάλντι, οἱ Κόντι, οἱ Σανγκουΐνι. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πύργους τούτους ὑφίστανται μέχρι σήμερον, φέροντες ἐπίσης τὰ ὀνόματα τῶν παλαιῶν κυρίων των.

Η ΡΩΜΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἡ Ρώμη ὑπῆρξε τὸ κέντρον αὐτῆς. Εἰς τοῦτο συνέβαλεν ἡ στερέωσις τῆς ἐξουσίας τῶν παπῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀπαλλαγέντες ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις καὶ τὰς διεκδικήσεις τῶν διαφόρων φεουδαρχικῶν οἰκογενειῶν τῆς πόλεως καὶ ἑδραιώσαντες τὴν κοσμικὴν αὐτῶν ἐξουσίαν, κατώρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν διὰ δωρεῶν τῶν πιστῶν καὶ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ διὰ παντοίων ἄλλων μέσων μυθώδη πλοῦτον. Οἱ πάπαι ἐπεμελήθησαν τῶν σῳζομένων μνημείων καὶ προέβησαν εἰς νέας οἰκοδομάς, προσδώσαντες συγχρόνως εἰς τὴν πόλιν νέαν ζωήν. Ἡ πραγματικὴ αὕτη ἀναγέννησις τῆς πόλεως ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὄψις τῆς πόλεως ἀνανεοῦται τελείως. Τὰ μετ' ἐπάλξεων φρούρια μεταβάλλονται εἰς μυθώδους πολυτελείας μέγαρα, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς κομψῆς φλωρεντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Διάφοροι ἀρχαιολόγοι τῆς ἐποχῆς καὶ καλλιτέχναι προσεπάθουν νὰ προβοῦν εἰς ἀναπαραστάσεις τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρώμης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρχόντων ἐρειπίων, δίδοντες ὅμως ἐν πολλοῖς ἐσφαλμένα ὀνόματα, ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας τῶν σχετικῶν γνώσεών των. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Φλάβιος Μπιόντο ἔγραψε τὴν περίφημον «Ἀναπαρασταθεῖσαν Ρώμην» του, πλεῖστοι δὲ ὀνομαστοὶ καλλιτέχναι, ὡς ὁ Μπραμάντε, ὁ Περούτζι καὶ ὁ Σανγκάλλο ἀφῆκαν πολύτιμα σχέδια ἀναπαραστάσεων. Ὁ πάπας Νικόλαος Ε' εἶχεν ἤδη μετακαλέσει ἀπὸ διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας πλείστους ζωγράφους καὶ ἀρχιτέκτονας πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς πόλεως, ὁ δὲ πάπας Πῖος Β' εἶχε κυρώσει διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς καὶ κοσμικὰς ποινὰς κατὰ τῶν καταστρεφόντων τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Ὁ Σίξτος Δ' (1471—1484) ἐξωράϊσε τὴν πόλιν διὰ πολλῶν κτηρίων, ὡς εἶναι τὸ φερώνυμον αὐτοῦ παρεκκλήσιον καὶ ἡ ὁμώνυμος γέφυρα, ἣν κατεσκεύασε τῷ 1473 πρὸς ἕνωσιν τῆς πόλεως μετὰ τοῦ Τραστέβερε· προσέτι καθώρισε καὶ ὡρισμένον σχέδιον τῆς πόλεως, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὁποίου ἐπέδειξε μεγάλην δραστηριότητα. Ἐπὶ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ ΣΤ' (1492—1503) ἐξετελέσθησαν πλεῖστα νέα ἔργα, οἱ δὲ μεγάλοι καλλιτέχναι Μιχαὴλ Ἄγγελος, Ραφαήλ, Πιντουρόκκιο καὶ Μπραμάντε ἐδημιούργησαν τὰ πλεῖστα τῶν ἀριστουργημάτων των. Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ πάπα τούτου, Ἰουλίου Β' καὶ Λέοντος Ι', ἠνοίγησαν νέαι ὁδοί, κατεσκευάσθησαν νέα κτήρια καὶ ἐδημιουργήθησαν ἐξωραϊστικὰ ἔργα ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, ἅτινα ἐσημείωσαν τὴν ὑψίστην ἀκμὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Ρώμῃ. Τῷ 1527 ὅμως ἔλαβε χώραν ἡ μεγάλη καὶ περίφημος λεηλασία τῆς Ρώμης (sacco di Roma) ὑπὸ τῶν γερμανοϊσπανικῶν στρατευμάτων, ἥτις ἀνέκοψεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πρόοδον τῆς πόλεως. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὴν λεηλασίαν αὐτὴν ἐξηκολούθησαν οἱ πάπαι νὰ ἐξωραΐζουν καὶ νὰ μεγεθύνουν τὴν Ρώμην. Ὁ Πῖος Δ' κατεσκεύασε τὴν πύλην Πίαν καὶ τὴν εἰς ταύτην ἄγουσαν ὁδὸν Πίαν, ὁ Παῦλος Γ' τὴν ὁδὸν Παολίνα καὶ τὴν ὁδὸν Ἀρατσαίλι, ὁ καρδινάλιος Μπονέλλι τὴν ὁδὸν Ἀλεσσαντρίνα, ἥτις ὑφίσταται μέχρι σήμερον ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Χάρτης τῆς Ρώμης, σχεδιασθεὶς ὑπὸ τοῦ Λεονάρδου Μπουφαλίνι τῷ 1551, παρέχει πιστὴν εἰκόνα τῆς Ρώμης τῆς Ἀναγεννήσεως, μετὰ τὴν λεηλασίαν τοῦ 1527. Κατὰ τὸν χάρτην τοῦτον, ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ ἐμπορικὴ ζωὴ τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἀνεγεννᾶτο, μετὰ τόσας καταστροφάς, συνεκεντροῦτο ἐν τῇ πρὸς τὸν Τίβεριν ζώνῃ, μεταξὺ τῆς γεφύρας τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου καὶ τῆς γεφύρας τοῦ Σίξτου, οὐχὶ μικρὰν δηλαδὴ τοῦ Βατικανοῦ, ἐν τῇ συνοικίᾳ ἐκείνῃ, ἡ ὁποία διατηρεῖ, ἀκόμη καὶ σήμερον, ἰδίως ἐν τῇ ὁδῷ τῶν Κορονάρι, πλεῖστα κοσμήματα ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι ἐν πολλοῖς κατακεχωσμένα ἢ μετεσχηματισμένα, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἡ ἐκσκαφὴ καὶ ἀναστήλωσις, ἀρξαμένη κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα, ἔφερεν ἤδη εἰς φῶς μέγα μέρος τῆς ἐπονομασθείσης συνοικίας τῆς Ἀναγεννήσεως. Αἱ ζῶναι τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως, παρὰ τὸν Πίγκειον λόφον, καὶ τοῦ Κυρηναλίου ἦσαν σχεδὸν ἠρημωμέναι. Ἡ συνοικία τοῦ Τραστέβερε ἦτο πυκνότατα κατῳκημένη, καθὼς

Digitized by Google

καὶ ἡ Λεόντειος πόλις, ἡ ὁποία ἐν τούτοις ἐχωρίζετο ἀπ' αὐτῆς δι' ἐρημικῆς ζώνης. Οἱ λόφοι Καίλιος, Οὐϊμινάλιος, Ἠσκυλῖνος καὶ Κυρινάλιος εἶχον ἐγκαταλειφθῆ τελείως καὶ εἶχον μεταβληθῆ εἰς ἀγρούς. Αἱ κυριώτεραι ὁδοὶ τῆς κατῳκημένης ζώνης συνέβαλλον πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου, ἤτοι πρὸς τὸ μόνον σημεῖον διαβάσεως πρὸς τὸ Βατικανόν, ὅπερ ἦτο τὸ κέντρον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος ὁλοκλήρου τῆς πόλεως. Εἰς τὸ πρὸς Β. τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως τμῆμα εὑρίσκοντο ἐγκατεστημέναι κατὰ προτίμησιν αἱ ἀρκεταὶ πολυάριθμοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ξέναι παροικίαι, ἰδίως δὲ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Φλαμανδοί. Ἡ διαρρύθμισις αὕτη τῆς πόλεως ὠφείλετο κυρίως εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ὑδραγωγείων, ἕνεκα τῆς ὁποίας οἱ στερηθέντες τοῦ ὕδατος λόφοι περιῆλθον εἰς ἀγρίαν κατάστασιν, ὁ δὲ πληθυσμὸς ἐπεζήτει νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸν ποταμόν. Μόνον τὸ Καπιτώλιον διετήρει ἀκόμη τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ὡς πολιτικοῦ κέντρου τῆς Ρώμης καὶ ὡς ἕδρας τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, μεταβληθὲν ὅμως καὶ τοῦτο σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ φρουριακὸν καστέλλιον, ὁποῖον ἦτο εἰσέτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κόλα ντὶ Ριέντσο, εἰς θαυμάσιον σύνολον ἀνακτόρων, διὰ τῶν ἐργασιῶν τὰς ὁποίας ἤρχισεν ὁ πάπας Νικόλαος Ε', ἐσυνέχισεν ὁ πάπας Σίξτος Δ' καὶ σχεδὸν συνεπλήρωσε διὰ τῆς σφραγῖδος τῆς μεγαλοφυΐας του ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ἐπὶ τοῦ πάπα Παύλου Γ'. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως ὀνομαστοὶ ἀρχιτέκτονες, ὡς ὁ Μπραμάντε, ὁ Τζιούλιο Ρομάνο, ὁ Βαλτάσαρ Περούτζι, οἱ Σανγκάλλο, ὁ Σανσοβῖνο καὶ πολλοὶ ἄλλοι, εἶχον δημιουργήσει θαυμασίας κατοικίας καρδιναλίων, πατρικίων, τραπεζιτῶν ὡς τὰ μέγαρα Μάσσιμι, τῆς Καγκελλαρίας, τῶν Φαρνέζε, τῶν Κάπο ντὶ Φέρρο, τῶν Ριάρι κ. τ. λ. Ἡ περιοχὴ τῆς Ρέγκολα καὶ τὸ Τραστέβερε διετήρουν εἰσέτι τὴν μεσαιωνικήν των ὄψιν μὲ τοὺς μετ' ἐπάλξεων πύργους. Ὁ μέγας χάρτης τῆς Ρώμης τοῦ Μαρίου Καντάρο τοῦ ἔτους 1576 παρέχει ἔτι πληρεστέραν ἰδέαν τῆς Ρώμης τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ πλουσιωτέρα συνοικία ἦτο ἡ τῆς Γεφύρας (Ponte). Ἡ συνοικία αὕτη ἦτο καὶ ἡ ἔχουσα τὴν μεγαλυτέραν κίνησιν, καθότι εἰς αὐτὴν κατῴκουν οἱ Τοσκανοὶ τραπεζῖται, πέριξ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Φλωρεντίνων καὶ εἰς τὰς ὁδούς, αἵτινες ἀκόμη καὶ σήμερον ὀνομάζονται τῶν Παλαιῶν καὶ Νέων Τραπεζῶν (Via dei Banchi Vecchi, Via dei Banchi Nuovi). Ἀπὸ τοῦ Πεδίου τῶν Ἀνθέων (Campo dei Fiori) μέχρι τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου ἐξετείνετο ἡ συνοικία τῶν γραφείων, τῶν ἐργαστηρίων καὶ τῶν δικαστηρίων. Ἡ συνοικία Παριόνε, ὅπου ὑπῆρχον τα μέγαρα τῶν Μάσσιμι καὶ τῆς Καγκελλαρίας, ἦτο τὸ προτιμώμενον κέντρον τῶν ἀρχαιοπωλῶν καὶ παλαιοπωλῶν, τῶν λογίων, τῶν τυπογράφων, τῶν χαρακτῶν καὶ ἐμπόρων σταμπῶν, ἐν αὐτῇ δὲ ὑπῆρχε καὶ ἡ πλατεῖα Ναβόνα, ἥτις ἦτο τὸ κέντρον τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ἑορτῶν, ἓν εἶδος μεγάλου ἱπποδρόμου τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Ἐν τῷ Μπόργκῳ, πέριξ τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου, τοῦ Βατικανοῦ καὶ τοῦ μεγάλου νοσοκομείου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνεκεντροῦντο αἱ οἰκίαι τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Βατικανοῦ. Ἐν τῇ συνοικίᾳ Ρέγκολα τοῦ χάρτου τοῦ Καντάρο ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὰ μέγαρα τῶν Φαρνέζε, τοῦ Κάπο ντι Φέρρο, τῶν Τσέντσι καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας τὸ πτωχικὸν διαμέρισμα τοῦ Γκέττο, ὅπου μεταξὺ ἀκαθάρτων καὶ ἡμιηρειπωμένων οἰκιῶν ἀνυψοῦνται καί τινα μέγαρα ἱκανῆς πολυτελείας καὶ ἀρχιτεκτονικῆς καλαισθησίας. Παρὰ τὸν Τίβεριν, ἐν τῇ θέσει Λουνγκάρα, ὑπῆρχεν ἡ θαυμασία μικρὰ ἔπαυλις ἐντὸς τῶν κήπων τοῦ οἴκου Κίτζι, ἥτις ἀγορασθεῖσα ὑπὸ τῶν Φαρνέζε ὠνομάσθη ἐξ αὐτῶν Φαρνεζίνα καὶ διεκοσμήθη ὑπὸ τοῦ Ραφαήλου. Πλὴν τοῦ Τραστέβερε, διετήρει τὴν μεσαιωνικὴν αὐτῆς ὄψιν καὶ ἡ συνοικία Ρίπα, ὅπου καὶ ὁ ἐμπορικὸς λιμὴν Ρίπα Γκράντε, δι' οὗ διεξήγετο ἐντατικὸν ἐμπόριον. Ἀληθινὴ καὶ τελεια μεταβολὴ εἰς τὴν ὄψιν τῆς πόλεως ἐπῆλθεν ἐπὶ τοῦ πάπα Φελίτσε Περέττι, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σίξτος Ε' (1585—1590) ὁ ὁποῖος εἶχεν ὡς καλλιτεχνικὸν σύμβουλον τὸν Λομβαρδὸν ἀρχιτέκτονα Δομίνικον Φοντάνα. Ὁ πάπας οὗτος κατεσκεύασε τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθὲν ὑδραγωγεῖον Φελίτσε, τοῦ ὁποίου τὴν πηγὴν εἶχεν ἀγοράσει ἀπὸ τὸν Μάριον Κολόννα ἀντὶ 25 000 σκούδων καὶ διὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐπαναφέρει τὸ ὕδωρ εἰς τὰ ὑψηλότερα σημεῖα τῆς πόλεως, ἐχάραξε νέας μεγάλας ὁδούς, αἵτινες ὡδήγουν εἰς τὴν Ἁγίαν Μαρίαν τὴν Μείζονα καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, ἤτοι τὰς ὁδοὺς Σιξτίνα, Τεσσάρων Κρηνῶν, Ἁγίας Μαρίας τῆς Μείζονος, Πύλης τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ τὰς πλατείας τοῦ Λατερανοῦ καὶ τοῦ Ἠσκυλίνου. Παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κατεσκεύασε τὸ μέγα ἀνάκτορον τοῦ Λατερανοῦ καὶ τὴν Ἁγίαν Κλίμακα, ἐμεγέθυνε τὸ ἀνάκτορον τοῦ Βατικανοῦ, κατεσκεύασε τὸ Κυρηνάλιον, τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ καὶ συνεπλήρωσε τὸν θόλον τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἔστησε τὸν ὀβελίσκον τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τῶν πλατειῶν τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μείζονος, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τῆς πλατείας τοῦ Λαοῦ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως, ὁ ὁποῖος ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ι' ἀνήρχετο εἰς 90.000 κατοίκους, οἵτινες, συνεπείᾳ τῆς λεηλασίας τῆς Ρώμης τῷ 1527, εἶχον ἐλαττωθῆ εἰς 30.000, ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ πάπα Σίξτου Ε' ἀπὸ 45.000 εἰς 100 000. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων τοῦ Σίξτου Ε' ἐξωδεύθησαν πολλὰ ἑκατομμύρια σκούδων, ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ καὶ πλεῖστα ὑλικὰ ἀρχαίων μνημείων, τὰ ὁποῖα ὁ πάπας οὗτος ἐλάχιστα ἐσεβάσθη. Ἐπ' αὐτοῦ κατεστράφη τὸ ἑπταζώνιον τοῦ Σεπτίμου Σευήρου, κτήριον μὲ πολλὰς σειρὰς κιόνων, κείμενον ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ Παλατίνου, πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ Μεγάλου Ἱπποδρόμου, καὶ εἶχε καταστρωθῆ σχέδιον μεταβολῆς τοῦ Κολοσσαίου εἰς ἐριουργεῖον. Ἡ ἀψὶς τοῦ Βελάμπρο καὶ ὁ τάφος τῆς Καικιλίας Μετέλλας, τῶν ὁποίων εἶχε διατάξει τὴν καταστροφήν, ἐσώθησαν μόνον χάρις εἰς τὰς θερμὰς παρακλήσεις τῶν καρδιναλίων Σαντόρο καὶ Κολόννα. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σίξτου Ε' ἤρξατο καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις διαφόρων κτηρίων ἐν τῷ τριγώνῳ μεταξὺ τοῦ Κόρσο, τῆς ὁδοῦ Μπαμπουῖνο καὶ τῆς ὁδοῦ Κοντόττι, ὅπερ κατείχετο ὑπὸ ἀγρῶν, μετ' ὀλίγων οἰκιῶν, καὶ ὑπὸ τῆς συνοικίας τῶν ἑταιρῶν. Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως αἱ οἰκίαι ἔφθανον μέχρι τῶν κλιτύων τοῦ Πιγκείου λόφου, πρᾶγμα ὅπερ ὑπενθυμίζει ἀκόμη καὶ σήμερον ἡ χαρακτηριστικὴ ὀνομασία τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωσὴφ τῆς «ἀρχῆς τῶν οἰκιῶν» (Capo le case). Ὁ Πίγκειος λόφος ἦτο ἠρημωμένος καὶ ἐστερεῖτο ὕδατος, ἡ πλατεῖα Κολόννα περιεβάλλετο ἀπὸ μικρὰς οἰκίας. Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΕ' αἰῶνος κατεσκευάσθησαν πολλὰ ἡγεμονικὰ μέγαρα καὶ κατόπιν ὁ ναὸς τοῦ Ἰησοῦ, ἔργον τοῦ Βίνιολα καὶ τοῦ Ἰακώβου ντέλλα Πόρτα, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ναοί, κατὰ τὸν λεγόμενον ἰησουητικὸν τύπον, ἤτοι εἰς σχέδιον ἐπίμηκες. Πολλαὶ ἀπὸ τὰς μεσαιωνικὰς ἐκκλησίας μετεβλήθησαν καὶ προσηρμόσθησαν πρὸς τὸν νέον αὐστηρότερον καὶ σοβαρώτερον τύπον, ὃν ἐπροτίμα ἡ μεταβατικὴ ἐκείνη ἐποχὴ ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως εἰς τὸ μπαρόκ. Οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἦσαν σχεδὸν πάντες Λομβαρδοί, ὡς ὁ Ἰάκωβος ντέλλα Πόρτα, ὁ Δομίνικος καὶ ὁ Ἰωάννης Φοντάνα, ὁ Ὀνώριος Λόνγκι, ὁ Κάρολος Μαντέρνο. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐξηκολούθησεν ἡ μεγέθυνσις καὶ ὁ ἐξωραϊσμὸς τῆς πόλεως. Ἐπὶ τοῦ πάπα Παύλου Ε', ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε τὴν πρόσοψιν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ καρδινάλιος Σκηπίων Μποργκέζε κατεσκεύασε τὴν μεγαλοπρεπῆ ἔπαυλιν, ἥτις ἔφερε τὸ ὄνομά του καὶ ἡ ὁποία ἦτο πλουσιωτάτη εἰς κρήνας, ἀλσύλλια, λίμνας, περίπτερα καὶ ἀγάλματα, μετὰ ἰδιαιτέρου κτηρίου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγκατέστησε τὴν περίφημον πινακοθήκην του. Ὁ καρδινάλιος Λουντοβίζι, ἀνεψιὸς τοῦ Γρηγορίου ΙΕ', κατεσκεύασε τὴν ἔπαυλιν Λουντοβίζι, τὸ μεγαλύτερον ὅμως μέρος τῆς ὁποίας μετὰ τὸ 1870 κατεστράφη, μεταβληθὲν εἰς τὴν νέαν μεγάλην καὶ ἀριστοκρατικὴν συνοικίαν, ἡ ὁποία ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν ὁδῶν Μπονκομπάνι καὶ Λουντοβίζι καὶ τῆς λεωφόρου Βιττόριο Βένετο. Ὁ πάπας Οὐρβανὸς Η' Μπαρμπερίνι ηὔρυνε τὸ τεῖχος τῆς Ρώμης ὄπισθεν τῆς συνοικίας Τραστέβερε, τὰ δὲ διάφορα μέλη τῆς οἰκογενείας ἐπλούτισαν τὴν Ρώμην δι' ἐκκλησιῶν, μεγάρων καὶ κρηνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει τὸ μέγα ἀνάκτορον Μπαρμπερίνι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τεσσάρων Κρηνῶν, ἔργον τοῦ Μαντέρνο, τοῦ Μπορρομίνι καὶ τοῦ Μπερνίνι, πλούσιον εἰς ἔργα τέχνης καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ τεραστίου πάρκου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀφθονοῦν φυτὰ προσκομισθέντα ἐκ διαφόρων χωρῶν τοῦ κόσμου. Μ. Δ. Β.

ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Ὁ ΙΖ' αἰὼν εἶναι ὁ μέγας αἰὼν τῆς ρωμαϊκῆς τέχνης. Εἶναι ἡ περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ρώμη ἀνανεοῦται καὶ αὐξάνεται καὶ βλέπει ν' ἀναπηδοῦν μεταξὺ τῶν τειχῶν της μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ παραβληθοῦν, εἰς ὄγκον καὶ εἰς μεγαλοπρέπειαν, πρὸς τὰ τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ μεγάλαι πριγκιπικαὶ οἰκογένειαι συνηγωνίζοντο εἰς τὴν κατασκευὴν μεγαλοπρεπῶν ἀνακτόρων, πολυτελῶν ἐπαύλεων, παρεκκλησίων καὶ ἐκκλησιῶν καὶ προσκυνηταρίων, ἐνῷ οἱ πάπαι προσεπάθουν νὰ διαιωνίσουν τὴν δόξαν των διὰ τῆς ἐγχαράξεως τοῦ ὀνόματός των ἐπὶ τῆς μετόπης ὑπερόχων μαρμαρίνων κτισμάτων. Διηνοίχθησαν οὕτω νέαι ὁδοί, διεκοσμήθησαν μεγαλοπρεπεῖς πλατεῖαι, ἀνηγέρθησαν ὀβελίσκοι καὶ κρῆναι καὶ διὰ πρώτην φορὰν οἱ ἀρχιτέκτονες ἤρχισαν νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ συνόλου, ἀναζητοῦντες ὄχι μόνον τὴν ὡραιότητα ἑνὸς μόνου οἰκοδομήματος, ἀλλ' ἐναρμονίζοντες αὐτὸ ἐν γραφικῷ καὶ μνημειώδει πλαισίῳ.

Αἱ πλατεῖαι τοῦ Ἁγίου Πέτρου, Ναβόνα, Κολόννα, Μπαρμπερίνι διανοίγονται εἰς μεγαλοπρεπῆ προαύλια πρὸ τῶν παπικῶν καὶ πριγκιπικῶν ἀνακτόρων, τὰ ὁποῖα τὰς περιβάλλουν, καὶ βλέπουν νὰ παρελαύνουν δι' αὐτῶν ἐκθαμβωτικαὶ πομπαὶ βασιλέων καὶ ξένων πρεσβευτῶν καὶ νὰ λαμβάνουν χώραν ἐν αὐταῖς πάνδημοι ἑορταὶ καὶ ἀγῶνες ἐνθουσιώδεις. Ὁ ἰσχυρὸς οὗτος τόνος, τὸν ὁποῖον ἔχει προσδώσει εἰς τὴν πόλιν ὁ ΙΖ' αἰὼν μὲ τὸν περίφημον Μπερνίνι, συνεχίζεται ἐπὶ πολὺ κατόπιν. Εἶναι ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν, παρὰ τὸν μέγαν τεχνίτην, ὁλόκληρος πλειὰς ἀρχιτεκτόνων, ζωγράφων καὶ γλυπτῶν ἐργάζονται πρὸς πλουτισμὸν τῆς αἰωνίας πόλεως: ὁ Κάρολος Μαντέρνο, ὁ Φραγκῖσκος Μπορρομίνι, ὁ Πέτρος ντὰ Κορτόνα, οἱ Φοντάνα, οἱ Ραϊνάλντι, οἱ Καρράτσι, ὁ Γκουΐντο Ρενι, ὁ Ντομενικίνο, ἐνῷ συγχρόνως οἱ μεγαλύτεροι ξένοι καλλιτέχναι προστρέχουν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπως λάβουν ἐν αὐτῇ τὸ βάπτισμα τῆς δόξης, ἀφήνοντες καὶ οὗτοι ἐν αὐτῇ ἐξαίρετα ἀριστουργήματα. Ὁ Ἰννοκέντιος Ι' συνηγωνίσθη τὸν προκάτοχόν του Μπαρμπερίνι εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν κτισμάτων· ἐξωράϊσε τὴν πλατεῖαν Ναβόνα διὰ τοῦ ἀνακτόρου Παμφίλι, διὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Ἀγνῆς καὶ διὰ τῆς θαυμαστῆς κεντρικῆς κρήνης τοῦ Μπερνίνι, τριῶν μνημείων, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν τὴν πλατεῖαν ταύτην μίαν τῶν ὡραιοτέρων τοῦ κόσμου. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος Ζ' (1655—1667) κατεσκεύασε τὸ περιστύλιον τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Πέτρου διὰ τοῦ Μπερνίνι, τὸ μέγαρον Κίτζι, σήμερον μέγαρον Ὀντεσκάλκι ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τὴν πλατεῖαν τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Εἰρήνης κτλ. Περὶ τῶν μεγάλων μεταβολῶν, αἵτινες ἐπῆλθον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν Ρώμην, μαρτυροῦν καὶ πολλὰ σχέδια τῆς πόλεως, ἅτινα εἶχον χαραχθῆ τότε, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τοῦ Ἰωάννου Μάτζι, ἐπὶ τοῦ πάπα Παύλου Ε', τοῦ Γ. Β. Ντὲ Ρόσσι τῷ 1642, τοῦ Φάλντα ντὲ Βάλλε τῷ 1660 κ.τ.λ. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα αἰῶνα δὲν κατεσκευάσθησαν μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, πλὴν τῆς κρήνης Τρέβι τοῦ Νικολάου Σάλβι, ἀλλ' ἀνηγέρθησαν πολλὰ κομψὰ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, ἅτινα κατὰ μέγα μέρος ὑφίστανται μέχρι σήμερον, ἰδίως ἐν τῇ συνοικίᾳ πέριξ τῆς πλατείας τῆς Ἱσπανίας, ἡ ὁποία κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν ξένων, οἵτινες προσέτρεχον πολυάριθμοι εἰς τὴν Ρώμην ἐξ ὅλων τῶν σημείων τῆς Εὐρώπης, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ ταξίδια εἰς τὴν αἰωνίαν πόλιν εἶχον καταστῆ τῆς μόδας μεταξὺ τῶν πλουσίων πάσης χώρας. Περὶ τῆς ὄψεως, τὴν ὁποίαν ἐνεφάνιζεν ἡ Ρώμη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, μαρτυροῦν τὰ σχέδια πόλεως, τὰ ὁποῖα ἐχάραξαν οἱ Ι. Β. Νόλλι (1748), ὁ Ἰωσὴφ Βάζι (1765), καὶ ἰδίως ἡ πλουσιωτάτη συλλογὴ τῶν χαλκογραφιῶν τοῦ Πιρανέζι, αἵτινες ἀναπαριστοῦν μετ' ἀνυπερβλήτου τέχνης ὄχι μόνον τὰ μεγάλα ἴχνη καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκοδομήματα καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς νέας πόλεως. Τὸ σύνολον τῶν «Ἀπόψεων» τοῦ Πιρανέζι ἀποτελεῖ τὸν ζωντανότερον καὶ ὁμιλοῦντα, οὕτως εἰπεῖν, πίνακα τῆς Ρώμης τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μεγαλοπρεπῆ καὶ πτωχικὸν συγχρόνως, περίεργον καὶ γραφικόν, μὲ τὰ ἑκατὸν μοναστήρια, τὰ περικεκλεισμένα δι' ὑψηλῶν τοίχων, τοὺς κρεμαστοὺς κήπους, τὰς πριγκιπικὰς ἐπαύλεις, τὰ ἀνθισμένα δώματα, τὸ στενὸν Κόρσο καὶ τὰς ὡραίας καὶ ἐρημικὰς πλατείας ἁπλουμένας ἐνώπιον ἡγεμονικῶν καὶ ἐπιβλητικῶν ἀνακτόρων, μὲ τὰ πλούσια καφενεῖα, ἓν τῶν ὁποίων, τὸ «Ἀγγλικὸν καφενεῖον», εἶχε διακοσμηθῆ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Πιρανέζι, καὶ μὲ τὰ οἰνομαγειρεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ πάπας Λαμπερτίνι δὲν ἀπηξίου νὰ προσέρχεται κατὰ τοὺς μακρινοὺς περιπάτους, τοὺς ὁποιους ἐσυνήθιζε νὰ κάμνῃ πεζῇ ἀνὰ τὴν πόλιν. Μεγάλη φροντὶς εἶχε καταβληθῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν συντήρησιν καὶ τὴν ἀναστύλωσιν τῶν ἀρχαίων μνημείων, ἐνηργοῦντο ἀνασκαφαί, ἐσχηματίζοντο μεγάλαι δημόσιαι καὶ ἰδιωτικαὶ συλλογαὶ ἀρχαίων γλυπτικῶν ἔργων, ἡ δὲ ἀρχιτεκτονική, ἐγκαταλείπουσα τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ μπαρόκ, ἤρχισε νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὸν νέον ρυθμόν, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη ἀκριβῶς νεοκλασσικός, διότι ἤντλει τὰς ἐμπνεύσεις του ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς τέχνης. Περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ πάπας Πῖος Ζ' Μπράσκι εἶχε στρέψει τὴν προσοχήν του πρὸς τὴν οἰκοδομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως καὶ ἐπιδιώρθωσε τὸ Κολοσσαῖον, κατασκευάσας τὸ μέχρι σήμερον σῳζόμενον μέγα αὐτοῦ ὑποστήριγμα. Κατὰ τὴν γαλλικὴν κατοχὴν ἐξετελέσθησαν μεγάλα ἔργα προστασίας τῶν διαφόρων μνημείων καὶ πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς πόλεως. Τῷ 1809 καὶ τῷ 1814, ἐπὶ τῆς εἰδικῶς συσταθείσης τότε «Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς Ρώμης», τῆς ὁποίας ἀπετέλουν μέλη μεταξὺ ἄλλων, ὁ Κανόβα, ὁ Βαλαντιέ, ὁ Καμουτσίνι, ὁ Βισκόντι καὶ ὁ Φέα, ἐξωδεύθησαν πέντε ἑκατομμύρια φράγκων εἰς ἔργα δημοσίας ὠφελείας. Ἐνηργήθησαν τότε αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς, τῆς ἀγορᾶς τοῦ Τραϊανοῦ, τοῦ Χρυσοῦ Οἴκου, ἀνεσκευάσθη τὸ Πάνθεον καὶ ἡ Ἁγία Μαρία τῶν Ἀγγέλων, ἐξωραΐσθη ἡ πλατεῖα τοῦ Λαοῦ, ἐδημιουργήθη τὸ πάρκον τοῦ Πιγκείου λόφου, ὁ βοτανικὸς κῆπος καὶ τὸ κοιμητήριον τοῦ Βεράνο. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἐποχὴν εἶχον καταστρωθῆ τὰ σχέδια διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν προκυμαιῶν κατὰ μῆκος τοῦ Τιβέρεως, πρὸς διάνοιξιν μεγάλης ὁδοῦ μεταξὺ τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου καὶ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ Πανθέου ἀπὸ τὰ

Digitized by Google

περιβάλλοντα αὐτὸ μικροοικήματα καὶ πρὸς δημιουργίαν μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ζώνης, περιλαμβανομένης μεταξὺ τοῦ Παλατίνου, τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ Ἀβεντίνου, τοῦ Καιλίου καὶ τοῦ Ἠσκυλίνου.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον διέρρευσε μεταξὺ τῆς ναπολεοντείου περιόδου καὶ τοῦ 1870, δὲν ἔλαβον χώραν μεγάλαι μεταβολαὶ εἰς τὴν ἐν γένει διαμόρφωσιν τῆς πόλεως, ἐνῷ ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης χρονολογίας ἤρξατο ἡ μεγάλη μεταμόρφωσις, ἥτις μετέβαλε τελείως τὴν ὄψιν τῆς Ρώμης. Δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων, ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις εἶχε διορίσει ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς χαράξεως καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως. Μεταξὺ τῶν προταθέντων τότε καὶ ἐκτελεσθέντων νέων ἔργων, κατὰ τὰ ἔτη 1871 καὶ 1873, περιλαμβάνονται αἱ νέαι συνοικίαι τοῦ Ἠσκυλίνου, τοῦ Κάστρο Πραιτώριο, τοῦ Καιλίου καὶ τῆς βιομηχανικῆς ζώνης τοῦ Τεστάτσιο, ἡ προέκτασις τῆς ὁδοῦ τῶν Τεσσάρων Κρηνῶν μέχρι τῆς πλατείας Βενετίας, ἡ ἀποπεράτωσις τῆς Ἐθνικῆς ὁδοῦ, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει νὰ κατασκευάζεται πρὸ τοῦ 1870, κλπ. Τῷ 1884 διηνοίχθη ἡ ὁδὸς Καβούρ, ἐδημιουργήθη ἡ μεγάλη πλατεῖα τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ (316 μ. μήκους καὶ 174 μ. πλάτους) ἐν τῇ ὁποίᾳ καταλήγουν 14 ὁδοὶ καὶ λεωφόροι, ἡ πλατεῖα Ἀνεξαρτησίας καὶ τὸ πάρκον τοῦ Τζιανίκολο (Ἰανίκουλος). Βραδύτερον ἐδημιουργήθησαν αἱ συνοικίαι τῶν Πράτι καὶ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἤρχιζεν ἡ κατασκευὴ τοῦ μεγάλου μνημείου τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ καὶ ἐδημιουργοῦντο τὰ ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα τοῦ Τιβέρεως, μὲ τὸ περιτείχισμα τῶν ὀχθῶν του, τὸ δικαστικὸν μέγαρον, τὸ μέγαρον τῶν Ἐκθέσεων, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, τὸ μέγαρον τῆς Τραπέζης τῆς Ἰταλίας, τὸ Στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, τὰ θαυμάσια κτήρια τῶν μεγάλων στρατώνων τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως, αἱ νέαι γέφυραι τοῦ Γαριβάλδη, τοῦ Οὐμβέρτου, τοῦ Καβούρ, τῆς Μαργαρίτας. Αἱ ἐκσκαφαί, αἵτινες ἐξετελοῦντο διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν νέων κτηρίων, ἔφερον εἰς φῶς καθημερινῶς ἐρείπια καὶ τεμάχια ἀρχαίων μνημείων καὶ ἀγάλματα καὶ σπάνια ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἐπλούτισαν τὰ ὑπάρχοντα ἤδη μουσεῖα, παρὰ τὰ ὁποῖα ἐδημιουργοῦντο νέα τοιαῦτα, ὅπως τὰ τῶν Θερμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ, τῆς Ἰουλίας ἐπαύλεως καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κολλεγίου. Ἐκτὸς τῶν τυχαίων τούτων ἀνασκαφῶν ἐξετελοῦντο καὶ τακτικαὶ τοιαῦται ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἀγορᾷ καὶ ἐν τῷ Κολοσσαίῳ. Ἠγείροντο ἐπίσης μεγάλα ξενοδοχεῖα, θέατρα καὶ μνημεῖα. Συγχρόνως ὅμως, ἕνεκα τῆς ἀνάγκης τῆς δημιουργίας νέων συνοικιῶν, κατεστράφησαν αἱ περίφημοι ἐπαύλεις τῶν Λουντοβίζι καὶ Μάσσιμο, μὲ τὰ θαυμάσια πάρκα των, καὶ κατηδαφίσθη σχεδὸν τελείως, διὰ λόγους ὑγιεινῆς, ἡ μεσαιωνικὴ ἰουδαϊκὴ συνοικία τοῦ Γκέττο. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ηὔξανεν ἁλματωδῶς. Τῷ 1870 οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης ἦσαν 208.000. Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1871 εἶχον ἀνέλθει εἰς 244.484. Τῷ 1888 εἶχον φθάσει τὰς 400 000. Κατὰ τὸ 1885 εἶχον κατασκευασθῆ 1.322 νέαι οἰκίαι, ἐπιδιωρθώθησαν καὶ ηὐρύνθησαν 1.772, ἠνοίχθησαν 121 χλμ. νέων ὁδῶν καὶ κατεσκευάσθησαν 52 νέαι ὑπόνομοι, ἐνῷ συγχρόνως ἤρχιζεν ἡ δημιουργία νέων συνοικιῶν, ἐπὶ ἐκτάσεως ὑπερβαινούσης τὰ 4,5 τ. χλμ. Ὁ οἰκοδομικὸς οὗτος ὀργασμὸς προεκάλεσεν οἰκοδομικὴν κρίσιν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐγκατελείφθησαν πρὸς στιγμὴν τινὲς τῶν ὑπὸ κατασκευὴν συνοικιῶν, καὶ ἰδίως ἡ τῶν Πράτι, ἀλλὰ μετὰ τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως ἡ πόλις ἐπανέλαβε τὸν ταχὺν αὐτῆς ρυθμὸν τῆς ἀναπτύξεως.

Κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς πεντηκονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ρώμης ὡς πρωτευούσης τῆς Ἰταλίας, τῷ 1911, ἐνεκαινιάσθησαν πλεῖστα δημόσια ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ἡ ἀπομόνωσις τῶν Θερμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἡ ἀνέγερσις τοῦ μεγάρου τῶν Καλῶν τεχνῶν ἐν τῇ Ἰουλίᾳ κοιλάδι, ἡ διεύρυνσις τῆς Φλαμινίας ὁδοῦ, ἡ ἔναρξις τῆς κατασκευῆς τῆς συνοικίας τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως. Ὁ χάρτης τῆς Ρώμης, ὁ ὁποῖος ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς δημαρχίας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1911), συγκρινόμενος πρὸς τὸν ἐκδοθέντα τῷ 1866 ὑπὸ τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῆς στατιστικῆς τοῦ Βατικανοῦ, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πόλις εἰς διάστημα τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐγένετο πέντε φορὰς μεγαλυτέρα. Νέαι συνοικίαι ἐδημιουργοῦντο ὁλονὲν ἔξω τῶν παλαιῶν πυλῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Λαοῦ, Σαλάρια, Πίας, Ἁγίου Παύλου, Καβαλλιτζέρι. Μετὰ τὴν διακοπήν, ἥτις προεκλήθη ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐπανελήφθη ἐντατικῶς ἡ ἀνοικοδόμησις νέων οἰκιῶν εἰς τὰς περιφερικὰς ζώνας τῆς πόλεως καὶ ἡ ἐξακολουθητικὴ δημιουργία νέων συνοικιῶν, εἰς τὰς ὁποίας παρατηρεῖται μεγαλύτερος σεβασμὸς πρὸς τὴν αἰσθητικὴν καὶ προσαρμογὴ πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας καὶ τοὺς ὅρους τῆς συγχρόνου ζωῆς. Κατὰ τὸ παράδειγμα ἄλλων μεγάλων πόλεων, νέαι τινὲς συνοικίαι ἐδημιουργήθησαν εἰς τοποθεσίας ἱκανῶς ἀπομεμακρυσμένας τοῦ κέντρου, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέονται διὰ μέσου τροχιοδρόμων, ὡς εἶναι ἡ καλουμένη κηπούπολις Ἀνιένε ἢ Μοντεσάκρο, ἡ συνοικία Γκαρμπατέλλα, ἡ τοῦ Μοντεβέρντε ἐπὶ τοῦ Τζιανίκολο, ἡ τοῦ Μόντε Μάριο κτλ. Αἱ ταχεῖαι συγκοινωνίαι πρὸς τὰ προάστεια τῶν Καστέλλι Ρομάνι καὶ οἱ ψηφισθέντες νόμοι περὶ τῶν ἀποξηραντικῶν καὶ ἀρδευτικῶν ἔργων τῆς Ρωμαϊκῆς πεδιάδος συνετέλεσαν ὥστε οἱ ἐγκαταλελειμμένοι πρότερον ἀγροὶ ν' ἀναζωογονηθοῦν καὶ νὰ καλυφθοῦν ἀπὸ ἐπαύλεις, ἀγροικίας καὶ κήπους, ἐνῷ ἡ ἑλονοσία περιωρίσθη εἰς μικρὰς μόνον περιφερείας. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐξηκολούθησαν μετὰ μεγάλης ἐντατικότητος αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, συνεπληρώθη ἡ ἀπομόνωσις τοῦ Πανθέου, χάρις εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας περίφημον Ἰταλὸν ἰατρὸν Γκουΐντο Μπατσέλλι, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ρώμη ὀφείλει πλεῖστα ἔργα, ὡς εἶναι ἡ κατασκευὴ τῆς τεραστίας εἰς μέγεθος καὶ ἐκ τῶν πρωτευουσῶν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς σημαντικότητα πολυκλινικῆς καὶ ἡ δημιουργία τῆς ἀρχαιολογικῆς ζώνης, εἴδους πάρκου περιλαμβάνοντος πάντα τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς πόλεως, προταθέντος ὑπὸ τοῦ Μπατσέλλι τῷ 1887 καὶ ἀποπερατωθέντος κατὰ μέγα μέρος τῷ 1916.

Τῷ 1925 συνεστήθη ἐπιτροπὴ πρὸς μεταρρύθμισιν τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, προτείνασα τὸν σεβασμὸν τῶν παλαιῶν κέντρων τῆς πόλεως καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν περιφερικῶν ζωνῶν, τὴν συνένωσιν τούτων μεταξύ των διὰ τῆς κατασκευῆς περιφερικοῦ σιδηροδρόμου, τὴν κατασκευὴν ὑπογείων σηράγγων ὑπὸ τοὺς λόφους, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς κατασκευασθείσης τῷ 1902 καὶ τόσον χρησίμου ἀποδειχθείσης ὑπὸ τὸν Κυρηνάλιον, κτλ. Τὸ σχέδιον ὅμως τοῦτο ὑπερεβλήθη ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ ἐκρίθη ἀνεπαρκές, νέα δὲ ἐπιτροπή, συσταθεῖσα τῷ 1930, ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν της ἄλλα σκοπούμενα: τὴν ὄχι πρὸς μίαν κατεύθυνσιν ἐπέκτασιν, ἀλλὰ πρὸς δύο, καὶ δὴ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ βουνὸν καὶ τὸν καθαρὸν ἀέρα, ἄρα, συγκεντρωτικῶς, ἀπὸ τοὺς λόφους πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπρότεινε τὴν κατεδάφισιν τῶν παλαιῶν λαϊκῶν συνοικιῶν, μὲ τοὺς στενοὺς καὶ σκολιοὺς δρομίσκους καί, ἀντιθέτως, τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἔξαρσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ μνημείων, διάνοιξιν νέων λεωφόρων, στρῶσιν ὑπογείων γραμμῶν κττ. Τὸ σχέδιον προβλέπει νέαν διοικητικὴν μονάδα, περιλαμβάνουσαν, ἐκτὸς τῆς Ρώμης, καὶ ὅλας τὰς κοινότητας τῶν περιστεφόντων αὐτὴν λόφων εἰς ἀκτῖνα πεντήκοντα ὅλων χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ κέντρου, μὲ συγκοινωνίαν ταχεῖαν, δι' ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων καὶ λεωφορείων. Νέα πάρκα, φυτεῖαι, ἀλσύλλια, δάση, ἀκόμη καὶ ὁλόκληρος ἀγροτικὴ περιοχὴ προβλέπεται πρὸς νότον, εἰς τὸ Agro Romano, μὲ ἀγροικίας καὶ μὲ ἐπαύλεις. Δημιουργοῦνται ἐπίσης εἰδικὰ κέντρα: οἰκητήριον ἀστικοεμπορικόν, γεωργικόν, τουριστικόν, ἀθλητικόν, παραθερισμοῦ, λουτροθεραπείας κλπ., ἐν μέσῳ ἀφθόνου πρασίνου. Τὸ σχέδιον τοῦτο, τοῦ ὁποίου μέγα μέρος ἐπραγματοποιήθη ἤδη, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον εὑρίσκεται ὑπὸ ἐκτέλεσιν, προεκάλεσε ποικίλα σχόλια καὶ κρίσεις εἰδικῶν πολεοδόμων, ἀρχαιολόγων, καλλιτεχνῶν καὶ λογίων, πολλοὶ τῶν ὁποίων διερωτῶνται μήπως τοῦτο, διὰ τῆς κατασκευῆς τόσων νέων ἀρτηριῶν καὶ τῆς μετατάξεως τόσων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, θέλει ἀλλοιώσει σημαντικὰ τὸν γνώριμον χαρακτῆρα τῆς πόλεως, τοῦθ' ὅπερ διεκηρύχθη ὅτι ἐπεζητεῖτο διὰ παντὸς τρόπου ν' ἀποφευχθῇ. Δεδομένου ὅμως ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει ἀπὸ ἐτῶν σταθερῶς κατὰ 30.000 ἐτησίως καὶ ὅτι προβλέπεται τῷ 1950 νὰ ἔχῃ ὑπερβῆ τὰ δύο ἑκατομμύρια, ἐξηγεῖται ἡ ἐπιδεικνυομένη ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων σπουδὴ περὶ τὴν λῆψιν συντόνων καὶ ριζικῶν μέτρων. Ἡ ραγδαία ἀνάπτυξις ὡρισμένων τμημάτων, ἡ ἄνισος πρὸς ἄλλα, ἐπήγαγεν ὑπέρμετρον αὔξησιν τῆς κινήσεως καὶ τῶν μεταφορῶν καὶ ἔθεσε προβλήματα, ὧν ἡ ἀντιμετώπισις, ἡ ὄχι εὔκολος καὶ ὀλιγοδάπανος, ἐκρίθη ἐπείγουσα. Οὕτω παρέστη ἀνάγκη συνδέσεως διαφόρων περιφερειακῶν τμημάτων μεταξύ των διὰ τοῦ κέντρου καὶ ἀναρρύθμισιν αὐτοῦ τούτου τοῦ συγκοινωνιακοῦ κέντρου.

Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΠΟΛΙΣ

Θέσις: Ἡ σύγχρονος Ρώμη εἶναι, ἀπὸ τοῦ 1870, πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Μέχρι τοῦ 1929 ἦτο ἐπίσης ἕδρα τοῦ πάπα τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως ἐκείνης ἡ κυρίως διαμονὴ τοῦ πάπα, τὸ Βατικανόν, μετὰ περιοχῆς 0,44 τ. χλμ., ἀπεσπάσθη τῆς Ρώμης καὶ ἀποτελεῖ ἴδιον ἀνεξάρτητον κράτος, συνεπείᾳ τῆς συμφωνίας τῆς 11 Φεβρουαρίου 1929 πρὸς τὴν ἰταλικὴν κυβέρνησιν. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς τοποθεσίας, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ ἀρχαία, ἡ μεσαιωνική, ἡ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἡ τῶν νεωτέρων χρόνων πόλις, ἐπεκταθεῖσα πολὺ πέραν αὐτῶν καὶ ὑπερβαλοῦσα μεγάλως πρὸς ἁπάσας τὰς διευθύνσεις τὰ διάφορα τείχη, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς τὴν περιέβαλλον. Διασχίζεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Τιβέρεως, ὁ ὁποῖος ἐντὸς αὐτῆς σχηματίζει τρεῖς μεγάλας μαιανδρικὰς πτυχώσεις καὶ ἔχει πλάτος 60—170 μ. καὶ βάθος 3—10 μ. Ὁ Τίβερις, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε ἐχρησίμευεν ὡς σημαντικὸν μέσον ἐπικοινωνίας τῆς πρωτευούσης τῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὰς ἰταλικὰς ἐπαρχίας τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ μὲ τὴν θάλασσαν, ἀπώλεσε σήμερον τὴν παλαιάν του σπουδαιότητα, καθότι εἶναι πλωτὸς μέχρι τῶν γεφυρῶν εἰς μικρὰ μόνον πλοῖα. Αἱ ὄχθαι τοῦ τμήματος τοῦ ποταμοῦ, ὅπερ διασχίζει τὴν πόλιν, ἔχουν ἐπενδυθῆ δι' ἀντιπλημμυρικῶν τοιχωμάτων. Τὸν Τίβεριν ζευγνύουν ἐν Ρώμῃ 16 γέφυραι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῆς γεφύρας τοῦ Μίλβιο καὶ τῶν δύο, δι' ὧν διέρχονται σιδηροδρομικαὶ γραμμαί. Μεταξὺ τῶν γεφυρῶν Γαριβάλδη καὶ Παλατίνου σχηματίζεται ἡ νησὶς Τιβερίνα ἢ τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχουν διάφορα κτήρια. Ἡ κυρίως πόλις ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἐν τῇ παλαιᾷ τοποθεσίᾳ, ὅπου ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον Πεδίον τοῦ Ἄρεως, εὑρίσκεται ἡ Ρώμη τοῦ μεσαίωνος καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων, ἐπὶ δὲ τῶν λόφων, οἵτινες περιβάλλουν ταύτην, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦτο ἐκτισμένη ἡ ἀρχαία Ρώμη καὶ οἵτινες ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα εἶχον παραμείνει ἀκατοίκητοι, ἔχουν κτισθῆ αἱ περισσότεραι νέαι συνοικίαι. Ἐκ τῶν λόφων τούτων οἱ κυριώτεροι εἶναι ἑπτά, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως Ἑπτάλοφος. Ὁ μικρότερος τῶν λόφων τούτων, ἀλλ' ὁ σημαντικώτερος ἀπὸ ἱστορικῆς ἐπόψεως, εἶναι ὁ λόφος τοῦ Καπιτωλίου, κείμενος πλησίον τοῦ Τιβέρεως καὶ τῆς ἐντὸς αὐτοῦ σχηματιζομένης νησῖδος Τιβερίνα. Πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ λόφου τούτου καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τῆς κοιλότητος, τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ Ἀγορὰ τοῦ Τραϊανοῦ, εὑρίσκεται ὁ Κυρηνάλιος, λόφος χωριζόμενος πρὸς Β. τοῦ Πιγκείου ὑπὸ κοιλάδος, τῆς ὁποίας τὸ βάθος καταλαμβάνει ἡ πλατεῖα Μπαρμπερίνι. Ὁ Πίγκειος λόφος δὲν ἀπετέλει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μέρος τῆς πόλεως. Πρὸς Α. τοῦ Κυρηναλίου ὑπάρχει ὁ Οὐϊμινάλιος, μικροτέρας ἐκτάσεως. Οἱ δύο οὗτοι λόφοι ἀποτελοῦν, τρόπον τινά, διακλάδωσιν τρίτου λόφου, ἱκανῶς ἐκτεταμένου, τοῦ Ἐσκουϊλῖνο (Ἠσκυλῖνος), ὁ ὁποῖος ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Πιγκείου πρὸς Β. καὶ τοῦ Καιλίου πρὸς Ν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἐσκουϊλῖνο ὑψοῦται ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μείζονος. Πρὸς Ν. τοῦ Καπιτωλίου ὑπάρχει ὁ Παλατῖνος, λόφος ὑψηλότερος τῶν ἄλλων, ὁ ὁποῖος ἔχει σχῆμα ἀκανονίστου τετραγώνου καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων τῶν αὐτοκρατόρων. Ἡ κοιλάς, ἡ ὁποία σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ Παλατίνου καὶ τοῦ Καπιτωλίου, καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς Ἀρχαίας Ἀγορᾶς. Ἔτι νοτιώτερον καὶ πλησίον τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει ὁ Ἀβεντῖνος, χωριζόμενος ἀπὸ τοῦ Παλατίνου ὑπὸ τῆς κοιλάδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει ὁ Μέγας Ἱππόδρομος. Καὶ τέλος, πρὸς τὰ ΝΑ. τοῦ Παλατίνου καὶ τὰ Α. τοῦ Ἀβεντίνου, ὑψοῦται ὁ Καίλιος λόφος (Τσέλιο). Μεταξὺ τοῦ Καιλίου, τοῦ Παλατίνου καὶ τοῦ Ἐσκουϊλίνου ὑπάρχει τὸ Κολοσσαῖον. Ἀνατολικώτερον τούτου, παρὰ τὸ κυκλικὸν τεῖχος μεταξὺ τοῦ Καιλίου καὶ τοῦ Ἐσκουϊλίνου, εὑρίσκεται τὸ ἀνάκτορον καὶ ἡ βασιλικὴ τοῦ Λατερανοῦ. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἐκτείνεται τὸ ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρον τμῆμα τῆς πόλεως, ὅπου ὑπάρχουν δύο παλαιαὶ συνοικίαι καὶ τέσσαρες νεώτεραι: πρὸς Β. ἡ τοῦ Μπόργκο, παρὰ τὸ Βατικανὸν καὶ τὸν Ἅγιον Πέτρον, πρὸς Ν. ἡ τοῦ Τραστέβερε, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰς κλιτῦς τοῦ Τζιανίκολο. Πρὸς Β. τοῦ Μπόργκο ἐκτείνεται ἡ νέα μεγάλη συνοικία τῶν Πράτι καὶ πέραν ταύτης ἡ νέα ἐπίσης συνοικία τοῦ στρατιωτικοῦ πεδίου καὶ ἔτι βορειότερον ἡ τοῦ λόφου Μαρίου, παρὰ τὰς ὑπωρείας καὶ τὰς κλιτῦς τοῦ λόφου τούτου. Ἡ ἑτέρα νέα συνοικία ὀνομάζεται Μοντεβέρντε πρὸς Ν. τοῦ Τραστέβερε, ἐπὶ τοῦ λόφου Μοντεβέρντε. Οὕτω, ἡ σημερινὴ Ρώμη δὲν εἶναι μόνον ἑπτάλοφος, ὅπως κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, ἀλλὰ δωδεκάλοφος, καθότι οἱ ἐν αὐτῇ περιλαμβανόμενοι λόφοι εἶναι 12: ὁ Παλατῖνος, ὁ Καπιτωλῖνος, ὁ Ἀβεντῖνος, ὁ Καίλιος, ὁ Κυρηνάλιος, ὁ Βιμινάλιος, ὁ Ἐσκουϊλῖνος, ὁ Πίντσιο (Πίγκειος), ὁ Τζιανίκολο (Ἰανίκολος), ὁ Βατικανός, ὁ Μάριος καὶ ὁ Μοντεβέρντε. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ἄλλοι τεχνητοὶ λόφοι, οἵτινες ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς συσσωρεύσεως διαφόρων ὑλικῶν, προερχομένων ἀπὸ ἐρείπια καὶ κατεδαφισθείσας οἰκοδομάς, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Μοντετσιτόριο, ὅπου σήμερον ἡ βουλή, καὶ ὁ Τεστάτσιο.

Πληθυσμός. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρώμης ὑπέστη κατὰ καιροὺς μεγάλας αὐξομειώσεις, σήμερον δὲ αὐξάνει κατὰ μεγάλας ἀναλογίας. Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρώμης εἶχε φθάσει εἰς τὸ μέγιστον αὐτοῦ ὅριον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου. Κατὰ τὸ ἔτος 28 π. Χ. εἶχεν 1.336 680 κατ. Κατ' ἄλλους ὑπολογισμοὺς ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀναβιβάζεται μόνον εἰς 800.000. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρξατο συνεχὴς ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔφθασε τὰς 17.000 τῷ 1377, ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πάπαι εἶχον ἐπιστρέψει ἐκ τῆς Ἀβινιόν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν μετεβλήθη οὐσιωδῶς κατὰ τοὺς ἑπομένους αἰῶνας, διότι μετὰ 150 περίπου ἔτη, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λέοντος Ι', ἡ Ρώμη εἶχε μόλις 40.000 κατ. καὶ μετὰ 14 ἔτη, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πε-

Digitized by Google

ριφήμου λεηλασίας ὑπὸ τῶν γερμανοϊσπανικῶν στρατευμάτων, ὁ πληθυσμὸς ἀνήρχετο εἰς μόνον 33.000 κατ. Ἔκτοτε ὅμως ἤρχισε νὰ σημειοῦται συνεχὴς ὁλονὲν αὔξησις. Τῷ 1600 εἶχε 109.729 κατ., τῷ 1700 141.781 καὶ τῷ 1800 153.004 Κατὰ τὴν γαλλικὴν κατοχὴν ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρώμης ἠλαττώθη, φθάσας τῷ 1812 τοὺς 117.882 κατ., ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἀνῆλθεν εἰς 130.128 κατ. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1881 ἡ Ρώμη ἠρίθμει 219 608 κατ., ὁ δὲ δῆμος 244.484, τῷ 1889 οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶχον μεταβληθῆ εἰς 273 268 διὰ τὴν πόλιν καὶ 300.469 διὰ τὸν δῆμον. Τῷ 1905 οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἦσαν 500 000, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1911 522.123 καὶ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1921 692.353. Τέλος κατὰ τὸ 1931 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρώμης ἀνῆλθεν εἰς 999 964 κατ., τάσσων αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἰταλικῶν μεγαλοπόλεων, ὑπερβᾶσα τὴν Νεάπολιν καὶ τὸ Μιλᾶνον. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς ἐπισήμου ἰταλικῆς στατιστικῆς, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρώμης κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας αὐξάνει ἁλματωδῶς, κατὰ 30.000 ἐτησίως.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Ρώμης εἶναι ἀρκετὰ ὑγιεινὸν κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὰς ἐνδιαμέσους ἐποχάς, ἀλλ' ἐπικίνδυνον κατὰ τὸ θέρος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου, ἕνεκα τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν. Ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι ἀρκετὰ ὑγρά, ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς τῶν βροχερῶν ἀνέμων ἐπὶ τῶν ξηρῶν, τῆς γειτνιάσεως καὶ τῶν πλημμυρῶν τοῦ Τιβέρεως καὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ρωμαϊκῆς πεδιάδος, ἡ ὁποία περιβάλλει τὴν πόλιν. Ὁ μέσος ἀριθμὸς τῶν βροχερῶν ἡμερῶν κατ' ἔτος ἀνέρχεται, κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς παρατηρήσεις, εἰς 96. Οἱ ὑγρότεροι μῆνες εἶναι ὁ Νοέμβριος μὲ 11 ἡμέρας καὶ ὁ Ἰανουάριος καὶ Μάρτιος μὲ 10 ἡμέρας βροχεράς. Ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ Ἰανουαρίου εἶναι 6°7, τοῦ δὲ Ἰουλίου 24°,8. Κατὰ τὸ θέρος ἡ θερμοκρασία φθάνει τοὺς 37°, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα τοὺς 6° ὑπὸ τὸ 0. Ἡ ἀνωτάτη θερμοκρασία δύναται νὰ φθάσῃ τοὺς 42°, ἡ δὲ κατωτάτη τοὺς 8°,25 ὑπὸ τὸ 0. Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι 15°,4. Πολλαὶ μαρτυρίαι ἀναφέρουν ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ κλῖμα τῆς Ρώμης ἦτο δριμύτερον. Ἀναφέρονται χειμῶνες μὲ πτῶσιν χιόνος, ἧς τὸ πάχος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔφθασε τοὺς 7 πόδας. Ἤδη ἐν Ρώμῃ χιονίζει σπανίως. Χάρις εἰς τὰ διάφορα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἑλονοσίας, καὶ εἰς τὰ ἐκτελεσθέντα ἔργα, οἱ ὑγιεινοὶ ὅροι τῆς πόλεως ἐβελτιώθησαν μεγάλως. Ἀπεξηράνθησαν πλεῖστα ἕλη καὶ ἑλώδεις χῶροι πέριξ τῆς πόλεως καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως καὶ κατεσκευάσθησαν ὑπόνομοι, τὰ δὲ τεθέντα ἐν χρήσει ἄφθονα ὑδραγωγεῖα μεταφέρουν μέχρι τοῦ κέντρου τῆς Ρώμης 1.773.650 κ.μ. ὕδατος ἡμερησίως, πρᾶγμα ὅπερ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς κατοίκους νὰ μὴ πίνουν πλέον τὸ θολὸν καὶ ἀνθυγιεινὸν ὕδωρ τοῦ Τιβέρεως.

Γενικὴ περιγραφὴ τῆς πόλεως. Ἡ περίμετρος τῆς συγχρόνου πόλεως ἀνέρχεται εἰς 32 χλμ. Τὸ σχέδιον αὐτῆς ἔχει σχῆμα ἀκαθόριστον, ὁλονὲν ὑφιστάμενον μεταβολὰς καὶ ἐπεκτάσεις, ἰδίως πρὸς τοὺς πέριξ λόφους καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς θαλάσσης. Ἡ πόλις διαιρεῖται καὶ σήμερον εἰς συνοικίας, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων φέρουν τὰ ὀνόματα τῶν παλαιῶν διαμερισμάτων (rioni), Μόντι, Τρέβι, Κολόννα, Κάμπο Μάρτσιο, Πόντε, Παριόνε. Ρέγκολα, Σὰν Ἐουστάκιο, Πίνια, Καμπιτέλλι, Σὰντ Ἄντζελο, Ρίπα, Τραστέβερε, Μπόργκο, Πράτι ντὶ Καστέλλο, κτλ Ἑκάστη τῶν συνοικιῶν τούτων φέρει ἴδιον χαρακτῆρα, μὲ μεγάλας πολλάκις διαφοράς. Τὸ ἰδιαίτερον ὅμως χαρακτηριστικὸν τῆς πόλεως ταύτης εἶναι ἡ ἀπ' αἰώνων διατήρησις τῆς συνεχοῦς παραδόσεως καὶ τῆς ἱστορικῆς συνεχείας εἰς τὰ κτίσματα αὐτῆς, καθότι ὑπάρχουν ἐν Ρώμῃ ὄχι μόνον ἐρείπια, ἀλλὰ καὶ καλῶς διατετηρημένα κτίσματα καὶ παντὸς εἴδους μνημεῖα καὶ ἴχνη πασῶν τῶν ἐποχῶν καὶ πάντων τῶν πολιτισμῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, τῶν χρόνων τῆς αὐτοκρατορίας, τοῦ μεσαίωνος, τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, μέχρι σήμερον. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη συνέχεια ἀπαντᾶται εἰς πάντα σχεδὸν τὰ σημεῖα τῆς πόλεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δύσκολον νὰ διαχωρίσῃ τις σαφῶς ἰδιαιτέρας περιοχὰς δι' ἑκάστην περίοδον χρόνου καὶ ἐποχήν. Ἐν τούτοις, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὰς πλείστας μεγαλοπόλεις τοῦ κόσμου, εἶναι δυνατὸν νὰ διακρίνῃ τις τὴν παλαιὰν ἀπὸ τῆς νέας πόλεως. Καὶ ἡ μὲν παλαιὰ πόλις ἐκτείνεται πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Καπιτωλίου, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τούτου μέχρι τοῦ Κόρσο Οὐμπέρτο πρὸς τὴν περὶ τὸ Βατικανὸν συνοικίαν καὶ τὴν συνοικίαν τοῦ Τραστέβερε, μὲ στενὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ σκολιὰς ὁδούς, πλαισιουμένας ἀπὸ πολλὰ ὑπερύψηλα μέγαρα. Τὰ νέα τμήματα τῆς πόλεως εἶναι ἐκτισμένα ἐπὶ τῆς πρὸς Α. τῆς λεωφόρου Κόρσο Οὐμπέρτο περιοχῆς καὶ ἐπὶ τῶν λόφων τῶν εὑρισκομένων πέριξ τῆς παλαιᾶς πόλεως, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν πεδινῶν ἐκτάσεων. Αἱ νέαι συνοικίαι ἔχουν μεγάλας καὶ εὐρείας ὁδούς, κήπους, πάρκα, ἐπαύλεις, πολυτελῆ μέγαρα, μεγάλας καὶ πολυωρόφους πολυκατοικίας, μὲ μεγίστην ποικιλίαν ἀρχιτεκτονικῶν ρυθμῶν, ἥτις δὲν ἐπιτρέπει τὴν δημιουργίαν ἰδιαιτέρου καὶ ἀτομικοῦ χαρακτῆρος ἐν τῇ οἰκοδομικῇ τῆς νέας Ρώμης. Ἄξιαι ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι αἱ λαϊκαὶ καὶ ἐργατικαὶ πολυκατοικίαι τοῦ λόφου Ἀβεντίνου καὶ τοῦ Στρατιωτικοῦ πεδίου, ἡ ἐκεῖθεν τῆς πολυκλινικῆς δημιουργηθεῖσα πανεπιστημιακὴ πόλις καὶ οἱ διάφοροι πέριξ τῆς πόλεως συνοικισμοί. Ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει εὑρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ λαϊκαὶ συνοικίαι, ἐνῷ ἡ νέα πόλις, μὲ τὰς νεωτάτας οἰκοδομάς της, κατοικεῖται συνήθως ἀπὸ τὰς εὐπορούσας τάξεις, τοὺς πλουσίους, τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ πολλοὺς ξένους. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, κατόπιν ἐκπονήσεως διαφόρων σχεδίων, ἤρχισεν ἡ ἐκκαθάρισις τῶν παλαιῶν συνοικιῶν, ἡ διεύρυνσις τῶν στενῶν καὶ ἡ εὐθυγράμμισις τῶν σκολιῶν ὁδῶν, ἐνῷ συγχρόνως οἱ ἀρχαιολογικοὶ χῶροι καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα μνημεῖα ἀπεμονώθησαν καὶ ἐξεκαθαρίσθησαν ἀπὸ τὴν συντροφίαν τῶν πολυπληθῶν καὶ ἀκαλαισθήτων πολλάκις οἰκίσκων, οἵτινες εἶχον προσκολληθῆ εἰς αὐτὰ ἀπὸ πολλῶν αἰώνων. Ἡ ἐκκαθάρισις αὕτη τῶν παλαιῶν συνοικιῶν καὶ ἡ διάνοιξις νέων ἀρτηριῶν συγκοινωνίας μετέβαλον εἰς πλεῖστα σημεῖα τὴν προτέραν ὄψιν τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἀπὸ πόλεως κατ' ἐξοχὴν παλαιᾶ καὶ σκυθρωπῆς, μελαγχολικῆς καὶ σιωπηλῆς, ἤρχισε νὰ μεταβάλλεται εἰς συγχρονισμένην μεγαλόπολιν. Ἐν τούτοις, ἡ ἐν γένει ὄψις τῆς πόλεως ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζῃ χαρακτῆρα ἐντελῶς ἰδιαίτερον καὶ ἀτομικόν, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην πόλιν τοῦ κόσμου ἀπαντώμενον, λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶς παλαιῶν καὶ ἱστορικῶν κτηρίων, τοποθεσιῶν, πλατειῶν, ὁδῶν καὶ μνημείων, τὰ ὁποῖα περιέχει καὶ τὰ ὁποῖα τὴν καθιστοῦν ὁλόκληρον, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἕτερον, τεράστιον μουσεῖον, προκαλοῦν τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπισκέπτου ἀνὰ πᾶν βῆμα.

Ἡ μεγαλυτέρα κίνησις καὶ ζωὴ τῆς πόλεως συγκεντρώνεται σήμερον περὶ τὴν λεωφόρον Κόρσο Οὐμπέρτο καὶ τὴν εἰς τὸ μέσον ταύτης πλατεῖαν Κολόννα. Ἰδιαίτερα κέντρα κοσμικῆς κινήσεως καὶ περιπάτου εἶναι ἡ ὁδὸς Βιττόριο Βένετο, ὁ δημόσιος κῆπος Βίλλα Μποργκέζε ἢ Οὐμπέρτο καὶ τὸ πάρκον τοῦ Πίντσιο (Πιγκείου). Ἡ βιομηχανικὴ ζωὴ ἔχει συγκεντρωθῆ κυρίως εἰς τὴν μεταξὺ Ἀβεντίνου λόφου, Τεστάτσιο καὶ Ἁγίου Παύλου περιοχήν, ἐνῷ τὸ Στάδιον, ὁ Ἱππόδρομος καὶ ἄλλα κέντρα ἀθλητισμοῦ καὶ γυμναστικῆς εὑρίσκοντα συγκεντρωμένα εἰς τὴν μεταξὺ τῆς πλατείας τοῦ Λαοῦ καὶ τῆς γεφύρας τοῦ Μίλβιο περιοχὴν τῶν Παριόλι, παρὰ τὴν Φλαμινίαν ὁδόν. Ἐκ τῶν νέων συνοικιῶν τῆς Ρώμης ἀριστοκρατικώτεραι θεωροῦνται αἱ Λουντοβίτζι-Μπουονκομπάνι καὶ Σεμπαστιάνι.

Πλατεῖαι. Ἐν Ρώμῃ ὑπάρχουν ὑπὲρ τὰς 150 μεγάλαι πλατεῖαι. Ἐκ τούτων κυριώτεραι εἶναι: Πρὸς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς πόλεως ἡ πλατεῖα τοῦ Λαοῦ, κοσμουμένη εἰς τὸ κέντρον δι' ὀβελίσκου, τοῦ Φλαμινίου, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἐν Ρώμῃ εὑρισκομένων, μετὰ τὸν τοῦ Λατερανοῦ, καὶ στηρίζεται ἐπὶ εὐρείας βάσεως, εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς ὁποίας ὑπάρχουν τέσσαρες λέοντες. Τὰ στόματα τῶν λεόντων τούτων χρησιμεύουν ὡς κρῆναι, ἀπὸ τὰς ὁποίας ρέει συνεχῶς ὕδωρ. Τὰ πρὸς Α. καὶ Δ. πλευρὰ τῆς πλατείας σχηματίζουν ἡμικύκλια κοσμούμενα διὰ μνημειωδῶν κρηνῶν. Ἄνωθεν τοῦ ΒΑ. ἡμικυκλίου σχηματίζεται σειρὰ κλιμακωτῶν ἐξωστῶν, κεκοσμημένων δι' ἀγαλμάτων καὶ κιόνων, δι' ὧν ἀνέρχεταί τις πρὸς τὸν λόφον καὶ τὸ πάρκον τοῦ Πιγκείου. Ἡ πλατεῖα αὕτη εἶναι γνωστὴ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ λαβούσας καὶ λαμβανούσας χώραν λαϊκὰς ἑορτὰς καὶ πολιτικὰς διαδηλώσεις καὶ συγκεντρώσεις καὶ αἱματηρὰς πολλάκις διαμάχας. Εἰς τὸ μέσον τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ τοῦ Κόρσο Οὐμπέρτο ὑπάρχει ἡ πλατεῖα Κολόννα, σχεδὸν τετράγωνος, εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁποίας ἐγείρεται ἡ ἀναθηματικὴ στήλη τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει τὸ Παλάτσο Κίτζι, νῦν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἄλλοτε οὐγγρικὴ πρεσβεία. Ἡ πλατεῖα αὕτη, λόγῳ τῆς κεντρικῆς της θέσεως, χρησιμεύει καὶ σήμερον ὡς τόπος πολιτικῶν συγκεντρώσεων καὶ διαδηλώσεων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ πλατεῖα τοῦ Μοντετσιτόριο, ὅπου ἡ κεντρικὴ εἴσοδος τῆς βουλῆς. Πρὸς Ν. ταύτης ὑπάρχει ἡ πλατεῖα τοῦ Πανθέου, μὲ κρήνην καὶ ὀβελίσκον ἄνωθεν αὐτῆς καὶ ἔτι νοτιώτερον ἡ περίφημος Πιάτσα Ναβόνα ἢ Τσίρκο Ἀγκονάλε, διατηροῦσα τὸ σχῆμα σταδίου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν τρεῖς μνημειώδεις κρῆναι, ὧν ἡ κεντρική, φέρουσα ἀλληγορικὰς παραστάσεις τῶν μεγάλων ποταμῶν τοῦ κόσμου, εἶναι ἔργον τοῦ Μπερνίνι. Ἡ πλατεῖα αὕτη ἐχρησίμευεν ἄλλοτε εἰς τέλεσιν ἀγώνων καὶ λαϊκῶν ἑορτῶν, κατὰ δὲ τὰς ἀπόκρεως καὶ κατὰ τὸ θέρος μετεβάλλετο εἰς λίμνην, ὅπου ἐλάμβανον χώραν καὶ κολυμβητικοὶ καὶ ἄλλοι ἀγῶνες. Νῦν χρησιμεύει κυρίως διὰ τὴν λαϊκὴν ἑορτὴν τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανίων, καθ' ἣν πωλοῦνται ἐν αὐτῇ τὰ δῶρα, ἅτινα καθ' ἡμᾶς προσφέρονται κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους. Πρὸς Ν. τῆς πλατείας ταύτης ὑπάρχει ἡ πλατεῖα τοῦ Κάμπο ντὶ Φιόρι, ἄλλοτε ἀγορὰ ἀνθέων, χρησιμοποιημένη νῦν ὡς λαϊκὴ ἀγορὰ παντοίων πραγμάτων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει μνημεῖον τοῦ Τζορντάνο Μπροῦνο, ὁ ὁποῖος ἐκάη ἐκεῖ τῷ 1600. Πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς πλατείας ταύτης ὑπάρχει ἡ πλατεῖα Φαρνέζε, ὅπου τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάκτορον τοῦ Φαρνέζε, νῦν πρεσβεία τῆς Γαλλίας. Πρὸς τὰ ΒΑ. ταύτης ὑπάρχει ἡ πλατεῖα Βενετίας, ἐν ᾗ καταλήγουν αἱ ὁδοὶ Κόρσο Οὐμπέρτο, Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ καὶ ἡ Ἐθνικὴ καὶ ἐγείρεται τὸ μνημεῖον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ. Ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀνακτόρου τῆς Βενετίας, ὅπου σήμερον ἡ ἕδρα τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰταλίας. Πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς πλατείας ταύτης ὑπάρχει ἡ πλατεῖα τοῦ Κυρηναλίου, ἔμπροσθεν τοῦ ὁμωνύμου ἀνακτόρου καὶ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κονσούλτας. Ἐν τῇ πλατείᾳ ταύτῃ ὑπάρχουν δύο κολοσσιαῖα ἀγάλματα μετὰ δύο ἵππων, πιθανῶς ἀναπαριστάνοντα τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυδεύκην. Ὑπάρχει ἐπίσης ἐν αὐτῇ καὶ ὀβελίσκος ἐξ ἐρυθροῦ γρανίτου, μετὰ κρήνης. Πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς πλατείας ταύτης ὑπάρχει ἡ πλατεῖα τοῦ Ἐσκουϊλίνο καὶ τῆς Ἁγίας Μαρίνας τῆς Μείζονος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει ὁ μέγας ὁμώνυμος τῆς δευτέρας ναός. Ἐκεῖθεν ἡ ὁδὸς Καρόλου Ἀλβέρτου ὁδηγεῖ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα τῆς νέας Ρώμης. Αὕτη διὰ τῆς ὁδοῦ Μερουλάνα συνδέεται πρὸς τὴν ὡραίαν πλατεῖαν τοῦ Λατερανοῦ. Ἔναντι τοῦ κεντρικοῦ σταθμοῦ τοῦ σιδηροδρόμου ὑπάρχει ἡ πλατεῖα Τέρμινι καὶ ἡ πλατεῖα τῶν 500, ὀνομασθεῖσα οὕτως εἰς ἀνάμνησιν τῶν Ἰταλῶν στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους κατέσφαξαν οἱ Ἀβησσυνοὶ ἐν Ντόγκαλι κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Παρὰ ταύτην, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐθνικῆς ὁδοῦ, ὑπάρχει ἡ πλατεῖα Τέρμινι ἢ τῆς Ἐξέδρας, ὡραία ἡμικυκλικὴ πλατεῖα, μὲ θαυμασίαν κρήνην, μὲ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα ἀλληγορικῶν παραστάσεων. Παρὰ τὸν κεντρικὸν σταθμὸν ὑπάρχει ἐπίσης ἡ πλατεῖα Ἀνεξαρτησίας καὶ ἡ πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, μὲ τὴν κρήνην τοῦ ἀγάλματος τοῦ Μωϋσέως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ Τρίτωνος ἡ πλατεῖα Μπαρμπερίνι, μὲ τὴν περίφημον κρήνην τοῦ Τρίτωνος, ἔργον τοῦ Μπερνίνι. Πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐπὶ τῶν Ὀρέων ὑπάρχει ἡ πλατεῖα τῆς Ἱσπανίας, ἐκ τῶν κυριωτέρων κέντρων τῶν ξένων παροικιῶν, ὀνομαστὴ διὰ τὴν ὡραίαν θέαν πρὸς τὴν μεγάλην κλίμακα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τὴν Βίλλα Μέντιτσις. Εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει ἡ πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἐλλειψοειδοῦς σχήματος, συνολικοῦ μήκους 340 μ. καὶ πλάτους 240 μ., περιβαλλομένη ἀπὸ τῆς βορείας καὶ νοτίας πλευρᾶς ὑπὸ τῆς κιονοστοιχίας Μπερνίνι, κατασκευασθείσης τῷ 1667 καὶ ἐχούσης 284 κίονας διατεταγμένους εἰς διπλοῦν ἡμικύκλιον. Ἐν τῇ νέᾳ συνοικίᾳ τῶν Πράτι ὑπάρχει ἡ ὡραία πλατεῖα Καβούρ, πρὸ τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου, μὲ ἄγαλμα τοῦ Καβούρ, ἐν δὲ τῇ συνοικίᾳ τοῦ στρατιωτικοῦ πεδίου ἡ νέα κυκλικὴ πλατεῖα Ματζίνι, περιβαλλομένη ἀπὸ κυκλοτερεῖς ὁδούς, εἰς ἣν καταλήγουν ἀκτινοειδῶς πολλαὶ νέαι λεωφόροι, κτλ.

Ὁδοί. Αἱ παλαιαὶ ὁδοὶ τῆς Ρώμης παρέχουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐχαράχθησαν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ἰδιωτῶν, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν οὐδὲν σχέδιον πόλεως. Εἶναι στεναί, σκολιαὶ καὶ ἀκανόνιστοι, πολλάκις διακοπτόμεναι ἀπὸ κτήρια αὐθαιρέτως ἐκτισμένα εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καὶ συνεχιζόμεναι περαιτέρω, καὶ πολλαὶ ἀδιέξοδοι. Τὴν στενότητα αὐτῶν καθιστᾷ συχνάκις περισσότερον ἔκδηλον τὸ γεγονὸς ὅτι πλαισιοῦνται πολλαὶ τούτων δι' ὑψηλῶν οἰκοδομῶν. Αἱ ὁδοὶ αὗται εἶναι ἐν τούτοις καλῶς ἐστρωμέναι, διὰ λιθοστρώματος ἐκ λάβας, ἀλλὰ στεροῦνται πεζοδρομίων. Αἱ νέαι συνοικίαι ἔχουν καλὴν ρυμοτομίαν, μὲ εὐθυγράμμους, παραλλήλας καὶ ἄλλας καθέτους ἐπ' αὐτῶν ὁδούς, αἱ δὲ νεώταται συνοικίαι ἔχουν καὶ ὁδοὺς τῶν τελευταίων πολεοδομικῶν συστημάτων, ἤτοι καμπυλουμένας ἢ καὶ κυκλικῶς ἐπ' ἀλλήλων διατεταγμένας, πέριξ μιᾶς κεντρικῆς πλατείας. Ἡ παλαιὰ ὅμως πόλις, ὅπως καὶ ἡ νέα, παρὰ τὴν στενότητα τῶν περισσοτέρων ὁδῶν της, δὲν στερεῖται καὶ μεγάλων ἀρτηριῶν, αἵτινες διασχίζουν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλον, ὡς εἶναι ἡ ὁδὸς Λουγκάρα ἐν Τραστέβερε, ἡ λεωφόρος Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου γεφύρας τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ καὶ συνεχιζομένη διὰ τῆς ὁδοῦ Δημοψηφίσματος καὶ τῆς Ἐθνικῆς καταλήγει εἰς τὸν κεντρικὸν σταθμόν, κτλ. Ἡ κυριωτέρα ἀρτηρία τῆς πόλεως εἶναι ἡ λεωφόρος Κόρσο Οὐμπέρτο Α', κοινῶς λεγομένη Κόρσο, ἡ ὁποία ἔχει μῆκος περίπου 2 χλμ. καὶ πλάτος 12 μ. μόνον καὶ ἑνώνει τὴν πλατεῖαν τοῦ Λαοῦ μὲ τὴν πλατεῖαν τῆς Βενετίας. Ἡ ὁδὸς αὕτη εἶχε καταστῆ ἄλλοτε ὀνομαστὴ ἐκ τῶν ἱππικῶν ἀγώνων, οἵτινες ἐλάμβανον χώραν ἐν αὐτῇ κατὰ τὰς ἀπόκρεως. Ἀπὸ τῆς πλατείας Βενετίας πρὸς Α. μὲν ἡ Ἐθνικὴ ὁδὸς ἄγει πρὸς τὸν κεντρικὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν, πρὸς Δ δὲ ἡ λεωφόρος Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ πρὸς τὸν Ἅγιον Πέτρον. Παρὰ τὴν ἀρχὴν τῆς λεωφόρου τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ διανοίγεται ἡ ὁδὸς Τόρρε Ἀρτζεντίνα πρὸς Ν., ἡ ὁποία εἶναι μία τῶν μεγαλυ-

Digitized by Google

τέρων συγκοινωνιακῶν ἀρτηριῶν καὶ λαμβάνει διαδοχικῶς τὰ ὀνόματα ὁδὸς Ἀρένουλα καὶ λεωφόρος τοῦ Βασιλέως, καταλήγουσα ἐν τέλει εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Τραστέβερε. Ἐκ τῆς πλατείας τοῦ Λαοῦ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κόρσο διανοίγονται, πλὴν τοῦ Κόρσο, καὶ αἱ ὁδοὶ τοῦ Ριππέτα, παρὰ τὸν Τίβεριν, καὶ ἡ ὁδὸς Μπαμπουῖνο, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἱσπανίας. Ἡ προέκτασις ταύτης διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Ντοῦε Ματσέλλι εἰσέρχεται εἰς τὴν σήραγγα, ἥτις κατεσκευάσθη τῷ 1904 ὑπὸ τοὺς κήπους τοῦ Κυρηναλίου, καὶ ἐκεῖθεν ἐξερχομένη φθάνει μέχρι τῆς Ἐθνικῆς ὁδοῦ. Σημαντικαὶ ἐπίσης εἶναι αἱ ὁδοὶ Καβούρ, Κυρηναλίου, Εἴκοσι Σεπτεμβρίου, Τρίτωνος, Σίξτειος, Τεσσάρων Κρηνῶν, Αὐγουστίνου Ντεπρέτις, Μερουλάνα, Βιττόριο Βένετο, Λουντοβίζι, Μπονκομπάνι, λεωφόρος Ἰταλίας, Βασιλίσσης, Νομεντάνα, Κόλα ντὶ Ριέντσο, κ. τ. λ.

Κῆποι, πάρκα καὶ περίπατοι. Ἡ Ρώμη ἔχει ὀλίγους, ἀλλ' ἐξαιρετικῶς ὡραίους δημοσίους κήπους καὶ περιπάτους. Οἱ περισσότεροι τούτων εἶναι νεωτέρας κατασκευῆς, οἱ κυριώτεροι δὲ εἶναι οἱ ἑξῆς: Ὁ ἀρχαιολογικὸς περίπατος ἢ πάρκον (Passeggiata archeologica), τοῦ ὁποίου ἡ ἔναρξις τῆς κατασκευῆς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1910, ὅτε ἀπεφασίσθη ὅπως ὁλόκληρος ἡ ἀρχαιολογικὴ ζώνη, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας Ρώμης, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Χρυσοῦς οἶκος τοῦ Νέρωνος, τὸ Κολοσσαῖον, ὁ Παλατῖνος, ὁ Μέγας Ἱππόδρομος καὶ αἱ Θέρμαι τοῦ Καρακάλλα, μεταβληθῇ εἰς τεράστιον πάρκον. Τὸ πάρκον τοῦ λόφου Τζιανίκολο κατεσκευάσθη τῷ 1888. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουν πλεῖσται προτομαὶ διασήμων ἀνδρῶν Ἰταλῶν καὶ ξένων, ἔφιππον ἄγαλμα τοῦ Γαριβάλδη καὶ φάρος, δωρηθεὶς εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν μεταναστῶν τῆς Ἀργεντινῆς τῷ 1911. Ὁ φάρος οὗτος ἔχει ὕψος 22 μ. καὶ ἐκπέμπει ἐρυθράς, λευκὰς καὶ πρασίνας ἀκτῖνας εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. Τὸ πάρκον τοῦ Πίντσιο, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου λόφου, κατασκευασθὲν τῇ διαταγῇ τοῦ Ναπολέοντος ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Βαλαντιέ, εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον συχναζομένων ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας τῆς Ρώμης. Ἔχει θαυμασίαν βλάστησιν καὶ ἀγάλματα καὶ προτομὰς διασήμων ἀνδρῶν, τεχνητὰς λίμνας, πίδακας κτλ. Ὁ κῆπος τῆς Βίλλα Μποργκέζε, περιελθὼν ἀπὸ τοῦ 1900 εἰς τὸ δημόσιον ὑπὸ τὸ ὄνομα Βίλλα Οὐμπέρτο, εἶναι ὁ μεγαλύτερος κῆπος τῆς Ρώμης, μὲ κέντρα ἀναψυχῆς, ἀγάλματα, στάδιον ἀθλητικῶν παιδιῶν, στίβον ἱππασίας, τεχνητὰς λίμνας, πίδακας, τὸ κτήριον τοῦ μουσείου Μποργκέζε, τὸν ζωολογικὸν κῆπον κτλ. Οἱ κῆποι τοῦ Παλατίνου λόφου εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ περιεργοτέρων τῆς Ρώμης. Ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιολόγου Ἰακώβου Μπόνι, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε ν' ἀναπαραστήσῃ τὸ ἀρχαῖον Viridarium Palatinum, ὅπερ εἶχε σχηματισθῆ διὰ τῆς προσκομίσεως ὑπὸ τῶν κατακτηθέντων λαῶν τῶν εἰδῶν τῶν φυτῶν τῶν χωρῶν των. Ἀπὸ τοῦ 1914 ἐφυτεύθησαν ἐν αὐτοῖς 10.000 βολβοὶ ναρκίσσων, ἀνεμονῶν, τουλιπῶν, χρυσανθέμων κτλ., χιλιάδες ῥόδων ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ ἑκατοντάδες μύρτων, κυπαρίσσων, πευκῶν, ῥοδοδαφνῶν κλπ. Τμῆμα τῶν κήπων τούτων εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν Βιργίλιον. Εἰς τοὺς κήπους τοῦ Παλατίνου καλλιεργοῦνται πάντα τὰ εἴδη τῶν σπανίων φυτῶν καὶ ἀνθέων. Λαβὼν ὡς ὑπόδειγμα τὰς τοιχογραφίας τοῦ οἴκου τῆς Λιβίας ἐν τῇ Φλαμινίᾳ ὁδῷ, ἠδυνήθη ὁ Μπόνι ν' ἀναπαραστήσῃ ἐπὶ τοῦ Παλατίνου ἀρχαῖον κῆπον μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν ἀκρίβειαν. Πλὴν τῶν δημοσίων τούτων κήπων ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἐντὸς ἰδιωτικῶν ἐπαύλεων ἢ ἀνακτόρων, ὡς εἶναι ὁ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κυρηναλίου, ὁ τοῦ μεγάρου Μπαρμπερίνι, ὁ τοῦ μεγάρου Τορλόνια, ὁ τοῦ ὄπισθεν τοῦ Τζιανίκολο μεγάρου Παμφίλι κλπ.

Τείχη καὶ πύλαι. Μεγάλα τμήματα τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς Ρώμης σῴζονται μέχρι σήμερον, τὰ πλεῖστα τούτων ἠρειπωμένα. ὡς εἶναι τὰ τμήματα τῶν τειχῶν τοῦ Αὐρηλίου καὶ τῶν παπῶν Λέοντος Δ' καὶ Οὐρβανοῦ Η'. Ἐπίσης σῴζονται καὶ αἱ περισσότεραι τῶν παλαιῶν πυλῶν, τινὲς μὲν τούτων ὡς ἦσαν σχεδὸν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ τοὺς χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας, ἄλλαι δὲ μετασχηματισθεῖσαι ἢ ἀνακαινισθεῖσαι βραδύτερον, κατὰ τὸν μεσαίωνα ἢ καὶ εἰς νεωτέρας ἐποχάς. Αἱ σημαντικώτεραι τῶν πυλῶν τούτων ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορικῶν ἀναμνήσεων καὶ ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι: πρὸς Β. ἡ πύλη τοῦ Λαοῦ, κατασκευασθεῖσα ἐπὶ τῆς θέσεως ὅπου ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία Φλαμινία πύλη, τῷ 1561 ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Βίνιολα, ἐπὶ σχεδίων τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1889. Πρὸς Α. ταύτης εὑρίσκεται ἡ Πιγκιανὴ πύλη, παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς Βίλλα Μποργκέζε, διανοιγεῖσα περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ αἰῶνος καὶ ἀνατολικώτερον ταύτης τὰ ἐρείπια τῆς Σαλαρίας πύλης, κατεδαφισθείσης τῷ 1914. Πλησίον καὶ πρὸς τὰ Ν.Α. ταύτης ὑπάρχει ἡ πύλη Πία, κατασκευασθεῖσα ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Νομεντιανῆς πύλης ἐπὶ σχεδίων τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Παρ' αὐτὴν τὸ Αὐρηλιανὸν τεῖχος, σῳζόμενον μέχρι σήμερον, φέρει τὸ ἱστορικὸν ῥῆγμα, ὅπερ ἐδημιούργησαν τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα τῷ 1870 καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ πρώτη εἰσβολὴ τοῦ ἐπιτιθεμένου στρατοῦ καὶ ἡ ἅλωσις τῆς παπικῆς μέχρι τότε πόλεως. Ἐπὶ τοῦ τείχους τούτου ἐστήθη κατόπιν ἀναθηματικὴ πλὰξ καὶ παρ' αὐτὴν ἀναθηματικὴ στήλη, ὅπου λαμβάνει χώραν ἐτησίως ἀναμνηστικὴ ἑορτὴ τὴν ἐπέτειον τῆς ἁλώσεως, 20 Σεπτεμβρίου. ΝΑ. τῆς πύλης ταύτης εὑρίσκεται ἡ πύλη τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, κατασκευασθεῖσα ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Τιβουρηνῆς ἢ Τιβουρτίνης πύλης. Ἡ πύλη αὕτη ἔχει ἑκατέρωθεν δύο πύργους. Μετ' αὐτὴν ἀκολουθεῖ νοτιώτερον ἡ Μείζων πύλη (porta Maggiore), ἥτις εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ πύλη Πραινεστίνη, χρονολογουμένη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κλαυδίου. Πρὸς τὰ ΝΔ ταύτης ὑπάρχει ἡ πύλη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὁπόθεν ἄρχεται ἡ νέα Ἀππία ὁδὸς καὶ κατόπιν ἡ πύλη Ἀσιναρία, ἀφετηρία τῆς ὁμωνύμου ὁδοῦ. Μετὰ τὴν πύλην Μετρονίαν, τὴν Λατινικὴν πύλην καὶ τὴν Ἀππίαν πύλην, νῦν τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ, διανοίγεται ἡ πύλη τοῦ Ἁγίου Παύλου, ἡ ἀρχαία Ὀστιανή, ὁδηγοῦσα εἰς τὸν ὁμώνυμον ναόν. Διὰ τῆς πύλης ταύτης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην τῷ 549 ὁ Τοτίλας βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότθων. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ εὑρίσκονται αἱ πύλαι Πορτέζε (Λιμενικὴ πύλη), ἡ τοῦ Ἁγίου Παγκρατίου, ἡ ἀρχαία Αὐρηλία πύλη, ἀνακαινισθεῖσα ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου Θ' καὶ ἐπὶ τοῦ τείχους τοῦ πάπα Λέοντος Δ' ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σαγκάλλο, ἡ Καβαλλετζέρι καὶ ἡ πόρτα Ἀντζέλικα.

Γέφυραι. Τὸν Τίβεριν ζευγνύουν ἐντὸς τῆς Ρώμης 16 γέφυραι, εἰς τὰς ὁποίας δύναται νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ὀλίγα χιλιόμετρα πρὸς Β. τῆς πόλεως κειμένη Μουλβία γέφυρα (Μίλβιο, κοινῶς πόντε Μόλλε), ἀρχαιοτάτη καὶ ἱστορικὴ διὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Μαξεντίου ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Αἱ γέφυραι αὗται εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παλαιαὶ ἢ ἀνακαινισθεῖσαι ἀρχαῖαι. Ἡ νεωτέραι πασῶν εἶναι ἡ τοῦ Στρατοῦ, ἥτις εἶναι ἡ τρίτη ἀπὸ Β μετὰ τὴν Μίλβιο, κατασκευασθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1927 μέχρι τοῦ 1930. Κατὰ σειράν, ἀπὸ Β. πρὸς Ν., αἱ γέφυραι φέρουν τὰ ὀνόματα τῆς Ἀναγεννήσεως (1911), τοῦ Στρατοῦ, τῆς Μαργαρίτας (1892), τοῦ Καβοὺρ (1902), τοῦ Οὐμβέρτου Α' (1895), τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου, ἥτις εἶναι ἡ ἀρχαία Αἰλία γέφυρα ἢ τοῦ Ἀδριανοῦ, κατασκευασθεῖσα τῷ 136 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ καὶ ἀνακαινισθεῖσα κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ κατὰ τὸ 1892 — 1894 καὶ φέρουσα τὰ ἀγάλματα τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ ἁγίου Παύλου, ἔργα τοῦ Λορεντσίττο καὶ τοῦ Παύλου Ρομάνο, καθὼς καὶ 10 ἀγγέλους· τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, κατασκευασθεῖσα τῷ 1911 ἐπὶ σχεδίων τοῦ Ρόσσι, μὲ τέσσαρα ἀγάλματα νικῶν καὶ ἄλλα ἀλληγορικῶν παραστάσεων, τῆς Σιδηρᾶς γεφύρας ἢ τῶν Φλωρεντινῶν, τοῦ Ματσίνι ἢ τοῦ Τζιανίκολο (Τζιανικολένσε), τοῦ Σίξτου, χρονολογουμένη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καρακάλλα, ἀνακαινισθεῖσα τῷ 366 καὶ τῷ 1475, τοῦ Γαριβάλδη, τῷ 1891 ἔργον τοῦ Βεσκοβάλλι, ἡ τοῦ Φαβρικίου ἢ τῶν Τεσσάρων Κεφαλῶν, χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ 62 π. Χ., καὶ ἡ τοῦ Καιστίου, δι' ὧν συνδέεται ἡ νῆσος Τιβερίνα μετὰ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ, ἡ τοῦ Παλατίνου, κατασκευασθεῖσα τῷ 1892, ἡ τοῦ Παλατίνου καὶ ἡ τοῦ Ἀβεντίνου ἢ τῶν Μαρτύρων.

Ὑδραγωγεῖα. Ἡ Ρώμη ἀνέκαθεν εἶχε τὴν μεγαλυτέραν ἀφθονίαν ὕδατος ἐξ ὅλων τῶν μεγαλοπόλεων τοῦ κόσμου. Ἡ ἀφθονία αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ πλῆθος τῶν ὑδραγωγείων, τὰ ὁποῖα εἶχον κατασκευασθῆ πέριξ τῆς πόλεως καὶ ὧν τὰ χαρακτηριστικὰ ἐρείπια σῴζονται ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ πεδιάδι. Τὸ πρῶτον ὑδραγωγεῖον ὑπῆρξε τὸ Ἄππιον, κατασκευασθὲν τῷ 312 π. Χ. Το ὀνομαστότερον τῶν ὑδραγωγείων τῆς Ρώμης, διὰ τὴν θαυμασίαν ποιότητα τοῦ ὕδατός του, εἶναι τὸ τοῦ Μάρκου, καλούμενον Acqua Marcia, κατασκευασθὲν τῷ 146 π. Χ. Τὸ ὕδωρ τοῦ ὑδραγωγείου τούτου διοχετεύεται ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ πόλει. Ἐπίσης ἐξακολουθοῦν νὰ διοχετεύωνται ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ ὕδατα τῶν ὑδραγωγείων τοῦ Ἰουλίου, τὸ Παρθένον (Virgo, νῦν Acqua Vergine), τοῦ Κλαυδίου καὶ τοῦ Τραϊανοῦ ἢ Παύλου. Αἱ περισσότεραι πηγαὶ τῶν ὑδάτων τῶν ὑδραγωγείων τούτων εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασιν ἀρκετῶν χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς Ρώμης, ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν Καστέλλι Ρομάνι, τοῦ Γίβολι καὶ τῶν Σαβινικῶν ὀρέων. Αἱ μακραὶ σειραὶ τῶν τόξων τῶν ὑδραγωγείων τούτων, τὰ ὁποῖα κατὰ μέγα μέρος εἶναι ἠρειπωμένα, προσδίδουν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν πεδιάδα περιεργοτάτην καὶ λίαν γραφικὴν ὄψιν.

Ἐκκλησίαι. Ἡ Ρώμη ἔχει ὑπὲρ τὰς 400 ἐκκλησίας, ἀνηκούσας εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα, καὶ περὶ τὰς 50 ἄλλας ἀνηκούσας εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους τῶν διαφόρων ἀποχρώσεων, εἰς τοὺς οὐίτας κλπ. Ἔχει ἐπίσης συναγωγὰς καὶ ἕνα ὀρθόδοξον ῥωσικὸν ναόν, ἐγκατεστημένον ἐπὶ ἐνοικίῳ εἰς τὸ ἰσόγειον ἰδιωτικῆς οἰκίας ἐν τῇ πλατείᾳ Καβούρ. Αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων εἶναι:

Ὁ Ἅγιος Πέτρος. Εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἐκκλησία τοῦ κόσμου, ἔχουσα μῆκος 187 μ., πλάτος 25 μ. καὶ ὕψος 119 μ. μέχρι τοῦ θόλου. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἐπὶ τῆς θέσεως παλαιᾶς βασιλικῆς, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνεγείρει ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, κατεδαφίσας τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον, ὅπερ εἶχεν ἱδρύσει ὁ πάπας Ἀνάκλητος εἰς τὸν τόπον τοῦ θρυλλουμένου ὑπὸ τῶν καθολικῶν μαρτυρίου τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ὁ ναὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἦτο μεγαλοπρεπέστατος καὶ ἐχρησίμευσεν ἐπὶ ἕνδεκα αἰῶνας ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ναὸς τῆς Ρώμης, ὅπου ἐτάφησαν πάντες σχεδὸν οἱ πάπαι καὶ ἐστέφθησαν πολλοὶ Γερμανοὶ αὐτοκράτορες. Κατὰ τὸ 1450 ὁ πάπας Νικόλαος Ε', ἐπιθυμῶν νὰ προλάβῃ τὴν κατάρρευσιν τοῦ παλαιοῦ ναοῦ, συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς ἀνακαινίσεώς του. Μετὰ τὸν θάνατόν του ὅμως αἱ ἐργασίαι τῆς ἀνακαινίσεως διεκόπησαν καὶ ἐπανελήφθησαν μόλις μετὰ 50 ἔτη ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰουλίου Β, ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε τὴν ῥιζικὴν καὶ ἐκ βάθρων ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ, θέσας τὸν θεμέλιον αὐτοῦ λίθον τὴν 18 Ἀπριλίου 1506. Πρῶτος ἀρχιτέκτων τοῦ ναοῦ καὶ διευθυντὴς τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνοικοδομήσεως ὑπῆρξεν ὁ Μπραμάντε, τὸν ὁποῖον διεδέχθησαν κατόπιν ὁ Ραφαῆλος, ὁ Περούτζι, ὁ Σαγκάλλο, ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ὁ Βίνιολα ὁ ντέλλα Πόρτα, ὁ Μαντέρνα καὶ ὁ Μπερνίνι. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἀνοικοδομήσεως διήρκεσαν ἐπὶ χρονικὸν διά-

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Πύλη Νέας Ἰταλίας
2. Κράτος τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ
3. Ἀποβάθρα ντὲ Πινέντο
4. Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν
5. Μέγαρον δικαστηρίων
6. Ἱσπανικὴ Ἀκαδημία
7. Ἅγιος Πέτρος ἐν Μοντωρίῳ
8. Φυλακαὶ Ρετζίνα Τσέλι
9. Κρήνη Πάολα
10. Ἀμερικανικὴ Ἀκαδημία
11. Ὑπουργεῖον Παιδείας
12. Μέγαρον Φαρνεζίνα (ἕδρα τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἰταλίας)
13. Μέγαρον Κορσίνι
14. Μουσεῖον Τορλόνια
15. Μουσεῖον τῆς Βάλε Τζιούλια
16. Βρεττανικὴ Καλλιτεχνικὴ Σχολὴ
17. Ἐθνικὴ Πινακοθήκη Νεωτέρας Τέχνης
18. Ναὸς Ἀσκληπιοῦ
19. Λίμνη τοῦ Κήπου
20. Διεθνὲς Ἰνστιτοῦτον Γεωργίας
21. Πύλη τοῦ Λαοῦ
22. Πλατεῖα τοῦ Λαοῦ
23. Πλατεῖα Πιντσίου
24. Πιάτσα Σιένα
25. Μουσεῖον Μποργκέζε
26. Μνημεῖον Γκαῖτε
27. » Β. Οὐγκὼ
28. Καζίνα Βαλαντιὲ
29. Βίλλα Μέντιτσι καὶ Γαλλικὴ Ἀκαδημία
30. Ὁδὸς τῶν Ἑλλήνων
31. Μαυσωλεῖον Αὐγουσταῖον (Αἴθουσα συναυλιῶν).
32. Ὁδὸς Κανόβα καὶ ἐργαστήριον Κανόβα
33. Ἅγ. Κάρολος
34. Μέγαρον Μποργκέζε
35. Ἁγία Τριὰς
36. Πλατεῖα Ἱσπανίας
37. Ὁδὸς Β. Κολόννα
38. Ὁδὸς Τοματσέλλι
39. Πλατεῖα Ἁγ. Συλβέστρου
40. Γαλλερία Κολόννα
41. Μέγαρον Κίτζι (ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν)
42. Βουλὴ (Μέγαρον Μοντετσιτόριο)
43. Πλατεῖα Κολόννα
44. » Μοντετσιτόριο
45. Χρηματιστήριον
46. Βιβλιοθήκη Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ
47. Ὁδὸς Μερτσέντε
48. » Κάπο λὲ Κάζε
49. » Ντοῦε Ματσέλλι
50. Σῆραγξ
51. Πλατεῖα Μπαρμπερίνι
52. Μέγαρον Μπαρμπερίνι
53. Ὁδὸς Ραζέλλα
54. Ρωμαϊκὸν Κολλέγιον
55. Μέγαρον Ντόρια
56. » Ὀντεσκάλκι
57. Ἅγιοι Ἀπόστολοι
58. Μέγαρον Κολόννα
59. Μέγαρον Νομαρχίας
60. Μέγαρον κυβερνήσεως (Παλάτσο Βενέτσια)
61. Πάνθεον
62. Γερουσία (Παλάτσο Μαντάμα)
63. Πανεπιστήμιον καὶ Ἀλεξανδρινὴ βιβλιοθήκη
64. Μέγαρον Μπράσκι
65. » Μάσσιμι
66. Μέγαρον Καγκελλαρίας
67. Νέα Ἐκκλησία
68. Μέγαρον Φαρνέζε (Γαλλικὴ πρεσβεία).
69. » Σπάντα
70. Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης καὶ Θρησκευμάτων
71. Κάμπο ντέϊ Φιόρι
72. Ἀγορὰ Ἀρτζεντίνα
73. Ν. Τιβερίνα ἢ Ἁγ. Βαρθολομαίου
74. Οἶκος τοῦ Δάντου
75. Θέατρον Μαρκέλλου
76. Ἰταλικὴ Ἀγορὰ
77. Μνημεῖον Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ
78. Ἁγία Μαρία ἐν Ἄρα Τσέλι
79. Πλατεῖα καὶ Μουσεῖα Καπιτωλίου
80. Δημαρχεῖον ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου
81. Ρωμαϊκὴ Ἀγορὰ
82. Ἀγορὰ Τραϊανοῦ
83. » Αὐγούστου
84. Ἀκαδημία καὶ Βιβλιοθήκη Ἁγ. Λουκᾶ
85. Στάδιον Παλατίνου λόφου
86. Ἀψὶς Κωνσταντίνου
87. Τράπεζα τῆς Ἰταλίας
88. Ὑπουργεῖον Ἀποικιῶν (Μέγαρον Κονσούλτας)
89. Μέγαρον Ἐκθέσεων
90. Ἀνάκτορον Κυρηναλίου
91. Κῆποι ἀνακτόρου Κυρηναλίου
92. Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν
93. Πολυτεχνεῖον
94. Ἁγία Μαρία ἡ Μείζων
95. Πλατεῖα Ἠσκυλίνου
96. Ἅγιος Στέφανος Ροτόντο
97. Βασιλικὸν Μελοδραματικὸν Θέατρον (Θέατρον Κωστάντζι).
98. Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν
99. Πλατεῖα ἐξέδρας
100. Ἁγία Μαρία τῶν Ἀγγέλων
101. Ἐθνικὸν Μουσεῖον Θερμῶν
102. Τελωνεῖον
103. Πλανετάριον
104. Κρήνη Μωϋσέως
105. Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν
106. » Ἐθνικῆς Οἰκονομίας
107. Ἀνάκτορον Βασιλίσσης Μαργαρίτας
108. Πλατεῖα Πύλης Πία
109. » Πρίγκιπος Νεαπόλεως
110. » Φιοῦμε
111. Ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων
112. Διεύθυνσις Σιδηροδρόμων τοῦ Κράτους
113. Μουσεῖον Λατερανοῦ
114. Ἅγιος Ἰωάννης Λατερανοῦ
115. Πλατεῖα Ρουστικοῦτσι

Digitized by Google

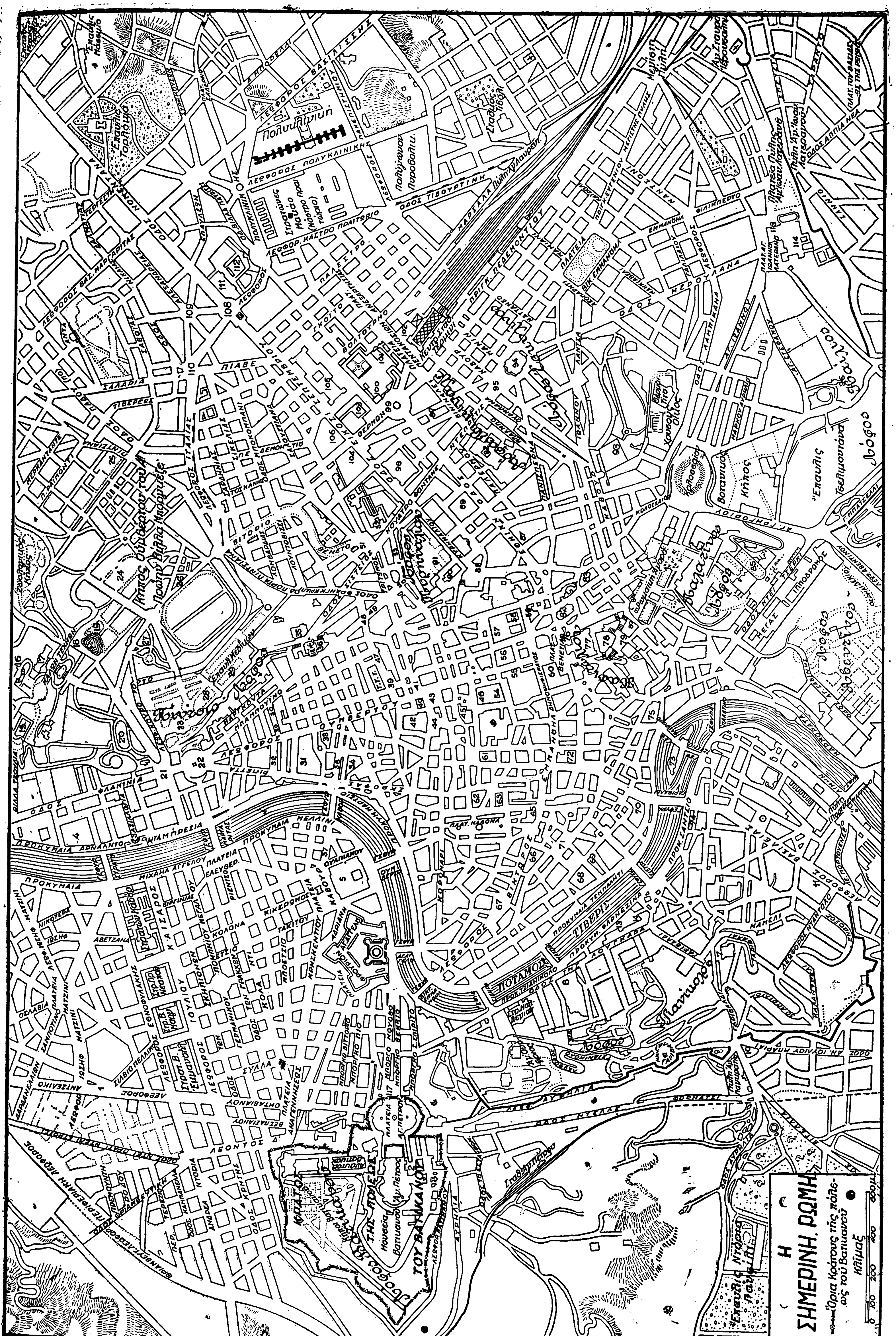

Digitized by Google

στημα πλέον τοῦ αἰῶνος. Τῷ 1612 εἶχεν ἀνεγερθῆ τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ κτηρίου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς προσόψεως. Τὰ 14 ἐπακολουθήσαντα ἔτη ἀφιερώθησαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν τοῦ ναοῦ, τὴν δὲ 18 Νοεμβρίου 1626 ὁ πάπας Οὐρβανὸς Η' ἐτέλεσε τὴν τελετὴν τῶν ἐγκαινίων. Ἡ πρόσοψις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πάπα Παύλου Ε', οἱ κίονες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ΣΤ' καὶ τὰ μωσαϊκὰ τοῦ θόλου ἀπὸ τῆς τοῦ Σίξτου Ε'. Ὁ ναὸς περιέχει 748 κίονας μικροὺς καὶ μεγάλους καὶ 390 ἀγάλματα, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων εἶναι ἔργα τοῦ Μπερνίνι καὶ τῶν μαθητῶν του. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ ἀποτελεῖ ἀληθινὸν μουσεῖον μωσαϊκῶν, τοιχογραφιῶν καὶ τάφων μεγαλοπρεποῦς ἀρχιτεκτονικῆς, προσκυνηταρίων καὶ παντὸς εἴδους διακοσμήσεων. Μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων ἔργων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ, εἶναι τὸ ὀρειχάλκινον ἄγαλμα τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τοῦ ὁποίου ὁ δεξιὸς ποὺς ἔχει σχεδὸν φθαρῆ ἀπὸ τὰ φιλήματα τῶν πιστῶν, τὸ περίφημον μαρμάρινον σύμπλεγμα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Πιετά, ο τάφοι πολλῶν παπῶν. Ὁ θόλος μὲ τὰ θαυμαστὰ μωσαϊκά του καὶ τὸ κάτωθεν αὐτοῦ μεγαλοπρεπὲς καὶ πλουσιώτατον θυσιαστήριον, ὅπου λειτουργεῖ ὁ πάπας καὶ ὑπὸ τὸ ὁποῖον, ἐν ὑπογείῳ, εὑρίσκεται ὁ τάφος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ οἱ τάφοι τῶν παπῶν, θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τμημάτων τοῦ ναοῦ. Τοὐναντίον ἡ πρόσοψις κρίνεται ὡς εὑρισκομένη ἐν δυσαρμονίᾳ πρὸς τὸ σύνολον, ἀποκρύπτουσα τὸν θόλον καὶ προσαρμοζομένη μᾶλλον εἰς ἀνάκτορον ἢ οἱονδήποτε ἄλλο μέγαρον ἀντὶ ἐκκλησίας. Τὸ σχῆμα τοῦ ναοῦ ἤλλαξε πολλάκις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνοικοδομήσεως, καθότι ὁ μὲν Μπραμάντε, ὁ Περούτζι καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος εἶχον κηρυχθῆ ὑπὲρ τοῦ σχήματος ἑλληνικοῦ σταυροῦ μὲ ἰσοσκελεῖς πλευράς, ἐνῷ ὁ Ραφαῆλος καὶ ὁ Μαντέρνα ἐπροτίμων τὸν λατινικὸν σταυρόν, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ σχῆμα ἐν τέλει ἐπεκράτησε, προτιμηθὲν ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Ε'. Ἐν τῷ συνόλῳ του ὁ Ἅγιος Πέτρος προκαλεῖ ζωηρὰν ἐντύπωσιν ἰσχύος καὶ μεγαλείου, ὅπερ ὅμως μετριάζει τὸ πομπῶδες καὶ ἐν πολλοῖς θεατρικὸν τῶν ἐσωτερικῶν ἰδίως διακοσμήσεων.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τοῦ Λατερανοῦ, ἡ Ἁγία Μαρία ἡ Μείζων καὶ ὁ Ἅγιος Παῦλος ἔξω τῶν τειχῶν. Οἱ τρεῖς οὗτοι ναοὶ εἶναι οἱ σημαντικώτεροι τῆς Ρώμης, μετὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τοῦ Λατερανοῦ εἶναι ἡ μητρόπολις τῆς Ρώμης. Ἡ ἀρχική του κατασκευὴ ἀνάγεται πιθανῶς εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὁ ναὸς οὗτος κατεστράφη ὑπὸ σεισμῶν καὶ πυρκαϊῶν. Ἡ σημερινή του μορφὴ εἶναι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁπότε ἐτελείωσεν ἡ κατασκευὴ τῆς προσόψεως, ἥτις θεωρεῖται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τοῦ κόσμου. Πρὸ τῆς προσόψεως ταύτης ὑπάρχει περιστύλιον πλάτους 50 μ. καὶ βάθους 10 μ., μὲ 24 κίονας ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ κοσμεῖται μὲ πολυάριθμα γλυπτικὰ ἔργα, τοιχογραφίας, μωσαϊκὰ κ.τ.λ., ἔργα τῶν διασημοτέρων καλλιτεχνῶν τοῦ μεσαίωνος καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ Ἁγία Μαρία ἡ Μείζων κατεσκευάσθη κατὰ διαφόρους περιόδους. Τὰ ἀρχαιότερα αὐτῆς τμήματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος, ὀλίγον κατ' ὀλίγον δὲ συνεπληρώθη, ἐμεγεθύνθη καὶ ἀνεκαινίσθη κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τὴν Ἀναγέννησιν. Ἡ πρόσοψις αὐτῆς ἐκτίσθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων διὰ δύο σειρῶν ὑπερόχων κιόνων ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Τὸ θυσιαστήριον εἶναι ἐκ πορφυρίτου λίθου. Ἔχει πολυάριθμα προσκυνητάρια εἰς τὰς δύο αὐτῆς πλευράς, τὰ ὁποῖα κοσμοῦν πίνακες, τοιχογραφίαι, μωσαϊκὰ καὶ ἀγάλματα, διασήμων καλλιτεχνῶν. Ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου ἔξω τῶν τειχῶν, κειμένη, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ὄνομά της, ἔξω τῶν παλαιῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Ὄστιαν, ἐθεωρεῖτο πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἡ μεγαλυτέρα, ἡ ὡραιοτέρα καὶ ἡ πλουσιωτέρα ἐκκλησία τῆς Ρώμης. Κατασκευασθεῖσα κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, εἶχε τὴν τύχην νὰ παραμείνῃ ἄθικτος κατὰ τὰς διαφόρους ἐπιδρομὰς τοῦ μεσαίωνος, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις τῶν ἑκάστοτε καλλιτεχνικῶν τάσεων, τυχοῦσα ἐξαιρετικοῦ σεβασμοῦ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνας τῆς Ἀναγεννήσεως. Τῷ 1823 ὅμως τρομερὰ πυρκαϊὰ τὴν ἀπετέφρωσε τελείως. Βραδύτερον ἀνῳκοδομήθη ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ της σχεδίου καὶ ἐνεκαινιάσθη ἐκ νέου τῷ 1854 ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ'. Πρὸς τὴν βασιλικὴν ταύτην συνέχεται θαυμάσιον περίστοον (chiostro), χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος, τοῦ ὁποίου οἱ πλήρεις χάριτος κιονίσκοι εἶναι κεκοσμημένοι διὰ μωσαϊκῶν. Ἐκ τῆς παλαιᾶς βασιλικῆς σῴζεται χαλκίνη θύρα, ἔργον τοῦ Σταυρακίου, καλλιτέχνου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ κοσμεῖται ἀπὸ δύο ὡραίους καὶ σπανίους κίονας ἐξ αἰγυπτιακοῦ κιτρίνου ἀλαβάστρου καὶ εἶναι διῃρημένον εἰς πέντε κλίτη, χωριζόμενα διὰ 80 μονολίθων κιόνων. Ἔχει διασωθέντα ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς μωσαϊκὰ τοῦ 1220 καὶ διάφορα νεώτερα ἀγάλματα καὶ τοιχογραφίας.

Ἐκ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν ἀναφέρομεν τὴν Ἁγίαν Μαρίαν τοῦ Λαοῦ, κτισθεῖσαν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Λαοῦ, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ πλουσιωτέρων τῆς Ρώμης, μὲ τοιχογραφίας τοῦ Πιντουρίκκιο, θαυμάσιον παρεκκλήσιον τῆς οἰκογενείας Κίτζι, διακεκοσμημένον μὲ μωσαϊκὰ τοῦ Ραφαήλου κλπ.· τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον ἰν Λουτσίνα, μὲ κωδωνοστάσιον τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ κενοτάφιον τοῦ ζωγράφου Νικολάου Πουσσέν· τὴν Ἁγίαν Μαρίαν τῆς Εἰρήνης, τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, διακεκοσμημένην ὑπὸ τοῦ Ραφαήλου· τὸν Ἅγιον Λουδοβίκον τῶν Γάλλων· τὴν Ἁγίαν Μαρίαν Ροτόντα, γνωστοτέραν ὑπὸ τὸ ὄνομα Πάνθεον· τὴν Ἁγίαν Μαρίαν σόπρα Μινέρβα, τὴν μόνην γοτθικοῦ ρυθμοῦ ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης· τὴν τοῦ Ἰησοῦ, ἀνήκουσαν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν, πλουσιωτάτην καὶ πολυτελεστάτην, μὲ διακοσμήσεις μεγάλης ἀξίας, μὲ μνημειώδους πλούτου παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου· τὴν Ἁγίαν Μαρίαν ἰν Ἄρα Τσέλι, ἐπὶ τῆς βορείας ἄκρας τῆς κορυφῆς τοῦ Καπιτωλίου, κτισθεῖσαν ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἥρας, ὅπου ὑπάρχει ἄγαλμα τοῦ Χριστοῦ ἐν σπαργάνοις, γεγλυμμένον ἐκ ξύλου ἐλαίας τῆς Ἱερουσαλήμ· τὴν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, κτισθεῖσαν κατ' ἀρχὰς πιθανῶς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ πολλάκις ἔκτοτε ἀνακαινισθεῖσαν, μὲ τάφους πολλῶν καρδιναλίων, μνημεῖα, τοιχογραφίας καὶ ἀγάλματα διασήμων καλλιτεχνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ περίφημον ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον τῆς «Φιλίας» τοῦ Κανόβα· τὴν Ἁγίαν Τριάδα ἐπὶ τῶν Ὀρέων, ἐπὶ τοῦ Πιντσίου λόφου, κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου τοῦ Η' καὶ συνδεομένην μετὰ τῆς πρὸ αὐτῆς πλατείας τῆς Ἱσπανίας δι' εὐρυτάτης κλίμακος 100 βαθμίδων· τὴν Ἁγίαν Μαρίαν τῶν Ἀγγέλων, κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ἐπὶ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Δ', ἐντὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης τῶν ἐρειπίων τῶν Θερμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ, καταλλήλως διαρρυθμισθείσης, μετὰ τεραστίου ἀγάλματος τοῦ ἁγίου Μπροῦνο, χρησιμεύουσαν ὡς ἐπίσημον ἐκκλησίαν τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀρχῶν ἐν γένει· τὴν Ἁγίαν Πουντεντσιάναν, ἥτις θεωρεῖται ἡ ἀρχαιοτέρα χριστιανικὴ ἐκκλησία τῆς Ρώμης, τῆς ὁποίας ὁ θόλος εἶναι διακεκοσμημένος ἀπὸ περίεργα μωσαϊκὰ τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος· τὸν Ἅγιον Πέτρον ἰν Βίνκολι, περίφημον κυρίως διὰ τὸν ἐν αὐτῷ «Μωϋσῆν» τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου· τὸν Ἅγιον Κλήμεντα, ἓν τῶν περιεργοτέρων κτισμάτων τῆς Ρώμης, ἀποτελούμενον ἀπὸ τρία διάφορα μνημεῖα ὑπερκείμενα ἀλλήλων, ἤτοι ἀπὸ τὴν σημερινὴν ἐκκλησίαν, ἀπὸ τὴν ὑπ' αὐτὴν ἀρχαιοτάτην βασιλικήν, χρονολογουμένην ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ διατηροῦσαν πολλὰ ἔργα ζωγραφικῆς τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ ἀπὸ τὸν ὑπ' αὐτὴν ἀνακαλυφθέντα ἐσχάτως ἀρχαῖον ναὸν τοῦ θεοῦ Μίθρα· τὸν Ἅγιον Ἰωάννην καὶ Παῦλον, ἀρχαιοτάτην ἐκκλησίαν ἀφιερωμένην εἰς δύο ἀδελφούς, Ἰωάννην καὶ Παῦλον, οἵτινες ἀπεκεφαλίσθησαν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου καὶ ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀνεκαλύφθησαν ἐρείπια ρωμαϊκῆς οἰκίας, ἣν κατῴκουν οἱ δύο μάρτυρες, μὲ τοιχογραφίας αἵτινες εἶναι τὰ ἀρχαιότερα χριστιανικὰ ἔργα ζωγραφικῆς· τὸν Ἅγιον Στέφανον Ροτόντο, τὴν μεγαλυτέραν κυκλικὴν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς ὁποίας εἶναι ἐζωγραφημέναι τρομακτικώταται σκηναὶ μαρτυρίων· τὴν Ἁγίαν Σαβίνην ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου, μὲ 24 ἀρχαίας εἰκόνας ἐκ μαρμάρου τῆς Πάρου, κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, καὶ μεγάλα μωσαϊκὰ τοῦ Ε' αἰῶνος· τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον ἐκτὸς τῶν τειχῶν, κτισθέντα ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ ἀνακαινισθέντα ἔκτοτε πολλάκις, πλουσιώτατον εἰς ἀγάλματα καὶ μὲ τὸν τάφον τοῦ πάπα Πίου Θ', κτλ. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως, πλὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, εἶναι μεταξὺ ἄλλων αἱ ἐκκλησίαι: Ἁγία Καικιλία, κτισθεῖσα, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ κατῴκει ἡ ἁγία, μὲ πολυτιμότατα μωσαϊκά. Ἁγία Μαρία ἰν Τραστέβερε, μὲ κίονας ἀνήκοντας εἰς τὸν ἀρχαῖον ναὸν τῆς Ἴσιδος, μὲ πολύτιμα μωσαϊκὰ καὶ τοιχογραφίας τοῦ Δομινικίνο· ὁ Ἅγιος Ὀνούφριος, ὅπου ὁ τάφος τοῦ Τάσσου· ὁ Ἅγιος Πέτρος ἰν Μοντόριο ἐπὶ τοῦ Τζιανίκολο, κτλ. Παρὰ τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ Νομεντάνα ὑπάρχει ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Ἁγνῆς ἐκτὸς τῶν τειχῶν, παρὰ τὰς κατακόμβας, αἵτινες φέρουν τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας, ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ περιεργοτέρων τῆς πόλεως· ὁ Ἅγιος Σταυρὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, κτισθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς Ἁγίας Ἑλένης, ἐντὸς τοῦ ὁποίου φυλάσσονται ὑποτιθέμενα λείψανα τοῦ Σταυροῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσταυρώθη ὁ Χριστός, κτλ. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἐκκλησιῶν εἶναι ὁ Ἅγιος Ἰωσὴφ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Νομεντάνα τοῦ 1905, ὁ Ἅγιος Ἰωσὴφ τῆς νέας θριαμβευτικῆς συνοικίας τοῦ 1913, ἡ Ἁγία Ἑλένη τοῦ 1914, ἡ Ἁγία Ροζάριο τῶν Πράτι τοῦ 1916, ἡ τῆς Ἱερᾶς Καρδίας ἐν τῇ νέᾳ συνοικίᾳ τῶν Πράτι τοῦ 1920, ὁ Ἅγιος Μαρκελῖνος τοῦ 1926, κτλ.

Κατακόμβαι. Ἐν Ρώμῃ ὑπάρχουν αἱ σημαντικώτεραι κατακόμβαι τοῦ κόσμου, ἐγκατεσπαρμέναι παρὰ τὰς 15 κεντρικὰς ἀρχαίας ἀρτηρίας, αἵτινες διηνοίγοντο ἀκτινοειδῶς ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου πρὸς ἁπάσας τὰς διευθύνσεις. Κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα, πλὴν τῶν 20 ὑπογείων κοιμητηρίων, τὰ ὁποῖα ἀνῆκον εἰς διαφόρους οἰκογενείας, ὑπῆρχον καὶ 26 μεγάλαι κατακόμβαι, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συνοικιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὑπελογίσθη ὅτι οἱ λαβύρινθοι οὗτοι περιελάμβανον περὶ τὰς 300 λεύγας ὑπογείων στοῶν καὶ 600.000 νεκρῶν. Ὁ μέσος ὅρος τῆς εὐρύτητος τῶν διαδρόμων εἶναι 1,24 μ., τὰ δὲ πατώματα εἰς τὰς κυριωτέρας ἐξ αὐτῶν ἀνέρχονται εἰς πέντε (βλ. καὶ λ. *κατακόμβαι*).

Ἀνάκτορα καὶ μέγαρα. Ἴσα σχεδὸν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκκλησιῶν εἶναι καὶ τὰ ἀνάκτορα μετὰ τῶν μεγάρων ἐν Ρώμῃ. Ἐκ τούτων τὰ μὲν συνδέονται στενότερον πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας, ὡς εἶναι τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βατικανοῦ, τῆς Καγκελλαρίας καὶ τοῦ Λατερανοῦ· ἄλλα εἶναι δημόσια κτήρια τοῦ νέου ἰταλικοῦ κράτους ἢ τῆς δημαρχίας τῆς Ρώμης, ὡς εἶναι τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κυρηναλίου, τὰ μέγαρα τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ Μπράσκι κτλ. καὶ ἄλλα φέρουν τὰ ὀνόματα ἐνδόξων ρωμαϊκῶν οἰκογενειῶν, ἀνήκοντα εἰς ἰδιώτας, ὡς εἶναι τὰ μέγαρα Μπαρμπερίνι, Ματτεΐ, Γορλόνια, Ντόρια, Παμφίλι, Μποργκέζε, Φαρνέζε κτλ. Σχεδὸν ὅλα τὰ ἀνάκτορα ταῦτα καὶ τὰ μέγαρα εἶναι σημαντικὰ ἱστορικὰ μνημεῖα. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς:

Τὸ *ἀνάκτορον τοῦ Βατικανοῦ*. Τοῦτο ἀπὸ τοῦ 1929 δὲν ἀποτελεῖ πλέον τμῆμα τῆς Ρώμης, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὸ ἀνεξάρτητον καὶ ἐλεύθερον κράτος τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ (βλ. λ. *Βατικανόν*).

Τὸ *ἀνάκτορον τοῦ Κυρηναλίου*. Εἶναι ἡ χειμερινὴ διαμονὴ τῶν βασιλέων τῆς Ἰταλίας καὶ εὑρίσκεται πρὸς Β τῆς ὁμωνύμου πλατείας καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Κυρηναλίου. Ἐθεμελιώθη τῷ 1574, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς θερινὴ διαμονὴ τῶν παπῶν, οἵτινες κατῴκουν ἐν αὐτῷ ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας κατ' ἔτος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1870 κατελήφθη ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Εἶναι πολυτελέστατα ἐπιπλωμένον καὶ διακεκοσμημένον ἀπὸ τοὺς Πόντσιο, Φοντάνα, Μελότσο ντὰ Φορλί, Μαντέρνα, Μπερνίνι κ. ἄ., εἰς ὅλας δὲ σχεδὸν τὰς αἰθούσας του ἔχει τάπητας Γκομπλὲν καὶ Μουράνο.

Τὸ *ἀνάκτορον τοῦ Λατερανοῦ*. Κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Πλαύτου Λατερανοῦ καὶ τῷ 65 π. Χ. κατεσχέθη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος. Μέχρι τοῦ 1304 ἀπετέλει τὴν συνήθη ἕδραν τῶν παπῶν. Ἔκτοτε αἱ αἴθουσαι αὐτοῦ μετεβλήθησαν εἰς δύο ἐκ τῶν σημαντικωτέρων μουσείων τῆς Ρώμης (βλ. λ. *Λατερανόν*).

Τὸ *ἀνάκτορον τοῦ Μοντετσιτόριο*. Χρησιμεύει σήμερον ὡς βουλὴ τῆς Ἰταλίας, ἐπανειλημμένως διαρρυθμισθὲν ἐσωτερικῶς καὶ προσαυξηθὲν διὰ νέων πτερύγων. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μπερνίνι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀμφιθεάτρου τοῦ Σταλίου Ταύρου, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κατοικία τῆς οἰκογενείας τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Ι'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰννοκεντίου Ι' ἀπετελείωσεν αὐτὸ ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ΙΒ' διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φοντάνα καὶ δι' ἀγαλμάτων καὶ διακοσμήσεων τοῦ Μπερνίνι. Κατόπιν ἐγένετο ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης. Τῷ 1918 ὁ Ἰταλὸς ζωγράφος Σαρτόριο ἐξωράϊσε τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων διὰ θαυμασίων ἀλληγορικῶν τοιχογραφιῶν. Ἡ νέα πρόσοψις τοῦ ἀρχιτέκτονος Μπαζίλε κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ 1908—1920.

Τὸ *ἀνάκτορον τῆς Βενετίας*. Κατεσκευάσθη τῷ 1455 ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Μπάλμπο, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἐγένετο πάπας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Παῦλος Β'. Κατῳκήθη ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τῶν παπῶν καὶ τῷ 1494 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Η', κατόπιν δὲ ὁ πάπας Πῖος Δ' παρεχώρησεν αὐτὸ εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Βενετίας, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸ ὡς ἕδραν τῆς πρεσβείας της. Ὅταν ἡ Βενετία περιῆλθεν ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν, αὕτη τὸ μετέβαλεν εἰς ἕδραν τῆς πρεσβείας της παρὰ τῷ Βατικανῷ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατέσχεν αὐτὸ τῷ 1916 ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις καὶ τὸ μετέβαλε κατ' ἀρχὰς εἰς ἕδραν καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων καὶ εἰς μουσεῖον. Ἡ φασιστικὴ κυβέρνησις τῆς Ἰταλίας, ἀνακαινίσασα αὐτὸ ἐσωτερικῶς, τὸ κατέστησεν, ἀπὸ τοῦ 1930, ἕδραν τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ γραφείου αὐτοῦ.

Τὸ *ἀνάκτορον Φαρνέζε*, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς ὁμωνύμου πλατείας, ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ἀλεξάνδρου Φαρνέζε, ὁ ὁποῖος βραδύτερον ἐγένετο πάπας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Παῦλος Γ'. Τῷ 1911 ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία μετέβαλεν αὐτὸ εἰς ἕδραν τῆς πρεσβείας της, τοῦ προξενείου της καὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς της. Κατεσκευάσθη ἐξ ὑλικῶν ληφθέντων κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ Κολοσσαίου καὶ τοῦ θεάτρου Μαρκέλλου. Τὸ ἰσόγειον καὶ τὸ πρῶτον πάτωμα εἶναι ἔργον τοῦ Ἀντωνίου Σανγκάλα τοῦ νεωτέρου, τὸ δὲ δεύτερον πάτωμα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Τὸ ἀνάκτορον ἀπετελείωσαν κατόπιν οἱ Βίνιολα καὶ ντέλλα Πόρτα. Θεωρεῖται ὡς τὸ ὡραιότερον τῶν ἀνακτόρων τῆς Ρώμης.

Τὸ *ἀνάκτορον Φαρνεζίνα* εἶναι ἐπίσης ἓν τῶν ὡραιοτέρων ἀνακτόρων τῆς Ρώμης, κείμενον παρὰ τὸν Τίβεριν, ἔναντι τοῦ ἀνακτόρου Κορσίνι. Κατεσκευάσθη τῷ 1509 ὑπὸ τοῦ πλουσίου ἐμπόρου

ἐκ Σιένης Κίτζι, διακοσμηθὲν πολυτελέστατα καὶ λεηλατηθὲν τῷ 1527 ὑπὸ τῶν γερμανοϊσπανικῶν στρατευμάτων. Τῷ 1580 ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ἀλεξάνδρου Φαρνέζε, ὁ ὁποῖος τὸ ὠνόμασε Φαρνεζῖνα, πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἀνακτόρου Φαρνέζε. Ἐκ τῶν θαυμασίων διακοσμήσεών του σῴζονται αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ραφαήλου «Ἔρως καὶ Ψυχὴ ἐν Ὀλύμπῳ», «Γαλάτεια», διάφοροι μυθολογικαὶ παραστάσεις τοῦ Σεβαστιανοῦ ντέλ Πιόμπο, τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου κτλ.

Ἐκ τῶν ἄλλων μεγάρων τὰ κυριώτερα εἶναι: Τὸ *μέγαρον Μπορικέζε*, ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου κήπου, κτισθὲν κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἀνῆκον εἰς τὸν καρδινάλιον Σκηπίωνα Μπορικέζε. Τῷ 1903 ἠγοράσθη ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως, μετονομασθὲν *Βίλλα Οὐμπέρτο* καὶ μεταβληθὲν εἰς μουσεῖον γλυπτικῆς καὶ εἰς πινακοθήκην. Τὸ *μέγαρον τῆς Καγκελλαρίας*, κατασκευασθὲν τῷ 1495 καὶ ἀποδιδόμενον ἐν μέρει εἰς τὸν Μπραμάντε. Εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τῆς πρώτης περιόδου τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Ρώμῃ. Τὸ περιστύλιον τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς θεωρεῖται ὡς ἀριστούργημα εἰς τὸ εἶδός του. Ἐπὶ πάπα Κλήμεντος Ζ' ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐτῷ τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰ γραφεῖα τῆς καγκελλαρίας, τῷ δὲ 1848 συνῆλθεν ἐν αὐτῷ ἡ βουλὴ τοῦ ποντιφικοῦ κράτους. Τὸ *μέγαρον τῆς Κονσούλτας*, κατασκευασθὲν ἐπὶ Κλήμεντος ΙΒ', ἐχρησίμευσε μέχρι τοῦ 1870 ὡς ἕδρα τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τοῦ Βατικανοῦ (Consulta, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του). Ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1922 διετέλεσεν ἕδρα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1922 ἕδρα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἀποικιῶν. Τὸ *μέγαρον Κίτζι*, ὅπου νῦν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, παρὰ τὴν πλατεῖαν Κολόννα. Τὰ *μέγαρα Κολόννα, Τορλόνια, Πιομπῖνο, Ἀλντομπραντίνι, Μπαρμπερίνι, Ντόρια, Σπάντα, Ροσπιλιότι, Σιάρρα, Κορσίνι, Ὀντεσκάλκι, Ρούσπολι, Καφφαρέλλι, Σαλβιάτι, Ἀλτιέρι κ. τ. λ.* εἶναι ἐπίσης σημαντικὰ ἔργα τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων καλλιτεχνικῶν καὶ ἱστορικῶν θησαυρῶν τῆς Ρώμης, σῳζόμενα ἐν ἀρίστῃ καταστάσει καὶ μεταβεβλημένα, τὰ πλεῖστα τούτων, εἰς ἐνδιαφέροντα μουσεῖα καὶ πινακοθήκας, συλλεγείσας ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἰδιοκτητῶν των καὶ ἀνηκούσας εἰς τοὺς ἀπογόνους περιφήμων, εὐγενῶν καὶ ἱστορικῶν οἰκογενειῶν.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἀνακτόρων καὶ μεγάρων τοῦ μεσαίωνος, τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, ὑπάρχουν ἐν Ρώμῃ καὶ πλεῖστα σημαντικὰ σύγχρονα κτήρια. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: Τὸ *μέγαρον τῆς δικαιοσύνης*, κείμενον ἔναντι τῆς γεφύρας τοῦ Οὐμβέρτου, μεταξὺ τῆς πλατείας Καβοὺρ καὶ τοῦ Τιβέρεως. Ἐκτίσθη ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Καλντερίνι καὶ ἀπεπερατώθη τῷ 1910, στοιχίσαν 50.000.000 λιρέττας. Εἶναι τεράστιον οἰκοδόμημα, μὲ ἐπιβλητικὰς αἰθούσας δικαστηρίων καὶ πολυτελέστατα διακεκοσμημένας αἰθούσας κακουργιοδικείων καὶ πρωτοδικείων. Εἰς τὴν πρόσοψιν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ ὑπάρχουν πολυάριθμα ἀγάλματα ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ὀνομαστῶν νομομαθῶν. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ἐπιβλητικωτέρων καὶ ὡραιοτέρων δικαστικῶν μεγάρων τοῦ κόσμου. Τὰ μέγαρα τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, τὸ μὲν κτισθὲν τῷ 1870—1877, τὸ δὲ ἀποπερατωθὲν τῷ 1927, εἶναι ὁλόκληρα οἰκοδομικὰ τετράγωνα καὶ θεωροῦνται τὰ μεγαλύτερα εἰς ἔκτασιν ἐκ τῶν νεωτέρων κτηρίων τῆς Ρώμης. Ἀξιομνημόνευτα ἐπίσης εἶναι τὸ ὑπουργεῖον Γεωργίας, Βιομηχανίας καὶ Ἐμπορίου, μὲ θαυμασίας τοιχογραφίας νεωτέρων Ἰταλῶν ζωγράφων, κτισθὲν τῷ 1910—1913, τὸ μέγαρον τῶν Καλῶν Τεχνῶν, κτισθὲν τῷ 1910—1911, τὸ μέγαρον τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Εἴκοσι Σεπτεμβρίου, τὸ μέγαρον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν παρὰ τὸν Τίβεριν καὶ τὴν Νέαν Γέφυραν τοῦ Στρατοῦ κτισθὲν τῷ 1928, τὸ μέγαρον τοῦ ὑπουργείου τῶν Δημοσίων Ἔργων καὶ τῆς Διευθύνσεως τῶν Κρατικῶν Σιδηροδρόμων, τὸ μέγαρον τῆς Τραπέζης τῆς Ἰταλίας κλπ.

Αἱ μεγάλαι οἰκογένειαι τῆς Ρώμης, πλὴν τῶν ἐν τῇ πόλει ἀνακτόρων καὶ μεγάρων των, εἶχον πέριξ τῆς πόλεως καὶ ἐκτεταμένας ἐπαύλεις, ἐν τῷ μέσῳ ἀφθόνου καὶ αἰωνοβίου πολλάκις βλαστήσεως. Τινὲς τῶν ἐπαύλεων τούτων ἐξηφανίσθησαν ἤδη, παραχωρήσασαι τὴν θέσιν των εἰς τὰς νέας συνοικίας, αἵτινες ἱδρύθησαν ἐπ' αὐτῶν, ὡς εἶναι ἡ ἔπαυλις Λουντοβίζι, ἐπὶ τοῦ Πιντσίου λόφου. Ἄλλαι ὑφίστανται ἔτι καὶ νῦν, περιλθοῦσαι ἐντὸς τῆς ἐπεκταθείσης καὶ πέραν αὐτῶν πόλεως ἢ παραμένουσαι εἰσέτι εἰς τὰ προάστεια. Μία τῶν ὡραιοτέρων ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ ἔπαυλις τῶν Μεδίκων (Villa Medicis), ἥτις ἀνήκει σήμερον εἰς τὴν Γαλλίαν, χρησιμεύουσα ὡς ἕδρα τῆς καλλιτεχνικῆς Ἀκαδημίας τῆς Γαλλίας. Ἡ ἔπαυλις Ντόρια - Παμφίλι καὶ ἡ ἔπαυλις Ἀλμπάνι, νῦν ἔπαυλις Τορλόνια. εὑρίσκονται ἡ μὲν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὸν Τζιανίκολο λόφον, ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σαλάρια. Ἐντὸς τῆς Ρώμης ἔχουν περιέλθει ἐπίσης καὶ ὑφίστανται εἰσέτι αἱ ἐπαύλεις Ματτέι, Πατρίτσι, Μάσσιμι, Βολκόνσκυ, κτλ.

Μνημεῖα. Τὰ καθαρῶς μνημεῖα καὶ ἀναμνηστικὰ ἔργα ἐν Ρώμῃ δὲν παρουσιάζουν τὴν ἀφθονίαν τῶν ἄλλων ἱστορικῶν, καλλιτεχνικῶν καὶ ἀρχαίων σῳζομένων ἢ ἠρειπωμένων κτισμάτων. Ἀγάλματα μόνον κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἤρχισαν νὰ στήνουν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως. Τοὐναντίον ἀφθονοῦν ἐξαιρετικῶς αἱ μνημειώδεις κρῆναι καὶ οἱ ἐκ τῆς Αἰγύπτου μεταφερθέντες ὀβελίσκοι. Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν στηθῆ εἰς διαφόρους πλατείας τῆς πόλεως, τὰ κυριώτερα εἶναι: τοῦ Τζιορντάνο Μπροῦνο ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῶν Ἀνθέων, ἔργον τοῦ Φερράρι (1889), τοῦ Κόλα ντὶ Ριέντσο, παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Καπιτωλίου, ὑπὸ Μαζίνι (1895), τῶν ἀδελφῶν Καϊρόλι ἐν Πίντσιο, ὑπὸ Ρόζα (1883), τοῦ οἰκονομολόγου Σέλλα πρὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ὑπὸ Φερράρι (1893), τοῦ Μινγκέττι, ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἁγίου Πανταλέοντος, ὑπὸ Γκαουτζέρι (1895), τοῦ Γαριβάλδη ἐπὶ τοῦ πάρκου τοῦ Τζιανίκολο, ἔφιππον, ὑπὸ Γκαλλόρι (1895), τοῦ Καβούρ, πρὸ τοῦ μεγάρου τῆς Δικαιοσύνης, ὑπὸ Γκαλλέττι (1895), τοῦ Σπαβέντα ἐν τῇ ὁδῷ Τσερναΐᾳ, ὑπὸ Ταντολίνι (1898), τοῦ Σπενταλιέρι, ὑπὸ Ρουτέλλι (1903), τοῦ Γκαῖτε ἐν τῷ κήπῳ Μπορικέζε, ὑπὸ Ἔμπερλαϊν (1904), δῶρον τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου εἰς τὴν πόλιν τῆς Ρώμης, τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, ἐν τῷ κήπῳ Μπορικέζε, ὑπὸ Παλὲ (1905), κτλ.

Ἐκ τῶν παλαιοτέρων μνημείων τῆς Ρώμης εἶναι τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου (Castel Sant' Angelo) ἢ ὀρθότερον τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος, ἦτο δὲ ἀρχικῶς μαυσωλεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, κτισθὲν τῷ 135 μ. Χ. Ἐχρησίμευσεν ὡς πάνθεον ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου καὶ τῶν διαδόχων του, μέχρι τοῦ Σεπτημίου Σεβήρου. Κατὰ τὴν ἀρχικήν του κατασκευὴν ἀπετέλει τεράστιον κυκλικὸν πύργον, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις περιεβάλλετο ὑπὸ ὑποβάθρου ὕψους 18 μ. Κατὰ τὸ ἔτος 410 ἐλεηλάτησεν αὐτὸ ὁ Ἀλάριχος, βραδύτερον δέ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων μεταξὺ Γότθων καὶ Βυζαντινῶν, μετεβλήθη εἰς φρούριον, ὁπόθεν ἠμύνοντο οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ τἀνάπαλιν. Κατὰ τὸ 610, ὁπότε εὑρίσκετο εἰς κατάστασιν καταρρεύσεως, ἔκτισεν ἐν αὐτῷ ὁ πάπας Βονιφάτιος Δ' ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τοῦ ὁποίου ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομα. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς φυλακή, κατάστᾶσα θρυλικὴ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ διαπραχθείσας δολοφονίας καταδίκων, ὑποδίκων ἢ ὑπόπτων. Νῦν ἀποτελεῖ λίαν ἐνδιαφέρον μουσεῖον.

Τὸ σημαντικώτερον ἐκ τῶν νεωτέρων μνημείων τῆς Ρώμης εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ἐν τῇ πλατείᾳ Βενετίας, τοῦ ὁποίου ὁ θεμέλιος λίθος ἐτέθη τὴν 22 Μαΐου 1885, τὰ δὲ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν του ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1911 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς πεντηκονταετηρίδος ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων, τῷ 1870. Ἡ πλήρης ἀποπεράτωσίς του δὲν συνετελέσθη εἰσέτι. Διὰ τὴν κατασκευήν του ἐξωδεύθησαν πολλαὶ δεκάδες ἑκατομμυρίων λιρεττῶν. Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον αὐτοῦ εἶναι τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχιτέκτονος Σακκόνι, τὰ δὲ διάφορα ἀγάλματα καὶ διακοσμήσεις παντὸς εἴδους εἶναι ἔργα τῶν διασημοτέρων συγχρόνων Ἰταλῶν καλλιτεχνῶν. Τὸ τεράστιον ὀρειχάλκινον ἔφιππον ἄγαλμα τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ὅπερ ὑψοῦται εἰς τὸ μέσον, πλαισιούμενον ὄπισθεν ὑπὸ ἡμικυκλικῆς στοᾶς, εἶναι ἔργον τοῦ γλύπτου Τσιαραντία. Ὁ ἵππος τοῦ ἀγάλματος ἔχει μῆκος 12 μ. καὶ ὕψος 12 μ. Ἵνα καταδειχθῇ τὸ μέγεθος τοῦ ἀγάλματος ἀναφέρεται ὅτι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ παρετέθη ἐντὸς τῆς κοιλίας του γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν 20 προσκεκλημένοι. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, τελείως ἐπιχρυσωμένον, ἐγείρεται ἐπὶ μαρμαρίνης βάσεως φερούσης 15 ἀνάγλυφα τῆς Ρώμης καὶ 14 ἄλλων πόλεων, αἵτινες ἐκυριάρχουν κατὰ καιροὺς τῆς Ἰταλίας. Εἰς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ μνημείου ὑπάρχουν δύο μνημειώδεις κρῆναι, ὧν ἡ μία παριστάνει τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, ἡ δὲ ἄλλη τὴν Ἀδριατικήν. Ἔναντι τῆς κεντρικῆς κλίμακος, ἥτις ἔχει 243 βαθμίδας, μήκους 41 μ. ἡ κατωτέρα καὶ 33 μ. ἡ ἀνωτέρα, ὑπάρχουν δύο ἀγάλματα ἀναπαριστάνοντα τὴν Δρᾶσιν καὶ τὴν Σκέψιν. Εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος ὑπάρχουν δύο πτερωτοὶ λέοντες καὶ εἰς τὸ ἀνώτερον δύο Νῖκαι. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ μνημείου ὑπάρχει πλῆθος ἀλληγορικῶν ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων. Ἕτεραι κλίμακες ὁδηγοῦν εἰς ἀνώτερα διαμερίσματα, πλήρη καὶ ταῦτα ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἡμικυκλικῆς στοᾶς ὑπάρχουν 18 ἀγάλματα, ἀναπαριστάνοντα τὰς 18 περιφερείας τῆς Ἰταλίας. Τὸ ὅλον ὕψος τοῦ μνημείου εἶναι 86 μ., τὸ μῆκος αὐτοῦ 135 μ. καὶ τὸ πλάτος 13 μ.

Ἐν Ρώμῃ ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ὀβελίσκοι, μεταφερθέντες ὑπὸ αὐτοκρατόρων, στρατηγῶν καὶ παπῶν ἐξ Αἰγύπτου. Οἱ ὀβελίσκοι οὗτοι εἶναι ἐστημένοι εἰς διαφόρους πλατείας. Οἱ κυριώτεροι αὐτῶν εἶναι: ὁ τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, ὁ ἀρχαιότερος πάντων, μεταφερθεὶς ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡλίου τῆς Ἡλιουπόλεως τῆς Αἰγύπτου· ὁ μετ' αὐτὸν ἐρχόμενος εἰς ἀρχαιότητα, στολίσας τὴν πλατεῖαν τοῦ Λαοῦ, ὕψους 36 μ. μὲ πολλὰ ἱερογλυφικά. Ὁ ὑψηλότερος ὀβελίσκος εἶναι ὁ τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ὕψους 41 μ., ἀκολουθεῖ δὲ ὁ τῶν ἡρώων τοῦ Ντόγκαλι, ὁ τοῦ Μοντεσιτόριο, τοῦ Πανθέου, τοῦ Πίντσιο, τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μείζονος, τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς πλατείας Ναβόνα κτλ.

Ἓν τῶν χαρακτηριστικωτέρων τῆς Ρώμης εἶναι ἡ ἀφθονία τῶν κρηνῶν, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ ὕδατος, ὅπερ διοχετεύουν τὰ πολυάριθμα ὑδραγωγεῖα. Σχεδὸν πᾶσαι αἱ κρῆναι αὗται εἶναι καλλιτεχνικώταται, ὀφειλόμεναι εἰς διασήμους γλύπτας καὶ ἀρχιτέκτονας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν εἶναι ἡ Ἄκουα Φελίτσε, ἡ Πάολα, ἡ τῶν Ναϊάδων τῆς πλατείας Ἐξέδρας, ἡ τῶν Χελωνῶν, ἡ τοῦ Τρέβι, ἡ τοῦ Τρίτωνος κτλ.

Μουσεῖα καὶ πινακοθῆκαι. Ἡ Ρώμη διετήρησεν ἀπὸ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς ἱστορίας της σημαντικὸν ἀριθμὸν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων καὶ ἔργων τέχνης, τὰ ὁποῖα περικλείονται εἰς ἰδιωτικὰς συλλογὰς καὶ εἰς πλῆθος δημοσίων μουσείων, ἅτινα θεωροῦνται μοναδικὰ εἰς τὸν κόσμον. Εἰς τὰ μουσεῖα καὶ τὰς συλλογὰς περιλαμβάνονται ἔργα ἐτρουσκικά, ἑλληνικά, ρωμαϊκά, τῶν χριστιανικῶν χρόνων, τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς νεωτέρας τέχνης. Τὰ ἔργα τοῦ μεσαίωνος εἶναι ἐλάχιστα. Τὰ κυριώτερα μουσεῖα τῆς Ρώμης εἶναι τὸ μουσεῖον ἢ τὰ πολλαπλᾶ μουσεῖα τοῦ *Βατικανοῦ* (βλ. λ.), ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τοῦ κόσμου, καὶ τὸ μουσεῖον τοῦ Λατερανοῦ, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ. Τὰ μουσεῖα τοῦ Καπιτωλίου, τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐγκατεστημένον ἐντὸς τμήματος τῶν Θερμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ καλούμενον ἐπίσης μουσεῖον τῶν Θερμῶν, τὸ ἐτρουσκικὸν μουσεῖον τῆς ἐπαύλεως τοῦ πάπα Ἰουλίου Β', τὸ κινεζεικὸν μουσεῖον καὶ τὸ προϊστορικὸν μουσεῖον τοῦ ρωμαϊκοῦ κολλεγίου, τὸ μουσεῖον τῶν Καλῶν τεχνῶν κτλ. Αἱ σημαντικώτεραι ἰδιωτικαὶ συλλογαὶ εὑρίσκονται ἐν τῇ ἐπαύλει Ἀλμπάνι, ἐν τῇ ἐπαύλει Μπορικέζε, ἐν τῷ μεγάρῳ Μπονκομπάνι, ἐν τῷ μεγάρῳ Σπάντα, ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ, ἐν τοῖς μεγάροις Ντόρια, Κολόννα, Κορσίνι, Μπαρμπερίνι, Ροσπιλιόζι κτλ.

Αἱ ἀρχαιότητες τῆς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένης ἐποχῆς, τὰς ὁποίας κέκτηται ἡ Ρώμη, εὑρίσκονται συγκεντρωμέναι εἰς τὸ προϊστορικὸν μουσεῖον τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κολλεγίου, ὅπερ διωργανώθη ἐπιστημονικῶς τῷ 1876, διαρκῶς πλουτιζόμενον ἔκτοτε, μὲ μέγαν ἀριθμὸν ἀντικειμένων τῆς λιθίνης ἐποχῆς, τῆς ὀρειχαλκίνης ἐποχῆς, τῆς πρώτης ἐποχῆς τοῦ σιδήρου καὶ μὲ τὸν περίφημον θησαυρὸν τῆς Πραινέστου. Τὸ ἐτρουσκικὸν μουσεῖον περιέχει πολύτιμα ἀγγεῖα ἐτρουσκικῆς ἐποχῆς, ἀνευρεθέντα ἐξ ἀνασκαφῶν τῶν περιχώρων καὶ τοῦ νομοῦ τῆς Ρώμης. Τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τοῦ Λατερανοῦ, ἀποτελούμενον ἀπὸ 16 μεγάλας αἰθούσας, περιέχει πλεῖστα ἔργα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ἀγάλματα, προτομάς, σαρκοφάγους, ἀνάγλυφα, μυθολογικὰς παραστάσεις κτλ., μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὰ περίφημα ἀγάλματα τοῦ Τιβερίου, τοῦ Κλαυδίου καὶ τοῦ Σοφοκλέους. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἔργον τοῦ Δ' αἰῶνος π.Χ., θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημα τοῦ μουσείου. Τὰ μουσεῖα τοῦ Καπιτωλίου εἶναι δύο καὶ καλοῦνται τὸ μὲν μουσεῖον τῶν Κονσερβατόρι, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου μεγάρου, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι ἐγκατεστημένον, ὅπερ ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Καβαλιέρι, ἐπὶ σχεδίων τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τῶν διοικητικῶν ἀρχόντων, οἵτινες ἐκυβέρνων μετὰ τῶν γερουσιαστῶν τὴν πόλιν καὶ διέμενον ἐν αὐτῷ, καλούμενοι ἐπιμεληταὶ ἢ συντηρηταὶ (conservatori). Ἐν τῷ μουσείῳ τούτῳ ὑπάρχουν ὡραῖα ἀνάγλυφα ἑλληνικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς τέχνης, συλλογὴ ἀρχαιοτήτων εἰδῶν ἐκ πολυχρώμου τερρακότας, ὀνομαστὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα, ὡς εἶναι ἡ θηλάζουσα τὸν Ρῶμον καὶ Ρωμύλον λύκαινα, ὁ νεανίας ἐξάγων ἄκανθαν ἐκ τοῦ ποδός του, ἀποδιδόμενος εἰς τὸν Μύρωνα, κεφαλὴ πληγωμένη Ἀμαζόνος, διάφοροι σαρκοφάγοι καὶ πολύτιμος συλλογὴ νομισμάτων. Τὸ ἕτερον τῶν μουσείων τοῦ Καπιτωλίου, καλούμενον ἁπλῶς μουσεῖον τοῦ Καπιτωλίου, εὑρίσκεται ἔναντι τοῦ προηγουμένου μουσείου. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουν σχεδὸν ὅσης ἀξίας καὶ εἰς τὸ Βατικανὸν ἀρχαῖα ἀγάλματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι πολυάριθμοι σαρκοφάγοι μετὰ θαυμασίων ἀναγλύφων, πλῆθος μωσαϊκῶν, ὧν τὸ περιφημότερον εἶναι τὸ καλούμενον τῶν περιστερῶν, τὸ σύμπλεγμα Ἔρως καὶ Ψυχή, ἡ περίφημος Ἀφροδίτη τοῦ Καπιτωλίου, ἔργον τοῦ Πραξιτέλους, ὁ Κύκνος καὶ ἡ Λήδα, οἱ Κένταυροι, ὁ θνήσκων πολεμιστής, ἔργον τῆς σχολῆς τῆς Περγάμου, κτλ. Ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Θερμῶν, ὅπερ ἔχει ἐγκατασταθῆ ἐντὸς παλαιοῦ μοναστηρίου καταλαβόντος μέρος τῶν Θερμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ, ὅπου ὑπάρχει θαυμάσιον περίστυλον τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, εὑρίσκονται πολλὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἰδίως ἐκ τῶν τελευταίων ἀνασκαφῶν, ὡς εἶναι ὁ Δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος, ἡ περίφημος Ἀφροδίτη τῆς Κυρήνης, κτλ. Ἐν τῷ μουσείῳ τῆς ἐπαύλεως Μπορικέζε, εὑρισκομένῳ ἐντὸς τοῦ με-

Digitized by Google

γάλου ὁμωνύμου κήπου, ὑπάρχουν, πλὴν τῶν ἀρχαίων, καὶ πολλὰ ἀγάλματα τῆς νεωτέρας τέχνης, ὡς εἶναι ἡ περίφημος Ἀφροδίτη τοῦ Κανόβα, ὁ Δάφνης καὶ ἡ Χλόη, ἡ Ἁρπαγὴ τῆς Περσεφόνης κλπ. τοῦ ἰδίου. Σημαντικὰ ἔργα νεωτέρων γλυπτῶν περιέχει τὸ μουσεῖον τῆς Νεωτέρας Τέχνης, ὡς εἶναι τὰ «Σατουρνάλια» τοῦ Μπιόντι, ἡ «Ἀναγέννησις» τοῦ Ξιμένες, τὸ χαριτωμένον ἄγαλμα «Πόσον εἶναι κρύο τὸ νερό!» τοῦ Ματσεανιάνι, τὰ «Θύματα τῆς ἐργασίας» τοῦ Βέλα, τὸ περίφημον σύμπλεγμα «Οἱ Ρωμαῖοι προσκομίζοντες τοὺς θησαυροὺς των πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ρώμης» τοῦ Σιοῦτι κτλ.

Αἱ χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες ἔχουν συγκεντρωθῆ κυρίως εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λατερανοῦ, ὅπου ὑπάρχουν σαρκοφάγοι, ἀνάγλυφα, ζωγραφίαι καὶ πολυάριθμοι ἐπιγραφαὶ προερχόμεναι ἀπὸ τὰς κατακόμβας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ πλουσιώτερον καὶ τὸ πρωτοτυπώτερον μουσεῖον χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ρώμης.

Αἱ πινακοθῆκαι τῆς Ρώμης εἶναι πολυάριθμοι καὶ περιέχουν πλεῖστα ἀριστουργήματα τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων. Πλὴν τῆς πινακοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, ἡ ὁποία περιέχει ἔργα τοῦ Ραφαήλου, τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τοῦ Τιτσιανοῦ καὶ ἄλλων μεγάλων καλλιτεχνῶν, καὶ τῶν πολυπληθῶν αἰθουσῶν τοῦ Βατικανοῦ καὶ τοῦ Σιξτείου παρεκκλησίου, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν, μὲ τὰς θαυμασίας διακοσμήσεις των καὶ τὰς τοιχογραφίας των, ἀληθινὰς πλουσιωτάτας πινακοθήκας, εἶναι ἡ πινακοθήκη τοῦ Καπιτωλίου ἐντὸς τοῦ μουσείου τῶν Κονσερβατόρι, μὲ ἔργα τοῦ Τσάκκαρι, τοῦ Καρράτσι, τοῦ Πουσσέν, τοῦ Ρούμπενς κτλ., ἡ πινακοθήκη τῆς ἐπαύλεως Μποργκέζε, μὲ ἔργα τοῦ Τιτσιανοῦ, τοῦ Τζιορτζόνε, τοῦ Ἀντρέα ντὲλ Σάρτο, τοῦ Μποτιτσέλλι, τοῦ Γκουΐντο Ρένι κ. ἄ., ἡ πινακοθήκη Κορσίνι, ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου μεγάρου, ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ ἀριστουργήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Ὁ Ἅγιος Σεβαστιανὸς» τοῦ Ρούμπενς, ἡ «Ἁγία Οἰκογένεια» τοῦ Φρὰ Βαρθολομέο, ἡ «Ἁγία Μαγδαληνὴ» τοῦ Γκουΐντο Ρένι, ἡ «Παναγία» τοῦ Μουρίλλο, ἡ περίφημος «Παναγία» τοῦ Ντόλτσι κτλ., ἡ πινακοθήκη Ντόρια Παμφίλι, ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου μεγάρου, μὲ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Βελάσκεθ, τὴν προσωπογραφίαν τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Ι', ἡ ὁποία θεωρεῖται ἡ καλυτέρα προσωπογραφία τοῦ κόσμου, τὸ ἀριστούργημα τοῦ Κλαυδίου Λορραίν «Ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος» καὶ τὴν περίφημον «Ἡρωδιάδα» τοῦ Τιτσιανοῦ, ἡ πινακοθήκη Κολόννα, ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου μεγάρου, μὲ τὴν «Ἁγίαν Οἰκογένειαν» τοῦ Πάλμα τοῦ πρεσβυτέρου, τὴν «Ἀνάληψιν» τοῦ Ρούμπενς, τὸν «Νάρκισσον» τοῦ Τιντορέττο, πλεῖστα τοπία τοῦ Πουσσὲν καὶ προσωπογραφίας τοῦ Βὰν Ντάϋκ, τοῦ Βερονέζε καὶ τοῦ Χολμπάϊν κτλ., τὴν πινακοθήκην Μπαρμπερίνι, ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου μεγάρου, μὲ τὴν περίφημον «Φορναρίναν» τοῦ Ραφαήλου καὶ τὴν «Βεατρίκην Τσέντσι» τοῦ Γκουΐντο Ρένι κτλ., ἡ πινακοθήκη Ροσπιλιόζι μὲ τὴν περίφημον «Αὐγὴν» τοῦ Γκουΐντο Ρένι, ἡ ἐθνικὴ πινακοθήκη τῆς νεωτέρας τέχνης, μὲ πολλὰ ἀριστουργήματα τῆς νεωτέρας τέχνης Ἰταλῶν ἰδίως καὶ ξένων καλλιτεχνῶν, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὸ τάμα» τοῦ Μινγκέττι, «Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀρτέμιδος» τοῦ Σαρτόριο, ἡ αἴθουσα τῶν περιφήμων ἔργων τοῦ ζωγράφου ζῴων καὶ κυνηγετικῶν παραστάσεων Παλίτσι, ἡ αἴθουσα τῶν ἔργων τοῦ Μορέλλι, τὰ περίφημα τρίπτυχα τοῦ Πρεβιάτι, τὰ ἔργα τοῦ Ἀντωνίου Μαντσίνι, αἱ «Ἐρινύες» τοῦ Στοὺκ κτλ.

Διοίκησις τῆς πόλεως. Μετὰ τὸ 1870 ἡ πόλις τῆς Ρώμης ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως μετεβλήθη εἰς δῆμον, ἡ διοίκησις τοῦ ὁποίου ἀνετέθη εἰς δημοτικὸν συμβούλιον ἐξ 78 μελῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν πολιτῶν, καὶ εἰς δήμαρχον (sindaco), ἐκλεγόμενον ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου μεταξὺ τῶν μελῶν του. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἐξέλεγεν ἐπίσης καὶ τὴν δημαρχιακὴν ἐπιτροπήν, ἐξ ὀκτὼ μελῶν, ἡ ὁποία ἐπεῖχε θέσιν ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ δημάρχου. Ἐπὶ πολὺν ὅμως χρόνον οἱ φανατικοὶ ὀπαδοὶ τοῦ πάπα δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως οὔτε ὡς ἐκλογεῖς, οὔτε ὡς ἐκλεγόμενοι, κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν τότε φράσιν «né eletti né elettori», ἕνεκα δὲ τούτου ἡ δημαρχία εὑρίσκετο πάντοτε εἰς χεῖρας τῶν μοναρχικῶν. Βραδύτερον, ἀπὸ τοῦ πάπα Λέοντος ΙΓ', ἅπαντες οἱ καθολικοὶ ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ νὰ ἀναλαμβάνουν αὐτοί, ὡς πολυπληθέστεροι, τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος ἐποχὴν τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς εἶχον κατορθώσει νὰ νικήσουν εἰς τὰς ἐκλογὰς τὸ συντηρητικόν, τὸ ἀριστοκρατικὸν καὶ τὸ καθολικὸν κόμμα καὶ νὰ ἀναλάβουν αὐτὰ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Ἀπὸ τοῦ 1926 ὅμως τὸ φασιστικὸν καθεστώς, καταργῆσαν τοὺς δημάρχους καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀντικαταστῆσαν αὐτοὺς διὰ τῶν ποντεστά, ἐξῄρεσε τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης τὴν Ρώμην, ἣν μετέβαλεν εἰς ἰδιαιτέραν διοίκησιν ὑπὸ διοριζόμενον διοικητὴν (governatore), ἐξαρτώμενον ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, μὲ εὐρέα δικαιώματα αὐτοδιοικήσεως.

Ἀπὸ τοῦ 1888 ὁ θυρεὸς τῆς πόλεως Ρώμης ἀπετελέσθη ἐξ ἐρυθροῦ πεδίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὀκτάκτινον στέμμα· ἐντὸς τοῦ πεδίου τούτου ὑπάρχει σταυρὸς καὶ τὰ γνωστὰ ἀρχικὰ σύμβολα τοῦ ἀρχαίου δήμου τῆς Ρώμης S. P. Q. R. (Senatus Populus Que Romanus, ἤτοι ἡ Σύγκλητος καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς Λαός), χρυσᾶ, κλίνοντα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ διατεταγμένα τὸ ἓν πλαγίως καὶ κάτωθεν τοῦ ἄλλου.

Οἰκονομικὴ κίνησις. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς πόλεως ἦτο μικρὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ὡς πρωτευούσης τοῦ κράτους. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ μετ' αὐτόν, ἐπὶ τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος, ἱδρύθησαν ἐν Ρώμῃ πολλαὶ βιομηχανίαι, τὸ δὲ ἐμπόριον αὐτῆς κατέστη ζωηρότερον. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων βιομηχανιῶν τῆς Ρώμης αἱ κυριώτεραι εἶναι αἱ τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ἀργύρου, τῶν μωσαϊκῶν, τοῦ ὀρειχάλκου, τῶν τεχνητῶν μαργαριτῶν, τῆς εἰκονογραφίας, τῆς ἀναπαραστάσεως ἀρχαίων μαρμαρίνων καὶ ὀρειχαλκίνων ἀγαλμάτων, ταπήτων, φωτογραφικῶν εἰδῶν, ἐκκλησιαστικῶν εἰδῶν, χορδῶν ὀργάνων, εἰδῶν ζωγραφικῆς, δερματίνων εἰδῶν, ζυμαρικῶν, τεχνητῆς μετάξης κτλ. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ κρατικὰ καὶ ἰδιωτικὰ ὁπλουργεῖα, καπνεργοστάσια, μηχανουργεῖα, νομισματοκοπεῖον, ἐργοστάσια σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ, οἰκοδομησίμων ὑλῶν, τυπογραφεῖα κτλ.

Ἐκ τῶν πιστωτικῶν ἱδρυμάτων, τῶν ὁποίων αἱ ἕδραι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἄλλοτε εἰς ἄλλας ἰταλικὰς μεγαλοπόλεις καὶ ἰδίως εἰς τὸ Μιλᾶνον καὶ αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ μεταφέρονται εἰς τὴν Ρώμην, τὰ κυριώτερα εἶναι: ἡ Τράπεζα τῆς Ἰταλίας (Banca d'Italia), ἡ Ἰταλικὴ Ἐμπορικὴ Τράπεζα (Banca Commerciale Italiana), ἡ Ἰταλικὴ Πίστωσις (Credito Italiano), ἡ Τράπεζα τῆς Ρώμης (Banco di Roma), ἡ Ἐθνικὴ Ἰταλικὴ Τράπεζα (Banca Nacionale Italiana) κτλ. Πᾶσαι αἱ τράπεζαι αὗται κέκτηνται μεγαλοπρεπῆ ἰδιόκτητα μέγαρα, πλὴν τῆς Τραπέζης τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἰταλικῆς Πίστεως, αἵτινες ἑδρεύουν εἰς παλαιὰ ἱστορικὰ μέγαρα.

Σημαντικὸς παράγων εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς πόλεως εἶναι καὶ ἡ μεγάλη κυκλοφορία τῶν ξένων, οἱ ὁποῖοι συρρέουν ἐν Ρώμῃ κατ' ἔτος κατὰ πολλὰ ἑκατομμύρια, συντελοῦντες εἰς τὴν εὐδοκίμησιν τῶν σχετικῶν ἐπιχειρήσεων, ἃς ἐπιβοηθοῦν θαυμασίως ὡργανωμέναι κρατικαὶ καὶ ἰδιωτικαὶ ὑπηρεσίαι, ὡς εἶναι τὸ Γενικὸν Ἵδρυμα ὑπὲρ τῶν τουριστικῶν βιομηχανιῶν (E. N. I. T.), ἡ Ἰταλικὴ Ἑταιρεία τοῦ Τουρισμοῦ (C. I. T.), τὸ Τούρινγκ Κλοὺμπ Ἰταλιάνο κτλ.

Συγκοινωνίαι. Ἡ Ρώμη εἶναι σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν κέντρον, ἔχουσα ἕνα κεντρικὸν τεράστιον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ ἓξ ἄλλους δευτερεύοντας. Εἶναι ἀφετηρία τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Ρώμης—Φλωρεντίας, Ρώμης—Τσιβιταβέκκια—Πίζης—Γενεύης, Ρώμης—Ἀγκῶνος, Ρώμης—Σουλμόνα—Καστελλαμάρε Ἀντριάτικο, Ρώμης—Καζέρτας—Νεαπόλεως καὶ Ρώμης—Φόρμιε Νεαπόλεως. Πολλαὶ τοπικαὶ γραμμαὶ ὁδηγοῦν πρὸς τὰ προάστεια τῆς ρωμαϊκῆς πεδιάδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ἠλεκτρικοὶ τροχιόδρομοι πρὸς Φρασκάτι, Γκροτταφερράττα, Λόκκα ντὶ Πάτα, Μαρίνο, Καστὲλ Γκαντόλφο, Ἀλμπάνο, Τσεντζάνο, οἱ σιδηρόδρομοι πρὸς τὸ Ἄντσιο καὶ τὸ Νεττοῦνο καὶ πρὸς τὸ Φιουμιτσίνο, τὸ Βελλέτρι, τὸ Βιτέρμπο, τὴν Τερρατσίνα καὶ τὴν Τσίβιτα Καστελλάνα, ὁ ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος πρὸς τὴν Ὄστια Μάρε κτλ. Διὰ τὴν ἐσωτερικὴν συγκοινωνίαν χρησιμοποιοῦνται ἠλεκτρικοὶ τροχιόδρομοι καὶ ἠλεκτρικὰ καὶ βενζινοκίνητα λεωφορεῖα, ἅτινα ὁλονὲν ἀντικαθιστοῦν τοὺς τροχιοδρόμους, ἰδίως τῶν κεντρικῶν διαμερισμάτων. Ὡς ποτάμιος λιμὴν χρησιμοποιεῖται ἡ προκυμαία τῆς Ρίπα Γκράντε, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως, παρὰ τὴν τελευταίαν γέφυραν τοῦ Μαρτυρίου ἢ Ἀβεντίνου.

Ἡ Ρώμη ἔχει ἐπίσης καὶ ἓν μέγα ἀεροδρόμιον ἐν Τσεντοτσέλλε, εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ ἕνα ἀερολιμένα παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως, τὴν Μαρίνα ντὶ Ὄστια, δι' ὧν διεξάγει τακτικὴν ἀεροπορικὴν συγκοινωνίαν μὲ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἰταλίας καὶ δι' αὐτῶν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὡς ἐπίνειον τῆς Ρώμης χρησιμεύει σήμερον διὰ μὲν τὰ μεγάλα πλοῖα ἡ Τσιβιταβέκκια, διὰ δὲ τὰ μικρότερα τὸ Φιουμιτσίνο, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως, ἡ Ὄστια Μάρε καὶ τὸ Ἄντσιο.

Πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ κίνησις. Ἡ Ρώμη σήμερον εἶναι τὸ σπουδαιότερον πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἰταλίας. Τὰ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, αἱ ἀκαδημίαι, τὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα, αἱ βιβλιοθῆκαι καὶ τὰ ἀρχεῖα, καθὼς καὶ τὰ διάφορα θεάματα καὶ ἀκροάματα εἶναι ἀφθονώτατα καὶ σημαντικώτατα. Πολλὰ τούτων δύνανται νὰ θεωρηθοῦν μοναδικὰ εἰς τὸν κόσμον, ὡς εἶναι βιβλιοθῆκαί τινες καὶ ἀρχεῖα, λόγῳ τῆς μεγίστης σημασίας τῶν ἔργων καὶ ἐγγράφων τὰ ὁποῖα περιέχουν. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι:

Ἱδρύματα ἀνωτάτων σπουδῶν. Τὸ πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1303 ὑπὸ τοῦ πάπα Βονιφατίου Η', ἐντὸς μεγάρου κτισθέντος τῷ 1660· (ἀπὸ τοῦ 1870 τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο ἐγένετο κρατικὸν καὶ ἀνεπτύχθη μεγάλως διὰ πολλῶν σχολῶν καὶ παραρτημάτων. Τῷ 1925 ἤρχισε κτιζόμενον παρὰ τὴν νέαν συνοικίαν τοῦ Κάστρο Πραιτώριο νέον τεράστιον οἴκημα μετὰ διαφόρων περιπτέρων, ὅπερ, ἀποπερατωθὲν ἤδη ἐν πολλοῖς, κατέλαβε μέγα μέρος τῶν νέων ἰνστιτούτων, τὰ ὁποῖα προσηρτήθησαν εἰς αὐτό)· ἡ σχολὴ τῶν μηχανικῶν ἱδρυθεῖσα τῷ 1817· ἡ ἀνωτάτη σχολὴ ἀρχιτεκτόνων, ἱδρυθεῖσα τῷ 1919· ἡ ἀνωτάτη σχολὴ τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν σπουδῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1901· τὸ ἀνώτατον ἰνστιτοῦτον καλῶν τεχνῶν, ἱδρυθὲν τῷ 1874· τὸ ἀνώτατον διδασκαλεῖον θηλέων, ἱδρυθὲν τῷ 1882.

Ἀκαδημίαι, ἰνστιτοῦτα, ἐπιστημονικοὶ σύλλογοι καὶ ἑταιρεῖαι. Ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν ἢ Ἀκαδημία τῶν Λυγκέων (dei Lincei), ἱδρυθεῖσα τῷ 1603, καταργηθεῖσα τῷ 1651 καὶ ἀνιδρυθεῖσα τῷ 1805· ἡ Ἀκαδημία τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ, ἄλλοτε καλουμένη Κολλέγιον τῶν ζωγράφων καὶ Πανεπιστήμιον τῶν Τεχνῶν· ἡ Ἀκαδημία τῆς Ἁγίας Καικιλίας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1584, διὰ τὴν μουσικήν· τὸ ἰταλικὸν ἰνστιτοῦτον τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, ἱδρυθὲν τῷ 1922· τὸ ἰταλικὸν ἱστορικὸν ἰνστιτοῦτον, ἱδρυθὲν τῷ 1883· ἡ Ρωμαϊκὴ ἑταιρεία τῆς πατρίου ἱστορίας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1876· ἡ γεωγραφικὴ ἰταλικὴ ἑταιρεία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1867· τὸ Διεθνὲς ἰνστιτοῦτον τῆς Γεωργίας, ἱδρυθὲν τῷ 1905 τῇ συμμετοχῇ 62 κρατῶν· τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ πανεπιστημίου, εἰς τὸ ὁποῖον τῷ 1924 συνεχωνεύθη τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κολλεγίου· ἡ γεωλογικὴ ἑταιρεία τῆς Ἰταλίας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1881· τὸ ἀποικιακὸν ἰταλικὸν ἰνστιτοῦτον· ἡ ἐθνικὴ ἑταιρεία «Δάντης Ἀλιγέρης», ἱδρυθεῖσα τῷ 1889 πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διαδόσεως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἰταλικῆς παιδείας· ἡ σχολὴ τῆς τέχνης τῶν μεταλλίων, ἱδρυθεῖσα τῷ 1908· ὁ οἶκος τοῦ Δάντη, ἱδρυθεὶς τῷ 1914 πρὸς ἐξάπλωσιν τῶν σπουδῶν περὶ τοῦ Δάντη· ὁ Διεθνὴς Καλλιτεχνικὸς Σύλλογος, ἱδρυθεὶς τῷ 1870· ἡ Ρωμαϊκὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1902· τὸ Ἰνστιτοῦτον ὑπὲρ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, κ.τ.λ. Πλὴν τῶν ἰταλικῶν ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ ξέναι ἀκαδημίαι καὶ ἰνστιτοῦτα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: ἡ Ἀκαδημία τῆς Γαλλίας ἐν τῇ ἐπαύλει τῶν Μεδίκων, ἱδρυθεῖσα τῷ 1666 καὶ χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν λαμβανόντων ἐν Γαλλίᾳ τὸ «βραβεῖον Ρώμης» καλλιτεχνῶν ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς, χαρακτικῆς καὶ μουσικῆς· ἡ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ τῆς Ρώμης, ἱδρυθεῖσα τῷ 1873· ἡ Ἀγγλικὴ Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1921· ἡ Ἀμερικανικὴ Ἀκαδημία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1894· ἡ Ἱσπανικὴ Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1881, καὶ ἡ Ἱσπανικὴ Σχολὴ Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1910· τὸ Γερμανικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον, ἱδρυθὲν τῷ 1910· ἡ Ὀλλανδικὴ Σχολή, τὸ Βελγικὸν Ἱστορικὸν Ἰνστιτοῦτον, ἡ Ρουμανικὴ Ἀκαδημία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1923, κ.τ.λ.

Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ πολυάριθμα ἐκπαιδευτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: Τὸ Παπικὸν Γρηγοριανὸν Πανεπιστήμιον τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κολλεγίου, ἱδρυθὲν τῷ 1550· ἡ Ποντιφικὴ Ἀκαδημία τῶν Εὐγενῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1701 πρὸς μόρφωσιν διπλωματικῶν καὶ διοικητικῶν ἀξιωματούχων· τὸ Ποντιφικὸν Βιβλικὸν Ἰνστιτοῦτον, ἱδρυθὲν τῷ 1909· ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἱδρυθεῖσα τῷ 1910· τὸ Ποντιφικὸν Ἀνατολικὸν Ἰνστιτοῦτον, ἱδρυθὲν τῷ 1917 πρὸς μελέτην τῶν γλωσσῶν καὶ τῆς φιλολογίας τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, διὰ τὴν προπαρασκευὴν μισσιοναρίων· ἡ Θεολογικὴ Ἀκαδημία, ἡ Λειτουργικὴ Ἀκαδημία, ἡ Ρωμαϊκὴ Ἀκαδημία ἀρχαιολογίας, ἡ Ρωμαϊκὴ Ποντιφικὴ Ἱερατικὴ Σχολή, ἱδρυθεῖσα τῷ 1565, τὸ Ποντιφικὸν Ἀστικὸν Κολλέγιον πρὸς διάδοσιν τῆς Πίστεως (Collegium Urbanum de Propaganda Fide) πρὸς μόρφωσιν κληρικῶν μισσιοναρίων, τὸ Κολλέγιον Καπράνικα, τὸ Ἀγγλικὸν Κολλέγιον, τὸ Ἰρλανδικὸν Κολλέγιον, τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (Collegio Greco di S. Atanasio), ἱδρυθὲν τῷ 1577 πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μορφώσεως ἑλληνορρύθμων ἱερέων οὐνιτῶν, προερχομένων ἐξ Ἑλλάδος καὶ Μικρασίας, κλπ.

Βιβλιοθῆκαι καὶ ἀρχεῖα: Αἱ κυριώτεραι τῶν κρατικῶν βιβλιοθηκῶν εἶναι: ἡ πανεπιστημιακὴ Ἀλεξανδρινὴ βιβλιοθήκη, ἱδρυθεῖσα τῷ 1667, μὲ 200.000 τόμους, 115.000 φυλλάδια καὶ 351 χειρόγραφα ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος· ἡ Ἀγγελικὴ βιβλιοθήκη (Biblioteca Angelica), ἱδρυθεῖσα τῷ 1614, μὲ 100.000 τόμους, 25.000 φυλλάδια καὶ 3.286 χειρόγραφα· τὸ Κρατικὸν Ἀρχεῖον καὶ τὸ Κεντρικὸν Ἀρχεῖον τοῦ βασιλείου· ἡ Καζανατενσία βιβλιοθήκη, ἱδρυθεῖσα τῷ 1678, μὲ 135.000 τόμ., 86.000 φυλλάδια καὶ 6.000 χειρόγραφα· ἡ Μουσικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἁγίας Καικιλίας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1875, μὲ 20.000 μελοδράματα, 3.000 χειρό-

Digitized by Google

γραφα καὶ 4.000 λιμπρέττα· ἡ Κεντρικὴ Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη Βικτωρος Ἐμμανουὴλ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1877, μὲ 500 000 τόμους, 300.000 φυλλάδια, 936 ἐκδιδόμενα περιοδικά, 5.223 χειρόγραφα, 13.000 αὐτόγραφα (ἐπιστολὰς καὶ διάφορα ἔγγραφα) κτλ.

Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ πολυάριθμοι βιβλιοθῆκαι καὶ ἀρχεῖα ἀνήκουσαι εἰς τὸ Βατικανόν, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: ἡ Ἀποστολικὴ Βατικανὴ βιβλιοθήκη, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ πάπα Νικολάου Ε', μὲ 350.000 τόμους καὶ 53.000 χειρόγραφα· τὸ Ποντιφικὸν Ἀρχεῖον τοῦ Λατερανοῦ, τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Γρηγοριανοῦ Πανεπιστημίου, τὰ Ἀρχεῖα τῶν Θρησκευτικῶν Ταγμάτων κτλ. Ἐκ τῶν ἄλλων γενικῶν βιβλιοθηκῶν αἱ κυριώτεραι εἶναι: ἡ βιβλιοθήκη τῆς βουλῆς, ἱδρυθεῖσα τῷ 1848, μὲ 145.000 τόμους, 320 χάρτας, 100 ἄτλαντας, 29 000 περιοδικά· ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Συμβουλίου τοῦ κράτους, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1860, μὲ 250.000 τόμους, ἡ βιβλιοθήκη τῆς Γερουσίας, ἱδρυθεῖσα τῷ 1848 μὲ 90.000 τόμους καὶ 1.800 φυλλάδια, ἡ Βαλλικελλιανὴ βιβλιοθήκη, ἱδρυθεῖσα τῷ 1881 μὲ 35.000 τόμους καὶ 2.500 χειρόγραφα, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ βιβλικοῦ Ἰνστιτούτου, μὲ 50.000 τόμους κτλ.

Νοσοκομεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Ἡ Ρώμη ἔχει πλεῖστα νοσοκομεῖα καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι: Τὸ νοσοκομεῖον Πολυκλινικὴ (Policlinico), ἐκ τῶν μεγαλυτέρων καὶ τῶν τελειοτέρων τοῦ κόσμου, ἀποτελοῦν ὁλόκληρον συνοικίαν, μὲ πολυάριθμα περίπτερα περιβαλλόμενα ὑπὸ κηπαρίων, τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ Στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κτλ. Ἐκ τῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ διάφορα ἄσυλα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ταγμάτων, τὸ φρενοκομεῖον, ἡ σχολὴ κωφαλάλων, ἡ σωφρονιστικὴ σχολὴ καταδίκων, τὸ πτωχοκομεῖον, τὸ γηροκομεῖον κλπ.

Θεάματα καὶ ἀκροάματα. Τὸ κυριώτερον θέατρον τῆς Ρώμης εἶναι τὸ παλαιὸν θέατρον Κωστάντσι, ὅπερ ἀνακαινισθὲν καὶ ἐπαυξηθὲν τῷ 1927 μετεβλήθη εἰς «Βασιλικὸν θέατρον τοῦ μελοδράματος», ἀναβιβάζον μελοδράματα καὶ φιλοδοξοῦν νὰ συναγωνισθῇ καὶ ὑπερβῇ εἰς κῦρος καὶ σπουδαιότητα τὴν περίφημον «Σκάλαν» τοῦ Μιλάνου. Ἐκ τῶν ἄλλων θεάτρων τὰ καλύτερα εἶναι τὰ θέατρα Ἀρτζεντίνα, Βάλλε, Ἐθνικόν, Μαντσόνι καὶ Ἀντριάνο. Διὰ τὰς συναυλίας ὑπάρχει ἰδιαιτέρα κυκλικὴ αἴθουσα, τὸ Αὐγουσταῖον (Augusteo), καθὼς καὶ ἄλλαι εἰδικαὶ αἴθουσαι, ὡς ἡ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἁγίας Καικιλίας (τοῦ Ὠδείου τῆς Ρώμης), ἡ αἴθουσα Μπάλ, ἡ αἴθουσα Σγκαμπάτι κλπ.

Διὰ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας ὑπάρχει τὸ Ἐθνικὸν στάδιον τῆς Ρώμης, ἀνακαινισθὲν τῷ 1928 καὶ δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 30.000 θεατάς, καὶ τὸ Στάδιον Μουσσολίνι ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ τῆς Φυσικῆς Ἀγωγῆς, ἱδρυθὲν τῷ 1932. Ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ πεδία διαφόρων συλλόγων ἀντισφαιρίσεως, δύο ἱππόδρομοι, ἐν Παριόλι καὶ ἐν Τσεντοτσέλλε, ὅμιλοι ἐρετῶν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ Τιβέρεως, σκοπευτήριον καὶ εὐθεῖα, εὐρεῖα καὶ καλῶς ἐστρωμένη λεωφόρος ἀπὸ Ρώμης εἰς Ὄστια Μάρε δι' αὐτοκινητικοὺς δρόμους ταχύτητος.

Κοινωνικὴ ζωή. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ ἄλλοτε σκυθρωπὴ Ρώμη ἀπέκτησεν ἱκανὴν ζωηρὰν κίνησιν, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἄλλων μεγαλοπόλεων καὶ πρωτευουσῶν, διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν σπανιζόντων ἄλλοτε καμπαρέ, διὰ τῆς ἱδρύσεως πλείστων φουτουριστικῶν κέντρων, θεατρικῶν, ζωγραφικῆς, μουσικῆς κτλ., διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν κέντρων ἀναψυχῆς ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ εἰς τὰ περίχωρα, διὰ τῆς διοργανώσεως πλείστων ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων καὶ παραστάσεων καὶ ἀγωνισμάτων καὶ διὰ τῆς δημιουργίας εὐρυτέρας κινήσεως ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν μεγάρων τῆς ἀριστοκρατίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ λαϊκῶν οἰκιῶν, ὅπου ἄλλοτε ἡ ζωὴ ἐκινεῖτο εἰς λίαν περιωρισμένους κύκλους. Οὕτω ἀνεβίωσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πολλαὶ παλαιαὶ ἑορταὶ καὶ ἐδημιουργήθησαν νέαι.

Μεταξὺ τῶν παλαιῶν λαϊκῶν ἑορτῶν, αἵτινες ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται μέχρι σήμερον, προσλαβοῦσα νέαν ζωήν, εἶναι ἡ νὺξ τῆς Μπεφάνας (ἡ νὺξ τῶν Ἐπιφανίων), ὀργανουμένη ἐν τῇ πλατείᾳ Ναβόνα. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἡ πλατεῖα Ναβόνα μετεβάλλετο κατὰ τὸν Αὔγουστον καὶ εἰς λίμνην, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέτρεχον ἱππεῖς, ἅμαξαι καὶ αὐτοσχεδιασμέναι λέμβοι. Ἄλλη ἑορτὴ λαϊκὴ εἶναι ἡ νὺξ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (23—24 Ἰουνίου), ἥτις λαμβάνει χώραν ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πλατείᾳ, ἡ ἑορτὴ τοῦ Divino Amore, ἡ ἑορτὴ τῆς βραβεύσεως τῶν ρωμαϊκῶν καντσονεττῶν, τὸ καρναβάλι τῶν καλλιτεχνῶν, αἱ ἑορταὶ τῶν πυροτεχνημάτων (girandola), κτλ. Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικαὶ εἶναι ἐν Ρώμῃ αἱ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ καὶ τελεταί, ὡς εἶναι αἱ συχναὶ λιτανεῖαι ἀνὰ τὰς ὁδούς, ἡ ἁγιοποίησις ὑπὸ τοῦ πάπα ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου πολλῶν καθολικῶν μαρτύρων, τὸ ἀνὰ πᾶσαν εἰκοσιπενταετίαν ἑορταζόμενον Ἅγιον Ἔτος (Anno Santo), καθ' ὃ συρρέουν εἰς τὴν Ρώμην ἑκατομμύρια πιστῶν ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ἡ φαντασμαγορικὴ φωταγώγησις τοῦ Ἁγίου Πέτρου διὰ πυρσῶν, ἡ δι' ἠλεκτρικοῦ φωτὸς φωταγώγησις πολλῶν κρηνῶν. Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἑορτάζονται μετὰ συρροῆς πολλῶν χιλιάδων φασιστῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἰταλίας, τὴν μὲν 21 Ἀπριλίου τὸ γενέθλιον τῆς Ρώμης (Natale di Roma), ἤτοι ἡ ἐπέτειος ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς, τὴν δὲ 29, 30 καὶ 31 Ὀκτωβρίου ἡ φασιστικὴ κατάληψις τῆς Ρώμης, διὰ παρελάσεων καὶ ἄλλων τελετῶν. Ἰδιαιτέραν ἀφορμὴν ἑορτῶν καὶ κινήσεως προσδίδει καὶ ἡ ἑκάστοτε στέψις τοῦ μνημείου τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου, ἐναποτεθειμένου ἐν τῷ μνημείῳ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανοὴλ ἐπὶ τῆς πλατείας Βενετίας.

Ἐντελῶς ἐξαιρετικὴν κίνησιν προσέδωσεν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς πόλεως ἡ δημιουργία παρ' αὐτήν, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως, ἰδιαιτέρας λουτροπόλεως, τῆς Ὄστια-Μάρε, μεθ' ἧς συνεδέθη δι' ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ λουτρόπολις αὕτη, περιλαμβάνουσα τμῆμα λαϊκῶν καὶ τμῆμα πολυτελεστάτων λουτρῶν, μετ' ἐξέδρας ἑστιατορίου καὶ ἡλιοθεραπείας ἐντὸς τῆς θαλάσσης, συγκεντρώνει ἀνὰ πᾶν θέρος μέγιστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, καθὼς καὶ πολλοὺς ξένους διαμένοντας εἰς τὰς ἐπὶ τούτῳ κτισθείσας ὡραίας ἐκεῖ ἐπαύλεις καὶ εἰς τὰ ξενοδοχεῖα. Μ. Δ. ΒΑΤΑΛΑΣ

— [ΙΣΤΟΡ.] Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, τόσον οἱ Ἕλληνες ὅσον καὶ οἱ Ρωμαῖοι, δὲν παρέχουν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ἱδρύσεως καὶ τῶν πρώτων βημάτων τῆς ἱστορίας τῆς Ρώμης. Ἀντιθέτως, παραθέτουν πλῆθος παραδόσεων, εἴτε λατινικῆς προελεύσεως εἴτε ὀφειλομένων εἰς τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων ἰδίως συγγραφέων, ἐκ τῆς μείξεως τῶν ὁποίων ἀνεπτύχθη μεταγενεστέρως ἡ ἐθνική, ἡ «ἐπίσημος» οὕτως εἰπεῖν, παράδοσις, ἧς ἑρμηνευταὶ ὑπῆρξαν ὁ Βιργίλιος, ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, ὁ Τίτος Λίβιος καὶ ἄλλοι.

Ὁ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης μῦθος. Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην, ἡ καταγωγὴ τῶν Ρωμαίων ἀνάγεται εἰς τοὺς Τρῶας. Μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ τὴν πυρπόλησιν τῆς Τροίας, εἷς τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῶν Τρώων, ὁ Αἰνείας, υἱὸς τοῦ Ἀγχίσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἐπέβη μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ἐπὶ πλοίων καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὰς ἀνατολὰς καὶ τὸν νότον. Μετὰ πολυαρίθμους περιπετείας ἐν Θρᾴκῃ, Καρχηδόνι καὶ Σικελίᾳ, προσήγγισε τὰς ἀκτὰς τοῦ Λατίου, ἔνθα ἐβασίλευεν ὁ Λατῖνος, νυμφευθεὶς δὲ τὴν θυγατέρα τούτου Λαβινίαν, ἵδρυσεν ἐν Λατίῳ τὴν πόλιν Λαβίνιον, πλησίον τῶν ἀκτῶν τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἰνείου, ὁ υἱός του Ἀσκάνιος ἔκτισε τὴν πόλιν Ἄλβαν, ἐν αὐτῇ δὲ καὶ ἐν τῇ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Τιβέρεως περιοχῇ ἐβασίλευσαν ἐπὶ μακρὸν οἱ ἀπόγονοί του. Εἷς τούτων, ὁ Πρόκας, ἀφῆκε θνῄσκων δύο υἱούς, τὸν Νουμίτωρα, νόμιμον διάδοχον τοῦ θρόνου, καὶ τὸν Ἀμούλιον. Ὁ δεύτερος ἐκθρονίσας τὸν ἀδελφόν του, ἐφόνευσεν, ὅπως ἀσφαλίσῃ ὑπὲρ τῶν διαδόχων του τὸν θρόνον, τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ ὑπεχρέωσε τὴν θυγατέρα του Ρέαν Συλβίαν νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν θεὰν Ἑστίαν, ὅπως οὕτω διατηρήσῃ τὴν παρθενίαν της. Μίαν ἡμέραν ὅμως, ἐνῷ αὕτη μετέβαινεν εἰς Τίβεριν, ὅπως ἀντλήσῃ διαυγὲς ὕδωρ, προωρισμένον διὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, συνηντήθη μετὰ τοῦ θεοῦ Ἄρεως, ὅστις καὶ ἐμίγη μετ' αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης ἐγεννήθησαν δύο τέκνα, ἅτινα ὁ Ἀμούλιος, θέσας ἐντὸς κανίστρου, ἀπέθεσεν εἰς τὸν Τίβεριν, ὅπως παρασυρόμενα ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ πνιγῶσιν, ἐνῷ τὴν μητέρα των Ρέαν Συλβίαν κατεδίκασε νὰ ριφθῇ ἀπὸ τῶν βράχων εἰς τὸν ποταμόν, ὅπως ἐκπλύνῃ τὴν προσγενομένην εἰς τὴν θεὰν προσβολήν. Τὸ κάνιστρον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὰ τέκνα τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἑστιάδος, παρασυρόμενον ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ Τιβέρεως, ἐρρίφθη εἰς τὰς κλιτῦς τοῦ Παλατίνου λόφου, παρὰ τὴν ρίζαν μεγάλης συκῆς, ἐκεῖθεν δὲ διερχομένη λύκαινα ἐθήλαζε τὰ δίδυμα, μέχρις οὗ ταῦτα περισυνελέγησαν ὑπὸ τινος ποιμένος, Φαυστίνου ὀνόματι, καὶ τῆς συζύγου του Ἄκκας Λαρεντίας, οἵτινες ὀνομάσαντες αὐτὰ *Ρωμύλον* καὶ *Ρέμον* (ἢ *Ρῶμον*) ἀνέθρεψαν ὡς ἴδια τέκνα. Οἱ δύο ἀδελφοί, ἀνδρωθέντες, κατέστησαν ρωμαλέοι ποιμένες, ἕτοιμοι πάντοτε νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ τῶν ἄλλων βοσκῶν τῆς περιοχῆς. Ἡμέραν τινὰ ὁ Ρέμος, ἐμπεσὼν εἰς ἐνέδραν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν βοσκῶν τοῦ Νουμίτωρος καὶ προσήχθη ἐνώπιον αὐτοῦ. Ὁ Νουμίτωρ, ἀναγνωρίσας τὸν ἔγγονόν του, μετεκάλεσε πλησίον του καὶ τὸν Ρωμύλον, τῇ βοηθείᾳ δὲ αὐτῶν ἐνίκησε τὸν ἅρπαγα Ἀμούλιον καὶ ἀνέκτησε τὴν Ἄλβαν Λόγγαν. Διὰ νὰ ἀνταμείψῃ τοὺς ἐγγόνους του, παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς εὐρείας ἐκτάσεις ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως, οἱ δὲ δύο ἀδελφοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἱδρύσουν πλησίον τῆς θέσεως, ὅπου ἀνευρέθησαν, πόλιν. Ὁ Ρωμύλος ἐξέλεξε πρὸς τοῦτο τὸν Παλατῖνον λόφον, ὁ δὲ Ρέμος τὸν Ἀβεντῖνον. οἱ οἰωνοὶ ὅμως τῶν θεῶν ἀπέβησαν εὐνοϊκοὶ ὑπὲρ τοῦ Ρωμύλου, ὅστις ἤρχισε κτίζων ἐπὶ τοῦ Παλατίνου. Διὰ νὰ καθορίσῃ τὴν γραμμήν, ἣν θὰ ἠκολούθουν ἐν τῷ μέλλοντι τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἤνοιξε διὰ τοῦ ἀρότρου του αὔλακα καὶ ἤρχισεν οἰκοδομῶν τὸ τεῖχος. Τοῦτο ἡμέραν τινὰ ὁ Ρέμος ὑπερεπήδησεν, ὅπως εἰρωνευθῇ τὸν ἀδελφόν του, ὅστις ὅμως ἐξοργισθεὶς τὸν ἐφόνευσε, λέγων «Οὕτω ἂς ἀπολεσθῇ οἱοσδήποτε ὑπερβῇ τὸ τεῖχος τοῦτο». Εἶτα ἀπεπεράτωσε τὴν ἀνέγερσιν τοῦ τείχους καὶ ὠνόμασε τὴν νέαν πόλιν *Ρώμην*.

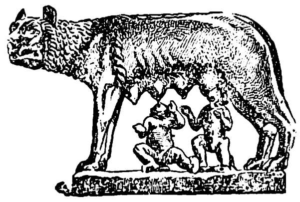

Ἡ λύκαινα τοῦ Καπιτωλίου.

Ἡ νέα πόλις δὲν εἶχεν ἀρχικῶς ἄλλους κατοίκους ἐκτὸς τῶν ποιμένων, οἵτινες ἦσαν ἑταῖροι τῶν παιδικῶν καὶ νεανικῶν χρόνων τοῦ Ρωμύλου καὶ τοῦ Ρέμου. Ὁ Ρωμύλος τότε, ἱδρύσας εἶδος ἀσύλου ἐπί τινος ὑψώματος γειτονικοῦ πρὸς τὸν Παλατῖνον, ὅπερ ἦτο τὸ μέλλον Καπιτώλιον, εἵλκυσεν εἰς τὴν πόλιν πλῆθος τυχοδιωκτῶν καὶ παντὸς εἴδους ἀνθρώπων, ἐκτὸς νόμου τεθειμένων, οὕτω δὲ ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ηὐξήθη. Εἶτα ὁ Ρωμύλος ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐξεύρεσιν γυναικῶν διὰ τοὺς ὑπηκόους του. Οὐδεὶς ὅμως τῶν γειτονικῶν λαῶν ἐδέχετο νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν κακοποιῶν, αἱ δὲ περὶ τούτου προτάσεις τοῦ Ρωμύλου ἀπεκρούσθησαν μετ' ἀπεχθείας. Ὁ Ρωμύλος τότε κατέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς τέχνασμα: Προκηρύξας μεγάλους ἀγῶνας ἐν Ρώμῃ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Κόνσου μεγάλων θρησκευτικῶν ἑορτῶν, προσεκάλεσεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ παραστῶσιν ἐκ τῶν γειτονικῶν πόλεων. Ἐνῷ δὲ πολλοὶ τούτων, Σαβῖνοι ἰδίως, μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των, ἐθεῶντο ἀνύποπτοι τοὺς ἀγῶνας. οἱ Ρωμαῖοι, εἰς ἓν σύνθημα τοῦ Ρωμύλου, ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν καὶ ἁρπάσαντες τὰς θυγατέρας ἐξεδίωξαν αὐτοὺς τῆς πόλεως. Τὸ πραξικόπημα τοῦτο τῆς «ἁρπαγῆς τῶν Σαβίνων γυναικῶν» ἐπηκολούθησεν αἱματηρὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Σαβίνων ὑπὸ τὸν βασιλέα των Τάτιον καὶ τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸν Ρωμύλον, χάρις δὲ εἰς τὴν προδοσίαν τῆς Ταρπηΐας οἱ Σαβῖνοι ἐγένοντο κύριοι τοῦ Καπιτωλίου. Τὴν κατάληψιν ἐπηκολούθησε πείσμων μάχη παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παλατίνου, διαρκούσης τῆς ὁποίας αἱ Σαβῖναι, αἵτινες μετὰ τὴν ἁρπαγήν των εἶχον νυμφευθῇ τοὺς ἅρπαγάς των, ἐρρίφθησαν μεταξὺ τῶν μαχομένων καὶ ἐπέτυχον τὴν συμφιλίωσίν των. Οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Σαβῖνοι ἡνώθησαν, ὁ δὲ Τάτιος συνεβασίλευσε μέχρι τοῦ θανάτου του μετὰ τοῦ Ρωμύλου. Ὁ Ρωμύλος, παραμείνας μόνος βασιλεύς, ἦρε πολλὰς νίκας κατὰ τῶν γειτονικῶν πρὸς τοὺς Ρωμαίους λαῶν καὶ παρέσχεν εἰς τοὺς ὑπηκόους του τὴν πρώτην πολιτικὴν ὀργάνωσιν. Ἀνηρπάγη μυστηριωδῶς τῷ 716, διαρκούσης μιᾶς καταιγίδος, ἐνῷ ἐπεθεώρει τὸν στρατόν του. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἀνηρπάγη εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὑπὸ τοῦ πατρός του Ἄρεως, ἔκτοτε δὲ θεοποιηθεὶς ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυρῖνος.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Ρωμύλου. Ἡ ἱστορία τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Ρώμης, διαδόχων τοῦ Ρωμύλου, περιβάλλεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὡς καὶ ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως μύθων. Μετὰ τὸν Ρωμύλον (753 — 716), πολεμικὸν ἥρωα ἐβασίλευσεν ὁ *Νουμᾶς Πομπίλιος* (715—673). εἰρηνικὸς βασιλεύς. Εἰς τοῦτον ἡ Ρώμη ὀφείλει τὴν πρώτην νομοθεσίαν της, τὴν θρησκευτικὴν ὀργάνωσιν, τὸ πλεῖστον τῶν ἑορτῶν καὶ τὸ ἡμερολόγιόν της. Ὁ Νουμᾶς διετέλει εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς θεούς, τὰς πράξεις του δὲ ἐνέπνεεν ἡ νύμφη Ἠγερία, ἣν συνήντα εἴς τινα κοιλάδα οὐ μακρὰν τοῦ Παλατίνου λόφου. Τὸν Νουμᾶν διεδέχθη ὁ πολεμικὸς βασιλεὺς *Τύλλος Ὁστίλιος* (673 — 641). ἐπὶ τοῦ ὁποίου πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ τῆς Ρώμης καὶ τῆς μητροπόλεως Ἄλβας Λόγγας. Ἐπικειμένης τῆς ἀποφασιστικῆς μάχης, αἱ δύο ἀντιμέτωποι παρατάξεις ἀπεφάσισαν ὅπως ὁ ἀγὼν κριθῇ διὰ μονομαχίας μεταξὺ τῶν ἐκ Ρώμης τριῶν ἀδελφῶν Ὁρατίων καὶ τῶν ἐξ Ἄλβας τριῶν Κουριατίων. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς μονομαχίας δύο τῶν Ὁρατίων ἐφονεύθησαν καὶ οἱ τρεῖς Κουριάτιοι ἐτραυματίσθησαν. Ὁ τρίτος τῶν Ὁρατίων τότε προσεποιήθη ὅτι τρέπεται εἰς φυγήν, ἀποχωρίσας δὲ οὕτω τοὺς τρεῖς τραυματισμένους Κουριατίους, ἐφόνευσε διαδοχικῶς αὐτούς. Οὕτως ἡ Ρώμη ἐνίκησε τὴν Ἄλβαν, ἧς τὰ τείχη κατηδαφίσθησαν καὶ οἱ κάτοικοι ὡδηγήθησαν εἰς Ρώμην. Τὸν Τύλλον Ὁστίλιον διεδέχθη ὁ *Ἄγγος Μάρκιος* (641—616), ὅστις ἐμεγέθυνε διὰ κατακτήσεων τὸ ἔδαφος τῆς Ρώμης καὶ ἵδρυσε τὸ ἐπίνειον τῆς Ὠστίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως. Τὸν θάνατον τούτου ἐπηκολούθησεν εἶδος ἐπαναστάσεως, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸν θρόνον *Ταρκύνιον τὸν Πρεσβύτερον* (616—578). Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν παράδοσιν ὁ Ἄγγος Μάρκιος εἶχεν ἀναθέσει εἰς αὐτόν, πλούσιον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔμπορον, τὴν κηδεμονίαν τῶν δύο υἱῶν του. Ὁ Ταρκύνιος, Ἕλλην τὴν καταγωγήν, ὡς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βακχιαδῶν

Digitized by Google

τῆς Κορίνθου καταγόμενος. ἀλλ' ἐν τῇ ἐτρουσκικῇ πόλει Ταρκυνίᾳ γεννηθεὶς καὶ πλουτήσας, ἐγκατέστη βραδύτερον εἰς Ρώμην, ὅπου ἀποκτήσας τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ ἀνεκηρύχθη βασιλεύς. Ὁ Ταρκύνιος, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς συζύγου του Τανακίλας, ἐξωράϊσε τὴν Ρώμην, οἰκοδομήσας πλεῖστα κτήρια, εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν τὰς πομπὰς καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἑορτὰς καὶ μετέφερε πολλὰ ἐτρουσκικὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα. Δολοφονηθεὶς μετὰ βασιλείαν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν, τῇ παρακινήσει τῶν υἱῶν τοῦ Ἄγγου Μαρκίου, ἔσχεν ὡς διάδοχον τὸν γαμβρόν του *Σέρβιον Τύλλιον* (578—534), υἱὸν δούλης. ἀλλ' ἱκανώτατον μονάρχην. Οὗτος ἐμεγέθυνε τὴν Ρώμην, ἤγειρε περὶ αὐτὴν ἰσχυρότατον τεῖχος καὶ τὴν διῄρεσεν εἰς τέσσαρα τμήματα, ἐγκαθίδρυσε δὲ τὴν τιμητείαν καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν λόχων. Διεξήγαγε πολλοὺς ἐπιτυχεῖς πολέμους κατὰ τῶν Ἐτρούσκων, οἵτινες ἦσαν ἐγκαθιδρυμένοι εἰς τὴν ΒΔ. τοῦ Τιβέρεως περιοχήν, καὶ κατέστησε τὴν Ρώμην τὴν ἰσχυροτέραν πόλιν τοῦ Λατίου. Ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Ταρκυνίου, ἀνυπομονοῦντος νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου. *Ὁ Ταρκύνιος ὁ Ὑπερήφανος* (534—510) ὑπῆρξε σκληρὸς καὶ ἀπεχθὴς τύραννος. Οὗτος ἤγειρεν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοὺς ναοὺς τοῦ Διός, τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἠγόρασε δὲ παρὰ τῆς ἐν Κύμῃ τῆς Καμπανίας Σιβύλλης τὰ τρία πλήρη σκοτεινῶν προφητειῶν βιβλία, τὰ γνωστὰ ἐν τῷ ἀρχαίῳ ρωμαϊκῷ κόσμῳ ὡς «Σιβυλλικὰ βιβλία». Διεξήγαγε πολλούς, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιτυχεῖς, πολέμους κατὰ τῶν ἄλλων λατινικῶν πόλεων, ἀλλ' ἡ τυραννία του ἐβάρυνε τοσοῦτον ἐπὶ τῶν εὐγενῶν Ρωμαίων, ὥστε οὗτοι, εὑρόντες ὡς ἀφορμὴν τὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Σέξτου Ταρκυνίου ἁρπαγὴν τῆς ἐναρέτου Λουκρητίας, ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτοῦ. Ὁ Ταρκύνιος ἐξεδιώχθη ἐκ Ρώμης, ὁ θεσμὸς τῆς μοναρχίας κατηργήθη (510 π. Χ.) καὶ ἱδρύθη ἡ *Ρωμαϊκὴ πολιτεία*.

Τὰ πορίσματα τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς. Τοιαύτη εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ ἀπηλλαγμένη τῶν πολυαρίθμων παραλλαγῶν ἡ περὶ κτίσεως τῆς αἰωνίας πόλεως παράδοσις, ἐπὶ μακρὸν δὲ ἠρκέσθησαν εἰς αὐτὴν οἱ ἱστορικοί. Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἰδίως, ὁ ἱστορικὸς ἔλεγχος καί, κυρίως, αἱ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἐν Ρώμῃ ἀπέδειξαν ὅτι αὕτη ἀφίσταται ἱκανῶς τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, σήμερον δὲ δυνάμεθα, χάρις εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνακαλύψεις, νὰ προσεγγίσωμεν, ἂν ὄχι νὰ συμφωνήσωμεν πλήρως πρὸς αὐτήν. Κατὰ ταῦτα, ἡ Ρώμη ὑπῆρξεν ἀρχικῶς μικρὸς συνοικισμὸς ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος δὲ τούτου ἡ πρώτη αὐτὴ πόλις ἐκλήθη Roma Quadrata (*Τετράγωνος Ρώμη*). Ὁ συνοικισμὸς οὗτος ἀπετελεῖτο τότε ἐκ τῆς ἀκροπόλεως (oppidum, arx), ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς ὁποίας ἔσπευδον νὰ καταφύγουν ἐν ὥρᾳ κινδύνου οἱ ποιμένες καὶ οἱ καλλιεργηταὶ τῶν περιχώρων. Πέριξ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Παλατίνου ἐξετείνετο ἡ ὑπόλοιπος πόλις. Ἀργότερον πρὸς τὴν τετράγωνον ταύτην πόλιν συνέδεον οἱ Ρωμαῖοι τὰς ἐθνικάς των παραδόσεις. Ἐν αὐτῇ ἐτοποθετεῖτο ἡ ἱερὰ συκῆ, παρὰ τὴν ὁποίαν εὑρέθη τὸ φέρον τοὺς διδύμους οἰκιστὰς κάνιστρον· ἐν αὐτῇ εὑρίσκετο ἡ καλύβη τοῦ ποιμένος Φαυστύλου καὶ τῆς Ἄκκας Λαρεντίας· ἐκεῖ ἡ διὰ καλάμων ἐστεγασμένη καλύβη τοῦ Ρωμύλου καὶ τέλος δύο τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Ρώμης βωμῶν, ὁ τῆς φράτρας τῶν Σαλίων ἢ ἱερέων τοῦ Ἄρεως καὶ ὁ τοῦ Λουπέρκου. Ἡ πρώτη αὐτὴ πόλις, αὐξηθεῖσα τάχιστα, ἐξειλίχθη εἰς τὸ Septimontium, τὴν πόλιν τῶν ἑπτὰ περιβόλων, ἧς ὅμως ἡ ἔννοια δέον νὰ διαστέλλεται τῆς μεταγενεστέρως θεωρηθείσης *Ἑπταλόφου πόλεως*. Τὸ Σεπτιμόντιον, οὗτινος ἡ ἀνάμνησις διετηρήθη ἐν τῇ φερωνύμῳ ἑορτῇ, κατελάμβανε τοὺς ἑξῆς λόφους: τὸν *Παλάτιον* καὶ τὸν *Γέρμαλον*, οἵτινες συνενούμενοι ἀποτελοῦσι τὸν Παλατῖνον· τὴν *Βελίαν*, ὕψωμα καθορίζον τὸ Α. τῆς Ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς καθίζημα τοῦ ἐδάφους· τὸ *Φαγυτέλιον*, τὸν *Ὄππιον* καὶ τὸν *Κίσπιον*, ἀποτελοῦντας τμήματα τοῦ Ἠσκυλίνου· καί, τέλος, τὴν *Συβούραν*, δυτικὴν κλιτὺν τοῦ Ἠσκυλίνου. Καθ' ὃν ὅμως χρόνον ἡ λατινικὴ Ρώμη ἐξετείνετο ἐπὶ τοῦ Παλατίνου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν υψωμάτων, ἑτέρα πόλις, ὑπὸ τῶν Σαβίνων ἱδρυθεῖσα, κατελάμβανε τὸν Κυρηνάλιον καὶ τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ Καπιτωλίνου. Οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Σαβῖνοι ἐχωρίζοντο ὑπὸ τῆς ἑλώδους τότε ἀκόμη καὶ ἀνθυγιεινῆς κοιλάδος, ἐφ' ἧς ἀργότερον ἀνηγέρθη ἡ Ρωμαϊκὴ ἀγορά. Εἶναι προφανὲς ὅτι τὰ δύο γειτονικὰ φῦλα περιήρχοντο συχνάκις εἰς ἔριδας, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς πόλεμον, ἀπήχησιν δὲ τούτου ἀποτελεῖ ὁ περὶ τῆς ἁρπαγῆς τῶν Σαβίνων γυναικῶν ἐπὶ Ρωμύλου μῦθος. Εἰς ὡρισμένην ἐποχήν, μὴ δυναμένην νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς, αἱ δύο πόλεις διαρκῶς ἐπεκτεινόμεναι ἡνώθησαν, τὰ ἐν αὐταῖς ὅμως οἰκοῦντα φῦλα διετήρησαν ἐπὶ μακρὸν τὰς ἰδιαιτέρας παραδόσεις καὶ θέσμια. Οὕτως οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἄρεως παρέμειναν πάντοτε διῃρημένοι εἰς δύο ὁμάδας, τὴν τῶν Παλατίνων Σαλίων (Salii Palatini) καὶ τὴν τῶν Σαλίων τοῦ Κυρηναλίου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀποκαλουμένου *λόφου* (Salii Collini). Ἡ ἕνωσις τῶν δύο φύλων ἐμεγέθυνε τὴν Ρώμην, ἥτις πιθανῶς ἔκτοτε ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τμημάτων τοῦ Καιλίου καὶ Ἀβεντίνου ἢ Αὐεντίνου λόφου. Περὶ τούτου ὅμως δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς ἐνδείξεις. Ἀντιθέτως θεωρεῖται πιθανώτατον ὅτι ὁ Καίλιος λόφος κατελήφθη κατά τινα ἐποχὴν ὑπὸ ἐτρουσκικῶν ἢ τυρρηνικῶν φύλων, ὁρμηθέντων ἐκ τῆς Β. τοῦ Τιβέρεως περιοχῆς, καὶ ὅτι εἷς τῶν ἀρχηγῶν τούτων κατώρθωσε νὰ καταστῇ κύριος τῆς Ρώμης. Πολλὰ ἴχνη τῆς ἐπιδράσεως τῶν φύλων τούτων διεσώθησαν εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς θεσμοὺς τῆς πόλεως. Ὁπωσδήποτε τέρμα τῆς τρίτης ταύτης ἐξελίξεως τῆς πόλεως λογίζεται ὁ λεγόμενος προμαχὼν (agger) τοῦ Σερβίου Τυλλίου. Τὸ πρόχωμα τοῦτο, τμῆμα τοῦ ὁποίου διετηρήθη μέχρι σήμερον, ἀπετέλεσεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας—μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ, τῷ 272 μ. Χ.—τὸ τεῖχος τῆς πόλεως.

Κατὰ ταῦτα, ἡ πόλις ἡ ἐκτεινομένη ἀρχικῶς πέριξ τῆς ἐπὶ τοῦ Παλατίνου ἀκροπόλεως, διαδοχικῶς ἐπεξετάθη. Κατὰ τὸν ΣΤ' ἤδη π. Χ. αἰῶνα εἶχε καταστῆ σπουδαία πόλις, προστατευομένη ὑπὸ ἰσχυροῦ τείχους. Εἶχεν ἐξυγιανθῆ καὶ ἐξωραϊσθῆ, ἐκέκτητο καὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν της εὐρεῖαν περιοχήν, ἴσως δὲ ἔκτοτε νὰ εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Λατίου. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς πόλεως ἠγωνίζοντο συχνὰ κατὰ τῶν γειτονικῶν φύλων, τῶν Λατίνων πρὸς Ν. καὶ Α., τῶν Ἐτρούσκων πρὸς Β. Ὑπερίσχυσαν διαδοχικῶς τοῦ πλείστου τῶν λατινικῶν πόλεων τῶν κειμένων Ν. τοῦ Ἀνίωνος καὶ Α. τοῦ Κάτω Τιβέρεως, ἴσως δὲ νὰ εἶχον ἐπεκταθῆ καὶ πέραν τοῦ Ἀνίωνος. Πρὸς τὰ ΝΑ. εἶχον καταγάγει σπουδαίας ἐπιτυχίας, ἐν αἷς καὶ ἡ πτῶσις τῆς Ἄλβας Λόγγας, τῆς ἀρχαίας ταύτης μητροπόλεως τοῦ Λατίου. Δυτικῶς, πρὸς τὴν θάλασσαν, δὲν φαίνεται νὰ συνήντησαν ἀντιπάλους, ἐνωρίτατα δὲ κατέστησαν κύριοι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως, ὅπου ἵδρυσαν λιμένα, τὴν *Ὠστίαν*. Περὶ τὸ τέρμα τῆς βασιλείας (510 π. Χ.), ἡ κατὰ θάλασσαν δύναμις τῶν Ρωμαίων φαίνεται νὰ ἦτο ἀξιοσημείωτος, δεδομένου ὅτι οὗτοι συνῆψαν ἐμπορικὴν συνθήκην μετὰ τῶν Καρχηδονίων. Χάρις εἰς τὰς κατὰ τῶν ἄλλων γειτονικῶν πόλεων νίκας της καὶ εἰς συνεχῆ ἐπέκτασιν τοῦ ἐδάφους της, ἡ Ρώμη κατέστη πρωτεύουσα τῆς λατινικῆς ὁμοσπονδίας. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ ἄλλαι λατινικαί τινες πόλεις, ὡς τὸ Πραῖστον καὶ τὰ Τίβουρα, διετήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, οὐδεμία ὅμως τούτων ἦτο ἱκανὴ νὰ ἀνταγωνισθῇ τὴν Ρώμην.

Ἡ πρώτη πολιτικοκοινωνικὴ σύνθεσις καὶ ὀργάνωσις τῆς πόλεως. Ἡ ἐσωτερικὴ ἱστορία τῆς πόλεως τῆς Ρώμης, τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς της συνθέσεως, δὲν διεφωτίσθη εἰσέτι πλήρως. Ὡς προελέχθη καὶ ὡς ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν μεγαλυτέρων ἱστορικῶν κριτικῶν, ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ὑπῆρξε κρᾶμα πολλῶν καὶ διαφόρων στοιχείων. Ἀρχαιότερον τῶν στοιχείων τούτων ὑπῆρξε προφανῶς τὸ λατινικόν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ πρῶτοι Λατῖνοι οἰκισταὶ τῆς πόλεως προήρχοντο ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους, κατὰ τοῦτο δὲ τὰ ἱστορικὰ πορίσματα συμπίπτουν πρὸς τὸν μῦθον. Ὑπὲρ τούτου συνηγορεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν τῇ ἀνασκαφείσῃ, λήγοντος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀρχαίᾳ νεκροπόλει ἐπὶ τοῦ Ἠσκυλίνου, εὑρέθησαν κτερίσματα ἐντελῶς ὅμοια πρὸς τὰ εὑρεθέντα εἰς τοὺς παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους ἀνασκαφέντας τάφους. Πρὸς τὸ λατινικὸν τοῦτο στοιχεῖον, ὅπερ συνῴκησε τὴν Τετράγωνον Ρώμην, ἡνώθησαν οἱ Σαβῖνοι, οἱ ἐγκατασταθέντες ἐν τῷ Παλατίνῳ λόφῳ. Ὁ ἐκραγεὶς μεταξὺ τῶν δύο φύλων πόλεμος δὲν ἐτερματίσθη διὰ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ ἑνὸς τῶν δύο ἀντιπάλων, ἀλλὰ διὰ τῆς μεταξύ των ἑνώσεως. Τέλος, εἶναι, ὡς ἐλέχθη, πιθανώτατον ὅτι καὶ οἱ Ἐτροῦσκοι εἰσῆλθον εἰς τὸν πρῶτον ρωμαϊκὸν συνοικισμόν, τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ καὶ ἡ παράδοσις περὶ τοῦ Ταρκυνίου καὶ τοῦ Σερβίου Τυλλίου. Οπωσδήποτε, ὅ,τι μετὰ βεβαιότητος δύναται νὰ λεχθῇ εἶναι ὅτι ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ἀπετελέσθη ἐκ τριῶν διαφόρων στοιχείων· ἡ τριπλῆ δὲ ἢ τριττὴ αὕτη καταγωγή του καταφαίνεται ἐν τῇ λέξει tribus (=φυλή) ἥτις ἐτυμολογικῶς σημαίνει τὸ *τρίτον*. Αἱ τρεῖς αὗται πρωταρχικαὶ φυλαὶ (tribus) τῆς Ρώμης ἐκαλοῦντο *Ραμνητες* (Ramnes), τουτέστι Ρωμαῖοι, *Τίτιες* (Tities ἢ Titienses), οἵτινες ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τοὺς Σαβίνους, καὶ *Λούκερες* (Luceres), οὓς ἄλλοι τῶν ἱστορικῶν θεωροῦσιν ὡς Ἐτρούσκους, ἄλλοι δέ, ἐν οἷς καὶ ὁ Μόμμσεν, ὡς Λατίνους ἐπίσης. Ὁπωσδήποτε αἱ τρεῖς αὗται φυλαὶ κατῴκουν τὴν πόλιν ἔχουσαι ἴσα δικαιώματα καὶ τοὺς αὐτοὺς τίτλους. Ἐφ' ὅσον ἡ Ρώμη κατέκτα τὰς γειτονικὰς πόλεις καὶ προσήρτα τὰ ἐδάφη των, ὁ πληθυσμός της ηὐξάνετο. Οἱ ἡττημένοι ἔχανον τὴν ἐθνικότητά των καὶ ηὔξανον τὸν πληθυσμὸν τῆς Ρώμης, χωρὶς καὶ νὰ ἀποκτῶσιν ὅμως τὰ δικαιώματα τοῦ Ρωμαίου πολίτου.

Ὁ κυρίως ρωμαϊκὸς λαός, ἤτοι οἱ Ρωμαῖοι πολῖται, διῃροῦντο εἰς *φράτρας* ἢ *κουρίας*, αἵτινες ἀπετέλουν θρησκευτικὰς ὁμάδας καί, ἐν ταὐτῷ, τοπογραφικὰς περιοχάς. Ἑκάστη ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἴδιον βωμόν, ἴδιον ἱερέα καὶ τὴν ἰδιαιτέραν λατρείαν της. Τὸ σύνολον τῶν κουριῶν ἀπετέλουν τὴν ρωμαϊκὴν πόλιν. Ἑκάστη φράτρα περιελάμβανεν ὡρισμένον ἀριθμὸν *γενῶν* (gentes). Ἕκαστον γένος ἦτο ὁμὰς *οἰκογενειῶν*, αἵτινες ἀνῆγον τὴν καταγωγήν των εἴς τινα κοινὸν πρόγονον, ὃν καὶ ἐλάτρευον ἀπὸ κοινοῦ. Τέλος, ἑκάστη οἰκογένεια ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ *πατρός*, τῆς *μητρός*, τῶν *τέκνων* καὶ τῶν *πελατῶν*. Ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας (pater familias) προΐστατο, ἐν ὀνόματι ὅλων τῶν μελῶν, τῆς οἰκιακῆς λατρείας. Οὕτω τὰ ἐν ἑκάστῃ *οἰκογενείᾳ* διάφορα πρόσωπα, αἱ ἐν ἑκάστῳ *γένει* διάφοροι οἰκογένειαι, τὰ ἐν ἑκάστῃ φράτρᾳ διάφορα γένη συνεδέοντο διὰ κοινοῦ δεσμοῦ λατρείας. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πᾶσαι αἱ φράτραι συνεκεντροῦντο περὶ ἕνα κοινὸν βωμόν, μετεῖχον εἰς κοινὰς θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ εἶχον ἕνα ὑπέρτατον ἱερέα, τὸν curio maximus. Ἡ ἑνότης συνεπῶς τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς θρησκείας. Κατὰ συνέπειαν δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὸ σύνολον τῶν Ρωμαίων πολιτῶν οἱ ξένοι, οἵτινες μετεῖχον μόνον τῶν δημοσίων τελετῶν καὶ ἑορτῶν. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς Ρώμης εἶχεν ἐνωρίτατα διαιρεθῆ εἰς δύο ὁμάδας: τοὺς κυρίως πολίτας ἢ *πατρικίους*, οἵτινες ἦσαν μέλη τῶν οἰκογενειῶν, τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὰς φράτρας, καὶ τοὺς *πληβείους*, οἵτινες, μὴ ἔχοντες οὐδένα θρησκευτικὸν δεσμὸν πρὸς τοὺς πατρικίους, ἐθεωροῦντο ὡς ξένοι ἐν τῇ πόλει καὶ ἐστεροῦντο, συνεπῶς, ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Τὸ πρωταρχικὸν πολίτευμα τῆς Ρώμης ὑπῆρξε μοναρχικόν. Ὡς ὁ πατὴρ ἐν οἰκογενείᾳ, οὕτω καὶ ὁ βασιλεὺς ἦτο, τοὐλάχιστον θεωρητικῶς, ἀπόλυτος κύριος ἐν τῷ κράτει. Ἦτο ὁ μέγας ἱερεύς, ὁ ἀνώτατος δικαστὴς τῶν πολιτῶν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλέως περιωρίζοντο ὑπὸ δύο συνελεύσεων: τῆς *Συγκλήτου* καὶ τῆς *φρατρικῆς Ἐκκλησίας*. Ἡ σύγκλητος ἀπετελεῖτο ἐξ ὡρισμένου ἀριθμοῦ ἀρχηγῶν οἰκογενειῶν, οἵτινες καὶ ὑπεδείκνυον ἑκάστοτε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς συνεβουλεύετο εἰς τὰς σοβαρὰς περιστάσεις. Ἐπὶ πλέον οἱ συγκλητικοὶ ἦσαν ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν προφύλαξιν ἀπὸ πάσης βεβηλώσεως τῶν ἀρχαίων παραδόσεων (mores majorum). Ἡ φρατρικὴ ἢ κουριατικὴ ἐκκλησία (comitia curiata) ἀπετελεῖτο ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων Ρωμαίων πολιτῶν, ἤτοι τῶν πατρικίων, τῶν ἀνηκόντων εἰς φράτρας. Συνεκαλεῖτο καὶ προηδρεύετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως, κατὰ δὲ τὴν συνέλευσιν δὲν συνεζήτει, ἀλλ ἁπλῶς ἀπήντα καταφατικῶς ἢ ἀρνητικῶς εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τιθεμένας ἐρωτήσεις. Ἅμα τῇ ἐκλογῇ νέου βασιλέως ἐπεκύρου τὴν εἰς αὐτὸν ἀνάθεσιν τῆς ἐξουσίας, ἔκτοτε δὲ συνεκαλεῖτο μόνον προκειμένου νὰ κηρυχθῇ πόλεμος ἢ νὰ συναφθῇ συνθήκη εἰρήνης. Ὡς εἶναι εὐνόητον, ἡ φρατρικὴ ἐκκλησία, ὡς καὶ ἡ σύγκλητος, ὑφίστατο τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἰσχυροτέρων οἰκογενειῶν.

Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῆς πόλεως ἐβασίζετο κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἰς τὴν εἰς κουρίας ἢ φράτρας διαίρεσιν αὐτῆς. Ἐν περιπτώσει πολέμου, ἑκάστη κουρία ὑπεχρεοῦτο νὰ παράσχῃ ἕνα *λόχον* (centuria), ἤτοι ὁμάδα ἑκατὸν πεζῶν ὁπλιτῶν, καὶ μίαν *δεκανδρίαν*, ἤτοι ὁμάδα δέκα ἱππέων. Πεζοὶ καὶ ἱππεῖς ὑπεχρεοῦντο νὰ ἐξοπλίζωνται ἰδίᾳ δαπάνῃ, μετὰ δὲ τὸ τέρμα τοῦ πολέμου ἡ λεία διενέμετο μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν. Ἀρχηγὸς τοῦ στρατεύματος ἦτο ὁ βασιλεύς, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου τρεῖς ἀξιωματικοί, καλούμενοι *φύλαρχοι* ἢ *χιλίαρχοι* (tribuni), διῴκουν τὸ πεζικὸν καὶ εἷς τὸ ἱππικὸν (tribunus celerum).

Αἱ πρῶται μεταρρυθμίσεις. Οὕτως ἐν τῇ μοναρχικῇ Ρώμῃ μόνον ἡ τάξις τῶν πατρικίων ἦτο ὠργανωμένη καὶ αὐτὴ μόνη ἀπέλαυεν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ὡς ἐκ τούτου ἐφ' ὅσον ἡ Ρώμη ἀνεπτύσσετο καὶ κατέκτα ξένα ἐδάφη, ἐπὶ τοσοῦτον, λόγῳ τῆς προσθήκης νέων πληβείων, ἡ τάξις τῶν πατρικίων καθίστατο μικρὰ μειοψηφία. Παρίστατο λοιπὸν ἀνάγκη ἀποκαταστάσεως τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ τῶν δύο τάξεων, εἰς τοῦτο δὲ προέβη ἐν μέρει, κατὰ τοὺς Ρωμαίους ἱστορικούς, Ταρκύνιος ὁ πρεσβύτερος, μετατάξας μικρὸν ἀριθμὸν πληβείων εἰς τὴν τάξιν τῶν πατρικίων. Ἀργότερον ἐπεχειρήθη εὐρυτέρα μεταρρύθμισις, ἥτις, ὅπως καὶ τὸ ἀρχαῖον τεῖχος, συνεδέθη πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Σερβίου Τυλλίου. Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη, ἀποτέλεσμα ὡς εὐνόητον μακρῶν ἀγώνων τῶν πληβείων πρὸς ἀπόκτησιν ἴσων πρὸς τοὺς πατρικίους πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὑπῆρξε τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἑνοποίησιν τῶν δύο τούτων μεγάλων τάξεων τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Ἡ νέα κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐβασίσθη ἐπὶ διπλῆς βάσεως, ἐδαφικῆς καὶ στρατιωτικῆς. Ἡ ὅλη περιοχὴ τῆς πόλεως διῃρέθη εἰς τέσσαρας περιφερείας ἢ φυλάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐνεγράφησαν πάντες, πατρίκιοι καὶ πληβεῖοι, ἀναλόγως τῆς κατοικίας των. Αἱ περιφέρειαι αὗται ἦσαν ἡ τοῦ Παλατίνου ἢ *Παλατίνη φυλή*, ἡ τῆς Συβούρας ἢ *Συκουζανη φυλή*, ἡ τῆς τοῦ Ἠσκυλίνου ἢ *Ἠσκυλίνη φυλὴ* καὶ ἡ περιφέρεια τῶν λόφων (Οὐϊμιναλίου καὶ Κυρηναλίου) ἢ *Κολλίνη φυλή*

Digitized by Google

Βραδύτερον ὁ ἀριθμὸς τῶν περιφερειῶν ηὔξανεν, ἐφ' ὅσον ἐπεξετείνετο καὶ ἡ πόλις. Κατὰ δεύτερον λόγον πάντες οἱ κάτοικοι τῆς Ῥώμης, πατρίκιοι ἢ πληβεῖοι ἀδιακρίτως, διῃρέθησαν εἰς ἓξ τάξεις, ἀναλόγως τῶν εἰσοδημάτων των. Ἡ πρώτη τάξις περιελάμβανε πάντας τοὺς ἔχοντας περιουσίαν ὑπερβαίνουσαν τὰ 100.000 ἀσσάρια, ἡ δευτέρα τοὺς ἔχοντας περιουσίαν τοὐλάχιστον 75 000 ἀσσαρίων, ἡ τρίτη 50.000 ἀσσαρίων, ἡ τετάρτη 25.000 καὶ ἡ πέμπτη τοὺς ἔχοντας περιουσίαν 12.500 ἀσσαρίων. Εἰς τὴν ἕκτην τάξιν περιελαμβάνοντο, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν *προλεταρίων*, οἱ μὴ ἔχοντες περιουσίαν ἢ ἔχοντες τοιαύτην μικροτέραν τῶν 12.500 ἀσσαρίων. Ἡ νέα αὕτη διαίρεσις ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις καὶ εἰς τὴν νέαν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν. Ἐφεξῆς οἱ πληβεῖοι κατετάσσοντο, ὡς καὶ οἱ πατρίκιοι, εἰς τὸν στρατόν, ἑκάστη δὲ τῶν πέντε πρώτων τάξεων ὑπεχρεοῦτο νὰ καταρτίζῃ ὡρισμένον ἀριθμὸν κεντυριῶν ἢ λόχων ἐξ ἑκατὸν πεζῶν. Τὰ μεγαλύτερα βάρη ἔπιπτον ἐπὶ τῶν πρώτων τάξεων, αἵτινες ὑπεχρεοῦντο νὰ παρέχουν καὶ τοὺς ἱππεῖς. Μετὰ τὴν τοιαύτην στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν, ὁσάκις οἱ Ῥωμαῖοι ἐκαλοῦντο ὑπὸ τὰ ὅπλα, συνεκεντροῦντο κατὰ λόχους ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως. Εἰς τοὺς λόχους τούτους, ὅπως καὶ εἰς τὰς τέσσαρας περιφερείας, πατρίκιοι καὶ πληβεῖοι εὑρίσκοντο πλέον ἀναμεμιγμένοι. Ἀναμφιβόλως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Μόμμσεν, διὰ τῆς ὀργανώσεως ταύτης τὰ καθήκοντα, δι' ὧν ἐπεβαρύνοντο οἱ πληβεῖοι, ἦσαν περισσότερα τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα ἀπέκτων. Ἐξ ἄλλου ὅμως δι' αὐτοῦ παρεσκευάζετο ἡ ἀφομοίωσις τῶν δύο μεγάλων τάξεων, αἵτινες μέχρι τότε ἦσαν ἐχθρικαὶ πρὸς ἀλλήλας. Διότι ναὶ μὲν οἱ πατρίκιοι διετήρουν τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτερα τῶν προνομίων των, ἀλλὰ καὶ οἱ πληβεῖοι μετεπήδων εἰς τὴν τάξιν τοῦ πολίτου. Τοῦτο ἀπετέλει τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν τελικὴν διαμόρφωσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ.

Πτῶσις τῆς βασιλείας. Καθίσταται εὐνόητον ὅτι ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἀπετέλεσε τὸ προοίμιον τῆς πτώσεως τῆς βασιλείας ἐν Ῥώμῃ. Πράγματι δέ, συμφώνως πρὸς τὰς ρωμαϊκὰς παραδόσεις, τὸ ἔτος 244 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης (510 π. Χ.) καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ διαδόχου τοῦ Σερβίου Τυλλίου ὁ θεσμὸς τῆς μοναρχίας κατελύθη, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, καὶ ὁ λαὸς ὡρκίσθη ὅπως οὐδέποτε ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκ νέου ἐπιβολήν του. Οὕτω νέα κατάστασις πραγμάτων ἐδημιουργήθη, ἥτις διήρκεσε περὶ τοὺς πέντε καὶ ἥμισυν αἰῶνας. Ἡ ἱστορία τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο περιόδους: α) Ἀπὸ τοῦ 510 π.Χ. μέχρι τῶν Καρχηδονιακῶν πολέμων (264 π.Χ.), τὴν περίοδον, δηλαδή, καθ' ἣν οἱ πληβεῖοι ἀπέκτησαν σὺν τῷ χρόνῳ ἀστικὴν καὶ πολιτικὴν ἰσότητα πρὸς τοὺς πατρικίους, ἡ δὲ Ῥώμη κατέστη κυρίαρχος ἐν τῇ Ἰταλικῇ χερσονήσῳ· καὶ β) Ἀπὸ τῶν Καρχηδονιακῶν πολέμων μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου τῆς αὐτοκρατορίας (30 π. Χ.), τὴν περίοδον, δηλαδή, καθ' ἣν ὁ ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως καὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς Ῥώμης ἀντίκτυπος ἐκ τῶν νικηφόρων κατακτητικῶν πολέμων καὶ ἡ προαγωγὴ τῆς Ῥώμης εἰς πρωτεύουσαν τοῦ περὶ τὴν Μεσόγειον τεραστίου κράτους, παρεσκεύασαν τὴν πτῶσιν τῆς δημοκρατίας.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (RES PUBLICA)

Ἡ πρώτη μορφὴ τῆς Δημοκρατίας. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 510 π. Χ. δὲν ὑπῆρξεν εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς πληβείους, πᾶσα δὲ ἡ ἐξουσία συνεκεντρώθη κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐλευθέρας πολιτείας εἰς χεῖρας τῶν πατρικίων. Ὁ ἰσόβιος μονάρχης ἀντικατεστάθη ὑπὸ δύο *ὑπάτων*, οἵτινες ἐξελέγοντο δι' ἓν ἔτος μόνον μεταξὺ τῶν πατρικίων. Ἡ δικαστικὴ ὅμως ἐξουσία τῶν νέων ἀρχόντων περιωρίσθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τοῦ νόμου Valeria de provocatione, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἠδύνατό τις ἐφέξῃ νὰ ἐκκαλῇ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ καταδίκας εἰς θάνατον, ἀποφασισθείσας ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐν καιρῷ εἰρήνης. Ἐξαιρετικῶς, ἐπικειμένου μεγάλου κινδύνου ἢ εἰς ἐκτάκτως σοβαρὰς περιπτώσεις, ἠδύνατό τις νὰ ὀνομασθῇ *δικτάτωρ*. Οὗτος καθίστατο τότε ἀπόλυτος κύριος ἐν τῇ πόλει, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν υποχρέωσιν νὰ λογοδοτήσῃ περὶ τῶν πράξεών του, ἀλλ' ὑπεχρεοῦτο νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν μετὰ πάροδον ἓξ μηνῶν. Ὁ θεσμὸς ὅμως, ὅστις κυριώτατα ἐνισχύθη ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως, ὑπῆρξεν ὁ τῆς *συγκλήτου*. Ἀποτελουμένη ἐφεξῆς ἐκ 300 μελῶν, πάντων πατρικίων, ἡ σύγκλητος ὑπῆρξεν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει τὸ μόνον διαρκὲς πολιτικὸν σῶμα. Ἀποκτήσασα ταχέως μεγίστην ἐξουσίαν, διηύθυνεν αὐτὴ μόνη ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὰ ρωμαϊκὰ πράγματα. Οἱ ὕπατοι οὐδὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς της καὶ αἱ ἀποφάσεις τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ δὲν ἐλάμβανον ἰσχὺν νόμου ἄνευ τῆς ἐπικυρώσεως των ὑπ' αὐτῆς. Ἡ κουριατικὴ ἐκκλησία, ἥτις περιελάμβανε τοὺς πατρικίους καὶ τοὺς πελάτας των, ἀπώλεσε πᾶσαν πολιτικὴν σπουδαιότητα, δὲν συνεκλήθη δὲ ἔκτοτε εἰμὴ πρὸς ἐπιτέλεσιν θρησκευτικῶν τινων πράξεων καὶ προγονικῶν ἑορτῶν. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία καὶ ἡ ἐκλογὴ ἀρχόντων περιῆλθεν εἰς τὴν *λοχῖτιδα ἐκκλησίαν* (comitia centuriata), εἰς ἣν μετεῖχον αἱ ὑπὸ τοῦ Σερβίου Τυλλίου δημιουργηθεῖσαι κεντυρίαι ἢ λόχοι. Εἰς ταύτην συνεπῶς μετεῖχον καὶ οἱ πληβεῖοι, οἵτινες ὅμως, καίπερ πολυαριθμότεροι, δὲν εἶχον τὴν πλειοψηφίαν, καθόσον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αἱ ψῆφοι ἐλογίζοντο οὐχὶ κατ' ἄτομον ἀλλὰ κατὰ κεντυρίας, αὗται δὲ ἦσαν συντεθειμέναι κατὰ τρόπον, ὥστε αἱ πρῶται τάξεις νὰ διαθέτωσιν 98 ψήφους, ἐνῷ πάντες οἱ ἄλλοι 95 μόνον. Συνεπῶς οἱ πατρίκιοι, οἵτινες ἀποκλειστικῶς μετεῖχον τῆς συγκλήτου, οἵτινες μόνοι ἠδύναντο νὰ ὀνομασθῶσιν ὕπατοι καὶ οἵτινες διέθετον τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν ἐν τῇ λοχίτιδι ἐκκλησίᾳ, ἦσαν οἱ πραγματικοὶ κύριοι τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας. Οἱ πληβεῖοι, καίτοι πολυαριθμότεροι, καίτοι εἶχον τὰ βάρη τῶν κεντυριῶν, οὐδεμίαν ἀπολύτως δύναμιν εἶχον. Ἀπὸ ἀπόψεως θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐτηροῦντο εἰς ἀπόστασιν ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν τῶν πατρικίων ἐν τῷ πολιτικῷ πεδίῳ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποβλέψωσιν οὔτε εἰς τὴν σύγκλητον οὔτε εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπάτου· ἐν τῇ κουριατικῇ ἐκκλησίᾳ εἶχον τὴν μειοψηφίαν· ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ἐτέλουν ὑπὸ τὴν διαιτησίαν τῶν πατρικίων, οἵτινες μόνοι ἐδικαιοῦντο νὰ εἶναι δικασταὶ καὶ μόνοι ἐγνώριζον τὸ δίκαιον. Ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς παρέμενεν οὕτω διῃρημένος εἰς δύο τάξεις: τοὺς πατρικίους, κυρίους τῶν πάντων, καὶ τοὺς πληβείους, οἵτινες οὐδὲν ἠδύναντο. Ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους αἰῶνας ἡ ἐσωτερικὴ ἱστορία τῆς Ῥώμης περιορίζεται εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων τάξεων διαμάχην· οἱ πληβεῖοι ἐπιζητοῦν νὰ βελτιώσουν τὴν οἰκονομικήν, κοινωνικήν, ἀστικὴν καὶ πολιτικὴν θέσιν των· οἱ πατρίκιοι ἀγωνίζονται διὰ παντὸς τρόπου νὰ διατηρήσουν τὰ κεκτημένα δικαιώματα καὶ τὴν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ κράτους ἀποκλειστικότητα.

Ἰσοτιμία τῶν δύο τάξεων. Ἡ σύρραξις ὑπῆρξεν ἐν ἀρχῇ οἰκονομικῆς φύσεως, ἐξεδηλώθη δὲ μεταξὺ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν. Πάντες σχεδὸν ὅμως οἱ πλούσιοι ἦσαν πατρίκιοι, ἐνῷ πάντες οἱ πένητες ἀνῆκον εἰς τοὺς πληβείους. Οἱ συνεχεῖς πόλεμοι, οὓς ἡ ἀρτισύστατος ἐλευθέρα πολιτεία διεξήγεν, ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὸν παντελῆ ἀφανισμὸν τῆς μέσης τάξεως, τῶν μικροϊδιοκτητῶν καὶ τῶν καλλιεργητῶν. Ἕκαστον ἔτος, ἅμα τῷ ἔαρι, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς ἀγρούς των καὶ νὰ καταταγῶσιν εἰς τὸν στρατόν. Καθ' ὃν χρόνον ἐμάχοντο, ὁ μικρός των ἀγρὸς παρέμενεν ἀκαλλιέργητος, ἂν μὴ κατεστρέφετο ἐντελῶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου οἱ πατρίκιοι, ἐξ ἀπληστίας, δὲν ἔδιδον εἰς αὐτοὺς τὸ ἐκ τῆς λείας ἀναλογοῦν εἰς αὐτοὺς μερίδιον. Παραμένοντες οὕτω ἄνευ πόρων οἱ πληβεῖοι, ἠναγκάζοντο νὰ συνάπτωσι χρέη διὰ νὰ συντηρηθῶσιν. Ἡ περὶ τῶν χρεῶν ὅμως ἰσχύουσα ἐν Ῥώμῃ νομοθεσία ἦτο ἀληθῶς δρακοντειος. Ὅταν ὁ χρεώστης ἦτο ἀνίκανος νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἐκ τοῦ χρέους του ὑποχρεώσεις, καθίστατο δοῦλος τοῦ πιστωτοῦ του. Ὡς ἐκ τούτου εἶχε γίνει συνηθέστατον τὸ θέαμα τῆς ἁλυσοδέσεως πληβείων, ὧν τὸ σῶμα ἐκαλύπτετο ὑπὸ πληγῶν, ἃς ἔλαβον εἰς τὰς μάχας. Τὸ θέαμα τοῦτο ἐξώργιζε τοὺς πληβείους, οἵτινες, μὴ δυνάμενοι διὰ τῆς νομίμου ὁδοῦ νὰ ἀνατρέψωσι τὴν τυραννίαν τῶν πατρικίων, προσέφυγον εἰς δραστικὰ μέσα. Οἱ πατρίκιοι εἶχον ἀνάγκην τῶν πληβείων μόνον ὅπως τοὺς χρησιμοποιῶσιν ἐν τῷ στρατῷ. Οἱ πληβεῖοι δὲ ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῶν ὑπάτων, δὲν ἐπείσθησαν δὲ νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν στρατὸν εἰμὴ ἀφοῦ ἔλαβον διαβεβαιώσεις περὶ καταργήσεως τῆς τυραννικῆς περὶ χρεῶν νομοθεσίας καὶ βελτιώσεως τῆς καταστάσεως των. Εὐθὺς ὅμως ὡς ὁ κίνδυνος παρήρχετο, οἱ πατρίκιοι ἠρνοῦντο νὰ τηρήσωσι τὴν ὑπόσχεσίν των. Ὡς ἐκ τούτου οἱ καταπιεζόμενοι ἠναγκάσθησαν καὶ καταφύγωσιν εἰς τὴν ἐπανάστασιν (493). Ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ δικαιωθῶσιν ἐν Ῥώμῃ, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκπατρισθῶσι καὶ νὰ ἱδρύσωσι νέαν πόλιν, πρὸς τοῦτο δὲ ἐξέλεξαν τὸ *Ἱερὸν ὄρος*, λόφον κείμενον Β τῆς Ῥώμης. Ἡ ὁμαδικὴ αὕτη ἀποχώρησις κατετάραξε τούς πατρικίους καὶ εἷς τῶν παλαιῶν ὑπάτων, ὁ Μενίνιος Ἀγρίππας, ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς εἰς τοὺς πληβείους. Ὁ Ἀγρίππας, ἀφοῦ ἀφηγήθη εἰς τοὺς ἐκπατρισθέντας τὸν τόσον γνωστὸν καταστάντα μῦθον περὶ τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ σώματος, προέτεινεν εἰς αὐτοὺς συνδιαλλαγὴν μετὰ τῶν πατρικίων, ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους: 1) Τὴν ἀπελευθέρωσιν πάντων ἐκείνων, οἵτινες εἶχον καταστῇ δοῦλοι λόγῳ χρέους, καὶ τὴν κατάργησιν τῶν χρεῶν, τὰ ὁποῖα οἱ χρεῶσται δὲν εἶχον τὰ μέσα νὰ πληρώσουν. 2) Τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἀρχῶν ἐπιφορτισμένων τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τῶν πληβειων, τοῦ *δημάρχου* τῶν πληβείων. Οἱ πληβεῖοι ἀπεδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ Ἀγρίππα καὶ ἐπανῆλθον εἰς Ῥώμην. Τὸ κίνημά των εἶχεν ἀποδώσει σημαντικοὺς καρπούς, καθόσον ἐφεξῆς θὰ εἶχον τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ὑπερασπιστάς των. Οἱ δήμαρχοι τῶν πληβείων ἐξελέγοντο μόνον μεταξὺ τούτων δι' ἓν ἔτος, ἠδύναντο δὲ νὰ ἐπανεκλεγῶσι πολλὰ ἔτη συνεχῶς. Ἐκ τῶν προνομίων των κυριώτερα ἦσαν: τὸ δικαίωμα τῆς συνδρομῆς (jus auxilii), τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας (veto) καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου των. Χάρις εἰς τὸ πρῶτον ἠδύναντο νὰ ἐπεμβῶσιν ὑπὲρ οἱουδήποτε πληβείου καὶ νὰ τὸν ὑπερασπισθῶσιν ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν τῶν πατρικίων· ἡ ἀρνησικυρία παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα νὰ ἐναντιωθῶσι κατὰ πάσης ἀποφάσεως τῶν ἄλλων ἀρχῶν, ἥτις οὕτω δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ· τέλος τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου των, ἠσφαλισμένον διὰ τρομερῶν πράγματι κυρώσεων, παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς μεγίστην δύναμιν. Τοιαύτην ἐξουσίαν ἔχοντες οἱ δήμαρχοι, ἔδωσαν εἰς τοὺς πληβείους τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν, ἧς ἐστεροῦντο μέχρι τότε. Εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλῶσιν εἰς συνέλευσιν τοὺς πληβείους κατὰ φυλάς. Ἐπὶ Σερβίου Τυλλίου αἱ φυλαὶ αὗται ἦσαν 21, ἀργότερον ὅμως ηὐξήθησαν εἰς 35. Ἡ συνέλευσις αὕτη δὲν εἶχεν ἐν ἀρχῇ χαρακτῆρα ἐπίσημον καὶ νόμιμον, αἱ δὲ ἀποφάσεις της, καλούμεναι δημοψηφίσματα (plebiscita), μόνον διὰ τοὺς πληβείους ἦσαν ὑποχρεωτικαί. Ταχέως ὅμως ἡ συνέλευσις τῶν πληβείων, ἥτις ἐκαλεῖτο *φυλέτις ἐκκλησία* (comitia tributa), κατέστη θεσμὸς σπουδαιότατος, διαδραματίσας κεφαλαιώδη ρόλον ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ.

Κύριος σκοπός, ὃν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ θάρρους ἐπεδίωξαν οἱ δήμαρχοι, ὑπῆρξεν ἡ ὑπὲρ τῶν πληβείων ἐξασφάλισις τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἅτινα μέχρι τότε εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν μονοπωλήσει οἱ πατρίκιοι. Ὁ πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ἀναληφθεὶς ἀγὼν παρετάθη ὑπὲρ τὸν ἕνα καὶ ἥμισυ αἰῶνα, ἔληξε δὲ τελειωτικῶς διὰ πλήρους νίκης τῶν πληβείων, οἵτινες ἀπέκτησαν τελικῶς ἰσότητα ἀστικήν, πολιτικὴν καὶ θρησκευτικήν. Τῷ 462 ὁ δήμαρχος Γάϊος Τερεντίλιος Ἄρσας εἰσηγήθη ψήφισμα τῆς φυλέτιδος ἐκκλησίας, δι' οὗ ἀνετίθετο εἰς πενταμελῆ ἐπιτροπὴν ἡ σύνταξις κώδικος νόμων, δυνάμει τοῦ ὁποίου οἱ ὕπατοι θὰ ἦσαν ἐφεξῆς ὑποχρεωμένοι νὰ δικάζωσιν. Ἡ πρότασις αὕτη ἦτο κεφαλαιώδους σημασίας. Μέχρι τότε δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ῥώμῃ γραπτὸν δίκαιον, μόνον δὲ οἱ πατρίκιοι ἦσαν γνῶσται τῶν ἀρχαιοτάτων θεσμίων, ἅτινα ἐχρησίμευον ὡς νόμοι. Οὕτως οἱ πληβεῖοι εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσίν των. Ζητῶν τὴν σύνταξιν ὑποχρεωτικοῦ διὰ τοὺς ὑπάτους κώδικος ὁ Τερεντίλιος Ἄρσας, ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ παραλύσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου δύναμιν τῶν πατρικίων. Οὗτοι ἀντετάχθησαν ἐπὶ δεκαετίαν μετὰ πείσματος εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ψηφίσματος, ἀλλ' οἱ πληβεῖοι ἐπανεξέλεγον συνεχῶς τοὺς αὐτοὺς δημάρχους των. Τέλος ἡ πρότασις τοῦ Τερεντιλίου Ἄρσα ἐγένετο δεκτή, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς αὐξηθῇ εἰς δέκα, ἐκλεγοῦν δὲ ταῦτα μεταξὺ τῶν πατρικίων. Οἱ πληβεῖοι ἀπεδέχθησαν τὴν ἀξίωσιν τῶν πατρικίων, ἡ δὲ οὕτω σχηματισθεῖσα *δεκανδρία*, περιβληθεῖσα ἐπὶ ἔτος μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὸ ἔργον της. Μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς ἐνιαυσίου προθεσμίας, οἱ συνταχθέντες νόμοι ἐχαράχθησαν ἐπὶ δέκα μεταλλίνων πλακῶν, αἵτινες ἐξετέθησαν εἰς τὴν ἀγορὰν (forum). Διὰ τὴν συνέχισιν τῆς συντάξεως τῶν νόμων ἐξελέγη νέα δεκανδρία, ἥτις, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου, συνέταξε δύο ἔτι πλάκας. Μετὰ τὸ πέρας ὅμως τῆς ἐργασίας των οἱ δέκανδροι ἐπεχείρησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἔκτακτον ἐξουσίαν, δι' ἧς εἶχον περιβληθῆ, καὶ νὰ κυβερνήσωσι τυραννικῶς. Ἀλλ' οἱ πληβεῖοι καὶ ὁ στρατὸς ἐπαναστάτησαν καὶ τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ καταθέσωσι τὴν ἀρχήν. Τὸ σύνολον τῶν συνταχθέντων νόμων ἀποτελεῖ τὸν ἀρχαιότερον κώδικα τῆς Ῥώμης (lex XII tabularum).

Τὴν πρώτην αὐτὴν νίκην τῶν δημάρχων τοῦ λαοῦ ἠκολούθησαν πολλαὶ ἄλλαι. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν δεκάρχων, οἱ δήμαρχοι ἀπεφάσισαν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι οὐδεὶς ἄρχων δύναται νὰ περιβληθῇ δι' ἀπολύτου ἐξουσίας, ἐπὶ πλέον δὲ ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῆς φυλέτιδος ἐκκλησίας θὰ εἶχον ἰσχὺν νόμου. Ὀλίγον βραδύτερον κατηργήθη ὁ νόμος, δι' οὗ ἀπηγορεύετο ἡ ἐπιμιξία μεταξὺ πληβείων καὶ πατρικίων, οὕτω δὲ ἡ ἀστικὴ ἰσότης ἐπετεύχθη πλήρης. Τέλος οἱ δήμαρχοι εἰσηγήθησαν τὸ ψήφισμα, ὅπερ προὐκάλεσε μακροχρονίους καὶ πείσμονας ἀγῶνας μεταξὺ πληβείων καὶ πατρικίων: ἐζήτησαν τὴν διανομὴν τῆς ὑπατείας μεταξὺ τῶν δύο τάξεων. Ἡ σύγκλητος καὶ οἱ πατρίκιοι ἠρνήθησαν ἐν ἀρχῇ οἱανδήποτε ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου παραχώρησιν· κατόπιν ἀπεδέχθησαν τὴν δημιουργίαν νέων ὑπὸ τοὺς ὑπάτους ἀρχόντων, εἰς οὓς ἀνέθεσαν πολλὰ τῶν μέχρι τότε καθηκόντων τῶν ὑπάτων. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἐτῶν 444 μέχρι 366 π. Χ. ἐδημιουργήθησαν οἱ *τιμηταὶ* ἢ *κήνσορες* (censores), οἱ *πραίτωρες* (praetores), οἱ *ἐπιδίφριοι ἀγορανόμοι* (aediles curules) ὑπῆρξαν δὲ καὶ περίοδοι, καθ' ἃς οἱ ὕπατοι ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ στρατιωτικῶν χιλιάρχων μὲ ὑπατικὴν ἐξουσίαν.

Ὁ οὕτως ἀναληφθεὶς ἐν τούτοις πολιτικὸς ἀγὼν δὲν ἐνδιέφερεν ἀπολύτως τὴν πλειονότητα τῶν πληβείων, οἵτινες ἀντελαμβάνοντο ὅτι δὲν ἠδύναντο, λόγῳ τῆς πενίας των, νὰ ἀποβλέψωσιν εἰς

Digitized by Google

τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπάτου. Οἱ δήμαρχοι ἀντελήφθησαν ὅτι διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνός των ἐνδιαφέρον τῆς μεγάλης λαϊκῆς μάζης, ἔδει νὰ μὴ χωρίσωσι τὰς πολιτικὰς ἐπιδιώξεις των ἀπὸ τὰς οἰκονομικὰς διεκδικήσεις τῶν πραγματικῶν πληβείων. Οὕτως οἱ δύο δήμαρχοι, Γάϊος Λικίνιος Στόλων καὶ Λεύκιος Σέξτιος, εἰσηγήθησαν τριπλῆν πρότασιν, τῆς ὁποίας ἀνεκήρυξαν ἀδιαχώριστα τὰ τρία μέρη: 1) Ὡς πρὸς τὰ χρέη, τὰ ἤδη ὑπὸ τύπον τόκου πληρωθέντα ποσὰ θὰ ἐκπεσθῶσιν ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον θὰ καταβληθῇ εἰς τρεῖς ἴσας ἐτησίας δόσεις. 2) Οὐδεὶς θὰ δύναται ἐν τῷ μέλλοντι νὰ κατέχῃ δημοσίας γαίας ἐκτάσεως μεγαλυτέρας τῶν 500 πλέθρων, οὐδὲ νὰ ἔχῃ εἰς τὰς δημοσίας βοσκὰς πλέον τῶν 100 βοῶν καὶ 500 προβάτων. 3) Ἡ ὑπατεία θὰ κατανεμηθῇ μεταξὺ τῶν δύο τάξεων καὶ ὁ εἷς τῶν δύο ὑπάτων θὰ ἐκλέγεται πάντοτε μεταξὺ τῶν πληβείων. Οἱ πατρίκιοι ἀντέστησαν ἐπὶ δεκαετίαν κατὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς προτάσεως· ἀλλὰ τῷ 366 π. Χ. ὁ ἀγὼν ἔληξε διὰ τοῦ θριάμβου τῶν πληβείων. Μετὰ τὴν ὑπατείαν, τὰ κυριώτερα ἀξιώματα, ἅτινα μέχρι τότε διεχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς οἱ πατρίκιοι, κατέστησαν διαδοχικῶς προσιτὰ καὶ εἰς τοὺς πληβείους· οὕτως οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἠδύναντο νὰ ἐκλεγῶσι τιμηταὶ ἀπὸ τοῦ 351, πραίτωρες ἀπὸ τοῦ 337 παρὰ τοὺς δύο ἐπιδιφρίους ἀγορανόμους ὡρίσθησαν καὶ δύο πληβεῖοι· τέλος δέ, τῷ 300 π. Χ., οἱ σύλλογοι τῶν ποντιφίκων καὶ τῶν οἰωνοσκόπων περιελάμβανον καὶ πληβείους. Οὕτως ὁ μεταξὺ τῶν δύο τάξεων ἀγὼν ἐτερματίσθη διὰ τῆς καθιερώσεως μεταξύ αὐτῶν πλήρους ἀστικῆς καὶ πολιτικῆς ἰσότητος.

Κατάκτησις τῆς Ἰταλίας. Καθ' ὃν χρόνον ἡ Ρώμη ἀπέκτα, κατόπιν μακρῶν καὶ πεισμόνων ἀγώνων, ἀστικὴν καὶ πολιτικὴν ὀργάνωσιν, ἐπεξέτεινε καὶ τὴν ἡγεμονίαν της ἐπὶ τῶν γειτονικῶν πόλεων καὶ λαῶν καὶ κατέκτα τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον. Περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας ἡ Ρώμη εἶχε καταστῆ, ὡς ἐλέχθη, ἡ πρώτη πόλις τοῦ Λατίου. Οἱ Λατῖνοι ὅμως καὶ οἱ Ἐτροῦσκοι, φοβούμενοι τὴν συνεχῶς αὐξάνουσαν δύναμίν της, ἀπεπειράθησαν, ἐπωφελούμενοι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 510, νὰ ἀνακόψωσι τὴν ἀνάπτυξίν της καὶ νὰ τὴν ὑποτάξωσι. Συμφώνως πρὸς τὰς ρωμαϊκὰς παραδόσεις, οἱ ἐκπεσόντες Ταρκύνιοι συνεμάχησαν διαδοχικῶς μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως Κλουσίου Πορσήνα καὶ τῆς λατινικῆς ὁμοσπονδίας, ὅπως, διὰ τῆς συνδρομῆς των, ἐπανακτήσωσι τὸν θρόνον των. Οἱ Ρωμαῖοι ἡττήθησαν ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Πορσήνα, παρὰ τὰς παραδόσεις περὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τοῦ Ὁρατίου Κόκλη, τοῦ Μουκίου Σκαιόλα καὶ τοῦ Κλελίου. Ὁ Πορσήνας ὅμως ἡττήθη μὲ τὴν σειράν του ἐγγὺς τοῦ Ἀρικίου καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους ὑπὸ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἐκ Λατίνων καὶ Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς Κύμης. Οὕτως ἡ Ρώμη ἀπηλλάγη τῶν Ἐτρούσκων, διέτρεξεν ὅμως ἀμέσως νέον κίνδυνον ἐκ τῆς ἐναντίον της ἐξεγέρσεως τῶν Λατίνων. Ἡ παρὰ τὴν Ρηγίλλην λίμνην νίκη τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων (496 π. Χ.) ἀπέδωσεν εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην ἐν τῇ λατινικῇ ὁμοσπονδίᾳ θέσιν. Τῷ 493 συνῆψε μετὰ τῶν ἄλλων λατινικῶν πόλεων τῆς ὁμοσπονδίας συνθήκην ἐπιθετικὴν καὶ ἀμυντικήν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Ρώμη ἀφ' ἑνὸς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι πόλεις ἀφ' ἑτέρου ὑπεχρεοῦντο νὰ συμβάλλωσιν ἐξ ἴσου εἰς τὸν ὁμοσπονδιακὸν στρατόν, ὅστις θὰ διῳκεῖτο ὑπὸ ἀρχηγοῦ ἐκλεγομένου κατ' ἔτος ἐκ περιτροπῆς μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Λατίνων. Εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν μετ' ὀλίγον μετέσχον καὶ οἱ τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Λατίου ὄρη οἰκοῦντες Ἕρνικες. Ἡ Ρώμη καὶ οἱ Λατῖνοι περιεκυκλοῦντο πανταχόθεν ὑπ' ἐχθρῶν οὐχὶ εὐκαταφρονήτων. Πρὸς Ν. οἱ Οὐόλσκοι καὶ οἱ Ἄβριγκες, ἀπὸ τῶν Ἀπεννίνων μέχρι τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης. Πρὸς Α. οἱ Αἴκουοι ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Ἀνίωνος, πρὸς τὰ ΒΑ. οἱ Σαβῖνοι· τέλος πρὸς Β. καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως οἱ Οὐήϊοι, ἰσχυρότατον πόλισμα τῶν Ἐτρούσκων. Ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα οἱ Ρωμαῖοι ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν λαῶν τούτων. Ἕκαστον ἔτος, κατὰ τὸ ἔαρ, ὁ ἀγὼν ἐπανήρχιζεν. Οἱ Οὐόλσκοι, οἱ Αἴκουοι καὶ οἱ Σαβῖνοι, κατερχόμενοι ἐκ τῶν ὀρέων των εἰς τὴν εὔφορον πεδιάδα τοῦ Λατίου, ἐδῄουν καὶ κατέστρεφον τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς ἀπομενονωμένους συνοικισμούς. Οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Λατῖνοι ἐπήρχοντο ἀμέσως κατὰ τῶν ἐπιδρομέων καὶ σκληρὸς ἀγὼν διεξήγετο μέχρι τοῦ φθινοπώρου, ὁπότε διεκόπτετο διὰ νὰ συνεχισθῇ τὸ ἐπόμενον ἔαρ. Ἡ Ρώμη, κατὰ τὴν περίοδον τῶν πολέμων τούτων, διέτρεξεν ἐπανειλημμένως σοβαρώτατον κίνδυνον. Πλεῖσται μάχαι διεξήχθησαν πρὸ αὐτῶν τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, μίαν νύκτα μάλιστα οἱ Σαβῖνοι ἠδυνήθησαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ Καπιτώλιον. Τέλος ὅμως οἱ Ρωμαῖοι ὑπερίσχυσαν. Μετὰ δεκαετῆ πολιορκίαν (404—395), πλουσίαν εἰς παραδόσεις περὶ ἡρωικῶν πράξεων, οἱ Οὐήϊοι κατεβλήθησαν, ἡ πτῶσις δὲ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης ἐτρουσκικῆς πόλεως ἐξησφάλισεν εἰς τὴν Ρώμην τὴν κυριαρχίαν τῆς κάτω κοιλάδος τοῦ Τιβέρεως. Ἡ κυριαρχία αὕτη πρὸς στιγμὴν ἠπειλήθη ὑπὸ τῆς ἀπροόπτου εἰσβολῆς τῶν Γαλατῶν, οἵτινες νικήσαντες ὑπὸ τὸν Βρέννον τοὺς Ρωμαίους ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἀλλία (390 π. Χ.), παραποτάμου τοῦ Τιβέρεως, κατέλαβον τὴν Ρώμην, ἣν ἐγκατέλειψαν μετὰ τὴν πληρωμὴν βαρέων λύτρων (βλ. λ. *Βρέννος*). Ἡ καταστροφὴ τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν ἐκρίθη ὡς κατάλληλος εὐκαιρία ὑπὸ τῶν γειτονικῶν λαῶν, ὅπως ἀνακτήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Οὐόλσκοι, οἱ Σαβῖνοι, οἱ Αἴκουοι καὶ οἱ Ἐτροῦσκοι ἔλαβον ἐκ νέου τὰ ὅπλα, ἐνῷ οἱ Λατῖνοι ἐφάνησαν ὀλιγώτερον πιστοὶ τηρηταὶ τῆς συμμαχίας, ἣν μετὰ τῆς Ρώμης εἶχον συνάψει. Αὕτη ἠδυνήθη ἐν τούτοις, ἐπιδείξασα πρωτοφανῆ ἐνεργητικότητα, νὰ ὑπερισχύσῃ τῶν ἐχθρῶν της. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. εἶχε καταστῆ ὁριστικῶς ἡ ἰσχυροτέρα τῶν πόλεων τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας καὶ ἡ φήμη της ἤρχισεν ἤδη νὰ φθάνῃ μέχρι τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Εἰς τοῦτο ἀφορμὴν παρέσχεν ἡ πρὸς τοὺς Σαμνίτας σύρραξις τῶν Ρωμαίων. Οἱ Σαμνῖται, ἐγκατεστημένοι ἀρχικῶς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀβρουζίων, κατῆλθον εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῆς Καμπανίας καὶ προσέβαλον τὴν Καπύην. Οἱ Ἕλληνες τῆς Καπύης, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντεπεξέλθωσι μόνοι κατὰ τῶν ἐπιδρομέων, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Ρώμης, ἀναγνωρίζοντες τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς. Ἐκ τούτου ἐπηκολούθησε πείσμων καὶ αἱματηρὸς ἀγὼν μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Σαμνιτῶν, παραταθεὶς ὑπὲρ τὸν ἥμισυν αἰῶνα (343—282). Οἱ Σαμνῖται εὗρον πολυτίμους συμμάχους μεταξὺ τῶν Λατίνων ἀρχικῶς, οἵτινες ἐκηρύχθησαν ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν Ρωμαίων, καὶ ὧν ἡ ἐπανάστασις κατεπνίγη μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα, καὶ ἔπειτα μεταξὺ τῶν Ἐτρούσκων, τῶν Σαβίνων, τῶν Ὄμβρων, καὶ ἀκόμη τῶν Γαλατῶν. Ἡ Ρώμη ὑπέστη πολλὰς καταστροφάς, ἐν αἷς καὶ τὴν ἐπαίσχυντον ἧτταν ἐν Καυδίῳ, μεθ' ἣν οἱ ὑπὸ τὸν Πόντιον Ἐρένιον Σαμνῖται ὑπεχρέωσαν τοὺ Ρωμαίους νὰ διέλθωσι κάτωθι τοῦ ζυγοῦ (322—321 π. Χ.). Τελικῶς ὅμως ἡ Ρώμη ἐθριάμβευσεν ἐπὶ ὅλων τῶν ἐχθρῶν της καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ πρὸς τοὺς Σαμνίτας πολέμου (282) ὁλόκληρος ἡ Κεντρικὴ Ἰταλία εἶχεν ὑποταγῇ εἰς αὐτήν.

Ἡ Ρώμη κυρία τῆς Ἰταλίας. Αἱ πρόοδοι αὗται τῆς Ρώμης ἐνέπνευσαν ἀνησυχίας εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Τάραντος, τῆς ἰσχυροτέρας καὶ πλουσιωτέρας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν Ρωμαίων εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν Ἀπεννίνων καὶ ἡ ἐμφάνισις ρωμαϊκῶν τριήρεων εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ τὴν Ἀδριατικὴν ἀπετέλουν σημεῖον ἀπειλητικὸν διὰ τὸ μέλλον τοῦ ἀκμάζοντος τότε ἐμπορίου τῶν Ταραντίνων, οἵτινες βασιζόμενοι εἰς τὸν ἰσχυρὸν στόλον καὶ τὸν μέγαν πλοῦτόν των καὶ μὴ ἔχοντες ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ρωμαίων, ἐνόμιζον ὅτι εὐκόλως θὰ ἠδύναντο νὰ καταβάλωσι τοὺς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας. Ἔλαβον οὕτω ἀπειλητικὴν στάσιν κατὰ τῶν Ρωμαίων, πλεῖστα πλοῖα τῶν ὁποίων, πρὸ τοῦ λιμένος ἀκόμη τοῦ Τάραντος, προσεβλήθησαν. Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπῄτησε τότε ἀποζημίωσιν καὶ ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῶν Ταραντίνων ἐκήρυξε κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον. Τότε οἱ Ταραντῖνοι, ἀντιληφθέντες τὸν κίνδυνον, στερούμενοι δ' ἐπαρκοῦς κατὰ ξηρὰν στρατοῦ καὶ ἐκτεθηλυμένοι ἐκ τῆς πολυτελοῦς καὶ μαλθακῆς ζωῆς, προσέτρεξαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου Πύρρον, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἰσχυρότερος ἡγεμὼν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Πύρρος κατενίκησε δὶς τοὺς Ρωμαίους, ἐν Ἡρακλείᾳ καὶ Ἄσκλῳ (280—279), αἱ νῖκαί του ὅμως ὑπῆρξαν τόσον αἱματηραί, ὥστε αὐτὸς ὁ Πύρρος ἀντελήφθη ὅτι δυσκόλως θὰ ὑπερίσχυε τῶν ἀντιπάλων του. Τῷ 275 π. Χ., ἡττηθεὶς ἐν Βενεβέντῳ, ἐγκατέλειψε τὴν Ἰταλίαν, καὶ ὁ Τάρας ἐγκαταλειφθεὶς ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ἣν ὀλίγον ἀργότερον ἀνεγνώρισε καὶ πᾶσα ἡ ἑλληνικὴ Νότιος Ἰταλία (272). Ἔκτοτε ἡ Ρώμη κατέστη κυρία ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου.

Τὰς ἐν τῷ πολέμῳ νίκας της ἡ Ρώμη ὤφειλε κυρίως εἰς τὴν στρατιωτικήν της ὀργάνωσιν. Βάσις τῆς ὀργανώσεως ταύτης ἦτο ὁ *λεγεὼν* (legio). Ἕκαστος λεγεὼν ἀπετέλει ἀνεξάρτητον στρατιωτικὸν σῶμα, πλήρως συγκεκροτημένον καὶ αὔταρκες, περιελάμβανε δὲ 4.000 περίπου πεζοὺς καὶ 300 ἱππεῖς. Ἡ ρωμαϊκὴ στρατιὰ ἀπηρτίζετο συνήθως ἐκ τεσσάρων λεγεώνων. Ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν στρατιωτῶν, ἡ τάξις μάχης καὶ ἡ τακτικὴ εἶχον τελειοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ νικητοῦ τῶν Οὐηΐων Μάρκου Φουρίου Καμίλλου. Ἐπὶ πλέον ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης εἶχεν εἰς μέγα σημεῖον ἀνεπτυγμένον τὸ διπλοῦν αἴσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας. Χάρις εἰς πάντα ταῦτα ὁ στρατὸς τῆς Ρώμης ὑπερεῖχε πάντων τῶν στρατῶν, οὓς κατὰ περιόδους ἀντεμετώπισε: τῶν Ἐτρούσκων, τῶν Γαλατῶν, τῶν Σαμνιτῶν καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Πύρρου. Αἱ νῖκαι καὶ αἱ κατακτήσεις, ἃς ἡ Ρώμη ὤφειλεν εἰς τοὺς λεγεῶνάς της, ἐξησφαλίζοντο διὰ τῆς ἐπιδεξίας πολιτικῆς τῆς συγκλήτου. Ἡ μετὰ τὴν νίκην συμπεριφορὰ ἀπέναντι τῶν ἡττηθέντων λαῶν ἢ πόλεων δὲν ἦτο πάντοτε ἡ αὐτή. Περιοχαί τινες προσηρτῶντο ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ ρωμαϊκὸν ἔδαφος, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν ἐθεωροῦντο ἔκτοτε ὡς Ρωμαῖοι πολῖται. Αἱ ἄλλαι ὅμως πόλεις τῆς Ἰταλίας κατενέμοντο εἰς διαφόρους ὁμάδας, ὧν ἦτο διάφορος ἡ ἐκ τῆς Ρώμης ἐξάρτησις· αἱ μὲν διετήρουν τοὺς τοπικοὺς νόμους των, αἱ δὲ ἀπετέλουν ἐπαρχίας, ἄλλαι ἐλάμβανον τὸν τίτλον τοῦ συμμάχου. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἡ Ρώμη ἦτο πάντοτε κυρίαρχος. Ἐπὶ πλέον ἡ σύγκλητος ἵδρυσε καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς σημεῖα κατόπιν μελέτης ἐκλεγέντα ρωμαϊκὰς καὶ λατινικὰς ἀποικίας, ὅπως δὲ συνδέσῃ τὰς ἀποικίας ταύτας μετὰ τῆς Ρώμης καὶ μεταξύ των, κατεσκεύασε μεγάλας στρατιωτικὰς ὁδοὺς καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

Οὕτω, περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ἡ ἡγεμονία τῆς Ρώμης ἐφ' ὅλης τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου ἐστερεώθη. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Ρώμη εἰσέρχεται εἰς νέαν περίοδον τῆς ἱστορίας της, τὴν περίοδον τῆς κατακτήσεως τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Κατὰ ταύτην ἀγωνίζεται πρὸς πόλεις ἢ ἔθνη ἐξ ἴσου ἰσχυρὰ πρὸς αὐτήν, καὶ καθίσταται διαδοχικῶς κυρία τῆς Καρχηδόνος καὶ τῶν ἀποικιῶν της, τῆς Ἱσπανίας, τῆς Γαλατίας, τῆς Ἑλλάδος, τῆς Μικρασίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἐξ ἄλλου ὅμως καὶ ἡ Ρώμη ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων τῶν λαῶν αὐτῶν, ἰδίως τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἐπίδρα-

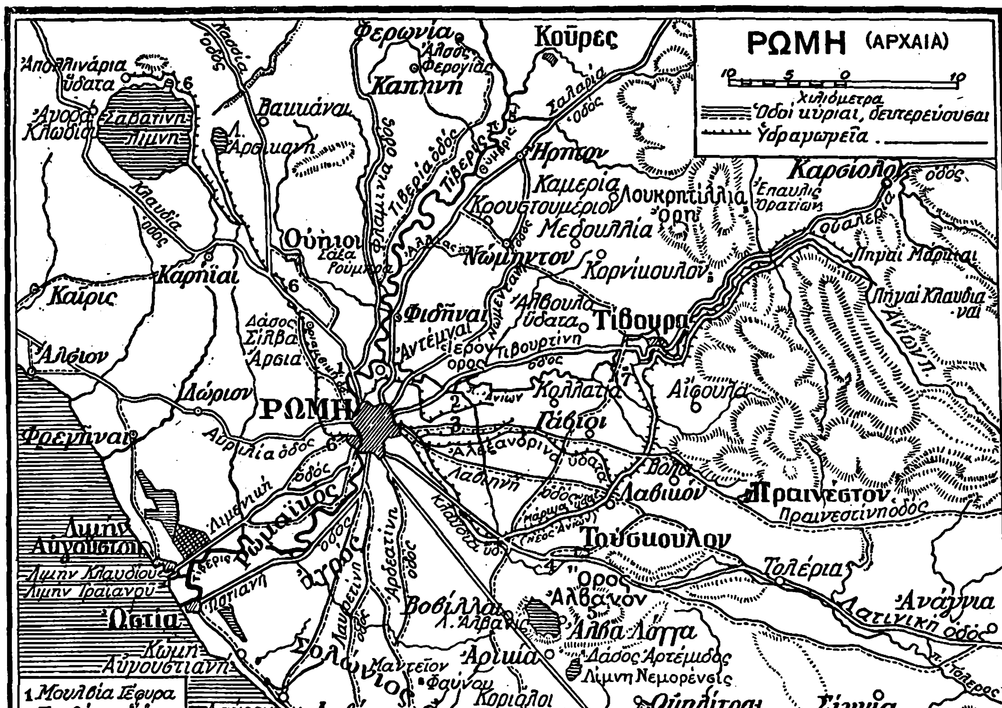

σις δὲ αὕτη ἐκδηλοῦται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τῆς Ρώμης καὶ τῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐξελίξεώς της. Ἡ περίοδος αὕτη, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῶν Καρχηδονιακῶν πολέμων (264 π. Χ.) μέχρι τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου (31 π. Χ.), ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν περίοδον τῆς Ρωμαϊκῆς πολιτείας.

Οἱ μεγάλοι κατακτητικοὶ πόλεμοι. Ἡ Μεσόγειος διαιρεῖται φυσικῶς εἰς δύο τμήματα: τὴν Ἀνατολικήν, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, καὶ τὴν Δυτικὴν πρὸς δυσμάς. Τὰ δύο ταῦτα τμήματα χωρίζονται διὰ τῆς στενῆς θαλάσσης, ἥτις χωρίζει τὴν Σικελίαν ἀπὸ τῶν ἀφρικανικῶν ἀκτῶν. Ἡ Ρώμη, εὑρισκομένη ἐγγὺς τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης, ἔστρεψε πρὸς τὸ δυτικὸν πρῶτον τμῆμα τὴν προσοχήν της. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ μοναδικὸς ἀντίπαλος αὐτῆς ἐμφανίζεται ἡ Καρχηδών, πόλις πλουσία καὶ ἰσχυροτάτη, παρ' ὅτι ἐγκλείει ἤδη ἐν ἑαυτῇ τὰ σπέρματα τῆς μελλούσης πτώσεως. Μετὰ τῆς Καρχηδόνος ἡ Ρώμη εἶχεν εἰρηνικὰς μέχρι τῆς περιόδου ταύτης σχέσεις καὶ εἶχε συνάψει μετ' αὐτῆς πολλὰς ἐμπορικὰς συνθήκας. Καταστᾶσα ὅμως κυρία τῆς Ἰταλίας, ἤρχισεν ἀποβλέπουσα καὶ εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν παρ' αὐτὴν νήσων, τῆς Σικελίας, τῆς Σαρδηνίας καὶ τῆς Κορσικῆς, αἵτινες ἀνῆκον ἐν μέρει ἢ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Καρχηδόνα. Εἰς τὸν ἀναληφθέντα ἐξοντωτικὸν μεταξὺ τῶν δύο ἰσχυρῶν κρατῶν πόλεμον ἀφορμὴν παρέσχεν ἡ κατοχὴ τῆς Σικελίας. Ὁ πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος διήρκεσεν εἴκοσι τρία ἔτη (264—241), ἔσχε δὲ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἧτταν τῶν Καρχηδονίων καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάληψιν τῆς πλουσιωτάτης Σικελίας (341). Ὀλίγα ἔτη βραδύτερον οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Σαρδηνίαν καὶ τὴν Κορσικήν. Ἡ Καρχηδὼν ὅμως δὲν ἦτο τόσον εὔκολος λεία διὰ τοὺς Ρωμαίους. Συνῆλθε ταχέως ἐκ τῆς πρώτης καταστροφῆς, χάρις ἰδίως εἰς τὴν δραστηριότητα ἑνὸς τῶν καλυτέρων στρατηγῶν της, τοῦ Ἀμίλκα Βάρκα, ὅστις κατέστησε τὴν πατρίδα του κυρίαρχον ἐκτεταμένου κράτους ἐν Ἱσπανίᾳ. Ὁ υἱὸς τούτου *Ἀννίβας* (βλ. λ.) ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Ρωμαίων, καθ' ὧν εἶχεν ὀμόσει αἰώνιον μῖσος. Κατὰ τὸν δεύτερον τοῦτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον (219—201), ἡ Ρώμη διέτρεξε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Ὁ Ἀννίβας ἀφοῦ, παρὰ τὰς συνθήκας, κατέλαβε, μετὰ πείσμονα πολιορκίαν καὶ ἐδῄωσε τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ ἑλληνικὴν ἀποικίαν Ζάκανθαν, ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τοὺς Ρωμαίους εἰς αὐτὴν τὴν χώραν των, τὴν Ἰταλίαν. Διέσχισε τὰ Πυρηναῖα, ἐβάδισε διὰ τῆς νοτίου Γαλατίας, ὑπερέβη τὰς πάντοτε χιονοσκεπεῖς Ἄλπεις καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Ἐνίκησε τοὺς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τεσσίνου, ἐν τῇ Τρεβίᾳ, καὶ παρὰ τὴν λίμνην Τρασιμένην, τέλος δὲ ἐν τῇ μάχῃ τῶν Καννῶν δὲν ἠδυνήθη τελικῶς νὰ θριαμβεύσῃ τῶν Ρωμαίων. Ἀπομονωθεὶς ἐν νοτίῳ Ἰταλίᾳ, δὲν ἠδυνήθη οὔτε συμμάχους νὰ ἐξεύρῃ μεταξὺ τῶν τέως ἐχθρῶν τῆς Ρώμης ἐν Ἰταλίᾳ, οὔτε ἐνισχύσεως νὰ τύχῃ ἐκ μέρους τῆς Καρχηδόνος. Ὁ ἀδελφός του Ἀσδρούβας, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ τὸν μιμηθῇ διασχίζων τὰ Πυρηναῖα, τὴν Γαλατίαν, τὰς Ἄλπεις καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου, ἡττήθη ὁλοσχερῶς καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μεταύρου. Τέλος ὁ μεγαλοφυὴς Ρωμαῖος στρατηγὸς Σκηπίων ὁ Ἀφρικανός, ἀφοῦ κατέκτησεν ὁλόκληρον τὴν Ἱσπανίαν, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τοὺς Καρχηδονίους, διεπεραιώθη εἰς Ἀφρικήν. Ἡ Καρχηδών, πτοηθεῖσα ἐκ τοῦ κινδύνου, ἔσπευσε νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν Ἀννίβαν. Ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη συνεκροτήθη ἐν Τάμᾳ. Ὁ Σκηπίων ἐθριάμβευσεν, ὁ δὲ Ἀννίβας, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι πᾶσα ἐλπὶς ἐξέλιπε, συνεβούλευσε, πρὸ τῆς αὐτοκτονίας του, τοὺς Καρχηδονίους νὰ συνθηκολογήσωσιν. Ἡ Καρχηδών, δυνάμει τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης, ἀπώλεσε πάσας τὰς ἐκτὸς τῆς Ἀφρικῆς κτήσεις της καὶ ἀνεγνώρισε τὴν ρωμαϊκὴν ἐπικυριαρχίαν. Κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἡ Ρώμη ὑπέστη φοβερὰς δοκιμασίας. Ἐπέδειξεν ὅμως ἀφάνταστον ἀποφασιστικότητα καὶ δὲν ἐδίστασε πρὸ οὐδεμιᾶς θυσίας, τοῦτο δὲ ὑπῆρξε καὶ ἡ αἰτία τῆς τελικῆς νίκης της. Ὁ ἀγὼν ἐν τούτοις δὲν ἐτερματίσθη διὰ τῆς μετὰ τῆς ἐν Τάμᾳ νίκης συναφθείσης συνθήκης. Ἡ Ρώμη δὲν ἀπέβλεπεν ἁπλῶς εἰς τὴν ταπείνωσιν τῆς Καρχηδόνος, ἀλλ' ἐπεδίωκε τὴν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ἐξαφάνισίν της. Εἰς τοῦτο εὗρε συνεργάτην τὸν ἐνεργητικὸν ἀλλ' ἄπιστον βασιλέα τῶν ἐν Ἀφρικῇ Νουμιδῶν *Μασσανάσην* (βλ. λ.). Οὗτος δὲν ἔπαυσε νὰ προκαλῇ καὶ παρενοχλῇ δι' ἐπιδρομῶν τὴν Καρχηδόνα. Οἱ Ρωμαῖοι ἐτάχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ οὕτω ἐπηκολούθησεν ὁ τρίτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος (149—146). Μετὰ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν, ἡ Καρχηδὼν ὑπέκυψεν. Ἡ πόλις κατεσκάφη ἐκ θεμελίων, τὸ δὲ ἄλλοτε καρχηδονιακὸν ἐν Ἀφρικῇ κράτος ἀπετέλεσε ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Οὕτω ἐτερματίσθησαν οἱ Καρχηδονιακοὶ πόλεμοι, οἵτινες διήρκεσαν ὑπὲρ τὸν αἰῶνα (264—146). Ἀποτέλεσμα τούτων ἦτο νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ κυριαρχία τῆς Ρώμης καθ' ὅλην τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου καὶ νὰ καταληφθῇ ἡ Σικελία, ἡ Σαρδηνία, ἡ Κορσική, τὸ ἐν Ἀφρικῇ Καρχηδονικὸν κράτος καὶ ἡ Ἱσπανία. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἡ Ρώμη κατέλαβε, μετὰ ἐπιτυχεῖς πολέμους, τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, ἤτοι ὁλόκληρον τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Καρχηδόνος ἔθετε πόδα ἐπὶ τῆς νοτίου Γαλατίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἵδρυε δύο σημαντικὰς ἀποικίας, τὸ Αἲξ καὶ τὴν Ναρβόννην. Ἡ ἰσχυροτάτη ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Μασσαλίας καί, ἐν Ἀφρικῇ, τὸ βασίλειον τῶν Νουμιδῶν ἦσαν σύμμαχοί της ἢ μᾶλλον ὑπήκοοί της. Ἡ ὑπὸ τὸν Βιριάθην ἐπανάστασις τῶν Λουσιτανῶν ἐν Ἱσπανίᾳ, ὁ κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα ἐν Νουμιδίᾳ πόλεμος, ἀκόμη δὲ καὶ ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Κίμβρων καὶ τῶν Τευτόνων δὲν ὑπῆρξαν σοβαραὶ ἀπειλαὶ διὰ τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν, καθ' ὧν αὕτη νικηφόρως ἀντεπεξῆλθε. Τέλος, ἡ ἐν τῇ δυτικῇ λεκάνῃ τῆς Μεσογείου κυριαρχία της ἡδραιώθη ἐξ ὁλοκλήρου διὰ τῆς καταλήψεως ὁλοκλήρου τῆς Γαλατίας ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, εἶτα δὲ διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Νουμιδίας καὶ τῆς Μαυριτανίας, ἀρχομένης τῆς περιόδου τῆς αὐτοκρατορίας.

Κατάκτησις τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπέδειξαν τὴν αὐτὴν δραστηριότητα καὶ διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ. τὸ κράτος τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διῃρέθη εἰς πολλὰ κράτη, κυριώτερα τῶν ὁποίων ἦσαν τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, ὅπερ περιελάμβανε τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Θρᾴκην, τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ βασίλειον τῆς Συρίας. Καὶ τὰ τρία ταῦτα κράτη ἦσαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἕρμαια τῆς ἀναρχίας καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων. Ἡ κατάστασις αὕτη προσείλκυσεν ἐνωρίτατα τὴν προσοχὴν τῆς συγκλήτου, ἥτις παρηκολούθει ἀγρύπνως τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων, καιροφυλακτοῦσα νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῆς πλουσίας λείας. Πρῶτον μέλημα τῆς ρωμαϊκῆς πολιτικῆς ὑπῆρξε νὰ ὑποθάλψῃ τὴν μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων διαίρεσιν καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν δημιουργίαν ἰσχυροῦ κράτους. Εἶτα προσέβαλεν ἀλληλοδιαδόχως τὸν Φίλιππον τῆς Μακεδονίας καὶ τὸν Ἀντίοχον τῆς Συρίας. Ὁ Φίλιππος ἦτο κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον σύμμαχος τοῦ Ἀννίβα, περὶ δὲ τὸ 200 π. Χ. ἐστράφη πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὴν φιλόδοξον ἐνεργητικότητά του. Αἱ ἐπιτυχίαι του ἀπετέλουν κίνδυνον διὰ τὴν Ρώμην, πρὸς πρόληψιν τοῦ ὁποίου ἡ σύγκλητος ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ἡττηθεὶς ἐν τῇ παρὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς μάχῃ (197) ὁ Φίλιππος, ἀπώλεσε πάσας τὰς ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας κτήσεις του καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ φιλόδοξα σχέδιά του περὶ ἐπανιδρύσεως τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Οἱ Ἕλληνες ἐκηρύχθησαν ἐλεύθεροι, παρέμειναν ὅμως διῃρημένοι καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὴν μικρὰν περίοδον τῆς ἐλευθερίας των εἰς ἐμφυλίους ἔριδας, συνεχῶς ἀνανεουμένας. Ἡ ἧττα τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸ πεδίον ἐν Ἀνατολῇ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον, ἐξ ἴσου πρὸς τὸν Φίλιππον φιλόδοξον. Ἡ σύγκλητος ἀντετάχθη καὶ κατὰ τῶν σχεδίων τούτου· ὁ Ἀντίοχος διὰ νὰ ἐκφοβίσῃ τὴν Ρώμην κατέλαβε τὴν Θρᾴκην, ἐκ τούτου δὲ ἐπηκολούθησεν ἀμέσως πόλεμος πρὸς αὐτήν. Ἡττηθεὶς ἐν Ἑλλάδι παρὰ τὰς Θερμοπύλας (191) καὶ συντριβεὶς ὁλοσχερῶς τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐν Μαγνησίᾳ, ὁ Ἀντίοχος ἠναγκάσθη νὰ ἀποδεχθῇ τὰς θελήσεις τῆς Ρώμης καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς μόνον τὸ ἐν Συρίᾳ κράτος του. Ὀλίγα ἔτη ἀργότερον ἡ Ρώμη ἀντεμετώπισε νέον ἐχθρὸν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως, υἱοῦ τοῦ Φιλίππου, ὅστις συγκεντρώσας περὶ ἑαυτὸν πάντας τοὺς κατὰ τῆς Ρώμης δυσηρεστημένους, ἐπετέθη κατὰ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων. Μετὰ μικρὰς ἐπιτυχίας ἡττήθη τελικῶς ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου ἐν τῇ μάχῃ τῆς Πύδνας (168) καί, αἰχμαλωτισθείς, ἀπεστάλη εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἀπέθανε. Τῷ 146 π. Χ., μετά τινα νέαν ἐξέγερσιν, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλὰς κατέστησαν ρωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι. Οὕτως ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ὑπέκυπτε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μὲ τὴν τῶν Καρχηδονίων. Ἐν Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ἡ ἐπιρροὴ τῆς Ρώμης ηὔξανεν ἀκαταπαύστως. Τὰ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κρατίδια εἶχον ζητήσει τὴν προστασίαν τῆς Ρώμης κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τῆς Συρίας. Ἡ Αἴγυπτος, ἐξησθενημένη, εἶχε τεθῇ ὁμοίως ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Ρώμης. Τῷ 133 π. Χ. ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἄτταλος ἀποθνῄσκων ἐκληροδότησε τὸ βασίλειόν του εἰς τὴν Ρώμην, οὕτω δὲ κατέστη ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Παρὰ ταῦτα ἡ πρώτη ἐν Ἀσίᾳ ἐγκαθίδρυσις τῆς Ρώμης δὲν ὑπῆρξεν ὁριστική. Ἀρχομένου τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος ἐδέησε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τρομερὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου. Ἡγεμὼν δραστήριος καὶ φιλόδοξος, ὁ Μιθριδάτης ἐπεζήτησε νὰ μεγεθύνῃ τὸ βασίλειόν του εἰς βάρος τῶν γειτονικῶν χωρῶν. Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος, ἀκολουθοῦσα τὴν αὐτὴν πάντοτε πολιτικήν, ἐπεζήτησε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὰ φιλόδοξα σχέδιά του, ὡς εἶχε πράξει μὲ τὸν Φίλιππον καὶ τὸν Ἀντίοχον. Ὁ Μιθριδάτης ὅμως εὗρε συμμάχους μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῆς ἀντιπάλου της. Ἡ ρωμαϊκὴ ἐπαρχία τῆς Ἀσίας, μία τῶν πλουσιωτέρων περιοχῶν ἐν τῇ λεκάνῃ τῆς Μεσογείου, ἐπιέζετο σκληρῶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, καθόσον οἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων ἔφθανον εἰς παντοειδεῖς ἀκρότητας. Εἰς τὴν πρώτην ὡς ἐκ τούτου ἔκκλησιν τοῦ Μιθριδάτου ἐπανεστάτησαν καὶ κατέσφαξαν τοὺς Ρωμαίους. Ἐπὶ πλέον τμῆμα τῆς Ἑλλάδος ἐπανεστάτησε καὶ συνεμάχησε μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου. Ἡ κατάστασις ἀπέβη σοβαρωτάτη διὰ τὴν Ρώμην, ἥτις ἀνέθεσεν εἰς τὸν Σύλλαν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου ἀγῶνος. Ὁ Σύλλας, διαπεραιωθεὶς εἰς Ἑλλάδα, ἐνίκησε τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου εἰς τὰς μάχας τῆς Χαιρωνείας καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἐκυρίευσε καὶ ἐδῄωσε τὰς Ἀθήνας καὶ κατεδίωξε τὸν ἀντίπαλόν του εἰς αὐτὴν τὴν Ἀσίαν. Ὁ Μιθριδάτης, ἐπτοημένος, ὑπέγραψε τὴν ἐν Δαρδάνῳ συνθήκην (84 π. Χ.), διὰ τῆς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς κατακτήσεις του. Οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀσίας ὑπεχρεώθησαν εἰς τὴν καταβολὴν ἀποζημιώσεως 120 ἑκατομμυρίων, πολυάριθμοι δὲ θανατικαὶ καταδίκαι ἀπηγγέλθησαν κατ' ἐκείνων, οἵτινες συνέτρεξαν τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου. Παρὰ ταῦτα, ὁ Μιθριδάτης δὲν ἐγκατέλειψε τὰ πρῶτα σχέδιά του. Δέκα ἔτη ἀργότερον προσέτρεξεν ἐκ νέου εἰς τὰ ὅπλα, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Τιγράνου. Ὁ Λούκουλλος ὅμως, νικήσας αὐτὸν ἐπανειλημμένως, τὸν κατεδίωξεν εἰς Ἀρμενίαν, ὅπου ἔσχε νέας ἐπιτυχίας. Τελικῶς ὅμως ἡττηθεὶς ἀντεκατεστάθη ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ρωμαϊκῶν στρατευμάτων ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου, ὅστις, ἐξαναγκάσας ἐν ἀρχῇ τὸν Τιγράνην νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν, κατεδίωξεν ἀκολούθως τὸν Μιθριδάτην ἐν τῇ βορείως τοῦ Καυκάσου περιοχῇ, εἰς ἣν οὗτος εἶχε καταφύγει. Ὁ ἀτυχὴς βασιλεὺς τοῦ Πόντου, ἀποκαμὼν ἐκ τῶν ἀτυχιῶν καὶ τῆς ἀπηνοῦς διώξεως καὶ προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Φαρνάκου, ἠναγκάσθη νὰ αὐτοκτονήσῃ ὅπως μὴ συλληφθῇ ζῶν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του (63). Ὁ Πομπήϊος, εἰς ὃν παρεχωρήθη ἀπεριόριστος ἐξουσία ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ὠργάνωσε τὴν Ἀνατολήν. Ἡ Μικρὰ Ἀσία περιέλαβε τρεῖς ἐπαρχίας, τὴν κυρίως Ἀσίαν, τὴν Κιλικίαν καὶ τὴν Βιθυνίαν καὶ πολυάριθμα ἄλλα ὑποτελῆ κράτη, τὸν Πόντον, τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Γαλατίαν, τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Λυκίων, τὴν Παφλαγονίαν. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας περιελήφθη καὶ ἡ Συρία, τέλος δὲ κατελήφθη καὶ ἡ Ἰουδαία. Μόνη ἡ Αἴγυπτος ἐφαίνετο ἐν Ἀνατολῇ ἀνεξάρτητος· ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὑφίστατο τὴν κηδεμονίαν τῆς Ρώμης. Οἱ Πτολεμαῖοι, διεφθαρμένοι καὶ ἐξησθενημένοι, μόνον χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ρωμαίων διετηροῦντο ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ νόθος αὕτη κατάστασις παρετάθη μέχρις οὗ ἡ τελευταία βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, ἡ περίφημος Κλεοπάτρα, ἡττηθεῖσα μετὰ τοῦ Ἀντωνίου ἐν Ἀκτίῳ, ηὐτοκτόνησεν. Ὁ Ὀκταβιανός, ὁ νικητὴς τοῦ Ἀκτίου, ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Αἰγύπτου. Οὕτω κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν τὴν δημοκρατίαν διεδέχθη ἡ αὐτοκρατορία, ἡ Ρώμη ἦτο κυρίαρχος ὁλοκλήρου τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν μέχρι τῆς Συρίας, ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τῆς Μεσσαλίας μέχρι τῆς Καρχηδόνος. Ἐπὶ πλέον ἐκαθάρισε, χάρις εἰς τὸν Πομπήϊον, τὴν θάλασσαν ταύτην ἀπὸ τῶν πειρατῶν, οἵτινες εἶχον ἀποβῆ τρομερὰ μάστιξ διὰ τοὺς ναυτιλλομένους. Οὕτως ἡ Ρώμη ἔφερεν εἰς πέρας ἔργον μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἱδρύουσα ἑνιαῖον κράτος ἐξ ὅλων τῶν λαῶν οἵτινες κατῴκουν πέριξ τῆς μεγάλης θαλάσσης τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ κατακτήσεις της ὅμως αὗται, ἡ προσάρτησις ἐκτεταμένων χωρῶν καὶ λαῶν περισσότερον τῶν Ρωμαίων πεπολιτισμένων, ἤσκησαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας της ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν.

Ἐπίδρασις τῶν κατακτηθέντων ἐπὶ τῶν Ρωμαίων. Ἀρχομένου τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ πληβεῖοι ἀπέλαυον, ὡς προελέχθη, κατόπιν μακρῶν ἀγώνων, τῶν αὐτῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἰσότης θεωρητικῶς μόνον ὑφίστατο. Ἐν τῇ πραγματικότητι ἐν Ρώμῃ ἐσχηματίσθη ἔκτοτε νέα κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ διαίρεσις, οὐχὶ πλέον μεταξὺ τῶν πατρικίων καὶ τῶν πληβείων, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πενήτων. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κράτους ἐτέθη τάξις εὐγενῶν, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν πατρικίων καὶ τῶν πλουσίων, ἰσχυρῶν ἢ ἐπιτηδείων πληβείων. Ἐντὸς τῆς τάξεως ταύτης, οἱ ἄλλοτε πτωχοὶ Ρωμαῖοι, τὸ μέγα πλῆθος παρέμεινε μακρὰν τῶν ἀξιωμάτων, εἶναι δὲ ἐλάχιστα μεταξὺ τούτων τὰ παραδείγματα ἐκείνων, οἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ ἐκλεγῶσιν ὕπατοι ἢ τιμηταὶ ἢ νὰ παρακαθήσωσιν ἐν τῇ συγκλήτῳ. Ἡ διαίρεσις αὕτη κατέστη ὀξυτέρα ὡς ἐκ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν ἢ πολιτικῶν συνεπειῶν, ἃς ἔσχον οἱ ἀκατάπαυστοι πόλεμοι, οὓς ἡ Ρώμη ἐπεχείρησε

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνας τῆς δημοκρατίας.

Σπουδαιότερον τῶν ἐπακολουθημάτων τῶν πολέμων τούτων ὑπῆρξεν ἡ πλήρης ἐξαφάνισις τῆς μέσης τάξεως. Ἡ τάξις αὕτη, ἥτις ἀπετελεῖτο ἄλλοτε κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ἐξ ἐλευθέρων καλλιεργητῶν καὶ μικρῶν ἰδιοκτητῶν, σὺν τῷ χρόνῳ ἐξέλιπε λόγῳ διαφόρων αἰτίων. Τὰ βάρη τοῦ πολέμου κυριώτατα ἔπιπτον ἐπὶ τῆς μεσαίας ταύτης τάξεως, καθ᾽ ὅσον οἱ λεγεωνάριοι ἐστρατολογοῦντο μεταξὺ τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἐκέκτηντο ἔστω καὶ μικρὰν περιουσίαν. Οἱ πλεῖστοι τῶν λεγεωναρίων τούτων ἐφονεύοντο εἰς τὰς μάχας, ἡ δὲ μεταξὺ αὐτῶν σημειωθεῖσα φθορὰ ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ὑπῆρξε περίοδος, καθ᾽ ἣν δὲν ἠδύναντο ἐν Ρώμῃ νὰ συγκροτήσουν λεγεῶνας τόσους, ὅσους ἄλλοτε. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς λεγεωναρίους, οἵτινες διεσῴζοντο κατὰ τὸν πόλεμον, οὗτοι ἐπιστρέφοντες εἰς τοὺς μικροὺς ἀγροὺς ἢ τὰς ἄλλας ἐργασίας των εὑρίσκοντο πρὸ πλήρους καταστροφῆς. Διὰ νὰ ὀργανώσουν ἐκ νέου τὴν ἐργασίαν των ἢ διὰ νὰ καλλιεργήσουν ἐκ νέου τὸν ἀγρόν των, ἠναγκάζοντο νὰ καταφεύγωσιν εἰς τοὺς δανειστὰς καὶ ταχέως ἔχανον ὅ,τι ἀπέμενεν εἰς αὐτούς. Ἐξ ἄλλου ἦσαν τελείως ἀποξενωμένοι τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ὠφελειῶν. Ὅταν κατεκτῶντο νέα ἐδάφη, τὰ πλεῖστα τούτων παρέμενον εἰς τοὺς ἡττημένους, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον ἐπωλεῖτο ἢ παρεχωρεῖτο εἰς τὸν πρῶτον καταλαμβάνοντα ταῦτα ἀντὶ ἐτησίας ἀποζημιώσεως. Κατεστραμμένοι ὅμως ἐκ τῶν βαρῶν τοῦ πολέμου, οἱ πολῖται τῆς μέσης τάξεως δὲν ἠδύναντο νὰ ἀγοράσωσι τὰ οὕτω διατιθέμενα ἐδάφη, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τούτου προσετίθεντο εἰς τὴν ἤδη μεγάλην περιουσίαν τῶν πλουσίων, οἵτινες ἐπὶ πλέον ἔσπευδον νὰ καταλάβωσι καὶ τὰς εἰς τὸν πρῶτον καταλαμβάνοντα παρεχομένας ἐκτάσεις. Οἱ ἀστοὶ τῆς μέσης τάξεως προσετέθησαν οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν πτωχῶν ἀκτημόνων, οἵτινες ἐπλήρουν τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς συνοικίας τῆς πόλεως· ἡ μεσαία τάξις ἐξηφανίσθη, καὶ ἐν Ρώμῃ δὲν ἀπέμειναν παρὰ ἡ πολυάριθμος τάξις τῶν ἀπόρων καὶ ἡ ὀλιγάριθμος ἀλλὰ πανίσχυρος τάξις τῶν πλουσίων. Καθ᾽ ὅλην τὴν Ἰταλίαν ἐδημιουργήθησαν μεγάλαι κτηματικαὶ περιουσίαι, διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ὁποίων διετίθετο μέγας ἀριθμὸς δούλων. Ἐπὶ πλέον, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου, εὐνοηθεῖσα ἐκ τῆς πτώσεως τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἡ εἰς ταύτην κατὰ φυσικὴν συνέπειαν ἐπακολουθήσασα βιομηχανικὴ πρόοδος συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ αὐξήσουν ἔτι πλέον τὴν ρωμαϊκὴν ἀριστοκρατίαν καὶ νὰ ἐπιτείνουν τὰ δεινὰ τῆς κατωτέρας τάξεως. Ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξε νὰ προσλάβῃ ἡ δουλεία τὴν τρομακτικὴν αὐτὴν ἀνάπτυξιν, ἥτις ἀποτελεῖ στίγμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ρώμης.

Ἐκ παραλλήλου ἡ κοινωνικὴ καὶ δημοσία ἠθικὴ ὑπέστησαν ἐν Ρώμῃ βαθεῖαν μεταβολήν. Κατὰ τὸν στίχον τοῦ ποιητοῦ, «ἡ Ἑλλὰς κατακτηθεῖσα κατέκτησε τὸν ἄγριον κατακτητήν». Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνισμοῦ προὐκάλεσεν ἐν Ρώμῃ πραγματικὴν ἐπανάστασιν, ἐκδηλωθεῖσαν παντοιοτρόπως εἰς τὴν θρησκείαν, τὰ γράμματα, τὰς τέχνας. Οἱ Ἕλληνες ὅμως καὶ μετ᾽ αὐτῶν οἱ ἤδη ἐξηλληνισμένοι λαοὶ τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξαν καὶ οἱ φορεῖς τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς. Ἐν Ἑλλάδι πράγματι τὰ αὐστηρὰ καὶ συγκεκρατημένα ἤθη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχον κατὰ τὸν Γ´ καὶ Β´ π. Χ. ὑποκατασταθῆ ὑπὸ τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἔκλυσις δὲ ἠθῶν ἄνευ ὁρίων ἐκυριάρχει εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἡ Ρώμη ὑπερέβη τὸν διδάσκαλον, ἡ δὲ διαφθορὰ τῶν ἠθῶν καὶ ἡ ἐξαχρείωσις τῶν συνειδήσεων οὐδαμοῦ ἀλλοῦ ἐξειλίχθη ὅσον ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ πρωτευούσῃ τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ ἔκλυσις αὕτη τῶν ἠθῶν μετεδόθη ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν πενήτων. Αὕτη ἐφεξῆς ἀπετελεῖτο καὶ ἐκ πάντων ἐκείνων, οἵτινες, κατεστραμμένοι ἐκ τῆς ἐξαχρειωμένης ζωῆς, ἣν διῆγον, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη των, κατέφευγον εἰς τὴν Ρώμην, ἐκ τῶν τυχοδιωκτῶν, οἵτινες πανταχόθεν συνέρρεον πρὸς εὕρεσιν τύχης, διεφθαρμένων Ἀνατολιτῶν ἢ αἰσχρῶν ἀπελευθέρων. Οὕτω ἡ κοινωνικὴ σύνθεσις τῆς Ρώμης ἐβασίζετο ἐπὶ μιᾶς ἀριστοκρατίας ὀλιγαρίθμου, ἀλλὰ πλουσιωτάτης καὶ πανισχύρου, ἀνηθίκου καὶ ἑτοίμης εἰς πᾶν ἔκθεσμον μέσον ὅπως διατηρήσῃ καὶ ἐπαυξήσῃ τὴν πολιτικήν της ἰσχύν, καὶ ἐπὶ ἑνὸς πλήθους λιμώττοντος καὶ ἄνευ πόρων ἀνθρώπων, ἐχθρῶν τῆς ἐργασίας, ἱκανῶν νὰ διαπράξουν πᾶσαν ἀτιμίαν, ὅπως ἐξασφαλίσουν τὴν εὐζωΐαν καὶ ἱκανοποιήσουν τὰς διεφθαρμένας ὀρέξεις των. Ὁ ὄχλος οὗτος κατέστη τάχιστα ὑποχείριος τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἡ πολιτικὴ διαφθορὰ κατέκλυσε τὴν Ρώμην. Ἕκαστος τῶν πλουσίων Ρωμαίων ἐσχημάτισεν, οὕτως εἰπεῖν, μικρὸν στρατὸν ἐξ ἀνθρώπων ἐξηχρειωμένων καὶ πρὸ οὐδενὸς διασταζόντων, εἰς οὓς ὡς ἀμοιβὴν διένεμεν ἑκάστην πρωΐαν σῖτον, ἔλαιον, παντοειδεῖς τροφὰς καὶ χρῆμα. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, τὰ ψηφίσματα ἐφεξῆς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξηγοράζοντο, ἡ δὲ ἀγοραπωλησία αὕτη τῶν συνειδήσεων εἶχεν ἀποκτήσει πλήρη ὀργάνωσιν. Ἐν μιᾷ λέξει, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ρωμαϊκὴ πλειονότης ἦτο ἑτοίμη πρὸς πώλησιν· οἱ δὲ εὐγενεῖς ἦσαν ἱκανῶς πλούσιοι καὶ ἱκανῶς διεφθαρμένοι ὅπως τὴν ἀγοράσωσιν.

Ἡ τοιαύτη ἔκλυσις τῶν ἠθῶν ἔσχεν ἀντίκτυπον καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ ζωῇ τῆς Ρώμης. Καὶ ναὶ μὲν οἱ θεσμοὶ δὲν ὑπέστησαν σοβαρὰν μεταβολήν, ἀλλ᾽ οἱ πλούσιοι εὐγενεῖς, κύριοι, χάρις εἰς τὸν πλοῦτόν των, τοῦ διεφθαρμένου ὄχλου, κατώρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν εἰς χεῖράς των πάσας τὰς ἐξουσίας. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς χεῖρας ὀλίγων οἰκογενειῶν, οἱ εὐγενεῖς δὲ μόνον ἐξελέγοντο μέλη τῆς συγκλήτου. Οἱ πραίτωρες, οἵτινες ἀπέδιδον τὴν ἀστικὴν δικαιοσύνην καὶ οἵτινες συχνότατα προήδρευον καὶ τῶν κακουργιοδικείων, ἦσαν ἐπίσης εὐγενεῖς. Ἐκτὸς τούτου ἡ διοίκησις τῶν ἄρτι δημιουργηθεισῶν ἐπαρχιῶν ἀνετίθετο εἰς ἄρχοντας, ὑπάτους ἢ ἀνθυπάτους, πραίτωρας ἢ ἀντιπραίτωρας, περιβεβλημένους ἀπεριόριστον ἐξουσίαν καὶ λαμβανομένους ἐκ τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως. Ἡ διοίκησις τῶν ἐπαρχιῶν ἦτο διὰ τοὺς φιλοδόξους Ρωμαίους πηγὴ μεγίστων πολιτικῶν ὠφελημάτων. Σχεδὸν πάντοτε οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἐπέστρεφον εἰς Ρώμην ἀφοῦ συνεσώρευον τεράστια πλούτη, ἅτινα ἐχρησιμοποίουν εἰς τὴν ἐξαγορὰν ὀπαδῶν.

Ἀπόπειραι πρὸς μεταρρύθμισιν καὶ ἐξυγίανσιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου. Ὁ ρωμαϊκὸς κόσμος κατέστη οὕτω λεία μιᾶς ὀλιγαρχίας ἀπείρως πλουσίας, ἥτις ἐξαγοράζουσα τὸν λαὸν συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς της τὴν ἀρχήν. Ματαίως πολλοὶ χρηστοὶ καὶ ἀδέκαστοι πολῖται ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιφέρουν μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ οὕτω ἐξελιχθείσῃ κοινωνικῇ συνθέσει τῆς Ρώμης. Ὁ Κάτων, μεταξὺ τούτων, προσεπάθησε νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀνηθικότητα τῶν συμπολιτῶν του. Ἐκλεγεὶς τιμητής, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν εὐγενῶν, ἠγωνίσθη μετὰ σθένους κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ τῆς διασπαθίσεως τοῦ δημοσίου χρήματος, καθ᾽ ὅλης τῆς διαφθορᾶς, ἥτις ἐκράτει ἐν τῇ κυβερνήσει· δὲν εἰσηγήθη ὅμως οὐδεμίαν μεταρρύθμισιν ἱκανὴν νὰ θεραπεύσῃ ριζικῶς τὴν νόσον, ἐξ ἧς ἔπασχεν ἡ ρωμαϊκὴ πολιτεία. Ἡ σύγκλητος ἐπίσης προσεπάθησε διὰ τῆς δημιουργίας ἀποικιῶν ἐν Ἰταλίᾳ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς ἐκ τῶν πληβείων φιλέργους, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν οὐδὲν μέτρον κατὰ τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας. Πολιτικοί τινες, ὡς ὁ Λαίλιος, ἐσκέφθησαν νὰ εἰσηγηθῶσι τὴν ψήφισιν εἰδικοῦ «ἀγροτικοῦ» νόμου, ἀλλ᾽ ἐφοβήθησαν τὴν ἀντίδρασιν, ἣν τοιοῦτο μέτρον θὰ προεκάλει. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος. Οὗτος ἀνῆκεν εἰς ἐπιφανῆ οἰκογένειαν πληβείων, ἡ δὲ μήτηρ του Κορνηλία παρέμεινε περίφημος διὰ τὰς ὑπερόχους ἀρετάς της. Ἐπιστρέφων ἐξ Ἱσπανίας, ἔνθα ἐπολέμησεν ἀνδρείως κατὰ τοῦ Βιριάθου καὶ τῶν ἐξεγερθέντων Ἱσπανῶν, ὁ Τιβέριος Γράκχος παρετήρησεν ὅτι ἡ Ἐτρουρία ἦτο σχεδὸν ἔρημος καὶ ἀκαλλιέργητος, ἐνῷ ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχε πλῆθος προλεταρίων ἀνέργων, ὀκνηρῶν καὶ ἀποτελούντων κίνδυνον διὰ τὴν πολιτείαν. Τὸ διπλοῦν τοῦτο θέαμα ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν νὰ εἰσηγηθῇ ριζικὴν ἀγροτικὴν μεταρρύθμισιν, ἔπραξε δὲ τοῦτο εὐθὺς ὡς ἐξελέγη δήμαρχος τῶν πληβείων (133 π. Χ.). Συμφώνως πρὸς τὸν ἀγροτικὸν νόμον, ὃν εἰσηγήθη, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ κατέχῃ ἐφεξῆς γαίας δημοσίας ἐκτάσεως μεγαλυτέρας τῶν 500 πλέθρων, πάντες δὲ ὅσοι κατεῖχον τοιαύτας ἐκτάσεις θὰ τὰς ἐπέστρεφον εἰς τὴν πολιτείαν. Αἱ οὕτω ἀνακτώμεναι ὑπὸ τοῦ κράτους γαῖαι θὰ διῃροῦντο εἰς κλήρους ἐκτάσεως 30 πλέθρων, οἵτινες θὰ διενέμοντο ὑφ᾽ ὡρισμένους ὅρους εἰς τοὺς ἀπόρους πολίτας. Ἐπιτροπὴ ἐκ τριῶν πολιτῶν θὰ ἐξελέγετο κατ᾽ ἔτος ὑπὸ τῆς φυλέτιδος ἐκκλησίας, ὅπως λαμβάνῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τούτου μέτρα. Οἱ εὐγενεῖς, ἀπειλούμενοι ἐν τῇ περιουσίᾳ των, προέβαλον ἀπεγνωσμένην κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ἀντίστασιν καὶ προσηταιρίσθησαν τὸν ἕτερον τῶν δημάρχων Μᾶρκον Ὀκτάβιον, ὅστις ἀντέταξε κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου, ὡς εἶχε δικαίωμα, τὴν ἀρνησικυρίαν. Ὁ Τιβέριος Γράκχος τότε, μὴ διαθέτων οὐδένα νόμιμον μέσον ὅπως κατανικήσῃ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Μάρκου Ὀκταβίου, προσέφυγεν εἰς πραξικόπημα.

Καίτοι τὸ πρόσωπον τοῦ δημάρχου ἦτο ἀπαραβίαστον, εἰσηγήθη ἐν τῇ φυλέτιδι ἐκκλησίᾳ τὴν καθαίρεσιν τούτου. Εἶτα ὁ νόμος ἐψηφίσθη καὶ ἐκυρώθη. Ἡ ἐφαρμογή του ὅμως προσέκρουεν εἰς πλείστας δυσχερείας. Ὁ Τιβέριος Γράκχος ἀντιλαμβανόμενος τοῦτο, ἐπεζήτησε νὰ ἐπανεκλεγῇ καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος δήμαρχος. Οἱ ἀντίπαλοί του ὅμως τὸν διέβαλλον ὡς ἀποβλέποντα εἰς τὴν βασιλείαν καὶ ἐδημιούργησαν ταραχὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ τὴν ἡμέραν καθ᾽ ἣν διεξήγοντο αἱ ἀρχαιρεσίαι τῶν δημάρχων. Ἐν μέσῳ τῶν ταραχῶν τούτων ὁμὰς ὀλιγαρχικῶν ὑπὸ τὸν Σκηπίωνα Νασικᾶν ἐπετέθη κατὰ τοῦ Τιβερίου καὶ τὸν ἐφόνευσε. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου, οἱ εὐγενεῖς, χωρὶς νὰ τολμήσωσι νὰ καταργήσωσιν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν ἀγροτικὸν νόμον, μετεβίβασαν τὰ καθήκοντα τῆς τριανδρίας εἰς τοὺς ὑπάτους, οἵτινες, ὡς εἴρηται, ἀνῆκον εἰς τὸ ὀλιγαρχικὸν κόμμα.

Τὸ ἔργον τοῦ Τιβερίου Γράκχου ἐπεχείρησε νὰ συνεχίσῃ ὁ ἀδελφός του Γάϊος Σεμπρώνιος Γράκχος. Ρήτωρ χειμαρρώδους εὐγλωττίας καὶ ψυχῇ βιαία ὁ Γάϊος Γράκχος ἐκήρυξε κατὰ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ κόμματος ἀμείλικτον πόλεμον. Ἐκλεγείς, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῆς συγκλήτου, δήμαρχος ἐπὶ δύο συνεχῆ ἔτη (123—124) καὶ ἐμπνεόμενος ἐκ μίσους κατὰ τῶν πλουσίων καὶ πόθου ἐκδικήσεως διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, κατέφερε κατὰ τῆς ὀλιγαρχίας σκληρὰ κτυπήματα. Ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποστήριξιν τῶν πληβείων, ἀπεφάσισεν ὅπως τὸ κράτος διανείμῃ εἰς πάντα πολίτην ἄπορον 5 μόδια σίτου εἰς τὴν τιμὴν τῶν 24 λεπτῶν ἕκαστον, ἀνέθεσεν ἐκ νέου εἰς τριανδρίαν τὰ ἔργα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀγροτικοῦ νόμου καὶ ἐψήφισε τὴν ἵδρυσιν ἀποικιῶν ἐν Καπύῃ, Τάραντι, Κορίνθῳ καὶ Καρχηδόνι. Μετὰ ταῦτα, ὅπως διαιρέσῃ καὶ συγχύσῃ τὰς τάξεις τῶν ἀντιπάλων του, ὧν οἱ μὲν ἀνῆκον εἰς τὴν συγκλητικὴν τάξιν, οἱ δὲ εἰς τοὺς ἱππεῖς, ὁ Γάϊος Γράκχος προέβη εἰς τὴν ψήφισιν νόμου, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἱππεῖς μόνοι ἠδύναντο ἐφεξῆς νὰ μετέχωσι τῶν κακουργιοδικείων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεκλείοντο οἱ συγκλητικοί. Ἐκτὸς τούτου εἰσηγήθη τὴν παραχώρησιν εἰς τοὺς ἱππεῖς καὶ ἄλλων προνομίων, οὕτω δὲ μεταξὺ τῶν δύο πλουτοκρατικῶν ὁμάδων ἀνεπτύχθη ἀντιζηλία, ἥτις τὰ μέγιστα ἐξησθένησε τὸν ἀγῶνα τῆς ὀλιγαρχίας. Τότε, ὅπως ἐκμηδενίσῃ τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον ἀντίπαλον, ἡ σύγκλητος υἱοθέτησε νέαν πολιτικήν. Προσεταιρισθεῖσα τὸν δήμαρχον Λίβιον Δροῦσον, προέτεινε δι᾽ αὐτοῦ σειρὰν νόμων, οἵτινες φαινομενικῶς ἦσαν εὐνοϊκώτεροι διὰ τοὺς πληβείους τῶν ὑπὸ τοῦ Γαΐου Γράκχου προταθέντων. Οἱ πληβεῖοι ἐνέπεσαν εἰς τὴν παγίδα καὶ ἡ δημοτικότης τοῦ Γαΐου Γράκχου ἤρχισε νὰ ἐκλείπῃ. Ὁ Γάϊος ἐζήτησε τότε ὀπαδοὺς ἐντὸς τῆς Ρώμης μεταξὺ τῶν Ἰταλιωτῶν, δὲν ἐξελέγη ὅμως τῷ 121 ἐκ νέου δήμαρχος, καὶ ὀλίγους μῆνας βραδύτερον ἐδολοφονήθη, ὡς ὁ ἀδελφός του Τιβέριος, κατά τινας ταραχὰς ἐπιδεξίως προκληθείσας ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του. Τὸ ἔργον τῶν δύο ἀδελφῶν μεταρρυθμιστῶν ἀπέτυχε τοιουτοτρόπως καὶ ἡ συγκλητικὴ ἀριστοκρατία κατώρθωσε νὰ γίνῃ ἐξ ὁλοκλήρου κυρία τῆς καταστάσεως.

Ἡ διαφθορὰ ὅμως καὶ ἡ ἀνικανότης τῶν ἀρχῶν, ὑπάτων, πραιτώρων, ἀνθυπάτων ἢ ἀντιπραιτώρων, καὶ ἰδίως τὰ σκάνδαλα τὰ ἐκραγέντα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα πολέμου (112—108) ἐξήγειραν τὸν λαόν, ὅτε ἀκριβῶς εἷς πληβεῖος ἐξ Ἀρπίνου, ὁ Μάριος, εἰς ἄκρον φιλόδοξος παρὰ τὴν χονδροειδῆ ἐξωτερικὴν ἐμφάνισίν του, στρατηγὸς δὲ ἱκανώτατος, ἐξελέγη τῷ 107 ὕπατος. Αἱ κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα (107—105) καὶ αἱ κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων (104—101) νῖκαί του ηὔξησαν εἰς τὸ ἔπακρον τὴν δημοτικότητά του. Καταστὰς πανίσχυρος ἐν Ρώμῃ ὁ Μάριος, ἔλαβεν ὑπὲρ τῶν πληβείων σημαντικώτατα μέτρα. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ προλετάριοι, ἤτοι οἱ στερούμενοι ἐντελῶς περιουσίας, δὲν ἠδύναντο νὰ καταταγῶσιν εἰς τοὺς λεγεῶνας. Ὁ Μάριος κατέστησε προσιτὰς τὰς τάξεις τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων εἰς πάντας τοὺς πολίτας. Ἔκτοτε οἱ προλετάριοι κατετάσσοντο εἰς τοὺς λεγεῶνας κατὰ πυκνὰς ὁμάδας καὶ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία κατέστη τὸ κύριον ἐπάγγελμά των. Προσκολλώμενοι εἰς τοὺς ἱκανοὺς στρατηγούς, οἵτινες ἐγνώριζον νὰ τοὺς ὁδηγῶσιν εἰς τὴν νίκην καὶ νὰ προσπορίζωσιν εἰς αὐτοὺς πλουσίαν λείαν, ηὔχοντο ἐφεξῆς τὸν διαρκῆ πόλεμον, ἀφωσιοῦντο εἰς τοὺς ἀρχηγούς των ψυχῇ τε καὶ σώματι καὶ ἐχρησίμευον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πολιτικῶν σκοπῶν των. Ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ ὁ Μάριος ἐπέδειξε τάσεις δημαγωγικάς, αἱ ὑπερβολαὶ ὅμως τῶν δύο ὀπαδῶν του Σατουρνίνου καὶ Γλαυκία προεκάλεσαν ἀντίδρασιν, οὕτω δὲ ἡ σύγκλητος ἐπανῆλθεν ἐκ νέου πανίσχυρος.

Μετ᾽ ὀλίγον νέος ἐχθρὸς τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐνεφανίσθη. Ὁ δήμαρχος Λίβιος Δροῦσος, ἐμπνεόμενος ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν Γράκχων, ἀντελήφθη ὅτι οὐδεμία μεταρρύθμισις εἶχεν ἐλπίδας ἐπιτυχίας, ἐφόσον ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ δὲν ἀνενεοῦτο διὰ τῆς προσλήψεως νέων ἁγνῶν καὶ ὑγειῶν στοιχείων. Ἐκ τούτου ὁρμώμενος συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ παραχωρήσῃ εἰς πάντας τοὺς Ἰταλιώτας τὰ δικαιώματα τοῦ Ρωμαίου πολίτου. Πάντα ὅμως τὰ ἐν Ρώμῃ κόμματα ἐξηγέρθησαν κατ᾽ αὐτοῦ καὶ ὁ Λίβιος Δροῦσος ἐδολοφονήθη. Ἡ δολοφονία αὕτη προεκάλεσεν ἐξέγερσιν τῶν Ἰταλιωτῶν, οἵτινες, βλέποντες ὅτι οἱ ἐν Ρώμῃ δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ λάβουν μέτρα πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς των, ἀπεφάσισαν νὰ ἀποτινάξωσι τὸν ρωμαϊκὸν ζυγὸν καὶ νὰ ἱδρύσωσι μόνοι ἰταλικὸν κράτος. Τὸ κίνημα ἐξερράγη ἀρχικῶς ἐν τῇ κεντρικῇ Ἰταλίᾳ, ἐκεῖθεν δὲ ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Πρωτεύουσα τῶν Ἰταλιωτῶν ὡρίσθη τὸ Κορφίνιον, ὅπερ μετωνομάσθη εἰς Ἰταλικὴν (Italica). Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἐπέδειξε μεγάλην δραστηριότητα πρὸς κατάπνιξιν τοῦ κινήματος, χάρις δὲ εἰς τὴν ἱκανότητα τῶν στρατηγῶν της, κυρίως δὲ τοῦ Γαΐου Κορνηλίου

Digitized by Google

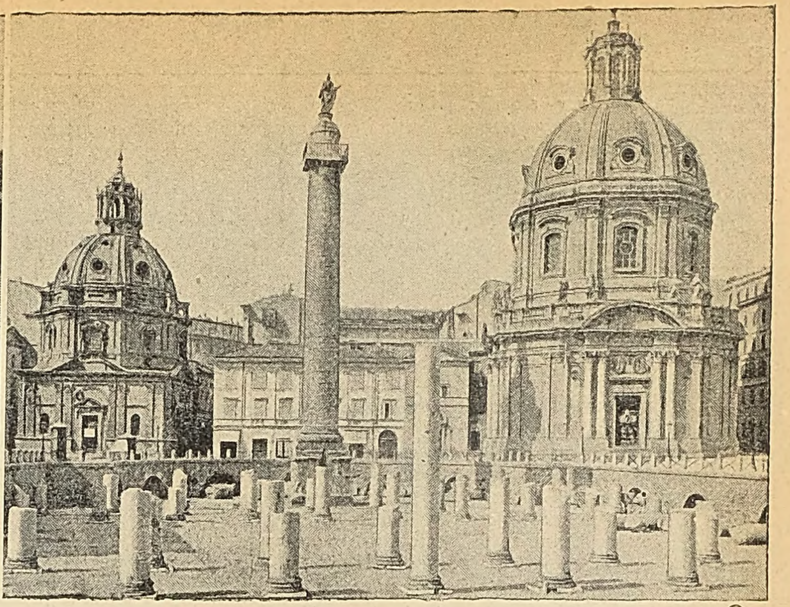

1) Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἀγορά. 2) Ἀγορὰ καὶ στήλη Τραϊανοῦ.

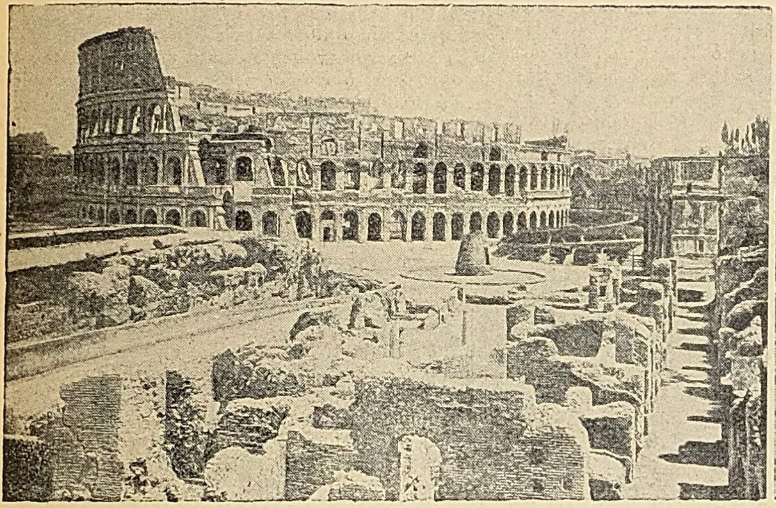

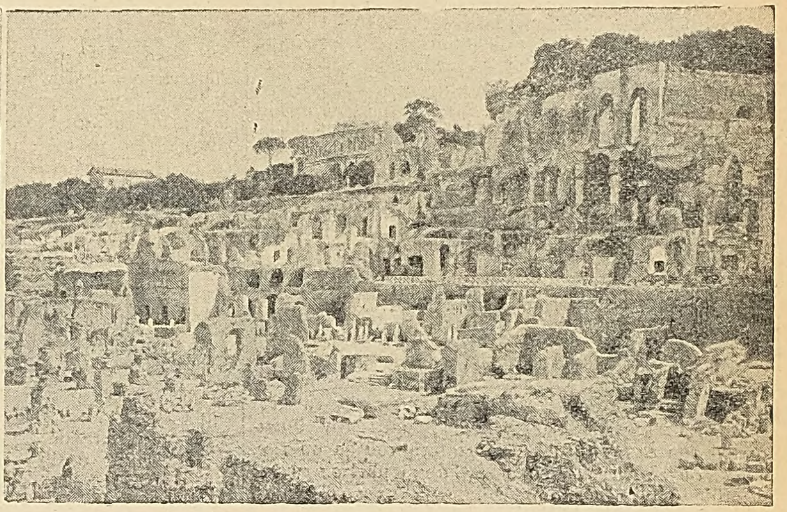

1) Τὸ Κολοσσαῖον, τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς καὶ ἡ ἁψὶς τοῦ Κωνσταντίνου. 2) Ἄποψις τοῦ Παλατίνου ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς.

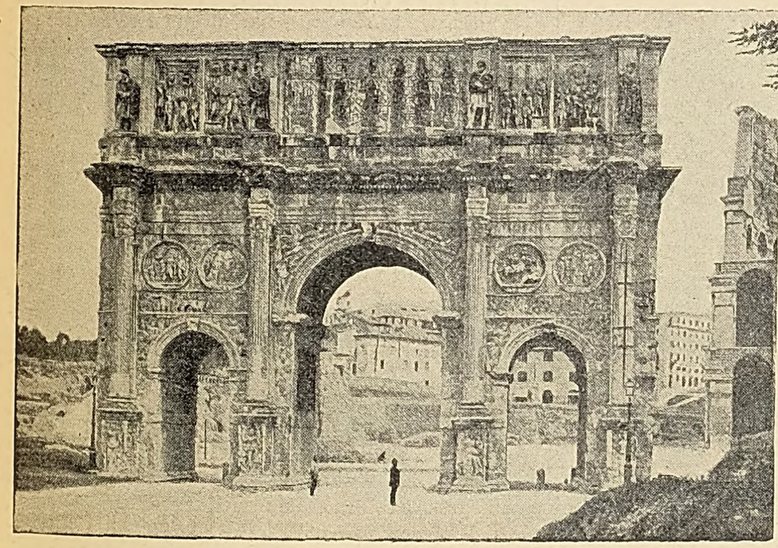

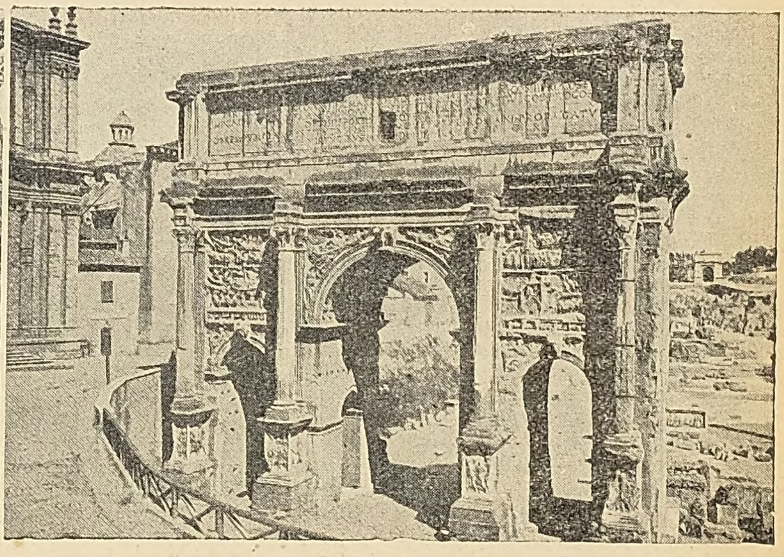

1) Θριαμβευτικὴ ἁψὶς τοῦ Κωνσταντίνου. 2) Ἁψὶς Σεπτιμίου Σευήρου.

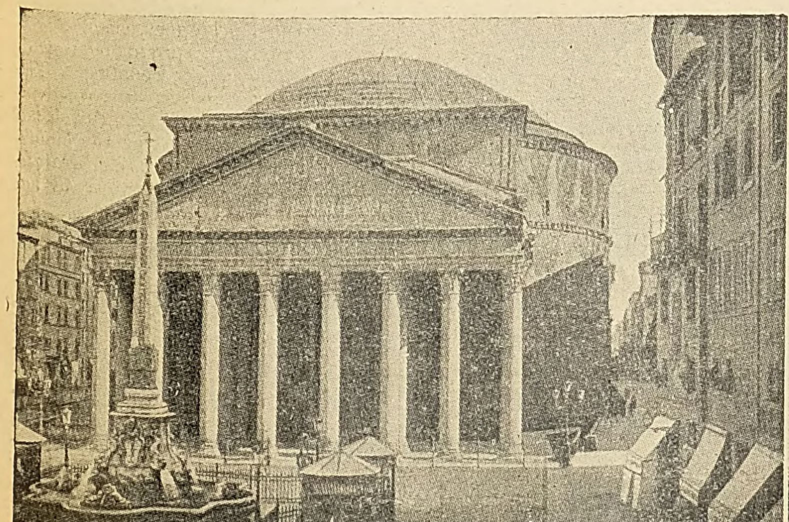

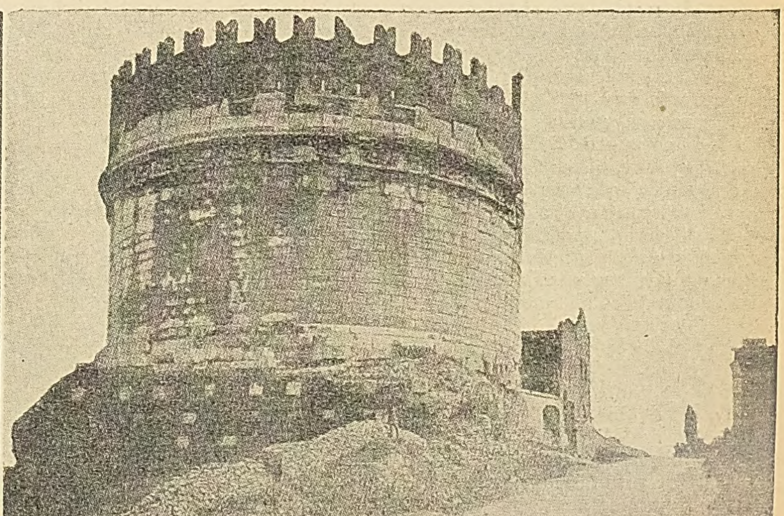

1) Τὸ Πάνθεον. 2) Ὁ τάφος τῆς Καικιλίας Μετέλλας ἐν τῇ Ἀππίᾳ ὁδῷ.

Digitized by Google

Σύλλα, ἐθριάμβευσεν εἰς τὰς μάχας. Εἶχεν ὅμως τὴν εὐφυΐαν νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς ἡττηθέντας Ἰταλιώτας, ἄνευ ἐπιφυλάξεων, τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου, χάριν τοῦ ὁποίου εἶχον ἐπαναστατήσει. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης Ρωμαῖοι πολῖται ἐθεωροῦντο πάντες οἱ κάτοικοι τῆς Ἰταλίας, ἐξαιρέσει τῶν Γαλατῶν, τῶν οἰκούντων Β. τοῦ Πάδου (88 π. Χ.).

Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Μετά τινα ἔτη ταραχώδη, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὁ Μάριος καὶ οἱ ὀπαδοί του, κύριοι τῆς Ρώμης, διέπραξαν ἀπεριγράπτους ἀκρότητας, οἱ εὐγενεῖς εὗρον ἱκανώτατον καὶ ἀποφασιστικὸν ἀρχηγὸν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σύλλα. Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Ἰταλιωτῶν ὁ Σύλλας εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πολέμου, ὁ Μάριος ὅμως ἐπέτυχε νὰ τῷ ἀφαιρεθῇ ἡ ἀρχηγία καὶ νὰ ἀνατεθῇ εἰς αὐτόν. Ὁ Σύλλας, νικήσας τὸν Μιθριδάτην, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ρώμης, κατενίκησε τὸν Μάριον καὶ τοὺς ὀπαδούς του καὶ προεχειρίσθη εἰς δικτάτωρα μὲ ἔκτακτον καὶ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Πρώτη του πρᾶξις ἦτο ἡ θανάτωσις πάντων τῶν σημαινόντων ἐχθρῶν του καὶ ἐχθρῶν τῆς δημοκρατίας διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν *προγραφῶν*. Κατόπιν ἐπέφερεν εἰς τὸ πολίτευμα πολυαρίθμους μεταρρυθμίσεις, προωρισμένας νὰ συγκεντρώσωσιν εἰς χεῖρας τῆς συγκλήτου πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν· ἀπεγύμνωσε τὴν τάξιν τῶν ἱππέων τῶν προνομίων της· ἐπεχείρησε νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν φυλέτιδα ἐκκλησίαν καὶ νὰ περιστείλῃ τὴν δύναμιν τῶν δημάρχων τῶν πληβείων. Καθώρισεν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι οἱ ὕπατοι καὶ οἱ πραίτωρες θὰ διήρχοντο τὸ ἔτος τῆς ὑπατείας των ἐν Ρώμῃ ἢ ἐν Ἰταλίᾳ, εἶτα δὲ θὰ μετέβαινον ὡς ἀνθύπατοι ἢ ἀντιπραίτωρες, ἐπὶ πλέον δὲ ὅτι οὐδεὶς πολίτης ἠδύνατο νὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἢ νὰ ἀσκήσῃ δύο ἐξουσίας συγχρόνως, πρὶν ἢ μεσολαβήσῃ διετὲς χρονικὸν διάστημα. Τέλος ἀναδιωργάνωσε τὰ κακουργιοδικεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα συγκλητικοὶ μόνον ἠδύναντο νὰ μετάσχουν. Τὸ ἔργον τοῦ Σύλλα ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὴν σύγκλητον πανίσχυρον, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἦτο λογικὸν καὶ ἄρτιον. Ἅμα ὡς ἐνόμισεν ὅτι τὸ ἔργον του ἔληξεν, ὁ Σύλλας παρῃτήθη, ἀπέθανε δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος (78). Εὐθὺς ὅμως μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπεχειρήθη ἡ ἀνατροπὴ τοῦ ἔργου του. Ἡ σύγκλητος ἀντέστη ἐν ἀρχῇ μετ' ἐπιτυχίας καθ' ὅλων τῶν προσβολῶν, αἵτινες ἐστρέφοντο κατὰ τῆς κυριαρχίας της. Πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἀποπείρας τοῦ ὑπάτου Αἰμιλίου Λεπίδου, τῆς ἀνταρσίας τοῦ Σερτωρίου ἐν Ἱσπανίᾳ, τῆς μεγάλης ὑπὸ τὸν Σπάρτακον ἐπαναστάσεως τῶν δούλων ἐν Ἰουλίᾳ, ἡ σύγκλητος ἀπηυθύνθη εἰς δύο ἄνδρας, οἵτινες εἶχον ἤδη διαδραματίσει μέγαν ρόλον ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ στρατῷ: τὸν Πομπήϊον καὶ τὸν Κράσσον. Ὁ Πομπήϊος συνέτριψε τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Σερτώριον· ὁ Κράσσος κατενίκησε τὸν Σπάρτακον καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν δούλους. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι ἄνδρες ἀπέβλεπον περισσότερον εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν προσωπικῶν φιλοδοξιῶν των ἢ τὴν ἐξυπηρέτησιν ἑνὸς κόμματος, καὶ ἡ σύγκλητος, ταχέως ἀντιληφθεῖσα ὅτι ἡ ἀνύψωσίς των ἀπετέλει κίνδυνον διὰ τὸ πολίτευμα, ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιτελέσεως θριάμβου διὰ τὰς νίκας των. Ἀμφότεροι τότε ἐγκατέλειψαν τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα καὶ ἀπὸ συμφώνου συνεμάχησαν μετὰ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης συμμαχίας ὑπῆρξε διττόν· ἀφ' ἑνὸς ὁ Πομπήϊος καὶ ὁ Κράσσος ἐξελέγησαν ὕπατοι τὸ ἔτος 70 π.Χ., ἀφ' ἑτέρου κατηργήθησαν σχεδὸν πᾶσαι αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Σύλλα, οὕτω δὲ οἱ δήμαρχοι τῶν πληβείων καὶ ἡ τάξις τῶν ἱππέων ἀνέκτησαν τὴν ἐπιρροήν των.

Πρώτη τριανδρία. Διὰ νὰ κατανοήσῃ τις τὴν ἱστορίαν τῶν ὑπολειπομένων τελευταίων χρόνων τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξῃ εἰς τὸν νέον τοῦτον παράγοντα, ὅστις ὑπεισέρχεται εἰς τὴν ἐλευθέραν πολιτείαν: τὴν ἱκανοποίησιν δηλονότι τῶν προσωπικῶν φιλοδοξιῶν τῶν ἑκάστοτε ἀποκτώντων δύναμιν. Ἐφεξῆς αἱ προσωπικαὶ αὗται καὶ καθαρῶς ἐγωϊστικαὶ φιλοδοξίαι ἐπικρατοῦσιν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ. Οἱ Γράκχοι ἦσαν πράγματι εἰλικρινεῖς καὶ ἀφιλοκερδεῖς. Ὁ Μάριος καὶ ὁ Σύλλας ἦσαν ἀρχηγοὶ πολιτικῶν μερίδων, βίαιοι καὶ σκληροὶ μέν, ἀλλὰ πιστοὶ εἰς τὴν ἰδεολογίαν των. Ὁ Πομπήϊος καὶ ὁ Κράσσος, ἀργότερον αὐτὸς ὁ Καῖσαρ, υἱοθέτησαν διάφορον ὅλως στάσιν. Δὲν ἠσχολήθησαν μὲ τὴν ἐπικράτησιν ἑνὸς κόμματος καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ προγράμματός του, ἀλλ' ἐπεδίωξαν ἁπλῶς νὰ κατακτήσουν δι' οἱουδήποτε μέσου τὴν ἐξουσίαν. Ὁ Πομπήϊος παρέμεινεν ὀπαδὸς τοῦ ὀλιγαρχικοῦ κόμματος μόνον ἐφ' ὅσον ἡ σύγκλητος ἱκανοποίει τὰς ὀρέξεις του. Εὐθὺς ὡς τῷ ἠρνήθη, μετὰ τὴν ἐξ Ἱσπανίας ἐπιστροφήν του, τὰς τιμὰς καὶ τὴν ἐξουσίαν, εἰς ἃς ἀπέβλεπε, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀπαρνηθῇ τὰς πρώτας ἰδέας του καὶ κατέστη ὁ σύμμαχος τῶν δημαγωγῶν καὶ τῶν δημάρχων τῶν πληβείων, οὓς μέχρι τότε κατεδίωκε. Ὁ Κράσσος ἔπραξεν ὡς ὁ Πομπήϊος καὶ ἀφοῦ ὑπηρέτησε τὸ ὀλιγαρχικὸν κόμμα, ἐστράφη κατόπιν κατ' αὐτοῦ. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Καίσαρος ὑπῆρξεν ἐπιφανειακῶς περισσότερον συνεπὴς καὶ σταθερὰ καὶ ὁ μέλλων νικητὴς τῶν Γαλατῶν παρέμεινε πάντοτε ἐχθρὸς τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος· ὅτε ὅμως κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν, δὲν ἐκυβέρνησεν ἐν ὀνόματι τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν παραδόσεων τῆς δημοκρατίας.

Παρὰ ταῦτα συνεκροτήθη κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, τῇ πρωτοβουλίᾳ ἁγνῶν καὶ τιμίων ἰδεολόγων, ἓν κόμμα, ὅπερ δύναται νὰ ὀνομασθῇ συνταγματικὸν κόμμα, καθόσον ἔθεσεν ὡς σκοπόν του τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς. Ἀρχηγοὶ τοῦ κόμματος τούτου ὑπῆρξαν ὁ ρήτωρ Κικέρων καὶ ὁ Μᾶρκος Πόρκιος Κάτων. Ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς δράσεώς των ἐπέτυχον νὰ διαφυλάξωσι τὴν ἐλευθέραν πολιτείαν ἀπὸ μιᾶς πρώτης ἀπειλῆς, τῆς συνωμοσίας τοῦ Κατιλίνα Ὁ νεαρὸς οὗτος καὶ διεφθαρμένος πατρίκιος, πλήρης χρεῶν, ἐσκέφθη νὰ καταστῇ κύριος τῆς Ρώμης, ὅπως διὰ προγραφῶν καὶ διαρπαγῶν δυνηθῇ νὰ προσπορισθῇ χρήματα. Ἀποτυχὼν δὶς νὰ ἐκλεγῇ ὕπατος, συνώμοσεν ὅπως καταλάβῃ διὰ τῆς βίας τὴν ἀρχήν. Ὁ Κικέρων, ὕπατος τῷ 63 π. Χ., ἀπεκάλυψε τὴν συνωμοσίαν, κατεδίκασεν εἰς θάνατον τοὺς κυριωτέρους συνενόχους τοῦ Κατιλίνα καὶ ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατόν, ὅστις συνέτριψε τοὺς συνωμότας ἐν τῇ μάχῃ τῆς Πιστόγιας, ἐν ᾗ ἐφονεύθη καὶ ὁ Κατιλίνας. Ἡ νίκη ὅμως αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία τῆς δημοκρατίας. Οἱ τρεῖς ἰσχυρότεροι ἄνδρες τῆς περιόδου, ὁ Πομπήϊος, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ καὶ ὁ Κράσσος συνῆψαν εἶδος συμμαχίας μεταξύ των, συνέστησαν τὴν πρώτην «Τριανδρίαν» (60 π. Χ.) καὶ κατένειμαν μεταξύ των τὴν διακυβέρνησιν τοῦ ἀπεράντου κράτους. Ὁ Καῖσαρ, ὕπατος τῷ 59 π. Χ., ἔλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων καὶ τῆς Ναρβωνικῆς Γαλατίας, ἐκ τούτου δὲ ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ κατακτήσῃ τὴν μέχρι τότε ἀνεξάρτητον Γαλατίαν. Ὁ Πομπήϊος ἔλαβε τὴν Ἀνατολήν, ἧς συνεπλήρωσεν, ὡς προελέχθη, τὴν κατάκτησιν.

Ἡ πρώτη αὕτη τριανδρία ἀνενεώθη τῷ 56 π. Χ. καὶ οἱ τρίανδροι προέβησαν εἰς νέαν κατανομὴν τῆς ἐξουσίας· ὁ Καῖσαρ παρέμεινεν ἐν τῇ κυβερνήσει τῆς Γαλατίας, ὁ Πομπήϊος καὶ ὁ Κράσσος ἐξελέγησαν ὕπατοι, εἶτα δὲ ἀνέλαβον διὰ πενταετὲς διάστημα ὁ Κράσσος τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας καὶ ὁ Πομπήϊος τὴν τῆς Ἱσπανίας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ τριανδρία διεσπάσθη λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ Κράσσου, φονευθέντος εἴς τινα καταστρεπτικὸν διὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας πόλεμον κατὰ τῶν Πάρθων (53). Ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Πομπήϊος, παραμείναντες μόνοι ἐν τῷ κράτει, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συνεννοηθῶσιν. Ἐξ ἴσου φιλόδοξοι καὶ ἐξ ἴσου ἀνήσυχοι, δὲν κατώρθωσαν νὰ κατανείμωσι τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ κυβερνήσωσιν ὁμοῦ τὸ κράτος. Ἡ ρῆξις ὑπῆρξεν ἐν ἀρχῇ σιωπηρά Ἐν Ρώμῃ ὁ Πομπήϊος, ἀντιπαθῶν ἐξ ἰδιοσυγκρασίας τὴν δημαγωγίαν, προσηταιρίσθη ἐκ νέου τὸ ὀλιγαρχικὸν κόμμα, τάχιστα δὲ ἡ πρὸς τὸν Καίσαρα ρῆξις ἐξεδηλώθη τραχυτέρα. Ἡ σύγκλητος, τῇ ὑποκινήσει τοῦ Πομπηΐου, διέταξε τὸν Καίσαρα νὰ καταθέσῃ τὴν ἐξουσίαν, τούτου δὲ ἀρνηθέντος, τὸν ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τῆς διοικήσεως καὶ τῶν ἀξιωμάτων του. Ὁ Καῖσαρ τότε, ἡγούμενος τῶν πιστῶν λεγεώνων, δι' ὧν εἶχε νικήσει τοὺς Γαλάτας, διέβη τὸν Ρουβίκωνα καὶ ἐβάδισε κατὰ τῆς Ρώμης. Οὕτω ἤρχισεν ὁ μέγας ἐμφύλιος πόλεμος. Ὁ Καῖσαρ, κύριος τῆς Ρώμης, κατέλαβεν ἀμαχητὶ ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, ὁ δὲ Πομπήϊος, διστάζων νὰ διεξαγάγῃ τὸν ἀγῶνα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, διεπεραιώθη εἰς Κρήτην. Ὁ Καῖσαρ, ἀφοῦ κατενίκησε τοὺς ὀπαδούς του ἐν Ἱσπανίᾳ, τὸν κατεδίωξεν εἰς Ἑλλάδα καὶ τὸν συνέτριψεν ἐν τῇ μάχῃ τῶν Φαρσάλων (48 π. Χ.). Ὁ Πομπήϊος φεύγων διεπεραιώθη εἰς Αἴγυπτον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὅμως συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Πτολεμαίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πομπηΐου οἱ ὀπαδοὶ καὶ σύμμαχοί του συνέχισαν τὸν ἀγῶνα ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ὁ Καῖσαρ ἐνίκησεν ἀλληλοδιαδόχως τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Φαρνάκην, ὅστις εἶχεν ἐξεγείρει τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Πομπηΐου καὶ τὸν σύμμαχόν του βασιλέα τῆς Νουμιδίας Ἰούβαν ἐν Θάψῳ τῆς Ἀφρικῆς καί, τέλος, τοὺς υἱοὺς τοῦ Πομπηΐου καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ στρατοῦ του ἐν Μούνδᾳ τῆς Ἱσπανίας. Καταστὰς οὕτω κύριος ὁλοκλήρου τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ὁ Καῖσαρ, ὡς ἄλλοτε ὁ Σύλλας, περιεβλήθη ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Ἐν Ρώμῃ τῷ ἀπενεμήθησαν πρωτοφανεῖς τιμαί. Διεχειρίσθη μέχρι τοῦ θανάτου του τὴν πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν ἐξουσίαν, ἣν οἱ Ρωμαῖοι διὰ μιᾶς λέξεως ὠνόμαζον imperium, μετὰ δεξιότητος καὶ συνέσεως. Ἡ διαγωγή του ἀπέναντι τῶν κομμάτων καὶ τῶν κυριωτέρων ἀντιπροσώπων των, αἱ μεταρρυθμίσεις ἃς ἐπέφερεν εἰς τὸ πολίτευμα, τὰ οἰκονομικὰ μέτρα ἅτινα ἐπέβαλεν, ἐνεπνέοντο ὑπὸ εὐρέος καὶ ὑψηλοῦ πνεύματος. Παρὰ ταῦτα ἐθεωρήθη ὡς ἀποβλέπων εις τὴν ἀνακήρυξίν του ὡς βασιλέως καὶ συνωμοσία ἐξυφάνθη κατ' αὐτοῦ, εἰς ἣν μετέσχον πολλοὶ συγκλητικοί, ἐν οἷς ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος. Τὴν 15 Μαρτίου τοῦ ἔτους 44 π. Χ. ὁ μεγαλοφυὴς Ρωμαῖος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς ἐδολοφονήθη ἐν τῇ συγκλήτῳ. Ἡ δολοφονία του ὅμως δὲν συνετέλεσεν εἰμὴ εἰς τὸ νὰ ἐπιβραδύνῃ μόνον τὴν κατάλυσιν τῆς ἐκπνεούσης ἐλευθέρας πολιτείας.

Δευτέρα τριανδρία καὶ κατάλυσις τῆς δημοκρατίας. Τὸ ὀλιγαρχικὸν κόμμα ἦτο ἀνίκανον νὰ κυβερνήσῃ πλέον τὸ κράτος. Ἡ δημαγωγία ἦτο ἑτοίμη πάντοτε εἰς ὅλας τὰς ἀκρότητας, ἡ δὲ μεγίστη πλειοψηφία τοῦ λαοῦ ἐπεθύμει πρὸ παντὸς τὴν εἰρήνην καὶ συνεπῶς ἰσχυρὰν κυβέρνησιν, δυναμένην νὰ ἐπιβληθῇ ἐφ' ὅλων. Ἡ δολοφονία τοῦ Καίσαρος δὲν ἔσχεν ἄλλο ἀποτέλεσμα εἰμὴ νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα νέων οἰκτροτέρων ἐμφυλίων πολέμων. Ἡ σύγκλητος, κινουμένη ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ὅστις τότε ἐξετόξευσε τοὺς πυρίνους φιλιππικούς του, ἐπεχείρησε νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ κυριωτέρου ὑπαρχηγοῦ τοῦ Καίσαρος, τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, ὅπως δὲ ἐπιτύχῃ εἰς τὸν ἀγῶνά της ἐσκέφθη νὰ προσεταιρισθῇ τὸν Ὀκταβιανόν, ἀνεψιόν, θετὸν υἱὸν καὶ κληρονόμον τοῦ Καίσαρος. Ὁ Ὀκταβιανὸς ὅμως καὶ ὁ Ἀντώνιος, οἵτινες ἀπέβλεπον ἀμφότεροι εἰς τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, συνεμάχησαν ἐν ἀρχῇ ὅπως ἐξοντώσωσι τοὺς κοινούς των ἐχθρούς, καὶ ἐσχημάτισαν τῷ 43 π. Χ. μετὰ τοῦ Λεπίδου τὴν δευτέραν τριανδρίαν. Οἱ περισσότεροι σημαίνοντες τῶν συγκλητικῶν, ἐν οἷς ὁ Κικέρων, προεγράφησαν καὶ ἐσφαγιάσθησαν. Ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος, οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς Ἀνατολὴν καὶ εἶχον συγκεντρώσει πολυάριθμον στρατόν, ἡττήθησαν κατὰ κράτος καὶ ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ τῶν Φιλίππων, ἐν ᾗ ἐνεταφιάσθη ὁριστικῶς καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Ρώμης. Κύριοι πλέον τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ Ἀντώνιος, ἀπεφάσισαν ἐν ἀρχῇ νὰ κατανείμωσι τὴν ἐξουσίαν, ἔχοντες πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν ὡς τρίτον τὸν Λέπιδον. Οἱ δύο ὅμως φιλόδοξοι Ρωμαῖοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνεργασθῶσιν ἐπὶ μακρόν. Ὁ Ὀκταβιανός, ἀφοῦ χάρις εἰς σειρὰν ἐπιτυχῶν ἔργων ἐξησφάλισε τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κράτους, λαβὼν ὡς ἀφορμὴν τὰ σφάλματα, ἅτινα διέπραξεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ Ἀντώνιος, ἰδίως δὲ τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἐλαστικότητα, ἣν ἐπέδειξεν ἀπέναντι τῆς ἐρωμένης του βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτρας, ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον. Ὁ ἐπακολουθήσας πόλεμος ὑπῆρξε βραχύς. Ὁ Ἀντώνιος, ἡττηθεὶς κατὰ κράτος ἐν Ἀκτίῳ (31 π. Χ.), ἐφονεύθη ὀλίγον βραδύτερον ἐν Αἰγύπτῳ· ἡ Κλεοπάτρα, ἀφοῦ ματαίως ἀπεπειράθη νὰ σαγηνεύσῃ τὸν νικητὴν τοῦ ἐραστοῦ της, ηὐτοκτόνησεν, ἡ δὲ Αἴγυπτος, κατ' ὄνομα ἀνεξάρτητος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατέστη ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. Ὁ Λέπιδος εἶχεν ἀπολέσει τὴν ἐξουσίαν ὀλίγα ἔτη πρότερον. Ὁ Ὀκταβιανός, ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην τῷ 29 π. Χ., περιεβλήθη πάσας τὰς ἀνωτέρας ἐξουσίας τοῦ κράτους. Χωρὶς νὰ λάβῃ οὐδένα νέον τίτλον, διὰ τῆς ἁπλῆς ταύτης συγκεντρώσεως εἰς χεῖράς του πάσης τῆς ἐξουσίας, ἥτις ἄλλοτε ἦτο κατανεμημένη εἰς τοὺς διαφόρους ἄρχοντας, ὁ Ὀκταβιανὸς ἐπέβαλεν εἰς τὴν ἐλευθέραν ρωμαϊκὴν πολιτείαν νέον πολίτευμα: τὴν αὐτοκρατορίαν (imperium). Δύο ἔτη ἀργότερον ἡ σύγκλητος τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ *Αὐγούστου*, ὃν ἔκτοτε ἔφερε μέχρι τοῦ θανάτου του. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δημοκρατικῆς περιόδου αἱ ἔννοιαι τῆς πόλεως Ρώμης καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους παρέμειναν συγκεχυμέναι. Κατὰ τοὺς πέντε τούτους αἰῶνας ἡ ρωμαϊκὴ ἱστορία εἶναι μᾶλλον ἱστορία τῆς πόλεως τῆς Ρώμης. Ἐφεξῆς ἡ ἱστορία τῆς πόλεως τῆς Ρώμης συμπίπτει πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ (IMPERIUM ROMANUM)

Ἡ ἱστορία τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τῆς ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μεγάλας περιόδους: 1) Τὴν περίοδον τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, καθ' ἥν, κυρίως εἰπεῖν, τὸ πολίτευμα δὲν εἶναι ἀπολύτως μοναρχικόν, ἀλλ', ὡς παρατηρεῖ ὁ Μόμσεν, *δυαρχία* μᾶλλον, καθόσον τὴν ἀρχὴν κατανέμονται ὁ αὐτοκράτωρ (imperator) καὶ ἡ σύγκλητος (senatus). 2) Τὴν περίοδον τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, τῆς ἐγκαινιαζομένης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ὁποίας συμπίπτει καὶ μὲ τὴν διαίρεσιν τοῦ ἀχανοῦς Ρωμαϊκοῦ κράτους, εἰς *Ἀνατολικὸν* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ *Δυτικὸν* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην.

Ἡ πρώτη ὀργάνωσις τοῦ κράτους ἐπὶ Αὐγούστου. Ὁ Αὔγουστος περιβληθεὶς τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν, ἀφιέρωσε τὴν ζωήν του εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ μορφή, ἣν προσέδωσεν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, διετηρήθη ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας, ἤτοι μέχρι τῆς μεγάλης ἀναδιοργανώσεως τῆς αὐτοκρατορίας, ἣν ἐπεχείρησεν ὁ Διοκλητιανός. Ἡ ἱστορία τῶν τριῶν τούτων πρώτων αἰώνων τῆς αὐτοκρατορίας δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρας περιόδους: α') τὴν περίοδον τῶν δώδεκα καισάρων, β') τὴν τῶν Ἀντωνίνων, γ') τὴν τῶν Συρίων αὐτοκρατόρων, καὶ δ') τὴν περίοδον τῆς ἀναρχίας καὶ τῶν ἐξ Ἰλλυρίας καισάρων.

Digitized by Google

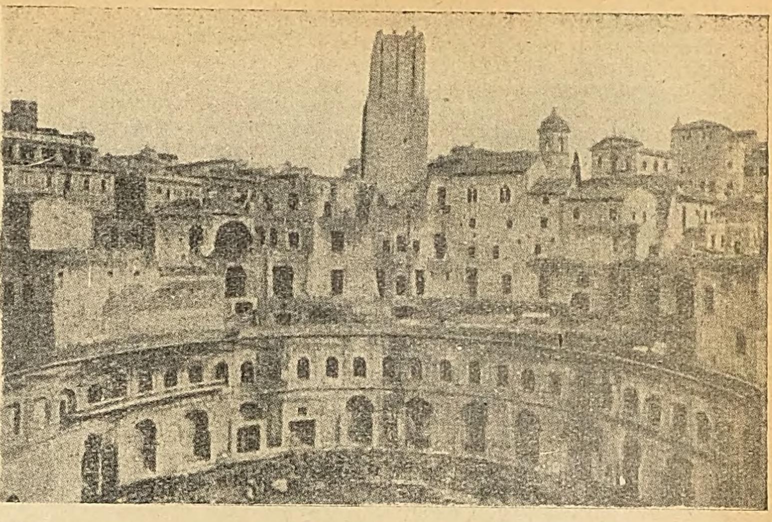

1) Ὁ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1926—1932 ἀνευρεθεὶς ναὸς περὶ τὴν πλατεῖαν Λάργκο Ἀρτζεντίνα τῆς Ῥώμης. 2) Τὰ καταστήματα τῆς Ἀγορᾶς τοῦ Τραϊανοῦ (κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1932).

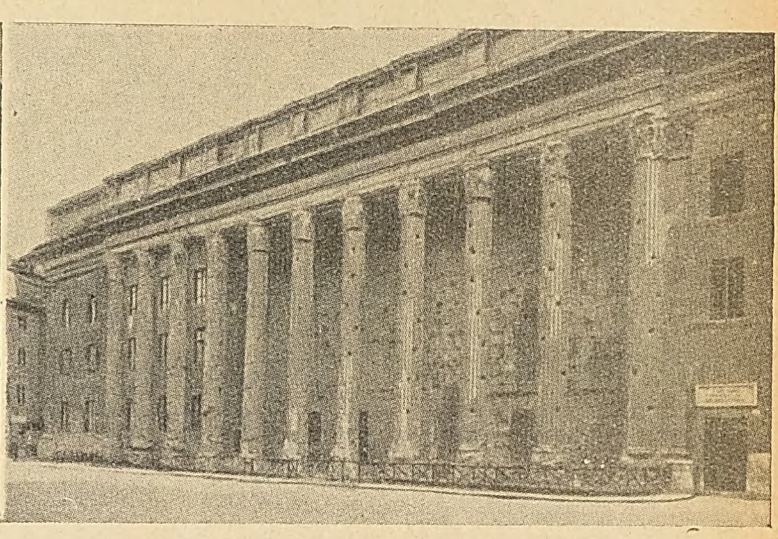

1) Ἄποψις τοῦ θεάτρου τοῦ Μαρκέλλου ἐκ τοῦ Καπιτωλίου ὡς ἐκαθαρίσθη κατὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας τοῦ 1932. 2) Τὸ Ἀδριάνειον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ὡς ἐκαθαρίσθη κατὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς διαρρυθμίσεις τοῦ 1932.

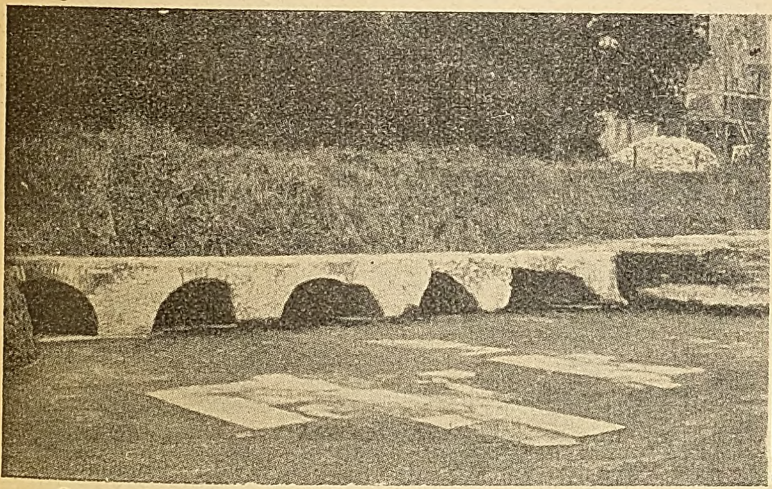

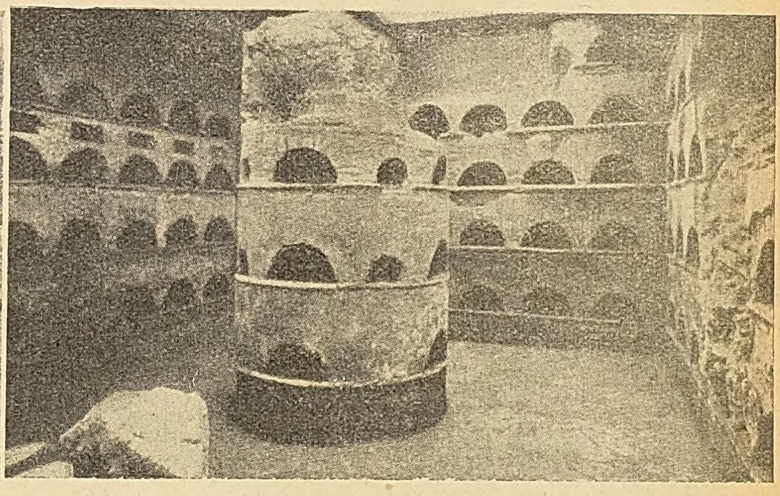

1) Ἡ πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἑστίας δίοδος τοῦ Αὐγουσταίου οἴκου ἐπὶ τοῦ Παλατίνου. 2) Τὸ κολουμβάριον παρὰ τὸν τάφον τῶν Σκηπιώνων (κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1932).

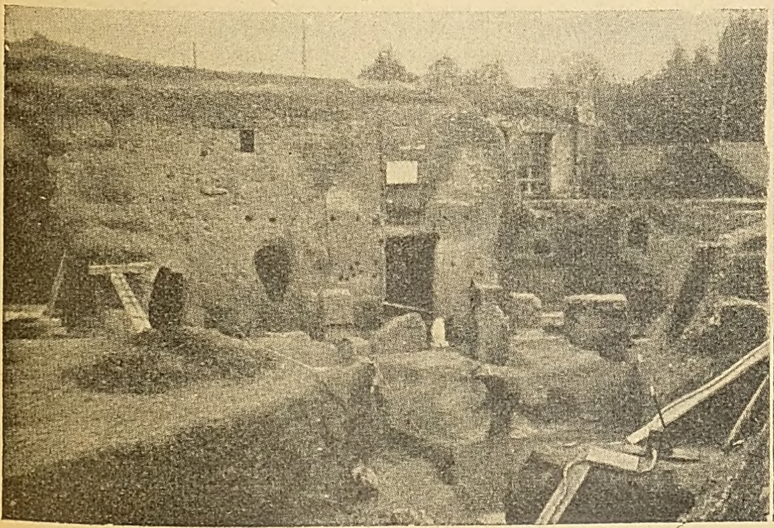

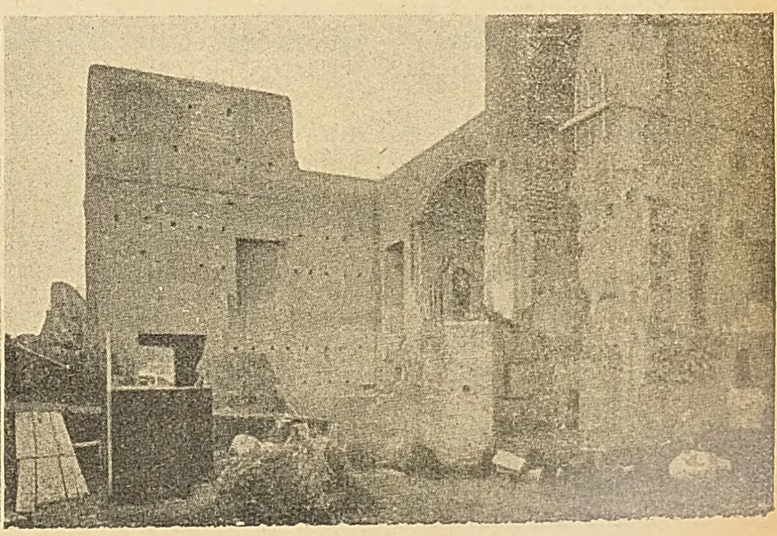

1) Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ 1932 ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἱπποδρόμῳ. 2) Ὁ ἐπὶ τοῦ Παλατίνου Αὐγουσταῖος Οἶκος ὡς ἐκαθαρίσθη κατὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας τοῦ 1932.

Digitized by Google

Ἡ ἐπελθοῦσα ἐν τῷ πολιτεύματι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους μεταβολή, δηλαδὴ ἡ ἄνευ σχεδὸν οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως μεταβολὴ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας εἰς αὐτοκρατορίαν, ὅσον καὶ ἄν, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται ἐκπληκτική, εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι ἱκανῶς εὐεξήγητος. Οἱ πρῶτοι ἱδρυταὶ αὐτῆς δὲν περιεβλήθησαν οὐδένα τίτλον, ἀλλ' ἐβασίλευσαν περ βαλλόμενοι τὰ παλαιὰ ἀξιώματα τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ κυριάρχου λαοῦ. Οἱ μεγάλοι νομοδιδάσκαλοι τῆς αὐτοκρατορίας διατυπώνουν τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ δημοσίου δικαίου: Ἐὰν ὁ αὐτοκράτωρ δύναται τὰ πάντα, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς μετεβίβασεν εἰς αὐτὸν τὴν παντοδυναμίαν του. Οὕτω, συμφώνως πρὸς τὰς θεωρίας ταύτας, μόνος κυρίαρχος πάντοτε τοῦ κράτους ἦτο ὁ ρωμαϊκὸς λαός· τὸ κράτος ἐκαλεῖτο ἀκόμη res publica· ὁ λαὸς δὲ οὗτος ἢ ἡ πολιτεία αὕτη ἐξηκολούθουν νὰ μεταβιβάζουν τὴν ἰσχύν των εἰς τὸν ἡγεμόνα, ὡς ἄλλοτε μετεβίβαζον αὐτὴν εἰς τὸν ὕπατον. Ἡ τοιαύτη μεταβίβασις δὲν ἦτο ἁπλῆ ἐφεύρεσις τῶν νομοδιδασκάλων. Ἐγένετο ἐπὶ Αὐγούστου διὰ ρητῆς πράξεως καὶ κανονικοῦ νόμου τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ λαοῦ, ὅστις διαρκῶς ἀνενεοῦτο δι' ἕκαστον νέον αὐτοκράτορα ὑπὸ τῆς συγκλήτου, ἥτις ἐξεπροσώπει τὸν ρωμαϊκὸν λαόν. Ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν ἦτο διάφορος τῆς ἄλλοτε ἀπαιτουμένης διὰ τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ὑπάτους, ἐξηκολούθει δὲ νὰ καλῆται lex regia de imperio. Οὕτω ἐν τῇ πρώτῃ της μορφῇ ἡ ἐγκαθιδρυθεῖσα αὐτοκρατορία δὲν ἀπετέλεσε ριζικὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος. Ὁ τίτλος τοῦ αὐτοκράτορος ἐθεωρεῖτο ὡς ἀξίωμα καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἦτο παρὰ ὁ πρῶτος τῶν λειτουργῶν τοῦ κράτους, ἄρχων συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους. Ἡ σύγκλητος παρέμενε πλησίον του ὡς εἶδος συμβουλίου τοῦ κράτους. Οὕτω, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Μόμμσεν, ἡ κατὰ τοὺς τρεῖς αἰῶνας μ.Χ. μορφὴ τῆς αὐτοκρατορίας ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει δὲν ἦτο ἡ μοναρχία, ἀλλ' ἡ δυαρχία, χαρακτηριστικὸν δὲ αὐτῆς εἶναι ἡ κατανομὴ τῆς ἀρχῆς μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς συγκλήτου. Ἡ ἐξουσια τοῦ αὐτοκράτορος ἀπέρρεεν ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ. Πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι τοῦ κράτους ἠσκοῦντο οὐχὶ ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτοῦ ὡς πληρεξουσίου τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Η πληρεξουσιότης δὲ αὕτη δὲν ἦτο ἀπεριόριστος ἀλλα σαφῶς καθωρισμένη. Ὁ αὐτοκράτωρ περιεβάλλετο μὲν ὑπὸ πλείστων προνομίων, συνεχῶς αὐξανομένων, ἀλλ' ὑπέκειτο εἰς τοὺς νόμους, ὅπως πάντες οἱ κοινοὶ Ρωμαῖοι πολῖται: προκειμένης δωρεᾶς, υἱοθεσίας, διαθήκης ὑπετάσσετο ἢ ἐζήτει τὴν ἐξαίρεσιν συμφώνως πρὸς τὴν κειμένην νομοθεσίαν. Ἦτο ὑπόλογος τῶν πράξεών του, ἀλλά, κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δόγμα, μόνον ἀφ' ἧς ἔπαυεν ἀσκῶν τὸ ἀξίωμά του· συνεπῶς ἠδύνατο νὰ διωχθῇ ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν ἢ τὴν παραίτησίν του· ἰδίως ὅμως ἠδύνατό τις νὰ προσβάλλῃ τὰς πράξεις του μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναθεώρησίν των. Ἐν τῇ πραγματικότητι βεβαίως τὰ πλεῖστα τούτων ἦσαν ἐντελῶς θεωρητικὰ καὶ οἱ ἑκάστοτε αὐτοκράτορες, κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν, ἐκυβέρνησαν μοναρχικῶς. Ἡ de facto ὅμως μοναρχία δὲν εἶναι καὶ δικαίῳ τοιαύτη. Πολὺ ἀργότερα μόνον, ὅταν σὺν τῷ χρόνῳ πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἡ δυαρχία τοῦ Μόμμσεν ἐξειλίχθη εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν.

Ἡ πρώτη αὕτη περίοδος τῆς αὐτοκρατορίας ἐγκαθιδρύθη, ὡς ἐλέχθη, τὴν 13 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 27 π. Χ., ὅτε ὁ Ὀκταβιανὸς ἀπέθεσεν εἰς χεῖρας τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ τὰ δικτατωρικὰ δικαιώματα, ἅτινα εἶχε περιβληθῆ καὶ ἐνασκήσει ἐν τῇ ἰδιότητι τοῦ triumvir reipublicae constituendae. Τὴν 16 Αὐγούστου ἡ σύγκλητος ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ Αὐγούστου καὶ τῷ ἀνέθεσε τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους. Ἡ ἡμέρα αὕτη, ἥτις ἐθεωρήθη, μετὰ συνεχῆ δικτατορίαν εἴκοσι δύο ἐτῶν—ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ εἰσῆλθεν εἰς Ρώμην—ὡς ἡμέρα παλινορθώσεως τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, ἐν τῇ πραγματικότητι ἐσήμανε τὸ τέλος αὐτῆς καὶ τὴν ἀπαρχὴν τῆς περιόδου τῆς αὐτοκρατορίας.

Περίοδος τῶν δώδεκα Καισάρων. Ἡ περίοδος τῶν *δώδεκα καισάρων* περιλαμβάνει δύο ὁμάδας ἡγεμόνων: ἐν ἀρχῇ τοὺς τοῦ Ἰουλίου καὶ Κλαυδίου γένους (Ἰούλιος Καῖσαρ, Αὔγουστος, Τιβέριος, Καλιγούλας, Κλαύδιος, Νέρων), ἐν τέλει τοὺς τοῦ Φλαβίου γένους (Βεσπασιανός, Τίτος, Δομιτιανός), καὶ μεταξὺ τούτων τοὺς τρεῖς ἐφημέρους αὐτοκράτορας (Γάλβας, Ὄθων, Βιτέλλιος). Ὁ Αὔγουστος, περιβληθεὶς ἐπισήμως τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν (27 π. Χ.), ἀνεδείχθη εἷς τῶν μᾶλλον ἐνεργητικῶν ἡγεμόνων. Ἐκτὸς τοῦ κολοσσιαίου ἔργου, ὅπερ ἐπετέλεσε, παρασχών, ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Συγκλήτου, εἰς τὸ ἀπέραντον κράτος του πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν ὀργάνωσιν καὶ στρατὸν τελείως ὠργανωμένον, ἀναδιωργάνωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, διερρύθμισε τὰ τῆς θρησκείας, ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, κατεσκεύασε μεγάλα δημόσια ἔργα καὶ συνεπλήρωσε μετὰ μεθοδικότητος τὸ κατακτητικὸν ἔργον, ὥστε νὰ προσδώσῃ εἰς τὸ κράτος τὰ φυσικὰ σύνορά του. Ἡ κατάκτησις τῆς Ἱσπανίας συνεπληρώθη διὰ τῆς πλήρους ὑποταγῆς τῶν Κανταβριγῶν· εἰς τὰς Γυλατικὰς Ἄλπεις ἡ εἰρήνη ἀποκατέστη διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν Σαλάσσων· εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὑπετάγησαν οἱ Γέτουλοι καὶ ἱδρύθη τὸ βασίλειον τῆς Μαυριτανίας· χάριν τῆς ἀσφαλείας τῶν παρὰ τὸν Εὐφράτην συνόρων ἐγκατέστησεν ἐν Ἀρμενίᾳ ὑποτελῆ βασιλέα καὶ περιώρισε τοὺς Πάρθους· παρὰ τὸν Νεῖλον κατενίκησε τοὺς Αἰθίοπας καὶ ὑπέταξεν ἢ ἐξώντωσε τοὺς Ἀφρικανοὺς νομάδας. Ἐν Εὐρώπῃ τὸ κράτος τοῦ Αὐγούστου ἐνεφανίζετο ἀσθενὲς κατὰ τὰ βόρεια σύνορά του, ἅτινα ἠπειλοῦντο ὑπὸ τῶν τότε τὸ πρῶτον ἐμφανισθέντων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μέσης Εὐρώπης γερμανικῶν φύλων. Τὰ ληφθέντα πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ κινδύνου μέτρα ὑπῆρξαν ἀποφασιστικὰ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ὁ Αὔγουστος κατέλαβεν ὁλόκληρον τὸ ἀλπικὸν συγκρότημα καὶ τὰς πρὸς τὸν Δούναβιν κοιλάδας, ὑπέταξε τοὺς Ρετούς, τοὺς Βινδελικίους, τοὺς Παννονίους καὶ τοὺς Δαλματούς, μετέβαλε τὴν χώραν των εἰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας καὶ ἐγκατέστησεν ἐν αὐταῖς ρωμαϊκὰς ἀποικίας. Τούτων ἐπιτελεσθέντων, οἱ ρωμαϊκοὶ λεγεῶνες εἰσέβαλον εἰς Γερμανίαν ἀπὸ ἀνατολῶν διὰ τοῦ Ρήνου καὶ ἀπὸ νότων συγχρόνως διὰ τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐντὸς βραχέος χρόνου αἱ γερμανικαὶ χῶραι ὑπετάγησαν μέχρι τοῦ Ἔλβα. Ἡ ἐν Παννονίᾳ καὶ Δαλματίᾳ ὅμως ἐπανάστασις ἀνέκοψε τὸ ἐν Γερμανίᾳ κατακτητικὸν ἔργον τοῦ Αὐγούστου. Οἱ Γερμανοὶ τοῦ Βορρᾶ, ἐπωφελούμενοι ταύτης, κατέσφαξαν τοὺς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας τοῦ Οὐάρου καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Ρωμαίους νὰ συμπτυχθῶσιν ἐκ νέου πρὸς τὸν Ρῆνον.

Ὁ Αὔγουστος θνήσκων (14 μ. Χ.) ἀφῆκε διάδοχον τὸν *Τιβέριον* (14—37 μ. Χ.), ὅστις συνέχισε τὸ ἔργον αὐτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν διαρρύθμισιν τῶν ἀτελειῶν, ἃς κατὰ φυσικὴν συνέπειαν ἐνεφάνιζεν ἡ τὸ πρῶτον ἐπιχειρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὀργάνωσις τοῦ κράτους. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ρώμης, ἥτις εἶχε πρὸς στιγμὴν ὑποκύψει πρὸ τῆς ὑπεροχῆς τῶν μορφῶν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τοῦ Αὐγούστου, δὲν εἶχεν εἰσέτι τελειωτικῶς ἀποδεχθῆ τὴν νέαν μορφὴν τοῦ πολιτεύματος, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ τὸ παλαιὸν δημοκρατικὸν πνεῦμα δὲν εἶχεν ἐκλείψει ἐντελῶς. Ἀμφότερα ταῦτα μεγάλως ἐβάρυνον κατὰ τὴν περίοδον τῶν δώδεκα καισάρων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἀνετράπησαν βιαίως καὶ ἐφονεύθησαν. Ὁ Τιβέριος ἠπειλήθη ἐν ἀρχῇ ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τοῦ Γερμανικοῦ, μετὰ δὲ τὸν φόνον τούτου (19) ὑπὸ τοῦ Δρούσου (23). Αἱ διαρκεῖς αὗται συνωμοσίαι καὶ ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας κατέστησαν τὸν Τιβέριον μισάνθρωπον καὶ σκυθρωπόν, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἦτο ἡ λῆψις τῶν μέτρων ἐκείνων, ἅτινα κατέστησαν ὅπλον τρομερὸν τὸν «νόμον τοῦ αὐτοκράτορος» καὶ ἡ συγκέντρωσις ἐν Ρώμῃ τῆς πραιτωριανῆς φρουρᾶς, ἥτις ἐφεξῆς καθίσταται ὁ κύριος ρυθμιστὴς τῆςς καταστάσεως. Παρὰ ταῦτα ἡ διοίκησις τοῦ Τιβερίου ὑπῆρξεν ἀξιοσημείωτος, ἰδίως ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους. Ἐπιδεξίως ἐπίσης διεχειρίσθη τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, κατορθώσας, ἄνευ μεγάλων ἀγώνων, νὰ συγκρατήσῃ τὰς γερμανικὰς φυλάς, διαιρῶν αὐτὰς καὶ ὑποθάλπων τὰς μεταξύ των ἀντιζηλίας.

Ὁ *Καλιγούλας* (37—41), υἱὸς τοῦ Γερμανικοῦ, κυβερνήσας ἐπιτυχῶς ἐν ἀρχῇ, ἀπεδείχθη ἀκολούθως παράφρων. Αἱ φρικαλέαι σκληρότητες καὶ αἱ ἔκφρονες πράξεις του παρέχουν ἐν ἀναγλύφῳ τὴν κατάπτωσιν τῶν Ρωμαίων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἡ βασιλεία τούτου ἔληξε διὰ τοῦ φόνου του, μετὰ ματαίαν δὲ ἀπόπειραν πρὸς ἐπανίδρυσιν τῆς δημοκρατίας, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ θεῖός του *Κλαύδιος* (41—54). Οὗτος, καίτοι παρέδωσε τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς ἀπελευθέρους του, ἐπέφερεν ἱκανὰς βελτιώσεις εἰς τὴν ἀστικὴν νομοθεσίαν. Ἐπὶ πλέον, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του κατελήφθη ἡ νῆσος τῆς Βρεττανίας καὶ ἐσημείωσε μεγάλα βήματα ὁ ρωμαϊκὸς ἀποικισμὸς ἐπὶ τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Δουνάβεως. Γελοιοποιηθεὶς ὑπὸ τῆς πρώτης συζύγου του, τῆς διαβοήτου Μεσσαλίνας, ὑπέστη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἀγριππίνας, ἥτις καὶ παρεσκεύασε τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ υἱοῦ της *Νέρωνος* (54—68). Ἡ πρώτη πενταετία τῆς βασιλείας τούτου (quinquennium Neronis) ὑπῆρξεν εὐτυχὴς διὰ τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, οὗτινος, ἐκτὸς ἄλλων, ἐξησφαλίσθη διὰ τοῦ παρθικοῦ πολέμου ἡ ἐπὶ τῆς Ἀρμενίας κυριαρχία. Ὅτε ὅμως ὁ Νέρων ἠνδρώθη, παρεδόθη ἄνευ οὐδενὸς χαλινοῦ εἰς παντὸς εἴδους ἀκολασίας καὶ καταχρήσεις καὶ ἐξετράπη εἰς οἰκτρὰς ἀκρότητας. Κατεβαράθρωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, ἐπυρπόλησε τὴν Ρώμην, διέταξε τὸν πρῶτον μέγαν διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Τὰ ἔκφρονα ἐγκλήματα τοῦ «ἐστεμμένου τούτου τέρατος» προὐκάλεσαν σειρὰν ἐξεγέρσεων, ἐν ὀνόματι τῆς Συγκλήτου. Ὁ Νέρων φονευθεὶς ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ Γάλβα, ὅστις ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ἐν Ἱσπανίᾳ.

Ὁ θάνατος τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου ἐδημιούργησε νέους κινδύνους διὰ τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν συνωμοτῶν ὁ Τιβέριος, εἶχε τεθῆ, ὡς ἐλέχθη, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν πραιτωριανῶν, οἵτινες οὕτω κατέστησαν οὐσιαστικῶς οἱ κύριοι τοῦ κράτους. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν ὅμως τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου, οἱ ἐν ταῖς ρωμαϊκαῖς ἐπαρχίαις λεγεῶνες, μὴ ἔχοντες πλέον ἰσχυρὸν λόγον ὅπως ἀναγνωρίζωσι τὸν ὑπὸ τῶν πραιτωριανῶν τῆς Ρώμης ἀνακηρυσσόμενον ἑκάστοτε αὐτοκράτορα, ἀπέβλεπον εἰς τὸ νὰ ἀναβιβάσουν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἴδιον ἕκαστος ἀρχηγόν. Οὕτως ἐδημιουργεῖτο ἡ αὐτὴ περίπου κατάστασις, ἥτις κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς δημοκρατίας ὡδήγησεν εἰς τοὺς μακροὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ἐντὸς δέκα καὶ ὀκτὼ μηνῶν τρεῖς αὐτοκράτορες ἀνεκηρύχθησαν καὶ ἔπεσαν ἀλληλοδιαδόχως. Ὁ *Γάλβας* (68—69) δὲν ἐβασίλευσεν εἰμὴ ἑπτὰ μῆνας, μεθ' ὃ οἱ πραιτωριανοὶ τὸν κατεκρεούργησαν, ὅπως ἐνθρονίσωσι τὸν *Ὄθωνα* (69), τὸν αὐτοκράτορα τῶν ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτὼ ἡμερῶν. Οἱ λεγεῶνες τῆς Γερμανίας ὅμως ἀνεκήρυξαν ὡς αὐτοκράτορα τὸν ἀρχηγόν των *Βιτέλλιον* (69). Ἐνῷ ὅμως οὗτος ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς παροιμιώδους γαστριμαργίας του, οἱ λεγεῶνες τῆς Ἀνατολῆς ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν Βεσπασιανόν, διεξάγοντα τότε τὸν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πόλεμον, οἱ δὲ λεγεῶνες τῆς Ἰλλυρίας, ἐπικροτήσασαι τὴν ἐκλογήν, κατενίκησαν τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Βιτελλίου παρὰ τὴν Κρεμώναν πρῶτον καὶ ἐν τῇ Ρώμῃ ὕστερον.

Ὁ *Βεσπασιανὸς* (69—79), ὁ πρῶτος πληβεῖος αὐτοκράτωρ, ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Φλαβίων, ἥτις ἐπὶ βραχὺ μόνον διάστημα διετηρήθη, ἀλλ' ἀναδιωργάνωσε τὸ κράτος. Ἀποπερατώσας τὴν ὑποταγὴν τῆς Γαλατίας, ἐξεγερθείσης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νέρωνος, διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν Βαταυῶν, ἐστράφη πρὸς τὴν Παλαιστίνην κατὰ τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱερουσαλήμ, οἵτινες εἶχον ἀναλάβει τὸν ἔσχατον ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας των ἀγῶνα. Ἐν Ρώμῃ ἀναδιωργάνωσε τὴν ἀριστοκρατίαν, προσθέσας εἰς τὰ ὑπάρχοντα διακόσια ρωμαϊκὰ γένη χιλίας ἔτι οἰκογενείας τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ἐπαρχιῶν· ἀπέδωσε τὴν πρώτην ἐν τῷ κράτει θέσιν εἰς τὴν συγκλητον, ἥτις εἶχε σχεδὸν ἀχρηστευθῆ ὑπὸ τῶν τυράννων τῆς πρώτης δυναστείας· ἠνώρθωσε δι' αὐστηροτάτων οἰκονομιῶν τὰ οἰκονομικά· καί, τέλος, ἵδρυσε πλείστας νέας ἀποικίας καὶ πόλεις. Ὁ διάδοχός του *Τίτος* (79—81) μόλις ἐβασίλευσεν, ἀφήσας τὴν μνήμην καλοῦ καὶ δικαίου μονάρχου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀδελφόν του *Δομιτιανὸν* (81—96). Οὗτος διεξήγαγε πολλοὺς ἀνεπιτυχεῖς πολέμους πρὸς τοὺς Γερμανούς, ἠναγκάσθη δὲ νὰ καταβάλῃ καὶ ἀποζημίωσιν εἰς τοὺς Δακούς. Αἱ ἀλόγιστοι σπατάλαι εἰς οἰκοδομὰς καὶ μεγαλοπρεπῆ θεάματα ἐξήντλησαν τὸν θησαυρόν, ὃν ἐγκατέλιπεν ὁ Βεσπασιανός. Ὑπῆρξεν, ὅπως πολλοὶ τῶν προκατόχων του, σκληρὸς τύραννος διὰ τὴν Ρώμην καὶ εὐεργετικὸς βασιλεὺς διὰ τὰς ἐπαρχίας. Ἀπέθανε δολοφονηθεὶς τῷ 96, ἐν τῷ προσώπῳ του δὲ λήγει ἡ πρώτη περίοδος τῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ Ἀντωνῖνοι. Μὲ τὴν πτῶσιν διὰ τοῦ φόνου τοῦ Δομιτιανοῦ τῆς δυναστείας τῶν Φλαβίων, ἄρχεται διὰ τὸ ρωμαϊκὸν κράτος νέα περίοδος, ἡ ἐνδοξοτέρα τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ περίοδος τῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς υἱοθεσίας, προερχομένων αὐτοκρατόρων. Ἡ περίοδος αὕτη, καθ' ἣν ἡ σύγκλητος ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχικήν της ἐν τῷ κράτει θέσιν, ἄρχεται διὰ τοῦ *Νέρβα* (96—98), ὑπὸ τῶν συγκλητικῶν ἐκλεγέντος. Ἡ βραχεῖα βασιλεία τούτου, ἀσθενοῦς ἄλλως ὡς κυβερνήτου, ἔχει σημασίαν μόνον διότι ὑπῆρξε προοίμιον τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ *Τραϊανοῦ* (98—117). Οὗτος, ἐν Ἱσπανίᾳ γεννηθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ Νέρβα υἱοθετηθείς, ὑπῆρξεν ὁ μόνος μετὰ τὸν Αὔγουστον καὶ ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ κατακτητής. Κατέλαβε τὴν Δακίαν, εὐρύνας τὰ σύνορα τοῦ κράτους μέχρι τῶν Καρπαθίων καὶ τοῦ Δνειστέρου, καὶ ἐγκατέσπειρεν ἐν αὐτῇ Ρωμαίους ἀποίκους, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθεν ὁ ρουμανικὸς λαός. Προσήρτησε τὴν βόρειον Ἀραβίαν καί, περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του, ὑποτάξας προσωρινῶς τὴν Μεσοποταμίαν, ὀλίγου δεῖν νὰ καταλύσῃ τὸ Παρθικὸν κράτος. Ἐξ ἴσου μέγα ὑπῆρξε τὸ νομοθετικὸν καὶ διοικητικὸν ἔργον του, ἐν ᾧ προετίμησε τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα. Ἐπὶ πλέον ὑπῆρξε δίκαιος καὶ μέγας ἀνθρωπιστής. Ὁ θετὸς υἱός του *Ἀδριανὸς* (117—138) ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου μέγας ἡγεμών. Φιλειρηνικὸς ἐκ πεποιθήσεως, ἀφιερώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐκτὸς τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς βασιλείας του, καθ' ὅλον τὸν ἄλλον χρόνον ἐταξίδευεν ἀνὰ τὸ ἀπέραντον κράτος, ὅπως ἀντιλαμβάνεται ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτική του ἐβασίσθη εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῶν συνόρων καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐν τῇ μεθορίῳ, ὁριστικῶς καθορισθείσῃ, λεγεώνων. Τὰ ὀχυρά, ἅτινα ἀνήγειρεν, ἰδίως κατὰ μῆκος τοῦ Δουνάβεως, ὑπῆρξαν ἐπὶ δύο αἰῶνας ἀσφαλῆ προπύργια τῆς αὐτοκρατορίας. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐποχὴν οἱ περὶ τὴν Μεσόγειον λαοὶ ἀπέλαυσαν τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης, ὅσον κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ consilium principis,

Digitized by Google

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (ΠΛΗΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ) ΚΑΤΑ ΤΟΝ Β΄ ΚΑΙ Δ΄ Μ. Χ. ΑΙΩΝΑ

Αἱ ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι περὶ τὸ 117 μ. Χ.		*Ἐποχὴ κατακτήσεως*	*Διοίκησις*	*Αἱ ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι περὶ τὸ 400 μ. Χ.*	
Σικελία	Sicilia	241 π. Χ.	συγκλητική	Σικελία	Sicilia
Σαρδηνία καὶ Κορσική	Sardinia καὶ Corsica	231 π. Χ.	συγκλητική εἶτα αὐτοκρατορική	Σαρδηνία Κορσική	Sardinia Corsica
Ἱσπανία Ταρρακωνησία	Hispania Tarraconensis	197 π. Χ.	αὐτοκρατορική	Ταρρακωνησία Καρθαγενική Γαλικία καὶ Ἀστουρία Βαλεαρίδες νῆσοι	Tarraconensis Carthaginiensis Gallæcia et Asturia Insulæ Baleares
Ἱσπανία Βαιτική	Hispania Bætica	197 π. Χ.	συγκλητική	Βαιτική	Bætica
Λουσιτανία	Lusitania	ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τῆς Ταρρακωνησίας τῷ 27 π. Χ.	αὐτοκρατορική	Λουσιτανία	Lusitania
Γαλατία Ναρβωνική	Gallia Narbonensis	120 π. Χ.	αὐτοκρατορικὴ ἀπὸ 27 ἕως 22 π. Χ., εἶτα συγκλητική	Ναρβωνικὴ Πρώτη Ναρβωνικὴ Δευτέρα Βιεννησία	Narbonensis prima Narbonensis secunda Viennensis
Ἀκουϊτανία	Aquitania	17 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Ἀκουϊτανία Πρώτη Ἀκουϊτανία Δευτέρα Νοβεμποπουλανία	Aquitanica prima Aquitanica secunda Novempopulana
Λουγδουνική	Lugdunensis	17 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Λουγδουνικὴ Πρώτη Λουγδουνικὴ Δευτέρα Λουγδουνικὴ Τρίτη Λουγδουνικὴ Σηνωνία Μεγάλη Σηκουανῶν	Lugdunensis prima Lugdunensis secunda Lugdunensis tertia Lugdunensis Senonia Maxima Sequanorum.
Βελγική	Belgica	17 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Βελγικὴ Πρώτη Βελγικὴ Δευτέρα	Belgica prima Belgica secunda
Γερμανία Ἄνω	Germania superior	17 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Γερμανία Πρώτη	Germania prima
Γερμανία Κάτω	Germania inferior	17 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Γερμανία Δευτέρα	Germania secunda
Ἄλπεις Παραθαλάσσιαι	Alpes Maritimæ	14 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Ἄλπεις Παραθαλάσσιαι	Alpes Maritimæ
Ἄλπεις Κόττιαι	Alpes Cottiæ	ἐπὶ Νέρωνος	αὐτοκρατορική	Ἄλπεις Κόττιαι	Alpes Cottiæ
Ἄλπεις Πεννῖναι	Alpes Penninæ	κατὰ τὸν Β΄ αἰῶνα μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Ἄλπεις Γράϊαι καὶ Πεννῖναι	Alpes Graiæ καὶ Penninae
Βρεταννία	Britannia	43 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Μεγάλη Καισαρική Φλαβία Καισαρική Βρεττανία Πρώτη Βρεττανία Δευτέρα Οὐαλεντία	Maxima Cæsariensis Flavia Cæsarieusis Britannia prima Britannia secunda Valentia
Ραιτία	Rætia	15 π. Χ.	αὐτοκρατορική	Ραιτία Πρώτη Ραιτία Δευτέρα	Rætia prima Rætir secunda
Νωρικόν	Noricum	15 π. Χ.	αὐτοκρατορική	Νωρικὸν Μεσογειακόν Νωρικὸν παραδουνάβιον	Noricum mediterraneum Noricum ripense
Παννονία Ἄνω	Pannonia superior	10 μ. Χ., χωρισθεῖσαι μεταξὺ 102 καὶ 107	αὐτοκρατορική	Παννονία Πρώτη Παννονία Δευτέρα	Pannonia prima Pannonia secunda
Παννονία Κάτω	Pannonia inferior		αὐτοκρατορική	Σαβία Οὐαλερία	Savia Valeria
Ἰλλυρικὸν ἢ Δαλματία	Illyricum ἢ Dalmatia	μεταξὺ 167 καὶ 59 π. Χ.	συγκλητική, εἶτα αὐτοκρατορικὴ ἀπὸ τοῦ 11 π. Χ.	Δαλματία Πραιβαλιτανή	Dalmatia Prævalitana
Μοισία Ἄνω	Mœsia superior	29 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Μοισία Πρώτη Δακία παραδουνάβιος Δακία Μεσογειακή Δαρδανία	Mœsia prima Dacia ripensis Dacia mediterranea Dardania
Μοισία Κάτω	Mœsia inferior	χωρισθεῖσαι ἐπὶ Δομητιανοῦ	αὐτοκρατορική	Μοισία Δευτέρα Σκυθία	Mœsia secunda Scythia (προσαρτηθεῖσαι εἰς Θράκην)
Δακία	Dacia	107 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Ἀπωλέσθη ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ τῷ 270-275	
Θράκη	Thracia	46 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Εὐρώπη Θράκη Αἱμίμοντος Ροδόπη	Europa Thracia Hæmimontus Rhodope
Μακεδονία	Macedonia	146 π. Χ.	συγκλητική αὐτοκρατορικὴ ἀπὸ Τιβερίου ἕως Κλαυδίου	Μακεδονία Πρώτη Μακεδονία Δευτέρα Θεσσαλία Ἤπειρος Νέα	Macedonia prima Macedonia secunda Thessalia Epirus nova
Ἀχαΐα	Achaia	146 π. Χ.	συγκλητική, αὐτοκρατορικὴ ἀπὸ 15 π. Χ. ἕως 14 μ. Χ.	Ἀχαΐα	Achaia
Ἤπειρος	Epirus	πιθανῶς ἐπὶ Βεσπασιανοῦ		Ἤπειρος	Epirus
Ἀσία	Asia	133 π. Χ.	συγκλητική	Ἀσία ἀνθυπατική Ἑλλήσποντος Λυδία Φρυγία Σαλουταρία Φρυγία Πακατιανή Καρία Ἐπαρχία Νήσων	Asia proconsularis Hellespontus Lydia Phrygia salutaris Phrygia pacatiana Caria Insularum provincia
Βιθυνία καὶ Πόντος	Bithynia καὶ Pontus	74 π. Χ. ἐπαυξηθεῖσα τῷ 63 π. Χ. καὶ 7 π. Χ.	συγκλητική, εἶτα αὐτοκρατορικὴ ἀπὸ 135 μ. Χ.	Βιθυνία Ὀνωριάς Παφλαγονία Ἑλενόποντος	Bithynia Honorias Paphlagonia Helenopontus
Γαλατία	Galatia	25 π. Χ.	αὐτοκρατορική	Πόντος Πολεμονιακός Γαλατία Πρώτη Γαλατία Σαλουταρία Λυκαονία Πισιδία	Pontus Polemoniacus Galatia prima Galatia salutaris Lycaonia Pisidia
Καππαδοκία	Cappadocia	17 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Καππαδοκία Πρώτη Καππαδοκία Δευτέρα Ἀρμενία Πρώτη Ἀρμενία Δευτέρα	Cappadocia prima Cappadocia secunda Armenia prima Armenia secunda
Παμφυλία καὶ Λυκία	Pamphylia καὶ Lycia	25 π. Χ. Ἡ Λυκία προσηρτήθη τῷ 43 μ. Χ.	αὐτοκρατορικὴ μέχρι 135 μ. Χ., εἶτα συγκλητική	Παμφυλία Λυκία	Pamphylia Lycia
Κιλικία	Cilicia	64 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Κιλικία Πρώτη Κιλικία Δευτέρα Ἰσαυρία	Cilicia prima Cilicia secunda Isauria
Κύπρος	Cyprus	ἀποσπασθεῖσα ἐκ τῆς Κιλικίας τῷ 27 π. Χ.	αὐτοκρατορικὴ ἀπὸ 27 ἕως 22 π. Χ., εἶτα συγκλητική	Κύπρος	Cyprus
Συρία	Syria	64 π. Χ.	αὐτοκρατορική	Εὐφρατησία Συρία Πρώτη Συρία Δευτέρα Φοινίκη Πρώτη Φοινίκη Δευτέρα Παλαιστίνη Πρώτη Παλαιστίνη Δευτέρα Παλαιστίνη Τρίτη	Euphratensis Syria prima Syria secunda Phoenicia prima Fhoenicia secunda Palæstina prima Palæstina secunda Palæstina tertia
Ἀραβία	Arabia	105 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Ἀραβία	Arabia
Ἀρμενία	Armenia	114 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Ἀπωλέσθη τῷ 117 μ. Χ.	
Μεσοποταμία	Mesopotamia	115 μ. Χ. Ἀπωλέσθη τῷ 117, ἀνακαταληφθεῖσα τῷ 165 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Ὀσροηνή Μεσοποταμία	Osrhoëne Mesopotamia
Ἀσσυρία	Assyria	115 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Ἀπωλέσθη τῷ 117 μ. Χ.	
Αἴγυπτος	Ægyptus	30 π. Χ.	αὐτοκρατορική	Αἴγυπτος Αὐγουσταμνική Ἑπτανομὶς ἢ Ἀρκαδία Θηβαΐς Λιβύη Κάτω	Ægyptus Augustamnica Heptanomis ἢ Arcadia Thebais Libya inferior
Κρήτη καὶ Κυρηναϊκή	Creta καὶ Cyrenaica	74 π. Χ. 67 π. Χ. ἑνωθεῖσα τῷ 27 π. Χ.	συγκλητική	Κρήτη Λιβύη Ἄνω	Creta Libya superior
Ἀφρική	Africa	146 π. Χ.	συγκλητική	Ἀφρικὴ ἀνθυπατική Βυζακηνή Τριπολῖτις	Africa proconsularis Byzacena Tripolitana
Νουμιδία	Numidia	46 π. Χ., ἰδιαιτέρα ἐπαρχία ἀπὸ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου	αὐτοκρατορική	Νουμιδία	Numidia
Μαυριτανία Καισαρική	Mauretania Cæsariensis	40 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Μαυριτανία Πρώτη ἢ Σιτιφική Μαυριτανία Δευτέρα ἢ Καισαρική	Mauretania prima ἢ Sitifensis Mauretania secunda ἢ Cæsariensis
Μαυριτανία Τιγγιτανή	Mauretania Tingitana	40 μ. Χ.	αὐτοκρατορική	Τιγγιτανή	Tingitana

Digitized by Google

ἡ ἀνάθεσις τῆς κεντρικῆς διοικήσεως εἰς γνησίους Ρωμαίους καὶ οὐχὶ ἀπελευθέρους, προσέδωσαν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν καθεστὼς τὸν χαρακτῆρα συγκεντρωτικῆς μοναρχίας καὶ ἐξησφάλισαν εἰς αὐτὸ τὰ προσόντα τῆς ἀπροσώπου κυβερνήσεως. Ὁ διάδοχος τοῦ Ἀδριανοῦ *Ἀντωνῖνος* (138—161) συνέχισε τὸ ἔργον τοῦ προκατόχου του. Ἡ ἀγαθότης του καὶ ἡ τάξις καὶ ἀσφάλεια ἡ κρατήσασα ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐν τῷ κράτει, προσέδωσαν εἰς αὐτὸν μεγίστην δημοτικότητα. Τὸ νομοθετικόν του ἔργον ὑπῆρξεν ἀξιόλογον. Διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ γαμβρός του *Μᾶρκος Αὐρήλιος* (161—180). Ἐπὶ τοῦ στωϊκοῦ τούτου φιλοσόφου ἐνεφανίσθησαν πάλιν κίνδυνοι εἰς τὰ σύνορα τοῦ κράτους: Πρῶτοι οἱ Πάρθοι, οἵτινες ἡττήθησαν, καὶ εἶτα οἱ πέραν τοῦ Δουνάβεως βάρβαροι, κατὰ τῶν ὁποίων διεξήγαγεν αὐτοπροσώπως τὸν ἀγῶνα ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ ὑπ' αὐτοῦ προσληφθεὶς ὡς συμβασιλεὺς *Λούκιος Βέρος* κατ' ὄνομα μόνον ὑπῆρξε βασιλεύς. Μὲ τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου *Κόμμοδον* (180—193), τὸν «ἐστεμμένον μονομάχον» λήγει ἡ τόσον εὐεργετικὴ εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος περίοδος τῶν Ἀντωνίνων καὶ ἐπακολουθοῦν ἐμφύλιοι σπαραγμοί, ὅμοιοι πρὸς τοὺς ἐπακολουθήσαντας τὸν φόνον τοῦ Νέρωνος.

Οἱ Σύριοι αὐτοκράτορες. Τὸν φονευθέντα Κόμμοδον διεδέχθη ὁ *Πέρτιναξ* (193), ὅστις ὅμως ἐφονεύθη ὀλίγον **μετὰ** τὴν ἀνάρρησίν του ὑπὸ τῶν πραιτωριανῶν, οἵτινες ἐπώλησαν τὸν θρόνον εἰς τὸν Δίδιον Ἰουλιανόν. Ταυτοχρόνως ὅμως οἱ λεγεῶνες τῆς Συρίας ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν Νίγηρα, οἱ τῆς Βρεττανίας τὸν Ἀλβῖνον καὶ αἱ τῆς Παννονίας τὸν Σεπτίμιον Σευῆρον. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὑπερισχύσας καὶ ἀναγνωρισθεὶς ἐν Ρώμῃ, ἐνίκησε τὸν Νίγηρα ἐν Ἀσίᾳ καὶ εἶτα τὸν Ἀλβῖνον, μεθ' οὗ εἶχε διαμοιρασθῆ ἀρχικῶς τὸ κράτος ἐν Τρεβοὺ (196). Ὁ *Σεπτίμιος Σευῆρος* (193—211), καίτοι ἀφρικανικῆς καταγωγῆς, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς προερχομένων αὐτοκρατόρων. Ἡ σύζυγός του ἤσκησεν ἐπ' αὐτοῦ μεγίστην ἐπιρροήν. Ὑπῆρξεν ἡγεμὼν αὐστηρὸς καὶ δραστήριος καὶ προέβη εἰς μεγάλας μεταρρυθμίσεις. Ἀπεστέρησε τὴν Ἰταλίαν τῶν πλείστων τῶν προνομίων της καὶ ἀφῆκεν ἀξιόλογον νομοθετικὴν ἐργασίαν. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὑπῆρξε πρὸ παντὸς στρατοκρατικῶν ἀντιλήψεων ἡγεμὼν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁ μιλιταρισμὸς ἀπέκτησεν ὁριστικῶς τὴν πρωτοβουλίαν, ἥτις ὡδήγησε κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα εἰς τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ υἱοὶ τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου Καρακάλλας καὶ Γέτας ἐβασίλευσαν ἀρχικῶς ὁμοῦ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Συρίας μητρός των Ἰουλίας Δόμνας. Ὁ Καρακάλλας ὅμως ἐστραγγάλισε τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐβασίλευσε μόνος (212—217). Κυριώτερον ἔργον του ὑπῆρξεν ἡ ἐπέκτασις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἐφ' ὅλων τῶν ἐλευθέρων κατοίκων τοῦ κράτους, δι' ἧς ἐξεμαλίσθη καὶ ἡ τελευταία ὑφισταμένη διάκρισις μεταξὺ νικητῶν καὶ ἡττημένων. Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διεξήγαγε νικηφόρους πολέμους κατὰ τῶν Ἀλαμανῶν καὶ τῶν Πάρθων. Δολοφονηθεὶς ἀντικατέστη ἐν τῷ θρόνῳ ὑπὸ τοῦ *Μακρίνου* (217—218). Αἱ Σύριαι ὅμως πριγκίπισσαι Ἰουλία Δόμνα, Ἰουλία Μαῖσα, Σοαιμιὰς καὶ Μαμμαία ἀνέτρεψαν τοῦτον καὶ ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν νεαρὸν ἐξ Ἐμέσης τῆς Συρίας ἱερέα *Ἡλιογάβαλον* (218—222). Ὁ ἐκτεθηλυμμένος καὶ διεφθαρμένος οὗτος νεανίας ἔσχεν ὡς κύριον μέλημα τὴν ἐπιβολὴν ἐν Ρώμῃ τῆς ἰδικῆς του θρησκείας. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντα ἀπερίγραπτα ὄργια ὡδήγησαν εἰς τὸν φόνον του, μετὰ τὸν ὁποῖον, διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς Μαμμαίας ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὁ ἐξάδελφός της *Ἀλέξανδρος Σευῆρος* (222—235), ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐκυβέρνησε τὸ κράτος ὁ μέγας νομομαθὴς Οὐλπιανός. Οὗτος ἐπραγματοποίησε σοβαρὰς ἐν τῷ κράτει μεταρρυθμίσεις, ἀποχωρήσας ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐπαρχιῶν τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος Σευῆρος ἀπέβλεπε καὶ εἰς θρησκευτικὰς μεταρρυθμίσεις, ἀλλὰ κατόπιν ἑνὸς πολέμου πρὸς τοὺς Πέρσας ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου, ἑνὸς γίγαντος γοτθικῆς καταγωγῆς, ὅστις καὶ ἐγκαινιάζει τὴν περίοδον τῆς πλήρους ἐν τῷ κράτει ἀναρχίας.

Περίοδος πλήρους ἀναρχίας. Ὁ Μαξιμῖνος (235—238), βάρβαρος ἐκρωμαϊσθείς, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν Ρωμαίων, παρὰ τὰς ἐν Γερμανίᾳ νίκας του. Οἱ λεγεῶνες τῆς Ἀφρικῆς ἐκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν *Γορδιανὸν* καὶ τὸν υἱόν του καὶ ἡ σύγκλητος ἀνεγνώρισε τὴν ἐκλογήν, ἀλλ' ἀπωλέσθησαν ἀμφότεροι πλησίον τῆς Καρχηδόνος. Ἡ σύγκλητος ἐξέλεξε τότε αὐτοκράτορας τὸν Καίλιον Δέκιον Βαλβῖνον καὶ τὸν Πουπιανὸν Μαξιμῖνον καὶ μετ' αὐτῶν ὡς συμβασιλέα τὸν ἔγγονον τοῦ γηραιοῦ Γορδιανοῦ, ἐπίσης Γορδιανὸν ὀνομαζόμενον. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Μαξιμίνου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του καὶ τῶν δύο συναυτοκρατόρων ὑπὸ τῶν Πραιτωριανῶν ἀπομένει μόνος αὐτοκράτωρ ὁ *Γορδιανὸς* (238—244). Οὗτος ἐφονεύθη διαρκούσης μιᾶς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Περσῶν ὑπὸ τοῦ Ἄραβος Φιλίππου, ὅστις καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ.

Ὁ *Φίλιππος* (244—249) ἐγκατέλειψε τὴν Ἀρμενίαν εἰς τοὺς Πέρσας, ἠγωνίσθη ὅμως κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων Γότθων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἑωρτάσθη μεγαλοπρεπῶς ἡ χιλιετηρὶς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ρώμης. Τῷ 249 οἱ λεγεῶνες τῆς Παννονίας ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν *Δέκιον* (249—251), ὅστις πρῶτος κατεδίωξε συστηματικῶς τοὺς Χριστιανούς. Ἐφονεύθη ἐνῷ ἠγωνίζετο ἐν Δοβρουτζᾷ κατὰ τῶν Γότθων, οἵτινες ἠπείλουν ἤδη σοβαρῶς τοὺς Ρωμαίους ἐν τῇ Βαλκανικῇ. Ὁ *Γάλλος* (251—254), ὅστις προσέλαβεν ὡς συμβασιλεῖς τὸν υἱόν του Βολουσιᾶνον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Δεκίου Ὁστίλιον, ἐξαγοράσας τὴν ἐκ τῆς Βαλκανικῆς ἀποχώρησιν τῶν Γότθων, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Οἱ λεγεῶνες ὅμως τῆς Μοισίας ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν *Αἰμιλιανὸν* (253—254), ὅστις ἐνίκησε τοὺς Γότθους καὶ ἀνέτρεψε τὸν Γάλλον, ἐφονεύθη ὅμως ὑπὸ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν του εὐθὺς ὡς ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν λεγεώνων τοῦ Ρήνου ὁ Βαλεριανὸς (254—260). Οὗτος, προσλαβὼν ὡς συμβασιλέα τὸν υἱόν του Γαλιηνόν, ἤρχισε διὰ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς Βαλκανικῆς ἀπὸ τῶν Γότθων, κατόπιν δὲ ἐστράφη κατὰ τῶν Περσῶν, ὑφ' ὧν καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ὁ *Γαλιηνὸς* (254—268) δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἀντιπάλων του. Ἤδη τὸ σύστημα τῶν προνουντσιαμέντων εἶχε γενικευθῆ ἀνὰ τὸ κράτος καὶ ἕκαστος λεγεών, ἑκάστη ἐπαρχία ἀνεκήρυσσεν ἴδιον αὐτοκράτορα. Εἶναι ἡ ἐποχὴ ἡ τόσον χαρακτηριστικῶς ἀποκληθεῖσα ἐποχὴ τῶν «Τριάκοντα Τυράννων». Τὸ σύνθημα ἐδόθη ὑπὸ τῶν λεγεώνων τῆς Παννονίας, οἵτινες ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν *Ἰνγένουον*, νικηθέντα ἀμέσως καὶ φονευθέντα. Ἐν Γαλατίᾳ ὁ *Πόστουμος*, ὁ νικητὴς τῶν Φράγκων καὶ τῶν Ἀλαμανῶν, φονεύσας τὸν υἱὸν τοῦ Γαλιηνοῦ *Σαλόνικον*, ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν καίσαρα. Εἰς τὴν ἄλλην ἐσχατιὰν τῆς αὐτοκρατορίας, ἐν Παλμύρᾳ, ὁ *Ὀδέναθος*, ὁ ὁποῖος συνεκράτει εἰς ἀπόστασιν τοὺς Πέρσας, ἀνεκηρύχθη αὐτόνομος. Οἱ λεγεῶνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν Μακριανόν, οἱ τῆς Ἀχαΐας τὸν *Οὐάλεντα*, κατόπιν τὸν *Πίσωνα*. Οἱ δύο τελευταῖοι ἐφονεύθησαν ἀμέσως, ἐνῷ ὁ Μακριανὸς ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Αὐρεόλου, στρατηγοῦ τοῦ Γαλιηνοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐν Ἰλλυρίᾳ στρατοῦ (262). Ἐν Αἰγύπτῳ αὐτοκράτωρ ἀνεκηρύχθη ὁ Αἰμιλιανός. Ὁ Γαλιηνὸς ἀναγνωρίσας μεταξὺ ὅλων αὐτῶν τῶν ἀντιπάλων του ὡς αὔγουστον καὶ συμβασιλέα διὰ τὴν Ἀνατολὴν τὸν Ὀδέναθον, ἐστράφη κατὰ τῆς Γαλατίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Πόστουμος ἠναγκάσθη νὰ κατανείμῃ τὴν ἀρχὴν μετὰ τοῦ *Βικτορίνου*. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐν Παννονίᾳ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ *Ρηγαλιανοῦ*, ὅστις ὅμως ἐφονεύθη πάραυτα. Τῷ 265 ὁ Γαλιηνὸς κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' οἱ ἐν Ἰσαυρίᾳ ἀνεκήρυξαν νέον αὐτοκράτορα, τὸν *Τρηβελλιανόν*, ὑποταγέντα καὶ τοῦτον ἀμέσως. Ἡ ἐν τῷ κράτει κρατοῦσα κατάστασις κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦτο οἰκτρά. Εἰς τὴν Δύσιν ὁ Πόστουμος ἀντεμετώπιζε νέον ἀντίπαλον, τὸν *Αἰλιανόν*, ὃν ὑπεστήριζον οἱ λεγεῶνες τοῦ Ρήνου (266). Ἐπελθὼν κατ' αὐτοῦ τὸν ἐνίκησεν, ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ὑπέστη καὶ ὁ Αἰλιανὸς (267), ὁ μετ' αὐτὸν ἐμφανισθεὶς *Μάριος* καὶ τελευταῖος ὁ Βικτωρῖνος. Τὴν θέσιν τοῦ τελευταίου ἀνέλαβε τότε ἡ μήτηρ του *Βικτωρῖνα*, τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ *Τέτρικος* (268), εἰς τὸν ὁποῖον ἐδήλωσαν πίστιν ἡ Γαλατία, ἡ Βρεττανία καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Ἰσπανίας. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ Ὀδέναθος ἐδολοφονήθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἡρώδου, ὑπὸ δὲ τῶν φονέων του ἀνηγορεύθη ὁ γαμβρός του Μαιώνιος, τάχιστα καταβληθείς. Ἡ χήρα τοῦ Ὀδενάθου τότε, *Ζηνοβία*, ἐπιβληθεῖσα ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ τῆς Παλμύρας, ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀνατολῆς. Συμμαχήσασα μετὰ τῶν Περσῶν ἐνίκησε τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ συμπτυχθοῦν ἐντεῦθεν τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ. Τελευταῖος καὶ ὁ στρατηγὸς *Αὐρέολος* ἀπεπειράθη νὰ περιβληθῇ τὴν πορφύραν, ἀλλ' ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Γαλιηνοῦ, ὅστις ἐφονεύθη μὲ τὴν σειράν του ὑπὸ τῶν στρατηγῶν του, οἵτινες ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν Κλαύδιον.

Ὁ *Κλαύδιος Β'* (268—270) εἶναι ὁ πρῶτος τῶν Ἰλλυριῶν αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἀνεχαίτισαν τὴν κατάρρευσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἀπαλλαγεὶς τάχιστα τοῦ Αὐρεόλου, ἐπετέθη κατὰ τῶν βαρβάρων, οἵτινες διαβάντες τὸν Δούναβιν ἠπείλουν τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Ἡ ἐν Ναϊσσῷ μάχη, ἥτις ὑπῆρξεν ἀληθὲς σφαγεῖον διὰ τοὺς βαρβάρους, ἔσωσε τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Ἀποθανὼν ἐκ πανώλους, ἔσχεν ὡς διάδοχον τὸν ἀδελφόν του *Κιντίλλον*, ὅστις ὅμως ἀνετράπη ἐντὸς τριῶν ἑβδομάδων ὑπὸ τῶν λεγεώνων, οἵτινες ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν *Αὐρηλιανὸν* (270—275). Οὗτος ἐξεκένωσε τὴν Δακίαν, ἣν ἐγκατέλειψεν εἰς τοὺς Γότθους, ἀλλ' ὠχύρωσε καὶ ὑπερησπίσθη ἐπιτυχῶς τὸν Δούναβιν. Ἀνακτήσας τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν Ζηνοβίαν, τὴν Γαλατίαν ἀπὸ τὸν Τέτρικον, ἐπανέφερε τὴν ἑνότητα εἰς τὸ κράτος (274), διὰ δὲ τῆς νομισματικῆς μεταρρυθμίσεως ἔθεσε τάξιν τινὰ εἰς τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας. Ὁ μέγας οὗτος αὐτοκράτωρ ἐγένετο θῦμα στάσεως, τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ἔσχε καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν γηραιὸς Τάκιτος (275—276). Ὁ ἀδελφός του *Φλωριανὸς* ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτοκράτωρ ἐν Ἀσίᾳ, οἱ λεγεῶνες ὅμως τῆς Εὐρώπης ἀνηγόρευσαν τὸν *Πρόβον* (276—282), ὅστις ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν μεγάλων Ἰλλυριῶν αὐτοκρατόρων. Οὗτος ἀπώθησε τοὺς Γερμανοὺς τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Δουνάβεως, κατενίκησε τοὺς Ἰσαύρους καὶ ἀπῴκισε τὰς ἐρημωθείσας ἐπαρχίας ἐγκαθιστῶν εἰς αὐτὰς βαρβάρους. Ἐφονεύθη κατά τινα στρατιωτικὴν στάσιν. Ὁ *Κάρος* (282—283), ὅστις ἐνίκησε τοὺς Πέρσας, ἐδολοφονήθη ὁμοίως, ἀφήσας ὡς διαδόχους τοὺς δύο υἱούς του, *Καρῖνον* καὶ *Νουμεριανόν*. Ἡ δολοφονία τοῦ δευτέρου ὑπὸ τοῦ Ἄπερος ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀναγόρευσιν ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἱδρυτοῦ τῆς ἀπολύτου κληρονομικῆς μοναρχίας.

Δευτέρα ὀργάνωσις τοῦ Κράτους ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Ὁ *Διοκλητιανὸς* (284—305) ἐγκαινιάζει τὴν δευτέραν περίοδον τῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις ἄρχεται μὲ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, συνεχίζεται μὲ τὴν διαίρεσιν τοῦ ὅλου Ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς ***Ἀνατολικὸν*** καὶ ***Δυτικὸν*** καὶ τερματίζεται διὰ τῆς πτώσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ Ἀνατολικὸν σὺν τῷ χρόνῳ χάνει τὸν ρωμαϊκὸν χαρακτῆρα καὶ καθίσταται ἑλληνικόν.

Ἡ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Γ' αἰῶνος συνταράξασα τὸ κράτος κρίσις εἶχε προπαρασκευάσει τὰ πνεύματα διὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ νέου καθεστῶτος, ὅπερ ἐπέβαλεν ὁ Διοκλητιανός. Ἡ δυαρχικὴ μορφή, ἣν εἶχεν ἡ ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου ἀρξαμένη περίοδος τῆς αὐτοκρατορίας, χάνει τὸν ἀρχικὸν χαρακτῆρά της καὶ μεταβάλλεται εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν. Ἤδη πρὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἄλλοι αὐτοκράτορες εἶχον αἰσθανθῆ τὴν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ εἶχον προπαρασκευάσει τὸ ἔργον, ὅπερ ἤρχισεν ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ὡλοκλήρωσεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Πρῶτος ὅμως ὁ Διοκλητιανὸς προέβη εἰς τὴν μεταρρύθμισιν καὶ ἀπὸ τούτου συνεπῶς χρονολογεῖται ἡ δευτέρα περίοδος τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ Διοκλητιανός, νικήσας τὸν Καρῖνον καὶ ὑπερισχύσας τῶν λοιπῶν ἀντιπάλων του, ἤρχισε διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ ἐξουσία μεταβιβάζεται εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς συγκλήτου. Ἐκήρυξεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα τῇ θελήσει τῶν θεῶν καὶ οὐχὶ ὡς ἀρυόμενον τὴν ἐξουσίαν ἐκ τῆς ἐκλογῆς του ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς συγκλήτου, παρ' ἧς δὲν ἐζήτησεν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς του· οὕτως ἐφεξῆς ὁ αὐτοκράτωρ θὰ κυβερνᾷ θείῳ δικαίῳ· θὰ εἶναι ὁ ζῶν νόμος, ὑπεράνω πάντων τῶν γραπτῶν νόμων· τὸ πρόσωπόν του θὰ εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον, οἱ δὲ ὑπήκοοί του θὰ ὀφείλωσι νὰ τὸν ἀποκαλῶσι κύριον καὶ νὰ γονυπετῶσι πρὸ αὐτοῦ, ὅπως ἄλλοτε πρὸ τῶν μοναρχῶν τῆς Ἀνατολῆς· θὰ περιστοιχίζεται ὑπὸ αὐλῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔχει καθιερωθῆ ἐθιμοτυπία μαρτυροῦσα τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀπόστασιν. Ἀκολούθως ὁ Διοκλητιανὸς ἠσχολήθη μὲ τὴν ἄμυναν τῶν συνόρων καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀχανοῦς κράτους του, χάριν τῆς ὁποίας ἐπενόησε τό, ὀλίγον χρόνον μόνον διατηρηθέν, σύστημα τῆς τετραρχίας. Οὕτω προσέλαβεν ὡς συνάρχοντα τὸν *Μαξιμιανόν*, ὅστις ἔφερεν, ὅπως καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, τὸν τίτλον τοῦ αὐγούστου, εἶτα δὲ δύο καίσαρας, τὸν *Γαλέριον* καὶ τὸν *Κωνστάντιον Χλωρόν*. Ἑκάτερος τῶν καισάρων τούτων θὰ διετέλει ὑπὸ ἕνα αὔγουστον. Ἐκ παραλλήλου προέβη εἰς νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους, ὅπερ διῄρεσεν εἰς τέσσαρας πραιφεκτούρας: Τὸ Ἀνατολικὸν (Præfectus prætorio Orientis) μὲ 5 διοικήσεις, 46 ἐπαρχίας καὶ 2 ἀνθυπατικὰς τοιαύτας, ὅπερ διετήρησεν αὐτὸς ὁ Διοκλητιανός, τὸ Ἰλλυρικὸν (Præfectus prætorio Illurici) μὲ 2 διοικήσεις, 12 ἐπαρχίας καὶ μίαν ἀνθυπατείαν ὑπὸ τὸν καίσαρα Γαλέριον, τὸ Ἰταλικὸν (Præfectus prætorio Italiæ) μὲ 3 διοικήσεις καὶ 29 ἐπαρχίας, ὅπερ ἔλαβεν ὁ αὔγουστος Μαξιμιανός, καὶ τὸ Γαλλικὸν (Præfectus prætorio Galliarum) μὲ 3 διοικήσεις, 29 ἐπαρχίας καὶ μίαν ἀνθυπατείαν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτοποθετήθη ὁ παρὰ τῷ Μαξιμιανῷ καῖσαρ Κωνστάντιος ὁ Χλωρός. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διοικήσεως ὁ Διοκλητιανὸς ἐπενόησεν ὅπως ἀσφαλίσῃ ἐν τῷ μέλλοντι τὸν θρόνον ἀπὸ τῶν ἀπακτικῶν διαθέσεων τῶν φιλοδόξων, οἵτινες ἐφεξῆς θὰ εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν τέσσαρας ἀντιπάλους. Δὲν προεῖδεν ὅμως τὰ ἀποτελέσματα ἅτινα θὰ εἶχεν ἡ μεταξὺ τῶν τεσσάρων συναρχόντων ἀντιζηλία, ἥτις τάχιστα κατέληξεν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον. Ὁ Διοκλητιανός, ἀφοῦ κατήργησε διὰ τοῦ μέτρου του τὴν ἐπιρροὴν τῆς συγκλήτου καὶ τὴν δύναμιν τῶν πραιτωρικῶν, παρῃτήθη τῷ 305 ἀπὸ τοῦ θρόνου μετὰ τοῦ Μαξιμιανοῦ, οὕτω δὲ κατέστησαν αὔγουστοι ὁ Κωνστάντιος Χλωρὸς καὶ ὁ Γαλέριος, ἐνῷ καίσαρες ὠνομάσθησαν ὁ *Σευῆρος* καὶ ὁ *Μαξιμῖνος*. Ὁ υἱὸς ὅμως τοῦ Κωνσταντίου (ἀποθανόντος τῷ 306), Κωνσταντῖνος, ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ τίτλου τοῦ καίσαρος, ἐνῷ ὁ υἱὸς τοῦ Μαξιμιανοῦ *Μαξέντιος* ἀνεκηρύσσετο καῖσαρ ἐν Ρώμῃ, ἐν τῇ

Digitized by Google

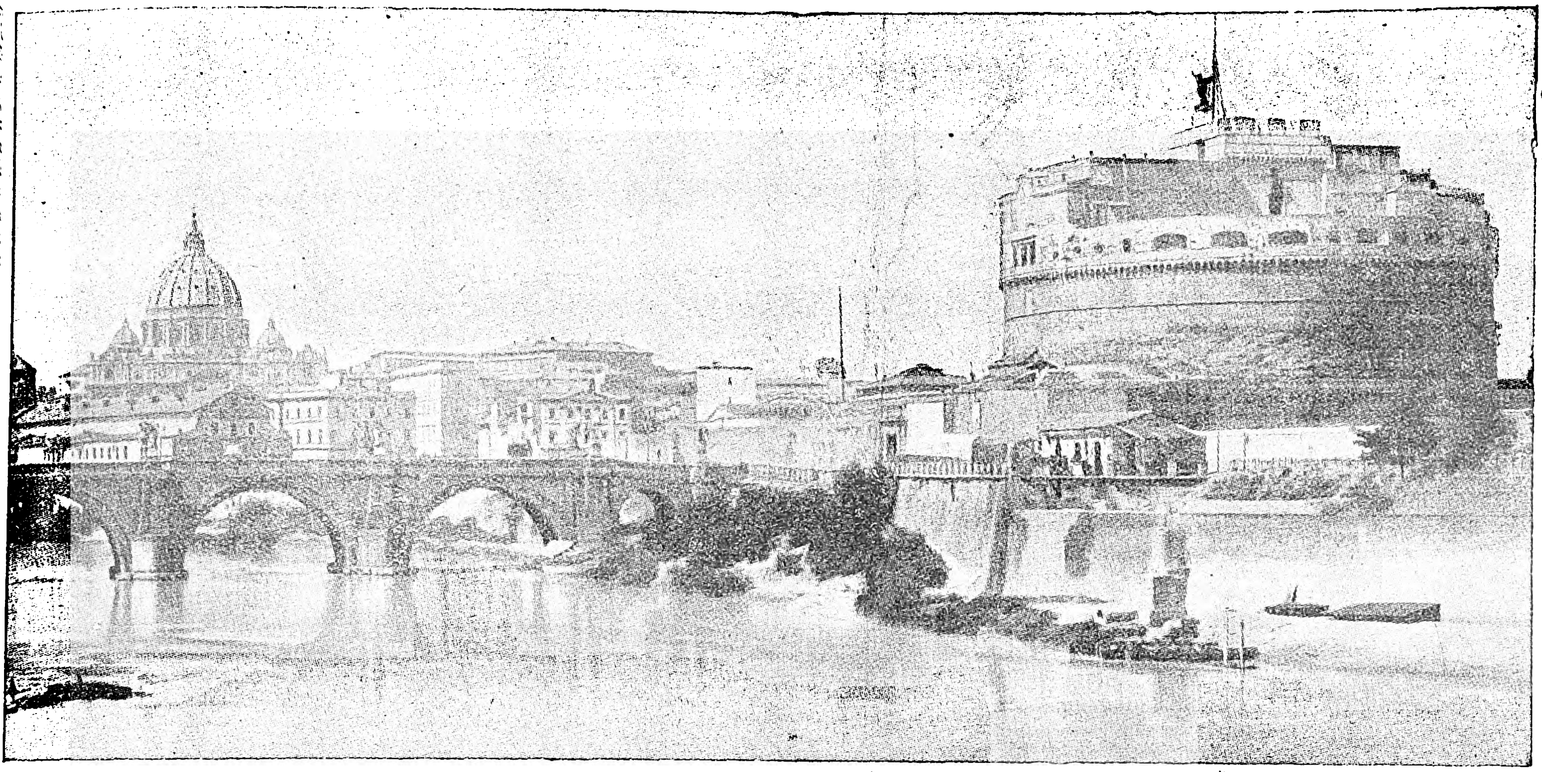

Ὁ Ἅγιος Πέτρος, τὸ Φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ γέφυρα.

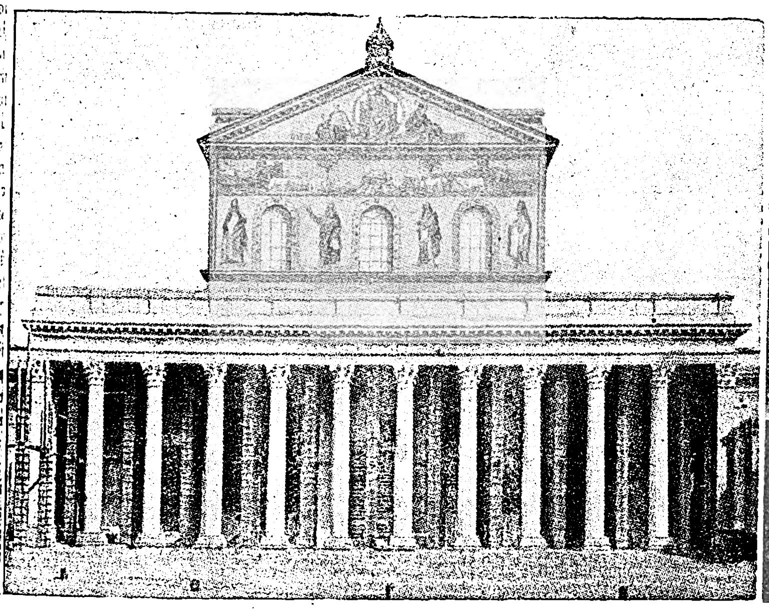

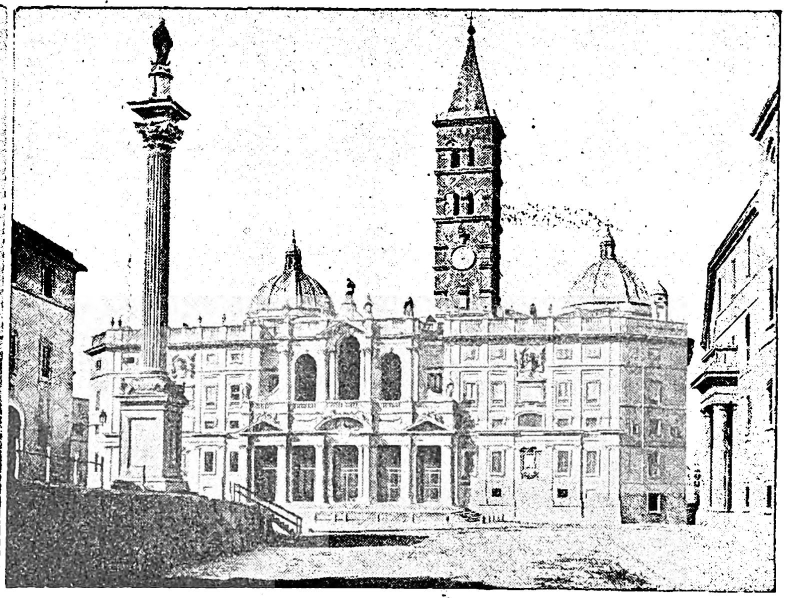

1) Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου ἔξω τῶν τειχῶν. 2) Βασιλικὴ τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μείζονος.

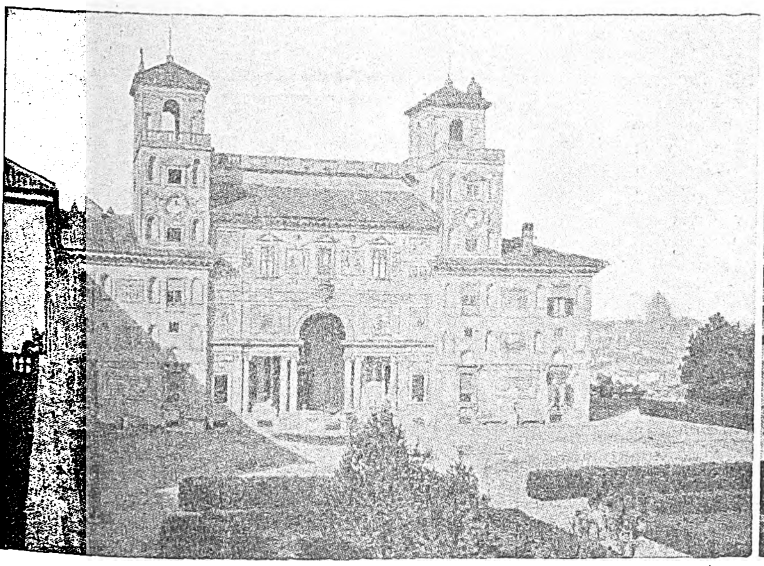

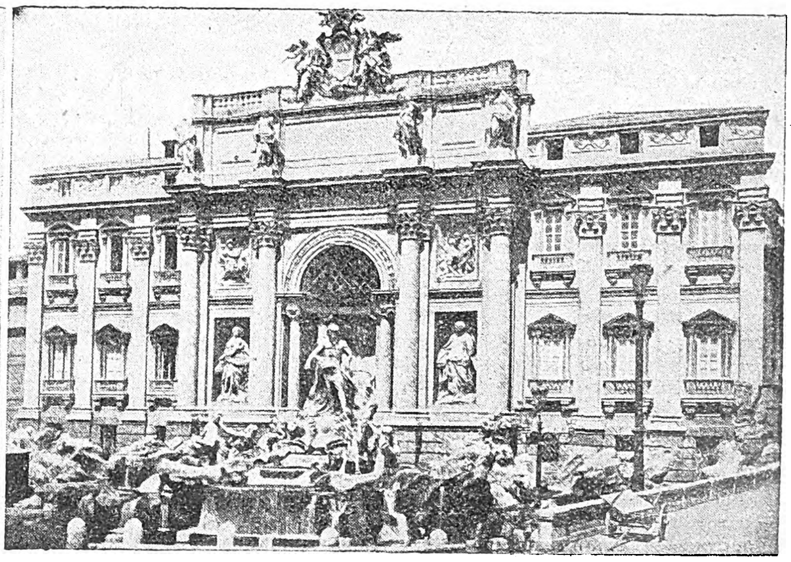

1) Ἡ πρὸς τοὺς κήπους πρόσοψις τῆς ἐπαύλεως τῶν Μεδίκων. 2) Ἡ κρήνη Τρέβι.

Digitized by Google

οποία τῷ 307 ἐπανενεφανίσθη καὶ ὁ Μαξιμιανός. Ἐξ ἄλλου ὁ *Λικίνιος* ἀνεκηρύχθη διάδοχος τοῦ ὑπὸ τούτου φονευθέντος Σευήρου, οὕτω δὲ ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ κράτει ὑπῆρχον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἓξ αὐτοκράτορες, φέροντες πάντες τὸν τίτλον τοῦ αὐγούστου: ὁ *Κωνσταντῖνος*, ὁ *Μαξιμιανός*, ὁ *Μαξέντιος*, ὁ *Μαξιμῖνος*, ὁ *Γαλέριος* καὶ ὁ *Λικίνιος*. Ἐπηκολούθησε μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος, τὰ κυριώτερα γεγονότα τοῦ ὁποίου συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς: Ὁ Μαξιμιανὸς ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου (310), ὁ ὁποῖος δύο ἔτη ἀργότερον κατέλαβε τὴν Ἰταλίαν, νικήσας καὶ φονεύσας τὸν Μαξέντιον παρὰ τὴν Μιλβίαν πύλην τῆς Ρώμης (212). Ὁ Γαλέριος ἀπέθανε τῷ 311, ὁ δὲ Λικίνιος ἐνίκησε τὸν Μαξιμῖνον, ὅστις ἐφονεύθη φεύγων τῷ 313. Ἓν ἔτος ἀργότερον ὁ Κωνσταντῖνος ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τοῦ Λικινίου, μετὰ δεκαετίαν ὅμως, ἐλθὼν εἰς νέαν ρῆξιν πρὸς αὐτόν, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἐφόνευσε (324), ἀποκαταστήσας οὕτω τὴν ἑνότητα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

Μετάθεσις τῆς πρωτευούσης εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἐπικληθεὶς *Μέγας*, βασιλεύσας μόνος ἐπὶ δεκατρία ἔτη (324—337), συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τοῦ Διοκλητιανοῦ μετενεγκὼν τὴν ἕδραν τοῦ κράτους εἰς Βυζάντιον, ἔνθα ἵδρυσε νέαν πόλιν, τὴν *Κωνσταντινούπολιν*, τὴν καὶ *Νέαν Ρώμην* κληθεῖσαν, τέλος δὲ προσηταιρίσθη τὸν Χριστιανισμόν, ὃν κατέστησεν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους. Θνῄσκων (337) ἀφῆκε τὸ κράτος εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του, τὸν *Κωνσταντῖνον* (337—340), τὸν *Κωνστάντιον* (337—361) καὶ τὸν *Κώνσταντα* (337—350). Ὁ πρῶτος τούτων ἔλαβε τὴν Γαλατίαν, ὁ δεύτερος τὴν Ἀνατολὴν καὶ ὁ τρίτος τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἰλλυρίαν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐφονεύθη τῷ 340 πολεμῶν πρὸς τὸν ἀδελφόν του Κώνσταντα. Οὗτος ἐφονεύθη τῷ 350 ἀγωνιζόμενος κατὰ τοῦ ἅρπαγος τοῦ θρόνου Μαγνεντίου, ὁ δὲ Κωνστάντιος νικήσας τοῦτον ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 361. Τὸν διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του *Ἰουλιανὸς* (360—363), ἀνακηρυχθεὶς αὐτοκράτωρ ἐν Γαλατίᾳ. Οὗτος, ματαίως ἀγωνισθεὶς νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, ἐφονεύθη μαχόμενος κατὰ τῶν Περσῶν, μεθ᾽ ὧν ὁ διάδοχός του *Ἰοβιανὸς* (363- 364) συνῆψεν ἐπαίσχυντον εἰρήνην. Ὁ *Οὐαλεντιανὸς Α΄* (364—375) ἐβασίλευσεν ἐν τῇ Δύσει, ἀφήσας τὸν ἀδελφόν του *Οὐάλεντα* (364—375) ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὁ *Γρατιανὸς* (367—383), υἱὸς καὶ συμβασιλεὺς τοῦ Οὐαλεντιανοῦ, προσλαμβάνει μὲ τὴν σειράν του ὡς συμβασιλέα τὸν νεαρὸν *Οὐαλεντιανὸν Β΄* (375—392). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ πρὸς τὸν Δούναβιν σύνορα τοῦ κράτους παρεβιάσθησαν ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Οἱ Βησιγότθοι, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Οὔννων, διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Οὐάλεντος, ὅστις ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως (378). Ο Γρατιανὸς ὠνόμασε τότε αὐτοκράτορα ἐν Ἀνατολῇ τὸν *Θεοδόσιον* (379—395), ὅστις ἀπωθήσας τοὺς Βησιγότθους ἐγκατέστησεν αὐτοὺς ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μοισίᾳ. Τῷ 383 ὁ Γρατιανὸς ἀνετράπη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Μαξίμου. Πέντε ἔτη ἀργότερον ὁ Θεοδόσιος, ἐκστρατεύσας, ἐνίκησε τὸν ἅρπαγα, εἶτα δὲ ἐστράφη κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἀρβογάστου, ὅστις τῷ 392 εἶχε ἀνακηρύξει αὐτοκράτορα τὸν Εὐγένιον. Νικήσας καὶ φονεύσας ἀμφοτέρους, ἀποκατέστησε διὰ μίαν ἔτι φορὰν τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους. Ἐβασίλευσεν ἓν ἔτος ἀκόμη, καθ᾽ ὃ ἡδραίωσε τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, καταδιώξας ἀπηνῶς τοὺς ἐθνικούς.

Ὁριστικὴ διαίρεσις τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Τὸν θάνατόν του ἐπηκολούθησεν ὁ ὁριστικὸς χωρισμὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους μεταξὺ τῶν υἱῶν του, *Ἀρκαδίου*, ὅστις ἐβασίλευσεν ἐν Ἀνατολῇ, καὶ *Ὀνωρίου*, ὅστις ἔλαβε τὴν Δύσιν. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς σημαίνουσα τὴν δημιουργίαν δύο ἐξ ὁλοκλήρου ἀνεξαρτήτων ἀπ᾽ ἀλλήλων ρωμαϊκῶν κρατῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἐδαφικὴ ἁπλῶς διανομὴ τοῦ κράτους μεταξὺ δύο βασιλέων. Ἡ διανομὴ ἄλλωστε αὕτη ὑπῆρξεν ἐντελῶς προσωρινή, καθόσον ἡ περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος ἐπελθοῦσα διάλυσις τοῦ δυτικοῦ κράτους ἀποκατέστησε τὴν ἑνότητα τοῦ ὑπολειπομένου Ρωμαϊκοῦ κράτους πρὸς ὄφελος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος βλ. λ. *Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία*.

Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος καὶ ἡ πτῶσίς του. Ὁ Ὀνώριος (395—423) δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὴν πρόοδον τῶν βαρβάρων, οἵτινες παραβιάσαντες πανταχόθεν τὰ σύνορα τοῦ κράτους του ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας. Μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ ἅρπαγος Ἰωάννου, εἰς τὸν θρόνον ἀνέρχεται ὁ μόλις ἑξαετὴς *Οὐαλεντινιανὸς Γ΄* (425—455), ἐπὶ τοῦ ὁποίου αἱ πρόοδοι καὶ αἱ λεηλασίαι τῶν βαρβάρων συνεχίζονται. Καὶ διέφυγε μὲν χάρις εἰς πλούσια δῶρα τὴν μανίαν τοῦ Ἀττίλα (452), ὀλίγον ὅμως βραδύτερον ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ *Πετιωνίου Μαξίμου* (455). Ἡ χήρα τοῦ δολοφονηθέντος αὐτοκράτορος Εὐδοξία προσεκάλεσε τότε τὸν ἡγεμόνα τῶν Βανδήλων Γιζέριχον νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν. Οἱ Βανδῆλοι εἰσελάσαντες εἰς αὐτὴν προέβησαν εἰς φρικαλέας σφαγὰς καὶ τρομερὰς καταστροφάς. Ὁ Μάξιμος ἀνετράπη ἐντὸς τοῦ 456 ὑπὸ τοῦ *Ἀβίτου*, οὗτος δὲ ὑπὸ τοῦ Ριχιμίρου, στρατηγοῦ τῶν βαρβάρων μισθοφόρων, ὅστις ἀναβιβάζει καὶ ἀνατρέπει τοὺς ἑξῆς αὐτοκράτορας: τὸν *Μαγιοριανὸν* (457—461), τὸν *Λίβιον Σευῆρον* (461—465) καὶ εἶτα, μετὰ μεσοβασιλείαν δύο ἐτῶν, τὸν *Ἀνθέμιον* (467—472), προστατευόμενον τῆς αὐλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὗτος, ὡς καὶ ὁ Ρικίμιρος καὶ ὁ κατόπιν αὐτοκράτωρ *Ὀλύβριος* (472) φονεύονται εἰς τὰς μάχας, αἵτινες διεξάγονται ἐν Ρώμῃ. Μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ *Ἰουλίου Νέπωτος* (474—475), ὁ ἰσχυρὸς πατρίκιος Ὀρέστης ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱόν του *Ρωμύλον Αὐγουστύλον* (475), τελευταῖον αὐτοκράτορα τῆς Ρώμης. Οὗτος, μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρός του, ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Ὀδοάκρου, ὅστις ἀπέστειλε τὰ αὐτοκρατορικὰ σήματα εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οὕτω ἀδόξως ἐπῆλθεν ἡ πτῶσις τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Τρεῖς αἰῶνας ἀργότερον καὶ καθ᾽ ὃν χρόνον τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ ἀπετέλεσε πραγματικῶς συνέχειαν τοῦ παλαιοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, καθίστατο ἑλληνικόν, ἐν τῇ Δύσει ὁ Καρολομάγνος, ἱδρύσας ἰσχυρὸν κράτος ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρώπης, ἐφ᾽ ὧν ἄλλοτε ἐκυριάρχει ἡ Ρώμη, ἐφιλοδόξησε νὰ θεωρηθῇ διάδοχος τῆς ρωμαϊκῆς παραδόσεως. Οὕτω τὸ νέον κράτος ὠνομάσθη, ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῶν παπῶν τῆς Ρώμης, *Ἅγιον Ρωμαϊκὸν κράτος* (βλ. λ. *Ρωμαϊκὸν κράτος, Ἅγιον* —).

Γ. Δ. ΚΑΡΑΝΤΖΑΣ

ΤΟ ΠΟΝΤΙΦΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἀγῶνες πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς Ρώμης. Ἀπὸ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ τῆς διαλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἤρξατο διὰ τὴν Ρώμην μακρὰ περίοδος καταπτώσεως, ἡ ὁποία διήρκεσε πλέον τῶν ἐννέα αἰώνων. Μετὰ τὴν βραχεῖαν κυριαρχίαν τοῦ Ὀδοάκρου, ἡ Ρώμη ὑπετάγη εἰς τὸν Θεοδώριχον. Ὁ Γότθος βασιλεὺς τὴν ἐσεβάσθη, καταβαλὼν μάλιστα καὶ ἐπαινετὰς προσπαθείας, ὅπως ἐπισκευάσῃ, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰ ἐναπομείναντα μνημεῖα καὶ ἐπροίκισε τὴν πόλιν μὲ κανονικὴν διοίκησιν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ὅμως οἱ Γότθοι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ διεξεδίκησαν μετὰ πείσματος τὴν κατάκτησιν τῆς πόλεως. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου τῷ 536, ἀνακαταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τοτίλα μετὰ δέκα ἔτη, κυριευθεῖσα ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατηγοῦ τῷ 547, ἀνακαταληφθεῖσα καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Τοτίλα τῷ 549, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ναρσῆ τῷ 552. Δὲν ἀπετέλει ὅμως πλέον παρὰ σκιὰν πόλεως. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς εἶχε μειωθῆ εἰς 40.000 ἢ καὶ 30.000 κατοίκους. Καὶ ἕνεκα τούτου οἱ Βυζαντινοὶ ἐπροτίμησαν νὰ καταστήσουν ἀντ᾽ αὐτῆς τὴν Ραβένναν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας ἢ ἐξαρχίας, ὡς εἶχον ἀποκαλέσει τότε τὰς ἐν Ἰταλίᾳ κτήσεις των. Ἡ Ρώμη εἶχεν οὕτω περιπέσει εἰς τὴν τάξιν ἁπλῆς ἐπαρχιακῆς πόλεως. Ὁ ἔξαρχος ἀντεπροσωπεύετο ἐν αὐτῇ ὑφ᾽ ἑνὸς στρατιωτικοῦ διοικητοῦ. Μετ᾽ ὀλίγον ἡ Ρώμη ὑπέστη πάντα τὰ δεινά, ἅτινα ἐπέφερεν ἐν Ἰταλίᾳ ἡ εἰσβολὴ τῶν Λομβαρδῶν. Ὑπέφερεν ἀπὸ λιμούς, λοιμοὺς καὶ πλημμύρας. Παρὰ ταῦτα ὅμως κατώρθωσε ν᾽ ἀντιστῇ εἰς τὴν τελείαν καταστροφὴν καὶ νὰ ἀναγεννηθῇ βραδύτερον, γνωρίσασα νέας ἡμέρας δόξης καὶ μεγαλείου, τοῦ ὁποίου τὰ πρῶτα καὶ ἀπώτερα σπέρματα πρέπει ν᾽ ἀναζητηθοῦν εἰς τὴν περίοδον ταύτης τῆς μεγάλης καταπτώσεως.

Ἡ Ρώμη ὑπὸ τοὺς πάπας. Ἐγκαταλειφθεῖσα σχεδὸν τελείως ἀπὸ τοὺς διαδόχους τῶν καισάρων, οἵτινες ἐβασίλευον ἐν Βυζαντίῳ, ἀπολέσασα τὰς παλαιάς της κτήσεις καὶ τὴν κυριαρχικήν της δύναμιν, εἶδε νὰ γεννᾶται καὶ ν᾽ ἀναπτύσσεται ἐντὸς τῶν κόλπων της, ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου (560—604), μία νέα δύναμις, ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Ὁ Γρηγόριος ὁ Μέγας, ἀπόγονος εὐγενοῦς ρωμαϊκῆς οἰκογενείας, ἵδρυσεν, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς νεκρᾶς πόλεως, μίαν νέαν πόλιν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν Ρώμην, μεταβληθεὶς δὲ εἰς κοσμικὸν ἀρχηγόν, ὅπως ἦτο καὶ πνευματικὸς τοιοῦτος, τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, δὲν ἐδίστασε ν᾽ ἀναλάβῃ, ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας, τὰ βάρη καὶ τὰ καθήκοντα πάσης φύσεως, τὰ ὁποῖα ἀπεποιεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ ἄλλων αὐτοῦ περισπασμῶν, καὶ ἐδημιούργησεν οὕτω, κατ᾽ ἀρχὰς ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Ρώμης, τὴν πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν ἐξουσίαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ πάπαι ἦσαν ἀνίκανοι ν᾽ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν ὁλονὲν αὐξάνουσαν δύναμιν τῶν Λομβαρδῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον γίνει κύριοι σχεδὸν ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλίας. Καὶ κατ᾽ ἀρχὰς μέν, χάρις εἰς τὴν μεγάλην των ἐπιτηδειότητα, εἶχον κατορθώσει ἐπί τι χρονικὸν διάστημα νὰ κρατήσουν μακρὰν τῆς Ρώμης τὸν βασιλέα αὐτῶν Λουϊτπράνδον. Ἀλλὰ τῷ 753, ὅταν τὸν Λουϊτπράνδον διεδέχθη ὁ ἐνεργητικὸς καὶ φιλόδοξος Ἀστόλφος, οἱ πάπαι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναζητήσουν σύμμαχον πρὸς βοήθειάν των. Καὶ ὡς τοιοῦτον ἀνεῦρον τὸν βασιλέα τῶν Φράγκων Πιπῖνον τὸν Βραχύν, τὸν ἀρχηγὸν τῆς Καρολιγγείου δυναστείας. Εἰς πολλὰς ἐκστρατείας, τὰς ὁποίας ἐνήργησαν ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Πιπῖνος καὶ ὁ υἱός του Καρλομάγνος ἐνίκησαν τοὺς Λομβαρδοὺς βασιλεῖς Ἀστόλφον καὶ Διδιέρον καὶ κατόπιν κατέλυσαν τὸ βασίλειόν των. Μέρος τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον κατεῖχε τὸ βασίλειον τοῦτο ἐν Ἰταλίᾳ, προσηρτήθη εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Φράγκων, τὸ δ᾽ ἕτερον τμῆμα, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε τὴν ἀρχαίαν βυζαντινὴν ἐξαρχίαν καὶ ἐξετείνετο ἐφ᾽ ὁλοκλήρου τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, ἀπὸ τῆς Ραβέννης μέχρι τῆς Ρώμης, ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Πιπίνου εἰς τὴν Ἁγίαν Ἕδραν. Μετά τινα ἔτη ὁ Καρλομάγνος ἐπεκύρωσε τὴν δωρεὰν ταύτην. Καὶ οὕτω ἡ Ρώμη μεταβάλλεται ἐκ νέου εἰς πρωτεύουσαν κράτους, τὸ ὁποῖον, καίτοι ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως ἦτο λίαν περιωρισμένον, ἐν τούτοις ἐθεωρεῖτο ἓν τῶν σημαντικωτέρων τότε κρατῶν τοῦ κόσμου, διότι ὁ κοσμικὸς αὐτοῦ ἀρχηγός, ὁ πάπας, ἦτο συγχρόνως καὶ ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς ὁλοκλήρου τῆς χριστιανωσύνης τῆς Δύσεως. Ἡ δωρεὰ αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς δημιουργίας τῆς πραγματικῆς καὶ ἐπισήμου κοσμικῆς ἐξουσίας τῶν παπῶν καὶ τῆς ἱδρύσεως τοῦ παπικοῦ ἢ ποντιφικοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου ἡ ἱστορία κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐπισκιάζει ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως Ρώμης. Ἡ συμμαχία ὅμως, τὴν ὁποίαν συνῆψαν οἱ Φράγκοι βασιλεῖς μὲ τοὺς πάπας, ἔσχε σοβαρωτάτην συνέπειαν, ἡ ὁποία ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ρώμης κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. Κατὰ τὸ ἔτος 800 μ. Χ., ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν προστασίαν τοῦ ἰσχυροῦ ἡγεμόνος τῶν Φράγκων κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, ὁ πάπας Λέων Γ΄ ἔστεψε τὸν Καρλομάγνον ὡς αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐνεῖχεν ἐν ἑαυτῇ τὸ σπέρμα σοβαρωτάτων διενέξεων. Ἐξ αὐτῆς προῆλθον βραδύτερον οἱ σφοδροὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς παπωσύνης, οἵτινες διήρκεσαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Ἐξ ἄλλου τὰ ὠφελήματα τὰ ὁποῖα ἔσχον οἱ πάπαι ἐκ τῆς συμμαχίας μὲ τοὺς Φράγκους, δὲν ὑπῆρξαν ἀνάλογα τῶν προσδοκιῶν των. Τὸν Καρλομάγνον διεδέχθησαν ἀσθενεῖς διάδοχοι, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἡ Ἰταλία περιέπεσεν εἰς δεινὴν ἀναρχίαν. Ὁλόκληρος ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος, ὅπως ἄλλωστε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ πᾶσαι αἱ χῶραι τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, διῃρέθη εἰς πολυάριθμα μικρὰ φέουδα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐσπαράσσετο ἀπὸ αἱματηρὰς ἐμφυλίους ταραχάς. Ἡ Ρώμη καὶ τὸ ποντιφικὸν κράτος δὲν ἠδυνήθησαν ν᾽ ἀποτελέσουν ἐξαίρεσιν εἰς τὸν κοινὸν αὐτὸν κανόνα τῆς ἐποχῆς. Ἐξ ἄλλου οἱ Σαρακηνοί, κύριοι γενόμενοι τῆς Σικελίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, προσέβαλλον ἀδιακόπως τὴν Ρώμην. Τῷ 846 ὁ πάπας Λέων Δ΄ ἠναγκάσθη νὰ περιτειχίσῃ καὶ νὰ ὀχυρώσῃ ὁλόκληρον τὸ τμῆμα τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως, πρὸς Β. τοῦ Αὐρηλιανοῦ τείχους. Ἡ συνοικία αὕτη, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται σήμερον ἐντὸς τοῦ κράτους τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ, φέρει ἀκόμη καὶ σήμερον τὸ ὄνομα Λεόντειος πόλις (Città Leonina). Ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς συγχύσεως, τῶν συγκρούσεων, τῶν διαμαχομένων εὐγενῶν καὶ τοῦ ἐμφυλίου ἐν γένει σπαραγμοῦ, ἡ Ρώμη κατέστη ἡ λεία τῶν φεουδαρχῶν τῆς Ρωμαϊκῆς πεδιάδος, καὶ ἰδίως τῶν κομίτων τοῦ Τουσκούλου, οἱ ὁποῖοι ὀχυρούμενοι ἐντὸς τῶν πέριξ τῆς πόλεως πύργων των κατεπίεζον παντοιοτρόπως τοὺς πάπας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ παπικὸν ἀξίωμα εἶχε καταστῆ ἕρμαιον διαφόρων γυναικῶν ὑπόπτου ἠθικῆς, ὡς ἡ Θεοδώρα καὶ ἡ Μαροζία, ἐν γένει δὲ ὁ Ι΄ αἰών, ἕνεκα τῶν σκανδάλων τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον χώραν κατ᾽ αὐτόν, τῶν τρομερῶν σκληροτήτων, τῶν ἀπιστιῶν καὶ τῶν συνεχῶν προδοσιῶν, ἐπωνομάσθη «σιδηροῦς αἰών» (secolo di ferro). Ἐν μέσῳ τῆς καταστάσεως ταύτης ὁ πάπας Ἰωάννης ΙΒ΄, θέλων νὰ στερεωθῇ ἐπὶ τοῦ κλονιζομένου θρόνου του, ἐσκέφθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ξένην βοήθειαν. Καὶ οὕτω διὰ δευτέραν φορὰν οἱ ξένοι ἡγεμόνες ἐπενέβαινον εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἰταλίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπέμβασις αὕτη δὲν ἀπέβη ἐπωφελεστέρα τῆς προηγουμένης. Ὁ Ὄθων Α΄ ὁ Μέγας, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευεν ἐν Γερμανίᾳ, δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν τοῦ πάπα Ἰωάννου ΙΒ΄, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ στεφθῇ αὐτοκράτωρ, διῆλθε τὰς Ἄλπεις καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ρώμην ἐστέφθη πράγματι αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, τῷ 962. Ὁ Ὄθων ἐπεκύρωσε πάσας τὰς γενομένας πρότερον δωρεὰς εἰς τὸ ποντιφικὸν κράτος, ἀλλ᾽ ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ παπικοῦ ἐδάφους. Ἡ στέψις ὅμως αὕτη, διὰ τῆς ὁποίας ἐπανιδρύετο ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία, ἀπέβη ὀλεθρία διὰ τὴν Ρώμην, διότι μετ᾽ ὀλίγον ἐπῆλθε τρομερὰ ρῆξις μεταξὺ τῶν δύο συμμάχων, τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀγῶνες μεταξὺ παπῶν καὶ εὐγενῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἱ φεουδάρχαι τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς πεδιάδος, καταστάντες βιαιότεροι καὶ

Digitized by Google

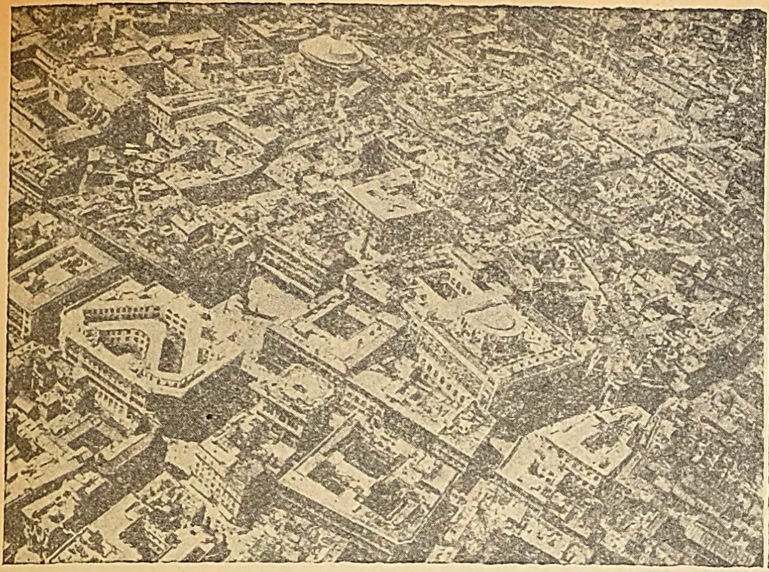
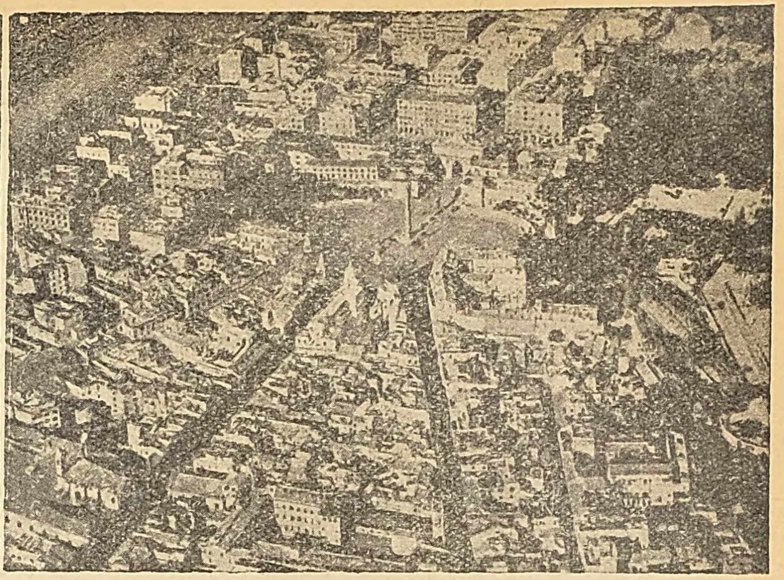

1) Ἡ πλατεῖα Κολόννα μὲ τὴν στήλην τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ κάτω τετράγωνον εἶναι τὸ μέγαρον Κίτζι, ὅπου τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὸ δεξιὰ τούτου μέγα ὀρθογώνιον ἡ Βουλή. Τὸ εἰς τὸ βάθος κυκλικὸν κτήριον εἶναι τὸ Πάνθεον. 2) Ἡ πλατεῖα τοῦ Λαοῦ. Δεξιὰ ταύτης τὸ Πάρκον τοῦ Πίντσιο. Πρὸ αὐτῆς ἄρχονται ἡ ὁδὸς Μπαμπουῖνο δεξιὰ καὶ ἡ λεωφόρος Οὐμβέρτου (Κόρσο) ἀριστερά. Ἄνω ἀριστερὰ ὁ Τίβερις.

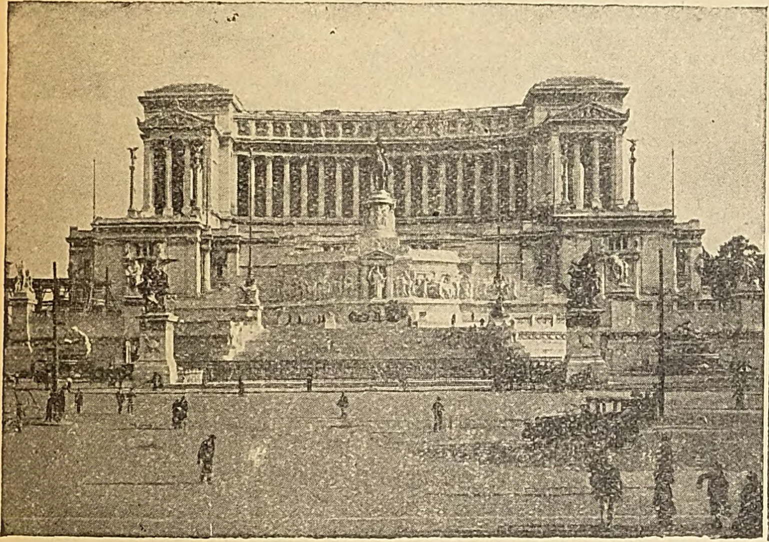
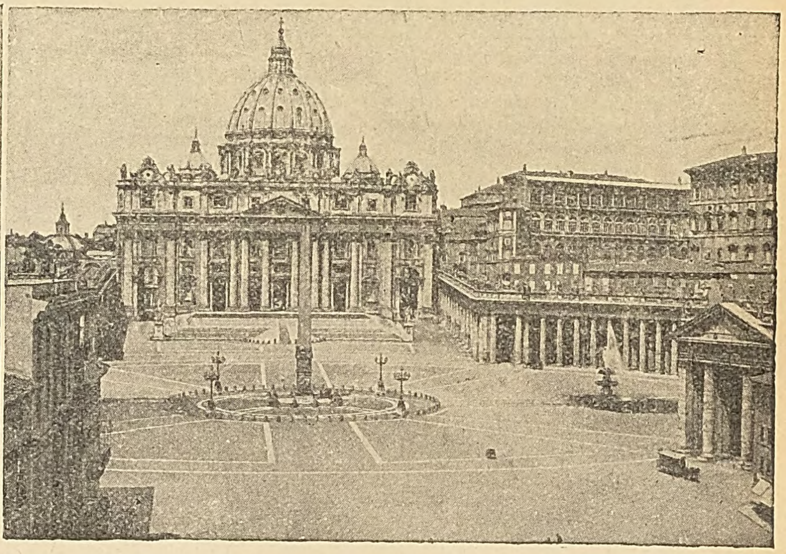

1) Τὸ μνημεῖον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Β', ὅπου καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου. 2) Ὁ ναὸς καὶ ἡ πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Πέτρου, μετὰ τμήματος τοῦ κτηρίου (δεξιὰ) τοῦ Βατικανοῦ.

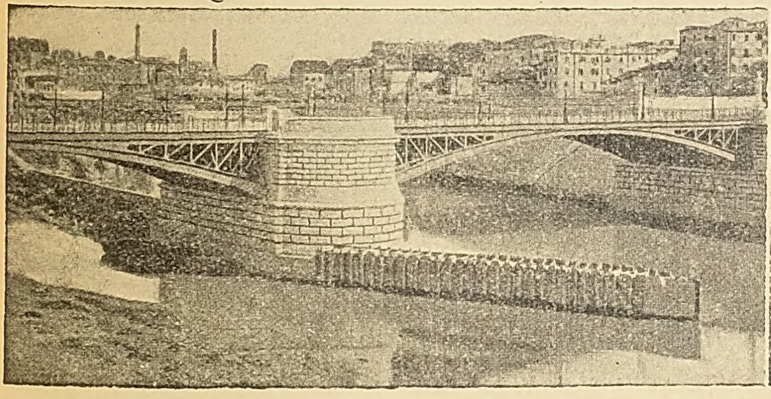
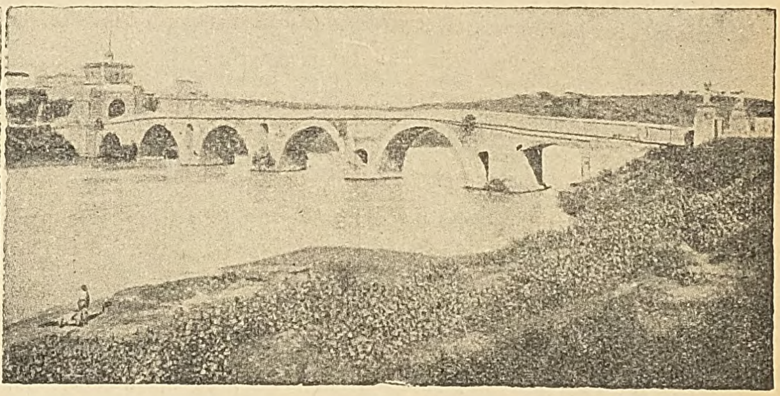

1) Ἡ γέφυρα Γαριβάλδη. 2) Ἡ γέφυρα Μίλβιο.

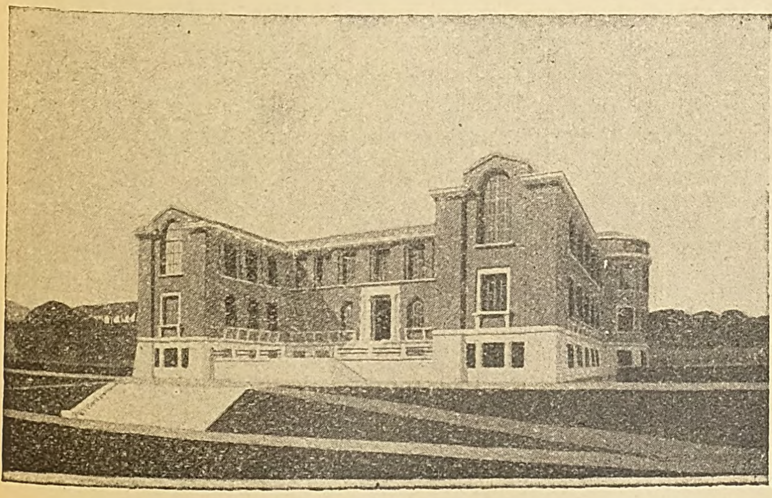
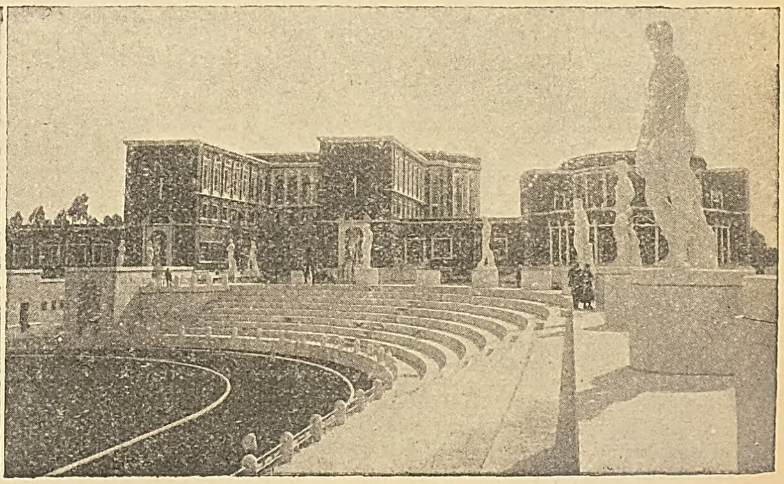

1) Τὸ μέγαρον τῆς Σχολῆς Ἀρχιτεκτονικῆς. 2) Τὸ στάδιον τοῦ Φόρουμ Μουσσολίνι ἐν Φαρνεζίνᾳ. Εἰς τὸ βάθος ἡ Σχολὴ τῆς Φυσικῆς Ἀγωγῆς.

Digitized by Google

ἐπαναστατικώτεροι καὶ μὴ ὑποκούοντες εἰς οὐδεμίαν ἀρχήν, κατέπνιγον πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς ἐξουσίας τῶν παπῶν καὶ ἐκυριάρχουν τῆς πόλεως. Οἱ Νορμανδοὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, τοὺς ὁποίους ἐκάλεσεν ὁ πάπας Γρηγόριος Ζ' κατὰ τῶν Γερμανῶν τοῦ Ἑρρίκου Δ', ἀπήλλαξαν τὸν πάπαν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, οἵτινες εἶχον διεισδύσει μέχρις αὐτῆς τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἐλεηλάτησαν τὴν πόλιν κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ὁ λαὸς τῆς Ῥώμης, δοκιμασθεὶς σκληρότατα ἐπὶ τόσους αἰῶνας δεινῶν περιπετειῶν, προσεπάθησε πολλάκις ν' ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τῶν παπῶν καὶ ν' ἀνακτήσῃ τὰς δημοτικάς του ἐλευθερίας. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ι' αἰῶνος ὁ δημοτικὸς ἄρχων Κρησκέντιος, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁ Ἀρνόλδος ὁ ἐκ Βρεσκίας καὶ μετὰ διακόσια ἔτη ὁ Κόλα ντὶ Ριέντσο, ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κινήσεως, ἀλλὰ πάντες ἀπέτυχον, συμβαλόντες μόνον εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀναρχίας καὶ τῶν αἱματηρῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἐπάλαιεν ἡ Ῥώμη. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν παπῶν ἐκ τῆς Ῥώμης καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς ἕδρας αὐτῶν εἰς τὴν Ἀβινιὸν τῆς Γαλλίας, ἡ Ῥώμη ἐγνώρισε τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς κατάπτωσιν, μεταβληθεῖσα εἰς πόλιν 30.000 κατοίκων καὶ σχεδὸν ἐρειπωθεῖσα. Οἱ ἀληθεῖς κύριοι τῆς πόλεως ἦσαν τότε οἱ φεουδάρχαι, οἱ ἐγκατεστημένοι εἰς τοὺς πέριξ πύργους ἢ εἰς τὰ ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων τῶν παλαιῶν αὐτοκρατόρων. Ἐντὸς τῆς Ῥώμης οἱ διάφοροι εὐγενεῖς εἶχον διαμοιρασθῆ ἢ διεξεδίκουν τὰς διαφόρους συνοικίας τῆς πόλεως. Οἱ Κολόννα, οἵτινες ἐκυριάρχουν εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς πόλεως, κατεῖχον τὰς τέσσαρας πρώτας γεφύρας ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐχρησιμοποίουν τὸ μαυσωλεῖον τοῦ Αὐγούστου ὡς φρούριόν των. Οἱ Ὀρσίνι ἐκυριάρχουν πρὸς τὸ νότιον τμῆμα τῆς πόλεως καὶ κατεῖχον τὸν πύργον τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως καὶ τὸ θέατρον τοῦ Πομπηΐου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς. Οἱ Σαβέλλι, οἶκος εὐγενῶν μικροτέρας δυνάμεως, κατεῖχον τὸ περὶ τὸν Ἀβεντῖνον τμῆμα.

Ἡ ἀναγέννησις τῆς Ῥώμης. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' ὅμως αἰῶνος ἡ Ῥώμη ἀρχίζει ν' ἀναγεννᾶται καὶ πάλιν καὶ νὰ γνωρίζῃ νέας ἡμέρας μεγαλείου. Ὁ πάπας Νικόλαος Ε', τοῦ ὁποίου ἡ ἐκλογὴ ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ παπικὸν σχίσμα (1447), κατώρθωσε νὰ καταπνίξῃ τὸ τελευταῖον λαϊκὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον ἐπεχείρησε ν' ἀνακτήσῃ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Στεφάνου Πόρκαρι, τὴν δημοτικὴν ἀνεξαρτησίαν. Καὶ οὕτω ἡ Ἁγία Ἕδρα ἠδυνήθη ν' ἀναστηλώσῃ ὁριστικῶς πλέον τὴν κυριαρχίαν της ἐν Ῥώμῃ. Οἱ διάδοχοι τοῦ Νικολάου Ε', καὶ ἰδίως ὁ πάπας Πῖος Β', συνέχισαν τὸ ἔργον του. Ὁ Σίξτος Δ' ἠδυνήθη νὰ στερεώσῃ τὴν ἐξουσίαν του καὶ ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Ῥώμης, ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ποντιφικοῦ κράτους. Οὗτος ἐνεκαινίασε καὶ τὴν πολιτικὴν μέθοδον τοῦ νεποτισμοῦ, ἀναθέτων εἰς τοὺς ἀνεψιούς του καὶ εἰς μέλη τῆς οἰκογενείας του ἐν γένει τὰ σημαντικώτερα πολιτικὰ καὶ διοικητικὰ ἀξιώματα. Ὁ Ἀλέξανδρος ΣΤ' Βοργίας, ὁ Ἰούλιος Β' καὶ ὁ Λέων Ι' τὸν ἐμιμήθησαν. Οἱ ἐχθροὶ τῆς ποντιφικῆς ἐξουσίας ἐνόμισαν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἡ ξένη ἐπέμβασις θὰ ἠδύνατο νὰ τοὺς βοηθήσῃ εἰς τὸ ν' ἀπαλλαγοῦν ταύτης. Ἀλλὰ ταχέως ἀπεγοητεύθησαν. Οἱ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἰταλίαν Φράγκοι καὶ Γερμανοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τοὺς πάπας, οὕτω δὲ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος πάντες οἱ ὑπήκοοι τοῦ πάπα εἶχον ἀπολέσει πλέον πάσας τὰς ἐλευθερίας των. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, καίτοι ἡ Ῥώμη ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῶν παπῶν τυραννικῶς, εἶχεν ἐν τούτοις ἀρχίσει νὰ ἐμφανίζῃ ὄψιν ὑλικῆς εὐημερίας καὶ καλλιτεχνικῆς ἀνασυγκροτήσεως. Κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ πάπαι κατῴκουν κυρίως τὰ ἀνάκτορα τοῦ Λατερανοῦ. Ὅταν ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Ἀβινιόν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, εὗρον τὸ ἀνάκτορον τοῦτο τελείως ἠρειπωμένον. Καὶ ἕνεκα τούτου ἀπεφάσισαν τότε νὰ ἐγκατασταθοῦν παρὰ τὴν βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ν' ἀντικαταστήσουν τὴν παλαιὰν ταύτην ἐκκλησίαν διὰ μνημείων ἀνταξίων τῆς Ἁγίας Ἕδρας καὶ ν' ἀνεγείρουν πρὸς κατοικίαν των ἀνάκτορον μεγαλοπρεπές. Τὰ μεγαλειώδη ταῦτα σχέδια, καταστρωθέντα καὶ τεθέντα ὑπὸ ἐκτέλεσιν ὑπὸ τοῦ πάπα Νικολάου Ε', συνεχίσθησαν ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκτίσθησαν καὶ ἀνεκαινίσθησαν πλεῖσται ἐκκλησίαι, διηνοίγησαν ὁδοὶ καὶ πλατεῖαι, κατεσκευάσθησαν πλεῖστα μέγαρα, ἀνηγέρθησαν ἐπαύλεις καὶ διεκοσμήθησαν τὰ ὀνομαστότερα μνημεῖα δι' ἔργων τῶν μεγαλυτέρων καλλιτεχνῶν τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐπὶ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι' ἡ Ῥώμη ὑπῆρξεν ἡ πόλις τῆς Ἰταλίας, καὶ ἴσως καὶ τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκοντο οἱ πλουσιώτεροι θησαυροὶ ἐκκλησιῶν, τὰ πολυτελέστερα μέγαρα καὶ ἀνάκτορα, ὅπου ἐκαλλιεργοῦντο εὐδοκιμώτερον αἱ τέχναι, ὅπου ἐπεδεικνύετο ἡ λεπτοτέρα καὶ μεγαλυτέρα πολυτέλεια, ὅπου ἐνεφανίζετο ἡ ἀφθονωτέρα εὐημάρεια καὶ ὅπου ἡ κοινωνικὴ ζωὴ παρουσίαζε τὴν πυρετωδεστέραν της ἐκδήλωσιν. Παραλλήλως πρὸς τὴν τέχνην ἀναγεννῶνται καὶ τὰ γράμματα. Ἀλλὰ τὰ φιλολογικὰ δημιουργικὰ ἔργα εἶναι ὀλιγώτερα τῶν καλλιτεχνικῶν, διότι οἱ λόγιοι τῆς ἐποχῆς προτιμοῦν νὰ μελετοῦν τὴν ἀρχαιότητα ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς μορφάς. Ἕνεκα δὲ τούτου ἡ ἀρχαιολογία, ἡ θεολογία, ἡ φιλοσοφία, καλλιεργοῦνται μετὰ πάθους. Ἡ ποντιφικὴ αὐλή, πλήρης κινήσεως καὶ αἴγλης, σκορπίζει πέριξ αὐτῆς τὴν εὐμάρειαν, προσελκύει ἐν Ῥώμῃ πολυάριθμον πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ἐν βραχεῖ σχετικῶς χρονικῷ διαστήματι ἀνέρχεται εἰς 100.000 κατοίκων καὶ παρέχει εἰς τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν ζωὴν ἄνετον καὶ εἰς πολλοὺς πραγματικὸν πλοῦτον.

Μετ' ὀλίγον ὅμως νέα καταστροφὴ ἐπέρχεται κατὰ τῆς πόλεως. Τῷ 1526 ὁ πάπας Κλήμης Ζ', τρομοκρατηθεὶς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ Καρόλου Ε', προσεχώρησεν εἰς τὸν συνδυασμὸν τοῦ Κονιάκ, τὸν ὁποῖον εἶχε σχηματίσει ὁ Φραγκῖσκος Α'. Ὁ Κάρολος Ε' ἀπέστειλε τότε ἐναντίον τῆς Ῥώμης στρατιὰν Ἱσπανῶν καὶ λουθηρανῶν φανατικῶν Γάλλων, τοὺς ὁποίους διῴκει ὁ δοὺξ τῶν Βουρβώνων. Ὁ δούξ, διὰ νὰ ἐξάψῃ τοὺς στρατιώτας του, ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς τὴν λεηλασίαν τῆς Ῥώμης. Ἀφιχθεὶς πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς τὴν 8 Μαΐου 1527 διέταξε τὴν ἐπομένην γενικὴν ἐπίθεσιν ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τιβέρεως, λαβὼν αὐτὸς ὁ ἴδιος κλίμακα, τὴν ὁποίαν προσήρμοσεν εἰς τὸ τεῖχος διὰ ν' ἀνέλθῃ. Τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην σφαῖρα πλήξασα αὐτὸν εἰς τὴν κοιλίαν τὸν ἐπλήγωσε θανασίμως. Οἱ στρατιῶταί του ἐξεδικήθησαν τότε τὸν θάνατόν του κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον. Κυριεύσαντες τὴν πόλιν, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν κτηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, λεηλατοῦντες καὶ πυρπολοῦντες τὰ πάντα καὶ φονεύοντες τοὺς κατοίκους κατὰ τὸν σκληρότερον τρόπον. Ὅσα τῶν καλλιτεχνημάτων δὲν κατέστρεψαν, ἀπήγαγον αὐτὰ μεθ' ἑαυτῶν. Ἡ λεηλασία αὕτη τῆς Ῥώμης θεωρεῖται μία τῶν καταστρεπτικωτέρων καὶ τῶν ἀγριωτέρων τῆς ἱστορίας. Μετὰ τὴν λεηλασίαν ἐπέπεσεν ἐπὶ τῆς πόλεως δεινὸς λιμὸς καὶ λοιμός, ὁ ὁποῖος συνεπλήρωσε τὴν καταστροφήν. Ἔκτοτε ἡ Ῥώμη ἐπανέπεσε καὶ πάλιν εἰς τὴν τάξιν μικρᾶς πτωχῆς καὶ ἐπαρχιακῆς πόλεως, παρὰ τὰς προσπαθείας τοῦ πάπα Σίξτου Ε', ὅπως προικίσῃ αὐτὴν μὲ νέα ἐνδιαφέροντα κτήρια καὶ δημόσια ἔργα. Οἱ ἐπακολουθήσαντες ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνες ὑπῆρξαν διὰ τὴν Ῥώμην αἰῶνες σκοτεινοὶ καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς αἴγλης καὶ μεγαλείου. Χάρις ὅμως εἰς τὰς παλαιὰς οἰκογενείας τῶν εὐγενῶν, τῶν Σαβέλλι, τῶν Κολόννα, τῶν Ὀρσίνι καὶ τὰς νεωτέρας τῶν νεοπλούτων τραπεζιτῶν Κίτζι, Φαρνέζε, Λουντοβίζι, Μπαρμπερίνι, ἡ Ῥώμη ἤρχισε ν' ἀναλαμβάνῃ μέρος τῆς παλαιᾶς της καλλιτεχνικῆς καὶ κοινωνικῆς κινήσεως καὶ νὰ ἐξωραΐζεται καὶ πάλιν μὲ ἔργα ἐνδιαφέροντα καὶ ὀνομαστά.

Ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1870. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἤρχισε νὰ ἐξασθενῇ σημαντικῶς, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἄλλων μεγάλων κρατῶν, κατὰ δὲ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν καὶ μετὰ ἐκστρατείαν τῶν Γάλλων εἰς Ἰταλίαν καὶ τὴν συνθήκην τοῦ Κάμπο-Φόρμιο ἐξερράγη στάσις ἐντὸς τῆς Ῥώμης. Οἱ στρατιῶται τοῦ πάπα, καταδιώκοντες τοὺς ἐπαναστάτας, εἰσῆλθον ἐντὸς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας καὶ ἐφόνευσαν τὸν Γάλλον στρατηγὸν Ντυφό. Ἕνεκα τούτου εὐθὺς ἀμέσως τὸ γαλλικὸν Διευθυντήριον, ὅπερ ἤδρευε τότε ἐν Παρισίοις, ἀπέστειλε στρατεύματα εἰς τὴν Ῥώμην, τὰ ὁποῖα κατέλυσαν τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν δημοκρατίαν. Ἡ δημοκρατία ὅμως αὕτη ὑπῆρξε μικρᾶς διαρκείας. Ὁ Πῖος Ζ', ἐκλεγεὶς πάπας τῷ 1799, ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς Ῥώμης κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, χάρις εἰς τὰς εὐνοϊκὰς διαθέσεις τοῦ Ναπολέοντος ἔναντι τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Πράγματι ὁ Ναπολέων Α', καὶ μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας, ἀφῆκε τὸν πάπαν ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον ἐντὸς τῆς Ῥώμης. Ἡ κατάστασις ὅμως αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Ἐπειδὴ ὁ πάπας Πῖος ὁ Ζ' ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ναπολέοντος, ὅπως μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν εἴσοδον τῶν Ἄγγλων εἰς τὸ ποντιφικὸν κράτος, προεκάλεσε τὴν μῆνιν καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καθαίρεσίν του. Μετὰ τὴν καθαίρεσιν ταύτην ὁ Ναπολέων ἐκήρυξε τὴν Ῥώμην ἐλευθέραν αὐτοκρατορικὴν πόλιν. Μετὰ τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης πάντα τὰ τμήματα τοῦ παλαιοῦ ποντιφικοῦ κράτους ἐπεστράφησαν εἰς τὸν πάπαν, ὁ ὁποῖος οὕτω ἀνέκτησε καὶ πάλιν τὴν κοσμικήν του ἐξουσίαν. Ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1848 οἱ πάπαι ἐξήσκησαν τὴν ἐξουσίαν των ἐν Ῥώμῃ μετὰ τῆς μεγαλυτέρας αὐστηρότητος καὶ βίας, καταργήσαντες πάντας τοὺς γαλλικοὺς νόμους, ἐπανιδρύσαντες τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν, ἀνασυστήσαντες τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἀποδώσαντες εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸν κλῆρον τὰ παλαιὰ των προνόμια. Ἐν γένει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ φιλελεύθερα κόμματα κατεπολεμήθησαν δραστηρίως καὶ σχεδὸν ἐξοντώθησαν. Ἕνεκα τούτου ἡ Ῥώμη δὲν ἐκινήθη κατὰ τὸ 1820, ὁπότε ἐδημιουργήθησαν κινήματα ἐν Νεαπόλει καὶ Τουρίνῳ, οὔτε κατὰ τὸ 1831—1832, κατὰ τὸ μέγα ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ διαμερίσματος τῆς Ῥωμανίας. Ὁ Λέων ΙΒ' καὶ ὁ Γρηγόριος ΙΣΤ' ἐφοβοῦντο τὰς μεταρρυθμίσεις καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τοῦ λαοῦ. Ὁ διάδοχος τοῦ Γρηγορίου ΙΣΤ', Πῖος Θ', κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ὅτι ἀντελαμβάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς μεταβολῆς τῆς ποντιφικῆς πολιτικῆς. Καὶ παρεχώρησεν ἀπὸ τοῦ 1846—1848 ἀρκετοὺς φιλελευθέρους νόμους καὶ θεσμούς, τὴν δὲ 15 Μαρτίου 1848 παρεχώρησε καὶ Σύνταγμα προσαρμοζόμενον πρὸς τὰς ἐπικρατούσας τότε φιλελευθέρας ἀρχὰς ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ φιλελευθέρα ὅμως αὕτη στάσις τοῦ πάπα Πίου Θ' δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ὑπουργοῦ του Ρόσσι καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας τοῦ 1848, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Ῥώμης καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Γαέταν. Ἡ συνελθοῦσα τότε ρωμαϊκὴ ἐθνοσυνέλευσις καθήρεσεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀξιώματος τοῦ κοσμικοῦ ἄρχοντος. Ἡ πόλις περιῆλθε τότε εἰς χεῖρας τριανδρίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ματζίνι. Τὰ συντηρητικὰ ὅμως κόμματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰ διάφορα κράτη τῆς Εὐρώπης, ἀπέστειλαν στρατεύματα πρὸς βοήθειαν τῆς Ἁγίας Ἕδρας. Ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας Λουδοβῖκος Ναπολέων διέταξε τὸν στρατηγὸν Οὐντινὸ νὰ προσβάλῃ τὴν Ῥώμην, ἥτις οὕτω κατελήφθη τὴν 2 Ἰουλίου 1849. Μετὰ τὴν κατάληψιν ταύτην ἀνασυνεστήθη καὶ πάλιν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ πάπα. Ὁ Πῖος Θ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1850, ἀρνούμενος νὰ συζητήσῃ εἰς τὸ ἑξῆς πᾶσαν φιλελευθέραν ἰδεολογίαν καὶ νὰ δεχθῇ τὴν παραχώρησιν ἐλευθεριῶν εἰς τοὺς πολίτας. Τὰ γεγονότα τοῦ 1859, αἱ ἧτται τῆς Αὐστρίας ἐν Μαγέντᾳ καὶ Σολφερῖνο, ἡ πτῶσις τῶν Βουρβώνων τῆς Νεαπόλεως, τὸ ἀκατανίκητον ἐθνικὸν καὶ ἑνωτικὸν ρεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶχε κατακλύσει ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, κατέστη ἀδύνατον νὰ τὸν πείσουν ὅπως μεταβάλῃ τὴν στάσιν του. Καὶ ἠρνήθη παρὰ τὴν πίεσιν τοῦ Ναπολέοντος Γ', νὰ προβῇ πρὸς τοὺς φιλελευθέρους εἰς οἱανδήποτε παραχώρησιν. Ὑποστηριζόμενος ὑπὸ γαλλικῆς φρουρᾶς, διετήρησεν, ἐπὶ ἐννέα εἰσέτι ἔτη, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας, τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν πάντες οἱ Ἰταλοὶ διὰ δημοψηφισμάτων ἐζήτουν ὡς πρωτεύουσαν.

Η ΡΩΜΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ὅταν αἱ πρῶται ἧτται, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν οἱ Γάλλοι κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ὑπεχρέωσαν τὸν Ναπολέοντα Γ' ν' ἀνακαλέσῃ ἐκ τῆς Ῥώμης τὸ σῶμα τῆς κατοχῆς, τὸ ὁποῖον διετήρει ἐκεῖ, ὁ πάπας ὑπῆρξεν ἀνίκανος νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πόλιν ἐπὶ πολὺ καὶ τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου 1870 τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα, μετὰ βραχὺν κανονιοβολισμὸν τοῦ τείχους τῆς πόλεως, παρὰ τὴν πύλην Πία, εἰσῆλθον διὰ τοῦ διανοιγέντος χάσματος εἰς τὴν Ῥώμην καὶ καταλαβόντα αὐτὴν τὴν ἀνεκήρυξαν ἐπισήμως πρωτεύουσαν τοῦ ἡνωμένου Ἰταλικοῦ βασιλείου. Ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῇ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1871, ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Κυρηναλίου καὶ καταλύσας τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ πάπα, τοῦ ὁποίου ἡ πνευματικὴ ἐξουσία ἐξησφαλίσθη κατόπιν διὰ τοῦ ψηφισθέντος «νόμου τῶν ἐγγυήσεων». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ σημαντικώτερα γεγονότα, ἅτινα ἔλαβον χώραν ἐν Ῥώμῃ,

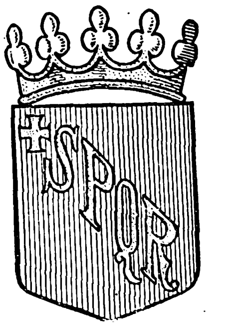

Θυρεὸς τῆς πόλεως Ῥώμης.

εἶναι ἡ κατάληψις αὐτῆς ὑπὸ τῶν φασιστικῶν λεγεώνων τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922 καὶ ἡ ἵδρυσις τοῦ κράτους τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ τῷ 1929. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1922 ἡ κυβέρνησις εἶχε κηρύξει τὸν στρατιωτικὸν νόμον καὶ εἶχεν ἀποφασίσει ν' ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν, ἥτις εἶχεν ὀργανωθῆ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, διὰ τῆς καταλήψεως ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἐπικαίρων πέριξ τῆς πόλεως σημείων καὶ τῆς φρουρήσεως τῶν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν διὰ συρματοπλεγμάτων, πολυβόλων καὶ τηλεβόλων. Μετὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ βασιλέως ὅπως ἐγκρίνῃ τὸν στρατιωτικὸν νόμον, καὶ μετὰ τὴν ἀντίστασιν καὶ τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως, αἱ φασιστικαὶ λεγεῶνες ἀνερχόμεναι εἰς 50.000 περίπου ἀνδρῶν στρατιωτικῶς ὠργανωμένων, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ μετὰ διαφόρους παρελάσεις ἀνεχώρησαν τὴν ἑπομένην εἰς τοὺς τόπους τῆς προελεύσεώς των. Κατόπιν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Μουσσολίνι φασιστικῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἵδρυσις τοῦ ἀνεξαρτήτου κράτους τῆς πόλεως τοῦ Βατικανοῦ ἐδημιούργησεν ἐν τῇ πόλει κατάστασιν ἐντελῶς πρωτότυπον καὶ μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῇ ἱστορίᾳ, καθότι μία συνοικία τῆς Ῥώμης, ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως, ἀπεσπάσθη αὐτῆς καὶ ἀπετέλεσεν ἰδιαίτερον κράτος, χωρὶς ἐν τούτοις τὸ γεγονὸς τοῦτο νὰ γίνεται ἔκδηλον διὰ τῆς ὑπάρξεως ὁροσήμων ἢ ἄλλων διατυπώσεων, αἵτινες θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρακωλύουν τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν δύο πόλεων.

Μ. Δ. ΒΑΤΑ…

Digitized by Google

—[ΑΡΧ. ΒΙΟΣ] ***Κατοικία καὶ ἐπίπλωσις.*** Ἡ πρωτόγονος ρωμαϊκὴ κατοικία ἦτο ἁπλῆ καλύβη, φωτιζομένη διὰ τῆς θύρας καὶ διὰ φωταγωγοῦ ἀνοιγομένου ἐπὶ τῆς στέγης καὶ ἀποτελουμένη ἐξ ἑνὸς μόνον διαμερίσματος. Ἡ ἑστία τῆς πρωτογόνου ταύτης κατοικίας εὑρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ, ὁ δὲ ἀναδιδόμενος ἐξ αὐτῆς καπνὸς ἐξήρχετο διὰ τοῦ φωταγωγοῦ, ἀφοῦ ἐμαύριζε τοὺς τοίχους. Διὰ τοῦτο καὶ βραδύτερον τὸ κεντρικὸν διαμέρισμα τῆς ρωμαϊκῆς κατοικίας ἐκαλεῖτο atrium (τὸ *αἴθριον* τῶν Ἑλλήνων). Σὺν τῷ χρόνῳ πέριξ τοῦ atrium ἐκτίσθησαν μικρὰ δωμάτια καὶ προσετέθη βραδύτερον, εἰς τὸ βάθος, σανιδωτὸν παράπηγμα, τὸ tablinum Κατόπιν, ὄπισθεν τοῦ atrium ἐκτίσθη περιστύλιον κατὰ μίμησιν τῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν, περιβαλλόμενον ὑπὸ ἄλλων δωματίων: κοιτώνων, μαγειρείου, τραπεζαρίας. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ ἀστικὴ οἰκία ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἑξῆς τμημάτων: Ἐν τῇ εἰσόδῳ εἰς τὰς μεγάλας οἰκίας ὑπῆρχε πρὸ τῆς θύρας προθάλαμος (vestibulum), εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέμενον οἱ πελάται οἱ ἐρχόμενοι νὰ χαιρετήσουν τὸν προστάτην των. Ἡ θύρα (ostium, aditus) ἦτο συνήθως ξυλίνη, σπανιώτερον δὲ βρονζίνη, ἐστρέφετο ἐπὶ στροφίγγων τοποθετημένων εἰς τὸ κατώφλιον καὶ ὄχι εἰς τὰς παραστάδας ὅπως σήμερον, ἐκλείετο δὲ διὰ μανδάλου (sera', μοχλῶν (pessuli) ἢ πολυπλόκων κλείθρων. Ὁ θυρωρὸς (janitor) ἦτο ὡπλισμένος μὲ ράβδον, διὰ νὰ ἐκδιώκῃ τοὺς παρεισάκτους. Οἱ ἐπισκέπται ἐκτύπων τὴν θύραν (pulsare) διὰ νὰ τοὺς ἀνοίξουν. Τὸ atrium ἦτο μέγας προθάλαμος μὲ ὀπὴν εἰς τὸ μέσον τῆς στέγης καὶ δεξαμενὴν κάτωθεν αὐτῆς, διὰ νὰ δέχεται τὰ ὄμβρια ὕδατα. Τὸ atrium ἦτο ὑπόλειμμα τῆς πρωτογόνου οἰκίας, ἀλλ' εἶχε πλέον ἐξωραϊσθῆ καὶ μεταρρυθμισθῆ. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐφυλάσσοντο αἱ κήριναι εἰκόνες (imagines) τῶν προγόνων, διάφορα ἀγάλματα, μετάλλια κτλ. Πέριξ τοῦ atrium εὑρίσκοντο οἱ κοιτῶνες ἢ ἄλλα διαμερίσματα. Τὸ tablinum, μεταξὺ τοῦ atrium καὶ τοῦ περιστυλίου, ἦτο μικρὸν δωμάτιον, χρησιμοποιούμενον ὡς γραφεῖον τοῦ ἰδιοκτήτου, περιελάμβανε δὲ τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας καὶ τὰ διάφορα ἀστικὰ ἔγγραφα. Ἀπὸ τοῦ tablinum εἰσήρχετό τις εἰς τὸ περιστύλιον, μικρὸν κῆπον περιβαλλόμενον ὑπὸ κιόνων καὶ στολισμένον μὲ διάφορα φυτά. Περὶ τὸ περιστύλιον ᾠκοδομοῦντο συνήθως διάφορα ἐξαρτήματα τῆς οἰκίας: τὸ μαγειρεῖον, τὰ λουτρὰ κτλ. Τὰ τμήματα τοῦ ἰσογείου, τὰ ἐκτεινόμενα κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, συνήθως ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς μαγαζεῖα. Ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων αἱ ρωμαϊκαὶ οἰκίαι εἶχον πλείονα τοῦ ἑνὸς πατώματα. Τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν ὑπέστησαν καὶ αἱ ἀγροτικαὶ οἰκίαι (villa), αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀνετώτεραι, μὲ μεγάλους κήπους, στοάς, ἰχθυοτροφεῖα κτλ. Οἱ τοῖχοι τῶν ρωμαϊκῶν οἰκιῶν ἦσαν διακεκοσμημένοι πολλάκις μὲ διαφόρους τοιχογραφίας. Κυριώτερα ἔπιπλα τῆς ρωμαϊκῆς οἰκίας ἦσαν: αἱ τράπεζαι (mensae), ξύλιναι, βρόνζιναι ἢ μαρμάριναι, οἱ τρίποδες (delphica), τὰ μονοπόδια (monopodia), μικραὶ καὶ ἐλαφραὶ τράπεζαι μονόποδοι, αἱ ἱμαντότονοι κλῖναι (lecti), ἐκ ξύλου μὲ στρωμνὰς (torus) καὶ προσκεφάλαια (pulvinus), τὰ ἑδώλια (scamnum), οἱ δίφροι (sella), αἱ καθέδραι (cathedra), χρησιμοποιούμεναι ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν γυναικῶν, τῶν παίδων καὶ τῶν ἀσθενῶν, καὶ ὁ θρόνος (solium), τὸ κατ' ἐξοχὴν κάθισμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας ὑποδεχομένου τοὺς πελάτας του.

Ὁ τρόπος τῆς ζωῆς. Οἱ Ρωμαῖοι ἠγείροντο ἐνωρίς, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου ἤρχιζεν ἡ salutatio, ὁ χαιρετισμὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας ἐκ μέρους τῶν τέκνων του καὶ τῶν πελατῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ οἱ πελάται εἰσήρχοντο ἐντὸς τοῦ atrium καὶ παρήλαυνον κατὰ σειρὰν ἐνώπιόν του λέγοντες «Ave ἢ Salve» (Χαῖρε, Ὑγίαινε), ἐπὶ δὲ αὐτοκρατορίας καὶ ἀσπαζόμενοι τὴν χεῖρά του. Μετὰ τὴν salutatio, ἡ ὁποία ἔληγε περὶ τὴν 2αν ὥραν (8 π. μ.), ἐγίνετο τὸ πρῶτον πρόγευμα, μὲ ἄρτον, μέλι, τυρόν, ἐλαίας κλπ. Περὶ τὴν 3ην ὥραν ἤρχιζεν ἡ διεξαγωγὴ τῶν διαφόρων ὑποθέσεων. Τὰ σημαίνοντα πρόσωπα κατήρχοντο εἰς τὴν ἀγοράν, συνοδευόμενα ὑπὸ πλήθους πελατῶν. Μέχρι τῆς 6ης ὥρας (12 μ.) ἐγίνοντο αἱ διάφοροι συγχαρητήριοι ἢ συλλυπητήριοι ἐπισκέψεις, οἱ γάμοι, οἱ ἀρραβῶνες, αἱ δίκαι, αἱ ἐκκλησίαι κλπ. Τὸ ἀπόγευμα ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὰς διασκεδάσεις. Τὴν μεσημβρίαν ἐγίνετο τὸ γεῦμα (prandium), ἐπηκολούθει δὲ ὁ μεσημβρινὸς ὕπνος (meridiatio) μέχρι τῆς 8ης ὥρας (2 μ. μ). Κατόπιν ὁ Ρωμαῖος πολίτης ἐπεδίδετο εἰς διαφόρους γυμναστικὰς ἀσκήσεις (συνήθως εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως) καὶ παίγνια: σφαῖραν (pila), ἀερόσφαιρον (follis), σφαιρομαχίαν (sphaeromachiae) κλπ. Τὸ ἀπόγευμα ἐπίσης μετέβαινεν εἰς τὰ λουτρά, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου ἦσαν δημόσια (balnea) καὶ ἠδύνατό τις νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ πληρώνων εἴσοδον (balneaticum). Ἐπὶ αὐτοκρατορίας τὰ λουτρὰ ἀπέβησαν μεγάλα καὶ πολυτελέστατα κυκλικὰ οἰκοδομήματα, περιλαμβάνοντα αἰθούσας, ἑστιατόρια, μαγαζεῖα, αἰθούσας παιγνίων κλπ. Περὶ τὴν 9ην ἢ 10ην ὥραν (3 ἢ 4 μ. μ.) ἤρχιζε τὸ δεῖπνον (cena), ὅπερ ἦτο ἡ κυρία ἑστίασις καὶ διήρκει πολύ. Κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ἐθνικὸν φαγητὸν τοῦ Ρωμαίου ἦτο ὁ χυλὸς ἐξ ἀλεύρου καὶ ὁ πολτὸς ἐκ διαφόρων λαχανικῶν. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους καὶ βραδύτερον, ἐπὶ αὐτοκρατορίας, ἡ πολυτέλεια τῆς τραπέζης ἀνεπτύχθη ἀφαντάστως. Συχνὰ τὸ δεῖπνον παρετείνετο μέχρι τῶν προκεχωρημένων νυκτερινῶν ὡρῶν. Οἱ συνδαιτυμόνες πολλάκις διέκοπτον ἐπ' ὀλίγον τὸ φαγητόν, ἐλάμβανον διάφορα ἐμετικά, ἀπηλλάσσοντο τοῦ βάρους τοῦ στομάχου των καὶ ἐσυνέχιζον φαιδρότεροι τὸ φαγητόν. Ἓν καλόν, ἀλλὰ σύνηθες, δεῖπνον περιελάμβανεν ἐν ἀρχῇ: αὐγά, μαρούλια, λάχανα, ρεπάνια, ἀγκινάρες, σπαράγγια, ἐλιές, λάπαθα, πράσα μαγειρευμένα μὲ λάδι καὶ μὲ κρασί, μανιτάρια, στρείδια ὠμὰ ἢ βραστά, ψάρια πιστὰ μὲ αὐγὰ σκληρά, ζυμαρικὰ κλπ. ὡς ὀρεκτικά· κατόπιν: ψάρια καὶ κατὰ προτίμησιν μπαρμπούνια καὶ χέλια, κρέας πρὸ παντὸς χοίρειον (ζαμπόνι, συκώτι χόνδροι), πάπιες, κοτόπουλα, πρόβατο, κατσίκα, λαγὸς καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ ἅλας, ξίδι, πολλὰ χορταρικά, κανέλλα, σέλινο κλπ. Τέλος ὡς ἐπιδόρπια προσεφέροντο: πάστες, μπισκότα, φροῦτα (μῆλα, σταφύλια κλπ.), κομπόστες, κρέμες, παγωτὰ κλπ. Ἡ ἡμέρα ἐτελείωνε, διὰ τοὺς μέσης οἰκονομικῆς καταστάσεως ἀνθρώπους, μὲ τὸ δεῖπνον καὶ ἐπηκολούθει ὁ ὕπνος. Ἀλλὰ διὰ τοὺς εὐπόρους ὑπῆρχε καὶ συνέχεια: ἡ comissatio, εἶδος δευτέρου δείπνου μὲ ἄφθονον οἰνοποσίαν. Κατὰ τὴν comissatio οἱ συνδαιτυμόνες ἐξέλεγον ἕνα magister bibendi ἢ rex (συμποσίαρχον), ὅστις ὥριζε τὴν ποσότητα τοῦ πρὸς πόσιν οἴνου καὶ τὴν ἀναλογίαν τῆς μείξεώς του μὲ ὕδωρ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς οἰνοποσίας διεσκέδαζον διὰ τῆς παρουσίας αὐλητῶν, ἀοιδῶν ἢ δι' ἀνηθίκων θεαμάτων, τὰ ὁποῖα ὠργάνωνον μῖμοι, γελωτοποιοί, χορεύτριαι κλπ.

Ἐνδυμασία. Ἡ πρώτη ὕλη, ἐκ τῆς ὁποίας κατεσκευάζοντο τὰ διὰ τὴν ἐνδυμασίαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων χρησιμοποιούμενα ὑφάσματα ἦτο: τὸ ἔριον, τὸ τρίχωμα τῆς αἰγὸς (ἰδίᾳ τῶν αἰγῶν τῆς Κιλικίας, ἐκ τοῦ ὁποίου κατεσκεύαζον τὰ cilicia, χονδροειδῆ ὑφάσματα καὶ λίαν ἀνθεκτικά), τὸ λίνον, κυρίως διὰ τὰ γυναικεῖα ἐνδύματα καὶ τὰ μανδήλια (sudaria), βάμβαξ, εἰσαγόμενος ἐξ Ἰνδιῶν, καὶ ἡ μέταξα, εἰσαγομένη ἐκ Κίνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου. Τὸ ἔριον ἐνήθετο μὲ ἠλακάτην καὶ κατόπιν ὑφαίνετο. Ἄλλοτε ἐβάφετο πρὸ τῆς ὑφάνσεως, κατασκευαζομένων κατόπιν ὑφασμάτων μὲ ποικίλα χρώματα καὶ ἄλλοτε μετὰ τὴν ὕφανσιν. Τὸ προτιμώμενον καὶ τὸ πλέον περιζήτον χρῶμα ἦτο τὸ τῆς πορφύρας. Οἱ Ρωμαῖοι ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν ὑφάσματα μὲ σχέδια (ἀστέρας, κύκλους, ἀκόμη καὶ πορτραῖτα καὶ τοπία) ἢ χρυσοποίκιλτα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὰ προσκεφάλαια, τὰς κλίνας, τὰ ἐνδύματα τῶν τελετῶν κτλ.

Σπουδαιότερα ἐνδύματα τῶν ἀνδρῶν ἦσαν: ἡ tunica, ἔνδυμα φερόμενον κάτωθεν ἄλλου, εἶδος ὑποκαμίσου ἀχειριδώτου ἢ μὲ βραχείας χειρίδας. Ἐνίοτε ἔφερον δύο tunicas, ὁπότε ἡ κάτωθεν φερομένη ἐκαλεῖτο tunica interior ἢ subucula. Ἡ tunica ἦτο ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον ἔφερον οἱ ἄνδρες ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ἐκτὸς τῆς οἰκίας ὁ ἐλεύθερος πολίτης ἔφερε τὴν toga. Κατ' ἀρχὰς ἡ toga ἦτο ἁπλοῦν μάλλινον κάλυμμα, μὲ τὸ ὁποῖον περιεβάλλοντο κατὰ τὴν ἔξοδον. Σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβη κομψότερον· αἱ γωνίαι του ἐκαμπυλώθησαν καὶ ἔλαβε σχῆμα ἡμικυκλίου, ἐπετίθετο δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ σχηματίζωνται κομψόταται πτυχαί. Ἕτερον ἔνδυμα ἦτο ἡ paenula, χονδρὸς μάλλινος ἢ δερμάτινος ἐπενδύτης ἀχειρίδωτος, κουμβωνόμενος ἢ πορπούμενος καθ' ὅλον τὸ μῆκός του, μὲ δύο ἀνοίγματα διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν βραχιόνων καὶ ἐνίοτε μὲ κουκούλαν. Ἐφέρετο συνήθως κατὰ τὰ ταξίδια ἢ κατὰ τὰς κακοκαιρίας. Τέλος ὑπῆρχε καὶ τὸ sagum, πολεμικὸς ἐπενδύτης πορπούμενος εἰς τὸν ὦμον. Παρόμοιον πρὸς τὸ sagum ἦτο καὶ τὸ paludamentum, ἀλλ' ἐκ λεπτοτέρου καὶ πορφυροβαφοῦς ὑφάσματος, ὅπερ ἔφερεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατεύματος καὶ ἐπὶ αὐτοκρατορίας μόνον ὁ αὐτοκράτωρ. Τὰ σπουδαιότερα ἐνδύματα τῶν γυναικῶν ἦσαν: ἡ tuuica interior, ἐσωτερικὸν μάλλινον ἢ λινὸν ἀχειρίδωτον ἔνδυμα, ἡ stola, εἶδος εὐρυχωροτέρου χιτῶνος μὲ δύο ζώνας καὶ γαρνιτοῦραν κάτω· ἐπεῖχε θέσιν τῆς ἀνδρικῆς toga, ἣν εἶχον φορέσει κατ' ἀρχὰς καὶ αἱ γυναῖκες.

Ὁ γάμος, ἡ οἰκογένεια καὶ οἱ δοῦλοι. α') *Γάμος*. Διὰ νὰ συνάψῃ τις νόμιμον γάμον, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὸ jus conubii. Κατ' ἀρχὰς τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶχον μόνον οἱ πατρίκιοι Ἀπὸ τοῦ 445 π Χ., διὰ τῆς lex Canuleia ἐδόθη καὶ εἰς τοὺς πληβείους, οἱ ὁποῖοι ἔκτοτε ἠδύναντο νὰ συνάπτουν γάμον καὶ πρὸς πατρικίους. Τῷ 18 π Χ. ἡ lex Julia de maritandis ordinibus ἐπέτρεψε τὸν γάμον μεταξὺ τῶν ingenui (τῶν ἐκ γενετῆς ἐλευθέρων) καὶ τῶν ἀπελευθέρων. Οἱ δοῦλοι οὐδέποτε ἔσχον τὸ jus conubii. Θεωρητικῶς οἱ ἄνδρες ἠδύναντο νὰ συνάψουν γάμον ἀπὸ ἡλικίας 14 ἐτῶν, αἱ δὲ γυναῖκες ἀπὸ 12 ἐτῶν. Ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ὁ ἀνὴρ οὐδέποτε συνῆπτε γάμον πρὶν περιβληθῇ τὴν ἀνδρικὴν τήβεννον, ἤτοι πρὸ τοῦ 17 ἔτους. Ὁ γάμος μεταξὺ συγγενῶν ἀπηγορεύετο κατ' ἀρχὰς μέχρι τοῦ 6ου βαθμοῦ, κατόπιν δὲ μέχρι τοῦ 4ου βαθμοῦ, ἀλλὰ πολλάκις ὁ κανὼν οὗτος παρεβιάζετο. Διὰ τὴν σύναψιν γάμου ἀπῃτεῖτο ἡ συγκατάθεσις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πάππου, ἂν ἔζῃ. Ὁ γάμος ἦτο δύο εἰδῶν: ἐκεῖνος, καθ' ὃν ἡ ἐξουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας μετεβιβάζετο ἐκ τοῦ πατρὸς τῆς οἰκογενείας εἰς τὸν σύζυγον, ὁπότε ἡ γυνὴ ἐτέλει ὑπὸ τὴν πλήρη ἐξάρτησιν τοῦ συζύγου της (γάμος μετὰ manus), καὶ ἐκεῖνος, καθ' ὃν ἡ ἐξουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας δὲν μετεβιβάζετο εἰς τὸν σύζυγον, τῆς συζύγου διατηρούσης μεγαλυτέραν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐχούσης τὸ δικαίωμα τῆς διαθέσεως τῆς περιουσίας της, ἥτις εἶναι διακεκριμένη τῆς τοῦ συζύγου (γάμος ἄνευ manus). Τῆς πρώτης κατηγορίας διέκρινον τρία εἴδη: τὴν confarreatio, θρησκευτικὴν τελετὴν συνισταμένην εἰς τὴν προσφορὰν εἰς τὸν Δία γλυκίσματος ἐκ κριθῆς καὶ ἀγομένην ὑπὸ τοῦ μεγάλου ποντίφικος ἢ τοῦ flamen Dialis ἐνώπιον δέκα μαρτύρων· τὴν coemptio, καθ' ἣν ὁ πατὴρ ἐπώλει τὴν θυγατέρα του εἰς τὸν σύζυγον, καὶ τὸν usus, κατὰ τὴν Δωδεκάδελτον, ὅστις ἴσχυε διὰ τὴν συμβίωσιν ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἅμα τῇ συγκαταθέσει τῶν γονέων συνήπτοντο ὑπ' αὐτῶν οἱ ἀρραβῶνες, καθ' οὓς ὁ μνηστὴρ προσέφερεν εἰς τὴν μνηστὴν σιδηροῦν δακτύλιον καὶ δῶρα. Τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου ἡ νεᾶνις ἀφιέρωνεν εἰς τοὺς θεοὺς τὰ παιδικά της παιγνίδια καὶ τὴν νεανικήν της ἐσθῆτα. Τὴν πρωΐαν ἐγίνετο οἰωνισμὸς εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ προσεφέρετο θυσία κριοῦ. Κατόπιν συνετάσσετο τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου (tabulae nuptiales), παρουσίᾳ δύο μαρτύρων. Ἂν ὁ γάμος ἐγίνετο διὰ confarreatio ἢ coemptio, ἀπηγγέλλετο ἡ τυπικὴ φράσις: «quanto tu Gaius ego Gaia». Μετὰ τὸ γαμήλιον δεῖπνον, μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐγίνετο ἡ deductio, ἡ πλασματικὴ δηλαδὴ ἁρπαγὴ τῆς κόρης ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός της καὶ ἡ μεταφορά της εἰς τὴν νέαν κατοικίαν. Ἡ νύμφη συνωδεύετο ὑπὸ τριῶν παίδων, ὁ εἷς τῶν ὁποίων ἐκράτει τὴν γαμήλιον λαμπάδα. Ἠκολούθει ἡ ἠλακάτη καὶ ὁ ἄτρακτος. Ἅμα τῇ ἀφίξει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συζύγου, οὗτος ἔχριε μὲ λίπος ἢ ἔλαιον τὰς παραστάδας τῆς θύρας, διὰ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν Λαρήτων. Κατόπιν εἰσήγετο ἡ νύμφη ὑψουμένη ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, ἴσως διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν κακὸν οἰωνὸν τοῦ σκοντάμματος. Ὁ σύζυγός της τὴν ἐδέχετο εἰς τὸ ἄτριον καὶ τῆς παρέδιδε τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, σύμβολα τῆς οἰκιακῆς λατρείας. Τὴν ἐπομένην ἐδέχετο ἡ νύμφη τοὺς γονεῖς της ὡς κυρία (matrona), ἐνδεδυμένη τὴν stola, καὶ προσέφερε θυσίαν εἰς τοὺς οἰκιακοὺς θεούς.

β') *Οἰκογένεια*. Ἡ ρωμαϊκὴ οἰκογένεια εἶχεν αὐστηροτάτην συγκρότησιν. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας (pater familias) ἦτο ὁ μόνος ἰδιοκτήτης, δικαιούμενος ἀπολύτως νὰ πωλῇ, ν' ἀγοράζῃ, νὰ χαρίζῃ κλπ. Εἶχεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῆς συζύγου του, ἐπὶ τῶν τέκνων καὶ ἐπὶ τῶν δούλων, κατόπιν δέ, ἀφ' ὅτου διεδόθη ὁ γάμος ἄνευ manus, ἐπὶ τῶν τέκνων του μόνον καὶ ἐπὶ τῶν δούλων. Ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ τὸ νεογέννητον καὶ νὰ δείρῃ, νὰ πωλήσῃ, νὰ φονεύσῃ ἀκόμη τὰ ἐνήλικα τέκνα του. Ἐπίσης ἠδύνατο νὰ υἱοθετήσῃ. Ἡ υἱοθεσία (adoptio) εἶχε μεγάλην σημασίαν ἐν Ρώμῃ. Ὁ υἱοθετούμενος εἰσήγετο ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ υἱοθετοῦντος καὶ ἠκολούθει τὴν τάξιν αὐτοῦ, γινόμενος πατρίκιος ἐκ πληβείου ἢ καὶ τἀνάπαλιν. Πλὴν τῆς υἱοθεσίας ὑπῆρχε καὶ ἡ εἰσποίησις (adrogatio), ἡ υἱοθεσία δηλαδὴ προσώπου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐτέλει πλέον ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν. Ἡ εἰσποίησις ἐγίνετο ἐνώπιον τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ μεγάλου ποντίφικος. Ἡ σύζυγος (matrona) ἐτύγχανε μεγαλυτέρου σεβασμοῦ ἢ ἐν Ἑλλάδι, ἐπικαλουμένη domina. Εἰργάζετο, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκετο εἰς θέσιν δούλης· ἔκλωθε, ὕφαινε κλπ., δὲν ἦτο ὅμως ὑποχρεωμένη οὔτε νὰ μαγειρεύῃ οὔτε νὰ ἀλέθῃ. Ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της καὶ σπανίως ἐξήρχετο τῆς οἰκίας. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ εἰσέδυσε καὶ εἰς τὴν Ρώμην ἡ ἑλληνικὴ μανία τῆς πολυτελείας καὶ ἡ διαφθορά. Τοῦτο ἐπέφερε μεγάλην συχνότητα διαζυγίων, ἰδίᾳ μετὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Τὸ διαζύγιον ἐγίνετο ἢ δι ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως (divortium facere) ἢ δι' ἀποστολῆς ὑφ' ἑνὸς τῶν συζύγων πρὸς τὸν ἄλλον διαζευκτικῶν ἐπιστολῶν (repudium remittere).

γ') *Δοῦλοι*. Οἱ δοῦλοι ἀπετέλουν μέρος τῆς οἰκογενείας (familia), ἦσαν δὲ ἢ αἰχμάλωτοι πολέμου ἢ ἔκθετα ἢ πειρατικὴ λεία. Νομικῶς ὁ δοῦλος οὐδὲν ἀπολύτως δικαίωμα εἶχεν. Ἦτο πρᾶγμα (res), τὸ ὁποῖον ἠδύνατό τις νὰ πωλήσῃ, ν' ἀνταλλάξῃ καὶ νὰ τὸ διαθέσῃ κατ' ἀπόλυτον βούλησιν. Δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ συνάψῃ νόμιμον γάμον ἢ νὰ μαρτυρήσῃ Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἀπέλαυον σχετικῆς τινος ἐλευθερίας καὶ ἠδύναντο νὰ κερδίζουν χρήματα καὶ νὰ οἰκονομοῦν διὰ λογα-

Digitized by Google

ριασμόν των. Συνέβαινε μάλιστα ἐνίοτε δοῦλος τις νὰ ἔχῃ ἀγοράσει ἄλλους δούλους καὶ νὰ τοὺς ἐκμεταλλεύεται ἢ νὰ τοὺς ἀπελευθερώνῃ. Οἱ δοῦλοι οὗτοι τῶν δούλων ἐκαλοῦντο vicarii. Ὁ ἰδιοκτήτης τῶν δούλων τοὺς ἐχρησιμοποίει ὅπως ἤθελεν: εἰς τοὺς ἀγροὺς διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν κηπουρικήν, εἰς τὴν πόλιν ὡς οἰκοφύλακας, ὑπηρέτας, μαγείρους, οἰνοχόους, μουσικούς, ἐργάτας βιομηχανίας, ἂν δὲ ἦσαν ἐγγράμματοι, ὡς γραμματεῖς, βιβλιοθηκαρίους, ἀντιγραφεῖς, παιδαγωγούς, ἰατροὺς κλπ. Μία ἐκ τῶν ἠπιωτέρων τιμωριῶν τῶν δούλων ἦτο ἡ ἀποστολή των ἐκ τῆς πόλεως εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἂν ὁ κύριος ἦτο σκληρότερος, διέτασσε τὴν μαστίγωσίν των, τὴν φυλάκισίν των, τὴν βάσανόν των διὰ τοῦ ψύχους, τῆς πείνης, τῶν στρεβλωτικῶν μηχανῶν, τὴν σταύρωσιν καὶ ὁ,τιδήποτε ἄλλο, χωρὶς νὰ εἶναι ὑπόλογος ἀπέναντι οὐδενός. Ὁ κύριος ἠδύνατο ν' ἀπελευθερώσῃ τὸν δοῦλον ἢ διὰ τῆς vindicta, ἤτοι παρουσίᾳ δύο ἀρχόντων καὶ ἑνὸς μάρτυρος, ὅστις ἔλεγε: «aio hunc hominem liberum esse ex jure Quiritium» καὶ ἔψαυε τὸν δοῦλον διὰ μιᾶς ῥάβδου, ἢ δι' ἁπλῆς ἐγγραφῆς κατὰ τὴν τίμησιν (ἀπογραφὴν) εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν (ἀνὰ πενταετίαν), ἢ διὰ διαθήκης.

Ἡ ἀγωγὴ τῶν παίδων. Ὅταν ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, ὁ πατήρ του εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ἐκθέσῃ, ὁπότε τοῦτο ἢ ἀπέθνησκεν ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους ἢ περισυνελέγετο ὑπὸ εὐσπλάγχνων πολιτῶν ἢ ἐκμεταλλευτῶν, οἱ ὁποῖοι τὸ ἠκρωτηρίαζον καὶ τὸ παρεμόρφωνον διὰ λόγους ἐπαιτείας. Ἂν ὁ πατὴρ ἀνεγνώριζε τὸ γεννηθὲν (suscipere), τὸ ἐλάμβανεν ἅμα τῇ γεννήσει του εἰς τὰς χεῖράς του. Τὴν ἐνάτην (διὰ τὰ ἄρρενα) ἢ τὸν ὀγδόην (διὰ τὰ θήλεα) ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἐγίνετο ἡ ὀνοματοθεσία, ἤτοι ἐδίδετο εἰς τὸ νεογνὸν ἓν praenomen (Marcus, Lucius, Publius), τὸ ὁποῖον μὲ τὸ nomen (Tullius λ.χ.) καὶ τὸ cognomen (Scipio λ.χ.) τῆς οἰκογενείας ἀπετέλει τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ νέου πολίτου. Κατόπιν ἀνηρτᾶτο εἰς τὸ λίκνον τοῦ παιδὸς μεταλλίνη σφραγὶς (bulla) ὡς ἀντιβασκάνιον, τὴν ὁποίαν ἐφόρει μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ὁ παῖς ἀνετρέφετο ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τῆς μητρός του. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας καὶ ἐπὶ αὐτοκρατορίας τὰ παιδία εἶχον ἰδιαιτέρας τροφούς. Ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός, αὕτη παλαιότερον ἐγίνετο ὑπὸ τοῦ πατρός, ὅστις ἐξεμάνθανε τὸν υἱόν του ἀνάγνωσιν, γραφήν, μαθηματικά, γεωργίαν καὶ ἄλλας πρακτικὰς γνώσεις. Ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἐκπαίδευσις ἔπαυσε νὰ εἶναι τόσον στοιχειώδης. Οἱ μορφωμένοι Ἕλληνες δοῦλοι ἤρχισαν νὰ χρησιμοποιῶνται ὡς διδάσκαλοι εἴτε κατ' οἶκον, εἴτε εἰς ὡρισμένα ἰδιωτικὰ σχολεῖα. Ἐφεξῆς ἡ μόρφωσις διεδίδετο μὲ μεγαλυτέραν ταχύτητα μεταξὺ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τρία στάδια ἐκπαιδεύσεως: τὸ τοῦ γραμματοδιδασκάλου (litterator), ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, καὶ τὸ τοῦ γραμματικοῦ (grammaticus) καὶ τοῦ ρητοροδιδασκάλου (rhetor), ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν. Παρὰ τῷ *γραμματοδιδασκάλῳ* ἐφοίτα ὁ παῖς ἀπὸ τοῦ 7ου μέχρι τοῦ 12ου ἢ 13ου ἔτους τῆς ἡλικίας του. Μετέβαινε συνοδευόμενος ὑπὸ ἑνὸς δούλου, ὅστις ἐκράτει τὰ σύνεργά του. Ἡ παράδοσις ἐγίνετο ἐντὸς αἰθούσης ἁπλῆς, ἐπιπλωμένης στοιχειωδῶς μὲ τραπέζας καὶ θρανία, ἢ καὶ εἰς τὸ ὕπαιθρον. Τὸ κύριον μάθημα ἦτο τὸ μάθημα τῆς ἀριθμήσεως, δυσκολώτατον διὰ τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι εἶχον υἱοθετήσει τὸ δωδεκαδικὸν σύστημα διὰ τὰς ὑποδιαιρέσεις τοῦ ἀσσαρίου. Ἐπίσης ἐμάνθανον ν' ἀναγινώσκουν καὶ νὰ γράφουν ἐπὶ κηρωτῶν πινάκων διὰ στύλου, ἀπεστήθιζον δὲ τέλος τραγουδιστὰ τὴν Δωδεκάδελτον. Αἱ τιμωρίαι τῶν ἀτακτούντων μαθητῶν ἦσαν αὐστηρόταται. Ἀπὸ τοῦ 12ου ἢ 13ου μέχρι τοῦ 16ου ἔτους τῆς ἡλικίας ὁ παῖς ἐφοίτα παρὰ τῷ *γραμματικῷ*. Συνήθως ἡ διδασκαλία ἐγίνετο εἰς δημόσια μέρη καὶ κατὰ προτίμησιν εἰς στοάς, ὅπου ἠδύναντο καὶ οἱ διαβάται καὶ πρὸ πάντων οἱ γονεῖς ν' ἀκροασθοῦν τοῦ μαθήματος καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὰς προόδους τῶν τέκνων των. Ὁ γραμματικὸς ἡρμήνευε τοὺς Ἕλληνας ποιητάς, τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἡσίοδον, τὸν Μένανδρον (κατ' ἀρχὰς ἐν λατινικῇ μεταφράσει καὶ κατόπιν ἐν πρωτοτύπῳ), καθὼς καὶ τοὺς Ρωμαίους ποιητάς, Λίβιον, Ἀνδρόνικον (τὴν λατινικὴν μετάφρασίν του τῆς «Ὀδυσσείας»), τὸν Τερέντιον, βραδύτερον δὲ τὸν Βιργίλιον καὶ τὸν Ὁράτιον. Πεζογράφους φαίνεται ὅτι δὲν ἐδίδασκον οἱ γραμματικοί. Ὁ μαθητὴς ἐδιδάσκετο ν' ἀναγινώσκῃ ὀρθῶς τὸ περὶ οὗ ἐπρόκειτο χωρίον, προσέχων τὴν στίξιν, τὴν προφορὰν καὶ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ. Ὁ διδάσκαλος ἔδιδε διαφόρους ἐξηγήσεις γραμματικάς, μετρικάς, ἱστορικάς, φυσικάς, γεωγραφικάς, μυθολογικὰς κλπ., ὑποβοηθούσας τὴν κατανόησιν τοῦ κειμένου. Χωριστὸν μάθημα ἱστορίας, γραμματολογίας ἢ γραμματικῆς δὲν ἐγίνετο. Τὸ ἑρμηνευθὲν χωρίον ἀπεστηθίζετο κατόπιν καὶ ἐπηκολούθουν διάφοροι ἀσκήσεις: μετατροπὴ εἰς πεζὸν ἐμμέτρου χωρίου, σύνταξις διαφόρων ἐκθέσεων κλπ. Τέλος ὁ μαθητής, ἀπὸ τοῦ 17ου ἔτους, ἐφοίτα παρὰ τῷ *ρητοροδιδασκάλῳ*, ὅστις τὸν ἤσκει εἰς τὴν εὐγλωττίαν. Ὁ μέλλων ρήτωρ ἠσκεῖτο εἰς τὴν συγγραφὴν λόγων ἐπὶ πλαστῶν θεμάτων καὶ εἰς τὴν ἀπαγγελίαν τῶν λόγων τοὺς ὁποίους συνέθετε. Ὁ διδάσκαλος ἔκαμνε τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τοῦ ὕφους, τῆς στάσεως, τῶν χειρονομιῶν κλπ. Σπανίως ἐδιδάσκετο τὸ σχέδιον, ἡ ζωγραφική, ἡ μουσική, ὁ χορός. Ἡ γεωμετρία ἐδιδάσκετο ἔξω τῆς σχολῆς. Εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν ὁ νέος ἐξήρχετο ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ ρητοροδιδασκάλου, ἀπέβαλεν ἐπισήμως τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα (toga praetexta), λευκὴν τήβεννον μὲ ἐρυθρὰν παρυφήν, καὶ τὴν σφραγῖδα (bulla) καὶ ἐνεδύετο τὴν ἀνδρικὴν τήβεννον (toga virilis), ὁλόλευκον. Ἡ ἐκπαίδευσίς του ἐτερματίζετο οὕτω. Ἂν ἤθελε νὰ τελειοποιηθῇ ἀκόμη περισσότερον, μετέβαινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα τῆς εὐγλωττίας καὶ τῶν τεχνῶν, καὶ παρέμενεν ἐκεῖ ἐπί τινα ἔτη. Τοῦτο ἔπραξαν ὁ Κικέρων, ὁ Καῖσαρ, ὁ Ὁράτιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Περιουσίαι καὶ ἐπαγγέλματα. Ἡ περιουσία Ρωμαίου, ἀποζῶντος ἐκ τῶν εἰσοδημάτων του, ἀπετελεῖτο ἐκ γαιῶν, τὰς ὁποίας παλαιότερον ἐκαλλιέργει ὁ ἴδιος, κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους δὲ χρόνους διὰ κολλήγων, ἐκ μετοχῶν τῶν μεγάλων χρηματιστικῶν ὁμάδων (societates), αἱ ὁποῖαι ἐξεμίσθουν τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν δημοσίων ἔργων, καὶ ἐξ οἰκοπέδων καὶ οἰκιῶν ἐντὸς τῶν πόλεων, τὰ ὁποῖα ἐπωλοῦντο ἢ ἐνοικιάζοντο. Μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πατρικίων, ὅσοι εἶχον μεγάλην περιουσίαν ἠσχολοῦντο μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ κατελάμβανον διαφόρους θέσεις. Τὴν *χρηματιστικὴν* κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας εἶχεν ἡ τάξις τῶν ἱππέων. Οἱ ἱππεῖς ἐλάμβανον χρήματα μὲ μικρὸν τόκον καὶ τὰ ἐδάνειζον, εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, μὲ μεγαλύτερον. Ἐνοικίαζον τοὺς φόρους, ἀνελάμβανον ἐργολαβικῶς τὰ δημόσια ἔργα, ὠργανώνοντο εἰς μετοχικὰς ἑταιρείας καὶ ἐκερδοσκόπουν ὅπως καὶ οἱ σημερινοὶ χρηματισταί. Ἐκτὸς τῶν μεγάλων ἑταιρειῶν ὑπῆρχον καὶ οἱ τοκογλύφοι, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον 4% κατὰ μῆνα, ἤτοι 48% κατ' ἔτος. Ἓν ἐκ τῶν κυρίων ἐπαγγελμάτων, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ὡδήγουν πρὸς τὴν ἀρχήν, ἦτο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, ὁ ὁποῖος διεκπεραιῶν τὰς ὑποθέσεις τοῦ κοινοῦ καθίστατο δημοφιλής. Οἱ νομομαθεῖς πάλιν ἔδιδον συμβουλὰς ἐπὶ τῶν παρουσιαζομένων νομικῶν ζητημάτων. Μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν δικῶν εἶχεν ἡ γνῶσις τοῦ ἡμερολογίου, τῶν ἡμερῶν δηλαδή, καθ' ἃς ἐδικαιοῦτό τις νὰ κινήσῃ δίκην. Τὴν γνῶσιν ταύτην κατεῖχον κατ' ἀρχὰς μόνον οἱ ποντίφικες (ἐκ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων πάντοτε), οἱ ὁποῖοι ἦσαν καὶ οἱ μόνοι νομομαθεῖς, διότι πλεῖστα νομικὰ ἔθιμα εἶχον θρησκευτικὴν ἀφετηρίαν. Τῷ 304 ὅμως ὁ Γ. Φλάβιος ἐδημοσίευσε τὸ ἡμερολόγιον καὶ οὕτως ἡ σοφία τῶν νομομαθῶν ἐγίνετο κτῆμα ὅλων τῶν πολιτῶν. Ἡ τάξις τῶν ἱππέων κατεῖχεν εἰς χεῖράς της ὄχι μόνον τὸ χρηματιστικὸν ἀλλὰ καὶ τὸ *ἐμπορικὸν* κεφάλαιον. Πολλοὶ ἱππεῖς ἦσαν διεσκορπισμένοι εἰς τὰς συμμάχους καὶ τὰς ὑποτεταγμένας χώρας, ὅπου διενήργουν εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον (negotiatores) σίτου, ξυλείας, δερμάτων, σιδήρου κλπ. Εἰσῆγον εἰς Ρώμην ἐξ Αἰγύπτου ὑαλικά, ἀρώματα, λεπτὰ ὑφάσματα, μάρμαρα, χάρτην κλπ. Οἱ ἐφοπλισταὶ (mercatores, naviculatores) ἦσαν ἐπίσης ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἱππέων. Οἱ μικρέμποροι (istitores, caupones) ἦσαν συνήθως ἀπελεύθεροι ἢ ξένοι καὶ εἶχον τὰ μαγαζεῖά των εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ εἰς τὰς ὁδούς. Πολλάκις ἦσαν συγχρόνως ἔμποροι καὶ ἑστιάτορες καὶ κάπηλοι. Ἀλλὰ τὰ ἑστιατόριά των δὲν ἦσαν καὶ πολὺ ἀσφαλῆ, δι' αὐτὸ δὲ οἱ πλούσιοι πολῖται ἀπέφευγον νὰ τὰ ἐπισκέπτωνται. Ἡ *βιομηχανία* δὲν ἦτο τόσον ἀνεπτυγμένη, ὅσον τὸ ἐμπόριον. Σπουδαιότεραι βιομηχανίαι ἦσαν: ἡ βιομηχανία τοῦ ἀργίλλου (ἀγγεῖα, τερρακόται, πλίνθοι, κέραμοι κλπ.), ἡ βιομηχανία τῶν μετάλλων (ὅπλα, μάχαιραι, σκεύη, σωλῆνες, λάμπαι, ἀγγεῖα, ἀγάλματα, καθρέπται, κομψοτεχνήματα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, περιδέραια, πόρπαι, ἐνώτια κλπ.), ἡ βιομηχανία τῆς ὑάλου (δοχεῖα ἀρωμάτων, λυχνίαι, ποτήρια, κλπ.), ἡ βιομηχανία τοῦ ξύλου (ξυλουργική, ἐπιπλοποιία, ἁμαξοποιία) καὶ ἡ βιομηχανία τοῦ δέρματος (ὑποδήματα, σέλλαι, ἡνία κλπ.). Ἐπίσης ἐνδιαφέρουσα ἦτο καὶ ἡ βιομηχανία τοῦ βιβλίου. Οἱ βιβλιοπῶλαι (librarii, bibliopolae) ἦσαν ὀλίγοι ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος. Βραδύτερον, ἐπὶ Ὁρατίου, τὰ βιβλιοπωλεῖα εἶχον πληθυνθῆ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μαρτιαλίου ἦσαν ἄφθονα καὶ ἐνδιαφέροντα. Δικαιώματα πνευματικῆς ἰδιοκτησίας τοῦ συγγραφέως δὲν ὑφίσταντο. Τὰ βιβλία ἦσαν κύλινδροι ἐκ παπύρου ἢ ἐκ περγαμηνῆς.

Ἡ *γεωργία* ἦτο κατ' ἀρχὰς ἡ κυρία ἐνασχόλησις τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τῆς ἐλευθέρας πολιτείας περιέπεσεν εἰς παρακμήν. Ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία ἤρχιζε νὰ ἐκμηδενίζηται. Ὁλόκληρος ἡ Ἰταλία ἀπετελεῖτο ἐξ ἀπεράντων τσιφλικίων (latifundia). Τὴν θέσιν τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν κατελάμβανον ὁλονὲν αἱ βοσκαί, πιθανῶς διότι εἶχε παύσει νὰ εἶναι συμφέρουσα ἡ παραγωγὴ σίτου ἐν Ἰταλίᾳ, ἐφ' ὅσον οὗτος εἰσήγετο εὐθηνὸς ἐκ Σικελίας καὶ Αἰγύπτου. Κύρια καλλιεργούμενα εἴδη ἦσαν ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία. Ἐπίσης εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ρώμης ἐκαλλιεργοῦντο ἐντατικῶς τὰ λαχανικά, προοριζόμενα διὰ τὴν ἀγορὰν τῆς πρωτευούσης. Ἡ κτηνοτροφία περιελάμβανε βοῦς, χοίρους, πρόβατα κλπ. Τὰ βιβάρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔτρεφον ἰχθῦς πολυτελείας, ἐπολλαπλασιάσθησαν ἰδίᾳ ἐπὶ αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἄλλα *ἐπαγγέλματα* ἦσαν τὸ τοῦ ἰατροῦ, τοῦ γραμματικοῦ, τοῦ ρητοροδιδασκάλου, τοῦ ἠθοποιοῦ καὶ τοῦ στρατιώτου. Οἱ ἰατροὶ ἦσαν γενικῶς δοῦλοι, ἀπελεύθεροι ἢ ξένοι. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἐξετιμῶντο μεγάλως διὰ τὴν δεινότητά των. Ὑπῆρχον ἐξαίρετοι χειρουργοί, ὀδοντίατροι, ὀφθαλμολόγοι, ὠτολόγοι καὶ ἄλλοι εἰδικοί, ἀλλὰ καὶ ἄφθονοι κομπογιαννῖται. Οἱ γραμματικοὶ καὶ οἱ ρητοροδιδάσκαλοι ἦσαν κατ' ἀρχὰς Ἕλληνες δοῦλοι, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα ἐξετιμήθησαν καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτοκρατορίας οἱ ρητοροδιδάσκαλοι ἦσαν σημαντικώτατα πρόσωπα. Οἱ ἠθοποιοὶ (histriones) περιεφρονοῦντο πάντες σχεδόν, ἐκτὸς σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων. Ἡ ἰδιότης τοῦ στρατιώτου ἀπέβη ἐπάγγελμα μόνον ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ὁπότε ἐθεσπίσθη ὁ μόνιμος στρατός. Ὅπως ὑπῆρχον πλούσιοι οὐδὲν ποιοῦντες, οὕτω ὑπῆρχον καὶ πτωχοὶ δυστυχοῦντες καὶ ἀποζῶντες παρασιτικῶς εἰς βάρος ἰδιωτῶν ἢ τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον τακτικῶς προέβαινεν εἰς δωρεὰν διανομὴν σίτου. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας οἱ πτωχοὶ οὗτοι, οἱ proletarii, εἶχον τόσον πληθυνθῆ, ὥστε ἀπετέλουν κοινωνικὸν κίνδυνον.

Διαθῆκαι, θάνατος, κηδεῖαι. α') *Διαθῆκαι.* Τὸ δικαίωμα τοῦ συντάσσειν διαθήκην (jus testamenti, testamenti factio) εἶχεν ὁ πολίτης ὁ ἔχων τὸ jus commercii, ὁ μὴ ὑποτεταγμένος εἰς τὴν πατρικὴν ἢ συζυγικὴν ἐξουσίαν. Ἑπομένως τὰ παιδία καὶ αἱ γυναῖκες αἱ ὑπανδρευμέναι μὲ manus δὲν ἠδύναντο νὰ συντάξουν διαθήκην. Θεωρητικῶς ἕκαστος ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τὰ ἀγαθά του κατὰ βούλησιν. Ἀλλ' ὁσάκις συνέβαινε ν' ἀποκληρῶνται στενοὶ συγγενεῖς, ἡ διαθήκη προσεβάλλετο, ὑποστηριζομένου ὅτι ὁ διαθέτης ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν παραφροσύνης. Ὡσαύτως ὡρισμένοι αὐτοκράτορες εἶχον θεσπίσει, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος, ὅπως πᾶς συντάσσων διαθήκην τοῖς κληροδοτῇ καὶ μέρος τῆς περιουσίας του. Δικαίωμα τοῦ κληρονομεῖν εἶχον μόνον ὅσοι εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ διαθέτειν. Τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀνεγνώριζε τρεῖς τρόπους συντάξεως διαθήκης: ἢ in comitiis calatis, δηλαδὴ ἐνώπιον τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας, ἢ in procinctu, δηλαδὴ ἐνώπιον τοῦ συνηγμένου πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως δι' ἐκστρατείαν στρατοῦ καὶ μετὰ τὴν οἰωνοσκοπίαν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἢ per aes et libram, δηλαδὴ δι' εἰκονικῆς πωλήσεως τῆς κληροδοσίας εἰς πρόσωπόν τι, συνήθως τὸν κυριώτερον κληρονόμον, ὅστις ὑπεχρεοῦτο νὰ διαθέσῃ τὰ ἀγαθὰ κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ διαθέτου. Εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην παρίσταντο πέντε μάρτυρες, συνυπογράφοντες ἐπὶ τῶν συντασσομένων κηρίνων πινακιδίων. Κατὰ τὸ πραιτωρικὸν πάλιν δίκαιον ὑπῆρχον δύο τρόποι διαθήκης: προφορικὴ δήλωσις τῆς θελήσεώς του ὑπὸ τοῦ διαθέτου, προφανῶς παρουσίᾳ ἄρχοντός τινος, ἢ σύνταξις γραπτῆς διαθήκης, εἰς ἣν προσυπέγραφον ἑπτὰ μάρτυρες.

β') *Θάνατος καὶ κηδεία.* Κατὰ τὴν τελευταίαν πνοὴν τοῦ θνήσκοντος ἠσπάζοντο τὸ στόμα του, διότι ἐπίστευον ὅτι ἡ ψυχὴ ἐξήρχετο τότε διὰ τοῦ στόματος, καὶ ἔκλειον τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐκπνεύσαντος. Κατόπιν ἤρχιζον τοὺς θρήνους (conclamatio) καὶ ἐκάλουν τὸν νεκρὸν διὰ νὰ ἐξακριβώσουν ἂν πράγματι εἶχεν ἀποθάνει. Ἠκολούθει πλύσις τοῦ σώματος μὲ θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀρωματισμὸς αὐτοῦ μὲ ἀλοιφὴν ἐξ ἅλατος, κέδρου, μέλιτος, μύρου καὶ βαλσάμου διὰ τὴν πρόληψιν ταχείας ἀποσυνθέσεως (unctura). Μετὰ τὴν περιποίησιν ταύτην τὸ σῶμα ἐκαλύπτετο διὰ τῆς τηβέννου. Ἂν ὁ νεκρὸς ἦτο ἄρχων, τὸν ἐνέδυον μὲ τὰ διάσημα τοῦ ἀξιώματός του καὶ ἔθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τοὺς τιμητικοὺς στεφάνους, τοὺς ὁποίους εἶχε τυχὸν λάβει ἐν τῇ ζωῇ. Συνήθως εἰς τὸ στόμα τοῦ νεκροῦ ἐπέθετον ἓν δηνάριον, ὡς ναῦλον διὰ τὸν Χάρωνα, τὸν πορθμέα τοῦ Ἅδου. Ὁ νεκρὸς ἐτίθετο ἐπὶ κλίνης ἐντὸς τοῦ ἀτρίου μὲ τοὺς πόδας ἐστραμμένους πρὸς τὴν ἔξοδον. Πέριξ αὐτοῦ ἐτοποθετοῦντο ἄνθη καὶ ἐκαίοντο ἀρώματα. Παρὰ τὴν κλίνην εἰδικὸς δοῦλος ἐφύλασσε τὸν νεκρὸν καὶ τὸν ἠνέμιζε. Πρὸ τῆς οἰκίας κλάδος κυπαρίσσου ἢ ἐλάτης ἐμαρτύρει τὴν ὕπαρξιν νεκροῦ ἐν αὐτῇ καὶ ἀπέτρεπε τὸν μέγαν ποντίφικα νὰ εἰσέλθῃ, διὰ νὰ μὴ μιανθῇ. Κατόπιν ἐστέλλετο εἰς τὰς οἰκίας τῶν φίλων ἀπελεύθερος καὶ τοὺς προσεκάλει διὰ τὴν κηδείαν, ἡ ὁποία ἐγίνετο τὴν ἑπομένην νύκτα καὶ ὑπὸ τὸ φῶς λαμπάδων. Ὁ νεκρός, τοποθετημένος ἐντὸς φερέτρου ἀνοικτοῦ, μετεφέρετο πρὸς ἐνταφιασμὸν ὑπὸ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς νεκρικῆς πομπῆς ἐβάδιζον οἱ αὐλῳδοὶ (tibicines), οἱ σαλπιγκταὶ (tubici-

Digitized by Google

nes), καὶ αἱ μοιρολογίστριαι (praeficae), αἱ ὁποῖαι ἐξέβαλλον γοερὰς κραυγὰς καὶ ἐπήνουν τὸν μεταστάντα. Ἠκολούθει τὸ φέρετρον, μὲ τοὺς συγγενεῖς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἐνδεδυμένους πένθιμα. Τὸ πτῶμα κατόπιν ἢ ἐθάπτετο ἢ ἐκαίετο, ἀφοῦ προηγουμένως ἐρρίπτετο ἐπ' αὐτοῦ ὀλίγον χῶμα. Ἐν περιπτώσει ταφῆς ἐτίθετο ἐντὸς λιθίνου, μαρμαρίνου ἢ μεταλλίνου κιβωτίου καὶ ἐθάπτετο βαθέως ἐντὸς τῆς γῆς. Ἐν περιπτώσει καύσεως, ἀπετίθετο ἐπὶ σωροῦ ξύλων, εἰς τὸν ὁποῖον ἔθετον πῦρ ἀποστρέφοντες τὸ πρόσωπον. Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ καῦσιν συνέλεγον τὴν κόνιν ἐντὸς ὑδρίας, ἥτις ἐτίθετο ἐντὸς τοῦ μνημείου. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐπηκολούθει κάθαρσις τῶν συγγενῶν δι' ὕδατος καὶ πυρός, δηλαδὴ διὰ ραντισμοῦ μὲ κλάδον δάφνης καὶ διαβάσεως ὑπεράνω τοῦ πυρός. Κατόπιν παρετίθετο νεκρικὸν δεῖπνον καὶ θυσία εἰς τὴν Δήμητρα καὶ τοὺς Λάρητας. Ὅταν ὁ ἀποθανὼν ἦτο ἐπίσημον πρόσωπον, τότε ἀνήγγελλε τὸν θάνατόν του δημόσιος κῆρυξ (funus indictum). Ἡ νεκρικὴ πομπὴ τότε ἦτο πολυπληθεστέρα καὶ περιελάμβανε, πλὴν τῶν αὐλητῶν κλπ., μίμους καὶ ὀρχηστὰς καὶ γελωτοποιούς, οἱ ὁποῖοι ἀπεμιμοῦντο τὰς χειρονομίας καὶ τὴν φωνὴν τοῦ μεταστάντος. Ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας μετὰ τὴν κηδείαν οἱ κληρονόμοι οὔτε ἐπώλουν τὰ κληρονομηθέντα οὔτε ὑπέκειντο εἰς οἱανδήποτε δίωξιν. Τὴν ἐνάτην ἡμέραν παρετίθετο δεῖπνον (cena novemdialis) καὶ ἐγίνοντο ἀγῶνες μονομάχων πρὸς τιμὴν τοῦ θανόντος. Τὸ πένθος συνίστατο εἰς ἀποχὴν ἀπὸ συμποσίων καὶ ἀπὸ χρήσεως κοσμημάτων καὶ λευκῶν ἐνδυμάτων, διήρκει δὲ δέκα μῆνας διὰ τὸν σύζυγον ἢ ἐνήλικας, ἀνιόντας καὶ κατιόντας, ὀκτὼ διὰ τοὺς ἄλλους στενοὺς συγγενεῖς καὶ τρεῖς ἕως δέκα μῆνας διὰ τὰ παιδιά, τόσους ὅσα ἔτη εἶχον ζήσει. Οἱ πενθοῦντες ἐφόρουν τὴν toga pulla, τήβεννον μὲ σκοτεινὸν χρῶμα.

Δημόσια θεάματα κλπ. α) *Ἀγῶνες.* Οἱ ἀγῶνες (ludi) ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἱπποδρομίαι πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Ἱππείου Ποσειδῶνος (Consus), οἱ ὁποῖοι ἦσαν προστάται θεοὶ τῶν ἵππων καὶ τῶν ἡμιόνων, διεξήγοντο δὲ τρὶς ἢ τετράκις τοῦ ἔτους. Πολλάκις ὑπέσχοντο εἰς τοὺς θεοὺς ὀργάνωσιν ἀγώνων πρὸς τιμήν των, διὰ νὰ ἐπιτύχουν εἰς ἐνδιαφέρουσαν ὑπόθεσιν καὶ κυρίως εἰς πολεμικὴν ἐκστρατείαν. Σὺν τῷ χρόνῳ οἱ ἀγῶνες ἔγιναν περισσότεροι καὶ συχνότεροι. Ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας ὑπῆρχον ἤδη ἑπτὰ ἐτήσιαι ἀγωνιστικαὶ ἑορταί, διαρκείας πολλῶν ἡμερῶν ἑκάστη (ludi Romani, Plebeii, Ceriales, Apollinares, Megalenses, Florales, victoriae Sullanae). Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ἔγιναν ἔτι πολυπληθέστεροι. Τῷ 354 μ. Χ. 135 ἡμέραι τοῦ ἔτους διετίθεντο δι' ἀγῶνας τακτικούς. Οἱ ἀγῶνες εἶχον πάντοτε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα (μολονότι ὁ λαὸς τοὺς ἐξελάμβανεν ἁπλῶς ὡς διασκέδασιν), δι' αὐτὸ καὶ ἐτελοῦντο ἐπὶ τῇ βάσει αὐστηρῶς τηρουμένου τυπικοῦ. Τοὺς ἀγῶνας ὠργάνωνον κατ' ἀρχὰς οἱ ποντίφικες, κατόπιν οἱ ἄρχοντες καὶ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἰδίᾳ οἱ ἀγορανόμοι. Συνέβαινεν ὅμως, μάλιστα κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, νὰ ὀργανώνουν καὶ ἰδιῶται ἀγῶνας, εἴτε ἕνεκα πένθους, εἴτε ἕνεκα χαρμοσύνων γεγονότων, ἢ καὶ ἁπλῶς διὰ δημοκοπικοὺς λόγους.

β) *Ἁρματοδρομίαι.* Αἱ ἁρματοδρομίαι ἐδίδοντο ἐντὸς τοῦ ἱπποδρόμου, εἰδικοῦ οἰκοδομήματος σχήματος ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, ἀπολήγοντος εἰς ἓν ἀπὸ τὰ δύο τέρματα τοῦ εἰς καμπύλην. Πέριξ τοῦ ἀνοικτοῦ τούτου χώρου ὑπῆρχον βαθμίδες, εἰς τὸ μέσον δὲ καὶ κατὰ μῆκος ὑψοῦτο τοῖχος τις (spina) χωρίζων εἰς δύο τμήματα τὸν χῶρον καὶ ἀπολήγων εἰς δύο ἄκρα (metae), περὶ τὰ ὁποῖα ὤφειλον νὰ στρέφωνται τὰ ἅρματα. Συνήθως εἰς τὴν ἅμιλλαν μετεῖχον τέσσαρα ταυτοχρόνως ἅρματα, τὰ ὁποῖα διήνυον ἑπτάκις τὸν γῦρον τοῦ ἱπποδρόμου. Τὰ ἅρματα ἦσαν ἐλαφρότατα καὶ μικρά, μὲ δύο (bigae) ἢ τέσσαρας (quadrigae) ἵππους. Ὁ ἁρματηλάτης ἵστατο ὄρθιος ἐπὶ τοῦ ἅρματος, μὲ τὸ μαστίγιον ἀνὰ χεῖρας καὶ τὰ ἡνία προσδεδεμένα εἰς τὴν ζώνην. Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τὸ ἐνδιαφέρον τῶν θεατῶν ἦτο τόσον, ὥστε ἐδημιουργοῦντο καὶ κόμματα, τὰ ὁποῖα εἶχον τὰς προτιμήσεις των καὶ τὰς ἀντιπαθείας των πρὸς τοὺς ἁρματηλάτας. Πλὴν τῶν ἁρματοδρομιῶν, διεξήγοντο κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ, καὶ κατόπιν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ, θηριομαχίαι, ἀγῶνες μονομάχων, ἀγῶνες δρόμου, πάλης, πυγμαχίας κλπ.

γ) *Σκηνικοὶ ἀγῶνες.* Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐγίνοντο ἤδη παραστάσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον χονδροειδεῖς. Ἀλλὰ πραγματικαὶ θεατρικαὶ παραστάσεις μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λιβίου Ἀνδρονίκου (240 π. Χ.) ἤρχισαν νὰ γίνωνται. Αἱ παραστάσεις αὗται ἐγίνοντο εἰς τὸ ὕπαιθρον, οἱ δὲ θεαταὶ ἢ ἵσταντο ὄρθιοι ἢ ἐκάθηντο ἐπὶ τῆς χλόης. Κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ἐκτίσθησαν ἐπανειλημμένως ξυλόπηκτα θέατρα, τὰ ὁποῖα κατεστρέφοντο μετὰ τὴν παράστασιν. Τὸ πρῶτον λίθινον θέατρον ἐκτίσθη τῷ 55 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πομπηίου. Τῷ 13 π. Χ. ὁ Κορνήλιος Βάλβος ἔκτισε νέον λίθινον θέατρον. Τὸ σχῆμα τοῦ ρωμαϊκοῦ θεάτρου ὡμοίαζε γενικῶς πρὸς τὸ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἀλλ' ἡ διάταξίς του διέφερεν εἰς πολλὰς λεπτομερείας. Κατὰ πρῶτον, τὸ ρωμαϊκὸν θέατρον σπανίως ἠρείδετο ἐπὶ λόφου, αἱ δὲ κερκίδες τῶν ἑδωλίων ἦσαν κατεσκευασμέναι ἐκ μαρμάρου. Δεύτερον, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε χορός, τὰς διὰ τὴν ὀρχήστραν προωρισμένας θέσεις κατελάμβανον οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ συγκλητικοί. Τρίτον, ἡ σκηνὴ ἦτο βαθυτέρα τῆς τῶν ἑλληνικῶν θεάτρων, ἐπιτρέπουσα οὕτω νὰ λάβουν μέρος περισσότεροι ὑποκριταί, ἠδύνατο δ' ἀκαριαίως ν' ἀποκρυβῇ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ κοινοῦ διὰ μιᾶς αὐλαίας (aulaea, siparium), ἡ ὁποία, ἀντὶ νὰ κατέρχηται, ὡς παρ' ἡμῖν, ἀντιθέτως ἀνυψοῦτο ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Τέλος τὸ ρωμαϊκὸν θέατρον ἐπροστατεύετο ἀπὸ τῶν κακοκαιριῶν δι' ἑνὸς μεγάλου παραπετάσματος (velum). Οἱ ὑποκριταὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος ἐχρησιμοποίουν προσωπεῖα καὶ ὑπεδύοντο ἀνδρικοὺς καὶ γυναικείους ρόλους. Αἱ θεατρικαὶ παραστάσεις ἦσαν παραστάσεις τραγῳδιῶν, κωμῳδιῶν, ἀτελλανῶν, μίμων καὶ παντομίμων. Αἱ τραγῳδίαι καὶ αἱ κωμῳδίαι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον μεταφρασμέναι ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ. Τὰ ἀττελανὰ ἦσαν κατ' ἀρχὰς αὐτοσχέδιοι φάρσαι, κατόπιν δ' ἐγράφοντο προηγουμένως, οἱ δὲ ἥρωές των ἦσαν στερεότυποι, ἀντιπροσωπεύοντες χαρακτῆρας. Οἱ μῖμοι ἦσαν κωμικὰ τεμάχια μὲ ἄσεμνον συνήθως ὑπόθεσιν καὶ συνίσταντο εἰς σειρὰς ἀστείων καὶ αἰσχρολογιῶν μὲ κωμικὰς καὶ ἀσέμνους χειρονομίας. Κατὰ τὰς παντομίμας τέλος εἷς ἠθοποιὸς ἐξετέλει διαφόρους χειρονομίας ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐνῷ ἄλλος ᾖδε συνοδείᾳ αὐλοῦ.

δ) *Ἀγῶνες τοῦ ἀμφιθεάτρου.* Κατ' ἀρχὰς τὰ ἀμφιθέατρα ἦσαν ξύλινα. Τὸ πρῶτον λίθινον ἀμφιθέατρον ἐκτίσθη ἐπὶ Αὐγούστου ὑπὸ τοῦ φίλου του Ταύρου. Ἔκτοτε ἐκτίσθησαν πλεῖστα ἀμφιθέατρα καὶ ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Τὸ περιφημότερον ἐξ ὅλων ὑπῆρξε τὸ Κολοσσαῖον, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκοδόμησις ἤρχισεν ἐπὶ Βεσπασιανοῦ καὶ ἐτερματίσθη ἐπὶ Τίτου. Τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ 87.000 θεατάς, εἶχε ᾠοειδὲς σχῆμα καὶ περιεβάλλετο ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων σειρῶν ἑδωλίων. Ὁ κεντρικὸς χῶρος ἐνίων ἀμφιθεάτρων ἦτο οὕτω διερρυθμισμένος, ὥστε νὰ δύναται νὰ πληρωθῇ ὕδατος καὶ νὰ χρησιμεύῃ διὰ τὴν διεξαγωγὴν τεχνητῶν ναυμαχιῶν. Πολλάκις τὸ ὑπέδαφος ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐνδιαίτημα τῶν ἀγρίων θηρίων, τὰ ὁποῖα μετεῖχον τῶν ἀγώνων. Οἱ κυριώτεροι ἀγῶνες, οἱ ὁποῖοι διεξήγοντο εἰς τὰ ἀμφιθέατρα, ἦσαν οἱ ἀγῶνες τῶν μονομάχων, αἱ θηριομαχίαι καὶ αἱ ναυμαχίαι. Οἱ ἀγῶνες τῶν μονομάχων ἦσαν παλαιότατοι ἐν Ρώμῃ καὶ διεξήγοντο κατ' ἀρχὰς εἰς ἐλεύθερον χῶρον, κατόπιν εἰς τὸν ἱππόδρομον καὶ ὕστερον εἰς τὰ ἀμφιθέατρα. Οἱ μονομάχοι ἦσαν ἢ κατάδικοι εἰς θάνατον ἢ αἰχμάλωτοι ἢ δοῦλοι ἠσκημένοι ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιχειρηματιῶν (lanistae), οἱ ὁποῖοι κατόπιν τοὺς ἐνοικίαζον ἢ τοὺς ἐπώλουν. Παρήλαυνον πρῶτον πρὸ τῶν θεατῶν καὶ κατόπιν ἔνοπλοι ἐπεδίδοντο εἰς ἀγῶνα ἀλληλοεξοντώσεως ἢ ἀνὰ δύο ἢ καθ' ὁμάδας. Ὅταν μονομάχος τις κατεβάλλετο καὶ ἔπιπτε κατὰ γῆς, τότε τὸ πλῆθος ἀπεφάσιζεν ἂν ἔπρεπε νὰ θανατωθῇ ἢ ὄχι ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου του. Αἱ θηριομαχίαι ἦσαν συνήθεις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος καὶ ἐπὶ αὐτοκρατορίας. Διὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν συνεκέντρωνον ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἄγρια θηρία, τὰ ὁποῖα ἐπάλαιον πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς τοὺς θηριομάχους. Κατὰ τοὺς πρωτοχριστιανικοὺς αἰῶνας τὸ πλῆθος ηὐχαριστεῖτο πολὺ βλέπον ἀόπλους ἀνθρώπους καταβροχθιζομένους ὑπὸ τῶν θηρίων.

Αἱ τέχναι. α') *Γλυπτική.* Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἀνέδειξαν κανένα μέγαν γλύπτην. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ρώμης οὐδεὶς ἠσχολεῖτο μὲ τὴν γλυπτικὴν ἢ ἐνδιεφέρετο δι' αὐτήν. Ἀφ' ἧς ὅμως οἱ Ρωμαῖοι ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐκτιμοῦν καὶ νὰ προσέχουν τὰ ἑλληνικὰ γλυπτά. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος μετεκόμισαν εἰς Ρώμην μέγαν ἀριθμὸν γλυπτικῶν ἀριστουργημάτων τῶν μεγαλυτέρων Ἑλλήνων γλυπτῶν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κικέρωνος ὑπῆρχον ἐρασιτέχναι, οἱ ὁποῖοι κατήρτιζον εἰς τὰς οἰκίας των ἰδιωτικὰς συλλογὰς διαφόρων ἀντικειμένων τέχνης. Ἀλλ' ὁ πολὺς λαὸς δὲν συνεκινεῖτο μὲ τὴν τέχνην αὐτήν. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς Ρώμην μετακομισθέντων ἀντικειμένων τέχνης ηὔξησεν ἀκόμη περισσότερον, ἀλλ' οὐδέποτε ἤκμασε πραγματικῶς ρωμαϊκὴ γλυπτική. Ὅταν δὲν ἠδύναντο νὰ κλέψουν τὰ ἀριστουργήματα τὰ περικλειόμενα εἰς τοὺς ἀρχαίους ναούς, ἀνέθετον εἰς Ἕλληνας καλλιτέχνας τὴν κατασκευὴν νέων. Χάρις εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ταύτην μανίαν ἡ ἑλληνικὴ τέχνη διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἔφθασεν εἰς τὰ ὕψη τῆς κλασσικῆς τέχνης, ἀλλὰ παρήγαγεν ἄριστα ἀντίγραφα τῶν περιφημοτέρων παλαιῶν ἔργων. Οἱ πλούσιοι Ρωμαῖοι, καὶ πολὺ περισσότερον οἱ αὐτοκράτορες, ἐνδιεφέροντο ν' ἀποκτήσουν τὴν προτομήν των. Πολλαὶ ἐκ τῶν προτομῶν τούτων εἶναι λίαν ἐπιτυχεῖς καὶ ἔχουν σαφῆ προσωπικὸν τόνον.

β') *Ζωγραφική.* Τὸ αὐτὸ σχεδὸν δύναται νὰ λεχθῇ καὶ προκειμένου περὶ τῆς ζωγραφικῆς· ἦτο ἑλληνικὴ τέχνη καλλιεργουμένη ἐν Ρώμῃ. Πολὺ ὀλίγοι Ρωμαῖοι ζωγράφοι ἀναφέρονται: ὁ Φάβιος, ὁ ἐπιλεγόμενος Pictor (ὅστις τῷ 303 π. Χ. διεκόσμησε διὰ τοιχογραφιῶν τὸν ναὸν τῆς θεᾶς Salus ἐν Ρώμῃ), καὶ ὁ ποιητὴς Πακούβιος. Ἀλλὰ τὸ παράδειγμά των δὲν ἐμιμήθησαν ἄλλοι. Τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς, ὅπως καὶ τῆς γλυπτικῆς μετεφέρθησαν εἰς Ρώμην. Οἱ πλούσιοι Ρωμαῖοι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος, καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ αὐτοκρατορίας, εἶχον ἰδιωτικὰς πινακοθήκας. Αἱ οἰκίαι ἦσαν πολλάκις διακεκοσμημέναι μὲ νωπογραφίας, ἐκτελουμένας ὑπὸ Ἑλλήνων τεχνιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐνεπνέοντο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἀναπαρίστων νεκρὰς φύσεις, πτερωτοὺς ἔρωτας καὶ σχεδὸν ποτὲ ρωμαϊκὰ θέματα.

γ') *Ἀρχιτεκτονική.* Ἡ μόνη τέχνη, εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίθησαν οἱ Ρωμαῖοι, εἶναι ἡ ἀρχιτεκτονική, διότι εἶναι πρακτικὴ τέχνη. Ἡ πρωτόγονος ρωμαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἀρκετὰ ἐνδεικτικὴ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἦτο ὀγκώδης καὶ ἰσχυρά· δὲν εἶχε τὴν κομψότητα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε κατόπιν μιμήσεως τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἀξιόλογα ἔργα δημοσίας ὠφελείας τῆς παλαιοτέρας ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ἡ μεγίστη ὑπόνομος (cloaca maxima) καὶ ἡ Μουλβία γέφυρα. Σημαντικὴ διαφορὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ἐγνώριζε τὴν καμάραν, τὴν ὁποίαν ἐδανείσθη ἀπὸ τοὺς Ἐτρούσκους καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἠδύνατο νὰ καλύπτῃ εὐρύτερα διαστήματα. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς καμάρας ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ρωμαίους νὰ κατασκευάσουν μεγάλα ὑδραγωγεῖα, γεφύρας, τρούλλους κλπ. Ἀφ' ὅτου οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα, ἤρχισαν νὰ μιμοῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιδεξίως τὴν ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικήν, διατηροῦντες τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πρωτογόνου ἐθνικῆς των τέχνης. Εἰς τοὺς τρεῖς ἑλληνικοὺς ρυθμούς, τὸν δωρικόν, τὸν ἰωνικὸν καὶ τὸν κορινθιακόν, προσέθηκαν ἄλλους δύο: τὸν τοσκανικόν, σχεδὸν ὅμοιον πρὸς τὸν δωρικόν, ἀλλὰ περισσότερον ραδινὸν μὲ βάσιν καὶ ἄνευ τριγλύφων, καὶ τὸν σύνθετον, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν φύλλων ἀκάνθης τοῦ κορινθιακοῦ καὶ τῆς σπείρας τοῦ ἰωνικοῦ. Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησαν οἱ Ρωμαῖοι, ἦτο τέχνη τῆς παρακμῆς, εἶχε πολλάκις μετατρέψει εἰς καθαρῶς διακοσμητικὸν ἐξάρτημα ὅ,τι παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ἦτο οὐσιαστικὸν στοιχεῖον. Ὡς πρὸς τὴν ὕλην, παλαιότερον οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίουν διὰ τὰ δημόσια μνημεῖα λίθους καὶ διὰ τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας ὠμὰς πλίνθους, βραδύτερον δὲ ὀπτάς. Περὶ τὰ τέλη τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ αὐτοκρατορίας, διεδόθη μεγάλως ἡ χρῆσις τοῦ μαρμάρου. Ἱδρύθησαν τότε μαρμάρινα μνημεῖα (ναοί, ἁψῖδες κλπ.) καὶ πολλαὶ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι πλουσίων μὲ μαρμαρίνην ἐπένδυσιν. Τὰ σπουδαιότερα μνημεῖα τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι ναοί, ἀμυντικὰ ἔργα, δεξαμεναί, ὑδραγωγεῖα, γέφυραι, ὁδοί, πύλαι καὶ θριαμβευτικαὶ ἁψῖδες, βασιλικαί, στοαί, δημόσιαι βιβλιοθῆκαι κλπ. Οἱ ναοὶ (templum) ἦσαν κατ' ἀρχὰς περιωρισμένη καὶ προσηνατολισμένη τετράγωνος ἔκτασις, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐγίνοντο οἰωνοσκοπίαι. Κατόπιν ἀπέβησαν ἐνδιαιτήματα τῆς θεότητος. Οὐδέποτε ὑπῆρξαν τόποι συγκεντρώσεως πρὸς κοινὴν προσευχήν. Ἐνωρίτατα οἱ Ρωμαῖοι ἐμιμήθησαν τὴν διάταξιν τῶν ἑλληνικῶν ναῶν. Εἴς τινας ἐκ τῶν ρωμαϊκῶν ναῶν, ὅπως εἰς τὸ Πάνθεον, οἱ χαρακτῆρες τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἶναι περισσότερον ἔκδηλοι. Ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχον πολυάριθμοι ναοί, περιφημότερος δ' ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Διὸς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ. Τὰ ἀμυντικὰ ἔργα ἦσαν τείχη, πύργοι, ὠχυρωμένα στρατόπεδα κλπ. Σημαντικωτάτη ὑπῆρξεν ἡ φροντὶς τῶν Ρωμαίων διὰ τὴν δημιουργίαν πυκνοῦ ὁδικοῦ δικτύου καθ' ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν. Αἱ ρωμαϊκαὶ ὁδοὶ εἶναι θαυμαστῆς ἀντοχῆς, καὶ πολλοὶ τούτων σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἕτερον εἶδος ἀρχιτεκτονημάτων ἦσαν αἱ βασιλικαί, τόποι συγκεντρώσεων, ἔνθα ἀπενέμετο ἡ δικαιοσύνη καὶ διεξήγοντο συζητήσεις, παίγνια κλπ. Τὰ κτίσματα ταῦτα ἀπετέλεσαν βραδύτερον τὴν βάσιν τῆς χριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

θ. π

Μουσική. Παρὰ Ρωμαίοις ἡ μουσικὴ οὐχὶ μόνον πρόοδον δὲν σημειοῖ, ἀλλὰ καὶ ἀποβάλλει πλείστας χαρακτηριστικὰς ἰδιότητας τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἐν Ρώμῃ, ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἀνατολικῶν στοιχείων μετὰ τῶν γηγενῶν, ἐδημιουργήθη νέα μουσικὴ τέχνη προωρισμένη κυρίως νὰ θέλγῃ καὶ νὰ προκαλῇ τὴν ἡδυπάθειαν. Ἡ παρακμὴ εἶναι καταφανής· ἡ λεπτότης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀποβάλλεται, ἵνα δώσῃ θέσιν εἰς τὴν μᾶζαν τῶν ἐκτελεστῶν, εἰς τὸν ὄγκον τῶν χορδῶν. Ὁ Σενέκας λέγει ὅτι εἶναι περισσότεροι οἱ μουσικοὶ καὶ ἀοιδοὶ δραματικοῦ τινος ἔργου τῶν θεατῶν αὐτῶν. Ἡ μουσικὴ τῶν δραμάτων καὶ τῶν κωμῳδιῶν δὲν ἔχει πλέον τὴν ὀλυμπίαν γαλήνην τῆς ἑλληνι-

Digitized by Google

κῆς, ἀλλ' εἶναι θεραπαινὶς ἀγροίκου καὶ τερατώδους θεάματος ἢ παντομίμας. Ἐὰν εἰς τὸ δρᾶμα ὁ χορὸς διατηρῆται, ὡς καὶ ἡ ὄρχησις, εἰς τὴν κωμῳδίαν ἐξαλείφεται, τοῦ μουσικοῦ στοιχείου περιοριζομένου εἴς τινα ᾄσματα. Ὡς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὸ ὄργανον τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν συνοδείαν τῶν χορῳδῶν εἶνε ὁ διπλοῦς αὐλός, ὅστις παραμένει τὸ ἐπίσημον, οὕτως εἰπεῖν, ὄργανον. Ἀπὸ τῆς κατακτήσεως ὅμως τῆς Ἀνατολῆς οἱ Ρωμαῖοι εἰσάγουν, ἐκτὸς τῶν ἠθῶν τῶν χωρῶν ἐκείνων, καὶ τὰ μουσικὰ αὐτῶν ὄργανα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν σαμβύκην τῶν Χαλδαίων καὶ τὴν σάλπιγγα τῶν Λυδῶν. Ἡ τελευταία γίνεται τὸ πολεμικὸν ὄργανον τῶν Ρωμαίων, καὶ ἀναλόγως τοῦ μεγέθους καὶ τῆς χρήσεώς του ἀποκαλεῖται lituus, buccina, tuba ἢ cornu. Ὁ αὐλὸς καὶ ἡ σάλπιγξ ἐγένοντο τὰ ἱερὰ ὄργανα τῶν Ρωμαίων, οἱ δὲ παίζοντες αὐτὰ μουσικοὶ εἶχον ἀποτελέσει τοὺς ἱερατικοὺς συλλόγους τῶν αὐλητῶν καὶ τῶν κεραυλῶν. Τὰ ἔγχορδα ὄργανα τῶν Ρωμαίων ἦσαν τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἀνατολικὰ ἐν γένει, καθ' ὧν προεβλήθη μεγάλη ἀντίδρασις ὑπὸ τῶν συντηρητικῶν.

Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἡ μουσικὴ λαμβάνει ἐξέχουσαν θέσιν τόσον εἰς τὴν δημοσίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν τῶν Ρωμαίων. Ἱδρύονται σχολαὶ ᾄσματος, εἰς τὰς ὁποίας διδάσκονται ὄχι μόνον οἱ νέοι, ἀλλὰ καὶ αἱ νεάνιδες. Τὸ παράδειγμα τῆς φιλομουσίας δίδουσιν αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεδείχθησαν ἀρκετοὶ μουσικοί. Οἱ Ρωμαῖοι ὠργάνουν καὶ μουσικοὺς ἀγῶνας, ᾄσματος, κιθαριστικῆς, αὐλητικῆς, χορῳδίας κλπ., καθ' οὓς μετεκαλοῦντο οἱ διασημότεροι τῶν τότε καλλιτεχνῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν Ἕλληνες. Μεταξὺ τῶν Ρωμαίων θεωρητικῶν διεκρίθη ὁ *Βιτρούβιος* (Α' μ. Χ. αἰών), ὅστις ἀφῆκε πληρεστάτην περιγραφὴν περὶ τοῦ ὑδραυλικοῦ ὀργάνου τοῦ Κτησιβίου. Κατὰ τὴν παρακμὴν ἔχομεν τὸν Μαρτιανὸν Καπέλλα (Δ' αἰὼν) καὶ τὸν Βοήθιον (Ε' αἰών). Οἱ Ρωμαῖοι δὲν προήγαγον τὴν μουσικὴν τέχνην, ἣν ἐκληρονόμησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν δὲ τῶν βαρβάρων θὰ ἐξέλιπε πᾶν ἴχνος τῆς μουσικῆς αὐτῶν, ἂν ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης δὲν περιέσωζε στοιχεῖά τινα, περιληφθέντα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ χριστιανωσύνης. Γ. Σ.

Ἡ ρωμαϊκὴ θρησκεία. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ρωμαῖοι ἐλάτρευον πιθανῶς, κατ' ἀφαίρεσιν, τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ἄνευ ἀνθρωπομορφικῶν παραστάσεων. Ὁ Ἄρης (Mars) πιθανῶς νὰ παρίστατο ὑπὸ μορφὴν δόρατος, ἀλλ' ὄχι ὑπὸ μορφὴν πολεμιστοῦ. Τὰ indigitamenta, διάφοροι προσευχαί, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχε συντάξει ὁ Νουμᾶς, ἀπηυθύνοντο εἰς εἰδικὰς θεότητας, αἱ ὁποῖαι ἐπροστάτευον ὡρισμένας λειτουργίας καὶ ἐργασίας (τὴν σποράν, τὸν θερισμόν, τὴν ἱπποτροφίαν, τὴν βοοτροφίαν, τὴν γέννησιν, τὸν θάνατον κλπ.). Αἱ θεότητες αὗται ἦσαν πολυάριθμοι, ὅπως πολυάριθμοι ἦσαν καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ πολεμικοῦ τούτου λαοῦ. Εἰς τὰς προσευχὰς ταύτας ἐπεκαλοῦντο ὡσαύτως τοὺς Λάρητας (lares), θεοὺς τῆς οἰκογενείας, τοὺς Πενάτας (penates), θεοὺς προνοοῦντας διὰ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, καὶ τοὺς manes, ἤτοι τὰς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων προγόνων. Βραδύτερον, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, ὁ ἀριθμὸς τῶν indigitamenta ἤρχισε νὰ ἐλαττοῦται. Οἱ θεοὶ καθωρίσθησαν ἐναργέστερον καὶ ἐσταθεροποιήθησαν. Σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὁ Jupiter (ἀντίστοιχος πρὸς τὸν Δία τῶν Ἑλλήνων), θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, εἰδικὸς προστάτης τῆς Ρώμης· ἡ Juno (Ἥρα), προστάτρια τῆς οἰκογενείας· ἡ Diana (Ἄρτεμις), θεὰ σελήνη, ἡ Minerva (Ἀθηνᾶ), θεὰ τῶν τεχνῶν· ὁ Mars (Ἄρης), θεὸς τοῦ πολέμου· ἡ Ceres (Δήμητρα), θεὰ τοῦ θερισμοῦ, ὁ Liber (Διόνυσος), θεὸς τῆς ἀμπέλου· ἡ Tellus (Γαῖα), θεὰ γῆ· ὁ Saturnus (Κρόνος), θεὸς τῆς σπορᾶς· ἡ Venus (Ἀφροδίτη), θεὰ τῶν κήπων καὶ βραδύτερον τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἡδονῆς· ἡ Vesta (Ἑστία), θεὰ τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας· ὁ Vulcanus (Ἥφαιστος), θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ τῶν μετάλλων· ὁ Neptunus (Ποσειδῶν), θεὸς τῆς θαλάσσης· ὁ Mercurius (Ἑρμῆς), θεὸς τοῦ ἐμπορίου κλπ. Ὁ ταυτισμὸς οὗτος τῶν ρωμαϊκῶν θεῶν πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς ἐγένετο ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀφοῦ κατέστη στενοτέρα ἡ ἐπικοινωνία καὶ ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ τῶν δύο λαῶν. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἐπλούτισαν τοὺς θεούς των καὶ μὲ ἑλληνικοὺς μύθους. Ὅταν βραδύτερον οἱ ποιηταὶ ἐξύμνησαν τοὺς ρωμαϊκοὺς θεούς, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ κάμουν καμμίαν διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν ρωμαϊκῶν θεῶν.

Ἀπὸ τῶν Καρχηδονιακῶν πολέμων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, αἱ ἀνώτεραι τάξεις ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν εἰς τὴν ρωμαϊκὴν θρησκειαν, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν νὰ ἐκτελοῦν τὴν κατὰ παράδοσιν λατρείαν. Εἰσήχθησαν μάλιστα καὶ νέαι λατρεῖαι, τοῦ Μίθρα, περσικοῦ θεοῦ τοῦ ἡλίου, τῶν αἰγυπτιακῶν θεῶν, τοῦ ἰουδαϊκοῦ κλπ. Ὁ Αὔγουστος ἐπανίδρυσε τὴν θρησκείαν καὶ τοὺς ἐγκαταλελειμμένους ναούς. Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ἀνενεώθη ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐγνώρισε τὴν μεγαλυτέραν ἀκμήν. Ἡ ἀνανέωσις ὅμως αὕτη ηὐνόησε καὶ τὴν εἰσροὴν τῶν νέων λατρειῶν ἀνατολικῆς προελεύσεως καὶ τὴν μεγαλυτέραν διάδοσιν τῆς λατρείας τοῦ Μίθρα, τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Ὀσίριδος. Τέλος, ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, παρ' ὅλους τοὺς διωγμούς, ἐκρατύνετο ὁλονὲν εἰς βάρος τῆς εἰδωλολατρείας. Διὰ τοῦ ἐδίκτου τῶν Μεδιολάνων (313), τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐπετράπη ἡ ἐλευθέρα ἄσκησις τῆς χριστιανικῆς λατρείας καὶ ἔπαυσαν ὁριστικῶς οἱ διωγμοί. Ἡ ρωμαϊκὴ θρησκεία ἐπέζησεν ἕνα ἀκόμη αἰῶνα καὶ τέλος ἐξηφανίσθη.

Θρησκευτικοὶ λειτουργοί, μὲ τὴν εὐρεῖαν σημασίαν τῆς λέξεως, ἦσαν ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι πολῖται. Θυσίας ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας προσέφερεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, ἐκ μέρους δὲ τοῦ κράτους ὁ βασιλεύς, οἱ ὕπατοι, οἱ πραίτωρες, οἱ δικτάτωρες κλπ., οἱ ὁποῖοι καὶ οἰωνίζοντο παρατηροῦντες τὸν οὐρανόν, τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν, τὴν ὄρεξιν τῶν ἱερῶν ὀρνίθων κλπ. Μὲ τὴν στενοτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ ἦσαν: 1) Οἱ ποντίφικες (pontifices), θεσπισθέντες ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ, τέσσαρες κατ' ἀρχάς, δεκαπέντε κατόπιν, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τῆς λατρείας καὶ τῶν ἄλλων ἱερατικῶν συλλόγων καὶ ὥριζον τὰς ἡμέρας ἀργίας (feriae) Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἦτο ὁ pontifex maximus. 2) Ὁ rex sacrorum, ὅστις ἐτέλει θυσίας τινάς, ἀνηκούσας παλαιότερον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ βασιλέως. 3) Οἱ flamines, τρεῖς majores, ἱερεῖς τοῦ Διός, τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ Κυρίνου, καὶ δώδεκα minores. Ὁ flamen τοῦ Jupiter (Διὸς) ἔφερε πῖλον, εἰς τὸν γῦρον τοῦ ὁποίου ἦτο τοποθετημένος κλάδος ἐλαίας ἢ νῆμα ἐρίου. 4) Αἱ ἑστιάδες (vestales), ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν. Ἦσαν παρθένοι, αἱ ὁποῖαι ἐφύλασσον τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς Ἑστίας. Ἔδιδον ὅρκον ὄχι αἰωνίας, ἀλλὰ τριακονταετοῦς ἁγνείας, κατόπιν τῆς ὁποίας ἠδύναντο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν καὶ νὰ ὑπανδρευθοῦν. 5) Οἱ quindecim viri sacris faciundis, θεσπισθέντες ὑπὸ Ταρκυνίου τοῦ Ὑπερηφάνου διὰ τὴν φύλαξιν τῶν σιβυλλικῶν βιβλίων. Σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβησαν προστάται ὅλων τῶν ξένων λατρειῶν. 6) Οἱ οἰωνοσκόποι (augures), θεσπισθέντες ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ διὰ νὰ παρατηροῦν τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν καὶ τὰς ἄλλας διοσημίας, τὴν ὄρεξιν τῶν ἱερῶν ὀρνίθων κλπ. Ἠδύναντο ν' ἀναβάλουν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ ἂν ἔλεγον: «alio die», ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶδον ἀπαισίους οἰωνούς. 7) Οἱ ἱεροσκόποι (haruspices), ἐτρουσκικῆς προελεύσεως, οἵτινες ἐξήταζον τὰ ἐντόσθια τῶν θυμάτων. 8) Οἱ φητιάλιοι (fetiales), ἐντεταλμένοι τὸ τυπικὸν τῆς συνάψεως συνθηκῶν καὶ κηρύξεως πολέμου. Ἐπηγρύπνουν ἐπὶ τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν (jus gentium) καὶ ἠμπόδιζον τοὺς ἀδίκους πολέμους.

Αἱ σπουδαιότεραι λατρευτικαὶ πράξεις ἦσαν αἱ θυσίαι καὶ αἱ προσευχαί. Αἱ θυσίαι ἦσαν θυσίαι ἀνθρώπων καὶ θυσίαι ζῴων. Αἱ θυσίαι ἀνθρώπων ἦσαν οὐσιαστικῶς ἐκτελέσεις καταδίκων εἰς θάνατον, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἐθυσιάζοντο ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Ἀπηγορεύθησαν τῷ 97 π Χ., ἀλλ' ὁ Καῖσαρ τῷ 46 ἐθυσίασε διὰ τῶν ποντιφίκων δύο στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι εἶχον στασιάσει. Ζῷα ἐθυσιάζοντο ἄρρενα μὲν εἰς τοὺς θεούς, θήλεα δὲ εἰς τὰς θεάς. Τὰ συνήθως θυσιαζόμενα ζῷα ἦσαν: ταῦροι, ἀγελάδες, πρόβατα, μόσχοι κλπ. Τὰ suovetaurilia (θυσία χοίρου, προβάτου καὶ ταύρου ἐγίνοντο προπάντων εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, ὅπως μετὰ τὴν τίμησιν (ἀπογραφὴν) ἢ τὸν θρίαμβον. Τὰ πρὸς θυσίαν προοριζόμενα ζῷα ἐκοσμοῦντο μὲ ταινίας. Κατόπιν ἐχύνετο ἐπὶ τοῦ μετώπου των οἶνος, ἐκόπτοντο αἱ τρίχες τοῦ μετώπου, ἐρρίπτοντο ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ τέλος ἐσφάζετο τὸ ζῷον δι' ἐμπήξεως μαχαίρας εἰς τὸν λαιμόν του. Ἄλλαι προσφοραὶ ἦσαν: ἀπαρχαὶ τῶν καρπῶν, γλυκίσματα, σπονδαὶ κλπ. Αἱ προσευχαὶ (preces) ἦσαν παρακλήσεις δημόσιοι ἢ ἰδιωτικαὶ καὶ ἱκεσίαι ἢ εὐχαριστίαι, καθ' ὡρισμένον τυπικὸν διὰ τὴν ἐπίτευξιν ποθουμένου, διὰ τὴν ἀποτροπὴν κακοῦ κλπ.

Ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικόν. Μέχρι τοῦ Σερβίου Τυλλίου, ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς περιελάμβανε 3.000 πεζούς, διοικουμένους ὑπὸ τριῶν tribuni militum, ἕκαστος τῶν ὁποίων εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του 1.000 ἄνδρας, καὶ 300 ἱππεῖς (celeres) πατρικίους, διοικουμένους ὑπὸ ἑνὸς tribunus celerum. Ἡ στρατιωτικὴ θητεία διήρκει ἀπὸ τοῦ 17 μέχρι τοῦ 60 ἔτους ἐν καιρῷ πολέμου. Ὁ Σέρβιος Τύλλιος διῄρεσε τοὺς πολίτας εἰς κατηγορίας ἀναλόγως τῆς περιουσιακῆς των καταστάσεως. Οἱ πλουσιώτεροι ἀπετέλεσαν τὸ ἱππικὸν (1800 ἄνδρες =18 centuriae equitum). Οἱ πολῖται τῶν ἄλλων πέντε τάξεων ὑπηρέτουν εἰς τὸ πεζικόν, οἱ δὲ προλετάριοι (οἱ παντελῶς ἄποροι) ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων Τὸ πεζικὸν περιελάμβανε δύο λεγεῶνας ἐκ 4.200 ἀνδρῶν ἀπὸ ἡλικίας 17 ἕως 46 ἐτῶν (juniores) καὶ δύο λεγεῶνας ἐκ 4.200 ἀνδρῶν ἀπὸ ἡλικίας 46 μέχρι 60 ἐτῶν (seniores), διῃρημένας εἰς λόχους (centuria, ἐξ 100 περίπου ἀνδρῶν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἑκατόνταρχον). Μέχρι τοῦδε ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία παρείχετο δωρεάν. Τῷ 396 π. Χ. ὁ Κάμιλλος ἐθέσπισε τὸν στρατιωτικὸν μισθὸν (stipendium), κατήργησε τὴν διαίρεσιν τοῦ στρατοῦ εἰς κατηγορίας καὶ διῄρεσεν αὐτὸν εἰς: τοὺς hastati, τοὺς νεωτέρους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὡπλισμένοι μὲ δόρυ καὶ παρετάσσοντο εἰς τὴν πρώτην γραμμήν, τοὺς principes, παρατασσομένους εἰς τὴν δευτέραν γραμμήν, καὶ τοὺς triarii, τοὺς παλαιμάχους οἱ ὁποῖοι κατελάμβανον τὴν τρίτην γραμμήν. Ἡ τακτικὴ μονὰς ἦτο ἡ σπεῖρα (manipilus) μὲ μέτωπον καὶ βάθος 8–12 ἀνδρῶν· 30 σπεῖραι (10 τῶν hastati, 10 τῶν principes καὶ 10 τῶν triarii) ἀπήρτιζον ἕνα λεγεῶνα. Ἐν καιρῷ μάχης οἱ πολεμισταὶ δὲν ἐσχημάτιζον συνεχῆ γραμμήν· αἱ σπεῖραι τῆς πρώτης γραμμῆς (hastati) ἀπεῖχον ἀλλήλων, ὄπισθεν δὲ τῶν διαστημάτων παρετάσσοντο, αἱ σπεῖραι τῶν principes ἀπέχουσαι ἐπίσης ἀλλήλων καὶ ὄπισθεν τῶν νέων τούτων διαστημάτων ἤρχοντο αἱ σπεῖραι τῶν triarii. Οὕτως ὁ στρατὸς καθίστατο εὐκινητότερος, καὶ ἠδύνατο νὰ συμπτυχθῇ εὐκολώτερον ἡ πρώτη μὲ τὴν δευτέραν γραμμήν, ἂν ἐπιέζετο πολύ. Τῷ 102 ὁ Μάριος ἐδέχθη εἰς τὸν στρατὸν καὶ τοὺς προλεταρίους, περὶ τὰ τέλη δὲ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἐγένοντο δεκτοὶ καὶ ἀπελεύθεροι καὶ ἐπαρχιῶται μὴ πολῖται καὶ δοῦλοι ἀκόμη. Οἱ πλούσιοι πολῖται δὲν ἐστρατεύοντο πλέον ἢ μετεῖχον τῆς πραιτωρικῆς κοόρτεως ὡς χιλίαρχοι, θεωρητικῶς δ' ἀνῆκον εἰς τὸ ρωμαϊκὸν ἱππικόν. Τὸ ἱππικὸν συνέκειτο ἐκ συμμάχων (socii), κατόπιν ἐκ ξένων μισθοφόρων, Γαλατῶν, Ἱσπανῶν, Γερμανῶν. Ὁ Μάριος κατήργησε τὴν διαίρεσιν εἰς hastati, principes, triarii καὶ ἔδωκεν εἰς ὅλους ὁμοιόμορφον ὁπλισμόν: περικεφαλαίαν, ἀσπίδα καὶ ἀκόντιον, κατέστησε δὲ τακτικὴν μονάδα τὴν κοόρτιν (cohors), ἀποτελουμένην ἐκ δύο σπειρῶν κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν ἐκ τριῶν ἐπὶ Καίσαρος. Οἱ στρατιῶται τοῦ Μαρίου ἐμάχοντο εἰς συνεχῆ γραμμὴν βάθους 10 ἀνδρῶν. Ὁ Καῖσαρ ἐφήρμοσε τὴν τριπλῆν γραμμὴν (triplex acies): παρέτασσε δηλαδὴ 4 κοόρτεις ἀπεχούσας ἀλλήλων ὅσον τὸ μέτωπον μιᾶς κοόρτεως, κατόπιν παρέτασσεν ἄλλας τρεῖς κοόρτεις ὄπισθεν τῶν διαστημάτων καὶ ἄλλας τρεῖς ἀκόμη εἰς τὴν τελευταίαν σειράν. Ὁ Αὔγουστος κατέστησε τὸν στρατὸν μόνιμον (exercitus perpetuus), ἐνῷ μέχρις αὐτοῦ συνεκροτεῖτο μόνον ἐν περιπτώσει πολέμου. Οἱ στρατιῶται ὡρκίζοντο εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἦτο μόνος αὐτὸς imperator (τίτλος, ὅστις προηγουμένως ἐδίδετο εἰς τοὺς νικητὰς στρατηγούς). Θεωρητικῶς ὅλοι οἱ πολῖται εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν τῆς στρατιωτικῆς θητείας, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ὁ στρατὸς ἀπηρτίζετο ἐξ ἐθελοντῶν μισθωτῶν ἢ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἠδύναντο νὰ παραβοῦν τὰς ὑποχρεώσεις των.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἦτο κατὰ κανόνα ἄρχων: ὕπατος, πραίτωρ, ἀνθύπατος, ἀνεξαρτήτως στρατιωτικῆς πείρας. Συνέβαινε πολλάκις νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς στρατοῦ ἄρχων, ὅστις ὡς ἰδιώτης ἦτο δικηγόρος, νομομαθής, εἰσοδηματίας κλπ. Οἱ ἀρχηγοὶ ἐβοηθοῦντο ὑπὸ τῶν ὑπάρχων (legati), οἱ ὁποῖοι συνήθως διῴκουν τμῆμα τῆς στρατιᾶς. Οἱ ἀξιωματικοὶ (χιλίαρχοι, tribuni. militum) δὲν ἦσαν πάντοτε στρατιωτικοί, συνήθως δ' ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν νέων τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν. Εἰς ἕκαστον λεγεῶνα ὑπῆρχον 10 ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι διῴκουν διαδοχικῶς καθ' ἡμέραν ἢ κατὰ μῆνα ὁλόκληρον τὸν λεγεῶνα. Οἱ ἑκατόνταρχοι (centuriones) διῴκουν 100 περίπου ἄνδρας, εἶχον δὲ ὡς διάσημον κλῆμα ἀμπέλου, δι' οὗ ἔτυπτον τοὺς στρατιώτας. Κατώτατοι τέλος ἀξιωματοῦχοι ἦσαν οἱ ὑπασπισταὶ (optiones) καὶ ἐν τῷ ἱππικῷ οἱ δέκαρχοι (decuriones).

Τὰ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους χρησιμοποιούμενα ἀμυντικὰ ὅπλα (arma) ἦσαν: ἡ περικεφαλαία, μεταλλίνη (cassis) ἢ δερματίνη (galea)· ἡ ἀσπὶς (scutum), ξυλίνη καὶ κεκαλυμμένη διὰ δέρματος ὕψους 1,20 μ. καὶ πλάτους 0,80 μ., ἡ στρογγύλη ἀσπὶς ἐκ βρόνζου (clipeus), ἥτις εἶχε περιέλθει ταχέως εἰς ἀχρηστίαν κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους, ὁ θώραξ (lorica), ἐκ δέρματος καὶ μετάλλου, καὶ αἱ περικνημῖδες (ocreae) ἐκ δέρματος ἢ μετάλλου. Ἐπιθετικὰ ὅπλα (tela) ἦσαν: τὸ ξίφος (gladius), μακρὸν κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν βραχύτερον, ἀμφίστομον, ἀνηρτημένον ἀπὸ τοῦ τελαμῶνος (balteus) ἐκ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, τὸ κύριον ρωμαϊκὸν ὅπλον τὸ ἀκόντιον (pilum), ξύλινον μὲ σιδηρᾶν αἰχμήν, μήκους 1,30 μ., τὸ σαύνιον (venutum), εἶδος ἐλαφροτέρου ἀκοντίου, καὶ τὸ δόρυ (hasta), ὅπερ ἢ ἐρρίπτετο ἢ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς λόγχη. Οἱ στρατιῶται ἦσαν ἐνδεδυμένοι μὲ τὴν τήβεννον καὶ τὸν σάγον (sagum), εἶδος παχείας χλαμύδος ἢ ἐπιθωρακιδίου. Περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτοκρατορίας υἱοθέτησαν τὴν βράκαν (braca), εἶδος βραχείας ἀναξυρίδος, ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Γαλάταις. Στρατιωτικὰ σήματα (signa militaria) ἦσαν τοῦ μὲν πεζικοῦ κατ' ἀρχὰς δέσμη χόρτου ἐπὶ αἰχμῆς δόρατος, κατόπιν μορφαὶ ζῴων (ἀετῶν, λύκων, προβάτων) ἢ ἐκτεταμένη χείρ, τοῦ δὲ ἱππικοῦ τὸ vexillum, σημαία ἐξ ἐρυθροῦ ἢ λευκοῦ ὑφάσματος ἐπὶ κοντοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μαρίου ὁ ἀετὸς (χρυσοῦς, ἀργυροῦς, βρόνζινος) ἦτο τὸ σῆμα τοῦ λεγεῶνος.

Digitized by Google

Οἱ Ρωμαῖοι ἐδιδάχθησαν τὴν τέχνην τῆς πολιορκίας, πολὺ ἀνεπτυγμένην ἤδη κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους, παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Τοὺς πολιορκουμένους χώρους περιέβαλλον διὰ τάφρων καὶ φρακτῶν, διὰ νὰ καταστήσουν ἀδύνατον πᾶσαν ἔξοδον τῶν πολιορκουμένων. Διὰ τὴν ταχυτέραν ἐκπόρθησιν ἐχρησιμοποίουν ἰσχυρὰς πολιορκητικὰς μηχανάς, σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων ἦσαν: ὁ κριὸς (aries), δοκὸς διὰ τῆς ὁποίας ἔπληττον μεθ' ὁρμῆς τὰ τείχη, ἐνῷ οἱ πολιορκούμενοι προσεπάθουν νὰ τὴν ἁρπάσουν ἢ νὰ τὴν θραύσουν· τὸ ἁρπάγιον (falx), δι' οὗ ἀποσυνέθετον καὶ ἀφῄρουν τοὺς λίθους τῶν τειχῶν· ὁ κινητὸς πύργος (turris), ἐφωδιασμένος μὲ κριόν, μὲ βαλλίστρας καὶ μὲ αἱρετὴν γέφυραν, ἵνα δι' αὐτῆς οἱ πολιορκηταὶ εἰσδύουν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν, αἱ λιθοβόλοι μηχαναὶ (tormenta) ἤτοι ὁ καταπέλτης (catapulta), ἡ βαλλίστρα (ballistra), ὁ ὄναγρος (onager) κτλ.

Τὸ στρατόπεδον ἐστήνετο καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἐπὶ τετραγώνου χώρου περιβαλλομένου διὰ μιᾶς τάφρου, ἑνὸς προτειχίσματος καὶ ἑνὸς φραγμοῦ ἐκ πασσάλων. Εἰς ἑκάστην πλευρὰν ἀφήνετο μία θύρα εἰσόδου. Τὸ τετράγωνον διῃρεῖτο κατόπιν διὰ παραλλήλων διόδων εἰς σειρὰν ὀρθογωνίων διαστημάτων (strigae, scamna), τῶν ὁποίων ἕκαστον προωρίζετο δι' ὡρισμένον τμῆμα τῆς στρατιᾶς. Τὸ στρατηγεῖον (praetorium) ἔκειτο εἰς τὸ σημεῖον ἑνώσεως τῶν κυριωτέρων ἐγκαρσίων διόδων, αἱ ὁποῖαι εἶχον διεύθυνσιν πρὸς τὰς τέσσαρας θύρας. Ἐκ τῶν θυρῶν τούτων ἡ porta praetoria ἦτο ἡ πλησιεστέρα πρὸς τὸν ἐχθρόν, ἡ δὲ porta decumana ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς, ἡ πλέον ἀπομεμακρυσμένη ἀπ' αὐτοῦ. Αἱ πλάγιαι θύραι ἐκαλοῦντο porta principalis dextra καὶ porta principalis sinistra. Ἡ μεταξὺ τῶν θυρῶν ἀπόστασις ἦτο περίπου 700 μέτρων. Πρὸ τῶν θυρῶν ἦσαν τοποθετημέναι ἐμπροσθοφυλακαὶ (stationes), εἰς ἑκάστην δὲ θύραν κουστωδίαι καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἐκ πασσάλων φραγμοῦ φρουραὶ (excubiae). Ἡ νυκτοφυλακὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν νυκτοφυλάκων, οἱ ὁποῖοι ἀντικαθίσταντο τετράκις. Τὸ στρατιωτικὸν σύνθημα διὰ τὴν νύκτα (signum) ἦτο γεγραμμένον ἐπὶ ξυλίνων πινακιδίων (tesserae) καὶ ἀνεκοινοῦτο εἰς τοὺς ἄνδρας ὑπὸ τεσσάρων tesserarii, ὑπαξιωματικῶν κατωτέρων τῶν ἑκατοντάρχων. Ἡ ἐκλογὴ τῶν πρὸς στρατοπέδευσιν τοποθεσιῶν μαρτυρεῖ τὴν ἀγχίνοιαν τῶν Ρωμαίων, διότι καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ κατὰ καιροὺς ὑπ' αὐτῶν χρησιμοποιηθεῖσαι τοποθεσίαι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι σημαντικώτατα στρατηγικὰ σημεῖα.

Οἱ Ρωμαῖοι, μολονότι εἶχον ἀρχίσει ἐνωρὶς νὰ μετέρχωνται τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον, ἐν τούτοις δὲν ἀπέκτησαν πολεμικὸν *ναυτικόν*, εἰμὴ ἀπὸ τοῦ 260 π.Χ., ὁπότε ἐναυπήγησαν πλοῖα κατὰ τὸ πρότυπον τῶν καρχηδονιακῶν πεντήρων. Τῷ 260 ὁ Δουΐλιος ἦρε τὴν πρώτην ναυτικὴν νίκην. Ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία αὕτη δὲν ἐπανελήφθη πολλάκις. Μέχρι τοῦ Α' π.Χ αἰῶνος τὸ ρωμαϊκὸν ναυτικὸν δὲν ἦτο ὑπολογίσιμον. Τῷ 67 π.Χ. ὁ Πομπήϊος ἐναυπήγησε 500 πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησεν ἐπιτυχῶς ἐναντίον τῶν πειρατῶν. Τῷ 37 π.Χ. ὁ Ἀγρίππας ἐναυπήγησε τὸν στόλον, ὅστις μετ' ὀλίγα ἔτη ἐθριάμβευσε κατὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν (31 π.Χ.). Τέλος ὁ Αὔγουστος κατέστησε μόνιμον στόλον. Οἱ σπουδαιότεροι ναυτικοὶ σταθμοὶ τῶν Ρωμαίων ἦσαν ἡ Μεσσήνη, ἡ Ραβέννα, τὸ Βυζάντιον, ἡ Ἀλεξάνδρεια κτλ. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἦσαν μακρὰ (naves longae), ἕνια δ' ἐξ αὐτῶν ἔφερον πύργους, γεφύρας, ἁρπάγας κλπ. Πλὴν τῶν κυρίως πολεμικῶν πλοίων ὁ στόλος περιελάμβανε τὰ φορτηγὰ πλοῖα (naves onerariae) διὰ τὰς μεταφοράς, τὰ ταχύπλοα ἀναγνωριστικὰ (naves actuariae, speculatoriae) καὶ τὰς λιβυρνίδας νῆας (naves livurnae), ταχέα ἐλαφρὰ καὶ ὀξύληκτα.

Ἡ ἐν τῷ στόλῳ ὑπηρεσία δὲν ἐθεωρεῖτο τόσον σπουδαία ὅσον ἡ ἐν τῷ στρατῷ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς τὸ ναυτικὸν κατέτασσον μόνον τοὺς πτωχοτέρους πολίτας καὶ τοὺς ἀπελευθέρους. Οἱ κωπηλάται (remiges), οἱ ναῦται (nautae) καὶ οἱ στρατιῶται τῶν πλοίων (propugnatores ἢ classiarii) ἐναυτολογοῦντο ἀποκλειστικῶς μεταξὺ τῶν Ἰταλῶν καὶ ἐκαλοῦντο διὰ τοῦτο socii navales. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ὁ στόλος συνεκροτεῖτο ἰδίως ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐκτεταμένα παράλια. Ἡ κατάταξις ἦτο δι' 26 ἔτη καὶ οἱ ναυτολογούμενοι ἐλάμβανον τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν Ρωμαίων. Οἱ ναύαρχοι ἐκαλοῦντο praefecti classibus.

Ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς καὶ αἱ συνελεύσεις του. *α) Οἱ Ρωμαῖοι πολῖται.* Ρωμαῖοι πολῖται ἦσαν οἱ ἔχοντες τὴν civitatem, δηλαδὴ πολιτικὰ δικαιώματα. Τὰ πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα (cives optime jure) συνίσταντο: α') εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου (jus suffragii), διὰ τοὺς πατρικίους εἰς τὴν φρατρικὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν λοχῖτιδα ἐκκλησίαν καὶ τὴν φυλέτιδα ἐκκλησίαν, διὰ δὲ τοὺς πληβείους εἰς τὴν λοχῖτιδα ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν φυλέτιδα ἐκκλησίαν· β') εἰς τὸ δικαίωμα τῶν τιμῶν (jus honorum), ἤτοι τοῦ νὰ ἐκλέγεται ἄρχων· γ') εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐφέσεως (jus provocationis), ἤτοι τοῦ ἐκκαλεῖν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ἀπόφασιν τῶν ἀρχόντων, δικαίωμα σημαντικὸν ἰδίᾳ εἰς τὰς ἐπαρχίας πρὸς ἄμυναν κατὰ ἀδίκων ἀρχόντων· δ') εἰς τὸ δικαίωμα τῆς νομίμου ἰδιοκτησίας (jus commercii), ἤτοι τοῦ κατέχειν ἀκίνητα, ἐξ οὗ πηγάζει τὸ δικαίωμα τοῦ συντάσσειν διαθήκην καὶ ε') εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιγαμίας (jus connubii) ἤτοι τοῦ συνάπτειν νόμιμον γάμον.

Πολιτικὰ δικαιώματα (civitatem) εἶχον κατ' ἀρχάς, πρὸ τοῦ Σερβίου Τυλλίου, μόνον οἱ πατρίκιοι, ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ἐντεῦθεν οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ πληβεῖοι τῆς Ρώμης. Κατόπιν τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἐπεξετάθησαν εἰς τὰς γειτονικὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἀπενέμοντο δὲ εἰς διακεκριμένους πολίτας αὐτῶν καὶ ἐπὶ αὐτοκρατορίας εἴς τινας πόλεις ἐξ ὁλοκλήρου. Τῷ 89 π. Χ. ἐδόθησαν εἰς ὅλας τὰς κάτω τοῦ Πάδου πόλεις τῆς Ἰταλίας, τῷ 49 π. Χ. καὶ εἰς τὰς πόλεις τοῦ Πάδου καὶ τῷ 212 μ. Χ. εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἀπεκτῶντο ἢ διὰ τῆς γεννήσεως ἐκ νομίμου γάμου ἢ διὰ νόμου, ψηφίσματος ἢ δι' ἀποφάσεως ὡρισμένων ἀρχόντων, ὡς καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐχάνοντο δὲ (capitis deminutio) ἢ κατόπιν αἰχμαλωσίας (capitis deminutio maxima) ἢ κατόπιν ἐξορίας (capitis deminutio minor), ὁπότε κυρίως ἐχάνοντο τὸ jus suffragii καὶ τὸ jus honorum.

Κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Ρωμαῖοι διῃροῦντο ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ρωμύλου εἰς δύο τάξεις: τοὺς *πατρικίους* (patricii), τάξιν προνομιοῦχον, καὶ τοὺς *πληβείους* (plebeii, plebe). Οἱ πληβεῖοι σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησαν πολιτικὰ δικαιώματα (ἐπὶ Σερβίου Τυλλίου), τὴν ἰσότητα ἀπέναντι τοῦ νόμου (διὰ τῶν decemviri τῷ 450) καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι (jus honorum, τῷ 301). Ἀλλ' ἡ πάλη μεταξὺ πατρικίων καὶ πληβείων διήρκεσε μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας. Χαρακτηριστικὸν τῆς ὀργανώσεως τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας ἦτο καὶ ὁ θεσμὸς τῆς *πελατείας* (clientela). Οἱ πελάται (clientes), ἰδίᾳ κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, ἐτέλουν εἰς κληρονομικῶς μεταβιβαζομένην ἐξάρτησιν ἀπὸ ὡρισμένων οἰκογενειακῶν πατρικίων. Ὁ προστάτης τοῦ πελάτου ὤφειλε νὰ βοηθῇ καὶ νὰ προστατεύῃ αὐτόν, ὁ δὲ πελάτης δὲν ἠδύνατο νὰ κινήσῃ δίκην ἐναντίον του οὔτε νὰ τὸν καταψηφίσῃ. Ἔφερε τὸ ὄνομά του καὶ εἶχε καθῆκον, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ τὸν βοηθῇ καὶ χρηματικῶς. Συνηθεστέρα μορφὴ πελατείας ἦτο ἡ μεταξὺ πτωχῶν καὶ πλουσίων. Οἱ πτωχοὶ ἔθετον ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν πλουσίων, τοὺς ἐκολάκευον, τοὺς ἐπεσκέπτοντο, ἐλάμβανον ἐνισχύσεις παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτῶν νομικῶς ἢ κληρονομικῶς. Ἐξέχον στρῶμα ἐκ τῶν πατρικίων ἀπετέλουν οἱ *εὐγενεῖς* (nobiles), οἱ Ρωμαῖοι δηλαδὴ ἐκεῖνοι, ὧν οἱ πρόγονοι εἶχον ἄρξει ἐπιδίφριον ἀρχὴν (ὑπατείαν, δικτατωρίαν, πραιτωρίαν, ἐπιδίφριον ἀγορανομίαν). Οἱ nobiles εἶχον τὰ jus imaginum, δηλαδὴ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν εἰς τὸ ἄτριον τῆς οἰκίας των τὰς κηρίνας εἰκόνας τῶν προγόνων των καὶ νὰ τὰς κομίζουν μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὰς νεκρικὰς πομπάς. *Νέοι ἄνθρωποι* (homo novus) ἐκαλοῦντο ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι χωρὶς ν' ἀνήκουν εἰς εὐγενῆ τινα οἰκογένειαν ἦρξαν ἐπιδίφριον ἀρχήν. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἀρχηγέται τῆς εὐγενείας τῆς μελλούσης οἰκογενείας των. Οἱ *ἱππεῖς* τέλος ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑπηρέτουν ἐν τῷ ἱππικῷ καὶ ἐπομένως οἱ πλουσιώτεροι. Σὺν τῷ χρόνῳ οὗτοι ἀπετέλεσαν ἐν τῷ κράτει τάξιν κατωτέραν μὲν τῆς τῶν συγκλητικῶν, ἀλλ' ἰσχυράν, ἰδίᾳ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως.

β) *Συνελεύσεις τοῦ λαοῦ.* Αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ ἦσαν: ἡ contio, τὸ consilium plebis καὶ τὰ comitia. Ἡ contio ἦτο συνέλευσις τοῦ λαοῦ, ἥτις ἠδύνατο νὰ συγκληθῇ ὑπὸ οἱουδήποτε ἄρχοντος καὶ δὲν εἶχε νομοθετικὴν δικαιοδοσίαν. Ὁ ἄρχων προσεκάλει τὸν λαόν, κατὰ κανόνα, εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τοῦ ἔκανε διαφόρους ἀνακοινώσεις. Ἡ contio ἦτο εἶδος συγκεντρώσεως πρὸς πρόκλησιν ἐνδιαφέροντος τῆς κοινῆς γνώμης. Τὸ consilium plebis ἦτο συνέλευσις τῶν πληβείων μόνον, προεδρευομένη ὑπὸ τῶν δημάρχων. Ἐξέλεγε τοὺς δημάρχους καὶ τοὺς ἀγορανόμους τῶν πληβείων ἀπὸ τοῦ 493 μέχρι τοῦ 449. Αἱ ἀποφάσεις του δὲν ἐκαλοῦντο leges, ἀλλὰ plebiscita. Ἐκ τῶν consilia plebis ἀπὸ τοῦ 449 καὶ ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ φυλέτις ἐκκλησία. Τὰ comitia τέλος ἦσαν αἱ κύριαι συνελεύσεις τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἡμέρα τῆς συγκλήσεως τῶν comitia ἀνεκοινοῦτο δι' ἐδίκτου 17 ἡμέρας ἐνωρίτερα. Τὸ ἔδικτον ἀνέφερε καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ψηφοφορία ἐπὶ νόμου τινός. Κατὰ τὰς μεσολαβούσας 17 ἡμέρας συνεζητεῖτο ὁ ὑπὸ ψήφισιν νόμος εἰς τὰς contiones ἢ διεξήγετο ὁ ἐκλογικὸς ἀγὼν μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων, ἂν τὰ comitia ἀφεώρων ἐκλογὰς ἀρχόντων. Κατὰ τὴν 17ην ἡμέραν, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, συνεκεντροῦτο ὁ λαὸς καὶ ὁ ἄρχων προσηύχετο καὶ ἐθυσίαζε. Κατόπιν, ἂν ἐπρόκειτο νὰ συζητηθῇ κανεὶς νόμος, ἐδίδετο ὁ λόγος εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἰδιώτας, ὅπως ὁμιλήσουν ὑπὲρ ἢ κατὰ αὐτοῦ (suadere, dissuadere). Μετὰ τὴν συζήτησιν ταύτην ἀνεγινώσκετο ὑπὸ τοῦ κήρυκος τὸ σχέδιον τοῦ νόμου καὶ ἐπηκολούθει ψηφοφορία. Οἱ πολῖται παρετάσσοντο κατὰ φράτρας (curiae), λόχους (centuriae) καὶ φυλὰς (tribus) ἐπὶ χώρου περιβαλλομένου διὰ δρυφάκτου (ovile, saepta). Μέχρι τοῦ 139 ἡ ψηφοφορία ἐγίνετο μεγαλοφώνως, κατόπιν δὲ γραπτῶς. Ὁ ἐκλογεὺς ἐλάμβανε πινακίδιον, ἔγραφεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ ὑποψηφίου, ὃν προετίμα, καὶ ἔρριπτε τὸ πινακίδιον ἐντὸς ὑδρίας. Ἡ διαλογὴ τῶν ψήφων ἐγίνετο ἐν ᾧ μέτρῳ ἑκάστη φράτρα ἢ λόχος ἢ φυλὴ εἶχε ψηφίσει. Ὅταν ἐπετυγχάνετο ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία (τὸ ἥμισυ σὺν ἕνα), ἔληγεν ἡ ψηφοφορία. Δὲν ὑπελογίζετο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτομικῶν ψήφων, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν φρατρῶν, τῶν λόχων καὶ τῶν φυλῶν.

Τὰ comitia ἦσαν τριῶν εἰδῶν: curiata, centuriata καὶ tributa. Comitia curiata (*φρατρικὴ ἐκκλησία*) ἦσαν ἡ συνέλευσις 30 πατρικιακῶν φρατρῶν (curia = ἄθροισμα οἰκογενειῶν ἐχουσῶν κοινὴν λατρείαν). Ἡ ἐκκλησία αὕτη ὑφίστατο μόνον μέχρι τοῦ Σερβίου Τυλλίου, ἐξέλεγε δὲ τοὺς βασιλεῖς καὶ ἐψήφιζε τοὺς νόμους. Βραδύτερον, ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας, ὅλη ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς τὴν λοχῖτιδα καὶ τὴν φυλέτιδα ἐκκλησίαν. Ἡ φρατρικὴ ἐκκλησία συνεκαλεῖτο τότε τυπικῶς διὰ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν ὑπάτου, πραίτωρος ἢ δικτάτωρος καὶ νὰ τοῦ μεταβιβάσῃ οὐσιαστικῶς τὸ imperium. Τὰ comitia centuriata (*λοχῖτις ἐκκλησία*) ἐθεσπίσθησαν ὑπὸ τοῦ Σερβίου Τυλλίου καὶ ἦσαν ἡ συνέλευσις τοῦ στρατοῦ. Τῷ 193 ὁ λαὸς διῃρέθη εἰς λόχους (centuriae) ἐξ 100 περίπου πολιτῶν, ἀναλόγως τῆς περιουσιακῆς καταστάσεως. Οἱ 18 πρῶτοι λόχοι (centuriae equitum) περιελάμβανον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο νὰ συντηροῦν ἵππον. Ἠκολούθουν αἱ 5 τάξεις τῶν pedites καὶ κατόπιν οἱ proletarii (ἢ capite censi), δηλαδὴ οἱ ἄποροι. Ἡ λοχῖτις ἐκκλησία συνεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ὑπάτων, τῶν πραιτώρων ἢ τῶν δικτατώρων. Ἠδύνατο νὰ θεσπίσῃ νόμους κατὰ πρότασιν τῶν ὑπάτων (σπανίως ὅμως ἐποιεῖτο χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φυλέτιδος ἐκκλησίας) καὶ νὰ ἀποφασίσῃ τὴν κήρυξιν πολέμου καὶ ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον προκειμένου περὶ δικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπέσυρον τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἐξορίας. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 149, καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ Σύλλα, ἡ θέσπισις τῶν questiones perpetuae ἠλάττωσε τὴν σημασίαν της εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὰ comitia tributa (*φυλέτις ἐκκλησία*) ἐγκαθιδρύθησαν τῷ 449 καὶ εἶχον ὡς βάσιν τὴν διαίρεσιν τοῦ λαοῦ εἰς φυλὰς (ἐδαφικὰς ὁμάδας), 4 ἐπὶ Σερβίου Τυλλίου, 21 βραδύτερον (4 ἀστικὰς καὶ 17 ἀγροτικὰς) καὶ τέλος 35. Συνήρχοντο ἐντὸς τοῦ πωμηρίου καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπέκτησαν μεγάλην σημασίαν. Ἐξέλεγον τοὺς δημάρχους, τοὺς ἀγορανόμους τῶν πληβείων καὶ κατόπιν καὶ τοὺς ἐπιδιφρίους ἀγορανόμους, ἐψήφιζον δὲ τὰ plebiscita, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ 286 εἶχον ἰσχὺν νόμου.

Ἡ σύγκλητος. Ἐπὶ βασιλείας ἡ σύγκλητος ἀπετελεῖτο ἐκ 300 ἀρχηγῶν πατρικιακῶν οἰκογενειῶν (patres conscripti). Ὁ ὅρος patres conscripti δηλοῖ προφανῶς τοὺς ἀρχηγοὺς πατρικιακῶν οἰκογενειῶν, τοὺς ἐγγεγραμμένους εἰς τὸν κατάλογον τῆς συγκλήτου καὶ ὄχι, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Μόμμσεν, τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν οἰκογενειῶν patres καὶ τοὺς πληβείους, οἱ ὁποῖοι προσετέθησαν εἰς αὐτοὺς βραδύτερον (conscripti), διότι θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο: patres et conscripti. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ σύγκλητος φαίνεται ὅτι εἶχε συμβουλευτικὴν μόνον ἀποστολήν. Μεταξὺ τῶν συγκλητικῶν ἐξελέγετο ὁ μεσοβασιλεὺς (interrex), ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἐξετέλει βασιλικὰ καθήκοντα μέχρι τῆς ἐκλογῆς νέου. Κάθε μεσοβασιλεὺς παρέμενεν ἐν τῇ ἀρχῇ ἐπὶ 5 μόνον ἡμέρας καὶ ὑπέδεικνυε τὸν ἀντικαταστάτην του.

Ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας ἡ σύγκλητος περιελάμβανε κατ' ἀρχὰς 300 μέλη, κατόπιν 600 (ἐπὶ Σεμπρωνίου Γράκχου), 900 (ἐπὶ Καίσαρος) καὶ ἄνω τῶν 1000 (ἐπὶ τριανδρίας). Ὁ Αὔγουστος ἠλάττωσε τοὺς συγκλητικοὺς εἰς 600. Ἡ σύγκλητος ἀπετελεῖτο ἐξ ἀρχόντων ἐν ἐνεργείᾳ (ὑπάτων, πραιτώρων, ἐπιδιφρίων ἀγορανόμων), πρώην ἀρχόντων καὶ ἄλλων πολιτῶν ὑποδεικνυομένων κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν ὑπάτων καὶ βραδύτερον (ἀπὸ τοῦ 251) ὑπὸ τῶν τιμητῶν. Οἱ τιμηταὶ ἐνέγραφον τοὺς συγκλητικοὺς εἰς τὸ album senatorum καὶ εἶχον δικαίωμα νὰ διαγράφουν ἐκ τοῦ καταλόγου τοὺς ἀναξίους (ejicere, movere). Περὶ τὸ 119 τὸ plebiscitum Atinium ἀνεγνώρισεν εἰς τοὺς πρώην δημάρχους τὸ δικαίωμα νὰ παρακάθηνται καὶ νὰ ψηφίζουν εἰς τὴν σύγκλητον. Ὡρισμένη ἡμέρα συγκλήσεως τῆς συγκλήτου δὲν ὑπῆρχεν· ὁ ἄρχων, ὅστις ἦτο ἐντεταλμένος νὰ προεδρεύσῃ αὐτῆς (ὕπατος, πραίτωρ κλπ.), τὴν συνεκάλει ὅταν ἤθελεν. Ἡ σύγκλησις ἀνηγγέλλετο ἐκ τῶν προτέρων διὰ κήρυκος ἢ διὰ ἐδίκτου. Ἐν περιπτώσει μεγάλης ἀνάγκης καὶ βίας οἱ συγκλητικοὶ εἰσδοποιοῦντο εἰς τὰς οἰκίας των. Κατ' ἀρχὴν συνεδρίασις δὲν ἐγίνετο οὔτε πρὸ τῆς ἀνατολῆς οὔτε μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἀλλ' ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἐτηρεῖτο πάντοτε. Πρὸ τῆς συνεδριάσεως, ἡ ὁποία ἐλάμβανε χώραν κυρίως εἰς τὴν curia Hostilia ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἀλλὰ καὶ εἰς διαφόρους ναούς, ὁ ἄρχων συνεβουλεύετο τοὺς οἰωνούς. Εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης

Digitized by Google

καὶ ἀπέναντι τῆς εἰσόδου ἦσαν τοποθετημένοι οἱ δίφροι τῶν ἀρχόντων, πλαγίως δὲ αἱ ἕδραι, ἐφ' ὧν ἐκάθηντο οἱ συγκλητικοὶ ἄνευ ἱεραρχικῆς σειρᾶς. Οἱ συγκλητικοὶ ἔφερον τὴν λευκὴν πλατύσημον τήβεννον· οἱ ἄρχοντες συνωδεύοντο ὑπὸ ραβδούχων, οἱ ὁποῖοι παρετάσσοντο εἰς δύο στίχους διὰ νὰ ἀνοίξουν δίοδον τιμητικήν.

Ὁ προεδρεύων τῆς συγκλήτου ἄρχων ἔκαμνε καὶ εἰσήγησιν τῆς πρὸς συζήτησιν ὑποθέσεως (relatio ad senatum), κατόπιν δ' ἠρώτα, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον κατὰ σειράν, τοὺς συγκλητικούς. Οἱ συγκλητικοὶ εἶχον ἀπόλυτον ἐλευθερίαν λόγου. Ἕκαστος ἔλεγε τὴν γνώμην του καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν δικαιολογήσῃ διὰ μακρῶν, νὰ ἐξέλθῃ τοῦ θέματος, νὰ προκαλέσῃ συζήτησιν ἐπὶ ἄλλου ἐντελῶς θέματος ἀπὸ ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον ἐγίνετο ἡ συνεδρίασις. Ἀφοῦ ἔλεγον οἱ βουλόμενοι τὰς γνώμας των, ἐπηκολούθει ἡ ψηφοφορία παρατασσομένων τῶν ὑπὲρ τῆς μιᾶς γνώμης εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου ἀριστερὰ καὶ μετρουμένων. Ἡ διὰ πλειοψηφίας λαμβανομένη ἀπόφασις ἐκαλεῖτο συγκλητικὸν δόγμα (senatus consultum). Οἱ δήμαρχοι ἠδύναντο πάντοτε ν' ἀρνηθοῦν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως, διότι εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ veto. Οἱ ὕπατοι ἐπίσης, ἂν ἡ σύγκλητος προηδρεύετο ὑπὸ ὑπάτου ἢ πραίτωρος, εἶχον ἐπίσης τὸ δικαίωμα τοῦτο, οἱ δὲ πραίτωρες, ἂν προηδρεύετο ὑπὸ πραίτωρος.

Ἡ ἁρμοδιότης τῆς συγκλήτου ἦτο κυρίως διοικητικὴ καὶ νομοθετική. Ἡ σύγκλητος ἐψήφιζε τὰς supplicationes (δημοσίας προσευχὰς κλπ.), τὰς feriae (ἑορτὰς καὶ ἀργίας), τὰς procuratio prodigiorum (τελετὰς πρὸς ἀποτροπὴν κακοῦ προεξαγγελθέντος ὑπὸ δυσοιώνων σημείων), τὰς πολεμικὰς δαπάνας, τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν, τὰ δημόσια ἔργα, τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ἀσέμνων ἑορτῶν, τὴν στρατολογίαν, τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, ἐδέχετο τοὺς πρέσβεις, συνεζήτει ὅλας τὰς συνθήκας εἰρήνης, ἔστελλεν ὀργανωτὰς εἰς τὰς νεοπροσαρτωμένας ἐπαρχίας κλπ. Ἡ νομοθετικὴ ἁρμοδιότης τῆς συγκλήτου συνίστατο εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῶν νόμων τῶν ἐψηφισμένων ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῶν ἀρχόντων ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποβάλωσι πρὸς ψήφισιν ὑπὸ τοῦ λαοῦ νόμον τινά. Σημαντικὴ ἦτο ἰδίᾳ ἡ ἐξουσία τοῦ ἀποφαίνεσθαι ἐν ἑκάστῳ καιρῷ ἂν τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἦσαν ἐν κινδύνῳ καὶ ἡ τῆς πατρίδος σωτηρία ἀπῄτει ὅπως οἱ ἄρχοντες, ὀλιγωροῦντες τῶν περιοριζόντων τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν θεσμῶν, ἀναλάβωσι βασιλικὴν ἐξουσίαν κατὰ τὴν θεμελιώδη τοῦ πολιτεύματος ἀρχήν: «Salus populi suprema lex esto». Ἡ τοιαύτη διαπίστωσις, ἡ εἰσαγομένη διὰ τῆς φράσεως: «caveant consules ne quid detrimenti res publica capiat», ἐκαλεῖτο senatus consultum ultimum.

Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ἡ σύγκλητος εἶχεν 600 μόνον μέλη, ἐκλεγόμενα ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος (adlectio) ἢ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ ΙΔ΄ μ. Χ. ἀνεκηρύσσοντο τοιοῦτοι μόνον κατόπιν ἐπικυρώσεως τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ συνεδρίασις τῆς συγκλήτου ἐγίνετο κατὰ τὸ αὐτὸ τυπικόν, ὅπως καὶ ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ἡ σύγκλητος ὑπεχρεοῦτο νὰ συνέρχεται κανονικῶς δὶς τοῦ μηνός. Πρόεδρος τῆς συγκλήτου ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις ἐξεφώνει λόγους καὶ ἔδιδε παραγγελίας. Ἡ δικαιοδοσία τῆς συγκλήτου ἐπὶ αὐτοκρατορίας ἦτο μεγαλυτέρα ἢ ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας. Ἀπώλεσε μὲν τὰ δικαιώματά της ἐπὶ τοῦ διακανονισμοῦ τῆς λατρείας, τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλ' ἔγινεν ἀνώτατον ποινικὸν δικαστήριον, νομοθετικὸν σῶμα καὶ ἐκλογικὸν σῶμα, ἐκλέγουσα αὐτὴ τοὺς ἄρχοντας κατὰ πρότασιν τοῦ αὐτοκράτορος. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ δουλικότης της πρὸς τὸν αὐτοκράτορα κατέστησε τὴν ἐξουσίαν της ἐντελῶς ὀνομαστικήν.

Οἱ ἄρχοντες. Ἐπὶ *βασιλείας* (753—509) ἀνώτατος ἄρχων ἦτο ὁ βασιλεὺς (rex), ὅστις ἐξελέγετο ὑπὸ τῆς φρατρικῆς ἐκκλησίας τῶν πατρικίων. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἠκολούθει οἰωνοσκοπία (inauguratio), κατόπιν δὲ ἀνελάμβανε τὸ imperium (ἐξουσίαν). Ὁ βασιλεὺς ἐδίκαζεν ἀνεκκλήτως τὰς δημοσίας δίκας καὶ τὰς ἰδιωτικὰς πολλάκις δι' ἀντιπροσώπου, εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τῆς λατρείας (ἴσως νὰ ἦτο καὶ flamen Dialis), διέθετε κατὰ βούλησιν πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον τὰ δημόσια χρήματα, συνεκάλει τὴν σύγκλητον, ἣν συνεπλήρου κατὰ βούλησιν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, διηύθυνε κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὸν πόλεμον καὶ συνῆπτεν ἀνακωχὴν ἢ εἰρήνην, εἶχεν ἀπεριόριστον νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν θεμελιωδῶν νόμων κλπ. Διάσημα τοῦ ἀξιώματός του (regni insignia) ἦσαν: στέφανος χρυσοῦς, δίφρος, σκῆπτρον μὲ ἀετὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ ἐσθὴς πορφυρᾶ. Συνωδεύετο ὑπὸ 12 ραβδούχων, οἱ ὁποῖοι ἔφερον ἐν μέσῳ δέσμης ράβδων ἀνὰ ἕνα πέλεκυν. Ἄλλοι ἄρχοντες ἐπὶ βασιλείας ἦσαν ὁ tribunus celerum, ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ, ὁ praefectus urbi, πολίαρχος, οἱ duumviri perduellionis, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις διὰ νὰ δικάσουν ἐγκλήματα ἐσχάτης προδοσίας, καὶ οἱ quaestores parricidii, ποινικοὶ δικασταί.

Ἐπὶ *ἐλευθέρας πολιτείας* (509—29 π. Χ.) ἄρχοντες (magistri) κατ' ἐξοχὴν ἦσαν ὁ δικτάτωρ, ὁ ὕπατος καὶ ὁ πραίτωρ, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὸ imperium, ὑπὸ εὐρυτέραν δὲ ἔννοιαν καὶ οἱ τιμηταί, οἱ ἀγορανόμοι, οἱ ταμίαι καὶ οἱ δήμαρχοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον μόνον τὴν potestas. Καὶ ἡ potestas μὲν περιελάμβανε τὰ δικαιώματα τοῦ λαμβάνειν οἰωνοὺς ἐντὸς τῆς Ρώμης, δηλαδὴ ἐντὸς τοῦ πωμηρίου, τοῦ ἐκδίδειν ἔδικτα (jus edicendi), τοῦ ἐπιβάλλειν πρόστιμα (jus multae dictionis), τοῦ συγκαλεῖν τὸν ρωμαϊκὸν λαὸν ἐντὸς τῆς Ρώμης (contiones habere, agere cum populo), τοῦ συγκαλεῖν τὴν σύγκλητον καὶ προεδρεύειν αὐτῆς (senatum vocare, cum patrinus agere, reffere ad senatum), τὸ δὲ imperium ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς potestas καὶ ἐπὶ πλέον τὸ δικαίωμα τοῦ λαμβάνειν οἰωνοὺς καὶ ἐκτὸς τῆς Ρώμης, δηλαδὴ εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως, τὸ δικαίωμα τοῦ στρατολογεῖν καὶ διοικεῖν στρατούς, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιβάλλειν πρόστιμα καὶ περιορίζειν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν, τὸ δικσίωμα τοῦ συγκαλεῖν τὸν λαὸν ἐκτὸς τῆς Ρώμης, ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως, εἰς λοχίτιδα ἐκκλησίαν κλπ.

Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς ρωμαϊκῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἦτο ἡ *συναρχία*, ἡ ἐν τῷ αὐτῷ δηλαδὴ χρόνῳ συνύπαρξις πλειόνων ἀρχόντων τὴν αὐτὴν ἐχόντων ἐξουσίαν καὶ διαχειριζομένων αὐτὴν ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν. Οὕτω, ἅμα τῇ καταλύσει τῆς βασιλείας, κατεστάθησαν δύο ὕπατοι, τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ μὲ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρχάς. Ἐν τῇ πρακτικῇ ὅμως, διὰ νὰ μετριάζηται ἡ ἀκρότης τοῦ μέτρου τούτου, ἐλάμβανεν ἕκαστος τῶν συναρχόντων ὡρισμένην σφαῖραν δράσεως ἢ ἤσκει τὴν ἐξουσίαν ἐξ ὑπαλλαγῆς. Ἐκ τοῦ συστήματος τῆς συναρχίας προήρχετο τὸ jus intercedendi, τοῦ κωλύειν δηλαδὴ τὸν ἄλλον. Κάθε ἄρχων ἠδύνατο νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὰς πράξεις τῶν συναρχόντων του ἢ τῶν κατωτέρων του. Ἡ ἔνστασις προεβάλλετο μεταξὺ τῆς διατάξεως καὶ τῆς ἐκτελέσεως, ἠδύνατο δὲ ν' ἀντιταχθῇ οὐ μόνον πρὸς τὰ διατάγματα τοῦ συνάρχοντος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου τὰ δεδογματισμένα ἐκείνου συμβουλευσαμένου.

Κυριώτεραι ἀρχαὶ ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας ἦσαν αἱ ἑξῆς:

1) Δύο *ὕπατοι* (consules), ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας. Κατ' ἀρχὰς ἐκαλοῦντο praetores ἢ consules, ἀπὸ δὲ τοῦ 367 π. Χ. μόνον consules. Ἡ ὑπατεία ἦτο ἡ ἀνωτέρα ἀρχὴ τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξησθένησε διὰ τῆς θεσπίσεως τῆς πραιτωρίας καὶ τῆς τιμητείας. Διάσημα τῶν ὑπάτων ἦσαν οἱ 12 ραβδοῦχοι, ἡ περιπόρφυρος τήβεννος καὶ ἐν ἐκστρατείᾳ τὸ paludamentum. Οἱ ὕπατοι ἦσαν μέχρι τῶν Καρχηδονιακῶν πολέμων οἱ ἀρχιστράτηγοι τοῦ στρατοῦ. Βραδύτερον ἡ στρατιωτική των ἐξουσία ἐμειώθη. Ἡ γενικὴ δικαιοδοσία των ἐπίσης ἦτο εὐρυτάτη μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς πραιτωρίας τῷ 367. Ἐν τῇ διοικήσει εἶχον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, τὴν προεδρίαν τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὸν Σύλλαν (81) οἱ ὕπατοι, ἅμα τῷ πέρατι τῆς ἀρχῆς των, ἐγίνοντο ἀνθύπατοι (proconsules) καὶ ἐπεφορτίζοντο μὲ τὴν διοίκησιν ἐπαρχίας τινός, ἐν ᾗ εἶχον καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχηγίαν.

2) Οἱ *πραίτωρες* (praetores), ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας. Ὁ θεσμὸς αὐτῶν ἐθεσπίσθη τῷ 367 π. Χ. Μέχρι τοῦ 242 ὑπῆρχεν εἷς πραίτωρ (praetor urbanus, ἀστυδίκης), εἰς ὃν τῷ 242 προσετέθη ὁ ξενοδίκης (praetor peregrinus) καὶ τῷ 227 ἄλλοι δύο, ὁ εἷς διὰ τὴν Σικελίαν καὶ ὁ ἄλλος διὰ τὴν Σαρδηνίαν. Ἐπὶ Σύλλα ὑπῆρχον 8 πραίτωρες, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἦρχον ἅπαντες ὁμοῦ ἐπὶ ἓν ἔτος ἐν Ρώμῃ, ἐστέλλοντο κατόπιν εἰς τὰς ἐπαρχίας ὡς pro praetore. Μετὰ τὴν ὑπατείαν ἡ πραιτωρία ἦτο ἡ μεγαλυτέρα ἀρχή. Ὁ praetor urbanus (ἀστυδίκης) ἐξέδιδεν ἔδικτα, εἶχε δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς Ρώμης, προήδρευε τῶν δικαστικῶν ἀνακρίσεων (quaestiones). Ὁ ξενοδίκης ἐδίκαζε τὰς δίκας τῶν ξένων πρὸς ἀλλήλους καὶ τῶν ξένων πρὸς Ρωμαίους πολίτας. Διάσημα τῶν πραιτώρων ἦσαν ὁ δίφρος, ἡ περιπόρφυρος ἐσθὴς καὶ κατ' ἀρχὰς 6 ραβδοῦχοι, βραδύτερον δὲ δύο ἐν Ρώμῃ καὶ 6 ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

3) Οἱ *τιμηταὶ* (censores). Ἐθεσπίσθησαν τῷ 443 καὶ ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν πατρικίων μέχρι τοῦ 351. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας ἀνὰ πενταετίαν, ἀλλ' ἤσκουν τὰ καθήκοντά των ἐπὶ 18 μόνον μῆνας. Θεωρητικῶς ἦσαν κατώτεροι τῶν ὑπάτων καὶ τῶν πραιτώρων· δὲν εἶχον imperium καὶ δὲν προηγοῦντο αὐτῶν ραβδοῦχοι. Ἀλλ' ἡ ἠθικὴ ἐπιρροή των ἦτο ἐν τῇ πραγματικότητι τεραστία. Διὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐξέλεγον συνήθως τοὺς χρηματίσαντας ὑπάτους. Καθήκοντα τῶν τιμητῶν ἦσαν: ἡ τίμησις (census), ἤτοι ἡ ἀνὰ πενταετίαν ἀπογραφὴ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, ἡ ἐπὶ τῶν ἠθῶν ἐπιμέλεια (regimen morum) καὶ ἡ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν δημοσίων ἔργων ἐποπτεία. Οἱ τιμηταὶ ἠδύναντο νὰ ἐπιβάλουν κατὰ τῶν πολιτῶν τὴν nota censoria (μομφὴν ἐγγραφομένην εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν, συνέπεια τῆς ὁποίας ἦτο διὰ τὸν πολίτην ἡ στέρησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐκλέγειν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τιμητείας), νὰ διαγράψουν τοὺς πολίτας ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν φυλῶν, νὰ τοὺς μετατάξουν ἐκ μιᾶς φυλῆς εἰς ἄλλην καὶ ν' ἀποκλείσουν ἐκ τῆς συγκλήτου ἢ ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἱππέων. Οἱ τιμηταὶ ἐπίσης συνέτασσον τὸν προϋπολογισμόν, ὑπελόγιζον τὰ ἔσοδα καὶ τὰς δαπάνας καὶ ἐξέθετον εἰς μειοδοτικὰς δημοπρασίας τὰ δημόσια ἔργα.

4) Οἱ *ἀγορανόμοι* (aediles). Οὗτοι ἦσαν: α΄) Δύο ἀγορανόμοι τῶν πληβείων (aediles plebis), κατασταθέντες τῷ 494 μετὰ τῶν δημάρχων, οὓς ἐβοήθουν, καὶ ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῆς φυλέτιδος ἐκκλησίας. Ἡ ἀγορανομία ἦτο ἐν ἀρχῇ πληβεία ἀρχή. Τῷ 454 ἀπενεμήθη εἰς τοὺς ἀγορανόμους τὸ jus multae dictionis (τοῦ ἐπιβάλλειν πρόστιμα), βραδύτερον δὲ ἔλαβον ἀστυνομικὰ καθήκοντα. β΄) Δύο ἐπιδίφριοι ἀγορανόμοι (aediles curules), θεσπισθέντες τῷ 367, ἐκλεγόμενοι κατ' ἀρχὰς μεταξὺ μόνων τῶν πατρικίων καὶ κατόπιν καὶ ὑπὸ τῶν πατρικίων καὶ ὑπὸ τῶν πληβείων, ἐν τῇ φυλέτιδι ἐκκλησίᾳ. Εἶχον τὸ jus imaginum, τὸ jus auspicii καὶ τὴν ἐμπορικὴν δικαιοδοσίαν. Εἰς τοὺς 4 ἀγορανόμους εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φροντὶς διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν (cura annonae), ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἡ ἀστυνομία, ἡ διαφύλαξις τῶν ἀρχείων. Ἐξεδίκαζον τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις καὶ ὠργάνωνον τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, οἱ ὁποῖοι τοὺς καθίστων δημοφιλεῖς καὶ προητοίμαζον τὴν ἄνοδόν των εἰς ἀνωτέρας ἀρχάς.

5) Οἱ *ταμίαι* (quaestores). Ἐπὶ βασιλείας οἱ quaestores, 2 τὸν ἀριθμόν, ἐξετέλουν καθήκοντα ἀνακριτῶν καὶ θησαυροφυλάκων. Ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας ἔγιναν ἐπίκουροι τῶν ὑπάτων καὶ τῶν πραιτώρων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ἐφ' ὅσον ἐπεξετείνοντο αἱ κατακτήσεις τῆς Ρώμης, ηὔξανε καὶ ὁ ἀριθμός των. Ἐπὶ Σύλλα ἦσαν 20, ἐπὶ Καίσαρος ἔγιναν 40, διὰ νὰ κατέλθουν πάλιν εἰς τοὺς 20 ἐπὶ αὐτοκρατορίας. Κατ' ἀρχὰς ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τοὺς ὁποίους ἐβοήθουν, ἀπὸ δὲ τοῦ 447 ὑπὸ τῆς φυλέτιδος ἐκκλησίας. Ἦσαν γενικοὶ εἰσπράκτορες, ταμίαι τῶν ἀρχόντων, ἀπεταμίευον τὰ ἔσοδα καὶ ἐνήργουν τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους, ἐξήλεγχον τοὺς λογαριασμοὺς καὶ ἦσαν ἐπιφορτισμένοι μὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ἀνωτέρων ἀρχόντων.

6) Οἱ *δήμαρχοι* (tribuni plebis). Ἐθεσπίσθησαν τῷ 494 καὶ ἦσαν κατ' ἀρχὰς δύο, ἔπειτα πέντε καὶ ἀπὸ τοῦ 457 δέκα. Ἐξελέγοντο πάντοτε μεταξὺ τῶν πληβείων καὶ δὲν ἦσαν κατὰ κυριολεξίαν ἄρχοντες, ἀλλ' ἀρχηγοὶ τοῦ λαοῦ. Εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλοῦν τὸν λαὸν καὶ νὰ τῷ ὁμιλοῦν (jus agendi cum plebe), τὸ δικαίωμα τῆς intercessio, τοῦ ὁποίου πολλάκις ἐποιοῦντο κατάχρησιν, καὶ τὴν ἀσυλίαν.

Ἔκτακτοι ἀρχαὶ ἦσαν: 1. Οἱ *δικτάτωρες* (dictatores). Ὁ δικτάτωρ καθίστατο (ἐν ἐκτάκτοις καιροῖς, οἵτινες ἀπῄτουν παρὰ τῆς ἀρχῆς ταχεῖαν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειαν) ὑπὸ τῶν ὑπάτων, κατὰ τὸ ἀξίωμα: «salus populi suprema lex esto», ἀφοῦ προηγουμένως ἡ σύγκλητος ἐγνωμοδότει ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ κατάστασις δικτάτωρος. Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάτου κατάστασιν τοῦ δικτάτωρος δὲν ἐχώρει ἔνστασις. Ὁ δικτάτωρ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων του ἦτο ἀπηλλαγμένος τῶν δύο περιορισμῶν τῆς συναρχίας (ἦτο μόνος) καὶ τῆς προκλήσεως. Ἡ δικτατωρία δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ πέραν τῶν 6 μηνῶν, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄρχοντες ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸν δικτάτωρα καὶ ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς αὐτόν. Συνήθως ὁ δικτάτωρ παρῃτεῖτο περατωθέντος τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὁποῖον εἶχε κατασταθῆ, ἢ λήξαντος τοῦ ὑπατικοῦ ἔτους τοῦ ὑπάτου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου εἶχε κατασταθῆ. Διάσημα τοῦ δικτάτωρος ἦσαν ὁ δίφρος, ἡ περιπόρφυρος ἐσθὴς καὶ 12 ἢ 24 ραβδοῦχοι. Ἐπίκουρος τοῦ δικτάτωρος, ὑπ' αὐτοῦ διοριζόμενος, ἦτο ὁ ἵππαρχος (magister equitum). 2) Οἱ *χιλίαρχοι μὲ ὑπατικὴν ἐξουσίαν* (tribuni militum consulari potestate). Ἦσαν ἓξ τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀνεπλήρουν τοὺς ὑπάτους ἀπὸ τοῦ 443 μέχρι τοῦ 367. Εἶχον ὑπατικὰ δικαιώματα καὶ ἠδύναντο νὰ εἶναι πληβεῖοι, ἐνῷ μέχρι τοῦ 367 οἱ ὕπατοι δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐκλέγωνται ἐκ πληβείων. Τὸ ἀξίωμα κατηργήθη ἅμα τῇ ἐξισώσει τῶν πατρικίων καὶ τῶν πληβείων (367). 3) Οἱ *δέκα ἄνδρες πρὸς σύνταξιν τῶν νόμων* (decenviri legibus scribundis). Ἡ ἀρχὴ αὕτη διήρκεσε μόνον ἀπὸ τοῦ 451 μέχρι τοῦ 449, ὅσον διήρκεσεν ἡ σύνταξις τῆς Δωδεκαδέλτου.

Κατώτεραι ἀρχαὶ (magistratus minores) ἦσαν: α΄) decemviri stlitibus judicandis, οἵτινες ἀπετέλουν μόνιμον δικαστήριον· β΄) quattuor viri juro dicundo, οἵτινες ἀνεπλήρουν τὸν πραίτωρα εἰς τὰς γειτονικὰς πόλεις· γ΄) tres viri nocturni (ἀπὸ τοῦ 304), οἵτινες εἶχον τὴν νυκτοφυλακήν, ἐβοηθοῦντο ὑπὸ δημοσίων δούλων κατὰ τὰς πυρκαϊὰς καὶ ἀπὸ τοῦ 289 ὠνομάσθησαν tres viri capitales, ἐπιφορτισθέντες τὴν ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῶν φυλακισμένων καὶ τῶν ἐκτελέσεων· δ΄) tres viri monetales, οἵτινες ἐπηγρύπνουν ἐπὶ τῆς κοπῆς τῶν νομισμά-

Digitized by Google

των· 4) quattuor viri viis in urbe purgandis, οἵτινες ἐπέβλεπον τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως Ρώμης· καὶ στ') duo viri viis extra urbem propiusve urbem Roman passus mille purgandis, οἵτινες εἶχον τὸ αὐτὸ καθῆκον διὰ τὰ περίχωρα τῆς Ρώμης. Οἱ ἀνώτεροι ἄρχοντες εἶχον ὑπὸ τὰς διαταγάς των διαφόρους ὑπαλλήλους (apparitores), ἤτοι: γραφεῖς (scribae), ῥαβδούχους (lictores), κλητῆρας (viatores), κήρυκας (praecones) κλπ.

Ἐπὶ αὐτοκρατορίας (29 π. Χ.—476 μ. Χ.) ὁ ἀνώτατος ἄρχων δὲν ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως ἦτο μόνον στρατηγὸς (imperator). Συνεκέντρωσεν ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ εἰς χεῖράς του, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, ὅλας τὰς ἐξουσίας. Ὡς πρῶτος τῆς συγκλήτου (princeps senatus) εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζῃ πρῶτος εἰς τὴν σύγκλητον. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ λέξις princeps κατήντησε νὰ σημαίνῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κράτους. Χάρις εἰς τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν, εἶχεν ἀσυλίαν καὶ τὸ δικαίωμα τῆς intercessio· ἠδύνατο ν' ἀκυρώνῃ ὅλους τοὺς νόμους καὶ ὅλας τὰς ἀποφάσεις, πλὴν τῶν ἰδικῶν του, ἀλλὰ δὲν ἦτο δήμαρχος, δὲν ἦτο συνάρχων τῶν δημάρχων. Ὡς τιμητὴς ἤσκει τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐξέλεγε τοὺς συγκλητικούς. Ὡς μέγας ποντίφιξ ἦτο ἀρχηγὸς τῆς λατρείας. Ὡς imperator εἶχε τὸ imperium καὶ ἦτο ἑπομένως ὁ ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ἔχων τὸ δικαίωμα τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου. Ἐπὶ πλέον προΐστατο τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, συνίστα τοὺς ὑποψηφίους διὰ τὰς διαφόρους ἀρχάς, ἤτοι οὐσιαστικῶς τοὺς διώριζε, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἐφ' ὅσον ἐξησθένιζε καὶ ἐξηχρειοῦτο ἡ σύγκλητος, αὐτὸς καθίστατο ἐπὶ μᾶλλον ἀπόλυτος ἄρχων. Διάσημα τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν: ἡ περιπόρφυρος ἐσθής, δίφρος, στέφανος ἐκ δάφνης, δώδεκα ἢ εἴκοσι τέσσαρες ῥαβδοῦχοι καὶ σωματοφύλακες (cohors praetoria). Ἐπίσης εἶχε τὸ προνόμιον νὰ εἰκονίζεται ἡ μορφή του ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Ὡς πρὸς τὴν διαδοχὴν δὲν ἴσχυον ὡρισμένοι κανόνες, οὔτε τὸ δίκαιον τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ἡ κληρονομικότης.

Ἐκ τῶν παλαιῶν ἀρχῶν, μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς αὐτοκρατορίας, διετηρήθη ἡ ὑπατεία (τιμητικῶς παρεχομένη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος), ἡ πραιτωρία, ἡ ἀγορανομία, ἡ ταμιεία, ἀλλ' ἄνευ σημασίας. Οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὰς αὐτοκρατορικὰς ἐπαρχίας καὶ ὑπὸ τῆς συγκλήτου (ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ αὐτοκράτορος) διὰ τὰς συγκλητικάς. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ἐθεσπίσθησαν καὶ νέαι ἀρχαί, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν σημασίαν, μολονότι οἱ ἄρχοντες ἐξελέγοντο καὶ διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Τοιαῦτοι ἀρχαὶ ἦσαν: α) ὁ praefectus praetorio, ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τῶν πραιτωριανῶν, ὅστις ἀπέκτησε τόσην ἰσχύν, ὥστε διεδραμάτιζε πρόσωπον πρωθυπουργοῦ. Ὅταν οἱ αὐτοκράτορες ἤρχισαν νὰ φοβῶνται τὴν ἰσχὺν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φρουρᾶς, διώριζον δύο ἀντὶ ἑνός, διὰ νὰ ἀλληλοεκμηδενίζωνται· β) ὁ praefectus urbi, ὅστις ἦτο ἐντεταλμένος τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως Ρώμης καὶ ἀνεπλήρου τὸν αὐτοκράτορα ἀπουσιάζοντα· γ) ὁ praefectus vigilium, ὅστις ἐπώπτευε τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως Ρώμης ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ praefectus urbi· δ) ὁ praefectus annonae ἢ curator frumenti, ὅστις ἐφρόντιζε διὰ τὴν προμήθειαν τοῦ σίτου· ε) οἱ curatores aquarum, operum publicorum, viarum κλπ., οἱ ὁποῖοι ἐφρόντιζον διὰ τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰ δημόσια ἔργα, τὰς ὁδοὺς κλπ.

Διοίκησις τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν ἐπαρχιῶν. 1. *Αὐτόνομοι καὶ ὁμόσπονδοι πόλεις.* Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους, ὅταν οἱ Ρωμαῖοι κατελάμβανον γειτονικήν τινα πόλιν, κατέστρεφον αὐτὴν καὶ μετέφερον τοὺς κατοίκους της εἰς τὴν Ρώμην. Βραδύτερον δὲν κατέστρεφον πλέον τὰς κατακτωμένας πόλεις, ἀλλ' ἐπέτρεπον εἰς αὐτὰς νὰ διατηροῦν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ὑπὸ διαφόρους ὅρους. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κασσίου (foedus Cassianum), τῆς συνομολογηθείσης τῷ 493 π. Χ. μεταξὺ τῆς Ρώμης καὶ τῶν πόλεων τοῦ Λατίου, ὡρίσθη ὅτι οἱ Λατῖνοι ἠδύναντο νὰ γίνουν Ρωμαῖοι πολῖται ἐρχόμενοι καὶ ἐγκαθιστάμενοι ἐν Ρώμῃ. Μετὰ τὸν Λατινικὸν πόλεμον (338 π. Χ.) τὰ πράγματα ἐξετραχύνθησαν. Διὰ νὰ γίνῃ Λατῖνός τις Ρωμαῖος πολίτης, ἔπρεπε προηγουμένως νὰ εἶχεν ἀσκήσει ἐξουσίαν τινὰ εἰς τὴν γενέτειράν του. Ὡρισμέναι πόλεις ἔλαβον πλήρη τὴν civitas (πολιτικὰ δικαιώματα) ἢ τὴν civitas sine suffragio (ἄνευ δικαιώματος ψήφου), κληθεῖσαι municipia (ἰσοπολίτιδες), ὡς ὑπαγόμεναι εἰς τὰ munia, δηλαδὴ εἰς τὴν στρατιωτικὴν θητείαν καὶ τοὺς φόρους, οἱ ὁποῖοι ἐβάρυνον τοὺς Ρωμαίους πολίτας. Ἄλλαι πόλεις ἐτήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῆς τινος συνθήκης καὶ ἐγένοντο civitates foederatae (ὁμόσπονδοι πόλεις), ἄνευ πολιτικῶν δικαιωμάτων. Μετὰ τὸ 338 π. Χ., ὁπότε περιωρίσθησαν τὰ δικαιώματά των, τὰ μέλη τῆς ἀρχαίας λατινικῆς ὁμοσπονδίας ἐκλήθησαν nomen Latinum, οἱ δὲ ἄλλοι Ἰταλοὶ socii Italici (σύμμαχοι). Ἐνώπιον τοῦ νόμου πᾶς μὴ πολίτης ἦτο peregrinus (ξένος). Οἱ peregrini ὑπήκοοι τῆς Ρώμης, ὡς λ. χ. οἱ Σικελοὶ ἢ οἱ Ἱσπανοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνῆκον εἰς μίαν civitas foederata (ὁμόσπονδον πόλιν), ἐκλήθησαν γενικῶς socii (σύμμαχοι), ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι ἔζων ὡς αὐτόνομοι.

2. *Ἀποικίαι.* Διὰ νὰ συγκρατήσουν ὑποτεταγμένους τοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἰταλίας οἱ Ρωμαῖοι ἐγκατέστησαν μεταξὺ αὐτῶν πλείστας ἀποικίας. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀπετελοῦντο ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἀπὸ Ρωμαίους πολίτας, οἱ ὁποῖοι διετήρουν τὰ πολιτικά των δικαιώματα. Αἱ 13 νέαι φυλαί, αἱ συσταθεῖσαι μεταξὺ τοῦ 387 καὶ τοῦ 241 π. Χ., περιελάμβανον πολλὰς τοιαύτας ἀποικίας, αἱ ὁποῖαι ἐκλήθησαν coloniae Romanae (ρωμαϊκαὶ ἀποικίαι). Εἰς ἄλλας οἱ ἄποικοι ἐλάμβανον τὴν νομοθεσίαν καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν Λατίνων· αἱ ἀποικίαι αὗται ἐκλήθησαν coloniae Latinae (λατινικαὶ ἀποικίαι)· αἱ πρῶται εἶχον ἐξομοιωθῆ πρὸς αὐτονόμους, αἱ δὲ δεύτεραι πρὸς ὁμοσπόνδους πόλεις.

3. *Τοπικὴ διοίκησις.* Ἐν Ἰταλίᾳ αἱ αὐτόνομοι καὶ αἱ ὁμόσπονδοι πόλεις, μολονότι ὑπέκειντο εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ρώμης ἐπιβαλλομένην στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐν τούτοις διηύθυνον μόναι τὰς ἐσωτερικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις. Ὁ τύπος τῆς διοικήσεως αὐτῶν καθωρίζετο ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ ἐποίκιλλεν ἀναλόγως τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἀναγκῶν ἑκάστου τόπου. Οὕτω τινὲς ἐξ αὐτῶν εἶχον ἐτήσιον δικτάτωρα, ἄλλαι εἶχον ὑπάτους ἢ πραίτωρας. Μετὰ τὸ 89 π.Χ., ὅτε οἱ νόμοι Julia (90 π. Χ.) καὶ Plautia Papiria (89) ἔδωσαν τὰ πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ἡ διάκρισις μεταξὺ αὐτονόμων καὶ ὁμοσπόνδων πόλεων ἔπαυσεν, ἀλλὰ παρέμειναν αἱ διάφοροι μορφαὶ τοπικῆς διοικήσεως. Τῷ 45 π. Χ., διὰ τοῦ νόμου Julia municipalis, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ διερρύθμισε τὰ πολιτεύματα τῶν πόλεων τούτων ἐπὶ τῇ βάσει ὁμοιομόρφου σχεδίου, προσαρμόζων αὐτὰ πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς Ρώμης. Τοῦ λοιποῦ κάθε αὐτόνομος πόλις εἶχεν ἰδίαν σύγκλητον. ἐκκλησίας καὶ δύο ἢ τέσσαρας ἄρχοντας, ἀναλόγους πρὸς τοὺς πραίτωρας. Ἂν καὶ μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἡ μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Λατίνων διαφορὰ εἶχεν οὐσιαστικῶς ἐξαφανισθῆ, ἐν τούτοις ἐξηκολούθησαν πολλάκις ἀπονέμοντες τὸ ἀρχαῖον jus Latii, ἤτοι τὰ εἰς τοὺς Λατίνους παραχωρηθέντα ἄλλοτε προνόμια εἰς λαοὺς καὶ πόλεις ἔξω τῆς Ἰταλίας. Ἀκέραια τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἔλαβον πάντες οἱ κάτοικοι τῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καρακάλλα (211—217 μ. Χ.).

4. *Ἐπαρχίαι.* Ἡ πόλις provincia ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς τὴν σφαῖραν δράσεως ἑνὸς ἄρχοντος ἔχοντος imperium. Ὅταν οἱ ἄρχοντες ἤρχισαν ἀσκοῦντες τὰς ἐξουσίας των καὶ ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἡ λέξις ἐπαρχία κατέληξε νὰ προσδιορίζῃ τὴν περιφέρειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἠσκεῖτο τὸ imperium. Ἑκάστη ἐπαρχία ἐκυβερνᾶτο δι' εἰδικοῦ νόμου (lex provincia), συντασσομένου γενικῶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ καθυποτάξαντος αὐτὴν τῇ βοηθείᾳ δέκα ἀνδρῶν ὁριζομένων ὑπὸ τῆς συγκλήτου. Ὁ νόμος οὗτος καθώριζε τὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας, ὑποδιῄρει ταύτην εἰς περιφερείας καὶ προσδιώριζε τὰ προνόμια καὶ τὰ καθήκοντα ἑκάστου. Δι' ὅσας ὑποθέσεις δὲν προὐνόει ὁ νόμος, ἡ ἐπαρχία ὑπήκουεν εἰς τὸν κυβερνήτην, ὁ ὁποῖος ἐστρατολόγει καὶ εἰσέπραττε τοὺς φόρους καὶ τὰ διατάγματα τοῦ ὁποίου ἦσαν ὁ νόμιμος κῶδιξ τῆς ἐπαρχίας καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἀρχῆς του. Ἐπὶ δημοκρατίας ἐνεπιστεύοντο συνήθως εἰς ἀνθύπατον τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀνάγκην στρατοῦ, εἰς ἔπαρχον δὲ τὰς ἐν εἰρήνῃ διατελούσας. Ἕκαστος κυβερνήτης, καταλείπων τὴν Ρώμην, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἕνα ταμίαν ὡς γραμματέα διὰ τὰ οἰκονομικά, ὡρισμένους ἐπιτετραμμένους, οἱ ὁποῖοι διωρίζοντο ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἵνα τοῦ χρησιμεύσουν ὡς βοηθοί, γραφεῖς καὶ διαφόρους ὑπαλλήλους, τέλος δὲ ἐπιτελεῖον προσωπικῶν φίλων (cohors). Ἡ σύγκλητος παρεῖχεν εἰς αὐτὸν τὰ οἰκονομικὰ καὶ στρατιωτικὰ μέσα (ornatio provinciae), τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐνάσκησιν καὶ αἴγλην τοῦ ἀξιώματός του. Θ. Π.

5. ***Ὁδικὸν δίκτυον.*** Τὸ ὁδικὸν δίκτυον, ὅπερ ἐπραγματοποίησε τὸ ρωμαϊκὸν κράτος κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς του, εἶναι μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ πρῶται γνωσταὶ ἄστρωτοι ρωμαϊκαὶ ὁδοὶ εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ Λιβίου μνημονευόμεναι Γαβίνη, Λατίνη καὶ Σαλαρία ὁδός, μεθ' ἃς πρῶται ἐστρωμέναι κατεσκευάσθησαν ἡ εἰς Καπύην ἄγουσα Ἀππία ὁδὸς (312 π. Χ.) καὶ ἡ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἐτρουρίας ἄγουσα Κλαυδία (τέλη Δ' αἰῶνος π. Χ.), εἶτα δὲ ἡ εἰς Λιγυρίαν διὰ τῆς Ἐτρουστικῆς ἀκτῆς Αὐρηλία (241 π. Χ.), ἡ Φλαμινία (240 π. Χ.), ἡ Αἰμιλία (187 π. Χ.) κλπ., ἅπασαι ἀφετηρίαν ἔχουσαι τὴν Ρώμην. Κατὰ τοὺς Καρχηδονιακοὺς πολέμους εἶχεν ἤδη ἡ Ἰταλία ἑπτὰ κυρίας καὶ εἴκοσι δευτερευούσας ἀρτηρίας, ἀνακαινισθείσας καὶ πολλαπλασιασθείσας διὰ τοῦ Σεμπρωνίου ὁδικοῦ νόμου (lex Sempronia viaria) τοῦ 123 π. Χ. καὶ διὰ τῶν μεγάλων ἔργων τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου, τῶν γενομένων ὑπὸ Κλαυδίου (Κλαυδία Οὐαλερία ὁδός), Βεσπασιανοῦ (σῆραγξ τοῦ Φοῦρλο ἐπὶ τῆς Φλαμινίας ὁδοῦ), Δομιτιανοῦ, Τραϊανοῦ κ. ἄ. Τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα 29 κύριαι ἀρτηρίαι ἐξήρχοντο ἀπὸ τῶν 15 πυλῶν τῆς Ρώμης, ἀντιστοιχοῦσαι περίπου πρὸς τὸ σημερινὸν ἰταλικὸν σιδηροδρομικὸν δίκτυον· ἐξ αὐτῶν βασικαὶ ἦσαν ἡ Ἀππία (ἡ regina viarum) πρὸς ΝΑ., ἡ Αὐρηλία πρὸς ΒΔ. καὶ ἡ Φλαμινία πρὸς Β. Ἔξω τῆς Ἰταλίας ὁδοὶ πρὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ὀλίγαι μόνον ὑπῆρχον, ὧν διεκρίνοντο ἡ Δομιτία ὁδὸς (Domitia), διασχίζουσα τὰς Κοττείους Ἄλπεις, τὴν νότιον Γαλλίαν καὶ τὰ Πυρηναῖα (121 π. Χ.) καὶ ἡ Ἐγνατία ὁδὸς (Egnatia), διασχίζουσα τὴν Ἰλλυρίαν, Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην (ἀρχαὶ Β' αἰῶνος). Κατὰ τὸ «Ὁδοιπορικὸν» τοῦ Ἀντωνίνου, τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα 272 μεγάλαι ἀρτηρίαι μήκους 53.638 μιλίων ἥνωνον τὴν Ρώμην ἀπὸ Δ. μὲ μὲ τὰς Ἡρακλείους στήλας, ἀπὸ Β. μὲ τὴν Βρεττανίαν (διὰ τοῦ Πὰ-ντὲ-Καλαί, γαλατικοῦ πορθμοῦ, fretum Gallicum) καὶ μὲ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ρήνου, ἀπὸ Α. μετὰ τῆς Βαβυλῶνος, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν ἀτλαντικῶν ἀκτῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς (διὰ τοῦ Βοσπόρου). Κόμβοι τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ δικτύου ἦσαν ἡ Ρώμη καὶ αἱ πρωτεύουσαι τῶν ἐπαρχιῶν, αἱ ἀποκαλούμεναι «κορυφαὶ τῶν ὁδῶν» (capita viarum).

Ἐν Γαλατίᾳ ἀρχαιοτέρα ρωμαϊκὴ ὁδὸς ἦτο ἡ Δομιτία, ἀφ' ἧς εἶτα ἐξεπορεύθησαν μεγάλαι ἀρτηρίαι πρὸς τὸ Λούγδουνον Βαταυῶν (Λάϊντεν) διὰ τοῦ Ἀρελάτου (Ἀρλ), Αὐγούστας Τρεβήρων (Τριὲ) καὶ Κολωνίας Ἀγριππίνης (Κολωνίας), πρὸς τὸ Γησοριακὸν (Μπουλὸν-σὺρ-Μὲρ) διὰ τοῦ Δουροκάστρου (Ρημῶν), πρὸς τὸ Κορίαλλον (Χερβοῦργον), τὸ Οὐόργιον, τὰ Βουρδίγαλα (Μπορντώ), κτλ. Τὸ γαλλικὸν δίκτυον ἦτο τὸ πυκνότερον ἐν τῇ Δύσει μετὰ τὸ ἰταλικόν, δι' αὐτοῦ δὲ ἡνοῦτο μετὰ τῆς Ρώμης καὶ ἡ Βρεττανία, ἔχουσα κατὰ τὸ «Ὁδοιπορικὸν» τοῦ Ἀντωνίνου 14 ἀρτηρίας, πλείονας δὲ κατὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ λείψανα, καὶ κόμβους τὰς Δούβρας (Ντόβερ) καὶ τὸ Λονδίνιον (Λονδῖνον). Ἡ Ἰβηρικὴ χερσόνησος ἀρχικῶς ἐξυπηρετεῖτο διὰ τῆς Δομιτίας ὁδοῦ, ἐξικνουμένης μέχρι Νέας Καρχηδόνος (Καρθαγένης)· ἀπ' αὐτῆς εἶτα ἐξεπορεύθησαν ἡ γνωστὴ νῦν ὡς «Ἐλ κάμινο ντὲ λὰ πλάτεα» μέχρι Σαλαμαντικῆς (Σαλαμάνκα), ἡ Αὐγούστα ὁδὸς διὰ Κορδύβης (Κόρντοβας) καὶ Ἱσπάλιδος (Σεβίλλη) ἀπολήγουσα εἰς Γάδειρα (Κάδιξ) κ. ἄ. πλεῖσται. Αἱ χῶραι τοῦ Αἵμου καὶ Δουνάβεως ὡρίζοντο ἀπὸ Β. ὑπὸ τῆς μεγάλης Παραδουναβίου ἀρτηρίας, τῆς ἀπὸ Ἀβυσίνης (Ἄϊνιχμπάϊ-Ρέγκενμπουργκ) εἰς Σαλσοβίαν (ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου), ἀφ' ἧς ἐξεπορεύοντο ἡ ὁδὸς Οὐϊμινακίου-Φιλιππουπόλεως-Περίνθου (Μπουγιοὺκ Ἐρεγλῆ), ἡ Ἄλμου (Λὸμ-Παλάνκα)-Οὐλπιανῆς (Λιπλιὰν)-Δυρραχίου, διασχίζουσα τὴν προηγουμένην παρὰ τὴν Ναϊσσὸν (Νίσσαν), καὶ ἀπὸ Οὐλπιανῆς διὰ Σκούπων (Σκοπίων), Στοβῶν (Γκράντσκο) καὶ Θεσσαλονίκης ἑνουμένη μὲ τὴν Ἐγνατίαν ὁδόν, τέλος δὲ ἡ μεγάλη παρευξείνιος ἀρτηρία Σαλσοβίας-Ἀγχιάλου-Βυζαντίου κ. ἄ.

Ἐν Ἑλλάδι πρώτη γνωστὴ ρωμαϊκὴ ὁδὸς εἶναι ἡ Ἐγνατία, αἱ μετέπειτα δὲ ὁδοὶ ἀνάγονται εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους· αἱ ὁδοὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας ἐγένοντο περίπου ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ. Κατὰ τὰ εὑρήματα καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκτυον τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ὡς ἑξῆς: Ἀπὸ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ ἐξεπορεύοντο (πλὴν τῶν ἀναγραφεισῶν) 4 ὁδοί, ἤτοι: α) ἡ διὰ Φιλίππων (Καβάλλας)-Αἴνου-Περίνθου εἰς Βυζάντιον, β) ἡ ἐκ Τραϊανουπόλεως (Θερμὰ Δεδέαγατς) εἰς Ἀδριανούπολιν, γ) ἡ Βερροίας-Πύδνας (Κίτρους)-Ὀλοοσσόνος (Ἐλασσόνος)-Λαρίσης-Φαρσάλων-Ὑπάτης-Ἐλατείας-Πλαταιῶν-Μεγάρων-Ἀθηνῶν, μὲ διακλαδώσεις πρὸς Ὀποῦντα, Δελφούς, καὶ Θεσπιὰς-Θήβας-Ὠρωπόν, καὶ δ) ἡ παράκτιος ἀπὸ Δυρραχίου διὰ Νικοπόλεως, Ἀκτίου καὶ Β. ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς Μέγαρα. Πλὴν αὐτῶν ὑπῆρχον (κατὰ τὸν Πεουτιγγεριανὸν πίνακα): ἐν Πελοποννήσῳ ἡ ὁδὸς Κορίνθου-Πατρῶν-Ὀλυμπίας-Πύλου-Σπάρτης-Μεγαλοπόλεως-Τεγέας-Κορίνθου (μὲ διακλαδώσεις τὴν πρὸς Ἀσωπόν, τὴν πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν ὁδὸν Ὀλυμπίας-Μεγαλοπόλεως-Μεσσήνης), ἐν Κρήτῃ ἡ ὁδὸς Κυδωνίας-Γόρτυνος καὶ ἐν Κύπρῳ ἡ ὁδὸς Σαλαμῖνος-Κιτίου-Ἀμαθοῦντος-Σόλων-Χύτρου-Σαλαμῖνος.

Διὰ τοῦ Βυζαντίου συνεδέοντο μετὰ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ αἱ μεγάλαι ἀρτηρίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας: ἡ παράκτιος περιφερειακὴ ὁδὸς Ἀντιοχείας-Ἰσσοῦ-Ἀτταλείας-Ἐφέσου - Σμύρνης - Βυζαντίου - Τραπεζοῦντος, ἡ ὁδὸς ἡ ἀπὸ Τραπεζοῦντος εἰς Ἀντιόχειαν διὰ Σαμοσάτων καὶ Μελιτηνῆς, ἑνοῦσα τὸν Εὔξεινον μετὰ τῆς Μεσογείου, καὶ τὸ ἐντὸς τοῦ οὕτω σχηματιζομένου κύκλου πυκνότατον δίκτυον. Ἀπὸ τοῦ δικτύου αὐτοῦ πρὸς ΝΑ. ἤρχετο ἡ ἀπὸ Ἀντιοχείας διὰ Πηλουσίου εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁδός, παραθέουσα ὅλας τὰς παραλίους πόλεις τῆς νοτιοανατολικῆς Μεσογείου, καὶ ἡ ὁδὸς ἀπὸ Νικηφορίου εἰς Αἴλαν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, διερχομένη διὰ Παλμύρας, Ἀρεοπόλεως καὶ Πέτρας καὶ περιλαμβάνουσα τὴν βορείως τῆς Παλμύρας Strata Diocletiana. Ἐν Αἰγύπτῳ πρῶτον ἔργον ὁδοποιίας τῶν Ρωμαίων ἦτο ἡ ἐπισκευὴ τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ Κοπτοῦ-Βερενίκης καὶ ἡ διάνοιξις τῆς ὁδοῦ Κοπτοῦ-Μυὸς ὅρμου. Ἀμφότεραι ἦσαν ἐπισφαλεῖς, μαστιζόμεναι ὑπὸ ληστῶν, καὶ συνεπληρώθησαν διὰ τῆς Νέας Ἀδριανῆς ὁδοῦ (Via Ha-

Digitized by Google

driana nova) ἀπὸ Ἀντινοοπόλεως εἰς Βερενίκην διὰ Μυὸς ὅρμου (πλουσιωτάτης εἰς ὑδρεύματα καὶ ἄλλους σταθμούς), διὰ τῆς παρανειλίου ὁδοῦ Φιλῶν-Ἀλεξανδρείας καὶ διὰ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς τοὺς δύο μεγάλους κόλπους τῆς Β. Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Κλῦσμα, Αἴλα). Τέρμα τοῦ ῥωμαϊκοῦ ὁδικοῦ δικτύου δύνανται νὰ λογισθοῦν αἱ ὁδοὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἐντατικῶς πυκνωθεῖσαι ὑπὸ Ἀδριανοῦ, ἰδίως ἐν Τυνησίᾳ (βορείως τῆς γραμμῆς Καισαρείας-Τακάπης). Ἐκτεταμένη ἀρτηρία ἦτο ἡ παράλληλος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Μεσογείου ὁδός, ἡ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας διὰ Καρχηδόνος εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ἄγουσα, ἧς διακλάδωσις ἦτο ἡ ἀπὸ Τακάπης ὁδὸς εἰς Κύδαμον, νοτιώτατον σημεῖον τοῦ βορειοαφρικανικοῦ δικτύου. [Χάρτας τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας βλ. ἐν λ. via τοῦ Dictionnaire des antiquités grecques et romaines τῶν Daremberg Saglio, ἔνθα καὶ βιβλιογραφία] Π. Ν. Π.

Δημόσια οἰκονομικά. 1) *Δαπάναι.* Ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας, ὅτε πάντα τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα τοῦ κράτους ἦσαν ἄμισθα, τὰ τακτικὰ ἔξοδα αὐτοῦ δὲν ἦσαν σημαντικά. Τὸ σύνολον τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων περιελάμβανε: τὴν *δημοσίαν λατρείαν*, ἤτοι θυσίας, πομπὰς κλπ., τελουμένας κατὰ διαταγὴν τῆς συγκλήτου καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ποντιφίκων, τὰ *δημόσια ἔργα*, ἤτοι κατασκευὴν ὁδῶν, ὑδραγωγείων κλπ., ἐκτελουμένων ἐντολῇ τῆς συγκλήτου ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν τιμητῶν, τὸν *στρατὸν* (ἀπὸ τοῦ 406 π. Χ.), ἤτοι ἔξοδα αὐτοῦ, ἐγκρινόμενα ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ ἀνατιθέμενα εἰς τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς ταμίας (ἐπὶ Αὐγούστου συνολικαὶ δαπάναι 50 ἑκατομ. δηναρίων), τὴν *πληρωμὴν τῶν κατωτέρων δημοσίων ὑπαλλήλων*, γραφέων κλπ., διενεργουμένην ἐντολῇ τῆς συγκλήτου καὶ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν ἁρμοδίων ἀρχόντων, τὰ *δημόσια βοηθήματα διὰ τοὺς πτωχούς*, ἐγκρινόμενα ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ διανεμόμενα ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀγορανόμων, καὶ τὰς *δαπάνας διὰ τὴν ornatio provinciae*, δηλαδὴ τὴν καθόλου διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ τῶν διοικητῶν, ἐγκρινομένας ὑπὸ τῆς συγκλήτου. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας προσετέθησαν νέαι δαπάναι, ἀφορῶσαι εἰς τὴν συντήρησιν τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς καὶ πολυαρίθμων γραφείων, τὰ ὁποῖα διετέλουν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ αὐτοκράτορος.

2) *Πρόσοδοι.* Αἱ πηγαὶ τῶν προσόδων τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ἦσαν αἱ ἑξῆς: α') Ἡ *πρόσοδος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ δημοσίων κτημάτων.* Ὅταν οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεπόρθουν μίαν πόλιν, ἐλάμβανον ὑπὸ τὴν κατοχήν των μέρος τοῦ ἐδάφους της, τὸ ὁποῖον ὁτὲ μὲν παρεχωρεῖτο εἰς ἰδιώτας (datum, assignatum), ὁτὲ δὲ παρέμενεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ κράτους. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐξεχωρεῖτο τοῦτο εἰς καλλιεργητὰς ἢ κτηνοτρόφους ἐπὶ καταβολῇ ὡρισμένης ἀποζημιώσεως εἰς τὸ κράτος. Βραδύτερον αἱ γαῖαι ἐξεμισθοῦντο δι' ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐτῶν καὶ εἰς συμπεφωνημένην ἐκ τῶν προτέρων τιμήν. Τὸ κράτος εἶχεν ἐπίσης ὑπὸ τὴν κυριότητά του καὶ ἐξεμίσθωνε μεταλλεῖα, περιοχὰς ἁλιείας καὶ δάση. β') Οἱ *φόροι τῶν ἐπαρχιῶν.* Τὸ σύνολον μιᾶς ἐπαρχίας ἐθεωρεῖτο ὡς ἀνῆκον εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ ὁποία λαμβάνουσα πλήρη κυριότητα ἐπὶ τμήματος τοῦ ἐδάφους της, ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς κατοίκους τὴν νομὴν τοῦ ὑπολοίπου, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παρέχωσιν εἰς αὐτὴν εἴτε τὸ δέκατον τῶν προϊόντων εἰς εἶδος (decuma), εἴτε χρηματικόν τι ποσόν, ὁριζόμενον ἐφ' ἅπαξ (stipendium, vectigal certum). Ἐκτὸς τοῦ φόρου τῆς δεκάτης, ἡ σύγκλητος ἠδύνατο κατὰ περιόδους νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας τὴν ὑποχρέωσιν παροχῆς ὡρισμένων ἐμπορευμάτων εἰς τιμὴν καθωρισμένην. Ἡ καταβολὴ τῶν φόρων διενηργεῖτο οὐχὶ κατ' ἄτομον, ἀλλὰ κατ' ἐπαρχίας, αἵτινες κατένεμον τὸ ὁλικὸν ποσὸν αὐτῶν μεταξὺ τῶν φορολογουμένων. Ἐπὶ αὐτοκρατορίας, ὅταν παρίστατο ἀνάγκη εἰσπράξεως ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρου χρήματος, ἡ ἀναλογία τοῦ φόρου, τὸν ὁποῖον ὤφειλε νὰ καταβάλλῃ ἑκάστη ἐπαρχία, ὑπελογίζετο μετ' ἀκριβείας, ἀναλόγως τῶν πόρων τῶν κατοίκων. Τὸ περίσσευμα τῶν ἐπαρχιακῶν προσόδων, μετὰ τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν, κατετίθετο εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δημόσιον ταμεῖον. γ') Οἱ *τακτικοὶ ἔμμεσοι φόροι*, ὡς οἱ λιμενικοί, τελωνειακοί, ἀγορᾶς κλπ., καλούμενοι γενικῶς portoria. δ') Τὰ *μονοπώλια.* Ἀπὸ τοῦ 508 π. Χ. τὸ κράτος ἀνέλαβε διὰ λογαριασμόν του τὸ μονοπώλιον τῆς πωλήσεως τοῦ ἅλατος. Βραδύτερον ἀπεκόμισεν ἐπίσης σημαντικὰ κέρδη ἐκ τῆς κοπῆς τῶν νομισμάτων, ἐκ τῶν προστίμων, τῶν δημεύσεων κλπ. ε') Οἱ *τακτικοὶ ἄμεσοι φόροι.* Ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ ἦσαν 1% ἐπὶ τῶν δημοπρασιῶν, 4% ἐπὶ τῶν πωλήσεων δούλων, 5% ἐπὶ τῶν ἀπελευθερώσεων δούλων καὶ 5% ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν. στ') Οἱ *ἔκτακτοι ἄμεσοι φόροι.* Ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας ὑπῆρχε νόμος, κατὰ τὸν ὁποῖον οὐδενὸς πολίτου τὰ κτήματα ἠδύναντο νὰ φορολογηθοῦν· ἀλλ' ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου τούτου ἀνεστέλλετο ἐν καιρῷ πολέμου, ἐπιβαλλομένης φορολογίας, ἡ ὁποία ἦτο ὡρισμένον τι τέλος, τόσον ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στιγμῆς ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, οἵα ἀνεγράφετο εἰς τοὺς καταλόγους τῶν τιμητῶν. Φαίνεται ὅτι ὁ φόρος θεωρητικῶς ἦτο ἀναγκαστικὸν δάνειον, συναπτόμενον ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ προωρισμένον νὰ ἐξοφληθῇ, ἐνίοτε δ' ἐξοφλεῖτο, ὁλικῶς ἢ μερικῶς, ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ ἐχθροῦ. Μετὰ τὸ 167 π. Χ., ὁπότε αἱ πρόσοδοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐπήρκουν διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας, δὲν ἐπεβάλλετο πλέον φορολογία.

3. *Οἰκονομικὴ διοίκησις.* Ἐπὶ ἐλευθέρας πολιτείας ὑπῆρχεν ἓν μόνον δημόσιον ταμεῖον, τὸ aerarium Saturni, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ῥέας, τὴν διαφύλαξιν τοῦ ὁποίου εἶχον ἀναλάβει οἱ ταμίαι. Δύο τρόποι εἰσπράξεως τῶν φόρων ὑπῆρχον. Οἱ φόροι, οἱ ὁποῖοι ἔδιδον ὡρισμένον ἐτήσιον ποσόν, ὡς τὸ tributum ἢ stipendium τῶν ἐπαρχιῶν, εἰσεπράττοντο ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν τοπικῶν ἀρχόντων. Οἱ φόροι, οἱ ὁποῖοι ἔδιδον, ὡς τὰ portoria, ποσὰ μεταβλητά, ἀναλόγως τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως, παρεχωροῦντο εἰς τελώνας ὠργανωμένους πολλάκις εἰς συλλόγους, οἵτινες, προκαταβάλλοντες εἰς τὸ κράτος ὡρισμένον τι ποσόν, ἀνελάμβανον κατόπιν οἱ ἴδιοι τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Εἰς τὰς συμβάσεις τοῦ εἴδους τούτου τὸ κράτος ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ τῶν τιμητῶν. τὸ δὲ σωματεῖον τῶν τελωνῶν (publicani) ὑφ' ἑνὸς ἐργολάβου (manceps). Οἱ τελῶναι ἀνῆκον ἅπαντες εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱππέων, ἐπειδὴ οἱ συγκλητικοί, ἀσκοῦντες τὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν φόρων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχουν συγχρόνως συναφῆ οἰκονομικὰ συμφέροντα.

Ἐπὶ αὐτοκρατορίας ὑπῆρχον δύο δημόσια ταμεῖα, τὰ aerarium τῆς συγκλήτου καὶ τὰ fiscus τοῦ αὐτοκράτορος. Εἰς τὰ aerarium συνέρρεον αἱ ἐκ τῶν συγκλητικῶν ἐπαρχιῶν πρόσοδοι, ἀλλὰ πολλάκις τοῦτο ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον διάθεσιν τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸ fiscus ἐχρησίμευε πρὸς συντήρησιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ, τοῦ στρατοῦ, τοῦ στόλου καὶ τῶν ταχυδρομείων. Κατ' ἀρχὰς ἐτροφοδοτεῖτο διὰ τοῦ πλεονάσματος τῶν προσόδων τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐπαρχιῶν, ἀκολούθως δὲ ηὐξήθη εἰς βάρος τοῦ aerarium. Ἐπειδὴ σκοπὸς τοῦ ταμείου τούτου ἦτο νὰ συντρέχῃ εἰς τὰς δαπάνας τοῦ κράτους, θεωρητικῶς ἦτο κεχωρισμένον ἀπὸ τὴν προσωπικὴν περιουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος· ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη σπανίως ἐτηρήθη καὶ οἱ αὐτοκράτορες ἀνέλαβον γενικῶς τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου ταμείου. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας οἱ φόροι ἐξηκολούθησαν εἰσπραττόμενοι ἐν μέρει ὑπὸ τῶν τελωνῶν, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ κράτους, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ αὐτοκράτορες, καθ' ὃν τρόπον ἐσφετερίσθησαν βαθμηδὸν τὰς προσόδους τοῦ κράτους, οὕτως ἰδιοποιήθησαν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν εἰς τὰς ἐπαρχίας (αὐτοκρατορικὰς καὶ συγκλητικὰς) αὐτοκρατορικοὺς ἐπιτρόπους, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν ὁποίων ἐγίνετο ἡ εἴσπραξις τῶν διαφόρων φόρων.

Ἡμερολόγιον. α) Ἡ *ἡμέρα.* Οἱ Ῥωμαῖοι υἱοθέτησαν τὴν διαίρεσιν τοῦ ἡμερονυκτίου εἰς ὥρας, ἀλλ' ὑπελόγισαν τὰς ἡμέρας ἀπὸ μεσονυκτίου εἰς μεσονύκτιον. Ἡ ὥρα, ὡς τὸ $^1/_{12}$ τοῦ χρόνου τοῦ περιλαμβανομένου μεταξὺ τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλη, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους· οὕτω, τὴν 23 Δεκεμβρίου, ἡ ἡμέρα εἶναι εἰς τὴν Ῥώμην 8 ὡρῶν καὶ 54 λεπτῶν· ἡ ὥρα εἶναι τότε 44' καὶ 30''· τὴν 25 Ἰουνίου, ἡ ἡμέρα εἶναι 15 ὡρῶν καὶ 6', ἡ δὲ ὥρα εἶναι 75' καὶ 30''. Αἱ ὧραι ἠριθμοῦντο ἀπὸ τῆς πρωΐας πρὸς τὴν ἑσπέραν· ἐὰν ἡ 1η ὥρα ἦτο μεταξὺ 6ης καὶ 7ης κατὰ μέσον ὅρον, ἡ 2α θὰ ἦτο μεταξὺ 7ης καὶ 8ης κλπ.

Εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἡ νὺξ διῃρεῖτο εἰς 4 φυλακάς, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἰσοῦτο πρὸς τὸ $^1/_4$ τῆς νυκτὸς καὶ αἱ ὁποῖαι ἦσαν μεταβληταί, ὅπως αἱ ὧραι. Κατὰ μέσον ὅρον αὗται ἰσοδυνάμουν πρὸς 3 ὥρας σημερινάς. Τὸ πρῶτον ἱδρυθὲν ἐν Ῥώμῃ ἡλιακὸν ὡρολόγιον, τῷ 263, ἐκανονίσθη διὰ τὴν Κατάνην καὶ ἦτο ἑπομένως ἀνακριβές· τῷ 164 τὸ πρῶτον ἀκριβὲς ἡλιακὸν ὡρολόγιον ἐγκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Κ. Μαρκίου Φιλίππου· μετ' ὀλίγον δέ, τῷ 159, ἱδρύθη ἡ πρώτη κλεψύδρα. Αἱ κλεψύδραι, διαδοθεῖσαι κατόπιν, ἦσαν πολυάριθμοι ἐν καιρῷ τῆς αὐτοκρατορίας, τινὲς δὲ αὐτῶν μετέδιδον καὶ ἤχους. Οἱ Ῥωμαῖοι ἠρκοῦντο πολλάκις λέγοντες ἀορίστως: mane, τὴν πρωΐαν, ante meridiem: πρὸ μεσημβρίας, post meridiem: μετὰ μεσημβρίαν. Ἡ περὶ τῆς ἀκριβοῦς ὅμως ὥρας μέριμνα, χωρὶς βεβαίως νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον, ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα ἢ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν· ἡ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας νομοθεσία ὑποθέτει ἐπὶ παραδείγματι διὰ τὰς διανομὰς τοῦ ὕδατος ὅτι ἕκαστος ἐγνώριζεν ὁπωσδήποτε ἀκριβῶς εἰς ποίαν στιγμὴν τῆς ἡμέρας εὑρίσκετο.

β) Ὁ *μήν.* Ἰσοδυνάμει πρὸς τὸν χρόνον μιᾶς περὶ τὴν Γῆν περιστροφῆς τῆς Σελήνης. Ἡ ἡμέρα τῆς νέας σελήνης ὠνομάζετο kalendae, ἡ τοῦ πρώτου τετάρτου nonae, ἡ τῆς πανσελήνου idus, τῶν ἄλλων ἡμερῶν ἀριθμουμένων κατ' ἀναλογίαν πρὸς αὐτάς, πάντοτε ὅμως κατὰ σειρὰν χρονολογίας: 3η ἡμέρα, 4η ἡμέρα... πρὸ τῶν καλενδῶν, πρὸ τῆς πανσελήνου κλπ. Τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν ἦσαν κατ' ἀρχάς: Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Ἀπρίλιος, Μάϊος, Ἰούνιος, Πέμπτος, Ἕκτος, Ἕβδομος, Ὄγδοος, Ἔνατος, Δέκατος. Τῷ 44 π. Χ. ὁ μὴν Πέμπτος ὠνομάσθη Ἰούλιος, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τῷ δὲ 8 π. Χ. ὁ Ἕκτος ὠνομάσθη Αὔγουστος πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου. Μέχρι τοῦ 153 π. Χ. τὸ ἔτος ἤρχιζε τὴν 15 Μαρτίου, καὶ ὄχι τὴν 1 Ἰανουαρίου, εἰς ὃ ὀφείλεται τὸ ὅτι εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει ὀνόματα ὁ Σεπτέμβριος δηλοῖ τὸν 9ον μῆνα, ὁ Ὀκτώβριος τὸν 10ον κλπ.

γ) Τὸ *ἔτος.* Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, λίαν ἀτελῶς ἐθεραπεύθη ἡ ἔλλειψις ἀντιστοιχίας μεταξὺ τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους καὶ τῶν 12 σεληνιακῶν μηνῶν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προσετίθετο εἷς μὴν συμπληρωματικὸς (ἐμβόλιμος= mensis intercalaris), ἀλλ' οἱ ἔχοντες τὴν φροντίδα ταύτην ποντίφικες πολλάκις παρημέλουν αὐτὴν ἢ ἐξυπηρέτουν πολιτικὰς βλέψεις (νὰ ἐπιταχύνουν π. χ. ἢ νὰ ἐπιβραδύνουν τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἀνάληψιν τῶν καθηκόντων κλπ.). Ὁ Καῖσαρ μετερρύθμισε τὸ ἡμερολόγιον, τὸ δὲ σύστημα αὐτοῦ, μετά τινων τροποποιήσεων, εἶναι ἀκόμη ἐν χρήσει· οἱ μῆνες εἶχον ἄλλοι 30 καὶ ἄλλοι 31 ἡμέρας, ὡς σήμερον. Ὁ Καῖσαρ εἰσήγαγεν ἐπίσης τὰ δίσεκτα ἔτη, τὰ ὁποῖα ἔχουσι μίαν ἡμέραν περιπλέον εἰς τὸν Φεβρουάριον (ὁπότε ἡ ἕκτη τῶν καλενδῶν τοῦ Μαρτίου (24 Φεβρουαρίου) ἠριθμεῖτο δίς).

δ) *Ἀφετηρίαι χρονολογιῶν.* Οἱ Ῥωμαῖοι ἠρκοῦντο συνήθως νὰ χρονολογῶσι τὰ ἔτη διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑπάτου, πολλάκις δὲ ἐδηλοῦτο ἡ σχετικὴ ἐποχὴ ἑνὸς γεγονότος ἐν σχέσει πρὸς ἄλλο γεγονὸς διασημότερον, οἷον ἡ ἔξωσις τῶν βασιλέων ἢ ἡ κτίσις τῆς Ῥώμης. Ἐπειδὴ αἱ πληροφορίαι τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι ἀτελεῖς, πολλάκις δὲ καὶ ἀντιφατικαί, δὲν εἶναι πάντοτε δυνατὸν νὰ δηλοῦται ἡ πραγματικὴ χρονολογία τῶν γεγονότων, τῶν ὡλωστε ἀβεβαίων. Ἡ χρονολογία τῆς ἱδρύσεως τῆς Ῥώμης, ἡ μᾶλλον κοινῶς δεκτή, τοὐλάχιστον ὡς συμβατικὴ χρονολογία, εἶναι τὸ 753 π. Χ. Τὸ ἔτος 753 τῆς Ῥώμης ἀντιστοιχεῖ λοιπὸν πρὸς τὸ ἔτος 1 π. Χ., τὸ 752 πρὸς τὸ ἔτος 2 π. Χ., τὸ ἔτος 750 τῆς Ῥώμης πρὸς τὸ ἔτος 4 π. Χ., τὸ δὲ ἄθροισμα τῶν δύο χρονολογιῶν εἶναι 754. Συνεπῶς διὰ νὰ ἔχωμεν τὴν π. Χ. χρονολογίαν ἀντίστοιχον πρὸς μίαν τινὰ χρονολογίαν ἀπὸ ἱδρύσεως Ῥώμης, πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμεν ταύτην ἀπὸ τὸ 754. Οὕτω, διὰ τὸ 554 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἔχομεν: 754—554 =200, ἤτοι 554 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης = 200 π. Χ. Διὰ τὰ ἔτη τὰ ἀπὸ Χριστοῦ ὁ ὑπολογισμὸς εἶναι διάφορος· τὸ ἔτος 1 ἀπὸ Χριστοῦ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 754 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, τὸ ἔτος 2 πρὸς τὸ 755, τὸ 10 πρὸς τὸ 763. Διὰ νὰ ἔχωμεν λοιπὸν τὴν ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογίαν ἀντίστοιχον μιᾶς ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης χρονολογίας, ἀφαιροῦμεν τὸ 753 ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης. Ἔστω τὸ 853 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης: 853—753=100 μ. Χ.

Χρονολογικὰ συστήματα. Τὰ χρονολογικὰ συστήματα, τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις ἱστορικοῖς δεκτά, ἔχουν μεγάλας δυσκολίας. Αἱ χρονολογίαι πολλάκις δηλοῦνται κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν πρὸς τὰς ἑλληνικὰς ὀλυμπιάδας, ἀλλ' αὗται ἀρχίζουσι τὸν μῆνα Ἰούλιον, ἐνῷ τὸ ῥωμαϊκὸν ἔτος ἀρχίζει τὸν Μάρτιον (μέχρι τοῦ 153 π. Χ.) ἢ τὸν Ἰανουάριον (ἀπὸ τοῦ 153). Γνωρίζοντες ὅθεν ἀκριβῶς ὅτι ἓν γεγονὸς ἔλαβε χώραν τὸ 1ον ἔτος τῆς τάδε ὀλυμπιάδος, γνωρίζομεν μόνον κατὰ προσέγγισιν μιᾶς μονάδος τὴν χρονολογίαν αὐτοῦ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν σύστημα. Ἐκ περισσοῦ, οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ λογίζουσιν ὡς ἔτος τῶν τάδε ὑπάτων ἄλλοτε μὲν τὸ ἔτος ἐκεῖνο, καθ' ὃ οἱ ὕπατοι οὗτοι ἀνέλαβον τὸ ἀξίωμα, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἀπηλλάγησαν τῶν καθηκόντων. Τὰ μεγαλύτερα ὅμως σφάλματα προέρχονται ἀπὸ τὰς διαφόρους χρονολογίας, αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ διὰ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν ὡς βάσεις ὑπολογισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ Πύρρου (280 π. Χ.) ἡ χρονολογία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθὴ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, διὰ τὴν προγενεστέραν ὅμως ἐποχὴν αἱ διαφοραὶ καὶ ἀσυμφωνίαι εἶναι καταπληκτικαί.

Ὑπάρχουσι δύο κύρια χρονολογικὰ συστήματα: 1) Ἀρχαία χρονολογία: τὸ σύστημα αὐτὸ ἦτο τὸ μᾶλλον διαδεδομένον μέχρι τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ., τὸ ἠκολούθησε δὲ καὶ ὁ Τίτος Λίβιος, ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καὶ ὁ Διόδωρος. Ἀριθμεῖ 470 ἔτη ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης μέχρι τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Πύρρου. Κατὰ ταῦτα, τὸ ἔτος τῆς κτίσεως Ῥώμης εἶναι 750 π. Χ. 2) Νέα χρονολογία: τὸ σύστημα τοῦτο ἐπενοήθη πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Ἀττικοῦ, ἐκθέσαντος τοῦτο σαφῶς εἰς τὸ βιβλίον του «Liber annalis», ἀνεπτύχθη δὲ ὑπὸ Οὐάρρωνος καὶ διὰ τοῦτο λέγεται πολλάκις οὐαρρωνικὴ χρονολογία. Διεδόθη λίαν ταχέως, ἀντικαταστῆσαν καὶ ὑποσκελίσαν γενικῶς τὸ πρῶτον σύστημα ἐπὶ αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο παρεμβάλλονται 4 ἐμβόλιμα ἔτη εἰς τὸ 334, 324, 309, 301 π. Χ., ὅλα δὲ τὰ προγενέστερα τῶν χρονολογιῶν τούτων γεγονότα καθυστεροῦσι κατὰ

Digitized by Google

1, 2, 3, 4 ἔτη. Τὸ ἔτος κτίσεως Ρώμης εὑρίσκεται εἰς τὸ 754 π. Χ.

Τὸ «fasti Capitolini» (κατάλογοι ὑπάτων συνταχθέντες ἐπὶ Αὐγούστου, εὑρισκόμενοι δὲ σήμερον εἰς τὸ Καπιτώλιον) ἀριθμοῦσιν ἓν ἔτος ὀλιγώτερον (119 ἀντὶ 120) μεταξὺ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐλευθέρας πολιτείας καὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι τροποποίησις τῆς οὐαρρωνικῆς χρονολογίας, τὸ ἔτος κτίσεως Ρώμης εἶναι 753. Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρξαν καὶ ἄλλα συστήματα: ἡ χρονολογία τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Φάβιος Πίκτωρ διὰ τὴν κτίσιν τῆς Ρώμης ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 748 π. Χ., ἄλλαι εἶναι μᾶλλον ἀσύμφωνοι: 814 κατὰ τὸν Τίμαιον, 729 κατὰ τὸν Κίγκιον Ἀλιμέντον κλπ. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα πολλοὶ σοφοὶ εἰσήγαγον τὴν χρῆσιν τῆς χρονολογήσεως γεγονότων τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας ἀπὸ κτίσεως Ρώμης· ἡ συνήθεια αὕτη, εὐδοκιμήσασα ἐπί τινα χρόνον, ἦτο λίαν ἀκατάλληλος, μὴ ὑπαρχούσης συμφωνίας οὐδ' ἐπ' αὐτῆς τῆς χρονολογίας, οὔτε δὲ καὶ ἐπιστημονικὴ ἦτο, ἀφοῦ δι' ὅλα τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων αἰώνων ἀντικαθίστα χρονολογίαν βεβαίαν διὰ νέας ἀβεβαίας. Πρὸς δὲ ὁ συγχρονισμὸς μὲ τὰ γεγονότα τῶν ἄλλων χωρῶν, ὡς π. χ. μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἐγίνετο λίαν περίπλοκος.

***Μέτρα, σταθμὰ** κλπ.* α) *Μέτρα μήκους.* Ὡς παρὰ τοῖς Ἕλλησι, οὕτω καὶ παρὰ Ρωμαίοις πλεῖστα ἐκ τῶν μέτρων μήκους ἐλήφθησαν ἀπὸ τὰς κατὰ μέσον ὅρον ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Γενικῶς εἶναι δεκταὶ αἱ ἑξῆς ἰσοτιμίαι, δυνάμεναι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὀρθαὶ κατὰ προσέγγισιν: Δάκτυλος (digitus)=0,018 μ., παλάμη (palme)=0,07 μ., πούς (pes)=0,29 μ., ἀγκὼν (cubitus)=0,44 μ., διπλοῦν βῆμα (passus)=1,47 μ., μίλλιον (mille, 1.000 βήματα)=1.478,50 μ.

β) *Μέτρα ἐπιφανείας* (ἐμβαδοῦ). Ταῦτα ἀριθμοῦνται διὰ τετραγωνικῶν ποδῶν καὶ διὰ τὰς μεγαλυτέρας ἐπιφανείας διὰ τῶν πλέθρων (jugerum). Τὸ jugerum εἶναι μέτρον μήκους 220 ποδῶν καὶ πλάτους 120.

γ) *Μέτρα χωρητικότητος.* Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς συγγραφεῖς γίνεται λόγος περὶ μοδίου (modius), ἰσοδυναμοῦντος πρὸς λίτρας 8,75. Διὰ τὰ ὑγρὰ ὑπελόγιζον μὲ ἀμφορεῖς (σχεδὸν 26 λίτραι).

δ) *Βάρη* (σταθμά). Μονὰς ἦτο τὸ as (ἀσσάριον) ἢ libra (λίτρα)=327 γραμμάρια, διαιρουμένη εἰς 12 οὐγκίας (unciae)· τὸ τρίτον τῆς λίτρας (4 οὐγκίαι) ὠνομάζετο triens, τὸ δὲ ἥμισυ τῆς λίτρας (6 οὐγκίαι) ὠνομάζετο semis.

ε) *Νομίσματα.* Μονὰς ἦτο κατ' ἀρχὰς τὸ ἀσσάριον (as) ἐξ ὀρειχάλκου· ἀκολούθως καθιερώθη ὁ σηστέρτιος (sestertius), ἴσος μὲ 2 ἀσσάρια καὶ ἥμισυ, καὶ τὸ ἀργυροῦν δηνάριον, ἴσον μὲ 10 ἀσσάρια. Ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἦτο λίαν ἐν χρήσει τὸ χρυσοῦν aureus, ἴσον πρὸς 100 σηστερτίους. Ἡ λέξις numus ἢ nummus, ἡ ὁποία σημαίνει τεμάχιον νομίσματος, δηλοῖ συνήθως τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει νόμισμα, δηλαδὴ τὸν σηστέρτιον. Δὲν δυνάμεθα ἐπακριβῶς νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀναλογίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ νομίσματος πρὸς τὰ σημερινά, ὅπως καὶ τὴν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ, δίδονται ὅμως πολλάκις αἱ ἀκόλουθοι ἰσοτιμίαι, βασιζόμεναι ἐπὶ τῆς νομίμου ἀξίας τῶν νῦν χρησιμοποιουμένων διὰ τὰ νομίσματα μετάλλων: aureus (χρυσοῦν νόμισμα) =φρ. χρ. 26,85, denarius (δηνάριον)=1,07, σηστέρτιος (sestertius)=0,26, ἀσσάριον (as)=0,06. Αἱ ρωμαϊκαὶ περιουσίαι ἐξετιμῶντο συνήθως εἰς σηστερτίους, διὰ νὰ ἔχωμεν δὲ τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς φράγκα χρυσᾶ, διαιροῦμεν ἁπλούστατα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν διὰ τοῦ 4 (π. χ. 100.000 σηστέρτιοι=25.000 φρ. χρ.). Ἡ συνθηματικὴ βραχυγραφία HS (ἀντὶ IIS=unus et unus et semis) ἔμπροσθεν ἑνὸς ἀριθμοῦ παριστᾷ τὰς λέξεις: sestertius καὶ sestertium (γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ). Τὸ σημεῖον Π πέριξ ἑνὸς ἀριθμοῦ δηλοῖ συνήθως ὅτι πρόκειται περὶ πολλῶν (πληθυντικός): HS |X|: decies (centena millia) sentertium = 1.000.000 σηστέρτιοι. Μία γραμμὴ τιθεμένη ἄνωθεν ἀριθμοῦ σημαίνει συνήθως ὅτι δέον οὗτος νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ 1.000 π. χ. HS$\overline{X}$= 10000 σηστέρτιοι. Ἡ χρῆσις ὅμως τῶν σημείων τούτων δὲν ἦτο σταθερά. Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Th. Mommsen, J. Marquardt, P. Krüger,* Manuel des antiquités romaines (Paris 1888—1907, τόμ. 19). —*J. N. Madwig,* L'état romain (Paris 1882—1889, τόμ. 5).— *J. B. Mispoulet,* Les institutions politiques des Romaines (Paris 1882—1883, τόμ. 2).—*F, Robiou - D. Delaunay,* Les institutions de l'ancienne Rome (Paris 1844—1888, τόμ. 3).—*A. Bouché-Leclercq,* Manuel des institutions romaines (Paris 1886)—*F. F. Abbot,* A history and description of Roman political institutions (Boston 1911, γ' ἔκδ.).— *C. Krieg,* Précis d'antiquités romaines (Paris 1892).—*P. Willems* Le droit publie romain (Louvain 1910, ζ' ἔκδ.).— *L. Friedländer,* Mœurs romaines du regne d'Auguste à la fin des Antonins (Paris 1865—1874, τόμ. 4).—*E. Thomas,* Rome et l'empire aux deux premiers siècles de notre ère (Paris 1897).—*L. Laurand,* Manuel des études grecques et latines (Paris 1925).—*Gow-Reinach,* Ἀθηνᾶ. Εἰσαγωγὴ εἰς τὰς κλασσικὰς σπουδὰς (ἑλλ. μετάφρ. Ἀθῆναι 1930).—*L. Heuzey,* Histoire du costume antique (Paris 1922).—*E. Jullien,* Les professeurs de litterature dans l'ancienne Rome (Paris 1885).—*G. Salvioli,* Le capitalisme dans le monde antique (Paris 1906).—*Paul Louis,* Le travail dans le monde romain (Paris 1912).—*J. Hatzfeld,* Les trafiquants italiens dans l'Orient hellénique (Paris 1919).—*R. Cagnat - V. Chapot,* Manuel d'archéologie romaine (Paris 1917—1920, τόμ. 2).—*H. B. Walters,* The art of the Romans (London 1911).—*J. Martha,* Manuel d'archéologie étrusque et romaine.—*A. Choisy,* L'art de bâtir chez les Romains (Paris 1873).—*F. Kraner,* L'armée romaine au temps de César (γαλ. μετ. Paris 1884).—*E. Schramm,* Griechisch - römische Geschütze (Metz 1910).—*G. Wissowa,* Religion und Kultus der Römer (München 1912).—*W. R. Halliday,* Lectures on the history of Roman religion from Numa to Augustus (Liverpool 1922).—*L. Preller,* Les dieux de l'ancienne Rome (γαλ. μετ. Paris 1866).—*C. Martindale,* La religion des Romains ἐν *J. Huby,* Christus, Manuel d'histoire des religions (Paris 1916).—*P. Willems,* Le sénat de la république Romaine (Paris 1878—1883, τόμ. 2). —*J. B. Mispoulet,* La vie parlementaire à Rome sous la république (Paris 1899).—*Σ. Βάση,* Ρωμαίων πολιτεία (Ἀθῆναι 1900).—*W. Soltau,* Römische Chronologie (Freiburg 1889).—*Th. Mommsen,* Römisehe Chronologie (β' ἔκδ., Berlin 1879).—*J. Wex,* Métrologie grecque et romaine (γαλ. μετ., Paris 1886).

— Ρώμης *βραβεῖον* (Prix de Rome). Βραβεῖον ἀπονεμόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Παρισίων κατόπιν διαγωνισμοῦ, ἐτησίως μὲν εἰς τέσσαρας Γάλλους καλλιτέχνας, ἕνα ζωγράφον, ἕνα γλύπτην, ἕνα ἀρχιτέκτονα καὶ ἕνα μουσικόν, ἀνὰ πᾶσαν δὲ διετίαν εἰς ἕνα χαράκτην ἐπὶ μαλακοῦ μετάλλου καὶ ἀνὰ πᾶσαν τριετίαν εἰς ἕνα χαράκτην μεταλλίων καὶ πολυτίμων λίθων. Τὰ βραβεῖα ταῦτα συνίστανται εἰς ὑποτροφίαν τοῦ κράτους πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν τῶν βραβευομένων ἐν τῇ ἐντὸς τῆς ἐπαύλεως τῶν Μεδίκων ἐγκατεστημένῃ Ἀκαδημίᾳ τῆς Γαλλίας ἐν Ρώμῃ. Ἡ συνήθης διάρκεια τῆς ὑποτροφίας εἶναι τριετὴς διὰ τοὺς χαράκτας, πενταετὴς διὰ τοὺς μουσικοὺς καὶ τετραετὴς διὰ τοὺς ἄλλους καλλιτέχνας. Τὸ βραβεῖον Ρώμης ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Κολμπέρ. Γ. Σ.

— Ρώμης *μάρτυρες*. Ἐκτὸς τῶν κατ' ὄνομα γνωστῶν Χριστιανῶν, οἵτινες μόνοι ἢ καὶ μετ' ἄλλων ἐν Ρώμῃ μαρτυρήσαντες μνημονεύονται ἐν τῷ ρωμαϊκῷ μαρτυρολογίῳ, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι Χριστιανοί, οἵτινες, ἐν Ρώμῃ ὡσαύτως μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστάντες καθ' ὁμάδας, μνημονεύονται μὲν ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ, δὲν ἀναφέρονται ὅμως τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Τοιοῦτοι δὲ ἀγνώστου ὀνόματος μάρτυρες ἐν Ρώμῃ ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς: α) Κατὰ τὸν Α' αἰῶνα 47 βαπτισθέντες ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ ἐν τῇ Μαρμερτίνῃ φυλακῇ, διαταγῇ τοῦ Νέρωνος, ἀποκεφαλισθέντες. Ἑορτάζονται τὴν 14 Μαρτίου. β) Κατὰ τὸν Α' ὡσαύτως αἰῶνα πάμπολλοι Χριστιανοί, κατηγορηθέντες ὡς ἐμπρησταὶ τῆς Ρώμης καὶ μετὰ σκληροτάτας βασάνους διαταγῇ τοῦ Νέρωνος τῷ 64 ἀποκεφαλισθέντες. Ἑορτάζονται τὴν 24 Ἰουνίου. γ) Κατὰ τὸν Β' αἰῶνα πλεῖστοι Χριστιανοὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Ἀλεξάνδρου βαπτισθέντες, ὑπέστησαν τὸν διὰ πνιγμοῦ ἐν τῇ θαλάσσῃ θάνατον τῷ 115 ἐν Ὀστίᾳ καὶ ἑορτάζονται τὴν 10 Ἀπριλίου. δ) Κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα πλεῖστοι Χριστιανοὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου τῷ 227 μαρτυρήσαντες, ἑορτάζονται τὴν 2 Μαρτίου. ε') Κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα 40 στρατιῶται ἐπὶ Γαλλιηνοῦ, τῷ 262 μαρτυρήσαντες, ἑορτάζονται τὴν 13 Ἰανουαρίου. στ') Κατὰ τὸν Γ' ὡσαύτως αἰῶνα ἐπὶ Κλαυδίου τῷ 272, 260 Χριστιανοὶ μαρτυρήσαντες, ἑορτάζονται τὴν 1 Μαρτίου. ζ') Κατὰ τὸν Γ' ὡσαύτως αἰῶνα 165 στρατιῶται τῇ διαταγῇ τοῦ Αὐρηλιανοῦ τῷ 274 καρατομηθέντες, ἑορτάζονται τὴν 10 Αὐγούστου. η') Κατὰ τὸν Γ' ἐπίσης αἰῶνα 56 στρατιῶται ἐπὶ Κλαυδίου τῷ 269 μαρτυρήσαντες, ἑορτάζονται τὴν 25 Ὀκτωβρίου. θ') Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα 23 Χριστιανοὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τῷ 303 ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἀποκεφαλισθέντες, ἑορτάζονται τὴν 5 Αὐγούστου. ι') Κατ' ἄγνωστον χρόνον 262 Χριστιανοὶ μαρτυρικὸν θάνατον καὶ οὗτοι ἐν Ρώμῃ ὑποστάντες, ἑορτάζονται τὴν 17 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

— Ρώμης *νομὸς* *[Γεωγρ.].* Νομὸς τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, εἷς τῶν τεσσάρων νομῶν τῆς περιφερείας τοῦ Λατίου. Ἔχει ἔκτασιν 7.553 τ. χλμ. καὶ 1.567.856 κατ. Τὸ ἔδαφος εἶναι μᾶλλον πεδινόν, μὲ ἐλαφροὺς κυματισμοὺς ἀπολήγοντας εἰς τὰ ὄρη τῶν Σαβίνων πρὸς Α. καὶ τὰ βουνὰ τῶν Καστέλλι Ρομάνι πρὸς Ν. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Τιβέρεως καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἀνιένε καὶ περιλαμβάνει τὰς λίμνας Μπρατσιάνο, Ἀλμπάνο καὶ Νέμι. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Ρώμη*.

— Ρώμης *σχολὴ* *[Μουσ.].* Μία ἐκ τῶν μᾶλλον περιωνύμων μουσικῶν σχολῶν τῆς Ἰταλίας, ἧς αἱ ρίζαι εὑρίσκονται εἰς τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, οἱ δὲ τελευταῖοι ἀπόγονοι μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ σχολὴ αὕτη παρουσιάζει ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν τὴν χρησιμοποίησιν μεγάλων φωνητικῶν μαζῶν καὶ τὴν διατήρησιν τοῦ ὕφους ἁ καπέλλα (δηλαδὴ τῆς πολυφωνικῆς συνθέσεως ἄνευ συνοδείας ὀργάνων) καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ἔτι τῆς ἐπικρατήσεως τῆς μετὰ συνοδείας μονῳδίας. Ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς τῆς Ρώμης ἦτο ὁ *Ναvῖνο* (1580), πρῶτος δὲ αὐτῆς καλλιτεχνικὸς διευθυντὴς ὑπῆρξεν ὁ Παλεστρίνα. Ἐκ τῆς περιωνύμου ταύτης καλλιτεχνικῆς ἑστίας ἐξῆλθον οἱ διάσημοι καλλιτέχναι: *Ἀλλέγκρι, Βιττόρι, Λάντι, Λιμπεράτι, Μαρατζόλι, Ματζόκκι, Μποντέμπι, Ἀνέριο, Σοριάνο, Τζιοβαννέλλι, Μπερναμπέϊ, Οὐγκολίνι, Τσίφρα, Ἀγκοστίνι, Ἀμπατίνι, Μπενέβολι, Πιτόνι, Κολόννα, Καρίσσιμι,* ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας δὲ ὁ *Περόζι*. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνθετῶν ποιοῦσι κατάχρησιν τῆς πολυφωνίας. Οὕτως ὁ Παῦλος Ἀγκοστίνι (1627) ἔγραψεν ἔργα διὰ 48 φωνάς, διῃρημένας εἰς 12 χορούς· ὁ Ὁράτιος Μπενέβολι (1602—1672) συνέθεσε τὸν ὕμνον «Plaudite tympana» καὶ μίαν λειτουργίαν διὰ 53 μέρη· τέλος τὴν τερατωδεστέραν πολυφωνίαν παρουσίασεν ὁ μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ Ἁγίου Πέτρου Ὄθων Πιτόνι (1657—1743) διὰ τῆς ἀρχῆς λειτουργίας τινὸς διὰ 12 χορούς. Ἡ σχολὴ τῆς Ρώμης ἐδημιούργησεν ὡσαύτως τὸ *ὀρατόριον* (βλ. λ.), οὗ ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ *Καρίσσιμι*, ἐκέκτητο δὲ καὶ λαμπρὰν σχολὴν ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ *Φρεσκοβάλδι*, καθ' ὃν χρόνον ὁ *Κορέλλι* ἐθεμελίωνε τὴν περιώνυμον αὐτοῦ σχολὴν βιολίου. Γ. Σ.

Ρωμηὸς (ὁ), θηλ. *Ρωμηά*· βλ. *Ρωμιός*.

— «Ρωμηὸς» (ὁ). Ἔμμετρος ἑβδομαδιαία σατιρικὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Γεωργίου Σουρῆ* ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1919. Κατ' ἀρχὰς συνετάσσετο ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ποιητῶν Δημητρίου Κόκκου καὶ Ἰωάννου Πολέμη, καὶ κατόπιν ὑπὸ μόνου τοῦ Σουρῆ, ἀπέκτησε δὲ τεραστίαν κυκλοφορίαν εἴς τε τὸν ἐλεύθερον καὶ διεσπαρμένον ἑλληνισμόν. Τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ «Ρωμηοῦ» ἦτο ὁ διάλογος τῶν *Φασουλῆ* καὶ *Περικλέτου*, εἰς ὃν ἀπεικονίζετο πᾶσα ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος. Θ. Β.

—«Ρωμηός, ὁ *μικρὸς* —». Ἐφημερὶς σατιρική, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τὴν 9ην Ὀκτωβρίου 1886.

Ρωμῆρι *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ζακύνθου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 342, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Καλπάκι*, 595. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Ρωμιὰ *[Γεωγρ.].* —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τεριψιθέα* (βλ. λ.).

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Νέας Φιλιππιάδος τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 249.

Ρωμίλιος (Romilius)· βλ. *Ρωμύλιος*.

Ρωμιὸς (ὁ), θηλ. *—μιά*· ὁ Ἕλλην ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ *Ρωμαῖος*: «Τοῦρκος εἶσαι γιὰ Ρωμιός;»· || ἤδη λέγεται μετ' ἐννοίας εὐτελιστικῆς: φρ. «τοῦ Ρωμιοῦ ἡ γνώση ὕστερα ἔρχεται», «πέντε Ρωμιοὶ δέκα γνῶμες».

ρωμιοσύνη (ἡ)· δημοτ., τὸ γνώρισμα τοῦ Ρωμιοῦ, ἀτασθαλία, ἀκοσμία κττ.· || ὅλοι οἱ Ρωμιοί, ὁ Ἑλληνισμός.

Ρωμιότουρκοι (οἱ), ἢ ***Ρωμηότουρκοι,*** καὶ ***Τουρκόρρωμιοι.*** Οὕτω καλοῦνται ἐν τῇ κρητικῇ ἱστορίᾳ οἱ ἐξομόσαντες τὸν Χριστιανισμὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὰ νὰ σώσωσι τὰς μεγάλας περιουσίας των, ἀλλὰ διατηροῦντες ἐν κρυπτῷ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἐκτελοῦντες δὲ καὶ τὰ χριστιανικά των καθήκοντα ἐν ὑπογείοις ἐκκλησίαις, τὰς ὁποίας κατεσκεύαζον εἰς τὰς κατοικίας των. Οὗτοι ὑπηρέτησαν πολλαχῶς τὸ χριστιανικὸν στοιχεῖον κατὰ τὰς διώξεις του ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων. Ὀνομαστοὶ Ρωμιότουρκοι ὑπῆρξαν οἱ Κουρμοῦλαι (Ρετζέπιδες, Καραοσουμάνιδες, Σαμπανάκιδες) τῆς Μεσαρᾶς, Κερίμαι τοῦ Μυλοποτάμου καὶ Μπελούλιδες τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Ἐκαλοῦντο καὶ *Λινοβάμβακοι*, ὡς καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ *Κρυφοί*. Ε. Γ.

ρωμῖτις (ἡ). Ἐκρηκτικὴ οὐσία, ἐφευρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ Sjaeberg.

Ρῶμμα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον βραχῶδες τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Μήλου (πλάτ. 36° 41' 50" Β., μῆκ. 24° 33' 10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2051: Milos, Antimilo, Kimolos, Polino) καὶ χείμαρρος καὶ ὕφορμος ὑπ' αὐτό, φερώνυμα. Ἀπὸ τοῦ τραχείτου τοῦ ἀκρωτηρίου ἐξάγονται μυλόπετραι. Σ. Ε. Λ.

Ρῶμος, ἢ ***Ρέμος*** *[Μυθολ.].* —1) Υἱὸς τῆς Ρέας Σιλβίας καὶ δίδυμος ἀδελφὸς τοῦ *Ρωμύλου* (βλ. λ.). —2) Υἱὸς τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τῆς Κίρκης. Α. Θ. Σ.

Ρωμουνία (ἡ)· βλ. λ. *Ρουμανία*.

Ρωμοῦνος (ὁ), θηλ. *—μούνα*· ὁ *Ρουμᾶνος* (βλ. λ.).

Ρώμπαπας, *Διονύσιος*. Ἕλλην μαθηματικὸς ἐκ Μουδανιῶν, δι' ὃ καὶ ὡς *Μουδανιώτης* εἶναι γνωστός. Ἔγραψε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὴν πρώτην ἀξίαν λόγου «Ναυτιλίαν ἐξ ἀναμετρήσεως καὶ ἀστρονομικήν», ἐκδοθεῖσαν δαπάναις τῶν Ζωσιμαδῶν. Σ. Ε. Λ.

Ρῶμπολντ (Rumbold), σὲρ ***Ὁράτιος.*** Ἄγγλος διπλωμάτης (1829—1913). Διετέλεσε γραμματεὺς πρεσβείας ἐν Στοκχόλμῃ καὶ Πετρουπόλει καὶ κατόπιν πρεσβευτὴς εἰς Ἀθήνας, ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1887. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ἡ Ἑλλὰς ἐπεζήτησε νὰ λάβῃ τὰ ὑπὸ τῆς βερολινίου συνθήκης ἐπιδικασθέντα αὐτῇ μέρη καὶ ἐκάλεσεν ὑπὸ

Digitized by Google

τὰ ὅπλα 80.000 ἀνδρῶν. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἐπιθυμοῦσα τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἐπίεζε τὴν Ἑλλάδα, ὅπως διαλύσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν, ἐν τέλει δὲ ἔπεισε καὶ τὰς λοιπὰς Δυνάμεις, ὅπως συγκατατεθῶσιν εἰς κοινὴν ἐνέργειαν. Οὕτω τὴν 12 Ἰανουαρίου 1886 ὁ σὲρ Ὁράτιος Ρῶμπολντ ἐπέδωκεν ἀνακοίνωσιν, δι' ἧς δὲν ἐπετρέπετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ναυτικὴ προσβολὴ κατὰ τῆς Τουρκίας. Ὁ πρωθυπουργὸς Θεόδωρος Δηλιγιάννης ἀπήντησεν αὐθημερὸν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπέμβασις τῶν Δυνάμεων ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ὁ Ρῶμπολντ ἀπήντησε δι' ἐγγράφου πρωτοφανοῦς βαναυσότητος εἰς τὰ διπλωματικὰ χρονικά. Τὰ διαβήματά του ἀπέβαινον ἀτελεσφόρητα καὶ ἡ κατάστασις ἐξηκολούθει ἐκκρεμοῦσα, ὅτε ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ντὲ Μουὶ ἀνεκοίνωσε φιλικὸν ἔγγραφον τοῦ πρωθυπουργοῦ Φρεϋσινέ, δι' οὗ συνεβούλευε τὴν Ἑλλάδα νὰ ὑποταχθῇ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν Δυνάμεων. Ὁ Δηλιγιάννης τὴν 13 Ἀπριλίου 1886 ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν ὅτι ἐνέδιδεν εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ὁ Ρῶμπολντ, μισῶν τὸν Ἕλληνα πρωθυπουργόν, ἐπέμενεν ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις αὐτοῦ δὲν ἦτο ἐπαρκὴς καὶ τῇ 27 Ἀπριλίου μεταβὰς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δηλιγιάννη ἐπέδειξε τοιαύτην σκαιότητα, ὥστε ἠνάγκασε τὸν Ἕλληνα πρωθυπουργὸν νὰ τοῦ ὑποδείξῃ τὸ ἀπρεπὲς τῆς συμπεριφορᾶς του. Ἐπηκολούθησεν ὁ ὑπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ στόλου, πλὴν τοῦ γαλλικοῦ, ἀποκλεισμὸς τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν, ὁ δὲ Θεόδωρος Δηλιγιάννης, μὴ δεχόμενος νὰ ὑπογράψῃ τὸν ἀφοπλισμόν, παρῃτήθη, ἀνεκοίνωσε δὲ βραδύτερον τὰ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ρῶμπολντ εἰς τὴν βουλήν. Τὸ ἐπιὸν ἔτος ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀνεκάλεσεν αὐτὸν ἐξ Ἀθηνῶν. Ὁ Ρῶμπολντ ἐδημοσίευσεν «Ἀπομνημονεύματα διπλωμάτου», εἰς ἃ προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπέναντι τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως συμπεριφοράν του. Θ. Β.

Ρωμυλεία (Romulia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Ρωμυλία*.

Ρωμύλη (Romula) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παννονίας ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Αἰμώνης-Σιρμίου, ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν *Κάρλοβατς* (Κάρλσταντ) τῆς Κροατίας.

— **Ρωμύλη,** ἢ ***Ρωμυλία*** (Romulaea, Romulia) *[Ἀρχ. Γεωγρ]*· βλ. λ. *Ρωμυλία*.

Ρωμύλη (Romula) Μήτηρ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης Γαλερίου Μαξιμιανοῦ.

— **Ρωμύλη, *ἁγία*** (Sainte Romule). Ρωμαία παρθένος, ἥτις ἐγκωμιάζεται ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ ὁμιλίᾳ ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου. Ἑορτάζεται τὴν 23 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Ρωμυλία, ἢ ***Ρωμοῦλα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Σαμνίῳ καὶ τῇ χώρᾳ Ἱρπίνων, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Αὐφίδου ποταμοῦ (Ofanto) καὶ δεξιὰ τῆς Via Appia. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 297 π. Χ. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ Bisaccia.

— 2) Πόλις τῆς Δακίας, κειμένη δεξιὰ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Ἀλούτα (Oltu). Εἶναι ἡ σημερινὴ *Ριέσκα* (Riesca). Α. Θ. Σ.

— **Ρωμυλία *Ἀνατολική*.** Αὐτόνομος ἐπαρχία τῆς τέως Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀποτελοῦσα τὸ βόρειον μέρος τῆς Θρᾴκης καὶ κειμένη μεταξὺ τοῦ Αἵμου, τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἱδρύθη κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—1878, διὰ τῆς Βερολινίου συνθήκης τῆς 1/13 Ἰουλίου 1878 (βλ. λ. *Βουλγαρία*, τ. Ζ', σ. 654γ, 657α, 663α ἑπ.). Ν. Μ.

ρωμυλία (ἡ) (Romulea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰριδοειδῶν* ἢ *ἰριδιδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ μὲ βλαστὸν ἐναέριον, ἐκβλαστάνοντα ἐξ ὑπογείου βολβοῦ καὶ τελευτῶντα εἰς ἀκτινόμορφον ἰῶδες ἄνθος. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη φυόμενα εἰς τὰ παράλια τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Ρωμυλίανα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Ἰλλυρίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκαίνισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Ρωμύλιος, ἢ ***Ρωμίλιος*** (Romulius, Romilius), ***Ρόκος Βατικανός***. Ὕπατος ἐν Ρώμῃ μετὰ τοῦ Γ. Οὐετουρίου (455 π. Χ.), μεθ' οὗ διεκρίθη εἰς τὸν κατὰ τῶν Αἰκανῶν πόλεμον. Π. Ν. Π.

Ρωμύλος (Romulus) *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Μυθικὸν πρόσωπον, θεωρούμενον ὡς ἱδρυτὴς καὶ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ρώμης. Οἱ περὶ αὐτοῦ μῦθοι ἀποτελοῦν σύμφυρμα ἀρχεγόνων παραδόσεων μετασχηματισθεισῶν κατὰ τὰς ἑκάστοτε πολιτικὰς καὶ ἐθνικὰς ἀπαιτήσεις ὑπὸ τῶν Ρωμαίων χρονογράφων, ἱστορικῶν καὶ πολιτικῶν κτλ. Δίδυμος ἀδελφὸς τοῦ Ρέμου (Remus, κατὰ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς Ρῶμος), ἦτο υἱὸς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς ἑστιάδος Ρέας ἢ Ρέας Συλβίας ἢ Ἰλίας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἄλβας Νουμίτορος. Τὴν μητέρα του Ρέαν κατέστησεν ἑστιάδα ὁ θεῖός των Ἀμούλιος (σφετερισθεὶς τὸν θρόνον τῆς Ἄλβας), ἵνα ἐξαλειφθῇ οὕτω πᾶς γόνος τοῦ ἀδελφοῦ του Νουμίτορος. Ὅταν ἐγνώσθη ὁ τοκετός, ὁ Ἀμούλιος ἔρριψε τὴν μητέρα εἰς τὸν Τίβεριν ὡς ἀνοσίαν, τὰ δὲ δίδυμα ἐξέθηκεν ἐν σκάφῃ ἐπὶ τοῦ πλημμυρήσαντος ποταμοῦ. Ἀποσυρθέντων τῶν ὑδάτων ἡ σκάφη ἐπεκάθησε παρὰ τὸν «Ρωμινάλιον ἐρινεόν» (ficus Ruminalis)· ἐκεῖ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἱερῶν τοῦ Ἄρεως ζῴων, τῆς λυκαίνης Λούπας (Lupa) καί τινος δρυοκολάπτου, ὧν ἡ πρώτη ἐγαλούχει αὐτὰ ἐν τῷ «Λυκαίῳ σπηλαίῳ» (Lupercal), ὁ δὲ δεύτερος ἐκόμιζε ψωμίσματα. Τὰ βρέφη ἐγένοντο ἀντιληπτὰ παρὰ τοῦ βουκόλου Φαυστύλου, ὅστις ἐκόμισεν αὐτὰ τῇ συζύγῳ του Ἄκκᾳ-Λαρεντίᾳ.

Ὁ Ρωμύλος καὶ ὁ Ρέμος ἀνετράφησαν ὡς ἀληθεῖς ποιμένες ἐν τῇ περιφήμῳ «καλύβῃ τοῦ Φαυστύλου» (tugurium Faustuli), τῇ εἶτα ταυτισθείσῃ πρὸς τὴν «Ρωμύλου σκηνὴν» (casa Romuli), κοιτίδα τῆς ρωμαϊκῆς βασιλείας, καὶ ἀπέβησαν «ἀνδρώδεις καὶ θυμοειδεῖς» νέοι, λόγῳ τῶν ἀσχολιῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λυκείου γάλακτος. Ἀναμειγνυόμενοι εἰς τὰς ποιμενικὰς ἔριδας καὶ διαρρυθμίζοντες αὐτάς, ἐσχετίσθησαν μὲ τοὺς ποιμένας τοῦ ἐκπτώτου πάππου των καί, μαθόντες τὴν καταγωγήν των, ἐξεθρόνισαν τὸν Ἀμούλιον καὶ ἀποκατέστησαν εἰς τὸν ἀλβανὸν θρόνον τὸν Νουμίτορα, ὅστις ἐξεχώρησεν εἰς τοὺς διδύμους τὸ μέρος τῆς εὑρέσεως καὶ ἀνατροφῆς των, ὅπως κτίσουν πόλιν. Ἐπηκολούθησε διάστασις τῶν ἀδελφῶν διὰ τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς πόλεως, οἰωνίσθησαν δὲ ὁ Ρωμύλος ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου καὶ ὁ Ρέμος ἐπὶ τοῦ Ρεμωρίου (Remorium, Remuria), βορειοδυτικῆς ἄκρας τοῦ Ἀβεντίνου λόφου. Εἰς τὸν πρῶτον ἐνεφανίσθησαν 12 γῦπες, ἐνῷ εἰς τὸν δεύτερον μόνον 6, καὶ οὕτως ἡ πόλις τῆς Ρώμης ἱδρύθη ὅπου τὸ οἰωνοσκοπεῖον τοῦ Ρωμύλου. Κατὰ τὴν κτίσιν της (754 π. Χ.) ἐπηκολούθησε νέα ῥῆξις τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐφονεύθη ὁ Ρέμος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του (κατά τινας, ὑπό τινος Κέλερος), ὅστις ἐγένετο μόνος βασιλεύς. Κατόπιν ἥρπασε τὰς γυναῖκας τῆς Καινίνης, Ἀντέμνας, Κρουστομερίου κ. ἄ. σαβινικῶν πόλεων, ὅπως ἐξεύρῃ συζύγους διὰ τοὺς οἰκιστὰς τῆς Ρώμης καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ σαβινικοῦ πολέμου ὑπέταξε τοὺς Φιδῆνας καὶ τοὺς Οὐηΐους, ἀνηρπάγη δὲ εἰς τοὺς οὐρανοὺς παρὰ τοῦ πατρός του Ἄρεως (κατά τινα θύελλαν) ἐκ τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως εἰς ἡλικίαν 54 ἐτῶν καὶ μετὰ βασιλείαν 38 ἐτῶν. Κατά τινας, ἐφονεύθη κατὰ τὴν θύελλαν παρὰ τῶν συγκλητικῶν ἐκ ζηλοτυπίας καὶ πρὸς συγκάλυψιν διέδωσαν οὗτοι τὰ τῆς ἁρπαγῆς. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισίν του ἐλατρεύθη ὡς πολεμικὸς δαίμων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κυρῖνος* (Quirinus). Ἡ ἀνάμνησις τῶν μύθων αὐτῶν διεσώθη κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους διὰ ποικίλων αὐθεντικῶν θεωρηθέντων μνημείων. Οὕτω ὁ Ρωμινάλιος ἐρινεὸς ἐθεωρεῖτο μεταφερθεὶς ἐπὶ Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου παρὰ τοῦ οἰωνοσκόπου Ἄττου Ναβίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς, ἐταυτίζετο δὲ πρὸς τὴν περίφημον συκῆν «ficus Navia». Τὸ Λύκαιον ἐδεικνύετο μέχρις ἔτι τῶν κλασσικῶν χρόνων, ἡ Ρωμύλου σκηνὴ διετηρεῖτο ὡς βωμὸς (aedes) μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, μέχρι δὲ τοῦ Καλλιγούλα ἐδεικνύετο (τότε ἐκριζωθεῖσα, κατὰ τὴν διόρθωσιν τῶν βαθμίδων τῆς Κάκου κλίμακος) ἡ κρανεία ἡ βλαστήσασα ἐπὶ τοῦ Παλατίνου ἐκ τοῦ κρανεΐνου ξυστοῦ τῆς λόγχης τοῦ Ρωμύλου, ἣν οὗτος ἔρριψεν αὐτόθι ἀπὸ τοῦ Ἀβεντίνου· ἔτι πλέον ἡ οἰωνοσκοπικὴ ράβδος (lituus Romuli) τοῦ Ρωμύλου ἦτο ἓν τῶν πολυτιμοτέρων ρωμαϊκῶν κειμηλίων, φυλασσόμενον παρὰ τῆς κουρίας τῶν Σαλίων. Οἱ βασικώτεροι τῶν ρωμαϊκῶν θεσμῶν ἀνήχθησαν εἰς τὸν Ρωμύλον· αὐτός, κατὰ τὰς παραδόσεις, διῄρεσε τοὺς Ρωμαίους εἰς τὰς τρεῖς φυλὰς (Ραμνήνσιοι, Τιτιήνσιοι Λούκερες), συνέστησε τὴν σύγκλητον καὶ τὴν κουριάτιδα ἐκκλησίαν, ὠργάνωσε τὴν πελατείαν καὶ τὸν λεγεῶνα καὶ κατέστησε τοὺς ἀρχικωτέρους τῶν ρωμαϊκῶν νόμων· ἐπίσης εἰς αὐτόν, ὡς «βέλτιστον οἰωνοσκόπον» (optimus augur), ἀπεδίδετο ἡ καθιέρωσις τῆς οἰωνοσκοπίας καὶ τῆς παναρχαίας λατρείας τοῦ Διὸς Στάτορος καὶ Φερετρίου. Ἡ ἑορτὴ τῶν Λεμουρίων (Lemuria) ἐθεωρεῖτο ἀναμνηστικὴ τῆς ἐξιλαστηρίου τελετῆς τοῦ Ρωμύλου πρὸς ἐξευμενισμὸν τῆς σκιᾶς τοῦ φονευθέντος Ρέμου, τὸ ὄνομα δὲ τῶν δυσοιώνων ὀρνίθων (aves remores) ἐσχετίζετο πρὸς τὸ Ρεμώριον τοῦ Ἀβεντίνου. Μέχρι της εἰσαγωγῆς τῆς λατρείας τῶν δώδεκα Λαρήτων (υἱῶν τῆς Ἄκκας-Λαρεντίας) ἐτιμῶντο ὡς προστάται ἐφέστιοι θεοὶ (Lares praestites) ὁ Ρωμύλος καὶ ὁ Ρέμος. Π. Ν. Π.

— **Ρωμύλος** (Romulus). Νεολατῖνος μυθογράφος, ζήσας τὸν ΙΓ' μ. Χ. αἰῶνα. Ἔγραψεν 80 πεζοὺς μύθους εἰς 4 βιβλία βαρβάρου λατινικῆς γλώσσης, ἔχοντα μᾶλλον ἱστορικὸν ἢ φιλολογικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐχρησιμοποίησεν ὡς πηγὰς τὸν Αἴσωπον, Φαῖδρον κ.ἄ., ἀπεκλήθη δὲ «Aesopus latinus». Οἱ μῦθοί του ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ Ninantius («Fabulae antiquae Romuli», Leyde 1708), τελειότερον εἶτα παρὰ Schwale (1806), ἐμελετήθη δὲ τὸ ἔργον του ὑπὸ Oesterley («Romulus u. die Aesopische Fabel d. Mittelalters», Βερολῖνον 1870). Π. Ν. Π.

—**Ρωμύλος, *ἅγιος*.** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο: —1) Ὁ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ πραιπόσιτος, ὅστις Χριστιανὸς ὢν καὶ ἐλέγξας ἡμέραν τινὰ τὸν Τραϊανὸν διὰ τοὺς ἀδίκους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν, ἀπεκεφαλίσθη τῇ διαταγῇ αὐτοῦ τῷ 112 καὶ ὡς μάρτυς ἑορτάζεται ὑπὸ μὲν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν 6, ὑπὸ δὲ τῆς δυτικῆς τὴν 5 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ ἐκ Διοσπόλεως (Λύδδης) τῆς Παλαιστίνης ὑποδιάκονος, ὅστις τῷ 305 ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης μετὰ ἑπτὰ ἄλλων Χριστιανῶν ὑπέστη τὸν διὰ ξίφους θάνατον καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ μὲν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν 15, ὑπὸ δὲ τῆς δυτικῆς τὴν 24 Μαρτίου. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ *Σεκονδιανοῦ, Δονάτου* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 304 παρὰ τὴν Βενετίαν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 17 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ *Σεκούνδου* ἐν Μαυριτανίᾳ τῆς Ἀφρικῆς μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 24 Μαρτίου. —3) Ὁ ἡγούμενος τῆς παρὰ τὸ Nîmes τῆς Γαλλίας μονῆς τοῦ Ἁγίου Βωδιλίου, ὅστις διασώσας τῷ 720, κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Σαρακηνῶν, τὸ ἄγαλμα τοῦ ἁγίου, ἑορτάζεται τὴν 27 Μαρτίου καὶ τὴν 6 Νοεμβρίου. —4) Ὁ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου προχειρισθεὶς ἐπίσκοπος καὶ ἀποσταλεὶς εἰς Φλωρεντίαν ὡς ἱεραπόστολος, ὅπου ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Δομιτιανοῦ (81—96) καὶ ἑορτάζεται τὴν 6 Ἰουλίου. —5) Ὁ ἐκ Βρετάνης ἱερεύς, ὅστις ἱδρύσας κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μοναστήριον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Bairges καὶ ἐν αὐτῷ ἀποθανὼν περὶ τὸ 700, ἑορτάζεται τὴν 5 Νοεμβρίου ὡς Saint Romble. Ε. Γ. Π.

— **Ρωμύλος *Μωμύλος Αὐγουστύλος*** (Romulus Momylus Augustulus). Ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους (βλ. λ. *Αὐγουστύλος*).

ρώννυμι, καὶ ***ρωννύω***· ἀρχ., δίδω ρώμην, ἐνδυναμώνω· || παθ. *ρώννυμαι*· λαμβάνω, ἀποκτῶ ρώμην· || νεώτ. μόνον εἰς τὴν προστ. τοῦ παρακειμένου *ἔρρωσο* καὶ πληθ. *ἔρρωσθε*, εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιστολῶν· || παθ. μετχ. *ἐρρωμένος*, ἰσχυρός: «ἐρρωμένη ἀντίστασις, — ἄμυνα»· || παραθετικά: *ἐρρωμενέστερος —έστατος*.—Ἐπίρρ. ***ἐρρωμένως***.

Ρωξάνακα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Σκυθίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ Ὤξου ποταμοῦ (Ἀμοὺ-Νταριὰ) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κομέδων, κατοικούντων παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Σογδιανῆς (Σόγδ) καὶ τῆς χώρας τῶν Σακῶν (Kirgtiz). Α. Θ. Σ.

Ρωξάνη. Ἡ νόμιμος σύζυγος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Βακτρίου Ὀξυάρτου, παραδοθεῖσα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον μετὰ πολλῶν γυναικῶν καὶ παρθένων Σογδίων καὶ Βακτρίων εὐπατριδῶν, ὅτε κατέλαβε τὸ ὀχυρὸν ἐν τῇ Σογδιανῇ φρούριον τῆς Πέτρας. Ἦτο τόσον ὡραία, ὥστε ὁ Ἀλέξανδρος ᾐσθάνθη σφοδρὸν δι' αὐτὴν ἔρωτα ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς μετ' αὐτῆς συναντήσεώς του καὶ τὴν συνεζεύχθη (327 π. Χ.). Ἡ Ρωξάνη μόνον ἦτο ἡ ἰσότιμος καὶ νόμιμος σύζυγος τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ τὸν ἐν Σούσοις (324 π. Χ.) γάμον του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Δαρείου Στατείρας, τῆς δολοφονίας τῆς ὁποίας λέγεται καὶ ὅτι ἦτο ἔνοχος ἡ Ρωξάνη. Τὴν νομιμότητα τοῦ γάμου της ἀναγνωρίζων καὶ ὁ μακεδονικὸς στρατός, ἀνεκήρυξε πλήρης ἐνθουσιασμοῦ βασιλέα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀλέξανδρος Δ'* τὸν ἕνα μῆνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του γεννηθέντα υἱόν της, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀρριδαίου, ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὸ 320 ἡ Ρωξάνη μετὰ τοῦ υἱοῦ της καὶ τοῦ Ἀρριδαίου ἠκολούθησεν εἰς Μακεδονίαν τὸν Ἀντίπατρον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου κατέφυγε μετὰ τοῦ υἱοῦ της πρὸς τὴν μητέρα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιάδα, εἰς Ἤπειρον. Ταύτης θανούσης ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου μετὰ τοῦ υἱοῦ της ἐν Ἀμφιπόλει, ἔνθα καὶ ἐδολοφονήθη αὕτη μετὰ τοῦ τέκνου της κατὰ διαταγήν του περὶ τὸ 311 π. Χ. Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Ρωξελάνη. Σύζυγος τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας Σουλεϋμὰν Α' τοῦ Μεγάλου, ὀνομαζομένη τουρκιστὶ *Χουρὲμ-σουλτάνα*, ἤτοι φαιδρά. Ἦτο Ρωσὶς τὸ γένος, γεννηθεῖσα ἔν τινι χωρίῳ τῆς Γαλικίας περὶ τὸ 1505 καὶ εἰσαχθεῖσα, κατόπιν αἰχμαλωσίας, εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ ἐν λόγῳ σουλτάνου τῷ 1520. Τὴν ὡραιότητα αὐτῆς ἐξεμεταλλεύθη ὅπως κερδίσῃ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ σουλτάνου. Εἰς τὰς ραδιουργίας της ἀποδίδεται ἡ ὑπὸ τοῦ Σουλεϋμὰν διαταχθεῖσα δολοφονία τῶν μεγάλων βεζυρῶν Δαμὰτ Ἰβραχὶμ πασᾶ, Ἕλληνος τὸ γένος, καὶ Ἀχμὲτ πασᾶ, κυρίως δὲ τοῦ ἐξ ἄλλης γυναικὸς πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ σουλτάνου πρίγκιπος Μουσταφᾶ, λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ ὁποίου ἀπέθανε καὶ ἄλλος υἱὸς τοῦ σουλτάνου, ὁ ρωμαντικὸς πρίγκιψ Δζιχαγκίρ. Ἐκ τῆς Ρωξελάνης ὁ σουλτᾶνος ἔσχε δύο υἱούς, τὸν κατόπιν σουλτάνον

Digitized by Google

Σελίμ Β΄ τὸν Μέθυσον καὶ τὸν πρίγκιπα Βαγιαζίτ. Ἡ Ρωξελάνη ἀπέθανε τῷ 1558 καὶ ἐτάφη παρὰ τὸν τάφον τοῦ συζύγου της ἐν τῷ τεμένει Σουλεϋμανιέ. Ν. Μ.

Ρωξολανοί *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἰσχυρὸς νομαδικὸς λαὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κατοικῶν πρὸς Β. τῆς Μαιώτιδος λίμνης (Ἀζοφικὴ θάλασσα), μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βορυσθένους (Δνεῖπερ) καὶ Ταναΐδος (Δόν), «ὕστατοι τῶν γνωρίμων Σκυθῶν». Εἶχον περίφημον ἱππικὸν καὶ ἦσαν ὡπλισμένοι «ὠμοβοΐνοις κράνεσι καὶ θώραξι, γερροφόροι, ἀμυντήρια δ' ἔχοντες καὶ λόγχας καὶ τόξον καὶ ξίφος» (*Στράβ.* Ζ, 306). Κατὰ τοῦ Μιθριδάτου τοῦ ΣΤ΄ παρέταξαν 50.000 ἀνδρῶν, ἐνικήθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Διοφάντου, περὶ τὸ 66 π. Χ. Βραδύτερον ἐπέδραμον τὰς παραδουναβίους ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, ἀπέθησαν δὲ τόσον ἐπικίνδυνοι, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς (117—138 μ. Χ.) ἠναγκάσθη, ὑπὸ τὸ πρόσχημα στρατιωτικῆς μισθοδοσίας, νὰ καταβάλῃ εἰς αὐτοὺς ἐτήσιον φόρον. Ἀναφέρονται ἐπίσης ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου (161—180 μ. Χ.) καὶ Αὐρηλιανοῦ (270—276 μ. Χ.), ἀπὸ δὲ τοῦ Δ΄ αἰῶνος δὲν μνημονεύονται πλέον. Α. Θ. Σ.

ρωπάς, *—άδος* (ἡ)· εἶδος θάμνου· ‖ πολλοὶ ὁμοῦ θάμνοι.

Ρώπικον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κορσικῆς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀστρίκων, φερομένη παρὰ Πτολεμαίῳ (Γ, β, 7) ὡς μεσόγειος, ἐνῷ εἶναι παράλιος. Ὁ Cluver (Corsica, σελ. 509) ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι ἡ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Fiume Ostricano τῆς, Isola Rossa (πλάτ. 42° 38΄ Β., μῆκ. 8° 56΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1131: The island of Corsica). Σ. Ε. Λ.

ρωπικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς ῥῶπον· εἰς εὐτελῆ τινα καὶ μικρά, καθόλου, εὐτελής, οὐτιδανός, ἐξεζητημένως καὶ ἀκαλαισθήτως κεκοσμημένος.

ρωπογραφία (ἡ)· ζωγραφία ρωπικῶν πραγμάτων, οἷον καρπῶν, θηραμάτων νεκρῶν, φαγητῶν,

ρωπογράφος (ὁ)· ζωγράφος ἀσχολούμενος εἰς τὴν ρωπογραφίαν.

ρωποπωλεῖον (τό)· κατάστημα πωλήσεως ρωπικῶν ἔργων καὶ ἄλλων σχετικῶν, κοιν. *ψιλικατζίδικο.*

ρωποπώλης (ὁ)· ὁ πωλῶν ρωπικὰ ἔργα, κοιν. *ψιλικατζῆς.*

ῥῶπος (ὁ)· εὐτελὲς κόσμημα ἢ σκεῦος, παιδικὸν παιγνίδι, πᾶν πρᾶγμα εὐτελοῦς ἀξίας.

ρωράκιος ὑποβαθμίς (Rauracien) *[Γεωλογ.]*. Μία τῶν ὑποβαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ κατωτέρα μάλμιος σειρὰ στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ (βλ. καὶ *λουζιτάνιος βαθμίς*). Γ. Κ. Γ.

Ρὼς (Ross) *[Γεωγρ.]*. Θάλασσα καὶ νῆσος ἐν τῇ Ἀνταρκτικῇ θαλάσσῃ (βλ. λ. *Ρός*). Κ. Β. Λ

Ρὼς (οἱ). Νορμανοὶ ἐπιδρομεῖς εἰς Ρωσίαν, ἐξ ἧς ἔλαβεν αὕτη καὶ τὸ ὄνομα. Οἱ Ρὼς κατῴκουν ἄλλοτε εἰς Σουηδίαν, ὅπου ὑπῆρχεν ἐπαρχία καλουμένη *Ρὼς-Λάγγεν*, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐγνώσθησαν κατὰ τὸν Ζ΄ αἰῶνα εἰς τὰς ὁμόρους χώρας διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου ὀνόματος *Ρώς, Ρῶτς* καὶ *Ρουώτς*. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται κατὰ πρῶτον τῷ 839, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Θεόφιλος ἔπεμψεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον τὸν Ἀπλοῦν πρεσβευτὰς ἔχοντας ὡς ἀκολουθίαν των ἀνθρώπους καλουμένους Ρώς, μεταβάντας εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως συνομολογήσωσι συνθήκην συμμαχίας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Θεόφιλος παρεκάλεσε τὸν Λουδοβῖκον νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτοὺς ἀσφαλῆ μέσα πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὸν τόπον των διὰ τῆς Γερμανίας, ἵνα μὴ διακινδυνεύσωσι διερχόμενοι καὶ πάλιν χώρας κατοικουμένας ὑπὸ λαῶν βαρβάρων. Οὕτω τὸ ὄνομα Ρὼς ἀνεφέρετο εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τῆς καθόδου τῶν Ρούρικ εἰς Ρωσίαν. Ἐκ τούτου παρήχθη ἡ γνώμη ὅτι οἱ Ρὼς (Ρῶσοι), ἐγκατεστάθησαν πρὸ τῶν Ρούρικ εἰς Κίεβον καὶ ἦλθον εἰς σχέσεις μετὰ τοῦ Βυζαντίου. Ἕνεκα τῆς μακρᾶς διαμονῆς των ἐν Ρωσίᾳ ἐξέμαθον τὴν σλαυϊκὴν γλῶσσαν καὶ παρεδέχθησαν τὰ ἤθη τῶν Σλαύων, ἐξεπολίτισαν δὲ αὐτοὺς καὶ παρεσκεύασαν τὴν κάθοδον τῶν πρώτων ἡγεμόνων τῆς Ρωσίας ἀδελφῶν Ρούρικ. Συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς χώρας, εἰς ἣν ἔδωκαν τὸ ὄνομά των.

Οἱ Ρὼς οὗτοι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Γ΄ (836—867), καταρτίσαντες στόλον ἐκ διακοσίων σκαφῶν, πρὸ πολλοῦ δὲ ἠσκημένοι εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἔπλευσαν κατὰ τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου παραδίδοντες εἰς τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν τὰς παραλίους χώρας, ἔφθασαν μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέκλεισαν αὐτὴν κατὰ θάλασσαν. Πληροφορηθεὶς τὴν εἰσβολὴν ταύτην ὁ Μιχαὴλ Γ΄, διεξάγων τότε πόλεμον κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του. Μὴ τολμῶν ὅμως ν' ἀποκρούσῃ αὐτοὺς διὰ τῶν ὅπλων, ἀνέμενε τὴν σωτηρίαν ἐκ θαύματος, ὅπερ καὶ ἐπληρώθη κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρονογράφους. Ὁ πατριάρχης Φώτιος, λαβὼν ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν τὴν διατηρουμένην ἐν αὐτῷ ἐσθῆτα τῆς Θεοτόκου, ἐβάπτισε τὴν ἄκραν αὐτῆς εἰς τὴν θάλασσαν, ἀμέσως δὲ ἐγερθεῖσα σφοδρὰ τρικυμία διεσκόρπισε καὶ κατέστρεψε τὰ ἐχθρικὰ σκάφη τῷ 865. Οἱ εἰδωλολάτραι Ρώς, καταπλαγέντες ἐκ τῆς θείας ὀργῆς, ἔπεμψαν πρεσβευτὰς εἰς Βυζάντιον ζητοῦντες τὸ θεῖον βάπτισμα. Οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ἐκχριστιανισθέντες ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Ρωσίας. Θ. Β.

Ρῶσα *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Τορωναίου κόλπου (Κασσάνδρας) κατὰ τὰ ΝΔ. τῆς Σιθωνίας χερσονήσου (πλάτ. 40° 01΄ 20΄΄ Β., μῆκ. 23° 49΄ 00΄΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos), τὸ μεῖζον τῆς συστάδος *Σπαλαθρονήσια*. Σ. Ε. Λ.

— **Ρῶσα** *[Γεωγρ.]*. Νησὶς πρὸ τοῦ Γαυρείου τῆς Ἄνδρου ἐν τῇ συστάδι τῶν Γαυρειονήσων.

Ρωσαῖος κόλπος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τὸν Σταδιασμὸν τῆς Μεγάλης θαλάσσης (§ 150) ὀνομασία, ἀπὸ *Ρωσοῦ* πόλεως, τῆς ἐνδοτάτης κολπώσεως τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου, δηλαδὴ τοῦ συγχρόνου κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας ἢ τοῦ Ἰσκαντερούμ. Σ. Ε. Λ.

Ρωσαῖτος, Μιχαήλ. Ἕλλην λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα καὶ καταγόμενος ἐκ Κορώνης τῆς Μεσσηνίας. Φίλος τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς πόλεως ταύτης Παύλου, ἐτακτοποίησε τὴν βιβλιοθήκην τῆς Νεαπόλεως. Θ. Β.

Ρωσέτη (ἀραβ. *Ρασίδ*, γαλλ. *Rosette*, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας *Ραχίτιον*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ δυτικοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου, ὀλίγον δὲ τι βορειότερον τῆς ἀρχαίας Βολβιτίνης. Κάτ. 15.000 περίπου. Ἕνεκα τῶν νειλωτικῶν προσχώσεων ἡ μεσαιωνικὴ ἀραβούπολις ἐξετοπίσθη πρὸς Β. καὶ μένουν ἀκόμη εἰς τὴν θέσιν της τὰ τζαμία ἐλ Ἀμπάσσι, ἐλ Βαουὰβ καὶ Ἀμποῦ Μαντούρ. Μέχρι τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη ἦτο ὁ δυτικὸς λιμὴν τῆς χώρας καὶ εἶχεν ἄνω τῶν 40 χιλ. κάτ., ἀλλ' ἐξέπεσε ραγδαίως ἀφ' ὅτου ἀνεκτίσθη ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ἕως τότε ἦτο ἀξιόλογος οἰκονομικὴ πηγὴ τοῦ ὀρθοδόξου πατριαρχείου, χάρις εἰς τοὺς καταπλέοντας ἐκεῖ Ἕλληνας «καραβοκυραίους καὶ πραγματευτάς». Ἔσχε μοναστήριον μὲ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Σήμερον εἶναι τὸ κέντρον τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς ὀρύζης, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια καὶ ἀποθῆκαι. Λίαν ὀνομαστοὶ ἦσαν οἱ ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ θαυμάσιοι κῆποι, πλήρεις τροπικῆς βλαστήσεως, οἵτινες ὅμως σήμερον παρουσιάζουν οἰκτρὰν παραμέλησιν. Περιβάλλεται ἀκόμη ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα της τείχη, παρουσιάζει δὲ πιστὴν εἰκόνα μεσαιωνικῆς ἀραβικῆς πόλεως. Πᾶσαι αἱ οἰκίαι καὶ τὰ τζαμία της περιέχουν θραύσματα φαραωνικῶν καὶ παλαιῶν ἀραβικῶν οἰκοδομῶν. Λίαν ὀνομαστὸν θεολογικὸν κέντρον ἦτο τὸ τζαμίον Ζαγλοὺλ. Πολὺ πρὸς Ν. τῆς πόλεως εἶναι τὸ τζαμίον Μαντοὺρ καὶ φρούριον παρ' αὐτό, ὅπου κατ' ἔτος τελεῖται μοῦλετ (θρησκευτικὴ πανήγυρις). Πρὸς Β., εἰς ἀπόστασιν 4 ½ χλμ., εἶναι τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ, ὅπου τῷ 1799 ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Βοναπάρτου Boussard ἀνεκάλυψε τὴν περίφημον πέτραν τῆς *Ρωσέτης* (βλ. λ.).

— **Ρωσέτης πέτρα.** Πλὰξ ἐκ μαύρου βασάλτου, ὕψους 1 μ. καὶ μεγίστου πλάτους 0,66, ἀνευρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Boussard ἐν Ρωσέτῃ τῆς Αἰγύπτου. Ἐπ' αὐτῆς εἶναι χαραγμένον (κολοβωμένον ὅμως κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ τὸ δεξιὸν πλάγιον) ἀντίγραφον τιμητικοῦ ψηφίσματος, ἐκδοθέντος ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῇ ἐπισήμῳ στέψει ἐν Μέμφιδι Πτολεμαίου Ε΄ τοῦ Ἐπιφανοῦς (27 Μαρτίου 197 π. Χ.). Εἶναι δίγλωσσον, ἀλλ' εἰς τρεῖς γραφάς: ἄνω ἱερογλυφικήν, εἰς τὸ μέσον δημοτικὴν καὶ κάτω ἑλληνικήν. Παρεδόθη δὲ εἰς τοὺς Ἄγγλους τῷ 1802, ὅταν οἱ Γάλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκκενώσωσι τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπόκειται ἔκτοτε εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ψηφίσματος τούτου ὁ Σαμπολλιὸν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ τὴν κλεῖδα τῶν ἱερογλυφικῶν. Γ. Λ. Α.

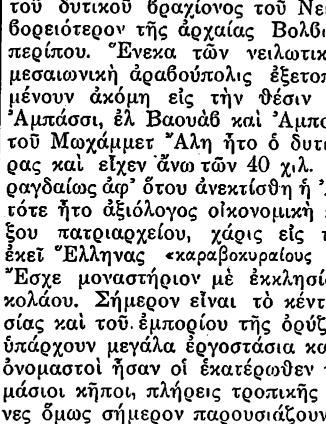

Ἡ πέτρα τῆς Ρωσέτης.

Ρωσέττης. Ὄνομα ἀρχαίας φαναριωτικῆς οἰκογενείας, προερχομένης ἐκ Γενούης. Μέλη ταύτης ἀναφέρονται: —1) *Ἀντώνιος*, ἡγεμὼν Βλαχίας καὶ Μολδαυίας κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα. —2) *Σκαρλάτος*, ὁ ἐπικληθεὶς *Μπιμπίκας* (1720—1821), διερμηνεὺς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τῷ 1812. —3) *Σκαρλάτος*, μετασχὼν τῆς ὑπὸ Ι. Κωλέττην καὶ Δ. Χρηστίδην κυβερνήσεως τοῦ 1831 καὶ χρηματίσας πρόξενος, ἐν Ἰωαννίνοις (1847) καὶ νομάρχης.

Ρώσης, Ζῆνος Δ. Ἕλλην θεολόγος καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1838 ἐν Δερβιζιάνοις τοῦ Σουλίου. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ Ἰωαννίνων, συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδάς του ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, ὡς ὑπότροφος τοῦ κληροδοτήματος Χρ. Εὐθυμίου. Ἐνεγράφη εἶτα εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀπεστάλη ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως εἰς Γερμανίαν πρὸς εὐρυτέρας σπουδάς. Παρακολουθήσας ἐνδελεχῶς τὰς παραδόσεις τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν τοῖς τότε χρόνοις καθηγητῶν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Χάλλης, Βερολίνου καὶ Λειψίας, ἀνηγορεύθη τῷ 1866 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ καὶ ὑφηγητὴς τῆς ὁμιλητικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Τῷ 1875 διωρίσθη ἐπίτιμος ἐν ἐνεργείᾳ καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, διδάξας ὡς τοιοῦτος δογματικήν, χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς θεολογίας μέχρι τοῦ 1881, ὅτε ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῶν αὐτῶν μαθημάτων. Τῷ 1911 ἀπεχώρησε μὲν τοῦ πανεπιστημίου, λόγῳ ὁρίου ἡλικίας, μετὰ τῆς προσωνυμίας τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ καὶ τοῦ δικαιώματος νὰ διδάσκῃ προαιρετικῶς, ἐξηκολούθησε δ' ὅμως νὰ διδάσκῃ τακτικῶς ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ μέχρι τοῦ 1913. Τῷ 1901 ἡ θεολογικὴ σχολὴ τοῦ πανεπιστημίου, ἧς ἐχρημάτισε καὶ κοσμήτωρ, ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς θεολογίας. Ἐδίδαξεν ὡσαύτως ἐν τῷ Ἀρσακείῳ καὶ ἐχρημάτισε πολλάκις ἐπόπτης τῶν διδασκαλείων τοῦ κράτους καὶ μέλος τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως (1909). Κατὰ τὰ ἔτη 1874 καὶ 1875 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ παρέστη εἰς τὰ ἐν Φρειβούργῳ καὶ Βόννῃ συγκροτηθέντα συνέδρια τῶν παλαιοκαθολικῶν περὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Τῇ 15ῃ Μαΐου 1932, πρωτοβουλίᾳ τῆς θεολογικῆς σχολῆς, διεξήχθη πανηγυρικὴ ἑορτὴ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ πανεπιστημίου ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 65ετοῦς ἐπιστημονικῆς καθόλου δράσεως αὐτοῦ ὡς καθηγητοῦ καὶ συγγραφέως, συνεορταζόντων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Ἰω. Μεσολωρᾶ τὴν 50ετηρίδα καὶ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, τὴν 35ετηρίδα τοῦ ἐπιστημονικοῦ των βίου. Ὁ Ρώσης συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν, εἴτε αὐτοτελῶς εἴτε καὶ εἰς διαφόρους περιοδικοὺς καὶ ἐφημερίδας, πλείστας ὅσας ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, ἄρθρα καὶ διατριβάς, ἐν οἷς: «Λόγος εἰσαγωγικὸς» εἰς τὸ μάθημα τῆς ὁμιλητικῆς (Ἀθ. 1867), «Πραγματεία περὶ ἑνώσεως πασῶν τῶν θρησκειῶν καὶ Ἐκκλησιῶν» (Ἀθ. 1868), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς θεολογίας» (ἐν «Εὐαγγελικῷ κήρυκι», τ. 11 καὶ 12, Ἀθ. 1869), «Ἔκθεσις» πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον περὶ τῶν συνεδρίων τῶν παλαιοκαθολικῶν (Ἀθ. 1874 καὶ 1875), Μελέτη περὶ νεοπλατωνικοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ χριστιανικοῦ θεϊσμοῦ (ἐν περιοδ. «Ἀναπλάσει» καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει, Ἀθ. 1890), λόγοι εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν: 1) περὶ σχέσεως τῆς θεολογίας πρὸς τὴν φιλοσοφίαν (1876), 2) περὶ τῆς ὑψίστης τοῦ παντὸς ἀρχῆς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν περὶ αὐτῆς ἔννοιαν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ πρὸς τὸ σύστημα τῆς ὑλοφροσύνης (1891), διατριβαὶ διάφοροι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἑνώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δημοσιευθεῖσαι ἐν τῷ «Ἱερῷ Συνδέσμῳ» καὶ ἐν ἰδίοις τεύχεσι (1894, 1895, 1896, 1898 καὶ 1899), «Κρίσις τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῶν δογμάτων» τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ A. Dorner (ἐν «Ἱερῷ Συνδέσμῳ» 1900 καὶ 1901), ἄρθρα διάφορα ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἐμπρὸς» κατὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου (1899 καὶ 1911), περὶ τῆς οὐσίας ἐν τοῖς δόγμασι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν (1903), «Σύστημα δογματικῆς» τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας (τόμ. Α΄ 1903, Ἀθῆναι) κ. ἄ.

Ζῆνος Ρώσης.

Digitized by Google

Ρωσία (ἡ). Ὑπὸ στενὴν γεωγραφικὴν ἔννοιαν
καλεῖται οὕτως ἡ ἐν τῇ βορειονατολικῇ Εὐρώπῃ
χώρα, ἡ ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Βορείου Πα-
γωμένου ὠκεανοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν Οὐραλίων
Ὀρέων, τοῦ ποταμοῦ Οὐράλη καὶ τῆς Κασπίας
θαλάσσης, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυ-
κάσου καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ
τῆς Ρουμανίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Λιθουανίας,
τῆς Ἐσθονίας, τοῦ Φιννικοῦ κόλπου καὶ τῆς Φιν-
λανδίας, ἤτοι τὸ εὐρωπαϊκὸν τμῆμα τῆς Ἑνώσεως
τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν, τὸ
ἄλλως καὶ *Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία* καλούμενον, κατ' ἀν-
τιδιαστολὴν πρὸς τὴν *Ἀσιατικὴν Ρωσίαν*, ἤτοι τὴν
Σιβηρίαν, τὸ Τουρκεστὰν κλπ.

Ὑπὸ εὐρυτέραν πολιτικογεωγραφικὴν ἔννοιαν
Ρωσία καλεῖται: Α') Ἡ *Ἕνωσις τῶν Σοσιαλιστι-
κῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν* (συντετμ. Ε.Σ.Σ.Δ.,
ρωσ. *Σογιοὺζ Σοτσιαλιτσέσκιγι Σοβιέτσκιγι Ρεσπού-
μπλικ*, συντετμ. S.S.S.R.), καὶ διεθνῶς U.R.S.S.
(Union des Républiques Soviétiques Sociali-
stes), ἡ διαδεχθεῖσα τὴν *Ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν*
ἀπὸ τῆς ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917
καὶ ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Βορείου Πα-
γωμένου ὠκεανοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Βεριγγείου
πορθμοῦ, τῆς Ὀχοτσκικῆς καὶ Ἰαπωνικῆς θα-
λάσσης, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μαντσουρίας, τῆς Κίνας
(καὶ Μογγολίας), τοῦ Ἀφγανιστάν, τῆς Περσίας, τῆς
Τουρκίας καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς Δ. ὑπὸ
τῆς Ρουμανίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Λιθουανίας, τῆς
Ἐσθονίας, τοῦ Φιννικοῦ κόλπου καὶ τῆς Φινλανδίας.

Ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἔχει συνολικὴν ἔκτασιν 21.316.800
τετρ. χλμ. (μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς Γῆς τοῦ
Φραγκίσκου Ἰωσήφ), πληθυσμὸν 161.232.300 (1931)
κατοίκων, καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Μόσχαν*, ἀποτελοῦν
δὲ ταύτην αἱ κάτωθι ὁμόσπονδοι σοσιαλιστικαὶ σο-
βιετικαὶ δημοκρατίαι (Σ.Σ.Δ.): 1) Ἡ *Σοσιαλιστικὴ
Ὁμοσπονδιακὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τῆς Ρωσίας*
(Σ. Ο. Σ. Δ. Ρ., ρωσ. *Ροσσίσκαγια Σοτσιαλιστίτσε-
σκαγια Φεντερατίβναγια Σοβιέτσκαγια Ρεσπούμπλικα*,
συντ. R. S. F. S. R.) ἢ ἄλλως *Ἔσω Ρωσία* κα-
λουμένη, συνολικῆς ἐκτάσεως 19.743.800 πλὴν
τῆς Γῆς τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ, τετρ. χλμ. καὶ
πληθυσμοῦ 111.158.600 κατοίκων (1931). Πρω-
τεύουσα ἡ *Μόσχα*. 2) Ἡ *Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ
Δημοκρατία τῆς Λευκῆς Ρωσίας* (συντ. Σ.Σ.Δ.Λ.Ρ.,
ρωσ. *Σοτσιαλιστίτσκαγια Σοβιέτσκαγια Ρεσπούμπλικα
Μπιελορόσσιγι*, συντ. S.S.R.B.), συνολικῆς ἐκτάσεως
126.800 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 5.246.400 κα-
τοίκων (1931). Πρωτεύουσα τὸ *Μίνσκ*. 3) Ἡ *Σο-
σιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τῆς Οὐκρανίας*
(συντ. Σ.Σ.Δ.Ο., ρωσ. *Οὐκρανίνσκαγια Σοτσιαλιστί-
τσκαγια Σοβιέτσκαγια Ρεσπούμπλικα*, συντ. U.S.S.R.)
μὲ συνολικὴν ἔκτασιν 451.800 τετρ. χλμ. καὶ πλη-
θυσμὸν 31.403.200 κατοίκων (1931). Πρωτεύουσα τὸ
Χαρκόβ. 4) Ἡ *Σοσιαλιστικὴ Ὁμοσπονδιακὴ Σοβιετικὴ
Δημοκρατία τῆς Ὑπερκαυκασίας* (συντ. Σ.Ο.Σ.Δ.Υ.,
ρωσ. *Ζακαβκάσκαγια Σοτσιαλιστίτσκαγια Φεντερατί-
βναγια Σοβιέτσκαγια Ρεσπούμπλικα*, συντ. Z.S.F.S.R.)
συνολικῆς ἐκτάσεως 185.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ
6.426.700 κατοίκων (1931). Πρωτεύουσα ἡ *Τι-
φλίς*. 5) Ἡ *Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τοῦ
Τουρκμενιστὰν* (συντετμ. Σ. Σ. Δ. Τουρκμ., ρωσ.
Τουρκμένσκαγια Σοτσιαλιστίτσκαγια Σοβιέτσκαγια
Ρεσπούμπλικα, συντ. Turk. S. S. R.) συνολικῆς
ἐκτάσεως 491.200 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ
1.137.900 κατ. (1931). Πρωτεύουσα τὸ *Ἀχκαμπάντ*.
6) Ἡ *Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τοῦ Οὐζ-
μπεκιστὰν* (συντ. Σ.Σ.Δ. Οὐζμπ., ρωσ. *Οὐζμπέκσκαγια
Σοτσιαλιστίτσκαγια Σοβιέτσκαγια Ρεσπούμπλικα*, συντ.
Usb. S. S. R.) συνολικῆς ἐκτάσεως 176.100 τετρ.
χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 4.685.400 κατοίκων (1931)
πρωτεύουσα τὸ *Τάχκεντ*· καὶ 7) Ἡ *Σοσιαλιστικὴ
Σοβιετικὴ Δημοκρατία τοῦ Ταντζικιστὰν* (συντετμ.
Σ.Σ.Δ. Ταντζ., ρωσ. *Ταντζίκσκαγια Σοτσιαλιστίτσκα-
για Σοβιέτσκαγια Ρεσπούμπλικα*, συντ. Tad. S.S.R.)
συνολικῆς ἐκτάσεως 141.600 τετρ. χλμ. καὶ πλη-
θυσμοῦ 1.174.100 κατοίκων (1931). Πρωτεύουσα
τὸ *Στάλιναμπαντ*.

Β') Διὰ τοῦ ὅρου *Ρωσία* νοεῖται καὶ μόνη ἡ
*Σοσιαλιστικὴ Ὁμοσπονδιακὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία
τῆς Ρωσίας* (Σ. Ο. Σ. Δ. Ρ.) ἢ ὡς ἄνω καὶ *Ἔσω
Ρωσία* καλουμένη (βλ. κατ. *[Φυσ. Γεωγρ.]* καὶ
[Πολιτ. Γεωγρ.]). Γ. Α. Κ.

— [ΓΕΩΛΟΓ.] Ἡ *Ρωσία* ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου
εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον
ἐθεωρεῖτο ἡ περιοχὴ αὐτῆς ὡς τραπεζοειδὴς χώρα,
ἡ ὁποία οὐδόλως προσεβλήθη ὑπὸ τῶν ὀρεογόνων
φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἀρχαιοτάτων ἐποχῶν
προσέβαλον τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ προσέδωκαν
εἰς αὐτὴν τὴν ποικιλίαν τῶν μορφῶν καὶ τῆς γεω-
τεκτονικῆς της κατασκευῆς. Διὰ πρώτην φορὰν
ὅλως ἐσχάτως ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ
ἦτο πεπλανημένη καὶ ὅτι καὶ τῆς Ρωσίας τὸ ἔδα-
φος εἶχεν ὑποστῆ πτυχώσεις, μὲ μόνην τὴν διαφο-
ρὰν ὅτι αἱ πτυχαὶ αὗται εἶναι τόσῳ ἀμβλεῖαι καὶ
ἐκτεταμέναι—αἱ κορυφαὶ δηλαδὴ τῶν σαγμάτων
ἢ ἀντικλίνων ἀπέχουσιν ἀλλήλων καθ' ἑκατοντά-
δας χιλιομέτρων—, ὥστε δὲν παρουσιάζονται εἰς
τὴν ἐπιφάνειαν ὡς αἰσθηταὶ ἀνωμαλίαι τοῦ ἐδά-
φους. Τὰ ὀρεογόνα φαινόμενα ὑπῆρξαν τόσον
ἀσθενῆ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ρωσίας, ὥστε—ἐν ἀν-
τιθέσει πάλιν πρὸς τὴν καθ' αὐτὸ Εὐρώπην—οὐ-
δέποτε σχεδὸν ἔδωκαν ἀφορμὴν πρὸς ἐκδήλωσιν
ἡφαιστειακῶν φαινομένων. Εἰς τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο
ὀφείλεται καὶ ἡ πτωχεία τῆς Ρωσίας εἰς θησαυ-
ροὺς ἐδάφους. Μόνον πρὸς Ν., εἰς τὸν ποταμὸν
Ντονέτζ, ἔχει διεισδύσει διὰ τῶν στρωσιγενῶν πε-
τρωμάτων μᾶζά τις γρανίτου, ἡ ὁποία παρουσιά-
ζεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους συνεπείᾳ
διαβρώσεως τῶν ὑπερκειμένων στρωμάτων. Συνέ-
πεια τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ἡ εἰς τὴν ἐν
λόγῳ περιοχὴν ὕπαρξις πλουσίων κοιτασμάτων
λιθανθράκων καὶ μεταλλευμάτων σιδήρου. Κατὰ
τὸν Philippson ἡ ρωσικὴ τραπεζοειδὴς χώρα διαι-
ρεῖται εἰς τέσσαρα γεωλογικὰ τμήματα: τὴν *λεκά-
νην Petschora*, ἤτοι τὸν τριγωνικὸν χῶρον ὁ
ὁποῖος ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Timan καὶ τῶν βο-
ρείων Οὐραλίων· τὴν *τραπεζοειδῆ χώραν τῆς Κεν-
τρῴας Ρωσίας*, ἡ ὁποία καταλαμβάνει τὸ μέγιστον
τμῆμα τῆς Ρωσίας· τὴν *τραπεζοειδῆ χώραν τῆς Νο-
τίου Ρωσίας*, ἡ ὁποία ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἐκ γνευ-
σίου καὶ γρανίτου οὐδοῦ αὐτῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου
Πόντου· καὶ τὸ *ταπείνωμα τῆς περιοχῆς τῆς Κασπίας
θαλάσσης*.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς λεκάνης Petschora ἀποτελεῖ-
ται ἀπὸ ὁριζόντια στρώματα τῆς ἰουρασίου καὶ
τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἡ
τραπεζοειδὴς χώρα τῆς Νοτίου Ρωσίας παρουσιά-
ζει εἰς τὴν πρὸς Ν. κλίνουσαν ἐπιφάνειάν της νεο-
γενῆ ἀποθέματα, κάτωθεν τῶν ὁποίων ἐμφανίζον-
ται ἀρχαιότερα πετρώματα εἰς τὰς ἐντομὰς τῶν
κοιλάδων, ἰδίᾳ τοῦ δυτικοῦ τμήματος. Τὸ Κασπι-
κὸν ταπείνωμα εἶναι κυρίως ὁ πυθμὴν τῆς Κα-
σπίας θαλάσσης. Εἰς τὴν μεγάλην τραπεζοειδῆ
χώραν τῆς Κεντρικῆς Ρωσίας τὰ νεώτερα στρώ-
ματα ἀκολουθοῦν, κατὰ διεύθυνσιν ἀπὸ ΒΔ. πρὸς
ΝΑ., τὰς ἀρχαιοτάτας ἐκ στρωσιγενῶν πετρωμά-
των διαπλάσεις. Παρὰ τὸ Glint παρουσιάζονται
στρώματα τῆς καμβρίου καὶ τῆς σιλουρίου δια-
πλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, κατόπιν ἀκολουθεῖ
εὐρεῖα ταινία δεβονίων στρωμάτων, ἐκτεινομένη
ἀπὸ τῆς Λευκῆς θαλάσσης νοτίως τῶν λιμνῶν
Ὀνέγα καὶ Λαδόγα πρὸς τὴν Δυτικὴν Ρωσίαν. Ἡ
ταινία αὕτη ἀποτελεῖ τόξον, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ
ὁποίου ἔχουν διατηρηθῆ λιθάνθρακες. Εἰς τὸ
ὑψίπεδον τοῦ Ντονὲτζ καὶ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ρω-
σίαν κατέχει ἡ εὐρωπαϊκὴ Ρωσία τρεῖς «φυσικὰς
ἀποθήκας» λιθανθράκων. Πρὸς Α. πᾶσαι αὗται αἱ
ἀρχαῖαι διαπλάσεις ἐξαφανίζονται, καλυπτόμεναι
ὑπὸ εὐρέος ἐπικαλύμματος ἀποθεμάτων τῆς περ-
μίου διαπλάσεως, ἐν μέρει θαλασσογενῶν καὶ ἐν
μέρει χερσογενῶν. Τὰ ἀποθέματα ταῦτα εἶναι
ἀσβεστόλιθοι, ψαμμῖται, κροκαλοπαγῆ, μάργαι καὶ
ἄργιλλοι μετὰ μεταλλευμάτων χαλκοῦ καὶ ὄγκων
γύψου καὶ ἅλατος, καταλαμβάνουν δ' ὁλόκληρον
τὴν βορειοανατολικὴν Ρωσίαν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου
Ὄκα μέχρι τῆς Παγωμένης θαλάσσης, τοῦ Τιμὰν
καὶ τῶν Οὐραλίων. Εἰς τὴν Βόρειον Ρωσίαν ἔχουν
διατηρηθῆ, ἀπὸ τῆς Μόσχας μέχρι τοῦ μέσου ροῦ
τοῦ Βόλγα, ἐκτάσεις τινὲς ἐξ ἀργίλλων καὶ ψαμμι-
δῶν τῆς ἰουρασίου καὶ τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως
τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Τὰ νότια φέρουν συνεχὲς κά-
λυμμα ἐκ πετρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς
ὑποδιαπλάσεως, τὸ ὁποῖον διήκει ἀπὸ τῆς Νοτίου
Ρωσίας πρὸς τὴν Βολυνίαν—Λιτάουεν—Κοὺρσκ
—μέσον ροῦν τοῦ Βόλγα. Τὸ ἐκ τῶν ἀνωτέρω πε-
τρωμάτων καὶ διαπλάσεων ἀποτελούμενον ὑπέδα-
φος τῆς Ρωσίας ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν
καὶ ἀποκαλύπτεται μόνον εἰς τὰ ἀπόκρημνα χείλη
τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν, διότι κατὰ τὰ λοιπὰ
σχεδὸν πανταχοῦ ἐπικαλύπτεται ὑπὸ νέων χαλα-
ρῶν ἢ ἐκλύτων ἀποθεμάτων, ἐκ τοῦ εἴδους τῶν
ὁποίων (ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ κλίματος) ἐξαρ-
τᾶται ὁ χαρακτὴρ τῆς ἐπιφανείας καὶ τὸ εὔφορον
τοῦ ρωσικοῦ ἐδάφους. Ὁλόκληρον τὸ βόρειον
τμῆμα τῆς Ρωσίας ἐκαλύφθη κατὰ τὴν περίοδον
τῶν παγετώνων ὑπὸ ἀποθεμάτων παγετώνων. Εἰς τὰ
βορειότερα εὑρίσκονται κυρίως πηλώδη ἀποθέματα
βασικῶν καὶ μετωπικῶν λιθώνων παγετώνων τῆς
νεωτάτης παγετώδους ἐποχῆς, ἐνῷ περαιτέρω πρὸς
Ν. ὑπάρχουν τὰ ἀποθέματα τῆς ἀρχαιοτέρας παγε-
τώδους ἐποχῆς, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ἀπέπλυναν
ἤδη κατὰ μέγα μέρος τὰ τεμαχίδια τοῦ πηλοῦ. Ἕ-
νεκα τούτου τὰ βορειότερα τμήματα ἔχουν ζωντανο-
τέραν ἀνάγλυφον ὄψιν, μὲ λόφους, κοιλώματα πλήρη
λιμνῶν καὶ βαλτοτόπων, ἐνῷ ἡ πρὸς νότον ἀκο-
λουθοῦσα ταινία παρουσιάζει μορφὰς πολὺ περισ-
σότερον ἐκπεπλυμένας, οὐχὶ ζωηρὰς καὶ τὸ πλού-
σιον εἰς ἄμμον φαιόχρουν ἔδαφός της, ὅπερ καλεῖ-
ται ὑπὸ τῶν Ρώσων *ποδσόλ* (=λευκὴ γῆ, ὠχρὰ ἄμ-
μος). Τὰ νότια ὅρια τῶν παγετογενῶν ἀποθεμάτων
ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ Κιέβου περίπου πρὸς τὰ ΒΑ.
καὶ διήκουσι λίαν ἀκανονίστως. Αἱ πρὸς νότον
διευθυνόμεναι ἀποφυάδες των καλύπτονται ἤδη
ὑπὸ τοῦ λεπτοῦ, ἀσβεστούχου ἀστρώτου πηλοῦ—
λαίς. Ἡ στεππώδης αὕτη γῆ διαποτίζεται ἐντόνως
μὲ χοῦμον εἰς τὸ βόρειον τμῆμά της, ὅπου ἐπι-
κρατεῖ ὑγρότερον κλῖμα, εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξιν
δάσους, καὶ ἀποτελεῖ τὴν περίφημον *μαύρην γῆν*
ἢ *τσερνοζέμ*, τὸν κύριον συντελεστὴν τῆς ρωσικῆς
γεωργίας. Πρὸς νότον ἡ εἰς χοῦμον περιεκτικότης
καθίσταται, σὺν τῇ ἐλαττώσει τῆς ὑγρασίας, βα-
θμηδὸν μικροτέρα καὶ ἡ μέλαινα γῆ μεταπίπτει εἰς
ὀρφνὴν τοιαύτην καὶ τελικῶς εἰς συνήθη λαίς.
Πρὸς τὸ Κάσπι ἐξαφανίζεται καὶ οὗτος καὶ πα-
ρουσιάζονται πλέον ἐπιφάνειαι ἐξ ἄμμων καὶ ἁλα-
τούχου ἀργίλλου. Τὰ ἐξώτατα νοτιοανατολικὰ
ἔχουν ἡμιερήμους καὶ ἁλμυρὰς ἐρήμους.

Μᾶζαι ὀρέων ἀνυψοῦνται μόνον εἰς τὰ σύνορα
τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, εἰς τὸν Καύκασον καὶ
τὰ Οὐράλια, τὰ ὁποῖα περιορίζουσι τὸ σαρμάτιον
βαθύπεδον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ρωσίας οὐδε-
μία ὀροσειρὰ διαχωρίζει αὐτὴν καὶ αἱ δύο σειραὶ
ὑψωμάτων, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουσι καὶ ὡς ὑδρο-
κρίται εἰς τοὺς ποταμούς, εἶναι τόσῳ ἀσήμαντοι,
ὥστε δὲν ἐπηρεάζουσι τὸ μονότονον τῆς χώρας. Τὰ
Οὐράλια ὄρη ἐπτυχώθησαν κατὰ τὰς νεωτέρας πε-
ριόδους τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος, κατόπιν δ' ὑπέ-
στησαν τὴν ἀποκομιστικὴν ἐνέργειαν τῶν ἀτμο-
σφαιρικῶν παραγόντων. Κατὰ τοὺς νεωτέρους γεω-
λογικοὺς χρόνους, τῇ συνεργασίᾳ διαρρήξεων καὶ
μετακινήσεων, ἀνεθολώθησαν πάλιν. Τὰ Οὐράλια
εἶναι πολὺ πλούσια εἰς μέταλλα, μαγνητικὸν σίδη-
ρον, λευκόχρυσον καὶ χρυσόν, ὡς καὶ εἰς πολυτί-
μους λίθους. Γεωλογικῶς νεαρὰ ὀροσειρά, πτυχω-
θεῖσα κατὰ τὴν πλειόκαινον ἐποχὴν τοῦ καινοζωϊ-
κοῦ, εἶναι ἡ εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς Κριμαίας
ἀνορθουμένη *ὀροσειρὰ τῆς Jaila*, ἡ ὁποία ἦτό
ποτε συνηνωμένη μετὰ τοῦ Καυκάσου. Γ. Κ. Γ.

— [ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.] Ἡ *Ἕνωσις τῶν Σοσιαλιστι-
κῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν*, ἀποτελοῦσα τὸ
μέγιστον συνεχὲς εἰς ἔκτασιν κράτος τοῦ κόσμου,
ἐκτείνεται ἐπὶ μεγάλου τμήματος τῆς Εὐρώπης, ἧς
καταλαμβάνει ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ἀνατολικὸν
τμῆμα, καὶ ἐπὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Ἀσίας,
ἧς καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ βόρειον ἥμισυ
τμῆμα, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων
77° 37′ (82° ἐν τῇ γῇ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ)
καὶ 35° 38 (Ἀφγανορρωσικὰ σύνορα) Β. πλάτους
καὶ 26° 4′ (Ρωσοπολωνικὰ σύνορα) ἀνατολικοῦ
μήκους καὶ 169° 44′ (Βερίγγειος πορθμὸς) δυτικοῦ
μήκους ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γκρήνουϊτς.
Πολιτικῶς συγκροτεῖται, ὡς προελέχθη, ἐξ ἑπτὰ
ὁμοσπόνδων σοσιαλιστικῶν σοβιετικῶν δημοκρα-
τιῶν, ὡς ἑξῆς:

1) Τῆς Σ. Σ. Δ. τῆς Ρωσίας, ἥτις, καλουμένη
ἄλλως *Ἔσω Ρωσία*, καταλαμβάνει τὸ μέγιστον
τμῆμα τῆς *Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας* (βλ. κατ.), ὁλόκλη-
ρον τὴν *Σιβηρίαν* (βλ. λ.) καὶ τὴν χώραν τῶν *Κιρ-
γιζίων* (βλ. λ.).

2) Τῆς Σ. Σ. Δ. τῆς Λευκῆς Ρωσίας, κειμένης ἐν
τῷ δυτικῷ τμήματι τῆς *Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας*, κατὰ
μῆκος τῶν Ρωσοπολωνικῶν συνόρων (βλ. κατ.).

3) Τῆς Σ. Σ. Δ. τῆς Οὐκρανίας, ἐν τῷ ΝΔ. τμή-
ματι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, Ν. τῆς Λευκῆς Ρω-
σίας καὶ κατὰ μῆκος τῶν πολωνικῶν καὶ ρουμα-
νικῶν συνόρων καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου (βλ. κατ.
καὶ λ. *Οὐκρανία*).

4) Τῆς Σ. Ο. Σ. Δ. τῆς Ὑπερκαυκασίας, ἐκτεινο-
μένης ΝΑ. τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, νοτίως τοῦ
Καυκάσου (βλ. κατωτ. καὶ λ. *Ὑπερκαυκασία*, *Ἀ-
ζερμπαϊτζάν*, *Ἀρμενία* καὶ *Γεωργία*).

5) Τῆς Σ. Σ. Δ. τοῦ Τουρκμενιστάν, κειμένης ἐν
τῷ ΝΔ. τμήματι τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας (βλ. λ.
Τουρκμενιστάν).

6) Τῆς Σ. Σ. Δ. τοῦ Οὐζμπεκιστάν, ἐν τῷ ΝΔ.
ὁμοίως τμήματι τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας (βλ. λ.
Οὐζμπεκιστάν).

7) Τῆς Σ. Σ. Δ. τοῦ Ταντζικιστάν, ἐκτεινομένης
ΝΑ. τοῦ Οὐζμπεκιστάν, ἐν τῷ ΝΔ. τῆς Ἀσιατι-
κῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Ταντζικιστάν*).

Κατὰ ταῦτα, ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῆς γεωγραφίας
θὰ ἐξετασθῇ ἐνταῦθα ἡ *Εὐρωπαϊκὴ* μόνον *Ρωσία*,
ἀνεξαρτήτως πολιτικῆς διαιρέσεως, παραπεμπομέ-
νης τῆς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐξετάσεως τῆς
Ἀσιατικῆς Ρωσίας εἰς τὰς λ. *Κιργίσιοι*, *Οὐζμπεκι-
στάν*, *Σιβηρία*, *Ταντζικιστάν*, *Τουρκεστάν*, *Τουρκμενι-
στὰν* καὶ *Ὑπερκαυκασία*.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία, περιλαμβανομένη μεταξὺ
τῶν παραλλήλων 40° 41′ (ἀκρωτήριον Ἀπσερὼν
ἐν τῇ Κασπίᾳ θαλάσσῃ) καὶ 69° 51′ (στενὸν τοῦ
Γιουγκόρσε ἐν τῷ Ἀρκτικῷ Ὠκεανῷ) βορείου
πλάτους καὶ 26° 4′ (Ρωσοπολωνικὰ σύνορα) καὶ
65° 40′ (Οὐράλια ὄρη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαμογε-
τῶν) ἀνατολικοῦ μήκους ἀπὸ τοῦ Γκρήνουϊτς,
χωρίζεται ἀπὸ μὲν τῆς Σιβηρίας διὰ τῶν Οὐρα-
λίων ὀρέων, ἅτινα ἐκτεινόμενα τοξοειδῶς, κατὰ
μῆκος περίπου τοῦ 60° παραλλήλου, ἀποτελοῦν
καὶ τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς
Ἀσιατικῆς Ἠπείρου, καὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐράλη,
πηγάζοντος ἐκ τῶν νοτίων Καρπαθίων καὶ ἐκβάλ-
λοντος εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν· ἀπὸ δὲ τῆς
ΝΔ. Ἀσίας διὰ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ
Καυκάσου, ὅστις χωρίζει ταύτην καὶ ἀπὸ τῆς Ὑ-
περκαυκασίας (βλ. λ. *Οὐράλια* καὶ *Καύκασος*). Ἡ ἐν-
τεῦθεν τῶν ὀρέων τούτων ἐκτεινομένη χώρα ἀποτε-
λεῖ ἀπέραντον πεδιάδα μέσου ὕψους 200—250 μ.
ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ διατρεχομέ-
νην ὑπὸ δύο μικροῦ ὕψους ὀροσειρῶν, βαινουσῶν
ἀπὸ Β. πρὸς Ν., τῆς ὀροσειρᾶς τῶν ὀρέων *Βαλνάϊ*,
ἐκτεινομένης ἐν τῷ περιοχῇ τοῦ Λένινγκραντ εἰς μῆ-
κος 1400 χλμ. καὶ ἐχούσης μέσον ὕψος 300 μ., καὶ
τῆς παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, ἀπὸ τοῦ Νίζνι-
Νοβγορὸντ μέχρι τοῦ Στάλινγκραντ (τ. Τσαρίτσιν).

Digitized by Google

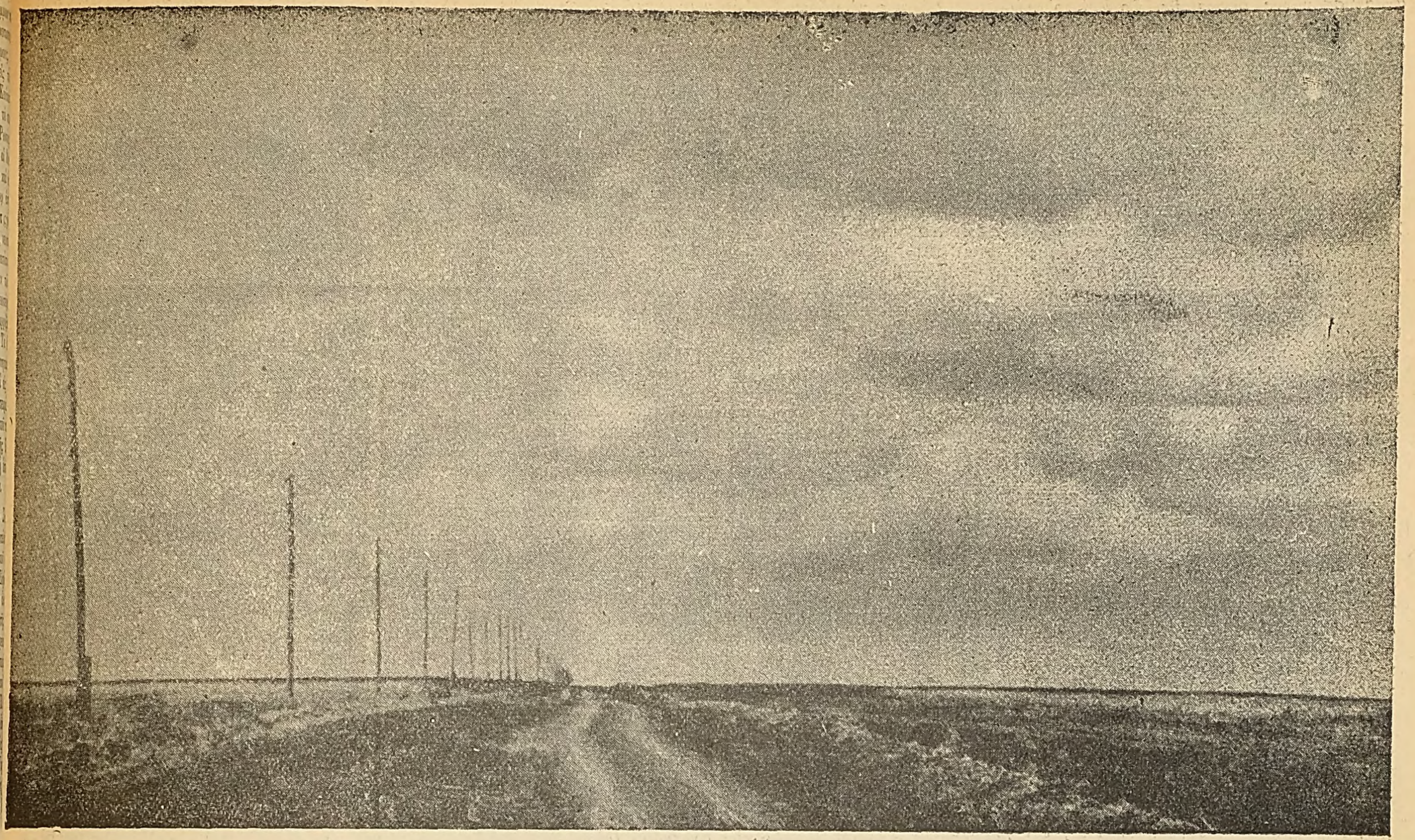

Χαρακτηριστικὴ εἰκὼν τῆς παρὰ τὸν Δὸν στεππώδους χώρας.

Τμῆμα τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Καυκάσου.

Digitized by Google

ἀναπτυσσομένης ὀροσειρᾶς, ἧς ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 410 μ. Ἡ δευτέρα αὐτὴ ὀροσειρὰ ἢ μᾶλλον λοφοσειρά, προεκτεινομένη, σχηματίζει τὴν μικροτέραν λοφοσειρὰν τοῦ *Γεργκένι*, μέσου ὕψους 85—105 μ. Ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς Ρωσίας ὑψηλὸν εἶναι μόνον τὸ ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Κόλα ὄρος Χιμπὶν (1.250 μ.). Πλὴν τούτου ἐκτείνεται ἐν μὲν τῇ χώρᾳ τῶν Σαμογετῶν ἡ ὀροσειρὰ *Τιμάν*, ἧς ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ φθάνει τὰ 326 μ., νοτιότερον δὲ ταύτης ἡ λοφοσειρὰ *Οὐβάλυ*, φθάνουσα μέχρι 250 μ. Ἀμφότεραι αἱ λοφοσειραὶ αὗται λογίζονται ὡς παραφυάδες τῶν *Οὐραλίων* ὀρέων, ὧν ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ ἀνέρχεται τὰ 1.683 μ. Ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τῆς χώρας, πλὴν τοῦ *Καυκάσου* (ὑψηλοτέρα κορυφὴ Ἐλμπρούς 5.629 μ.), ἄξιον λόγου εἶναι τὸ ὄρος *Γιάλα* (ὕψος 1.543 μ.) ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Κριμαίας, ἀποτελοῦν προέκτασιν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Καυκάσου.

Ὑδρογραφία. Ἡ ἀχανὴς καὶ εὐφορωτάτη εὐρωπαϊκὴ ρωσικὴ πεδιὰς ἀρδεύεται πλουσίως ὑπὸ πυκνοτάτου δικτύου ποταμῶν, ὑδροκριτικὴ γραμμὴ τῶν ὁποίων εἶναι κυρίως τὰ ὄρη Βαλντάϊ καὶ Οὐβάλυ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὰ Οὐράλια. Ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων, οἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν, τὸν Εὔξεινον πόντον καὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν, σημαντικώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς:

Λεκάνη Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ: Ἐκ τῶν χυνομένων εἰς τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανὸν ποταμῶν κυριώτεροι, ἀπὸ Δ. πρὸς Α., εἶναι οἱ ἑξῆς: ὁ *Τουλόμα* ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Κόλα, μήκους 339 χλμ., ὁ *Πονόϊ*, μήκους 265 χλμ., χυνόμενος εἰς τὴν Λευκὴν θάλασσαν, ὁ *Κέμ*, πηγάζων ἐκ τῶν φινλανδικῶν λιμνῶν καὶ ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 405 χλμ. εἰς τὴν Λευκὴν ἐπίσης θάλασσαν, ἔναντι τῶν νησίων Σόλοβετζ. Εἰς τὴν θάλασσαν ταύτην ἐπίσης ἐκβάλλει, μετὰ ροῦν 521 χλμ., ὁ *Βύγκ*, πλωτὸς ἀπὸ τῆς λίμνης Ντανίλοβο ὁ *Ὀνέγα*, μήκους 428 χλμ., πλωτὸς ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ του ἐν τῇ λίμνῃ Λακτσέ, καὶ ὅστις, δεχόμενος τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν *Βολόσκα* καὶ *Μόσα*, ἐκβάλλει εἰς τὸν φερώνυμον πρὸς αὐτὸν κόλπον.

Ὁ *Ντβίνα* ἢ *Ντοῦνα τοῦ Βορρᾶ*, ὅστις εἶναι ὁ μέγιστος τῶν ποταμῶν τῆς βορείου Ρωσίας, ἔχων μῆκος 755 χλμ. ἀπὸ τοῦ Βελίκι-Οὐστιουγκ (ὑψ. 107 μ.), ἔνθα σχηματίζεται ἐκ τῆς ἑνώσεως δύο ἄλλων μεγάλων ποταμῶν, τοῦ *Σουχόμα* καὶ τοῦ *Γιούγκ*. Ὁ Σουχόμα, μήκους 573 χλμ., πηγάζων ἀπὸ τῆς λίμνης Κουμπίνσκογιε, ἐνισχυομένης ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ εἰς αὐτὴν ἀπὸ Β. ἐκβάλλοντος *Κουμπίνα*, καὶ πλωτὸς ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ του, διευθύνεται πρὸς τὰ ΒΑ., δέχεται ἐκ δεξιῶν τὸν *Βολόγκντα* καὶ συμβάλλει ἐν Βελίκι-Οὐστιουγκ μετὰ τοῦ Γιούγκ, ὅστις φθάνει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, μετὰ ροῦν 439 χλμ., ἐνισχυμένος ἐκ τῶν ὑδάτων τοῦ δεξιοῦ παραποτάμου του *Λούζα* (μ. 422 χλμ.). Ἅμα τῷ σχηματισμῷ του ὁ Ντβίνα δέχεται ἐκ δεξιῶν τὸν *Βυτσέγκντα*, ποταμὸν σημαντικώτερον ἴσως καὶ αὐτοῦ τοῦ Ντβίνα, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ γειτονικοῦ τῶν Οὐραλίων ὀροπεδίου τοῦ Πάρμας καὶ ρέων ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ἐκβάλλει εἰς τὸν Ντβίνα, μετὰ ροῦν 1.027 χλμ. καὶ ἐνισχυμένος ἐκ τῶν ὑδάτων τῶν παραποτάμων *Κέτμα* καὶ *Συσσόλα* ἐξ ἀριστερῶν καὶ *Βυσέρα* καὶ *Βὺμ* ἐκ δεξιῶν.

Ὁ Ντβίνα, ὅστις μετὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Βυτσέγκντα ἔχει πλάτος 1.000 περίπου μέτρων, στρέφεται πρὸς τὰ ΒΔ., δέχεται τὸν *Βέγκ* (μ. 500 χλμ.) καὶ τὸν *Βὲλς* ἐξ ἀριστερῶν, καὶ τὸν *Κοκσένγκα*, *Οὔστγια* καὶ *Πινέγκα* (μ. 623 χλμ.) ἐκ δεξιῶν καὶ φθάνων εἰς Κολμόγκορυ σχηματίζει πολυαρίθμους νησῖδας, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ πλάτος του αὐξάνει εἰς 6.000 μ. περίπου, τὸ δὲ βάθος του εἰς 6—15 μ. Φθάνων εἰς Ἀρχάγγελον σχηματίζει πλῆθος βραχιόνων, ἀποτελούντων δέλτα ἐκτάσεως 835 περίπου τ. χλμ., καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τεσσάρων στομίων, ὧν τὸ ἀριστερὰ κείμενον εἶναι, λόγῳ τῆς συσσωρεύσεως τῆς ἄμμου, ἀκατάλληλον διὰ τὴν ναυσιπλοΐαν. Ὁ Ντβίνα ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαΐου πήγνυται.

Ἀνατολικῶς τοῦ Ντβίν διαρρέουν τὴν βόρειον Ρωσίαν ὁ *Κουλόϊ*, μήκους 267 χλμ., καὶ ὁ *Μέζεν*, ἐκβάλλοντες ἀμφότεροι εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μέζεν. Ὁ δεύτερος τούτων, μήκους 876 χλμ., δέχεται καὶ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν *Πίζμα* καὶ *Πέζα* (μ. 300 χλμ.) ἐκ δεξιῶν καὶ *Βάσκα* (μ. 390 χ.) ἐξ ἀριστερῶν. Ἀνατολικῶς τῆς Λευκῆς θαλάσσης, ὁ Ἀρκτικὸς ὠκεανὸς δέχεται ἀσημάντους ποταμοὺς μέχρι τοῦ *Πετσόρα*, ὅστις εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ποταμῶν τῆς Ρωσίας, ἔχων μῆκος 1.582 χλμ. Πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους *Κόϊπ* (ὕψ. 1041 μ.) τῶν Οὐραλίων, ρέει κατὰ μῆκος τῆς ὀροσειρᾶς, δεχόμενος ἐκ δεξιῶν τὰ ὕδατα πολλῶν παραποτάμων, ἐν οἷς ὁ *Ἴλυτς* (μήκ. 400 χλ.) καὶ ὁ *Οὔσσα* (μήκ. 718 χλ.), ὅστις δέχεται καὶ τὰ ὕδατα τῶν βορείων ἑλῶν (*τούντρας*) τοῦ *Ἀντέβα* καὶ τοῦ *Κόλνα* (μήκ. 350 χλμ.) καὶ ρέων τέμνει δὶς τὸν βόρειον πολικὸν κύκλον. Μετὰ τὴν συμβολήν του πρὸς τὸν Οὔσσα, ὁ Πετσόρα διαγράφει μεγάλην καμπύλην πρὸς Δ., δέχεται ἀπὸ Ν. τὸν *Ἴζμα* (μήκ. 626 χλμ.) καὶ ἐκ Δ. τὸν *Ζύλμα* (μήκ. 822 χλμ.) ὁ τελευταῖος τῶν παραποτάμων τούτων δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ *Πίζμα*, οὗτινος τὰ ὕδατα ἑνούμενα μετὰ τοῦ ἑτέρου *Πίζμα*, τοῦ παραποτάμου τοῦ Μέζεν, ἀποτελοῦσι φυσικὴν διώρυγα. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὁ Πετσόρα στρέφεται πρὸς Β. καὶ δεχόμενος ἐξ ἀριστερῶν τὸν ὁμώνυμον *Σούλα* (μήκ. 255 χλμ.) ἐκβάλλει εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον δι' εὐρέος δέλτα (4.450 τ. χλμ.). Τελευταῖος σπουδαῖος ποταμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐκβαλλόντων εἰς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανὸν εἶναι ὁ *Καρά* (μῆκ. 237 χλμ.), ὅστις καὶ χρησιμεύει ὡς ὅριον μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας.

Λεκάνη Κασπίας θαλάσσης. Πρῶτος μέγας ποταμὸς ἐν τῷ ΝΑ. τμήματι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἀπὸ Α. πρὸς Δ. εἶναι ὁ *Οὐράλης*, ὅστις, ὅπως καὶ ὁ Καρά, χρησιμεύει ὡς ὅριον μεταξὺ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου. Οὗτος, πηγάζων πλησίον τοῦ ὄρους Ἰρεμὲλ τῶν νοτίων Οὐραλίων, ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 2.400 περίπου χλμ. εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν διὰ μικροῦ δέλτα. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ποταμὸς τῶν στεππῶν, μόλις κυλίων 50 κυβικὰ μέτρα ὕδατος κατὰ δευτερόλεπτον. Κατὰ τὸν ροῦν του δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ *Σακμάρα*, ἔχοντος μῆκος 695 χλμ.

Ὁ *Βόλγας* εἶναι ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης, ἔχων μῆκος 3.566 χλμ., ἀρδεύων λεκάνην ἐκτάσεως 1.458.922 τ. χλμ. καὶ κυλίων περὶ τὰ 9.900 κυβικὰ μέτρα ὕδατος κατὰ δευτερόλεπτον (720 περίπου περισσότερον τοῦ Δουνάβεως). Σχηματίζεται ἐν ἑλώδει περιφερείᾳ νοτίως τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Βαλντάϊ, διευθύνεται πρὸς Α., καὶ ἑνοῦται μετὰ τοῦ *Σελιγιαρόφκα*. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου πλωτὸς ὁ Βόλγας συνεχίζει τὸν πρὸς Α. ροῦν του, σχηματίζων ἀλλεπαλλήλους στροφὰς κατ' ὀρθὴν γωνίαν καὶ δεχόμενος ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Τβέρτζα* (μήκ. 114 χλμ.) παρὰ τὸ Τβέρ, ἐκ δεξιῶν τὸν *Νὲρλ* καὶ εἶτα ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Μολόγκα* (μήκ. 547 χλμ.). Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὁ Βόλγας στρέφεται πρὸς ΝΑ., δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Σέκσνα* (μήκ. 446 χλμ.), ὅστις παρασύρει τὰ ὕδατα τῆς λίμνης *Μπιελοζέβο*, ἐνισχυομένης ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν χυνομένων ποταμῶν *Κζέλμα* καὶ *Κοβίτσα*· ἀρδεύει τὸ Ἰαροσλάβ, ὅπου δέχεται τὸν *Ρυστόβ*, εἶτα ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Κοστρόμα* (μήκ. 393 χλμ.) καὶ τὸν *Οὔνγια* (μήκ. 527 χλμ.) καὶ φθάνει εἰς Νίζνι-Νόβγοροντ, ὅπου ἑνοῦται μετὰ τοῦ μεγάλου δεξιοῦ παραποτάμου του, τοῦ *Ὄκα*. Οὗτος, ἀποτελῶν τὴν κεντρικὴν ἀρτηρίαν τῆς Ρωσίας, ὡς ἀρδεύων τὴν πυκνότερον κατῳκημένην περιοχὴν ταύτης, ἔχει μῆκος 1.546 χλμ., ὧν τὰ 1.444 προσιτὰ εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν. Πηγάζων πλησίον τοῦ Τσραμπόϊ, ὁ Ὄκα στρέφεται πρὸς Β., δέχεται διαδοχικῶς τὰ ὕδατα τοῦ *Οὔπε* ἐν Τούλᾳ, τοῦ *Σισντρα* ἐν Περεμύσλ, τοῦ *Οὔγκρα* ἐν Καλούγκα, εἶτα στρέφεται πρὸς Α., δέχεται τὸν *Μόσκβα* (μήκ. 460 χλμ.), τὸν ποταμὸν τῆς Μόσχας, ἐν Κολόμνα, εἶτα τὸν *Μόκσνα* (μήκ. 618 χλμ.)· στρέφεται ἐκ νέου πρὸς Β., δέχεται τὸν *Κλιάζμα*, τὸν ποταμὸν τοῦ Βλαντιμίρ, ἐν Γκορμπατόφ, καὶ χύνεται εἰς τὸν Βόλγαν παρὰ τὸ Νίζνι-Νόβγοροντ. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὁ Βόλγας συνεχίζει τὸν πρὸς Α. ροῦν του μέχρι τοῦ Καζάν, δεχόμενος τὸν *Σούρα* (μήκ. 848 χλμ.) ἐκ δεξιῶν, τὸν *Βετλούγκα* (μήκ. 798 χλμ.) ἐξ ἀριστερῶν καὶ παρὰ τὸ Καζὰν τὸν *Σβιγιάγκα*. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὁ Βόλγας κάμπτει πρὸς Ν. καὶ δέχεται τὰ ὕδατα ἑτέρου μεγάλου ἀριστεροῦ παραποτάμου του, τοῦ *Κάμα*, μήκους 1.886 χλμ., ὧν τὰ 1.283 πλωτά. Οὗτος, πηγάζων μεταξὺ Βιάτκας καὶ Πὲρμ καὶ διαγράφων εὐρεῖαν καμπύλην, ρέων ἀρχικῶς πρὸς Β., εἶτα πρὸς Α. καὶ τέλος πρὸς ΝΔ., δέχεται τὰ ὕδατα τῶν ἐκ τῶν Οὐραλίων πηγαζόντων ποταμῶν *Βισέρα* (μήκ. 500 χλμ.), ἐνισχυμένου ὑπὸ τοῦ *Κόλβα*, *Τσουσόβαγια* (μήκ. 694 χλμ.), ἐνισχυμένου ὑπὸ τοῦ *Σύλβα* (μήκ. 546 χλμ.), *Μπιελάγια* (μήκ. 1.285 χλμ.), ἐνισχυμένου ὑπὸ τοῦ *Οὔφα*, καὶ τοῦ *Ντιόμα* (μήκ. 429 χλμ.). Ἐκ δεξιῶν ὁ Κάμα δέχεται ἕτερον μέγαν παραπόταμον, τὸν *Βιάτκα* (μήκ. 1.141 χλμ.), πηγάζοντα ἐκ γειτονικῆς πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Κάμα λίμνης, ἀλλὰ διαγράφοντα ἀντίθετον πρὸς αὐτὸν τόξον μέχρι τῆς ἑνώσεώς των καὶ δεχόμενον τὸν *Τσέπτζα* (μήκ. 478 χλμ.). Ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Κάμα ὁ Βόλγας διαγράφει τὸ μέγα τόξον τῆς Σαμάρα καὶ εἰσερχόμενος εἰς περιφέρειαν στεππῶν δὲν δέχεται εἰμὴ μικροὺς παραποτάμους, οἵτινες συντηροῦν ἁπλῶς τὸν μέγαν ὄγκον τῶν ὑδάτων του, τὸν κυλιόμενον εἰς κοίτην πλάτους 2—5 χλμ. Ἐκ τῶν παραποτάμων τούτων ἄξιοι μνείας εἶναι ὁ *Τσερεμσάν*, ὁ *Σαμάρα* (μήκ. 561 χλμ.), ἐνισχυόμενος ὑπὸ τοῦ *Κίνελ*, καὶ ὁ *Μέγας Ἴργκις* (μήκ. 557 χλμ.). Ἀπὸ τοῦ Στάλινγκραντ (τ. Τσαριτσίν) ὁ Βόλγας στρέφεται πρὸς τὰ ΝΑ. καὶ διαιρούμενος εἰς πολλοὺς βραχίονας σχηματίζει τεράστιον δέλτα, ἐκτάσεως 16.000 περίπου τ. χλμ., ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται τὸ Ἀστραχάν.

Ἐν τῇ στεππώδει περιοχῇ τῆς ΝΑ. Ρωσίας ἕτεροι ποταμοί, ὁ *Μανὺτς* (μήκ. 275 χλμ.) μετὰ τοῦ παραποτάμου του *Καλαούς* (μήκ. 366 χλμ.) καὶ ὁ *Κούμα* (μήκ. 636 χλμ.), παρ' ὅτι πηγάζουν ἀπὸ τοῦ Καυκάσου, μόνον κατὰ τὰς περιόδους τῶν μεγάλων βροχῶν καθίστανται σημαντικοί.

Λεκάνη τοῦ Εὐξείνου πόντου: Ὁ *Κουμπάν*, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἐλμπρούς, τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ Καυκάσου, ἔχει μῆκος 879 χλμ., ἀρδεύει λεκάνην 55.658 τ. χλμ. καὶ κυλίει 1.120 κυβ. μ. ὕδατος κατὰ δευτερόλεπτον. Διαγράφων ἐν ἀρχῇ τόξον πρὸς Β., καθορίζον περίπου τὰ μεταξὺ τῶν ὀρέων καὶ τῆς πεδιάδος ὅρια, δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τοὺς ἐκ τοῦ Καυκάσου ἐπίσης πηγάζοντας παραποτάμους του *Λάμπα* (μήκ. 316 χλμ.), *Μπιελάϊα* (μήκ. 250 χλμ.) κλπ. Πρὸ τοῦ Κρασνονταρ (τ. Αἰκατερινονταρ) σχηματίζει μέγα ἑλῶδες δέλτα, οὗτινος ὁ βόρειος βραχίων ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν, ὁ δὲ νότιος εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Κιζιλτάχ.

Ὁ *Δὸν* (*Τάναϊς* τῶν ἀρχαίων, *Ντοῦνα* τῶν Ταταρων) εἶναι μέγας ὡς πρὸς τὸ μῆκος (1.855 χλμ.) καὶ τὸ λεκανοπέδιόν του (430.260 τετρ. χλμ.) ποταμός, ἀλλὰ κυλίει μικρὸν ἀναλόγως ποσὸν ὕδατος (250 κυβ. μ. κατὰ 1″). Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τήξεως τῶν χιόνων τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος φθάνει τὰ 12.500 κυβ. μ. Πηγάζει ἐκ τοῦ Ἰβὰν-Ὀζερό, πλησίον τῆς Τούλας, στρέφεται πρὸς Ν., δέχεται τὸν *Σόσνα* (μήκ. 321 χλμ.) ἐκ δεξιῶν καὶ τὸν *Βερονέζε* (μήκ. 491 χλμ.) καὶ *Μπίτιουγκ* (μήκ. 329 χλμ.) ἐξ ἀριστερῶν, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν στεππώδη περιοχήν. Ἐκεῖθεν στρέφεται πρὸς Α., εἶτα πρὸς ΝΔ. διαγράφων μέγα τόξον, δέχεται τὸν *Κόπερ* (μήκ. 898 χλμ.), ἐνισχυόμενον ἐν Μπορισογκλιέβσκ ἀπὸ τοῦ *Βορόνα* (μήκ. 417 χλμ.) καὶ εἶτα τὸν *Μεντιεβίτσα* (μήκ. 684 χλμ.) ἐρχόμενον ἐκ Πετρόβσκ. Εἶτα ὁ Δὸν στρέφεται πρὸς Ν., κατόπιν πρὸς ΝΔ καὶ δέχεται τὸν *Τσὶρ* (μήκ. 325 χλμ.) καὶ τὸν *Ντόνετζ* (μήκ. 1.083 μ.) ἐκ δεξιῶν. Ὁ τελευταῖος οὗτος, ρέων ἐν μέσῳ δασῶν, ἀρδεύει τὸ Μπιελγκορόντ, τὸ Χαρκόβ καὶ τὸ Σλαβιάνσκ καὶ δέχεται τὸν *Ὀσκὸλ* (μήκ. 400 χλμ.). Μετὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ντόνετζ, ὁ Δὸν δέχεται ἐξ ἀριστερῶν τὰ ἀσθενῆ ὕδατα τοῦ *Σάλ* (μήκ. 654 χλμ.), ποταμοῦ τῶν στεππῶν, τὰ ὕδατα τοῦ *Δυτικοῦ Μάρυτς*, ἐνισχυμένα ἐκ τοῦ παραποτάμου του *Γιεγκορλύκ*, πηγάζοντος πλησίον τῆς Σταυροπόλ. Τέλος ὁ Δὸν ἐκβάλλει δι' ἀμμώδους δέλτα εἰς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν. Ἐκ τῶν ἄλλων ποταμῶν τῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὴν θάλασσαν ταύτην, ἄξιοι μνείας εἶναι ὁ *Μιοὺς* (μήκ. 235 χλμ.) καὶ ὁ *Σαλγκὶρ* (μήκ. 181 χλμ.), μείζων ποταμὸς τῆς Κριμαίας. Ἐν τῇ χερσονήσῳ ταύτῃ ἀξιόλογοι ποταμοὶ εἶναι εἰσέτι ὁ *Τσερνάγια* καὶ ὁ *Ἄλμα*, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Εὔξεινον. Ὁ *Ντνεῖπερ* (ὁ *Δάναπρις* ἢ *Βορυσθένης* τῶν ἀρχαίων) εἶναι ὁ δεύτερος μέγας ποταμὸς τῆς Ρωσίας, ἔχων μῆκος 2.146 χλμ. καὶ λεκανοπέδιον ἐκτάσεως 5.242 τ. χλμ. Πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Βαλντάϊ, ὄχι μακρὰν τῶν πηγῶν τοῦ Βόλγα, στρέφεται ἐν ἀρχῇ πρὸς τὰ ΝΑ., εἶτα πρὸς Ν. δέχεται κατὰ σειρὰν ἐκ δεξιῶν τὰ ὕδατα τοῦ *Βερεζίνα* (μήκ. 535 χλμ., ὧν 445 πλωτά), ὅστις διασχίζει ἐκτεταμένα ἕλη, ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Σάγι* (μήκ. 542 χλμ.), ἐκ δεξιῶν τὸν *Πρίπετ*, ἀνήκοντα ἤδη κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Γιαζόλντα* (μήκ. 233 χλμ.), ἐκ δεξιῶν τὸν *Γκορὺν* (μήκ. 622 χλμ.), ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Πσὶτς* (μήκ. 412 χλμ.) καὶ εἶτα πρὸ τοῦ Κιέβου τὸν *Πσὶτς*... ἐξ ἀριστερῶν τὸν *Ντέσνα* (μήκ. 1.051 χλμ.). Οὗτος, οὗτινος αἱ πηγαὶ εἶναι γειτονικαὶ πρὸς τὰς τοῦ Ντνεῖπερ, ρέει σχεδὸν παραλλήλως πρὸς αὐτὸν καὶ δέχεται ἀπὸ Β. τὰ ὕδατα τῶν παραποτάμων *Σούλα* (μήκ. 413 χλμ.), *Ποτόλ* (μήκ. 681 χλμ.), καὶ *Βόσκλα* (μήκ. 498 χλμ.). Μετὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ὀρὲλ καὶ τοῦ *Σαμάρα*, ὁ Ντνεῖπερ στρέφεται πρὸς Ν., σχηματίζει διὰ σειρᾶς ὡραίων καταρρακτῶν τὴν περίφημον δίοδον, ἔνθα ἦσαν ἐγκατεστημένοι οἱ Κοζάκοι Ζαπορόγκ καὶ χύνεται εἰς τὸν Εὔξεινον παρὰ τὴν Χερσῶνα. Τὸ εὖρος του, ὅπερ ποικίλλει ἀπὸ 90—360 μ., προσεγγίζει κατὰ τὰς ἐκβολάς του τὰ 15 χλμ. Ὁ Ντνεῖπερ, πλωτὸς εἰς ἀπόστασιν 1660 περίπου χλμ. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του, ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἡ φυσικὴ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου εἰς τὴν Βαλτικήν.

Ἕτερος σημαντικὸς ποταμὸς ἐν τῇ ΝΔ. Ρωσίᾳ εἶναι ὁ νότιος *Μπούγκ* (400 χλμ.), ὅστις ἐκχόμενος ἐκ Πολωνίας, παρὰ τὸ Προσκούλωφ, διαγράφει ροῦν ἀνάλογον πρὸς τὸν Ντνεῖπερ καὶ δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ *Ἰνγκοὺλ* (μήκ. 370 χλμ.) ἐκβάλλει εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ντνεῖπερ. Ὁ *Δνείστερος* τέλος (μήκ. 1.382 χλμ.) ἀποτελεῖ τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς Ρωσίας (Οὐκρανίας) καὶ τῆς Ρουμανίας.

Λεκάνη Βαλτικῆς θαλάσσης: Ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς Ρωσίας, οἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, ἐλάχιστοι ἀνήκουσι πλέον εἰς αὐτὴν μετὰ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν της. Ὁ *Δυτικὸς Ντβίνα* ἢ *Ντοῦνα*, ὁ *Νίμεν*, ὁ *Νάρβα* ἢ *Ναρόβα* μόνον κατὰ τὰς πηγάς των εἶναι ρωσικοί. Ὁ *Νέβας*, ὅστις κατὰ τὸν ὄγκον τοῦ ὕδατος εἶναι ὁ τρίτος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης (2.980 κυβ. μ. κατὰ 1″), ἔρχεται ἐκ τῆς Λαδόγας λίμνης. Ἔχει μῆκος 72 χλμ., πλάτος 256—1.300 μ. καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Φιννικὸν κόλπον. Εἰς τὴν Λαδόγαν ἐκβάλλουσιν οἱ ποταμοὶ *Βολσόβ* ἀπὸ Ν., *Σύας* ἀπὸ ΝΑ. καὶ *Σβὶρ* ἀπὸ Α.

Λίμναι. Ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Ρωσίᾳ ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς λιμνῶν, ὧν ἄλλαι ἔχουσιν ἁλμυρὸν καὶ ἄλλαι γλυκὺ ὕδωρ. Μεταξὺ τῶν πρώτων καταλέγεται ἡ *Κασπία* (βλ. λ.) λεγομένη θάλασσα, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὸ ὅριον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.

Digitized by Google

καὶ αἱ λίμναι Ἔλτον καὶ Βασκούντσακ. Μεταξὺ τῶν δευτέρων σπουδαιότεραι εἶναι ἡ Λάντογα, Ὀνέγκα, Ἴλμεν, Παΐπουλ, Βέϊσσερ, πᾶσαι ἐν τῷ ΒΔ. τμήματι τῆς χώρας.

Ἀκτογραφία. Αἱ ἀκταὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐκτείνονται ἐπὶ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ, ἐπὶ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου, ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης.

Ἀρκτικὸς ὠκεανός: Οὗτος διαβρέχει τὸ μέγιστον τμῆμα τῶν ἀκτῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, αἵτινες λογίζονται ἐξ Δ. πρὸς Α. ἀπὸ τῶν Ρωσοφινλανδικῶν συνόρων μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Καρᾶ. Τὰ Ρωσοφινλανδικὰ σύνορα, καταλήγοντα εἰς τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν, καθορίζονται ὑπὸ τῆς μικρᾶς χερσονησῖδος *Ριμπάτσι* ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λαπώνων. Ἀνατολικῶς ταύτης ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Κόλα, σχηματίζων τὸν ὁμώνυμον κολπίσκον, ὅστις καθορίζει καὶ τὴν μεγάλην χερσόνησον τοῦ Κόλα, ἥτις καταλαμβάνει τὸ ΒΔ. τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας. Ἐπὶ τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς χερσονήσου ταύτης σημειοῦνται τὰ ἀκρωτήρια *Τσέρνι* καὶ *Σβιάτοϊ Νός*, ὅπερ καὶ ἀποτελεῖ τὸ δυτικὸν κέρας τῆς *Λευκῆς θαλάσσης*, ἥτις εἰσχωρεῖ μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ εἶτα ΝΔ. βαθέως εἰς τὴν ρωσικὴν ἀκτήν, καὶ *Ὀρλώφ*. Ἡ Λευκὴ θάλασσα σχηματίζει τέσσαρας ἐκ Δ. πρὸς Α. κόλπους, τὸν κόλπον τοῦ *Κανταλάκς*, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου τερματίζεται ἡ χερσόνησος τοῦ Κόλα· τὸν κόλπον τοῦ *Ὀνέγα*, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ ὁμώνυμος ποταμὸς καὶ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου κεῖνται αἱ νησῖδες *Σολοβέτσκι*· τὸν κόλπον τοῦ *Ἀρχαγγέλου* (*Ἀρχαντζέλσκ*), εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένη ἡ σημαντικωτέρα τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀρκτικοῦ Ὠκεανοῦ ρωσικῶν πόλεων· καί, τέλος, παρὰ τὸ Α. στόμιον τῆς Λευκῆς θαλάσσης ὁ κόλπος τοῦ *Μέζεν*, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ φερώνυμος ποταμός. Τὸ ἀνατολικὸν κέρας τῆς Λευκῆς θαλάσσης ἀποτελεῖ ἡ πρὸς Β. στρεφομένη χερσόνησος *Κανίν*, ἐφ' ἧς τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον. Ἀνατολικῶς ταύτης εἰσχωρεῖ εἰς τὰς ρωσικὰς ἀκτὰς ὁ κόλπος *Τσεσκάγια*, τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν αἱ πλήρεις ἑλῶν ἀκταὶ τῶν *Τούντρας*. Πρὸ τοῦ στομίου τοῦ κόλπου τούτου εὑρίσκεται ἡ νῆσος *Κόλγκεβ*. Αἱ Α. τοῦ κόλπου ἑλώδεις ἀκταὶ καταλήγουσιν εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ρούσκι Σαβαράτ*, προστατευόμενον ὑπὸ νησίδων τοξοειδῶς τεταγμένων, αἵτινες καθορίζουσι τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τοῦ *Πετσόρα*, ἔνθα καταλήγει διὰ δέλτα ὁ ὁμώνυμος ποταμός. Ἀνατολικῶς τούτου εὑρίσκεται ὁ ἀνοικτὸς κόλπος τοῦ *Βαραντάϊ*, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν εἰσχωρῶν κόλπος *Καϊπουντύρε*, Α. τοῦ στομίου τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ νησὶς *Ντόλγκι*. Τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ κόλπου ἀποτελεῖ ἡ ὑπὸ τῶν βορείων Οὐραλίων σχηματιζομένη ἀκτὴ μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ ΝΑ. πρὸς ΒΔ. καὶ ἥτις συνεχίζεται κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ὑπὸ τῶν νήσων *Μπαϋγκάτς*, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ ὁμωνύμου στενοῦ πορθμοῦ καὶ *Νέας Ζέμλιας*, ἥτις χωρίζεται ἀπὸ τῆς ὡς ἄνω νήσου διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ *Καρᾶ*, ὁδηγοῦντος εἰς τὴν ὁμώνυμον θάλασσαν, περιβρέχουσαν τὰς ΒΑ. ἀκτὰς τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ τὰς ΒΔ. τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας.

Φιννικὸς κόλπος: Αἱ δυτικαὶ ἀκταὶ τῆς Ρωσίας ἐκτείνονται ἐπὶ 230 χλμ. περίπου ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου, ἔνθα καὶ ἡ Κροστάνδη, ὁ κεντρικὸς ναύσταθμος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

Εὔξεινος Πόντος: Αἱ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου περιβρεχόμεναι νότιοι ἀκταὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας λογίζονται ἐκ Δ. πρὸς Α. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δνειστέρου μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀβκαζίας (Ὑπερκαυκασίας). Ἀμέσως μετὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ *Δνειστέρου*, καθορίζοντος τὰ ρωσορρουμανικὰ σύνορα, καὶ εἰς ἀπόστασιν 100 περίπου χλμ. εὑρίσκεται ὁ μικρὸς κόλπος τῆς Ὀδησσοῦ, μετὰ τὸν ὁποῖον αἱ ἀκταὶ σχίζονται βαθέως παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ *Ρούγκ* καὶ τοῦ *Ντνεῖπερ* ἐγγὺς τῆς Χερσῶνος. Ὁ δεύτερος οὗτος κόλπος περιβρέχει ἀπὸ Β. τὴν χερσονησῖδα τοῦ *Κίνμπουρν*, ἥτις ἀπὸ Ν. περιβρέχεται ὑπὸ τοῦ κόλπου *Ζαγκορλύτς*, τὸ ἕτερον τῶν κεράτων τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἡ ὁμώνυμος χερσόνησος. Μεταξὺ τῆς χερσονήσου τοῦ *Κίνμπουρν* καὶ τῆς χερσονήσου *Ζαγκορλύτς* διανοίγεται ὁ ὁμώνυμος πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην κόλπος, εἰς τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ νησὶς *Ντότγκιγ!*. Ἡ νότιος ἀκτὴ τῆς χερσονήσου ταύτης μετὰ τῆς παραλλήλως πρὸς αὐτὴν βαινούσης ἐπιμήκους νησῖδος *Τένιρα* σχηματίζουν τὸν κόλπον τοῦ *Τένιρα*. Ἡ νῆσος αὐτὴ συνεδέετο ἄλλοτε διὰ στενοῦ βραχίονος μετὰ τῆς ξηρᾶς, ἥτις διὰ παρομοίας κατακρημνίσεως πρὸς τὸ ἀνατολικόν της τμῆμα σχηματίζει τὴν ἑτέραν ἐπιμήκη ἐπίσης νησῖδα τοῦ *Ντσάρυλγκατς*, σχηματίζουσα κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω τρόπον μετὰ τῆς ξηρᾶς τὸν φερώνυμον κόλπον, τὸν λεγόμενον κόλπον τῆς *Νεκρᾶς Θαλάσσης*, ὁ κεντρικὸς μυχὸς τοῦ ὁποίου σχηματίζει τὸν κολπίσκον τοῦ *Περεκόπ*. Ἀπὸ τοῦ μυχοῦ του ἄρχεται σχηματιζομένη ἡ κυριώτατα χαρακτηρίζουσα τὰς νοτίους ἀκτὰς τῆς Ρωσίας χερσόνησος τῆς *Κριμαίας*. Ἡ ἀκτὴ τῆς χερσονήσου ταύτης στρέφεται ἀρχικῶς πρὸς Ν. καὶ εἶτα μὲ κλίσιν 90 περίπου μοιρῶν πρὸς τὰ ΝΔ., σχηματίζουσα τὸ ἀκρωτήριον *Ταρχάν*. Ἀπὸ τούτου στρεφομένη πρὸς τὰ ΝΑ. σχηματίζει τόξον, τὸ κοῖλον τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τὸν ἀνοικτὸν κόλπον *Καλαμίτα*. Τὸ ἕτερον κέρας τούτου ἀποτελεῖ τὸ ἀκρωτήριον *Χερσόνησος*, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ ἀκτὴ διαγράφει νέον τόξον μὲ τὸ πλῆρες ἀκρωτηρίων (*Ἅγια*, *Σαρύτσκ*, *Κικένα*, *Ἀϊτοντόρ*, *Ἀϊντάγα*) τμῆμα ἐστραμμένον πρὸς τὸν Εὔξεινον. Ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τοῦ κέρατος τούτου αἱ ἀκταί, αὐλακούμεναι δὶς τοξοειδῶς (ἀκρωτήριον *Μεγκανόμ*, κόλπος *Θεοδοσίας*), ἀκολουθοῦν ΒΑ. διεύθυνσιν, σχηματίζουσι τὴν δευτερεύουσαν χερσόνησον τοῦ *Κέρτς* καὶ κάμπτουσι πρὸς ΒΑ. Ἡ ἀνατολικὴ ἀκτὴ τῆς δευτερευούσης ταύτης χερσονήσου μετὰ τῶν ἀπέναντι ἀκτῶν σχηματίζει τὸν πορθμὸν *Κέρτς*, ὅστις ὁδηγεῖ εἰς τὴν *Ἀζοφικὴν* θάλασσαν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦ τερματισμοῦ τῆς χερσονήσου τοῦ Κέρτς (κόλπος *Ἀραμπάτ*), γεννᾶται νέα λίαν ἐπιμήκης δευτερεύουσα χερσόνησος, καλουμένη *Βέλος τοῦ Ἀραμπάτ*, ἥτις βαίνει παραλλήλως πρὸς τὴν κυρίως ἀκτὴν τῆς Κριμαίας, σχηματίζουσα μετ' αὐτῆς τὴν *Σαπρὰν θάλασσαν*, εἰς τὸ στόμιον τῆς ὁποίας εὑρίσκονται αἱ νησῖδες *Τσαγγκάρ*. Πρὸς Α. τοῦ βέλους τοῦ Ἀραμπὰτ ἡ Ἀζοφικὴ θάλασσα σχηματίζει διαδοχικῶς τέσσαρας μικροὺς κόλπους καὶ ἰσαρίθμους χερσονησῖδας μὲ διεύθυνσιν πάσας ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. Οἱ κόλποι οὗτοι εἶναι οἱ *Οὐτλγιοὺσκ-λιμάν*, *Ὀμπιτόσναγια*, *Μπερντιὰνσκ* καὶ *Μπιελοσαράισκ*.

Τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης ἀποτελεῖ ὁ κόλπος τοῦ *Ταϊγανίου* (Ταγκανρόγκ), ἀριστερὸν κέρας τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τὸ ἀκρωτήριον Ντόλγκαγια. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου αἱ πρὸς τὴν Ἀζοφικὴν ἀκταὶ κατέρχονται πρὸς ΝΔ. καὶ σχηματίζουσι τὸν κόλπον τοῦ *Τεμργιούκ*, ἀφ' οὗ λαμβάνει τὸν σχηματισμόν της ἡ ἀπέναντι τοῦ Κὲρτς χερσόνησος *Ταμάν*. Συναντῶσαι ἐκ νέου τὸν Εὔξεινον αἱ ρωσικαὶ ἀκταὶ στρέφονται σχεδὸν εὐθέως πρὸς ΝΑ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Κωνσταντινόβσκ*, ὅπερ σχηματίζεται ὑπὸ τῶν ἀκρωρειῶν τοῦ Καυκάσου. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, βρίθουσαν ἀκρωτηρίων (*Οὔτρισχ*, *Ντόοχ*, *Ἰντοκόπας*, *Καντάσχ*, *Ντσχόμπσε*, *Σότσχα-Μπίτκε*, *Κωνσταντινόβσκ*), κυριώτερος λιμὴν εἶναι ὁ τῆς *Νοβορωσίσκης* ἢ *Τσεμές*.

Κασπία θάλασσα. Αἱ ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς τεραστίας ταύτης ἁλμυρᾶς λίμνης διαβρεχόμεναι ἀκταὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἄρχονται ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Οὐράλη καὶ διαγράφουσαι τεράστιον κοῖλον τόξον καταλήγουσιν εἰς τὴν χερσονησῖδα τοῦ Ἀπσερόν, εἰς ἣν καταλήγουσιν αἱ ἀνατολικαὶ ἀκρώρειαι τοῦ Καυκάσου. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν ἀκτῶν τούτων, κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων εἶναι κατεσπαρμένος μέγας ἀριθμὸς νησίδων, εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ *Βόλγα* σχηματιζόμενον τεράστιον δέλτα, καλύπτον τὴν τριγωνικὴν χερσόνησον τοῦ Ἀστραχάν. Κατὰ τὸ νότιον τέρμα τοῦ τόξου τούτου σχηματίζεται ὁ κολπίσκος τοῦ *Ἀγκρακὰν* καὶ ἡ χερσονησὶς *Κάσσα-Οὔτς*, Β. τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἡ νησὶς *Τσέτσεν*. Ἀπὸ τῆς Κάσσα-Οὔτς αἱ ἀκταὶ κατέρχονται ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. εἰς εὐθεῖαν σχεδὸν γραμμὴν μέχρι τῆς χερσονήσου *Ἀπσερόν*, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀφετηρίαν τῶν νοτίων ὁρίων μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.

***Κλῖμα*:** Τὸ κλῖμα τῆς Ρωσίας εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἠπειρωτικόν, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῇ ψῦχος δριμύτερον ἢ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ. Ἡ δριμύτης αὕτη τοῦ ψύχους αὐξάνεται ἰδίως, ἐφ' ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Βαλτικῆς, καὶ αὐτοῦ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ. Ἐν Ρωσίᾳ αἱ ἰσοχειμώνειοι καμπύλαι συγκλίνουσιν ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. εἰς σημεῖον ὥστε σχεδὸν βαίνουσι παραλλήλως πρὸς τὸν μεσημβρινόν. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι νὰ ἐπικρατῇ κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς Ὀδησὸν ψῦχος ἴσον πρὸς τὸ τοῦ Ὄσλο, κειμένου 1500 περίπου χιλιόμετρα βορειότερον. Ἐξ ἄλλου αἱ ἰσόθερμοι καμπύλαι συγκλίνουσι γενικῶς πρὸς Α.ΝΑ. (βλ. καὶ λ. *Εὐρώπη*).

Χλωρὶς καὶ πανίς. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία διαιρεῖται ὡς πρὸς τὴν χλωρίδα εἰς πέντε ζώνας. Ἡ περὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀρκτικοῦ Ὠκεανοῦ ζώνη, πηγνυομένη ἐπὶ ἐννέα μῆνες, εἶναι ἄδενδρος καὶ καλύπτεται μόνον ὑπὸ τινων βρύων, διαφόρων θάμνων καὶ τῆς *πολικῆς ἰτέας*. Τὰ ζῷα τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι ὁ *τάρανδος*, ἡ *λευκὴ ἄρκτος*, ἡ *πολικὴ ἀλώπηξ* καὶ αἱ *λευκαὶ πέρδικες*. Ἡ δευτέρα ζώνη, ἥτις εἶναι δασώδης, καλύπτει τὴν ὑπόλοιπον βόρειον καὶ μέσην Ρωσίαν. Ἐν αὐτῇ φύονται *ἔλατοι* ἰδίως, *συμῆδαι*, *δρύες*, *φιλύραι* καὶ *κερκίδες*, διαιτῶνται δὲ *ἀλώπεκες*, *ἰκτίδες*, *λαγωοί*, *σκίουροι*, *λύγκες*, *λύκοι*, *ἄρκτοι*, καὶ ἄλλα ζῷα παρέχοντα πολύτιμον μηλωτήν. Τὸ νότιον μέρος μέχρι τοῦ Καυκάσου καὶ τῶν ὀρέων τῆς Κριμαίας καταλαμβάνουσιν αἱ ὑπὸ μικρᾶς χλόης καλυπτόμεναι στέππαι, ἐν αἷς ἀπαντῶνται μικρὰ τρωκτικὰ ζῷα καὶ μόνον παρὰ τοὺς ποταμούς, *θῶες*, *ἀγριόχοιροι* καὶ *λύκοι*. Πέραν ταύτης αἱ ἡμιέρημοι χαμηλαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βόλγα καὶ τῆς Κασπίας, καλύπτονται μόνον ὑπὸ χλόης τῆς ἐρήμου, διαβιοῦσι δὲ ἐν αὐτῇ διάφορα ἑρπετά. Αἱ νότιοι τέλος ἀκταὶ τῆς Κασπίας ἔχουσι χλωρίδα ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου (βλ. καὶ λ. *Εὐρώπη*). Γ. Α. Κ.

— [ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] ***Σταθμοὶ τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας.*** Ἡ ἱστορία τῆς μεταναστατικῆς ρωσικῆς οἰκονομίας—ἡ ἱστορία δηλαδὴ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος—δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία μεγάλα στάδια: τὸ στάδιον τοῦ πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ, τὸ στάδιον τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς καὶ τὸ στάδιον τοῦ πενταετοῦς σχεδίου. Τὰ τρία ταῦτα στάδια ἐν τῇ ἀλληλοδιαδοχῇ των ἀποτελοῦν τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀγῶνος, ὃν τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς καταβάλλει ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἱδρύσεώς του διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τῆς ἄνευ τάξεων κοινωνίας, ἐν μέσῳ παντοίων δυσχερειῶν.

1. *Πολεμικὸς κομμουνισμός.* Ἐκλήθη οὕτω ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ ἀπὸ τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1917 μέχρι τῆς 19 Μαρτίου τοῦ 1921 περίοδος, τῆς προχείρου καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἀντιμετωπίσεως ὑπὸ τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως τοῦ καθόλου οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προβλήματος. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἐξουσίας, οἱ μπολσεβῖκοι ἔπρεπε ν' ἀρχίσουν τὸ ἔργον τῆς ἀνοικοδομήσεως, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὁποίου, ὁσονδήποτε καλὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ θέλησις τῆς κατεχούσης τὴν ἐξουσίαν τάξεως, ἐξαρτῶνται καὶ καθορίζονται ἀπὸ ὡρισμένους ἀντικειμενικοὺς παράγοντας: ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἀπὸ τὸ πολιτιστικὸν ἐπίπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται τὸ προλεταριᾶτον, καὶ ἀπὸ τὴν γενικὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν κατάστασιν. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος εἰς τὸν σοσιαλισμὸν δὲν ἦτο ὑπόθεσις ἀποτόμου ἅλματος. Ὅταν οἱ μπολσεβῖκοι κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν, ὁ καπιταλισμὸς ἦτο ἄθικτος. Τὰ μέτρα λοιπόν, τὰ ὁποῖα ἔλαβον, καίτοι ἀφεώρων τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθά, ἦσαν περισσότερον πολιτικοῦ χαρακτῆρος καὶ ὀλιγώτερον οἰκονομικοῦ. Ἀπέβλεπον εἰς τὴν συντριβὴν τῆς ἀστικῆς τάξεως, εἰς τὴν ἀπαλλοτρίωσίν της ἀπὸ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν πλήρη οἰκονομικήν της ἐκμηδένισιν, ἡ ὁποία θὰ ἐπέφερε μείωσιν τῆς δυνατότητός της πρὸς πολιτικὴν ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ νέου καθεστῶτος. Εἰς τὴν σφαῖραν τῆς οἰκονομικῆς ἀνασυγκροτήσεως οἱ μπολσεβῖκοι κατ' ἀρχὰς ἐφρόντισαν μόνον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαίων πρὸς διατήρησιν τοῦ καθεστῶτος, τοῦ ἐρυθροῦ δηλαδὴ στρατοῦ καὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως. Τὰ μέτρα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ συνόλῳ των ἀπετέλεσαν τὸν λεγόμενον *πολεμικὸν κομμουνισμόν*, εἶχον καὶ ψυχολογικῶς προσωρινὸν χαρακτῆρα, διότι ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων ἐθεωρεῖτο ὡς βεβαία ἡ προσεχὴς ἔκρηξις τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως. Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἐθνικοποίησις τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς ἔν τε τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τῇ γεωργίᾳ. Μετὰ τὴν ἐθνικοποίησιν ταύτην ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὸν πολεμικὸν κομμουνισμὸν εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν τὸ κράτος ἐπρομηθεύετο τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ τρόφιμα, ὁ τρόπος τῆς διανομῆς των καὶ ὁ τρόπος τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας ἐν τῇ κρατικῇ βιομηχανίᾳ. Κατὰ τὴν ἄνοδον τῶν μπολσεβίκων εἰς τὴν ἀρχήν, λόγῳ τοῦ πολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε ριφθῆ ἡ τσαρικὴ Ρωσία, δὲν ὑπῆρχεν ἐλεύθερον ἐμπόριον τῶν δημητριακῶν, ἀλλὰ κρατικὸν μονοπώλιον αὐτῶν, ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἐμπόλεμα κράτη. Τὸ νέον λοιπὸν καθεστὼς ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ ἱδρύσῃ νέον κρατικὸν μηχανισμὸν συγκεντρώσεως τῶν δημητριακῶν διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν ἀστικῶν κέντρων. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως τὸ κύριον μέλημα τοῦ καθεστῶτος ἦτο ἡ ἐξασφάλισις τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ ἐκ πείνης θανάτου. Τὰ πλεονάζοντα λοιπὸν σιτηρὰ ἐκ τῆς ὑπαίθρου ἐδημεύοντο ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ διενέμοντο εἰς ἴσας μερίδας—ἀνεξαρτήτως τῆς παραγωγικότητος ἑκάστου—εἰς τοὺς ἀστικοὺς πληθυσμούς. Ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς ἰσορροπίας μεταξὺ τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν διαφόρων κλάδων αὐτῆς, οἱ μπολσεβῖκοι ἐκληρονόμησαν μίαν κατάστασιν πλήρους ἀποσυνθέσεως λόγῳ τοῦ προηγηθέντος πολέμου. Ἡ ἰσορροπία αὕτη εἶχεν ἤδη διαταραχθῇ εἰς βαθμὸν ὀξυτάτης κρίσεως καὶ πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ τσαρισμοῦ. Οἱ μπολσεβῖκοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δημιουργήσουν ὅπως-ὅπως ἕνα μηχανισμὸν προσωρινὸν καὶ στοιχειώδη, διὰ νὰ ἐξαγάγουν ἐκ τῆς χαώδους βιομηχανίας, ἣν εἶχον κληρονομήσει, τὰ πλέον ἀπαραίτητα προϊόντα διὰ τὸν στρατὸν τοῦ μετώπου καὶ τῶν μετόπισθεν καὶ τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Οὐσιαστικῶς δηλαδὴ ὤφειλον νὰ ὀργανώσουν μίαν πολεμικὴν βιομηχανίαν. Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων τὸ κράτος ἔλαβεν εἰς χεῖράς του τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐδημιούργησεν ἕνα βαρὺν καὶ συγκεντρωτικὸν μηχανισμόν, ὅστις ὅμως ἐξησφάλισεν, ἔστω καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον, τὰ ἀναγκαιοῦντα. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ τῆς δημεύσεως τοῦ πλεονάσματος τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς ὡδήγει ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Ἡ πολιτικὴ τῆς ἐξισώσεως τῶν ἡμερομισθίων ἠπείλει ἐλάττωσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας. Ἡ πολιτικὴ τῆς γραφειοκρατικῆς συγκεντρωτικῆς διευθύνσεως τῆς βιομηχανίας ἀπέκλειε τὴν δυνατό-

Digitized by Google

τητα πλήρους καὶ γονίμου συγκεντρωτικῆς χρησι-
μοποιήσεως τῶν μέσων τῆς βιομηχανικῆς παρα-
γωγῆς. Ἔπρεπεν, ἐφ' ὅσον ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ἐγ-
καιελείπετο εἰς τὰς ἰδίας της δυνάμεις, διαψευδο-
μένων τῶν ἐλπίδων της περὶ παγκοσμίου ἐπανα-
στάσεως, νὰ ἀντικατασταθοῦν τὰ προσωρινὰ ταῦτα
καὶ ἀντιφατικὰ ἐσωτερικῶς μέτρα μὲ νέον σύ-
στημα μέτρων ἱκανῶν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν προο-
δευτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων
τῆς χώρας, ἀκόμη καὶ ἄνευ τῆς βοηθείας τῆς σο-
σιαλιστικῆς Εὐρώπης.

2. *Νέα οἰκονομικὴ πολιτικὴ* (Ν.Ε.Π.). Ἡ στρατιω-
τικὴ ἐπικράτησις τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως,
ἥτις δὲν θὰ ἐπετυγχάνετο ἄνευ τοῦ πολεμικοῦ κομ-
μουνισμοῦ, ἐπέτρεψε τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῶν μέτρων
τὰ ὁποῖα ὑπηγόρευεν ἡ πολεμικὴ ἀναγκαιότης εἰς
μέτρα οἰκονομικῆς πλέον σκοπιμότητος. Οὕτω
ἐγεννήθη ἡ *νέα οἰκονομικὴ πολιτική*. Ἀφοῦ τὸ
σοβιετικὸν καθεστὼς ἐνίκησε τὴν κεφαλαιοκρατίαν
εἰς τὸ πολεμικὸν ἐπίπεδον, ἐξησφάλισε τὴν δυνα-
τότητα νὰ φροντίσῃ ἐφεξῆς διὰ τὴν ἰδικήν του
οἰκονομίαν, καὶ ἐν τῇ φροντίδι ταύτῃ ἠναγκάσθη
νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀνταλλαγῆς με-
ταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου, μεταξὺ τῶν
διαφόρων βιομηχανικῶν κλάδων καὶ τῶν διαφό-
ρων ἐπιχειρήσεων. Ἡ νέα οἰκονομικὴ πολιτικὴ
ἀποτελεῖ τὴν ἔναρξιν τῆς δημιουργικῆς φάσεως
τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως.

Μὲ τὴν Νὲπ ἐπανεφέρθη ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐσω-
τερικοῦ ἐμπορίου, ἡ μικρὰ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία
καὶ τὸ χρῆμα ὡς μέσον ἀνταλλαγῆς. Ὁ μπολσεβι-
κισμὸς διετήρησε διὰ τὸν ἑαυτόν του περισσότερα
ἀπὸ ὅσα προέβλεπε κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπα-
ναστάσεως. Αἱ κατακτήσεις τοῦ μπολσεβικισμοῦ,
αἱ διατηρηθεῖσαι καὶ μετὰ τὴν Νέπ, ἦσαν τέσσα-
ρες, ἀλλὰ κεφαλαιωδέσταται: ἡ δικτατωρία τοῦ
προλεταριάτου (τὸ κράτος τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγρο-
τῶν κατευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμ-
ματος)· ὁ ἐρυθρὸς στρατός, ὑλικὸν στήριγμα τῆς
δικτατωρίας τοῦ προλεταριάτου· ἡ ἐθνικοποίησις
τῶν σημαντικωτέρων μέσων τῆς παραγωγῆς (σι-
δηροδρομικὸν δίκτυον, μεγάλα ἐργοστάσια, πιστω-
τικὸν σύστημα κλπ.), ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ δικτατω-
ρία τοῦ προλεταριάτου θὰ ἦτο τύπος κενὸς περιε-
χομένου· καὶ τέλος τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐξωτερι-
κοῦ ἐμπορίου, ἀπαραίτητος ὅρος τῆς σοσιαλιστι-
κῆς ἀνοικοδομήσεως, ἐν μέσῳ τῶν κεφαλαιοκρατι-
κῶν κρατῶν.

Ἐν μέσῳ νεκρωμένης κρατικῆς βιομηχανίας, πε-
ριβαλλομένης ὑπὸ 20 ἑκατομ. ἀγροτικῶν ἐκμεταλ-
λεύσεων, αἱ ὁποῖαι γεννοῦν τὸν καπιταλισμόν, τὸ
κομμουνιστικὸν κόμμα ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ
τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ὁ Λένιν ἔδωκε νέαν ἐξόρμησιν
εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν ζωτικότητα τοῦ ρωσικοῦ
λαοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Νὲπ (19 Μαρ-
τίου 1921) καὶ ἐντεῦθεν ἡ σοβιετικὴ οἰκονομία
ἀποτελεῖται ἐκ δύο μεγάλων ἀντιφατικῶν καὶ ἀλ-
ληλοπολεμουμένων τομέων, τοῦ σοσιαλιστικοῦ το-
μέως, ὅστις περιλαμβάνει τὴν ἐθνικοποιημένην
βιομηχανίαν, τὴν κολλεκτιβιστικοποιημένην γεωρ-
γίαν, τὰς συνεργατικάς, τὰς τραπέζας, τὰς μετα-
φορὰς καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, καὶ τοῦ κε-
φαλαιοκρατικοῦ τομέως, ὅστις περιλαμβάνει τὴν
μικρὰν βιομηχανίαν, τὰς ἀτομικὰς ἀγροτικὰς ἐκ-
μεταλλεύσεις καὶ τὸ μικρεμπόριον. Ἡ ἐφεξῆς
προσπάθεια τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως ἀπέβλε-
ψεν εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου σχεδίου, ἐκ
τῶν προτέρων ἐκπονουμένου, ὀργάνωσιν τοῦ σο-
σιαλιστικοῦ τομέως τῆς παραγωγῆς, κατὰ τρόπον
ὥστε οὗτος, ἐνισχυόμενος βαθμηδόν, διὰ τοῦ κρα-
τικοῦ ἐπεμβατισμοῦ, εἰς βάρος τοῦ κεφαλαιοκρα-
τικοῦ, ὅστις πάντοτε τελεῖ ὑπὸ μεγάλους περιορι-
σμούς, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὁλοκληρωτικήν του ἀπορ-
ρόφησιν. Ἡ σοβιετικὴ οἰκονομία ἤρχισεν οὕτω νὰ
εἶναι σχεδιασμένη ἐκ τῶν προτέρων οἰκονομία.
Τὸ πρῶτον σχέδιον ἀναδιοργανώσεως ὁλοκλήρου
τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας διὰ τῆς πλήρους ἠλε-
κτροκινήσεως τῆς βιομηχανίας, τῶν μεταφορῶν καὶ
τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων, ἐψηφίσθη περὶ
τὰ τέλη τοῦ 1921 ὑπὸ τοῦ 10ου Πανρωσικοῦ Συ-
νεδρίου τῶν Σοβιέτ. Τῷ 1924 ἐξεπονήθη νέον σχέ-
διον διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος. Ἀπὸ τοῦ 1925 μέχρι
τοῦ 1928, κατόπιν μεγάλων καὶ θυελλωδῶν συζη-
τήσεων ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ κομμουνιστικοῦ
κόμματος, περὶ τῆς δυνατότητος τῆς ἀνοικοδο-
μήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνην χώραν,
ἐξεπονήθη τρίτον σχέδιον, πενταετοῦς πλέον διαρ-
κείας, τὸ ὁποῖον, τεθὲν εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς 1
Ὀκτωβρίου 1928, εἶναι τὸ γνωστὸν ὡς «πενταετὲς
σχέδιον» (πιατιλέτκα).

3. *Πενταετὲς σχέδιον*. Σκοπὸς κύριος τοῦ πενταε-
τοῦς σχεδίου ἐτάχθη ἡ πάσῃ θυσίᾳ ἐνίσχυσις τῆς
βιομηχανίας, εἰς τρόπον ὥστε αὕτη νὰ φθάσῃ καὶ
νὰ ὑπερβῇ ὄχι τὸ προπολεμικὸν ἐπίπεδον—τὸ
ὁποῖον ἤδη ἀπὸ τοῦ 1926 εἶχεν ὑπερβληθῆ—ἀλλὰ
τὸ ἐπίπεδον παραγωγῆς καὶ ὀργανώσεως τῶν ἰσχυ-
ροτέρων κεφαλαιοκρατικῶν χωρῶν, τῶν Ἡνωμένων
Πολιτειῶν, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας Διὰ
τὴν αὔξησιν τῆς βιομηχανιας καὶ τὴν ὁλοκληρω-
τικὴν ἐκβιομηχάνισιν τῆς παραγωγῆς ἀπῃτεῖτο κυ-
ρίως ἡ δημιουργία ἀφθόνων μηχανικῶν μέσων. Τὸ
σχέδιον περαιτέρω προέβλεπε τὴν ἐντατικὴν χρη-
σιμοποίησιν τῶν μηχανικῶν τούτων μέσων, διὰ νὰ
ἀποκτήσῃ ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ ὑπεροχὴν ἐπὶ
τῆς ἀγροτικῆς, ἥτις ὡσαύτως θὰ ἔπρεπε νὰ αὐ-
ξηθῇ δι' ἐξαφανίσεως τῆς ἀτομικιστικῆς καθυστε-
ρημένης ἐκμεταλλεύσεως τοῦ μουζίκου καὶ δι' ὑπο-
ταγῆς της εἰς κολλεκτιβιστικὰς μεθόδους πρὸς
ἀποφυγὴν τῆς ἐπικινδύνου ἀντιθέσεως μεταξὺ τοῦ
ἐργάτου καὶ τοῦ ἀγρότου, τοῦ ἐργοστασίου καὶ
τῆς γῆς. Κατὰ τὸ πενταετὲς σχέδιον, ὁ σοσιαλιστι-
κὸς τομεύς, ὅστις τῷ 1928—1929 περιελάμβανε τὰ
52,7 % τῆς ὁλικῆς παραγωγῆς, θὰ ἔπρεπεν εἰς τὸ
τέλος τῆς πενταετίας νὰ φθάσῃ τὰ 68,9 %. Ἐν τῇ
βιομηχανίᾳ ὁ τομεὺς οὗτος θὰ ἔφθανεν ἀπὸ τῶν
80 % εἰς τὰ 92 % καὶ ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀπὸ τῶν
2 % εἰς τὰ 25 %. Ἐν τῇ γεωργίᾳ θὰ ἐνισχύετο ὁ
σοσιαλιστικὸς τομεὺς διὰ προσχωρήσεως τῶν ἀτο-
μικῶν καλλιεργητῶν εἰς τὰς σοβιετικὰς (σοβχὸζ)
καὶ τὰς κολλεκτιβιστικὰς (κολχὸζ) ἐκμεταλλεύσεις,
αἱ ὁποῖαι, ἔχουσαι εἰς τὴν διάθεσίν των τὰ μηχα-
νικὰ μέσα παραγωγῆς, τὰ ὁποῖα θὰ παρεῖχεν ἡ
βιομηχανία, θὰ ηὔξανον τὴν παραγωγὴν καὶ θὰ
ἐβελτίωνον τὴν θέσιν τοῦ ἀγρότου, ἀντιστοίχως δὲ
καὶ τὴν τοῦ ἐργάτου. Διὰ τὸ τέλος τοῦ πενταετοῦς
σχεδίου προεβλέπετο εἰσαγωγὴ τοῦ ἑπταώρου εἰς
ὁλόκληρον τὴν βιομηχανίαν, ἵδρυσις πολυαρίθμων
ἐργατικῶν κατοικιῶν, νέων ἐργοστασίων, σοσιαλι-
στικῶν πόλεων, δημιουργία μεγάλου ἀριθμοῦ εἰδι-
κευμένων ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν, πολλαπλασια-
σμὸς τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων κλπ.

Τὸ πενταετὲς σχέδιον ἀπαιτεῖ συσσώρευσιν κε-
φαλαίων, ὁμοίαν τῆς ὁποίας δὲν ἀναφέρει ἡ παγ-
κόσμιος ἱστορία. Κατὰ τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα
ἐχρειάζοντο 90 δισεκατομμύρια χρυσᾶ ρούβλια, τὰ
ὁποῖα θὰ προήρχοντο ἐκ τῶν ἑξῆς πηγῶν:

Γενικὸς προϋπολογισμὸς...........	44.704	ἑκατομ. ρούβλ.
Ἐθνικοποιημένη βιομηχανία..	18.943	» »
Τράπεζαι	6.777	» »
Κεφάλαια κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων.	8.650	» »
Ἄλλα ἔσοδα	6.645	» »
Σύνολον.......	85.719	

καὶ θὰ διετίθεντο ὡς ἑξῆς:

	Ἑκατομ. ρούβλ.		Ἑκατομ. ρούβλ.
Γεωργία............	7.086	Κοινοτικὴ οἰκονομία...	2.470
Ἀρδευτικὰ ἔργα	4.050	Ἵδρυσις κατοικιῶν....	3.960
Δασικὴ βιομηχανία..	550	Ἄλλοι οἰκον. σκοποί..	1.590
Βιομηχανία..	17.905	Δάνεια μακροπρόθεσμα	700
Ἠλεκτροκίνησις.....	2.960	Ἐκπαίδευσις	10.210
Μεταφοραὶ	9.835	Ὑγεία.........	4.640
Ταχυδρ.—Τηλεγραφ.	304	Κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις	6.046
Ἐμπόρ. καὶ συνεργ..	7.637	Γενικὰ διοικητ. ἔξοδα.	9.915
		Σύνολον	89.858

Τὸ σύνθημα τοῦ πενταετοῦς σχεδίου ἔσχε ζωη-
ρὰν ἀπήχησιν μεταξὺ τῶν Ρώσων κομμουνι-
στῶν καὶ πρὸ πάντων μεταξὺ τῶν νέων. Ψυχολο-
γικῶς ἐπέτυχε, διότι ἐγέννησεν ἕνα εἶδος κομμου-
νιστικοῦ ἐθνικισμοῦ, ἐφ' ὅσον διεκηρύχθη ὅτι διὰ
τοῦ σχεδίου τούτου ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. θὰ ἐβάδιζε μόνη
πρὸς τὸν σοσιαλισμόν. Οἱ ἐργάται, ὡς τὸ συνει-
δητότερον τμῆμα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ἐπεδόθησαν
μετὰ πρωτοφανοῦς φανατισμοῦ εἰς τὴν λεγομένην
«σοσιαλιστικὴν ἅμιλλαν», διὰ τὴν αὔξησιν τῆς πα-
ραγωγικότητος τῆς ἐργασίας των, τὴν βελτίωσιν
τῆς ποιότητος τῶν προϊόντων, τὴν καταπολέμησιν
τῶν ἀπουσιῶν κλπ. καὶ γενικὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν
ὑπὸ τοῦ σχεδίου προβλεπομένων ἀποτελεσμάτων.
Μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐργο-
στασίου καὶ τῶν ἐργοστασίων πρὸς ἄλληλα, τῶν
κολχόζ, τῶν χωρίων κλπ., διεξήχθη μεγάλη ἅμιλλα,
ἡ ὁποία ἔσχεν ὠφέλιμα ἀποτελέσματα. Ἀλλ' ἡ
πραγματοποίησις τοῦ πενταετοῦς σχεδίου, παρὰ
ταῦτα, προσέκρουσεν εἰς ὄχι ἀσημάντους δυσχε-
ρείας, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τὴν ἐπαναφορὰν
τοῦ συστήματος τῶν δελτίων διὰ τὰ τρόφιμα, τὴν
ὑποκατανάλωσιν, τὴν ἔλλειψιν ὡρισμένων εἰδῶν
πρώτης ἀνάγκης, προελθοῦσαν ἐκ τῆς παθητικῆς
ἀντιστάσεως τῶν πλουσίων χωρικῶν (κουλάκων),
τὴν ἀδυναμίαν τῆς βιομηχανίας νὰ ἐφοδιάσῃ διὰ
μηχανημάτων τὰ ὑπερβάντα τὰς προβλέψεις τοῦ
πενταετοῦς σχεδίου κολχὸζ κλπ. Μία ἐκ τῶν ση-
μαντικῶν μεταρρυθμίσεων, ἡ ὁποία ηὔξησε τὴν
ἀποδοτικότητα τῆς βιομηχανίας, ὑπῆρξεν ἡ ἐπι-
βολὴ τῆς συνεχοῦς παραγωγῆς. Διὰ τῆς μεταρ-
ρυθμίσεως ταύτης τὸ ἔτος διῃρέθη εἰς 72 πενθη-
μέρους «ἑβδομάδας» (ἡμέραι 360+5, καθ' ἃς ἄγον-
ται ἐπαναστατικαὶ ἑορταί, γενικῆς ἀργίας), ἑκά-
στη τῶν ὁποίων περιλαμβάνει μίαν ἡμέραν ἀρ-
γίας διὰ τὸ $^1/_5$ τῶν ἐργαζομένων. Οὕτως εἰς κάθε
ἐπιχείρησιν ἐργάζονται καθ' ἡμέραν τὰ $^4/_5$ τοῦ
προσωπικοῦ, ἐνῷ ἡ ἐπιχείρησις ἐργάζεται ἀδια-
κόπως.

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ πενταετοῦς
σχεδίου προβλεφθέντων καὶ ἐκτελεσθέντων μεγά-
λων ἔργων εἶναι: ἡ διῶρυξ ἡ ἑνοῦσα τὸν Βόλγαν
μετὰ τοῦ Δὸν παρὰ τὸ Στάλινγκραντ, μήκους 100
χλμ. περίπου, ὁ σιδηρόδρομος Τουρκεστὰν—Σιβη-
ρίας (Τουρκσίμπ), ὁ νέος λιμὴν Ἰγκάρκα εἰς τὴν
βόρειον Σιβηρίαν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποτα-
μοῦ Ἰενισσέη, τὸ Μαγκνιτοστρόϊ, τεράστιον μεταλ-
λευτικὸν ἐργοστάσιον ἐπὶ τοῦ ὄρους Μαγκνιτνάϊα,
τὸ Ντνιεπροστρόϊ, ὁ μεγαλύτερος ὑδροηλεκτρικὸς
σταθμὸς τῆς Εὐρώπης, δυνάμεως 558.000 χιλιο-
βάτ, κλπ. Ὡς πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἐπιδιώξεών
του τὸ πενταετὲς σχέδιον ἐπραγματοποίησε, μέχρι
τοῦ τέλους τοῦ 1932, τὰ 80 % αὐτῶν, τοῦ ποσο-
στοῦ τούτου ἀποτελοῦντος τὸν μέσον ὅρον τῶν
ἐπὶ μέρους ποσοστῶν.

Κλάδοι τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας. 1. *Γεωργία*
κτλ. Ἡ γεωργία εἶναι ἡ κυριωτέρα πηγὴ πλούτου
τῆς Ρωσίας. Εἰς τὰ βόρεια, ἡ περιοχὴ τῶν δασῶν
συμπίπτει σχεδὸν μὲ τὴν συνεχῶς ἀρδευομένην ζώ-
νην, ἡ ὁποία ὅμως ἔχει ἔδαφος πτωχὸν εἰς χοῦ-
μον καὶ ὄχι πολὺ γόνιμον. Εἰς τὰ νότια τὸ ἔδα-
φος εἶναι μέλαν καὶ πλούσιον εἰς χοῦμον, τὸ δὲ
κλῖμα εὐνοϊκώτατον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν δη-
μητριακῶν. Ἡ μέση καλλιεργουμένη διὰ δημη-
τριακὰ ἔκτασις (110 ἑκατομμύρια ἐκτάρια) ἀποτε-
λεῖ τὸ $^1/_8$ σχεδὸν τῆς συνολικῆς καλλιεργουμένης
ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ Κριμαία, ὁ Καύκασος καὶ
τὸ Τουρκεστὰν καλλιεργοῦν τὸν καπνὸν καὶ τὴν
ἄμπελον, τὸ Ἀτζερμπαϊτζὰν τὸν βάμβακα καὶ τὰ
πέριξ τοῦ Βατοὺμ τὸ τέϊον. Τεράστιαι εἶναι ἐπί-
σης καὶ αἱ δασικαὶ ἐκτάσεις τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Τὰ
δάση τῆς Σιβηρίας καταλαμβάνουν ἔκτασιν 370
ἑκατομμυρίων ντετσιατίνων, τὰ δὲ τῆς Εὐρωπαϊ-
κῆς Ρωσίας 174 ἑκατομμυρίων ντετσιατίνων, πα-
ράγοντα ἐτησίως 43 ἑκατομ. κυβικὰ μέτρα ξυλείας.
Ἡ Ρωσία εἶναι ἡ κλασσικὴ πατρὶς τῶν ἵππων. Πρὸ
τοῦ πολέμου εἶχε 35 περίπου ἑκατομμύρια ἵππων.
Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1932 ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶχε
φθάσει τὸ προπολεμικὸν ἐπίπεδον. Ἐπίσης ἄφθονα
εἶναι καὶ τὰ πρόβατα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἐν ταῖς μεσημ-
βριναῖς καὶ ταῖς ἀνατολικαῖς περιοχαῖς τῶν στεπ-
πῶν. Τέλος ἡ θήρα ἀγρίων ζῴων ἀποτελεῖ καὶ
αὐτὴ σημαντικὴν πηγὴν πλούτου, καθιστῶσα τὴν
Ρωσίαν ἕνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων—μετὰ τοῦ Κα-
ναδᾶ—προμηθευτῶν μηλωτῶν τῆς παγκοσμίου
ἀγορᾶς.

Μετὰ τὴν μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία
ἔδωσε τὴν γῆν εἰς τοὺς χωρικούς, καὶ τὴν ἐγκαθί-
δρυσιν τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς, τὸ σοβιε-
τικὸν καθεστὼς ἐφρόντισε νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν ἀγρο-
τικὴν οἰκονομίαν τὰς κολλεκτιβιστικὰς ἀρχάς. Ἡ
ἁπλουστέρα μορφὴ τῶν κολλεκτιβιστικῶν ἀγροτι-
κῶν ὀργανώσεων παραγωγῆς εἶναι τὸ «ἀρτέλ», εἰς
τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ κοινοκτημοσύνη ἐδάφους,
μηχανῶν, κτηνῶν καὶ ἐγκαταστάσεων καὶ παρέμει-
ναν ἀτομικὰ μόνον οἱ λαχανόκηποι, αἱ κατοικίαι,
τὰ μικρὰ ζῷα καὶ τὰ πτηνά. Ἀνώτερος τύπος
ὀργανώσεων κολλεκτιβιστικῆς παραγωγῆς εἶναι τὰ
«κολχὸζ» (κολλεκτιβιστικαὶ ἀγροτικαὶ ἐκμεταλλεύ-
σεις), εἰς τὰ ὁποῖα τὰ πάντα ἔχουν κοινωνικοποιηθῆ
καὶ τὰ πάντα διανέμονται ἐξ ἴσου μεταξὺ τῶν με-
λῶν. Τὰ κολχὸζ ἔχουν τὸ πλεονέκτημα ὅτι δύ-
νανται νὰ χρησιμοποιήσουν μηχανικὰ μέσα παρα-
γωγῆς πολὺ εὐκολώτερον καὶ πολὺ ἐπωφελέστε-
ρον ἀπὸ τὰς ἀτομικὰς μεμονωμένας ἐκμεταλλεύ-
σεις. Τέλος, ἀνώτατος τύπος κολλεκτιβιστικῆς ἀγρο-
τικῆς παραγωγῆς εἶναι τὰ «σοβχὸζ» (σοβιετικαὶ
ἀγροτικαὶ ἐκμεταλλεύσεις), μεγάλαι κρατικαὶ σο-
σιαλιστικαὶ ἀγροτικαὶ ἐπιχειρήσεις, μὲ ὅλα τὰ τε-
χνικὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἔχουν
αἱ ἐκτεταμέναι ἀγροτικαὶ ἐκμεταλλεύσεις. Τὸ με-
γαλύτερον σοβχὸζ εἶναι τὸ σοβχὸζ «Γίγας» εἰς τὰς
στέππας τοῦ βορείου Καυκάσου, ἐκτάσεως 130 000
ἐκταρίων. Πλὴν τῶν ἀρτέλ, τῶν κολχὸζ καὶ τῶν
σοβχόζ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸν σοσιαλιστικὸν το-
μέα τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, ὑπάρχουν καὶ καθα-
ρῶς ἀτομικαὶ ἀγροτικαὶ ἐκμεταλλεύσεις, αἱ ὁποῖαι
ὁλονὲν ἀπορροφοῦνται ὑπὸ τοῦ σοσιαλιστικοῦ το-
μέως. Κατὰ τὸ 1931 ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἐσπάρη-
σαν ὑπὸ μὲ τῶν κολχὸζ (συμπεριλαμβανομένων καὶ
τῶν ἀ. τέλ) 58.893.700 ἐκτάρια, ὑπὸ τῶν σοβχὸζ
8 804.200 ἐκτάρια καὶ ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν γεωργῶν
29.334.300 ἐκτάρια, ἤτοι ἐν συνόλῳ 97.032.200
ἐκτάρια. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς χρονικῆς προθεσμίας
τοῦ πρώτου τούτου πενταετοῦς σχεδίου (ἥτις
ἐμειώθη εἰς 4 ἔτη), προβλέπεται ἡ ἐκπόνησις νέου
πενταετοῦς σχεδίου πλήρους ἐκσοσιαλισμοῦ

2. *Ὀρυκτὸς πλοῦτος*. Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.
εἶναι πλουσιώτατον εἰς ὅλων σχεδὸν τῶν εἰδῶν
τὰ μέταλλα καὶ τοὺς λίθους, εἰς πολυτίμους λί-
θους, γαιάνθρακα, πετρέλαιον, ἅλας, μεταλλικὰ
ὕδατα, ἐλεφαντόδοντα κτλ. Αἱ περισσότεραι ὅμως
ἐκ τῶν πλουτοφόρων τούτων πηγῶν δὲν ὑφίσταν-
ται ἀκόμη ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν, καὶ δι' ἄλ-
λους λόγους καὶ διότι ἡ ἔλλειψις πυκνοῦ συγκοι-
νωνιακοῦ δικτύου ἐν τῇ ἀχανεῖ χώρᾳ δυσχεραίνει
τὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἐν τούτοις τῷ 1911 ἡ Ρωσία
κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ πα-
ραγωγῇ πλατίνης, τὴν δευτέραν ἐν τῇ παραγωγῇ
πετρελαίου, ἀμιάντου καὶ μαγνησίου, τὴν τετάρτην
ἐν τῇ παραγωγῇ χρυσοῦ, τὴν πέμπτην ἐν τῇ πα-
ραγωγῇ χυτοσιδήρου καὶ τὴν ἑβδόμην ἐν τῇ πα-
ραγωγῇ τοῦ χαλκοῦ καὶ τῆς ἀσφάλτου. Τὰ ἀπο-
θέματα τοῦ σιδήρου εἰς τὰ κοιτάσματα τοῦ Οὐ-
ράλη, τοῦ Κριβόϊ-Ρὸγκ ἐν Οὐκρανίᾳ, τοῦ Κέρτς
ἐν Κριμαίᾳ, τῆς Κεντρικῆς Ρωσίας, τῆς Σιβηρίας
καὶ τοῦ Τουρκεστάν, ὑπολογίζονται εἰς 2 δισεκα-
τομμύρια τόννους, ἐκτὸς τῶν ἐσχάτως ἀνευρεθέν-
των κοιτασμάτων τοῦ Κούρσκ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι
εὐκαταφρόνητα. Ἡ παραγωγὴ χυτοσιδήρου ἀνῆλθε
τῷ 1931 εἰς 15 ἑκατομμύρια τόννους, ἔναντι
4,2 ἑκατομμυρίων τοῦ 1913. Τὰ ἀποθέματα γαιάν-

Digitized by Google

Μόσχα: Γενική ἄποψις τῆς πόλεως περὶ τὸ Κρεμλῖνον.

Λένινγκραντ: Ἄποψις τῆς λεωφόρου Νιέφσκυ.

Digitized by Google

θρακος τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ντόνετς, τοῦ Οὐράλη καὶ τῆς Σιβηρίας ὑπολογίζονται εἰς 700 δισεκατομμύρια τόννων, ἐξ ὧν τοὺς ἡμίσεις περιλαμβάνει τὸ νεοανακαλυφθεν λεκανοπέδιον τοῦ Κουζνέτσκ. Τὰ κοιτάσματα μαγγανίου εἰς τὸν Καύκασον, τὰ Οὐράλια, τὴν Οὐκρανίαν, τὴν Σιβηρίαν καὶ τὸ Τουρκεστὰν ὑπολογίζονται ἐν συνόλῳ εἰς 210 ἑκατομμύρια τόννων, ἐξ ὧν τὸ μεγαλύτερον μέρος εὑρίσκεται εἰς τὴν Γεωργίαν (110 ἑκατομ. τόννων). Ἡ περιεκτικότης εἰς καθαρὸν μαγγάνιον εἶναι 10 %. Κοιτάσματα χαλκοῦ ὑπάρχουν εἰς τὰ Οὐράλια, τὸν Καύκασον καὶ τὴν Σιβηρίαν, χρυσοῦ εἰς τὰ Οὐράλια καὶ τὴν Σιβηρίαν, πλατίνης—τοῦ κατ' ἐξοχὴν ρωσικοῦ μετάλλου—εἰς τὰ Οὐράλια, ὁπόθεν ἐξάγονται τὰ 95 % τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Τὸ ἔδαφος τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. περικλείει ἐπίσης πολυτίμους λίθους, ἄργυρον, μόλυβδον, ψευδάργυρον, νικέλιον, ἀμίαντον, χρώμιον, μαγνήσιον, ἅλας. Ἐπίσης σημαντικὴ εἶναι καὶ ἡ δύναμις τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων, ὑπολογιζομένη εἰς 65 ἑκατομ. ἀτμοΐππων. Ἀλλὰ τὸν μεγαλύτερον πλοῦτον τοῦ ρωσικοῦ ὑπεδάφους ἀποτελεῖ τὸ πετρέλαιον. Ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1931 ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν πετρελαίου, μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Τὰ ἀποθέματα πετρελαίου τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἐξετιμήθησαν εἰς 2.882 ἑκατομ. τόννους, ἐξ ὧν τὰ 1.442 ἑκατομμύρια εὑρίσκονται εἰς Βακοῦ. Τῷ 1931 παρήχθησαν 20 ἑκατομμύρια περίπου τόννοι πετρελαίου.

3. *Βιομηχανία.* α') Ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς. Ἡ υἱοθέτησις τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῷ 1921 ἐπέφερε βαθεῖαν μεταμόρφωσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ ἐγκατελείφθη, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῶν κρατικῶν τράστ. Ἡ ἐθνικοποιημένη βιομηχανία ὑπάγεται εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Κατὰ τὸ Σύνταγμα, ὑπάρχει ἓν ἀνώτατον συμβούλιον δι' ὁλόκληρον τὴν Ἕνωσιν. Ἐκτὸς τούτου, κάθε μετέχουσα τῆς Ἑνώσεως δημοκρατία ἔχει καὶ ἰδικόν της συμβούλιον, τὸ ὁποῖον κεῖται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν τοπικῶν συμβουλίων. Ὁλόκληρος ἡ ἐθνικοποιημένη βιομηχανία διαιρεῖται, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητός της, εἰς τρεῖς ὁμάδας: εἰς τὴν γενικὴν βιομηχανίαν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν δημοκρατιῶν καὶ τέλος εἰς τὴν τοπικὴν βιομηχανίαν, τελοῦσαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν τοπικῶν ὀργάνων τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Τὰ $^{2}/_{3}$ τῆς ἐθνικοποιημένης βιομηχανίας ἐξαρτῶνται ἀμέσως ἐκ τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Ἑνώσεως, τὸ δὲ $^{1}/_{3}$ ἀντιπροσωπεύει τὴν βιομηχανίαν τῶν ὁμοσπόνδων δημοκρατιῶν καὶ τὴν τοπικὴν βιομηχανίαν. Τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον τῆς Ἑνώσεως κατευθύνει ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς μεγάλης βιομηχανίας: τὴν μεταλλουργίαν, τὴν ὑφαντουργίαν, τὴν χημικὴν βιομηχανίαν, τὴν ἠλεκτρικὴν βιομηχανίαν, τὴν βιομηχανίαν τοῦ πετρελαίου, τῆς νάφθης, τῆς ζαχάρεως κλπ. Ἡ τοπικὴ βιομηχανία περιλαμβάνει κυρίως τὰς μετρίας ἐπιχειρήσεις, καθὼς καὶ πλείστας ἐπιχειρήσεις ἀνηκούσας εἰς τὴν βιομηχανίαν παραγωγῆς τροφίμων, ξυλείας καὶ χημικῶν προϊόντων.

Τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα: εἰς τὸ τμῆμα τῆς κρατικῆς βιομηχανίας καὶ εἰς τὸ τμῆμα τῆς κρατικῆς οἰκονομίας. Τὸ πρῶτον κατευθύνει ἀπ' εὐθείας τὴν βιομηχανίαν. Τὸ δεύτερον ἀσχολεῖται μὲ ὅλα τὰ παρουσιαζόμενα οἰκονομικὰ ζητήματα (διακανονισμὸς ἡμερομισθίων, σχέσεις μεταξὺ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, φόροι ἐπὶ τῆς βιομηχανίας, ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας κλπ.). Βιομηχανία μὴ ἀνήκουσα εἰς *τράστ* (ὀργανικὴν ὁμάδα ὡρισμένου ἀριθμοῦ ἐργοστασίων τῆς αὐτῆς περιοχῆς) δὲν ὑπάρχει. Τὰ τράστ εἶναι συνηνωμένα εἰς *συνδικᾶτα*, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς σκοπὸν τὸν διακανονισμὸν τῆς κυκλοφορίας τῶν προϊόντων καὶ τὴν προμήθειαν τῶν πρώτων ὑλῶν. Τὰ σοβιετικὰ τράστ εἶναι νομικὰ πρόσωπα μὲ εἰδικὸν καταστατικόν, διοικοῦνται δὲ ὑπὸ διοικητικοῦ συμβουλίου, ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Θεωρητικῶς καὶ νομικῶς τὰ τράστ δὲν εἶναι κυβερνητικὰ ὄργανα. Ἔχουν ὡρισμένα οἰκονομικὰ ἀγαθά, ἀναφερόμενα εἰς τὸ καταστατικόν των καὶ ἀποτελοῦντα τὸ κεφάλαιόν των. Τὸ κράτος ἔχει δικαιώματα ἐπὶ τῶν κερδῶν τοῦ τράστ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ κεφαλαίου, τὴν συγκρότησιν τοῦ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων. Ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστου τράστ ὑπάρχει εἷς πρόεδρος, ἐργάτης ἢ τεχνικός, ἐκλεγόμενος μεταξὺ τῶν κομμουνιστῶν, ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ὅπως καὶ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον.

Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ, ἡ βιομηχανία, περιληφθεῖσα εἰς τὸν προϋπολογισμόν, παρέδιδεν εἰς τὸ κράτος ὅλα τὰ προϊόντα της καὶ ἐλάμβανε παρ' αὐτοῦ ὅλας τὰς πρώτας ὕλας, τὰ καύσιμα, τὰ τρόφιμα καὶ τὸ χρῆμα, τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀνάγκην. Τοιουτοτρόπως αἱ παθητικαὶ βιομηχανίαι ἀπετέλουν μέγα βάρος διὰ τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν. Μὲ τὴν Νὲπ ἡ βιομηχανία, ἀναδιοργανωθεῖσα κατὰ τὰς ἐμπορικὰς ἀρχάς, ἐξεβλήθη τοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ νὰ ἐξεύρῃ τὰ ἀπαιτούμενα κεφάλαια, κατέφυγεν εἰς τραπεζιτικὰς πιστώσεις καὶ ἐνίοτε εἰς μακροπρόθεσμα ἢ βραχυπρόθεσμα δάνεια, παραχωρηθέντα ὑπὸ τοῦ κράτους. Ὡρισμένοι ὅμως βιομηχανικοὶ κλάδοι, ὅπως ἡ βαρεῖα βιομηχανία καὶ ἡ πολεμικὴ βιομηχανία, παρέμειναν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν τοῦ κράτους. Ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ της ἡ ἐθνικοποιημένη βιομηχανία δὲν περιλαμβάνεται πλέον εἰς τὸν προϋπολογισμόν, εἰμὴ μόνον διὰ τὰ κέρδη της.

Τὰ κέρδη τῶν τράστ κατανέμονται ὡς ἑξῆς: τμῆμα ἐξ αὐτῶν διατίθεται διὰ τὴν συντήρησιν, τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν μηχανημάτων, καθὼς καὶ διὰ τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις (13—16 % τῶν πληρωθέντων ἡμερομισθίων), ἄλλο διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ζωῆς τῶν ἐργατῶν τοῦ ἐργοστασίου, τὴν ἵδρυσιν ἐργατικῶν κατοικιῶν κλπ.· τὸ ὑπόλοιπον δίδεται εἰς τὸ κράτος. Τὸ μέσον σοβιετικὸν τράστ περιλαμβάνει 3—4 ἐπιχειρήσεις, χρησιμοποιούσας 150—200 ἐργάτας. Ἐκ τῶν 35 τράστ τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ Ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ τῶν 157 τοπικῶν τράστ, μόνον 14 τράστ ἀπασχολοῦν, εἰς 91 ἐργοστάσια, 114.000 ἐργάτας.

Ἡ βιομηχανικὴ αὕτη μεταρρύθμισις ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπίτευξιν μεγαλυτέρου συγκεντρωτισμοῦ, τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐξόδων τοῦ γραφειοκρατισμοῦ καὶ τῆς ἀπωλείας χρόνου καὶ ἐνεργείας. Τὰ συνδικᾶτα εἶναι ἑκούσιαι ἑνώσεις τράστ ἐμπορικοῦ χαρακτῆρος. Τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ συνδικᾶτα τῆς ὑφαντουργίας. τῆς νάφθης, τῶν δερμάτων καὶ τοῦ ἅλατος. Τὰ συνδικᾶτα ἀσκοῦν μονοπώλιον, τηροῦντα πολιτικὴν συνεχοῦς μειώσεως τῶν τιμῶν.

Κάθε ἐργοστάσιον, μέλος ἑνὸς τράστ, ἔχει διευθυντικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἐργάτου ὑποδεικνυομένου ὑπὸ τοῦ τράστ, ὅπερ δύναται νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ εἰς πᾶσαν στιγμήν, καὶ ἐξ ἐργατῶν ἀντιπροσώπων, εἰς τοὺς ὁποίους προστίθενται οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ τράστ. Παρὰ τὴν διευθυντικὴν ἐπιτροπὴν ὑπάρχουν ὡρισμένοι τεχνικοὶ διευθυνταὶ καὶ ἡ ἐργοστασιακὴ ἐπιτροπὴ ἐξ ἐργατῶν, ἡ ὁποία προασπίζει τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατῶν καὶ ἐλέγχει τὴν τήρησιν τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς.

Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἠκολούθησε τὴν ἑξῆς ἀνιοῦσαν: τῷ 1926—1927 παρήχθησαν προϊόντα ἀξίας 11 ½ δισεκατομμυρίων ρουβλίων, τῷ 1927—1928 ἀξίας 13 ½ δισεκατομμυρίων, τῷ 1928—1929 ἀξίας 17 δισεκατομμυρίων, τῷ 1929—1930 ἀξίας 20 ½ δισεκατομμυρίων καὶ τῷ 1930—1931 ἀξίας 29 ½ δισεκατομμυρίων. Κατὰ τὸ 1931 ἐσημειώθη αὔξησις εἰς τοὺς κλάδους τῆς βαρείας βιομηχανίας κατὰ 42 %, εἰδικώτερον δὲ τῆς μεταλλουργίας κατὰ 69 %, τῆς καυσίμου ὕλης κατὰ 45 %, τῶν γεωργικῶν μηχανῶν κατὰ 84 %, τῆς οἰκοδομησίμου ὕλης κατὰ 83 % καὶ τῶν χημικῶν προϊόντων κατὰ 87 %.

β) Ὀργάνωσις τῶν ἐργαζομένων. Οἱ ἐργάται κάθε ἐργοστασίου ἐκλέγουν τὴν ἐργοστασιακὴν ἐπιτροπήν. Ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι, οἱ ὁποῖοι ἀπασχολοῦνται εἰς βιομηχανικόν τινα κλάδον, ἀπαρτίζουν τὸ *ἐργατικὸν συνδικᾶτον* τοῦ κλάδου τούτου, ἀνεξαρτήτως, τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας, ἣν ἀσκοῦν ἐν αὐτῷ. Ὅλα τὰ συνδικᾶτα μιᾶς διοικητικῆς περιοχῆς ἀπαρτίζουν *τὰ συμβούλια τῶν συνδικάτων* τῆς περιοχῆς. Τὸ ἀνώτατον συνδικαλιστικὸν ὄργανον εἶναι τὸ *συνέδριον τῶν συνδικάτων τῆς ἑνώσεως* καὶ κατὰ τὸ μεσολαβοῦν μεταξὺ δύο συνεδρίων διάστημα τὸ *κεντρικὸν συμβούλιον τῶν συνδικάτων*, ἐκλεγόμενον ὑπὸ τοῦ συνεδρίου. Τὸ κεντρικὸν τοῦτο συμβούλιον εἶναι τὸ ἰσχυρότερον τμῆμα τῆς *Ἐρυθρᾶς Συνδικαλιστικῆς Διεθνοῦς* (Προφιντέρν). Τὰ συνδικᾶτα ἔχουν τὸν τύπον των, τὰς λέσχας των, τοὺς οἴκους ἀναπαύσεως κ.λ.π. Ὀργανώνουν εἰς τὰ ἐργοστάσια τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐργατικῶν ἀντιπροσώπων διὰ τὰ σοβιὲτ καὶ μετέχουν τῆς τεχνικῆς ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς.

4. *Ἐμπόριον.* Μετὰ τὴν θέσπισιν τῆς Νέπ, ἥτις ἐπανέφερεν ἐν μέρει τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν, ἀνεζωογονήθη τὸ ἐμπόριον, ἀποκτῆσαν ταχύτατον ρυθμὸν ἐξελίξεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ ἡ ὕπαιθρος εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὴν πρωτόγονον, τὴν ἄμεσον ἀνταλλαγήν. Ὅταν ἀνασυνεκροτήθη ἡ βιομηχανία, ἐδημιουργήθησαν κρατικὰ συνδικᾶτα, διὰ ν' ἀναλάβουν τὸ ἐμπόριον. Πλεῖστα τράστ ἵδρυσαν ἐμπορικὰ τμήματα διὰ νὰ τοποθετοῦν τὰ ἐμπορεύματά των. Ἐπίσης ἐνεφανίσθησαν διάφοροι ἐμπορικαὶ ἑταιρεῖαι, τῶν ὁποίων τὰς περισσοτέρας μετοχὰς ἠγόρασε τὸ κράτος. Οὕτω τὸ κράτος, καίτοι ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον διὰ τοὺς ἰδιώτας, ἐφρόντισε νὰ λάβῃ ὅλα τὰ μέτρα πρὸς παρεμπόδισιν ἀναπτύξεως μεγάλου καὶ χονδρικοῦ ἰδιωτικοῦ ἐμπορίου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μικρεμπόριον διαρκῶς ὁ ἰδιώτης ἔμπορος ὑποσκελίζεται ὑπὸ τῶν ἀφθόνως ἱδρυθεισῶν *συνεργατικῶν* παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, αἱ ὁποῖαι, ἀρκούμεναι εἰς μικρότερα κέρδη καὶ ἔχουσαι ὀλιγώτερα σχετικῶς ἔξοδα, δύνανται νὰ προσφέρουν τὰ ἐμπορεύματα εἰς μικροτέρας τιμάς. Κατὰ τὸ 1932 τὰ 80 % καὶ πλέον τοῦ ἐμπορικοῦ κεφαλαίου εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τοῦ κράτους καὶ τῶν συνεργατικῶν (κοοπερατίβων), αἱ ὁποῖαι διεξάγουν τὰ $^{3}/_{4}$ τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Τὸ κρατικὸν καὶ τὸ συνεργατιστικὸν ἐμπόριον ἐνισχύονται διαρκῶς εἰς βάρος τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐμπορίου.

Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι μονοπώλιον τοῦ κράτους. Χάρις εἰς τὸν ἑνιαῖον καὶ ἀπόλυτον ἔλεγχον, τὸν ὁποῖον ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τὸ σοβιετικὸν κράτος, δύναται νὰ κανονίζῃ τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν καὶ κατανάλωσιν. Τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐπιτροπάτου τοῦ Λαοῦ ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου. Αἱ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνταλλαγαὶ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. γίνονται ἐπὶ τῇ βάσει προκαθωρισμένου σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἐκπονεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐπιτροπάτου τοῦ Λαοῦ ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου, τῇ συμμετοχῇ ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπιτροπάτων, συζητεῖται ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κρατικοῦ Σχεδίου (Γκοσπλάν), ἐγκρίνεται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ καὶ σκοπεῖ τὸν ἔλλογον διακανονισμὸν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν διατήρησίν του ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν γενικὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται καὶ διὰ τῆς συμβολῆς τῶν βιομηχανικῶν τράστ, τῶν συνδικάτων, τῶν συνεργατικῶν κλπ. Οἱ ὀργανισμοὶ τοῦ Ἐπιτροπάτου τοῦ Ἐξωτερικοῦ Ἐμπορίου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εἶναι αἱ ἐμπορικαὶ ἀντιπροσωπεῖαι (τοργκπρέντστβο), αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν μέρος τῶν διπλωματικῶν ἀποστολῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Αἱ ἀντιπροσωπεῖαι αὗται ἐνσαρκώνουν τὸ ὑπὸ τοῦ κράτους ἀσκούμενον μονοπώλιον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

Τὸ πρῶτον ἐνεργητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἐπέτυχεν ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. τῷ 1922—1923. Ἡ φύσις τῶν σοβιετικῶν εἰσαγωγῶν διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ τὰς ρωσικὰς προπολεμικὰς εἰσαγωγάς. Ἡ εἰσαγωγὴ εἰδῶν ἀτομικῆς καταναλώσεως ἔχει μειωθῆ εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἀντιθέτως ηὔξησεν εἰς μέγιστον βαθμὸν ἡ εἰσαγωγὴ μηχανημάτων, προοριζομένων διὰ τὴν βιομηχανίαν. Ἐπίσης καὶ ἡ ἐξαγωγὴ ὑπέστη βαθείας μεταμορφώσεις ἐν σχέσει μὲ τὴν προπολεμικήν. Ἡ ἐξαγωγὴ σιτηρῶν ἔχει μειωθῆ, ηὔξησε δὲ ἡ ἐξαγωγὴ ξυλείας, νάφθης, γουναρικῶν, βουτύρου, ζαχάρεως, λίνου κλπ. Κατὰ τὸ 1930 ἡ σοβιετικὴ ἐξαγωγὴ ἐνετάθη εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ εἰς τιμὰς κατὰ πολὺ χαμηλοτέρας τῶν ἐν ταῖς κεφαλαιοκρατικαῖς χώραις, τοῦτο δὲ ἐχαρακτηρίσθη ὡς *ντάμπινγκ* (βλ. λ.) καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς γενικῆς οἰκονομικῆς κρίσεως. Οἱ κατωτέρω πίνακες παρέχουν εἰκόνα τῶν κυριωτέρων εἰδῶν ἐμπορίου καὶ τῶν κυριωτέρων χωρῶν συναλλαγῆς κατὰ τὸ 1929—1930:

Κύρια εἴδη ἐμπορίου κατὰ τὸ 1929—1930.

Εἰσαγωγή	Χιλιάδες ρουβλίων	Ἐξαγωγή	Χιλιάδες ρουβλίων
Πρῶται ὗλαι ὑφαντουργίας	161.907	Ξυλεία	178.758
Μηχαναί, μηχανήματα	161 747	Πετρέλαιον	157.323
Μέταλλα	128.720	Δημητριακά, ἄλευρον	12 .068
Ἀγροτικαὶ μηχαναὶ	113.235	Γουναρικὰ	83.069
Τμήματα μηχανῶν	69 829	Λῖνον	34 436
Ἠλεκτρικὰ εἴδη	33.049	Ζάχαρις	27 345
Ἠλεκτρικαὶ μηχαναὶ	32.286	Πτηνά, κυνήγια	19.054
Τρόφιμα	54.416	Γαιάνθραξ, ἀνθρακίτης	16.985
Χημικὰ προϊόντα	52 900	Ἰχθύες	15.982
		Λιγνίτης	15.199
		Ὠὰ	10.996

Κυριώτεραι χῶραι εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κατὰ τὸ 1929—1930.

Χῶραι	Εἰσαγωγή	Ἐξαγωγή	Χῶραι	Εἰσαγωγή	Ἐξαγωγή
Ἡνωμ. Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς	44,5	280,3	Κάτω Χῶραι	34,4	3,8
Μεγάλη Βρεττανία	237,6	78,9	Βέλγιον	25,6	7,5
Γερμανία	214,8	234,3	Ἰαπωνία	16,8	16,2
Περσία	61,1	47,3	Κίνα	15,2	16,7
Λεττονία	70,0	14,3	Μογγολία	16,4	15,2
Γαλλία	44,7	32,2	Ἰνδίαι	6,3	24,6
Ἰταλία	47,2	10,3	Αἴγυπτος	10,5	19,7
Πολωνία	14,8	34,8			

Digitized by Google

5. *Συγκοινωνία.* Ἡ συγκοινωνία ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν εἶναι ἀναλόγως πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας ἀνεπτυγμένη, τοῦτο δὲ δυσχεραίνει μεγάλως τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀπεράντου φυσικοῦ της πλούτου. Τῷ 1913 ὑπῆρχον ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν 57.906 χλμ. σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ρωσίᾳ καὶ 17.036 χλμ. ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Ρωσίᾳ, ἤτοι ἐν ὅλῳ 74.942. Δεδομένου ὅτι 16.000 χλμ. ἀνῆκον εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας, τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς παρέλαβεν 60.000 περίπου χλμ., ἐξ ὧν κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον κατεστράφησαν 21.250 χλμ. (καθὼς καὶ 3.672 γέφυραι, 175.000 χλμ. τηλεγραφικῶν καὶ τηλεφωνικῶν γραμμῶν καὶ ἄνω τῶν 10.000 τηλεγραφικῶν στύλων). Τῷ 1932 αἱ ἐν ἐνεργείᾳ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἀνήρχοντο εἰς 83.000 χλμ., μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται τὰ 1.494 χλμ. τῆς μεταξὺ Σιβηρίας καὶ Κεντρικῆς Ἀσίας γραμμῆς (Τουρκσὶμπ) καὶ τὰ 1.067 χλμ. τῆς γραμμῆς Μόσχας—Ντονμπάς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κυκλοφορούντων καθ' ὅλην τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. αὐτοκινήτων κατὰ τὸ 1930 μόλις ἔφθανε τὰ 30.000. Τῷ 1931 ἐπερατώθη ἐν Νίζνι-Νοβγκορὸντ ἡ κατασκευὴ μεγάλων ἐργοστασίων παραγωγῆς αὐκινήτων τύπου Φὸρντ μὲ δυναμικότητα 140.000 μηχανῶν κατ' ἔτος.

Χάρις εἰς τοὺς εὐρεῖς ποταμούς, οἱ ὁποῖοι τὴν διασχίζουν, ἡ Ρωσία εἶναι μία ἐκ τῶν πλουσιωτέρων εἰς φυσικὰς πλωτὰς ὁδοὺς χωρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις κατέβαλε δραστηρίας προσπαθείας διὰ τὴν δημιουργίαν συστήματος διωρύγων μεταξὺ τῶν διαφόρων ποταμῶν, σπουδαιοτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἑνοῦσα τὸν Ντὸν μετὰ τοῦ Βόλγα. Τῷ 1928 ὑπῆρχον 90.000 χλμ. πλωτῶν ποταμῶν, 176.000 χλμ. διὰ τὴν πλεῦσιν ξυλείας καὶ 4.300 χλμ. διωρύγων.

Οἱ θαλάσσιοι λιμένες τῆς Ρωσίας πρὸ τοῦ πολέμου ἀπέστελλον τὰ 79 % τῶν ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων καὶ ἐδέχοντο τὰ 61 % τῶν εἰσαγομένων. Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν χωρῶν τῆς Βαλτικῆς, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἔχει μόνον τοὺς λιμένας τοῦ Λένινγκραντ (ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς), τῆς Ὀδησσοῦ, τῆς Σεβαστουπόλεως, τοῦ Ροστόβ, τοῦ Νοβορωσσὶσκ καὶ τοῦ Βατοὺμ (ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου), τοῦ Ἀρχαγγέλου (ἐπὶ τῆς Λευκῆς θαλάσσης), τοῦ Μουρμὰνσκ καὶ τοῦ Ἰγκάρκα (ἐπὶ τοῦ Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ) καὶ τοῦ Βλαδιβοστὸκ (ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ).

Δημόσια οἰκονομικά. α) Νομισματικὸν σύστημα. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ τοῦ πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ τὸ χαρτονόμισμα εἶχε χάσει κάθε ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν, λόγῳ πληθωρισμοῦ κυκλοφορίας, αἱ δὲ πληρωμαὶ ἐγίνοντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς εἶδος. Μετὰ τὴν θέσπισιν ὅμως τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς καὶ τὴν ἐπαναφορὸν τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, ἐπεβάλλετο σταθεροποίησις τοῦ νομίσματος. Πρὸς τοῦτο ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν νέα γραμμάτια τῆς Κρατικῆς Τραπέζης, ἠγγυημένα διὰ χρυσοῦ, καὶ ξένα τραπεζογραμμάτια. Τὰ γραμμάτια ταῦτα (εἰς τσέρβονετς, ἤτοι δεκάδας ρουβλίων), τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ 1922 ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τοῦ νομισματικοῦ συστήματος, ἔχουν ἀπέναντι τῶν ξένων χαρτονομισμάτων ἀπόλυτον θεωρητικὴν σταθερότητα, ἐξασφαλιζομένην διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐκδόσεως νέων, τῆς συσσωρευτικῆς πολιτικῆς τῆς Κρατικῆς Τραπέζης καὶ τοῦ ἀποθέματός της εἰς ξένας ἀξίας, αὐξανομένου προοδευτικῶς χάρις εἰς τὸ ἐνεργητικὸν ἰσοζύγιον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

Τὸ κρατοῦν ἐν Ε.Σ.Σ.Δ. νομισματικὸν σύστημα εἶναι ὁ μονομεταλλισμὸς χρυσοῦ. Νομισματικὴ μονὰς εἶναι τὸ χρυσοῦν τσέρβονετς, περιέχον 7,742343 γραμμάρια καθαροῦ χρυσοῦ, οὕτως ὥστε 129,167 τσέρβονετς ἀποτελοῦν 1 χιλιόγραμμον καθαροῦ χρυσοῦ. 1 τσέρβονετς=10 ρούβλια. 1 ρούβλιον=100 κοπέκ. Θεωρητικὴ ἰσοτιμία: 1 £=0,945766 τσέρβονετς. 1 $=0,194337 τσέρβονετς. 1 τσέρβονετς=396,503 δραχμάς. Ἤδη δὲν κυκλοφοροῦσι νομίσματα, ἀλλὰ χαρτονομίσματα ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας τῶν 1, 2, 3, 5, 10, 25, 50 τσέρβονετς καὶ τῶν 1, 3, 5 ρουβλίων. Ἐπίσης κυκλοφοροῦσιν ἀργυρᾶ κέρματα τῶν 10, 15, 20, 50 κοπὲκ καὶ τοῦ 1 ρουβλίου, ὡς καὶ ὀρειχάλκινα κέρματα τῶν ½, 1, 2, 3, 5 κοπέκ.

β) Προϋπολογισμός. Κατὰ τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ὑπῆρχεν ἐτήσιος κανονικὸς προϋπολογισμός. Οἱ πόροι παρείχοντο ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει εἰδικῶν ἐνταλμάτων τῆς κυβερνήσεως, εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους ἐγίνοντο οἱ λογαριασμοὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐνταλμάτων τούτων. Ὅταν ἐσταθεροποιήθη τὸ νόμισμα, κατέστη δυνατὴ ἡ σύνταξις προϋπολογισμοῦ. Ὁ πρῶτος κανονικὸς ἐτήσιος προϋπολογισμὸς ἦτο ὁ τοῦ 1924—1925 (ἀπὸ Ὀκτωβρίου εἰς Ὀκτώβριον). Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. (καὶ κάθε ὁμόσπονδος δημοκρατία ἔχει τὸν προϋπολογισμόν της) καταρτίζεται ὑπὸ τοῦ κομισσαριάτου τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ, ἐγκρίνεται δὲ ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑνώσεως τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1930—1931 ἀνήρχετο εἰς 21.774.000.000 ρούβλια.

θ. π.

— [ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] ***Πληθυσμός. Ἐθνότητες.*** Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν 1ης Ἰανουαρίου 1932 ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τῆς Ε. Σ. Σ. Δ. ἀνήρχετο εἰς 161.232.300 κατ. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος αὐξάνει κατὰ 3.500.000 ἐτησίως, ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1932 συμποσοῦται εἰς 165.000.000 περίπου. Εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν τμῆμα τῆς Ε. Σ. Σ. Δ. ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς ἀντιπροσωπεύει τὰ 16 %, ὁ δὲ ἀγροτικὸς τὰ 84 % τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἐθνικὴ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ποικιλωτάτη. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ε. Σ. Σ. Δ. ζοῦν ἄνω τῶν 200 διακεκριμένων ἐθνοτήτων. Μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Ρῶσοι (Μεγαλορρῶσοι), προερχόμενοι ἐκ τῆς δασικῆς ζώνης τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ ἔχοντες διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀποικίσει τὰ νοτιοανατολικὰ καὶ τὴν Σιβηρίαν, διεδραμάτιζον τὸ κύριον πρόσωπον ἐν Ρωσίᾳ. Ὅλαι αἱ ἄλλαι ἐθνότητες κατεπιέζοντο ἀπὸ πολιτιστικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως. Σήμερον, ὅταν μία ἐθνότης εὑρίσκεται συγκεντρωμένη εἰς συμπαγεῖς ὁμογενεῖς μάζας ἐπὶ ἑνὸς σημείου τῆς χώρας καὶ ἀποτελῇ τὴν πλειοψηφίαν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀπολαύει αὐτονομίας ὑπὸ μορφὴν ἡνωμένης ἢ αὐτονόμου δημοκρατίας ἢ καὶ αὐτονόμου περιοχῆς, συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορικήν της ἀνάπτυξιν καὶ τὸ πολιτιστικόν της ἐπίπεδον

Ἡ πλειονότης τοῦ πληθυσμοῦ, περίπου τὰ ²/₃ αὐτοῦ, ἀνήκει εἰς τὴν σλαυϊκὴν φυλήν: Μεγαλορρῶσοι, Οὐκρανοὶ καὶ Λευκορρῶσοι, τῶν ὁποίων ὁ πολιτιστικὸς χαρακτὴρ κυριαρχεῖ ἐπὶ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς σοβιετικῆς ἐπικρατείας. Οἱ *Ρῶσοι* ἢ *Μεγαλορρῶσοι* (71,3 ἑκατομμύρια κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1926) ἀντιπροσωπεύουν τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὴν Σοσιαλιστικὴν Ὁμοσπονδιακὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τῆς Ρωσίας, εἰς δὲ τὴν Οὐκρανίαν ἀποτελοῦν σημαντικὴν μειοψηφίαν ἐκ 3,5 ἑκατομ. Ἐκ τῶν 23,6 ἑκατομμυρίων *Οὐκρανῶν* τὰ 2,2 εἶναι διεσκορπισμένα εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας καὶ 1,2 ἑκατομ. κατοικοῦν εἰς τὸν βόρειον Καύκασον. Οἱ *Λευκορρῶσοι*, ἐν ὅλῳ 3,3 ἑκατομ., εἶναι κυρίως συγκεντρωμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Σοσιαλιστικῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας τῆς Λευκῆς Ρωσίας.

Μεταξὺ τῶν τουρκικῆς καταγωγῆς λαῶν οἱ *Τάταροι*, ἐν ὅλῳ 5,1 ἑκατομ., ἀποτελοῦν τὸ δραστηριώτερον μετὰ τοὺς Σλαύους στοιχεῖον ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ. Οἱ Τάταροι τοῦ Καζάν, συγκεντρωμένοι περὶ τὸν Βόλγαν (1,3 ἑκατομ.), ἀποτελοῦν τὴν Αὐτόνομον Σοσιαλιστικὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τῶν Τατάρων. Ἄλλη ὁμάς, ἐξ 1,2 ἑκατομ., *Τουρκοτατάρων* κατοικεῖ τὸ Ἀτζερμπαϊτζὰν καὶ τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ναχιτσεβάν. Ἄλλοι 200.000 κατοικοῦν εἰς τὴν Αὐτόνομον Δημοκρατίαν τῆς Κριμαίας. Οἱ λοιποὶ εἶναι διεσκορπισμένοι εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν τμῆμα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ καὶ εἰς τὴν Σιβηρίαν. Περίπου 1,8 ἑκατομ. *Βασκίροι* ἀποτελοῦν Αὐτόνομον Σοσιαλιστικὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν ἑκατέρωθεν τοῦ Οὐράλη. Ὁ νομαδικὸς λαὸς τῶν *Κοζάκων* (5,6 ἑκατομ.), κατοικῶν τὰς μεταξὺ τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Ἀλτάϊ στέππας, ἀποτελεῖ αὐτόνομον δημοκρατίαν. Οἱ *Οὐζμπέκοι* (3,5 ἑκατομ.) καὶ οἱ *Τουρκομάνοι* (500.000), οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν τὰς παλαιὰς περιοχὰς τοῦ Τουρκεστάν, τῆς Βουχάρας καὶ τοῦ Χίβα, ἀπολαύουν ἀπὸ τοῦ 1924 εὐρυτάτης αὐτονομίας, αἱ δὲ δημοκρατίαι των προσεχώρησαν εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. 800.000 *Κιργίζιοι*, κατοικοῦντες τὰς ὑπωρείας τοῦ Τιὲν-Σάν, ἀποτελοῦν αὐτόνομον δημοκρατίαν. Εἰς τὴν βόρειον Ἀσίαν 300.000 *Ἰακοῦτοι*, τουρκικῆς καταγωγῆς, καὶ 200.000 *Βουριάτοι* μογγολικῆς καταγωγῆς, εἶναι ὠργανωμένοι εἰς αὐτονόμους δημοκρατίας. Οἱ *Ἑβραῖοι*, ἀνερχόμενοι εἰς 3 ἑκατομμύρια, εἶναι κυρίως ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς δυτικὰς χώρας, τὴν Λευκὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Οὐκρανίαν. Ἔχουν ἐπίσης τὴν περιφέρειάν των εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Σιβηρίαν. Οἱ *Γεωργιανοὶ* (περίπου 1,6 ἑκατομμ.) καὶ οἱ *Ἀρμένιοι* (περίπου 1,3 ἑκατομμ.) ἔχουν τὰς δημοκρατίας των. Οἱ *Γερμανοί*, οἱ ὁποῖοι ὑπερβαίνουν τὸ ἑκατομμύριον, εἶναι ἐγκατεστημένοι περὶ τὸν Βόλγαν, ὅπου ἐσχημάτισαν δημοκρατίαν.

Ἡ μέση πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι 25 κάτ. ἀνὰ 1 τ. χλμ. ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ρωσίᾳ, 2 ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Ρωσίᾳ καὶ 7 ἐν ὅλῃ τῇ Ε.Σ.Σ.Δ.

Διοικητικὴ συγκρότησις. Ἡ Ἕνωσις τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν (Ε.Σ.Σ.Δ.) περιλαμβάνει σήμερον τὰ ἑξῆς 7 κράτη: τὴν Σοσιαλιστικὴν Ὁμοσπονδιακὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τῆς *Ρωσίας* (Σ.Ο.Σ.Δ.Ρ.), τὴν Σοσιαλιστικὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τῆς *Λευκῆς Ρωσίας* (Σ.Σ.Δ.Λ.Ρ.), τὴν Σοσιαλιστικὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τῆς *Οὐκρανίας* (Σ.Σ.Δ.Ο.), τὴν Σοσιαλιστικὴν Ὁμοσπονδιακὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τῆς *Ὑπερκαυκασίας* (Σ.Ο.Σ.Δ.Υ.), τὴν Σοσιαλιστικὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τοῦ *Τουρκμενιστὰν* (Σ.Σ.Δ.Τουρκμ.), τὴν Σοσιαλιστικὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τοῦ *Οὐζμπεκιστὰν* (Σ.Σ.Δ.Οὐσμπ.) καὶ τὴν Σοσιαλιστικὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τοῦ *Ταντζικιστὰν* (Σ.Σ.Δ. Ταντζ.). Ἡ Ὑπερκαυκασιανὴ ὁμοσπονδία ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δημοκρατιῶν τοῦ *Ἀτζερμπαϊτζάν*, τῆς *Γεωργίας* καὶ τῆς *Ἀρμενίας*, αἱ ὁποῖαι πρὸ τῆς συγκροτήσεώς των ἦσαν αὐτόνομοι. Οἱ ὀλιγώτερον ἀπὸ πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἀνεπτυγμένοι λαοὶ ἀποτελοῦν *αὐτονόμους δημοκρατίας*, ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Ἄλλοι λαοί, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἐθνικῆς των ἀναπτύξεως, ἀπολαύουν μικροτέρας αὐτονομίας καὶ ἀποτελοῦν *αὐτονόμου. περιοχάς*. Αἱ περισσότερα ἐκ τούτων εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Σ.Ο.Σ.Δ.Ρ.

Τὸ πρόβλημα τῶν ἐθνοτήτων ἔχει λυθῆ διὰ τῆς αὐτονομίας, ἥτις ἔχει παρασχεθῆ εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς καὶ διὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς παραχωρήσεως εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Κάθε ἔθνος δύναται νὰ γίνῃ μέλος τῆς Ἑνώσεως, τῆς ὁποίας τὰ ὅρια ἐπιδέχονται ἀπεριόριστον ἐπέκτασιν, διότι ἡ ὁμοσπονδιακὴ μορφὴ ἐπιτρέπει τὴν προσθήκην νέων πάντοτε χωρῶν. Ἀλλ' ὅπως ἡ προσχώρησις εἶναι ἐλευθέρα, οὕτω καὶ ὁ ἀποχωρισμός. Εἰς κάθε δημοκρατίαν ἔχει ἐξασφαλισθῆ τὸ δικαίωμα διὰ τοῦ Συντάγματος τῆς 7 Ἰουλίου τοῦ 1923, νὰ ἀποχωρισθῇ ἐλευθέρως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

θ. π.

Α') *Σοσιαλιστικὴ Ὁμοσπονδιακὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τῆς Ρωσίας* (Σ.Ο.Σ.Δ.Ρ.). Ἡ Ρωσικὴ Σοβιετικὴ Σοσιαλιστικὴ Δημοκρατία (Ρ.Σ.Σ.Δ.) καταλαμβάνει τὰ ⁹/₁₀ περίπου τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., ἔχουσα συνολικὴν ἔκτασιν 19.473.800 τετρ. χλμ. (μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς νήσου Βράνγκελ) καὶ πληθυσμὸν 111.158.600 κατοίκων. Εἰς τὴν Ρ.Σ.Σ.Δ. ὑπάγονται αἱ κάτωθι περιοχαί:

1) Ἡ περιφέρεια τοῦ Βορρᾶ (ἔκτ. 1.119.100 τ.χλμ. καὶ πληθ. 2.537.200 κατοίκων) μὲ πρωτεύουσαν τὸν Ἀρχάγγελον (κάτ. 69.578) καὶ ἄλλην σημαντικὴν πόλιν τὴν Βολόγκντα (κάτ. 57.976).

2) Ἡ περιοχὴ τοῦ Λένινγκραντ (ἔκτ. 331.400 τετρ. χλμ., κάτ. 6.023.700) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Λένινγκραντ (κάτ. 1.614.008, τέως Πετρούπολις) καὶ ἄλλας σημαντικὰς πόλεις τὴν Κρονστάνδην (κάτ. 31.197), τὸ Πσκὸβ (κάτ. 43.857, τ. Πλεσκοῦ), τὸ Νόβγοροντ (κάτ. 32.464), τὸ Ντιέτσκογε Σέλο (24.530, τ. Κράσνογε Σέλο). τὸ Βελίκι-Λόβγοροντ (32.764).

3) Ἡ Δυτικὴ περιοχὴ (ἔκτ. 166.500 τ. χλμ., κάτ. 6.764.800) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σμόλενσκ (κάτ. 78.520) καὶ ἄλλας σημαντικὰς πόλεις τὸ Ροσλὰβ (κάτ. 25.992), τὸ Ργὲβ (32.810).

4) Ἡ βιομηχανικὴ περιοχὴ τῆς Μόσχας (ἔκτασις 157.900 τ. χλμ., κάτ. 11.132.700) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Μόσχαν (κάτ. 2.025.947) καὶ ἄλλα σημαντικὰ κέντρα τὸ Καλινὶν (108.413, τ. Τβέρ), τὴν Τούλα (κάτ. 147.817), τὸ Ὀρέκοβο-Σουέβο (κάτ. 62.830), τὴν Καλοῦγκα (51.596), τὸ Ρυαζὰν (50.919), τὸν Βύσνι-Βολοτσὲκ (32.022, τὸ Σερπουχὸφ (55.949), τὸ Ποντολὸκ (22.602), τὸ Γεγκοργὲφσκ (29.236), Κολόμνα (30.767).

5) Ἡ βιομηχανικὴ περιοχὴ τοῦ Ἰνάνοβο (ἔκτ. 124.400 τ. χλμ., κάτ. 4.477.000) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ἰβάνοβο-Βόσνεσσενσκ (κάτ. 112.276) καὶ ἄλλα σπουδαῖα κέντρα, τὸ Ἰαροσλὰβ (κάτ. 114.277), τὴν Κοστρόμα (κάτ. 69.252), τὸ Βλαντιμὶρ (38.566), τὸ Ρυμπὶνσκ (55.546), τὸ Μουρὸμ (22.234).

6) Ἡ περιφέρεια τοῦ Νίζνι-Νόβγοροντ (ἔκτ. 268.500 τ. χλμ., κάτ. 7.754.700) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Νίζνι-Νόβγοροντ (κάτ. 220.819) καὶ ἄλλην σημαντικὴν πόλιν τὴν Βιάτκα (κάτ. 62.097).

7) Ἡ περιφέρεια τοῦ Μέσου Βόλγα (ἔκτ. 235.300 τ. χλμ., κάτ. 7.691.600) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σαμάραν (κάτ. 175.662) καὶ ἄλλα κέντρα τὸ Ὀρέμπουργκ (κάτ. 123.284), τὸ Οὐλιανόφσκ (κάτ. 72.274, τ. Σιμπίρσκ), τὴν Πένζα (κάτ. 91.924), τὸ Συσρὰν (κάτ. 50.293), ἡ Σαμάρα.

8) Ἡ περιφέρεια τοῦ Κάτω Βόλγα (ἔκτ. 328.800 τ. χλμ., κάτ. 5.878.300) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σαρατὼφ (κάτ. 215.276) καὶ ἄλλας σημαντικὰς πόλεις τὸ Ἀστραχὰν (κάτ. 195.232), τὸ Στάλινγκραντ (κάτ. 143.110, τ. Τσαριτσίν), Βὸλσκ (κάτ. 35.272).

9) Ἡ κεντρικὴ βιομηχανικὴ περιοχὴ τῆς Μαύρης Γῆς (ἔκτ. 192.400 τ. χλμ., κάτ. 11.872.900) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βορονὲζ (κάτ. 114.831) καὶ ἄλλα κέντρα τὸ Κολχὸβ (κάτ. 54.250), τὸ Ταμπὸβ (κάτ. 76.344), τὸ Κοὺρσκ (κάτ. 64.2.0), τὸ Ὀρὲλ (κάτ. 77.985), τὸ Μποριssoγκλέμποκ (39.788), τὸ Μορσάνσκ (27.758), τὸ Γίλετς (43.239).

10) Ἡ περιφέρεια τοῦ Βορείου Καυκάσου (ἔκτ. 292.900 τ. χλμ., κάτ. 9.241.200) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ροστὸβ (κάτ. 323.225) καὶ ἄλλας σημαντικὰς πόλεις τὸ Κρασνονταρ (κάτ. 162.524, τ. Αἰκατερινοντάρ), τὸ Νόβοτσερκάσκ (κάτ. 62.274), τὴν Νοβορωσσὶσκ (κάτ. 67.955), τὸ Ἀρμαβὶρ (κάτ. 74.533), τὴν Σταυροπὸλ (κάτ. 58.657), τὸ Κραπότκιν (κάτ. 30.954), τὸ Γκιόργκιεβσκ (κάτ. 22.597), τὸ Πιατιγκὸρσκ (κάτ. 40.723), τὸ Γεῖσκ (κάτ. 38.094), τὸ Ταγκανρὸγκ (Ταϊγάνιον κάτ. 86.465).

11) Ἡ περιοχὴ τῶν Οὐραλίων (ἔκτ. 1.709.800 τ. χλμ., κάτ. 7.868.400) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σβερντλὸσκ (κάτ. 131.669) καὶ ἄλλα σημαντικὰ κέντρα τὸ Τσελιαμπὶνσκ (κάτ. 59.203), τὸ Τιοῦμεν (κάτ. 50.340), τὸ Τομπὸλσκ (κάτ. 18.484), τὸ Πὲρμ (κάτ. 119.776), τὸ Νίζνι-Ταγκὶλσκ (38.820), τὸ Τρόϊτσκ (30.358). τὸ Σλατοὺστ (48.219).

12) Ἡ περιφέρεια τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας (ἔκτ. 1.304.800 τ. χλμ., κάτ. 8.767.200) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Νοβοσιμπὶρσκ (κάτ. 120.128) καὶ ἄλλας σημαντικὰς πόλεις τὸ Τὸμσκ (92.274), τὸ Ὄμσκ (115.650) τὸ Μπίϊσκ (45.561), τὸ Μπαρναοὺλ (73.858), τὸ Κρασνογιὰρσκ (72.261).

Digitized by Google

Digitized by Google

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΡΩΣΙΑ
Όριον Κράτους
» υποδιαιρέσεων
Σιδηροδ. Δίκτυον
Όριον Ομοσπόνδων Δημοκρατιών
Κλίμαξ 0 250 500 ΧΜ.
ΠΟΛΩΝΙΑ
ΛΕΥΚΗ ΡΩΣΣΙΑ
ΟΥΚΡΑΝΙΑ
ΒΕΣΣΑΡΑΒΙΑ
ΜΟΛΔΑΥΙΑ
ΡΟΥΜΑΝΙΑ
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
ΠΡΟΠΟΝΤΙΣ
ΤΟΥΡΚΙΑ
ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ
ΑΖΟΦΙΚΗ ΘΑΛ.
Α.Σ.Σ.Δ. ΚΡΙΜΑΙΑΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΑΥΡΗΣ ΓΗΣ (ΤΣΕΡΝΟΖΙΟΜ)
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
Α.Σ.Σ.Δ. ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΤΟΥ ΒΟΛΓΑ
ΚΑΤΩ ΒΟΛΓΑ
ΑΥΤΟΝ. ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΛΜΟΥΧΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΥΚΑΣΟΥ
Α.Σ.Σ.Δ. ΝΤΑΓΚΕΣΤΑΝ
Σ.Σ.Δ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ
Σ.Σ.Δ. ΑΖΕΡΜΠΑΙΤΖΑΝ
ΑΡΜΕΝΙΑ
ΚΑΣΠΙΑ ΘΑΛ.
ΠΕΡΣΙΑ
ΑΥΤΟΝΟΜ. ΣΟΣΙΑΛ.-ΣΟΒΙΕΤ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΩΝ ΚΟΖΑΚΩΝ (ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ)
Στέππαι Κιργησίων
Οροπέδιον Ουστιρτ - Ούρτ
Σ.Σ.Δ. ΤΟΥΡΚΜΕΝΙΣΤΑΝ
Κίεβον
Χάρκοβ
Πολτάβα
Οδησσός
Χερσών
Νικολάιεφ
Σεβαστούπολις
Θεοδοσία
Ροστόβ
Σαράτοβ
Σταλινγκράδ (Τσαρίτσυν)
Αστραχάν
Σταυρόπολ
Τιφλίς
Βατούμ
Ερίβαν
Βακού
Τραπεζούς
Σινώπη
Σαμψούς
Άγκυρα
Ερζερούμ
Σμύρνη
Φιλιππούπολις
Αδριανούπολις
Κωνσταντινούπολις
Γαλάτσι
Ιάσιον
Σόφια
Όρενμπουργκ
Σαμάρα
Σύζραν
Πένζα
Ταμπόβ
Βορονέζ
Κούρσκ
Τούλα
Ζιτομίρ
Καμίσιν
π. Δνείπερος
π. Δον
π. Βόλγας
π. Ουράλης
π. Έμπα
π. Μάνιτς

13) Ἡ περιφέρεια τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας (ἔκτ. 3.568.500 τ. χλμ., κάτ. 3.143.400) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἰρκούτσκην (κάτ. 98.764) καὶ ἄλλα σημαντικὰ κέντρα, τὸ Μινουσίνσκ (21.427), τὴν Τσίτα (61.627).

14) Ἡ περιφέρεια τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς (ἔκτασις 2.333.500 τ. χλμ., κάτ. 1.593.400) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Καμπαρόβσκ (κάτ. 49.704) καὶ ἄλλα σημαντικὰ κέντρα τὸ Βλαδιβοστὸκ (107.986), τὸ Μπλαγκοβιεστσένσκ (61.205).

Εἰς τὴν Σ.Σ.Δ.Ρ. ὑπάγονται ἐπίσης αἱ ἑξῆς αὐτόνομοι σοσιαλιστικαὶ σοβιετικαὶ δημοκρατίαι (Α.Σ.Σ.Δ.):

1) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῆς Καρελίας (ἔκτ. 143.300 τ. χλμ., κάτ. 285.300) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Πετροζαβόντσκ (κάτ. 27.105).

2) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῶν Τατάρων (ἔκτ. 68.600 τ. χλμ., κάτ. 2.720.100) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Καζὰν (κάτ. 179.023) καὶ ἄλλας σημαντικὰς πόλεις τὴν Μπουγκούλλια (κάτ. 14.302), τὴν Ἐλαμπούγκα (κάτ. 11.184) καὶ τὸ Τσιστοπὸλ (κάτ. 17.511).

3) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῶν Γερμανῶν τοῦ Βόλγα (γερμ. Wolgadeutschen, ρωσ. Νέμτσεβ Ποβόλγιε, ἔκτ. 27.152 τ. χλμ.. κάτ. 631.300) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ἔνγκελς (κάτ. 34.345, ἄλλως Ποκρόβσκ, Κοζάκενστατ) καὶ ἄλλας πόλεις τὸ Μάρξστατ (κάτ. 12.457, τ. Αἰκατερίνενστατ), τὸ Μπάλτσερ (κάτ. 12.246) κλπ.

4) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τοῦ Τσουβάσσων (ἔκτ. 18.309 τ. χλμ., κάτ. 917.100), μὲ πρωτεύουσαν τὸ Τσεμποκσάρν (κάτ. 8.831) καὶ ἄλλο σημαντικὸν κέντρον τὸ Ἀλατὺρ (κάτ. 22.437).

5) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῶν Βακίρων (ἔκτ. 158.700 τ. χλμ., κάτ. 2.969 500) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Οὔφα (κάτ. 98.537) καὶ ἄλλα κέντρα τὸ Μπελεμπεΐ (κάτ. 11.320), τὸ Μπελορὲτσκ (κάτ. 19.929), τὸ Μπίρσκ (κάτ. 12.044), τὸ Στεριταμὰκ (κάτ. 25.337).

6) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῆς Κριμαίας (ἔκτ. 25.300, τ. χλμ., κάτ. 803.200), μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σεβαστούπολιν (κάτ. 74.703) καὶ ἄλλας ἀξίας λόγου πόλεις τὴν Εὐπατόριαν (κάτ. 23 512), τὴν Γιάλτα (κάτ. 28.838), τὴν Θεοδοσίαν (κάτ. 28.656), τὸ Κὲρτς (κάτ. 34.579).

7) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τοῦ Νταγκεστὰν (ἔκτ. 54.200 τ. χλμ., κάτ. 872.400) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Μαχάτς - Καλὰ (κάτ. 32.000, τ. Πετρὸβσκ) καὶ ἄλλας πόλεις τὸ Μπουϊνὰκ (κάτ. 10.923, τ. Τεμὶν - Χὰν - Σουρᾶ) καὶ τὸ Ντερμπὲντ (κάτ. 23.097).

8) Ἡ Α. Σ. Σ. Δ. τῶν Κιργιζίων (ἔκτ. 198.000 τ. χλμ., κάτ. 1.138.700) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Φροῦσνε (κάτ. 31.804, τ. Πισπὲκ) καὶ ἑτέρας ἀξίας λόγου πόλεις τὸ Καρακὸλ (κάτ. 12.362, τ. Προσεβάλσκ), τὸ Ὄχ (κάτ. 30.365) καὶ τὸ Τοκμὰκ (κάτ. 13.802).

9) Ἡ Α.Σ.Σ Δ. τῶν Κοζάκων (Καζακτάν, ἔκτ. 2.814.600 τ. χλμ., κάτ. 7.115.500) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἄλμα-Ἄτα (κάτ. 45 385, τ. Βιέρνυγι) καὶ ἄλλας ἀξίας μνείας πόλεις τὸ Ἀκμολίνσκ (κάτ. 13.111), τὴν Ἀούλιε-Ἄτα (κάτ. 24.767), τὸ Ντγιάρκεντ (κάτ. 11.153), τὸ Κοκτσετὰβ (κάτ. 11.053), τὴν Πετροπαυλὸσκ (κάτ. 47.357), τὸ Σεμιπαλατίνσκ (κάτ. 36 329) καὶ τὸ Οὔσγι-Καμενογκὸρσκ (κάτ. 13.909).

10) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῶν Βουριατῶν—Μογγόλων (ἔκτ. 389.100 τ. χλμ., κάτ. 575.100) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βέρχνε-Οὐντίσκ (κάτ. 28.918) καὶ ἑτέραν ἀξίαν λόγου πολίχνην τὸ Τρόϊτκοσάφσκ (κάτ. 9.585).

11) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῶν Ὑακούτων (ἔκτ. 4.023.300, κάτ. 308.400) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ὑακούτσκην (κάτ. 10.588) καὶ ἑτέραν ἀξίαν μνείας κωμόπολιν τὸ Ὀλεκμίνσκ (κάτ. 2.285).

Ὁμοίως εἰς τὴν Σ.Σ.Δ.Ρ. ὑπάγονται 15 αὐτόνομοι περιοχαὶ (Α. Π.), αἱ ἑξῆς:

1) Ἡ Α.Π. τῶν Τσερεμίσσων (Μάρι, ἔκτ. 22.413 τ. χλμ., κάτ. 500.800), μὲ πρωτεύουσαν τὸ Γιοσκὰρ Ὀλὰ (κάτ. 4.374, τ. Κρασνοκοκσαΐσκ καὶ Τσαρεβοκοκσαΐσκ).

2) Ἡ Α. Π. τῶν Ζυριάνων (Κόμι, ἔκτ. 399.000 τ. χλμ, κάτ. 235.000) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Συκτυφκὰρ (κάτ. 5.068, τ. Οὔστγι-Συσσόλσκ).

3) Ἡ Α. Π. τῶν Μόρντβε (ἔκτ. 26.400 τ. χλμ, κάτ. 1.421.600) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σαρὰνσκ (κάτ. 15.431).

4) Ἡ Α. Π. τῶν Καλμούχων (ἔκτ. 74.513 τ. χλμ., κάτ. 164.500) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἐλλίστα (κάτ. 4.724).

5) Ἡ Α. Π. τῶν Ἀντυγκὲ - Τσερκέζων (ἔκτ. 3.005 τ. χλμ., κάτ. 124.400) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Κρασνοντὰρ (κάτ. 154.303, τ. Αἰκατερινοντάρ).

Ἡ Α. Π. τῶν Τσερκέζων (ἔκτ. 1.600 τ. χλμ., κάτ. 40.500) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Μπαταλπασίνσκ (κάτ. 19.246).

7) Ἡ. Α Π. τῶν Καρατσάϊ (ἔκτ. 8.300 τ. χλμ., κάτ. 70.800) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Μικογιὰν-Σακὰρ (κάτ. 1.500).

8) Ἡ Α. Π. τοῦ Μπαλκὰρ-Καμπαρντὶν (ἔκτ. 12.200 τ. χλμ., κάτ. 224.100) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ναλτσὶκ (κάτ. 20.909).

9) Ἡ Α. Π. τῶν Βορείων Ὀσσετῶν (ἔκτ. 6.000 τ. χλμ., κάτ. 166.700) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ὀρντζονικίντζε (κάτ. 78.347, τ. Βλαδικαύκασον), πόλιν αὐτόνομον.

10) Ἡ Α. Π. τῶν Ἰνγκούσων (ἔκτ. 3.200 τ. χλμ., κάτ. 82.200) μὲ πρωτεύουσαν κοινὴν μετὰ τῶν Βορείων Ὀσσετῶν τὸ Ὀρντζονικίντζε.

11) Ἡ Α. Π. τῶν Τσετσένων (ἔκτ. 10.800 τ. χλμ., κάτ. 460.000) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Γκρόζνυ (κάτ. 70.896), πόλιν αὐτόνομον.

12) Ἡ Α. Π. τῶν Βοτιάκων (ἔκτ. 32.100, κάτ. 824.000) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ἰγὲβσκ (κάτ. 63 200).

13) Ἡ Α. Π. τῶν Καρακαλπάκων (ἔκτ. 124.000 τ. χλμ., κάτ 379.000) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Τουρτκοὺλ (κάτ. 4.207, τ. Πέτρο - Ἀλεξανδρὸβσκ) καὶ ἑτέραν ἀξίαν μνείας πολίχνην τὸ Τσιμπάϊ (κάτ. 5.388).

14) Ἡ Α. Π. τῶν Ὀϊρατῶν (ἔκτ. 88.100 τ. χλμ., κάτ. 125.500) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Οὐλάλα (κάτ. 5.691).

15) Ἡ Α. Π. τῶν Χακάσσων (ἔκτ. 54.472 τ. χλμ, κάτ. 108.500) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ἀμπακὰν (κάτ. 3.110).

Τέλος δυνάμει διατάγματος τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως ἀπὸ 15 Ἀπριλίου 1926 τῆς Σ. Ο. Σ. Δ. Ρ. ἀποτελοῦν μέλος καὶ πᾶσαι αἱ ἐν τῷ Βορείῳ Παγωμένῳ ὠκεανῷ νῆσοι, αἱ κείμεναι βορείως τῶν ρωσικῶν ἀκτῶν μέχρι τοῦ Βορείου πόλου μεταξὺ τῶν γεωγραφικῶν μηκῶν 32° 4′ 35″ Α., καὶ 168° 49′ 30″ Δ. τοῦ Γκρήνουϊτς. Αἱ νῆσοι αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἡ Νέα Γῆ (ρωσ. Νόβαγια Ζέμλια), κατοικουμένη ὑπὸ τεσσάρων ἀποικιῶν Σαμογετῶν (ἔκτ. 92.000 τ. χλμ., κάτ. 100). Ἐπὶ πλέον αἱ νῆσοι Βαϊγκάτς (ἔκτ. 3.700 τ. χλμ.) καὶ Κολγοῦγεβ (ἔκτ. 3.495 τ. χλμ.), ἐξαρτώμεναι πᾶσαι ἐκ τῆς Περιφερείας τοῦ Βορρᾶ.

Ἡ Γῆ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσὴφ (ἔκτ. 20.000 τ. χλμ.), ἐξαρτωμένη ἐπίσης ἐκ τῆς Περιφερείας τοῦ Βορρᾶ.

Ἡ Γῆ τοῦ Βορρᾶ (ἔκτ. ἀκαθόριστος, κάτ. 4, τέως Γῆ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου Β′) καὶ μετ' αὐτῆς αἱ νῆσοι Μικρὰ Ταϋμὶρ (ἔκτ. 364 τ. χλμ. περίπου) καὶ Νῆσος τῆς ἐρημίας (ἔκτ. περίπου 236 τ. χλμ.).

Αἱ Νῆσοι τῆς Νέας Σιβηρίας (ἔκτ. περίπου 28.000 τετρ. χλμ., ἀκατοίκητοι), ἐξαρτώμεναι ἀπὸ τῆς Σ.Σ.Δ. τῶν Ὑακούτων

Ἡ Νῆσος τοῦ Λόνγκ, ἤτοι ἡ νῆσος Μπένετ (ἔκτ. 61 περίπου τετρ. χλμ.), ἡ νῆσος Ἑνριέττα (ἔκτ. 283 περίπου τετρ. χλμ.), ἡ νῆσος Ζαννὲτ (ἔκτ. περίπου 81 τετρ. χλμ.), ἡ νῆσος τοῦ στρατηγοῦ Βιλκίτσκι (ἔκτ. περίπου 202 τετρ. χλμ.), ἡ νῆσος Νοβοπασένυ (ἔκτ. 162 περίπου τετρ. χλμ.), ἐξαρτώμεναι ὁμοίως ἐκ τῆς Σ.Σ Δ. τῶν Ὑακούτων.

Ἡ νῆσος τοῦ Βράνγκελ (ἔκτ. περίπου 4.680 τετρ. χλμ., κάτ. 60), ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς Περιφερείας τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἐκ ταύτης ἐξαρτᾶται καὶ ἡ νησὶς Χέραλντ (ἔκτ. 10 τετρ. χλμ., ἀκατοίκητος).

Β′) *Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία Λευκῆς Ρωσίας* (Σ.Σ Δ.Λ.Ρ.) ἱδρυθεῖσα τὸν Αὔγουστον τοῦ 1920 καὶ ἀναγνωρισθεῖσα ὑπὸ τῆς Σ.Ο.Σ.Δ.Ρ. δυνάμει τῆς ἐν Μόσχᾳ συνθήκης τῆς 16 Ἰανουαρίου 1921, ἀπώλεσε μέγα τμῆμα τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν της, προσαρτηθὲν εἰς τὴν Πολωνίαν. Τὴν 30 Δεκεμβρίου 1922 κατέστη ὁμόσπονδος δημοκρατία ἐν τῇ Ε.Σ.Ο.Σ.Δ., αὐξηθεῖσα διὰ τμημάτων τοῦ κυβερνείου τοῦ Βιτέμπσκ, τοῦ Σμόλενσκ καὶ τοῦ Χόμελ. Συνολικὴ ἔκτασις 126.800 τ.χλμ., κάτοικοι 5.246.400. Πρωτεύουσα τὸ Μίνσκ (κάτ. 131.528), ἄλλαι δὲ σημαντικαὶ πόλεις τὸ Μποντρουΐσκ (κάτ. 51 296), τὸ Μπορισὸφ (κάτ. 25.842), τὸ Γκόμελ (κάτ. 86.393), τὸ Μοχιλὲφ (κάτ. 50 704), ἡ Ὄρχα (κάτ. 22 011), τὸ Πολὸτσκ (κάτ. 25.826), τὸ Σλούτσκ (κάτ. 15.690), τὸ Βιτέμπσκ (κάτ. 98.808).

Γ′) *Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τῆς Οὐκρανίας* (Σ.Σ Δ.Ο.). Καταστᾶσα σοβιετικὴ δημοκρατία τὴν 14 Δεκεμβρίου 1919, περιελήφθη ὡς ὁμόσπονδος δημοκρατία εἰς τὴν Ε Σ.Σ Δ. τὴν 30 Δεκεμβρίου 1922. Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 376 περιφερείας καὶ 19 πόλεις αὐτονόμους (1 Ἰανουαρίου 1931). Συνολικὴ ἔκτασις 451.800 τ.χλμ. καὶ πληθυσμὸς 31.403.200 κατοίκων. Πρωτεύουσα τὸ Χαρκὸβ (κάτ. 417.342) ἄλλαι δὲ σημαντικαὶ πόλεις αἱ ἑξῆς: Ἀχτύρκα (κάτ. 26.892), Ἀρτεμὸβσκ (κάτ. 37.780), Βασιλκὸφ (21.322), Βιννίτσα (57.990), Βολτσάνσκ (20.810), Βόζνεσσενσκ (21.587), Γιτομὶρ (76.678), Ζαπορόγιε (55.744), Κάμενετς - Ποντόλσκ (32.051), Καμένσκογιε (34.150), Κιέβον (513.637), Κονσταντινόφκα (25.304), Κρέμετσουγκ (58.832), Κρίβοϊ-Ρὸγκ (31.285), Λουγκάνσκ (71.765), Λούμπνο (21 302), Μαριουπὸλ (41.341), Μελιτοπὸλ (25.289), Μοχίλεφ-Ποντόλσκ (22.993), Μπερντιάνσκ (26.408), Μπερντίτσεφ (55.613), Μπιελάγια-Τσερκὼφ (42.974), Νιέζιν (37.990), Νικολάγιεφ (104.909), Ντνιὲ Προπετρὸβσκ (232.925), Ὀδησσὸς (480.862), Οὐμὰν (44.812), Πετρομαΐσκ (31.683), Πολτάβα (91.984), Πριλούκι (28.621), Προσκουρὼφ (31.989), Ρόμνυ (25.787), Ρύκοβο (24.333), Σιμονιὲβσκ (66.467), Σλαβιάνσκ (28.771), Σοὺμν (44.213), Στάλιν (105.857), Τσερκάσσυ (39.511) καὶ Τσερνιγκὸφ (33.234).

Εἰς τὴν Σ.Σ.Δ.Ο. ὑπάγεται καὶ ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῆς Μολδαυΐας (ἔκτ. 8.288 τ. χλμ., πληθ. 612.900 κατ.) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Τιρασπὸτ (κάτ. 21.741) καὶ ἄλλας ἀξίας λόγου πόλεις τὸ Ἀνάνιεφ (κάτ. 18.230) καὶ τὴν Μπάλτα (κάτ. 23.034).

Δ′) *Σοσιαλιστικὴ Ὁμόσπονδος Σοβιετικὴ Δημοκρατία Ὑπερκαυκασίας* (Σ Ο.Σ.Δ.Υ.). Αἱ δημοκρατίαι τῆς Ἀρμενίας, τοῦ Ἀζερμπαϊντζὰν καὶ τῆς Γεωργίας, καταστᾶσαι ἀνεξάρτητοι μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος, ἐσχημάτισαν τὴν ὁμοσπονδίαν τῆς Ὑπερκαυκασίας τὴν 22 Ἀπριλίου 1918, διαλυθεῖσαν μετὰ παρέλευσιν μηνός. Τὴν 12 Μαρτίου 1922 κατέστησαν σοβιετικαὶ δημοκρατίαι, ἱδρύσασαι τὴν Σ.Ο.Σ.Δ. τῆς Ὑπερκαυκασίας, τὴν δὲ 30 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους μετέσχον τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Συνολικὴ ἔκτασις 185.500 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 6.426.700. Πρωτεύουσα ἡ Τιφλίς.

1. Σ.Σ.Δ. τῆς Ἀρμενίας (ἔκτ. 30.900 τ. χλμ., κάτ. 1.032.700) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ἐριβὰν (κάτ. 64.613) καὶ ἕτερον σημαντικὸν κέντρον τὸ Λενινακὰν (κάτ. 42.313).

2. Σ.Σ Δ. τοῦ Ἀζερμπαϊντζὰν (ἔκτ. 84.700 τ. χλμ., κάτ. 2.510 800) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βακοῦ (κάτ. 452.808) καὶ ἄλλας σημαντικὰς πόλεις τὴν Γκάντζα (κάτ. 57.393), τὴν Κούμπα (13.256), τὸ Λενκορὰν (11.878) καὶ τὴν Νοῦχα (22.965).

Εἰς τὴν Σ.Σ Δ. τοῦ Ἀζερμπαϊντζὰν ὑπάγονται καὶ α′) ἡ Αὐτόνομος Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τοῦ Ναχιτσεβὰν (ἔκτ. 5.300 τ. χλμ., κάτ. 111.800) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ναχιτσεβὰν (κάτ. 8.946) καὶ β′) Ἡ Αὐτόνομος περιοχὴ τῶν Ἄνω Καραμπὰγκ (ἔκτ. 4.200 τ. χλμ., κάτ. 132.700) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Στεπανάκερτ.

3) Ἡ Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τῆς Γεωργίας (ἔκτ. 69.900 τ. χλμ., κάτ. 2.883.200) μὲ πρωτεύουσαν τὴν Τιφλίδα (κάτ 294.044) καὶ ἄλλας σημαντικὰς πόλεις τὸ Ἀχαλτσίσκ (12.428), τὸ Κουτάϊς (48.196), τὸ Πότι (13.137) καὶ τὸ Σαμτρέντι (13.682).

Εἰς τὴν Σ. Σ. Δ. τῆς Γεωργίας ὑπάγονται καὶ α) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῆς Ἀμπχαζίας (ἔκτ. 8 300 τ. χλμ., κάτ. 228.200) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σουχοὺμ (κάτ. 21.568). β) Ἡ Α.Σ.Σ.Δ. τῆς Ἀντζαρίας (ἔκτ. 2 900 τ. χλμ., κάτ. 141.500) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βατοὺμ (κάτ. 45.450) καὶ γ) Ἡ Αὐτόνομος περιοχὴ τῶν Νοτίων Ὀσσετῶν (ἔκτ. 3.900 τ. χλμ., κάτ. 94.400) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Τσκινβαλὶ (κάτ. 5.818).

Ε) *Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία Τουρκμενιστὰν* (Σ. Σ. Δ. Τουρκμ.). Εἰς τὰ παλαιὰ χανᾶτα καὶ αὐτοτελῆ κράτη τῆς Βουχάρας καὶ τῆς Κίβας ἐγκαθιδρύθη τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς τὸν Ἰούνιον τοῦ 1919, μετεσχηματίσθησαν δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς τέως αὐτονόμου δημοκρατίας τοῦ Τουρκεστάν, ἱδρυθείσης τὴν 1 Μαΐου 1918, εἰς δύο σοσιαλιστικὰς σοβιετικὰς δημοκρατίας, τὴν τοῦ Τουρκμενιστὰν καὶ τὴν τοῦ Οὐζμπεκιστάν, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1924. Τὸν Μάϊον τοῦ 1925 ἀπετέλεσαν ἀμφότερα ὁμοσπόνδους δημοκρατίας ἐν τῇ Ε. Σ. Σ. Δ. Συνολικὴ ἔκτασις τοῦ Τουρκμενιστὰν 491.200 τ. χλμ., πληθυσμὸς 1.137.900 κατ., πρωτεύουσα τὸ Ἀγκαμπὰντ (κάτ. 51.593) καὶ ἄλλαι σημαντικαὶ πόλεις: Τσαρντζουΐ (13.950), Κέρκι (8.674), Κιζὶλ - ἀρβὰτ (6.631), Κρασνοβόντσκ (10.082) καὶ Μὲρβ (21.633).

ΣΤ′) *Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τοῦ Οὐζμπεκιστὰν* (Σ. Σ. Δ. Οὐζμπ.). Ἱδρυθεῖσα, ὡς καὶ τὸ Τουρκμενιστὰν (βλ. ἀνωτ.), τὴν 5 Δεκεμβρίου 1924, μετέσχεν ὡς ὁμόσπονδος δημοκρατία τῆς Ε. Σ. Σ. Δ. τὸν Μάϊον τοῦ 1925. Συνολικὴ ἔκτασις 176.100 τ. χλμ., πληθυσμὸς 4.685.400 κατοίκων, πρωτεύουσα τὸ Τάχκεντ (κάτ. 323.544), ἄλλαι δὲ σημαντικαὶ πόλεις αἱ ἑξῆς: Ἀντιτζὰν (κάτ 73.465), Καγκὰν (10.355), Κασσὰν (19.279), Κίβα (20.247), Κόχαντ (69.309), Μαρζελὰν (44.308), Μπὲκ Μπουντὶ (14.198, Καρσί), Ναμανγκὰν (73.620), Ντζιζὰκ (15.198), Σαμαρκάνδη (105 206), Σακμπρισιὰμπ (10.680), Σκομπελὲφ (11.910), Στάρα - Μποχάρα (46.706), Τσοὺστ (14.370), Οὐργκοὺτ (13.774) καὶ Φεργκάνα (14.275, Νέον Μαρζελάν).

Ζ) *Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τοῦ Ταντζικιστὰν* (Σ.Σ.Δ.Ταντζ.). Ἱδρύθη τὴν 4 Φεβρουαρίου 1925 καὶ μετέσχεν ὡς ὁμόσπονδος δημοκρατία τῆς Ε Σ.Σ.Δ. τὴν 16 Ὀκτωβρίου 1929. Ἔκτασις 141 600 τ. χλμ. πληθυσμὸς 1.174.100 κατοίκων (1931), πρωτεύουσα τὸ Στάλιναμπὰντ (κάτ. 5 607, τ. Ντζουγιάμπ), ἄλλα δὲ ἄξια μνείας κέντρα τὸ Χόντσεντ (κάτ. 37.143) καὶ τὸ Ντούρα-Τιουμπὲ (κάτ. 21.056).

Ἀπὸ τῆς Σ.Σ.Δ.Ταντζ. ἐξαρτᾶται καὶ ἡ Αὐτόνομος Περιοχὴ τῶν Ἄνω Μπαντακσὰν (ἔκτ. 56.884 τ. χλμ., κάτ. 32.300) μὲ πρωτεύουσαν τὸ Χόρογκ (κάτ. 927).

Γ. Α. Κ.

Πολίτευμα. α′) *Ἐπὶ αὐτοκρατορίας.* Συνεπείᾳ τῆς ἐν ἔτει 1905 ἐκραγείσης ἐν *Ρωσίᾳ* ἐπαναστάσεως, ὁ τσάρος Νικόλαος Β′, διὰ τοῦ ἀπὸ 17/30 Ὀκτωβρίου διαγγέλματος αὐτοῦ, ἔδωκε τὴν ἐπίσημον ὑπόσχεσιν καθιερώσεως ἐν τῇ χώρᾳ του συνταγματικῶν θεσμῶν καὶ συγκροτήσεως λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας (*Δούμας*), μετεχούσης εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς τοιαύτης ὑποσχέσεως, τὴν 6 Μαΐου 1906 ἐξεδόθη τὸ ρωσικὸν Σύνταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ρωσία καθίστατο συνταγματικὴ μοναρχία, ἀφοῦ προηγουμένως, διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος τῆς 24 Δεκεμβρίου 1905, ὡρίσθησαν τὰ τῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας. Διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1906, τὰ περισσότερα ἄρθρα τοῦ ὁποίου διελάμβανον περὶ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου ἡ «ἐλέῳ Θεοῦ» ἀρχὴ ρητῶς ἐξηγγέλλετο, ἱδρύοντο δύο νομοθετικὰ σώματα, ἡ Ἄνω Βουλὴ καὶ ἡ Κάτω Βουλή, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνετίθετο ἡ ἄσκησις τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ τσάρου· ἀλλ' εἰς αὐτὸν

Digitized by Google

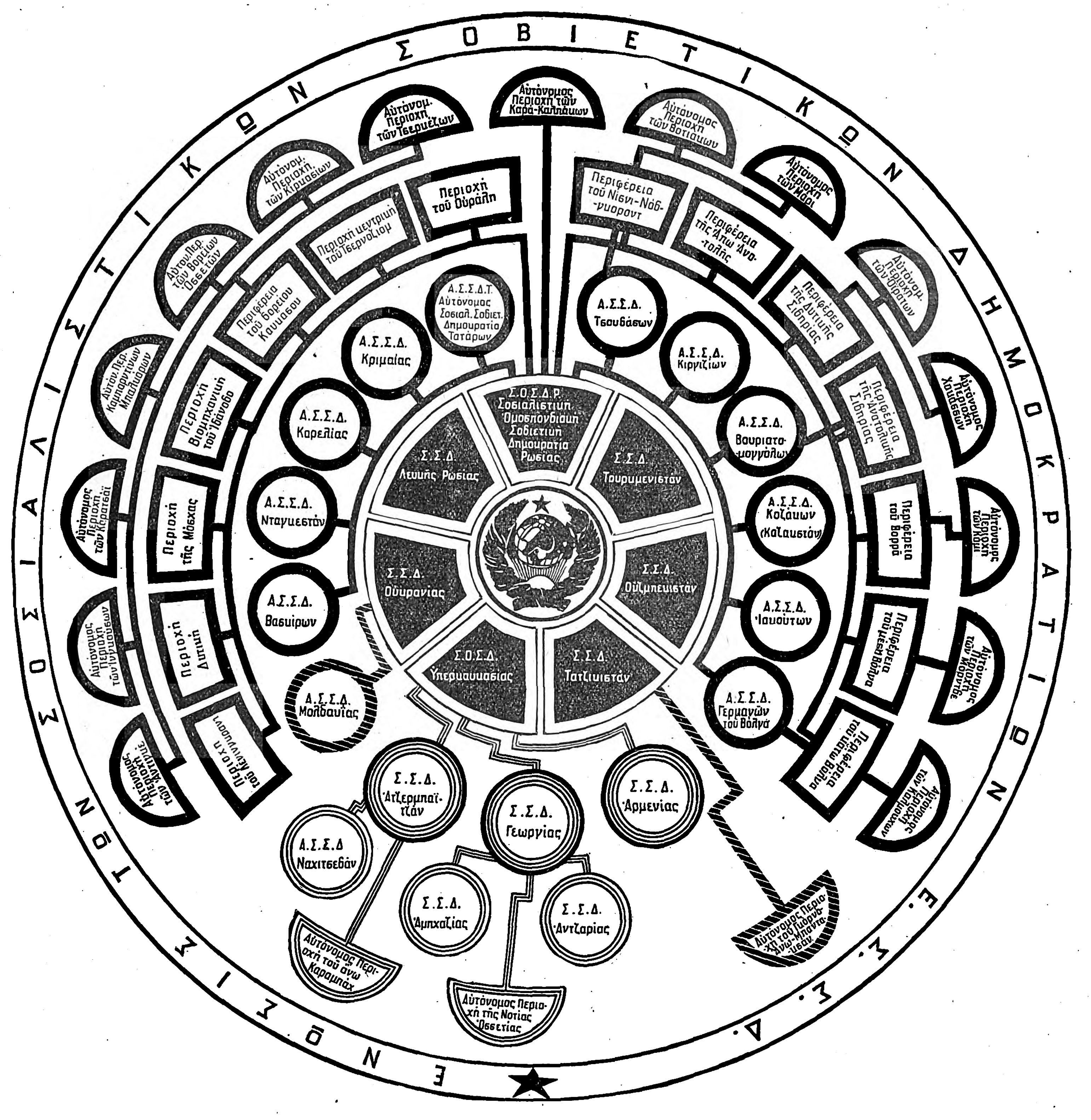

τὸ Σύνταγμα ἀνεγνώριζε τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπολύτου veto κατὰ πάσης ἀποφάσεως τῶν βουλῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ παραλύῃ πᾶσαν ἐνέργειαν αὐτῶν ἀντιτιθεμένην εἰς τὴν θέλησίν του. Ἡ Ἄνω Βουλὴ ἦτο κατ' ἀριστοκρατικὸν τρόπον συγκεκροτημένη, τῶν μελῶν αὐτῆς διοριζομένων κατὰ τὸ ἥμισυ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, κατὰ τὸ ἕτερον δὲ ἥμισυ ἐκλεγομένων παρὰ διαφόρων ὀργανώσεων. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἄνω Βουλῆς διωρίζετο ὑπὸ τοῦ τσάρου. Ἡ Κάτω Βουλὴ εἶχε μὲν λαϊκὴν τὴν προέλευσιν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἁρμοδιοτήτων δὲν διέφερεν οὐσιωδῶς τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς ἄλλας συνταγματικὰς μοναρχίας λειτουργουσῶν βουλῶν, τὸ ἰσχῦον ὅμως δι' αὐτὴν ἐκλογικὸν δίκαιον καθιέρωνεν οὐχὶ τὸ σύστημα τῆς ἴσης ψήφου, ἀλλὰ πολύπλοκον σύστημα διαβαθμισμένης ψήφου, τὸ ὁποῖον βάσει μὲν τοῦ ἐκλογικοῦ διατάγματος τῆς 24 Δεκεμβρίου 1905 ἦτο ὑπὲρ τῆς τάξεως τῶν χωρικῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ μεταγενεστέρου ἐκλογικοῦ νόμου τῆς 11 Ἰουνίου 1907 μετερρυθμίσθη ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς τάξεως τῶν μεγαλοκτηματιῶν καὶ τῶν μεγαλοϊδιοκτητῶν. Χαρακτηριστικὸν δ' εἶναι ὅτι τὸ ἐκλογικὸν δίκαιον κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ 1905, ὡς καὶ κατὰ τὸν ἐκλογικὸν νόμον τοῦ 1907, οὐδόλως ἦτο εὐμενὲς διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν, ἐνῷ ἐξ ἄλλου οἱ ξένοι διὰ μὲν τοῦ διατάγματος τοῦ 1905 ἐθεωροῦντο διατελοῦντες εἰς ἴσαν μοῖραν πρὸς τοὺς Ρώσους, διὰ δὲ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τοῦ 1907 ἐτίθεντο εἰς ὑποδεεστέραν θέσιν.

Τὸ ρωσικὸν Σύνταγμα, ἂν καὶ καθιέρωνε τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν πολίτευμα, ἀνεγνώριζεν ὅλως ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Οὕτως, ὄχι μόνον ἀπένεμεν εἰς αὐτὸν ἀπεριορίστως τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκδίδειν νομοθετικὰ διατάγματα, ὅπερ, ὡς ἦτο ἑπόμενον, προεκάλεσε πλείστας ὅσας καταχρήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλέον μόνον εἰς τὸν τσάρον, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν Δούμαν, ἀνεγνώρισε τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοβουλίας πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Ἐξ ἄλλου, τὸ δικαίωμα τῆς Δούμας ἐν τῇ ἐπιψηφίσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους ἦτο ἀρκούντως περιωρισμένον· οὕτω, δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ διαγράψῃ ἢ περιορίσῃ δαπάνας, τὰς ὁποίας προέβλεπον ὡρισμένοι νόμοι ἢ καὶ διατάγματα πρὸ τῆς καταργήσεως αὐτῶν, οὐδαμῶς δὲ συμμετεῖχεν εἰς τὴν ἔγκρισιν τῶν δαπανωμένων ποσῶν διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ὑπουργεῖον καὶ τὰ ἀνακτορικὰ γραφεῖα, ἐφ' ὅσον αἱ σχετικαὶ δαπάναι δὲν ὑπερέβαινον τὰ ὁρισθέντα τῷ 1906 κονδύλια. Ἐπὶ πλέον, οἱ ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ τσάρου διοριζόμενοι ὑπουργοὶ ἦσαν μόνον ἀπέναντι αὐτοῦ ὑπεύθυνοι, οὐδόλως δὲ ἀπέναντι τῆς Δούμας, εἰς τὸν αὐτοκράτορα δὲ ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς ἡ διεύθυνσις τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους καὶ ἡ ἀνωτάτη ἀρχηγία τοῦ στρατεύματος. Κατὰ τὸ γράμμα τοῦ Συντάγματος, ἡ Δούμα εἶχε μὲν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπερωτᾷ τοὺς ὑπουργούς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ δικαιώματος τούτου ἔλειπε πᾶσα κύρωσις· ἂν ἡ ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν διδομένη ἀπάντησις δὲν ἐθεωρεῖτο ἱκανοποιητικὴ ὑπὸ τῶν δύο τρίτων τῶν βουλευτῶν, ἠδύναντο οὗτοι ν' ἀναφερθῶσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τοῦ προέδρου τῆς Δούμας, ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τοῦ τρόπου τούτου οὐδὲν ἀποτέλεσμα πράγματι θὰ ἐπετυγχάνετο, οὐδέποτε ἐγένετο χρῆσις τοῦ τοιούτου δικαιώματος.

Ἡ Δούμα συνῆλθεν εἰς συνεδρίασιν διὰ πρώτην φορὰν τὴν 16 Ἰουνίου 1906, τὸ πλεῖστον δὲ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀνῆκεν εἰς τὴν ριζοσπαστικὴν ἀντιπολίτευσιν, ἥτις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν ἐν ἀρχῇ κυβέρνησιν ἐξ ἀφορμῆς τῆς απονομῆς ἀμνηστίας διὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα καὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἰδιοκτησιῶν· ἕνεκα τούτου δὲ ὁ αὐτοκράτωρ διέλυσεν αὐτὴν τὴν 21 Ἰουλίου. Κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας νέας ἐκλογὰς ἡ ἀντιπολίτευσις ἐξῆλθε τοῦ ἀγῶνος περισσότερον ἰσχυρά, καὶ ἡ νέα Δούμα, συγκληθεῖσα τὴν 5 Μαρτίου 1907, διελύθη τὴν 16 Ἰουνίου ἰδίου ἔτους, ἐπειδὴ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν της ἠρνήθη νὰ χορηγήσῃ τὴν ἄδειαν διώξεως 55 σοσιαλδημοκρατικῶν βουλευτῶν κατηγορουμένων ὡς συμμετασχόντων εἴς τινα στρατιωτικὴν συνωμοσίαν. Αἱ νέαι ἐκλογαί, ἐνεργηθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τοῦ 1907, ἐπέτρεψαν τὴν συγκρότησιν τῆς νέας Δούμας, ἥτις συνῆλθε τὴν 13 Νοεμβρίου 1907, κατὰ τρόπον ὥστε ἐξησφάλισεν ὁμαλὴν συνεργασίαν μετὰ τῆς κυβερνήσεως μέχρι τοῦ 1912, ὁπότε ἐνηργήθησαν νέαι ἐκλογαί. Εἰς τὴν ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἐκλογῶν προελθοῦσαν Δούμαν τὰ κόμματα τῆς δεξιᾶς εἰσῆλθον περισσότερον ἐνισχυμένα. Ἡ βουλὴ αὐτή, ἥτις ἦτο ἡ τελευταία τοῦ τσα-

Digitized by Google

ρικοῦ καθεστῶτος, δμοφώνως ἐκηρύχθη, ἀρχομένου τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὑπὲρ τῆς κυβερνήσεως, πλὴν ὅμως δὲν ἐβράδυνεν ἡ διάσπασις τῶν κομμάτων, πρώτων τῶν σοσιαλιστῶν ζητησάντων τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1915 τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης. Τὸ φθινόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐσχηματίσθη ἐντὸς τῆς Δούμας ἡ «Προοδευτικὴ Ἕνωσις», συγκροτηθεῖσα ἐκ μελῶν ὅλων τῶν δεξιῶν κομμάτων, ἥτις ἠξίωσεν ὅπως ἡ κυβέρνησις ἀποτελῆται τοῦ λοιποῦ ἐξ ὑπουργῶν ἀπολαυόντων τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ σώματος. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1916 ἐπέτυχε τὴν πτῶσιν τῆς ὑπὸ τὸν εἰρηνόφιλον πρωθυπουργὸν Stürner κυβερνήσεως, καὶ ἀπὸ συμφώνου μετὰ τοῦ Ἄγγλου πρέσβεως Buchanan ἀνέλαβε νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ τσάρου Νικολάου Β΄ καὶ τὴν ἀνάρρησιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαήλ. Ἀλλὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τούτου προέλαβεν ἡ ἔκρηξις τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ μῆνα Μάρτιον 1917, ὁπότε καὶ διεκόπησαν ὑπὸ τοῦ τσάρου αἱ ἐργασίαι τῆς Δούμας· αὕτη ὅμως ἀρνουμένη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν θέλησιν, ἐγκατέστησεν «ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπήν», συγκροτηθεῖσαν ἐκ βουλευτῶν, ἡ ὁποία ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συμβουλίου τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ συγκροτηθῆ, διώρισε τὴν νέαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Λβὼφ κυβέρνησιν καὶ συνέπραξεν εἰς τὴν διευθέτησιν τῆς κατὰ μῆνα Μάϊον ἐκραγείσης κυβερνητικῆς κρίσεως, ὁπότε καὶ ἔληξε τὸ ἔργον της, διότι παρηγκωνίσθη κατόπιν ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν. Η. Γ. Κ.

β΄) *Ἐπὶ σοβιετικοῦ καθεστῶτος.* Ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ θεωρία τοῦ κομμουνισμοῦ εὑρίσκεται διατυπωμένη εἰς τὰ Συντάγματα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Τὸ πρῶτον σοβιετικὸν Σύνταγμα χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 10 Ἰουλίου τοῦ 1918. Μεταρρυθμισθὲν κατόπιν, ἐγένετο τὸ Σύνταγμα τῆς 11 Μαΐου 1925 τῆς Σοσιαλιστικῆς Ὁμοσπονδιακῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας τῆς Ρωσίας (Σ.Ο.Σ.Δ Ρ.). Τὸ πρῶτον Σύνταγμα τοῦ 1918 ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς τὰ Συντάγματα τῶν ἄλλων δημοκρατιῶν τῆς Ἑνώσεως τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν (Ε.Σ.Σ.Δ) Ἀπὸ τοῦ 1918 μέχρι τοῦ 1925 αἱ σοβιετικαὶ δημοκρατίαι κατέστησαν ὁμόσπονδοι καὶ ἐπροικίσθησαν μὲ ὁμοσπονδιακὸν Σύνταγμα, τὸ τῆς 7 Ἰουλίου 1923, ἐν τῷ ὁποίῳ καθορίζονται αἱ ἁρμοδιότητες τῶν διαφόρων ὀργάνων τῆς ἐξουσίας. Πρὸ τῶν Συνταγμάτων τούτων, τὴν 16 Ἰανουαρίου τοῦ 1918, εἶχε δημοσιευθῆ μία «Διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐργαζομένου καὶ ὑφισταμένου ἐκμετάλλευσιν λαοῦ», ἥτις ἀπετέλεσε κατόπιν τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Συντάγματος. Ἡ «Διακήρυξις» αὕτη συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Λένιν.

Ἐκλογικὰ δικαιώματα. Τὰ σοβιὲτ εἶναι ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν ἐργαζομένων. Κατὰ τὸ ἄρθρον 68 τοῦ Συντάγματος τῆς 11 Μαΐου 1925 τῆς Σ Ο.Σ Δ.Ρ., τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι εἰς τὰ σοβιὲτ ἀνήκει εἰς τοὺς πολίτας τῆς Σ.Ο.Σ Δ.Ρ.. ἄνευ διακρίσεως φύλου, θρησκείας, φυλῆς, ἐθνότητος, κατοικίας κλπ., τοὺς ἔχοντας κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν συμπεπληρωμένον τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ ἀνήκοντας εἰς μίαν ἐκ τῶν κάτωθι κατηγοριῶν: α) πρόσωπα κερδίζοντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ παραγωγικῆς καὶ χρησίμου εἰς τὴν κοινωνίαν ἐργασίας καὶ πρόσωπα ἀσχολούμενα μὲ οἰκιακὰς ἐργασίας καὶ ἐξασφαλίζοντα εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἔξω τοῦ οἴκου τὴν δυνατότητα παραγωγικῆς ἐργασίας· β) στρατιῶται καὶ ναῦται τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ καὶ στόλου τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν· καὶ γ) πολῖται ἀνήκοντες εἰς μίαν ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύο κατηγοριῶν, ἀλλ' ἀπολέσαντες τὴν ἱκανότητα πρὸς ἐργασίαν. Ἐκτὸς τῶν πολιτῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἐκλογικὰ δικαιώματα ἔχουν καὶ πρόσωπα ξένα, καταφυγόντα εἰς Ρωσίαν ἐκ τῶν χωρῶν των διὰ τὴν πολιτικήν των δρᾶσιν καὶ τὰς πολιτικάς των πεποιθήσεις.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 69 τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος δὲν δύνανται οὔτε νὰ ἐκλέξουν οὔτε νὰ ἐκλεγοῦν: α) ὅσοι χρησιμοποιοῦν ἐργασίαν ἄλλου διὰ νὰ ὠφεληθοῦν οἱ ἴδιοι· β) ὅσοι ἀποζοῦν ἐξ εἰσοδήματος μὴ παραγωγικοῦ, λ. χ. κεφαλαίου, βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως, ἀκινήτου ἰδιοκτησίας κλπ.· γ) οἱ ἰδιῶται ἔμποροι, μεσῖται καὶ ἐμπορικοὶ πράκτορες· δ) οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς ὅλων τῶν θρησκευμάτων· ε) οἱ πράκτορες καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῆς πρῴην ἀστυνομίας καὶ τοῦ εἰδικοῦ σώματος τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς ὀχράνας καὶ τὰ μέλη τῆς πρῴην βασιλικῆς δυναστείας· στ) ὅσοι νομίμως ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὡς παράφρονες ἢ διατελοῦν ὑπὸ ἐπιτροπείαν· καὶ ζ) ὅσοι ἔχουν καταδικασθῆ δι' ἀτιμωτικὰ ἀδικήματα ἢ ἐπὶ αἰσχροκερδείᾳ, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ὁριζόμενον διάστημα. Οἱ ἐκλογεῖς, οἱ ἐκλέξαντες ἀντιπροσώπους διὰ τὰ σοβιέτ, ἔχουν, κατὰ τὸ ἄρθρον 75, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς ἀνακαλέσουν καὶ νὰ διεξαγάγουν νέας ἐκλογάς.

Ἡ τσαρικὴ Ρωσία, ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως, ἦτο διῃρημένη εἰς *κοινότητας*, *καντόνια* (βολόστ), *ἐπαρχίας* (οὐϊὲζντ) καὶ *κυβερνεῖα* (γκουμπέρνια). Ἡ νέα διοικητικὴ διαίρεσις τῆς σοβιετικῆς ἐπικρατείας, ἡ ὁποία δέον ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ παλαιὰ κυβερνεῖα, ἐμπνεομένη ἐκ τῆς κοινότητος τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ τῆς διαθέσεως τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν, ἀφῆκε τὴν ἱεραρχικὴν διαίρεσιν εἰς κυβερνεῖα, ἐπαρχίας, καντόνια καὶ κοινότητας.

Τὸ σοβιετικὸν σύστημα. Τὸ ἐν χρήσει ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ. διοικητικὸν καὶ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα εἶναι τὸ δημοκρατικώτερον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων συστημάτων, διότι κάθε ρωσικὴ τοπικὴ μονὰς διοικεῖται ὑπὸ συνελεύσεων (σοβιὲτ) ἐκλεγομένων κατ' ἔτος ἄνευ ἐπεμβάσεως ἢ ἀμέσου ἀντιπροσώπου τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Αἱ συνελεύσεις αὗται τῶν τοπικῶν ἀντιπροσώπων συνέρχονται κατ' ἀραιὰ διαστήματα, διότι ἐν ὀνόματί των ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν ἡ *ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ* (ἰσπολκόμ), τὴν ὁποίαν ἔχουν ἐκλέξει. Κάθε συνέλευσις ὁρίζει τοὺς ἀντιπροσώπους της διὰ τὴν συνέλευσιν (σοβιὲτ) τῆς ἀμέσως ἀνωτέρας μονάδος. Οὕτω τὴν βάσιν ἀποτελοῦν τὰ σοβιὲτ ἀγροτικῶν κοινοτήτων, ἐκλεγόμενα διὰ καθολικῆς σχεδὸν ψηφοφορίας (εἷς ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 100 κατοίκους). Τὰ σοβιὲτ ταῦτα χωρίου ἀποστέλλουν τοὺς ἀντιπροσώπους των (ἕνα ἀνὰ 300 κατοίκους) εἰς τὸ σοβιὲτ καντονίου (βολόστ), τοῦ ὁποίου τὰ μέλη δὲν δύνανται νὰ εἶναι περισσότερα τῶν 50. Τὰ σοβιὲτ καντονίου ἀποστέλλουν τοὺς ἀντιπροσώπους των εἰς τὰ σοβιὲτ ἐπαρχίας. Εἰς τὴν βάσιν, παραλλήλως πρὸς τὰ σοβιὲτ κοινοτήτων καὶ καντονίων, ὑπάρχουν καὶ τὰ σοβιὲτ πόλεων καὶ προαστειακῶν βιομηχανικῶν συνοικισμῶν. Τὰ σοβιὲτ πόλεως ἔχουν 1 ἀντιπρόσωπον διὰ 15 ἐκλογεῖς εἰς τὰς πόλεις 1.000 κατοίκων καὶ ἕνα ἀντιπρόσωπον διὰ 400 ἐκλογεῖς εἰς τὴν Μόσχαν καὶ τὸ Λένινγκραντ. Τὰ σοβιὲτ ἐπαρχίας συγκεντρώνουν οὕτω τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν σοβιὲτ καντονίου καὶ τῶν σοβιὲτ πόλεως. Τὰ σοβιὲτ καντονίου ἀποστέλλουν 1 ἀντιπρόσωπον ἀνὰ 1.000 κατοίκους καὶ τὰ σοβιὲτ πόλεως 1 ἀντιπρόσωπον ἀνὰ 200 ἐκλογεῖς. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐξασφαλίζεται μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς πόλεως ἀπέναντι τῆς ὑπαίθρου καὶ ἐπομένως τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἀπέναντι τῶν ἀγροτῶν. Τὰ σοβιὲτ ἐπαρχίας ἐκλέγουν ἀντιπρόσωπον διὰ τὸ σοβιὲτ κυβερνείου. Τὸ σοβιὲτ κυβερνείου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν σοβιὲτ ἐπαρχίας (1 ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 10 000 ἐκλογεῖς) καὶ ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν σοβιὲτ πόλεως (1 ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 2.000 ἐκλογεῖς). Καὶ ἐδῶ ἐπίσης ἡ ὑπεροχὴ ἔχει δοθῆ εἰς τὰς πόλεις. Τὰ σοβιὲτ πόλεως ἀπολαύουν διπλῆς ἀντιπροσωπεύσεως, στέλλοντα ἀντιπροσώπους εἰς τὸ σοβιὲτ ἐπαρχίας καὶ εἰς τὸ σοβιὲτ κυβερνείου.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τροποποίησιν τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ Συντάγματος τῆς Ε Σ.Σ.Δ, γενομένην τὴν 14 Μαρτίου τοῦ 1931, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις ἔχει τὴν ἑξῆς διάρθρωσιν:

Τὸ *Συνέδριον τῶν Σοβιὲτ τῆς Ἑνώσεως* (Σιὲζντ Σοβιέτοβ Σογιούζα), ἀποτελούμενον ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν Συνεδρίων τῶν Σοβιὲτ τῶν Περιοχῶν, ἐκλεγομένων διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας, καθὼς καὶ τῶν Συνεδρίων τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς Ἑνώσεως, τῶν αὐτονόμων δημοκρατιῶν καὶ περιοχῶν (1 ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 25.000 ἐκλογεῖς πόλεων καὶ 1 ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 125 000 ἐκλογεῖς τῆς ὑπαίθρου) καὶ περιλαμβάνον ἐν συνόλῳ ἄνω τῶν 1.500 μελῶν, συνέρχεται ἐπὶ 1—2 ἑβδομάδας, εἶναι ὑπέρτατος νόμιμος φορεὺς τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ ἔχει ἀπόλυτον ἁρμοδιότητα ἐπὶ τῆς τροποποιήσεως τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς συνάψεως εἰρήνης. Μετὰ τὸ Σ.Σ.Ε. ἔρχεται ἡ *Κεντρικὴ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ* (Τσὶκ=Τσεντράλνυ Ἰσπολνίτελνυ Κόμιτετ), ἥτις ὑπὸ τοῦ Λένιν ἐκλήθη «προλεταριακὸν κοινοβούλιον». Ἡ Κ.Ε.Ε. ἔχει τὴν μορφὴν ἐθνοσυνελεύσεως μὲ δύο βουλάς: τὸ *Συμβούλιον τῆς Ἑνώσεως* (Σοϊούζνυ Σοϊέετ), ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ 473 μελῶν, ἐκλεγομένων διὰ δύο ἔτη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῶν Σοβιὲτ τῆς Ἑνώσεως ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ τὸ *Συμβούλιον τῶν Ἐθνοτήτων* (Σοϊέετ Νατσιοναλνοστέϊ), τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἐκ τῶν 5 ἀντιπροσώπων, οὓς στέλλει κάθε κράτος-μέλος τῆς Ἑνώσεως καὶ κάθε αὐτόνομον σοβιετικὸν κράτος, καὶ ἐκ τοῦ 1 ἀντιπροσώπου τῶν αὐτονόμων περιοχῶν, ἐν συνόλῳ ἐξ 138 μελῶν, πάντων ἐγκρινομένων ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῶν Σοβιὲτ τῆς Ἑνώσεως. Ἡ Κεντρικὴ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ συγκαλεῖ τὸ Συνέδριον τῶν Σοβιὲτ τῆς Ἑνώσεως ἀνὰ διετίαν καὶ ἀσκεῖ τὴν ἀνωτάτην κρατικὴν ἐξουσίαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, καθ' ὃ συνέρχεται τρὶς τοὐλάχιστον, ἀποφασίζει περὶ ὅλων τῶν βασικῶν νόμων καὶ δύναται ν' ἀκυρώσῃ ἢ ν' ἀνακαλέσῃ ὅλους τοὺς νόμους ἢ τὰ διοικητικὰ διατάγματα τῶν ὀργάνων τῶν Κρατῶν-μελῶν. Ἡ Κεντρικὴ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ δρᾷ διὰ τοῦ εἰκοσιοκταμελοῦς *Γραφείου* της, ὅπερ εἶναι ἡ μόνιμος ὑπερτάτη διοικητικὴ ἐξουσία, ἐλέγχει τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀποφαίνεται τελεσιδίκως ἐπὶ διοικητικῶν ἀμφισβητήσεων. Τὸ *Συμβούλιον τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.* (SNK=Σοβναρκὸμ (δηλαδὴ Σοβιὲτ Ναρόντνυχ Κομισσάροφ) Σοϊούζα) εἶναι ἐκτελεστικὸν ὄργανον, ἐκλεγόμενον ἀνὰ διετίαν ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐνώπιον τῆς ὁποίας εἶναι ὑπεύθυνον. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀναπληρωτῶν του ἐκ τοῦ προέδρου τῆς *Ἐπιτροπῆς τοῦ Κρατικοῦ Σχεδίου*, ἐκ τῶν διευθυντῶν (ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ): τῶν 8 *Ὁμοσπόνδων Ἐπιτροπάτων τοῦ Λαοῦ τῆς Ἑνώσεως* (κοινῶν δι' ὁλόκληρον τὴν Ἕνωσιν μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων των εἰς τὰ Κράτη-μέλη), ἤτοι τῶν ἐπιτρόπων τῶν Ἐξωτερικῶν, τοῦ Πολέμου καὶ τῶν Ναυτικῶν, τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, τῆς Συγκοινωνίας, τῶν Πλωτῶν ὁδῶν, τῆς Βαρείας βιομηχανίας, τῆς Βιομηχανίας τοῦ ξύλου καὶ τῶν Ταχυδρομείων, Τηλεγραφείων καὶ Τηλεφωνείων, καὶ τῶν 6 *Ἡνωμένων Ἐπιτροπάτων τοῦ Λαοῦ τῆς Ἑνώσεως* (ἀρχῶν ὁμοσπόνδων, μὲ κομισσαριᾶτα τοῦ λαοῦ τοῦ αὐτοῦ κλάδου εἰς τὰ Κράτη-μέλη ὡς ὄργανα), ἤτοι τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας, τῆς ἐργασίας, τῶν οἰκονομικῶν, τοῦ ἐπισιτισμοῦ, τῆς ἐργατικῆς καὶ ἀγροτικῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ τῆς γεωργίας.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑνώσεως, ἀποτελούμενον ἐκ 473 μελῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῶν Σοβιὲτ ἀναλόγως πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἑκάστης δημοκρατίας, θὰ ἔδιδεν ὑπεροχὴν εἰς τὴν Σ.Ο Σ Δ Ρ., ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὰ 74 % τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑνώσεως, ἂν ἡ ἀριθμητικὴ αὕτη ἀνωτερότης δὲν ἀντεσταθμίζετο ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐθνοτήτων, εἰς τὸ ὁποῖον κάθε ἡνωμένη ἢ αὐτόνομος δημοκρατία ἀποστέλλει πέντε ἀντιπροσώπους καὶ κάθε αὐτόνομος περιοχὴ ἕνα ἀντιπρόσωπον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δίδει μεγάλην πλειοψηφίαν εἰς τὰς διαφόρους ἐθνότητας ἔναντι τῶν 5 ἀντιπροσώπων τῆς Σ Ο.Σ.Δ.Ρ. Τὸ Συμβούλιον τῶν Ἐθνοτήτων δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνάλογον πρὸς τὸν πληθυσμόν. Εἶναι ὄργανον ἐπιφορτισμένον νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῶν ἰδιαιτέρων συμφερόντων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., ἐνῷ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑνώσεως ἀντιπροσωπεύει τὸν πληθυσμὸν ἐν τῷ συνόλῳ του.

Ὁμοίως πρὸς τὰ Ἐπιτροπᾶτα τῆς Ἑνώσεως καὶ ἡ *Γενικὴ Πολιτικὴ Διεύθυνσις τοῦ Κράτους* (ἢ Γκεπεοῦ, ρωσ. συντομογρ. Ο. G. P. Ου.) ἐκτείνει τὴν δικαιοδοσίαν της ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ καταδιώκει τὴν ἀντεπανάστασιν, τὴν κατασκοπείαν καὶ τὴν λῃστείαν. Τὰ ἐπιτροπᾶτα ἑκάστης δημοκρατίας ὑπάγονται εἰς τὰς ὑπερκειμένας τῆς δημοκρατίας των ἀρχάς, τὸ Συνέδριον τῶν Σοβιέτ, τὴν Κεντρικὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὸ Γραφεῖον τῆς Κεντρικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς.

Παρομοία εἰς τὰς κυρίας της γραμμὰς εἶναι καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν μελῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. δημοκρατιῶν. Τὸ ἀνώτατον κρατικὸν ὄργανον κάθε μέλους εἶναι τὸ *Σοβιετικόν* του *Συνέδριον*, συνερχόμενον ἀνὰ διετίαν καὶ ἐκλέγον ἐκ τῶν κόλπων του τὴν *Κεντρικὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπήν*, ὑπεύθυνον ἀπέναντί του (ἐκ 400 μελῶν καὶ 150 ἀναπληρωματικῶν ἐν τῇ Σοσιαλιστικῇ Ὁμοσπονδιακῇ Σοβιετικῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Ρωσίας, ἐκ 315 μελῶν ἐν Οὐκρανίᾳ, ἐκ 254 μελῶν ἐν τῇ Λευκῇ Ρωσίᾳ, ἐκ 210 μελῶν ἐν τῇ Ὑπερκαυκασίᾳ κλπ.). Ἡ Κεντρικὴ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ συνέρχεται τρὶς τοῦ ἔτους καὶ ἀσκεῖ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν μεταξὺ δύο συνόδων τοῦ Συνεδρίου. Ἐκλέγει κατ' ἔτος ἐξ ἑαυτῆς τὴν *Γραμματεῖαν* (ἀνώτατον μόνιμον κρατικὸν ὄργανον), τὸν *πρόεδρόν* της (πρόεδρον τοῦ κράτους) καὶ τὸ *Συμβούλιον τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ*, πάντας ὑπευθύνους ἀπέναντί της. Τὸ Συμβούλιον τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀναπληρωτῶν του, ἐκ τοῦ προέδρου τῆς *Ἐπιτροπῆς τοῦ Κρατικοῦ Σχεδίου*, ἐκ τῶν διευθυντῶν (ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ) τῶν 6 *Ἡνωμένων Ἐπιτροπάτων τοῦ Λαοῦ* (ἐλαφρᾶς βιομηχανίας, ἐργασίας, οἰκονομικῶν, ἐπισιτισμοῦ, ἐργατικῆς καὶ ἀγροτικῆς ἐπιθεωρήσεως, γεωργίας), καὶ τῶν 5 *Ἐπιτροπάτων τοῦ Λαοῦ* ἐξαρτωμένων ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὰ ὁμόσπονδα κράτη (δικαιοσύνης, ὑγιεινῆς, κοινωνικῆς προνοίας, δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, κοινοτικῆς οἰκονομίας) καὶ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν *Ὁμοσπόνδων Ἐπιτροπάτων τοῦ Λαοῦ τῆς Ἑνώσεως.*

Τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς δὲν γνωρίζει τὸν συνήθη χωρισμὸν τῶν ἐξουσιῶν εἰς νομοθετικήν, ἐκτελεστικὴν καὶ δικαστικήν. Ὅλα τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας ἔχουν ταυτοχρόνως νομοθετικὴν καὶ διοικητικὴν δικαιοδοσίαν. Τὰ σοβιὲτ ὅλων τῶν βαθμίδων καὶ αἱ ἐκτελεστικαί των ἐπιτροπαὶ εἶναι κυρίαρχα ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς περιοχῆς, ἡ ὁποία τὰ ἐξέλεξε, καὶ ἔχουν διοικητικήν, πολιτικήν, οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν δικαιοδοσίαν. Ἡ δικαιοδοσία αὕτη εὐρύνεται ἐφ' ὅσον ἀνερχόμεθα τὴν κλίμακα τῆς διοικητικῆς ἱεραρχίας. Τὰ σοβιὲτ κυβερνείων ἔχουν αὐτόχρημα ὑπουργικὰ δικαιώματα. Αἱ ἐκτελεστικαὶ ἐπιτροπαὶ τῶν σοβιὲτ κυβερνείων δύνανται ν' ἀκυρώσουν τὴν ἐκτέλεσιν ἀποφάσεων καὶ κανονισμῶν προερχομένων ἐξ ἑνὸς ἐπιτροπάτου τοῦ Λαοῦ.

Ἡ Γ' Διεθνὴς καὶ τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1919 οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων ὅλου τοῦ κόσμου συνῆλθον εἰς τὸ Κρεμλῖνον καὶ ἵδρυσαν τὴν Γ' Διεθνῆ, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1930 συνῆλθεν εἰς 6 συνέδρια ἐν Μόσχᾳ. Σήμερον ἡ Γ' Διεθνὴς πε-

Digitized by Google

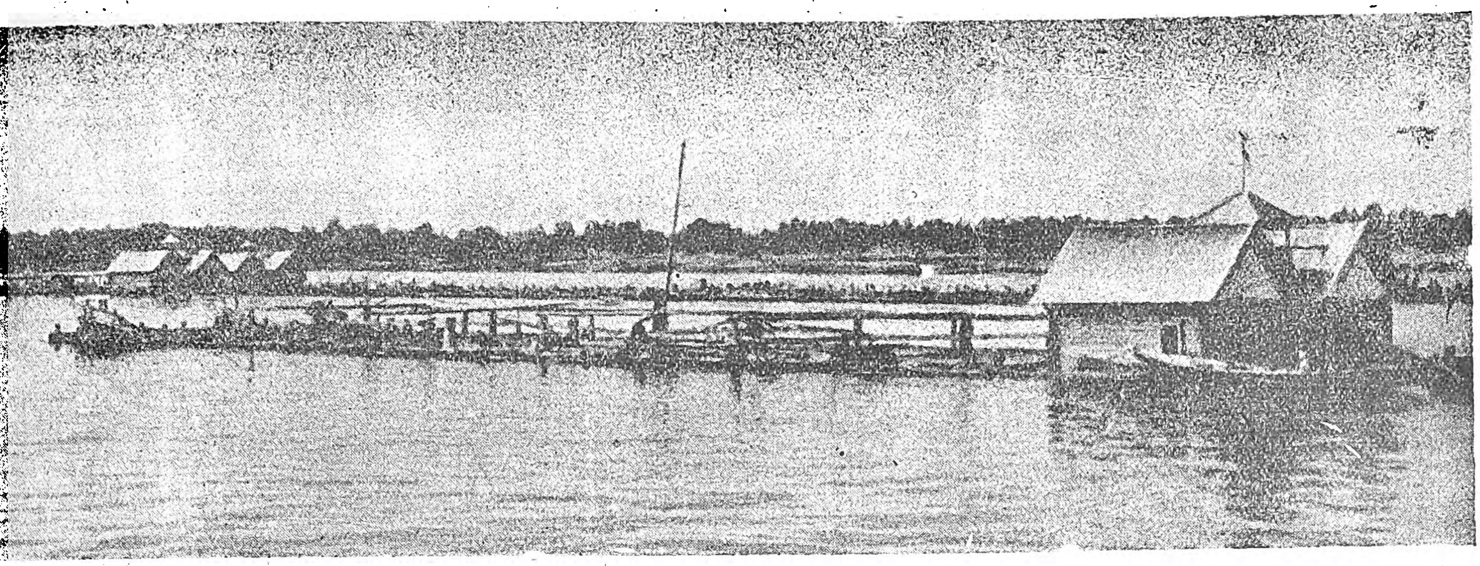

Ὁ Βόλγας καὶ ἡ δι' αὐτοῦ μεταφορὰ ξυλείας.

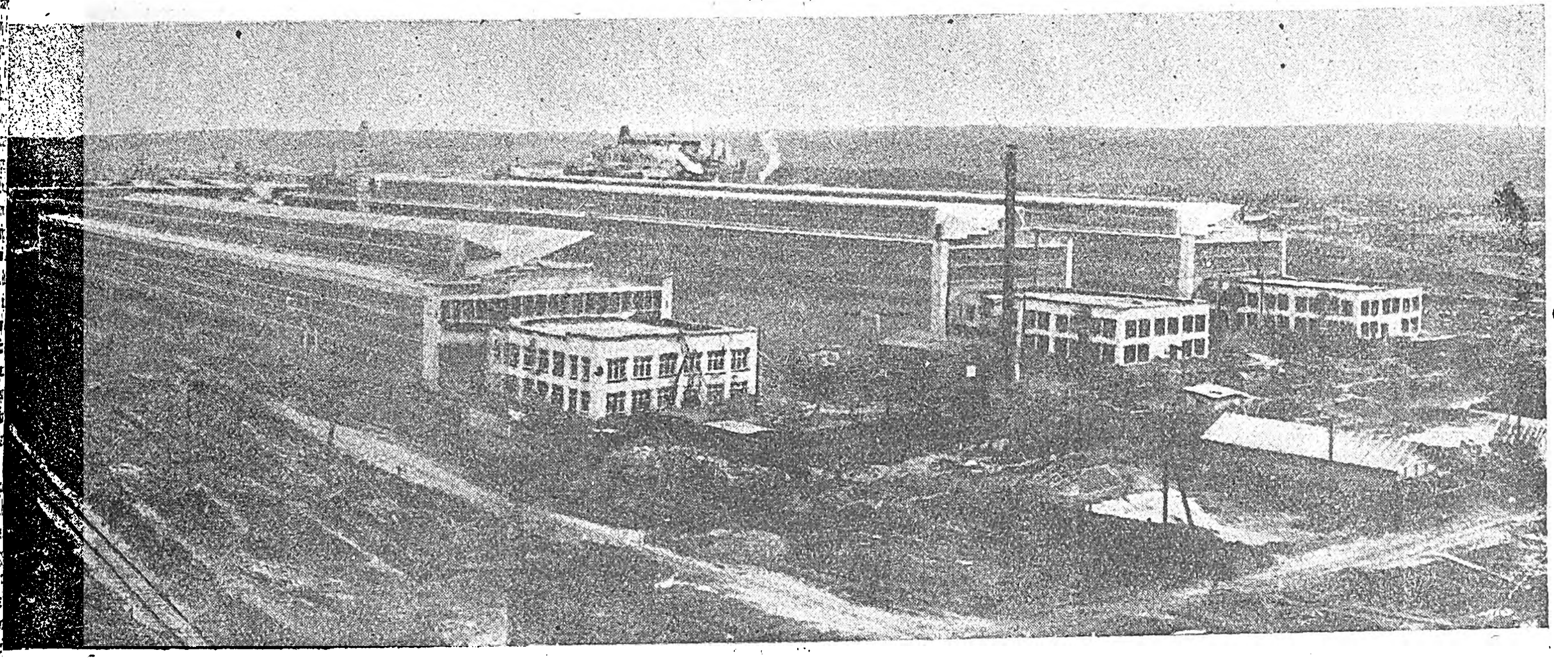

Τὰ ἐν Νίζνι-Νόβγορον ἐργοστάσια αὐτοκινήτων.

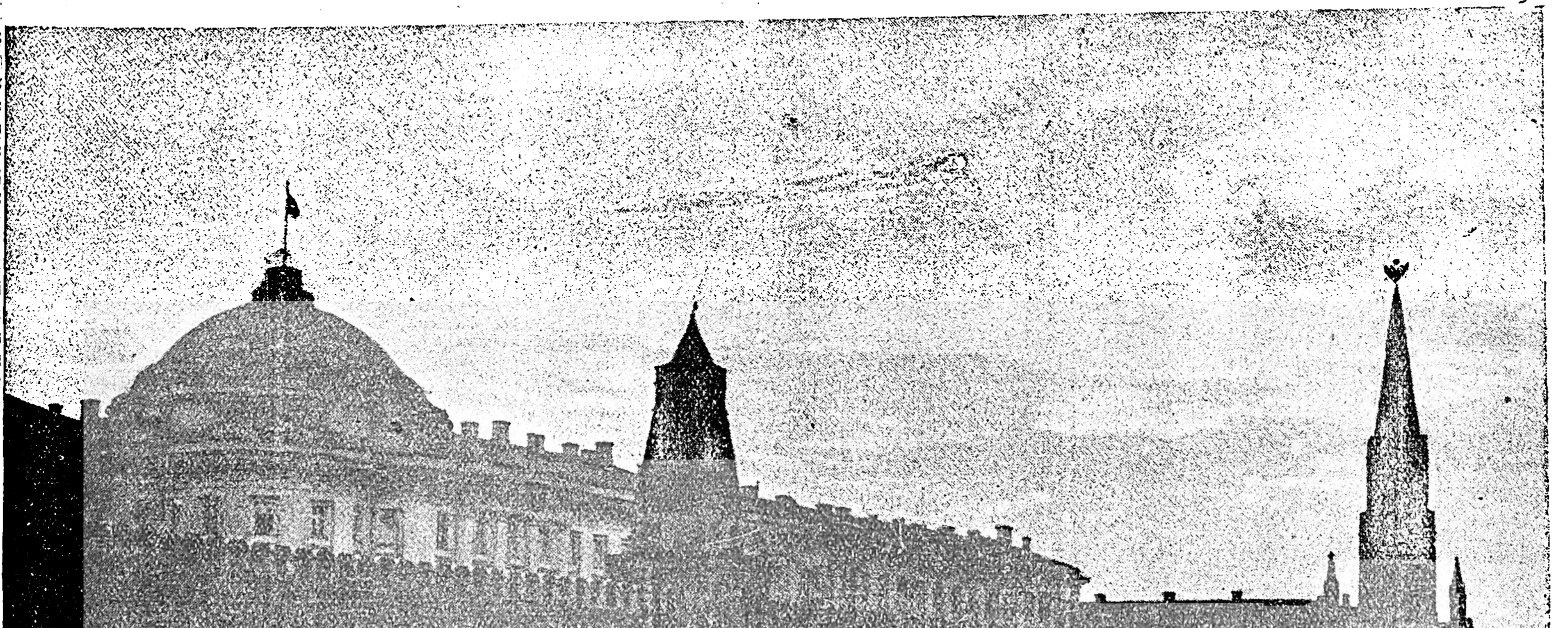

Τὸ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ πλατείᾳ τῆς Μόσχας μνημεῖον τοῦ Λένιν.

Digitized by Google

ριλαμβάνει 53 κομμουνιστικὰ κόμματα, ἀλλὰ τὸ κεντρικόν, τὸ κύριον κόμμα αὐτῆς, εἶναι τὸ ρωσικὸν κομμουνιστικὸν κόμμα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διότι οἱ διευθύνοντες τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. διευθύνουν κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τὴν Γ' Διεθνῆ, ἐπικρατεῖ μόνιμος σύγχυσις εἰς τὰ ἀστικὰ κράτη μεταξὺ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὡς κράτους καὶ τῆς Γ' Διεθνοῦς, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ ἐντεῦθεν ἐγένετο ἀφορμὴ διαφόρων διπλωματικῶν προστριβῶν μεταξὺ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ τῶν ἀστικῶν κρατῶν, δυσανασχετούντων διὰ τὴν δρᾶσιν τῶν ἐν αὐτοῖς κομμουνιστικῶν κομμάτων.

Τὸ μόνον πολιτικὸν κόμμα ἐν Ρωσίᾳ εἶναι τὸ *κομμουνιστικὸν κόμμα*. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος δὲν συγχέεται πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ σοβιετικοῦ κράτους, ἀλλ' ἀποτελεῖ τὸν κινητήριον αὐτοῦ μοχλόν. Εἰς κάθε ἐπιχείρησιν, εἰς κάθε διοικητικὴν μονάδα, ὑπάρχει καὶ *πυρὴν* τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Οἱ πυρῆνες ὡρισμένης περιφερείας σχηματίζουν μίαν *ἀκτῖνα*, αἱ ἀκτῖνες *περιφερείας*, αἱ περιφέρειαι τὸ *κόμμα* ἑκάστης δημοκρατίας καὶ τὰ κόμματα ὅλων τῶν δημοκρατιῶν τὸ κεντρικὸν κόμμα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Κάθε κομματικὴ ὀργάνωσις, ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι τῆς ἀνωτάτης, ἔχει μίαν *ἐπιτροπὴν* καὶ κάθε ἐπιτροπὴ μίαν *γραμματείαν*. Ἡ γραμματεία εἶναι τὸ κύριον ὄργανον τοῦ καθεστῶτος. Διὰ τῆς ἀνωτάτης γραμματείας τοῦ κόμματος μεταβιβάζονται τὰ συνθήματα, αἱ θέσεις τοῦ πολιτικοῦ γραφείου (Πολιτμπουρὼ) εἰς τὴν κεντρικὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἐκ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὰς περιφερείας, τὰς ἀκτῖνας καὶ τοὺς πυρῆνας. Τὸ *πολιτικὸν γραφεῖον* (ἐννεαμελὲς μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου 1927 καὶ ἑπταμελὲς ἔκτοτε) ἀσκεῖ τὴν ἀνωτάτην κομματικὴν ἐξουσίαν μεταξὺ δύο ἐτησίων συνεδρίων τοῦ κόμματος, ἐκλέγεται δὲ ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς κομματικῆς ὀργανώσεως ἀπεκλήθη ὑπὸ τοῦ Λένιν «δημοκρατικὸς συγκεντρωτισμός», διότι ἀποτελεῖ σύνθεσιν δημοκρατισμοῦ (ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀνωτέρων ὑπὸ τῶν κατωτέρων ὀργανισμῶν) καὶ συγκεντρωτισμοῦ (ὡς πρὸς τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἅπαξ ἐκλεγέντων ὀργάνων). Σήμερον γενικὸς γραμματεὺς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ρωσίας εἶναι ὁ Ι. Στάλιν. Τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα, διεπόμενον ὑπὸ σιδηρᾶς πειθαρχίας, περιλαμβάνει ἐλάχιστον ποσοστὸν ἐκ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ἀλλὰ τὸ πλέον δραστήριον, τὸ πλέον συνειδητὸν καὶ τὸ πλέον ἀφωσιωμένον εἰς τὴν κομμουνιστικὴν ἰδεολογίαν, οὐσιαστικῶς δέ, λόγῳ τῶν ἰδιοτήτων του τούτων, αὐτὸ κυβερνᾷ ἐμμέσως ἢ ἀμέσως, διοχετεύει τὴν ἰδεολογίαν του ἐπὶ τοῦ λοιποῦ πληθυσμοῦ καὶ δίδει τὸν τόνον ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ κοινωνικῇ ζωῇ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.

Θρησκεία. Ἡ ὀκτωβριανὴ ἐπανάστασις ἐπεκύρωσε τὰς ὑποσχέσεις τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, διακηρύξασα τὴν ἐλευθερίαν τῆς λατρείας καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν ναῶν. Ἐπὶ τσαρικοῦ καθεστῶτος ὑπῆρχον ἐν Ρωσίᾳ ὅλα σχεδὸν τὰ θρησκευτικὰ δόγματα. Οἱ Μεγαλορρῶσοι, οἱ Οὐκρανοί, οἱ Λευκορρῶσοι καὶ οἱ Γεωργιανοὶ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον *ὀρθόδοξοι*, οἱ Πολωνοὶ καὶ οἱ Λιθουανοὶ *καθολικοί*, οἱ Λεττονοί, οἱ Ἐσθονοί, οἱ Φινλανδοὶ *διαμαρτυρόμενοι*, οἱ Τάταροι τοῦ Βόλγα καὶ τῆς Κριμαίας, οἱ Κιργίζιοι καὶ οἱ Βασκίροι *μουσουλμᾶνοι*, οἱ Καλμοῦχοι καὶ οἱ Βουριᾶται ἐν μέρει *βουδδισταί*. Ἐπίσης εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας ὑπῆρχον καὶ ἀρκετοὶ *οὐνῖται*. Ἐπίσημος ὅμως καὶ οἱονεὶ κυβερνητικὴ θρησκεία ἦτο ἡ *ὀρθόδοξος χριστιανική*. Ἀλλὰ τὴν 2αν Φεβρουαρίου 1918 κατηργήθη ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς τῶν θρησκευμάτων καὶ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μετεβλήθη οὕτω εἰς ἐλευθέραν ἕνωσιν πιστῶν, ὅπως καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι.

Ὅπως πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως οὕτω καὶ μετ' αὐτὴν ἡ στάσις τῶν μπολσεβίκων ἀπέναντι τῆς θρησκείας καθόλου ὑπῆρξεν ἐχθρικὴ διὰ πολλοὺς λόγους. Ἡ θρησκεία κατὰ τὸν μαρξισμὸν εἶναι τὸ «ὄπιον τοῦ λαοῦ», διότι στρέφει τὴν προσοχήν του ἀπὸ τῆς πραγματικότητος πρὸς ὑπερβατικοὺς καὶ ἀνυπάρκτους κόσμους, ἐμποδίζουσα οὕτω τὴν συνειδητοποίησίν του καὶ διαιωνίζουσα ἑπομένως τὴν ὕπαρξιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ λαοῦ. Ἄλλωστε ὁ κλῆρος, ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἐπιρροήν του ἐπὶ τῶν ἀμορφώτων καὶ μυστικοπαθῶν στρωμάτων τοῦ λαοῦ, εἶχεν ἐργασθῆ πάντοτε ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ τσαρισμοῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου εἶχε ταχθῆ ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς ἀντεπαναστάσεως καί, ὅπως ἦτο ἑπόμενον, ὑπέστη τὰς συνεπείας τῆς ἀντιδράσεώς του ταύτης.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐμαίνετο ἡ ἐπανάστασις, οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα Ρῶσοι συνεκάλεσαν σύνοδον, ἥτις ἀπεφάσισε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ ρωσικὸν πατριαρχᾶτον, τὸ ὁποῖον εἶχε καταργηθῆ ἀπὸ τοῦ 1700, καὶ ἐξέλεξε πατριάρχην τὸν Τύχωνα. Ἀλλ' οἱ μπολσεβῖκοι συνέλαβον τὸν νέον πατριάρχην καὶ τὸν ἐνέκλεισαν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ντόνσκοϊ, μέχρι τοῦ 1923, ὁπότε τὸν ἀφῆκαν ἐλεύθερον διὰ νὰ συγκαλέσῃ συνέδριον, τὸ ὁποῖον ὅμως ὑπῆρξεν ἀφετηρία μεγάλων ἐνδοεκκλησιαστικῶν ἐρίδων. Οἱ διαφωνοῦντες πρὸς τὸν Τύχωνα ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Ζ', ὅστις ἀπεδοκίμασε τὴν στάσιν τοῦ Τύχωνος καὶ ἵδρυσε νέαν *ἱεραρχίαν συνοδικήν*. Τῷ 1925 ἀπέθανεν ὁ Τύχων καὶ κατέλιπε διαθήκην, διὰ τῆς ὁποίας συνίστα τὴν ὑπακοὴν εἰς τὸ νέον καθεστώς. Τὴν θέσιν τοῦ Τύχωνος κατέλαβεν ὡς τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὁ Πέτρος Κρουτίτζκι, δημόσιος ὑπάλληλος τῶν θρησκευμάτων ἐπὶ Κερέντσκυ, γενόμενος κληρικὸς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. Οὕτω, τῷ 1925 ὑπῆρχον δύο ἐκκλησίαι, ἡ συνοδική, κατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ζ', καὶ ἡ τῶν *μεταρρυθμιστῶν*. Ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ πλῆθος ἄλλων ἐκκλησιῶν: ἡ *ζῶσα ἐκκλησία*, ἡ *ἐκκλησία τῆς ἀναγεννήσεως*, ἡ *παλαιὰ καθολικὴ ἐκκλησία*, ἡ *ἐλευθέρα ἐκκλησία τῶν ἐργαζομένων* καὶ διάφοροι ἄλλαι αὐτοκέφαλοι.

Ἐπελθούσης οὕτω καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν μπολσεβίκων τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1925 «ὁ ἀγὼν εἰς τὸ θρησκευτικὸν μέτωπον». Τῷ 1925 συνῆλθε τὸ πρῶτον ἀντιθρησκευτικὸν συνέδριον καὶ ἱδρύθη ἡ «Ἕνωσις τῶν ἀθέων». Τῷ 1926 ἐδημιουργήθη ὁ «Ἀντίθρησκος» διὰ τοὺς Ρώσους, ὁ «Ἄπιστος» διὰ τοὺς Οὐκρανοὺς καὶ ἡ «Ἐπιστήμη καὶ θρησκεία» διὰ τοὺς Μουσουλμάνους. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀργανωμένων ἀθέων ὑπερβαίνει τὰ 12 ἑκατομμύρια. Ἡ ἀθεϊστικὴ προπαγάνδα ἀσκεῖται μὲ μεγίστην δραστηριότητα ἐπὶ ὅλων τῶν στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ.

Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις. Ἀνωτάτη ἀρχὴ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι τὸ ἐπιτροπᾶτον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., ἀποτελούμενον ἐκ στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν προσωπικοτήτων. Ὁ ἐπίτροπος τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν προεδρεύει τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Πολεμικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἀνωτέρα διοικητικὴ ἀρχὴ καὶ ἐκτελεῖ τὰς προαγωγὰς τῶν βαθμοφόρων. Διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν στρατιωτικῶν στελεχῶν ὑπάρχουν: ἡ Ἀκαδημία πολέμου διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ ἐπιτελείου (τριετὴς φοίτησις), αἱ ἀκαδημίαι πυροβολικοῦ, μηχανικοῦ, ἀεροπλοΐας, ἐπιμελητείας καὶ ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας, αἱ ἐπιτελικαὶ σχολαὶ διὰ τοὺς ἀνωτάτους ἀξιωματικοὺς (ὀκτάμηνος φοίτησις), αἱ ἀνώτεραι στρατιωτικαὶ σχολαὶ διὰ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς (ὀκτάμηνος φοίτησις), αἱ στρατιωτικαὶ σχολαί, ἐξ ὧν ἐξέρχονται, κατόπιν τριετοῦς φοιτήσεως, οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ τῶν διαφόρων ὅπλων, καὶ αἱ καθ' ὅπλα σχολαί, ἐξ ὧν ἐξέρχονται οἱ κατώτατοι βαθμοφόροι κατόπιν ἑξαμήνου φοιτήσεως.

Στρατός. Ἡ δημιουργία τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 23 Φεβρουαρίου τοῦ 1918. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἐμφυλίου πολέμου (1918—1921) ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως 5 περίπου ἑκατομμύρια ἀνδρῶν. Ἡ τεραστία αὕτη ἐνίσχυσις τῆς ἐπαναστάσεως διὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ κατευθύνσεως 5 ἑκατομ. ἐρυθροῦ στρατοῦ ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Τρότσκυ. Ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι τοῦ 1924, κατὰ τὴν περίοδον τῆς Νὲπ καὶ τῆς εἰρήνης, αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἐμειώθησαν εἰς 1.590.000 τῷ 1922, εἰς 703.000 τῷ 1923, εἰς 562.000 τῷ 1924.

Ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐφεξῆς ἐρυθροῦ στρατοῦ ὑπῆρξε συνέπεια τοῦ νόμου περὶ ὑποχρεωτικῆς στρατιωτικῆς θητείας τῆς 18 Σεπτεμβρίου τοῦ 1925, ἐπικυρωθέντος ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ 8 Αὐγούστου τοῦ 1928, δι' οὗ ὅλοι οἱ πολῖται τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὑπήχθησαν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀπὸ ἡλικίας 19 μέχρι 40 ἐτῶν. Κατ' ἔτος καλοῦνται ὑπὸ τὰ ὅπλα 1.200.000 κληρωτοί. Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία διαιρεῖται: α) εἰς προπαρασκευαστικήν, ἀπὸ τοῦ 19 μέχρι τοῦ 20 ἔτους, καθ' ἣν οἱ κληθέντες ἀσκοῦνται ἐπὶ 4 μόνον ἑβδομάδας κατ' ἔτος· β) εἰς τὴν ἐν τῷ ἐνεργῷ στρατῷ ὑπηρεσίαν, ἀπὸ τοῦ 21 μέχρι τοῦ 26 ἔτους, διαρκοῦσαν 2 ἔτη διὰ τὸ πεζικόν, τὸ ἱππικόν, τὸ πυροβολικὸν καὶ τὰ τεχνικὰ σώματα, 3 ἔτη διὰ τὴν ἀεροπορίαν καὶ 4 ἔτη διὰ τὸ ναυτικόν, καὶ περιλαμβάνουσαν ἀσκήσεις κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος 3 μηνῶν, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἀνὰ 2· γ) εἰς τὴν ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ, ἀπὸ τοῦ 27 μέχρι τοῦ 40 ἔτους, περιλαμβάνουσαν ἐν ὅλῳ ἄσκησιν 3 μηνῶν. Ἡ κρατικὴ πολιτικὴ διεύθυνσις (Γκεπεοὺ) καὶ ἡ ὑπηρεσία τῆς φυλάξεως τῶν συνόρων ἔχουν εἰδικὰ σώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἐνεργὸς ὑπηρεσία διαρκεῖ ἐπὶ 2 ἔτη.

Ὁ ἐρυθρὸς στρατὸς διαιρεῖται εἰς 21 σώματα, ἐξ 71 μεραρχιῶν πεζικοῦ (ἐξ ὧν 26 μεραρχίαι κυνηγῶν καὶ 45 μεραρχίαι περιφερειακαὶ) καὶ εἰς 4 σώματα ἱππικοῦ, περιλαμβάνοντα 13 μεραρχίας καὶ 7 ἀνεξαρτήτους ταξιαρχίας ἱππικοῦ. Ἐν συνόλῳ ὑπάρχουν 639 τάγματα κυνηγῶν, 99 συντάγματα ἱππικοῦ, 4 ἀνεξάρτητα συντάγματα καὶ 66 αὐτόνομοι ἶλαι προσκεκολλημέναι εἰς τὰς μεραρχίας. Τὸ πυροβολικὸν διαιρεῖται εἰς 71 συντάγματα ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ, 13 ὁμάδας καὶ 7 αὐτονόμους πυροβολαρχίας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ 21 συντάγματα βαρέος πυροβολικοῦ. Ἐπίσης ὁ ρωσικὸς στρατὸς ἔχει τεθωρακισμένα τραῖνα, τεθωρακισμένα αὐτοκίνητα, ἅρματα ἐφόδου κλπ. Ἐν καιρῷ εἰρήνης ὁ ἐρυθρὸς στρατὸς ἀνέρχεται εἰς 600.000 περίπου, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι 12.000.000.

Σήμερον τὰ 50% ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ προέρχονται ἐκ τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ μόνον τὰ 28% ἀνήκουν εἰς τὴν παλαιὰν ἀστικὴν τάξιν. Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀξιωματικῶν τὰ 48% εἶναι μέλη τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος, 5% μέλη τῆς Κομμουνιστικῆς νεολαίας καὶ 47 % ἄνευ κόμματος. Ἡ φροντὶς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν ἄνεσιν τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ εἶναι ἐξαιρετική. Ἔξω τῆς ὑπηρεσίας καὶ μόλις διακοποῦν αἱ ἀσκήσεις οὐδεμία διάκρισις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν.

Ναυτικόν. Κατὰ τὰς ἐπισήμους πηγὰς ὁ ρωσικὸς στόλος τῆς Βαλτικῆς αἱ τοῦ Εὐξείνου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἑξῆς μονάδων: 4 θωρηκτῶν 23.000 τόνν. καὶ 23 κόμβων μετὰ 12 πυροβόλων τῶν 30,5 ἑκ. καὶ 16 τῶν 12 ἑκ., 1 τεθωρακισμένου θωρηκτοῦ 17.000 τόνν. καὶ 21 κόμβων μετὰ 4 πυροβόλων τῶν 25,4 ἑκ. καὶ 8 τῶν 20,3 ἑκ., 5 θωρηκτῶν 6.000 τόνν. καὶ 30 κόμβων μετὰ πυροβόλων τῶν 13 ἑκ., 1 ἀεροπλανοφόρου, 80 ἀντιτορπιλλικῶν καὶ τορπιλλοβόλων καὶ 20 ὑποβρυχίων.

Ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν εἶναι σημαντική. Τῷ 1928 περιελάμβανε 1.377 πλοῖα 227.443 τόννων, ἀντιπροσωπευόντων μόλις τὰ 30% τῆς προπολεμικῆς χωρητικότητος τοῦ ρωσικοῦ ἐμπορικοῦ στόλου. Κατὰ τὸ 1931—1932 μετεφέρθησαν διὰ θαλάσσης 30 ἑκατομμύρια περίπου τόννοι ἐμπορευμάτων.

Ἀεροπορία. Ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἔχει καταβάλει ἐσχάτως μεγάλας προσπαθείας διὰ τὴν ἀεροπορικήν της ἐνίσχυσιν. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της ἀπέναντι τῶν ξένων προμηθευτῶν, ἵδρυσε μεγάλα ἐργοστάσια κατασκευῆς κινητήρων καὶ μηχανῶν, καὶ μίαν τεραστίαν ὀργάνωσιν, τὴν «Ὀσσοαβιαχίμ», ἡ ὁποία δι' ἐράνων, κρατήσεων ἐκ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, ὡρισμένων εἰσφορῶν κλπ., ἔχει συγκεντρώσει μεγάλα ποσά, ἔξω τοῦ κανονικοῦ προϋπολογισμοῦ, καὶ σκοπεῖ τὴν χρηματοδότησιν τῆς ἀεροπορίας, τὴν ἀγορὰν ἀεροδρομίων, τὴν μόρφωσιν πιλότων, τὴν ἐνέργειαν χημικῶν ἐρευνῶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τελεσφορωτέρας ἀμύνης κατὰ τῶν ἀερίων, τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ λαοῦ διὰ τὴν προφύλαξίν του ἀπὸ τὰ ἀέρια κλπ. Σήμερον ἡ πολεμικὴ ἀεροπορία τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἀποτελεῖται ἐξ 165 περίπου στολίσκων μὲ 1.700 περίπου ἀεροπλάνα, ἤτοι: 45 στολίσκοι καταδιώξεως μὲ 450 ἀεροπλᾶνα, 21 στολίσκοι βομβαρδισμοῦ, 84 στολίσκοι παρατηρήσεως, 120 ἀεροπλάνα ἐφόδου, 110 ὑδροπλάνα.

Σημαία καὶ ἐθνόσημον. Ἡ *σημαία* τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι ἐρυθρὰ μὲ κιτρίνην σφῦραν καὶ δρέπανον διασταυρούμενα ἐν τῇ ἄνω γωνίᾳ παρὰ τὸν κοντὸν καὶ κάτωθεν ἐρυθροῦ ἀστέρος μὲ κίτρινον περίβλημα. Ἡ *πολεμικὴ σημαία* εἶναι ἐπίσης ἐρυθρὰ μὲ λευκὸν δίσκον ὀκτάκτινον, φέροντα τὸν σοβιετικὸν ἀστέρα, ὅστις περιλαμβάνει διασταυρούμενα λευκὴν σφῦραν καὶ δρέπανον. Τὸ *ἐθνόσημον* παριστᾷ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν μετὰ χρυσῆς σφύρας καὶ δρεπάνου, διασταυρουμένων ἐπ' αὐτῆς, περιβαλλομένην δὲ ὑπὸ στεφάνου ἐκ δύο δεσμῶν σταχύων προσδεδεμένων διὰ ταινίας ἐρυθρᾶς, ἥτις ἐλίσσεται ἐπὶ τῶν δεσμῶν καὶ φέρει εἰς ἑπτὰ γλώσσας (ρωσικήν, οὐκρανικήν, λευκορρωσικήν, γεωργιανήν, ἀρμενικήν, τουρκοταταρικὴν κλπ.) τὴν περίφημον ἔκκλησιν τοῦ Κ Μάρξ: «Προλετάριοι ὅλου τοῦ κόσμου ἑνωθῆτε». Κάτωθι τῆς ὑδρογείου σφαίρας εἰκονίζεται τμῆμα ἀνατέλλοντος ἡλίου καὶ ἄνωθεν αὐτῆς μεταξὺ τῶν ἄκρων τῶ' δύο δεσμῶν σταχύων πεντάκτινος ἐρυθρὸς ἀστήρ. *Κρατικὸς ὕμνος* τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι ἡ «Διεθνὴς» («Ἐμπρὸς τῆς γῆς οἱ κολασμένοι.....»), ποίημα τοῦ Γάλλου κομμουνιστοῦ Ε. Ποττιὲ (1871) μὲ μουσικὴν τοῦ Ντεζαιτέ. *Παράσημα*: τῆς ἐρυθρᾶς σημαίας, τῆς ἐρυθρᾶς σημαίας τῆς ἐργασίας, τοῦ Λένιν (1930) καὶ τοῦ ἐρυθροῦ ἀστέρος (1930).

Ἐκπαίδευσις. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρχον ἐν τῇ τσαρικῇ Ρωσίᾳ 72,2% ἀναλφάβητοι εἰς τὴν ὕπαιθρον, καὶ 40,6% εἰς τὰς πόλεις. Εὐθὺς ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων, ἤρχισε, παρ' ὅλας τὰς παρουσιαζομένας ἐκ τῆς ἐλλείψεως σχολικῶν κτηρίων καὶ καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ δυσκολίας, δραστηριωτάτη καὶ ἄνευ ὁμοίου προσπάθεια διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τὴν ὕψωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι συνδεδεμένον τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιτρόπου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Α. Λουνατσάρσκι. Ἀπὸ τοῦ 1897 μέχρι τοῦ 1920, ἐντὸς 24 ἐτῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγραμμάτων ἀνδρῶν ηὐξήθη ἀπὸ 33,7 εἰς 44,6%, τῶν δὲ ἐγγραμμάτων γυναικῶν ἀπὸ 11,7 εἰς 25,8%. Ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι τοῦ 1927, ἐντὸς 6 ἐτῶν, ἡ ἀναλογία ηὔξησε διὰ μὲν τοὺς ἄνδρας ἀπὸ 44,6% εἰς 58,2%, διὰ δὲ τὰς γυναῖκας ἀπὸ 25,8% εἰς 44,4%. Οὕτως ἡ σοβιετικὴ ἐξουσία ἀπὸ τῶν πρώ-

Digitized by Google

των της βημάτων ἐπέτυχεν ἐν τῷ πολέμῳ της κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ προόδους ἀγνώστους πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1930 εἶχον μείνει ἐξ ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. 18 ἑκατομ. ἀγράμματοι, ἀπὸ ἡλικίας 15 μέχρι 40 ἐτῶν, σχεδὸν ὅλοι εἰς τὴν ὕπαιθρον, τῷ δὲ 1932 μόλις 3 ἑκατομμύρια.

Πλὴν τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ρωσίᾳ εἶναι ἡ πολιτική, τεχνικὴ καὶ οἰκονομικὴ διαπαιδαγώγησις ὄχι μόνον τῆς σχολικῆς νεολαίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐργαζομένων ἐνηλίκων, ἡ στενὴ σύνδεσις τοῦ σχολείου πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς καὶ ἡ μύησις εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν μόρφωσιν μεγάλων μαζῶν ἐκ τῆς ἐργατικῆς καὶ τῆς ἀγροτικῆς τάξεως. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τούτων ἡ ἐκπαίδευσις ἀπεκεντρώθη καὶ ἑκάστη δημοκρατία ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἐκπαιδεύσεώς της, ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ ἐθνικαὶ γλῶσσαι τῶν διαφόρων λαῶν, εἰσήχθη τὸ λατινικὸν ἀλφάβητον εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποίουν ἀραβικόν, ἡπλοποιήθη ἡ ὀρθογραφία τῆς ρωσικῆς γλώσσης καὶ ἐφηρμόσθη τὸ ἑνιαῖον σχολεῖον ἐργασίας, τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει τὴν σύνδεσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς καὶ τὴν παραγωγήν.

Ἀπο τῆς βρεφικῆς ἡλικίας μέχρι τοῦ 8 ἔτους τὰ παιδία φοιτοῦν εἰς τὰ διάφορα προσχολικὰ ἱδρύματα. Κατόπιν εἰσέρχονται εἰς τὸ ἑνιαῖον κοινὸν δι' ἀμφότερα τὰ φῦλα σχολεῖον ἐργασίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1931 εἶναι ὑποχρεωτικὴ τετραετὴς φοίτησις. Δευτέραν βαθμῖδα ἀποτελεῖ ἡ ἐκ τριῶν τάξεων συνέχεια τοῦ ἑνιαίου σχολείου, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ φοίτησις δὲν ἔγινεν ἀκόμη ὑποχρεωτική. Μετὰ τὸ ἑπταετὲς σχολεῖον τὰ παιδία φοιτοῦν εἰς τὰς τεχνικὰς σχολὰς καὶ μετ' αὐτὰς εἰς τὰ πανεπιστήμια ἢ εἰς τὰς ἀνωτέρας τεχνικὰς σχολάς. Κατὰ τὸ 1928 ἐλειτούργουν ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ. 118.500 ἑνιαῖα σχολεῖα μὲ 12.000.000 περίπου μαθητάς, 6.400 τεχνικαὶ σχολαὶ μὲ 840 000 μαθητάς, 136 (ἐκ τῶν ὁποίων 21 πανεπιστήμια) ἀνώταται σχολαὶ μὲ 165.000 φοιτητὰς καὶ 122 ἀνώταται σχολαὶ ἐργατῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τὰ πρωτοβάθμια σχολεῖα τετραετοῦς φοιτήσεως ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ. ἀνήρχετο: κατὰ τὸ 1929—1930 εἰς 11.595.095, κατὰ τὸ 1930—1931 εἰς 15.447.216 καὶ κατὰ τὸ 1931—1932 εἰς 18.001.126. Αἱ πρόοδοι τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς διαφόρους δημοκρατίας φαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος, ὅστις περιλαμβάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τῶν πρωτοβαθμίων σχολείων εἰς ἑκάστην δημοκρατίαν χωριστά:

Δημοκρατίαι τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.	*1929—1930*	*1930—1931*	*1931—1932*
Ρωσία	7 874.449	10 566.628	12.646 719
Οὐκρανία	2 472.890	3.161.564	3.449.721
Λευκὴ Ρωσία	523.429	605.860	674 836
Ὑπερκαυκασία	504 559	664 534	759 875
Οὐζμπεκιστὰν	115.857	326 414	427 775
Τουρκμενιστὰν	42 970	61.646	92.200
Ταντζικιστὰν	20.941	60.767	100.000

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος καταφαίνεται ὅτι ἡ μεγαλυτέρα αὔξησις ἔγινεν εἰς τὰς δημοκρατίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχον τὴν μεγαλυτέραν καθυστέρησιν, δηλαδὴ εἰς τὸ Οὐζμπεκιστάν, τὸ Τουρκμενιστὰν καὶ τὸ Ταντζικιστάν.

Ἐπιστῆμαι. Ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τῆς ἐπικρατήσεώς του ὁ μπολσεβικισμὸς παρ' ὅλα τὰ δεινὰ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν αὐτὸν δεινὴν κρίσιν, ὑπεστήριξε θερμῶς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Εἰς τοὺς ἐπιστήμονας κύρους, ἰδίᾳ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν τὸ νέον καθεστὼς ἢ ἐτήρησαν εὐμενῆ ὑπὲρ αὐτοῦ οὐδετερότητα—καὶ τοιοῦτοι ὑπῆρξαν πολλοὶ—παρέσχεν ἀφειδῶς ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις τὰ μέσα διὰ τὴν συνέχισιν καὶ τὴν ἀκόμη μεγαλυτέραν ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν. Οὕτως ἡ περίφημος ρωσικὴ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, ὄχι μόνον διετήρησε, μετὰ τὸ νέον καθεστώς, τὸ παγκόσμιον κῦρός της, ἀλλὰ καὶ τὸ ηὔξησε διὰ νέων ἐρευνῶν καὶ νέων σημαντικωτάτων ἀνακαλύψεων. Πλὴν αὐτῆς ὑπάρχουν σήμερον ἄλλαι 900 περίπου ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι πάσης φύσεως, αἱ ὁποῖαι ἐργάζονται δραστηρίως διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν ἐκλαΐκευσιν τῶν ἐπιστημῶν. Ἐντελῶς ἰδιαιτέρας σημασίας ἵδρυμα εἶναι ἡ Κομμουνιστικὴ Ἀκαδημία, ἱδρυθεῖσα τῷ 1918 ὑπὸ τὸ ὄνομα Σοσιαλιστικὴ Ἀκαδημία καὶ μετονομασθεῖσα Κομμουνιστικὴ τῷ 1923. Κατ' ἀρχὰς σκοπὸς τῆς ἀκαδημίας ταύτης ἦτο ἡ ἔρευνα τῶν προβλημάτων τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τοῦ λενινισμοῦ. Τῷ 1923 συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν ἀκτῖνα δράσεως τῆς ἀκαδημίας πλὴν τῶν κοινωνικῶν καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Τῷ 1926 ἡ Κομμουνιστικὴ Ἀκαδημία ἔγινεν ἵδρυμα ὁλοκλήρου τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ἦτο μόνον τῆς Ρωσίας. Εἰς τὴν Κομμουνιστικὴν Ἀκαδημίαν ἔχει προσχωρήσει σειρὰ ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων: τῆς Οἰκονομίας, τῆς Γεωπονίας, τῶν Διεθνῶν οἰκονομικῶν καὶ τῆς Διεθνοῦς πολιτικῆς, τῆς Τεχνικῆς τῆς Ἱστορίας, τῆς Σοβιετικῆς ἀνοικοδομήσεως καὶ τοῦ Δικαίου, τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Λογοτεχνίας, τῆς Τέχνης καὶ τῶν Γλωσσῶν, τῶν Ἐθνοτήτων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ, τὸ Κινεζικὸν ἰνστιτοῦτον, ἡ Ἕνωσις τῶν φυσικοεπιστημονικῶν ἰνστιτούτων, ἡ Ἑταιρία τῶν μαρξιστῶν ἱστορικῶν κλπ. Ἡ Κομμουνιστικὴ Ἀκαδημία καθοδηγεῖ μεθοδολογικῶς καὶ ἐλέγχει τὰ ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα ἐρεύνης τῶν διαφόρων ἐπιτροπάτων τοῦ λαοῦ, βοηθεῖ τὰ κρατικὰ ὄργανα εἰς τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν νόμων, μετέχει δι' ἀντιπροσώπων της τῶν διαφόρων διεθνῶν συνεδρίων, προβαίνει εἰς ἐπιστημονικὰς δημοσιεύσεις κλπ. Ἕκαστον ἐπιστημονικὸν ἵδρυμα ἐκ τῶν προσχωρησάντων εἰς τὴν Κομμουνιστικὴν Ἀκαδημίαν ἔχει ἰδικόν του δημοσιογραφικὸν ὄργανον. Εἰς ὅλα τὰ μεγάλα ἐργοστάσια ἔχουν ἱδρυθῆ «σταθμοὶ» τῆς Κομμουνιστικῆς Ἀκαδημίας, οἱ ὁποῖοι καθοδηγοῦν τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ πειραματικὴν ἐργασίαν τῶν μηχανικῶν, τῶν τεχνικῶν, τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐφευρετῶν. Ἡ ἀκαδημία αὐτη ἔχει 103 τακτικὰ καὶ 24 ἀντεπιστέλλοντα μέλη. πλὴν τῶν 300 διωρισμένων ἐπιστημονικῶν συνεργατῶν καὶ τῶν καθηγητῶν. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Κομμουνιστικῆς Ἀκαδημίας περιλαμβάνει ἄνω τοῦ 1.000.000 τόμους. Ἄλλαι μεγάλαι βιβλιοθῆκαι τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι ἡ Δημοσία βιβλιοθήκη τῆς Πετρουπόλεως μὲ 4.600 000 τόμους, ἡ Βιβλιοθήκη τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Πετρουπόλεως μὲ 4.000 000 τόμους καὶ ἡ Βιβλιοθήκη Λένιν ἐν Μόσχᾳ μὲ 3 000 000 τόμους. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλιοθηκῶν τούτων, ὑπάρχουν κατὰ τὸ 1932 καθ' ὅλην τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. 35.000 λαϊκαὶ βιβλιοθῆκαι καὶ 38.300 ἀναγνωστήρια χωρίων, καὶ ἄλλα ἐλεύθερα μορφωτικὰ κέντρα, τὰ «σπίτια τοῦ λαοῦ καὶ τῶν χωρικῶν» (7 000 περίπου), αἱ μορφωτικαὶ λέσχαι (7.700 περίπου) καὶ αἱ ἄπειροι «γωνίαι τοῦ Λένιν» εἰς κάθε ἐπιχείρησιν, κτήριον, δημόσιον ἵδρυμα κλπ., ὅπου παρέχονται εἰς τὸν λαὸν ἄφθονα τὰ μέσα τῆς αὐτομορφώσεώς του.

Καλαὶ τέχναι. Τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς ὑπεστήριξεν ἐπίσης ἐνθέρμως ὅλας τὰς καλὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι, λόγῳ τῆς φύσεώς των, δύνανται νὰ ὠφελήσουν τὰς μεγάλας λαϊκὰς μάζας, δηλαδὴ τὸ θέατρον, τὸν κινηματογράφον, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Τὸ θέατρον ἐτελειοποιήθη ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενόν του, μεταβληθὲν ἀπὸ θεάτρου ἀτομικῶν ἡρώων εἰς θέατρον δράσεως τῶν μεγάλων μαζῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσίν του καὶ ὡς πρὸς τὴν τεχνικήν του. Κατὰ τὸ 1928 ἐλειτούργουν ἐν Ε.Σ.Σ.Δ. 3.000 περίπου θέατρα. Ἰδιαιτέρα φροντὶς κατεβλήθη διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ κινηματογράφου, ὅστις ἀνήχθη εἰς μεγίστην περιωπήν. Τὰ σοβιετικὰ φίλμ («Καταδρομικὸν Ποτέμκιν», «Γαλάζιο τραῖνο» κτλ.) ἔσχον τεραστίαν ἐπιτυχίαν καὶ ἔξω τῆς Ρωσίας. Σήμερον ὑπάρχουν 34.000 κοινοὶ κινηματογράφοι (ἐξ ὧν 25 000 εἰς τὴν ὕπαιθρον) καὶ 13 700 σχολικοί. Σχετικῶς μεγάλη εἶναι ἡ διάδοσις τοῦ ραδιοφώνου εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Ὑπάρχουν σήμερον 13.000.000 ραδιόφωνα, ἐξυπηρετούμενα ὑπὸ 50 μεγάλων σταθμῶν ἐκπομπῆς. Τόσον τὸ θέατρον, ὅσον καὶ ὁ κινηματογράφος καὶ ἡ ραδιοφωνία ἐτάχθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν πολιτικῶν καὶ ἰδεολογικῶν σκοπῶν καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς εὔγλωττα μέσα τεραστίας προπαγάνδας τῶν συνθημάτων καὶ τῆς ἰδεολογίας τοῦ κομμουνισμοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ρωσίας. Ὅλαι αἱ καλαὶ τέχναι ἔγιναν τέχναι μὲ «θέσιν» καὶ κατεπολεμήθη σφοδρῶς τὸ δόγμα: «ἡ τέχνη χάριν τῆς τέχνης». Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῆς λογοτεχνίας. Ἡ μεταπαναστατικὴ Ρωσία ἀνέδειξεν ἀρκετοὺς ποιητὰς καὶ πεζογράφους. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐπαναστάσεως διεκρίθησαν ὁ Μπλόκ, εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ποιητῶν τοῦ Κ' αἰῶνος, ὁ Ἐσσένιν, ὁ Πάστερνακ, ὁ Μαϊακόφσκι κ. ἄ. Σήμερον σπουδαιότεροι ἐκπρόσωποι τῆς μεταπαναστατικῆς λογοτεχνίας εἶναι ὁ ἐπίσημος ποιητὴς τοῦ καθεστῶτος Ντέμιαν Μπέντνυ, ὁ Βόρις Πιλνιάκ, ὁ Βσέβολοντ Ἰβάνωφ, ὁ Γκλάντκωφ, ὁ Πανφέρωφ, ὁ Λεόνωφ, ὁ Λαμπιντίνσκι, ἡ Σειφουλίνα, ὁ Ἔρενμπουργκ, ὁ Φέντιν, ὁ Μπάμπελ, ὁ Ζοστσένκο κτλ. Γόνιμον πηγὴν ἐμπνεύσεως ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἀκόμη ἀφ' ἑνὸς ἡ ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τιτανικὴ προσπάθεια τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Μουσεῖα - Ἐκκλησίαι. Τὰ μουσεῖα ἀποτελοῦν οὐσιώδη τομέα τῆς δημοσίας ζωῆς ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ., συγκαταλέγονται δὲ μεταξὺ τῶν μέσων ἐντόνου ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς διανοητικότητος τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν λαὸν μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ἱδρύματα ταῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποθησαυρίζονται ὅλαι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ παρελθόντος καὶ ὅλα τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς φύσεως. Τὰ σήμερον ὑπάρχοντα ἐν Ε.Σ.Σ.Δ. μουσεῖα δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο κατηγορίας: εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκληρονομήθησαν ἐκ τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος. Τὰ ὑπὸ τοῦ νέου καθεστῶτος δημιουργηθέντα μουσεῖα εἶναι ἀπιστεύτου ποικιλίας: ἱστορικά, ἐπιστημονικά, ἀντιθρησκευτικά, ἐπαγγελματικά, ἀγροτικά, φυσικά, χημικά, φυσικῆς ἱστορίας, μηχανικῆς κλπ. Τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἱστορικὰ καὶ τὰ ἀντιθρησκευτικά. Τὸ ἱστορικὸν μουσεῖον τῆς Μόσχας εἶναι ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος. Περιλαμβάνει ἄφθονα καὶ ἐντυπωσιακώτατα διατεταγμένα ἀντικείμενα, μαρτυροῦντα τὸν ἀγῶνα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τσαρικοῦ ζυγοῦ. Ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν δεκεμβριστῶν καὶ καταλήγει εἰς τὸν τελικὸν θρίαμβον τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπίσης ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ τσαρικὸν μουσεῖον τῆς Μόσχας, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει πολυτελέστατα κειμήλια μεγάλης ἀξίας τῆς τσαρικῆς αὐλῆς.

Μὲ τὴν κατάργησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς ἰδιοκτησίας ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι περιῆλθον εἰς τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον τὰς διῄρεσεν εἰς τρεῖς κατηγορίας: εἰς τὰς ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἱστορικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἀξίαν, εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον καμμίαν ἀξίαν καὶ εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς πιστοὺς διὰ τὴν τέλεσιν τῆς λατρείας. Αἱ πρῶται παρέμειναν ἄθικτοι, ἀλλὰ μετετράπησαν εἰς ἀντιθρησκευτικὰ μουσεῖα· αἱ δεύτεραι, ὅσαι δὲν ἀνετινάχθησαν διὰ δυναμίτιδος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ χώρου καὶ ἵδρυσιν νέων κτηρίων, μετετράπησαν εἰς κινηματογράφους, αἰθούσας συνελεύσεων, ἐργαστήρια κλπ. Αἱ τῆς τρίτης κατηγορίας συντηροῦνται ὑπὸ τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι πληρώνουν ἐξ ἰδίων καὶ τοὺς ἱερουργοῦντας ἱερεῖς.

Τύπος. Ἡ διάδοσις τοῦ τύπου ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ εἶναι τεραστία. Τῷ 1913 ἐξεδίδοντο εἰς ὁλόκληρον τὴν Ρωσίαν 162 ἐφημερίδες εἰς 2.700.000 φύλλα καθ' ἑκάστην. Τῷ 1932 ἐκδίδονται 1409 ἐφημερίδες εἰς 49 γλώσσας καὶ εἰς 30.800 000 φύλλα ἡμερησίως. Αἱ σπουδαιότεραι ἐκ τῶν ἐν Μόσχᾳ ἐκδιδομένων ἐφημερίδων εἶναι: τὰ «Ἰσβέστια Τσὶκ» (ὄργανον τῆς Κεντρικῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς), ἡ «Πράβντα» (ὄργανον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος), ἡ «Ἐκονομίτσκαγια Ζίζν» (ὄργανον τοῦ Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου), ἡ «Ραμποτσάγια Γκαζέτα», «Ραμποτσάγια Μόσκβα», ἡ «Βετσερνάγια Μόσκβα», ἡ «Κρασνάγια Σβέσντα» (ὄργανον τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τοῦ πολέμου) κλπ. Ἐντελῶς ἰδιότυπον εἶδος ἐφημερίδος εἶναι ἡ λεγομένη «Ἐφημερὶς τοῦ τοίχου», ἡ ὁποία ἐκδίδεται εἰς κάθε τόπον ὁμαδικῆς ἐργασίας οἱασδήποτε φύσεως, συντάσσεται ὑπὸ τῶν μετεχόντων τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ ἐξετάζει τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς συνεργασίας ζητήματα.

Πλὴν τῶν ἐφημερίδων, ἐκδίδονται καὶ παντὸς εἴδους περιοδικὰ εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀντίτυπα. Τῷ 1928 ἐξεδίδοντο 1.300 περιοδικὰ εἰς 608 ἑκατομ. τυπογραφικῶν φύλλων, τῷ δὲ 1932 διπλάσια περίπου τὸν ἀριθμὸν περιοδικὰ εἰς 960 ἑκατομ. τυπογραφικὰ φύλλα. Τὸ λαϊκώτερον καὶ τὸ πλέον διαδεδομένον εἰκονογραφημένον περιοδικὸν εἶναι τὸ «Ὀγκονιόκ», κυκλοφοροῦν εἰς 1 ἑκατομ. περίπου ἀντιτύπων. Τεράστιος εἶναι ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος ἐκδιδομένων βιβλίων. Τῷ 1913 εἶχον ἐκδοθῆ 119 ἑκατομ. ἀντιτύπων· τῷ 1932 ἐξεδόθησαν 600 περίπου ἑκατομμύρια. Ἰδιαιτέρως αὐξάνουν τὰ βιβλία τὰ προοριζόμενα διὰ τὴν ἀγωγὴν τοῦ λαοῦ: ἐγχειρίδια διδασκαλίας, πολιτικά, τεχνικά, ἀγροτικὰ κλπ.

Δικαιοσύνη. Βάσις τῆς ἀπονομῆς τοῦ δικαίου ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι τὰ τοπικὰ «Δικαστήρια τοῦ λαοῦ», τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνὸς μονίμου δικαστοῦ καὶ δύο ἐναλλασσομένων παρέδρων. Οἱ δικασταὶ ἐκλέγονται κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ τοπικοῦ σοβιὲτ μεταξὺ τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἤσκησαν διετῆ πολιτικὴν ἢ τριετῆ δικανικὴν ὑπηρεσίαν Οἱ πάρεδροι ἐκλέγονται μεταξὺ ὡρισμένων προσώπων περιλαμβανομένων εἰς εἰδικοὺς καταλόγους, οἱ ὁποῖοι συντάσσονται καθ' ὑπόδειξιν τῶν ἐπαρχιακῶν σοβιέτ, τῶν ἐργατικῶν συμβουλίων τῶν βιομηχανικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν τμημάτων τῆς περιοχῆς. Διὰ μεγαλυτέρας σημασίας δίκας ἁρμόδια εἶναι τὰ «Δικαστήρια τῶν κυβερνείων». Τέλος εἰς ἑκάστην τῶν ἑπτὰ ὁμοσπόνδων σοβιετικῶν δημοκρατιῶν ὑπάρχει καὶ ἀνὰ ἓν «Ἀνώτερον δικαστήριον» καὶ ὑπεράνω αὐτῶν τὸ «Ἀνώτατον δικαστήριον τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.». Εἰς τὰς ποινικὰς δίκας τὴν ὑπεράσπισιν τῶν κατηγορουμένων ἀναλαμβάνουν ἐξ ἐπαγγέλματος δικηγόροι, μέλη τῶν παρ' ἑκάστῳ δικαστηρίῳ ὑπαρχόντων «Συλλόγων συνηγόρων». Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν τούτων δικαστηρίων ὑπάρχουν καὶ εἰδικά: τὸ «Δικαστήριον τῆς Κρατικῆς Πολιτικῆς Διευθύνσεως» (τῆς Γκεπεού), τὸ ὁποῖον ἔχει σκοπὸν τὴν καταπολέμησιν τοῦ σαμποτάζ, τῆς αἰσχροκερδείας καὶ τῆς ἐπαναστάσεως, τὰ ἰδιαίτερα τμήματα τῶν «δικαστηρίων τοῦ λαοῦ», ἅτινα ἐκδικάζουν τὰς παραβάσεις τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας, αἱ διαιτητικαὶ ἐπιτροπαὶ διὰ τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατικῶν ἀρχῶν γεννωμένας ἀμφισβητήσεις, αἱ ἐπιτροπεῖαι διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀγροτικῶν διαφορῶν καὶ τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια διὰ τὰ στρατιωτικὰ παραπτώματα.

Τὸ κατασταλτικὸν σύστημα. Μὲ τὸν περιορισμὸν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς σημασίας τοῦ χρήματος, ἐξέλιπεν ἐν τῇ σοβιετικῇ Ρωσίᾳ μέγα μέρος τῶν ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς αἴτιον τὴν ἐπίδρασιν τῶν θεσμῶν τούτων ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτῆρος. Διετηρήθησαν μέχρις

Digitized by Google

ἑνὸς σημείου τὰ ἐγκλήματα πάθους καὶ τὰ ἐγκλήματα τὰ ὁποῖα στρέφονται κατὰ τοῦ συμφέροντος τῆς ὁλότητος (πολιτικά, ἀντεπαναστατικὰ) καὶ τὰ ὁποῖα τιμωροῦνται μὲ μεγαλυτέραν αὐστηρότητα. Γενικῶς ὅμως τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς εἶναι ἐπιεικὲς ἀπέναντι τῶν ἐγκληματιῶν, πολλοὺς τῶν ὁποίων ὁδηγεῖ ὄχι εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλὰ εἰς τὰ ἄσυλα τῶν φρενοβλαβῶν καὶ ἐφόσον σταθεροποιεῖται ἐπὶ τοσοῦτον καὶ μετριάζει τὴν αὐστηρότητα τῶν ποινῶν, ἃς ἐπέβαλλεν ἄλλοτε ἐναντίον τῶν πολιτικῶν (ἀντικοινωνικῶν) ἐγκληματιῶν. Ὅπως ἔχει καταργηθῆ ἡ κοινωνικὴ ἱεραρχία, οὕτω κατηργήθη καὶ ἡ λεγομένη διαβάθμισις τῶν ποινῶν. Ἡ φυλακὴ εἶναι τὸ μόνον κατασταλτικὸν καθαρτήριον καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐν αὐτῇ διαμονῆς τῶν καταδίκων, ἂν καὶ ὁριζόμενος ὑπὸ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως (ἀνώτατον ὅριον 10 ἔτη φυλακίσεως), μειοῦται πάντοτε χάρις εἰς τὰς ἀφειδῶς παρεχομένας χάριτας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ φυλακισμένος θεωρεῖται ὡς ἐργάτης μιᾶς ὀργανώσεως καὶ δὲν χάνει κανένα ἀπὸ τὰ προλεταριακά του δικαιώματα. Κάθε πέντε ἡμέρας, ὅπως καὶ ὁ ἐργάτης τοῦ ἐργοστασίου, εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν ὀργάνωσίν του, ἡ ὁποία ἔτυχε νὰ εἶναι φυλακή, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἑσπέραν. Ἐπειδὴ ὁ φυλακισμένος θεωρεῖται ὡς δυστυχὲς ὄν, τὸ ὁποῖον ἡ κοινωνία πρέπει νὰ δεχθῇ ἐκ νέου, ἀργὰ ἢ γρήγορα, εἰς τὰς ἀγκάλας της, καταβάλλεται κάθε προσπάθεια νὰ μὴ χάσῃ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν ζωήν, δι' ὀργανώσεως ἐντὸς τῶν φυλακῶν μουσικῶν συναυλιῶν, κινηματογραφικῶν παραστάσεων κλπ.

Ἐξ ἴσου ἀνθρωπιστικὴ ὑπῆρξεν ἡ φροντὶς τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας καὶ διὰ τὰς πόρνας. Μὲ τὴν πειθὼ καὶ μὲ τὴν διαφώτισιν, ὅλαι σχεδὸν αἱ πόρναι ἐγκατέλιπον τὸ θλιβερόν των ἐπάγγελμα, ἀφοῦ ἐπί τι διάστημα παρέμειναν εἰς τοὺς «ἐπανορθωτικοὺς οἴκους», ὅπου ἐξέμαθον διαφόρους τέχνας, καὶ ἐμορφώθησαν.

Οἱ κώδικες καὶ ἡ οἰκογένεια. Ἀφ' ὅτου ὁ Νικόλαος Α' ἐκωδικοποίησε τοὺς νόμους τῆς Ρωσίας, οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχεν ἐπιτελεσθῆ τόσον μέγα νομοθετικὸν ἔργον, ὅσον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις εὐθὺς ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἐξουσίας. Οἱ σοβιετικοὶ κώδικες, ἐκδοθέντες ἐσπευσμένως τῷ 1922 καὶ συμπληρωθέντες βραδύτερον, στηρίζονται πάντες εἰς τὴν ἑξῆς θεμελιώδη ἀρχήν, ἣν περιλαμβάνει τὸ 1 ἄρθρ. τοῦ πολιτικοῦ κώδικος: «Τὰ πολιτικὰ (ἀστικά, κατὰ τὴν νομικὴν ὁρολογίαν) δικαιώματα προστατεύονται ὑπὸ τοῦ νόμου, ἐκτὸς ὅταν ἀσκῶνται κατὰ τρόπον ἀπᾴδοντα πρὸς τὸν οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν προορισμόν των», δηλαδὴ εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον συντεταγμένοι, ὥστε τὸ συμφέρον τοῦ κράτους νὰ μεταβάλλεται εἰς ὑπέρτατον κριτὴν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Αἱ πρωτοτυπώτεραι διατάξεις τῶν σοβιετικῶν νόμων ἀναφέρονται εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ περιλαμβάνονται εἰς τὸν «Κώδικα τῶν νόμων περὶ οἰκογενείας, δικαίου τοῦ γάμου καὶ ἐπιτροπείας» (ἄρθρα ἐν ὅλῳ 246), ὅστις δημοσιευθεὶς τῷ 1918 (καὶ τροποποιηθεὶς ὑπὸ διαταγμάτων τοῦ 1920, 1921 κλπ) ἀποτελεῖ πλήρη ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς χειραφετήσεως τῆς γυναικός, θεωρῶν τὸν γάμον ὡς ἕνωσιν σωμάτων καὶ ψυχῶν, ἀλλ' ὄχι καὶ περιουσιῶν τῶν συζύγων (ἄρθρ. 105), ἀρνούμενος εἰς τὸν ἄνδρα τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν σύζυγόν του τὸ ὄνομά του (ἄρθρ. 100—101), τὴν κατοικίαν του (ἄρθρ. 104) καὶ τὴν ἐθνικότητά του (ἄρθρ. 103), ἐπιβάλλων τὴν πλήρη ἰσότητα μεταξὺ τῶν συζύγων, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὰς συζυγικάς των σχέσεις, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἀνηλίκων τέκνων των (ἄρθρ. 148—151), ἀντικαθιστῶν τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν μὲ τὰ «πατρικὰ καὶ μητρικὰ δικαιώματα» (ἄρθρ. 149—158), τὰ ὁποῖα ἀνήκουν ἐξ ἀδιαιρέτου εἰς τοὺς δύο συζύγους καὶ τὰ ὁποῖα ἐν περιπτώσει διαφωνίας ἀσκοῦνται κατόπιν συμβουλευτικῆς προσφυγῆς εἰς τὸ τοπικὸν δικαστήριον (ἄρθρ. 152) κλπ.

Ὁ ἐν ἰσχύϊ γάμος εἶναι ὁ *πολιτικός*. Μόνον ὁ πολιτικὸς γάμος μεταξὺ προσώπων ἐχόντων τὴν νόμιμον ἡλικίαν (16ον ἔτος διὰ τὴν γυναῖκα καὶ 18ον διὰ τὸν ἄνδρα), ὁ καταχωρούμενος εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία, παράγει τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν συζύγων, τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας. Ἡ σοβιετικὴ νομοθεσία ἀγνοεῖ τὸν θρησκευτικὸν γάμον. Ὁ εὐλογούμενος ἀπὸ κληρικοὺς γάμος κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας δὲν γεννᾷ οὔτε δικαιώματα οὔτε ὑποχρεώσεις μεταξὺ τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα τὸν συνῆψαν, ἂν δὲν ἐτηρήθη ὁ ἀνωτέρω ὁριζόμενος τύπος (ἄρθρ. 52). Ἀπὸ τοῦ 1925 ἐθεσπίσθη ὅτι ἡ καταχώρησις τοῦ γάμου εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία διευκολύνει ἁπλῶς τοὺς συζύγους καὶ ὅτι ἀναγνωρίζεται ὡς ἔγκυρος καὶ ὁ διεπόμενος ὑπὸ φυσικῶν μόνον σχέσεων γάμος. Διὰ νὰ συναφθῇ ὁ γάμος καὶ νὰ καταχωρηθῇ ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ληξιάρχου, ἀπαιτεῖται δήλωσις ἐπιθυμίας συνάψεως γάμου ὑπὸ τῶν μελλονύμφων καὶ ὑποβολὴ ἐνυπογράφου βεβαιώσεως ὅτι ἔρχονται εἰς γάμον ἐξ **ἐλευθέρας θελήσεως**, ὅτι δὲν εἶναι δεσμευμένοι μὲ **ἄλλον γάμον καὶ ὅτι δὲν εἶναι συγγενεῖς** (ἄρθρ. 5), 68, 70).

Τὸ διαζύγιον παρέχεται εἴτε δι' ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως τῶν συζύγων, ὑποβαλλομένης σχετικῆς αἰτήσεως ἀμφοτέρων ἐνώπιον τοῦ τοπικοῦ δικαστηρίου ἢ τοῦ ληξιαρχείου, ὅπου ἔχει καταχωρηθῆ ἡ πρᾶξις τοῦ γάμου (ἄρθρ. 91)—ὁπότε ὁ ληξίαρχος, ἀφοῦ βεβαιωθῇ ὅτι ἡ αἴτησις προέρχεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν συζύγων, καταχωρεῖ τὸ διαζύγιον εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία καὶ παρέχει πιστοποιητικὰ τοῦ διαζυγίου εἰς αὐτοὺς (ἄρθρ. 92)—εἴτε κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν συζύγων, ὑποβαλλομένης ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς κατοικίας τῶν συζύγων ἢ ἐνώπιον οἱουδήποτε τοπικοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον παρέχει τὸ διαζύγιον (ἄρθρ. 87, 90, 93, 99). Ἡ σοβιετικὴ νομοθεσία ἀγνοεῖ τὸ ἔγκλημα τῆς μοιχείας καὶ τῆς διγαμίας. Ὁ ἔγγαμος ἤδη, ὁ συνάπτων, ὑπάρχοντος τοῦ πρώτου, καὶ δεύτερον γάμον τιμωρεῖται διότι ἔκαμε ψευδῆ δήλωσιν ὅτι εἶναι ἐλεύθερος κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ δευτέρου καὶ δὲν ἀπαλλάσσεται τῶν βαρῶν τοῦ δευτέρου γάμου. Δεδομένου ὅμως ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρον 87 καθιεροῦται ἡ μονομερὴς λύσις τοῦ γάμου διὰ διαζυγίου, ἐκμηδενίζεται οὕτω τόσον ἡ μοιχεία ὅσον καὶ ἡ διγαμία.

Ὁ σοβιετικὸς κῶδιξ τῆς οἰκογενείας ἀντιδρᾷ ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, ἀφαιρῶν ἀπὸ τὰ πατρικὰ καὶ τὰ μητρικὰ δικαιώματα κάθε χαρακτῆρα ἐκμεταλλεύσεως τῶν τέκνων, θεσπίζων (ἄρθρ. 160) ὅτι «τὰ τέκνα δὲν ἔχουν κανὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν γονέων, οὔτε οἱ γονεῖς ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν τέκνων» καὶ μὴ παραδεχόμενος ἄλλην ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου πλὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς διατροφῆς (ἄρθρ. 161—170). Ἐπίσης ἐξαιρετικὴ εἶναι ἡ φροντὶς τοῦ σοβιετικοῦ κώδικος διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ τέκνου ἀναζήτησιν τῆς πατρότητος. Ἡ ἀνύπανδρος γυνή, ἡ ἀντιληφθεῖσα ὅτι εἶναι ἔγγυος, προβαίνει τρεῖς μῆνας πρὸ τοῦ τοκετοῦ εἰς σχετικὴν δήλωσιν ἐνώπιον τοῦ τοπικοῦ ληξιάρχου, ἀναφέρουσα τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς κατοικίας του. Ἂν ὁ φερόμενος ὡς πατὴρ δὲν ἀρνηθῇ ἐντὸς δύο ἑβδομάδων τὴν ἀποδιδομένην αὐτῷ πατρότητα, θεωρεῖται ὅτι ἀνεγνώρισε τὸ τέκνον. Ἄλλως καταφεύγουν οἱ διάδικοι εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου λύεται τὸ ζήτημα. Ὁσάκις ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ μήτηρ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συλλήψεως εἶχε σχέσεις μὲ πλείονας τοῦ ἑνός, τότε εἰς πάντας ἐπιβάλλεται νὰ συμβάλουν εἰς τὰς δαπάνας τῆς διατροφῆς τοῦ τέκνου. Βάσις τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ φυσικὴ πατρότης. Δὲν ὑπάρχει καμμία διαφορὰ μεταξὺ ἐξωγάμου καὶ ἐνδογάμου πατρότητος (ἄρθρ. 133). Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀξιώματος τούτου ἀπαγορεύεται ἡ σύναψις γάμου μεταξὺ ἀδελφῶν (ἄρθρ. 69), ἐπιβάλλεται ἡ διατροφὴ τῶν ἀπόρων ὑπὸ τῶν εὐπόρων φυσικῶν συγγενῶν (ἄρθρ. 172) κλπ.

Πλὴν τοῦ «Κώδικος τῶν νόμων περὶ οἰκογενείας, δικαίου τοῦ γάμου καὶ ἐπιτροπείας», ὑπάρχουν ὁ «Πολιτικὸς κῶδιξ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.» (τεθεὶς ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ 1923), ὅστις ἀποτελεῖται ἐν ὅλῳ ἐξ 135 μόνον ἄρθρων καὶ ρυθμίζει τὰ ἐμπράγματα, τὰ ἐνοχικὰ καὶ τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα, ὁ «Κῶδιξ τῶν νόμων τῆς ἐργασίας» (τοῦ 1922, ἄρθρα 192), ὁ «Ἀγροτικὸς κῶδιξ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.» (τοῦ 1922, ἄρθρα 226), ὁ «Κῶδιξ περὶ τοῦ ὑπεδάφους καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεώς του» (τοῦ 1923, ἄρθρα: 34), ὁ «Δασικὸς κῶδιξ» (τοῦ 1923, ἄρθρα 73) καὶ τέλος ὁ «Κτηνιατρικὸς κῶδιξ» (τοῦ 1923, ἄρθρα: 112), τροποποιηθέντες ἔκτοτε διὰ μεταγενεστέρων νόμων.

Κοινωνικὴ ζωή. Ἓν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἔργων τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος εἶναι ἡ πλήρης χειραφέτησις τῆς γυναικός. «Κάθε μαγείρισσα, εἶχεν εἴπει ὁ Λένιν, πρέπει νὰ μάθῃ νὰ κυβερνᾷ τὸ κράτος». Ἀπὸ τῶν πρώτων λοιπὸν μηνῶν τοῦ νέου καθεστῶτος ἡ γυνὴ ἤρχισε νὰ μετέχῃ ἐνεργῶς τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας, χάρις εἰς τὸν ἐκλογικὸν νόμον, ὅστις ἐχορήγησεν ἀμέσως πολιτικὰ δικαιώματα πλήρη εἰς ἀμφότερα τὰ φῦλα. Σήμερον ἡ γυνὴ μετέχει, ἐξ ἴσου μὲ τὸν ἄνδρα, εἰς τὴν οἰκονομικὴν δρᾶσιν καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν σοβιὲτ καὶ καταλαμβάνει οἱονδήποτε ἀξίωμα.

Μεγάλη ὑπῆρξεν ἐπίσης ἡ ἀνατροπή, ἣν ἐπέφερεν ὁ μπολσεβικισμὸς εἰς τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς. Τὸ νέον καθεστὼς ἐπεδίωξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπιδιώκει ν' ἀπελευθερώσῃ τοὺς ἐργαζομένους ἀπὸ τὰς οἰκιακὰς φροντίδας, κοινωνικοποιῆσαν ὅλας τὰς τρεχούσας ἀνάγκας τῆς ζωῆς (ἑστιατόρια, πλυντήρια κλπ.), ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὴν ἀπαγρύπνησιν ἐπὶ τῶν τέκνων διὰ τῆς ὀργανώσεως κοινῆς ἀγωγῆς τῶν παίδων, νὰ δημιουργήσῃ τοὺς πλέον εὐνοϊκοὺς ὅρους διὰ τὴν ὁμαδικὴν (κολλεκτιβιστικὴν) ζωήν, τὴν ὁμαδικὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ὁμαδικὴν ἀνάπαυσιν καὶ νὰ καταργήσῃ κάθε διαφορὰν μεταξὺ τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας.

Κατοικία. Ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς (τῶν πόλεων δηλαδὴ) κατὰ τὸ 1932 ἀνήρχετο εἰς 30.000 000, ἤτοι εἰς τὰ 20% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Τὸ πρόβλημα τῆς κατοικίας, ὀξύτατον κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως, λόγῳ τῆς συνεπείᾳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἄλλων αἰτίων παρατηρηθείσης ἀστυφιλίας, ἀντεμετωπίσθη εὐστόχως ὑπὸ **τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐλύθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου διὰ μεγάλου οἰκοδομικοῦ ὀργασμοῦ καὶ διὰ τῆς δημεύσεως τῆς μεγάλης ἀκινήτου ἰδιοκτησίας**. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις καὶ εἰς ἀκατοικήτους μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τόπους ἱδρύθησαν τεράστιοι καὶ ὡραιότατοι ἐργατικοὶ συνοικισμοὶ κατὰ πολυκατοικίας, μὲ ὅλας τὰς ἀνέσεις, τὰς ὁποίας παρέχει ἡ ἀνάπτυξις τῆς τεχνικῆς. Κατὰ τὸ πενταετὲς σχέδιον, πέριξ τῶν νέων μεγάλων βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων ἱδρύονται νέαι μεγάλαι σοσιαλιστικαὶ πόλεις ἐπὶ τῇ βάσει νέων ἀρχῶν. Αἱ πόλεις αὗται ἔχουν 50 000—75.000 κατοίκους.

Κοινωνικὴ πολιτική. Ἡ Ε.Σ.Σ.Δ., ὡς κράτος κατ' ἐξοχὴν ἐργατικόν, ἐφρόντισεν ἰδιαιτέρως διὰ τὴν συνεχῆ βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων καὶ τὴν *προστασίαν τῆς ἐργασίας*. Ὁ «Κῶδιξ τῶν νόμων τῆς ἐργασίας», συγκείμενος ἐξ 192 ἄρθρων καὶ ἰσχύων ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1922, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἐφεξῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας, περιλαμβάνει δὲ ἓν minimum εὐνοϊκῶν διὰ τοὺς ἐργαζομένους καὶ ὑποχρεωτικῶν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ὅρων. Κατὰ τὴν σοβιετικὴν ἐργατικὴν νομοθεσίαν, τὴν βάσιν τοῦ διακανονισμοῦ τοῦ ἡμερομισθίου καὶ τῶν ὅρων τῆς ἐργασίας εἰς ἑκάστην ἐπιχείρησιν (κρατικὴν ἢ ἰδιωτικὴν) ἀποτελεῖ τὸ ὁμαδικὸν συμβόλαιον ἐργασίας, τὸ ὁποῖον συνάπτεται μεταξὺ τοῦ ἐργατικοῦ συνδικάτου καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται καὶ οἱ μὴ ἀποτελοῦντες τυχὸν μέλη τοῦ συνδικάτου ἐργάται. Διὰ τοῦ ὁμαδικοῦ τούτου συμβολαίου, τὰ συνδικᾶτα προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν παρὰ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀκόμη εὐνοϊκωτέρους ὅρους ἐργασίας ἀπὸ τοὺς προβλεπομένους ὑπὸ τοῦ κώδικος. Τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς ἐργασίας εἶναι 7 ὧραι. Διὰ τοὺς νέους, ἀπὸ 16—18 ἐτῶν, διὰ τοὺς ἐργαζομένους πνευματικῶς ἢ εἰς γραφεῖα, καθὼς καὶ διὰ τοὺς ἐργάτας μεταλλείων καὶ ἄλλων ἀνθυγιεινῶν ἐργασιῶν ἔχει θεσπισθῆ τὸ ἑξάωρον.

Πλὴν ὅμως τῆς τοιαύτης προστασίας τῆς ἐργασίας, ὑπὸ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος ἐθεσπίσθη καὶ εὐρύτατον σύστημα *κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων*. Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις ἐν τῇ Ε.Σ.Σ.Δ. στηρίζονται ἐπὶ τῶν ἑξῆς βασικῶν ἀρχῶν: α') ἐπεκτείνονται ἐφ' ὅλων τῶν εἰδῶν ἀπωλείας τῆς ἱκανότητος πρὸς ἐργασίαν (ἀσθενείας, ἀτυχημάτων, μητρότητος, ἀνεργίας κτλ.)· β') εἶναι ὑποχρεωτικαί· γ') περιλαμβάνουν ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς μισθωτούς, ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους· δ) γίνονται δαπάναις τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τοῦ κράτους καὶ ὄχι τῶν ἐργατῶν· ε') προβλέπουν πλήρη ἀποζημίωσιν καὶ στ') διοικοῦνται ὑπὸ τῶν ἀσφαλιζομένων. Τὸ ἀσφαλιστικὸν δίκτυον εἶναι ὠργανωμένον εἰς μικρότερα (ἐπαρχιακὰ) ἀσφαλιστικὰ ἱδρύματα, εἰς μεγαλύτερα (διοικητικῶν περιφερειῶν) καὶ εἰς τὰ τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν, ὅλων δὲ τούτων προΐσταται κεντρικὴ δι' ὁλόκληρον τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Ἀνωτάτη Διεύθυνσις Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων. Τὰ εἴδη τῶν παρεχομένων ἀσφαλίσεων εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἀσφάλισις ἐν περιπτώσει μερικῆς ἀνικανότητος πρὸς ἐργασίαν (ἀσθένειαι, ἀτυχήματα, ἐγκυμοσύνη, τοκετός, περιορισμὸς λόγῳ προσβολῆς ἐκ μολυσματικῶν νόσων). 2) Ἀσφάλισις τῆς μητρότητος (ἐκτὸς τῶν πλήρων ἀποδοχῶν, ἐπὶ 3 ἢ 4 μῆνας, ἐπιχορήγησις διὰ ἐνδύματα τοῦ νεογνοῦ καὶ ἐπιχορήγησις διὰ τὸν θηλασμὸν ἐπὶ 9 μῆνας). 3) Ἀσφάλισις τῶν ἀναπήρων (διὰ μερικὴν ἢ ὁλοκληρωτικὴν ἀπώλειαν τῆς ἱκανότητος πρὸς ἐργασίαν, ἐξ οἱασδήποτε ἀφορμῆς καὶ ἂν προέρχεται αὕτη). 4) Ἀσφάλισις τῶν στερηθέντων τοῦ προστάτου των (τέκνα, ἀδελφοὶ μέχρι 16 ἐτῶν καὶ μαθηταὶ μέχρι 18 ἐτῶν κτλ.) 5) Ἀσφάλισις τοῦ γήρατος. 6) Ἀσφάλισις τῆς ἀνεργίας· καὶ 7) Παροχὴ ἰατρικῆς περιθάλψεως δωρεὰν (πρῶται βοήθειαι, νοσοκομεῖα, ἀναρρωτήρια, σανατόρια, φάρμακα κλπ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Almanach de Gotha 1932.—*Jonh Reed*, Dix jours qui ébranlèrent le monde.—*Ossip Lourié*, La révolution russe.—*Gorine* La révolution russe de 1905.—*E. Antonelli*, La Russie bolcheviste (γ' ἐκδ. Paris 1919).—*A. Masson*, Histoire complète de la révolution bolchévique (1920).—*J. Sadoul*, Notes sur la révolution bolchévique (1920).—*S. J. Rutgers*, En Russie soviétiste (Bruxelles 1920).—*A. Rothstein*, The Soviet Constitution (London 1923).—*H. Freund*, Das Zivilrecht Sowjetrusslands (1924).—Codes de la Russie soviétique, μετ. *J. Patouillet*, εἰσαγωγὴ *E. Lambert* (Paris 1925).—*N. Bykhovski*, Les assurances sociales dans l'URSS (Paris 1925).—*S. Kaplouu*, La protection du travail dans l'URSS (Paris 1925).—*N. Lentzner*, La révolution de 1905 (Paris 1925).—*L. Trotsky*, 1905 (Paris 1925).—*G. Zinoviev*, Histoire du Parti communiste russe (Paris 1926).—*S. A. Piontkovsky*, Histoire populaire de la révolution d'Octobre (Paris 1927).—*A. Palmieri*, La geografia politica della Russia sovietista (1927).—*J. P. Hecker* La religion au Pays des Soviets (Paris 1927).—*M. Guetzevitch*, La théorie générale de l'état soviétique (Paris 1928).—*W. Groman*, Die Volkswirtschaft der Union (1928).—*J. Mavor*, The Russian revolution (1928).—*N. Καζαντζάκη*, Τί εἶδα στὴ Ρουσία (τόμ. 2, Ἀθήνα 1928).—*G. Grinko*, Le plan quinquennal (Paris 1930).—*A. Feiler*, Das Experiment des Bolschewismus (γ' ἐκδ. 1930).—*H. Barbusse*, Russie (Paris 1930).—*J. L. Bach*, Histoire de la révolution russe (Paris 1930).—*Γ. Ἀντωνιάδη*, Ἡ ζωὴ ὅπως τὴν εἶδα στὶς σοβιετικὲς χῶρες (Ἀθήνα 1930).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις στὴ σοβιετικὴ Ρωσία (Ἀθήνα 1931).—*A. de Mongie*, Petit manuel de la Russie nouvelle (ιδ' ἐκδ. Paris 1931).—Economic Handbook of the Soviet Union (New-York 1931).—*L. Laurat*, L'économie soviétique (Paris 1931).—*H. Rollin*, La révolution russe, ses origines, ses résultats (τόμ. 2, Paris 1931).—*Farbman*, Piatiletka (1931).—*J. Dubois*, URSS. Une nouvelle humanité (Paris 1932).—Guide complet à travers l'Union soviétique.

Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Digitized by Google

— [ΙΣΤΟΡ.] *Πρωτόγονος Ρωσία.* Εἰδήσεις περὶ τῆς ἀρχαίας καταστάσεως τῆς Ρωσίας διέσωσαν Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι συγγραφεῖς. Δώδεκα αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ οἱ Ἕλληνες ἀνεκάλυψαν τὴν χώραν ταύτην διαπλεύσαντες τὸν Εὔξεινον Πόντον κατὰ τὴν περίφημον ἐκστρατείαν τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς τὴν Κολχίδα. Τοὺς μύθους ἠκολούθησαν ἱστορικαὶ γνώσεις περὶ αὐτῆς. Πεντακόσια ἔτη πρὸ Χριστοῦ ἤρξαντο οἱ Ἕλληνες ἀποικίζοντες τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἀποικιῶν τούτων ἦσαν ἡ Ὀλβία, τὸ Παντικάπαιον, ἡ Φαναγορία, τὸ Παλάκιον, ἡ Διοσκουριὰς κτλ. Πέραν τῶν ἑλληνικῶν τούτων ἀποικιῶν ὑπῆρχον πλεῖστοι λαοί, τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον Σκύθας, ὁ δὲ Ἡρόδοτος παρέχει πάσας τὰς πληροφορίας περὶ τῶν βαρβάρων τούτων. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν πολιτειῶν τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, ἡ βαρβαρότης τῶν μεσογείων φυλῶν εἶχεν ὑποστῆ ἐξημέρωσιν· ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν ὑπὸ τοῦ Οὐβάρωφ εὑρέθησαν ἔργα τέχνης ἑλληνικῆς ἡρμοσμένης πρὸς τὸ αἴσθημα τῶν βαρβάρων. Ἡ ρωσικὴ Σκυθία, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἦτο ἀπέραντος καὶ ἄδενδρος πεδιάς. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ἐνίκησε τοὺς Σκύθας, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ Μιθριδάτης, ὅτε ἐξέλιπε παντελῶς ἡ ἰσχὺς αὐτῶν.

Αἱ μεγάλαι ἐπιδρομαὶ τοῦ Δ΄ μ. Χ. αἰῶνος ὑπῆρξε διὰ τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην περίοδος μεγάλων διαταραχῶν, τὴν δὲ Σκυθίαν κατέκτησαν ἀλληλοδιαδόχως οἱ Γότθοι καὶ οἱ Οὖννοι, τὰ ἴχνη δὲ αὐτῶν ἠκολούθησαν χείμαρροι τουρκοφιννικῶν λαῶν, οἱ Ἄβαροι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Χαζάροι, οἱ Πετσενέγοι κτλ. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κυκεῶνος τούτου τῶν λαῶν διακρίνονται οἱ Σλαῦοι καὶ περιγράφονται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χρονογράφων, τῶν αὐτοκρατόρων Μαυρικίου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Ὁ πρῶτος Ρῶσος χρονογράφος Νέστωρ ἀναφέρει τὴν γεωγραφικὴν διάθεσιν τῶν φυλῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσαι ἰδιαίτερον ἄθροισμα ἐκλήθησαν *Ρῶς* (βλ. λ.). Ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν φυλῶν, ἃς ἀναφέρει ὁ Ρῶσος χρονογράφος, ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὸν Θ΄ μ. Χ. αἰῶνα, ὅτε ἄρχεται ἡ ἱστορία τοῦ ρωσικοῦ ἔθνους, μικρὸν μόνον μέρος τῆς σημερινῆς Ρωσίας κατεῖχον.

Πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς οἱ Ρῶσο Σλαῦοι, πρωτοῦ καταλάβωσι πᾶσαν τὴν χώραν, ἥτις προορίζεται αὐτοῖς ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ἠγωνίσθησαν πρὸς τρεῖς φυλάς, τοὺς Λεττονολιθουανούς, τοὺς Φίννους καὶ τοὺς Τούρκους. Ἡ πρώτη τῶν φυλῶν τούτων ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἀρειανῆς οἰκογενείας, αἱ διάλεκτοι δὲ αὐτῆς εἶναι αἱ πασῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν συγγενέστεραι πρὸς τὴν σανσκριτικήν. Τὰ τσουδικὰ καὶ φιννικὰ ἔθνη, ἀπορροφηθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν Ρώσων, φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ πραγματικοὶ τῆς Ρωσίας αὐτόχθονες. Εἰς τὴν φιννικὴν φυλὴν ἀνῆκον προσέτι οἱ Χαζάροι, ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν εἰς τὸν πολιτισμόν, οἱ ὁποῖοι, ἱδρύσαντες εὐρὺ κράτος, ὑπάρχουσι σήμερον εἰς τὴν ἱστορίαν μόνον. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Νέστορος οἱ Ρῶσοι Σλαῦοι κατεῖχον μόλις τὸ πέμπτον τῆς σημερινῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας. Ἡ θρησκεία τούτων ὡς βάσιν εἶχε τὴν φύσιν καὶ τὰ φαινόμενα αὐτῆς, ἦτο δὲ πραγματικὸς πανθεϊσμός. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον ἐμφανίζονται νέαι θεότητες. Ἀλλ' οἱ Ρῶσοι οὔτε ναούς, οὔτε ἱερεῖς εἶχον. Ἵδρυον χονδροειδῆ εἴδωλα καὶ ἐλάτρευον δρῦν τινα, ἀφιερωμένην εἰς τὸν θεόν των Περοῦν, εἶχον δὲ προφήτας, ὧν ἤκουον τὰς συμβουλάς.

Ὁ χρονογράφος Νέστωρ ἀξιοῖ ὅτι οἱ Ρῶσοι Σλαῦοι ἔζων εἰς τὰ δάση ὡς ἄγρια ζῷα καὶ ὅτι δὲν ἐκέκτηντο πόλεις. Αἱ νεώτεραι ὅμως ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι ἀπέδειξαν τὸ ἀντίθετον, διότι καὶ πόλεις ἵδρυσαν καὶ πολιτισμὸν ἐκέκτηντο πολλῷ τελειότερον τοῦ ὑπὸ τοῦ Νέστορος ἀναφερομένου, ἀνεκαλύφθησαν δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ νομίσματα ἀνερχόμενα εἰς τὸ ἔτος 699, ἤτοι δύο περίπου αἰῶνας πρὸ τῆς καθόδου τῶν Βαράγγων. Ἡ προσφιλὴς ἐργασία τούτων ἦτο ἡ γεωργία, πᾶσαι δὲ αἱ θεότητες αὐτῶν ἔχουσι γεωργικὸν χαρακτῆρα. Ἡ δουλοπαροικία ἦτο εἰς αὐτοὺς ἄγνωστος, εἶναι δὲ πιθανὸν οἱ γεωργικοὶ οὗτοι πληθυσμοὶ νὰ εἶχον καὶ στρατιωτικήν τινα ὀργάνωσιν. Ἡ ἀτέλεια τῆς πολιτικῆς αὐτῶν συστάσεως, ἡ κατάτμησίς των εἰς φῦλα καὶ κοινότητας καὶ οἱ διηνεκεῖς πόλεμοι μεταξύ των κατέστησαν αὐτοὺς εὐαλώτους εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς· διὸ ἀπεφάσισαν νὰ καλέσωσι τοὺς Βαράγγους καὶ ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν ἡγεμόνα, «ὅπως κυβερνᾷ αὐτοὺς κατὰ τὸ δίκαιον».

Οἱ Βάραγγοι. Περὶ αὐτῶν (βλ. λ *Βάραγγοι*) ὑπάρχουσι διαμφισβητούμεναι γνῶμαι. Κατὰ τὰς μὲν εἶναι σκανδιναυϊκῆς καταγωγῆς, κατ' ἄλλους δὲ Σλαῦοι κατελθόντες ἐκ τῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς. Οἱανδήποτε γνώμην καὶ ἂν ἀποδεχθῇ τις, βέβαιον εἶναι ὅτι οὗτοι ἦσαν τὸ πρῶτον στοιχεῖον, ὅπερ ἦρξε τῆς Ρωσίας. Οἱ Βάραγγοι κατέπληξαν τοὺς λαοὺς τῆς μεσημβρίας διὰ τῆς τόλμης καὶ τοῦ γιγαντώδους ἀναστήματός των. Δὲν ἦσαν οὗτοι ἄγνωστοι εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὑπῆρχε δὲ ἰδιαιτέρα φρουρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου συγκεκροτημένη ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ρώσων. Κατὰ τὰς ἐκστρατείας τῆς Κρήτης καὶ τῆς Λομβαρδίας ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Σλαῦοι ὑπετάχθησαν οἰκείᾳ βουλήσει εἰς τοὺς Βαράγγους τοῦ Ροῦρικ, ὅστις μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Σίνεου καὶ Τρούβωρ, κατέλαβε τὴν χώραν. Ἀποθανόντων τῶν ἀδελφῶν του, ὁ Ροῦρικ ἀποκατέστη εἰς Νοβογόροντ. Δύο ἄλλοι Βάραγγοι, ὁ Ἀσκὸλντ καὶ ὁ Ντίρ, κατῆλθον μέχρι τοῦ Κιέβου, οὗτοι δὲ εἶναι οἱ ἀρξάμενοι τῶν κατὰ τοῦ Βυζαντίου πολέμων, εἰσβαλόντες εἰς τὸν Βόσπορον μετὰ διακοσίων σκαφῶν.

Τὸν Ροῦρικ διεδέξατο ὁ πρεσβύτερος τῆς οἰκογενείας Ὀλιέγκ, ὅστις ἐκστρατεύσας κατέλαβε τὸ Κίεβον, φονεύσας τὸν Ἀσκὸλντ καὶ τὸν Ντὶρ καὶ συγχωνεύσας πάντα τὰ φῦλα τῆς Ρωσίας εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Ροῦρικ, Ἰγκόρ, τρίτην ἐπιχειρήσας ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Βυζαντίου. Οὗτος ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Ντρεβλιάνων, τῷ 945 μ. Χ. Ἡ χήρα αὐτοῦ Ὄλγα ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλείαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της Σβιατοσλάβ, ἐξεδικήθη δὲ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, θανατώσασα πολλοὺς τῶν Ντρεβλιάνων καὶ ἐξανδραποδίσασα τοὺς λοιπούς. Ἡ ἀγρία αὕτη ἡγεμονὶς ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀπόστολος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ. Ἡ *Ὄλγα* (βλ. λ.), μεταβᾶσα εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ, ἐβαπτίσθη ὀνομασθεῖσα Ἑλένη. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Ρωσίᾳ εἶχε προοδεύσει ἐλάχιστα, ἔκτοτε ὅμως μετέβησαν ἐκ Βυζαντίου εἰς Ρωσίαν ἱεραπόστολοι. Ἐπὶ Λέοντος ΣΤ' ἀναγράφεται ἐπισκοπὴ Ρωσίας, ὑπῆρχε δὲ καὶ πρὸ τῆς Ὄλγας χριστιανική τις κοινότης ἐν Κιέβῳ. Ἀλλ' ὁ καταλαβὼν τὴν ἀρχὴν τῷ 964 υἱός της Σβιατοσλὰβ ἠρνήθη ν' ἀσπασθῇ τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ (964—966), καίτοι συντομωτάτη, ἐσημειώθη διὰ δύο ἀξιομνημονεύτων γεγονότων, τῆς καταστροφῆς τῶν Χαζάρων καὶ τοῦ μεγάλου πολέμου πρὸς κατάληψιν τῆς Βουλγαρίας. Ἡ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βουλγαρίας Πέτρου δυσμένεια τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Σβιατοσλὰβ νὰ κατακτήσῃ τὴν Βουλγαρίαν, ἱκανοποιῶν οὕτω τὸν Νικηφόρον. Ἀλλ' ὁ Ρῶσος ἡγεμὼν ἀπέβη διὰ τὸ Βυζάντιον τρομερώτερος γείτων τῶν Βουλγάρων, προεκλήθη δ' οὕτω ἐπὶ Τσιμισκῆ φονικὸς πόλεμος, καθ' ὃν οἱ Ρῶσοι ἔφθασαν μέχρις Ἀδριανουπόλεως, ἀλλ' ἡττηθέντες ἐν τέλει ὑπὸ τοῦ Βάρδα ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησεν ἀρχηγοῦντος τοῦ ἰδίου Τσιμισκῆ καὶ οἱ Ρῶσοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσι συνθήκην εἰρήνης. Ἐπιστρέφων ὅμως ὁ Ρῶσος ἡγεμὼν εἰς τὴν χώραν του, περιεπλάκη εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Πατσινάκους καὶ ἔπεσε μαχόμενος τῷ 972.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σβιατοσλὰβ τὸ κράτος διενεμήθη μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν του, τοῦ Ἰαροπὸλκ βασιλεύοντος εἰς Κίεβον, τοῦ Ὀλιὲγκ εἰς τὴν χώραν τῶν Ντρεβλιάνων καὶ τοῦ Βλαδιμίρου εἰς Νοβογόροντ. Ταχέως ἐφάνησαν αἱ ὀλέθριαι συνέπειαι τοῦ διαμελισμοῦ τῆς ἐπικρατείας. Τῷ 977 προεκλήθη ἐμφύλιος πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Ὀλιέγκ, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰαροπὸλκ καὶ διωκόμενος κατέπεσε παρασυρθεὶς εἰς βαθεῖαν τάφρον καὶ ἀπέθανεν. Ὁ ἡγεμὼν τοῦ Νοβογόροντ Βλαδίμιρος, πληροφορηθεὶς τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ φοβούμενος τὰς φιλοδόξους ὁρμὰς τοῦ Ἰαροπόλκ, ἔφυγε πρὸς τοὺς Βαράγγους, οὕτω δὲ ὁ ἡγεμὼν τοῦ Κιέβου ἐγένετο κυρίαρχος ἁπάσης τῆς Ρωσίας. Μετὰ μικρὸν ὅμως ἐνισχυθεὶς ὁ Βλαδίμιρος ἐβάδισε κατὰ τοῦ Κιέβου, ὅπερ καὶ κατέλαβεν, ὁ δὲ Ἰαροπὸλκ ἐδολοφονήθη ὑπὸ μισθωτῶν τοῦ Βλαδιμίρου. Διὰ τῆς ἀδελφοκτονίας δὲ ταύτης ἐσφετερίσθη οὗτος τὴν ὑπερτάτην ἐν Ρωσίᾳ ἀρχήν.

Βλαδίμιρος* ὁ *Μέγας (972—1054). Ὁ νέος ἡγεμὼν αἰσθανόμενος ἀκράτητον ροπὴν πρὸς τὸν πόλεμον καὶ τὴν λείαν, ἀνέκτησε τὴν Ἐρυθρὰν Ρωσίαν παρὰ τῶν Πολωνῶν, κατεδάμασε τοὺς ἐπαναστάτας καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς τοὺς κατοίκους τῆς Λιθουανίας καὶ Λιβονίας. Τοσαύτη ἦτο ἡ ἀκολασία τοῦ ἀνδρός, ὥστε διετήρει 300 παλλακὰς ἐν Βισεγόροντ καὶ πεντακοσίας ἄλλας ἐν Μπελγόροντ. Ἐν τούτοις ὁ ἄκρως φιλήδονος οὗτος ἄνθρωπος ἐνεφορεῖτο ὑπὸ θρησκευτικῶν αἰσθημάτων, ἔπασχε δὲ ἐκ τῆς θρησκευτικῆς κρίσεως, ὑφ' ἧς ἐπιέζετο τότε ἡ Ρωσία, καὶ ᾐσθάνετο ὅτι ἡ χώρα του ἐδεῖτο ἄλλης πίστεως. Μεταξὺ τῶν λοιπῶν θρησκευμάτων ἀπεδέχθη τὸν ὀρθόδοξον Χριστιανισμόν. Μὴ θέλων νὰ ἐπαιτήσῃ τὸ βάπτισμα παρὰ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, κατῆλθεν εἰς τὴν Ταυρίδα καὶ κατέλαβε τὴν Χερσῶνα, τὴν τελευταίαν ὑπολειφθεῖσαν πόλιν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας. Ἐκεῖθεν ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν Ἄνναν. Ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Βασίλειος συγκατετέθησαν εἰς τοῦτο, ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς βαπτίσεως τοῦ Βλαδιμίρου. Πράγματι ἐβαπτίσθη οὗτος καὶ ἐπιστρέψας εἰς Κίεβον ἀπέβη ἰσαπόστολος, κατηχήσας τὸν λαόν του. Τὰ εἴδωλα κατερρίφθησαν καὶ τὸ ὁμοίωμα τοῦ θεοῦ Περοῦν, μαστιγωθέν, ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμόν, διαταγὴ δὲ τοῦ ἡγεμόνος ἠνάγκασε πάντας νὰ δεχθῶσι τὸ βάπτισμα εἰς τὸν ποταμὸν ὑπὸ τὴν εὐλογίαν Ἑλλήνων ἱερέων, ἀναγινωσκόντων ἐπὶ τῆς ὄχθης καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Βλαδιμίρου τὰς εὐλογίας τοῦ βαπτίσματος. Οἱ κάτοικοι τοῦ Νοβογόροντ ἀντέστησαν ἐπὶ πολύ, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν καὶ οὗτοι ν' ἀποδεχθῶσι τὸν Χριστιανισμόν. Οἱ Ρῶσοι δὲν ἀπώλεσαν πᾶσαν ἀνάμνησιν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν θεοτήτων καὶ μέχρι τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος, ὡς λέγει ὁ Μπουσλάγιεφ, οἱ χωρικοί, ἀσκοῦντες τὸ ἀρχαῖον εἰδωλολατρικὸν αὐτῶν δόγμα, ἐτέλουν τὰ συνοικέσια αὐτῶν «περὶ τὸν θάμνον κύτισον». Ἐπὶ μακρὸν δὲ ἐτήρησαν τὴν πίστιν αὐτῶν πρὸς τοὺς μάγους καὶ τοὺς μάντεις, τὴν γνώμην τῶν ὁποίων προετίμων τῆς τῶν ἱερέων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ δὲν ἐγένετο διὰ διώξεων. Ὁ Βλαδίμιρος παρεσκεύασε τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν, οἰκοδομῶν ναοὺς καὶ ἱδρύων σχολάς, εἰς ἃς ἐδιδάσκοντο αἱ γραφαί, μεταφρασθεῖσαι σλαβονιστί. Κατὰ τὸν Νέστορα, διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπῆλθε πλήρης μεταβολὴ εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Αἱ ἀσελγεῖς ὁρμαὶ αὐτοῦ ἐκόπασαν καὶ παρέμεινε πιστὸς πρὸς τὴν Ἑλληνίδα σύζυγόν του· δὲν ἦτο πλέον φιλοπόλεμος καὶ ἐγένετο ἐπιεικέστατος καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐγκληματίας. Πρὸς ταχεῖαν ἐκπολίτισιν τοῦ λαοῦ του ἐθεμελίωσε πλείστας πόλεις, ἡ δὲ Ρωσία ἐπί τινα ἔτη ἀπέλαυε πλήρους γαλήνης. Ὁ Βλαδίμιρος ἔζη ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν ὁμόρων ἡγεμόνων μέχρι τοῦ 1011. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐλλείψεως ἱστορικῶν συμβάντων, τὸ χρονικὸν τοῦ Νέστορος ἀναφέρει ὅτι ὁ Βλαδίμιρος ἐπολέμει κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Νορβηγίας Ἐρρίκου.

Ὁ υἱὸς τοῦ Βλαδιμίρου Ἰαροσλὰβ ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ πατρός του, εὑρισκομένου εἰς τὸ γῆράς του, καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα τοῦ Νοβογόροντ, προσεκάλεσε δὲ τοὺς Βαράγγους εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Ὁ Βλαδίμιρος, πάσχων καὶ μὴ δυνάμενος νὰ διοικήσῃ τὸν στρατὸν αὐτοπροσώπως, παρέδωκε τοῦτον εἰς τὸν υἱόν του Βόριδα. Ἀπέθανε τῷ 1014, μὴ ἐκλέξας διάδοχον. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ἐπικληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἰσαπόστολος, ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῆς ἱστορίας Μέγας. Κατέστειλε τὰς ἐπαναστάσεις, ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους του πρὸς δυσμάς, κατῴκισε τὰς ἐρήμους, ἐθεμελίωσε πολλὰς πόλεις, καθίδρυσε σχολεῖα, μετεκάλεσεν Ἕλληνας ἱερεῖς καὶ καλλιτέχνας καὶ ὑπῆρξε φιλόστοργος πατὴρ τῶν πενήτων· ἀλλὰ διέπραξε τὸ μέγα σφάλμα νὰ διανείμῃ εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τὸ κράτος του, ἕνεκα δὲ τούτου προεκλήθησαν ἀτελεύτητοι ἐμφύλιοι πόλεμοι. Ἀνέπτυξε πρὸς τούτοις μεγάλως τὸ ἐμπόριον, δι' οὗ ἐπλούτει ὁ λαός. Ὁ σύγχρονος τοῦ Βλαδιμίρου Γερμανὸς χρονογράφος Ντίμερ βεβαιοῖ ὅτι ἐν Κιέβῳ ὑπῆρχον 400 ἐκκλησίαι. Ἡ πρόοδος τῆς μορφώσεως ἐπεταχύνθη ἐν Ρωσίᾳ διὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἐν γένει δὲ ἐπὶ Βλαδιμίρου τοῦ Μεγάλου ἡ Ρωσία ἔλαβεν ὄψιν πολιτισμένου κράτους καὶ ἤρξατο νὰ γίνεται γνωστὴ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην.

Διανομὴ τοῦ ρωσικοῦ κράτους. Ὁ Βλαδίμιρος ἐκ τῶν πολυαρίθμων γάμων του κατέλιπε πολλοὺς κληρονόμους, ἐκ δὲ τῆς γενομένης πρὸς αὐτοὺς διανομῆς πληροφορούμεθα τὴν τότε ἔκτασιν τῆς Ρωσίας, ἀποτελεσάσης ἑπτὰ ἡγεμονίας. Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Βλαδιμίρου Σβιατοπὸλκ ἐσφετερίσθη τὸν θρόνον καὶ ἀνηγορεύθη μέγας ἡγεμὼν τοῦ Κιέβου. Ἀμέσως προέβη εἰς τὸν φόνον τῶν δύο υἱῶν τοῦ Βλαδιμίρου, Βόριδος καὶ Γκλέμπ, τοὺς ὁποίους ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία ἀνεκήρυξεν ἁγίους. Εἶτα προέβη εἰς τὸν φόνον καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ντρεβλιάνων Σβιατοσλάβ. Ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Ἰαροσλὰβ ἀπεφάσισεν ἐκδίκησιν. Ἐπηκολούθησε τότε αἱματηρὸς πόλεμος, καθ' ὃν ἡττηθεὶς ὁ ἅρπαξ τοῦ θρόνου ἔφυγε καὶ ἀπέθανεν ἐξόριστος εἰς τὰς στέππας τῆς Βοημίας τῷ 1019. Ἐν τοῖς χρονικοῖς ἐπωνομάσθη Ἄθλιος. Ὁ νικητὴς Ἰαροσλὰβ ἀνηγορεύθη τῷ 1019 μέγας ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας, ἡ δὲ βασιλεία αὐτοῦ παρετάθη μέχρι τοῦ 1054. Εἰσῆλθε νικητὴς εἰς Κίεβον, ἀλλ' ὁ ἐμφύλιος πόλεμος δὲν κατέπαυσε καὶ ὁ Ἰαροσλὰβ ἐδέησε νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν κατὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ Πολότσκ καὶ τοῦ Τμοντοροκάν, νικήσας δὲ καὶ αὐτοὺς ὑπελείφθη μόνος κύριος τῆς Ρωσίας καὶ ἐβασίλευσεν ἐνδόξως ἐν Κιέβῳ. Ἀνέλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας τὰς πόλεις τῆς Ἐρυθρᾶς Ρωσίας, κατενίκησε τοὺς Πετσενέγους, οἵτινες οὐδέποτε ἔκτοτε ἀνέκυψαν, καὶ ἐπεχείρησε νέον πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν πῦρ καὶ αἱ τρικυμίαι κατέστρεψαν τὰς ρωσικὰς δυνάμεις. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του συνετάχθη ἡ «Ρούσκογια Πράβντα» (ρωσικὸν δίκαιον), κατέλαβε δ' ἔνδοξον θέσιν μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Ὑπάνδρευσε τὰς τρεῖς θυγατέρας του μετὰ τοῦ Ἀρόλδου, βασιλέως τῆς Νορβηγίας, τοῦ Ἐρρίκου Α΄, βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ τοῦ Ἀνδρέου Α΄, βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, τὴν δὲ ἀδελφήν του μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Καζιμὶρ καὶ τὸν υἱόν του συνέζευξε μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου. Τὸ Κίεβον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐξίκετο εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς λαμπρότητός του, καταστὰν ἐντευκτήριον τῶν ἐμπόρων

Digitized by Google

πάσης τῆς Εὐρώπης. Ἡ ρωσικὴ δυναστεία τότε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων.

Ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τοῦ Κιέβου. Ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰαροσλὰβ (1054) μέχρι τοῦ 1224, ὅτε ἐνεφανίσθησαν οἱ Τάταροι, περίοδος εἶναι ἡ μᾶλλον τεταραγμένη τῆς ρωσικῆς ἱστορίας. Ὁ Ρῶσος ἱστορικὸς Πογκάντιν ἀριθμεῖ ἑξήκοντα τέσσαρας ἡγεμονίας καὶ διακοσίους ἐνενήκοντα τρεῖς ἡγεμόνας, οἵτινες διεξεδίκησαν κατὰ τοὺς δύο τούτους αἰῶνας τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Κιέβου, καὶ ὀγδοήκοντα τρεῖς ἐμφυλίους πολέμους. Οἱ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἐπηύξησαν ἔτι μᾶλλον τὴν κρατοῦσαν σύγχυσιν. Τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τῶν σλαυϊκῶν φυλῶν ἐξηφανίσθησαν, αἱ δὲ ἡγεμονίαι διεμελίζοντο καθ' ἑκάστην νέαν διανομὴν μεταξὺ τῶν τέκνων παντὸς θνήσκοντος ἡγεμόνος. Τινὲς τῶν ἡγεμονιῶν τούτων ἔσχον διαρκεστέραν ὕπαρξιν. Ἐκ τούτων ἡ ἡγεμονία τῶν Σμόλενσκ περιελάμβανε σπουδαίαν χώραν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπήγαζον οἱ σπουδαιότεροι τῶν ποταμῶν τῆς Ρωσίας, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ἐμπορικὴ εὐημερία της. Ἡ γειτνίασις τῆς ἡγεμονίας τοῦ Κιέβου πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ γονιμότης τῆς γῆς αὐτῆς ἐξησφάλισαν τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς ἐπὶ πασῶν τῶν λοιπῶν ἡγεμονιῶν. Ἕτερον κράτος, ὅπερ διήνυσε τὸν βίον του ἐν αἰωνίῳ πολέμῳ πρὸς τοὺς νομάδας, εἶναι ἡ διπλῆ ἡγεμονία τῆς Ριαζὰν καὶ τῆς Μουρόμ. Αἱ ἡγεμονίαι τῆς Σουσδὰλ καὶ τοῦ Ροστὸβ ἐσχημάτισαν τὴν μικρὰν Ρωσίαν. Αἱ προεξέχουσαι αὗται ἡγεμονίαι μετὰ τῶν πολυαρίθμων ἄλλων μικροτέρων, αἱ ἀπαρτίζουσαι τὴν Ρωσίαν, ἐθεώρουν ἑαυτὰς ξένας πρὸς ἀλλήλας, ἀλλ' ἐκέκτηντο ἕνα μέγαν ἡγεμόνα, τὸν τοῦ Κιέβου, οὗτινος ἀνεγνωρίζετο ἡ ὑπεροχὴ ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων, διότι ἦτο ὁ πρεσβύτερος τῆς οἰκογενείας τοῦ Ρούρικ· διὸ θνήσκοντος τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου διεδέχετο αὐτόν, οὐχὶ ὁ υἱός του, ἀλλὰ τὸ πρεσβύτερον μέλος τῆς ὅλης δυναστείας, ὁπουδήποτε τῆς Ρωσίας εὑρισκόμενον. Ἀλλὰ τοῦτο ὑπῆρξε διηνεκὴς αἰτία τῶν ἐμφυλίων πολέμων, οἵτινες πολλάκις ἠρήμωσαν τὴν Ρωσίαν. Ὁ Βλαδίμιρος ὁ Μονομάχος, ἔγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὴν προσωνυμίαν, ἡγεμονεύσας ἀπὸ τοῦ 1113 μέχρι τοῦ 1125, ἐπεδίωξε τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, τῇ πρωτοβουλίᾳ δὲ αὐτοῦ συνῆλθεν ἐν Λουμπὲτς τὸ συνέδριον τῶν Ρώσων ἡγεμόνων, οἵτινες ὤμοσαν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὴν καθιέρωσιν τῆς ρωσικῆς ἑνότητος. «Ἀπὸ τοῦδε, ἔλεγεν ὁ ὅρκος, αι ρωσικαὶ χῶραι θεωρηθήτωσαν ὡς ἡμετέρα πατρὶς ἐν πᾶσιν, ὁ δὲ τολμήσων νὰ ὁπλισθῇ ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ λογισθήσεται ἐχθρὸς πάντων τῶν ἄλλων». Οἱ πολῖται τοῦ Κιέβου ἀνεκήρυξαν ἡγεμόνα των Βλαδίμιρον τὸν Μονομάχον, ὅστις ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐνίκησε τοὺς Πολόβτσους, τοὺς Πετσενέγους, τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Κιρκασίους καὶ κατέστησεν αἰσθητὴν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τῆς Ρωσίας. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως αὐτοῦ οἱ δύο υἱοί του, Γεώργιος Ντολγκοροῦκι, ἡγεμὼν τῆς Σουσδάλ, καὶ ὁ Μιστισλὰβ τοῦ Κιέβου καὶ τῆς Γαλικίας ἐπολέμησαν πολλάκις ἀλλήλους, ὁ δὲ ἀνταγωνισμὸς αὐτῶν κατέφερε τὸ τελευταῖον πλῆγμα ἐπὶ τῆς εὐημερίας τοῦ Κιέβου. Ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιστισλάβ, ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὁ υἱός του Ἰσιασλὰβ (1146—1154), ὁ θεῖός του Γεώργιος Ντολγκοροῦκι προέβαλε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὡς πρεσβυτέρου τῆς οἰκογενείας, οὕτω δὲ νέος προεκλήθη ἐμφύλιος πόλεμος, καθ' ὃν πολλάκις ἐδηώθη τὸ Κιέβον, ὅπερ περιῆλθεν εἰς παρακμήν, τῷ δὲ 1169 δὲν ὑφίστατο πλέον ὡς μεγάλη ἡγεμονία. Τὸ κέντρον τῆς Ρωσίας μετατοπισθὲν εὑρίσκετο ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ Βόλγα.

Ἡ Ρωσία μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Κιέβου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ἡγεμονίας τοῦ Κιέβου, ἡ ζωὴ τῆς Ρωσίας ἀπεσύρθη πρὸς τὰ ἄκρα, ἅπαν δὲ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ρωσικῆς ἱστορίας συνεκεντρώθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σουσδὰλ καὶ τῆς Γαλικίας καὶ εἰς τὰς δημοκρατικὰς πολιτείας τοῦ Νοβυγόροντ καὶ τοῦ Πσκόβ Ἱδρυτὴς τῆς ἡγεμονίας τῆς Σουσδὰλ ὑπῆρξεν ὁ Γεώργιος Ντολγκοροῦκι, ἀλλ' ὁ ἑδραιώσας αὐτὴν ἦτο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας Μπογκολιούμπωφ. Ἀπὸ τούτου προῆλθον οἱ τσάροι τῆς Μόσχας καὶ ἐμφανίζεται ἐν Ρωσίᾳ ὁ νέος ἡγεμονικὸς τύπος τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἀπολυταρχικοῦ μονάρχου. Οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν δεσποτικὴν αὐτοῦ συμπεριφοράν, ἐπανεστάτησαν καὶ κατέλαβον τὸ Κίεβον. Ὁ Ἀνδρέας ὅμως προετίμα ὡς πρωτεύουσάν του τὸ Βλαδιμίρ, ὅπερ ὠνόμασε Μπογκολιούμπωφ. Εἰς τοῦτο ἠθέλησε νὰ μεταβιβάσῃ μετὰ τῆς πολιτικῆς καὶ τὴν πνευματικὴν ἰσχύν· ἀλλ' ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀντέστη εἰς τὴν ἀπότειραν ταύτην. Θέλων νὰ καταλύσῃ τὸ σύστημα τῆς διανομῆς τῆς ἡγεμονίας εἰς πάντας τοὺς ἀδελφούς του, ἠρνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαθήκην τοῦ πατρός του, ὅπως διανείμῃ τὴν χώραν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἐξεδίωξεν ἀπὸ τοῦ κράτους τοὺς τρεῖς τούτων μετὰ τῆς μητρός των, Ἑλληνίδος ἡγεμονίδος, οὗτοι δὲ κατέφυγον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μανουήλ. Οὕτως ὁ Ἀνδρέας θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ δεσποτισμὸς ὅμως αὐτοῦ ἐξήγειρε τοὺς βογιάρους, οἵτινες τὴν νύκτα τῆς 27 Ἰανουαρίου 1174, εἰσδύσαντες εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ, τὸν ἐδολοφόνησαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἀνεφάνη ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἡ πρώτη αἵρεσις, ἡ τοῦ ἐπισκόπου Λέοντος, ἥτις ἐπὶ μακρὰ ἔτη διετάραττε τὸν λαόν.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μιχαὴλ Β' (1174—1176), ἀγαθὸς καὶ δίκαιος ἡγεμών, ἐγένετο ἐν τούτοις ἀφορμὴ ἐμφυλίου πολέμου, κατανικήσας ὅμως τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐπανέφερε τὴν τάξιν. Ἡ βασιλεία του διήρκεσε μόλις δύο ἔτη καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξερράγη νέος ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ρωσίαν. Ὁ νέος ἡγεμὼν Βσεβόλοντ Γ' ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ τοῦτον καὶ τῷ 1183 ἤρξατο πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος κατὰ τῶν Πολόβτσων, τοὺς ὁποίους διεσκόρπισε, καὶ τῷ 1196 ἐδέσποσε τῆς πολιτείας τοῦ Νοβογκόροντ, ἐγκαταστήσας ἡγεμόνα αὐτοῦ τὸν υἱόν του Σβιατοσλάβ, δι' οὗ ἐκυβέρνα τὴν πολιτείαν ταύτην, ὡς καὶ βραδύτερον διὰ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ του Κωνσταντίνου. Μετὰ τριακονταπενταετῆ βασιλείαν ἀπέθανε τῷ 1212. Ἀνατραφεὶς ἐν Ἑλλάδι, ἐδιδάχθη τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Βσεβόλοντ ἐκυριεύθη ἡ Κωνστατινούπολις ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων (1204). Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ', νομίζων τότε εὔκαιρον τὴν περίστασιν, ἀπέστειλε πρεσβευτὰς εἰς Ρωσίαν, ὅπως προσελκύσῃ αὐτὴν εἰς τὸ καθολικὸν δόγμα, κηρύσσων ὅτι σύμπασα ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ὡμολόγει ἤδη τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τοῦ πάπα. Ἀλλ' ἡ ποιμενικὴ αὐτὴ νουθεσία ἀπέβη ματαία, διότι οἱ Ρῶσοι μητροπολῖται ἐξηκολούθησαν προχειριζόμενοι ἐν Νικαίᾳ, νέᾳ πρωτευούσῃ τῶν Ἑλλήνων πατριαρχῶν.

Οἱ Γερμανοὶ μαχαιροφόροι. Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Σταυροφόροι κατελάμβανον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἕτεροι τοιοῦτοι ἐγένοντο ἐπίφοβοι εἰς τὴν Βορειοδυτικὴν Ρωσίαν. Ὁ πάπας ἐχορήγει πλήρη ἄφεσιν ἁμαρτιῶν πρὸς πάντα, ὅστις ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἐπολέμει κατὰ τῶν ἀμεταπείστων τῶν ὀχθῶν τοῦ Δουΐνα. Ἤρξαντο τότε μεταβαίνοντες κατ' ἔτος Γερμανοί, οἵτινες συνέστησαν τὸ τάγμα τῶν Μαχαιροφόρων ἐν Λιβονίᾳ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Vinno de Roherbach, καὶ ἀφῄρεσαν πολλὰς πόλεις τῆς χώρας ταύτης Ἡ κατακτηθεῖσα χώρα διῃρέθη εἰς φέουδα, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἀνῆκον εἰς τοὺς Μαχαιροφόρους, τὰ δὲ εἰς τὸν ἐπίσκοπον. Αἱ νέαι πόλεις ὠργανώθησαν κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐμπορικῶν τοιούτων τῆς Βρέμης καὶ τοῦ Ἀμβούργου, ἡ δὲ Ρίγα ἀπέβη ἡ ἰσχυροτέρα πασῶν. Βραδύτερον ἱδρύθη καὶ δευτέρα στρατιωτικὴ ἀδελφότης, ἡ τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος, ἑνωθέντος μετὰ τοῦ τῶν Μαχαιροφόρων, ἠδυνήθησαν δὲ ταῦτα νὰ ἐπιβάλωσι σκληροτάτην δουλείαν ἐπὶ τῶν αὐτοχθόνων.

Ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν ἀνέλαβον τὴν κληρονομίαν τοῦ Βσεβόλοντ Γ' οἱ υἱοί του Γεώργιος καὶ Κωνσταντῖνος. Ὁ πρῶτος ἔμεινεν ἐν Βλαδιμίρ, ὁ δὲ δεύτερος ἐν Ροστόβ, ἀμφότεροι ὅμως ἐθήρευον τὴν μοναρχίαν καὶ ἐθεώρουν ἀλλήλους ἅρπαγας. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀδελφοί των, ἄρχοντες μικροτέρων ἡγεμονιῶν, διῃρέθησαν ὡσαύτως, κηρυχθέντες οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ Γεωργίου, οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐπηκολούθησεν οὕτω νέος ἐμφύλιος πόλεμος, μεγάλη δὲ ἐγένετο φθορὰ κατὰ τὰς διεξαχθείσας μάχας. Ἐπικρατήσας ὁ Κωνσταντῖνος, ἐγένετο μέγας ἡγεμὼν (1216—1219). Ἀλλὰ καίτοι ἄγων τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του εἶχεν ἐξασθενήσει μεγάλως καὶ περιωρίζετο νὰ ἐγείρῃ ναούς, νὰ διανέμῃ ἐλέη καὶ νὰ ἀσπάζεται μετὰ κατανύξεως τὰ ἐξ Ἑλλάδος κομισθέντα ἅγια λείψανα. Ἐτελεύτησε τὴν 2 Φεβρουαρίου 1219 καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Γεώργιος (1219—1224). Κατὰ τὴν βραχεῖαν αὐτοῦ βασιλείαν διεξήχθησαν ἄγριοι πόλεμοι κατὰ τῶν γερμανικῶν ταγμάτων, κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡ Ρωσία ἤκουσε διὰ πρώτην φορὰν τὸ ὄνομα τῶν Τατάρων.

Ὑποδούλωσις τῆς Ρωσίας εἰς τοὺς Τατάρους. Ἐνῷ εἰς τοιαύτην εὑρίσκετο κατάστασιν ἡ Ρωσία, διῃρημένη καὶ ἀλληλοσπαρασσομένη, προέβαλεν αἴφνης ὁ φοβερὸς κίνδυνος τῶν ἀσιατικῶν ὀρδῶν. Ἀναρίθμητος μογγολικὸς στρατός, διῃρημένος εἰς ἐννέα στρατόπεδα παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀμούρ, εὑρίσκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ χάνου αὐτῶν Τεμουδτσίν, εἰς ὃν οἱ προφῆταί του ἔλεγον ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ ἐξεχώρησε πᾶσαν τὴν ὑφήλιον. Ἐκλήθη Δζιγκισχάν, ἤτοι μέγας χάνης. Πάντες οἱ βάρβαροι οὗτοι μαχηταὶ ἐδήλωσαν πρὸς αὐτὸν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ παράδειγμά των ἠκολούθησαν πλεῖστα ἀσιατικὰ ἔθνη. Ὁ Δζιγκισχὰν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κίναν καὶ ἐκυρίευσε τὸ Πεκῖνον. Καταλιπὼν εἶτα εἰς Σινικὴν πολυάριθμον στρατόν, ὥρμησε πρὸς τὰς δυτικὰς χώρας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Πρὸ τοῦ κινδύνου τούτου οἱ Ρῶσοι ἡγεμόνες συνηνώθησαν καὶ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸν ποταμὸν Χορίτσαν, ἀνυπομονοῦντες νὰ συνάψωσι μάχην. Διαβάντες τὸν ποταμὸν Βορυσθένην ἀφίκοντο εἰς Καλέτς, ὅπου συνεκροτήθη ἡ περιώνυμος μάχη, καθ' ἣν οἱ Ρῶσοι ἐπολέμησαν μὲν ἀνδρείως, ἀλλὰ περιελθόντες εἰς ἀταξίαν, ἕνεκα τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Πολόβτσων, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, καὶ οἱ Τάταροι διώκοντες αὐτοὺς ἐφόνευσαν πλῆθος κατοίκων, ἐν οἷς καὶ ἓξ ἡγεμόνας. Κατὰ τοὺς χρονογράφους οὐδέποτε ἡ Ρωσία ὑπέστη δεινοτέραν συμφοράν. Οἱ Τάταροι ἔσφαζον πανταχοῦ τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀγρῶν, μὴ εὑρόντες δὲ οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἐστράφησαν πρὸς Ἀνατολάς, ὅπως ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ Δζιγκισχὰν εἰς τὴν Βουχάραν. Οὕτως ἡ Ρωσία ἀνέπνευσε, τῆς τρομερᾶς καταιγίδος διασκεδασθείσης, μεθ' ἧς ἐνέσκηψε ταχύτητος. Ἀλλ' ὡς παρῆλθεν αὕτη, οἱ ἡγεμόνες τῆς Ρωσίας περιεπλάκησαν εἰς νέους ἐμφυλίους πολέμους. Ὁ Δζιγκισχὰν ἐτελεύτησε τῷ 1227, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ παρέδωκεν εἰς τὸν ἀνεψιόν του Μπὰτ τριακοσίας χιλιάδας στρατοῦ, ὅπως ὑποτάξῃ τὰς ἀρκτῴας παραλίας τῆς Κασπίας μετὰ τῶν παρακειμένων χωρῶν. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἔκρινε τὴν τύχην τῆς Ρωσίας. Τῷ 1229 εἰσέβαλον οἱ κατακτηταὶ οὗτοι καὶ ἤρξαντο πυρπολοῦντες τὰς πόλεις καὶ φονεύοντες τοὺς κατοίκους αὐτῶν. Ἐνίκησαν τοὺς Ρώσους ἐν Κολόμνῳ, ἐνέπρησαν τὴν Μόσχαν, ἥλωσαν τὸ Βλαδιμὶρ καὶ ἐπόρθησαν πλείστας ἄλλας πόλεις, συνέλαβον δὲ καὶ κατέσφαξαν πλείστους ἡγεμονόπαιδας. Κεκμηκὼς ἐκ τῶν σφαγῶν καὶ τῶν καταστροφῶν, ὁ Μπὰτ ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Τάναϊν. Ἐν τούτοις ἡ φιλαρχία ἐξηκολούθει μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῷ 1239 ἐξερράγη νέος ἐμφύλιος πόλεμος, ὅτε οἱ Τάταροι εἰσέβαλον εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ρωσίαν καὶ τῷ 1248 ἐπολιόρκησαν τὸ Κίεβον, μετὰ μικρὸν δέ, γενόμενοι κύριοι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, κατέλαβον ταύτην, ἀνηλεῶς φθείραντες τοὺς κατοίκους καὶ πάντας τοὺς καρποὺς πολυχρονίου πολιτισμοῦ. Τὸ Κίεβον, μήτηρ τῶν ρωσικῶν πόλεων, μετεβλήθη εἰς ἐρείπια. Ἡ κατάστασις τῆς Ρωσίας ἦτο οἰκτρά. Οἱ χρονογράφοι θρηνοῦντες ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πατρίδος των ἀναφέρουσιν ὅτι: «οἱ ἀνδρειότεροι τῶν Ρώσων ἡγεμόνων ἔπεσαν μαχόμενοι, ἄλλοι δὲ περιεπλανῶντο εἰς τὴν ξένην, ζητοῦντες προστασίαν παρὰ λαοῖς ἑτεροθρήσκοις, ἀλλὰ δὲν εὕρισκον. Αἱ μητέρες ἐθρήνουν τὰ ὑπὸ τῶν ἵππων τῶν Τατάρων καταπατηθέντα τέκνα των, αἱ δὲ θυγατέρες τὴν ἀπώλειαν τῆς παρθενίας των». Ἐξ ὅλης τῆς Ρωσίας μόνον τὸ Νοβογόροντ ὑπελείφθη σῶον, τοῦ Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῆς πατρίδος του πρὸ βορρᾶν καὶ πρὸς νότον. Ὁ χάνης τῶν Τατάρων ἐξεπόρθησε πολλὰς πολωνικὰς χώρας, τὴν Οὐγγαρίαν, Κροατίαν, Σερβίαν, Παρίστριον Βουλγαρίαν, Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν, ἐπανελθὼν δὲ ἐστερέωσε τὸ κράτος του ἐπὶ τῆς Ρωσίας, ὑποδουλώσας αὐτήν. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος Νιέβσκι ὑπέκυψε καὶ μεταβὰς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Τατάρων ὡμολόγησε πίστιν εἰς τὸν χάνην των. Ἔκτοτε πάντες οἱ Ρῶσοι ἡγεμόνες ὤφειλον νὰ μεταβαίνωσι πρὸς αὐτὸν ἐκδηλοῦντες τὴν ὑποταγήν των καὶ οἱ Ρῶσοι ν' ἀποτίνωσι φόρον κατ' ἄτομον, οἱ μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ πληρώσωσι τοῦτον ἐγίνοντο δοῦλοι. Ὁ μογγολικὸς ζυγὸς ἐχώρισε τὴν Ρωσίαν ἀπὸ τῆς Δύσεως καὶ διῃώνισεν ἐν αὐτῇ τὸν βυζαντινὸν πολιτισμόν. Οἱ Τάταροι, φύσει ἀνεξίθρησκος λαός, ἀφῆκαν ἀνενόχλητον τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, περιέβαλον μάλιστα αὐτὴν διὰ προνομίων. Οὕτω αἱ μοναὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἐπλούτησαν, οὖσαι δὲ τὸ ἀσφαλέστερον ἄσυλον ἐνεπλήσθησαν μοναχῶν.

Οἱ ἡγεμόνες τῆς Μόσχας. Ἕνεκα τῆς καταθλίψεως τοῦ ταταρικοῦ ζυγοῦ, ἡ Ἀνατολικὴ Ρωσία ἤρξατο συμπυκνουμένη εἰς τὴν Μόσχαν. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης ἀναφέρεται κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ρώσων χρονογράφων τῷ 1237, ὅτε ἐπυρπολήθη αὕτη ὑπὸ τῶν Τατάρων· ὁ πραγματικὸς ὅμως θεμελιωτὴς αὐτῆς ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι Δανιήλ, ὁ κληρονομήσας ταύτην. Τούτου ἀποθανόντος, ἀνέλαβον ἀλληλοδιαδόχως τὴν ἀρχὴν οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ Γεώργιος καὶ Ἰβάν. Ὁ Γεώργιος Δαυΐδοβιτς (1303—1326), ἀποκτήσας τὴν εὔνοιαν τοῦ χάνου τῶν Τατάρων καὶ νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Κοντσάκαν, ἀνεγνωρίσθη ὡς μέγας ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας. Τοῦτον, φονευθέντα ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Δημητρίου τοῦ Ἀγριοφθάλμου, διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἰβὰν Καλίτας, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἡ θρησκευτικὴ ὑπεροχὴ μετεβιβάσθη εἰς Μόσχαν, περιεβλήθη δὲ διὰ παντὸς μεγαλείου.

Τὸν Ἰβὰν Καλίταν διεδέχθησαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Συμεὼν ὁ Ὑπερήφανος (1340—1353) καὶ ὁ Ἰβὰν Β' (1353—1359). Ὁ Συμεὼν πρῶτος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ «Μεγάλου ἡγεμόνος πασῶν τῶν Ρωσιῶν» καὶ διετήρησε στενὰς σχέσεις πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἀπέθανε δὲ ἐκ τῆς δεκατιζούσης τότε τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν πανώλους. Ὁ Ἰβάν, ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, ἀφῆκε νὰ περιέλθῃ ἡ Ρωσία εἰς ἀναρχίαν, οὕτω δὲ ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Δημητρίου Ἰβάνοβιτς (1363—1380) εἰς Σουσδάλ, τὴν ὁποίαν μετέφερεν εὐθὺς εἰς Μόσχαν ὁ υἱός του Βασίλειος Δημήτροβιτς (1389—1425), ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἡ ἡγεμονία τῆς Μόσχας ηὐξήθη μεγάλως καὶ πλεῖσται τῶν παλαιῶν ἡγεμονιῶν ἐγένοντο ἀναπόσπαστον τμῆμα

Digitized by Google

τοῦ κράτους του. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένετο ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ταμερλάνου εἰς Ρωσίαν, ὅστις μετὰ τὴν νίκην τῆς Ἀγκύρας, συνεχίσας τὴν προέλασιν αὐτοῦ πρὸς δυσμάς, παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον τὴν Ρωσίαν. Τότε καὶ αὐτὴ ἡ Μόσχα ἠπειλήθη. Ἀλλ' οἱ στρατοὶ τοῦ Ταμερλάνου, ἀφικόμενοι μέχρι τοῦ Τανάϊδος, ἀνέζευξαν πρὸς τὴν Ἀζοφικήν, κατέστρεψαν δὲ τὸ Ἀστραχὰν καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ταταρων, τὸ Σαραΐον, τῷ 1395. Ὁ Βασίλειος, ἐπωφεληθεὶς τῆς καταστάσεως ταύτης, προσήρτησε πλείστας ἡγεμονίας εἰς τὸ κράτος του καὶ ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα του μετὰ τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου. Ἀποθανόντος τοῦ Βασιλείου Δημήτροβιτς, ἐγένετο ἡγεμὼν τῆς Μόσχας Βασίλειος ὁ Τυφλὸς (1425—1462). Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ διεξήχθη ὁ εἰκοσαετὴς ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς βασιλευούσης οἰκογενείας, μετὰ πολλὰς δὲ μάχας κατὰ τοῦ Σαμιάκα ἠδυνήθη ὁ Βασίλειος νὰ καταλάβῃ τὴν Μόσχαν ὁριστικῶς. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ μεγάλα γεγονότα ἐτάραξαν τὸν ὀρθόδοξον κόσμον. Τῷ 1439 ὁ πάπας Εὐγένιος Δ' συνεκάλεσε τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννης Παλαιολόγος, ἐλπίζων συνδρομὴν παρὰ τῆς Δύσεως, ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους, ὅπως μετάσχωσιν αὐτῆς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μητροπολίτης Μόσχας Ἰσίδωρος ὑπέγραψε τὸ πρακτικὸν τῆς ἑνώσεως. Ὁ Βασίλειος ὅμως μετὰ τοῦ ρωσικοῦ κλήρου ἀπέκρουσαν τοῦτο καὶ οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν τὴν ἕνωσιν. Οὕτως ἡ Μόσχα ἀπέβαινεν ἡ μεγάλη τῆς ὀρθοδοξίας μητρόπολις. Μετὰ τὴν πτῶσιν μάλιστα τοῦ Βυζαντίου οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ λόγιοι αὐτοῦ προσέφευγον εἰς τὴν ρωσικὴν πρωτεύουσαν, φέροντες, ὡς καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, τὴν ἀναγέννησιν. Κατὰ τὸν θάνατον Βασιλείου τοῦ Τυφλοῦ ἡ Ρωσία εὑρίσκετο συμπεπιεσμένη μεταξὺ τῆς μεγάλης λιθουανικῆς ἡγεμονίας καὶ τῶν ἀχανῶν κτήσεων τῶν Μογγόλων. Παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν ὀκτὼ προτέρων ἡγεμόνων τῆς Μόσχας τὸ ρωσικὸν κράτος δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἕνωσίν του. Ἡ ἡγεμονία τῆς Μόσχας, οὐδεμίαν ἔχουσα παραλίαν, οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν πρὸς τὰς ἑστίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ δυτικὰ κράτη ἤρξαντο διοργανούμενα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς φεουδαλικῆς ἀναρχίας, δὲν ἠδύνατο κατ' ἀκολουθίαν ἡ Ρωσία νὰ παραμείνῃ ξένη τῆς τοιαύτης κινήσεως.

Τὸν Βασίλειον διεδέχθη ὁ Ἰβὰν Γ' ὁ Μέγας (1462—1505), εἰς ὃν ἡ μοῖρα ἐπεφύλαξε τὴν εὐτυχίαν τὰ ἐκπληρώσῃ τὰς προσδοκίας τοῦ ρωσικοῦ ἔθνους. Ἤρατο νίκας ἐν Λιθουανίᾳ, Λιβονίᾳ καὶ Σιβηρίᾳ, χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ τῆς πρωτευούσης του, καθυπέταξε τὸ Νοβογόροντ, κηρύξας ἑαυτὸν κυριάρχην του, εἶτα τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην πάσας τὰς ρωσικὰς ἡγεμονίας καὶ συνεχώνευσε ταύτας μετὰ τοῦ κράτους του, τέλος δὲ συνέτριψε τὸν ταταρικὸν ζυγόν. Τῷ 1492 ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους του διπλασιάσας αὐτό. Γεγονὸς οὐχ ἧττον σπουδαῖον, διὰ τὰ ἐπακόλουθα αὐτοῦ, ἦτο ὁ γάμος τοῦ Ἰβὰν Γ' μετὰ τῆς θυγατρὸς Θωμᾶ Παλαιολόγου, ἄλλοτε δεσπότου τῆς Πελοποννήσου, Σοφίας. Μετὰ τῆς Σοφίας πλῆθος Ἑλλήνων φυγάδων συνέρρευσεν εἰς τὴν Μόσχαν, οὗτοι δὲ παρέσχον πολλὰς ὑπηρεσίας καὶ μετέφερον τὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα, πολύτιμον κληρονομίαν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Αὕτη δὲ ἦτο ἡ ἀναπτύξασα πρὸς τούτοις διπλωματικὰς σχέσεις πρὸς τὴν Βενετίαν, τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ρώμην καὶ μεταβαλοῦσα τὴν ρωσικὴν νομοθεσίαν τοῦ Ἰαροσλὰβ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν βυζαντινῶν νόμων (βλ. καὶ λ. *Ἰβὰν Γ'* ὁ Μέγας).

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱός του Βασίλειος Ἰβάνοβιτς (1505—1533). Ἠκολούθησεν οὗτος τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρός του πρὸς ἕνωσιν τῆς Ρωσίας, προσήρτησε δὲ εἰς τὸ κράτος του καὶ τὰς τρεῖς ὑπολειπομένας ἡγεμονίας, αἵτινες ἐτήρουν ἀνεξαρτησίαν τινά. Ἡ Ρωσία προσεκτήσατο πλείονα σημασίαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐκυβερνᾶτο ἄνευ τοῦ συμβουλίου τῶν βογιάρων. Οἱ ξένοι ἐξηκολούθουν μεταβαίνοντες εἰς Μόσχαν, διασημότερος δὲ πάντων ὑπῆρξεν ὁ Ἕλλην μοναχὸς Μάξιμος ἐξ Ἄρτης, γενόμενος εἷς τῶν ἀποστόλων τῆς ρωσικῆς ἀναγεννήσεως.

Μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν τῆς ἰσχύος τῆς ἡγεμονίας τῆς Μόσχας προσέδωκεν ὁ *Ἰβὰν Δ'* ὁ Τρομερὸς (1533—1584) (βλ. λ.). Ὁ διάδοχος τούτου *Θεόδωρος Α'* Ἰβάνοβιτς (1584—1598) (βλ.λ.) δὲν ὑπῆρξεν ἄξιος τοῦ πατρός του. Ἐπ' αὐτοῦ ἐν τούτοις ἡ Ρωσία ἀνέκτησεν ὅ,τι εἶχεν ἀπολέσει ἐπὶ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ, ἱδρύθη δὲ τὸ πατριαρχεῖον Μόσχας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐδολοφονήθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ τσάρου Δημήτριος, καὶ ὅτε, μετὰ ἑπταετίαν, ἀπέθανεν ὁ τσάρος, ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὁ Βόρις *Γκονιουνώφ* (1598—1605) (βλ. λ.). Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένετο γνωστὴ ἡ ἐμφάνισις τοῦ πρώτου Ψευδοδημητρίου, νεαροῦ τινος μοναχοῦ, Γρηγορίου Οὐτρέπιεφ καλουμένου, ὅστις ἀποδράσας τῆς μονῆς του διεκήρυττεν ὅτι ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Ἰβὰν Δ'. Τὸν Γκοντουνὼφ ἀποθανόντα διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱός του *Θεόδωρος Β'* Βορίσοβιτς (βλ. λ.), ὅστις ἔσχεν οἰκτρὰν τύχην, κατασφαγεὶς ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ψευδοδημητρίου, ὅστις καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον (1606). Τοῦτον, ἀγρίως σφαγέντα τὸ αὐτὸ ἔτος, διεδέχθη ὁ *Βασίλειος Ε'* Ἰβάνοβιτς ὁ Σουΐσκυ (1606—1608) (βλ. λ.), ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἐνεφανίσθησαν δύο νέοι ἀπατεῶνες, διεκδικοῦντες τὸν θρόνον, ὁ Ψευδοπέτρος καὶ ὁ Ψευδοδημήτριος προκαλέσαντες νέας ταραχάς. Ἀντ' αὐτοῦ, ἀναγκασθέντος εἰς παραίτησιν, οἱ κάτοικοι τῆς Μόσχας ἐξέλεξαν ἡγεμόνα των τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας *Λαδίσλαον*. Ἅμα τῇ ἐκλογῇ τοῦ νέου τσάρου οἱ Πολωνοὶ κατέλαβον τὴν Μόσχαν καὶ προεκάλεσαν τὸ μῖσος τῶν Μοσχοβιτῶν, συνέστησαν δὲ τὸν πρῶτον ἐθνικὸν στρατόν. Ἐπελθούσης ρήξεως μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολωνικοῦ στρατοῦ, ὁ πρίγκιψ Ποζάρσκι ἀπέκρουσεν αὐτόν. Οἱ ξένοι θέσαντες πῦρ κατέκαυσαν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Μόσχαν. Ἡ πολωνικὴ φρουρὰ τοῦ Κρεμλίνου ἐν τούτοις παρεδόθη συνθηκολογήσασα καὶ ὁ ρωσικὸς λαὸς τῷ 1612 ἀπετίναξε τὸν ξένον ζυγόν. Ἡ Ρωσία, ἀποδοθεῖσα εἰς ἑαυτήν, ἠδύνατο νὰ προβῇ ἐλευθέρως τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν τσάρων της.

Ἡ δυναστεία τῶν Ρωμανώφ. Συνελθοῦσα τῷ 1613 ἐν Μόσχᾳ μεγάλη ἐθνικὴ συνέλευσις, συγκειμένη ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἱεραρχῶν, τῶν εὐπατριδῶν, τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων, ἐξέλεξε παμψηφεὶ τὸν δεκαπενταετῆ Μιχαὴλ Ρωμανώφ, χάριν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μητροπολίτου Φιλαρέτου, αἰχμαλώτου τότε τῶν Πολωνῶν ἐν Μαριέμπουργ. Ὁ Μιχαὴλ Ρωμανὼφ (1613—1645) ἀνηγορεύθη μὲν τσάρος, ἀλλ' ὁ Λαδίσλαος ἠρνεῖτο νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου καὶ ἐστράτευσε κατὰ τῆς Μόσχας. Ἡ ἐπιχείρησις ὅμως αὕτη ἀπέτυχε καὶ τῷ 1618 παρῃτήθη ὁριστικῶς. Κατὰ τὴν γενομένην συνθήκην ὁ πατὴρ τοῦ τσάρου, ἀφεθεὶς ἐλεύθερος, ἐπέστρεψεν εἰς Μόσχαν καὶ ὁ Μιχαὴλ εὗρε παρ' αὐτῷ τὸν ἁρμοδιώτερον σύμβουλον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ρωμανὼφ ἡ Ρωσία ἤρξατο ἀποβαίνουσα εὐρωπαϊκὸν κράτος, αἱ δὲ μοναρχίαι τῆς Εὐρώπης ἐπεδίωκον τὴν φιλίαν καὶ τὴν συμμαχίαν αὐτῆς. Οὕτως ἤρξατο ἡ περίοδος τῆς μεταρρυθμίσεως, ἡ προαγγέλλουσα τὸν αἰῶνα τοῦ Μεγάλου Πέτρου. Πᾶσα σχεδὸν ἡ βασιλεία τοῦ τσάρου τούτου διῆλθεν εἰς ἀτελευτήτους πολέμους κατὰ τῆς Πολωνίας, καθ' οὓς ἡ Μικρὰ Ρωσία προσηρτήθη εἰς τὴν Πολωνίαν, ἀλλ' ἡ ἔντασις τῶν σχέσεων τῆς ἀριστοκρατικῆς κυβερνήσεως τῆς Πολωνίας καὶ τῶν ὀρθοδόξων κατοίκων τῆς Μικρορρωσίας ηὔξανεν ἀδιακόπως, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὰ βλέμματα τῶν καταπιεζομένων ἐστρέφοντο πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ρωσίαν ὡς πρὸς σύμμαχον.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης καταστάσεως ἀπέθανεν ὁ Μιχαήλ, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱός του *Ἀλέξιος* Μιχαήλοβιτς (1645—1676) (βλ. λ.), τοῦτον δὲ ἀποθανόντα ὁ υἱός του *Θεόδωρος* Ἀλεξέγιεβιτς (1676—1682) (βλ. λ.). Ἡ βραχεῖα αὐτοῦ βασιλεία ἐσημείωσε δύο μόνον ἀξιοσήμαντα γεγονότα, τὴν παράδοσιν εἰς τὸ πῦρ τῶν περιβοήτων «*Βιβλίων τῶν βαθμῶν*» καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Σλαβοελληνολατινικῆς Ἀκαδημίας πρὸς ἄμυναν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τῶν αἱρέσεων τῆς Δύσεως. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπῆρξε πρόωρος, τὸ δὲ ζήτημα τῆς διαδοχῆς του προεκάλεσε μεγάλας περιπλοκάς. Ὁ τσάρος Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του Μαρίας ἔσχε δύο υἱούς, τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν Ἰβάν, καὶ ἓξ θυγατέρας, ἐκ τῆς δευτέρας δέ, Ναθαλίας Ναρίσκι, ἕνα υἱόν, τὸν Πέτρον, καὶ δύο θυγατέρας. Νόμιμος διάδοχος τοῦ Θεοδώρου ἦτο ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του *Ἰβάν*, ἀλλ' οὗτος ἦτο ἠλίθιος, ἀνηγορεύθη δὲ κηδεμών του ἡ βασιλομήτωρ *Ναθαλία*. Ἀλλ' ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἰβὰν εἰκοσαέτις *Σοφία*, ἐκμεταλλευομένη τὸ παράδειγμα τῆς Πουλχερίας τοῦ Βυζαντίου, ἐπαναστάτησε καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν κηδεμονίαν τῶν ἀνηλίκων ἀδελφῶν της, Ἰβὰν καὶ Πέτρου, ἐκυβέρνησε δὲ τὴν Ρωσίαν ὡς βασίλισσα. Ἡ Σοφία ἐπειράθη νὰ ὀργανώσῃ συμμαχικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων κα τῶν Τατάρων, ἀλλ' ἀπετράπη ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ὄντος συμμάχου τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Δ'. Ἐπεχείρησεν ἐν τούτοις δύο ἐκστρατείας κατὰ τῶν Τατάρων τῆς Κριμαίας, αἵτινες ἀπέτυχον. Ἠθέλησε νὰ περιβληθῇ ἐπίσης ὁριστικῶς τὸ διάδημα, ἀλλ' ὁ Πέτρος, εἰδοποιηθεὶς περὶ τῶν τεκταινομένων ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του, συνεκέντρωσε περὶ αὐτὸν πάντας σχεδὸν τοὺς εὐπατρίδας, τοὺς ξένους ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς στερλίτσας καὶ ἐξηνάγκασε τὴν Σοφίαν νὰ κλεισθῇ εἰς μοναστήριον. Ἡ διοίκησις τῆς ἀντιβασιλίσσης Σοφίας διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1682 μέχρι τοῦ 1689 (βλ. λ. *Σοφία* Ἀλεξέγιεβνα).

Ὁ *Πέτρος Α'* Ἀλεξέγιεβιτς ὁ Μέγας (1682—1725) (βλ. λ.) ἀνηγορεύθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἰβὰν Ε'* τσάρος τῷ 1682, εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν. Καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας, ὁ Ἰβὰν ἐξηκολούθει συνάρχων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του κατὰ τύπον, ἀλλ' ὁ Πέτρος, δεκαεπταετὴς μόνον, ἐκυβέρνα πραγματικῶς τὸ κράτος. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν θρόνον ἄρχεται νέα ἐποχὴ εἰς τὴν ρωσικὴν ἱστορίαν. Ἐπέβαλε σπουδαίας μεταρρυθμίσεις εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως καὶ διεξήγαγεν ἐπιτυχεῖς πολέμους, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἡ Ρωσία ἀπέβη ἡ μεγίστη τῶν δυνάμεων τοῦ Βορρᾶ, εἰσαχθεῖσα μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Τῷ 1722 ὁ Πέτρος ἔλαβε μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὸν τοῦ Μεγάλου. Ἀπαλλαγεὶς τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων, ἐκανόνισε τὸ ζήτημα τῶν δουλοπαροίκων, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὴν δουλικὴν θέσιν αὐτῶν, τοὐναντίον δ' ὑπήγαγε πάσας τὰς τάξεις τούτων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν. Διῄρεσε τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων εἰς τρεῖς κατηγορίας, εἰς τὰς δύο τῶν ὁποίων παρεσχέθησαν διάφοροι προνομίαι. Ἀντικατέστησε τὸ ἀρχαῖον συμβούλιον τῶν βογιάρων διὰ τῆς γερουσίας, ἐπέβαλε τὸν κεφαλικὸν φόρον, κατέλυσε τὸν πατριαρχικὸν θεσμὸν καὶ συνέστησε τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, διέδωσε τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἵδρυσε πλείστας εἰδικὰς σχολὰς καὶ ἐν γένει ἔδωκε νέαν ὅλως εὐρωπαϊκὴν μορφὴν εἰς τὸ κράτος του. Τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τοῦ Πέτρου Α' ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς νεωτέρας Ρωσίας.

Ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν σύζυγός του *Αἰκατερίνη Α'* (1725—1727) ἠκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ συζύγου της καὶ συνωμολόγησε τὴν μετὰ τῆς Αὐστρίας συνθήκην. Θνήσκουσα ἡ αὐτοκράτειρα ὥρισε διάδοχόν της τὸν *Πέτρον Β'* (1727—1730), ἔγγονον τοῦ συζύγου της, θέσασα μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως του ἀντιβασιλείαν συγκειμένην ἀπὸ τὰς δύο θυγατέρας τοῦ Μεγάλου Πέτρου, Ἄνναν Ὀλστάϊν καὶ Ἐλισάβετ, καὶ ἑπτὰ ἐκ τῶν κυριωτέρων μεγιστάνων τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλὰ προτοῦ ἐνηλικιωθῇ οὗτος ἀπέθανε δεκαπενταετής, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ἡ *Ἄννα Ἰβανόβνα* (1730—1740), θυγάτηρ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μεγάλου Πέτρου Ἰβὰν Ε', εἰς τὴν ὁποίαν ἐγένοντο ἀπόπειραι ἐπιβολῆς φιλελευθέρων θεσμῶν, τοὺς ὁποίους ἀπεδέχθη μέν, ἀνῄρεσεν ὅμως αὐτοὺς ἀμέσως καὶ ἀπέστειλε πάντας τοὺς φιλελευθέρους μεγιστᾶνας εἰς Σιβηρίαν (βλ. λ. *Ἄννα* Ἰβάνοβνα). Ἡ βασιλεία αὐτῆς ὑπῆρξε πολυτάραχος. Ἀπὸ τοῦ 1733 προέκυψε τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τῆς Πολωνίας, ἡ δὲ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Στανισλάου προεκάλεσε τὴν εἰσβολὴν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ εἰς Πολωνίαν, ἐξ οὗ ἠναγκάσθη ὁ Στανίσλαος νὰ δραπετεύσῃ. Ὁ πολωνικὸς πόλεμος ἔσχεν ὡς ἐπακολούθημα τὸν ἀνατολικὸν τοιοῦτον, καθ' ὃν ἡ ρωσικὴ στρατιὰ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κριμαίαν, διήρπασε τὸ Μπαξὲ-Σεράϊ, πρωτεύουσαν τοῦ Χάνου, καὶ προέβη εἰς τοιαύτην δῄωσιν τῆς Κριμαίας, ὥστε οὐδέποτε ἔκτοτε ἡ χώρα ἀνέκτησε τὴν εὐημερίαν της. Τῷ 1739 ὁ ρωσικὸς στρατὸς διῆλθε τὸν Προῦθον καὶ κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἡ Ρωσία ἀπώλεσεν ὑπὲρ τὰς 100.000 ἀνδρῶν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέθανεν ἡ αὐτοκράτειρα καὶ τὴν διεδέχθη ὁ ἀνήλικος *Ἰβὰν ΣΤ'* (1740—1741). Κατὰ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἡ πριγκίπισσα Ἐλισάβετ ἐξύφανε συνωμοσίαν καὶ τὴν νύκτα τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1741 συνέλαβε τὸν αὐτοκράτορα μετὰ τῶν γονέων του καὶ τοὺς ἐνέκλεισεν εἰς τὸ φρούριον Σλούσεμπουργκ. Εἰς αὐτὸ ἐδολοφονήθη ὁ Ἰβὰν τῷ 1764. Οἱ ἐπαναστάται ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτειραν τὴν *Ἐλισάβετ Πέτροβναν* (1741—1762), οὕτω δὲ ἐτερματίσθη μία ἀπὸ τὰς θλιβερωτέρας περιόδους τῆς ρωσικῆς ἱστορίας. Ἡ Ἐλισάβετ ἐστέφθη αὐτοκράτειρα εἰς Μόσχαν, ὥρισε δὲ διάδοχον αὐτῆς τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς της Ἄννας Πέτροβνας καὶ τοῦ δουκὸς Καρόλου τοῦ Ὀλστάϊν, ἀσπασθέντα τὸ ἀνατολικὸν δόγμα καὶ λαβόντα τὸ ὄνομα *Πέτρος Θεοδώροβιτς*. Τότε ἡ αὐτοκράτειρα ἐνύμφευσεν αὐτὸν μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας Ζέρμστ, τῆς μελλούσης αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης Β'. Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἀναβιβάσασα εἰς τὸν θρόνον τὴν *Ἐλισάβετ* ὑπῆρξεν ὁ θρίαμβος τῆς ἐθνικῆς μερίδος καὶ ἡ ἀντίδρασις τοῦ ρωσικοῦ στοιχείου κατὰ τῆς τραχείας τῶν ξένων ἡγεμονίας. Οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς κατεπολέμησαν τοὺς αἱρετικούς, οἱ δὲ ἀστοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτῶν καὶ ἐπῆλθον στάσεις εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ εἰς τὸν στρατὸν τῆς Φινλανδίας κατὰ τῶν διοικούντων τὸν στρατὸν ξένων. Οἱ Σουηδοί, ὠθούμενοι ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἐπεδίωξαν ν' ἀνακτήσωσι τὰ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἀφαιρεθέντα ἐδάφη καὶ ἐκήρυξαν πόλεμον, ὅστις ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πλήρους ἀδυναμίας τῆς Σουηδίας. Οἱ ρωσικοὶ στρατοὶ ἐξεπόρθησαν πάντα τὰ φρούρια τῆς Φινλανδίας, διὰ δὲ τῆς συνθήκης τοῦ Ἄβο ἡ αὐτοκρατορία προσεκτήσατο πᾶσαν τὴν μεσημβρινὴν χώραν. Τῷ 1746 συνωμολογήθη ἡ ρωσοαυστριακὴ συνθήκη καὶ τῷ 1748 οἱ ρωσικοὶ στρατοί, διελάσαντες τὴν Γερμανίαν, ἐπέβαλον τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀκυϊσγράνου. Ἡ Ἐλισάβετ ἐμίσει τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας Φρειδερῖκον Β', ὅτε δὲ οὗτος ἐγένετο σύμμαχος τῆς Ἀγγλίας, ἡ Ρωσία συνεμάχησε μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ 88.000 στρατοῦ αὐτῆς κατέλαβον τὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν. Εἰς τὴν μάχην τοῦ Γκρὸς ἡττήθη ὁ Φρειδερῖκος, τῷ δὲ 1759 ὁ στρατηγὸς Σολτυκώφ, κατατροπώσας τοὺς Πρώσσους εἰς Πλάτσιγκ, εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Φραγκφούρτην. Τῷ 1760 οἱ Ρῶσοι εἰσῆλθον εἰς Βερολῖνον καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος κατέκτησαν τὴν Πομερανίαν, μόνον δὲ ὁ θάνατος τῆς Ἐλισάβετ ἔσωσε τὸν Φρειδερῖκον Β' ἀπὸ τῆς πλήρους καταστροφῆς.

Digitized by Google

Ἀπὸ ἐσωτερικῆς ἀπόψεως ἡ περίοδος αὕτη ὑπῆρξεν ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν Ρωσίαν ἕνεκα τοῦ ἄκρου ὀρθοδόξου ζήλου τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ. Παρὰ τὰ ἐλευθέρια ἤ 'η της ὑφίστατο αὕτη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κλήρου καὶ προέβη, εἰσηγήσει αὐτοῦ, εἰς τὴν κατάργησιν τῶν ἀρμενικῶν ἐκκλησιῶν, ἔκλεισε πολλὰ τεμένη καὶ προέβη εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τοῦ κράτους της. Προσεπάθησεν ἐπίσης νὰ βελτιώσῃ τὰ ἤθη τῶν κληρικῶν περιορίσασα τὴν μέθην καὶ τὴν ἀκολασίαν αὐτῶν. Κατήργησε τὴν θανατικὴν ποινήν, ἀλλὰ διετήρησε τὰς ποινὰς τῶν μαστιγώσεων. Μετέβαλε τὸ ὑφιστάμενον φορολογικὸν σύστημα, ἵδρυσε γεωργικὰς τραπέζας, ἀνέπτυξε δὲ μεγάλως τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἵδρυσε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας, γυμνάσια καὶ λύκεια εἰς πάσας τὰς πρωτευούσας τῶν νομῶν καὶ ἀπέστειλε πλῆθος νέων δημοσίᾳ δαπάνῃ πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς Εὐρώπην· οὕτως ἀνέπτυξε τὴν ὑλικὴν τῆς χώρας εὐημερίαν. Πρὸς τούτοις παρέσχε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν. Τὴν Ἐλισάβετ διεδέχθη τῷ 1762 ὁ ἀνεψιός της *Πέτρος Γ'*. Ἀπαίδευτος καὶ ἄνευ ἀνατροφῆς ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ἔτρεφεν ἄπειρον θαυμασμὸν πρὸς τὸν Φρειδερῖκον Β'. Ἐν τούτοις ἐπροστάτευσε τοὺς ρασκολνίκους, διηυκόλυνε τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς Σιβηρίαν καὶ ἀπένειμεν ἀμνηστίαν πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας δουλοπαροίκους. Ἀπογυμνώσας ὅμως τὸν κλῆρον, ἐπεδείκνυε περιφρόνησιν πρὸς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ ἐζήτησε τὴν κατάργησιν τῶν ὑφισταμένων στρατιωτικῶν συνταγμάτων. Ἀνενέωσε τὰς πρὸς τὸν Φρειδερῖκον τῆς Πρωσσίας σχέσεις, ἐμελέτα δὲ νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγόν του Αἰκατερίνην καὶ νὰ ἀποκληρώσῃ τὸν υἱόν του Παῦλον, ὃν δὲν ἀνεγνώριζεν ὡς τέκνον του. Ἡ Αἰκατερίνη μετὰ τῶν ὀπαδῶν της ἐξύφανε κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαν, ὁ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς ταύτης Γρηγόριος Ὀρλὼφ καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος, ἐπὶ κεφαλῆς εἰκοσακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐξεθρόνισαν τὸν Πέτρον Γ' καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὴν Αἰκατερίνην Β', μετὰ τέσσαρας δὲ ἡμέρας ἐστραγγάλισαν (1762) τὸν ἔκπτωτον ἡγεμόνα εἰς τὴν Ρόπναν.

Ἡ αὐτοκράτειρα *Αἰκατερίνη Β'* (1762—1796) ἤρξατο τῆς βασιλείας της διὰ τῆς δολοφονίας τοῦ συζύγου της, προέβη δὲ καὶ εἰς τὸν φόνον τοῦ δυστυχοῦς Ἰβὰν ΣΤ', ὅστις παράφρων ἤδη ἐκρατεῖτο εἰς τὸ φρούριον Σλουσσελμπουργκ. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας μετεβλήθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰκατερίνης Β', ὅτε ἐδημοσιεύθη διάγγελμα, δι' οὗ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φρειδερῖκος ἐχαρακτηρίζετο ὡς «ταραξίας τῆς δημοσίας εἰρήνης καὶ δόλιος πολέμιος τῆς Ρωσίας». Ἐν τούτοις ἡ Ρωσία, ἀποσυρθεῖσα τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου, συνωμολόγησεν εἰρήνην καὶ συνεδέθη διὰ στενῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Πρωσσίας καὶ Ἀγγλίας, συνέπραξε δὲ μετὰ τοῦ Φρειδερίκου Β' εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ πολωνικοῦ θρόνου, τῆς προκαλεσάσης τὴν πολωνικὴν ἐπανάστασιν. Ἡ Γαλλία ἐνόμισεν ὅτι ἄριστον μέσον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Πολωνῶν ἐπαναστατῶν ἦτο πόλεμος τῆς Τουρκίας κατὰ τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ τὸ διάβημα τοῦτο ἔμελλε νὰ καταστήσῃ ἀναπόφευκτον τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας. Ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας, ἡ δὲ Γαλλία ὤθησε τὸν χάνην τῆς Κριμαίας νὰ προέλθῃ εἰς βοήθειαν τῆς Τουρκίας. Οὕτω τὸν χειμῶνα τοῦ 1768 οἱ Τάταροι ἐδῄωσαν τὴν Νέαν Σερβίαν, ἑκατὸν δὲ χιλιάδες Τούρκων στρατιωτῶν προετίθεντο νὰ εἰσέλθουν εἰς Παδολίαν, ὅπως ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Πολωνῶν ἐπαναστατῶν. Οἱ ρωσικοὶ ὅμως στρατοί, νικήσαντες τοὺς Τούρκους, κατέλαβον τὴν Μολδαβίαν καὶ τὴν Βλαχίαν. Ἐνίκησαν ὡσαύτως τοὺς Τατάρους τῆς Κριμαίας καὶ κατέλαβον τὴν Βουλγαρίαν, ἐνῷ ὁ ρωσικὸς στόλος, ἐμφανισθεὶς εἰς τὰ ἑλληνικὰ παράλια, ἐξήγειρε τοὺς Ἕλληνας τῆς Πελοποννήσου καὶ εἶτα, ἐγκαταλιπὼν αὐτούς, ἔσπευσε πρὸς καταδίωξιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὃν καὶ κατέστρεψεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμέ. Ἡ Πολωνία ἔμελλε ν' ἀποτίσῃ τὰς δαπάνας τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, διεμελίσθη δὲ αὕτη μεταξὺ Ρωσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ (1774) παρεχωρήθη εἰς τὴν Ρωσίαν τὸ Ἀζόφ, τὸ Κίμπουρν καὶ πάντα τὰ φρούρια τῆς Κριμαίας, πρὸς δὲ ἐπετρέπετο εἰς τὴν Ρωσίαν νὰ ἐπεμβαίνῃ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν τῶν παριστρίων ἡγεμονιῶν.

Ἡ Ρωσία, νικήτρια εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εὑρίσκετο ἐσωτερικῶς πρὸ μεγάλων δυσχερειῶν. Ἡ ἐνσκήψασα πανώλης εἰς Μόσχαν προεκάλεσε τρομερὰν ἐπανάστασιν, καθ' ἣν ἐσφάγη ὁ μητροπολίτης Ἀμβρόσιος, κατασταλεῖσαν διὰ τῶν τηλεβόλων. Μετὰ μικρὸν προεκλήθη ἡ τοῦ Αἰμίλιαν *Πουγκάτσεφ* (βλ. λ.). Ἡ ἐπανάστασις αὕτη κατεπνίγη μετὰ μακρὸν ἀγῶνα καὶ ἐστοίχισεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸν θάνατον 120.000 ἀνδρῶν. Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν συνεκλήθη συνέλευσις πρὸς ἀπονομὴν φιλελευθέρων θεσμῶν καὶ κατάργησιν τῆς δουλοπαροικίας. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐματαιώθη ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τῆς ἀριστοκρατίας. Προέβη ἐν τούτοις ἡ Αἰκατερίνη εἰς τὴν κατάργησιν τῶν σωματικῶν ποινῶν τῶν δουλοπαροίκων, μετέβαλε τὸ δικαστικὸν σύστημα, συνέστησε δικαστήρια εἰς πάσας τὰς περιφερείας, παρέσχε προνόμια εἰς τοὺς ἐμπόρους, εἰς κατοικισμὸν δὲ τῶν ἐρήμων, ἀλλὰ γονιμωτάτων γαιῶν τοῦ Βόλγα, προσεκλήθησαν ξένοι ἄποικοι, εἰς οὓς ἐχορηγήθησαν ἄτοκα δάνεια ἐπὶ δεκαετίαν. Ἐπετράπη πρὸς τούτοις ἡ διαμονὴ ἰησουϊτῶν εἰς Ρωσίαν καὶ ἡ ἵδρυσις νέων τεμενῶν εἰς Κριμαίαν. Οἱ Ρασκόλνικοι ἐπροστατεύθησαν ἀπαλλαγέντες τῆς διπλῆς φορολογίας, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ρωσίας ηὐξήθησαν εἰς τεσσαράκοντα πέντε ἑκατομμύρια. Τότε εἰσήχθη καὶ ὁ δαμαλισμὸς εἰς τὴν χώραν.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Αἰκατερίνης Β' ηὔξησεν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ, δι' οὗ ἀνεπτύχθησαν αἱ ἰδέαι τῆς ἀνεξιθρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, ἅτινα προπαρεσκεύασαν τὴν χειραφέτησιν τῶν δουλοπαροίκων. Τῷ 1776 ἡ Αἰκατερίνη ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν τῆς Κριμαϊκῆς χερσονήσου καὶ ἐξήλειψε καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τοῦ μογγολικοῦ ζυγοῦ. Τῷ 1787 ἡ Τουρκία ἐκήρυξεν ἀπροόπτον πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας, ταυτοχρόνως δὲ ἐκηρύσσετο κατ' αὐτῆς πόλεμος ὑπὸ τῆς Σουηδίας, τὰ δὲ τηλεβόλα τοῦ στόλου της ἀντήχουν μέχρι τοῦ χειμερινοῦ ἀνακτόρου τῆς Πετρουπόλεως. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Σβένσκα-Σοῦντ ὁ ρωσικὸς στόλος ὑπέστη καταστροφήν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπαναληφθεῖσαν ναυμαχίαν, μετά τινα χρόνον, ἡττήθη ὁ σουηδικὸς καὶ ἐξουδετερώθη ἡ πρώτη νίκη του. Οἱ στρατηγοὶ τῆς Ρωσίας Ποτέμκιν, Σόλτκωφ, Σουβάρωφ καὶ Ρέπιν, νικήσαντες τοὺς Τούρκους, ἐπέβαλον τὴν ἐν Ἰασίῳ συνθήκην (1792), δι' ἧς προσηρτήθησαν νέαι χῶραι. Περατωθέντος τοῦ πολέμου τούτου, οἱ ρωσικοὶ στρατοὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Πολωνίαν, ἡ δὲ Ρωσία κατὰ τὴν γενομένην διανομὴν αὐτῆς κατέκτησε τὰς ἀνατολικὰς της ἐπαρχίας, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀρχαίαν Λιθουανίαν. Οὐδεὶς Ρῶσος ἡγεμὼν ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Τρομεροῦ εἶχεν ἐπεκτείνει τὸ ρωσικὸν κράτος διὰ τοιούτων μεγάλων κατακτήσεων. Ἡ Ρωσία ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κηρυχθῆ κατὰ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐδέχετο τοὺς ἐκ Γαλλίας φυγάδας, τῷ δὲ 1792 ἐξέδωκε τὴν διάσημον διακοίνωσιν περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐπανορθώσεως τῆς βασιλείας. Ἐν μέσῳ τῆς ἐπικρατούσης ἐν Εὐρώπῃ ταραχῆς ἀπέθανεν ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β', ἥτις ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς ἱστορίας Μεγάλη καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων φιλοσόφων Σεμίραμις τοῦ Βορρᾶ.

Τὴν 17ην Νοεμβρίου 1796 διεδέχθη τὴν Αἰκατερίνην Β' ὁ υἱός της *Παῦλος Α'* (1796—1801). Οὗτος, πιστεύων ὅτι διὰ τῆς πολιτικῆς τῆς Αἰκατερίνης ἐκλονίσθη ἡ μοναρχοκρατία ἐν τῇ χώρᾳ, ἐπανέφερε τὰ ἀρχαῖα βάρβαρα ἤθη, διέγραψε δὲ ἐκ τῆς ρωσικῆς γλώσσης τὰς λέξεις «πολιτεία», «πολίτης» κλπ. Ἐπέβαλεν αὐστηρὰν λογοκρισίαν εἰς τὸ θέατρον καὶ τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἀνεκάλεσε τοὺς ἐν Εὐρώπῃ σπουδάζοντας Ρώσους. Ἠρνεῖτο μὲν πᾶσαν ἔνοπλον συνδρομὴν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐγκατέστησεν ὅμως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τὸ σῶμα τοῦ πρίγκηπος Κοντὲ καὶ παρέσχεν ἄσυλον εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΗ'. Ἀλλὰ τάχιστα ἡ κατάστασις ἐδεινώθη· ἡ συνθήκη τοῦ Κάμπο-Φόρμιο εἶχε δώσει τὰς Ἰονίους νήσους εἰς τοὺς Γάλλους, διὸ συνωμολογήθη συμμαχία μετὰ τῶν Τούρκων καὶ ἀνελάμβανεν ἡ Ρωσία τὴν ἀποστολὴν στρατιωτικοῦ σώματος εἰς Ὁλλανδίαν, ἄλλο δὲ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ ἐν τέλει ἄλλο διὰ τὰς ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας καὶ Ἑλβετίας, ἃς ἀνέλαβεν ὁ στρατηγὸς Σουβάρωφ. Οἱ συμμαχικοὶ ὅμως στρατοὶ ἡττήθησαν ἐν Ζυρίχῃ, μεγαλυτέραν δὲ καταστροφὴν ὑπέστησαν τὰ ρωσικὰ σώματα εἰς Ὁλλανδίαν. Ἡ Ρωσία κατηγορεῖ τὴν Αὐστρίαν ἐπὶ προδοσίᾳ, ἐπῆλθε δ' ὡς ἐκ τούτου ρῆξις πρὸς αὐτήν, ἣν ἠκολούθησεν ἡ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐπηκολούθησαν συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Βοναπάρτου πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἐν Ἰνδίαις κυριαρχίας τῶν Ἄγγλων, ἀλλ' ἐν Ρωσίᾳ ἀπεδοκιμάζετο τὸ φιλοπόλεμον πάθος τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου Ἀφ' ἑτέρου προετίθετο οὗτος ν' ἀκυρώσῃ τὸν γάμον του καὶ νὰ στερήσῃ τῆς διαδοχῆς τὸν υἱόν του Ἀλέξανδρον. Ἀλλ' ἡ αὐλὴ παρεσκεύαζε στάσιν, ὅπως ἀναβιβάσῃ τὸν υἱόν του εἰς τὸν θρόνον. Τὴν νύκτα τῆς 24ης Μαρτίου 1801 ἡ στάσις ἐξερράγη, οἱ δὲ ἐπαναστάται, εἰσελθόντες εἰς τὸν θάλαμόν του, ἐστραγγάλισαν τὸν αὐτοκράτορα (βλ. καὶ λ. *Παῦλος Α'*).

Τὴν ἐπομένην ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ *Ἀλέξανδρος Α'* (1801—1825), ὅστις ἐπεδίωξε διαλλακτικὴν πολιτικὴν μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀγαθὰς σχέσεις πρὸς τὴν Γαλλίαν, μεθ' ἧς ὑπεγράφη ἡ μυστικὴ συνθήκη τῆς 8ης Ὀκτωβρίου 1801. Ἡ Ρωσία εἶχε μεσολαβήσει εἰς πρόληψιν ρήξεως μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἀλλά, μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδεμιᾶς συνεννοήσεως, ἡ Ρωσία ἐτάχθη πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀνέλαβε νὰ χορηγήσῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ναπολέοντος 80.000 ἀνδρῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἐτέθη ὁ νεαρὸς τσάρος. Κατὰ τὴν μάχην ὅμως τὴν λεγομένην «τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων», ὁ Ναπολέων συνέτριψε τοὺς στρατοὺς τῆς Ρωσίας καὶ Αὐστρίας εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀούστερλιτς, ἐπέβαλε τὴν εἰρήνην εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ρώσους ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὸ ρωσικὸν ἔδαφος. Οὕτως ἔληξεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1805. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἤρξατο ἡ Ρωσία νέον πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας ἐν συμπράξει μετὰ τῆς Πρωσσίας. Αὕτη ὅμως, μὴ ἀναμείνασα τὴν ἄφιξιν τῶν ρωσικῶν στρατιῶν, ἤρξατο μόνη τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Ὁ Ναπολέων νικήσας αὐτὴν εἰσῆλθεν εἰς Βερολῖνον καὶ κατέλαβε τὰς πρωσσικὰς ἐπαρχίας μέχρι τοῦ Βιστούλα. Ὁ Πρῶσσος βασιλεὺς Φρειδερῖκος Γ' ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον μετὰ τῶν Ρώσων καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα 1806—1807, ἀλλ' ὁ Ναπολέων, κατατροπώσας τὸν συμμαχικὸν στρατὸν ἐν Φρίεντλαντ, ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Ὁλόκληρος ἡ Πρωσσία περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ναπολέοντος, ὁ ρωσικὸς στρατὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Νιέμεν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Α' ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Τιλσίτ

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην περίοδον τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου Β' ἡ ἐσωτερικὴ πολιτική του δὲν ἱκανοποίει τοὺς διανοουμένους Ρώσους. Ὡς ἐκ τούτου ἀνέλαβεν ὁ Σπεράνσκι νὰ ἐκπονήσῃ σχέδιον πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ὀργανώσεως, τῆς ὁποίας βάσις ἦτο ἡ παροχὴ πολιτικῶν ἐλευθεριῶν κοινῶν εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, πρὸς δὲ ἡ κατάργησις τῆς δουλοπαροικίας. Ἀπολέσας ὅμως τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ τσάρου ὁ Σπεράνσκι, δὲν ἠδυνήθη νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σχέδιόν του. Τοῦτο ὅμως ἐγέννησεν εἰς τὰ φιλελεύθερα πνεύματα τὰς ἐλπίδας μελλούσης πολιτειακῆς μεταβολῆς καὶ ἤρξαντο αἱ ἐπαναστατικαὶ τάσεις ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Ρωσία μετέσχε τῶν πολέμων τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Αὐστρίας· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1810 αἱ σχέσεις της μετὰ τῆς Γαλλίας ἐψυχράνθησαν καὶ τῷ 1811 ἐξερράγη ὁ μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν πόλεμος. Ὁ Ναπολέων, ἄγων στρατιὰν 600 000 ἀνδρῶν, διῆλθε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1812 τὸν Νιέμεν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ρωσίαν καταλαβὼν τὴν Μόσχαν, ἐπῆλθεν ὅμως ὑποχώρησις τῶν Γάλλων, ἡ σημειώσασα τὴν ἀρχὴν τῆς πτώσεως τοῦ Ναπολέοντος. Ἡ Ρωσία, κηρύξασα πόλεμον κατ' αὐτοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ αὐτοῦ, εὗρε πρόθυμον ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Κατόπιν πλείστων μαχῶν, διεξήχθη ἡ ἐν Λειψίᾳ τοιαύτη, καθ' ἣν ὁ Ναπολέων ἡττήθη καὶ οἱ σύμμαχοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ Ναπολέων παρῃτήθη, ἀπῆλθεν εἰς Ἔλβαν καὶ συνῆλθε τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης· ἀλλ' ἐνῷ εἰργάζετο τοῦτο, ἀπεβιβάσθη ὁ Ναπολέων εἰς Γαλλίαν καὶ ἐξαπέλυσε νέαν πολεμικὴν θύελλαν, καταλήξασαν εἰς τὴν ἧτταν τοῦ Βατερλὼ καὶ τὴν ὁριστικὴν ἐξορίαν του εἰς τὴν Ἁγίαν Ἑλένην.

Ἀπὸ τοῦ 1812—1815 ἐπῆλθε πλήρης μεταβολὴ εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀλεξάνδρου Β'. Οὗτος ἐπεζήτησε τὴν σύστασιν τῆς «Ἱερᾶς συμμαχίας», τὴν ὁποίαν ἀπεδέχθησαν οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης. Ὁ τσάρος, ἐναντίον τοῦ αἰσθήματος τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ἐκηρύχθη ἀμείλικτος ἐχθρὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπαγορεύσας πᾶσαν βοήθειαν εἰς τὸ ὁμόθρησκον ἔθνος, ἀντέδρα δὲ συστηματικῶς πρὸς πᾶσαν φιλελευθέραν κίνησιν. Ταῦτα προεκάλεσαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασιν τῆς ρωσικῆς κοινωνίας, τὸ δὲ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα εἶχε κατακτήσει τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ. Δύο ρεύματα φιλελεύθερα ἐσχηματίσθησαν τότε, ὑφιστάμενα τὴν ἐπίδρασιν τῆς κινήσεως τῆς Δύσεως. Τὸ πρῶτον ἦτο θεωρητικόν, τὸ δὲ ἕτερον πρακτικόν. Πλεῖσται τότε συνεστήθησαν μυστικαὶ ἑταιρεῖαι, αἵτινες πᾶσαι ἐπεζήτουν τὴν ἐγκατάστασιν συνταγματικῶν θεσμῶν καὶ τὴν ἄμεσον ἀπελευθέρωσιν τῶν δουλοπαροίκων· μία δ' ἐκ τούτων προεκήρυσσε τὴν καθίδρυσιν δημοκρατίας καὶ τὸν φόνον πάντων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τῶν Ρωμανώφ. Ὡς ἐπληροφορήθη τὰ τεκταινόμενα ὁ Ἀλέξανδρος Α', ἀπῆλθεν εἰς Ταγκανρόγκ, ὅπου καὶ ἀπέθανε, κατὰ νεωτέρας δὲ ἱστορικὰς ἐρεύνας ἀπῆλθεν εἰς Καύκασον καὶ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς του προεκάλεσε τὴν αἱματηρὰν στάσιν τῆς 14 Δεκεμβρίου 1825, τὴν γνωστὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς «Ἐπανάστασιν τῶν Δεκεμβριστῶν».

Κατασταλείσης τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ *Νικόλαος Α'* (1825—1855) ὅστις κατεδίωξε τοὺς Δεκεμβριστάς. Πέντε ἐξ αὐτῶν παρέδωκεν εἰς τὴν ἀγχόνην, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέστειλεν εἰς τὰ κάτεργα τῆς Σιβηρίας. Πάντες οἱ καταδικασθέντες ἀνῆκον εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀριστοκρατίαν, ἡ δὲ τύχη αὐτῶν προεκάλεσε τὴν γενικὴν ἐν Ρωσίᾳ συμπάθειαν, δύναταί τις δὲ νὰ εἴπῃ ὅτι ἔκτοτε ἤρξατο εἴσδυον εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, τὸ καταλῆξαν εἰς τὴν πλήρη ἀνατροπὴν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ συστήματος ἐν Ρωσίᾳ

Ἀπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Γκιουλιστὰν ἡ Ρωσία εὑρίσκετο εἰς διαρκεῖς διαφωνίας μετὰ τῆς Περσίας, ἡ ὁποία ἐκήρυξεν ἱερὸν κατὰ τῆς Ρωσίας πόλεμον. Ὁ στρατάρχης Πασκέβιτς, νικήσας τοὺς Πέρσας, ἐπέβαλε τὴν συνθήκην τῆς Τεχεράνης (1828), δι' ἧς παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ρωσίαν τὸ

Digitized by Google

Ἐριβὰν καὶ τὸ Ναχιτσεβάν. Εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Αἵμου ἡ Ρωσία ἠκολούθησε διάφορον πολιτικὴν τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', καὶ κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1826 ἀπῄτησε παρὰ τῆς Τουρκίας τὴν ἐκκένωσιν τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν καὶ τὴν αὐτονομίαν τῆς Σερβίας, τὰς ὁποίας ἐξεβίασθη ἡ Πύλη νὰ δεχθῇ, ὑπογράψασα τὴν ἐν *Ἄκκερμαν* σύμβασιν (βλ. λ.). Ἀπέμενεν ἐκκρεμὲς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, γενομένης δὲ συνεννοήσεως ἐν Πετρουπόλει μετὰ τοῦ δουκὸς Οὐέλιγκτων, ἐπεδόθη εἰς τὴν Πύλην τὸ ἀγγλορωσικὸν πρωτόκολλον, δι' οὗ ἡ Ἑλλὰς ἐκηρύσσετο αὐτόνομον κράτος. Ἡ ἄρνησις ὅμως τῆς Πύλης προεκάλεσε τὴν καταστροφὴν τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου ἐν Ναυαρίνῳ. Ἡ Ρωσία ἐκήρυξε τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον (1828). Οἱ Ρῶσοι κατέλαβον τὴν Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν, ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ πλεῖστα φρούρια. Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἔφθασαν μέχρις Ἀδριανουπόλεως, ὅπου συνήφθησαν αἱ δύο συνθῆκαι, δι' ὧν ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ παραχώρησις πλείστων φρουρίων καὶ λιμένων εἰς τὴν Ρωσίαν ἐν Ἀσίᾳ. Τὸν πόλεμον τοῦτον ἠκολούθησεν ἡ πολωνικὴ ἐπανάστασις, τὴν ὁποίαν προεκάλεσεν ἡ ἀντιδημοτικότης τοῦ ἀντιβασιλέως μεγάλου δουκὸς Κωνσταντίνου. Ἡ πολωνικὴ δίαιτα ἐκήρυξε τοὺς Ρωμανὼφ ἐκπτώτους, τὰ δὲ ἐπαναστατικὰ στρατεύματα ἐνίκησαν τὰ ρωσικὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ὁ στρατάρχης Πασκιέβιτς, εἰσβαλὼν εἰς Πολωνίαν, καθυπέταξεν αὐτήν. Ἐπηκολούθησαν αἱ καθειρξεις, αἱ δημεύσεις καὶ αἱ ἐξορίαι εἰς Σιβηρίαν, ἡ δὲ Πολωνία ἐκυβερνᾶτο τοῦ λοιποῦ ὑπὸ ὑπαλλήλων τοῦ τσάρου. Ἡ πολωνικὴ ἐπανάστασις ὤξυνε τὰς μετὰ τῆς Γαλλίας σχέσεις τῆς Ρωσίας καὶ ὅτε τῷ 1832 ὁ ὑπὸ τὸν Ἰμπραῒμ πασᾶν αἰγυπτιακὸς στρατὸς ἐφάνη ἀπειλῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ Ρωσία ἀπέστειλε στρατὸν καὶ στόλον εἰς τὸν Βόσπορον, τοὺς ὁποίους ἀπέσυρε τῇ ἐπεμβάσει τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848 ἐκλόνισε τὴν Εὐρώπην μέχρις αὐτῶν τῶν συνόρων τῆς Ρωσίας, ἥτις ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν δυσμένειάν της. Τῇ προσκλήσει τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου Ἰωσὴφ ὁ ρωσικὸς στρατὸς εἰσβαλὼν κατέλαβε τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ ὑπέταξε τὴν Οὐγγαρίαν. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ εἰς Μαυροβούνιον, τῷ 1853, ἡ Ρωσία, ἥτις ἐκέκτητο τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τῶν ὀρθοδόξων, ἐπενέβη, τὰ δὲ ρωσικὰ στρατεύματα διῆλθον τὸν Προῦθον. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν συμμαχίαν Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καὶ ἐξερράγη ὁ *Κριμαϊκὸς* πόλεμος (βλ. λ.). Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ Νικολάου Α'.

Ὁ *Ἀλέξανδρος Β'* (1855—1881) ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὑπὸ δυσχερεστάτας περιστάσεις ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ὁ ἐξαντλῶν τὴν Ρωσίαν Κριμαϊκὸς πόλεμος εἶχεν ἐπιδεινώσει τὴν κατάστασιν. Πανταχοῦ ἐν Ρωσίᾳ κατεδικάζετο τὸ ὑφιστάμενον κυβερνητικὸν σύστημα, καθ' ὃ ἡ χώρα οὐδαμῶς μετεῖχε τῆς διακανονίσεως τῶν ἰδίων αὐτῆς συμφερόντων, μία δὲ ἠκούετο φωνὴ καθ' ὅλην τὴν Ρωσίαν ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τῶν ἀγροτῶν, ἥτις καὶ ἐπραγματοποιήθη. Ἡ Πολωνία ἐπανεστάτησεν αὖθις, ἀλλ' ἀπώλεσε καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τῶν προνομίων της τῷ 1865. Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὰς πολωνικὰς ταραχὰς ἀνεπτύσσετο ἡ ρωσικὴ κίνησις. Πανταχόθεν ἐζητεῖτο ἡ κατάλυσις τῶν προνομίων καὶ ἡ σύγκλησις ἐθνοσυνελεύσεως, δύο δὲ ἐγένοντο ἀπόπειραι κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκράτορος, αἵτινες κατέδειξαν πόσον ἦσαν τὰ πνεύματα τεταραγμένα. Ἀπεφασίσθη τότε ἡ διάδοσις τῆς παιδείας διὰ τῆς ἱδρύσεως πανεπιστημίων καὶ σχολείων πρὸς κατευνασμὸν τῆς λαϊκῆς ἐξάψεως· ὅπως δ' ἀποτραπῇ ἡ κοινωνικὴ προσοχὴ ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ζητημάτων, ἐκηρύσσοντο πόλεμοι εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ἡ βασικὴ μεταρρύθμισις τῆς χειραφετήσεως τῶν δουλοπαροίκων μετέβαλε ριζικῶς τὴν ρωσικὴν ζωήν· αἱ λοιπαὶ τάξεις, πλὴν τῆς ἀριστοκρατίας, πρὸ τῆς χειραφετήσεως οὐδὲν διεδραμάτιζον πρόσωπον. Κατόπιν συνεστήθησαν τὰ ζέμστβος καὶ αἱ ἀγροτικαὶ κοινότητες, ἀνεπτύχθη δὲ ἄγνωστος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔντασις τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἐν γένει ζωὴ ἐλάμβανε δημοκρατικὸν χαρακτῆρα. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν τὰ κοινὰ δικαστήρια, ἡ γενικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ γενικὴ στρατολογία, αἵτινες κατέλυσαν τὴν διαφορὰν τῶν τάξεων. Ἡ φιλολογία ἐξ ἄλλου, καταλιποῦσα τὸν ρωμαντισμόν, ἀνέλυε τὰ πολιτικά, οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα, ἡ δὲ ἀριστοκρατία, ἡ ζῶσα ἄλλοτε ἐκ τοῦ ἱδρῶτος τῶν ἀγροτῶν, περιέστη, μετὰ τὴν χειραφέτησιν τούτων, εἰς μεγάλην οἰκονομικὴν κρίσιν. Ἀνεπτύχθησαν οὕτως αἱ σοσιαλιστικαὶ ἀρχαί, τὰς ὁποίας οἱ διανοούμενοι ἐθεώρουν ὡς τὴν βάσιν ἰδεώδους κοινωνίας καὶ μετέδιδον ταύτας εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις διὰ συστηματικῆς προπαγάνδας. Ἤρξατο τότε σφοδρὰ ἐπαναστατικὴ κίνησις. Συνεστήθησαν πολυάριθμοι ἑταιρεῖαι, εἰς ἃς μετεῖχον πλεῖσται γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι παρεσκεύαζον τὴν ἐπανάστασιν, ἥτις ἔφθανεν εἰς τὰς ἀκρότητας τοῦ μηδενισμοῦ. Ἀπεφασίσθη παρὰ τῶν ἑταιρειῶν τούτων ἡ τρομοκράτησις τῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους καὶ ἐσημειώθησαν πλεῖστοι φόνοι ἀνωτάτων λειτουργῶν τῆς διοικήσεως.

Ἡ εἰρήνη τῶν Παρισίων (1856) δὲν ἔλυσε τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ δὲν ἐβελτίωσε τὴν θέσιν τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ χριστιανικῶν λαῶν, τοὐναντίον δ' ἐπεδείνωσε ταύτην· ἡ ἐπανάστασις τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης. Αὕτη προεκάλεσε τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877. Οἱ ρωσικοὶ στρατοὶ ἔφθασαν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνωμολογήθη δὲ ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, μετατραπεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου (1878), δι' ἧς πάντες οἱ σλαυϊκοὶ λαοὶ ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ἐξῆψεν ἔτι μᾶλλον τὰ ἐπαναστατικὰ φρονήματα τῶν Ρώσων, πᾶσα δὲ ἡ κίνησις ἐν Ρωσίᾳ ἐστράφη προσωπικῶς κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Β', ὅστις ἐγένετο ὁ στόχος τριῶν νέων δολοφονικῶν ἀποπειρῶν. Οἱ φιλελεύθεροι Ρῶσοι ἐξανίσταντο κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ διεκήρυττον ὅτι, ἐνῷ κατὰ μυριάδας ἐθυσιάζετο ὁ ρωσικὸς λαὸς πρὸς ἀπελευθέρωσιν ξένων λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπέλαυσαν φιλελευθέρων θεσμῶν, οὗτος παρέμενεν ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν. Αἱ ἰδέαι αὗται διεδίδοντο μέχρι τελευταίας ἀγροτικῆς καλύβης καὶ καθίστων τολμηροτέρους τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ πρωθυπουργὸς στρατηγὸς Λόρις-Μελικὼφ ὑπέδειξεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι τὸ μονοκρατικὸν καθεστὼς ἦτο ἀδύνατον νὰ συντηρηθῇ ἐν Ρωσίᾳ χωρὶς νὰ προκαλέσῃ αἱματηροτάτην ἐπανάστασιν. Ἐξεπόνησε δὲ οὐκάζιον, διὰ τοῦ ὁποίου προσεκαλεῖτο ἐθνικὴ συνέλευσις ὅπως ψηφίσῃ νέον φιλελεύθερον πολίτευμα. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος Β' εἶχε δισταγμοὺς πρὸς τοῦτο, ἐν τέλει δὲ ὑπέκλινεν εἰς τὰς συστάσεις τοῦ Μελικώφ, ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν μηδενιστῶν ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ὑπογράψῃ τὸ οὐκάζιον παροχῆς Συντάγματος.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ *Ἀλέξανδρος Γ'* (1881—1894) ἠκολούθησε διάφορον πολιτικὴν τοῦ πατρός του, χηρυχθεὶς ἀντίθετος πάσης πολιτειακῆς μεταβολῆς. Διέσπασε τὰς ἀνέκαθεν ὑφισταμένας σχέσεις μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῆς Γαλλίας, ὅπως χρησιμεύσῃ αὕτη ὡς ἀντίρροπον τῆς τριπλῆς τοιαύτης, Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας. Ἐσωτερικῶς ἐπεδίωξε νὰ ἐκρωσίσῃ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν λαούς, προέβη δὲ εἰς τὴν ἕνωσιν τοῦ δουκάτου τῆς Φινλανδίας μετὰ τοῦ κράτους του. Ἡ βασιλεία του ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον τὸ μῖσος τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ κατὰ τῆς οἰκογενείας του. Ἀπέθανεν ἐν Κριμαίᾳ πεντηκοντούτης.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ *Νικόλαος Β'* (1891—1917). Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς βασιλείας του προεκήρυξεν ὅτι θὰ ἠκολούθει ἀμετάβλητον τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρός του καὶ θὰ ἐνέμενεν εἰς τὰς ἀπολυταρχικὰς ἰδέας αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἠκολούθει τὰ ἴχνη τοῦ Ἀλεξάνδρου Γ', συνέλαβε δὲ τὸ σχέδιον τῆς εἰρηνοποιήσεως τοῦ κόσμου τερματιζομένων τῶν ἐξοπλισμῶν τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ λυομένων τῶν προκυπτουσῶν μεταξὺ των διαφορῶν διὰ τοῦ δικαστηρίου τῆς Χάγης, εἰς ἣν συνῆλθον αἱ συνδιασκέψεις τοῦ 1889 καὶ 1907. Κατὰ τὴν περίοδον ἀκριβῶς ταύτην, ἀναμιχθεῖσα ἡ Ρωσία εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Κίνας καὶ θέλουσα νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅριά της εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, εὗρεν ἀντιμέτωπον τὴν Ἰαπωνίαν καὶ περιεπλάκη εἰς πόλεμον μετ' αὐτῆς, καθ' ὃν ὑπέστη δεινὴν ἧτταν, ἀπεκαλύφθη δὲ τὸ ἀνοργάνωτον τοῦ στρατοῦ αὐτῆς, οἱ ἐπαναστατικαὶ ροπαὶ τοῦ λαοῦ της καὶ ἡ πλήρης ἀνικανότης τοῦ ἀπολυταρχικοῦ συστήματος. Ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶχον σημειωθῆ πλεῖσται ἐξεγέρσεις ὑπὸ τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, πρὸς δὲ πολυάριθμοι ἀπεργίαι εἰς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα τῆς χώρας. Πρὸς περιστολὴν τούτων ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἔλαβε μέτρα, οὐ μόνον κατὰ τῶν μετασχόντων ὁπωσδήποτε εἰς τὰς ἐξεγέρσεις ταύτας, ἀλλὰ καθ' ὅλης τῆς κοινωνίας καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ τύπου. Αἱ πιέσεις ὅμως αὗται δὲν παρεκώλυσαν τὴν σύστασιν νέων μυστικῶν ἑταιρειῶν καὶ τὴν παρασκευὴν ἐξεγέρσεων. Ἡ ἀτυχὴς ἔκβασις τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου ἐπηύξησε τὴν γενικὴν δυσαρέσκειαν, ἐκδηλωθεῖσαν διὰ σειρᾶς ἐπαναστατικῶν κινημάτων, διαδηλώσεων εἰς τὰς πόλεις, ἀπεργιῶν, πολιτικῶν φόνων, ἐν οἷς τοῦ μεγάλου δουκὸς Σεργίου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ Πλέββε. Τὴν 9 Ἰανουαρίου 1905 τὰ πλήθη τῶν ἐργατῶν συνηθροίσθησαν πρὸ τῶν χειμερινῶν ἀνακτόρων, ὅπως ὑποβάλωσιν αἴτησιν πρὸς τὸν τσάρον. Ὁ στρατὸς διέλυσε ταῦτα διὰ τῆς βίας, ἐκαλύφθη δὲ νεκρῶν ἐκάλυψαν τὸ ἔδαφος. Ἡ ἐπανάστασις τότε ἐξερράγη ἀπροκάλυπτος ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος. Τὴν 15 Ὀκτωβρίου 1905 ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ἐκδώσῃ οὐκάζιον περὶ παροχῆς τοιούτου. Αἱ συγκληθεῖσαι δύο βουλαὶ (1906 καὶ 1907), ὡς ἄκρως φιλελεύθεραι, διελύθησαν, ἡ δὲ συνελθοῦσα τῷ 1912 ὑπῆρξε παρῳδία πολιτικοῦ σώματος, μὴ δυναμένη νὰ ἐνασκήσῃ οὐδένα ἔλεγχον ἐπὶ τῶν δημοσίων πράξεων. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις ἐν Ρωσίᾳ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914). Τὰ στρατιωτικὰ ἀτυχήματα ἐν τῷ δυτικῷ μετώπῳ ἐπαρουσίασαν τὰς ἐλλείψεις τοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ρωσίας, ἰδίως εἰς τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν σιτισμὸν καὶ τὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν του. Οἱ πολιτικοὶ ὀργανισμοὶ ἔσπευσαν νὰ προσφέρωσι τὴν συνδρομήν των εἰς τὸν στρατόν. Τὰ ζέμστβος καὶ αἱ πόλεις ὠργάνωσαν τὰς πανρωσικὰς ἑταιρείας, αἵτινες εἰργάζοντο τελεσφόρως εἰς τὰ μετόπισθεν καὶ εἰς τὸ μέτωπον. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῶν ζέμστβος καὶ τῶν πόλεων κατέδειξεν οὐχὶ μόνον τὰς ἐλλείψεις τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν πλήρη ἀνικανότητα μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ὑπευθύνων προσώπων, ἐγεννήθησαν δὲ ὑπόνοιαι ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Σουχομίλωφ ἦτο προδότης. Κατ' ἐπανάληψιν ἡ βουλὴ ὑπέδειξεν εἰς τὸν τσάρον τὴν ἀνάγκην τῆς μεταβολῆς τοῦ συστήματος καὶ τὴν ἀνάθεσιν τῆς κυβερνήσεως εἰς ἄνδρας ἀπολαμβάνοντας τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς χώρας, πρὸς δὲ τὴν κατάργησιν τῆς ἀνευθύνου ἀρχῆς, ἥτις διηύθυνε τὰ πάντα ἀποκρύφως. Ἀλλ' ὁ Νικόλαος, εὑρισκόμενος εἰς τὸ μέτωπον, παρέμενε κωφὸς εἰς τὰς ἐπικλήσεις ταύτας τῆς βουλῆς καὶ ἐπέμενεν εἰς τὸ παλαιὸν σύστημα, ἐναντίον τῆς γενικῆς θελήσεως τοῦ ἔθνους. Ἡ πεισμονὴ αὐτὴ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ κύκλου του προεκάλεσε τὴν ἐπανάστασιν. Ἡ παραλυσία εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων ἐστέρησε τοὺς κατοίκους τῆς Πετρουπόλεως τῶν ἀναγκαίων τροφίμων, ἐκ τούτου δὲ προεκλήθη γενικὴ ἐξέγερσις. Τὴν 24 Φεβρουαρίου 1917 τὰ πλήθη περιέτρεχον τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης ζητοῦντα ἄρτον. Τὰς ἑπομένας δύο ἡμέρας ἡ κυβέρνησις ἐδοκίμασε νὰ διαλύσῃ τὰς διαδηλώσεις διὰ τῶν ὅπλων, ἀλλὰ τὴν 27 Φεβρουαρίου οἱ στρατιῶται ἡνώθησαν μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τὴν 28 ἡ κυβέρνησις ἔπεσε. Τὴν 24 Φεβρουαρίου ἡ κυβέρνησις εἶχε δημοσιεύσει διάταγμα διαλύσεως τῆς βουλῆς, ἀλλ' αὕτη ἐξηκολούθησε συνεδριάζουσα καὶ ἐξέλεξεν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ροτζιάνκο. Αἱ ὀργανώσεις τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐξέλεξαν ἐξ ἄλλου «Σοβιὲτ ἀντιπροσώπων ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν», κατ' ἀπόφασιν δὲ τῶν δύο τούτων ἐπαναστατικῶν ὀργάνων διωρίσθη προσωρινὴ κυβέρνησις προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Λβώφ. Ὁ Νικόλαος Β', εὑρισκόμενος εἰς τὸ μέτωπον, δὲν ἔσχε τὸν χρόνον ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, καὶ τὴν 2 Μαρτίου 1917 ὑπέγραψε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξίου ἀπὸ τοῦ θρόνου, ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του *Μιχαὴλ Ἀλεξάνδροβιτς* εἰς Πσκόφ. Οὗτος ὅμως ἠρνήθη ν' ἀναλάβῃ τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν συνελευσομένην ἐθνοσυνέλευσιν ν' ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ μέλλοντος πολιτεύματος τῆς χώρας συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Μετὰ τὴν παραίτησιν του ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος Β' ἐπέστρεψεν εἰς Τσάρσκογιε-Σέλο παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του, ὅπόθεν τὴν 14 Αὐγούστου 1917 ἀπεστάλη εἰς Τομπόλσκ. Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ ἀνατροπὴ τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς μίαν ἀχανῆ χώραν ὅπως ἡ Ρωσία, ἥτις καταλαμβάνει τὸ ἕν ἕκτον τῆς γῆς, ἀποτελεῖ τὸ σημαντικώτερον γεγονὸς οὐ μόνον τῆς ἱστορίας τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς παγκοσμίου νεωτέρας ἱστορίας. Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις ἤσκησεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἐπικρατήσεώς της καὶ θὰ ἀσκῇ πάντοτε, ἀνεξαρτήτως τοῦ μέλλοντος, ὅπερ τῇ ἐπιφυλάσσει ἡ ἱστορία, τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπὶ τῶν ἀτόμων καὶ ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων, ἐπὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τοῦ κόσμου, λόγῳ τῆς νέας πραγματικότητος, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησε, καὶ τῶν φόβων ἢ ἐλπίδων, τὰς ὁποίας γεννᾷ. Ἡ νέα Ρωσία, ἡ σοβιετική, ἡ μπολσεβικὴ Ρωσία, εἶναι σήμερον ἡ χώρα, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι ἐστραμμένα τὰ βλέμματα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, βλέμματα μίσους καὶ ἀνησυχίας ἢ βλέμματα ἀγάπης καὶ ἐλπίδος, ἀναλόγως τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν συμφερόντων ἑκάστου. Διὰ τὰ κεφαλαιοκρατικὰ κράτη καὶ τὴν ἄρχουσαν γενικῶς τάξιν εἶναι ἡ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται τὸ πλέον «παράτολμον» κοινωνικὸν πείραμα, οὗ ἡ ἐπιτυχία ἡ ὁλοκληρωτικὴ θ' ἀποτελέσῃ κίνδυνον δι' ὁλόκληρον τὸν ἀστικὸν πολιτισμόν. Διὰ τοὺς κομμουνιστὰς καὶ τοὺς ἐπαναστατημένους ἐργάτας εἶναι ἡ «πατρὶς τῶν καταπιεζομένων», ἡ «προλεταριακὴ πατρίς», κάθε ἐπιτυχία τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ἐπιτυχία τῆς παγκοσμίου ἐργατικῆς τάξεως καὶ ἓν ἐπὶ πλέον βῆμα πρὸς τὴν παγκόσμιον ἐπανάστασιν καὶ πρὸς τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἑνὸς νέου πολιτισμοῦ, ὅστις θὰ καταργήσῃ τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπον. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου, καὶ ἀπὸ στενῶς ρωσικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη, ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις ἐπέτυχε τὴν μεγαλυτέραν κοινωνικὴν ἀνατροπὴν καὶ διὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἐξεργασίας καὶ προετοιμασίας.

Τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ συμπτώματα. Τὰ πρῶτα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνήγγελλον τὴν ἔλευσίν της, ἐνεφανίσθησαν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β' καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις ὑπῆρξε τὸ φυσιολογικὸν ἀποτέλεσμα τῶν κοινωνι-

Digitized by Google

κῶν ὅρων, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον εἰς τὴν Ρωσίαν ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνη Β', ἀποτέλεσμα τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος, τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλοπαροικίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ πάλη κατὰ τοῦ τσαρικοῦ ἀπολυταρχισμοῦ καὶ ὅλων τῶν συνεπειῶν του ἀπετέλεσε τὸν ἄξονα τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὁλοκλήρου τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Αἱ σοβοῦσαι κοινωνικαὶ ἀντιθέσεις ἤρχισαν νὰ ἐκδηλῶνται ἐντονώτερον μετὰ τὸ πέρας τῶν ναπολεοντείων πολέμων, ἀπεκορυφώθησαν δὲ διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1826 διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν δεκεμβριστῶν, ἥτις κατηυθύνετο ὑπὸ τοῦ Πέστελ καὶ τοῦ Ρύλεεφ, οἱ ὁποῖοι συλληφθέντες ἐθανατώθησαν. Ὀλίγον κατόπιν ἤρχισαν νὰ εἰσδύουν εἰς τὴν ρωσικὴν φιλολογίαν αἱ ἰδέαι τοῦ Saint-Simon καὶ τοῦ Fourier. Ὁ σημαντικώτερος συγγραφεὺς τῆς προπαρασκευαστικῆς ταύτης περιόδου ὑπῆρξεν ὁ Ἀλέξανδρος Χέρτσεν, ὅστις ταχέως ἀντελήφθη ὅτι ἡ πάλη κατὰ τοῦ τσαρισμοῦ ἔπρεπε νὰ συνταυτισθῇ πρὸς τὴν πάλην ὑπὲρ τοῦ σοσιαλισμοῦ, καὶ ἐκήρυττεν ἕνα ἀρκετὰ συγκεχυμένον ἀγροτικὸν σοσιαλισμόν. Μέγα μέρος τῆς δραστηριότητός του ὁ Χέρτσεν ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ του «Κολοκὸλ» (=Καμπάνα), τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1857 καὶ τὸ ὁποῖον εἰσῆγε λαθραίως εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἤσκει βαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πνευμάτων. Παραλλήλως καὶ ἐντὸς τῆς Ρωσίας διάφοροι κύκλοι διανοουμένων ἤρχισαν νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα. Εἷς ἐκ τῶν κύκλων τούτων ἦτο καὶ ὁ τοῦ Πετρασέφσκι, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ ὁ Ντοστογέφσκι. Ἀλλ' οἱ ἀπαρτίζοντες τὸν κύκλον ἐπροδόθησαν εἰς τὴν ἀστυνομίαν τῷ 1849, συνελήφθησαν, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, καὶ χαρισθείσης αὐτοῖς τῆς ζωῆς ἔμειναν ἐπὶ μακρὸν ἐξόριστοι ἐν Σιβηρίᾳ.

Κοινωνιολόγοι, μηδενισταί, μαρξισταὶ καὶ λαϊκοί. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1850 ὁ κοινωνιολόγος Τσερνισέφσκι (1829—1889) καὶ ὁ φιλολογικὸς κριτικὸς Ντομπρολιούμπωφ, ἐδημοσίευσαν εἰς τὸ περιοδικὸν «*Σύγχρονος*» διάφορα ἄρθρα ἐμφορούμενα ὑπὸ δημοκρατικοῦ πνεύματος. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν συνελήφθη τῷ 1862 καὶ κατόπιν διετοῦς προφυλακίσεως, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσε τὸ περίφημον μυθιστόρημα: «*Τί νὰ κάνωμεν;*», κατεδικάσθη εἰς ἑπταετῆ εἱρκτήν. Ἐν μέσῳ τῆς ἀτμοσφαίρας ταύτης, τῆς κεκορεσμένης ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἀγροτῶν (1861), ἤρχισαν νὰ ἱδρύωνται διάφοροι μυστικαὶ ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐφιλοδόξουν νὰ ἀποδώσουν εἰς τὸν λαὸν τὴν γῆν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ἠκολούθησεν ἡ περίοδος τοῦ μηδενισμοῦ, χαρακτηριζομένη ὑπὸ εὐρείας προσπαθείας διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦ Μπακοῦνιν, ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν Χέρτσεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ «Κολοκόλ», αἱ ἰδέαι τῆς Α' Διεθνοῦς εἰσέδυσαν ταχέως εἰς τοὺς κύκλους τῶν Ρώσων σπουδαστῶν. Τῷ 1873 τὸ «Κεφάλαιον» τοῦ Κ. Μὰρξ μετεφράσθη εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπὸ τοῦ Λοπάτιν. Τὸν νεώτερον, τὸν ἐπιστημονικὸν σοσιαλισμὸν ἐξεπροσώπουν ἀρκετοὶ συγγραφεῖς, σπουδαιότερος τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Π. Λαβρώφ. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπέλθει σημαντικὴ μεταβολὴ καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Ἡ βιομηχανία, ὑποτυπώδης κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται ραγδαίως ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ αἰῶνος τούτου. Τῷ 1870 ἐξερράγησαν αἱ πρῶται ἐργατικαὶ ἀπεργίαι ἐν Πετρουπόλει. Οἱ σοσιαλισταὶ διανοούμενοι, ἀπησχολημένοι μέχρι τοῦδε μὲ τὴν κατάκτησιν τῶν ἀγροτῶν, ἐστράφησαν πρὸς τὸ προλεταριᾶτον, καὶ ἡ στροφὴ αὕτη ἐγκαινίασε μακρὰς συζητήσεις καὶ ἀντιγνωμίας περὶ τῆς σοσιαλιστικῆς σημασίας τῶν χωρικῶν κοινοτήτων (τῶν μὶρ) καὶ τῶν χειροτεχνικῶν συνεργατικῶν (ἀρτέλ). Σοσιαλισταί τινες ὑπεστήριζον ὅτι ἡ Ρωσία δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ βαδίσῃ πρὸς τὸν σοσιαλισμὸν διὰ τῆς ἐκβιομηχανίσεως καὶ τῶν ἐργατικῶν ἀγώνων καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν συνεργατικῶν, ἐνῷ ἄλλοι, ἀντιθέτως, ἐπρέσβευον ὅτι τὸ μὶρ ἦτο προωρισμένον νὰ ἐκλείψῃ καὶ ὅτι ἡ Ρωσία, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αἱ ἄλλαι χῶραι τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ἐκ τοῦ σταδίου τῆς ἐκβιομηχανίσεως διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σοσιαλισμόν. Οἱ πρῶτοι ἦσαν οἱ ἀγροτικοὶ σοσιαλισταί, οἱ ὁποῖοι εἶχον πίστιν εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν ψυχὴν τῶν Ρώσων ἀγροτῶν (ναρόντνικοι =λαϊκοί). Οἱ ἄλλοι, ἀντιθέτως, προσηνατολίζοντο ὁλονὲν περισσότερον πρὸς τὸ προλεταριᾶτον, διὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ταξικήν του συνείδησιν καὶ τὴν ταξικήν του ὀργάνωσιν. Ἐνῷ ἡ μεταξὺ τῶν ἀγροτῶν γενομένη προπαγάνδα δὲν ἀπέδωσε σχεδὸν τίποτε, ἡ μεταξὺ τῶν ἐργατῶν εὗρε προσφορώτερον ἔδαφος καὶ ἐγέννησε διαφόρους μυστικὰς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Πλεχάνωφ, τοῦ Ἄξελροντ καὶ τῆς Βέρας Ζασσούλιτς, ἔλαβον ταχέως σοσιαλιστικὸν-μαρξιστικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ «Ναροντνάγια Βόλια». Ἔξω τῶν δύο τούτων μεγάλων σοσιαλιστικῶν ρευμάτων, τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ τοῦ προλεταριακοῦ, ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ ἐντεῦθεν διάφοροι τρομοκρατικαὶ ὀργανώσεις, καθοδηγούμεναι ὑπὸ διανοουμένων καὶ φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι ἔθεσαν ὡς σκοπόν των τὴν τρομοκράτησιν καί, εἰ δυνατόν, τὴν ἐξάρθρωσιν τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος διὰ δολοφονικῶν ἀποπειρῶν. Ἡ ἀμείλικτος καὶ σκληρὰ δίωξις, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν ἐκτεθειμέναι ὅλαι αἱ φιλελεύθεραι ὀργανώσεις, εἶχε γεννήσει τὴν πεποίθησιν εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐπαναστατῶν ὅτι ἄνευ τῆς πλήρους ἐξαρθρώσεως καὶ ἀποσυνθέσεως τοῦ ἀπολυταρχισμοῦ καὶ τῶν ὀργάνων του, οὐδέποτε ἡ Ρωσία θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπελευθερωθῇ. Τῷ 1876 ἐνεφανίσθη ἡ ἐπαναστατικὴ ὀργάνωσις «*Γῆ καὶ ἐλευθερία*» καὶ ὀλίγον κατόπιν ἡ φοβερὰ «Ναροντνάγια Βόλια» (= Λαϊκὴ θέλησις), διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ζελιάμπωφ, τοῦ Μιχαήλωφ καὶ τῆς Σοφίας Περόφσκαγιας. Τὰ μέλη τῆς ὀργανώσεως ταύτης, ἐμφορούμενα ὑπὸ ἀπαραμίλλου αὐτοθυσίας καὶ ἡρωϊσμοῦ, ἐφόνευσαν διὰ σειρᾶς τρομοκρατικῶν ἀποπειρῶν μέγαν ἀριθμὸν ἀνωτάτων ἀξιωματούχων τοῦ τσαρισμοῦ, καταδεδικασμένων εἰς τὴν λαϊκὴν συνείδησιν διὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἀφόρητον ἀπέναντι τοῦ λαοῦ στάσιν των, καὶ τέλος, τὴν 1 Μαρτίου τοῦ 1881, καὶ αὐτὸν τὸν τσάρον Ἀλέξανδρον τὸν Β'. Ἡ δρᾶσις τῆς «Ναροντνάγια Βόλια» ἐπέφερε πλήρη ἐξάρθρωσιν τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ τσαρικοῦ κράτους. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' τοιοῦτος πανικὸς ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν κυβερνητικῶν κύκλων, ὥστε ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τῆς «Ναροντνάγια Βόλια», ἂν ἦτο προπαρεσκευασμένη, θὰ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, διότι τὰ φιλελεύθερα στοιχεῖα τῆς ρωσικῆς κοινωνίας ἔβλεπον τὴν δρᾶσίν της μὲ συμπάθειαν. Ἀλλ' ἡ ὀργάνωσις δὲν ἦτο προητοιμασμένη ἐπὶ τῇ προόψει τοιαύτης ἐκβάσεως. Τὰ καλύτερα στοιχεῖά της, προδοθέντα, συνελήφθησαν, ἐδικάσθησαν, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ ἐξετελέσθησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος Β' ἀντικατεστάθη ἐπὶ τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Γ', ὁ ὁποῖος ἀφῆκεν ἑαυτὸν νὰ καθοδηγηθῇ εἰς ὅλας του τὰς πράξεις ὑπὸ τοῦ γαιοκτήμονος Πομπιεντονόστεφ.

Σοσιαλδημοκράται καὶ σοσιαλεπαναστάται. Ἡ περίοδος τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ' (1881—1894) ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως καὶ μίαν στροφὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ. Οἱ διανοούμενοι, ὡς ἡγέται τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, περιῆλθον ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν, ἐνῷ τὸ προλεταριᾶτον ἀνελάμβανεν αὐτὸ τὴν ἀποστολὴν τῆς μεταμορφώσεως τῆς Ρωσίας. Εἰς τὸ ἱδρυτικὸν συνέδριον τῆς Β' Διεθνοῦς, τὸ ὁποῖον συνῆλθεν ἐν Παρισίοις τῷ 1889, ὁ Πλεχάνωφ καὶ ὁ Λαβρώφ, οἱ ὁποῖοι ἀντεπροσώπευον τὸ ρωσικὸν ἐργατικὸν κίνημα, διεκήρυξαν ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐν Ρωσίᾳ μόνον ὡς ἐργατικὸν κίνημα δύναται νὰ θριαμβεύσῃ. Κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς Ρωσίας ἔλαβεν ἀκόμη ταχύτερον ρυθμόν, εὐνοηθεῖσα ὑπὸ τῆς εἰσροῆς ξένων κεφαλαίων καὶ τῆς πολιτικῆς συντόνου ἐξοπλισμοῦ τῆς τσαρικῆς κυβερνήσεως. Τὸ σύστημα τῶν προστατευτικῶν δασμῶν, προωρισμένον νὰ εὐνοήσῃ τὴν ἐθνικὴν πυραγωγήν, ἐπέφερε διὰ τὸν ἀγρότην αὔξησιν τῆς τιμῆς τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν. Ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ἐκ τῆς γῆς εἰσοδημάτων τῶν χωρικῶν καὶ ἡ ἀπαθλίωσις ἠνάγκαζον αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείπουν τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ καταφεύγουν εἰς τὰς πόλεις διὰ νὰ ἐξεύρουν ἐργασίαν εἰς τὰ ἐργοστάσια. Ἐδημιουργήθησαν οὕτω εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ βιομηχανικὰ κέντρα προλεταριακοὶ πληθυσμοὶ ἀποξενωμένοι ἐκ τῆς γῆς καὶ ἠναγκασμένοι διὰ νὰ ζήσουν νὰ μισθώνουν τὴν δύναμιν ἐργασίας. Αἱ σχέσεις μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν ἔλαβον ὀξύτατον χαρακτῆρα καὶ κατέληγον εἰς συγκρούσεις. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐξερράγησαν νέαι μεγάλαι ἀπεργίαι ἐν Πετρουπόλει. Τὸ πρῶτον συνέδριον τῶν ρωσικῶν σοσιαλδημοκρατικῶν κύκλων ἔλαβε χώραν ἐν Μίνσκ τῷ 1898. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀναφανῆ ὁ *Λένιν* (βλ. λ.), εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου πολὺ ταχέως καὶ οἱ παλαιότεροι ἐπαναστάται (Ἄξελροντ κλπ.) ἀνεγνώρισαν τὸν φυσικὸν ἀρχηγὸν τῶν μελλοντικῶν ἀγώνων τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τῶν ἀγροτῶν. Οὗτος, μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ἐξορίας του ἐν Σιβηρίᾳ, μετηνάστευσεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ νὰ ἱδρύσῃ μίαν ἐφημερίδα, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ἀπαραίτητον ὡς κέντρον συνδέσεως τῶν διαφόρων σοσιαλδημοκρατικῶν κύκλων καὶ ὡς μέσον ὀργανώσεως ἑνὸς παρανόμου κόμματος. Τὸ ὄργανον τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ «*Σπίθα*» (Ἴσκρα), τὸ πρῶτον δὲ φύλλον του ἐξεδόθη ἐν Μονάχῳ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1900. Ἡ «*Σπίθα*» κατεπολέμησεν ἀμειλίκτως κάθε τάσιν περιορισμοῦ τῶν ἀγώνων τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς οἰκονομικὰς μόνον διεκδικήσεις (οἰκονομισμός), καθὼς καὶ ὅλας τὰς ἄλλας τάσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ μαρξισμοῦ. Τῷ 1902 ὁ Λένιν ἐξέδωκε τὸ «*Τί νὰ κάνωμεν;*», ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ἔθετε καὶ ἔλυε τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας ἑνὸς πραγματικῶς ἐπαναστατικοῦ κόμματος μαζῶν, ἀποτελουμένου ἐκ σταθερᾶς βάσεως, ἀπὸ «*ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστάτας*». Παραλλήλως ἐδημιουργήθη ἐκ διαφόρων ὁμάδων, αἱ ὁποῖαι διετήρουν πλείστας λαϊκιστικὰς καὶ τρομοκρατικὰς παραδόσεις, τὸ σοσιαλεπαναστατικὸν κόμμα (1901). Τὸ κόμμα τοῦτο κατηυθύνετο ὑπὸ διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι ἀπέδιδον εἰς τὰ ἄτομα τὰ ἐξαιρετικὰ βαρύνουσαν σημασίαν, ἀπετέλει δὲ ἔκφρασιν τῶν ἀορίστων καὶ ὄχι πάντοτε ὀρθῶν πόθων τῶν διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς μικροαστικῆς τάξεως καὶ τῶν ἀγροτῶν. Οἱ σοσιαλεπαναστάται ἐπέδειξαν μεγάλην μαχητικότητα κατὰ τοῦ τσαρισμοῦ καὶ ὑπῆρξαν ἐξ ἴσου καταστρεπτικοὶ δι' αὐτὸν ὅσον καὶ ἡ «Ναροντνάγια Βόλια» μὲ τὰς συνεχεῖς τρομοκρατικάς των ἀποπείρας.

Κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905. Ἀπὸ τοῦ 1902 ἡ ἐργατικὴ τάξις ἤρχισε πλέον νὰ θέτῃ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνατροπῆς τοῦ τσαρισμοῦ καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ κομμουνισμοῦ, συνδυάζουσα τὰς οἰκονομικάς της διεκδικήσεις πρὸς τὰς πολιτικὰς ἐπιδιώξεις της. Τῷ 1903 ἤρχισεν ἐν Βρυξέλλαις καὶ ἐπερατώθη ἐν Λονδίνῳ, τὸ δεύτερον συνέδριον τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον κατέληξεν εἰς σχίσμα μεταξὺ τῶν *μπολσεβίκων* (πλειοψηφησάντων) καὶ τῶν *μενσεβίκων* (μειοψηφησάντων). Εἰς τοὺς πρώτους, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ ἐξασφαλίσουν διὰ τὸ κόμμα αὐστηρῶς προλεταριακὴν βάσιν, συγκατελέγοντο καὶ ὁ Πλεχάνωφ καὶ ὁ Λένιν, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους ὁ Ἄξελροντ καὶ ὁ Μάρτωφ. Τὰ δύο ταῦτα διακεκριμένα ἰδεολογικὰ ρεύματα, ὁλονὲν ἀπομακρυνόμενα ἀπ' ἀλλήλων, διετηρήθησαν μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 καὶ μετ' αὐτήν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ νέος, ὁ καὶ τελευταῖος, τσάρος τῆς Ρωσίας Νικόλαος Β', ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν θρόνον (1894) ἄβουλος καὶ ἀνίκανος, ἀλλὰ σκληρὸς πάντοτε ἀπέναντι τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν, εὔγλωττον σύμβολον τῆς ὅλης καταστάσεως τοῦ καταρρέοντος ἀπολυταρχισμοῦ, εἶχε παρασυρθῆ εἰς κατακτητικὰς περιπετείας ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ, ἐκ τῶν ὁποίων προσεδόκα μεγάλα ὀφέλη. Ἀλλ' αἱ ἰμπεριαλιστικαὶ αὗται ἐπιδιώξεις ἀπέληξαν εἰς τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον (1904), τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τοῦ ὁποίου ἐπροκάλεσαν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν δυσφορίαν οὐ μόνον τῆς ἐργατικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀστικῆς ἀκόμη τάξεως καὶ ἐδημιούργησαν μέγα καὶ ἀγεφύρωτον χάσμα μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὁλοκλήρου καὶ μιᾶς ἐλαχίστης μειοψηφίας μεγάλων γαιοκτημόνων, περὶ τὸν τσάρον. Καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου καὶ εὐθὺς μετ' αὐτὸν ἐξερράγησαν τεράστιαι ἀπεργίαι, αἱ ὁποῖαι παρέλυσαν τὴν κρατικὴν μηχανὴν καὶ αἱ ὁποῖαι ὡδήγησαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1905, τὴν «γενικὴν ταύτην δοκιμὴν» τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1917. Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ 1905, 10 ἑκατομμύρια ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν κατεῖχον 73 ἑκατομμύρια ντετσιατίνες (κάθε ντετσιατίνα εἶναι ὀλίγον μεγαλυτέρα τοῦ ἑκταρίου) ἐνῷ 27.000 γαιοκτήμονες ἐκ τῶν ὁποίων 18.000 εὐγενεῖς, διέθετον 62 ἑκατομμύρια ντετσιατίνες· τὸ τρίτον σχεδὸν τῆς ἀπεράντου ταύτης ἐκτάσεως ἀνῆκεν εἰς 699 μεγαλογαιοκτήμονας. Ἡ ἐπικρατοῦσα κοινωνικὴ ἀνισότης ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῶν 10 ἑκατομ. τῶν δυστυχουσῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν πρὸς τοὺς 699 μεγαλογαιοκτήμονας. Λόγῳ τοῦ ἀγροτικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ συνέπειαι ἐπεδεινοῦντο ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς βαρείας φορολογίας καὶ τῆς τοκογλυφικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἡ κατάστασις τῶν ἀγροτῶν ἦτο ἀφόρητος. Ἀλλὰ καὶ τὸ προλεταριᾶτον δὲν εὑρίσκετο εἰς καλυτέραν μοῖραν. Οἱ ἐργάται οὐδὲν εἶχον δικαίωμα. Αἱ ὧραι ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἐκυμαίνοντο μεταξὺ 10 καὶ 14, ἦσαν περισσότεραι ἀπὸ κάθε ἄλλην χώραν τῆς Εὐρώπης, τὸ δὲ ἡμερομίσθιον τὸ χαμηλότερον ἡμερομίσθιον τῆς Εὐρώπης. Συγκεντρωμένον κατὰ ἀπειροπληθεῖς μάζας εἰς τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα, ἀντεπροσώπευε τεραστίαν ἐπαναστατικὴν δύναμιν. Ἡ μικροαστικὴ τάξις ἦτο θλιβερὰ ὅπως πάντοτε, ἡ δὲ ἀστικὴ δυσαρέστως ἔβλεπεν ἑαυτὴν ἀποξενωμένην ἀπὸ τῆς πολιτικῆς διευθύνσεως τῆς χώρας. Ἐν μιᾷ λέξει, ὅλαι αἱ τάξεις, ἐξαιρέσει τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων καὶ ἑνὸς τμήματος τῆς μεγαλοαστικῆς τάξεως, ἐπεθύμουν τὴν κοινωνικὴν μεταβολήν.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1905. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1905 ἡ ἀπεργία τῶν ἐργοστασίων τῆς Πετρουπόλεως εἶχε μεταβληθῆ εἰς πολιτικὴν ἐξέγερσιν, ἀλλ' ἄνευ σαφῶν ἐπιδιώξεων. Τὴν 9 Ἰανουαρίου, ἡμέραν Κυριακήν, χιλιάδες λαοῦ ἀόπλου, μὲ ἁγίας εἰκόνας καὶ τὰ πορτραῖτα τοῦ τσάρου, συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν χειμερινῶν ἀνακτόρων. Ἀλλ' ὁ τσάρος διέταξε τὴν φρουράν του καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ ἀόπλου πλήθους. Ἑκατοντάδες νεκρῶν ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμά των τὴν χιόνα τῆς πλατείας. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1905 οἱ μπολσεβῖκοι συνεκρότησαν ἐν Λονδίνῳ συνέδριον, ἐνῷ οἱ μενσεβῖκοι συνῆλθον εἰς συνδιάσκεψιν ἐν Γενεύῃ. Οἱ μπολσεβῖκοι διεκήρυξαν ὅτι ἦτο δυνατὴ ἡ ἔνοπλος ἐξέγερσις καὶ συνέταξαν ἀκριβὲς πρόγραμμα διὰ τὴν προσεχῆ ἐπανάστασιν. Εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦτο, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Λένιν, ἐχαρακτηρίζετο ὡς βασικὸν πρόβλημα τὸ ἀγροτικὸν καὶ ἐτονίζετο ἡ ἀνάγκη ἐγκαθιδρύσεως «ἐπαναστατικῆς δημοκρατικῆς δικτατωρίας τοῦ προλεταριάτου καὶ τῶν ἀγροτῶν». Οἱ μενσεβῖκοι ἀφ' ἑτέρου, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μάρτωφ, ὑπεστήριζον ὅτι ἦτο ἄωρον τὸ σύνθημα τῆς δικτατωρίας τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν καὶ ὅτι ἤρκει μία ἀστικοδη-

Digitized by Google

μοκρατικὴ ἐπανάστασις, ἐντὸς τῆς ὁποίας οἱ σοσιαλδημοκράται θ' ἀπετέλουν τὸ κόμμα τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Τὴν 15 Ἰουνίου 1905 τὸ καταδρομικὸν «Ποτέμκιν» ἐστασίασε. Τὸ πλήρωμά του, ἐξαντλῆσαν τὰ τρόφιμα, κατέφυγεν εἰς Ρουμανίαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου γενικὴ ἀπεργία, πολιτικοῦ, ὡς ἦτο ἑπόμενον, χαρακτῆρος, παρέλυσε τὴν ζωὴν τῆς χώρας. Τὴν 13 Ὀκτωβρίου συνεκροτήθη ἐν Πετρουπόλει τὸ σοβιὲτ (=συμβούλιον) τῶν ἐργατῶν τῆς πρωτευούσης, ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου ἀνὰ 500 ἐργάτας. Μετ' ὀλίγον ἐξερράγησαν νέαι στρατιωτικαὶ στάσεις ἐν Κρονστάνδῃ, εἰς τὸν στόλον τοῦ Εὐξείνου κλπ. Τὸν Νοέμβριον ἐξελέγησαν σοβιὲτ ἐν Μόσχᾳ, Κιέβῳ, Ὀδησσῷ, Σαμάρᾳ, Ροστόβ, Μπακού, Σαράτωφ. Τὴν 7 Δεκεμβρίου ἐξερράγη ἐν Μόσχᾳ γενικὴ ἀπεργία, ἥτις, κατευθυνομένη ὑπὸ ἀπεργιακῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ σοβιέτ, ἔλαβε ταχέως χαρακτῆρα ἐνόπλου ἐξεγέρσεως, καταπνιγείσης εἰς τὸ αἷμα κατόπιν σκληρῶν μαχῶν καὶ ἀγώνων ὁδοφραγμάτων. Ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ὅλαι αἱ ἐξεγέρσεις τῶν ἐργατῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ τῶν ἀγροτῶν εἰς τὰ χωρία κατεπνίγησαν. Τὸ προλεταριᾶτον καὶ οἱ ἀγρόται ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἀπέκτησαν μεγάλην μαχητικὴν πεῖραν καὶ ἐπενόησαν ὅλως αὐθορμήτως νέαν μορφὴν ὀργανώσεως καὶ ἐργατικῆς κυβερνήσεως, τὰ *σοβιέτ*, τὰ ὁποῖα διεδραμάτισαν σπουδαῖον πρόσωπον κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1917 καὶ ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τοῦ μετεπαναστατικοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1905 ἀπέτυχε, διότι ἡ φιλελευθέρα ἀστικὴ τάξις ὠρρόδησε πρὸ τῆς ἀνόδου τοῦ προλεταριάτου, διότι αἱ μεγάλαι ἀγροτικαὶ μᾶζαι παρέμειναν ἀπαθεῖς καὶ δὲν ἐσυντόνισαν τὰς ἐξεγέρσεις των μετὰ τῶν ἐργατικῶν ἐξεγέρσεων, διότι μέγιστον μέρος τοῦ στρατοῦ παρέμεινε πιστὸν εἰς τὸν τσαρισμόν, ἐνισχυθέντα καὶ οἰκονομικῶς δι' ἐξωτερικῶν δανείων. Ἀλλὰ διὰ τῆς καταπνίξεως τῆς ἐπαναστάσεως οὐδὲν ἐκ τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα τὴν ἐπροκάλεσαν, ἐξηλείφθη.

Αἱ τρεῖς Δοῦμαι καὶ ὁ Στολύπιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ τσάρος, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων, διὰ διατάγματος τῆς 17 Ὀκτωβρίου 1905 εἶχε προκηρύξει ἐκλογὰς διὰ τὴν ἐκλογὴν Δούμας, ὡς νομοθετικῆς συνελεύσεως. Ἡ πρώτη αὐτη Δούμα, ἐκλεγεῖσα κατὰ τρόπον ἀνελεύθερον, συνῆλθε τὴν 10 Μαΐου τοῦ 1906, ἀλλὰ διελύθη ὑπὸ τοῦ τσάρου τὸν Ἰούλιον, διότι ἔδειξε προθέσεις ψηφίσεως νέας ἀγροτικῆς νομοθεσίας. Δευτέρα Δούμα συνῆλθε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1907. Ἀλλ' ἡ δευτέρα αὕτη Δούμα, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον μποϋκοττάρει οἱ σοσιαλδημοκράται, ὅπως τὴν πρώτην, ἐδείχθη ἀμέσως ριζοσπαστικωτέρα τῆς πρώτης. Ὁ Στολύπιν, πρωθυπουργὸς τοῦ τσάρου, τὴν διέλυσε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1907 καὶ ἀμέσως παρεσκεύασε περιοριστικὸν ἐκλογικὸν νόμον, διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς τρίτης Δούμας (1907—1911). Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἐμειώθη κατὰ 50 % ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν ἐκλογέων, κατὰ 56 % τῶν ἀγροτῶν, ἀπεκλείσθη τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος μέγα μέρος τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας καὶ ηὐξήθη κατὰ τὸ $^1/_3$ ὁ ἀριθμὸς τῶν γαιοκτημόνων ἐκλογέων. Ἡ δευτέρα Δούμα περιελάμβανεν 64 σοσιαλδημοκράτας ἀντιπροσώπους, κατὰ πλειοψηφίαν μενσεβίκους. Ἡ τρίτη Δούμα εἶχε 437 ἀντιπροσώπους, ἐξ ὧν 145 ἀνῆκον εἰς τὴν δεξιάν, 170 ἦσαν ὀκτωβρισταὶ (φιλελεύθεροι μεγαλοαστοὶ μεταρρυθμισταί), 78 συνταγματικοὶ δημοκράται (καντέ), 14 ἐργατικοί, 15 ἀνεξάρτητοι καὶ 15 μόνον σοσιαλδημοκράται.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905, οἱ μπολσεβῖκοι μετὰ τῶν μενσεβίκων συνεκρότησαν τὸ τέταρτον συνέδριον τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἐν Στοκχόλμῃ τῷ 1906. Οἱ μπολσεβῖκοι διεκήρυξαν ὅτι ἡ Ρωσία εὑρίσκετο εἰς τὰς παραμονὰς τῆς πραγματικῆς ἐπαναστάσεως, ἐνῷ οἱ μενσεβῖκοι ἐπίστευον ὅτι ἔβαινε πρὸς τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν. Ὁ Λένιν, μολονότι ἡ τρίτη Δούμα ἦτο, χάρις εἰς τὸν ἐκλογικὸν νόμον τοῦ Στολύπιν, ἀντιδραστική, ἐτάχθη κατὰ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ὀλίγων σοσιαλδημοκρατῶν ἀντιπροσώπων καὶ κατὰ τῆς μεταξὺ τῶν μενσεβίκων ἐμφανισθείσης τάσεως πρὸς προσαρμογὴν τοῦ ἀγῶνος εἰς τὰ πλαίσια τῆς νομιμότητος.

Ὁ Στολύπιν, ὁ ὁποῖος ἐκυριάρχησε τῆς Ρωσίας ἀπὸ τοῦ 1907 μέχρι τοῦ 1911, διεῖδεν ὅτι συμφέρον τῆς ἀπολυταρχίας ἦτο νὰ δημιουργηθῇ μία μέση τάξις συντηρητικῶν χωρικῶν, ὅπως καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, διὸ καὶ προέβη εἰς σειρὰν ἀγροτικῶν μεταρρυθμίσεων, ἐνισχύσας τὴν ἔφεσιν ἰδιοκτησίας μεταξὺ τῶν χωρικῶν, ἀποσυνθέσας τὰ μίρ, παρασχὼν δάνεια ἀγροτικὰ εἰς τοὺς εὐπορωτέρους κλπ. Ἀλλ' ἐνῷ ἐδημιούργει τὴν συντηρητικὴν ταύτην τάξιν τῶν ὁπωσδήποτε πλουσίων χωρικῶν, ἐπετάχυνε, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, τὸν ἐπαναστατικὸν ρυθμόν, διότι ἀπηθλίωνε τοὺς πτωχοὺς χωρικοὺς—τοὺς καὶ πολυαριθμοτέρους—καὶ τοὺς ἐξεπρολετάριζε. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Στολύπιν (1911) ἡ κυβέρνησις ἐξεδήλωσεν ἐντονώτερον τὰς ἀντιδραστικάς της προθέσεις καὶ ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν καὶ μὲ αὐτὴν ἀκόμη τὴν τρίτην Δούμαν. Τὸν Μάϊον τοῦ 1912 ἐξερράγη ἡ μεγάλη ἀπεργία τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Λένα, ἡ ὁποία κατεστάλη διὰ τῶν ὅπλων μὲ 270 νεκροὺς ἀπεργούς. Κατόπιν τούτου ἔγιναν μεγάλαι ἀπεργίαι διαμαρτυρίας ἐν Πετρουπόλει καὶ Μόσχᾳ, μαρτυροῦσαι τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος. Ἀπεργίαι καθαρῶς ἐπαναστατικαί, μὲ ὁδοφράγματα καὶ ἐνόπλους συγκρούσεις, ἔγιναν καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1914 ἐν Πετρουπόλει. Ὁ πόλεμος τοῦ 1914, ὅστις ἐπί τι διάστημα ἀνέστειλε τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἐδημιούργησεν ἐντὸς ὀλίγου ὅλας τὰς συνθήκας καὶ τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του.

Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917. Ἡ ἀστικὴ τάξις τῆς Ρωσίας, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἐζημιοῦτο ἐκ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος, δὲν ἠδύνατο καὶ δὲν ἐτόλμα ν' ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνας μιᾶς συνεποῦς δημοκρατικῆς ἐπαναστάσεως, διότι ἐφοβεῖτο ἐνδεχομένην συμμαχίαν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν. Ὁ τσαρισμὸς μάλιστα τὴν ἐχρησιμοποίει κάθε τόσον εἰς τοὺς ἐναντίον τῶν φιλελευθέρων διανοουμένων ἀγῶνάς του καὶ εἰς τὰ φρικαλέα πογκρόμ, τὰ ὁποῖα ἐξαπέλυε κατὰ τῶν Ἑβραίων. Τὰ συμφέροντα τῆς ρωσικῆς ἀστικῆς τάξεως ἦσαν συνδεδεμένα μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ τσαρικοῦ κράτους. Συνδεδεμένη καὶ οἰκονομικῶς μὲ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἡ ρωσικὴ ἀστικὴ τάξις, ὑπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν κήρυξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Τὰ εὐρωπαϊκὰ τραπεζιτικὰ κονσόρτσιουμ ἐνίσχυον οἰκονομικῶς τὰς ρωσικὰς τραπέζας, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὸν μεσάζοντα μεταξὺ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ρωσικῆς βιομηχανίας. Εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου αἱ γαλλικαὶ τράπεζαι ἐξήλεγχον τὰ 67,5 % τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα ἀπησχολοῦντο μὲ τὴν μεταλλουργίαν, καὶ τὰ 75 % τῶν κεφαλαίων τῆς παραγωγῆς ἄνθρακος· αἱ ἀγγλικαὶ τράπεζαι ἤλεγχον τὰ 40 % τῶν κεφαλαίων τῆς νάφθης, τὰ 57 % τοῦ χαλκοῦ καὶ τὰ 51 % τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς πλατίνης· τὸ γερμανικὸν χρηματιστικὸν κεφάλαιον μόνον τὴν ἠλεκτροτεχνικὴν βιομηχανίαν εἶχε κατορθώσει νὰ μονοπωλήσῃ.

Ἡ θέσις τῆς ἀγροτικῆς τάξεως δὲν εἶχε βελτιωθῆ, ὡς ἦτο ἑπόμενον, μὲ τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Στολύπιν. Οἱ ἀγρόται εἶχον παύσει νὰ λατρεύουν τὸν τσάρον καὶ ἐμίσουν θανασίμως τοὺς γαιοκτήμονας. Ὁ πόλεμος καταστρέφει πάντοτε τὸν χωρικόν· ἐπιστρατεύει τὸν υἱόν του καὶ ἐπιτάσσει τὸν ἵππον του, ρίπτει τὸν χωρικὸν εἰς τοὺς ὄνυχας τοῦ τοκογλύφου, ἐπιταχύνει τὴν ἐξαθλίωσιν καὶ τὸν ἐκπρολεταρισμόν του. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως θέτει τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν διασκορπισμοῦ τῶν ἀγροτικῶν δυνάμεων· μεταβάλλει τοὺς ἀγρότας εἰς μᾶζαν συμπαγῆ, ὠργανωμένην καὶ ἔνοπλον.

Τὸ προλεταριᾶτον, ἐξηθλιωμένον καὶ ἐξηντλημένον ἀπὸ τὰς πολλὰς ὥρας ἐργασίας καὶ τὸ χαμηλὸν ἡμερομίσθιον, δὲν ἦτο πολυάριθμον· τῷ 1917 ἀπετέλει μόλις τὰ 8 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ· ἀλλὰ τὸ εἰδικόν του βάρος διὰ τοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνας ἦτο τεράστιον. Τὸ ξένον κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον κατέκλυσε τὴν Ρωσίαν, ἤνοιξε νέα μεγάλα ἐργοστάσια, εἰς τὰ ὁποῖα συνεκεντρώθησαν χιλιάδες ἐργατῶν. Εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου 1914—1918, ἐπιχειρήσεις μὲ ἄνω τῶν 1000 ἐργατῶν ἀπησχόλουν 900.000 ἐργατῶν. Τὸ ρωσικὸν προλεταριᾶτον, προερχόμενον ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, δὲν διέκοψε τὰς σχέσεις του μὲ τὴν ὕπαιθρον. Ὁ ἐργάτης καὶ ὁ ἀγρότης ἐν Ρωσίᾳ δὲν ἦσαν ξένοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τοῦτο συνεκρότησαν τὸ ἑνιαῖον ἐπαναστατικὸν μέτωπον διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ τσαρισμοῦ.

Τὴν 1ην Νοεμβρίου τοῦ 1914 ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἐργατικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ (μπολσεβικικοῦ) κόμματος τῆς Ρωσίας ἐξέδωκε μανιφέστον, ἐν τῷ ὁποίῳ διεκήρυσσεν ὅτι «ἡ μετατροπὴ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου εἰς ἐμφύλιον πόλεμον εἶναι τὸ μόνον καθαρῶς προλεταριακὸν σύνθημα, ἐνδεικνυόμενον ἐκ τῆς πείρας τῆς Κομμούνας τοῦ 1871» καὶ ἀπορρέον ἐκ τῶν συνθηκῶν, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ὁ ἰμπεριαλιστικὸς πόλεμος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ τσαρικὴ αὐλὴ ἔφθασεν εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς καταπτώσεως. Ὁ ἄβουλος αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Β΄ καὶ ἡ θρησκομανὴς αὐτοκράτειρα ἤγοντο καὶ ἐφέροντο ὑπὸ ἑνὸς κτηνώδους καὶ ἀσελγοῦς καλογήρου, τοῦ Ρασπουτίν, ἐνῷ οἱ ἀγρόται καὶ ἐργάται, ὑφιστάμενοι τὰ βάρη τοῦ πολέμου, ἐσυνειδητοποιοῦντο ραγδαίως. Αἱ αἱματηραὶ θυσίαι, ἡ πεῖνα, ἡ δυστυχία, ἡ ἀφόρητος τρομοκρατία, ἡ οἰκονομικὴ κρίσις, πάντα ταῦτα ἐδημιούργησαν μίαν κατάστασιν ἄκρως ἐπαναστατικήν. Οἱ διορατικώτεροι ἤρχισαν ν' ἀντιλαμβάνωνται ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἐπλησίαζεν, οἱ δὲ Σύμμαχοι, ἀνήσυχοι διὰ τὸ μέλλον τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία καὶ στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς τοὺς ἐνδιέφερε, συνίστων εἰς τὸν τσάρον νὰ ἐγκαινιάσῃ φιλελευθέραν πολιτικὴν καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ ἐλπίζοντες ἤρχισαν νὰ ἐνισχύουν τὸ κόμμα τῶν συνταγματικῶν δημοκρατικῶν, διὰ νὰ καταλάβῃ τοῦτο τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ προβῇ εἰς τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ λαοῦ μεταρρυθμίσεις.

Ἡ φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις. Ἡ ἐργατικὴ ἐπανάστασις ἐξερράγη περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1917 ἐν Πετρουπόλει, γεννηθεῖσα ἐκ τῶν προλεταριακῶν ἀπεργιῶν καὶ τῶν διαδηλώσεων. Τὸ ἐργατικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον ταχύτατα μετετράπη εἰς ἐπανάστασιν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διεκρίθη διὰ τὴν ἀποφασιστικότητα, τὴν βιαιότητα καὶ τὸν μαζικόν του χαρακτῆρα. Τὴν 25 Φεβρουαρίου ὑπῆρχον ἐν Πετρουπόλει 240.000 ἀπεργῶν. Ἡ κυβέρνησις Γκαλίτζιν (Ἰανουάριος—Μάρτιος 1917) μὲ ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν τὸν Πρωτοποπώφ, συνέλαβε τὴν κεντρικὴν ἐπιτροπὴν τῆς γενικῆς συνομοσπονδίας τῶν ἐργατῶν, ἀπηγόρευσε κάθε συγκέντρωσιν καὶ τὴν 27 Φεβρουαρίου διέκοψε τὰς ἐργασίας τῆς τετάρτης Δούμας, ἡ ὁποία διὰ τοῦ προέδρου αὐτῆς Ροντζιάνκο (πλουσιωτάτου γαιοκτήμονος, ἀρχηγοῦ τῆς φιλελευθέρας ἀστικῆς τάξεως), εἶχε μηνύσει εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι ἀπῄτει τὴν ἀλλαγὴν τῶν προσώπων καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν κυβερνήσεως νέας, ἀπολαυούσης τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ μέτρα ἐσαρώθησαν ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴν θύελλαν. Ἡ πορεία τῶν γεγονότων ἐδημιούργησε δύο ἐξουσίας, ἐκτὸς τῆς τσαρικῆς ἀνισχύρου κυβερνήσεως, αἱ ὁποῖαι ἀντηγωνίζοντο διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς. Ἀφ' ἑνὸς ὑπῆρχεν ἡ Δούμα, ἡ ὁποία συνελθοῦσα ἀνεπισήμως ἐξέλεξε προσωρινὴν ἐπιτροπὴν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ροντζιάνκο, τὸν Σοῦλγκιν, τὸν Μιλιούκωφ καὶ τὸν Τσχεϊντζὲ καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ σοβιὲτ τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν ἀντιπροσώπων, τὸ ὁποῖον ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς του, ἥτις περιελάμβανε μεταξὺ ἄλλων τὸν Κερένσκυ, τὸν Σοκόλωφ, τὸν Σουχάνωφ, τὸν Μολοτώφ, τὸν Μπογκντάνωφ, τὸν Πιεσεχόνωφ, τὸν Σλιαπνίκωφ κλπ. Εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπήν, ὅπου ἐκυριάρχει ὁ Κερένσκυ (ἐργατιστὴς τῆς τετάρτης Δούμας), ὑπῆρχον μόνον 4 μπολσεβῖκοι· ὅλα τὰ ἄλλα μέλη της ἦσαν μενσεβῖκοι, σοσιαλεπαναστάται, λαϊκοὶ σοσιαλισταί, ἐργατισταὶ κλπ., ὀπαδοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἁπλῆς συνεποῦς ἀστικοδημοκρατικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Σοβιέτ, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς προσωρινῆς ἐπιτροπῆς τῆς Δούμας, ἀπῄτησαν τὴν ἄμεσον παραίτησιν τοῦ τσάρου Νικολάου Β΄, ὁ ὁποῖος, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον καμμία σωτηρία, παρῃτήθη τὴν νύκτα τῆς 2/15 Μαρτίου 1917, ὁρίσας διάδοχόν του τὸν ἀδελφόν του μέγαν δοῦκα Μιχαὴλ Ἀλεξάντροβιτς. Τὴν παραμονὴν τῆς παραιτήσεως τοῦ τσάρου ἡ προσωρινὴ ἐπιτροπὴ τῆς Δούμας ἀντικατεστάθη ὑπὸ προσωρινῆς κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἦτο ὁ πρίγκιψ Λβώφ, παλαίμαχος μεταρρυθμιστής, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ ἱστορικὸς Μιλιούκωφ, ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν συνταγματικῶν δημοκρατικῶν, τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν ὁ Γκούτσκωφ (συντηρητικός), τῶν Οἰκονομικῶν ὁ Τερεστσένκο, πλουσιώτατος ἐπαρχιώτης, καὶ τῆς Δικαιοσύνης ὁ Κερένσκυ. Ἡ πρώτη διακήρυξις τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἦτο ὅτι θὰ ἐξηκολούθει τὸν πόλεμον μέχρι τῆς νίκης.

Μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἡ ἐξουσία περιήρχετο σαφῶς εἰς χεῖρας τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ ἡ ἐπανάστασις εἰσήρχετο εἰς νέαν φάσιν. Ὁ τσαρισμὸς εἶχεν ἀνατραπῆ, ἀλλὰ ἡ νέα ἀστικὴ κυβέρνησις ἐφιλοδόξει νὰ «συνεχίσῃ τὸν πόλεμον μέχρις ἑνὸς τέλους ἀνταξίου τῆς δημοκρατίας», διακηρύσσουσα ὅτι θὰ προέβαινε μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου εἰς ἀγροτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις, ἐντὸς τοῦ πλαισίου πάντοτε τοῦ ἀστισμοῦ. Αἱ μεταρρυθμίσεις ὅμως αὗται ἦσαν ἐπείγουσαι καὶ διὰ τοῦτο τὸ κήρυγμα τοῦ Κερένσκυ μόνον εἰς τὰς μέσας τάξεις εὗρεν ἀπήχησιν, ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἡ Ρωσία εἰσήρχετο εἰς νέον ἱστορικὸν στάδιον, εἰς τὸ στάδιον τῆς προλεταριακῆς ἐπαναστάσεως. Ἔκφρασιν τῆς πραγματικότητος ταύτης ἀπετέλει ὁ κρατῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας δυαδισμὸς τῆς ἐξουσίας. Ὁ δυαδισμὸς οὗτος ἐξεδηλοῦτο μὲ τὴν ὕπαρξιν δύο κυβερνήσεων: τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς ἀστικῆς τάξεως, τῆς κυρίας, τῆς τυπικῆς κυβερνήσεως δηλαδή, εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας εὑρίσκετο τυπικῶς ὅλη ἡ κρατικὴ ἐξουσία, καὶ τῆς κυβερνήσεως τῶν σοβιὲτ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἡ ὁποία ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως. Ἡ κυβέρνησις αὕτη, καίτοι δὲν εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς της τὰ ὄργανα καὶ τὸν μηχανισμὸν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ἐστηρίζετο ἐν τούτοις εἰς τὴν ἀναμφισβητήτως ἀποδεδειγμένην πλειοψηφίαν τῶν ἐνόπλων ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν.

Τὴν 1ην Μαρτίου (π. ἡ.) 1917 τὸ σοβιὲτ τῶν ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν ἐξέδωκε διαταγήν, διὰ τῆς ὁποίας, ἔξω τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, οἱ στρατιῶται ἐξισοῦντο ἀπολύτως πρὸς τοὺς πολίτας καὶ ἀπηγορεύετο κάθε κακομεταχείρισις αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν. Τὴν 19 Μαρτίου ἐδόθη ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς κυβερνήσεως γενικὴ ἀμνηστία καὶ ἀνεκηρύχθη ἡ αὐτονομία τῆς Φινλανδίας. Τὴν 20 Μαρτίου ὁ τσάρος καὶ ἡ τσαρίνα ἐτέθησαν ὑπὸ κράτησιν καὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ Τσάρσκογιε-Σέλο. Τὴν 22 Μαρτίου αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, προλαμβάνουσαι τὰς ἄλλας κυβερνήσεις, ἀνεγνώρισαν de jure τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν

Digitized by Google

προ-
Τὸ
άπη
τὴν
ικόν
ν ἐν
Γκα-
ργὸν
τὴν
δίας
καὶ
τῆς
αὐ-
ἀρ-
μη-
χγὴν
σεως
αοῦ.
ἀπὸ
'εγο-
τσα-
ηγω-
ἑνὸς
ισή-
εφα-
ιού-
βιὲτ
, τὸ
ἐπι-
τὸν
Μο-
τὸν
πήν,
; τε-
κοι'
αλε-
κλπ.,
ποὺς
τελε-
μετὰ
ησαν
Β',
λέον
2/15
λφόν
αρα-
ρινὴ
οσω-
; καὶ
δώφ,
Εξω-
τοῦ
τῶν
κωφ
ένκο.
ης ὁ
ινῆς
εμον

ρνή-
τῆς
ο εἰς
άλλὰ
εχίση
οκρα-
ὰ τὸ
ικὰς
τοῦ
ἐπεί-
μό-
ἀπο-
ίστο-
ακῆς
ητος
ταύ-
ύτος
τῆς
ξεως,
, εἰς
λη ἤ
οβιὲτ
ιτρα-
οβιὲτ
αἴτοι
καὶ
ίζετο
ιγμέ-
ιτρα-

τῶν
ὶ τῆς
ιτρα-
; καὶ
ὑπὸ
ὑπὸ
ρστία
δίας.
ετέ-
; τὸ
ιέναι
σεις,
ησιν

Digitized by Google

ΕΝΩΣΙΣ ΣΟΣΙΑΛ. ΣΟΒΙΕΤ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΩΝ
Ὅριον Κράτους
» Ὁμοσπονδιῶν Δημοκρατιῶν
» Ὑποδιαιρέσεων
Σιδηροδρ. δίκτυον
200 0 200 400 600 800 1000 Χ.Μ.
Κλίμαξ
ΒΟΡΕΙΟΣ ΠΑΓΩΜΕΝΟΣ ΩΚΕΑΝΟΣ
ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΟΥ ΜΠΑΡΕΝΤΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΣΟΣΙΑΛ. ΣΟΒ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΩΝ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΟΥΡΑΛΙΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΣΙΒΗΡΙΑΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΑΥΤ. ΣΟΒ. ΣΟΣΙΑΛ. ΔΗΜΟΚΡ. ΓΙΑΚΟΥΤΩΝ
ΑΝΑΤΟΛΗΣ
ΑΥΤ. ΣΟΒ. ΣΟΣΙΑΛ. ΔΗΜ. ΚΟΖΑΚΩΝ
ΕΡΗΜΟΣ ΚΙΡΓΗΣΙΩΝ
ΜΟΓΓΟΛΙΑ
ΜΑΝΤΖΟΥΡΙΑ
ΚΟΡΕΑ
ΙΑΠΩΝΙΑ
ΙΑΠΩΝΙΚΗ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΟΧΟΤΣΚΙΚΗ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΒΕΡΙΓΓΕΙΟΣ ΘΑΛ.
Καμτσάτκα Χερσ.
ΣΙΝ-ΚΙΑΝΓΚ
ΚΙΝΑ
ΠΕΡΣΙΑ
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ
ΑΡΑΒΙΑ
ΙΡΑΚ
ΘΙΒΕΤ
ΕΡΗΜΟΣ ΓΟΒΗ
ΚΟΥΚΟΥ ΝΟΡ
ΤΟΥΡΚΜΕΝΙΣΤΑΝ
ΟΥΖΜΠΕΚΙΣΤΑΝ
ΤΑΤΖΙΚΙΣΤΑΝ
ΚΙΡΓΙΖΙΩΝ
ΚΑΡΑ ΚΑΛΠΑΚΩΝ
ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ
ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ
ΚΑΣΠΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΝΟΡΒΗΓΙΑ
ΣΟΥΗΔΙΑ
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ
ΜΟΣΧΑ
Χερσ. Κόλα
Ὄρη Στανοβόι
ΒΟΥΡΙΑΤΩΝ
Λίμνη Βαϊκάλη
Ἀμοὺρ
Βερχογιάνσκ

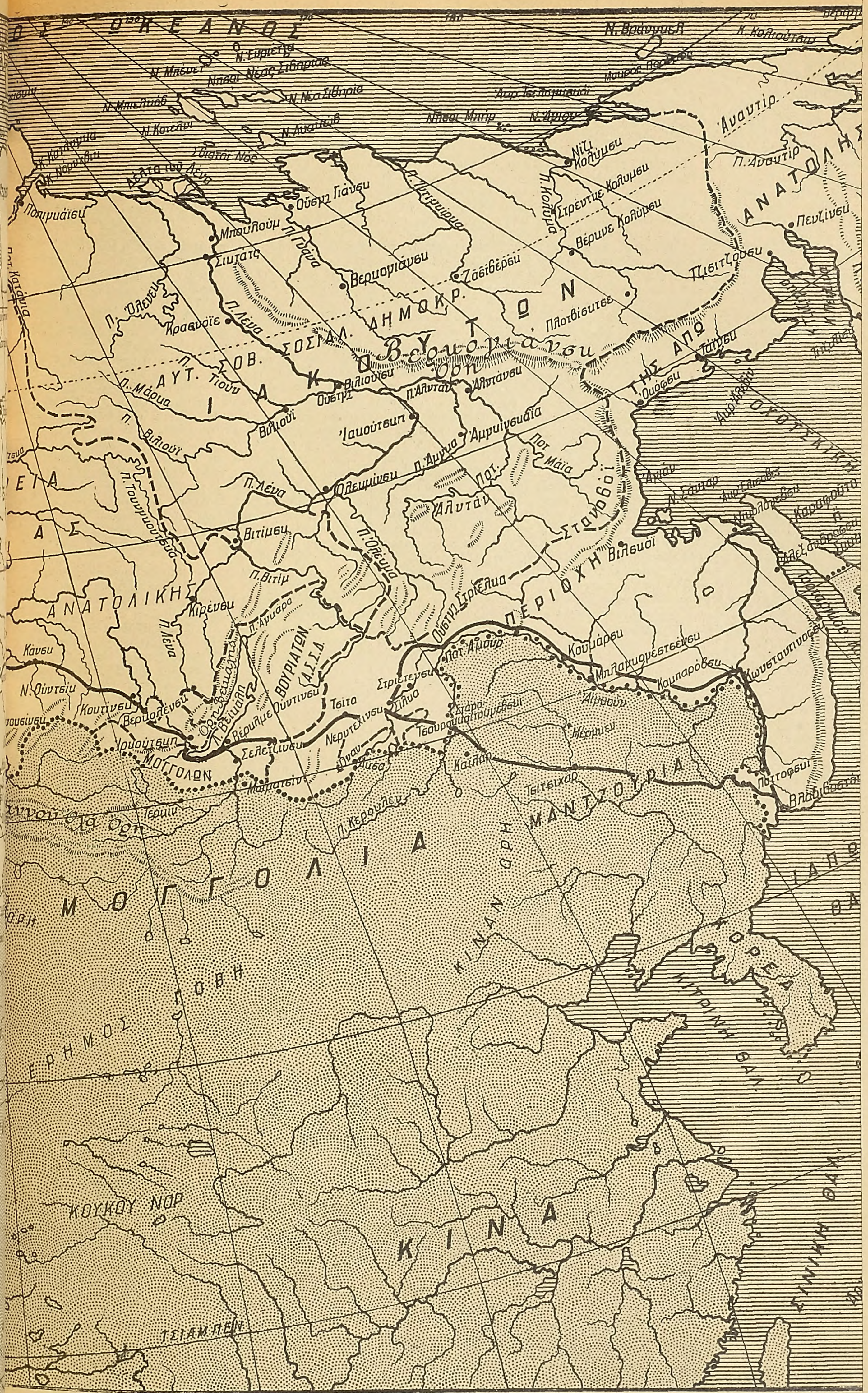

Digitized by Google

τῆς Ρωσίας. Τὴν 24 Μαρτίου ἐφηρμόσθη τὸ ὀκτάωρον εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς Πετρουπόλεως καὶ κατηργήθη ἡ θανατικὴ ποινή. Τὴν 27 Μαρτίου τὸ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως ἐδημοσίευσεν ἔκκλησιν πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου διὰ τὴν σύναψιν δημοκρατικῆς εἰρήνης. Τὴν 2 Ἀπριλίου ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις παρέσχεν εἰς τὰς γυναῖκας τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς πραγματικότητος, ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑπερβάλλῃ ἑαυτήν, ἀλλὰ παρέπαιεν εἰς τὴν ὀρθὴν διάγνωσιν τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἐνδεικνυομένης θεραπείας, ἐπιμένουσα εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου.

Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἐπανῆλθεν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μέσῳ Γερμανίας ὁ μέλλων ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Λένιν. Αἱ πρῶται λέξεις, τὰς ὁποίας ἀπηύθυνεν ὁ Λένιν πρὸς τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς στρατιώτας τῆς Πετρουπόλεως, ὀχούμενος τεθωρακισμένου αὐτοκινήτου, ἦσαν: «Καμμία ὑποστήριξις εἰς τὴν καπιταλιστικὴν κυβέρνησιν! Κάτω ὁ ἰμπεριαλιστικὸς πόλεμος! Ζήτω ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασις!».

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Λένιν συνεκροτήθη, τὴν 7 Ἀπριλίου, ἐν Μὶνσκ ἡ πρώτη πανρωσικὴ συνδιάσκεψις τῶν σοβιέτ. Ὁ Λένιν εἰς τὰς προοριζομένας διὰ τὸ συνέδριον τοῦτο θέσεις του ἐκήρυσσε τὴν ἐγκαθίδρυσιν σοβιετικῆς δημοκρατίας, τὴν δήμευσιν ὅλων τῶν κτημάτων τῶν γαιοκτημόνων, τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἐλέγχου τῆς παραγωγῆς ὑπὸ τῶν σοβιέτ. Τὰ κεντρικὰ συνθήματα τοῦ Λένιν κατὰ τὴν νέαν ταύτην φάσιν τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν: «Ὅλη ἡ ἐξουσία εἰς τὰ Σοβιέτ!», «Εἰρήνη!», «Ἡ γῆ εἰς τοὺς χωρικούς!». Οἱ μενσεβῖκοι, καὶ οἱ σοσιαλεπαναστάται, οἱ μετασχόντες τῆς συνδιασκέψεως, ἐξέλαβον τὸν Λένιν, ρίπτοντα τὰ συνθήματα ταῦτα, ὡς παράφρονα, ἡ δὲ προσωρινὴ κυβέρνησις διεκήρυσσεν ὅτι ἦτο ἀποφασισμένη νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον καὶ ν' ἀναβάλῃ τὴν λύσιν τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος μέχρι τῆς συγκλήσεως συντακτικῆς συνελεύσεως, ἐνῷ οἱ ἔνοπλοι ἐργάται καὶ στρατιῶται διέτρεχον τὰς ὁδοὺς τῆς Πετρουπόλεως διαδηλοῦντες κατὰ τοῦ πολέμου.

Ἡ μεγάλη ἀπήχησις, ἣν εὗρον παρὰ τῷ λαῷ τὰ συνθήματα τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Λένιν, ἐπέφερε τὸν κλονισμὸν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τοῦ Λβὼφ καὶ τοῦ Μιλιούκωφ. Ὁ Μιλιούκωφ, ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τῆς τάσεως πρὸς συνέχισιν τοῦ πολέμου μέχρι τέλους, παρῃτήθη ὑπὸ τὰς ἀποδοκιμασίας τοῦ λαοῦ, ὁ Κερένσκυ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ Τερεστσένκο μετεπήδησεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἡ νέα κυβέρνησις περιέλαβε καὶ μενσεβίκους ἐκ τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως. Οὕτως ὁ Σκομπέλεφ ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Ἐργασίας, ὁ Τσέρνωφ τῆς Γεωργίας, ὁ Πιεσεχόνωφ τοῦ Ἐπισιτισμοῦ καὶ ὁ Τσερετέλλι τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγραφείων. Ὁ Κερένσκυ, ὡς ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἤρχισε νὰ καταβάλλῃ προσπαθείας διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς πειθαρχίας ἐν τῷ στρατεύματι, ἐκφωνῶν πυρίνους ὑπὲρ αὐτῆς λόγους. Ἀλλ' ὁ ρωσικὸς στρατὸς δὲν εἶχε πλέον καμμίαν ἐπιθυμίαν νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον. Ἐπιχειρήσας ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Γερμανῶν ὑπέστη ὁριστικὴν ἧτταν εἰς τὸ Ταρνοπόλ. Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν διὰ τὴν ἐπανάστασιν στιγμήν, ὁ μπολσεβικισμὸς ἀπέκτησε νέον καὶ ἐξαιρετικὸν σύμμαχον τὸν Τρότσκυ, ἐπαναστάτην ἀπὸ τοῦ 1896, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1903 καὶ ἐντεῦθεν εἶχε τηρήσει ἰδικήν του γραμμήν, διάφορον τόσον ἀπὸ τὴν γραμμὴν τῶν μπολσεβίκων, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν γραμμὴν τῶν μενσεβίκων. Ὁ Τρότσκυ ἐφεξῆς ἔμελλε ν' ἀποβῇ ὁ σπουδαιότερος μετὰ τὸν Λένιν ἀρχηγὸς τῆς ἐπὶ θύραις μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἷς ἐκ τῶν θεμελιωτῶν της.

Τὴν 3 καὶ 4 Ἰουλίου οἱ στρατιῶται ἐπαναστατήσαντες ἐπολιόρκησαν τὰ ἀνάκτορα τῆς Ταυρίδος, ἐνῷ χιλιάδες ναυτῶν καὶ ἐνόπλων ἐργατῶν ἀπεβιβάζοντο ἐκ Κρονστάνδης. Ἀλλ' ὁ Λένιν ἐθεώρει ὅτι δὲν εἶχε ἀκόμη ἐπιστῆ ὁ καιρὸς διὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Πράβνταν» ἔκκλησιν, ἀποτρέπων τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ ἀνατρέψῃ τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν. Ἡ ἐξέγερσις στερουμένη κατευθύνσεως κατεστάλη. Τὴν ἑπομένην ὁ Κερένσκυ διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ Τρότσκυ, τοῦ Λουνατσάρσκυ, τοῦ Κρυλέγκο, τοῦ Λένιν, τοῦ Ζηνόβιεφ. Ὁ Λένιν καὶ ὁ Ζηνόβιεφ κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν εἰς Φινλανδίαν· οἱ ἄλλοι συνελήφθησαν. Ὁ πρίγκιψ Λβὼφ παρῃτήθη καὶ ὁ Κερένσκυ ἐσχημάτισε, πρωθυπουργὸς πλέον, τὴν «Κυβέρνησιν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐπαναστάσεως», ἡ ὁποία—τελευταία ἀστικὴ κυβέρνησις τῆς Ρωσίας—προεκήρυξεν ἐκλογὰς συντακτικῆς συνελεύσεως διὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου.

Περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἐξεδηλώθη ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ τσαρισμοῦ ἀντεπανάστασις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Κορνίλωφ, ὅστις ὑπὸ τῆς φεβρουαριανῆς ἐπαναστάσεως εἶχε διορισθῆ στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Πετρουπόλεως. Ὁ Κορνίλωφ, μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἰουλίου καὶ τὴν πλήρη χρεοκοπίαν τοῦ Κερένσκυ, ἥτις ἦτο πλέον ἔκδηλος, ἐφιλοδόξησε νὰ ἀνατρέψῃ τὴν «Κυβέρνησιν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐπαναστάσεως» καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ στρατιωτικὴν δικτατορίαν. Ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἐβάδισε κατὰ τῆς Πετρουπόλεως. Ἀλλὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Κορνίλωφ κατεπνίγη ταχέως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ὡπλισμένων ἐργατικῶν μαζῶν. Ἡ ἧττα τοῦ Κορνίλωφ ἦτο ἡ πρώτη νίκη τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ὀκτωβριανὴ ἐπανάστασις. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐνισχύθη καθ' ὅλην τὴν χώραν. Εἰς τὸ μέτωπον οἱ στρατιῶται συναδελφοῦντο μὲ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἠπείλουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ χαρακώματα. Ἀπὸ τὰ τέλη Αὐγούστου οἱ ἀγρόται εἶχον ἐξεγερθῆ, ἔκαμνον κατάσχεσιν τῆς συγκομιδῆς τῶν γαιοκτημόνων, ἔκαιον τοὺς οἴκους των καὶ διενέμοντο τὰ ζῷα. Ἐντὸς ὀλίγου εἶχε δημιουργηθῆ ἕνας τεράστιος στρατὸς ἀγροτῶν λεηλατούντων τὰς ἰδιοκτησίας τῶν γαιοκτημόνων καὶ διανεμομένων τὰς γαίας. Εἰς τὰς πόλεις ἡ σύνθεσις τῶν σοβιὲτ μετεβάλλετο. Ἀποτελούμενα ἐν ἀρχῇ ἐκ σοσιαλεπαναστατῶν καὶ μενσεβίκων ἀντιπροσώπων, ἐμπολσεβικοποιοῦντο τώρα ραγδαίως. Τὴν 31 Αὐγούστου, διὰ πρώτην φορὰν ἐν Πετρουπόλει, αἱ προτάσεις τῶν μπολσεβίκων ἔλαβον τὴν πλειοψηφίαν. Τὴν 25 Σεπτεμβρίου ὁ Τρότσκυ ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρουπόλεως. Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ μπολσεβικικὸν κόμμα ἤρχισε νὰ προετοιμάζεται δραστηρίως διὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ἡ δημοκρατικὴ συνδιάσκεψις, ἡ ὁποία ἀπετέλει εἶδος προκοινοβουλίου, συνῆλθεν ἀπὸ τῆς 14 μέχρι τῆς 20 Σεπτεμβρίου ἐν Πετρουπόλει. Ἡ μπολσεβικικὴ ὁμὰς (φράξια) τοῦ προκοινοβουλίου τούτου διεκήρυξεν ὅτι ἑτοιμάζεται διὰ τὴν νέαν, τὴν ὁλοκληρωτικὴν ἐπανάστασιν. Τὴν 10 Ὀκτωβρίου ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος (παρόντες: Λένιν, Ζηνόβιεφ, Καμενεφ, Τρότσκυ, Στάλιν, Σβέρντλωφ, Οὐρίτσκι, Ντζερτζίνσκι, Κολλονταΐ, Μπούμπνωφ, Σοκόλνικωφ, Λόμωφ) ἀπεφάσισε διὰ ψήφων δέκα ἔναντι δύο τὴν ἄμεσον προπαρασκευὴν τῆς ἐξεγέρσεως, ἣν ἐνεπιστεύθη εἰς πολιτικὸν γραφεῖον ἀπαρτισθὲν ἐκ τῶν Λένιν, Τρότσκυ, Ζηνόβιεφ, Στάλιν, Καμένεφ, Σοκόλνικωφ καὶ Μπούμπνωφ.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1917, ἐνῷ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συνεδρίαζεν εἰς τὰ χειμερινὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ Κερένσκυ διεκήρυσσεν ὅτι δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβῆται, διότι ὅλη ἡ Ρωσία εἶναι μαζί του, ἡ ἐρυθρὰ φρουρὰ τῆς Πετρουπόλεως μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα κατελάμβανε τὸ κεντρικὸν τηλεγραφεῖον, τὰς γεφύρας, τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καὶ τὴν Κρατικὴν Τράπεζαν. Ταυτοχρόνως ἐκ Φινλανδίας ἤρχοντο ἐνισχύσεις διὰ τοὺς ἐπαναστάτας. Τὸ καταδρομικὸν «Αὐγὴ» εἰσῆλθεν εἰς τὸν Νέβαν καὶ ἔστρεψε τὰ πυροβόλα του πρὸς τὸ χειμερινὸν ἀνάκτορον, ὅπου ἥδρευεν ἡ τελευταία ἀστικὴ κυβέρνησις. Τὴν αὐγὴν τῆς 25 Ὀκτωβρίου ἐργάται, στρατιῶται καὶ ναῦται ἐλθόντες ἐκ Κρονστάνδης ἐπολιόρκησαν τὰ χειμερινὰ ἀνάκτορα, κυριεύσαντες δὲ ταῦτα τὴν ἑσπέραν συνέλαβον τοὺς δεκατρεῖς ὑπουργοὺς τοῦ Κερένσκυ, πλὴν αὐτοῦ, ὅστις κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ μπολσεβικικὴ ἐπανάστασις εἶχεν οὐσιαστικῶς ἐπικρατήσει καὶ ἡ Ρωσία εἰσήρχετο εἰς νέον ἱστορικὸν στάδιον.

Τὴν νύκτα τῆς 25 Ὀκτωβρίου ἤρχισε τὰς ἐργασίας του τὸ δεύτερον πανρωσικὸν συνέδριον τῶν σοβιέτ, διαλυθὲν τὴν πρωΐαν τῆς 27 Ὀκτωβρίου. Ἡ πρώτη πρᾶξις τῆς νέας μπολσεβικικῆς κυβερνήσεως (τοῦ συνεδρίου τῶν σοβιὲτ) ἀφεώρα τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης. «Ἡ ἐργατοαγροτικὴ κυβέρνησις, ἔλεγε, ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 24—25 Ὀκτωβρίου καὶ στηριζομένη ἐπὶ τῶν σοβιέτ, καλεῖ ὅλα τὰ ἐμπόλεμα ἔθνη καὶ τὰς κυβερνήσεις των ν' ἀρχίσουν ἄνευ ἀργοπορίας διαπραγματεύσεις διὰ τὴν σύναψιν δικαίας καὶ δημοκρατικῆς εἰρήνης», δηλαδὴ ἀμέσου, ἄνευ προσαρτήσεων ξένων ἐδαφῶν. Ἡ πρᾶξις αὕτη διεκήρυσσε καὶ τὴν κατάργησιν τῆς μυστικῆς διπλωματίας καὶ τὴν ἐκμηδένισιν τῶν μυστικῶν συνθηκῶν. Κατόπιν ὁ Λένιν ἀνέγνωσε τὸ διάταγμα, τὸ ὁποῖον ἔδιδε τὴν γῆν εἰς τοὺς χωρικούς: «Ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ἰδιοκτησία τῶν γαιοκτημόνων καταργεῖται ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποζημιώσεως». Ἡ περιουσία τῶν γαιοκτημόνων, αἱ γαῖαι τῶν μοναστηρίων, τῶν ἐκκλησιῶν κλπ. περιήρχοντο εἰς τὰ σοβιὲτ τῶν ἀγροτῶν. Ἀπαλλοτριῶνον τὸ διάταγμα τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν γαιοκτημόνων, δὲν κατήργει τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ συνεκρότει περὶ τὰ Σοβιὲτ τὸ ἑνιαῖον μέτωπον τῶν εὐπόρων, μέσων καὶ πτωχῶν ἀγροτῶν, οἱ ὁποῖοι ὅλοι ἦσαν ἐχθροὶ τῶν γαιοκτημόνων. Διὰ τοῦ διατάγματος τούτου ἀπηλλοτριοῦντο 18 ἑκατομμύρια ντετσιατίνες (=2 ἑκτάρια περίπου ἑκάστη). Τέλος ὁ Καμένεφ ἀνέγνωσε τὸ διάταγμα τῆς συγκροτήσεως τοῦ «Συμβουλίου τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ» (τοῦ ὅρου: ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ, προταθέντος ὑπὸ τοῦ Τρότσκυ πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου ὑπουργός). Τὸ πρῶτον συμβούλιον τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ ἀπηρτίσθη ἐκ τοῦ Λένιν ὡς προέδρου, τοῦ Ρύκωφ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ Μιλιούτιν ἐπὶ τῆς Γεωργίας, τοῦ Τρότσκυ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, τοῦ Λουνατσάρσκυ ἐπὶ τῆς Παιδείας, τοῦ Στάλιν ἐπὶ τῶν Ἐθνοτήτων. Τριμελὴς ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Ἀντώνωφ-Ὀβσεένκο, τοῦ Κρυλένκο καὶ τοῦ Ντυμπένκο, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν. Τὴν 2 Νοεμβρίου ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις ἐδημοσίευσε τὴν διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τῶν λαῶν τῆς Ρωσίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίζετο ἡ ἰσότης καὶ ἡ αὐτοκυριαρχία τῶν λαῶν καὶ τὸ δικαίωμα αὐτῶν ν' αὐτοδιατεθοῦν μέχρις ἀποχωρισμοῦ καὶ δημιουργίας ἀνεξαρτήτων κρατῶν καὶ κατηργοῦντο ὅλα τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ προνόμια καὶ ἀφήνοντο ἐλεύθεραι ὅλαι αἱ μειονότητες νὰ ἀναπτυχθοῦν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἤδη κατισχύσῃ καὶ ἐν Μόσχᾳ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Μπουχάριν καὶ τοῦ Σμύρνωφ.

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ἡ ἐπιτυχία τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως ἦτο τόσον κεραυνοβόλος καὶ ἐξέπληξε μέχρι τοιούτου βαθμοῦ τοὺς μοναρχικοὺς καὶ τοὺς ἀστοὺς δημοκράτας, ὥστε ἡ πρώτη ἀντίδρασις αὐτῶν κατὰ τοῦ καθεστῶτος ὑπῆρξε σχεδὸν μηδαμινή. Ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὅλοι οἱ ἐπιχειρήσαντες νὰ ἐπαναφέρουν τὸ παλαιὸν καθεστώς, διαρκοῦντος τοῦ 1917 καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918, ἐξεμηδενίσθησαν ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἤρχισε μῆνάς τινας βραδύτερον, ὅταν παρῆλθεν ἡ πρώτη ἔκπληξις.

Τὴν 28 Ἰανουαρίου τοῦ 1918 ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις, διὰ τῆς κεντρικῆς πανρωσικῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῶν σοβιέτ, ἐδημοσίευσε διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου κατηργοῦντο ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ δάνεια, τὰ ὁποῖα εἶχον συνάψει μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως «αἱ κυβερνήσεις τῶν Ρώσων γαιοκτημόνων καὶ τῆς ρωσικῆς ἀστικῆς τάξεως» καὶ ὅλαι αἱ ἐγγυήσεις τῶν δανείων τούτων. Τὸ διάταγμα τοῦτο ἐπροκάλεσε νόταν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον διεμαρτύρετο διὰ τὴν ζημίαν, ἥτις ἐπήρχετο εἰς τὰ ξένα συμφέροντα, ἐνῷ παραλλήλως ὁ ρουμανικὸς στρατός, πρωτοπόρος τῆς ἀντισοβιετικῆς ἐπεμβάσεως τῶν πιστωτῶν τῆς Ρωσίας συμμάχων, κατηυθύνετο ἐναντίον τῆς Ὀδησσοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως οἱ μπολσεβῖκοι, ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι μόνον ἡ ἄμεσος καὶ πάσῃ θυσίᾳ εἰρήνη θὰ τοὺς καθίστα ἱκανοὺς ν' ἀντιδράσουν κατὰ τῆς ἐπερχομένης ἀντεπαναστάσεως καὶ ξενικῆς ἐπεμβάσεως, συνῆψαν, τὴν 2 Δεκεμβρίου τοῦ 1917, ἀνακωχὴν μετὰ τῶν Γερμανῶν ἐν Μπρὲστ-Λιτόφσκ. Ἡ ἀνακωχὴ αὕτη ἦτο συμφέρουσα τόσον διὰ τὸ νέον καθεστώς, ὅσον καὶ διὰ τοὺς Γερμανούς, τοὺς ὁποίους ἀπήλλασσε τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου. Τὴν 27 Δεκεμβρίου τοῦ 1917 ἤρχισαν ἐν τῇ αὐτῇ πολίχνῃ αἱ διαπραγματεύσεις διὰ τὴν σύναψιν ὁριστικῆς εἰρήνης. Τὰς Κεντρικὰς αὐτοκρατορίας ἀντεπροσώπευον ὁ στρατηγὸς Χόφφμαν, ὁ διπλωμάτης φὸν Κύλμαν καὶ ὁ κόμις Κτσέρνιν, τὴν δὲ σοβιετικὴν κυβέρνησιν ὁ Τρότσκυ, ὁ Καμένεφ καὶ ὁ Γιόφφε. Κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων, ὑπεγράφη τέλος, τὴν 3 Μαρτίου τοῦ 1918, ἡ περίφημος συνθήκη τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ, δυσμενεστάτη, ἀλλ' ἀναγκαιοτάτη διὰ τὸ νέον καθεστώς, δι' ἧς ἡ Ρωσία παρῃτεῖτο ὅλων τῶν δικαιωμάτων της ἐπὶ τῶν βαλτικῶν χωρῶν, τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς Πολωνίας, ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μ. Ἀσίαν, ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν λαϊκὴν δημοκρατίαν τῆς Οὐκρανίας καὶ τὴν συνθήκην, ἣν ὑπέγραψεν αὕτη μετὰ τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν, νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Φινλανδίαν καὶ τὰς νήσους Ἄαλαντ καὶ νὰ πληρώσῃ 3 δισεκατομμύρια χρυσᾶ ρούβλια ὡς ἐπανορθώσεις. Ἡ ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ ἐπροκάλεσε μεγάλας ἀνησυχίας μεταξὺ τῶν Συμμάχων διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, διότι ἐνίσχυσε τοὺς Γερμανούς, ἐπιτρέψασα εἰς αὐτοὺς νὰ μεταφέρουν τὰς ἀπησχολημένας μὲ τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον δυνάμεις εἰς τὸ δυτικόν. Ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη ὅτι ἐζημιώθη ἡ Γερμανία, ὁ ἐν τῷ ρωσικῷ μετώπῳ στρατὸς τῆς ὁποίας ἀπετέλεσε κατόπιν τὸν πυρῆνα τῆς γερμανικῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἰς πολὺ μεγαλύτερον βαθμὸν ὁ εὐρωπαϊκὸς καπιταλισμὸς γενικῶς, μολονότι καὶ ἡ Ρωσία ἔχασε καὶ τὴν Βεσσαραβίαν, προσαρτηθεῖσαν πραξικοπηματικῶς, ὀλίγον μετὰ τὴν συνθήκην, ὑπὸ τῆς Ρουμανίας καὶ ἀποτελοῦσαν ἔκτοτε τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν.

Ὀλίγον κατόπιν ἡ κατάστασις ἤρχισε νὰ ἐπιδεινοῦται. Ἡ ἔκτασις τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας ὁλονὲν ἐμειοῦτο, μὴ ὑπερβαίνουσα τὰ ὅρια τῆς παλαιᾶς ἡγεμονίας τῆς Μοσκοβίας τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὰ ἐχθρικὰ μέτωπα ηὐρύνοντο πανταχόθεν: φιννογερμανικὸν ἐν Φινλανδίᾳ· γερμανικὸν εἰς τὰ δυτικὰ καὶ τὰ νότια (ἡ ὑπὸ τῶν σοσιαλεπαναστατῶν δολοφονία τοῦ Γερμανοῦ πρέσβεως Μίρμπαχ, εἶχεν ἐπιφέρει τὴν διακοπὴν τῶν γερμανορρωσικῶν σχέσεων), τσεχοσλοβακικὸν (ἐκ τῶν Τσεχοσλοβάκων αἰχμαλώτων τοῦ Μπρουσσίλωφ ἀπὸ τοῦ 1916, οἱ ὁποῖοι ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν μπολσεβίκων, θέλοντες νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των) εἰς τὸν Βόλγαν, ἀγγλικὸν εἰς τὰ βόρεια, ἰαπωνικὸν εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, ὅπου οἱ Ἰάπωνες εἶχον καταλάβει τὸ Βλαδιβοστόκ. Τὸ φάσμα τῆς πείνης ἐπλησίαζεν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαώδους ταύτης καταστάσεως τὴν 16 Ἰουλίου τοῦ 1918 τὸ τοπικὸν σοβιὲτ τοῦ Αἰκατερίνενμπουργκ (ἀπειλουμένου ὑπὸ τῶν Τσε-

Digitized by Google

χοσλοβάκων) κατεδίκασεν εἰς θάνατον καὶ ἐξετέλεσεν ὁλόκληρον τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν.

Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις, ἀπειλουμένη πανταχόθεν, ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν (μὲ τὴν ἀποτελεσματικὴν βοήθειαν καὶ τῆς ἱδρυθείσης τὴν 7 Δεκεμβρίου 1917 ἐκτάκτου ἐπιτροπῆς, τῆς Βετσέκας, τῆς κοινῶς λεγομένης Τσέκας, ἥτις κατόπιν μετωνομάσθη Γκεπεοῦ) αὐστηρότατα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ συνόλῳ των ἀποτελοῦν τὸν λεγόμενον «πολεμικὸν κομμουνισμόν». Ὅλαι αἱ ἐπιχειρήσεις ἐθνικοποιήθησαν καὶ ὅλα τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ ἐκοινωνικοποιήθησαν, διανεμόμενα ὑπὸ μορφὴν ἡμερομισθίων εἰς εἶδος διὰ δελτίων. Ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ἐπειδὴ ὁ ἐργατικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῆς παραγωγῆς ἀπεδείχθη ἀνεπαρκὴς καὶ δυσχερής, τὸ σοβιετικὸν κράτος ἐπέβαλε τὴν ἐθνικοποίησιν βιαίως καὶ μὲ αὐστηρὰν τιμωρίαν τοῦ σαμποτὰζ καὶ τῆς ποιοτικῆς χειροτερεύσεως τῶν προϊόντων, ἀλλὰ σπασμωδικῶς καὶ ἄνευ προκαθωρισμένου οἰκονομικοῦ σχεδίου. Πρὸ τῆς ἐπιδεινουμένης ἀναρχίας, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις, διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1918 διατάγματος, προέβη εἰς τὴν ἀπότομον ἐθνικοποίησιν ὅλων τῶν μεταλλευτικῶν, μεταλλουργικῶν καὶ μεταφορικῶν ἐκμεταλλεύσεων. Οἱ εὔποροι χωρικοὶ (οἱ κουλάκοι) ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ κρατικοῦ μονοπωλίου τοῦ σίτου. Τὸ μπολσεβικικὸν καθεστὼς εἶχεν εὐχαριστήσει βεβαίως ὅλους τοὺς ἐργαζομένους εἰς τοὺς ἀγροὺς διὰ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν γαιῶν τῶν γαιοκτημόνων. Ἀλλ' ὅταν τὸ νόμισμα ἔχασε τὴν ἀξίαν του, οἱ κουλάκοι ἠρνήθησαν νὰ παραδώσουν τὸν σῖτον εἰς τὴν κατανάλωσιν. Ἐναντίον αὐτῶν ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ ἐπιτροπαὶ τῶν πτωχῶν χωρικῶν καὶ ὡργανωμένα σώματα ἐκ τῶν ἀστικῶν κέντρων. Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη ἐκ τῆς ἀντεπαναστατικῆς στάσεως τῶν σοσιαλεπαναστατῶν, οἱ ὁποῖοι, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Βόριδος Σαβίνκωφ, ἀπεδοκίμαζον τὴν συνθήκην τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ, συνεννοοῦντο μὲ τοὺς Συμμάχους καὶ κατ' Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον τοῦ 1918 προέβησαν εἰς ἐξεγέρσεις, κατασταλείσας ὑπὸ τῆς Τσέκας.

Τὸ βασικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ λύσῃ ἀμέσως καὶ ἄνευ ἀναβολῆς τὸ σοβιετικὸν καθεστώς, ἦτο τὸ πρόβλημα τῆς ὀργανώσεως νέου στρατοῦ, ἱκανοῦ νὰ ἀνταπεξέλθῃ κατὰ τῶν πληθυνομένων ὁσημέραι ἐχθρῶν τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Τὴν λύσιν τοῦ κεφαλαιώδους τούτου προβλήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξηρτᾶτο τὸ μέλλον τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος, ἀνέλαβεν ὁ Τρότσκυ, γενόμενος ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ Τρόσκυ μὲ κεραυνοβόλον δραστηριότητα κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ νέον στρατόν, τὸν «ἐρυθρὸν στρατόν», τοῦ ὁποίου τὰ στελέχη ἀπετέλουν ἀμάλγαμα δύο κατηγοριῶν ἀξιωματικῶν: ἀξιωματικῶν τῆς καρριέρας τοῦ πρώην τσαρικοῦ καθεστῶτος καὶ ἀξιωματικῶν τῆς στιγμῆς, οἱ ὁποῖοι, ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλας τὰς κοινωνικὰς ἐπαναστάσεις, προῆλθον ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ ἐκ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ νέος οὗτος στρατὸς κατέβαλε τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης ὅλας τὰς ἀντεπαναστατικὰς ἀποπείρας.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1918 ὁ Τρότσκυ, ἐπὶ κεφαλῆς ἱκανῶν δυνάμεων, ἐβάδισε κατὰ τῶν Τσεχοσλοβάκων τοῦ Βόλγα καὶ ἀφοῦ ἐτορπίλλισε τὰ πλοῖα τῶν λευκῶν ἐν τῷ ποταμῷ κατέλαβε τὸ Καζάν. Παραλλήλως, ἄλλα ἄτακτα ἐπαναστατικὰ σώματα (τῶν λεγομένων: παρτιζάνων) κατῆγον ἄλλας νίκας. Ὁ μεταλλουργὸς Μπλοῦχερ, ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ στρατοῦ ἐργατῶν, διέβη τὸν Οὐράλην καὶ προσετέθη εἰς τὸν μέγαν ἐρυθρὸν στρατόν. Εἰς τὰ βόρεια τοῦ Καυκάσου 16.000 ἄνδρες κατέλαβον τὸ ἰσχυρὸν φρούριον τοῦ Τουαπσέ, ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ φρουρᾶς Γεωργιανῶν. Αἱ γερμανικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι κατεῖχον τὴν Οὐκρανίαν, ἐπέστρεψαν εἰς Γερμανίαν, ἐνῷ ὁ ἐρυθρὸς στρατὸς ἐπεκράτει ἐν Οὐκρανίᾳ, Λευκῇ Ρωσίᾳ καὶ Λιθουανίᾳ. Ὁ Σκοροπάντσκι, ὁ ἄνθρωπος τῶν Γερμανῶν ἐν Οὐκρανίᾳ, ἐτέθη ἐκτὸς νόμου ὑπὸ τοῦ Πετλιούρα, ὅστις ἐγκαθίδρυσεν ἐθνικιστικὴν κυβέρνησιν, ἀντίπαλον τῆς σοβιετικῆς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1918 ὁ γαλλικὸς στόλος ἠγκυροβόλησεν εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς προωρίζετο νὰ δράσῃ εἰς τὴν νότιον Ρωσίαν, ὅπου παρουσιάζετο προσφορώτερον ἔδαφος, διότι ὑπῆρχεν ἐκεῖ συγκεντρωμένος στρατὸς λευκῶν (ἀντεπαναστατῶν Ρώσων). Αἱ ἐκ τῆς τοιαύτης ὅμως ἐκστρατείας ἐμφανιζόμεναι πολλαπλαῖ καὶ μεγάλαι δυσχέρειαι, καί ἡ, μετὰ τὰς πρώτας ἀμφιβόλους ἐπιτυχίας, σχηματισθεῖσα ἀντίληψις ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκστρατεία, ἀπῄτει ὀργάνωσιν, δι' ἣν ἦσαν ἀπρόθυμοι οἱ λαοὶ τὴν ἐπομένην ἀκριβῶς τοῦ μεγάλου πολέμου, ἔπεισαν τὴν Ἀντάντ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐκστρατείαν καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν μέθοδον τοῦ οἰκονομικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Τῆς ἐκστρατείας ταύτης κατὰ τῆς Οὐκρανίας μετέσχε καὶ ἡ Ἑλλὰς διὰ τοῦ Α' σώματος στρατοῦ (ΙΙ καὶ ΧΙΙΙ μεραρχιῶν) ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Νίδερ.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἐπαναστάσεως οὐδὲν τὸ σημαντικὸν εἶχεν ἐπιτύχει ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις ἐν Σιβηρίᾳ. Τὴν ἀνατολικὴν Σιβηρίαν κατεῖχεν ὁ ἀταμᾶνος Σεμένωφ. Μεταξὺ Οὐραλίων καὶ Βλαδιβοστὸκ ὑπῆρχον 20 περίπου ψευδοκυβερνήσεις, διαφόρων τύπων καὶ διαφόρων τάσεων. Τὴν 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 1918 συνῆλθεν ἐν Οὐφᾷ συνδιάσκεψις τῶν ἀντεπαναστατῶν τῆς Σιβηρίας, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε τὴν ἑνοποίησιν τοῦ κατὰ τῶν μπολσεβίκων ἀγῶνος καὶ ἐξέλεξε πενταμελὲς διευθυντήριον. Τὸ διευθυντήριον τοῦτο, ὅπερ περιελάμβανε καὶ τὸν σοσιαλεπαναστάτην Ἀφξέντιεφ, ἐξέλεξεν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν τὸν ναύαρχον Κολτσάκ. Οὗτος, ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἴδια προσεδόκα ὀφέλη, ἀφοῦ ἀπηλλάγη τῶν σοσιαλεπαναστατῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων, ἐγκαθίδρυσε στρατιωτικὴν ἀπολυταρχίαν καὶ κατὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον τοῦ 1919 ἔσχε σημαντικὰς ἐπιτυχίας, πλησιάσας πρὸς τὸν Βόλγαν. Ἀλλ' ἡ διαγωγή του ἀπέναντι τῶν πληθυσμῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν του καὶ ἡ σαφὴς πρόθεσίς του πρὸς παλινόρθωσιν τῆς μοναρχίας τὸν κατέστησαν μισητὸν καὶ ἔδωκαν πρόσφορον ἔδαφος εἰς τὴν προπαγάνδαν τῶν μπολσεβίκων. Ὁ στρατὸς τοῦ Κολτσὰκ ἤρχισε νὰ ἀποσυντίθεται καὶ νὰ διαλύεται. Ὁ Κολτσὰκ ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Σιβηρίας, ὅπου ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Τσεχοσλοβάκους, οἱ ὁποῖοι ἐτήρουν οὐδετερότητα ἐφεξῆς καὶ ἐζήτουν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ τοὺς σοσιαλεπαναστάτας. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1920, συλληφθεὶς εἰς τὴν Ἰρκούτσκην, ἐδικάσθη καὶ ἐτυφεκίσθη. Μετὰ τὴν ἀποβίβασιν, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1920, τῶν Τσεχοσλοβάκων, ἡ Σιβηρία ἀπελευθερωθεῖσα τῆς ξενικῆς ἐπεμβάσεως περιῆλθεν εἰς τὴν μπολσεβικικὴν κυβέρνησιν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ Κολτσὰκ ἠπείλει τοὺς μπολσεβίκους ἐξ ἀνατολῶν, ὁ στρατηγὸς Γιούντενιτς, ἐνισχυόμενος ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου τοῦ κόλπου τῆς Φινλανδίας, εἶχεν ἀνοίξει νέον μέτωπον εἰς τὰ βορειοδυτικά. Ἡ Πετρούπολις διέτρεχεν ἄμεσον κίνδυνον. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919 ὁ Γιούντενιτς εἶχεν ἤδη καταλάβει τὸ Τσάρσκογιε Σέλο, ἀπέχον 30 χλμ. τῆς Πετρουπόλεως. Ἀλλ' ὁ Τρότσκυ κατώρθωσεν ἐντὸς 15 ἡμερῶν ν' ἀπωθήσῃ τὸν στρατὸν τοῦ Γιούντενιτς καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ καταφύγῃ εἰς Ἐσθονίαν.

Τρίτον μέτωπον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως, εἶχον ἀνοίξει εἰς τὴν νότιον Ρωσίαν, μεταξὺ Εὐξείνου καὶ Κασπίας, οἱ ἐναπομείναντες πιστοὶ εἰς τὸν τσάρον ἀξιωματικοί, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κορνίλωφ, εἶχε τεθῆ ὁ Ντενίκιν. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ ἀντεπαναστατικοῦ τούτου στρατοῦ ἦτο ἡ κατάληψις τῆς Μόσχας. Ἀλλὰ μετὰ μικρὰς τινας νίκας ἐπῆλθε τοιαύτη ἀσυμφωνία μεταξὺ τῶν λευκῶν, ὥστε καθίστατο ἀπραγματοποίητος ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός. Ὁ Ντενίκιν, θέλων νὰ προσεταιρισθῇ καὶ τοὺς πληθυσμοὺς τῶν περιοχῶν εἰς τὰς ὁποίας ἕδρα, ἐδημοσίευσε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1919 ἰδιότυπον ἀγροτικὸν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἔφερε τὰ ἀποτελέσματα ἅτινα προσεδόκων, καὶ οὕτω ὁ Ντενίκιν, ἀφοῦ ματαίως ἐπεχείρησε νὰ συνενώσῃ τοὺς λευκούς, ἠναγκάσθη, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1920, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Λονδῖνον, ὁρίσας ἀντικαταστάτην του τὸν στρατηγὸν Βράγκελ.

Ὅταν οἱ μπολσεβῖκοι ἀπηλλάγησαν τοῦ Γιούντενιτς, τοῦ Κολτσὰκ καὶ τοῦ Ντενίκιν, ἔστρεψαν τὴν προσοχήν των πρὸς τὴν Πολωνίαν, τῆς ὁποίας ἐκυρίαρχει ὁ Πιλσοῦδσκι. Οὗτος, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς οὐκρανικῆς κυβερνήσεως τοῦ Πετλιούρα, εἰσέβαλε κατὰ τὰ τέλη Ἀπριλίου τοῦ 1920 εἰς τὴν Οὐκρανίαν. Ἀλλὰ σχεδὸν ἀμέσως ὁ ἐρυθρὸς στρατός, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τουχατσέφσκι, ἀπώθησε τοὺς Πολωνούς. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1920 τὰ πράγματα ἀντεστράφησαν καὶ οἱ Πολωνοὶ ἐνίκησαν ἐκ νέου· ἀλλὰ δευτέρα ἐπίθεσις τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ ὑπῆρξεν ἀκόμη ἐπιτυχεστέρα, ἀπώθησε τὸν πολωνικὸν στρατὸν καὶ ἤνοιξε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Βαρσοβίαν. Ἡ Γαλλία ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ εἰς Πολωνίαν τὸν στρατηγὸν Βεϋγκάν. Τὴν 15 Αὐγούστου τοῦ 1920 συνήφθη ἡ κρατερὰ μάχη τῆς Βαρσοβίας, καθ' ἣν οἱ μπολσεβῖκοι ὑπέστησαν μεγάλην ἧτταν, ἀνακόψαντες ὁριστικῶς τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν των. Ὀλίγον κατόπιν ἤρχισαν διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης μεταξὺ τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ἀπολήξασαι εἰς τὴν συνθήκην τῆς 18 Μαρτίου τοῦ 1921, τὴν ὑπογραφεῖσαν ἐν Ρίγᾳ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ρωσοπολωνικῆς ρήξεως, οἱ λευκοὶ τῆς νοτίου Ρωσίας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Βράγκελ, ἀδιαλλάκτου μοναρχικοῦ, ὡργανωμένοι καλῶς ἐν Κριμαίᾳ καὶ Ταυρίδι καὶ ἐνισχυόμενοι ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς ἰδίᾳ ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἔσχον ἀρκετὰς ἐπιτυχίας εἰς βάρος τοῦ ἐρυθροῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ὅταν, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1920, διεκόπησαν αἱ μετὰ τῆς Πολωνίας ἐχθροπραξίαι, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις συνεκέντρωσεν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Βράγκελ 500.000 ἀνδρῶν καὶ ὁλόκληρον τὸ ἐρυθρὸν ἱππικὸν καὶ ἐντὸς ἐλαχίστου διαστήματος συνέτριψε τὸν Βράγκελ. Τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ τοῦ Βράγκελ καὶ ὅλοι οἱ λευκοί, οἱ ὁποῖοι εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὸ νότιον μέτωπον, ἐν ὅλῳ 145.000, ἐπεβιβάσθησαν 126 πλοίων τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1920 καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὴν Τουρκίαν, τὴν Σερβίαν, τὴν Ρουμανίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Ἡ σοβιετικὴ Ρωσία εἶχεν ἀπαλλαγῆ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀφοῦ ἔχασε τὴν Φινλανδίαν, τὴν Ἐσθονίαν, τὴν Λεττονίαν, τὴν Λιθουανίαν, τὴν ρωσικὴν Πολωνίαν, τὴν Βεσσαραβίαν καὶ τὸ Κάρς, χώρας ἐχούσας ἐν συνόλῳ ἔκτασιν 710.000 τ. χλμ. καὶ 28.570.000 κατ.

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶχε λήξει, ἀλλὰ 5 ½ ἑκατομμύρια ἐρυθροῦ στρατοῦ εὑρίσκοντο εἰς τὰ διάφορα μέτωπα τῆς Ρωσίας καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς ἑστίας των. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ συγκοινωνία εὑρίσκετο εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ ὅτι ἐν περιπτώσει νέου κινδύνου θ' ἀπῃτοῦντο ὁλόκληροι ἑβδομάδες διὰ τὴν ἐπανασυγκέντρωσιν τοῦ στρατοῦ τούτου, ἀπεφασίσθη, κατὰ πρότασιν τοῦ Τρότσκυ, νὰ μετατραποῦν οἱ στρατοὶ μάχης εἰς στρατοὺς ἐργασίας. Οἱ στρατοὶ οὗτοι ἔμελλον νὰ χρησιμοποιηθοῦν δι' οἰκονομικοὺς σκοπούς, ἀλλ' ὑποτεταγμένοι εἰς στρατιωτικὴν πειθαρχίαν. Ἡ στρατιωτικοποίησις αὕτη τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν δὲν ἔδωσε σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Ἐπίσης αἱ προσπάθειαι διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν ὡρισμένων βιομηχανικῶν κλάδων εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν. Κατὰ τὸ διάστημα 1919—1920 ἡ ὀργάνωσις τῆς βιομηχανίας ἦτο συγκεντρωτικωτάτη. Ὅλα τὰ μεγάλα ἐργοστάσια ἦσαν διῃρημένα κατὰ βιομηχανικοὺς κλάδους. Ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστου βιομηχανικοῦ κλάδου εὑρίσκετο μία κεντρικὴ ὑπηρεσία, πᾶσαι δ' αἱ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι ἦσαν ὑποτεταγμέναι εἰς τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τὸ ὁποῖον δὲν ἄφηνε καμμίαν ἀνεξαρτησίαν οὔτε εἰς τὰς κεντρικὰς ὑπηρεσίας, οὔτε εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ἐργοστάσια. Ὅλα τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἐτίθεντο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τὸ ὁποῖον κατήρτιζε τὰ σχέδια παραγωγῆς καὶ ἔκαμνε τὴν διανομὴν τῶν προϊόντων κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στιγμῆς. Ἡ βιομηχανία λοιπὸν δὲν εἰργάζετο διὰ τὴν ἀγοράν· ἦτο διοικητικὴ ὑπόθεσις. Ἡ οἰκονομία τῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας ἀπετέλει ἕνα ὀργανισμόν, κατευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ κέντρου, δίκην ἐργοστασίου. Βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς βιομηχανικῆς ταύτης ὀργανώσεως εἶναι ἡ στρατιωτικοποίησις τῆς ἐργασίας. Ἡ ἐργασία ἦτο ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους. Εἰδικὴ ὑπηρεσία μετεκίνει καὶ διένεμεν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τὴν ἐργατικὴν δύναμιν. Ὁ ἐργάτης δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἐργοστάσιον, εἰς τὸ ὁποῖον εἰργάζετο. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους τὸ χρῆμα ἀπέβαινε περιττόν. Εἰς τοὺς ἀγρότας ἦτο ἀπηγορευμένον νὰ διενεργοῦν ἐμπόριον. Αἱ πόλεις ἐτρέφοντο διὰ τῶν δημευομένων ἀγροτικῶν προϊόντων. Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις ἐπεδίωξε τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ χρήματος καὶ ἡ ἀφάνταστος πληθωρικὴ κυκλοφορία επεβοήθει τὸν σκοπὸν τοῦτον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπεκράτει ἐν τῇ σοβιετικῇ οἰκονομίᾳ ἡ πρωτόγονος ἀνταλλαγή. Ἡ ὕπαιθρος παρεῖχεν εἰς τὰς πόλεις ἀγροτικὰ προϊόντα καὶ αἱ πόλεις εἰς τὴν ὕπαιθρον βιομηχανικά, διὰ τῶν κρατικῶν ὀργανισμῶν. Τοῦτο ἀπετέλει μορφὴν καταναλωτικοῦ κομμουνισμοῦ, ἐπιβαλλομένου ἐκ τῶν πραγμάτων: ἐκ τῆς καταστροφῆς, τῆς πείνης καὶ τοῦ πολέμου. Δὲν ἦτο ὅμως σοσιαλισμὸς καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν σοσιαλιστικὴν ἀνοικοδόμησιν. Ἐπέτρεψεν ὅμως εἰς τὴν σοβιετικὴν κυβέρνησιν νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς της.

Συνεπείᾳ τοῦ πολέμου, τοῦ οἰκονομικοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῶν ἐπιδημιῶν, ἡ παραγωγὴ ἠλαττοῦτο ὁλονὲν καὶ κατὰ τὸ 1921 ἔφθασεν εἰς τὸ κατώτατον ὅριον. Εἰς πολλοὺς κλάδους ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ δὲν ἀπετέλει οὔτε 10 ἢ 15 % τῆς προπολεμικῆς. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ ὀξυτάτη αὕτη κρίσις ὡδήγησεν εἰς τὴν ὑποκατανάλωσιν καὶ τὴν πεῖναν καὶ ἡ πεῖνα εἰς τὴν δυσαρέσκειαν τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μέσων χωρικῶν. Διάφοροι ἀγροτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἐξεγέρσεις ἤρχισαν ν' ἀπειλοῦν αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Τὰ ἔξοδα τῆς ἐπαναστάσεως, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ πληρώσῃ ὁ ἴδιος ὁ ἐπαναστατήσας λαός, ἐφαίνοντο ἐξαιρετικῶς ὑπέρογκα. Ἀπ' αὐτήν, τὴν ἀφαντάστως κρίσιμον, θέσιν ἔσωσε τώρα τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς ὁ Λένιν διὰ τῆς «Νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς» του (τῆς ΝΕΠ)

Προσπάθειαι πρὸς σταθεροποίησιν τοῦ καθεστῶτος. Τὴν 19 Μαρτίου τοῦ 1921 διάταγμα τοῦ Λένιν ἀνεγνώρισε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου καὶ ἐπέβαλεν ἄμεσον φόρον εἰς εἶδος ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, εἰς ἀντικατάστασιν τῆς δημεύσεως. Τὴν 24 ἕτερον διάταγμα ἀνεγνώριζε τὰ δικαιώματα τῶν ἀγροτῶν ἐπὶ τῶν προϊόντων των. Τὴν 29 ἄλλα διατάγματα ἐπέτρεψαν τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς καὶ τῆς πατάτας. Ὁ πολεμικὸς κομμουνισμὸς κατηργεῖτο καὶ ἐγκαινιάζετο ἡ *νέα οἰκονομικὴ πολιτική*, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Τὸ σοβιετικὸν κράτος ἐκράτησε δι' ἑαυτὸ τὴν διαχείρισιν ὁλοκλήρου τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ὅλας τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐκτὸς ἐλαχίστων δευτερευούσης σημασίας ἐξαιρέσεων, ὅλον τὸ πιστωτικὸν σύστημα καὶ ὁλόκληρον τὸ ἐξωτερικὸν

Digitized by Google

ἐμπόριον. Τοιουτοτρόπως ἐγκαθιδρύθη δυαδισμὸς οἰκονομίας: ἀτομικὴ ἰδιοκτησία ἀφ᾿ ἑνὸς καὶ εἶδος κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ ἀφ᾿ ἑτέρου. Ἡ πρὸς ἀλλήλους πάλη τῶν δύο τούτων τομέων τῆς οἰκονομίας, τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καὶ τοῦ σοσιαλιστικοῦ, ρυθμιζομένη κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς ὄφελος τοῦ σοσιαλιστικοῦ τομέως διὰ τοῦ κρατικοῦ ἐπεμβατισμοῦ, πληροῖ ἐφεξῆς ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῆς σοβ ετικῆς Ρωσίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον «ρωσικὸν πείραμα».

Ἄμεσος συνέπεια τῆς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ νομίσματος, τὸ ὁποῖον διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμόν του ἔπρεπε νὰ σταθεροποιηθῇ. Ἡ πληθωρικὴ κυκλοφορία ἔπρεπε νὰ τερματισθῇ καὶ ὁ προϋπολογισμὸς νὰ ἰσοσκελισθῇ. Ἀλλὰ ἡ ἐξαφάνισις τοῦ ἐλλείμματος δὲν ἦτο ἐφικτή, ἂν δὲν ἐπανεφέρετο ἡ ἔννοια τοῦ ἐμπορικοῦ κέρδους καὶ τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1921 ὁ Λένιν ἔρριψε τὸ σύνθημα: «Μάθετε νὰ ἐμπορεύεσθε!». Ὁ Λένιν ἐπεδίωκε πάσῃ θυσίᾳ ν᾿ ἀποτρέψῃ τὴν ρῆξιν μεταξὺ τοῦ προλεταριάτου καὶ τῶν ἀγροτῶν. Ἡ Νὲπ ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ διὰ τοὺς ἀγρότας, οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου εἰς εἶδος, ἠδύναντο νὰ διαθέσουν κατὰ βούλησιν τὴν συγκομιδήν των. Ἡ φορολογία αὕτη ἦτο προοδευτικὴ καὶ δὲν ἔθιγε σχεδὸν καθόλου τοὺς πτωχοὺς ἀγρότας. Ἀλλὰ διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ κράτος εἰσέπραττε τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐδήμευεν ἄλλοτε καὶ ἐχρησιμοποίει διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀστικῶν κέντρων. Ὡσὰν νὰ μὴ ἤρκουν αἱ ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου πληγαί, προσετέθη κατὰ τὸ 1921 καὶ πρωτοφανὴς σιτοδεία, ὀφειλομένη εἰς τὴν κρατήσασαν ξηρασίαν, καὶ ἡ πεῖνα ἔλαβε τεραστίαν ἔκτασιν. Ἡ Ἀμερική, ὁ Νάνσεν καὶ ὁ Πάπας διὰ διεθνῶν ἐράνων συνέδραμον τὴν πεινῶσαν Ρωσίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνεφανίσθη καὶ ἡ πρώτη ἀντιπολίτευσις (ἐργατικὴ καλουμένη) ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἐκπροσωπουμένη ὑπὸ τοῦ Σλιαπνίκωφ καὶ τῆς Ἀλεξ. Κολλοντάϊ. Ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη διεμαρτύρετο κατὰ τῆς ἐνεργοῦ καὶ ἀδικαιολογήτου ἐπεμβάσεως τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν συνδικάτων καὶ κατὰ τῶν ὑπερβολῶν τοῦ γραφειοκρατικοῦ μηχανισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔσχεν ἐπιβλαβεῖς συνεπείας διὰ τὴν ἑνότητα τοῦ κόμματος. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσε σοβαρὰς συζητήσεις ὑπῆρξεν ὁ ὁλονὲν αὐξανόμενος μαρασμὸς τῆς σοβιετικῆς βιομηχανίας. Τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς δὲν κατήρχετο, ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας δὲν ηὔξανε καὶ ἡ πολυδάπανος γραφειοκρατία δὲν παρῃτεῖτο τῶν ἀπαιτήσεών της. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1923, συνεπείᾳ πλουσίας συγκομιδῆς, τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα ἔχασαν τὰ 40% τῆς ἀξίας των μόνον καὶ μόνον διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. Ἀντιθέτως ἡ τιμὴ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, λόγῳ τῆς σπάνιος αὐτῶν, ηὔξανε. Οὕτω κατ᾿ Ὀκτώβριον τοῦ 1923 ὁ ἀγρότης διὰ ν᾿ ἀγοράσῃ ἓν ἄροτρον ἔπρεπε νὰ πωλήσῃ τριπλάσιον σῖτον ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἀπῃτεῖτο τῷ 1913. Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις ἀπεφάσισε τότε ν᾿ ἀγοράσῃ αὐτὴ διὰ τοῦ ἐπιτροπάτου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τὸν σῖτον, τὸν ὁποῖον μετεπώλησεν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ νὰ μειώσῃ δι᾿ αὐστηροῦ ἐλέγχου τὰ ἔξοδα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Οὕτω, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1924, ἐπετεύχθη πτῶσις τῶν τιμῶν τῆς κρατικῆς βιομηχανίας.

Ἀλλ᾿ ὁ Τρότσκυ, ἐπὶ κεφαλῆς 46 κομμουνιστῶν πολιτικῶν, ἤρχισε νὰ κατηγορῇ τὴν Κεντρικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ὅτι κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁδηγεῖ τὸ κόμμα εἰς ἐπικινδύνους παρεκκλίσεις καὶ τὴν χώραν εἰς τὴν ἄβυσσον. Ὁ Τρότσκυ ἐξεπροσώπει τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ βιομηχανικοῦ προλεταριάτου, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο διατεθειμένον νὰ προβῇ εἰς τόσας θυσίας χάριν τῶν ἀγροτῶν. Ἀλλ᾿ ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη δὲν ὡδήγησεν ἀκόμη εἰς σχίσμα, διότι ἔζη ὁ Λένιν. Ὁ Τρότσκυ μόνον παρῃτήθη ἐκ τῆς θέσεώς του ὡς ἐπιτρόπου τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν. Τὴν 21 ὅμως Ἰανουαρίου τοῦ 1924 ἀπέθανεν ὁ Λένιν. Ὁ θάνατος τοῦ Λένιν ὑπῆρξε μεγάλη ἀπώλεια διὰ τὴν σοβιετικὴν Ρωσίαν, διότι ὁ λανθάνων μέχρι τοῦδε ἀγὼν μεταξὺ Στάλιν καὶ Τρότσκυ ἔλαβε μετ᾿ αὐτὸν ὀξυτάτην καὶ ἔκδηλον μορφήν, ἀπολήξας εἰς μέγα καὶ ἐπιζήμιον σχίσμα, καθὼς εἶχε προΐδει καὶ ὁ Λένιν εἰς τὴν πολιτικὴν διαθήκην του. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1924 ὁ Τρότσκυ ἐξέδωκε τὸ ἔργον «Τὰ μαθήματα τοῦ Ὀκτωβρίου», ὅπου, ἐπαναλαμβάνων τὴν θεωρίαν τῆς «διαρκοῦς ἐπαναστάσεως», ἀπεδείκνυεν ὅτι δὲν εἶχεν αὐτὸς προσέλθει τῷ 1917 εἰς τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα ἀλλ᾿ ὅτι ἐν τῇ ἰδεολογικῇ ἐξελίξει αὐτοῦ καὶ τοῦ Λένιν ἐπῆλθε κατὰ τὸ 1917 συνάντησις ἀμφοτέρων. Ὁ Τρότσκυ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐδείκνυε τὴν περιφρόνησίν του πρὸς τοὺς ζῶντας ἡγέτας τοῦ μπολσεβικισμοῦ, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν Ζηνόβιεφ καὶ τὸν Καμένεφ. Ἡ Κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἀντέδρασε κατὰ τοῦ Τρότσκυ, ἀντικατηγοροῦσα αὐτὸν ὅτι διὰ τῆς θεωρίας του περὶ διαρκοῦς ἐπαναστάσεως ὑποτιμᾷ τὸν ρόλον τῆς ἀγροτικῆς τάξεως καὶ τορπιλλίζει τὴν συμμαχίαν μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν. Ὁ Ζηνόβιεφ καὶ ὁ Καμένεφ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸ πολιτικὸν γραφεῖον ν᾿ ἀπομακρυνθῇ ὁ Τρότσκυ, ἀλλ᾿ ἡ πρότασίς των αὕτη ἀπερρίφθη. Ὀλίγον κατόπιν ἠγέρθη μεταξὺ τοῦ Τρότσκυ καὶ τοῦ Στάλιν ὀξυτάτη συζήτησις ἐπὶ νέου προβλήματος, τὸ ὁποῖον συνεκλόνησεν ὁλόκληρον τὴν Ρωσίαν, ἐπὶ τοῦ προβλήματος τοῦ δυνατοῦ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν καὶ μόνην χώραν. Ὁ Τρότσκυ δὲν παρεδέχετο ὅτι ἡ Ρωσία μόνη της ἠδύνατο ν᾿ ἀνοικοδομήσῃ τὸν σοσιαλισμόν. Διὰ τὸν θρίαμβον τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπῃτεῖτο, κατ᾿ αὐτόν, νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν καὶ οἱ προλετάριοι τῶν πλέον προωδευμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃ τὸ πᾶν χάριν τῆς παγκοσμίου ἐπαναστάσεως, διότι αἱ ἰδικαί της δυνάμεις, λόγῳ τῆς τεχνικῆς καθυστερήσεώς της καὶ τοῦ ὑπερβολικοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ της, ἦσαν ἀνεπαρκεῖς διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἡ πάσῃ θυσίᾳ προσπάθεια διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐξουσίας, ἐνῷ δὲν θὰ ἐθριάμβευεν ἐν Εὐρώπῃ ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάστασις, ἰσοδυνάμει, κατὰ τὸν Τρότσκυ, μὲ γραφειοκρατικὸν ἢ θερμιδωριανὸν ἐκφυλισμόν.

Ὁ Ζηνόβιεφ καὶ ὁ Καμένεφ, οἱ ὁποῖοι προηγουμένως κατεπολέμουν τὸν Τρότσκυ, συνεμάχησαν βραδύτερον μετ᾿ αὐτοῦ καὶ ἐσχημάτισαν τῷ 1925—1926 μίαν ἀντιπολίτευσιν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Τρόϊκα» (τριαδική), ἢ «Νὸπ» (νέα ἀντιπολίτευσις). Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Τρότσκυ καὶ τοῦ Ζηνόβιεφ διατυπωθεῖσαν θεωρίαν περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς μίαν μόνην χώραν, ὁ Στάλιν ἀπήντα: «Δυνάμεθα ν᾿ ἀνοικοδομήσωμεν τὸν σοσιαλισμὸν καὶ θὰ τὸν ἀνοικοδομήσωμεν μετὰ τῶν ἀγροτῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, διότι ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς δικτατωρίας τοῦ προλεταριάτου ἔχομεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα δεδομένα διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν σοσιαλισμόν, ὑπερπηδῶντες ὅλας τὰς ἐσωτερικὰς δυσκολίας καὶ δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ τὰς ὑπερπηδήσωμεν διὰ τῶν ἰδίων μας δυνάμεων». Ἡ μετάταξις τοῦ Ζηνόβιεφ εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν ἐνεῖχε μεγάλην σημασίαν, διότι ὁ Ζηνόβιεφ ἦτο γραμματεὺς τῆς Γ΄ Διεθνοῦς καὶ γραμματεὺς τοῦ σοβιὲτ τοῦ Λένινγκραντ. Ἀλλ᾿ ὁ Στάλιν οὐδόλως ἐδίστασε νὰ ἀπαλλάξῃ τῶν καθηκόντων του τὸν ἀντιπαλόν του καὶ νὰ τὸν ἐκδιώξῃ καὶ ἀπὸ τὸ πολιτικὸν γραφεῖον.

Τῷ 1927 ἐγένετο νέα ἀφύπνισις τῆς ἀντιπολιτεύσεως, κατόπιν τῆς ἀποτυχίας τῆς Κινεζικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Τρότσκυ κατηγόρησε τὴν διεύθυνσιν τοῦ κόμματος, διότι ὑπεστήριξε τὸν Τσὰνγκ-Κάϊ-Σὲκ καὶ τὸ Κουόμινγκτανγκ, ἐνῷ θὰ ἔπρεπε, κατὰ τὴν γνώμην του, νὰ ὑποκινηθοῦν αἱ ἐργατικαὶ μᾶζαι εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τοῦ Κουόμινγκτανγκ καὶ νὰ ριφθῇ τὸ σύνθημα: «Ὅλη ἡ ἐξουσία εἰς τὰ σοβιέτ». Αὐτὴν τὴν φορὰν ἡ ρῆξις ἔλαβε μεγαλυτέραν ἔκτασιν, ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν ὁμάδων μέθοδοι συνωμοτισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐν χρήσει ἐπὶ τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος. Τὴν 7 Νοεμβρίου τοῦ 1927, κατὰ τὴν δεκάτην ἐπέτειον τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ἀντιπολίτευσις ὠργάνωσε διαδηλώσεις εἰς τὰς ὁδοὺς κατὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ κόμματος. Κατόπιν τῶν διαδηλώσεων τούτων ὁ Τρότσκυ καὶ πολλὰ σημαίνοντα μέλη τῆς ἀντιπολιτεύσεως διεγράφησαν τοῦ κόμματος. Ὁ Ζηνόβιεφ καὶ ὁ Καμένεφ ἐγκατέλειψαν τὴν ἀντιπολίτευσιν, ὁμολογήσαντες πλάνην, καὶ ἀπεκλείσθησαν προσωρινῶς μόνον (χωρὶς νὰ σωθοῦν ὅμως, διότι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1932 διεγράφησαν ὁριστικῶς). Ὁ Τρότσκυ, ἀδιάλλακτος καὶ πλήρης αὐτοπεποιθήσεως, ἐξωρίσθη κατ᾿ Ἰανουάριον τοῦ 1927 εἰς τὴν Ἄλμα-Ἄλτα καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1929 ἀπηλάθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Πρίγκιπον. Ἐκ τῆς ἐξορίας του ὁ Τρότσκυ ἐξακολουθεῖ μετὰ βιαιότητος τὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τοῦ ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ τῆς Γ΄ Διεθνοῦς, ἐπιτυχὼν νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτόν, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ κ.ἄ., διαφόρους ὁμάδας ἔξω τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὴν Διεθνῆ ἀριστερὰν ἀντιπολίτευσιν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐνδοκομματικῶν τούτων ἀγώνων, ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ ἐντεῦθεν, ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία ἔθεσεν ὡς σκοπὸν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἀντίληψιν τοῦ Στάλιν. Ἀλλ᾿ ἐνῷ αἱ πρόοδοι τῆς κοινωνικοποιηθείσης βιομηχανίας ἦσαν ταχεῖαι, ἀντιθέτως αἱ πρόοδοι τῆς γεωργίας ἦσαν βραδύταται. Τὸ 15ον συνέδριον τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, συγκληθὲν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1927, διεπίστωσεν ὅτι ἂν ἡ περίοδος τῆς ἀνασυγκροτήσεως εἶχε λήξει διὰ τὴν βιομηχανίαν, δεδομένου ὅτι τὸ ἐπίπεδον τῆς προπολεμικῆς παραγωγῆς εἶχεν ὑπερβληθῇ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1926, ἡ ἀνάπτυξις τῆς γεωργίας ὑφίστατο καθυστέρησιν, ὀφειλομένην εἰς τὸν τεμαχισμὸν τῶν ἀγροτικῶν κλήρων καὶ εἰς τὰς καθυστερημένας μεθόδους καλλιεργείας. Διὰ νὰ καταστῇ ἐνεργητικὴ ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία, θὰ ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῇ ἡ μεγάλη καλλιέργεια, νὰ πολλαπλασιασθοῦν τὰ «σοβχὸζ» καὶ τὰ «κολχόζ», ἐν ἑνὶ λόγῳ νὰ καταστῇ ἀπὸ ἀτομικῆς κολλεκτιβιστικὴ ἡ γεωργία. Τότε ἐσχηματίσθη μία δεξιὰ ἀντιπολίτευσις, ἡ ὁποία, τρομοκρατημένη ἐκ τῶν δυσκολιῶν τῆς σοσιαλιστικῆς ἀνοικοδομήσεως εἰς τὴν ὕπαιθρον, ἐφίστα τὴν προσοχὴν τοῦ κόμματος ἐπὶ τῶν κινδύνων καταστροφῆς τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας συνεπείᾳ ἀώρου κολλεκτιβιστικοποιήσεως.

Τῷ 1928 κατηρτίσθη ἓν πενταετὲς σχέδιον τῶν μεγάλων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἡ δεξιὰ ἀντιπολιτευσις παρετήρησεν ὅτι οἱ προβλεπόμενοι εἰς τὸ σχέδιον ἀριθμοὶ ἦσαν ὑπερβολικοί, ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἦτο πολὺ ἐντατικὸς καὶ ἤγγιζε τὰ ὅρια τοῦ φανταστικοῦ. Ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ταύτης ἦτο ὁ Μπουχάριν. Ἡ διεύθυνσις τοῦ κόμματος κατηγόρησε τὸν Μπουχάριν ὅτι διὰ τῆς κριτικῆς του ὑποστηρίζει ἀντικειμενικῶς τὸν κουλᾶκον (πλούσιον χωρικὸν) εἰς τὴν ἀντίστασίν του κατὰ τῆς πολιτικῆς τῶν σοβιὲτ καὶ ὅτι ὑποτιμᾷ τὰς δυνατότητας τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Εἰς τὸ πεδίον τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς ὁ Μπουχάριν διετύπωνε τὴν θεωρίαν τοῦ «ὠργανωμένου καπιταλισμοῦ» καὶ προέβλεπε μακρὰν περίοδον σταθεροποιήσεως καὶ πολέμους καὶ ἐπαναστάσεις, ὅπως εἶχον προείπει οἱ θεωρητικοὶ τῆς Γ΄ Διεθνοῦς. Ἡ δεξιὰ ἀντιπολίτευσις κατηγορήθη ὅτι ἤθελε νὰ εὐνοήσῃ τὰ κεφαλαιοκρατικὰ στοιχεῖα ἔν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 1929 ἡ πάλη τῶν τάξεων ἐν τῇ ὑπαίθρῳ ἐνετάθη. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς προπαγάνδας καὶ τῆς ὑπὸ τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως ἀκολουθουμένης πολιτικῆς, οἱ πτωχοὶ χωρικοὶ εἰσῆλθον κατὰ μάζας εἰς τὰ «κολχόζ», ὅπου εὗρον οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα καὶ ὅπου ἡνοῦντο εἰς ἰσχυρὰς συνεργατικὰς παραγωγῆς πολλαὶ ἀτομικαὶ ἐκμεταλλεύσεις. Οἱ κουλᾶκοι ἀπηλλοτριοῦντο· ὑπάρχουν τεράστιαι ἐκτάσεις γῆς, ὅπως εἰς τὰ βόρεια τοῦ Καυκάσου, ὅπου ἡ κολλεκτιβιστικοποίησις εἶναι ὁλοκληρωτική. Ἡ ἐπιτυχία τῆς πολιτικῆς τῶν σοβιὲτ ὑπερέβη τὰς προβλέψεις. Τὸ πενταετὲς σχέδιον, διὰ τὸ τέλος τῆς πενταετοῦς περιόδου (1933), προέβλεπε τὴν κολλεκτιβιστικοποίησιν τῶν 25% τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1930 ἡ κολλεκτιβιστικοποίησις ἔφθασε τὰ 50%. Ἀλλὰ τὸ κράτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐφοδιάσῃ οὔτε εἰς τρακτὲρ (βενζινάροτρα), οὔτε εἰς πετρέλαιον τ᾿ ἀναρίθμητα ταῦτα κολχόζ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχε προβλέψει. Ἀφ᾿ ἑτέρου διὰ τὴν εἰς σῖτον προμήθειαν τὰ σοβιὲτ ὑπελόγιζον κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν. Ἀλλὰ μὲ τὸ τεράστιον ὑπὲρ τῶν «κολχόζ» κίνημα, ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία ἐξησθένιζε σημαντικῶς, ἐνῷ τὰ κολχόζ, κακῶς ἐφοδιαζόμενα εἰς μηχανήματα, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντεπεξέλθουν πάντοτε εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὁ Στάλιν ἔλαβε μέτρα διὰ νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπέκτασιν τῶν «κολχὸζ» διατάξας τὴν σταθεροποίησιν τῶν ἐπιτευχθέντων καὶ τὴν υἱοθέτησιν τοῦ «ἀρτέλ», ὡς μορφῆς ἀγροτικοῦ κολλεκτιβισμοῦ. Τὸ ἀρτὲλ εἶναι παραγωγικὴ κομμοῦνα, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς εἶναι κοινά, ἀλλὰ τὰ μέλη αὐτῆς διατηροῦν τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν ἐπὶ τῶν μικρῶν κτηνῶν, τῶν στάβλων καὶ τῶν λαχανοκήπων. Κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον, ὄχι μόνον δὲν ἀνεστάλη, ἀλλ᾿ ἀπεφασίσθη καὶ ἡ ἓν ἔτος ἐνωρίτερον, ἤτοι κατὰ τὸ 1932, ἀποπεράτωσις τοῦ πενταετοῦς σχεδίου, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ τὸ διαδεχθῇ δεύτερον πενταετὲς σχέδιον πλήρους ἐκσοσιαλισμοῦ.

Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΡΩΣΙΑ

Αἱ σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Ρώσων ἄρχονται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων. Κατὰ τὰ Μ. καὶ ΜΑ. παράλια τῆς πάλαι Σκυθίας ἱδρύθησαν, κατὰ τὸν Ε΄ π.Χ. αἰῶνα, ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ὡς ἡ Φαναγόρεια ὑπὸ τῶν Τηΐων, ἥτις μετὰ τῆς Γοργιππίας ὑπῆρξε πρωτεύουσα εἶτα τοῦ βασιλείου τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Ἀντικρὺ τῆς Φαναγορείας ἔκειτο τὸ Παντικάπαιον, κτισθὲν ὑπὸ τῶν Μιλησίων παρὰ τὸν Παντικάπην ποταμόν, δυτικώτερον ἱδρύθη ἡ Χερσόνησος, ἡ Καρκίνη, ἡ Ταμυράκη, ἡ Ὀλβία καὶ ὁ Τύρας. Κατὰ δὲ τὰ ΒΑ., παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ταναΐδος, ἡ Τάναϊς, σπουδαῖον ἐμπορεῖον ἐν τῷ μυχῷ τῆς Μαιώτιδος λίμνης (Ἀζοφικῆς θαλάσσης). Ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις ἀνεπτύχθη σπουδαιότατος ἑλληνικὸς πολιτισμός, τοῦ ὁποίου τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν προελθόντα εὑρήματα κινοῦσι τὸν θαυμασμόν, εἰς νομίσματα χρυσᾶ, ἐξαίσια ἔργα τέχνης, κοσμοῦντα τὸ ἐν Πετρουπόλει ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τοῦ Ἐρμιτάζ. Ἵδρυσαν τὸ λεγόμενον Βοσπορινὸν βασίλειον, ἀρχόμενον περὶ τὸν Ε΄ αἰῶνα. Πρῶτος βασιλεὺς τῶν Ἀρχαιανακτιδῶν παρουσιάζεται ἀπὸ τοῦ 480—438 ὁ Ἀρχαιάναξ καὶ μετ᾿ αὐτὸν ὁ Σπάρτακος (438—433) καὶ εἶτα ὁ Σέλευκος, ὁ Σάτυρος κτλ. μέχρι τοῦ τελευταίου Παιρισάδου τοῦ Ε΄, 114 π. Χ., ὅτε σ ν ιστᾶται νέον σκυθικὸν βασίλειον, ὅπερ καταλαμβάνει ἐν τέλει βασιλεὺς καὶ ὕστατος τῶν Μιθριδατῶν, ὁ ΣΤ΄ ὁ Εὐπάτωρ (132—60 π.Χ.), τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου καὶ τοῦ Πόντου, ὃν νικήσαντες οἱ Ρωμαῖοι ἀντικατέστησαν διὰ τοῦ υἱοῦ Φαρνάκου μέχρι τοῦ 43 π. Χ.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἀποικιῶν τούτων (Μιξέλληνες

Digitized by Google

καὶ Ταναΐται) ἀπετέλουν «σωματεῖον ἐμπόρων» πωλοῦντες ἀλίπαστα, δέρματα, ἔρια, ἵππους, γουναρικά, ὡς κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ Τάταροι καὶ αἱ γενουατικαὶ παροικίαι τοῦ Κέρτς, τῆς Θεοδοσίας καὶ τοῦ Καφᾶ. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλ' ἤδη πολλὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀποβαλών, ἡ δὲ Χερσόνησος, ἁπλῶς Χερσὼν ὀνομασθεῖσα, ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη πόλις τοῦ κράτους πρὸς Β. Διὰ τῆς ὀρθοδόξου ἀφ' ἑτέρου Ἐκκλησίας οἱ Ρῶσοι εἰσῆλθον εἰς νέον βίον, τὸν ὁποῖον ὑπεβοήθησε καὶ ὁ μοναχισμός, εἰς ὃν εἶχον ἰδιαιτέραν κλίσιν, λόγῳ τοῦ μυστικοπαθοῦς βίου αὐτῶν. Οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης Ἕλληνες μοναχοὶ Μεθόδιος καὶ Κύριλλος (Θ' αἰὼν) εἰσήγαγον τὸ Κυρίλλειον ἀλφάβητον καὶ αὐτοὶ μετ' ἄλλων Ἑλλήνων κληρικῶν ἤρξαντο μεταφράζοντες ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὸ ρωσικὸν ἰδίωμα τὴν Γραφήν, τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία καὶ Βυζαντινοὺς χρονογράφους καὶ ἐκ τῶν κλασσικῶν συγγραφέων τὸν Φλάβιον Ἰώσηπον. Τότε δὲ συνεστήθησαν καὶ τὰ πρῶτα σχολεῖα, ἐν Νοβογόροντ, ἐπὶ Ἰαροσλάβου (1019—1054), ἐν οἷς ἐδίδασκον ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποστελλόμενοι, ὡς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ Κιέβου, φέροντες τὸν τίτλον μητροπολῖται Ρωσίας, οἱ ὁποῖοι ἤσκουν μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ πάσης τῆς χώρας καὶ ἐπὶ τοῦ βίου τῶν ἡγεμόνων, ἐπὶ τῆς ἐν Ρωσίᾳ ταταροκρατίας κατὰ τὸν ΙΓ'—ΙΕ' αἰῶνα, ὅτε τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Ρώσων, τὸν χριστιανισμὸν τῶν ὁποίων ἐπεζήτουν νὰ διαφθείρωσιν οἱ Μουσουλμᾶνοι. Μετὰ τὴν σχολὴν τοῦ Νοβογόροντ, τῷ 1181 ὁ ἡγεμὼν τοῦ Σμόλενσκ Ρωμανὸς συνέστησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ δημόσια σχολεῖα, ἐν οἷς ἐδιδάσκοντο τὰ ἑλληνικὰ καὶ βραδύτερον τὰ λατινικὰ γράμματα ὑφ' Ἑλλήνων μοναχῶν ἐκ Βυζαντίου ἀποστελλομένων. Αἱ σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Ρώσων ἐξηκολούθουν φιλικαὶ καὶ ὁσημέραι καθίσταντο στενώτεραι καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1363 καὶ ἐντεῦθεν, ἐπὶ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου καὶ Βασιλείου ἡγεμόνος τῆς Μόσχας, ὅστις καὶ χρηματικὰς βοηθείας ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐπικουρίαν κατὰ τῶν ἀπειλούντων αὐτὴν ἐχθρῶν, ὁ δὲ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος (1391—1425) ἐνύμφευσε τῷ 1414 τὸν Ἰωάννην Η', τὸν υἱὸν αὐτοῦ, μετὰ τῆς Ἄννης, θυγατρὸς τοῦ Βασιλείου. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ δὲ σχέσεις ὁλονὲν καθίσταντο πυκνότεραι καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη καὶ μάλιστα μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε ἡ κόρη τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου Ζωὴ (Σοφία ὕστερον) καὶ ἀνεψιὰ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κωνσταντίνου, ἔλαβε σύζυγον Ἰβὰν τὸν Γ', τσάρον τῆς Ρωσίας, τῷ 1472. Τότε πληθὺς Ἑλλήνων λαϊκῶν καὶ κληρικῶν ἐγκατεστάθησαν ἐν Μόσχᾳ, οἵτινες τὰ μέγιστα ὠφέλησαν τὴν Ρωσίαν διὰ τῶν τεχνῶν καὶ γλωσσῶν, ἰδίως τῆς λατινικῆς, ἐπλούτισαν τὰς βιβλιοθήκας αὐτῆς διὰ χειρογράφων, ἅπερ διέσωσαν ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Βυζαντίου, καὶ συνηύξησαν εἰς τὴν αἴγλην τῆς ρωσικῆς αὐλῆς, εἰσαγαγόντες τὰς πομπώδεις τελετὰς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἤδη ἡ Μόσχα ἀπέβη, ὡς ἄλλοτε τὸ Κίεβον, νέα Κωνσταντινούπολις. Μετὰ τῶν μεταβάντων εἰς Μόσχαν ἦσαν καί τινα σπουδαῖα Βυζαντινὰ γένη: ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος Ράλλης τῷ 1485 μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων, ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις μετὰ τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου τῷ 1495. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τσαρίνα Σοφία ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῇ τοὺς ἀδελφούς της, τὸν Δημήτριον καὶ Ἐμμανουήλ, ἀλλ' ὁ τελευταῖος παρέμεινε παρὰ τῷ Μωάμεθ ζῶν ὡς Μουσουλμᾶνος, ὁ δὲ Ἀνδρέας, νυμφευθεὶς κοινήν τινα γυναῖκα, δὶς μετέβη εἰς Μόσχαν, τῷ 1480 καὶ 1490. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Βυζαντίου τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν κραταίωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἰδίως ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχείων, ὅτε οἱ πάπαι διὰ τῶν ἰησουιτῶν ἐτάραττον τὴν ὀρθόδοξον Ρωσίαν, ἡ δὲ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν Γερμανίᾳ ἐλάμβανε διαστάσεις καὶ τὰ ὀρθολογιστικὰ τῶν διαμαρτυρομένων διδάγματα ἔτεινον ν' ἀποσπάσωσιν ἐκ τῆς ὀρθοδοξίας τοὺς Ρώσους. Τότε, κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀπέρχεται εἰς Ρωσίαν ὁ ἐξ Ἄρτης καταγόμενος λόγιος Ἕλλην *Μάξιμος* ὁ Γραικὸς (βλ. λ.), ὅστις συνετέλεσε διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν ἔργων εἰς τὴν κραταίωσιν τῆς πίστεως. Ἐπὶ Ἰωάσαφ Β', οἰκουμενικοῦ πατριάρχου (1555—1565), προστάτου τῶν γραμμάτων, αἱ σχέσεις Ρωσίας καὶ πατριαρχείου ἦσαν θερμόταται, ὁ δὲ τσάρος, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἰωάσαφ, καὶ σχολεῖα ἵδρυσε καὶ βοηθείας ἀπέστειλεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον. Ἐπίσης καὶ ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας Β' καθίδρυσε τὸ ρωσικὸν πατριαρχεῖον τῷ 1593, αὐτοπροσώπως μεταβὰς εἰς Μόσχαν μετὰ τῶν μητροπολιτῶν Μονεμβασίας Ἱεροθέου καὶ Ἐλασσόνος Ἀρσενίου, ὅστις καὶ διδάσκαλος ἐχρημάτισεν ἐν Λβόβῃ (Λεοντοπόλει) ἐπὶ διετίαν. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχης Μελέτιος ὁ Πηγᾶς τῷ 1593 ἔγραψε τῷ τσάρῳ Θεοδώρῳ, συνιστῶν τὴν ἵδρυσιν σχολείων, οὕτω δὲ τῷ 1594 ἱδρύθησαν ἑλληνοσλαυϊκὴ καὶ λατινοπολωνικὴ σχολή. Ἐπίσης δ' ἔγραφε τῷ ἄρχοντι Ὀστροβίας ταῦτα, συνιστῶν σχολεῖα καὶ διδασκάλους, ἵνα ἀντιδρά-σωσι κατὰ τῶν ἐξ Ἑσπερίας καινῶν διδαγμάτων. Ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅτι ἐστάλησαν διδάσκαλοι ὁ Κεφαλλὴν Φωκᾶς καὶ ὁ Σίμων Σιμωνίδης. Πράγματι δὲ ὁ πατριάρχης Ρωσίας Φιλάρετος ἀνασυνέστησεν ἐν Μόσχᾳ καὶ ἐν τῇ μονῇ Τσουδὼφ τῷ 1633 ἑλληνολατινικὴν σχολήν, ἐν Κιέβῳ δὲ τῷ 1620 ἱδρύθη ἄλλη τοιαύτη. Τῷ 1662 εἶχε φθάσει εἰς Ρωσίαν ὁ *Παΐσιος* Λαγαρίδης (βλ. λ.). Ἡ ἑλληνολατινικὴ σχολὴ τῆς Μόσχας ἐν τῷ μεταξὺ ὁλονὲν προήγετο, διότι οἱ μετὰ τὸν Φιλάρετον πατριαρχεύσαντες ἐπεμελοῦντο αὐτῆς πατρικῶς καὶ μάλιστα ὁ Νίκων καὶ ὁ Ἰωακείμ, ὅστις τῷ 1679 ἐσκέφθη νὰ ἱδρύσῃ ἄλλην σχολὴν Ἑλληνικὴν μετὰ τυπογραφείου, τσαρικῷ διατάγματι, πρὸς στήριξιν τῆς ὀρθοδοξίας. Τῷ 1681 ἡ σχολὴ διὰ τοῦ Ἕλληνος διακόνου Μελετίου Δευέσιχα τροποποιηθεῖσα μετεβλήθη εἰς σλαυοελληνολατινικὴν Ἀκαδημίαν μετὰ πλουσίας βιβλιοθήκης, ἧς διευθυντὴς διωρίσθη ὁ Ρῶσος Ἀθωνίτης μοναχὸς Τιμόθεος καὶ ἥτις ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου (1682—1725), τυχοῦσα μείζονος ὑποστηρίξεως, ἤκμασε τὰ μέγιστα ἀπό τε ἀπόψεως ἐκπολιτιστικῆς, πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς, ἰδίως δ' ἀπὸ τῆς εἰς Ρωσίαν μεταβάσεως τῶν ἀδελφῶν Λειχουδῶν τῷ 1685 (βλ. λ. *Λειχούδης*). Μετὰ τοὺς Λειχούδας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἐδίδαξαν ὁ Κεφαλλὴν ἐπίσης Ἀθανάσιος Σκιαδᾶς καὶ ὁ ἀνεψιὸς τούτου Μιχαὴλ Σκιαδᾶς († 1802). Ἄλλος Ἕλλην καθηγητὴς ἐχρημάτισεν ὁ Ἀθανάσιος Κοντοειδής, ὡς καὶ ὁ Παναγιώτης Νίτσογλος, ὅστις ἐδίδαξεν ἐν Μόσχᾳ, ὅπου ἐξέδοτο τῷ 1830 γραμματικὴν ρωσογραικικὴν κατὰ μετάφρασιν (εἰς 8ον, σ. 228). Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, συνοικισθείσης ὑπὸ τοῦ Μ. Πέτρου τῆς φερωνύμου πόλεως, ἱδρύθη σχολὴ ἑλληνική, εἰς ἣν ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' πολλοὺς Ἕλληνας μαθητὰς εἰσήγαγεν ὡς ὑποτρόφους, ἔκ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἰδίως Μυκόνου καὶ Ἀμοργοῦ. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην καὶ ὁ κόμης Μοτσενῖγος τῷ 1805 ἀπέστειλε δέκα Ἑλληνόπαιδας. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐν τῇ ἀχανεῖ Ρωσικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἱδρύθησαν καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας, αἵτινες συνεστήθησαν μετὰ τὸ 1769. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ ἐπετράπη τοῖς νησιώταις νὰ μεταναστεύσωσι διὰ ρωσικῶν πλοίων εἰς Ρωσίαν, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, ἵνα ἀναχαιτίσουν τὴν ἀθρόαν ταύτην μετανάστευσιν, μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἰασίου (1792), ἀπηγόρευσαν αὐτὴν ἐπὶ ποινῇ καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου.

Οὐχ ἧττον ὅμως οἱ Ἕλληνες πρὸς βορρᾶν τραπέντες, ἐποίκισαν πλείστας χώρας ἀπὸ τοῦ κάτω Δουνάβεως καὶ τῶν Καρπαθίων μέχρι τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Καυκάσου, ἤτοι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν Μολδοβλαχικῶν χωρῶν, ἔνθα Ἕλληνες ἡγεμόνες ἐκράτουν, καὶ καθ' ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσίας μέχρι τοῦ Βατοὺμ καὶ οὕτως ἀνηγέρθη νέα Σκυθικὴ Ἑλλάς, ἐφάμιλλος πρὸς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, οὐχὶ τόσον ὡς πρὸς τὸν πληθυσμόν, ὅσον ὡς πρὸς τὴν ἐμπορίαν καὶ ναυτιλίαν προστασίᾳ τῆς ρωσικῆς σημαίας, ἀπορρεούσῃ ἐκ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ καὶ τῆς ἐμπορικῆς συμβάσεως μεταξὺ Τούρκων καὶ Ρώσων τοῦ 1779 καὶ τοῦ 8ου ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Ἰασίου 1792, δι' ἧς παρείχετο ἀμνηστία εἰς τοὺς ἐπαναστατήσαντας Ἕλληνας τῶν τε νήσων καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀπελύοντο, ἄνευ λύτρων, οἱ αἰχμάλωτοι Ἕλληνες, οἵτινες, μὴ θέλοντες πλέον νὰ ζήσωσιν ὑπὸ τοὺς Τούρκους, ἀπήρχοντο καθ' ὁμάδας εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἀκτὰς τῆς Ρωσίας, ἔνθα ἵδρυσαν πλείστας πόλεις ἀπὸ τῆς Ὀδησσοῦ μέχρι τοῦ Καυκάσου, συντελέσαντες οὕτω εἰς τὴν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων καλλιέργειαν. Ἀπὸ τοῦ 1775 μετενάστευσαν Ἕλληνες Πόντιοι 40.000 ἐν Κριμαίᾳ, ἐν δὲ Χερσῶνι, Νικολάϊεφ καὶ Ὀδησσῷ 25.000, ἐν δὲ τῇ Μαριανουπόλει ἀπὸ τοῦ 1828—1884 30 000, ἐν συνόλῳ δὲ 384.300 ἐν διαφόροις πόλεσι τοῦ Καυκάσου καὶ Μεσημβρινῆς Ρωσίας (*Γ. Κ. Σκαλιέρη* «Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος» Ἀθ. 1920, σελ. 67). Ἐκλήθησαν δ' ὑπὸ τῶν ἐντοπίων περζενεβίλοι (=υἱοὶ σοφῶν), ὡς γινώσκοντες ἐπιστήμας καὶ τέχνας. Ἐὰν δ' εἰς αὐτοὺς προσθέσωμεν τοὺς ἐκ Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλώφ, ἐγκατασταθέντας ἐν Ρωσίᾳ, τότε ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει ἀνέρχεται εἰς 500 000. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι, ἐκεῖ ἐγκατεστάμενοι, ἐνέμενον πιστοὶ ἐν τοῖς πατρίοις, εὐθὺς ἀμέσως ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα ἱδρύοντες καὶ μετακαλοῦντες λειτουργοὺς τῆς τε θρησκείας καὶ τῆς παιδείας· μὴ λησμονοῦντες δὲ καὶ τὰς τῆς γεννήσεως των χώρας, ἔστελλον βοηθείας καὶ κατέλειπον κληροδοτήματα πρὸς ἵδρυσιν ναῶν, σχολείων, νοσοκομείων, πρὸς ἐκπαίδευσιν ἀπόρων νέων, προικοδότησιν ὀρφανῶν κορασίων, ἔκδοσιν βιβλίων κ.τ.τ. Ἐντεῦθεν ἡ σειρὰ τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν, περὶ ὧν ἔχομεν τὴν μονογραφίαν τοῦ Παντελῆ Κοντογιάννη (Ἀθ. 1908 Πρβλ. *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, «Φιλανθρωπικὴ δρᾶσις τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους», ἐν Ἐπετηρίδι τῆς Ριζαρείου σχολῆς 1927—1928, σ. 60 ἑξ. — *Παραμυθίας Ἀθηναγόρα*, τὸ «Κρυφὸ σχολειό»). Ἀλλὰ καὶ ἡ Αἰκατερίνη Β' ἵδρυσε τὸ «Institut du corps des Cadets Grecs», ἐν ᾧ 200 περίπου Ἑλληνόπαιδες ἐξεπαιδεύοντο.

Ἑλληνικὰ κοινοτικὰ σχολεῖα. Τοιαῦτα συνεστήθησαν: Εἰς *Αἰκατερινοδάρ*. Αὕτη κειμένη πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Νοβορρωσίσκης ἱδρύθη μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Τατάρων ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης Β' (ἧς φέρει καὶ τὸ ὄνομα). Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατῴκειτο ὑπὸ προσφύγων Ποντίων, ἀσχολουμένων εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν καπνοφυτείαν. Διδάσκαλος τῆς κοινότητος ἦτο ὁ ἱερεύς. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ 1918 εἶχε ναὸν καὶ σχολεῖα λαμπρά.

Εἰς *Βαλακλαβᾶ*. Ἡ πολίχνη αὕτη, δίωρον τῆς Σεβαστουπόλεως πρὸς Α. ἀπέχουσα, ἱδρύθη ὑφ' Ἑλλήνων τῷ 1783, τῶν Τατάρων καταλιπόντων αὐτήν. Τῷ 1795 ἡ κοινότης συνέστησε ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ σχολὴν καὶ ἴδιον σῶμα στρατιωτικὸν (φάλαγγα), ἥτις ἔδρασε μετὰ τῶν Ρώσων κατὰ τῶν Τούρκων, ὡς καὶ κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τῷ 1854. Διετηρήθη μέχρι τοῦ 1859 (*Τ. Ε. Εὐαγγελίδου*, «Τὰ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν λεγομένην φάλαγγα τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α' τὴν κατὰ τὸ 1853 ἐν Μολδοβλαχίᾳ συσταθεῖσαν ἀφορῶντα», Ἀθῆναι 1867).

Εἰς *Βατούμ*. Ὁ ἐνταῦθα ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖται, ὡς οἱ πλείονες τῶν ἐν Μεσημβρινῇ Ρωσίᾳ καὶ Καυκάσῳ, ὑπὸ Ποντίων καὶ ἡ ἐγκατάστασίς του ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἔχουσι δὲ ἐκκλησίαν τοῦ *Ἁγίου Νικολάου* καὶ σχολὴν ἀρρένων καὶ θηλέων.

Εἰς *Γιάλταν*. Οἱ Ἕλληνες καὶ ἐνταῦθα ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ Αἰκατερίνης καὶ εἶναι πολυάριθμοι, διατηροῦντες ναὸν καὶ σχολεῖον. Παρ' αὐτὴν πρὸς Δ. ἐπὶ λόφου ὑψοῦται τὸ τσαρικὸν ἀνάκτορον «Λεβάδεια».

Εἰς *Εὐπατορίαν*. Εἶναι ἵδρυμα τοῦ Μιθριδάτου ΣΤ' τοῦ Εὐπάτορος, βασιλέως τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου καὶ τοῦ Πόντου. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἵδρυσαν ναὸν τοῦ *Ἁγίου Κωνσταντίνου* καὶ σχολεῖον.

Εἰς *Θεοδοσίαν*. Οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἔκτισαν ναὸν καὶ σχολεῖον. Ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθη ὁ Τραπεζούντιος μοναχὸς Παρθένιος ὁ Μεταξόπουλος, διδάσκαλος δ' ἐχρημάτισεν ὁ Νικηφόρος, ὅστις μετὰ τῶν μαθητῶν του Παπακυριαζῆ καὶ Δαυῒδ ἐμαρτύρησαν (1770) ὑπὸ τῶν Τατάρων.

Εἰς *Κέρτς* (*Παντικάπαιον*). Ἡ αὐτόθι ἑλληνικὴ κοινότης εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ διατηρεῖ ναὸν καὶ σχολὴν ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὁ ναὸς εἶναι κτίσμα τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἐν Ρωσίᾳ διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ (Ι' αἰῶνα). Ἡ πόλις, οὖσα ὁ πρῶτος λιμὴν πρὸς Δ. τοῦ στομίου τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (Ἀζοφικῆς θαλάσσης), συγκεντρώνει ζωηρὸν ἐμπόριον, εἰς ὃ ἀσχολοῦνται οἱ Ἕλληνες.

Εἰς *Κίεβον*. Ἡ κοινότης εἶναι ἐκ τῶν παλαιοτέρων, μέχρι τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἀναγομένη, ἔχουσα ναὸν καὶ σχολεῖον, ὅπερ συνέστησεν ὁ πατριάρχης τῆς Ρωσίας Φιλάρετος μετὰ τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Θεοφάνους, τῷ 1620, ἐπισκεψάμενος τὴν πόλιν. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, ἧς διευθυντὴς ἐχρημάτισεν ὁ Σωφρόνιος Ποκλάστις, ἐδιδάσκετο ἡ ἑλληνική, ἡ λατινική, ἡ σλαυωνικὴ καὶ ἡ πολωνικὴ γλῶσσα. Ὁ Θεοφάνης ἥνωσε καὶ τὴν «ἀδελφότητα τῶν Θεοφανείων», ἵνα ἀσφαλίσῃ αὐτὴν κατὰ τῶν Οὐνιτῶν, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (Νέα Σιὼν 1904, σ. 338). Ἤδη οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἐκρωσισθῆ.

Εἰς *Κισνόβιον*. Ἡ ἐνταῦθα κοινότης εἶχε ναὸν τοῦ *Ἁγίου Παντελεήμονος*, οὗ ὁ ἐφημέριος Ζαχαρίας Σπαρμιώτης ἦτο καὶ διδάσκαλος ἀπὸ τοῦ 1817—1821. Ἡ σχολὴ ἤκμαζεν, ὡς ἡ ἐν Ὀδησσῷ, λόγῳ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν αὐτόθι, ὡς ἐκ τῆς συστάσεως τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, διατριβόντων λογίων. Τῷ 1900 διετηρεῖτο ἔτι ἡ κοινότης καὶ συνετήρει ἐφημέριον καὶ σχολεῖον (*Διονυσίου Μεταξᾶ Λασκαράτου*, «Ἑλληνικαὶ παροικίαι», Βραΐλα 1900, σ. 105—107).

Εἰς *Μαριανούπολιν*. Οἱ αὐτόθι Ἕλληνες, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐγκατασταθέντες, ὡς καὶ ἐν τοῖς πέριξ χωρίοις φόβῳ τῶν Ταταρων, ἐστεροῦντο σχολείου καὶ σχεδὸν ἀπέμαθον τὴν ἑλληνικήν, ὁμιλοῦντες τὴν ταταρικήν· διὰ τοῦτο ὁ Καποδίστριας τῷ 1818 ἐδωρήσατο αὐτοῖς τὰς ἐκ μέρους τῶν Γάλλων προσενεχθείσας δωρεάς, μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Βιέννης τοῦ 1815, καὶ ἵδρυσε καὶ βιβλιοθήκην καὶ σχολεῖον. Σήμερον οἱ κάτοικοι εἶναι ταταρόφωνοι καὶ ρωσόφωνοι.

Εἰς *Νιζνην*. Αὕτη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐγένετο σπουδαῖον κέντρον ἑλληνισμοῦ, διότι ἡ ἑλληνικὴ παροικία, κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἱδρυθεῖσα καὶ ἀναγνωρισθεῖσα διὰ διατάγματος τῆς 2 Μαΐου 1657, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Παϊσίου (1645—1660), εἶχεν ἴδιον αὐτόνομον διοργάνωσιν μετ' ἐκκλησιῶν. Ὁ ἐξ Ἀγγελοκάστρου καταγόμενος ἱερεὺς Χριστόδουλος Δημητρίου (1670) ἐνήργησεν ἐράνους καὶ ἵδρυσε ναὸν τῶν *Ἁγίων Πάντων* καὶ συνεκρότησε τὸ «ἀδελφᾶτον» τῷ 1696. Τὸ ἀδελφᾶτον προαγόμενον ἔτυχε καὶ τῆς προστασίας τοῦ Μεγάλου Πέτρου τῷ 1710 καὶ

Digitized by Google

ἐφεξῆς τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης, ὅτε, ὡς ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλὼφ ἐν Ἑλλάδι (1769—1774), εἶχον συρρεύσει πλεῖστοι ἄλλοι πρόσφυγες Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ εἶτα διδάσκαλος τοῦ γένους Ἀθανάσιος Ψαλλίδας καὶ ὁ Γεώργιος Κρεμμύδας, ὁ ἐν Μόσχᾳ διδάσκων. Τὸ ἀδελφᾶτον, καταργηθέν, ἐμφανίζεται ὑπὸ νέαν μορφήν: «Ἑλληνικὸν τῆς Νίζνης δικαστήριον». Ὅτε δὲ ὁ Γεώργιος Ριζάρης (1801—1811) εὑρίσκετο ἐν Νίζνῃ, ὁ Ἀλέξανδρος Α' ἐπεκύρωσε μὲν τὰς τῶν παροίκων προνομίας, συνεχώνευσεν ὅμως μετὰ τοῦ «Ἀδελφάτου τῶν Ρώσων πολιτῶν» (Περὶ αὐτοῦ ἔγραψαν οἱ *Ν. Στρογκόβσκυ* καὶ *Θ. Τσεχόβσκυ* καὶ *Ἀμβρ. Φραντζῆς* ἐν «Ἐπιτομῇ ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος», Ἀθ. 1839, Α' 14—7) καὶ ὁ «Λόγιος Ἑρμῆς» (1819, σ. 749, 784 ἑξ.). Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἀκμαία κοινότης ἤρξατο παρακμάζουσα· οἱ ἀποθανόντες ἱερεῖς δὲν ἀντικατεστάθησαν, ἡ λειτουργία ἐτελεῖτο σλαβωνιστὶ καὶ ἱδρύθη μὲν καὶ ἄλλος ναὸς τοῦ *Προδρόμου* ὑπὸ τῶν Ζωσιμαδῶν, τῷ 1820, ἀλλὰ τὰ σχολεῖα ἔμενον κενά, ἰδίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος· ἀπὸ τοῦ 1812 ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου Μπούμπα ἱδρυθεῖσα σχολὴ ἔσχε διδάσκαλον ἐπὶ 20 ἔτη καὶ πλέον καὶ παρέσχεν εἰς αὐτὴν δωρεὰς ὁ Στέφανος Μπούμπας διὰ τὸν ἐκ Τρικκάλων Χριστόδουλον Ἱερόπαιδα, ὅστις συγχρόνως ἐδίδασκε καὶ ἐν τῷ αὐτόθι ρωσικῷ γυμνασίῳ τὴν ἑλληνικήν. Μετ' αὐτὸν ἐδίδαξεν ὁ Νικόλαος Ἀρτηνός, ὁ ὁποῖος τῷ 1832 ὑπῆρξε καὶ καθηγητὴς τοῦ ἐν Τσερνιγόβῳ ρωσικοῦ σχολείου. Σήμερον οὐδεὶς ὁμιλεῖ τὴν ἑλληνικήν. Ὁ τελευταῖος ἱερεὺς ἦτο ὁ Πάτμιος ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Συχνῆς († 1855).

Εἰς *Νικολάϊεφ*. Ἡ κοινότης, εὐθὺς μόλις συνέστη, τῷ 1819, ἵδρυσε ναὸν τοῦ *Ἁγίου Νικολάου* καὶ σχολεῖον. Ἐν τῷ αὐτόθι δὲ κυβερνητικῷ λυκείῳ τῶν πηδαλιούχων εἶχεν ἱδρυθῆ, ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἕδρα τῆς ἑλληνικῆς, χάριν τῶν Ἑλλήνων ναυτιλλομένων. Ταύτης τῷ 1830 διδάσκαλος ὑπῆρξεν ὁ ἄλλοτε διδάσκαλος τῆς Πατμιάδος σχολῆς Κύριλλος Σγουρομαλλιανὸς (1801—1822), ὁ εἶτα εἰς Ἑλλάδα καταφυγὼν καὶ ἐν Λεωνιδίῳ μετὰ τὴν ἐν Νικολάϊεφ διδασκαλίαν διορισθεὶς ἐπὶ Καποδιστρίου.

Εἰς *Νοβορρωσίσκην*. Συνέστη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος ὡς καὶ ἐν Κριμσκαγία.

Εἰς *Ὀδησσόν*. Οἱ ἱκανοὶ ἐνταῦθα Ἕλληνες εἶχον ἱδρύσει καὶ προκαταρκτικὸν σχολεῖον τῷ 1794, ἔχον 72 μαθητὰς (*Τ. Κανδηλώρου* «Φιλικὴ Ἑταιρεία», σ. 61, καὶ *Μ. Α. Δένδια* «Αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι ἀνὰ τὸν κόσμον» Ἀθ. 1919, σ. 28). Ἡ πόλις ἔλαβε μεγίστην ἐπίδοσιν μετὰ τὸ 1795, ὅτε ἡ Αἰκατερίνη Β' δι' οὐκαζίου διέταξε τὸν κόμιτα Ζούμπωφ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν πόλιν «διὰ τοὺς ὁμοθρήσκους (Ἕλληνας) τοὺς κατὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον μετ' ἐξόχου ζήλου ὑπηρετήσαντας ἡμᾶς». Συγχρόνως δὲ παρείχοντο εἰς τὸν Ἕλληνα συνταγματάρχην Κεσόγλου τὰ χρηματικὰ μέσα πρὸς ἀνέγερσιν ἐκκλησίας τῆς *Ἁγίας Τριάδος*. Τὸ σχολεῖον ἐξηκολούθει τὸ ἐκπαιδευτικόν του ἔργον καὶ τῷ 1811 συναντῶμεν διδάσκαλον τὸν ἐκ Πελλαδαρίου τῆς Βιθυνίας Παναγιώτην Καλευρᾶν, φιλικόν, πολεμήσαντα δὲ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν Ἀγῶνα (βλ. *Τ. Ε. Εὐαγγελίδη* «Ὄθων», Ἀθ. 1893). Ἡ σχολὴ αὕτη μετετράπη εἰς ἐμπορικὴν συγχρόνως καὶ ἑλληνικήν, ἐν ᾗ τῷ 1817—1820 ἐδίδασκεν ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ Χῖος Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος (καὶ τὸ β' 1822—1830), ὁ Ἰωάννης Μακρῆς, ὁ Φιλιππουπολίτης Γεώργιος Κλεόβουλος, ὁ Σπυρίδων Πίκκολος, ὁ Γεώργιος Θεραπειανὸς (1823), ὁ Ἰωάννης Παλαμᾶς, ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Παναγιώτου (1821—1828), ὁ Γεώργιος Δενδρινός, ὁ Ι. Γ. Τρικκεριώτης, ὁ Γεώργιος Ἀργυρόπουλος, ὡς διδάσκαλος τῆς ρωσικῆς καὶ ἰταλικῆς, Μιχαὴλ Ἀναγνώστου διὰ τὰς μικρὰς τάξεις (1 Ἀπριλίου 1817) καὶ ὁ Μιχαὴλ Καζώτης· εἶτα δὲ προσελήφθη καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ἀβραμιώτης τῆς ἰταλικῆς καὶ ἰχνογραφίας μετὰ βοηθοῦ τοῦ Ι. Μαρούλη. Ἀντὶ τοῦ Ἀναγνώστου καὶ τοῦ Ἀβραμιώτη διωρίσθη ὁ Γεώργιος Γελιαιίδης καὶ ἀντὶ τοῦ Μαρούλη ὁ Κωνσταντῖνος Ἀνδρεάδης βραδύτερον. Τῷ 1820 διωρίσθη ὁ Γεώργιος Λασσάνης. Ὡς πόρους δὲ τῆς σχολῆς, πλὴν τῶν εὐεργετῶν, ὥρισεν ἡ ἐφορία ποσοστὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν πλοίων καὶ τῶν ἐν Ὀδησσῷ ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 πλεῖσται οἰκογένειαι συνέρρευσαν εἰς Ὀδησσόν, ἰδίως πλούσιαι. Ὁ Βαρδαλάχος, ἐπιληφθεὶς τῆς διευθύνσεως, διώρισεν ἐπιστάτην τῆς σχολῆς τὸν Ι. Πεταλᾶν καὶ διδασκάλους τὸν Δημήτριον Καψάλην καὶ Γ. Ἀνδρεάδην, ἀλληλοδιδάκτας, καὶ τὸν Φλουκῆν καὶ Ν. Πίκκολον τῆς ρωσικῆς, τὸν δὲ τέως μαθητὴν τῆς σχολῆς Μιχ. Κ. Κανᾶν τῆς ἀριθμητικῆς, εἰσήγαγε δὲ καὶ προπαρασκευαστικὴν τῆς ὁμιλουμένης διὰ τοῦ Μιχ. Παλαιολόγου. Ἄλλοι διδάξαντες εἶναι ὁ Ἀλέξ. Ραδινός, ὁ Σέργιος Μυστάκης, ὅστις, ἐπὶ βραχὺ διδάξας, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Καζάν, ὁ Γεώργιος Στεφάνου Θεραπειανὸς ὁ Καμινάρης, ὁ Δημήτριος Παυλίδης κτλ. Ἐν τῷ μεταξὺ, συνεχιζομένης τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπαναστάσεως, πολλοὶ κατέφυγον ἵνα συμμετάσχωσι τοῦ Ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου (1828—1831) πολλοὶ ἀπῆλθον εἰς Ἑλλάδα. Συγχρόνως δὲ καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τῆς Ρωσίας ἐπενέβη εἰς τὰ τῆς σχολῆς. Ἀπελθόντος δὲ καὶ τοῦ Βαρδαλάχου εἰς Σῦρον, τὰ τῆς σχολῆς ἔβαινον ἐπὶ τὰ χείρω. Οὕτω δὲ λήγει ἡ πρώτη περίοδος 1817—1830 καὶ ἄρχεται νέα 1830—1850, ὅτε ἐγείρονται εἰδικὰ ἄξια λόγου κτήρια μετὰ εἰδικοῦ τυπογραφείου πρὸς ἔκδοσιν τῶν σχολικῶν βιβλίων. Εἰσάγονται τὰ γαλλικὰ καὶ διορίζεται διδάσκαλος ὁ ἐκ Ζαγορίου Ζαβάρας. Ἐπίσης διωρίσθη ὁ Δ. Θεμελιάδης (Τσουπογιάννης) καὶ Ἀλέξ. Βρεττός, ὃν παραιτηθέντα ἀντικατέστησεν ὁ Πέτρος Καλινέβσκης καὶ ὁ Ἀθ. Παπαδόπουλος καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Φώτιος Κοτοπούλης καὶ ὁ Ἀντ. Κορωνέλος ἀντὶ τοῦ Ζαβάρα. Ὁ Ρῶσος ἐπιθεωρητὴς τοῦ σχολείου ἐπιβάλλει κατάλογους βαθμολογίας, μαθητολόγιον καὶ κατάστασιν καθ' ἑξαμηνίαν πρὸς αὐτόν, ἐμφαίνουσαν τὰ τῆς σχολῆς. Διορίζονται διδάσκαλοι ὁ Δημ Παλαιολόγος, ὁ Ἀλέξ. Σουμαρικώφ, Μιχ. Καζώτης καὶ Γεώργ. Ξένης. Ἐλαττοῦνται τὰ μαθηματικὰ εἰς μόνην τὴν ἀριθμητικὴν περιοριζόμενα καὶ εἰσάγονται τὰ θρησκευτικά, ἃ διδάσκει ὁ πρωθιερεὺς τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος Ἰωάννης Ροδοστάθης, διορίζεται δὲ διδάσκαλος ὁ Παναγ. Καρυάνδης. Τῷ 1839—1840 οἰκοδομοῦνται τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα. Τῷ 1842 διορίζεται διδάσκαλος ὁ Κωνστ. Καρινός. Τῷ 1850 καλεῖται ἐκ Γερμανίας ὁ Γ. Παπαγεωργίου, ἀντὶ τοῦ Θεμελιάδου, καὶ Ἀθαν. Πήλλικας, ἀντὶ τοῦ Καρυάνδου, καὶ ὁ Γεράσιμος Μακρῆς, βραδύτερον δέ, ἀντὶ τοῦ Παπαγεωργίου, προσκαλεῖται ὁ ἐκ Ζαγορίου ἀπόφοιτος τῆς Ριζαρείου σχολῆς (1845—1849) Χαράλ. Ι. Βουλόδημος, διδάξας μέχρι τοῦ 1870, ὁ Δ. Παλαιολόγος καὶ Κωνστ. Μάτσας καὶ τῷ 1853 ὁ Γ. Μακρῆς. Ἔκτοτε δὲ προσελαμβάνοντο διδάσκαλοι ἐξ Ἀθηνῶν, τὸ δὲ πρόγραμμα προσηρμόσθη πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι. Τῷ 1854, ἐκραγέντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ἡ σχολὴ ἐκλείσθη· μετὰ ταῦτα ὁ Εὐστράτιος Πετροκόκκινος, ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος Βεγλερῆς, τῆς ρωσικῆς ὁ Α. Ποπὼφ καὶ Η. Παυλὼφ καὶ τῆς γαλλικῆς ὁ Α. Σαπελλὲν καὶ οἱ Ἠλίας καὶ Σπυρίδων Σούντιας. Ἡ σχολὴ διετηρεῖτο μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων ἐπικρατήσεως, τῷ 1918. Ἐχρημάτισαν δὲ διδάσκαλοι λόγιοι ἄνδρες ὡς ὁ Γεώργιος Χρυσοχόος, ὁ Μ. Η. Μαλανδράκης, ὁ Ἀναστάσιος Μάλτος, ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου καὶ εἴ τις ἕτερος, ἐκπαιδεύσαντες ἑλληνοπρεπῶς τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν τῆς Ὀδησσοῦ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐχρημάτισαν ὕστερον διδάσκαλοι εἰς διαφόρους ἑλληνικὰς κοινότητας τῆς Ρωσίας καὶ ὁ Σ. Παπαδημητρίου προήχθη εἰς καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου Ὀδησσοῦ, ὁ δὲ παλαιογράφος Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς τοῦ πανεπιστημίου Πετρουπόλεως.

Εἰς *Πολτάβαν*. Ἱδρύθη πρὸ τοῦ 1781, εἰς τὴν σχολὴν δὲ τῆς Πολτάβας μετέβαινον, ἐξόδοις τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, κατὰ οὐκάζιον τῆς Αἰκατερίνης Β', καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐν Ταϊγανίῳ ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων (*Ἐμμ. Ἰωαννίδου Ἀμοργινοῦ* «Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Νικηφόρου Θεοτόκη» ἐν «Εἰκοσιπενταετηρίδι» τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει «Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου», σ. 105, 112—129).

Εἰς *Ροστόβ*. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τῆς πόλεως ταύτης, κτισθείσης τῷ 1761, εἶναι νεωτέρα πολύ, οὐχ ἧττον ὅμως διετήρει ναὸν καὶ σχολεῖον.

Εἰς *Σεβαστούπολιν*. Ἡ ἐν αὐτῇ ἑλληνικὴ κοινότης συνέστη ὀλίγον μετὰ τὸ 1780, συνετήρει δὲ ἐκκλησίαν τῶν *Τριῶν Ἱεραρχῶν* καὶ σχολεῖον, ὅπερ διετηρεῖτο μέχρι τοῦ 1918.

Εἰς *Σμόλενσκ*. Συνέστη τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Ρωμανοῦ τῷ 1181, ἀλλ' ἀνιδρύθη πρὸ τοῦ 1785, χάριν δὲ τῶν αὐτόθι φοιτώντων Ρώσων ὁ Ματθαῖος Χριστόφορος Φρειδερῖκος ἐξέδοτο τὰς «Ἐκλογὰς ἐκ τῶν ἑλληνίδι φωνῇ γραφάντων» ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ μεταφρασθείσας ρωσιστὶ χάριν τῶν ἐν τῷ διδασκαλείῳ Σμόλενσκ μαθητῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Μπορὶς Φλονὼφ (1785, εἰς 8ον). Τὰ σχολεῖα ταῦτα τυγχάνουσιν ἄξια μνήμης ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ δὲν εἶχον ἱδρυθῆ ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων, ὡς τὰ κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα, ἀλλ' ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως προτάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν.

Εἰς *Ταϊγάνιον*. Ἡ κοινότης ἱδρύθη τῷ 1775 καὶ διεκρίθη εὐθὺς ἀμέσως ὡς ἐκ τοῦ διενεργουμένου ἐμπορίου σιτηρῶν, ἐπὶ πλούτῳ καὶ φιλοξενίᾳ· ἵδρυσε δὲ καὶ ἐκκλησίαν τοῦ *Ἁγίου Κωνσταντίνου* (1781) καὶ σχολήν, ἧς οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι ὑπῆρξαν οἱ ἑκάστοτε ἱερεῖς, ὡς ὁ Γεράσιμος Μπελούκας, ὁ Παπακωνσταντῖνος, ἐδίδαξε δὲ πρὸ τοῦ 1821 καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Πέζαρος. Τῷ 1874—1882 διδάσκαλος ἐχρημάτισεν ὁ Εὐστρ. Τσακαλῶτος. Ἡ σχολὴ διετηρεῖτο καὶ διηυθύνετο ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀδαμαντίου Ἀδαμαντίου (1900) καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου, ἀκμάζουσα μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων ἐπικρατήσεως (1918), ὅτε οἱ τέως εὐημεροῦντες μεγαλέμποροι Ἕλληνες ἔπαθον πανωλεθρίαν (βλ. *Δ. Μ. Λασκαράτου*, «Ἑλληνικαὶ Παροικίαι», σ. 46—51).

Εἰς *Χερσῶνα*. Ἐν αὐτῇ πληθὺς Ἑλλήνων προσφύγων κατέφυγε κατὰ τὸ 6' τέταρτον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εἶχε δὲ ἱδρυθῆ καὶ ναὸς τῆς *Ἁγίας Σοφίας* ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἠλία Κανδύλογλου (1785—1792), διορίσαντος διδασκάλους τοὺς μαθητάς του Γεώργιον Στρατηγόπουλον, Πελοποννήσιον καὶ Θεόδωρον Παλαιώφ Τραπεζούντιον.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν ἐν ψιλῇ ἀναγραφῇ, ἐλλείψει πηγῶν, αἱ σχολαὶ τῶν ἐν Ρωσίᾳ ἑλληνικῶν κοινοτήτων, αἵτινες ὅμως ἐξηνεμίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν μπολσεβίκων (1918). Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη (1762—1796) ἵδρυσε μετὰ τὸ 1772 ἐν Πετρουπόλει τὸ «Institut des Cadets Grecs», ἐν ᾧ 200 Ἑλληνόπαιδες ἐξεπαιδεύοντο κατὰ τὸν Ἰάκωβον Ρίζον Νερουλὸν («Νεωτέρα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος», Γενεύη 1827, σ. 27). Ἐπίσης ἐν Μόσχᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἱδρύθη «Ἐμπορικὴ Ἀκαδημία τῶν Γραικῶν». Ταύτης διευθυντὴς διωρίσθη τῷ 1818 ὁ Γρηγόριος Δημητρίου Μιμῆς, ὁ κατόπιν διδάσκαλος ἐν Ὀδησσῷ. Ἐπίσης διδάσκαλος ὑπῆρξε καὶ ὁ Φιλιππουπολίτης Κωνσταντῖνος Δ. Παπαδόπουλος, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἀνακηρυχθεὶς τῆς αὐτόθι Ἀκαδημίας, ὅστις, ἵνα εὐκολύνῃ τοὺς Ἕλληνας, ἐξέδωκεν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1816: «Γραμματικὴν Ρωσογραικικήν», ἣν ἀφιεροῖ τῷ τότε ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας Ἰωάννῃ Καποδίστριᾳ. Ἐξέδωκε καὶ «Νέους διαλόγους ρωσογραικικούς» (ἐν Πετρουπόλει τῷ 1826, βλ. *Τ. Ε. Εὐαγγελίδη* ἐν «Θρακικοῖς» Ἀθ. 1931 Γ', σ. 140—141). Ἐν Μόσχᾳ ὑπῆρχε μεγάλη ἑλληνικὴ κοινότης μετὰ τυπογραφείου τῷ 1804, ἐν ᾗ σπουδαίαν θέσιν κατεῖχον οἱ Θρᾶκες, ὡς ὁ Ἀντώνιος Κομιζόπουλος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ἐπίσης ἐν Ρωσίᾳ διεκρίθησαν πολλοὶ Ἕλληνες, ὡς ὁ Μακεδὼν Γεώργιος Παπαζώλης, εὐνοούμενος τοῦ κόμιτος Ὀρλὼφ καὶ ἀπεσταλμένος τῆς Ρωσίας εἰς Πελοπόννησον κατὰ τὴν ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' ἐπανάστασιν, ὅστις ἐξέδωκεν «Ἑρμηνείαν τῆς πολεμικῆς τάξεως καὶ τέχνης» (ἐν Βενετίᾳ 1765), προπαρασκευάζων τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ πολεμικά, ὁ ἐκ Μυτιλήνης Ἀντώνιος Παλλαδοκλῆς εὐνοούμενος τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου, καὶ ὁ Σπυρίδων *Δεστούνης* (βλ. λ.). Ἐπίσης ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου καὶ ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ὡς καθηγηταὶ ἐν Πετρουπόλει καὶ ἐν Ὀδησσῷ. Καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Πετρουπόλεως ἐχρημάτισε καὶ ὁ Γαβριὴλ Δεστούνης κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Μητροπολῖται δὲ ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' ἐχρημάτισαν ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, Σλαβωνίου καὶ Χερσῶνος (1776—1806), καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, Ἀστραχανίου καὶ Σταυροπόλεως (1779—1800) καὶ ὑπουργὸς ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας. Ναύαρχοι δὲ καὶ στρατηγοὶ ἐτίμησαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, παραλλήλως πρὸς πρέσβεις καὶ διπλωμάτας καὶ ἀνωτάτους ὑπαλλήλους τοῦ κράτους. Ὡς ἔμποροι δ' οἱ Ἕλληνες κατεῖχον ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰ σκῆπτρα τοῦ ἐμπορίου τῶν δημητριακῶν κυρίως καὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Κληροδοτήματα. Οἱ ἐν Ρωσίᾳ ἀπὸ τῆς ἁλώσεως καὶ ἐντεῦθεν ἰδίως ἐγκαταστάντες οὐ μόνον ὡς ὀρθόδοξοι ἐγένοντο ἀσμένως δεκτοί, ἀλλὰ καὶ παρεσχέθησαν εἰς αὐτοὺς πᾶσα ἐργασία καὶ ὑποστήριξις, ἐξ ὧν ἐνωρὶς προσεκτήσαντο περιουσίας καὶ ἵδρυσαν ἰδίας κοινότητας, ὧν τινες καὶ προνομιοῦχοι, ὡς ἡ τῆς Νίζνιν, κατέστησαν, καὶ μετὰ τὴν λεγομένην ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλὼφ (1769—1774) ὁμαδικῶς εἰς Ρωσίαν, ὡς προστάτιδα τῶν ὀρθοδόξων, καταπλέοντα πλοῖα ἔκ τε τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τοῦ Πόντου, πλήρη οἰκογενειῶν ἑλληνικῶν, ἐδέχοντο καὶ παρεῖχον τὰ πρῶτα μέσα τῆς ἐγκαταστάσεως. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι, ὧν τὰ τέκνα εἰσήγοντο εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Μ. Πέτρου καὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β' ἱδρυθείσας στρατιωτικάς, ναυτικάς, ἐμπορικὰς καὶ γεωργικὰς σχολάς, ἐξερχόμενοι τούτων κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον ὡς ἀξιωματικοί, ὧν πλεῖστοι ἀνῆλθον εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα, οἱ δὲ ἐπιδιδόμενοι ἕκαστος εἰς τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης, προσεῖλκον ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀνελάμβανον δημοσίας ἐργολαβίας καὶ ἰδιωτικὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις ταχέως πλουτήσαντες. Ἀνεμιμνήσκοντο δὲ τῶν ἐν δουλείᾳ ὑπὸ τοὺς Τούρκους διατελούντων συγγενῶν, καὶ ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτῶν ἐπρονόουν περὶ ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν πατρίδων αὐτῶν. Ἐν μόνῳ τῷ «Μητρώῳ τῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διαχείρισιν καὶ τῶν εἰς τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργείου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ὑπαγομένων κληροδοτημάτων» (Ἀθ. 1930 τόμ. Α' ἔκ. 4ον, σ. 1163) ἀναγράφονται εἴκοσι τέσσαρα κληροδοτήματα ἐν Ρωσίᾳ γενόμενα, ἅπερ ἀντιπροσωπεύουσιν ἑκατομμύρια ὅλα δραχμῶν: 1) Κωνστ. Τσιροπούλου. 2) Κωνστ. Ἰωαννοπούλου. 3) Ἰωάννου Βόβου. 4) ἀδελφῶν Ζωσιμάδων (αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐξέδωκαν τὰ ἔργα τοῦ Κοραῆ καὶ πλεῖστα ἄλλα, 1817. 6) Σοφίας Νικολάου - Δημητρίου Κρήτσκη. 8) Ἰωάννου Βαρβάκη Κοστόβα. 7) Παύλου Φιλῆ. 8) Ἰωάννου Βαρβάκη (Βαρβάκειον Λύκειον). 9) Παναγ. Θεοφυλάκτου Ἀκρίτα. 10) Νικολάου Κοτινάκη. 11) Σοφίας Γ. Νήρω. 12) Νικολάου Δημητρίου Κρήτσκη (ἀντιναυάρχου, 6' τοῦτο, 1843). 13) Εὐσταθίου Σαραντινάκη. 14) Εὐσταθίου Ζάκκα. 15) Νικολ. Ἀθ. Μανκρῆ. 16) Ἀντωνίου Κομιζοπούλου. 17) Γρηγορίου Κ. Μεσαξούδη. 18) Γρηγορίου Μαρασλῆ. 19) Μαρίνου Βαλλιάνου. 20) Ζαννῆ Π. Συνοδινοῦ. 21)

Digitized by Google

Γεωργ. Ρ. Ριζάρη. 22) Ἰωάν. Χ. Βεϊτσηνοῦ. 23) Ἰωάν. Τριανταφ. Δομπόλη. 24) Ἀναστασίου Τσοφλῆ. Ἐννοεῖται ὅτι κληροδοτήματα καὶ πλουσιώταται κοινοτικαὶ τῶν Ἑλλήνων περιουσίαι καὶ μοναστηριακὰ κτήματα ἐδημεύθησαν ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων.

Νέοι Ἕλληνες, σπουδάσαντες ἐν Πετρουπόλει, ἦσαν: ὁ ἐκ Λεβαδείας Χριστόφορος Κούταλις, ὅστις φυγὼν εἰς Ρωσίαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770 ἐσπούδασεν ἐν τῷ «εὐγενικῷ θαλασσινῷ τῷ ἐν Πετρουπόλει ρωσικῷ σχολείῳ» καὶ εἶτα ἐδίδασκεν αὐτόθι τὰ μαθηματικὰ εἰς τὴν γραικορρωσικὴν διάλεκτον. Τούτου ἔχομεν ἔργον ἐν χειρογράφῳ, σῳζόμενον ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ (ἀριθμ. 1243, κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ Ἰω. Σακελλίωνος, σ. 225), γραφὲν τῷ 1806 ἐν Πετρουπόλει καὶ ἀφιερούμενον τοῖς Ζωσιμάδαις καὶ ἁπαξάπασι τοῖς λοιποῖς φιλομαθεστάτοις Ἰωαννίταις: «Σφαιρικὴ Γεωμετρία» εἰς φύλλα 139· ὁ Θεόδωρος Βαλλιᾶνος, ὁ εἶτα ἐπὶ Καποδιστρίου εἰς Ναύπλιον κατελθὼν καὶ κατόπιν συνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ ἐν Ἑλλάδι (ἀποθ. 1862), ὁ συγγραφεὺς καὶ μεταφραστὴς πολλῶν ἐκ τοῦ ρωσικοῦ βιβλίων· ὁ Σπυρίδων Δεστούνης (1785—1848), συγγραφεὺς πολλῶν πονημάτων· ὁ ἐκ Μακρονίτσης Νικόλαος Γκούτσης, ἐκδότης δύο ἔργων τοῦ Γ. Λασσάνη· ὁ Λουδοβῖκος Σωτήρης, ἰατρὸς ταγματάρχης τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, συγγραφεὺς τῆς Ἱστορικοκριτικῆς Ἀπολογίας (Τεργέστη 1814)· ὁ Ζαχαρίας (Θεοχάρης) Ἀρκὰς Ἀνδρεάδης, ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ ναυτικοῦ, μεταφραστὴς τῆς «Στολαγωγίας» (Μόσχα 1823) καὶ ἱδρυτὴς τῆς πρώτης ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας· ὁ Φίλανδρος Εὐθύμιος, καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ σχολῇ Πετρουπόλεως καὶ ἐν Τεργέστῃ. Κατήγετο ἐκ Πελοποννήσου (παρὰ *R. Nicolas*, «Geschichte der Neugrechischen Literatur», Λειψία 1876, σ. 17 καὶ 165) καὶ ἔγραψε τὰ ἑξῆς βιβλία: «Κατάστασις τῶν λογίων μαθήσεων καὶ ἐπιστημῶν παρὰ τοῖς νῦν Γραικοῖς», (Τεργέστη 1810, ἐκ τοῦ ρωσικοῦ), «Ἀπολογία Ἱστορικοκριτική, συντεθεῖσα ἑλληνιστὶ ὑπό τινος φιλογενοῦς Ἕλληνος» (ἐν νεοελληνικῇ, καὶ μετὰ σημειώσεων ὑπὸ *Ἀναστασίου* (ψευδώνυμον), Τεργέστη 1814). Ἐπίσης οἱ: Γεώργιος Συμβουλίδης ἐκ Τραπεζοῦντος, ὅστις σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Παρισίοις καὶ εἶτα μετερχόμενος τὸν ἰατρὸν ἐν τῇ πατρίδι ἀπῆλθεν εἰς Ρωσίαν. Ἐνταῦθα καταταγεὶς εἰς τὸν στρατὸν ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου καὶ τῷ 1864 συνέστησε δύο διαγωνίσματα, τὸ μὲν ἐν Ἀθήναις τρισχιλιόδραχμον ἰατρικόν, τὸ δ᾽ ἕτερον ἐν Κωνσταντινουπόλει, φιλολογικὸν († 1878). Δημήτριος *Μπερναρδάκης* (βλ. λ.) καὶ *Ζωσιμάδαι* (βλ. λ.). Διδάσκαλοι ἐν Ρωσίᾳ τῷ 1760 ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Νικόλαος καὶ Ἀναστάσιος Μπελδάνης (*Σ. Λάμπρος*, ἐν «Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας» τ. Δ΄, σ. 354).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Η. Κάλφογλου*, «Οἱ Ἕλληνες τοῦ Καυκάσου» (Ἀθ. 1908).—*Σακελλαρίου Γ. Σακελλαρίου*, «Ἡ Φιλικὴ ἑταιρεία» (Ὀδησσὸς 1909).—*Ι. Η. Κάλφογλου*, «Ὁ ἄποικος, ἤτοι αἱ ἐν τῇ Νοτίῳ Ρωσίᾳ καὶ Καυκάσῳ ἑλληνικαὶ αποικίαι καὶ αἱ ἄλλοτε διαλάμψασαι ἑλληνικαὶ ἐπισκοπαί, ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ μητροπόλεις» (Βατοὺμ 1919).—*Παναγιωτίδου Θεολόγου*, «Ὁ ἐν Ρωσίᾳ ἑλληνισμὸς» (Ἀθ. 1919).—*Μ. Δένδια*, «Αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι ἀνὰ τον κόσμον» (Ἀθ. 919).—*Θ. Θεοχαρίδου*, «Ὁ ἑλληνικὸς στρατιωτικὸς ἀποικισμὸς στὴν Νότιο Οὐκραϊνά. Ἀποικίαι στὰ περίχωρα τῆς Ὀδησσοῦ» (ἐν Ὀδησσῷ 1930, ἀπόσπασμα ἐκ ρωσικοῦ περιοδικοῦ Ὀδησσοῦ).—Περὶ τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν Ρωσίας ἀρκεταὶ μονογραφίαι ἐξεδόθησαν ἐν «Πανδώρᾳ» τοῦ 1853 (τόμ. Δ΄, σ. 40 ἑξ., 54 ἑξ., 76 ἑξ., 100 ἑξ.), ὡς καὶ τοῦ 1862 καὶ 1866.—*Ἀντωνίου Μηλιαράκη*, «Γεωγραφικὴ φιλολογία» (Ἀθ. 1889, σ. 97 ἑξ.). Πλεῖσται δὲ πραγματεῖαι ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ ἀπὸ τοῦ 1896 ἐκδιδομένῳ «Ἑλληνισμῷ», ἐν τῷ «Παρνασσῷ» καὶ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει «Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ».

Τ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

—[ΔΙΕΘΝ.] Ἡ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀσκηθεῖσα ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ὑπὸ τῆς *Σοβιετικῆς Ρωσίας* ἐξεδηλώθη τὸ πρῶτον διὰ διπλωματικῆς πράξεως τὴν 3 Μαρτίου 1918, ἡμέραν τῆς ὑπογραφῆς τῆς μετὰ τῆς Γερμανίας συνθήκης εἰρήνης τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ. Εἶναι ἡ πολιτικὴ τῆς συνθηκολογήσεως μεταξὺ τῶν τέως ἀντιπάλων, ἡ ὁποία ἐσυνεχίσθη διὰ τῆς ἀπὸ 12 Ὀκτωβρίου 1920 προκαταρκτικῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀπὸ 18 Μαρτίου 1921 ὁριστικῆς συνθήκης μετὰ τῆς Πολωνίας, τῆς συνομολογηθείσης ἐν Ρίγᾳ, καὶ τῆς κατὰ τὸ διάστημα 1918—1920 ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐσθονίας, τῆς Λιθουανίας, τῆς Λεττονίας καὶ τῆς Φινλανδίας. Εὐθὺς δὲ κατόπιν ἄρχεται ἡ ἐποχὴ τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν μετὰ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων συνεννόησιν, ὑπαγορευομένην ἐξ οἰκονομικῶν, κυρίως, λόγων, πρώτη δὲ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἡ μετὰ τῆς Γερμανίας τὴν 6 Μαΐου 1921 συνομολογηθεῖσα συνθήκη περὶ ἀμοιβαίας παραιτήσεως ἀπὸ πάσης ὑποχρεώσεως περὶ πολεμικῆς ἀποζημιώσεως καὶ ἐπαναλήψεως τῶν ἐμπορικῶν καὶ διπλωματικῶν σχέσεων. Τὴν συνθήκην ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ πάλιν συνομολογηθεῖσα, τῇ 16 Ἀπριλίου 1922, νέα τοιαύτη τοῦ *Ραπάλλο*, ὡς καὶ αἱ μετ᾽ ἄλλων κρατῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ρωσία ἐστερέωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν διεθνῆ της θέσιν. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχήν, διὰ τῆς ἀποστολῆς διαφόρων ἐμπορικῶν ἀποστολῶν πλησίον τῶν κυβερνήσεων τῶν διαφόρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἤρχισε στενοτέρα μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐπαφὴ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας. Τῷ 1922 τὰ Σοβιὲτ ἐπέτυχον ν᾽ ἀντιπροσωπευθῶσιν εἰς τὰς συνδιασκέψεις τῆς Γενούης καὶ τῆς Λωζάννης, βραδύτερον δὲ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἀπηύθυνε πρὸς αὐτὰ πρόσκλησιν ὅπως συμμετάσχουν εἰς τὴν κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1923 συγκροτηθεῖσαν ἐν Γενεύῃ δευτέραν σιδηροδρομικὴν συνδιάσκεψιν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως γεγονὸς εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ κυβερνήσεως Μακντόναλδ, ἀναγνώρισις καὶ νομικῶς τῶν Σοβιέτ, εἰς ἣν προέβησαν εὐθὺς ἀμέσως καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων κρατῶν. Οὐχὶ μικροτέρας σημασίας εἶναι καὶ ἡ εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1924 συγκροτηθεῖσαν ναυτικὴν συνδιάσκεψιν συμμετοχὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Σοβιέτ, εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὁποίας κατὰ πολὺ συνετέλεσε καὶ ἡ στάσις ἣν ἐτήρησαν οὗτοι. Ἔκτοτε, κατὰ κανόνα, ἡ Ρωσία δὲν ἔπαυσε μετέχουσα ὅλων τῶν ἄλλων κατὰ καιροὺς συγκροτηθεισῶν συνδιασκέψεων, παρὰ τὰς κατ᾽ ἐπανάληψιν ὅμως πολλαχόθεν γενομένας ἀποπείρας ὅπως συμμετάσχῃ τῆς Κ. Τ. Ε., ἐξακολουθεῖ νὰ μὴ συμμετέχῃ αὐτῆς, χωρὶς τοῦτο νὰ μειώνῃ τὴν διεθνῆ θέσιν αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας Δυνάμεις τὰς μετεχούσας τῆς Κ. Τ. Ε.

Η. Γ. Κ.

—[ΕΚΚΛΗΣΙΑ] Ὁ Χριστιανισμὸς εἶχε μὲν εἰσαχθῆ εἰς τὴν νότιον Ρωσίαν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Θ΄ αἰῶνος καὶ «ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς Ρὼς ὁ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως πόθος καὶ ζῆλος ἀνέφλεξεν, ὥστε καὶ ἐπίσκοπον καὶ ποιμένα δέξασθαι καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν θρησκεύματα διὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἀσπάζεσθαι», ὡς ἔγραφε τῷ 866 ὁ Φώτιος, διεδόθη δὲ κατόπιν εὐρύτερον, κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα, ὅτε ἡ σύζυγος τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου Ἰγκόρ, μεταβᾶσα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου τῷ 957 καὶ ἐπανελθοῦσα εἰς Ρωσίαν πολλοὺς εἵλκυσεν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ θρησκείαν. Ὅτε δ᾽ ὁ ἡγεμὼν τοῦ Κιέβου Βλαδίμιρος, βαπτισθεὶς ἐν Χερσῶνι τῷ 988 καὶ μετονομασθεὶς Βασίλειος, ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου Ἄνναν καὶ ἐξέδωκε διάταγμα ὑποχρεοῦν πάντας τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ νὰ βαπτισθῶσιν, ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῇ νοτίῳ Ρωσίᾳ ἐπεκράτησεν. Ἐξηπλώθη δ᾽ ἔτι μᾶλλον καὶ πέραν τῆς νοτίου Ρωσίας ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Βασιλείου Ἱεροσλαύου (1019—1054), ὅστις, ἱδρύσας πολλὰς ἐκκλησίας, μοναστήρια καὶ σχολεῖα, πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ τῆς Ρωσίας.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δὲ δεξάμενοι οἱ Ρῶσοι τὸν Χριστιανισμόν, ὑπήγοντο εἰς τὸ κλῖμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀπέστελλε μητροπολίτην εἰς Κίεβον, ὅστις, ὡς ἀρχηγὸς τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, διηύθυνεν αὐτὴν καὶ ἐπεκύρου τὸν διορισμὸν τῶν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἡγεμόνων ἐκλεγομένων ἐπισκόπων. Τοῦτο δὲ κανονικῶς συνέβαινε μέχρι τῆς ἱδρύσεως τοῦ ρωσικοῦ πατριαρχείου, ἐκτὸς σπανίων τινῶν ἐξαιρέσεων, καθ᾽ ἃς ὑπ᾽ αὐθαιρέτων ἡγεμόνων ἀνεβιβάζετο εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Ρωσίας ἀρχιερεὺς ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ὁσάκις δ᾽ ἀνεφύοντο δύσκολα ζητήματα ἐν τῇ ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ ἔριδες μεταξὺ μητροπολίτου καὶ ἐπισκόπων, τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἔλυε ταῦτα. Ἥδρευε δ᾽ ὁ μητροπολίτης Ρωσίας ἐν Κιέβῳ μέχρι τοῦ 1240, ὅτε, καταστραφέντος τούτου ὑπὸ τῶν Ταττάρων, ἡ ἕδρα τοῦ μητροπολίτου μετετέθη εἰς Βλαδίμιρον καὶ ἀπὸ τοῦ 1325 εἰς Μόσχαν μέχρι τοῦ 1441, ὅτε ὁ τελευταῖος μητροπολίτης Ἕλλην Ἰσίδωρος (1437 1441), ἐκδιωχθεὶς ὡς ὑπογράψας τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου Ἰωνᾶ, ἐξελέγη δὲ ἕτερος μητροπολίτης Κιέβου τῇ ἐπιμόνῳ ἀξιώσει τῶν περὶ αὐτὸ ἡγεμόνων. Τῷ δὲ 1589 ὁ ἐν Μόσχᾳ παρεπιδημῶν οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β΄, τῇ παρακλήσει τοῦ τσάρου Θεοδώρου Ἰβάνοβιτς ἵδρυσε τὸ ρωμαϊκὸν πατριαρχεῖον, ὅπερ εἶτα ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἐχειροτόνησε δὲ πατριάρχην τὸν Ρῶσον μητροπολίτην Μόσχας Ἰώβ. Ἔκτοτε τὴν διοίκησιν τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀνέλαβε τὸ πατριαρχεῖον τοῦτο, ὅπερ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1701, ὅτε, ἀποθανόντος τοῦ πατριάρχου Ἀδριανοῦ, ὁ Μέγας Πέτρος δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐκλογὴν διαδόχου αὐτοῦ, διότι τὸ πατριαρχεῖον κατεπολέμησε τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον του. Ἀντὶ δὲ τοῦ καταργηθέντος πατριαρχείου, ὁ Πέτρος ἵδρυσε τῷ 1721 τὴν «Ἁγιωτάτην διοικοῦσαν σύνοδον», ἥτις ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν μὲν μονίμων μελῶν, τῶν μητροπολιτῶν Κιέβου, Μόσχας καὶ Πετρουπόλεως, αἱρετῶν δὲ μελῶν τεσσάρων ἀρχιεπισκόπων, ἐκ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῆς αὐλῆς. Τῶν συνεδρικῶν δὲ τῆς συνόδου μετεῖχε καὶ αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος, ὅστις, μὴ ἔχων μὲν ψῆφον ἐν τῇ συνόδῳ, προσυπογράφων ὅμως τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς καὶ διευθύνων ἴδιον γραφεῖον ἐκ πολυαρίθμων λαϊκῶν, συνεκέντρωνεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἅπασαν τὴν διοικητικὴν καὶ οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ τοιαύτη δ᾽ ὅμως συγκρότησις τῆς συνόδου, διευθυνομένης κατ᾽ οὐσίαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου καὶ τὰ πολιτικὰ μᾶλλον ἢ τὰ ἐκκλησιαστικὰ συμφέροντα τῆς Ρωσίας ἐξυπηρετούσης, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προὐκάλεσε μεγάλην δυσφορίαν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους τῆς Ρωσίας. «Διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς διοικούσης συνόδου ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία τελοῦσα ὑπὸ κοσμικὴν ἐξουσίαν ἐξῆλθε τῆς κανονικῆς τροχιᾶς αὐτῆς καὶ οὕτως ἐστερημένη νομίμου κεφαλῆς εἶναι ἀντικανονική», ἔγραφεν ἐπιφανὴς Ρῶσος ἱεράρχης, ὅστις μετὰ παρρησίας ἀνομολογεῖ καὶ τὴν ἐκ τῆς διοικούσης συνόδου προκύψασαν «διαφθορὰν τοῦ χριστιανικοῦ βίου ἐν Ρωσίᾳ, εἰσαχθέντων στοιχείων ἀντικανονικῶν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, ἅτινα διέστρεψαν τὴν ἁγιότητα καὶ ὠφέλειαν τῶν σχέσεων τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰς λοιπὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς». Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐξεδόθη τῷ 1904 τὸ οὐκάζιον τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Β΄, δι᾽ οὗ οὗτος ἐπηγγέλλετο εὐρείας μεταρρυθμίσεις εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς Ρωσίας, ἡ διοικοῦσα σύνοδος, λαβοῦσα ἀφορμὴν ἐκ τριῶν ὑπομνημάτων ὑποβληθέντων αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Πετρουπόλεως Ἀντωνίου, τοῦ κλήρου Πετρουπόλεως καὶ τοῦ κόμιτος Βίτε, ὑπέβαλεν ἔγγραφον εἰς τὸν αὐτοκράτορα, προτείνουσα τὴν ἀνίδρυσιν μὲν τοῦ πατριαρχείου, τὴν σύγκλησιν δὲ παρρωσικῆς συνόδου πρὸς ρύθμισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς χώρας. Καὶ ἀπεδέξατο μὲν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν πρότασιν ταύτην τῆς συνόδου καὶ ὥρισε τῷ 1907 καὶ τὰ θέματα, εἰς ἃ ὤφειλε νὰ περιορισθῇ ἡ συζήτησις ἐν τῇ παρρωσικῇ συνόδῳ, ἀνέβαλεν ὅμως ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι τὴν σύγκλησιν αὐτῆς.

Καταλυθέντος δ᾽ ἐν Ρωσίᾳ τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος συνῆλθεν ἐν Μόσχᾳ κατ᾽ Αὔγουστον τοῦ 1917 τοπικὴ σύνοδος ἐκ 400 καὶ πλέον ἀντιπροσώπων τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς χώρας. Ἐν τῇ συνόδῳ δὲ ταύτῃ οἱ μὲν συντηρητικοί, ὧν ἡγεῖτο ὁ Χαρκόβου Ἀντώνιος, προέτειναν τὴν ἀνασύστασιν τοῦ πατριαρχείου, οἱ δὲ φιλελεύθεροι, διορῶντες ἐν τῇ ἀνασυστάσει ταύτῃ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καὶ μοναρχικοῦ πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, κατεπολέμησαν τὴν πρότασιν ταύτην, ἥτις ὅμως τελευταίως ὑπερίσχυσε καὶ οὕτω, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1917, ὁ μητροπολίτης Μόσχας Τύχων ἐξελέγη πατριάρχης Ρωσίας. Προεδρεύων δὲ συνόδου ἱεραρχῶν δωδεκαμελοῦς καὶ μεικτοῦ συμβουλίου κληρικῶν καὶ λαϊκῶν δεκαεξαμελοῦς διηύθυνε τὴν ρωσικὴν Ἐκκλησίαν ὁ Τύχων μέχρι τοῦ 1922, ὅτε ἐπῆλθε σχίσμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας. Ὁ Τύχων, διαμαρτυρηθεὶς εἰς τὴν σοβιετικὴν κυβέρνησιν διὰ τὴν ὑπ᾽ αὐτῆς ἁρπαγὴν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, ἐφυλακίσθη, ἐκ τῆς φυλακῆς δ᾽ ὥρισε προσωρινὸν ἀντικαταστάτην αὐτοῦ τὸν μητροπολίτην Ἀγαθάγγελον. Ἀλλὰ καὶ τούτου φυλακισθέντος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ὁ Τύχων παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἱερεῖς τινας, οἵτινες προσλαβόντες τοὺς ἐπισκόπους Ἀντωνῖνον καὶ Λεωνίδαν ἵδρυσαν τὴν «Ἀνωτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Διοίκησιν τῆς Ρωσίας». Πλεῖστοι τῶν ἐγγάμων ἱερέων, πολλοὶ καθηγηταὶ καὶ τινες ἐπίσκοποι φιλελευθέρων φρονημάτων ἀνεγνώρισαν τὴν διοίκησιν ταύτην, ἥτις, ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, προέβη μὲν εἰς ἄγαν τολμηρὰς μεταρρυθμίσεις οὐχὶ πάσας συμφώνους πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, ἀπηνῶς δὲ κατεδίωξε τοὺς μὴ προσχωρήσαντας εἰς αὐτὴν ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους κληρικούς. Ἡ μερὶς δ᾽ αὕτη τῶν κληρικῶν, μετονομασθεῖσα «*Ζῶσα Ἐκκλησία*» (βλ. λ.), ἐκήρυξεν ἀμείλικτον πόλεμον ἰδίᾳ κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Τύχωνος, ὃν καὶ καθῄρεσεν ἐν συνόδῳ τῷ 1923. Ἀλλ᾽ ὁ Τύχων ἀναγνωρίσας τὴν σοβιετικὴν κυβέρνησιν, ἀπηλευθερώθη τῷ 1925 καὶ ἀρχίσας τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς πατριαρχικῆς Ἐκκλησίας ἀπέθανε κατ᾽ Ἀπρίλιον τοῦ 1925, ἀποθνήσκων δ᾽ ὥρισε διάδοχον αὐτοῦ τὸν μητροπολίτην Πέτρον. Μετὰ ἐννέα δὲ μῆνας, φυλακισθέντος τοῦ Πέτρου, ὡς ἀντιδραστικοῦ, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς πατριαρχικῆς Ἐκκλησίας ὡς τοποτηρητὴς ὁ μητροπολίτης Σέργιος, ὅστις, τῷ 1927, καταρτίσας προσωρινὴν πατριαρχικὴν σύνοδον ἀναγνωρισθεῖσαν καὶ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διευθύνει μέχρι σήμερον τὴν πατριαρχικὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ οἱ ἐκτὸς δὲ τῆς Ρωσίας ζῶντες Ρῶσοι ἱεράρχαι εἶναι καὶ οὗτοι διῃρημένοι, καί τινες μὲν ὑπὸ τὸν ἐν Κάρλοβιτς τῆς Σερβίας ἑδρεύοντα Ἀντώνιον εἶναι θιασῶται τοῦ παλαιοῦ μοναρχικοῦ καθεστῶτος, ἄλλοι δὲ ὑπὸ τὸν ἐν Παρισίοις ἑδρεύοντα Εὐλόγιον ἐπιζητοῦσι τὴν στενὴν μετὰ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν συνεργασίαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Τὸ σχίσμα δὲ τοῦτο τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, πλείστων κακῶν πρόξενον γενόμενον, εἴς τε τοὺς ἐντὸς τῆς Ρωσίας καὶ τοὺς ἐκτὸς αὐτῆς Ρώσους ὀρθοδόξους, προσεπάθησε μὲν καὶ ἐξακολουθεῖ προσπαθοῦσα νὰ ἄρῃ ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, κατ᾽ ἐπανάληψιν συμβουλεύσασα τὰ δέοντα τοῖς κορυφαίοις τῶν ἱεραρχῶν τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ πᾶσα προσπάθεια αὐτῆς εἶναι προωρισμένη νὰ ἀποτύχῃ, ἐφ᾽ ὅσον τὸ

Digitized by Google

ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα τῆς Ρωσίας εἶναι συνδεδεμένον πρὸς τὸ πολιτικὸν ζήτημα αὐτῆς. Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις θεωροῦσα τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὡς κώλυμα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτῆς, συμφέρον ἔχει νὰ ὑποθάλπῃ πᾶσαν διαίρεσιν τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς καὶ οὐδέποτε θὰ λάβῃ μέτρα τείνοντα εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας ἐν τῇ ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δ' οἱ Ρῶσοι παραλαβόντες τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὡσαύτως ἐχειραγωγήθησαν καὶ εἰς τὰ τῆς λατρείας, εἰς τὰ χριστιανικὰ γράμματα, εἰς τὸν μοναχικὸν βίον. Ἕλληνες τεχνῖται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔκτισαν τοὺς πρώτους ναοὺς ἐν Ρωσίᾳ, Ἕλληνες ἐζωγράφησαν τὰς πρώτας ἱερὰς εἰκόνας τῶν Ρώσων, τὸ βυζαντιακὸν ἐκκλησιαστικὸν ᾆσμα εἰσήχθη εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν. Ἐκτὸς τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἥτις μετεφράσθη εἰς τὴν σλαυονικὴν γνῶσσαν ὑπὸ μαθητῶν τοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Μεθοδίου χειραγωγήσαντος τοὺς Σλαύους τῆς Εὐρώπης εἰς τὸν Χριστιανισμὸν Κυρίλλου, μετεφράσθησαν ἐπίσης εἰς τὴν αὐτὴν γλῶσσαν τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πολλὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων Πατέρων, διάφοροι Ἕλληνες χρονογράφοι καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία τοῦ Βυζαντίου. Διὰ τῆς καλλιεργείας δὲ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀνεδείχθησαν καὶ Ρῶσοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ὡς Νέστωρ ὁ Σεβαστὸς (†1114), γράψας τὸ περίφημον «Χρονικόν», ἤτοι ἱστορίαν τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 852—1110, ὁ μητροπολίτης Ἱλαρίων (†1067), Κύριλλος ὁ Τυρόβου (†1183), διάσημος ἱεροκήρυξ, οὗτινος σῴζονται ἱκανοὶ λόγοι. Ἰδίᾳ δ' ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὅτε ταῖς εἰσηγήσεσι μάλιστα καὶ προτροπαῖς πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς ἤρχισαν νὰ ἱδρύωνται ἐν Ρωσίᾳ σχολαί, ἐν αἷς, ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς, τῆς λατινικῆς καὶ τῆς σλαυονικῆς, ἐδιδάσκετο καὶ ἡ θεολογία, τὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα ἐκαλλιεργοῦντο ἱκανῶς ἐν Ρωσίᾳ καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐπιφανεῖς Ρῶσοι θεολόγοι ἀνεφάνησαν. Ἀφοῦ δὲ κατόπιν, τῷ 1679, συνεστήθη ἡ ἐν Μόσχᾳ Ἀκαδημία, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐδίδαξαν οἱ ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου ἀποσταλέντες Ἰωαννίκιος καὶ Σωφρόνιος οἱ Λειχοῦδαι, συνεστάθησαν δὲ κατόπιν καὶ τρεῖς ἄλλαι ἀκαδημίαι, ἡ τῆς Πετρουπόλεως, τοῦ Κιέβου καὶ τοῦ Καζάν, καὶ πολλαὶ ἱερατικαὶ σχολαὶ (σεμινάρια), τὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα ἐν Ρωσίᾳ ἐκαλλιεργοῦντο θερμότατα καὶ πλεῖστοι διαπρεπεῖς Ρῶσοι θεολόγοι ἐκ τῶν ἀκαδημιῶν τούτων ἐξῆλθον, ὡς λ. χ. ὁ Κάρποβιτς, ὁ ἐπονομασθεὶς Χρυσόστομος τῶν Ρώσων, ὁ Κιέβου Ἡσαΐας συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος τοῦ κατὰ Θεὸν βίου», Πέτρος Μογίλας, συγγράψας «Ὁμολογίας πίστεως», ὁ Πολότσκης, συγγραφεὺς δύο κατηχήσεων καὶ τοῦ «Σκήπτρου τῆς κυβερνήσεως», ὁ Ροστοβίας Δημήτριος, διάσημος ἱεροκήρυξ, οἱ πατριάρχαι Ἰώβ, Ἑρμογένης, Διονύσιος καὶ Κυπριανός, λαμπρὰς ποιμαντορικὰς ἐπιστολὰς καταλιπόντες, ὁ Γιαβορόσκης, συγγραφεὺς τῆς «Πέτρας πίστεως», ὁ Προκοποβίκιος, συγγράψας ἐπίτομον «Θεολογίαν» καὶ ἄλλα ἀπολογητικὰ ἔργα, ὁ Μόσχας Πλάτων, οὗτινος τὴν λαμπρὰν Κατήχησιν μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁ Κοραῆς, ὁ Μόσχας Φιλάρετος, Μακάριος ὁ Βινίσης, οὗτινος τὴν «Δογματικὴν» μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁ Παγίδας. Φιλάρετος, συγγραφεὺς «Πατρολογίας» ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Παγίδα μεταφρασθείσης, ὁ Μουράβιεφ, συγγραφεὺς «Ἱστορίας τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας», μεταφρασθείσης εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Βαλλιάνου, ὁ Σοκολώφ, συγγράψας ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Καὶ εἰς τὰς βυζαντινὰς δὲ μελέτας εὐδοκίμως πολλοὶ Ρῶσοι ἠσχολήθησαν, ὡς ὁ Ἀντωνῖνος, ὁ Πορφύριος, ὁ Βασιλιέφσκης, ὁ Δημητριέφσκης, ὁ Οὐσπένσκης καὶ ἄλλοι καὶ «Ρωσσικὸν ἀρχαιολογικὸν ἰνστιτοῦτον» ἐν Κωνσταντινουπόλει ἵδρυσαν καὶ εἰδικὰ βυζαντινὰ περιοδικὰ ἐξέδωκαν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1917 αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἐν Ρωσίᾳ μελέται πολὺ ὀλίγους ἑλκύουσιν.

Ὁ μοναχικὸς δὲ βίος, ἐκ Βυζαντίου καὶ οὗτος εἰς τὴν Ρωσίαν εἰσαχθείς, τὰ μέγιστα τὴν Ρωσίαν ὠφέλησε, διότι ὄχι μόνον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ συνετέλεσε διὰ τῶν γραμμάτων, ἅτινα κατὰ τὸ πλεῖστον μοναχοὶ ἐδίδασκον, ἀλλὰ καὶ κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου πλείστους ἀνέδειξε καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ διαφόροις εἰδωλολατρικοῖς λαοῖς ἐπιτυχῶς εἰργάσθη καὶ ἰσχυρῶς ἠγωνίσθη κατὰ τῶν ἐκ τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας κατὰ διαφόρους καιροὺς εἰς τὴν Ρωσίαν ἐπιδραμόντων προπαγανδιστῶν. Εἰσήγαγε δὲ τὸν μοναχικὸν βίον εἰς τὴν Ρωσίαν ὁ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει μονάσας ἅγιος Ἀντώνιος, ὅστις μετὰ τοῦ μαθητοῦ του Θεοδοσίου ἵδρυσε παρὰ τὸ Κίεβον τὴν περιώνυμον μονὴν τῶν Κατακομβῶν, ἥτις κατόπιν ἐγένετο τὸ προσκύνημα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καὶ ἐκ δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων ἡ πλουσιωτάτη μονὴ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἕτερος διάσημος μοναχὸς ὑπῆρξεν ὁ Σέργιος, ὅστις τῷ 1330 ἵδρυσε παρὰ τὴν Μόσχαν τὴν περίφημον Λαύραν τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατόπιν δὲ καὶ ἄλλα πάμπολλα μοναστήρια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐν Ρωσίᾳ ἱδρύθησαν, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ εὐγενεῖς οὐκ ὀλίγοι καὶ ἡγεμόνες καὶ ἡγεμονίδες ἐμόνασαν. Τόσαι δὲ ἦσαν αἱ εἰς μοναστήρια δωρεαὶ τῶν Ρώσων, ὥστε λέγεται ὅτι ἐπὶ Μ. Πέτρου τὸ τρίτον περίπου τῶν ρωσικῶν γαιῶν ἀνῆκεν εἰς μοναστήρια καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τοῦ πλούτου εἰσῆλθεν εἰς τὰς μονὰς τρυφὴ καὶ ἀκολασία, ὁ Μ. Πέτρος τῷ 1703 ἀπηγόρευσε τὴν ἵδρυσιν νέων μονῶν, συνεχώνευσε πολλὰς καὶ ποικίλους φραγμοὺς ἔθηκεν εἰς τὴν ἐν τοῖς μοναχολογίοις ἐγγραφὴν νέων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα ὁ μοναχικὸς βίος ἐξηκολούθει ἀκμάζων ἐν Ρωσίᾳ καὶ τῷ 1897 ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ 495 μοναστήρια ἀνδρῶν μετὰ 15.000 περίπου μοναχῶν καὶ δοκίμων καὶ 268 γυναικῶν μετὰ 36.000 καλογραιῶν καὶ δοκίμων. Ἐκ τῶν μοναχικῶν δὲ ταγμάτων ἐξῆλθον καὶ ἱεραποστολαὶ ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, δι' ὧν διεδόθη ἡ ὀρθοδοξία εἰς τὴν Σιβηρίαν, κατόπιν δὲ καὶ εἰς τὴν Σινικήν, τὴν Κορέαν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν.

Ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία, διακρινομένη ἀνέκαθεν διὰ τὴν ἐμμονὴν αὐτῆς ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ἰσχυρῶς ἠγωνίσθη κατὰ διαφόρων αἱρέσεων, αἵτινες ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας συνετάραττον τὴν Ρωσίαν. Ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος διάφοροι ἡμιμαθεῖς, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἀμάθειαν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ἤρχισαν νὰ κηρύττωσι διδάγματα αἱρετικὰ καὶ εὐκόλως εὑρίσκοντες ὀπαδοὺς παρεῖχον πολλὰ πράγματα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τῷ μὲν 1003 ἐνεφανίσθη μοναχός τις Ἀνδρέας καταφερόμενος κατὰ τῆς ἱεραρχίας, τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ δογμάτων τινῶν τῆς Ἐκκλησίας, τῷ 1149 ἕτερος μοναχὸς Μαρτῖνος κατεπολέμει διὰ συγγραμμάτων τύπους τινὰς τῆς λατρείας, τῷ δὲ 1371 κουρεύς τις Στριγόλνικ καὶ ὁ διάκονος Νικήτας δεινὸν ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ κλήρου καὶ ἀπέρριπτον τὸ βάπτισμα, τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὰς εἰς νεκροὺς εὐχάς. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἀνεφάνησαν οἱ ἰουδαΐζοντες, ὧν ὁ ἀρχηγὸς Ἰουδαῖος Ζαχαρίας ἐζήτει νὰ προσαρμόσῃ τὸν Χριστιανισμὸν πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἰουδαϊσμόν, κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὁ Ματθαῖος Βασκὶν ἀπέρριπτε τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων, τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων καὶ ἄλλα κακόδοξα διδάγματα ἐκήρυττεν. Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ αἱρέσεις συνετάραξαν μὲν τὴν Ρωσίαν, καταδικασθεῖσαι δ' ὅμως ὑπὸ τοῦ κλήρου καὶ τοπικῶν συνόδων ἐξηφανίσθησαν. Ἡ προξενήσασα δὲ μέγιστα κακὰ εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐπὶ τρεῖς ὅλους αἰῶνας συνταράξασα αὐτὴν ἦτο ἡ αἵρεσις τῶν καλουμένων Ρασκολνίκων, ἤτοι παλαιοπίστων, ἥτις, ἀφορμὴν λαβοῦσα ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1518 ἐπιχειρηθείσης διορθώσεως τῶν βριθόντων παντοίων σφαλμάτων λειτουργικῶν βιβλίων τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, διῄρεσε τὸν ρωσικὸν λαὸν εἰς δύο λυσσωδῶς ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, προὐκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τῆς πολιτείας, ἀπηνέστατα καταδιωξάσης τοὺς αἱρετικούς, τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ ἄλλων πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὴν σύγκλησιν πολλῶν τοπικῶν συνόδων. Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα ἡ αἵρεσις αὕτη ἐξηπλοῦτο καὶ σήμερον δ' ἔτι ἐν Ρωσίᾳ ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰ 10 ἑκατομμύρια Ρασκόλνικοι, ἰδίας κοινότητας σχηματίζοντες, ὑπὸ ἰδίους ἐπισκόπους καὶ ἴδιον κλῆρον.

Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

— [ΦΥΣ.-ΑΝΘΡΩΠΟΛ.] Περὶ τῆς οἰκήσεως τῆς Ρωσίας καὶ τῶν πρώτων κατοίκων της οὐδεμίαν σαφῆ πληροφορίαν ἔχομεν. Τοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου μόνον ἀσφαλὲς ὑπόλειμμα μέχρις ὥρας ἔχομεν τὸ *κρανίον Πόντκουμοκ*. Πρόκειται περὶ εὑρήματος ἐλθόντος εἰς φῶς ἐν Piatigorsk τοῦ βορείου Καυκάσου τῷ 1918 καὶ μελετηθέντος ὑπὸ τοῦ Gremiatski συνίσταται ἐκ τοῦ θόλου κρανίου, δύο τεμαχίων τῆς κάτω γνάθου, δύο τεμαχίων τῶν δύο κροταφικῶν, τεμαχίου ὠμοπλάτης καί τινων ἄλλων. Γεωλογικῶς ἀνήκει τὸ στρῶμα εἰς τὴν τελευταίαν παγετώδη περίοδον καὶ δὴ τὴν ὠρινιάκιον καὶ σολουτραίαν βαθμῖδα τοῦ παλαιολιθικοῦ. Ὁ «ἄνθρωπος τοῦ Πόντκουμοκ» χαρακτηρίζεται διὰ προκεχωρημένης συνοστεώσεως τῶν ραφῶν καὶ λεπτότητος τῶν ὀστῶν. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ γυναικείου καὶ γεροντικοῦ σκελετοῦ. Φέρει σαφὲς ὑπερκόγχιον γεῖσον μὲ βαθυτάτην ὑπερκόγχιον αὔλακα, τύπου νεαντερταλίου· ἀπεχούσας ζυγωματικὰς ἀποφύσεις, ἤτοι πλατυπροσωπίαν· πλατὺ ριζορρίνιον, ἐλαφρὰν ὅμως χαμαιμετωπίαν (μετωπικὴ γωνία 68°—73°)· ἡ κάτω γνάθος εἶναι ὀγκώδης ὡς καὶ οἱ ὀδόντες (γόμφιοι καὶ προγόμφιοι), μὲ 4 φύματα ἕκαστος. Τὸ εὕρημα εἶναι σπουδαιότατον, καθ' ὃ μοναδικὸν σχεδὸν διὰ τὸ ρωσικὸν ἔδαφος. Πλὴν αὐτοῦ ὅμως ἔχομεν ἀκόμη καὶ ἓν κρανίον ἐκ Κριμαίας, θεωρούμενον ὡς πρωτογόνου μορφολογίας ἢ νεαντερταλίου τύπου· ἐπίσης δύο κρανιακοὺς θόλους καὶ ὀστᾶ ἐξ Οὐντορὺ τοῦ Βόλγα μετὰ ὀστῶν μαμμούθ. Ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς νεολιθικοὺς χρόνους, ἐμφανίζονται σαφῶς ἐν μὲν τῇ δυτικῇ καὶ νοτίῳ Ρωσίᾳ στοιχεῖα τοῦ βορείου καὶ τοῦ μεσογειακοῦ ἀκόμη τύπου τῆς Εὐρώπης (δολιχοκέφαλα, λεπτοπρόσωπα κλπ.), ἐν δὲ τῇ βορείῳ καὶ τῇ ἀνατολικῇ στοιχεῖα ἐξωευρωπαϊκὰ νέα μογγολοειδῆ, βραχυκέφαλα, εὐρυπρόσωπα κλπ. Ταῦτα, νεώτερα διὰ τὴν Εὐρώπην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰσδύουν βαθμηδὸν καὶ μὲ παλιρροιακὴν κίνησιν ὁλονὲν βαθύτερον πρὸς δυσμὰς καὶ τέλος δίδουν τὴν κυριαρχοῦσαν σωματολογικῶς σφραγῖδα εἰς τὴν ρωσικὴν μᾶζαν καὶ γενικῶς εἰς τὸν σλαυϊκὸν κόσμον. Ἐθνολογικῶς ὁμιλοῦμεν περὶ σκυθικῶν λαῶν καὶ εἶτα περὶ Σαρματῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ζ' αἰῶνος μ. Χ. περὶ Σλαύων (Ἀνατολικῶν Σλαύων), ἄγνωστον πόθεν ἐλθόντων καὶ ποίαν σχέσιν πρὸς τοὺς προϊστορικοὺς σκυθικοὺς λαοὺς ἐχόντων. Ὡς πρὸς τὸ παλαιολιθικόν, πλὴν τῶν διαμφισβητηθέντων χελλαίων δῆθεν ἐργαλείων καὶ ὅπλων, παλαιοτέρων ἀνακαλύψεων (Ὄκα καὶ Καρατσάροβο τῆς περιφερείας Μουρόμ), ἀποδειχθέντων ὡς νεολιθικῶν, μετὰ ἐπιζήσεως τοῦ μαμμοὺθ ἐν Ρωσίᾳ, καὶ τῶν πιθανωτέρων τῶν σπηλαίων τῆς Κριμαίας, μουστιαίας, σολουτραίας καὶ μαγδαληναίας βαθμῖδος, ἐκ παλαιοτέρων ἀνασκαφῶν (Merejkovski, 1884), καὶ τῆς ὄχθης τοῦ Ντὸν (Poliakof), ἔχομεν ἰδίᾳ τὰ ἐκ νεωτέρων ἀνασκαφῶν εὑρήματα 220 σπηλαίων τῆς Κριμαίας (τοῦ Osmolovski καθορίσαντος ἄμορφον, μικόκιον, μουστιαῖον, ὠρινιάκιον, ἀζιλιαῖον, ταρντενουάσιον τύπον), καθὼς καὶ τῶν σταθμῶν Timonovka, Poltava, Borchev κλπ., μαγδαληναίου καὶ καθόλου παλαιολιθικῶν τύπων. Ὡς πρὸς τὸ νεολιθικόν, ἀνευρέθη τοῦτο πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ρωσσίας διαδεδομένον, ἀπὸ τοῦ Κουμπὰν μέχρι τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου, ἰδίᾳ ἐκ τῆς ἡμιλιμναίας οἰκήσεως τῆς λίμνης Ladoga κλπ. Πελέκεις λελεασμένοι, ξύστρα, αἰχμαὶ κλπ. ἀνευρίσκονται καθ' ἑκάστην. Κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους πολλαπλασιάζονται καὶ τὰ εὑρήματα τῆς ὀρειχαλκίνης βαθμῖδος, ἅτινα ἐσπάνιζον, καὶ τὰ τῆς σιδηρᾶς.

Περὶ τοῦ νεωτέρου ρωσικοῦ κράτους γνωρίζομεν, ὅτι τοῦτο ἱδρύθη ὑπὸ νορμανο-σουηδικοῦ τινος λαοῦ Βαράγγων, τῶν Ρὼς (Rus), κατὰ τὴν Θ' ἑκατονταετηρίδα μ. Χ., περὶ τὸν Δνείπερον κυρίως, διὰ νὰ ἐξελιχθῇ ταχέως εἰς τὸ ἀχανὲς ἀνατολικοσλαυϊκὸν ἔθνος τῆς σήμερον. Οἱ ἀνατολικοὶ Σλαῦοι ἀπερρόφησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τοὺς Σκανδιναυοὺς ἐκείνους καὶ πᾶσαν ἄλλην ξένην ὁμάδα, μεθ' ἧς ἐπεκοινώνησαν ὁπωσδήποτε. Οἱ Ρῶσοι ἀποτελοῦν τὸν κύριον ὄγκον τῆς ἀνατολικῆς σλαυϊκῆς οἰκογενείας καὶ διακρίνονται ἰδίᾳ ἐθνολογικῶς καὶ γλωσσολογικῶς εἰς 3 ὁμάδας: τοὺς *Μεγάλους Ρώσους* (βορείους καὶ νοτίους), τοὺς *Μικροὺς Ρώσους* καὶ *Οὐκρανούς*, καὶ τοὺς *Λευκοὺς Ρώσους*. Ἀνθρωπολογικῶς ἐμφανίζουν ὁπωσδήποτε ἑνότητά τινα, ἰδίᾳ οἱ Μεγάλοι Ρῶσοι. Ἀπόλλυται δ' αὕτη κυρίως ὅταν μεταβαίνωμεν εἰς τὰ ἄκρα τῆς χώρας, ἕνεκα τῆς μείξεως μετὰ τῶν γειτόνων φυλῶν, φιννοουγγρικῆς, τουρκοταταρικῆς καὶ μογγολοειδοῦς καθόλου. Βασικὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ βραχυκεφαλία (καὶ μεσοκεφαλία) καὶ εὐρυπροσωπία μετὰ προβαλλόντων ζυγωματικῶν, ἡ ξανθὴ (ἢ ὀρφνόξανθος) συνδρομὴ (τριχῶν, ἴριδος μετὰ ἀνοικτοχρόου δέρματος), ἡ πλατυρρινία καὶ χαμαιρρινία, εὐρύτης θώρακος καὶ ἰσχυρὰ διάπλασις σώματος καὶ ὑψηλὸν ἀνάστημα. Εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους (τοὺς *Ρουθήνους*) καὶ ὀρφνοτέρους ἐκφαίνονται περισσότερον τὰ μογγολοειδῆ χαρακτηριστικά. Ἂν καὶ ὑφίσταται γενική τις ὁμοιότης, ἡ φυσικὴ αὐτῶν ἐμφάνισις ἐξηρτήθη ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τῶν ἑκάστοτε μείξεων.

Τὸ σύνολον τῶν χαρακτηριστικῶν ἀποτελεῖ τὸν τύπον, ὃν καλοῦμεν *ἀνατολικοβαλτικὴν* φυλὴν τῆς Εὐρώπης. Οὗτος διακρίνεται γενικῶς ἐκ τοῦ μετρίου ἀναστήματος, τῆς ἁδρᾶς σωματικῆς διαπλάσεως, χονδροειδοῦς σκελετοῦ, εὔρεος θώρακος, πλατέων ἄκρων χειρῶν καὶ ποδῶν, βραχυκεφαλίας καὶ εὐρυπροσωπίας, ὀγκώδους κρανίου καὶ ἰδίᾳ κάτω γνάθου, πλατυρρινίας κλπ., προεχόντων ζυγωματικῶν, λοξῶν ὀφθαλμῶν, λειοτριχίας καὶ ξανθῆς συνδρομῆς κατ' ἀρχήν. Τὸν τύπον τοῦτον εὑρίσκομεν καθαρώτερον ἐν τῇ Κεντρικῇ Ρωσίᾳ, τῇ πιθανῇ κοιτίδι τῆς περαιτέρω διαπλάσεώς του, μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἀπομάκρυνσιν. Ἐκ τοῦ κέντρου τούτου ἠκτινοβόλησε πρὸς βορρᾶν μέχρι Λαπωνίας καὶ τῶν Σκανδιναυϊκῶν χωρῶν, πρὸς δυσμὰς μέχρι Γερμανίας κλπ. καὶ πρὸς νότον μέχρι τῆς Βαλκανικῆς. Ὁ τύπος οὗτος παρήχθη τελικῶς μετὰ τὴν μεῖξιν ἰδίᾳ μετὰ τῶν λαῶν τῆς ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογενείας, καὶ δὴ τῆς ὁμάδος ἐκείνης, ἣν θεωροῦμεν ὡς βορείου φυλῆς προϊὸν τῆς τῶν «ἀρχικῶν Σλαύων». Τούτους ἀπερρόφησε σωματολογικῶς κατὰ τὸ πλεῖστον, ἰδίᾳ εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ (βόρειοι καὶ δυτικοὶ Σλαῦοι). Οἱ Ρῶσοι κυρίως, ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολον τῶν Σλαύων καθόλου, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μεῖγμα διασταυρώσεως εὐρωπαϊκοῦ (βορείου) καὶ μογγολικοῦ αἵματος. Παρὰ τὰ προέχοντα ζυγωματικά, τὸ γωνιῶδες πρόσωπον καὶ τὴν πλατυρρινίαν, εὑρίσκομεν τὴν ξανθὴν συνδρομὴν καὶ τὴν λεπτορρινίαν ἀκόμη μεταξὺ τῶν Ρώσων καὶ τῶν λοιπῶν σλαυϊκῶν λαῶν. Οἱ αὐτόχθονες προϊστορικοὶ λαοὶ τοῦ ρωσικοῦ ἐδάφους ἀπερρόφησαν τὰ κύματα τῶν μογγολικῶν ὠθήσεων, μέχρι οὗ ἐσχημάτισαν τεῖχος μεικτόν, μεταξὺ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Εὐρώπης

Digitized by Google

καὶ τῆς Ἀσίας, πλὴν ὡρισμένων καθαρωτέρων μογγολοειδῶν ὁμάδων, αἵτινες ἐγκαθιδρύθησαν ἐν Εὐρώπῃ, πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ κέντρον (Μαγυάροι) αὐτῆς. Ἑπομένως, ἂν καὶ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι χίμαιρα, ὥς τινες πιστεύουν (Deniker), ἡ ὕπαρξις σλαυϊκοῦ τύπου, ὅπως γενικῶς καλεῖται ἡ γνωστὴ μορφολογικὴ συνδρομή, ἐν τούτοις ἡ ἑνότης τῶν Σλαύων, ἀπὸ σωματολογικῆς ἀπόψεως, ὅπως καὶ τῶν Ρώσων ἰδιαιτέρως, εἶναι μέχρις ὡρισμένου μόνον σημείου ἀληθής. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

— [ΓΛΩΣΣΑ] Ἡ *ρωσικὴ* εἶναι μία ἐκ τῶν γλωσσῶν τῆς σλαυϊκῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας (βλ. λ. *σλαυϊκαὶ* γλῶσσαι) καὶ ἀνήκει εἰς τὸν βορειοανατολικὸν κλάδον αὐτῆς. Διακρίνεται εἰς τρεῖς μεγάλας διαλέκτους: 1) τὴν *μεγαλορρωσικήν*, 2) τὴν *λευκορρωσικὴν* καὶ 3) τὴν *μικρορρωσικὴν* (ἢ ἄλλως *οὐκρανικὴν* καὶ *ρουθηνικὴν* καλουμένην). Αἱ δύο πρῶται εἶναι συγγενέστεραι πρὸς ἀλλήλας, διὰ τοῦτο δὲ ὑπό τινων θεωροῦνται ὡς μία καὶ μόνη διάλεκτος τῆς καθόλου ρωσικῆς γλώσσης. Πολὺ διάφορος τούτων εἶναι ἡ μικρορρωσικὴ καὶ κατὰ τὴν φωνητικὴν καὶ κατὰ τὴν μορφολογίαν, διὸ ὑπό τινων σλαυολόγων—ἰδίως ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Miklosich—θεωρεῖται ὄχι ἁπλῶς ὡς ρωσικὴ διάλεκτος, ἀλλ' ὡς ἰδία καὶ αὐτοτελὴς γλῶσσα ἐν τῷ κύκλῳ τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν. Καὶ ἡ μὲν λευκορρωσικὴ ὁμιλεῖται εἰς τὰ πρῴην κυβερνεῖα τοῦ Σμολένσκ, τοῦ Βιτέβσκ, τοῦ Μοχιλέβου, τῆς Βίλνας καὶ εἰς τμῆμα τῶν πρῴην κυβερνείων τοῦ Γρόδνο καὶ τοῦ Μὶνσκ ὑπὸ 6.000.000 κατοίκων. Ἡ μικρορρωσικὴ λαλεῖται εἰς τὴν ἀνατολικὴν Πολωνίαν, εἰς τμῆμα τῶν περιφερειῶν τοῦ Κόβνο καὶ Μίνσκ, τοῦ Βορονὲζ καὶ τοῦ Κούρσκ, εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ρουμανίας κατεχομένην ἤδη Βεσσαραβίαν (ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ρουμανικὴν γλῶσσαν), εἰς τὴν Γαλικίαν καὶ τὴν Βουκοβίναν καὶ εἰς τὰ πρῴην κυβερνεῖα τοῦ Δόν, τοῦ Κουμπάν, τοῦ Αἰκατερινοσλάβ, τῆς Βολυνίας, τῆς Ποδολίας, τοῦ Κιέβου, τοῦ Τσερνιγόβου, τῆς Πολτάβας καὶ τοῦ Χαρκόβου, ὑπὸ πληθυσμοῦ ὑπερβαίνοντος τὰ 30.000.000. Ἡ δὲ μεγαλορρωσικὴ ὁμιλεῖται εἰς τὰ ὑπόλοιπα κυβερνεῖα τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σιβηρίας ὑπὸ 100.000.000 περίπου κατοίκων καὶ διακρίνεται εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας διαλέκτους, ἰδίως τὴν τοῦ Νοβογορόδ, τὴν τοῦ Βλαδιμίρ, τὴν τῶν Κοζάκων τοῦ Δὼν καὶ τῆς περιφερείας τῆς Μόσχας, ἡ ὁποία ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς συγχρόνου ρωσικῆς κοινῆς, ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης. Οἱ ἁπανταχοῦ γῆς λαλοῦντες τὴν ρωσικὴν καὶ τὰς ρηθείσας διαλέκτους αὐτῆς συμποσοῦνται εἰς 150.000.000 περίπου. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς γραφῆς παρὰ τοῖς Ρώσοις συμπίπτει πρὸς τὸν χρόνον τῆς εἰς Ρωσίαν εἰσαγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ πρῶτον ἀλφάβητον, τὸ χρησιμοποιηθὲν παρὰ τῶν Ρώσων, ὑπῆρξε τὸ λεγόμενον *Κυριλλικὸν* (βλ.λ. *Κυριλλικὸν* ἀλφάβητον). Τοῦτο ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου μετερρυθμίσθη καὶ ἡπλοποιήθη διὰ τῆς παραλείψεως μερικῶν γραμμάτων (ὡς λ. χ. τοῦ ὕψιλον—διατηρηθέντος εἰς μόνας τὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰλημμένας λέξεις «σύνοδος» καὶ «μύρον»—καὶ τοῦ Θ, ἀντικατασταθέντος ὑπὸ τοῦ Φ, συμφώνως πρὸς τὴν ρωσικὴν φωνητικήν, πρβ. Φεοδωρὼφ ἀντὶ Θεοδωρὼφ κ. τ. λ.) καὶ τῆς μεταβολῆς ἄλλων. Νέαν μεταρρύθμισιν ὑπέστη τὸ ρηθὲν ἀλφάβητον ὑπὸ τῶν Σοβιὲτ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καὶ οὕτως ἡ γραφὴ τῶν Ρώσων κατέστη ἤδη ἁπλουστέρα καὶ φωνητικωτέρα. Ὡς γραφομένη γλῶσσα ἐχρησίμευσε κατ' ἀρχὰς παρ' αὐτοῖς ἡ (καὶ παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἄλλων Σλαύων χρησιμοποιηθεῖσα) *ἐκκλησιαστικὴ σλαυϊκὴ* (γερμ. Kirchenslawisch), ἤτοι ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν μετεφράσθη ἡ ἁγία Γραφὴ ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων τῶν Σλαύων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου καὶ ἥτις ὑπέστη παρὰ τοῖς διαφόροις Σλαύοις (κατ' ἐπίδρασιν τῆς παρ' αὐτῶν λαλουμένης γλώσσης) ποικίλας φωνητικάς, μορφολογικὰς καὶ λεξιλογικὰς μεταβολάς. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ σλαυϊκὴ ἐμφανίζεται ὡς ὀλιγώτερον ὁμοιόμορφος ἀπὸ τὴν ἁπανταχοῦ τῆς δυτικῆς καὶ κεντρικῆς Εὐρώπης χρησιμοποιηθεῖσαν μεσαιωνικὴν λατινικήν. Ἡ χρῆσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς σλαυϊκῆς οὐχὶ μόνον ὡς ἐκκλησιαστικῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς λογοτεχνικῆς γλώσσης, διήρκεσεν ἐν Ρωσίᾳ ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος μέχρι τῶν χρόνων Πέτρου τοῦ Μεγάλου (παρὰ τοῖς Σέρβοις καὶ Βουλγάροις ἀκόμη μακρότερον, ἤτοι μέχρι τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος). Ἔκτοτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ σλαυϊκὴ περιωρίσθη ὡς γλῶσσα μόνον τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας (ἀλλ' ἡ ἐπιστημονικὴ θεολογία τῶν Ρώσων ἐγκατέλειψεν ἤδη τὴν ἐκκλησιαστικὴν σλαυϊκὴν ὡς γλῶσσαν τῶν θεολογικῶν πραγματειῶν καὶ συγγραμμάτων). Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς ρωσικῆς γλώσσης ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς εἶναι—ὅπως καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς—θρησκευτικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον περιεχομένου (βιβλία ἐκκλησιαστικά, κατηχητικά, βίοι ἁγίων κτλ.), φέρουν δὲ τὴν σφραγίδα τῆς ἰσχυρᾶς ἐπιδράσεως τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας. Αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς διδάσκαλος καὶ ποδηγέτης τῆς ρωσικῆς εἰς τὰ πρῶτα βήματά της καὶ εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς της. Διὰ τοῦτο ἡ παλαιοτέρα ρωσικὴ φιλολογία στερεῖται φυσικότητος καὶ πρωτοτυπίας, ἡ δὲ γλῶσσα αὐτῆς εἶναι ἀκόμη τραχεῖα, ἀνεπεξέργαστος καὶ ἐντελῶς ἀκαλλώπιστος. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κειμένων τῆς παλαιοτέρας ρωσικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «Slovo o polkou Igovere» (=ἀφήγησις περὶ τοῦ τάγματος τοῦ Ἰγώρ), τοῦ ὁποίου τὸ χειρόγραφον (τοῦ ΙΒ' αἰῶνος) ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Α. Μοῦσσιν-Ποῦσκιν τῷ 1795. Ἐν τούτῳ θρηνεῖται ἡ πανωλεθρία τοῦ Ἰγὼρ Σβιατοσλάβιτς καὶ ἡ αἰχμαλωσία τῶν ἡγεμόνων (Κνιάζ), τῶν συνεκστρατευσάντων μετ' αὐτοῦ. Ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφη, εἶναι ἡ ἐν Κιέβῳ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁμιλουμένη μὲ πολλὴν ἐπίδρασιν τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς σλαυϊκῆς. Ὁμοίαν ἐπίδρασιν παρουσιάζουν καὶ τὰ λοιπὰ ρωσικὰ κείμενα τῶν χρόνων τούτων. Ἡ βραδύτερον (κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα) ἐπίδρασις καὶ τῆς πολωνικῆς λογοτεχνίας καὶ γλώσσης ἐπὶ τὴν ρωσικὴν (καὶ ἰδίως τὴν λευκορρωσικήν, τῆς ὁποίας κέντρον ἦτο ἡ Βίλνα) συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάμειξιν τοῦ ρωσικοῦ λεξιλογίου καὶ μὲ πολλὰς πολωνικὰς λέξεις καὶ διάφορα (λατινικὰ καὶ ἄλλα) στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον εἰσαχθῆ πρότερον εἰς τὴν πολωνικὴν γλῶσσαν. Σταθμὸν σπουδαιότατον εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ρωσικῆς γλώσσης ἀποτελοῦν τὰ περίλαμπρα καὶ γόνιμα ἔτη τῆς ἀρχῆς Πέτρου τοῦ Μεγάλου (1689—1725). Ἡ μεταρρυθμιστικὴ καὶ ἀναμορφωτικὴ δρᾶσις τοῦ μεγάλου τούτου ἡγεμόνος δὲν ἀφῆκεν ἀνεπηρέαστον καὶ τὴν γραπτὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν Ρώσων. Ἀντὶ τῆς μέχρις αὐτοῦ ὡς ἀποκλειστικῆς σχεδὸν γραπτῆς γλώσσης χρησιμοποιουμένης ἐκκλησιαστικῆς σλαυϊκῆς καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἰσχυρῶς χρωματισμένης καὶ διὰ τοῦτο λίαν ἀρχαϊζούσης ρωσικῆς, ἔγινε χρῆσις τῆς ζώσης γλώσσης τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ὄχι ὀλίγον ἡ εἰς τὴν ρωσικὴν μετάφρασις—ὑπὸ τὴν φωτεινὴν ὤθησιν Πέτρου τοῦ Μεγάλου—ποικίλων λογοτεχνικῶν, ἐπιστημονικῶν, βιοτεχνικῶν καὶ λοιπῶν ἔργων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, διὰ τὰ ὁποῖα ἦτο ὅλως ἀκατάλληλος ἡ ἀπηρχαιωμένη καὶ εἰς ὡρισμένην μορφὴν καὶ λεξιλόγιον ἀποκρυσταλλωμένη ἐκκλησιαστικὴ σλαυϊκή. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα, ὡς γλῶσσα ἀκαλλιέργητος καὶ πτωχὴ ἀκόμη, ἦτο καὶ αὐτὴ ἀνεπαρκὴς πρὸς ἀπόδοσιν ποικίλων εὐρωπαϊκῶν λέξεων καὶ ὅρων καὶ τῶν δι' αὐτῶν ἐκφραζομένων ἐννοιῶν—ἰδίως τῶν ἀφῃρημένων. Δι' ὃ ἐχρειάσθη νὰ πολιτογραφηθοῦν εἰς τὸ ρωσικὸν λεξιλόγιον πολλαὶ καὶ ποικίλαι ξέναι λέξεις, διὰ τὰς ὁποίας κατεκρίθη αὐστηρῶς ὁ Μέγας Πέτρος ὑπὸ διαφόρων Ρώσων λογίων καὶ συγγραφέων. Οὕτω λ. χ. ὁ Ὀρλώφ, εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν ἱστορίαν τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας, λέγει τὰ ἑξῆς: «Ὁ Μέγας Πέτρος παρέσχε μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν. Αὕτη κατέστη ἡ γλῶσσα τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἐπιστήμης... Ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Πέτρου ἐπέδρασεν ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν. Ὁ Πέτρος συνεχῶς ἀναστρεφόμενος πρὸς τὰς ξένας γλώσσας εἰσήγαγεν εἰς τὴν γλῶσσάν του πλείστας ξένας λέξεις». Αὐστηρὰ ἦτο ἐπίσης ὡς πρὸς τοῦτο καὶ ἡ κρίσις τοῦ Ἀλεξ. Σουμαρόκωφ καὶ τοῦ ἐπιφανοῦς Μιχαὴλ Λομονόσωφ (1711—1765), ὅστις διὰ τῆς περιφήμου «Ρωσικῆς Γραμματικῆς» του, ἐκδοθείσης ἐν Πετρουπόλει τῷ 1775, καὶ ἄλλων εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν ἀναφερομένων ἔργων του, ἔγινεν ὁ ἱδρυτὴς καὶ νομοθέτης τῆς νεωτέρας λογοτεχνικῆς γλώσσης τῶν Ρώσων. Καὶ οὗτος, ἀποδοκιμάζων τὴν εἰσροὴν εἰς τὸ ρωσικὸν λεξιλόγιον ἀθρόων ξένων στοιχείων, ἐθεώρει ὡς ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων καθηκόντων τῶν Ρώσων λογίων καὶ συγγραφέων τὴν κάθαρσιν τῆς ρωσικῆς γραφομένης ἀπὸ τὰ ἐπείσακτα στοιχεῖά της, ἀπὸ τὰς «ἀγρίας καὶ ἀλλοκότους λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἰσέρχονται ἀπὸ ξένας γλώσσας καὶ καταστρέφουν τὴν ὡραιότητα τῆς ρωσικῆς». Διὰ νὰ νοηθῇ καλύτερον ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Λομονόσωφ, πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ μεγάλη ἰδέα, τὴν ὁποίαν εἶχεν οὗτος περὶ τοῦ κάλλους τῆς ρωσικῆς καὶ τὴν ὁποίαν ἐκφράζει εἰς τὴν πρὸς τὸν ἀρχιδοῦκα Παῦλον Πέτροβιτς ἀφιέρωσιν τῆς μνημονευθείσης γραμματικῆς του. «Κάρολος ὁ Ε'—γράφει, πλὴν ἄλλων, ἐν αὐτῇ— ἔλεγεν ὅτι ἰσπανιστὶ μὲν ἁρμόζει νὰ συνομιλῶμεν μὲ τὸν Θεόν, γαλλιστὶ μὲ τοὺς φίλους, γερμανιστὶ μὲ τοὺς πολεμίους, ἰταλιστὶ δὲ μὲ τὸ γυναικεῖον φῦλον. Ἀλλ' ἂν ἦτο κάτοχος τῆς ρωσικῆς, θὰ ἔλεγεν ὅτι ρωσιστὶ ἁρμόζει μὲ ὅλους. Διότι ἡ ρωσικὴ γλῶσσα ἔχει τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἰσπανικῆς, τὴν ζωηρότητα τῆς γαλλικῆς, τὴν δύναμιν τῆς γερμανικῆς, τὴν ἁβρότητα τῆς ἰταλικῆς, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν εἰς τὴν συμπύκνωσιν τῶν ἐννοιῶν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς». Τὴν κατὰ τὰς συστάσεις καὶ ὑποθήκας τοῦ Λομονόσωφ καὶ ἄλλων κανονισθεῖσαν, καθαρισθεῖσαν καὶ ἀνακαινισθεῖσαν λογοτεχνικὴν γλῶσσαν τῶν Ρώσων ἐκαλλιέργησαν, ἐξηυγένισαν καὶ ἐξελέπτυναν ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἔξοχοι: ὁ Καραμζὶν καὶ ὁ Ποῦσκιν, ὁ Κρύλωφ καὶ ὁ Λερμοντώφ, ὁ Νεκράσωφ καὶ ὁ Δοστογιέφσκη, ὁ Γκόγκολ καὶ ὁ Τουργκένιεφ, ὁ Τολστόη καὶ ὁ Τσέχωφ, ἐκ δὲ τῶν συγχρόνων ὁ Γκόρκυ καὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ πλὴν τῆς μεγαλορρωσικῆς λογοτεχνικῶς ἐκαλλιεργήθη καὶ ἡ μικρορρωσική, οἵαν δὲ θέσιν κατέχει ὁ Λομονόσωφ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γραφομένης μεγαλορρωσικῆς, τὴν αὐτὴν θέσιν κατέχει ὁ Κοτλιαρέβσκη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μικρορρωσικῆς ἢ οὐκρανικῆς. Καὶ οὗτος θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ καὶ δημιουργὸς τῆς λογοτεχνικῆς γλώσσης τῶν Μικρορρώσων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Γενικῶς καὶ συνοπτικώτατα διέλαβε περὶ τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν ὁ *Vatroslav Jagic*, Die slawischen Sprachen (ἐν *P. Hinneberg's*, Die Kultur der Gegenwart, Teil I, Abteil. IX (1908) σελ. 1 κ. ἑξ.). Περὶ τῶν διαφόρων λαῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν λαλουμένων γλωσσῶν ἐν τῷ ἀχανεῖ ρωσικῷ κράτει βλ. *D. Aitov*, Peuples et langues de la Russie (Annales de géographie, XV (1909) σελ. 92 κ.ἑξ.). Εἰδικῶς δὲ περὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων γλωσσῶν τῆς Καυκασίου Ρωσίας βλ. *A. Dirr*, Einführung in das Studium der Kaukasischen Sprachen (Leipzig 1927).—Περὶ τῆς μεγαλορρωσικῆς καὶ τῆς μικρορρωσικῆς συγχρόνως πρβ. *A. Meillet*, Le petit russe et le grand russe (Monde slave, 1917)—Τὸ ἔργον τοῦ *N. Εὐσταθίου*, Ἡ ρωσικὴ γλῶσσα (Ἀθῆναι 1904), ἀποτελεῖ ἐκλαϊκευτικὴν ἐξιστόρησιν τῆς ρωσικῆς, χωρὶς ἐπιστημονικὰς ἀξιώσεις. Εὐμέθοδοι γραμματικαὶ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ρωσικῆς καὶ ρουθηνικῆς (ἢ μικρορρωσικῆς) εἶναι ἡ τοῦ *P. Boyer-N. Speransky*, Manuel pour l'étude de la langue russe (Paris 1905) καὶ *Smal-Stocky* und *Gartner*, Grammatik der ruthenischen Sprache (Wien 1913).—Σύντομον ἱστορίαν τῆς λογοτεχνικῆς γλώσσης τῶν Ρώσων ἐδημοσίευσε ρωσιστὶ ὁ *E. Budde* ἐν Enciklopedija slavjanskoj filologij (τόμ. XII, 1908).—Λεξικὰ ἄξια συστάσεως εἶναι τὸ ρωσογαλλικὸν καὶ γαλλορρωσικὸν τοῦ *Malsaroff* (τὸ πρῶτον εἰς 11ην καὶ τὸ δεύτερον εἰς 13ην ἔκδοσιν,1908) καὶ τὸ ρωσογερμανικὸν καὶ γερμανορρωσικὸν τοῦ *Koiransky* (3η ἔκδ. εἰς 2 τόμ. 1900) καὶ τοῦ *Blattner* (ἐν τῇ γνωστῇ συλλογῇ τοῦ *Langenscheid*).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΦΙΛΟΛΟΓ.] Ἡ *ρωσικὴ* φιλολογία ἄρχεται κυρίως ἀπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ Λομονόσωφ, ὅστις εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς ρωσικῆς φιλολογίας καὶ τῆς φιλολογικῆς γλώσσης. Ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐθνική τις φιλολογία, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦσι τὰ δημώδη ρωσικὰ ᾄσματα. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη ἐπική, ἥτις παρετάθη μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἡ λαϊκὴ αὕτη ποίησις εἶνε προσφιλεστάτη εἰς τὸν ρωσικὸν λαόν, ὁ δὲ Ποῦσκιν καὶ οἱ ὀπαδοί του πολλάκις τὴν ἐμιμήθησαν. Κατεδιώκετο ὅμως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καί, ὡς ἀναφέρει ὁ ἱερεὺς Σίλβεστρος, ἐτάσσετο εἰς τὴν διαβολικὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἐκρίνετο καταδικαστέα, θὰ ἐξηφανίζετο δὲ παντελῶς, ἂν μὴ διεσῴζετο εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ. Τὰ ἀρχαιότερα λείψανα αὐτῆς διεσώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Ριχάρδου Τζέϊμς καὶ ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1619. Ἐκ τῶν τελευταίων ἐρευνῶν καταδεικνύεται ὅτι ἡ δημώδης ρωσικὴ ποίησις δὲν ἔχει ὁμοιογένειαν καὶ ὅτι εἶναι καρπὸς διαφόρων ἐποχῶν· ἐν αὐτῇ κατοπτρίζεται ὁ ἀρχαῖος βίος τοῦ Κιέβου, τῆς Μοσχοβίας καὶ τοῦ Νοβογόροντ (βλ. καὶ λ. *μπιλῖναι*). Οἱ πρῶτοι Ρῶσοι συγγραφεῖς εἶναι μοναχοί, πλεῖστα δὲ ἔργα αὐτῶν περιλαμβάνουσιν ὕλην πρὸς συγγραφὴν τῆς βιβλικῆς ἱστορίας· πολλὰ τούτων φέρουσι τοὺς περιέργους τίτλους «Χρυσοῦς Κόσμος», «Χρυσᾶ Χείλη», «Σμάραγδοι», κτλ. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος συνεγράφησαν ἔργα περιέχοντα ἐγκυκλοπαιδικὴν ὕλην καὶ φέροντα τὸν τίτλον «Μέλισσαι», στρέφονται δὲ περὶ τὴν ἠθικὴν καὶ δεικνύουσι τὴν τάσιν τῆς φιλολογίας ὅπως ἀποσπασθῇ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιδράσεως καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν καθαρὰν λογοτεχνίαν. Αἱ μοναστηριακαὶ σχολαὶ συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλωσσικῆς καλαισθησίας, ἡ δὲ ρητορικὴ ἐκαλλιεργεῖτο μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιμελείας. Οἱ λόγοι τοῦ μητροπολίτου Ἱλαρίωνος καὶ ἡ «Ἐκστρατεία τοῦ Ἰγὸρ» εἶναι τὰ καλύτερα λογοτεχνικὰ δημιουργήματα τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἀλλὰ τὴν πρωτίστην θέσιν ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ κατέχει ὁ χρονογράφος *Νέστωρ*, τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου φερόμενα ἔργα εἶναι: «Ὁ βίος τοῦ Βογόριδος», «Ὁ βίος τοῦ Θεοδοσίου» καὶ τὸ «Ρωσικὸν χρονικόν», θεωρούμενον ὡς τὸ ἀρχαιότερον, καίτοι ὁ ἱστορικὸς Τατίτσεφ διατείνεται ὅτι προϋπῆρξε τὸ «Χρονικὸν τοῦ Νοβογόροντ», γραφὲν ὑπὸ τοῦ Ἰωακείμ. Ὁ Σίλβεστρος, μετέπειτα ἐπίσκοπος Περαϊσλαύας, ἐσυνέχισε τὸ χρονικὸν τοῦ Νέστωρος, ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄλλα χρονικά, ὡς τὸ τῆς πόλεως Σουσδὰλ καὶ τέσσαρα τοῦ Νοβογόροντ. Ὁ χαρακτὴρ πάντων τούτων εἶναι ὁμοιόμορφος, τὰ δὲ ἱστορικὰ γεγονότα ἔχουσιν ὡς αἰτίαν θρησκευτικόν τινα λόγον.

Μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐθνικὴν ἕνωσιν, ὁ τρόπος τῆς συγγραφῆς τῶν χρονικῶν μεταβάλλεται, ὅλως δὲ διάφορον μορφὴν ἔχουσι τὰ λεγόμενα «Χρονικὰ τῆς Σοφίας καὶ τοῦ Νίκωνος», ἔνθα διαφαίνεται ἐναργῶς τὸ πολιτικὸν πνεῦμα τῆς ἡγεμονίας. Μέχρι τῆς εἰσβολῆς τῶν Τατάρων ἡ παιδεία ἤκμαζεν ἐν Κιέβῳ καὶ Νοβογόροντ, κατόπιν δ' ἐτράπη πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολάς, ὅπου, ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἀναστατώσεως, τὰ μοναστήρια ὑπῆρξαν τὸ μόνον ἄσυλον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Μόσχα ἐγένετο τὸ πνευματικὸν κέντρον τῆς Ρωσίας, τότε δὲ μετεφράσθησαν οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι καὶ ἔργα τινὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἦλθον δὲ εἰς φῶς καὶ δύο ἐξαίρετα προϊόντα τῆς γραπτῆς λογοτεχνίας: «Ἡ μάχη τοῦ Κολικὸβ» καὶ τὸ «Ἐγκώμιον τοῦ Δημητρίου Ντονσκόϊ». Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐνεφονίσθη εἰς τὴν Ρωσίαν ἡ ἔξοχος προσωπικότης τοῦ Ἕλληνος μοναχοῦ *Μαξίμου*, τοῦ ἐπικαλουμένου *Ἁγιορείτου* (βλ. λ. *Μάξιμος ὁ Ἕλλην*), ὑπὸ

Digitized by Google

τοῦ ὁποίου εἰσήχθη ἡ τυπογραφία ἐν Ρωσίᾳ. Τῷ 1672 ἐγκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Γκρέγκορυ τὸ πρῶτον θέατρον ἐν Μόσχᾳ, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ὁποίου ἀνεβιβάσθησαν τὰ πρῶτα ρωσικὰ δράματα τοῦ Πολότσκι. Ταυτοχρόνως ἐδημοσιεύοντο ἀνωνύμως μυθιστορίαι, ἐν αἷς «Αἱ περιπέτειαι τοῦ Φλὼρ Σκομπέγιεφ», ἡ δὲ ἀδελφὴ τοῦ Μεγάλου Πέτρου μετέφραζε τὸν Μολιέρον. Ταῦτα πάντα ἐδείκνυον ὅτι ἡ Ρωσία εἰσήρχετο εἰς τὴν ἀναγέννησίν της, τότε δὲ ἀνεφάνη καὶ ὁ Μέγας Πέτρος, ὅστις ἔτρεψεν ἐπὶ τὸ νεωτεριστικώτερον τὸν ρωσικὸν βίον, εὑρὼν εἰς τοῦτο μέγαν συνεργάτην τὸν μητροπολίτην Θεοφάνην Προκόποβιτς, ὅστις, ἐκτὸς τῶν θεολογικῶν ἔργων, ἔγραφε ποιήματα καὶ δράματα. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀνεδείχθησαν συγγραφεῖς διάσημοι, ἐν οἷς ὁ Ποσόκωφ, ὁ Τατίτσεφ, ὁ Καντεμὶρ κ.ἄ. Ἐν γένει δὲ ἡ ρωσικὴ φιλολογία τῆς περιόδου ταύτης ἠκολούθησε, κατά τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν, τὴν γαλλικὴν νεοκλασσικὴν ποίησιν τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου ΙΔ΄.

Τῷ 1735 ὁ Τρεντιακόβσκι, συστήσας τὴν «Ἑταιρείαν τῶν φίλων τοῦ ρωσικοῦ λόγου», ἀνέλαβε δι᾽ αὐτῆς τὴν ἀποκάθαρσιν τῆς ρωσικῆς γλώσσης, καθιερώθη δὲ τότε ὡς ἐπίσημος τοιαύτη τῆς Ἀκαδημίας ἡ ρωσική. Ἀλλ᾽ ὁ δημιουργὸς τῆς νέας φιλολογίας, ὅστις ἔπλασε τὴν φιλολογικὴν γλῶσσαν ἐν Ρωσίᾳ, ὑπῆρξεν ὁ *Μιχαὴλ Βασίλειεβιτς Λομονόσωφ* (1711—1765). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ὁ περίφημος αἰὼν τῆς Αἰκατερίνης Β΄, καθ᾽ ὃν ἤκμασαν διάσημοι συγγραφεῖς. Ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ἦτο συνέπεια τοῦ κρατοῦντος μεταρρυθμιστικοῦ πνεύματος, τείνοντος ἔκτοτε ὅπως μεταβάλῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν κοινωνικήν, πνευματικὴν καὶ διοικητικὴν φυσιογνωμίαν τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ μέγιστος τῶν συγγραφέων τῆς περιόδου ταύτης ἦτο ὁ φὸν Βίζιν, γράψας πλείστας κωμῳδίας. Ὁ Γαβριὴλ Γκερζάβιν ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανέστερος τῶν Ρώσων ποιητῶν τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ἕτεροι συγγραφεῖς κορυφαῖοι εἶναι ὁ Καραμζίν, ὁ Κρυλώφ, ὁ Ζοκόβσκι καὶ ὁ Μπάνιουσκωφ, οἵτινες ἀποσπάσαντες τὰς πέδας τοῦ ψευδοκλασσικισμοῦ παρεσκεύασαν τὸ ἔδαφος εἰς τὸν Ποῦσκιν.

Νέα φιλολογικὴ περίοδος. Ὁ πνευματικὸς βίος τῆς Ρωσίας συνεδέθη στενῶς μετὰ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς χώρας, καθ᾽ ἣν ἐποχὴν ἐκαλλιεργοῦντο εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις της αἱ φιλελεύθεραι ἰδέαι, τὰς ὁποίας εἶχε διασπείρει ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις Ὁ *Ποῦσκιν* διεδραμάτισε τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, τὰ δὲ ἔργα του ἐξησφάλισαν τὸν θρίαμβον τοῦ ἐθνικοῦ στοιχείου εἰς τὴν ρωσικὴν φιλολογίαν. Οἱ διασημότεροι τῶν ἀνταγωνιστῶν καὶ μιμητῶν αὐτοῦ ἦσαν ὁ Μπερατίνσκι, ὁ Ντέλβιγκ, ὁ Γιάσνωφ, ὁ Τουμάνσκι, ὁ Ποντολίνσκι, ὁ Γρυμπαγιέντωφ καὶ ὁ Μιχαὴλ Λέρμοντωφ, ὅστις τάσσεται εἰς ἴσην μοῖραν πρὸς τὸν Ποῦσκιν. Ἐπίσης ὁ Ἀλέξιος Κολτσώφ, ὅστις βαθέως εἰσδύσας εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν συνεκίνησε τὴν κοινωνίαν, εἰς ἣν διεδίδοντο αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι μετὰ καταπλησσούσης ταχύτητος.

Ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ ἤρξατο ἐπίσης ἀναπτυσσομένη, οἱ δὲ κριτικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ναγγέστιν καὶ Σεβίρεφ, ἐκήρυττον ὅτι ἡ φιλολογία, ὡς ἔκφρασις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, εἶναι μία τῶν ἰσχυρῶν δυνάμεων, τῶν ὁδηγουσῶν τοὺς λαοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην μεγάλως ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς κοινωνίας ὁ *Μπελίνσκι* (βλ. λ.), συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὁποίου ἤρξατο ἀναπτυσσόμενον τὸ ρωσικὸν μυθιστόρημα, ὅπερ ἐκυριάρχησεν ἐπὶ τῆς ρωσικῆς φιλολογίας. Ἐδημοσίευον μὲν τότε πολυάριθμοι συγγραφεῖς διηγήματα καὶ μυθιστορήματα εἰκονίζοντα τὴν σύγχρονον ζωήν, ἀλλὰ κυρίως διὰ τοῦ Νικολάου Γκόγκολ ἤρξατο ἡ μεγάλη περίοδος τοῦ ρωσικοῦ μυθιστορήματος. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἐδημιούργησε τὴν λεγομένην φυσιολογικὴν σχολήν. Καὶ πρότερον τὸ ρωσικὸν μυθιστόρημα ἔτεινεν εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, πλεῖστα δὲ μυθιστορήματα τῶν Ζακόσκιν, Λαζάτσνικωφ, Οὐσάκωφ, Πολιεβόϊ καὶ Πογκόντιν φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τοῦτον, ἀλλ᾽ ὁ Γκόγκολ ἐγένετο ὁ ἡγέτης τῆς σχολῆς ταύτης, χλευάζων πᾶν τὸ τετριμμένον καὶ ρυπαρὸν ἐν Ρωσίᾳ εἴς τε τὴν διοίκησιν καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἡ νέα αὕτη τάσις τῆς ρωσικῆς φιλολογίας εἶχε τὸν χαρακτῆρα ἐπαναστατικῆς κινήσεως καὶ ἐπεδίωκε πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταβολάς, μὴ ἀνεκτὰς εἰς κράτος ἀπολύτως μοναρχικόν, οἷον ἦτο ἐπὶ Νικολάου Α΄ ἡ Ρωσία. Ἐπηκολούθησε τὸ θυελλῶδες ἔτος 1840, ὅτε ἐπὶ τῆς φιλολογίας ἡπλώθη πλῆρες δίκτυον λογοκρισίας, ἥτις συνέθλιψε τὴν πνευματικὴν κίνησιν μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε ἀπηγορεύετο καὶ αὐτὴ ἡ ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τοῦ Μπελίνσκι καὶ τοῦ Χάρτσεν εἰς τὸν τύπον. Κατὰ τὴν ἀξιοθρήνητον ταύτην περίοδον τῆς «τετάρτης δυναστείας» τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἡ Μόσχα ἐγένετο ἡ κοιτὶς τῆς νέας φιλολογικῆς κινήσεως, ἀνεπτύχθη δὲ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἡ «Σχολὴ τῶν Σλαυοφίλων», περιελθοῦσα εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑτέραν τοιαύτην τῆς Πετρουπόλεως, τὴν λεγομένην τῶν Δυτικῶν. Ἐκ τούτου προεκλήθη δεινὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ αὐτῶν, ὅστις συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ρωσικῆς φιλολογίας. Τῆς Σχολῆς τῶν Σλαυοφίλων προεξάρχουν οἱ συγγραφεῖς Χαμιακώφ, Ἀκσάκωφ, ἀδελφοὶ Κυριέβσκι καὶ πλεῖστοι ἄλλοι.

Τὸ ρωσικὸν μυθιστόρημα. Ἐν Ρωσίᾳ μυθιστορήματα ἐγράφοντο καὶ πρότερον, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος τὸ εἶδος τοῦτο ἐκυριάρχησεν ἐν τῇ ρωσικῇ λογοτεχνίᾳ. Τότε ἐδημοσιεύθησαν τὰ μυθιστορήματα τοῦ *Δοστογιέφσκι* «Οἱ πτωχοὶ ἄνθρωποι» καὶ τοῦ *Ἰβὰν Τουργκένιεφ* «Σημειώσεις τοῦ κυνηγοῦ». Τὸ βιβλίον τοῦτο κατήνεγκε τὸ τελευταῖον κτύπημα κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλοπαροικίας. Τὸ μυθιστόρημα τότε μετεβλήθη εἰς δημόσιον βῆμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου διεξήχθη ὁ ἀγὼν τῆς χειραφετήσεως τῶν δουλοπαροίκων. Παρὰ τὰς καταδιώξεις πλήθους συγγραφέων ὑπὸ τοῦ Νικολάου Α΄, ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε, μέχρις οὗ ἡ ἄνοδος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου Β΄ καὶ αἱ ἐν Κριμαίᾳ ἧτται ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς διασκορπισθέντας συγγραφεῖς «τῆς τετάρτης δεκαετίας» νὰ ἐπαναλάβουν τὸ ἔργον των. Ὁ Χάρτσεν ἐξηκολούθει ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τὴν πολεμικήν του καὶ ἡ ἐφημερίς του «Κώδων», ἄγνωστον διὰ ποίων μέσων, εἰσέδυεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἔφθανε μέχρις αὐτοῦ τοῦ γραφείου τοῦ τσάρου, ὁ δὲ τύπος ἐδημοσίευεν ἄρθρα τῷ ὄντι παράτολμα. Τῇ 19 Φεβρουαρίου 1861 ἐδημοσιεύθη τὸ οὐκάζιον τῆς χειραφετήσεως, ὅπερ ὑπῆρξεν ἔργον τῆς φιλολογίας τῆς περιόδου ἐκείνης. Τὸ ρωσικὸν πνεῦμα, ἀπαλλαγὲν τότε τῆς ξένης ἀπομιμήσεως, ἔδωκεν εἰς τὸ μυθιστόρημα φυσιογνωμίαν ἐντελῶς ἐθνικήν. Ἡ Ρωσία τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἔθεσε πᾶσαν τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν της εἰς τὸ μυθιστόρημα, διὰ τὸ ὁποῖον εἰργάζετο ὁλόκληρος λεγεὼν συγγραφέων. Μεταξὺ αὐτῶν καταλέγονται ὁ Πίσεμσκι καὶ ὁ Γκοντσαρώφ, τοῦ τελευταίου δὲ τούτου τὸ μυθιστόρημα «Ὁ Ὀμπλόμωφ» ἐνεσάρκωσεν εἰς ἕνα τύπον καταστάντα παροιμιώδη ἐλαττώματά τινα τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος τῶν Ρώσων. Ὁ Πίσεμσκι παρέστησεν, ἀφ᾽ ἑτέρου, τὴν κοινωνικὴν σύγχυσιν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ἀπεικόνισεν ἀληθέστερον τὴν ρωσικὴν συνείδησιν. Ὁ Ἰβὰν Τουργκένιεφ, διάσημος ἤδη ἐκ τῶν «Σημειώσεων τοῦ κυνηγοῦ», ἤρξατο δημοσιεύων τὰ μυθιστορήματα αὐτοῦ, εἰς ἃ διέγνωσε τὸ κακόν, ὅπερ ἐδημιούργει ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴν σύγχυσις, τὸν μηδενισμόν. Ὑπῆρξεν ὁ κατ᾽ ἐξοχὴν καλλιτέχνης τοῦ λόγου, ὡς δὲ λέγει ὁ Ταίν, οὐδεὶς μετὰ τοὺς Ἕλληνας κλασσικοὺς ἠδυνήθη νὰ χαράξῃ φιλολογικὸν ἀνάγλυφον ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ Τουργκένιεφ. Τὸ ἔργον αὐτοῦ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ τοῦ Δοστογιέβσκι, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ τέχνη ἀποτελεῖ δευτερεῦον στοιχεῖον. Εἰς τὰ περίφημα ἔργα του: «Ὁ οἶκος τῶν νεκρῶν», «Τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ τιμωρία», «Οἱ προσβεβλημένοι καὶ τεταπεινωμένοι» καὶ «Ὁ ἠλίθιος» ἀνύψωσε μέχρις ἀληθοῦς δόξης τοὺς ἥρωάς του μὲ τὰ πάθη καὶ τὰς πνευματικὰς ἀκόμη διαταραχάς των. Ἀλλ᾽ ὑπεράνω πάντων τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξαιρετικὴν ὅλως θέσιν κατέχει ὄχι μόνον εἰς τὴν ρωσικήν, ἀλλὰ εἰς τὴν παγκόσμιον λογοτεχνίαν, ὁ κόμις *Λέων Τολστόϊ*. Εἰς ὅλα τὰ ἔργα του ἀποκαλύπτει εὐρύτατα οὐ μόνον τὴν ρωσικὴν ψυχήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην. Διὰ τῶν συγγραφέων τούτων ἡ ρωσικὴ λογοτεχνία κατέστη παγκόσμιος. Πλὴν τῶν τεσσάρων τούτων μεγάλων μυθιστοριογράφων, διεκρίθησαν καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, ὡς ὁ Σέργιος Ἀξάκωφ, ὁ Γρηγόροβιτς, ὁ Ἀβδέγιεφ, ὁ Σλιέπτωφ, ὁ Μέλνικωφ, ὁ Ρεσέτνικωφ, ὁ Λεβίτωφ, ὁ Γκλὰβ Οὐσπένσκι, ὁ Σαλτικώφ, ὁ Πομίλοβσκι. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἄλλος λεγεὼν μυθιστοριογράφων, ἐρευνῶν ἐπίσης τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἤθη τῶν Ρώσων, ἐδημιούργησεν ἔνδοξον λογοτεχνικὴν περίοδον. Τοιοῦτοι εἶναι ὁ Γκαρσιν, ὁ Ἰασίνσκι, ὁ Ἀλμπόμωφ, ὁ Κορολέγκο, ὁ Ποτέμπεγκο, ὁ Τσέχωφ, ὁ Τυχόνωφ, ὁ Μάξιμος Γκόρκι κτλ. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀνεφάνησαν πολυάριθμοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, ἀκολουθοῦντες τὰς ἀρχὰς τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως, ὡς εἶναι ὁ Μπλόκ, ὁ Ρεμίζωφ, ὁ Κοῦπριν, ὁ Χεμίλωφ, ὁ Ἀνδρέγιεφ, ὁ Λαβρένωφ, ὁ Ἔρεμπουργκ, ὁ Φέτιν.

Ἡ ἐπικράτησις τοῦ μυθιστορήματος εἰς τὴν ρωσικὴν φιλολογίαν δὲν ἐξηφάνισε τὴν ποίησιν. Ἡ λυρικὴ ποίησις τῆς μεγάλης ἐποχῆς ἐξηκολούθησε διὰ τοῦ Φέτ, τοῦ Μάϊκωφ, καὶ ἰδίως τοῦ Νεκράσωφ, οὗτινος ἡ σοσιαλιστικὴ ποίησις προσέλαβεν ἐπικὸν χαρακτῆρα. Ἰδίως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Ρωσία ἀπέκτησεν ἐθνικὸν θέατρον, τὸ ὁποῖον εὗρε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ μὲ τὴν κωμῳδίαν τοῦ Γκόγκολ «Ὁ ἐπιθεωρητής». Ὁλόκληρος σχολὴ θεατρικῶν συγγραφέων διεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὀστρόβσκι, τοῦ ὁποίου ἡ δραματικὴ δύναμις ἀνύψωσε τὸ ρωσικὸν θέατρον καὶ τὸ κατέστησεν ἰσάξιον τοῦ μυθιστορήματος. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔγραψαν σπουδαιότατα θεατρικὰ ἔργα ὁ Ἰβὰν Δημήτριεβιτς Τουργκένιεφ, συγγενὴς τοῦ διασήμου μυθιστοριογράφου, ὁ Πίσεμσκι, ὁ Ἀλέξιος Τολστόϊ, ὁ Πάλμι, ὁ Ποτέχιν ὁ Σούχοβο-Κιβίλιν, ὁ Τσερνισώφ, ὁ Βίκτωρ Κριλώφ, ὁ Ἀβέρκιεφ.

Σπουδαίαν ἐπίσης θέσιν εἰς τὴν ρωσικὴν φιλολογίαν κατέχουσιν αἱ ὁδοιπορικαὶ ἀναμνήσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ρωσία ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο διαπρέπουσιν οἱ Κραχενιάνικωφ, Λεπέσιν, Λισένσκι, Γκλόβνιν, Κοβολιβσκι, Τσιχάτσεφ, Μουράντιεφ, Πουτιέτιν, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα μετεφράσθησαν εἰς ἁπάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

— [ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ] Αἱ ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος ἀρξάμεναι ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ εἰς τὰς χώρας τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου ἔφερον εἰς φῶς ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα, δεικνύοντα τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων, τῶν ἱδρυσάντων κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀνθούσας ἀποικίας ἐν μέσῳ τῶν σκυθικῶν λαῶν. Πράγματι, τὰ ἀποκαλυφθέντα ἀντικείμενα, χρυσαῖ καὶ ἀργυραῖ λήκυθοι, γυναικεῖα κοσμήματα, στέφανοι, πλαγγόνες, οἰκιακὰ σκεύη κ. ἄ., ἐμφαίνουσι τὴν ὕπαρξιν πολιτισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἄλλοι λαοί, προερχόμενοι ἐκ τῶν ὄχθῶν τοῦ Οὐράλη καὶ τῆς Κασπίας, εἰσεχώρησαν εἰς τὴν Κεντρικὴν Ρωσίαν, ἐσχημάτισαν ἀποικίας εἰς αὐτὴν καὶ εἰσήγαγον ἰδιόρρυθμόν τινα ἀσιατικὴν τέχνην. Εἶτα οἱ Σκανδιναυοί, εἰσδύσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐκόμισαν μεθ᾽ ἑαυτῶν τέχνην τινὰ ἀνάμεικτον ἐξ ἀσιατικῶν καὶ νεωτέρων στοιχείων. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τούτων περιόδων οὐδὲν ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον διασῴζεται, ἴσως διότι ᾠκοδόμουν ξυλίνας κατοικίας ἐξαφανισθείσας ὑπὸ τοῦ χρόνου, καθόσον οἱ ἀρχαῖοι Σλαῦοι οὐδεμίαν ἰδέαν εἶχον τῆς πολυτελείας τῶν μεγάλων οἰκοδομῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν διακοσμήσεων αὐτῶν. Ἐντὸς ὅμως τῶν ἁπλῶν κατοικιῶν των ἀπελάμβανον οὗτοι τῶν τέρψεων τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν, καὶ δὴ τῆς μουσικῆς, ὁδοιποροῦντες δὲ ἔφερον ἀντὶ ὅπλων κιθάρας καὶ λύρας. Ἡ ζωηρότης τῶν ἐκ τῆς μουσικῆς αἰσθημάτων παρήγαγε τὴν ἀνάγκην καὶ τῆς διὰ χειρονομιῶν παραστάσεως, ἐντεῦθεν δὲ προῆλθεν ὁ χορός, δι᾽ οὗ ἐτέλουν τὰς ἱερὰς τελετὰς πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν των. Διασῴζονται ἐν τούτοις καὶ ἀντικείμενα διακοσμητικῶν τεχνῶν, ἤτοι ξυλογλυφίαι, λιθογλυφίαι καὶ μεταλλογλυφίαι, ἀνήκουσαι εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην ταύτην ἐποχήν. Τῶν Σκανδιναυῶν ἡ ἐπίδρασις καταφαίνεται εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος, τῶν ὁποίων ἡ μικρογραφικὴ διακόσμησις φέρει τὴν φυσιογνωμίαν τῆς σουηδικῆς τέχνης.

Ἀρχιτεκτονική. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ι΄ αἰῶνος ἀρχιτέκτονες καὶ ἄλλοι καλλιτέχναι Βυζαντινοὶ μετέβησαν εἰς Κίεβον, μετ᾽ ὀλίγον δὲ ἡ πόλις αὕτη ἐκαλύφθη ὑπὸ θρησκευτικῶν μνημείων καὶ κατέστη κέντρον καλλιτεχνικόν, ὅπερ ἐφιλοδόξει νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ὠκοδομήθησαν τετρακόσιαι λίθιναι ἐκκλησίαι, ἠγέρθη δὲ καὶ ἡ περίφημος «Χρυσῆ Πύλη» καὶ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, κατ᾽ ἀπομίμησιν τῶν βυζαντινῶν τοιούτων. Τῷ 989 οἱ Ἕλληνες ἀνήγειραν τὴν πρώτην ἐκκλησίαν, ἥτις ἐπὶ μακρὸν ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον τῶν μετέπειτα οἰκοδομηθεισῶν. Κατόπιν ἀνηγέρθη ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, τοῦ αὐτοῦ τύπου, διακοσμηθεὶς μὲ θαυμάσια μωσαϊκὰ ὑπὸ Ἑλλήνων τεχνιτῶν, ἐπίσης ἡ Ἁγία Σοφία τοῦ Νοβογόροντ, ἓν τῶν ὡραιοτέρων μνημείων τῆς βυζαντινῆς τέχνης, ἔργον τοῦ Ἕλληνος ἱερέως Ἰωακεὶμ (1078—1086), ἡ ἐκκλησία τοῦ Μεγάλου Πετσέρσκι, θαυμαζομένη διὰ τὴν ἐπιχρύσωσιν καὶ τὰ μωσαϊκά της. Συγχρόνως ἐμφανίζονται ναοὶ μὲ δύο, τρεῖς, πέντε, ἑπτὰ καὶ ἐννέα θόλους. Ὁ ἀριθμὸς τούτων συμβολίζει τὴν διπλῆν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἁγίαν Τριάδα, τοὺς τέσσαρας εὐαγγελιστὰς καὶ τὸν Χριστόν, τὰ ἑπτὰ μυστήρια κλπ. Ὁ ΙΒ΄ αἰὼν ἀποτελεῖ τὴν μεγάλην περίοδον δημιουργίας ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων, ἐν οἷς ἡ μητρόπολις τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν Κιέβῳ, τῆς ὁποίας οἱ θόλοι ἐκαλύπτοντο ὑπὸ χρυσῶν πλακῶν, ἡ μονὴ τοῦ Κολογιάν, τὸ σπουδαιότερον μνημεῖον τῆς ρωσικῆς τέχνης, ὁ ναὸς τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σβενιγόροντ, τὸ πρῶτον δεῖγμα τετραγώνου θρησκευτικῆς οἰκοδομῆς, καὶ ὁ εἰς Βλαδιμὶρ ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ὁ Βιολλὲ-λὲ-Ντὺκ διεπίστωσεν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο μνημεῖον τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Μέχρι τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀνδρέου Μπογκολιοὺμπσκ (1157—1174) πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα ὑπῆρξαν ἔργα Ἑλλήνων τεχνιτῶν, ἔκτοτε ὅμως ἤρξαντο ἀναφαινόμενοι Ρῶσοι ἀρχιτέκτονες, ἐν οἷς ὁ Πέτρος Μιλόναγκ, ὅστις ἤγειρεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δνείπερ τὴν μονὴν τοῦ Βυντουμέτσκι ἐπὶ θαυμασίας προκυμαίας. Ἡ Ρωσία, ἥτις ὡς ἐκ τῆς κοινότητος τοῦ θρησκεύματος ἠκολούθησεν ἐπί τινα χρόνον τὰς βυζαντινὰς παραδόσεις, μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπεμακρύνθη αὐτῶν. Λήγοντος τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος ἡ κυριαρχία τῶν Τατάρων ἐπὶ τῆς Ρωσίας ἐδημιούργησε νέαν περίοδον εἰς τὴν ρωσικὴν τέχνην, ἐκτάκτως παραγωγικήν. Οἱ Μογγόλοι, οἵτινες, κατοικοῦντες ἐν Βιρμανίᾳ, εἶχον διδαχθῆ τὰς τέχνας ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, μετέδωκαν εἰς τοὺς Ρώσους τὴν ποικίλην διακόσμησιν τῶν οἰκοδομῶν τῆς ἰνδικῆς τέχνης. Ἡ ἀσιατικὴ ἐπίδρασις ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ρώσων ἀπὸ τοῦ μογγολικοῦ ζυγοῦ ἐκυριάρχει αὕτη καὶ πα-

Digitized by Google

ρήγαγεν ἀληθῆ ἀριστουργήματα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τσάρου τῆς Μόσχας Ἰβὰν Γ' ἄρχεται νέα ὅλως ἐποχὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν τεχνῶν τῆς Ρωσίας. Οὗτος ἐνυμφεύθη τὴν Σοφίαν Παλαιολόγου (1473), θυγατέρα τοῦ τελευταίου δεσπότου τῆς Πελοποννήσου Θωμᾶ Παλαιολόγου, ἥτις μετήγαγεν ἐξ Ἰταλίας διασήμους καλλιτέχνας, εἰς οὓς ὀφείλεται ἡ καλουμένη *δυτικὴ* περίοδος τῆς ρωσικῆς καλλιτεχνίας. Μεταξὺ τούτων ἦτο ὁ Φιοραβέντι, ὅστις ἔλαβεν ἐν Ρωσίᾳ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς καταρρευσάσης μητροπόλεως τῆς Κοιμήσεως· οὗτος ἠκολούθησε ρυθμὸν ἡμιβυζαντινὸν καὶ ἡμιλομβαρδικόν. Κατὰ διαταγὴν δὲ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος οἱ Ἰταλοὶ ἀρχιτέκτονες ᾠκοδόμησαν πλείστας ἄλλας οἰκοδομάς, ἐκκλησίας, ἀνάκτορα καὶ πύργους εἰς τὸ Κρεμλῖνον. Τὸ παράδειγμα τοῦ ἡγεμόνος ἀκολουθοῦντες οἱ πλούσιοι τῆς Μόσχας ἤγειραν περικαλλῆ μέγαρα. Ἐπὶ Ἰβὰν ὅμως τοῦ Τρομεροῦ ἀνεπτύχθη σφοδρὰ ἀντίδρασις κατὰ τῆς ξένης τέχνης. Ρῶσος καλλιτέχνης, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα παρέμεινεν ἄγνωστον, ἤγειρε τῷ 1554 τὸν ναὸν τοῦ Βασίλι-Μελαζένοϊ, παράτολμον οἰκοδόμημα, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν παρουσίασεν οὔτε ἡ κλασσική, οὔτε ἡ ρωμαϊκή, οὔτε ἡ βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονική. Ὁ ναὸς οὗτος ἐπὶ μακρὸν ὑπῆρξε τὸ πρότυπον, ὅπερ ἠκολούθουν οἱ Ρῶσοι ἀρχιτέκτονες. Ἡ Μόσχα ἐπλουτίσθη δι' ἰδιορρύθμων ἐκκλησιαστικῶν οἰκοδομῶν, τῶν ὁποίων προξενεῖ μεγίστην ἐντύπωσιν ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ σχῆμα τῶν θόλων. «Μέχρι τοῦδε, λέγει ὁ ντὲ Λεβώ, ἦτο ἀδύνατον νὰ ὁμοφωνήσωσιν οἱ τεχνοκρίται περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς διακοσμήσεως τούτων. Τὸ πρωτότυπον τῶν βολβωδῶν κιόνων των δὲν εὑρίσκεται ἐν Ἑλλάδι. Τινὲς ἐζήτησαν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐν Κίνᾳ, ἄλλοι ἐν Περσίᾳ. Συγκεφαλαιοῦντες πᾶν ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἐρρήθη περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ρωσικῶν ἐκκλησιῶν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν εἶναι βυζαντινόν, οἱ θόλοι ἐλήφθησαν ἐξ Ἀνατολῆς, ἡ δὲ διακόσμησίς των ἀποτελεῖ μεικτόν τι εἶδος, τροποποιηθὲν κατὰ τὴν καλαισθησίαν τοῦ αἰῶνος εἰς ὃν ἀνήκουν οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ οἰκοδομήσαντες τοὺς ναοὺς τούτους». Ἡ δυναστεία τῶν Ρωμανὼφ ἐπεζήτησε νὰ μεταβάλῃ τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀρχιτεκτονικήν. Ὁ Μέγας Πέτρος ἐγοητεύετο ἐκ τῶν ὀλλανδικῶν ἱδρυμάτων, τὰ ὁποῖα εἶδε κατὰ τὴν διαμονήν του εἰς τὰς Κάτω Χώρας, ὅτε δὲ μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του εἰς τὴν Πετρούπολιν, μετεκάλεσε πλῆθος Εὐρωπαίων καλλιτεχνῶν, εἰς οὓς ἀνέθεσε τὴν ἵδρυσιν καὶ τὴν διακόσμησιν τῆς νέας πόλεως. Οὕτως ἡ ρωσικὴ τέχνη ἔλαβε δυτικὸν χαρακτῆρα, ἡ δὲ βυζαντινὴ καὶ ἀσιατικὴ ἐπίδρασις ἐξηφανίσθη. Μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν πυρκαϊὰν τῆς Μόσχας, τῷ 1737, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἄννης, οἱ ἀρχιτέκτονες ἀνῳκοδόμησαν τὰς ἐκκλησίας κατὰ διαταγήν της μὲ κλασσικὸν τύπον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Αἰκατερίνης Β' πάντες οἱ διάσημοι καλλιτέχναι τῆς Εὐρώπης, ἀρχιτέκτονες, ζωγράφοι, γλύπται, χαράκται, χρυσοχόοι, ταπητουργοί, ἐκλήθησαν ὑπ' αὐτῆς, τότε δὲ συνεστήθησαν αἱ διάφοροι καλλιτεχνικαὶ σχολαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξῆλθον οἱ διαπρεπέστεροι τῶν Ρώσων ἀρχιτεκτόνων, ὁ Βολκώφ, ὁ Μπαζένωφ, ὁ Ἐστέρωφ. Κατὰ διαταγὴν τῆς αὐτοκρατείρας, ἐκ τῶν νέων ἱδρυμάτων τὰ μὲν πολιτικὰ ἔπρεπε νὰ οἰκοδομῶνται κατὰ τὸν κλασσικὸν ρυθμόν, τὰ δὲ θρησκευτικὰ νὰ προσεγγίζωσι τὸ βυζαντινόν. Ἡ τῶν κλασσικῶν μνημείων ἀπομίμησις ἐν Ρωσίᾳ ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε προεκάλεσε πολλὰς ἐπικρίσεις τῶν Εὐρωπαίων τεχνοκριτῶν, οἵτινες εὕρισκον ὅτι ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, ἡρμοσμένη προσφυέστατα εἰς τὸ κλῖμα καὶ τὸν βίον τῆς χώρας, ἐν ᾧ ἐγεννήθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον τῆς τελειότητος αὐτῆς, δὲν ἥρμοζεν εἰς τὸ κλῖμα καὶ τὸν βίον τῆς ρωσικῆς χώρας. Ὁ ντὲ Κυστὶν λέγει περὶ τῶν ἀπομιμήσεων τούτων ὅτι τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἱδρύματα τῆς εἰδωλολατρείας, ἅτινα ἐπιστέφουσι θαυμασίως τὰ ἀκρωτήρια τῆς Ἰωνίας καὶ τὰς ἀκροπόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἀπέβησαν ἐν Πετρουπόλει σωρεῖαι γύψου καὶ κονιάματος. Ἐπὶ πλέον ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, ὁσονδήποτε πιστὴ καὶ ἂν ὑποτεθῇ, χάνεται εἰς τὴν τελματώδη πεδιάδα τῆς Πετρουπόλεως. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐπῆλθε πλήρης ἐπανάστασις εἰς τὴν ρωσικὴν τέχνην, ἥτις ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐθνικάς της παραδόσεις. Ἐπηκολούθησε δὲ τοιαύτη ἀντίδρασις ἐναντίον τῆς ξένης τέχνης, ὥστε, ὅτε ὁ Νικόλαος Α' ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσιν ἐν Μόσχᾳ τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Γάλλων κατὰ τὸ 1812, διέταξεν ὅπως οὐδεὶς ξένος καλλιτέχνης ἢ ἐργάτης μετάσχῃ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης. Ὁ ναὸς τοῦ Σωτῆρος, ἔργον τοῦ Ρώσου ἀρχιτέκτονος Θών, ὑπῆρξε τὸ πρῶτον μνημεῖον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ρωσικῆς τέχνης. Ἄλλοι διαπρεπεῖς ἀρχιτέκτονες, ὡς οἱ Τσεβακίνσκι, Κυρίνωφ, Ζαχάρωφ, Στάσωφ, Μέλνικεφ, Τσέρνικ, Κοσμίν, Ἰβάνωφ, οἰκοδομήσαντες ἐκκλησίας, ἀνάκτορα, δημόσια ἱδρύματα, θέατρα καὶ ἰδιωτικὰ μέγαρα, ἠκολούθησαν τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα καὶ ἐδημιούργησαν νεώτατον ἀρχιτεκτονικὸν ρυθμὸν πλήρη χάριτος καὶ φαντασίας.

Ζωγραφική. Τὴν ζωγραφικὴν ἐδιδάχθησαν οἱ Ρῶσοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ, αἱ ἁγιογραφίαι ὑπῆρξαν τὸ σπουδαιότερον μέσον πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ νέου θρησκεύματος καὶ τὸ σύμβολον τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἑνώσεως τῶν κατοικούντων τὴν χώραν λαῶν. Αἱ τοιαῦται εἰκόνες ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὴν βιοτεχνίαν παρὰ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν κατεσκευάζοντο. Τὰ ἀξιολογώτερα τῆς πρωτογόνου ρωσικῆς ζωγραφικῆς μνημεῖα, ἀνήκοντα εἰς τὸν ΙΓ' αἰῶνα, εὑρίσκονται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ, δωρηθέντα ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Καππόνε, φέρουσι δὲ τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Ἀνδρέου Ἰλίιν, Νικήτα Ἰβάνωφ καὶ Σεργίου Βασίλειεφ. Ἐπίσης σῴζονται χειρόγραφα εὐαγγέλια καὶ ψαλτήρια κεκοσμημένα διὰ κορωνίδων καὶ μικρογραφιῶν ἐκτελεσθεισῶν ὑπὸ Ρώσων καλλιτεχνῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὡς καὶ εἰκόνες γραφεῖσαι κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα ὑπὸ εἰκονογράφων τοῦ Νοβογόροντ. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος διεκοσμήθησαν διὰ τοιχογραφιῶν τρεῖς ἐκκλησίαι τῆς Μόσχας. Ἡ τῆς Κοιμήσεως ἐζωγραφήθη ὑπὸ Ἑλλήνων φερόντων τὸν τίτλον «ζωγράφων τοῦ μητροπολίτου», ἡ τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου καὶ ἡ τῆς Μεταμορφώσεως ὑπὸ τὸν Γκουΐτεν. Πολλαὶ τῶν τοιχογραφιῶν τούτων διατηροῦνται εἰσέτι, ἔχουσι δὲ χαρακτῆρα βυζαντινὸν καὶ πολλὴν λεπτότητα ἐν ταῖς λεπτομέρειαις. Τῷ 1551 ὁ μητροπολίτης Μακάριος ἐνετείλατο τοὺς ζωγράφους νὰ συμμορφῶνται πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Ρούβλεφ δοθέντα πρότυπα, ἀπηγόρευσε δὲ νὰ ζωγραφῶσιν ἱερὰς εἰκόνας εἰς τοὺς τεχνίτας τοὺς μὴ δυναμένους νὰ κατανοήσωσι τὴν ἱερὰν εἰκονογραφίαν. Ἐπὶ μακρὸν ἡ ζωγραφικὴ ἐν Ρωσίᾳ ἐχρησίμευε μόνον πρὸς διακόσμησιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ Μέγας Πέτρος ἔδωκεν εἰς αὐτὴν νέαν ὤθησιν, διότι τὴν ἐχρησιμοποίησε πρὸς διακόσμησιν ἀνακτόρων καὶ δημοσίων ἱδρυμάτων. Συνέλαβεν ἐπίσης τὸ σχέδιον ἱδρύσεως Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν καὶ ἀπέστειλεν εἰς Εὐρώπην πλείστους νέους πρὸς ἐκπαίδευσιν. Τινὲς τούτων, ὡς ὁ Νικῆτιν, ὁ Ματθέγιεφ καὶ ὁ Μερκούλιεφ, διεκρίθησαν καὶ ἐπιστρέψαντες εἰς Πετρούπολιν ἐποίησαν τὰς εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας τοῦ φρουρίου κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἰταλικῆς σχολῆς. Ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ ἵδρυσε τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν ἐν Πετρουπόλει, ὁ δὲ Ἀντώνιος Λόσεγκ ἐγένετο πρόεδρος αὐτῆς. Ἐκ τῶν ἔργων τούτου διακρίνονται: «Ὁ Προμηθεὺς δεσμώτης», «Ἡ θυσία τοῦ Ἰσαάκ» καὶ «Βλαδίμιρος ὁ Μέγας». Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἀκίμωφ, σπουδάσας εἰς Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, διεκόσμησε τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νιέβσκι, ὁ δὲ Οὐγκρούμωφ ἔγραψε τὰς περιφήμους ἱστορικὰς εἰκόνας: «Ἡ ἀνάρρησις τοῦ Μιχαὴλ Ρωμανὼφ» καὶ «Ἡ ἅλωσις τοῦ Καζάν». Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' ὠργάνωσε τὴν Ἀκαδημίαν καὶ συνέστησε τὸ μουσεῖον «Ἐρμιτάζ», προμηθευθεῖσα πλῆθος πινάκων ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν σχολῶν. Τὸ παράδειγμα τῆς αὐτοκρατείρας ἐμιμήθη ἡ ἀνωτέρα ρωσικὴ κοινωνία καὶ οἱ μεγιστᾶνες ἤρξαντο καταρτίζοντες πλουσίας πινακοθήκας καὶ κοσμοῦντες τὰ παρεκκλήσια τῶν μεγάρων των δι' εἰκόνων Ρώσων ζωγράφων. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ ζωγραφικὴ ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν ἐν Ρωσίᾳ, πλεῖστοι δὲ ζωγράφοι ἀνεδείχθησαν, ἀκολουθοῦντες τοὺς Γάλλους συγχρόνους των· μεταξὺ αὐτῶν διαπρέπουσιν ὁ Δημήτριος Λεβίτσκι (1735—1822), ὁ Βλαδίμιρος Βοροβικόβσκι (1765—1824), ὁ Θεόδωρος Ματθέγιεφ (1742—1824), ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τῆς ρωσικῆς τοπιογραφίας, καὶ ὁ Κλαύδιος Κλίγκστετ (1657—1734), καταστὰς διάσημος ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὰς ἀσέμνους μικρογραφίας του, ἐπικληθεὶς δὲ ὁ Ραφαὴλ τῶν ταμβακοθηκῶν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Παύλου τοῦ Α' ὁ συρμὸς τῶν τοιχογραφιῶν εἰς τοὺς προθαλάμους καὶ τὰς αἰθούσας, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν βουκολικῶν σκηνῶν τοῦ Βαττὼ καὶ τοῦ Μπουσέ, ἀπησχόλει πάντας τοὺς ζωγράφους τῆς ἐποχῆς. Ἐκ τῶν μᾶλλον διαφημισθέντων Ρώσων ζωγράφων τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος διαπρέπουν ὁ Βασίλειος Σεπούγιεφ, ὁ Ἐγκόρωφ, ὁ Ἀλέξανδρος Ἰβάνωφ καὶ ὑπὲρ πάντας ὁ Κάρολος Μπρύλωφ, ὅστις εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς ρωσικῆς σχολῆς, τοῦ ὁποίου ὁ πίναξ «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Πομπηΐας», ἐκτεθεὶς εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων (1834), τὸν κατέστησεν ἔνδοξον. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν του ἐπιφανέστεροι ὑπῆρξαν οἱ Μόλλερ, Μποννίσκι, Φεντόρωφ καὶ Μπρύλωφ. Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰσαὰκ τῆς Πετρουπόλεως μετεβλήθη εἰς πραγματικὸν μουσεῖον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ρωσικῆς σχολῆς. Εἰς αὐτὸν ὑπάρχουσι τὰ ὡραιότερα ἴσως τῶν ἔργων τοῦ Μπρύλωφ, τοῦ Μπρούνι, τοῦ Μπάσσιν, τοῦ Νικῆτιν, τοῦ Σαζόνωφ, τοῦ Σαμπουνιέφ, τοῦ Μάϊκωφ καὶ πλείστων ἄλλων μεγάλων καλλιτεχνῶν. Οἱ Ρῶσοι καλλιτέχναι δὲν παρέμειναν ἀπαθεῖς καὶ εἰς τὴν νατουραλιστικὴν κίνησιν, ἥτις ἐνέπνεε τὴν γαλλικὴν σχολήν. Ὁ Σέντριν πρῶτος καὶ εἶτα ὁ Βοροβιὼφ καὶ ὁ Ἰβὰν Ἀϊβαζόφσκι ἠκολούθησαν τὰ ἴχνη τῶν Huet, Ρουσσώ, Ντυπρέ, Τρογιὼν καὶ ἀπέκτησαν πλείστους ὀπαδούς, οἵτινες, καταλιπόντες τὰς ἀκαδημαϊκὰς παραδόσεις, ἐρρίφθησαν μετὰ πάθους εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως καὶ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν λαϊκῶν τύπων, ἐπέδειξαν δὲ μεγίστην πρωτοτυπίαν. Εἰς τὸ τοπίον ἡ ρωσικὴ τέχνη ἐπέδειξε πλειοτέραν ἰδιορρυθμίαν καὶ δύναμιν. Ὁ Σίσκιν, ὁ Βολκώφ, ὁ Ντομπροβόλσκι, ὁ Ἕλλην τὴν καταγωγὴν Κουΐντζῆς καὶ ὁ Χολοντόβσκι εἰκονίζουν τὰ δάση, τὰς λίμνας, τὰ τενάγη, τὰς μελαγχολικὰς νύκτας τοῦ ἔαρος, τὰς ἀπόψεις τῶν πόλεων, τῶν ποταμῶν, τῶν θαλασσῶν μετὰ τῶν γραφικῶν ἀμφιέσεων τῶν κατοίκων καὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐμπορικῶν πανηγύρεων. Ἡ ρωσικὴ ἱστορία εὗρε μέγαν ἑρμηνευτὴν αὐτῆς εἰς τὸν χρωστῆρα τοῦ Βαλερίου Ἰβάνοβιτς Ζάκομπυ, τοῦ ὁποίου οἱ ἱστορικοὶ πίνακες εἶναι ἔργα σπανίας πρωτοτυπίας καὶ ὑπερόχου ἐκτελέσεως. Ὁ Βασίλειος Βερεσάγκιν κατέκτησε παγκόσμιον φήμην διὰ τῶν δραματικῶν πινάκων τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου. Ὁ Σεμιράντσκι ἀπέκτησεν ἐπίσης μεγάλην φήμην διὰ τοῦ πίνακος αὐτοῦ «Ζῶντες πυρσοὶ τοῦ Νέρωνος», ὁ δὲ Σελμόνσκι ἐπέδειξεν εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἵππων τοιαύτην πρωτοτυπίαν καὶ δύναμιν, ὥστε ἐτάχθη εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ κόσμου εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τέχνης.

Γλυπτική. Ἡ γλυπτικὴ ἐν Ρωσίᾳ δὲν ἔσχε τὴν αὐτὴν μὲ τὴν ζωγραφικὴν ἐξέλιξιν. Τοῦτο δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς ἐθνογραφικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς ὅρους τῆς χώρας. Τὸ ὀρθόδοξον δόγμα ἀπηγόρευε τὴν διὰ τῆς γλυπτικῆς παράστασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια. Ὡς ἐκ τούτου, πάντα τὰ θρησκευτικὰ μνημεῖα ἐν Ρωσίᾳ στεροῦνται γλυπτικῶν ἔργων. Μόλις πρὸ ὀγδοήκοντα ἐτῶν ἐπετράπη νὰ στηθῶσιν ἀγάλματα εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς δημοσίας πλατείας. Ἐξαίρεσις μοναδικὴ ἦτο ὁ ἀνδριὰς τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ὃν ἀνήγειρεν ἡ Αἰκατερίνη Β'. Τόση δὲ ἦτο ἡ ἔλλειψις γλυπτῶν κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῆς μητροπόλεως τοῦ Ἰσαάκ, ὥστε διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν ἀναγλύφων τῆς μετόπης ἐκλήθησαν ξένοι καλλιτέχναι, δύο δὲ μόνον ἦσαν Ρῶσοι, ὁ Κλὸντ καὶ ὁ Λαγκανόβσκι. Ὁ Κλόντ, γεννηθεὶς τῷ 1805, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῆς γλυπτικῆς ἐν Ρωσίᾳ. Τὰ ἄριστα τῶν ἔργων του εἶναι τὸ μνημεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α' ἐν Πετρουπόλει, τὸ ἄγαλμα τοῦ Κρυλὼφ καὶ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Ἁγίου Ἰσαάκ, τὰ παριστάνοντα «Τὸν Χριστὸν φέροντα τὸν σταυρὸν» καὶ «Τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου». Ἕτερος Ρῶσος γλύπτης, ὁ Μάρτος, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἐξετέλεσε τὸ ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς πλατείας ἐγειρόμενον μνημεῖον, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μόσχας ἀπὸ τῶν Πολωνῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ὁ Κοσλόβσκι ἐξειργάσθη τὸ μνημεῖον τοῦ στρατάρχου Σουβάρωφ. Ὁ Σουπίνιν κατεσκεύασε τὸν ἀνδριάντα τῆς Αἰκατερίνης Β', ὁ Γκορντέγιεφ τὸν Προμηθέα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν τεχνῶν, ὁ Ὀρλόβσκι τοὺς ἀνδριάντας τῶν στραταρχῶν Κουτούζωφ καὶ Μπάρκλεϋ-Τόλλυ, τὸν ἄγγελον τὸν ὑψούμενον ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' καὶ τοὺς τέσσαρας ἱππεῖς τῆς γεφύρας Ἄτσνικωφ τῆς Πετρουπόλεως, ὁ Πιμένωφ τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν Μεταμόρφωσιν, πλεῖστα δὲ ἄλλα πολυάριθμα ἔργα κοσμοῦν τὰς πλατείας καὶ τοὺς κήπους διαφόρων πόλεων τῆς Ρωσίας. Ἡ γλυπτικὴ τῆς δευτέρας πεντηκονταετίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐν Ρωσίᾳ ἔχει πλειοτέραν πρωτοτυπίαν καὶ ἰδιόρρυθμον χαρακτῆρα. Τὸ μνημεῖον τῆς «Χιλιετηρίδος τῆς Ρωσίας» ἐν Νίζνι-Νοβογόροντ, ἔργον τοῦ Μικάσιν καὶ Χάρτμαν, δεικνύει τὴν ἐπιτελεσθεῖσαν πρόοδον εἰς τὴν τέχνην ταύτην. Ὁ μέγιστος τῶν Ρώσων γλυπτῶν τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ Μᾶρκος Ἀντοκόλσκι, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀπέβη παγκόσμιον. Τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ, τῆς πριγκιπίσσης Ὀμπολιένσκι εἰς τὸ Μόντε Τεστάτσιο τῆς Ρώμης, ὁ «Θάνατος τοῦ Σωκράτους», ὁ «Χριστὸς πρὸ τοῦ λαοῦ» καὶ ὁ «Χρονικογράφος Νέστωρ», ἀποτελοῦν τὰ ἀριστουργήματα τῆς ρωσικῆς γλυπτικῆς. Ἡ διακοσμητικὴ γλυπτικὴ ἐπετέλεσεν ἐπίσης μεγάλας προόδους· εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ἐκκλησιῶν εὗρεν αὕτη μέγα ἔδαφος ἀναδείξεως. Ἀνάγλυφα, κηροπήγια ἐξ ὀρειχάλκου καὶ ἀργύρου, εἰκονοστάσια τῶν καθεδρικῶν ναῶν ἀποτελοῦσι μνημεῖα πλούτου ἐκθαμβωτικοῦ, ὅπου ὁ χρυσός, ὁ ἄργυρος, τὸ σμάλτον, ὁ μαλαχίτης, ὁ ἴασπις, ὁ ἀχάτης ἐχρησιμοποιήθησαν μετ' ἀριστοτεχνίας ἐκπλησσούσης.

Βιοτεχνία τις ἐν Ρωσίᾳ, προσεγγίζουσα μεγάλως τὴν τέχνην, εἶναι ἡ εἰκονογραφία, ἐκτελουμένη εἰδικῶς ἐν Μόσχᾳ καὶ Καζάν. Εἰς τὰς δύο ταύτας πόλεις ἐδημιουργήθη βιομηχανία ξυλογλύφων καὶ χαλκογλύφων εἰκόνων. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τέχνης μετηνέχθη εἰς Ρωσίαν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῶν ἐν αὐτῷ μοσχοβιτικῶν μοναστηρίων, εἶχε δὲ ἀναπτυχθῇ μέχρις ἐσχάτων καταπληκτικῶς, καθόσον δὲν ὑπῆρχεν ὀρθόδοξος, ὅστις δὲν ἐκόσμει τὴν οἰκίαν του διὰ τοιούτων ἔργων.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

—[ΜΟΥΣ.] Αἱ ρίζαι τῆς *ρωσικῆς* μουσικῆς πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς τὰ παλαιὰ θρησκευτικὰ καὶ δημώδη ᾄσματα τῆς Ρωσίας. Εἶναι δὲ ἀφάνταστος ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πρωτοτυπία τῶν ᾀσμάτων τούτων, πρὸς τὰ ὁποῖα μόνον ἡ ἱσπανικὴ

Digitized by Google

λαϊκὴ μοῦσα δύναται νὰ συγκριθῇ. Τὰ δημώδη ρωσικὰ ᾄσματα, εἴτε ἐπικά, εἴτε οἰκογενειακά, εἴτε θρησκευτικὰ εἶναι ταῦτα, ἔχουσι κοινὸν χαρακτηριστικὸν τὰς ἀρχαίας κλίμακας, ἐφ' ὧν βασίζονται, τὴν περιωρισμένην ἔκτασιν τῆς κλίμακος, σπανίως ὑπερβαινούσης τὸ διάστημα τῆς ἕκτης, τὴν ἰδιόρρυθμον τονικότητα, τὴν μοναδικὴν ρυθμικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς μελῳδικῆς φράσεως, βραχυτάτης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τὰ ἀρχαιότερα δημώδη ᾄσματα τῆς Ρωσίας ᾔδοντο ὁμοφωνικῶς, τοῦ χοροῦ ἐπαναλαμβάνοντος τὸ ᾆσμα, ἐπίσης ὁμοφωνικῶς, ἐν εἴδει ἐπῳδοῦ. Βραδύτερον ὁ χορὸς ἤρχισε χρησιμοποιῶν πρωτότυπόν τινα ἁρμονίαν, καταλήγουσαν πάντοτε εἰς ὁμοφωνίαν. Τὰ ὁμόφωνα ᾄσματα τῆς Ρωσίας συνοδεύονται ὑπὸ τῆς *μπαλαλαϊκας*, ἐγχόρδου ὀργάνου τῆς οἰκογενείας τῶν λαούτων, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐθνικοῦ, ὡς εἶναι ἡ *ντόμρα* (μογγολικῆς καταγωγῆς) καὶ ἡ *γκούζλα*, ἥτις ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ Θ' ἤδη αἰῶνος καὶ περιλαμβάνει 7 ἕως 13 χορδὰς ἐκ μετάλλου. Εἰς τὰ ἐθνικὰ ὄργανα τῆς Ρωσίας πρέπει νὰ κατατάξωμεν ὡσαύτως τὴν *μπαντούρα*, *πανδουρᾶν* ἢ *πανδώραν*, ὡς καὶ τὸ *τορμπάν*· ἀμφότερα τὰ ὄργανα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν λαούτων. Μεταξὺ τῶν πνευστῶν ὀργάνων ἐθνικὸν θεωρεῖται ἡ *ζαλέϊκα*, εἶδος αὐλοῦ ἐκ καλάμου μετὰ 4—6 ὀπῶν καὶ γλωττίδος. Ὑπάρχει καὶ ἡ *διπλῆ ζαλέϊκα*, ἀποτελουμένη ἐκ δύο αὐλῶν τοποθετημένων ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κώδωνος καὶ ὧν αἱ δύο γλωττίδες εἰσάγονται συγχρόνως εἰς τὸ στόμα τοῦ ἐκτελεστοῦ. Ἕτερα λαϊκὰ πνευστὰ ὄργανα εἶναι ὁ *κάλαμος* καὶ ὁ *ἄσκαυλος*, ἐνῷ μεταξὺ τῶν κρουστῶν ἀναφέρονται τὸ σύνηθες *τύμπανον*, τὸ *λόγκι* καὶ ἡ *τουλούμπα*, εἶδος τυμπάνου κρουομένου διὰ μαστιγίου καταλήγοντος εἰς μεταλλικὸν σφαιρίδιον. Τὸ δημῶδες ᾆσμα τῆς Ρωσίας ἐγένετο ἀντικείμενον ἰδιαιτέρων ἐρευνῶν καὶ μελετῶν· ἡ ἀρχαιοτέρα δὲ συλλογὴ τοιούτων ᾀσμάτων, μετὰ σημειογραφίας, εἶναι ἡ τοῦ *Πράτς*, ἐκδοθεῖσα τῷ 1790 καὶ περιλαμβάνουσα 149 ᾄσματα. Ἑτέρας λαμπρὰς συλλογὰς κατήρτισαν ὁ *Μπαλακίρεφ* τῷ 1866, ὁ *Ρίμσκυ Κορσακὼφ* κ. ἄ.

Ἡ τεχνικὴ μουσικὴ βραδέως καὶ δυσχερῶς εἰσέδυσεν ἐν Ρωσίᾳ· αὐτὸς ὁ Μέγας Πέτρος οὐδεμίαν ἀγάπην ἔτρεφε πρὸς τὴν μουσικήν, ὡς καὶ τὸ πλεῖστον τῶν εὐγενῶν, οἵτινες δὲν ἔστεργον νὰ διδαχθῶσιν αὐτήν. Μεταστροφή τις παρατηρεῖται ἀφ' ἧς, τῷ 1730, ἐπεσκέφθη τὴν Ρωσίαν ὁ πρῶτος γερμανικὸς μελοδραματικὸς θίασος, ὑπὸ τὸν Κάϊζερ. Τὸ δὲ πρῶτον ἐν ρωσικῇ γλώσσῃ γραφὲν μελόδραμα εἶναι ὁ «Κέφαλος καὶ Πρόκρις» τοῦ Σουμαρόκωφ (1755), τὸ ὁποῖον ἠκολούθησεν ἡ «Τακούσκα ἢ ἡ Εὐχάριστος συνάντησις» (1756) τοῦ Βάλκωφ. Τὰ πενιχρὰ ὅμως ταῦτα δοκίμια δὲν ἦσαν ἀρκετὰ διὰ νὰ ἑδραιώσουν πραγματικὴν ἐθνικὴν τέχνην· ἡ μουσικὴ ἐν Ρωσίᾳ ἐξηκολούθει ἀκόμη ἐπ' ἀρκετὸν νὰ εὑρίσκηται εἰς χεῖρας τῶν ξένων, κυρίως δὲ τῶν Ἰταλῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρώτην θέσιν κατέλαβον ὁ Γκαλούππι, ὁ Τραέττα, ὁ Παεζιέλλο, ὁ Τσιμαρόζα κ. ἄ. Οἱ δ' ἐμφανιζόμενοι ἐνίοτε Ρῶσοι συνθέται δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποφύγωσι τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰταλικῆς μουσικῆς. Τέλος ἐμφανίζεται ὁ *Γκλίνκα*, ὁ δικαίως ἐπικληθεὶς πατὴρ τῆς συγχρόνου ρωσικῆς μουσικῆς. Ὁ συνθέτης οὗτος διὰ τοῦ μελοδράματος «Τὴν ζωὴν διὰ τὸν τσάρον» (1836) ἐσημείωσε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ρωσικῆς μουσικῆς. Διὰ πρώτην φορὰν τὸ ρωσικὸν θέατρον ἤκουσε τόνους καὶ ρυθμοὺς καθαρῶς ἐθνικούς, μελῳδίας ἐμπνευσθείσας ἀπὸ τὴν μοῦσαν τοῦ λαοῦ, ἀνεγνώρισε τύπους γνωρίμους καὶ προσφιλεῖς εἰς αὐτόν. Τὸ παράδειγμα τοῦ Γκλίνκα ἠκολούθησεν ὁ *Νταργκομίσκι*, δὲν ἐβράδυνε δὲ νὰ ἱδρυθῇ ἡ «νέα ρωσικὴ σχολή», ἡ γενομένη διάσημος» χάρις εἰς τὸν «Ὅμιλον τῶν πέντε», οἵτινες ἔθεντο ὡς σκοπὸν τὴν συνέχισιν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐθνικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Γκλίνκα. Οἱ πέντε οὗτοι εἶναι οἱ: *Μπαλακίρεφ*, *Κουΐ*, *Μποροντίν*, *Μουσσόργκσκι* καὶ *Ρίμσκυ-Κορσακώφ*. Παρὰ τοὺς ἐθνικοὺς τούτους συνθέτας διεκρίθησαν οἱ διεθνῶν τάσεων μουσικοὶ *Τσαϊκόφσκυ* καὶ *Ρουμπινστάϊν*, οἱ μᾶλλον ἐκ τῆς γερμανικῆς τέχνης ἐπηρεασμένοι, ἐνῷ ἡ σύγχρονος γενεὰ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τούς: *Γκλαζούνωφ*, *Λιαπούνωφ*, *Λιάντωφ*, *Σκριάμπιν* (πρωτότυπον μυστικοπαθῆ συνθέτην), *Ἀρένσκυ*, *Τσερέπνιν*, *Τανέϊεφ*, *Ραχμανίνωφ*, *Γκρετσανίνωφ*, *Προκόφιεφ* κ. ἄ. Ὁ μέγιστος ἀντιπρόσωπος τῆς συγχρόνου ρωσικῆς μουσικῆς εἶναι ὁ *Ἰγκὸρ Στραβίνσκυ*, συνθέτης κατ' ἐξοχὴν πρωτοπορειακός, πρωτότυπος καὶ τολμηρός, ἐκπροσωπῶν κάλλιον παντὸς ἄλλου τὴν μουσικὴν ψυχήν, τὴν ἀγρίαν καὶ μυστικοπαθῆ, τὴν ὑπερήφανον καὶ ταπεινὴν ταυτοχρόνως. Ἐνδιαφέροντα κλάδον τῆς ρωσικῆς μουσικῆς ἀποτελεῖ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσική, ἥτις φέρει ἀναμφισβητήτως πλεῖστα στοιχεῖα βυζαντινά. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ὑφίστατο ἤδη ἐν Μόσχᾳ σχολὴ ψαλτῶν, ἥτις ἀνεπτύχθη σημαντικῶς ἐπὶ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ, ὅστις ἠσχολεῖτο καὶ μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν. Ἐν Κιέβῳ ὑφίστατο ὡσαύτως διάσημος σχολὴ ψαλτῶν, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη τὸ νέον σύστημα τῆς ρωσικῆς ἐκκλησιαστικῆς σημειογραφίας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσική, ἐν ἀρχῇ ὁμόφωνος, δὲν ἐβράδυνε νὰ γίνῃ πολυφωνική, χρησιμοποιηθέντων χορῶν μέχρις εἴκοσι τεσσάρων φωνῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου μετεφράσθησαν εἰς τὴν ρωσικὴν πλεῖστοι πολωνικοὶ ὕμνοι καὶ ἐξετελέσθησαν μὲ τὴν πρωτότυπον αὐτῶν μελῳδίαν ὑπὸ τοῦ περιφήμου χοροῦ τοῦ προσηρτημένου εἰς τὴν αὐλήν. Περὶ τὸ 1737 ὁ αὐτοκρατορικὸς ἐκκλησιαστικὸς χορὸς εἶχε φθάσει εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀκμήν, λόγῳ τῆς φροντίδος, ἥτις κατεβάλλετο περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὡραιοτέρων ἐν Ρωσίᾳ φωνῶν· ἡ δὲ φήμη αὐτὴ οὐδόλως ἐμειώθη μέχρι τῆς καταρρεύσεως τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ Μπερλιὸζ καὶ ὁ Ἀντάμ, ἀκούσαντες περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὸν χορὸν τῶν ἀνακτόρων τῆς Πετρουπόλεως, κατεπλάγησαν ἐκ τῆς τελειότητος τῆς ἐκτελέσεως, τῆς ἀκριβείας τῆς φωνητικῆς ἀποδόσεως καὶ τῆς μοναδικῆς ὡραιότητος τῶν βαθυφώνων κυρίως. Παρὰ τῷ *Μπερεζόφσκυ*, ὁ μέγιστος συνθέτης τῆς πολυφώνου ρωσικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἶναι ὁ *Μπορτνιάνσκι*, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ: *Ντεγκτιάρεφ*, *Βινογκράντωφ*, *Τουρσκανίνωφ*, *Λβώφ*, *Γκλίνκα*, *Μπαχμέτιεφ*, *Λομακίν*, *Κοτσενόφσκυ*, *Τσαϊκόφσκυ*, *Ἀρένσκυ*, *Γκρετσανίνωφ* κ. ἄ. Γ. Σ.

— **Ρωσία** ***Καρπαθιανή*** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Καρπαθιανὴ Ρωσία*.

— **Ρωσίας** ***πόλεμοι*** *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Περὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ρωσίας κατὰ τοὺς πολέμους 1733—1735 καὶ 1741—1748 βλ. λ. *Διαδοχῆς πόλεμος*· κατὰ τοὺς πολέμους 1756—1763 βλ. λ. *Ἑπταετὴς πόλεμος*. Περὶ τῶν πολέμων ἐναντίον τῆς Γαλλίας τῷ 1799 βλ. λ. *Διευθυντηρίου πόλεμοι*· τῷ 1805—1815 βλ. λ. *Ναπολεόντειοι πόλεμοι*. Περὶ τῶν πολέμων ἐναντίον τῆς Τουρκίας 1812, 1828, 1877 βλ. λ. *Ρωσοτουρκικοὶ πόλεμοι*, τοῦ δὲ 1854 βλ. λ. *Κριμαϊκὸς πόλεμος*. Περὶ τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας τοῦ 1904—1905 βλ. λ. *Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος*. Περὶ τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Τουρκίας (1914 — 1917) βλ. λ. *Παγκόσμιος πόλεμος*. Ν. Θ. Κ.

Ρωσικὸν ***μετόχιον*** *[Γεωγρ.]*. —1) Μετόχιον τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Ἀθύτου τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἔχον 25 μοναχοὺς καὶ 16 ἐργάτιδας.

— 2) Ἕτερον μετόχιον, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Πορταριᾶς καὶ ἔχον 27 μοναχοὺς καὶ 10 ἐργάτιδας.

ρωσικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τοὺς Ρώσους: «ρωσικὴ ἐπαρχία», «ρωσικὴ λογοτεχνία».

— **ρωσικὸν** ***ἡμερολόγιον*** *[Χρονολ.]*· βλ. λ., *ἡμερολόγιον* (τ. ΙΒ' σ. 275 γ').

— **Ρωσικὸν** ***κόμμα*** (ἐν Ἑλλάδι). Διαρκοῦντος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821, ἐπειδὴ αἱ τύχαι τῆς Ἑλλάδος εἶχον ἐξαρτηθῆ ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς ἐπαναστάσεως εἶχον ἀποβλέψει εἰς αὐτὰς καὶ ἕκαστος τούτων, ἀναλόγως τῶν πολιτικῶν πεποιθήσεών του, συνεδέθη πρὸς μίαν ἐκ τούτων. Καὶ μετὰ τὸν Ἀγῶνα, καθ' ἅπασαν τὴν βασιλείαν τοῦ Ὄθωνος, ἐξηκολούθησαν τὰ κόμματα ταῦτα ὑφιστάμενα, καθόσον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων ἀνεμιγνύοντο εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῆς χώρας καὶ διεξήγετο σφοδρὸς μεταξύ των ἀνταγωνισμὸς ἐπικρατήσεως.

Ἐκ τῶν τριῶν ἐν Ἑλλάδι κομμάτων τὸ *ρωσικὸν* ἦτο τὸ ἀρχαιότερον καὶ τὸ πολυπληθέστερον, διότι ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ἡ Ρωσία εἶχεν ἐμπνεύσει τὴν πεποίθησιν εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν Ἕλληνας ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ ἐνδιαφερομένη διὰ τὴν τύχην αὐτῶν, ὄχι μόνον ἕνεκα τοῦ ὁμοθρήσκου, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων πολέμων, τοὺς ὁποίους διεξήγαγεν ἡ αὐτοκρατορία αὐτὴ κατὰ τῆς Τουρκίας. Διαρκοῦντος τοῦ Ἀγῶνος, τοῦ κόμματος τούτου προΐστατο ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, συμμετεῖχον δὲ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι τῶν ἐπιφανεστέρων ἀρχηγῶν τοῦ Ἀγῶνος. Κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς διοικήσεως τοῦ κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου, τὸ ρωσικὸν κόμμα ἐνισχύθη μεγάλως, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ τὰ τῆς διευθύνσεώς του ἀνέλαβεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς. Ἰδίως ἡ δύναμις τοῦ κόμματος τούτου ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὅτε ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἐνεκολπώθη τὴν ρωσικὴν πολιτικήν, ἥτις προεκάλεσε τὴν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς. Μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Ρωσίας καὶ τὸ κόμμα τοῦτο ὑπέστη μεγίστην μείωσιν, ἐξηφανίσθη δὲ καὶ αὐτό, ὡς καὶ τὰ ἄλλα δύο, ἅμα τῇ ἐκθρονίσει τοῦ Ὄθωνος, ὅτε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἠκολούθησεν ἰδίαν πολιτικὴν (βλ. λ. *κόμμα*, τ. ΙΔ', σελ. 758 γ', καὶ *ἀγγλικὸν κόμμα*). Θ. Β.

— **Ρωσικὸς** ***ναύσταθμος***. Ὕφορμος τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ λιμένος Πώγωνος τοῦ Πόρου, ἀριστερᾷ τῷ μόλις εἰσπλεύσαντι, ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἄκραν Νεδά. Εἶχον ἀνεγερθῆ ἐκεῖ, σῳζόμεναι ἔτι, ἀποθῆκαι ἐφοδιασμοῦ τοῦ ρωσικοῦ στόλου, ὅστις διαρκῶς ἐστάθμευε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς Πόρον, λόγῳ τῆς ζυμώσεως τῶν διαφόρων πολιτικῶν κατευθύνσεων πρὸς ξενικὰς ἐπιρροάς. Ἐκεῖ ὁ Καποδίστριας ἐσκέφθη τὴν ἵδρυσιν ναυπηγείου, δι' ὃ ἐπὶ Ὄθωνος ἠγοράσθησαν παρὰ τῶν Ρώσων αἱ ἀποθῆκαι αὗται, γενομένης σκέψεως ὑπὲρ τῆς ἐκεῖ ἀνεγέρσεως τοῦ Ναυστάθμου· λόγῳ ὅμως τῆς ἀποστάσεως τοῦ μέρους ἀπὸ τῆς πόλεως, περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἐκεῖ ἐγκατάστασιν τῶν πρώτων ναυπηγείων, ἀφ' ὧν ἐν τούτοις καθειλκύσθησαν ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν ἑλληνικὰ πολεμικὰ τῆς ἐποχῆς. Διὰ τοῦτο καὶ *Νεώριον* ἡ θέσις ὠνομάζετο ἐπί τι διάστημα. Σ. Ε. Λ.

Ρωσικὸς ***σκόπελος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς Συρίας μεταξὺ Ρωσοῦ καὶ Σελευκείας Πιερίας (*Πτολ*. Ε', ιδ, Nobbe. *Στεφ. Βυζ*. 548, 17), νότιον κέρας τοῦ Ρωσαίου κόλπου. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Ρὰς ἐλ Χαντζίρ*. Σ. Ε. Λ.

ρῶσις, *—εως* (ἡ)· δυνάμωσις, ἐνίσχυσις τοῦ σώματος, ἐπίρρωσις.

Ρωσκὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 350, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Στουρνάρι* (Δολιανὰ) 532. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ρῶσκιν (Ruskin), ***Ἰωάννης*** Ἄγγλος φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς (βλ. λ. *Ράσκιν*).

Ρώσκιος (Roscius), ***Κόϊντος-Γάλλος***. Ρωμαῖος ἀπελεύθερος ὑποκριτὴς ἐκ Σελονίου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 129—134 π. Χ. Διετέλεσε διδάσκαλος καὶ στενότατος φίλος τοῦ Κικέρωνος, παρ' οὗ ὑπερησπίσθη διὰ τοῦ «Pro Roscio comico» λόγου. Ἀπέθανε πλουσιώτατος ἀπὸ τῶν εἰσπράξεων τῆς τέχνης του, καταλιπὼν πραγματείαν περὶ μιμικῆς.

— **Ρώσκιος** (Roscius), ***Σέξτος Ἀμερῖνος*** Ρωμαῖος πολίτης ἐκ τῆς ὀμβρικῆς Ἀμερίας, ἀκμάσας τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ Κικέρωνος «Pro Sexto Amerino», ἔνθα ὁ ρήτωρ ὑπερησπίζετο αὐτὸν κατηγορούμενον ἐπὶ πατροκτονίᾳ καὶ ἀπεδείκνυεν ὅτι δολοφόνοι τοῦ πατρὸς τοῦ Ρωσκίου ἦσαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ κατήγοροι.

Ρωσοϊαπωνικὸς ***πόλεμος***. Ἡ διείσδυσις τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, παρεμποδίζουσα τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς ἰαπωνικῆς ἐπιρροῆς ἐν Κορέᾳ καὶ Μαντζουρίᾳ καὶ θέτουσα ἐν κινδύνῳ καὶ αὐτὴν τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἰαπωνίας, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ πολέμου τούτου. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1898 κατεῖχεν ἡ Ρωσία, κατὰ πολυετῆ παραχώρησιν ὑπὸ τῆς Κίνας, τὸν ἀσφαλῆ λιμένα Πὸρτ-Ἀρθούρ, ὃν ταχέως κατέστησεν ἀκραῖον σταθμὸν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Χαρμπὶν καὶ δι' ἰσχυρῶν ὀχυρώσεων πολεμικὸν λιμένα καὶ ναύσταθμον. Τῷ 1901, ἐπωφεληθεῖσα τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μπόξερς, κατέλαβε τμῆμα τῆς Μαντζουρίας, ὅπερ καὶ διετήρησε παρὰ τὴν ταυτόσημον διαμαρτυρίαν τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἐν ἔτος δὲ βραδύτερον ρωσικὰ στρατεύματα διέβησαν τὸν ποταμὸν Γιαλοῦ, παραβιάσαντα οὕτω τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Κορέας, τελούσης ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἰαπωνίας. Ἡ Ἰαπωνία, προβλέπουσα ἄφευκτον τὴν σύγκρουσιν, ὡς ἐκ τῆς ὑπεροψίας τῆς Ρωσίας, συνωμολόγησε μυστικῶς ἀμυντικὴν συμμαχίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας (30 Ἰανουαρίου 1902) καὶ προέβη εἰς ἐσπευσμένην πολεμικὴν ὀργάνωσιν. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1903, καλῶς ἤδη παρεσκευασμένη, διετύπωσεν ἐνεργῶς πρὸς τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν τὴν ἀξίωσιν ὅπως διακανονισθῶσιν ὁριστικῶς αἱ ἀμφοτέρωθεν βλέψεις ἐπὶ τῆς Μαντζουρίας καὶ τῆς Κορέας. Ἡ Ρωσία ὡς πρὸς μὲν τὴν Μαντζουρίαν ἠρνήθη ρητῶς οἱανδήποτε διαπραγμάτευσιν μετ' ἄλλης δυνάμεως πλὴν τῆς Κίνας, ὡς πρὸς δὲ τὴν Κορέαν παρείλκυεν ἐσκεμμένως τὰς συζητήσεις, ἵνα συμπληρώσῃ τὰς ἐπισπευδομένας μεταφορὰς στρατοῦ εἰς Μαντζουρίαν καὶ τὴν ὀχύρωσιν τοῦ Πὸρτ-Ἀρθούρ. Τὴν 5 Φεβρουαρίου 1904 ἡ Ἰαπωνία, ἵνα προλάβῃ μείζονα ἐνίσχυσιν τοῦ ἐν Μαντζουρίᾳ ρωσικοῦ στρατοῦ, διέταξε γενικὴν κινητοποίησιν καὶ διέκοψε τὰς διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ρωσίας. Τρεῖς ἡμέρας βραδύτερον ἐγένετο ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἄνευ κηρύξεως τοῦ πολέμου, δι' ἐπιθέσεως τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ναύαρχον Τόγκο κατὰ τοῦ ρωσικοῦ, ἀποκλεισθέντος ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ Πὸρτ-Ἀρθούρ, ἐνῷ συγχρόνως τὰ πρῶτα ἰαπωνικὰ στρατεύματα ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν ἔναντι ἀκτήν. Μετὰ τὴν κρίσιμον μάχην τοῦ Μοῦκδεν (Μάρτιος 1905), καθ' ἣν ἡττήθησαν κατὰ κράτος οἱ Ρῶσοι, καὶ τὴν καταστροφὴν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῆς Τσουσίμα τοῦ ὑπὸ τὸν Ροτζενσβένσκυ ρωσικοῦ στόλου, ἤρξαντο, τῇ μεσολαβήσει τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Ρούζβελτ, διαπραγματεύσεις εἰρήνης, αἵτινες προσέκρουσαν ἐπικινδύνως εἰς τὴν ἐπίμονον ἄρνησιν τῶν Ρώσων ὅπως καταβάλωσι πολεμικὴν ἀποζημίωσιν. Κατόπιν θερμῶν ἐκκλήσεων τοῦ Ρούζβελτ, καθ' ὃν χρόνον ἐφαίνετο ἀναπότρεπτος ἡ ἐπανάληψις τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἡ

Digitized by Google

Ἰαπωνία παρῃτήθη τῆς ἀξιώσεως περὶ ἀποζημιώσεως καὶ τὴν 5 Δεκεμβρίου 1905 ὑπεγράφη ἡ ρωσοϊαπωνικὴ συνθήκη εἰρήνης, ἡ λεγομένη συνθήκη τοῦ Πόρτσμουθ. Δι' αὐτῆς ἡ Ρωσία ὑπεχρεώθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μαντζουρίαν, ἀνεγνώρισε τὴν Ἰαπωνικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Κορέας καὶ παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν τὴν χερσόνησον τοῦ Λιάου Τούγκ μετὰ τοῦ Πὸρτ - Ἄρθουρ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς λίμνης Σαχαλίνης. Θ. Κ.

ΑΙ ΚΑΤΑ ΞΗΡΑΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Τὸν *Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον* ἐκήρυξε πρώτη ἡ Ρωσία τὴν 10ην Φεβρουαρίου 1904, λόγῳ τῆς κατὰ τὴν νύκτα 8—9 Φεβρουαρίου αἰφνιδιαστικῆς δράσεως τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου, ἐπιζητήσαντος νὰ κυριαρχήσῃ τῆς θαλάσσης πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιτευχθῇ ἡ ἀκώλυτος μεταφορὰ ἰαπωνικοῦ στρατεύματος εἰς Κορέαν. Ἡ Ἰαπωνία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1904.

Ἐπιστράτευσις. Ρωσία. Ἡ δύναμις τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου 1904 ἦτο πολὺ μικρά, διὸ πᾶσαν δὲ ἀποστολὴν ἐνισχύσεων μόνον μέσον συγκοινωνίας ἦτο ὁ ὑπερσιβηρικὸς σιδηρόδρομος, ἔχων μῆκος περὶ τὰ 7 500 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς κεντρικῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας (περὶ τὴν Μόσχαν) μέχρι τοῦ κέντρου τῆς Μαντζουρίας (περὶ τὸ Χαρμπίν), καὶ ἐξυπηρετούμενος ὑπὸ μιᾶς ἁπλῆς γραμμῆς. Ἡ μεγάλη ἐνίσχυσις τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν σιβηρικῶν σωμάτων (τῶν εἰδικῶς ἀποκαλουμένων ἀκροβολιστῶν τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας), ἀλλ' αὕτη ἐπῆλθε βραδέως (βραδυτάτη ἡ ἐπιστράτευσις, βραδύταται αἱ μεταφοραί), διὸ μόλις τὸν Ἀπρίλιον 1904 εἶχε συγκεντρωθῆ δύναμις ἐξ 8 μεραρχιῶν, συγκροτηθεισῶν εἰς 3 σώματα στρατοῦ (παρ' ἑκάστῳ σώματι ἀνῆκε καὶ ἀνὰ μία μεραρχία ἱππικοῦ) ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Στάκελμπεργκ, Σασσοῦλιτς καὶ Σταϊσσελ, συνολικοῦ ἀριθμοῦ 130.000 ἀνδρῶν περίπου, ταχθεῖσα ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Κουροπάτκιν, ἀφιχθέντος εἰς Μουκδὲν τὸ τέλος Μαρτίου 1904, ἔχοντος δ' ἐπιτελάρχην τὸν στρατηγὸν Σαχχάρωφ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου ὁ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος διετέλει ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς ναυάρχου Ἀλέξιεφ. Περιοδικά τινα τῆς τότε ἐποχῆς, ἐν οἷς ἡ «Revue militaire des armées étrangères» (Μάρτιος 1904), ἀναγράφουσι πολὺ μείζονα ρωσικὴν δύναμιν, ἀλλὰ τοῦτο ἀποτελεῖ ἀνακρίβειαν, προελθοῦσαν ἐκ τοῦ ὅτι ὑπελόγιζον τὰ ρωσικὰ τάγματα καὶ συντάγματα μὲ πλήρη τὴν ἐμπόλεμον δύναμιν. Τὸ ρωσικὸν πεζικὸν ἦτο ὡπλισμένον δι' ἡμιεπαναληπτικοῦ τυφεκίου Ναγκὰν - Μοζέν, δὲν ἔφερε δὲ γυλιόν. Τὸ ρωσικὸν πυροβολικὸν εὑρίσκετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν περίοδον τοῦ μετασχηματισμοῦ του, δι' ὃ ἐλάχισται πυροβολαρχίαι εἶχον ταχυβόλον πυροβόλον, ἀλλὰ καὶ αὗται μὲ τὸ προσωπικόν των ἀνάσκητον εἰς τὸ νέον τοῦτο ὑλικόν.

Ἰαπωνία. Ὁ Ἰαπωνικὸς στρατὸς ἐπεστρατεύθη ὁλόκληρος μὲν ἀλλὰ διαδοχικῶς, διότι τὸ ἰαπωνικὸν ἐπιτελεῖον προέκρινε τὴν τμηματικὴν ἐπιστράτευσιν, ἵνα τοιουτοτρόπως δύναται νὰ κανονίζῃ ταύτην ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, δεδομένου ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θαλασσίας μεταφορᾶς τοῦ στρατοῦ, μὴ δυναμένης νὰ ἐκτελεσθῇ συγχρόνως. Ἐπεστρατεύθησαν ἐν συνόλῳ 13 μεραρχίαι, δύο ταξιαρχίαι ἱππικοῦ καὶ δύο ταξιαρχίαι ἀνεξαρτήτου πυροβολικοῦ, συγκροτηθεῖσαι εἰς 4 στρατιάς: 1η ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κουρόκι (φρουρὰ 2α, 12η), 2α ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὄκου (1η, 3η, 4η), 3η ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Νοτζῆ (9η, 11η), 4η ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Νοτζοῦ (5η, 6η, 10η), ἤτοι ἐν συνόλῳ δύναμις 300.000 ἀνδρῶν περίπου, ταχθεῖσα ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Ὀγιάμα, ἔχοντος ἐπιτελάρχην τὸν στρατηγὸν Κοντάμα. Τὸ ἰαπωνικὸν πεζικὸν ἦτο ὡπλισμένον δι' ἐπαναληπτικοῦ τυφεκίου Ἀριζάκα, τὸ δὲ πυροβολικὸν διὰ ταχυβόλου πυροβόλου καὶ πολλῶν βαρέων πυροβόλων.

Σχέδια ἐπιχειρήσεων. Ρωσία. Ἡ μεγάλη ἀριθμητικὴ μειονότης τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐξηνάγκασε τὸν Κουροπάτκιν νὰ παραμείνῃ ἐν στρατηγικῇ ἀμύνῃ, μὲ σχέδιον τὸ τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονος ἐπιβραδύνσεως τῆς ἰαπωνικῆς προελάσεως. Πρὸς καλυτέραν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου ἐτάχθησαν προκαλυπτικὰ ἀποσπάσματα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (βορείας) ὄχθης τοῦ Γιαλοῦ (σύνορα μεταξὺ Μαντζουρίας καὶ Κορέας), ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν νοτίαν περιοχὴν τῆς χερσονήσου Λιάο Τούγκ. Περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου ὁ ρωσικὸς στρατὸς εὑρίσκετο συγκεντρωμένος ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχ. 1, δηλαδὴ ὁ κύριος ὄγκος (40.000 ἄνδρες) περὶ τὸ Λιάο Γιάνγκ ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ Κουροπάτκιν, προκαλυπτικὰ ἀποσπάσματα εἰς μὲν τὸν Γιαλοῦ 20.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Σασσοῦλιτς, εἰς δὲ τὴν χερσόνησον Λιάο Τούγκ 10.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Κοντράτοβιτς. Διὰ τὴν ἄμυναν τῶν φρουρίων ἐτάχθησαν, εἰς μὲν τὸ Πὸρτ Ἄρθουρ 30.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Σταϊσσελ, εἰς δὲ τὸ Βλαδιβοστὸκ 25.000 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Λίνιεβιτς. Συνεπῶς, ὡς στράτευμα ἐλιγμῶν διετίθετο δύναμις 70.000 μόνον ἀνδρῶν.

Ἰαπωνία. Τὸ σχέδιον τῶν Ἰαπώνων ἦτο ἐπιθετικόν, εὐθὺ ἀπὸ τῆς ἀποβιβάσεως ἰαπωνικῶν στρατευμάτων ἐπὶ τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἐδάφους τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, τῆς ἐπιθέσεως μάλιστα ἐκτελουμένης ἐσπευσμένως, πρὶν ἢ οἱ Ρῶσοι ἐνισχυθῶσι σοβαρῶς. Διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ὅμως ἀκωλύτως ἡ προέλασις τοῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ πρὸς βορρᾶν, ἐπεβάλλετο νὰ καταληφθῇ πρότερον ἡ Κορέα καὶ ἡ χερσόνησος Λιάο Τούγκ, συνεπῶς καὶ ἡ Κουὰν Τοὺνγκ καὶ τὸ Πὸρτ Ἄρθουρ, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξασφαλισθῶσι πλήρως τὰ νῶτα τοῦ μέλλοντος νὰ προελάσῃ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐγκατασταθῶσιν ἐν ταῖς περιοχαῖς ταύταις αἱ ἀπαιτούμεναι βάσεις ἐφοδιασμοῦ.

Ἐπιχειρήσεις. Αἱ ρωσοϊαπωνικαὶ ἐπιχειρήσεις χωρίζονται εἰς τρεῖς περιόδους: 1) Ἐπιχειρήσεις τῆς Κορέας (12 Φεβρουαρίου –2 Μαΐου 1904). 2) Ἀπόβασις τῶν ἰαπωνικῶν στρατιῶν 2ας, 3ης, 4ης εἰς τὴν χερσόνησον Λιάο Τούγκ (4 Μαΐου—τέλος Ἰουνίου 1904). 3) Ἰαπωνικὴ προέλασις πρὸς βορρᾶν (Ἰούλιος 1904—Σεπτέμβριος 1905).

1η περίοδος. Μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων (9 Φεβρουαρίου 1904), ἤρχισεν ἀμέσως ἡ ἀπόβασις τῆς 1ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς εἰς Κορέαν. Πρὸς τοῦτο ἡ 12η μεραρχία ἐξετέλεσε τὴν 12ην Φεβρουαρίου ἀπόβα-

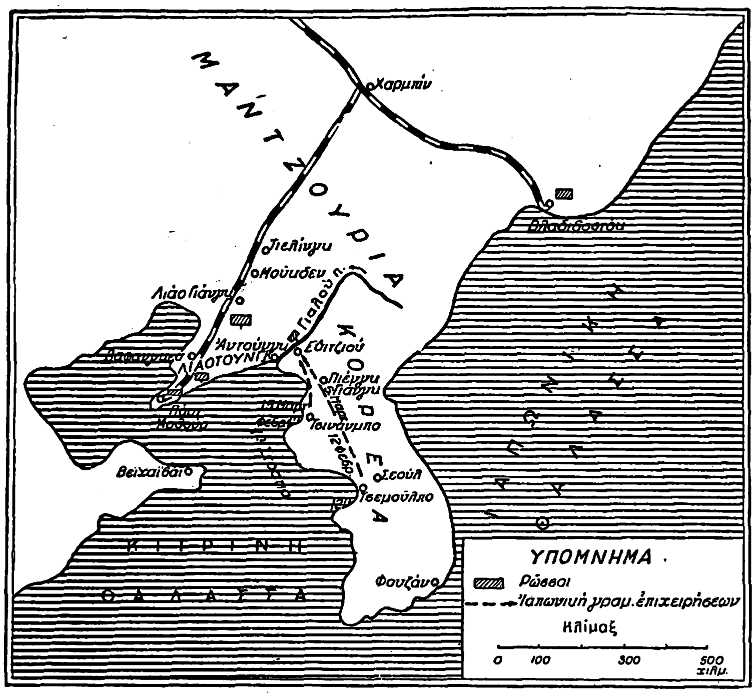

Σχ. 1. *Ἐπιχειρήσεις τῆς Κορέας 12 Φεβρουαρίου—2 Μαΐου 1904.*

σιν εἰς Τσεμπούλπο καί, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Σεοὺλ (πρωτεύουσαν τῆς Κορέας), ἤρξατο τῆς προελάσεως πρὸς Πιένγκ Γιάνγκ· ἀλλ' ἡ πορεία αὕτη ἦτο δυσχερεστάτη καὶ λίαν ἐπίπονος, καθόσον τὸ ἔδαφος ἦτο τελματῶδες λόγῳ τῆς τήξεως τῶν χιόνων, διὸ ἡ κατάληψις τοῦ Πιένγκ Γιάνγκ ἐπετεύχθη μόλις τὴν 5ην Μαρτίου. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς φάλαγγος ταύτης ἀπεβιβάσθησαν, ἀπὸ τῆς 15—20 Μαρτίου, εἰς Τσινάμπο αἱ ἕτεραι δύο μεραρχίαι τῆς 1ης στρατιᾶς (φρουρὰ καὶ 2α). Ἡ προέλασις τῶν μεραρχιῶν τῆς στρατιᾶς ταύτης ἐγένετο κατόπιν συγκεντρώσεως περὶ τὸ Εὐϊτζιού, ἀλλὰ καὶ πάλιν μετὰ πολλῆς δυσκολίας, ἀφοῦ διὰ τὴν διάνυσιν 200 χιλιομέτρων ἀπῃτήθησαν τέσσαρες ὁλόκληροι ἑβδομάδες. Κατὰ τὴν ἰαπωνικὴν ταύτην προέλασιν οὐδεμία συμπλοκὴ ἔλαβε χώραν, καθόσο οἱ Ρῶσοι (δύο μεραρχίαι καὶ μία μεραρχία ἱππικοῦ) εὑρίσκοντο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (βορείας) ὄχθης τοῦ Γιαλοῦ καὶ εἶχον ἐκπέμψει μόνον ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (νοτίας) ὄχθης. Ἡ πρώτη ἐπαφὴ ἐπῆλθε τὴν 8ην Ἀπριλίου, ὅτε αἱ ἰαπωνικαὶ ἐμπροσθοφυλακαὶ ἀπώθησαν πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Γιαλοῦ τὰ ἀποσπάσματα τῶν Κοζάκων τοῦ στρατηγοῦ Μιτσένγκο καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης. Τὴν 30 Ἀπριλίου εἶχε περατωθῆ ἡ συγκέντρωσις ὁλοκλήρου τῆς 1ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ κάτω Γιαλοῦ, ἀλλ' ἥ τε προέλασις καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῆς στρατιᾶς ταύτης ἐγένοντο τελείως προκεκαλυμμένως, χρησιμοποιηθέντων πρὸς τοῦτο τῶν ὑψηλῶν ὀρυζώνων (γκαολιάν), ὥστε οἱ ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης Ρῶσοι ἠγνόουν τὴν προσέγγισιν τόσον ἰσχυρᾶς ἰαπωνικῆς δυνάμεως ἐγγὺς αὐτῶν. Ἐπηκολούθησε τότε (30 Ἀπριλίου—2 Μαΐου 1904) ἡ μάχη τοῦ *Γιαλοῦ* (βλ. λ.), καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Ρῶσοι καὶ ἐξηναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς Φενγκουαντσένγκ, χωρὶς νὰ καταδιωχθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων, ἀρκεσθέντων νὰ γίνωσι μόνον κύριοι ἀμφοτέρων τῶν ὄχθων τοῦ Γιαλοῦ.

2α περίοδος. Τὸ ρωσικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Σασσοῦλιτς ὑπεχώρησε κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαΐου 1904 πρὸς τὴν ὀροσειρὰν Φεντσουϊλίνγκ, καὶ ἀπὸ τῆς 16 Μαΐου ἐγκατεστάθη ἐπ' αὐτῆς, ὀργανώσαν ἀμυντικῶς τοὺς αὐχένας Μότιενλινγκ, Γιάντσελινγκ καὶ Φεντσουϊλίνγκ· ταυτοχρόνως ἐνισχύθη τὸ στράτευμα τοῦτο ὑπὸ τῆς τοξιαρχίας ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Μιτσένγκο ταχθείσης εἰς Σιουγιέν, ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Ρέννενκαμπφ ταχθείσης εἰς Σαϊματσέου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς προκαλύψεως τῶν ἑκατέρωθεν τῆς ὀροσειρᾶς πλευρῶν, καὶ ὑπὸ ἀποσπάσματος ταχθέντος εἰς Τατσεκιάο ὡς ἐφεδρείας. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ 1η ἰαπωνικὴ στρατιὰ προὐχώρησε πρὸς βορειοδυσμὰς καὶ συνεκεντρώθη τὴν 11ην Μαΐου περὶ τὸ Φενγκουαντσένγκ, ἔνθα παρέμεινε μέχρι τῶν μέσων Ἰουνίου 1904 προκαλύπτουσα τὴν ἀπόβασιν τῶν ἑτέρων τριῶν ἰαπωνικῶν στρατιῶν. Αὕτη ἐξετελέσθη ὡς ἑξῆς: Ἡ 2α στρατιὰ ἐξετέλεσε τὴν ἀπόβασιν εἰς Πιτσεουὸ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 5—20 Μαΐου 1904, μετὰ μεγάλη ὅμως δυσχερείας, διότι οἱ ἄνδρες ἠναγκάζοντο ν' ἀποβιβάζωνται περὶ τὸ ἓν χιλιόμετρον μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ καὶ νὰ διανύωσι τὸ διάστημα τοῦτο, εἰσερχόμενοι ἐντὸς τῆς θαλάσσης μέχρις ὀσφύος. Διὰ τῶν πρώτων ἀποβιβασθέντων τμημάτων ἐπεζητήθη ἡ διακοπὴ τῆς σιδηροδρομικῆς καὶ ἁμαξιτῆς συγκοινωνίας τοῦ Πὸρτ Ἄρθουρ μετὰ τῆς πρὸς βορρᾶν περιοχῆς, τοῦθ' ὅπερ ἐπετεύχθη ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς 13ης Μαΐου, τῆς διακοπῆς ἐπελθούσης εἰς Πουλαντιὲν (Πὸρτ Ἄνταμ). Εὐθὺς ἀμέσως ἀνελήφθη ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ταύτης ἡ ἀπώθησις τῶν νοτιοδυτικῶς τοῦ λαιμοῦ Πιτσεουὸ — Πουλαντιὲν ρωσικῶν στρατευμάτων πρὸς τὸ Πὸρτ Ἄρθουρ, ἥτις ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἀπομονώσεως αὐτοῦ. Ἡ 2α στρατιά, μετὰ μάχην δοθεῖσαν παρὰ τὸ *Νανσὰν* (βλ. λ.) τὴν 26ην Μαΐου 1904, ἥτις ἀπέκλινεν ὑπὲρ τῶν Ἰαπώνων, προὐχώρησε νοτιοδυτικώτερον, καὶ τὴν 30 Μαΐου κατέλαβε τὸ Ντάλνυ, ὅπερ κατέστησε ναυτικὴν βάσιν, χρησιμεύσασαν διὰ τὴν εἰς αὐτὸ ἀποβίβασιν τῆς 3ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς, προωρισμένης διὰ τὰς κατὰ τοῦ Πὸρτ Ἄρθουρ ἐπιχειρήσεις. Ἡ 4η ἰαπωνικὴ στρατιὰ ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 19 Μαΐου τὴν ἐκτέλεσιν ἀποβάσεως εἰς Τακουσάν, καὶ κατόπιν προήλασε πρὸς Σιουγιέν. Ἐνῷ συνετελοῦντο ταῦτα, ὁ Κουροπάτκιν εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐγκαταλείψῃ προσωρινῶς τὸ Πὸρτ Ἄρθουρ εἰς τὴν τύχην του, ἵνα μὴ ἐξασθενήσῃ τὸν κύριον ὄγκον διὰ τῆς ἀποστολῆς δυνάμεων πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ ὅμως ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Ρωσίᾳ εἶχεν ἀρχίσει ταρασσομένη ἐκ τῆς ἐνδεχομένης ἀπωλείας τοῦ φρουρίου τούτου, διετάχθη ὁ Κουροπάτκιν ἐκ Πετρουπόλεως ὅπως δώσῃ ἀμέσως χεῖρα βοηθείας εἰς τὸν διοικητὴν τῶν στρατευμάτων τοῦ Πὸρτ Ἄρθουρ στρατηγὸν Σταϊσσελ. Ὁ Κουροπάτκιν συνεκρότησε τότε ἀπόσπασμα ἐκ 40.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Στάκελμπεργκ, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ σπεύσῃ νὰ ἐπιτεθῇ εἰς τὰ νῶτα τῶν ἔναντι τῶν πρὸς Πὸρτ Ἄρθουρ προελαυνόντων Ἰαπώνων. Μετὰ μάχην ὅμως δοθεῖσαν παρὰ τὸ *Βαφανγκὲου* (14 καὶ 15 Ἰουνίου 1904) καὶ ἀπολήξασαν ὑπὲρ τῶν Ἰαπώνων, πᾶσα συνδρομὴ καὶ ὑποστήριξις πρὸς τὸ ρωσικὸν στράτευμα τοῦ Πὸρτ Ἄρθουρ κατέστη ἀδύνατος. Οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων κατακρίνουσι τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ Κουροπάτκιν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὤφειλε νὰ δράσῃ κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς, καλύπτων (masquant) τὴν 1ην ἰαπωνικὴν στρατιὰν καὶ ἐπιτιθέμενος σοβαρῶς κατὰ τῶν προχωρούντων πρὸς Πὸρτ Ἄρθουρ Ἰαπώνων. Μετὰ τὴν πλήρη ἀποβίβασιν καὶ συγκέντρωσίν της παρὰ τὸ Ντάλνυ, ἡ 3η ἰαπωνικὴ στρατιά, ἐνισχυθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς 1ης μεραρχίας, ἀφαιρεθείσης ἐκ τῆς 2ας στρατιᾶς, ἤρχισε προελαύνουσα ἀπὸ τῆς 26ης Ἰουνίου μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ *Πὸρτ Ἄρθουρ* (βλ. λ.). Ἡ 2α στρατιὰ ἀνεστράφη τότε πρὸς βορρᾶν καὶ συνηνώθη μὲ τὸν κύριον ὄγκον τοῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ. Τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Ἰουνίου οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρίσκοντο ὡς ἑξῆς: ἡ 1η ἰαπωνικὴ στρατιὰ περὶ τὸ Φενγκουαντσένγκ ἀντιμέτωπος τοῦ εἰς τὸν αὐχένα Μότιενλινγκ ρωσικοῦ στρατεύματος τοῦ στρατηγοῦ Κέλλερ, ἡ 4η ἰαπωνικὴ στρατιὰ περὶ τὸ Σιουγιὲν ἀντιμέτωπος τοῦ παρὰ τὸ Τατσεκιάο ρωσικοῦ στρατεύματος τοῦ στρατηγοῦ Ζαρουμπάγιεφ καὶ τῆς εἰς τὸν αὐχένα

Digitized by Google

θόσον οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ παρέμενον τεταγμένοι ἀντιμετώπως ἐπὶ τοποθεσιῶν εὑρισκομένων περὶ τὰ 120 ἕως 150 χιλιόμετρα βορείως τῆς Μοῦκδεν, περιοριζόμενοι εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τοπικὰς συμπλοκὰς προφυλακῶν. Ἡ μόνη σημαίνουσα ἐπιχείρησις ἦτο δευτέρα διαδρομὴ τοῦ Μιτσένγκο, ἐκτελεσθεῖσα τὰ μέσα Μαΐου 1905, διὰ δύο μεραρχιῶν ἱππικοῦ (50 ἰλῶν καὶ 12 πυροβόλων), ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἰαπωνικῶν θέσεων. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέφερε λαμπρὰ ἀποτελέσματα, καθόσον καθώρισεν ἐπακριβῶς τὰ ἄκρα τῶν ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων κατεχομένων θέσεων. Ἀποβατικαί τινες ἐπιχειρήσεις εἰς βόρειον Κορέαν ὑπὸ τῆς νεοσχηματισθείσης τὸ θέρος 1905 6ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Χαζεγάβα, καὶ εἰς τὴν νῆσον Σαχαλίνην τὸν Ἰούλιον 1905 ὑπὸ τοῦ ἀγήματος τοῦ Ἰάπωνος ναυάρχου Καταόκα ἦσαν δευτερευούσης ὅλως σημασίας. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἀνακωχῆς συνετελέσθη ἡ ἐκκένωσις τῆς Μαντζουρίας ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων στρατῶν εἰς τέσσαρας περιόδους, μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1907.

Παρατηρήσεις. Ὁ Ρωσσοϊαπωνικὸς πόλεμος 1904—1905 εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις διεξήχθη διὰ νέου ὁπλισμοῦ (ἐπαναληπτικοῦ τυφεκίου, ταχυβόλου πυροβόλου) καὶ συνεπῶς παρέσχε σπουδαῖα πορίσματα ἐπὶ τῆς συγχρόνου τακτικῆς: 1) Κατερρίφθη τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἰσχῦον ἀπὸ τοῦ 1870 ἀξίωμα, ὅτι ἡ ὀχύρωσις τοῦ πεδίου μάχης ἦτο ὁ τάφος τῆς ἐπιθέσεως, γενομένου ἀποδεκτοῦ ὑφ' ἁπάντων τῶν στρατῶν τοῦ προσφυοῦς ἀξιώματος τοῦ Ἰάπωνος συνταγματάρχου Κιβιμούρα: «Ἡ ὀχυρωτικὴ τοῦ πεδίου μάχης ἀποτελεῖ μέσον ἀναπαύσεως κατὰ τὴν προχώρησιν». 2) Κατεδικάσθησαν ὁριστικῶς οἱ πυκνοὶ σχηματισμοί, καταδειχθέντος ὅτι μόνον οἱ λίαν ἀραιοὶ σχηματισμοὶ δύνανται νὰ ἐμφανίζωνται ἐπὶ τοῦ πεδίου μάχης. 3) Κατέπεσεν ἡ μετὰ τὸν πόλεμον τῶν Μπόερς .(1899) ἰσχύσασα ἀρχή, ὅτι ἡ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις εἶναι ἀδύνατος. 4) Κατεδείχθη ἡ ἀνάγκη μεγάλης καταναλώσεως πυρομαχικῶν. 5) Οἱ νυκτερινοὶ ἀγῶνες ἀπέβησαν συνήθεις. 6) Διὰ πρώτην φορὰν ὅ τε ἀρχιστράτηγος καὶ οἱ διοικηταὶ μεγάλων μονάδων διῴκησαν ἀπὸ ἀποστάσεως διὰ τῆς χρήσεως τηλεγράφου καὶ τηλεφώνου, τοῦ δευτέρου χρησιμοποιηθέντος τὸ πρῶτον ἐν πολέμῳ. 7) Κατεδείχθη ἀπαραίτητος ὁ στενὸς σύνδεσμος τοῦ πυροβολικοῦ μετὰ τοῦ φιλίου πεζικοῦ. 8) Διὰ πρώτην φορὰν διεξήχθησαν μάχαι μακροχρόνιοι. Ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως κατεδείχθη ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς ἐπιθέσεως, οὐδόλως δὲ ἡ ἀξία καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς ἀμύνης. Τὰ αἴτια τῆς ρωσικῆς ἥττης ἀποδοτέα εἰς τὴν παντελῆ ἔλλειψιν ἐπιθετικῆς προθέσεως. Ὁ Κουροπάτκιν κατείχετο ὑπὸ διαρκοῦς φόβου ὑπερκεράσεως καὶ κυκλώσεως, τὸ μόνον δ' ὅπερ τὸν ἀπησχόλει ἦτο ἡ ἐξασφάλισις τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν του. Ἡ στρατηγικὴ τῶν Ἰαπώνων οὐδὲν τὸ χαρακτηριστικὸν παρουσίασε. Γενικῶς κατακρίνεται ὑπὸ πάντων τῶν συγγραφέων ἡ βραδύτης τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀρχιστρατήγου Ὀγιάμα καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψις πνεύματος καταδιώξεως, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας κατώρθωσαν οἱ Ρῶσοι νὰ διαφύγωσιν εἴς τε τὸ Λιάο Γιάγκ καὶ εἰς τὸ Μοῦκδεν. Ὑπάρχουσι δὲ συγγραφεῖς ὑποστηρίζοντες ὅτι οἱ στρατηγικοὶ ἑλιγμοὶ τῶν Ἰαπώνων ἐν τῇ μάχῃ ἐπέτυχον, διότι εὑρίσκοντο ἀπέναντι ἀντιπάλων ἀγνοούντων ἢ μὴ θελόντων νὰ ἑλιχθῶσιν. Ὑπὸ σύμπαντος ὅμως τοῦ στρατιωτικοῦ κόσμου τῆς τότε ἐποχῆς ἐθαυμάσθη ἡ μοναδικὴ ἐκτέλεσις τοῦ βασικοῦ ἰαπωνικοῦ σχεδίου, ὡς καὶ ἡ εἰς ὅλα τὰ στελέχη τοῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ τελεία ἑνότης τοῦ δόγματος (doctrine). Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

ΑΙ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Ἔτη τινὰ πρὸ τοῦ Ρωσσοϊαπωνικοῦ πολέμου, αἱ δύο ἀντίπαλοι δυνάμεις εἶχον ἐπιδοθῆ μετὰ ζήλου εἰς τὴν ναυπήγησιν πολεμικῶν σκαφῶν. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ Ἰαπωνία ἐναυπήγει μοίρας ὁμογενεῖς θωρηκτῶν, ἡ Ρωσία ἐναυπήγει παντὸς εἴδους καὶ τύπου σκάφη, διαφόρου ταχύτητος, θωρακίσεως, ὁπλισμοῦ καὶ ἀκτῖνος ἐνεργείας, ὥστε δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ συγκροτήσῃ ταῦτα εἰς μοίρας. Ὅταν αἱ πιθανότητες πολέμου ηὔξησαν, οἱ Ρῶσοι δὲν συνεκέντρωσαν πάντα τὰ θωρηκτά των σκάφη, ὡς ὤφειλον, εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν. Ἀναμφιβόλως, εἷς τῶν λόγων δι' οὓς ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις δὲν ἔπραξε τοῦτο ἦτο ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ *Πόρτ-Ἀρθούρ*, ὅπερ ἐξέλεξεν ὡς κυρίαν βάσιν, ἐν ᾗ συνεκέντρωσε τὸ πλεῖστον τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Πόρτ-Ἀρθοὺρ ἦτο σφαλερά, ἕνεκα τῶν δυσμενῶν ὑδρογραφικῶν συνθηκῶν τοῦ λιμένος τούτου, ὅστις ἔχει μίαν ἔξοδον στενήν, εἶναι δὲ καὶ μικρὸς διὰ τὴν ἐν αὐτῷ προσόρμισιν σημαντικοῦ ὁπωσδήποτε ἀριθμοῦ πλοίων· ἐπὶ πλέον ἐστερεῖτο καὶ δεξαμενῶν ἱκανῶν νὰ δεχθῶσι τὰ μεγάλα θωρηκτὰ πρὸς καθαρισμὸν ἢ ἐπισκευήν, διότι κατὰ περίεργον ἀντίληψιν ἡ Ρωσία ἐνόμιζεν ὅτι ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὴν πρὸς τοῦτο ἐπιβάρυνσιν τῶν οἰκονομικῶν της χρησιμοποιοῦσα τὰς ἰαπωνικὰς δεξαμενάς. Πλὴν τούτων, τὸ Πόρτ-Ἀρθοὺρ διέτρεχε τὸν κίνδυνον ν' ἀπομονωθῇ ἐξ ἐπιτυχῶν κατὰ ξηρὰν ἐπιχειρήσεων. Ἀντιθέτως, τὸ Βλαδιβοστὸκ ἔχει εὐρύτατον λιμένα μὲ περισσοτέρας ἐξόδους καὶ πολὺ δυσκολώτερον ἠδύνατο ν' ἀπομονωθῇ κατόπιν ἐπιτυχῶν ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιχειρήσεων. Τὸ ρωσικὸν γενικὸν ἐπιτελεῖον πολὺ πρὸ τοῦ πολέμου (ἀπὸ τοῦ 1901), ἐξετάζον τὴν πιθανότητα πολέμου πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ στόλος ἔδει νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ναυτικῆς κυριαρχίας ἐν τῇ Κιτρίνῃ θαλάσσῃ καὶ τῇ νοτίως τῆς Κορέας, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἠμπόδιζε τὴν ἀπόβασιν ἰαπωνικῶν στρατευμάτων. Ἀπεφάσισε δὲ τὴν διανομὴν τοῦ στόλου τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ ἰσχυρότερον νὰ ἔχῃ ὡς βάσιν τὸ Πόρτ-Ἀρθούρ, ὅπως κυριαρχῇ τῆς Κιτρίνης θαλάσσης, τὸ δὲ ἀσθενέστερον, ἐξ εὐδρόμων ἀποτελούμενον, νὰ ἔχῃ ὡς βάσιν τὸ Βλαδιβοστὸκ μὲ ἀποστολὴν τὴν προσβολὴν τῶν ἰαπωνικῶν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιδρομῶν κατὰ τῶν ἰαπωνικῶν ἀκτῶν. Αἱ ἀντίπαλοι ναυτικαὶ δυνάμεις εἶχον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1904 ὡς ἑξῆς:

Ἰάπωνες. 1) 1ος στόλος: Θωρηκτὰ (1η μοῖρα) 6: «Mikasa» (ναυαρχὶς τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ ἀντιναυάρχου Togo), «Asahi», «Fuji», «Yachima», «Shikishima», «Hatsuse» (ναυαρχὶς τοῦ ὑποναυάρχου Nashiba). Εὔδρομα (3η μοῖρα) 4: «Chitose» (ναυαρχὶς ὑποναυάρχου Dewa), «Takasago», «Kasagi», «Yochino». Ἀπόστολον 1: «Tatsuta». Ἀντιτορπιλλικὰ καὶ τορπιλλοβόλα 19. 2) 2ος στόλος: Θωρηκτὰ εὔδρομα (2α μοῖρα) 6: «Idzumo» (ναυαρχὶς ἀντιναυάρχου Kamimura), «Adzuma», «Asama», «Yakumo», «Tokiwa», «Iwate» (ναυαρχὶς ὑποναυάρχου Mizou). Εὔδρομα (4η μοῖρα) 4: «Naniwa» (ναυαρχὶς ὑποναυάρχου Urin), «Akashi», «Takachiko», «Niitaka». Ἀπόστολον: 1 «Chihaya». Ἀντιτορπιλλικὰ καὶ τορπιλλοβόλα 16.

Ἐπὶ πλέον συνεκροτήθη καὶ τρίτη μοῖρα ἀνεξάρτητος, σχηματισθεῖσα ἐκ τῶν παλαιῶν σκαφῶν, καὶ τετάρτη ἐκ ταχυπλόων ἐμπορικῶν πλοίων ἐξοπλισθέντων διὰ ταχυβόλων. Τὰς ὡς ἄνω ναυτικὰς δυνάμεις συνεπλήρουν βοηθητικά, ναρκοβόλα καὶ ἀνθρακοφόρα σκάφη. Τὸ σύνολον ἀπετέλει δύναμιν ἰσχυροτάτην, ἐξωπλισμένην διὰ πληρωμάτων τελείως γεγυμνασμένων, διοικουμένην ὑπὸ ἀξιωματικῶν καὶ κυβερνητῶν γενναίων καὶ λίαν μεμορφωμένων ἤδη, οἵτινες εἶχον ἀποκτήσει τὴν πεῖραν ἐν τῷ πρὸ δεκαετίας νικηφόρῳ πολέμῳ κατὰ τῆς Κίνας. Τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἰαπωνίας ἡγεῖτο ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1903 ὁ ἀντιναύαρχος Togo, ἀξιωματικὸς γενναιότατος, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅστις διεκρίθη ἐν τῷ κατὰ τῆς Κίνας πολέμῳ ὡς κυβερνήτης τοῦ εὐδρόμου Naniwa καὶ ὡς ἀρχηγὸς μοίρας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Boxers. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Rogo ὡς ὑπαρχηγὸς ὑπηρέτει ὁ ἀντιναύαρχος Kamimura, ἱκανώτατος καὶ οὗτος καὶ λίαν διακεκριμένος ἀξιωματικός.

Ρῶσοι. Ἡ σύνθεσις τῶν ρωσικῶν δυνάμεων ἦτο ἡ ἀκόλουθος: 1) Στόλος Πόρτ-Ἀρθούρ. Θωρηκτὰ 7: «Petropavlosk» (ναυαρχὶς τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ ἀντιναυάρχου Stark), «Tzesarevitch», «Retvisan», «Sevastopol», «Peresviet» (ναυαρχὶς τοῦ ὑποναυάρχου πρίγκιπος Oukhtomsky), «Pobieda». «Poltava». Εὔδρομα 6: «Askold» (ναυαρχὶς τοῦ ὑποναυάρχου Reitzenstein), «Bavan», «Diana», «Pallada», «Boyarin», «Novik», «Variag». Τορπιλλοβόλα-κανονιοφόροι 3: «Vsadink», «Gaidamak», «Korietz». Ναρκοβόλα 2: «Amour», «Ienisei». Ἀντιτορπιλλικὰ 25. 2) Μοῖρα Βλαδιβοστόκ. Τεθωρακισμένα εὔδρομα 3: «Gromoboi» (ναυαρχὶς τοῦ ὑποναυάρχου Jessen), «Rossia», «Rurik». Εὔδρομον 1: «Bogatyr». Τορπιλλοβόλα 17. Τὰς ναυτικὰς ταύτας δυνάμεις συνεπλήρουν παλαιότερά τινα σκάφη ὡς βοηθητικά, ἀνθρακοφόρα καὶ λοιπὰ ὑπηρετικὰ σκάφη. Ἡ ἀρχηγία τῶν ρωσικῶν ναυτικῶν δυνάμεων εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν ἀντιναύαρχον Stark, ὅστις, καίτοι θεωρούμενος ὡς καλὸς ναυτικός, ἐστερεῖτο ἐν τούτοις τῶν προτερημάτων ἱκανοῦ ἀρχηγοῦ, ὢν ἀδρανὴς καὶ διστάζων ν' ἀναλάβῃ πρωτοβουλίαν. Ἐπίσης δὲ καὶ οἱ ὑποδεέστεροι ἀρχηγοὶ ἦσαν τελείως ἀκατάλληλοι. Οὕτω, καίτοι οἱ δύο στόλοι ἦσαν σχεδὸν ἰσόπαλοι ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, ἰδίως μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἰαπωνίας ἀγορὰν τῶν δύο εὐδρόμων «Nisshin» καὶ «Kasuga», ἅτινα ἐνέταξεν εἰς τὴν μοῖραν τῶν θωρηκτῶν, ἡ ὑπεροχὴ ὅμως ἀδιαφιλονικήτως ἔκλινε πρὸς τοὺς Ἰάπωνας, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως διοικήσεως ὅσον καὶ ἀπόψεως ἐκγυμνάσεως. Μακρὰ περίοδος ἐκπαιδευτικῆς ἀδρανείας τοῦ ρωσικοῦ στόλου, ἔναντι τῆς ἐντεταμένης προσπαθείας τῶν Ἰαπώνων, εἶχε φέρει τὸν ρωσικὸν στόλον τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς εἰς πολὺ ὑποδεεστέραν θέσιν τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου.

Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῶν Ἰαπώνων ἐγένετο διὰ τῆς τορπιλλικῆς προσβολῆς τῆς νυκτὸς τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Φεβρουαρίου 1904 κατὰ τοῦ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν λιμένα τοῦ Πόρτ-Ἀρθοὺρ ὁρμοῦντος ρωσικοῦ στόλου. Τὴν ἑπομένην, 9 Φεβρουαρίου, ἡ ὑπὸ τὸν Urin μοῖρα τῶν εὐδρόμων, προστατεύουσα τὴν ἀπόβασιν στρατευμάτων εἰς Σεμοῦλπο, ἐπετέθη κατὰ τῶν εἰς τὸν λιμένα εὑρισκομένων ρωσικῶν εὐδρόμων «Variag» καὶ τῆς κανονιοφόρου «Korietz», ἅτινα, ὑποστάντα πολλὰς ζημίας ἐκ τοῦ ἰαπωνικοῦ πυρός, ἐβυθίσθησαν ὑπὸ τῶν πληρωμάτων των, ἵνα μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Ἰαπώνων. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὴν νύκτα γενομένην τορπιλλικὴν ἐπίθεσιν ἐν Πόρτ-Ἀρθούρ, ὁ Togo, ἡγούμενος τοῦ στόλου, ἐνεφανίσθη πρὸ αὐτοῦ καὶ ἤνοιξε σφοδρὸν πῦρ κατὰ τοῦ ρωσικοῦ στόλου, ἠγκυροβολημένου εἰς τὸν ἐξωτερικὸν λιμένα. Εἰς τὸ ἰαπωνικὸν πῦρ ἀπήντησαν τὰ ρωσικὰ σκάφη καὶ τὰ ἐπάκτια πυροβολεῖα. Οἱ Ρῶσοι ὑπέστησαν ἀρκετὰς ζημίας, μὴ καθιστώσας ὅμως οὐδὲν πλοῖον ἀνίκανον πρὸς μάχην, ἐπίσης ζημίας τινὰς ὑπέστησαν καὶ τὰ ἰαπωνικὰ σκάφη. Ὁ Togo μετὰ βομβαρδισμὸν 50' τῆς ὥρας ἀπεσύρθη, τὰ δὲ ρωσικὰ σκάφη εἰσέπλευσαν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα. Οἱ Ἰάπωνες περιωρίσθησαν εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ρωσικῶν πλοίων ἐντὸς τοῦ λιμένος Πόρτ-Ἀρθοὺρ καὶ εἰς κάλυψιν τῶν μεταφερομένων πρὸς ἀπόβασιν στρατιωτικῶν δυνάμεων.

Εὐθὺς μετὰ τὴν νυκτερινὴν αἰφνιδιαστικὴν κατὰ τοῦ Πόρτ-Ἀρθοὺρ ἐπίθεσιν, ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἔπραξεν ἐκεῖνο, ὅπερ ὤφειλε πολὺ πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου νὰ πράξῃ, ἤτοι διώρισε γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ ναυτικῶν δυνάμεων τὸν ἀντιναύαρχον Μακάρωφ, ἀξιωματικὸν λίαν μεμορφωμένον, δραστηριώτατον καὶ ἱκανώτατον, ἀπολαμβάνοντα δὲ τῆς ἀμερίστου ἐμπιστοσύνης τοῦ ρωσικοῦ ναυτικοῦ. Ὁ Μακάρωφ μόλις τὴν 8 Μαρτίου 1904 ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν, καὶ πάραυτα ἤρξατο ἐντατικῶς ἐκπαιδεύων τὸν ὑπ' αὐτὸν στόλον καὶ ἐκτελῶν συχνάκις ἐπιθετικὰς ἐξόδους πρὸς παρενόχλησιν τῶν ἀποκλειόντων Ἰαπώνων. Συγχρόνως, διὰ προχείρων μέσων καὶ πρωτίστως λόγῳ τῆς προσωπικῆς του ἐπιβολῆς αἱ ἐπισκευαὶ τῶν βλαβέντων ρωσικῶν σκαφῶν ἐπροχώρουν συντόνως. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Μακάρωφ εἰς Πόρτ-Ἀρθοὺρ οἱ Ἰάπωνες ἀπεπειράθησαν τὴν ἀπόφραξιν τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος τούτου διὰ 5 παλαιῶν σκαφῶν καταλλήλως διασκευασθέντων, ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἀπέτυχε, παρὰ τὸν ἐπιδειχθέντα ἀφάνταστον ἡρωϊσμὸν τῶν ἰαπωνικῶν πληρωμάτων. Οἱ Ἰάπωνες δι' ἐμμέσου βολῆς ἀπὸ 13.000 μέτρων καὶ ὄπισθεν τῆς χερσονήσου Μαοτίσαν παρηνώχλουν τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα τοῦ Πόρτ-Ἀρθοὺρ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πλοῖα, προξενήσαντες τῇ 10 Μαρτίου ζημίας τινὰς εἰς 3 ρωσικὰ πλοῖα. Ὁ Μακάρωφ ἀπήντησεν ἀμέσως εἰς τὸ ἔμμεσον πῦρ τῶν Ἰαπώνων, ἀναγκάσας αὐτοὺς νὰ ἀπομακρυνθῶσιν. Ἐπίσης ἰσχυρὰ τμήματα τοῦ τορπιλλικοῦ στολίσκου ἐξέπλεον κατὰ διαταγήν του καθ' ἑκάστην νύκτα πρὸς ἀπόκρουσιν τυχὸν περιπολούντων ἰαπωνικῶν, ἵνα δ' ἐμποδίσῃ νέαν ἀπόπειραν τῶν Ἰαπώνων πρὸς ἀπόφραξιν τοῦ λιμένος, ἐβύθισεν αὐτὸς εἰς κατάλληλα σημεῖα ἐμπορικὰ σκάφη παλαιὰ καὶ οὕτω κατέστη δυσχερεστάτη ἡ προσέγγισις τῶν Ἰαπώνων. Τὴν 13 Ἀπριλίου ὁ Μακάρωφ ὕψωσε τὸ σῆμά του ἐπὶ τοῦ «Petropavlosk» καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ «Poltava» καὶ «Pobieda», τοῦ «Bayan», «Diana», «Askold» καὶ ἑνὸς στολίσκου τορπιλλοβόλων, ἐξέπλευσεν ἐν τάχει τοῦ Πόρτ-Ἀρθούρ, ὅπως διώξῃ τὴν ὑπὸ τὸν Kamimura μοῖραν τῶν εὐδρόμων, βυθίσασαν τὰ δύο ἀντιτορπιλλικὰ «Strashny» καὶ «Smyely»· ἀλλ' ἐμφανισθέντος μετ' ὀλίγον ὁλοκλήρου τοῦ ὑπὸ τὸν Togo ἰαπωνικοῦ στόλου, ὁ Μακάρωφ, εὑρεθεὶς πρὸ ὑπερτέρων δυνάμεων, ἠναγκάσθη ν' ἀναστρέψῃ ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Πόρτ-Ἀρθούρ· ὀλίγον ὅμως πρὸ τοῦ λιμένος προσκρούσαντος ἐπί τινος νάρκης τοῦ «Petropavlosk» καὶ βυθισθέντος, ἀπωλέσθη μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Ρῶσος στόλαρχος. Ἡ ἀπώλεια τοῦ Μακάρωφ ὑπῆρξε δεινὸν πλῆγμα κατὰ τοῦ ρωσικοῦ στόλου τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, διότι ὁ διαδεχθεὶς τοῦτον προσκαίρως εἰς τὴν ἀρχηγίαν ἀντιβασιλεὺς Alexeieff ἐστερεῖτο παντελῶς ἐνεργητικότητος. Τὴν 14 Μαΐου ἡ προχώρησις τῶν εἰς Dalny ἀποβιβασθέντων στρατευμάτων ἀπεμόνωσεν ὁριστικῶς τὸ Πόρτ-Ἀρθούρ. Ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῆς 5 Μαΐου, ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἰαπώνων εἰς Dalny, ὁ ἀντιβασιλεὺς Alexeieff ἐγκατέλειψε τὸ Πόρτ-Ἀρθούρ, ἀναθέσας τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν ὑποναύαρχον Vitgeft καὶ μετέβη εἰς Μοῦκδεν. Ὁ ὑποναύαρχος Vitgeft ἦτο πάντῃ ἀκατάλληλος διὰ τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἀποστολήν, τοῦτο δ' ὡμολόγει καὶ ὁ ἴδιος. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἰάπωνες εἶχον ἀπολέσει τὸ εὔδρομον «Yoshimo» ἐκ συγκρούσεως καὶ τὰ θωρηκτὰ «Hatsuse» καὶ «Yashima» ἐκ προσκρούσεως εἰς νάρκας, καθὼς καὶ δύο ἀντιτορπιλλικὰ καὶ ἓν ἀπόστολον. Τὰς ζημίας ταύτας κατώρθωσαν ν' ἀποκρύψουν τελείως, τὸ δ' ἐπιθετικόν των πνεῦμα οὐδόλως ἐμειώθη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μακάρωφ εἶχον τελείως ἀποθαρρυνθῆ. Ἡ στενὴ πολιορκία τοῦ Πόρτ-Ἀρθοὺρ καὶ ὁ ἀπὸ βορρᾶ βομβαρδισμὸς τοῦ λιμένος του καθίστα προβληματικὴν τὴν παραμονὴν τοῦ ρωσικοῦ στόλου ἐν αὐτῷ. Ἀπεφασίσθη ὅθεν ὁ ἔκπλους τοῦ στόλου καὶ ἡ καταφυγή του εἰς Βλαδιβοστόκ, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ἀντιβασιλέως Alexeieff.

Τῇ 9ω. 39λ. τῆς 10 Αὐγούστου 1901 ὁ ρωσικὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἐκ τῶν θωρηκτῶν «Tzesa-

Digitized by Google

revitch» (ναυαρχίδος τοῦ Vitgeft), «Retvisan», «Pobieda», «Peresviet» (ναυαρχίδος τοῦ Oukhtomsky) «Sevastopol», «Poltava» καὶ τῶν εὐδρόμων «Askold» (ναυαρχίδος τοῦ Reitzenstein), «Pallada», «Diana», «Novik» καὶ 8 ἀντιτορπιλλικῶν ἐξέπλευσε τοῦ Πὸρτ-Ἀρθοὺρ κατευθυνόμενος πρὸς Βλαδιβοστόκ. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἰαπωνικὸν στόλον, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν θωρηκτῶν «Mikasa» (ναυαρχίδος τοῦ Togo), «Asahi», «Fuji», «Shikischima» εἰς ἃ προσετέθησαν καὶ τὰ πρὸ ὀλίγου καταπλεύσαντα νεοαγορασθέντα θωρηκτὰ εὔδρομα «Nisshiw» καὶ «Kasuga», τριῶν εὐδρόμων καὶ εἰκοσάδος τορπιλλικῶν. Μετὰ διαφόρους ἑλιγμοὺς ὁ Togo, περὶ τὴν 1 ω. 15 λ., ἤνοιξε πῦρ κατὰ τῶν Ρώσων ἐξ ἀποστάσεως 12.600 μέτρων. Οἱ Ρῶσοι εἱλίσσοντο προσπαθοῦντες ν' αὐξήσωσι τὴν ἀπὸ τῶν Ἰαπώνων ἀπόστασίν των καὶ πλησιάσωσι πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Κορέας, ἀφ' ἧς θὰ ἤλλασσον πορείαν πρὸς Βλαδιβοστόκ. Αἱ ζημίαι ἑκατέρωθεν ἦσαν ἀσήμαντοι, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως, καθόσον ὁ Togo ἐδίσταζε νὰ πλησιάσῃ. Περὶ τὴν 3 ω. 20 λ. τὸ πῦρ ἔπαυσεν ἀμφοτέρωθεν, περατωθείσης οὕτω τῆς πρώτης φάσεως τῆς ναυμαχίας. Τότε ὁ Togo ηὔξησε τὴν ταχύτητά του καὶ περὶ τὴν 5 ω. 30 λ. ἤνοιξε πῦρ κατὰ τοῦ οὐραγοῦ τῆς ρωσικῆς παρατάξεως ἀπὸ 7.200 μέτρων. Ἡ συμπλοκὴ ἐγενικεύθη, τῶν δύο στόλων πλεόντων παραλλήλως καὶ τῆς ἀποστάσεώς των συνεχῶς ἐλαττουμένης. Τὸ πῦρ ἦτο ζωηρὸν ἑκατέρωθεν, αἱ δὲ ζημίαι εἰς ἀμφοτέρους τοὺς στόλους σημαντικώταται. Ἡ μάχη ἦτο ἀμφίρροπος, ὁπότε τῇ 6 ω. 37 λ. δύο ἐπιτυχεῖς βολαὶ τῶν Ἰαπώνων τῶν 0.305, ἐκραγεῖσαι ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τῶν Ρώσων ἐφόνευσαν τὸν ἀρχηγὸν Vitgeft, τὸν ἀρχιεπιστολέα του ὑποναύαρχον Matusevitch καὶ πολλοὺς τοῦ πληρώματος· ταυτοχρόνως, βλαβέντος καὶ τοῦ πηδαλίου καὶ ἐμπλακέντος πρὸς ἀριστερά, ἡ ναυαρχὶς ἐστράφη ἀποτόμως πρὸς ἀριστερά. Τὸ ἐπιπλέον «Retvisan», μὴ ἀντιληφθὲν τὴν ζημίαν τῆς προπλεούσης ναυαρχίδος, ἠκολούθησε ταύτην εἰς τὴν στροφήν. Ἡ ναυαρχὶς ἐξακολουθοῦσα τὴν στροφήν της διῆλθε διὰ τῆς ρωσικῆς παρατάξεως, ἐμπεσούσης οὕτως εἰς ἀταξίαν καὶ ἐλαττωσάσης τὸ πῦρ της. Ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀταξίας ταύτης ὁ Togo ἐπλησίασε μέχρι 4.000 μέτρων καὶ δεινῶς καταπυροβολῶν τοὺς Ρώσους ἐπήνεγκε μεγάλας ζημίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ναύαρχος Oukhtomsky, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν, ἀνέστρεψεν ἐπαναφέρων τὸν στόλον εἰς Πὸρτ-Ἀρθούρ, ὁ δὲ Togo φοβούμενος τορπιλλικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τὴν ἐπερχομένην νύκτα ἀπεμακρύνθη, τῆς ναυμαχίας διακοπείσης οὕτω περὶ τὴν 7ω 50λ. τῆς ἑσπέρας. Κατὰ τὴν νύκτα τὰ 5 θωρηκτὰ «Retvisan», «Peresviet», «Pobieda», «Sevastopol», «Poltava», τὸ εὔδρομον «Pallada» καὶ τρία ἀντιτορπιλλικὰ κατέπλευσαν εἰς Πὸρτ-Ἀρθοὺρ χωρὶς νὰ δυνηθῶσιν οἱ Ἰάπωνες, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας τορπιλλικὰς ἐπιθέσεις, νὰ τοὺς προξενήσωσι ζημίαν τινά. Ἐκ τῶν ἄλλων ρωσικῶν πλοίων τὸ «Tzesarevitch», τὸ εὔδρομον «Novik» καὶ 3 ἀντιτορπιλλικὰ κατέπλευσαν εἰς τὸν γερμανικὸν τότε λιμένα τοῦ Kiao-Tchéou, ἔνθα ἀφωπλίσθησαν δι' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ πολέμου, πλὴν τοῦ «Novik», ὅπερ, ἀφοῦ ἠνθράκευσε, προσεπάθησε νὰ καταπλεύσῃ εἰς Βλαδιβοστὸκ παραπλέον τὰς ἰαπωνικὰς νήσους ἐξ ἀνατολῶν. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε τοῦτο, καθόσον ἐλθὸν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἰσχυρότερόν του ἰαπωνικὸν εὔδρομον «Tsushima» ἠναγκάσθη μετὰ σκληρὰν μάχην, καθ' ἣν ὑπέστη σοβαρὰς ζημίας, νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸν λιμένα Korsakovsk τῆς Σαχαλίνης, ἔνθα τὴν ἑπομένην τὸ ἰαπωνικὸν εὔδρομον «Chitose» τὸ εὗρε βυθισμένον. Ὁμοίως τὸ εὔδρομον «Askold» καὶ τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Grozovoi» ἀφωπλίσθησαν εἰς Σαγκάην, τὸ δὲ εὔδρομον «Diana» εἰς Saïgon. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ναυμαχία τῆς 10 Αὐγούστου ἢ καὶ ἄλλως γνωστὴ ὡς ναυμαχία τῆς Κιτρίνης θαλάσσης, ἥτις ὑπῆρξε καὶ ἡ τελευταία πολεμικὴ ἀπόπειρα τοῦ ρωσικοῦ στόλου τοῦ Πὸρτ-Ἀρθούρ. Ἀπὸ τῆς ναυμαχίας ταύτης τὸ ἤδη πεπτωκὸς ἠθικὸν τοῦ ρωσικοῦ στόλου ἐξεμηδενίσθη τελείως, μολονότι δὲ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου ἀνέλαβεν ὁ ὑποναύαρχος Viren, ἐνεργητικώτατος καὶ γενναῖος ἀξιωματικός, δὲν κατωρθώθη ἄλλη ἔξοδος τοῦ στόλου λόγῳ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν, τῆς χρησιμοποιήσεως μεγάλου ἀριθμοῦ πυροβόλων τῶν πλοίων εἰς τὰ ὀχυρώματα τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν εἰς βαθμοφόρους σοβαρῶν ἀπωλειῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κατὰ ξηρὰν προέλασις τῶν Ἰαπώνων ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἀπὸ ξηρᾶς βομβαρδισμὸν τοῦ ἐντὸς τοῦ λιμένος στόλου, οὗτινος ὅλα τὰ πλοῖα ἀλληλοδιαδόχως ἐβυθίσθησαν, πλὴν τοῦ «Sevastopol», μιᾶς κανονιοφόρου καὶ τριῶν ἀντιτορπιλλικῶν, ἅτινα, ἀφοῦ ὑπέστησαν ἐπανειλημμένας ἐπιθέσεις ἐκ μέρους ἰαπωνικῶν τορπιλλικῶν, ἀπάραντα ἐβυθίσθησαν παρὰ τῶν ἰδίων των πληρωμάτων εἰς ὕδατα βαθέα.

Κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ στόλου τοῦ Πὸρτ-Ἀρθοὺρ ἡ μοῖρα τοῦ Βλαδιβοστόκ, τελοῦσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑποναυάρχου Jessen, εἶχε διαταγὴν νὰ ἐκτελῇ ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἰαπωνικὰς ἀκτὰς καὶ κατὰ τῶν ἰαπωνικῶν διὰ θαλάσσης συγκοινωνιῶν, ἵνα ἐξαναγκάσῃ εἰς διασπορὰν τὰς ἰαπωνικὰς δυνάμεις. Ἡ ἔξοδος τῆς μοίρας ἀπὸ 9 ἕως 14 Φεβρουαρίου ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν βύθισιν μόνον μικροῦ ἰαπωνικοῦ ἐμπορικοῦ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Tsugaru. Δευτέρα ἔξοδος τὴν 24 Φεβρουαρίου εἰς οὐδὲν ἀπέληξεν. Ἄλλαι τινὲς ἔξοδοι μέχρι τέλους Μαΐου ἀπέληξαν εἰς μέτρια ἀποτελέσματα, ὧν σπουδαιότερα ὑπῆρξαν ἡ καταβύθισις ἰαπωνικοῦ ἐμπορικοῦ μεταφέροντος λόχον στρατιωτῶν, καὶ ἑτέρου μεταφέροντος 18 ὅλμους τῶν 0.28, προοριζομένους διὰ τὸ Πὸρτ-Ἀρθοὺρ μετὰ 1.000 ἀνδρῶν. Τὰ γεγονότα ταῦτα, συγκινήσαντα τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἰδίως κατόπιν τῆς ἐμφανίσεως εὐδρόμου τινὸς πλησίον τοῦ λιμένος τῆς πρωτευούσης, ἤγαγον τὸν Ἰάπωνα ἀρχηγὸν εἰς τὸ νὰ διατάξῃ τὸν ἀντιναύαρχον Kamimura, ἡγούμενον 4 θωρηκτῶν εὐδρόμων, ὅπως προσπαθήσῃ νὰ συναντήσῃ τὰ ρωσικὰ εὔδρομα. Οὗτος ματαίως δι' ἐπιδείξεων πρὸ τοῦ Βλαδιβοστὸκ προεκάλει τοὺς Ρώσους, οἵτινες ὅμως δὲν ἐξέπλεον ἐφ' ὅσον ἔβλεπον τὰς ὑπερτέρας ἰαπωνικὰς δυνάμεις. Κατά τινα τῶν ρωσικῶν ἐπιδρομῶν, ὡς κατόπιν ἐγνώσθη, αἱ δύο ἀντίπαλοι μοῖραι διῆλθον ἐγγύτατα ἀλλήλων μὴ ἀναγνωρισθεῖσαι, λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης πυκνῆς ὁμίχλης. Τὴν 10 Αὐγούστου, ἡμέραν ἐξόδου τοῦ ἐν Πὸρτ-Ἀρθοὺρ στόλου, ἡ μοῖρα τοῦ Βλαδιβοστὸκ εἰδοποιήθη καταλλήλως νὰ ἐκπλεύσῃ ὅπως τὸν βοηθήσῃ, ἀλλ' ἐκπλεύσασα τὴν ἑπομένην καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἥττης τοῦ στόλου τοῦ Πὸρτ-Ἀρθοὺρ ἐνεπλάκη εἰς ἀγῶνα πρὸς τὰ 4 θωρηκτὰ εὔδρομα τοῦ Kamimura, καίτοι προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποφύγῃ. Περὶ τὴν 5ην 20′ οἱ Ἰάπωνες ἤνοιξαν πῦρ ἀπὸ 8.300 μέτρων. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῶν εἰς πυροβολικὸν καὶ εἰς ταχύτητα ἦτο μεγάλη, ταχέως δὲ οἱ Ρῶσοι, ὑποστάντες μεγάλας ζημίας, ἀπεφάσισαν ἀναστρέφοντες νὰ ἐπαναπλεύσωσιν εἰς Βλαδιβοστόκ· τὸ «Rurik» ὅμως, ὑποστὰν σοβαρὰν ζημίαν εἰς τὸ πηδάλιον, ἐστράφη πρὸς τὴν ἰαπωνικὴν γραμμὴν ὑφιστάμενον μεγαλυτέρας ἔτι ζημίας. Ὁ Jessen, ἀναστρέψας καὶ πάλιν τὴν πορείαν του, προσεπάθησε νὰ καλύψῃ τὸ «Rurik», ἀλλὰ περὶ τὴν 8ην 22′ κατανοήσας τὸ ἄσκοπον τῆς περαιτέρω ἀντιστάσεως τὸ ἐγκατέλειψε, προσπαθῶν πλέον νὰ διασώσῃ τὰ ἕτερα δύο πλοῖά του φεύγων πρὸς Βλαδιβοστόκ. Ὁ Kamimura ἐδίωξε τὰ φεύγοντα ρωσικὰ βάλλων κατ' αὐτῶν ἀπὸ μεγάλης ἀποστάσεως. Ἀλλὰ περὶ τὴν 10ην τῆς ἑσπέρας ἐγκατέλειψε τὴν δίωξιν, καθόσον ἡ ἀπόστασις ἦτο μεγάλη, δὲν ἠδύνατο δὲ λόγῳ κοπώσεως τῶν μηχανῶν νὰ πλεύσῃ ταχύτερον. Τῇ 11ῶ. 15′ τὸ ἐγκαταλειφθὲν «Rurik» ἐβυθίσθη. Ἡ ναυμαχία αὕτη ἦτο ἡ τελευταία πολεμικὴ ἐπιχείρησις τῆς μοίρας τοῦ Βλαδιβοστόκ, ἥτις περιορισθεῖσα πλέον εἰς δύο μόνον σκάφη κατεδικάσθη εἰς ἀπραξίαν.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Πὸρτ-Ἀρθοὺρ καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ ρωσικοῦ στόλου, ὁ νικηφόρος ἰαπωνικὸς στόλος ἐπέστρεψεν εἰς Ἰαπωνίαν πρὸς ἐπισκευὴν καὶ καθαρισμὸν τῶν σκαφῶν του. Ἀφέθησαν μόνον ἐλαφραί τινες δυνάμεις εἰς τὴν βάσιν τῆς νήσου Ἔλλιοτ, ἥτις καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐν Ἰαπωνίᾳ ἐπισκευὴ τοῦ στόλου ἤρξατο δραστηρίως ἐκτελουμένη, καθόσον ἀνεμένετο ὁ ρωσικὸς στόλος τῆς Βαλτικῆς, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποπλεύσει διὰ τὴν Ἄπω Ἀνατολήν. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς *Τσουσίμας* (βλ. λ.), καθ' ἣν κατεστράφη ὁλοσχερῶς ὁ ἐκ Βαλτικῆς ἀποσταλεὶς εἰς Ἄπω Ἀνατολὴν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ροτζεσβένσκυ ρωσικὸς στόλος, ἐκ 38 συγκείμενος σκαφῶν (διεσώθησαν μόνον τὸ ἐλαφρὸν εὔδρομον «Almaz», τρία τορπιλλικὰ καὶ τρία βοηθητικά), οἱ Ἰάπωνες ἀπέκτησαν τὴν πλήρη καὶ ἀναμφισβήτητον κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἥτις ἐπέτρεψεν αὐτοῖς τὴν ἀκώλυτον μεταφορὰν στρατευμάτων πρὸς συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἀλλ' ἤδη πλέον τὸ μὲν ἠθικὸν τῶν Ρώσων, ὡς ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἡττῶν, εἶχε τελείως καταπέσει, οἱ δὲ Ἰάπωνες εἶχον ἐξαντληθῆ οἰκονομικῶς· τῶν γεγονότων τούτων ἐπωφεληθεὶς ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Ροῦζβελτ, παρενέβη πρὸς εἰρήνευσιν τῶν ἐμπολέμων, ἥτις καὶ ἐπετεύχθη.

Γ. Ν. ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

Ρωσοπούλι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 618. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ρῶσος (ὁ), θηλ. *Ρωσίς, —ίδος*· ὁ κάτοικος τῆς Ρωσίας, ὁ ἐκ Ρωσίας καταγόμενος.

Ρῶσος. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Σητείας κατὰ τὸν μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ Τούρκων ἐν Κρήτῃ πόλεμον (1645—1669).

ΕΡ. Μ.

— **Ρῶσος,** ***Ἰωάννης*** Κρὴς καλλιγράφος τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ΙΕ′ ἑκατονταετηρίδος. Μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη τὸν καλλιγράφον ἐπαγγελλόμενος (1455—1499), διέτριβεν εἰς Ρώμην, Βενετίαν, Φλωρεντίαν, Βολωνίαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1501, ἐν Βενετίᾳ διαμένων, προσελήφθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἄλδου ὡς καλλιγράφος αὐτῆς. Πάμπολλοι κώδικες ἀντιγραφέντες ὑπὸ τοῦ Ρώσου κοσμοῦσι πολλὰς βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης (*Κ. Σάθα*, «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» ἐν Ἀθήναις 1868, 111).

Ε. Γ. Π.

— **Ρῶσος,** ***Ἰωάσαφ***· βλ. *Ἰωάσαφ* ὁ Ρῶσος.

Ρῶσος, ***Ρωσός,*** καὶ ***Ρωσσὸς*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς Κοίλης Συρίας ἐπὶ τοῦ Συριακοῦ πελάγους καὶ τοῦ Ρωσαίου κόλπου μεταξὺ Μυριάνδρου καὶ Ρωσικοῦ σκοπέλου (*Πτολ.* Ε, ιε′, 2 Nobbe). Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος καὶ Κοπτικὸν πόλισμα *Ἀρσοὺς* (πλάτ. 36° 36′ Β., μῆκ. 35° 58′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderim to Markhab).

Σ. Ε. Λ.

— **Ρῶσος** *[Γεωγρ.]*. Σειρὰ ὀρέων Κιλικίας τῆς Τραχείας διηκόντων ἀνατολικῶς τοῦ Ρωσαίου κόλπου (μυχοῦ τοῦ Ἰσσικοῦ τοιούτου), χωρούντων δὲ πρὸς Β. καὶ τὸν Ταῦρον κατὰ τὴν ὀξεῖαν γωνίαν ἐν ᾗ εἰσδύει ὁ προμνησθεὶς κόλπος, καὶ ἀπολη-γόντων εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ρωσοῦ*. Ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὀνομάζονται ταῦτα *Βεϋλὰν Νταγ*, ἡ δὲ διασφάξ, ἥτις σχηματίζεται μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἀμανοῦ, εἶναι αἱ *Ἀμανίδες πύλαι*.

Σ. Ε. Λ.

Ρωσοτουρκικοὶ *πόλεμοι*. Λόγῳ τῶν διαρκῶν βλέψεών της πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ Στενά, ἡ τσαρικὴ Ρωσία τετράκις ἦλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὴν Τουρκίαν κατὰ τὸν ΙΘ′ αἰῶνα, παρουσιαζομένη πάντοτε ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς φυσικῆς προστάτιδος τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν.

ΡΩΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1810—1812. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν διεξαγομένων ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαυΐας συνεννοήσεων μεταξὺ τῶν Ρώσων καὶ Τούρκων πληρεξουσίων τῷ 1810, διετάχθησαν ὑπὸ τῆς Ρωσίας, τὰς ἀρχὰς τοῦ 1811, οἱ στρατηγοὶ Μπαγράτιον καὶ Κουτούζωφ νὰ προσπεράσωσι τὸν Δούναβιν καὶ νὰ καταλάβωσιν ὁ μὲν τὸ φρούριον τῆς Σιλιστρίας, ὁ δὲ τὸ τοῦ Ρουχτσουκίου· μολονότι δ' ἡ Τουρκία ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπησχολημένη πολὺ μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Σέρβων, ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ παρακωλύσῃ τὴν κατάληψιν τῶν δύο τούτων παραδουναβίων φρουρίων, ὁπότε τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἐγκατεστάθησαν, ἀπὸ Ἰουλίου 1811, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (βορείας) ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἅπασαι δὲ αἱ προσπάθειαι τῶν Τούρκων ὅπως τοὺς ἀπωθήσωσιν ἀπέβησαν ἄκαρποι. Ἡ κατάστασις παρέμεινε στάσιμος, μέχρις οὗ ἡ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος κήρυξις τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ρωσίας ἐπέφερε τὴν λῆξιν τῆς κατὰ τῆς Τουρκίας ρήξεως, διὰ τῆς συνθήκης τῆς 28 Μαΐου 1812, τῆς στοιχισάσης ὅμως πολὺ ἀκριβὰ εἰς τὴν Τουρκίαν.

Ν. Θ. Κ.

ΡΩΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1828—1829. Ἐξ ὁλοκλήρου τῆς σειρᾶς τῶν πολέμων, οἵτινες διεξήχθησαν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς ΙΖ′ ἑκατονταετηρίδος, ὁ μᾶλλον ἐνδιαφέρων ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως εἶναι ὁ τοῦ 1828—1829, διότι ἀποτέλεσμα αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1829, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Τουρκία ἀνεγνώριζε τὴν διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Πετρουπόλεως τῆς 4 Ἀπριλίου 1826 καὶ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 6 Ἰουλίου 1827 ἀποφασισθεῖσαν ἵδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Οἱ ρωσοτουρκικοὶ οὗτοι πόλεμοι ὑπηγορεύοντο ὑπὸ τῶν κατακτητικῶν βλέψεων τῶν τσάρων καὶ ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς καὶ στρατηγικῆς ἀνάγκης, ἣν ᾐσθάνετο ἡ Ρωσία νὰ κατέλθῃ πρὸς τὴν θάλασσαν, πρὸς τὸν Εὔξεινον κατ' ἀρχὰς καὶ πρὸς τὸ Αἰγαῖον κατόπιν διὰ τῶν Στενῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Δαρδανελλίων, ὡς καὶ διὰ τῶν ἐκ Β. πρὸς Ν. μεγάλων ὁδῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ προγράμματος τούτου ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ, διὰ τῆς ὁποίας ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν δῆθεν χάριν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 1769 ἐπὶ πέντε ἔτη συνεχισθέντα πόλεμον. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης (10/21 Ἰουλίου 1774) ἡ Ρωσία προσήρτα τὰς ἐπὶ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου ὀχυρὰς θέσεις Κὲρτς καὶ Γενὶ Καλέ, ὡς καὶ τὴν πόλιν Ἀζόφ, ἀπέσπα ἀπὸ τῆς Τουρκίας ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον τῆς Κριμαίας, ἥτις ἀνεκηρύσσετο κράτος ἀνεξάρτητον, ἐξησφάλιζε τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας ναυσιπλοΐας εἰς τὸν Εὔξεινον καὶ τοῦ διέκπλου τῶν ἐμπορικῶν αὐτῆς πλοίων διὰ τῶν Στενῶν τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὡσαύτως ἀπέκτα ἀόριστόν τι δικαίωμα προστασίας ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν (Ἑλλήνων) τῆς Τουρκίας καὶ δικαίωμα ἀναμίξεως εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἡγεμονιῶν τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, αἵτινες ὠργανοῦντο εἰς τελείως αὐτόνομα κράτη μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς πρεσβεύσεως. Τῷ 1783 ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ἡ Β′ προσήρτησεν ἐν πλήρει εἰρήνῃ τὴν Κριμαίαν, ἂν καὶ ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῆς ἦτο ἠγγυημένη καὶ ὑπὸ τῆς Ρωσίας. Πρὸς δικαιολογίαν τοῦ πραξικοπήματος τούτου ἡ τσαρίνα ἔλεγεν ὅτι, ἐπειδὴ οἱ Τάταροι ἦσαν ἀνίκανοι ν' ἀπολαύσωσι τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας, ἡ Ρωσία ἦτο ἐκτεθειμένη εἰς διηνεκεῖς προστριβὰς καὶ εἰς κίνδυνον πολέμου μετὰ

Digitized by Google

τῶν Τούρκων, τὸν ὁποῖον δύναται νὰ δ αφύγῃ μόνον διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Κριμαίας. Τῷ 1787 ἐξερράγη νέος Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος, λήξας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἰασίου (9 Ἰανουαρίου 1792). Ἡ Ρωσία προσήρτησε τὸ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μποὺγ καὶ Δνειστέρου ἔδαφος καὶ προώθησε τὰ πρὸς τὴν Τουρκίαν σύνορά της μέχρι τοῦ τελευταίου τούτου ποταμοῦ.

Μετά τινα ὅμως ἔτη ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ἤλλαξε καθ' ὁλοκληρίαν. Τὴν φ λόδοξον καὶ ὁρμητικὴν Αἰκατερίνην τὴν Β διεδέχθη Παῦλος ὁ Α' (1796), ὅστις ἀντελήφθη ὅτι οἱ ἀδιάκοποι σχεδὸν πόλεμοι τῆς προκατόχου του εἶχον παραλύσει τὸν στρατὸν καὶ ἐξαντλήσει τὸν λαόν, καὶ ὅτι πρὸς παγίωσιν τῆς ἐν ιῷ μεταξὺ μεγεθυνθείσης Ρωσίας καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐν τῇ «εὐρωπαϊκῇ συναυλίᾳ» κτηθείσης θέσεώς της, ἡ Ρωσία ἔπρεπε ν' ἀλλάξῃ τακτικήν. Εἶχεν ἄλλωστε ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν Γαλλίαν, ἥτις διὰ τῆς γαλλοαυστριακῆς συνθήκης τοῦ Κάμπο-Φόρμιο (17 Ὀκτωβρίου 1797) ἐλάμβανε τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὰς τέως εἰς τὴν Ἑνετίαν ἀνηκούσας παραλίους πόλεις τῆς Ἠπείρου καὶ ἐπεξετείνετο οὕτω πρὸς τὸ ἀνατολικὸν λεκανοπέδιον τῆς Μεσογείου καὶ τὸ Αἰγαῖον, ἤτοι πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ρωσίας ἐπιδιωκομένην σφαῖραν ἐπιρροῆς. Ὅταν ὀλίγον βραδύτερον, συνεπείᾳ τῆς ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος, ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, ἡ Ρωσία ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τῆς Τουρκίας πρὸς ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν τέως ἑνετικῶν καὶ ἤδη γαλλικῶν κτήσεων τῆς Ἀδριατικῆς. Ὑπεγράφη τότε, τῇ 23 Δεκεμβρίου 1798, μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας (Παύλου τοῦ Α' καὶ Σελὶμ τοῦ Γ') ἀμυντικὴ συνθήκη συμμαχίας ὀκταετοῦς διαρκείας. Τὸ 10ον ἄρθρον τῆς συνθήκης ταύτης ἐξησφάλιζεν εἰς τὰ ρωσικὰ πλοῖα τὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐλεύθερον διάπλουν διὰ τῶν Στενῶν τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Οὕτως ἡ Ρωσία ἐξήρχετο εἰς τὸ Αἰγαῖον μὲ τὴν συγκατάθεσιν πλέον τῆς Πύλης διὰ συνθήκης, ἐν τῇ ὁποίᾳ διὰ πρώτην φορὰν ἐγίνετο λόγος περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς πολιτικῆς ἰσορροπίας (balance politique), τονιζομένου ὅτι αἱ δύο συμβαλλόμεναι δυνάμεις δὲν εἶχον βλέψεις ἐπεκτάσεως καὶ ὅτι θὰ ἐκάλουν, ὅπως προσχωρήσωσιν εἰς τὴν συνθήκην, τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας καὶ πάντα ἄλλον ἡγεμόνα, ὅστις θὰ ἤθελε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμά των. Οὕτως ἡ Τουρκία καὶ ἡ Ρωσία ἐνεφανίζοντο ὡς ὑπερασπισταὶ τοῦ γενικοῦ καλοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ὡς ἐπιθυμοῦσαι τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν.

Συνεπείᾳ τῆς συμμαχίας ταύτης ὁ ρωσικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ὀσάκωφ ἐξῆλθε τῶν Στενῶν καὶ πλεύσας εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος κατέλαβεν ὡς σύμμαχος τῆς Τουρκίας τὰς Ἰονίους νήσους, αἵτινες ὠργανοῦντο ὡς αὐτόνομος πολιτεία μὲ πολίτευμα δημοκρατικὸν διὰ τῆς ρωσοτουρκικῆς συμβάσεως Κωνσταντινουπόλεως τῆς 21ης Μαρτίου 1800. Τῇ 24ῃ Σεπτεμβρίου 1805 ὑπεγράφη νέα ρωσοτουρκικὴ συνθήκη συμμαχίας, περιέχουσα καὶ μυστικοὺς ὅρους περὶ τῶν Στενῶν, καθ' οὓς ἡ ὑπὸ τῶν Ρώσων κατοχὴ τῶν Ἰονίων θὰ ἐξηκολούθει ὡς ἐκ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ καταστάσεως, εἰς ἀντάλλαγμα δὲ τῆς ἐνδείξεως ταύτης τῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν φιλίας, ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διευκολύνῃ τὸν διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διάπλουν τῶν ρωσικῶν πολεμικῶν, ἅτινα θὰ ἦσαν ἀναγκαῖα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐπισιτισμοῦ τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς. Τὸ 7ον ἄρθρον τῶν ἐν λόγῳ μυστικῶν διατάξεων ἐξησφάλιζεν εἰς τὴν Ρωσίαν εἶδός τι κυριαρχίας ἐπὶ τῶν Στενῶν, χωρὶς ταῦτα νὰ ἀνήκουν εἰς αὐτὴν καὶ χωρὶς νὰ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον τῆς ὑπερασπίσεως αὐτῶν. Τὰ Στενὰ ἐκλείοντο εἰς πᾶν ἄλλο πολεμικὸν πλοῖον πλὴν τῶν ρωσικῶν, τὰ δὲ δύο συμβαλλόμενα μέρη ἀνελάμβανον ν' ἀντιστῶσι δι' ὅλων αὐτῶν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἐναντίον τοῦ εἰς τὸν Εὔξεινον εἴσπλου παντὸς ξένου πολεμικοῦ πλοίου καὶ παντὸς πλοίου φέροντος πολεμεφόδια. Διὰ τοῦ 8ου ἄρθρου ἡ Τουρκία ἀνελάμβανε καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσῃ τὴν Ρωσίαν, ἂν ἡ Γαλλία κατελάμβανε τὰ μεταξὺ Δανίας καὶ Σουηδίας στενὰ τοῦ Σούνδ.

Οὕτως ἡ Ρωσία ἐξησφάλιζε τὴν κυριαρχίαν τῶν Στενῶν, οὐχὶ πλέον διὰ πολέμου ἀλλ' εἰρηνικῶς καὶ ὡς σύμμαχος τῆς Τουρκίας. Ἐν μέσῳ τῆς φιλοτουρκικῆς ταύτης πολιτικῆς τῆς Ρωσίας, ὡς ἁπλοῦν ἐπεισόδιον δέον νὰ θεωρηθοῦν αἱ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας ἑξαετεῖς ἐχθροπραξίαι, ἔχουσαι σχέσιν πρὸς τὰ τότε εὐρωπαϊκὰ γεγονότα. Εἰς τὰς ἐχθροπραξίας ταύτας ἔθεσε τέρμα ἡ χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας ὑπογραφεῖσα συνθήκη εἰρήνης τοῦ Βουκουρεστίου (16/28 Μαΐου 1812), διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο ὅτι σύνορον μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν θὰ ἦτο ὁ Προῦθος καὶ ἀπὸ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Δουνάβεως ἡ ἀριστερὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ τούτου μέχρι τῆς Κιλίας. Ἡ Ρωσία ἐλάμβανε τὴν Βεσσαραβίαν, ἀλλ' ἀπέδιδεν εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Προύθου Μολδαυΐαν, ἐνῷ συγχρόνως ἐξησφαλίζετο εἰς τὴν Σερβίαν ἐσωτερικὴ αὐτονομία. Τὴν συνθήκην ταύτην ἐθεώρησαν πολλοὶ ἐν Ρωσίᾳ ὡς διπλωματικὴν ἀποτυχίαν, ἀλλ' ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἐζήτησε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὡς ἀντιστάθμισμα τὴν συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν τῆς Τουρκίας κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἀναβάλλων τὰ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ρωσικὰ κατακτητικὰ σχέδια ἴσως ἐπ' ἀόριστον, παρὰ τὰς ἐνθαρρυντικὰς διὰ τοὺς Ἕλληνας δηλώσεις του πρὸς τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην.

Ἡ τὸν Μάρτιον τοῦ 1821 ἐκραγεῖσα Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις εὗρε τὰς ρωσοτουρκικὰς σχέσεις εἰς κἄποιαν ἀνωμαλίαν, ὡς ἐκ τῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν (σερβικὸν) ἢ ἀφῆκεν ἐκκρεμῆ (ἡγεμονίαν Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας) ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου, συγχρόνως ὅμως καὶ μὲ τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἀνέλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Α' διὰ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἀπὸ τοῦ 1815 καὶ αἱ ὁποῖαι ἐξηγοῦν ἐπαρκῶς τὴν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπαναστάσεως στάσιν του. Ἀλλ' αἱ ἐπακολουθήσασαι αἱματηραὶ ἀντεκδικήσεις τῶν Τούρκων ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κυρίως ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', ἔθιξαν τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα τῶν Ρώσων καὶ ὑπενθύμισαν εις τὸν τσάρον τὸ εἰς τὴν Ρωσίαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ ἐξασφαλισθέν, ἀόριστον ἔστω, δικαίωμα προστασίας τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας. Ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Ρωσίας Στρογονὼφ (ἢ ὀρθότερον Στρογάνωφ) εἶχε λάβει ὁδηγίας τοῦ τσάρου νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν σουλτᾶνον τῆς συνδρομὴν τῆς Τουρκίας πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐνῷ προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Τούρκους ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἦτο καθόλου ἀναμεμιγμένη εἰς τὸ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου, ἐνῷ ἱκανοποίει τὰς ἀξιώσεις τῶν Τούρκων περὶ ἐρεύνης τῶν διὰ τοῦ Βοσπόρου διαπλεόντων ρωσικῶν πλοίων, ὅπως μὴ κρύπτωνται ἐν αὐτοῖς Ἕλληνες, καὶ μόνον εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐκδόσεως τῶν εἰς Ρωσίαν καταφυγόντων Ἑλλήνων ἐτήρει διστακτικὴν στάσιν, ἁπλῶς ὑποσχεθεὶς νὰ συστήσῃ τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἐν Πετρουπόλει, ἐνῷ συνήνεσεν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἀποστολὴν τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς ἡγεμονίας μετὰ μόνης τῆς ἐπιφυλάξεως ὅπως τὸ ρωσικὸν προξενεῖον μετέχῃ τῶν ἐνεργειῶν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ δικαίᾳ κατανομῇ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν πρὸς διατήρησιν τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ δαπανῶν, ἐνῷ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας (ρεΐζ ἐφέντης) ἔγραφεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας ἐπαινῶν τὴν στάσιν τοῦ Στρογονώφ, καὶ ἐνῷ ἡ Ρωσία ἔφθανε μέχρι τοῦ νὰ διακηρύξῃ οὐδετερότητα ἐν τῷ ἑλληνικῷ Ἀγῶνι, μετά τινας ἡμέρας ἡ Πύλη, πληροφορουμένη τὴν ἔκτασιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι κινήματος, συγχρόνως δὲ ἀκούουσα ὅτι μεγάλη ἐξεδηλοῦτο συμπάθεια ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς νοτίους ἐπαρχίας τῆς Ρωσίας, ἤρχισε πάλιν νὰ πιστεύῃ ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπεκινοῦντο ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ ὅτι ἐπέκειτο πόλεμος μετὰ τῆς δυνάμεως ταύτης, τὴν ὁποίαν ὁ τουρκικὸς λαὸς ἐσυνήθισε νὰ θεωρῇ ὡς κληρονομικὸν ἐχθρὸν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ στάσις τῆς Τουρκίας ἀπέναντι τῆς Ρωσίας ἀπέβη ἀγέρωχος. Μὴ εὑρεθεῖσα ἀρχῆθεν ἀπέναντι σθεναρᾶς πολιτικῆς τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ τσάρου, ἡ Πύλη ἐγίνετο ὁλονὲν περισσότερον ἀπαιτητική, ζητοῦσα νὰ διακηρύξῃ ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἀπ' εὐθείας πρὸς τοὺς ἐν Βλαχίᾳ Ἕλληνας ὅτι οἱ ἐπαναστάται οὐδεμίαν πλέον πρέπει νὰ ἐλπίζουν ὑποστήριξιν καὶ ἀρωγήν. Ἤδη καὶ ὁ Στρογονώφ, ἀλλάξας στάσιν, ἐζήτει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποστολὴν τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ νὰ πείσῃ τὴν Τουρκίαν ὅπως, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰς ἀναφορὰς τῶν βογιάρων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ἀποστείλῃ νέους ὁσποδάρους ἀντὶ τοῦ φυγόντος Μιχαὴλ Σούτσου, καὶ τούτους μετὰ μικρᾶς μόνον στρατιωτικῆς δυνάμεως ὑπὸ τὰς διαταγάς των. Ἐν τούτοις ὁ τουρκικὸς στρατός, διαβὰς τὸν Δούναβιν καὶ εἰσβαλὼν εἰς Βλαχίαν, οὐχὶ μόνον τὸ κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα, ἀλλὰ καὶ παντοίας διέπραξεν ὠμότητας, συγχρόνως δὲ ἡ Πύλη ἀνέβαλλε τὸν διορισμὸν νέων ὁσποδάρων καὶ παρέτεινε τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τῶν ἡγεμονιῶν, δημιουργοῦσα οὕτω ζήτημα διπλωματικόν, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ρωσίαν δικαίωμα ἐπεμβάσεως δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ καὶ ἰδίως τῆς συμπληρωματικῆς συνθήκης τοῦ Μπαλτᾶ-Λιμὰν (Κωνσταντινουπόλεως) τῆς 10ης Μαρτίου 1779.

Εἰς ἔτι περισσότερον ὀξυτέραν φάσιν εἰσῆλθον αἱ τουρκορρωσικαὶ σχέσεις μετὰ τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ πατριάρχου. Ὁ Στρογονὼφ ἐπέδωκεν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην διακοίνωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχαρακτήριζε τὸ ἀνοσιούργημα ὡς πρᾶξιν ἄτιμον (ignoninie) καὶ ἐπεδίωξε τὴν διπλωματικὴν σύμπραξιν τῶν πρέσβεων Αὐστρίας, Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας. Ἡ Πύλη ὅμως, στηριζομένη ἐπὶ τῆς φιλοτουρκικῆς στάσεως τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας Στράτφορδ, ἀπήντα εἰς τὴν ρωσικὴν διακοίνωσιν δι' ὑπεκφυγῶν. ἀλλὰ κατὰ τρόπον προκλητικόν· Ὁ δὲ Στρογονώφ, ἀναμένων νέας ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεως, ἠσχολήθη ἐν τῷ μεταξὺ μὲ τὸ ζήτημα τῶν ἡγεμονιῶν, προβαίνων εἰς νέα διαβήματα διὰ τὴν ἀποστολὴν νέων ἡγεμόνων, ἐπίσης δὲ καὶ μὲ τὰ προκλητικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανεν ἡ Πύλη ἐναντίον Ρώσων προστατευομένων καὶ ρωσικῶν πλοίων διαπλεόντων τὸν Βόσπορον, ἀκόμη δὲ καὶ ἐναντίον τοῦ ἐν Πέραν μεγάρου τῆς ρωσικῆς πρεσβείας, τὸ ὁποῖον περιεκυκλώθη ὑπὸ λόχου γενιτσάρων, λόγῳ μὲν πρὸς προστασίαν τῆς πρεσβείας, πράγματι ὅμως πρὸς παρεμπόδισιν τῶν εἰς τὴν πρεσβείαν καταφευγόντων Ἑλλήνων. Συχναὶ πυκναὶ διακοινώσεις ἀντηλλάσσοντο μεταξὺ τῆς ρωσικῆς πρεσβείας καὶ τῆς Πύλης καὶ τὰ πράγματα ἔφθασαν σχεδὸν μέχρι διακοπῆς σχέσεων. Ἐνῷ δὲ ἡ Πύλη ἀνεφέρετο εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Πετρουπόλεως, αὕτη, πληροφορηθεῖσα πλέον αὐθεντικῶς τὰς σφαγὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπέστειλεν εἰς μὲν τὰς μεγάλας εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως γνωστὴν διακήρυξιν, εἰς δὲ τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν τελεσιγραφικὴν διακοίνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας, ἐκθέτουσα τὰ ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας διαπραττόμενα ἀνοσιουργήματα, ἠπείλει νὰ λάβῃ τὰ ὑπὸ τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλανθρωπίας ὑπαγορευόμενα μέτρα καὶ ἐζήτει τὴν ἀνοικοδόμησιν ἢ ἀνακαίνισιν τῶν καταστραφειῶν ἐκκλησιῶν, τὴν ἐξασφάλισιν τῆς προστασίας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἀθῴων καὶ ἐνόχων ἐν τῷ ἑλληνικῷ Ἀγῶνι καὶ τὴν εἰρήνευσιν τῶν ἡγεμονιῶν. Τὴν διακοίνωσιν ταύτην ἐπιδώσας ὁ Στρογονὼφ εἰς τὴν Πύλην, ἔταξε καὶ ὀκταήμερον προθεσμίαν πρὸς ἀπάντησιν, ἀπειλῶν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ν' ἀναχωρήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πύλη δὲν ἀπήντησεν ἐγκαίρως, ὁ Στρογονὼφ ζητήσας τὰ διαβατήρια αὐτοῦ ἀπῆλθε, καὶ οὕτως ἐπῆλθε διακοπὴ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσίας, ἡ Πύλη, ἂν καὶ παρασκευαζομένη εἰς πόλεμον καὶ ἐπιδεικτικῶς μάλιστα ἐνεργοῦσα τὰς προπαρασκευάς, προσεπάθει νὰ δυσωπήσῃ τὴν Ρωσίαν, ἐλπίζουσα καὶ εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑποστήριξιν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἀπήντησεν ἐν πνεύματι φιλικῷ εἰς τὴν ρωσικὴν διακοίνωσιν, παραπονουμένη προσωπικῶς κατὰ τοῦ Στρογονώφ, προσπαθοῦσα νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων στάσιν της καὶ ὑποσχομένη τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ καθεστῶτος τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἀπήντησε διὰ διακοινώσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κόμιτος Νεσελρόντ, καὶ οὕτως, ἂν καὶ ἐπῆλθε διακοπὴ σχέσεων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ἐπαφὴ τῶν δύο κυβερνήσεων ἐξηκολούθει καὶ ἡ ἀπειληθεῖσα πολεμικὴ ρῆξις ἐφαίνετο ὅτι ἀπεφεύγετο. Ἡ ἐκκρεμὴς ὅμως κατάστασις παρετείνετο, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἡ διευθέτησις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἐξηκολούθει δὲ μόνον ἡ ἀνταλλαγὴ διακοινώσεων καὶ συζητήσεων, διότι ἡ μὲν Ρωσία δὲν ἤθελε ν' ἀποχωρισθῇ τῆς Εὐρώπης, ἡ δὲ Τουρκία, ἐξερχομένη ἐκ μακρᾶς περιόδου ἐσωτερικῶν κρίσεων καὶ ἀναγνωρίζουσα τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀδυναμίαν της, ἀπέφευγε τὴν πολεμικὴν περιπλοκήν, ἀντιτάσσουσα παθητικὴν μόνον ἀντίστασιν εἰς τὰς διὰ τῶν κυβερνήσεων Ἀγγλίας, Γαλλίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας προβαλλομένας ρωσικὰς ἀξιώσεις.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἀγγλία, ἀκολουθοῦσα πολιτικὴν βασιζομένην ἐπὶ τῆς διατηρήσεως τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς πρόληψιν ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ἐπιζητοῦσα κυρίως τὴν ἐκκένωσιν τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅπως ἀρθῇ οὕτως εἷς τῶν κυριωτέρων λόγων τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ρωσίας. Τοῦτο ἐπέτυχε μετὰ μακρᾶς προσπαθείας ὁ Στράτφορδ, πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 15 Ἀπριλίου τοῦ 1824. Συνεπείᾳ τούτου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ἀπέστειλε τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβευτὴν τὸν Ribeaupièrre καὶ οὕτως ἐπανελήφθησαν αἱ ρωσοτουρκικαὶ διπλωματικαὶ σχέσεις καὶ ἐφαίνοντο περιστωθεῖσαι αἱ ρωσοτουρκικαὶ διπλωματικαὶ διενέξεις. Μετ' ὀλίγον μάλιστα ἡ Τουρκία, ἐξασθενήσασα στρατιωτικῶς ἔτι μᾶλλον, ὡς ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ καταστροφῆς τοῦ σώματος τῶν γενιτσάρων, ἐδέχετο καὶ σύμβασιν εἰδικὴν νὰ ὑπογράψῃ (σύμβασις τοῦ Ἄκκερμαν τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1826) πρὸς ἑρμηνείαν καὶ συμπλήρωσιν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ἀναλαμβάνουσα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκτελέσῃ τὰς περὶ προνομίων τῶν ἡγεμονιῶν καὶ διακανονίσεως τῆς αὐτονόμου διοικήσεως τῆς Σερβίας διατάξεις τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου. Δι' εἰδικῶν μάλιστα πρωτοκόλλων, προσηρτημένων εἰς τὴν συνθήκην ταύτην, ἐκανονίζοντο λεπτομερῶς τὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς διοικήσεως τῶν ἡγεμονιῶν τῆς Σερβίας. Ἔμενε λοιπὸν ἐκκρεμὲς μόνον τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει ἤδη ἀντικείμενον διαπραγματεύσεων μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, ἀντικείμενον τῶν ὁποίων ὑπῆρξε τὸ ἐν Πετρουπό-

Digitized by Google

λει τῇ 22 Μαρτίου 1826 ὑπογραφὲν πρωτόκολλον, συμπληρωθὲν διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου (συνθήκη Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας περὶ εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος) τῆς 5 Ἰουλίου 1827, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι πάντοτε ὅτι θὰ ἐπρολαμβάνετο ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἐφοβοῦντο ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία, ἀφότου τὸν διστακτικὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον διεδέχθη Νικόλαος ὁ Α΄, ἔχων καὶ ἐσωτερικὸν λόγον νὰ ζητήσῃ ἐξωτερικήν τινα ἀπασχόλησιν διὰ τὸν στρατόν.

Ἀλλ' ἡ Τουρκία οὐδὲ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου ἐν Ναυαρίνῳ ὑπεχώρει εἰς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, ἀρνουμένη νὰ δεχθῇ τὰς ἀποφάσεις τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος συναφθείσης Τριπλῆς Συμμαχίας (Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας). Ἐπειδὴ δὲ ἡ Τουρκία ἀπέρριψε τὰς διὰ τῆς διακοινώσεως τῆς 29 Ὀκτωβρίου ὑποβληθείσας ἀπαιτήσεις τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐπῆλθε διακοπὴ σχέσεων μεταξὺ τούτων καὶ τῆς Τουρκίας καὶ οἱ πρεσβευταὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἀπῆλθον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 26 Νοεμβρίου, μετὰ μίαν δὲ ἑβδομάδα καὶ ὁ τῆς Ρωσίας Ριμπωπιέρ, ἀναθέσαντες τὴν προστασίαν τῶν ὑπηκόων καὶ τῶν συμφερόντων αὐτῶν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Τουρκία ἤρχισε πλέον ἑτοιμαζομένη ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὸν κατὰ τῆς Ρωσίας πόλεμον, παρασκευάζουσα πυρετωδῶς τὸν κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα εἰς ἀντικατάστασιν τῶν γενιτσάρων σχηματισθέντα στρατὸν καὶ ἐνισχύουσα αὐτὸν διὰ στιφῶν ἐξ Ἀσίας. Ἱδρύετο μάλιστα καὶ στρατόπεδον ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅπως παρεσκευάζετο καὶ ἀνάκτορον πρὸς κατοικίαν τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ, ὅστις ἤθελεν, ὡς ἐλέγετο, ν' ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἱερὰν σημαίαν τοῦ Προφήτου (τὸ σαντζάκι-σερίφ). Αἱ τοιαῦται ἐπιδεικτικαὶ παρασκευαὶ τῆς Τουρκίας, καὶ κυρίως ἡ μυστικὴ προκήρυξις, ἥτις διενεμήθη εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐπαρχιῶν καὶ εἰς τοὺς προκρίτους τῶν κοινοτήτων, προκήρυξις εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ρωσία ἐχαρακτηρίζετο ὡς ὁ προαιώνιος ἐχθρὸς τῆς Τουρκίας καὶ τοῦ Ἰσλὰμ καὶ κατηγγέλλετο ὡς παραπλανήσασα καὶ τὰς ἄλλας δύο εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις καὶ προκαλέσασα τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ἔδωκαν εἰς τὴν Ρωσίαν ἀφορμὴν εἰς κήρυξιν τοῦ πολέμου, ὅστις καὶ ἐκηρύχθη πράγματι τῇ 14 Ἀπριλίου 1828. Ἡ ἔναρξις τοῦ πολέμου ἔγινε διὰ προκηρύξεως τοῦ τσάρου πρὸς τὸν ρωσικὸν λαόν, ἐν τῇ ὁποίᾳ, πρὸς δικαιολογίαν τοῦ πολέμου, ἀπηριθμοῦντο ὅλαι αἱ ἀπὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης τοῦ 1812 ἀθετήσεις τῶν ἐκ τῶν συνθηκῶν πηγαζόντων δικαιωμάτων τῆς Ρωσίας, καὶ κυρίως τὰ ἀπὸ τοῦ 1821 εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ ἐν Σερβίᾳ ἐξελιχθέντα γεγονότα. Περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος εἰδικῶς ἡ διακοίνωσις ἔλεγεν ὅτι ἡ Ρωσία, ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν συμμάχων της, προσέφερεν εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν μεσολάβησιν αὐτῆς, ἀλλ' αὕτη ἀπέρριψε τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ἐξηκολούθει νὰ φέρεται πρὸς τοὺς Ἕλληνας μετὰ μεγίστης βαρβαρότητος, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ Τοῦρκοι στόλαρχοι, ἀθετήσαντες τὴν δοθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν ὑπόσχεσιν, ἐπήνεγκον τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου. Ἀνέφερε τέλος τὰς ἐν τῇ μυστικῇ προκηρύξει ὑβριστικὰς κατὰ τῆς Ρωσίας ἐκφράσεις καὶ διεκήρυσσεν ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἐζήτει διὰ τοῦ πολέμου κατακτήσεις, πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἀχανοῦς αὐτῆς κράτους, ἀλλ' ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων της εἰς τὴν Τουρκίαν. Αὐθημερὸν ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κόμης Νεσελρὸντ δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ λύπης ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς μέτρα καταναγκαστικὰ συνεπείᾳ τῆς ὑπὸ τῆς Πύλης παραβιάσεως τῶν πανηγυρικῶς ὑπ' αὐτῆς ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀρχιστράτηγος (κόμις Βιτγκενστάϊν) προθύμως θὰ ἐδέχετο εἰς τὸ στρατηγεῖόν του πληρεξουσίους τῆς Πύλης, ἂν εἶχον ὁδηγίας πρὸς ἀνανέωσιν τῶν συνθηκῶν καὶ πρὸς ἀποδοχὴν τῆς περὶ Ἑλλάδος συνθήκης τῶν τριῶν Δυνάμεων. Εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα ὁ σουλτᾶνος Μαχμοὺτ ἀπήντησε διὰ προκηρύξεως πρὸς τὸν τουρκικὸν λαόν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχαρακτήριζεν ὡς ψευδεῖς ὅλας τὰς κατὰ τῆς Πύλης ρωσικὰς αἰτιάσεις καὶ ἀπέδιδεν εἰς τὴν Ρωσίαν σκοποὺς κατακτητικούς, χαρακτηρίζουσα τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου καὶ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου ὡς ἔργον τῆς Ρωσίας. Ἡ προκήρυξις ὅμως αὕτη δὲν ἦτο πλέον συντεταγμένη μὲ τὸ σφοδρὸν καὶ ἐξερεθιστικὸν ἐκεῖνο ὕφος, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναυαρίνου καὶ τὴν ἀνωτέρω μυστικὴν προκήρυξιν. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ Τουρκία, εὑρισκομένη ἐν πλήρει στρατιωτικῇ ἀποσυνθέσει μετὰ τὸν ἑπταετῆ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνα καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν γενιτσάρων, ᾐσθάνετο πραγματικὴν ἀνησυχίαν ὡς πρὸς τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος. Ἐν τούτοις ἡ ἐξέλιξις τούτου κατέδειξε στρατιωτικὴν ζωτικότητα οὐχὶ τὴν τυχοῦσαν (βλ. κατωτ. *[Στρατ. Ἱστορ.]*).

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου δὲν ἔπαυσαν αἱ πρὸς εἰρήνευσιν προσπάθειαι τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Ἡ Ρωσία μάλιστα, ὅπως προλάβῃ ἀγγλοαυστριακὴν μεσολάβησιν, ἐφάνη πρόθυμος νὰ διαπραγματευθῇ ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς Τουρκίας. Τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης ἀνεκοίνωσεν ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἡ λύσις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἡ ἀναγνώρισις τῆς συνθήκης τοῦ Ἄκερμαν, ἡ προσάρτησις τῶν ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου λιμένων Ἀνάπα καὶ Πὸτ καὶ πολεμικὴ ἀποζημίωσις. Πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 1828 ἔφθασε ρωσικὸν πλοῖον εἰς Κωνσταντινούπολιν κομίζον τὴν ὑπὸ τῆς Πύλης αἰτηθεῖσαν ἀνακωχὴν πρὸς ἔναρξιν διαπραγματεύσεων. Ἡ Πύλη ὅμως δὲν ἐδείκνυε προθυμίαν πρὸς ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεις, ζητοῦσα, διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ τουρκικῇ ἱστορίᾳ, νὰ τεθῇ ἡ συνομολογηθησομένη εἰρήνη ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν Δυνάμεων. Ὅτε ὅμως οἱ Ρῶσοι ἐν Ἀσίᾳ μὲν προήλασαν μέχρι Τραπεζοῦντος, ἐν Εὐρώπῃ δὲ ὁ ρωσικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Δεΐβιτζ (τὸν ὁποῖον ὡς ταχέως διαβάντα τὸν Αἶμον ὁ τσάρος ἐτιτλοφόρησε Ζαμπαλκάνσκι, ἤτοι Ὑπεραίμιον) ἔφθασε τῇ 7 Αὐγούστου πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ κατέλαβε ταύτην τὴν ἐπιοῦσαν, αἱ δὲ προφυλακαὶ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ἀνερχόμεναι τὸ πολὺ εἰς 30.000 ἄνδρας διηυθύνοντο πρὸς τὸ Διδυμότειχον, τὴν Αἶνον καὶ τὸ Λουλὲ-Μπουργὰζ καὶ ἡ τουρκικὴ πρωτεύουσα ἀπεκλείετο σχεδὸν τελείως ὑπὸ ζώνης στρατιωτικῆς ἐγγιζούσης τὸν Εὔξεινον καὶ τὸ Αἰγαῖον, ἡ Πύλη ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ σχεδὸν ἱκετευτικῶς τὴν εἰρήνην, διότι διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τοῦ 1453 ἔβλεπεν ἀπειλουμένην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ τῶν Ρώσων, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας ἠρώτησε τοὺς πρέσβεις τῶν Δυνάμεων καὶ ἰδιαιτέρως τὸν τῆς Πρωσσίας Μούφφλιγκ, τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ. Ἡ ἀπάντησις ἦτο νὰ σταλοῦν ἐπειγόντως πληρεξούσιοι εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Δεΐβιτζ. Ἡ Πύλη συμμορφουμένη πρὸς τὴν συμβουλὴν ταύτην διώρισε πληρεξουσίους (Μεχμὲτ Σαδὶκ ἐφέντην καὶ Ἀβδοὺλ-Καδὶρ βέην), οἵτινες μετέβησαν ἀμέσως εἰς τὸ ρωσικὸν στρατηγεῖον κομίζοντες καὶ ἐπιστολὰς τῶν πρέσβεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἐκθετόντων τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους θὰ ἐγέννα ἡ ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίθεσις, προκαλοῦσα ἐξέγερσιν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου, ἐκθρόνισιν τοῦ σουλτάνου καὶ σφαγὴν τῶν Χριστιανῶν.

Οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι, φθάσαντες εἰς τὸ ρωσικὸν στρατόπεδον τῇ 24ῃ Σεπτεμβρίου, ἤρχισαν ἀμέσως τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ρώσων συναδέλφων των, κόμητος Ἀλεξίου Ὀρλὼφ καὶ κόμητος Φρειδερίκου Pahlen. Ἐπειδὴ δὲ ἠρνοῦντο νὰ δεχθοῦν τοὺς περὶ Ἑλλάδος καὶ ἄλλους τινὰς ὅρους, ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ὀκταήμερος προθεσμία, ὅπως συνεννοηθοῦν μὲ τὴν κυβέρνησίν των. Συνῆλθε τότε συμβούλιον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας παρεκλήθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος εἰς τὸ ρωσικὸν στρατηγεῖον πρὸς διευκόλυνσιν τῶν διαπραγματεύσεων. Ὁ Πρῶσσος πρεσβευτὴς ἐδέχθη, ἐνῷ οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐζήτουν νὰ χωρισθῇ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἀπὸ τῶν ὅρων τῆς ρωσοτουρκικῆς εἰρήνης, ὅπως οἱ δύο πρέσβεις διαπραγματευθοῦν αὐτὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἀντιπρόσωποι καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας. Ἀλλ' ὁ Δεΐβιτζ εἶχε ρητὴν ἐντολὴν τοῦ τσάρου νὰ ζητήσῃ αὐτὸς τὴν διακανόνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος μὲ σύνορα τὴν γραμμὴν Βόλου—Ἄρτης. Τέλος ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης ὑπεγράφη (βλ. *Ἀδριανουπόλεως συνθήκη* τ. Α΄, σ. 634 κ.ἑξ.) τῇ 2 Σεπτεμβρίου. Διὰ τοῦ 10ου αὐτῆς ἄρθρου ἡ Πύλη ἐδήλου ὅτι προσχωρεῖ καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν (περὶ Ἑλλάδος) συνθήκην τοῦ Λονδίνου τῆς 24 Ἰουνίου 1827 καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς 10 Μαρτίου 1829 μεταξὺ Ρωσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Οὕτως ἄμεσον ἀποτέλεσμα τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1828—1829 ὑπῆρξεν ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Ν. Μ.

Ἡ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου. Ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ πολέμου, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1828, ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς Ρωσίας σύγχρονος ἐπίθεσις ἔν τε τῇ εὐρωπαϊκῇ καὶ τῇ ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ.

Ἀσία. Ρωσικὸν στράτευμα 10.000 ἀνδρῶν περίπου ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πάσκεβιτς προσεπέρασε τὸ θέρος 1828 τὰ σύνορα τοῦ Καυκάσου καὶ κατέλαβε τὸ φρούριον τοῦ Κάρς, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος, 1829, ἔφθασε μέχρι τῆς Ἐρζερούμ, ἣν καὶ κατέλαβεν.

Εὐρώπη. Ρωσικὸν στράτευμα 30.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ πρίγκιπος Βιτγκενστάϊν προσεπέρασε τὸν Προῦθον καὶ τὸν Δούναβιν, καί, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Βραΐλαν τὴν 18ην Ἰουνίου 1828, ἐπολιόρκησε τὰ παραδουνάβια φρούρια τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Ρουχτσουκίου, μεθ' ὃ προὐχώρησε καὶ κατέλαβε τὴν Σοῦμλαν καὶ τὴν Βάρναν, γενόμενον οὕτω κύριον ὁλοκλήρου τοῦ γνωστοῦ παραδουναβίου τετραπλεύρου. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων καὶ νομῆς, καθὼς καὶ ἡ, διαρκοῦντος τοῦ θέρους, ἐνσκήψασα πανώλης ἐξηνάγκασαν τὸ ρωσικὸν τοῦτο στράτευμα, ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὰ κατακτηθέντα τουρκικὰ ἐδάφη τοῦ τετραπλεύρου καὶ ἐπαναπεράσῃ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1829 ἐπανέλαβον οἱ Ρῶσοι τὴν ἐπίθεσιν καί, προσπεράσαντες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, κατέλαβον ἐκ νέου τὴν Σιλίστριαν τὴν 30ὴν Ἰουνίου 1829, μεθ' ὅ, παρακάμψαντες ἀπὸ ἀνατολῶν τὸ φρούριον τῆς Σούμλας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου μάλιστα εἶχεν ἐγκλεισθῆ μέγα τμῆμα τουρκικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ μεγάλου βεζύρου, προὐχώρησαν πρὸς νότον, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπολιόρκησαν τὴν Βάρναν. Ἡ ρωσικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Ντίμπιτς (Diebitch), μετὰ σφοδροὺς ἀγῶνας, κατώρθωσε νὰ προσπεράσῃ τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Αἵμου (Βαλκανίων) πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ἄκρον, καὶ τὴν 19ην Αὐγούστου 1829 νὰ φθάσῃ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰσῆλθε τὴν ἑπομένην, 20ὴν Αὐγούστου. Εὑρεθεὶς τότε ὁ σουλτᾶνος πρὸ τῆς ἀμέσου ἀπειλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἀνακωχήν, ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ συνθήκη εἰρήνης τῆς Ἀδριανουπόλεως τῆς 14ης Σεπτεμβρίου 1829, ἡ τόσον ἐπωφελὴς διὰ τὴν Ἑλλάδα, καθόσον δι' αὐτῆς ἐπειθαναγκάσθη ἡ Τουρκία ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἵδρυσιν ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ κράτους.

ΡΩΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1854—1855· βλ. λ. *Κριμαϊκὸς πόλεμος.*

ΡΩΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1877—1878. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων, ἥτις ἐτερμάτισε τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἡ Ρωσία κατεδικάσθη νὰ μὴ ἔχῃ πολεμικὰ πλοῖα οὔτε ναυστάθμους καὶ ναυπηγεῖα εἰς τὸν Εὔξεινον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ αὐτὴ διάταξις ἐπεβάλλετο καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἀλλ' ἡ Τουρκία, κατέχουσα τὰ Στενὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἠδύνατο ἐν περιπτώσει πολέμου νὰ κλείσῃ αὐτὰ καὶ νὰ στείλῃ τὸν στόλον της εἰς τὸν Εὔξεινον. Τὴν ναυτικὴν αὐτῆς ἐλευθερίαν ἐν τῷ Εὐξείνῳ ἀνέκτησεν ἡ Ρωσία μόλις τῷ 1871, ὁπότε ὑπέγραψεν εἰδικὴν σύμβασιν (13 Μαρτίου 1871) μετὰ τῆς Τουρκίας. Κατόπιν ἡ Ρωσία ἤρχισεν ἐφαρμόζουσα πρόγραμμα καθόδου πρὸς τὸ Αἰγαῖον, πρὸς τοῦτο δὲ ἐγκαινίασε διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰγνάτιεφ τὴν πανσλαυϊστικὴν αὐτῆς πολιτικήν. Ἐκδήλωσις τῆς πολιτικῆς ταύτης ἦτο καὶ ἡ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1875 ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἑρζεγοβίνῃ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις τοῦ χριστιανικοῦ (σερβικοῦ) πληθυσμοῦ, ἐνῷ συγχρόνως ἀνησυχητικὰ συμπτώματα παρετηροῦντο καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, καὶ κυρίως ἐν Βουλγαρίᾳ. Αἱ Δυνάμεις τῆς συνθήκης Παρισίων ἐπεχείρησαν νὰ προλάβουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς βοσνιακῆς ἐπαναστάσεως. Κατόπιν διπλωματικῶν συνεννοήσεων συνετάχθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστροουγγαρίας, κόμιτος Ἀνδράσυ, ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ γνωστὴ διακοίνωσις, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεδεικνύοντο αἱ πρὸς εἰρήνευσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας ἀναγκαῖαι μεταρρυθμίσεις. Ἡ Πύλη ἀπήντησε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1876, ὑποσχομένη νὰ εἰσαγάγῃ τὰς ζητουμένας μεταρρυθμίσεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἠσχολεῖτο μὲ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις ἐλάμβανε μεγάλας διαστάσεις, ὡς ἐκ τῆς συμμετοχῆς ἀτάκτων σωμάτων ἐκ Σερβίας καὶ Μαυροβουνίου καὶ Ρώσων ἐθελοντῶν. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1876 ἐξερράγησαν ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐν Τυρνόβῳ καὶ Παναγιούριστε τῆς Βουλγαρίας. Πρὸς καταστολὴν τούτων ἡ Πύλη μετεχειρίσθη τὰ ἄτακτα σώματα τῶν βασιβουζούκων, οἵτινες διέπραξαν ἀνηκούστους ὠμότητας, κυρίως ἐν Μπατάκ. Ἡ Ρωσία, ἥτις διηύθυνε καὶ ὑπέθαλπε τὰ κινήματα ταῦτα, συνεννοεῖτο συγχρόνως καὶ μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Γερμανίας. Ἀποτέλεσμα τῶν διπλωματικῶν τούτων διαπραγματεύσεων ἦτο τὸ λεγόμενον «Βερολίνιον ὑπόμνημα», τὸ ὁποῖον ἐπανελάμβανε κατ' οὐσίαν τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διακοινώσεως Ἀνδράσυ καὶ ἠπείλει δι' ἐνεργῶν μέτρων ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Πύλη δὲν ἐφήρμοζε τὰς προτεινομένας μεταρρυθμίσεις. Εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο προσεχώρησαν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ Ἀγγλία, παρὰ τὴν ἐξέγερσιν τῆς δημοσίας γνώμης διὰ τὰς ἐν Βουλγαρίᾳ ὠμότητας. Ἀλλὰ τὸ βερολίνιον ὑπόμνημα δὲν ἐπεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐξεθρονίσθη ὁ σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ ὑπὸ τοῦ φιλελευθέρου τουρκικοῦ κόμματος καὶ διεδέχθη αὐτὸν Μουρὰτ ὁ Ε΄, ὅστις καὶ αὐτός, παθὼν τὰς φρένας, ἐνεκλείσθη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Τσεραγάν, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β΄ (19/31 Σεπτεμβρίου 1876), ἐνῷ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐσωτερικῶν τούτων γεγονότων ἡ Τουρκία εὑρίσκετο εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου. Ἡ κατάστασις ἐγίνετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀπειλητικωτέρα διὰ τὴν Τουρκίαν, ἤδη δὲ καὶ ἡ Ρουμανία ἤρχιζε νὰ λαμβάνῃ στρατιωτικὰ μέτρα, ὅπως διατηρήσῃ τὴν οὐδετερότητα αὐτῆς. Τὸν Ὀκτώβριον οἱ Τοῦρκοι ἐνίκων τοὺς Σέρβους καθ' ὅλην τὴν γραμμήν. Ὁ σερβικὸς στρατὸς ἔχασε τὴν γραμμὴν Δελεγρὰδ—Δζούνις-Κρούσεβατς καὶ τὴν ὀχυρὰν θέσιν Ἀλέξινατς, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ Ὀκτωβρίου οἱ Τοῦρκοι εὑρίσκοντο

Digitized by Google

εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα, ἔχοντες ἐνώπιόν των τὴν ὁδὸν ἀνοικτὴν πρὸς τὸ Βελιγράδιον. Ἡ Σερβία εὑρίσκετο εἰς θέσιν κρισιμωτάτην καὶ θὰ ὑπέκυπτεν, ἂν μὴ ἐπενέβαινεν ἡ Ρωσία, ἥτις ἀπὸ τινων μηνῶν δὲν ἐφαίνετο ἐνεργῶς ἀναμειγνυομένη εἰς τὰς πρὸς ἐπίτευξιν ἀνακωχῆς μεταξὺ Σερβίας καὶ Τουρκίας συνεννοήσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ εἰς τὰς περὶ μεταρρυθμίσεων ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας προτάσεις καὶ ἀντιπροτάσεις. Ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ ἀπουσίαζεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπ' ἀδείᾳ, ὁ δὲ ἀντικαθιστῶν αὐτὸν ἐπιτετραμμένος Νελίδωφ δὲν ἐλάμβανεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις. Ὄπισθεν ὅμως τῆς φαινομενικῆς ταύτης ἀπαθείας ἡ Ρωσία παρεσκευάζετο πρὸς σοβαρωτέραν ἐπέμβασιν. Τὴν 4 Σεπτεμβρίου ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος ὁ Β' συνηντήθη ἐν Βαρσοβίᾳ μετὰ τοῦ Πρώσσου στρατάρχου Μαντόϋφελ, ἐμπιστευτικοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου τοῦ Α'. Οὗτος ἔδιδε τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἐν περιπτώσει περιπλοκῶν ἡ Γερμανία θὰ παρέμενεν ἐν πάσῃ περιπτώσει προσωρινῶς οὐδετέρα. Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν τόσον ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ρωσίας, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς στάσεως τῶν ἄλλων μεγάλων Δυνάμεων. Μετ' ὀλίγον ὁ τσάρος κατῆλθεν εἰς Λιβάδιαν, ἐκεῖθεν δὲ ὁ ἀρχιγραμματεὺς πρίγκιψ Γορτσάκωφ ἀπηύθυνεν εἰς τὰς Δυνάμεις τηλεγράφημα, λέγων ὅτι ἡ Ρωσία δὲν δύναται νὰ δεχθῇ τὴν ὑπ' αὐτῶν προτεινομένην ἐξάμηνον ἀνακωχὴν μεταξὺ Σερβίας, Μαυροβουνίου καὶ Τουρκίας οὐδὲ δύναται νὰ λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τῶν δύο πρώτων, διότι θὰ παρετείνετο ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀβεβαιότης, ἥτις ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Εὐρώπης. Ὡς ἐκ τούτου ἐζήτει νὰ περιορισθῇ ἡ ἀνακωχὴ εἰς 4—6 ἑβδομάδας, δυναμένη ἐν ἀνάγκῃ νὰ παραταθῇ. Τὴν 19 Ὀκτωβρίου ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ τσάρου εἰς Λιβάδιαν. Ἀμέσως ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἄλλων Δυνάμεων, δεικνύων ἀρχικῶς μετριοπάθειαν. Κατὰ τὰς συσκέψεις ταύτας τῶν πρεσβευτῶν, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν παρίστατο ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰταλίας, συνεφωνεῖτο νὰ ζητηθῇ ἀνακωχὴ ἓξ ἑβδομάδων, συγχρόνως δὲ «διοικητικὴ αὐτονομία» διὰ τὴν Βουλγαρίαν, Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας μεταρρυθμίσεις ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ἐπιτροπῆς ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων, διετυποῦτο δὲ καὶ ἡ σκέψις νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ταύτης ἐπιτροπῆς καὶ ἔνοπλος δύναμις ἐξ Εὐρωπαίων. Τὴν 24ην Ὀκτωβρίου ὁ Ἰγνάτιεφ, γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμίτ, ἐπέδωκε τὰ διαπιστευτήριά του, τὴν δὲ 29ην εἰς ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν ὡμίλησε περὶ τῆς ἀνακωχῆς εἰς τὸν σουλτᾶνον καὶ κατόπιν εἰς τὸν μέγαν βεζύρην.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰγνάτιεφ εἰς Κωνσταντινούπολιν δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς Τούρκους, θεωρηθεῖσα ὡς ἔνδειξις πολεμικῶν διαθέσεων τῆς Ρωσίας. Σχεδὸν συγχρόνως διεδίδετο ὅτι ἡ Ρωσία παρασκευάζει τὴν μεταφορὰν μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων διὰ Βεσσαραβίας καὶ Ρουμανίας πρὸς τὸν Δούναβιν, ὅτι μάλιστα συνῆψε καὶ σχετικὰς συμφωνίας μετὰ τῆς διευθύνσεως τῶν ρουμανικῶν σιδηροδρόμων, ὑποσχομένη εἰς τὴν Ρουμανίαν πλήρη ἀνεξαρτησίαν. Γεγονὸς ἦτο ὅτι ὁ Ρουμᾶνος πρωθυπουργὸς Βρατιάνο, μεταβὰς εἰς Λιβάδιαν, ἔγινε δεκτὸς ὑπὸ τοῦ τσάρου, συνομιλήσας ἐκεῖ καὶ μετὰ τοῦ Ἰγνάτιεφ περὶ διελεύσεως τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ διὰ Ρουμανίας, ὅτι δὲ τὴν 18 Ὀκτωβρίου συνεκεντρώθη εἰς τὴν περιοχὴν Γαλαζίου ρουμανικὸς στρατὸς 40.000 ἀνδρῶν, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ προσετίθεντο ἀκόμη 35.000, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἐκινητοποιοῦντο ἓξ ρωσικὰ στρατιωτικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Νότιος στρατιὰ» ἐτάσσοντο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ μεγάλου δουκὸς Νικολάου Νικολάϊεβιτς, ὅστις κατέφθανεν εἰς Κισνόβιον τῆς Βεσσαραβίας. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐδικαιολόγει ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις δι' ἐγκυκλίου αὐτῆς πρὸς τὰς Δυνάμεις, λέγουσα ὅτι ἡ Ρωσία θέλει νὰ λάβῃ ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ὑποστηριζομένων ἀρχῶν, διότι βλέπει ὅτι αἱ ἀπὸ ἔτους συνεχιζόμεναι διαπραγματεύσεις εἰς οὐδὲν καταλήγουν ἀποτέλεσμα.

Συγχρόνως ἐγίνετο γνωστὸν διὰ πληροφοριῶν τῆς ἐφημερίδος «France» ὅτι ὁ Γορτσάκωφ καὶ ὁ Βρατιᾶνο ὑπέγραψαν συνθήκην συμμαχίας, καθ' ἣν ἡ Ρουμανία θὰ ἀνεκηρύσσετο εἰς τελείως ἀνεξάρτητον βασίλειον, θὰ παρεχώρει δὲ εἰς τὴν Ρωσίαν τὰ στόμια τοῦ Δουνάβεως, λαμβάνουσα εἰς ἀντάλλαγμα τὴν Βουκοβίναν καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Τρανσυλβανίας. Πλήρης ἀνησυχίας διὰ τὰ ἐπικείμενα γεγονότα, ὁ ἡγεμὼν Κάρολος Χοεντζόλλερν ἔγραψεν εἰς τὸν πατέρα του ὅτι ἀπεφάσισε νὰ συνάψῃ στρατιωτικὴν σύμβασιν μετὰ τῆς Ρωσίας, ἂν καὶ Δυνάμεις τινὲς ζητοῦν παρ' αὐτοῦ νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῆς ἐκ Ρουμανίας διελεύσεως ρωσικῶν στρατευμάτων. Τὰς ἀνησυχίας αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν Κάρολος ἐξεδήλωνε καὶ πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος Ραγκαβῆν, διαβιβάζων δι' αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Γεώργιον τὴν συμβουλὴν νὰ κρατῇ τὸν στρατόν του ἕτοιμον πρὸς ἐνδεχομένην δρᾶσιν. Αἱ συμβουλαὶ αὗται ἤρχοντο ἐπικαίρως, διότι καὶ ἐν Ἀθήναις εἶχεν ἀρχίσει συγκίνησις τῆς κοινῆς γνώμης, ἥτις διηρωτᾶτο ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἡ Ἑλλὰς ἀμέτοχος τῆς ἐπικειμένης περιπλοκῆς. Διεδίδετο τότε ὅτι τὸ εἰς Εὐρώπην ταξίδιον τοῦ βασιλέως Γεωργίου εἶχε μεγάλην σημασίαν, καθότι ἡ Ἑλλὰς θὰ ζητήσῃ τὴν Κρήτην καὶ τὴν διορρύθμισιν τῶν πρὸς Β. συνόρων της. Τὴν 19 Νοεμβρίου ὁ πρωθυπουργὸς Κουμουνδοῦρος ἔλεγεν ἐν τῇ βουλῇ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει νὰ σκεφθῇ περὶ πολεμικῆς προπαρασκευῆς, διότι ὁ καιρὸς τῶν λόγων παρῆλθε καὶ ἡ πατρὶς ζητεῖ ἔργα.

Πράγματι ἡ κατάστασις εἶχε περιπλακῆ ὡς ἐκ τῆς ἀπειλητικῆς στάσεως, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανεν ἡ Ρωσία. Τὴν 30 Ὀκτωβρίου ὁ Ἰγνάτιεφ, κατόπιν μακρᾶς συνδιαλέξεως μετὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ἐπὶ τέλους συμφωνία περὶ ἀνακωχῆς. Αὐθημερὸν ὅμως ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ εἴδησις τῆς παρὰ τὸ Ἀλεξινὰτς νίκης τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ συγχρόνως τηλεγράφημα ἐκ Λιβαδίας, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ἰγνάτιεφ διετάσσετο νὰ ἐπιδώσῃ εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν τελεσίγραφον μὲ προθεσμίαν 48 ὡρῶν πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ὁ Ἰγνάτιεφ ἐδίστασε νὰ προβῇ εἰς τὸ διάβημα τοῦτο μετὰ τὴν συνδιάλεξιν, τὴν ὁποίαν ἔσχεν ὀλίγον προηγουμένως μετὰ τοῦ βεζύρου. Μετέδωκε τοὺς ἐνδοιασμούς του εἰς Λιβάδιαν, εἰς ἀπάντησιν ὅμως ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ ἐπιδώσῃ τὸ τελεσίγραφον καὶ ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν τὴν 18/31ην Ὀκτωβρίου. Ἡ ἐξέγερσις τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου, ἔλεγεν ὁ Ἰγνάτιεφ ἐν τῇ διακοινώσει του, ἐπροκάλεσεν ἐνθουσιῶδες ἐνδιαφέρον τοῦ ρωσικοῦ ἔθνους, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ὅστις συμμερίζεται τὰς συμπαθείας τοῦ λαοῦ του ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, προσεπάθησε μετὰ τῶν ἄλλων μεγάλων Δυνάμεων ν' ἀποκαταστάσῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν χερσόνησον, ἀλλὰ δὲν δύναται πλέον νὰ ἀνεχθῇ τὴν παρέλκυσιν τῶν διαπραγματεύσεων, διότι ἡ αἱματοχυσία ἔλαβε κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας διαστάσεις, αἵτινες θίγουν τὰ αἰσθήματα τῆς φιλανθρωπίας. «Ὡς ἐκ τούτου ὁ ὑπογεγραμμένος ἐνετάλη νὰ δηλώσῃ εἰς τὴν Πύλην, ἐν ὀνόματι τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ὅτι θὰ ἀπέλθῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ προσωπικοῦ τῆς πρεσβείας, ἂν δὲν συνομολογηθῇ ἐντὸς προθεσμίας δὶς 24 ὡρῶν ἀνακωχὴ διαρκείας 6 ἑβδομάδων μέχρι δύο μηνῶν». Συγχρόνως ὁ Ἰγνάτιεφ ἤρχισε νὰ ἑτοιμάζῃ τὰς ἀποσκευάς του. Τὴν ἐπιοῦσαν ἡ Πύλη ἀπήντησεν ὅτι δέχεται ἀνακωχὴν δύο μηνῶν καὶ ἔδωκεν ἤδη εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς πρὸς ἀναστολὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν.

Ἀμέσως κατόπιν συνῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, προτάσει τῆς Ἀγγλίας, συνδιάσκεψις τῶν Δυνάμεων τῆς συνθήκης Παρισίων, τῶν ἐγγυητριῶν τῆς Τουρκίας, ὡς ἐλέγοντο τότε. Ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη συνέλθῃ ἡ συνδιάσκεψις, ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος, ἐπιστρέφων ἐκ Λιβαδίας εἰς Πετρούπολιν ὡμίλησεν ἐν Μόσχᾳ κατὰ τρόπον, ὅστις ἐδείκνυεν ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ἐπέμβῃ ἐνόπλως ὑπὲρ τῶν Σλαύων τῆς Τουρκίας. Ἄλλως τε ἐν τῷ μεταξὺ ἐξηκολούθουν αἱ πολεμικαὶ προπαρασκευαὶ τῆς Ρωσίας καὶ ἐξεδόθη δάνειον 100 ἑκατομμυρίων ρουβλίων, ἐνῷ συγχρόνως ὁ πολεμικὸς ὀργασμὸς ἐξηπλοῦτο ἐν Ρωσίᾳ. Ἡ μηδενιστικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ κίνησις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας ὑπεχώρει πρὸ τοῦ πολεμικοῦ τούτου ἐνθουσιασμοῦ.

Ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ Τουρκία δὲν ἔμενεν ἀδρανής. Ὁ ἡγέτης τοῦ τουρκικοῦ φιλελευθέρου κόμματος Μιτχὰτ πασᾶς ἠγωνίζετο νὰ συγκρατήσῃ τὴν πτῶσιν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διὰ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ἐνῷ συγχρόνως ἐπεδίδετο δραστηρίως εἰς τὴν στρατιωτικὴν παρασκευὴν τοῦ κράτους. Ἡ Αἴγυπτος ἐκαλεῖτο νὰ στείλῃ καὶ αὐτὴ στρατιωτικὸν σῶμα. Ἐξ Ἀγγλίας ἔφθασεν ἄφθονον πολεμικὸν ὑλικόν. Ὁ δὲ τουρκικὸς λαὸς ἐφαίνετο ἀποφασισμένος νὰ πολεμήσῃ μᾶλλον ἢ νὰ ἀνεχθῇ τὴν ξενικὴν ἐπέμβασιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἐκινοῦντο πρὸς πρόληψιν τῆς συρράξεως. Ἡ Ἀγγλία ἠκολούθει φιλοτουρκικὴν πολιτικήν. Ἀλλ' αἱ ὑπὲρ τῆς Τουρκίας συμπάθειαι τῆς κοινῆς γνώμης ἐψυχράνθησαν συνεπείᾳ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ τουρκικῶν ὠμοτήτων. Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἀνησύχει διὰ τὰς συνεπείας, τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐνδεχομένη ρωσικὴ νίκη διὰ τὰ ἐν τῇ Μεσογείῳ καὶ Ἀνατολῇ ἐν γένει συμφέροντα αὐτῆς. Ἀλλ' ἐκ τῆς στάσεως τῆς ἀγγλικῆς κοινῆς γνώμης ἐφαίνετο πλέον ὅτι ἡ ἀγγλικὴ πρὸς τὴν Τουρκίαν ὑποστήριξις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθῇ ἐμπράκτως. Προκειμένου περὶ τῆς Γαλλίας, ἡ θέσις αὐτῆς, μετὰ τὸ πολεμικὸν ἀτύχημα τοῦ 1870—1871, δὲν τῇ ἐπέτρεπε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Σεβαστουπόλεως. Ἀφ' ἑτέρου ὁ πρίγκιψ Βίσμαρκ, καγκελλάριος τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, διεκήρυττεν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τῇ 5ῃ Νοεμβρίου ὅτι ἡ «συμμαχία τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη, ὅτι δέ, ἂν δὲν θὰ ἀπεφεύγετο ὁ πόλεμος ἐν Ἀνατολῇ, ἡ Γερμανία θὰ παρέμενεν οὐδετέρα». Ἡ Αὐστρία, συμφωνήσασα μετὰ τῆς Ρωσίας περὶ τηρήσεως οὐδετερότητος, ἔναντι τῆς ὁποίας θὰ ἐλάμβανε τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην (συμφωνία τῆς Reichstadt), ἀπέφευγε πᾶσαν διαφωνίαν μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ δίδῃ εἰς τὴν Τουρκίαν συμβουλάς.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀβεβαίας καὶ ἀπειλητικῆς καταστάσεως ἤρχισεν ἡ συνδιάσκεψις Κωνσταντινουπόλεως (11 — 21 Δεκεμβρίου 1876) ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἰγνάτιεφ, ἀποφασίσασα νὰ διατηρηθῇ τὸ ἐν Σερβίᾳ καθεστὼς καὶ νὰ εἰσαχθοῦν εἰς Βουλγαρίαν, Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην μεταρρυθμίσεις ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν εὐρωπαϊκῆς ἐπιτροπῆς μὲ διεθνῆ χωροφυλακήν, χωρὶς κανεὶς ἐκ τῶν συσκεπτομένων νὰ σκέπτεται σοβαρῶς περὶ ἐκτελέσεως τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων. Ἀποτυχούσης τῆς συνδιασκέψεως, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων ἀπῆλθον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Κατεβλήθη τότε ὑστάτη προσπάθεια πρὸς πρόληψιν τοῦ πολέμου. Αἱ ἐγγυήτριαι Δυνάμεις (καὶ ἡ Ρωσία) ὑπέγραψαν τῇ 18/31 Μαρτίου ἐν Λονδίνῳ πρωτόκολλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπροτείνετο ἡ συνομολόγησις εἰρήνης μεταξὺ Τουρκίας καὶ Μαυροβουνίου μὲ μικρὰς ἐδαφικὰς παραχωρήσεις πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο — μετὰ τῆς Σερβίας εἶχε κλεισθῇ ἡ εἰρήνη τὴν 1 Μαρτίου — καὶ ἐπὶ πλέον ὁ ἀφοπλισμὸς τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ρωσίας, ἐπεφυλάσσοντο δὲ αἱ Δυνάμεις νὰ σκεφθοῦν ἀπὸ κοινοῦ περὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσίας κόμις Συβάλωφ ὑπέγραψε τὸ πρωτόκολλον μετὰ προσθέτου δηλώσεως, καθ' ἥν, ἂν ἡ Τουρκία δηλώσῃ ὅτι εἶναι ἑτοίμη νὰ δεχθῇ τὸ πρωτόκολλον, καὶ ἡ Ρωσία θὰ ἀφωπλίζετο. Πρὸς τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ στείλῃ ἡ Τουρκία ἀντιπρόσωπον εἰς Πετρούπολιν. Τὴν σημασίαν τοῦ πρωτοκόλλου ὑπεβίβασεν ἔτι μᾶλλον ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας λόρδος Derby, προσθέσας δήλωσιν, καθ' ἣν «ἡ Ἀγγλία ἀπεφάσισε νὰ ὑπογράψῃ τὸ πρωτόκολλον μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης, ὅτι δέ, ἂν δὲν ἐπετυγχάνετο ἡ εἰρηνικὴ συνεννόησις καὶ ὁ ἀφοπλισμὸς τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Τουρκίας, τὸ πρωτόκολλον θὰ ἐθεωρεῖτο ἄνευ ἰσχύος». Τὸ πρωτόκολλον ὅμως εἶχε διὰ τὴν Ρωσίαν τὴν σημασίαν ὅτι ἐξησφαλίζετο ἡ οὐδετερότης τῶν Δυνάμεων. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ὑπέβαλε τὴν 5 Ἀπριλίου 1877 τὸ πρωτόκολλον εἰς τὴν Πύλην. Τὴν 9ην Ἀπριλίου αὕτη ἀπήντησεν ἀρνητικῶς, δηλοῦσα ὅτι τὸ πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου ἀπετέλει ἀπόπειραν ἐκφοβισμοῦ καὶ ὅτι «ἐνισχυομένη ἐκ τοῦ αἰσθήματος τοῦ δικαίου τῆς ὑποθέσεώς της καὶ πλήρης ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν Θεόν, ἡ Τουρκία εἶναι ἀποφασισμένη νὰ ἀγνοήσῃ ἀπόφασιν ληφθεῖσαν ἄνευ αὐτῆς καὶ στρεφομένην μόνον ἐναντίον της». Πᾶσα πρότασις ἐδαφικῶν παραχωρήσεων πρὸς τὸ Μαυροβούνιον ἀπερρίπτετο. Ὁ πόλεμος ἦτο πλέον ἀναπόφευκτος.

Τῇ 4/16 Ἀπριλίου ἡ Ρουμανία, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε προσπαθήσει εἰς μάτην, διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Δημητρίου Βρατιάνου εἰς Κωνσταντινούπολιν, νὰ ἐπιτύχῃ ἐγγυήσεις διὰ τὴν οὐδετερότητά της, ὑπέγραψε μετὰ τῆς Ρωσίας στρατιωτικὴν σύμβασιν, ἥτις ἐξησφάλισεν εἰς τὸν ρωσικὸν στρατὸν «ἐλευθέραν διάβασιν διὰ τοῦ ρουμανικοῦ ἐδάφους καὶ τὴν μεταχείρισιν φιλικοῦ στρατοῦ». Τὴν 18 Ἀπριλίου ὁ ἡγεμὼν Κάρολος τῆς Ρουμανίας διέταξε τὴν κινητοποίησιν ὁλοκλήρου τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ. Ἤδη ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐκάλει τὴν Ρουμανίαν νὰ συνεννοηθῇ περὶ κοινῶν μέτρων ἀμύνης κατὰ τῆς Ρωσίας. Ἡ Ρουμανία ἀπήντησε μεθ' ὑπεκφυγῶν, λέγουσα ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ πρὶν ἢ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τῶν βουλῶν.

Τὴν 24 Ἀπριλίου τοῦ 1877 ἐπῆλθεν ἡ ἐπίσημος κήρυξις τοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς Ρωσίας κατὰ τῆς Τουρκίας διὰ διακοινώσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Γορτσάκωφ πρὸς τὸν ἐν Πετρουπόλει πρέσβυν τῆς Τουρκίας Τεβφὴκ βέην. Συγχρόνως ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐξέδιδεν ἐκ Κισνοβίου διάγγελμα πρὸς τὸν ρωσικὸν λαόν, ὁ δὲ Γορτσάκωφ ἐγκύκλιον πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς συνθήκης Παρισίων, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγεν ὅτι μηδεμιᾶς πλέον ὑπολειφθείσης ἐλπίδος, ὅπως ἡ Πύλη ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἐπιθυμίας καὶ συμβουλὰς τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐπειδὴ ἐξέλιπεν οὕτω πᾶσα ἐγγύησις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν προταθεισῶν μεταρρυθμίσεων, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ μόνος τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκάλεσε τὰς ἄλλας Δυνάμεις νὰ συμμετάσχουν καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν στρατόν του τὴν διαταγὴν νὰ διαβῇ τὰ τουρκικὰ σύνορα.

Ἡ Ἀγγλία ἡ Αὐστροουγγαρία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία ἐκήρυξαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ πολέμου οὐδετερότητα, ἡ Ἀγγλία ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι ἡ Ρωσία οὐδὲ κἂν προσωρινῶς θὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀποκλεισθῇ ἡ διῶρυξ τοῦ Σουέζ, ἡ Αὐστροουγγαρία ὑπὸ τὴν

Digitized by Google

ἐπιφύλαξιν ὅτι δὲν θὰ συμμετάσχῃ τοῦ πολέμου ἡ Σερβία. Ἡ Γερμανία δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ δηλώσῃ οὐδετερότητα. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου. Τὴν 24ην Ἀπριλίου τοῦ 1877 ἡ Ρωσία ἐκήρυξε νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἡ ἐπιστράτευσις ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων εἶχεν ἀρχίσει πολὺ πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, καθόσον ἡ μὲν Ρωσία ὑπεστήριζε τὰς ἀπὸ τοῦ 1876 διατελούσας ἐν ἐπαναστάσει τουρκικὰς ἐπαρχίας, ἰδίως τὴν Σερβίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον, ἡ δὲ Τουρκία εἶχε στρατὸν ἐπαρκῆ πρὸς καταστολὴν τῶν ἁπανταχοῦ τῆς αὐτοκρατορίας ἐκδηλουμένων τότε ἐπαναστατικῶν τάσεων, δι' ὃ ἡ ἐπιστράτευσις ἤρχισεν οὐσιαστικῶς ὑπὸ μὲν τῆς Τουρκίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1876, ὑπὸ δὲ τῆς Ρωσίας ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1876, ὁπότε ἐκινητοποίησεν 6 σώματα στρατοῦ. Κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου εὑρέθησαν ἐπιστρατευμέναι ἡ μὲν Ρωσία μὲ 11 σώματα στρατοῦ (παρ' ἑκάστῳ σώματι ἀνῆκε καὶ μία μεραρχία ἱππικοῦ) παρὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ τουρκικὰ σύνορα, ἤτοι μὲ 250.000 πεζούς, 35.000 ἱππεῖς καὶ 650 πυροβόλα, εἰς ἣν δύναμιν ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ προστεθῶσιν οἱ στρατοὶ τοῦ Μαυροβουνίου ἐξ 25.000 ἀνδρῶν, τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ρουμανίας ἐκ 50.000 ἕκαστος, καὶ τῆς Βουλγαρίας ἐξ ὀλίγων χιλιάδων (ληπτέον ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ρωσικὴ αὕτη δύναμις ἦτο τὸ πολλοστημόριον τῆς ὅλης ρωσικῆς δυνάμεως, δυναμένης νὰ ἐξιχθῇ εἰς τὰ 2 ½ ἑκατομμύρια ἀνδρῶν), ἡ δὲ Τουρκία μὲ 8 σώματα στρατοῦ ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ ταῦτα τελείως ἀνοργάνωτα καὶ μὲ εἰκονικὴν συγκρότησιν εἰς σώματα καὶ μεραρχίας, δι' ὃ ἀποτελοῦντα πραγματικὴν δύναμιν μὴ ὑπερβαίνουσαν τοὺς 100.000 πεζοὺς 10.000 ἱππεῖς καὶ 400 πυροβόλα, εἰς ἣν προσθετέα ἡ ἀμφιβόλου ἀξίας δύναμις 50.000 ἀτάκτων. Ἡ Τουρκία εἶχεν ἐπὶ πλέον στράτευμα εἰς μὲν τὴν Ἀσίαν (εἰς τὴν Ἀρμενίαν) ἐξ 100.000 ἀνδρῶν, εἰς δὲ τὰς ἐπαναστατημένας ἐπαρχίας Ἑρζεγοβίνης καὶ Βοσνίας, καθὼς καὶ εἰς Σερβίαν καὶ εἰς Μαυροβούνιον, ἕτερον ἐξ 150.000 ἀνδρῶν, διεσπαρμένον ὅμως ἀναλόγως τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν. Ὡς ὁπλισμὸν εἶχον, οἱ μὲν Ρῶσοι εἰς τὸ πεζικὸν τυφέκιον Κρίνκ, εἰς τὸ πυροβολικὸν πυροβόλον ἐγχωρίου κατασκευῆς, οἱ δὲ Τοῦρκοι εἰς τὸ πεζικὸν τυφέκιον Μαρτίνι καὶ μικρόν τινα ἀριθμὸν Winchester (εἶδος ἀρχεγόνου ἐπαναληπτικοῦ), εἰς τὸ πυροβολικὸν πυροβόλον Κρούπ.

Σχέδια ἐπιχειρήσεων. Ρωσία. Τὸ ρωσικὸν σχέδιον εἶχεν ὡς βάσιν τὴν ἐπίθεσιν, ἵνα τοιουτοτρόπως προελάσῃ ὁ ρωσικὸς στρατὸς μέχρι τῆς καρδίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους, μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ μὲ τελικὸν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἀπετέλει ἐγχείρημα πολὺ μέγα διὰ τὸν ρωσικὸν στρατόν, καθόσον ἐπρόκειτο περὶ προσπεράσεως μεγάλων κωλυμάτων, ὧν θὰ ἐγίνετο ἀναμφισβητήτως εὐρεῖα χρῆσις ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὰ τὴν στρατηγικὴν αὐτῶν ἄμυναν. Τοιαῦτα δ' εἶναι: Κατὰ πρῶτον ὁ κάτω Δούναβις, μὲ πλάτος περὶ τὰ 800 μέτρα καὶ μὲ τὴν δεξιὰν ὄχθην (τὴν τουρκικὴν) ἐπικρατοῦσαν τῆς ἀριστερᾶς (τῆς ρουμανικῆς), ἐφ' ἧς θὰ συνεκεντροῦτο ὁ ρωσικὸς στρατός, πρὸς δὲ φυλασσόμενος ὑπὸ σειρᾶς τουρκικῶν φρουρίων εὑρισκομένων παρὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην (Βιδδινίου, Νικοπόλεως, Ρουχτσουκίου, Σιλιστρίας), καὶ ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ τετραπλεύρου τῶν φρουρίων Ρουχτσούκι — Σιλίστρια — Σοῦμλα — Βάρνα. Τὰ φρούρια ταῦτα δὲν ἦσαν συγχρονισμένα πρὸς τὴν τότε ἐποχήν, καθ' ὃ ἀνθεκτικὰ διὰ πυροβολικὸν παλαιοτάτης ἐποχῆς, καὶ ἐστεροῦντο ἐξωτερικῶν ἔργων. Κατόπιν, κατὰ σειράν, ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νοτιοανατολάς, εἶχον τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Αἵμου (Βαλκανίων), ἀποτελουμένην ἐκ δυσπροσίτων ὑψηλῶν ὀρέων, ὑψομέτρου περὶ τὰ 2.000 μ. καὶ μὴ προσπελασμένων εἰμὴ μόνον διὰ τῶν αὐχένων των (Σίπκας, Τραγιάνου κτλ.), καὶ τέλος τὰ ὑψώματα τῆς Τσατάλτζας τὰ εὑρισκόμενα περὶ τὰ 40 χλμ. δυτικῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ φράσσοντα τὴν πρὸς ταύτην προέλασιν. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ρωσικῆς ταύτης προελάσεως προυκρίθη ὡς γραμμὴ ἐπιχειρήσεων, ἐκ τῶν τριῶν δυνατῶν τοιούτων ἡ διήκουσα ἐκ Βουκουρεστίου διὰ Σίστοβας καὶ Σίπκας πρὸς Ἀδριανούπουλιν, καθ' ὃ εὐθυτέρα καὶ συγχρόνως πλεονεκτοῦσα ἀπέναντι τῶν ἑτέρων δύο, καθόσον ἡ μὲν παραλιακή, δηλαδὴ ἡ ἐκ Γαλαζίου διὰ Προβάντι (ἢ Πραβάντι) πρὸς Ἀδριανούπολιν εἶναι μὲν κατά τι συντομωτέρα, ἀλλὰ παρουσίαζε τὴν μεγάλην δυσκολίαν ὅτι διέρχεται διὰ τοῦ τετραπλεύρου, συνεπῶς ἀπῃτεῖτο ἡ προκαταβολικὴ διακατοχὴ αὐτοῦ, ἡ δὲ δυτικωτέρα, δηλαδὴ ἡ ἐκ Βουκουρεστίου διὰ Νικοπόλεως, Σόφιας καὶ Φιλιππουπόλεως πρὸς Ἀδριανούπολιν εἶναι πολὺ μακρά, τὸ δὲ πάντων κύριον ἔκκεντρος ἐν σχέσει πρὸς τὰς ρωσικὰς βάσεις.

Τουρκία. Τὸ τουρκικὸν σχέδιον εἶχεν ὡς βάσιν τὴν στρατηγικὴν ἄμυναν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (νοτίας) ὄχθης τοῦ Δουνάβεως (ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους), δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ τετραπλεύρου, καθόσον ἐθεωρήθη, καὶ πολὺ ὀρθῶς, ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἀρχιστρατηγείου ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ μειονότης τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ἐν παντὶ ὑποδεεστέρα ὀργάνωσις καὶ ἐκπαίδευσίς του δὲν ἐπέτρεπεν οὐδὲ κἂν σκέψιν περὶ ἐπιθέσεως. Ἐπεβάλλετο ἄμυνα ἀποσκοποῦσα τὴν συμπαράσυρσιν τῶν Ρώσων ἐντὸς τοῦ τετραπλεύρου, καὶ ταύτης συντελεσθείσης, ἀνάληψις τοπικῶν τακτικῶν ἐπιθέσεων ἐπὶ τῷ σκοπῷ κατατριβῆς τῶν Ρώσων, ἰδίᾳ δὲ πλευρικῶν ἐπιθέσεων κατ' αὐτῶν.

Συγκέντρωσις. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω σχεδίων οἱ ἀντίπαλοι συνεκεντρώθησαν ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται, δηλαδὴ οἱ μὲν Ρῶσοι ἔχοντες τὸν κύριον ὄγκον των εἰς Βεσσαραβίαν ἐξ 6 σωμάτων στρατοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ σώματος (ἀνιχνευτῶν) τοῦ στρατηγοῦ Σκόβελεφ, ἀποτελέσαντα στρατιὰν ἀποκληθεῖσαν *νοτίαν* ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦκα Νικόλαον, ἑτέραν δὲ στρατιὰν ἐκ δύο σωμάτων στρατοῦ, κατανεμηθεῖσαν κατὰ μῆκος τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀπὸ ρουμανικῶν συνόρων μέχρι Κριμαίας· τρία ἕτερα σώματα στρατοῦ

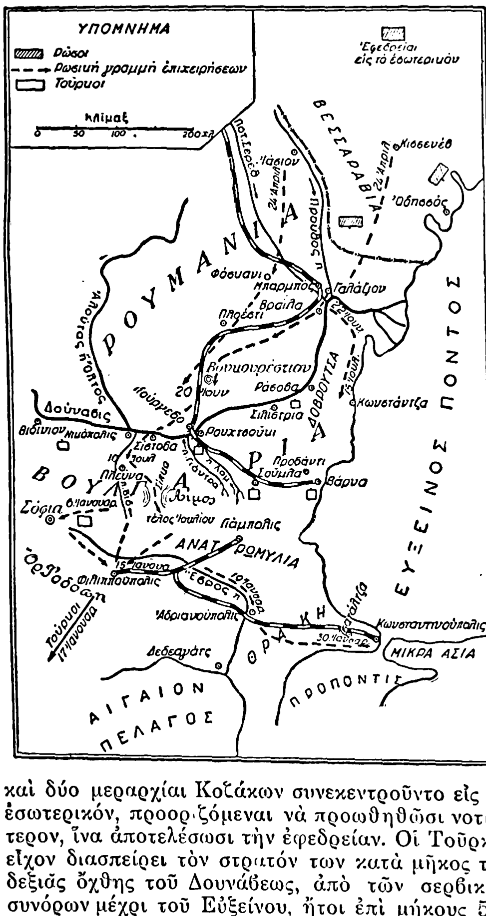

καὶ δύο μεραρχίαι Κοζάκων συνεκεντροῦντο εἰς τὸ ἐσωτερικόν, προοριζόμεναι νὰ προωθηθῶσι νοτιότερον, ἵνα ἀποτελέσωσι τὴν ἐφεδρείαν. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον διασπείρει τὸν στρατόν των κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἀπὸ τῶν σερβικῶν συνόρων μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ἤτοι ἐπὶ μήκους 500 περίπου χιλιομέτρων, εἰς τρόπον ὥστε εὑρίσκετο ἀνὰ ἓν σῶμα στρατοῦ εἰς Δοβρουτσὰν καὶ εἰς Βιδδίνιον, καθὼς καὶ εἰς ἓν ἕκαστον τῶν φρουρίων τοῦ τετραπλεύρου, δύο δὲ σώματα περὶ τὴν Σόφιαν ὡς ἐφεδρεία. Τὸ σύνολον, ἀποκληθὲν *στρατιὰ τοῦ Δουνάβεως*, ἐτάχθη ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ γηραιοῦ στρατάρχου Ἀβδοὺλ Κερὶμ καὶ ἐχωρίσθη εἰς δύο ὁμάδας, τὴν μὲν *ἀνατολικὴν* περιλαμβάνουσαν τὰ σώματα τῆς Δοβρουτσᾶς καὶ τοῦ τετραπλεύρου (5 σώματα), ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Ἀβδοὺλ Κερίμ, τὴν δὲ *δυτικὴν* περιλαμβάνουσαν τὸ σῶμα τοῦ Βιδδινίου καὶ τὰ περὶ τὴν Σόφιαν (ἐφεδρείαν) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Ὀσμὰν πασᾶ. Ὑπῆρχεν ἐπὶ πλέον εἷς μικρὸς τουρκικὸς στολίσκος ἐκ θωρακισμένων μονιτόρων, διαπλέων τὸν Δούναβιν καὶ προωρισμένος διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ὅστις τάχιστα ἐξουδετερώθη ὑπὸ τῶν Ρώσων.

Ἐπιχειρήσεις. Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ πολέμου τούτου χωρίζονται εἰς 6 περιόδους: 1η *Ρωσικὴ προέλασις ἐκ τοῦ Προύθου εἰς τὸν Δούναβιν*· 24 Ἀπριλίου—20 Ἰουνίου 1877· 2α *Ρωσικὴ προσπέρασις τοῦ Δουνάβεως*· 22 Ἰουνίου—10 Ἰουλίου 1877· 3η *Ρωσικὴ προέλασις πρὸς τὸν Αἶμον καὶ πρὸς τὴν Πλεύναν*· 9 Ἰουλίου—τέλος Ἰουλίου 1877· 4η *Τουρκικαὶ ἐπιθέσεις*· 21 Αὐγούστου—20 Σεπτεμβρίου 1877· 5η *Ἐπιχειρήσεις εἰς Πλεύναν καὶ παράδοσις αὐτῆς*· Σεπτέμβριος—10 Δεκεμβρίου 1877· 6η *Ρωσικὴ προέλασις πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ τὴν Θρᾴκην*· τέλος Δεκεμβρίου—31 Ἰανουαρίου 1878.

1η περίοδος. Ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ πολέμου ἔσπευσαν οἱ Ρῶσοι νὰ προσπεράσωσι τὸν Προῦθον, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐπιτύχωσι τὴν προσπέρασιν καὶ τοῦ Σερὲθ πρὶν ἢ ὁ τουρκικὸς στολίσκος καταστρέψῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου μεγάλην σιδηροδρομικὴν γέφυραν τοῦ Μπαρμπός. Ἡ ρωσικὴ στρατιὰ τοῦ Νότου, ἐκκινήσασα τὴν 24ην Ἀπριλίου 1877 ἐκ Κισσενὲβ καὶ ἐξ Ἰασίου, ἤρχισε τὴν προέλασίν της διὰ δύο φαλάγγων συγκεντρικῶς πρὸς Βουκουρέστιον, ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται. Ὁ σιδηρόδρομος ἐχρησιμοποιήθη διὰ τοὺς ἀνεφοδιασμοὺς μόνον. Ἡ προέλασις αὕτη διήρκεσε μέχρι τῆς 20ῆς Ἰουνίου 1877, ὁπότε ἡ νοτία στρατιὰ τῆς Ρωσίας εὑρέθη συγκεντρωμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, μὲ τὰ σώματα 9ον καὶ 12ον πρὸ τῆς Νικοπόλεως, τὰ 8ον καὶ 13ον πρὸ τῆς Σίστοβας, τὸ 11ον πρὸς τὸ Ρουχτσούκιον, τὸ 7ον πρὸ τῆς Σιλιστρίας, τὸ 14ον πρὸ τῆς Βραΐλας, προκαλυπτόμενα δ' ὑπὸ ἰσχυρῶν μονάδων ἱππικοῦ. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς καταφέρονται κατὰ τῶν Τούρκων, καθ' ὅσον οὗτοι δὲν κατέστρεψαν διὰ τῶν μονιτόρων των τὴν γέφυραν τοῦ Μπαρμπός, ὁπότε, ἂν τοῦτο ἐγίνετο, θὰ ἐπεβραδύνετο ἡ ρωσικὴ προέλασις διὰ πολὺν χρόνον. Εὐθὺς ἅμα τῇ εἰσελάσει τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐντὸς τοῦ ρουμανικοῦ ἐδάφους, ἡ Ρουμανία διέταξε τὸν στρατόν της (δύο σώματα στρατοῦ) νὰ ἐκκενώσῃ τὴν χώραν καὶ νὰ συγκεντρωθῇ πρὸς τὴν δυτικὴν περιοχὴν (πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα), παραμένουσα προσωρινῶς ἐν ἐνόπλῳ οὐδετερότητι, μέχρις οὗ κανονίσῃ τὴν περαιτέρω στάσιν της, ἐξερχομένη εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ ἑνὸς τῶν ἀντιπάλων κρατῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐτήρει ὅλως παθητικὴν στάσιν, ἀρκούμενος εἰς τὸ νὰ ἐπιτηρῇ τὸν Δούναβιν. Ὁ τουρκικὸς στολίσκος τοῦ ποταμοῦ, ἐφ' οὗ οἱ Τοῦρκοι εἶχον στηρίξει μεγάλας ἐλπίδας, ἐξουδετερώθη τάχιστα ὑπὸ τῶν Ρώσων, βαλλόντων αὐτὸν διὰ τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ των, εἰς τρόπον ὥστε ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰουνίου 1877 ρωσικὸς στολίσκος διέπλεε τὸν Δούναβιν (οἱ Ρῶσοι μετέφερον τὰ πλοῖά των ταῦτα διὰ ξηρᾶς, καὶ εἶτα καθείλκυσαν εἰς τὸν ποταμόν).

2α περίοδος. Διὰ τὸ σημεῖον προσπεράσεως τοῦ Δουνάβεως πολλαὶ γνῶμαι ἠγέρθησαν ἐν τῷ ρωσικῷ ἀρχιστρατηγείῳ, καθόσον ἔπρεπεν ἀπαραιτήτως νὰ παρακαμφθῇ τὸ τετράπλευρον. Ἐν τέλει ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ προσπέρασις ἐκτελεσθῇ εἰς τὴν μεταξὺ Νικοπόλεως καὶ Σίστοβας περιοχήν, ἀφοῦ προηγουμένως τὸ ἐπὶ τοῦ κάτω Δουνάβεως ρωσικὸν στράτευμα θὰ προσεπέρα τὸν ποταμὸν παρὰ τὴν Βραΐλαν καὶ θὰ εἰσέβαλλεν ἐντὸς τῆς Δοβρουτσᾶς. Τὴν 22αν Ἰουνίου 1877 ἤρχισεν ἡ παρὰ τὴν Βραΐλαν προσπέρασις τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τσίμμερμαν 14ου σώματος, ἥτις διεξήχθη ἀμαχητί, καθόσον οἱ Τοῦρκοι ὑπεχώρησαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξεκένωσαν ἅπασαν τὴν Δοβρουτσάν, ἐγκατασταθέντες νοτίως τοῦ Τραϊανείου τείχους (παλαιοῦ ρωμαϊκοῦ τείχους, διήκοντος μεταξὺ Ράσοβας καὶ Κωνστάντζας), ὁπότε οἱ Ρῶσοι κατέλαβον μέχρι τῆς 15ης Ἰουλίου ἅπασαν τὴν Δοβρουτσάν. Ἐνῷ ὅμως τὸ ρωσικὸν τοῦτο στράτευμα τῆς Δοβρουτσᾶς θὰ ἠδύνατο ν' ἀπασχολήσῃ σοβαρῶς τὸ τουρκικὸν τετράπλευρον, ἐν τούτοις δὲν τὸ ἔπραξε, καὶ δι' αὐτὸ τὸ στράτευμα τοῦτο ἠδράνησε τοῦ λοιποῦ, μὴ μετασχὸν τῶν περαιτέρω ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τὰς 25ην καὶ 26ην Ἰουνίου ἐξετελέσθη ὑπὸ τῶν Ρώσων σφοδρὸς βομβαρδισμὸς ἐναντίον τῶν φρουρίων Νικοπόλεως καὶ Ρουχτσουκίου. Τὴν ἑσπέραν τῆς 26ης Ἰουνίου ἤρχισεν ἡ προσπέρασις τῶν Ρώσων παρὰ τὴν Σίστοβαν, ἔναρξιν δ' ἐποίησεν ἡ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Δραγομιρώφ, ἐγκαταστήσασα ἀμέσως προγεφύρωμα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς προσπεράσεως. Ἡ προσπέρασις ὁλοκλήρου τῆς νοτίας στρατιᾶς ἐπεραιώθη τὴν 10ην Ἰουλίου 1877 (δύο μόνον σώματα, 4ον καὶ 11ον, παρέμειναν προσωρινῶς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως ὡς ἐφεδρεία), καὶ δὴ ἀμαχητί, καθόσον οἱ Τοῦρκοι οὐδεμίαν ἀπολύτως προέβαλον ἀντίστασιν. Τὸ ὑπό τινων συγγραφέων ἀναγραφόμενον ὅτι οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν αἰφνιδιασμόν, λόγῳ τῆς ἀγνοίας τοῦ σημείου προσπεράσεως, θεωρεῖται ἀνακριβέστατον, καθόσον οἱ πλεῖστοι συγγραφεῖς ἀναγράφουσιν ὅτι τὸ τουρκικὸν ἀρχιστρατηγεῖον ἦτο τελείως ἐνήμερον τῶν κινήσεων τῶν Ρώσων, τὸ ὅτι δὲ δὲν ἀντέδρασαν, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἀβδοὺλ Κερὶμ ἐφοβεῖτο πᾶσαν ἐνεργὸν δρᾶσιν. Τοιουτοτρόπως, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ ρωσικὸς στρατὸς εὑρίσκετο ἐντὸς τῶν σπλάγχνων τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ἔχων ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἀνὰ μίαν ὁμάδα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, πρὸς μὲν τὸ δεξιὸν (δυτικὸν) πλευρὸν τὴν ὁμάδα τοῦ Ὀσμὰν πασᾶ, πρὸς δὲ τὸ ἀριστερὸν (ἀνατολικὸν) πλευρὸν τὴν τοῦ Ἀβδοὺλ Κερίμ, συνεπῶς ὑποχρεωμένος νὰ προκαλυφθῇ ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ἑκατέρωθεν πλευρά, δεδομένου ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἀποσπασμάτων, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν τούτων τῶν ὄγκων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, καὶ συγχρόνως νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διὰ Σίστοβας γραμμὴν συγκοινωνιῶν.

3η περίοδος. Διὰ τὴν περαιτέρω πρὸς τὸν Αἶμον προέλασιν οἱ Ρῶσοι ἐσκέφθησαν ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὤφειλον ν' ἀντιμετωπίσωσι τοὺς ἑκατέρωθεν τουρκικοὺς ὄγκους, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ σπεύσωσι νὰ καταλάβωσι τὰς κυριωτέρας διαβάσεις (αὐχένας) τοῦ Αἵμου πρὶν ἢ προλάβωσιν οἱ Τοῦρκοι νὰ τοὺς καταλάβωσι δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων. Δι' ὃ κατένειμον τότε τὸν στρατόν των εἰς τρεῖς ὁμάδας: ἀνατολικὴν ὁμάδα, ἐκ τῶν 12ου καὶ 13ου σωμάτων στρατοῦ ὑπὸ τὸν Τσάρεβιτς, λαβοῦσαν τὴν ἐντολὴν νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γιάντρα,

Digitized by Google

νὰ καταλάβῃ τὸ Ρουχτσούκιον καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀπειλῇ τὸ τουρκικὸν στράτευμα τοῦ τετραπλεύρου· δυτικὴν ὁμάδα, ἐκ τοῦ 9ου σώματος καὶ ἐκ μιᾶς ταξιαρχίας ὑπὸ τον στρατηγὸν Κρύντενερ, λαβοῦσαν τὴν ἐντολὴν νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Βίδ, νὰ καταλάβῃ τὴν Νικόπολιν καὶ ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατεύματος τοῦ Οσμάν· ἐμπροσθοφυλακὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γοῦρκον, ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ σώματος τοῦ Σκόβελεφ καὶ ἐκ δύο μεραρχιῶν ἱππικοῦ, λαβοῦσαν ἐντολὴν νὰ σπεύσῃ νὰ καταλάβῃ τοὺς αὐχένας τοῦ Αἴμου· ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ αὕτη παρηκολουθεῖτο ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ 8ου σώματος. Τὰ σώματα 4ον καὶ 11ον ἐξηκολούθουν παραμένοντα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Συνεπῶς, ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους, διὰ τὴν κυρίαν ἀποστολήν, δηλαδὴ τὴν πρὸς νότον προέλασιν, δὲν προωρίσθη εἰμὴ ἓν μόνον σῶμα στρατοῦ καὶ τὸ ἱππικόν, δι' αὐτὸ πολλοὶ συγγραφεῖς ἐπικρίνουσι τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν τοῦ μεγάλου δουκὸς Νικολάου, ἅτε φρονοῦντες ὅτι, ὡς εὐτέθη ὁ ρωσικὸς στρατὸς μετὰ τὴν 10ην Ἰουλίου, ὤφειλε νὰ δράσῃ κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς, προσβάλλων μίαν ἑκάστην τουρκικὴν ὁμάδα διὰ τοῦ ὄγκου ἑκάστοτε τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ. Ὁπωσδήποτε, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ρωσικοῦ σχεδίου, τὴν 9ην Ἰουλίου 1877 ἤρχισε προελαύνουσα πρώτη ἡ ἐμπροσθοφυλακή, ἀποτελουμένη ἐκ 12.000 πεζῶν (ἀνιχνευτῶν τοῦ Σκόβελεφ), 4 000 ἱππέων, 38 πυροβόλων, κατευθυνομένη πρὸς τὰς διαβάσεις τοῦ Αἴμου. Ἡ τοιαύτη προέλασις φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *διαδρομὴ* (raid) *τοῦ Γούρκου.* Κατὰ ταύτην διεξήχθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐπιχειρήσεις τῆς Σίπκας,* καθ' ἃς ἐντὸς τοῦ τελευταίου δεκαημέρου τοῦ Ἰουλίου κατελήφθη ὁ ὁμώνυμος αὐχήν. Ἐπεισῆλθε τότε ὁ σουλτᾶνος περὶ τῆς χαρακτηριστικῆς ἀδρανείας τοῦ ἀρχιστρατήγου Ἀβδοὺλ Κερίμ, δι' ὃ τὸν ἀνεκάλεσε καὶ ἀνέθεσε τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆ πασᾶν. Ἅμα ὡς τὸ ρωσικὸν στράτευμα τοῦ Γούρκου ἐπεζήτησε νὰ προσπεράσῃ πρὸς τὰς νοτίους κλιτῦς τοῦ Αἴμου, εὑρέθη ἀντιμέτωπον τουρκικοῦ στρατεύματος ἐκ 50.000 ἀνδρῶν, προερχομένου ἐκ Μαυροβουνίου καὶ ἐξ Ἑρζεγοβίνης, ὑπὸ τὸν Σουλεϊμὰν πασᾶν, καὶ ἐξηναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς, ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν τοῦ Αἴμου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀνατολικὴ ρωσικὴ ὁμὰς τοῦ Τσάρεβιτς, προσπεράσασα τὸν Γιάντρα καὶ ἀπωθήσασα εὐκόλως τοὺς πρὸ αὐτῆς Τούρκους, ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς περὶ τὸ τέλος Ἰουλίου, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ ποταμίου Λὸμ καὶ ἐπολιόρκησε τὸ Ρουχτσούκιον, χωρὶς ὅμως κατόπιν οὐδ' ἡ ρωσικὴ αὕτη στρατιὰ οὐδ' ἡ ἀντιμέτωπος τουρκικὴ νὰ δείξωσι τάσεις ἐνεργοῦ τινος δράσεως. Ἐνῷ ὅμως αἱ ἀντίπαλοι ἀνατολικαὶ ὁμάδες δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ἠδράνουν, δὲν συνέβαινε τὸ αὐτὸ εἰς τὰς δυτικάς, διότι εἰς τὴν προχώρησιν τοῦ ρωσικοῦ στρατεύματος τοῦ Κρύντενερ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς προχωρούσης πρὸς τὴν Πλεύναν τουρκικῆς στρατιᾶς τοῦ Ὀσμάν, ἀνταπεκρίθη παράυτα ἡ τουρκικὴ αὕτη στρατιὰ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Πλεύνας καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ἀμυντικῆς ἐγκαταστάσεως, ὁπότε ἐπηκολούθησαν αἱ *1η καὶ 2α μάχαι τῆς Πλεύνας,* 19—20 Ἰουλίου καὶ 30 Ἰουλίου 1877, καθ' ἃς ἀπέτυχον οἱ Ρῶσοι εἰς τὰς προσπαθείας των πρὸς κατάληψιν τῆς ὀχυρᾶς ταύτης περιοχῆς. Ἡ ἀποτυχία αὕτη ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐπελθούσης ἀνακοπῆς τῆς προελάσεως τοῦ Γούρκου νοτίως τοῦ Αἴμου, ἐπέφερε ποιάν τινα ἀπογοήτευσιν εἰς τοὺς Ρώσους.

Τοιουτοτρόπως, περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1877 οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρίσκοντο κατανεμημένοι ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ἐδάφους ὡς ἑξῆς: οἱ Ρῶσοι εἰς τρεῖς ὁμάδας, τὴν μὲν ἀνατολικὴν εἰς τὸν Λὸμ ὑπὸ τὸν Τσάρεβιτς, τὴν δυτικὴν πρὸ τῆς Πλεύνας ὑπὸ τὸν Κρύντενερ, τὴν νοτίαν ἐπὶ τῶν κορυφογραμμῶν τοῦ Αἴμου ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ραντέσκι (διοικητὴν τοῦ 8ου σώματος), ἐν ἐπαφῇ μέν, ἀλλὰ τόσον ἀπομακρυσμένως ἡ μὲν τῆς δέ, ὥστε πᾶσα συνεργασία ἀπεκλείετο ὁλοσχερῶς, δηλαδὴ ἀπεκλείετο ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ἐκ πρώτης ὄψεως φαινομένη ὡς δυνατὴ δρᾶσις, ἡ κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς· οἱ Τοῦρκοι, εἰς τρεῖς ἐπίσης ὁμάδας, τὴν ἀνατολικὴν ἐντὸς τοῦ τετραπλεύρου ὑπὸ τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆ, τὴν δυτικὴν εἰς Πλεύναν ὑπὸ τὸν Ὀσμάν, τὴν νοτίαν πρὸς νότον τοῦ Αἴμου ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάν, ἀλλ' ἐντελῶς κεχωρισμένως, καθόσον μεταξὺ αὐτῶν παρενετίθετο ὁλόκληρος ὁ ρωσικὸς στρατός, χωρὶς ὅμως ἡ τοιαύτη περιβολὴ ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ νὰ ὑπονοῇ οὐδὲ πόρρωθεν ἀπειλὴν κατὰ τῶν Ρώσων.

Περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου 1877 ἡ Βουλγαρία ἀρχικῶς, ἡ Ρουμανία κατόπιν, ἐξῆλθον εἰς τὸν πόλεμον, προσχωρήσασαι ὑπὲρ τῆς Ρωσίας καὶ παρασχοῦσαι ἡ μὲν πρώτη μικράν τινα δύναμιν, ἀποκληθεῖσαν βουλγαρικὴ λεγεὼν ἡ δὲ δευτέρα στράτευμα ἐκ 50.000 ἀνδρῶν. Συγχρόνως ἀνεμένετο ἡ ἄφιξις ἐκ Ρωσίας ἰσχυρῶν δυνάμεων.

4η περίοδος. Ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς ἀπεφάσισεν ὅπως ἐπιτεθῇ, δι' ὃ κατέστρωσε τὸ σχέδιον τῆς ἀπασχολήσεως τῶν Ρώσων κατὰ μέτωπον (εἰς τὸν Αἷμον) καὶ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν πλευρῶν καὶ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν τῶν Ρώσων. Ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου ἐπῆλθε διχογνωμία μεταξὺ Μεχμὲτ Ἀλῆ καὶ Σουλεϊμάν, τοῦ μὲν πρώτου ὑποστηρίζοντος τὸ ἄνω λεχθὲν σχέδιον, τοῦ δὲ δευτέρου ὑποστηρίζοντος ἀντίθετον, δηλαδὴ σοβαρὰν ἐπίθεσιν κατὰ μέτωπον (εἰς τὸν Αἷμον) καὶ ἀπειλὴν κατὰ τῶν πλευρῶν. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 21—26 Αὐγούστου καὶ τὴν 17ην Σεπτεμβρίου 1877 διεξήχθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμὰν (ἐφαρμόζοντος τὸ ἰδικόν του σχέδιον) ἀλλεπάλληλοι ἐπιθέσεις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀπωθήσεως τῶν Ρώσων ἐκ τοῦ αὐχένος τῆς Σίπκας καὶ τῆς καταλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς ἄλλου ἀποτελέσματος, εἰμὴ μόνον τοῦ τῆς ἀσκόπου αἱματοχυσίας 15.000 Τούρκων. Οἱ πλεῖστοι συγγραφεῖς ἀποδίδουσι τὴν τουρκικὴν ταύτην ἀποτυχίαν εἰς κακὴν ἐνέργειαν τοῦ Σουλεϊμάν, ὄντος δυσηρεστημένου διὰ τὴν μὴ ἀνάθεσιν εἰς αὐτὸν τῆς ἀρχιστρατηγίας. Συγχρόνως, μετὰ τῆς κατὰ μέτωπον τουρκικῆς ἐπιθέσεως ἐξετελέσθη ἐπίθεσις ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ τετραπλεύρου ἐναντίον τοῦ ἐν Λὸμ ρωσικοῦ στρατοῦ, ἥτις ἐπίτευσιν ἔσχεν ἐπιτυχίας τινάς, ἐξαναγκάσασας τοὺς Ρώσους νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐκ τοῦ Λὸμ καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐπὶ τοῦ Μπιέλα (ὀροπέδιον μεταξὺ τῶν ποταμῶν Γιάντρα καὶ Λόμ). Ἐνῷ ὅμως τότε ἔπρεπε νὰ ἐξωθήσῃ ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς τὴν ἐπίθεσιν, δὲν ἔπραξεν, ἀλλ' ἄφησε τοὺς Ρώσους ν' ἀνασυνταχθῶσιν, ὁπότε, μετὰ ἀγῶνα δοθέντα τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου παρὰ τὸ Τσάρκεϋ, ἀπώθησαν οὗτοι τοὺς Τούρκους καὶ ἀνακατέλαβον ἅπασαν τὴν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀπολεσθεῖσαν περιοχήν. Μετὰ τὴν τουρκικὴν ταύτην ἀποτυχίαν, ἐπέτυχεν ὁ Σουλεϊμὰν ν' ἀντικαταστήσῃ ἀπὸ τῆς 21ης Σεπτεμβρίου 1877 τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆ ἐν τῇ ἀρχιστρατηγίᾳ. Ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς ἀνέλαβε τότε, τῇ αἰτήσει του, τὴν διοίκησιν στρατιᾶς ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ, δηλαδὴ ἔπραξέ τι τὸ ἀσύνηθες ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς χρονικοῖς.

5η περίοδος. Περὶ τὸ τέλος Αὐγούστου 1877 διετάχθη ρητῶς ὁ Ὀσμὰν ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ νὰ δράσῃ ἐπιθετικῶς εἰς Πλεύναν, ἀλλ' ἀποτυχὼν εἰς τὴν ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν πρὸς τὸ ὀροπέδιον Πελισάτ, ἀνέκοψε πᾶσαν πρόθεσίν του διὰ περαιτέρω ἐπίθεσιν. Ἡ ἐπίθεσις τῶν Ρώσων κατὰ τῆς Πλεύνας ἐπέφερεν ἀγῶνας φερομένους ὑπὸ τὸ ὄνομα *3η μάχη τῆς Πλεύνας,* 7—12 Σεπτεμβρίου 1877, καθ' οὓς οὐδὲν ἄλλο ἐπέτυχον οἱ Ρῶσοι εἰμὴ τὴν ἀπώλειαν 15.000 ἀνδρῶν. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τῆς 3ης μάχης, ἀντελήφθησαν σαφῶς οἱ Ρῶσοι ὅτι, διὰ νὰ καταληφθῇ ἡ Πλεύνα, ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ τακτικὴ πολιορκία, ἥτις ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου ἐπεραιώθη τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1877, καθ' ἣν ἐξηναγκάσθη ὁ Ὀσμάν, λόγῳ ἀποστερήσεως ἁπάντων τῶν μέσων ἀμύνης (πυρομαχικῶν καὶ τροφίμων), νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ρώσους τὴν περιοχὴν τῆς Πλεύνας μετὰ 40.000 ἀνδρῶν καὶ 75 πυροβόλων.

6η περίοδος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Πλεύνας τὸ ρωσικὸν σχέδιον ἦτο φυσικῶς προδιαγεγραμμένον: προσπέρασις τοῦ Αἴμου καὶ εἶτα προέλασις διὰ Φιλιππουπόλεως πρὸς Ἀδριανούπολιν καὶ τέλος πρὸς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπειδὴ ἡ κατὰ μέτωπον ἐκβίασις τοῦ αὐχένος τῆς Σίπκας ἐφαίνετο δύσκολος, δι' αὐτὸ οἱ Ρῶσοι ἐπεζήτησαν ὑπερκέρασιν αὐτοῦ διὰ τῆς προσπεράσεως πρὸς Ἐτροπόλ, τοῦθ' ὅπερ κατώρθωσεν ὁ Γοῦρκος, διαβὰς τὸ τέλος Δεκεμβρίου 1877 μὲ φοβερὰς δυσχερείας τὰς χιονοσκεπεῖς κλιτῦς τοῦ Αἴμου καὶ φθάσας πρὸ τῆς Σόφιας. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐξῆλθον καὶ οἱ Σέρβοι (50.000 ἄνδρες) εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς Ρωσίας, καὶ προσέβαλον κατὰ νῶτα τοὺς ἀμυνομένους τῆς Σόφιας Τούρκους, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ρῶσοι ἐπετίθεντο ἐναντίον αὐτῶν κατὰ μέτωπον. Ἡ κατάληψις τῆς Σόφιας ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐπετεύχθη τὴν 2αν Ἰανουαρίου 1878. Εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σόφιας ἡ ρωσικὴ στρατιὰ τοῦ κέντρου (στρατηγοῦ Ραντέσκι) ἐπετέθη κατὰ μέτωπον ἐναντίον τοῦ αὐχένος τῆς Σίπκας καὶ τὴν 9ην Ἰανουαρίου κατώρθωσε νὰ ἐκβιάσῃ τοῦτον, ὁπότε οἱ Τοῦρκοι (20 000 ἄνδρες) παρεδόθησαν συνθηκολογήσαντες. Ἀπὸ τῆς 12ης Ἰανουαρίου οἱ Ρῶσοι προὐχώρησαν πρὸς Ἀδριανούπολιν διὰ τριῶν φαλάγγων. Ἐνῷ ὅμως τότε, κατὰ τὴν γνώμην ἁπάντων τῶν συγγραφέων, ἡ ἐνδεδειγμένη ἐνέργεια τοῦ ἀρχιστρατήγου Σουλεϊμὰν ἦτο τὸ νὰ συγκεντρώσῃ ὁλόκληρον τὸν τουρκικὸν στρατὸν περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκεῖθεν νὰ προσβάλῃ διαδοχικῶς κατ' ἐσωτερικὰς γραμμὰς τὸν διὰ διαφόρων φαλάγγων ἐξερχόμενον ἐκ τῶν διαβάσεων τοῦ Αἴμου ρωσικὸν στρατόν, τοὐναντίον ἐνέκλεισεν ὁλόκληρον τὸν τουρκικὸν στρατὸν ἐντὸς τῆς κοιλάδος τοῦ Ἕβρου, παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν, ἔνθα, προσβληθεὶς οὗτος τὴν 15—17 Ἰανουαρίου ἐκ δυσμῶν, βορρᾶ καὶ ἀνατολῶν ὑπὸ τῶν Σέρβων καὶ Ρώσων, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ διὰ Ροδόπης, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὴν ὀπισθοφυλακήν του καὶ ἅπαν τὸ πυροβολικόν του. Μετὰ τὴν πλήρη ἐξουδετέρωσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, οἱ Ρῶσοι προήλασαν ἀμαχητὶ πλέον, καὶ τὴν 19ην Ἰανουαρίου 1878 κατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν διὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ραντέσκι. ὁπότε, εὑρεθεῖσα ἡ Τουρκία ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν, ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ ἐν Ἀδριανουπόλει ἀνακωχὴν τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου 1878. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν ἀνακωχὴν ταύτην παρεβίασεν ἡ Τουρκία, ἅτε ἐπιτρέψασα τὴν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακωχὴν εἴσοδον τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ἐντὸς τῆς Προποντίδος (ἡ Ἀγγλία ἐνδιεφέρετο μεγάλως ὑπὲρ τῆς Τουρκίας), δι' αὐτὸ ὁ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος, μέγας δοὺξ Νικόλαος, διέταξεν ἀμέσως τὴν προέλασιν τῶν Ρώσων πρὸς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τότε, ἀφοῦ προσεπέρασαν οὗτοι τὴν τελευταίαν ἀμυντικὴν γραμμὴν τῶν Τούρκων, δηλαδὴ τὴν τῆς Τσατάλτζας, τὴν προβλεπομένην μὲν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ σχεδίου, ἀλλὰ τὴν μὴ παρέξασαν οὐδεμίαν ἀντίστασιν λόγῳ ἀνυπαρξίας τουρκικοῦ στρατοῦ, ἔφθασαν τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου εἰς Ἅγιον Στέφανον, ὁπότε ἐξηναγκάσθη ἡ Τουρκία νὰ ὑπογράψῃ δευτέραν ἀνακωχήν, τὴν 31ην Ἰανουαρίου 1878, ἐπέχουσαν θέσιν τῶν προκαταρκτικῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, καὶ τέλος νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τῆς 3ης Μαρτίου 1878.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἠθέλησε καὶ ἡ Ἑλλὰς νὰ μετάσχῃ ὑπὲρ τῆς Ρωσίας, ἀπασχολοῦσα τὴν Τουρκίαν κατὰ νῶτα ἐν Θεσσαλίᾳ. Δι' ὅ, ἅμα ὡς οἱ Ρῶσοι ἤρχισαν προελαύνοντες ἐντὸς τῆς Θράκης, ἤρξαντο ἀμέσως καὶ οἱ Ἕλληνες (25.000 ἄνδρες) προελαύνοντες ἀπὸ τῆς 21 Ἰανουαρίου 1878 πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, ἀλλά, μετά τινας ἀγῶνας, ἐπέστρεψαν ἐντεῦθεν τῆς τότε ὁροθετικῆς γραμμῆς (βλ.λ. *Ἑλληνοτουρκικοὶ πόλεμοι* τ. ΙΑ', σ. 12).

Καθ' ὃν χρόνον διεξήγοντο ρωσοτουρκικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους, διεξήγοντο συγχρόνως ἐπιχειρήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ ἀσιατικοῦ. Εὐθὺς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου προήλασαν οἱ Ρῶσοι (100.000 ἄνδρες, ἀποτελέσαντες τὴν στρατιὰν τοῦ Καυκάσου) ἐντὸς τῆς Ἀρμενίας καὶ ἐν ἀρχῇ ἔσχον ἀρκετὰς ἐπιτυχίας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡττήθησαν καὶ ἐξηναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐντεῦθεν (βορείως) τῆς ρωσικῆς μεθορίου. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν ἐνισχύσεων, ἀνέλαβον ἐκ νέου οἱ Ρῶσοι τὴν ἐπίθεσιν καὶ τότε ἔσχον ἀρκετὰς ἐπιτυχίας, καταλαβόντες τὸ φρούριον τοῦ Κὰρς καὶ τέλος τὴν Ἐρζερούμ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Ρωσοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὀνομασία ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἀκρωτηρίου *Ρὰς-ἐλ-Χαντζὶρ* (=κεφαλὴ χοίρου) τοῦ ΝΑ. κέρατος τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας. Εἶναι ὁ *Ρωσικὸς σκόπελος* τοῦ Πτολεμαίου, ὁ *Σωσαῖος σκόπελος* τοῦ Σταδιασμοῦ. Σ. Ε. Λ.

ρωσόφιλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀγαπῶν τοὺς Ρώσους, ὁ προσκείμενος εἰς τὰ τῶν Ρώσων (*ὀρθότερον φιλόρρωσος,* πρβλ. *φιλόξενος*).

— Ρωσόφιλοι, ἢ *Ρωσόφρονες* (οἱ). Οὕτως ἀπεκλήθησαν ἀπὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτὸν καὶ σχηματίσαντες τὸ λεγόμενον *ρωσικὸν κόμμα* (βλ. λ.) ἐν Ἑλλάδι. Τούτου πρῶτος ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν ὁ στρατηγὸς Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, εἶτα ὁ Νικηταρᾶς καὶ τελευταῖος ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς. Τὸ κόμμα τοῦτο, ὅπως καὶ τὸ ἀγγλικὸν καὶ τὸ γαλλικόν, διελύθη μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον. Θ. Β.

Ρώσσα *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὕφαλος 3 ὀργυιῶν μεταξὺ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας (πλάτ. 38° 02' 55' Β, μηκ. 20° 48" 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 207: Kastro Tornese to Venetico) νοτίως καὶ ἐγγὺς τοῦ ὑφαλεμβόλου Κάκκαβα. Σ. Ε. Λ.

Ρώσσελ (Russel), **Βερτράνδος.** Ὀνομαστὸς σύγχρονος Ἄγγλος μαθηματικός, φιλόσοφος καὶ κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Καίμπριτζ, τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὑφηγητὴς τῷ 1910. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὡς μέλος τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος, ἐτάχθη κατὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς στρατολογίας, διὸ καὶ ἐπαύθη ἐκ τῆς θέσεως του. Τῷ 1918 κατεδικάσθη εἰς ἑξάμηνον φυλάκισιν διὰ τὰ ἀντιπολεμικά του ἄρθρα, τῷ δὲ 1922 ἐξελέγη ἐργατικὸς βουλευτής. Ἐπεχείρησε πλεῖστα ταξίδια, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Τύνιδα κτλ. Ὁ Ρώσσελ ἠσχολήθη γονίμως μὲ τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ὡς μαθηματικὸς ἠσχολήθη ἰδίᾳ μὲ τὴν θεωρίαν τῶν συνόλων, ἐπιτυχὼν ν' ἀποφύγῃ τὰς συμφυεῖς αὐτῇ ἀντινομίας διὰ τῆς φερούσης τὸ ὄνομά του «*ἱεραρχίας τῶν συνόλων*» καὶ δοὺς ὁρισμὸν τοῦ συνόλου (εὐρύτερον τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Zermelo), ὃν ἐχώρισεν εἰς πλείστας κατηγορίας. Ἡ μακρὰ μὲ τὰ μαθηματικὰ ἐνασχόλησίς του καταδεικνύεται καὶ εἰς τὰς λογικὰς πραγματείας του, ὅπου, ἀκολουθῶν τὸν Μπούλ, εἶναι θιασώτης τῆς *μαθηματικῆς* ἢ *συμβολικῆς* λεγομένης λογικῆς, ἥτις ἐκδεχομένη τὴν νόησιν ὡς λειτουργίαν ἀριθμητικήν, ἐκφέρει συμβολικῶς τὰς σχέσεις τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν κρίσεων, διὰ τῶν ἐξισώσεων καὶ τῶν ἄλλων μαθηματικῶν μεθόδων. Ὡς φιλόσοφος διδάσκει ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ ἐπιστήμη ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ πῶς ὁ ὑλικὸς κόσμος ἀφ' ἑνὸς (ἐκεῖνος δηλαδή, τοῦ ὁποίου τὸ ἀντικείμενον ὑπείκει εἰς τοὺς φυσικοὺς νό-

Digitized by Google

μους) καὶ ὁ ψυχολο ικὸς κόσμος ἀφ' ἑτέρου (εἰς τὸν ὁποῖον τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ παραστάσεις διαδέχονται ἀλλήλας κατὰ ἰδιαιτέραν καὶ χαρακτηριστικὴν τάξιν), ὁρμώμενος ἐκ τοῦ οὐδετέρου γεγονότος τῆς καθαρᾶς ἐμπειρίας, συγκροτοῦνται εἰς ἓν ὅλον. Ὁ Ρῶσσελ προσπαθεῖ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ νὰ συμφιλιώσῃ τὴν ὑλιστικὴν τάσιν τῆς ψυχολογίας πρὸς τὴν ἀντιυλιστικὴν τάσιν τῆς συγχρόνου φυσικῆς καὶ νὰ ἱδρύσῃ οὕτω εὐρυτέραν καὶ βαθυτέραν ἐμπειριοκρατίαν. Ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ὕπαρξιν προσωπικοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀπόδειξιν καὶ ἐπὶ οὐδεμιᾶς λογικῆς βάσεως στηρίζεται. Εἶναι δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου φόβου πρὸς τὴν φύσιν καὶ τοὺς νόμους της. Ἡ ἐπιστήμη ὄχι μόνον δὲν ἀποτελεῖ κίνδυνον καὶ δυστυχίαν διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας μόνη αὐτὴ δύναται νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ νὰ τοῦ διδάξῃ τὴν ἀληθῆ καὶ φιλάνθρωπον ἠθικήν.

Ὁ Ρῶσσελ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «German Social Democracy» (1896), «Essay on the Foundations of Geometry» (1897 καὶ γαλ. μετ.), «The Philosophy of Leibnitz» (1900 καὶ γαλ. μετ.), «Principles of Mathematics» (1903), «Principia Mathematica» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ A. Whitehead, 1911—1913, μέρη 3), «Introduction to Mathematical Philosophy» (1919), «Philosophical Essays» (1910), «Problems of Philosophy» (1911, καὶ ἑλλην. μετ. *Κωνστ. Θεοτόκη*, 1923), «Method in Philosophy» (1914), «Mysticism and Logic» (1918 καὶ γαλ. μετ. 1922), «The Analysis of Mind» (1921 καὶ γαλ. μετ.), «Ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ» (1914. γαλ. μετ. ἐν «Mysticisme et Logique»), «Principles of Social Reconstruction» (1917, «Roads to Freedom» (1918), «Theory and Practice of Bolshevism» (1920, γαλ. μετ. 1921), «The A. B. C. of Atoms», «The A. B. C. of Relativity», «What I believe», «Icarus, or the Future of Science» (1927), «Γιατὶ δὲν εἶμαι Χριστιανὸς» (καὶ ἑλλ. μετ. *Λ. Παυλίδη*, 1930) κ.λ.π. Θ. Π.

— **Ρῶσσελ** (Russel), ***Γεώργιος-Γουλιέλμος***. Ἰρλανδὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν, ὀργανώσας πλείστας συνεργατικὰς καὶ ἐκδώσας τὰ περιοδικά: «The Irish omestead» (1904—1923) καὶ «The Irish Statesman» (1924 κ. ἑ.), κυρίως ὅμως διεκρίθη ὡς ποιητὴς τῆς νεοκελτικῆς λεγομένης σχολῆς. Ἔγραψε: «Τὰ λογοτεχνικὰ ἰδεώδη ἐν Ἰρλανδίᾳ» (1899), «Συνεργατισμὸς καὶ ἐθνικότης» (1912), «Ἡ ἀγροτικὴ κοινότης» (1913), τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Στὸ σπίτι» (1894), «Θεοὶ τοῦ πολέμου» (1915), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

— **Ρῶσσελ** (Russell), ***Ἐρρῖκος - Τσάμπερλαιν***. Ἄγγλος ἀστρονόμος (1836—1907), μέλος τῆς ἀστρονομικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Ἐφεῦρε διάφορα μετεωρολογικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἀστρονομικὰ ὄργανα καὶ ἔγραψε «Τὸ κλῖμα τῆς Νέας Ν. Οὐαλλίας» (ἐν Αὐστραλίᾳ). Γ. Ι. Β.

— **Ρῶσσελ** (Russel), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος ποιητὴς (1762—1788). Θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ρωμαντικῆς σχολῆς, γράψας μικρὰν μόνον συλλογήν, τὰ «Σοννέττα καὶ σύμμεικτα ποιήματα» (1789). Π. Ν. Π

— **Ρῶσσελ** (Russel), *λόρδος* ***Ἰωάννης***, Α' κόμις τοῦ —. Ἄγγλος πολιτικὸς (1792—1878). Ἀπὸ τοῦ 1816 διετέλει μέλος τοῦ βρεττανικοῦ κοινοβουλίου. Τῷ 1835 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ κυβερνήσει τοῦ Μέλμπουρν, πρόεδρος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ ἐγένετο ἱδρυτὴς μετὰ τοῦ Brougham τῆς «Ἑταιρείας διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ὠφελίμων γνώσεων» Τῷ 1839, ἐν τῇ τρίτῃ κυβερνήσει Μέλμπουρν, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν Τῷ 1841 ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Τῷ 1846—1852, ὡς πρῶτος λόρδος τοῦ Θησαυροφυλακίου, διηύθυνε τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον καὶ προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου εἰς πάντα κλάδον τῆς δημοσίας οἰκονομίας. Τῷ 1853, ἐν τῇ κυβερνήσει Ἄμπερντιν, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, τῷ 1854 πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ Στέμματος καὶ τῷ 1855 ἀντιπρόσωπος ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βιέννης καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἀποικιῶν, ἀλλὰ παρῃτήθη, κατηγορηθεὶς παρὰ τοῦ Roebuck κ. ἄ. καὶ εἰσαχθεὶς εἰς δίκην διὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τῷ 1857 συνέβαλεν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Πάλμερστον καὶ τῷ 1860 ἐγένετο καὶ αὖθις ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Πάλμερστον. Κατεπολέμησε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ ἀμερικανικῷ πολέμῳ καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν ἑνοποίησιν τῆς Ἰταλίας, τῷ δὲ 1865, ἀποθανόντος τοῦ Πάλμερστον, ἐγένετο πρωθυπουργός. Παρῃτήθη τῷ 1866 ἀποσυρθεὶς τοῦ δημοσίου βίου. Ἔγραψε: «Memoirs on the affairs of Europa» (1824—1829, 2 τόμ.), «Recollections and Suggestions» (1875), τραγῳδίας κ. ἄ. Ἡ ἀλληλογραφία του (1840—1878) ἐξεδόθη τῷ 1925 (τόμ. 2). Π. Ν. Π.

Ρωσσέτος. Ὄνομα φαναριωτικῆς οἰκογενείας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, πολλοὺς παρασχούσης σπουδαίους ἄνδρας εἴς τε τὰς δύο παραδουναβίους ἡγεμονίας, εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην καὶ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν (βλ. λ. *Ρωσέττης*).

Ρωσσία· βλ. *Ρωσία*.

Ρωσσοσουλῆς, ἄλλως ***Ροῦσσος ντὲ Σουλύ***, ἢ ***Οὖγο ντὲ Σουλὺ*** (Hugo de Sully). Γάλλος εὐγενὴς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, τὸν ὁποῖον ὁ Κάρολος Α' ὁ Ἀνδηγαυϊκὸς (1226—1285), βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας, ἀπέστειλεν ὡς καπιτᾶνον καὶ γενικὸν τοποτηρητὴν αὐτοῦ εἰς τὰς ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἠπείρῳ κτήσεις αὐτοῦ, Δυρράχιον, Αὐλῶνα, Βουθρωτὸν καὶ Σοπωτὸν καὶ εἰς Κέρκυραν τῷ 1279. Συμμαχήσας δὲ μετὰ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Νικηφόρου τοῦ Α', τοῦ διαδεχθέντος τὸν πατέρα αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Β' († 1271), ἐξουσιάζοντα καὶ τὰς νήσους Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν καὶ Ἰθάκην, ἐπεχείρησε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλ' ἡττήθη καὶ ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς τὰ ἴδια. Τ. Ε. Ε.

Ρῶσσος· βλ. λ. *Ρῶσος*.

ρῶσταξ, *—ακος* (ὁ) (κοιν. *τάκος*). Πρισματικὸν τεμάχιον ξύλου, βοηθητικὸν διαφόρων κατασκευῶν, λ. χ. κατὰ τὴν στερέωσιν σωλήνων ἐπὶ τοίχου, καθ' ἣν ἐργασίαν τοποθετοῦνται κατὰ μῆκος τοῦ σωλῆνος, ἐντὸς τοῦ τοίχου, ρώστακες, ἐπὶ τῶν ὁποίων βιδώνονται οἱ κοχλίαι τῶν περιβαλλόντων τὸν σωλῆνα περιλαιμίων (κολλάρων). Οἱ ρώστακες τοποθετοῦνται ἐντὸς ὀπῶν τοῦ τοίχου, πρὸς τοῦτο ἀνοιγομένων, στερεοῦνται δὲ ἐντὸς αὐτῶν διὰ γύψου.

ρωτακίζω· τραυλίζων προφέρω πολλάκις ρ ἀντὶ ἄλλου φθόγγου || γραμματ., χαρακτηρίζομαι ὑπὸ τοῦ *ρωτακισμοῦ* (βλ. λ. *ρωτακισμὸς [Γλωσσολογ.]*): «οἱ ἀρχαῖοι Ἐρετριεῖς ἐρρωτάκιζον».

ρωτακισμὸς *[Ἰατρ.]*. Σύμπτωμα τῆς τοῦ λόγου διαταραχῆς ἐκ μερικοῦ ὡς τὰ πολλὰ τραυλισμοῦ τοῦ συμφώνου *ρ*, προσφερομένου ὡς *γ*. Ὁ ρωτακισμὸς παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ γενικοῦ τραυλισμοῦ. Ἐπειδὴ τὸ ρ προφέρεται ἔσχατον ἐκ τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν παρὰ νηπίοις φυσικὴν ἀνάπτυξιν τῆς λαλιᾶς, εἶναι ἱκανῶς ἀνεπτυγμένη ἡ πάθησις κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν (25 % ἐν Ἑλλάδι), θεραπευομένη δι' ἰδίας ὀρθοφωνητικῆς ἀγωγῆς κατὰ τὰ πρῶτα τρία ἔτη τῆς σχολικῆς ἡλικίας. Εἰς τοὺς ἐνήλικας παρ' ἡμῖν ὁ ρωτακισμὸς εἶναι ἐκδηλότερος ἢ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἁδρᾶς προφορᾶς τοῦ ρ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Σ. Γ. Σ.

— *[Γλωσσολογ.]* Καλεῖται *ρωτακισμὸς* ἡ τροπὴ τοῦ φθόγγου *Σ* εἰς *Ρ*, τῆς ὁποίας προηγήθη ἡ τροπὴ τοῦ ἀήχου συριστικοῦ Σ εἰς τὸ ἠχηρὸν *Ζ*. Ὁ ρωτακισμὸς συνέβη εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐρετριακήν, ἠλειακὴν καὶ λακωνικὴν διάλεκτον, ἀλλ' ὑπὸ διαφόρους ὅρους· ἤτοι εἰς μὲν τὴν ἐρετριακὴν συνέβη ἐν μέσῳ λέξεων καὶ συνηθέστατα μεταξὺ φωνηέντων (ἄρχουριν, παιρίν, σίτηρις, Ὀνήριμος, Ἡγήριππος κλπ.=ἄρχουσιν, παισίν, σίτησις, Ὀνήσιμος, Ἡγήσιππος), σπανιώτατα δὲ πρὸ συμφώνου, εἰς δὲ τὴν ἠλειακὴν καὶ τὴν λακωνικὴν ἐν τέλει λέξεων: τίρ, τοῖρ Ϝαλείοιρ κλπ. (=τίς, τοῖς Ἠλείοις), κ. οὗ κ. Κατά τινας ὁ λακωνικὸς ρωτακισμός, τοῦ ὁποίου λείψανα σῴζονται ἀκόμη εἰς τὴν Τσακωνικήν, δὲν προῆλθεν ἀνεξαρτήτως, ἀλλὰ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἠλειακοῦ· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα παραμένει πάντοτε ἀμφίβολον. Ὁ ρωτακισμὸς παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν: jus (jus-tus, ἀλλὰ ἑν. γεν.) *jus-is—juris, honos (hones-tus, ἀλλά) *honos-is —honoris κλπ. Γ. Π. Α.

Ρώτας, ***Βασίλειος***. Ἕλλην συγγραφεὺς καὶ θεατρικός, γεννηθεὶς τῷ 1889. Σπουδάσας φιλολογίαν ἐν Ἀθήναις, ἐπεδόθη κατόπιν εἰς τὸ θέατρον, ἀνελθὼν ἀπὸ τοῦ 1907 κατὰ περιόδους εἰς τὴν σκηνήν. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Δραματικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ὠδείου Πειραιῶς, τῷ δὲ 1930 ἵδρυσε τὸ «Λαϊκὸν θέατρον» Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου ἐγένετο διευθυντὴς καὶ σκηνοθέτης. Μετέφρασεν ἔργα τοῦ Τολστόη («Ἄννα Καρένιν»), τοῦ Σίλλερ («Μαρία Στούαρτ», παιχθὲν ὑπὸ τοῦ ἡνωμένου θιάσου Κυβέλης—Μαρίκας Κοτοπούλη τῷ 1932), Σαίκσπηρ («Ονειρο καλοκαιρινῆς νύχτας» 1928) κτλ. Ἐξέδωκε διαφόρους συλλογὰς στίχων (1917, «Τὸ τραγούδι τῆς κουμπούρας κι' ἄλλα τραγούδια» 1920, «Ἀνοιξιάτικο ἀγέρι» Γκαῖρλιτς 1923) καὶ ἔγραψε τὸ μονόπρακτον δρᾶμα «Νὰ ζῇ τὸ Μεσολόγγι!» Ἔγραψεν ἐπίσης μελέτας διὰ τὸ θέατρον. Μ. Δ. Β.

—**Ρώτας**, ***Ἰάκωβος***. Λόγιος ἔμπορος, γεννηθεὶς ἐν Κέῳ τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πατρίδος του, ἀποκατασταθεὶς δ' εἶτα ἐν Τεργέστῃ μετήρχετο τὸν ἔμπορον. Πλουτήσας ἀνεμείχθη ἐπωφελῶς εἰς τὰ τῆς κοινότητος ἀπὸ τοῦ 1808, ἐκλεγεὶς ἀντιπρόεδρος αὐτῆς καὶ ἔκτοτε πολλάκις μέχρι τοῦ 1836, ὅτε κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Ὁ Ρώτας συνῆψεν ἀδελφικὴν φιλίαν μετὰ τοῦ Κοραῆ, τὸν ὁποῖον πολλαχῶς ἐβοήθει εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ πώλησιν τῶν συγγραμμάτων του, διετήρει δὲ τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετ' αὐτοῦ, ὅστις καὶ κατέστησε τὸν Ρώταν ἕνα τῶν τριῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης του. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 1842. Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ σῴζονται ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς «Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας» (Ἀριθμ. 155—159, «Ν. Ἑλληνομνήμων» τόμ. Ζ', σ. 80—81). Ἐξέδοτο δὲ Ἀδ. Κοραῆ «Ἀπάνθισμα ἐπιστολῶν» (Ἀθ. 1839—1841 εἰς τόμ. 2). Τ. Ε. Ε.

Ρώτενστωλ (Rawtenstall) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας. Κάτ. 28.381. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακοκλωστικῆς. Σ. Κ. Γ.

ρώτημα (τό)· δημοτ., ἀντὶ *ἐρώτημα*· || φρ. «ρώτημα θέλει;» ἢ «θέλει ρώτημα;» δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐρωτήσεως.

Ρώϋς (Ruysch), ***Φρειδερῖκος***. Ὀλλανδὸς ἀνατόμος, γεννηθεὶς ἐν Χάγῃ (1638—1731). Διετέλεσε προλέκτωρ τῆς ἀνατομικῆς καὶ εἶτα τῆς μαιευτικῆς, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ὁποίας ἐπέφερε πλήρη ἀναδιοργάνωσιν, ὡς καὶ καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς εἰς τὸ «Ἀθήναιον». Τῷ 1665 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς εἰς Ἄμστερνταμ, τῷ δὲ 1685 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἰατρικῆς. Πλεῖσται εἶναι αἱ ἀνατομικαί του ἀνακαλύψεις καὶ μελέται, αἵτινες κατέστησαν γνωστὸν τὸ ὄνομά του. Ἐπέτυχε νὰ δείξῃ τὸ ἀγγειακὸν πλέγμα τοῦ ἐγκεφάλου, ἀνεκάλυψε τὰς συχνὰς ἀναστομώσεις τῆς βρογχικῆς ἀρτηρίας μετὰ τῆς πνευμονικῆς, τὴν κεντρικὴν ἀρτηρίαν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, τὰς ἔξω μεσοπλευρίους ἀρτηρίας, τὸ βλεφαριδικὸν νεῦρον, τὸ περιόστεον τῶν ἀκουστικῶν ὀσταρίων, τὰς δερματικὰς θηλάς, τὴν ὕπαρξιν κυκλοτεροῦς μυὸς εἰς τὸν πυθμένα τῆς μήτρας, καὶ τὸ ἔσω στρῶμα τοῦ χοροειδοῦς, ὅπερ ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθη *Ρωΰσχειος ὑμήν*, ὡ. καὶ *χοριοειδοτριχοειδὴς* στιβὰς κλπ. Ἀλλ' ἐκεῖνο ἰδίως, ὅπερ ἐδόξασε τοῦτον, ὑπῆρξεν ἡ τεχνικὴ ἰδιοφυΐα του τῶν ἀνατομικῶν του παρασκευασμάτων καὶ τῶν ἐνέσεων τῶν ἀγγείων, δι' ὧν ἐπὶ ἔτη ἐκρατοῦντο ἀναλλοίωτα τὰ πτώματα. Αἱ μομίαι του ἦσαν θέαμα ζῶν, ἐνῷ αἱ τῶν Αἰγυπτίων παρίστων τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου. Ὁ Μέγας Πέτρος ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ κάλλιστος φίλος του. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς 15 τόμους, φέρουσι δὲ τὸν τίτλον: «Opera omnia anatomico-medico-chirurgica» (1737). Ο. Ρ.

Ρωχπάνη *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς Περαίας τῶν Ροδίων, ἐγγὺς τοῦ μέσου τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου τοῦ Φοίνικος (πλάτ. 36° 36' Β, μῆκ. 28° 09' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulf of Kos, Doris and Symi) φερώνυμος τοῦ μεταλλειολόγου Ἐλευθ. Ρωχπάνη, ὅστις φέρεται ἐξερευνήσας τὰ μεταλλεῖά της καὶ τὰ πλούσια τῆς ἀντιπεράν της χερσονήσου. Εἶναι ἡ, μεταξὺ Φαλάρων καὶ Ρόδου, *Ἐλαιοῦσα* τοῦ Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης Θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Ρ

Digitized by Google

Σ

Σ. Εἶναι τὸ δέκατον ὄγδοον γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, προῆλθε δὲ ἐκ τοῦ φοινικικοῦ *shin*, εἰκοστοῦ πρώτου γράμματος τοῦ οἰκείου ἀλφαβήτου, δηλοῦντος ὀδόντα.

— *[Παλαιογρ.]* Τὸ φοινικικὸν «shin» ἐγράφετο ὡς W, τὸ δὲ ἀντιστοιχοῦν πρὸς αὐτὸ ἑλληνικὸν «σίγμα» (τὸ παρὰ τοῖς Δωριεῦσι καὶ «σὰν» καλούμενον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου 1,139 «Δωριεῖς μὲν *σὰν* καλέουσι, Ἴωνες δὲ *σίγμα*») ἐγράφετο διαφόρως κατὰ τοὺς διαφόρους τόπους καὶ χρόνους, ἤτοι: ⟨ ἐν Ἀττικῇ, ἐν Ἐρυθραῖς (Ε΄ αἰ. π. Χ.), ἐν Λακωνικῇ, Ῥόδῳ κ. ἀ., ⟩ ἐν Ἀμοργῷ, Εὐβοίᾳ, Γέλᾳ, Νάξῳ, Ἤλιδι, Λοκρίδι, Τέῳ (Ζ΄ αἰ. π. Χ.) κ. ἀ., ℰ ἐν Ἀνακτορίῳ, Ἀμπρακίᾳ, Μιλήτῳ (Ζ΄—ΣΤ΄ αἰ. π. Χ.), Φωκίδι κλ., ξ ἐν Κυρήνῃ, Λακωνικῇ κ. ἀ., ξ ἐν Λακωνικῇ ὡσαύτως (ΣΤ΄ αἰ. π. Χ.), ἐν Αἰγίνῃ, Κέῳ, Κύμῃ, Βοιωτίᾳ κλ., ✕ ἐν Τάραντι (Ε΄ αἰ. π. Χ.), Σ δὲ τέλος ἢ Σ (ὡς καὶ τὸ σημερινὸν κεφαλαῖον σίγμα) εἰς πλείστας χώρας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Εἰς διαφόρους φιλολογικοὺς παπύρους (ἀπὸ τοῦ Γ΄ αἰ. π. Χ. μέχρι τοῦ Γ΄ αἰ. μ. Χ.) τὸ σίγμα ἀπαντᾷ ὡς C, C κλ., κατὰ δὲ τὴν «ἐπισεσυρμένην», ὡς λέγεται, γραφὴν ὡς:

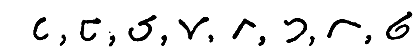

κλ. (Γ΄ αἰ. π. Χ. μέχρι τοῦ Η΄ αἰ. μ. Χ.). Ἐν τῇ Λατινικῇ (ὡς καὶ ταῖς νεωτέραις εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις) ἐγράφετο (κατὰ τὸ δυτικὸν—χαλκιδικὸν—ἀλφάβητον) ὡς S, ἐξέλιξιν τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν αἱ διάφοροι κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ γραφαί του.

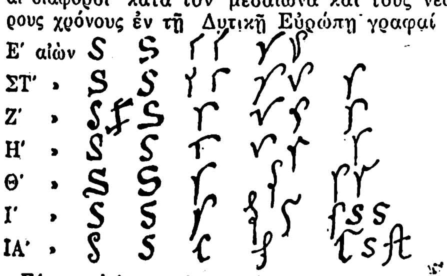

Σήμερον τὸ σ γράφεται ἐν μὲν τῇ Ἑλληνικῇ:

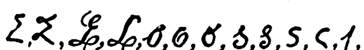

εἰς δὲ τὰς λατινοφθόγγους γλώσσας:

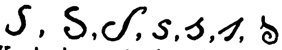

Κατὰ τὴν γοτθικήν, τέλος, γραφήν, φέρεται ὑπὸ διαφόρους ἐπίσης μορφάς:

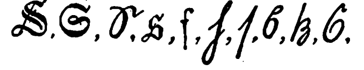

— *[Γλωσσολογ.]* Τὸ *σίγμα* ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ Ζ καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς αὐτὰ φθόγγων τὰ λεγόμενα «συριστικά», ἐκφωνεῖται δὲ διὰ τῆς ἐκπομπῆς τοῦ πνεύματος, καθ' ὃν χρόνον τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης κεκαμμένον ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐπερειδόμενον ἐπὶ τῶν φατνίων σχηματίζει φραγμόν. Τὸ σίγμα εἶναι φθόγγος ἄηχος, διαρκὴς καὶ πνευματώδης, ὅπως χαρακτηρίζεται καὶ ἐν τῷ Κρατύλῳ τοῦ Πλάτωνος (427 Α), ἐπειδὴ δὲ ἐξεφωνεῖτο μετά τινος δασύτητος, ἀντὶ τῶν στοιχείων Ξ καὶ Ψ ἐγράφετο εἰς τὸ παλαιὸν (τὸ προευκλείδειον) ἀττικὸν ἀλφάβητον οὐχὶ ΚΣ, ΠΣ, ἀλλὰ ΧΣ, ΦΣ, λ. χ. *ἐχ Σάμου, (σχανθός)* ἐκ τοῦ *χσανθὸς* (ξανθὸς) κλ. κλ. Τὸ παλαιόν, ἤτοι τὸ ἐκ τῆς ἰαπετικῆς γλώσσης κληρονομηθὲν Σ ἐτράπη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ εἰς χρόνους προδιαλεκτικοὺς εἰς Η (ἤτοι εἰς δασεῖαν), καὶ δὴ ἐν ἀρχῇ λέξεων πρὸ φωνήεντος καὶ ἐν μέσῳ λέξεων μεταξὺ φωνηέντων: septem-*hεπτὰ* (ἑπτά), sequor-*hέπομαι* (ἕπομαι) κλ.κλ. Ἀλλὰ τὸ οὕτω μεταξὺ φωνηέντων προελθὸν Η ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεσιωπήθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς ὅλας τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς διαλέκτους, *γένεσ-ος—*γένεh-ος—γένε-ος (γένους), *ὄρεσ-α—*ὄρεh-α—ὄρεα (ὄρη) κ.οὕ.κ. Εἴς τινας διαλέκτους—καὶ δὴ εἰς τὴν Λακωνικὴν—οὐχὶ μόνον τὸ ἐκ τῆς ἰαπετικῆς κληρονομηθέν, ἀλλὰ καὶ ὑστερογενὲς Σ ἐτράπη εἰς δασεῖαν καὶ κατόπιν ἀπεσιωπήθη: **μόντια—μῶσα—μῶHα—μῶα κλ., *ὀρόντια—ὀρῶσα—ὀρῶHα ὀρῶα,* καὶ ἤδη ἐν τῇ Τσακωνικῇ *ὀροῦα κλ.* Τὸ αὐτὸ συνέβη εἰς τὰς ψιλωτικὰς ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν διαλέκτων (τὴν λεσβιακήν, μικρασιατικὴν ἰωνικήν, ἠλειακὴν) καὶ ὡς πρὸς τὸ ἐν ἀρχῇ λέξεων Η, οὕτω δὲ εἰς τὰς διαλέκτους ταύτας αἱ δασυνόμεναι λέξεις ἐταυτίσθησαν πρὸς τὰς ἀνέκαθεν ψιλουμένας. Εἰς τὰς δασυντικὰς ὅμως ἐκ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων μόνον κατ' ἀνομοίωσιν ἀπεσιωπήθη ἡ δασεῖα: **σέχω—hέχω* ἢ *ἔχω—ἔχω, *ἀδελφὸς—ἀδελφός, ἀθρόος—ἀθρόος, ἀθροίζω κλ.* Τὸ μεταξὺ φωνηέντων κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀποσιωπηθὲν Σ > Η ἀποκατεστάθη εἰς διαφόρους (ῥηματικοὺς ἰδίως) τύπους κατ' ἀναλογικὴν ἐπίδρασιν ἄλλων τύπων, ἐν τοῖς ὁποίοις διεσώθη κανονικῶς, ἤτοι κατὰ τοὺς τύπους (ἔτριβ-σα) *ἔτριψα*, (ἔπλεκ-σα) *ἔπλεξα*, (ἐκήρυκ-σα) *ἐκήρυξα κλ. κλ.* ἐλέχθη κατόπιν καὶ *ἔλυ-σ-α, ἔθυ-σ-α, ἐτίμη-σ-α κλ. κλ.* ἀντὶ τῶν ὁμαλῶν *ἔλυα, ἔθυα κλ.* (πρβλ. παρ' Ὁμήρῳ κανονικῶς: *μέμνηαι, βέβληαι, δίζηαι κλ.*, ἀντὶ τῶν κατόπιν *μέμνησαι, βέβλησαι κ.οὕ.κ.*). Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ Σ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ καὶ ταῖς διαλέκτοις αὐτῆς δὲν προῆλθε μόνον ἐκ παλαιοῦ ἰαπετικοῦ S, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων φθόγγων ἢ συμπλεγμάτων φθόγγων, ἤτοι 1) ἐκ τοῦ Τ πρὸ τοῦ Ι: *πλοῦτος—πλούτιος—πλούσιος, ἐνιαυτὸς—ἐνιαύτ ος—ἐνιαύσιος, τίθητι—τίθησι, δίδωτι—δίδωσι, *λέγοντι—λέγουσι κλ. κλ.* 2) ἐξ ἁπλοποιήσεως διπλοῦ *σσ : τFὲ>* **σσὲ—σέ, τFὸς* (λατ. tuos)—**σσὸς—σὸς* κλ., τοῖς *γένεσ-σι—γένεσι*, τοῖς *ὄρεσ-σι—ὄρεσι, ἐτέλεσ-σα—ἐτέλεσα* κ. οὕ. κ., **ποδ-σὶ—ποσσὶ* καὶ *ποσὶ* κλ. Τὸ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ οὐρανικῶν (κ, χ) μετὰ τοῦ ἡμιφώνου Ι προελθὸν διπλοῦν Σ δὲν ἡπλοποιήθη: **φυλάκ-ɩω—φυλάσσω* (καὶ ἀττ. *φυλάττω*), **ταράχ-ɩω—ταράσσω* (καὶ ἀττ. *ταράττω*), **γλῶχ-ɩα—γλῶσσα* κλ., κατ' αὐτὰ δὲ ἐλέγοντο ἄνευ ἁπλοποιήσεως τοῦ διπλοῦ Σ καὶ τά: *μέλιτ-ɩα—μέλισσα. Κρῆσσα, θῆσσα, ἐρέσσω κλ.* Ἀξιοσημείωτοι εἶναι αἱ διάφοροι συνδυασταὶ παθήσεις τοῦ Σ: *ἄρσην*—ἀττ. *ἄρρην, θάρσος*—ἀττ. *θάρρος* κλ., **ἄσ-με—ἄμμε* αἰολ. —*ἁμὲ* δωρ. —*ἡμεῖς* ἰων. ἀττ., **ἐσ-μὶ—ἔμ-μι* αἰολ.—*ἡμὶ* δωρ.—*εἰμὶ* ἰων. ἀττ. κλ.,**ἔνεμ-σα—ἔνεμμα* αἰολ. —*ἔνειμα* ἰων. ἀττ. —*ἔνημα* δωρ., **φαεσ-νὸς—φαεννὸς* (λεσβ. *φάεννος*)—*φαηνὸς* καὶ *φαεινὸς* καὶ *φανὸς* κατὰ διαλέκτους, **Πελοπόσ-νησος—Πελοπόννησος* κλ. Ὅλως ἰδιόρρυθμος τέλος εἶναι ἡ τροπὴ τελικοῦ Σ (ἐν τῇ ἠλειακῇ καὶ λακωνικῇ διαλέκτῳ) καὶ τοῦ ἐν μέσῳ λέξεως μεταξὺ φωνηέντων Σ ἐν τῇ ἐρετριακῇ διαλέκτῳ εἰς Ρ (ῥωτακισμός): *Κλέανδρορ, ἀκκὸρ=Κλέανδρος, ἀσκὸς κλ., ἄρχουριν=ἄρχουσιν*, τοῖς *παιρὶν=παισὶν* κλ. Ὅμοιον πρὸς τὸν ἐρετριακὸν ῥωτακισμὸν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν: aes—*aesis=*aeris*, *genesis—*generis*,jus—*jusis=*juris*, honos—*honosis=*honoris* (ἀλλὰ hones-tus κλ.) κ.οὕ.κ.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— *[Βραχυγρ.]* Τὸ σ (Σ) χρησιμοποιεῖται βραχυγραφικῶς καὶ συμβολικῶς εἰς ποικίλας περιστάσεις. Ὡς ἀριθμητικὸν σύμβολον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, τονούμενον ἄνωθεν (σ΄ Σ΄) ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸν ἀριθμὸν 200 καὶ τὸ τακτικὸν (διακοσιοστὸς) καὶ τὸ ἐπιρρηματικόν του (διακοσιάκις), τονούμενον δὲ κάτωθεν (͵σ ͵Σ) μὲ τὸν ἀριθμὸν 200.000 καὶ τὸ τακτικὸν (διακοσιάκις χιλιοστὸς) καὶ τὸ ἐπιρρηματικόν του (διακοσιάκις χιλιάκις). Ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ κατὰ τὴν διὰ γραμμάτων ἀρίθμησιν τὸ *στ΄* ἢ *ΣΤ΄* δηλοῖ τὸν ἀριθμὸν 6, ληφθὲν ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου *F*. Τὰ ἀντίστοιχα ὅμως τῷ *Σ* ἑβραϊκὸν *σάμε* καὶ ἀραβικὸν *σίν* ἐδήλουν τὸν ἀριθμὸν 60, τὸ *chin* ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν τούτων τὸν ἀριθμὸν 300 καὶ τὸ *σαντῆ* τὸν ἀριθμὸν 90. Ἐν τῇ λατινικῇ τὸ *S* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐδήλου τὸν ἀριθμὸν 7 ἢ 70 καὶ μετὰ γραμμῆς ἄνωθεν $\overline{S}$ τὸν ἀριθμὸν 70 000. Εἰς τὰς ἐκδόσεις τῆς «Ἰλιάδος» καὶ τῆς «Ὀδυσσείας» τοῦ Ὁμήρου δηλοῖ ὄχι τὴν διακοσιοστήν, ἀλλὰ τὴν 18ην ῥαψῳδίαν, διότι εἰς τὴν ἀρίθμησίν των ἐλήφθη ἡ σειρὰ ἁπλῶς τοῦ ὁριστικοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Εἰδικώτερον ἐπεκράτησεν ὅπως εἰς τὰς παραπομπὰς διὰ μὲν τοῦ *Σ* (κεφαλαῖον) σημαίνηται ἡ δεκάτη ὀγδόη ῥαψῳδία τῆς «Ἰλιάδος», διὰ δὲ τοῦ *σ* (μικρὸν) ἡ δωδεκάτη τῆς «Ὀδυσσείας». Κατ' ἐπίτμησιν τὸ γράμμα τοῦτο ἔχει ποικίλας χρήσεις. Οἱ ἀρχαῖοι Σικυώνιοι εἶχον ὡς διακριτικὸν ἐπὶ τῶν ἀσπίδων των ἓν Σ. Εἰς τὰ λατινικὰ κείμενα καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τὸ *S* ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἀρχικὸν πλείστων λέξεων: Sextus, senatus, sanctus, sacer, salus, seu, si, sine, sive, signum κλπ. SC=senatus consultum, IS ἢ HS=τὸ ῥωμαϊκὸν νόμισμα σηστέρτιος, SAC=sacerdos, sacrificium, SD=Sacrum diis, SL=sacer ludus, SPQR=senatus populusque romanus, SS=sanctissimus. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐπίσης τίθεται *Σ* ὡς ἀρχικὸν πλείστων ὀνομάτων καὶ λέξεων: Σωκράτης, Σωτήριος, Σπυρίδων, Στέφανος, Σίμων, Σταμάτιος κλπ. Τ. Σ.=τύπος σφραγῖδος (εἰς τὰ ἔγγραφα), Σ=συστημένον (εἰς τὰ ταχυδρομικὰ δέματα καὶ τὰς ἐπιστολάς), Ε. Σ.=ἑλληνικὸς στρατός, Σ. Σ.=σῶμα στρατοῦ, Υ. Σ.=ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, σ.=σελίς, σ.=σελλίνια (ἐν τῇ ἐμπορικῇ ἀλληλογραφίᾳ), σ. πρὸ κυρίου ὀνόματος=σύντροφος, ὅπερ ἀντικαθιστᾷ τὸ κ.=κύριος εἰς τὰς μεταξὺ σοσιαλιστῶν καὶ κομμουνιστῶν σχέσεις. Ἐπὶ παλαιῶν γαλλικῶν νομισμάτων τὸ *S* δηλοῖ τὸ νομισματοκοπεῖον τῶν Ρημῶν. Εἰς νομισματικὰ ποσὰ προτασσόμενον τὸ s δηλοῖ σελλίνια, τὸ δὲ $ τὰ δολλάρια. Εἰς τὰ ὡρολόγια ἀγγλικῆς κατασκευῆς, τὸ s παρὰ τὸν δείκτην τοῦ ῥυθμιστοῦ τῆς ταχύτητος δηλοῖ ὅτι ἡ πρὸς αὐτὸ στροφὴ τοῦ δείκτου ἐπιφέρει ἐπιβράδυνσιν (slow=ἀργά), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ F (fast=ταχέως), ὅπερ ἐπιφέρει ἐπιτάχυνσιν. Εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς ὅρους S ἢ St δηλοῖ τὸ Ἅγιος (Saint, San, Santo, Sankt, π. χ. St Gothard=Ἅγιος Γοθάρδος). Εἰς τοὺς χάρτας, τὰς πυξίδας κλπ. τὸ S δηλοῖ τὸν νότον. Εἰς τὰς φαρμακευτικὰς συνταγὰς τὸ S δηλοῖ semis (ἥμισυ), semen (σπόρος), τὰ δὲ SQ=sufficiens quantitas (ἐπαρκὴς ποσότης). Ἐν τῇ μουσικῇ τὸ S παρουσιάζεται ὡς συντομογραφία τῆς ἰταλικῆς λέξεως segno (σημεῖον) καὶ ὡς πρῶτον συνθετικὸν τῶν ὅρων: sforzato, *s*largando, *s*morzando κ.λ.π. Ἐν τῇ χημείᾳ S=ἄτομον θείου, Sa=σαμαρίου, Sb=ἀντιμονίου Sc=σκανδίου, Se=σεληνίου, Si=πυριτίου, Sn=κασσιτέρου, Sr=στροντίου. Ἐν τῇ φυσικῇ διὰ τοῦ S δηλοῦνται αἱ δευτερεύουσαι ἀκτῖνες. Ἐπὶ ναυτικῶν χαρτῶν ἢ ἐγγράφων s ἢ S=ἄμμος, s/s ἢ S/S=steamer (ἀτμόπλοιον). Εἰς ἑλληνικοὺς ὑδρογραφικοὺς χάρτας σ. σκληρὸς βυθός, στ.=στικτὸς βυθός.

—Ω.

Ἐκ τῶν ξένων ὀνομάτων ἀπεδόθησαν ἐνταῦθα διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχικοῦ Σ, σ: 1) γενικῶς τὰ ξένα ὀνόματα, τῶν ὁποίων τὸ ἀρχικὸν γράμμα προφέρεται ὡς *Σ*, *σ* καὶ τὰ ὁποῖα γραφόμενα διὰ λατινικῶν στοιχείων ἄρχονται ἀπὸ *S*· 2) τὰ ἀπὸ *Ce—*, *Ci—* καὶ *Cy—* γαλλικά, πορτογαλικά, καταλανικὰ καὶ ἐκ τῶν ἱσπανικῶν πολλὰ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τῶν Φιλιππίνων· 3) τὰ ἀπὸ *Ch* γαλλικὰ καὶ πορτογαλικά· 4) τὰ ἀπὸ *C* ῥωσικά· 5) τὰ ἀπὸ *ç* γαλλικὰ ἢ ἐξ ἀνατολικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γλωσσῶν μεταγραφόμενα εἰς τὴν γαλλικὴν διὰ τοῦ γράμματος τούτου· 6) τὰ ἀπὸ *X* πορτογαλικὰ καὶ καταλανικὰ καὶ πολλὰ τῶν ἀπὸ *X* μεξικανικῶν· 7) τὰ ἀπὸ *Z* σουηδικά.

Διὰ τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς τὸ λατινόφθογγον *C* ἢ *S* δὲν προφέρεται ὡς τὸ ἑλληνικὸν *σ*, βλ. εἰς τὰ στοιχεῖα Ζ, Θ, Κ, Ξ καὶ Τ.

Digitized by Google

— *['Αρχ. Μουσ.]* 'Εν τῇ ἀλφαβητικῇ παρασημαντικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, τὸ κεφαλαῖον τοῦ ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου στοιχεῖον Σ, προτασσόμενον ἑτέρου τοῦ αὐτοῦ ἀλφαβήτου κεφαλαίου στοιχείου, εὕρηται, παρ' 'Αλυπίῳ, κατὰ δύο τρόπους:

Α') *Σίγμα καὶ σίγμα.* 'Εδείκνυε τὰς ἑξῆς τονιαίας θέσεις: α') Τὴν ὑπάτην μέσων (κε τῆς μέσης' la_2) ἐν τῷ Λυδίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη (διάτονον, χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον). β') Τὴν μέσην (κε τῆς μέσης' la_2) ἐν τῷ 'Υπολυδίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη. γ') Τὴν ὑπάτην ὑπάτων (κε τῆς μέσης' la_2) ἐν τῷ 'Υπερλυδίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη. δ') Τὴν παρυπάτην μέσων (κε τῆς μέσης la_2) ἐν τῷ Αἰολίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη. ε') Τὴν τρίτην συνημμένων (κε τῆς μέσης ἐν ὑφέσει' la_2 ὕφεσις) ἐν τῷ 'Υποαιολίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος. στ') Τὴν παρυπάτην ὑπάτην (κε τῆς μέσης ἐν ὑφέσει' la_2 ὕφεσις) ἐν τῷ 'Υπεραιολίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη. ζ') Τὸν παράμεσον (κε τῆς μέσης' la_2) ἐν τῷ ὑποφρυγίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τὰ τρία γένη η') Τὸν μέσων διάτονον (κε τῆς μέσης' la_2) ἐν τῷ 'Ιαστίῳ τρόπῳ. θ') Τὸν συνημμένων διάκονον (κε τῆς μέσης' la_2) ἐν τῷ 'Υποϊαστίῳ. ι') Τὴν τρίτην διεζευγμένων (κε τῆς μέσης' la_2) ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος' καὶ ια') Τὸν ὑπάτων διάτονον (κε τῆς μέσης' la_2) ἐν τῷ 'Υπεριαστίῳ τρόπῳ.

Β) *Σίγμα διπλοῦν ἀπεστραμμένον καὶ σίγμα διπλοῦν.* 'Εδείκνυε τὰς ἑξῆς δύο τονιαίας θέσεις: α') Τὸν προσλαμβανόμενον (δι τῆς ὑπάτης' sol_1) ἐν τῷ 'Υποφρυγίῳ τρόπῳ καὶ κατὰ τρία γένη' καὶ β') Τὴν ὑπάτην ὑπάτων (δι τῆς ὑπάτης' sol_1) ἐν τῷ 'Υποδωρίῳ τρόπῳ κατὰ τὸ διάτονον καὶ χρωματικὸν γένος.

Αἱ ἀνωτέρω τονιαῖαι θέσεις τῆς παρυπάτης (ὑπάτων καὶ μέσων) καὶ τῆς τρίτης (συνημμένων καὶ διεζευγμένων) ἦσαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους τῆς χορδῆς ἔν τε τῷ διατόνῳ καὶ χρωματικῷ γένει' ἐν τῷ ἐναρμονίῳ ὅμως ἦσαν βαρύτεραι τῶν ἀντιστοίχων διατόνων καὶ χρωματικῶν κατὰ δίεσιν τεταρτημοριαίαν. 'Ο μέσων διάτονος ὅμως ἦτο ὀξύτερος τοῦ μὲν ἀντιστοίχου χρωματικοῦ κατὰ λεῖμμα (= $^{56}/_{248}$), τοῦ δὲ ἐναρμονίου κατὰ ἐπόγδοον τόνον ($^{9}/_{8}$).

Σημειωτέον ὅτι ἕνεκα ἀπωλείας φύλλου ἐν τῷ ἀρχετύπῳ τοῦ 'Αλυπίου «Μουσικῇ εἰσαγωγικῇ» ἐλλείπουσι τὰ μουσικὰ σημεῖα τοῦ 'Υποδωρίου τρόπου κατὰ τὸ ἐναρμόνιον γένος ὡς καὶ τὰ τῶν 'Ιαστίου, 'Υποϊαστίου καὶ 'Υπεριαστίου κατὰ τὸ αὐτὸ γένος.
Ν. Α. Χ.

σά· δημοτ. σύνδ., χρονικὸς πρὸ συμφώνου, ἀντὶ *σάν: «σὰ θέλης, κόπιασε».*

Σᾶ (Sa, ἢ Saa), ***Μανουήλ.*** Πορτογάλος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βίλλᾳ Ντεκόντε τῷ 1530 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1596. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν καὶ τοσοῦτον ηὐδοκίμησεν ὡς ἑρμηνευτὴς τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὥστε προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ε' τῷ 1557 εἰς Ρώμην ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἔκδοσις τῆς μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ τῶν 'Εβδομήκοντα. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν 'Αμβέρσῃ τῷ 1598 δύο σπουδαῖα ἔργα του: «Scholia in quatuor Evangelia» καὶ «Notationes in totam Sanctam Scripturam».
Ε. Γ. Π.

Σααβέντρα (Saavedra). 'Ισπανικὸς οἶκος εὐγενῶν ἐν Γαλικίᾳ, λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ φεουδαρχικοῦ πύργου, κειμένου ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ περιφερείᾳ τοῦ Λοῦγκο. Πολλοὶ ἐκ τοῦ οἴκου τούτου διέπρεψαν ὡς πολεμισταί. Τὸ ὄνομα τῶν Σααβέντρα ἐδοξάσθη ἰδίως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ Δὸν Κιχώτου (Μιγκουὲλ ντὲ Θερβάντες *Σααβέντρα* βλ. λ.).
Γ. Ι. Β.

— **Σααβέντρα** (Saavedra), ***Μιγκουὲλ ντὲ Θερβάντες*** (βλ. λ *Θερβάντες*).

— **Σααβέντρα *Ραμίρεθ ντὲ Μπακεντάνο, δοὺξ τῆς Ρίβας*** (Saavedra Ramirez de Baquedano, duque de Rivas), ***Ἄγγελος ντὲ —.*** 'Ισπανὸς λόγιος, πολιτικὸς καὶ ζωγράφος (1791—1865). Ἔγραψε: «Ποιήματα» (1814), δράματα: «'Ο δοὺξ τῆς 'Αχουϊτανίας», κωμῳδίας: «'Ο φάρος τῆς Μελίτης» (1834), «Δὸν 'Αλβάρο», θεατρικὸν ἔργον μεταφρασθὲν καὶ εἰς ξένας γλώσσας, καὶ «'Ιστορικὰ μυθιστορήματα». Διετέλεσε βουλευτής, ἠσχολήθη δὲ ἐπιτυχῶς καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν.
Γ. Ι. Β.

— **Σααβέντρα-*Φαχάρντο*** (Saavedra-Fajardo), ***Διέγος ντε —.*** 'Ισπανὸς συγγραφεὺς καὶ διπλωμάτης (1584—1648). Διετέλεσε πρεσβευτὴς εἰς πρωτευούσας διαφόρων κρατῶν. Ἔγραψε παιδαγωγικὸν βιβλίον περὶ τῶν ἀντιλήψεων τῶν Χριστιανῶν πριγκίπων: «'Ο ἡγεμὼν πολιτικῶς καὶ χριστιανικῶς εἰς ἑκατὸν ἀλληγορικὰς εἰκόνας» (1640), «Ἡ φιλολογικὴ δημοκρατία» (1670). 'Αμφότερα τὰ ἔργα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν 25ον τόμον τῆς «Βιβλιοθήκης τῶν 'Ισπανῶν συγγραφέων».
Γ. Ι. Β.

Σαὰδ-*'Εδδὶν-Μχαμὲλ-Χούτζα* *ἐφέντης.* Διάσημος Τοῦρκος ἱστορικός, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει (1536—1599). Προσκτησάμενος εὐρείας γνώσεις τῆς μουσουλμανικῆς νομοθεσίας καὶ θεολογίας, ἐδίδαξεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ τεμένους τῆς 'Αγίας Σοφίας καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τῷ 1574 ἱστοριογράφος, συνώδευσε δὲ τὸν σουλτᾶνον Μωάμεθ Γ' εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Οὐγγαρίας καὶ διεξήγαγε τὰς μᾶλλον ἀπορρήτους ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Συνέγραψε τὰς «'Ιστορίας τοῦ στέμματος», μεταφρασθείσας ἰταλιστὶ ὑπὸ τοῦ Βικεντίου Μπρατοῦτι ὑπὸ τὸν τίτλον «Cronica dell'origine e progressi degli Ottomani». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἱστορία τῶν Τούρκων σουλτάνων ἀπὸ τοῦ 1299 μέχρι τοῦ 1520. Ἔγραψε πρὸς τούτοις τὴν ἱστορίαν Σελὴμ Α'.
Θ. Γ.

—**Σαὰδ-*'Ομπν-'Αβοῦ-Βαάς.*** Ἄραψ γεννηθεὶς ἐν Μέκκᾳ τῷ 601 καὶ ἀποθανὼν τῷ 675. 'Υπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ἀναγνωρισάντων τὸν Μωάμεθ ὡς προφήτην καὶ μετέσχε τῆς κατὰ τῶν Κοραϊσιτῶν ἐκστρατείας. Τῷ 638 κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας καὶ κατέλαβε τὸ Νὰρ-Σύρ, ἔνθα εὗρε μεγάλους θησαυρούς, ἔθεσε δὲ τὰ θεμέλια τῆς πόλεως Κουφάχ. Τῷ 639 κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας Μαδαΐν.
Θ. Β.

Σααδῆ. Διάσημος ἄραψ ποιητὴς (βλ. λ. *Σααντί*).

Σααδίας (Saadia Haggaon). Εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων ραββίνων τοῦ μεταταλμουδικοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ, διαπρέψας καὶ ὡς πρακτικὸς ὀργανωτὴς καὶ ὡς διδάσκαλος καὶ πνευματικὸς ἀρχηγὸς καὶ ὡς ἑρμηνευτὴς τῆς Γραφῆς καὶ ὡς θρησκευτικὸς φιλόσοφος. 'Εγεννήθη τῷ 892 ἐν Φαγιοὺμ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀπέθανε τῷ 942 ἐν Σούρᾳ τῆς Βαβυλωνίας, τῆς σχολῆς τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ ἀρχηγὸς καὶ ὡς τοιοῦτος προσέλαβε τὴν προσωνυμίαν τοῦ Gaon. Ἦτο βαθύτατος γνώστης τῆς Γραφῆς καὶ τοῦ Ταλμοὺδ καὶ ἐκέκτητο καὶ ἀρτιωτάτην ἀραβικὴν μόρφωσιν. Περίφημος ὑπῆρξεν αὐτοῦ ἡ εἰς τὴν ἀραβικὴν μετάφρασις τῆς Πεντατεύχου, ἥτις μέχρι σήμερον ἀπολαύει πολλῆς τιμῆς ἐν ταῖς ἰουδαϊκαῖς κοινότησι τῆς 'Ανατολῆς. 'Υπῆρξεν ὁ πρῶτος 'Ιουδαῖος, ὅστις ἔγραψεν ἀραβιστὶ πραγματείας περὶ τῆς Βίβλου. Κατέλιπεν ὑπομνήματα εἰς τὴν Π. Διαθήκην, μεταφράσεις καὶ ποικίλας πραγματείας, ὧν ἀξία μνείας μάλιστα καὶ «Ἡ ἐξήγησις σπανίων λέξεων τῆς Βίβλου», ἐκδοθεῖσα ἐπανειλημμένως ἔκτοτε. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ J. Derenbourg ἀπὸ τοῦ 1893 καὶ ἐφεξῆς («Oeuvres complètes da Saadia»). Τὸ κυριώτατον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «Χαεμουνὼθ Βεχαδεώθ», ὅπερ εἶναι τὸ πρῶτον συστηματικὸν θεολογικὸν ἔργον τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ.
Π. Ι. Μ.

Σάαλε (Saale) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς ἐν Γερμανίᾳ (βλ. *Ζάαλε*).

Σάαλφελντ (Saalfeld) *[Γεωγρ.].* Πόλις ἐν Γερμανίᾳ (βλ. *Ζάαλφελντ*).

Σάμπνερ *Τουντούρι* (Saabner-Tuduri), ***'Αλέξανδρος.*** Ρουμᾶνος ἰατρὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1859 ἐν Berlad τῆς Μολδαυΐας. 'Επιδοθεὶς εἰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν κυριωτέρων μεταλλικῶν πηγῶν τῆς Ρουμανίας, ἔγραψε διάφορα σχετικὰ ἔργα, ἀλλὰ κατόπιν ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκλεχθεὶς πολλάκις γερουσιαστὴς ἀπεστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος εἰς διάφορα συνέδρια.
Λ. Χ. Ζ.

Σαάνα (ἡ) *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μεσόγειος πόλις τῆς Κοίλης Συρίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 14, 18). Ταυτίζεται μὲ τὴν Conna ἢ Libum τοῦ 'Οδοιπορικοῦ, ἀπέχουσα 32 μίλια ἀπὸ τῆς κατὰ Λίβανον Λαοδικείας καὶ ἄλλα τόσα περίπου ἀπὸ τῆς 'Ηλιουπόλεως (Μπαλμπέκ). Νῦν Lebweh, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Nahr-el-Kanny.
Α. Θ. Σ.

Σάανε, ἢ ***Σαρὶν*** (Saane, γαλλ. Sarine) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς 'Ελβετίας μήκους 128 χιλιομέτρ., παραπόταμος τοῦ Ἄαρ.
Γ. Ι. Β

Σαὰ-Ντεμιράντα (Saa Demiranda), ***Φραγκῖσκος.*** Πορτογάλος ποιητὴς (1597—1664). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν, ἀλλ' ἀπεβλήθη αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ περιφήμου ποιήματός του «Ἡ κατάκτησις τῆς Μαλάγας». 'Ο ἥρως τῆς ἐποποιίας του ταύτης, τὴν ὁποίαν οἱ κριτικοὶ τάσσουσιν εἰς ἴσην μοῖραν μὲ τὰς «Λυσιάδας» τοῦ Καμόενς, εἶναι ὁ 'Αλφόνσος ντ' 'Αλβουκέρα.
Θ. Β.

Σααντί, ἢ ***Σαντὶ (Σεῒχ Μουσλιχεττὶν*** ἢ ***Μουσαριρουττὶν Σιραζί).*** Εἷς τῶν μεγαλυτέρων Περσῶν διδακτικῶν ποιητῶν καὶ φιλοσόφων, γεννηθεὶς ἐν Σιρὰζ (Chiraz) περὶ τὸ 1184 ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀταμπέκου (δυνάστου) Σαὰντ-μπὲν Ζεγκί, οὗτινος ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα (Σααντί), δοθὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἡγεμόνος τούτου ὑπηρετοῦντος πατρός του. 'Αποσταλεὶς εἰς Βαγδάτην πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του, ἐφοίτησεν ἐπὶ 30 ἔτη εἰς τὸ ἐκεῖ πανεπιστήμιον Νιζαμιέ, μεθ' ὃ διῆλθε τριάκοντα ἔτη τοῦ βίου του εἰς ταξίδια καὶ εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα τριάκοντα ἐν μονώσει, παραδιδόμενος εἰς φιλοσοφικὰς καὶ μυστικοπαθεῖς σκέψεις, πρεσβεύων τὰς πανθεϊστικὰς δοξασίας ἑνὸς ἐκ τῶν διδασκάλων του, τοῦ διασήμου Σεχαμπουντὶν 'Ομὰρ Σαχραουαρντί. Τὰ ταξίδιά του ἐπεχείρησε κυρίως

Σααντί.

μετὰ τὴν εἰς Περσίαν εἰσβολὴν τοῦ Χωρασμίου (Χαρίζμ) Μογγόλου κατακτητοῦ Γαγιὰς-οὐτντίν, ὅστις ἔθεσε τέρμα (1226) εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Σαάντ, προστάτου τοῦ ποιητοῦ. Μετέβη τότε καὶ εἰς Δελχὶ τοῦ 'Ινδοστάν, ὅπου ἐξέμαθε καὶ τὴν ἰνδοστανικὴν διάλεκτον. 'Εκεῖθεν ἔπλευσεν εἰς 'Υεμένην τῆς ΝΔ. 'Αραβίας, κατόπιν εἰς 'Αβησσυνίαν, εἰς Μέκκαν καὶ Μεδίναν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Δαμασκόν, μεθ' ὃ ἀπεσύρθη εἰς τὴν παρὰ τὴν 'Ιερουσαλὴμ ἔρημον. Μετά τινα καιρὸν συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ Φράγκων στρατιωτῶν, μετεφέρθη εἰς Τρίπολιν τῆς Συρίας καὶ κατεδικάσθη εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα εἰς τὰ ἐκεῖ ὀχυρώματα. 'Εξαγορασθεὶς ὑπὸ πλουσίου φίλου του καὶ ἀπολυθεὶς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τούτου, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ μετὰ τῆς ἰδιοτρόπου καὶ φιλέριδος συζύγου του, ἐξῆλθε πάλιν εἰς ταξίδια, ἐπισκεφθεὶς τὴν Β. 'Αφρικὴν καὶ τὴν Μ. 'Ασίαν. Τῷ 1256 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειράν του πόλιν Σιράζ, ὅπου καὶ ἔμεινεν ὁριστικῶς, ἀποθανὼν τῷ 1292 εἰς ἡλικίαν 107 ἐτῶν.

Πεπροικισμένος διὰ μεγαλοφυΐας, ὁ Σααντὶ ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν χάρις εἰς τὰ μακρὰ ταξίδια νὰ μελετήσῃ τὸν τότε κόσμον καὶ ν' ἀποκτήσῃ πεῖραν καὶ γνῶσιν τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἥτις διαφαίνεται διὰ μέσου τῶν στίχων τῶν δύο ἀριστουργηματικῶν αὐτοῦ ποιητικῶν ἔργων τοῦ «Μποστὰν» (=Περιβόλι), ἰδόντος τὸ φῶς τῷ 1287 καὶ τοῦ «Γκιουλιστὰν» (=Ροδών, 1258). Τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται καὶ «Σααντιναμὲ» εἶναι διδακτικὸν ἔπος εἰς δώδεκα κεφάλαια, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς διεξέρχεται ὅλα τὰ τότε φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν συχνάκις πνεῦμα διατυπώνων σοφώτατα ἀξιώματα καὶ ἠθικὰ παραγγέλματα. Τὸ δὲ «Γκιουλιστὰν» εἶναι συντεταγμένον εἰς πεζὴν γλῶσσαν εἰς ὀκτὼ κεφάλαια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἐγκατεσπαρμένοι ὡραιότατοι στίχοι. Τὸ θέμα εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ «Μποστάν», ποικιλλόμενον διὰ λαμπρῶν ἀνεκδότων καὶ διηγημάτων. Ἂν καὶ τὸ «Γκιουλιστὰν» ὑπολείπεται τοῦ «Μποστὰν» ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα, ἐν τούτοις ἔγινε δημοτικώτατον εἰς τὴν Περσίαν καὶ εἰς ὁλόκληρον ἐν γένει τὸν ἀνατολικὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Δύσιν λόγῳ τῆς ποικιλίας τοῦ ὕφους, τῶν εὐφυεστάτων λογοπαιγνίων καὶ τῶν λαμπρῶν διδαγμάτων του. Τρίτον ἀξιόλογον ἔργον τοῦ Σααντί, ὁλόκληρον εἰς στίχους, εἶναι τὸ «Διβὰν» (Ντιβάν), συλλογὴ λυρικῶν ποιημάτων. 'Εκτὸς ὅμως τούτων ἔγραψε καὶ ἀραβικὰς ᾠδὰς καὶ ἐλεγεῖα, τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον θρηνεῖ τὴν καταστροφὴν τῆς Βαγδάτης ὑπὸ τῶν Μογγόλων (1258), ἐπίσης δὲ περσιστὶ πανηγυρικὰς καὶ διδακτικὰς ᾠδάς, ἐλεγεῖα, ἐπιγράμματα καὶ ἄλλα μικρότερα ἔργα.

Τὰ λυρικὰ ποιήματα τοῦ Σααντὶ διαπνέονται ἀπὸ βαθὺ ποιητικὸν πάθος καὶ δὲν ἀπομακρύνονται τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πραγματικότητος, ὡς συνήθως ἡ ἀνατολικὴ ποίησις. 'Ως ἐκ τούτου ἐξεδόθησαν καὶ μετεφράσθησαν ἐπανειλημμένως εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, κυρίως δὲ ἀγγλιστί, γερμανιστὶ καὶ γαλλιστί.
Ν. Μ.

Σάαρ, ἢ ***Σάρρος*** (γερμαν. Saar, γαλλ. Sarre, λατιν. Saravus) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Λωρραίνης, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μοζέλλα, μήκους 246 χλμ, ὧν τὰ 121 πλωτά. Σχηματίζεται διὰ τῆς συνενώσεως τῶν ποταμίων *Λευκοῦ Σάαρ,* πηγάζοντος ἐκ τοῦ Ντονὸν τῶν Βοσγίων, καὶ τοῦ *'Ερυθροῦ Σάαρ,* πηγάζοντος ἀνατολικώτερον τοῦ πρώτου, συμβάλλει δὲ εἰς τὸν Μοζέλλαν παρὰ τὴν πόλιν Κόντς. Συνδέεται μετὰ τῆς διώρυγος Μάρνη—Ρήνου διὰ διώρυγος μήκους 63 χιλμ.
Χ. Δ.

— **Σάαρ *κοιλὰς*** (γερμ. Saarbecken) *[Γεωγρ.].* Πλουσία γαιανθρακοφόρος κοιλὰς τῆς ὁμωνύμου περιφερείας, ἐκτεινομένη ἑκατέρωθεν τοῦ κάτω ροῦ τοῦ ποταμοῦ Σάαρ. Τὰ ἐν αὐτῇ γαιανθρακοφόρα κοιτάσματα, πάχους δύο περίπου μέτρων ἕκαστον, ἀνέρχονται εἰς 88.
Χ. Δ.

— **Σάαρ *περιοχὴ*** (γερμ. Saargebiet, γαλλ. Territoire de la Sarre) *[Γεωγρ.].* Μεγίστης πλουτοπαραγωγικῆς σημασίας περιφέρεια, διαβρεχομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σάαρ καὶ ἐκτεινομένη ἐπὶ τοῦ νοτίου τμήματος τῆς Ρηνανίας καὶ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ Βαυαρικοῦ Παλατινάτου. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀνῆκεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἤδη δὲ διατελεῖ προσωρινῶς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν 'Εθνῶν. Ἔκτασις 1.910 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 790.000 κατ. (1929) Πρωτεύουσα τὸ *Σααρμπρύκεν.* Τὸ ἔδαφος τῆς περιοχῆς τοῦ Σάαρ, μᾶλλον ἐπίπεδον, εἶναι πλουσιώτατον εἰς κοιτάσματα γαιανθράκων καὶ στρώματα πορφυρίτου, μελαφύρου, ποικιλόχρου ἀμμολίθου καὶ κογχ-

Digitized by Google

του καὶ εὐφορώτατον. Ἡ βιομηχανία τοῦ γαιάνθρακος εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς μέσης Εὐρώπης, μετ' αὐτὴν δὲ ἀκμαιοτάτη εἶναι ἡ παραγωγὴ σιδήρου (1.771.000 τόννοι τῷ 1927), χάλυβος (1.895 000 τόννοι τῷ 1927), λιθάνθρακος (262.000 τόννοι τῷ 1927) καὶ ἄλλων μεταλλευμάτων. Οἱ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ἀσχολούμενοι ἐργάται ὑπερβαίνουν τοὺς 200 000. Ὁ ἄλλος πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Σάαρ ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἐπίσης ἀκμάζουσαν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν.

Ἡ περιοχὴ τοῦ Σάαρ, δυνάμει τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐπὶ μίαν δεκαπενταετίαν, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑπὸ τῆς Γαλλίας ἐκμεταλλεύσεως τῶν γαιανθρακωρυχείων τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Μετὰ τὴν λῆξιν (1935) τῆς δεκαπενταετοῦς προθεσμίας, ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεως τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Σάαρ θὰ ἐνεργηθῇ δημοψήφισμα, ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ὁποίου θὰ κριθῇ ἐὰν αὕτη θὰ προσαρτηθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ θ' ἀποδοθῇ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἡ Γαλλία δικαιοῦται νὰ ἐξαγοράσῃ τὰ γαιανθρακωρυχεῖα τῆς περιοχῆς εἰς τιμὴν καθορισθησομένην ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐξ ἑνὸς Γάλλου, ἑνὸς Γερμανοῦ καὶ ἑνὸς ἀντιπροσώπου οὐδετέρας χώρας.

Μέχρι τῆς ἐκπνοῆς τῆς δεκαπενταετοῦς προθεσμίας ἡ περιοχὴ τοῦ Σάαρ διοικεῖται ἐξ ὀνόματος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἧς τὰ μέλη, ὁριζόμενα ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, εἶναι ὑπεύθυνα ἀπέναντι αὐτῆς, καὶ τοπικῆς Διαίτης ἐκ 30 μελῶν, ἐκλεγομένων ἀνὰ τριετίαν. Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς ἐπιτροπῆς ὑπάγονται πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι, πλὴν τῆς τῆς διοικήσεως τῶν μεταλλείων, διατελούσης ὑπὸ τὸν ἔλεγχον Γάλλων ὑπαλλήλων.

Σάαρ (Saar), ***Φερδινάνδος φὸν*** —. Αὐστριακὸς ποιητής, δραματικὸς συγγραφεὺς καὶ διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1833 ἐν Βιέννῃ. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ ἐγένετο ἀξιωματικός. Τῷ 1903 ἐξελέγη βουλευτὴς εἰς τὸ αὐστριακὸν κοινοβούλιον. Προσβληθεὶς ὑπὸ ἀνιάτου νόσου, ηὐτοκτόνησε τῷ 1906. Τὸ ποιητικὸν στάδιόν του ὁ Σάαρ ἤρχισεν ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς μὲ τὴν διλογίαν «Ἐρρῖκος Δ'» (1865—1867). Ἀκολούθως συνέγραψε τὴν ἱστορικὴν τραγῳδίαν «Οἱ δύο ντὲ Βὶτ» (1875), ἀλλ' ἡ προσπάθειά του αὕτη ἐλάχιστα ἐξετιμήθη. Ἀντιθέτως τὰ «Διηγήματα ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν» (1876), μαρτυροῦντα γνησίαν δημιουργικὴν διάθεσιν, κατέταξαν τὸν Σάαρ εὐθὺς ἀμέσως μεταξὺ τῶν καλυτέρων συγγραφέων τῆς πατρίδος του. Τῆς αὐτῆς ὑποδοχῆς ἔτυχον καὶ τὰ πρῶτα λυρικὰ ἔργα του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήματα» (1882). Μέχρι τοῦ 1893, ὁπότε εἶδον τὸ φῶς τὰ «Βιενναῖα ἐλεγεῖα» του, τὸ σημαντικώτερον ποιητικὸν ἔργον του, ὁ Σάαρ ἐπεχείρησε καὶ αὖθις, ἀλλ' ἄνευ ἐπιτυχίας, νὰ δρέψῃ δάφνας εἰς τὸ θέατρον μὲ τὰς τραγῳδίας «Tempesta» καὶ «Τασσίλο» καὶ τὸ λαϊκὸν δρᾶμα «Μία ἀγαθοεργία», τὸ ὁποῖον ἔγραψεν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ συμπατριώτου του Ἄρτσενγκρουμπερ. Ὡσαύτως συνέθεσεν εἰς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους τὸ ἐπικὸν ποίημα «Ἑρμᾶννος καὶ Δωροθέα», εἰς τὴν ἐν γένει πλοκὴν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀναλογίαι πρὸς τὴν τοῦ ὁμωνύμου ἔπους τοῦ Γκαῖτε. Ποιητὴς τρυφερὸς καὶ εἰλικρινής, ὁ Σάαρ διεκρίθη καὶ ὡς διηγηματογράφος διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς περιγραφῆς, τὴν μελέτην τῶν χαρακτήρων καὶ τὸ περίτεχνον ὕφος του. Ὡς διηγηματογράφος ἀνήκει εἰς τὴν ρεαλιστικὴν σχολήν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ διηγήματά του, εἰς τὰ ὁποῖα περιγράφεται ἡ ζωὴ μετὰ περισσῆς συχνάκις ὠμότητος καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτερα εἶναι «Ὁ ὑπολοχαγὸς Μπούρντα», τὸ «Vae Victis», οἱ «Λιθοκόποι», τὸ «Τάμπι», ὁ «Πύργος Κόστενιτς» καὶ ὁ «Δόκτωρ Τρογιάν», εὐκόλως προδίδεται ὁ λεπταίσθητος ποιητὴς τῶν «Βιενναίων ἐλεγείων». Ὁ ρεαλισμὸς τοῦ Σάαρ ἐνθυμίζει τὸν λυρικὸν ρεαλισμὸν τοῦ Θεοδώρου Στόρμ, τῆς παραδόσεως τοῦ ὁποίου θεωρεῖται ὁ μᾶλλον ἀξιόλογος συνεχιστής. Λ. Κ.

Σααργκεμὸντ (Saargemünd) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν Λωρραίνῃ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μοζέλα. Κάτ. (1926) 13.812, ὧν οἱ πλεῖστοι Γερμανοί. Ἀπὸ τοῦ 1871—1918 ὑπῆρξε γερμανική. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, σιδήρου καὶ χημικῶν προϊόντων. Μ. Ν. Δ.

Σάαρλουῒ (Saarlouis) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Σάαρ, ἐκτισμένη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σάαρ. Εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον καὶ κόμβος τῶν σιδηροδρόμων τῆς περιοχῆς.

Σάαρμπρύκεν (Saarbrücken) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα πόλις τῆς περιοχῆς τοῦ Σάαρ, ἐκτισμένη ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Σάαρ, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ κοιλάδι. Κάτ. 127.455 (1908). Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, τὴν παλαιὰν πόλιν, ἐκτισμένην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὴν νέαν πόλιν, ἧς ἡ ἀνοικοδόμησις ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1909, ἐκτισμένην ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Εἶναι κέντρον σημαντικωτάτης βιομηχανίας σιδήρου, ἔχει δὲ μεγάλα ἐργοστάσια κατασκευῆς μηχανῶν, ἁμαξῶν, κατεργασίας χημικῶν προϊόντων. Ἐπίσης εἶναι κέντρον σπουδαιοτάτης ἀγορᾶς γαιανθράκων, λιθανθράκων (κόκ), διαφόρων ἄλλων μεταλλευμάτων καὶ ξυλείας. Εἰς τὸ Σάαρμπρύκεν, ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ Γαλλοπρωσσικοῦ πολέμου τοῦ 1870, διεξήχθησαν αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὑπέστη δὶς ἐπιδρομὴν ἀγγλικῶν ἀεροπλάνων. Καταληφθεῖσα τῷ 1919 ὑπὸ τῶν Συμμάχων, ἠκολούθησε τὴν τύχην τῆς ὅλης περιοχῆς τοῦ Σάαρ.

Σαᾶς (Saas), ***Ἰωάννης***. Γάλλος συγγραφεὺς (1703—1774). Ἔγραψε διάφορα φιλολογικὰ καὶ θεολογικὰ ἔργα γαλλιστὶ καὶ λατινιστί. Θ. Β.

Σαὰτ-Ἀγατσῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 410 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Πλάτανος*.

Σάατς, ἢ ***Ζάτετς*** (Saaz, τσεχ. Zatec) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν τῇ Δυτικῇ Βοημίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔγκερ. Κάτ. 16.200. Ἔχει βιομηχανίαν βύνης, ζύθου, ξυλίνων καὶ σιδηρῶν εἰδῶν, πιλημάτων κλπ. Ἡ πόλις μετὰ τῆς περιφερείας της ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν πρώτων ὀχυρῶν ἐγκαταστάσεων τῶν Οὐσσιτῶν. Γ. Ι. Β.

Σαβά, καὶ ***Σαβαῖοι*** (οἱ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία χώρα ἐν τῇ Εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ κατὰ τὸ ΝΔ τμῆμα αὐτῆς, κατοικουμένη ὑπὸ τῶν *Σαβαίων*. Εἰς τὰς σουμερικὰς ἐπιγραφὰς τῆς Οὒρ (2500—2000 π. Χ.) οἱ Σαβαῖοι ἀναφέρονται ὡς *Σαβοῦ*, εἰς δὲ τὰς μεταγενεστέρας ἀσσυριακὰς σφηνοειδεῖς ἐπιγραφὰς (Η' αἰὼν π. Χ.) ὡς *Σαμπχοῦ*. Τῆς χώρας ταύτης γίνεται μνεία καὶ ἐν τῇ Βίβλῳ, ἐν ᾗ περιγράφεται ἡ μετάβασις τῆς βασιλίσσης των εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸν Σολομῶντα. Ἐν τῇ Βίβλῳ ἐπίσης ἀναφέρονται οἱ Σαβαῖοι διαδοχικῶς ὡς ἀπόγονοι τοῦ Κούς, τοῦ Σάμ, καταγομένου ἀπὸ τοῦ Σήμ, καὶ τῆς Χετούρας. Αἱ τελευταίως ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ καὶ νομίσματα σπουδαίως συνετέλεσαν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς χώρας τοῦ Σαβᾶ καὶ τῶν Σαβαίων. Κατὰ ταῦτα ἡ χώρα τῶν Σαβαίων, οἵτινες ἐνωρίτατα ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, εἶχε φθάσει εἰς μέγιστον βαθμὸν εὐημερίας χάρις εἰς τὸ εὔφορον αὐτῆς καὶ τὸ ζωηρὸν ἐμπόριον, ὅπερ οἱ Σαβαῖοι διεξῆγον μετὰ τῶν Ἰνδιῶν, τῶν Αἰθιόπων καὶ ἄλλων λαῶν. Ἡ χώρα ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἰδίων βασιλέων, ἔφθασε δὲ εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς της ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν *Ἰμυαριτῶν* ἢ *Ὁμηριτῶν*, κατὰ τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἐκυβέρνησαν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 400 π. Χ. μέχρι τοῦ 100 μ. Χ Τὰ νομίσματα τῶν Σαβαίων, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀττικῶν τύπων, ἀπὸ δὲ τοῦ Β' π. Χ. καὶ τῶν τύπων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, φέρουσιν ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν κεφαλὴν τοῦ ἑκάστοτε βασιλέως, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας κατὰ κανόνα γλαῦκα ἐπὶ ἀμφορέως μετὰ μονογραφημάτων καὶ ἐπιγραφῶν εἰς ἰμυαριτικὴν καὶ ἑτέραν, ἄγνωστον εἰσέτι, γραφήν. Ὁ πλοῦτος τῶν Σαβαίων εἰς χρυσόν, ἄργυρον, πολυτίμους λίθους καὶ ἐλεφαντοστοῦν ἦτο ἀμύθητος, φαίνεται δὲ ὅτι περίλαμπρα ἦσαν καὶ τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων. Περὶ τῆς τύχης τῆς χώρας καὶ τοῦ κατοικοῦντος ταύτην λαοῦ δὲν ὑπάρχουν ἄλλαι πληροφορίαι, πλὴν τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῇ ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ἐξ Ἀδούλιδος θρόνου, ἣν ἀντέγραψε περὶ τὸ 520 μ. Χ. Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης καὶ ἐν τῇ συγχρόνῳ περίπου πρὸς αὐτὴν διγλώσσῳ, εἰς ἑλληνικὴν καὶ παλαιοαιθιοπικήν, ἐπιγραφῇ τῆς Ἀξούμ, τῇ ἀναφερομένῃ εἰς τοὺς μεταξὺ Αἰθιοπίας καὶ ΝΔ. Ἀραβίας ἀγῶνας.

— **Σαβὰ** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀραβίου κόλπου, ἐν τῇ χώρᾳ Τηνεσσίδι, οἰκουμένη ὑπὸ τῶν παρὰ Ψαμμιτίχου Αἰγυπτίων φυγάδων, τῶν ἐπονομαζομένων Σεμβριτῶν (*Στράβ.* ΙΣΤ', 770 Teubner). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Μασσάβα* (πλάτ. 15°37' Β., μῆκ. 39°28' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 460: Porto di Massawa) τῆς ἰταλικῆς Ἐρυθραίας. Σ. Ε. Λ.

— **Σαβὰ** *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σαβαί*.

Σαβά, ***βασίλισσα τοῦ*** —. Θρυλικὴ βασίλισσα τοῦ βασιλείου τοῦ Σαβά, τῆς ὁποίας γίνεται μνεία ἐν τῇ Γραφῇ (Βασιλειῶν Α α' καὶ Παραλειπομένων Β θ'). Καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα βιβλικὰ χωρία ἀναφέρεται διὰ τῶν αὐτῶν περίπου φράσεων ὅτι μία βασίλισσα τοῦ Σαβά, ἧς δὲν παρατίθεται τὸ ὄνομα, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἑλκυσθεῖσα ἐκ τῆς φήμης τοῦ βασιλέως Σολομῶντος ἔθεσεν εἰς δοκιμασίαν τὴν σοφίαν του, ἀντήλλαξε μετ' αὐτοῦ πλουσιώτατα δῶρα καὶ ἀνεχώρησε κατατεθελγμένη ἐκ τῆς σοφίας τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς αὐλῆς του. Ἡ περὶ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης παράδοσις, ἀπήχησις τῶν μετὰ τῶν ἀραβικῶν καὶ αἰθιοπικῶν λαῶν σχέσεων τῶν Ἰουδαίων, περιεβλήθη βραδύτερον ὑπὸ πλείστων θρύλων. Ἤδη φέρεται μεγάλως μεταβεβλημένη ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου (Ἰουδ. Ἀρχ.), ὅστις θεωρεῖ ὡς προερχομένην τὴν βασίλισσαν τοῦ Σαβά, ἥτις κατ' αὐτὸν ἐκαλεῖτο *Νίκαυλις*, ἐξ Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας. Μετὰ τοῦ Ἰωσήπου ἄλλοι χρονικογράφοι ἐπλούτισαν τὸν μῦθον διὰ διαφόρων θρύλων τῆς ἐμπνεύσεώς των. Κατ' αὐτοὺς ἓν θαυμάσιον πτηνὸν τοῦ Σολομῶντος, ὁ «ἀλέκτωρ τῆς ἐρήμου», ἀνακαλύψαν τὴν βασίλισσαν ἐν τῇ πρωτευούσῃ της Κιτὸρ (=πόλις τῶν Ἀρωμάτων) ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τοῦ Σολομῶντος. Οἱ αὐτοὶ συγγραφεῖς ἐπίσης ἐφεῦρον τὰ αἰνίγματα τὰ προταθέντα ὑπὸ τῆς βασιλίσσης εἰς τὸν Σολομῶντα, καθὼς καὶ τὰς ἀπαντήσεις τούτου, καί, τέλος, ἐκαλλιέργησαν τὸν θρῦλον περὶ τῶν ἐρωτικῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέσεων.

Τὸν περὶ τῆς βασιλίσσης τοῦ Σαβᾶ θρῦλον υἱοθέτησαν ἀργότερον οἱ Ἄραβες συγγραφεῖς καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Μωάμεθ ἐν τῷ Κορανίῳ (κζ'). Κατὰ τοὺς Ἄραβας ἡ βασίλισσα τοῦ Σαβᾶ ἐκαλεῖτο *Βαλκίς*, τὴν ἔκδοσιν δὲ ταύτην υἱοθέτησεν ὁ Ἰουστῖνος, ὁ Κυπριανός, ὁ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ πολλοὶ ἄλλοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς καταγομένην ἐξ Ὑεμένης τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἐνῷ ὁ Φιλοστόργιος καὶ ὁ ἀνώνυμος γεωγράφος τῆς Νουβίας θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς προελθοῦσαν ἐκ τῆς πόλεως τῶν Σαβῶν. Κατὰ τὴν ἀραβικὴν παράδοσιν, ὁ Σολομῶν, ὅπως ὑποδεχθῇ τὴν Βαλκίδα, κατεσκεύασε μεγαλοπρεπῆ ὑαλίνην αὐλήν, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἔρρεεν ὕδωρ, ἐνῷ πλῆθος ἰχθύων ἐνήχοντο. Τὴν αὐλὴν ταύτην ὁ σοφὸς βασιλεὺς κατεσκεύασεν ἐκ προθέσεως, καθόσον ἤθελε νὰ πεισθῇ, ἂν ἦτο ἀληθὴς ἡ φήμη, καθ' ἣν τρίχες ὄνειοι εἶχον ἀναφυῇ ἐπὶ τοῦ δέρματος τῆς βασιλίσσης. Ὄντως δὲ ἡ φήμη ἀπεδείχθη ἀληθής, καθ' ὅσον, ὅτε ἡ Βαλκὶς ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς ὑάλου, τὸ σῶμά της ἀνεκλᾶτο ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ὁ Σολομῶν δι' εἰδικῆς σκευασίας ἐθεράπευσε τὴν Βαλκίδα, ἣν ἀργότερον ἐνυμφεύθη. Ὁ γάμος των οὗτος διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 14ου μέχρι τοῦ 33ου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Σολομῶντος, ὅστις κατ' ἔτος μετέβαινεν εἰς Ὑεμένην, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν σύζυγόν του. Ὅταν ἡ Βαλκὶς ἀπέθανεν, ἐνεταφιάσθη ἐν μέσῳ τῶν τειχῶν τῆς Παλμύρας, ὅπου καὶ ἐπεδεικνύετο ὁ τάφος της.

Τὴν περὶ τῆς βασιλίσσης τοῦ Σαβᾶ παράδοσιν υἱοθέτησαν, τέλος, οἱ Αἰθίοπες, οἵτινες βασιζόμενοι εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἰωσήπου, ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν *Νίκαυλιν* ἢ *Νίκολιν* καὶ *Μακέδαν*. Κατὰ τὴν ἀβυσσηνιακὴν παράδοσιν, παρατιθεμένην ἐν τῷ βιβλίῳ «Κέμπρα Ναγκὰς» (=Δόξα τῶν Βασιλέων»), ἡ Μακέδα ἀπέκτησεν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Σολομῶντος ἐρώτων της ἄρρεν τέκνον, γεννηθὲν ἐν Σαβαῖς καὶ ἐκπαιδευθὲν ἐν Ἱερουσαλήμ. Τὸ παιδίον τοῦτο ὀνομασθὲν *Μπιάνα-Ἐλ-Χακὶμ* (=Υἱὸς τοῦ Σοφοῦ, *Μενελίκ*), ἐβασίλευσεν ἐν Ἀβυσσηνίᾳ, γενόμενος ἱδρυτὴς δυναστείας, εἰς ἣν ἀνάγουσι τὴν καταγωγήν των οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀβυσσηνίας μέχρι σήμερον. Γ. Α. Κ.

Σαβάγηνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Καππαδοκίᾳ, ἀναφερομένη ἐσφαλμένως ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 6, 24) ἐν τῇ στρατηγίᾳ Λαουϊανσηνῆς, παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἡ *Σακάσενα* τοῦ Ὁδοιπορικοῦ τοῦ Ἀντωνίνου, κειμένη ἐν τῇ στρατηγίᾳ Γαρσαυκρίτιδος, 30 μίλια πρὸς Δ. τῆς Καισαρείας. Α. Θ. Σ.

Σαβαδεῖβαι ***νῆσοι*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων τῆς ἐκτὸς Γάγγου Ἰνδικῆς. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, μόνον ἀναφέροντα αὐτὰς (Ζ, β, 28 Nobbe), ἦσαν τρεῖς καὶ ᾠκοῦντο ὑπὸ ἀνθρωποφάγων. Ταυτότης ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

σαβαδίλλης ***ἀλκαλοειδῆ*** *[Φαρμ.]*. Εἶναι τὰ πέντε ἀλκαλοειδῆ τὰ ἀπαντώμενα εἰς τὰ σπέρματα τοῦ *βεράτρου τῆς σαβαδίλλης* (βλ. λ. *βέρατρον*), ἐξ ὧν τὰ τρία εἶναι σώματα κρυσταλλικὰ καὶ τὰ δύο ἄμορφα σώματα. Ὁ Meissner πρῶτος τῷ 1818 ἀπεχώρισεν ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς σαβαδίλλης ἄμορφον σῶμα, ὅπερ ἀπεκάλεσεν *βερατρίνην* (βλ. λ.). Βραδύτερον κατεδείχθη ὅτι ἡ ἀγοραία βερατρίνη δὲν εἶναι ἑνιαῖον σῶμα, ἀλλὰ στενὸν μεῖγμα πέντε ἀλκαλοειδῶν (βλ. *σαβαδίλλης* καρποὶ ἢ σπέρματα). Κ. Γ. Μ.

— **σαβαδίλλης** ***καρποὶ*** ἢ ***σπέρματα*** (Semina Sabadillae). Οἱ καρποὶ τοῦ *βεράτρου τῆς σαβαδίλλης* εἶναι τρίχωροι κάψαι, περιέχουσαι εἰς ἕκαστον χῶρον 1—6 σπέρματα ἀνωμάλως γωνιώδη, μελανωπά, στιλπνὰ καὶ ἐρρυτιδωμένα, γεύσεως πικρᾶς καὶ ἄνευ ὀσμῆς. Τὰ σπέρματα τῆς βερατρίνης περιέχουν τὰ ἀκόλουθα πέντε ἀλκαλοειδῆ: *κεβαδίνην* (καλουμένην ἐπίσης *κρυσταλλικὴν βερατρίνην*) $C_{37}H_{59}NO_9$, *ἄμορφον βερατρίνην* $C_{37}H_{53}NO_{11}$, *κεβαδιλλίνην* (ἢ καὶ *σαβαδιλλίνην* καλουμένην) $C_{34}H_{53}NO_8$, *σαβαδίνην* $C_{29}H_{51}NO_8$ καὶ *σαβαδινίνην* $C_{27}H_{45}NO_8$. Ἐπίσης περιέχουν *βερατρικὸν ὀξύ*, πρὸς ὃ εἶναι ἡνωμένα τὰ ἀνωτέρω ἀλκαλοειδῆ, 13 % λιπαρὸν ἔλαιον, ρητινώδεις καὶ κηρώδεις οὐσίας, ἄμυλον, ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου κλπ. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν

Digitized by Google

ἀναγράφονται ὡς ἐμετοκαθαρτικὸν καὶ καταπραϋντικόν. Ὡς βάμμα καὶ εἰς ἐντριβὰς παραγγέλλεται συνήθως ὡς ἐρεθιστικὸν καὶ παρασιτοκτόνον. Τὸ βάμμα τῶν σπερμάτων δύναται ὁμοίως νὰ ἀναγραφῇ ὡς ἀντινευραλγικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλοῦν θανατηφόρους δηλητηριάσεις. Ὡς ἀντίδοτα παραγγέλλονται διουρητικά, καθαρτικά, ὀξικὸν ἀμμώνιον, διεγερτικά, ὀπιοῦχα, καφεΐνη κλπ. Ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς σαβαδίλλης παρασκευάζονται τὸ *βάμμα τῆς σαβαδίλλης* (Tinctura Sabadillae), τὸ *ὄξος τῆς σαβαδίλλης* (Acetum Sabadillae) κλπ. Κ. Γ. Μ.

Σαβαδίου *νῆσος* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς ἐκτὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, κατὰ τὸν ἀναφέροντα αὐτὴν Πτολεμαῖον (Ζ, β, 28 Nobbe). Ἐλέγετο καὶ «Ἰαβαδίου νῆσος, ὃ σημαίνει κριθῆς νῆσος· εὐφορωτάτη δὲ λέγεται ἡ νῆσος εἶναι καὶ ὅ τι πλεῖστον χρυσὸν ποιεῖν, ἔχειν τε μητρόπολιν ὄνομα Ἀργυρῆν ἐπὶ τοῖς δυσμικοῖς πέρασιν». Πιθανῶς ἐννοεῖ τὴν *Ἰάβαν*. Σ. Ε. Λ.

Σαβάζια. Ὀργιαστικὴ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ θρᾳκικοῦ θεοῦ *Σαβαζίου* (βλ. λ.). Ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν Ε΄ π. Χ. αἰῶνα, μολονότι δὲ παρέμενε πάντοτε βάρβαρος, ἐξήγειρε τὰ σκώμματα τῶν κωμικῶν ποιητῶν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἀκόμη τοῦ Δημοσθένους ἐθεωρεῖτο ἀπρεπὴς διὰ τοὺς Ἀθηναίους πολίτας, ἐν τούτοις ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν της δὲν ἦτο ἀσήμαντος, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Θεόφραστος (Χαρακτῆρες 16, 27). Κατὰ τὸν Β΄ π. Χ. αἰῶνα τὰ Σαβάζια εἰσήχθησαν καὶ εἰς τὴν Ρώμην, ἦσαν δὲ φαίνεται τόσον ὀργιαστικά, ὥστε τῷ 139 π. Χ. ὁ πραίτωρ ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς διώξεις κατὰ τῶν προπαγανδιζόντων αὐτά. Ἀλλ' αἱ διώξεις αὗται εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν. Κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τὰ Σαβάζια ἔλαβον τεραστίαν ἀνάπτυξιν οὐ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν Γαλατίᾳ. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς, ὅπως ἐπέβαλλον αἱ θρησκευτικαὶ τάσεις τῆς ἐποχῆς, τὰ Σαβάζια, κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, περιεβλήθησαν ὑπὸ ἐσχατολογικῶν ἰδεῶν.

Σαβάζιος [*Ἀρχ. Θρησκ.*]. Φρυγικὸς θεός, γενικῶς θεωρούμενος ὡς υἱὸς τῆς Ρέας ἢ Κυβέλης, τοῦ ὁποίου ἡ μετὰ μυστηρίων λατρεία μετεδόθη ἐξ Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἐξελαμβάνετο ὡς σύμβολον τῆς Σελήνης ἢ τοῦ Ἡλίου καὶ ἐλατρεύετο ἰδίως ὑπὸ γυναικῶν. Εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐταυτίσθη μὲ τὸν Διόνυσον (Βάκχον), ὅστις ἐνίοτε ἐκαλεῖτο καὶ Σαβάζιος. Ἐπίσης ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς υἱὸς τοῦ Διός, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐταυτίζετο μέχρι τινός, καὶ τῆς Περσεφόνης, ἀνατραφεὶς ὑπό τινος νύμφης, καλουμένης Νύσης, κατ' ἄλλους δὲ ἕνεκα φιλοσοφικῶν θεωριῶν ὡς υἱὸς Καβείρου, τοῦ Διονύσου ἢ τοῦ Κρόνου.

Αἱ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἑορταὶ ἐκαλοῦντο «Σαβάζια», ἀρχικὸν δὲ κέντρον τῆς λατρείας τοῦ Σαβαζίου ἦτο ἡ Φρυγία, ὅπου εὑρέθησαν πλεῖσται σχετικαὶ ἐπιγραφαί. Ἐκ Μ. Ἀσίας ἡ λατρεία αὐτοῦ μετεδόθη εἰς τοὺς Θρᾷκας, οἱ ὁποῖοι ἐμιμήθησαν τὰς μυστηριώδεις αὐτοῦ ἑορτὰς εἰς τὴν λατρείαν τῆς Βενδίδος, τῆς θρᾳκικῆς σεληνιακῆς θεότητος, τῆς ὁποίας ἡ λατρεία, εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν Ε΄ π. Χ. αἰῶνα, ἐταυτίσθη πρὸς τὴν Ἑκάτην, Ἄρτεμιν ἢ καὶ Περσεφόνην. Τούτου ἕνεκα ἐπλάσθη καὶ ὁ φρυγικὸς μῦθος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Βενδὶς ἦτο θυγάτηρ τοῦ Σαβαζίου. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος, ὡς θεὸς τοῦ Ἅδου, εἶχε ταυτισθῆ πρὸς τὸν Πλούτωνα, ἡ Βενδὶς ἐταυτίσθη πρὸς τὴν Περσεφόνην ἢ ἐπλάσθη ὁ μῦθος, κατὰ τὸν ὁποῖον αὕτη ὑπῆρξε θυγάτηρ τοῦ Ἀδμήτου ἢ Ἀδάμαντος (ἀδάμαστος), τὸ ὁποῖον ἦτο κατ' ἀρχὰς ἐπίθετον τοῦ Πλούτωνος. Εὐρύτατα διαδεδομένη ἐν Θρᾴκῃ ἐμφανίζεται ἡ λατρεία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ὡς τοπικοῦ θεοῦ. Πολλαὶ ἐπιγραφαί, εὑρεθεῖσαι ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Σερδικῆς (νῦν Σόφια ἐν Βουλγαρίᾳ), ἀναφέρουσι ναοὺς καὶ ἀφιερώσεις εἰς αὐτόν, καθὼς καὶ σωματεῖα ἱερέων καὶ ἱερειῶν τοῦ Σαβαζίου καὶ ἄλλων τινῶν θεῶν, ὡς λ.χ. τῆς Δήμητρος. Ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ λ. χ., ἐλατρεύετο μᾶλλον ὑπὸ τῶν ξένων. Ἐπὶ τῶν χρόνων ὅμως τοῦ Δημοσθένους ἐθεωρεῖτο ἀτιμωτικὸν νὰ συμμετέχῃ τις αὐτῶν, καθόσον αἱ τελεταὶ τῆς λατρείας αὐτοῦ ἐγίνοντο κατὰ τὴν νύκτα ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν φύλων μετὰ καθαρμῶν, ὀργίων κτλ. Ἐξ Ἑλλάδος μετεδόθη εἰς Ἰταλίαν καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Δύσεως ἀπὸ τοῦ 139 ἤδη π. Χ., ὁπότε ἀναφέρεται ὅτι ἐξωρίσθησαν ἐκ Ρώμης Ἰουδαῖοί τινες ἐπιχειρήσαντες διὰ τῆς λατρείας τοῦ Σαβαζίου νὰ μιάνωσι τὰ ἤθη τῶν Ρωμαίων, οἵτινες τότε συνέχεον τὸν Σαβάζιον πρὸς τὸν Σαβαώθ.

Παραστάσεις τοῦ Σαβαζίου ἐν τῇ τέχνῃ σῴζονται ἀρκεταὶ εἰς ἀνάγλυφα κτλ. ἀπὸ τοῦ Γ΄—Α΄ π. Χ. αἰῶνος. Ἐπὶ τῶν βράχων τῶν Φιλίππων παρίσταται ὁ Σαβάζιος (Διόνυσος) μὲ κέρατα ταύρου, καθόσον ἐπιστεύετο ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἔζευξε βοῦς ὑπὸ ἄροτρον πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἐνῷ ἡ Βενδὶς ὡς ἀνδρόγυνος κρατοῦσα δύο λόγχας συμβολιζούσας ἢ ὅτι ἦτο θεότης τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης συνάμα, ἢ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς ἢ ὅτι ἦτο θεὰ τοῦ κυνηγίου. Ἐν Ἀμφιπόλει ἡ Βενδίς, συνδεομένη μὲ τὸν ὑπὸ μορφὴν ταύρου παριστάμενον Διόνυσον (Σαβάζιον), ἀπεικονίζεται ὡς ταυροπόλος τῆς Ἀρτέμιδος, ὡς φαίνεται εἰς τὰ νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης, ἐπὶ τῶν ὁποίων παρίσταται καθημένη ἐπὶ ταύρου, ὅπως ἡ Εὐρώπη, ἢ ἐστεφανωμένη μὲ μήνην (σελήνην). Α. Θ. Σ.

Σαβάθρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὅρμος καὶ πόλις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Σύρτει καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Λωτοφάγων, μεταξὺ Πισινδῶν λιμένος καὶ Ζείθων ἄκρας (*Πτολεμ.* Δ, γ, 12 Nobbe). Εἶναι τὸ *Ἀβρότονον* τοῦ Σκύλακος (110), τοῦ Στράβωνος (ΙΖ, β, 18) καὶ τοῦ Στεφάνου, «καλεῖται δὲ καὶ Νεάπολις ὡς Ἔφορος». Κατὰ Προκόπιον *Σαβαραθὰ* («Περὶ Κτισμ.» 6, 4), κατὰ δὲ τὸν Σταδιασμὸν ὀρθότερον ἴσως (§ 100) *Σαβράθη*, δεδομένου ὅτι ἡ σύγχρονος ὀνομασία του εἶναι *Μέρσα Σαμπράτα* (πλάτ. 32° 47′ Β., μῆκ. 12° 35′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi). Σ. Ε. Λ.

Σάβαι, ἢ *Σάββαι* (αἱ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἔσω Λιβύης, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 6, 12) περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Κινύφου ποταμοῦ (νῦν Οὐὰδ-Κχαάν). Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν *Σεβχὰ* (Sebha) τῆς Τριπολίτιδος, κειμένην ἐπὶ τῆς ἀπὸ Τριπόλεως εἰς Μουρσοὺκ (Murzuk) ὁδοῦ, ὅπου παρατηροῦνται σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σαβαί, ἢ *Σάβαι*, καὶ *Σαβὰ* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις μεγάλη ἐν τῇ Εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ «πλησίον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ φρούριον. Τὸ ἐθνικὸν τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου Σαβαῖος καὶ θηλυκῶς Σαβαία· καὶ τὸ κτητικὸν Σαβαϊτικὸς (*Στεφ. Βυζ.* 549, 1). Ὁ Στράβων τὴν τοποθετεῖ μεταξὺ Βερενίκης τῆς κατὰ Σαβὰς καὶ Εὐμένους ἄλσους ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἐλεφαντοφάγων, ὧν λεπτομερῶς καὶ διαφερόντως περιγράφει τὸν τρόπον τοῦ θηρεύειν τοὺς ἐλέφαντας (ΙΣΤ, 772). *Ἴσιδος λιμὴν* (βλ. *Ἴσιδος* νῆσος) παρὰ Πλινίῳ (6, 173) φερώνυμος ὁ λιμήν της, εἶναι ὁ σύγχρονος *Ἀσσάβ*. Σ. Ε. Λ.

— **Σαβαὶ** (αἱ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] Μεγάλη πόλις τῆς Αἰθιοπίας ἐπὶ τῆς Δ. παραλίας τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου (Ἐρυθρὰ θάλασσα), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XVI, 771). Ἄλλως *Σαβὰτ* καὶ *Σάββατα*. Α. Θ. Σ.

σαβαία. Εἶδος ζύθου τῶν ἀρχαίων, κατωτέρας ποιότητος, κατασκευαζομένου ἐν Παννονίᾳ, Δαλματίᾳ καὶ Ἰλλυρίᾳ (πρβλ. *Ἀθην.* Δειπνοσ. IV, 152). Α. Θ. Σ.

Σαβαῖνος, *μάρτυς*. Ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Κλαυδίου τοῦ Β΄ (268—270) ὑποστὰς τὸν διὰ πυρὸς μαρτυρικὸν θάνατον, ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 30 Ἰανουαρίου μετὰ τῶν συμμαρτυρησάντων μετ' αὐτοῦ *Ἱππολύτου, Κενσουρίνου* καὶ *Χρυσῆς*. Ε. Γ. Π.

Σαβαῖοι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας τοῦ *Σαβᾶ* (βλ. λ.).

Σάβαιτζ Ἄϊλαντ (Savage Island) [*Γεωγρ.*] βλ. λ. *Νίουε*.

Σαβαίτζε (Savage), ***Ἰάκωβος***. Ἄγγλος ἀρχιτέκτων (1779—1852). Τελειοποιηθεὶς ἐν τῇ βασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ, ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον αὐτῆς διὰ τὸ σχέδιόν του περὶ διαχαράξεως τῆς πόλεως Ἀβερντήν. Κατόπιν κατεσκεύασε τὰς γεφύρας Ὅρμοντ τοῦ Δουβλίνου καὶ Ρίχμουντ, ἀνήγειρε τὴν μητρόπολιν τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ ἐν Χέλσεν, τὴν προκυμαίαν τοῦ Σούρεϋ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης τοῦ Ταμέσεως καὶ ἔγραψε διάφορα συγγράμματα περὶ ἀρχιτεκτονικῆς. Θ. Β.

— **Σαβαίτζε** (Savage), ***Ἰάκωβος***. Ἄγγλος δημοσιογράφος καὶ φιλόλογος (1768—1840). Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἀρχαιολογίαν, εἶτα δέ, ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος «Χρονικά», ἐδημοσίευσεν ἐν αὐτῇ πλεῖστα ἄρθρα ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Συνέγραψεν ἐπίσης: «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία», «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ποικιλίας», «Ἱστορία τοῦ Ντόρσεστερ», «Περικλῆς καὶ Φειδίας» κ. ἄ. Θ. Β.

— **Σαβαίτζε** (Savage), ***Οὐΐλλιαμς***. Ἄγγλος τυπογράφος (1771—1844). Συστήσας τῷ 1803 μέγα τυπογραφεῖον ἐν Λονδίνῳ, ἐξέδωκε διάφορα συγγράμματα Ἑλλήνων, Λατίνων καὶ Ἄγγλων συγγραφέων, διετέλεσε δὲ ἐπὶ μακρὸν γραμματεὺς τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Λονδίνου. Θ. Β.

— **Σαβαίτζε** (Savage), ***Ριχάρδος***. Ἄγγλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1698—1743). Ἦτο νόθος υἱὸς τῆς κομίσσης Μάκλεσφιλντ καὶ τοῦ λόρδου Ρίβερυ, ἐγκαταλειφθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν γονέων του παρελήφθη ὑπό τινος σανδαλοποιοῦ πρὸς ἐκμάθησιν τέχνης. Ἀλλὰ πεπροικισμένος ὑπὸ ἐξαιρετικῆς ἰδιοφυΐας, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν δραματικῶν ἔργων· δεκαοκταετὴς ἔγραψε τὴν κωμῳδίαν «Αἴνιγμα γυναικὸς» καὶ τῷ 1717 τὸ ποίημα «Ἔρως ὑπὸ πέπλον». Ἀνεβίβασε κατόπιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν τραγῳδίαν «Σὲρ Θωμᾶς Ὄβερβουρν», τῆς ὁποίας ὑπεκρίνετο ὁ ἴδιος τὸν ἥρωα. Κερδίζων ἄφθονα χρήματα, παρεδόθη εἰς κραιπαλώδη βίον, κατηγορηθεὶς δὲ ὡς φονεὺς ἀνθρώπου κατά τινα συμπλοκὴν ἐντὸς καπηλείου, κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Τῇ μεσολαβήσει τῆς κομίσσης Ἔρτφορντ ἔλαβε χάριν παρὰ τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β΄. Ὁ γενόμενος θόρυβος ἐπὶ τῇ καταδίκῃ του ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς κοινωνίας καὶ ἐγνώσθη ἡ ἀληθὴς ἱστορία καὶ αἱ περιπέτειαι αὐτοῦ. Ὁ συγγενὴς τῆς μητρός του λόρδος Τύρκοννελ, ὅπως καλύψῃ τὴν διαγωγὴν τῆς κομίσσης Μάκλεσφιλντ, ἐχορήγησεν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ ζῆν. Μὴ δυνηθεὶς νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς μητρός του, ἔγραψε τὸ δρᾶμα «Νόθος», ὅπερ ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ Λονδίνου κατὰ τῆς κομίσσης, ἥτις ἔμεινεν ἄκαμπτος. Λαβὼν σύνταξιν παρὰ τῆς βασιλίσσης, εἰργάσθη μετ' ἀνέσεως, ἀνεβίβασε δὲ πλεῖστα δράματα ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ συνέθεσε πολλὰ ποιήματα, δημοσιευθέντα ἐν Λονδίνῳ τῷ 1777 εἰς δέκα τόμους. Θ. Β.

Σαβαϊτικὸν *στόμα* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λιμὴν τῆς ὑπὸ Αἴγυπτον Αἰθιοπίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρωγλοδυτῶν, μεταξὺ Πτολεμαΐδος ἐπὶ Θήραις (νῦν Trinkitat) καὶ Ἐλαίας νήσου (Dahlak), «ἔχων ἐν τῇ μεσογαίᾳ φρούριόν τι Σούχου ἵδρυμα» (*Στράβ.* ΙΣΤ, δ, 8). Κατὰ Πτολεμαῖον (Δ, ζ, 7), *Σαβαστρικὸν* ἢ *Σεβαστικὸν* καλούμενον, ἔκειτο μεταξὺ Ἔρωτος βωμῶν (Ras Asis) καὶ Μεγάλου Αἰγιαλοῦ (Ras Harb). Εἶναι ὁ σύγχρονος κολπίζων αὐλὼν Khor Nowarat (πλάτ. 18°18′ Β., μῆκ. 38°20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 8d: Red sea, sheet 4) τῶν προσγείων τοῦ Σουακὶν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

Σαβακὰτ - *Μπαρντογουὰλ* (Sabacat-Bardowal) [*Γεωγρ.*]. Ἀραβικὴ ὀνομασία τῆς ἔνδον τῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου Τιννὲ (ἀρχ. Πηλουσίου) τῆς Αἰγύπτου καὶ παρὰ τὸ Κὰσς-μπουρνοὺ (ἀρχ. Κάσσιον ὄρος) ἁπλουμένης λιμνοθαλάσσης, τῆς *Σιρβωνίδος* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σαβάκης. Πέρσης σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ, φονευθεὶς κατὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην τῷ 333 π. Χ. (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Β. 11, 8). Ὑπὸ Διοδώρου Σικελιώτου (XVII, 34) καλεῖται Τασιάκης. Α. Θ. Σ.

Σαβάκων. Ἔγγονος τοῦ Αἰθίοπος κατακτητοῦ τῆς Αἰγύπτου Πιόγχιος καὶ υἱὸς τοῦ Κάστα, τὸν ὁποῖον διεδέχθη θανόντα τῷ 715 π. Χ. Φιλόδοξος καὶ αὐταρχικός, δὲν ἐνέκρινε τὴν ὑπὸ τοῦ Πιόγχιος ἀναγνωρισθεῖσαν φεουδαρχίαν τῶν ἰθαγενῶν τῆς Αἰγύπτου πριγκίπων καὶ μόλις στεφθεὶς εἰς Νάπατα ἐξεκίνησε πρὸς κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς των, καὶ προήλασε μέχρι Σάϊτος, τὴν ὁποίαν κατέλαβε. Κατόπιν ἐστέφθη φαραὼ κατὰ τὸ αἰγυπτιακὸν τυπικόν, ἐνεγράφη ὑπὸ τῶν χρονογράφων ὡς ἀρχηγὸς νέας δυναστείας, τῆς ΚΕ΄, καὶ ἐδείχθη ἐξαίρετος κυβερνήτης. Ἀνεγνώρισε τὰ τιμάρια τῶν ἰθαγενῶν πριγκίπων, ἀλλ' ἔθηκε παρ' αὐτοῖς Αἰθίοπας ἁρμοστάς, ἐπέβαλε τὴν εἰρήνην μεταξύ των καὶ ἐξετέλεσεν ἔργα δημοσίας ὠφελείας καὶ εὐσεβείας, ἐκαθάρισε τὰς διώρυγας, ἐπεσκεύασε τὰς μεγάλας ὁδούς, ὕψωσε τὸ ἔδαφος τῶν μεγάλων πόλεων, ὥστε νὰ μὴ κατακλύζωνται ὑπὸ τῆς πλημμύρας, καὶ ἀντικατέστησε τὴν θανατικὴν ποινὴν διὰ τῶν καταναγκαστικῶν ἔργων. Ἀπέθανεν αἰφνιδίως τῷ 703.

Σαβάκων.

Σαβαλασσὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Καππαδοκίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 6, 12) ἐν τῇ στρατηγίᾳ Σαργαυρασηνῆς, 54 μίλια νοτιοδυτικῶς τῆς Σεβαστείας καὶ ἐπὶ τῆς εἰς Καισάρειαν ἀγούσης ὁδοῦ. Εἶναι ἡ *Μαγαλασσὸς* τοῦ «Πεουτιγγεριανοῦ πίνακος», ταυτίζεται δὲ πρὸς τὸ νῦν χωρίον *Ἀμπασιλῆ* (Abassili). Α. Θ. Σ.

σαβάλη (ἡ) (Sabale) [*Bot.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν* ἢ *φοινικιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν, βραδέως ἀναπτυσσόμενα καὶ καλλιεργούμενα καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σαβάλη τὸ φοινίκιον* (Sabale palmetto), φθάνουσα εἰς ὕψος 15 μ. περίπου. Ἐκ τῶν φύλλων της κατασκευάζονται ψιάθινοι πῖλοι. Δ. Ν. Π.

Σαβαλία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 6, 11) μεταξὺ Μεσορώμης καὶ Μαγαλασσοῦ. Πιθανῶς εἶναι αἱ Speluncae τοῦ «Πεουτιγγεριανοῦ πίνακος», κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ Νικοπόλεως (νῦν Πούρκ παρὰ τὸ Ἐντερὲζ) εἰς τὰ Ποντικὰ Κόμανα (νῦν Κιουμενὲκ) ἀγούσης ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Σαβαλίγγιοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 11, 7) ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Κιμβρικῆς χερσονήσου (νῦν Ἰουτλάνδη), πρὸς βορρᾶν τῶν Σιγουλώνων. Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Σαβὰν (Chavannes), ***Πυβὶ ντὲ—, Πέτρος.*** Γάλλος ζωγράφος (βλ. λ. *Πυβὶ ντὲ Σαβάν*).

Σάβανα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς ἐκτὸς Γάγγου Ἰνδικῆς κατὰ τὴν νοτίαν ἐσχατιὰν τῆς Χρυσῆς χερσονήσου (Πτολεμ. Ζ. 6, 5). Πιθανώτατα ἡ *Σιγγαπούρη* τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας. Σ. Ε. Λ.

σαβάνα (ἰσπαν. Savána) *[Γεωγρ.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ πρὸς τὰς στέππας συγγενεῖς μεγάλοι χορτολειμῶνες τῶν θερμοτέρων περιοχῶν τῆς γῆς φέροντες ἐνίοτε καὶ δένδρα τινὰ διεσπαρμένα. Ἐμφανίζονται εἰς τὰς τροπικὰς περιοχὰς καὶ ἐφ' ὅσον προχωρεῖ τις ἀπὸ τὰς πάμπας πρὸς τὸν Ἰσημερινόν. Εἰς τὰς σαβάνας ἐπικρατοῦν τὰ χόρτα καὶ αἱ χλόαι. Θαμνοι ἐπίσης καὶ δένδρα μὲ πολυάριθμα χαμόκλαδα εἶναι ἐγκατεσπαρμένα ἐν αὐταῖς. Εἰς τὰς σαβάνας τῆς Βρεταννικῆς Γουϊάνας, παρὰ τὸν Ὀρινόκον— *λιάνος* ὀνομαζομένας— παρουσιάζονται ἰδιαιτέρως σύνθετα ἢ συνάνθηρα φυτά, ἀμαρανθίδαι καὶ χεδροπά. Εἰς τὰς ἀφρικανικὰς σαβάνας ἀπαντᾶται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀκακία, ἐνῷ εἰς τὰς αὐστραλιανὰς ἡ εὐκάλυπτος. Ἀναλόγως τῶν πιπτουσῶν ποσοτήτων βροχῆς, αἱ χλόαι ἀποκτῶσιν ὕψος μεῖζον τοῦ τοῦ ἀνθρώπου, μεταξὺ ὅμως τῶν χλοοφύτων τόπων ὑπάρχουσι καὶ γυμνὰ ἐνδιάμεσα διαστήματα. Ὅπου αἱ συνθῆκαι εἶναι ὀλιγώτερον ἐχθρικαὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν δένδρων, αὐξάνονται ταῦτα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ τότε σχηματίζονται τὰ *σαβανοδάση*. Ὅταν ἀρχίζῃ ἡ περίοδος τῆς ξηρασίας, οἱ ἀνθοβριθεῖς χορτολειμῶνες καθίστανται μαραμένοι, ξηροὶ καὶ ἔρημοι. Τὸ διὰ τὴν διαμόρφωσιν σαβανῶν εὐνοϊκὸν κλῖμα εἶναι πολὺ ἐξηπλωμένον εἰς τὰς τροπικὰς χώρας καὶ ἐν μέρει καὶ εἰς τὰς ὑποτροπικάς, τούτου δ' ἕνεκα αἱ σαβάναι καταλαμβάνουσι μεγάλας ἐκτάσεις τόσον εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, ὅσον καὶ εἰς τὰ τροπικὰ ὄρη εἰς τὴν Βραζιλίαν (ὅπου καὶ καλοῦνται *κάμπος*), Αὐστραλίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ἀφρικήν. Γ. Κ. Γ.

Σαβάνι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλλιφώνιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας.

Σαβανιὲ (Savagner), ***Φραγκῖσκος.*** Γάλλος ἱστορικὸς (1808—1859). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν Λυών, ἀλλὰ τεθεὶς εἰς διαθεσιμότητα τῷ 1836, ἕνεκα τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν του, ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους καὶ κατεγίνετο εἰς ἱστορικὰς συγγραφάς. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἱστορία τοῦ Ναπολέοντος Α'», «Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας», «Ἱστορικὰ ἀρχεῖα τοῦ Ροδανοῦ», «Ἱστορία τῆς Καρχηδόνος» κτλ. Θ. Β.

Σαβανὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Παφλαγονίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 4, 4). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σαβάννα (Savannah) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς βορειοαμερικανικῆς πολιτείας τῆς Γεωργίας, πηγάζων ἐκ τῶν Κυανοκορύφων ὀρέων (Blue Ridge Mountains), ῥέων πρὸς ΝΑ., σχηματίζων τὰ σύνορα τῶν πολιτειῶν Γεωργίας καὶ Νοτίου Καρολίνας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ἔχει μῆκος 720 χλμ.

—**Σαβάννα** (Savannah) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοαμερικανικῆς πολιτείας τῆς Γεωργίας, κειμένη ἐπὶ τῶν νοτίων ὀχθῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, 20 χλμ. μακρὰν τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 105.000. Ἔχει ποικίλην βιομηχανίαν καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον βάμβακος, βαμβακελαίου κλπ. Γ. Ι. Β.

«Σαβάννα» («Savannah») *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Δρόμων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐφωδιασμένος μετὰ βοηθητικῆς μηχανῆς καὶ τροχῶν. Εἶναι τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅπερ διέπλευσε τὸν ὠκεανόν, ἀναχωρῆσαν ἐκ Τσάρλεστον τὴν 22 Μαΐου 1819 καὶ καταπλεῦσαν εἰς Λίβερπουλ τὴν 20 Ἰουνίου. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ «Σαβαννὰ» ἱστιοδρόμει ἁπλῶς βοηθουμένη ὑπὸ τῶν τροχῶν της, δέον νὰ μὴ παροραθῇ ὅτι ἡ τιμὴ τῆς πρώτης ὑπὸ ἀτμοπλοίου διαπλεύσεως τοῦ ὠκεανοῦ ἀνήκει εἰς τὸν «*Σείριον*» (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Σαβανοὶ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τῆς κοινότητος *Καλλιφωνίου* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων.

σάβανον (τό)· ἡ περικαλύπτουσα τὸν νεκρὸν ὀθόνη || ἀρχ., ὀθόνη χρησιμοποιουμένη εἰς τὸ λουτρὸν πρὸς ἀπόμαξιν τοῦ ὕδατος, κοιν. *μπουρνούζι*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Σάβανον ἢ *σαβάνιον* παρ' ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο κάθε τεμάχιον λινοῦ συνήθως ὑφάσματος, χρησιμοποιούμενον εἰς τὰ λουτρὰ πρὸς ἀπόμαξιν, εἰς τὰ μαγειρεῖα πρὸς περικάλυψιν φαγητῶν, καὶ εἰς πλείστας ἄλλας χρήσεις. Τὸ ἔδικτον τοῦ Διοκλητιανοῦ ἀναφέρει πλεῖστα εἴδη καὶ ποιότητας σαβάνων, ἀνώτερα δὲ πάντων χαρακτηρίζει τὰ «γαλλικὰ σάβανα». Οἱ Χριστιανοὶ διὰ τῆς λέξεως σάβανον ἐδήλωσαν τὴν πρὸς περιτύλιξιν τῶν νεκρῶν σινδόνα καὶ μὲ τὴν ἔννοιαν ταύτην μόνον παρέμεινε μέχρι σήμερον ἡ λέξις.

Σήμερον ὁ νεκρός, ἅμα τῷ θανάτῳ, γυμνοῦται, πλύνεται δι' οἴνου ὑπὸ τῆς *σαβανώτρας*, περιτυλίσσεται κατάσαρκα διὰ τοῦ *σαβάνου*, ὑφάσματος λευκοῦ ἀμεταχειρίστου μήκους τριῶν πήχεων περίπου, περιδένεται διὰ λωρίδων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος καὶ εἶτα ἐνδύεται. Οἱ εὐσεβέστεροι καὶ προνοητικώτεροι Χριστιανοὶ προμηθεύονται, ζῶντες ἔτι, τὸ σάβανόν των ἐξ Ἱερουσαλήμ. Τὸ ἱεροσολυμιτικὸν τοῦτο σάβανον εἶναι κοινὸν ὕφασμα, ἀλλὰ φέρει διὰ σφραγῖδος παραστάσεις ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὴν Ἀνάστασιν ἐν τῷ μέσῳ. Ὡς σάβανον προορίζεται ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν (χατζήδων) καὶ ἡ σινδών, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεμάχθησαν ὅταν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ.

Σαβάντζα *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λίμνη τῆς Μ. Ἀσίας ἀνατολικῶς τῆς Νικομηδείας (βλ. λ. *Σαπάντζα*).

Σαβανὼ (Chabaneau)· βλ. *Σαμπανώ*.

σαβώνωμα (τό)· ἡ περιτύλιξις τοῦ νεκροῦ διὰ τοῦ σαβάνου.

σαβανώνω· περιτυλίσσω τὸν νεκρὸν διὰ τοῦ σαβάνου.

σαβανωτὴς (ὁ), θηλ. —*ώτρια*· ὁ ἐπιμελούμενος τοῦ νεκροῦ διὰ τὴν ταφὴν καὶ σαβανώνων αὐτόν.

Σαβάραι *[Ἀρχ.]*. Ἰνδικὸς λαός, κατοικῶν τὰ βορειοανατολικὰ παράλια τῶν ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Γάγγου (*Πτολ.* Ζ α, 80). Ἡ χώρα αὐτῶν ἐφημίζετο ὡς ἀδαμαντοφόρος, πόλεις δ' αὐτῆς μνημονεύονται τὸ *Τοπάσιον* καὶ τὰ *Καρικάρδαμα*. Α. Θ. Σ.

Σαβαρακὸς ***κόλπος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς ἐκτὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, εἰσδύων ἐν τῇ χώρᾳ Βησογγητῶν τῶν ἀνθρωποφάγων (*Πτολ.* Ζ, β, 4) μεταξὺ τῶν νήσων Σίνδαι καὶ τῆς Χρυσῆς χερσονήσου (Μαλάκκας), ἐπώνυμος τῆς πόλεως Σάβαρα (νῦν Maulmeïn). Ἐν αὐτῷ ἐξέβαλλεν ὁ Τεμάλας (Izzaouadi). Εἶναι ὁ σύγχρονος κόλπος Martaban (*Schrader*, Atl. Geogr. Moderne: 42, B, c.). Σ.Ε.Λ.

σαβαρὲν (τὸ) *[Ζαχαροπλ.]*. Γλύκισμα, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁποίου λαμβάνομεν: 8 κουταλιὲς τῆς σούπας παξιμάδι ψιλοκοπανισμένο, 8 κουταλιὲς ζάχαρι ψιλή, 8 αὐγὰ καὶ ὀλίγην βανίλλια. Κτυπῶμεν τοὺς κρόκους μὲ τὴν ζάχαριν καὶ τὰ ἀσπράδια χωριστά. Ἀφοῦ κτυπηθοῦν καλὰ οἱ κρόκοι μὲ τὴν ζάχαριν, ῥίπτομεν τὸ παξιμάδι καὶ κατόπιν τὰ ἄσπρα καλῶς κτυπημένα καὶ τὴν βανίλλιαν. Ἀλείφομεν τὴν φόρμαν μὲ βούτυρο, τὴν πασπαλίζομεν μὲ ζάχαριν καὶ ῥίπτομεν μέσα τὸ μῖγμα καὶ τὸ στέλλομεν εἰς τὸν φοῦρνον. Ὅταν ἔλθῃ ἀπὸ τὸν φοῦρνον, ἔχομεν ἕτοιμον σιρόπι, σερβίρομεν τὸ γλυκὸ στὴν πιατέλα καὶ τὸ περιχύνομεν μὲ σιρόπι. Τὸ σιρόπι κατασκευάζομεν ὡς ἑξῆς: Λαμβάνομεν ½ ὀκᾶ ζάχαριν, τὴν ὁποίαν δένομεν καλῶς μὲ ἕνα ποτήρι νερὸ καὶ ἕνα κουταλάκι λεμόνι· ἀφοῦ δέσῃ καλά, τὸ κατεβάζομεν ἀπὸ τὴν φωτιὰν καὶ ῥίπτομεν ἕνα ποτήρι τοῦ νεροῦ κονιὰκ ἢ ρούμι, τὸ βάζομεν πάλιν σὲ σιγανὴ φωτιὰ νὰ πάρῃ μιὰ βράσι, καὶ ζεστό, ὅπως εἶναι, τὸ ῥίπτομεν στὸ γλύκισμα, τὸ ὁποῖον γαρνίρομεν καὶ μὲ φροῦτα ζαχαρωμένα ἢ μὲ μαρέγκα. Φ. Α.

Σαβαρία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Παννονίας, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀρραβῶνος (νῦν Raab), ἐν εὐφορωτάτῃ πεδιάδι καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως πολλῶν ὁδῶν. Ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Βοΐων, κελτικοῦ λαοῦ, ἐγένετο ῥωμαϊκὴ ἀποικία ἐπὶ Κλαυδίου (Colonia divi Claudii Savaria). Ἐνταῦθα ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος τῷ 193 μ. Χ., βραδύτερον δὲ διέμεινεν ἐν αὐτῇ ἐπί τινα χρόνον ὁ Οὐαλεντινιανός. Ἤκμασε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ὡς μαρτυροῦσι τὰ σῳζόμενα αὐτῆς ἐρείπια (ναοί, ἀγάλματα, ὑδραγωγεῖα, ἐπιγραφαὶ καὶ νομίσματα) ἐν τῇ νῦν Szombathely (Stein-am-Auger) τῆς Οὐγγαρίας. Α. Θ. Σ.

Σαβαρίας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ Δουνάβεως κατὰ τὸ βορειότερον τμῆμα τῆς Κάτω Παννονίας, «ὃς διὰ τῶν δύο Παννονιῶν ἐρχόμενος καὶ σχισθεὶς κατὰ Καρρόδουνον πόλιν ὡς ἐπὶ τὸ Κέτιον ὄρος (νῦν Wienerwald) κατὰ μὲν τὸ ἀρκτικώτερον μέρος καλεῖται Σαβαρίας, κατὰ δὲ τὸ μεσημβρινώτερον Δράβος» (*Πτολ.* Γεωγρ. II, 15, 1). Α. Θ. Σ.

Σαβαρκὰρ (Savarkar), ***Βιναγιάκα Νταμοντχάρ.*** Ἰνδὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1882. Κατ' ἀρχὰς ἐγένετο γνωστὸς ὡς δημοσιογράφος. Εἰς ἡλικίαν εἴκοσι ἓξ ἐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς Λονδῖνον, ἔνθα ἐβοήθησε χρηματικῶς τὸν Κρισναβάρμα εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Ἰνδικοῦ Οἴκου» (Indian House), κέντρου, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐσκόπει τὴν ὑποστήριξιν καὶ διαφώτισιν τῶν Ἰνδῶν φοιτητῶν ἐν Λονδίνῳ, βραδύτερον δὲ μετεβλήθη εἰς καθαρὰν ἰνδικὴν πατριωτικὴν ὀργάνωσιν, στρεφομένην κατὰ τῆς βρεταννικῆς κυριαρχίας ἐν Ἰνδίαις. Διαδεχθεὶς τὸν Κρισναβάρα εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Ἰνδικοῦ οἴκου», εἰργάσθη μετὰ φανατισμοῦ πρὸς ἐξάπλωσιν τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, θεωρηθεὶς δὲ ὡς ἠθικὸς αὐτουργὸς τῶν ἐπαναστατικῶν ταραχῶν τοῦ 1909 ἐν Ἰνδίαις, συνελήφθη ἐν Λονδίνῳ καὶ μεταφερθεὶς εἰς Ἰνδίας κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν ἰνδικῶν βρεταννικῶν δικαστηρίων καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὰς νήσους Ἀνδαμάνας, δημευθείσης τῆς περιουσίας του. Γ. Ι. Β.

Σάβαρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Δ. ἄκρας τῆς Γεδρωσίας (νῦν Βελουχιστάν), ἐκβάλλων εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν (νῦν θάλασσα τοῦ Ὀμὰν) πρὸς Α. τῆς Καρπέλλας ἄκρας (νῦν Ράς-Κεράζι, Ras-Kérazi). Α. Θ. Σ.

Σαβαρὺ (Savary), ***Δανιήλ.*** Γάλλος ναύαρχος (1743—1808). Ἁπλοῦς ναύτης ἐμπορικῶν πλοίων, προσελήφθη τῷ 1780 εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, κατὰ τὸν Ἀμερικανικὸν πόλεμον. Εἰσελθὼν ἔπειτα εἰς τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν διεκρίθη εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη. Διορισθεὶς τῷ 1793 κυβερνήτης πλοίου, κατέβαλε τὰς ἀναφυείσας ἐν Βανδέᾳ ταραχάς. Διηύθυνεν εἶτα ναυτικὴν μοῖραν καὶ διέπρεψεν εἰς διαφόρους ναυμαχίας. Μετασχὼν τῆς εἰς Ἅγιον Δομίγκον ἐκστρατείας, διῴκησεν ἔπειτα μίαν τῶν τριῶν μοιρῶν τοῦ στόλου, ὃν ὁ Ναπολέων προώριζε πρὸς ἀποβίβασιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Ἀγγλίαν. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀουστερλίτς, τὸ σχέδιον ἐναυάγησε καὶ ὁ Σαβαρὺ ἀσθενήσας ἀπέθανε μετά τινα χρόνον. Θ. Β.

— **Σαβαρὺ** (Savary), ***Ἰάκωβος.*** Γάλλος οἰκονομολόγος (1657—1716). Διετέλεσε γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ ἐμπορίου καὶ συνέγραψε τὸ «Γενικὸν λεξικὸν τοῦ ἐμπορίου, τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ τῶν τεχνῶν», μεταφρασθὲν εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἡ ἀρίστη ἔκδοσις αὐτοῦ εἶναι ἡ τῆς Κοπεγχάγης (τόμ. 5). Θ. Β.

— **Σαβαρὺ** (Savary), ***Ἰουλιανός.*** Γάλλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1753—1839). Διαπρεπὴς νομομαθὴς ὤν, ἐξελέγη τῷ 1795 ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ βουλῇ τῶν Πεντακοσίων, ἧς ἐγένετο πρόεδρος καὶ διεμαρτυρήθη κατὰ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Βοναπάρτου, ἀποχωρήσας ἔκτοτε τῆς πολιτικῆς. Διετέλεσε μέλος τῆς Κελτικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν ἀκαδημιῶν τῆς Λειψίας καὶ τῆς Ἐρφούρτης. Ἔγραψε τοὺς «Πολέμους τῆς Βανδέας» εἰς 6 τόμους. Θ. Β.

— **Σαβαρὺ** (Savary), ***Νικόλαος.*** Γάλλος περιηγητής, γεννηθεὶς τῷ 1750 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1798. Περιηγηθεὶς τὴν Ἀνατολὴν ἔγραψε τὰ ἔργα: «Ἐπιστολαὶ περὶ τῆς Αἰγύπτου» εἰς 3 τόμους καὶ «Ἐπιστολαὶ περὶ τῆς Ἑλλάδος». Μετέφρασε τὸ «Κοράνιον» μετὰ τοῦ «Βίου τοῦ Μωάμεθ» εἰς δύο τόμους, τὴν «Ἠθικὴν τοῦ Μωάμεθ» καὶ «Γραμματικὴν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης». Δ. Π. Π.

—**Σαβαρὺ** (Savary), ***Ρενὲ - Ἰωάννης, δοὺξ ντὲ Ροβιγκό.*** Γάλλος στρατηγὸς (1774—1833). Εἰσήχθη εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1789, τῷ δὲ 1793 ἔφερε τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ καὶ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ρήνου. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κάμπο-Φόρμιο ἐτοποθετήθη ὡς ὑπασπιστὴς τοῦ Ντεζαίξ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Μαρέγκο, ἐγένετο ὑπασπιστὴς τοῦ Βοναπάρτου καὶ ἀνέλαβε πλείστας ἀποστολὰς διπλωματικῆς φύσεως. Κατόπιν προήχθη εἰς συνταγματάρχην, εἰς διοικητὴν τῆς χωροφυλακῆς καὶ εἰς στρατηγὸν ταξιαρχίας. Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς συνωμοσίας τοῦ Γεωργίου Καντουντὰλ προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας καὶ τῷ 1802 διηύθυνε τὴν αὐτονομίαν τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας τοῦ Βοναπάρτου, ὃν ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1805. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀουστερλὶτζ τῷ ἀνετέθη μυστικὴ ἀποστολὴ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Ρωσίας. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1806 ἀντικατέστησε τὸν στρατηγὸν Λὰν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ πέμπτου σώματος στρατοῦ καὶ μετὰ τὰς μάχας τοῦ Ἐϋλὼ καὶ Φρίντλαντ ἐκάλυψε τὴν Βαρσοβίαν κατὰ τῶν Ρώσων καὶ κατήγαγε τὴν περίφημον νίκην τῆς Ὀστραλένκα, εἶτα δὲ τὴν τῆς Χάϊλσμπεργκ, καθ' ἣν ὁ Ναπολέων τοῦ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς μετὰ πλουσίας ἐπιχορηγήσεως.

Μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Τιλσὶτ ἀπεστάλη εἰς Πετρούπολιν, ἔνθα διεπραγματεύθη τὴν προσέγγισιν Ρωσίας καὶ Τουρκίας καὶ τὴν παραίτησιν τῆς πρώτης ἀπὸ τῆς συμμαχίας της μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Τῷ 1808 μετέβη εἰς Μαδρίτην καὶ ἔπεισε τὸν βασιλέα Κάρολον Δ' καὶ τὸν υἱόν του Φερδινάνδον ν' ἀπέλθωσιν εἰς Μπαγιών. Συνώδευσεν εἶτα τὸν Ναπολέοντα εἰς Ἔρφουρτ καὶ τῷ 1820 ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας, ὅτε δὲ τῷ 1812 ἐξερράγη ἡ περίφημος συνωμοσία τοῦ Μαλλέ, συνελήφθη εἰς τὴν κλίνην του ὑπὸ τοῦ Λαορὶ καὶ Γκυϊντὰλ καὶ ἐνεκλείσθη ἐπί τινας ὥρας εἰς τὰς φυλακάς, ἀφέθη ὅμως ἐλεύθερος, ὅταν ὁ στρατη-

Digitized by Google

γός του Ὑλλὲν κατέστειλε τὸ κίνημα. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ναπολέοντος ἐξ Ἔλβας ἀνέλαβε τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τῆς χωροφυλακῆς. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλὼ ἐπεχείρησε ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Ναπολέοντα εἰς τὴν ἐξορίαν του, ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐπὶ τοῦ «Βελεροφόντου» ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς Μάλταν καὶ μετὰ πέντε μῆνας, ἀφεθεὶς ἐλεύθερος, κατέφυγεν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἠμπορεύετο. Τῷ 1817, διερχόμενος ἐξ Αὐστρίας, ὅπως μεταβῇ εἰς Γαλλίαν καὶ ἐφεσιβάλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ στρατοδικείου τοῦ καταδικάσαντος αὐτὸν ἐρήμην εἰς θάνατον, ἐτέθη ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν καὶ ἀπεστάλη ἐν νέου εἰς Σμύρνην. Μόλις τῷ 1819 ἠδυνήθη νὰ παραστῇ ἐνώπιον τοῦ στρατοδικείου καὶ ἠθωώθη κατόπιν τῆς θαυμαστῆς συνηγορίας τοῦ Ντυπέν. Τῷ 1823 ἐδημοσίευσε τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του, ἕνεκα τῶν ὁποίων περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς αὐλῆς τοῦ Κεραμεικοῦ, ἀναγκασθεὶς ν' ἀπέλθῃ εἰς Ρώμην μετὰ τῆς οἰκογενείας του. ὅπου διέμεινε μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830. Τὴν 1 Δεκεμβρίου 1831 ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος-Φίλιππος τοῦ ἀνέθεσε τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς Ἀλγερίας. Ἀλλ' ἡ ἀδεξία διοικήσίς του προεκάλεσε τὴν γενικὴν δυσαρέσκειαν. Ἀνακληθεὶς τῷ 1833, ἀπέθανεν, ἀφήσας τὴν οἰκογένειάν του εἰς πενίαν. Θ. Β.

Σαβάτ. Ὁ πέμπτος πολιτικὸς καὶ ὁ ἑνδέκατος ἐκκλησιαστικὸς μὴν παρ' Ἑβραίοις, ἀντιστοιχῶν περίπου πρὸς τὸν Φεβρουάριον τοῦ χριστιανικοῦ ἡμερολογίου. Α. Θ. Σ.

Σαβάτ, *Σάββατα*, ἢ ***Σαβὰ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰθιοπίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ IV, 7, 2) ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου (Ἐρυθρὰ θάλασσα), πρὸς Β. τῆς Ἀδούλιδος (νῦν Ζούλλα). Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καλεῖται Σαβὰ «λιμὴν καὶ κυνήγιον ἐλεφάντων, ὁμώνυμον αὐτῷ» (XVI, 770). Ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἤκμασε μεγάλως, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν πρόσχωσιν τοῦ λιμένος τῆς Ἀδούλιδος. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Μασσάβα ἢ Μασσάουα ἐν τῇ ἰταλικῇ Ἐρυθραίᾳ. Α.Θ.Σ.

Σάβατα (τά), ἢ ***Σαββαθὰ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ν. Εὐδαίμονος Ἀραβίας, πρωτεύουσα τῶν Χατραμωτιτῶν (νῦν Χαδραμούτ). Ἦτο σημαντικὸν κέντρον ἐμπορίου (λιβάνου, ἀρωμάτων κτλ.). Σήμερον καλεῖται Σαβά (Sawa). Α. Θ. Σ.

— **Σάβατα** (τά), ἢ ***Σάβαθα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σαβατηνῆς ἐν Βαβυλωνίᾳ. 30 στάδια (4 μίλλια) ἀπὸ τῆς Σελευκείας, καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ τῷ 362 εἰς τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν πολέμους. Α. Θ. Σ.

— **Σάβατα** (Sabata) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σαβατία*.

Σαβάτα (lacus Sabatinus) *[Ἀρ. Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ἰταλίας, κειμένη ἐν τῇ νοτίῳ Ἐτρουρίᾳ, περὶ τὰ 40 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Ρώμης καὶ εἰς ὕψος 140 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκαλεῖτο μία τῶν ἀγροτικῶν φυλῶν τῆς Ρώμης. Ἔχει σχῆμα σχεδὸν κυκλικὸν (ἀρχαῖος κρατήρ) καὶ εἶναι ἰχθυοβριθεστάτη. Ἔχει βάθος 300 μ. καὶ ἐμβαδὸν 50 τ. χλμ. Εἶναι ἡ σημερινὴ Lago di Bracciano, μεθ' ὁμωνύμου πόλεως ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ὄχθης. Α. Θ. Σ.

Σαβατᾶτοι (Sabatati). Μία τῶν ὀνομασιῶν, ὑφ' ἃς ἦσαν γνωστοὶ *οἱ Βαλδένσιοι* (βλ. λ.).

Σαβάτη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης τῆς λίμνης Σαβάτα (Lacus Sabatinus) καὶ ἐπὶ τῆς Via Clodia Νῦν Trevigano. Α. Θ. Σ.

Σαβατηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Βαβυλωνίας πρὸς Α. τῆς Σιτακηνῆς, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ πόλεως *Σάβατα*. Ὑπό τινων περιελαμβάνετο εἰς τὴν Μηδίαν ἢ τὴν Ἐλυμαΐαν, ὅπως καὶ ἡ Σιτακηνὴ (*Στράβ.* XI, 524). Α. Θ. Σ.

σαβάτι (τό). Κοσμητικὸν κρᾶμα καὶ τρόπος διακοσμήσεως ἀργυρῶν ἰδίᾳ ἀντικειμένων, ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει, ἀποτελοῦν ἴδιον κλάδον τῆς ἀργυροχοϊκῆς τέχνης. Τὸ σαβάτι, ἄλλως *μαῦρο σμάλτο*, ἀποτελεῖται ἐκ κράματος 5 % περίπου καθαροῦ ἀργύρου, 9.30% καθαροῦ χαλκοῦ, 7,80% καθαροῦ μολύβδου καὶ 78 % χηρίου θείου. Εἰς τὸ πρὸς τοῦτο χωνευτήριον τίθεται κατ' ἀρχὰς ὁ ἄργυρος μετὰ τοῦ χαλκοῦ καὶ κατόπιν προστίθενται κατ' ὀλίγον ὁ μόλυβδος μετὰ τοῦ θείου εἰς τέσσαρας, ἐξ ἢ καὶ περισσοτέρας δόσεις, ἐνῷ τὸ κρᾶμα ἀνακατεύεται καλῶς. Τὸ οὕτω λαμβανόμενον κρᾶμα εἶναι μέλαν καὶ ἐλαφρόν, λειοτριβεῖται δ' ἐντὸς ἰγδίου. Τὸ κρᾶμα πρὸ τῆς χρησιμοποιήσεώς του πλύνεται πρῶτον καλῶς 10 ἕως 15 φοράς, τὸ δὲ ἀργυροῦν ἀντικείμενον ἐφ' οὗ θὰ ἐντεθῇ σκαλίζεται πρῶτον κατὰ τὸ σχέδιον τῆς διακοσμήσεως, πλύνεται διὰ βορικούχου ὕδατος, θερμαίνεται, δέχεται τὸ σμάλτον καὶ κατόπιν στιλβοῦται. Ἡ διὰ σαβατίου διακόσμησις, λίαν διαδεδομένη ἐν Ἀνατολῇ καὶ Ἑλλάδι, εἶχεν ὀνομαστὰ κέντρα τὸ Βὰν ἐν τῇ ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, τὰ Κοῦλα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοὺς Καλαρρύτας τῆς Ἠπείρου καὶ διάφορα ἄλλα κέντρα τῆς Μακεδονίας. Γ. Μ. ΓΙΑΓΤΖΗΣ

Σαβατία (Sabatia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς λιγυρικῆς ἀκτῆς πρὸς ΝΔ. τῆς Γενούης, ἄλλως καὶ *Σάβ(β)ατα, Σαββατία*, ἢ *Σαβων* (Sabbata, Savo). Εἶναι ἡ σημερινὴ *Σαβόνα* (Savona) τοῦ Γενουατικοῦ κόλπου. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐδέσποζον τοῦ χωρίσματος τῶν Θαλασσίων Ἄλπεων (Alpes Maritimi) ἀπὸ τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων, ἤτοι τοῦ σημερινοῦ αὐχένος Ἀλτάρε (Altare). Ἡ πόλις εἶχεν ὡς ὅρμον τὰ *Σαβάτων Οὔαδα* (Vada Savatia), ταυτιζόμενα πρὸς τὸ νῦν *Πόρτο ντὶ Βάντο* (Porto di Vado). —Π.

Σαβατιὲ (Savatier), ***Ρενᾶτος***. Γάλλος νομομαθὴς γεννηθεὶς τῷ 1892. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Πουατιέ, συνεργάτης τῆς νομικῆς συλλογῆς ἐκδόσεων Νταλλὸ καὶ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου». Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἔργα: «Ἡ θεωρία τοῦ ἐμπορίου παρὰ τοῖς φυσιοκράταις», «Περὶ τῆς νομικῆς θέσεως καὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἀτόμου» κτλ. Μ. Δ. Β.

Σαβατῖνοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ, κατοικῶν περὶ τὸν Σάβατον ποταμόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἔλαβον τὴν ἐπωνυμίαν. Α. Θ. Σ.

Σαβατῖνον ὕδωρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀπὸ τῆς ἐν Τυρρηνίᾳ λίμνης Σαβάτης, τὸ ἀπὸ τοῦ Κιμινίου ἢ Κεμίνου ἢ Γεμίνου ὄρους καὶ τῆς ἐν λόγῳ λίμνης ἐκπηγάζον ὕδωρ, ὅπερ διωχετεύετο εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος. Ὁ Στράβων περιγράφων (Γεωγρ. 5. 9. 47) τὸν ἐκεῖσε χῶρον ἀναφέρει: «τύφη τε καὶ πάπυρος ἀνθήλη τε πολλὴ κατακομίζεται ποταμοῖς εἰς τὴν Ρώμην, οὓς ἐκδιδόασιν αἱ λίμναι, μέχρι τοῦ Τιβέρεως, ὧν ἔστιν ἥ τε Κιμινία καὶ ἡ ἐγγυτάτη τῆς Ρώμης καὶ τῆς θαλάττης Σαβάτα λίμνη». Ε. ΔΙ. Κ.

Σάβατος *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ἐτρουρίας (βλ. *Σαβάτα*).

Σάβατος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο ποταμῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ὁ μὲν ἐν Βρεττίᾳ, ἐκβάλλων εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους Τεριναῖον ἢ Ναπετῖνον κόλπον (νῦν Golfo di Sant' Eufemia) παρὰ τὴν πόλιν Τερῖναν, ὁ νῦν Savuto, ὁ δὲ ἐν Σαμνίῳ, ὅστις διαρρέων τὴν χώραν τῶν Ἱρπίνων, χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Καλόρε, παρὰ τὸ Βενεβέντον, ὁ νῦν Sabbato. Α. Θ. Σ.

Σαβατοῦσα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς Λέσβου (βλ. *Σαμαβοῦτα*).

Σαβάτρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λυκαονίας, ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ράμσαι εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Γυαλὶ Μπαγιάτ, εἰς ἀπόστασιν 60 χλμ. πρὸς Α. τοῦ Ἰκονίου. Εἶχε κατασιῇ περίφημος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διὰ τὴν παραγωγὴν μεγάλων ποσοτήτων ἀρίστης ποιότητος ἐρίου. Μ. Δ. Β.

Σαβαυδία (λατ. Sabaudia ἢ Sapaudia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα, δι' οὗ ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος ἐδηλοῦτο ἡ ρωμαϊκὴ Γαλατία καὶ ὅπερ μεταγενεστέρως μετετράπη εἰς *Σαβοΐα* (βλ. λ.). Ἡ Σαβαυδία εἶναι ἡ κοιτὶς τοῦ Σαβαυδικοῦ οἴκου, ὃν ἵδρυσεν ὁ Οὐμβέρτος καὶ τοῦ ὁποίου κλάδος ἡγεμόνευσεν ἐπὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ Μορέως διὰ τοῦ γάμου Φιλίππου τοῦ Σαβαυδικοῦ μετὰ τῆς Ἰσαβέλλης Βιλλεαρδουΐνου. Β. Γ. Μ.

Σαβαὼθ *[Βιβλ.]*. Ἐξελληνισμένος τύπος τοῦ ἑβραϊκοῦ *Τσεβαώθ*, ὅπερ εἶναι ἓν ἐκ τῶν θείων τῆς Γραφῆς ὀνομάτων, ἀπαντῶν συνήθως παρὰ τοῖς προφήταις καὶ συνοδεῦον ὁτὲ μὲν τὸ Ἰαβέ, ὁτὲ δὲ τὸ Ἐλωχείμ. Ἐπειδὴ ἡ λέξις αὕτη σημαίνει κυρίως τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, παρίσταται οὕτως ὁ Θεὸς ὡς ἐπουράνιος βασιλεὺς διαθέτων καὶ ἐπουράνιον στρατιάν, ὑφ' ἣν νοοῦνται κυρίως οἱ ἄγγελοι καὶ οὐχὶ τὰ ἰσραηλιτικὰ στρατεύματα. Ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' τὸ Ἰαβὲ Τσεβαὼθ ἢ Ἐλωχεὶμ Τσεβαὼθ ἀποδίδεται συνήθως μὲν διὰ τοῦ *Κύριος παντοκράτωρ*, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τοῦ *Κύριος τῶν Σαβαὼθ* καὶ διὰ τοῦ *Κύριος τῶν δυνάμεων*. Π. Ι. Μ.

Σαββάλια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1 350. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Σάββας, ἅγιος. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναφέρονται: —1) Ὁ ἑορταζόμενος τὴν 5 Δεκεμβρίου (βλ. λ. *Σάββας ὁ ἡγιασμένος*). —2) Ὁ στρατηλάτης, ὅστις ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ (270—275) μαρτυρήσας, ἑορτάζεται τὴν 24 Ἀπριλίου. —3) Ὁ Γότθος, ὅστις τῷ 372 ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Γότθων Ἀθαναρίχου, ἑορτάζεται τὴν 18 Ἀπριλίου. —4) Ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Σέρβων Συμεών, ὅστις μεταβὰς εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐκεῖ ἀσκήσας ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἱδρυθείσῃ μονῇ τοῦ Χιλανδαρίου, ἐχειροτονήθη πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος τῶν Σέρβων ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν Νικαίᾳ ἐπὶ Θεοδώρου Α' Λασκάρεως (1204—1222) καὶ ἑορτάζεται τὴν 14 Ἰανουαρίου. —5) Ὁ Πέρσης, ὁ μετὰ ὀκτὼ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Περσίᾳ τῷ 327 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 29 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

— **Σάββας ὁ *Ἀθωνίτης***. Ἐν Θεσσαλονίκῃ γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, μετέβη ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ταχέως διὰ τῶν πολλῶν ἀρετῶν του ἀμέριστον εἵλκυσε τὴν εὔνοιαν καὶ ἐκτίμησιν πάντων. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ προσκυνήσας τὸν τάφον τοῦ Κυρίου κατῆλθε πεζὸς εἰς Σινᾶ, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ διετίαν ἀσκούμενος μετὰ τῶν Σιναϊκῶν πατέρων. Ἐπανελθὼν εἰς Παλαιστίνην διέμεινεν ἐπὶ τριετίαν ἐν τοῖς παρὰ τὸν Ἰορδάνην μοναστηρίοις, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς Δαμασκόν, Ἀντιόχειαν, Κρήτην, Εὔβοιαν, Πελοπόννησον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, διαμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ προσφερόμενον αὐτῷ (1347) πατριαρχικὸν θρόνον. Ἀπέθανε τῷ 1349. Ε. Γ. Π.

— **Σάββας ὁ *ἡγιασμένος***. Ἐν τῇ κώμῃ Μουλατάσκῃ τῆς Καππαδοκίας γεννηθεὶς τῷ 439, μετέβη τῷ 457 εἰς Παλαιστίνην καὶ εἰς τὸν ἀσκητικὸν βίον χειραγωγηθεὶς ὑπὸ τῶν μεγάλων ἀναχωρητῶν Θεοκτίστου, Γερασίμου, Θεοδοσίου καὶ Εὐθυμίου ἵδρυσε τῷ 484 ΝΔ. τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. δεξιὰ τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, τὴν περιώνυμον μονήν, τὴν Λαύραν τοῦ ἁγίου Σάββα. Τῆς φήμης τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ταχέως διαδοθείσης καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, προσῆλθον τόσοι πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Σύροι καὶ Ἀρμένιοι καὶ Ἴβηρες εἰς τὴν Λαύραν, ὥστε ὁ Σάββας χάριν αὐτῶν ἠναγκάσθη νὰ ἱδρύσῃ καὶ ἐννέα ἄλλας μονάς. Πάσας ταύτας διωργάνωσε καταλλήλως, συνέταξεν ἐσωτερικὸν κανονισμὸν καὶ λειτουργικὸν τυπικὸν καὶ ἔκτισεν 6 ξενοδοχεῖα εἰς διάφορα μέρη. Διωρίσθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σαλλουστίου (486—494) «ἄρχων καὶ νομοθέτης παντὸς τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου καὶ πάντων τῶν ἐν ταῖς κέλλαις ζῆν προαιρουμένων». Τῷ 511 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἠλία εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον τὸν Α', ὅπως τὸν παρακαλέσῃ νὰ παύσῃ τὴν μῆνιν αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ὑπερμάχου τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ ἐλαττώσῃ τοὺς βαρεῖς φόρους, ὑφ' ὧν ἐπιέζοντο οἱ κάτοικοι τῆς Παλαιστίνης. Ὁ Ἀναστάσιος, μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ ὑποδεχθεὶς τὸν Σάββαν, οὐ μόνον ἐξεπλήρωσε τὰ αἰτήματα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἱκανὸν χρυσίον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῶν μονῶν αὐτοῦ. Ὑπείκων δ' εἰς παρακλήσεις καὶ τοῦ πατριάρχου Πέτρου, μετέβη ὁ Σάββας τὸ δεύτερον εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 531, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ ἀνοικοδομήσῃ μὲν τοὺς ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Σαμαρειτῶν (529—530) καταστραφέντας πολλοὺς ἐν Παλαιστίνῃ ναούς, ἐλαττώσῃ δὲ καὶ τοὺς βαρεῖς φόρους τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἀμφότερα δὲ τὰ αἰτήματα ταῦτα ἐγκρίνας ὁ αὐτοκράτωρ, παρέδωκεν εἰς τὸν Σάββαν μέγα ποσὸν χρημάτων, ἅτινα παραλαβὼν οὗτος ἐπανῆλθεν εἰς Παλαιστίνην καὶ αὐτὸς προσωπικῶς ἐπιστατῶν ἀνῳκοδόμησε τὰ καταστραφέντα ἱερὰ ἐπεσκεύασεν ἄλλα καὶ ἵδρυσε καὶ νοσοκομεῖον ἐν Ἱεροσολύμοις χάριν τῶν ἀσθενούντων προσκυνητῶν. Ἀποθανὼν δὲ τῷ 532 ἐν ἡλικίᾳ 93 ἐτῶν, ἐτάφη ἐν τῇ Λαύρᾳ αὐτοῦ, βραδύτερον δὲ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον μετεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁπόθεν τῷ 911 μετεκομίσθη εἰς τὸν ἐν Βενετίᾳ ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ε. Γ. Π.

— **Σάββας ὁ *ἱεραπόστολος***. Μετὰ Κλήμεντος τοῦ Βουλγαρίας καὶ ἄλλων συνεργασθεὶς εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελιου ἐν Βουλγαρίᾳ, κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἑπτὰ ἱεραποστόλων τῶν Βουλγάρων. Τῷ 1742 ἐτυπώθη ἐν Μοσχοπόλει τῆς Μακεδονίας «Ἀκολουθία τῶν ἁγίων ἑπταρίθμων, ποιηθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Γρηγορίου Μοσχοπολίτου», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναγράφεται ὅτι τῇ 17 Ἰουλίου ἑορτάζεται ἡ μνήμη «τῶν ἁγίων θαυματουργῶν καὶ ἰσαποστόλων ἑπταρίθμων, Κυρίλλου, Μεθοδίου, Κλήμεντος, Σάββα, Ἀγγελαρίου, Γοράζδονος καὶ Ναούμ», οἵτινες κατά τι τροπάριον τοῦ ἑσπερινοῦ «φέγγει τῶν ἀρετῶν Βουλγάρους καὶ Δαλμάτας καὶ τῶν Μυσῶν τὰ πλήθη διδάξαντες ἐνθέως πρὸς θείαν πίστιν ἤγαγον». Ε. Γ. Π.

— **Σάββας *νεστοριανὸς ἱεραπόστολος***. Ἐγεννήθη ἐν Belesfar τῆς Μηδίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος ἐξ ἐθνικῶν γονέων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐβαπτίσθη καὶ πείσας καὶ τὴν μητέρα του νὰ βαπτισθῇ καὶ κλεισθῇ ἔν τινι μοναστηρίῳ διένειμε τὴν μεγάλην περιουσίαν του εἰς πτωχούς, χειροτονηθεὶς δ' ἱερεὺς ἐξῆλθεν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐν Μηδίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἵδρυσε πολλὰς χριστιανικὰς κοινότητας καὶ μοναστήρια, κατὰ τὰ τελευταῖα δ' ἔτη τοῦ βίου του, ἀποσυρθεὶς ἔν τινι ἡσυχαστηρίῳ μετὰ τοῦ φίλου καὶ συνεργάτου του Besahrig, ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ τῷ 487. Ε. Γ. Π.

Digitized by Google

— Σάββας ὁ νεώτερος. Ἐν Σικελίᾳ γεννηθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ι' αἰῶνος ἐκ πατρὸς Χριστοφόρου καὶ μητρὸς Καλῆς, ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου, ὅπου ἐμόναζε καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀδελφὸς Μακάριος. Ἐπιδραμόντων δὲ τῶν Σαρακηνῶν εἰς Σικελίαν, ὁ Χριστόφορος παραλαβὼν τοὺς δύο υἱοὺς κατέφυγεν εἰς τὴν Καλαβρίαν καὶ ἱδρύσας ἐκεῖ τὴν μονὴν τῶν Ἀρχαγγέλων ἐγκατέστησεν ἡγούμενον αὐτῆς τὸν Σάββαν, αὐτὸς δ' ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην. Ὅτε δ' ἐπέδραμον καὶ εἰς τὴν Καλαβρίαν οἱ Σαρακηνοί, ὁ Χριστόφορος παραλαβὼν τὴν σύζυγον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ἀπῆλθεν εἴς τινα χώραν παρὰ τὸν ποταμὸν Σίγνιον καὶ ἱδρύσας ἐκεῖ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου ἀπέθανεν ἐν αὐτῇ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός, ἀναλαβὼν ὁ Σάββας τὴν διοίκησιν τῆς μονῆς, τοσοῦτον καλῶς ἐκυβέρνα αὐτήν, ὥστε κατέστη περιβόητος καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐπωνομάσθη *Σάββας ὁ νεώτερος*. Ε. Γ. Π.

— Σάββα, *Λαύρα τοῦ Ἁγίου* —. Μονὴ παρὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ (βλ. λ. *Λαύρα* Ἁγίου Σάββα).

— Σάββα *μονὴ* ἐν *Ἀλεξανδρείᾳ*. Ἐπὶ ἐρειπίων ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος κτισθεῖσα τῷ 318 ἡ μονὴ αὕτη καὶ εἰς τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους καθιερωθεῖσα, κατέστη ἕδρα τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τοῦ 536. Ἀλλὰ τῷ 615, καταστραφεῖσα ὑπὸ σεισμοῦ καὶ ἀνοικοδομηθεῖσα, ἀφιερώθη εἰς τὸν ἅγιον Σάββαν. Πυρποληθεῖσα δὲ τρίς, ὑπὸ φανατικῶν Κοπτῶν ἅπαξ, καὶ δὶς ὑπὸ Ἀράβων, ἀνῳκοδομήθη καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν, τελευταία δ' ἐπισκευὴ αὐτῆς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου τῷ 1880, δαπάναις τοῦ Γ. Ἀβέρωφ. Μετὰ δὲ ταῦτα, καταρρεύσαντος μέρους τῆς μονῆς, ὁ νῦν πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης ἤρχισε γενικὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτῆς. Ε. Γ. Π.

— Σάββα *ἁγίου παράσημον*. Παράσημον τῆς Σερβίας ἱδρυθὲν τῷ 1883, καὶ ἀπονεμόμενον δι' ἐξόχους ὑπηρεσίας εἰς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Γ. Ι. Β.

Σάββας, *Ἰωάννης*. Ἕλλην ἰατρὸς ἐξ Ἰωαννίνων, διορισθεὶς τῷ 1885 γενικὸς διοικητὴς Κρήτης. Κάτοχος τῆς τουρκικῆς γλώσσης καὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ δικαίου, εἶχεν ἐπανειλημμένως πρότερον ὑπηρετήσει τὴν τουρκικὴν διοίκησιν καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὡς νομάρχης Σφακίων. Ὁ διορισμὸς αὐτοῦ ὡς διοικητοῦ προεκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης, καὶ μόνον τῇ ἐπιμονῇ τῶν προξένων τῶν Δυνάμεων, οἵτινες ἠγγυήθησαν ὅτι ὁ Σάββας θὰ διῴκει πατρικῶς, ἠνέχθησαν αὐτόν. Μετὰ ἓν ὅμως ἔτος ἀπελύθη τῆς θέσεώς του λόγῳ ἀνεπαρκείας. Ὁ Σάββας κατέφυγεν εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Συνέγραψε πραγματείαν ἐπιγραφομένην: «Théorie de Droit Musulman». ΕΡ. Μ.

—Σάββας, *Κωνσταντῖνος*. Ἕλλην ἰατρός, ἐπιφανὴς καθηγητὴς τῆς ὑγιεινῆς καὶ μικροβιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ ὀργανωτὴς τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ κράτους. Ἐγεννήθη ἐν Χαλκίδι τῷ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1929. Διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν (1881) μετ' ἐπιτυχῆ διαγωνισμὸν κατετάχθη ὡς δόκιμος στρατιωτικὸς ἰατρὸς (1882), προαχθεὶς εἶτα εἰς ἀνθυπίατρον καὶ ὑπίατρον (1884, 1888). Παραιτηθεὶς τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ μετέβη εἰς Βιέννην, ὅπου ἠσκήθη παρὰ τῷ Weichselbaum εἰς τὴν παθολογικὴν ἀνατομικὴν καὶ μικροβιολογίαν (1888—1890), κατόπιν εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ ἰνστιτοῦτον ὑγιεινῆς τοῦ καθηγητοῦ Ruhmer (1893—1894), τῷ 1898 ἐμελέτησεν ἐν Λονδίνῳ τὴν ὀργάνωσιν τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς καὶ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας τὰς νομοθεσίας καὶ ὑγειονομικὰς διατάξεις, τὰ ἔργα δημοσίας ὑγιεινῆς καὶ ἰατρικῆς ἀντιλήψεως, ὡς νοσοκομεῖα, ὑδραγωγεῖα, ὑπονόμους, σφαγεῖα, ἀπολυμαντήρια, ὑγειονομικὰς διοικήσεις, πανεπιστημιακὴν ὀργάνωσιν τῆς διδασκαλίας ὑγιεινῆς κτλ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα εἰργάσθη εἰς διάφορα στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, διακριθεὶς ὡς κλινικὸς καὶ ἐργαστηριακὸς καὶ ἐπιδείξας ἰδιαίτερα προσόντα στατιστικοῦ καὶ δημογράφου. Τῷ 1900 κατέλαβε τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν νεοϊδρυθεῖσαν ἕδραν τῆς ὑγιεινῆς καὶ μικροβιολογίας. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1900 ἰατρὸς τῶν βασιλέων Γεωργίου Α', Κωνσταντίνου, Ἀλεξάνδρου καὶ Γεωργίου Β', μέλος καὶ πρόεδρος τοῦ ἰατροσυνεδρίου (1897—1908), μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, καὶ ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Ἰνστιτούτου ὑγιεινῆς τοῦ Λονδίνου. Τῷ 1892 ἐβραβεύθη ἐν τῷ Συμβουλιδείῳ ἀγῶνι ἡ πραγματεία του: «Περὶ τῆς ἐπιδημικῆς ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος ἐν Ἑλλάδι». Ὁ Σάββας ὑπῆρξεν ὁ κύριος εἰσηγητὴς τῆς μικροβιολογίας καὶ ὑγιεινῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὁ ἀκάματος ἐργάτης τῶν ζητημάτων τῆς δημοσίας ὑγείας. Ἵδρυσε μουσεῖον ὑγιεινῆς, κατήρτισε πλήρη βιβλιοθήκην καὶ ἐμόρφωσε πλῆθος ὑγιεινολόγων ἰατρῶν, δι' ὧν ἀντεμετωπίσθησαν πᾶσαι αἱ κατὰ καιροὺς ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ στρατῷ ἐπιδημίαι τῶν διαφόρων μολυσματικῶν νόσων. Μεγίστη ἀφ' ἑτέρου ὑπῆρξεν ἡ συμβολή του ὡς μικροβιολόγου εἰς τὰ ζητήματα τῶν μικροβίων τῆς λέπρας, τῶν ἑλωδῶν νόσων, τῆς ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος, τῶν μικροβίων τοῦ ὕδατος τοῦ Ἀδριανείου ὑδραγωγείου, κλπ. Τέλος ὡς ὑγιεινολόγος παρέσχε πλείστας ὑπηρεσίας πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπιδημικῶν ἐν Ἑλλάδι νόσων καὶ τῆς ἑλονοσίας, ἰδίᾳ δὲ ἐξυπηρέτησε σημαντικῶς τὸν κατὰ τῆς χολέρας ἀγῶνα διὰ τῆς παρασκευῆς ἀντιχολερικοῦ ὀροῦ, δι' οὗ ἐνεβολιάσθη κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ὁ στρατὸς καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας. Ὁ Σάββας ἔθεσε τὰς βάσεις ἐν Ἑλλάδι τελείου ὑγειονομικοῦ προγράμματος διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀπολυμαντηρίων καὶ ἀπολυμαντικῶν σταθμῶν, μικροβιολογικῶν ἐργαστηρίων (1905), τοῦ «Συλλόγου πρὸς περιστολὴν τῶν ἑλωδῶν νόσων» (1905), δημοσίου δαμαλιδοκομείου καὶ λυσσιατρείου, καὶ διὰ τῆς εἰσηγήσεως διαφόρων νομοθετικῶν μέτρων, ὡς «Περὶ πωλήσεως κινίνης τοῦ κράτους» (1908), «Περὶ ἐπιβλέψεως τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς» (νόμος 346 τοῦ 1914, ἔτι καὶ νῦν εἰς πλεῖστα σημεῖα ἰσχύων), «Περὶ κοινωνικῆς ὑγιεινῆς» (νόμος 2882 τοῦ 1932). Συνέγραψε: «Μικροβιολογία» (1906 καὶ 1907), ἐκδοθεῖσαν εἰς τρίτην ἔκδοσιν, «Αἱμοσφαιρινουρία ἐξ ἀλκαλοειδῶν τῆς κίνας», «Μία περίπτωσις λέπρας ἀναισθητικῆς», «Τὸ μικρόβιον τῶν ἑλωδῶν νόσων», «Περὶ τῶν μικροβίων τῶν ἑλληνικῶν χαρτονομισμάτων καὶ ἰδίως τῆς δι' αὐτῶν διαδόσεως τοῦ χολερικοῦ σπειρυλλίου», «Ἡ ἑλονοσία ἐν Ἑλλάδι καὶ τὰ πεπραγμένα τοῦ πρὸς περιστολὴν ταύτης συλλόγου» (1905—1911), «Ἔκθεσις περὶ τῆς νόσου τῶν δυτῶν καὶ τῶν μέσων τῆς ἀπ' αὐτῆς προφυλάξεως» (1904), «Νύξεις τινὲς πρὸς βελτίωσιν τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς ἐν Ἑλλάδι» (1904), «Ἔκθεσις περὶ τῆς κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1913 εἰς Μακεδονίαν ἐνσκηψάσης χολέρας καὶ τοῦ ἀντιχολερικοῦ ἐμβολιασμοῦ», ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Π. Μανούσου (1914), «Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπιδημιῶν χολέρας, πανώλους καὶ ἐξανθηματικοῦ τύφου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη» (1918), «Ὑγιεινὴ τῶν λουτροπόλεων» (1918) κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ο. Ρ.

Κωνσταντῖνος Σάββας.

—Σάββας *Φωκιανός*. Ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ τῷ 1785 ἐκ πατρὸς καταγομένου ἐκ Παλαιᾶς Φωκαίας. Σπουδάσας ἐν τῇ Πατμιάδι σχολῇ, ἀπῆλθεν εἶτα εἰς Μολδαυΐαν ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Προσκολληθεὶς δὲ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος Σκαρλάτου Καλλιμάχη, ἀνεδείχθη λίαν ἐνωρὶς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν μπαχατούρων καὶ προήχθη εἰς κακινάρην καὶ δελήμπασην, ὡς τοιοῦτος δὲ παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἡγεμονίαν, πολεμῶν κατὰ τῶν Τούρκων δερεμπεΐδων, τῶν λυμαινομένων τὴν χώραν, καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ ἀγερώχου πασᾶ τοῦ Βιδδινίου Πασβάνογλου, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπεσπάσατο τὴν ἐκτίμησιν τοῦ μεγάλου βεζύρου Κιὸρ-Γιουσούφ, προαγαγόντος αὐτὸν εἰς χιλίαρχον. Ἱδρυθείσης τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἐγένετο μέλος αὐτῆς, ἀλλὰ μετ' ἐπιφυλάξεων, διότι ἐπεζήτει τὴν τελείαν προπαρασκευὴν πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου αὐτῆς. Ἐστάλη ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Σέρβων περὶ τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος καὶ ζητήσῃ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπέστρεψεν εἰς Μολδαυΐαν ἄπρακτος. Ἀρξαμένης τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὁ Φωκιανὸς ἦλθεν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, προφασιζόμενος ὅτι ἡ ρωσικὴ βοήθεια, ἣν διεσάλπιζεν, ἦτο ἀδύνατος, καὶ ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῶν Τούρκων. Μολονότι δὲ κατὰ Μάϊον τοῦ 1821 συνεμάχησε μετὰ τοῦ ἀποσταλέντος κεχαγιάμπεη Καρὰ Ἀχμὲτ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ κεφαλῆς 700 ἀνδρῶν, μετὰ τὴν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις δυσπραγίαν τῶν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην ἐπαναστατῶν κληθεὶς εἰς Βουκουρέστιον ἔπεσεν εἰς παγίδα, καθ' ἣν συλληφθεὶς ἀπεκεφαλίσθη. Καὶ ἡ μὲν κεφαλή του ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν, τοῦ σώματος κατασπαραχθέντος ὑπὸ τῶν κυνῶν, οἱ δὲ ὀπαδοί του ἐπὶ τριήμερον ἐσφάζοντο δημοσίᾳ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Βλαχίας. Τ. Ε. Ε.

Σαββατάϊ *Τσεβί*. Γεννηθεὶς τῷ 1626 ἐν Σμύρνῃ, ἠσχολήθη περὶ τὴν μελέτην τοῦ Ταλμοὺδ καὶ ἰδίᾳ τῆς Καββάλας, τὴν μυστικὴν διδασκαλίαν τῆς ὁποίας ἐνόμιζεν ὅτι θὰ κατενόει βαθύτερον δι' αὐστηρᾶς ἀσκήσεως. Εἰκοσαετὴς ἤδη εἶχε συναθροίσει περὶ ἑαυτὸν κύκλον μαθητῶν, οὓς προσεπάθει νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ μυστήρια τῆς Καββάλας. Ἐκ φύσεως ρέπων πρὸς ὀνειροπολήσεις καὶ ἐπηρεασθεὶς ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μετ' ἐπιτάσεως διαδιδομένης φήμης περὶ τῆς ἐπικειμένης ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως ὑπ' αὐτοῦ τῆς χιλιετοῦς αὐτοῦ βασιλείας, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν Μεσσίαν, προσδιορίσας συγχρόνως ὅτι ἡ χιλιετὴς αὐτοῦ βασιλεία θὰ ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ 1648. Ἀναγκασθεὶς ἔπειτα (1651), ἕνεκα τῆς ἐξεγέρσεως ραββίνων τῆς Σμύρνης, νὰ φύγῃ ἐξ αὐτῆς, περιῆλθε πολλὰς χώρας ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του καὶ πανταχοῦ προσελκύων νέους τοιούτους, μέχρις οὗ τῷ 1663 ἦλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὅτε διέμενεν εἰς τὸ Κάϊρον, εἶχε μάθει ὅτι ἐν Λιβόρνῳ ὑπῆρχε νέα τις, ἥτις πρὸ καιροῦ εἶχε διακηρύξει ὅτι εἶναι ἡ μέλλουσα σύζυγος τοῦ Μεσσίου. Ταύτην προσκαλέσας δι' ἰδίου ἀπεσταλμένου, ἐνυμφεύθη μετὰ μεγάλης πομπῆς ἐν Καΐρῳ. Ἡ φήμη τοῦ Σαββατάϊ ὁλονὲν διεδίδετο ἐν Ἱεροσολύμοις, πλήθη δ' Ἰουδαίων ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν καὶ αὐτῆς τῆς Εὐρώπης συνέρρεον εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπως ἴδωσι τὸν Μεσσίαν. Ἐπανελθὼν ἔπειτα εἰς τὴν Σμύρνην ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἐπισήμως ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ συναγωγῇ Μεσσίαν (1665), τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος (1666) μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἄγνωστον ἐὰν ἐξ ἰδίας βουλήσεως ἢ κατ' ἐντολὴν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Συλληφθεὶς καθ' ὁδὸν ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, τέλος δ' ἤχθη ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα, ἀπειληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, προσῆλθεν εἰς τὸν Μωαμεθανισμὸν μετονομασθεὶς *Μεχμὲτ ἐφένδης* καὶ διορισθεὶς θυρωρὸς τοῦ σουλτάνου. Παρὰ ταῦτα ἐξηκολούθει μεγάλως τιμώμενος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ οὐ μόνον παρὰ τούτων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν Μωαμεθανῶν, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον πρὸς μὲν τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν ὅτι ἐγένετο Μωαμεθανός, ὅπως προσελκύσῃ τοὺς Μωαμεθανοὺς εἰς τὸν ἰουδαϊσμόν, πρὸς δὲ τοὺς Μωαμεθανοὺς ὅτι συναναστρέφεται μετὰ τῶν Ἰουδαίων ὅπως προσελκύσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν μωαμεθανισμόν. Περιπεσὼν τέλος εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ σουλτάνου ἐξωρίσθη καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἀπέθανε τῷ 1676. Καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὅμως διετηρήθη ἡ αἵρεσις αὐτοῦ, ἰδίᾳ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Πολωνίᾳ. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, ἀνέμειξαν ἰουδαϊκὰς καὶ μωαμεθανικὰς ἀρχὰς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ντουμαὶ* σῴζονται μέχρι τῆς σήμερον, οἱ δὲ ἐν Πολωνίᾳ, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι δι' αὐστηρᾶς μετανοίας θὰ ἐπέσπευδον τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας τοῦ Μεσσίου, ἀπεφάσισαν ὅπως ἔλθωσι πεζοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα. Πολλοὶ ὅμως τούτων ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν ἀπέθανον καθ' ὁδόν, οἱ δὲ λοιποὶ καταδιωχθέντες προσῆλθον εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν. Κ. Ι. Δ.

Σαββαταῖοι. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ *Σαββατάϊ* Τσεβὶ (βλ. λ.).

Σαββατάριοι. Καλοῦνται οὕτως οἱ ὀπαδοὶ χριστιανικῶν αἱρέσεων τηρουσῶν τὸ Σάββατον, καὶ δὴ οἱ ὀπαδοί: 1) Αἱρέσεως ἀναφανείσης τῷ 1532 πλησίον τῆς Μοραβίας καὶ ἐξαπλωθείσης ἔπειτα εἰς τὴν Βοημίαν καὶ Οὑγγαρίαν. Πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς αἱρέσεως ταύτης, τοὺς ἑορτάζοντας τὸ Σάββατον, εἶχεν ἀπευθύνει ἐπιστολὴν ὁ Λούθηρος: «Brief wider die Sabbatter». 2) Μικρᾶς αἱρέσεως ἱδρυθείσης τῷ 1631 ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Bampfield καὶ ἐξαπλωθείσης ἔπειτα ἐν Ἀμερικῇ. Οἱ ὀπαδοὶ ταύτης, προερχόμενοι ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Βαπτιστῶν, τηροῦσιν ἐκτὸς τῆς Κυριακῆς καὶ τὸ Σάββατον, διὸ καλοῦνται *Σαββατάριοι Βαπτισταὶ* ἢ *Βαπτισταὶ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν* (Sabbatarian Baptists ἢ Seventh Day Baptists). 3) Αἱρέσεως ἱδρυθείσης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίδος Ἰωάννας Southcote (1750—1814), ἧς οἱ ὀπαδοί, καλούμενοι καὶ *Νεοϊσραηλῖται*, ἐπίστευον ἐπικειμένην τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου καὶ ἐτήρουν αὐστηρῶς τὸν μωσαϊκὸν νόμον καὶ ἰδίᾳ τὰς περὶ τοῦ Σαββάτου διατάξεις αὐτοῦ. Ἡ Ἰωάννα θεωροῦσα ἑαυτὴν τὴν ἐν τῇ «Ἀποκαλύψει» τοῦ Ἰωάννου ἀναφερομένην νύμφην τοῦ ἀρνίου, διεκήρυξεν ἐν ἡλικίᾳ 65 ἐτῶν ὅτι ἦτο ἔγκυος καὶ ἐξ αὐτῆς θὰ ἐγεννᾶτο ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Ἂν καὶ ἡ διακήρυξις αὕτη ἀπεδείχθη ψευδὴς καὶ ἀπεκαλύφθη ἡ προσπάθεια αὐτῆς, ὅπως δι' ὑποβολιμαίου παιδίου ἀπατήσῃ τοὺς ὀπαδούς της, οὗτοι καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της, μέχρι σχεδὸν τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀνέμενον τὴν ἀνάστασιν αὐτῆς καὶ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου. 4) Αἱρέσεως ἱδρυθείσης κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἐν Siebenbürgen. Οὗτοι προερχόμενοι ὡς τὰ πολλὰ ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Οὐνιταρίων, εἶχον προσλάβει ἤθη καὶ ἔθιμα ἰουδαϊκὰ καὶ ἀπορρίψαντες τὸν Χριστὸν ἀνέμενον τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου. Κατὰ τὸ 1874 προσῆλθον εἰς τὸν ἰουδαϊσμόν. 5) Αἱρέσεως προελθούσης ἐκ τῆς αἱρέσεως τῶν Ἀντβεντιστῶν, οἵτινες κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Βραζιλίαν. Οὗτοι, ἀποφεύγοντες τὴν βρῶσιν τοῦ χοιρείου κρέατος καὶ τὴν πόσιν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ἑορτάζουσι διὰ προσευχῆς καὶ ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων τὸ Σάββατον ὡς τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου. 6) Αἱρέσεως διαδεδομένης μεταξὺ τῶν Ρώσων, ἧς οἱ ὀπαδοὶ καλοῦνται *ἄνθρωποι τοῦ Σαββάτου* (Sabbótniki). Κ. Ι. Δ.

Digitized by Google

σαββατία (ἡ) (Sabbatia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεντιανοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς χώρας τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σαββατία ἡ ἀγροδίαιτος* (Sabbatia campestris), ἰθαγενὴς ἐτησία πόα τῆς Λουζιάνας, ἥτις καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον διὰ τὰ ὡραιότατα ἐρυθρὰ ἄνθη της, ἅτινα φέρουσι περὶ τὸ κέντρον ἀστεροειδῆ κιτρίνην κηλῖδα. Δ. Ν. Π.

Σαββατιανὰ *[Γεωγρ.]*. Μονὴ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαλεβιζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἅγιος Παῦλος, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ἱδρύθη τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἡγούμενοι δ' αὐτῆς διετέλεσαν πλεῖστοι Κρῆτες λόγιοι, ἐν οἷς ὁ Μάξιμος ὁ Μαργούνιος τῷ 1581. Τῷ 1647, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐλεηλατήθη, πάντες δὲ οἱ μοναχοὶ αὐτῆς κατεσφάγησαν. Κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἐχρησίμευσε πλειστάκις ὡς καταφύγιον τῶν ἐπαναστατῶν. ΕΡ. Μ.

σαββατιανὸ (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ καὶ τοῦ καρποῦ ποικιλίας τινὸς τῆς *ἀμπέλου τῆς οἰνοφόρου* (Vitis vinifera).

Σαββατιανοί. Οἱ ὀπαδοὶ Σαββατίου τινὸς προσελθόντος ἐκ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ εἰς τὸ σχίσμα τῶν Νοβατιανῶν, ἀφ' ὧν ἀποσπασθεὶς ὕστερον ἵδρυσε τὸ σχίσμα τῶν Σαββατιανῶν. Οὗτοι ἑώρταζον τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐσθίοντες κατ' αὐτὸ ἄζυμα, διὸ καὶ *Πρωτοπασχῖται* ἐκλήθησαν. Κ. Ι. Δ.

σαββατιάτικος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ Σάββατον, ὁ τοῦ Σαββάτου.—Ἐπίρρ. ***σαββατιάτικα***· ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου: «μᾶς ἦρθε σαββατιάτικα, ἀπάνω 's τὸ σιγύρισμα».

σαββατικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ Σάββατον, ὁ *σαββατιάτικος*.

— **Σαββατικὴ** ***ὁδός***. Οἱ Ἑβραῖοι ἀργοῦντες αὐστηρῶς κατὰ Σάββατον δὲν ἐπετρέπετο νὰ ὁδεύσουν πλέον τῶν 2.000 πήχεων ἀπὸ τῆς πόλεως ἢ τοῦ στρατοπέδου. Ἡ ἀπόστασις αὕτη ἐλέγετο *ὁδὸς Σαββατική*. Γ. Λ. Α.

— **Σαββατικὸν** ***ἔτος***. Ἐκαλεῖτο παρ' Ἑβραίοις ἕκαστον 7ον ἔτος, καθ' ὃ ἀφίετο ἡ γῆ ἀγεώργητος, χάριν ἀγραναπαύσεως. Ὁ γεωργὸς ὤφειλε νὰ μὴ γεωργήσῃ, νὰ μὴ σπείρῃ, νὰ μὴ κλαδεύσῃ τὰς ἀμπέλους του ἢ τὰς ἐλαίας του, καὶ ν' ἀφήσῃ ἀνενοχλήτους τὰς αὐτοφυεῖς βλαστήσεις, τοὺς δὲ καρποὺς τῶν δένδρων του εἰς τοὺς πτωχούς, τοὺς ξένους καὶ τὰ ζῷα. Κατὰ τὸ Σαββατικὸν ἔτος ἐκράτει πλῆρες χρεοστάσιον, τὴν δὲ ἡμέραν τῆς Σκηνοπηγίας ἀνεγινώσκετο ὁ Νόμος πλησίον τοῦ Ἱεροῦ, ἐνώπιον ὅλου τοῦ λαοῦ, ὁπότε παρίσταντο ἀκωλύτως καὶ αἱ γυναῖκες, τὰ παιδία, ἀκόμη δὲ καὶ οἱ ἀλλόπιστοι ξένοι. Ὁ νόμος δὲν ὁρίζει τὴν ἀρχὴν τῆς πρώτης ἑπταετίας, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἤρχισε 14 ἔτη μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Ἑβραίων εἰς Χαναάν. Τὸ 7×7, ἤτοι τὸ 49ον ἔτος, ἐλέγετο *ἰωβιλαῖον*, διότι ἀνηγγέλλετο ἀπὸ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ ναοῦ διὰ σαλπίγγων ἐκ κεράτων κριοῦ (ἰουβέλ). Ἤρχιζε τὸ 50ὸν ἔτος καὶ ἄρα ἡ ἐπομένη 7ετία ἀπὸ τοῦ 51ου. Κατ' αὐτό, πλὴν τῆς ἀναπαύλας τῆς γῆς, ἀπηλευθεροῦντο οἱ δοῦλοι, διεγράφοντο τὰ χρέη καὶ ἀνεκτῶντο αἱ ἀναγκαστικῶς πωληθεῖσαι γαῖαι. Ἀνηγγέλλετο δὲ τὴν 10ην τοῦ 7ου μηνός. Ἡ τήρησις τῆς συνηθείας ταύτης ἔμεινεν αὐστηρὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ Βαβυλῶνος. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ βραδύτερον ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἐκ φιλοφροσύνης ἐχάρισαν εἰς τοὺς Ἑβραίους τοὺς φόρους των κατὰ τὸ ἰωβιλαῖον ἔτος. Γ. Λ. Α.

— **Σαββατικὸς** ***μήν***. Ἐκαλεῖτο παρ' Ἑβραίοις ὁ 7ος μήν, τοῦ ὁποίου ἡ 1η ἡμέρα ἦτο ἑορτάσιμος ὡς Σάββατον καὶ διέρρεεν ἐν ἀργίᾳ. Ἐπετρέπετο ὅμως κατ' αὐτὴν ἡ παρασκευὴ φαγητῶν. Ὁ Μωϋσῆς τὴν ὀνομάζει «ἀνάμνησιν σαλπίγγων», διότι ἠγγέλλετο διὰ σαλπισμάτων ἰσχυροτέρων ἢ κατὰ τὰς ἄλλας νουμηνίας. Κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἑωρτάζετο ἡ μεγάλη ἑορτὴ τῶν Ἐξιλασμῶν, ἥτις ἦτο ἡ ἐπέτειος τῆς Δημιουργίας (Ρὼς Χὰςς - Σανάχ). Τὸ ἔτος τῶν παλαιῶν Ἑβραίων ἤρχιζε τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. Καθ' ὅλην τὴν Γραφὴν δὲν ὑπάρχει διάταξις τελετῆς εἰδικῆς διὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους. Ἡ τελετή, τὴν ὁποίαν οἱ ραββῖνοι καθώρισαν διὰ τὴν πρωτοχρονιάν, ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑβραίους καὶ ἐμφανίζεται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅτε οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σελευκιδῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἔτος ἤρχιζε τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν, περὶ τὸν Ὀκτώβριον. Γ. Λ. Α.

Σαββατικὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Παλαιστίνης, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου καὶ ἔχων τὴν θαυμαστὴν ἰδιότητα νὰ μένῃ ξηρὸς ἐπὶ ἓξ ἡμέρας, τὴν δὲ ἑβδόμην νὰ ρέῃ, «ὅθεν δὴ καὶ Σαββατικὸν αὐτὸν κεκλήκασιν, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τῶν Ἰουδαίων ἑβδόμης οὕτως ὀνομάσαντες». Ὁ Πλίνιος, ἀντιθέτως, λέγει ὅτι ἐπὶ ἓξ ἡμέρας ἔρρεε, τὴν δὲ ἑβδόμην ἐξηραίνετο. Τοιοῦτος ποταμὸς δὲν ὑπάρχει ἐν Παλαιστίνῃ, ὀφείλεται δὲ εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ Ἰωσήπου καὶ τὴν εὐπιστίαν τοῦ Πλινίου, ὅστις παρ' αὐτοῦ ἠρύσθη τὴν πληροφορίαν. Α. Θ. Σ.

Σαββάτιος, ***μάρτυς***. Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐπὶ Πρόβου (276—282) καταγγελθεὶς ὡς Χριστιανὸς καὶ «σφοδρῶς τυφθεὶς καὶ καθειρχθεὶς ἐν ταῖς βασάνοις παρέδωκε τὸ πνεῦμα» καὶ μετὰ *Τροφίμου* καὶ *Δορυμέδοντος* ἑορτάζεται τὴν 19 Δεκεμβρίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας. Ε. Γ. Π.

— **Σαββάτιος.** Πατὴρ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565). Ἦτο γεωργός, κάτοικος τοῦ Ταυρησίου τῆς Δαρδανίας (περιφερείας τῆς Βορείου Μακεδονίας μεταξὺ τῶν ὀρέων Ὀρβήλου καὶ Σκάρδου). Ἡ σύζυγός του Βιγιλαντία ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ἰουστίνου, Βορειομακεδόνος γεωργοῦ, εἶτα στρατιωτικοῦ, συγκλητικοῦ καὶ τέλος αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου (518—527). Ν. ΚΛΣ

—**Σαββάτιος,** ἢ ***Συμβάτιος***, ἢ ***Κωνσταντῖνος***. Υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Λέοντος Ε' (813—820) καὶ τῆς Θεοδοσίας. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός του ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Β' (26 Δεκεμβρίου 820), ὁ Σαββάτιος καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοί του, Βασίλειος, Γρηγόριος καὶ Θεοδόσιος, συλληφθέντες ὡδηγήθησαν εἰς τὴν νῆσον Πρώτην τῶν Πριγκιπονήσων καὶ ἐκεῖ ηὐνουχίσθησαν ἅπαντες. Ν. ΚΛΣ

—**Σαββάτιος,** ἢ ***Συμβάτιος***. Βυζαντινὸς νομομαθής, ὅστις μετ' ἄλλων συνεργατῶν καὶ κατ' ἐντολὴν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—911) προέβησαν εἰς τὴν ἀνακάθαρσιν τῶν παλαιῶν νόμων, ἥτις ἀπετέλεσε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Βασιλικὰ» γνωστὸν νομοθετικὸν ἔργον. Οὐδεμία ἄλλη πληροφορία περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν του διεσώθη. Μ. Κ. Κ.

Σαββατισμός. Ἡ λέξις αὕτη, ἥτις ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καὶ ἔπειτα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ, σημαίνει τὴν τήρησιν, τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Σαββάτου καὶ μεταφορικῶς τὴν κατάπαυσιν, τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὰς βασάνους καὶ ταλαιπωρίας. Τὸ ἐν τῇ «Πρὸς Ἑβραίους» ἐπιστολῇ «ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ» ἑρμηνεύει ὁ Ζυγαβηνὸς «ἄρα μέλλουσί τινες σαββατίσαι, ἤγουν καταπαῦσαι τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν, τὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν». Κ. Ι. Δ.

σαββατόβραδο (τό)· δημοτ., τὸ βράδυ, τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου: «ἔρχεται κάθε σαββατόβραδο».

σαββατογεννημένος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ γεννηθεὶς ἡμέραν Σάββατον: «εἶμαι σαββατογεννημένος καὶ ὅ,τι βάλω μὲ τὸ νοῦ μου γίνεται».

σαββατοκύριακο (τό)· δημοτ., τὸ Σάββατον καὶ ἡ ἐφεξῆς Κυριακὴ ὁμοῦ: «τὸν βλέπομε κάθε σαββατοκύριακο».

Σάββατον (τό)· ἡ ἑβδόμη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος: φρ. «τὸν μῆνα ποῦ δὲν ἔχει Σάββατο», οὐδέποτε.

—*[Βιβλ.]* Ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος καὶ ἡμέρα ἀναπαύσεως παρ' Ἑβραίοις (*Σαββὰθ*= ἀνάπαυσις). Ἡ ἑβραϊκὴ αὕτη ἑορτὴ ἀπεδείχθη ὅτι δὲν εἶναι, ὡς ἐνομίσθη, τὸ βαβυλωνιακὸν *Σαββατού*, ὅπερ χαρακτηρίζεται ὡς «ἡμέρα καθησυχάσεως τῆς καρδίας» (ἤτοι τῶν παρωργισμένων θεῶν) καὶ ἐλογίζετο ὡς ἀποφράς, ἦτο δὲ ἡμέρα πένθους καὶ νηστείας διὰ τὸν βασιλέα καὶ κατ' αὐτὴν δὲν ἐπετρέπετο οὐδὲ ἡ προσφορὰ θυσίας, ἐνῷ τὸ ἑβραϊκὸν σάββατον ἦτο ἡμέρα καθιερωμένη εἰς τὸν ἕνα θεὸν (Ἰαβὲ) καὶ ἦτο ἡμέρα ἀναπαύσεως δι' ὅλον τὸν λαόν, προσεφέροντο δὲ κατ' αὐτὴν θυσίαι καὶ καθόλου εἰπεῖν ἔφερε τοῦτο μᾶλλον φαιδρὸν χαρακτῆρα. Ἐξ ἄλλου ἐνῷ τοῦ βαβυλωνιακοῦ Σαββατοὺ ὁ καθορισμὸς ἐσχετίζετο πρὸς τὰς φάσεις τῆς σελήνης, τὸ ἑβραϊκὸν Σάββατον συνέπιπτεν ἀνὰ πᾶσαν ἑβδόμην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος. Τὸ ἔθιμον τῆς τηρήσεως τοῦ Σαββάτου ἦτο πανάρχαιον παρ' Ἑβραίοις, ὡς εἰκάζεται ἔκ τε τῆς μνείας αὐτοῦ πρὸ τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας (Ἐξόδου ΙΣΤ' 13) καὶ ἐκ τῆς λέξεως δι' ἧς καθιεροῦται ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐν τῇ εἰρημένῃ νομοθεσίᾳ («μνήσθητι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἁγιάζειν αὐτὴν» Ἐξ. κ' 8). Ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γενέσεως (β' 2—3) ἡ καθιέρωσις τοῦ θεσμοῦ τῆς τηρήσεως τῆς ἑβδόμης ἡμέρας ἀνάγεται εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, πρὸς τῷ ἐκκλησιασμῷ καὶ τῇ προσφορᾷ πλειόνων θυσιῶν ἐπέβαλλε καὶ τὴν ἀποχὴν ἀπὸ ὡρισμένων ἐργασιῶν. Ὅθεν εἶναι προφανὴς ἡ ἔξοχος τοῦ θεσμοῦ τούτου ἀπὸ θρησκευτικῆς τε καὶ κοινωνικῆς ἐπόψεως σπουδαιότης. Οἱ προφῆται Ὠσηέ, Ἀμώς, Ἠσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκιὴλ ἐμφανίζονται πρόμαχοι τῆς τηρήσεως αὐτοῦ. Ἰδιαίτατα δὲ ἀπέβη ὁ θεσμὸς οὗτος ὑποκείμενον ἀτελευτήτων παρὰ τῷ φαρισαΐζοντι ραββινισμῷ συζητήσεων, ὧν τὰ συμπεράσματα εὑρίσκονται ἀποκεκρυσταλλωμένα ἐν τῇ Μίσνᾳ (Πραγματεῖαι Schabath. Erubin, Beza ἢ Jom Tob). Ἀπαριθμοῦνται ἐνταῦθα 39 ἐργασίαι ἀπαγορευόμεναι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου. Ἡ δὲ παραμονὴ αὐτοῦ, ὡς ἡμέρα προετοιμασίας διὰ τὸ Σάββατον, ἐλέγετο «παρασκευὴ» (*Μάρκ.* ιε' 42). Ὁ πάσης τυποκρατίας ἐπέκεινα εὑρισκόμενος Ἰησοῦς Χριστὸς ἀντελήφθη τὴν βαθυτέραν σημασίαν τῆς ἑορτῆς ταύτης καὶ ἠγωνίσθη ἐναντίον τῆς ὑπὸ τοῦ Φαρισαϊσμοῦ διαστροφῆς τῆς σημασίας τοῦ θεσμοῦ τούτου, διατυπώσας τὴν ἀθάνατον ἐκείνην ρήτραν «τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον» (*Μάρκου* β' 27) καὶ κηρύξας ἑαυτὸν «κύριον καὶ τοῦ Σαββάτου».

Παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἀντικατέστησε μὲν ἡ *Κυριακὴ* τὸ Σάββατον, ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν δ' ὅμως ταύτην διαμονὴ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ τάφῳ προσέδωκε νέαν ἰδιάζουσαν ἱερότητα εἰς αὐτήν. Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ λογίζεται τοῦτο ὡς ἡμέρα νηστείας, ὡς καὶ παρά τισι παλαιοῖς αἱρετικοῖς, παρὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, πρὸς ἣν συμμορφοῦται ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Ἐνταῦθα τὸ Σάββατον εἶναι καὶ ἡμέρα ἀφιερωμένη εἰς τοὺς νεκρούς. Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ὑπῆρχον ἔτι ἰουδαΐζοντες Χριστιανοὶ τηροῦντες τὸ Σάββατον ὡς ἡμέραν ἀργίας, ἣν συνήθειαν κατεδίκασεν ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος (360) διὰ τοῦ 29ου κανόνος αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fr. Bohn*, Der Sabbat im A. Test. und im altjud. relig. Aberglauben (1903).— *Hehn*, Siebenzahl und Sabbat bei den Babyloniern und im A. Test. (1907). —*Meinhold*, Die Entstehung des Sabbat (1909).

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

— *[Λαογρ.]* Τὸ *Σάββατον* θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ἡμέρα τῶν φαντασμάτων. Διὰ τοῦτο πιστεύεται ὅτι ὁ γεννώμενος κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην (*σαββατογεννημένος*) βλέπει εὐκόλως τὰ φαντάσματα, εἶναι ἀλαφροΐσκιωτος, χωρὶς νὰ προσβάλληται ὑπ' αὐτῶν. Ὁ σαββατογεννημένος δὲν προσβάλλεται ὑπὸ τῆς βασκανίας, ἀλλὰ καὶ δὲν προκόπτει, ὅπως δηλοῖ καὶ ἡ παροιμιώδης φράσις: «Σάββατο γυιὸ μὴ χαίρεσαι καὶ Τρίτη θυγατέρα». Τὸ Σάββατον θεωρεῖται ὡς ἡ καταλληλοτέρα ἡμέρα διὰ τὴν μαγείαν καὶ ἡ ἀκαταλληλοτέρα διὰ τὴν κοπὴν ἐνδυμάτων, διότι ὑπενθυμίζει τὴν λέξιν *σάβανον*.

Σάββη, καὶ ***Σαμβήθη***. Ὄνομα τῆς Σιβύλλης τῶν Ἑβραίων. Ἐν ταῖς περὶ αὐτῆς εἰδήσεσι φαίνονται συγχεόμεναι ἰουδαϊκαὶ μετὰ βαβυλωνιακῶν καὶ περσικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν καὶ ἑλληνικῶν παραστάσεων κατὰ τρόπον οὐχὶ ἄγνωστον εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν (*Παυσ.* Ι', 12, 9, πρβ. καὶ Αἰλιανοῦ «Ποικίλη Ἱστορία» ΙΒ' 35). Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου: «Βηρόσου πατρὸς καὶ Ἐρυμάνδης μητρός φασιν εἶναι Σάββην· οἱ δὲ αὐτὴν Βαβυλωνίαν, ἕτεροι δὲ Σίβυλλαν καλοῦσιν Αἰγυπτίαν». Ἕτερον δὲ ὄνομα αὐτῆς, ὑφ' ὃ φέρεται ἡ Σίβυλλα αὕτη ἔν τισι μεταγενεστέροις καταλόγοις, εἶναι τὸ *Σαμβήθη*, ὅπερ, φαίνεται, ἐσχηματίσθη κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ *Σαββήθη* ἢ *Σαββάθη*, ὧν συντετμημένος τύπος εἶναι πιθανώτατα τὸ *Σάββη*. Ἐν τοῖς σιβυλλείοις χρησμοῖς ἐμφανίζεται αὕτη ὡς «ἐκ τοῦ γένους οὖσα τοῦ μακαριωτάτου Νῶε». (Orac. Sibyll. ἔκδ. *Geffcken*, σ. 2). Π. Ι. Μ.

Σαββίδης, ***Συμεών***. Ἕλλην ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μικρασίᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1860—1927). Ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ, ἔνθα διήγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του, ἐξέθηκε δὲ πολλάκις ἔργα του ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἑλλάδι. Ὁ Σαββίδης διέπρεψεν εἰς τὴν ἀπεικόνισιν χαρακτηριστικῶν σκηνῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου («Ζεϊμπέκης» «Ὁ ζαχαροπλάστης», «Ἡ χαρτομάντις») καὶ εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Εἰς μελέτην του συγγραφεῖσαν γερμανιστὶ διετύπωσε προσωπικὰς περὶ χρωματισμοῦ ἀντιλήψεις. Ι. Μ. Π.

Σαββόπουλος, ***Κωνσταντῖνος***. Πρῶτος δομέστικος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐγεννήθη ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις τῆς Θρᾴκης, ἀπεβίωσε δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1882. Μαθητὴς τοῦ Στεφάνου Μωϋσιάδου. Ἐχρημάτισε πρωτοψάλτης Κρήτης, διατελῶν συγχρόνως καὶ γραμματεὺς τοῦ τότε μητροπολίτου Κρήτης καὶ εἶτα οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου Ε', εἶτα δὲ ἱεροψάλτης τῶν κεντρικωτέρων ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ 1871 προήχθη εἰς α' δομέστικον. Ἐδίδαξε τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἱερατικὴν σχολήν. Ἐξέδωκε τῷ 1881 τὸν κανόνα τῆς Μεγάλης Πέμπτης, οὗ προτάσσεται τὸ «Κύριε ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις» καὶ οἷς προσετέθησαν καὶ αἱ Καταβασίαι «Ἀνοίξω τὸ στόμα μου». Ν. Α. Χ.

Σάβειροι (οἱ). Ἓν τῶν οὐνικῶν φύλων τῶν ὁρμηθέντων ἐκ τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ κατακλυσάντων κατὰ τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ. τὴν βορειοδυτικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην (τὴν νῦν μεσημβρινὴν Ρωσίαν, τὴν Ρουμανίαν, Οὑγγαρίαν κλπ.). Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα κατῴκουν μεταξὺ Κουμπὰν καὶ Καυκάσου, εἶτα δ' ἐξωσθέντες ἐκεῖθεν ὑπὸ ἄλλων βαρβάρων ἐγκατεστάθησαν περὶ τὸν ἀνατολικὸν Καύκασον καὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν Γειτονεύσαντες τότε, ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τοῦ περσικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, διετέλεσαν ἐκ περιτροπῆς φίλοι ἢ πολέμιοι ἀμφοτέρων τούτων. Τῷ 516 ἐπεχείρησαν φοβερὰν κατὰ τῶν βυζαντινῶν χωρῶν ἐπιδρομήν, λεηλατήσαντες τὴν

Digitized by Google

Ἀρμενίαν, τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Πόντον μέχρι τῆς πόλεως Εὐχαΐτων (τῆς εἶτα κληθείσης Θεοδωρουπόλεως, νῦν δὲ Ζαφραμπολοῦ τοῦ διλαετίου Κασταμονῆς). Ἔτη τινὰ κατόπιν, ἤτοι τῷ 521, ὁ βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου Ἰουστῖνος Α', διατελῶν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Πέρσας, ἔπεμψε πρέσβεις μετὰ πλουσίων δώρων πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Σαβείρων Ζιγίλδην καὶ συνωμολόγησε μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Συγχρόνως ὅμως ἔπεμψε πρὸς τὸν Ζιγίλδην πρέσβεις διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Καβάδης, ὅστις καὶ ἔλαβεν ἀμέσως παρ' ἐκείνου ἐπικουρίαν ἐξ 20.000 ἀνδρῶν. Πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ Ἰουστῖνος Α', ἀπέστειλεν ἀμέσως πρὸς τὸν βασιλέα Καβάδην πρέσβεις καὶ ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ, πλὴν τῶν ἄλλων, ἔγραφεν αὐτῷ ὅτι ὁ Ζιγίλδης, λαβὼν παρ' αὐτοῦ πλούσια δῶρα, συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἤδη προτίθεται νὰ προδώσῃ τοὺς Πέρσας, τέλος δὲ ὅτι αὐτοί, δηλαδὴ ὁ Ἰουστῖνος καὶ ὁ Καβάδης, δέον νὰ διάγωσι φιλίως πρὸς ἀλλήλους «καὶ μὴ ὑπὸ τῶν κυνῶν τούτων παίζεσθαι». Ὁ Καβάδης, βεβαιωθεὶς περὶ τῆς ἀληθείας τῶν γραφομένων, ἐκάλεσε τὸν Ζιγίλδην καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν, συγχρόνως δὲ ἔπεμψε διὰ νυκτὸς στρατεύματα καὶ κατέσφαξεν ἅπαντας τοὺς Σαβείρους, πλὴν ὀλίγων, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσι. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζιγίλδου ἡγεμὼν τῶν Σαβείρων ἀνηγορεύθη ὁ Βαλάχ ἢ Μαλάχ, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου (περὶ τὸ 527), ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονικὴν ἀρχήν, ὡς ἐπίτροπος τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων του, ἡ χήρα αὐτοῦ Βώα ἢ Βαρώξ, «γυνὴ ἀνδρεία καὶ πλήθει καὶ φρονήσει».

Ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς Α' (527—565), πληροφορηθεὶς τότε ὅτι ὁ βασιλεὺς Καβάδης προέτρεπεν οὐννικά τινα φῦλα, ὅμορα τῶν Σαβείρων, νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν βυζαντινῶν χωρῶν, ἔπεμψε πρὸς τὴν Βώαν πλούσια δῶρα καὶ ἔπεισεν αὐτὴν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διὰ τοῦ ἐδάφους της διάβασιν τῶν Οὔννων. Πράγματι ἡ Βώα, προσβαλοῦσα τοὺς κατερχομένους Οὔννους, ὄντας περὶ τοὺς εἰκοσακισχιλίους, κατετρόπωσεν αὐτούς, καὶ ἕνα μὲν τῶν ἀρχηγῶν των, τὸν Γλώμ, ἐφόνευσεν, ἕτερον δέ, τὸν Στύραξ ἢ Τύραξ, συνέλαβε καὶ ἀπέστειλε δέσμιον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἔκτοτε ἡ Βώα «γέγονε σύμμαχος καὶ εἰρηνικὴ τῷ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ». Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οἱ Σάβειροι συνεμάχησαν ἐκ νέου μετὰ τῶν Περσῶν καὶ συμμετέσχον (τῷ 530) εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ σατράπου Μαρμερὸχ κατὰ τῆς Λαζικῆς, χώρας ὑποτελοῦς καὶ συμμάχου τοῦ Βυζαντίου, κατὰ τὴν πολιορκίαν δὲ τῆς Ἀρχαιοπόλεως προσέφερον πολυτίμους εἰς τοὺς Πέρσας ὑπηρεσίας, κατασκευάσαντες φορητοὺς κριούς, διὰ τῶν ὁποίων προσέβαλον τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐκείνης.

Μετά τινα ἔτη ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐξηγόρασε διὰ χρημάτων τὴν συμμαχίαν ἐνίων ἀρχηγῶν τῶν Σαβείρων, οἵτινες συμμετέσχον εἰς τὰς ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατείας, καὶ δὴ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Πέτρας (εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τοῦ Πόντου). Ὁμοίως εἰς τὴν εἰς Καύκασον ἐκστρατείαν τῶν Βυζαντινῶν ἐναντίον τῶν Περσῶν συμμετέσχον καὶ 2.000 Σάβειροι ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Βάλμαχ, Κουτίλζιν καὶ Ἴλιγερ. Βραδύτερον οἱ Σάβειροι ἐτάχθησαν μετὰ τῶν Περσῶν, ἀλλὰ καταπολεμηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, ὑποκινηθέντων ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α', ὑπέστησαν βαρυτάτας ἀπωλείας. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου Β' (565—578) ἀναφέρονται πάλιν ὡς σύμμαχοι τῶν Περσῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, καταπολεμηθέντες πάλιν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἐξωλοθρεύθησαν, καὶ τέλος ὑπετάγησαν, ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀβάρων καὶ ἔπαυσαν πλέον νὰ ἀναφέρωνται ὡς αὐτοτελὲς ἔθνος. Ν. ΚΑΛΟΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σαβέλ, μάρτυς. Ἐμαρτύρησε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Μανουὴλ καὶ Ἰσμαὴλ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου τῷ 362. Ὁ Μ. Θεοδόσιος ἔκτισε ναὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπ' ὀνόματι τῶν μαρτύρων τούτων. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται τὴν 17 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Σαβελὰν (Sawelan) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν, ἀνατολικῶς τῆς Ταυρίδος. Ἔχει ὕψος 4.832 μέτρων. Γ. Ι. Β.

σαβέλλα (ἡ) (Sabella) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ζωνοσκωλήκων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἑρπυλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν κεφαλικῶν βραγχίων των, ἅτινα ἔχουσι νηματοειδὲς σχῆμα καὶ εἶναι ἐν εἴδει ῥιπιδίου διατεταγμένα. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰ παράκτια τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σαβελλιανισμὸς (ὁ) τὸ ἀκολουθεῖν τὴν διδασκαλίαν τοῦ *Σαβελλίου* (βλ. λ.).

Σαβελλιανοί (οἱ). Οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ *Σαβελλίου* (βλ. λ.). Ἤδη κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος εἶχε τοσοῦτον διαδοθῆ ἡ διδασκαλία τοῦ Σαβελλίου ἐν Πενταπόλει καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ περιθάλψει αὐτοῦ τοῦ κλήρου, ὥστε ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας ἠναγκάσθη δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Εὐφράνορα καὶ Ἀμμώνιον (τῷ 261) νὰ ἀναιρέσῃ αὐτήν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος ὑπῆρχον πολλοὶ σαβελλιανίζοντες, οὕτως ὥστε ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ καταπολεμήσῃ αὐτούς. Ἐπίδρασιν τῶν σαβελλιανικῶν ἰδεῶν εὑρίσκομεν καὶ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἐποχῇ (βλ.λ. *Μάρκελλος Ἀγκύρας*) καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ παρά τισι τῶν θεολόγων καὶ φιλοσόφων. Κ. Ι. Δ.

σαβελλικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος ἢ ἰδιάζων εἰς τοὺς *Σαβέλλους*.

— ***σαβελλικαὶ διάλεκτοι.*** Καλοῦνται οὕτω αἱ πρὸς τὴν *ὀσκικὴν* (βλ. λ.) συγγενεῖς διάλεκτοι μικρῶν τινων φύλων τῆς ἀρχαίας κεντρικῆς Ἰταλίας, ἐγκατεστημένων μεταξὺ τοῦ Λατίου, τῆς Ὀμβρικῆς καὶ τῆς Σαυνίτιδος (Samnium), ἤτοι αἱ διάλεκτοι τῶν *Μαρσῶν*, *Παιλιγνῶν* (Paeligni), *Μαρρουκίνων* (Marrucini), *Οὐηστίνων* (Vestini), ἔτι δὲ τῶν *Ἑρνίκων* (Hernici), *Αἰκούων* ἢ *Αἰκανῶν* (Aequi), τῶν *Πραιτεττιανῶν* (Praetuttii ἢ Praetutii), τῶν *Σαβίνων* καὶ τῶν *Πικεντίνων* (Picentes). Ἡ ἔρευνα τῶν διαλέκτων τούτων εἶναι εἰς ἄκρον δύσκολος καὶ ἡ γνῶσις αὐτῶν ἀτελεστάτη, ἕνεκα τῶν ὀλίγων καὶ δὴ καὶ συντόμων ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι—μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον—ἀνευρέθησαν. Καλύτερον σχετικῶς γνωστὴ εἶναι ἡ διάλεκτος τῶν Παιλιγνῶν. Αἱ διαφοραὶ τῶν σαβελλικῶν διαλέκτων ἀπὸ τὰς ἄλλας διαλέκτους τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας φαίνεται ὅτι ἐνωρὶς περιωρίσθησαν, ἰδίως διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ γοργῆς διεισδύσεως τῆς λατινικῆς, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐν τέλει καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ἀντικατεστάθησαν. Περὶ τῶν διαλέκτων τούτων, καὶ ἐν γένει περὶ ὅλων τῶν ἀρχαίων ἰταλικῶν διαλέκτων (ἐξαιρουμένης τῆς λατινικῆς), διέλαβεν ἐκτενῶς ὁ *R. von Planta* εἰς τὸ σπουδαιότατον ἔργον του «Grammatik der oskisch-umbrischen Dialekte» I—II (Strassburg 1892—1897). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

— ***σαβελλικὸν ἀλφάβητον.*** Αἱ παλαιότεραι ἐκ τῶν σαβελλικῶν ἐπιγραφῶν—αἱ ὁποῖαι πιθανῶς ἀνέρχονται εἰς τὸν Ε', ἴσως δὲ καὶ εἰς τὸν ΣΤ' αἰῶνα π. Χ.—εἶναι γεγραμμέναι εἰς ἰδιαίτερον ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐκ τροποποιήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τοῦ ὁποίου εἰκόνα δύναταί τις νὰ λάβῃ ἐκ τῆς ἑπομένης ἐπιγραφῆς, ἀνευρεθείσης ἐν τῇ λίμνῃ τοῦ Fucino:

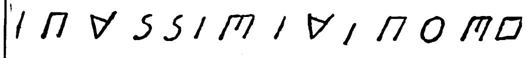

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κατόπιν (μαρσικάς, μαρρουκινικὰς καὶ οὐηστινικὰς) ἐπιγραφὰς ἀπαντοῦν ἀρχαϊκώτερα τὴν μορφὴν στοιχεῖα. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν Αἰκούων (ἢ ἄλλως Αἰκανῶν λεγομένων) ἐχαράχθησαν ἐν τῷ ὀσκικῷ ἀλφαβήτῳ, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ὡσαύτως ἐκ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ συνίστατο ἐκ τῶν ἑπομένων 21 γραμμάτων:

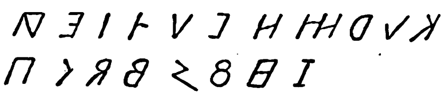

Γ. Π. Α.

Σαβελλικὸς (Sabellicus), ***Μαρκαντώνιος-Κόκκιο.*** Ἰταλὸς φιλόλογος (βλ. *Σαμπέλικο*).

Σάβελλοι (οἱ) (Sabelli· ὑποκοριστ. τῆς λ. Sabini) *[Ἀρχ.]*. Ὁμοφυλία προρρωμαϊκῶν λαῶν τῆς μέσης Ἰταλίας, κατοικοῦσα τὰ μέσα καὶ μεσημβρινὰ Ἀπέννινα ὄρη καὶ κατελθοῦσα ἐν τῇ Ἰταλικῇ χερσονήσῳ περὶ τὸ 1000 π. Χ. Ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἑξῆς κυρίων λαῶν ἀπὸ Β. πρὸς Ν: *Σαβῖνοι* (Sabini), κατοικοῦντες τὰ ὑψηλὰ τῶν κεντρικῶν Ἀπεννίνων κατὰ τὰς κοιλάδας τοῦ Νάρνου (νῦν Nera) καὶ Ἀλτέρνου (Alterno) ποταμῶν· *Πικεντῖνοι* (Picentini), μεταξὺ Αἰσίου (Esino) καὶ Τρουέντου (Tronto)· *Οὐεστῖνοι* (Vestini), πρὸς Β. τοῦ Ἀλτέρνου· *Μαρρουκῖνοι* (Marrucini), πρὸς Ν. αὐτοῦ· *Φρενταγοὶ* (Frentani), μεταξὺ Σάγρου (Sangro) ποταμοῦ καὶ Φρέντου (Fartare)· *Μάρσοι* (Marsi), περὶ τὴν Φουκίνην λίμνην (lago di Celano)· *Παιλιγνοὶ* (Peligni), κατὰ τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Ἀλτέρνου· *Σαμνῖται* (Samnites), ὁ κυριώτερος τῶν σαβελλικῶν λαῶν, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Οὐλτούρνου (Volturno) καὶ Σάγρου ἀπὸ Β. καὶ Σιλάρου (Σίλαρο) ἀπὸ Ν. *Λευκανιανοὶ* (Lucaniani), πρὸς Ν. τοῦ Σιλάρου, ὅπου τὰ νῦν Βασιλικάτα· *Βρέττιοι* (Bruttii) ἐν Καλαυρίᾳ. Οἱ Σάβελλοι ἦσαν ὀρεσίβιοι ποιμένες, κατερχόμενοι εἰς τὰ πεδινὰ μόνον πρὸς διαχείμασιν, ὅτε ἐπεδίδοντο εἰς συναλλαγὰς ἄλλὰ καὶ ἄρ αγὰς καὶ λεηλασίας, μαστίζοντες τὰς παραλιησίους ἑλληνικὰς πόλεις. Περὶ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, μετακινούμενοι πρὸς τὸ Λάτιον καὶ τὴν Καμπανίαν, ἤρξαντο ἐρχόμενοι εἰς ἐπαφὴν πολεμικὴν μετὰ τῶν Ρωμαίων (Σαβῖνοι), κυρίως πολεμήσαντες πρὸς αὐτοὺς κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους *Σαμνιτικοὺς πολέμους*. Τινὲς θεωροῦν τοὺς Σαβέλλους οὐχὶ ὡς περιληπτικὸν ὄνομα πολλῶν λαῶν, ἀλλ' ὡς ἴδιους πρὸς τοὺς *Σαβίνους*, ἐνῷ ὁ Μόμμσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιλαμβάνει ἅπαντας τοὺς μὴ ὀσκικοὺς καὶ ὀμβρίους λαοὺς τῆς προρρωμαϊκῆς μέσης Ἰταλίας. —Π.

Σαβέλλιος. Αἱρετικὸς ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος, περὶ τοῦ βίου τοῦ ὁποίου ἐλαχίστας ἔχομεν εἰδήσεις. Καταγόμενος ἐκ τῆς Πενταπόλεως τῆς Λιβύης, ἦλθε, νέος ἔτι ὤν, εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ πάπα Ζεφυρίνου (212—217) καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς, διαδεχθεὶς τὸν Κλεομένην, τῆς ἐκεῖ πατροπασχιτικῆς μερίδος, ἣν εἶχεν ἱδρύσει ὁ Ἐπίγονος, ὁ μαθητὴς τοῦ Νοητοῦ. Καταδικασθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Καλλίστου (217—222) κατά τινας ἦλθεν εἰς τὴν Πτολεμαΐδα, ἔνθα ἕδρα ὡς πρεσβύτερος, κατ' ἄλλους ἔμεινεν ἐν Ρώμῃ. Τὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ πληροφορούμεθα ἐκ τῶν κατ' αὐτοῦ γραψάντων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἱππολύτου, τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Ἐπιφανίου. Αἱ ἀποδιδόμεναι ὅμως ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸν Σαβέλλιον διδασκαλίαι πιθανῶς ἀνήκουσιν ἐν μέρει εἰς αὐτόν, τῶν λοιπῶν προερχομένων ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀναπτύξεως τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Σαβέλλιον, ὁ πατήρ, ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα δὲν εἶναι τρεῖς διακεκριμέναι ἀπ' ἀλλήλων ὑποστάσεις, ὑπάρχουσαι καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ μένουσαι καὶ μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων, ἀλλὰ τρία πρόσωπα, τρεῖς δηλαδὴ τρόποι ἐκφάνσεως τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ (προσωπεῖα). Ὁ εἷς καθ' ἑαυτὸν Θεὸς ἐκφαίνεται ὡς πατὴρ ἐν τῇ δημιουργίᾳ, ὡς υἱὸς ἐν τῇ ἀπολυτρώσει καὶ ὡς ἅγιον πνεῦμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Κατὰ ταῦτα, τὰ τρία πρόσωπα δὲν ὑπάρχουσι συγχρόνως διακεκριμένα ἐν τῷ Θεῷ, ἀλλ' εἶναι διαδοχικαὶ αὐτοῦ ἐκδηλώσεις ἐν σχέσει πρὸς τὸν κόσμον. Καὶ φαίνεται μὲν ἡ ἀποδιδομένη αὐτῷ παρομοίωσις τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἥλιον (περίμετρος, φωτιστικὸν καὶ θερμαντικὸν) καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον (σῶμα, ψυχὴ καὶ πνεῦμα) ἀντικειμένη πρὸς τὰ ἀνωτέρω, ἀλλ' ἡ παρομοίωσις αὕτη ἢ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀτυχὴς ἢ προερχομένη ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀναπτυχθείσης διδασκαλίας αὐτοῦ. Καὶ ἡ ἀποδιδομένη δ' αὐτῷ διδασκαλία, καθ' ἣν ὁ Θεὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι «ἡ σιγῶσα μονάς, ἥτις πλατυνθεῖσα γέγονε τριάς» πρέπει νὰ νοηθῇ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναπτυχθέντα ἢ νὰ θεωρηθῇ ὡς προελθοῦσα ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα ἀναπτυχθείσης ὑπ' ἄλλων διδασκαλίας αὐτοῦ. Πάντως δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ πανθεϊστικῶς, ὡς τινες τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων ἐκλαμβάνουσιν αὐτήν. Κ. Ι. Δ.

Σαβένκο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφαλος τῆς Ἀζοφικῆς κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κέρτς, ἔχουσα βάθος 24 ποδῶν. Εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην 2205 σημειοῦται ὡς Viper shoal. Σ. Ε Λ.

Σαβεριὲν (Saverien), ***Ἀλέξανδρος.*** Γάλλος συγγραφεὺς (1720—1805). Διορισθεὶς διευθυντὴς τῆς ναυτικῆς σχολῆς, συνέγραψεν ἔργα ἀναγόμενα εἰς τὴν ναυτικὴν ἐπιστήμην, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἔργα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν. Τοιαῦτα εἶναι: «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας», «Ἱστορία τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας», «Ἱστορία τῶν προόδων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἰς τὰς ἐπιστήμας», πρὸς τούτοις «Γενικὸν λεξικὸν τῆς μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς». Ἵδρυσεν ἐπίσης τὴν ναυτικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βρέστης. Θ. Β.

Σαβερὺ (Savery), ***Ρολάνδος.*** Φλαμανδὸς ζωγράφος ἐκ Κουρτραὶ (1576—1636). Προσκληθεὶς ὑπὸ Ἐρρίκου τοῦ Δ' εἰς Παρισίους, εἰργάσθη ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, μετὰ ταῦτα δέ, τῇ προσκλήσει Ροδόλφου τοῦ Δ', ἐξετέλεσε σειρὰν ἔργων χάριν τῆς ἐν Πράγᾳ πινακοθήκης. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν θρησκευτικῶν σκηνῶν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Τὸ κυνήγιον ἀγριοχοίρου» (Κοπεγχάγη) καὶ «Ὁ προφήτης Ἠλίας τρεφόμενος ὑπὸ τῶν κοράκων» (Ἄμστερνταμ). Ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Βερώνης ἀπόκειται εἰς «Ὀρφεύς», ἀποδιδόμενος εἰς τὸν καλλιτέχνην τοῦτον. Ι. Μ. Π.

Σάβι (Savi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Νιγηρίας ἐν Δ. Ἀφρικῇ (βλ. λ. *Ἔγγα*).

σαβία (ἡ) (Sabia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαβιοειδῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια μὲ βλαστὸν ἀναρριχητικόν, φύλλα ἀντίθετα καὶ κεχαλυμμένα ὑπὸ ὑπολεύκου χνοῦ καὶ ἄνθη λευκὰ καὶ τριχωτά, περιβαλλόμενα ὑπὸ βρακτείων. Ὁ καρπὸς εἶναι ἀπιοειδὴς δρύπη ἐρυθροῦ χρώματος. Τοῦ γένους τούτου εἶναι γνωστὰ περὶ τὰ 25 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

Σαβιάκον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βαμβακόφυτον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Σαβιὰρ (Saviard), ***Βαρθολομαῖος.*** Γάλλος χειρουργὸς (1656—1702). Μετὰ δεκαεπταετῆ σπουδὴν καὶ πρακτικὴν ἐξάσκησιν εἰς τὸ νοσοκομεῖον Hôtel-Dieu τῶν Παρισίων, προσελήφθη μέλος τοῦ κολλεγίου St. Come καὶ ἀνηγορεύθη μάγιστρος τῆς χειρουργικῆς. Κατὰ πρῶτον οὗτος ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς δακτυλικῆς πιέσεως διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀνευρυσμάτων, καὶ ἐν γένει ἔχαιρε

Digitized by Google

φήμην τοῦ πλέον δεξιοῦ χειρουργοῦ τῆς ἐποχῆς του, ἰδίως διὰ τὴν λιθοτομίαν. Μέρος τῶν παρατηρήσεών του ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Nouveau recueil d'observations chirurgicales» (Paris 1702). Ο. Ρ.

σαβικὸν (τὸ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ δένδρου *λυσίλωμα* (βλ. λ.).

σαβικὸν ὀξὺ *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου $C_{12}H_{24}O_8$, ἀνευρεθὲν εἰς τὸν κηρὸν ἀρκεύθου τῆς σαβίνης. Τήκεται εἰς 82°. Σ. Γ.

Σαβικτοῦ. Αἰθίοψ βασιλεὺς τῶν Ναπάτων καὶ κυρίαρχος τῆς Αἰγύπτου, υἱὸς τοῦ κατακτήσαντος ταύτην Σαβάκωνος, τὸν ὁποῖον διεδέχθη τῷ 703. Ἅμα τῇ ἀναρρήσει του ἠναγκάσθη νὰ μετάσχῃ τῶν ἐν Ἀσίᾳ συνεννοήσεων κατὰ τῆς Ἀσσυρίας καὶ δι' αὐτὸ ἐδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Ἐζεκίου. Διατάξας τοὺς πρίγκιπας τοῦ Δέλτα νὰ συγκεντρώσουν τὰς δυνάμεις των καὶ νὰ διαβοῦν τὸν Ἰσθμόν, ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους εἰς Ἀλτακοῦ, καθ' ἣν οἱ Αἰγύπτιοι ἡττήθησαν, ἀφήσαντες εἰς χεῖρας τῶν Ἀσσυρίων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὑρίσκετο ὁ Σενναχερείβ, τὸ πλεῖστον τῶν ἁρμάτων των καὶ ἕνα πρίγκιπα. Ὁ νικητὴς δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐστράφη κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἄλλων ὀχυρῶν. Ἡ ἧττα εἰς Ἀλτακοῦ καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ νικητοῦ ἐνεθάρρυναν τοὺς Αἰγυπτίους πρίγκιπας εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ Σαβικτοῦ προσεπάθησε νὰ τοὺς ὑποτάξῃ, ἀλλ' εἰς ἐξ αὐτῶν τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἐφόνευσε (692). Γ. Λ. Α.

Σαβικτοῦ.

Σαβιλιάνο (Savigliano) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Κούνεο τοῦ Πεδεμοντίου, παρὰ τὸν ποταμὸν Μάϊρα, παραπόταμον τοῦ Πάδου. Κάτ. 18.600. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ μετὰ πολυτεχνείου καὶ πολυαρίθμων ἐργοστασίων ὑφασμάτων, ἁμαξῶν, σιδηροδρομικῶν βαγονίων, σιδηρουργείων κλπ. Εἶναι πατρὶς τοῦ κόμιτος Σαντόρρε ντὶ Σανταρόζα. Μ. Δ. Β.

Σαβίνα (Savina), ***Μελίλος ντὲ*** —. Αὐγουστινιανὸς μοναχὸς ἐκ Σαβινικῆς, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐχειροτονήθη Λατῖνος ἐπίσκοπος Ἄνδρου τῷ 1390. Δ. Π. Π.

σαβινάνιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Κυκλικὸς ὑδρογονάνθραξ τοῦ τύπου:

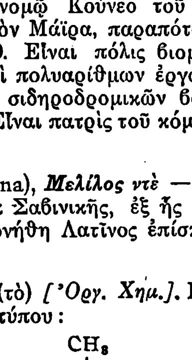

Ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν καλουμένων πολυκυκλικῶν τερπενικῶν σωμάτων τῆς ὁμάδος τοῦ *σαβινανίου*, ἐξ ὧν εἰς τὴν φύσιν ἀνευρέθησαν τὸ *σαβινένιον*, ἡ *θυιόνη* ἢ *τανακετόνη* καὶ ἡ *ούμπελλουλόνη* (βλ. λ.). Σ. Γ.

Σαβινᾶς, *μάρτυς*. Ἐπίσκοπος ὢν ἐν Περσίᾳ, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Σαπὼρ τοῦ Β' (310—379) μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Σελευκείας Σίμωνος ἢ Συμεὼν καὶ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 17 Ἀπριλίου (βλ. *Σίμων* ὁ Πέρσης). Ε. Γ. Π.

σαβινένιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*. Τερπενικὸς ὑδρογονάνθραξ τῆς ὁμάδος τοῦ *σαβινανίου*. Ἔχει τὸν τύπον $C_{10}H_{16}$ καὶ ἀνευρέθη εἰς διάφορα αἰθέρια ἔλαια, ὡς τὸ τῆς ἀρκεύθου τῆς σαβίνης, ὀριγάνου τοῦ ἀμαράκου, καρδαμώμου τῆς Κεϋλάνης κλπ. Ἐλαιῶδες δεξιοστρόφον ὑγρόν, βράζον εἰς 164°. Σ. Γ.

Σαβίνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ χώρα τῶν *Σαβίνων* (βλ. λ.).

σαβίνη (ἡ) (Savina) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπαρισσοειδῶν* ἢ *κυπαρισσιδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα ἀντίθετα, περιβαλλόμενα κατὰ τὸν μίσχον των ὑπὸ τριῶν μικρῶν λεπιδοειδῶν ἀποφύσεων, μὲ ἄνθη μονόοικα ἢ δίοικα καὶ καρπὸν κώνον σφαιροειδῆ, περιέχοντα πολυπληθῆ σπέρματα. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰ εὔκρατα μέρη πασῶν τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σαβίνη ἡ ἄλπειος* (Sabina alpensis), ἥτις εἶναι δενδρύλλιον μὲ καρπὸν μικρόν, ὑποκύανον, χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. Φύεται εἰς τὰς Ἄλπεις καὶ τὰ Πυρηναῖα. Δ. Ν Π.

— **σαβίνης πόα** (Herba Sabinae) *[Φαρμακογ.]*. Ἡ δρόγη προέρχεται ἐκ τῶν κορυφάδων τοῦ φυτοῦ *σαβίνης* (βλ. λ.) *τῆς φαρμακευτικῆς* (Juniperus sabina seu sabina officinalis). Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι: αἰθέριον ἔλαιον, ρητινώδεις υσίαι καὶ δεψικαὶ οὐσίαι. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται ἡ δρόγη ὡς ἐμετοκαθαρτικὸν καὶ ὡς εἰδικὸν φάρμακον κατὰ τῶν αἱμορραγιῶν, τῆς λευκορροίας καὶ ἐξωτερικῶς εἰς γαργαρισμούς. Ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλοιφῶν ἢ εἰς ἐξωτερικὰ ἐπιθέματα ἐνδείκνυται ἡ δρόγη κατὰ τῶν φλογώσεων τοῦ δέρματος. Εἰς μεγάλας δόσεις δρᾷ ὡς ἐκδόριον καὶ προκαλεῖ ἐξέλκωσιν, ἐσωτερικῶς δὲ προκαλεῖ γαστροεντερικὴν φλόγωσιν. Ὡς λαϊκὸν φάρμακον χρησιμεύει ἐνίοτε ἡ δρόγη πρὸς ἐκτρώσεις, καθὸ προκαλοῦσα ἐμμέσως συσπάσεις τῆς μήτρας. Κ.Γ.Μ.

Σαβίνη, *ἁγία* (Sainte Sabine). Ὄνομα ἁγίων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας: —1) Πλουσία χήρα ἐν Ὀμβρικῇ τῆς Ἰταλίας, ἥτις κατηχηθεῖσα ὑπὸ τῆς δούλης της τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 127 καὶ ἑορτάζεται τὴν 26 Αὐγούστου. —2) Ἡ ἀδελφὴ τοῦ μάρτυρος *Σαβινιανοῦ* (βλ.λ.) τοῦ *Ἕλληνος*, ἥτις βαπτισθεῖσα ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπανερχομένη εἰς Γαλατίαν παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς καὶ καθ' ὁδὸν πληροφορηθεῖσα τὸν μαρτυρικὸν θάνατον αὐτοῦ, προσηυχήθη θερμῶς εἰς τὸν Θεὸν ὅπως ἀνακαλέσῃ καὶ αὐτὴν πλησίον του καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς προσευχῆς ἀποθανοῦσα τῷ 276, ἑορτάζεται τὴν 29 Αὐγούστου. —3) Ἡ μετὰ Δατίφου, Ἰουλιανοῦ, Βικεντίου καὶ 26 ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζομένη μετ' αὐτῶν τὴν 27 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Σαβινιάκ (Savignac), ***Ἀδελαΐς-Καρλόττα***. Γαλλὶς μυθιστοριογράφος, γεννηθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1790 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Βερσαλίαις τῷ 1847. Συνέγραψε πολλὰ μυθιστορήματα, συνειργάσθη δὲ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ περιοδικὸν «Σύμπαν», οὗτινος διηύθυνε τὸ φιλοσοφικὸν τμῆμα, καὶ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν γυναικῶν», γράψασα πλεῖστα σπουδαῖα ἄρθρα. Θ. Β.

Σαβινιανοί (οἱ) (Sabiniani). Ὀπαδοὶ νομικῆς σχολῆς ἐμφανισθείσης ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς νομοδιδασκάλου Ἀτηΐου Καπίτωνος. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐπιφανεστέρου μαθητοῦ τοῦ Καπίτωνος *Μασσουρίου Σαβίνου*, ἐκαλοῦντο δὲ ἐπίσης καὶ *Κασσιανοί*, ἐξ ἑτέρου διαπρεποῦς μαθητοῦ, τοῦ *Κασσίου Λογγίνου*. Ἡ σχολὴ αὕτη τελοῦσα εἰς ἄμεσον ἐπιστημονικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑτέραν σύγχρονον σχολὴν τῶν Προκουλιανῶν, τὴν μᾶλλον δογματικήν, πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ὁ πρόδρομος τῆς ἐν Σαβινῷ λαμπρυνθείσης ἱστορικῆς σχολῆς. Διότι, μολονότι προσηλωμένη εἰς τὴν παλαιὰν νομικὴν παράδοσιν καὶ συνεργαζομένη εἰς τὴν λογικὴν συντήρησιν αὐτῆς, ἐλάμβανεν οὐχ ἧττον ὑπ' ὄψιν, πρὸς ἀνάλογον διαμόρφωσιν τῶν κανόνων δικαίου, τὰς διὰ τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως ἐπερχομένας εἰς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις μεταβολάς. Ταύτης τῆς σχολῆς αἱ θεωρίαι ὑπερίσχυσαν, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἀναπτύξει τοῦ δικαίου. Κατὰ τὴν ἐν τοῖς Πανδέκταις μαρτυρίαν τοῦ Πομπωνίου διαδοχικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς σχολῆς ὑπῆρξαν οἱ: Μασσούριος Σαβῖνος, Κάσσιος Λογγῖνος, Καίλιος Σαβῖνος, Ἰαβοληνός, Οὐαλέντιος, Τουσκούνιος, Ἰουλιανός, ὕστατοι δὲ ὀπαδοὶ ὁ Πομπώνιος καὶ ὁ Γάϊος (βλ. καὶ λ. *Προκουλιανοί*). Θ. Κ.

Σαβινιανός, *ἅγιος* (Saint Sabinien). Ὄνομα ἁγίων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας: —1) Ὁ *Ἕλλην*, ὅστις ἐλθὼν εἰς Γαλατίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος καὶ πολλοὺς τῶν ἐθνικῶν ἑλκύσας εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Troyes περὶ τὸ 275 καὶ ἑορτάζεται τὴν 29 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ *Ἱσπανός*, ὅστις, μοναχὸς ὢν ἐν Κορδούῃ τῆς Ἱσπανίας, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 851 ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν μετὰ πέντε ἄλλων μοναχῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 7 Ἰουνίου. —3) Ὁ *Ἀφρικανός*, ὅστις κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν τῷ 251, μετὰ τὸν ἐν Καρχηδόνι μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ πατρός, τῆς μητρὸς καὶ 8 ἀδελφῶν του, ἀπολλεύσας εἰς Ἰταλίαν μετὰ 3 ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ συλληφθεὶς ἐκαρατομήθη αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ συνεορτάζονται πάντες ὁμοῦ τὴν 27 Αὐγούστου. —4) Ὁ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Μαξίμου, Ρούφου καὶ Εὐγενίου καὶ τῶν γονέων Παύλου καὶ Τάττης ὑποστὰς ἐν Δαμασκῷ, ἄγνωστον πότε, μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 25 Σεπτεμβρίου. —5). Ὁ *ἀπόστολος*, ὅστις, κατά τινα παράδοσιν, ὢν ἐκ τῶν 72 μαθητῶν τοῦ Κυρίου, ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Ποτεντιανοῦ εἰς Γαλατίαν καὶ ἐκεῖ κηρύττων τὸ Εὐαγγέλιον ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ Ποτεντιανοῦ καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 31 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Σαβινιανὸς** ὁ ***Μάγνος***. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Ζήνωνος (474—491), ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου, διατελῶν διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Ἰλλυρικοῦ ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐπιδραμόντος Θεοδωρίχου, ἡγεμόνος τῶν ἐν Παννονίᾳ ἐγκατεστημένων Ὀστρογότθων καὶ ἐπήνεγκεν αὐτῷ δεινὴν φθοράν, φονεύσας πλείστους τῶν ὀπαδῶν του καὶ λαβὼν ἄπειρον λείαν καὶ πεντακισχιλίους αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ αὐτὴν τὴν μητέρα τοῦ Θεοδωρίχου. Ν. ΚΑΣ

—**Σαβινιανός**. Βυζαντινὸς στρατηγὸς καὶ ὕπατος ἐπὶ Ἀναστασίου Α' (491—518), ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου διετέλεσε στρατηγὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ συμμετέσχεν εἰς πλείστας ἐναντίον τῶν Οὕννων, τῶν Γότθων κλπ. βαρβάρων ἐκστρατείας. Ν. ΚΑΣ

—**Σαβινιανός**. Ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τῆς ἰδιαιτέρας σωματοφυλακῆς τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου κατὰ τὰς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας (535—548), καθ' ἃς διεκρίθη διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του καὶ τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ δεξιότητα. Ν. ΚΑΣ

— **Σαβινιανός**, *πάπας* ***Ρώμης*** (604—606). Ἐκ Τοσκάνης καταγόμενος, ἐχρημάτισεν ἀποκρισάριος τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸν παπικὸν θρόνον ἀνῆλθε τῷ 604, ἀπέθανε δὲ μετὰ δύο ἔτη. Ε. Γ. Π.

Σαβίνιος (Sabinius), ***Τίρων***. Ρωμαῖος συγγραφεὺς (βλ. λ. *Σαβῖνος*, Τίρων).

Σάβινκωφ, *Βόρις*. Ρῶσος ἐπαναστάτης καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1879 καὶ αὐτοκτονήσας τῷ 1925. Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς ἀλλὰ φιλελευθέρας οἰκογενείας, μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν του ἐν Βαρσοβίᾳ, ὅπου ὁ πατήρ του ἦτο εἰρηνοδίκης, μετέβη εἰς Πετρούπολιν διὰ νὰ σπουδάσῃ νομικά. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δύο τάσεις, ἐξ ὁλοκλήρου ἀντίθετοι, εἰργάζοντο ἐν Ρωσίᾳ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας: τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν καὶ τὸ σοσιαλεπαναστατικὸν κόμμα. Τὸ πρῶτον ἀπηυθύνετο εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν καὶ ἐπεδίωκε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος διὰ μαζικῶν ἐξεγέρσεων καὶ ἀπεργιῶν, τὸ δὲ δεύτερον ἀπηυθύνετο εἰς τὴν ἀγροτικὴν τάξιν, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὰ 85 % τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνίστα διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ τσαρισμοῦ τὴν βίαν ὑφ' ὅλας τῆς τὰς μορφάς. Ὁ Σάβινκωφ κατ' ἀρχὰς προσεχώρησεν εἰς τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα. Ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς του εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν ἐπεδόθη εἰς ἔντονον προπαγάνδαν μεταξὺ τῶν ἐργατῶν. Ταχέως ὅμως συνελήφθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς Βολόγκντα. Ἐκεῖ συνήντησε τὴν περίφημον σοσιαλεπαναστάτριαν Μπρεσκόφσκαϊα, τὴν ἀποκληθεῖσαν «μάμμην τῆς ἐπαναστάσεως», ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας ὑπέστη ἰδεολογικὴν μεταμόρφωσιν. Ὅταν ἐδραπέτευσεν ἐκ Βολόγκντα καὶ κατέφυγεν εἰς Ἑλβετίαν ἦτο πλέον πεπεισμένος τρομοκράτης καὶ ἐζήτησε νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὴν τρομερὰν «Ὀργάνωσιν τοῦ ἀγῶνος», ἣν εἶχεν ἱδρύσει τὸ σοσιαλεπαναστατικὸν κόμμα. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη παρεσκεύασεν ἐφεξῆς καὶ ἐξετέλεσε σειρὰν τρομοκρατικῶν πράξεων, αἱ ὁποῖαι ἤσκησαν τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ρωσικῆς ἱστορίας. Ὡς μέλος τῆς ὀργανώσεως ταύτης ὁ Σάβινκωφ ὠργάνωσε τῷ 1904 τὴν ἐπιτυχῆ τρομοκρατικὴν ἀπόπειραν κατὰ τοῦ Πλέβε, ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Ρωσίας, καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν ὡσαύτως ἐπιτυχῆ κατὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς Σεργίου ἀπόπειραν. Κατόπιν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἔνοπλον ἐξέγερσιν τῆς Μόσχας, ἥτις ἐπηκολούθησε τὴν πρώτην ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου 1905. Καταπνιγείσης εἰς τὸ αἷμα τῆς ἐξεγέρσεως, μετέβη εἰς Σεβαστούπολιν, ὅπως προετοιμάσῃ ἀπόπειραν κατὰ τοῦ ναυάρχου Τσοῦσνιν, κυβερνήτου τοῦ στόλου τοῦ Εὐξείνου. Ἐκεῖ ὅμως συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη. Μετὰ τριετῆ ἐγκάθειρξιν κατώρθωσε τῷ 1909 νὰ δραπετεύσῃ. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὁ Σάβινκωφ ἐπεχείρησε νὰ ὀργανώσῃ νέαν τρομοκρατικὴν ὁμάδα, εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παλαιᾶς, ἡ ὁποία εἶχε σχεδὸν διαλυθῆ μετὰ τὴν καταπληκτικὴν ἀποκάλυψιν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς Ἄζεφ ἦτο ταυτοχρόνως καὶ ὄργανον μισθωτὸν τῆς μυστικῆς τσαρικῆς ἀστυνομίας (Ὀχράνας), ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ ἀπεσύρθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατόπιν εἰς τὰ νότια τῆς Γαλλίας, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ τσαρισμοῦ, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1917, ὁ Σάβινκωφ ἐπανῆλθεν εἰς Ρωσίαν καὶ ἐγένετο ἀλληλοδιαδόχως ἐπίτροπος ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν, ὑπογραμματεὺς τοῦ κράτους καὶ ὑπουργός. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὑπεστήριζε δραστηρίως τὸν Κορνίλωφ καὶ προητοίμασε τὸ ἀντεπαναστατικόν του πραξικόπημα, ὅπερ ἀπέτυχε. Μετὰ τὴν μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν ὁ Σάβινκωφ ἐδραπέτευσεν ἐκ Πετρουπόλεως καὶ κατετάγη ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης εἰς τὰς γραμμὰς τῶν ἀντεπαναστατικῶν στρατευμάτων, ἀποδοκιμάσας τὴν χωριστὴν εἰρήνην τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ, ἣν συνῆψαν

Digitized by Google

οἱ μπολσεβῖκοι πρὸς τοὺς Γερμανούς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1918 ἀπεστάλη εἰς Παρισίους ὡς ἀρχηγὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς τῆς ἀντιμπολσεβικικῆς κυβερνήσεως, ἥτις εἶχε σχηματισθῆ εἰς τὸ Ὄμσκ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ κυβέρνησις αὕτη ἀνετράπη καὶ τὴν διεδέχθη ὁ ναύαρχος Κολτσάκ, οὗ διωρίσθη ἀντιπρόσωπος. Ἐν Παρισίοις ὁ Σάβινκωφ ἵδρυσε γραφεῖον ἀντιμπολσεβικικῆς προπαγάνδας. Μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὸν τυφεκισμὸν τοῦ Κολτσὰκ καὶ τὴν διαδοχικὴν ἐξουθένωσιν τοῦ Γιούντενιτς, τοῦ Ντενίκιν, τοῦ Βράγκελ καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν ἀντεπαναστατῶν στρατηγῶν, ὁ Σάβινκωφ τῷ 1921 μετέβη εἰς Πολωνίαν, ὅπου ὠργάνωσε στρατιωτικὰ ἀντιμπολσεβικικὰ σώματα. Ἀποτυχούσης καὶ τῆς ἀποπείρας του ταύτης ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1925 κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ λάθρα εἰς Ρωσίαν. Μόλις ὅμως διαβὰς τὰ σύνορα συνελήφθη ὑπὸ τῶν σοβιετικῶν ἀρχῶν καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλ' ἡ ποινή του ἐμετριάσθη εἰς δεκαετῆ εἱρκτήν, διότι κατὰ τὴν δίκην ὡμολόγησε τὴν ἐνοχήν του καὶ ἀνεγνώρισεν ὅτι ἔδρασεν ἀντεπαναστατικῶς. Μετ' ὀλίγους μῆνας ηὐτοκτόνησε, ριφθεὶς ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ κελλίου του, ὅπερ εὑρίσκετο εἰς τὸ τέταρτον πάτωμα τῆς φυλακῆς. Ὁ Σάβινκωφ ἔγραψεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Β. Ρόπσιν* μυθιστορήματα ἐμπνευσμένα ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ἐπαναστατῶν («Ψαρὸς ἵππος» 1909, «Ὅ,τι δὲν συνέβη» 1912), πλήρη μυστικισμοῦ καὶ ἀπογοητεύσεως. Τῷ 1931 ἐξεδόθησαν εἰς τὴν γαλλικήν, κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ρωσικοῦ, ἀπομνημονεύματά του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναμνήσεις τρομοκράτου». θ. π.

Σαβῖνοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Μέσης Ἰταλίας (βλ. λ. *Σαμνῖται*).

σαβινόλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Τερπενικὴ ἀλκοόλη ἀνευρεθεῖσα εἰς διάφορα αἰθέρια ἔλαια, ὡς τὸ τοῦ εὐκαλύπτου τοῦ σφαιρικοῦ, τῆς κυπαρίσσου, τῆς ἀρκεύθου κτλ. σ. γ.

Σαβῖνος (Sabinus). Σοφιστὴς τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ, γράψας κυρίως ἐξηγητικὰ ἔργα εἰς πλείστους προγενεστέρους συγγραφεῖς. Τούτων διεσώθησαν μόνον οἱ τίτλοι τῶν «Ὑπομνημάτων εἰς Θουκυδίδην» καὶ τῆς «Εἰσαγωγῆς καὶ ὑποθέσεων μελετητικῆς ὕλης» (εἰς 4 βιβλία). —π.

— **Σαβῖνος**. Διδάσκαλος τοῦ Στρατονίκου, ζήσας πρὸ τοῦ Γαληνοῦ, ἐξηγητὴς ἔργων τοῦ Ἱπποκράτους, ἐν οἷς τοῦ περὶ φύσεως ἀνθρώπου (Γαλ. XV, 161) καὶ περὶ χυμῶν (ἐξήγησις λέξεως ἔρριψις, XV, 196, 184). Ἀπόσπασμα «περὶ χωρίων κράσεως» ὑπελείφθη ἡμῖν παρ' Ὀρειβασίῳ (II, 310). Ὁ Γαληνὸς θεωρεῖ μὴ διατυπουμένην ὑπ' αὐτοῦ ὀρθῶς τὴν δόξαν τοῦ Ξενοφάνους περὶ γενέσεως ἀνθρώπου (Γαλ. XV, 25, *Littré*, Hip. I, 101). ΑΡ. Π. Κ.

— **Σαβῖνος, *ἅγιος***. Ὄνομα ἁγίων τῆς τε ἡμετέρας καὶ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας: —1) Ὁ *ἐπίσκοπος*, ὅστις ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ ζήσας ἑορτάζεται τὴν 15 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ *ὅσιος*, ὅστις ἑορτάζεται τὴν 16 Ὀκτωβρίου. —3) Ὁ *μάρτυς*, ὅστις τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ἄγνωστον ποῦ καὶ πότε ὑποστὰς ἑορτάζεται τὴν 25 Ὀκτωβρίου. —4) Ὁ *Αἰγύπτιος*, ὅστις ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τῷ 287 ἐν Ἑρμουπόλει τῆς Αἰγύπτου μαρτυρήσας, ἑορτάζεται τὴν 16 Μαρτίου. Τῆς δὲ ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ *μάρτυς*, ὁ μετὰ Δονάτου καὶ Ἀγάπης κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 25 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐπίσκοπος τῆς ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ Κανόσσης, ὅστις σταλεὶς τῷ 536 ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πάπα εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν περὶ τῶν αἱρετικῶν ἀκεφάλων ἔριδα μετὰ πολλῆς τιμῆς ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου. Ἀπέθανεν εἰς προβεβηκυῖαν ἡλικίαν τῷ 566 καὶ ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 9 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ *μάρτυς*, ὁ μετὰ Κλαυδίου καὶ Μαξίμου τῷ 303 ἐν Σικελίᾳ μαρτυρήσας καὶ μετ' αὐτῶν συνεορταζόμενος τὴν 21 Φεβρουαρίου. —4) Ὁ *μάρτυς* ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κυπριανοῦ ἐν Βρεσκίᾳ τῆς Ἰταλίας ἄγνωστον πότε μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 11 Ἰουλίου. —5) Ὁ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μαθητὴς τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ, ἑορταζόμενος ὡς μάρτυς ἐν Poitou τὴν 11 Ἰουλίου. —6) Ὁ μετὰ Ἰουλιανοῦ, Μαξίμου, Μακροβίου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Δαμασκῷ τῆς Συρίας μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς ἐν ἀγνώστῳ χρόνῳ καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 20 Ἰουλίου. —7) Ὁ κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἐπίσκοπος τῆς ἐν Σικελίᾳ Κατάνης τῷ 760 ἀποθανὼν καὶ ἑορταζόμενος τὴν 15 Ὀκτωβρίου. —8) Ὁ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Πλουκεντίας, λίαν πεπαιδευμένος κληρικὸς καὶ φίλος τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου, παραστὰς εἰς πολλὰς κατὰ τῶν αἱρετικῶν ἀρειανῶν συνόδους καὶ δριμύτατα ἐλέγξας τὰς πλάνας αὐτῶν, ἑορταζόμενος τὴν 11 Δεκεμβρίου. —9) Ὁ *ἐπίσκοπος*, ὅστις κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐπὶ Διοκλητιανοῦ συλληφθεὶς μετὰ δύο διακόνων του καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Σπολέτῳ τῆς Ἰταλίας, αὐτὸς μὲν ἀπέθανεν ἐν τῇ φυλακῇ, οἱ δ' ἄλλοι ἀπεκεφαλίσθησαν καὶ συνεορτάζονται ὡς μάρτυρες τὴν 0 Δεκεμβρίου. —10) Ὁ Ἰσπανὸς βενεδικτῖνος, ζήσας ὡς ἀναχωρητὴς εἰς τὰ περὶ τὴν Λούρδην τῆς Γαλλίας μέρη. Ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 9 Ὀκτωβρίου. ε. γ. π.

—**Σαβῖνος**, ἐπίσκοπος ***Ἡρακλείας***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Θρᾴκῃ Ἡρακλείας κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος, ἔγραψε συναγωγὴν συνοδικῶν ἀποφάσεων, ἥν, μὴ σῳζομένην σήμερον, ὡς μεροληπτικὴν ἐλέγχει ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης (Ἐκκλ. ἱστορία Α' 8). ε. γ. π.

— **Σαβῖνος** (Sabinus), ***Ἰούλιος***. Γαλάτης ἥρως (βλ. ***Ἰούλιος*** Σαβῖνος).

— **Σαβῖνος** (Sab'nus), ***Καίλιος***. Ρωμαῖος νομομαθής, ἀκμάσας ἐπὶ Βεσπασιανοῦ, διάδοχος τοῦ Κασσίου Λογγίνου. Διετέλεσεν ὕπατος τῷ 69 μ.Χ. καὶ ἔγραψε «De edicto aedilinus», μνημονευόμενον παρ' Αὔλῳ Γελλίῳ.

— **Σαβῖνος** Sabinus), ***Μασσούριος***. Περίφημος Ρωμαῖος νομοδιδάσκαλος, ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς τῶν *Σαβινιανῶν* (βλ. λ.), ἀκμάσας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων Τιβερίου καὶ Νέρωνος. Εἶχεν ἀπονεμηθῆ αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου τὸ jus respondendi, τουτέστι δικαίωμα ἐξομοιοῦν τὰς νομικὰς αὐτοῦ γνωμοδοτήσεις περίπου πρὸς αὐθεντικὴν ἑρμηνείαν. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐξ ὧν κύριον: «Περὶ ἀστικοῦ δικαίου, βιβλία τρία», δευτερεύοντα δέ: «Commentarii de indigenis», «Libri ad Vitellium», «Libri memoralium», «Responsa et Fasti». Τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον ἐσχολιάσθη ὑπὸ τῶν διασημοτέρων νομοδιδασκάλων, Οὐλπιανοῦ, Πομπωνίου, Παύλου, ἐπὶ μακρὸν δὲ ἐθεωρήθη ὡς ἀρίστη πηγὴ δικαίου, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἐν τοῖς Πανδέκταις περιληφθέντων περὶ αὐτοῦ σχολίων. θ. κ.

— **Σαβῖνος** (Sabinus), ***Ροῦφος***. Ρωμαῖος συγγραφεὺς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Ἦτο φίλος καὶ ὁμήλικος τοῦ Ὀβιδίου, φιλοτεχνήσας ἀπαντήσεις εἰς τὰς ἐπιστολὰς τῶν «Ἡρωΐδων» τοῦ Ὀβιδίου, ἤτοι τοῦ Αἰνείου πρὸς τὴν Διδώ, τοῦ Δημοφῶντος πρὸς τὴν Φυλλίδα, τοῦ Ἰάσωνος πρὸς τὴν Ὑψιπύλην, τοῦ Ἱππολύτου πρὸς τὴν Φαίδραν, τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς τὴν Πηνελόπην καὶ τοῦ Φάωνος πρὸς τὴν Σαπφώ. Ἀπέθανε πρὸ τοῦ 15 π. Χ., κατά τινας δὲ εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν παρὰ τοῦ Ὀβιδίου ἐπεξεργασθέντων «Fasti».

— **Σαβῖνος**, ἢ ***Σαβίνιος*** (Sabinus, Sabinius), ***Τίρων***. Ρωμαῖος συγγραφεύς, ἀναφερόμενος παρὰ Πλινίῳ (Hist. Nat. XIX) ὡς γράψας βιβλίον περὶ κηπουρικῆς («Cepuricon»), ἀφιερωθὲν εἰς τὸν Μαικήναν.

Σαβινὺ (Savigny), ***Λέων φὸν —***. Γερμανὸς νομικὸς (1863—1910), ἔγγονος τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ νομοδιδασκάλου *Φρειδερίκου Σαβινύ*. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Μίνστερ, Γκαίττινγκεν καὶ Μαρβούργῳ. Ἔγραψε: «Τὸ πρόβλημα τοῦ φυσικοῦ δικαίου» (1901).

— **Σαβινὺ** (Savigny), ***Μαρία-Ἰούλιος-Καῖσαρ-Λενὸρν ντὲ —***. Γάλλος φυσιοδίφης (1778—1851). Ἐταξίδευσε χάριν ἐπιστημονικῶν μελετῶν εἰς Κίναν καὶ Αἴγυπτον καὶ ἐπεδόθη ἰδίως εἰς ἐρεύνας περὶ τῶν ἀσπονδύλων ζῴων, περὶ ὧν ἔγραψε περίφημον πραγματείαν εἰς τὸ μέγα ἔργον του «Περιγραφὴ τῆς Αἰγύπτου». Ἔγραψεν ἐπίσης: «Μυθολογικὴ καὶ φυσικὴ ἱστορία τῆς ἴβιδος» (1805), «Παρατηρήσεις περὶ τῶν πτηνῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας», «Περιγραφὴ τῶν ἀραχνοειδῶν τῆς Αἰγύπτου» (1812), «Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἀσπονδύλων» (1816). θ. κ.

—**Σαβινὺ** (Savigny), ***Φρειδερῖκος Κάρολος φὸν—***. Διάσημος Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος, ὁ μέγιστος ρωμαϊστὴς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, θεμελιωτὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἱστορικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς ἐν Φραγκφούρτῃ καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ (1779—1869). Διδάκτωρ εἰς ἡλικίαν 21 ἐτῶν, συνέγραψε μετὰ τριετίαν τὴν πραγματείαν «Περὶ νομῆς», βαθείας ἐπιστημοσύνης ἔργον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑποτυπωδῶς ἐνεφάνισε τὴν μετέπειτα ἀναπτυχθεῖσαν προγραμματικὴν τῆς ἱστορικῆς σχολῆς νέαν μέθοδον τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου τούτου, κλασσικοῦ, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ διὰ τὴν βαθυστόχαστον ἔρευναν καὶ ἑρμηνείαν τῶν πηγῶν, ἡ ἀξία τοῦ Σαβινύ, θερμῶς ἐξαρθεῖσα καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἐπιστημονικοῦ ἀντιπάλου του, τοῦ μεγάλου Τιμπώ, λαμβάνει καὶ τὴν ἐπίσημον αὐτῆς ἀναγνώρισιν, διὰ τῆς προσφορᾶς αὐτῷ τῆς ἐκτάκτου καθηγεσίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μαρβούργου. Δι' ἀόκνων ἐρευνῶν εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Παρισίοις, ἐπιζητεῖ ὁ Σαβινύ, ἐπὶ πενταετίαν, καὶ ἐπιτυγχάνει ἐν πολλοῖς τὴν ἀνεύρεσιν ἀγνώστων αὐθεντικῶν πηγῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἐπανελθὼν δὲ τῷ 1805 διορίζεται σύμβουλος τοῦ στέμματος καὶ τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ βαυαρικῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λάντσχουτ. Ἐκεῖθεν, κατόπιν προσκλήσεως ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἀναλαμβάνει τῷ 1810 τὴν καθηγεσίαν ἐν τῇ νεοϊδρύτῳ νομικῇ σχολῇ τοῦ Βερολίνου, λαμπρυνθεῖση διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐπὶ 32 συναπτὰ ἔτη καὶ τῶν μετέπειτα περιφημοτέρων Γερμανῶν ρωμαϊστῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν μαθηταὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Τῷ 1814, εἰς ἀπάντησιν πρὸς τὸν Τιμπώ, εἰσηγηθέντα τὴν σύνταξιν ἀστικοῦ κώδικος καὶ κατάργησιν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἐδημοσίευσε τὴν περιώνυμον μελέτην αὐτοῦ «Περὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐποχῆς μας διὰ τὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην», δι' ἧς ἀποκρούει τὴν προτεινομένην κωδικοποίησιν, τοὐλάχιστον ὡς πρόωρον. Ἐν αὐτῇ διετύπωσε θετικώτερον τὸ πρόγραμμα τῆς ἱστορικῆς σχολῆς, ἧς, ἐπὶ τῶν βάσεων ἃς πρῶτος ἔθηκεν ὁ Γουσταῦος Οὖγκο, ὑπῆρξεν ὁ θεμελιωτὴς καὶ ἀρχηγός. Λακωνικῶς συνώψισε τὸ πρόγραμμα τοῦτο διὰ τοῦ δόγματος: «Τὸ δίκαιον δὲν κατασκευάζεται· ὑπάρχει καὶ ἀναπτύσσεται μετὰ τοῦ λαοῦ». Συγχρόνως, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν θεωριῶν τῆς νέας σχολῆς, ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Ἄϊχορν τὴν νομικὴν «Ἐπιθεώρησιν διὰ τὴν ἱστορικὴν νομικὴν ἐπιστήμην», καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐδημοσίευσε τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον «Ἱστορία τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου τοῦ μεσαίωνος» (1815, β' ἔκδ. 1834, 7 τ.), συμπληρωθὲν τῷ 1853. Τῷ 1842 διωρίσθη ὑπουργὸς εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ ἱδρυθὲν ὑπουργεῖον τῆς Νομοθετικῆς Ἀναθεωρήσεως πρὸς κωδικοποιήσεις καὶ διετήρησε τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐπὶ ἑξαετίαν, μεθ' ὃ ἐδημοσίευσε τὸ «Σύστημα τοῦ σήμερον ἰσχύοντος ρωμαϊκοῦ δικαίου» (1840—1849, 8 τ.), «Τὸ δίκαιον τῶν ἐποχῶν» (εἰς 2 τόμ.), καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνάλεκτα» (1851—1853, 5 τ.) ποικίλας νομικὰς μονογραφίας. Περὶ τοῦ ὑψίστου κύρους τοῦ νομοδιδασκάλου καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν παγκοσμίου θαυμασμοῦ ἐμαρτύρησαν ἐμφαντικῶς αἱ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην θερμαὶ ἐκδηλώσεις πανηγυρισμοῦ ἐπὶ τῇ συμπληρώσει, τῷ 1850, πεντηκονταετηρίδος ἀπὸ τῆς διδακτορίας αὐτοῦ. Ὁ Σαβινὺ συνεδέθη στενῶς καὶ μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὑπανδρεύσας τὴν μόνην θυγατέρα αὐτοῦ *Βεττίναν* (ἀποθανοῦσαν ἐν Ἀθήναις τῷ 1835), μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Σχινᾶ, πρώην καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργοῦ, τότε πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ (βλ. καὶ *ἱστορικὴ σχολή*). θ. κ.

Σαβίνων ***ὄρη*** (Sabinengebirge, ἰταλ. Monti Sabini) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῶν Ἀπεννίνων ἐν Ἰταλίᾳ, δυτικῶς τῶν Ἀβρουζίων, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Μόντε Βίλλιο* (2.156 μ.). Ὑπὸ τὸ ὄρος ἡ σῆραγξ *Μόντε Μπόβε*, μήκους 4,9 χλμ., δι' ἧς δ ἔρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ρώμης — Ἀβετσάνο. θ. κ.

σαβιοειδῆ (τὰ) (Sabiodeae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν δικοτυληδόνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διαλυπετάλων*, περιλαμβάνουσα δένδρα ἢ δενδρύλλια μὲ φύλλα μεμονωμένα, ἄμισχα, ἁπλᾶ καὶ ἄνθη κατὰ κορύμβους διατεταγμένα. Ἐκ τῶν κυριωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *σαβία* (βλ. λ). Δ. Ν. Π.

Σαβιόλι (Savioli), ***Βίκτωρ***. Ἰταλὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Βονωνίᾳ τῷ 1726 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1804. Γερουσιαστὴς ἐν Βονωνίᾳ, ἀντετάχθη εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ καρδιναλίου Μπουονκομπάνι. Περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων δημοκρατίας πρὸς συνθηκολόγησιν μετὰ τοῦ Διευθυντηρίου. Ἐπιστρέψας εἰς Ἰταλίαν διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βονωνίας. Ἐφημίσθη πρὸ πάντων ὡς ποιητὴς ἀνακρεοντείων ᾀσμάτων. θ. β.

Σάβις, ἢ ***Σάπις*** (Sabis, Sapis) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου Γαλατίας, διασταυρούμενος μετὰ τῆς Φλαμινίας ὁδοῦ εἰς 11 μίλλια ἀπὸ Ραβέννης καὶ ἰσάριθμα ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ Ad Novas. Εἶναι ὁ νῦν *Σάβιο* (Savio). Π. Ν. Π.

— **Σάβις** *['Αρχ. Γεωγρ.]* Ποταμὸς τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, ὅστις διαρρέων τὴν χώραν τῶν Νερβίων χύνεται μετὰ ροῦν 190 χλμ. εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Μόσα (νῦν Μεύση), παρὰ τὸ νῦν Namur. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ ἐνίκησεν ὁ Καῖσαρ τοὺς Βέλγους τῷ 57 π. Χ. (*Καισ.* Bel. Gal. B. 16, 1). Εἶναι ὁ σημερινὸς Sambre. Α. Θ. Σ.

— **Σάβις** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Δ. ἄκρας τῆς Γεδρωσίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου (VI, 27, 1), ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Σάβαρον*. Α. Θ. Σ.

Σάβις (Sabis) *[Μυθολ.]*. Θεὸς τῶν Χατραμωτιτῶν (Χαντραμοὺτ τῆς Ν. Ἀραβίας), λατρευόμενος ἐν τῇ μητροπόλει των Σάββαθα και ταυτιζόμενος παρὰ τῶν συγχρόνων φιλολόγων πρὸς τὴν ἡλιακὴν θεότητα τῶν Σαβαίων. Π. Ν. Π.

Σαβίς, ἢ ***Σαῖτις*** (Sabis, Saetis) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Καρμανίας, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν σημερινὸν *Ρουὺντ-Ι κέζ*, ἐκβάλλοντα 70 χλμ. πρὸς Β. τοῦ ἀκρωτηρίου Ρὰς-ἀλ-Κούχ. Ὁμώνυμος τοῦ ποταμοῦ μεσόγειος καραμανικὴ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Σαγάνου ποταμοῦ, παρὰ τὸ σημερινὸν περσικὸν φρούριον Κουναρί, εἰς 50 χλμ. πρὸς Β. τοῦ Ρὰς-ἀλ-Κούχ. —π.

Σάβιτς (Sawitsch), ***Ἀλέξιος Νικολάεβιτς***. Ρῶσος ἀστρονόμος καὶ γεωμέτρης (1811—1883). Ἐ-

Digitized by Google

χρημάτισε καθηγητὴς ἐν Πετρουπόλει καὶ ἔγραψε: «Ἐγχειρίδιον πρακτικῆς ἀστρονομίας» (1868—1871), «Ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας τῶν πιθανοτήτων ἐπὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν παρατηρήσεων καὶ γεωδαιτικῶν καταμετρήσεων» (1857). Γ. Ι. Β.

Σάβιτς Ὀβάντι. Ρῶσος λογοτέχνης, ρωσοπολωνικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1896. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 κατετάγη ἐθελοντὴς εἰς τὸν ἐρυθρὸν στρατόν, εἶτα δὲ εἰργάσθη ὡς ἠθοποιὸς εἰς διαφόρους θιάσους. Ἔγραψε διάφορα λογοτεχνικὰ ἔργα, ἐν οἷς περιγράφει τὴν ζωὴν τῶν συγχρόνων Ρώσων χωρικῶν καὶ ἀναλύει ψυχογραφικῶς τὸν χαρακτῆρά των. Μεταξὺ ἄλλων ἐδημοσίευσε: «Τὸ νησὶ ποὺ σαλπάρει» (1926), «Τὸ σύντομο κλείσιμο», «Ὁ φανταστικὸς σύντροφος» (1927). Ε. Ι. Χ.

σάβλα (ἡ) *[Βυζαντ.]*. Ὁ ἁλυσιδωτὸς *θώραξ* (βλ. λ.) τῶν Βυζαντινῶν.

Σάβο (Savo) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λιγουρίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Λιγυστικοῦ κόλπου (νῦν κόλπος τῆς Γενούης), πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Γενούης, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον (218 — 201 π. Χ.) ἐγκαιεστάθη ὁ Μάγων, ὁ νεώτερος τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀννίβα. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Σαβόνα*. Α. Θ. Σ.

— **Σάβο** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Βεσκίνου ὄρους (νῦν Monti di Roccamonfina), ἐκβάλλει εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος ὀλίγον βορειότερον τοῦ Βολτούρνου. Εἶναι ὁ σημερινὸς Savo ἢ Savone. Α. Θ. Σ.

Σαβογιάνος, Ἰάκωβος. Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα ἐν τῇ πατρίδι γράμματα, ἐστάλη κατόπιν ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς τὸ γυμνάσιον Παταβίου πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπιμελῶς παρακολουθήσας ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1586. Τ. Ε. Ε.

Σαβοΐα (γαλλ. Savoie, ἰταλ. Savoia) *[Γεωγρ.]*. Χώρα κειμένη εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Γαλλίας παρὰ τὰ σύνορα Ἑλβετίας καὶ Ἰταλίας, μεταξὺ 45° 4'—46° 24' Β. πλάτους καὶ 3° 16'—4° 48' Α. μήκους. Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν Ἄλπεων, τῆς λίμνης τῆς Γενεύης, τοῦ ποταμοῦ Ροδανοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ Γκυϊὲρ καὶ περικλείει σημαντικὸν τμῆμα τῶν Δυτικῶν Ἄλπεων. Ἔχει ἐπιφάνειαν 11 054 τ. χλμ. καὶ 500.000 περίπου κατοίκους. Ἀπὸ τοῦ 1860, ὅτε προσηρτήθη εἰς τὴν Γαλλίαν, διηρέθη εἰς δύο νομούς: τὸν νομὸν *Σαβοΐας* καὶ τὸν νομὸν *Ἄνω Σαβοΐας*.

Ἡ Σαβοΐα, πρὸ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀλλοβρόγων, κελτικῆς φυλῆς, ἥτις ὑπετάγη εἰς τὴν Ρώμην τῷ 121 π. Χ. καὶ ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ 407 μ. Χ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Sabaudia ἢ Sapaudia καὶ Saboia. Κατόπιν, ἐπὶ 78 ἔτη, ἐκυριάρχησαν αὐτῆς οἱ Βουργουνδοί, βραδύτερον δὲ ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ βασιλείου τοῦ Καρλομάγνου, τοῦ βασιλείου τοῦ Μπόζον (879) καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Βουργουνδίας (933) καὶ τοῦ 1032 τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Σαβοΐα ὑπέστη πολλὰς ἐπιδρομὰς Οὔγγρων καὶ Σαρακηνῶν, οἵτινες κατέστρεψαν πολλὰς πόλεις αὐτῆς καὶ τὴν ἐλεηλάτησαν ἐπανειλημμένως. Αἱ ἐπιδρομαὶ αὗται ηὐνόησαν τὸν φεουδαλικὸν τεμαχισμὸν τῆς χώρας. Οἱ κυριώτεροι τῶν φεουδαρχῶν καὶ μεγιστάνων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Γενεύης, τῆς Μωριέννης, οἱ κόμιτες τῆς Μωριέννης, οἱ ἄρχοντες τοῦ Φωσινύ, τοῦ Μπωζέ, τοῦ Μαντόν, κτλ., οἵτινες εἶχον διασπάσει τὴν χώραν εἰς μικρὰ φεουδαρχικὰ τιμάρια. Ἐν τέλει οἱ κόμιτες τῆς Μωριέννης κατώρθωσαν νὰ ἑνώσουν πάντα τὰ φέουδα ταῦτα ὑπὸ τὸ σκῆπτρον των καὶ νὰ ἱδρύσουν τὸ δουκᾶτον τῆς Σαβοΐας. Ἱδρυτὴς τούτου φέρεται ὁ κόμις τῆς Μωριέννης Οὐμβέρτος ὁ Λευκόχειρ, πρόγονος τῆς δυναστείας, ἥτις βασιλεύει μέχρι σήμερον ἐν Ἰταλίᾳ. Διὰ τοῦ γάμου τοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐμβέρτου Ὄθωνος μετὰ τῆς Ἀδελαΐδος, θυγατρὸς τοῦ μαργράβου τοῦ Τουρίνου, τῷ 1050, ἡνώθησαν αἱ πρὸς Α. καὶ Δ. τῶν Κοττίων Ἄλπεων εὑρισκόμεναι χῶραι ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας, ὁ ὁποῖος οὕτω ἐγκατεστάθη καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Οὕτω ἡ Σαβοΐα παρέμεινεν ἡνωμένη ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς Σαβοΐας, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σαμπερύ, ἐπὶ τέσσαρας περίπου αἰῶνας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὑφίστατο διαφόρους ἐπιδρομὰς Γάλλων καὶ Ἱσπανῶν, οἱ ὁποῖοι διεξεδίκουν τὰ σύνορά της καὶ ἐνίοτε κατέλαβον αὐτήν. Τῷ 1602, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λυῶνος καὶ τῇ βοηθείᾳ τῆς Γαλλίας, ἡ Σαβοΐα ἀνασυνεστήθη ὡς ἀνεξάρτητον δουκᾶτον ὑπὸ τὸν δοῦκα Φιλιβέρτον Ἐμμανουήλ μὲ πρωτεύουσαν τὸ Τουρίνον. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας, ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας, ἀπετέλεσε μέρος τοῦ βασιλείου τούτου ἀπὸ τοῦ 1720. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν κατελήφθη τῷ 1792 ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέμεινε μέχρι τοῦ 1815, ὁπότε, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης, ἐπεστράφη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας. Διὰ τῆς γαλλοϊταλικῆς συνθήκης τῆς 24 Μαρτίου 1860 ἡ Σαβοΐα παρεχωρήθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς βοηθείας, τὴν ὁποίαν παρέσχεν ἡ Γαλλία εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἑνότητος, εἰς ἣν ἀντέδρα ἡ Αὐστρία. Ἡ προσάρτησις αὕτη ἐκυρώθη διὰ δημοψηφίσματος τῶν κατοίκων, κηρυχθέντων ὑπὲρ τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν προσάρτησιν ταύτην ἡ χώρα διῃρέθη εἰς δύο νομούς: τὸν νομὸν Σαβοΐας καὶ τὸν νομὸν Ἄνω Σαβοΐας. Μ. Δ. Β.

—**Σαβοΐα, Ἄνω** (Haute Savoie) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ ΝΑ. τμήματι αὐτῆς, καταλαμβάνων τὸ βόρειον μέρος τοῦ παλαιοῦ δουκάτου τῆς Σαβοΐας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 4.598 τ. χλμ. καὶ 245.317 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Ἀννεσύ*. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ὀρεινόν. Ἐν αὐτῇ περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους καὶ τῶν Ἄλπεων (4.808 μ.), καθὼς καὶ πολλοὶ παγετῶνες, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Μὲρ ντὲ Γκλάς, ὁ Γκλασιὲ ντὲ Ζεάν, ὁ Γκλασιὲ Λεσσὼ καὶ ὁ Γκλασιὲ ντὲ Ταλέφρ. Αἱ σημαντικώτεραι ἄλλαι κορυφαὶ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, αἱ ἔχουσαι ὕψος ὑπερβαῖνον τὰ 4.000 μ., εἶναι ἡ Μὸν Μωντὶ (4.771 μ.), ἡ Ντρομενταὶρ (4.556 μ.), ἡ Ντὸμ ντὲ Γκουτὲ (4.331 μ.), ἡ Αἰγκίγι ντὲ Γκράντ Ζορὰς (4.206 μ.), ἡ Αἰγκίγι Βὲρτ (4.147 μ.), ἡ Αἰγκίγι ντὲ Μπιοννοσσαὶ (4.061 μ.) καὶ ἡ Αἰγκίγι ντὲ Ζεὰν (4.010 μ.). Πλὴν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, οὐδὲν ἄλλο ὄρος τῆς Ἄνω Σαβοΐας ἔχει ὕψος ὑπερβαῖνον τὰ 4 000 μ., μικρὸς δὲ μόνον ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερβαίνει τὰ 3.000 μ. Τὸ κυριώτερον τούτων εἶναι τὸ ὄρος Μπυὲ (3.109 μ.), χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σαμονί. Τὰ ἄλλα ἄξια μνείας ὄρη τῆς Ἄνω Σαβοΐας εἶναι τὸ Μὸν Ζολὺ (2.527 μ.), τὸ Μὸν Φλερὺ (2.752 μ.), τὸ Μὸν Σαρβὲν (2.414 μ.) καὶ τὸ Τουρνὲτ (2 357 μ.). Οἱ ποταμοὶ τοῦ νομοῦ ἀνήκουν εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ροδανοῦ, ὁ ὁποῖος περιβρέχει τὸ ΒΔ. τμῆμα αὐτοῦ ἐπὶ μήκους 40 χλμ. καὶ ἔχει παραποτάμους διασχίζοντας τὴν χώραν τοὺς Ὠ-Νουάρ, Μόρζ, Ντράνς, Φορόν, Ἑρμάνς, Ἄρβ, Ὕς, Φιέρ, Ἀρλὺ καὶ Σαίζ. Λίμνας ἔχει ὁ νομὸς τὴν τῆς Γενεύης, τῆς ὁποίας μόνον ἡ νοτία ὄχθη ἀνήκει εἰς αὐτὸν ἐπὶ μήκους 50 χλμ. ἀπὸ τοῦ Σαὶν Ζινγκὸλφ μέχρι τοῦ Ἑρμάνς καὶ τὴν τῆς Ἀννεσύ. Τὸ κλῖμα εἶναι ψυχρόν, τῆς μέσης ἐτησίας θερμοκρασίας ἀνερχομένης εἰς 10° εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη καὶ 7° εἰς τὰ ὑψηλότερα. Τὸ καλλιεργήσιμον ἔδαφος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 134.000 ἐκτάρια, τὰ δὲ κυριώτερα προϊόντα τῆς χώρας εἶναι σιτηρά, λαχανικά, ὀπῶραι, καπνὸς καὶ ὀνομαστοὶ οἶνοι, προερχόμενοι κυρίως ἐκ τῶν περιφερειῶν τῆς Φρανζύ, Μυζιὲζ καὶ Κρεπί. Ἡ χώρα ἔχει καὶ πολλὰ δάση μὲ ἄφθονα δασικὰ προϊόντα, καθὼς καὶ σημαντικὴν κτηνοτροφίαν, μὲ ἄφθονον παραγωγὴν ἐρίων, γάλακτος, τυροῦ καὶ βουτύρου. Εὐδοκιμεῖ ἐπίσης καὶ ἡ μελισσοκομία. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα μὲ σημαντικὰ μεταλλεῖα χαλκοῦ, σιδήρου καὶ ὀρυχεῖα χρωματιστῶν μαρμάρων. Ὀνομασταὶ εἶναι καὶ αἱ μεταλλικαὶ ἰαματικαὶ πηγαί, αἱ σημαντικώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ Ἀμφιὸν-λὲ-Μπαίν, Σαὶν-Ἀντρὲ-ντὲ-Ρωμιλλύ, Μπρομίν, Ἐβιάν, παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γενεύης κλπ. Ὁ νομὸς ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν ὑφασμάτων, μετάξης, χυτήρια, ἐργοστάσια ὡρολογίων, πίλων, σοκολάτας, οἰνοπνευμάτων κλπ. Μ. Δ. Β.

— **Σαβοΐας νομὸς** (Savoie) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Γαλλίας ἐν τῷ ΝΑ. τμήματι αὐτῆς, καταλαμβάνων τὸ νότιον μέρος τοῦ παλαιοῦ δουκάτου τῆς Σαβοΐας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 6.118 τ. χλμ. καὶ 231.210 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Σαμπερύ*. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι ὀρεινόν, ἰδίως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτοῦ τμῆμα, ὅπου ὑπάρχουν πολλαὶ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν Ἄλπεων, ἐνῷ τὸ δυτικὸν τμῆμα εἶναι χαμηλότερον. Τὸ ὑψηλότερον ὄρος αὐτοῦ εἶναι ἡ *Πουάντ ντὲ λὰ Γκράντ Κὰς* (3.861 μ.), ἐν τῇ ὀροσειρᾷ τῆς Βανουάζ. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη ἔχει μῆκος 30 –35 χλμ., μὲ κορυφὰς ἐχούσας ὕψος ὑπὲρ τὰς 3.000 μ. Ἄλλαι κορυφαὶ εἶναι ἡ Ματὲ (3.806 μ.), ἡ ντὲ λὰ Γκράντ Μὸτ (3.636 μ.), ἡ Σὰμ (3.450 μ.), ἡ Πὸν ντὲ Βαλλονὲ (3.566 μ.), ἡ Γκρὰν Ρὸκ Νουὰρ (3.537 μ.), ἡ Μὸν Πουρρὶ (3.788 μ.) κλπ. Πρὸς τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ νομοῦ, αἱ σημαντικώτεραι κορυφαὶ ὀρέων εἶναι ἡ Μὸν-ντὺ-Σὰ (1.497 μ.), ἡ Γκρανιὲ (1938 μ.), ἡ Ντὰν ντὲ Νιβολὲ (1.553 μ.), ἡ Τρελὸ (2.186 μ.), ἡ Πουάντ Περσὲ (2.752 μ.) κλπ. Πάντες οἱ ποταμοὶ τοῦ νομοῦ τῆς Σαβοΐας ἀνήκουν εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ροδανοῦ, ὁ ὁποῖος σχηματίζει τμῆμα τῶν δυτικῶν συνόρων αὐτῆς πρὸς τὸν νομὸν τοῦ Αἰν, ἐπὶ μήκους 50 χλμ. Οἱ κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ, οἱ διαρρέοντες τὸν νομὸν τῆς Σαβοΐας, εἶναι ὁ Σεράν, ὁ Φλόν, ὁ Γκυϊὲρ καὶ ἰδίως ὁ Ἰζέρ, καθὼς καὶ ἡ διῶρυξ Σαβιέρ. Ἡ σημαντικωτέρα λίμνη τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ Μπουρζέ, παρὰ τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ἡ περίφημος λουτρόπολις τοῦ Αἲξ-λὲ-Μπαίν. Τὸ κλῖμα εἶναι λίαν ψυχρόν, κατὰ πολὺ ψυχρότερον ἐκείνου, ὅπερ ἀναλογεῖ εἰς τὸ γεωγραφικὸν αὐτῆς πλάτος, τῆς μέσης ἐτησίας θερμοκρασίας αὐτοῦ ἀνερχομένης εἰς 10°. Αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις ἀνέρχονται εἰς 97.000 ἐκτάρια μόνον, τὰ δὲ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα εἶναι τὰ τῆς ἀμπελουργίας. Ἡ Σαβοΐα παράγει ὀνομαστοὺς οἴνους, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων προέρχονται ἐκ Σαὶν-Ζὰν-ντὲ-λὰ-Πόρτ, Μονσαμπού, Κρυέ, Μονμελιά, Ἀρμπέν, Σινιέν, Ἀπρεμόν, Μοντερμινὸ καὶ Πρενσάν. Καλλιεργοῦνται ἐπίσης καπνός, σιτηρὰ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἔχει πολλὰ καὶ πυκνὰ δάση, μὲ ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα. Ἡ κτηνοτροφία εὑρίσκεται εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν, τὰ δὲ ἐξ αὐτῆς προϊόντα (ἰδίως ὁ τυρὸς γκρυγέρ, τινιάρ, μονσενὶ καὶ βαλλουὰρ καὶ τὸ γάλα) εἶναι λίαν ὀνομαστά. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλευτικὰ προϊόντα, μὲ μεταλλεῖα σιδήρου, ἅτινα θεωροῦνται ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῆς Εὐρώπης, μολύβδου, ἀνθρακίτου καὶ λιγνίτου, ὀρυχεῖα χρωματιστῶν μαρμάρων κλπ. Ἔχει ἀφθόνους καὶ ὀνομαστὰς μεταλλικὰς πηγάς, ὡς εἶναι ἡ Μαρλιόζ, ἡ Μὸν-Σαρβέ, ἡ Σαὶν-Ρεμώ, ἡ Φαρέτ, ἡ Τερμινιὸν καὶ τὰ περίφημα λουτρὰ τοῦ Αἲξ-λὲ-Μπαίν. Ἔχει βιομηχανίαν περιφήμου γάζης, ὑφασμάτων, χυτήρια χαλκοῦ, χαρτοποιεῖα, σιδηρουργεῖα κτλ. Μ. Δ. Β.

— **Σαβοΐας οἶκος** (Casa di Savoia). Ὄνομα τῆς βασιλευούσης δυναστείας ἐν Ἰταλίᾳ. Θεωρεῖται εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ὀνομαστοτέρων βασιλευόντων οἴκων τῆς Εὐρώπης, ἐκ τοῦ ὁποίου, ὑπὸ τὰς διαφόρους ὀνομασίας τῶν κομίτων καὶ μαρκησίων τῆς Ἰταλίας, κομίτων τῆς Μωριέννης, κομίτων τῆς Σαβοΐας, δουκῶν τῆς Σαβοΐας καὶ πριγκίπων τοῦ Πεδεμοντίου, βασιλέων τῆς Σαρδηνίας καὶ βασιλέων τῆς Ἰταλίας, προῆλθον, ἀπὸ τοῦ Οὐμβέρτου τοῦ Λευκόχειρος μέχρι τῆς ἐποχῆς μας, πλεῖστοι ἄξιοι λόγου ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς. Περὶ τῆς ἀρχικῆς καταγωγῆς τοῦ οἴκου τούτου δὲν ὑπάρχει πλήρης συμφωνία μεταξὺ τῶν ἐραλδιστῶν. Οἱ μὲν θεωροῦν ὅτι ἔχει σαξωνικὴν τὴν καταγωγήν, προερχόμενος ἐκ τοῦ Βερόλδου, τρίτου υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνος, οἱ δὲ διατείνονται ὅτι κατάγεται ἐκ τῶν μαρκησίων τῆς Ἰβρέας, οἵτινες ἐβασίλευσαν ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τοῦ Ὄθωνος-Γουλιέλμου, υἱοῦ τοῦ Ἀδαλβέρτου· ἄλλοι ἀποδίδουν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Προβηγκίας τοῦ οἴκου Μποζόν· τέλος, ἄλλοι ἀνάγουν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Γκαρνιέ, ὑποκόμιτα τοῦ Σὰνς καὶ κόμιτα τοῦ Τρουά, τοῦ ὁποίου ἀπόγονος ὑπῆρξεν ὁ Οὖγος κόμις τοῦ Βιεννουὰ καὶ τῆς Σαβοΐας, οὗτινος ὁ υἱὸς Οὐμβέρτος Α' λέγεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τοῦ Οὐμβέρτου τοῦ Λευκόχειρος, ὁ ὁποῖος εἶχε συνενώσει ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του εἰς ἕνα δουκᾶτον τὰ διάφορα φέουδα, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε κατανεμηθῆ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἡ Σαβοΐα καὶ ἀπέβη οὕτω ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς ἡνωμένης καὶ ἀνεξαρτήτου Σαβοΐας. Ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας προῆλθον βραδύτερον πολλοὶ ἄλλοι κλάδοι. Ἐκ τοῦ Θωμᾶ, υἱοῦ τοῦ Θωμᾶ Α', προῆλθε, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὁ κλάδος τῶν πριγκίπων τῆς Πεδεμοντίου, τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ Μορέως, ἐξ οὗ ἐγεννήθησαν κατόπιν οἱ βαρῶνοι τοῦ Βώ. Ὁ πρῶτος τῶν κλάδων τούτων ἐσβέσθη τῷ 1418, ὁ δεύτερος τῷ 1359. Ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ Φιλίππου Β', Φίλιππος τῆς Σαβοΐας, ἐγένετο περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὁ γενάρχης τοῦ κλάδου *Σαβοΐας-Νεμούρ*, τοῦ ὁποίου ἡ τελευταία διάδοχος καὶ κληρονόμος Ζανμπατίστα (Jeanne-Battista) ἐνυμφεύθη τῷ 1665 τὸν Κάρολον Ἐμμανουὴλ Β'. Ἐκ τοῦ Θωμᾶ-Φραγκίσκου, υἱοῦ τοῦ Καρόλου Ἐμμανουήλ, προῆλθε κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ κλάδος τῶν *Καρινιάν*. Ἐκ τοῦ κλάδου τούτου προῆλθον οἱ κλάδοι τῶν *Σαβοΐας-Σουασσὸν* διὰ τοῦ Εὐγενίου-Μαυρικίου, υἱοῦ τοῦ προηγουμένου, καὶ τῆς Βιλλαφράνκα-Σουασσὸν ἐκ τοῦ Λουδοβίκου-Βίκτωρος (1721—1778). Ὁ οἶκος τῆς Σαβοΐας-Σουασσὸν ἐσβέσθη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἐκ τοῦ κλάδου τῶν Καρινιὰν κατάγεται ἡ σήμερον βασιλεύουσα ἐν Ἰταλίᾳ οἰκογένεια.

Ἡ ἱστορία τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας ταυτίζεται ἐν πολλοῖς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Πολλὰ δὲ μέλη αὐτοῦ κατέστησαν λίαν ὀνομαστὰ διὰ τὸν ἡρωϊσμόν των, τὴν καλήν των διοίκησιν καὶ τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τῆς χώρας εἰς τὴν ὁποίαν συνέβαλον τὰ μέγιστα. Κυριώτεροι τούτων εἶναι: ὁ Οὐμβέρτος Α' ὁ Λευκόχειρ, κοντόσταβλος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Κορράδου, ὅστις εἶχε παραχωρήσει εἰς αὐτὸν διαφόρους γαίας ὡς φέουδον. Ὁ Οὐμβέρτος εἶχε σχηματίσει διὰ τῶν γαιῶν τούτων μικρὸν κράτος, περιλαμβανόμενον μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας, τὸ ὁποῖον ἐκυβέρνησεν ὡς κόμις ἀπὸ τοῦ 1025 μέχρι τοῦ 1501. Περὶ τοῦ κόμιτος Ἀμεδαίου Α' τῆς Σαβοΐας, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ὡς σύγχρονος τοῦ Οὐμβέρτου, δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμέναι πληροφορίαι. Περισσότεραι λεπτομέρειαι ἀναγράφονται διὰ τὸν Ὄθωνα, υἱὸν τοῦ Οὐμβέρτου Α', ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησεν ἀπὸ τοῦ 1051 μέχρι τοῦ 1060 καὶ εἶχε νυμφευθῆ τῷ 1034 τὴν Ἀδελαΐδα, κληρονόμον τοῦ

Digitized by Google

μαρκησίου τοῦ Τουρίνου καὶ χήραν τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Μομφερρατικοῦ. Τῷ 1035 ὁ Ὄθων ἐκληρονόμησε τὸ Τουρῖνον, τὸ Ἄστι καὶ τὴν Ἀλμπένγκα καὶ ἔλαβεν ὡς ἐκ τούτου τὸν τίτλον τοῦ μαρκησίου τῆς Ἰταλίας. Ὁ Ὄθων ἔσχε δύο υἱούς, τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἀμεδαῖον Β΄. Ὁ δεύτερος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἐκληρονόμησε τὴν Σαβοΐαν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου κατέλαβε καὶ τὰς λοιπὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἐκυβέρνησε μέχρι τοῦ 1091. Ἕτερος υἱὸς τοῦ Ὄθωνος, Ὄθων καὶ οὗτος καλούμενος, ὁ ὁποῖος ὅμως θεωρεῖται νόθος, ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος τοῦ Ἄστι καὶ ἔσχε δύο θυγατέρας, τὴν Βέρθαν καὶ τὴν Ἀδελαΐδα, αἵτινες ἐνυμφεύθησαν ἡ μὲν πρώτη τὸν αὐτοκράτορα Ἐρρῖκον Δ΄, ἡ δὲ δευτέρα τὸν δοῦκα τῆς Σουαβίας. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὁ Ὄθων ἐκυβέρνησε τὴν χώραν μόνον κατ' ὄνομα, καθότι ὁ πραγματικὸς κυβερνήτης αὐτῆς ἦτο ἡ σύζυγός του, ἥτις διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐποχῆς. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς, τὸ πρῶτον τοῦτο κράτος τῆς Σαβοΐας καὶ τοῦ Πεδεμοντίου διελύθη. Τὸν Ἀμεδαῖον Β΄, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ὁποίου ἐκυβέρνησεν ἐπὶ πολὺ ἡ μήτηρ του, διεδέχθη ὁ υἱός του Οὐμβέρτος Β΄, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε τῷ 1103. Οὗτος εἶχεν ἀναγκασθῇ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἄστι καὶ ἀπώλεσεν ἐπίσης ἱκανὰς ἄλλας περιοχὰς καὶ πόλεις. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Ἀμεδαῖος Γ΄ (1095—1148) ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΣΤ΄, ὁ ὁποῖος εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ καταλάβῃ τὰ φρούριά του, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σταυροφορίαν τοῦ Λουδοβίκου Ζ΄ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κονράδου καὶ ἀπέθανεν ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου μετὰ λαμπρὰν βασιλείαν. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Οὐμβέρτος Γ΄ περιῆλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον Βαρβαρόσσαν καὶ πρὸς τὸν Λομβαρδικὸν Συνασπισμόν, ὑποχρεωθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Θωμᾶς, ἀποθανὼν τῷ 1233, ἐκυβέρνησεν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Βονιφατίου τοῦ Μομφερρατικοῦ καὶ τῷ 1226 ὠνομάσθη ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Ἰταλίᾳ. Οὗτος ὑπῆρξε λίαν φιλελεύθερος, παραχωρήσας διαφόρους ἐλευθερίας εἰς τοὺς δήμους, ἠγόρασε τὴν πόλιν τοῦ Σαμπερὺ καὶ διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ κόμιτος τῆς Γενεύης κατέλαβε μέρος τῆς χώρας τοῦ Βώ, αὐξήσας οὕτω σημαντικῶς τὸ δουκᾶτόν του. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμεδαῖος Δ΄, ἀποθανὼν τῷ 1253, ὑπεστήριξε τὸν Φρειδερῖκον Β΄ ἐν Κορτενόβα καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἰς ἀνταμοιβήν του ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ἱππότου καὶ τοῦ δουκός, καθὼς καὶ τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Σαβοΐας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται ἡ πραγματικὴ ἀνεξαρτησία καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας. Ὁ Ἀμεδαῖος Δ΄ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς χώρας του τὴν λέξιν «Secusia» διὰ τῆς λέξεως «Sabaudia». Τοῦτον διεδέχθησαν οἱ ἀδελφοί του Αἴμων καὶ κατόπιν ὁ Πέτρος, οἵτινες ηὔξησαν τὰς κτήσεις των διὰ πολέμων πρὸς διαφόρους γείτονας φεουδάρχας. Μετά τινας ἄλλους, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀσημάντους, δοῦκας ἐκυβέρνησε τὴν χώραν ὁ Ἀμεδαῖος Ε΄, ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, ἀποθανὼν τῷ 1322 Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐπεκύρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν κομιτείαν τῆς Σαβοΐας, τὰ δουκᾶτα τοῦ Σαμπλαὶ καὶ τῆς Ἀόστης καὶ τὴν μαρκιωνίαν τῆς Ἰταλίας καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἰσόβιον ἀντιπρόσωπόν του ἐν Ἰταλίᾳ, παραχωρήσας συγχρόνως εἰς αὐτὸν καὶ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρίγκιπος. Ὁ Ἀμεδαῖος Ε΄ κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῆς Γενεύης, κατέλαβε τὴν Νυὸν καὶ τὴν Πρανζὲν καὶ ὑπεχρέωσε τὸν ἄρχοντα τοῦ Φωσινὺ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν του. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων προστατῶν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ περιεστοιχίζετο ἐν τῷ πύργῳ του τοῦ Σαμπερὺ ὑπὸ πλειάδος ζωγράφων, ἀρχιτεκτόνων καὶ συγγραφέων. Ὁ θάνατος τὸν κατέλαβεν ἐνῷ προητοίμαζε νέαν σταυροφορίαν καὶ ἀποστολὴν βοηθείας εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Τραπεζοῦντος Ἀνδρόνικον Κομνηνόν. Κατόπιν ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν Ἐδουάρδος ὁ φιλελεύθερος, Αἴμων ὁ εἰρηνόφιλος, ὁ ὁποῖος διεκρίθη διὰ τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν τῆς Σαβοΐας, ὁ Ἰωάννης Γ΄, ὁ Ἀμεδαῖος ΣΤ΄, ὁ ἐπιλεγόμενος Πράσινος κόμις (Conte Verde), ὁ ὁποῖος κατόπιν πολλῶν πολέμων, τοὺς ὁποίους διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς, ἐξεστράτευσε τῷ 1366 εἰς τὴν Καλλίπολιν, ὅπως πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους καὶ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον, ὁ Ἀμεδαῖος Ζ΄, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἐρυθρὸς κόμις (Conte Rosso), ὁ ὁποῖος ἐπηύξησε τὸ κράτος του διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Νικαίας, τῆς Βεντιμίλια καὶ τῶν κοιλάδων τοῦ Στούρα καὶ τῆς Μπαρκελονέτας, ὁ Ἀμεδαῖος Η΄, ὁ ὁποῖος ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν Λουζινιάν, κληρονόμον καὶ διάδοχον τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ Ἀμεδαῖος Θ΄, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἅγιος, ὁ Κάρολος Α΄ (1468—1490), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου του, ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου, καὶ μετά τινας ἄλλους, ἀσημάντους ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ὁ Ἐμμανουὴλ Φιλιβέρτος (1528—1580), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν εἷς τῶν περιφημοτέρων ἡγεμόνων τοῦ οἴκου. Οὗτος διεκρίθη ὡς θαυμάσιος στρατηγός, ἀνακτήσας σχεδὸν πάντα τὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀπολέσει οἱ προκάτοχοί του καὶ προστατεύσας τὰς τέχνας, τὰ γράμματα καὶ ἰδίως τὴν γεωργίαν. Ὁ υἱὸς τούτου Κάρολος Ἐμμανουὴλ Α΄, ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1580 μέχρι τοῦ 1630, διεξάγων συνεχεῖς πολέμους πρὸς τοὺς γείτονάς του. Ἐκ τῶν λοιπῶν δουκῶν τῆς Σαβοΐας ἀξιολογώτερος εἶναι ὁ Βίκτωρ Ἀμεδαῖος Β΄, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ δέκατος πέμπτος καὶ τελευταῖος δοὺξ τῆς Σαβοΐας καὶ ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας. Διεδέχθη τὸν πατέρα του Κάρολον Ἐμμανουὴλ Β΄ εἰς ἡλικίαν 7 ἐτῶν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐκυβέρνησεν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρός του Ζανμπατίστας τῆς Σαβοΐας. Μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν του εἰσῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ Ἀουξβούργου κατὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄, ἕνεκα δὲ τούτου οἱ Γάλλοι εἰσέβαλον εἰς τὸ κράτος του καὶ τὸ ἐλεηλάτησαν, ὑποχρεώσαντες αὐτὸν νὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα. Τῷ 1701 συνεμάχησε μετὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ Γαλλίας κατὰ τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὠνομάσθη ἀρχηγὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, ἀλλὰ βραδύτερον, περιελθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς Γάλλους, ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τῆς Αὐστρίας. Μετὰ τὴν νέαν εἰσβολὴν τῶν Γάλλων εἰς τὴν χώραν του, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν συγγενῆ του περίφημον αὐστριακὸν στρατηγὸν Εὐγένιον τῆς Σαβοΐας, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς. Κατόπιν διὰ τῶν συνθηκῶν τῆς Οὐτρέχτης καὶ τοῦ Ράσταt, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, τὸν ὁποῖον ἀντήλλαξε βραδύτερον διὰ τοῦ τίτλου τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας. Ἐπὶ τοῦ Βίκτωρος Ἀμαδαίου Γ΄, ἀποθανόντος τῷ 1796, τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας μετὰ τῶν δουκάτων τῆς Σαβοΐας, τῆς Ἀόστης, τοῦ Μονφερράτου καὶ τῶν πόλεων τῆς Νικαίας καὶ Ὀνέλια καὶ τῶν περιοχῶν τῆς Νοβάρας, τῆς Λομελλίνας, τῆς Βογκέρας, τῆς Τορτόνα καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας εἶχε πληθυσμὸν 3 000.000. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας, αὕτη ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τοῦ Βίκτωρος Ἀμεδαίου Γ΄, προσενεγκοῦσα ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Λομβαρδίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ βασιλεὺς ἠρνήθη, οἱ Γάλλοι εἰσέβαλον εἰς τὸ κράτος του καὶ τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, ἀφαιρέσαντες συγχρόνως καὶ τμῆμα τῆς χώρας του. Ἐπὶ τοῦ Καρόλου Ἐμμανουὴλ Δ΄ (1750—1819) οἱ Γάλλοι κατέλαβον ὁλόκληρον τὴν Σαβοΐαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα αὐτῆς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Σαρδηνίαν. Τῷ 1802 παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του Βίκτωρος-Ἐμμανουὴλ Α΄ καὶ ἀπέθανεν εἰς μοναστήριον τῆς Ρώμης. Ὁ Βίκτωρ-Ἐμμανουὴλ Α΄ παρέμεινεν ἐν τῇ νήσῳ Σαρδηνίᾳ μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ναπολέοντος, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀνέκτησε τὰ διάφορα τμήματα τοῦ κράτους του καὶ μετέφερε τὴν ἕδραν του εἰς Τουρῖνον. Θέλων ὅμως νὰ περιστείλῃ τὰς ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως παραχωρηθείσας ἐλευθερίας, προεκάλεσε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του Καρόλου Φήλικος, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἐνεφορεῖτο ὑπὸ συντηρητικῶν ἰδεῶν, καὶ κατέπνιξε τῇ βοηθείᾳ τῶν Αὐστριακῶν τὰς δημιουργηθείσας ἐξεγέρσεις, δι' ὧν ἐζητοῦντο λαϊκαὶ ἐλευθερίαι. Τοῦτον, ἀποθανόντα ἄτεκνον, διεδέχθη τῷ 1831 ὁ Κάρολος Ἀλβέρτος τῆς Σαβοΐας - Καρινιὰν (1798—1849), ὁ ὁποῖος, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας του, συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς ἰταλικῆς ἑνότητος. Ἡ ἧττα ὅμως τῆς Νοβάρας ἀπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ σχέδιον ἐκεῖνο καθίστατο τότε ἀπραγματοποίητον. Μὴ δεχθεὶς τοὺς βαρεῖς ὅρους τῆς ἐπιβληθείσης εἰρήνης, μετὰ τὴν ἧτταν ἐκείνην, παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Βίκτωρος-Ἐμμανουὴλ Β΄, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιον τοῦ πατρός του καὶ ν' ἀποβῇ ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς ἡνωμένης Ἰταλίας, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην. Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μαρίας-Ἀδελαΐδος τῆς Λωρραίνης, ἀρχιδουκίσσης τῆς Αὐστρίας, ἀπέκτησε τὸν Οὐμβέρτον Α΄, ὁ ὁποῖος τὸν διεδέχθη, καὶ τὸν Ἀμεδαῖον, ὁ ὁποῖος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας. Ὁ Οὐμβέρτος Α΄ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του τῷ 1878 καὶ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 1900, ὅτε ἐδολοφονήθη. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Βίκτωρ-Ἐμμανουὴλ Γ΄, γεννηθεὶς τῷ 1869, ὁ ὁποῖος βασιλεύει ἤδη ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ θρόνου. Οὕτω ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Οὐμβέρτου Α΄ τοῦ Λευκόχειρος (Biancamano), ὁ οἶκος τῆς Σαβοΐας ἔσχε 42 βασιλεύσαντας ἡγεμόνας, ἐκ τῶν ὁποίων 18 ὑπῆρξαν κόμιτες τῆς Σαβοΐας, 14 δοῦκες τῆς Σαβοΐας, 7 βασιλεῖς τῆς Σαρδηνίας καὶ 3 βασιλεῖς τῆς Ἰταλίας. Μ. Δ. Β.

Σαβόλντο (Savoldo), *Ἰωάννης Ἱερώνυμος*. Ἰταλὸς ζωγράφος (1480—1548). Περὶ τοῦ βίου του ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. Διεκρίθη εἰς τὴν τοπογραφίαν, τὴν προσωπογραφίαν καὶ τὴν ἀπεικόνισιν θρησκευτικῶν σκηνῶν. Τὰ ἔργα του παρουσιάζουν ἐμφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τέχνης τοῦ Τιτσιάνο καὶ τοῦ Τζιορτζιόνε, ἀλλὰ δὲν στεροῦνται καί τινος θελκτικῆς πρωτοτυπίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων συνθέσεών του τάσσονται: «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ τεσσάρων ἁγίων» (Μουσεῖον Μπρέρα, Μιλᾶνον), «Ἡ Παρθένος ἐν τῷ μέσῳ ἁγίων» (S. Maria in Organo, Βερώνα), «Ἡ φάτνη» (S. Giobbe, Βενετία), «Ὁ Τωβίας καὶ ὁ ἄγγελος» (πινακοθήκη Μποργκέζε, Ρώμη). Ι. Μ. Π.

Σαβολόϊον (Saboloium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Κενομάννων (Aurelci Cenomanni) τῆς Γαλατίας, ταυτιζομένη πρὸς τὴν νῦν *Σαλντὲ-σὺρ-Σὰρτ* (Saldé - sur - Sarthe) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λὰ Φλὲς τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ Σάρτ. Π. Ν. Π.

Σαβόνα (Savona) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Λιγυρίᾳ Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν νομῶν τῆς Γενούης καὶ τῆς Ἰμπερίας καὶ ἔχει ἔκτασιν 1.590 τ. χλμ. μετὰ 205.460 κατ.

— 2) Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λιγυρίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 65.925. Κεῖται παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Λετίμπρο ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γενούης, εἰς ἀπόστασιν 36 χλμ. ΝΑ. τῆς Γενούης καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γενούης — Βεντιμίλια. Εἶναι σημαντικὴ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις, διεξάγουσα διὰ τοῦ καλοῦ λιμένος της ζωηρὸν ἐμπόριον, ἰδίως μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἔχει πολλὰ ἐνδιαφέροντα κτήρια, μητρόπολιν τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος, μνημεῖον τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος μὲ ὡραῖα γλυπτικὰ ἔργα, μεσαιωνικὰς ἐκκλησίας, δημαρχεῖον, ἰνστιτοῦτον, ἱερατικὴν σχολὴν κτλ. Ἡ βιομηχανία αὐτῆς συνίσταται εἰς τὴν κατασκευὴν μηχανῶν, ὑφασμάτων, ὑάλου, χημικῶν προϊόντων, εἰδῶν κεραμεικῆς, σχοινίων κτλ. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον ὀπωρῶν καὶ κονσερβῶν καὶ εἰσάγει γαιάνθρακας ἐξ Ἀγγλίας καὶ πετρέλαιον ἐκ τῶν λιμένων τῆς Μαύρης θαλάσσης.

Ἡ Σαβόνα ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἡ ἀντίπαλος τῆς Γενούης. Οἱ Γενουήνσιοι προσεπάθησαν ἐπανειλημμένως νὰ τὴν καταλάβουν καὶ νὰ καταστρέψουν τὸν λιμένα της, πρᾶγμα ὅπερ ἐπὶ τέλους ἐπέτυχον κατόπιν πολλῶν ἀγώνων. Κατὰ τὴν γαλλικὴν κατοχήν, ἐπὶ Ναπολέοντος, ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τοῦ Μοντενόττε, ὁ δὲ λιμὴν αὐτῆς εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν προτέρα του ἀκμήν. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία τῆς πόλεως ἔναντι τῆς Γενούης εἶχε κατόπιν ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας μὲ τὸ Τουρῖνον καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀλλ' οἱ σεισμοὶ τοῦ 1887 κατέστρεψαν μέγα μέρος αὐτῆς καὶ περιώρισαν σημαντικῶς τὴν ἐμπορικήν της ἀξίαν. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἐξ ἐκείνων, αἵτινες διεκδικοῦν τὴν τιμὴν τῆς γεννήσεως ἐν αὐταῖς τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα κατέστη ὀνομαστὴ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ κρατήσεως, διαταγῇ τοῦ Ναπολέοντος, ἀπὸ τοῦ 1809 μέχρι τοῦ 1812, τοῦ πάπα Παύλου Ζ΄, πρὸ τῆς μεταφορᾶς αὐτοῦ εἰς τὸ Φονταινεμπλώ. Μ. Δ. Β.

—**Σαβόνας λιμὴν** *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν ἰταλικὸς ἀποτελῶν τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους καὶ τοῦ κόλπου τῆς Γενούης (πλάτ. 44° 18΄ Β, μῆκ. 8° 29΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 157: San Remo to Cape Cavalo). Διαιρεῖται δὲ εἰς δύο ἐλάσσονας τεχνητούς, τὸν τοῦ *Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ* καὶ τὸν τοῦ *Ναυστάθμου*. Σ. Ε. Λ.

Σαβοναρόλα (Savonarola), *Ἱερώνυμος*. Γεννηθεὶς τῷ 1452 ἐν Φερράρᾳ ἐξ εὐγενῶν, εἰσῆλθε τῷ 1475 εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν καὶ τῷ 1482 ἀπεστάλη εἰς Φλωρεντίαν ὡς ἱεροκήρυξ. Ἡ βαθεῖα γνῶσις τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὁ αὐστηρότατος ἠθικὸς βίος του καὶ ἡ συναρπάζουσα χρυσοστόμειος εὐγλωττία του τοσαύτην ἐπίδρασιν ἔσχον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Φλωρεντίας, ὥστε ἀθρόοι προσήρχοντο εἰς τὰ κηρύγματα τοῦ «προφήτου», ὡς ἐπωνόμαζον τὸν Σαβονάρολαν, καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν ἡ χριστιανικὴ κοινωνία τῆς Φλωρεντίας εἶχεν ὄψιν Χριστιανῶν τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Ἡμέραν τινά, δριμύτατα ψέξας ἐν τῷ κηρύγματί του τὰ ἀνήθικα βιβλία καὶ τὰς αἰσχρὰς εἰκόνας, τοσοῦτον τὸ πλῆθος ἐνεθουσίασεν, ὥστε πάντες προσεκόμισαν ταῦτα εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, ὅπου καὶ τὰ ἔκαυσαν. Ὅτε δ' οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Φλωρεντίαν καὶ ἐξεδίωξαν τὸν οἶκον τῶν Μεδίκων, ὁ Σαβοναρόλας, τῇ ἐπιμόνῳ παρακλήσει τοῦ λαοῦ, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, κατώρθωσε νὰ συνάψῃ ἔντιμον εἰρήνην μετὰ τῶν Γάλλων. Ἔκτοτε ἤρχισεν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῆς πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἱδρύσῃ ἐν Φλωρεντίᾳ θεοκρατικὴν δημοκρατίαν. Ἀλλ' οἱ φραγκισκανοὶ μοναχοί, ἐκ φθόνου πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ οἱ ὀλίγοι ὀπαδοὶ τῶν ἐξωσθέντων Μεδίκων, ἀποδίδοντες τὴν ἔξωσίν των εἰς τὸν Σαβοναρόλαν, κατήγγειλαν αὐτὸν εἰς τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον τὸν ΣΤ΄ ὡς αἱρετικόν. Τότε δ' ὅμως ὁ λαὸς τῆς Φλωρεντίας ἐξηγέρθη καὶ οἱ μὲν ὀπαδοὶ αὐτοῦ, οἱ καλούμενοι «ὀλοφυρόμενοι» (Piagnoni), θερμότατα ὑπεστήριζον αὐτὸν καὶ ἀπῄτουν νὰ ἐξακολουθήσῃ

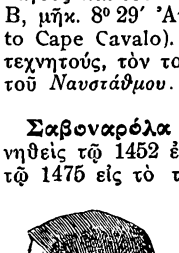

Ἱερώνυμος Σαβοναρόλα.

Digitized by Google

τὸ θεάρεστον ἔργον του, οἱ δ' ὀλίγοι ἀντίπαλοι αὐτοῦ, οἱ καλούμενοι «λυσσώδεις» (Arrabiati), ἀπήτουν νὰ καταλίπῃ τὴν Φλωρεντίαν. Ὁ Σαβοναρόλας, ἐξακολουθῶν ἀταράχως τὸ ἔργον του, ἀπηυθύνθη πρὸς τοὺς βασιλεῖς Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας καὶ Ἱσπανίας ζητῶν τὴν σύγκλησιν συνόδου πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων πραγμάτων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοῦτο δ' ἐξηρέθισε σφόδρα τὸν πάπαν, ὅστις ἀφώρισεν αὐτόν, ἡ δὲ κυβέρνησις τῆς Φλωρεντίας, ὑπείκουσα εἰς τὰς συστάσεις Μεδίκων καὶ φραγκισκανῶν, τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον καὶ τῇ 23 Μαΐου τοῦ 1498 ἀπαγχονισθεὶς ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὁ μέγας οὗτος ἐκκλησιαστικὸς μεταρρυθμιστής, ὁ πρόδρομος τοῦ Λουθήρου, ἐν ἡλικίᾳ 46 ἐτῶν. Οἱ Φλωρεντῖνοι τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ «προφήτου» των καθ' ἕκαστον ἔτος. ἀπὸ τοῦ 1499 μέχρι τοῦ 1763, δημοτελῆ ἑορτὴν ἦγον κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου του, τὴν καλουμένην Florita, προσκομίζοντες ἄνθη ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐφ' οὗ ἐκάη τὸ ἱερόν του λείψανον, τῷ δὲ 1898, ὅτε συνεπληρώθησαν 400 ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του, μεγαλοπρεπέστατα ἑωρτάσθη ἐν Φλωρεντίᾳ ἡ Florita. Ε. Γ. Π.

Σάβος (Sabus) *[Μυθολ.]*. Ὀσκικὴ θεότης, υἱὸς τοῦ Σάγκου καὶ ἐπώνυμος τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ τῶν Σαβίνων. Π. Ν. Π.

— **Σάβος**. Βασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν (βλ. *Σάμβος*).

Σάβου (Savu) *[Γεωγρ.]*. Νῆσοι τῶν Ἰνδιῶν (10° 30' Ν. πλάτ., 122°15' Α. μήκ.), ΝΑ. τῆς νήσου Τιμὸρ καὶ Β. τῆς Αὐστραλίας. Ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν νήσων *Μεγάλης Σάβου, Ραντσούβα, Χοκκί*. Ἔχουσαν ἔκτασιν 597 τ. χλμ. καὶ 26.000 κατ. Ἀνήκουσιν εἰς τὰς Κάτω Χώρας καὶ ὑπάγονται εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Τιμόρ. Γ. Ι. Β.

Σαβούρας, ἐμπόριον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἐμπορικὸς σταθμὸς τῆς ἐντὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, «τῆς ἰδίως καλουμένης παραλίας Τοριγγῶν» (*Πτολεμ*. Ζ, α, 13). Ταυτίζεται πρὸς τὸ νῦν *Σαντρὰς* ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Πάλουρου. Σ. Ε. Λ.

Σαβουρὲ (Le Savoureux), ***Εὐγένιος λὲ*** —' βλ. λ. *Λὲ Σαβουρέ*.

σαβούρρα (ἡ)· δημοτ., ἕρμα τῶν πλοίων· || ἀπορρίμματα, σκουπίδια· || πράγματα περιττά, ἄχρηστα, ἄνευ ἀξίας· || μικρὸν κάρφος, σαρίδι: «μπῆκε μιὰ σαβούρρα 'ς τὸ μάτι μου».

σαβουρράδικο (τὸ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἑρματοφόρον* (πλοῖον).

σαβούρρωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σαβουρρώνω, εἰσαγωγὴ σαβούρρας, ἕρματος εἰς τὸ πλοῖον· || μεταφ. παιγνιωδέστερον, τὸ νὰ φάγῃ τις καὶ πληρώσῃ τὴν γαστέρα του.

σαβουρρώνω· δημοτ., εἰσάγω σαβούρραν, ἕρμα εἰς τὸ πλοῖον, ἑρματίζω: «σαβουρρώνομε γιὰ νὰ φύγωμε» || μεταφ. παιγνιωδέστερον, τρώγω καὶ πληρῶ τὸν στόμαχόν μου τροφῆς: «πᾶμε νὰ σαβουρρώσωμε, γιατὶ εἴμαστε θεονήστικοι».

Σάβρατα, ἢ **Σάβραθα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς παραλίας τῆς Τριπολίτιδος, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ ἀποίκων Φοινίκων, ἡ δυτικωτάτη τῶν πόλεων τῆς Συρτικῆς. Ὑπῆρξε πατρὶς τῆς Φλαβίας Δομιτίλλας, συζύγου τοῦ Βεσπασιανοῦ. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία. Ἀτείχιστον οὖσαν περιετείχισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας μνημονεύεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου «Sabratensis». Σῴζονται αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου μετὰ καρχηδονιακῆς ἐπιγραφῆς καὶ διαφόρων τύπων, ἀναφερομένων εἰς τὴν λατρείαν φοινικικῶν θεῶν, ἀναλογούντων πρὸς τὸν Ἡρακλέα, Διόνυσον καὶ Ἑρμῆν. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ *Ζοάρα* (Zoara) πρὸς Δ. τῆς Τριπόλεως, ὅπου σῴζονται σημαντικὰ ἐρείπια. Α. Θ. Σ.

Σαβρίνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττανίας, ὅστις χωρίζων τὴν Βρεττανίαν ΙΙ ἀπὸ τῆς Φλαβίας Καισαρηνσίας ἐκβάλλει, μετὰ ροῦν 286 χλμ., εἰς τὴν ὁμώνυμον στομαλίμνην (νῦν κόλπος τοῦ *Μπρίστολ*). Εἶναι ὁ νῦν Severn.

— **Σαβρίνα** ***εἴσχυσις*** (Sabrinae aestuarium) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Βαθὺς κόλπος τῆς ΝΔ. παραλίας τῆς Βρεττανίας, σχηματιζόμενος ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σαβρίνα (νῦν Severn), εἰς τὰ μεθόρια τῆς Βρεττανίας Ι καὶ Βρεττανίας ΙΙ. Εἶναι ὁ σημερινὸς κόλπος τοῦ *Μπρίστολ*. Α. Θ. Σ.

σαβρωμίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *βεχενικὸν ὀξύ*.

Σαβτιέ· βλ. *Σαβικτοῦ*.

Σάβυλλος. Ἀνὴρ Γελῷος, φονεύσας τῷ 498 π.Χ. τὸν Κλέανδρον, τύραννον τῆς ἐν Σικελίᾳ Γέλας, ἀντίπαλον τῶν ὀλιγαρχικῶν. Α. Θ. Σ.

Σαβῶκοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, πιθανῶς δακικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ', ε', 8) πρὸς Β. τῶν Καρπαθίων ὀρέων, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ νῦν San, παραποτάμου τοῦ Βιστούλα, ἐν Γαλικίᾳ. Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Σάβων (Savo) *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σαβατία*.

Σαβώριος. Βυζαντινὸς στρατηγός, περσικῆς καταγωγῆς. Διοικῶν τὸ θέμα Ἀρμενιακῶν (περιφέρεια Ἀμασείας τοῦ Πόντου), ἐπὶ τῆς βασιλείας Κώνσταντος Β', ἐστασίασε τῷ 667 καὶ πέμψας τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατηγὸν Σέργιον πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀράβων Μωαυιᾶ, ἐζήτησε τὴν συνδρομήν του, ὑποσχόμενος εἰς ἀντάλλαγμα νὰ τῷ ἐκχωρήσῃ μέγα μέρος τῶν βυζαντινῶν χωρῶν. Ὁ Μωαυιᾶ, ἐπωφεληθεὶς τῆς εὐκαιρίας ἔστειλε στρατεύματα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φαδαλᾶ καὶ εἶτα ὑπὸ τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν Ἰζίδ, οἵτινες ἐδῄωσαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σαβώριος κατῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς Φρυγίαν, ἀλλ' ἐφονεύθη ἐν Ἀδριανουπόλει, κειμένῃ 85 χλμ. ΒΔ. τοῦ Ἰκονίου, κτυπήσας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ φρουρίου καθ' ὃν χρόνον εἰσήρχετο ἐν αὐτῷ καλπάζων (667). Ν. ΚΛΣ

—**Σαβώριος** (Sapor), *μάρτυς*. Ἐν Ἀδιαβηνῇ τῆς Περσίας τῷ 343 ἐπίσκοπος ὤν, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τῶν ἐπισκόπων *Ἰωάννου* καὶ *Ἰσαὰκ* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 20ὴν Νοεμβρίου, ὑπὸ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς τὴν 30ήν. Ε. Γ. Π.

Σαβώφ, ***Μιχαὴλ Π.*** Βούλγαρος στρατηγὸς (1857—1928). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν (1879) καὶ τὴν στρατιωτικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Πετρουπόλεως (1885). Κατὰ τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον ὑπηρέτησεν εἰς τὴν μεραρχίαν τῆς Σλίβνιτσας, τῆς ὁποίας διηύθυνε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα. Βραδύτερον διωργάνωσε τὰ στρατεύματα τῆς νοτίου Βουλγαρίας, τῷ δὲ 1888 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς κυβερνήσεως Σταμπούλωφ. Τῷ 1893, κατόπιν σκευωρίας πολιτικῆς, ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας, εἰς τὴν ὁποίαν προσελήφθη καὶ πάλιν τῷ 1897, διορισθεὶς διοικητὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς. Τῷ 1903 τῷ ἀνέθη ἐκ δευτέρου τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Ράτσο Πέτρωφ—Πέτκωφ. Βραδύτερον εὑρέθη καὶ πάλιν ἐπί τινα χρόνον ἐκτὸς ὑπηρεσίας, κατὰ δὲ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους διωρίσθη βοηθὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου βασιλέως Φερδινάνδου, οὗτινος συνεμερίζετο τὰς ἀντιλήψεις περὶ τῆς θέσεως τῆς Βουλγαρίας ἐν τῇ Βαλκανικῇ καὶ τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τοὺς συμμάχους. Εἰς τοῦτον ἀποδίδεται ἡ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1913 ὑπογραφὴ τῆς διαταγῆς τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῶν ἑλληνικῶν καὶ σερβικῶν στρατευμάτων, ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν πρωθυπουργόν, ἐθεώρει ἀναπόφευκτον τὴν ρῆξιν μεταξὺ τῶν συμμάχων. Μετὰ δὲ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης μετὰ τῆς Τουρκίας, παρέμεινεν ἐπ' ἀρκετὸν διάστημα ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσπαθῶν νὰ πείσῃ τοὺς Τούρκους νὰ ἐπιτεθοῦν, διὰ βουλγαρικοῦ ἐδάφους, κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν ἐπανῆλθεν εἰμὴ μετὰ τὴν ἀπογραφὴν τῆς ἑλληνοτουρκικῆς συνθήκης. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, λόγῳ τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς ὑγείας του, διέμενεν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ συνεπάθει καὶ ὑπεστήριξε τὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων. Καὶ ἐνῷ μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Βουλγάρων (1918) ἐσκόπει νὰ ἀνατρέψῃ τὴν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν, βραδύτερον, κατὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀγροτικῶν, προσεχώρησεν εἰς τὸν Σταμπολίισκυ καὶ διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ πρεσβευτὴς ἐν Γαλλίᾳ. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἀγροτικοῦ καθεστῶτος παρῃτήθη καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν χάριν τῆς ὑγείας του. Εἰς ἔκκλησίν του πρὸς τὸν βουλγαρικὸν στρατόν, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, συνιστᾷ ἀφοσίωσιν εἰς τὰ στρατιωτικά του καθήκοντα χάριν τοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰς πολιτικὰς διαμάχας τῆς χώρας. Τ. Β.

σάγα (ἡ) (Saga) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πηδητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *λοκουστιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀκρίδων ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σάγα ἡ μακρόκερως* (Saga longicornis), τῆς ὁποίας τὸ μῆκος φθάνει τὰ 10 ἑκατοστόμετρα. Ἔχει κεφαλὴν μικράν, θώρακα βραχύν, κεραίας λεπτοτάτας καὶ χρωματισμὸν χαλκοπράσινον. Τρέφεται ἐκ διαφόρων φυτῶν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

Σαγαΐν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βιρμανίας τῶν Ἰνδιῶν, πιθανῶς ἐπὶ τῆς Χρυσῆς χερσονήσου τοῦ Πτολεμαίου, κατεστραμμένη καὶ ἔρημος κατοίκων. Α. Θ. Σ.

Σάγαλα (τὰ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν παρὰ τὸν ποταμὸν Ὑδάσπην (νῦν Τζελάμ), ὀνομασθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βακτριανῆς Δημητρίου, τοῦ ὁποίου τὸ κράτος ἐξετείνετο, φαίνεται, ἐπὶ τῆς ἀκμῆς του μέχρι τοῦ ποταμοῦ τούτου, *Εὐθυδήμεια* ἢ *Εὐθυδημία*, πρὸς τιμὴν τοῦ πατρός του Εὐθυδήμου Α', βασιλέως τῆς χώρας (222—187 π. Χ.). Α. Θ. Σ.

Σαγαλασσός, ἢ ***Σελγησσὸς*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρωτάτη πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ ΒΔ. τῆς Πισιδίας, παρὰ τὰ φρυγικὰ μεθόρια, ἐν εὐφορωτάτῃ πεδιάδι, πρὸς Ν. τῆς Ἀσκανίας λίμνης (νῦν Μπουλντοὺρ-γκιολού). Τῷ 333 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως τῶν κατοίκων, θεωρουμένων ὡς τῶν μαχιμωτάτων ἐξ ὅλων τῶν Πισιδῶν. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 26 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Πισιδίας, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀγαλασσός*, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀντιοχείας (Γιαλοβάτς). Σῴζονται αὐτόνομα ἀργυρᾶ νομίσματα αὐτῆς τῶν χρόνων τοῦ Ἀμύντου, βασιλέως τῆς Γαλατίας (δεύτερον ἥμισυ τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος) καὶ αὐτοκρατορικὰ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι Κλαυδίου τοῦ Γοτθικοῦ. Σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς (τείχη περιβόλου, θέατρον, τάφοι κτλ.) σῴζονται εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον *Ἀγλασσούν*. Α. Θ. Σ.

Σαγὰν ***πασᾶς***. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *Ζαγανοῦ* πασᾶ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ.

σαγάνι (τό)· μικρὸν τηγάνιον, φέρον ἀντὶ μιᾶς μακρᾶς λαβῆς δύο μικρὰς τοιαύτας· ὑποκ. *σαγανάκι*.

Σαγαπηνοὶ *['Αρχ.]*. Μικρὸς ἀσσυριακὸς λαὸς κατοικῶν ΒΑ. τῆς Βαβυλωνίας, παρὰ τὰ μηδικὰ μεθόρια. Α. Θ. Σ.

σαγάπηνον (τὸ) (Sagapenum) *[Βοτ.]*. Συνήθης ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *νάρθηξ ὁ περσικός*.

— *[Φαρμακογ.]* Ἡ κομμιορητίνη ἡ προερχομένη ἐκ σκιαδοφόρου τινὸς τῆς Περσίας. Τὸ παραγωγὸν φυτὸν ἐντεμνόμενον παρέχει γαλακτώδη ὀπόν, ὅστις πήγνυται εἰς τὸν ἀέρα. Εἰς τὰς ἰνδικὰς ἀγορὰς φέρεται εἴτε εἰς μάζας βάρους περισσοτέρου τοῦ κιλοῦ, εἴτε εἰς δάκρυα. Ἡ ὀσμὴ τῆς δρόγης εἶναι ἰδιάζουσα, ὑπενθυμίζουσα τὴν τοῦ μηδικοῦ σιλφίου (assafoetida) καὶ τῆς χαλβάνης. Τὰ τεμάχια τῆς δρόγης εἶναι κιτρινόφαια, σκληρά, μαλακυνόμενα διὰ τῆς θερμότητος, γεύσεως θερμῆς ἀρωματικῆς καὶ πικρᾶς. Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι 5.8 % αἰθέριον ἔλαιον, 13.6 % ὀμβελλιφερόνη, 23 % γλίσχρασμα, σαγαρεσινοταννόλη ($C_{17}H_{28}O_5$) καὶ σαγαρεσίνη. Ὡς λαϊκὸν φάρμακον χρησιμοποιεῖται ἡ δρόγη ὡς εὐστόμαχον καὶ ἀντισπασμωδικόν. Κ. Γ. Μ.

Σαγάπολα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Δυτικῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, ἐκτεινόμενον, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, στ', 6), πρὸς Ν. τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (νῦν Μαρόκου), πρὸς βορρᾶν τοῦ ὁποίου κατῴκουν οἱ Φαρούσιοι. Α. Θ. Σ.

Σαγαραῦκαι *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς ἐν Ἀσίᾳ Σκυθίας, οἱ ἄλλως καλούμενοι *Σακάραυλοι*. Α. Θ. Σ.

σάγαρις (ἡ), *—εως* καὶ *—ιος* *['Αρχ.]*. Ὅπλον τῶν σκυθικῶν φύλων, Ἀμαζόνων, Μασσαγετῶν, Μοσυνοίκων, Περσῶν, Σακῶν κ. ἄ. Ὁ Ξενοφῶν ταυτίζει αὐτὴν πρὸς τὴν κοπίδα καὶ μάχαιραν, ὁ Ἡρόδοτος χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν καὶ ὡς ἐπιθετικὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίνης, κατὰ τὸν Ἡσύχιον εἶχε μίαν μόνην κόψιν (γνάθον), ἄλλοι δὲ φρονοῦν ὅτι ἦτο βραχὺ κλαδευτήριον.

Σάγαρις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἐκβάλλων εἴς τινα ὅρμον τῆς ΒΔ. παραλίας τοῦ Εὐξείνου πόντου, ὅστις ἀπ' αὐτοῦ ἐκαλεῖτο *Σαγαρικός*. Α. Θ. Σ.

— **Σάγαρις** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ *Σαγγαρίου* ποταμοῦ. Α. Θ. Σ.

Σάγαρις, ἐπίσκοπος. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Λαοδικείας, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου τῷ 175 καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 6 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Σαγαρῖτις *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Ἀμαδρυάδων Νυμφῶν, φονευθεῖσα ὑπὸ τῆς Κυβέλης, ἐκδικουμένης τὸν Ἄττιν, ὅστις ἀπιστήσας πρὸς αὐτὴν ἠγάπησε τὴν Νύμφην. Α. Θ. Σ.

Σαγαρτία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας (περσ. *Ἀσαγάρτα*), παρὰ τὴν Ὑρκανικὴν θάλασσαν (Κασπία θάλασσα), κατοικουμένη ὑπὸ τῶν Σαγαρτίων. Α. Θ. Σ.

Σαγάρτιοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Νομαδικὸς περσικὸς λαός, κατοικῶν κατ' ἀρχὰς πρὸς Α. τῆς Δαγγιανῆς (νῦν Sedjestan), ἔπειτα δὲ ἐν Μηδίᾳ, πρὸς Β. τῶν Ἐκβατάνων (νῦν Χαμαδάν), τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν *Σαγαρτίαν*. Ἐπὶ Δαρείου ἀπετέλουν, μετ' ἄλλων λαῶν, τὸν δέκατον τέταρτον νομὸν τοῦ περσικοῦ κράτους, καταβάλλοντες ἐτήσιον φόρον 600 ταλάντων, τῷ δὲ 480 π. Χ. ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου μετὰ 8.000 ἱππέων. Ἐμάχοντο δὲ ὄχι διὰ τῶν κοινῶν

Digitized by Google

ὅπλων, ἀλλὰ διὰ βρόχων «σειρῆσι πεπλεγμένησι ἐξ ἱμάντων», τοὺς ὁποίους ἔρριπτον κατὰ τῶν πολεμίων καὶ περιτυλίσσοντες τοὺς ἔσυρον πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἐφόνευον δι' ἐγχειριδίων (*Ἡροδ.* Ζ' 85). Α. Θ. Σ.

Σαγαυάνα, καὶ **Σαγαύανα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε' ιβ', 7), πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀρσανίου ποταμοῦ (Ἀνατολικὸς Εὐφράτης). Ἄγνωστον ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

σαγγάη (ἡ). Ὕφασμα ἐξ ἀκατεργάστου μετάξης, ὀνομαζόμενον οὕτω διότι κατασκευάζεται ἐν Σαγγάη.

Σαγγάη (ἀγγλ. Shanghai, γαλλ. Shanghaï, Changhaï καὶ Chang-Haï ἢ Schanghai) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κίνας, ἡ μεγαλυτέρα καὶ σημαντικωτέρα αὐτῆς ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ, ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας καὶ εἷς τῶν μεγαλυτέρων λιμένων τοῦ κόσμου, κειμένη εἰς 31° 15' Β. πλάτους καὶ 121° 27' Α. μήκους καὶ διατελοῦσα ὑπὸ ἰδιόρρυθμον διεθνὲς καθεστώς. Εὑρίσκεται ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κιάνγκ-Σού, εἰς ἀπόστασιν 21 χλμ. ἀπὸ τῆς Κινεζικῆς θαλάσσης καὶ εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Χουάνγκ-Πού, ὁ ὁποῖος σχηματίζει ἐν αὐτῇ μαιανδρικὴν καμπύλην καὶ δέχεται εἰς τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ ὄχθην τὰ ὕδατα τοῦ μικροτέρου ποταμοῦ Βοὺ-Σούνγκ ἢ Σοὺ-Τσέου. Ὁ μικρότερος οὗτος ποταμὸς διασχίζει τὴν πόλιν εἰς μαιανδρικὰς ἐπίσης καμπύλας καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμόκολπον τοῦ Γιάνγκ-Τσὲ-Κιάνγκ. Ἡ κυρίως πόλις ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα: α') ἀπὸ τὴν κινεζικὴν πόλιν καὶ β') ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴν πόλιν. Ἡ *κινεζικὴ πόλις* περιβάλλεται ὑπὸ παλαιοῦ τείχους, σχεδὸν κυκλικοῦ, ἔχοντος περίμετρον 5.650 μ. καὶ 10 πύλας. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα καὶ ἔχει ὁδοὺς στενὰς καὶ σκολιάς, μὲ οἰκήματα ξύλινα καὶ ἐκ πλίνθων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονώροφα, μὲ πολλὰς παλαιὰς παγόδας, πύργον τοῦ Λόνγκ-Χουὰ καὶ παλαιὸν αὐτοκρατορικὸν ὁπλοστάσιον. Ἡ κινεζικὴ αὕτη πόλις κατοικεῖται ὑπὸ 800.000 Κινέζων καὶ 30.000 περίπου ξένων. Ἡ *εὐρωπαϊκὴ πόλις* ἀποτελεῖται: 1) ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν ἐγκατάστασιν καὶ 2) ἀπὸ τὴν Διεθνῆ ἐγκατάστασιν. Ἡ εὐρωπαϊκὴ πόλις ἔχει εὐρείας καὶ κανονικὰς ὁδοὺς καὶ πολυαρίθμους οἰκοδομὰς ἀγγλοϊνδικοῦ ρυθμοῦ, κατοικουμένη ἀπὸ Εὐρωπαίους, Ἰάπωνας καὶ Ἀμερικανούς, καθὼς καὶ ὑπὸ πολλοὺς Κινέζους ἐμπόρους καὶ ἐργάτας. Οἱ ξένοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ πόλει ἀνέρχονται εἰς 14.000 Ἰάπωνας, 6.000 Βρεττανούς, 3.000 Ρώσους, 2.000 Ἀμερικανούς, 1.500 Πορτογάλλους, 1.300 Ἰνδούς, 1.000 Γερμανούς, καὶ 500 Γάλλους. Ἡ Γαλλικὴ ἐγκατάστασις καταλαμβάνει 1,5 τετρ. χλμ. ἐκτάσεως καὶ εὑρίσκεται πρὸς βορρᾶν τῆς κινεζικῆς πόλεως, ἔχουσα πληθυσμὸν 300.000 περίπου Κινέζων. Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη παρεχωρήθη τῷ 1847 κατ' ἀρχὰς εἰς Γάλλους ἐμπόρους πρὸς ἐγκατάστασιν ἐμπορικῶν καταστημάτων καὶ ἀποθηκῶν, βραδύτερον ὅμως ἐπετράπη νὰ κατοικοῦν ἐντὸς αὐτῆς καὶ Κινέζοι καὶ ἄλλοι ξένοι. Ἡ διεθνὴς ἐγκατάστασις ἔχει ἔκτασιν 22 τ. χλμ. καὶ εὑρίσκεται πρὸς Β. τῆς γαλλικῆς ἐγκαταστάσεως, ἀπετελέσθη δὲ ἐκ τῆς βρεττανικῆς, τῆς ἀμερικανικῆς καὶ τῆς ἰαπωνικῆς ἐγκαταστάσεως, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη παρεχωρήθη τῷ 1843 εἰς τοὺς Βρεττανούς, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῆ ἑκατέρωθεν τῶν ὄχθῶν τοῦ Σοὺ-Τσέου. Οἱ Ἀμερικανοί, ἐγκατασταθέντες κατόπιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σοὺ-Τσέου, ἔκτισαν πολλὰς ἀποθήκας καὶ ἐργοστάσια καὶ μετέβαλον τὸν συνοικισμόν των εἰς ἓν τῶν βιομηχανικωτέρων τμημάτων τῆς πόλεως. Ἡ διεθνὴς ἐγκατάστασις χωρίζεται ἀπὸ τὴν γαλλικὴν διὰ τῆς διώρυγος Γιάνγκ-Καϊνγκ-Γιάνγκ, λόγῳ δὲ τῆς συνεχῶς αὐξανομένης συρροῆς ξένων διαρκῶς ἐπεκτείνεται καὶ μεγεθύνεται. Πέριξ τῆς κεντρικῆς καὶ κυρίας ταύτης πόλεως ὑπάρχουν τέσσαρα προάστεια, σχεδὸν συνεχόμενα μετ' αὐτῆς: πρὸς Β. μὲν τὸ *Τσαπέϊ,* παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σοὺ-Τσέου καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν Διεθνῆ ἐγκατάστασιν, κατοικούμενον ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Κινέζους· βορειότερον τούτου τὸ *Πάο-Τσάν* πρὸς τὰ ΝΑ. δὲ τὸ *Ναντάο,* μεταξὺ τῆς κινεζικῆς πόλεως καὶ τοῦ ποταμοῦ Χουάνγκ-Πού· καὶ πρὸς Α. τὸ *Πού-Τούννκ,* ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Χουάνγκ-Πού, ὅπου αἱ μεγάλαι εὐρωπαϊκαὶ ἀποθῆκαι, δεξαμεναί, ναυπηγεῖα κτλ. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς Σαγγάης, αὐξηθεὶς μεγάλως κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, ἀνέρχεται εἰς 2.677.000. Τὸ εὐρωπαϊκὸν τμῆμα τῆς Σαγγάης ἔχει ὄψιν εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀμερικανικῆς μεγαλοπόλεως, μὲ πολλὰ ὑπερύψηλα κτήρια, δημόσια οἰκοδομήματα, μέγαρα μεγάλων ἑταιρειῶν καὶ τραπεζῶν κτλ. Ἡ κεντρικωτέρα καὶ κυριωτέρα ὁδὸς εἶναι ἡ παραλιακὴ Μπάντ, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς διεθνοῦς ἐγκαταστάσεως καὶ ἔχουσα τὰ πολυτελέστερα καταστήματα. Ἐκ τῶν ἄλλων ὁδῶν σημαντικώτεραι εἶναι ἡ λεωφόρος Ἐδουάρδου Ζ', ἡ λεωφόρος Ζόφφρ, ἡ λεωφόρος Πεταίν, ἡ λεωφόρος Πὼλ Μπρυνά, κ. ἄ. Ἡ Σαγγάη ἔχει πανεπιστήμιον, πολλὰ ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, πολλὰς βιβλιοθήκας, ὧν ἡ δημοτικὴ ἔχει 150.000 τόμους, ὡραῖον δημόσιον πάρκον, ἱππόδρομον καὶ πεδία ἀθλητικῶν παιδιῶν, θέατρα καὶ τρεῖς ναοὺς καθολικῶν καὶ τέσσαρας διαμαρτυρομένων. Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων κτηρίων τῆς πόλεως εἶναι τὰ μέγαρα τῶν τραπεζῶν τῆς Κίνας καὶ τῆς Χόνγκ-Κόνγκ καὶ Σαγγάης, τὸ δημαρχεῖον, τὸ μέγαρον τῶν ταχυδρομείων, ἡ ἰαπωνικὴ σχολή, ἡ δημοσία σχολὴ ἀρρένων, τὸ μέγαρον τῆς γαλλικῆς λέσχης, τὸ μέγαρον τῆς λέσχης τῆς Σαγγάης, τὰ μέγαρα τῶν ξενοδοχείων Πάλλας καὶ Ἄστορ, οἱ σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου, τὰ μέγαρα τοῦ ἀμερικανικοῦ, τοῦ ρωσικοῦ καὶ τοῦ γερμανικοῦ προξενείου κτλ. Ἐπὶ τῆς Μπάντ ἐστήθη κατὰ τὸ 1923 καὶ μνημεῖον εἰς τοὺς πεσόντας Κινέζους κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον.

Λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, ἡ Σαγγάη ἀποτελεῖ τὸ ἐπικαιρότερον σημεῖον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν τῆς Κίνας, ἥτις διὰ τοῦ λιμένος αὐτῆς ἐνεργεῖ τὸ ἓν πέμπτον τοῦ συνόλου τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου της. Ἕνεκα τούτου ὁ λιμὴν τῆς Σαγγάης, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' μέχρι σήμερον, ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν, καταστὰς, ἀπὸ ἀπόψεως μεγέθους καὶ κινήσεως, ὁ πρῶτος λιμὴν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ ὁ πέμπτος λιμὴν τοῦ κόσμου. Τὰ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐντατικῶς ἐκτελούμενα λιμενικὰ ἔργα ἐξεβάθυναν μεγάλως τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπροίκισαν τὰς ὄχθας αὐτοῦ μὲ θαυμασίας ἀποβάθρας καὶ μὲ ἀφθόνους προβλῆτας, ἱκανὰς ν' ἀνταποκρίνωνται εἰς τὴν μεγίστην κίνησιν τοῦ λιμένος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐφωδιασμένος ἐπίσης μὲ τὰ τελειότερα τεχνικὰ μέσα φορτώσεως καὶ ἐκφορτώσεως, μὲ δεξαμενάς, μεγάλας ἀποθήκας, σιλό, ναυπηγεῖα κτλ. Τὰ ἀτμόπλοια, τὰ ἱστιοφόρα καὶ πάσης φύσεως πλοῖα, θέτουν εἰς ἐπικοινωνίαν τὸν λιμένα της οὐχὶ μόνον μετὰ τῆς θαλάσσης τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἐκεῖθεν μὲ τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας ὅλου τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς μεγάλους ποταμίους λιμένας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Κίνας καὶ δι' αὐτῶν μὲ ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας. Τὸ σύνολον τῆς χωρητικότητος τῶν σκαφῶν, τὰ ὁποῖα καταπλέουν καὶ ἀποπλέουν ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σαγγάης ἐτησίως, ὑπερβαίνει τὰ 40.000.000 τόννων. Ἡ πόλις εἶναι ὄχι μόνον μέγα κέντρον θαλασσίων καὶ ποταμίων συγκοινωνιῶν, ἀλλὰ καὶ σημαντικὸν σιδηροδρομικὸν τοιοῦτον, συνδεόμενον διὰ πυκνῶν γραμμῶν μὲ τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ. Αἱ δύο σημαντικώτεραι σιδηροδρομικαὶ αὐτῆς γραμμαὶ εἶναι ἡ Σαγγάης-Νανκὶν καὶ Σαγγάης-Νιγγκπό. Ἡ Σαγγάη, ἀνοιγεῖσα εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον τῷ 1843, δυνάμει τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνθήκης τοῦ Νανκίν, ἀπέκτησε μεγίστην ἐμπορικὴν κίνησιν, εἰσάγουσα ἐτησίως ὑφάσματα, νήματα, ὄπιον, μέταλλα, μηχανήματα, πετρέλαιον, γαιάνθρακας καὶ ξυλείαν ἀξίας ἄνω τῶν 800 ἑκατομμυρίων τάελ καὶ ἐξάγουσα τέϊον, μέταξαν, βάμβακα, μεταξωτὰ ὑφάσματα, καπνόν, ὄρυζαν καὶ ζάχαριν ἀξίας ἄνω τῶν 800 ἑκατομμυρίων τάελ. Καὶ ἀπὸ βιομηχανικῆς ἐπίσης ἀπόψεως ἡ Σαγγάη κατέχει τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἔχουσα 60 ἀλευρομύλους, 65 ἐργοστάσια βάμβακος, 40 μεταξουργεῖα, πολλὰ ἐργοστάσια κονσερβῶν, διατετηρημένων κρεάτων, ὀπωρῶν καὶ σακχαροπηκτῶν, χαρτοποιεῖα κτλ., μὲ ὑπὲρ τοὺς 300.000 ἐργάτας.

Ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως ἡ Σαγγάη εὑρίσκεται εἰς ὅλως ἐξαιρετικὴν καὶ πρωτότυπον θέσιν, μὴ δυναμένη νὰ παραβληθῇ πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην πόλιν ἢ περιοχήν. Καίτοι ἀποτελεῖ ἓν ἑνιαῖον σύνολον πόλεως, ἐν τούτοις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διοίκησιν, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: 1) Τὴν «Διεθνῆ ἐγκατάστασιν», 2) τὴν «Γαλλικὴν ἐγκατάστασιν» καὶ 3) τὴν «Μείζονα Κινεζικὴν Σαγγάην». Ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων ἔχει αὐτόνομον διοίκησιν, μὲ ἰδίους νόμους καὶ ἰδίαν ἀστυνομίαν. Ἐπὶ τῆς Διεθνοῦς ἐγκαταστάσεως τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ δημοτικὸν συμβούλιον, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐξελέγετο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν ξένων φορολογουμένων μεταξὺ αὐτῶν, κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη εἰς τοῦτο μετέχουν καὶ Κινέζοι. Τὸ συμβούλιον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ πέντε Ἄγγλων, δύο Ἀμερικανῶν, δύο Ἰαπώνων καὶ τριῶν Κινέζων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, κατόπιν τῶν λαβόντων χώραν ἐν αὐτῇ διεθνῶν γεγονότων, ἡ διοίκησις τῆς πόλεως ὑπέστη μεταβολάς, καθορισθείσας τῷ 1932 μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Κινέζων καὶ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἰαπωνίας, καθὼς καὶ τῶν ἀντιπροσώπων 14 ἄλλων προσχωρησάντων εἰς τὰς συμφωνίας κρατῶν. Αἱ μεταβολαὶ ὅμως αὗται δὲν ἔλαβον εἰσέτι τὴν ὁριστικὴν αὐτῶν μορφήν, συνεπείᾳ διαφωνιῶν μεταξὺ τῶν κυβερνήσεων Κίνας καὶ Ἰαπωνίας.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ ἱστορία τῆς κινεζικῆς πόλεως, ἱδρυθείσης κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρουσιάζει μέχρι τοῦ 1842, ὁπότε ἡ Σαγγάη κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ ἠνοίχθη εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, κατόπιν ἰδιαιτέρας συνθήκης, ἥτις συνήφθη μετὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Κίνας. Δυνάμει τῆς συνθήκης ταύτης ἐδόθη τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς Ἄγγλους ἐμπόρους νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Χουάγκ-Πού καὶ Σοὺ-Τσέου. Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πυρὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς πόλεως. Τῷ 1847 ἤρχισαν ἐγκαθιστάμενοι καὶ οἱ Γάλλοι ἔμποροι, τῷ δὲ 1862 οἱ Ἀμερικανοί, οὕτω δὲ ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων, πέριξ τῶν πρώτων ἀποθηκῶν ἐμπορευμάτων καὶ ὀλίγων καταστημάτων τῶν ξένων ἀνεπτύχθη ἡ νέα πόλις, ἥτις βραδύτερον ἔλαβε τὴν κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν τῆς συγχρόνου Σαγγάης. Τῷ 1853 καὶ τῷ 1860 οἱ ἐν Σαγγάῃ ξένοι ὑπέστησαν ἐπιθέσεις διαφόρων ἐθνικοφρόνων στοιχείων καὶ ἐπαναστατῶν, κατὰ τὸν Σινοϊαπωνικὸν ὅμως πόλεμον (1894—1895) καὶ κατὰ τὰς ταραχὰς τῶν μπόξερς (1900—1901), ἡ Σαγγάη παρέμεινεν οὐδετέρα, χαρακτηρισθεῖσα ὡς διεθνὲς ἔδαφος. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἵτινες ἔλαβον χώραν μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς δημοκρατίας ἐν Κίνᾳ, ἡ Σαγγάη ὑπέστη πολλὰς καταστροφάς, γενομένη πολλάκις τὸ θέατρον αἱματηρῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων, αἵτινες διεξεδίκουν ἑκάστοτε αὐτήν, συνεπείᾳ τῆς μεγάλης οἰκονομικῆς της σημασίας. Κατὰ τὰ ἔτη 1925 καὶ 1926 ἔλαβον χώραν ἐν αὐτῇ αἱματηραὶ ταραχαὶ ἐναντίον τῶν ξένων, αἵτινες προεκάλεσαν τὴν ἀποστολὴν πολεμικῶν πλοίων καὶ τὴν ἀποβίβασιν ἀγγλικῶν, γαλλικῶν, ἰαπωνικῶν, ἀμερικανικῶν, ἰταλικῶν καὶ ἄλλων στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα συνῆψαν σφοδρὰς μάχας εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως μὲ τὰ στρατεύματα τῶν ἐθνικοφρόνων, ἅτινα ἐπεδίωκον τὴν ἐκδίωξιν τῶν ξένων ἐκ τῆς πόλεως καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς διοικήσεως αὐτῆς ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν κινεζικῶν ἀρχῶν. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1932, συνεπείᾳ φόνου Ἰάπωνος ὑπὸ Κινέζων, ἡ Ἰαπωνία, χωρὶς νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κίνας, ἀπεβίβασεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Γιάνγκ-Τσὲ-Κιάνγκ μέγαν ἀριθμὸν στρατευμάτων καὶ δι' ἰσχυροῦ στόλου καὶ πολυαρίθμων ἀεροπλάνων, προσεπάθησε νὰ καταλάβῃ τὴν Σαγγάην. Μὴ δυνηθεῖσα ὅμως νὰ πράξῃ τοῦτο, ἕνεκα ἀπεγνωσμένης καὶ ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως τῶν κινεζικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀποστείλει ἡ κυβέρνησις τοῦ Νανκίν, περιωρίσθη νὰ καταστρέψῃ δι' ἐναερίου βομβαρδισμοῦ τὸ κινεζικὸν προάστειον Τσαπέϊ. Ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τῶν ἀεροπλάνων καὶ τῶν πολεμικῶν ὑπέστησαν μεγάλας ζημίας καὶ ἡ κινεζικὴ πόλις, καθὼς καὶ τμήματα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐγκαταστάσεων, φονευθέντων καὶ καέντων, συνεπείᾳ τῶν ἐκραγεισῶν ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ μεγάλων πυρκαϊῶν, πολλῶν δεκάδων χιλιάδων Κινέζων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πλεῖστα γυναικόπαιδα. Ἐπίσης ἐφονεύθησαν καί τινες Εὐρωπαῖοι. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν περιχώρων τῆς Σαγγάης ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων, συνεπείᾳ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Κινέζων, καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν ἀνακωχήν, τῇ ἐπεμβάσει τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἄλλων Δυνάμεων. οἱ Ἰάπωνες ἀπέσυραν τὰ στρατεύματά των, κατόπιν ἰδιαιτέρας συμφωνίας ὅσον ἀφορᾷ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Μ. Δ. Β.

Σάγγαλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ὀχυρὰ πόλις τῶν ΒΔ. ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, κειμένη μεταξὺ τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Ἀκεσίνου (νῦν Τζενάμπ) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀδραϊστῶν. Τῷ 326 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως τῶν κατοίκων, φονευθέντος τοῦ σωματοφύλακος αὐτοῦ Λυσιμάχου καὶ ἄλλων ἀξιωματικῶν. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Sanglavala Tiba, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σαγγάριον *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βρύσεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 712 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Γσόγγαρα.*

Σαγγάριος *[Μυθολ.].* Ποτάμιος θεός, υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, σύζυγος τῆς Μετώπης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησε τὴν Ἑκάβην, σύζυγον τοῦ Πριάμου (*Ἡσιόδ.* Θεογ. 344, *Ἀπολλόδ.* Γ, 12, 5). Κατά τινα φρυγικὸν θρῦλον φέρεται ὡς πατὴρ τῆς Νάνας, μητρὸς τοῦ Ἄττυος, κατ' ἄλλην δὲ παράδοσιν ἐγέννησεν ἀπὸ τῆς Κυβέλης τὴν Ναϊάδα Νίκαιαν. Υἱὸς αὐτοῦ ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ὁ Ἀλφαῖος, ὅστις διδάσκων τὴν ἀθλητικὴν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ ἐπιχειρήσας νὰ βιάσῃ αὐτὴν ἐκεραυνώθη ὑπὸ τοῦ Διός. Α. Θ. Σ.

Σαγγάριος (τουρκ. *Σακκάρια Ἰρμάκ*) *[Γεωγρ.].* Εἷς τῶν μεγαλυτέρων ποταμῶν τῆς Κεντρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Συγκεντροῖ τὰ ὕδατα εὐρυτάτης λεκάνης διὰ πολλῶν παραποτάμων, ἃ χύνονται δι' αὐτοῦ εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον. Πηγάζει διὰ πολλῶν κλάδων ἀπὸ τῶν βορείων κλιτύων τῶν ὀρέων τῆς Φρυγίας: Σεϊζὶ ντάγ, Καρὰ Μπουγιουκλοῦ ντάγ καὶ Γιαπουλ ντάγ, καὶ ἔχει γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν ἐπὶ μήκους 80 χλμ., ὑπὸ τὸ ὄνομα *Παρθένιος* ἢ *Σιντιζὶ σοῦ,* διαρρέων τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Σεϊντὶ Γαζῆ (Νακολείας) μέχρι τοῦ χωρίου Χαμιδιέ. Ἐκεῖθεν διευθύνεται πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ ἐπὶ μήκους μείζονος τῶν 100 χλμ. μέχρι τοῦ Ἐλιὰς πασᾶ, διαβρέχων πρῶτον μὲν τὸ

Digitized by Google

πεδίον τοῦ Τσιφτελὰρ - Μάνδρας, ὅπου δέχεται ἄφθονα ὕδατα ἀπὸ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης ἐκ μεγάλων πηγῶν κειμένων παρὰ ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Μπὲλ Μπουνὰρ ντὰγ ('Αδορέως ὄρους) καὶ ἔνθα σχηματίζονται ἐκτεταμένα ἕλη, εἶτα δὲ περαιτέρω τὰ τοῦ Μποσλὰρ καὶ τῶν 'Αβροστόλων (Μποστανλάρ). 'Εν τῷ τμήματι τοῦ Σαγγαρίου τούτῳ ὑπάρχουσι πολλαὶ γέφυραι, δι' ὧν διέρχονται αἱ ὁδεύσεις αἱ συνδέουσαι τὸ Σεϊντὶ Γαζῆ καὶ τὸ 'Αφιὸν Καρὰ - Χισὰρ ('Ακροϊνὸν) μετὰ τοῦ Σιβρὶ Χισὰρ ('Ιουστινιανουπόλεως) καὶ τοῦ ἀρχαίου Πεσσινοῦντος (νῦν Μπαλὰ Χισάρ). 'Απὸ τοῦ 'Ελιᾶς πασᾶ ὁ Σαγγάριος, ἔχων σημαντικὴν ποσότητα ὕδατος, στρέφεται πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ μέχρι τοῦ Μπὲς κιοπροῦ (ἐπὶ μήκους 50 χλμ.), σχηματίζων εὐρεῖαν καμπὴν καὶ διερχόμενος μέσῳ στενωπῶν. 'Εκεῖθεν δὲ πάλιν ῥέει διευθυνόμενος ἐπὶ μήκους 50 χλμ. πρὸς βορρᾶν, εὐρυνομένης τῆς κοιλάδος αὐτοῦ ἐπὶ μεγάλου μήκους μέχρι τῆς συμβολῆς αὐτῷ (ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης) τοῦ μεγαλυτέρου τῶν παραποτάμων του, τοῦ Πουρσὰκ (Θύμβρου), ἥτις κεῖται βορείως τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου Γορδίου. Κατὰ τὸ τμῆμα τοῦ Σαγγαρίου τοῦτο ζευγνύουσι τὰς ὄχθας αὐτοῦ τρεῖς γέφυραι (Μπὲς κιοπροῦ, Καβουντζῆ κιοπροῦ καὶ Μπεϋλὶκ κιοπροῦ), δι' ὧν διέρχονται αἱ ἀπὸ 'Εσκὶ Σεχὶρ (Δορυλαίου) καὶ Σιβρὶ Χισὰρ συγκοινωνίαι πρὸς Ἄγκυραν. 'Απὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Πουρσὰκ ὁ Σαγγάριος, ὀγκούμενος εἰς ποσότητα ὑδάτων, διευθύνεται πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ ἐπὶ μήκους 75 χλμ. μέχρι τῆς εἰς αὐτὸν συμβολῆς τοῦ 'Ιεροῦ ποταμοῦ ('Αλὰ ντὰγ σοῦ), διαρρέων τὴν πεδιάδα βορείως τοῦ Γορδίου, ὅπου δέχεται (ἀπὸ τῆς δεξιᾶς του ὄχθης) τὰ ὕδατα τοῦ 'Εγκουρὲ τσάϊ (ποταμοῦ τῆς 'Αγκύρας), καὶ διασχίζων ὀρεινὴν χώραν μεταξὺ τῶν ὀρέων τοῦ Μπέϋ Παζὰρ καὶ τῶν τοῦ Μουχαλίτς.

'Απὸ δὲ τῆς συμβολῆς τοῦ 'Αλὰ ντὰγ σοῦ στρέφεται ὁ Σαγγάριος πρὸς δυσμάς, σχηματίζων δευτέραν καμπήν, καὶ τηρεῖ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ῥέων διὰ πολλῶν μαιάνδρων ἐπὶ ἐξόχως ὀρεινοῦ ἐδάφους, μέχρι τοῦ χωρίου Καρὰ Βερὲν (Β. τοῦ Σουγιούτ), ἤτοι ἐπὶ μήκους 150 χλμ. Κατὰ τὴν διαδρομήν του ταύτην διανοίγει τὴν κοίτην του ἐν μέσῳ ὑψηλῶν ὀρέων, διερχόμενος διὰ πολλῶν στενωπῶν, ὧν σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ *Κυζαν Καγιὰ Μπογάζ*, σχηματιζομένη μεταξὺ τοῦ Μπὸζ ντὰγ καὶ τοῦ Γκεοὺλ ντάγ. 'Απὸ τοῦ Καρὰ Βερὰν στρεφόμενος πρὸς τὰ ΒΔ. ῥέει ἐν μέσῳ χαμηλῶν ὀρέων μέχρι τῶν Λευκῶν, ἤτοι ἐπὶ διαδρομῆς 50 χλμ., δεχόμενος κατὰ τὸ τμῆμα τοῦτο ἐκ μὲν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τὰ ὕδατα τοῦ Καρὰ σοῦ καὶ τοῦ Γκεοὺκ σοῦ (Γάλλου), ἐκ δὲ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τὰ ὕδατα τοῦ Γκεόκνουκ σοῦ. 'Απὸ τοῦ ἀνωτέρω σημείου καμπτόμενος ὁ Σαγγάριος ῥέει πρὸς τὰ ΒΑ., τηρῶν τὴν κατεύθυνσιν ταύτην μέχρι τῶν ἐκβολῶν του εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον. Τὸ τελευταῖον τμῆμα τοῦ ποταμοῦ τούτου ἔχει μῆκος 150 χλμ. περίπου. Κατὰ τὴν διαδρομήν του διαρρέει ἐνταῦθα ὁ Σαγγάριος τὸ λεκανοπέδιον τῆς Γκέϊβε, ἔνθα σχηματίζει ἐκτεταμένα ἕλη, μεθ' ὅ, διερχόμενος διὰ μακρᾶς στενωποῦ, εἰσέρχεται εἰς τὴν εὐρεῖαν καὶ εὐφορωτάτην πεδιάδα τοῦ 'Αδᾶ Παζάρ, ἣν διαρρέει ἀπὸ Ν. πρὸς Β. Μετὰ τὴν ἔξοδόν του ἐκ τῆς πεδιάδος ταύτης δέχεται ἐκ τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης διὰ τοῦ Γιαβὰς ποταμοῦ τὰ ὕδατα τῆς λίμνης Σαμπάντζας, μεθ' ὅ, δι' εὐρέων μαιάνδρων διαρρέων εὐρεῖαν παράκτιον πεδινὴν ζώνην, ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον. Τὸ ὁλικὸν ἄρα μῆκος τοῦ Σαγγαρίου εἶναι περὶ τὰ 705 χλμ. Τὸ πλάτος αὐτοῦ εἶναι κατὰ μέσον ὅρον 40 μ., τὸ δὲ βάθος 2—5 μ. 'Η ταχύτης τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ εἶναι κατὰ τὴν μέσην καὶ ἄνω κοιλάδα μικρά, κατωτέρω ὅμως τῆς συμβολῆς τοῦ Κιρμὶρ τσάϊ ὁ Σαγγάριος καθίσταται ὁρμητικώτερος, ἅτε ῥέων ἐπὶ ὀρεινοῦ ἐδάφους καὶ ἐντὸς στενοτέρας κοίτης Παραπόταμοι, οἱ κυριώτεροι, τοῦ Σαγγαρίου εἶναι: 'Απὸ μὲν τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης: ὁ *Ἂκ-τσάϊ* (*Λάλανδος*) μήκους 75 χλμ., ὁ *Γκεοὺκ σοῦ* ἢ *'Ιλιτζᾶ τσάϊ* μήκους 50 χλμ., ὁ *'Εγκουρὲ τσάϊ* (ποταμὸς τῆς 'Αγκύρας) μήκους 200 χλμ., ὁ *Κερμὶρ τσάϊ*, διερχόμενος διὰ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Μπέη Παζάρ, μήκους 150 χλμ., ὁ *'Αλᾶ ντὰγ σοῦ* (*'Ιερὸς*) μήκους περὶ τὰ 100 χλμ, καὶ ὁ *Μουνδουροῦ τσάϊ* μήκους 125 χλμ. 'Απὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης: ὁ *Πουρσὰκ* (*Θύμβρης*), ὁ *Καρὰ σοῦ* μήκους 85 χλμ, διερχόμενος διὰ τῶν Κουπλιῶν καὶ τοῦ Μπιλετζίκ, ὁ *Γκεοὺκ σοῦ* (*Γάλλος*) μήκους 100 χλμ, διερχόμενος διὰ τοῦ 'Ινεγκιὸλ καὶ παρὰ τὸ Γενὶ Σεχίρ, ὁ *Γιαβὰς σοῦ*, ἐκχυτὴς τῶν πλεοναζόντων ὑδάτων τῆς λίμνης Σαμπάντζας. Διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σαγγαρίου καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ διέρχονται αἱ κύριαι συγκοινωνίαι, αἱ ἄγουσαι ἀπὸ τῆς Προποντίδος καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους πρὸς Ἄγκυραν, σημερινὴν πρωτεύουσαν τῆς Τουρκίας, καὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ἔτι δὲ καὶ αἱ ἄγουσαι ἀπὸ τῆς Προποντίδος πρὸς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν. Κέκτηται ἄρα ἡ ὅλη κοιλὰς τοῦ Σαγγαρίου μεγάλην στρατιωτικὴν ἀξίαν, ἐπαυξανομένην ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος σιδηροδρομικοῦ δικτύου καὶ τῶν στενωπῶν, δι' ὧν τοῦτο διέρχεται, ἀποτελουσῶν σπουδαῖα στρατηγικὰ σημεῖα (**Σαμπάντζα, Γκέϊβε, Καράκιοϊ κλπ.**).

—[*Στρατ. 'Ιστορ.*] Κατ' 'Ιούλιον τοῦ 1921, μετὰ τὴν προέλασιν τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μικρᾶς 'Ασίας εἰς τὸ ὑψίπεδον ἀνατολικῶς τοῦ 'Εσκὶ Σεχὶρ—Σεϊντῆ Γαζῆ καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ εἰρημένου ὑψιπέδου, ἐν συμβουλίῳ συγκροτηθέντι (15/28 'Ιουλίου 1921) ἐν Κιουταχείᾳ, εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ πρὸς Σαγγάριον—Ἄγκυραν ἐξακολούθησις τῆς προελάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅπως συντρίψῃ τὰς κυρίας δυνάμεις τοῦ κεμαλικοῦ στρατοῦ, καταδιώξῃ ταύτας μέχρι διαλύσεως καὶ ἀχθῇ μέχρις 'Αγκύρας πρὸς καταστροφὴν τῶν ἐκεῖ ἐγκαταστάσεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀποστερῶν οὕτω τὸν ἐχθρὸν πολυτίμου βάσεως. Τῶν κυρίων δυνάμεων τῶν Τούρκων κατεχουσῶν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν ὀπίσω (ἀνατολικῶς) τοῦ Σαγγαρίου, ἀποτελοῦντος σοβαρὸν κώλυμα, ὡς ἀδιαβάτου ἐκτὸς γεφυρῶν, ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ προὐτίθετο νὰ ἐπιτύχῃ τῶν εἰρημένων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῆς ἐκστρατείας ταύτης: α') ἀπασχολοῦσα μόνον τὰς τουρκικὰς δυνάμεις δι' ἐπιθέσεως μικρῶν δυνάμεων κατὰ μέτωπον (τηροῦσα αὐτὰς ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν βιαίας διαβάσεως τοῦ Σαγγαρίου πρὸ τοῦ μετώπου τῆς τοποθεσίας) καὶ ἅμα β') ἐπιτιθεμένη διὰ τοῦ ὄγκου τῶν δυνάμεων αὐτῆς ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου, ὑπερκερῶσα καὶ κυκλοῦσα τὴν ἐχθρικὴν ταύτην τοποθεσίαν ἐκ νότου καὶ νοτιοανατολῶν. Αἱ δυνάμεις, δι' ὧν ἡ στρατιὰ θὰ ἐξετέλει τὴν ῥηθεῖσαν ἐπιχείρησιν, ἦσαν αἱ ἑξῆς: α') Τὸ Β' σῶμα στρατοῦ ἐκ τῶν V καὶ XIII μεραρχιῶν, τεταγμένων περὶ τὸ Σεϊντῆ Γαζῆ, καὶ τῆς IX μεραρχίας, εὑρισκομένη εἰς 'Ιντζὲ Καρὰ Χισὰρ (Α. τοῦ 'Αφιὸν Καρὰ Χισάρ). β') Τὸ Α' Σ. Στρατοῦ ἐκ τῶν I καὶ II μεραρχιῶν, ἐν πρώτῃ γραμμῇ, καὶ τῆς XII τοιαύτης, ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ, τεταγμένων περὶ τὸ Καρὰ Τοκὰτ (Α. τοῦ 'Εσκὶ Σεχίρ)· καὶ γ') Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἐκ τῶν X, VII καὶ III μεραρχιῶν καὶ μικτοῦ ἀποσπάσματος Στυμωναρᾶ (16ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῆς XI μεραρχίας), συμπαρατεταγμένων ἑκατέρωθεν τῆς κοιλάδος τοῦ Πουρσὰκ καὶ εἰς τὸ ὕψος τοῦ στενωποῦ Ἂκ Μπουνὰρ (Α. τοῦ 'Εσκὶ Σεχίρ). Ἔτι δέ: ἐκ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος μεραρχιῶν (ὃ ἀπετέλουν ἡ IV μεραρχία, τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα 'Ανδριτσοπούλου καὶ ἄλλαι τινὲς μονάδες ὡς στρατεύματα κατοχῆς), δι' οὗ, ἑδρεύοντος εἰς 'Αφιὸν Καρὰ Χισάρ, θὰ ἠσφαλίζοντο τὰ νῶτα τῆς Στρατιᾶς καὶ αἱ μετὰ τῆς Σμύρνης συγκοινωνίαι αὐτῆς, καὶ ἐκ τῆς XI μεραρχίας (μεῖον τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος Στυμωναρᾶ), ἥτις θὰ ἠσφάλιζε τὴν μετὰ τῆς Προύσης συγκοινωνίαν τῆς Στρατιᾶς κατὰ πάσης ἀπὸ βορρᾶ ἐχθρικῆς προσβολῆς. 'Αλλὰ πλὴν τῶν στρατευμάτων τούτων, ἄλλαι δυνάμεις εἰς τὰ ἔμπεδα Προύσης καὶ Σμύρνης καὶ ἡ σχηματιζομένη ἀνεξάρτητος μεραρχία θὰ συνίστων ὀπίσω τὰ στρατεύματα τῆς δευτέρας γραμμῆς διὰ τὸ σύνολον τῆς Στρατιᾶς 'Αφετηρία λοιπὸν προελάσεως τῆς ἑλληνικῆς Στρατιᾶς ὑπῆρξεν ἡ ἐδαφικὴ ζώνη: Σεϊντῆ Γαζῆ—Καρὰ Τοκὰτ—στενωπὸς Ἂκ Μπουνάρ, γενικὴ δὲ κατεύθυνσις τῶν γραμμῶν ἐπιχειρήσεων τῶν εἰρημένων σωμάτων στρατοῦ πρὸς ἀνατολάς. Τὸ Α' Σ. Σ, κατέχον τὸ κέντρον ἐν τῇ συμπαρατάξει τῶν σωμάτων στρατοῦ τῆς Στρατιᾶς, θὰ ἐνήργει ἐν τῇ ζώνῃ μεταξὺ τῆς γραμμῆς (ὡς νοτίου ὁρίου): Μαμοὺν Τσιφλὶκ - 'Αβντὰν-Μπαλιάμπασι Τεπὲ - Σιρτζὲ Σιβρὶ Τεπὲ - Νοσοκομεῖον - Μετζητιὲ Καλὲ (συμπεριλαμβανομένου) - Σαγγάριος μέχρι Μποσλάρ, καὶ τῆς γραμμῆς (ὡς βορείου ὁρίου): Γιουροὺκ Καρατζᾶ Βερὰν - Λουφτιὲ - Τουρκέσκιοϊ Σουλκὲρ - Καγιατζὶκ - Μαλμὰν 'Εξοῦ-Μπαχτζετζὶκ 'Αγαπουνὰρ-Σεϊγὶντ 'Εϋνοῦ - Γενὶ Κεσὲν - Χαϊντὰρ Καβὰκ Ντινὲκ (μὴ συμπεριλαμβανομένου) - Γοὺν Γιουζοῦ ὄρους μέχρις ἀμέσως Α. 'Ελιὰς Πασᾶ. Τὸ Β Σ. Σ. θὰ ἐνήργει πρὸς ἀνατολάς, ἐπὶ ζώνης ἐδαφικῆς παραλλήλου, νοτίως τῆς εἰρημένης ζώνης ἐπιχειρήσεων τοῦ Α' Σ. Σ., τὸ δὲ Γ' Σ. Σ. θὰ ἐνήργει ὁμοίως πρὸς ἀνατολάς, κινούμενον ἐπὶ ἐδαφικῆς ζώνης παραλλήλου πρὸς τὴν ζώνην ἐπιχειρήσεων τοῦ Α' Σ. Σ. καὶ κειμένης βορείως αὐτῆς.

'Αφ' ἑτέρου ὁ κεμαλικὸς στρατός, μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ περὶ τὸ 'Εσκὶ Σεχὶρ (7 καὶ 8 'Ιουλίου 1921), ἀπεσύρθη ἐπὶ τῆς κυρίας γραμμῆς ἀμύνης αὐτοῦ ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου καὶ βορείως τοῦ Γκεοὺκ καὶ 'Ινλὰρ Κατραντζὶ μέχρι τοῦ Καλὲ Γκρότο, ἣν τοποθεσίαν ὠχύρωσε μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἐπιμελείας καὶ ταχύτητος καὶ ὡς οἷόν τε τελειότερον. Μόνον τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν μετ' ἐλαφρῶν τινων μονάδων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ εἶχε παραμείνει ἔναντι τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου, ὅπως τηρῇ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἑλληνικῆς Στρατιᾶς. Ἔχουσα πρὸ αὐτῆς (πρὸς δυσμὰς) ἡ ῥηθεῖσα τοποθεσία σοβαρὸν ἐμπόδιον τὸν Σαγγάριον, ἀδιάβατον, καὶ συνισταμένη ἐκ γαιωδῶν καὶ δεσποζόντων ὄγκων, διατιθεμένων πεσσοειδῶς, κατὰ βάθος, συναπήρτιζεν ὀρεινοὺς σπονδύλους, περὶ οὓς ὡς πυρῆνας ἀντιστάσεως προσεφέρετο ὡς ἄριστα ἡ ἀρθρωτὴ ἄμυνα, λίαν ἡρμονισμένη πρὸς τὴν φυσικὴν σκληροτράχηλον ἀντίστασιν τοῦ Τούρκου μαχητοῦ.

'Η ὠχυρωμένη ζώνη ἐδάφους τῶν Τούρκων, **πλάτους 25—30 χλμ. περίπου, περιελάμβανε τρεῖς** διακεκριμένας ἀμυντικὰς τοποθεσίας διαδοχικάς: α) Γόρδιον - Τσαναχτζὶκ - Γιλδὶζ - Σαμπάντζα - Ταμποὺρ 'Ογλοῦ - Καλὲ Γκρότο· β) Μπασρίκιοϊ - Κορσακλῆ - Σαρὶ Χαλὶλ - Τσὰλ δὰγ - 'Αρντὶζ - Καρὰ Χουτζᾶ - Κιζὶλ Κογιουντοῦ - Γκιουζουτζὲ Καλέκιοϊ· καὶ γ) ὑψίπεδον Μπεϊτζὰ - Πολατλὶ - Μπαϊμποὺρτ - Καμεστζὶκ - 'Οσμανιὲ - Καλέκιοϊ - Τέμκιοϊ - Μπουγιοὺκ Τσαρὶκ καὶ πολλὰς ἐνδιαμέσους τοιαύτας. 'Η ὅλη ὠχυρωμένη μετωπικὴ γραμμὴ (Γόρδιον - Γιλδὶζ - Καλὲ Γκρότο) εἶχεν ἀνάπτυξιν 60 περίπου χιλιομέτρων καὶ ἐσχημάτιζε γωνίαν, ἧς τὸ μὲν ἓν σκέλος, διῆκον παραλλήλως τῷ Σαγγαρίῳ, εἶχε μέτωπον πρὸς δυσμάς, τὸ δὲ ἕτερον, βαῖνον παραλλήλως τῷ 'Ινλὰρ Κατραντζῆ - Γκεούκ, εἶχε μέτωπον πρὸς νότον. Τὰ δύο σκέλη συνηρθροῦντο εἰς τὸ ὕψωμα τοῦ Γιλδὶζ δάγ. Αἱ ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι, ἐρειδόμεναι ἐπὶ φυσικῶν ὑπερεχόντων ὄγκων, ἐξησφάλιζον ἐπικράτησιν παρατηρήσεως πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς νότον, ὡς καὶ τὰς πρὸς τὰ ὀπίσω συγκοινωνίας τῶν ἀμυνομένων, ὧν αἱ ἀνάγκαι ἀνεφοδιασμοῦ ἐξυπηρετοῦντο ὑπό τε τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ κυρίως ὑπὸ τοῦ σιδηροδρόμου Πολατλὶ - 'Αγκύρας. 'Επηυξάνετο δὲ ἡ ἰσχὺς τῶν ἀμυντικῶν τοποθεσιῶν τῶν Τούρκων ἐκ τῶν πρὸ τοῦ μετώπου αὐτῶν ὑπαρχόντων ῥείθρων καὶ τοῦ καλοῦ τηλεφωνικοῦ συνδέσμου, τοῦ ἐγκατασταθέντος ἐν ταῖς ἀμυντικαῖς τοποθεσίαις κατὰ πᾶσαν ἔννοιαν διευθύνσεως. Μία προκεχωρημένη ὠχυρωμένη τοποθεσία εἶχεν ὑπὸ τῶν Τούρκων παρασκευασθῆ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων περὶ τὸ Μποαλισέ, δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου, καλύπτουσα τὰς γεφύρας Μπεϋλὶκ καὶ Κοβαντζῆ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου. Εἰς τὴν εἰρημένην ὠχυρωμένην ζώνην, ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου, εἶχε συγκεντρωθῆ ἅπασα ἡ τουρκικὴ δύναμις ἐκ 18 μεραρχιῶν, ὑπὸ τὴν ἑνιαίαν διοίκησιν τοῦ 'Ισμὲτ πασᾶ, παρακολουθοῦντος ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοῦ τε Κεμὰλ πασᾶ καὶ τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγον Φεβζῆ πασᾶν, οὗ ὁ σταθμὸς διοικήσεως ἦτο εἰς 'Αλογκιὸζ (σπουδαῖον κόμβον συγκοινωνιῶν). Τὸ σχέδιον ἐνεργείας τῶν Τούρκων συνίστατο: Κατὰ πρῶτον μὲν εἰς ἐπίμονον καὶ πεισματώδη ἄμυναν αὐτῶν, μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἐκ τῆς φθορᾶς ἡ φυσικὴ τοῦ ἐπιτιθεμένου κόπωσις καὶ ἐξάντλησις, εἶτα δὲ εἰς τὴν ἀνάληψιν πρωτοβουλίας ἐνεργείας διὰ συμπαγῶν ἐφεδρικῶν δυνάμεων, ἐπὶ σκοπῷ ἐξωθήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς Τζιχὰν Μπεϋλὶ καὶ τὴν 'Αλμυρὰν Ἔρημον (πρὸς νότον) καὶ ἀποκοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος.

Οὕτω προήλασαν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χώρου συγκεντρώσεως αὐτῶν τὰ Β', Α' καὶ Γ' ἑλληνικὰ σώματα στρατοῦ τῇ 1 Αὐγούστου 1921, ὅπως ἦσαν τεταγμένα. 'Η προχώρησις ἐγίνετο λεπτομερέστερον ἐν τῇ ἑξῆς παρατάξει: Τὸ Β' Σ. Σ. μὲ τὰς V (δεξιὰ) καὶ XIII (ἀριστερὰ) μεραρχίας του συμπαρατεταγμένας. Τὸ Α' Σ. Σ. μὲ τὰς I (δεξιὰ) καὶ II (ἀριστερὰ) μεραρχίας του, ἐν πρώτῃ γραμμῇ, καὶ τὴν XII τοιαύτην ὀπίσω, ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ. Τὸ Γ' Σ. Σ. μὲ τὰς X, VII καὶ III (ἐνισχυμένην καὶ διὰ τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τῆς XI μεραρχίας) μεραρχίας του ἐν συμπαρατάξει (ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά). 'Η ταξιαρχία ἱππικοῦ προηγεῖτο τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς στρατιᾶς, ἤτοι τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἐνῷ συγχρόνως ἡ IX μεραρχία τοῦ σώματος τούτου ἀνεχώρει ἀπὸ 'Ιντζὲ Καρὰ Χισάρ, κινουμένη ὀπίσω καὶ δεξιὰ τοῦ Β' Σ. Σ. Καθ' ἅπαν τὸ μέτωπον αἱ προχωροῦσαι μεραρχίαι προσέκρουσαν εἰς ἀσθενεῖς ἀντιστάσεις τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ, ὅπερ εὐχερῶς ἀπωθήθη ὑπὸ τῶν σωμάτων στρατοῦ πρὸς ἀνατολάς, ὑπενδίδον συνεχῶς, ἀλλὰ τηροῦν συγχρόνως τὴν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπαφήν Τὴν μείζονα ἀντίστασιν ἀντέταξαν: α') 'Η 1η τουρκικὴ μεραρχία ἱππικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ἡ 1η τοιαύτη πεζικοῦ, αἵτινες ὑπερήσπισαν ἐν ἐπιβραδυντικῷ ἀγῶνι δύο διαδοχικάς, ἀμυντικῶς ὠργανωμένας, τοποθεσίας, τοῦ Γιελκὲν Τεπὲ καὶ τοῦ Καρτὰλ ντὰγ περὶ τὸ Μουχαλίτς, κατὰ τῆς III μεραρχίας. β') Τμήματα ἱππικοῦ καταλαβόντα τὰ προγεφυρώματα ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων περὶ τὸ Μποαλιζέ, ἀντιταχθέντα κατὰ τῆς VII μεραρχίας. γ') Τμήματα ἱππικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ περὶ τὸ 'Αμόριον, ἀντιταχθέντα εἰς τὴν προέλασιν τῆς IX μεραρχίας.

Προχωρήσασα ἡ στρατιὰ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς γραμμῆς περίπου: Μουχαλίτς - Σαρίκιοϊ - Σιβρὶ Χισὰρ - γέφυρα Φετῆ ὀγλοῦ, τῇ 5 Αὐγούστου 1921, διέταξε: 1) Ἵνα ἀφεθῶσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου, βορείως μὲν τοῦ Πουρσάκ, τὸ μεικτὸν ἀπόσπασμα τῆς XI μεραρχίας, νοτίως δ' αὐτοῦ, κατὰ μῆκος τοῦ ἀνατολικοῦ βραχίονος τοῦ Σαγγαρίου, ἡ VII μεραρχία, ἐνισχυομένη καὶ διὰ βαρέος πυροβολικοῦ· καὶ 2) Ἵνα αἱ λοιποὶ δυνάμεις τοῦ Γ' Σ. Σ. (III καὶ X μεραρχίαι) καὶ τὸ Α' Σ. Σ. διολισθήσωσι πρὸς νότον, ὀπίσω τοῦ ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος μεικτοῦ ἀποσπάσματος καὶ τῆς VII μεραρχίας σχηματισθησομένου παραπετάσματος, καὶ ἀφοῦ ἀχθῶσι νοτίως τοῦ Σαγγαρίου συνεχίσωσι τὴν προέλασιν αὐτῶν περαιτέρω δι' ἐκτελέσεως ἡμιστροφῆς ἐπ' ἀριστερὰ μὲ διεύθυνσιν βορειοανατολικήν, ἕως οὗ φθάσωσιν ἔναντι τῶν ἀντικειμε**νικῶν αὐτῶν σκοπῶν, ἤτοι ἔναντι τῆς ἀμυντικῆς**

Digitized by Google

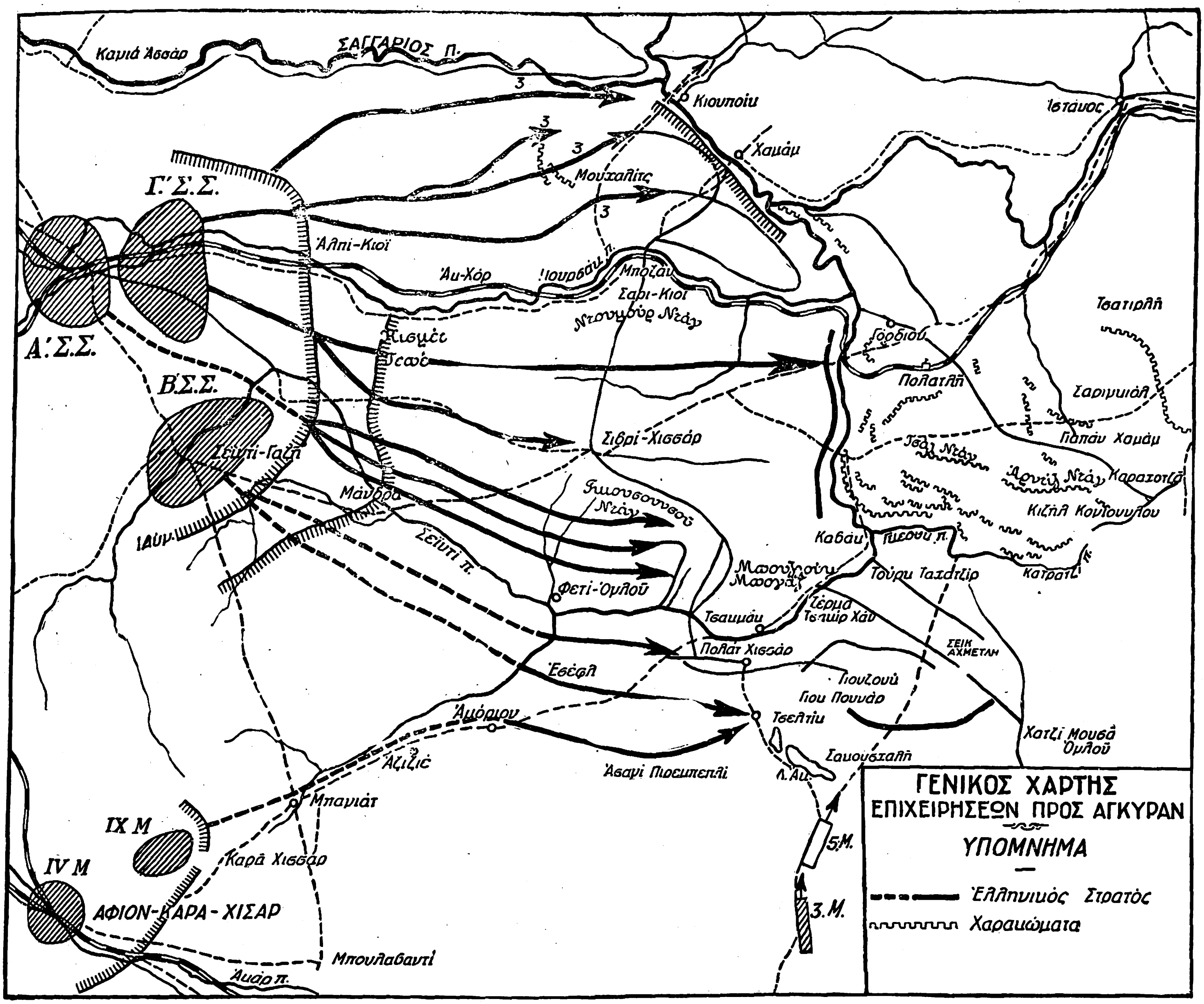

Γενικὸς χάρτης ἐπιχειρήσεων πρὸς Ἄγκυραν.

τοποθεσίας τῶν Τούρκων τῆς κειμένης βορείως τοῦ ποταμοῦ Γκεοὺκ - Ἰνλὰρ Κατρανζῆ. Οὕτως αἱ μὲν ἐπιθέσεις τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τῆς XI μεραρχίας καὶ τῆς VII τοιαύτης θ' ἀπετέλουν δευτερευούσας προσπαθείας κατὰ τοῦ ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου μετώπου τῆς ὠχυρωμένης τουρκικῆς τοποθεσίας, ἐνῷ τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν θὰ ἐξετέλει ἡ κυρία μᾶζα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ τῶν Β΄, Α΄ καὶ Γ΄ Σ. Σ. κατὰ τοῦ βορείως τοῦ ποταμοῦ Γκεοὺκ - Ἰνλὰρ Κατραντζῆ μετώπου τῶν Τούρκων. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἑλιγμοῦ τούτου τῆς ἡμιστροφῆς ἐπ' ἀριστερά, μὲ γενικὴν διεύθυνσιν πρὸς βορειοανατολάς, ἡ στρατιὰ ὥρισε ζώνας προελάσεως καὶ ἐπιχειρήσεων τὰς ἑξῆς:

α) Διὰ τὸ Γ΄ Σ. Σ. μεταξὺ τοῦ Σαγγαρίου καὶ τῆς γραμμῆς: Σιναρλὶ (συμπεριλαμβ.) - ὁδὸς Οὐζοὺμπεϋ - Ἰνλὰρ Κατρατζῆ (μὴ συμπεριλ.). Τὸ σῶμα τοῦτο θὰ ἐκαλύπτετο βορείως τοῦ Σαγγαρίου διὰ μεικτοῦ ἀποσπάσματος, παρακολουθοῦντος τὴν κίνησιν αὐτοῦ καὶ καλύπτοντος τὸ ἀριστερόν του. β) Διὰ τὸ Α΄ Σ. Σ μεταξὺ τῆς ἀνωτέρω γραμμῆς καὶ τῆς γραμμῆς: Τουλὲρ Οὐζούμπεϋ (κατὰ τοὺς κατοίκους Γιουσούκμπασι) - Ζαμπακλὶ (κατὰ τοὺς κατοίκους Κοκὰρ) συμπεριλαμβανομένης· καὶ γ) Διὰ τὸ Β΄ Σ. Σ. τὴν ζώνην ἐδάφους τὴν κειμένην ἀνατολικώτερον τοῦ δεξιοῦ ὁρίου τῆς ζώνης τοῦ Α΄ Σ. Σ. Τὸ Β΄ Σ. Σ. ἔδει νὰ προελαύνῃ μὲ κλιμακωτὴν διάταξιν, ἐν ἀμυντικῇ καμπῇ δεξιᾷ. Ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ, ὑπαχθεῖσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Β΄ Σ. Σ., ἔδει νὰ ἀσφαλίζῃ τὸ δεξιὸν (ἀνατολικὸν) πλευρὸν τῆς στρατιᾶς. Οὕτω τὰ σώματα στρατοῦ, προχωρήσαντα πρὸς βορειοανατολάς, ἤχθησαν τῇ 9 Αὐγούστου 1921 μέχρι τῆς γενικῆς γραμμῆς: ὑψώματα 4 χλμ. Β τοῦ Τοὺρκ Ταχαζὶρ (ἀριστερὰ ὄχθη Σαγγαρίου) - ὑψώματα 8 χλμ. Α. Τοὺρκ Ταχαζὶρ-ἀμέσως Ν. τοῦ Κὸρτ Τακλὶ (Τοπτσά, κατὰ τοὺς κατοίκους) ὑψώματα 6 χλμ. Ν.Δ. Ζαμπακλὶ (Κοκάρ, κατὰ τοὺς κατοίκους) - 8 χλμ. ΒΑ. Χατζῆ Μουσᾶ Ὀγλοῦ.

Τῇ 10 Αὐγούστου 1921 τὰ σώματα στρατοῦ προσεπέλασαν τῇ ἐχθρικῇ τοποθεσίᾳ, καταλαβόντα τὴν ἀμέσως νοτίως τοῦ Γκεοὺκ-Κατραντζῆ ποταμοῦ κορυφογραμμήν, ἐκδιώξαντα ἐχθρικὰ τμήματα κατέχοντα τὰς προκεχωρημένας ταύτας θέσεις. Μικρὰ τμήματα τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν καὶ τοῦ ἱππικοῦ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰς προφυλακὰς τῶν Τούρκων, κατεχόντων τὴν πρώτην ἀμυντικὴν γραμμὴν τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας. Ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς 11 Αὐγούστου 1921 ἤρξαντο οἱ σκληροὶ ἐκεῖνοι ἀγῶνες τοῦ ἑλληνικοῦ κατὰ τοῦ κεμαλικοῦ στρατοῦ, ἀμυνομένου πεισμόνως καὶ λυσσωδῶς ἐπὶ τῶν πρὸς τοῦτο ἐπιμελῶς ὠργανωμένων διαδοχικῶν τοποθεσιῶν καὶ συγκροτημάτων ὀχυρῶν. Τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς αἱ προθέσεις συνίσταντο εἰς τὸ νὰ ἐκτελεσθῇ κυρία προσπάθεια διαρρήξεως τοῦ κυρίου ἐχθρικοῦ μετώπου εἰς τὴν περιοχήν: Ἀντηρὶς ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ Ἰλιτζᾶ-Τμῆμα ἐχθρικοῦ μετώπου 4 χλμ. ΒΑ. τοῦ Ἰνλὰρ Κατρατζῆ καὶ δυτικῶς Ταμποὺρ Ὀγλοῦ, συγχρόνως δὲ νὰ ὑπερκερασθῇ τὸ τουρκικὸν μέτωπον ἀνατολικῶς τοῦ Ἰντζιρλί. Καὶ τὴν μὲν διάσπασιν τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου ἔδει νὰ ἐπιτύχῃ ἡ στρατιὰ διὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ Γ΄ Σ. Σ. καὶ τῆς ἀριστερᾶς τοιαύτης τοῦ Α΄ Σ. Σ., τὴν δὲ ὑπερκέρασιν θὰ ἐπεζήτει διὰ τοῦ Β΄ Σ. Σ καὶ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ. Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ θὰ ἐπεδιώκοντο τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα ὑπὸ τῆς κυρίας μάζης τῆς Στρατιᾶς, ἐνεργούσης κατὰ τοῦ βορείως τοῦ Γκεοὺκ - Κατρατζῆ ποταμοῦ μετώπου τῆς τουρκικῆς παρατάξεως, (ἤτοι ἀπὸ Ν. πρὸς Β.), ἡ VII μεραρχία καὶ τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα τῆς XI μεραρχίας θὰ ἐξετέλουν, ταυτοχρόνως, δευτερευούσας προσπαθείας (ἀπὸ Δ. πρὸς Α.), ἐνεργοῦσαι κατὰ τοῦ ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου μετώπου παρατάξεως τῶν Τούρκων. Ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρέσχε τὴν πληροφορίαν ὅτι μεγάλαι τουρκικαὶ δυνάμεις μετακινοῦνται πρὸς ἀνατολάς, ἀποσυρόμεναι ἐκ τοῦ ὠχυρωμένου μετώπου Γκεοὺλ-Κατρατζῆ καὶ ἐπεκτείνουσαι τὸ μέτωπον τῶν Τούρκων κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην. Ἡ Στρατιὰ τότε διέταξεν, ἵνα τὸ Β΄ Σ. Σ., κλιμακούμενον ὀπίσω καὶ δεξιὰ (πρὸς ἀνατολάς), παραμείνῃ κατὰ τὴν 11ην Αὐγούστου 1921 εἰς τὰς θέσεις του ὀχυρούμενον (δι' ἀμυντικῆς ἐπικαμπῆς), τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ διατιθεμένης πρὸς ἐπέκτασιν πρὸς ἀνατολὰς **τῆς παρατάξεως τοῦ Β΄ Σ. Σ.** Οὕτω δὲν συνεχρονίσθη τότε ἡ ἐνέργεια τοῦ Σ. Σ. τούτου πρὸς τὴν τῶν Α΄ καὶ Γ΄ σωμάτων. Τὸ ἱππικὸν ἀφ' ἑτέρου τοῦ Φαχρεδὶν βέη, μὴ ἀπασχοληθὲν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, πρὸ τοῦ μετώπου τῆς ὁποίας διέθεσε πρὸς κάλυψιν μικρὰ μόνον τμήματα, ἐξετέλεσεν ἐπιδρομὰς πρὸς τὰ νῶτα τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ σύλληψις ἑλληνικῶν τινων ἐφοδιοπομπῶν.

Ἡ διάταξις τότε τῶν μονάδων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῆς ὅλης ὠχυρωμένης τοποθεσίας ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου καὶ βορείως τοῦ Γκεοὺκ-Κατρατζῆ ἦτο ὡς ἑξῆς:

Τὸ ἔκτακτον σῶμα στρατοῦ ἢ σῶμα τοῦ Κοτζᾶ Ἰλῆ (17η καὶ 19η μεραχίαι) εἰς τὸ δεξιόν, βορείως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἐσκὶ Σεχὶρ - Ἀγκύρας μέχρι τοῦ Γορδίου. Ἡ 12η ὁμὰς μεραρχιῶν (3η (Καυκάσου), 23η καὶ 57η μεραρχίαι) νοτίως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι Τσανακτζῆ. Ἡ 4η ὁμὰς μεραρχιῶν (5η (Καυκάσου), 7η καὶ 61η μεραρχίαι πεζικοῦ καὶ 1η μεραρχία ἱππικοῦ) ἐπὶ τοῦ Γιλδὶζ ντάγ. Ἡ 3η Ὁμὰς ἀπὸ Σαμπάντζας μέχρις Ἀλατζὶκ (5η, 8η καὶ 15η (Καυκάσου) μεραρχίαι). Η 2α ὁμὰς ἀπὸ Ἀλατζὶκ ἑκατέρωθεν τοῦ Κατρατζῆ (4η, 9η καὶ 24 μεραρχίαι). Ἡ 1η ὁμὰς μεραρχιῶν (1η, 2α καὶ 49η μεραρχίαι) ἔτι ἀνατολικώτερον περὶ τὸ Γιαϊτζὶ-Καλὲ Γκρότο. Ἡ 5η ὁμάς, ἔτι ἀριστερώτερον, παρὰ τὸ Καλὲ Γκρότο, ἣν συνίστα ἅπαν τὸ ἱππικὸν ὑπὸ τὸν Φαχρεδὶν βέην, πλὴν τῆς 1ης μεραρχίας ἱππικοῦ καὶ τοῦ 29ου συντάγματος ἱππικοῦ, καὶ ἥτις διαρκῶς σχεδὸν ἐκινεῖτο εἰς τὰ νῶτα τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς ἑλληνικῆς Στρατιᾶς. Οἱ κύριοι ὀρεινοὶ σπόνδυλοι, οἵτινες συνίστων τοὺς κυρίους ἰσχυροὺς πυρῆνας ἀντιστάσεως ἐπὶ τῆς πρώτης ὠργανωμένης ἀμυντικῆς τοποθεσίας, βορείως τοῦ Γκεοὺκ-Κατραντζῆ ποταμοῦ ἦσαν τὰ συγκροτήματα τῶν ἔργων: *Σαμπάντζα, Ταμποὺρ Ὀγλοῦ* καὶ *Καλὲ Γκρότο,* ἐφ' ὧν θὰ ἠρείδετο ἡ ὅλη ἄμυνα τῶν Τούρκων.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπίθεσις λεπτομερέστερον ἐνηργήθη τότε ὡς ἑξῆς:

Α) *11—12 Αὐγούστου 1921.* Τὸ κατέχον τὴν δε-

Digitized by Google

ξιὰν πτέρυγα, ἐν τῇ παρατάξει, Β΄ σῶμα στρατοῦ ἐτήρησεν ἀμυντικὴν διάταξιν, ἀρχόμενον νὰ ὀργανώνῃ ἀμυντικῶς τὸ ἔδαφος, μὲ τὴν V μεραχίαν δεξιὰ (νοτίως Κερπίτς) καὶ τὴν XIII τοιαύτην ἀριστερὰ (περὶ Γενὶ Γιαπάν), τῆς IX τοιαύτης τηρουμένης ὀπίσω τῆς V μεραρχίας καὶ δεξιὰ αὐτῆς, τῆς δὲ ταξιαρχίας ἱππικοῦ ἀνατολικώτερον καὶ ἐν προεκτάσει τῆς V μεραρχίας. Ἡ ἀμυντικὴ διάταξις αὕτη ἐλήφθη κατόπιν διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, διότι, ὡς προείρηται, αἱ ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις ἔφερον ὅτι μεγάλαι συγκεντρώσεις τουρκικοῦ στρατοῦ εἶχον παρατηρηθῆ ἀνατολικῶς τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς Στρατιᾶς, ἐνῷ, ὡς ἀπεδείχθη, αἱ τοιαῦται κινήσεις ὠφείλοντο εἰς χωρικοὺς ἀποσυρομένους πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην μετὰ τῶν ποιμνίων των. Οὐχ ἧττον ἡ XIII μεραρχία διὰ τοῦ πυροβολικοῦ της καὶ διὰ τῶν 3ου συντάγματος πεζικοῦ αὐτῆς, τὸ πρῶτον, εἶτα δὲ καὶ τοῦ 5/42 εὐζώνων, συνέδραμε τὸν ἀγῶνα τῆς δυτικώτερον μαχομένης I μεραρχίας.

Τὸ Α΄ Σῶμα Στρατοῦ, κατέχον τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως, ἐκινήθη πρὸς ἐπίθεσιν, ἔχον τὴν I μεραρχίαν δεξιὰ (Ν. Κανλί), τὴν II τοιαύτην ἀριστερὰ (Ν. Κιρὲξ ὀγλοῦ) καὶ τηροῦν τὴν XII μεραρχίαν ὀπίσω ἐν ἐφεδρείᾳ. Αἱ μεραρχίαι πρώτης γραμμῆς προσήγγισαν εἰς τὰ χαρακώματα τῶν Τούρκων κατὰ τὴν νύκτα τῆς 11 Αὐγούστου 1921 καὶ ἅμα τῇ ἕῳ τῆς ἐπομένης ὁρμητικώτατα ἐπετέθησαν κατὰ τῆς ἀμυντικῆς ὠργανωμένης τοποθεσίας τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ τὰ ἐν τῇ γραμμῇ μάχης 5ον καὶ 4ον συντάγματα πεζικοῦ τῆς I μεραρχίας καὶ 34ον καὶ 7ον τοιοῦτον τῆς II, ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 12 Αὐγούστου ὑφίστανται σφοδρὰς ἀντεπιθέσεις τῆς 2ας καὶ μέρους τῆς 3ης ὁμάδος μεραρχιῶν τῶν Τούρκων, αἵτινες διαταγῇ τοῦ Φεβζῆ πασᾶ διηυθύνθησαν κατὰ τοῦ μετώπου καὶ τῶν πλευρῶν τοῦ Α΄ Σ.Σ. καὶ περιήγαγον εἰς δυσκολωτάτην θέσιν τὰς εἰρημένας ἑλληνικὰς μεραρχίας, αἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐμπλέξωσιν εἰς ἀγῶνα καὶ τὰς ἐφεδρείας των (1/38 σύνταγμα εὐζώνων τῆς I μεραρχίας καὶ 1ον σύνταγμα πεζικοῦ τῆς II μεραρχίας). Ἀκόμη καὶ τὸ Α΄ Σ. Σ. ἐνίσχυσε τὴν μὲν I μεραρχίαν διὰ τοῦ 14ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς XII μεραρχίας, ὡς καὶ διὰ μοίρας βαρέος πυροβολικοῦ, τὴν II δὲ τοιαύτην διὰ τάγματος ἐξ ἑκατέρου τῶν 41ου καὶ 46ου συνταγμάτων πεζικοῦ τῆς XII μεραρχίας. Τῇ ἐπεμβάσει δέ, ὡς προείρηται, καὶ τῆς XIII μεραρχίας κατώρθωσε τὸ Α΄ Σ. Σ. νὰ κρατηθῇ ἐπὶ τῶν ἁλωθέντων ὑψωμάτων τοῦ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ καὶ τοῦ Κανλῆ, ἀπωθῆσαν τὰς λυσσώδεις ἀντεπιθέσεις τῶν Τούρκων (2ας καὶ μέρους τῆς 3ης ὁμάδος μεραρχιῶν).

Τὸ Γ΄ Σ. Σ. προελάσαν καὶ λαβὸν στενὴν ἐπαφὴν ἐπετέθη μὲ τὴν X μεραρχίαν δεξιὰ (Ἰνλὰρ Καρατζῆ - Ἰλιτζᾶ) καὶ τὴν III τοιαύτην ἀριστερὰ (νοτιως Γιλδίζ). Ἑκατέρα τῶν μεραρχιῶν τούτων διέθηκεν ἐν πρώτῃ γραμμῇ δύο συντάγματα πεζικοῦ (τὰ 28ον καὶ 27ον ἡ X μεραρχία, καὶ τὰ 12ον σύνταγμα πεζικοῦ καὶ 2/39 σύνταγμα εὐζώνων ἡ III), ἐτήρησε δὲ ἓν σύνταγμα πεζικοῦ ὡς ἐφεδρείαν (τὸ 30ὸν σύνταγμα πεζικοῦ ἡ X μεραρχία, καὶ τὸ 6ον τοιοῦτον ἡ III). Ἡ τοιαύτη προχώρησις ἀφῆκεν εἰς χεῖρας τοῦ σώματος στρατοῦ τούτου τὰ πρῶτα χαρακώματα τῶν Τούρκων ἐπὶ τῶν μικρῶν βορείως τοῦ Ἰλιτζᾶ ὑψωμάτων, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ τῶν βορείως τοῦ Γκεοὺκ ὑψωμάτων τοιαῦτα καὶ τὸν ὄγκον τοῦ Γιλδὶζ ντάγ.

Ἡ VII μεραρχία, ἐνισχυμένη καὶ διὰ τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς XI μεραρχίας κατὰ τὴν νύκτα τῆς 11 Αὐγούστου 1921, μετὰ τὰς ἀναγκαίας προπαρασκευάς, ἐγεφύρωσε τὸν Σαγγάριον νοτιώτερον τοῦ Μπεϊλὶκ Κιοπροῦ καὶ ἔτι νοτιώτερον παρὰ τὸ Καρὰ Ἐλιὰς ἐντὸς ½ ὥρας, ἀφοῦ πρότερον, ἐντὸς 23΄ τῆς ὥρας, ὑπὸ τὰ συνεχῆ πυρὰ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Τούρκων, εἶχεν ἐγκαταστήσει πορθμεῖον, καὶ διεπεραίωσεν ἐν προγεφυρώματι, ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου, πρῶτον μὲν τὸ 37ον σύνταγμα πεζικοῦ αὐτῆς, εἶτα δὲ καὶ δύο τάγματα τοῦ 22ου τοιούτου, μετὰ δύο πεδινῶν πυροβολαρχιῶν καὶ 1 ½ ὀρειβατικῆς τοιαύτης. Ἡ ζεῦξις καὶ ἡ διαπεραίωσις τῶν δυνάμεων τούτων ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τῶν Τούρκων διηυκολύνθη σπουδαίως πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς ἐπικρατούσης ὁμίχλης, εἶτα δὲ καὶ ὑπὸ ἐπιδεικτικῶν ἐπιθέσεων, ἃς ἡ VII μεραρχία ἐνήργησε συγχρόνως εἰς τέσσαρα ἄλλα σημεῖα τοῦ Σαγγαρίου (εἰς Καβουτζὶ κιοπροῦ, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Πουρσὰκ βορείως τοῦ Γορδίου, παρὰ τὸν πόρον Τεκέκιοϊ καὶ εἰς Κιοπρίμπασι) πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν Τούρκων. Οἱ Τοῦρκοι ἐνήργησαν λυσσώδεις ἐπιθέσεις κατὰ τὸ ἀπόγευμα καὶ τὴν νύκτα τῆς 11ης Αὐγούστου καὶ εἶχον μάλιστα κατορθώσει νὰ καταλάβωσι τὸν παρὰ τὸ Καρὰ Ἐλιὰς κωνικὸν λόφον, ἀποκληθέντα «λόφον θανάτου», ἀλλ᾽ ὁρμητικωτάτη ἐπίθεσις τῆς VII μεραρχίας διὰ δύο ταγμάτων τοῦ 22ου καὶ δύο τοιούτων τοῦ 23ου συνταγμάτων πεζικοῦ, τῇ συνδρομῇ καὶ ἅπαντος τοῦ πυροβολικοῦ τῆς μεραρχίας, ἀπώθησεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν καὶ διηύρυνε τὸ προγεφύρωμα πρὸς ἀνατολάς. Ἑνὸς τῶν ταγμάτων τοῦ 22ου συντάγματος πεζικοῦ πάντες οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν εἶχον τεθῆ τότε ἐκτὸς μάχης.

Β΄) *13—16 Αὐγούστου 1921.* Τὸ Β΄ Σ. Σ. ἤρξατο ἐπιτιθέμενον μὲ τὴν V μεραρχίαν δεξιὰ (πρὸς Καλὲ Γκρότο) καὶ τὴν XIII μεραρχίαν αὐτοῦ ἀριστερὰ (πρὸς Γιατζί), τηρῆσαν ὀπίσω (πρὸς Κερπὶτς) ἐν ἐφεδρείᾳ τὴν IX μεραρχίαν, ἐνῷ ἀνατολικώτερον ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ. Μετὰ τετραήμερον σκληρότατον, πεισματώδη καὶ ἐπίμονον ἀγῶνα, καθ᾽ ὃν οἱ ἐπιτιθέμενοι μετεβάλλοντο εἰς ἀμυνομένους, ἀποκρούοντες λυσσώδεις ἀντεπιθέσεις τῶν ἀντιπάλων, καὶ ἀντιστρόφως, ἡ γιγαντομαχία ἐκείνη ἀπέληξεν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ Β΄ Σ. Σ., ὃ κατέλαβεν ὁριστικῶς (16 Αὐγούστου 1921) τὸ Καλὲ Γκρότο ὡς καὶ τὰ τελευταῖα συγκροτήματα τῶν ἔργων τῶν Τούρκων ἐπὶ τοῦ βραχώδους βορειοτέρου ὑψώματος τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ «Καλὲ Γκρότο», ὁλοσχερῶς ἐκβληθέντων ἐκεῖθεν τῶν Τούρκων δι᾽ ἡρωϊκῶν προσπαθειῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ καὶ τῶν νικητῶν ἡ κατάστασις, ἐκ τῆς μεγίστης φθορᾶς, δὲν ἐπέτρεψε νὰ γένηται ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας. Οὕτως αἱ 1η καὶ 5η τουρκικαὶ ὁμάδες μεραρχιῶν, καθ᾽ ὧν ἐπάλαισε τὸ Β΄ Σ. Σ., ἀπεσύρθησαν βορειότερον ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀμυντικῆς τοποθεσίας: Μπουγιοὺκ Τσαλὶς-Καρὰ Χοντζᾶ.

Τὸ Α΄ Σ. Σ., συνεχίσαν τὰς προσπαθείας αὐτοῦ, ἐν τῇ αὐτῇ διατάξει (ἡ I μεραρχία δεξιά, ἡ II τοιαύτη ἀριστερὰ καὶ ἡ XII ὀπίσω ἐν ἐφεδρείᾳ) προήλασε καί, μετὰ δεινότατον ἀγῶνα, καθ᾽ ὅν, ὡς προείρηται, ἤχθησαν εἰς τὴν γραμμὴν μάχης οὐ μόνον αἱ ἐφεδρεῖαι τῶν ἐν πρώτῃ γραμμῇ μεραρχιῶν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸ πυροβολικὸν καὶ ἀκόμη τέσσαρα τάγματα πεζικοῦ τῆς XII μεραρχίας, κατώρθωσε τῇ 14 Αὐγούστου νὰ ἁλώσῃ τὸ ὀχυρὸν συγκρότημα τῶν ἔργων «Ταμποὺρ Ὀγλοῦ»-«Κιρὲζ Ὀγλοῦ»-«Ἐβλὶ Φακιλὶ» καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τὴν 2αν καὶ μέρος τῆς 3ης ὁμάδος μεραρχιῶν τῶν Τούρκων (ὁδηγουμένας ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελάρχου Φεβζῆ πασᾶ), ἀναγκάσαν αὐτὰς νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὴν δευτέραν ἀμυντικὴν αὐτῶν τοποθεσίαν ἐπὶ τοῦ Ἀρτὶζ δάγ. Αἱ μεραρχίαι τοῦ Α΄ Σ. Σ. εἶχον τόσας τρομακτικὰς ὑποστῆ ἀπωλείας κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἐκείνους ἀγῶνας αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ εἶναι εἰς αὐτὰς δυνατὸν νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὴν ἐπιτυχίαν διὰ συντόνου διώξεως. Ἐδέησε τὸ Α΄ Σ. Σ. προσκαίρως τότε νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τῶν ἁλωθεισῶν θέσεων, ἵνα ἀνασυνταχθῇ.

Τὸ Γ΄ Σ. Σ., ἐξακολουθῆσαν τὴν ἐπίθεσίν του, κατέλαβε τὰ δυτικῶς τοῦ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ ὑψώματα καὶ τὸν ὀχυρώτατον «τραπεζοειδῆ λόφον» βορείως τοῦ Ἰλιτζᾶ καὶ προσέκρουσε πρῶτον μὲν εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Γιλδὶζ δὰγ τουρκικὰς περιβολάς, ἐνισχυμένας καὶ διὰ διπλῶν σειρῶν συρματοπλεγμάτων, εἶτα δὲ καὶ εἰς τὸ ἰσχυρὸν συγκρότημα ἔργων ὀχυρωτικῆς πεδίου μάχης ἐξ ἀλλεπαλλήλων σειρῶν χαρακωμάτων, ἐνισχυμένων καὶ δι᾽ ἀμυντικῶν ἐπιβοηθημάτων, ἃ οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἱδρύσει ἐπὶ τοῦ δεσπόζοντος καὶ περιβλέπτου ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Σαμπάντζας. Τὴν κατὰ τοῦ ὀχυρωτάτου τούτου πυρῆνος ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων ἐπίθεσιν αὐτοῦ τὸ Γ΄ Σ. Σ. ὠργάνωσε κατόπιν ἀναγνωρίσεων τοῦ ἐπιτελάρχου του διὰ συγχρόνων συγκλινουσῶν προσπαθειῶν πρὸς τὸ ὕψωμα τοῦτο τῶν 27ου καὶ 30οῦ συνταγμάτων πεζικοῦ τῆς X μεραρχίας καὶ τοῦ 12 τοιούτου τῆς III μεραρχίας, ὑποστηριζομένων ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὁλοκλήρου τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ σώματος στρατοῦ, ἐνῷ συγχρόνως τὸ μὲν 28ον σύνταγμα πεζικοῦ τῆς X μεραρχίας θὰ ἐτήρει τὰ ἁλωθέντα ὑψώματα δυτικῶς τοῦ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ, τὸ δὲ 2/39 σύνταγμα εὐζώνων τῆς III μεραρχίας θὰ ἐκάλυπτε τὸ μέτωπον περιβάλλον τὰς περιβολὰς τοῦ Γιλδὶζ ντάγ, καὶ τὸ 6ον σύνταγμα πεζικοῦ τῆς ἰδίας μεραρχίας θὰ ἐτηρεῖτο ὡς γενικὴ ἐφεδρεία ὀπίσω. Μετὰ ὁρμητικωτάτην ἐπίθεσιν καὶ ἡρωϊκὴν διὰ τῆς λόγχης, σώματος πρὸς σῶμα, πάλην, οἱ Τοῦρκοι τῆς 4ης καὶ τοῦ πλείστου τῆς δυνάμεως τῆς 3ης ὁμάδος μεραρχιῶν, ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἰσμὲτ πασᾶ, ἐξετοπίσθησαν ἐκ τῶν χαρακωμάτων αὐτῶν τῆς Σαμπάντζας περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 15 Αὐγούστου. Ἀλλὰ διαρκούσης τῆς νυκτὸς τῆς ἡμέρας ἐκείνης (15 Αὐγούστου) οἱ Τοῦρκοι ἐξετέλεσαν συνεχεῖς μέχρι τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης δι᾽ ἀνεπάφων δυνάμεων ἐπιθετικὰς ἐπιστροφάς, πρὸς ἐπανάκτησιν τοῦ συγκροτήματος τῶν ἔργων ἐκείνου, ἀποκρουσθείσας πάσας ὑπὸ τῶν συνταγμάτων τῆς X μεραρχίας διὰ χειροβομβίδων καὶ διὰ τῆς λόγχης. Οὕτω μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ τοῦ ἰσχυροτάτου ἐρείσματος τούτου, κατόπιν τῶν γιγαντομαχιῶν ἐκείνων, καθ᾽ ἃς ἐπεδείχθη ἐκ μέρους μὲν τῶν Ἑλλήνων ἄφθαστος ἡρωϊσμὸς καὶ ἀκατάβλητος γενναιότης καὶ ὁρμητικότης, ἐκ μέρους δὲ τῶν Τούρκων πεισματώδης καὶ λυσσαλέα καρτερικότης καὶ ἰσχυρὰ αὐτῶν καὶ σκληροτράχηλος πεισμονή, οἱ Τοῦρκοι ἀπελπισθέντες περὶ ἐπανακτήσεως τοῦ ὑψώματος τῆς Σαμπάντζας, ὑπεχώρησαν ἐν τάχει πρὸς τὴν προτέρωθεν ὠργανωμένην βορειότερον δευτέραν αὐτῶν τοποθεσίαν: Τσὰλ δάγ-ὑψώματα Σαρὶ Χαλὶλ-Κορσακλί. Τὸ Γ΄ Σ. Σ. ἀπὸ τῆς 16ης Αὐγούστου ἐκινήθη πρὸς βορρᾶν, διατάξαν τὰς μεραρχίας αὐτοῦ νὰ ἐνεργήσωσι τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, παρὰ τὰς μεγίστας ἀπωλείας, ἃς εἶχον ὑποστῆ. Καὶ ἡ μὲν X μεραρχία αὐτοῦ διηυθύνθη πρὸς Τσὰλ δὰγ (μεικτὸν ἀπόσπασμα 28ου συντάγματος πεζικοῦ) καὶ πρὸς τὰ ὑψώματα Σιβρὶ (μεικτὸν ἀπόσπασμα 30οῦ συντάγματος πεζικοῦ), τηρηθέντος ὀπίσω τοῦ 27ου συντάγματος πεζικοῦ· ἡ δὲ III μεραρχία διηυθύνθη πρὸς τὰ ὑψώματα Σαρὶ Χαλὶλ (Μικτὸν ἀπόσπασμα 2/39 εὐζώνων)-Κορσακλῆ (μεικτὸν ἀπόσπασμα 12ου συντάγματος πεζικοῦ).

Ἡ VII μεραρχία μετὰ ἀνάπαυσιν μιᾶς ἡμέρας ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς τῇ 3ῃ ὥρᾳ τῆς 15 Αὐγούστου 1921 πρὸς διάρρηξιν τῆς τουρκικῆς τοποθεσίας Τσεκερδὲκ - Ἰνετζιλὰρ διὰ φάλαγγος ἐκ 4 ταγμάτων (I καὶ II/23ου Σ. Π., III/16ου Σ. Π. καὶ III/22ου Σ. Π.) καὶ ἐκ δύο μοιρῶν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ οὐλαμοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ ἐπιθετικὴ αὕτη φάλαγξ μετὰ πεισματώδη καὶ ἐντονωτάτην προσπάθειαν κατέλαβε τὸν ἀποκληθέντα «ὀδοντωτὸν λόφον» ἀνατολικῶς τοῦ Καρὰ Ἐλιὰς καὶ ἐπεξέτεινε διευρύνασα ἔτι μᾶλλον πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς βορρᾶν τὸ προγεφύρωμα. Οὕτως οἱ Τοῦρκοι ἀπεσύρθησαν καὶ ἀπὸ τοῦ τμήματος τοῦ μετώπου τούτου πρὸς τὴν δευτέραν αὐτῶν ἀμυντικῶς ὠργανωμένην τοποθεσίαν δυτικῶς τοῦ Πολατλί, χωρὶς ὅμως νὰ καταδιωχθῶσιν ὑπὸ τῆς VII μεραρχίας, ἥτις ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὖθις τοῦ Γ΄ Σ. Στρατοῦ.

Γ) *17—21 Αὐγούστου 1921.* Οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον ἤδη τὴν δευτέραν αὐτῶν ἀμυντικῶς ὠργανωμένην τοποθεσίαν, ἤτοι: τὰ ὑψώματα τῆς στενωποῦ Δ. Πολατλὶ - «Μαῦρον βραχώδη λόφον 913». ὑψώματα Κορσακλὶ - ὑψώματα Σαρὶ Χαλὶλ - Τσὰλ δὰγ - Ἀρντὶζ δὰγ - ὑψώματα Καρὰ Χόντζα—ὑψώματα Μπουγιοὺκ Τσαλίς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἑλληνικὴ Στρατιὰ ἐπεζήτησε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τῆς τοποθεσίας ταύτης. Καὶ τὸ μὲν Β΄ Σ. Σ., ὑποστὰν δεινὴν φθορὰν κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ πρὸς ἅλωσιν τοῦ συγκροτήματος τῶν ἔργων τοῦ Καλὲ Γκρότο, μικρὰν μόνον ἐπραγματοποίησε πρόοδον διὰ τῆς IX αὐτοῦ μεραρχίας, πρὸς Κιζὶλ Κουγιουνλοῦ (18 Αὐγούστου), ἐκαλύφθη ἐπὶ τῶν ἁλωθεισῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ θέσεων καὶ ἀπέσπασε πρὸς Σαμπάντζαν, ἤτοι ὀπίσω τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς Στρατιᾶς, τὴν IX αὐτοῦ μεραρχίαν. Δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι τοῦ σώματος στρατοῦ τούτου, ἐπὶ τῶν θέσεων αὐτοῦ πλέον ὀργανουμένου ἀμυντικῶς, ἔπαυσε πᾶσα περαιτέρω ἐνεργητικότης. Τὸ δὲ Α΄ Σ. Σ., ἀφοῦ κατὰ τὴν 17ην Αὐγούστου διηυθέτησε τὰς προφυλακάς του, προήλασε κατὰ τὴν ἑπομένην διὰ τῆς XII μεραρχίας αὐτοῦ, διαθεσάσης δύο φάλαγγας ἐπιθέσεως, τὴν τοῦ 14ου συντάγματος πεζικοῦ (δεξιά) καὶ τὴν τοῦ 41ου τοιούτου (ἀριστερὰ) καὶ τηρησάσης ὀπίσω ἐν ἐφεδρείᾳ τὸ 46ον σύνταγμα πεζικοῦ, καὶ οὕτω κατέλαβεν ἐν μέρει τὸ Ἀρντὶζ δάγ, ὅπερ, τῇ 19 Αὐγούστου, τὸ Α΄ Σ. Σ., προχωρησασῶν καὶ τῶν I καὶ II μεραρχιῶν αὐτοῦ, κατέλαβεν ὁλοσχερῶς, ἀποδιωχθέντων βορειότερον τῶν Τούρκων. Διευθετῆσαν δὲ τὸ εἰρημένον σῶμα στρατοῦ καὶ τὴν παράταξιν τῆς II αὐτοῦ μεραρχίας κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τοῦ Τσὰλ δὰγ τμῆμα τοῦ μετώπου αὐτοῦ, παρέμεινε σχεδὸν ἔκτοτε ἀκινητοῦν. Δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τοῦ σώματος στρατοῦ τούτου ὅτι ἤδη ἐκ τῶν σκληρῶν ἀπωλειῶν, ἃς καὶ τοῦτο ὑπέστη κατὰ τὰς περὶ τὸ Ταμποὺρ Ὀγλοῦ μάχας, ἡ μαχητικότης αὐτοῦ ἐμειώθη προφανῶς.

Τὸ Γ΄ τέλος Σ. Σ. ἐξηκολούθησε μετὰ πολλῆς δραστηριότητος τὴν προχώρησιν αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν X μεραρχία αὐτοῦ, προελάσασα εἰς δύο φάλαγγας (τὴν τοῦ 28ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ τάγματος τοῦ 27ου τοιούτου μετὰ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, δεξιά, καὶ τὴν τοῦ 30οῦ συντάγματος πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ, ἀριστερὰ) ἐν πρώτῃ γραμμῇ, καὶ μὲ τὸ 27ον σύνταγμα πεζικοῦ (ἐκ δύο ταγμάτων) καὶ μοῖραν βαρέος πυροβολικοῦ ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ, ὀπίσω, κατέλαβε, μετὰ δεινοτάτους καὶ πεισματώδεις ἀγῶνας, τὸ Τσὰλ ντὰγ (1140) καὶ τοὺς βορείως τοῦ Σιβρὶ αὐχένας κατὰ πρῶτον (18 Αὐγούστου), εἶτα δὲ προὐχώρησε μαχομένη ἡρωικώτατα κατὰ τοῦ βῆμα πρὸς βῆμα διαμφισβητοῦντος αὐτῇ τὸ ἔδαφος πεισματωδέστατα τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἐκυρίευσε τὸ περὶ τὸ Καμιτζὶκ ὀχυρὸν συγκρότημα ἔργων (20 Αὐγούστου). Ἡ δὲ III μεραρχία, προχωρήσασα ὁμοίως διὰ δύο φαλάγγων ἐν πρώτῃ γραμμῇ (τῆς τοῦ 2/39 συντάγματος εὐζώνων, δεξιά, καὶ τῆς τοῦ 12ου συντάγματος πεζικοῦ ἀριστερά, προηγουμένης τῆς ἡμιλαρχίας της, ἐνῷ ἐτηρεῖτο ὀπίσω ὡς ἐφεδρεία τάγμα τοῦ 6ου συντάγματος πεζικοῦ, μετὰ ἡρωϊκωτάτην πάλην, καθ᾽ ἣν τὰ ὑψώματα τοῦ Σαρὶ Χαλὶλ τετράκις ἔπεσον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ τετράκις ἀπωλέσθησαν, κατώρθωσε τέλος νὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις ταύτας, ἐκδιώξασα τοὺς Τούρκους, ὑποχωρήσαντας πρὸς βορρᾶν. Τὸ 6ον σύνταγμα πεζικοῦ (ἐκ 2 ταγμάτων) διετέθη ὑπὸ τοῦ Γ΄ Σ. Σ. εἰς Οὐζούμπεϋ, ὡς φρουρὰ τοῦ στρατηγείου τῆς στρατιᾶς, προσβληθέντος ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ. Ἡ VII τέλος μεραρχία τοῦ Γ΄ Σ.

Digitized by Google

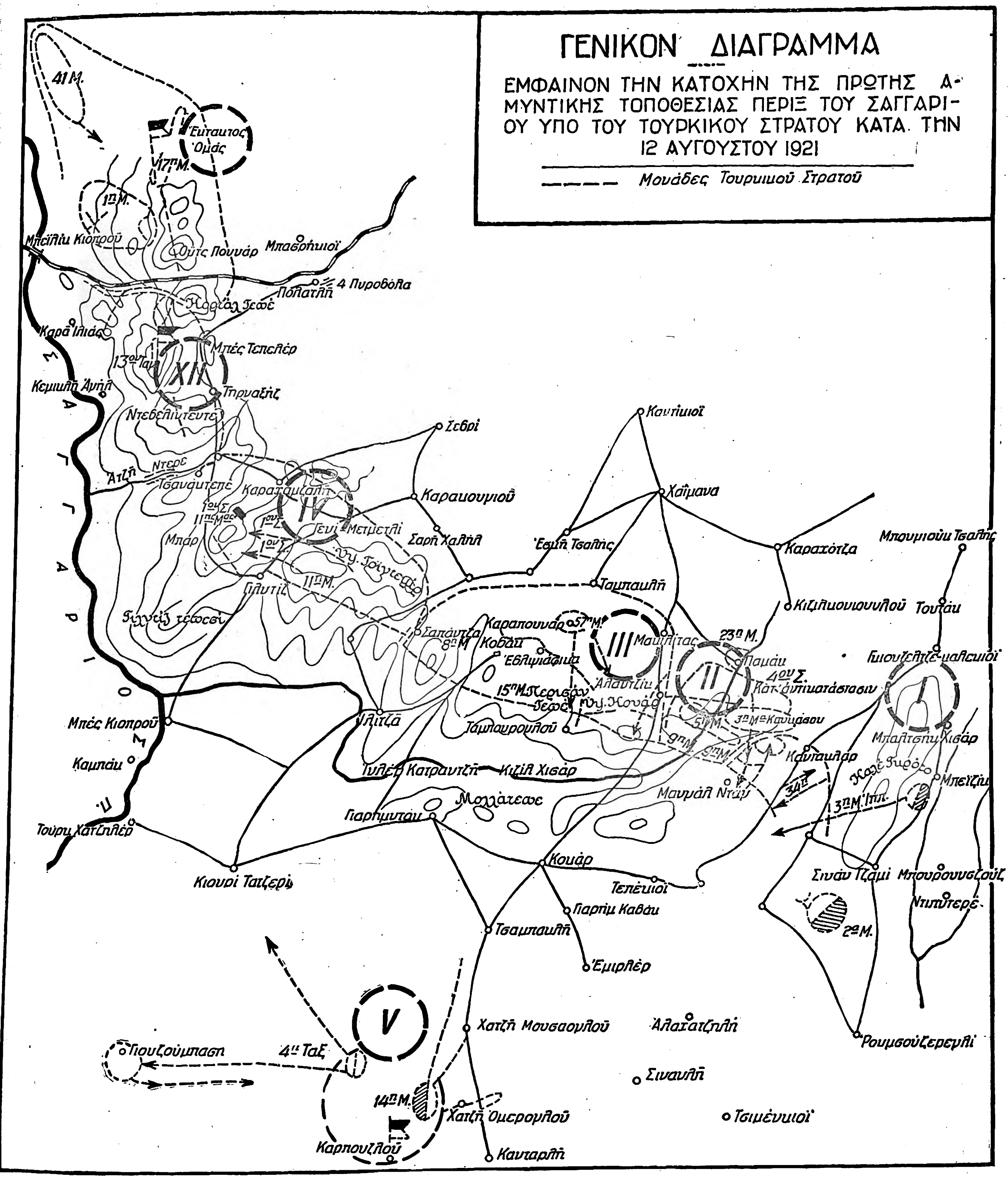

Γενικὸν διάγραμμα ἐμφαῖνον τὴν κατοχὴν τῆς πρώτης ἀμυντικῆς τοποθεσίας πέριξ τοῦ Σαγγαρίου ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν 12 Αὐγούστου 1921.

Στρατοῦ ἐξορμήσασα (18 Αὐγούστου) ἀπὸ τοῦ τρογεφυρώματος διὰ δύο ἐπιθετικῶν φαλάγγων (τῆς τοῦ 22ου συντάγματος πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ δεξιὰ καὶ τῆς τοῦ 23ου συντάγματος πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ ἀριστερά), τηρηθέντων ὀπίσω τῶν 16ου καὶ 37ου συνταγμάτων πεζικοῦ, κατέλαβε τὸ νότιον πλευρὸν τῆς δυτικῶς τοῦ Πολατλὶ στενωποῦ καὶ τὰ ὠργανωμένα ἀμυντικῶς ὑψώματα 712 καὶ 913 (δυτικῶς τοῦ Τιρναξές). Τὴν δ' ἐπομένην (19 Αὐγούστου) δι' ἑτέρων δύο φαλάγγων, τῆς τοῦ 37ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ τάγματος μετόπισθεν (ἀριστερὰ) καὶ τῆς τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ (δεξιά), ὁρμητικῶς αὖθις ἐπιτεθεῖσα ἐκυρίευσε μετὰ λαμπρὰν νίκην τὸν «Μαῦρον βραχώδη λόφον» ὡς ἀπεκλήθη, κείμενον ΒΔ. τοῦ Μπασρίκιοϊ. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τὰ 22ον καὶ 23ον συντάγματα πεζικοῦ ἐτηροῦντο ὡς ἐφεδρεία, ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ, ὀπίσω τοῦ ἀριστεροῦ τῆς μεραρχίας, συμφώνως διαταγῇ τοῦ Γ' Σ. Σ., καθ' ἣν ἔδει τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας νὰ εἶναι πάντοτε μᾶλλον ἐνισχυμένον.

Τέλος ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ διὰ τὴν 21 Αὐγούστου 1921 διέταξεν, ὅπως τὰ σώματα στρατοῦ ἀναπαυθῶσιν, ἐνισχυόμενα δι' ἀμυντικῆς ὀργανώσεως ἐπὶ τῶν ἁλωθεισῶν ὑπ' αὐτῶν θέσεων. Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ ἐν τούτοις, ἐνταχθείσης εἰς τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἤδη καὶ τῆς IX μεραρχίας, διέταξεν, ἵνα ἡ III μεραρχία αὐτοῦ προωθηθῇ μέχρι τοῦ ὕψους τῆς X μεταξὺ Κορσακλὶ—Σαρὶ Χαλίλ. Οὕτω δὲ ἡ III μεραρχία προαχθεῖσα κατέλαβε τὰ ὑψώματα νοτίως τοῦ Γενὶ Μπαϊμποὺρτ (βλ. λ. *Μπαϊμπούρτ*).

Διὰ τῆς ἄχρι τοῦδε προελάσεως ταύτης ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἀπωθητικὸν ἐκτελῶν ἀγῶνα, κατέλαβε καὶ τὴν δευτέραν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν τῶν Τούρκων: Μπασρίκιοϊ - στενωπὸς Δ. Πολατλὶ-Κορσακλὶ-Καμιστζὶκ-Τσὰλ δὰγ (διὰ τοῦ Γ' Σ. Σ.)-Ἀρντὶζ δὰγ (διὰ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ)-Κιζὶζ Κογιουνλοῦ-Καλὲ Γκρότο (διὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ). Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἀποσυρθέντες ἔτι μᾶλλον ὀπίσω, ἐπὶ τῆς τρίτης ἀμυντικῆς ὠργανωμένης τοποθεσίας τοῦ εὐρέος ὀροπεδίου τῆς Γαλατίας: ὀροπέδιον Β. Μπασρίκιοϊ - αὐχὴν ΒΔ. Ἐσκὶ Πολατλὶ - Ὀσμανιὲ - ἀντερείσματα Δ. Ὀσμανιὲ (ἤτοι «Κόκκιναι περιβολαὶ» καὶ «Μαῦρος λόφος», ὡς ἀπεκλήθησαν ὑπὸ τῆς X μεραρχίας τὰ ὑψώματα βορείως Καμιτσζὶκ)-Καλέκιοϊ βορείως Γιαπὰν Χαμὰν - Τέμκιοϊ Καρὰ Χότζα-Μπουγιοὺκ Τσαλίς, ἤρξαντο μετατοπίζοντες τὰς δυνάμεις αὐτῶν πρὸς τὴν δεξιὰν αὐτῶν πτέρυγα, ἔναντι τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, ὅπως ἀμβλύνωσι τὴν ἐνεργητικότητα, ἣν συνεχῶς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνέπτυσσε τὸ ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ τοῦτο, ἐπωφελούμενοι καὶ ἐκ τῆς ἀμυντικῆς στάσεως, ἣν τὰ Β' καὶ Α' ἑλληνικὰ σώματα στρατοῦ, ἀνατολικώτερον, εἶχον ἤδη ἀπὸ ἡμερῶν λάβει, καὶ ὅπως εἶτα δι' ἰσχυρᾶς ἀντεπιθέσεως δυνηθῶσι νὰ κάμψωσι τὴν ἀριστερὰν ἑλληνικὴν πτέρυγα (Γ' Σ. Στρατοῦ) καὶ ὠθήσωσι πρὸς νότον, πρὸς τὴν Ἁλμυρὰν ἔρημον, τὴν ὅλην ἑλληνικὴν

Digitized by Google

στρατιάν, ἀποκόπτοντες τὰς πρὸς δυσμὰς μετὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος συγκοινωνίας αὐτῆς.

Δ) *22—26 Αὐγούστου 1921.* Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ταύτην τὰ μὲν Β' καὶ Α' σώματα στρατοῦ παρέμειναν ἐν ἀκινησίᾳ εἰς τὰς θέσεις των, ἐφ' ὧν, κατόπιν διαταγῆς τῆς στρατιᾶς, ἤρξαντο ὀργανούμενα ἀμυντικῶς, οὕτως ὥστε, διαθέτοντα ἐπὶ τῆς πρώτης γραμμῆς πολυβόλα καὶ ὅσον ἔνεστι μικροτέρας δυνάμεις πεζικοῦ, νὰ δυνηθῶσι ν' ἀνασυντάξωσιν ἐφεδρείας ὅσον ἔνεστι μείζονας, ἀπέσυραν δ' ὀπίσω τμήματα αὐτῶν ἀπὸ μεμονωμένων προκεχωρημένων θέσεων, ἔνθα ταῦτα ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς ἀπωλείας. Τὴν 25 Αὐγούστου 1921 σφοδρὰ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ μετώπου τῆς XIII μεραρχίας ἀπεκρούσθη διὰ τῆς λόγχης καὶ δι' ὁλοκλήρου τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Β' σώματος στρατοῦ. Ἀλλὰ ὁ πρὸ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ ἀγὼν ἐξηκολούθησε σχεδὸν ἀδιαλείπτως, σκληρὸς καὶ κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ταύτην. Τὸ σῶμα τοῦτο παρενέταξε τὴν IX μεραρχίαν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τεθεῖσαν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ, ἐν τῷ μετώπῳ μεταξὺ τῆς X (δεξιὰ) καὶ τῆς III τοιαύτης (ἀριστερά), καὶ διέταξε προέλασιν πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς καθορισθέντων, ὡς προετέθη, ἀντικειμενικῶν σκοπῶν. Καὶ ἡ μὲν X μεραρχία, ἐπιτεθεῖσα διὰ δύο φαλάγγων (τοῦ 30οῦ συντάγματος πεζικοῦ μετὰ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ δεξιὰ πρὸς Καρὰ Κογιὰ Δ. τοῦ Ὀσμανιέ, καὶ τοῦ 27ου συντάγματος πεζικοῦ μετὰ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ ἀριστερὰ πρὸς Καρὰ

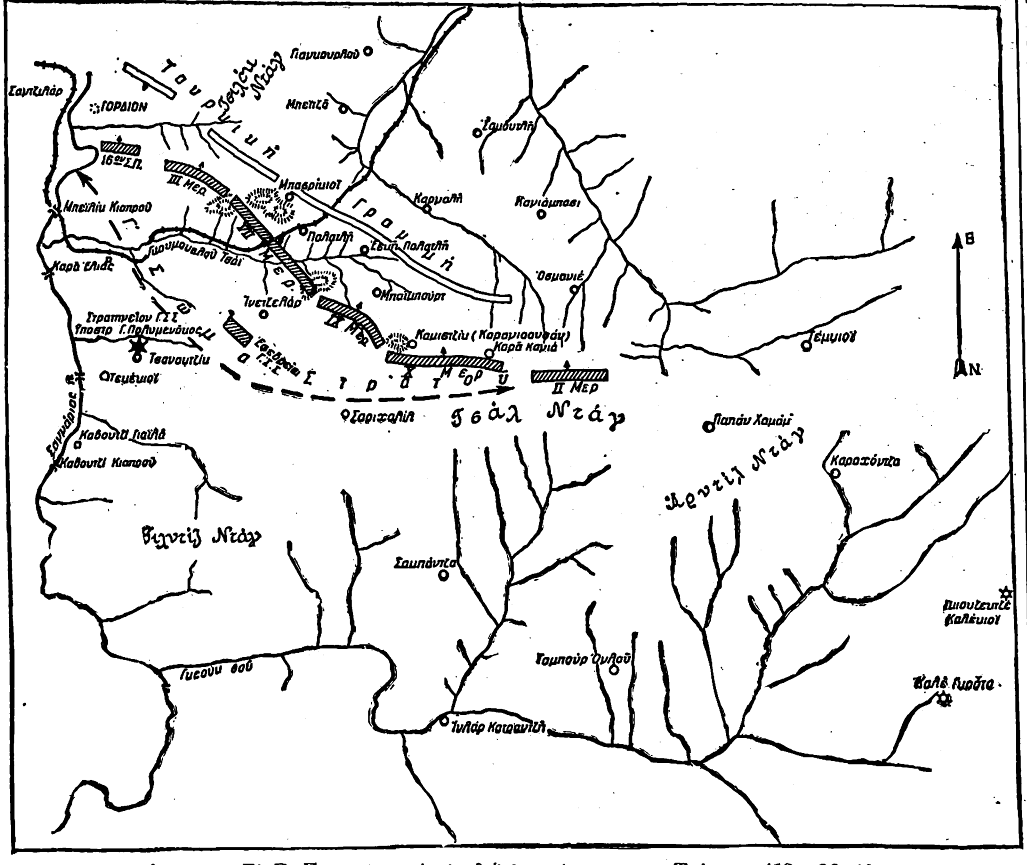

Ἐπιχειρήσεις ἑλληνικοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν Τούρκων (18—30 Αὐγούστου 1921).

Γιαουσὰν ἢ Καμιστζὶκ) ἐν πρώτῃ γραμμῇ, καὶ τοῦ 28ου συντάγματος πεζικοῦ μετὰ τοῦ πεδινοῦ καὶ βαρέος πυροβολικοῦ ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ, κατώρθωσε μετὰ ἡρωϊκωτάτας προσπαθείας καὶ κατόπιν ἀξιοθαυμάστου ἀποφασιστικότητος καὶ τόλμης, νὰ ἁλώσῃ τὸν διὰ πολλῶν σειρῶν χαρακωμάτων ἀμυντικῶς κατηρτισμένον «Μαῦρον λόφον» ἐπικληθέντα ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν τῆς μεραρχίας, παρὰ τὸ Καμιστζὶκ (23 Αὐγούστου), καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως καταδίωξιν τῶν ἐκτοπισθέντων ἐκεῖθεν Τούρκων, ἀναχαιτισθεῖσαν ὑπὸ τουρκικῆς ἀντεπιθέσεως ἐξορμησάσης ἀπὸ τῶν περιβόλων τῶν «Κοκκίνων Χωμάτων», δυτικώτερον κειμένων. Ἡ δὲ IX μεραρχία, προελάσασα ὁμοίως διὰ δύο φαλάγγων (τοῦ 26ου συντάγματος πεζικοῦ αὐτῆς, δεξιά, καὶ τοῦ 3/40 συντάγματος πεζικοῦ ἀριστερά), τηρηθέντος ἐν ἐφεδρείᾳ τοῦ 25ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐκαθάρισε τὴν ζώνην Α. τοῦ Κορσακλὶ καὶ περὶ τὸ Μπαϊμπούρτ, ἁλώσασα τὸν «Τραπεζοειδῆ λόφον» ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου τούτου καὶ τὸ «Πριονοειδὲς βραχῶδες ἀντέρεισμα» νοτιώτερον (23 Αὐγούστου 1931). Ἡ III μεραρχία, ἐπιτεθεῖσα διὰ τοῦ 12ου συντάγματος πεζικοῦ αὐτῆς, ἐνισχυθέντος καὶ διὰ τάγματος τοῦ 6ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐν πρώτῃ γραμμῇ, καὶ τοῦ 2/39 συντάγματος εὐζώνων, τηρηθέντος ὀπίσω ἐν ἐφεδρείᾳ, μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα κατέλαβε τὸ Ἐσκὶ Πολατλὶ καὶ τὰ περὶ αὐτὸ ὑψώματα (22 Αὐγούστου) καὶ συνέδραμε τὰς γειτνιαζούσας αὐτῇ ἑκατέρωθεν μεραρχίας (τὴν IX δεξιὰ καὶ τὴν VII ἀριστερά) τῇ 23 Αὐγούστου, ἑκατέραν δι' ἑνὸς τάγματος (τοῦ 12ου καὶ τοῦ 6ου συντάγματος πεζικοῦ) καὶ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ III μεραρχία ὡδηγήθη ὁλόκληρος ὀπίσω ὡς ἐφεδρεία, διαταγῇ τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ (24 Αὐγούστου), ταχθεῖσα ἀνατολικῶς τοῦ Τσανακτζὶ παρὰ τὸν ὑψοδείκτην 712, τοῦ μετώπου τοῦ σώματος στρατοῦ διανεμηθέντος μεταξὺ τῶν X, IX καὶ VII (ἐνισχυμένης καὶ διὰ τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ τάγματος μετόπισθεν) μεραρχιῶν. Καὶ τέλος ἡ VII μεραρχία, κατὰ πρῶτον μὲν διὰ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 22ου συντάγματος πεζικοῦ αὐτῆς, ἔχοντος ὀπίσω ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ τὸ 23ον σύνταγμα πεζικοῦ, ἐπιτεθεῖσα κατέλαβε τὰ περὶ τὸ Πολατλὶ ὑψώματα, ἐνῷ συγχρόνως βορειότερον ἡ μεραρχία αὕτη ἐξετέλει ἀγῶνα ἐπιδείξεως διὰ τοῦ 37ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ, εἶτα δὲ μετὰ τοῦτο παρέμενεν εἰς τὰς θέσεις αὐτῆς, εἰς ἃς ἐγκατεστάθη καὶ ἃς διηυθέτει διὰ καταλλήλου ἐπ' αὐτῆς διανομῆς τῶν δυνάμεων αὐτῆς.

Ἀλλ' ἡ χρονικὴ περίοδος τῶν ἐπιχειρήσεων, ἣν θεωροῦμεν, ἰδιαιτέρως χαρακτηρίζεται πρῶτον μὲν διὰ τῆς κατ' αὐτὴν διαμοιβῆς συνεννοήσεων μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς καὶ τῆς κυβερνήσεως περὶ τοῦ τρόπου τῆς περαιτέρω ἐνεργείας, εἶτα δὲ διὰ τῆς προφανοῦς μεταφορᾶς τοῦ πλείστου τῶν τουρκικῶν δυνάμεων ἔναντι τοῦ μετώπου τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, τοῦ καὶ συνεχίζοντος ἀπαραμειώτως τὰς ἐπιθετικὰς αὐτοῦ προσπαθείας κατὰ τῆς ῥηθείσης τρίτης ἀμυντικῆς τοποθεσίας τῶν Τούρκων. Ἡ στρατιὰ δι' ἐκθέσεώς της τῆς 22 Αὐγούστου 1921 πρὸς τὸν ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν περὶ τῆς ἐν γένει τακτικῆς καταστάσεως: α') Ἀνεσκόπει συντόμως τὸ ἄχρι τοῦδε ἐπιτελεσθὲν ἔργον ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, συνώψιζε τὰς δυσχερείας διὰ τὴν περαιτέρω προέλασιν καὶ συνέκρινε τὰς ἀντιπάλους δυνάμεις, ἃς εὕρισκεν ἰσοδυνάμους (18 ἐν ὅλῳ τουρκικὰς μεραρχίας, ἐν αἷς περιελαμβάνοντο καὶ αἱ 5η καὶ 9η, ἐλθοῦσαι ἐκ Κιλικίας, καὶ αἱ 17η καὶ 18η ἄρτι σχηματισθεῖσαι, ἔναντι 9 τοιούτων ἑλληνικῶν). Ἤτοι ὑπελόγιζεν ἡ στρατιὰ ἀντιμετώπους ἀφ' ἑνὸς δύναμιν 48.000 — 50.000 Τούρκων (καὶ 5.000 ἱππέων), μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς τουρκικῆς δυνάμεως διὰ στρατολογίας 6 ἐφεδρικῶν κλάσεων καὶ 1 νεοσυλλέκτων καὶ κατόπιν τῆς μειώσεως τῆς δυνάμεως τῶν τουρκικῶν μεραρχιῶν ἐκ τῶν κατὰ τὰς μάχας ἀπωλειῶν κατὰ 10 %, ἀφ' ἑτέρου δὲ μάχιμον δύναμιν 47.000 ἀνδρῶν τῶν 9 ἑλληνικῶν μεραρχιῶν, ἃς διέθετεν αὐτή. β') Ἐθεώρει πλεονεκτικώτερον τὸν τουρκικὸν στρατὸν ἐκ τῆς πληθώρας ἀξιωματικῶν, οὓς διέθετεν, ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατοχῆς ἀλλεπαλλήλων ὀχυρῶν τοποθεσιῶν, ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ τόπου ἐν γένει, ἐκ τῆς διαθέσεως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ βαρέος πυροβολικοῦ ὑποδεεστέρου ἀριθμητικῶς καὶ ποιοτικῶς τοῦ τῶν Τούρκων, ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐνισχύσεων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ὑπερβολικῆς ἀναπτύξεως τῶν γραμμῶν συγκοινωνίας αὐτοῦ. γ') Ἐνόμιζεν, ἀντιστρόφως, ὡς πλεονεκτοῦντα τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἐκ τῆς ἐπιθετικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ τοῦ ἀπ' αὐτῆς παράγοντος ὑπερτέρου ἠθικοῦ, καὶ ὅτι ἔδει νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ προϊοῦσα ἐλάττωσις τῆς μαχιμότητος τῆς δυνάμεως προτοῦ ἐπέλθῃ ἡ στιγμὴ ἀδυναμίας, ἅτε τῶν Τούρκων ἀμυνομένων πεισματωδέστατα βῆμα πρὸς βῆμα τῶν 100 χιλιομέτρων τῶν χωριζόντων τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἀπὸ τῆς Ἀγκύρας. δ') Ἐπίστευεν ἀκόμη ἡ στρατιὰ ὅτι τὸ ἰσόπαλον τῶν δυνάμεων δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῇ την ἐκτέλεσιν κυκλωτικῆς κινήσεως, ὥστε δι' ἑνὸς πλήγματος νὰ ἐπιτευχθῇ ἀποφασιστικὴ νίκη, ἡ δὲ ἀναστολὴ τῆς περαιτέρω προελάσεως καὶ ἡ κατάληψις ἀμυντικῆς θέσεως δὲν θὰ ἔλυε τὸ ζήτημα ῥιζικῶς, ὡς τοῦτο εἶχε τεθῇ ἐν Κιουταχείᾳ, καθότι δὲν θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἀποστράτευσιν, ἀλλὰ θὰ παρέτεινε τὸν πόλεμον· καὶ ε') Ἐζήτει τὴν ταχεῖαν ἀπόφασιν περὶ τοῦ πρακτέου καὶ παρεκάλει νὰ καταστῇ ἐνήμερος τῆς πολιτικῆς καταστάσεως. Τῇ δὲ 26 Αὐγούστου 1921 ἡ στρατιὰ ἀνέφερε τηλεγραφικῶς εἰς τὸν ἐν Προύσῃ ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὅτι ὁ ἀγὼν ἔτεινε νὰ προσλάβῃ χαρακτῆρα ἀγῶνος χαρακωμάτων ὡς ἐκ τῶν ἰσοπάλων ἀντιμετώπων δυνάμεων. Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἀγὼν θὰ ἦτο ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν Τούρκων, διαρκῶς συμπληρούντων τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν καὶ ὀχυρούντων τὸ ἔδαφος. Ἡ παράτασις τοῦ ἀγῶνος ἐκρίνετο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἐπικίνδυνος, διότι ὁ στρατὸς ἀπέδωκεν ὅ,τι ἠδύνατο, ἡ δὲ κατάληψις τῆς Ἀγκύρας σκοπὸν εἶχε τὴν καταστροφὴν μόνον τῶν μ σων τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ τοῦτο ἡ στρατιὰ ἠδύνατο ἐν μέρει νὰ ἐκτελέσῃ ἐκ Πολατλὶ μέχρι Δορυλαίου, ἐζήτει δὲ καὶ πάλιν τὰς ἀπόψεις τῆς κυβερνήσεως περὶ τοῦ πρακτέου, ὅπως ῥυθμίσῃ τὰ στρατιωτικὰ μέτρα. Ἡ κυβέρνησις ἀπεκρίθη: «πρὸ πάσης ἀπαντήσεως εἰς ἐρωτήματα τεθέντα ὑπὸ τῆς στρατιᾶς, κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ συστήσωμεν ὑμῖν ὅπως, ἀνεπηρέαστοι καὶ ἀδέσμευτοι ἀπὸ πάσης πολιτικῆς σκέψεως καὶ παντὸς μέχρι τοῦδε ἐπιδιωχθέντος σκοποῦ, διαρρυθμίσητε ἀποφάσεις καὶ ἐνεργείας ὑμῶν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον συμφώνως πρὸ τὸ στρατιωτικὸν συμφέρον». Οὕτως ἤδη παρατηροῦμεν: α) Ὅτι ἐνισχύετο τὸ ἑλληνικὸν μέτωπον δι' ἀμυντικοῦ καταρτισμοῦ καὶ ἀνασυνετάσσοντο ἐφεδρεῖαι ὡς οἷόν τε μείζονες, ὀπίσω μὲν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος (τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ) ἡ III μεραρχία ὁλόκληρος, ἀποσυρθεῖσα ἀπὸ τῆς 24 ἤδη Αὐγούστου, ὀπίσω δὲ τοῦ κέντρου τῆς στρατιᾶς (τοῦ Α' σώματος στρατοῦ) ἡ XII μεραρχία, ἀποσυρθεῖσα ἀπὸ τῆς 26 Αὐγούστου, κατόπιν τῆς διαταγῆς τῆς στρατιᾶς, παρεσκευάζετο δ' ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ ὅπως λάβῃ ἀμυντικὴν στάσιν· καὶ β) Ὅτι ἀντιθέτως ἡ δεξιὰ τῶν Τούρκων πτέρυξ σημαντικώτατα ἐνισχύετο διαρκῶς καὶ συντόνως διὰ μεταφορᾶς δυνάμεων ἐκ τῶν πρὸ τοῦ μετώπου τῶν ἀπρακτούντων ἤδη Β καὶ Α' ἑλληνικῶν σωμάτων στρατοῦ, καὶ ὅτι ἦτο ἐγγὺς ἡ στιγμὴ τῆς ἀναλήψεως πλέον ὑπὸ τῶν Τούρκων πρωτοβουλίας ἐνεργείας, ἤτοι ἐπιθετικῆς στάσεως. Πρὸ τοιούτου ἐνδεχομένου ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ τῇ 26 Αὐγούστου 1921 διέταξεν ἵνα, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῆς λίαν σοβαρᾶς καταστάσεως, τὸ μὲν Γ' σῶμα στρατοῦ, καθ' οὗ πιθανώτατα θὰ διηυθύνετο ἡ κυρία τουρκικὴ ἐπίθεσις, ἐφαρμόσῃ ἐνεργητικὴν μέχρις ἐσχάτων ἄμυναν, τὰ δὲ Α' καὶ Β' σώματα στρατοῦ ἀναλάβωσιν ἀπεγνωσμένην καὶ λυσσαλέαν ἐπίθεσιν εἰς μέγα βάθος πρὸς βορρᾶν, διότι μεταφορὰ δυνάμεων ἐκ τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὸ ἀριστερὸν θὰ ἔδιδεν ὁριστικῶς πρωτοβουλίαν εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ αἱ δυνάμεις αὗται θὰ ἔφθανον πιθανῶς πολὺ ἀργά, ὅτε τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶχεν ἐπέλθει. Ἐπὶ τούτοις ἡ στρατιὰ καθώρισεν, ἵνα, ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, ἀναλάβωσιν ἀμέσως ἐπίθεσιν τὸ μὲν Α' σῶμα στρατοῦ μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπόν: Ὀσμανιὲ-ὑψώματα Σαρὶ γκιόλ, καὶ ἀπώτερον τοιοῦτον τὴν κορυφογραμμὴν Κιουτσοὺκ, τὸ δὲ Β' σῶμα στρατοῦ πρὸς βορρᾶν μὲ κατεύθυνσιν Μπογιαλὶ-Τσαϊρλί, καλυπτόμενον πρὸς ἀνατολὰς διὰ μεικτοῦ ἀποσπάσματος. Τὸ Γ' Σ. Σ., ἀντιτάσσον ἐνεργητικὴν μέχρι ἐσχάτων ἄμυναν, ἔδει νὰ ἐπιζητήσῃ ν' ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν διὰ τῆς X μεραρχίας αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν ἢ πρὸς τὰ βορειοανατολικά. Ἔδει ἀκόμη τὸ σῶμα στρατοῦ τοῦτο, ἅμα ὡς θὰ ἐπείθετο θετικώτατα ὅτι εὑρίσκετο πρὸ τοιαύτης γενικῆς τουρκικῆς ἐπιθέσεως, ν' ἀναφέρῃ τῇ στρατιᾷ καὶ ἅμα νὰ εἰδοποιήσῃ τὰ Α' καὶ Β' Σ. Σ., ἅτινα ἄνευ ἑτέρας διατυπώσεως ὤφειλον ν' ἀρχίσωσι τὴν ἐπίθεσιν, καθιστῶντα ἐνημέρους τῆς καταστάσεως τοὺς μεράρχους καὶ τοὺς διοικητὰς μονάδων. Διὰ τῆς διαταγῆς τῆς στρατιᾶς καθωρίσθη ἡ ὅλη ἐνέργεια διὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας.

Ε) *27—30 Αὐγούστου 1921.* Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ πρωτοβουλία τῆς ἐνεργείας εἶχε περιέλθει εἰς τὸ τουρκικὸν ἐπιτελεῖον, ὅπερ, συγκεντρῶσαν σημαντικωτάτας δυνάμεις εἰς τὴν δεξιάν του πτέρυγα, ἤρξατο διευθῦνον τὰς προσβολάς του κυρίως κατὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς (Γ' Σ. στρατοῦ), ἥν, ὡς εἴδομεν, συγκειμένην ἐκ τριῶν μεραρχιῶν (X, III καὶ VII) καὶ τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς XI μεραρχίας, εἶχε ἤδη ἐνισχύσει ἡ στρατιὰ καὶ διὰ τῆς IX μεραρχίας. Τὸ Γ'

Digitized by Google

Σ. στρατοῦ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἦσκει ἐρρωμένην καὶ πεισματώδη ἐνεργητικὴν μέχρι ἐσχάτων ἄμυναν πρὸς τήρησιν τῶν ἀλωθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ θέσεων καὶ παρακώλυσιν τοῦ ἀντιπάλου, κατατείνοντος συνεχῶς ὅπως καταλάβῃ τὸν ἀνατολικὸν βραχίονα τοῦ Σαγγαρίου, ὅπου αἱ γέφυραι, δι' ὧν ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐπεκοινώνει μετὰ τῆς βάσεως καὶ τῶν κέντρων ἐφοδιασμοῦ της. Ἡ χρονικὴ ἄρα περίοδος, ἣν θεωροῦμεν, ὑπῆρξεν ἡ κρισιμωτέρα τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως διὰ τὴν ἑλληνικὴν στρατιάν.

Κατὰ τὴν 27 Αὐγούστου εἰς μὲν τὸ μέτωπον τοῦ Β' Σ. στρατοῦ ἐκράτησεν ἠρεμία, ἐκ παρεξηγήσεως δὲ ἐγένετο προπαρασκευή τις ὑπ' αὐτοῦ δι' ὑποχώρησιν, ἐγκαίρως ὑπὸ τῆς στρατιᾶς προληφθεῖσαν. Εἰς δὲ τὸ μέτωπον τοῦ Α' Σ. στρατοῦ ἐσημειώθη ἀνταλλαγὴ βολῶν μόνον τινῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ. Καὶ τέλος, εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Γ' Σ. στρατοῦ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ πτέρυξ (Χ μεραρχία) καὶ τὸ κέντρον (ΙΧ μεραρχία) τοῦ σώματος τούτου κατεγίνοντο εἰς ἀμυντικὸν καταρτισμὸν τῶν ἀλωθεισῶν θέσεων· κατὰ τῆς ἀριστερᾶς ὅμως πτέρυγος (VII μεραρχίας) αὐτοῦ ἐνηργήθησαν σφοδρόταται ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων, κατόπιν ἰσχυροῦ βομβαρδισμοῦ, κατά τε τῶν «Διδύμων λόφων», δυτικῶς τοῦ Μπασρίκιοϊ, καὶ κατὰ τοῦ ὑψώματος 913, ἀνατολικῶς Τσαναχτζίκιοϊ, ἀποκρουσθεῖσαι ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῆς VII μεραρχίας, ἀκόμη δὲ ἐξετελέσθησαν καὶ ἀναγνωρίσεις τῶν Τούρκων ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου αὐτῆς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπῆλθε στενὴ ἐπαφὴ τῶν Τούρκων μετὰ τῆς VII μεραρχίας ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου αὐτῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην.

Οὕτως ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐγένετο καταφανὴς ἡ πρόθεσις τῶν Τούρκων, ὅπως κάμψωσι τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ Γ' Σ. στρατοῦ διὰ ῥήξεως τοῦ μετώπου ἑκατέρωθεν τῆς στενωποῦ δυτικῶς τοῦ Πολατλί —«Δίδυμοι λόφοι»—ὕψωμα 913. Τὸ Γ' Σ. στρατοῦ εἶχε συγκεντρώσει ὀπίσω τῆς πτέρυγος ταύτης τὰς ἐφεδρείας του (ΙΙΙ μεραρχίαν) καὶ τὸ μεῖζον μέρος τοῦ πυροβολικοῦ του (βαρέος καὶ πεδινοῦ).

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν 26 ἤδη Αὐγούστου 1921 ἡ 2α τουρκικὴ μεραρχία ἱππικοῦ, ὅπως ἐφελκυσθῇ ἡ προσοχὴ τῆς στρατιᾶς πρὸς ἀνατολάς, ἐκινήθη ἀπὸ Γκιουζουλτζὲ Καλέκιοϊ πρὸς Σινανλί, ἀπειλήσασα τὰ νῶτα τοῦ Β' Σ. στρατοῦ. Ἀντετάχθη ὅμως ἐγκαίρως ἡ ἑλληνικὴ ταξιαρχία ἱππικοῦ, ἀκολουθήσασα ἐσωτερικὴν γραμμὴν καὶ πεζομαχήσασα, καὶ ἐξηνάγκασεν εἰς ὑποχώρησιν τὸ τουρκικὸν ἱππικόν.

Κατὰ τὴν 28 Αὐγούστου οἱ Τοῦρκοι: α') Ἐπεχείρησαν ὅπως εἰσδύσωσι διὰ κενοῦ διαστήματος κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς Ι μεραρχίας (4ου συντάγματος πεζικοῦ), ἐνῷ συγχρόνως προσέβαλον τὴν μεραρχίαν ταύτην καὶ κατὰ μέτωπον (4ον καὶ 5ον σύνταγμα πεζικοῦ). Ἀλλ' ἀπεκρούσθη ἡ ἰσχυρὰ αὕτη ἐπίθεσις δι' ἀντεπιθέσεως τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων καὶ τῆς V μεραρχίας τοῦ Β' Σ. στρατοῦ, ἐπεμβάσης καὶ προσβαλούσης, εἰς Γιαμάκ, κατὰ πλευρὸν (διὰ τῶν 33ου καὶ 43ου συνταγμάτων πεζικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ της) τὴν φάλαγγα τὴν ἐπιχειρήσασαν νὰ κυκλώσῃ ἀπ' ἀνατολῶν τὴν Ι μεραρχίαν, ἔτι δὲ καὶ διὰ μικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 14ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς ΧΙΙ μεραρχίας, διατεθέντος ἐγκαίρως ὑπὸ τοῦ Α' Σ. στρατοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ι, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις διὰ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τῆς συνδρομῆς ὁλοκλήρου τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Ι, V καὶ ΧΙΙΙ μεραρχιῶν καὶ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῆς ΧΙΙ. Οἱ Τοῦρκοι κατόπιν πεισματώδους ἀγῶνος ὑπεχώρησαν ἀτάκτως πρὸς βορρᾶν, πρὸς τὰς θέσεις ἐξορμήσεως αὐτῶν. β') Προσέβαλον τὸ μέτωπον βορείως τοῦ Τσὰλ δὰγ τῆς ΙΙ μεραρχίας καὶ ἠνάγκασαν προκεχωρημένα τμήματα αὐτῆς ν' ἀποσυρθῶσι νοτιώτερον. Ἀλλ' ἐνισχυθείσης τῆς ΙΙ μεραρχίας διὰ μεικτοῦ ἀποσπάσματος ἐκ τοῦ 46 συντάγματος πεζικοῦ καὶ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῆς ΧΙΙ μεραρχίας, ἡ τουρκικὴ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη. γ') Διὰ τοῦ Σ. στρατοῦ ἱππικοῦ τοῦ Φαχρεδὶν βέη (2ας, 3ης καὶ 14ης μεραρχίας ἱππικοῦ, συμπληρωθείσης ὑπὸ τῆς 4ης ταξιαρχίας) ἐπεχείρησαν εὐρύτατον ἑλιγμὸν πρὸς Σινανλί, ὀπίσω τοῦ μετώπου τοῦ Β' ἑλληνικοῦ Σ. στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ ἑλληνικὴ ταξιαρχία ἱππικοῦ, κινηθεῖσα κατὰ τὴν χορδὴν τοῦ τόξου ἑλιγμοῦ τῶν Τούρκων, ὡς καὶ μεικτὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 41ου συντάγματος πεζικοῦ μετὰ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῆς ΧΙΙ μεραρχίας, ἀντετάχθησαν ἀποτελεσματικῶς κατὰ πάσης ἀπὸ τῆς διευθύνσεως ταύτης προσβολῆς τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ. Τὸ τουρκικὸν τότε σῶμα στρατοῦ ἱππικοῦ καλυφθὲν πρὸς τὰς ἑλληνικὰς θέσεις διὰ πλαγιοφυλακῆς διηυθύνθη πρὸς Ντιπρεγέ. δ') Ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπιμόνους καὶ ἐντόνους κατέβαλον προσπαθείας οἱ Τοῦρκοι εἶναι αἱ κατὰ τοῦ μετώπου τοῦ Γ' Σ. Σ. προσβολαί: 1) Ἀπὸ πρωΐας τῆς 28 Αὐγούστου 1921 κατηύθυναν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς ΙΧ μεραρχίας, ἀποκρουσθεῖσαν διὰ τοῦ 3/40 συντάγματος εὐζώνων, ἐνισχυθέντος καὶ διὰ λόχου τοῦ 22ου συντάγματος πεζικοῦ, ἔτι δὲ καὶ διὰ τοῦ πυρὸς μοίρας πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ἣν τὸ Γ' Σ. Σ. ἐγκαίρως εἶχε διαθέσει. 2) Βραδύτερον σφοδροτάτη ἐξεδηλώθη πάλιν ἐπίθεσις τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς ΙΧ μεραρχίας, ἤτοι κατὰ τοῦ «πετρώδους ἀντερείσματος», ὃ καὶ κατώρθωσαν οἱ Τοῦρκοι νὰ καταλάβωσιν, ἀλλ' ἀντεπίθεσις τοῦ 26ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς ΙΧ. μεραρχίας καὶ ἄλλων αὐτῆς τμημάτων, ἐνεργηθεῖσα μετ' ἀποφασιστικότητος καὶ τόλμης καὶ ἀκόμη τῇ συνδρομῇ τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ὃ ἡ Χ μεραρχία εἶχε διαθέσει ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς της πτέρυγος ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ΙΧ μεραρχίας, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γ' Σ. Σ., ἀνέτρεψεν ἐκεῖθεν τοὺς Τούρκους, ὑποχωρήσαντας ἐν σπουδῇ, καὶ ἡ ΙΧ μεραρχία ἐκράτησε πάλιν τοῦ ὑψώματος. 3) Διὰ μεγάλων δυνάμεων οἱ Τοῦρκοι προσέβαλον ἀπὸ πρωΐας τῆς 28 Αὐγούστου 1921 τοὺς βορείως τῆς στενωποῦ Πολατλὶ κειμένους «Διδύμους λόφους», ἤτοι τὸ βόρειον πλευρὸν τῆς στενωποῦ. Ἀπὸ Μπεϊζᾶ ἐξαπελύθησαν δύο τουρκικαὶ ἐπιθέσεις, περιβαλοῦσαι ἀπό τε ἀνατολῶν (κατὰ μέτωπον) καὶ ἀπὸ βορρᾶ (κατὰ πλευρὸν) τὴν σπουδαίαν ταύτην θέσιν, ἣν ὑπερήσπιζε τὸ 23ον σύνταγμα πεζικοῦ τῆς VII μεραρχίας διὰ τῶν ΙΙΙ (δεξιὰ) καὶ Ι (ἀριστερὰ) ταγμάτων αὐτοῦ ἐν πρώτῃ γραμμῇ καὶ διὰ πυροβολικοῦ. Τὰ εἰρημένα τάγματα, καίπερ σκληρῶς δοκιμαζόμενα ὑπὸ τῆς δραστικῆς βολῆς τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ τῶν Τούρκων, ἀπέκρουσαν ἐπανειλημμένας λυσσώδεις ἐφόδους τῶν Τούρκων, τῇ συνδρομῇ καὶ τῶν πολυτίμων φραγμῶν πυρὸς πυροβολικοῦ, ὃ ὑπεστήριξε τὸ σύνταγμα ἐκεῖνο, καὶ κατώρθωσαν (ὥρα 9), μετ' ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, νὰ καθηλώσωσι τοὺς ἐπιτιθεμένους Τούρκους.

4) Τῇ 11ῃ ὅμως ὥρᾳ νέα ἐξαπελύθη ἐπίθεσις τῶν Τούρκων κατὰ τῆς θέσεως, μετὰ κρατερὰν δὲ ἄμυναν, τὸ ΙΙΙ/23ον σύνταγμα πεζικοῦ, καμφθέντος τοῦ ἀριστεροῦ του, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ περὶ τὴν μεσημβρίαν. Ἡ ὑποχώρησις δ' αὕτη ἐξηνάγκασε καὶ τὸ Ι/23 σύνταγμα πεζικοῦ νὰ συμπτυχθῇ, ἐνῷ μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας τὰ πυροβόλα (συστήματος Σκόντα), ἀφηνιασάντων τῶν ἡμιόνων κατὰ τὴν ὑποχώρησιν, κατερρίφθησαν εἴς τινα κρημνώδη χαράδραν καὶ ἐγκατελείφθησαν, ἀφαιρεθέντων ἀπ' αὐτῶν μόνον τῶν κλείστρων. Οὕτως οἱ «Δίδυμοι λόφοι» περιῆλθον εἰς τοὺς Τούρκους, δυτικώτερον δὲ δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ εἷς ἕτερος λόφος, ἀμέσως ὑπερκείμενος τῶν γεφυρῶν τοῦ Σαγγαρίου, περὶ τὸ Μπεϋλίκ. Ἡ VII μεραρχία ἤγαγε τότε ἔμπρὸς τὸ 37ον σύνταγμα πεζικοῦ, ὅπως σταματήσῃ τὴν περαιτέρω προχώρησιν πρὸς δυσμὰς τῶν Τούρκων, καὶ διέταξε τὴν ταχεῖαν ἀνασύνταξιν τοῦ 23ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐνῷ ἔτι μᾶλλον ὀπίσω καὶ βορειότερον ἦτο τεταγμένον τὸ μικτὸν ἀπόσπασμα τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς ΧΙ μεραρχίας μὲ μέτωπον πρὸς βορρᾶν (πρὸς τὸ Γόρδιον). Τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ τότε ἐπεμβὰν ἐνίσχυσεν ἐσπευσμένως τὴν ἀπειλουμένην ἀριστερὰν πτέρυγα τῆς VII μεραρχίας (ὀπίσω τῶν «Διδύμων λόφων»), ὅπως ἀποσοβήσῃ κίνδυνον κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς στρατιᾶς, διὰ 4 ταγμάτων τῆς ΙΙΙ μεραρχίας ὑπὸ τὴν προσωπικὴν ἡγεσίαν τοῦ μεράρχου αὐτῆς καὶ διὰ συγκεντρώσεως πυρὸς ἰσχυρᾶς μάζης πυροβολικοῦ (πεδινοῦ καὶ βαρέος) καὶ διέταξε τὴν ἀντὶ πάσης θυσίας τήρησιν τῶν θέσεων τῆς μεραρχίας ταύτης καὶ τὴν δι' ἀντεπιθέσεως, ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ, ἐπανάκτησιν τῶν «Διδύμων λόφων», διὰ δὲ τοῦ ἐπιτελάρχου αὐτοῦ, μεταβάντος ἐπὶ τόπου, συνέστησε τῇ VII μεραρχίᾳ νὰ τοποθετήσῃ αὐτὴ πυροβολικὸν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Ἰνετζιλάρ, παρὰ τὸ ὕψωμα 913, ἤτοι κατὰ τὸ νότιον πλευρὸν τῆς στενωποῦ Πολατλί, ὥστε διὰ τοῦ πυρὸς αὐτοῦ, πλευρικῶς διευθυνομένου ἐκεῖθεν, ν' ἀπαγορευθῶσι συγκεντρώσεις ἰσχυρῶν μαζῶν τῶν Τούρκων ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν «Διδύμων λόφων», αἵτινες θὰ ἐπεχείρουν τυχὸν νέαν ἐξόρμησιν ἐντεῦθεν πρὸς ἐκτόπισιν τοῦ 37ου συντάγματος πεζικοῦ ἀπὸ τῶν θέσεων αὐτοῦ, καὶ ἅμα ὅπως τὸ πυροβολικὸν ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου Ἰνετζιλὰρ ὑποστηρίξῃ πλευρικῶς πᾶσαν προσπάθειαν τοῦ 37ου συντάγματος

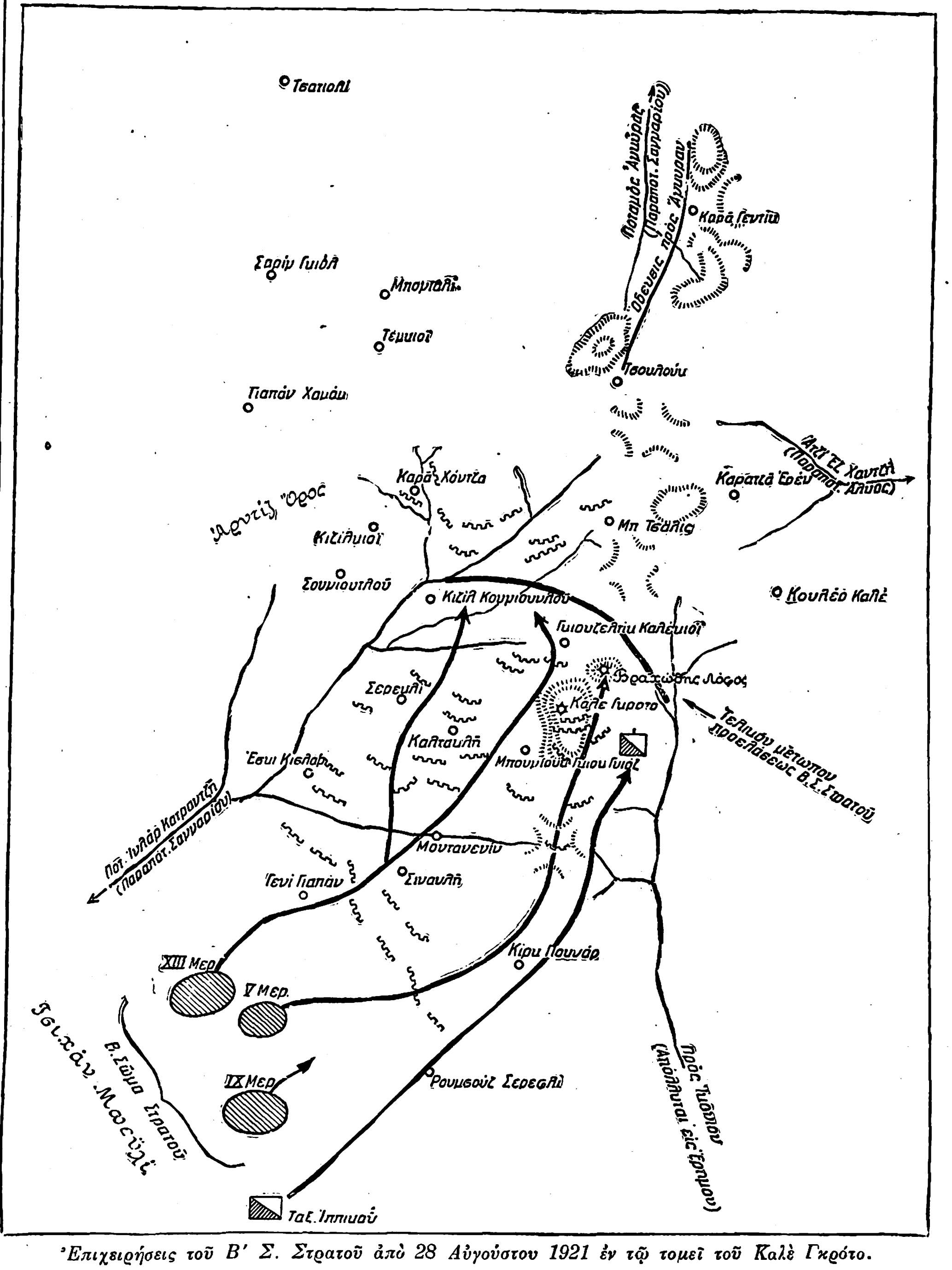

Ἐπιχειρήσεις τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1921 ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Καλὲ Γκρότο.

Digitized by Google

πεζικοῦ, ἀντεπιτεθησομένου πρὸς ἀνακατάληψιν τῶν «Διδύμων λόφων». Οὕτως ὀπίσω τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς VII μεραρχίας συνεκέντρωσε τὸ Γ' Σ. στρατοῦ ἐν τάχει 13 ἐν ὅλῳ τάγματα πεζικοῦ (37ον, 16ον, 23ον συντάγματα πεζικοῦ καὶ 4 τάγματα τῆς III μεραρχίας) καὶ ἰσχυρὸν πυροβολικὸν παντὸς εἴδους. Ὅπως δὲ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ του ἐνέργειαν τῶν Τούρκων. τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ διέταξε τὰς X καὶ IX μεραρχίας αὐτοῦ νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀμέσως διὰ συνδεδυασμένης ἐνεργείας τῶν δύο ἐν ἐπαφῇ πτερύγων των (τῆς ἀριστερᾶς τῆς X καὶ τῆς δεξιᾶς τῆς IX). Καὶ ἡ μὲν X μεραρχία διὰ τοῦ 30οῦ συντάγματος αὐτῆς, ὑποστηριχθέντος καὶ ὑπὸ τοῦ 28ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐπιτεθεῖσα κατέλαβε τὰ δυτικῶς τοῦ Καραγιουσὰν (Καμεστζὶκ) τουρκικὰ χαρακώματα, ἡ δὲ IX μεραρχία, ἐπιτεθεῖσα κατὰ τὴν νύκτα, κατέλαβε τὸ ὀχυρὸν συγκρότημα τῶν «Κοκκίνων Χωμάτων». Ἐπὶ τούτοις τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ ἀνέφερε τῇ στρατιᾷ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῶν «Διδύμων λόφων» καὶ ἅμα εἰδοποίησε Α' καὶ Β' Σ. στρατοῦ ὅτι πιέζεται ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, οὗ αἱ προσπάθειαι συγκλίνουσι πρὸς Μπεϋλὶκ κιοπροῦ, παρεκάλεσε δ' αὐτά, ὅπως ἐπιτιθέμενα τὸ ἀνακουφίσωσιν. Ἀλλὰ τὰ Α' καὶ Β' σώματα στρατοῦ ἐξηκολούθησαν ἀδρανοῦντα. 5) Οἱ Τοῦρκοι, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν «Διδύμων λόφων», ἐνοχλούμενοι προφανῶς ὑπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου Ἰνετζιλὰρ ἐνεργοῦντος ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ἐπεχείρησαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ «κωνικοῦ μέλανος λόφου 913», ὃν ὑπερήσπιζε τὸ 22ον σύνταγμα πεζικοῦ καὶ ἰσχυρὸν πυροβολικόν. Αἱ ἐπανειλημμέναι ἐπιθέσεις ἐκεῖναι τῶν Τούρκων κατὰ τῆς θέσεως ταύτης ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ εἰρημένου συντάγματος πεζικοῦ μετὰ τέχνης καὶ ἱκανότητος, ἀντιταχθέντος διὰ τῆς λόγχης, τῶν χειροβομβίδων καὶ τῶν ὁπλοβομβίδων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τουρκικὴ ἐνέργεια ἐξηκολούθει καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τῆς 28 Αὐγούστου 1921, τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ ἐνίσχυσε τὸ 22ον σύνταγμα πεζικοῦ διὰ τάγματος τοῦ 2/39 συντάγματος εὐζώνων τῆς III μεραρχίας, ἀφικομένου εἰς τὸ ὕψωμα 913 περὶ τὸ μεσονύκτιον. Ἡ ἑλληνικὴ στρατιά, ἀνησυχήσασα ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῶν «Διδύμων λόφων», σημαντικοῦ ἐρείσματος τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Σαγγαρίου ἀμυντικῆς τοποθεσίας τοῦ στρατοῦ, διέταξεν ἵνα ἀνακαταληφθῶσιν οἱ «Δίδυμοι λόφοι» ἢ ἄλλως τηρηθῶσι πάσῃ θυσίᾳ τὰ δυτικώτερον κείμενα ὑψώματα, συγχρόνως δὲ ὅπως τὰ σώματα στρατοῦ διατάξωσι τὴν μεταφορὰν τῶν μεταγωγικῶν αὐτῶν δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου. εἰς δὲ τὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου παρὰ τὸ Μπεϋλὶκ ἐγκατασταθῇ φρουρὰ ἐκ τάγματος μετὰ πυροβολαρχίας. Κατὰ τὴν 28 Αὐγούστου 1921 ἡ στρατιά, εἰς τὰ διατυπωθέντα ὑπ' αὐτῆς ἐρωτήματα διὰ τῆς ἀπὸ 22 Αὐγούστου 1921 ἐκθέσεως αὐτῆς περὶ τῆς καταστάσεως, ἔλαβε τὴν ἑξῆς ἀπάντησιν: «Ἡ κατοχὴ μεγάλης ἐκτάσεως ἐδάφους κατ' οὐδὲν θὰ ἐπηρεάσῃ τὴν στάσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ δὲ κατοχὴ τῆς ἐκτάσεως ταύτης, ὅταν δὲν συνοδεύηται ὑπὸ τῆς ἱκανότητος τῆς διαρκοῦς διατηρήσεως αὐτῆς, εἶναι τὸ πολὺ πρόσκαιρός τις ζημία τοῦ ἐχθροῦ»· καὶ περαιτέρω: «οἱ λόγοι, δι' οὓς ζητεῖται ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἡ ἀναθεώρησις τῆς ἐν Κιουταχείᾳ ληφθείσης ἀποφάσεως, εἶναι καθαρῶς στρατιωτικοί. Ἡ σημασία τῆς καταλήψεως τῆς Ἀγκύρας ἦτο κυρίως στρατιωτική», καταλήγει δὲ ὅτι «ἐπαφίησιν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς στρατιᾶς ν' ἀποφασίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἢ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς κατὰ Ἀγκύρας ἐπιχειρήσεως», ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει «δέον νὰ ὁρίσῃ ἡ Στρατιὰ ποία ἔσεται ἡ γραμμή, εἰς ἣν θὰ περιορίσῃ τὴν κατοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ».

Διὰ τὴν 29 Αὐγούστου 1921 ἡ στρατιὰ διέταξεν ἵνα τὸ Γ' μὲν σῶμα στρατοῦ ἀμυνόμενον ἐνεργητικῶς μέχρις ἐσχάτων κρατήσῃ τὰς θέσεις του καὶ ἀνακτήσῃ τοὺς «Διδύμους λόφους», τὸ δὲ Α' σῶμα στρατοῦ ἀμυνθῇ ἐνεργητικῶς τοῦ δεξιοῦ τῆς στρατιᾶς, διατηροῦν τοὐλάχιστον τὸ Τσὰλ δὰγ καὶ λαμβάνον τὴν ἀμυντικὴν καμπὴν πρὸς νότον, καθίστα δὲ γνωστὸν ὅτι τὸ Β' σῶμα στρατοῦ, ἀγόμενον διὰ νυκτερινῆς πορείας, θὰ εὑρίσκηται περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 29 Αὐγούστου 1921 εἰς τὴν περιοχὴν Σαρὶ Χαλὶλ-Καραχαμτζαλί, ὀπίσω τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ. Τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν προήλασε μέχρι Γιαριμντὰμ (Βετεστὸν τῶν ἀρχαίων), ΝΑ. τοῦ Ἰνλὰρ Κατραντζῆ, ἀποκρουσθὲν ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ καὶ τάγματος τοῦ 6ου συνντάγματος πεζικοῦ τῆς III μεραρχίας. Τὸ Α' σῶμα στρατοῦ παρέμεινεν ἀκίνητον εἰς τὰς θέσεις αὐτοῦ. Οἱ Τοῦρκοι ἐξηκολούθησαν ἐντείνοντες τὰς ἐπιθέσεις αὐτῶν πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Αἱ πρὸς ἅλωσιν τοῦ «κωνικοῦ μέλανος λόφου 913» (νοτίως τῆς στενωποῦ Πολατλὶ) συνεχεῖς ἐπιθέσεις αὐτῶν καὶ αἱ καταβληθεῖσαι ἔντονοι προσπάθειαι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 28—29 Αὐγούστου ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας καὶ τὸ ὕψωμα περιῆλθεν εἰς χεῖράς των. Ἀλλὰ τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ διέταξε τότε, ἀμέσως, ἵνα τὸ 23ον σύνταγμα πεζικοῦ ὁλόκληρον μετὰ τοῦ τάγματος τοῦ 2/39 συντάγματος εὐζώνων ἐκτελέσῃ, ἅμα τῇ ἕῳ, ἐπιθετικὴν ἐπιστροφήν, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἀπολεσθείσης ἐπικαιροτάτης θέσεως, συνδυαζομένην διὰ συγκλινούσης ἀντεπιθέσεως τοῦ 3/40 συντάγματος εὐζώνων (ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς IX μεραρχίας) καὶ ὑποστηριζομένην ὑπὸ τοῦ μείζονος μέρους τοῦ πυροβολικοῦ τῆς IX καὶ ὁλοκλήρου τοῦ πυροβολικοῦ τῆς VII μεραρχίας. Ἡ ἑλληνικὴ αὕτη προσπάθεια, ἐκτελεσθεῖσα μετὰ τόλμης καὶ ἀποφασιστικότητος καὶ μετὰ ἡρωϊσμοῦ ἀφθάστου, ἐξετόπισε κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος τοὺς Τούρκους ἀπὸ τοῦ ὑψώματος 913, ὃ ἀνακατελήφθη ὑπὸ τοῦ 22ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐνεργήσαντος ἅμα καταδίωξιν τῶν Τούρκων πρὸς τὸ Πολατλὶ διὰ τῶν εὐζώνων, συλλαβόντων καὶ περὶ τοὺς 140 αἰχμαλώτους. Συγχρόνως ἐπεχειρήθη ἀντεπίθεσις διὰ δύο ταγμάτων τοῦ 37ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς VII μεραρχίας καὶ δύο τοιούτων τοῦ 12 συντάγματος πεζικοῦ τῆς III μεραρχίας ἐν τῷ βορείῳ πλευρῷ τῆς στενωποῦ Πολατλὶ πρὸς ἀνάκτησιν τῶν «Διδύμων λόφων». Ἀλλὰ τὰ ἐφορμήσαντα ταῦτα τέσσαρα τάγματα, μετὰ προχώρησιν ἱκανήν, ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τοῦ δραστικοῦ πυρὸς τῶν Τούρκων νὰ καθηλωθῶσιν εἰς τὰς θέσεις των, βελτιώσαντα μόνον διὰ τῆς κατὰ βάθος προελάσεως αὐτῶν τὴν ἐν γένε παράταξιν κατὰ τὸ ἀριστερὸν τῆς VII μεραρχίας. Ἡ IX μεραρχία, ἥτις κατὰ τὴν νύκτα, ὡς προείρηται, εἶχεν ἁλώσει τὸ συγκρότημα τῶν ἔργων ἐπὶ τοῦ ὑψώματος «Κόκκινα χώματα» διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς πτέρυγος (Δ. τοῦ Καμεστζὶκ), ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ ταῦτα, ἐνδοῦσα εἰς σφοδροτάτην τουρκικὴν ἐπίθεσιν. Ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ (3/40 σύνταγμα εὐζώνων), κατ' ἐπανάληψιν διαταχθεῖσα νὰ κινηθῇ, ὅπως φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν ἐχθρικὴν ἐνέργειαν, παρέμεινεν ἀπρακτοῦσα εἰς τὰς θέσεις αὐτῆς. Ἡ X μεραρχία ἐπιτεθεῖσα, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, διὰ τοῦ 28ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐνισχυθέντος καὶ διὰ τάγματος τοῦ 30οῦ συντάγματος πεζικοῦ καὶ ὑποστηριχθέντος ὑπὸ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ μοίρας πεδινοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀκόμη διὰ βαρέος τοιούτου, κατέλαβε τὸν γήλοφον (μαῦρον λόφον) παρὰ τὸ Καμιστζίκ, κατόπιν ἐντατικῆς προσπαθείας, ἐκδιωχθέντων τῶν Τούρκων.

Διὰ τὴν ἐπομένην ἡ στρατιὰ διέταξεν, ἵνα τὸ Α' Σ. Σ., ἐγκαταλεῖπον τὰς ἃς κατεῖχε θέσεις (Τσὰλ δὰγ—Ἀρντὶζ δάγ), ἀχθῇ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 29—30 Αὐγούστου 1921 καὶ καταλάβῃ γενικῶς τὴν γραμμὴν Σαρὶ Χαλὶλ—Ἰλιτζᾶ, ἧς ν' ἀμυνθῇ ἀποφασιστικῶς κατὰ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως. Τὸ Γ' Σ. Σ. νὰ κρατήσῃ καὶ ἀμυνθῇ ἀποφασιστικῶς τῶν θέσεών του, ἀποσῦρον κατὰ τὴν νύκτα 29—30 Αὐγούστου ὀλίγον τὸ δεξιόν του πρὸς τὰ ὑψώματα Σαρὶ Χαλίλ. Τὸ Β' Σ. Σ, παραμένον εἰς περιοχὴν Καραχαμτζαλί, νὰ μετασταθμεύσῃ μίαν μεραρχίαν του εἰς Τσανακτζὶ καὶ νὰ μελετήσῃ τὴν κατάληψιν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 30—31 Αὐγούστου ἀμυντικῆς θέσεως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Σαγγαρίου μεταξὺ Καβουτζὶ καὶ Πουρσάκ, πρὸς ἄμυναν τοῦ ποταμοῦ, ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἔναντι τῶν ὑφισταμένων γεφυρῶν καὶ τῶν πιθανῶν διαβάσεων. Τέλος ἡ στρατιὰ διέταξε νὰ ἀποσταλῶσι τὰ μὴ ἀπαραίτητα μεταγωγικὰ δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου

Δι' ἑτέρας διαταγῆς αὐτῆς ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐγνώρισεν εἰς τὰ σώματα στρατοῦ τὰς ὑπαρχούσας κατὰ τὸν ἀνατολικὸν κλάδον τοῦ Σαγγαρίου 7 γεφύρας καὶ διέταξε ν' ἀναγνωρισθῶσιν ἐντὸς τῆς 30 Αὐγούστου αἱ ὁδεύσεις καὶ αἱ διαβάσεις τοῦ ποταμοῦ, ὅπως προπαρασκευασθῇ ἡ ὁδήγησις τῶν φαλάγγων ὡς ἑξῆς: α') Β' Σ. Σ. διὰ τῶν γεφυρῶν Καβουτζὶ καὶ Τεκέκιοϊ β') Α' Σ. Σ. διὰ τῆς γεφύρας παρὰ τὴν συμβολὴν Σαγγαρίου καὶ Γκεούκ, πρὸς τὰ ὑψώματα Καμπὰν-Μπὲς κιοπρί, καὶ διὰ τῆς γεφύρας Καβουτζὶ πρὸς τὴν περιοχὴν Μερτζάν. γ') Γ' Σ. Σ. διὰ τῶν γεφυρῶν Καρὰ Ἐλιὰς καὶ Τεκέκιοϊ πρὸς τὴν περιοχὴν Μούλκ. Οὕτω παρεσκευάσθη ἡ ἐπαναδιάβασις τοῦ Σαγγαρίου.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 29—30 Αὐγούστου 1921 τὸ Α' Σ Σ. καὶ ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ ἀπεσύρθησαν ἀνενοχλήτως ἐπὶ τῆς γραμμῆς Σαρὶ Χαλὶλ—Ἰλιτζᾶ, ὡς εἶχε διαταχθῆ, ἐνῷ συγχρόνως τὰ χειρουργεῖα, οἱ τραυματίαι καὶ τὸ παντοειδὲς ὑλικὸν ἐκ τῶν Οὐζούμτεη, Κὸυτ Ταχαζὶρ καὶ Ἰνλὰρ Κατρατζῆ μετεφέρθησαν δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου καὶ ἅμα τὰ τμήματα τῆς X μεραρχίας καὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς IX το αὐτῆς συνεπτύχθησαν ὀλίγον, ἀχθέντος ἐν ἐπαφῇ τοῦ δεξιοῦ τῆς X μεραρχίας μετὰ τοῦ Α' Σ.Σ., κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς στρατιᾶς.

Κατὰ τὴν 30ὴν Αὐγούστου 1921 τὸ μὲν Α' Σ. Σ. ἀπώθησεν εὐχερῶς διὰ τοῦ πυροβολικοῦ αὐτοῦ τουρκικὸν ἱππικόν, ὅπερ ἐζήτησε νὰ τὸ παρενοχλήσῃ. Τὸ δὲ Γ' Σ. Σ. ἀπέκρουσεν ἐπιτυχῶς διὰ τοῦ 26ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς IX μεραρχίας καὶ διὰ πυροβολικοῦ ἐπανειλημμένας τουρκικὰς ἐπιθέσεις, διευθυνθείσας κατὰ τοῦ «βραχώδους ἀντερείσματος» (δεξιᾶς πτέρυγος τῆς IX μεραρχίας). Διαρκούσης τῆς ἡμέρας ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα ἐπεδείξατο τὸ τουρκικὸν πυροβολικὸν κατὰ τοῦ μετώπου τῆς VII μεραρχίας, παρετηρήθησαν δὲ καὶ μεγάλαι συγκεντρώσεις τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς Πολατλὶ εἰς τὸ ὀροπέδιον Μπεϊζᾶ καὶ εἰς τοὺς «Διδύμους λόφους».

Ἐκ τούτου τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν μὲν VII μεραρχίαν, ἵνα διευθετήσῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ᾗ ἤδη ἐνετάχθη καὶ τὸ μεῖζον μέρος τῆς δυνάμεως τῆς III μεραρχίας, οὕτως ὥστε νὰ ἐξουδετερωθῇ ἐπιτυχῶς πᾶσα ἐκδηλωθησομένη ἐχθρικὴ ἐπίθεσις, οὐ μόνον διὰ τοῦ πεζικοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ συγκεντρώσεως σφοδροῦ πυρὸς πυροβολικοῦ, ἐνισχυθείσης τῆς φρουρᾶς τοῦ ὀροπεδίου Ἰνετζιλὰρ («κωνικοῦ μέλανος λόφου 913») δι' ἑνὸς ἔτι τάγματος εὐζώνων, τὴν δὲ IX μεραρχίαν νὰ συγκεντρώσῃ πρὸς τὴν ἀριστεράν της πτέρυγα τὸ πεδινὸν αὐτῆς πυροβολικὸν καὶ νὰ ᾖ ἑτοίμη, ὅπως συνδράμῃ τὸν ἀγῶνα τῆς VII. Περὶ τὴν 16ην ὥραν θυελλώδης ἐξαπελύθη τουρκικὴ ἐπίθεσις ἀπὸ τοῦ μετώπου βορείως τοῦ ὑψώματος 913 μέχρι τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἐνῷ συγχρόνως μετὰ ζωηρότητος οἱ Τοῦρκοι ἀπησχόλουν τὸ λοιπὸν μέτωπον. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς σφοδροτάτης ἐπιθέσεως ταύτης ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Ἰνετζιλὰρ (νοτίου πλευροῦ τῆς στενωποῦ Πολατλί). Περὶ τὴν 17ην ὥραν ἡ μάχη ἔλαβε τὴν μεγίστην αὐτῆς ἔντασιν. Ὁ λόφος Ἰνετζιλὰρ 913 κυριολεκτικῶς ἀνασκάπτεται ὑπὸ τοῦ συγκεντρωθέντος πυρὸς τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ. Περὶ τὴν ἑσπέραν τὸ τουρκικὸν πεζικὸν κατώρθωσε νὰ θέσῃ πόδα ἐπὶ τοῦ αἱματοβρέκτου ὀροπεδίου. Ἀλλὰ τὸ 22ον σύνταγμα πεζικοῦ καὶ τὰ δύο τάγματα τοῦ 2/39 συντάγματος εὐζώνων ἁμιλλῶνται εἰς ἡρωϊσμὸν καὶ γενναιότητα καὶ ἀμφισβητοῦσι πεισματωδῶς καὶ καρτερικώτατα τὴν περαιτέρω πρόοδον τοῦ ἀνδρείου ἀντιπάλου. Ἡ VII μεραρχία ἀνέφερεν ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς διαταχθεῖσαν ἤδη ἀποχώρησίν της κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου, ὡς παρακατιόντες θὰ ἐκθέσωμεν, ὡς ἐκ τῆς στενοτάτης ἐπαφῆς, ἐν ᾗ εὑρίσκετο τὸ ἐπὶ τοῦ Ἰνετζιλὰρ μαχόμενον μὲ τόσην ἀνδρείαν στράτευμα αὐτῆς, ἐμπεπλεγμένον εἰς δεινὸν ἀγῶνα, ἐζήτει δὲ ἡ VII μεραρχία ἀπὸ τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ τηλεφωνικῶς, ὅπως ζητηθῇ παρὰ τῆς στρατιᾶς ν' ἀναβληθῇ ἡ ἀποχώρησις τοῦ στρατοῦ πρὸς δυσμὰς τοῦ Σαγγαρίου δι' εὐθετώτερον χρόνον. Ἀλλὰ τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ, γινώσκον ὅτι ἤδη (ὥρα 20ὴ τῆς 30 Αὐγούστου) ἡ κίνησις τῆς ἀποχωρήσεως εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνασταλῇ, διέταξε διὰ τοῦ ἐπιτελάρχου αὐτοῦ ὅπως ἀπαγκιστρωθῶσι τοῦ ἀντιπάλου τὰ ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Ἰνετζιλὰρ (ὑψ. 913) 22ον σύνταγμα πεζικοῦ καὶ δύο τάγματα τοῦ 2/39 συντάγματος εὐζώνων, νὰ διαταχθῇ ὁ διοικητὴς τῶν μαχομένων τμημάτων νὰ ἐκτελέσῃ ἀποφασιστικὴν ἀντεπίθεσιν διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν ἀντίπαλον καὶ ὅταν τὰ ἐκτοπισθησόμενα ἐχθρικὰ τμήματα κατέλθωσι πρὸς τὰς ἀνατολικὰς τοῦ ὀροπεδίου κλιτῦς, ὑποχωροῦντα, νὰ μὴ ἐνεργηθῇ ἐκμετάλλευσις ἐπὶ μεγάλου βάθους τῆς ἡμετέρας ἐπιτυχίας, τῶν διαφόρων ἡγητόρων ἐκ τῶν προτέρων ὁδηγουμένων καὶ εἰδοποιουμένων ἐπὶ τούτου. Οὕτω θ' ἀπομακρυνθῇ τῆς ἡμετέρας μετωπικῆς γραμμῆς ὁ ἐχθρός, θὰ παύσῃ ἡ μετ' αὐτοῦ στενὴ καὶ ἄμεσος ἐπαφὴ καὶ θὰ δυνηθῶσιν ἡ VII μεραρχία καὶ ἡ ἐνταχθεῖσα εἰς αὐτὴν III ν' ἀποσυρθῶσι δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου, ὡς εἶχεν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς διαταχθῇ. Πράγματι δὲ περὶ τὴν 23ην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης (30 Αὐγούστου) κατώρθωσεν ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῆς VII μεραρχίας ν' ἀπωθήσῃ ὁριστικῶς τοὺς Τούρκους πρὸς ἀνατολάς, ἀπαλλαγεῖσα αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ὁμοίαν προσπάθειαν κατέβαλον περὶ τὴν 19ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας πρὸς ἀνατροπὴν καὶ τοῦ μετώπου ΒΔ. τῶν «Διδύμων λόφων», ἐξαπολύσαντες ἰσχυροτάτην καὶ μανιώδη ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς XI μεραρχίας, κατέχοντος τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως, παρὰ τὸ Γόρδιον. Δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως περὶ τὴν 19. 30' ὥραν οἱ Τοῦρκοι ἀνέτρεψαν τὸ δεξιὸν τοῦ ῥηθέντος συντάγματος καὶ ἠνάγκασαν τὸ μὲν III/16ου συντάγματος πεζικοῦ νὰ συμπτυχθῇ πρὸς τὴν γέφυραν Καρὰ Ἐλιάς, τὸ δ' ἕτερον αὐτοῦ τάγμα, ἀποσυρθὲν ὁμοίως (περὶ τὴν 22αν ὥραν), νὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ ὑψωμάτων περὶ τὰ 2½ χλμ. βορείως τῆς γεφύρας Καρὰ Ἐλιάς.

Ἄλλην ὡσαύτως σφοδρὰν ἐπίθεσιν ἐνήργησαν οἱ Τοῦρκοι ὁρμηθέντες ἀπὸ τῶν «Διδύμων λόφων», ἀποκρουσθεῖσαν ὑπὸ τῶν 37ου καὶ 12ου συνταγμάτων πεζικοῦ διὰ χειροβομβίδων καὶ ἀκόμη διὰ τῆς λόγχης. Τέλος ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην διέταξεν ἵνα κατὰ τὴν νύκτα διέλθῃ ὁ στρατὸς τὸν Σαγγάριον, προκειμένου νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ στρατιὰ ἐν ἀμυντικῇ διατάξει δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ, ἣν καὶ λεπτομερῶς καθώρισε, καὶ συνάμα δὲ προσδιώρισε τὴν ὥραν ἐκκινήσεως καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀποχωρήσεως ἑκάστου τῶν σωμάτων στρατοῦ. Οὕτω πάντη ἀνενοχλήτως ἀπεσύρθησαν καὶ διέβησαν τὸν Σαγγάριον: α') Τὸ Β' Σ. στρατοῦ (ὥρα ἐκκινήσεως 18. 30') διὰ τῶν γεφυρῶν Καβουτζὶ καὶ Τεκέκιοϊ, ἐγκατεστῆσαν ἀμυντικῶς ἐν τῇ ζώνῃ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Γουνγιοὺζ σοὺ Οὐζοῦ καὶ τοῦ Πουρσὰκ τὴν μὲν XIII μεραρχίαν του δεξιά, τὴν δὲ V τοιαύτην ἀριστερὰ καὶ τηρήσαν τὴν IX μεραρχίαν (ἐπανελθοῦσαν εἰς τὸ σῶμα στρατοῦ τοῦτο) ἐν ἐφεδρείᾳ εἰς Ντεμιρτζίκιοϊ. β') Τὸ Α' Σ. στρατοῦ (ὥρα ἐκκινήσεως 20ὴ) διὰ τῆς

Digitized by Google

	Ἀξιωματικοί				Ὁπλῖται				Σύνολον τῶν ἐκτὸς μάχης τεθέντων	Παρατηρήσεις
	Νεκροί	Τραυματίαι	Ἐξαφανισθέντες	Τὸ ὅλον	Νεκροί	Τραυματίαι	Ἐξαφανισθέντες	Τὸ ὅλον		
Α' Σῶμα Στρατοῦ										
I Μεραρχία	22	100	—	122	371	2117	138	2626	2748	
II »	24	90	—	114	371	2335	51	2757	2871	
XII »	12	29	—	41	183	758	77	1018	1059	
Β' Σῶμα Στρατοῦ										
V Μεραρχία	22	90	—	112	370	2100	—	2470	2582	
IX »	23	50	—	73	283	1379	1	663	1736	
XIII »	25	100	—	125	370	2200	—	2570	2695	
Γ' Σῶμα Στρατοῦ										
III Μεραρχία	25	64	2	91	335	1609	85	2029	2120	
VII »	26	103	—	129	362	2245	—	2607	2736	
X »	31	91	—	122	353	2102	—	2455	2577	
Ταξιαρχία ἱππικοῦ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	δὲν ὑπάρχουσι στοιχεῖα
Μετόπισθεν ὑπηρεσίαι	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Γενικὸν ἄθροισμα	210	717	2	929	2998	16445	352	20195	21124	

γεφύρας τοῦ Σαγγαρίου παρὰ τὴν συμβολὴν εἰς αὐτὸν τοῦ Γκεοὺκ καὶ τοῦ Καβουτζὶ κιοπροῦ, ἐγκατεστῆσαν τὴν μὲν XII μεραρχίαν εἰς τὰ ὑψώματα Μπὲς Κιοπρίκιοϊ-Καβάκ, τὴν δὲ II μεραρχίαν εἰς Καβουτζὶ Ὀβᾶ, ἐν πρώτῃ γραμμῇ, καὶ τὴν I τοιαύτην εἰς Μερτζὰν-Μπεντὶλ-Ἀϊβαλί, ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ ὡς ἐφεδρείαν. γ') Τὸ Γ' Σ. στρατοῦ (ὥρα ἐκκινήσεως διὰ μὲν τὰς X καὶ IX μεραρχίας ἡ 19η καὶ διὸ τὰς ὀπισθοφυλακὰς αὐτῶν ἡ 22α, διὰ δὲ τὰς VII καὶ III καὶ τὸ μεικτὸν ἀπόσπασμα τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς XI ἡ 24η ὥρα καὶ διὰ τὰς ὀπισθοφυλακὰς αὐτῶν ἡ 2α ὥρα τῆς 31 Αὐγούστου) διὰ τῶν δύο γεφυρῶν παρὰ τὸ Τεκέκιοϊ καὶ τῆς τοιαύτης παρὰ τὸ Καρὰ Ἐλιάς, ἐγκαταστῆσαν τὴν III μεραρχίαν αὐτοῦ καὶ τὸ μεικτὸν ἀπόσπασμα τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ βορείως τῆς συμβολῆς τοῦ Πουρσάκ, ἐπὶ τῶν ἀμέσως δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου ὑψωμάτων, μέχρι τοῦ Γκιολτζὶκ Τεπέ, καὶ τηρῆσαν τὰς VII καὶ X μεραρχίας αὐτοῦ ὡς ἐφεδρείαν εἰς Μπιτσέρ. δ') Ἡ ταξιαρχία τέλος ἱππικοῦ, διαβᾶσα τὸν Σαγγάριον, διηυθύνετο πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως τῆς στρατιᾶς, τὸ δὲ στρατηγεῖον τῆς στρατιᾶς ἐγκατεστάθη εἰς Ντουμπρέκ. Κατὰ ταῦτα ἡ ἑλληνικὴ στρατιά, ἐπαναδιαβᾶσα κατὰ τρόπον ἐξόχως ἐπιτυχῆ τὸν Σαγγάριον, ἔταξε πέντε μεραρχίας, ἓν μεικτὸν ἀπόσπασμα καὶ τὴν ταξιαρχίαν ἱππικοῦ ἐν πρώτῃ γραμμῇ, ἐπὶ τῶν παρὰ τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ Σαγγαρίου ὑψωμάτων, καὶ ἐτήρησε τέσσαρας μεραρχίας ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ ὡς ἐφεδρείαν, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ διατεθῇ ἄνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς στρατιᾶς, παρὰ μόνον ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ. Τὰ σώματα στρατοῦ διετάχθησαν νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως τῆς τοποθεσίας ταύτης. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τῆς 30 Αὐγούστου τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ, διαταχθὲν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς, ἤρξατο καταστρέφον διὰ δυναμίτιδος, κατὰ τρόπον συστηματικόν, τὰς σιδηροτροχιὰς τοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ τῆς στενωποῦ Πολατλὶ καὶ δυτικώτερον πρὸς Μπιτσέρ. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς ἀληθεῖς γιγαντομαχίας ἐκείνας τοῦ Σαγγαρίου ὑπῆρξαν αἱ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος σημειούμεναι.

Τῶν Τούρκων αἱ ἀπώλειαι ἐπίσης ὑπῆρξαν μέγισται. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ ἐνεργήσωσι καταδίωξιν. Ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις της Δ. τοῦ Σαγγαρίου ἀνενόχλητος καὶ ἠδυνήθη νὰ διακομίσῃ ἐν ἀνέσει τοὺς τραυματίας, ν' ἀποσύρῃ τὸ πολυπληθὲς ὑλικὸν καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐκ 30 χλμ. τμῆμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 4—5 Σεπτεμβρίου 1921 ἤρξατο ἀποσυρομένη εἰς τὰς προτέρας θέσεις ἐξορμήσεως, ἀνατολικῶς τοῦ Δορυλαίου. Κατὰ τὴν σύμπτυξιν ταύτην οἱ Τοῦρκοι: α') Κατέλαβον τὸ εἰς Σιβρὶ Κισὰρ χειρουργεῖον διὰ τοῦ ἱππικοῦ των, ἀποκρουσθέντος ὑπὸ τῆς I μεραρχίας καὶ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ. β') Ἐπεχείρησαν νὰ διαβῶσι τὸν Σαγγάριον διὰ τοῦ πόρου Τεκέκιοϊ καὶ διὰ τοῦ Μπεϋλὶκ Κιοπροῦ, ἀποκρουσθέντες μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν ὑπὸ τῆς III μεραρχίας τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ καὶ τῆς V μεραρχίας τοῦ Β' σώματος στρατοῦ. γ') Ἐπεχείρησαν νὰ κινηθῶσι διὰ τοῦ Χαρτὰλ δὰγ παρὰ τὸ Μουχαλίτς, ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τῆς X μεραρχίας. δ') Ἀπεπειράθησαν ν' ἀποκόψωσι τὰς συγκοινωνίας τῆς στρατιᾶς, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῆς ἀνεξαρτήτου μεραρχίας, προκαταλαβούσης τὸ Σεϊντῆ Γαζῆ· καὶ ε') Τέλος ἐπειράθησαν, διὰ Μπορντὶ ἀχθέντες, νὰ καταλάβωσι τὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ, ἀλλ' ἡττήθησαν ἐν μάχῃ ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου ὑπὸ τῆς IV μεραρχίας καὶ τῶν Α' καὶ Β' σωμάτων στρατοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Συνεβουλεύθημεν τὸ ἱστορικὸν ἀρχεῖον τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ καὶ *Β. Δούσμανη*, «Ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τῆς Μικρασιατικῆς ἐμπλοκῆς».

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Σάγγας *[Μυθολ.]*. Φρύξ, ὅστις προσβαλὼν τὴν Ῥέαν ἐτιμωρήθη ὑπ' αὐτῆς μεταμορφωθεὶς εἰς ποταμόν, ὅστις ἔκτοτε ἐκλήθη Σαγγάριος. Α. Θ. Σ.

Σαγγέλης. Οὕτω καλεῖ ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ἐν τῇ «Ἀλεξιάδι» αὐτῆς τὸν ἐπιφανῆ σταυροφόρον τῆς Α' σταυροφορίας Ραϋμόνδον Δ' ντὲ Σαὶν-Ζίλ, κόμιτα τῆς Τουλούζης (βλ. λ. *Ραϋμόνδος Δ'*). Ν. ΚΛΣ

Σαγγία *['Αρχ Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Φρυγίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Γαλατίας, πλησίον τῆς ὁποίας πηγάζει ὁ Σαγγάριος ποταμὸς (*Στράβ.* XII, 543). Α. Θ. Σ.

σαγγίτα (ἡ), καὶ *σαΐττα*· δημοτ., παιδικὸν τόξον· || βέλος (εἰς δημοτ. ᾄσματα)· || κοντὸς ἐπιμήκης, κυλινδρικός, δι' οὗ πλάσσεται ἡ ζύμη εἰς φύλλα· || ἡ κερκὶς τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ (λατ. sagitta).

σαγγουϊναρία (ἡ) (Sanguinaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μυκωνοειδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, τὴν *σαγγουϊναρίαν τὴν καναδικὴν* (Sanguinaria Canadensis), ἥτις εἶναι πόα πολυετής, μὲ ῥίζωμα χονδρόν, χρώματος ἐρυθροσαρκώδους. Ὁ ὑπέργειος βλαστός της φέρει ἓν μόνον φύλλον μέγα, λεῖον, διεσχισμένον κατὰ τὴν περιφέρειάν του, χρώματος ζωηρῶς ἐρυθροῦ καὶ ἄνθος μοναδικόν, λευκόν, μετρίως ἀνεπτυγμένον. Φύεται εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ τὸ ῥίζωμά του ἐκκρίνει δριμείας γεύσεως οὐσίαν, τὴν *σαγγουϊναρίαν*, ἥτις ἔχει χρῶμα ζωηρῶς ἐρυθρὸν καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς βαφὴν διαφόρων ὑφασμάτων. Δ. Ν. Π.

σαγγουῖνος (ὁ) (Sanguinus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυρρίνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κηβιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ πίθηκοι τοῦ γένους τούτου διακρίνονται κυρίως ἐκ τοῦ μακροῦ καὶ σκληροῦ τριχώματος καὶ τῆς μακροτάτης οὐρᾶς των. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σαγγουῖνος ὁ καλλίθριξ* (Sanguinus callithrix), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, ἀπεστρογγυλωμένην καὶ κεκαλυμμένην ὑπὸ πυκνῶν τριχῶν, λαιμὸν παχὺν καὶ βραχύν, σῶμα μετρίως μακρὸν καὶ οὐρὰν κυλινδρικήν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανὸς κατὰ τὸ πρόσωπον, τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας, ὑπέρυθρος κατὰ τὴν ράχιν καὶ φαιὸς κατὰ τὸ ἐπίλοιπον σῶμα. Δ. Ν. Π.

σαγγουϊσόρβη (ἡ) (Sanguisorba) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥοδοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα, κατὰ καταληκτικοὺς στάχυς διατεταγμένα. Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *σαγγουϊσόρβη ἡ φαρμακευτικὴ* (Sanguisorba officinalis), ἥτις φύεται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Σιβηρίαν καὶ ἔχει αἱμοστατικὰς ἰδιότητας. Δ. Ν. Π.

Σαγγράδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Λήμνου ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μούδρου (πλάτ. 39° 50' 52" Β., μῆκ. 25°14'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1661: Port of Mudros), δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα. Ἔχει φάρον Ἄγκα. Σ.Ε.Λ.

Σαγέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 492, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βραχνέϊκα*, *Γερουσέϊκα*, *Γκοτσουλέϊκα*, *Μπουντέϊκα*, *Σπανέϊκα* καὶ *Τσακώνικα*, 979. Κεῖται παρὰ τὸ 30ὸν χιλιόμετρον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πατρῶν—Καλαμῶν καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

σαγέκερας (τὸ) (Sageceras Mojs) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *μεδλικοττιιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ κέλυφός των ἦτο δισκοειδές, ὑψηλόστομον, μὲ τὸ ἐξωτερικόν του τμῆμα καταλῆγον εἰς ἀκμήν. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς Ἄλπεις, τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου, τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Καλιφορνίαν. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν: α') Τοῦ εἴδους *σαγέκερας albanicum* ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς βερφενίου βαθμῖδος τῆς τριασίου διαπλάσεως εἰς τὴν Μαρμαροτράπεζαν καὶ τὸ Κεφαλοβούνι τῆς νήσου Χίου. β') Τῶν εἰδῶν *σαγέκερας Haidingeri*, *σαγέκερας Haidingeri* (ποικιλία Walteri) ἐντὸς τῶν ἀμμωνιτοφόρων ἀσβεστολίθων τῆς τριασίου διαπλάσεως εἰς τὸν λόφον Θεόκαφτα (ἔναντι Ἀσκληπιείου) τῆς Ἀργολίδος. γ') Ἐντὸς ὁμηλίκων ἀσβεστολίθων τῆς νήσου Ὕδρας. Γ. Κ. Γ.

σαγέν. Ρωσικὴ μονὰς μήκους, ἴση πρὸς τὸ πεντηκοστὸν τοῦ βερστίου ἢ 7 ἀγγλικοὺς πόδας ἢ 2,134 μ. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 3 *ἀρχὶν* καὶ 48 *βερχώπ*. Σ. Ε. Λ.

σαγεραία (ἡ) (Sageraea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀνωνοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ δένδρων ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Μαλαισίας, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

σαγὴ (ἡ)· σάγμα, ἐπίσαγμα ἐπὶ ὑποζυγίου εἴτε πρὸς φόρτωσιν εἴτε πρὸς ἀνάβασιν· || καθόλου, τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἐφοδιάζεται τὸ ὑποζύγιον πρὸς ἕλξιν τροχοφόρου, ἄλλως *ζευκτηρία σαγή*.

— *['Εγκυκλ.]* *Σαγὴ* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ τοῦ κτήνους (ἵππου, ἡμιόνου, ὄνου, βοὸς) ἐπιτιθεμένων εἰδῶν, εἴτε διὰ τὴν ἵππευσιν, εἴτε διὰ τὴν ἕλξιν ὀχημάτων, εἴτε διὰ τὴν φόρτωσιν διαφόρων ὑλικῶν. Συνεπῶς ἡ σαγὴ εἶναι τριῶν εἰδῶν: 1) Σαγὴ ἱππεύσεως, ἥτις φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *σαγὴ κέλητος* καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῆς *σέλλας*, τοῦ *ὑποσάγματος*, τοῦ *χαλινοῦ* κτλ. καὶ ἐκ τῶν διαφόρων ἐξαρτημάτων (*μαρσυπίων*, *δισακκίων* κτλ.).

2) *Σαγὴ ζευκτηρία*, ἥτις ἢ εἶναι *σαγὴ ἐλάσεως*, δηλαδὴ σαγὴ χρήσιμος πρὸς ἕλξιν δι' ἱππεύσεως ἵππων τινῶν, ὡς π. χ. ἡ τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ὁπότε ἀποτελεῖται ἐκ τῆς σέλλας διὰ τὸν *ἐλατοφόρον* ἵππον καὶ ἐκ τῆς *σελλίσκης* διὰ τὸν *ῥυταγωγούμενον*, ἐκ τοῦ ὑποσάγματος, τοῦ χαλινοῦ καὶ ἐκ διαφόρων ἐξαρτημάτων χρησίμων διὰ τὴν ἕλξιν (*προστερνιδίου*, *γλουτιαίου*, *σειράδων* κτλ.) ἢ εἶναι *σαγὴ ἡνιοχείας*, δηλαδὴ χρήσιμος πρὸς ἕλξιν δι' ὁδηγήσεως τῶν κτηνῶν ἀπὸ τῆς ἕδρας τοῦ ὀχήματος, ὁπότε ἀποτελεῖται ἐκ προστερνιδίου ἢ *περιλαιμίου* (*λαιμαριᾶς*), ἐκ γλουτιαίου, ἐκ σειρά-

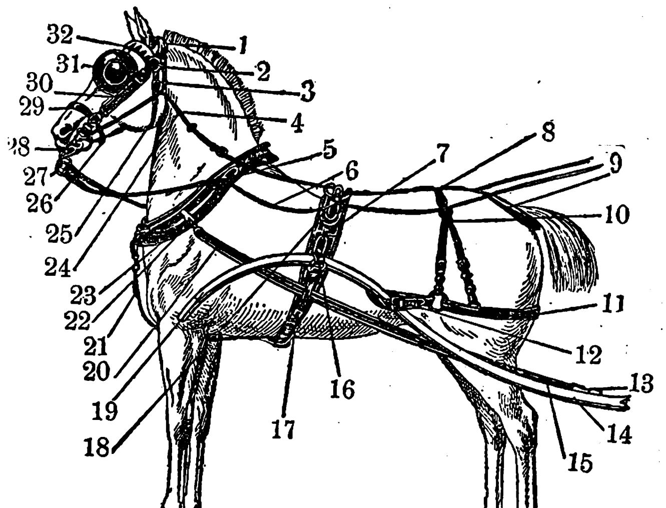

Ζευκτηρία σαγὴ ἵππου ἡνιοχείας.

[1=Κορυφαία (κεφαλαριά). 2=Ἄνθεμον (κονκάρδα). 3=Ἱμὰς τοῦ ὑψαυχενικοῦ ἡνίου (σκουλαρίκια). 4 καὶ 24=Ὑψαυχενικὸν ἡνίον (στίγκα). 5=Δακτύλιος περιαυχενίου (αὐτὶ τῆς λαιμαριᾶς). 6=Ἡνία ἢ ῥυτὴρ (γκέμι). 7=Κατανωτιαία (μπάντες τοῦ σαμαριοῦ, ἐφ' ὧν αἱ γλῶσσαι, διὰ τῶν ὁποίων πορποῦται ὁ καταζώστης). 8=Ἐπιγλούτιον (κουσκούνι). 9=Ὑπουρὶς (ὑπούριο). 10=Κλῶνοι τοῦ ἐπιγλουτίου (πανωκάπουλα). 11=Περιγλούτιον (πισινέλλα). 12=Μάσθλη (τιμονόλουρο). 13=Δακτύλιος καὶ ἄκρον τῆς σειράδος (μπρατσάκι τοῦ τραβηχτοῦ). 14=Διάπηξ (τιμόνι). 15 καὶ 20=Σειρὰς (τραβηχτό). 16=Ὑποβαστακτήριος θήκη τοῦ ἀντιρρύμου (χούφτα τοῦ τιμονιοῦ). 17=Καταζώστης (μεσιὰ ἢ κολάνι). 18=Σελλίσκη (σαμαράκι). 19=Ἀντίρρυμος (μύτη τοῦ τιμονιοῦ). 21=Ὑποστερνίδιον (μπιλιάνι) 22=Περιαυχένιον (λαιμαριά). 23=Ἄγκιστρον τῆς σειράδος (τσιμπίδα τῆς λαιμαριᾶς). 25=Ὑποδέραιον (λαιμόλουρο). 26=Γενειαστὴρ (τὸ πισινὸ τῆς μυταριᾶς). 27=Ψάλλιον (ἡ ἁλυσίδα τοῦ φιλέτου). 28=Χαλινὸς (φιλέτο). 29=Ἐπιρρίνιον (μυταριά). 30=Παραγναθίδιον (μπράτσα τῆς κεφαλαριᾶς). 31=Παρωπὶς (καφάσι). 32=Προμετωπίδιον (κουτελιά).]

Digitized by Google

δων, πρὸς δ' ἐκ χαλινοῦ. 3) *Σαγὴ φορτώσεως*, χρήσιμος διὰ τὴν φόρτωσιν διαφόρων ὑλικῶν, ὡς εἶναι π. χ. ἡ τοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ σάγματος, τοῦ ὑποσάγματος καὶ ἐκ διαφόρων ἐξαρτημάτων χρησίμων διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ φόρτου ἐπὶ τοῦ σάγματος. Διὰ τοὺς βοῦς ἡ σαγὴ ἕλξεως συνίσταται ἐκ τοῦ περιλαιμίου καὶ ἰδίᾳ τοῦ *ζυγοῦ*. Ζυγῶν ὑπάρχουσι δύο εἴδη, ὁ ζυγὸς τοῦ τραχήλου καὶ ὁ ζυγὸς τῆς κεφαλῆς, ἐξ ὧν ὁ δεύτερος εἶναι προτιμότερος, καθόσον ὁ βοῦς καταβάλλει μεγαλυτέραν ποσότητα δυνάμεως σύρων διὰ τῆς κεφαλῆς ἢ διὰ τοῦ τραχήλου. Διὰ τοὺς κύνας σαγὴ ἐλάσεως προβλέπεται εἰς τὸ Βέλγιον, Ὀλλανδίαν, Σιβηρίαν, Γροιλανδίαν, ὅπου ὁ κύων, χρησιμοποιούμενος ὡς ζῷον ἐλάσεως, προσφέρει ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας. Ἡ σαγὴ ἐλάσεως τοῦ κυνὸς συνίσταται ἐξ ἑνὸς περιλαιμίου, εἰς τὰ πλάγια τοῦ ὁποίου προσδένονται οἱ ρυμοὶ ἐλαφρῶν ἁμαξῶν. Ἡ κυρία ἰδιότης πάσης σαγῆς συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀποφεύγωνται αἱ ἐκ ταύτης πληγαὶ τῶν κτηνῶν. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου πρέπει ἡ σαγὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἔχῃ ἅπαντα τὰ μέρη της τελείως καθαρὰ καὶ τὰ σκύτινα καλῶς λελιπασμένα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀναλογοῦσαν εἰς ἕκαστον κτῆνος προσαρμογήν, ὅσον ἀφορᾷ τὸ μῆκος, τὴν ἔντασιν κτλ. τῶν διαφόρων μερῶν. Λίαν στενὴ σαγὴ ἐμποδίζει τὰς κινήσεις τοῦ ζῴου καὶ δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνάπτυξιν ὅλης του τῆς δυνάμεως. Πολὺ εὐρεῖα προκαλεῖ τριβὰς καὶ τραυματισμοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σοβαρούς. Ν. Θ. Κ.—Θ. Α. Φ.

— *[Προϊστορ.]* Ἐκ λιθογραφιῶν (ἐπὶ τῶν βράχων) τῶν μεταλλικῶν χρόνων, τῆς ὀρειχαλκίνης ἐποχῆς καὶ μετέπειτα, συνάγεται ὅτι ὁ ἵππος θὰ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου λίαν ἐνωρίς. Ἡ χρησιμοποίησις *σάγματος* οἱουδήποτε, ἁπλοῦ καλύμματος ἢ ἐφιππίου ἀληθοῦς, δὲν ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἵππου πρὸς ἱππευσιν. Πληροφορίας περί τε τοῦ ἁπλοῦ καλύμματος, τοῦ ἐφιππίου καὶ τοῦ πραγματικοῦ σάγματος ἔχομεν μόνον κατὰ τοὺς πρωτοϊστορικοὺς πλέον χρόνους ἐκ τῶν ἱστορικῶν (Ξενοφῶντος, Διοδώρου κλπ.) καὶ τῶν ἀγαλμάτων. Τὸ ἐφίππιον εὑρίσκομεν ἐν Ἀνατολῇ (Βαβυλωνία, Συρία, Περσία), ὁπόθεν παρελήφθη ὑπὸ σκυθικῶν λαῶν, εἶτα δὲ τῶν Ἑλλήνων, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, Κελτῶν, Ἰβήρων, Γαλατῶν, Γερμανῶν κλπ. Ι. Γ. Κ.

Σαγὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σηλυβρίας τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 425 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Σαγιαλήκ*.

σαγήνευμα (τό)· ἡ διὰ τῆς σαγήνης ἁλιεία· || προσέλκυσις, δελεασμός.

σαγηνευτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἐπιτήδειος ἢ κατάλληλος νὰ σαγηνεύῃ: «σαγηνευτικοὶ λόγοι, — τρόποι». —Ἐπίρρ. *σαγηνευτικῶς*.

σαγηνεύω· ἀγρεύω διὰ τῆς σαγήνης, διὰ δικτύου· || δελεάζω, ἐξαπατῶ.

σαγήνη (ἡ)· ἀρχ., μέγα ἁλιευτικὸν δίκτυον, διὰ τοῦ ὁποίου συλλαμβάνονται πολλοὶ ὁμοῦ ἰχθύες.

—*[Ἁλιευτ.]* Ἡ *σαγήνη* εἶναι ἀρχαιοτάτης χρήσεως ἁλιευτικὸν ὄργανον, ἀποτελούμενον ἐκ πλέγματος δικτύου ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ξηρὰν συρομένου καὶ συλλαμβάνοντος οὕτω ὁμαδικῶς ἰχθῦς τοῦ αἰγιαλοῦ. Παρ' ἐνίων, λησμονούντων τὸ *ἀμφίβληστρον*, ὀνομάζεται οὕτω τὸ *πεζόβολο*, παρ' ἄλλων δὲ ἡ *ἀπόχη*, ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ συγχρόνου *γρίπου*. Σ. Ε. Λ.

Σαγήνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀρεστιάδος τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 895. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν καὶ τὸν νομὸν Ἀδριανουπόλεως, ἠρίθμει 422 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων *Σαχίνζια*.

σαγηνόδους (ὁ) (Sagenodus Owen) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κτενοδοντίδων διπνόων* ἰχθύων. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἔφερον εἰς τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τῆς κεφαλῆς δύο μεσαίας καλυπτηρίους πλάκας, ὀδόντας μὲ 3—10 ἁπλᾶς ἢ ὀδοντωτὰς πτυχὰς καὶ λέπια λεπτὰ ἄνευ γανοειδοῦς οὐσίας. Ἀπολιθωμένα λείψανα των εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου καὶ τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Συνώνυμα: *μεγάπλευρον, πτυνόδους, ἡμικτενόδους, πεταλόδοψις*. Γ. Κ. Γ.

Σαγιάδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (τέως Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 847. Ἀπέχει τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου, καλουμένου καὶ *Σκάλα τῆς Σαγιάδας*, 3 χλμ. Κατὰ τὸν Π. Ἀραβαντινὸν ἡ Σαγιάδα κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ἠπειρωτικῆς πόλεως *Βαστίας*, ἐπὶ δὲ τῆς ἐποχῆς τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, καλουμένη καὶ *Σαγειὰς* ἢ *Σηγειάς*, ἀπετέλει ἓν τῶν ἀξιολογωτέρων βυζαντινῶν φρουρίων τῆς Ἠπείρου. Κατὰ τὸ 1402 οἱ Βενετοί, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Κερκυραίων, κατέλαβον τὸ φρούριον αὐτῆς μετὰ τῶν παρακειμένων τοῦ Φαναρίου, τῆς Πάργας καὶ τοῦ Βουθρωτοῦ. Χ. Ι. Σ.

—Σαγιάδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, 8 μίλλ. ΝΑ. τῆς πρὸς τὴν Ἀλβανίαν μεθορίου, διανοιγόμενος ἀμέσως πρὸς Β. τῆς ἐκβολῆς τοῦ Θυάμιος (Καλαμᾶ) καὶ ἀντικρύζων τῆς Κερκύρας τὴν πόλιν. Εἰς τὸν μυχόν της (39° 37' 30" Β., μηκ. 20° 11' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfù) ἐτοποθετήθη (1932) φάρος αὐτόματος λευκῶν ἀναλαμπῶν. Ἄλλοτε ἦτο σπουδαῖον ἐμπορικὸν σημεῖον τοῦ Ἰονίου, ἡ δὲ Γαλλία κατὰ τὸ 1675 εἶχεν ἱδρύσει ἐκεῖ ἐμπορικὸν προξενικὸν πρακτορεῖον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ 1705 μετετέθη εἰς Ἄρτην. Εἰς τὸν ὅρμον τῆς Σαγιάδας ὑπάρχουν σήμερον ἀποθῆκαι, ξενοδοχεῖον, καταστήματά τινα, τελωνεῖον καὶ τηλεγραφεῖον. Σ. Ε. Λ.—Χ. Ι. Σ.

— Σαγιάδα (Saiada) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀραβικὸν χωρίον τῆς τυνησίας ἀκτῆς (πλάτ. 35°38' Β., μηκ. 10°59' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1159: Susa to Mahedia) ἐν τῇ Σύρτει. Σ. Ε. Λ.

—Σαγιάδα, Ρὰς — *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἐπὶ Μεσογείου αἰγυπτιακῆς ἀκτῆς (πλάτ. 31°35' Β., μηκ. 25°30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh), 17 μίλ. πρὸς Α. τοῦ λιμένος Ἀκάμπας-Ἐς-Σολούμ. Σ. Ε. Λ.

σαγιάκι (τό). Ὕφασμα μάλλινον πολὺ παχύ, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ χωρικοὶ κατασκευάζουσιν ἰδίως τὰς κάπας καὶ καπότας τῶν ἀνδρῶν. Λέγεται καὶ *σκουτί, τσοῦχα* καὶ *σοκόρι*. Τὸ σαγιάκι, ὅταν κατασκευάζεται λεπτότερον, χρησιμοποιεῖται διὰ τοὺς ἐπενδύτας τῶν γυναικῶν. Καὶ τὸ μὲν χονδρότερον, δι' οὗ κατασκευάζονται αἱ κάπαι, ὑφαίνεται συνήθως μὲ μαλλὶ αἰγὸς διὰ νὰ ἀντέχῃ εἰς τὴν βροχήν, τὸ δὲ λεπτότερον μὲ μαλλὶ προβάτου. Τὰ ὑφάσματα ταῦτα μετὰ τὴν ὕφανσίν των στέλλονται εἰς τὴν νεροτριβὴν διὰ νὰ γίνουν στερεώτερα καὶ παχύτερα. Ἐκ τῆς ὀνομασίας τοῦ ὑφάσματος ὠνομάσθη *σαγιάκι* καὶ εἰδικὸν ἔνδυμα τῶν χωρικῶν γυναικῶν (βλ. λ. *σαγιᾶς*). Φ. Α.

Σαγιαλὴκ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ χωρίου *Σαγὴ* (βλ. λ.).

Σαγιάμα (Sajama) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Σαχάμα*).

Σαγιὰμ-Ντερὲ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν ΒΔ. ὑπωρειῶν τοῦ Τεκφὶρ-ντὰγ (Ἱερὸν ὄρος τῶν ἀρχαίων) χύνεται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μέλανος ποταμοῦ (νῦν Καβὰκ-ντερὲ ἢ Καβάτς). Α. Θ. Σ.

Σαγιάνσκ (Sayansk) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἀνατολικὴ προέκτασις τῶν ὀρέων Ἀλτάϊ, ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Μογγολίας καὶ Σιβηρίας. Χωρίζεται διὰ φάραγγος, ἣν διαρρέει ὁ Ἄνω Γενισσέϊ, εἰς δύο ὄγκους, τὸν ἀνατολικὸν (ὕψ. 3.490 μ.) καὶ εἰς τὸν δυτικὸν (2.200—2.750). Γ. Ι. Β.

Σαγιαχανποὺρ (Shahjanhapur ἢ Schahdschahapur) *[Γεωγρ.]* βλ. *Σαχτζανχουνπούρ*.

σαγιάρω *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων προωθῶ (δοράτιον), προτείνω, προέλκω. Καὶ κέλευμα: «σάγια», «σάγια μιά!». Ἡ πρᾶξις *σαγιάρισμα*. Σ. Ε. Λ.

σαγιᾶς (ὁ)· ὁ σαγιᾶς εἶναι σημαντικὸν ἐξάρτημα τῆς ἐνδυμασίας τῶν χωρικῶν γυναικῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῆς Μακεδονίας. Εἶναι μακρὸς ἐπενδύτης ἰδιορρύθμου σχήματος, τὸν ὁποῖον φοροῦν ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὑποκάμισον. Εἰς τὰ χωριὰ τῆς Βοιωτίας ὀνομάζουσι τὸν βαμβακερὸν ἐπενδύτην *σαγιὰ* καὶ τὸν μάλλινον *σεγούνι*. Γίνεται ἀπὸ ὑφαντὸν ὕφασμα ἄσπρον ἢ λουλακὶ καὶ ράβεται ἀπὸ εἰδικοὺς ράπτας. Εἶναι ἀνοικτὸς ἐμπρὸς ὡς ἐπανωφόρι μὲ κοντὰ καὶ φαρδυὰ μανίκια, φθάνοντα ἕως τὸν ἀγκῶνα. Τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ σαγιᾶ ἕως τὴ μέση ἐφαρμόζεται καλὰ εἰς τὸ σῶμα καὶ ἔχει ἐμπρὸς ἡμικυκλικὸν ἄνοιγμα διὰ νὰ φαίνεται ἡ τραχηλιά· τὸ ἄνοιγμα αὐτὸ γαρνίρεται μὲ καλύτερο ὕφασμα σχηματίζον καὶ τὸν γιακᾶ. Δεξιὰ καὶ κάτωθεν τῆς μέσης φέρει μεγάλην τσέπην. Ἀπὸ τὴν μέσην καὶ κάτω ὁ σαγιᾶς ἔχει τρεῖς λόξες· αἱ δύο ἐμπρόσθιαι σχηματίζουν τὶς *ποδιὲς* ἢ τὴν *ποδιὰ* τοῦ σαγιᾶ, στολισμένη ἐσωτερικῶς μὲ τρίγωνο κομμάτι ὑφάσματος, βελοῦδο, καδιφὲ ἢ βαμβακερὸ ὕφασμα. Τὶς ποδιὲς τὶς ἀναποδογυρίζουν στὴ μέση καὶ τὶς στηρίζουν ὀπίσω κάτω ἀπὸ τὸ ζωνάρι. Εἰς διαφόρους τόπους, ἀναλόγως τοῦ χρώματος καὶ τῶν κεντημάτων τῆς ποδιᾶς, φορεῖται ὁ σαγιᾶς ἀπὸ τὰ κορίτσια, τὶς νύφες καὶ τὶς νιόπαντρες. Ὅπως π. χ. εἰς τὸ Ρουμλούκι τὸν σαγιᾶν πρωτοβάζουν τὰ κορίτσια ὅταν φθάσουν εἰς ἡλικίαν γάμου, φοροῦν δὲ κυρίως ἄσπρους σαγιάδες, 3—4 ἔτη μετὰ τὸν γάμον φοροῦν τὸν λουλακίσιο σκοῦρο σαγιᾶ, κατόπιν σαγιᾶ μὲ κόκκινες ποδιὲς καί, ὅταν φθάσουν σὲ ἡλικία 40 χρόνων, σαγιᾶ μὲ μαῦρες ποδιές. Τὸν σαγιᾶ σφίγγουν εἰς τὴν μέσην, ἀφοῦ

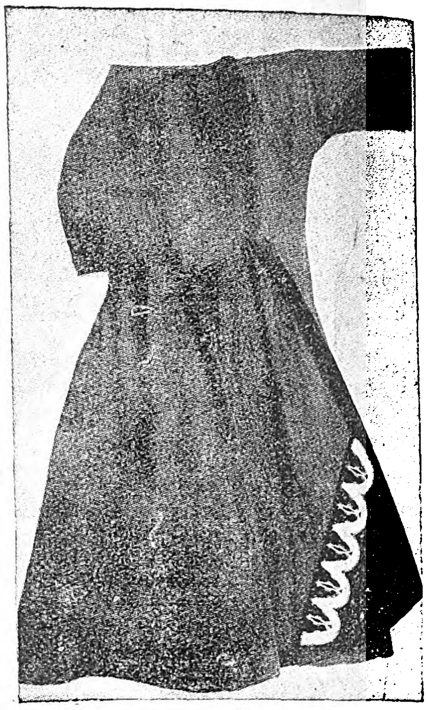

Σαγιᾶς.

τακτοποιήσουν τὶς ποδιές, μὲ σκοῦρο γαλάζιο ζωνάρι ὁλόμαλλον. [Βιβλ. Ἀγγ. *Χατζημιχάλη*, «Ἑλληνικὴ τέχνη».] Φ. Α.

Σαγιᾶς, *Λεωνίδας*. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Λειβάρτζι τῶν Καλαβρύτων τῷ 1871. Προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου τῶν ὑπαξιωματικῶν, προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Συμμετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 τραυματισθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Φαρσάλου. Κατόπιν ὑπηρέτησε παρὰ τῇ χαρτογραφικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ στρατοῦ, τῷ δὲ 1905 ἀπετέλεσε μέλος τῆς ἐν Γαλλίᾳ στρατιωτικῆς ἀποστολῆς διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνακαινισθέντος ὑλικοῦ ἐξαρτύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων 1912—1913 καὶ κατόπιν προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην, ἐτοποθετήθη ἐπιτελάρχης τῆς ἐν Βεροίᾳ 10ης μεραρχίας. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1917—1920 παρέμεινεν ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος. Ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ ὑπηρέτησεν ἀρχικῶς μὲν παρὰ τῷ ἐν Ἀθήναις γενικῷ ἐπιτελείῳ, κατόπιν δὲ παρὰ τῇ στρατιᾷ Μικρᾶς Ἀσίας, συμμετασχὼν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ θέρους 1921 ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ 2ου σώματος καὶ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὡς ἐπιτελάρχης τοῦ νοτίου συγκροτήματος. Τῷ 1922 ἐτοποθετήθη ἐπιτελάρχης τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν, τὸν δὲ Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπεστρατεύθη. Τῷ 1927 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον ἐν ἀποστρατείᾳ.

Συνέγραψεν: «Ἡ ἀνάγκη κρατικῆς χαρτογραφίας», μελέτη βραβευθεῖσα ἐν τῷ Καρουσείῳ διαγωνίσματι τῆς «Γεωγραφικῆς ἑταιρείας» τῷ 1902, «Ἡ μυδραλιοβόλος», «Ὁ πόλεμος» μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ συγγράμματος τοῦ στρατηγοῦ Kessler, «Μέθοδοι ἐκπαιδεύσεως συντάγματος», «Ἠθικὴ ἀγωγὴ τοῦ στρατεύματος», «Μεταφορὰ καὶ τοποθέτησις τριγωνομετρικῶν σημείων ἐπὶ τῶν οἰκείων τοπογραφικῶν πινακίδων. Α΄ ὑπὸ τὴν προβολὴν τοῦ Bonne, Β΄ ὑπὸ τὴν πολυεδρικὴν προβολήν», καὶ τὰ ἀνέκδοτα ἔργα: «Μέθοδοι στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως», «Ὁπλισμὸς καὶ τακτική. Πορίσματα», «Διοίκησις συντάγματος», «Τὸ πυροβολικὸν καὶ τὸ ἱππικὸν ἐν συνόψει», «Ὀργάνωσις καὶ ἐκτέλεσις ἀσκήσεων φρουρᾶς», «Τὸ πατροπαράδοτον τῶν Ἑλλήνων πολίτευμα», «Ἠθικὴ στρατιωτικὴ ἀγωγή».

Ὁ ἀδελφός του *Ἰωάννης Σαγιᾶς* (1878—1932), δικηγόρος καὶ ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατεύματος, ἐτραυματίσθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ἀχρηστευθείσης τῆς δεξιᾶς χειρός του, κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν 1916—1917 διετέλεσε γενικὸς πρόεδρος τῶν ἐπιστρατικῶν συλλόγων. Ν. Θ. Κ.

σαγίδιον (τὸ) (sagulum) *[Ἀρχ.]*. Γαλατικὸν ἔνδυμα (βλ. λ. *σάγος*).

Σαγιὲ Λὸνγκ (Chaillé Long). Ἀμερικανὸς ἐξερευνητὴς (1842—1917). Τῷ 1869 κατετάγη εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν στρατόν, τῷ δὲ 1874 ἀπεστάλη πρὸς τὸν βασιλέα Μιεσᾶ εἰς Οὐγκάντα, ἔνθα ἀνεκάλυψε τὴν λίμνην *Ἰμπραὴμ πασᾶ* μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ἀλβέρτου καὶ Βικτωρίας. Ἔγραψε: «Κεντρικὴ Ἀφρική» (1876), «Αἴγυπτος, Ἀφρικὴ καὶ Ἀφρικανικαὶ χῶραι» (1878), «Ἡ Αἴγυπτος καὶ αἱ ἀπολεσθεῖσαι χῶραι της» (1892). Γ. Ι. Β.

σαγίνη (ἡ) (Sagina) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον μ-

Digitized by Google

κροῦ ἀναστήματος πόας ἐνιαυσίας ἢ πολυετεῖς μὲ μικρὰ ἄνθη. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη ἰθαγενῆ τῶν εὐκράτων χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Παρ' ἡμῖν φύεται τὸ εἶδος *σαγίνη ἡ παραθαλασσία* (Sagina maritima). Δ. Ν. Π.

Σάγιοι, ἢ *Σάϊοι* (Sagii, Saii) *['Αρχ.]*. Γαλατικὴ φυλή, ἧς ἡ μητρόπολις (Civitas Sagiorum) τοποθετεῖται παρὰ τὴν νῦν Sées πρὸς Β. τοῦ 'Αλανσὸν (γαλλικὸς νομὸς 'Ορν). 'Επὶ Διοκλητιανοῦ ὑπήγοντο εἰς τὴν Λουγδουνησίαν δευτέραν, κατὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος ἀπετέλουν ἰδίαν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν (episcopus ecclesiae Sagensis). Π. Ν. Π.

σαγίον (τό). Λέξις βυζαντινή, δι' ἧς ὠνομάζοντο οἱ ἐπενδύται καὶ τὰ σκεπάσματα καὶ ἐξ ἧς προῆλθον αἱ ὀνομασίαι *σαγιάκι, σαγιᾶς*. Φ. Α.

σαγίττα (ἡ)· συνηθέστ. *σαΐττα* (βλ. λ.).

σαγίττα (ἡ) (Sagitta) *[Ζωολ.]*. Γένος σκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χαιτοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ὑδροσκωληκιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σαγίττα ἡ ὑαλώδης* (Sagitta yalina), ἥτις ἔχει σῶμα ἀρκετὰ πλατύ, κεφαλὴν διακρινομένην τοῦ ὠμοθώρακος, ὅστις εἶναι ἐπιμήκης, καὶ κοιλίαν τελευτῶσαν εἰς ὀξεῖαν οὐράν, ἥτις κατὰ τὸ ἄκρον της φέρει ἀτρακτοειδὴς πτερύγιον Δ. Ν. Π.

σαγιτταρία (ἡ) (Sagittaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλισμοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ὑδρόβια μὲ ἄνθη μονόοικα καὶ φύλλα βελοειδῆ, ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σαγιτταρία ἡ κοινὴ* (Sagittaria vulgaris), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ διακρίνεται κυρίως ἐκ τοῦ πολυμορφισμοῦ τῶν φύλλων της, ἅτινα εἶναι βυθισμένα ἐν τῷ ὕδατι. Δ. Ν. Π.

σαγιττάτωρ, καὶ **ἀρκάτωρ** *[Βυζ.]*. 'Εκαλεῖτο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ στρατιώτης ὁ ὡπλισμένος διὰ τόξου, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *ἄρκον* καὶ *τοξάριον*. Οἱ σαγιττάτορες ἐτάσσοντο συνήθως εἰς τοὺς μέσους ζυγοὺς τῆς παρατάξεως, ἀλλ' ἐνίοτε ἐσχηματίζοντο μόνον ἐξ αὐτῶν ἴδια σώματα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ἰδίως εἰς τὸν ὀρεινὸν πόλεμον. Τὰ σώματα τῶν σαγιττατόρων ἦσαν καὶ πεζὰ καὶ ἔφιππα. Ν. ΚΛΣ

σαγιττεύω, καὶ **σαϊττεύω**· βάλλω, πλήττω μὲ τὴν σαγίτταν, μὲ τὸ βέλος, τοξεύω.

Σαγιώρ, *Κωνσταντῖνος*. Ἕλλην ἠθοποιός, γεννηθεὶς τῷ 1867 ἐν Σμύρνῃ καὶ ἀποθανὼν ἐν 'Αθήναις τῷ 1910. 'Ενεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ πατρίδι του ἐπὶ τῆς λαϊκῆς σκηνῆς. 'Ελθὼν εἰς 'Αθήνας τῷ 1902, κατέκτησε ταχέως τὴν συμπάθειαν τοῦ κοινοῦ μὲ τὰ κωμικὰ χαρίσματά του, διακριθεὶς εἰς πάντας τοὺς κωμικοὺς ρόλους. Συνειργάσθη μετὰ τῆς Κυβέλης Θεοδωρίδη καὶ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη. Τὰς μεγαλυτέρας ἐπιτυχίας ἐσημείωσεν εἰς τὰς πρωτοτύπους ἑλληνικὰς κωμῳδίας «Μαραθώνιος δρόμος» καὶ «Ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας» τοῦ Τ. Μωραϊτίνη, εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Παναθήναια», καθὼς καὶ εἰς τὰς ξένας κωμῳδίας: «Κυρία Μογκοντέν», «Ξυνὸ φροῦτο» κλπ. Π. Α. Κ.

σάγκ (sagh) (ἢ *γκέρεχ, μεχαλέκ, τουμούν, γρόσιον Μενελίκ*). 'Υποδιαίρεσις, τὸ 1/20, τοῦ δολλαρίου Μενελίκ, νομισματικῆς μονάδος τῆς 'Αβησσυνίας. Κυκλοφορεῖ εἰς ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ 1 σάγκ, τὰ ὁποῖα ὅμως οὐδέποτε διετήρησαν τὴν πρὸς τὸ δολλάριον σταθερὰν σχέσιν τοῦ 1/20, κυμαινόμενα ἀπὸ 1/16—1/20 δολλ. Ι. Α. Β.

σάγκα (ἡ) (saga). Λέξις σκανδιναυϊκὴ σημαίνουσα προφορικὴν ἀφήγησιν. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης οἱ παλαιοὶ Σκανδιναυοὶ ἠννόουν τὰς παντοειδεῖς ἀφηγήσεις, τοὺς ἀρχαίους κοσμογονικοὺς θρύλους καὶ ἱστορίας διαφόρων συμβάντων. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀφηγήσεως ἐγεννήθη καὶ ἐκαλλιεργήθη ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων τῶν 'Ισλανδῶν χωρικῶν καὶ ἀποίκων. 'Αποτελεῖ καλλιτεχνικὴν τρόπον τινὰ διαμόρφωσιν τῶν οἰκογενειακῶν χρονικῶν, παραδόσεων καὶ διαφόρων περιστατικῶν. Τὰ ἀρχαιότερα βιβλία ἀναφέρουσι περὶ προφορικῶν σάγκα, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ ἀπωλέσθησαν. Βραδύτερον, διὰ τῆς διαδόσεως τῆς γραφῆς, αἱ σάγκαι ἦσαν γραπταί. Ἡ ἐποχὴ εἰς τὴν ὁποίαν συνήθως ἀναφέρονται αἱ προφορικαὶ σάγκαι περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ 890 καὶ τοῦ 1030 μ. Χ. Ἡ πρώτη σάγκα ἐγράφη ἐν 'Ισλανδίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἄρι Φρόντι (1061—1148). Αἱ κυριώτεραι καὶ μεγαλύτεραι σάγκαι εἶναι πέντε: ἡ ἀγνώστου συγγραφέως «Νιάλα» (ἢ «Νιάλσσάγκα»), συντεθεῖσα μεταξὺ 1230 καὶ 1280, ἡ «'Αϋρβυγκιασάγκα» (Eyrbyggiasaga), ἡ «Λαζνταελασάγκα», ἡ «'Εγκιλσσάγκα» καὶ ἡ «Γκρεττισσάγκα». 'Εκτὸς τῶν πέντε τούτων ὑπάρχουν καὶ μικρότεραι σάγκαι. Γ. Ι. Β.

Σάγκα (Saga) *[Σκανδ. Μυθολ.]*. Εἰς τὴν σκανδιναυϊκὴν μυθολογίαν θεότης τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως, ἥτις κατὰ τὸν θρῦλον πίνει μετὰ τοῦ ὑψίστου θεοῦ 'Οδὶν ἐντὸς χρυσῶν κυπέλλων τὸ θεῖον ποτὸν τῆς ἐμπνεύσεως. Γ. Ι. Β.

Σάγκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ 'Αρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 569. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σαγκὰ (Saga) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ὁμωνύμου ἐπαρχίας τῆς 'Ιαπωνίας ἐν τῇ νήσῳ Κιουσού, παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Σιμαμπάρα (Schimabara). Κάτ. 42.200. Γ. Ι. Β.

σαγκαθιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βερβερὶς* (βλ. λ.).

Σάγκαν (Sagan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Κάτω Σιλεσίᾳ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μπόμπερ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κότιμπους-Λήγκνιτς. Κάτ. 17.765. Ἔχει βιομηχανίαν σάπωνος, χάρτου, ὅπλων, μαλλίνων εἰδῶν καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν.

—**Σάγκαν** (Sagan) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φεουδαλικὸν πριγκιπᾶτον καὶ βαρωνία τῆς Κάτω Σιλεσίας ἐν Γερμανίᾳ. Κατ' ἀρχὰς ἀπετέλει τμῆμα τοῦ δουκάτου τοῦ Γκλογκάου, ἀποσπασθὲν αὐτῆς τῷ 1397. Τῷ 1475 ἡνώθη πρὸς τὴν Σαξωνίαν, τῷ 1549 πρὸς τὴν Βοημίαν, τῷ δὲ 1627 ὁ Φρειδερῖκος Β' τὸ ἐπώλησεν εἰς τὸν πρίγκιπα τοῦ Βαλλενστάϊν. Κατόπιν τὸ πριγκιπᾶτον περιῆλθεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Κουρλάνδης καὶ τῷ 1845 ἡ πριγκίπισσα Χοεντζόλλερν-Ἔσσιγκεν, ἡ ὁποία τὸ ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν πατέρα της δοῦκα τῆς Κουρλάνδης, τὸ ἐξεχώρησεν εἰς τὴν ἀδελφήν της Γαλλίδα Δωροθέαν, δούκισσαν ντὲ Ταλλεϋράν. Τὸ πριγκιπᾶτον ἔχει ἔκτασιν 64 τ. χλμ. περίπου καὶ περιλαμβάνει πολλὰ δάση, λιβάδια, χωρία καὶ μέγαν μεσαιωνικὸν πύργον. Ὁ τελευταῖος ἀπόγονος τῆς δουκίσσης ντὲ Ταλλεϋρὰν ἐξέθεσε τῷ 1932 τὸν τίτλον τοῦ πριγκιπάτου τοῦ Σαγκάν, τὸν πύργον καὶ τὰς ἰδιοκτήτους γαίας του εἰς πώλησιν ἀντὶ 10 ἑκατομμυρίων δολλαρίων, χωρὶς νὰ εὑρίσκῃ ἀγοραστάς. Μ. Δ. Β.

Σάγκαρ (Sagar) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐν τῷ δέλτᾳ τοῦ ποταμοῦ Γάγγου, μεγάλης ἐκτάσεως καὶ κατοικουμένη παλαιότερον ὑπὸ 200.000 κατ. Τῷ 1688 κατεκλύσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ θαλασσίου κύματος, κατοικεῖται δὲ ἤδη σποραδικῶς. Θ. Κ.

Σαγκὰς (Chagas), ***νόσος τοῦ —***, ἢ *σχιζοτρυπανωσία*· ἡ καλουμένη καὶ ἀμερικανικὴ *τρυπανοσωμία* (βλ. λ.).

Σαγκάστα (Sagasta), ***Πράχεντες Ματθαῖος***. 'Ισπανὸς πολιτικὸς (1827—1903). Εἰσῆλθε τὸ πρῶτον εἰς τὴν βουλὴν τῷ 1854 ὡς προοδευτικός. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Ο Ντόννελ (1856) κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν, ἐπανελθὼν τῷ 1859, ὁπότε ἐξελέγη βουλευτής. Συνωμοτήσας μετὰ τοῦ Πρὶμ καὶ τῶν προοδευτικῶν κατὰ τῆς 'Ισαβέλλας, ἐξωρίσθη, κατόπιν δὲ μετέσχε τῆς στάσεως τῶν Γαδείρων, ἥτις ἐξειλίχθη εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1868. Τῷ 1869 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν 'Εσωτερικῶν. Διετέλεσε πρόεδρος τοῦ κογκρέσσου, ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος τῶν προοδευτικῶν, οἵτινες ἐκλήθησαν ἐκ τοῦ ὀνόματός του σαγκαστινισταί, πρὸς διάκρισιν τῶν προοδευτικῶν τοῦ Θορίλια, ἐπανειλημμένως πρωθυπουργὸς καὶ ἀπὸ τοῦ 1875 ἀρχηγὸς τῶν φιλελευθέρων. Εἰσήγαγεν ἐν 'Ισπανίᾳ τὸν πολιτικὸν γάμον, τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν καὶ τὰ ὁρκωτὰ δικαστήρια. Γ. Ι. Β.

Σάγκουα - λὰ - Γκράντε (Sagua la Grande) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κούβας παρὰ τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς νήσου καὶ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ (ἔχοντος μῆκος 148 χλμ. καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν 'Ατλαντικόν). Κάτ. 12.728. 'Εξάγει σάκχαριν. Γ.Ι.Β.

σαγκουνάλη (ἡ) (Sanguinal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Φαρμακευτικὸν σκεύασμα, ἀνῆκον εἰς τὰ ἐκ τοῦ αἵματος λαμβανόμενα διάφορα σκευάσματα (αἱμοσκευάσματα). Λαμβάνεται μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς ἰνικῆς αὐτοῦ καὶ περιέχει: 10 % αἱμοσφαιρίνης, 46 % ἁλάτων τοῦ αἵματος καὶ 44 % λευκωματώδους οὐσίας τῶν μυῶν μετὰ πεπτόνης. Φέρεται εἰς καταπότια καὶ ὡς ὑγρόν. Τὸ ὑγρὸν (liquor sanguinalis) εἶναι σκοτεινῶς φαιόν, γλυκείας γεύσεως καὶ περιέχει 95 % ὑγρᾶς αἱμοσφαιρίνης, 2 5 % φυσικῶν ἁλάτων τοῦ αἵματος καὶ 2.5 % πεπτονούχου λευκώματος τῶν μυῶν καὶ ἴχνη μαγγανίου. Ἡ σαγκουϊνάλη ἀνεγράφη κατὰ τῆς χλωρώσεως καὶ τῶν ἀναιμιῶν τῶν παρακολουθουμένων ὑπὸ νευρασθενείας. Γ. Κ. Μ.

Σαγκοῦσκο, *Βικτώρια-Δομνίνα*. Πολωνὶς συγγραφεὺς (1718 –1791). Ζήσασα ἐν μέσῳ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἠθῶν τῆς πολωνικῆς αὐλῆς, διεκρίνετο διὰ τὴν φιλανθρωπίαν της, γενομένη προστάτις τῶν πενομένων καὶ δυστυχούντων. 'Εκ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων της διακρίνονται: «Σκέψεις ψυχῆς διὰ τῆς εὐποιΐας ἀνελθούσης μέχρι τοῦ Θεοῦ», «Ὁ κόμις Βάλμοντ ἢ ἀποπλάνησις τοῦ πνεύματος». «'Απομνημονεύματα Πολωνίδος» κτλ. Θ. Β

— **Σαγκοῦσκο, *Ρωμανός*.** Πολωνὸς στρατάρχης, γεννηθεὶς τῷ 1537 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1573. Γενόμενος διοικητὴς τῆς Ζυλομέρζ, ἀνεδείχθη ὁ γενναιότερος ὑπερασπιστὴς τῶν πολωνικῶν μεθορίων κατὰ τῶν εἰσβολῶν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ταταρων. Τῷ 1558 ὁ βασιλεὺς Σιγισμόνδος τοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τῶν στρατῶν τῆς Λιθουανίας, οὗτος δὲ ἥνωσε ταύτην μετὰ τῆς Πολωνίας, λαβὼν ὡν ἀμοιβὴν τὴν στρατραρχικὴν ῥάβδον. Καίπερ νέος ἀποθανών, ἀφῆκε μέγα ὄνομα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Πολωνίας. Θ. Β

Σάγκρα (Sagra) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν ἱσπανικῶν ὀρέων Σιέρρα *Σεγκούρα* (βλ.λ.) ἐν 'Ανδαλουσίᾳ. Ὕψος 2.400 μ. Σ. Κ. Γ.

Σάγκρες (Sagres) *[Γεωγρ.]*. Πορτογαλικὸς λιμὴν κείμενος εἰς τὴν νοτιοανατολικωτάτην ἄκραν τῆς 'Ιβηρικῆς χερσονήσου, νοτιοανατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου 'Αγίου Βικεντίου, περίφημος κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὡς χρησιμεύσας ὡς τόπος ἐξορμήσεως τῶν θαλασσοπόρων ἐξερευνητῶν. Σήμερον εἶναι ἄσημον χωρίον, ἀριθμοῦν 600 κατ. Γ. Ι. Β.

Σαγκρὶ *[Γεωγρ.]*. —1) ***Ἄνω*** —. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ἕδρα τῆς κοινότητος Σαγκρίου. Κάτ. (1928) 465, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία Κάτω Σαγκρί, Κάμπος καὶ Κανακάρι, 831. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —2) ***Κάτω*** —. Χωρίον τῆς ἀνωτέρω κοινότητος. Κάτ. (1928) 101.

Σάγκτος (Sanctus), ***μάρτυς***. Διάκονος ἀπὸ Βιέννης τῆς Γαλλίας, ὅστις τῷ 177 μετὰ Ποθεινοῦ τοῦ ἐπισκόπου Λουγδούνου (Lyon) καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς 'Εκκλησίας τὴν 2 'Ιουνίου. Ε. Γ. Π.

σάγμα (τό)· εἶδος εὐμεγέθους ἐπιστρώματος τῶν ὑποζυγίων καταλλήλου πρὸς μεταφορὰν φορτίων, κοιν. *σαμάρι*.

— *['Εγκυκλ.]* Τὸ *σάγμα* εἶναι εἶδος ἐπιστρώματος, τοποθετούμενον ἐπὶ τῆς ράχεως ὑποζυγίου, ἡμιόνου, ὄνου, ἵππου ἢ καμήλου, πρὸς ἀναπαυτικωτέραν ἐπ' αὐτοῦ διάθεσιν τοῦ ἀναβάτου ἢ τοῦ φόρτου. Προκειμένου περὶ ἀναβάτου, σκεπάζεται συνήθως διὰ τάπητος ἢ ὑφάσματος. 'Εν περιπτώσει φορτώσεως, ἐφοδιάζεται διὰ τῶν ἀναγκαιούντων πρὸς τοῦτο σχοινίων. 'Αποτελεῖται ἐκ τῆς ἀστράβης καὶ τοῦ τυλείου. Ἡ ἀστράβη ἢ σκελετὸς σύγκειται ἐκ δύο ἁψίδων, τῶν ὁποίων ἡ ἐμπροσθία (τὸ *μπροστάρι*) εἶναι στενὴ καὶ ὑψηλή, ἡ δὲ ὀπισθία (τὸ *πισάρι*), ἀποτελουμένη ἐκ δύο τοξοειδῶν τεμαχίων, ἐσταυρωμένων πρὸς τὰ ἄνω, εἶναι εὐρεῖα καὶ φέρει εἰς τὴν ὄπισθεν ἐπιφάνειαν τῆς διασταυρώσεως τεμάχιον σιδηροῦ ἐλάσματος φέρον δύο ἄγκιστρα (γάντζους), ὧν αἱ αἰχμαὶ εἶναι ἐστρογγυλωμέναι καὶ στρέφονται πρὸς τὰ ἄνω ἀντιμετώπως. Τὰ δύο ταῦτα μέλη κατασκευάζονται ἐκ ξύλου σκληροῦ καὶ ἀπηλλαγμένου ὄζων, καὶ φέρουσι τὰς ἀπαιτουμένας ἐντορμίας πρὸς ἐφαρμογὴν τὸν πλευρῶν (τὰ παγίδια). Τὸ σάγμα φέρει 4 πλαγίας πλευράς, δύο ἑκατέρωθεν. Ἡ ἕδρα ἀποτελεῖται ἐκ δύο σανίδων, μὲ τὸ πλάτυσμα ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἄνω, καμπύλων, μὲ τὸ κοῖλον ἐπίσης πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ τυλεῖον (ἡ *στρώση*) ἀποτελεῖ εἶδος μαξιλαρίου ἐκ σκύτους αἰγός, κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν, καὶ λινάτσας κατὰ τὴν κάτω, πεπληρωμένον δι' ἀχύρου. Τοῦτο ἐφαρμόζεται κάτωθεν τῆς ἀστράβης διὰ προσδέσεως μέσῳ σκυτίνων ἱμάντων, δίδεται δὲ εἰς αὐτὸ τοιοῦτο σχῆμα, ὥστε νὰ ἐφαρμόζῃ ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ζῴου ἑκατέρωθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἀφιεμένης ἐλευθέρας. Ἡ συγκράτησις τοῦ σάγματος ἐπὶ τοῦ κτήνους γίνεται μέσῳ πλεκτοῦ ἐπόχου καὶ γλουτιαίου (κολανίου) ἐκ τριχῶν αἰγὸς ἢ σκύτους.

Σάγματα ἐν τῷ στρατῷ εἶναι δύο εἰδῶν· τὰ *εἰδικὰ σάγματα*, χρησιμεύοντα διὰ τὴν φόρτωσιν τῶν μερῶν τοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβόλου ἢ τὴν τοῦ πολυβόλου ἢ τὴν τῶν πυρομαχικῶν, ἅτινα εἶναι εἰδικῆς κατασκευῆς καὶ διαφέροντα τὸ ἓν τοῦ ἄλλου ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ των, καὶ τὰ *κοινὰ σάγματα*, χρησιμεύοντα διὰ τὴν φόρτωσιν συνήθων φόρτων (νομῆς, κιβωτίων κλπ.), ἅτινα εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ τῆς κοινῆς χρήσεως. Ν. Θ. Κ.—Σ. Κ. Γ.

— *[Σιδηροδ.]* Σάγματα ὀνομάζονται ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ οἱ τριβεῖς οἱ παρεντιθέμενοι μεταξὺ τῶν στροφέων τῶν ἀξόνων τῶν τροχῶν τοῦ ὀχήματος καὶ τοῦ κυρίως ἑδράνου. Τὰ σάγματα ὀνομάζονται ἐπίσης καὶ προσκεφάλαια (coussinets). Τὰ σάγματα ἀποτελοῦνται ἐκ κράματος μετάλλων ἰδιαιτέρας συνθέσεως. Τὰ κυρίως χρησιμοποιούμενα μέταλλα εἶναι ὁ κασσίτερος (80 %), τὸ ἀντιμόνιον (13%) καὶ ὁ χαλκὸς (7%), τὸ δὲ οὕτω ἐπιτυγχανόμενον μῖγμα εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ὡς λευκὸν μέταλλον (métal blanc). Οἱ γενικοὶ κανόνες κατασκευῆς τῶν τριβέων καὶ λιπάν-

Digitized by Google

σεως αὐτῶν ἐφαρμόζονται ἐν τῇ εἰδικῇ ταύτῃ περιπτώσει. Δ. Π. Μ.

Σαγματᾶ μονή. Ἱστορικὴ μονὴ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁμωνύμου ὄρους τῆς Βοιωτίας. Ἀπαντᾶται τὸ πρῶτον εἰς ἀμφισβητουμένης γνησιότητος χρυσόβουλλον τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, δι' οὗ παραχωρεῖται εἰς αὐτὴν τεμάχιον τοῦ τιμίου σταυροῦ καὶ ἡ Παραλίμνη, εἰς ἣν διοχετεύονται τὰ ὕδατα τῆς Κωπαΐδος. Β. Γ. Μ.

σαγματίας (ὁ) (Sagmatias) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κητωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *δελφινιδῶν*, περιλαμβάνον κήτη παρεμφερῆ πρὸς τοὺς δελφῖνας καὶ ἀπαντῶντα εἰς τὰς ψυχρὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σαγματοποιεῖον (τό)· τὸ ἐργαστήριον τοῦ σαγματοποιοῦ, κοιν. *σαμαράδικο*.

σαγματοποιΐα (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ σαγματοποιοῦ.

σαγματοποιὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς σαγμάτων, κοιν. *σαμαρᾶς*.

— *[Στρατ.]* *Σαγματοποιὸς* καλεῖται ὁ τεχνίτης ὁ προωρισμένος διὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὴν ἐν γένει συντήρησιν τῆς παντὸς εἴδους σαγῆς (σέλλας, σάγματος, ἐξαρτημάτων, κτλ.). Οἱ σαγματοποιοὶ ἀποτελοῦσιν ἴδιον σῶμα ἐν τῷ στρατῷ, ἐξ ὧν οἱ μὲν στρατιῶται καὶ δεκανεῖς καλοῦνται *σαγματοποιοί*, οἱ δ' ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχίου μέχρι τοῦ ταγματάρχου *ἀρχισαγματοποιοί*. Ν. Θ. Κ.

σάγον (τό)· βλ. λ. *σάγος*.

σαγόνι (τό)· δημοτ., σιαγών, γνάθος.

σαγονιὰ (ἡ)· δημοτ., ἡ σιαγὼν μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς ὀδόντων: «με πονεῖ ἡ σαγονιά μου», «ἔφυγε ἡ σαγονιά του ἀπὸ τὴ θέση της» ‖ ἀπαίτησις πληρωμῆς ὑπερόγκου τιμήματος: «βαράει κάτι σαγονιὲς ποῦ σὲ πιάνει τρομάρα».

σάγος (τὸ) (sagum) *['Ἀρχ.]*. Ἔνδυμα γαλατικῆς προελεύσεως, διαδοθὲν εὐρύτατα εἰς τοὺς Γερμανούς, Λίγυρας καὶ Ρωμαίους. Ἦτο τετράγωνον ὕφασμα, χρησιμοποιούμενον ὡς ἐπώμιον καὶ συγκρατούμενον διὰ κόμβου, ἀκάνθης ἢ πόρπης. Ἐνίοτε συνωδεύετο ὑπὸ καλύμματος τῆς κεφαλῆς (sagum cucullatum), ἦτο δὲ μάλλινον καὶ ἔγχρωμον. Παρὰ Ρωμαίοις ἦτο κυρίως στρατιωτικὸν ἔνδυμα, ἀντίθετον τῆς εἰρηνικῆς τηβέννου. Οἱ στρατιῶται ἔφερον διακριτικῶς τὸ καλούμενον «ποιμναῖον σάγος» (sagum gregale), ἐνῷ οἱ βαθμοφόροι τὸ κομψότερον αὐτοῦ «σαγίδιον» (sagulum)· παραλλαγὴ ἴσως αὐτῶν ἦτο ἡ «σαγοχλαμὺς» (sagochlamys). Παραστάσεις σαγοφόρων στρατιωτῶν εὑρηνται πλεῖσται εἰς τὰς θριαμβευτικὰς ἁψῖδας, τὴν Τραϊανὴν καὶ Ἀντωνίνην στήλην κ. ἄ. *Σάγος* ἐπίσης ἐκαλεῖτο πολυτελές τι ἐφίππιον, ὡς καὶ τὸ κάτωθεν τῆς σέλλας τοποθετούμενον μαλακὸν ὕφασμα. — Π.

Σάγος γαλατικόν.

σάγος (ὁ), ἡ *σάγον* (Sago ἢ Sagou). Ἀμυλώδης οὐσία προερχομένη ἐκ τῆς ἐντεριώνης τοῦ κορμοῦ φυτοῦ τινος τῆς οἰκογενείας τῶν φοινικωδῶν καὶ τῶν κυκαδῶν. Ἡ δρόγη ἰδίᾳ προέρχεται ἐκ μητροξύλου τοῦ σάγου (metroxylon sagus). Ἡ ἐντεριώνη, λαμβανομένη δι' ἀποξέσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κορμοῦ διὰ μαχαιρίου, ἀναμειγνύεται μεθ' ὕδατος καὶ ἀκολούθως διαπερᾶται διὰ μεταλλικῆς ὀθόνης, ὅτε ἡ ἀμυλοῦχος οὐσία καθιζάνει εἰς τὸν πυθμένα τοῦ δοχείου. Μετὰ τὴν ἀποξήρανσίν του τὸ σάγον ἀποτελεῖ λευκὴν καὶ λεπτὴν κόνιν, ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εἰς ὅλα τὰ ὀργανικὰ διαλυτικὰ μέσα. Ἡ κόνις αὕτη κοσκινιζομένη ἐκ νέου χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἀλεύρου τῶν δημητριακῶν. Ὡς γνήσιον σάγον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ πᾶν εἶδος τροπικοῦ ἀμύλου, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν παρεσκευάσθη εἰς τὰ ἐργοστάσια τῶν τροπικῶν χωρῶν ἢ εἰς εὐρωπαϊκὰ ἐργοστάσια. Τὸ σάγον δέον νὰ εἶναι σκληρόν, νὰ δεικνύῃ θραῦσμα σχεδὸν ὑαλῶδες, νὰ μὴ ἔχῃ γεῦσιν καὶ ὀσμήν, νὰ διογκοῦται εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ καὶ νὰ γίνεται διαφανῶς κολλῶδες καὶ νὰ μὴ διαρρέῃ ὡς ἡ ἀλευρόκολλα. Μὴ γνήσιον σάγον εἶναι τὸ παρασκευαζόμενον ἐξ εὐώνων εἰδῶν ἀμύλου, ὡς τὸ ἄμυλον τῶν γεωμήλων. Τὸ σάγον ἀναγράφεται ὡς θρεπτικὸν σκεύασμα, ἰδίᾳ δὲ τῶν παιδίων, σκευαζόμενον μετὰ γάλακτος ἢ καὶ ζωμοῦ κρέατος. Ἡ βράσις δέον νὰ παραταθῇ πολύ, διότι τὸ ῥόφημα γίνεται κολλῶδες καὶ βαρυντικόν. Κ. Γ. Μ.

Σάγος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαδύτου τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 591 κατοίκους καὶ ὠνομάζετο ἐπισήμως μὲν *Κάληρος*, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Καρνᾶ-Μπεϊλῆ*.

Σαγόσκιν, *Μιχαὴλ Νικολάγιεβιτς*. Ρῶσος δραματικὸς ποιητὴς (1789—1852). Ὑπηρετήσας κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν στρατόν, διωρίσθη εἶτα μέλος τῆς διευθύνσεως τοῦ θεάτρου τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῷ 1820 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεάτρου τῆς Μόσχας. Συνέγραψε πλεῖστα ἱστορικὰ δράματα καὶ μυθιστορήματα, ἐξ ὧν τὰ ἄριστα εἶναι ὁ «Ψευδοπέτρος» καὶ ἡ «Ἡρωὶς τοῦ Νοβογόροντ». Θ. Β.

σάγουλα (ἡ)· δημοδ. ναυτ., ὁ διαδέτης, τὸ οἰακόσχοινον (τοῦ τιμονιοῦ), τὸ σχοινίδιον τοῦ δρομομέτρου (τῆς παρκέτας), τὸ ἐργατόσχοινον (τοῦ ἀργάτη) καὶ τὸ βολιδόσχοινον (τοῦ σκανταλιοῦ). Σ. Ε. Λ.

σαγοῦλι (τό)· ἰδιωματ., ἐργαλεῖον τεκτονικὸν πρὸς στάθμισιν τῶν ἐπιφανειῶν.

Σαγοῦνας. Ἐπίσκοπος Τρανσυλβανίας, διαδεχθεὶς τῷ 1847 τὸν ἐπίσκοπον τῶν ἐν Τρανσυλβανίᾳ ὀρθοδόξων Βασίλειον Μόγαν. Πρὸς μόρφωσιν ἱερέων καὶ διδασκάλων ἵδρυσεν ἰδιαίτερον ἱεροδιδασκαλεῖον (σεμινάριον) καὶ ηὔξησε τὰ σχολεῖα τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας του εἰς 600. Τῷ 1862 ἐξέδωκεν ἐν Hermannstadt γερμανιστὶ ἱστορίαν τῆς ἐν Αὐστρίᾳ ἑλληνικῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

Σαγοῦντο (Sagunto) *[Γεωγρ.]*. Ἐμπορικώτατος λιμὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἱσπανίας, 13 μίλλ. βορείως τῆς Βαλένθια (πλάτ. 39° 39′ Β., μήκ. 0° 13′ Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1320: Cabo San Antonio to Tortosa). Ἔχει ἄριστα λιμενικὰ ἔργα, μέγιστον χαλύβδινον προβλῆτα (740 ποδ. μήκους) διὰ πλευρίσεις, ἰσχυροτάτας ἠλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις διὰ φορτοεκφορτώσεις μεταλλευμάτων. Ἡ πόλις, ὀνομαζομένη καὶ Sagunto καὶ Morviedra (ἀρχ. Σάγουντον), εἶναι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ στομίου τοῦ Παλλάνθια (Pallancia· ὁ Παλλαντίας τοῦ Πτολεμαίου) καὶ ἐπιστέφεται ὑπὸ φρουρίου ἐπὶ κορυφῆς λόφου. Ἐκτὸς τῆς συγκοινωνιακῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἔχει πολλὰς τοιαύτας εἰς ἀκτῖνα 250 χιλ., μέχρι τῶν φρεάτων τῶν μεταλλείων, διὰ τὰς μεταφορὰς σιδηρολίθου. Κάτ. 8.500. Σ. Ε. Λ.

Σάγουντον *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἠδητανῶν, ἐπὶ τοῦ ποταμίσκου Παλλαντία (νῦν Παλάνθια), τρία περίπου μίλλια ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἱδρύθη, ὡς λέγεται, ὑπὸ ἀποίκων Ἑλλήνων ἐκ Ζακύνθου, ἐξ οὗ καὶ τὸ παλαιότερον ὄνομα *Ζάκανθα*, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν βραδύτερον καὶ Ρούτουλοι ἐξ Ἀρδέας τῆς Ἰταλίας. Ἦτο περίφημος διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς, τὸ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ζωηρὸν ἐμπόριον καὶ τὴν ἀγγειοπλαστικήν της. Διατελοῦσα σύμμαχος τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸν Γ′ π.Χ. αἰῶνα, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα τῷ 218 π.Χ. καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ δευτέρου Καρχηδονιακοῦ πολέμου. Ἀνακαταληφθεῖσα τῷ 210 π.Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἤκμασεν ὑπ' αὐτούς. Νῦν καλεῖται Murviedro, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βαλεντίας, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς (θέατρον κτλ.). Α. Θ. Σ.

σαγοχλαμὺς (ἡ) *['Ἀρχ.]*· βλ. *σάγος*.

Σάγρα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς ΝΔ. Ἰταλίας ἐν Βρεττίᾳ (νῦν Καλαβρίᾳ), ἐκβάλλων εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος παρὰ τὴν Καυλωνίαν (νῦν Καουλόνια). Κατέστη περίφημος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα διότι παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ 130.000 Κροτωνιᾶται, ὡς λέγεται, ὑπέστησαν πανωλεθρίαν ὑπὸ 10.000 Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν περὶ τὸ 480 π.Χ. Τόσον ἀπίθανον ἐθεωρεῖτο τοῦτο, ὥστε προέκυψεν ἡ παροιμία τῶν ἀρχαίων «ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρα;» διὰ τοὺς διηγουμένους ἀπίστευτα καὶ ὑπερβολικά (*Στράβ.* VI, 261). Νῦν καλεῖται Sagriano. Α. Θ. Σ.

Σαγρέδος, *Ἰωάννης*. Ἐνετὸς ἁρμοστὴς Κρήτης ἀπὸ τοῦ 1602 μέχρι τοῦ 1604. Διετέλεσε προηγουμένως γενικὸς στρατιωτικὸς προβλεπτὴς τῆς νήσου καὶ ἐπεμελήθη τῆς ὀχυρώσεως τῶν φρουρίων τοῦ Καινουρίου καὶ τῆς Πυργιωτίσσης. Ἐπ' αὐτοῦ ἐψηφίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς συγκλήτου μεταρρυθμίσεις τινὲς ὠφέλιμοι διὰ τὴν νῆσον. ΕΡ. Μ.

σαγρημερὴς (ὁ) (Sagremeres) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους κανθάρους, ἰθαγενεῖς τῶν ἰνδομαλαισιακῶν περιοχῶν. Ἐκ τῶν 25 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ὁ *σαγρημερὴς ὁ παράδοξος* (Sagremeres paradoxus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν μικρὰν μὲ χονδρὰς ἐπιμήκεις κεραίας ἐφωδιασμένην, θώρακα σχεδὸν τριγωνικόν, κοιλίαν ἐπιμήκη, τετραγωνικὴν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας μετρίως μακροὺς καὶ χρῶμα φαιομελανὸν μετ' ἐπιμήκους ὑπολεύκου κηλῖδος ἐπὶ τῆς ῥάχεως. Δ. Ν. Π.

σαγροτάνη (ἡ) (Sagrotan) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ χλωροξυλενοσαποκρεσόλη, σκεύασμα ἀντισηπτικὸν καὶ ἀπολυμαντικόν, χρησιμοποιούμενον, ὡς ἡ λυσόλη, ὡς ἧττον δηλητηριῶδες ἐκ διαλυμάτων $^1/_4$—1%. Κ. Γ. Μ.

Σαγύλιον *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρώτατον φρούριον τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Φηζαμωνίτιδι τοῦ Πόντου, παρὰ τὴν Ἀμάσειαν (*Στράβ.* XII, 560). Κατηδαφίσθη ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμον τῷ 66 π. Χ. Τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον Γιλδὶζ-Ἠλῆ, ἐν τῷ βιλαετίῳ Σεβαστείας. Α. Θ. Σ.

Σάγχος (Sancho). Τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλίας βλ. ἐν λ. *Σάντσο*.

Σαγχουνιάθων, ἢ ***Σαγχωνιάθων.*** Φοίνιξ ἐκ Βηρυττοῦ, ζήσας ἐπὶ τῆς Σεμιράμιδος ἢ κατ' ἄλλους «ἀνὴρ παλαίτατος καὶ τῶν Τρωϊκῶν, ὥς φασί, πρεσβύτερος, ὃν καὶ ἐπ' ἀκριβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ τῆς φοινικικῆς ἱστορίας ἀποδεχθῆναι μαρτυροῦσι» (*Εὐσεβ. Α*, 9, 20). Τὴν «Φοινικικὴν Ἱστορίαν» ἢ τὰ «Φοινικικὰ» αὐτοῦ μετέφρασεν ὁ ἐκ Βύβλου τῆς Φοινίκης γραμματικὸς Φίλων κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Α′ μ. Χ. αἰῶνος, τῆς μεταφράσεως δὲ ταύτης ἀποσπάσματα αὐτούσια ἢ περιληπτικῶς διεσώθησαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας Εὐσεβίου (Εὐαγγ. προπ. Α 9 καὶ 10, Δ 16), ἐκδοθέντα εἰς τὰ «Fragmenta Historicorum Graecorum» (τ. Γ′, σ. 563 καὶ ἑξῆς). Τινὲς τῶν νεωτέρων ὑπέλαβον ὅτι τὸ ὄνομα Σαγχουνιάθων σημαίνει «Συλλογὴν θρησκευτικῶν παραδόσεων», ἥτις μέχρι τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος ἐθεωρεῖτο ὡς μοναδικὴ πηγὴ διὰ τὴν γνῶσιν τῆς θρησκείας τῶν Φοινίκων. Φαίνεται ὅμως ὅτι συγγραφεὺς αὐτῶν εἶναι ὁ Φίλων, χρωματίσας κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὴν διάνοιαν τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων εἰδήσεις ἐκ νεωτέρων πηγῶν, τὰς ὁποίας, διὰ νὰ ἔχωσι περισσοτέραν βαρύτητα, παρουσίασεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σαγχουνιάθωνος. Τοῦ περιφήμου τούτου συγγράμματος μάλιστα ἐπιστεύθη ὅτι εὑρέθησαν λείψανα ἔν τινι πορτογαλικῇ μονῇ, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο κίβδηλον. Α. Θ. Σ.

Σαδάγκνα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καππαδοκίας ἐν τῇ στρατηγίᾳ Σαργαυρασηνῆς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε′ 6, 12). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σαδάκορα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Καππαδοκίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΔ′ 663) πρὸς Δ. τῆς Μαζάκας (Καισαρείας) καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ ταύτης διὰ Σοάνδου εἰς Γαρσούαρα (νῦν Ἄκ-Σεράϊ). Α. Θ. Σ.

Σαδάλης. Βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης μέχρι τοῦ 42 περίπου π. Χ. Τούτου σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα ἀπεικονίζοντα κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ διαδήματος καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΔΑΛΟΥ. Α. Θ. Σ.

Σάδαμα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας ἐν Θρᾴκῃ, κειμένη περὶ τὰ 42 μίλλια ΝΔ. τῆς Ἀγχιάλου, ἐπὶ τῆς εἰς Βυζάντιον ἀγούσης ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Σαδδάϊ *[Βιβλ.]*. Ἑβραϊκὴ θεία προσωνυμία, ἥτις, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, σημαίνει παντοδύναμος. Ἀπαντᾷ συνήθως ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ θείου ὀνόματος *Ἔλ* (=Θεός). Π. Ι. Μ.

Σαδδουκαῖοι (οἱ). Ὡς ἀρχηγὸν ἔχουσι τὸν *Σαδώκ*, μαθητὴν τοῦ Ἀντιγόνου de Socho, διάδοχον Σίμωνος τοῦ Δικαίου, ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων. Οἱ Σαδδουκαῖοι ἐμφανίζονται ἅμα τῇ μεταφράσει τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου εἰς τὴν ἑλληνικήν. Ὁ ἀρχιερεὺς Ὑρκανὸς ἦτο κατ' ἀρχὰς φίλος τῶν Φαρισαίων, εἶτα ὅμως ἀπεσκίρτησε καὶ ἐγένετο Σαδδουκαῖος. Διέταξε δὲ πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ δεχθῶσι τὰς ἰδέας τῶν Σαδδουκαίων. Οἱ υἱοί του, Ἀριστόβουλος καὶ Ἀλέξανδρος Ἰαννῆς, ὑπεστήριξαν τοὺς Σαδδουκαίους κατὰ τῶν Φαρισαίων. Ὁ Μαϊμονίδης βεβαιοῖ ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ Σαδδουκαῖοι κατεῖχον πάσας τὰς θέσεις τοῦ συνεδρίου ἐκτὸς τοῦ Φαρισαίου Σίμωνος υἱοῦ τοῦ Σέρα. Ὁ Καϊάφας καὶ ὁ Ἄννας ἦσαν Σαδδουκαῖοι, καὶ οὐδένα τούτων γνωρίζομεν, ἂν ἐπίστευσεν εἰς Χριστόν. Ὁ Ἀντίγονος ἐδίδασκε: «μὴ γίνεσθε δοῦλοι· μὴ ὑπακούετε εἰς τὸν διδάσκαλον ὑμῶν δι' ἀμοιβὰς καὶ ἐπάνους· ὑπακούετε χωρὶς ν' ἀποβλέπητε εἰς τὸ συμφέρον καὶ χωρὶς νὰ ἐλπίζητε καρποὺς τῶν ἐργασιῶν ὑμῶν· ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἔστω ἐφ' ὑμᾶς». Ἕνεκα τῆς διδασκαλίας ταύτης ὁ Ἀντίγονος εἶχεν ὀλίγους ὀπαδούς. Ὁ Σαδὼκ παραμορφώσας τὴν διδασκαλίαν συνεπέρανεν ὅτι δὲν ὑπάρχει οὔτε τιμωρία οὔτε ἀμοιβὴ διὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν. Πρέπει νὰ πράττωμεν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀποφεύγωμεν τὸ κακόν, ἀνεξαρτήτως παντὸς φόβου καὶ πάσης ἐλπίδος. Οἱ ῥαββῖνοι ἐθεώρησαν τὸν Σαδὼκ σχισματικὸν καὶ διαφοροτρόπως ἀνέγραψαν τὸ σχίσμα αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ Ναοῦ. Οἱ Σαδδουκαῖοι ἐφρό-

Digitized by Google

νουν ὅτι ἡ ψυχὴ ἀποθνῄσκει μετὰ τοῦ σώματος καὶ ὅτι αἱ ποιναὶ καὶ αἱ ἀμοιβαὶ τῆς μελλούσης ζωῆς εἶναι χίμαιρα. Δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Τοὺς ἀγγέλους ἐθεώρουν ὡς ἀρετὰς ἀδιαχωρίστους ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς εἶναι ἡ ἀκτὶς καὶ τὸ φῶς ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἥλιον. Ἡ ἀξίωσις ὅτι οἱ Σαδδουκαῖοι ἐδέχοντο μόνον τὴν Πεντάτευχον, δὲν εἶναι ἀληθής, ἀλλ' ἡρμήνευον τὴν ἁγίαν Γραφὴν συμφώνως ταῖς ἰδίαις δοξασίαις καὶ ἠρνοῦντο τὸν προορισμόν. Ἡ ὀρθοδοξία αὐτῶν εἶναι ἄκαμπτος ὡς πρὸς τὰς ἱεροτελεστίας καὶ αἱ κρίσεις ἀδυσώπητοι. Τὸ ὑποστηρίζειν τὸ ὑφιστάμενον καθεστώς, τὸ ζῆν ἐν ὁμονοίᾳ μετὰ τῶν Ρωμαίων, τὸ διασκεδάζειν καὶ ἀπολαύειν ἦτο τὸ οὐσιῶδες δι' αὐτούς. Ἡ θρησκεία ἦτο μέσον καὶ οὐχὶ σκοπὸς καὶ μετὰ καγχασμοῦ ἔλεγον: «ἰδοὺ οὗτοι βασανίζουσιν ἑαυτοὺς διὰ ν' ἀνταμειφθῶσιν εἰς τὴν ἄλλην ζωήν». Ὁ Εὐσέβιος λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι εἶναι περὶ «τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους».

† ΙΟΡΔΑΝΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Σάδενα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καράβι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Σαδῆ-κιοΐ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λαμπρὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Σαδήμας. —1) ***Κώστας***. Ὁπλαρχηγὸς Ἀκαρνάν, πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετ' αὐτήν, καθ' ἣν διεκρίθη μεταξὺ τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς ἐν διαφόροις μάχαις. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην παρὰ τὸ Βουργαρέλι τῆς Ἄρτης τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1824, καθ' ἣν ὁ Ὀμὲρ Βρυώνης ὑπεχώρησε. Κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου τῆς 10 Ἀπριλίου 1826 ἔπεσε μεταξὺ τῶν πρώτων. —2) ***Νάσος***. Ἀγωνιστής, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπολέμησεν ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν προήχθη εἰς ἀξιωματικὸν τῆς φάλαγγος. Τ. Ε. Ε.

Σαδὶκ-πασᾶς, ἢ ***Μιχαὴλ Κζαϊκόβσκι***. Στρατηγὸς καὶ συγγραφεὺς πολωνικῆς καταγωγῆς (1808—1874). Μετασχὼν τοῦ κατὰ τῆς Ρωσίας πολέμου (1831), ἠναγκάσθη νὰ μεταναστεύσῃ εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐδημοσίευσε μυθιστορήματα, μεταφρασθέντα εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1840, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς καταστάσεως καὶ τῶν πόρων τῆς Τουρκίας καὶ ὑπέβαλεν ὑπόμνημα εἰς τὴν Πύλην περὶ ὀργανώσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Αἱ προσπάθειαί του πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἐν τοῖς Βαλκανίοις τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς. ἠνάγκασαν τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπέλασιν αὐτοῦ, οὗτος δέ, ὅπως ἀποφύγῃ ταύτην, ἠσπάσθη τὸν Ἰσλαμισμὸν ὀνομασθεὶς *Σαδίκ*. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἀνατολικοῦ πολέμου διέπρεψεν εἰς τὰς μάχας τῆς Σιλιστρίας καὶ τῆς Δοβρουτσᾶς. Διωρίσθη κατόπιν διοικητὴς τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του διακρίνονται: «Ὁ Κιρτζαλῆς», «Ἡ Νέρνα Χόρα», «Στέφανος Κζαρνέσκι», «Ὁ Χάτμαν τῆς Οὐκραΐνης» καὶ ἰδίως «Τὰ κοζακικὰ παραμύθια», μεταφρασθέντα γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ διασήμου Πολωνοῦ ποιητοῦ Μισκιέβιτς. Θ. Β.

— **Σαδὶκ χὰν Μωχάμμετ.** Τέταρτος σάχης τῆς ζενδικῆς δυναστείας, ἡ ὁποία ἐβασίλευσε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Καίτοι διοικητὴς τοῦ Φαρσιστάν, ἠγνόει ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, περὶ τὰς ὁποίας ἠσχολήθη εἰς βαθὺ γῆρας. Ὅτε ὁ βασιλεύων ἀδελφός του Κερὶμ Χὰν ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ὁ Σαδὶκ ἐπολιόρκησε τὴν Βασσόραν ἐπὶ κεφαλῆς 60 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ τριάκοντα ποταμοπλοίων. Καταλαβὼν αὐτὴν τῷ 1776, μετὰ 13 μηνῶν πολιορκίαν, τὴν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του Κερίμ. Ἐκθρονισθέντος τοῦ υἱοῦ τοῦ Κερὶμ ὑπὸ ἀνταπαιτητῶν, ὁ Σαδὶκ ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισίν του καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Σιράζ, ὅπου ἐνεκλείσθη ὁ ἐπιβήτωρ τοῦ θρόνου Ζεκί. Ἐγκαταλειφθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν του ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς μετ' ὀλίγων πιστῶν του ἱππέων. Ὁ Ζεκὶ Χὰν μετά τινα ἔτη ἀνετράπη καὶ τὸν διεδέχθη εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Κερίμ, ὅστις ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ ὡς πατρικὸν σύμβουλον τὸν θεῖόν του. Ἀλλὰ τὴν μεταξύ των ὁμόνοιαν διετάραξαν νέαι ἀνακτορικαὶ ραδιουργίαι, καὶ ὁ Σαδίκ, ἀνατρέψας τὸν ἀνεψιόν του, κατέλαβε τὸν θρόνον. Ἀλλ' ἀμέσως σχεδὸν προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ καὶ γαμβροῦ του Ἀλῆ Μουρὰτ καὶ μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν ἐν Σιρὰζ παραδοθεὶς ἐθανατώθη εἰς γῆρας βαθύ. Γ. Λ. Α.

Σαδικλῆ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σαδιλῆ*.

Σαδιλῆ, ἢ ***Σαδικλῆ*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Περιστερίου (Μπαϊρὰμ ντερὲ Μαχαλάδων) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 29. Πρότερον ἐκαλεῖτο καὶ *Ἰμπραὴμ Δερελῆ*.

Σαδιρλὶ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πλάτη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

σαδισμὸς (ὁ) Εἶδος παθολογικοῦ ἔρωτος, ἀποτελοῦν μίαν ἐκ τῶν ποικιλιῶν τῆς διαστροφῆς τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου, συνισταμένην εἰς τὴν διὰ προκλήσεως πόνου γενετήσιον διέγερσιν καὶ ἀπόλαυσιν. Ὁ μαρκήσιος de Sade (1740—1814) ἐφήρμοσε πρῶτος καὶ περιέγραψεν εἰς βιβλία καὶ μυθιστορήματα τὰς ἡδονάς, ἃς παράγουσιν αἱ προξενούμεναι εἴς τινα βάσανοι, ὑποστηρίζων ὅτι γενετήσιος ἡδονὴ καὶ ἀπόλαυσις τότε μόνον εἶναι ἔντονος καὶ ἀληθής, ὅταν τὸν ὀργασμὸν καὶ τὴν συνουσίαν συνοδεύῃ ἡ θέα ἀνθρώπων πασχόντων καὶ βασανιζομένων. Σαδισμὸς ἄρα εἶναι ἡ ἀναζήτησις τῆς γενετησίου ἡδονῆς καὶ ἀπολαύσεως εἰς τὸ θέαμα τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἄλλου. Βαθμός τις σαδισμοῦ ὑφίσταται καὶ εἰς τὸν φυσιολογικὸν ἔρωτα κατὰ τὴν ἐν τῇ στιγμῇ τοῦ ἄκρου ἡδονισμοῦ ἔντονον μέχρις ἄλγους περίπτυξιν τῶν ἀγαπωμένων, ἀπαράλλακτα ὡς αἱ ὀχλήσεις, οἱ θυμοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα καθιστῶσιν ἐντονωτέραν τὴν εὐχαρίστησιν κατὰ τὴν συμφιλίωσιν, ἥτις ἀκολουθεῖ τὰς ἔριδας. Εἰς τὰ ζῷα ἰδίως, τὸ ἄρρεν ἐνεργεῖ ἐνίοτε τὴν συνουσίαν μετ' ἀληθοῦς θηριωδίας. Εἰς τοὺς σαδιστὰς αἱ αἰκίαι ἄλλοτε ἀκολουθοῦνται ὑπὸ φυσιολογικῆς συνουσίας καὶ ἄλλοτε αὗται καθ' ἑαυτὰς προκαλοῦσι τὸν γενετήσιον ὀργασμόν. Ὁ Verzeni, ὅστις ἐστραγγάλιζε τὰ θύματά του, ἐχαλάρωνε τὰ πιέζοντα τὸν λαιμόν των δάκτυλά του εὐθὺς ὡς ἐπήρχετο παρ' αὐτῷ ἡ ἐκσπερμάτωσις· ἀλλ' ἐὰν ὁ ὀργασμὸς ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ, τότε ἐστραγγάλιζε τελείως τὰς κορασίδας καὶ ἠκρωτηρίαζε μάλιστα καὶ τὰ γεννητικά των ὄργανα. Ὁ σαδισμός, ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν ἀνδρῶν, σπανίζει σχεδὸν παρὰ ταῖς γυναιξί, περιοριζόμενος μᾶλλον εἰς ἠθικὰ μαρτύρια, εἰς ἃ ὑποβάλλουν τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτός των. Ὅταν τὰ προξενούμενα μαρτύρια ἐκ μέρους τοῦ σαδιστοῦ εἴς τι ἄτομον—ἄνδρα ἢ γυναῖκα—διεγείρουσι καὶ τοῦτο εἰς ὀργασμόν, τότε τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν *μαζοχισμόν*. Εἰς τὸν *μικρὸν σαδισμόν*, τὸν καὶ συχνότερον ἀπαντῶντα, περιλαμβάνονται αἱ χυδαῖαι ὕβρεις τῶν τριόδων, ἡ ρύπανσις τοῦ αἵματος τῆς γυναικὸς δι' οὔρων, κόπρου κλπ., αἱ ἐν ταῖς ὁδοῖς ὀδυνηραὶ συνθλίψεις, ὡς καὶ αἱ δι' αἰχμηρῶν ὀργάνων (καρφίδος, ψαλίδος, μαχαιριδίου) νύξεις καὶ τομαὶ τῶν κνημῶν, μηρῶν, λαγόνων, γλουτῶν καὶ γεννητικῶν ὀργάνων τῶν γυναικῶν, δι' ὧν προκαλεῖται εἰς τὸν σαδιστὴν ἡ γενετήσιος διέγερσις, ὁ ὀργασμὸς καὶ ἐνίοτε ἡ ἐκσπερμάτωσις. Εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον τοῦ σαδισμοῦ ἀνήκουσι καὶ οἱ *αἱμοδιψεῖς* καὶ οἱ *μαστιγωταί*.

Ὁ Krafft Ebing ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν νέου εἰκοσιπενταετοῦς, ὅστις ἐπιδέσας τὴν διὰ θραυσθέντος ὑαλοπίνακος τραυματισθεῖσαν χεῖρα τῆς θαλαμηπόλου τῆς μητρός του καὶ ἀπομυζήσας κατὰ τὴν ἐπίδεσιν τὸ ρέον ἐκ τοῦ τραύματος αἷμα, ἔσχεν ἔντονον στύσιν μετὰ ταχυτάτης ἐκσπερματώσεως. Ἔκτοτε ἐπλήγωνε τὴν γυναῖκα ταύτην διὰ νὰ νύσσῃ τὰ δάκτυλά της καὶ ἀπομυζᾷ τὸ αἷμά της. Ἡ μαστίγωσις τελεῖται ἐπ' ἀμοιβῇ εἰς τοὺς οἴκους ἀνοχῆς. Ἐπίσης ὑπάρχουσι παιδαγωγοί, δι' οὓς ἡ μαστίγωσις τῶν παίδων βεβαίως ἀποτελεῖ μορφὴν σαδισμοῦ. Κατὰ δὲ τὸν *μέγαν σαδισμόν*, κατ' ἐξαίρεσιν ἀπαντῶντα, πρὸς τῇ διεγέρσει τῆς γενετησίου λειτουργίας ἐπιδιώκεται ὁ θάνατος τοῦ θύματος διὰ τραυματισμῶν, ἀκρωτηριασμῶν, ἀποσπάσεως σαρκῶν διὰ τῶν ὀνύχων καὶ τῶν ὀδόντων, καὶ σχεδὸν κατὰ κανόνα διὰ τῆς ἐκτομῆς καὶ ἀποσπάσεως τῶν ἔξω γεννητικῶν ὀργάνων, ἔστιν ὅτε καὶ τῶν ἔσω. Οἱ ἐκτελούμενοι ἀκρωτηριασμοὶ εἶναι φρικώδεις, ἀκολουθεῖ δὲ ἐνίοτε ἡ βρῶσις τεμαχίων σαρκῶν ὡς καὶ πόσις τοῦ ρέοντος αἵματος. Τὰ δὲ θύματα τῶν σαδιστῶν τούτων εἶναι οὐ μόνον γυναῖκες ἀλλὰ καὶ παιδία. Τοιοῦτοι σαδισταὶ ἀναφέρονται: ὁ Τζάκ, ὁ ἐπικληθεὶς ἀντεροβγάλτης, ὅστις ἐτρομοκράτησε τὴν συνοικίαν White chapel τοῦ Λονδίνου, διαπράξας σωρείαν φόνων νεανίδων· ὁ Silles de Rays κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅστις ἐθανάτωνε 120 παιδία τὸ ἔτος· ὁ Κάρολος ὁ Κακός, βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας, ὅστις παρόρμα πρὸς συνουσίαν τοὺς νέους καὶ εἶτα ἐξ ἀπίνης τοὺς ἐμαχαίρωνε, ἱκανοποιῶν ἀμέσως τὸ αἴσθημα τῆς ἡδονῆς του παρά τινι ἑταίρᾳ· ὁ Ἱσπανὸς Gruys ἢ Gruyo, ὁ Γερμανὸς Bichel, ὁ Ἰταλὸς Verzeni, ὁ Αὐστριακὸς Tirsch, ὁ Γάλλος Vacher, ὁ ἐπικληθεὶς φονεὺς τῶν ποιμενίδων, βιάσας καὶ φονεύσας εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν 18 ποιμένας καὶ ποιμενίδας, κ. ἄ. Γνωστὴ εἶναι ἐπίσης ἡ ἡδονή, ἣν ᾐσθάνοντο ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ μαρτυρίου οἱ αὐτοκράτορες Τιβέριος καὶ Νέρων. Ἕτερον εἶδος διαστροφῆς γενετησίου, ἐπίσης ἀπάνθρωπον, ἅμα δὲ καὶ ἀποτρόπαιον, ἀπαντᾷ εἰς τάξιν σαδιστῶν, οἵτινες ὀργῶσιν ἐπὶ τῇ θέᾳ πτωμάτων. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ λοχίας Βερνάρδος καὶ ὁ Γάλλος χωρικὸς Adrisson, ὅστις ἐξέθαπτε τὰ πτώματα τῶν ταφεισῶν γυναικῶν καὶ συνουσιάζετο μετ' αὐτῶν. Οἱ σαδισταὶ εἶναι πάντοτε κληρονομικοὶ ἔκφυλοι, προερχόμενοι ἐξ ἠλιθίων, βλακῶν, μικροκεφάλων προγόνων, ἢ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι παρουσιάζουσι διάφορα στίγματα ἐκφυλισμοῦ, ὡς: ἀσυμμετρίαν προσώπου, προγναθισμόν, ἀνισότητα ὤτων κλπ., ἐκτελοῦσι δὲ τὰς σαδιστικάς των πράξεις ὑπὸ τὸ κράτος ἐμμόνου ἰδέας καὶ ἐσωτερικῆς παρορμήσεως, ἐν πλήρει συνειδήσει καὶ ἐνίοτε μετὰ τῶν τύψεων ταύτης.

Ο. ΡΑΛΛΙΔΗΣ

σαδιστὴς (ὁ)· μιμητὴς τοῦ Σάδ, ὁ πάσχων *σαδισμὸν* (βλ. λ.).

σαδιστικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σαδισμόν, ὁ τοῦ σαδισμοῦ: «ἔδειξε σαδιστικὰς διαθέσεις».

Σάδοβα (Sadowa) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σάντοβα*.

Σαδοβίτσα *[Γεωγρ.]*.—1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μάρμαρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων.

— 2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μικροκλεισούρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Σάδοβον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δεσκάτης τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης. Κάτ. (1928) 125. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μάγερ*.

Σάδοκος. Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Θρᾳκῶν Σιτάλκου τοῦ Α' ἐξ Ἑλληνίδος μητρός, θυγατρὸς τοῦ Ἀβδηρίτου Πύθεω. Διεπραγματεύθη ἐπιτυχῶς τῷ 431 π. Χ. συμμαχίαν μεταξὺ τοῦ πατρός του καὶ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἀμείβοντες αὐτὸν ἐτίμησαν διὰ τοῦ δικαιώματος τοῦ Ἀθηναίου πολίτου. Ὑπῆρξε πάντοτε πιστὸς φίλος τῶν Ἀθηναίων, καλούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἀχαρν. 145) «Φιλαθήναιος». Τῇ 430 π. Χ., συλλαβὼν τοὺς πρέσβεις τῶν Κορινθίων καὶ Λακεδαιμονίων, μεταβαίνοντας εἰς Περσίαν ὅπως ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειαν τοῦ Μεγάλου βασιλέως, παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν περὶ τὸ 425 π. Χ., ἐξηκολούθησε τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους φιλίαν, φαίνεται ὅμως ὅτι ἀπέθανεν ἢ ἐδολοφονήθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 425—424 ὑπὸ τῆς ἀντιθέτου μερίδος, καθόσον ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν ἀνεψιός του Σεύθης ἐπεδείξατο ἐχθρικὴν πολιτικὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Α. Θ. Σ.

Σαδονᾶς (Sahdona), ἐπίσκοπος ***Ἐδέσσης***. Κατήγετο ἐκ Μεσοποταμίας, ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς Νισέβεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Μετασχὼν πρεσβείας τινὸς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης τῶν Περσῶν, ἀποσταλείσης πρὸς τὸν Ἡράκλειον ἐν Χαλεπίῳ τῆς Συρίας, ἐπανῆλθεν ἐν Ἀπαμείᾳ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὀρθοδοξίας, νεστοριανὸς ὢν πρότερον. Κατέλαβε τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ἐδέσσης, τότε δὲ ἐξελληνίσας τὸ ὄνομά του ἐκαλεῖτο *Μαρτύριος*. Σύνοδος ὅμως νεστοριανῶν ἐπισκόπων, συνελθοῦσα μεταξὺ τοῦ 647—650, καθῄρεσεν αὐτὸν καὶ οὕτω τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του διῆλθεν ὡς ἀναχωρητὴς ἔν τινι σπηλαίῳ ἔξω τῆς Ἐδέσσης. Σῴζονται τοῦ ἐπισκόπου τούτου βίος καὶ ἐγκώμιον τοῦ διδασκάλου του Ἰακώβου, ἐγχειρίδιον περὶ ἀσκητισμοῦ καί τινες ἐπιστολαὶ πρὸς μοναχούς. Ε. Γ. Π.

Σαδούκας *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Τουρδούλων ἐν Βαιτικῇ, ἄλλως καὶ *Σαλδουβα* (*Πτολεμ.* Β' δ' 7), κειμένη κατὰ τὰς ἐκβολὰς ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἐκβάλλοντος εἰς τὴν Ἰβηρικὴν θάλασσαν. Ταυτίζεται ἡ μὲν πόλις πρὸς τὴν ἱσπανικὴν Marbella, ὁ δὲ ποταμὸς πρὸς τὸν σημερινὸν Rio Verde. —Π.

Σαδυάττης.—1) Βασιλεὺς τῆς Λυδίας ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μερμναδῶν, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Ἄρδυν καὶ βασιλεύσας ἐπὶ 12 ἔτη (629—617 π.Χ.). Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Κιμμερίων καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς ἐξ Ἀσίας, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Κυαξάρου, βασιλέως τῶν Μήδων, καὶ ἐπεχείρησεν ἑξαετῆ πόλεμον κατὰ τῶν Μιλησίων, τὸν ὁποῖον ἐπεράτωσεν ὁ υἱός του καὶ διάδοχος Ἀλυάττης (*Ἡροδ.* Α, 16, 18). Εἰς τὸν Σαδυάττην τοῦτον ἀποδίδονται μυθιστορηματικαί τινες διηγήσεις, τὰς ὁποίας οἱ νεώτεροι θεωροῦσιν ὡς πλάσματα.

—2) Πλουσιώτατος Λυδὸς ἔμπορος, ὑποστηρίξας τὸν Κροῖσον πρὶν ἢ βασιλεύσῃ καὶ ἀφιερώσας ὅλην τὴν περιουσίαν του εἰς τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ὅταν ὁ Κροῖσος ἐγένετο βασιλεύς. Α. Θ. Σ.

Σαδώθ, *μάρτυς*. Ἀνῆλθε τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Σελευκείας τῷ 341, τὸ ἐπόμενον δὲ ἔτος συνελήφθη καὶ ἐνεκλείσθη ἁλυσίδετος, μετὰ 128 ἱερέων, διακόνων καὶ μοναχῶν, ἐν δεσμωτηρίῳ, μεθ' ὃ ἀπεκεφαλίσθησαν πάντες. Ἡ μνήμη αὐτῶν ἑορτάζεται ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 19 Ὀκτωβρίου, ὑπὸ δὲ τῆς δυτικῆς τὴν 20 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Σαδώκ. Οὗτος ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀντιγόνου de Socho, διαδόχου Σίμωνος τοῦ Δικαίου, ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Σαδὼκ ἠκολούθησε τὰς παραδόσεις τοῦ διδασκάλου του καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς μεταφράσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου εἰς τὴν ἑλληνικὴν θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Σαδδουκαίων. Ὁ Ἀντίγονος ἐδίδασκε: «μὴ γίνεσθε δοῦλοι· μὴ ὑπακούητε εἰς τὸν διδάσκαλον ὑμῶν δι' ἀμοιβὰς καὶ ἐπαίνους· ὑπακούετε χωρὶς ν' ἀποβλέπητε εἰς τὸ συμφέρον, καὶ χωρὶς νὰ ἐλπίζητε καρποὺς τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἔστω ἐφ' ὑμᾶς». Ὁ Σαδὼκ τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἠλλοίωσε καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν τῇ μελούσῃ ζωῇ δὲν ὑπάρχει

Digitized by Google

οὔτε τιμωρία, οὔτε ἀμοιβή, πρέπει νὰ πράττωμεν τ· ἀγαθὸν καὶ ν' ἀποφεύγωμεν τὸ κακόν, ἀνεξαρτήτως παντὸς φόβου καὶ πάσης ἐλπίδος. Οἱ ραββῖνοι τὸν Σαδὼκ θεωροῦσι σχισματικὸν καὶ διαφόρως ἀναγράφουσι τὸ σχίσμα αὐτοῦ ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ Ναοῦ καὶ ὅτι ἀπεχώρησεν ἐνδιαιτώμενος ἐπὶ τοῦ Γαριζεὶμ. † Ι. Τ.

—Σαδώκ, *μάρτυς*. Μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Précheur, ἐστάλη ὡς ἱεραπόστολος τῷ 1221 εἰς Οὐγγαρίαν καὶ κατόπιν ἐγκατεστάθη ἐν Santomir τῆς Πολωνίας ὡς ἡγούμενος μοναστηρίου. Οἱ Τάταροι, καταλαβόντες τὴν πόλιν, ἔσφαξαν τὸν Σαδὼκ καὶ 40 μοναχοὺς τῷ 1260, ὧν τὴν μνήμην ἑορτάζει ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία τὴν 2 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Σάενς Πένια (Sáenz Peña), ***Ρόκε***. Ἀργεντῖνος πολιτικὸς (1851—1914). Ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς δικηγόρος καὶ κατόπιν ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τοῦ 1874 καὶ τοῦ 1878 ἐπὶ κεφαλῆς τάγματος ἐθελοντῶν εἰς τὸν πόλεμον Χιλῆς καὶ Περοῦ, ὑπὲρ τοῦ τελευταίου τούτου κράτους. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος μετεφέρθη εἰς Χιλὴν καὶ ἀπελύθη μετὰ τὸν πόλεμον. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Ἀργεντινὴν ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικήν, γενόμενος τῷ 1881 ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῷ 1890 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Βραδύτερον ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἀργεντινὴν εἰς τὸ Παναμερικανικὸν συνέδριον, ὅπου ἀντέταξε κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ Μονρὸ τὴν θεωρίαν τῆς διεθνοῦς συνεργασίας. Τῷ 1907 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ καὶ τῷ 1910 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων «Τὸ ἀμερικανικὸν δημόσιον δίκαιον». Μ. Δ. Β.

Σαεριὰν *Μπουρνοῦ* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Κάβο Καβαλιέρε* τῆς Καραμανίας, τοῦ *Ζεφυρίου* τοῦ Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης (§ 185). Σ. Ε. Λ.

Σὰς (Le Sage)· βλ. λ. *Λὲ Σάζ*.

σαζάνι (τὸ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ ποικιλίας τινὸς τοῦ ἰχθύος *κυπρῖνος*.

Σαζαλνὶκ (Sazalnik) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον, γλῶσσα ἀμμώδης μετὰ ναυαγοσωστικοῦ σταθμοῦ καὶ ὑφαλος ἐκτεταμένη καὶ ἀβαθής, πρὸς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τοῦ Ταγανρὸγ (Ἀζοφικῆς), μεταξὺ δὲ (πλάτ. 47°00' Β., μηκ. 38°14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2234: Sea of Azof) Ταϊγανίου καὶ Μαριουπόλεως. Ὑπὸ τῶν Ρώσων ὀνομάζεται *Πεστσιανή*. Σ. Ε. Λ.

Σάζαρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σαράντα Ἐκκλησιῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 463 κατοίκους.

Σάζενο *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ τοῦ Β. Ἰονίου (Saseno: πλάτ. 40° 30' Β., μηκ. 19° 16' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfu), κειμένη 3 μίλλ. βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Λιγκουέττα (ἀρχ. Ἀκροκεραύνια), σχηματίζουσα τὸ βορειοδυτικὸν κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Αὐλῶνος καὶ ἀποτελοῦσα στρατηγικώτατον σημεῖον διά τε τὸ Ἰόνιον καὶ τὸν Ἀδρίαν. Ἀναγνωρισθεῖσα ἱστορικῶς ὡς ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἰόνιον πολιτείαν, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῷ 1913, κατόπιν ὅμως, ἀποδειχθέντος ὅτι οὐδέποτε πρότερον ἡ Ἑλλὰς τὴν ἐθεώρησε προσηρτημένην, παρεχωρήθη αὐτὴ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Λέγεται καὶ *Σάσενο* καὶ εἶναι ὁ *Σάσων* ἢ *Σασὼ* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

σάζι (τό)· εἶδος καλάμου φυομένης εἰς ἕλη καὶ εἰς ὄχθας ποταμῶν ἢ λιμνῶν, χρησιμοποιούμενον διὰ κατασκευὴν ριπῶν (ψαθῶν) κλπ.

Σαζκαβὲ *μπουρνοῦ* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος (πλάτ. 40°24' Β., μηκ. 28°31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara), σχηματίζον μετὰ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Σουσουρλοῦ (ἀρχ. Ρύνδακος) τὸν ὅρμον *Μοαλίτς*. Σ. Ε. Λ.

Σαζλῆ Δερὲ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Νίκης τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 313 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Καλαμάκι*.

—2) Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ χωρίου *Σάσσος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως.

Σαζλῆ-Μαλκὸτς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 421 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Καλαμάτα*.

Σαζλῆ-Ντερὲ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βουλγαρίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἕβρου, πηγάζων ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τῆς ἀνατολικῆς Στρένταγκόρα καὶ συμβάλλων, μετὰ διαδρομὴν 75 χλμ., εἰς τὸν Ἕβρον. Τ. Β.

Σαζόνωφ, *Ἀλέξανδρος Σέργιος Δημήτριεβιτς*. Ρῶσος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1860 καὶ ἀποθανὼν ἐν Νικαίᾳ τῷ 1927. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως νομικά, εἶτα δ' ἐφοίτησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων καὶ εἰσῆλθεν ὡς ὑπάλληλος εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας. Τῷ 1890 προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Λονδίνῳ πρεσβείας καὶ κατόπιν τῆς ἐν Ρώμῃ παρὰ τῷ πάπᾳ. Ἐκεῖθεν μετετέθη ὡς σύμβουλος τῆς ἐν Λονδίνῳ πρεσβείας, εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην παρέμεινε μέχρι τοῦ 1909. Ἐν τῇ ἀγγλικῇ πρωτευούσῃ συνεδέθη μετὰ πολλῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν

Ἀλέξανδρος Σαζόνωφ.

καὶ ἐπεδίωξε τὴν σύμπραξιν τῆς Ρωσίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἀκριβῶς δὲ αἱ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐκθέσεις του συνετέλεσαν ὅπως κληθῇ εἰς Πετρούπολιν καὶ τοποθετηθῇ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ὡς ὑφυπουργός. Ὅτε τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ἰσβόλσκι ἀπεσύρθη τοῦ ὑπουργείου, διεδέχθη αὐτὸν ὁ Σαζόνωφ, ἐκ τῶν πρώτων δὲ αὐτοῦ ἔργων ὑπῆρξεν ἡ διευθέτησις μετὰ τῆς Ἀγγλίας τοῦ ἐκκρεμοῦντος περσικοῦ ζητήματος, ἥτις συνέσφιγξε τὰς μετὰ τῆς Ἀγγλίας σχέσεις καὶ συνετέλεσε βραδύτερον εἰς τὴν μετ' αὐτῆς σύναψιν συμμαχίας. Αἱ ἀγγλόφιλοι τάσεις του οὐχὶ ἅπαξ προεκάλεσαν τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου Β'. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ὁ Σαζόνωφ ὑπεστήριξε τὴν Σερβίαν κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς Βουλγαρίας καὶ ὑπέθαλψε τὴν ἑλληνοσερβικὴν συμμαχίαν, οὐχὶ δὲ μετὰ δυσαρεσκείας εἶδε τὸν ἐπακολουθήσαντα δεύτερον Βαλκανικὸν πόλεμον, τερματισθέντα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, δι' ἧς ἡ τοσάκις ἀπιστήσασα πρὸς τὴν Ρωσίαν Βουλγαρία περιωρίσθη εἰς τὰ φυσικὰ αὐτῆς ὅρια.

Προβλέπων ὅτι ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος ἔμελλε νὰ ἔχῃ συνέχειαν γενικωτέρου τοιούτου, προσεπάθησε παντὶ σθένει νὰ παρακωλύσῃ τοῦτον συνεννοούμενος μετὰ τῆς Γερμανίας. Ἀνῆκεν εἰς τὸ κόμμα τῶν Πανσλαυϊστῶν, τῶν ἐπιζητούντων τὸν σύνδεσμον πάντων τῶν σλαυϊκῶν ἐθνῶν, ὡς κέντρον δὲ τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν του εἶχε τὴν Σερβίαν, πρὸς ἣν ἐστρέφοντο ἀπροκαλύπτως αἱ συμπάθειαι τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς. Ὅταν ἐπῆλθε, κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1914, ὁ ἐν Σεραγέβῳ φόνος τοῦ διαδόχου τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς συζύγου του, περιεπλάκησαν δὲ τὰ πολιτικὰ ζητήματα καὶ ἐπέκειτο ρῆξις μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, ὁ Σαζόνωφ διὰ τῆς ἐπεμβάσεώς του ἐπεδίωξε ν' ἀποτρέψῃ τὸν πόλεμον, συμβουλεύων τὴν κυβέρνησιν τοῦ Βελιγραδίου νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς Αὐστρίας, πλὴν ἐκείνων, οἵτινες ἔθιγον τὰ κυριαρχικὰ τοῦ κράτους δικαιώματα, συνέστησε δὲ εἰς τὸν τσάρον Νικόλαον Β' νὰ γράψῃ προσωπικῶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, ὅπως ἐπέμβῃ οὗτος παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Φραγκίσκῳ Ἰωσὴφ τῆς Αὐστρίας καὶ μετριάσῃ τὰς ἀξιώσεις του. Αἱ τοιαῦται συμβουλαὶ τοῦ Σαζόνωφ ἐνισχύουσαι εἰς ἀντίστασιν τὴν Σερβίαν, ἐθεωρήθησαν ὡς ἀνειλικρινεῖς, διδόμεναι ἐπὶ τῇ προβλέψει ὅτι ἡ Αὐστρία δὲν θ' ἀπεδέχετο τὰς τοιαύτας προτάσεις καὶ θὰ ἐκήρυττε τὸν κατὰ τῆς Σερβίας πόλεμον. Ἐκ τούτου ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐπερρίφθησαν κατ' αὐτοῦ αἱ αἰτίαι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τούτου ὁ Σαζόνωφ εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς πλήρους νίκης τῶν Συμμάχων. Ἀλλ' αἱ ἐπακολουθήσασαι ἧτται τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ τὸ ἀνοργάνωτον αὐτοῦ προεκάλεσαν μεγάλην σύγχυσιν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἡ δὲ ἔλλειψις τροφίμων εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, καὶ ἰδίως τὴν Πετρούπολιν, προεκάλουν διαδηλώσεις καὶ ἐξεγέρσεις τῶν ἐργατικῶν τάξεων, αἵτινες ἐμαστίζοντο ὑπὸ τῆς πείνης, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἡ αὐλή, ἀναμιγνυομένη εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, ὤθει τὰ πράγματα εἰς ἐπανάστασιν. Ἡ δὲ ἄνοδος εἰς τὸ πρωθυπουργικὸν ἀξίωμα τοῦ βαρώνου Στοῦρμερ ἀπεδείκνυεν ἔτι μᾶλλον ὅτι ἡ μοναρχία ἦτο ἀνίκανος νὰ λύσῃ τὰ μεγάλα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ πολέμου. Τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ ρωσικὰ στρατιωτικὰ σώματα ὑπεχώρουν ἐλλείψει πολεμεφοδίων, ὠργανώθησαν δ' ἐκ τούτου ἡ πανρωσικὴ ἕνωσις, τὰ ζέμστβος καὶ αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ τῶν πόλεων, αἵτινες ταχύτατα ἀπέκτησαν μεγίστην ἰσχύν, περιῆλθε δὲ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ὄχι μόνον ἡ πολεμικὴ βιομηχανία, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρει αὐτὴ ἡ πολιτικὴ διοίκησις, ἥτις καθίστατο ἀναγκαία, καθόσον εἰς τοὺς αὐλικοὺς κύκλους παρετηρεῖτο γερμανόφιλος προσπάθεια, σκοποῦσα τὴν συνομολόγησιν χωριστῆς μετὰ τῆς Γερμανίας εἰρήνης Αἱ τοιαῦται προσπάθειαι ἀντετίθεντο πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σαζόνωφ, ὅστις δὲν ἀπέκρουε τὴν ἰδέαν τοῦ σχηματισμοῦ ὑπευθύνου ἐνώπιον τῆς Δούμας κυβερνήσεως, θέλων δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σύμπραξιν τῆς Πολωνίας κατὰ τὸν πόλεμον, ἐπρότεινε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1916 τὴν ἀπονομὴν εἰς αὐτὴν αὐτοδιοικήσεως μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης. Ἡ αὐλὴ ἀντετάχθη εἰς τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ὁ Σαζόνωφ τὴν 17 Δεκεμβρίου 1916 ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του. Μετὰ μικρὸν ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις καὶ τὴν 15 Μαΐου ἡ δυναστεία τῶν Ρωμανὼφ κατέρρευσεν. Ὁ Σαζόνωφ ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Νίκαιαν, ὅπου συνέγραψε τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του, δημοσιευθέντα ἀγγλιστὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Fateful Years», κεφάλαια τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς ἑλληνικὰς ἐφημερίδας. Θ. Β.

Σάην, ἢ ***Σαχὴν*** (Padgosapan). Πέρσης στρατηγὸς ἐπὶ Χοσρόου Β' (590—628). Ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ὡς εἰσβαλὼν τῷ 612 ἐκ Περσαρμενίας εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος μέχρι Πισιδίας (βορείως τοῦ Ταύρου). Τῷ 623 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Χοσρόου ἐναντίον τοῦ εἰς τὸ περσικὸν ἔδαφος εἰσβαλόντος αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἡρακλείου (610—641), καθ' ὃν χρόνον δύο ἄλλαι περσικαὶ στρατιαί, ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Σαρβαραζᾶν καὶ Σαραβλαγᾶν, ἐβάδιζον ὡσαύτως κατὰ τῶν Βυζαντινῶν. Ὁ Σάην, προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου, ἡττήθη οἰκτρῶς, ἀπολέσας μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ ἁπάσας αὐτοῦ τὰς ἀποσκευάς, μεθ' ὃ συντετριμμένος ἐπέστρεψεν εἰς Περσίαν. Ἀποσταλεὶς καὶ πάλιν τῷ 625 κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, εἰσέβαλεν εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος, ἀλλὰ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου (ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου) ἡττήθη κατὰ κράτος καί, ἀθυμήσας ἐκ τῆς λύπης του, ἀπέθανεν. Ὁ Χοσρόης Β' διέταξε τότε νὰ ταριχευθῇ ἅλατι τὸ πτῶμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ νὰ μεταφερθῇ εἰς Περσίαν· ὅταν δὲ τὸ ἐπαρουσίασαν ἐνώπιόν του διέταξε νὰ μαστιγώσωσιν αὐτό. Ν. ΚΑΙ

Σάθας, *Ἰωάννης*. Ναυτικὸς γεννηθεὶς ἐν Γαλαξειδίῳ τῷ 1796. Ἐκραγέντος τοῦ Ἀγῶνος ἐν Φωκίδι, ἔλαβε μέρος ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Διάκον εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀλαμάνας (22 Ἀπριλίου 1821) καὶ ἐπληγώθη. Κλεισθεὶς εἶτα ἐν τῷ χανίῳ τῆς Γραβιᾶς μετὰ δέκα Γαλαξειδιωτῶν ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον, ἐσώθη κατὰ τὴν ἔξοδον καὶ προσεκολλήθη εἰς τὸν Πανουργιᾶν. Πολεμήσας δὲ πολλαχοῦ, ἐφονεύθη τῇ 4 Ἰουνίου 1825 ὡς πυροβοληστὴς ἐν Μεσολογγίῳ. Τ. Ε. Ε.

— Σάθας, *Κωνσταντ. Ν.* Ἐπιφανὴς Ἕλλην μεσαιωνοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1842 ἐν Ἀθήναις, καταγόμενος δ' ἐκ Γαλαξειδίου, ἔνθα καὶ διῆλθε τὴν παιδικὴν ἡλικίαν του. Καταλιπὼν τὰς εἰς τὴν ἰατρικὴν σπουδάς του, ἐπεδόθη ἐνωρὶς εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς ἀφορώσας τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, χάριν δὲ τῶν μελετῶν τούτων, καὶ ἰδίως τῆς ἐρεύνης τῶν μεσαιωνικῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων, ἔζησεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, κυρίως ἐν Βενετίᾳ καὶ Παρισίοις, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1914. Ἀκαταπόνητος καὶ ὄντως χαλκέντερος ἐρευνητὴς τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἠδυνήθη διὰ τῆς ἐπὶ ἥμισυ περίπου αἰῶνα ἀναδιφήσεως τῶν ἀρχείων τῆς Βενετίας, τῆς Γενούης, τῆς Πίζης, τῆς Φλωρεντίας, τῶν Παρισίων, τῶν Μεδιολάνων, τῆς Νεαπόλεως καὶ ἐξ ἀγνώστων μέχρις αὐτοῦ ἐκθέσεων βαΐλων, προβλεπτῶν, διοικητῶν, ναυάρχων, στρατηγῶν, ἱερωμένων, καθὼς καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἔργων ἀγνοουμένων Ἑλλήνων χρονογράφων, ν' ἀποκαλύψῃ τὰς ἀγνώστους ἐθνικὰς ἡμῶν περιπετείας, ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν ἱστορικὴν συνείδησιν τὴν ἀμαυρωθεῖσαν αἴγλην τοῦ Βυζαντίου καὶ νὰ συνδέσῃ τὴν διακεκομμένην ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ νεωτέρας, δίδων νέαν καὶ μεγάλην ὤθησιν εἰς τὰς ἐρεύνας τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν μεσοχρόνιον καὶ νεωτέραν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἱστορίαν. Ὑπῆρξε δ' ὁ Σάθας ἐπὶ μακρὸν ὑπόδειγμα φιλοπονίας, μεριμνώσης ὄχι τόσον ν' ἀποτυπώσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ προσωπικὴν σφραγῖδα ἐπὶ ἔργου παρέχοντος τὴν ὁριστικὴν λύσιν τοῦ ἑκάστοτε ὑπὸ ἔρευναν ζητήματος, ὅσον ἐπιδιωκούσης νὰ θέσῃ γοργῶς καὶ συντόμως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μελετητῶν πάσας τὰς πηγάς, τὰς ὁποίας ηὐτύχει νὰ ἀνακαλύπτῃ ἑκάστοτε καὶ πάσας τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις. Καίτοι δ' ἡ κριτικὴ αὐτοῦ ἀποβαίνει ἐνίοτε παρακεκινδυνευμένη καὶ ἔνιαι τῶν ἐκδόσεων αὐτοῦ κρίνονται σήμερον ὡς μὴ γενόμεναι μετὰ τῆς δεούσης ἐπιστασίας, λόγῳ τῆς σπουδῆς, ἣν ἐπεδείκνυεν ὁ ἐρευνητής, οὐχ ἧττον τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν συνόλῳ εἶναι μέγα καὶ ἐξόχως γόνιμον. Τῷ 1878, δαπάνῃ τοῦ βαρώνου Σίμωνος Σίνα, ἀντέγραψε τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας ἀποκειμένων ἐπισήμων ἱστορικῶν ἐγγράφων, δι' ὧν χύνεται ἄπλετον φῶς εἰς μίαν τῶν σκοτεινοτέρων

Digitized by Google

περιόδων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας (1400—1500). Τὰ ἔγγραφα δὲ ταῦτα ἀφορῶσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἑλληνικὰς νήσους. Πολλὰ δὲ καὶ σπουδαῖα διά τε τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεοελληνικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Δύσεως ἀνακαλυφθέντα ἔργα, ἅτινα ἐξέδωκεν εἰς τὴν «Μεσαιωνικὴν βιβλιοθήκην» του («Bibliotheca graeca medii aevi»). Ἀποτελεῖται δ' ἡ «Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη» τοῦ Σάθα ἐξ ἑπτὰ τόμων, οἱ ὁποῖοι ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις, Ἀθήναις καὶ Βενετίᾳ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1872—1894. Εἶχεν ἑτοίμους πρὸς ἔκδοσιν καὶ ἄλλους τόμους, ἀλλ' οἰκονομικοὶ λόγοι δὲν ἐπέτρεψαν τὴν περαιτέρω ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδόσεως. Περιλαμβάνουσι δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἐκδοθέντες ἑπτὰ ὀγκώδεις τόμοι τῆς «Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης» συλλογὴν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν κειμένων ἐκδεδομένων μετὰ εἰσαγωγῶν καὶ ὑπομνημάτων τοῦ Σάθα, μεταξὺ δ' ἄλλων ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου, τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ, τοῦ Νικήτα Χωνιάτου, τοῦ Θεοδώρου Μετοχίτου, τοῦ Θεοδώρου Ποταμίου, τοῦ Λεοντίου Μαχαιρᾶ, τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἱέρακος, τοῦ Θεοδώρου Σκουταριώτου, τοῦ Καισαρίου Δαπόντε τὸν Χρονογράφον (1648—1704) καὶ τὸν Ἱστορικὸν Κατάλογον ἀνδρῶν ἐπισήμων (1700—1784), τοῦ Σεργίου Μακραίου τὰ Ὑπομνήματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας (1750—1800), τοῦ Ἀναστασίου Γορδίου τὸν βίον Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, τὸ περὶ λογίων Γραικῶν τοῦ Δημητρίου Προκοπίου, τὸν βίον Μακαρίου Πατμίου τοῦ Ἀλεξάνδρου Τυρναβίτου, διάφορα ἐπίσημα βυζαντινὰ ἔγγραφα, σπουδαιότατα συμβόλαια κρητικά, καταλόγους χειρογράφων τοῦ Ἄθωνος καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγιοταφικοῦ μετοχίου, Περιλήψεις πατριαρχικῶν ἐγγράφων (1538—1684) κ. ἄ. π. Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων τοῦ Σάθα δημοσιεύσεων εἶναι τὰ «Monumenta Historiæ Hellenicæ. Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge», ὧν ἐξεδόθησαν 8 ὀγκώδεις τόμοι εἰς 4ον ἐν Παρισίοις (1880—1888). Εἰς τὰ «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας», ἅτινα δικαίως ἐχαρακτηρίσθησαν ὅτι ἀποτελοῦν τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, μεταξὺ ἄλλων περιλαμβάνονται (τ. Δ') οἱ νόμοι καὶ τὰ προνόμια διαφόρων ἑλληνικῶν κοινοτήτων ἀπὸ τῆς ΙΓ' μέχρι τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, ἤτοι Μεθώνης, Κορώνης, Ναυπλίου, Μονεμβασίας, Τήνου, Μυκόνου, Σκύρου, Σκιάθου, Ναυπάκτου, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Πάργας κλπ., δημοσιεύονται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ χάρται διαφόρων ἑλληνικῶν μερῶν, χαραχθέντες κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἐν οἷς καὶ μέγας χάρτης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, χαραχθεὶς περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τοῦ Μερκάτωρος· εἰς δὲ τὸν γ' τόμον περιέχονται καὶ δύο πίνακες, ὧν ὁ μὲν παριστᾷ τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ εὑρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας σχέδιον τοῦ περιηγητοῦ Χριστοφόρου Buondelmonte (1415), ὁ δὲ χάρτην γεωγραφικὸν πασῶν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, τὸν πρῶτον γνωστὸν τῆς Ἑλλάδος, ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ χαρτογράφου Giacomo Castaldi. Ἄλλα ἔργα τοῦ Σάθα εἶναι: «Χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξειδίου ἢ ἱστορία Ἀμφίσσης, Ναυπάκτου, Γαλαξειδίου, Ἁγίας Εὐθυμίας, Βιτρινίτζας, Λοιδορικίου καὶ τῶν περιχώρων, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, μετὰ προλεγομένων καὶ ἄλλων ἱστορικῶν σημειώσεων, ἐν ᾧ προσήρτηται πραγματεία καὶ πίναξ ἀνεκδότων μεσαιωνικῶν νομισμάτων τῶν Σαλώνων καὶ τῆς Ἠπείρου» (Ἀθήνησι 1865), «Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα» (1867), «Νεοελληνικὴ φιλολογία» (1453—1821), βραβευθεῖσα καὶ ἐκδοθεῖσα τῷ 1868, «Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς. Ἱστορικὸν δοκίμιον περὶ τῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ ἐπαναστάσεων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους 1453—1821» (1869), «Νεοελληνικῆς Φιλολογίας Παράρτημα. Ἱστορία τοῦ ζητήματος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης» (1870), «Ἱστορικαὶ διατριβαὶ» (1870), «Βιογραφικὸν δοκίμιον περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' 1572—1594» (1870), «Κρητικὸν Θέατρον» (τόμ. 1—2, 1879), «Ἕλληνες στρατιῶται ἐν τῇ Δύσει καὶ ἀναγέννησις τῆς ἑλληνικῆς τακτικῆς» (1887), καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα ἐλάσσονα πονήματα, ἐν οἷς καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπανάστασις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς» (1865), «Ἔκθεσις περὶ τῆς εἰς Ζάκυνθον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα παλαιογραφικῆς ἀποστολῆς» (ἐν «Χρυσαλλίδι» τ. Γ' (1866), σ. 523 κ. ἑ. καὶ 667 κ. ἑ.), «Τὸ ἐν Ζακύνθῳ ἀρχοντολόγιον» (1867) κ. ἄ. π. Τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ «Κρητικὸν Θέατρον» γαλλικὴν μετάφρασιν ἐξεπόνησεν ὁ γνωστὸς Γάλλος ἑλληνιστὴς Ruel. Εἶχε δ' ὁ Σάθας παρασκευάσει ἔκδοσιν καὶ διαφόρων ἔργων ποιητῶν δραματικῶν τῆς μεσοχρονίου Ἑλλάδος, ἐν οἷς καταλέγεται καὶ ὁ Κρὴς Ἀντώνιος Φόσκολος, πρόγονος τοῦ ἐκ Ζακύνθου διασήμου Ἰταλοέλληνος ποιητοῦ. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις πολλαχῶς ἐτίμησε τὸν Σάθαν, ἐν ἔτει δὲ 1878 ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸ χρυσοῦν παράσημον officier de l' instruction publique. Ὁ Σάθας κατηνάλωσε πεντήκοντα συνεχῆ ἔτη μελετῶν τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Δύσεως, τὸ ἔργον δ' αὐτοῦ ἐπέσυρε τὸν θαυμασμὸν τῶν ξένων σοφῶν.

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

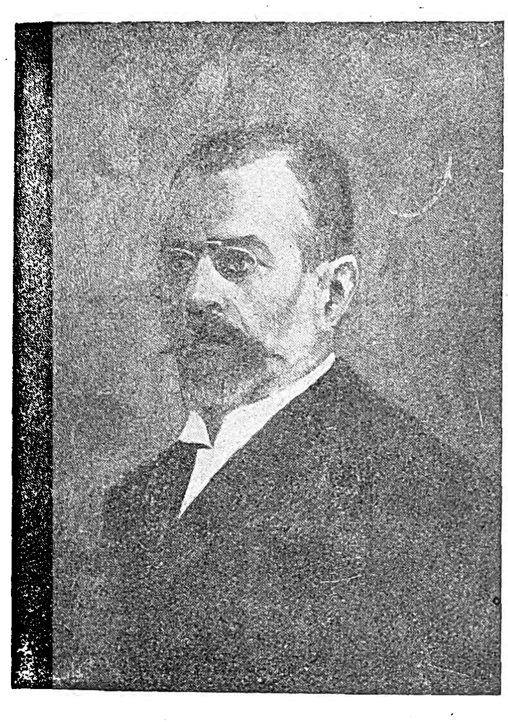

Κωνσταντῖνος Σάθας.

σαθοῦρι, καὶ *σαθουριὰ [Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ καρποῦ ποικιλίας τινὸς τοῦ φυτοῦ *κολοκύνθη ἡ κοινή.*

σαθουριὰ (ἡ) *[Βοτ.]·* βλ. *σαθοῦρι.*

σαθρός, *—ά, —όν·* συνήθ. ἐπὶ ξύλου, τὸ παθὸν σῆψιν ἕνεκα παλαιότητος: «σαθρὸν ξύλον, — πάτωμα», «σαθρὰ κλῖμαξ, — θύρα»· || μεταφρ., ὁ μὴ ἰσχυρός, ὁ μὴ σταθερός: «σαθρὸν ἐπιχείρημα», «σαθρὰ πραγματεία», «ἑταιρεία μὲ σαθρὰς βάσεις».

σαθρότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σαθρόν.

σάϊ (τὸ) *[Γεωγρ.].* Λέξις εἰδικώτερον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς καπνοπαραγωγοῖς καὶ γενικῶς ἐν τῇ γεωργίᾳ, σημαίνουσα ἓν τμῆμα, διαμέρισμα καλλιεργημένου στρέμματος: «τὸ δεξὶ —, τὸ ἀριστερὸ —, τὸ μεσιανὸ σάϊ»,

σαΐ, ἢ *σαχὴ* (chahi). Ὑποδιαίρεσις τὸ $^1/_{20}$, τοῦ *κρὰν*, ἀργυρᾶς νομισματικῆς μονάδος τῆς Περσίας μέχρι τοῦ 1930. Ἐκυκλοφόρει εἰς νομίσματα νικέλινα τῶν 1, 2 σ. καὶ χάλκινα τῶν 1, 20 σ. Ι. Α. Β.

Σαὶ (Say), ***Ἰωάννης - Βαπτιστής.*** Γάλλος οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λυὼν (1767—1832). Ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὡς τραπεζικὸς ὑπάλληλος ἐν Λονδίνῳ. Ἐπανελθὼν βραδύτερον εἰς Γαλλίαν κατέλαβε δημοσίας θέσεις, διετέλεσε δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας καὶ ὕπατος. Κατόπιν διαφωνίας πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς παρ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης βιομηχανίας. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ Collège de France. Ἡ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διάδοσιν ἐν Γαλλίᾳ τῶν ἰδεῶν τοῦ Σμὶθ (εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Σαὶ ἀφιέρωσε τὸ μέγιστον μέρος τῶν προσπαθειῶν του) αὐτοτελὴς συμβολή του εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς ἰδίως σημεῖα: τὴν ὁριστικὴν καταπολέμησιν τῆς θεωρίας τῶν φυσιοκρατῶν, τὴν ἀναγνώρισιν τῆς διὰ τὰ βιομηχανικὰ ἔθνη αὐξούσης σπουδαιότητος τοῦ κεφαλαίου ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς, καὶ τὴν θεωρίαν περὶ τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων. Ἔργα τοῦ Σαὶ εἶναι: «Traité d'économie politique» (1803, 2α ἔκδ. 1814), «Catéchisme d'économie politique» (1817), «Cours complet d'économie politique» (1828—1829, 6 τόμοι). Α. Α. ΤΣΙΜΙΚΑΛΗΣ

Ἰωάννης Βαπτιστὴς Σαί.

—Σαὶ (Say), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Λέων.*** Γάλλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος, υἱὸς τοῦ *Ὁρατίου Σαὶ* (1826—1896). Δημοσιογράφος κατ' ἀρχὰς καὶ βραδύτερον διευθυντὴς τῆς ἑταιρείας τῶν σιδηροδρόμων τοῦ βορρᾶ, ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν τοῦ 1871, βουλευτὴς δὲ καὶ γερουσιαστὴς εἰς τὰς κατόπιν βουλευτικὰς περιόδους. Ἐχρημάτισεν ἐκ παραλλήλου ἐπανειλημμένως ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ἐπίσης πρέσβυς ἐν Λονδίνῳ καὶ πρόεδρος τῆς γερουσίας. Ἐγένετο καὶ μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ὀπαδὸς τῆς κλασσικῆς σχολῆς, κατεπολέμησε μετ' ἐπιμονῆς τὸν σοσιαλισμόν. Ἔργα τοῦ Σαὶ εἶναι: «Histoire de la caisse d'escompte» (1838), «Le socialisme d'état» (1884), «La solution démocratique et la question des impôts» (1886, Turgot, 1887). Ὁ Σαὶ διηύθυνε πρὸς τούτοις τὴν ἔκδοσιν τοῦ λεξικοῦ: «Dictionnaire des Finances» (1883) καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Joseph Chailley τοῦ «Dictionnaire d'Économie Politique» (1889), τοῦ τελευταίου περιλαβόντος ἀμιγεστάτην τὴν θεωρίαν τῆς κλασσικῆς σχολῆς. Α. Α. Τ.

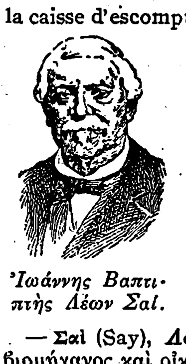

Ἰωάννης Βαπτιστὴς Λέων Σαί.

—Σαὶ (Say), ***Λουδοβῖκος - Αὔγουστος.*** Γάλλος βιομήχανος καὶ οἰκονομολόγος, ἀδελφὸς τοῦ *Ἰωάννου Βαπτιστοῦ,* γεννηθεὶς ἐν Λυὼν (1774—1840). Ἀνεμείχθη εἰς ἐπιχειρήσεις καὶ διετέλεσε διευθυντὴς ἐργοστασίου σακχαροποιίας. Κατεπολέμησε τὰς ἰδέας τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἔγραψε: «Causes principales de la richesse ou de la misère des peuples et des particuliers» (1818), «Considérations sur l'industrie et la législation» (1822), «Traité élémentaire de la richesse individuelle et de la richesse des nations» (1836). Α. Α. Τ.

—Σαὶ (Say), ***Ὁράτιος.*** Γάλλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος, υἱὸς τοῦ *Ἰωάννου-Βαπτιστοῦ* (1794—1860). Ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀνεμίχθη δὲ ἐκ παραλλήλου καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτής. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ὡς προέδρου τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου τῶν Παρισίων (1848), ἀνέλαβε τὴν διεξαγωγὴν ἐρεύνης περὶ τῆς βιομηχανίας τῶν Παρισίων, δημοσιεύσας τὰ ἐκ ταύτης πορίσματα ἐν ἐκθέσει. Ἡ ἐργασία του αὕτη ἐτιμήθη διὰ τῆς ἐκλογῆς του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἔγραψε: «Histoire des rélations commerciales entre la France et le Brésil» (1830), «Étude sur l'administration de la ville de Paris et du département de la Seine» (1846). Α. Α. Τ.

Σαϊὰν *[Γεωγρ.].* Ὀροσειρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας (βλ. λ. *Σαγιάν*).

Σαϊβανίδαι (Shaibani). Μογγολικὴ δυναστεία ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀσίᾳ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Σαϊβὰν* (νεωτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Μπατοῦ χὰν) κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος. Γ. Ι. Β.

Σαίβετζ Ἄϊλαντ (Savage Island) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τοῦ Ν. Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ· (βλ. λ. *Νίουε*).

Σαίβιος (Saevius), ***Νικάνωρ.*** Ρωμαῖος γραμματικός, ἀναφερόμενος παρὰ Σουητωνίῳ ὡς περικλεὴς διδάσκαλος. Ἔγραψεν ἀπολεσθέντα σχόλια καὶ σατίρας.

Σαιβοῦλφος. Ἀγγλοσάξων μοναχός, ὅστις περιηγηθεὶς τὴν Παλαιστίνην κατὰ τὰ ἔτη 1102—1103 ἔγραψεν ἀξιολογώτατον ὁδοιπορικὸν «Relatio de peregratione ad Hierosolymam et Terram Sanctam», ὅπερ μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐξεδόθη τῷ 1912 ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ Κλεόπα Κοικυλίδου καὶ Ἰ. Φωκυλίδου («Ἀρχαῖα λατινικά, ἑλληνικά, ρωσικὰ καὶ γαλλικά τινα ὁδοιπορικὰ ἢ προσκυνητάρια τῆς Ἁγίας Γῆς» σ. 257 κ.ἑξ.). Ε. Γ. Π.

σάϊγα (ἡ) (Saïga) *[Ζῳολ.].* Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτιοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοιλοκέρων,* περιλαμβάνον ἀντιλόπας μετρίου μεγέθους, ἀπαντώσας εἰς τὰς ψυχρὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σάϊγα ἡ ταταρική* (Saïga tatarica), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 1,40 μ. περίπου καὶ ἔχει κεφαλὴν ὀγκώδη, ἀπολήγουσαν εἰς βραχύ, χονδρὸν καὶ ἀμβλὺ ρύγχος, ὦτα ἐπιμήκη, λεπτὰ καὶ ἠνωρθωμένα, λαιμὸν χονδρὸν καὶ μᾶλλον βραχύν, σῶμα ἐπίμηκες καὶ εὔρωστον, πόδας ἰσχυροὺς καὶ ὑψηλούς, οὐρὰν χονδρὴν καὶ βραχεῖαν καὶ χρῶμα φαιοκαστανόν. Ὁ ἄρρην διαφέρει τῆς θηλείας, διότι φέρει κέρατα ἐν εἴδει λύρας. Ἡ θήλεια γεννᾷ κατὰ τὸ ἔαρ ἓν καὶ σπανιώτερον δύο μικρά. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς στέππας τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ Τουρκεστὰν καὶ τρέφεται ἐκ χόρτων. Ἐνδιαιτᾶται κατὰ πολυπληθεῖς ἀγέλας. Θηρεύεται εἰς τινα μέρη ὑπὸ ἰθαγενῶν διὰ τὸ κρέας της, ἐξημεροῦται δὲ εὐκόλως. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ. Γ. Κ. Γ.

Σάϊγκερ (Seiger). Δύο φιλέλληνες Σάξωνες ἐκ Λειψίας, ἀδελφοί. Τούτων ὁ πρεσβύτερος ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς ἐν τῷ στρατῷ τῆς Βυρτεμβέργης. Ἐκραγέντος τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, ἀμφότεροι κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάγησαν εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων. Κατὰ τὴν φονικὴν μάχην τοῦ Πέτα (4 Ἰουλίου 1822), ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς ἐφονεύθη, ὁ δὲ νεώτερος, ἰδὼν τὸν ἀδελφόν του πεσόντα, τοσοῦτον ἐταράχθη ὥστε παρεφρόνησεν, ἀποσωθεὶς δ' εἰς

Digitized by Google

Μεσολόγγιον μετὰ τῶν ἄλλων λειψάνων τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἀπέθανεν ὀλίγον χρόνον μετὰ ταῦτα παρὰ τὸ Μεσολόγγιον, ἐν Αἰτωλικῷ. Τ. Ε. Ε.

Σαϊγκὸν (Saigon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς γαλλικῆς Ἰνδοκίνας καὶ πρωτεύουσα τῆς ἀποικίας Κοχιγκίνας. Κεῖται ὑπὸ 10° 47′ Β. πλάτος καὶ 106° 32′ Α. μῆκος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, 52 χλμ. μακρὰν τῆς θαλάσσης. Κάτ. 143.167. Ἔχει κλῖμα θερμὸν καὶ ἀνθυγιεινόν. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1859. Ἐξάγει ὄρυζαν, εἰσάγει δὲ κυρίως μηχανήματα. Γ. Ι. Β.

Σαΐγκρεν (Sjögren), ***Ἰωάννης - Γουσταῦος - Αἰμίλιος***. Σουηδὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1853. Μαθητὴς τοῦ ᾠδείου τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως Στοκχόλμης, ἐτελειοποιήθη ἐν Βερολίνῳ ὑπὸ τοὺς Κὶλ καὶ Χάουπτμαν, διὸ καὶ ἡ τέχνη του φέρει τὴν σφραγῖδα τοῦ γερμανικοῦ νεορρωμαντισμοῦ. Ὁ Σαΐγκρεν ἔγραψεν ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλον, διακρινόμενα διὰ τὸ λεπτὸν αὐτῶν αἴσθημα (2 σονάτας, «Ἐρωτικόν», «Novenetten» «Wanderbilder», «Stimmungen» κλπ.). Μεγάλως ἐκτιμῶνται ὡσαύτως αἱ 5 αὐτοῦ σονάται διὰ βιολίον καὶ κλειδοκύμβαλον, τὰ τραγούδια, ἡ κανιάτα τοῦ «Ἁγίου Ἰωάννου», ἡ «Bacchanale» δι᾽ ἀνδρικὴν χορῳδίαν κλπ. Γ. Σ.

Σαϊδὼν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 290. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

σαὶζ ντ᾽ ὂρ (chaise d'or=χρυσοῦν κάθισμα). Παλαιὸν χρυσοῦν γαλλικὸν νόμισμα, ἀποκληθὲν οὕτως ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀπεικονίζετο ὁ βασιλεὺς καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἐχρησιμοποιήθη ἐπὶ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ὡραίου καὶ τῶν διαδόχων του (ΙΓ΄—ΙΕ΄ αἰῶνα). Ι Α.Β.

σαιζὸν (ἡ) ἐποχή, ὥρα τοῦ ἔτους, ἰδίᾳ ὁ χειμὼν ἢ τὸ θέρος (γαλλ. saison).

Σαίημπλ *νῆσος* (Sable Island) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀνήκουσα εἰς τὸν Καναδᾶν. Κεῖται ὑπὸ 44° Β. πλάτος καὶ 60° Δ. μῆκος, 104 μίλια νοτιοανατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Κάνσο τῆς Νέας Σκωτίας. Γ. Ι. Β.

σαῒκ (τὸ) *[Ναυτ.]*. Τύπος παλαιοῦ ἱστιοφόρου πλοιαρίου τουρκικοῦ, ἔχοντος μέγαν ἱστὸν καὶ ἱσ ὸν ἐπιδρόμου ἄνευ ἀκατίου καὶ φωσώνων. Σ. Ε. Λ.

Σαΐκερς (Shakers). Αἱρετικὴ παραφυὰς τῆς αἱρέσεως τῶν *Κουακέρων* (βλ. λ.), κληθεῖσα οὕτω (Σαΐκερς=τρέμοντες) ἐκ τῆς τρομώδους καὶ σπασμωδικῆς κινήσεως τοῦ σώματος τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὴν κατὰ τὰς προσευχὰς καὶ ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Οὐώρντλεϋ (Wardley), ὃν διεδέχθη ἡ Ἄννα Λῆ (Ann Lee), ἡ θεωρουμένη ὡς ἡ κυρίως ἱδρύτρια τῆς αἱρέσεως ταύτης. Αὕτη, γεννηθεῖσα τῷ 1736, προσῆλθε τῷ 1758 εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Σαΐκερς, ἀναλαβοῦσα σχεδὸν ἀμέσως τὴν πνευματικὴν ἀρχηγίαν αὐτῆς. Τῷ 1770, ἀναγνωρισθεῖσα «μήτηρ ἐν τοῖς πνευματικοῖς», ἤρχισε καλοῦσα ἑαυτὴν «Ἄννα ὁ λόγος» καὶ θεωροῦσα ἑαυτὴν ὡς τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Χριστοῦ, τῷ δὲ 1774, ὑπακούουσα εἰς θείαν ἀποκάλυψιν, ἦλθε μετὰ τῶν ὀπαδῶν της εἰς τὴν Ἀμερικήν, ἐγκατασταθεῖσα πλησίον τῆς Νέας Ὑόρκης. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἄννης (1783) ἐγένοντο διάδοχοι αὐτῆς ὁ Wittaker, ὃν διεδέχθη ἀπὸ τοῦ 1787 ὁ Meachham (1742—1796) καὶ τοῦτον ὁ Wrigtt (1760—1821), ἐφ᾽ οὗ ἤρχισεν ἡ αὐστηρῶς κομμουνιστικὴ διοργάνωσις τῆς αἱρέσεως. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν αἵρεσιν ταύτην ἀποκρούοντες τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, ἔχουσι χιλιαστικὰς ἰδέας καὶ δέχονται τέσσαρας κυρίας ἀρετάς, ὑποχρεωτικὰς διὰ πάντας, τὴν παρθενίαν, τὸν χριστιανικὸν κομμουνισμόν, τὴν δημοσίαν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τοῦ κόσμου. Καταγίνονται δ᾽ οὗτοι ἰδίᾳ εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ὑφαντικήν, τὴν κατασκευὴν ἐκ ξύλου διαφόρων σκευῶν καὶ τὴν ἐμπορίαν γεωργικῶν προϊόντων. Τὰ μέλη τῆς αἱρέσεως ταύτης, ἅτινα πρὸ τοῦ 1887 εἶχον ἀνέλθει εἰς 4.000 περίπου, ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1887 νὰ ἐλαττοῦνται, οὕτως ὥστε τῷ 1908 ἦσαν μόλις 1.000, ἔκτοτε δὲ ἠλαττώθησαν ἔτι μᾶλλον. Κ. Ι. Δ.

Σαίκσπηρ (Shakespeare), ***Οὐΐλλιαμ***. Διάσημος Ἄγγλος δραματικὸς ποιητής, θεωρούμενος ὡς ὁ μεγαλύτερος τοῦ κόσμου, γεννηθεὶς τῷ 1564 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1616. Υἱὸς βυρσοδέψου τῆς Στρατφόρδης, τοῦ Ἰωάννου Σαίκσπηρ, καὶ τῆς Μαρίας Ἄρντεν, τῆς ὁποίας ὁ πατὴρ ὑπῆρξε πλούσιος κτηματίας ἐν τοῖς περιχώροις τῆς πόλεως, ὁ Γουλιέλμος (Οὐΐλλιαμ) ἠκολούθησε μετὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του μαθήματα εἰς τὸ σχολεῖο τῆς γενετείρας αὐτοῦ, ἐκμαθὼν καὶ τὴν λατινικήν, ἀλλ᾽ εἰς ἡλικίαν δεκατριῶν ἐτῶν ἐτοποθετήθη παρὰ τοῦ πατρός του, ὡς μαθητευόμενος, εἰς ἐργοστάσιον, λόγῳ πτώσεως τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν του καὶ δυσπραγίας οἰκονομικῆς. Εἰς ἡλικίαν δεκαοκτὼ ἐτῶν ἐνυμφεύθη νεάνιδα κατὰ ὀκτὼ ἔτη πρεσβυτέραν του, τὴν Ἄνναν Χαθαγουαίη, ἥτις ὑπῆρξεν, προφανῶς, ἐρωμένη του, καὶ ἥτις ἔφερεν εἰς φῶς μίαν κόρην καὶ μετὰ τριετίαν ἄλλας δύο διδύμους, τὴν Χάμνετ καὶ τὴν Ἰουδείθ. Ὁ Σαίκσπηρ, ἄνεργος καὶ καταθλιβόμενος ὑπὸ τῶν οἰκογενειακῶν αὐτοῦ βαρῶν, ἐγκατέλιπε κρυφίως τὴν Στρατφόρδην τῷ 1585, μεταβὰς πεζῇ μέχρι Λονδίνου, ἔνθα προσελήφθη εἰς θίασον ἠθοποιῶν, ἀποκτήσας ἤδη φήμην ἀρκετήν. Ἔπαιξεν ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ παλαιοῦ θεάτρου τῆς «Αὐλαίας», καθὼς ἐπίσης τοῦ «Ρόδου» καὶ τῆς «Σφαίρας», ἀναλαβὼν εἶτα τὴν διεύθυνσιν θιάσου, τοῦ ὁποίου ἤρξατο τροφοδοτῶν τὸ δραματολόγιον δι᾽ ἔργων ἰδίας του συνθέσεως, προβαίνων ἅμα, κατὰ τὸ ἔθιμον τῆς ἐποχῆς, καὶ εἰς διασκευὰς ἔργων τῶν συγχρόνων του δραματικῶν συγγραφέων, ἀγοραζομένας παρὰ τῶν θεατρικῶν διευθυντῶν πρὸς ἀναβίβασιν αὐτῶν ἐπὶ σκηνῆς. Τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον φαίνεται νὰ χρονολογῆται ἀπὸ τοῦ 1591, ὑπῆρξε δὲ τοῦτο ἡ κωμῳδία «Αἱ θλίψεις τοῦ ἀπολεσθέντος ἔρωτος», ἔνθα διακρίνεται ἤδη μεγάλη γνῶσις τῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀφθονοῦν ὑπαινιγμοὶ καὶ τεχνικαὶ ἀλληγορίαι διαφόρων συγχρόνων γεγονότων. Ἡ τότε μόλις ἀρχομένη φήμη του συμπεραίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν φιλολογικῶν του ἀντιπάλων, ἰδιαιτέρως τοῦ Ροβέρτου Γκρήν, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίαν τῆς τραγῳδίας τοῦ «Ἐρρίκου τοῦ ΣΤ΄» (1592). Εἰς τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα, τὸ διαρρεῦσαν σμάτων, συμπληρωθέντων καὶ τελειωθέντων ὑπὸ νεωτέρων συγγραφέων, τοῦ Ἰωάννου Φλέτσερ καὶ τοῦ Μάσσινγκερ. Τῷ 1611 ᾐσθάνθη ἐπιτακτικωτέραν τὴν ἀνάγκην τῆς πλήρους καὶ τελείας ἀναπαύσεως. Παραιτηθεὶς τῆς ἀναμείξεώς του εἰς θεατρικὰς ἐπιχειρήσεις, διῆλθεν ἠρέμα τὰς ἡμέρας του ἐν τῇ γενετείρᾳ του Στρατφόρδῃ, νυμφεύσας τὴν ἰδίαν ἐποχὴν τὴν θυγατέρα του Σωσάνναν μετὰ τοῦ ἰατροῦ Ἰωάννου Χὼλλ. Τῷ 1616 ἐνύμφευσε καὶ τὴν ὑστερότοκόν του θυγατέρα Ἰουδείθ, καὶ ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν ἐξ ὑπερβολικῆς οἰνοποσίας, κατὰ θρῦλον λαϊκὸν ἐπικρατήσαντα. Ἐτάφη ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῆς Στρατφόρδης, ἔνθα, περὶ τὸ 1623, τῷ ἀνηγέρθη ἀξιόλογον μνημεῖον, ὀφειλόμενον εἰς τὴν σμίλην τοῦ Γεράρδου Τζόνσον. Ἐν τοῖς ἀνωτέρω περιλαμβάνεται πᾶν ὅ,τι εἶναι θετικῶς γνωστὸν περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Σαίκσπηρ. Δύο τῶν συγχρόνων του, ὁ Σὲττλ καὶ ὁ Τζόνσον, ἀφῆκαν λέξεις συμπαθεῖς περὶ αὐτοῦ. Ἡ παράδοσις παριστᾷ αὐτὸν ὡς εὔθυμον, θερμὸν καὶ ζωηρόν, ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὰς ἕξεις τῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προτιμῶντα τὰς συναναστροφὰς καὶ τοὺς εὐφυεῖς ἀστεϊσμοὺς ἢ τὴν οἰνοποσίαν καὶ τὴν μέθην. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Σαίκσπηρ ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἀπέθανε τῷ 1623, εἰς ἡλικίαν ἑξήκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἰουδεὶθ ἀπέθανε τῷ 1662, μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τριῶν τέκνων, τῶν ὁποίων ὅμως εἶναι ἀσφαλὲς ὅτι ἐπέζησεν. Ἡ Σωσάννα, θανοῦσα τῷ 1649,

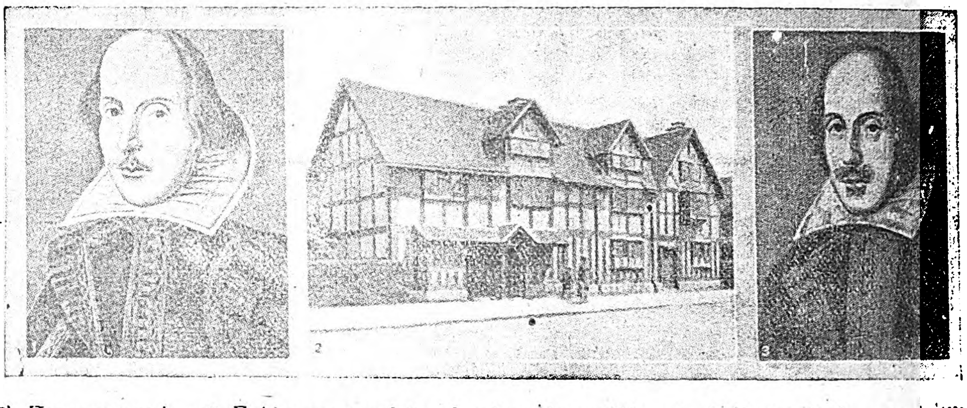

1) *Προσωπογραφία τοῦ Σαίκσπηρ προτεθεῖσα ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων του τῷ 1623.* 2) *Ἡ τοποθεσία ὅπου ἐγεννήθη ὁ Σαίκσπηρ ἐν Στράτφορντ-ὂν-Αἴβν.* 3) *Προσωπογραφία εὑρισκομένη ἐν τῷ ἀναμνηστικῷ μουσείῳ τοῦ Σαίκσπηρ, ἐν Στράτφορντ-ὂν-Αἴβν.*

μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1591 καὶ 1611—μεταξύ, δηλονότι, τοῦ εἰκοστοῦ ἑβδόμου καὶ τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ —ἐπραγματοποίησε τὴν δημιουργίαν ὁλοκλήρου τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ ἔργου, εἰς τὸ ὁποῖον δέον νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰς διαφόρους τοῦ ποιήσεις, τὰς διεγείρασας ἄκρατον τότε ἐνθουσιασμόν, ἐν αἷς καὶ τὰ περίφημα «Σοννέτα». Ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ἡ φήμη αὐτοῦ διεδόθη κατὰ τρόπον τοσοῦτον ἀσφαλῆ, ὥστε ν᾽ ἀποκτήσῃ ὑψηλοὺς προστάτας καὶ ἐν αὐλῇ ταύτῃ τῇ βρεττανικῇ αὐλῇ. Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως τὸν γνωρίσῃ, καὶ τότε ἔπαιξεν, ἐνώπιον αὐτῆς, ἐν Χουάϊτχωλλ, μετὰ τῶν διασημοτέρων ἠθοποιῶν τῆς ἐποχῆς, τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1597. Οἱ ἐπιφανέστεροι κριτικοὶ τῆς ἐποχῆς, ὡς ὁ Μπὲν Τζόνσον καὶ ὁ Φράνσις Μέρες, ἐκφράζονται μετὰ πάσης εὐμενείας περὶ αὐτοῦ, σημεῖον δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς δημοτικότητος καὶ ἐπιδράσεώς του εἶναι αἱ ἄφθονοι λεηλατήσεις τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὑπὸ θρασέων συγχρόνων λογοκλόπων, οἵτινες ἔφθασαν μέχρι τοῦ νὰ θέσωσι τὴν ὑπογραφήν αὐτοῦ, διὰ τὴν καλυτέραν αὐτῶν πώλησιν, εἰς ἔργα ἐντελῶς ἐπουσιώδη, καὶ κατωτέρας ἀσφαλῶς ὑφῆς, ὡς «Ὁ περιπαθὴς προσκυνητής» («The Passionate Pilgrim» 1599). Περὶ τὸ 1596 ὁ Σαίκσπηρ, ἐπανελθὼν εἰς Στρατφόρδην, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐγκαλείψει πρὸ ἑνδεκαετίας, εὗρε τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐν μεγάλῃ καταπτώσει καὶ ἀπεφάσισε τὴν ἀνόρθωσίν της. Ἐξώφλησε τὰ χρέη τοῦ πατρός του καὶ ἠγόρασε, τῷ 1597, τὴν ὡραιοτέραν οἰκίαν ἐν τῇ πόλει. Τῷ 1602 προέβη εἰς τὴν ἀγορὰν γαιῶν ἐν τῇ Στρατφόρδῃ, ἐπεκτείνων τὰ ὑπὸ τὴν κατοχήν του κτήματα. Εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν οἰκονομικῶν ἀσχολιῶν του συμπίπτει μὲ τὴν ἀλλεπάλληλον ἐμφάνισιν τῶν κλασσικῶν του ἀριστουργημάτων: τοῦ «Ὅπως σᾶς ἀρέσει», τοῦ «Ἀμλέτου», τοῦ «Ὀθέλλου», τοῦ «Μάκβεθ» καὶ τοῦ «Βασιλέως Λὴρ». Τῷ 1601 ἦλθεν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν Μπὲν Τζόνσον. Τῷ 1603, ὁ ἐπισυμβὰς θάνατος τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ θερμὴ προστάτιδά του, δὲν φαίνεται νὰ ἔσχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως, καθόσον ἐν τῷ προσώπῳ Ἰακώβου τοῦ Α΄, τοῦ διαδεχθέντος αὐτήν, ἐπανεῦρεν ἐνεργότερον προστάτην. Μετὰ τὴν «Τρικυμίαν» (1609), εὑρισκόμενος ἐν δημιουργικῇ ὑφέσει, δὲν ἠσχολήθη εἰμὴ μόνον εἰς τὴν σύνθεσιν ἔργων ἡμιτελῶν, ἀποσπα- εἶχεν ἀποκτήσει θυγατέρα ὀνόματι Ἐλισάβετ, θανοῦσαν ἄτεκνον τῷ 1670, ἂν καὶ δὶς νυμφευθεῖσαν. Ἡ οἰκία τοῦ ποιητοῦ, ἐν Στρατφόρδῃ, κληροδοτηθεῖσα τῇ Σωσάννῃ, ἀνῳκοδομήθη τῷ 1702, καταστραφεῖσα τῷ 1759. Ἐπὶ τῆς θέσεως, ἣν ἄλλοτε κατεῖχεν, ἱδρύθη εἰδικὸν μουσεῖον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1846. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ ὀνόματος Σαίκσπηρ, ἥτις προὐκάλεσε τοσαύτας συζητήσεις, ὑπάρχει πλῆθος παραλλαγῶν. Ἐν τοῖς κοινοτικοῖς ἀρχείοις τῆς Στρατφόρδης εὕρηται γεγραμμένον κατὰ δεκαὲξ διαφόρους τρόπους. Ὁ ἴδιος ὑπεγράφετο, ὁτὲ μὲν Shakspere, ὁτὲ δὲ Shakspeare ἢ Shakespeare. Αἱ δύο μόναι γνήσιαι αὐτοῦ ἀπεικονίσεις εἶναι ἡ προτομή του παρὰ τοῦ Γεράρδου Τζόνσον, ἥτις κοσμεῖ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ ἐν Στρατφόρδῃ, καὶ χαλκογραφία τοῦ Ντρεσχάουτ, περιλαμβανομένη ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἔργων του, τοῦ 1623. Ἔκτοτε ἀνηγέρθη πρὸς τιμὴν τοῦ ποιητοῦ μνημεῖον εἰς Οὐεστμίνστερ (1741), φιλοτεχνηθὲν παρὰ τοῦ Οὐΐλλιαμ Κὲντ καὶ τοῦ Πέτρου Σουμαῖκερς, μνημεῖον ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ (1882), ἔργον τοῦ Γουώρντ, ἕτερον δὲ ἐν Παρισίοις (1888), ἔργον τοῦ Παύλου Φουρνιέ.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1597 οὐδεμία ἔκδοσις τῶν ἔργων του ὑπῆρχεν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν, παρὰ τὰς συνεχεῖς, ἐντατικὰς ἐρεύνας τῶν σχολιαστῶν του, δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐξακρίβωσις ποῖον ὑπῆρξε πρῶτον ἐκ τῶν ἔργων του κατὰ τὴν τάξιν τῆς συνθέσεως αὐτῶν. Πλεῖστα ὅσα ἀποδίδονται αὐτῷ, ἀλλὰ ταῦτα, ὅπως συμπεραίνεται, εἶναι μᾶλλον σκηνικαὶ διασκευαὶ ἔργων συγχρόνων ἄλλων συγγραφέων. Αἱ «Θλίψεις τοῦ ἀπολεσθέντος ἔρωτος» («Love's labour's lost», 1591), κωμῳδία σατιρίζουσα τὰ ἤθη, εὔθυμος, ζωηρὰ καὶ πνευματώδης, ἀποτελεῖ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τὴν πρώτην δημιουργικὴν ἀπόπειραν αὐτοῦ. Ἕπονται οἱ «Δύο εὐπατρίδαι τῆς Βερώνης» («Two gentlemen of Verona», 1591), ἔργον τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεσις, ληφθεῖσα ἐκ τῆς «Ἀρτέμιδος» τοῦ Μοντεμάγιορ, ἐξ ἧς ἤντλησαν ἐπίσης ὑποθέσεις πλεῖστοι ἀλλοδαποὶ δραματουργοί, ἀποτελεῖ ὡραίαν ἱστορίαν ἔρωτος καὶ φιλίας διαπύρου, ἐπιχαρίτως διεσκευασμένην. Ἡ ἐπακολουθήσασα «Κωμῳδία τῶν παρεξηγήσεων» («Comedy of Errors») ἀποτελεῖ λεπτὴν διασκευὴν τῆς κωμῳδίας «Menaechmi» τοῦ Πλαύτου. Ἀκολουθεῖ ἡ πρώτη τραγῳδία, ὁ «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα» («Romeo and Juliet», 1592), ἡ συγκινητική, περιπαθής, σφύζουσα ἐξ ἁγνοῦ, ἀπαραμίλλου νεανικοῦ ποιητικοῦ παλμοῦ,

Digitized by Google

ἐξιστόρησις τῶν ἀτυχῶν ἐρώτων τῶν δύο περιφήμων ἐραστῶν, θυμάτων τοῦ ἀδιαλλάκτου μίσους τῶν κατ᾽ ἐξοχὴν ἀσυμβιβάστων καὶ πολεμίων οἰκογενειῶν των, σύνθεμα ἀκροτάτου λυρισμοῦ καὶ συναρπαστικῆς δραματικότητος, ἀπομεῖναν ἓν τῶν μᾶλλον ἐκλεκτῶν καὶ δημοφιλεστέρων αὐτοῦ ἔργων. Τὸ πρῶτον ἱστορικὸν αὐτοῦ δρᾶμα εἶναι «Ἐρρῖκος ὁ ΣΤ'» («King Henry VI», 1592), ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν μερῶν (Part First, Part Second, Part Third), δεύτερον δέ, κατὰ σειρὰν συνθέσεως, ὁ ποιηθεὶς ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα «Ριχάρδος ὁ Γ'» («King Richard III», 1593), ἔργον ἔντονον καὶ συναρπαστικόν, πλῆρες δράσεως καὶ περιπετειῶν, ἐμπνεύσεως ἁδρᾶς καὶ ρωμαλέας. Ὁ ἐπακολουθήσας «Τῖτος Ἀνδρόνικος» («Titus Andronicus», 1594), ἔργον ἄνισον κατὰ τὴν σύνθεσίν του, πλῆρες ἀποκρουστικῶν σκηνῶν καὶ φρικαλεοτήτων, ἐνδέχεται νὰ εἶναι ξένον ἔργον, φέρει ὅμως, ἀναμφισβητήτως, τὴν σφραγῖδα τῆς συνεργασίας του. Ὁ «Ἔμπορος τῆς Ἑνετίας» («Merchant of Venice», 1594), μίμησις τοῦ «Ἰουδαίου τῆς Μάλτας» τοῦ Μαρλόου, παρουσιάζει τύπον μνημειώδη ἀπομείναντα μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, σύμβολον χαρακτηριστικὸν τῆς ἀνθρωπίνης φιλοχρηματίας, τὸν τοῦ Ἑβραίου τοκογλύφου Σάϋλοκ, καταστάντος διεθνῶς παροιμιώδους. Μὲ τὸν «Βασιλέα Ἰωάννην» («King John», 1594) ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν κύκλον τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ δραμάτων. Εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δέον, ἐπίσης, νὰ τοποθετήσωμεν τὴν σύνθεσιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν λυρικῶν ποιήσεων αὐτοῦ,

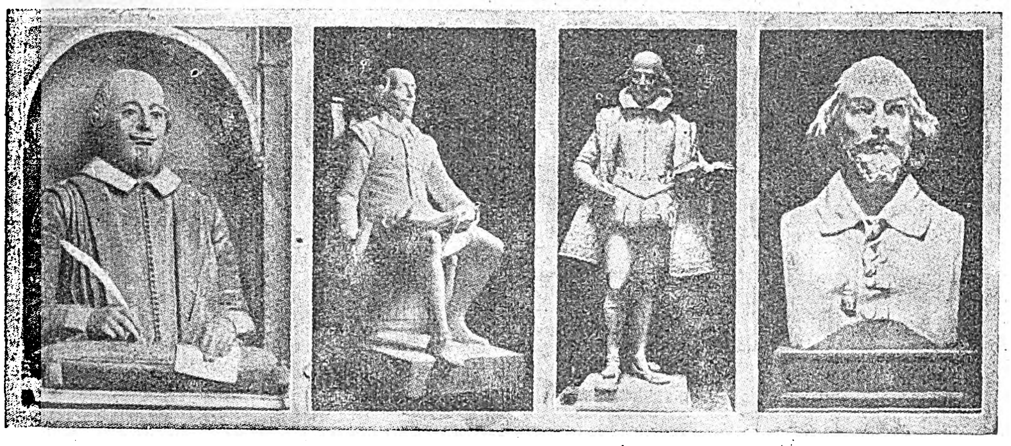

1) Προτομὴ τοῦ Σαίκσπηρ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Στράτφορντ-ὄν-Αἴβν, ἔργον τῶν Γκάρρετ καὶ Νικ. Τζόνσον, πρὸ τοῦ 1623. 2) Ἄγαλμα ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Χάσσελριτς, Δανοῦ γλύπτου, ἐν τῷ πύργῳ Κρόνμποργκ τῆς Δανίας. 3) Ἄγαλμα ὑπὸ Φρειδερίκου Γ. Μὰκ Μόννιζ, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Κογκρέσσου, τῆς Βασιγκτῶνος. 4) Προτομὴ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου Ποσσάλιο ἐν τῇ Λέσχῃ Γκάρρικ τοῦ Λονδίνου (1876).

τῆς «Ἀφροδίτης καὶ Ἀδώνιδος» («Venus and Adonis», 1593), ποιήματος μακροσκελοῦς, ἐνθυμίζοντος, εἰς ὕφος καὶ πλοκήν, τὰς ὀβιδιακὰς «Μεταμορφώσεις», τοῦ «Ταρκυνίου καὶ Λουκρητίας» («Tarquin and Lucrece», 1594), ἐκτενοῦς ποιήματος, ἐπίσης διατηροῦντος τὴν λεπτὴν ἐπίδρασιν τῆς βιργιλιακῆς τεχνοτροπίας, τοῦ «Θρήνου Ἐραστοῦ» («A Lover's Complaint»), τέλος τῶν περιφήμων του «Σοννέτων» («Sonnets», ἀπὸ 1591 μέχρι 1594). Πλῆθος συζητήσεων καὶ διχογνωμιῶν ἠγέρθη ἔκτοτε περὶ τὴν σημασίαν καὶ τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν μυστηριωδῶν συναισθημάτων, ἐξ ὧν ἐπήγασαν ἐκεῖνα τὰ σοννέτα, τὰ ὑμνοῦντα τὴν ἐρωτικὴν φιλίαν, εἰς τόνον πάθους καὶ λατρείας διαπύρου, ἐμβαλλούσης εἰς ἀμηχανίαν τοὺς κάπως ἀφελεῖς σχολιαστάς. Ὁ περιπαθὴς ἐκεῖνος τόνος τῆς ἐξάλλου καὶ τυφλῆς ἀφοσιώσεως, ὅστις ἐμψυχώνει καὶ θερμαίνει, διὰ τοῦ παραδόξου λυρισμοῦ του, τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἐπέτεινε τὴν σύγχυσιν τῶν μεταγενεστέρων περὶ τὴν πλήρη καὶ ἀρτίαν ἐξακρίβωσιν τῶν πραγματικῶν προθέσεών του.

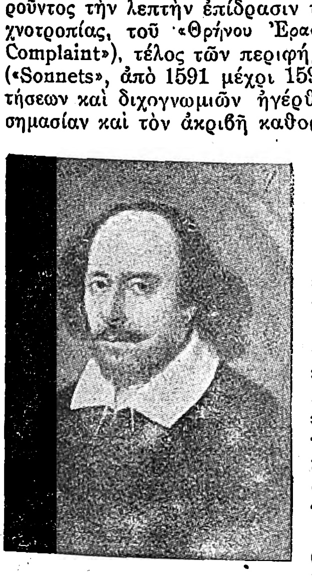

Προσωπογραφία τοῦ Σαίκσπηρ ὑπὸ τοῦ Τσούκκαρο, εὑρισκομένη ἐν Ἀμερικῇ.

Ὁ ἄγνωστος φίλος καὶ προστάτης, ὁ τοσοῦτον ἐγκωμιαζόμενος, καὶ παρὰ τοῦ ποιητοῦ περιβαλλόμενος διὰ τοσαύτης στοργῆς καὶ τρυφερότητος εἶναι, κατά τινας, ὁ λόρδος Σάουθαμπτον, κατ᾽ ἄλλους δὲ ὁ λόρδος Πέμπροκ. Οἱ ὑπὲρ τοῦ πρώτου ἀποκλίνοντες ἀποτελοῦσι καὶ τὴν πλειονότητα. Λαβὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ἔδωκε, χωρὶς ἀμφιβολίαν, ὀλίγον τι προηγηθεῖσα ἀφιέρωσις, ἔμπλεως ἄκρου σεβασμοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης, τῆς «Ἀφροδίτης καὶ Ἀδώνιδος» αὐτοῦ, πρὸς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος λόρδον, ἕνα τῶν ἐπισήμων προστατῶν του. Ἀλλ' ἀπομένει πάντως τὸ μυστήριον τοῦ χαρακτῆρος τῶν συναισθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐνέπνευσαν τὴν σύνθεσιν ποιήσεων τόσον ὀξείας αἰσθηματικότητος. Εὐφυεστάτην τούτων ἑρμηνείαν, ἂν καὶ στερουμένην τεκμηρίων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀληθοφανῆ, δίδει ὁ Ὄσκαρ Οὐάϊλντ ἐν τῷ μικρῷ φανταστικῷ του δοκιμίῳ «The Picture of Mr W. H.». Κατ' ἐκεῖνον, ὁ μυστηριώδης φίλος, εἰς ὃν ἀφιεροῦνται τὰ σοννέτα, ὑπῆρξε νεαρὸς ἠθοποιός, τοῦ ὁποίου εἶχε δῆθεν ἐρασθῇ μέχρι παραφορᾶς ὁ ποιητής. Παρὰ τὴν τολμηρότητα αὐτῆς, ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν μοναδικήν, ἴσως, ἐξήγησιν τοῦ παραδόξου φαινομένου τῶν σοννέτων, τῶν ὁποίων, παρὰ πάντα τὰ λεγόμενα, τὸ πνεῦμα εἶναι καθαρῶς ἐρωτικόν, ἂν καὶ πρὸς φίλον ἀπευθυνομένων, καὶ περὶ φίλου μόνον μνείαν ποιουμένων. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῶν σοννέτων μεταμορφώνεται τὸ γένος τοῦ προσώπου καὶ ὁ φίλος μεταβάλλεται εἰς φίλην. Πρόκειται ἄρα περὶ δύο διαφόρων καὶ διακεκριμένων ἀπ' ἀλλήλων ἀντικειμένων σφοδροτάτου ἔρωτος, ἀνηκόντων προφανῶς εἰς ἄλλο φῦλον. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ δύο ταῦτα μέρη ἀποτελοῦν, οὕτως εἰπεῖν, συμπλήρωμα, καὶ εἰς τὸ πρῶτον ὁμιλεῖ ἡ ἐρωμένη, ἐγκωμιάζουσα τὸν ἐραστὴν αὐτῆς, εἰς τὸ δεύτερον δὲ ὁ ἐραστής, ἀνταποδίδων τὰς ἐκφράσεις τῆς στοργῆς πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ ἀγαπωμένην, πίπτει ἐντελῶς ἀφ' ἑαυτῆς, δεδομένου ὅτι εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἐκ τῶν διαφόρων ἐπιθέτων τοῦ τε ὑμνοῦντος καὶ τοῦ ὑμνουμένου, παρουσιάζονται ἀμφότεροι ἀνήκοντες ἐπιμόνως εἰς τὸ ἄρρεν φῦλον. Πᾶσα ὅθεν ἐναντία εἰκασία, ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, καταρρίπτεται, ἀπομενούσης ἀκαταμαχήτου τῆς ὑπὸ τοῦ Οὐάϊλντ ἐκφρασθείσης. Ὁ ἄγνωστος ἐκεῖνος νεανίας κατεῖχε μᾶλλον θέσιν ὑψηλὴν ἐν τῇ αὐλῇ ἢ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν συνεσταλμένων ἐρωτικῶν ἀποστροφῶν τοῦ ποιητοῦ, ὑπαινισσομένου διαρκῶς τό, ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχον μέγα χάσμα. Μετὰ τὰ πολυθρύλητα «Σοννέτα», κατακτήσαντα τὴν δημοσίαν γνώμην καὶ γοητεύσαντα ἀστοὺς καὶ αὐλικούς, ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὸ «Ὄνειρον θερινῆς νυκτὸς» («Midsummer Night's Dream», 1595), παιγνιῶδες ἔργον φαντασίας, εἶδος ποιητικοῦ ὀνειροδράματος, ὑπερφυσικοῦ ἐξωτισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ παρελαύνουν διαρκῶς, ἐν ἐξαισίᾳ φαντασμαγορίᾳ, ἀσύλληπτα καὶ φευγαλέα πλάσματα, ὡς ὁ Ὄμπερον, ὁΠοὺκ καὶ ἡ Τιτάνια, πνεύματα τῶν δασῶν καὶ τῶν ὑδάτων, δαιμόνια, συλφίδες, νηρηΐδες, ὅλος ὁ μαγικὸς ἐκεῖνος κόσμος τῶν λαϊκῶν χαριτωμένων παραδόσεων. Μετὰ τοῦτο ἔρχεται, κατὰ τάξιν χρονολογικήν, τὸ «Ὅλα καλά, ὅσα λήγουσι καλῶς» («All's wel that ends well», 1595), ἱστορία συγκινητικὴ συμπαθεστάτης ἡρωΐδος, τῆς Ἑλένης, ἥτις, χάρις εἰς τὴν ἄκραν σταθερότητα καὶ τὴν καρτερικότητα αὐτῆς, ἀποβαίνει νικήτρια, ἐν τέλει, δημιουργοῦσα μέλλον ἀσφαλὲς ἐν τῷ μέσῳ πλήθους γεγονότων καταθλιπτικῶν καὶ ἀντιξόων. Ἡ «Ἐξημερωθεῖσα μέγαιρα» («Taming of the shrew», 1596) ἀποτελεῖ ἐπαγωγὸν ἀφήγησιν τῶν διαφόρων περιπετειῶν περὶ τὴν πλήρη καθυποταγὴν δυστρόπου, ἀτιθάσου γυναικός, ἀποστεργούσης πάντα χαλινόν, ἀλλ' ἐν τέλει ἐξαναγκαζομένης νὰ ὑποκύψῃ καὶ νὰ λογικευθῇ. Τῷ 1597, ὁ Σαίκσπηρ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν κύκλον τῶν ἱστορικῶν συνθέσεων, μὲ τὰ δύο δράματα «Ἐρρίκου τοῦ Δ'» («King Henry IV», First Part, Part Second), ἐν τοῖς ὁποίοις, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἐμφανίζει τύπον ἀλησμόνητον, τὸν τύπον τοῦ καλοκαγάθου Φάλσταφφ, ἁπλοϊκοῦ, ἀνοικτοκάρδου καὶ μεθύσου, πλήρους ὠιῶν καὶ ἀχαρακτηρίστων, πλὴν συμπαθητικῶν, ἐλαττωμάτων. Τὸ πρόσωπον τοῦ Φάλσταρφ ἐπανέρχεται καὶ εἰς τὴν μετὰ ταῦτα συντεθεῖσαν, χονδροειδῆ κάπως, κωμῳδίαν τῶν «Εὐθύμων γυναίων τοῦ Οὐΐνδσορ» («Merry wives of Windsor», 1597). Μετὰ τὴν σύνθεσιν «Ἐρρίκου τοῦ Ε'» («King Hnry V», 1599), τῆς μετὰ μείζονος στοργῆς καὶ προσοχῆς διαγραφείσης καὶ φιλοτεχνηθείσης παρ' αὐτοῦ βασιλικῆς μορφῆς, ἀκολουθεῖ ἡ ἀξιόλογος σειρὰ τῶν ὡριμωτέρων, ὀνομαστῶν κωμῳδιῶν τοῦ Σαίκσπηρ: «Πολὺς θόρυβος διὰ τὸ τίποτε» («Much ado about nothing», 1599), «Ὅπως σᾶς ἀρέσει» («As yon like it», 1599) καὶ ἡ «Δωδεκάτη νύξ, ἢ ὅπως θέλετε» («Twelfth night; or, what yon will». 1600). Μετὰ μικρὰν ἐπάνοδον εἰς τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα, διὰ τῆς τραγῳδίας τοῦ «Ἰουλίου Καίσαρος» («Julius Cæsar», 1601), τοῦ ὁποίου τὸ ἐνδιαφέρον συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ἔντονον, τὴν μεγαλειώδη ἀπεικόνισιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς δράσεως τοῦ Βρούτου, ὁ Σαίκσπηρ δίδει, τέλος, τὸν «Ἀμλέτον, πρίγκιπα τῆς Δανιμαρκίας» («Hamlet, prince of Denmark», 1602), τὴν δημοφιλεστέραν τραγῳδίαν του, ἔργον τεραστίας ἐπιδράσεως, παρὰ τὴν βαθυτάτην, ζοφερὰν καὶ προβληματικὴν φιλοσοφίαν του, ἀπρόσιτον εἰς τὸ πολὺ κοινόν. Ὁ αἰνιγματικὸς ἐκεῖνος πρίγκιψ, ὁ περιφέρων τὴν μελαγχολίαν του, τὸν σαρκασμὸν καὶ τὸν μυστικισμόν του, ἀναμένων τὴν κατάλληλον στιγμὴν τῆς ἐπιβεβλημένης ἐκδικήσεως, εἰς ἣν ὀφείλει νὰ προβῇ ἐν τέλει, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς μνήμης τοῦ πατρός του, ὁ αἰωνίως μελανειμονῶν καὶ τυραννούμενος ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς ἀμέσου ἐκτελέσεως αὐτῆς, ὁ παραπαίων, ἀμφιβάλλων, ἀναβάλλων καὶ νυχθημερὸν ἀγωνιῶν, ἀποτελεῖ μίαν τῶν λαμπροτέρων ποιητικῶν του δημιουργιῶν, ἓν τῶν παναθρωπίνων κορυφαίων καὶ ἀθανάτων τραγικῶν συμβόλων ἐν τῇ διεθνεῖ δραματουργίᾳ. Ὀνομαστὸς ἀπέμεινεν, ἐπίσης, ὁ ἐν αὐτῷ περιεχόμενος μονόλογος, ὁ ἀρχόμενος διὰ τῆς περιφήμου φράσεως: «Νὰ ζῇ κανείς, ἢ νὰ μὴ ζῇ; ἰδοὺ τὸ ζήτημα!» Πλεῖστα ὅσα πρόσωπα καὶ περιστατικὰ τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῆς συνθέσεως—μεταξὺ ἄλλων τὸ τῆς Ὀφηλίας, τῆς ἁβρᾶς ποιητικῆς παρθένου, συμβόλου τῆς ἀκάκου, ἀνευθύνου, πλὴν ἀναξιοπαθούσης ἀθωότητος, καὶ τὸ δραματικὸν ἐκείνης τέλος—ἔχουσιν ἀποβῆ παροιμιώδη. Μετὰ τὸν «Ἀμλέτον» ἀκολουθεῖ τὸ ἔργον «Τρωΐλος καὶ Χρυσηΐς» («Troilus and Cressida» 1603), παράδοξος ἱλαροτραγῳδία, σάτιρα δραματικὴ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, τὸ «Μέτρον ἀντὶ μέτρου» («Measure for measure», 1604), κατόπιν ὁ «Ὀθέλλος, ὁ Μαῦρος τῆς Ἑνετίας» («Othello, the Moor of Venice», 1604), ἔργον ἄρτιον, μεστὸν δραματικότητος, σημειῶνον τὴν πλήρη ὡριμότητα τοῦ ταλάντου του καὶ τῆς ἐμπνεύσεώς του. Αἱ ἐν αὐτῷ κινούμεναι μορφαί, τῆς Δυσδαιμόνας, τοῦ Ὀθέλλου, τοῦ Ἰάγου—ὁ τύπος, δηλονότι, τῆς σεμνῆς, τῆς ἀναξίως συκοφαντουμένης, ἀλλὰ καὶ ἀγογγύστως δεχομένης τὰ πλήγματα καὶ τὰς δοκιμασίας, ὑποδειγματικῶς πιστῆς συμβίας, ἐπίσης δὲ τοῦ ζηλοτύπου, παραφόρου, ἐρωμένου ἐμμανῶς συζύγου, ὡς καὶ τοῦ ταπεινοῦ, κακεντρεχοῦς, πανούργου καὶ δολίου συκοφάντου—διαγράφονται ἐν πάσῃ ἐναργείᾳ κλασσικῶς χαρακτηριστικαί. Ὁ κύκλος τῶν θεωρουμένων μνημειωδῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σαίκσπηρ συμπληροῦται μὲ τὴν σύνθεσιν τοῦ «Μάκβεθ» («Macbeth», 1606) καὶ μετ' αὐτὸν τοῦ «Βασιλέως Λὴρ» («King Lear», 1606, ἐπίσης). Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν τραγῳδιῶν προέχει ἡ ἁδρά, ἡ ἀπαράμιλλος, ἡ θαυμαστὴ ψυχολογία τοῦ ἐγκλήματος, μεθ' ὅλων τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ, τῶν τύψεων καὶ τῶν ἐφιαλτῶν τοῦ βεβαρημένου συνειδότος. Ὁ μονόλογος τῆς λαίδης Μάκβεθ, ἀλλοφρονούσης, ὀπτασιαζομένης, διωκομένης ὑπὸ τύψεων, δι' ἔγκλημα, εἰς ὃ προέβη μετὰ τοῦ συζύγου της, ἐκ λόγων ταπεινῆς φιλοδοξίας, θεωρεῖται ἀριστουργηματικός. Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν τραγῳδιῶν, ἡ συνταρακτικὴ διαδοχὴ πλήθους ἀλλεπαλλήλων συμφορῶν, πληττουσῶν ἀγρίως μίαν δυναστείαν, κατὰ τρόπον ἐνθυμίζοντα ἐν πλείστοις τοὺς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τραγικοῖς θρυλικοὺς ἀφανισμοὺς δυναστειῶν, ὡς ἀποκορύφωμα δὲ τούτων ἡ δραματικὴ παραφροσύνη τοῦ δοκιμασθέντος βασιλέως καὶ ἡ λεπτὴ διαγραφὴ τοῦ χαρακτῆρος τῆς μάρτυρος, ἐπίσης, Κορδηλίας, ἀποτελοῦσιν, ὄντως, μεγαλούργημα ἀνυπερβλήτου κάλλους καὶ δυνάμεως. Αἱ ἐπακολουθήσασαι «Τίμων ὁ Ἀθηναῖος» («Timon of Athens», 1607) καὶ «Περικλῆς, πρίγκιψ τῆς Τύρου» («Pericles, prince of Tyre», 1607, ἐπίσης) ὑστεροῦν κατὰ πολὺ ἐκείνων, ἀποδεικνύουσαι προσέτι πλήρη ἄγνοιαν τῶν γεγονότων τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, κατ' ἐξοχὴν ἠλλοιωμένης ἐκ τῶν θρύλων τοῦ παρεμπεσόντος μεσαίωνος. Αἱ τραγῳδίαι «Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα» («Antony and Kleopatra», 1608) καὶ «Κοριολανὸς» («Coriolanus», 1608), ἠντλημέναι ἐκ τῶν «Παραλλήλων βίων» τοῦ Πλουτάρχου, κλείουσαι δὲ ὁριστικῶς τὸν κύκλον τῶν ἑλληνορρωμαϊκῶν τραγῳδιῶν, παρὰ τ' ἀναμφισβήτητα ποιητικὰ εὑρήματα, ἅτινα ἀφθονοῦσιν ἐν αὐταῖς, διατηροῦν καταφανῆ τὰ ἴχνη ποιᾶς τινος πνευματικῆς κοπώσεως. Ἐξεναντίας, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, τὰ τρία τελευταῖα αὐτοῦ ἔργα, ὁ «Κυμβελῖνος» («Cymbeline», 1610), ὁ «Χειμερινὸς μῦθος» («Winter's tale» 1611), καὶ τὸ ὕστατον αὐτοῦ «Ἡ τρικυμία» («The Tempest», 1611), ἐπανευρίσκουσιν ὅλην τὴν δροσερότητα, τὴν ἀπαστράπτουσαν ἐκείνην ζωηρότητα, τὴν γοητείαν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ποιήσεως τοῦ «Ὀνείρου θερινῆς νυκτός». Ὀνομαστότερον αὐτῶν εἶναι ἡ «Τρικυμία», φανταστικὴ χαριτωμένη σύνθεσις, τοῦ τύπου τῶν ὀνει-

Digitized by Google

ροδραμάτων, βρίθουσα ποιητικῶν συμβόλων, ἐν τῇ ὁποίᾳ φυσιογνωμίαι, ὡς ἡ Ἰμογένη καὶ ὁ Πόσθουμος, ἡ μικρὰ ποιητικὴ Περντίτα, ἡ ἐξιδανικευμένη ποιμενίς, ὁ Αὐτόλυκος, ὁ Κάλιμπαν, ὁ Πρόσπερος, ὁ πρᾶος καὶ μακρόθυμος φιλόσοφος, ἡ ἀθῴα καὶ ἁπλῆ Μιράντα, ὁ ἰδεώδης τύπος τῆς παρθένου, τέλος ὁ θελκτικὸς ἐκεῖνος Ἄριελ, πνεῦμα αἰθέριον καὶ πλῆρες ἀγαθότητος, ἀποτελοῦσι σύμπλεγμα ὑπέροχον ὀνειρωδῶν καὶ ἀνωτέρων ὄντων, ἐκφραζόντων ἀλληγορικῶς ὅλην τὴν ποίησιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Μὲ τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ τῆς «Τρικυμίας», δράματος ὑψηλοτάτων ἐννοιῶν καὶ μεγαλοφυοῦς ὄντως ἐμπνεύσεως, κλείεται ἀποθεωτικῶς ὁλόκληρος ὁ μνημειώδης κύλος τῆς σαικσπηρικῆς δημιουργίας. Ὅ,τι ἀπέμεινεν ἡμιτελὲς εἴτε εἰς σχέδιον, συνεπληρώθη ταξινομηθὲν ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων, ἰδίως τοῦ Ἰωάννου Φλέτσερ καὶ τοῦ Μάσσινγκερ. Τὰ γνωστότερα ἐκ τῶν συμπληρωθέντων εἶναι οἱ «Δύο εὐπατρίδαι συγγενεῖς» («Two noble Kinsmen»), «Ἐρρῖκος ὁ Η'» («King Henry VIII») καὶ «Ριχάρδος ὁ Β'» («King Richard II»).

Τὰ ἔργα τοῦ Σαίκσπηρ—ἐκτὸς τῶν λυρικῶν αὐτοῦ συνθέσεων, εἰς ἃς δέον νὰ περιλάβωμεν καὶ τὸ ἐλεγειακόν του ποίημα «Ὁ Φοίνιξ καὶ ἡ Τρυγών» («The Pœnix and the Turtle»), προσαρτηθὲν εἰς νεωτέραν ἔκδοσιν—συμποσοῦνται εἰς τριάκοντα ἑπτά, ἐξ ὧν τὰ δεκατέσσαρα εἶναι κωμῳδίαι, τὰ δέκα δράματα ἱστορικὰ καὶ τὰ δεκατρία τραγῳδίαι. Ἀποτελοῦνται, κατ' ἀρχήν, ἐκ πέντε πράξεων, μὴ τηροῦντα, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, τὴν ἑνότητα τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, καὶ διαιροῦνται εἰς σκηνάς, τοῦ ὅρου τούτου κυριολεκτικῶς λαμβανομένου καὶ ἐννοοῦντος ἀλλαγὴν σκηνογραφίας. Ἐν αὐτοῖς ἀφθονοῦσιν οἱ μονόλογοι, ἔνια δὲ τούτων, κατὰ τὸν τρόπον καὶ τὸ σύστημα περίπου τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν τραγῳδιῶν, ἔχουσι πρόλογον ἐπίσης καὶ ἐπίλογον συντεθειμένους ὁμοίως εἰς σκηνάς, ἐν τοῖς ὁποίοις συνήθως δρῶσι πρόσωπα ἄσχετα πρὸς τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου. Ἀλλά, παρὰ τὴν συνεχῶς διασπωμένην τοπικὴν καὶ χρονικὴν ἑνότητα, ὁ ποιητὴς τηρεῖ ἐπιμελῶς τὴν αὐστηρὰν ἑνότητα τῆς δράσεως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη ἀναπτύξεως συγχρόνου δύο μύθων ἢ τῆς τεχνικῆς παρεμβολῆς εἰδυλλιακῶν αὐτοτελῶν ἢ φαντασμαγορικῶν ἐπεισοδίων πρὸς τέρψιν μᾶλλον ἀποκλειστικὴν καὶ διασκέδασιν ἁπλῆν τοῦ θεατοῦ. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπίσης ἐν τῇ σαικσπηρικῇ τεχνοτροπίᾳ ἡ διαδοχὴ καὶ ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἱλαροῦ καὶ τοῦ δραματικοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ μυστικὸν τῆς ὑποβλητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Εἰς τὸ ὕφος αὐτοῦ διατηρεῖ τὰς ἰδιαζούσας ἀρετὰς καὶ τὰ μειονεκτήματα ἐπίσης τῶν λογογράφων τῆς Ἀναγεννήσεως, τὰς ὑπερβολικὰς ἐλευθερίας, τὰ λογοπαίγνια καὶ τὰς βωμολοχίας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὰς λυρικὰς ἐξάρσεις, τὰς λαμπρὰς ποιητικὰς εἰκόνας, τὴν βαθεῖαν καὶ λεπτὴν φιλοσοφίαν, ἀρκεῖ διὰ τῆς μείξεως αὐτῶν νὰ ἐπιτυγχάνῃ τοῦ σκοποῦ του, ὅστις εἶναι ἡ πιστὴ ἀναπαράστασις τῆς ἀνθρωπίνης ἐσωτερικότητος, ἡ ἔντονος καὶ ἀκριβὴς ἀπόδοσις τῶν παθῶν καὶ τῶν συναισθημάτων. Τὰ δράματα τοῦ Σαίκσπηρ εἶναι ἔμμετρα, ἀλλ' εἰς τὰ πλεῖστα, ἐκ περιτροπῆς, παρεντίθενται σκηναὶ εἰς πεζὸν λόγον. Στίχος προτιμώμενος εἰς ταῦτα εἶναι ὁ ἁδρὸς καὶ ἠχηρὸς ἀγγλικὸς ἡρωϊκὸς πεντάμετρος (ἰαμβικὸς δεκασύλλαβος καὶ ἑνδεκασύλλαβος), κανονικῶς συμπλεκόμενος εἰς δίστιχα, ἀνεξαιρέτως ὁμοιοκατάληκτα, περικλείοντα αὐτοτελῆ νοήματα, κατὰ τὴν πρώτην δημιουργικὴν περίοδον, ἀνομοιοκατάληκτος, «ἐλεύθερος», κατὰ τὴν ὥριμον περίοδον αὐτοῦ, ἔνθα στίχοι ὁμοιοκαταληκτοῦντες σημαίνουσιν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀλλαγὴν σκηνῆς ἢ τέλος πράξεως. Ἀλλὰ συχνὴ εἶναι ἡ χρῆσις παρ' αὐτῷ καὶ ἄλλων μέτρων εἰς ἰάμβους καὶ τροχαίους, ἐνίοτε καὶ ἀλεξανδρινῶν, ἐπίσης δέ, ἀλλ' ἔτι σπανιώτερον, τῶν καλουμένων παρ' ἡμῖν πολιτικῶν (ἰαμβικῶν δεκαπεντασυλλάβων).

Πρὸ τοῦ 1597 δὲν ὑπάρχει ἔκδοσις γνωστὴ τῶν σαικσπηρικῶν τραγῳδιῶν. Πρώτη ἐμφανίζεται, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἔκδοσις «Ριχάρδου τοῦ Γ'», εἶτα δὲ «Ἐρρίκου τοῦ Δ'» (1598), κάκισται ἀμφότεραι καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀτελεῖς. Ὁ «Ἀμλέτος» ἐμφανίζεται κατόπιν ἐν λίαν ἀτελεῖ μορφῇ ἐπίσης. Ἐπακολουθεῖ ὁμοία ἔκδοσις τοῦ «Ρωμαίου καὶ Ἰουλιέττας», τοῦ «Ὀνείρου θερινῆς νυκτός», τοῦ «Ἐμπόρου τῆς Ἑνετίας» (1600), τοῦ «Βασιλέως Λὴρ» (1608) καὶ καθεξῆς. Ἔκδοσις τοῦ «Ὀθέλλου» σημειοῦται μόλις τῷ 1622. Τῷ 1623 ὁ Χέμινγκ καὶ ὁ Κόντελλ, ἠθοποιοί, φίλοι τοῦ ποιητοῦ, δίδουν τέλος μίαν ἔκδοσιν τοῦ Σαίκσπηρ, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἀρκούντως ἐλλιπῆ, μὴ περιέχουσαν ὁλόκληρον τὸ ἔργον του, καὶ τῆς ὁποίας ἀκόμη διασῴζονται μόνον περὶ τὰ εἴκοσιν ἀντίτυπα. Μέχρι τοῦ 1685 δὲν ὑπάρχουν παρὰ τέσσαρες ἐκδόσεις. Ἔκτοτε αἱ ἐκδόσεις τῶν «Ἁπάντων» του ὑπερβαίνουν τὰς διακοσίας. Αἱ περιφημότεραι αὐτῶν εἶναι, κατὰ τάξιν ἐμφανίσεως: ἡ τοῦ Πὸπ (1725, ἑξάτομος), ἡ τοῦ Τζόνσον (1765, ὀκτάτομος), ἡ τῶν Στῆβενς καὶ Τζόνσον (1773, δεκάτομος), ἡ τοῦ Σίνγκερ (1826, δεκάτομος ἐπίσης), ἡ τοῦ Χάλλιγουελ (1853—1861, δεκαπεντάτομος), ἡ τοῦ Ντάϋς (1857, ἐννεάτομος), ἡ τῶν Κλάρκ, Γκλόβερ καὶ Ράϊτ (1863—1866, ἐννεάτομος ἐπίσης), τέλος ἡ τοῦ Μάρσαλλ (1888—1890, ὀκτάτομος).

Ὁ Σαίκσπηρ, ὡς δραματικὸς δημιουργός, ἀποτελεῖ, χωρὶς ἀμφιβολίαν, μίαν ἐξ ἐκείνων τῶν μονίμων καὶ παγκοσμίων προσωπικοτήτων, τῶν δικαιωματικῶς ἀνηκουσῶν εἰς τὸν κύκλον τῶν ὑπερανθρώπων, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὰς ὁ Ἔμερσον, ἢ τῶν γνωστῶν ἡρώων τοῦ Καρλάϋλ, τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν ἐκείνων τύπων, οἵτινες ὑπερβαίνοντες τὰ ὅρια τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος, διὰ τῆς δράσεώς των ἢ τοῦ ἔργου των, ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν πεπρωμένων καὶ τῆς σκέψεως αὐτῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Ὡς ὁ Δάντης καὶ βραδύτερον ὁ Γκαῖτε, διεκδικεῖ περιφανῶς τὸν τίτλον τῆς παγκοσμίου μεγαλοφυΐας. Γνώστης τῶν βαθυτέρων ἀπορρήτων τῆς ἀντιφατικῆς, πολυσυνθέτου ἀνθρωπίνης ἐσωτερικότητος, εἰσδύσας μέχρι τῶν μυχιαιτάτων ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων καταστάσεων, μέχρι καὶ τῆς μᾶλλον φευγαλέας καὶ ἀσυλλήπτου ἀποχρώσεως αὐτῶν, ἀπέδωκε συγκεκριμένως ταῦτα, μετὰ μοναδικῆς, ἀπαραμίλλου, καταπλησσούσης δεξιοτεχνίας. Κατ' ἐξοχὴν ζωγράφος τῶν παθῶν, ἐν πάσῃ τῇ δυνάμει, τῇ σφοδρότητι καὶ τῇ βιαιότητι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγνῶς ποιητικῶν, συγκινητικῶν καὶ τρυφερῶν, ἁβρῶν, ἐπίσης, ἀνθρωπίνων διαθέσεων, ἐπέτυχε τὴν ἔκφρασιν αὐτῶν εἰς γλῶσσαν ἐξαιρετικῶς πλουσίαν, γλῶσσαν ζηλευτῆς εὐλυγισίας καὶ θαυμασίας παραστατικότητος. Ἡ δύναμις τοῦ Σαίκσπηρ ἔγκειται, συμφώνως πρὸς τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κόλριτζ, εἰς τὴν ὄντως πανταχοῦ παροῦσαν διαισθητικήν του ἱκανότητα. Ἡ ἐπιμέλεια αὐτοῦ περὶ τὴν ἐξονύχισιν τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, ἐν τῇ διαγραφῇ τῶν χαρακτήρων καὶ τῇ ἀπεικονίσει τῶν παθῶν, περὶ τὴν ἐπίμονον ψηλάφησιν τῶν παραμικροτέρων αἰσθημάτων, ὑπὸ πάσας τὰς μορφὰς αὐτῶν, ἀποτελοῦσιν, ἀσφαλῶς, τὴν δύναμιν ἐκείνην. Εἶναι δὲ παράδοξος, ἐπίσης, ἡ διαπίστωσις τοῦ γεγονότος τούτου, ὅτι τοσαῦτα ὑψηλὰ δραματικὰ χαρίσματα ἐγένοντο μόλις ἀντιληπτά, ἂν δὲν διῆλθον ἐντελῶς ἀπαρατήρητα, διαλαθόντα παντελῶς τὴν προσοχὴν τῶν συγχρόνων πρὸς ἐκεῖνον κριτικῶν. Κατὰ τὰ ἔτη 1660 καὶ 1702 ὑφίστατο ἀκόμη ἐπιθέσεις διὰ τὴν παραμέλησιν, ἐκ μέρους του, τῶν θεωρουμένων ἕως τότε ἱερῶν καὶ ἀπαραβιάστων, κανόνων-συνταγῶν οὕτως εἰπεῖν τῆς δραματικῆς συνθέσεως. Ἡ ὑπεράσπισις αὐτοῦ παρὰ τοῦ Ντράϋντεν ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς ἀπονομῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν ἀρκούντως παραγνωρισμένην καὶ ἀφανῆ του μεγαλοφυΐαν. Ἐπηκολούθησεν ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Τζόνσον καὶ τοῦ Πόπ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος δὲν ὑπῆρχε πλέον ἀμφισβήτησις περὶ τῆς τέχνης καὶ περὶ τῆς ἀξίας της, θεωρουμένου πλέον, παρὰ πάντων, ὡς ἐξαιρετικῶς δραματουργοῦ. Μετὰ τὸν Χάζλιττ καὶ τὸν Κόλριτζ ἄρχεται ἀμέσως ἡ περίοδος τοῦ ἀνεπιφυλάκτου θαυμασμοῦ. Σύλλογοι ἱδρύθησαν πρὸς ἔκδοσιν τῶν ἔργων του ὁ «Σύλλογος τῶν θαυμαστῶν τοῦ Σαίκσπηρ» τῷ 1841 καὶ ὁ «Νέος σύλλογος τῶν θαυμαστῶν τοῦ Σαίκσπηρ» τῷ 1874. Τῷ 1769 ὁ Γκάρρεκ, ὁ Ἄρν καὶ ὁ Μπόσγουελλ ἔσχον τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἑορτασμοῦ ἰωβιλαίου, διοργανωθέντος ἐν Στρατφόρδῃ, λαβόντος πανηγυρικὴν χροιὰν καὶ διαστάσεις γεγονότος ἐθνικοῦ, κατὰ τὰ ἔτη 1827, 1830 καί, ἰδίως, τῷ 1864. Ἡ πραγματικὴ φήμη τοῦ Σαίκσπηρ ἠδραιώθη, κατ' ἀρχάς, ἐν Γερμανίᾳ, ἔνθα ὁ Λέσσιγγ, τῷ 1767, ἀνεκήρυσσεν αὐτὸν ὡς ἄνευ ἀντιρρήσεως ἀνώτερον τοῦ τε Ρακίνα καὶ τοῦ Κορνηλίου, θαυμαζομένων καὶ θεωρουμένων, παρὰ συμπάσης τῆς Εὐρώπης τότε, ὡς τῶν κορυφαίων ποιητῶν. Ὁ Βίλαντ μετέφρασεν αὐτὸν τῷ 1762, καὶ ὁ Σλέγγελ τῷ 1797. Ὁ Γκαῖτε διεσκεύασε τὸν «Ρωμαῖον καὶ Ἰουλιέτταν», ὁ δὲ Σίλλερ τὸν «Μάκβεθ» διὰ τὸ θέατρον τῆς Βαϊμάρης. Ὁ Χάϊνε ἔδωκε μελέτην θαυμασίαν περὶ τῶν διαφόρων ἡρωΐδων του (1838). Ὁ Μέντελσσον, ὁ Σοῦμπερτ καὶ ὁ Σοῦμανν ἐνεπνεύσθησαν συνθέσεις ἐκ τῶν ἔργων του. Τέλος, τῷ 1865, ἱδρύθη σύλλογος σαικσπηρικὸς ἐν Βαϊμάρῃ. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ μέγας ποιητὴς ἔμεινεν ἄγνωστος ἐπὶ μακρὸν διάστημα. Ὁ Συρανὸ ντὲ Μπερζεράκ ἐλεηλάτησεν, ἐν μέρει, τὸν «Κυμβελῖνον», τὸν «Ἀμλέτον» καὶ τὸν «Ἔμπορον τῆς Βενετίας» διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς «Ἀγριππίνης» του. Πρῶτος ὁ Βολταῖρος (1731) ἐξέφρασε ρητῶς τὸν θαυμασμόν του, ἂν καὶ καλέσας ἀνισόρροπον αὐτόν. Ὁ θαυμασμὸς ἐκεῖνος τοῦ Βολταίρου ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς πρώτης ἐν Γαλλίᾳ ἀφυπνίσεως τῆς περιεργείας τοῦ κοινοῦ. Ὁ Ντιντερό, εἷς ἀρθρογράφος τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας», ἔγραψεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκθύμως, ὑπερθεματίσας εἰς ἐκφράσεις ἀπροκαλύπτου θαυμασμοῦ. Τῷ 1769 ὁ Ντυσὶς μετέφρασεν ἀρτίως τὸν «Ἀμλέτον». Οἱ λόγιοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διέκειντο δυσπίστως πρὸς αὐτόν. Ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ ὁ Σαίκσπηρ ἐλογίζετο ὡς βάρβαρος. Ὁ Σατωμπριὰν δὲν τὸν ἠνείχετο. Παρέστη χρεία τῆς μεσολαβήσεως τῆς συγγραφέως κυρίας ντὲ Σταέλ, διὰ νὰ μεταβληθῇ ἡ γνώμη αὐτή. Ὁ Γκιζό, ὁ Βιλλεμαίν, ὁ ντὲ Μπαράντ ἔδωκαν μεταφράσεις τῶν δραμάτων του, ἐκθειάζοντες τὸν ποιητήν, συγχρόνως, εἰς κριτικὰς ἐγκωμιαστικάς. Ὁ ποιητὴς Ἀλφρέδος ντὲ Βινὺ ἀνεβίβασε κατόπιν τὸν «Ὀθέλλον» του ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου (1829), καὶ ἡ Γεωργία Σάνδη τὸ «Ὅπως σᾶς ἀρέσει» (1856), κατὰ μεταφράσεις τῶν ἰδίων. Ἐπηκολούθησεν ἡ πλήρης του μετάφρασις, ἀπομείνασα μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὑποδειγματικὴ καὶ κλασσική, παρὰ τοῦ Φραγκίσκου-Βίκτωρος Οὐγγὼ (1859—1866). Ἡ μεγάλη τραγῳδὸς Σάρα Μπερνὰρ ὑπεδύθη μετ' ἐπιτυχίας τὰ δυσχερῆ εἰς τὴν ἀπόδοσίν των πρόσωπα τοῦ Ἀμλέτου καὶ τῆς Λαίδης Μάκβεθ, καταστήσασα αὐτὰ δημοφιλῆ. Ὁ μουσουργὸς Ἀμβρόσιος Τομὰς ἐνεπνεύσθη ἀξιόλογον μελόδραμα ἐκ τῆς τραγῳδίας τοῦ «Ἀμλέτου» καὶ τοῦ «Ὀνείρου θερινῆς νυκτός». Οἱ διασημότεροι σύγχρονοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Μάρκελλος Σβόμπ, ὁ Πέτρος Λοτὶ καὶ ὁ Μαυρίκιος Μαίτερλινκ ἐπεδόθησαν εἰς μεταφράσεις ἔργων του. Ἐν Ἰταλίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ Σαίκσπηρ ἐγένετο, κατὰ πολὺ βραδύτερον, γενικῶς ἀποδεκτόν, ἢ ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Ροσσίνι τῷ ὀφείλει τὸν «Ὀθέλλον» του, ὁ δὲ ἐφάμιλλος εἰς φήμην πρὸς ἐκεῖνον μέγας μουσικοσυνθέτης Βέρντι τρία ὀνομαστά του μελοδράματα, τὸν «Μάκβεθ», τὸν «Ὀθέλλον» καὶ τὸν «Φάλσταφφ». Ἐν Ἀμερικῇ ὁ Σαίκσπηρ ἔσχεν, ἀπὸ τῆς πρώτης παραστάσεως αὐτοῦ, οἷον θρίαμβον σχεδὸν καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐν Ρωσίᾳ, παρὰ τὰς προσπαθείας αὐτῆς ταύτης τῆς αὐτοκρατείρας, τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β', ἥτις ἰδιοχείρως διεσκεύασε τὰ «Εὔθυμα γύναια τοῦ Οὐίνδσορ» καὶ τὸν «Βασιλέα Ἰωάννην», ἐγένετο βραδέως συμπαθής. Κατὰ τὸν 1Θ' αἰῶνα, μολαταῦτα, εὗρεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κέρτσερ δόκιμον καὶ λαμπρὸν μεταφραστὴν (1862—1879), ἐκτελεσθέντων σχεδὸν ὅλων του τῶν ἔργων ἀπὸ σκηνῆς τῶν ρωσικῶν θεάτρων. Ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἀκριβῶς, συνήντησεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἕνα τῶν σφοδροτέρων πολεμίων ἐν τῷ προσώπῳ διασήμου συγγραφέως, τοῦ φιλοσόφου Λέοντος Τολστόϊ. Ὁ διάσημος ἀνθρωπιστὴς φιλόσοφος, ἐν τῷ ἔργῳ του «Ὁ Σαίκσπηρ καὶ τὸ δρᾶμα» (1906), ἀποκηρύσσει τὰς δραματικὰς μεθόδους τοῦ μεγάλου Ἄγγλου ποιητοῦ, ὡς στερουμένας βαθυτέρας ἠθικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἐλατηρίων. Ἡ στάσις αὐτὴ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, συνεπὴς πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ καὶ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν αὐτοῦ περὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, δίδει λαβὴν εἰς ἀναθεωρήσεις ὡρισμένων ἰδεῶν περὶ θεάτρου, ἰδιαιτέρας ὅλως σημασίας διὰ τὸν πεφωτισμένον, ἀμερόληπτον, ἀκαδημαϊκὸν μελετητήν. Ἄλλα γνωστὰ ἐπίσης μελοδράματα ἐπὶ λυρικῶν διασκευῶν τῶν διαφόρων σαικσπηρείων ἔργων εἶναι τοῦ Γάλλου μουσουργοῦ Γκουνὸ ὁ «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα», ἡ μελοποίησις παρὰ τοῦ Νικολάϊ τῶν «Εὐθύμων γυναίων τοῦ Οὐίνδσορ», ἡ «Δαμασθεῖσα μέγαιρα» τοῦ Γαῖτς, ὡσαύτως δὲ ἡ «Δαμασθεῖσα μέγαιρα» τοῦ Ἕλληνος Σπυρίδωνος Σαμάρα, ἐπὶ ἰταλικοῦ κειμένου.

Πλεῖστοι θρῦλοι καὶ πλεῖσται διαδόσεις, πλὴν κατ' ἐξοχὴν ἀνεξακρίβωτοι, ἔχουσιν ὑφανθῆ περὶ τὸν βίον καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ Σαίκσπηρ. Κατὰ τὰς ἐπικρατεστέρας ἐξ αὐτῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Στρατφόρδην, κατὰ τὴν πρώτην ἐξ αὐτῆς φυγήν, τῷ 1586, διότι κατεδιώκετο ἐπὶ λαθροθηρίᾳ εἰς δάσος γειτονός τινος ἀριστοκράτου, εἰργάσθη δὲ ὡς γραμματοδιδάσκαλος ἐπ' ὀλίγον ἔν τινι χωρίῳ, μεθ' ὃ πεζῇ, καὶ μετὰ κακουχίας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν εἰς Λονδῖνον, ἔνθα, ὡς ἀναφέρεται κυρίως ὑπὸ τοῦ βιογράφου αὐτοῦ Τζόνσον, ἐπορίζετο σκληρῶς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, «ἀναμένων πρὸ τῆς θύρας τῶν θεάτρων καὶ κρατῶν τοὺς ἵππους τῶν θαμώνων, ὅσοι δὲν εἶχον ὑπηρέτας μετ' αὐτῶν, ἵνα ἀνευρίσκωσιν αὐτούς, μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἐκ τοῦ θεάτρου». Κατόπιν ὅμως προώδευσε ταχέως καὶ προσελήφθη ἔν τινι θιάσῳ, ὅστις περιώδευεν ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας, ἔδιδεν ὅμως ἐκ περιτροπῆς καὶ παραστάσεις ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ, εἰς τὸ «Θέατρον», κείμενον κατὰ τὴν συνοικίαν Σόαρντιτς, ἐν τῷ ἐκτεταμένῳ περιβόλῳ τῆς μονῆς τῶν Μαύρων Καλογήρων, εἶτα δὲ εἰς τὸ καλούμενον τῆς «Σφαίρας», ὑπὸ τὴν ἐπίσημον πλέον προστασίαν τοῦ λόρδου κλειδούχου τῆς βασιλικῆς αὐλῆς. Ἀξία μνείας εἶναι ἐπίσης ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου του, ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Στρατφόρδης, χαραχθεῖσα, κατ' ἐπιταγὴν αὐτοῦ, χαρακτηριστικὴ ἐπιγραφή: «Καλὲ φίλε, δι' ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, μὴ ταράσσῃς καὶ μὴ ἀνασκάπτῃς τὴν ἐνθάδε περικλειομένην κόνιν· εὐλογητὸς ὅστις φεισθῇ τῶν λίθων τούτων, ἐπικατάρατος δὲ ὅστις ἀνασκάψῃ καὶ ἀνακινήσῃ τὰ ὀστᾶ μου». Ὁ τάφος οὗτος ἔχει ὀρυχθῆ εἰς βάθος πέντε μέτρων καὶ ἡμίσεος.

Χιλιάδες τόμων ἔχουσι γραφῆ περὶ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Δοκίμια, μελέται, κριτικαί, ἀφορῶσαι τοῦτον καὶ τὸ ἔργον του, ὑπερέβαινον, κατὰ τὸν γενικὸν κατάλογον τῆς Βρεττανικῆς βιβλιοθήκης, μέχρι πρό τινος, τὰς τετρακισχιλίας. Εἰς ταύτας δέον νὰ προσθέσωμεν ἀκόμη τὰς σχετικὰς ἐπιμελεῖς ἐκδόσεις τοῦ παλαιοῦ «Σαικσπηρικοῦ συλλόγου» καὶ τοῦ «Νέου σαικσπηρικοῦ συλλόγου». Μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων, τῶν εἰς γαλλικὴν ἐκδοθεισῶν, δέον κυρίως νὰ μνημονευθῶσι: «Δοκίμιον περὶ τοῦ Σαίκσπηρ», ὑπὸ Σατωμπριὰν (1801), «Περὶ λογοτεχνίας», ὑπὸ τῆς Κυρίας ντὲ Σταέλ

(1804), «Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Σαίκσπηρ» (1821) καὶ «Ὁ Σαίκσπηρ καὶ ἡ ἐποχή του» (1852), ἀμφότερα ὑπὸ Γκιζό, «Οὐΐλλιαμ Σαίκσπηρ» ὑπὸ Βίκτωρος Οὐγκὼ (1864), «Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας» τοῦ Ταίν, εἰσαγωγὴ εἰς τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Σαίκσπηρ, ὑπὸ Αἰμιλίου Μοντεγκὺ (1867), «Ἱστορία τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Σαίκσπηρ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου» ὑπὸ Λακρουὰ (1867), «Τὰ δύο προσωπεῖα» ὑπὸ Παύλου ντὲ Σαὶν-Βικτόρ, «Οἱ διερμηνευταὶ τοῦ Σαίκσπηρ ἐν τῇ μουσικῇ» ὑπὸ Λαβουὰ (1869), «Ὁ Σαίκσπαιρ καὶ ἡ ἀρχαιότης» ὑπὸ Σταπφὲρ (1888), «Δοκίμιον περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Σαίκσπηρ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ρωμαντικῆς τραγῳδίας» ὑπὸ Βαττενντόρφ (1888), «Σαίκσπηρ» ὑπὸ Νταρμστετὲρ (1889), «Ὁ Σαίκσπηρ, τὸ ἔργον του καὶ οἱ κριτικοὶ αὐτοῦ» ὑπὸ Μεζιὲρ (1892), «Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας» ὑπὸ Ἐδμόνδου Γκὸς (1900), τέλος «Μετάφρασις ἔμμετρος τῶν Σοννέτων τοῦ Σαίκσπηρ εἰς τὴν γαλλικὴν» ὑπὸ Φερνάνδου Ἀνρύ, ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς ὁποίας ἐκτίθενται, λεπτομερῶς καὶ πλήρως, πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε ὑποθέσεις καὶ τὰ πάσης φύσεως προβλήματα, ὅσα προέκυψαν, παρὰ τοῖς κριτικοῖς καὶ τοῖς βιογράφοις, ἐκ τῶν ὀνομαστῶν αὐτῶν σοννέτων, τῶν ἀφιερωμένων γριφωδῶς τῷ ἀγνώστῳ «Κυρίῳ W. H.». Μεταξὺ τῶν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τελευταίως ἐμφανισθεισῶν ἐργασιῶν, σπουδαιότεραι εἶναι: «Ἐναρμόνισις τῶν ἔργων τοῦ Σαίκσπηρ», ὑπὸ Μπάρτλεττ (1894), «Οὐΐλλιαμ Σαίκσπηρ» ὑπὸ Γεωργίου Μπράντες (μετάφρασις ἐκ τῆς δανικῆς, 1897), «Βιβλιογραφία τοῦ Σαίκσπηρ», ὑπὸ Γιάγγαρντ (1911), «Ἡ δεξιοτεχνία τοῦ Σαίκσπηρ» ὑπὸ Κουΐλλερ-Κάουτς (1917), «Γλωσσάριον τοῦ Σαίκσπηρ», ὑπὸ Ὄνιονς (1919), «Bacon versus Shakespeare» ὑπὸ Σάιμπελ (1919), «Στιχουργία τοῦ Σαίκσπηρ» ὑπὸ Μπαίφηλντ (1920) καὶ «Βιογραφία τοῦ Οὐΐλλιαμ Σαίκσπηρ» ὑπὸ Σ. Λῆ (εἰς τρίτην ἔκδοσιν τῷ 1922). Μεγάλαι κριτικαὶ αὐτοῦ ἐκδόσεις εἰς τὴν ἀγγλικὴν εἶναι ἐπίσης: «New Variorum Edition» (1871 καὶ ἑξῆς), «The Arden Shakespeare» (1899—1924) καὶ «The New Cambridge Shakespeare» (1921 καὶ ἑξῆς). Κυριώτεραι αὐτοῦ μεταφράσεις εἶναι, εἰς τὴν γερμανικήν, ὑπὸ Σλέγγελ-Τίκ, καὶ ἀναθεώρησις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Γκοῦντολφ (1908—1918, δεκάτομος), εἰς τὴν γαλλικήν, ὑπὸ Λετουρνὲρ-Γκιζὸ (1821, δεκατρίτομος), ὑπὸ Φραγκίσκου-Βίκτωρος Οὐγκώ, ὑπὸ Αἰμιλίου Μοντεγκὺ (1868—1873, δεκάτομος), καὶ ὑπὸ Ρονὺ (1909), εἰς τὴν ἰταλικήν, ὑπὸ Καρκάνο, ἔμμετρος (1875—1882, δωδεκάτομος), καὶ εἰς τὴν ἱσπανικήν, ὑπὸ τοῦ Marquès de dos Hermanos (1872—1877).

Ἀλλ' ὁ ἄκρος θαυμασμὸς αὐτός, ἐξελιχθεὶς εἰς σαικσπηρολατρείαν, ἦτο ἑπόμενον νὰ ἔχῃ, παλαιόθεν, καὶ τὴν μοιραίαν ἀντίδρασιν αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1769 ἤδη σημειοῦται, κατὰ πρῶτον, ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ βραδύτερον σημαντικὴ ἐπέκτασις διαφόρων ἐπανειλημμένων ἀντισαικσπηρικῶν θεωριῶν. Πλῆθος τόμων ἔχουσι γραφῆ ἐν τῇ ἐπιμόνῳ προσπαθείᾳ τῆς ἐπὶ δεδομένων ἀποδείξεως παρατόλμων τινῶν εἰκασιῶν. Μία τούτων, ἱκανῶς διαδοθεῖσα, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ γνωστός, ἐκ Στρατφόρδης, Γουλιέλμος Σαίκσπηρ ὑπῆρξεν ὄχι ὁ λαμπρὸς δραματουργός, ἀλλ' ἄσημός τις σύγχρονος ὁμώνυμος. Ἑτέρα θεωρία, εὐφυής, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ δημιουργία τῶν ἀθανάτων ἀριστουργημάτων, ὅσα ἀποδίδονται τῷ Σαίκσπηρ, ἀνήκει ὄχι εἰς τὸν ἀναμφισβητήτως ἀμόρφωτον αὐτὸν ἠθοποιόν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀπαράμιλλον δαιμόνιον τοῦ διασήμου φιλοσόφου Βάκωνος, ζήσαντος τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ ἐργασθέντος ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον ἑνὸς ἐκ τῶν ἐκτελεστῶν τῶν ἔργων του, σφετερισθέντος τὴν δικαίαν αὐτοῦ δόξαν. Ἀπὸ τῶν μέσων μάλιστα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ παράτολμος αὕτη θεωρία ἐφανάτισε κατὰ τοιοῦτον τρόπον τοὺς διχογνωμοῦντας κριτικούς, ὥστε οὗτοι νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο ἀδιάλλακτα στρατόπεδα, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν «σαικσπηριστῶν», ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν «βακωνιστῶν». Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἀπὸ τοῦ 1885, συνέπηξαν καὶ σύλλογον «ἀντισαικσπηρικόν», διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν ἰδεῶν των, ἐκδίδοντες, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, καὶ τὸ περιοδικὸν «Baconiana». Ὁ πεισματώδης ἀνταγωνισμὸς τῶν ζωηροτάτων, ἑκατέρωθεν, καὶ φανατικῶν αὐτῶν μερίδων ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ σήμερον ἐν πάσῃ τῇ ὀξύτητι αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀσχέτως πρὸς τὰς ἔριδας αὐτάς, τὰς καθαρῶς ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἓν ἀπομένει γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὅτι, ἀδιαφόρως πρὸς τὸ πρόσωπον, τὸ ἔργον, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται, εἶναι ἔργον μεγαλοφυοῦς τεχνίτου, ἀναταμόντος τὴν ψυχὴν τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τρόπον ἀριστουργηματικόν. Οἱ ὀνομαστότεροι τῆς γῆς ἠθοποιοὶ ἐφιλοδόξησαν, ἀλληλοδιαδόχως, νὰ ἐμψυχώσουν ἀπὸ τῆς σκηνῆς διαφόρους χαρακτῆρας κλασσικοὺς ἡρώων τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σαίκσπηρ, τινὲς δὲ τούτων τὴν λαμπρὰν των φήμην ὀφείλουσιν εἰς τὴν ἐπιτυχῆ καὶ ἀριστοτεχνικήν, ὄντως, ἀπόδοσιν τοῦ τύπου ὡρισμένων ἐξ αὐτῶν, δημιουργήσαντες ἰδιαιτέραν τάξιν, τῶν «σαικσπηρείων διερμηνευτῶν».

Παρ' ἡμῖν ὁ Σαίκσπηρ ἤρχισε μεταφραζόμενος ἀπὸ τοῦ 1852, ἀναγιγνωσκόμενος ἀπλήστως, ἰδίως ἀπὸ τῆς τῷ 1876 ἐκδοθείσης ἐμμέτρου μεταφράσεως τῶν ἀρίστων αὐτοῦ τραγῳδιῶν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Βικέλα. Πλεῖστοι Ἕλληνες γνωστοὶ ἠθοποιοὶ ὑπεδύθησαν ἀπὸ σκηνῆς, ἐπίσης, μετὰ σημαντικῆς ἐπιτυχίας, διαφόρους ἥρωας τῶν ἔργων του. Οἱ δοκιμώτεροι τῶν πρωταγωνιστῶν μας, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ Λεκατσᾶς, ἐφιλοτιμοῦντο παλαιόθεν νὰ ἐμφανίζωνται ὡς Σάϋλοκ, Ὀθέλλοι καὶ Ἰάγοι, ὡς Λῆρ, Ρωμαῖοι, Μάκβεθ καὶ Ἀμλέτοι. Μεταξὺ τῶν ἐκτελέσεων αὐτῶν, ἀξία μνείας εἶναι ἡ ἀπόδοσις τοῦ ζοφεροῦ προσώπου τοῦ Ἀμλέτου παρὰ τοῦ Διονυσίου Ταβουλάρη, διαπρέψαντος ὅλως ἰδιαιτέρως ἐν τῇ γενναίᾳ ταύτῃ προσπαθείᾳ, τόσον ἐνταῦθα, ὅσον, μετὰ ταῦτα, καὶ κατὰ τὰς ἐν Ἀμερικῇ περιοδείας του. Κατὰ δὲ τὴν πρώτην περίοδον αὐτοῦ, ὡς «Βασιλικοῦ» (1901—1908), τὸ ἐν Ἀθήναις «Ἐθνικὸν Θέατρον» ἀνεβίβασε, μετὰ φιλοκαλίας καὶ σκηνικοῦ πλουσίου διακόσμου, καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ἐξ ἐπὶ τούτῳ γενομένων μεταφράσεων, ὡς τὸ «Ὄνειρον θερινῆς νυκτός», μεταφρασθὲν παρὰ τοῦ Γεωργίου Στρατήγη, τὴν «Δωδεκάτη νύκτα» παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Χατζοπούλου, τὸ «Χειμωνιάτικο παραμύθι» παρὰ τοῦ Δημητρίου Κακλαμάνου, τέλος τὸ «Ἡμέρωμα τῆς στρίγγλας» παρὰ τοῦ ΝικολάουΠοριώτη, μεταφράσαντος, ὀλίγον προγενεστέρον, καὶ τὴν κωμῳδίαν «Οἱ κυράδες τοῦ Οὐΐνδσορ», εἰδικῶς διὰ τὸν Εὐάγγελον Παντόπουλον, φιλοδοξήσαντα ἵνα ὑποδυθῇ ἀπὸ σκηνῆς τὸ πρόσωπον τοῦ Φάλσταφφ. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων ἐκτελέσεων δέον ν' ἀναφέρωμεν, ἐπίσης, τὴν μνημειώδη τοῦ «Ριχάρδου Γ'», παρὰ τοῦ ἀριστοτέχνου τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ προώρως, δυστυχῶς, ἐκλείψαντος, ἀλησμονήτου Θωμᾶ Οἰκονόμου καὶ τὴν ἐξ ἴσου ἐκλεκτὴν ἀπὸ σκηνῆς ἀπόδοσιν τῆς τραγικῆς μορφῆς τῆς Λαίδης Μάκβεθ παρὰ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη, κατὰ μετάφρασιν τοῦ «Μάκβεθ» νεωτέραν, ὑπὸ Κ. Καρθαίου (Λάκωνος). Τῷ 1932 ἐν τῷ «Ἐθνικῷ Θεάτρῳ», ἀνακαινισθέντι ριζικῶς καὶ πλουτισθέντι δι' ἀρτιωτέρου καὶ νεωτέρου διακόσμου σκηνικοῦ, ἀνεβιβάσθησαν ἐπιτυχέστατα αἱ τραγῳδίαι τοῦ Σαίκσπηρ «Ἰούλιος Καῖσαρ» καὶ «Ἔμπορος τῆς Βενετίας», κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου Πάλλη.

Μεταφράσεις ἔργων τοῦ Σαίκσπηρ, εἰς τὴν ἑλληνικήν, ὑπάρχουσιν αἱ ἑξῆς: «Μάκβεθ» ὑπὸ Ν. Ι. Κ. (Ἀθῆναι, 1852), «Ἰούλιος Καῖσαρ» ὑπὸ Ν. Κ. Ἰωνίδου (Ἀθῆναι, 1858), «Ἀμλέτος» ὑπὸ Ι. Η. Περβάνογλου (Ἀθῆναι, 1858). «Τὰ ἅπαντα τοῦ Σαίκσπηρ» ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Μέϋμαρ (Παρίσιοι, 1875), «Τρικυμία» ὑπὸ Παντ. Καβάφη (Κωνσταντινούπολις, 1874), «Βασιλεὺς Λήρ», «Ἔμπορος Βενετίας», «Ἀμλέτος», «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα», «Ὀθέλλος» καὶ «Μάκβεθ» ὑπὸ Δ. Βικέλα (Ἀθῆναι, α' ἔκδ. 1876, β' 1896—1897, γ' 1922), «Ὀθέλλος» ὑπὸ Δ. Ἀντωνοπούλου (Ἀθῆναι, 1883), «Ριχάρδος Γ'» ὑπὸ Κ. Τριανταφύλλου (Κωνσταντινούπολις), «Ἰούλιος Καῖσαρ» ὑπὸ Α. Ρ. Ραγκαβῆ ἐν τῷ ΙΒ' τόμῳ τῶν «Φιλολογικῶν ἁπάντων» αὐτοῦ, «Τρικυμία» (Κέρκυρα, 1885, β' ἔκδ. αὐτῆς ἐν Ἀθήναις, τῷ 1913) καὶ «Ἀμλέτος», μετὰ κριτικῶν προλεγομένων (Ἀθῆναι, 1889) ὑπὸ Ἰακώβου Πολυλᾶ, εἰς ἁγνὴν καὶ ζωντανὴν δημοτικήν. Ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ δευτέρου ὑπάρχει πλήρης διαφωτιστικὴ ἀνάλυσις τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ψυχοσυνθέσεως τοῦ περιπλόκου ψυχολογικῶς καὶ παραδόξου ἥρωος τοῦ δράματος, «Βασιλεὺς Λήρ», «Ἀμλέτος», «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλία», «Ὀθέλλος» καὶ «Μάκβεθ» ὑπὸ Ἀγγέλου Βλάχου (Ἀθῆναι, 1905), «Ἔμπορος Βενετίας» ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Πάλλη (Ἀθῆναι, 1894, β' ἔκδ. αὐτῆς τῷ 1910, περιληφθεῖσα εἰς τὸν τόμον «Κούφια καρύδια» τοῦ ἰδίου), «Ἔμπορος Βενετίας» ὑπὸ Μ. Αὐγέρη (Ἀθῆναι, 1916), «Ἀμλέτος», «Ὀθέλλος», «Μάκβεθ», «Ὁ βασιλεὺς Λήρ», «Ἰούλιος Καῖσαρ», «Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα», «Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα», «Κοριολανός», «Κυμβελῖνος», «Ἡ τρικυμία», «Ἔμπορος τῆς Βενετίας», «Ὅπως ἀγαπᾶς», «Πολὺς θόρυβος γιὰ τίποτε», «Η δωδεκάτη νὺξ ἢ ὅ,τι θέλετε», «Τρωΐλος καὶ Χρυσηΐς», «Ὁ βασιλεὺς Ἐρρῖκος Δ'» (μέρος Α' καὶ μέρος Β'), «Ὁ βασιλεὺς Ἐρρῖκος Ε'», «Ὁ βασιλεὺς Ριχάρδος Γ'», «Ἡ κωμῳδία τῶν παρεξηγήσεων» καὶ «Τίμων ὁ Ἀθηναῖος» ὑπὸ Μιχ. Ν. Δαμιράλη (Ἀθῆναι, εἰς διαφόρους ἐκδόσεις, ὧν ἡ τελευταία τῷ 1928—1930), «Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα» (διασκευή) ὑπὸ Νίκου Βέλμου (Ἀθῆναι, 1924, β' ἔκδ. αὐτῆς τῷ 1927), «Ὀθέλλος» (Ἀθῆναι, 1915), «Μάκβεθ» (Ἀθῆναι, 1923) καὶ «Τρικυμία» (Ἀλεξάνδρεια, 1916, β' ἔκδ. αὐτῆς, Ἀθῆναι, 1930), ὑπὸ Κ. Θεοτόκη, «Ὄνειρο καλοκαιρινῆς νυχτιᾶς», ὑπὸ Β. Ρώτα (Ἀθῆναι, 1928), «Χειμωνιάτικο παραμύθι», ὑπὸ Γ. Κέντ καὶ Ἰ. Οἰκονομίδη (Ἀθῆναι, 1928), τέλος ἔμμετρος κατ' ἐκλογὴν ἀπόδοσις ἐνίων ἐκ τῶν περιφήμων «Σοννέτων» τοῦ Σαίκσπηρ, ὑπὸ Μανώλη Μαγκάκη. Αἱ λυρικαὶ τοῦ ποιητοῦ συνθέσεις ἔχουσι μεταφρασθῆ, ἐπίσης, διεσπαρμέναι ὅμως, εἰς διάφορα περιοδικά. Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Σαὶλ (Sale) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Τσές, 8 χλμ. ΝΔ. τοῦ Μάντσεστερ. Κάτοικοι 16.329. Γ. Ι. Β.

Σαὶλ (Schöll), *Ἀδόλφος*. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος (1805—1882). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης καὶ ἐξέδωκε: «Archäologische Mitteilungen aus Griechenland» τὰ ὁποῖα ἀφῆκεν ἀδημοσίευτα ὁ Karl Otfried Müller, «Ὁ Γκαῖτε, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον του», διαφόρους μελέτας περὶ ἀρχαίας καὶ νεωτέρας λογοτεχνίας, τὰς τετραλογίας τῶν ἀρχαίων τραγικῶν κλπ. Β. Δ. Θ.

— **Σαὶλ** (Schöl), *Ἰωάννης φὸν—*. Γερμανὸς στατιστικὸς καὶ οἰκονομολόγος (1839—1901). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βέρνης (1871) καὶ κατόπιν διευθυντὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στατιστικοῦ γραφείου τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψε: «Die Theorie der sozialen Frage» (1871), «Die soziale Frage» (1873). Λ. Α. Τ.

— **Σαὶλ** (Schöll), *Μαξιμιλιανὸς-Σαμψὼν-Φρειδερῖκος*. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1766—1833). Ἔγραψεν: «Ἐπίτομος ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας» (1813), «Ἱστορία τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν μέχρι τοῦ 1879» (1830). Γ. Ι. Β.

Σαΐλε (Söhle), *Κάρολος*. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἔγραψεν: «Ἱστορία μουσικῶν» (1900), «Ὥρα τοῦ λυκόφωτος» (1903), «Ἡ τελευταία τελειοποίησις» (1924) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαΐλεμ (Salem) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία διαφόρων πόλεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. —1) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Μασσαχουσέττης ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 43.000. Ἔχει βυρσοδεψεῖα καὶ ἐργοστάσια ὑποδημάτων. —2) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὀχάϊο, εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα αὐτῆς. Κάτ. 10.800. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα.—3) Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Ὄρεγκον, ἐπὶ τοῦ Οὐϊλλάμμετ, παραποτάμου τοῦ Κολόμβου. Κάτ. 19.000. Ἔχει ἀτμομύλους καὶ ξυλουργεῖα. Γ. Ι. Β.

— **Σαΐλεμ** (Salem) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν ἐν τῇ προεδρίᾳ Μαντράς. Κάτ. 52.244. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσι πλούσια κοιτάσματα σιδήρου. Ἡ ὁμώνυμος περιφέρεια ἔχει ἔκτασιν 19.820 τ. χλμ. καὶ 1.700.000 κατ. Γ. Ι. Β.

Σαΐλερ (Shaler), *Ναθαναὴλ-Σάουθγκαίητ*. Ἀμερικανὸς γεωλόγος καὶ φυσιοδίφης (1841—1906). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χάρβαρντ καὶ ἔγραψε: «Ἡ καταγωγὴ καὶ ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους» (1892), «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γῆ» (1905) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαιλενοί, ἢ *Σαιλινοὶ* (Saeleni, Saelini) *[Ἀρχ.]* βλ. *Σαλενοί*.

Σαΐλερ (Sailer), *Ἀνδρέας*. Ἕλλην στρατιωτικὸς μουσικός, βαυαρικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1834—1903). Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 ὡς ἀρχιμουσικὸς καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ λοχαγοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν. Ν. Φ.

—**Σαΐλερ** (Sailer), *Ἰωάννης-Μιχαήλ*. Γερμανὸς θεολόγος καὶ παιδαγωγὸς (1751—1832). Ἔγραψε διάφορα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἡ παιδαγωγικὴ διὰ τοὺς διδασκάλους», «Ἡ θεωρία τῆς εὐτυχίας», «Χριστιανικὴ ἠθική». Τὰ «Ἅπαντά» του ἐδημοσιεύθησαν ἐν Φρειβούργῳ τῷ 1899. Γ. Ι. Β.

Σαΐλουγκέμ, ἢ *Σιλιουγκὲμ* (Sailughem, Silyughem) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, διαχωρίζουσα τὴν Σιβηρίαν ἀπὸ τὴν Μογγολίας. Ἐκτείνεται ἀπὸ Ν.ΝΔ. πρὸς Β.ΒΑ., εἶναι συνέχεια τῶν ὀρέων Σαγιὰν καὶ ἀνήκει εἰς τὸ ὀρεινὸν σύστημα τῶν Ἀλταΐων ὀρέων. Γ. Ι. Β.

Σαΐμα (Saima) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγίστη τῶν λιμνῶν τῆς Φινλανδίας κατὰ τὰ ΝΑ. τῆς χώρας, μήκους 64 χλμ., πλάτ. 32, ἐμβαδὸν 1.760 τ. χλμ. Περικλείει πλῆθος νησίδων, κατὰ τὸ πλεῖστον δασοφύτων, ἐμβαδὸν 549 τ. χλμ. Τὸ ὑπερβάλλον ὕδωρ τῆς λίμνης ἐκρέει διὰ τοῦ ποταμοῦ Βουόξεν εἰς τὴν λίμνην Λαντόγκα, ἐκεῖθεν δὲ τὸ ὅλον σύστημα συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης, ἐν τῷ ὅρμῳ Βιμποργκ, διὰ διώρυγος μήκους 59 χιλ. καὶ πλάτους 12 μ., μετὰ 28 ὑδροφρακτῶν, κατασκευασθείσης ἀπὸ τοῦ 1845—1856. Θ. Κ.

Σαΐμαν (Schömann), *Γεώργιος-Φρειδερῖκος*, Γερμανὸς φιλόλογος (1793—1879). Ἔγραψεν: «Ἡ ἀττικὴ δίκη» (1824, νέα ἔκδ. 1883—1887, τόμ. 2), «Ἑλληνικαὶ ἀρχαιότητες» (1855—1859 τόμ. 2, νεωτ. ἔκδ. 1897—1902) καὶ ἐξέδωκε μεταφράσεις τοῦ Ἰσαίου, τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Γ. Ι. Β.

σαΐμιρι (τὸ) (Saimiri) *[Ζωολ.]*. Γένος πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυρρίνων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κηβιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους κήβους, ἰδιαιτέρως τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι τὸ *σαΐμιρι τὸ χρυσότριχον* (Saimiri chrysothrichum), ὅπερ ἔχει κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, μὲ ὦτα εὐρέα καὶ μικρά, πρόσωπον ἀπεστρογγυλωμένον, ῥῖνα πλατυτάτην, ῥύγχος βραχύ, σῶμα ἐπίμηκες καὶ ἀρκούντως εὔρωστον, πόδας ἰσχυροὺς καὶ μετρίως ὑψηλοὺς καὶ οὐρὰν κυλινδρικὴν καὶ μακροτάτην. Τὸ μῆκος τοῦ σώματος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 30 ἑκατοστόμετρα, καλύπτεται δὲ ὑπὸ λεπτῶν μεταξοειδῶν τριχῶν, ἐλαιοπρασίνων κατὰ τὴν ῥάχιν, λευκοκιτρίνων κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ χρυσοκιτρίνων κατὰ

Digitized by Google

τὰ ὑπόλοιπα μέρη τοῦ σώματος. Ἐνδιαιτᾶται κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας εἰς τὰ μεγάλα δάση τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Γουϊνέας. Δ. Ν. Π.

Σαῖμις (Saemisch), *Ἔντβιν - Θεόδωρος*. Αὐστριακὸς ὀφθαλμολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1833. Τῷ 1873 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Βόννῃ. Συνέγραψεν ἑπτάτομον γενικὴν «Ὀφθαλμολογικὴν θεραπευτικὴν» (ἐν Λειψίᾳ 1874, β' ἔκδ. εἰς 14 τόμ. 1898), ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Alfred Graefe, «Κλινικαὶ παρατηρήσεις ἐκ τοῦ ὀφθαλμολογικοῦ θεραπευτηρίου Βισβάδεν» (1861), «Συμβολὴ εἰς τὴν φυσιολογικὴν καὶ παθολογικὴν ἀνατομικὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ» (1862), «Περὶ ἑρπητικοῦ ἕλκους τοῦ κερατοειδοῦς» (1876). Τὸ ἐν λόγῳ ἕλκος ὀνομάζεται *ἕλκος τοῦ Σαῖμις*, συνοδεύεται δὲ συχνάκις ὑπὸ πύου. Ο. Ρ.

Σαίμμερινγκ (Soemmering), *Σαμουὴλ - Θωμᾶς*. Γερμανὸς ἀνατόμος καὶ φυσιολόγος (1755—1836). Τῷ 1784 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Μαγεντίᾳ, ἔνθα συνέγραψε τὸ κλασσικόν του ἔργον «De corporis humani fabrica». Τῷ 1803 ἐκλήθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἁϊδελβέργης. Ἀνεκαίνισε τὴν ἀνατομικὴν διὰ τῆς φυσιολογίας καὶ ἔδειξε διὰ τοῦ ἔργου του «Φυσικαὶ διαφοραὶ τῶν Μαύρων ἀπὸ τῶν Εὐρωπαίων» (1785) ὅτι αἱ μορφολογικαὶ διατάξεις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος διαφέρουσι κατὰ φυλάς. Εἰργάσθη πρὸς καθορισμὸν τῶν ἀκριβῶν βάσεων τῆς ἀνατομοπαθολογίας καὶ ἰδίως τῆς τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων. Εἰς ἔργον του δημοσιευθὲν ἐν Φραγκφούρτῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Tabulae baseos encephali» (1811) ἀναπαρέστησεν εἰς τελειοτάτους πίνακας τὰς κυρίας διαφοράς, αἵτινες ὑφίστανται μεταξὺ τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων. Ἔγραψεν ἐπίσης: «Περὶ διασταυρώσεως τῶν ὀπτικῶν νεύρων» (1786), «Περὶ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου μυελοῦ» (1788), «Περὶ τοῦ ὀργάνου τῆς ψυχῆς», ἣν ἐτοποθέτει εἰς τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, κ. ἄ. Εἰς τὸ ἀνατομικὸν μουσεῖον τοῦ Cassel συνέλεξε λίαν ἐνδιαφερούσας παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀκεφάλων καὶ πολυκεφάλων τεράτων. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον ἔργον, ὅπερ τὸν ἐδόξασε καὶ ἤνοιξε τὴν ὁδὸν πρὸς πάσας τὰ μεγάλας ἐρεύνας ἐν τῇ ἐμβρυολογίᾳ, ὑπῆρξε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Icones embryorum humanorum». Ο. Ρ.

Σαιμόκιν (Shamokin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Πενσυλβανίας. Κάτ. 21.551. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, σιδηροχυτήρια καὶ μηχανοποιεῖα. Θ. Κ.

Σάϊμον (Simon), *σὲρ Τζὼν Ἄλλσερουκ* —. Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ νομικός, γεννηθεὶς τῷ 1873. Δικηγόρος ἀπὸ τοῦ 1899, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν τῷ 1906, ἐκλεγεὶς ὡς φιλελεύθερος βουλευτὴς τῆς περιφερείας Οὐώλθαμστάου. Τῷ 1913 μετέσχε τῆς κυβερνήσεως ὡς ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου, βραδύτερον δ' ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, παραιτηθεὶς τῷ 1916 κατόπιν διαφωνίας του ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας, καθ' ἧς ἦτο κεκηρυγμένος. Μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων, ὁ Σάϊμον ἠκολούθησε τὸν Ἀσκουίθ. Ἀποτυχὼν κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1918, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν μετὰ τέσσαρα ἔτη. Τῷ 1928 διωρίσθη πρόεδρος τῆς ἀποσταλείσης εἰς Ἰνδίας ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἀτελειῶν τοῦ ἰνδικοῦ συντάγματος τοῦ 1919. Μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὑπὸ τὸν Μακδόναλδ κυβερνήσεως τοῦ ἐθνικοῦ συνασπισμοῦ, ὁ Σάϊμον ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Γ. Ι. Β.

Σαϊμονστάουν (Simon's tawn) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, ἐν τῷ ὅρμῳ Σάϊμον καὶ ἐγγὺς τῆς πόλεως Κάπσταντ. Εἶναι βρεττανικὸς πολεμικὸς λιμήν. Κάτ. 5 409, ἐξ ὧν 2.660 λευκοί. Ἔχει ναύσταθμον, ναυπηγεῖον καὶ νοσοκομεῖα στρατιωτικὰ καὶ ναυτικά. Θ. Κ.

Σαιμπαΐν (Sabine) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Πηγάζει ἐκ τοῦ ΒΑ. τμήματος τῆς πολιτείας τοῦ Τεξὰς καὶ μὲ κατεύθυνσιν κατ' ἀρχὰς πρὸς ΝΑ. καὶ κατόπιν πρὸς Ν. σχηματίζει τὰ σύνορα μεταξὺ τῶν πολιτειῶν Τεξὰς καὶ Λουϊζιάνας. Διὰ μέσου τῆς ὁμωνύμου λίμνης καὶ διώρυγος χύνεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ, μετὰ ροῦν 800 χλμ. Εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκ τῆς μακρᾶς συνοριακῆς διαφορᾶς μεταξὺ Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ Ἱσπανίας. —2) Λίμνη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, μεταξὺ τῶν πολιτειῶν Τεξὰς καὶ Λουϊζιάνας. Κεῖται ὀλίγον ἄνωθι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Σαιμπαΐν καὶ συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ τῆς διώρυγος Σαιμπαΐν πάς. Ἔχει μῆκος 29 χλμ. καὶ πλάτος 15 χλμ. —3) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Τεξάς. Κεῖται ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Σαιμπαΐν, καὶ εἶναι σημαντικὸς λιμὴν ἐξαγωγῆς πετρελαίων. Κάτ. 12.900. Μ. Δ. Β.

σάϊμπας (ὁ) *[Γεωγρ.]*. Διάδρομος μεταξὺ δύο *σαγιῶν* (βλ. λ. *σάϊ*).

Σάϊμπε (Scheibe), *Ἰωάννης-Ἀδόλφος*. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Λειψίᾳ τῷ 1708 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κοπεγχάγῃ τῷ 1776. Υἱὸς διακεκριμένου κατασκευαστοῦ ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων, ἐγένετο ταχέως γνωστὸς ὡς κλαβικυμβαλιστής, ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης. Ἐν Ἀμβούργῳ ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Μουσικοκριτικὸς» (Der Kritische Musikus»), δι' οὗ ἤσκησε πολεμικὴν κατὰ τοῦ Μπάχ. Ἔγραψεν ὑπὲρ τὰ 200 θρησκευτικὰ ἔργα, 150 κοντσέρτα διὰ πλαγίαυλον, 30 διὰ βιολίον, 70 συμφωνίας, μουσικὴν δωματίου, τὰ ὀρατόρια «Ἀνάστασις» καὶ «Ἀνάληψις», τὸ δανικὸν μελόδραμα «Thusnelda» κ. ἄ. Μουσικο ἱστορικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι: «Abhandlung vom Ursprung und Alter der Musik, insonderheit der Vokalmusik» (1754), «Beantwortung der unparteischen Anmerkungen» κλπ. Γ. Σ.

Σαίμπερλε (Schäberle), *Ἰωάννης - Μαρτῖνος*. Γερμανὸς ἀστρονόμος (1853—1924). Ἰδιοκτήτης ἰδίου ἀστεροσκοπείου ἐν Ἄνν Ἄρμπορ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἀνεκάλυψε πολλοὺς κομήτας, μεταξὺ ὁποίων καὶ τὸν συνοδὸν τοῦ Πρόκυνος (1896). Ἐπίσης κατέγινεν εἰς μελέτας κοσμογονικῶν προβλημάτων. Γ. Ι. Β.

Σάϊμπλερ (Scheibler), *Ἰωάννης-Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς ἐργοστασιάρχης. ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς μὲ τὴν ἀκουστικὴν καὶ ἐπινοήσας τὸ σύγχρονον σύστημα τοῦ χορδίσματος τῶν μουσικῶν ὀργάνων (1777—1837). Ἡ πρώτη ἐργασία του ἦτο ἡ κατασκευὴ νέας λαβῆς τῆς κιθάρας, φερούσης ἀκριβεῖς διαιρέσεις διὰ τὴν συγκεκραμένην κλίμακα· βραδύτερον δ' ἐπενόησεν ὄργανον διὰ τὸ ἀκριβὲς χόρδισμα, ἀποτελούμενον ἐκ 56 διαπασῶν (τονοδοτῶν), ἀπὸ τοῦ λα² μέχρι τοῦ λα³, τὰ ὁποῖα δονούμενα ἀνὰ δύο παράγουσι δύο κτύπους κατὰ δευτερόλεπτον. Διὰ τοῦ συστήματός του, ἀποκληθέντος Tonmesser (=φωνόμετρον, ἠχόμετρον) ὁ Σάϊμπλερ καθώρισεν ὅτι ἡ ὀξύτης τοῦ κενοῦ λα τοῦ βιολίου ἀντιστοιχεῖ πρὸς 439 καὶ ¹/₃ παλμοὺς κατὰ δευτερόλεπτον, ἐκεῖθεν δὲ ὁρμώμενος καθώρισε καὶ τὰς ὑπολοίπους ἀριθμητικὰς σχέσεις τῶν ὑπολοίπων φθόγγων τῆς ὀγδόης διὰ τὴν συγκεκραμένην κλίμακα. Αἱ ἐπὶ μέρους πραγματεῖαι τοῦ Σάϊμπλερ συνηνώθησαν τῷ 1838 ὑπὸ τὸν τίτλον «Schriften über musikalischen und physikalische Tonmessung e.t.c.». Γ. Σ.

Σάϊμπνερ (Scheibner), *Φρὶτς-Ὄθων*. Ἐγεννήθη τῷ 1877 πλησίον τῆς Λειψίας, διετέλεσε καθηγητὴς εἰς διάφορα σχολεῖα καὶ ἀπὸ τοῦ 1923 εἶναι ἐπίτιμος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἰένης. Ἐδημοσίευσε: «Περὶ τῆς ἰδέας καὶ τῆς διοργανώσεως τοῦ σχολείου ἐργασίας», τοῦ ὁποίου εἶναι θερμὸς ὑποστηρικτὴς καὶ διὰ διαλέξεων καὶ διὰ πλείστων δημοσιεύσεων εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον «Σχολεῖον ἐργασίας» Π. Α. Β.

Σάϊν (Schein), *Ἰωάννης-Ἔρμαν*. Διάσημος Γερμανὸς ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης (1586—1630). Ἀνήκει εἰς τὴν πλειάδα τῶν διακεκριμένων Σαξώνων συνθετῶν (Σύτς, Σάϊτ κλπ.), οἵτινες θεωροῦνται ὡς πρόδρομοι τοῦ Ι. Σ. Μπάχ. Ὁ Σάϊν ὑπῆρξε γονιμώτατος, γράψας τὰς ἑξῆς σειρὰς ἔργων: «Venus-Kräntzlein oder neue weltliche Lieder zu 5 Stimmen» (1609), «Cymbalum Sionium sive cantiones sacrae 5—12 voc.» (1615), «Banchetto musicale newer anmutiger Padoanen, Gagliarden» (1617) «Das Tedeum mit 14 Stimmen» (1618), «Balletto pastorale 3 voc.» (1620), «Musica divina 8—24» (1620), «Musica boscareccia, Waldliederlein....» (1621), «Fontana d' Israel», «Diletti pastorali» (5 voc. 1625), καὶ πολλὰ ἔτι γερμανικὰ καὶ λατινικὰ ᾄσματα. Πλήρη ἔκδοσιν τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Σάϊν ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ 1902 ὁ οἶκος Μπράϊτκοπφ καὶ Χαῖρτελ τῆς Λειψίας. Γ. Σ.

Σαὶν (Saint) *[Γεωγρ.]*. Λέξις γαλλικὴ σημαίνουσα «ἅγιος» καὶ προτιθεμένη πολλῶν γεωγραφικῶν κυρίως ὀνομάτων.

Σαὶν (Schoen), ***Γουλιέλμος***, *βαρῶνος* —. Γερμανὸς διπλωμάτης, γεννηθεὶς τῷ 1851. Διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Κοπεγχάγῃ, ἐν Πετρουπόλει καὶ Παρισίοις καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἔγραψε: «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν νεωτάτων χρόνων» (1921). Θ. Κ.

Σαίναϊχ (Shoenaich), ***Παῦλος***, *βαρῶνος* —. Γερμανὸς εἰρηνόφιλος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς ἐν τῷ ναυτικῷ καὶ βραδύτερον ἐν τῷ στρατῷ τῆς ξηρᾶς, ἀποστρατευθεὶς τῷ 1920 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ. Προσχωρήσας εἰς τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, ἐγένετο ἀπόστολος τοῦ φιλειρηνισμοῦ· ἀλλὰ τῷ 1928, διαφωνήσας μετὰ τῶν ὁμοφρόνων του, ἐγκατέλιπε τὸ δημοκρατικὸν κόμμα. Ἔγραψεν: «Ἀφοπλισμὸς τῶν κεφαλῶν» (1922), «Ἐκ τοῦ χάους εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν» (1923), «Ἀπὸ τὸν παρελθόντα εἰς τὸν προσεχῆ πόλεμον» (1924), «Τὸ μέτωπον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ τελευταίου ἔτους τοῦ πολέμου» (1924), «Ὁ πόλεμος κατὰ τὸ ἔτος 1930» (1925), «Ἡ Δαμασκός μου» (1925), «Ζωνταναὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν σοβιετικὴν Ρωσίαν» (1925), «Παλαιστίνη» (1926), «Τὸ μαστίγιον τοῦ Αὐγούστου Σμίθ», μυθιστόρημα (1927). Θ. Κ.

—**Σαίναϊχ-*Κάρολατ*** (Schönaich-Carolath), *Αἰμίλιος, πρίγκιψ φὸν* —. Γερμανὸς λογοτέχνης (1852—1908). Ἔγραψε: «Τραγούδια στὴ χαμένη» (1878), «Ποιήματα» (1883), «Ποιήσεις» (1903), «Ἱστορίαι» (1884), «Ἀστικὸς θάνατος» (1894). Γ. Ι. Β.

Σαίναου (Schönau), ***Ἐλισάβετ***. Γερμανὶς προφῆτις τῆς αἱρέσεως τῶν *ἀποκαλυπτικῶν*. Ἀπέθανε τῷ 1165. Γ. Ι. Β.

Σαὶν Βαλλιὲ (Saint Vallièr), ***Κάρολος-Ραϋμόνδος***, *κόμις* —. Γάλλος διπλωμάτης καὶ πολιτικὸς (1833—1886). Πρεσβευτὴς ἐν Στουτγάρτῃ τῷ 1870, ἀπέτρεψε τὴν κυβέρνησίν του ἀπὸ τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Πρωσσίας. Κατόπιν, τῷ 1871—1873, ὡς ἐπίτροπος παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς διεπραγματεύθη τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους. Διετέλεσεν εἶτα πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ (1877) καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ βερολίνιον συνέδριον. Θ. Κ.

Σαὶν Βενσὰν (Saint-Vincent), *πατὴρ Γρηγόριος τοῦ* — (le Père Grégoire de —). Ἰησουΐτης μαθηματικὸς φλαμανδικῆς καταγωγῆς (1584—1667). Ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς του ἐργασίαις ἠσχολήθη πάντοτε μὲ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου. Ἂν καὶ δὲν ἐπέτυχε τὴν λύσιν αὐτοῦ, ἐν τούτοις ἡ προσπάθειά του αὕτη ἐν τῇ γεωμετρίᾳ ἐγένετο αἰτία νὰ εὕρῃ πλῆθος ἀξιολόγων προτάσεων. Τὸ βιβλίον του «Opus geometricum quadratura circuli et sectionum coni» (Ἀμβέρσα, 1647) περιέχει πλῆθος ἐνδιαφερουσῶν καὶ ἀκριβῶν προτάσεων περὶ τοῦ κύκλου τῶν κωνικῶν τομῶν, τοῦ τετραγωνισμοῦ τῆς παραβολῆς καὶ τοῦ ὄγκου στερεῶν τινων. Ἡ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου τούτου ἐπροξένησε μέγαν θόρυβον εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, ἕνεκα τῆς ἐξαγγελθείσης λύσεως τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου. Μεγάλοι ἐπιστήμονες, ὡς οἱ Huyghens καὶ Λεϊβνίτιος, ἀντετάχθησαν κατ' αὐτοῦ, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παύσωσι νὰ ἐκτιμῶσι τὴν μαθηματικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα. Ὁ πατὴρ Γρηγόριος τοῦ Βενσὰν διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Πράγᾳ, ὅτε ἡ πόλις αὕτη ἡλώθη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν· ὁ πρὸς τὴν θρησκείαν ζῆλός του τὸν ἔφερεν εἰς τὸ στρατόπεδον μεταξὺ τῶν μαχητῶν, τοὺς ὁποίους ἐνεθάρρυνεν. Ἐπληγώθη ὅμως βαρέως καὶ ἐπὶ πλέον ἀπώλεσεν ὅλα τὰ χειρόγραφά του κατὰ τὴν λεηλασίαν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν νικητῶν, τὰ ὁποῖα ἐνέκλειον τοὺς κόπους πεντηκονταετοῦς μελέτης. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Theses de cometis», «Theoremata mathematica scientiae staticae», «Opus geometricum ad mesotabium per rationum proportionalitatumque novas proprietates». Τὸ ὄνομά του φέρει καμπύλη τις λεγομένη *παραβολὴ Σαὶν Βενσάν*. Αὕτη εἶναι ἀλγεβρικὴ καμπύλη τετάρτου βαθμοῦ ἔχουσα ἐξίσωσιν:

$$(x^2-by)^2=a^2(x^2-y^2).$$

Ἡ καμπύλη αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη—δύο βρόχους—ἑνούμενα εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν συντεταγμένων, ἥτις εἶναι διπλοῦν σημεῖον τῆς γραμμῆς. Ὁ ἄξων τῶν y εἶναι ἄξων συμμετρίας τῆς καμπύλης, ὁ δὲ ἄξων τῶν x τέμνει ταύτην εἰς τρία σημεῖα: τὴν ἀρχὴν τῶν συντεταγμένων καὶ τὰ σημεῖα $x=\pm a$. Ν. Γ.

Σαὶν-Βικτὸρ (Sain-Victor), ***Παῦλος***, *κόμις* —. Γάλλος κριτικὸς καὶ φιλόλογος (1827—1881). Ἐσπούδασεν ἐν Ρώμῃ καὶ τῷ 1848 ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ Λαμαρτίνου. Ἀποκτήσας φήμην διὰ τὰς θεατρικὰς κρίσεις του, ἀντικατέστησε τὸν Θεόφιλον Γκωτιὲ εἰς τὸν «Τύπον» τοῦ Ζιραρντὲν καὶ εἶτα εἰς τὸν «Παγκόσμιον Μηνύτορα». Τῷ 1870 διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἔγραψεν: «Ἄνθρωπος καὶ Θεός», «Αἱ γυναῖκες τοῦ Γκαῖτε», «Οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἡμίθεοι ἐν τῇ ζωγραφικῇ» κ. ἄ. Θ. Β.

Σαὶν-Γκὰλλ (Saint-Gall) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Γάλλος*.

Σαΐνγκερ (Saenger), ***Μάξ***. Γερμανὸς γυναικολόγος-μαιευτήρ, γεννηθεὶς τῷ 1853. Τῷ 1899 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας ἐν Πράγᾳ. Ἵδρυσε πρότυπον γυναικολογικὴν κλινικὴν μετὰ δύο ἐργαστηρίων (1890), ὡς καὶ πολυκλινικὴν (1883) μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδός της. Προήγαγε σημαντικῶς τὴν τεχνικὴν τῆς καισαρικῆς τομῆς, δημοσιεύσας πλείστας διατριβὰς πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κρανιοτομιῶν καὶ ἐμβρυοτομιῶν, καὶ διάσωσιν τοῦ ἐμβρύου. Προέβη εἰς σοβαρωτάτας γυναικολογικὰς κοιλιακὰς ἐγχειρήσεις, ὡς δυσχερεῖς ἀφαιρέσεις διαπεπυημένων ἐξαρτηματιτίδων, ὁλικῶν κολπικῶν ὑστερεκτομῶν κλπ. Ἐδημοσίευσε περὶ τὰς 132 ἐργασίας, σχετικὰς μὲ τὴν καισαρικὴν τομήν, τοὺς ὄγκους, τὰ χοριοεπιθηλιώματα, τὰς πλαστικὰς ἐγχειρήσεις, τὰς σαλπιγγικὰς κυήσεις, τὸν καρκίνον τῆς μήτρας, τὰς ἐγχειρήσεις τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων, τὴν ἀσηψίαν κλπ. καὶ ἐξέδωκε μετὰ τοῦ φὸν Χέρφφ τὴν «Γυναικολογικὴν καὶ μαιευτικὴν ἐγκυκλοπαιδείαν». Α. Ρ.

Digitized by Google

Σαὶν-Γκομπαὶν (Saint-Gobain) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Αἴν, εἰς ἀπόστασιν 21 χλμ. ἀπὸ τοῦ Λάν. Κάτ. 2 270. Ἔχει σημαντικὸν ἐργοστάσιον ὑέλου, χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1685. Μ. Δ. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου καὶ τοῦ δάσους *Σαὶν-Γκομπαὶν* διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον 1914—1918, καθόσον τὸ ὀροπέδιον ἐπικρατεῖ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Οὐάζ καὶ Αἴν περιοχῆς. Ἀμφότερα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τὸν Σεπτέμβριον 1914, καὶ ἀμέσως ὠργανώθησαν ἰσχυρότατα, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους 1916 ἀπετέλεσαν μέρος τῆς γερμανικῆς «Γραμμῆς Χίντενμπουργ». Ὑπὸ τῶν Συμμάχων κατελήφθησαν μετὰ τὴν διάσπασιν τῆς γραμμῆς ταύτης, τὸν Ὀκτώβριον 1918. Ν. Θ. Κ.

Σαὶν-Γκὸν (Saint-Gond) *[Γεωγρ.]*. Ἕλη τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μάρνη, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μάρνη καὶ Σηκουάνα, παρὰ τὰς πηγὰς τῶν ποταμίων Μορὲν (Μικροῦ καὶ Μεγάλου), παραποτάμων τοῦ Μάρνη. Ἐκτείνονται ἐπὶ πεδιάδος μήκους 18 χλμ. καὶ ὠνομάσθησαν οὕτως ἐκ τοῦ ἀββαείου τῶν βενεδικτίνων, ὅπερ εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς λεγομένης *Σαὶν-Γκόν*, παρὰ τὴν δυτικὴν παρυφὴν τοῦ ἕλους. Μ. Δ. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Τὰ ἕλη *Σαὶν Γκὸν* κατέστησαν περιώνυμα, καθόσον ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῶν διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες: 1) Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Γαλλίας τοῦ 1814, ὅτε ὁ Μέγας Ναπολέων ἐχώρισεν εἰς δύο τὴν φάλαγγα τοῦ Μπλύχερ, ἀπωθήσας τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Πρώσσων πρὸς τὰ ἕλη (βλ. λ. *Ναπολεόντειοι πόλεμοι*). 2) Κατὰ τὴν 1ην μάχην τοῦ *Μάρνη*, τὸν Σεπτέμβριον 1914, ὅτε ἡ 9η γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Φὸς ἀπώθησε τοὺς Γερμανοὺς ἐντὸς τῶν ἑλῶν. Ν. Θ. Κ.

Σαῖνε (Schöne), ***Ἀλφρέδος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1836—1918). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ, Ἐρλάγγῃ, Καινιξβέργῃ καὶ ἐξέδωκε τὸ «Χρονικὸν» τοῦ Εὐσεβίου, τὸ Α' καὶ Β' βιβλίον τοῦ Θουκυδίδου, τὴν «Ἀλληλογραφίαν τοῦ Λέσιγγ καὶ τῆς συζύγου του» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σαῖνε** (Schöne), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1840—1922). Ὡς μέλος τῶν γερμανικῶν ἀρχαιολογικῶν σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Ρώμης, διέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ, ἔνθα ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἀνασκαφάς, ἐμελέτησεν ἐπισταμένως τὰς ἀρχαιότητας ἐπὶ τόπου καὶ συνέγραψε πλείστας μελέτας καὶ ἔργα. Συνεπείᾳ τῆς πολυτίμου ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας του διωρίσθη πρῶτον καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, εἶτα δὲ σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐν Βερολίνῳ καὶ γενικὸς διευθυντὴς τῶν βασιλικῶν μουσείων τοῦ γερμανικοῦ κράτους, τὰ ὁποῖα πολλαχῶς ἐβελτίωσεν. Ἔγραψε: «Die antiken Bildwerke des Eateranensischen Museums besschrieben» (1867) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Benndorf Otto, «Griechische Reliefs ans athenischen Sammlungen» (L ipzig 1872, κείμενον καὶ πίνακες), «Le antichità del Museo Bocchi di Adria» (1878), «Quaestionorum Pompeianarum specimen», «Philonis mechanicae, syntaxis, libri quartus et quintus (1893), «Ein antikes Marmorrelief der königlichen Museen zu Berlin». Β. Δ. Θ.

Σαινὲ (Chaignet), ***Ἄνσελμος***. Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1819 — 1931). Διωρίσθη καθηγητὴς εἰς διάφορα σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως, τῷ δὲ 1863 καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ Poitiers. Τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα τοῦ Σαινέ, τῶν ὁποίων τινὰ ἐβραβεύθησαν παρὰ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, εἶναι καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα, φιλοσοφικά, γραμματολογικά, κριτικὰ κλπ. Ἐκ τούτων ἀναγράφομεν τὰ ἑξῆς: «Les principes de la science du Beau» (Paris 1860) «De la psychologie de Platon» (Paris 1863), «Vie de Socrate» (Paris 1866), «La vie et les écrits de Platon» (Paris 1871), «Pythagore et le philosophie pythagorienne» (Paris 1873), «Essai sur la psychologie d' Aristote» (Paris 1884), «Histoire de la psychologie des Grecs» (Paris 1887), «Des principes de la critique» (1865), «La tragédie grecque» (1877), «La rhétorique et son histoire» (1888) κλπ. Εἰς τὴν Γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς ἀναφέρεται τὸ ἔργον του: «Théorie de la déclinaison des noms en grec et en latin» (Paris 1875), εἰς δὲ τὴν γενικὴν γλωσσικὴν τὸ ἔργον του: «La philosophie de la science du langage». Γ. Π. Α.

Σαίνεμπεκ (Schoenebeck) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξωνίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χάλλε-Μαγδεμβοῦργον. Κάτ. 21.353 (1925). Ἔχει ἁλυκὰς καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν, ποδηλάτων, ἀτμολεβήτων, χρωμάτων, ψηκτρῶν, ἐλαστικοῦ. Θ. Κ.

Σαίνεμπεργκ (Schöneberg) *[Γεωγρ.]*. Πρώην πόλις καὶ νῦν προάστειον τοῦ *Βερολίνου* (βλ. λ.).

Σάϊνερ, καὶ ***Ζάϊνερ*** (Seiner), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς ἐξερευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1874. Περιηγήθη καὶ ἐξηρεύνησε τὴν Ν. Ἀφρικὴν (1903—1912), καὶ ἐπὶ μακρὸν τὴν Ἀλβανίαν, ὅπου κατήρτισε περίφημον λαογραφικὴν καὶ στατιστικὴν ἀπογραφὴν τῶν κατοίκων. Ἔγραψεν: «Ἀποτελέσματα τῆς περιηγήσεως τῆς χώρας μεταξὺ τοῦ Ὀκαβάγκο καὶ τοῦ Σαμπέσι» (1909), «Ξηραὶ στέππαι τοῦ βορείου καὶ κεντρικοῦ Καλαχάρι» (1910), «Ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς ἐν Ἀλβανίᾳ» (1922). Θ. Κ.

— **Σάϊνερ** (Scheiner), ***Χριστόφορος***. Γερμανὸς μοναχός, ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν ἀστρονομίαν (1575—1650). Καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν τῷ 1595, ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Ingolstadt, τοῦ Gratz, τοῦ Fribourg καὶ τῆς Ρώμης. Κατέστη διάσημος ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἠμφεσβήτησε τὴν προτεραιότητα τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἡλιακῶν κηλίδων, ἣν διεξεδίκει ὁ Γαλιλαῖος. Ἀσχέτως πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἡ συμβολὴ τοῦ Σάϊνερ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἡλιακῶν κηλίδων εἶναι σημαντική. Προσδιώρισε τὴν διάρκειαν τῆς περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ περιστροφῆς τοῦ Ἡλίου εἰς 25—28 ἡμέρας. Φέρεται ὡς κατασκευάσας πρῶτος διόπτραν μετὰ συγκλίνοντος προσοφθαλμίου, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχήν, ἣν ὑπέδειξεν ὁ Κέπλερος. Κατεσκεύασεν ἐπίσης «ἡλιοσκόπιον», ὡς ἀπεκάλει τὸ ὄργανον, ὅπερ συνίστατο ἐκ διόπτρας μετὰ στηρίγματος ἐπιτρέποντος τὴν παρακολούθησιν τῶν ἄστρων κατὰ τὴν ἡμερησίαν κίνησιν αὐτῶν καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ἀνακάλυψιν ἀπέδιδεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν μοναχὸν Gruenberger (βλ. *παραλλακτικὸν βάθρον*).

Ὁ Σάϊνερ καταλέγεται μεταξὺ τῶν πρώτων σεληνογράφων, ὁ χάρτης ὅμως τῆς σελήνης, τὸν ὁποῖον κατήρτισεν ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων διὰ διόπτρας, παρουσιάζει πολλὰς ἀνακριβείας. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἄξια μνείας εἶναι τὰ ἑξῆς: «De controversiis et novitatibus mathematicis» (1614). Ἐν αὐτῷ καταφέρεται κατὰ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ Κοπερνίκου καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἀκίνητος, «Refractiones caelestes, sive solis elliptici phenomena» (1617), «Oculus sive fundamentum opticum» (1619) καὶ «Rosa ursina» (1626—1630). Σ. Π.

Σαῖνερ (Shöner), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς ἀστρολόγος καὶ γεωγράφος (1477—1547). Συμπληρώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἐρφούρτης καὶ γενόμενος κληρικός, ἐδημοσίευσε μαθηματικὰ καὶ γεωγραφικὰ συγγράμματα. Ἀκολούθως κατέλαβε τὴν ἕδραν τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Νυρεμβέργης, ὅπου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βερνάρδου Βάλτερ. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἄξια λόγου εἶναι ἡ τῷ 1515 ἐκδοθεῖσα γεωγραφία του, οἱ «Ἀστρονομικοὶ πίνακες», οἵτινες ἀποτελοῦν βελτιωμένην ἔκδοσιν τῶν «Ἀλφονσείων πινάκων» καὶ τὰ ἑξῆς: «De nuper sub Castiliae ac Portugaliae regibus insulis» (1523), «Globi stelligeri usus» (1551), «Opusculum geographicum ex diversorum ac cartis collectum» (1553) κλπ. Σ. Π.

Σαίνεφελντ (Schönefeld) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γερμανίας, ἀπὸ τοῦ 1915 ἑνωθὲν μετὰ τῆς Λειψίας, ἧς εἶναι προάστειον. Κατ. 14.000. Θ. Κ.

Σαὶν Ζὰκ (Saint Jaques), ***Βερτράνδος ντὲ —***. Γάλλος γελωτοποιός, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ἐπωνύμιον *Γκιγιὸ-Γκοργιοὺ* (βλ. λ.).

Σαὶν-Ζὰν (Sain-Jean), ***Ροζὲ ντὲ —***. Εἷς τῶν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαιζῶνος κατελθόντων Γάλλων ἀξιωματικῶν (1828—1832). Παρέσχε πολλὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς Πελοποννήσου, ὅτε ἐλυμαίνετο αὐτὴν ἡ πολυαρχία. Ἰδίως ἐπετέλεσεν ἔργα συγκοινωνίας καὶ ἐξυγιάνσεως, ἰδίως ἐν Πυλίᾳ καὶ παρὰ τὰ ἑλώδη μέρη τοῦ Ναυαρίνου. Τ. Ε. Ε.

Σαὶν - Ζὰν - ντ' Ἂκρ (Saine - Jean d' Acre) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης (βλ. λ. *Ἄκκα*).

Σαὶν-Ζελαὶ (Sain-Gelais), ***Μελλὲν ντὲ —***. Γάλλος ποιητὴς (1487—1558). Ἔγραψεν ἐρωτικὰ ποιήματα, μιμηθεὶς τὴν μορφὴν τῶν ἰταλικῶν σοννέττων. Τὰ «Ἔργα» του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Μελανσμαὶν τῷ 1873. Γ. Ι. Β.

Σαὶν - Ζενοὰ (Saint - Genois de Mottes), ***Ἰούλιος, βαρῶνος ντὲ —***. Βέλγος ἱστορικὸς (1813—1867). Διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γάνδης καὶ συνέγραψεν: «Ἱστορία τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος», «Ἱστορία τῶν ὁμολογητῶν τοῦ Βελγίου», «Αὐλὴ τοῦ δουκὸς Ἰωάννου τοῦ Δ'» καὶ πλείστας ἱστορικὰς πραγματείας. Θ. Β.

Σαὶν-Ζερβαὶ-λὲ-Μπαὶν (Saint - Gervais - les Bains) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἄνω Σαβοΐας. Κάτ. 2.170. Κεῖται ἐπὶ διακλαδώσεως τοῦ Λευκοῦ ὄρους εἰς ὕψος 633 μ., παρ' αὐτὴν δὲ ὑπάρχουν μεταλλεῖα μολύβδου, χαλκοῦ καὶ ἰάσπιος. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀννεσὺ-Σαμονὶ καὶ συνδέεται δι' ὀδοντωτοῦ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ παγῶνος Μπιοννασσαί. Ἔχει ἑπτὰ θερμὰς ἁλιπηγάς, αἵτινες παρέχουν ὕδωρ θερμοκρασίας 38—40°, οὗτινος κυριώτερα στοιχεῖα εἶναι χλωριοῦχα, θειικά, ὑδροθειοῦχα καὶ λιθιοῦχα ἅλατα. Τὰ ὕδατα ἐνδείκνυνται ἐπὶ ἐρεθιστικῶν δερματώσεων ρινοφαρυγγιτίδων, νευροπαθειῶν, νευρασθενείας, ἀρθριτισμοῦ τῶν νευρικῶν ἀτόμων κλπ. Μ.Δ Β.—Κ.Γ.Μ.

Σαὶν-Ζερμαὶν (Saint-Germain) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Γερμανός*).

Σαὶν - Ζερμαὶν (Saint - Germain), ***Κλαύδιος-Λουδοβῖκος, κόμις ντὲ —***. Γάλλος στρατηγὸς (1707—1778). Νεανίας εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἰησουΐτας, ἀλλὰ παραιτηθεὶς κατετάχθη εἰς τὸν στρατόν. Λαβὼν τὴν ἄδειαν ὅπως ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀνῆλθε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου, πολεμήσας κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Οὐγγαρίᾳ (1738). Βραδύτερον ἀνεκλήθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, καθόσον εἶχε διακριθῆ κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον. Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τοῦ ἐπετράπη νὰ ὑπηρετήσῃ τον βασιλέα τῆς Δανιμαρκίας μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατάρχου καὶ ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατοῦ της. Βραδύτερον ἐγκατεστάθη ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη εἰς τὴν Ἀλσατίαν εἰς πλήρη ἀφάνειαν. Δημοσιεύσας ὑπόμνημά τι περὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Τυργκό, ὅστις ἔπεισε τὸν Λουδοβῖκον ΙΣΓ' ν' ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Θ. Β.

— **Σαὶν-Ζερμαὶν** (Sait Germain), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος πολιτικὸς (1803 — 1879). Ἐγένετο δήμαρχος τοῦ Σαὶν - Σενιέ, τῷ δὲ 1849 ἐξελέγη πληρεξούσιος ἐν τῇ γαλλικῇ ἐθνοσυνελεύσει. Ἐξελέγη πολλάκις βουλευτής, παραιτηθεὶς δὲ τῆς πολιτικῆς μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἀνεφάνη καὶ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῷ 1871. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἐγκατάστασιν τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας, ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς. Θ. Β.

Σαὶν-Ζερὺ (Saint-Zery), ***Ἰωσὴφ ντὲ —***. Γάλλος συγγραφεὺς (1590 — 1674). Τῷ 1612 ἐπολέμησεν εἰς τὴν Τουρκίαν, προσληφθεὶς δ' εἶτα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δουκὸς Ἐπερνών, παρέμεινεν ἐπὶ μικρὸν παρ' αὐτῷ καὶ ἀφιέρωσε τὸν λοιπὸν βίον του εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν τίτλον «Πραγματεῖαι». Θ. Β.

Σαὶν-Ζὶλ (Saint - Gilles) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Γκάρ, εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ. Ν. τῆς Νίμ. Κάτ. 10.630. —2) Πόλις τοῦ Βελγίου (βλ. λ. *Ἅγιος Γίλλης*).

Σαὶν-Ζὸρζ (Saint-George), ***Ἰάκωβος, ἱππότης ντὲ —***. Γάλλος ἐγκυκλοπαιδιστὴς καὶ μουσικός, γεννηθεὶς ἐν Γουαδελούπῃ τῷ 1745 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1799. Νεανίας διεκρίνετο εἰς τὰς σωμασκίας, ἐγένετο δὲ ἄριστος ξιφομάχος καὶ ἀπαράμιλλος σκοπευτής, ἀλλὰ διὰ τῆς συντόνου μελέτης εἶχεν ἀποβῆ δεινὸς ἐγκυκλοπαιδιστής. Ἔγραψε πλείστας πραγματείας καὶ συνέθεσε πολλὰ μουσικὰ ἔργα. Θ. Β.

Σαὶν-Ζυνιὲν (Saint-Junien) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ὤτ-Βιὲν καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βιέν. Κάτ. 11.400. Ἔχει χαρτοποιεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα. Μ. Δ. Β.

Σαὶν-Ζὺστ (Saint-Just), ***Ἀντώνιος-Λέων-Λουδοβῖκος ντὲ —***. Γάλλος πολιτικὸς (1767—1794). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Σουασσὸν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, παρ' ὧν ἐνεπνεύσθη τὰς ἰδέας τῶν δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας εὗρεν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Συνεδέθη φιλικώτατα μετὰ τοῦ Ροβεσπιέρρου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγκατέλειψε μέχρι τοῦ θανάτου του.

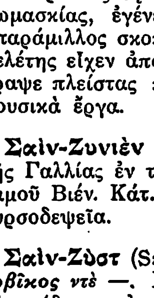

Σαὶν-Ζύστ.

Ἐκλεγεὶς εἰς ἡλικίαν εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, ἐπέδειξεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ σταδίου του ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῆς βασιλείας καὶ ἐψήφισε τὸν ἄμεσον θάνατον τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ', ἀνεμίχθη δὲ εἰς ὅλα τὰ τότε πολιτικὰ γεγονότα. Τὸ τρομοκρατικὸν σύστημα ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτοῦ ὡς τὸ μόνον μέσον πρὸς ἄμυναν τῆς Γαλλίας κατὰ τῆς συμμαχησάσης ἐναντίον της Εὐρώπης καὶ ἐπρότεινε τὴν ἀποστολὴν μελῶν τῆς συνελεύσεως πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν κατάλυσιν πάσης ἀντικοινοβουλευτικῆς διοικήσεως, τῷ δὲ 1793 ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Γιρονδίνων. Διορισθεὶς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοινῆς Σωτηρίας, ἀπῆλθεν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Ρήνου, ἔνθα ἐπώπτευε τὰς γενομένας ἐπιχειρήσεις καὶ ἐγκατέστησεν ἐκεῖ διαρκῆ τὴν λαιμητόμον, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς λεγομένης λαϊκῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους

Digitized by Google

συνεδέθη ἔτι μᾶλλον μετὰ τοῦ Ροβεσπιέρρου, τὸν ὁποῖον ὑπερέβη κατὰ πολὺ εἰς θάρρος καὶ τόλμην, ὤθησε δὲ τοῦτον εἰς τὰς θανατικὰς ἐκτελέσεις πλείστων πολιτικῶν ἀνδρῶν. Μεταβὰς τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1794 εἰς τὸ βόρειον μέτωπον, ἐξηνάγκασε τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ ὅπως συνάψουν τὰς μάχας τοῦ Σαρλερoὰ καὶ τοῦ Φλερύ, αἵτινες ἀπέβησαν νικηφόροι. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1794 ὁ Ροβεσπιέρρος, εὑρισκόμενος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διεξαγάγῃ τὸν ὑπέρτατον κατὰ τῶν ἀντιπάλων του ἀγῶνα, ἐκάλεσεν αὐτὸν πρὸς βοήθειάν του εἰς Παρισίους. Ὁ Σαὶν-Ζὺστ ἐκήρυξε τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδριάσεως τῆς συνελεύσεως τὴν 9 Θερμιδώρ, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καταβάλῃ τοὺς ἀντιπάλους διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ συνέλευσις ἔσχε τὸ θάρρος, ἐν μέσῳ τῶν τρομερῶν ἐκείνων σκηνῶν, νὰ προβῇ εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ Ροβεσπιέρρου καὶ τῶν ὀπαδῶν του. Ὁ Σαὶν-Ζὺστ συνεμερίσθη τὴν τύχην τῶν φίλων του καὶ ἀνῆλθε μετ' αὐτῶν ἀπαθῶς τὸ ἰκρίωμα. Ἡ μνήμη του προεκάλει ἀπέχθειαν εἰς τοὺς συγχρόνους του λόγῳ τοῦ κυνισμοῦ του. Ἠγάπα τὰς γυναῖκας καὶ τὸν κατηγοροῦσιν ὅτι ὡδήγησε τὴν ὡραίαν Σαίντ-Ἀμαράντ εἰς τὸ ἰκρίωμα, διότι ἀπέκρουσε τὸν ἔρωτά του. Ἡ πολιτικὴ ζωὴ τοῦ Σαὶν-Ζὺστ ὑπῆρξε βραχυτάτη, ἀλλὰ λίαν μακρὰ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἔγραψεν ἓν ποίημα εἰς εἴκοσιν ᾄσματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Organt» καὶ τῷ 1792 ἕτερον ἐπιγραφόμενον «Mes passetemps». Τὰ «Πολιτικὰ ἔργα» ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1833. θ. β.

Σαὶν-Ζὼρζ (Saint Georges), ***Ιεώργιος Γκιγιὲ ντὲ*** —. Γάλλος συγγραφεὺς (βλ. λ. *Γκιγιὲ* ντὲ Σαὶν Ζώρζ).

— **Σαὶν-Ζὼρζ** (Saint Georges), ***Δαυΐδ ντὲ*** —. Γάλλος φιλόλογος (βλ. λ. *Δαυΐδ* ντὲ Σαὶν Ζώρζ).

— **Σαὶν-Ζὼρζ** (Saint-Georges). ***Ἐρρῖκος-Βερνουὰ ντὲ*** —. Γάλλος συγγραφεὺς (1769—1875). Ἔγραψε κυρίως κείμενα διὰ μελοδράματα, ἐξ ὧν πολλὰ ἐμελοποιήθησαν ὑπὸ τῶν Ὠμπέρ, Ἀλεβὺ κτλ. Γ. Ι. Β.

— **Σαὶν-Ζὼρζ** (Saint-Georges) *ἱππότης ντὲ* —. Διάσημος βιολιστής, γεννηθεὶς ἐν Γουαδελούπῃ, ἐκ πατρὸς Γάλλου καὶ μητρὸς Μαύρης (1745—1799). Ἐξ ἴσου διάσημος ἦτο εἰς τὴν ξιφασκίαν, εἰς τὴν ἱππασίαν καὶ τὸν χορόν. Ὡς δεξιοτέχνης τοῦ βιολίου ἔδρεψε δάφνας ὅσον ὀλίγοι κατὰ τὴν ἐποχήν του, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἐγίνετο γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης δι' ἔργων τινῶν διὰ βιολίον, τῶν μελοδραμάτων «Ernestine, la Partie de chasse» «La fille garçon» κτλ. Ὁ Σαὶν-Ζὼρζ ὑπῆρξε μετὰ τοῦ Γκοσσὲ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῶν «Συναυλιῶν τῶν ἐρασιτεχνῶν». Περιπλακεὶς εἰς τὰς πολιτικὰς διαμάχας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος τῆς λαιμητόμου καὶ στερηθεὶς τῆς περιουσίας του διῆλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐν δυστυχίᾳ. Γ. Σ.

σαΐνης (ὁ)· δημώδης προσωνυμία τοῦ ἀετοῦ: «καλή σου μέρα, σταυραετέ—καλῶς τον τὸν σαΐνη».

σαινίτης (ὁ) (Schönit) */Ὀρυκτολ./*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸν *πικρομερίτην* (βλ. λ.).

Σαὶν-Καντὲν (Saint Quentin) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Κουΐντῖνος*).

— */Στρατ. Ἱστορ./* Παρὰ τὴν *Σαὶν-Καντὲν* διεξήχθησαν τρεῖς μάχαι, φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

Α') Κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους, ὁ ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας Φιλιππὲρ Ἐμμανουὴλ ἱσπανικὸς στρατὸς εἰσέβαλε τῷ 1557 εἰς Πικαρδίαν. Τμῆμα τοῦ στρατοῦ τούτου ἐπολιόρκησε τὴν Σαὶν Καντέν, ἔχουσαν ὡς φρουρὰν τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γκασπὰρ Κολιγνὺ γαλλικὸν στράτευμα, πρὸς διάσπασιν δὲ τῆς πολιορκίας διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες ἐκ μέρους τῶν Γάλλων, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος. Ἀπεστάλη τότε ἡ ὑπὸ τὸν στράταρχην Μονμορανσὺ γαλλικὴ στρατιά, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ νῶτα ἐναντίον τῶν πολιορκούντων τὴν Σαὶντ Καντὲν Ἱσπανῶν, ἀλλά, μετὰ αἱματηροτάτην μάχην, ἡττήθη κατὰ κράτος ἡ γαλλικὴ αὕτη στρατιά, μεθ' ὃ οἱ Ἱσπανοὶ κατώρθωσαν νὰ ἐκβιάσωσι τὴν ἀμυνομένην τὸν Σαὶν Καντὲν γαλλικὴν φρουρὰν καὶ νὰ καταλάβωσι τὴν πόλιν αὐτήν.

Β') Περὶ τὸ πέρας τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870—1871, ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φαιντὲρμπ (Faidherbe) γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Βορρᾶ (22ον καὶ 23ον σῶματα στρατοῦ) εὑρέθη τὴν 18ην Ἰανουαρίου 1871 πρὸ τῆς Σαὶν Καντέν, ἀλλ' εἰς πολὺ κρίσιμον θέσιν, καθόσον, θελήσασα νὰ ὑποστηρίξῃ συγχρονισμένην ἔξοδον ἐκ Παρισίων, ἀλλὰ μὴ οὖσα εἰς θέσιν νὰ ἐλιχθῇ, προκατελήφθη ὑπὸ τοῦ 8ου γερμανικοῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Γκαῖμπεν, χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὰ φρούρια τοῦ Βορρᾶ, καὶ τότε ἠναγκάσθη ν' ἀποδεχθῇ ἀγῶνα φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα μάχη τῆς Σαὶν Καντὲν τῆς 19ης Ἰανουαρίου 1871. Οἱ Γάλλοι (30.000 πεζοί, 80 πυροβόλα, ἀλλ' ἄνευ ἱππικοῦ) **ἐτάχθησαν ἡμικυκλικῶς περὶ τὴν πόλιν, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ προκαλύπτωσι** τὰς πρὸς Καμπραὶ γραμμὰς ὑποχωρήσεώς των, ἀλλὰ μὲ τὰ σώματα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ ποταμοῦ Σόμ. Τὴν χαραυγὴν τῆς 19ης Ἰανουαρίου προὐχώρησαν οἱ Γερμανοὶ (35.000 πεζοί, 4.000 ἱππεῖς, 160 πυροβόλα) διὰ δύο φαλάγγων μετὰ τρίτης ἀποτελούσης τὴν ἐφεδρείαν καὶ ἐπεζήτησαν νὰ ἐπιτεθῶσι καθ' ὅλου τοῦ γαλλικοῦ μετώπου καὶ συγχρόνως κατὰ τῶν πλευρῶν. Λόγῳ τῆς ἀνεπαρκοῦς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τῶν Γερμανῶν πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον μετώπου τοσαύτης ἐκτάσεως, διεξήχθησαν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τοπικοὶ ἀγῶνες, αἱματηροὶ μὲν ἀλλ' ἄσκοποι, εἰς τρόπον ὥστε αἱ γραμμαὶ ὑποχωρήσεως τῶν Γάλλων οὐδόλως ἠπειλήθησαν. Περὶ τὴν 17ην ὥραν ὑπεχώρησαν οἱ Γάλλοι πρὸς Καμπραί, χωρὶς νὰ καταδιωχθῶσι τὸ παράπαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

Γ') Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεξήχθησαν τρεῖς ἀγῶνες περὶ τὴν Σαὶν Καντέν: τὴν 29ην Αὐγούστου 1914, μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γάλλων ἐκ τῆς *Γκίζ* (βλ. λ.)· τὸν Ἀπρίλιον 1917, κατὰ τὴν 3ην μάχην τῆς *Ἀρτουὰ* (βλ. λ.), ὁπότε ἡ Σαὶν Καντὲν εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς γερμανικῆς γραμμῆς Χίντενμπουργ, καθ' ἧς ἐπετέθησαν ἀνεπιτυχῶς οἱ Ἄγγλοι· τὸ τέλος Σεπτεμβρίου—ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1918, κατὰ τὴν μάχην τῆς *Καμπρεζὶ* (βλ. λ.), καθ' ἣν διερρήχθη ἡ γερμανικὴ γραμμὴ Χίντενμπουργ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

— **Σαὶν-Καντὲν** (Sain-Quentin) */Γεωγρ./*. Διῶρυξ τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Αἶν, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σκάλδιος καὶ Σηκουάνα. Δι' αὐτοῦ διεξάγεται ἔντονος συγκοινωνία, χρησιμοποιεῖται δὲ κυρίως εἰς τὴν μεταφορὰν γαιανθράκων καὶ οἰκοδομησίμων ὑλῶν. Μ. Δ. Β.

Σαὶν-Κλαὶρ (Saint-Clair) */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Ντιτρόϊτ ρίβερ.*

Σαὶν-Κλοὺ (Saint-Cloud) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Χλοδοάλδος*).

Σαὶν-Κλὼντ (Saint-Claude) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ *Ἅγιος Κλαύδιος*).

Σαὶν-Κροὰ (Saint-Croix), ***Πρόσπερος***. Ἰταλὸς καρδινάλιος, γεννηθεὶς τῷ 1513. Ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἄρλ καὶ ἐπὶ Πίου Ε' προήχθη εἰς καρδινάλιον. Οὗτος εἰσήγαγε πρῶτος τὴν χρῆσιν τοῦ καπνοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. θ. β.

Σαίνλαϊν (Schoenlein), ***Ἰωάννης-Λουκᾶς***. Γερμανὸς ἰατρός, ἐκ τῶν διασημοτέρων κλινικῶν τῶν νεωτέρων χρόνων (1793—1864). Διετέλεσε τὸ πρῶτον (1824) καθηγητὴς τῆς εἰδικῆς παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς ἐν Βυρτσβούργῃ καὶ κατέστησε τὴν κλινικὴν τοῦ νοσοκομείου Julius, ἣν διηύθυνε, τὴν διασημοτέραν τῆς Γερμανίας. Ἀνεμόρφωσε τὴν ἰατρικήν, ἱδρύσας τὴν φυσικοϊστορικὴν σχολήν, καθ' ἣν δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τὰ δεδομένα τῆς φυσικῆς καὶ χημείας πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἀσθενῶν, ἤτοι νὰ ἐξετάζωνται τὰ φυσικὰ σημεῖα διὰ τῆς ἐπικρούσεως καὶ ἀκροάσεως καὶ νὰ χρησιμοποιῶνται τὸ μικροσκόπιον καὶ τὰ χημικὰ ἀντιδραστήρια. Συνεπείᾳ τῶν πολιτικῶν ταραχῶν τοῦ 1830 μετετέθη εἰς Passau καὶ τῷ 1833 ἐκλήθη εἰς τὴν νεοϊδρυθεῖσαν ἀνωτέραν σχολὴν Ζυρίχης, ἔνθα ἐδίδαξεν ἐπίσης λίαν ἐπιτυχῶς μέχρι τοῦ 1839, ὁπόθεν ἐκλήθη εἰς Βερολῖνον ὡς καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς καὶ ἰατρὸς τοῦ βασιλέως. Ἐν Βερολίνῳ εἰσήγαγεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τὴν γερμανικήν, ἀντὶ τῆς μέχρι τότε ἐν χρήσει λατινικῆς, ἐπεζήτησε τὴν δημιουργίαν φυσικῆς νέας κατατάξεως τῶν νόσων καὶ διήνοιξε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν δερματομυκώσεων. Ἔγραψεν ἐλάχιστα: «Über Krystalle im Darmcanal bei Typhus abdominalis» (ἐν «Ἀρχ. Ἀνατ. Müller», 1836), «Zur Pathologie der Impetigines» (1839). Μετὰ θάνατον οἱ μαθηταί του ἐδημοσίευσαν τὰ μαθήματά του ὑπὸ τοὺς ἀκολούθους τίτλους: «Γενικὴ καὶ εἰδικὴ παθολογία καὶ θεραπευτική» (τόμ. 4, Βυρτσβούργη 1831), «Ἡ οἰκογένεια τῶν τυφικῶν νόσων» (1840), «Κλινικὰ μαθήματα» (1842). Ο. Ρ.

Σαίνλεμπερ (Schönleber), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς ζωγράφος (1841—1917). Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν τοπιογραφίαν καὶ τὴν ἀπεικόνισιν σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁλλανδικὸν χωρίον» (1888), «Ἡ ἀγορὰ τῶν ἰχθύων ἐν Δάντσιχ» (1877), «Νὺξ ὑπὸ τὸ σεληνόφως», «Φθινοπωρινὴ τρικυμία παρὰ τὸ Ραπάλλο» κλπ. Ι. Μ. Π.

Σαὶν-Λουΐ (Saint-Louis) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ γαλλικῇ Σενεγάλῃ (βλ. λ. *Ἅγιος Λουδοβῖκος*).

Σαὶν-Λουὶ ντὲ-λὰ-Ρεϋνιὸν (Saint-Louis de la Réunion) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς γαλλικῆς νήσου τῆς Ἑνώσεως, ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Κάτοικοι 12.730. Μ. Δ. Β.

Σαὶν Λουΐς, *Ἤστ* — */Γεωγρ./*· βλ. λ. *Ἤστ* Σαὶν Λουΐς.

Σαὶν-Λὼ (Saint-Lô) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Λώ*).

Σαὶν-Λωρὲν-λὲ-Μπαὶν (Saint-Laurent-Les-bains) */Γεωγρ./*. Θερμομεταλλικὰ ὕδατα (53°) εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ardèches πλησίον τοῦ Arès εἰς ὕψος 882 μ. ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Περιέχουν εἰς 100° δισανθρακικοῦ νατρίου 0.505 γρ χλωριούχου νατρίου 0.85 γρ., θειικοῦ νατρίου 0.040 γρ., πυριτικοῦ ὀξέος καὶ ἀργίλλου 0.052 γρ. Χρησιμοποιοῦνται ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἐνδείκνυνται ἐπὶ ἐξασθενήσεων τοῦ στομάχου, γαστραλγιῶν, δερματώσεων, χρονίων ρευματισμῶν καὶ ἀρθριτικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

Σαὶν-Μαλὸ (Saint-Malo) */Γεωγρ./* Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ἅγιος* Μαλό).

Σαὶν-Μαντὲ (Saint-Mandé), */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ἅγιος* Μανδέ).

Σαὶν-Μὰρκ (Saint-Marc), ***Ζιραρντέν***. Γάλλος συγγραφεὺς (1801—1873). Τῷ 1833 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῇ Σορβόννῃ, τῷ 1844 ἀκαδημαϊκὸς καὶ τῷ 1871 ἐξελέγη πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Ἐδημοσιογράφησε κυρίως ἐπὶ παιδαγωγικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων καὶ ἔγραψε διδακτικο-ηθικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Τὸ ἀξιολογώτερον ἔργον του εἶναι «Μαθήματα δραματικῆς φιλολογίας» (1843, τόμ. 4), μεταφρασθὲν ἑλληνιστὶ ὑπὸ Ἀγγέλου Βλάχου. Συλλογὴ ἄρθρων του δημοσιευθέντων κυρίως εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» ἐξεδόθη εἰς τεῦχος ὑπὸ τὸν τίτλον «Δοκίμια φιλολογίας καὶ ἠθικῆς». Γ. Ι. Β.

Σαὶν-Μαρσὼ (Saint-Marceau), ***Κάρολος-Ρενὲ ντὲ*** —. Γάλλος γλύπτης (1845—1915). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἐκλεκτικῶν ἐκείνων καλλιτεχνῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, παρ' οἷς τὸ πνεῦμα τῆς πλαστικῆς τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως ἀνεμίχθη μετά τινος θελκτικοῦ νεοκλασσικισμοῦ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἄγγελος φύλαξ τοῦ μυστικοῦ τοῦ τάφου», «Ἡ νεότης τοῦ Dante» καὶ τὰ μνημεῖα τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρὸς καὶ τοῦ Ἀλφόνσου Ντωντέ. Ι. Μ. Π.

Σαὶν-Μαρτὲν (Saint-Martin) */Γεωγρ./*. Διῶρυξ τῆς Γαλλίας, διασχίζουσα τοὺς Παρισίους, ἀπὸ τοῦ Βιλλὲτ εἰς τὸν Σηκουάναν, ἐν μέρει ὑπογείως. Κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ 1802 μέχρι τοῦ 1825. Μ.Δ.Β.

—**Σαὶν-Μαρτὲν** (Saint-Martin) */Γεωγρ./*. Μία τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν (βλ. λ. *Ἅγιος Μαρτῖνος*).

Σαὶν-Μαρτὲν (Saint-Martin), ***Ἀντώνιος***. Γάλλος ἀσιανολόγος (1790—1832). Σπουδάσας ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀσιατικῶν γλωσσῶν, ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικήν, τὴν περσικήν, τὴν ἀραβικήν, τὴν τουρκικὴν καὶ τὴν ἀρμενικήν. Τῷ 1820 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ βραδύτερον συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν σύστασιν τῆς Ἀσιατικῆς Ἑταιρείας. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῶν φαραώ», «Ζητήματα περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς χρονολογίας τῶν Πτολεμαίων», «Ἱστορία τῶν Ἀρσακιδῶν», «Ἱστορία καὶ γεωγραφία τῆς Ἀρμενίας» κτλ. θ. β.

— **Σαὶν-Μαρτὲν** (Saint-Martin), ***Κλαύδιος*** ντὲ —. Γάλλος θεόσοφος καὶ ἀποκρυφολόγος (1743—1803), ἀποκληθεὶς παρὰ τῶν συγχρόνων του ἄγνωστος *φιλόσοφος* (Philosophe Inconnu). Ἠκολούθησε τὸ πρῶτον τὸ στρατιωτικὸν στάδιον ἐν Βορδώ, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἰουδαίου ἀποκρυφολόγου καὶ θεοσόφου *Μαρτινὲ* Πασκαλὶ (βλ.λ.), παρ' οὗ ἐμυήθη εἰς τὸ φιλοσοφικόν του σύστημα καὶ τὰς ἀποκρύφους ἐπιστήμας. Παραιτηθεὶς μετ' οὐ πολὺ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἐμυήθη εἰς τὸν τεκτονισμὸν ἐν Λυὼν καὶ διαφωνήσας ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ σύστημα καὶ τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ διδασκάλου του Μαρτινέ, διεμόρφωσεν ἴδιον μυστικοφιλοσοφικὸν καὶ θεοσοφικὸν σύστημα, τὸν *μαρτινισμὸν* (βλ λ.), παραπλήσιον πρὸς τὰς θεοσοφικὰς θεωρίας τοῦ Γερμανοῦ θεοσόφου Ἰακώβου Μπαΐμε. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του, ἐν οἷς ἐκθέτει τὰς θεοσοφιστικὰς του θεωρίας, εἶναι: «Περὶ τῶν πλανῶν καὶ τῆς ἀληθείας» (1775), δι' οὗ ἐπεχείρησε νὰ ἀναιρέσῃ τὰς ὑλιστικὰς θεωρίας τῶν συγχρόνων του, «Φυσικὸς πίναξ τῶν σχέσεων μεταξὺ Θεοῦ, ἀνθρώπων καὶ τοῦ σύμπαντος» (1782), «Ὁ θυμικὸς ἄνθρωπος», «Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος» καὶ «Ὁ νέος ἄνθρωπος». Συνέγραψεν ἐπίσης: «Ἀντιλήψεις ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως», τὸ ἀλληγορικὸν ποίημα «Κροκόδειλος», εἰς τὸ ὁποῖον παρενέβαλε τὸ ὑποβληθὲν εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον ἀξιοσημείωτον ὑπόμνημά του «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν συμβόλων ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ἰδεῶν» καὶ μετέφρασεν ἔργα τινὰ τοῦ Μπαΐμε, ὡς «Ἡ ἀνατέλλουσα ἠώς», «Αἱ τρεῖς ἀρχαὶ τῆς θείας οὐσίας» κ. ἄ. Η. Π. Γ.

—**Σαὶν-Μαρτὲν** (Saint Martin), ***Φραγκῖσκος-Μαρτῖνος Γκρενιὲ ντὲ*** —. Γάλλος ζωγράφος (βλ. λ. *Γκρενιὲ* ντὲ Σαὶν Μαρτέν).

Σαὶν-Μι(χ)ιὲλ (Saint-Mihiel) */Γεωγρ./*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μόσα. Κάτ. 9.000. Ἔχει σιδηρουργεῖα, ἐργοστάσια χαρτοποιίας καὶ ὀχυρὸν φρούριον, ὅπερ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεδραμάτισε σημαντικὸν ῥόλον. Μ.Δ.Β.

Digitized by Google

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Διαρκούσης τῆς 1ης μάχης τοῦ Μάρνη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (5—12 Σεπτεμβρίου 1914), ἐπεζήτησαν οἱ Γερμανοὶ νὰ ὑπερκεράσωσι τὸ Βερντὲν ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου, καταλαμβάνοντες τὰ ὑψώματα τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Μόσα, τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Hauts de Meuse, ἵνα τοιουτοτρόπως ταχθῶσιν εἰς τὰ νῶτα τῆς 3ης γαλλικῆς στρατιᾶς, τῆς ἐχούσης μέτωπον πρὸς δυσμάς, ἄτε ἀντιμετώπου τῆς 5ης γερμανικῆς στρατιᾶς. Ἀλλὰ κατὰ τῶν γερμανικῶν τούτων προσπαθειῶν ἀντεπεξῆλθεν ἐπιτυχέστατα ἡ 2α γαλλικὴ στρατιὰ (βλ. λ. *Λωρραίνη*). Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μάρνη, ἐπανῆλθον καὶ πάλιν οἱ Γερμανοὶ εἰς τὸ βασικόν των σχέδιον τῆς ὑπερκεράσεως τοῦ Βερντέν, ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῶν κατευθύνσεων βορρᾶ καὶ νότου, νομίσαντες ὡς κατάλληλον τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἀπεσύρθη ἡ 2α γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Καστελνώ, ἵνα μεταφερθῇ εἰς Πικαρδίαν, ἔνθα εἶχεν ἀρχίσει ὁ δρόμος πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἡ μὲν ἀπὸ βορρᾶ ὑπερκέρασις, ἡ ἐπιζητηθεῖσα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Βαρὲν (Varennes), δηλαδὴ ἀπειλοῦσα ἀμέσως τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Σαλὸν-Βερντὲν εἰς τὸ ὕψος τοῦ Σαὶν Μενεχούλ, ἀπέτυχε πλήρως. Διὰ τὴν ὑπερκέρασιν ἀπὸ νότου ἀπέβλεψαν εἰς τὴν προσπέρασιν τοῦ Μόσα ὑψηλότερον (νοτιώτερον), καὶ τότε ἐξειλίχθησαν ἐπιχειρήσεις φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαὶν Μιχιὲλ* (20—25 Σεπτεμβρίου 1914). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ περιοχὴ τοῦ Σαὶν Μιχιὲλ ἐφυλάσσετο ὑπὸ μιᾶς μόνον μεραρχίας ἱππικοῦ τῆς 3ης γαλλικῆς στρατιᾶς, δι' ὃ ἡ ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ ἀποσπάσματος τοῦ στρατηγοῦ Στράντζ ἀναληφθεῖσα ἐπίθεσις, ἀπὸ τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου 1914, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Σαὶν Μιχιὲλ ἐπέτυχε πλήρως, ἄτε τῶν Γερμανῶν καταλαβόντων τὸ χωρίον τοῦτο τὴν 25ην Σεπτεμβρίου, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῶσι νὰ προσπεράσωσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης (τῆς δυτικῆς) τοῦ Μόσα. Ἐπὶ μικρᾶς τινος μόνον ἐκτάσεως, δυτικῶς τοῦ Σαὶν Μιχιέλ, προσεπέρασαν οἱ Γερμανοί, ἀρκεσθέντες νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς Σωβονκοὺρ (Chauvoncourt). Τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθη τότε ὁ περιώνυμος *θύλακος τοῦ Σαὶν Μιχιέλ*, ὁ ἐμφαινόμενος εἰς τὸ σχῆμα καὶ ὅστις ἐπὶ τετραετίαν ὁλόκληρον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπεστέρησε τοὺς Γάλλους τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τοὺλ—Βερντέν, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστησε τὴν χρῆσιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Τοὺλ—Νανσὺ πολὺ δύσχρηστον εἰς τὸ τμῆμα τὸ μεταξὺ Μπὰρ λὲ Ντὺκ καὶ Κομμερσύ, συγχρόνως δ' ἀπετέλει διαρκῆ ἀπειλὴν κατὰ τοῦ δεξιοῦ γαλλικοῦ πλευροῦ. Ἡ ἐξάλειψις τοῦ θυλάκου τούτου ἐπετεύχθη κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ δυτικοῦ θεάτρου, τῷ 1918. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 12—15 Σεπτεμβρίου 1918 διεξήχθησαν ἐπιχειρήσεις φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀμερικανικὴ νίκη τοῦ Σαὶν Μιχιέλ*. Ἡ 1η ἀμερικανικὴ στρατιὰ (13 μεραρχίαι), ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ δύο γαλλικῶν σωμάτων στρατοῦ καὶ ὑπὸ πολλοῦ γαλλικοῦ πυροβολικοῦ, ἰδίᾳ βαρέος, κατέστρωσε σχέδιον ἐπιθέσεως ἐναντίον ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ θυλάκου Σαὶν Μιχιέλ· ἀπὸ μὲν τῆς κατευθύνσεως τοῦ νότου ἐναντίον τοῦ μετώπου Ξιβρέ—Πὸντ ἀ Μουσσόν, ἀπὸ δὲ τῆς κατευθύνσεως τῶν βορειοδυσμῶν ἐναντίον τοῦ μετώπου Ἐπάρζ—Σπάντα· καθ' ὃν χρόνον θὰ ἐξετελεῖτο ἐπίθεσις κεντρικὴ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Σαὶν Μιχιὲλ—Βιγνὲλ (Vigneulles). Ἀντιληφθέντες οἱ Γερμανοὶ προπαρασκευὰς πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ θυλάκου τούτου, προσεπάθησαν νὰ τὸν ἐκκενώσωσιν ὁμαλῶς, ἀλλὰ προκατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πέρσινγκ. Τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1918 ἐξώρμησαν αἱ συμμαχικαὶ ἐπιθέσεις, καὶ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης ἀπώθησαν τοὺς Γερμανοὺς ἐκ τοῦ βάθους τοῦ θυλάκου. Κατὰ τὰς ἐπιλοίπους μέχρι τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1918 ἡμέρας οἱ Σύμμαχοι ἐξήλειψαν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν θύλακον, φθάσαντες μέχρι τῆς χορδῆς του, Φρέσν — Ντομαρτὲν — Νοροuά, συλλαβόντες συγχρόνως περὶ τοὺς 15.000 Γερμανοὺς αἰχμαλώτους καὶ 400 πυροβόλα. Ν.Θ.Κ.

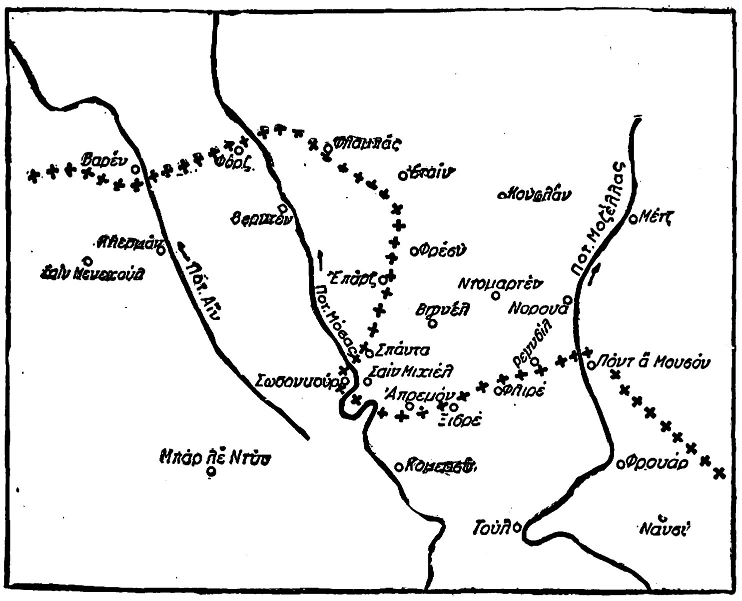

Ὁ θύλακος τοῦ Σαὶν-Μιχιέλ.

Σαίνμπαϊν (Schönbein) ***Χριστιανὸς-Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς χημικὸς (1799—1868). Ἀπὸ τοῦ 1828 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βασιλείᾳ. Ἀνεκάλυψε τὸ ὄζον (1839), τὴν βαμβακοπυρίτιδα (1845) καὶ τὸ κολλώδιον (1846). Σ. Γ.

Σαὶν-Μπαρτελεμὺ (Saint-Barthélemy) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν (βλ. λ. *Ἅγιος Βαρθολομαῖος*).

Σαὶν-Μπενουὰ-σὺρ-Λουὰρ (Saint-Benoît-sur-Loire) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ.λ. *Ἅγιος Βενέδικτος*).

Σαῖνμπεργκ (Schoenberg), ***Ἀρνόλδος.*** Αὐστριακὸς συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ὀπαδὸς τῆς κυβιστικῆς ζωγραφικῆς καὶ ταυτοχρόνως δεινὸς μαθηματικός, ἐπεδόθη ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσιν ἐτῶν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς μουσικῆς. Εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα «Pelleas und Melissand», συμφωνικὸν ποίημα, καὶ «Verklärte Nacht», δι' ὀρχήστραν ἐγχόρδων, εἶναι ἀκόμη συντηρητικός, μὴ ἀφιστάμενος τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Βάγνερ καὶ τοῦ Μάλερ. Ἀπὸ τῆς συνθέσεως ὅμως τοῦ ὀρατορίου-συμφωνίας «Gurrelieder», ἡ τεχνοτροπία του εἰσέρχεται εἰς νέαν ὁδόν· ἡ ὀρχήστρα του ὑπερβαίνει πᾶν νοητὸν ὅριον συνδυασμοῦ, ἡ δὲ ἐπισώρευσις τῶν χρωμάτων καθιστᾷ ταύτην τὸ καταπληκτικώτερον ἠχητικὸν δημιούργημα τῶν τελευταίων χρόνων. Ἐξ ἴσου τολμηρὸν εἶναι τὸ ἔργον «Pierrot lunaire», ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ᾆσμα εἶναι εἶδός τι μουσικοῦ λόγου, ἐντελῶς πρωτοτύπου, ἐνῷ τὸ ὅλον ἐμφανίζεται ὡς σύνθεσις ἀγρία καὶ φρενιτιώδης. Ὁ Σαῖνμπεργκ εἶναι ἡ τελευταία λέξις τῆς ἁρμονικῆς τολμηρότητος· αἱ ἁρμονικαὶ του θεωρίαι βασίζονται ἐπὶ τῆς «ἀτονικότητος», δι' ἧς καταργοῦνται οἱ κανόνες τῆς συνηχήσεως τῶν φθόγγων, οἵτινες ἐκυριάρχησαν ἐπὶ αἰῶνας. Οἱ ἁρμονικοὶ συνδυασμοὶ αὐτοῦ ἐπιτρέπουσι τὴν συνήχησιν ἕνδεκα ἢ καὶ δώδεκα διαφόρων φθόγγων, οὕτω δὲ καταλύεται ἡ θεωρία περὶ διαφώνων διαστημάτων. Αἱ ἁρμονικαὶ θεωρίαι τοῦ Σαῖνμπεργκ ἐκτίθενται εἰς ἴδιον σύστημα, ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «Harmonielehre» (1911). Γενικῶς ἡ μουσικὴ τοῦ Αὐστριακοῦ τούτου διδασκάλου, ἐσκεμμένως ἰμπρεσσιονιστικὴ καὶ ἐξπρεσσιονιστικὴ ὡς σύλληψις, ὑπεράγαν πρωτοποριακὴ ὡς ἐκτέλεσις, ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον ἐπροκάλεσεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν, προσελκύσασα φανατικοὺς ὀπαδοὺς καὶ προκαλέσασα σφοδρὰς ἀντιδράσεις, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν πρώτων ἐνθουσιασμῶν ἤρχισε νὰ χάνῃ ἔδαφος. Ἐκτὸς τῶν προμνημονευθέντων ἔργων, ὁ Σαῖνμπεργκ ἔγραψε: 6 τραγούδια μετ' ὀρχήστρας, δύο κουαρτέττα (ἔργα 7 καὶ 10), μίαν συμφωνίαν δωματίου, 3 τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, τὸ μονόδραμα «Erwartung», τὸ ὀρατόριον «Jakobsleiter», κτλ. Ἤδη (1932) εἶναι καθηγητὴς τῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου. Γ. Σ.

— **Σαῖνμπεργκ** (Schönberg) ***Γουσταῦος φὸν —.*** Γερμανὸς οἰκονομολόγος (1839—1908). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Βασιλείᾳ, Φρειβούργῳ, Τυβίγγῃ καὶ ἔγραψεν: «Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῶν συντεχνιῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα» (1868), «Ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία τῆς σήμερον ἐν τῇ πράξει καὶ τῇ ἐπιστήμῃ» (1869), «Τὸ γυναικεῖον ζήτημα» (1872), «Διδασκαλία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας» (1873) «Ἡ ἠθικοθρησκευτικὴ σημασία τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος» (1876) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαὶν-Μπερτρὰν-ντὲ-Κομμένζ (Saint-Bertrand-de Comminges) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἅγιος Βερτράνδος.*

Σαὶν-Μπριὲ (Saint-Brieuc) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἅγιος Βρίοχος.*

Σαῖνμπρουνν (Schoenbrunn) [*Γεωγρ.*]. Περίφημον αὐτοκρατορικὸν θερινὸν ἀνάκτορον ἐν Βιέννῃ, κατὰ τὰ ΝΔ. τῆς πόλεως, οὗτινος ἡ ἀνέγερσις ἤρξατο τῷ 1696, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου Α', συμφώνως πρὸς τὰ σχέδια τοῦ Φίσερ φὸν Ἐρλάχ, ἡ δὲ ἀποπεράτωσις συνετελέσθη τῷ 1744—1750, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας-Θηρεσίας. Περιβάλλεται ὑπὸ θαυμασίων πάρκων καὶ δενδροστοιχιῶν μήκους 2.670 καὶ πλάτους 1.250 μ., ὁλικοῦ ἐμβαδοῦ 3,4 τ. χλμ. Περιλαμβάνει 1.441 δωμάτια καὶ αἰθούσας πολυτελεῖς καὶ μετ' ἐξαιρέτου καλλιτεχνικότητος διακεκοσμημένας, ὡς καὶ δύο περιφήμους πινακοθήκας. Ἐν αὐτῷ κατῴκησεν ὁ Ναπολέων Α' τῷ 1805 καὶ 1809 μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του, ὑπεγράφησαν αἱ συνθῆκαι εἰρήνης τοῦ Πρέσμπουργκ (1805) καὶ τῆς Βιέννης (1809) καὶ ἀπέθανεν ὁ υἱὸς τοῦ Ναπολέοντος δοὺξ τοῦ Ῥαϊχστατ (1832). Θ. Κ.

Σαὶν-Μωρὶς (Saint-Maurice) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἅγιος Μαυρίκιος.*

—**Σαὶν-Μωρὶς** (Saint-Maurice) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἅγιος Μωρίτς.*

Σαὶν-Μωρὶς (Saint-Maurice), ***Ἀλέξανδρος-Μαρία-Ἐλεονώρα ντὲ —.*** Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (βλ. λ. *Μονμπαρρὲ πρίγκιψ*).

Σαὶν-Μὼρ'-ντὲ-Φοσσὲ (Saint-Maur-des-Fossés) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σηκουάνα. Κάτ. 40.183. Ἔχει λατομεῖα καὶ ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων. Μ. Δ. Β.

Σαὶν-Ναζαὶρ (Saint-Nazaire) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἅγιος Ναζάριος.*

Σαὶν-Νικολὰ (Saint-Nicolas) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἅγιος Νικόλαος.*

Σαὶν-Ντενὶ (Saint-Denis) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἅγιος Διονύσιος.*

Σαὶν-Ντενὶ (Saint-Denis), ***Ζασεράν ντὲ—.*** Γάλλος συνταγματάρχης, διατελέσας κατὰ τὸ 1806 ὀργανωτὴς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἐπὶ Καποδιστρίου (1828—1831) ἐστάλη πρῶτος ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπισήμου Γαλλίας εἰς Ἑλλάδα, ἔχων εἰδικὴν ἀποστολήν, ἣν δὲν ἐξεπλήρωσεν ὡς ἔδει. Κατηγορηθεὶς ὅτι κατεχράσθη χρηματικὴν ἐπικουρίαν τῆς Γαλλίας, ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ ἐξ Ἑλλάδος. Τ. Ε. Ε.

Σαὶν-Ντενὶ ντὲ-λὰ-Ρεϋνιὸν (Saint-Denis de-la-Réunion) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς γαλλικῆς νήσου τῆς Ἑνώσεως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Κάτ. 23 390. Μ. Δ. Β.

Σαὶν-Ντενὶ-ντὺ-Σὶγκ (Saint-Denis-du-Sig) [*Γεωγρ.*]· βλ λ. *Ἅγιος Διονύσιος.*

Σαὶν-Ντιὲ (Saint-Dié) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τῶν Βοσγίων. Κάτ. 20.315. Ἔχει μουσεῖον μετὰ βιβλιοθήκης καὶ ἐργοστάσια βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ μηχανημάτων. Ἐν αὐτῇ τῷ 1507 ὁ Βαλντζεεμύλλερ ἔδωκε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν νέαν ἀνακαλυφθεῖσαν τότε ἐκεῖθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ἤπειρον τὸ ὄνομα *Ἀμερική*, ἐξ οὗ καὶ ἡ πόλις καλεῖται «Ἀνάδοχος τῆς Ἀμερικῆς». Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Μ. Δ. Β.

Σαὶν-Ντιζιὲ (Saint-Dizier) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ἅγιος Διζιέρος.*

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Γαλλίας τοῦ 1814 (βλ. λ. *Ναπολεόντειοι πόλεμοι*, τόμ. ΙΗ', σ. 60), φθάσας ὁ Μέγας Ναπολέων εἰς Βιτρὺ τὴν 26ην Ἰανουαρίου 1814 καὶ ἀντιληφθεὶς ὅτι ἐπέκειτο ἄμεσος προέλασις τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ρώσων, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ πρῶτος, ἵνα παρακωλύσῃ τὴν συνένωσιν τῶν στρατιῶν Μπλύχερ καὶ Σβάρτσενμπεργκ. Ἐπειδὴ δ' ἡ μᾶλλον προκεχωρημένη συμμαχικὴ φάλαγξ εὑρίσκετο τότε εἰς Σαὶν Ντιζιὲ (πρωσσικὴ στρατιὰ τοῦ Μπλύχερ), ὁ Ναπολέων (30.000 ἄνδρες) ἐπετέθη κατ' αὐτῆς, ἐλπίζων νὰ τὴν παρακωλύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ προσπεράσῃ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης (τῆς δυτικῆς) τοῦ Μάρνη. Μετὰ ἀγῶνα διεξαχθέντα περὶ τὸ Σαὶν Ντιζιὲ τὴν 27ην Ἰανουαρίου, ἀπώθησε μὲν ὁ Ναπολέων τὸ πρωσσικὸν στράτευμα, ἀλλ', ὡς ἐκ τῶν ὕστερον ἀπεδείχθη, τοῦτο ἦτο μόνον ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς στρατιᾶς τοῦ Μπλύχερ, καθόσον τὸ κύριον σῶμα εἶχεν ἤδη προσπεράσει τὸν Μάρνην καὶ ἐπορεύετο πρὸς Μπριέν. Περὶ τὸ τέλος τῆς ἐν λόγῳ ἐκστρατείας ὁ Ναπολέων, ἀναλαβὼν τὸ παρακεκινδυνευμένον σχέδιον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προκάλυψιν τῶν Παρισίων καὶ ἀντ' αὐτῆς νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν τῶν Συμμάχων (πρὸς ἀνατολάς), ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ παρὰ τὸ Σαὶν Ντιζιέ, τὴν 23ην καὶ τὴν 29ην Μαρτίου 1814, μικρούς τινας ἀγῶνας ἐναντίον τοῦ ἐπιτηροῦντος αὐτὸν αὐστριακοῦ στρατεύματος τοῦ στρατηγοῦ Βιντζινγκερόντ, καθ' οὓς ἀπώθησε τοῦτο. Ἀλλ' αἱ γαλλικαὶ αὗται τοπικαὶ νῖκαι οὐδεμίαν γενικωτέραν σημασίαν εἶχον, καθόσον μετ' ὀλίγον ἐπηκολούθησεν ἡ πρὸ τῶν Παρισίων ἧττα τῶν Γάλλων, ἥτις ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως. Ν. Θ. Κ.

Digitized by Google

Σαὶν-Παβὲν (Saint-Pavin), *Διονύσιος*. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὰ ἅπαντά του ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1759. θ. β.

Σαὶν-Πιὲρ (Saint-Pierre) *[Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε πόλις τῆς γαλλικῆς νήσου Μαρτινίκας, καταστραφεῖσα τὴν 8ην Μαΐου 1902 ἐκ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου Μὸν-Πελὲ (βλ. καὶ λ. *Ἅγιος Πέτρος*). μ. δ. β.

— **Σαὶν-Πιὲρ** (Saint-Pierre) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς γαλλικῆς νήσου τῆς Ἑνώσεως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Κάτ. 27.500. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον σακχάρεως. μ. δ. β.

— **Σαὶν-Πιὲρ** (Saint-Pierre) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὸν ἀρχιπέλαγος τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, παρὰ τὴν Νέαν Γῆν (βλ. λ. *Ἅγιος Πέτρος*). μ. δ. β.

Σαὶν-Πιὲρ (Sain-Pierre), ***Βερναρδῖνος ντὲ*** —. Γάλλος συγγραφεὺς (1737—1814). Τὸ πρῶτόν του ἔργον «Ταξίδιον εἰς τὴν Νῆσον τῆς Γαλλίας», τὸν κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον. Κατόπιν ἐδημοσίευσε «Μελέτας ἐκ τῆς φύσεως», ἔργον ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς φύσεως. Τῷ 1789 ἐδημοσίευσεν, ὡς συμπλήρωμα τοῦ προηγουμένου, τὸ παγκοσμίως γνωστὸν θελκτικὸν εἰδύλλιον «Παῦλος καὶ Βιργινία». Τὰ Ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς 12 τόμους. Γ. Ι. Β.

—**Σαὶν-Πιὲρ** (Saint-Pierre), ***Κάρολος-Εἰρηναῖος-Καστέλ***, *ἀββᾶς τοῦ* —. Γάλλος συγγραφεὺς (1658—1743). Τῷ 1695 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός, τῷ δὲ 1718 ἀπεβλήθη τῆς Ἀκαδημίας διότι ἐπέκρινε τὴν πολιτικὴν τοῦ Λουδοβίκου. Ἔγραψε: «Σχέδιον αἰωνίας εἰρήνης» (1713), «Πολιτικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς διοικήσεως τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαὶν-Πιὲρ - Κιλμπινιὸν (Saint-Pierre-Quilbignon) *[Γεωγρ.]*. Λιμνόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Φινιστέρ. Κάτ. 10 940. μ. δ. β.

Σαὶν-Πὸλ-σὺρ-Μὲρ (Saint-Pol-sur-Mer) *[Γεωγραφ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Πόλ.*

Σαὶν-Πριβὰ (Saint-Privat) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Πριβᾶτος.*

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ἐνῷ κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 17 Αὐγούστου 1870 ὤφειλεν ἡ γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Μπαζαὶν νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ τῶν περὶ τὴν Ρεζονβὶλ τοποθεσιῶν πρὸς Βερντέν, συμφώνως πρὸς ῥητὰς διαταγὰς τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπεχώρησε μὲ τὸ δεξιόν της πρὸς τὰς θέσεις Ἀμανβαΐλλερ—Σαὶν Πριβὰ—Ρονκούρ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως τὴν ἐπομένην ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀποχώρησιν καὶ τέλος εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ φρουρίου τοῦ Μέτζ. Κατὰ τὴν 17 Αὐγούστου ὁ γερμανικὸς στρατὸς (1η καὶ 2α στρατιαὶ) ἦτο πολὺ διεσπαρμένος, ἅτε εὑρισκόμενος ἱππαστὶ ἐπὶ τοῦ Μοζέλλα καὶ συνεπῶς θὰ περιήρχετο εἰς δύσκολον θέσιν, ἂν οἱ Γάλλοι ἐπετίθεντο τὴν χαραυγὴν τῆς 17 Αὐγούστου. Ἐνῷ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ἐξαίφνης ἀντελήφθη ὁ Μόλτκε, τὴν πρωΐαν τῆς 17 Αὐγούστου, ἐκ προσωπικῆς ἀναγνωρίσεως ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Φλαβινύ, ὅτι οἱ Γάλλοι ὑπεχώρουν, ἀναθαρρήσας δὲ ἐσκέφθη νὰ διατάξῃ ἐπίθεσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας, καίτοι μὴ ἔχων συγκεντρωμένον ἀκόμη τὸν στρατόν του, ἵνα προφθάσῃ ν' ἀποκόψῃ τὸν γαλλικὸν στρατὸν ἀπὸ τῶν γραμμῶν ὑποχωρήσεώς του καὶ τὸν ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ Λουξεμβοῦργον. Εἰς τὰς ἀποφάσεις ταύτας ἤχθη ἐκ τῆς πεπλανημένης πεποιθήσεως ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς θὰ ὑπεχώρει πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ὡς ἦτο φυσικόν· ἀλλ' ἀνεκόπη εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Φρειδερίκου-Καρόλου, ὅστις, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς συνήθους βραδύτητος τοῦ Μπαζαίν, τὸν ἔπεισεν ὅτι καὶ τὴν ἐπομένην θὰ εἶχε καιρὸν ν' ἀποκόψῃ τοὺς Γάλλους. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἄρχεται ἡ σφαλερὰ δρᾶσις τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου, διότι, ἐνῷ ὤφειλε κατὰ τὴν 17 Αὐγούστου νὰ ἐξακριβώσῃ δι' ἐρεύνης τὴν κατεύθυνσιν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Γάλλων, δὲν προέβη εἰς τοῦτο, θεωρήσαν ὡς γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν ἐκτὸς τῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ· ὀρθοτάτη δὲ ἦτο ἡ σκέψις τοῦ Μόλτκε, καθόσον ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὰς μυχίους ἀντιπατριωτικὰς σκέψεις τοῦ Μπαζαὶν περὶ ὑποχωρήσεως πρὸς Μέτζ. Ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε νὰ εὑρεθῇ τὸ δεξιὸν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ τὴν ἑσπέραν τῆς 17 Αὐγούστου ἐν ἐπαφῇ πρὸς τοὺς Γάλλους, ἤτοι πρὸς τὸ Γκραβελὸτ (τὰς δυνάμεις ταύτας ὑπέδεσεν ὁ Μόλτκε ὡς ὀπισθοφυλακὴν τοῦ πρὸς βορειοδυσμὰς ὑποχωροῦντος γαλλικοῦ στρατοῦ), ἐνῷ τὸ ἀριστερὸν ἠγνόει πλήρως ποῦ εὑρίσκετο τὸ δεξιὸν τῶν Γάλλων (ὁ Μόλτκε ἐφαντάζετο ὅτι ὑπεχώρει πρὸς βορειοδυσμάς). Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ (γαλλικὸς 130 000 ἄνδρες μετὰ 450 πυροβόλων, γερμανικὸς 200 000 ἄνδρες μετὰ 700 πυροβόλων) κατεῖχον τὰς θέσεις τὰς σημειουμένας ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι. Ἡ γαλλικὴ τοποθεσία εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν ποταμίων χαραδρῶν τοῦ Μὰνς (Mance) καὶ τοῦ Σατὲλ (Chatel), ἔχουσα κυρίαν γραμμὴν ἀμύνης διήκουσαν διὰ Μοσκοῦ—Φολὶ—Ἀμανβαΐλλερ—Σαὶν Πριβὰ—Ρονκούρ, ἐπὶ μήκους 14 περίπου χλμ., προκεχωρημένας δὲ θέσεις εἰς Πουὰν ντὶ Ζοὺρ, Σαὶντ Ὑμπέρ, δάσος Κὺς (Cusse), Σαὶντ Μαρὶ ὠ Σὲν (aux Chênes), εὑρισκομένας εἰς τὰς προσβάσεις κλιτύων καλῶς θεριζομένων ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς κυρίας γραμμῆς ἀμύνης. Ὁ ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ τοποθεσίας γαλλικὸς στρατὸς ἐστήριζε τὸ ἀριστερὸν μόνον πλευρόν του (ἐπὶ τοῦ Μοζέλα), ἐνῷ τὸ δεξιόν του ἔμενε τρόπον τινὰ ἀπηωρημένον, καθόσον τὸ χωρίον Σαὶν Πριβά, διὰ ν' ἀποτελέσῃ πραγματικὸν ἔρεισμα, ἔπρεπε νὰ εἶχεν ὀχυρωθῇ σοβαρῶς. Τὴν νύκτα τῆς 17—18 Αὐγούστου τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον διέταξεν ὅπως τὴν ἐπομένην ἀναληφθῇ ἐπίθεσις, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ μὲν 2α στρατιὰ ὤφειλε νὰ προελάσῃ μὲ κλιμακωτὴν τάξιν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῶν ρυάκων Ὑρὸν καὶ Γκόρζ, ἔχουσα τὸ ἀριστερόν της προκεχωρημένον, ἡ δὲ 1η στρατιὰ νὰ διατάξῃ τὸ 8ον σῶμα ὅπως συγκεντρωθῇ περὶ τὴν Ρεζονβὶλ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ προκαλύπτῃ τὸ δεξιὸν τῆς 2ας, καὶ τὸ 7ον νὰ καταλάβῃ τὸ δάσος Βῶ μὲ τὴν ἐντολὴν τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν ἐκ Μέτζ ὁδεύσεων. Ἡ διαταγὴ εἶχεν οὕτω, διὰ νὰ δύναται ὁ γερμανικὸς στρατὸς νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς πάσας τὰς πιθανὰς περιπτώσεις· ἐὰν δηλαδὴ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπεχώρει πρὸς ΒΔ., τότε ἡ ἐπίθεσις θὰ ἤρχετο διὰ τοῦ ἀριστεροῦ, ἤτοι διὰ τῆς προκεχωρημένης πτέρυγος τῆς 2ας στρατιᾶς, ἐὰν δ' ὑπεχώρει πρὸς Α. (περίπτωσις ἀπίθανος, κατὰ τὰς πεπλανημένας γερμανικὰς ἀντιλήψεις, ἐκτελεσθεῖσα ὅμως ὑπὸ τῶν Γάλλων), τότε ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τῆς 2ας στρατιᾶς θὰ περιεστρέφετο δεξιὰ (πρὸς Α.), μὲ πόλον τὰ στρατεύματα τοῦ δάσους Βῶ (7ον σῶμα), ἵνα τοιουτοτρόπως ὑπερκεράσῃ τοὺς Γάλλους πρὸς τὸ δεξιὸν πλευρόν των. Τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Φλαβινύ. Ἐπηκολούθησε τὴν 18 Αὐγούστου ἡ *μάχη τοῦ Σαὶν Πριβά*, χωριζομένη εἰς τρεῖς φάσεις.

1η φάσις (ὥρα 6—12). Τὴν 6 πρωϊνὴν ἐξεκίνησεν ἡ 2α στρατιὰ πρὸς τὰς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένας κατευθύνσεις· ἐν πρώτῃ γραμμῇ τὸ 12ον σῶμα μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Ζαρνύ, ἡ φρουρὰ πρὸς Ντονκούρ, τὸ 9ον πρὸς Σαὶν Μαρσέλ· ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ τὸ 10ον μεταξὺ 12ου καὶ φρουρᾶς, τὸ 3ον μεταξὺ φρουρᾶς καὶ 9ου (χαρακτηριστικὸς τύπος κατ' ἄβάκιον). Περὶ τὴν 10 ὥραν τὰ γερμανικὰ σώματα ἔφθασαν εἰς τὰς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένας θέσεις, τότε δ' ἐπληροφορήθη τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ ὅτι ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατεῖχε θέσεις μὲ μέτωπον πρὸς δυσμάς, ἀπὸ Μουὰν ντὶ Ζοὺρ μέχρις Ἀμανβαΐλλερ· περὶ ὑπάρξεως ὅμως γαλλικοῦ μετώπου μέχρι Σαὶν Πριβὰ καὶ Ρονκοὺρ οὐδόλως ἐπληροφορήθη τὸ γερμανικὸν ἱππικόν. Εὐθὺς ἀμέσως τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον διέταξεν ὅπως ἡ μὲν 2α στρατιὰ περιστραφῇ πρὸς τὰ δεξιά, ἡ 1η ἐπιτεθῇ διὰ τοῦ 8ου σώματος πρὸς τὸ Γκραβελὸτ καὶ δευτέρα πρὸς τὰς κατευθύνσεις Μπατιλλύ, Ἀμπονβίλ, Ἀμανβαΐλλερ. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τὰ γερμανικὰ σώματα εὑρίσκοντο ἔναντι τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν των.

2α φάσις (ὥρα 12—17). Ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος ἐποιήσατο τὸ 9ον γερμανικὸν σῶμα, ἐπιτεθὲν κατὰ τοῦ 4ου γαλλικοῦ. Περὶ τὴν 16 ὥραν τὸ πεζικὸν τοῦ 9ου σώματος εἶχε προχωρήσει ἀρκετά, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ σπεῦσαν καὶ τὸ 3ον σῶμα ἀνεπτύχθη πρὸς μάχην παρὰ τὸ Βερνεβίλ· ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἀμφότερα τὰ γερμανικὰ ταῦτα σώματα ἐξετέλεσαν ἀγῶνα κατατριβῆς ἐναντίον τοῦ 4ου γαλλικοῦ. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς ἐπικρίνουσι δριμέως τὴν ἀδράνειαν τοῦ διοικητοῦ τοῦ γαλλικοῦ τούτου σώματος, ὑποστηρίζοντες ὅτι ἁπλῆ τις ἐνέργεια θὰ ἤρκει διὰ νὰ κυριευθῇ ὁλόκληρον τὸ πυροβολικὸν τοῦ 9ου γερμανικοῦ σώματος. Περὶ τὴν 13 ὥραν τὸ γερμανικὸν στρατηγεῖον ἀντελήφθη ἐκ τοῦ ἀγῶνος τοῦ 9 σώματος ὅτι τὸ δεξιὸν τῶν Γάλλων ἐπεξετείνετο βορειότερον πρὸς Σαὶν Πριβὰ

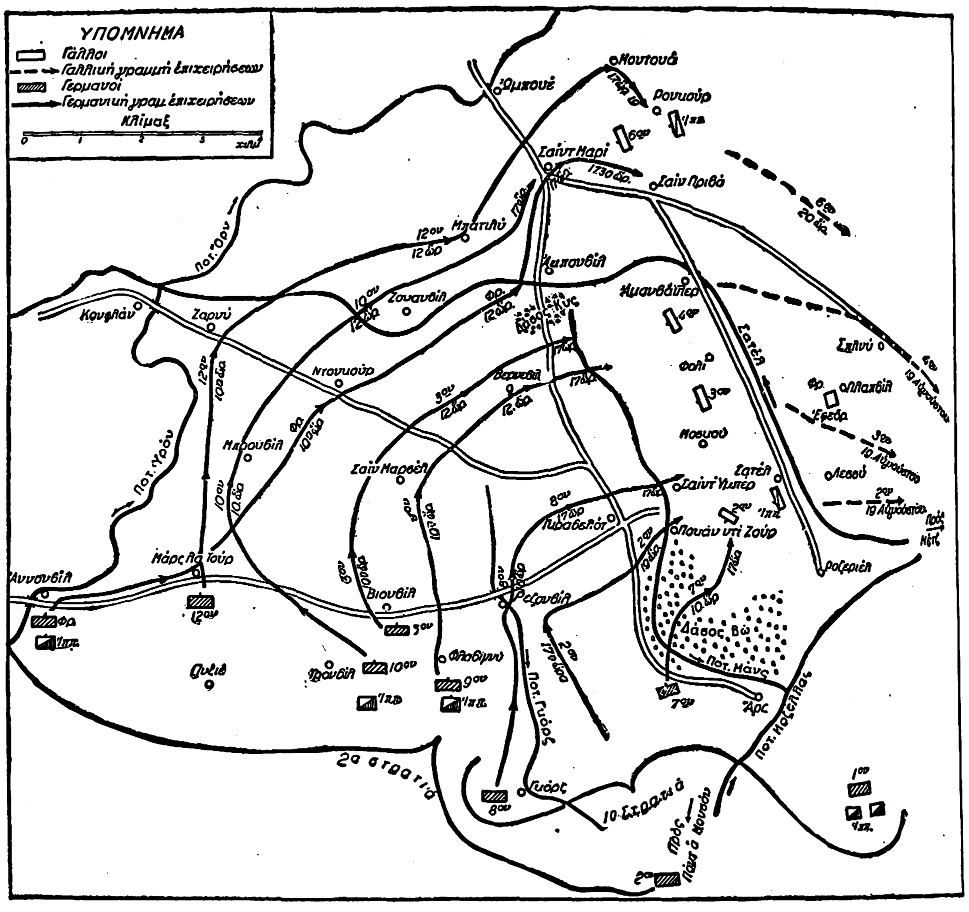

Μάχη τοῦ Σαὶν-Πριβὰ τῆς 18ης Αὐγούστου 1870.

καὶ Ρονκούρ, καὶ ὡς ἐκ τούτου διέταξε τὴν φρουρὰν καὶ τὸ 12ον σῶμα νὰ ἑλιχθῶσι βορειότερον, ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ὑπερκέρασιν τοῦ δεξιοῦ γαλλικοῦ πλευροῦ. Ἡ φρουρὰ κατέλαβε τὸ χωρίον Σαὶντ Μαρί, τὸ δὲ 12ον σῶμα, τὴν μὲν 14 ὥραν κατηυθύνθη πρὸς Μοντουά, περὶ δὲ τὴν 16 ἤρξατο κατερχόμενον πρὸς νότον καὶ ἀπειλοῦν τὸ δεξιὸν τῶν Γάλλων εἰς Ρονκούρ. Τὸ 2ον γερμανικὸν σῶμα, ἀποτελοῦν τὴν ἐφεδρείαν, προὐχώρησε καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος τῆς Ρεζονβίλ. Διαρκούσης τῆς φάσεως ταύτης ἐπετέθη καὶ ἡ 1η γερμανικὴ στρατιὰ κατὰ τοῦ μετώπου Γκραβελὸτ—δάσος Βῶ, κατεχομένου ὑπὸ τοῦ 2ου γαλλικοῦ σώματος καὶ μέρους τοῦ 3ου (βλ. λ. *Γκραβελότ*). Κατὰ τὸ πέρας τῆς 2ας φάσεως οἱ Γερμανοὶ εἶχον καταλάβει ἁπάσας τὰς προκεχωρημένας γαλλικὰς θέσεις, χωρὶς ὅμως νὰ θέσωσι πόδα ἐπὶ τῆς κυρίας ἀμυντικῆς γραμμῆς.

3η φασις (ὥρα 17—20). Κατ' αὐτὴν ἡ κυρία προσπάθεια τῶν Γερμανῶν ἐστράφη ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τῶν Γάλλων, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τοῦ Σαὶν Πριβά. Τὸ σῶμα τῆς γερμανικῆς φρουρᾶς, ὅπερ ἐπετέθη περὶ τὴν 17.30' κατὰ τῶν ἀμυνομένων τοῦ χωρίου Σαὶν Πριβὰ Γάλλων (6ου σώματος τοῦ στρατηγοῦ Κανρομπέρ), ὑπέστη τεραστίας ἀπωλείας (6 000 ἄνδρες ἐκτὸς μάχης ἐντὸς 10' λεπτῶν), ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ὁ διοικητὴς τῆς γερμανικῆς φρουρᾶς πρίγκιψ τῆς Βυρτεμβέργης ἐνόμισεν ὅτι τὸ ἐκ Ρονκοὺρ ἐπερχόμενον πλευρικῶς κατὰ τοῦ Σαὶν Πριβὰ 12ον γερμανικὸν σῶμα εἶχεν ἀρκούντως προχωρήσει καὶ συνεπῶς θὰ ἠδύνατο νὰ συγχρονίσῃ τὴν μετωπικὴν ἐπίθεσιν τῆς φρουρᾶς μετὰ τῆς πλευρικῆς τοῦ 12ου σώματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἡ προχώρησις τοῦ πεζικοῦ τῆς φρουρᾶς ἐγίνετο διὰ σχηματισμῶν πυκνῆς τάξεως ἐπὶ πρανοῦς, χωρὶς νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ προχώρησις αὕτη διὰ βολῆς τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τοῦ γαλλικοῦ πεζικοῦ. Ἡ φθορὰ αὕτη τῆς γερμανικῆς φρουρᾶς ἐπιστοποίησεν ἔκτοτε τὸ ἀδύνατον τῆς ἐμφανίσεως πυκνῶν σχηματισμῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἡ κατὰ τοῦ Ρονκοὺρ ἐπίθεσις ἤρξατο περὶ τὴν 19 ὥραν, μετ' ὀλίγον ὅμως τὸ δεξιὸν τῆς γαλλι-

Digitized by Google

κῆς τοποθεσίας κατέρρευσε καὶ ἐπηκολούθησε ταχέως ἡ κατάληψις καὶ τοῦ Σαὶν Πριβά. Οι Γερμανοὶ ἐγκατεστάθησαν περὶ τὸ λυκόφως ἐπὶ τῶν γαλλικῶν θέσεων του δεξ οῦ. Ἐνῷ ὅμως τὸ δεξιὸν τῶν Γάλλων (6ον σῶμα) εἶχεν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπωθηθῆ, τὸ περὶ τὸ Ἀμανβάϊλλερ 4ον γαλλικὸν σῶμα ἀντεῖχε, ἐκκενῶσαν τὰς θέσεις του τὴν 3 ὥραν τῆς 19ης Αὐγούστου, κατόπιν ρητῆς διαταγῆς τοῦ Μπαζαίν· τὰ γαλλικὰ σώματα 2ον καὶ 3ον (τὰ διεξαγαγόντα τὸν ἀγῶνα τῆς Γκραβελὸτ) διενυκτέρευσαν εἰς τὰς θέσεις των καὶ ὑπεχώρησαν τὴν πρωΐαν τῆς 19ης Αὐγούστου. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σαὶν Πριβὰ ἀπώλεσαν οἱ μὲν Γάλλοι περὶ τοὺς 12.000 ἄνδρας, οἱ δὲ Γερμανοὶ περὶ τοὺς 20.000. Διαρκούσης τῆς νυκτὸς 18—19 Αὐγούστου, οἱ μὲν Γάλλοι ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ Μέτζ, οἱ δὲ Γερμανοὶ κατηυλίσθησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, χωρὶς νὰ καταδιώξωσι τοὺς Γάλλους ἢ νὰ παρενοχλήσωσι τὴν ὑποχώρησίν των. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σαὶντ-Πρὶστ (Saint-Priest), ***Ἀλέξιος Γκινιὰρ κόμις ντὲ*** —. Γάλλος διπλωμάτης (1805—1851). Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς κατακτήσεως τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τοῦ Καρόλου τῆς Ἀνδηγαυΐας» (1847—1848), «Διπλωματικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται» (1850). Γ. Ι. Β.

Σαὶν-Πὼλ (Saint-Paul) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Παῦλος*.

Σαὶν-Ρεὰλ (Saint-Réal), ***Καῖσαρ Βισὰρ*** (Vichard) *ἀββᾶς τοῦ* —. Γάλλος ἱστορικὸς (1639—1692). Ἔγραψε: «Δὸν Κάρολος» (1672), «Ἡ συνωμοσία τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας» (1674), «Ἡ συνωμοσία τῶν Γράκχων» (1678), κ. ἄ. Γ. Ι. Β

Σαὶν-Ρεμὺ (Saint-Rémy) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Ρεμύ*..

Σαὶν-Σαὶρ (Saint-Saire), ***Ἐρρῖκος-Μπουλαινβιλλιέ, κόμις ντὲ*** —. Γάλλος ἱστορικὸς (βλ. λ. *Μπουλαινβιλλιὲ* Ἐρρῖκος).

Σαὶν-Σακρεμὰν (Saint-Sacrement) ***λίμνη*** *[Γεωγρ.]*. Ἀρχικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Ἀμερικῇ *Γεωργίου* λίμνης (βλ. λ.).

Σαὶν-Σαμὸν (Saint-Chamond) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λουάρ. Κάτ. 14.900. Ἔχει σημαντικὴν μεταλλουργίαν καὶ ἐργοστάσια νημάτων. Μ. Δ. Β.

Σαὶν-Σὰνς (Saint-Saëns), ***Κάμιλλος***. Διάσημος Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1835 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀλγερίᾳ τῷ 1921 Εἷλκε τὸ γένος ἐκ νορμανδικῆς οἰκογενείας, εἰς ἡλικίαν δὲ πέντε μόλις ἐτῶν συνέθετε μικρὰς μελῳδίας καὶ χορούς. Δεκαετὴς ἔδωσε τὴν πρώτην αὐτοῦ δημοσίαν συναυλίαν κλειδοκυμβάλου. Εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο εἶχε καθηγητὴν τὸν ἑλληνικῆς καταγωγῆς κλειδοκυμβαλιστὴν Σταμάτην, ἐν δὲ τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων τὸν Μπενουὰ διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, τὸν Ἁλεβὺ καὶ τὸν Ρεμπὲρ διὰ τὴν

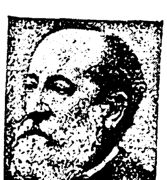

Σαὶν-Σάνς.

σύνθεσιν. Παρὰ τὸ καταπληκτικόν του δημιουργικὸν τάλαντον, ὁ Σαὶν-Σὰνς δὲν κατώρθωσε νὰ τύχῃ τοῦ βραβείου τῆς Ρώμης, ἂν καὶ ἔλαβε μέρος δὶς εἰς τὸν διαγωνισμόν. Τῷ 1852 ἐβραβεύθη ἡ «Ὠδὴ εἰς τὴν Ἁγίαν Καικιλίαν», ἓν δ' ἔτος βραδύτερον ἐξετελέσθη ἐπιτυχῶς ἡ πρώτη αὐτοῦ συμφωνία. Τὸ αὐτὸ ἔτος διωρίσθη ὀργανοκρούστης τοῦ ναοῦ τοῦ Σαὶν-Μερρὺ καὶ ὀλίγον βραδύτερον τῆς Μαντελέν, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ φήμη του ὡς κλειδοκυμβαλιστοῦ ἤρχισεν ἐξαπλουμένη ἀνὰ τὸν κόσμον. Τῷ 1877 ὁ Σαὶν-Σὰνς ἐσημείωσε διεθνῆ ἐπιτυχίαν διὰ τοῦ μελοδράματος «Σαμψὼν καὶ Δαλιδᾶ», ἔργου βιβλικῆς ὑποθέσεως, παρασταθέντος τὸ πρῶτον ἐν Βαϊμάρῃ, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Λίστ. Τοῦ μελοδράματος τούτου εἶχον προηγηθῆ ἕτερα δύο: «La Princesse jaune» (1872) καὶ «Le Timbre d' argent» (1877), σημειώσαντα μετρίαν μόνον ἐπιτυχίαν, καὶ τὰ λυρικοδραματικὰ ἔργα «Étienne Marcel» (1879) καὶ «Henry VIII» (1883). Κατόπιν ἔγραψε μελοδράματα, μπαλλέττα κ. ἄ.. ἐν οἷς: «Περσεφόνη» (1887), «Ascanio» (1890), «Φρύνη» (1893), «Frédégonde» (1893), «Javotte» (1896), «Les Barbares» (1901), «Δηϊάνειρα» (1898), «Παρύσατις» (1902), «Ἑλένη» (1904), «L' Ancêtre» (1906), τὴν σκηνικὴν μουσικὴν διὰ τὴν «Ἀντιγόνην» τοῦ Σοφοκλέους, διὰ τὴν «Ἀνδρομάχην» τοῦ Ρακίνα, «L' assasinat du duc de Guise κ. ἄ. Ἀντιθέτως πρὸς πολλὰ ἐκ τῶν σκηνικῶν αὐτοῦ ἔργων, ἅτινα ἐγένοντο δεκτὰ μετ' ἐπιφυλάξεων, τὰ συμφωνικά του ποιήματα ἐσημείωσαν ἀπόλυτον ἐπιτυχίαν. Ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Τὸ ροδάνι τῆς Ὀμφάλης», «Φαέθων», «Μακάβριος χορὸς» καὶ «Νεότης τοῦ Ἡρακλέους». Ἐκ τῶν τριῶν συμφωνιῶν τοῦ Σαὶν-Σὰνς ἡ τρίτη εἰς ντο ἔλ., ἐν ᾗ ὁ συνθέτης χρησιμοποιεῖ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καὶ κλειδοκύμβαλον, θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς συγχρόνου γαλλικῆς μουσικῆς, διά τε τὴν κυκλικήν του μορφήν, τὴν τολμηρότητα τοῦ σχεδίου καὶ τὴν πλουσιωτάτην του ἐνορχήστρωσιν. Εἰς τὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν τοῦ Γάλλου μουσουργοῦ ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουσι καὶ τὰ ἔργα μουσικῆς δωματίου (2 τρίο, τὸ περίφημον σεπτέττο μετὰ σάλπιγγος, ἓν κουαρτέττο κλπ.), τὸ τρίτον ἐκ τῶν τριῶν αὐτοῦ κοντσέρτων διὰ βιολίον (εἰς σι ἔλ.), τὸ «Rondo capriccioso» διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν, τὰ δύο κοντσέρτα διὰ βιολοντσέλλον, τὰ 5 κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον, πλεῖσται συνθέσεις διὰ κλειδοκύμβαλον διὰ 2 ἢ 4 χεῖρας, τεμάχια δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, ἡ «Ἀλγερινὴ σουΐτα» δι' ὀρχήστραν, τὸ βιβλικὸν ποίημα «Κατακλυσμός», ἡ «Μεγάλη λειτουργία», τὸ «Ρέκβιεμ», πλεῖστα ἄλλα χωρικὰ ἔργα, μελῳδίαι κλπ. Ὁ Σαὶν-Σὰνς διεκρίθη καὶ ὡς ἀπαράμιλλος μουσικὸς συγγραφεὺς καὶ κριτικός· τὰ κριτικά του ἄρθρα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Harmonie et mélodie» (1907), «Portraits et souvenirs» (1909), «École buissonnière» (1913) κλπ. Ἠσχολεῖτο ὡσαύτως μὲ τὴν ἀστρονομίαν, τὴν φιλοσοφίαν, γράψας «Problèmes et mystères», καὶ τὴν ποίησιν. Ὁ Σαὶν-Σὰνς ἦτο μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου· τῷ 1920, ἓν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐγνώρισε τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀποθέωσιν ἐν Ἀθήναις, ἔνθα, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν, διηύθυνεν ἐν τῷ ᾠδείῳ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ συναυλίαν ὀρχήστρας ἐξ ἔργων του. Ὁ Σαὶν-Σὰνς ἦτο ἐκ τῶν τελευταίων ὀπαδῶν τῆς κλασσικῆς μορφῆς, οὐδέποτε ἐνστερνισθεὶς τὰς καινοτομίας τοῦ Βάγνερ, οὗτινος ἦτο ἄκρος ἀντίπαλος. Εἰς τὰ ἔργα του ἐνεπνεύσθη πάντοτε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ὡραιότητα, ἀπὸ τὴν τελειότητα τῆς ἀρχαίας μορφῆς, ἀπὸ τὸν λυρισμὸν τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *O. Neitzel*, Saint-Saëns (1898).—*E. Baumann*, L'oeuvre de S. Saëns (1905).—*O. Séré*, Musiciens français d'aujord hui. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

Σαὶν-Σερβὰν (Saint-Servan) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Σερβαν*.

Σαὶν-Σιμὸν (Sain-Simon), ***Ἐρρῖκος-Ἰωάννης, μαρκήσιος ντὲ*** —. Γάλλος στρατηγὸς (1782—1865). Καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1800, ἐπολέμησεν ὑπὸ τοὺς στρατάρχας Μορὼ καὶ Νέϋ καὶ διακριθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Ἰένης προήχθη εἰς λοχαγὸν (1808). Διακριθεὶς εἶτα εἰς τὴν μάχην τῆς Καταλωνίας καὶ τραυματισθεὶς ἐπικινδύνως, προήχθη εἰς συνταγματάρχην. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος Α' συνεδέθη μετὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΗ', ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν πατρικίων. Ἐχρημάτισε πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν Δανιμαρκίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, εἶτα ἀπεστάλη ὡς γενικὸς διοικητὴς τῶν ἐν Ἰνδίαις γαλλικῶν κτήσεων, ἐπιστρέψας δ' ἐκεῖθεν διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ ἱππικοῦ. Τεθεὶς εἰς διαθεσιμότητα ἐπὶ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τοῦ 1848, διωρίσθη γερουσιαστὴς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος Γ'. Θ. Β

—**Σαὶν-Σιμὸν** (Saint-Simon), ***Κλαύδιος-Ἐρρῖκος ντὲ Ρουβρουά, κόμις τοῦ*** —. Γάλλος κοινωνιολόγος (1760—1865). Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας, ἥτις ἀνηγορεύθη εὐγενὴς μόλις τῷ 1635, ἀλλ' ἀνῆγε φανταστικῶς τὴν καταγωγήν της εἰς τὸν Κάρολον τὸν Μέγαν. Ἡ ἀναγωγὴ αὕτη ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς δια-

Κλαύδιος Σαὶν-Σιμόν.

νοητικότητος καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Σαὶν-Σιμόν, ὅστις ἐθεώρει ἑαυτὸν προωρισμένον νὰ διαδραματίσῃ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἐφάμιλλον πρόσωπον πρὸς τὸ πρόσωπον, ὅπερ διεδραμάτισεν ὁ δῆθεν πρόγονός του Κάρολος ὁ Μέγας ὡς ἡγεμών. Ἐξεπαιδεύθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, παρὰ τῷ Ντ' Ἀλαμπέρ, μέχρι δὲ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἔζησε βίον περιπετειώδη, διατελέσας ἀξιωματικὸς ἐν Γαλλίᾳ, ἀγωνιστὴς ὑπὸ τὸν Οὐασιγκτῶνα ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ, διπλωματικὸς πράκτωρ ἐν Ὁλλανδίᾳ, κλπ. Ὅταν ἐξερράγη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἀπώλεσεν ἅπασαν τὴν περιουσίαν του, ἠναγκάσθη δὲ ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐργασθῇ διὰ τὸν πορισμὸν τοῦ ἐπιουσίου. Ἐντὸς ὀλιγίστου σχετικοῦ διαστήματος διὰ κερδοσκοπικῶν πράξεων ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν κτημάτων κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ νέαν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ὅμως, μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του, κατεσπατάλησε διάγων βίον πολυτελῆ καὶ ἀκόλαστον. Ἡ δρᾶσίς του ὡς κοινωνικοῦ μεταρρυθμιστοῦ συμπίπτει μὲ τὴν παλινόρθωσιν. Ἀφετηρία τοῦ ὅλου κόσμου τῶν ἰδεῶν του ἦτο ἡ σταθερὰ πεποίθησίς του περὶ τῆς ἀνάγκης πνευματικῆς, θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Σαὶν-Σιμὸν ἐθεώρει ὡς ἱστορικῶς ἀδύνατον τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ καθολικισμοῦ καὶ τοῦ φεουδαλισμοῦ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως δοθῇ δι' αὐτῶν εἰς τὴν κοινωνικὴν ὕπαρξιν ἡ σταθερότης, ἧς αὕτη στερεῖται. Ἐπίσης ὅμως ἀντελαμβάνετο ὅτι ἡ δυναμικότης τοῦ φιλελευθερισμοῦ ἦτο πεπερασμένη καὶ ὅτι δὲν ἠδύνατο οὗτος νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν κοινωνικὴν τάξιν ἐπὶ βάσεων σταθερῶν. Κατ' αὐτὸν τὸ παρὸν ἀπετέλει μεταβατικὴν ἁπλῶς περίοδον ἱστορικῶς ἀναγκαίαν, ἀλλὰ μὴ ἱκανοποιοῦσαν τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καθολικῆς εὐημερίας. Ὑπὸ τοιούτων σκέψεων ἀγόμενος ἔφθασεν εἰς τὴν ἀξίωσιν νέας ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας, ἥτις νὰ ἀνυψώσῃ τοὺς πράγματι δρῶντας καὶ παράγοντας εἰς πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς κυρίαρχον τάξιν. Ἡ νεωτέρα ἔρευνα θεωρεῖ ὡς τὴν σημαντικωτέραν ἐπιστημονικὴν πρᾶξιν τοῦ Σαὶν-Σιμὸν τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου οὗτος ἔφθασεν ἱστορικῶς τὴν ἐποχὴν τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ διέγνωσεν ἐν αὐτῷ τὴν θεμελιώδη σημασίαν τοῦ οἰκονομικοῦ παράγοντος εἰς τὴν ἄλυσιν τῶν γεγονότων. Ὁ Σαὶν-Σιμὸν θεωρεῖται ὑπὸ τῶν σοσιαλιστῶν ὡς πρόδρομος τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, διότι διεῖδε βαθύτερον ἐξ ὅλων τῶν συγχρόνων του τὸν πραγματικὸν χαρακτῆρα τῆς ἀστικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξήγγειλε τὴν οἰκονομικὴν ἐπιβολὴν τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἠννόησε τὸν ἐπαναστατικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, τὴν ἱστορικὴν ἀποστολήν της, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς ἐπὶ νέων βάσεων καὶ ὁ παραγκωνισμὸς τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν. Πᾶσα μεγάλη ἱστορικὴ ἐκδήλωσις ἔχει—διὰ τὸν Σαὶν-Σιμὸν—τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς της, τὰς βαθείας ἐν τῷ παρελθόντι ρίζας της. Τὸ μέλλον ὀφείλει νὰ προέλθῃ ἐκ τῶν δυνάμεων τοῦ παρόντος. Τοιαῦται δυνάμεις δημιουργοὶ εἶναι ἡ σύγχρονος παραγωγὴ καὶ αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι, αἱ ὁποῖαι θὰ προκαλέσουν τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Σαὶν-Σιμὸν τίθεται πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ὡς «τῆς πλέον πολυαρίθμου καὶ τῆς πλέον πτωχῆς». Εἶναι οὐτοπιστὴς τοῦ μέλλοντος, ὁ ὁποῖος ἀπατᾶται ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν μέσων ἀλλ' οὐχὶ ὡς πρὸς τὸν σκοπόν. Κατ' ἄλλους ὅμως μόνον ὑπὸ ὡρισμένας ἐπιφυλάξεις θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἔτεινε βεβαίως πρὸς νέαν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἀτομικιστικὸν οἰκονομικὸν σύστημα θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἑνιαίαν συγκεντρωτικὴν καθοδήγησιν. Κατὰ τὴν ὀργάνωσιν ταύτην δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παραγνωρισθῶσι τὰ προνόμια τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Μόνον οἱ μαθηταί του, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς κριτικῆς τῆς φιλελευθέρας οἰκονομίας, ἀπέρριψαν τὴν ἰδιοκτησίαν. Ἐπίσης φρονοῦσιν ὅτι κακῶς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν σοσιαλιστῶν ὡς πρόδρομος τῆς ὑλιστικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας τοῦ Μάρξ. Βεβαίως αἱ ἰδέαι του περὶ τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως τῆς κοινωνίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων, ἡ θεωρία του περὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν τάξεων κτλ. παρουσιάζουσιν ὁμοιότητας μὲ τὰς βασικὰς ἰδέας τοῦ μαρξισμοῦ, μολαταῦτα ὅμως μεταξὺ τῶν δύο ἀπόψεων ὑπάρχει θεμελιώδης διαφορά. Ὁ Σαὶν-Σιμὸν εἶναι δυϊστής, ὡς ἀποδίδων βασικὴν σημασίαν καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν παράγοντα ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ ὡς ἐπιδιώκων νὰ ἐπιφέρῃ τὴν νέαν διαμόρφωσιν τῆς κοινωνίας διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀνανεώσεως τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σαὶν-Σιμὸν ἐνόσῳ ἔζη ὑπῆρξε μετρία. Τῷ 1828 ὁ Μπαζάρ, ἐσυστηματοποίησε τὰς ἰδέας τοῦ Σαὶν-Σιμὸν ἐπὶ τὸ ὀρθολογιστικώτερον καὶ σοσιαλιστικώτερον καὶ τὰς κατέστησε προσιτωτέρας εἰς τοὺς μεμορφωμένους νέους τῶν Παρισίων, παρ' οἷς ἔσχον μεγίστην ἀπήχησιν. Ἡ νέα διδασκαλία ἀπέβη ἐντὸς ὀλίγου θρησκεία, ἡ δὲ σχολὴ φανατικὴ αἵρεσις. Ἡ σαινσιμονιστικὴ κοινότης διηρέθη ἱεραρχικῶς καὶ μὲ ἀπόλυτον πειθαρχίαν. Τὴν καθοδήγησιν αὐτῆς εἶχον ἀναθέσει εἰς δύο ἀνωτάτους ἱερεῖς (pères suprêmes): τὸν Μπαζὰρ καὶ τὸν Ἀνφαντέν. Τῷ 1831 ἐπελθούσης διαφωνίας μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτάτων ἱερέων, ἀπεσχίσθη ὁ Μπαζάρ, ἡ δὲ σαινσιμονιστικὴ κοινότης ὑπὸ τὸν Ἀνφανὲν ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος. Ἡ τοιαύτη τροπὴ τοῦ σαινσιμονισμοῦ ἠραίωσε τὰς τάξεις τῶν ὀπαδῶν. Ἐκ τῶν σαινσιμονιστῶν, οἵτινες διεκρίθησαν βραδύτερον εἰς ἄλλας περιοχὰς τοῦ ἐπιστητοῦ, ἀναφέρομεν τοὺς Αὔγουστον Κόντ, Αὐγουστῖνον Τιερρύ, Μπουσέ, Λερού, Ἀδόλφον Μπλακί, Μιχαὴλ Σεβαλιέ, Λέοντα Ἁλεβύ, Καρνό, Μονὺ κτλ. Τὰ ἅπαντα τοῦ Σαὶν-Σιμὸν ἐξεδόθησαν τῷ 1832. Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ βιομηχανία» (τόμ. 4, 1817—1819), «Ὁ ὀργανωτής» (1819—1820), «Περὶ τοῦ βιομηχανικοῦ συστήματος» (1821—1822), «Νέος Χριστιανισμὸς» (1823).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Bäumer*, Die soziale Idee in der Weltansschauung des 19 Jahrhunderts, (Heilborn 1910).—*Boissier*. S. S. (Paris 1892).—*Carové*, Der Saint-Simonismus u. die franzosische Philosophie, (Leiprig 1831).—*Denis*, Histoire des systêmes économiques et socialistes, (Paris 1904).—*Dumas, G.*, Psychologie de deux messias positivistes, S. S. et Aug. Comte (Paris 1905).—*Janet*, S. S, et le S. Simonisme (Paris 1878).—*Paul Louis*, Les étapes du socialisme (Paris 1903).—*Muckle*, Henri de S. S. Die Persönlichkeit u. ihr Werk (Jena, 1908). Ι. Ι. Ι.

—**Σαὶν-Σιμὸν** (Saint-Simon), ***Λουδοβῖκος ντὲ Ρουβρουά, δοὺξ ντὲ*** —. Γάλλος στρατιωτικός, διπλωμάτης καὶ συγγραφεὺς (1675—1755). Διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ, μέλος τῆς ἀντιβασιλείας καὶ πρεσβευτὴς ἐν Ἱσπανίᾳ. Ἐγένετο ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων» του, ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν

Digitized by Google

κυριωτέραν πηγὴν τῆς ἱστορίας τῶν χρόνων τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄. Γ. Ι. Β.

σαινσιμονιστὴς (ὁ)· ὁ ὀπαδὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ Σαὶν-Σιμόν.

Σαὶν-Σὺρ (Saint-Cyr-l'École) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Κῦρος*.

Σαὶν-Σὺρ (Gouvion-Saint-Cyr), ***Λαυρέντιος Γκουβιὸν*** —. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Γκουβιὸν-Σαὶν-Σύρ*).

Σαὶν-Σωβὲρ (Saint-Sauveur) *[Γεωγρ.]*. Θειοῦχος μεταλλικὴ πηγὴ εἰς τὰ Ἄνω Πυρηναῖα, 770 μ. ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῶν δραστικῶν συστατικῶν του εἶναι τὸ θειοῦχον νάτριον. Τὸ ὕδωρ του χορηγεῖται ἐπὶ κατάρρου τῆς κύστεως, χρονίων βρογχικῶν κατάρρων, ἄσθματος, γαστραλγιῶν κλπ. Κ. Γ. Μ.

Σαὶν-Σωβὲρ (Saint-Sauveur), ***Ἀνδρέας Γκρασσέ***. Γάλλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Μοντρεάλῃ τοῦ Καναδᾶ τῷ 1761. Μεταβὰς εἰς Γαλλίαν διωρίσθη τῷ 1789 γενικὸς πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις. Εἰργάσθη σπουδαίως διὰ νὰ προλάβῃ τὴν διάδοσιν ἐν Ζακύνθῳ τῆς πανώλους, ἥτις εἶχε προσβάλει τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τοῦ 1781 μέχρι τοῦ 1785. Τῷ 1799 ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις ἱστορικὰς σημειώσεις περὶ Κερκύρας, Παξῶν, Ζακύνθου κλπ. μετὰ ἄτλαντος καὶ 30 πινάκων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Voyage historique...» Λ.Χ.Ζ.

Σάϊντ (Scheidt), ***Βάλθερος***. Γερμανὸς ἀνθρωπολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1895. Τῷ 1928 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Ἀμβούργῳ. Ἔγραψε: «Τὰ εὑρήματα κρανίων τῆς ἐποχῆς τῶν πάγων παρὰ τῷ Ναίρντλινγκεν» (1923), «Αἱ φυλαὶ τῆς νεωτέρας λιθίνης ἐποχῆς ἐν Εὐρώπῃ» (1924), «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν φυλῶν» (1925), «Φυλετικαὶ διαφοραὶ τοῦ αἵματος» (1927). Γ. Ι. Β.

Σαὶντ (Saintes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κάτω Σαράντ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σαράντ. Κάτ. 20.800. Παράγει κονιὰκ καὶ διεξάγει ἐμπόριον δερμάτων, ξυλείας καὶ σιτηρῶν. Μ. Δ. Β.

—**Σαὶντ** (Saintes) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς ὠχυρωμένων νήσων ἐν ταῖς Γαλλικαῖς Ἀντίλλαις. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 1.800 κατοίκους. Ἔχουν θαυμασίους λιμένας. Κατὰ τὸ 1782 ὁ γαλλικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Γκρὰς ἡττήθη παρ' αὐτὰς ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου Ρόντνυ. Μ. Δ. Β.

Σαὶντ (Saintes), ***Ἰάκωβος Γκαρνιὲ ντὲ*** —. Γάλλος πολιτικὸς (βλ. λ. *Γκαρνιὲ Ἰάκωβος*).

Σάϊντα (Saida) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ κράτους τοῦ Νοτίου Λιβάνου, ἐν τῇ περιοχῇ τῇ διοικουμένῃ ὑπὸ τῆς Γαλλίας κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Κάτ. 12.000. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Σιδὼν* (βλ. λ.). Ἔχει τεμένη, σχολὴν καὶ λιμένα κατάλληλον διὰ μικρὰ σκάφη. Γ. Ι. Β.

— **Σάϊντα** (Saida) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀλγερίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀράν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀρζεοῦ-Βιχάρας. Κατ. 12.900. Διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ἐρίων. Παρ' αὐτὴν σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀμπτ-ἐλ-Καντέρ, καταστραφείσης δὲ ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1844. Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Ἄλμπαν (Saint-Albans) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Ἀλβάνος*.

Σαὶντ-Ἀλμπὰν (Saint-Alban) *[Γεωγρ.]*. Μεταλλικὰ ὕδατα ἐν Loire τῆς Γαλλίας, εἰς ὕψος 400 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὰ ὕδατα ταῦτα εἶναι ὀξυανθρακικά, περιέχοντα διανθρακικὰ ἅλατα τῶν ἀλκαλίων καὶ ἀλκαλικῶν γαιῶν. Τὸ σύνολον τῶν ἐν διαλύσει ἁλάτων των εἶναι 3.2. Ἐνδείκνυνται κατὰ δυσπεψιῶν, ἀρθριτισμοῦ, ἑλονοσίας, ἀναιμίας. Κ. Γ. Μ.

Σαὶντ-Ἀλμπὲν (Saint-Albin), ***Ἀλέξανδρος, μαρκήσιος ντὲ*** —. Γάλλος συγγραφεὺς (1773—1847). Ἐνεστερνίσθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ Δεμουλέν. Καθειρχθεὶς ὡς συντηρητικὸς διεσώθη ὡς ἐκ θαύματος. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἀπεστάλη εἰς Αἴγυπτον, ἐπιστρέψας δ' ἐκεῖθεν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Συνταγματικοῦ». Συνέγραψε πλεῖστα ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν ἐπιφανεστέρων προσωπικοτήτων τῆς ἐπαναστάσεως. Θ. Β.

Σαὶντ-Ἀμὰν (Saint-Amand), ***Ἰωάννης-Ἀρμάνδος Λακόστ***, γνωστὸς ὡς —. Γάλλος θεατρικὸς συγγραφεὺς (1797—1885). Ἔγραψε δράματα καὶ κωμειδύλλια: «Ρομπὲρ Μακαὶρ» (1735). «Ἡ κόρη τοῦ ταπητουργοῦ» (1841), «Οἱ ἐκφορτωταὶ» (1845), «Οἱ δύο λοχίαι» (1850) κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σαὶντ-Ἀμὰν** (Saint-Amans), ***Λουδοβῖκος-Ἰωσήφ***. Γάλλος μουσουργὸς (1749—1820). Τῷ 1770 ἔδωκεν ἐν Παρισίοις τὸ πρῶτον αὐτοῦ κωμικὸν μελόδραμα «Alvar et Mincia», τῷ 1771 τὸ «La Coquette du village», εἶτα δὲ «Le Poirier» (1772) καὶ «Médecin d'amour» (1773). Ὁ Σαὶντ-Ἀμὰν ἀπετέλεσε μέρος τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων, ἀπὸ τοῦ 1802 ὅμως ἐγκατεστάθη εἰς Βρέστην, ἔνθα ἐξηκολούθησεν ἐργαζόμενος ὡς συνθέτης. Ἔγραψεν ἐπίσης τὴν μουσικὴν πολλῶν μπαλλέττων («La Mort de Didon» κλπ.), τὰ μελοδράματα: «L'occasion», «La Fausse Veuve», «Psyché et l'Amour», «Les Prix de l'arc», «Aspasie» κλπ., 24 ἐν ὅλῳ σκηνικὰ ἔργα, ἐξ ὧν πολλὰ ποιμενικά. Ὡσαύτως «Ἐγχειρίδιον ἁρμονίας» (1802). Γ. Σ.

— **Σαὶντ Ἀμὰν** (Saint Amant), ***Μᾶρκος-Ἀντώνιος ντὲ Ζεράρ, σιὲρ ντὲ*** —. Γάλλος ποιητὴς (1594—1661). Ἔγραψεν: «Ἀλβιών», «Ἡ κωμικὴ Ρώμη», «Ὁ σωθεὶς Μωϋσῆς» (1653) καὶ «Βακχικὰ ᾄσματα», εἰς ἃ ἰδίως ἐξαίρεται τὸ τάλαντον αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὁποίων τὸ καλύτερον εἶναι: «Ἡ κραιπάλη». Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Ἀμὰν-Λὲζ-Ὢ (Saint-Amant-Les-Eaux) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Βορρᾶ. Κάτ. 14.830. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σκάρπ, περὶ τὰ 10 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Βαλανσιέν. Ἔχει ἐργοστάσια τριχάπτων καὶ ἀγγειοπλαστικῆς. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσι πηγαὶ θειοῦχοι καὶ σιδηροῦχοι ἐκ φυσικῶν καὶ ἀνοργάνων οὐσιῶν, περιέχουσαι θειικὰ ἅλατα ἀσβεστίου καὶ μαγγανίου. Εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν ὑπάρχουν καὶ μεταλλικὰ ὕδατα ψυχρὰ καὶ χλιαρά, ραδιενεργά, περιέχοντα ὀλίγα διαλελυμένα συστατικὰ καὶ ἰδίᾳ θειικὰ καὶ δισανθρακικὰ ἅλατα. Ἡ ἰλὺς ἐνδείκνυται κατὰ τῶν χρονίων ρευματισμῶν παραμορφωτικῆς ἀρθρίτιδος, νευριτίδων καὶ νευραλγιῶν, μητριτίδων καὶ ἐκζέματος. Τὰ ὕδατα ἐνδείκνυνται κατὰ τῆς ψαμμιάσεως καὶ τῆς ὑπερσθενικῆς δυσπεψίας κλπ. Κ. Γ. Μ.

Σαὶντ-Ἀμὰν-Μὸν-Ρὸν (Saint-Amand-Mont-Rond) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σέρ. Κάτ. 10.850. Παράγει οἴνους, οἰνοπνευματώδη καὶ ἔχει μεγάλα χυτήρια. Μ.Δ.Β.

Σαίνταν (Shönthan), ***Φραγκῖσκος φὸν*** —. Αὐστριακὸς θεατρικὸς συγγραφεὺς (1849—1913). Συνέγραψε μόνος ἢ μετ' ἄλλων διάφορα ἐφήμερα θεατρικὰ ἔργα, ἐλαχίστης φιλολογικῆς ἀξίας: «Πόλεμος ἐν εἰρήνῃ» (1879), «Ἁρπαγὴ τῶν Σαβίνων» (1885), «Ὁ κύριος γερουσιαστὴς» (1894), «Ἀναγέννησις», (1897), «Μὲ πολύχρωμο φόρεμα» (1902). Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Ἂνζ (Saint-Ange), ***Ἄγγελος-Φραγκῖσκος Φαριὼ*** (Fariau), ἐπονομαζόμενος ντὲ —. Γάλλος ποιητὴς (1747—1810). Μετέφρασε τὰς ᾠδὰς τοῦ Ὀβιδίου καὶ ἔγραψε διάφορα «Ποιήματα». Γ. Ι. Β.

Σαϊνταπὲτ (Saidapet) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἰνδιῶν, 8 χλμ. ΝΔ. τῆς πόλεως Μαντράς. Κάτ. 27.500.

Σαὶντ-Ἀντουὰν-ντὲ Γκουανιὼ (Saint-Antoine de Guagno) *[Γεωγρ.]*. Θειοῦχος πηγὴ ἐπὶ τῆς νήσου Κορσικῆς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Αἰακίου. Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα περιέχουν 0.816 γρ. στερεῶν συστατικῶν ἀνὰ λίτρον ὕδατος, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι 0.106 θειούχου νατρίου, 0.087 γρ. δισανθρακικοῦ νατρίου, 0 043 γρ. δισανθρακικοῦ ἀσβεστίου, 0,033 γρ. δισανθρακικοῦ μαγνησίου. Ἐνδείκνυνται τὰ ὕδατα ἐπὶ δερματικῶν παθήσεων, ρευματισμῶν, κατάρρων τῆς κύστεως, διογκώσεως τῶν ἄρθρων κτλ. Κ. Γ. Μ.

Σαὶντ-Ἀντρὲ (Saint-André), ***Ἰάκωβος ντ' Ἀλμπόν, ἱππότης του*** —. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας (1505—1562). Ἦτο ἔμπιστος τοῦ Ἐρρίκου Β΄, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου μετέσχε τῆς Τριανδρίας, μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Γκύζης καὶ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων. Ἐχυρίευσε τῷ 1562 τὸ Πουατιὲ καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ντρέ.

Σαὶντ-Ἄντριους (Saint-Andreus) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σκωτίας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἀνδρέας*).

Σαὶντ-Ἀρνὼ (Saint-Arnaud), ***Ἀρμάνδος ντὲ —. Ἰάκωβος Λερουά***. Γάλλος στρατάρχης (1798—1854). Νέος εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατόν, ἀλλ' ἀγαπῶν τὸν τυχοδιωκτικὸν βίον παρῃτήθη φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ τῷ 1827 καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, παραστὰς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης. Περιῆλθεν ἔπειτα τὴν Τουρκίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ἀνέλαβε δὲ τὸν βαθμόν του κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830. Τῷ 1836 μετέσχε πασῶν τῶν ἐν Ἀλγερίᾳ μαχῶν, διηύθυνε τὴν μάχην τῆς Κωνσταντίνης (1837), διαπρέψας δὲ ἀνῆλθεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ τῷ 1844, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Ὀρλεανβίλ, συνέλαβε τὸν ἀποστάτην Βοῦ-Μάζα. Ὡς ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848 ἔσπευσεν εἰς Παρισίους καὶ λαβὼν μέρος μετὰ τῶν βασιλοφρόνων, μικροῦ δεῖν ἐφονεύετο ὑπὸ τοῦ ἐξημμένου ὄχλου. Ἀπελθὼν εἰς Ἀλγερίαν κατήγαγε πλείστας νίκας κατὰ τῶν φυλῶν τῆς Καβυλίας καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Κωνσταντίνης (1849). Βραδύτερον διωρίσθη διοικητὴς τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1851, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, συνετέλεσεν εἰς τὴν δικτατωρίαν τοῦ Ναπολέοντος Γ΄, ὅστις ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν τοῦ στρατάρχου (1852). Ἐκραγέντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Κριμαί.ν τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1854, ὅπου μετὰ τῶν συμμάχων κατήγαγε τὴν ἐν Ἄλμα νίκην. Προσβληθεὶς ὑπὸ ὀξείας νόσου ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Κανρομπὲρ καὶ ἐπιστρέφων εἰς Γαλλίαν ἀπέθανε κατὰ τὸν πλοῦν. Θ. Β.

Σαὶντ-Ἀφφρὶκ (Saint-Affrique) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἀφρικανός*).

Σαὶντ-Βίνσεντ (Saint-Vincent) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν, ἀνήκουσα εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Ἔχει ἔκτασιν 381 τ. χλμ. καὶ 52.000 κατ. Κεῖται μεταξὺ τῶν νήσων τῆς Ἁγίας Λουκίας καὶ Γρενάδης καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν ἀγγλικὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Μπαρμπάντος. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Κίνγκσταουν. Παράγει κυρίως ἄφθονον σάκχαρον. Μ. Δ. Β

— **Σαὶντ-Βίνσεντ** (Saint-Vincent) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Πορτογαλίας πρὸς τὸ ΝΔ. τμῆμα αὐτῆς ἐν Ἀλγάβρῃ. Τῷ 1693 ὁ Γάλλος ναύαρχος Τουρβὶλ κατήγαγε παρ' αὐτὸ περιφανῆ νίκην ἐναντίον τοῦ ἡνωμένου ἀγγλο-ολλανδικοῦ στόλου. Μ. Δ. Β.

Σαὶντ-Ἐβρεμὸν (Saint-Evremond), ***Κάρολος ντὲ Μαργκετὲλ ντὲ Σαὶν-Ντενί***, σενιὲρ ντὲ —. Γάλλος συγγραφεὺς (1610—1703). Κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς αὐλικῆς οἰκογενείας καὶ ἐσπούδασε νομικὰ καὶ φιλοσοφίαν, κατόπιν δέ, εἰσελθὼν εἰς τὸν στρατόν, ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας, ὅπου διεκρίθη κατ' ἀρχὰς ἐπὶ κεφαλῆς λόχου καὶ κατόπιν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ σώματος στρατοῦ τοῦ πρίγκιπος τοῦ Κοντέ. Κυρίως ὅμως εἶναι γνωστὸς διὰ τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμά του καὶ τὴν μεγάλην του μόρφωσιν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταστῆ τὸ κέντρον τῶν διανοουμένων κύκλων τῶν Παρισίων καὶ περιζήτητος μεταξὺ τῶν φιλολογικῶν αἰθουσῶν τῆς ἐποχῆς, συνδεθεὶς στενῶς μὲ διαφόρους εὐνοουμένας τῆς αὐλῆς καὶ ἰδίως μετὰ τῆς ὡραίας δουκίσσης τοῦ Μαζαρίνου, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὁρτενσία Μαντσίνι. Χειριζόμενος ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς πρὸς τὸ ξίφος καὶ τὴν γραφίδα, ἔγραψε διάφορα ἔργα, πλήρη χάριτος, ἰδίως δὲ λεπτῆς εἰρωνείας καὶ σατίρας, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐποχῆς του καὶ μὲ δηκτικωτάτους ὑπαινιγμοὺς διὰ διάφορα σκάνδαλα τῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἀριστοκρατίας. Κατηγορήσας ὅμως διὰ σατιρικῆς ἐπιστολῆς του (1661) τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως σχετικῶς μὲ τὴν συνθήκην τῶν Πυρηναίων τοῦ 1659, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν (1661), ὅπου ἔτυχε τοιαύτης ὑποδοχῆς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως Καρόλου Β΄ καὶ τῶν δύο κατόπιν διαδόχων του, καθὼς καὶ μεταξὺ τῶν διανοουμένων κύκλων τοῦ Λονδίνου, ὥστε, ὅταν τῷ 1688 οἱ φίλοι του εἶχον ἐπιτύχει τὴν παροχὴν ἀμνηστίας, ἠρνήθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὸ Λονδῖνον εἶχε μεταβῆ καὶ ἔμενε παρ' αὐτῷ καὶ ἡ Ὁρτενσία Μαντσίνι, τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποβῆ ὁ πιστότερος τῶν φίλων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ Κωμῳδία τῶν ἀκαδημαϊκῶν», ὅπου σατιρίζει τοὺς φιλοσοφικοὺς καὶ ἀκαδημαϊκοὺς κύκλους τῆς ἐποχῆς, τὰ «Ἀποφθέγματα», οἱ «Στοχασμοὶ περὶ τῶν διαφόρων πνευματικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ», ὅπου ὁ Σαὶντ-Ἐβρεμὸν ἐμφανίζεται ὡς ὁ πρόδρομος τοῦ Μοντεσκιέ, «Στοχασμοὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τραγῳδίας», «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Πλουτάρχου, Σαλλουστίου καὶ Τακίτου», κλπ. Πλὴν τῶν δύο πρώτων, τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἐκυκλοφόρουν μεταξὺ τῶν συγχρόνων του εἰς χειρόγραφα, ἐκδοθέντα κατὰ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ τῷ 1705 εἰς τρεῖς τόμους. Τῷ 1740 ἐγένετο ἔκδοσις τῶν «Ἁπάντων» του ἐν Παρισίοις εἰς 10 τόμους καὶ τῷ 1753 εἰς 12 τόμους. Μ. Δ. Β.

Σάϊντεγγ (Scheidegg) *[Γεωγρ.]*. Δύο ὄρειναι διαβάσεις ἐν τῷ καντονίῳ Βέρνης τῆς Ἑλβετίας. Ἡ *Μεγάλη Σάϊντεγγ* ἢ *Χασλὶ-Σάϊντεγγ* διανοίγεται εἰς ὕψος 1.691 μ. καὶ συνδέει τὰς κοιλάδας Χασλὶ καὶ Γκρίντελβαλντ. Ἡ δὲ *Μικρὰ-Σάϊντεγγ* ἢ *Βέγκνερ-Σάϊντεγγ* εἰς ὕψος 2.064 μέτρων καὶ ἄγει ἀπὸ Γκρίντεβαλντ εἰς Λάουτερμπροῦνεν. Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Ἐγγμπὲρ (Saint-Ingbert) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ Παλατινάτῳ (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰγγβέρτος*).

Σάϊντελ (Seidel), ***Βίλλυ***. Γερμανὸς λογοτέχνης, ἀδελφὸς τῆς *Ἴνας Σάϊντελ*, γεννηθεὶς τῷ 1887. Συνέγραψε διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Ἀβεσαλώμ», «Ὁ κῆπος τοῦ Σουχάν», «Τὸ τραγούδι τοῦ μαγγανοπήγαδου», «Ὁ νέος Δανιήλ», «Κραυγὴ ἐκ τοῦ ὑπερπέραν», «Νευρόσπαστα» κλπ. Λ. Κ.

—**Σάϊντελ** (Seidel), ***Ἐρρῖκος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1842 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1906. Παρηκολούθησε μηχανολογικὰς σπουδάς, διατελέσας μηχανικὸς διαφόρων ἐπιχειρήσεων καὶ σιδηροδρομικῶν ἑταιρειῶν. Ἐγκατα-

Digitized by Google

λείψας ἀπὸ τοῦ 1880 τὸ ἐπάγγελμά του, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Συνέθεσε ποιήματα, ὧν τὰ σπουδαιότερα περιλαμβάνονται εἰς τὰς συλλογάς: «Φύλλα στὸν ἄνεμο» (1872), «Χειμωνιάτικες μῦγες» (1880), «Κωδωνοχρουσία» (1889) καὶ «Νέα Κωδωνοχρουσία» (1893). Ἐπίσης συνέγραψε βιβλία διὰ τὴν νεολαίαν, ἰδίᾳ δὲ μύθους («Χειμωνιάτικα παραμύθια», «Οἱ μῆνες» κ. ἄ.). Ἀλλ' ἡ ἀξία τοῦ Σάϊντελ ἔγκειται κυρίως εἰς τὰ διηγήματά του, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν ὀξυτάτην παρατήρησιν καὶ τὴν εἰδυλλιακὴν συνάμα χάριν καὶ τρυφερότητά των. Ἄξιος μαθητὴς τοῦ Στόρμ, ἔδωκε δι' αὐτῶν μίαν ἔντονον καὶ πιστὴν εἰκόνα τῆς μικροαστικῆς ζωῆς ἐν Γερμανίᾳ, ὁ δὲ Λέμπερεχτ Χύνχεν, ὁ ἥρως τοῦ ὁμωνύμου ἔργου του, θεωρεῖται μία ἐκ τῶν πλαστικωτέρων μορφῶν τῆς νεωτέρας γερμανικῆς λογοτεχνίας. Μεταξὺ τῶν διηγημάτων τοῦ Σάϊντελ διακρίνονται τὰ ἑξῆς: «Ἡλιοβασίλεμα», (1870), «Τὸ παλιὸ σπίτι» (1875), «Δανιὴλ Σίμπενστερν» (1877), «Ἰορίνδα» (1880), «Λέμπερεχτ Χύνχεν» (1883), «Ἡ περιπέτεια τοῦ Ράϊνχαρτ Φλέμμιγκ» (1898) καί τινα ἄλλα, συμπεριληφθέντα εἰς τοὺς τόμους τῶν «Μικροαστικῶν διηγημάτων» (1880) καὶ τῶν «Ἀλλοκότων ἱστοριῶν» (1900). Ὁ Σάϊντελ ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ἐνδιαφέρουσαν αὐτοβιογραφίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπὸ Περλίνου μέχρι Βερολίνου» (1894). Λ. Κ.

—**Σάϊντελ** (Seidel), ***Ἐρρῖκος-Βόλφγκαγκ.*** Γερμανὸς λογοτέχνης, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1876. Συνέγραψεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διηγήματα, τῶν ὁποίων τὰ θέματα ἤντλησε κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πατρός του ἀπὸ τὴν μικροαστικὴν ζωήν. Μεταξὺ τούτων ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι: «Τὸ πουλὶ Τόλινταν», «Τὸ ὄρος τῶν μυρμήκων», «Τζένια», ὡς καὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ κιγκλιδωτὸ παράθυρο» μυθιστόρημά του. Λ. Κ.

—**Σάϊντελ** (Seidel), ***Ἴνα.*** Γερμανὶς ποιήτρια καὶ μυθιστοριογράφος, σύζυγος καὶ ἐξαδέλφη τοῦ προηγουμένου, γεννηθεῖσα τῷ 1885. Συνέθεσε λυρικὰ ποιήματα, δημοσιευθέντα εἰς δύο τόμους («Ποιήματα» καὶ «Κοσμοπεριπάθεια»). Ἐπίσης ἐδημοσίευσε τὰ μυθιστορήματα: «Τὸ σπίτι πρὸς τὴν σελήνην», ὁ «Λαβύρινθος», «Τὸ κτῆμα Μπραΐμσε» καὶ σειρὰν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀστέρι τοῦ γυρισμοῦ». Ἡ Ἴνα ἐκτιμᾶται ἰδιαιτέρως ὡς λυρικὴ ποιήτρια, τὸ δὲ μυθιστόρημά της «Λαβύρινθος» (1922) ἐτοποθετήθη ὑπὸ τῆς κριτικῆς μεταξὺ τῶν καλυτέρων ψυχολογικῶν ἔργων τῆς νεωτέρας γερμανικῆς λογοτεχνίας. Λ. Κ.

—**Σάϊντελ** (Seidel), ***Ροβέρτος.*** Γερμανὸς παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1850. Ἀπὸ τοῦ 1923 καθηγητὴς ἐν Ζυρίχῃ, ἀσχολεῖται ἰδιαιτέρως εἰς τὸν κλάδον τῆς κοινωνιστικῆς παιδαγωγικῆς. Ἔγραψε: «Διδασκαλία τῆς ἐργασίας, παιδαγωγικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάγκη» (1885, 2α ἔκδ. 1910), «Σοσιαλιστικὴ δημοκρατία καὶ ἠθικὴ κίνησις» (1896, 5 ἔκδ. 1911), «Ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία» (1901, 6 ἔκδ. 1911), «Τὸ ἐργατικὸν σχολεῖον, σχολεῖον τοῦ μέλλοντος» (3η ἔκδ. 1919), «Δημοκρατία, ἐπιστήμη καὶ λαϊκὴ ἐκπαίδευσις» (4 ἔκδ 1918), «Ὁ σκοπὸς τῆς ἀνατροφῆς ἀπὸ κοινωνιστικοπαιδαγωγικῆς ἀπόψεως» (2α ἔκδ. 1916), «Σοσιαλιστικὴ δημοκρατία καὶ κρατικοαστικὴ ἀνατροφὴ» (3η ἔκδ. 1918) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

—**Σάϊντελ** (Seidel), ***Φρειδερῖκος-Λουδοβῖκος.*** Γερμανὸς μουσουργὸς (1765—1831). Διετέλεσεν ὀργανοκρούστης ἐν Βερολίνῳ, εἶτα δὲ διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου καὶ μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Ὁ κουρεὺς τοῦ χωρίου», «Lila», «Μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Βενετίᾳ», σκηνικὴν μουσικὴν πολλῶν δραματικῶν ἔργων, τὸ ὀρατόριον «Ἀθανασία», ψαλμούς, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

Σαὶντ-'Ελὶ (Saint-Elie) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν κυριωτέρων κορυφῶν τῶν Βραχωδῶν ὀρέων, ἐν τῷ Καναδᾷ οὐχὶ μακρὰν τῆς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι 5.490 μ.

Σαὶντ-'Ελιὲ (Saint Hélier) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἑλιέρος*).

Σάϊντεμαν (Scheidemann), ***Ἐρρῖκος.*** Διάσημος Γερμανὸς ὀργανοκρούστης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1596 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1663. Ἔζησεν ἐν Ἀμβούργῳ, γενόμενος γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης πολλῶν ἔργων δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καὶ κλειδοκύμβαλον. Ἐκ τούτων ἐξεδόθησαν μόνον: «Fünfter und letzter Teil der Ristischen Lieder, in Melodien gebracht (1651) καὶ «Die vorschmähte Eitelkeit, 24 Gespräche» (1658). Γ. Σ.

—**Σάϊντεμαν** (Scheidemann), ***Φίλιππος.*** Γερμανὸς σοσιαλδημοκράτης, εἷς ἐκ τῶν ἡγετῶν τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς δεξιᾶς, γεννηθεὶς τῷ 1865. Κατὰ τὴν νεότητά του διετέλεσε τυπογράφος, κατόπιν διορθωτὴς καὶ ἀπὸ τοῦ 1890 συντάκτης διαφόρων ἐπαρχιακῶν σοσιαλιστικῶν ἐφημερίδων ἐν Νυρεμβέργῃ, Ὄφφενμπαχ καὶ Κάσσελ. Τῷ 1895 ὡς διευθυντὴς μιᾶς τοιαύτης ἐφημερίδος, προσεχώρησεν εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ Α. Μπέμπελ καὶ κατεπολέμησε μεθ' ὁρμητικότητος τὰς ρεβιζιονιστικὰς ἀπόψεις τοῦ Μπερνστάϊν. Τῷ 1903 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Ράϊχσταχ διὰ τὴν περιφέρειαν Σολίνγκεν καὶ κατέλαβε ταχέως ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ. Τῷ 1912 ἐγένετο μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, κατόπιν μεγάλης ἐκλογικῆς νίκης τοῦ κόμματος, δι' ἧς τοῦτο ἐκέρδισεν 110 ἕδρας εἰς τὸ κοινοβούλιον, ἐξελέγη μέλος τοῦ γραφείου τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Ράϊχσταχ. Ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ Παγκοσμίου πολέμου μετέβαλεν ἀποτόμως πολιτικὴν τακτικήν, ἐψήφισε τὰς πολεμικὰς πιστώσεις καὶ ἀπέβη ὁ ἡγέτης τῆς ἐθνικιστικῆς πτέρυγος τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Κατὰ τὴν νοεμβριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1918 ὑπεστήριξε τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ πρίγκιπος Μὰξ τῆς Βάδης καὶ προσεπάθησε νὰ σώσῃ τὴν μοναρχίαν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς μοναρχίας ἐγένετο μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν ἐντολοδόχων τοῦ λαοῦ, ὅπερ ἀπετέλει τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν τῆς «σοσιαλιστικῆς Γερμανικῆς δημοκρατίας» καὶ κατέπνιξε βιαίως, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συντηρητικῶν, τὰς ἐπακολουθησάσας ἐργατικὰς ἐξεγέρσεις. Ἐπὶ κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ὁ Κάρολος Λίμπκνεχτ καὶ ἡ Ρόζα Λούξεμπουργ, ἀρχηγοὶ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ «Σπαρτάκου». Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1919 ὠνομάσθη καγκελλάριος τοῦ Ράϊχ, παρῃτήθη δὲ μετ' ὀλίγους μῆνας, μὴ στέργων τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (Ἰούνιος 1919). Ἀπὸ τοῦ 1920 ἐκλέγεται συνεχῶς βουλευτὴς τοῦ Ράϊχσταχ, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς περιφερείας τοῦ Κάσσελ. Τῷ 1922 ἐγένετο ἐναντίον του ἀνεπιτυχὴς δολοφονικὴ ἀπόπειρα. Κατὰ τὸ διάστημα 1920—1925 διετέλεσε δήμαρχος τοῦ Κάσσελ. Ἔγραψε διάφορα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ κατάρρευσις» (1921) καὶ «Ἀπομνημονεύματα ἑνὸς σοσιαλδημοκράτου» (1928, τόμ. 2). Θ. Π.

Σαίντερμανλαντ (Södermanland) *[Γεωγρ.]*. Χώρα καὶ νομὸς τῆς Κεντρικῆς Σουηδίας. Ἡ χώρα ἔχει ἔκτασιν 8.952 τ. χλμ. καὶ 435.120 κατ. Ὁ ὁμώνυμος νομὸς ἔχει ἔκτασιν 6.811 τ. χλμ. καὶ 190.720 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ Νάϋκαιπινγκ. Γ. Ι. Β.

Σαίντερμποργκ (Sönderborg, γερμ. Sonderburg) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία καὶ πόλις εἰς τὸ Β. Σλέβιγκ, ἀνήκουσα πρῶτον εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Δανίαν. Ἐμβαδὸν 441 τ. χλμ. Κάτ. (1925) 40.339. Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα, ἐπὶ τῆς νήσου Ἄλσεν καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς Τόντερν, Μούμμαρκ καὶ Νόρμπουργκ, ἔχει 10.454 κατ. καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν καὶ δικτύων. Θ. Κ.

Σαίντερταίλγιε (Södertälje) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σουηδίας ἐν τῷ νομῷ Στοκχόλμης. Κάτ. 14.900. Ἔχει ἐργοστάσια μηχανῶν καὶ σιγαρέττων. Γ.Ι.Β.

Σαιντερχὰμν (Söderhamn) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Σουηδίας ἐπὶ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου. Κάτ. 11.700 Ἐξάγει ξυλείαν. Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-'Ετιὲν-ντὺ-Ρουβραὶ (Saint-Étienne-du-Rouvray) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Στέφανος*).

Σαὶντ-'Ιλαὶρ (Saint-Hilaire), ***Αἰμίλιος-Μᾶρκος,*** ἐπιλεγόμενος ***Μᾶρκο ντὲ* —**. Γάλλος συγγραφεὺς (1793—1887). Συνέγραψε μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου ἔργα σκοποῦντα νὰ καταστήσουν εἰς τὸν λαὸν συμπαθεῖς τὰς ἀναμνήσεις τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας. Γ. Ι. Β.

—**Σαὶντ-'Ιλαὶρ** (Saint-Hilaire), ***Αὔγουστος,*** *μαρκήσιος ντὲ Κὲ ντὲ* —. Γάλλος φιλόλογος καὶ ἑλληνιστὴς (1837—1889). Σπουδάσας πολιτικὰς ἐπιστήμας καὶ ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν φιλολογίαν, καθὼς καὶ πολλὰς ἐκ τῶν ζωσῶν γλωσσῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἑλληνικήν, κατέγινεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν φιλολογικὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαίωνος, ἀλλ' ἐγένετο κυρίως γνωστὸς διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διὰ τὰς ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων Γάλλων ποιητῶν. Διαπνεόμενος ὑπὸ εἰλικρινῶν αἰσθημάτων φιλελληνισμοῦ, ὑπερεμάχησεν εἰς πᾶσαν περίστασιν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων, ἅμα δὲ ὡς συνεστήθη ἐν Παρισίοις ὁ «πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν σύλλογος ἐν Γαλλίᾳ», ἐν τοῖς πρώτοις τῷ 1870 ἐνεγράφη ἐνεργὸν μέλος, γενόμενος εἶτα πρόεδρος αὐτοῦ καὶ συμβαλὼν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς «Revue des Études Grecques» καὶ τοῦ «Annuaire de l'association pour l'encouragement des Études Grecques en France», τῶν ὁποίων πρόκεινται ἤδη 60 τόμοι, πλήρεις πραγματειῶν ἀφορωσῶν τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν Ἑλλάδα. Ἐν αὐτοῖς πλεῖσται διατριβαὶ φέρουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Σαὶντ-'Ιλαίρ. Μετὰ τὸν θάνατόν του κατέλιπεν ἱκανὰ ἔργα περὶ Ἑλλάδος καὶ ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην αὐτόγραφα διασήμων ἀνδρῶν. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι πολλαὶ μεταφράσεις, εἰς τὴν γαλλικήν, ἔργων τοῦ Κοραῆ, τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ, τοῦ Σούτσου, τοῦ Βικέλα καὶ ἄλλων, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Κοραῆ πρὸς τὸν Σαρντὸν ντὲ Λὰ Ροσὲτ τῶν ἐτῶν 1790—1796» (1877), «Ἐπιστολαὶ τοῦ Κοραῆ πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην τῆς Σμύρνης» (1880), «Λουκῆς Λάρας» τοῦ Βικέλα (1879), «Ἀνέκδοτα ποιήματα» τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ (1880), κτλ. Ἐκ τῶν ἄλλων του ἔργων τὰ κυριώτερα εἶναι ἐκδόσεις παλαιῶν κειμένων Γάλλων καὶ ξένων συγγραφέων, ὡς ἡ τῶν «Ἁπάντων τοῦ Εὐσταθίου Ντεσὰν» εἰς 8 τόμους (1878—1890), ἡ ἔκδοσις τῶν «Μύθων τοῦ Αἰσώπου» κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ζὶλ Κορροζὲ (1882), «Τὸ πρῶτον κείμενον τῶν ἐπιστολῶν τῆς Κυρίας ντὲ Σεβινιὲ» (1880) κτλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δημητρίου Βικέλα*, «Notice sur le marquis de Queux-Saint-Hilaire, suivie des discours prononcés à ses obsèques» (Paris 1890). Τ.Ε.Ε.—Μ.Δ.Β.

— **Σαὶντ-'Ιλαὶρ** (Barthélemy Saint-Hilaire), ***Ἰούλιος.*** Γάλλος πολιτικὸς καὶ φιλόσοφος (βλ. λ. *Μπαρτελεμὺ-Σαὶντ-'Ιλαίρ*).

— **Σαὶντ-'Ιλαὶρ** (Geoffroy Saint-Hilaire), ***Στέφανος.*** Γάλλος φυσιοδίφης (βλ. λ. *Ζωφρουὰ-Σαὶντ-'Ιλαίρ*).

—**Σαὶντ-'Ιλαὶρ** (Saint-Hilaire), ***μέθοδος*** τοῦ ***Μὰρκ ντὲ* —**. Μέθοδος πρὸς χάραξιν κατὰ τὴν μέθοδον *Σοῦμμνερ* εὐθείας ὕψους, ἐχούσης τὸ προσδιοριστικόν της σημεῖον ἐπὶ τοῦ πρώτου καθέτου, καὶ εἰς ἀπόστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐξ ἀναμετρήσεως στίγματος, ἴσην πρὸς τὴν διαφορὰν (θετικὴν μὲν πρὸς τὸ ἀζιμούθ, ἀρνητικὴν δὲ πρὸς τὴν ἀντίθετον τοῦ ἀζιμοὺθ διεύθυνσιν) τοῦ ἀληθοῦς ὕψους, λαμβανομένου διὰ διορθώσεως του διὰ τοῦ ἐξᾶντος παρατηρηθέντος καὶ τοῦ ἐξ ἀναμετρήσεως ὕψους, ὅπερ ὑπολογίζει ἡ μέθοδος Μάρκ. Πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ τελευταίου τούτου, μετεχειρίσθη ὁ Μὰρκ τοὺς διὰ τῶν λογαρίθμων λογιστοὺς τύπους

$$\text{ημ Υε} = \frac{\text{ημ }(\text{Λε} + \varphi)\text{ συν Δ}}{\text{συν }\varphi} \quad \text{ἔνθα εφ } \varphi = \text{Εφ Δ συν Πε}$$

ἔνθα Υε τὸ ὕψος ἐξ ἀναμετρήσεως, Λε τὸ πλάτος ἐξ ἀναμετρήσεως, Πε ἡ πολικὴ γωνία τοῦ ἀστέρος ἐξ ἀναμετρήσεως καὶ Δ ἡ πολικὴ ἀπόστασις τοῦ ἀστέρος. Ὁ Γάλλος ὅμως ὑποπλοίαρχος Rougaux ἐπρότεινε τὸν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ θεμελιώδους τύπου ὑπολογισμὸν τοῦ Υε:

$$\text{ημ Υε} = \text{ημ Λε συν Δ} + \text{συν Λε ημ Δ συν Πε}$$

λαμβάνοντα τὴν μορφήν:

$$\text{ημ Υε} = \pm \text{Α} \pm \text{Β}$$

Ἐγενικεύθη δὲ ἡ χρῆσις τῆς μεθόδου ταύτης, ἐξευρεθείσης ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ *Μὰρκ ντὲ Σαὶν-'Ιλαίρ*, ἰδίως διὰ τῶν πινάκων Friaucourt διδόντων ἀμέσως τὰς ἀπολύτους τιμὰς τῶν ὅρων Α καὶ Β. Σ. Ε. Λ.

Σαιντὶν (Saintine), ***Ξαβέριος-Βονιφάτιος,*** ἐπιλεγόμενος —. Γάλλος συγγραφεὺς (1798—1865). Ἔγραψε τὸ περίφημον ρωμαντικὸν μυθιστόρημα «Πιτσιόλα», μεταφρασθὲν εἰς πλείστας γλώσσας. Ἐκτὸς τούτου ἔγραψε διάφορα θεατρικὰ ἔργα, πολλὰς κωμῳδίας καὶ κωμειδύλλια ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Xavier*, ὡς: «Ἡ Ἄρκτος τοῦ πασᾶ» (1827), «Ὁ κωμικὸς τῶν ἡγεμόνων» (1831), «Αἱ δύο περιστεραὶ» (1838), «Ἡ Ἑρριέττα καὶ ὁ Κάρολος» (1847). Ἐπίσης ἔγραψε: «Μυθολογία τοῦ Ρήνου» (1861—1863).

Σαῖντις (Säntis) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν συγκρότημα τῶν ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλβετίᾳ Ἄλπεων. Συνίσταται ἐκ παραλλήλων ὀροσειρῶν (βορείου, μέσης, καὶ νοτίου) κρητιδικῆς διαπλάσεως, τῶν ὁποίων αἱ πτυχώσεις καταπίπτουν πρὸς Β. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰς τὴν βόρειον σειρὰν ὀρέων εἶναι τά: *Ἔμπεναλπ* (ὕψους 1644 μ.), τὸ *Ἔρλι* (Öhrli, 2203 μ.), τὸ *Ικύρενσπιτς* (2450 μ.), τὸ *Σαῖντις* (2504 μὲ μετεωρολογικὸν σταθμὸν) καὶ τὸ *Στὸς* (2114). Εἰς τὴν μέσην ὀροσειρὰν τά: *Ἄλτμαν* (2438), *Βιλχουζερ Σαφμπεργκ* (2382) καὶ εἰς τὴν νότιον ὀροσειρὰν τά: *Κάμορ* (1750) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Κάθερινς (Saint-Catherines) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καναδᾶ ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὀντάριο, Κάτ. 22.838. Κεῖται ἐν γραφικῇ τοποθεσίᾳ, ἐπὶ τῆς διώρυγος τῆς Οὐέλλαντ, εἰς ἀπόστασιν 19.3 χλμ. πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ Νιαγάρα. Ἔχει πηγὰς ἀλκαλικῶν ὑδάτων καὶ εἶναι πόλις βιομηχανικὴ μὲ πολλὰ ἐργοστάσια μηχανημάτων, χαρτοποιεῖα καὶ ναυπηγεῖα. Μ. Δ. Β.

Σαὶντ-Κίλντα (Saint Kilda)· βλ. λ. *Ἅγιος Κίλντα.*

Σαὶντ-Κλαὶρ (Saint Clair) *[Γεωγρ.]* Λίμνη τοῦ Καναδᾶ, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίσιγκαν. Ἔχει ἐπιφάνειαν 1060 τ. χλμ. καὶ εὑρίσκεται μεταξὺ τῆς πολιτείας τοῦ Μίσιγκαν καὶ τοῦ Καναδᾶ Μ. Δ. Β.

Σαὶντ-Κλοὺ (Saint Cloud) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Κλού*). —2) Προάστειον τῶν Παρισίων (βλ. λ. *Ἅγιος Χλοδοάλδος*). Μ. Δ. Β.

Σαὶντ Κλαὶρ Ντεβὶλ (Sainte Claire Deville), ***Ἐρρῖκος-Στέφανος*** Γάλλος χημικὸς (1818—1881). Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν Σορβόννην καὶ διευ-

Digitized by Google

θυντὴς τοῦ χημικοῦ ἐργαστηρίου τῆς École Normale τῶν Παρισίων. Εἰργάσθη τῇ προτροπῇ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Γ' ἐπὶ τοῦ ἀργυλίου καὶ εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς βιομηχανικῆς παρασκευῆς τοῦ ἀργυλίου καὶ μαγνησίου. Εἶναι εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων χημικῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1861 διετέλει μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Καθώρισε τοὺς νόμους τῆς δι' ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν ἀφετεροιώσεως καὶ ἔγραψε: «Περὶ τοῦ ἀργυλίου» (1859), «Μεταλλουργία τοῦ λευκοχρύσου» κλπ. Σ. Γ.

— **Σαίντ-Κλαίρ-Ντεβίλ** (Sainte - Claire - Deville), ***Κάρολος.*** Γάλλος γεωλόγος καὶ μετεωρολόγος (1814—1876). Ἔγραψε: «Γεωλογικὸν ταξίδιον εἰς Ἀντίλλας καὶ τὰς νήσους Τενερίφην καὶ Φόγκο» (1847), «Ἐπὶ τῶν περιοδικῶν ἐναλλαγῶν τῆς θερμοκρασίας» (1866) κ. ἄ. Γ. Κ. Γ.

Σαίντ-Κρίστοφερ (Saint-Christopher) *[Γεωγρ.].* Μία τῶν Ὑπηνέμων νήσων τῶν Ἀγγλικῶν Ἀντιλλῶν (βλ. λ. *Ἅγιος Χριστόφορος*).

Σαίντ-Κρόϊ (Saint-Croix) *[Γεωγρ.]* βλ.λ. *Ἅγιος Σταυρός.*

Σαίντ-Κρουὰ (Sainte-Croix), ***Γουλιέλμος-Ἐμμανουὴλ Λοντέβ, βαρῶνος ντὲ —.*** Διάσημος Γάλλος φιλόλογος καὶ ἑλληνιστὴς (1746—1809). Κατ' ἀρχὰς διετέλεσε στρατιωτικός, κατόπιν δὲ ἀφῆκε τὸ στάδιον τῶν ὅπλων χάριν τοῦ τῶν γραμμάτων καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Ἀβινιόν, ὅπου εἰργάσθη γονιμώτατα. Τῷ 1803 περιελήφθη μεταξὺ τῶν διοργανωτῶν τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἔγραψε: «Κριτικὴ ἐξέτασις τῶν ἱστορικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου» (Paris 1775), «Ἱστορικαὶ καὶ κριτικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῶν μυστηρίων τῆς εἰδωλολατρείας» (1784 εἰς 2 τόμ.), «Περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς τύχης τῶν ἀποικιῶν τῶν ἀρχαίων λαῶν» (1779), «Ἱστορία τῶν προόδων τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας» (2 τόμ. 1786), «Περὶ τῶν ἀρχαίων ὁμοσπονδιακῶν κυβερνήσεων καὶ τῆς νομοθεσίας τῆς Κρήτης» (1798). Γ. Λ. Α.

Σάϊντλ (Seidl), ***Ἀρθοῦρος.*** Γερμανὸς μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ μουσικήν, ταχέως διακριθεὶς καὶ γενόμενος ἀπὸ τοῦ 1904 καθηγητὴς τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Λειψίας. Τὰ κυριώτερα συγγράμματά του εἶναι: «Vom Musikalisch Erhabenen», «Prolegomena zur Aesthetik des Tonkunst» (1907), «Zur Geschichte des Erhabenheitsbegriff seit Kant» (1899), «Hat R. Wagner eine Schule hinterlassen» (1892), «Richard Strauss, eine Charakterstudie» (1895), «Moderner Geist in der deutschen Tonkunst» (1900), «Was ist modern?» (1900), «Wagneriana» (1901—1902), «Moderne Dirigenten» (1902), «Cunst und Kultur» (1902) κ.λ.π. Γ. Σ.

— **Σάϊντλ** (Seidl), ***Γαβριήλ.*** Εἷς τῶν ἐπιφανεστέρων Γερμανῶν ἀρχιτεκτόνων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1848—1913). Εἰς τοῦτον ὀφείλονται πολυπληθῆ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἱδρύματα ἐν Μονάχῳ, Βόρμς, Δάρμσταττ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γερμανίας. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων του ἔργων μνημονεύομεν τὸ Ἐθνικὸν βαυαρικὸν μουσεῖον, τὸ Γερμανικὸν μουσεῖον καὶ τὸν Γερμανικὸν οἶκον ἐν Μονάχῳ. Ι. Μ. Π.

— **Σάϊντλ** (Seidl), ***Ἰωάννης-Γαβριήλ.*** Αὐστριακὸς ποιητὴς (1804—1875). Διετέλεσε καθηγητὴς γυμνασίου, εἶτα ἐπιμελητὴς τοῦ νομισματικοῦ μουσείου, διευθυντὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου, καὶ τῷ 1847 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βιέννης. Ἔγραψε βαλλίσματα καὶ μυθιστορήματα καὶ ἰδίως διαλεκτικὰ ποιήματα. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀξιολογώτερα εἶναι: «Αἱ ποιήσεις» (1826), «Ποιήματα εἰς διάλεκτον τῆς Κάτω Αὐστρίας» (1844), «Θρῦλοι καὶ ἱστορίαι τῆς Στυρίας» κ. ἄ. Ὁ Σάϊντλ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ αὐστριακοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου (1853). Γ. Ι. Β.

Σαίντ-Λέτζερ (Saint Leger). Ἱπποδρομίαι, αἵτινες λαμβάνουν χώραν κατ' ἔτος ἐν Ντόνκαστερ τῆς Ἀγγλίας μεταξὺ τριετῶν ἵππων πρὸς προαγωγὴν τῆς ἱπποτροφίας. Ἱδρύθησαν τῷ 1776 καὶ ὠνομάσθησαν οὕτως ἐκ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῶν συνταγματάρχου Σαίν-Λέτζερ. Μ. Δ. Β.

Σαίντ-Λουΐς (Saint-Louis) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Λουδοβῖκος.*

Σαίντ-Λουτσία (Saint-Lucia) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἁγία Λουκία.*

Σαίντ-Λῶρενς ***κόλπος*** (Saint-Lawrence) *[Γεωγραφ.].* Κόλπος τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν Καναδᾷ, σχηματιζόμενος εἰς τὰς ἀνατολικὰς αὐτῆς ἀκτὰς καὶ ἔχων μῆκος 750 χλμ. καὶ πλάτος 500 χλμ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος καλύπτεται ὑπὸ πάγων καὶ ὁμίχλης, συγκοινωνεῖ δὲ διὰ τῶν στενῶν τοῦ Κάνσο, Μπελλὶλ καὶ Κάμποτ μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Μ. Δ. Β.

— **Σαίντ-Λῶρενς** ***ποταμὸς*** (Saint-Laurence River) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ. Σχηματίζεται ὑπὸ τῶν πέντε μεγάλων λιμνῶν *Ἄνω, Χιοῦρον, Μίσιγκαν, Ἤρι* καὶ *Ὀντάριο* καὶ μετὰ ῥοῦν 3.800 χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον. Μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ἄνω καὶ Χιοῦρον λαμβάνει τὸ ὄνομα *Σαίντ - Μαίρυ*, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Χιοῦρον καὶ Σαίντ-Κλαὶρ καλεῖται *Σαίντ-Κλαίρ*, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ἤρι καὶ Σαίντ-Κλαὶρ ὀνομάζεται *Ντετρόϊτ* καὶ μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ἤρι καὶ Ὀντάριο *Νιαγάρας*. Μετὰ τὴν λίμνην Ὀντάριο λαμβάνει τὸ κύριον αὐτοῦ ὄνομα *Σαίντ-Λῶρενς*. Εἶναι σημαντικωτάτη ὁδὸς συγκοινωνίας καὶ πλωτὸς εἰς μεγάλα πλοῖα μέχρι τῆς πόλεως Μοντρεάλ. Οἱ μεγαλύτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ἐκ δεξιῶν ὁ *Ρισελιὲ* καὶ ἐξ ἀριστερῶν οἱ *Μονικναγκάν, Ἄουταρντ, Σεγκεναΐ, Ὀττάβα* κτλ. Τὸ λεκανοπέδιον αὐτῆς καταλαμβάνει 1.380.000 χλμ. Μ. Δ. Β.

Σαίντ-Μαίρυς (Saint-Mary's) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τῆς Ἀγγλίας, ἡ μεγαλυτέρα τοῦ ἀρχιπελάγους Σίλλυ παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τῆς Σκωτίας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 6,5 τχμ. καὶ 1.400 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ Οὔγκ-Τάουν. Ἐπ' αὐτοῦ εὑρέθησαν πολλὰ προϊστορικὰ εὑρήματα, σῴζεται δὲ καὶ ὀχυρὸς πύργος κτισθεὶς ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ. Μ. Δ. Β.

Σαίντ-Μαρὶ (Sainte-Marie) *[Γεωγρ.]* βλ.λ. *Ἁγία Μαρία.*

Σαίντ-Μαρὶ-ὀ-Μὶν (Sainte-Marie-aux-Mines) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἁγία Μαρία.*

Σαίντ-Μπὲβ (Sainte-Beuve), ***Κάρολος-Φραγκῖσκος ντὲ —.*** Ἐπιφανὴς Γάλλος κριτικὸς καὶ λογογράφος, γεννηθεὶς ἐν Βουλώνῃ τῷ 1804 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1869. Συμπληρώσας τὰς σπουδάς του ἐν τῇ γενετείρᾳ, κατόπιν δὲ ἐν Παρισίοις, ἠκολούθησε μαθήματα ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ, λαβὼν τὴν πρώτην ὤθησιν ἐν ταύτῃ πρὸς τὴν στερρὰν καὶ θετικὴν κατεύθυνσιν τῆς πειραματικῆς φιλοσοφίας. Δημοσιεύσας τῷ 1827, ἐν τῇ ἐφημερίδι «Σφαῖρα», δοκίμιον περὶ τῶν «Ὠδῶν» τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, συνεδέθη μετ' αὐτοῦ στενῶς, μυηθεὶς εἰς τὸν ρωμαντισμὸν καὶ συμπαθήσας ἐπὶ ἱκανὸν διάστημα τὰς μεθόδους τῆς σχολῆς αὐτῆς. Ἀπολογία τοῦ ρωμαντισμοῦ εἶναι τὸ ἔργον του «Πίναξ τῆς ποιήσεως τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀποκαθιστᾷ τὴν μνήμην καὶ τὴν φήμην τοῦ Ρονσάρ, προσπαθήσας νὰ δημιουργήσῃ παράδοσιν εἰς τὸν ρωμαντισμὸν διὰ τῆς ἀμέσου του συνδέσεως πρὸς τὴν ποίησιν παλαιοτέρων χρόνων.

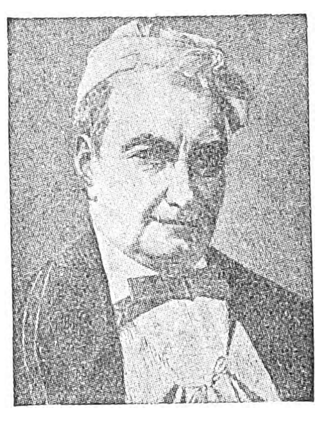

Κάρολος Σαίντ-Μπέβ.

Εἰς τὸ ἔργον του «Βίος, ποιήσεις καὶ σκέψεις τοῦ Ἰωάννου Ντελόρμ», ἐκδοθὲν τῷ 1829, παρά, ἴσως, τὴν ὑπερβολὴν αἰσθήματος καὶ χρώματος, χαρακτηριστικῶς ρωμαντικῶν, διαφαίνονται αἱ ρεαλιστικαί του τάσεις. Τῷ 1830 ἐξέδωκε τὰς «Παρηγορίας», συλλογὴν ποιήσεων μεστῶν ρωμαντικῆς θρησκευτικότητος, τῆς ὁποίας μεταγενεστέρως ἀπηλλάγη ἐξ ὁλοκλήρου. Παραλλήλως ἔγραφε ζωηρὰ καὶ καυστικὰ ἄρθρα εἰς τὰς ἐφημερίδας, θίγοντα πολιτικὰ ζητήματα. Συγχρόνως ὅμως ἀπεσπᾶτο βαθμηδὸν τῆς μέχρι τότε προσφιλοῦς αὐτῷ ὁμάδος τῶν ὑπερμάχων τοῦ ρωμαντισμοῦ, περιελθὼν ἐν τέλει εἰς ψυχρότητα καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ. Τῷ 1834 ἐξέδωκε τὸ μυθιστόρημά του «Ἡδυπάθεια», ἐν τῷ ὁποίῳ αὐτοαναλύεται, ἀφηγούμενος τὰς διαφόρους φάσεις καὶ μεταπτώσεις τῆς φιλοσοφίας του, μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν θεωριῶν, τὰς ὁποίας ἀλληλοδιαδόχως εἶχεν αὐτὴ ἐναγκαλισθῆ. Μὲ τὴν τελευταίαν συλλογήν του στίχων, «Σκέψεις τοῦ Αὐγούστου» (1837), κλείει ὁ κύκλος τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας του. Τῷ 1840 ὠνομάσθη βιβλιοθηκάριος, καὶ μετὰ τετραετίαν μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Παρὰ τὰς σχέσεις πρὸς τοὺς βασιλόφρονας, μετὰ τῶν ὁποίων συνεδέετο, εἶδε σχεδὸν μὲ ὄμμα εὐμενὲς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848. Παραιτηθεὶς τῆς θέσεως τοῦ βιβλιοθηκαρίου, κατέλαβεν ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἕδραν καθηγεσίας ἐν Λιέγῃ. Ἐκ τῶν ἐκεῖ (1860) βιβλίον του περὶ Σατωμπριάν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Σατωμπριὰν καὶ ἡ φιλολογικὴ αὐτοῦ ὁμάς». Παρὰ τὴν δόσιν ἐλαφρᾶς κακεντρεχείας, ἀποτελεῖ ἐξαίρετον ὑπόδειγμα ἔργου εὐσυνειδήτου, λογικοῦ, πλήρους εὐθυκρισίας καὶ λεπτότητος, τονθετοῦντος εἰς τὴν ἀκριβῆ των θέσιν τὰς φυσιογνωμίας καὶ τὰ πράγματα. Ἀναλαβὼν τὴν ἕδραν τῆς λατινικῆς εἰς τὸ Γαλλικὸν Κολλέγιον, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, μετὰ ζωηρὰς καὶ ἐπιμόνους ἐκδηλώσεις ἀποδοκιμασίας, κατὰ τὴν ἐναρκτήριον παράδοσιν, λόγῳ τῶν πρὸ μικροῦ ἐκδηλωθέντων φιλοβασιλικῶν του φρονημάτων, περιορισθεὶς νὰ συγκεντρώσῃ καὶ νὰ ἐκδώσῃ, μετὰ ταῦτα, εἰς βιβλίον, τὰς περὶ Βιργιλίου μὴ γενομένας τότε παραδόσεις. Πρὸς ἱκανοποίησίν του διωρίσθη, τὴν ἰδίαν ἐποχήν, καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ διδασκαλείῳ (École Normale). Εἰς τὴν νέαν θέσιν του αὐτὴν παρέμεινεν ἐπὶ τετραετίαν (1857—1861). Τέλος, τῷ 1865, ὠνομάσθη γερουσιαστής. Ἐξακολουθῶν ν' ἀρθρογραφῇ, ἤρχισε βαθμηδὸν νὰ ἐγκαταλείπῃ τὰ φιλομοναρχικὰ αἰσθήματά του. Συνεχώρει εἰς τὴν μοναρχίαν τὴν πολιτικὴν αὐθαιρεσίαν, ἀλλ' ἠγανάκτει διὰ τὴν ἐπιβληθεῖσαν τυραννίαν ἐπὶ τῶν πνευμάτων καὶ τὰς παντοειδεῖς ὑποχωρήσεις τοῦ κράτους ἀπέναντι τοῦ κλήρου. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀφιστάμενος πάσης θρησκευτικῆς ἰδέας, εἶχε καταλήξει νὰ πιστεύῃ ὅτι ἡ ἀξία τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως ἔγκειται μᾶλλον ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς εἰλικρινοῦς, εὐσυνειδήτου, ἀνιδιοτελοῦς ἐρεύνης, ἢ ἐν τοῖς λίαν ἀβεβαίοις, ἀμφιβόλοις καὶ σχετικοῖς ἀποτελέσμασιν αὐτῆς. Ἀγορεύων ἐν τῇ γερουσίᾳ, ὑπερημύνθη μετὰ θάρρους τοῦ Ρενάν, θεωρουμένου τότε ὡς ἀθέου, καθὼς ἐπίσης τοῦ Ρουσσὼ καὶ τοῦ Βολταίρου καὶ παντὸς ἐλευθέρως σκεπτομένου παλαιοτέρου ἢ συγχρόνου συγγραφέως. Παρὰ τὴν αὐστηρὰν προσήλωσίν του εἰς τὴν κριτικήν του ἐργασίαν, κατηγορήθη ἐπανειλημμένως διὰ τὰ φιλήδονά του ἤθη. Εἰς τὰς κατ' οἶκον ἑβδομαδιαίας φιλολογικάς του συγκεντρώσεις ἐσύχναζον οἱ τότε κορυφαῖοι ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ διανοήσει, ὡς ὁ Γκαβαρνὶ καὶ ὁ Γκωτιέ, ὁ Μπερτελό, ὁ Ταὶν καὶ ὁ Φλωμπέρ, ἡ Σάνδη καὶ οἱ ἀδελφοὶ Γκονκούρ. Ἀπέθανεν ἐκ χολολιθιάσεως, χαραχθέντος ἐπὶ τοῦ μνημείου του, κατὰ τὴν ὑστάτην θέλησίν του, ὡς ἐπιταφίου ἐπιγράμματος, ἑνὸς ἁπλοῦ καὶ ἀπερίττου: «Χαῖρε».

Ἔργα του πλὴν τῶν προαναφερθέντων, εἶναι κατὰ σειρὰν καὶ τὰ ἑξῆς: «Πὸρ-Ρουαγιὰλ» (1840, εἰς πέντε τόμους), «Προσωπογραφίαι γυναικῶν» (1844), «Φιλολογικαὶ προσωπογραφίαι» (1844, εἰς τρεῖς τόμους), «Σύγχρονοι προσωπογραφίαι» (1846), «Συνομιλίαι τῆς Δευτέρας» (1851—1862, εἰς δεκαπέντε τόμους), «Νέαι συνομιλίαι τῆς Δευτέρας» (1863—1872, εἰς δεκατρεῖς τόμους), «Σημείωμα περὶ Λιττρὲ» (1863), οἱ τρεῖς του λόγοι ἐν τῇ γερουσίᾳ: «Περὶ τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν» (1867), «Περὶ τοῦ περὶ τύπου νόμου» (1868) καὶ «Περὶ τῆς ἐλευθέρας ἐκπαιδεύσεως» (1868), «Ὁ κόμις ντὲ Κλερμὸν καὶ ἡ αὐλή του» (1868), «Ὁ στρατηγὸς Ζομινὶ» (1869), «Ἡ κ. Ντεμπὸρντ-Βαλμὸρ» (1870), «Ὁ κ. ντὲ Ταλλερὰν» (1870), «Ὁ Προυντόν, ἡ ζωή του καὶ ἡ ἀλληλογραφία του» (1872), «Ἀναμνήσεις καὶ ἀδιακρισίαι» (1872), «Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν πριγκίπισσαν» (1873), «Πρῶται Δευτέραι» («Premiers Lundis», 1875, εἰς τρεῖς τόμους), «Παρισινὰ χρονικὰ» (1876), «Τὰ τετράδια τοῦ Σαίντ-Μπὲβ» (1876), «Ἀλληλογραφία» (1877—1878, εἰς δύο τόμ.), «Νέα ἀλληλογραφία» (1880), «Ὁ χρυσοῦς ἧλος» διήγημα (1880), τέλος «Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν καθηγητὴν Γκωγιὲρ» (1880).

Ὁ Σαίντ-Μπέβ, παρὰ τὰς ἀρετὰς τῶν πρώτων λογοτεχνικῶν του ἔργων, ἰδιαιτέρως τῆς «Ἡδυπαθείας», μυθιστορήματος λεπτοῦ, ἰδιοτύπου, πλήρους βαθείας διεισδυτικότητος, εὐλυγισίας καὶ δυνάμεως ἐκφράσεως, πλουσίου εἰς παντοίας ἀποχρώσεις, ἁδροῦ, νευρώδους, ὑποβλητικοῦ, δὲν ἐγένετο δεκτὸς ὡς λογοτέχνης εἰμὴ μετὰ ψυχρότητος ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ. Ἐξετιμήθη, πρὸ παντός, ὡς κριτικός. Κατ' ἀρχὰς σφοδρὸς πολεμιστής, ἐξειλίχθη εἰς ἱστορικὸν φιλόσοφον, εἰς ψυχολόγον, ἀκριβῆ καὶ ἀπαράμιλλον, ἐποχῶν καὶ προσωπικοτήτων. Μισῶν τὰς συνταγὰς καὶ τὰ συστήματα, ἔπαυσε, μετ' οὐ πολύ, νὰ δίδῃ συμβουλὰς καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἀτομικάς του προτιμήσεις, περιορισθείς, ἐκ τῶν ὑστέρων, νὰ θεᾶται καὶ νὰ καθορίζῃ, ἐμβαθύνων καὶ λεπτολογῶν, τὰς γενικὰς γραμμὰς καὶ τὴν πορείαν τῶν διαφόρων τάσεων ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ. Τὸ «Πὸρ-Ρουαγιὰλ», τὸ ἀριστούργημά του, ἀποτελεῖ ἓν τῶν ἐξοχωτέρων καὶ ἁδροτέρων ἔργων τοῦ αἰῶνος. Εὐφυΐα διεισδυτική, μεθοδικότης, εὐσυνειδησία ἐν τῇ περισυλλογῇ τοῦ ὑλικοῦ, ὑπάτη προσοχὴ περὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀναζητουμένης ἀληθείας καὶ τὴν αὐθεντικήν της ἐξακρίβωσιν, τόνος τίμιος, βαθύς, εἰλικρινής, αἴρων τὸν συγγραφέα του εἰς ὕψος ἰδεώδους ἀμεροληψίας, δίδουν εἰς αὐτὸ τὴν στερεότητα, ἀλλά, συγχρόνως, καὶ τὴν εὐκαμψίαν ψυχολογικῆς βιογραφίας ἐκ τῶν μᾶλλον διορατικῶν καὶ τῶν μᾶλλον ἐμβαθυνουσῶν ἐν τῇ καθόλου ἠθικῇ ζωῇ τῶν κρινομένων ἐν αὐτῇ προσώπων. Τὸ δοκίμιον περὶ Σατωμπριάν, παρὰ τὴν κακεντρέχειαν, ἥτις τῷ ἀποδίδεται, καὶ τὴν προφανῆ ἐπιμονὴν περὶ τὴν λεπτολόγον ἀποκάλυψιν τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ συγγραφέως, χάρις εἰς τὸν ἔρωτα τῆς πλήρους ἀληθείας, ὅστις ἐνυπάρχει ἐν αὐτῷ, ἀπομένει πρότυπον, ἐπίσης, ἀναγλυφικῆς βιογραφίας. Ἀναλόγου κλασσικῆς εὐθυκρισίας εἶναι καὶ τὸ ἔργον του «Lundis». «Ἂν εἶχον ἔμβλημα ἐν τῇ ζωῇ μου, γράφει, θὰ ἦτο: ἡ ἀλήθεια, καὶ μόνη ἡ ἀλήθεια· τὸ δὲ ὡραῖον καὶ τὸ ἀγαθόν, ἂς οἰκονομηθοῦν ἐκ τῶν ὑστέρων». Ἀποκρούων τὸν δογματισμόν, πᾶσαν ἰδέαν καθιερωμένην, ἠθικήν, αἰσθητικὴν ἢ φιλοσοφικήν, ἥτις ἀποπλανᾷ τὴν παρατήρησιν, περιφέρει διαρκῶς τὸ μικροσκόπιον ἐν τῇ διακαεῖ

Digitized by Google

ἐπιθυμία του ὅπως γνωρίσῃ πλήρως τοὺς ἀνθρώπους. Ἐρευνητής, κυρίως, τῆς ζωῆς ἐν τῇ ἐπισταμένῃ ἀναλύσει τῆς νοοτροπίας τῶν ἀνθρώπων, ἐξέτεινε τὸν κύκλον τῆς ἐρεύνης του, περιλαβών, πλὴν τῶν μεγάλων συγγραφέων, μετ' ἴσου ζήλου καὶ ἐνδιαφέροντος, καὶ τὴν μελέτην τῆς ψυχοσυνθέσεως διαφόρων ἄλλων τύπων ἀνθρωπίνων, ἰδιαιτέρως ἀντιπροσωπευτικῶν. Συνδέων τὸ ἔργον πρὸς τὸ ἄτομον, καὶ προσπαθῶν ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τῶν κλίσεων καὶ τῆς ἀνατροφῆς ἑνὸς ἑκάστου κρινομένου συγγραφέως, νὰ ἐξαγάγῃ ἄμεσα πορίσματα περὶ τοῦ χαρακτῆρος, τῆς ὕφης καὶ τῆς συστάσεως ἑνὸς ἑκάστου ἔργου του, εἶναι ὁ πρῶτος θεμελιωτὴς τῆς μιᾶς ἐκ τῶν τριῶν μεθόδων, δι' ὧν ἀνερευνᾶται, ἑρμηνεύεται καὶ ταξινομεῖται καταλλήλως, ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Αἱ δύο ἄλλαι μέθοδοι ἀνήκουσιν εἰς τὸν Ταὶν καὶ εἰς τὸν Μπρυνετιέρ. Ν. Λ. Λ.

Σαὶντ-Μπόνιφας (Saint-Boniface) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Βονιφάτιος.*

Σαὶντ-Μῶρις (Saint Maurice) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Γαλλίας· βλ.λ. *Ἅγιος Μαυρίκιος.* —2) Κώμη τῆς Ἑλβετίας· βλ. λ. *Ἅγιος Μυρίτς.*

Σαὶντ-Ὀμὲρ (Saint-Omer) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Ὀμέρ.*

Σαιντομὲρ (Saint Omer). Ὄνομα ἑνὸς τῶν παλαιοτέρων οἴκων τῆς γαλλικῆς Φλάνδρας, οὗτινος πολλὰ μέλη διετέλεσαν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα καστελλᾶνοι τοῦ Saint Omer καὶ κόμιτος τῆς Fauquembergues. Πολλοὶ ἐκ τοῦ οἴκου τουτου διεκρίθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα de Fauquembergues κατὰ τὴν Α' σταυροφορίαν (1097—1108), εἷς δ' ἐξ αὐτῶν ἀνηγορεύθη καὶ πρίγκιψ τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, γόνος τις τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔσχε σύζυγον τὴν ὑπὸ τῶν χρονογράφων μνημονευομένην dame de Tabarie, ἐξ ἧς ἐγέννησε 4 υἱούς, ὧν δύο μὲν ἀναφέρονται, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Οὔγων* καὶ *Ραοὺλ* de Tabarie, μεταξὺ τῶν ἐν Συρίᾳ ἱπποτῶν καὶ εἶτα ὡς διατελέσαντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συμπατριώτου των πρώτου Λατίνου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουΐνου Α' (1204—1205), ἕτερος δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γουλιέλμος* de Fauquembergues, ὅστις, ἀφοῦ ὑπηρέτησεν ἐν Συρίᾳ ἐπί τινα χρόνον, ἐπανῆλθεν εἰς Φλάνδραν καὶ νυμφευθεὶς τὴν Ἴδαν, ἀδελφὴν τοῦ ἐπιφανοῦς σταυροφόρου Ἰακώβου d' Avesnes, ἐγέννησε 5 υἱούς, ὧν οἱ δύο, ὁ *Ἰάκωβος* καὶ ὁ *Νικόλαος*, διεδραμάτισαν σπουδαῖον μέρος ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σαιντομέρ.* Ἀκολουθοῦντες οὗτοι τὸν πρὸς μητρὸς θεῖόν των Ἰάκωβον d'Avesnes, μετέσχον νεώτατοι τῆς Δ' σταυροφορίας, μετὰ τὴν κατάληψιν δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204) κατῆλθον μετὰ τοῦ Βονιφατίου τοῦ Μομφερρατικοῦ εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ συμμετέσχον εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐναντίον τοῦ Λέοντος Σγουροῦ, εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Εὐβοίας, τὴν πολιορκίαν τῆς Κορίνθου κ.τ.λ. καὶ τέλος ἔλαβον παρὰ τοῦ Βονιφατίου τοῦ Μομφερρατικοῦ ὡς τιμάριον τὴν Γραβιάν.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν ὁ μὲν *Ἰάκωβος* ἐνυμφεύθη τὴν Ἐλισάβετ des Chappes, χήραν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρείδου Α' Βιλλαρδουΐνου (1210—1218), ἐξ ἧς δὲν ἀπέκτησε τέκνα, ὁ δὲ *Νικόλαος* συνεζεύχθη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφατίου τοῦ Μομφερρατικοῦ (1204—1207), τὴν χήραν τούτου *Μαργαρίταν* ἢ *Μαρίαν* τὴν Οὐγγρικὴν (ἥτις ἦτο προηγουμένως καὶ χήρα τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Ἰσαακίδου Β' Ἀγγέλου, 1185 — 1195 καὶ 1203—1204), ἐξ ἧς ἐγέννησε δύο υἱούς: τὸν *Γουλιέλμον* καὶ τὸν *Βελᾶ* ἢ *Ἄβελ Σαιντομέρ.*

Ἐκ τούτων, ὁ μὲν *Γουλιέλμος*, ἀνδρωθείς, ἀπῆλθεν εἰς Φλάνδραν, ἵνα διεκδικήσῃ τὰς πατρῴας αὐτοῦ κτήσεις, ὁ δὲ *Βελᾶς*, νυμφευθεὶς τὴν *Ἀγάθην* (Bonne), ἀνεψιὰν τοῦ πρώτου δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Ὄθωνος Δελαρὸς (1205—1225) καὶ ἀδελφὴν τοῦ Γουΐδωνος Α' δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν (1225—1263), ἔλαβεν ὡς προῖκα τὸ ἥμισυ τῆς ἐν Θήβαις ἀρχῆς μετὰ 8 ἱπποτικῶν τιμαρίων καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τοῦ οἴκου τῶν Σαιντομὲρ τῶν Θηβῶν. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ὁ Βελᾶς Σαιντομὲρ ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς: τὸν *Νικόλαον Β'*, τὸν *Ὄθωνα* καὶ τὸν *Ἰωάννην:*

1) *Νικόλαος Β' Σαιντομέρ.* Οὗτος διεδέχθη τὸν πατέρα του ἐν τῇ βαρωνείᾳ τοῦ ἡμίσεος τῶν Θηβῶν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἡγεμόνος τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Τριπόλεως Βοημούνδου ΣΤ', μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτῆς τὴν Ἄνναν Ἀγγελίναν Κομνηνήν, χήραν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου Γουλιέλμου Α' Βιλλαρδουΐνου (1245—1278) καὶ θυγατέρα τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ (1230 — 1271). Ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Μαρίας ἔλαβε πλουσιωτάτην προῖκα, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν διῆγε βίον πολυτελέστατον καὶ ἔκτισεν ἐν Θήβαις, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Καδμείας, λαμπρὸν ἀνάκτορον, οὗτινος σῴζεται μέχρι σήμερον εἷς πύργος. Ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου Ἄννας ἔλαβε πλούσια κτήματα ἐν Πελοποννήσῳ. Τῷ 1287 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ἐπικυριάρχου τῆς ἡγεμονίας τῆς Πελοποννήσου, ἐπίτροπος αὐτοῦ, παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1289, ὅτε ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ βαρώνου τῆς Βοστίτζης Γουίδωνος Σαρπινύ. Ὁ Νικόλαος Β' Σαιντομὲρ ἦτο ἀνὴρ μεγαλοπρεπής, γενναῖος καὶ δραστήριος, ὑπερησπίσθη μετὰ σθένους ἐνώπιον τῆς κούρτης τοῦ Μορέως τὰ δικαιώματα τῆς Μαργαρίτας, συζύγου τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου, ἔκτισε πολλὰ φρούρια πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν κτήσεών του, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Ζόγκλου (Ναβαρίνου), ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνήγειρε καὶ μεγαλοπρεπῆ μέγαρα, συγχρόνως δ' ἐδαπάνα ἄφθονα χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πριγκιπάτου τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς βαρωνείας τῶν Θηβῶν. Ἀπέθανε τῷ 1294.

2) *Ὄθων Σαιντομέρ.* Διεδέχθη τῷ 1294 τὸν ἀδελφόν του Νικόλαον Β' ἐν τῇ βαρωνείᾳ τῶν Θηβῶν καὶ εἶτα προῆλθεν εἰς συχνὰς διαμάχας πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Πελοποννήσου, παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐνυμφεύθη τὴν Μαργαρίταν dalle Carceri (χήραν τοῦ τριτημορίου τῆς Εὐβοίας Γκραπόλλα), ἐξ ἧς δὲν ἀπέκτησε τέκνα, ὥστε διεδέχθη αὐτὸν ἐν τῇ βαρωνείᾳ τῶν Θηβῶν ὁ ἀνεψιός του Νικόλαος Γ' Σαιντομέρ.

3) *Ἰωάννης Σαιντομέρ.* Νεώτερος ἀδελφὸς τῶν δύο προηγουμένων, ἐνυμφεύθη τῷ 1276 τὴν Μαργαρίταν de Neuilly, θυγατέρα τοῦ βαρώνου τοῦ Πασσαβᾶ καὶ κληρονομικοῦ πρωτοστράτορος τοῦ πριγκιπάτου τῆς Πελοποννήσου, παρὰ τῆς ὁποίας ἔλαβε, κατόπιν μακρῶν δικαστικῶν ἀγώνων, πλούσια κτήματα, ἤτοι 8 τιμάρια τῆς Ἄκοβας καὶ συγχρόνως τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοστράτορος τῆς Πελοποννήσου, τὸ ὁποῖον διεβίβασε καὶ εἰς τὸν υἱόν του Νικόλαον Γ' Σαιντομέρ. Ἀπέθανε τῷ 1290.

4) *Νικόλαος Γ' Σαιντομέρ.* Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἐκληρονόμησε παρ' αὐτοῦ, ἀποθανόντος τῷ 1290, τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοστράτορος τοῦ πριγκιπάτου τῆς Πελοποννήσου καὶ μετ' ὀλίγον συμμετέσχεν, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ (καίτοι δεκαπενταετὴς μόλις), εἰς τὴν εἰς Ἤπειρον ἐκστρατείαν, ἣν ὁ Φράγκος ἡγεμὼν τῆς Πελοποννήσου Φλωρέντιος (1289—1301) ἔπεμψε πρὸς προστασίαν τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Νικηφόρου Α' Ἀγγέλου ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν. Μετά τινα ἔτη ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ Ὄθωνος Σαιντομὲρ καὶ τὴν βαρωνείαν τῶν Θηβῶν, τῷ δὲ 1300 διωρίσθη ὑπὸ τῆς εἰς Ρώμην ἀπελθούσης ἡγεμονίδος τῆς Πελοποννήσου Ἰσαβέλλας Βιλλαρδουΐνης ἐπίτροπος αὐτῆς, τῷ δὲ 1304 ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Γουΐδωνος Β' Δελαρὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐκ 30 χιλ. πεζῶν καὶ 7 χιλ. ἱππέων στρατοῦ, ὃν ἔπεμψε κατὰ τῆς δεσποίνης τῆς Ἠπείρου Ἄννης. Τέλος διετέλεσεν ἐκ νέου (1305—1307) ἐπίτροπος τοῦ ἀπουσιάζοντος εἰς Ἰταλίαν ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου Φιλίππου τοῦ ἐκ Σαβοΐας. Ὁ Νικόλαος Γ' Σαιντομὲρ ἦτο ἀνὴρ ἱπποτικώτατος, γενναῖος καὶ δίκαιος, περιῆλθε δὲ κατ' ἐπανάληψιν εἰς σοβαρωτάτας προστριβὰς μετὰ τῶν δύο κυριάρχων του, δηλαδὴ τοῦ τε δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου. Ἐκ τῶν γάμων του μετὰ τῆς περικαλλοῦς Γουλιέλμας (θυγατρὸς τοῦ κόμιτος τῆς Κεφαλληνίας Ριχάρδου καὶ χήρας τοῦ μεγάλου κοντοστάβλου Ἰωάννου Chaudron) δὲν ἀπέκτησε τέκνα, ὥστε διὰ τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος τὴν 30 Ἰανουαρίου 1313 (ἢ κατ' ἄλλους 1314), ἐξέλιπε καὶ ὁ τελευταῖος γόνος τῆς ἐν Ἑλλάδι οἰκογενείας τῶν Σαιντομέρ. Ν. ΚΛΣ

Σαὶντ-Ὀνορὲ (Saint Honoré) *[Γεωγρ.]*. Μεταλλικὰ ὕδατα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Nièvre. Ἐμφανίζονται πέντε πηγαὶ παρέχουσαι ὕδωρ θερμοκρασίας 26°—31°. Τὸ ὕδωρ τούτων περιέχει ἐκ τῶν κυριωτέρων συστατικῶν του θειοῦχον νάτριον, ἀρσενικούχους ἑνώσεις, ὑδρόθειον, διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, σπάνια ἀέρια. Τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα τοῦ ὕδατος εἶναι 0.39 γρ. ἀνὰ λίτρον ὕδατος. Εἰς τοὺς ὑποδοχεῖς τῶν πηγῶν τοῦ ὕδατος ἀναπτύσσονται κομφέρβαι. Τὰ μεταλλικὰ ταῦτα ὕδατα ἐνδείκνυνται ἐπὶ χρονίων παθήσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τῶν ἀρθριτικῶν καὶ τῶν παιδίων, ἐπὶ δερματώσεων καὶ ἐπὶ λυμφατισμοῦ. Κ. Γ. Μ.

Σαὶντ-Οὐὰν (Saint-Ouen-sur Seine) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Οὐέν.*

Σαὶντ-Οὑμπερτὺ (Saint-Huberty), ***Ἀντουανέττα-Καικιλία*** (*Κλαβέλ*). Γαλλὶς ἀοιδὸς (1756—1812). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς ἐν Βαρσοβίᾳ εἰς τὸ μελόδραμα «Le bouquet de Colette» τοῦ Λεμουάν. Ἀποτελέσασα μέλος τῆς «Ὀπερὰ» τῶν Παρισίων ἀπὸ τοῦ 1777, ἔπαιξε τὸ πρῶτον εἰς τὴν «Ἀρμίδα» τοῦ Γκλούκ. Τῷ 1780 ἦρε τὸν πρῶτον αὐτῆς θρίαμβον ἐν τῷ μελοδράματι «Ρολάνδος», εἶτα δὲ ἐν τῷ «Seigneur bienfaisant»· τέλος, μετὰ πολλὰς ἔτι ἐπιτυχίας, ἐτέθη εἰς τὴν πρώτην μοῖραν τῶν ἀοιδῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διὰ τοῦ μελοδράματος: «Renaud» τοῦ Σακκίνι. Ἐνυμφεύθη τῷ 1790 τὸν κόμιτα ντ' Ἀντραίγκ, ἀπέθανε δὲ δολοφονηθεῖσα μετὰ τοῦ συζύγου της (ἀναμιχθέντος εἰς πολιτικὰς ὑποθέσεις) παρ' ἑνὸς ἐκ τῶν ὑπηρετῶν. Γ. Ξ.

Σαὶντ-Παλαὶ (Sainte-Palaye), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Λὰ Κὺρν ντὲ—***. Γάλλος φιλόλογος (1697—1781). Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν προδρόμων τῆς συγκριτικῆς καὶ ἱστορικῆς μεθόδου εἰς τὴν μελέτην τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν. Τὸ ἔργον του «Γλωσσάριον τῆς γαλλικῆς γλώσσης» ἐδημοσιεύθη ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του. Τὰ σημαντικώτερα τῶν λοιπῶν ἔργων του εἶναι: «Οἱ ἔρωτες τοῦ παλαιοῦ καλοῦ καιροῦ» καὶ «Ὑπομνήματα περὶ τῶν παλαιῶν ἱπποτῶν». Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Παρντοὺ (Saint-Pardoux) *[Γεωγρ.]*. Ὀξυανθρακικὴ σιδηροῦχος πηγὴ ἐν Γαλλίᾳ, ἧς τὸ ὕδωρ περιέχει ὡς κυριώτερα συστατικὰ 0.5 γρ. δισανθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ 0.710 γρ. δισανθρακικοῦ σιδήρου καὶ 4 λίτρα ἐλευθέρου ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἀνὰ χιλιόγραμμον ὕδατος. Κ. Γ. Μ.

Σαὶντ-Πῆτερ-Πὸρτ (Sainte-Peter-Port) *[Γεωγραφ.]*· βλ. λ. *Ἁγίου Πέτρου* λιμήν.

Σαὶντ-Πήτερσμπωργκ (Saint-Petersburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Κάτ. 30.290. Κεῖται ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Φλόριντα καὶ εἶναι ἀκραῖος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς καὶ λουτρόπολις ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Μ. Δ. Β.

Σαὶντ-Πὼλ (Saint-Paul) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Παῦλος.*

Σαίντσμπερυ (Saintsbury), ***Γεώργιος-Ἐδουάρδος Μπαίητμεν*** (Bateman). Ἄγγλος ἱστορικὸς τῆς λογοτεχνίας καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1845. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούργου καὶ ἔγραψε: «Σύντομος ἱστορία τῆς γαλλικῆς φιλολογίας» (1882, 6η ἔκδ. 1901). «Ἀγγλικὴ φιλολογία» (3η ἔκδ. 1903), «Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς προσῳδίας» (1906—1921), «Ἱστορία τοῦ γαλλικοῦ διηγήματος» (1917—1919). Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Τζόζεφ (Saint-Joseph) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, διαρρέων τὰς πολιτείας Μίσιγκαν καὶ Ἰνδιάνα καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν λίμνην Μίσιγκαν μετὰ ῥοῦν 400 χλμ. Μ. Δ. Β.

— **Σαὶντ-Τζόζεφ** (Saint-Joseph) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μισσούρι, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μισσούρι. Κάτ. 78.500. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, μὲ ἐργοστάσια κονσερβῶν καὶ ὑφαντουργεῖα. Μ. Δ. Β.

— **Σαὶντ-Τζόζεφ** (Saint-Joseph) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τοῦ Καναδᾶ, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ὀντάριο. Ἔχει ἔκτασιν 634 τ. χλμ.

Σαὶντ-Τζὼν (Saint-John) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης* Ἀντιγόας.

— **Σαὶντ-Τζὼν** (Saint-John) *[Γεωγρ.]*· ποταμὸς ἐν Β. Ἀμερικῇ· βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης.*

— **Σαὶντ-Τζὼν** (Saint-John) *[Γεωγρ.]*· πρωτεύουσα τῆς Νέας Γῆς· βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης.*

— **Σαὶντ-Τζὼν** (Saint-John) *[Γεωγρ.]*· πόλις τοῦ Καναδᾶ· βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης.*

Σαὶντ-Τζὼρτζ (Saint-George) *[Γεωγρ.]*. Πορθμὸς μεταξὺ Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας, ἑνώνων τὴν θάλασσαν τῆς Ἰρλανδίας πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Τὸ μέγιστον βάθος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 92 μ. Μ. Δ. Β.

Σαὶντ-Τόμας (Saint-Thomas) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Θωμᾶς.*

Σαὶντ-Τρὸν (Saint-Thrond) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Τρόνδος.*

Σαὶντ-Ὑμπὲρ (Saint-Hubert) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τμήματος τοῦ δάσους τῆς Γαλλίας Γκρυρί, ἐν τῇ λοφώδει τοποθεσίᾳ Ἀργκόν, πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Μπιέμ, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μάρνη. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1914 μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1915, ὁ τομεὺς τοῦ Σαὶντ Ὑμπὲρ ἐγένετο τὸ θέατρον πεισματωδῶν μαχῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς 16 μέχρι τῆς 27 Ἰανουαρίου 1915 ὑπερέβησαν τὰς 15. Παρὰ τὰς σφοδρὰς ἐπιθέσεις τῶν Γερμανῶν, οἵτινες διὰ πρώτην φορὰν μετεχειρίσθησαν τότε ἀσφυξιογόνα, οἱ Γάλλοι κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν τὰς θέσεις των. Μ. Δ. Β.

Σαὶν-Φλοὺρ (Saint-Flour) *[Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Ἅγιος Φλῶρος.*

Σαὶντ-Φράνσις (Saint-Francis) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μισσισσιπῆ. Πηγάζει ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Μισσούρι, διαρρέει τὴν πολιτείαν Ἀρκάνσα καὶ χύνεται εἰς τὸν Μισσισσιπῆν, παρὰ τὴν πόλιν Ἕλενα.
— 2) Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ (βλ.λ. *Ἅγιος Φραγκῖσκος*). Μ. Δ. Β.

Σαὶντ-Χάϋασιντ (Saint-Hyacinthe) *[Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Ἅγιος Ὑάκινθος.*

Digitized by Google

Σαὶν - Φουὰ (Saint-Foix), *Γερμανὸς - Φραγκῖσκος Πουλλαὶν ντὲ* —. Γάλλος φιλόλογος (1698—1776). Τὸ ἀξιολογώτερον ἔργον του εἶναι «Δοκίμια ἱστορικὰ περὶ Παρισίων» (1754—1757), σημαντικὴ πηγὴ πληροφοριῶν περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Χέλενς (Saint-Helens) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἁγία Ἑλένη*.

Σαΐνχερ (Schönherr), ***Κάρολος***. Αὐστριακὸς δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1867. Σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Ὁ Ἰούδας τοῦ Τυρόλου» (1897), «Πίστις καὶ Πατρὶς» (1910), «Ὁ γυναικεῖος διάβολος» (1915). «Ἡ Σούϊντερ» (1916), «Ζήτω ἡ ἀκαδημία» (1922), «Ἐκεῖνο» (1923), «Ἀποκλεισμὸς πείνης» (1925) κ.ἄ. Ὁ Σαΐνχερ ἵσταται μεταξὺ τοῦ πραγματισμοῦ καὶ συμβολισμοῦ καὶ εἶναι ἄριστος γνώστης τῆς σκηνικῆς τέχνης. Γ. Ι. Β.

Σαὶντ-Χήλιερ (Saint Helier) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Ἑλιέρος*.

Σαὶντ Ὤγκεστιν (Saint Augustine) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Φλόριντα. Κάτ. 10.500. Κεῖται ἐπὶ χερσονησῖδος τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ περὶ τὰ 58 χλμ. πρὸς Ν. τῆς Τζάκσονβιλ. Θεωρεῖται ὡς ὁ ἀρχαιότερος ὑπὸ Εὐρωπαίων κτισθεὶς μόνιμος συνοικισμὸς ἐν Ἀμερικῇ, τῷ 1565. Μ. Δ. Β.

Σαὶντ - Ὠλαὶρ (Saint - Aulaire), ***Λουδοβῖκος-Κλαὶρ Μπωπουάλ***, *κόμης τοῦ* —. Γάλλος διπλωμάτης (1778—1854). Διετέλεσεν αὐλικὸς τοῦ Ναπολέοντος Α', νομάρχης καὶ εἶτα πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ καὶ Λονδίνῳ. Τῷ 1840 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς Σφενδόνης» (1841, 6' ἔκδ. 1860) καὶ «Ἀναμνήσεις τοῦ 1832—1841» (ἐκδ. τῷ 1927 ὑπὸ Thiébaut). Γ. Ι. Β.

Σαὶντ - Ὠμπὲν (Saint - Aubin). Τρεῖς Γάλλοι ἀδελφοὶ καλλιτέχναι: —1) *Κάρολος-Γερμανὸς* (1721—1786). Διέπρεψεν ὡς διακοσμητὴς καὶ χαράκτης, ἐπροστατεύθη δ' ὑπὸ τῆς μαρκησίας Πομπαντούρ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται μία σειρὰ ὑδατογραφιῶν («Τὸ βιβλίον τῶν ἀνθέων») καὶ δύο σειραὶ γελοιογραφιῶν («Ἀνθρώπινοι χρυσαλλιδισμοί»). —2) *Γαβριὴλ-Ἰάκωβος* (1724—1760). Διέπρεψεν ὡς ζωγράφος καὶ χαράκτης, ἀπεικονίσας ἱστορικὰς σκηνὰς καὶ ἐπεισόδια τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἐκ τῶν ἔργων του μνημονεύομεν τοὺς «Δύο ἐραστάς», τὴν «Πυρκαϊὰν τῆς πανηγύρεως τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ» (10 συνθέσεις) καὶ τὸν «Κῆπον τοῦ Κεραμεικοῦ». —3) *Αὐγουστῖνος* (1737—1807). Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὡς χαράκτης, κατέλιπε δὲ πολυπληθεῖς προσωπογραφίας, ἐν αἷς ἡ τῆς κυρίας Πομπαντούρ. Ι. Μ. Π.

σαίνω ἐπὶ κυνός, σείω τὴν οὐρὰν πρὸς ἐκδήλωσιν κολακείας || συνεκδ. περιποιοῦμαι, ὑπηρετῶ ταπεινῶς, κολακεύω, συνήθ. *περισαίνω*.

Σαίξπηρ (Sakespeare), ***Οὐΐλλιαμ***. Ἄγγλος δραματικὸς ποιητὴς καὶ ἠθοποιὸς (βλ. λ. *Σαίκσπηρ*)

Σάϊοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς θρακικός, κατοικῶν κατ' ἀρχὰς τὴν νῆσον Σαμοθράκην, ἔπειτα δὲ τὰ περὶ τὴν πόλιν Ἄβδηρα θρακικὰ παράλια. Κατὰ τὸν Στράβωνα (XII, 549) ἦσαν οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σιντοὺς* ἢ *Σίντιας* ἢ *Σαπαίους*. Α. Θ. Σ.

—**Σάϊοι** (οἱ) (Saii) *[Ἀρχ.]*. Γαλατικὸς λαὸς (βλ. *Σάγιοι*).

Σαϊόντζι (Saionji), *πρίγκιψ* ***Κιμμόχι*** —. Ἰάπων πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1849. Διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, τῷ 1882 συνώδευσε τὸν Ἴτο εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν, τῷ 1885 διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς Αὐστρίαν καὶ μετὰ τρία ἔτη ἐγένετο ἀντιπρόεδρος τῆς γερουσίας. Τῷ 1894 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῷ 1906 πρωθυπουργός. Τῷ 1919 ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἰαπωνίαν εἰς τὴν διάσκεψιν της Εἰρήνης. Γ. Ι. Β.

Σαϊπὰν (Saipan) *[Γεωγρ.]*. Ἡ κυριωτέρα τῶν ἄλλοτε γερμανικῶν Μαριάνων νήσων (Λαδρονῶν), κειμένων Ν. τῆς Ἰαπωνίας. Ἔχει ἔκτασιν 185 τ. χλμ. καὶ 6.500 κατ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ Γαραπάν. Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου. Γ. Ι. Β.

Σάϊπελ, καὶ ***Ζάϊπελ*** (Seipel), ***Ἰγνάτιος***. Αὐστριακὸς κληρικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1876. Τῷ 1909 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς θεολογίας, κατὰ πρῶτον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Σαλτσβούργου καὶ εἶτα ἐν Βιέννῃ (1917), ὅτε καὶ ἐδημοσίευσε τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα «Ἔθνος καὶ κράτος», ἐν τῷ ὁποίῳ, ἐν σχέσει πάντοτε μὲ τὴν ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ κατάστασιν τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων, ἐσχεδίαζεν ἐν ἰδεώδες εἰρηνικὸν κράτος, καλύπτον πάσας τὰς διαφορὰς καὶ θάλπον πάντα τὰ αἰσθήματα. Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος, ἐπηρεασθεὶς ἐκ τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἐπὶ τῷ φόβῳ ἄλλως κακῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου, περιέλαβε τὸν Σάϊπελ εἰς τὸν κύκλον τῶν προσώπων, εἰς ἃ προετίθετο νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν διεξαγωγὴν ἡμιεπισήμων διαπραγματεύσεων περὶ εἰρήνης. Ἀλλ' ἡ κατάρρευσις ἐπῆλθε ταχύτερον. Ὁ Σάϊπελ, ὡς κατ' ἐξοχὴν εἰρηνόφιλος καὶ συμπαθὴς εἰς τοὺς Συμμάχους, ἐγένετο ὑπουργὸς εἰς τὴν πρώτην μετὰ τὴν ἀνακωχὴν κυβέρνησιν, ἐκλεγεὶς δὲ βραδύτερον μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τοῦ ἐθνικοῦ συμβουλίου, ἡγήθη τοῦ κόμματος τῶν Χριστιανῶν σοσιαλιστῶν, ὅπερ παρενετέθη μεταξὺ τοῦ μοναρχικοῦ καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Τῷ 1922 ἐγένετο πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἐπέτυχε, τῇ ἀρωγῇ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τὴν νομισματικὴν ἐξυγίανσιν τῆς χώρας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1924 ἐτραυματίσθη σοβαρῶς ἐκ δολοφονικῆς ἀποπείρας παρ' ἑνὸς ἐργάτου πυροβολήσαντος κατ' αὐτοῦ, τὸ φθινόπωρον δὲ τοῦ ἰδίου ἔτους παρῃτήθη τῆς ἀρχῆς. Ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν πρωθυπουργίαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1926 μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1929. Ἔγραψε: «Σκέψεις ἐπὶ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ αὐστριακοῦ Συντάγματος», «Κοινωνικὸν πρόβλημα καὶ κοινωνικὴ ἐργασία» (1917). Θ. Κ.

Σαΐπινον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σαμνίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Πέντρων, κειμένη ἐπὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ταμάρου (νῦν Tammaro), πρὸς Α. τοῦ ὄρους Τιφέρνου (νῦν monte Matese) καὶ ΝΑ. τοῦ Βοϊανοῦ, πρωτευούσης τῆς χώρας. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 293 π. Χ. Σημαντικὰ αὐτῆς ἐρείπια (τείχη περιβόλου, θέατρον κτλ.) σῴζονται εἰς τὴν νῦν Altilia παρὰ τὸ Sepino. Α. Θ. Σ.

Σαίπο *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τουρδητανῶν, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης, πρὸς Β. τῆς Καρτηΐας (νῦν Σὰν-Ρόκουε, San-Roque), μεταξὺ Γιβραλτὰρ καὶ Ἀλγεθίρας. Ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν Dehesa de la Fantasia. Α. Θ. Σ.

Σαιπρὸς ***ποταμὸς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μέγας ποταμὸς τῆς Σαρδηνίας, ἐκβάλλων μεταξὺ Σουσαλεοῦ κώμης καὶ Σολπικίου λιμένος (*Πτολεμ.* Γ, γ, 4, Nobbe). Εἶναι ὁ σύγχρονος Flumendoza (πλάτ. 39° 25' Β., μηκ. 9° 38' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161a: Sardinia South Coasts), 7 μίλ. Β. τοῦ ἀκρωτηρίου Ferrato. Σ. Ε. Λ.

σάϊρ (Shire), ἡ *σὴρ*, ἡ *σὶρ* (προφερομένη καὶ ὡς *σέρ*). Ἀγγλικὴ λέξις σημαίνουσα περιοχή. Ὡς δεύτερον συνθετικὸν σημαίνει κομιτεῖαν (π. χ. Yorkshire=κομιτεία τῆς Ὑόρκης, Lancashire=κομιτεία τοῦ Λάνκας). Γ. Ι. Β.

Σαϊρὰμ (Sajram) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ αὐτονόμου σοβιετικοῦ κράτους τῶν Κοζάκων, κειμένη Α. τοῦ Τσίμκεντ. Κάτ. 12.800. Γ. Ι. Β.

Σαΐργκελ (Soergel), ***Ἀλβέρτος***. Γερμανὸς γραμματολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1880, καθηγητὴς ἐν τῇ κρατικῇ τεχνικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Κέμνιτς. Κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ περὶ νεωτέρας γερμανικῆς φιλολογίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Σύγχρονος ποίησις καὶ ποιηταί» (20ὴ ἔκδ. 1928). Γ. Ι. Β.

Σάϊς, ***μάρτυς***. Ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 5 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Σάϊς (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ὀνομασία τῆς Ἀθηνᾶς παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, λατρευομένης ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πόλει, ὅπου ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὴς ναὸς (*Ἡρόδ.* Β, 59). Α. Θ. Σ.

Σάϊς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν μεγαλυτέρων πόλεων τῆς φαραωνικῆς Αἰγύπτου, ἀνατολικῶς τοῦ Κανωβικοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου. Τὰ ἐρείπιά της σῴζονται πρὸς Β. τοῦ χωρίου Σαὰ ἐλ Σαγκάρ, 2 χλμ. Α. τοῦ βραχίονος τῆς Ροζέττης καὶ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς διώρυγος ἐλ Κοδδαμπέχ. Σῴζονται ἄφθονα συντρίμματα καὶ λείψανα τείχους εὐρυτάτου 25 μ. ὕψους καὶ 16 μ. πάχους. Ὑπῆρξε πρωτεύουσα ἐπὶ τῆς ΚΔ', ΚΣΤ' καὶ ΚΗ' δυναστείας. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὅστις ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν καὶ ὁμιλεῖ διὰ μακρῶν περὶ αὐτῆς, ὁ Ἀπρίης εἶχεν ἐκεῖ λαμπρὸν ἀνάκτορον, ὁ δὲ ναὸς τῆς Νηΐθ, ταυτιζομένης πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, ἦτο ἐκ τῶν λαμπροτάτων τῆς χώρας. Περιεῖχε κατὰ τὴν παράδοσιν ἕνα τῶν τάφων τοῦ Ὀσίριδος. Τὸ λαμπρὸν του πρόστοον ἔκτισεν ὁ Ἄμασις, θαυμάσιον εἰς διαστάσεις καὶ ἐκτέλεσιν. Εἰς τοῦτο ἔφερε λεωφόρος ἀνθρωποκεφάλων σφιγγῶν, εἰς δὲ τὴν εἴσοδον ὑψοῦντο κολοσσοὶ καὶ δύο ὀβελίσκοι ἐκ συηνίτου λίθου. Ἐνώπιον τῶν μονολίθων τούτων ἦτο κυκλικὴ δεξαμενὴ μεγάλη, τῆς ὁποίας σῴζονται τμήματα καὶ ὅπου ἐτελοῦντο τὴν νύκτα τὰ μυστήρια τοῦ Ὀσίριδος. Εἰς Σάϊτα ἐπανηγυρίζετο κατ' ἔτος ἑορτὴ διὰ λυχνοκαΐας, καθ' ἣν εἰς ὅλην τὴν χώραν ἐγίνοντο φωταψίαι καὶ οἱ πανηγυρίζοντες παρεδίδοντο εἰς ὄργια. Λέγεται ὅτι αἱ θυγατέρες τοῦ Δαναοῦ μετέφερον τὰ ἤθη ταῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπίσης ὅτι ὁ Κέκροψ ἐγεννήθη εἰς Σάϊτα καὶ ὅτι τὰς Ἀθήνας ἔκτισαν ἄποικοι ἐκ Σάϊτος. Ὁ Μυκερῖνος ἔθαψεν ἐκεῖ τὴν θυγατέρα του. Οἱ Φοίνικες εἶχον ἐν Σάϊτι ἐμπορεῖον καὶ ἄλλα, περὶ ὧν βλ. λ. *Καμβύσης*, *Ἄμασις*, *Ἀπρίης*, *Ψαμμίτιχος*, *Βόχορις*, *Νηΐθ*. Γ. Λ. Λ.

Σαὶς (Sayce), ***Ἀρχιβάλδος-Ἐρρῖκος***. Ἄγγλος ἀνατολιστὴς γεννηθεὶς τῷ 1845. Καθηγητὴς ἐν Ὀξφόρδῃ (1876—1919), κατέγινεν ἰδίως εἰς μελέτας τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἀσσυριολογίαν» (1894), «Ἡ Αἴγυπτος τῶν Ἑβραίων καὶ ὁ Ἡρόδοτος» (1895), «Στοιχειώδης ἀσσυριακὴ γραμματική» (3η ἔκδ. 1904), «Οἱ Χιττῖται» (3η ἔκδ. 1903), «Ἀρχαὶ τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας» (3η ἔκδ. 1883) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαϊσάν. Σελτζουκίδης σουλτᾶνος τῶν Τούρκων τοῦ Ἰκονίου. Καλεῖται οὕτως ὑπὸ τῆς Ἄννας Κομνηνῆς, ἐν τῇ «Ἀλεξιάδι» αὐτῆς ὁ σουλτᾶνος τοῦ Ἰκονίου *Μαλὲκ Β'*, κατὰ παραφθορὰν τοῦ τίτλου σαχάν-σάχ, δηλαδὴ σάχης τῶν σαχῶν, ὃν ἔφερεν οὗτος. Ὁ Σαϊσάν, βασιλεύσας μετὰ τὸν σουλτᾶνον Κλιτζιασθλὰν (1086—1107), ἐσυνέχισε τοὺς ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν πολέμους ἐκείνου, ἀλλ' ἐν τέλει, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118), ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρέσβεις (τῷ 1116) ἐξαιτούμενος εἰρήνην, εἶτα δὲ προσῆλθε καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ βυζαντινὸν στρατόπεδον, ἠσπάσθη τοὺς πόδας τοῦ Ἀλεξίου καὶ συνωμολόγησε μετ' αὐτοῦ εἰρήνην, καθ' ἣν ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸ Βυζάντιον ὅσας χώρας εἶχεν ἀφαιρέσει ὁ σουλτᾶνος Ἀλπ-Ἀρσλάν, ὅταν τῷ 1071 ᾐχμαλώτισε τὸν Ρωμανὸν Δ' Διογένην. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἐπανειλημμέναι τοῦ Μαλὲκ Β' ἧτται ἐξήγειραν ἐναντίον αὐτοῦ τοὺς σατράπας του, ὧν ἡ ἀγανάκτησις ἐκορυφώθη ἐκ τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς τὸ βυζαντινὸν στρατόπεδον καὶ τῆς συνομολογηθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἀτιμωτικῆς διὰ τοὺς Τούρκους εἰρήνης, ὥστε οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκθρονίσωσιν αὐτὸν καὶ ἀναγορεύσωσι σουλτᾶνον τὸν νόθον ἀδελφόν του Μασούντ, ὅστις ἦτο καὶ ἀρχηγὸς τῶν δυσηρεστημένων μεγιστάνων. Ὁ Ἀλέξιος προσεφέρθη νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν Σαϊσὰν ἰσχυρὸν τμῆμα στρατοῦ, ἵνα τὸν συνοδεύσῃ μέχρις Ἰκονίου, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπεποιήθη καὶ ἀπῆλθε συνοδευόμενος, τιμῆς ἕνεκα, ὑπὸ Βυζαντινῶν τινων ἀρχόντων μόνον καὶ τῆς εὐαρίθμου συνοδείας του, ὧν οἱ πλεῖστοι, ἂν μὴ πάντες, ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὰ τῆς συνωμοσίας. Κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ ὁ Σαϊσὰν ἀπέστειλεν ἄνδρας τινὰς τῆς τουρκικῆς συνοδείας του, ἵνα κατοπτεύσωσι τὴν ὁδόν, ἣν ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ. Οἱ ἀπεσταλμένοι συνήντησαν ὀλίγον περαιτέρω ἐνεδρεύοντας τοὺς συνωμότας, μετὰ τῶν ὁποίων, ὡς φαίνεται, ἦσαν συνεννοημένοι, διότι ἐπιστρέψαντες παρὰ τῷ σουλτάνῳ διεβεβαίωσαν αὐτὸν ὅτι ἡ ὁδὸς ἦτο ἐντελῶς ἐλευθέρα. Πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους αὐτῶν ὁ Σαϊσὰν ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του καὶ μετ' ὀλίγον ἐνέπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ καλπάζων ἐτράπη πρὸς τὰ ὀπίσω, ἵνα ἐπανέλθῃ παρὰ τῷ Ἀλεξίῳ· ἀντὶ ὅμως νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὴν ἀπόφασίν του ταύτην, μετέβαλε γνώμην καὶ πεισθεὶς εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν συνοδῶν του κατέφυγεν εἰς τὸ βιζαντινὸν φρούριον Τυράγιον ἢ Τηγάνιον, πλησίον τοῦ Φιλομηλίου, ἡ φρουρὰ τοῦ ὁποίου ἐδέχθη προθύμως αὐτὸν καὶ ἀπέκρουσε τὰ ἐπελθόντα μετ' ὀλίγον στρατεύματα τῶν συνωμοτῶν. Ὁ Σαϊσὰν ἀνελθὼν ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου ἠπείλει τοὺς πολιορκητάς, λέγων ὅτι ὅσονούπω καταφθάνει ὁ Ἀλέξιος, συγχρόνως ὅμως οἱ Τοῦρκοι συνοδοί του διέδιδον παρὰ τῇ φρουρᾷ καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ Τυραγίου ὅτι ἰσχυραὶ δυνάμεις προσήρχοντο πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν συνωμοτῶν καὶ ὅτι μόνον μέσον σωτηρίας τῆς πόλεως ἦν ἡ παράδοσις τοῦ σουλτάνου των. Οἱ κάτοικοι τρομοκρατηθέντες ἤνοιξαν τὰς πύλας τοῦ φρουρίου εἰς τοὺς συνωμότας, οἵτινες συνέλαβον τὸν Σαϊσὰν καὶ ἐτύφλωσαν αὐτόν, κατόπιν δὲ τὸν ὡδήγησαν εἰς τὸ Ἰκόνιον καὶ τὸν ἀπηγχόνισαν. Ν. ΚΑΙ.

Σαισάρα *[Μυθ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Κελεοῦ, βασιλέως τῆς Ἐλευσῖνος, σύζυγος τοῦ Κρόκωνος, βασιλέως τῆς περὶ τοὺς Ρειτοὺς χώρας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ Ἐλευσὶς ἀρχικῶς ἐκαλεῖτο Σαισαρία (*Παυσ.* Α, 38, 2). Α. Θ. Σ.

Σάϊ-Σάϋ (Sai-Say) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ Ἄνω Δαχομέῃ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νίγηρος. Κάτ. 10.000. Γ. Ι. Β.

Σαισσὲ (Saisset), ***Αἰμίλιος-Ἐδμόνδος***. Γάλλος φιλόσοφος (1814—1863). Ἔγραψε: «Δοκίμιον φιλοσοφίας καὶ θρησκείας κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα» (1845), «Δοκίμιον θρησκευτικῆς φιλοσοφίας» (1859, 3η ἔκδ. 1862)). Μετέφρασε τὰ ἔργα τοῦ Σπινόζα καὶ μετὰ τοῦ Σωβὲ (Chauvet) τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος. Γ. Ι. Β.

σαισσετία (ἡ) (Saissetia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν κοκκοειδῶν. Αἱ θήλειαι εἶναι γυμναί, ἄνευ φωσάκκου, λίαν κυρταὶ καὶ ἡμισφαιρικαί, μὲ δέρμα φέρον δικτυωτὰς γλυφάς. Μῆκος τῆς θηλείας 4—5 χιλιοσ. Περιλαμβάνει τὰ εἴδη Saissetia oleae (ἢ λεκάνιον *τῆς ἐλαίας*) καὶ Saissetia hemisphaerica (βλ. λ. *λεκάνιον*). Ε. Γ. Ε.

Digitized by Google

Σαϊστάν, ἡ *Σεϊστὰν* (Seistan) *[Γεωγρ.]*. Χώρα ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὀροπεδίου Ἰράν. Ἀνήκει κατὰ τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος εἰς τὴν Περσίαν καὶ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν εἰς τὸ Ἀφγανιστάν. Γ. Ι. Β.

Σαΐτ. Πέρσης στρατηγὸς ἐπὶ Χοσρόου Β' (590—628). Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τούτου τῷ 615 κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρῶν δυνάμεων, διέσχισεν ὁλόκληρον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ φθάσας μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου ἐπολιόρκησε τὴν Χαλκηδόνα (νῦν Καντίκιοϊ) καὶ κατέλαβεν αὐτὴν (616). Συναντηθεὶς τότε μετὰ τοῦ Ἡρακλείου, συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ ἀποστείλῃ πρέσβεις ἵνα προτείνῃ εἰρήνην τῷ Χοσρόῃ καὶ ἐξέφρασε τὴν πεποίθησίν του ὅτι οὗτος προθύμως θὰ ἐδέχετο αὐτήν. Ὁ Ἡράκλειος, πεισθείς, ἀπέστειλεν εἰς Περσίαν ὡς πρέσβεις τοὺς Ὀλύμπιον, Λεόντιον καὶ Ἀναστάσιον, οἵτινες συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ Σαΐτ ἐπαρουσιάσθησαν πρὸ τοῦ Χοσρόου· ἀλλ' οὗτος, ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ Σαΐτ, διότι προσεκύνησε τὸν Ἡράκλειον ἀντὶ νὰ συλλάβῃ αὐτόν, τοὺς μὲν πρέσβεις ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς, τὸν δὲ Σαΐτ διέταξε νὰ ἐκδάρωσι ζῶντα. Ν. ΚΑΣ

— **Σαΐτ Ἀβοῦ - Χάψ**. Ἄραψ ἐμίρης τῆς Κρήτης κατὰ τὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνος. Τῷ 881 ἐξοπλίσας ἰσχυρὸν στόλον, ἐξ 27 κομβαρίων καὶ πλήθους μυοπαρώνων καὶ πεντηκοντόρων, ἀπέστειλεν αὐτὰς ὑπὸ τὸν ἀρνησίπατριν Ἕλληνα ναυτικὸν Φώτιον ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν παραλίων. Ὁ στόλος ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἠρήμωσε τὰ μικρασιατικὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἔπλευσεν εἰς Προποντίδα μέχρι τῆς Προκονήσου ἐξανδραποδίζων τοὺς κατοίκους, ἐν τέλει ὅμως, προσβληθεὶς ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ στόλου, ὁδηγουμένου ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Νικήτα Ὠορύφα, ἀπώλεσεν 20 ἐκ τῶν πλοίων του καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν κατέφυγεν ἐν σπουδῇ εἰς Κρήτην. Τὸ ἑπιὸν ἔτος ὁ Σαΐτ, ἐξοπλίσας νέον στόλον, ἀπέστειλεν αὐτόν, πάλιν ὑπὸ τὸν Φώτιον, κατὰ τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, μετὰ τὴν κατατρόπωσιν ὅμως καὶ τούτου ὑπὸ τοῦ ἰδίου ναυάρχου Ὠορύφα, ἔπαυσε τὰς ἐπιδρομάς του καὶ διήγαγεν εἰρηνικῶς μετὰ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦ θανάτου του. Ν. ΚΑΣ

— **Σαΐτ Μεχμὲτ πασᾶς**. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας (βλ. λ. *Μεχμὲτ πασᾶς Σαΐτ*).

— **Σαΐτ-πασᾶς Μωχάμμετ**. Ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Καΐρῳ (1822—1863). Τέταρτος υἱὸς τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς αἰγυπτιακῆς δυναστείας Μωχάμμετ Ἄλη, ἔλαβεν εὐρωπαϊκὴν παίδευσιν, νεώτατος δ' ἐγένετο ἀρχιναύαρχος. Τῷ 1854 διεδέχθη τὸν Ἀββᾶ-πασᾶν εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιβασιλείας καὶ ἐξηκολούθησε τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ πατρός του, ἐπιχειρήσας πρὸς τοῦτο πολλὰς περιοδείας καὶ προχωρήσας μέχρι τοῦ Σουδάν. Προέβη εἰς πλείστας μεταρρυθμίσεις, διένειμεν εἰς τοὺς Φελάχους γαίας καὶ κατεσκεύασε πλεῖστα δημόσια ἔργα, ἐν οἷς καὶ τὸν ὑδροφράκτην τοῦ Νείλου. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἤρξατο ἡ τομὴ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ καὶ εἰσήχθη ἡ γενικὴ στρατολογία. Θ. Β.

Μωχάμμετ Σαΐτ πασάς.

σαΐτα (ἡ)· βλ. λ. *σαΐττα*.

Σαΐτα *[Γεωγρ.]*. Ρύαξ πηγάζων ἐκ τῆς πηγῆς Χοχλαστὴ κατὰ τὰ ΒΔ. Βαρδουσία (ἐπαρχία Δωρίδος) καὶ παρὰ τὸ χωρίον Ἀρτοτίνα. Ἑνούμενος ἐκ δεξιῶν μὲ τὸν ρύακα Καρυᾶς ἀποτελοῦν τὸν ποταμὸν Εὔηνον. Ι. Σ. Σ.

Σαΐτὰ *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λαγκάδι* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας.

Σαιταβίκουλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 6, 61) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κοντεστανῶν, μεταξὺ τῆς Σαιτάβιος (νῦν Jativa) καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σούκρωνος (νῦν Jucar). Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Alcira. Α. Θ. Σ.

Σαίταβις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Α. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κοντεστανῶν, δεξιὰ τοῦ Σούκρωνος ποταμοῦ (νῦν Jucar), περίφημος διὰ τὴν βιομηχανίαν λινῶν ὑφασμάτων (*Στράβ.* III, 160). Ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν Jativa. Ἐγγὺς τῆς πόλεως διήρχετο ὁ ὁμώνυμος ποταμός. Α. Θ. Σ.

— **Σαιτάβιος ἐκβολαὶ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ φερωνύμου ποταμοῦ (βλ. λ. *Σαίταβις*) (*Πτολ.* Β, στ. 14 Nobbe). Εἶναι ὁ ὅρμος ὁ κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Βίλια, εἰς ὃν διευορφώθη ὁ λιμὴν καὶ ἡ πόλις Villajoysa (πλάτ. 38°30' Β., μῆκ. 0°14' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 1372: Cartagena to Sant Antonio), αἱ *Ἀλωναὶ* ἢ *Ἀλωνὶς* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σαΐτᾶς *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ ὄρους *Ὀρυξὶς* (βλ. λ.).

Σαΐτης (*νομὸς*) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν νομῶν τῆς Κάτω Αἰγύπτου, ἔχων πρωτεύουσαν τὴν *Σάϊν*. Τοῦ νομοῦ τούτου σῴζονται νομίσματα ἀπεικονίζοντα τὴν Ἀθηνᾶν (Νηΐθ) κρατοῦσαν γλαῦκα καὶ ἀσπίδα, ἢ δαμάλιν, σύμβολον τῆς θεᾶς. Α. Θ. Σ.

Σαΐτης, *Ἰωάννης*, ἀντιρρητικός. Κατήγετο ἐκ Χανίων καὶ ἤκμασε κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα. Συνέγραψε δύο διαλόγους κατὰ Ἰουδαίων, κατὰ ἀζύμων καὶ ἄλλα, πάντα μέχρι τῆς σήμερον ἀνέκδοτα ἀποκείμενα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις (*Α. Δημητρακοπούλου*, «Ὀρθόδοξος Ἑλλάς» ἐν Λειψίᾳ 1872, 85). Ε. Γ. Π.

Σαϊτικὸν *στόμιον* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν ἑπτὰ στομίων τοῦ ποταμοῦ Νείλου (*Στράβ.* ΙΖ, 802), τὸ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ε, Nobbe) ὀνομαζόμενον *Τανιτικὸν στόμα*. *Σαϊτικὸν* τὸ ὀνομάζει καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Β, 17), ἐνῷ ὁ Σκύλαξ (105) *Τανικόν*, ὁ δὲ Πομπώνιος Μέλας (1,60) Cataptystum ostium. Ταυτότης ἀνεξακρίβωτος. Σ. Ε. Λ.

σαϊτικὸς *χάρτης* (carta saitica). Κοινὸς πάπυρος πρὸς γραφήν, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς αἰγυπτιακῆς πόλεως Σαΐς, ἔνθα κατεσκευάζετο, καὶ ἦτο πλάτους περίπου 7—8 δακτύλων, ἤτοι 0.1295—1478 μ. Π. Ν. Π.

Σαΐτις (Saetis) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς καὶ πόλις τῆς Καραμανίας (βλ. *Σαβίς*).

Σαΐτις *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς, λατρευομένης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ποντίνου ὄρους ἐν Ἀργολίδι, ὑπὲρ τὴν λίμνην Λέρναν, ὅπου ὑπῆρχε ναὸς τῆς Σαΐτιδος Ἀθηνᾶς, ἱδρυθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ Δαναοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου, περὶ τὸ 170 μ. Χ., ἐσῴζοντο μόνον τὰ ἐρείπια αὐτοῦ (Β, 36, 8). Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδανείσθησαν, φαίνεται, οἱ Ἕλληνες παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἡ Ἀθηνᾶ ἐκαλεῖτο *Σάϊς*, οὐδὲν δ' ἄλλο ὑποδηλοῖ παρὰ ἀρχαιοτάτους δεσμοὺς μεταξὺ Ἄργους καὶ Αἰγύπτου. Α. Θ. Σ.

Σαΐτμπε(ε)ρ (Soetbeer), *Ἀδόλφος*. Γερμανὸς οἰκονομολόγος (1814—1892). Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Γοττίγγῃ, ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων ὀπαδῶν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου καὶ συνειργάσθη διὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ νομισματικοῦ συστήματος ἐν Γερμανίᾳ. Ἔγραψε: «Στοιχεῖα πρὸς διευκρίνισιν καὶ κρίσιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων τῶν πολυτίμων μετάλλων καὶ περὶ τοῦ νομισματικοῦ ζητήματος» (1885, 2α ἐκδ. 1886). Γ. Ι. Β.

Σαΐτοῦρες (αἱ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 224. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. ΕΡ. Μ.

Σάϊτς (Seitz), *Κάρολος*. Αὐστριακὸς σοσιαλδημοκράτης πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1869 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1931. Παραμείνας ὀρφανὸς γονέων, ἀνετράφη εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον τῆς Βιέννης καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξέμαθε τὴν ραπτικήν, βραδύτερον δὲ ἐφοίτησεν εἰς διδασκαλεῖον, μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικήν, καταδιωχθεὶς ἐπανειλημμένως διὰ τὰς ἰδέας του. Τῷ 1896 ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς Βιέννης, καὶ τῷ 1897 πρόεδρος τῆς διευθυντικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Κάτω Αὐστρίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐτήρησε συγκεχυμένην εἰρηνόφιλον στάσιν. Ἀπὸ τοῦ 1918 ἐγένετο μετὰ τοῦ Φ. Ἄντλερ ἡγέτης τοῦ αὐστριακοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Διετέλεσε δεύτερος πρόεδρος τῆς προσωρινῆς αὐστριακῆς ἐθνοσυνελεύσεως, πρῶτος πρόεδρος τῆς συντακτικῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1919, πρῶτος πρόεδρος τῆς αὐστριακῆς δημοκρατίας μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1920, δήμαρχος τῆς Βιέννης ἀπὸ τοῦ 1923 καὶ ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρίας εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης. Θ. Π.

Σαΐτ-Σιδὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τύμβος κατὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Τριπολίτιδος, ἐπιστέφων ὕφορμον φερώνυμον (πλάτ. 33°03' Β., μῆκ. 11°54' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 249: Mahedia to Ras Makhabez). Εἶναι ὁ ὕφορμος *Λοκροὶ* τοῦ Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης. Σ. Ε. Λ.

σαΐττα (ἡ)· δημοτ., καὶ *σαγγίττα*· βέλος, τὸ διὰ τοῦ τόξου βαλλόμενον || κυκλοτερὴς κοντὸς διὰ τοῦ ὁποίου πλάθουν τὴν ζύμην εἰς φύλλα, ἄλλως *πλάστης* || ἡ κερκὶς τοῦ ἀργαλειοῦ ἢ τῆς μηχανῆς τοῦ ραψίματος || εἶδος ὄφεως (λατ. sagitta).

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *κερκίς*.

— *[Ναυτ.]* Ἐκλιπὼν τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου ὀξυπρύμνου, ἔχοντος ἐξαρτισμὸν μιστίκου μετὰ ψευδοδολωνίου ἀφαιρετοῦ διὰ τὴν οὐριοδρομίαν. Σ. Ε. Λ.

Σαΐττα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 525 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Κουμσαΐκ*.

Σαῖτται, ἢ *Σαῖται*, ἢ *Σέτται*, ἢ *Σάετται* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 2, 16) ἐν Μαιονίᾳ τῆς Λυδίας (Λυδία Κατακεκαυμένη), παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Φρυγίας καὶ Μυσίας, δεξιὰ τοῦ Ἕρμου ποταμοῦ. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σίται*, ὡς μία τῶν 23 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Λυδίας ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας (ὁ Σιτῶν, Σετῶν, Σεττῶν ἢ Σιττῶν, ἤτοι Μαγιδίας), ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σάρδεων. Σῴζονται νομίσματα τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Σαλωνίνης μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΑΙΤΤΗΝΩΝ καὶ διαφόρων τύπων, ὡς λ. χ. οἱ ποταμοὶ Ἕρμος καὶ Ὕλλος. Σήμερον καλεῖται *Σαΐντᾶς Καλὲ* (Sidas-Kaleh), ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

σαϊττεύω· ἀντὶ *σαγιττεύω* (βλ. λ.).

Σαιὺρ (Sayre), *Λούης - Ἀλβέρτος*. Ἀμερικανὸς χειρουργὸς (1820—1900). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ὀρθοπεδικῆς χειρουργικῆς εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν νοσοκομεῖον Bellevue. Ἀπὸ τοῦ 1860 — 1866 ἐδημοσίευσε σειρὰν συγγραφῶν καὶ πραγματειῶν. Εἰσηγήθη γύψινον στηθόδεσμον διὰ τὴν φυματιώδη σπονδυλῖτιδα, ὡς καὶ συσκευὴν ἀναρτήσεως τοῦ κορμοῦ ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὤμων, πρὸς εὐθείασιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐπὶ περιπτώσεων φυματιάσεως τῶν σπονδύλων καὶ σκολιώσεως. Ο. Ρ.

Σάϊφατ (Seiffath). Γερμανὸς φιλέλλην, ὅστις κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα κατετάγη εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Βούρβαχην σῶμα τῶν ἐθελοντῶν. Λαβὼν μέρος εἰς τὴν παρὰ τὸ Παλαιὸν Φάληρον μάχην τῶν Τριῶν Πύργων (Κωλιάδος), ἔπεσε μαχόμενος τῇ 6 Μαΐου 1827. Τ. Ε. Ε.

Σαΐφερ (Schaefer), *Γουλιέλμος*. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἔγραψε μυθιστορήματα: «Ἡ ζωὴ ἑνὸς φίλου τῶν ἀνθρώπων» (Πεσταλότσι) (1912), τὸ ἔπος «Χουλντραϊχ Τσβίγκλι» (1927), τὰ διηγήματα: «Τὸ τέλος τοῦ Βίνκελμαν» (1925), «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Χαϊλντεριν» (1923) κ. ἄ. Περίφημοι εἶναι αἱ μικραὶ ἱστορίαι του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνέκδοτα» (1929). Γ. Ι. Β.

Σάϊφλε (Schaeffle), *Ἀλβέρτος*. Γερμανὸς κοινωνιολόγος καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1831 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1903. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Τυβίγγης (1868) καὶ τῆς Βιέννης καὶ ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου τῷ 1871. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Nationalökonomie und allgemeine Volkswirtschaftslehre» (1861, γ' ἐκδ. 1873), «Die nationalöconomische Theorie der ansschliessen den Absatzverhältnisse» (1867), «Die Quintessenz des Sozialismus» (1875). «Bau und Leben des sozialen Körpers (1875), «Περίληψις κοινωνιολογίας». Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1892 ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft». Ὁ Σαΐφλε, ἐγλειανὸς κατ' ἀρχάς, ἐγένετο κατόπιν μετὰ τοῦ Βόρμ, τοῦ Λίλιενφελντ κ. ἄ. εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ὀργανιστικοβιολογικῆς κοινωνιολογίας. Κατ' αὐτὸν ἡ ἐξέλιξις τῶν λαῶν λαμβάνει διαδοχικῶς πέντε ὀργανικὰς μορφάς: ὁρδή, φεουδαλιστικὴ ἐποχὴ καὶ ὀργάνωσις τῶν κοινωνικῶν τάξεων, κοινωνικὴ ὀργάνωσις τῆς πλουτοκρατίας τῶν πόλεων, ὀργάνωσις τῶν μεγάλων ἐθνικῶν κρατῶν καὶ προσέγγισις τῶν λαῶν. Ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἔχει, κατὰ τὸν Σαΐφλε, ἀντικειμενικὸν μὲν σκοπὸν τὴν συντήρησιν καὶ βελτίωσιν τῆς κοινωνικῆς ὁμάδος καὶ τῶν ἀτόμων, ὑποκειμενικὸν δὲ τὴν πραγμάτωσιν τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς συντηρήσεως τῶν ἀτόμων καὶ τῆς παρ' αὐτῶν ἐπιτελέσεως κοινωνικῶν λειτουργιῶν. Ὁ Σαΐφλε βασίζει τὴν θεωρίαν του περὶ κοινωνικῆς ἐξελίξεως εἰς τὴν βιολογικὴν ἐξέλιξιν, ἤτοι τὴν ποικιλίαν, τὴν προσαρμογὴν καὶ τὴν κληρονομικότητα. Ὡς οἰκονομολόγος ἐτάχθη κατὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ προέτεινεν ἠπιωτέραν τινὰ μορφὴν κοινωνικῆς μεταβολῆς μὲ βάσιν τὸν κολλεκτιβισμόν. Θ. Π.

Σαΐφφερ (Schaeffer), *Ἀλβέρτος*. Σύγχρονος Γερμανὸς λογοτέχνης, γεννηθεὶς τῷ 1885. Ἐπιδίδεται ἐπιτυχῶς εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εἴδη τοῦ λόγου. Μεταξὺ τῶν ποιητικῶν ἔργων του διακρίνονται αἱ συλλογαί: «Ἡρωϊκὸ ταξίδι», «Ἀττικὸν λυκόφως» καὶ τὸ ἔπος «Πάρσιφαλ». Ἐπίσης συνέγραψε μυθιστορήματα («Ἑλλι», «Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος», «Γούδουλα», «Ἰωσὴφ Μόντφορτ»), διηγήματα («Ἡλίανθος», «Πρῖσμα»), δράματα, αἰσθητικὰ δοκίμια κ. ἄ. Ἐσχάτως κατέγινεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐδημοσίευσε δὲ παράφρασιν τῆς «Ὀδυσσείας» (1927), τῆς «Ἰλιάδος» (1929), ὡς καὶ τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλληνικοὶ ἡρωϊκοὶ θρῦλοι» ἐλευθέραν διασκευὴν διαφόρων κεφαλαίων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ὁ Σαΐφφερ ὡς ποιητὴς ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν τοῦ κλασσι-

Digitized by Google

κοῦ γερμανικοῦ λυρισμοῦ, ὡς πεζογράφος ἐν τούτοις συγγενεύει μᾶλλον μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῶν νεωτέρων τάσεων. Τὰ μυθιστορήματά του διακρίνονται διὰ τὴν ζωηρότητα τοῦ ὕφους, τὴν ἐνάργειαν τῶν γλώσσης καὶ τὴν ψυχολογικὴν τῶν ἀκρίβειαν. Λ. Κ.

Σάϊφφερτ (Seiffert), ***Μάξ***. Γερμανὸς μουσικολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς, ἐπιδοθεὶς κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Σβέελινκ (εἰς 12 τόμους). Ἐπεμελήθη προσέτι κριτικῆς ἐκδόσεως πολλῶν ἔργων παλαιῶν μουσουργῶν (Βέκμαν, Μπέρνχαρτ, Βάλτερ κλπ.) περιληφθέντων εἰς τὴν συλλογὴν «Μνημεῖα γερμανικῆς τέχνης» κλπ. Γ. Σ.

σαϊωδίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *βεχενικὸν ὀξύ*.

Σὰκ (Schack), ***Ἀδόλφος - Φρειδερῖκος***, *κόμις φὸν*—. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ φιλότεχνος (1815—1894). Ἐσπούδασε νομικά, ἀνατολικὰς γλώσσας καὶ φιλολογίαν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Μπόν, τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ τοῦ Βερολίνου, τῷ δὲ 1855 ἐγκατεστάθη ἐν Μονάχῳ, ἔνθα ἵδρυσε τὴν περίφημον πινακοθήκην του, περιελθοῦσαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου Β'. Ὁ Σὰκ ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ποιήματα» (1866), «Ἀνατολικαὶ νύκτες» (1878), «Φύλλα λωτῶν» (1882), «Ἡμερινὰ καὶ νυκτερινὰ» (1884), τὰ ἔπη: «Δι' ὅλων τῶν καιρῶν» (1870), «Λόταρ» (1874) καὶ «Πλειάδες» (1881), τὰς πολιτικὰς κωμῳδίας: «Ὁ αὐτοκρατορικὸς ταχυδρόμος» καὶ «Κανκὰν» (1873), τὰ δράματα: «Οἱ Πιζάνοι» (1872), «Τιμάνδρα» κ.ἄ. Ἐπίσης μετέφρασεν: «Ἱσπανικὸν θέατρον» (1842), τὰς «Ἡρωϊκὰς παραδόσεις τοῦ Φιρδούση» (1851) κ.ἄ. Ἐκ τῶν ἱστορικοκριτικῶν ἔργων του ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ «Ἱστορία τῆς φιλολογίας καὶ δραματικῆς τέχνης ἐν Ἱσπανίᾳ» (1845—1854) καὶ «Ἡ ποίησις τῶν Ἀράβων ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Σικελίᾳ» (1877). Λ. Κ.

— **Σὰκ** (Sack), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1885—1916). Ἔγραψε τὰ μυθιστορήματά του: «Ἕνας γλεντζὲς φοιτητὴς» καὶ «Ἕνας χωρὶς ὄνομα». Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν εἰς 2 τόμους (1920). ΑΝ. Δ.

Σακάδας ὁ *Ἀργεῖος*. Περιώνυμος αὐλῳδὸς τῆς ἀρχαιότητος, καταγόμενος ἐξ Ἄργους. Ἐνίκησε τρὶς κατὰ τοὺς αὐλητικοὺς ἀγῶνας τῶν Πυθίων, τῷ 586, 584 καὶ 582 π. Χ. Τὴν φήμην του ἐκτήσατο κυρίως κατόπιν τῆς συνθέσεως τοῦ Πυθικοῦ νόμου, οὗτινος τό τε σχέδιον καὶ ἡ διαίρεσις ὡρίσθησαν ἐπ' αὐτοῦ. Διὰ τῆς συνθέσεως «Μέλη τε καὶ ἐλεγεῖα μεμελοποιημένα» ὁ Σακάδας ἀπέκτησε σχολήν. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται καὶ ἡ ἀβεβαίου προορισμοῦ σύνθεσις «Ἰλίου πέρσις». Ἄγαλμα τοῦ Σακάδα ἐστήθη ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος, ὁ δὲ τάφος του εὑρίσκετο ἐν Ἄργει. Ν. Α. Χ.

Σακάζαμα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ κώμη τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς, ἐπὶ τῆς Μεγάλης Σύρτεως, μεταξὺ Ἀσπίδος καὶ Πύργου Εὐφράντα (*Πτολ.* Δ, 3, 14) Παρὰ τῷ Σταδιασμῷ τῆς Μεγάλης θαλάσσης (90), φερομένη ὡς *Δυσωπὸς* καὶ ἐν τῷ Πεουτιγγεριανῷ χάρτῃ ὡς Zagazoena, εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Μάρσα Ζαμπὰκ* (πλ. 31°15' Β, μηκ. 16°26' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi) τῆς Τριπολίτιδος. Εἴς τινας κώδικας φέρεται καὶ ὡς *Σακάμαζα*. Σ. Ε. Λ.

σακάζω. Ἰδιωματ. Κρητ., ἀπογαλακτίζω τὸ νήπιον.

Σακάζωφ, ***Γιάγκο***. Βούλγαρος σοσιαλιστής. Τῷ 1887, μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ Σταμπουλώφ, ἵδρυσε μετὰ τοῦ ὁμοϊδεάτου του Μπλαγκοέφ τὸ πρῶτον ἐν Βουλγαρίᾳ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα. Διετέλεσε πολλάκις βουλευτὴς καὶ συνέγραψε, πλὴν ἄλλων, τὸ ἔργον: «Οἱ Βούλγαροι ἐν τῇ ἱστορίᾳ των» (γ' ἔκδ. 1922). Τ. Β.

Σάκαι *[Ἀρχ.]*. Εἷς τῶν πολυπληθεστέρων λαῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, κατοικῶν τὴν πρὸς Α καὶ ΒΑ. τῶν Μασσαγετῶν μέχρι τῆς Σηρικῆς (νῦν Κίνα) χώραν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν νῦν ὑπὸ τῶν Κιργισίων (Kirgiz ἢ Kirguises) κατοικουμένην. Μέρος αὐτῶν, οἱ καλούμενοι *Δᾶαι Σάκαι*, κατῴκησαν πρὸς Α. τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Σακῶν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς περιελάμβανον τὸ σύνολον τῶν λαῶν τῆς Σκυθίας. Ἦσαν πολεμικώτατος λαὸς καὶ ἄριστοι ἱππεῖς, πολλάκις δὲ ἐπέδραμον τὴν Ἀρμενίαν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη καὶ *Σακασηνή*, τὴν Βακτριανὴν καὶ τὴν Καππαδοκίαν. Ἐφημίζοντο συνάμα ὡς δίκαιοι καὶ σώφρονες, ἐξ αὐτῶν δ' ἐλέγετο ὅτι κατήγετο ὁ Ἀνάχαρσις.

Ἡττηθέντες ὑπὸ Κύρου τοῦ Μεγάλου, ὑπετάγησαν ὁλοσχερῶς ὑπὸ Δαρείου τοῦ Α' καὶ ἀπετέλεσαν μετὰ τῶν Κασπίων τὸν δέκατον πέμπτον νομὸν τοῦ κράτους τῶν Ἀχαιμενιδῶν, καταβάλλοντες ἐτήσιον φόρον 250 ταλάντων. Ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τῶν Περσῶν καὶ ἐπολέμησαν ἐν Μαραθῶνι τῷ 490 π. Χ., κατέχοντες τὸ μέσον τῆς παρατάξεως καὶ νικήσαντες τοὺς ἀπέναντι αὐτῶν Ἀθηναίους. Τῷ 480 π. Χ. συνεξεστράτευσαν μετὰ τοῦ Ξέρξου ὑπὸ τὸν Ὑστάσπην, ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Ζ' 64) ἔφερον εἰς τὴν κεφαλὴν «κυρβασίας ἐς ὀξὺ ἀπηγμένας ὀρθὰς πεπηγυίας, ἀναξυρίδας δὲ ἐνεδεδύκεσαν, τόξα δὲ τὰ ἐπιχώρια καὶ ἐγχειρίδια, πρὸς δὲ καὶ ἀξίνας καὶ σαγάρις εἶχον». Α.Θ.Σ.

Σάκαϊ (οἱ) (Sakai). Λαὸς νεγριτῶν τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, ἀριθμῶν 10.000 ἄτομα καὶ περιλαμβάνων τοὺς *Σεμαΐ* καὶ τοὺς *Πλε-Τεμιάρους*. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονόγαμοι, γεωργοὶ καὶ πιστεύουσιν εἰς τὰς μαγείας. Γ. Ι. Β.

σακαΐ (τὸ) *[Κτηνιατρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς ρινικῆς μορφῆς τῆς *μάλιος*. Θ.Α.Φ.

Σακάϊ (Sakai) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῇ νήσῳ Χοντό. Κάτ. 105.000. Ἔχει βιομηχανίαν ταπήτων. Γ. Ι. Β.

Σάκαια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τῶν Περσῶν, καθιερωθεῖσα ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Δαρείου Α' εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὁλοσχεροῦς καταστροφῆς τῶν Σακῶν, οἵτινες ἐπὶ Κύρου τοῦ Μεγάλου ἐπέδραμον τὴν Βακτριανήν, Ἀρμενίαν καὶ Καππαδοκίαν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (ΙΑ' 512) ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐπανηγυρίζετο κατ' ἔτος εἰς τὰ Ζῆλα τοῦ Πόντου μέχρι τῆς ἐποχῆς του. Α. Θ. Σ.

Σάκαινα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὰ ΝΔ. τῆς Φρυγίας, παρὰ τὴν Λαοδίκειαν καὶ τὰς Χώνας, τὸ ὁποῖον μετὰ τοῦ γειτονικοῦ φρουρίου Ὑψηλῆς ἐδώρησεν ὁ σουλτᾶνος τῶν Περσῶν Ὑψ-οὐδ-δὶν Καϊκαβοὺς εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Θεόδωρον Β' τὸν Λάσκαριν τῷ 1258. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Θεόδωρος ἐπέστρεψε ταῦτα, ὡς λίαν ἀπομεμακρυσμένα τοῦ κράτους του. Α. Θ. Σ.

Σακάκα (Sakaka) *[Γεωγρ.]*. Ὄασις τῆς Ἀραβίας (30° Β. πλάτ. καὶ 40° 10' Α. μηκ.) ἐν τῷ Μεγάλῳ Νεφούντ. Ἀποτελεῖται ἐκ μικρῶν χωρίων διεσπαρμένων ἐντὸς φοινικώνων. Ἀριθμεῖ ἄνω τῶν 5.000 ψυχῶν. Γ. Ι. Β.

σακάκι (τό)· δημοτ., βραχὺς ἐπενδύτης ἀνδρῶν, ἰδιωμ. *σουρτοῦκο, μπόλκα*.

Σακὰλ Τουτὰν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τῶν παρὰ τὴν Ἀλεξανδρέτταν *Ἀμανίδων πυλῶν*.

Σακαλὰβ *[Ἀνθρωπολ.]*. Μία τῶν πολλῶν φυλετικῶν ὁμάδων τῶν αὐτοχθόνων κατοίκων τῆς νήσου *Μαδαγασκάρης* (βλ.λ. τ. ΙΣΤ', σ. 449α).

Σακαλὰρ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μέγα Μοναστήρι* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Σακάλβινα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε' 12, 5). Κατὰ τὸν Müller εἶναι ἡ νῦν Saliani ἐπὶ τοῦ Κύρου ποταμοῦ. Ἄγνωστος ἀλλόθεν. Α. Θ. Σ.

Σακαλέϊκα *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Λουσικῶν (Σουδενέϊκων) τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 41.

Σακάνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 17, 7). Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν Sammachi τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ πίνακος, ταυτίζεται δὲ μὲ τὴν σημερινὴν Shehkan. Α. Θ. Σ.

Σακανοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 8, 13) παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀλβανίας, μεταξὺ τῶν Ἱππικῶν καὶ Κεραυνίων ὀρέων, ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς *Σακασανοὺς* τοῦ Πλινίου (VI, 11, 1). Α. Θ. Σ.

σακαράκα (ἡ)· δημοτ., σπάθη παλαιὰ καὶ ἀχρηστος: «σκουριασμένη σακαράκα» ‖ χλευαστικῶς, σπάθη οἱαδήποτε ἢ ξίφος ‖ ὁ ἀμόρφωτος καὶ ἐπιδεξίας ἀξιωματικός· σακαράκας (καὶ παλιο—), ὁ καραβανάς: «τί σακαράκας εἶναι αὐτός;», ἄλλως παλιὰ καραμπίνα.

Σακάραυλοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Σκυθικὸς νομαδικὸς λαός, κατοικῶν κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΑ' 511) μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῆς Ὠξειανῆς λίμνης (νῦν Ἀράλη). Μεταναστεύσαντες ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἀσίων, Πασιανῶν καὶ Τοχάρων, ἀφήρεσαν ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βακτρίας καὶ Ἰνδικῆς Εὐκρατίδου τὴν Βακτριανὴν περὶ τὸ 157 π. Χ., ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα (140 π. Χ.) καὶ αὐτὰ τὰ Βάκτρα, τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σακαρέτσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 465. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Αὐλάκι* (πρώην *Βερδίτσα*), *Μηλιά*, *Πηγάδι* καὶ *Προβιανὴ* ἢ *Βροβιανά*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ περιφέρεια Σακαρετσίου διεδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλον κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ὑπὸ δὲ τοῦ ἐπισκόπου Ἀκαρνανίας Πορφυρίου ἐκαλεῖτο «χώρα πρωτοληστῶν».

Σακαριὲ-Σοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ *Σαγγαρίου* ποταμοῦ. Σ. Ε. Λ.

Σακὰρ-Καγιὰ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λευκόπετρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Σακάρωφ, ***Νικόλαος***. Βούλγαρος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα του ὑπηρέτησεν ὡς δημόσιος ὑπάλληλος καὶ κατόπιν ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτὴς (1913—1923), ἀναδειχθεὶς εἷς τῶν ἀρίστων οἰκονομολόγων τῆς Βουλγαρίας. Συνέγραψε πολλὰς κοινωνιολογικὰς καὶ οἰκονομολογικὰς πραγματείας, ὧν σπουδαιοτάτη εἶναι «Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους». Τῷ 1931 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς Βουλγαρικῆς Γεωργικῆς Τραπέζης, τοῦ μεγαλυτέρου τῶν πιστωτικῶν κρατικῶν ἱδρυμάτων τῆς Βουλγαρίας καὶ ἔχοντος κυκλοφορίαν 7 δισεκατομμυρίων λεβίων. Κ. Μ. Λ.

Σακασηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Παραιτακηνή*.

Σακατάνι ***Ὑοσχίρο*** (Sakatani Yoshiro). Ἰάπων πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1863. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ εἶτα πρωθυπουργὸς (1906), ἐργασθεὶς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας συνήντησεν ἡ Ἰαπωνία μετὰ τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον. Γ. Ι. Β.

Σακατέκας (Zacatecas) *[Γεωγρ.]*. —1) Πολιτεία τοῦ Μεξικοῦ εἰς τὸ κεντρικὸν ὑψίπεδον αὐτοῦ, ἐκτάσεως 72.843 τ. χλμ. Κάτ. 379.329. Ἔχει κτηνοτροφίαν καὶ μεταλλεῖα.

— 2) Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου μεξικανικῆς πολιτείας εἰς ὕψος 2.490 μ. Κάτ. 16.000. Γ. Ι. Β.

σακάτεμα (τό)· σωματικὴ πήρωσις, οἷον ἀχρήστευσις ποδός, χειρός, ὀφθαλμοῦ, κλονισμὸς ὑγείας κττ.

σακατεύω· δημοτ., καθιστῶ τινα σακάτην, ἀνάπηρον, πηρῶ τινα: «τὸν ἐσακάτεψε 'ς τὸ ξύλο», «σακατεμένος ἄνθρωπος».

σακάτης (ὁ)· δημοτ., ὁ ἔχων οἱανδήποτε σωματικὴν πήρωσιν, ἀνάπηρος.

Σακατία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου. Α. Θ. Σ.

σακάτικος,—η,—ο· δημοτ., ὁ πεπηρωμένος, λελωβημένος: «σακάτικο χέρι,—ποδάρι».

σακατιλίκι (τό)· δημοτ., πήρωσις, σακάτεμα ‖ ἰδιοτροπία, παραξενιά.

Σακάφτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λειβαδοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Σακελλαρίδης, ***Θεόφραστος***. Ἕλλην μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1882. Ἐσπούδασεν ἀρχικῶς ἐν Ἀθήναις καὶ ἐτελειοποιήθη ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Προήγαγε τὸ ἑλληνικὸν κωμειδύλλιον εἰς τεχνικὴν ὀπερέτταν καὶ ὑπῆρξε γονιμώτατος. Τῷ 1903 εἰς τὸ Μόναχον τῆς Γερμανίας ἔδωσε συμφωνικὴν συναυλίαν μετὰ τοῦ πατρός του Ἰωάννου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄρη ἐξ ἰδίων συνθέσεων εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Μουσικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, καθ' ἣν ἐξετελέσθησαν καὶ διάφορα δημώδη ἑλληνικὰ τραγούδια. Διελθὼν ἐξ Ἰταλίας καὶ Αἰγύπτου, ὅπου ἐπίσης ἔδωσε συναυλίας, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου τῷ 1904 ἔγραψε τὴν μουσικὴν τῶν «Ἐκκλησιαζουσῶν» τοῦ Ἀριστοφάνους, κατὰ μετάφρασιν τοῦ Δημητρακοπούλου, παιχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς «Νέας Σκηνῆς» τοῦ Χρηστομάνου. Τῷ 1907 ἔδωσεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν μελόδραμα τὸ μονόπρακτον «Ὁ πειρατής» ἐπὶ λιμπρέττου τοῦ Π. Δημητρακοπούλου. Τῷ 1909 τὴν ὀπερέτταν «Σία κι' ἀράξαμε» ἐπὶ λιμπρέττου τῶν Π. Δημητρακοπούλου καὶ Στ. Γρανιτσα, παιχθεῖσαν ἀπὸ τὸν θίασον Νίκα. Εἰς τὰ 1911 ἐπαίχθη ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν μελόδραμα ἡ «Περουζὲ» καὶ τῷ 1912 «Τὸ στοιχειωμένο γεφύρι» (Κόρη τῆς Νεράϊδας), ἀμφότερα ἐπὶ λιμπρέττου Γ. Τσοκοπούλου. Ἀκολούθως συνέθεσε τὰς ὀπερέττας «Στὰ Παραπήγματα», «Πὶκ Νὶκ» καὶ «Πρόθυμη χήρα» ἐπὶ κειμένου Ν. Λάσκαρη, τὴν «Δδα Τὶπ Τὸπ» παιχθεῖσαν ἀπὸ τὸν θίασον Παπαϊωάννου, τὸ «Κάστρο τῆς Ὡρηᾶς», δραματικὸν θρῦλον τοῦ Γ. Τσοκοπούλου, παιχθέντα τὸ φθινόπωρον τοῦ 1917 εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον ἀπὸ τὸν θίασον Ἔνκελ, τὴν ὀπερέτταν «Βαφτιστικός», τὴν «Δαιμονισμένην», τὸν «Ἀρλεκῖνον», τὸ «Θέλω νὰ δῶ τὸν Πάπα», τὸν «Τ...πνοβάτην», τὴν «Γλυκειὰ Νανά», τὸ «Διαβολόπαιδο», τὸ «Γιὰ ν' ἀρέση στὸν ἄντρα της», τὴν «Μία καὶ ἡ ἄλλη», τὸ «Πὶφ-Πάφ», τὴν «Κόρη τῆς καταιγίδος», τὴν «Ἀγάπη τῆς Ρένας», τὴν «Δδα Σορολόπ», τὸν «Μακρῆν, Κοντὸν καὶ Σία», τὸ «Ἐξωφρενικὸ σπίτι», τὴν «Λόλα τὴ λευκή», ἐπίσης τὴν «Ροζίτα», «Ἕνας κλέφτης στὸν παράδεισο» καὶ «Χαλιμᾶ» καὶ τὰ τρία ἐπὶ κειμένου Σπ. Ποταμιάνου, «Τὸ χρυσὸ ...

Digitized by Google

τζο» ἢ «Μὶς Τσάρλεστον» ἐπὶ κειμένου Δ. Δεβάρη, «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος», «Ἡ κόρη τῆς μαϊμοῦς», «Χρηστίνα», «Ἀγάπες στὰ ξένα» ἐπὶ κειμένου Ν. Νικολαΐδη, «Μπίμπα», «Λοχαγὸς Λιλή», «Τὸ Σκρᾶ», τὴν φαντασμαγορικὴν σάτιραν «Σατανερί», τὸν «Κύριον Δήμαρχον», «Ντελίριο», «Ἰωάννης ὁ Α΄», «Τὰ 5 μπουμπούκια», «Σημεῖα καὶ τέρατα», «Ἡ Λούση καὶ τὰ κορόϊδα της» ὡς καί τινας ἄλλας μονοπράκτους ὀπερέττας, καθὼς καὶ σχολικὰς τοιαύτας. Τὰ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς μουσικῆς του σταδιοδρομίας ἔργα του («Στὰ παραπήγματα», «Πὶκ-Νὶκ») οὐδόλως ὑστεροῦν τῶν ὀπερεττῶν τῆς Βιέννης. Ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ μελοδραμάτων: «Τὸ στοιχειωμένο γεφύρι» καὶ «Περουζέ», τὸ δεύτερον ἐσημείωσε πολλὴν ἐπιτυχίαν. Ὁ Θ. Σακελλαρίδης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Ἑταιρείας τῶν Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων» διατελῶν ἀπὸ δεκαπενταετίας μέλος τοῦ διοικητικοῦ αὐτῆς συμβουλίου.

—**Σακελλαρίδης,** ***Ἰωάννης Θ.*** Ἕλλην καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ ὑμνῳδός, γεννηθεὶς ἐν Λιτοχώρῳ τοῦ Ὀλύμπου τῷ 1854. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι του, συνεπλήρωσε δὲ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπου ἐδιδάχθη καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν. Ἐν τῇ μουσικῇ ἔσχε διδασκάλους ἐν μὲν τῇ ἡμετέρᾳ τὸν ἀρχιμανδρίτην Παπαθεόδωρον Μαντζουράνην, ἐν δὲ τῇ εὐρωπαϊκῇ τὸν μουσικοδιδάσκαλον Ἰούλιον Ἔννιγγ. Ἐσπούδασε κατόπιν εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ τὸ πέρας δὲ τῶν σπουδῶν του διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐν τῷ διδασκαλείῳ Ἀθηνῶν, ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ, τῷ Ἀρσακείῳ, τῷ Ἀμαλιείῳ, τῷ Χίλλ, τῷ ἀνωτέρῳ Παρθεναγωγείῳ τῶν Ἑλληνίδων, τῷ διδασκαλείῳ τοῦ νηπιαγωγείου, τῷ Χατζηκυριακείῳ κ. ἄ. Κεκοσμημένος δι' ὡραίας καὶ εὐστρόφου φωνῆς ἐχρημάτισε πρωτοψάλτης τοῦ ναοῦ τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν κυριωτέρων ναῶν τῆς πρωτευούσης, ἤδη δὲ διατελεῖ τοιοῦτος τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης. Βαθὺς μελετητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἱερᾶς ὑμνογραφίας, ἐξέδωσε πολλὰ μουσικὰ συγγράμματα εἴς τε τὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ τὴν βυζαντινὴν σημειογραφίαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: Ἱερὰ ὑμνῳδία, «Τριῴδιον», «Μεγάλη ἑβδομάς», «Ἀκάθιστος ὕμνος», «Ἁγιοπολίτης» κ. ἄ. Ἐξέδωκεν ἐπίσης καὶ παιδαγωγικὰ ᾄσματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Τυρταῖος». Ὡσαύτως ἐξέδωκε τονίσας καὶ τὰ χορικὰ τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους. Συνέλεξε δὲ καὶ 172 δημώδεις μελῳδίας, ἐκ τῶν περιοχῶν τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Ἱδρυτὴς ἰδίας σχολῆς, ψάλλει καὶ διδάσκει σύστημα μεικτὸν ἐκ βυζαντινῆς καὶ τετραφώνου εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὅπερ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ, ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις, καθὼς καὶ εἰς πλείστας ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

— **Σακελλαρίδης,** ***Κωνσταντῖνος.*** Μουσικοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Ἁγίῳ Λαυρεντίῳ τοῦ Πηλίου τῷ 1839. Διέτριψεν ἐν τῇ νεότητί του ἐπὶ μακρὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀποφοιτήσας τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. ἔνθα ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ φιλολογίαν, διετέλεσε σχολάρχης ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι, εἶτα δὲ δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις καὶ Βόλῳ. Ἔγραψε διαφόρους πραγματείας περὶ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς, διετέλεσεν ἱεροψάλτης διαφόρων κεντρικῶν ναῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀθήναις «Ἐκκλησιαστικοῦ μουσικοῦ συλλόγου». Ἐμελοποίησε πλεῖστα ἔντεχνα μαθήματα, ἐν οἷς διαπρέπει ὁ εἰς ἦχον πλάγιον τοῦ α΄ φθορικὸν ὕμνος «Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεύς» καὶ ἐτόνισε διάφορα δημώδη ᾄσματα. Τῷ 1890 ἐξέδωκε τὸ πρωτότυπον «Ἀναστασιματάριον» Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου. Ἔδρασεν ἐθνικώτατα ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1878. Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1890. Ν. Α. Χ.

σακελλάριος *[Κανον. Δικ.].* Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον) τοῦ σακελλαρίου καταλέγεται ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει τῆς πρώτης πεντάδος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ· δίδεται συνήθως μὲν εἰς πρεσβυτέρους, ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς διακόνους, καὶ ἐπέβαλλε καθήκοντα μοναστηριακά, τελετουργικὰ καὶ δικαστικά. Καὶ τὰ μὲν μοναστηριακὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἦσαν τὸ μεριμνᾶν περὶ τῆς τηρήσεως τῶν δικαίων τῶν μοναστηρίων, τὸ κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου ἐποπτεύειν τῆς διαχειρίσεως τῆς οὐσίας τῶν τῆς ἐπισκοπῆς μὴ σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐξετάζειν τὰς προσόδους (εἰσόδους) καὶ τὰ δαπανήματα (ἐξόδους) αὐτῶν, γνωρίζειν δὲ τὰ περὶ τούτων τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὸν ἐπίσκοπον, τὸ ἐποπτεύειν τοῦ βίου, ὃν διῆγον οἱ μοναχοί, τῆς ὑπ' αὐτῶν τηρήσεως τῆς πειθαρχίας, τῆς μοναχικῆς ἀκτησίας καὶ τῶν λοιπῶν μοναχικῶν αὐτῶν καθόλου καθηκόντων. Τὰ τελετουργικὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἦσαν νὰ προσάγῃ εἰς τὸν ἀρχιερέα τοὺς χειροτονηθησομένους ἱερεῖς, νὰ ἵσταται ἀριστερὰ τῆς ἁγίας τραπέζης κατὰ τὴν λειτουργίαν περιβεβλημένος τὸ στιχάριον καὶ ὠράριον, καὶ ἔχων ἐν χειρὶ τὸ ριπίδιον νὰ ἀναγινώσκῃ τὸ εὐαγγέλιον τῇ Ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Τετάρτῃ. Ὁ σακελλάριος ἀπετέλει μεθ' ἑτέρων ὀφφικιαλίων μέλος τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου. Παρ' ἡμῖν νῦν ὁ σακελλάριος οὐδεμίαν κέκτηται δικαιοδοσίαν, τοῦ ἀξιώματος ὄντως ἁπλῶς τιμητικοῦ. [Πρβλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, «Περὶ τῶν ἀξιωμάτων τοῦ σακελλαρίου καὶ τοῦ σακελλίου ἢ σακελλίωνος κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (1919)] Κ. Μ. Ρ.

Σακελλάριος, ***Ἀθανάσιος.*** Ἔγκριτος φιλόλογος καὶ ἐκδότης, γεννηθεὶς ἐν Ἁγίῳ Πέτρῳ τῆς Κυνουρίας τῷ 1826 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1901. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου, ἔνθα ἐδίδαξεν ἐπὶ τετραετίαν (1850—1855). Ἡ ἐν τῇ μεγαλονήσῳ δρᾶσίς του δὲν περιωρίσθη εἰς μόνον τὸ κυρίως διδακτικὸν ἔργον του· ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας, τῆς λαογραφίας καὶ τῆς διαλέκτου τῶν ἀρχαίων καὶ ἰδίως τῶν συγχρόνων Κυπρίων. Καρπὸς τῆς φιλοτίμου ταύτης μελέτης του εἶναι τὸ ὀγκῶδες καὶ δίτομον ἔργον του «Τὰ Κυπριακά», ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος τόμος περιέλαβε τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ περὶ τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Κυπρίων (ἐν Ἀθήναις 1890), ὁ δὲ δεύτερος (ἐκδοθεὶς τῷ 1891) τὰ περὶ τῆς διαλέκτου τῶν Κυπρίων (ἤδη ὅλως ἀπηρχαιωμένα), πρὸς δὲ ἐκτενεστάτην καὶ πολύτιμον λαογραφικὴν συλλογὴν (ἀπὸ σελ. 9—358) καὶ ἐκτενέστατον ὡσαύτως γλωσσάριον (σελ. 359—880). Τὸ εἰς τὰ «Κυπριακὰ» ἀποθησαυρισθὲν ὑλικὸν—τὸ ὁποῖον συνέλεξεν ὁ συγγραφεὺς ἐπανειλημμένως περιηγηθεὶς ἅπασαν τὴν νῆσον—εἶναι ἀπαραίτητον εἰς πάντα μελετητὴν τῆς κυπριακῆς διαλέκτου καὶ λαογραφίας, παρ' ὅλας (τὰς εὐεξηγήτους διὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐξεδόθη τὸ βιβλίον) ἀνακριβείας περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς γνησίας φωνητικῆς τῆς ἐν Κύπρῳ ὁμιλουμένης. Ἐγκατασταθεὶς κατόπιν ἐν Πειραιεῖ καὶ τέλος ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς γυμνασίου ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσαετίαν (1867—1887), ἵδρυσε τὸ φερώνυμον ἐκδοτικόν του κατάστημα καὶ τυπογραφεῖον. Εἰς τὸ ἐκδοτικὸν τοῦτο κατάστημα ἐξεδόθησαν, ἐκτὸς πολλῶν καὶ ποικίλων διδακτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἔργων, καὶ τὸ τρίτομον «Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» τοῦ Α. Σακελλαρίου καὶ ὅλα τὰ ἔργα τὰ δημοσιευθέντα μετὰ τόσης τυπογραφικῆς φιλοκαλίας ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ. Γ. Π. Α.

—**Σακελλάριος,** ***Ἀναστάσιος Π.*** Ἐκπαιδευτικός, γεννηθεὶς ἐν Ἐλαφοτόπῳ (Τσιρβαρίῳ) τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου τῷ 1865. Ἀποπερατώσας τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ Ἰωαννίνων, ἐδίδαξεν ἐπὶ 4 ἔτη ὡς ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ Ζαγορίου. Κατὰ τὸ ἔτος 1885 ἐγγραφεὶς εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Ἐπὶ 7 ἔπειτα ἔτη διδάξας ὡς καθηγητὴς καὶ γυμνασιάρχης ἐν τοῖς γυμνασίοις Ρόδου, Κορυτσᾶς καὶ Σερρῶν, μετέβη εἶτα εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐπὶ τριετίαν περίπου παρηκολούθησε φιλοσοφικά, φιλολογικὰ καὶ παιδαγωγικὰ μαθήματα ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Μονάχου καὶ Ἰένης. Ἐπανελθὼν ἐκ Γερμανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ διδασκαλείου Θεσσαλίας, ὅπερ καὶ διηύθυνε μέχρι τοῦ 1905 Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, κατόπιν διαγωνισμοῦ, κατέλαβε θέσιν ἐπιθεωρητοῦ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Κατὰ τὸ 1913, ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἠπείρου, ἀποσπασθεὶς ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας εἰς τὴν γενικὴν τῆς Ἠπείρου διοίκησιν, ὡς διευθυντὴς τῆς ἐν Ἠπείρῳ παιδείας. Ἐν Ἰωαννίνοις ἵδρυσε τότε ὁ Σακελλάριος καὶ αὐτοπροσώπως διηύθυνε τὸ πρῶτον αὐτοτελὲς μονοτάξιον διδασκαλεῖον πρὸς παρασκευὴν παιδαγωγικῶς μεμορφωμένων δημοδιδασκάλων. Τῷ 1914 διωρίσθη ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος, διηύθυνε δὲ παραλλήλως ἐπὶ τριετίαν τὸ ἐν Ἀθήναις μονοτάξιον διδασκαλεῖον. Ἀπὸ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικῆς ὑπηρεσίας ἀπεχώρησε κατὰ τὸ ἔτος 1929, ὅτε, προσκληθείς, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν δύο ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου ἀνωτάτων ἐκπαιδευτηρίων τοῦ Παγκυπρίου γυμνασίου καὶ τοῦ Παγκυπρίου διδασκαλείου. Ἔργα: Τὰ δύο πρῶτα βιβλία τῶν «Ἀπομνημονευμάτων» τοῦ Ξενοφῶντος μετὰ ἑρμηνευτικῶν καὶ κριτικῶν σημειώσεων, «Περὶ τοῦ νόθου τῆς ξενοφωντείου Ἀθηναίων πολιτείας», πραγματεία ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορίᾳ, «Untersuchungen des Textes der Ἀθηναίων πολιτεία von Aristoteles» (Jena 1898), «Κριτικαὶ καὶ παλαιογραφικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων πολιτείαν» (ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. ΙΑ΄), «Conrad Στοιχεῖα παιδαγωγικῆς», μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ καὶ διασκευασθέντα ὑπὸ Ἀν. Π. Σακκελαρίου (τόμ. Α΄ Ψυχολογία, τόμ. Β΄ Ἠθικὴ καὶ γενικὴ παιδαγωγική, ἐν Ἀθήναις 1911—1920), Ὁμήρου «Ἰλιὰς» (ἔκδ. στερεότ. μετὰ πολλῶν ἰδίων διορθώσεων, ἐν Ἀθήναις 1930) Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Χ. Ι. Σ

— **Σακελλάριος,** ***Γεώργιος.*** Ἰατροφιλόσοφος καὶ λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Κοζάνῃ τῷ 1765. Κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον ἐν Οὑγγαρίᾳ, κατόπιν δ' ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ τὴν ἰατρικὴν ἐπὶ ἑξαετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συνεδέθη μετὰ τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Περραιβοῦ, μετέφρασε τὸν Α΄ καὶ Β΄ τόμον τῶν «Περιηγήσεων τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος» καὶ συνέγραψεν «Ἀρχαιολογίαν», τυπωθεῖσαν τῷ 1796. Τῷ 1799, λαβὼν τὸ δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς, μετέβη εἰς Κοζάνην, ὅπου ἤσκησε τὴν ἰατρικήν. Ἐκεῖθεν μετεκλήθη ὡς ἰατρὸς τοῦ κοινοῦ εἰς Ἀμπελάκια, ἐφεξῆς δὲ διετέλεσεν ἰατρὸς ἐν Τσαριτσαίνῃ, ἐν Καστορίᾳ ἐν Βερατίῳ, ἐν Ἰωαννίνοις πορὰ τῷ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἐν Βερατίῳ εὑρισκόμενος μετέφρασε τὴν «Γενικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ Κουζὲν Δ' Ἐσπριώ, παραμείνασαν ἀνέκδοτον. Μετὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τὴν κήρυξιν αὐτοῦ ὡς ἀντάρτου, ὁ Σακελλάριος κατώρθωσεν, ὑποκριθεὶς τὸν παράφρονα, νὰ δραπετεύσῃ εἰς Κοζάνην, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1824, ὁπότε ὁ στρατάρχης Δερβὶς πασᾶς τὸν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς ἰατρόν του εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Ἀλαμάνας. Ἐπιστρέψας μετ' ὀλίγον ἀπήχθη τῷ 1828 ἐκ νέου ὡς ἰατρὸς ὑπὸ τοῦ Σελὴμ Μεχμὲτ πασᾶ εἰς Λάρισαν, ὅπου διέμεινε μόνον τέσσαρας μῆνας, διότι μετατεθέντος τοῦ πασᾶ εἰς Ἀδριανούπολιν τῷ ἐπετράπη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κοζάνην, ὅπου διέμεινεν ὁριστικῶς μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῷ 1838. Ἐκ τῶν ἔργων του σῴζονται ἐκδεδομένα μὲν ὁ πρῶτος τόμος τῶν «Περιηγήσεων τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος», ἡ «Ἀρχαιολογία» του καὶ συλλογαὶ ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιημάτια», ἀνέκδοτα δὲ 10 τόμοι τῆς «Ἱστορίας» τοῦ Κουζὲν Δ' Ἐσπριώ, τόμος «Χημείας» τοῦ Ι. Φράγκ, 2 γλωσσάρια ἐκ τοῦ ἁπλοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν καὶ τἀνάπαλιν καί τινα ἄλλα. Κ. Τ.

— **Σακελλαρίου,** ***Γεώργιος Θ.*** Καθηγητὴς τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, γεννηθεὶς τῷ 1889. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐν Ἑλλάδι πανεπιστημιακῶν σπουδῶν του ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης καὶ τὸ παιδαγωγικὸν ἰνστιτοῦτον Ρουσσώ, εἶτα δ' ἐπὶ τετραετίαν ἐν Ἀμερικῇ εἰς τὸ πανεπιστήμιον Princeton, Columbia, Teachers College κτλ. τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην, τὸν ψυχολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Τῷ 1925 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς παιδικῆς ψυχολογίας ἐν τῇ παιδαγωγικῇ Ἀκαδημίᾳ, κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἵδρυσε μετὰ τοῦ Ε. Λαμπαδαρίου τὸ παιδαγωγικὸν ἰνστιτοῦτον Ἀθηνῶν. Τῷ 1926 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης, ἀπολυθεὶς μετ' ὀλίγον καὶ ἀνακτήσας βραδύτερον τὰ ἐπὶ τῆς θέσεώς του δικαιώματα κατόπιν προσφυγῆς εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον. Ἔγραψε: «Πειράματα καὶ πορίσματα σχολικῆς αὐτοδιοικήσεως» (1915), «Ψυχολογία τοῦ παιδός» (1922, β΄ ἔκδ. 1930), «Μετρήσεις καὶ στατιστικαὶ μέθοδοι εἰς τὴν ἀγωγήν» (1925), «Πνευματικαὶ καὶ ἐκπαιδευτικαὶ μετρήσεις ἑλληνοπαίδων» (1925), «Ἡ μέτρησις τῆς εὐφυΐας» (1928). «Τὰ σημερινὰ προβλήματα τῆς ἐκπαιδεύσεως» (1929), «The role of Thinking in Character formation» (1929), «Ἐπαγγελματικὴ κατεύθυνσις νεανίδων» (1931), «Πειραματικὴ ἔρευνα τοῦ συναισθηματικοῦ βίου» (1932). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

— **Σακελλαρίου,** ***Μιχαὴλ Γ.*** Ἕλλην δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Καλύμνῳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Πάτραις (1846—1919). Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῶν σπουδῶν του ἤρχισε δημοσιογραφῶν εἰς τὸν «Νεολόγον» Κωνσταντινουπόλεως (1868). Συνεργασθεὶς κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐφημερίδας, διεκρίθη ταχέως μεταξὺ τῶν δημοσιογραφικῶν κύκλων καὶ συνεδέθη μετὰ τῶν κορυφαίων τότε τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν γραμμάτων, ὡς ἦσαν οἱ Ἀλ. Κουμουνδοῦρος, Ἐπαμ. Δεληγεώργης καὶ Δ. Βερναρδάκης. Ὁ πρῶτος μάλιστα τὸν διώρισε συντάκτην τῶν πρακτικῶν τῆς βουλῆς (1870—1877) Τῷ 1870 συνειργάσθη εἰς τοὺς τότε ἱδρυθέντας «Καιρούς», μέχρι τοῦ 1877. Ἀπὸ τοῦ 1879, νυμφευθεὶς τὴν ἐγγόνην τοῦ πρώτου ἡγεμόνος τῆς Σάμου Γ Λογοθέτου Λυκούργου, ἀπεσύρθη τῆς ἐνεργοῦ δημοσιογραφίας, ἰδιωτεύσας ἐπὶ 17 ἔτη περίπου. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς φιλοσοφίας, θεολογίας καὶ ἱστορίας, τῷ δὲ 1895 ἔγραψεν εἰς τὸν «Νεολόγον» Πατρῶν σειρὰν ἄρθρων περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὀλίγον κατόπιν ἀνέλαβε τὴν πολιτικὴν ἀρθρογραφίαν τῆς ἐφημερίδος ταύτης, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ 1904. Ἔκτοτε, μέχρι τοῦ 1910, ἔγραφεν ἀτάκτως εἰς διαφόρους ἀθηναϊκὰς καὶ πατραϊκὰς ἐφημερίδας, καὶ ἰδίως εἰς τὸ ὄργανον τοῦ Θεοτόκη, τὴν «Ἡμερησίαν», ἀπὸ δὲ τοῦ 1910 μέχρι τοῦ 1914 ἐξέδωκεν ἐν Πάτραις ἰδίαν πολιτικὴν ἐπιθεώρησιν, τὴν «Κραυγὴν τοῦ ἐκπνέοντος ἑλληνισμοῦ». Ὁ διχασμὸς τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1915 τὸν ἔφερε πρὸς τὴν οὐδετερόφιλον πολιτικήν. Κατόπιν τοῦ ἄρθρου του «Ἀντὶ ὀλίγων πλίνθων», συνελήφθη ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ ἐξωρίσθη εἰς Κορσικὴν μετὰ 16 ἄλλων πολιτικῶν, στρατιωτικῶν καὶ δημοσιογράφων ὅπου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1919. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν, ἀπέθανε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν Πάτραις. Ἀφῆκεν «Ἀπομνημονεύματα», κατασχεθέντα ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας.

Digitized by Google

— **Σακελλαρίου, *Νεῖλος*.** Σύγχρονος Ἕλλην μαθηματικός, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γεννηθεὶς ἐν Ἁγίῳ Πέτρῳ τῆς Κυνουρίας τῷ 1882. Τῷ 1898 ἐνεγράφη εἰς τὸ μαθηματικὸν τμῆμα τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῷ δὲ 1903 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν μαθηματικῶν. Βραδύτερον μετέβη εἰς Ἰέναν, εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς ὁποίας ἐφοίτησε κατὰ τὰ ἔτη 1911—1912 καὶ εἶτα (1912—1914) εἰς Γοτίγγην. Διετέλεσεν ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Ἀθήναις (1903 — 1901), σχολάρχης ἐν τῷ προτύπῳ τοῦ διδασκαλείου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως (1915—1917) καὶ ὑποδιευθυντὴς αὐτοῦ (1917 — 1918), τῷ δὲ 1917 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς μηχανικῆς εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ν. Δοκίμων. Τῷ 1918 ἐξελέγη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ἀνωτέρας ἀλγέβρας καὶ ἀναλυτικῆς γεωμετρίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἡ ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβή του ἀφεώρα τὸ «Θεμελιῶδες θεώρημα τῆς ἀλγέβρας, ὅτι πᾶσα ἐξίσωσις ἔχει τοὐλάχιστον μίαν ρίζαν τῆς μορφῆς a+bi». Κατὰ τὸ 1915, εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἀθηνᾶ», ἐδημοσίευσε τὴν μελέτην: «Αἱ μὴ συνεχεῖς λύσεις τοῦ λογισμοῦ τῶν μεταβολῶν ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν διαστάσεων». Ἄλλα ἔργα του: «Ἡ διδασκαλία τῶν μαθηματικῶν ἐν Γερμανίᾳ» (ἐν «Παιδαγωγικῷ Δελτίῳ» Ἀθῆναι 1907), «Περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς γεωμετρίας» καὶ πλεῖστα διδακτικὰ βιβλία διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν γυμνασίων καὶ τοὺς φοιτητὰς τοῦ πανεπιστημίου, ἐν οἷς καὶ ἡ «Προβολικὴ γεωμετρία». Εἶναι καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐμπορικὴν σχολὴν καὶ πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς μαθηματικῆς ἑταιρείας, εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ὁποίας μεγάλως συνέτεινεν. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Ε. Γ.

Σακελλαρόπουλος, *Κωνσταντῖνος*. Ἕλλην ἀρχαιολόγος (1789—1856). Διήκουσεν ἐν Κερκύρᾳ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα καὶ κατόπιν ἐσπούδασεν ἀρχαιολογίαν ἐν Παρισίοις καὶ Ἰταλίᾳ. Τῷ 1826 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Κατέλιπε πολλὰ χειρόγραφα, ἅτινα ἀπωλέσθησαν, ἀρχαιολογικῆς καὶ νομισματολογικῆς ἰδίως ὕλης, ἐδημοσίευσε δέ: «Ἐγχειρίδιον παλαιογραφίας καὶ ἐπιγραφικῆς», «Πραγματεία χρονολογική», «Διατριβὴ περὶ ἀρχαιολογίας», «Πραγματεία περὶ ψηφοθετικῆς» κ. ἄ.

Κωνσταντῖνος Σακελλερόπουλος.

— **Σακελλαρόπουλος, *Κωνσταντῖνος*.** Διπλωμάτης, υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Σακελλαροπούλου, γεννηθεὶς τῷ 1884. Ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον. Ὑπηρετήσας ἀλληλοδιαδόχως ὡς γραμματεὺς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, Βουκουρεστίῳ καὶ Παρισίοις, ὡς σύμβουλος καὶ ἐπιτετραμμένος ἐν Βουκουρεστίῳ, ὡς γενικὸς πρόξενος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατ' ἐπανάληψιν ὡς διευθυντὴς τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, προήχθη εἰς πρόσεδρον ὑπουργὸν τῷ 1931.

— **Σακελλαρόπουλος, *Δουκᾶς*.** Ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Αἰγιαλείᾳ τῷ 1882, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Μετέσχε τῶν Βαλκανικῶν πολέμων 1912—1913 ὡς διοικητὴς πυροβολαρχίας. Τῷ 1916, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μετέσχε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ συμμαχικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 1917 καὶ 1918 ὡς διοικητὴς μοίρας πυροβολικοῦ. Προαχθεὶς κατόπιν εἰς συνταγματάρχην, μετέσχε τῶν μικρασιατικῶν ἐπιχειρήσεων ὡς ἐπιτελάρχης σώματος στρατοῦ μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1920. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1920—1922 παρέμεινεν ἐκτὸς ὑπηρεσίας. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922 ἐτοποθετήθη ἐπιτελάρχης σώματος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἕβρου. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Συγκοινωνίας τῷ 1923. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1926 καὶ ἔκτοτε πολιτεύεται, ἐκλεγεὶς γερουσιαστής. Ν. Θ. Κ.

— **Σακελλαρόπουλος, *Μιχαήλ*.** Παιδαγωγὸς (1851—1928), υἱὸς τοῦ ἀρχαιολόγου Κωνστ. Σακελλαροπούλου. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ παιδαγωγικὰ ἐν Ἰένῃ καὶ Μονάχῳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐν Κερκύρᾳ διδασκαλείου.

— **Σακελλαρόπουλος, *Σπυρίδων*.** Ἕλλην φιλόλογος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1846—1919). Κατὰ τὸν χρόνον τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐν τῇ γενετείρᾳ ἐστάλη ὡς ὑπότροφος τοῦ Μοτσενιγείου κληροδοτήματος εἰς Γενεύην, ὅπου διήκουσε καὶ πανεπιστημιακὰ μαθήματα. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐνεγράφη ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου, παρ' οὗ, τῇ συστάσει τοῦ καθηγητοῦ Φιλίππου Ἰωάννου, ἔτυχεν ἰδιαιτέρας ὑποτροφίας, λόγῳ τῆς ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἐπιδόσεώς του. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ, ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς καὶ κατόπιν ὡς γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ, τῷ δὲ 1879 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διὰ τῆς διατριβῆς «Περὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι», καὶ τῷ 1890 τακτικὸς καθηγητής. Ἦτο γνώστης ἐκ παιδικῆς ἡλικίας τῆς ἰταλικῆς, τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς, καὶ διεκρίνετο διὰ τὸ ἐπαγωγὸν τῆς διδασκαλίας του, τὴν προσήνειαν καὶ τὴν ἀνεπιτήδευτον συμπεριφοράν. Διετέλεσεν ἐπὶ πλέον καθηγητὴς τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ τῶν βασιλοπαίδων. Ἐδημοσίευσε: μετάφρασιν τῆς ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ Μυλλέρου «Γραμματολογικῆς βιογραφίας τοῦ Ὁρατίου», τῆς «Ἱστορίας τῆς ρωμαϊκῆς ποιήσεως» τοῦ Ribbeck, τῆς «Ρωμαϊκῆς ἱστορίας» τοῦ Mommsen (οὐχὶ πλήρους)· τὰς διατριβάς: «Τὰ λατινικὰ γράμματα ἐν ταῖς ρωμαϊκαῖς ἐπαρχίαις», «Ὁδηγίαι εἰς τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας», «Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐκ Ρωσίας», «Στρατιωτικὰ ρωμαϊκὰ ἀφετήρια γράμματα», «Μελέτη περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ὁρατίου», «Διορθωτικὰ εἰς Λατίνους συγγραφεῖς» (1897), «Κριτικὰ καὶ ἑρμηνευτικὰ εἰς Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς» (1898), «Ἀνάλεκτα ἑρμηνευτικὰ καὶ κριτικὰ» (1899), «Γραμματολογικὰ καὶ κριτικὰ in memoriam Luciani Muelleri» (1900), «Φιλολογικὰ παρατηρήματα» (1902), «Παρατηρήσεις εἰς τὴν α' ἐκλογὴν τοῦ Βιργιλίου», «Ἡ τεχνικὴ κατασκευὴ τῆς πρώτης σατίρας τοῦ Ὁρατίου» (1906—1907), «Σύμμεικτα φιλολογικὰ» (1911—1912)· συνέγραψεν: «Ἱστορία τῶν λατινικῶν γραμμάτων» καὶ «Συντακτικὸν τῆς λατινικῆς γλώσσης»· ἐξέδωκε: «Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος, ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου μετὰ σημειώσεων καὶ μεταφράσεως» καὶ κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος, ἧς τὴν ἀξίαν ἐπήνεσαν οἱ Γάλλοι φιλόλογοι Havet (ἐν τῇ «Revue critique») καὶ Chatelain (ἐν τῇ «Revue critique») καὶ ὁ Σπυρίδων Βάσης (ἐν τῷ «Πλάτωνι» 1883)· ἐπὶ πλέον ἐδημοσίευσε: «Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς ρωμαϊκῆς γραμματολογίας» (1879), κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ὑφηγεσίας του, «Λόγος εἰσιτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς λατινικῆς φιλολογίας» (1890) κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς καθηγεσίας, «Περὶ Λιβίου Ἀνδρονίκου» (1902) λόγος πρυτανικός, «Λόγος πανηγυρικὸς ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου» (1906)· συνειργάσθη εἰς τὰ περιοδικὰ «Παρνασσὸς» καὶ «Ἑστία», εἰς τὸ «Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον» καὶ τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Φιλομαθῶν», ἐν οἷς ἐδημοσίευσε: «Ρωμαϊκὰ ἀρχαιολογήματα», «Ἀρχαιολογικαὶ ἐν Ρώμῃ ἀποκαλύψεις», «Εὑρήματα ἐν Ρώμῃ καὶ Πομπηΐᾳ» καὶ μετέσχε πολλῶν κριτικῶν ἐπιτροπειῶν τοῦ Λασσανείου καὶ Παντελιδείου ποιητικοῦ ἀγῶνος, ὧν συνήθως συνέτασσε τὰς ἐκθέσεις. Ὡς πρύτανις ὑπέβαλε τὴν ὑπὸ τῆς συγκλήτου γενομένην ἀποδεκτὴν πρότασιν περὶ ἐκδόσεως πανεπιστημιακῆς ἐπετηρίδος, ἥτις νὰ περιλαμβάνῃ πρωτοτύπους ἐπιστημονικὰς πραγματείας τῶν καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν. Ι. Φ. Δ.

σακελλίων, ἢ ***σακελλίου*** *[Κανον. Δίκ.]*. Ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα, ὅπερ καταλέγεται ἐν τῇ ε' τάξει τῆς α' πεντάδος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐδίδετο εἰς πρεσβυτέρους κατὰ κανόνα, ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς διακόνους, ἐπέβαλλε δὲ τὸ καθῆκον τῆς ἐποπτείας: τῶν γυναικείων μονῶν, τῆς ἐπισκοπικῆς εἱρκτῆς (σακέλλη), τῶν ναῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σκευῶν, βιβλίων καὶ λοιπῶν κειμηλίων, τοῦ βίου καὶ τῆς διαγωγῆς τῶν εἰς τοὺς ναοὺς τῆς ἐπισκοπῆς κληρικῶν καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν τελέσεως τῶν ἱερατικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Καὶ τοὺς μὲν ἐλαφρῶς πλημμελήσαντας κληρικοὺς ἐτιμώρει αὐτός, τοὺς δὲ βαρύτερον ὁ ἐπίσκοπος, εἰς ὃν ὤφειλε νὰ γνωρίσῃ τοῦτο. Ὁ σακελλίων μετεῖχέ πως καὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς οὐσίας, ὡς καὶ τῆς συντάξεως τῶν εἰς δικαιοπραξίας ἀφορώντων ἐγγράφων. Οἱ σακελλίωνες ἔστιν ὅτε ἦσαν ἅμα καὶ ταβουλλάριοι, ἢ νομοφύλακες τοῦ εὐαγοῦς βασιλικοῦ κλήρου. Ὁ σακελλίου ἀπετέλει καὶ μέλος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου. Σήμερον παρ' ἡμῖν, ὁ σακελλίου οὐδεμίαν κέκτηται δικαιοδοσίαν, τοῦ ἀξιώματος ὄντος ἁπλῶς τιμητικοῦ· μετεῖχεν ὅμως τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου ὡς μέλος ἀναπληρωματικόν, λαμβάνων εἰς τὰς συνεδρίας αὐτοῦ τὴν εἰς τὸ ἀξίωμά του προσήκουσαν τάξιν. [Βλ. *Κ. Μ. Ράλλη*, «Περὶ τῶν ἀξιωμάτων τοῦ σακελλαρίου καὶ τοῦ σακελλίου ἢ σακελλίωνος κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» (1919).] Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Σάκερ (Shakers)· βλ. λ. *Σαΐκερς*.

Σακέρδος (Sacerdos), ***Μάριος Πλαύτιος***. Ρωμαῖος γραμματικὸς τῶν χρόνων τοῦ Διοκλητιανοῦ. Ἔγραψεν: «Ars grammatica» εἰς 3 βιβλία. Ἀνάλογον ἔργον: «Artium grammaticarum libri duo» ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μ. Κλαύδιος Σακέρδος*, διεσώθη ἐν βιενναίῳ κώδικι τοῦ Ζ'—Η' αἰῶνος. Π. Ν. Π.

Σακερδών, *μάρτυς*. Εἷς τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ ἐπὶ Λικινίου τῷ 320 μαρτυρησάντων καὶ ἑορταζομένων ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 9, ὑπὸ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς τὴν 10 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

Σάκη *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σάλη* (ἀρ. 2).

Σακὴρ *πασᾶς*. Τοῦρκος στρατάρχης, διορισθεὶς τὴν 31ην Ἰουλίου 1889 τοποτηρητὴς τῆς διοικήσεως Κρήτης καὶ συνάμα ἔκτακτος στρατιωτικὸς διοικητής. Ἀποβιβασθεὶς εἰς Κρήτην κατ' Αὔγουστον τοῦ 1889, ἐπὶ κεφαλῆς ὀρδῶν τουρκικοῦ στρατοῦ, ἐκήρυξεν εὐθὺς τὸν στρατιωτικὸν νόμον καὶ προέβη εἰς παντοίας κατὰ τῶν Χριστιανῶν καταπιέσεις, ἵνα καταπνίξῃ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐπαναστατικὴν κίνησιν, μετ' ὀλίγον ὅμως χρόνον ἀνεκλήθη, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Τιεβὰτ πασᾶ. Ὁ Σακὴρ πασᾶς ἐφήρμοσεν ἐν Κρήτῃ νέον φορολογικὸν σύστημα, καταργηθὲν μετὰ τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ. ΕΡ. Μ.

Σακεσίναι (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς ΒΑ. Ἀρμενίας, ἀπόγονοι πιθανῶς τῶν ἐπιδραμόντων τὴν χώραν ἐπὶ Κύρου τοῦ Μεγάλου Σακῶν, τοὺς ὁποίους, συμπράττοντας μετὰ τῶν Μήδων, Καδουσίων καὶ Ἀλβανῶν, καθυπέταξεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τῷ 330 π. Χ. (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. Γ. 8, 4). Α. Θ. Σ.

σάκι (τὸ) (Saki) *[Ζῳολ.]*. Γένος πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλατυρρίνων*· τῆς οἰκογενείας τῶν *κηβιδῶν*, περιλαμβάνον ἓξ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σάκι ὁ μοναχὸς* (Saki monachus), ὅστις ἔχει ἀρκετὸν μέγεθος, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, περιβαλλομένην ὑπὸ μακρῶν τριχῶν, παρειὰς πολυτριχωτάς, γένειον κατὰ τὴν σιαγόνα, σῶμα μᾶλλον βραχύ, εὔρωστον καὶ πολυτριχωτόν, πόδας μετρίως μακροὺς καὶ χονδροὺς καὶ οὐρὰν χονδρήν, κυλινδρικὴν καὶ μακροτάτην. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανόφαιος. Ἐνδιαιτᾶται κατὰ μόνας εἰς τὰ παρθένα δάση τῆς Βραζιλίας καὶ τοῦ Περού. Δ. Ν. Π.

Σακὶ (Saci). Οὕτω συνήθως ἐπωνομάζετο ὁ *Le Maître Isaac Louis*, Γάλλος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1613—1684). Ἐγένετο ἱερεύς, ἐξομολογητὴς καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Πὸρ-Ρουαγιάλ, ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετ' ἄλλων θεολόγων μετέφρασε μεθ' ὑπομνημάτων ὅλην τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἥτις ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις (1682—1702) μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «La Sainte Bible en latin et en français avec des explications du sens littéral et du sens spirituel» εἰς 32 τόμους, πλειστάκις δὲ κατόπιν ἐπανεξεδόθη. Ε. Γ. Π.

Σάκισσος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Θράκης, κτισθὲν ἐκ θεμελίων ἢ ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ Κτισμ. IV, 11) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

σάκκα (ἡ)· μαθητικὸς χαρτοφύλαξ.

σακκάκι (τό)· δημοτ., μικρὸς σάκκος, σακκούλι. || ἐπενδύτης ἀνδρῶν, *σακάκι* (βλ. λ.).

Σακκαρὰ *[Γεωγρ.]*. Περίφημος νεκρόπολις τῆς Μέμφιδος, δυτικῶς τῶν ἐρειπίων ταύτης. Ἐκτείνεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. εἰς μῆκος 7 χλμ. μὲ πλάτος ἀπὸ Α. πρὸς Δ. 500—1.500 μ., περιέχουσα παντὸς εἴδους νεκρικὰ φαραωνικὰ μνημεῖα τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς νέας αὐτοκρατορίας. Ἔχει ἀνασκαφῆ ἐπανειλημμένως καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ σήμερον. Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν (*Ρὰς ἐλ Γισὲ*) ἐπὶ λόφου εἶναι τὰ ἐκτεταμένα ἐρείπια τῆς κοπτικῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἱερεμίου, ἀνασκαφέντα τῷ 1907—1909 ὑπὸ τὸν Quibell. Βορειοδυτικῶς ὑψοῦται ἡ χαρακτηριστικὴ τῆς ὅλης τοποθεσίας κλιμακωτὴ πυραμὶς (*ἐλ-χαρὰμ ἐλ μουδαράχ*), τάφος τοῦ ἀρχαιοτάτου φαραὼ Ζοζὲρ καὶ ἓν τῶν παλαιοτέρων τῆς χώρας μνημείων, ΝΔ. ἡ πυραμὶς τοῦ Ὄννου καὶ δυτικῶς ταύτης τὸ ὀνομαστὸν *Σεραπεῖον*. Ἀξιόλογος εἶναι ὁ *μασταμπᾶς* τοῦ Τίτιος, αὐλικοῦ καὶ μεγάλου γαιοκτήμονος. Τὰ ἀνάγλυφα τῶν τοίχων του, διατηρούμενα ἄριστα, εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτάτων δειγμάτων τέχνης τῆς ἀρχαίας αὐτοκρατορίας. Γ. Λ. Λ.

Σακκάρντο (Saccardo), ***Πέτρος-Ἀνδρέας***. Ἰταλὸς βοτανικὸς (1845—1920). Τῷ 1869 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας εἰς τὸ τεχνικὸν ἰνστιτοῦτον τῆς Παδούης καὶ τῷ 1879 καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ βοτανικοῦ κήπου τοῦ πανεπιστημίου τῆς αὐτῆς πόλεως. Εἰδικευθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῶν μυκήτων, κατέστη εἷς τῶν διασημοτέρων μυκητολόγων. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ὧν κυριώτερον εἶναι ἡ περιγραφὴ ἁπάντων τῶν γνησίων μυκήτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Sylloge fungorum omnium hujusque cognitorum» (1882—1906), ἐν ᾧ περιγράφει 57.660 μύκητας. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Δοκίμιον βοτανικῆς» (1898),

Digitized by Google

«Χρωμοταξία» (1894), «Ἡ βοτανικὴ ἐν Ἰταλίᾳ» (1895—1901). Μ. Δ. Β.

σακκᾶς (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἑνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ πτηνοῦ *πελεκὰν ὁ κοινός*.

Σακκᾶς ***Ἀμμώνιος***. Ἀλεξανδρινὸς φιλόσοφος (βλ.λ. *Ἀμμώνιος ὁ Ἀλεξανδρεύς*).

σακκελὶς (ὁ) (κοιν. *σαλί*). Ὕφασμα μάλλινον ἀραιόν, ἐξ οὗ κατασκευάζονται τὰ σήματα καὶ αἱ σημαῖαι. Τὸ χρῶμα τῆς σακκελίδος τῶν σημάτων εἶναι λευκόν, κυανοῦν, κίτρινον, ἐρυθρὸν καὶ κατά τι μέλαν (μόνον διὰ τὰ σημεῖα I, L καὶ Z τοῦ διεθνοῦς κώδικος)· διὰ δὲ τὰς ἐθνικὰς σημαίας τὰ χρώματα εἶναι τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ πλέον πράσινον καὶ πορτοκαλόχρουν. Σ. Ε. Λ.

Σακκελίων, ***Ἰωάννης***. Ἐπιφανὴς Ἕλλην βυζαντινολόγος, γεννηθεὶς ἐν Νάξῳ τῷ 1815 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1891. Ἠκροάσθη φιλολογικῶν μαθημάτων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ τῷ 1850 ἐκλήθη εἰς Πάτμον, ὅπου ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς σχολῆς. Ἐνταῦθα ἐπελήφθη τοῦ ἐπιμόχθου ἔργου τῆς ἀναδιφήσεως πάντων τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Θεολόγου ἀποκειμένων χειρογράφων κωδίκων, αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων, πατριαρχικῶν σιγιλλίων καὶ ἄλλων πολυτίμων γραπτῶν, ἅτινα καὶ κατεπλούτισε μὲ πολλὰς ἱστορικὰς καὶ ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις. Καρπὸς δὲ τῆς σπουδῆς ταύτης, ἥτις κατέστησε τὸ ὄνομα τοῦ Σακκελίωνος γνωριμώτατον καὶ εἰς τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος λογίους, εἶναι δύο ἐκ τῶν κυριωτάτων ἔργων του, ἡ «Συλλογὴ τῶν ἐν Πάτμῳ αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων», ἀποτελέσασα ἴδιον τόμον τῶν «Acta et diplomata» τῶν Miclosich καὶ Müller, δημοσιευθέντων ἐν Βιέννῃ τῷ 1890, καὶ ἡ «Πατμιακὴ βιβλιοθήκη», ἐκδοθεῖσα κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος μετὰ πολλῶν πανομοιοτύπων πινάκων. Τῷ 1883, κληθεὶς εἰς Ἀθήνας ὡς ἐπιμελητὴς τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, ἐπεδόθη ἀμέσως εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου αὐτῶν, ὃν καὶ ἔφερεν εὐδοκίμως εἰς πέρας, μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ παρατηρήσεων. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐξεδόθη τῷ 1892, ἐπιμελείᾳ τοῦ υἱοῦ του Ἀλκιβιάδου, ἄνευ ὅμως τῶν σημειώσεων. Ὁ Σακκελίων, καίτοι αὐτοδίδακτος, ἀνεδείχθη ἀνὴρ σοφώτατος, διακριθεὶς ἰδίως ἐν παλαιογραφικαῖς μελέταις. Ἐκ τῶν ἄλλων ἔργων του κυριώτερα εἶναι: «Πινδάρου Σχόλια Πατμιακά», «Τοῦ μακαριωτάτου Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου, ἐπιστολαὶ δυοῖν δεούσαιν πεντήκοντα», «Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη ποιήματα ἱερὰ ἀνέκδοτα», «Περὶ τῶν χειρογράφων ἐπιστολῶν τοῦ ἀοιδίμου Μελετίου Πηγᾶ, πατριάρχου Ἀλεξανδρείας», «Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἀνέκδοτον χρυσόβουλλον περὶ τῶν παρ' αὐτοῦ τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ δωρηθέντων κτημάτων», «Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου χρυσόβουλλα», «Μεχμὲτ Β' τοῦ Πορθητοῦ φιρμάνιον», «Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου χρυσόβουλλα ἀνέκδοτα περὶ τῆς ἐν Χίῳ Νεαμονῆς», «Περὶ καταμετρήσεως τῶν ἐμπορικῶν πλοίων παρὰ Βυζαντινοῖς», «Παναγιώτου Νικουσίου Διάταξις», «Ἐπιγραφαὶ τῆς Κῶ», «Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτση, αὐτοκράτορος Ρωμαίων, ἐπιστολὴ πρὸς Γρηγόριον Θ', πάπαν Ρώμης», «Κατάλογος τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχευσάντων ἐπὶ τῆς ἀγαρηνῆς τυραννίδος», «Περὶ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν προνομίων τῆς νήσου Πάτμου», «Ἐπιστολὴ συνοδικὴ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν τῆς ἑῴας λήξεως κλπ.», «Ὑπόμνημα ἱστορικόν», «Ἀρχαιολογικὰ Λέρου», «Ἐπιτύμβιον εἰς Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον», «Διήγησις περὶ τῆς ἐν τῇ σουλτανικῇ αὐλῇ καὶ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἐθιμοταξίας», «Οἱ δύο Κωνσταντῖνοι Κερκύρας», «Περὶ τῶν ἱερῶν συνόδων», «Μικκυλογραφία», «Δανιὴλ τοῦ Κεραμέως ἐπιστολαί», «Τὸ ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τοῦ Χαλκηδόνος Λέοντος γεγονὸς σημείωμα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ», «Διονυσίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νεκταρίου πρῴην Ἱεροσολύμων ἔγγραφα», «Ἐκκλησιαστικῶν τινων ὕμνων γραφαὶ διαφέρουσαι», «Ἐπιγραφαὶ χριστιανικαὶ ἐπιτύμβιοι», «Περὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Καπνικαρέας», «Μακαρίου Πατμίου βιογραφία καὶ ἐπιστολαί», «Χρυσοβέργου Κουροπαλάτου λόγος», «Περὶ τοῦ ἐν Βερατίῳ τῆς μητροπόλεως Βελιγράδων χειρογράφου Εὐαγγελίου», κ. ἄ. Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

Ἰωάννης Σακκελίων.

—**Σακκελίων,** ***Κωνσταντῖνος***. Ἀγωνιστὴς ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος, γεννηθεὶς τῷ 1780. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821, προσελήφθη ὡς μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ συλλέγῃ χρήματα, νὰ μισθώνῃ πλοῖα καὶ νὰ ἐξευρίσκῃ πολεμεφόδια διὰ τὸν Ἀγῶνα· πρὸς τοῦτο μετέβαινεν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, μέχρι τοῦ 1822, ὅτε ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον, ὃν καὶ ἀπεκήρυξεν ἐν τέλει. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ἀταλάντῃ μάχην τῆς 9ης Νοεμβρίου 1826. Ἀπέθανε τῷ 1840. Τ.Ε.Ε.

Σακκέρι (Saccheri), ***Ἱερώνυμος***. Ἰταλὸς μαθηματικός, ἰησουΐτης (1667—1773). Κατέγινεν εἰς τὴν γεωμετρίαν καὶ προσεπάθησε ν' ἀποδείξῃ τὸ αἴτημα τοῦ Εὐκλείδου περὶ τῶν παραλλήλων. Εἰς τὸ περίφημον σύγγραμμά του: «Euclides ab omni naevo vindicatus; sive geometricus quo stabilitandur prina ipsa geometriae principia» δίδει τὴν ἀπόδειξιν ταύτην λαμβάνων ὡς βάσιν τῶν σκέψεών του τετράπλευρον (φέρον ἐκ τούτου τὸ ὄνομα: τετράπλευρον Saccheri) ἔχον δύο γωνίας ὀρθὰς καὶ δύο ἀπέναντι πλευρὰς ἴσας, ὡς τὸ ΑΒΓΔ, ἔχον γων. Α=γων. Δ = ὀρθῇ καὶ ΑΒ = ΔΓ ὅτε εὐκόλως συνάγεται ὅτι αἱ γωνίαι Β καὶ Γ εἶναι ἴσαι (χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ αἰτήματος τοῦ Εὐκλείδου). Τούτου δεικνυομένου, τρεῖς ὑποθέσεις εἶναι δυναταί: 1η) Β = Γ = ὀρθῇ, ὅτε ὁ Σακκέρι ἔδειξεν ὅτι ἀληθεύει τὸ αἴτημα τοῦ Εὐκλείδου. 2α) Β=Γ= ἀμβλείᾳ, ὅτε τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν τριγώνου εἶναι μεγαλύτερον τῶν δύο ὀρθῶν. Ἀλλὰ ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ τὸ αἴτημα τοῦ Εὐκλείδου ἀληθεύει, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι αἱ εὐθεῖαι ἐκτείνονται εἰς τὸ ἄπειρον. Ἀληθεύοντος ὅμως τοῦ αἰτήματος ὅτι τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν τριγώνου ἰσοῦται ἀκριβῶς πρὸς δύο ὀρθάς, ἡ 2α αὕτη ὑπόθεσις, ὡς περιέχουσα ἀντίφασιν, ἀποκλείεται καὶ 3η) Β=Γ= ὀξείᾳ. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὁ Σακκέρι ἀποκλείει, νομίζων ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρχωσιν ἀσύμπτωτοι εὐθεῖαι. Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ἂν καὶ δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του, ἔχει εὕρει σωρείαν προτάσεων τῆς μὴ εὐκλειδείου γεωμετρίας, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ πρόδρομος καὶ θὰ ἦτο καὶ ἱδρυτὴς ἐὰν δὲν κατείχετο ὑπὸ τῆς πλάνης τῆς ἀποδείξεως τοῦ αἰτήματος τοῦ Εὐκλείδου. Ν. Γ.

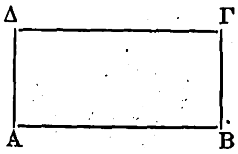

Σακκέττι (Sacchetti), ***Φραγκῖσκος***. Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος (1330—1390). Διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Βολωνίᾳ (1376) καὶ ποδεστᾶτος ἐν Μπιμπιένα, Σὰν Μινιάτο καὶ Φαέντσα (1395). Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι συλλογὴ διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Τρετσέντο νοβέλλε», ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς περιελάμβανε 300 διηγήματα. Ἐκ τούτων διεσώθησαν μόνον 223, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἠκρωτηριασμένα. Ἡ καλυτέρα ἔκδοσις τούτων εἶναι ἡ τοῦ Gigli (1860). Ἔγραψεν ἐπίσης μπαλλάντας, μαδριγάλια καὶ ἄλλα ποιήματα. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1857—1861. Μ. Δ. Β

Σάκκι (Sacchi), ***Ἀνδρέας***. Ἰταλὸς ζωγράφος ἐκ Νεττοῦνο, παρὰ τὴν Ρώμην, γεννηθεὶς τῷ 1600 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1661. Εἰργάσθη ἰδίᾳ ἐπὶ μυθολογικῶν, θρησκευτικῶν θεμάτων καὶ προσωπογραφιῶν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ θάνατος τῆς ἁγίας Ἄννης» (San Carlo ai Catinari, Ρώμη), «Προσωπογραφία» (πινακοθήκη Μποργκέζε, Ρώμη), «Οὐρβανὸς Η'» (πινακοθήκη Μπαρμπερίνι, Ρώμη), «Σκηναὶ ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου» (βαπτιστήριον Ἁγίου Ἰωάννου, Ρώμη), «Θαῦμα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου», «Ἡ ὀπτασία τοῦ ἁγίου Ρεμονάλδου» (πινακοθήκη Βατικανοῦ, Ρώμη), «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου» (ἐθνικὸν μουσεῖον, Παλέρμον), «Ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ Ἐρημίτης καὶ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος» (Μαδρίτη), «Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου» (Ὀρλεάνη). «Ἡ Ἀφροδίτη ἀναπαυομένη» (Λένινγκραντ). Ι. Μ. Π.

—**Σάκκι** (Sacchi), ***Ἕκτωρ***. Ἰταλὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1851. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Παρισίοις καὶ κατ' ἀρχὰς ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Τῷ 1882 ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἀρχηγὸς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καβαλλόττι. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1906 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῇ κυβερνήσει Σοννίνο, τῷ 1910 ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων ἐπὶ Λουτζάττι καὶ τῷ 1911 ἐπὶ Τζιολίττι. Μ. Δ. Β.

σακκὶ (τό)· δημοτ., σάκκος, ἄλλως *τσουβάλι*: «ἕνα σακκὶ ἀλεύρι, — ρύζι, — ζάχαρι».

Σακκὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Ἰονίου (πλάτ. 39° 46' 35'' Β., μῆκ. 19° 31' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Charnels of Corfu), βορεία ἄκρα τῆς νήσου Συμοθράκι τῶν Ὀθονῶν. Σ. Ε. Λ.

σακκιὰ (ἡ)· ὅσον περιέχει εἷς σάκκος.

σακκιάζω δημοτ. θέτω εἰς τὰ σακκιά: «σακκιάζω ἀλεύρι, — σιτάρι».

σακκίδιον (τό)· μικρὸς σάκκος, θύλακος οἱοσδήποτε· || ἰδίᾳ ἡ *σιτιοδόχη* τῶν στρατιωτῶν πρὸς ἐναπόθεσιν τροφῆς ἐν καιρῷ πορείας ἢ ἐκστρατείας.

— *[Πυροβολ.] Σακκίδιον* καλεῖται ἐν τῷ πυροβολικῷ μικρότατος σάκκος, ἐξ ἐρίου ἢ ἐκ μετάξης, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τίθεται ἡ πυρῖτις, ἡ χρησιμεύουσα ὡς *γέμισμα* τοῦ πυροβόλου, προκειμένου, ἐννοεῖται, περὶ μὴ χρησιμοποιήσεως ὁλομεροῦς βλήματος, διότι τότε ἡ πυρῖτις τίθεται ἐντὸς τῆς μεταλλικῆς φυσίγγης. Κατ' ἀρχήν, ἡ ὕλη, ἐξ ἧς κατασκευάζεται τὸ σακκίδιον, πρέπει νὰ προέρχηται ἐκ ζωϊκῆς οὐσίας (π. χ. ἐρίου, μετάξης κτλ.), οὐχὶ δ' ἐκ φυτικῆς (π. χ. λίνου, καννάβεως κτλ.), διότι αἱ ζωϊκαὶ οὐσίαι κατακαίονται ἐξ ὁλοκλήρου, συνεπῶς δὲν ὑπάρχει κίνδυνος τυχαίας ἀναφλέξεως τῶν μετὰ τὴν πρώτην βολὴν εἰσαγομένων ἑκάστοτε νέων σακκιδίων. Ἐὰν τυχόν, λόγῳ ἀνάγκης ἐκτάκτου, γίνεται χρῆσις φυτικῆς οὐσίας, τότε, πρὸς ἀποφυγὴν ἀτυχημάτων, ἐπιβάλλεται ἡ ἐπιμελὴς μάξις τοῦ κοίλου σωλῆνος δι' ἀφθόνου ὕδατος μεθ' ἑκάστην βολήν. Ν. Θ. Κ.

Σακκίνη. Μήτηρ τοῦ Ἀλαμουνδούρου, ἡγεμόνος τῶν ἐν Περσίᾳ Σαρακηνῶν, φοβεροῦ πολεμίου τῶν Βυζαντινῶν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (*Προκ.* Α, 17, 1). Α. Θ. Σ.

Σακκίνι (Sacchini), ***Ἀντώνιος-Μαρία-Γάσπαρος***. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1734—1786). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ᾠδεῖον «Σὰν Ὀνόφριο» τῆς Νεαπόλεως. Ἡ πρώτη μεγάλη ἐπιτυχία τοῦ Σακκίνι ἦτο τὸ μελόδραμα «Ἀλέξανδρος ἐν Ἰνδίαις», παιχθὲν τῷ 1768 ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα καὶ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τοῦ «Ospedaletto». Ὀλίγον ὕστερον ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ ἐν Παδούῃ διὰ τοῦ μελοδράματος «Σκιπίων ἐν Καρθαγένῃ». Ἐπηκολούθησαν τὰ ταξίδια εἰς Μόναχον, Στουτγάρτην καὶ Λονδῖνον (1772), ἔνθα ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς τὰ μελοδράματα «Cid», «Ταμερλάνος», «Lucio Vero», «Nitetti» καὶ «Περσεύς». Τῷ 1782 μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἀνεβίβασε τὸ ἀριστούργημά του «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ». Ἡ μουσικὴ τοῦ Σακκίνι διακρίνεται διὰ τὴν εὐγενῆ αὐτῆς ἔμπνευσιν, τὴν φυσικότητα τῆς μελῳδίας καὶ τὴν ἁπλότητα τῶν γραμμῶν. Πλὴν τῶν μελοδραμάτων του, ὁ Σακκίνι ἔγραψε τὰ ὀρατόρια: «Ἐσθήρ», «Ἅγιος Φίλιππος», «Οἱ Μακκαβαῖοι», «Ἰεφθάε», «Οἱ γάμοι τῆς Ρούθ», πολλὰ ἔργα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, 6 κουαρτέττα ἐγχόρδων, 12 σονάτας διὰ βιολίον κλπ. Γ. Σ.

Σάκκο (Sacco), ***Νικόλαος***. Ἰταλὸς ἀναρχικός. Κατεδικάσθη τῷ 1920 εἰς θάνατον μετὰ τοῦ ἐπίσης ἀναρχικοῦ *Λουδοβίκου Βαντζέττι* (Vanzetti), ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐπὶ φόνῳ, ὃν κατὰ τὸ κατηγορητήριον, διέπραξε μετὰ τοῦ συντρόφου του. Πρὸ τοῦ 1920, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀμφότεροι εἶχον δράσει ἐνεργῶς ἐναντίον τοῦ πολέμου. Παραμείναντες ἐπὶ ἑπταετίαν ὁλόκληρον φυλακισμένοι, ἐξετελέσθησαν τῷ 1927 ἐπὶ τῆς ἠλεκτρικῆς ἕδρας. Ἡ μακρὰ φυλάκισίς των, ἡ εἰς θάνατον καταδίκη καὶ τὸ ἀναπόδεικτον τῆς κατηγορίας ἐπροκάλεσαν τὴν συγκίνησιν ὅλων τῶν φιλελευθέρων ὀργανώσεων καὶ ἀτόμων τῆς τε Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς καὶ τὴν κινητοποίησίν των πρὸς σωτηρίαν τῶν δύο καταδίκων. Τὴν κίνησιν ταύτην συνώδευσαν καὶ ἐργατικαὶ διαδηλώσεις συμπαθείας ἁπανταχοῦ τοῦ κόσμου. Ἀλλ' αἱ ἀμερικανικαὶ ἀρχαὶ παρὰ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἥτις εἶχε δημιουργηθῆ, ἠρνήθησαν νὰ παράσχουν χάριν εἰς τοὺς δύο ἀναρχικούς, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἀπολογίας των ἠρνήθησαν τὴν ἀποδοθεῖσαν αὐτοῖς κατηγορίαν (κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου) καὶ διεκήρυξαν θαρραλέως τὰς ἀρχάς των, εἰς τὰς ὁποίας καὶ ἀπέδωκαν τὴν καταδίκην των ὑπὸ τῶν ἀμερικανικῶν δικαστηρίων. Θ. Π.

σακκόβραγχος (ὁ) (Saccobranchus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Οἱ ἰχθύες τοῦ γένους τούτου διακρίνονται κυρίως ἐκ τοῦ μακροτάτου βραγχιακοῦ σάκκου των, ὅστις καταλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ σώματος καὶ καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος. Χάρις εἰς τὸν σάκκον τοῦτον οἱ σακκόβραγχοι δύνανται νὰ παραμείνωσιν ἐντὸς τοῦ ὕδατος ἐπὶ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα. Δ. Μ. Π.

σακκογκόλιθος. Τεχνητὸς ὀγκόλιθος, κατασκευαζόμενος ἐκ σάκκων πληρουμένων διὰ σκυροδέματος (βλ. λ. *ὀγκόλιθος*). Οἱ σακκογκόλιθοι χρησιμοποιοῦνται δι' ἔργα ἐντὸς τοῦ ὕδατος (λιμενικά, ὑδραυλικά), ἀντὶ τοῦ χυτοῦ σκυροδέματος, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ ξυλοτύπους καὶ ἰκριώματα δαπανηρά, διὰ τὴν προάσπισιν αὐτοῦ, μέχρι τῆς στερεοποιήσεώς του ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τῶν κινήσεων τοῦ ὕδατος. Ἡ ὀθόνη τῶν σάκκων εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ περιεχόμενον εἰς αὐτοὺς σκυρόδεμα ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κινουμένου ὕδατος, κατὰ τρόπον ἀχρηστεύοντα τοὺς ξυλοτύπους, οἱ ὁποῖοι ὅμως,

Digitized by Google

παρὰ τοῦτο, χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐφαρμογῆς σακκογκολίθων. Ἐφαρμόζονται συνήθως οἱ σακκογκόλιθοι δι' ἰσοπεδώσεις βραχωδῶν πυθμένων καὶ ἀνωμάλων ἐπιφανειῶν ἐν γένει, καθὼς καὶ διὰ πληρώσεις κενῶν καὶ ρηγμάτων ἐπὶ τῶν κατασκευῶν. Προκειμένης ἰσοπεδώσεως πρὸς ἕδρασιν τεχνητῶν ὀγκολίθων, εἶναι προτιμότερον νὰ γίνεται αὕτη διὰ χυτοῦ σκυροδέματος, διότι οἱ σάκκοι συνθλίβονται ἀνομοιομόρφως ὑπὸ τῶν ὀγκολίθων καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν εἶναι ἀρκετὰ βεβαρημένοι ἀποσπῶνται βραδύτερον εὐκόλως. Τὸ μέγεθος τῶν σακκογκολίθων ποικίλλει ἀπὸ τῶν 50 χιλιογράμμων μέχρι τῶν 100 τόννων. Οἱ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενοι σακκογκόλιθοι εἶναι οἱ ἔχοντες βάρος 5 μέχρις 20 τόννων καὶ οἱ μικροί, βάρους 50 χιλιογράμμων περίπου. Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς βυθίσεως τῶν σακκογκολίθων ποικίλλει, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν καὶ τοῦ βάθους, εἰς τὸ ὁποῖον δέον νὰ τοποθετηθῶσι. Πάντως, οἱονδήποτε μέγεθος καὶ ἂν ἔχωσιν οἱ σακκογκόλιθοι, δὲν πρέπει ν' ἀποτελοῦνται ἐκ σάκκων τελείως πεπληρωμένων σκυροδέματος, διότι θὰ ὑπόκεινται εὐκόλως εἰς διάρρηξιν καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέπουν τὴν καλὴν ἰσοπέδωσιν τῆς παρ' αὐτῶν ἀποτελουμένης ἐπιφανείας. Μικροὶ σακκογκόλιθοι κατασκευάζονται διὰ πληρώσεως σάκκων σιμέντου ἢ καὶ ἄλλων. Μεγάλοι σακκογκόλιθοι κατασκευάζονται ἐντὸς τύπων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἁπλοῦται ὀθόνη συρραπτομένη μετὰ τὴν χύσιν τοῦ σκυροδέματος. Α. Α. Κ.

σακκόδων (ὁ) (Saccodon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *χαρακινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν. Δ. Ν. Π.

σακκοειδής (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σάκκον.

— **σακκοειδὴς κύστις** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. *κύστις σακκοειδής.*

σακκοθέσιον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Σιδηροῦν κατασκεύασμα, ἐν εἴδει ἑρμαρίου ἄνευ φύλλων, ἔχον ἐπαλλήλους σειράς, κατὰ πλάτος καὶ καθ' ὕψος, θηκῶν ἐκ δικτυωτοῦ ἢ ἐκ λεπτῶν διατρήτων ἐλασμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων θηκῶν τοποθετοῦνται διὰ τοῦ μήκους των οἱ σάκκοι τῶν ναυτῶν. Εἶναι δὲ εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τὰ σακκοθέσια διατεταγμένα παρατοίχως (κοιν. *μουράδα*) πρὸς τὰ ἐγκάρσια διαφράγματα ἢ τοὺς τοίχους τῶν ὑποφραγμάτων καὶ πυροβολείων, ἀσφαλίζονται δὲ δι' ἁλύσεων διηκουσῶν κατὰ πλάτος καὶ κατὰ τὴν διάμετρον τῶν σάκκων καὶ φερουσῶν εἰς τὸ ἐλεύθερον ἄκρον των κλεῖθρον κρεμαστόν. Σ. Ε. Λ.

Σάκκοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σηλυβρίας τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 2.301 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Τσαντέ.*

σακκοκόμη (ἡ) (Saccocoma Ag.) *[Παλαιοζφολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σακκοκομιδῶν κοστάτων πελματοζῴων* ἐχινοδέρμων. Τὰ ζῷα ταῦτα ἐνήχοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ἔφερον τριχοειδεῖς περιειλιγμένους βραχίονας. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρίσκονται ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ἐντὸς τῶν λιθογραφικῶν σχιστολίθων τῆς μαλμίου (ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως) τοῦ μεσοζωϊκοῦ τοῦ Eichstätt καὶ Solnhofen τῆς Βαυαρίας. Γ. Κ. Γ.

σακκομίδαι (οἱ) (Saccomidae d'Orb.) *[Παλαιοζφολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν *κοστάτων πελματοζῴων* ἐχινοδέρμων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κάλυκα μικρόν, ἄμισχον, ἡμισφαιροειδῆ καὶ λεπτοὺς κλάδους φέροντας πλευρικοὺς βραχίονας. Ὁ ὅλος σκελετός των δεικνύει κιγκλιδωτὴν κατασκευὴν μὲ μεγάλα ἀνοίγματα. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνήκουν τὰ γένη *σακκοκόμη* καὶ *σακκόμη*. Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σακκολάβιον (τὸ) (Saccolabium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐπίφυτα μὲ φύλλα στενὰ καὶ ἐπιμηκέστατα καὶ ἄνθη ἐρυθρὰ ἢ λευκὰ κατὰ κρεμαμένους βότρυς διατεταγμένα. Γνωστὰ περὶ τὰ 20 εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς νήσους τῆς Μαλαισίας. Δ. Ν. Π.

σακκολαίφη (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος μὴ ἐπικρατήσας, σημαίνων δὲ τὸ ἱστίον καὶ τὸ πλοιάριον *σακκολέβα*· ἄλλως *λοίπαδος*. Σ. Ε. Λ.

σακκολαρία (ἡ) (Saccolaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λεντιβουλαριοειδῶν*, περιλαμβάνον τὰ ἐλάχιστα εἴδη σαρκοφάγων φυτῶν, ἰθαγενῶν τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

σακκολέβα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης ἐκτοπίσας τοὺς ἐπισήμους, ἀρχαΐζοντα *λοίπαδος* καὶ τὸν νεοείσακτον *σακκολαίφη*, ἔχων δὲ ξενικοὺς ἀντιστοίχους τοὺς γαλλικοὺς balestron καὶ livarde καὶ sacolève καὶ τὸν ἀγγλικὸν sprit-sail. Σημαίνει δὲ ἱστίον τραπεζοειδές, οὗ τὸ μὲν πρωραῖον λῶμα στηρίζεται μονίμως διὰ στεφανῶν περιβαλλουσῶν βραχὺν ἱστὸν ἐγκεκλιμένον πρὸς πρῷραν, τὸ δὲ κορυφαῖον λῶμα ἀνατρέχει, τῇ βοηθείᾳ τῶν ψελλίων του, ἐπὶ ἀναδρόμου ἀνατεταμένου ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ἱστοῦ πρὸς τὸ ἀκροκέραιον κερσίας, ὀρθουμένης ἀπὸ τῆς ἱστοπέδης πρὸς πρύμναν, λοξῶς δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄνω. Δύο ἰσχυρὰ κεροῦχα σύσπαστα ἐνισχύουν τὸ ἀκροκέραιον, ἐνῷ ἀναστολεὺς αἴρει τὸν ποδεῶνα τοῦ ποδός, ὅπως κατὰ τὰς ἀναστροφὰς φέρηται τὸ ἱστίον ὑπηνέμως πάντοτε ὡς πρὸς τὴν κεραίαν του.

Κατ' ἐπέκτασιν, *σακκολέβα* (ἴσως ἡ *καμάρα* τοῦ Στράβωνος) ὀνομάζεται καὶ τύπος μικρῶν ἱστιοφόρων πλοίων, ὀξυπρύμνων, 30—45 ποδῶν μήκους, κεκτημένων σπουδαιοτάτην ναυτικὴν ἀρετήν, νὰ μὴ ἀνατρέπωνται ὑπὸ τὴν πρόσπτωσιν τοῦ ἀνέμου ἐφ' ὅσον τὸ ἱστίον των ἔχει κοπὴ καλῶς· τοῦτο δέ, διότι κολποῦται τοῦτο οὐχὶ πλαγίως μόνον ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἄνω, σχηματιζομένης συνιστώσης δυνάμεως τεινούσης νὰ κρατῇ τὸ σκάφος ὑψηλὰ καὶ παρεμποδιζούσης αὐτὸ νὰ προσκρούηται βιαίως ἐπὶ τοῦ κύματος. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ *σακκολέβες* εἶναι τὰ ἀπὸ Αἰγίνης καὶ Ὕδρας διὰ τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς ἐκκινοῦντα σπογγαλιευτικὰ *μηχανοκάϊκα*, καθὼς καὶ αἱ *μπελλοῦδες* τοῦ Αἰγαίου, αἱ ἐκτελοῦσαι τὴν συγκοινωνίαν τῶν νήσων ἄνευ διακοπῆς, ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ κακοκαιρία εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ κρατῇ τὰ ἀτμόπλοια εἰς λιμένα. Ἡ ἐτυμολογία δὲ τῆς ὀνομασίας ἐκ τοῦ *σάκκος* (ἡ πρὸς τὰ ἄνω κόλπωσις τοῦ ἱστίου) καὶ τοῦ *λεβάρω* (ἀνυψῶ). Σ. Ε. Λ.

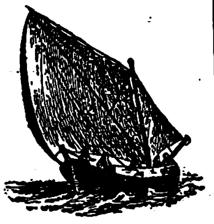

Σακκολέβα.

— **σακκολέβα** *[Ναυτ.]*· ὁ συστολεὺς τῶν ἐπιδρόμων, ὁ λεγόμενος ἐπισήμως *μεσουρία* (βλ. λ.).

Σακκοπαστόρε (Saccopastore) **κρανίον**. Ἀνθρώπινον κρανίον, ἀνακαλυφθὲν τὴν 13 Μαΐου 1929 ὑπὸ τοῦ δουκὸς Mario Grazioli κατὰ τὴν θέσιν Σακκοπαστόρε, περὶ τὰ τρία καὶ ἥμισυ χιλιόμετρα ἔξωθεν τῆς Porta Pia τῆς Ρώμης. Εὑρέθη σχεδὸν ἀκέραιον, ἄνευ κάτω γνάθου, κείμενον 6 μ. κάτωθεν τοῦ ἐδάφους τῆς ψαμμιτικῆς προσχώσεως ἐκ τοῦ ποταμοῦ Aniene. Τὸ στρῶμα, ἐξετασθέν, φαίνεται ἄθικτον, μὴ μετακινηθέν. Ἐκ τῶν ὀστῶν δὲ τῶν ζῴων, ἅτινα εὑρέθησαν μετὰ τοῦ κρανίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πέριξ προσχώσεις, παλαιοῦ ἐλέφαντος, μερκείου ρινόκερω, ἱπποποτάμου ἀμφιβίου κλπ., εἶναι πιθανὸν ὅτι πρόκειται περὶ ἐποχῆς τοῦ μέσου πλειστοκαίνου ἢ τοῦ κατωτέρου πλειστοκαίνου μᾶλλον (ἐποχὴ τοῦ ἱπποποτάμου). Μετὰ τοῦ κρανίου δὲν εὑρέθησαν λίθινα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα, χαρακτηριστικῆς τεχνοτροπίας. Ἐκ τῶν πέριξ ὅμως ἔχομεν τοιαῦτα μουστιαίας βαθμίδος. Ἀνήκει εἰς τὸ γυναικεῖον φῦλον, 30 ἐτῶν περίπου, καὶ ἐμφανίζει τὰ κυριώτερα πρωτόγονα χαρακτηριστικά, δηλαδή, τὸ κολοσσιαῖον ὑπερκόγχιον γεῖσον, τὸν ἔντονον προγναθισμὸν μετὰ μεγάλης φατνιακῆς ἀποφύσεως, σμικρότητα τῶν μαστοειδῶν ἀποφύσεων, τὴν εὐθύτητα τῆς λεπιδοειδοῦς ραφῆς (κροταφοβρεγματικῆς), ὅπως εἰς τοὺς ἀνθρωποειδεῖς, τὸν ἰνιακὸν ὄγκον κλπ. Τὸ πρόσωπον εἶναι μέγα ἀκόμη, σχεδὸν ρυγχόγναθον, μετὰ μεγάλων ὀφθαλμικῶν κόγχων, πλατυρρινίας κλπ., ἡ δὲ κρανιακὴ κάψα ὑστερεῖ εἰς τὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς, ἐμφανίζουσα χωρητικότητα 1.200 κ. ἑκ. Κατὰ τὸν Sergi τὸ ἐπίπεδον τοῦ μεγάλου ἰνιακοῦ τρήματος σχηματίζει ἐπὶ τοῦ κρανίου Σακκοπαστόρε γωνίαν ἀρνητικὴν μετὰ τοῦ ἐπιπέδου τῶν κογχικῶν ἀξόνων, ὅπως γενικῶς εἰς τὸν νέον ἄνθρωπον. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ κρανίου τούτου ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν μελέτην τῆς κατανομῆς τοῦ παλαιοῦ παλαιοντολογικοῦ ἀνθρώπου καθόλου. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

σακκοπήρα (ἡ)· πήρα ἐκ σάκκου, χονδροῦ τριχίνου ὑφάσματος, σακκίδιον, ἐν ᾧ ἀποθέτουσιν οἱ ὁδοιπόροι τὰ ἀναγκαῖα, κοιν. *ταγάρι* ἢ *ντορβᾶς.*

σακκοπτέρυξ (ἡ) (Saccopteryx) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *χειροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐμβαλλονουριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σακκοπτέρυξ ἡ λεπτόουρος* (Saccopteryx lepturus), ἀπαντῶσα εἰς τὴν Βραζιλίαν, τὴν Γουιάνην καὶ τὸ Περοὺ καὶ διακρινομένη διὰ τὰ μεγάλα ὦτά της καὶ τὴν μακρὰν καὶ λεπτοτάτην οὐράν της, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν. Δ. Ν. Π.

σακκορράφα (ἡ). Εἶδος *βελόνης* (βλ. λ.) χρησιμοποιουμένης διὰ τὴν ραφὴν σάκκων καὶ ἄλλων εἰδῶν ἐκ χονδροῦ ὑφάσματος ἢ ὀθόνης. Λέγεται ἐπίσης καὶ *σακκοβελόνη*, ὑπὸ τῶν ναυτικῶν *ἀρμενοβέλονο*, ὑπὸ δὲ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο *ἀκέστρα*.

σακκορράφα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *σύγγναθος.*

σάκκος (ὁ)· θύλακος ἐξ ὑφάσματος πρὸς ἐναπόθεσιν ἰδίᾳ ξηρῶν καρπῶν, ἄλλως *σακκί*, *τσουβάλι*: «ἕνας σάκκος σιτάρι,—ρύζι» κ.τ.τ.· ‖ «ταχυδρομικὸς σάκκος» εἰδικὸς ἐκ στερεᾶς ὀθόνης σάκκος πρὸς μεταφορὰν ταχυδρομικῶν φακέλων ἢ δεμάτων· ‖ φρ. «θὰ σοῦ δείξω 'γὼ πόσα ἀπίδια βάζει ὁ σάκκος» ἐπὶ ἀπειλοῦντος τιμωρίαν· ‖ ἀρχ., ὕφασμα ἐξ αἰγείων τριχῶν· ‖ διηθητήριον ὕδατος ἢ οἴνου ἐκ τοιούτου ὑφάσματος κοιν. *τσαντίλα*· ‖ (ναυτ.) θυλακοειδὲς κατασκεύασμα ἐξ ὀθόνης, ἐν σχήματι κυλίνδρου μετὰ κυκλικοῦ πυθμένος, ὕψους 1 μ. καὶ διαμέτρου 0,40 περίπου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ναύτης φυλάσσει τὸν ἐν γένει ἱματισμόν του καὶ τὰ ἀτομικά του εἴδη καὶ τοῦ ὁποίου θυλάκου τὸ ἀνώτερον μέρος φέρει περιφερειακῶς ὀπὰς δι' ὧν διέρχεται περόνη εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας διαπερᾶται κλεῖθρον ‖ συνεκδοχικῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ τοιούτου σάκκου· ‖ (πλεκτ.) τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ *κωλοβρέχτη* ἢ τοῦ *γριπαρολιοῦ*, καθ' ὃ τὸ δίκτυον εἶναι πυκνῶς ὑφασμένον· ‖ ἕκαστον τῶν *ἐλύτρων* τῶν ἱστίων τοῦ πλοίου, καὶ πάντα τὰ ἔλυτρα συλλήβδην.

— *['Εγκυκλ.]* Ὁ *σάκκος* κατασκευάζεται συνήθως ἐξ ὑφάσματος εἰς σχῆμα κυλίνδρου, ράπτεται δὲ κατὰ τὴν μίαν βάσιν. Ἡ ἑτέρα τῶν βάσεων ἀποτελεῖ τὸ στόμιον τοῦ σάκκου, ὅπερ μετὰ τὴν πλήρωσιν κλείεται διὰ ραφῆς. Εἶναι τὸ ἁπλούστερον καὶ προχειρότερον μέσον συσκευασίας, αἱ δὲ ποικιλίαι αὐτοῦ εἰς σχήματα καὶ μεγέθη εἶναι πάμπολλαι, ἀνάλογοι πρὸς τὴν χρῆσιν δι' ἣν προορίζεται. Ἡ ὕλη ἐξ ἧς κατασκευάζονται οἱ σάκκοι ποικίλλει ἐπίσης, συνηθεστέρα ὅμως εἶναι ἡ κάνναβις ἢ ἡ ἰούτη, δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἀντοχή, στεγανότης καὶ στερεότης. Οἱ δι' εἴδη τοῦ παντοπωλείου σάκκοι κατασκευάζονται ἐκ χάρτου (*χαρτοσακκοῦλες*), εἰς μεγάλην δὲ ποικιλίαν. Οἱ ἐξ ὑφάσματος σάκκοι χρησιμοποιοῦνται ἐν τοῖς ἐλαιοπιεστηρίοις ὡς διυλιστήρια, ἐν τῇ ὀχυρωτικῇ (βλ. λ. *γαιόσακκος*) κ. ἄ.

— *[Προϊστορ.]* Χρησιμοποίησις *σάκκου* ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὴν τοποθέτησιν ὑλικοῦ πρὸς μεταφορὰν καὶ διὰ τὴν συλλογὴν ὕδατος ἀκόμη, ὡς τοῦ πρώτου ἀγγείου, ἐγένετο ἀσφαλῶς λίαν ἐνωρίς, ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ ὑλικὸν πρὸς κατασκευὴν σάκκων ὑπῆρξε βεβαίως τὸ δέρμα τῶν ζῴων καὶ δὴ ἐν τῇ ἁπλουστέρᾳ μορφῇ του, διὰ τῆς συνενώσεως τῶν τεσσάρων ἄκρων πρὸς σχηματισμὸν κοιλότητος. Ὁ δερμάτινος σάκκος παρέμεινεν ἐν τῇ φυσικῇ του ἁπλουστέρᾳ μορφῇ μέχρι νεωτάτων χρόνων τῆς προϊστορίας, τῶν μεταλλικῶν, καὶ ἀνευρέθησαν τοιοῦτοι κατὰ τὴν Ἀλστάττιον περίοδον. Ἐνωρὶς ὅμως, ἀπὸ τῶν νεολιθικῶν ἤδη χρόνων, μὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑφάσματος, ἐχρησιμοποιήθη, ὅπως δεικνύουν τὰ εὑρήματα τῆς Αἰγύπτου, τὸ πρῶτον, πλεκτὸν ὕφασμα καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν σάκκων. Εἰς τοιούτους, ὡς φαίνεται, ἐτοποθέτουν, πλὴν ἄλλων, καὶ τὴν σποδὸν τεθνεώτων, καὶ ἐνεταφίαζον, ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, (ἀντὶ ἐντὸς τεφροδόχου) ἐν τῷ χώματι κατὰ τὴν διάδοσιν τῆς διὰ καύσεως ταφῆς τῶν μεταλλικῶν χρόνων. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

— *[Βυζ.]* Οὕτως ἐκαλεῖτο ἁλυσιδωτὸς *θώραξ* (βλ. λ.) τῶν Βυζαντινῶν, ὁ ἄλλως καὶ *λωρίκιον.*

— *[Λειτουργ.]* *Σάκκος* καλεῖται τὸ ἀντίστοιχον τοῦ φελονίου ἄμφιον, τὸ ὁποῖον, ἐκ τοῦ δαλματικοῦ προελθὸν χιτῶνος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο αὐτοκρατορικὸν ἔνδυμα, ἔπειτα δὲ προσελήφθη καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, ἀντικαταστῆσαν παρ' αὐτοῖς τὰ πολυσταύρια φελόνια. Ἔνδυμα πολυτελέστατον καὶ χρυσοΰφαντον, παρεχωρήθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος προνομιακῶς εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐφέρετο ὑπ' αὐτοῦ μόνον κατὰ τὰς τρεῖς τοῦ ἔτους λαμπρὰς ἑορτάς, ἤτοι τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστὴν καὶ τὰ Χριστούγεννα κατὰ Δημήτριον τὸν Χωματειανὸν (*Migne*, 119, 942—952). Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ γέρων παρεχώρησε τὸν σάκκον καὶ εἰς τὸν μητροπολίτην Μονεμβασίας, οὕτω δὲ ἤρχισε νὰ φέρηται οὗτος καὶ ὑπὸ διαφόρων ἐγκρίτων ἀρχιερέων, ἕως οὗ, τέλος, κατὰ χρόνους πολὺ μεταγενεστέρους, ἐγενικεύθη ἡ χρῆσις αὐτοῦ καὶ κατέστη ἄμφιον, φερόμενον ὑπὸ πάντων τῶν ἐπισκόπων καὶ κατὰ πάσας τὰς λειτουργίας αὐτῶν. Πόσον δὲ μεταγενεστέρως ἐγενικεύθη ἡ χρῆσις αὕτη κατανοεῖται, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἤδη τῷ 1711 ἠγέρθη ζήτημα, ἐὰν ἦτο ἐπιτετραμμένον ὁ ἐπίσκοπος Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου νὰ φέρῃ τὸν σάκκον, τὸν ὁποῖον ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀθανάσιος παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν (Μ. *Γεδεών*, Κανον. διατάξεις, τόμ. Α', σ. 145). Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Σάκκος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. IV, 2. 16), τὴν ὁποίαν μετὰ τῆς Ὑπάτης, Κορακίων, Οὐννοῦ καὶ ἄλλων περιέβαλε διὰ τειχους ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α.Θ.Σ.

Digitized by Google

—Σάκκος [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀρεστιάδος τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928 495. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀδριανουπόλεως τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ εἶχε 241 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Καρά-Ἰσχακλῆ*.

Σάκκος [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Σάκκοι*.

Σάκκος ἀνθράκων [*Ἀστρον.*]. Περίφημος σκοτεινὸς νεφελοειδής, κείμενος ἐπὶ τοῦ Γαλαξίου καὶ ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Νοτίου Σταυροῦ. Ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ τῶν τολμηρῶν θαλασσοπόρων τοῦ μεσαίωνος, οἱ ὁποῖοι, διαπλέοντες τοὺς ὠκεανοὺς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, παρετήρησαν αὐτὸν διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τὰ νότια γεωγραφικὰ πλάτη, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ μόνα εἶναι ὁρατός. Σ. Π.

Σακκόσενα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Καππαδοκίας, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Ἅλυος, πρὸς Δ. τῆς Μάζακας (Καισαρείας) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Γαρσάουρα, τὴν μετὰ ταῦτα Ἀρχελαΐδα (νῦν Ἀκ-Σεράϊ) ἀγούσης ὁδοῦ. Κατὰ τὸν Τεξιέ, τὴν θέσιν ἐπέχει το νῦν χωρίον *Ἰνιζέ-σοῦ*. Α. Θ. Σ.

σακκόστομον (τὸ) (Saccostomum) [*Ζῳολ.*]. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν μυϊδῶν, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων μυῶν, ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σακκόστομον τὸ ἀρουραῖον* (Saccostomum campestris), ὅπερ ἔχει μικρὸν μέγεθος, κεφαλὴν ἀρκετὰ χονδρήν, μὲ ρύγχος βραχύ, προέχον, ὦτα βραχύτατα, ἠνωρθωμένα καὶ εὐρέα, σῶμα βραχὺ καὶ ἀρκούντως εὐρωστον, πόδας βραχεῖς καὶ οὐρὰν κυλινδρικὴν καὶ μετρίως μακράν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι φαιοτεφρὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ὑπόλευκος κατὰ τὰ κάτω. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ δάση τῆς Μοζαμβίκης. Δ. Ν. Π.

σακκοτρύπης (ὁ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *αἰγίλωψ*.

σακκούλα (ἡ)· δημοτ., μικρὸς σάκκος: «γυρίζει μὲ τὴ σακκούλα καὶ διακονεύει» ‖ ὁ σάκκος τῆς τυροκομίας, εἰς τὸν ὁποῖον πήζουν τὸ τυρὶ ἢ στραγγίζουν τὸ γιαούρτι: «μιὰ σακκούλα τυρί», «γιαούρτι τῆς σακκούλας» ‖ τὸ σακκίδιον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ χωρικοὶ ἐφύλαττον τὰ χρήματά των: «βροντάει ἡ σακκούλα του» ‖ σάκκος χάρτινος, χρησιμοποιούμενος συνήθως ὑπὸ τῶν παντοπωλῶν, ἄλλως *χαρτοσακκούλα*.

— σακκούλα τοῦ μπούρμπουλα, ἢ καὶ ἁπλῶς *σακκούλα* (ἀθήν. ἀργκό). Ἐπιφώνημα προειδοποιήσεως, κραυγὴ ἐσχάτου κινδύνου, ἥτις ἠκούετο κατὰ τὰς κυβοπαικτικὰς καὶ χασισοποτικὰς συγκεντρώσεις, ὁσάκις ἐνεφανίζετο ἀστυνομικὸν ὄργανον, ἰσοδύναμος πρὸς τό: φυλαχθῆτε! τὸ νοῦ σας! ἐπλάκωσαν οἱ μπάτσοι! Τὴν συνθηματικὴν αὐτὴν κραυγὴν ἐρρήγνυεν ὁ φυλάττων τσίλιες, ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἐν κλειστῷ χώρῳ, εἰς τὰ τσαρδιά, τοὺς τεκέδες καὶ τὶς μπαρμπουτιέρες, ἅμα δὲ τῷ ἀκούσματί της οἱ παίζοντες ἢ οἱ φουμάροντες ἐξηφάνιζαν τὰ ἐνοχοποιητικὰ πειστήρια, δηλαδὴ τὰ ἔκαναν ζοῦλα· φρ. «βαστάει χρόνια τὴ σακκούλα κι' ἔχει τὸν μπούρμπουλα γιὰ σάλτσα», διάγει βίον χασισοπότου, ἀλήτου, ζῇ εἰς τὸν ὑπόκοσμον (βλ. λ. *σακκουλεύομαι*). Α. Γ. Φ.

Σακκουλέϊκα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαραθοκάμπου τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Σάμου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 148.

σακκουλεύομαι (ἀθήν. ἀργκό) ἀντιλαμβάνομαι, ἐννοῶ. Κυριολεκτεῖται ἐπὶ καταστάσεων ἀνησυχητικῶν ἢ γεγονότων καὶ περιπτώσεων ἐγκλειόντων κίνδυνον. Δηλωτικὸν τῆς ὑποψίας, ἥτις ἐγεννᾶτο εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ κακοποιοῦ, τοῦ χασισοπότου καὶ τῶν ὁμοίας κατηγορίας ἀτόμων, ἅμα τῇ ἐμφανίσει ἀστυνομικῶν ὀργάνων: «σακκουλεύτηκες;» μπῆκες; κατάλαβες; μυρίστηκες τὸν κίνδυνο; Συνών. *ἀνθίζομαι*, ἐν χρήσει ἐπὶ παντὸς γεγονότος ὑποπίπτοντος εἰς τὴν ἀντίληψιν, ἀνεξαρτήτως τῆς φύσεως καὶ τῆς σοβαρότητός του· «δὲν σακκουλεύεται» (=δὲν παίρνει μυρουδιά), ἐπὶ ἀνθρώπων μετρίας νοημοσύνης καὶ βραδείας ἀντιλήψεως, τοὺς ὁποίους ὁ κίνδυνος κατελάμβανε πάντοτε ἀπροετοιμάστους. Α. Γ. Φ.

σακκουλήσιος, —α, —ο· δημοτ., ὁ τῆς σακκούλας: «σακκουλήσιο γιαούρτι» τὸ ἀποστραγγισμένο διὰ τῆς σακκούλας.

σακκουλιαραῖοι (οἱ) [*Λαογρ.*]. Ἑτέρα παρὰ τῷ λαῷ ὀνομασία τῶν *κομπογιαννιτῶν* (βλ. λ.) ἐκ τῶν δισακκίων, ἐν οἷς ἔφερον τὰ ὑπ' αὐτῶν χρησιμοποιούμενα φάρμακα.

σακκούλιασμα (τό)· δημοτ., κόλπωμα τοῦ ἐνδύματος. «τὸ σακκούλιασμα τοῦ πανταλονιοῦ».

σακκούλι (τό)· μικρὸς σάκκος, ἄλλως *ταγάρι* ‖ σακκουλάκι, οἱοσδήποτε μικρὸς σάκκος.

σακκουλιάζω· δημοτ., ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, γίνομαι σὰν σακκούλα, κολποῦμαι: «σακκουλιάζει 'ς τὸ γόνατο, —'ς τὸν ἀγκῶνα», «μὴ τὸ τεντώνῃς, γιατὶ σακκουλιάζει».

σακκουλιέρηδες (οἱ) Ἐκαλοῦντο οὕτως ἐν Κρήτῃ οἱ Ἕλληνες, τοὺς ὁποίους ἠγγάρευον βίᾳ οἱ Τοῦρκοι, ἵνα φέρωσι τὰ ἐφόδια αὐτῶν (τροφάς, πυρομαχικά, ἐνδύματα κλπ.) κατὰ τὰς ἐκστρατείας των ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀλλά, πλὴν τῆς ἀγγαρείας ταύτης, οἱ *σακκουλιέρηδες* ἐτάσσοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὰς ἐφόδους εἰς τὴν πρώτην γραμμήν, ἵνα δέχωνται τὰ πρῶτα πυρὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Κατὰ τὴν ἐν Κρήτῃ ἐπανάστασιν τοῦ 1770 οἱ ἐναντίον τῶν Σφακίων ἐκστρατεύσαντες Τοῦρκοι ἦγον μεθ' ἑαυτῶν τετρακισχιλίους σακκουλιέρηδες, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν ἢ ηὐτομόλησαν πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Ν. ΚΛΕ

σακκουλίνα (ἡ) (Sacculina) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακοστράκων κιρροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ριζοκεφάλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πελτογαστριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινα ἀπαντῶντα εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

Σακκούλιον [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 140 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων *Ἀκτσὲ Χαλήλ*.

Σάκλετον (Shackleton), *σὲρ Ἐρνέστος-Ἐρρῖκος*. Ἄγγλος ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ καὶ διακεκριμένος ἐξερευνητὴς τῆς Ἀνταρκτικῆς. Ἐγεννήθη τῷ 1874, ἐν ἡλικίᾳ δὲ 29 ἐτῶν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν *Σκὼτ* ἐξερευνητικὴν ἀποστολὴν τοῦ 1901, ὅτε ἔφθασε μετ' αὐτοῦ εἰς πλάτος 83°, πολὺ μεγαλύτερον παντὸς ἄλλου, εἰς τὸ ὁποῖον προηγουμένη ἀποστολὴ εἶχε φθάσει. Λόγῳ ὅμως ἀσθενείας ἐπέστρεψεν ἐνωρίτερον τῶν συντρόφων του εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου μετ' ὀλίγον κατήρτισεν ὁ ἴδιος ἀποστολήν. Αὐτή, ἐπιβᾶσα τοῦ μικροῦ φαλαινοθηρικοῦ «Νιμρώδ», κατέπλευσε τὴν 3 Φεβρουαρίου 1908 εἰς τὴν Ἀνταρκτικὴν, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἔρεβος. Ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν ἵδρυσιν βάσεως καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προκαταρκτικῶν ἐργασιῶν, ἐξεκινησαν ὁ Σάκλετον μετὰ τριῶν συντρόφων του τὴν 3 Νοεμβρίου πρὸς κατάκτησιν τοῦ πόλου, χρησιμοποιῶν τέσσαρα ἕλκυθρα, συρόμενα, οὐχὶ ὡς ἐγίνετο μέχρι τοῦδε ὑπὸ κυνῶν, ἀλλὰ ὑπὸ μαντζουριανῶν ἵππων. Ἡ προτίμησις αὐτὴ ἀπεδείχθη ἀτυχής. Μετὰ πορείαν 300 μιλλίων οὐδεὶς ἵππος ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ, οἱ δὲ ἐξερευνηταὶ ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των σύροντες οἱ ἴδιοι ἐν ἕλκυθρον. Τὴν 9 Ἰανουαρίου, ὅτε, εὑρισκόμενοι εἰς πλάτος 88° 23' Ν., ἀπεῖχον ἀπὸ τὸν πόλον μόνον 97 μίλλια, ἠναγκάσθησαν νὰ διακόψωσι τὴν προχώρησιν δι' ἔλλειψιν τροφίμων. Μετὰ 50 ἡμέρας ἐπανέκαμψαν εἰς τὴν βάσιν των. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας τῆς ὁμάδος ταύτης, ὁ ὑπολοχαγὸς Ἄνταμς μὲ δύο ἀκόμη ἐξερευνητὰς καθώρισε τὴν θέσιν τοῦ Ν. μαγνητικοῦ πόλου. Ἐπιστρέψας ὁ Σάκλετον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔτυχεν ἐξαιρετικῶν τιμῶν διὰ τὰ σπουδαῖα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπέτυχεν, ἤρχισε δὲ ἑτοιμάζων νέαν ἀποστολήν, ἧς σκοπὸς θὰ ἦτο ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης Βέντελ διάσχισις τῆς Ἀνταρκτικῆς μέχρι τῆς θαλάσσης Ρώς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1914 ἡ ἀποστολὴ εἰσήρχετο εἰς τὴν θάλασσαν Βέντελ ἐπὶ τοῦ πλοίου «Καρτερία». Συνήντησεν ὅμως τεραστίας δυσχερείας, ἡ «Καρτερία» συνεθλίβη, οἱ δ' ἐξερευνηταί, κατόπιν ἐπανειλημμένων κινδύνων τῆς ζωῆς των, κατώρθωσαν νὰ σωθῶσι τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916 εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἐλέφαντος. Ἡ ἱστορία τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Σάκλετον ἐν τῷ ἔργῳ του «Ὁ Νότος» (1919). Ἔγραψεν ἐπίσης: «Εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἀνταρκτικῆς» (1909). Τῷ 1922, ἑτοιμαζόμενος διὰ νέαν ἐξερεύνησιν, ἀπέθανεν ἐκ καρδιακῆς νόσου. Κ. Β. Π.

Ἐρνέστος Σάκλετον.

Σακμάρα (Sakmara) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Οὐράλη. Πηγάζει ἐκ τῶν Νοτίων Οὐραλίων καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Οὐράλην. Ἔχει μῆκος 763 χλμ. Παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι ὁ Ἴκ καὶ ὁ *Σάλμυς*. Γ. Ι. Β.

Σακνουρὶ Α'. Φαραώ, ἱδρυτὴς τῆς ΙΖ' δυναστείας. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ Ὑξὼς ἐξετοπίσθησαν διαδοχικῶς ἀπὸ τὴν Μέσην Αἴγυπτον καὶ συνωστίσθησαν εἰς τὴν Μέμφιν. Γ. Λ. Α.

Σάκο (Saco), *Ἰωσὴφ-Ἀντώνιος* Ἱσπανοαμερικανὸς κοινωνιολόγος καὶ πολιτικὸς (1797—1879). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Κούβᾳ, τῷ δὲ 1832, ἐκλεγεὶς βουλευτής, ἀφωσιώθη εἰς τὴν πολιτικήν. Ἔγραψεν: «Ἡ κατάργησις τοῦ ἐμπορίου τῶν δούλων ἐν Κούβᾳ» (1845), «Ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐν Κούβᾳ» (1851), «Ἱστορία τῆς δουλείας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον» (1866). Γ. Ι. Β.

Σάκοινα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Καππαδοκίας, κειμένη ἐν τῇ Στρατηγίᾳ τῆς Σαργαραυσηνῆς, δεξιὰ τοῦ Ἅλυος καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Μάζακα (Καισάρεια) εἰς Τάβιον (Νεφέσκιοϊ) ἀγούσης ὁδοῦ. Κατά τινας εἶναι ἡ *Σαρούηνα* τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε 6, 11), ἢ ἄλλως Aquae Arauenae καλουμένη ὑπὸ τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος. Α. Θ. Σ.

Σακόλη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν Αἰθιοπίᾳ, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, 7, 7), πρὸ τοῦ τετάρτου καταρράκτου, μεταξὺ τῶν πόλεων Νάπατα (Μεράουϊ) καὶ Πρίμις ἢ Μεγάλη (Ἰμπρίμ). Ἡ θέσις αὐτῆς παραμένει ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σάκορα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Παφλαγονίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε 4, 4) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Γερμανικοπόλεως τῆς πρὸς Γάγγραν (Κιάγκρι). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σακόρραφος, Γεώργιος. Κρὴς Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1790 ἐν Ἁγίῳ Κωνσταντίνῳ τῆς Ρεθύμνης. Μυηθεὶς ἐγκαίρως εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, εἰργάσθη ἀνενδότως ὑπὲρ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ὁποίας διωρίσθη φροντιστὴς τῆς ἀστυνομίας τῆς νήσου, συγχρόνως δέ, ἡγούμενος τῶν Ἁγιοβασιλειτῶν καὶ Ρεθυμνίων, συμμετέσχεν εἰς τὰς ἀνὰ τοὺς νομοὺς Ρεθύμνης καὶ Χανίων πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Τῷ 1827 ἀντεπροσώπευσε μετ' ἄλλων τὴν Κρήτην εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι συνελθοῦσαν ἐθνικὴν συνέλευσιν, μεθ' ἣν διωρίσθη μέλος τῆς κρητικῆς κυβερνήσεως (κρητικοῦ συμβουλίου), παρέμεινε δὲ τοιοῦτος μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος (1830), ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Ἑλλάδα. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1865. Ν. ΚΛΕ

—Σακόρραφος, Γεώργιος. Φιλόλογος (1868—1895). Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Ἀθηνῶν καὶ Χάλλης, κατόπιν δὲ μετέβη εἰς Μόναχον, Λειψίαν, Φλωρεντίαν, Ρώμην καὶ Βιέννην, ἔνθα ἠσχολήθη περὶ τὴν παλαιογραφίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς καὶ ἐδημοσίευσε: «Χρονολογικὰ εἰς τὸν κατὰ Τιμάρχου λόγον τοῦ Αἰσχίνου», «Μήδεια» τοῦ Εὐριπίδου καὶ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους (κριτικαὶ ἐκδόσεις), τὰ νέα ἀποσπάσματα τῆς «Ἀντιόπης» τοῦ Εὐριπίδου κ.ἄ. Ν. ΚΛΕ

—Σακόρραφος, Δημήτριος. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς (1822—1900). Υἱὸς τοῦ Γεωργίου Σακορράφου Μετέσχε τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866.

—Σακόρραφος, Ἰωάννης. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς (1824—1878), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου Μετέσχε τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866—1869, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐδαπάνησεν ὅλην τὴν περιουσίαν του. Ν. ΚΛΕ

— Σακόρραφος Μενέλαος. Ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1867. Ἀποφοιτήσας τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου (1890), συνεπλήρωσε κατόπιν τὰς σπουδάς του ἐν Παρισίοις. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διετέλεσεν ἰατρὸς τοῦ φθισιατρείου «Σωτηρία» καὶ τῷ 1915 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς παθολογικῆς κλινικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ διευθυντὴς τῆς Ἀστυκλινικῆς. Εἶναι συνάμα μέλος τοῦ ἰατροσυνεδρίου, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς «Ἀνατομικῆς Ἑταιρείας» Παρισίων καὶ ἀξιωματικὸς τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἔγραψεν: «Arthritisme et diathèse nerveuse» (1893), «La flexuosité de l'artère temporale et sa signification clinique» (1896), «Comment doit on former les néologismes médicaux provenent du grec» (1905), «La sang de l'acromégalie et le gigantisme», «Scrofule et phtisie pulmonaire» (1906), «Leitschrift für Tübercul.» (1907), «Περίπτωσις ὀξείας φθισ. μυελίτιδος παρὰ παιδίῳ συνεπείᾳ δαμαλισμοῦ» (1916), «Κλινικὰ μαθήματα» (1917—1919), «La pandémie de la dengue. Étude clinique» (1929) μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἱσπανικὴν καὶ γερμανικήν, «Περὶ πνευμονικῆς φυματιάσεως» (1928), «Des formes cliniques de la fièvre dengue» (1930), «Πρωτοφανὴς ὕφεσις θερμοκρασίας εἰς ἑλονοσοῦντα (43° 6)», «Γενικὴ παθολογία» (1900) καὶ μετέφρασεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἰατροῦ Καίρη, τὴν τετράτομον «Ἐσωτερικὴν παθολογίαν» τοῦ Dieulafoy (1911). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ο. Ρ.

Σάκορσα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Γαλατίᾳ, κειμένη πρὸς Δ. τῆς Ἀγκύρας καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Λαγάνειαν (Μπέη-Παζάρ) ὁδοῦ. Ἄγνωστος τὰ ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

Σακούλεβα [*Γεωγρ.*]. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ συνωνύμως πρὸς τὸ κατὰ τὸ χωρίον Σακούλεβον (νῦν Μαρίνα) ρέον ποτάμιον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἐσημειοῦτο εἰς παλαιοὺς χάρτας ὁ παραπόταμος τοῦ Ἐριγῶνος *Γιελάσκα*. Τὸ ποτά-

Digitized by Google

μιον τοῦτο δέχεται ὅλα τὰ περὶ τὴν Φλώριναν ὕδατα (ἐν οἷς καὶ τὸν ἐκ Βαρνοῦντος διὰ τῆς Φλωρίνης ῥέοντα ρύακα) ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἐδάφει καὶ πρὸς Β. διευθυνόμενος, μετὰ βραχὺν ῥοῦν ἐν τῷ σερβικῷ ἐδάφει, συμβάλλει μετὰ τοῦ Ἐριγῶνος 20 χλμ. ΝΑ. τοῦ Μοναστηρίου. Ι. Σ. Σ.

Σακούλεβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μαρίνα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

«Σακούνταλα» (Sakuntala ἢ Cakuntala). Τὸ ὡραιότερον καὶ περιφημότερον δρᾶμα τοῦ Ἰνδοῦ ποιητοῦ Καλιδάσα. Τὸ ἔργον στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἑξῆς ἰνδικοῦ μύθου: Ὁ βασιλεὺς Ντουχμαντὰ ἀνακαλύπτει εἰς τὸ ἐρημητήριον τοῦ Κάνομα νέαν ἐξόχου καλλονῆς, ὀνόματι Σακούνταλα· ἐρωτεύεται καὶ νυμφεύεται αὐτήν. Συνεπείᾳ ὅμως κατάρας δυσηρεστημένου τινὸς μάγου, παύει οὗτος μετ' ὀλίγον νὰ ἀγαπᾷ τὴν Σακούνταλαν καὶ ὅταν αὕτη τῷ ὑπενθυμίζει τὰς ὑποσχέσεις καὶ τοὺς ὅρκους του, ἐκδιώκεται ὑπὸ τοῦ συζύγου της. Ἡ πριγκίπισσα ἀποσύρεται εἰς τὸ ἐρημητήριον καὶ ἀφιεροῦται εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ τέκνου της. Μετά τινα ἔτη φέρουσα τὸ δακτύλιον τὸ ὁποῖον τῆς εἶχε δώσει ὁ σύζυγός της, παρουσιάζεται πρὸς αὐτὸν ἐκ νέου καὶ γίνεται δεκτή, ἀναγεννηθείσης τῆς παλαιᾶς ἀγάπης. Γ. Ι. Β

Σακουρασίμα (Sakurashima) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰαπωνίας, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Καγκοσίμα, γνωστὴ ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἐνεργοῦ ἡφαιστείου, εἰς ὕψος 1.143 μ. (τελευταία ἔκρηξις τῷ 1914). Θ. Κ.

Σακραμέντο (Sacramento) *[Γεωγρ.]*. —1) Πρωτεύουσα τῆς Καλιφορνίας ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Σακραμέντο καὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ, μεταξὺ τῆς Σιέρρα Νεβάδα καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 110.000. Εἶναι ἕδρα τῆς κυβερνήσεως, σταθμὸς τῶν ἀπὸ Σικάγου μέχρις Ἁγίου Φραγκίσκου ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν, ἔχει ὡραίους κήπους, δύο βιβλιοθήκας, στάδιον (25.000 θεατῶν), εἶναι κέντρον ἐμπορίου δημητριακῶν καὶ ὀπωρῶν καὶ βιομηχανίας συσκευασμένων τροφίμων.

—2) Ὁ κύριος ποταμὸς τῆς Καλιφορνίας εἰς τὰ βόρεια αὐτῆς. Πηγάζει ἐκ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Σάστα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ὅρμον Σουΐσουν, 80 χλμ. ἄνω τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Ἔχει μῆκος 620 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς μέχρι τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Γ. Ι. Β

Σακρὰν Ἀνταλαρὶ *[Γεωγρ.]*. Ζεῦγος μικρασιατικῶν νησίων ἐν τῷ Ἐλαϊτικῷ κόλπῳ (πλάτ. 38°56΄ Β., μήκ. 26°57΄ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1902: Gulf of Sandarli) πρὸ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Πιτάνης. Σ. Ε. Λ.

σακράριον (τὸ) (sacrarium, ἱεροφυλάκιον) *[Ἀρχ.]*. Παρὰ Ῥωμαίοις, παντοῖος χῶρος (ἑρμάριον, καταγώγιον, προσευκτήριον, ναΐσκος) χρησιμοποιούμενος πρὸς διαφύλαξιν ἱερῶν ἀντικειμένων. Ἐν τῇ δημοσίᾳ λατρείᾳ ἐπιφανέστερα ἦσαν τὸ σακράριον τοῦ Ἄρεως ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου (ἔνθα ἐφυλάσσοντο τὰ «ἀγκύλια»), τῆς Ρηγίας (ἔνθα τὰ «Ἄρεια δόρατα» καὶ ἡ οἰωνοσκοπικὴ ῥάβδος τοῦ Ῥωμύλου), κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν, γνωστὸν εἶναι τὸ τῶν Ἰουλίων πρὸς διαφύλαξιν τῶν ἱερῶν τοῦ γένους (sacra gentilica)· ἕκαστος οἶκος εἶχε καὶ ἴδια μικρότερα σακράρια διὰ τοὺς ἐφεστίους θεούς, Λάρητας καὶ Πενάτας. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεκάλουν καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων ἱεροφυλάκια, ἀναφέροντες ὡς πλουσιώτατα, πραγματικὰ τεμένη (sacella), τὰ ἐν Μεσσήνῃ, τὸ Τιμολέοντος τοῦ Συρακοσίου, τοῦ τυράννου Ἱέρωνος κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σακράτι (Sacrati), *Φραγκῖσκος*. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Μοδένῃ τῷ 1605. Γνωστὰ μελοδράματα αὐτοῦ εἶναι: «Delia» (1639), «La finta pazza» (1641), «Bellerofonte» (1642) «Ulisse errante» (1644), «Proserpina rapita» (1644), «Semiramide» (1648). Ἡ «Finta pazza» τοῦ Σακράτι εἶναι ἐκ τῶν πρώτων κωμικῶν μελοδραμάτων, ἅτινα ἐγράφησαν. Γ. Σ.

Σακρίπορτος (Sacriportus=Ἱερὸς Λιμήν) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λατίῳ, ἐγγὺς τῆς Πραινέστου (νῦν Παλεστρίνα) καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Λαβικῆς ὁδοῦ (via Labicana), παρὰ τὰ μεσαιωνικὰ ἐρείπια τοῦ Καστέλλο ντὶ Πιομπινάρα. Αὐτόθι τῷ 82 ὁ Σύλλας ἐνίκησε τὸν Μάριον. Π. Ν. Π.

Σακρόβιρ, ἢ *Σακροβῖρος* (Sacrovir), *Ἰούλιος*. Αἰδουος νεανίας, ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὸ 21 μ. Χ. ἐπὶ Τιβερίου γενομένης μεγάλης γαλατικῆς στάσεως κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Καταλαβὼν τὸ Αὐγουστόδουνον, ἐξήγειρε μεγάλον ἀριθμὸν πόλεων, κατεπολεμήθη ὅμως συντόμως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὸν ἀποκληθέντα Σακροβιριανὸν πόλεμον (bellum Sacrovirianum), ἡττηθεὶς δὲ κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Σιλίου, κατὰ τὴν νῦν πεδιάδα τοῦ Σαὶν-Σμιλώ, ηὐτοκτόνησε τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπὶ μακρὸν διάστημα ὁ Σακρόβιρ ὑπῆρξε τὸ σύμβολον τοῦ κατὰ τῆς Ρώμης ἀγῶνος τῶν δρυΐδων. Π.Ν.Π.

Σάκρο Μπόσκο (Sacro Bosco). Ἄγγλος μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ, ὅπου πιθανῶς ἔλαβε τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἦλθε περὶ τὸ 1230 εἰς Παρισίους, ἔνθα μέχρι τοῦ θανάτου του ἐδίδαξε τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν ἀστρονομίαν εἰς τὸ ἐκεῖ πανεπιστήμιον. Ὑπό τινων βιογράφων ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Sacrobuschus* συνηθέστερον ὅμως ἀπαντᾷ ὡς *Johannes Socro Bosco* ἢ *Sacro Busto*.

Κατέστη διάσημος κυρίως ἐκ τοῦ συγγράμματος, ὅπερ ἐδημοσίευσεν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Tractatus de sphaera mundi». Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐπὶ τέσσαρας καὶ πλέον αἰῶνας ἀπετέλει τὸ μόνον διδακτικὸν ἐγχειρίδιον ἀστρονομίας ἐν τῇ Δύσει, ὅπου ἠγνοεῖτο τότε ἡ ἐπιστήμη τῶν ἄστρων, λόγῳ τῆς δυσκολίας περὶ τὴν προμήθειαν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων ἑλληνορρωμαϊκῶν καὶ ἀραβικῶν χειρογράφων. Τὸ ἐν λόγῳ ἔργον ἀποτελεῖ σύνοψιν εἰς τέσσαρα κεφάλαια τῆς Μ. Συντάξεως τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν ἀραβικῶν σχολίων αὐτῆς, τοιαύτης δὲ ἐκτιμήσεως ἐτύγχανεν, ὥστε ἔσχεν 65 ἐκδόσεις καὶ πλέον τῶν 80 σχολιαστῶν. Ἡ πρώτη τῶν ἐκδόσεων τούτων εἶναι πιθανῶς ἡ γενομένη ἐν Φερράρᾳ τῷ 1472 εἰς 4ον σχῆμα. Αὕτη εἶναι σπανιωτάτη. Ὡς τελευταία φέρεται ἡ τοῦ Λάϊδεν, τῷ 1647. Ἐκ τῶν σχολιαστῶν κυριώτεροι εἶναι: Ὁ Faber Stapulens's (1455—1536), οὗ τὰ σχόλια ἐξεδόθησαν τῷ 1507 πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Ὁ Clavius, ὅστις συμπληροῖ τὸ σύγγραμμα τοῦ Σάκρο Μπόσκο διὰ προσθήκης διαφόρων ἀστρονομικῶν πινάκων (1570) καὶ ὁ Φλωρεντῖνος Junctinus (1578), ὅστις προσθέτει εἰς τὸ βιβλίον καὶ διάφορα σύγχρονά του σπουδαῖα γεγονότα, ὡς τὰ περὶ τοῦ ἀναφανέντος τῷ 1572 νέου ἀστέρος, τὰ περὶ τοῦ ταξιδίου τοῦ συμπατριώτου του Corsalius εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον κλπ. Ὁ Σάκρο Μπόσκο συνέγραψεν ἐπίσης: «De arte numerandi», «De anni ratione seu de computo ecclesiastico» (1588), «De compositione quadrantis» καὶ «De astrolabio». Εἰς τὸν ἴδιον ἀποδίδεται ἐπὶ πλέον ἡ εἰς Ἀγγλίαν εἰσαγωγὴ τῶν ἀραβικῶν ψηφίων, τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι, κατά τινας, ἐξηκριβωμένον. Σ. Π.

σάκτερ (τὸ) (Shakter) *[Ναυτ.]*. Τύπος ὀλλανδικοῦ ἱστιοφόρου τῆς τοπικῆς ἀκτοπλοΐας, μονόστηλον μετὰ λατινίου καὶ μικροῦ ἐπιστηλίου δι' ἀφαιρετόν τι ψευδοδολώνιον, ἅμα δὲ καὶ δύο ἀρτεμόνων καὶ ἐπιδρομίσκου. Σ. Ε. Λ.

Σακτίτης. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Ῥωμανοῦ Α΄ Λεκαπηνοῦ (920—944). Ὑπηρετῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ ἔαρ 943, διετάχθη να ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες, ἐπιδραμόντες εἰς Θρᾴκην, ἐδῄουν τὴν χώραν μέχρι τῶν προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Παραλαβὼν τότε μικρόν τι σῶμα ἐξ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν, ἐξῆλθε, περὶ τὴν χαραυγήν, τῆς πόλεως καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοπέδου κατέσφαξεν ἅπαντας τοὺς ἐν αὐτῷ· κατὰ τὴν ἐπάνοδον του ὅμως εὑρέθη ἀντιμέτωπος ἰσχυροτάτου ἐχθρικοῦ σώματος, καὶ ἠγωνίσθη μὲν γενναίως, ἐναντίον καὶ τούτων, ἀλλ' ἐν τέλει, ἐνδοὺς εἰς τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤρξατο ὑποχωρῶν, ὅτε, ἐμπαγέντος τοῦ ἵππου του εἰς τὴν ἰλὺν ποταμοῦ τινος, ἐκυκλώθη ὑπὸ πολυαρίθμων πολεμίων καὶ τέλος, μετὰ ἡρωϊκὴν πάλην, ἀπεκομίσθη ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν του βαρέως τετραυματισμένος καὶ ἀπετέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν, ἔνθα μετά τινας ὥρας ἐξέπνευσεν (Ἰούνιος 943). Ν. ΚΛΣ

σακτοῦραι (αἱ) *[Βυζ.]*. Ὀνομασία (προερχομένη πιθανοφανῶς ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ «σιατήρ», σημαίνοντος «εὐκίνητος») ταχυπλόου κωπηλάτου πλοίου τοῦ βυζαντινοῦ ναυτικοῦ. Ἦσαν αὗται μονήρη πλοῖα (*Γούδα*, «Τὸ ναυτικὸν τοῦ Βυζαντίου» 1903, σελ. 25) παρεμφερῆ πρὸς τοὺς ἐλάσσονας δρόμωνας ἢ ἐλάχιστα διαφέροντα αὐτῶν (βλ. λ. *σαχτούρια*). Σ. Ε. Λ.

Σακτουροχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βρύσεως τοῦ νομοῦ Σαρά[ν]τα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 619 κατοίκους, ἐκαλεῖτο δ' ἐπίσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ *Νεκτάριον*.

Σακυαμούνι *[Θρησκειολογ.]*. Ἐπώνυμον τοῦ *Βούδα* (βλ. λ.) ὡς σοφοῦ καὶ καταγομένου ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Σακύα.

Σάκυας (Çakyas, Sakyas). Ἀρχαῖος πολεμικὸς καὶ γεωργικὸς λαὸς τῶν Ἰνδιῶν, ἐγκατεστημένος ἐπὶ τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων, παρὰ τὸν ἱερὸν ποταμὸν Μπαγκρατί, παραπόταμον τοῦ Γάγγου καὶ εἰς τὴν παραμεθόριον περιοχὴν τοῦ Νεπὰλ καὶ τοῦ Γκορακπούρ. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Καπιλαβασμού*, πατρὶς τοῦ Βούδδα. Γ. Ι. Β.

σακχαραιμία (ἡ) *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *γλυκαιμία*.

σακχαράσαι (αἱ) *[Χημ.]* βλ. λ. *ἔνζυμος* (τ. ΙΑ΄, σ. 169 α).

σακχαρικός, *—ή, —όν·* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ σάκχαρα.

— σακχαρικὰ ἅλατα *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἑνώσεις τοῦ καλαμοσακχάρου (σακχαρόζης) μετὰ βάσεων. Τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ τῶν γαιαλκαλίων καὶ δὴ τὸ μετὰ στροντίου ἅλας, ὅπερ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῆς σακχάρεως πρὸς ἐξαγωγὴν καὶ παραλαβὴν ἐκ τῆς μελάσσης τῶν μὴ δυναμένων νὰ παραληφθῶσι δι' ἁπλῆς κρυσταλλώσεως ὑπολοίπων τοῦ περιεχομένου σακχάρου. Σ. Γ.

— σακχαρικαὶ *βάσεις* *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται αἱ μετὰ πλειόνων ὑδροξυλίων ἀμινοξυαλδεΰδαι καὶ ἀμινοξυκετόναι, αἵτινες ἔχουσι σύνταξιν καὶ ἰδιότητας ἀναλόγους τῶν σακχάρων. Σπουδαιοτέρα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ d-*γλυκοζαμίνη* (βλ. λ.). Σ. Γ.

— σακχαρικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Τετραϋδροξυλιωμένον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$COOH.[CH(OH)]_4.COOH$$

λαμβανόμενον δι' ὀξειδώσεως τῶν σορβιτῶν, γλυκοζῶν καὶ γουλοζῶν, γλυκονικῶν καὶ γουλονικῶν ὀξέων, δι' ὀξειδώσεως τοῦ καλαμοσακχάρου ὡς καὶ ἀμύλου διὰ θερμάνσεως μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος. Εἶναι γνωστὸν εἰς τρεῖς ὀπτικῶς ἰσομερεῖς μορφάς, ἤτοι d-, l- καὶ d+l. Τὸ d-σακχαρικὸν ὀξὺ εἶναι παχύρρυτον ὑγρόν, βαθμηδὸν μετατρεπόμενον εἰς τὸ κρυσταλλικὸν *σακχαρολακτονοξύ*, ὅπερ ἔχει τὸν τύπον

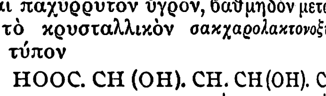

καὶ εἶναι σῶμα δεξιοστρόφον, ἀνάγον τὸ φελίγγειον ὑγρὸν καὶ τηκόμενον εἰς 130°—132°. Σ. Γ.

σακχαρῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται αἱ λακτόναι τῶν *σακχαρινικῶν ὀξέων* καὶ εἶναι τελείως ἄσχετοι πρὸς τὴν γνωστὴν τεχνητὴν γλυκαντικὴν ὕλην, τὴν κοινῶς *σακχαρίνην* καλουμένην. Ἡ ἐκ τοῦ κοινοῦ σακχαρινικοῦ ὀξέος προερχομένη ἔχει τὸν τύπον:

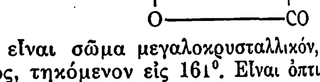

καὶ εἶναι σῶμα μεγαλοκρυσταλλικόν, πικρᾶς γεύσεως, τηκόμενον εἰς 161°. Εἶναι ὀπτικῶς ἐνεργὸν καὶ δὴ δεξιοστρόφον. Σ. Γ.

σακχαρίνη (ἡ). Ὑπὸ τὸ ἐμπειρικὸν τοῦτο ὄνομα νοεῖται ἡ χημικὴ ἕνωσις *α-ἀνυδροσουλφαμινοβενζοϊκὸν ὀξὺ*

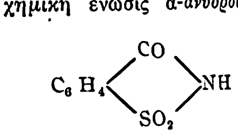

ἥτις εἶναι ἡ μᾶλλον γνωστὴ ἐκ τῶν καλουμένων τεχνητῶν γλυκαντικῶν ὑλῶν, αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς κοινῆς σακχάρεως. Σακχαρίνας διακρίνομεν: α΄) Τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον χημικῶς καθαρὰν δυσδιάλυτον σακχαρίνην (α-ἀνυδροσουλφαμινοβενζοϊκὸν ὀξὺ ἢ βενζοϊκὸν σουλφιμίδιον), ἥτις εἶναι δυσδιάλυτος εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ εὐδιάλυτος εἰς τὸν αἰθέρα κόνις, τηκομένη εἰς 220° καὶ ἐξαχνουμένη ἄνευ ἀποσυνθέσεως ὑπὸ ἠλαττωμένην πίεσιν. β΄) Τὸ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα (*κρυσταλλόζη, διαλυτὴ σακχαρίνη, συκορίνη, συκόζη κλπ.*) καὶ ὑπὸ διαφόρους βαθμοὺς καθαρότητος (καθαρόν, ἀπολύτως καθαρόν, ραφινὲ κλπ.) ἁπλοῦν ἢ ἐν ἀναμείξει μετ' ὀξίνου ἀνθρακικοῦ νατρίου (ὑπὸ μορφὴν δισκίων) εἰς τὸ ἐμπόριον ἐρχόμενον ἅλας μετὰ νατρίου τῆς σακχαρίνης:

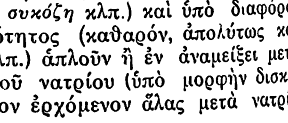

Τὸ ἅλας τοῦτο ἀποτελεῖ λευκὴν κόνιν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, λίαν δυσκόλως διαλυομένην εἰς ψυχρὰν ἀλκοόλην καὶ δυσκόλως διαλυτὴν εἰς βράζουσαν ἀλκοόλην, δὲν ἐξαχνοῦται ἄνευ διασπάσεως οὐδὲ τήκεται ἀδιάσπαστον. Δι' ὀξέων ἀποχωρίζεται ἡ σακχαρίνη. Γλυκεῖαν γεῦσιν κέκτηται μόνον ἡ ο-ἕνωσις, ἐνῷ ἡ π-ἕνωσις δὲν κέκτηται τοιαύτην. Παρασκευάζεται ἐκ τοῦ τολουολίου δι' ἐπιδράσεως πρῶτον χλωριοσουλφονικοῦ ὀξέος $Cl.SO_2.OH$, ὁπότε, παρὰ τὴν ἀντίστοιχον π-ἕνωσιν, σχηματίζεται τὸ χλωρίδιον τοῦ ο-τολουολοσουλφονικοῦ ὀξέος

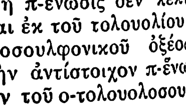

Διὰ κατεργασίας τοῦ σώματος τούτου μετ' ἀμμωνίας λαμβάνεται ἡ ἀντίστοιχος ἀμίνη

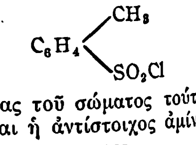

ἡ ὁποία δι' ὑπερμαγγανικοῦ καλίου ὀξειδοῦται πρὸς

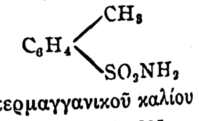

καὶ τέλος διὰ κατεργασίας τοῦ σώματος τούτου

μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος σχηματίζεται ὁ ἐσωτερικὸς ἀνυδρίτης·

$$C_6H_4 \left\langle \begin{matrix} CO \\ SO_2 \end{matrix} \right\rangle NH$$

δηλαδὴ ἡ σακχαρίνη.

Ἡ σακχαρίνη οὐδεμίαν θρεπτικὴν ἀξίαν ἔχει, εἶναι δὲ καὶ τελείως ἀκίνδυνος διὰ τὸν ὀργανισμόν, διότι ἐξέρχεται αὐτοῦ ἀναλλοίωτος, αἱ δὲ ὑπάρχουσαι διὰ τὴν κατανάλωσιν αὐτῆς δυσχέρειαι εἰς τὰ διάφορα κράτη ὀφείλονται κυρίως εἰς ταμιευτικοὺς σκοποὺς καὶ εἰς προστασίας τῆς σακχαροποιίας. Ἡ γλυκαντικὴ ἰσχὺς αὐτῆς εἶναι περίπου 400—500 φορὰς μεγαλυτέρα τοῦ καλαμοσακχάρου. Σ. Γ.

—*['Εμπορ.]* Ὑπὸ τὸ ὄνομα *σακχαρίνη* κυκλοφοροῦν εἰς τὸ ἐμπόριον διάφοροι συνθετικαὶ γλυκαντικαὶ οὐσίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται ἡ *κυρίως σακχαρίνη*, ἡ *γλυκίνη*, ἡ *δουλκίνη* κ. ἄ. Ἡ χρῆσις τῶν γλυκαντικῶν τούτων οὐσιῶν, ὡς ἀναπληρωτικῶν τῆς σακχάρεως, εἶναι ἀπηγορευμένη διὰ νόμου εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα κράτη. Ἡ σακχαρίνη καὶ αἱ λοιπαὶ γλυκαντικαὶ οὐσίαι χρησιμοποιοῦνται ὡς γλυκαντικὰ τῶν τροφῶν τῶν διαβητικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπαγορεύεται ἡ χρῆσις τῆς σακχάρεως. Μεγάλη χρησιμοποίησις αὐτῶν ἐγένετο κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῆς σακχάρεως. Α.ΔΣ

—*[Φορολ.]* Τὸ μονοπώλιον τῆς *σακχαρίνης* συνεστήθη πρὸς καταπολέμησιν τῆς χρήσεως τῆς γλυκαντικῆς ταύτης οὐσίας, ἀντὶ τῆς σακχάρεως, διὰ τοῦ νόμου ΓΦΙΑ' τοῦ 1910 καὶ ἔκτοτε λειτουργεῖ, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ τιμὴ τῆς πωλήσεως τῆς σακχαρίνης εἶχεν ὁρισθῇ διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 30 Ἀπριλίου 1925 εἰς δρ. 45.50 τὸ φιαλίδιον καὶ ηὐξήθη διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 19 Ἀπριλίου 1926 κατὰ 6 δραχμάς. Γ. Ν. Κ.

σακχαρινικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν *σακχαρίνην*.

—**σακχαρινικὰ** *ὀξέα ['Οργ. Χημ.]*. Καλοῦνται τὰ μετὰ κανονικῆς ἢ διακλαδουμένης ἁλύσεως τετραοξυκαπρονικὰ ὀξέα, τὰ ὁποῖα παράγονται δι' ἐπιδράσεως ὑδροξειδίου τοῦ ἀσβεστίου τῶν ὑδατικῶν διαλυμάτων ἑξαζῶν μετὰ κανονικῆς ἁλύσεως. Τὰ ὀξέα ταῦτα σχηματίζουν ὡραίας κρυσταλλικὰς λακτόνας, τὰς *σακχαρίνας* (τελείως ἀσχέτους πρὸς τὴν γνωστὴν τεχνητὴν γλυκαντικὴν ὕλην, τὴν κοινῶς *σακχαρίνην* καλουμένην). Ἀναλόγως τῆς ἑξόζης, ἐξ ἧς προέρχονται, διακρίνομεν: Τὸ *κοινὸν σακχαρινικὸν ὀξύ*, παραγόμενον ἐκ τῆς d-γλυκόζης καὶ ἔχον τὸν τύπον:

$$HO.CH_2\,[CH(OH)]_2.\,\underset{\displaystyle CH_3}{\underset{|}{C(OH)}}.\,COOH$$

καὶ τὰ *ἰσοσακχαρινικόν*, *μετασακχαρινικὸν* καὶ *παρασακχαρινικὸν* ὀξύ, προερχόμενα ἐκ τοῦ γαλακτοσακχάρου. Σ. Γ.

σάκχαρις, *—εως* (ἡ)· ἡ *ζάχαρη* (βλ. λ.).

— *['Εγκυκλ.]* Βλ. λ. *σάκχαρον*.

σακχαρισμὸς (ὁ) (Saccharisme). Νοσηρὸν σύμβαμα, ὀξὺ ἢ χρόνιον, προκαλούμενον διὰ τῆς λήψεως καὶ καταβροχθίσεως ὑπερβολικῆς ποσότητος σακχάρου. Ἡ τοξικὴ αὕτη δηλητηρίασις, ἥτις εἶναι γνωστὴ μόνον διὰ τῶν ἐργαστηριακῶν πειραμάτων, προσομοιάζει λίαν πρὸς τὴν οἰνοπνευματίασιν (τὴν δι' οἰνοπνεύματος τοξικὴν δηλητηρίασιν). Μ.Ν.Κ.

σακχαρῖται (οἱ) *['Οργ. Χημ.]*. Συνώνυμον πρὸς τοὺς *ὑδατάνθρακας* ἢ *σάκχαρα* (βλ. λ.).

σακχαρίτης (ὁ) (Saccharit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν λεπτοκοκκῶδες, λευκὸν καὶ σακχαροειδές. Ἀποτελεῖ παράμειξιν πλαγιοκλάστου μὲ χαλαζίαν, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς τοῦ σερπεντίνου εἰς τὸ Frankenstein. Ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ὡς ἀνδεσίνης. Γ. Β.

σακχαρογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό). Καλεῖται ὕλη τις, ὅταν διὰ χημικῆς κατεργασίας εἶναι δυνατὸν νὰ παράσχῃ σάκχαρον, ὅπως λ. χ. τὸ ἄμυλον, ἡ κυτταρίνη κλπ. Σ. Γ.

σακχαροδιαβήτης (ὁ)· βλ. λ. *διαβήτης σακχαρώδης*.

σακχαροειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό). Ὁ ἔχων τὰς ὀργανοληπτικὰς ἰδιότητας (ὄψιν, γεῦσιν κλπ.) τοῦ σακχάρου, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ ἔχων τὴν σύνθεσιν καὶ τὰς χημικὰς ἰδιότητας τοῦ σακχάρου.

σακχαρόζη (ἡ) *[Χημ.]*. Ἐπιστημονικωτέρα ὀνομασία τοῦ κοινοῦ σακχάρου (δηλ. τοῦ καλαμοσακχάρου ἢ τευτλοσακχάρου).

σακχαροκάλαμον (τὸ) (Saccharum) *[Βοταν.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν* ἢ *ἀγρωστιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἀνεπτυγμένας, πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 15 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι: Τὸ *σακχαροκάλαμον τὸ αἰγυπτιακὸν* (Saccharum aegyptiacum), ὅπερ καλλιεργεῖται κυρίως πρὸς κόσμον, καὶ τὸ *σακχαροκάλαμον τὸ φαρμακευτικὸν* (Saccharum officinalis), κοινῶς *γλυκοκάλαμο* ἢ *ζαχαροκάλαμο*. ὅπερ εἶναι βιομηχανικῶς χρήσιμον. Εἶναι φυτὸν ἰθαγενὲς τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, σήμερον δὲ καλλιεργεῖται εἰς πάσας τὰς τροπικὰς καὶ παρατροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Οἱ ἐτήσιοι καυλοί του προσομοιάζουσι πρὸς κάλαμον καὶ ἐγκλείουσι γλυκεῖαν καὶ εὔχυμον σάρκα. Ὁ σακχαρώδης ὀπὸς τῶν καυλῶν τούτων λαμβάνεται δι' ἐκθλίψεως, τὸ δὲ *καλαμοσάκχαρον* ἢ *σάκχαρον* (κοινῶς *ζάχαρη*) παράγεται δι' ἐξατμίσεως καὶ ἀποκρυσταλώσεως τοῦ ὀποῦ τούτου. Ἡ καλλιέργεια τοῦ σακχαροκαλάμου πρὸς παραγωγὴν σακχάρου ἐγένετο τὸ πρῶτον εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς τὴν Ἀραβίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν ὑπὸ τῶν καταλαβόντων τὰς χώρας ταύτας Ἀράβων. Διὰ τῶν Ἀράβων δὲ εἰσήχθη καὶ ἐκαλλιεργήθη τὸ φυτὸν τοῦτο εἰς τὴν Ρόδον, τὴν Κύπρον, τὴν Σικελίαν, τὸ Ἀλγέριον καὶ τὰ νότια τῆς Ἱσπανίας καὶ κατόπιν, ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς, ὅτε εἰς τὴν Εὐρώπην εἶχε παρακμάσει ἡ βιομηχανία τοῦ σακχαροκαλάμου. Ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑνετῶν ὑπῆρχον παμμέγισται φυτεῖαι σακχαροκαλάμου παρὰ τὴν Λεμεσόν· αὐτόθι ἤκμαζεν ἡ βιομηχανία τοῦ σακχάρου, ὅπερ ἐξήγετο ὑπὸ μορφὴν κόνεως, ἥτις ἐκαλεῖτο *κόνις σακχάρου* ἢ *κόνις τῆς Κύπρου*. Σήμερον τὸ σακχαροκάλαμον ἀπαντᾷ εἴς τινας χώρας τῆς Ἀλγερίας, καλλιεργούμενον μόνον ὡς κτηνοτροφικὸν προϊόν, καὶ ἐν Κύπρῳ, Συρίᾳ, Ρόδῳ, Σικελίᾳ καὶ νοτίῳ Ἱσπανίᾳ διὰ τοὺς σακχαρώδεις καυλούς του, οἵτινες μασῶνται. Τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν σακχάρου ἔχουσι σήμερον αἱ Ἀνατολικαὶ Ἰνδίαι, παράγουσαι τὰ $^3/_4$ τῆς καταναλισκομένης ἐτησίας ποσότητος. Τὸ σάκχαρον ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς φαρμακευτικοὺς σκοπούς.

Σακχαροκάλαμον.
[α=Ἄνθος.]

Τὸ σακχαροκάλαμον εὐδοκιμεῖ εἰς γόνιμα ἐδάφη, τακτικῶς ἀρδευόμενα κατὰ τὸ θέρος, καὶ πολλαπλασιάζεται διὰ παραφυάδων καὶ μοσχευμάτων. Εἰς γόνιμα ἐδάφη ἀναπτύσσει κατ' ἔτος καυλούς, ὧν τὸ ὕψος κυμαίνεται μεταξὺ 100—150 ἑκατοστομέτρων, κατὰ μέσον δὲ ὅρον ἕκαστος καυλὸς ἀποδίδει περὶ τὰ 15 % σακχάρου. Κατὰ στρέμμα ἀποδίδει περὶ τὰς 500 ὀκάδας ἀποκρυσταλλωμένου σακχάρου. Τὰ ὑπολείματα, ἅτινα παραμένουσι μετὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ σακχάρου, εἶναι πυκνόρρευστα καὶ μελανόφαια καὶ ἀποτελοῦσι τὴν καλουμένην *μέλασσαν*, ἥτις χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς τοῦ σακχαροκαλάμου ἰδίως πρὸς διατροφὴν τῶν κτηνῶν, ὡς καὶ δι' ἀποστάξεως πρὸς παρασκευὴν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ἐξ ὧν γνωστότερον εἶναι ἡ *ζαμάϊκα*. Εἰς πολλὰς χώρας καλλιεργεῖται τὸ σακχαροκάλαμον ἀποκλειστικῶς πρὸς διατροφὴν τῶν κτηνῶν, διότι ἡ κατεργασία του εἶναι πολυδάπανος καὶ δυσχερὴς διὰ τὴν παρασκευὴν σακχάρου. Δ. Ν. Π

—*[Χημ.]* Ἡ μέση σύστασις τοῦ σακχαροκαλάμου εἶναι, κατὰ König, ἡ ἀκόλουθος: ὕδωρ 75,41 %, ἀζωτοῦχοι ὗλαι 1,49 %, λίπος 0,55 %, σακχαρόζη (καλαμοσάκχαρον) 14,32 %, γλυκόζη 0,49 %, ξυλώδεις ἶνες 7,04 %, τέφρα 0,69 %. Ἡ εἰς καλαμοσάκχαρον περιεκτικότης κυμαίνεται εἰς πρόσφατον σακχαροκάλαμον μεταξὺ 12 καὶ 20 %. Σ. Γ.

σακχαρολαβὶς (ἡ). Λαβὶς ὑπὸ μορφὴν πυράγρας, διὰ τῆς ὁποίας λαμβάνονται τὰ τεμάχια τῆς ὑπὸ κυβικὴν μορφὴν σακχάρεως ἀπὸ τοῦ εἰδικοῦ σακχαροδοχείου. Κατασκευάζεται ἐκ ποικίλων μετάλλων, κυρίως ὅμως ἐξ εὐγενῶν (νικελίου, ἀργύρου, χρυσοῦ κ.λ.π.).

σακχαρολακτονοξὺ (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σακχαρικὸν ὀξύ*.

σακχαρολογία (ἡ). Ἡ σπουδὴ τῶν σακχάρων.

σακχαρομετρία (ἡ), ἢ ***σακχαριμετρία***. Κλάδος τῆς ἀναλυτικῆς χημείας, ἀσχολούμενος μὲ τὰς μεθόδους τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς εἰς σάκχαρον περιεκτικότητος τῶν διαφόρων ὑλῶν. Αἱ πρὸς προσδιορισμὸν τῶν σακχάρων χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι κατατάσσονται εἰς τρεῖς τάξεις, ἤτοι: πρῶτον εἰς μεθόδους βασιζομένας εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ εἰδικοῦ βάρους τοῦ σακχαρούχου διαλύματος, δεύτερον εἰς τὰς βασιζομένας ἐπὶ τῆς στροφικῆς ἱκανότητος τοῦ διαλύματος αὐτῶν καὶ τρίτον εἰς τὰς χημικὰς μεθόδους τὰς βασιζομένας εἰς τὴν ἀναγωγικὴν τῶν σακχάρων ἰδιότητα ἢ τὸν σχηματισμὸν διαφόρων παραγώγων αὐτῶν. Αἱ δύο πρῶται τάξεις χαρακτηρίζονται καὶ ὡς φυσικαὶ μέθοδοι, ἐνῷ αἱ τρίτης εἶναι καθαρῶς χημικαί.

111) *Μέθοδοι διὰ τοῦ εἰδικοῦ βάρους*. Αἱ μέθοδοι αὗται δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι μόνον ὅταν ἔχωμεν τὴν περίπτωσιν τῆς παρουσίας ἑνὸς μόνον εἴδους σακχάρου ἐν ὑδατικῷ διαλύματι ἄνευ παρουσίας οἱουδήποτε ἄλλου σώματος. Ὁ καθορισμὸς τοῦ εἰδικοῦ βάρους τοῦ διαλύματος γίνεται δι' οἱουδήποτε καταλλήλου πρὸς τοῦτο ὀργάνου, οἷον ἀραιομέτρου, ληκύθου, ὑδροστατικοῦ ζυγοῦ κλπ. καὶ εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 15° Κ., διὰ καταλλήλων δὲ πινάκων εὑρίσκεται δι' ἕκαστον εἶδος σακχάρου ἐκ τοῦ εἰδικοῦ βάρους τοῦ διαλύματος ἡ εἰς σάκχαρον περιεκτικότης. Αἱ μέθοδοι αὗται εἶναι λίαν ταχεῖαι καὶ εὔχρηστοι, διὸ καὶ χρησιμοποιοῦνται ἀρκούντως ἐν τῇ πράξει.

2) *Μέθοδοι διὰ πολωσιμετρήσεως*. Τὰ σάκχαρα εἶναι ὀπτικῶς ἐνεργὰ σώματα, δηλαδὴ ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ στρέφωσι τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ καὶ κατὰ διάφορον βαθμόν, ἀναλόγως τοῦ εἴδους αὐτῶν. Ἕκαστον εἶδος σακχάρου ἔχει ἰδίαν εἰδικὴν στροφικὴν ἱκανότητα· ὅταν ἑπομένως γνωρίζωμεν τὸ εἶδος τοῦ σακχάρου, δυνάμεθα ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς προκαλουμένης ὑπὸ τοῦ διαλύματος αὐτοῦ στροφῆς τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πεπολωμένου φωτὸς νὰ καθορίσωμεν τὴν περιεκτικότητα αὐτοῦ εἰς τὸ σάκχαρον τοῦτο. Ἀπαραίτητος ὅρος εἶναι νὰ ἔχωμεν ἓν μόνον εἶδος σακχάρου εἰς τὸ διάλυμα, διότι ἄλλως, καὶ μάλιστα ὅταν ἔχωμεν διάφορα σάκχαρα ἀντιθέτου στροφικῆς ἱκανότητος, ἐπέρχεται ἀλληλοεξουδετέρωσις τῆς στροφῆς. Ἐπίσης δέον ἀπαραιτήτως τὸ διάλυμα νὰ εἶναι τελείως διαυγὲς καὶ ἄχρουν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμοποιοῦνται διάφορα μέσα, ὡς λ. χ. ζωϊκὸς ἄνθραξ, μολύβδοξος, ἀργιλλόπολτος κτλ. Ἐπίσης σημασίαν κέκτηται καὶ ἡ θερμοκρασία τῆς μετρήσεως (βλ. λ. *πόλωσις*, *πολωσίμετρον* καὶ *σακχαρόμετρον*).

3) *Μέθοδοι χημικαί*. Αὗται εἶναι πολυάριθμοι καὶ βασίζονται ἐπὶ τῆς χημικῆς συμπεριφορᾶς τῶν διαφόρων σακχάρων ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀντιδραστηρίων, ὡς λ. χ. ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν προκαλουμένης ἀναγωγῆς ἁλάτων τῶν διαφόρων βαρέων μετάλλων (χαλκοῦ, ὑδραργύρου, βισμουθίου κτλ.), ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ διαφόρων κρυσταλλικῶν παραγώγων ἢ προϊόντων ὀξειδώσεως αὐτῶν κτλ. Ἡ ἰδιότης, ἥτις ἔχει μεγαλυτέραν ἐφαρμογήν, εἶναι ἡ ἀναγωγὴ τῶν βασικῶν ἁλάτων χαλκοῦ, ἤτοι τοῦ καλουμένου φελιγγείου ὑγροῦ. Τὸ φελίγγειον ὑγρόν, κληθὲν οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ Fehling, ἀποτελεῖται ἐκ δύο διαλυμάτων ἀναμειγνυομένων πρὸς ἄλληλα εἰς ἴσας ποσότητας ὀλίγον πρὸ τῆς χρήσεως. Τὸ πρῶτον τῶν δύο διαλυμάτων εἶναι ὡρισμένης περιεκτικότητος διάλυμα καθαροῦ θειικοῦ χαλκοῦ, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι διάλυμα τρυγικοῦ καλιονατρίου (ἅλατος τοῦ Seignette) καὶ καυστικοῦ νατρίου. Ἐὰν σακχαροῦχον διάλυμα ἀναμειχθῇ μετὰ φελιγγείου ὑγροῦ καὶ θερμανθῇ, τότε ἐπέρχεται ἀναγωγὴ τοῦ χαλκοῦ σχηματιζομένου ἀδιαλύτου ὑποξειδίου τοῦ χαλκοῦ χρώματος ἐρυθροῦ. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς ποιοτικὴν ἀνίχνευσιν τοῦ σακχάρου καὶ πρὸς ποσοτικὸν προσδιορισμὸν αὐτοῦ. Ἡ ποσοτικὴ ἐκτέλεσις δύναται νὰ γίνῃ εἴτε δι' ὀγκομετρικῆς ὁδοῦ, εἴτε διὰ σταθμικῆς. Κατὰ τὴν ὀγκομετρικὴν ἐκτέλεσιν ὡρισμένη ποσότης φελιγγείου ὑγροῦ θερμαίνεται μετὰ βαθμιαίως προστιθεμένης ποσότητος σακχαρούχου διαλύματος τόσον, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ πλήρης ἀναγωγὴ τοῦ φελιγγείου ὑγροῦ καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ περίσσεια σακχάρου. Ἐπειδὴ εἶναι γνωστὴ ἡ εἰς διάφορα σάκχαρα δύναμις τοῦ φελιγγείου ὑγροῦ, δυνάμεθα, ὅταν γνωρίζωμεν τὸ εἶδος τοῦ σακχάρου, νὰ εὕρωμεν τὴν εἰς σάκχαρον περιεκτικότητα τοῦ σακχαρούχου διαλύματος. Διὰ νὰ ἔχωμεν ἀκριβῆ ἀποτελέσματα, πρέπει ὁ χρόνος τοῦ βρασμοῦ νὰ εἶναι ὡρισμένος καὶ ἀνάλογος τοῦ εἴδους τοῦ σακχάρου, ἡ δὲ περιεκτικότης εἰς σάκχαρον τοῦ σακχαρούχου διαλύματος πρέπει νὰ κυμαίνηται μεταξὺ 0,5 καὶ 1,0 %. Τὸ τέλος τῆς ἀντιδράσεως ἐξακριβοῦται εἴτε διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ κυανοῦ χρώματος, εἴτε, ἀκριβέστερον, διὰ προσθήκης εἰς μικρὰν ποσότητα τοῦ διηθηθέντος ὑγροῦ σταγόνων ὀξικοῦ ὀξέος καὶ προσφάτως παρασκευασθέντος διαλύματος σιδηροκυανιούχου καλίου. Ἐμφάνισις κεραμερύθρου χροιᾶς δηλοῖ τὴν παρουσίαν ἀκόμη ἐν τῷ διαλύματι μὴ ἀναχθέντος χαλκοῦ. Ἡ σταθμικὴ ἐκτέλεσις βασίζεται εἰς τὴν ζύγισιν τοῦ ἀποχωριζομένου ὑποξειδίου τοῦ χαλκοῦ. Ἐπειδὴ τὸ ὑποξείδιον τοῦ χαλκοῦ εἶναι ἀσταθὲς κάπως σῶμα, διὰ τοῦτο ἢ τὸ μετατρέπομεν δι' ὀξειδώσεως εἰς ὀξείδιον τοῦ χαλκοῦ ἢ τὸ ἀνάγομεν εἰς μεταλλικὸν χαλκόν. Ἐκ τοῦ βάρους τοῦ ὀξειδίου τοῦ χαλκοῦ ἢ τοῦ μεταλλικοῦ χαλκοῦ εὑρίσκομεν διὰ καταλλήλων πινάκων τὴν ἀντίστοιχον ποσότητα τοῦ σακχάρου. Καὶ διὰ τὴν σταθμικὴν μέθοδον ἰσχύουσιν αἱ διὰ τὴν ὀγκομετρικὴν ἀναφερθεῖσαι παρατηρήσεις. Σ. Γ.

σακχαρόμετρον (τό). Ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ εἰς σάκχαρον περιεκτικότης διαλύματός τινος διὰ τῆς μετρήσεως τῆς στροφικῆς ἱκανότητος αὐτοῦ. Τὸ σακχαρόμετρον εἶναι μᾶλλον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *πολωσίμετρον*. Σακχαρομέτρων ὑπάρχουσι πλεῖστοι τύποι, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν

Digitized by Google

παρέχουσι, πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐργαζομένων ἐπὶ τοῦ γωνιομετρικοῦ των κύκλου ἀπ' εὐθείας τὴν εἰς σάκχαρον περιεκτικότητα (βλ.λ. *πολωσίμετρον*). Ἐπειδὴ διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῶν δύναται νὰ εὑρεθῇ καὶ ἡ εἰς σάκχαρον περιεκτικότης τῶν οὔρων τῶν διαβητικῶν, ἐκλήθησαν ταῦτα καὶ *διαβητόμετρα*. Σ. Γ.

σακχαρομύκης (ὁ) (Saccharomyces) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς κλάσεως τῶν *ἀσκομυκήτων* τῆς τάξεως τῶν *σακχαρομυκητινιδῶν*, περιλαμβάνον μύκητας μονοκυττάρους διαφόρων σχημάτων, πολλαπλασιαζομένους δι' ἐκβλαστήσεως καὶ ἀναπτυσσομένους ἐπὶ γλεύκους ζύθου ὑπὸ μορφὴν ἰζήματος ἢ μυκοδερμικοῦ πέπλου. Ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας τροφῆς ἐντὸς τῶν κυττάρων τῶν σακχαρομυκήτων σχηματίζονται ἐσωτερικὰ σπόρια, τὰ ἀσκοσπόρια, ὁπότε τὸ μητρικὸν κύτταρον μεταβάλλεται εἰς ἀσκόν. Οἱ σακχαρομύκητες εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας διαφόρων σακχαρούχων καρπῶν καὶ εἰς τὸν ἀέρα, δι' ὃ καὶ αἱ ζυμώσεις, τὰς ὁποίας προκαλοῦν, ἀρχίζουν αὐτομάτως. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολλὰ εἴδη, ὧν τινα ζοῦν ἐπὶ ἐκκρίσεων διαφόρων δένδρων, τὰ πλεῖστα ὅμως προκαλοῦν τὴν οἰνοπνευματικὴν ζύμωσιν διαφόρων σακχαρούχων οὐσιῶν, ὡς τὸ γλεῦκος τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ζύθου, ἡ ζύμη τοῦ ἄρτου κλπ., διὰ τῶν παρ' αὐτῶν ἐκκρινομένων διαστάσεων. Οἱ σακχαρομύκητες διὰ ν' ἀναπτυχθῶσιν ἔχουν ἀνάγκην ὑδατανθράκων (σάκχαρον), οὐσιῶν ἀζωτούχων (ἀμμωνιακὰ ἅλατα, λευκώματα) καὶ ἀνοργάνων (φωσφορικὸν ὀξύ, φωσφορικὴ μαγνησία, ἄσβεστος, ἅλατα καλίου κλπ.), ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξίς των καὶ ἐντὸς τεχνητοῦ γλεύκους, ἀποτελουμένου ἀπὸ ὕδωρ περιέχον ἐν διαλύσει τὰς ἄνω οὐσίας.

Ἐπίδρασις τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῶν σακχαρομυκήτων. Ἐὰν καλλιεργήσωμεν σακχαρομύκητας ἐπὶ σακχαρούχου διαλύματος περιέχοντος 100 γραμμάρια σακχάρου ἐν ἀβαθεῖ δοχείῳ, οὕτως ὥστε τὸ διάλυμα νὰ ἔχῃ πάχος 2 χιλιοστομέτρων, καὶ 1 γραμμάριον σακχαρομυκήτων, μετὰ τὴν ζύμωσιν θὰ ἔχωμεν 25 γραμμάρια σακχαρομυκήτων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν καταναλώσει ὅλον τὸ σάκχαρον καὶ θὰ παραγάγουν ἐλάχιστον οἰνόπνευμα. Ὅταν ὅμως τὸ αὐτὸ διάλυμα τεθῇ ἐντὸς σφαιρικῆς φιάλης, διοχετεύσωμεν δὲ δι' αὐτῆς ῥεῦμα ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὥστε νὰ ἐκδιώξωμεν τὸν ἀέρα, τότε μετὰ τὴν ζύμωσιν θὰ ἔχωμεν 1 γραμμάριον σακχαρομυκήτων, 50 γραμμάρια οἰνοπνεύματος καὶ 50 γραμμάρια διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Ἐκ τούτου συμπεραίνεται ὅτι οἱ σακχαρομύκητες δύνανται νὰ ζήσουν καὶ ὡς ἀερόβιοι καὶ ὡς ἀναερόβιοι ὀργανισμοί, ὁπότε εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν μέγαν πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν καὶ μικρὰν ἀπόδοσιν εἰς οἰνόπνευμα, ἐνῷ εἰς τὴν δευτέραν συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ἡ τοιαύτη ἰδιότης τῶν σακχαρομυκήτων χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν οἰνοποίησιν καὶ τὴν ζυθοποιίαν.

Ἐπίδρασις τῆς θερμότητος. Ἡ εὐνοϊκωτέρα θερμοκρασία διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σακχαρομυκήτων τοῦ οἴνου περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν 20 καὶ 30° Κ. Οὗτοι ὅμως δύ ανται νὰ πολλαπλασιασθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ εἰς τοὺς 11—15° Κ., ὡς καὶ μέχρι τῶν 35°. Εἰς τοὺς 40° ἡ ζύμωσις σταματᾷ, εἰς δὲ τοὺς 50—60° Κ. οἱ σακχαρομύκητες ἀποθνήσκουν. Ἐκ τῶν σακχαρομυκήτων τοῦ ζύθου, ἡ μὲν βυθοζύμη δρᾷ μεταξὺ 4 καὶ 8° Κ., ἡ δὲ ἀφροζύμη μεταξὺ 12 καὶ 20°.

Ἐπίδρασις τῆς ὀξύτητος. Οἱ σακχαρομύκητες ζοῦν ἀδιαφόρως εἰς οὐδέτερον ἢ ὄξινον περιβάλλον, ἐν τῇ πράξει ὅμως τὸ ὄξινον εἶναι προτιμότερον, διότι παρεμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν βλαβερῶν ζυμομυκήτων.

Ἐπίδρασις τοῦ θειώδους ὀξέος. Τὸ θειῶδες ὀξὺ εἰς μικρὰς δόσεις ἐν διαλύσει ἐντὸς τοῦ ὑπὸ ζύμωσιν ὑγροῦ (π. χ 50 χιλιοστόγραμμα κατὰ λίτρον) σταματᾷ ἢ ἐπιβραδύνει τὴν ζύμωσιν ἐπί τινας ὥρας. Εἰς δόσεις 100—200 χιλσ σταματᾷ τὴν ζύμωσιν καὶ καταστρέφει τοὺς βλαβεροὺς ζυμομύκητας καὶ μικρόβια τῶν ἀσθενειῶν τοῦ οἴνου. Ἡ θανατηφόρος διὰ τοὺς σακχαρομύκητας δόσις εὑρίσκεται περὶ τὰ 300 χιλιοστ. Οὗτο εἶναι τόσον μᾶλλον ἀνθεκτικοὶ εἰς τὸ θειῶδες ὀξύ, ὅσον νεώτεροι καὶ ζωηρότεροι εἶναι. Οἱ σακχαρομύκητες δὲν ἐθίζονται βαθμιαίως εἰς ἰσχυροτέρας δόσεις θειώδους.

Ὁ *σακχαρομύκης ὁ ἐλλειψοειδὴς* (saccharomyces ellipsoideus) εἶναι ὁ κυριώτερος τῆς οἰνικῆς ζυμώσεως. Διὰ τὴν ζύμωσιν τοῦ ζύθου ἔχομεν τὸν σακχαρομύκητα τῆς κερβισίας (saccharomyces cerevisiae), ὁ ὁποῖος εἶναι δύο εἰδῶν: ἡ *ἀφροζύμη*, παρουσιαζομένη ὑπὸ μορφὴν ὁμάδων διακλαδιζομένων, καὶ ἡ *βυθοζύμη*, εἰς ἣν οἱ σακχαρομύκητες παρουσιάζονται μονήρεις ἢ ἀνὰ δύο. Διὰ τὴν ζύμωσιν τοῦ ἄρτου ἔχομεν τὸν *σακχαρομύκητα τὸν ἐλάσσονα* (saccharomyces minor) καὶ ἄλλους τινάς. Οἱ σακχαρομύκητες, ὡς ἐκ τῶν ἰδιοτήτων, τὰς ὁποίας κέκτηνται, ἀποβαίνουσιν ὠφελιμώτατοι, χρησιμοποιούμενοι ποικιλοτρόπως εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἐλάχιστοι τούτων εἶναι βλαβεροὶ εἰς φυτὰ καὶ ζῷα.

Ε. Τ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

— *[Χημ.]* Βλ. *ζύμη*.

σακχαρομυκητίασις, —εως (ἡ) (Blastomycose) *[Δερματ.]*. Αἱ ὑπὸ σακχαρομύκητος προκαλούμεναι μολύνσεις τοῦ δέρματος, ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε τῶν ὀστῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου, ἠρευνήθησαν ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν Gilchrist, Rickerts καὶ τῶν Γερμανῶν Buschke καὶ Brandweiner. Αὗται εἶναι: 1) Ἡ *μυκητίασις τοῦ Gilchrist*, χαρακτηριζομένη διὰ τῆς ἐμφανίσεως ἰδίᾳ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ῥῖνα, μικρῶν κιτρινοερυθρῶν κοκκίων, τὰ ὁποῖα μετ' ὀλίγον διαπυΐσκονται, σχηματίζοντα μικρὰ ἀκανόνιστα ἀποστήματα. Ἡ πάθησις αὕτη ἰᾶται διὰ μεγάλων δόσεων ἰωδίου (ἀκτινοθεραπείας). 2) Ὁ *πούς τῆς Μαδούρας*, ἐνδημικὴ νόσος τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, προσβάλλουσα μόνον τὸν πόδα. 3) Ἡ *ἀκτινομυκητίασις* (βλ. λ.). Κ. Κ. Κ.

σάκχαρον (τό)· λευκὴ κρυσταλλικὴ οὐσία ἔχουσα γλυκεῖαν γεῦσιν καὶ κατ' ἐξοχὴν θρεπτική, ἄλλως *σάκχαρις*, κοιν. *ζάχαρη* || καθόλου, εἶδος ὑδατάνθρακος εὑρισκομένου ἐντὸς ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν ὀργανισμῶν (Ἡ λ. ἤδη παρὰ Γαληνῷ: «καὶ τὸ σάκχαρ δὲ καλούμενον, ὅπερ ἐξ Ἰνδίας τε καὶ τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας κομίζεται», παρὰ Τζέτζῃ δέ: «τὸ γλυκυκάλαμον ὃ ποιεῖ τὴν ζάχαριν»).

— *[Ὀργ. Χημ.]* Καλοῦνται *σάκχαρα* αἱ γλυκεῖαι, κρυσταλλικαὶ καὶ εὐδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ ὗλαι, αἱ ὁποῖαι ἀπαντῶσιν εἰς τὴν φύσιν. Ἀπὸ ἀπόψεως χημικῆς συντάξεως ὀλίγα ἐκ τῶν σακχάρων ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν πολυσθενῶν ἀλκοολῶν, ὅπως λ. χ. ὁ *ἐρυθρίτης*, ὁ *μαννίτης*, ὁ *σορβίτης*, ὁ *δουλσίτης* κλπ., τὰ πλεῖστα ὅμως ἀνήκουν εἰς τὴν μεγάλην τάξιν τῶν ὑδατανθράκων, οἱ ὁποῖοι καὶ φέρουν ἐν τῇ χημείᾳ γενικῶς τὸ ὄνομα σάκχαρα, καίτοι ὅλα τὰ μέλη τῆς σειρᾶς τῶν ὑδατανθράκων δὲν ἔχουσι τὰς ὡς ἀνωτέρω ἀναφερθείσας σακχαρικὰς ἰδιότητας. Ἐκ τῶν ὑδατανθράκων, οἵτινες ὡς γνωστὸν διακρίνονται εἰς τρεῖς τάξεις: ἤτοι α') *μονοσακχαρίτας* ἢ *μονόζας* ἢ *ἁπλᾶ σάκχαρα*, β') *δισπωμένους ὑδατάνθρακας* ἢ *σακχαροειδεῖς πολυσακχαρίτας*, καὶ γ') *πολυσακχαρίτας μὴ σακχαροειδεῖς*, μόνον αἱ δύο πρῶται εἶναι πραγματικὰ σάκχαρα. Εἰς τὴν πρώτην ὁμάδα, τοὺς μονοσακχαρίτας, ἀνήκουν τὰ ἁπλούστερα τῶν σακχάρων, ὡς λ. χ. ἡ *γλυκόζη*, ἡ *μαννόζη*, ἡ *γαλακτόζη*, ἡ *φρουκτόζη* κλπ. Εἰς τὴν δευτέραν ἀνήκουν γνωστότατα σάκχαρα, ὅπως τὸ *καλαμοσάκχαρον* (τὸ κοινὸν *σάκχαρον* ἢ *σάκχαρις*), τὸ *γαλακτοσάκχαρον*, ἡ *ῥαφινόζη* κλπ. Εἰς τὴν τρίτην τέλος ὁμάδα ἀνήκουν σπουδαιόταται ὗλαι, ὡς λ.χ. τὸ *ἄμυλον* καὶ ἡ *κυτταρίνη*, αἵτινες δὲν εἶναι μὲν σάκχαρα, ἀλλὰ διὰ διασπάσεως μετατρέπονται εἰς σάκχαρα (π. χ. γλυκόζην).

Τὰ ἁπλᾶ σάκχαρα ἢ μονοσακχαρῖται, ἤτοι ἡ βάσις τῆς ὅλης ὁμάδος τῶν ὑδατανθράκων, δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἀλδεϋδαλκοόλαι ἢ κετοναλκοόλαι μετ' ἀνοικτῆς ἁλύσεως, τῶν ὁποίων τὸ μόριον περιέχει μίαν καρβονυλικὴν ὁμάδα καὶ πλείονα ὑδροξύλια καὶ μάλιστα ἓν ἐκ τούτων εἰς τὴν γειτονικὴν πρὸς τὸ καρβονύλιον θέσιν. Ἡ γνῶσις περὶ τῆς συντάξεως τῶν φυσικῶν σακχάρων ὀφείλεται κυρίως εἰς τὰς περισπουδάστους ἐργασίας τοῦ Emil Fischer, ὅστις ἐπέτυχε καὶ συνθετικὴν παρασκευὴν διαφόρων φυσικῶν σακχάρων. Τὰ σάκχαρα παρουσιάζονται εἰς πολλὰς ἰσομερεῖς μορφάς, αἱ ὁποῖαι βασίζονται κυρίως εἰς τὴν ἐν τῷ χώρῳ διάφορον διάταξιν τῶν ἀτόμων. Τὰ ἁπλᾶ σάκχαρα ὡς καὶ τοὺς σακχαροειδεῖς πολυσακχαρίτας, χαρακτηρίζομεν διὰ τῆς καταλήξεως —*όζη*, προστιθεμένης εἰς ῥίζαν ὑπενθυμίζουσαν τὴν προέλευσιν ἢ ἄλλας σχέσεις αὐτῶν, ὡς λ χ φρουκτόζη, γλυκόζη, λακτόζη, ξυλόζη κλπ., ἀναλόγως δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ μορίῳ εὑρισκομένων ἀτόμων ὀξυγόνου, διακρίνομεν εἰς *τριόζας*, *τετρόζας*, *πεντόζας*, *ἑξόζας* κλπ., καὶ τέλος, ἀναλόγως τῆς ἀλδεϋδικῆς ἢ κετονικῆς συνδέσεως τοῦ καρβονυλίου, εἰς *ἀλδόζας* καὶ *κετόζας*. Ἐκ τῶν μονοσακχαριτῶν ἡ γλυκόζη καὶ ἡ φρουκτόζη ἀπαντοῦν εἰς μεγάλα ποσὰ ἐλεύθεραι ἐν τῇ φύσει, εἰς πολὺ ὅμως μεγαλυτέρας ποσότητας ἀπαντοῦν οἱ μονοσακχαρῖται ὡς συστατικὰ τῶν φυσικῶν πολυσακχαριτῶν, ὡς τοῦ καλαμοσακχάρου, τοῦ γαλακτοσακχάρου, τοῦ ἀμύλου, τῆς κυτταρίνης κλπ., ἐκ τῶν ὁποίων καὶ λαμβάνονται δι' ὑδρολυτικῆς διασπάσεως. Εἰς τοὺς πολυσακχαρίτας, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνυδριτικὰ ἢ ἀκεταλικὰ παράγωγα τῶν μονοσακχαριτῶν, ἐλλείπουσι πολλαὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν σακχάρων λόγῳ τῆς ὁλικῆς ἢ μερικῆς ἐξουδετερώσεως τῶν καρβονυλικῶν ὁμάδων. Σ. Γ.

— *[Χημ.—Βιομ.]* Τὸ *σάκχαρον* εἶναι γλυκεῖα ὕλη, χρώματος λευκοῦ, εὐαρέστου γεύσεως, λίαν θρεπτική, ἐμφανιζομένη ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφὴν καὶ ἐξαγομένη ἐκ τοῦ ὀποῦ διαφόρων φυτῶν καὶ καὶ ἰδίως τοῦ σακχαροκαλάμου καὶ τῶν σακχαροτεύτλων. Χημικῶς χαρακτηρίζεται ὡς *δισακχαρίτης*, καλεῖται ἐπίσης καὶ *σακχαρόζη*, ἀναλόγως δὲ τῆς προελεύσεώς του λαμβάνει τὸ ὄνομα *καλαμοσάκχαρον* ἢ *τευτλοσάκχαρον*, τὸ κοινῶς *σάκχαρον* ἢ *σάκχαρις* ἢ *ζάχαρις* καλούμενον. Ἔχει τὸν χημικὸν τύπον $C_{12}H_{22}O_{11}$ καὶ ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην τάξιν τῶν *σακχάρων* (βλ. λ.), ἀποτελοῦν τὸν σπουδαιότερον διὰ τὴν πρᾶξιν ἀντιπρόσωπον αὐτῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν ὀπὸν τοῦ σακχαροκαλάμου, τῶν διαφόρων τεύτλων (ἰδίως τῶν καλουμένων *σακχαροτεύτλων*), τοῦ σόργου τοῦ σακχαρούχου καὶ πολλῶν ἄλλων φυτῶν, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς καρποὺς αὐτῶν. Εἶναι τὸ γλυκύτερον ὅλων τῶν σακχάρων, εἶναι εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ (1 μέρος ὕδατος διαλύει τὸ διπλάσιον περίπου βάρος τούτου). Εἰς καθαρὰν ἀλκοόλην εἶναι δυσδιάλυτον, εἰς ἀραιὰν ὅμως εἶναι τόσον σχεδὸν διαλυτόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ὕδωρ. Κρυσταλλοῦται ἀναλόγως τῆς πυκνότητος τοῦ διαλύματος εἰς μεγάλους μονοκλινεῖς κρυστάλλους ἢ κρυσταλλικὰς μάζας. Τήκεται εἰς 160° περίπου, μετὰ τὴν ψῦξιν δὲ στερεοποιεῖται εἰς ἄμορφον μᾶζαν, ἥτις βραδέως εἶτα καθίσταται καὶ πάλιν κρυσταλλική. Μετ' ἀσβέστου καὶ ἄλλων βάσεων σχηματίζει σακχαρικὰ ἅλατα. Διὰ θερμάνσεως εἰς θερμοκρασίαν ἀνωτέραν τῶν 200° φαιοῦται, ἐπερχομένης μερικῆς ἀποσυνθέσεως, καὶ σχηματίζεται τὸ καλούμενον *σακχαρόχρωμα* (κοινῶς *καραμέλλα*), ὅπερ χρησιμοποιεῖται ὡς ἀκίνδυνον χρῶμα διὰ διάφορα τρόφιμα καὶ ποτά. Τὸ καλαμοσάκχαρον δὲν ὑφίσταται ἀλκοολικὴν ζύμωσιν εἰμὴ μόνον μετὰ τὴν διὰ διαφόρων μέσων ὑδρολυτικὴν αὐτοῦ διάσπασιν εἰς *ἰμβερτοσάκχαρον* (ἰσομοριακὸν μεῖγμα σταφυλοσακχάρου καὶ ὀπωροσακχάρου). Πυκνὰ διαλύματα σακχάρου καλοῦνται *σιρόπια*, ὅταν δὲ ἡ περιεκτικότης τούτων εἰς σάκχαρον εἶναι μεταξὺ 55 καὶ 67 %, τότε ταῦτα παραμένουσιν ἄνευ οἱασδήποτε προφυλάξεως ἐπὶ μακρὸν ἀναλλοίωτα, διότι οἱ διάφοροι μικροοργανισμοί, οἵτινες προκαλοῦσι τὰς διασπάσεις, δρῶσιν εἰς ἀραιὰ καὶ οὐχὶ πυκνὰ διαλύματα. Στρέφει τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτός, ὡς τὰ πλεῖστα τῶν σακχάρων, καὶ δὴ πρὸς τὰ δεξιά, ἡ δὲ εἰδικὴ στροφὴ αὐτοῦ εἶναι +66°,5. Ἐπειδὴ ἡ στροφὴ αὕτη εἶναι ἀνάλογος τῆς ποσότητος, δυνάμεθα ἐξ αὐτῆς νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ποσότητα τοῦ σακχάρου ἔν τινι διαλύματι, τοῦ τρόπου δὲ τούτου γίνεται εὐρυτάτη χρῆσις εἰς τὰ χημικὰ ἐργαστήρια καὶ ἐργοστάσια. Βιομηχανικῶς παραλαμβάνεται ἐκ τοῦ ὀποῦ τοῦ σακχαροκαλάμου (τροπικαὶ χῶραι) ἢ ἐκ τῶν σακχαροτεύτλων (Εὐρώπη), ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ τοῦ σακχαρούχου σόργου (Ἀμερική), πάντως ὅμως σπουδαιότεραι εἶναι αἱ δύο πρῶται ὗλαι διὰ τὴν βιομηχανίαν.

α') *Παραλαβὴ ἐκ τοῦ σακχαροκαλάμου* (*ἀποικιακὸν σάκχαρον*). Τὸ φυτὸν σακχαροκάλαμον (Saccharum officinarum) εὐδοκιμεῖ εἰς ὅλας τὰς τροπικὰς χώρας. Ἡ περιεκτικότης αὐτοῦ εἰς σάκχαρον εἶναι 12—13 %. Προσπάθειαι γενόμεναι πρὸς ἐπαύξησιν τῆς περιεκτικότητος αὐτῆς δὲν ἐπέτυχον, ἐνῷ ἀντιθέτως ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς τὰ τεῦτλα. Ἡ ἐξίκμασις τοῦ σακχαροκαλάμου διὰ τῆς εἰς τὰ τεῦτλα χρησιμοποιουμένης μεθόδου τῶν ἐκχυλιστῶν (Diffuseure) συναντᾷ δυσχερείας. Ἐπίσης σοβαρὰς δυσχερείας προκαλεῖ ἡ ἔλλειψις καυσίμων ὑλῶν καὶ ἡ ταχεῖα ἀποσύνθεσις τοῦ σακχάρου λόγῳ τῶν ἐξωτερικῶν ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν. Πάντως ὅμως, κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἱδρύθησαν εἰς τὰς τροπικὰς χώρας πολλὰ ἐργοστάσια μὲ ἀρίστας ἐγκαταστάσεις. Αἱ πλεῖσται ὅμως τῶν ἐν ταῖς τροπικαῖς χώραις ἐγκαταστάσεων εἶναι ἀτελεῖς καὶ χρησιμοποιοῦν ἀπηρχαιωμένας μεθόδους. Τὸ διὰ πλύσεως καθαρισθὲν σακχαροκάλαμον τεμαχίζεται διὰ μύλων καὶ εἶτα συνθλίβεται μεταξὺ κυλίνδρων, ὁπότε παραλαμβάνεται οὕτως 20 ἕως τὸ πολὺ 80 % τοῦ περιεχομένου σακχάρου. Τὸ ὑπόλειμμα τῆς ἐκθλίψεως καίεται. Ὁ ὡς ἀνωτέρω λαμβανόμενος σακχαροῦχος ὀπὸς βράζεται ἀκολούθως εἰς ἀνοικτὰ δοχεῖα μετὰ 0.2—0.5 % ἀσβέστου. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας συλλεγομένων ἀκαθαρσιῶν (διαφόρων ὑπολειμμάτων), τὸ διαυγὲς ὑγρὸν συμπυκνοῦται εἰς ἀνοικτὰ δοχεῖα (ἢ εἰς μεγαλύτερα ἐργοστάσια εἰς λέβητας κενοῦ) μέχρι σιροπώδους συστάσεως δηλαδὴ μέχρις ἐνάρξεως τοῦ ἀποχωρισμοῦ κρυστάλλων. Τὸ οὕτω λαμβανόμενον ἀποικιακὸν σάκχαρον εἶναι συνήθως φαιῶς κεχρωσμένον καὶ ἢ χρησιμοποιεῖται ὡς ἔχει ὡς εὐθηνὸν σάκχαρον ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Muskowade, ἢ μεταφέρεται εἰς μεγάλα συγχρονισμένα ἐργοστάσια μὴ εὑρισκόμενα εἰς τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς ἀλλ' εἰς Βόρειον Ἀμερικὴν ἢ Εὐρώπην, ὅπου ὑποβάλλεται εἰς καθαρισμόν, καθιστάμενον τελείως λευκόν. Τὸ ἐκ τῆς κρυσταλλώσεως τοῦ σακχάρου ἀπομένον ὑπόλειμμα, ἡ *μέλασσα*, εὑρίσκει εὐρεῖαν χρησιμοποίησιν εἴτε ἐπιτοπίως πρὸς παρασκευὴν ῥουμίου, εἴτε ἐν Εὐρώπῃ πρὸς παραγωγὴν οἰνοπνεύματος.

β') *Παραλαβὴ ἐκ τῶν σακχαροτεύτλων*. Ἡ παραλαβὴ τῆς εἰς τὰ σακχαρότευτλα περιεχομένης σακχάρεως ἐπιτυγχάνεται σήμερον εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἀσήμαντον μόνον ποσὸν αὐτῆς παραμένει ἀχρησιμοποίητον. Τὰ τεῦτλα, ἀφοῦ πλυθῶσι προσεκτικώτατα, κόπτονται δι' εἰδικῶν μηχανῶν εἰς λεπτοὺς δίσκους καὶ εἶτα μεταφέρονται εἰς τοὺς ἐξικμαστῆρας, οἵτινες εἶναι τοποθετημένοι ἐν σειρᾷ καὶ συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους διὰ σωλήνων, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ μικρᾶς σχετικῶς ποσότητος πλήρης ἐκχύλισις τῶν τεύτλων. Ἡ λειτουργία τῶν ἐξικμαστήρων εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῶν παρ' ἡμῖν διὰ τὴν ἐκχύλισιν τῆς σταφίδος χρη-

Digitized by Google

σιμοποιουμένων. Διὰ τῆς τοιαύτης ἐκχυλίσεως ἐπιτυγχάνεται ἡ παραλαβὴ ὅλης τῆς ποσότητος τοῦ σακχάρου μέχρις ἐλαχίστων ἰχνῶν. Τὰ ὑπολείμματα τῆς ἐκχυλίσεως χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀρίστη τροφὴ τῶν κτηνῶν. Τὸ ὡς ἀνωτέρω λαμβανόμενον ἐκχύλισμα περιέχει 8—10 % σάκχαρον καὶ σειρὰν ὅλην ἄλλων ὑλῶν, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῶσι πρὸ τῆς συμπυκνώσεως αὐτοῦ, τοῦτο δ' ἐπιτυγχάνεται διὰ προσθήκης ἀσβέστου εἰς ποσότητα 2—2,5 %, ἥτις μάλιστα καὶ σβέννυται εἰς μέρος τοῦ ἰδίου ὑγροῦ, ὅπερ τοιουτοτρόπως καὶ θερμαίνεται. Διὰ τῆς μετ' ἀσβέστου κατεργασίας αὐτῆς αἱ ἀνόργανοι ὗλαι, ὡς τὰ ὀξείδια τοῦ σιδήρου καὶ ἀργιλλίου, καθιζάνονται, τὰ ὀργανικὰ και ἀνόργανα ὀξέα, ὡς τὸ κιτρικόν, τὸ ὀξαλικόν, τὸ φωσφορικόν, μετατρέπονται εἰς ἀδιαλύτους μετ' ἀσβεστίου ἑνώσεις, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ λευκώματα καθιζάνονται ὡς ἀδιάλυτα. Διὰ τῆς ἀλκαλικῆς ἀφ' ἑτέρου ἀντιδράσεως παρεμποδίζεται ἡ μερικὴ ὑδρόλυσις τῆς σακχαρόζης πρὸς ἰμβερτοσάκχαρον. Τὸ ἐν τῷ ἐκχυλίσματι τέλος περιεχόμενον σάκχαρον μετατρέπεται εἰς σακχαρικὸν ἀσβέστιον, ὅπερ ἐν μέρει μένει ἐν διαλύσει καὶ ἐν μέρει καθιζάνεται ὡς ἀδιάλυτον. Εἶτα, εἰς τὸ μετ' ἀσβέστου ἀναμειχθὲν διάλυμα διοχετεύεται διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, διὰ τούτου δὲ ἡ περίσσεια τῆς ἐλευθέρας ἀσβέστου, ὡς καὶ ἡ μετὰ τοῦ σακχάρου ἡνωμένη τοιαύτη μετατρέπονται εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον καὶ οὕτω τὸ ὅλον σάκχαρον ἀπελευθεροῦται πάλιν καὶ παραμένει ἐν διαλύσει. Ἡ διοχέτευσις τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἐν περισσείᾳ, ἵνα μὴ τὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον καταστῇ διαλυτόν. Συνήθως ἐν τῇ πράξει ἡ προσθήκη τῆς ἀσβέστου καὶ ἡ διοχέτευσις τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐπαναλαμβάνονται καὶ δευτέραν φορὰν μὲ μικροτέρας ποσότητας. Αἱ ἀδιάλυτοι ἀκαθαρσίαι ἀπομακρύνονται πάντοτε διὰ διηθήσεως ὑπὸ πίεσιν καὶ τὸ διήθημα ὑποβάλλεται εἰς κατεργασίαν διὰ θειώδους ἀσβεστίου, δι' οὗ καθιζάνονται περαιτέρω ποσότητες ὀργανικῶν ὀξέων καὶ συγχρόνως ἐπέρχεται λεύκανσις τοῦ ὀποῦ διὰ τοῦ θειώδους ὀξέος. Ὁ οὕτω λαμβανόμενος ἀραιὸς ὀπός, ὅστις περιέχει 12—13 % σάκχαρον, συμπυκνοῦται περαιτέρω, κατ' ἀρχὰς μὲν μέχρις ὅτου καταστῇ παχύρρυτος εἰς ἐξατμιστικὰς συσκευάς, εἶτα δὲ εἰς λέβητας ὑπὸ ἠλαττωμένην πίεσιν, ὅπου θερμαίνεται ἐπὶ τόσον, ὥστε νὰ μείνῃ ἐλαχίστη μόνον ποσότης ὕδατος καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ σακχάρου ἀποβληθῇ ὡς κρυσταλλικόν. Διὰ φυγοκεντρήσεως ἀποχωρίζεται τὸ στερεὸν σάκχαρον τοῦ ἁλμολοίπου. Τὸ ἀποχωριζόμενον οὕτω στερεὸν σάκχαρον περιέχει συνήθως 95—97% σακχαρόζην καὶ καλεῖται «πρῶτον προϊόν». Τὸ ἁλμόλοιπον φέρεται ἐκ νέου εἰς τοὺς λέβητας τῆς ἠλαττωμένης πιέσεως καὶ συμπυκνοῦται ἐκ νέου μέχρις ἀποχωρισμοῦ πάλιν στερεοῦ σακχάρου, ὅπερ ἀπομακρύνεται διὰ φυγοκεντρήσεως καὶ ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον «δεύτερον προϊόν». Κατὰ τὸν ἴδιον πάλιν τρόπον λαμβάνεται περαιτέρω ἀκόμη ἓν «τρίτον προϊόν». Τὸ ἀπομένον ὑπόλοιπον, ὅπερ εἶναι παχύρρυτον μελανόφαιον ὑγρόν, εἶναι ἡ *μελάσσα*, ἐξ αὐτῆς δὲ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ περαιτέρω συμπυκνώσεως παραλαβὴ στερεοῦ σακχάρου, διότι τὰ ἐκ τῶν τεύτλων παραληφθέντα ἅλατα καὶ ἄλλα συστατικά, δι' ὧν αὐτὴ εἶναι ἐμπεπλουτισμένη, παρακωλύουσι τὴν κρυστάλλωσιν.

Τὸ ὡς ἀνωτέρω λαμβανόμενον προϊὸν ἀποτελεῖ ὁμοῦ τὴν ἀκαθάριστον σάκχαριν, καλὴ δὲ τοιαύτη ἔχει κατὰ τὸν Ost τὴν ἀκόλουθον περίπου σύστασιν: σακχαρόζη 96,5 %, ὀργανικαὶ ὗλαι (μὴ σάκχαρα) 1,2 %, ἅλατα (τέφρα) 0,8 %, ὕδωρ 1,5 %. Τὸ ἀκαθάριστον τοῦτο σάκχαρον εἶναι συνήθως κιτρίνως κεχρωσμένον καὶ ὑγρὸν λόγῳ τοῦ συγκρατουμένου σιροπίου, ἐπειδὴ δὲ εἶναι δύσκολος ἡ κατανάλωσίς του, ὑποβάλλεται εἰς νέον περαιτέρω καθαρισμόν, ὅστις ἐπιτελεῖται διὰ μηχανικῶν ἢ χημικῶν μέσων. Ἡ ἁπλουστέρα μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν ἀνάμειξιν τοῦ σακχάρου τούτου μετὰ πυκνῶν διαλυμάτων σακχάρου, τὴν ἔντονον ἀνατάραξιν καὶ περαιτέρω ἀποχωρισμόν, ὁπότε τὸ πυκνὸν σιρόπιον διαλύει καὶ παραλαμβάνει τὸ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν κρυστάλλων συγκρατούμενον κίτρινον σιρόπιον. Πρὸς παρασκευὴν ὅμως καθαρωτέρας σακχάρεως, διαλύομεν πάλιν αὐτὴν καὶ κατεργαζόμεθα ἐκ νέου δι' ἀσβέστου καὶ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἢ διὰ θειώδους ὀξέος καὶ διηθοῦμεν διὰ ζωϊκοῦ ἄνθρακος. Τὸ τοιουτοτρόπως λαμβανόμενον καθαρὸν σάκχαρον (*ραφινάδα*) περιέχει συνήθως 99,5—99,9 % σακχαρόζην. Οὐχὶ σπανίως εἰς τὸ σιρόπιον προστίθεται, πρὸ τοῦ βρασμοῦ, ὀλίγον κυανοῦν τῆς οὐλτραμαρίνης, διότι τὸ κίτρινον καὶ τὸ κυανοῦν εἶναι συμπληρωματικὰ χρώματα, δηλαδὴ ἀποτελοῦσι διὰ τὸν ὀφθαλμὸν λευκὸν καὶ οὕτως ἐλαφρῶς ἀκόμη ὑποκιτρινίζον σάκχαρον φαίνεται τελείως λευκόν. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἡ ἀνωτέρω χρωστικὴ (κοινῶς *λουλάκι*) χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴν πλύσιν τῶν ἀσπρορρούχων. Ἂν καὶ ἡ πρᾶξις αὕτη ἀποτελεῖ πραγματικὴν ἀπάτην, διότι παρέχει καλυτέραν ὄψιν εἰς κατώτερον προϊόν, ἐν τούτοις σιωπηρῶς εἶναι ἀκόμη ἀνεκτὴ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ἐπιβληθεῖσα ἐκ τῆς μακρᾶς χρήσεώς της, ἀρκεῖ νὰ μὴ γίνεται κατάχρησις ὡς πρὸς τὴν ποσότητα.

Τὸ σάκχαρον ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ὡς λ. χ. κρυσταλλικόν, κόνις, κύβοι, κανδιοσάκχαρον κλπ. (Περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς μελάσσης βλ. λ. *μελάσσα*.)

Ἡ σάκχαρις πρέπει νὰ εἶναι ἄοσμος καὶ ἡ γεῦσις αὐτῆς γλυκεῖα, νὰ διαλύεται δὲ εἰς τὸ ὕδωρ τελείως, μὴ παρεχομένου οἱουδήποτε θολώματος. Προσμείξεις ἀνοργάνου ἢ φυτικῆς φύσεως (μαγειρικὸν ἅλας, ἄμμος, ἄλευρον, ἄμυλον κλπ.), ὡς καὶ προσθήκη ἀμυλοσιροπίου εἰς σιρόπιον καλαμοσακχάρου θεωροῦνται ὡς νοθεία. Τὸ ποσὸν τῶν μὴ σακχάρων (ὕδωρ, τέφρα καὶ ὀργανικαὶ μὴ σακχαροειδεῖς ὗλαι) εἰς τὸ καθαρὸν σάκχαρον δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ 0,5 % καὶ μόνον εἰς τὰ μὴ καθαρὰ εἴδη δύναται νὰ φθάσῃ τὸ 1—2 %

Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— [*Φαρμακ.*] Τὰ *σάκχαρα* χρησιμοποιοῦνται ὡς βελτιωτικὰ τῆς γεύσεως πολλῶν φαρμάκων, ἅτινα ἄλλως θὰ ἦσαν δύσληπτα. Τὰ πυκνὰ διαλύματα τῶν σακχάρων προκαλοῦν τοπικὸν ἐρεθισμόν. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ λαϊκὴ θεραπευτικὴ χρησιμοποιεῖ ὡς καταπλάσματα καὶ ἐπιθέματα διάφορα σακχαροῦχα διὰ τὴν ὡρίμανσιν δοθιήνων, ἀποστημάτων κλπ. Λόγῳ τῆς ἐρεθιστικῆς αὐτῶν ἐνεργείας, τὰ σάκχαρα δρῶσι καθαρτικῶς. Ἐπὶ τῶν βλεννογόνων ὑμένων προκαλοῦν ὑπεραιμίαν καὶ ἐλαφρὰν αὔξησιν τῆς διακρίσεως, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων παρουσιάζεται ξηρότης τοῦ στόματος, τοῦ φάρυγγος καὶ τῆς γλωττίδος. Ἡ ἐρεθιστικὴ ἐνέργεια τοῦ σακχάρου ἐκδηλοῦται κυρίως ὅταν ἐπιδράσῃ ἀμέσως ἐπὶ τὰ νεῦρα. Εἰς τὴν ἐπίδρασιν ταύτην ὀφείλονται αἱ ἀλγηδόνες τῶν διαβητικῶν καὶ αἱ ὀδονταλγίαι τῶν ἐχόντων τερηδονισμένους ὀδόντας κατὰ τὴν μάσησιν οὐσιῶν περιεχουσῶν μεγάλην ποσότητα σακχάρου. Λόγῳ τῆς ἱκανότητός των τοῦ νὰ προκαλοῦν ἐξώσμωσιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐφαρμογῆς καὶ νὰ διατηροῦν συνεπῶς αὐτὸν ὑγρὸν καὶ μαλακόν, ἐνδείκνυνται τὰ σάκχαρα εἰς νόσους τῶν πεπτικῶν ὀργάνων, καθ' ἃς παρουσιάζεται στέγνωσις τῆς κοιλίας, δίψα καὶ σκληρότης τῆς γλώσσης, εἰς νόσους τοῦ φάρυγγος καὶ λάρυγγος κλπ. Τὰ σάκχαρα ἀντενδείκνυνται ἐπὶ κατάρρου τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος συνοδευομένου ὑπὸ ὀξυρεγμίας, πυρώσεως καὶ διαρροίας, ἐπὶ σακχαρώδους διαβήτου, εἰς ὑπερλιπώδεις, ραχιτικοὺς ἢ χοιραδικοὺς καὶ ἀσθενεῖς τὴν πέψιν. Σακχάρων ἔχομεν τὰ ἀκόλουθα εἴδη: τὸ *λευκὸν σάκχαρον ἢ καλαμοσάκχαρον*, τὸ *σταφυλοσάκχαρον*, τὸ *ὀπωροσάκχαρον*, τὸ *ἰμβερτοσάκχαρον*, τὸ *βυνοσάκχαρον*, τὸ *μαννιτοσάκχαρον*, τὴν *γλυκυρριζίνην*, *τὴν ἰνωσίνην*. Τὸ λευκὸν σάκχαρον εἶναι τὸ σύνηθες γλυκαντικὸν μέσον, συντελεῖ εἰς τὴν συντήρησιν διαφόρων εὐαλλοιώτων φαρμάκων καὶ πρὸς κάλυψιν τῆς δυσαρέστου γεύσεώς των, διὸ καὶ ἀποτελεῖ συστατικὸν πολλῶν φαρμακοτεχνικῶν σκευασμάτων, ὡς: σιροπίων, τροχίσκων, πηκτωμάτων, γλυκασμάτων, ἐλαιοσακχάρων, ἐκλειγμάτων, διαφόρων σακχαροσκευασμάτων καὶ κοκκωδῶν μορφῶν. κ.γ.μ.

— [*Ἰατρ.*] Βλ. λ. *διαβήτης ζαχαρώδης*.

— [*Ἐμπορευμ.*] Τὸ *σάκχαρον*, καὶ εἰδικῶς τὸ καλαμοσάκχαρον, ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν Περσίᾳ, ἐκ τῆς ὁποίας εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρώμην. Οἱ Ἄραβες, κατακτήσαντες τὴν Περσίαν, μετέφερον τὴν καλλιέργειαν τοῦ σακχαροκαλάμου εἰς τὴν Ἀραβίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Β. Ἀφρικὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης χρονολογεῖται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σακχάρου ὡς τροφῆς. Μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ἡ κατανάλωσις τῆς σακχάρεως ἐν Εὐρώπῃ ἦτο λίαν περιωρισμένη, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς εἶδος μεγάλης πολυτελείας. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς ἡ καλλιέργεια τοῦ σακχαροκαλάμου εἰσήχθη εἰς τὰς Ἀντίλλας, ἔκτοτε δὲ χρονολογεῖται ἡ ζωηρὰ ὁπωσδήποτε ἐμπορικὴ κίνησις τῆς σακχάρεως μεταξὺ τοῦ Νέου καὶ τοῦ Παλαιοῦ κόσμου. Τὸ ἐμπόριον αὐτῆς εὑρίσκετο τότε εἰς χεῖρας τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία κατεῖχε τὰς Ἀντίλλας μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Ἀντιλλῶν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ μεταφοραὶ ἐμονοπωλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ναυτικῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐσημειώθησαν αἱ πρῶται προσπάθειαι τῶν Γάλλων καὶ Πρώσσων χημικῶν, ὅπως παρασκευάσουν τὴν σάκχαριν ἐκ τῶν τεύτλων. Αἱ προσπάθειαι ὅμως αὗται ἀπέτυχον, προσκρούσασαι εἰς τὴν μικρὰν ἀπόδοσιν τῶν τεύτλων καὶ τὴν συνεπείᾳ ταύτης ἐπιβάρυνσιν τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς εἰς βαθμὸν μὴ ἐπιτρέποντα τὸν συναγωνισμὸν πρὸς τὸ σακχαροκαλάμου σάκχαριν. Τῷ 1812 ἱδρύετο ἐν Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον ἐργοστάσιον σακχαροποιίας εἰς τὸ Passy. Ἔκτοτε ἡ βιομηχανία τῆς σακχάρεως ἀνεπτύχθη ἁλματωδῶς εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, κυρίως δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν, Αὐστρίαν, Γερμανίαν καὶ Ρωσίαν, καθορισθέντων εἰς τὰ κράτη ταῦτα προστατευτικῶν δασμῶν διὰ τὴν ἐκ τῶν ἀποικιῶν μεταφερομένην σάκχαριν ἐκ σακχαροκαλάμου. Παραλλήλως πρὸς τὴν παραγωγὴν ἔβαινεν αὐξανομένη καὶ ἡ κατανάλωσις τῆς σακχάρεως ἐν Εὐρώπῃ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος:

Ἐτησία κατανάλωσις σακχάρεως κατὰ κεφαλὴν καὶ κατὰ χώρας εἰς χιλιόγραμμα.

Ἔτη	*Γαλλία*	*Γερμανία*	*Ἀγγλία*	*Αὐστρία*	*Ρωσία*	*Ἰταλία*	*Ἑλλὰς*
1842	3.29	2.40	7.50	—	—	—	—
1861	6.43	4.30	16.35	—	—	—	—
1890	12.24	10.12	39.05	—	—	—	—
1900	14.98	13.78	41.42	—	—	—	—
1907/8	16.39	19.11	40.12	10.83	8.06	3.79	3.33
1908/9	16.91	19 75	39.19	11.24	9.12	3.92	3.79
1909/10	17.18	19.75	39.23	11.43	10.39	4.24	3.42

Ἡ αὔξησις τῆς καταναλώσεως τῆς σακχάρεως, ἡ ὁποία ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν μετέβαλεν ἓν εἶδος πολυτελείας εἰς εἶδος πρώτης ἀνάγκης, ἐγένετο ἀφορμὴ ἐπιβολῆς ἐπ' αὐτοῦ φόρου καταναλώσεως ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν διὰ λόγους ταμιευτικούς, παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν φορολογίαν αὐτὴν ἐθεσπίσθησαν καὶ διάφοροι κρατικαὶ ἀμοιβαὶ (primes) διὰ τὰ ποσὰ τῆς ἐξαγομένης σακχάρεως. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπήνεγκε τὴν ἔντασιν τοῦ συναγωνισμοῦ ὅσον ἀφορᾷ τὰς τιμὰς τῆς πωλήσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων παραγωγικῶν χωρῶν εἰς βαθμὸν ὥστε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ σάκχαρις νὰ πωλῆται εἰς τιμὰς μικροτέρας τοῦ κόστους αὐτῆς. Ὁ συναγωνισμὸς ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπερπαραγωγή, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν διὰ τῆς ἐπιλογῆς αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τῶν τεύτλων, ἐπέφερε τρομακτικὴν κρίσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς σακχάρεως, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας συνῆλθε τῷ 1902 ἐν Βρυξέλλαις τὸ 6' συνέδριον τῶν σακχαροβιομηχάνων τῆς Εὐρώπης, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς Γαλλίας, Αὐστροουγγαρίας, Ρωσίας, Γερμανίας, Βελγίου, Ἱσπανίας, Ἰταλίας, Ἀγγλίας, Ὁλλανδίας καὶ Σουηδίας ἡ λεγομένη *σύμβασις τῶν Βρυξελλῶν*, δι' ἧς κατηργήθησαν αἱ διάφοροι ἀμοιβαὶ ἐπὶ τῶν ἐξαγωγῶν, ἀπεφασίσθη ἡ ἐλάττωσις τῶν φόρων καταναλώσεως πρὸς αὔξησιν αὐτῆς, καθὼς καὶ ἡ ἐλάττωσις τῶν εἰς τὰς χώρας αὐτὰς σακχαροποιείων. Ἡ μεγίστη θρεπτικὴ ἀξία τῆς σακχάρεως καὶ τὸ διὰ τῶν διαφόρων τελειοποιήσεων τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ἐπιτευχθὲν εὐθηνὸν κόστος ηὔξησαν τεραστίως τὴν παγκόσμιον παραγωγὴν αὐτῆς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος.

Ἔτη	*Παραγωγὴ σακχάρεως ἐκ τεύτλων*	*Παραγωγὴ σακχάρεως ἐκ σακχαροκαλάμου*	*Σύνολον εἰς τόννους*
1853—1854	204.000	1.277.000	1 481 000
1879—1880	1.840.000	1.860.000	3.700.000
1893—1894	3.890.000	3.494.000	7.384 000
1901—1902	6.860.000	3.850.000	10 710.000
1905—1906	7.100 000	6.400.000	13 500 000
1913—1914	6.500.000	8.200.000	14 700 000
1920—1921	4.500.000	12.500.000	17.000 000
1921—1922	5.017.850	12.471.993	17.489 842
1925—1926	—	—	22.600 000

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἐμφαίνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ἐντὸς 75 μόλις ἐτῶν ἡ παραγωγὴ τῆς σακχάρεως ἐδεκαπενταπλασιάσθη, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ἡ ἐκ τεύτλων παραγωγὴ ἐκέρδιζεν ἁλματωδῶς ἔδαφος ἀπέναντι τῆς ἐκ σακχαροκαλάμου τοιαύτης, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καθ' ἥν, λόγῳ τῶν ἐν Εὐρώπῃ πολεμικῶν γεγονότων, ἡ καλλιέργεια τῶν σακχαροτεύτλων ἐμειώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Ἡ ἐκ σακχαροκαλάμου σάκχαρις παράγεται κυρίως εἰς τὰς θερμὰς χώρας. Ἡ παραγωγὴ αὐτὴ διενεμήθη κατὰ τὸ 1921—1922 ὡς ἑξῆς: Ἀμερικὴ τόννοι 6.712 089, Ἀσία 4.850.610, Αὐστραλία 363.701, Ἀφρικὴ 540.593, Εὐρώπη (Ἱσπανία) 5.000. Ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς ἡ Κούβα παράγει 4.000.000 περίπου τόννους ἐτησίως, ἤτοι τὰ 20 % τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς, ἐκ τῶν χωρῶν δὲ τῆς Ἀσίας αἱ μὲν Βρεττανικαὶ Ἰνδίαι παράγουν 2 500.000, ἡ δὲ Ἰάβα 1.650 000 τόννους ἐτησίως. Ἡ ἐκ τεύτλων σάκχαρις παρασκευάζεται κατὰ τὰ 80 % ἐν Εὐρώπῃ καὶ κατὰ τὰ 20 % ἐν Ἀμερικῇ (Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Καναδᾶς, Χιλή, Ἀργεντινή). Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ σακχάρεως ἐκ τεύτλων διενεμήθη ὡς ἑξῆς κατὰ τὸ 1921—1922: Γερμανία 1.070.000 τόννοι, Τσεχοσλοβακία 520.000, Γαλλία 280.000. Πολωνία 260.000, Ἰταλία 220.000, Ὁλλανδία 180.000, Βέλγιον 160.000, Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι 470.000, λοιπαὶ χῶραι 1.840.000.

Προπολεμικῶς μεγάλαι ἐξαγωγικαὶ χῶραι σακχάρεως ἦσαν ἡ Γερμανία, Αὐστροουγγαρία, Γαλλία, Ρωσία καὶ Βέλγιον. Σήμερον οὐδεμία εὐρωπαϊκὴ χώρα ἐξάγει σάκχαριν, πλὴν τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῆς ὁποίας ἡ ἐξ 600 000 τόννων παραγωγὴ δὲν δύναται νὰ ἀπορροφηθῇ ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς της καταναλώσεως. Ἀπεναντίας ὅλαι αἱ ἀποικίαι καὶ λοιπαὶ χῶραι αἱ καλλιεργοῦσαι τὸ σακχαροκάλαμον εἶναι καὶ ἐξαγωγικοὶ τόποι σακχάρεως, πλὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῶν ὁποίων ἡ ἐκ σακχαροκαλάμου καὶ τεύτλων παραγωγὴ δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ἐσωτερικὰς αὐτῶν ἀνάγκας. Εἰσαγωγικαὶ σακχάρεως χῶραι εἶναι πᾶσαι αἱ ὁπωσδήποτε στερούμεναι σακχαροβιομηχανίας τοιαῦται, μεγάλαι δὲ εἰσαγωγικαὶ τοιαῦται εἶναι ἡ Ἀγγλία, εἰσάγουσα ἐτησίως περὶ τὰ 2.000.000 τόννους, καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, τῶν ὁποίων αἱ ἐτήσιαι εἰσαγωγαὶ ὑπερβαίνουν τὰ 2.500.000. Ἡ Νέα Ὑόρκη εἶναι ἡ μεγαλυτέρα παγκόσμιος ἀγορὰ σακχάρεως, ἡ ὁποία καθορίζει καὶ τὰς διεθνεῖς τιμάς. Ἐν Εὐρώπῃ μεγάλαι ἀγοραὶ σακχά-

Digitized by Google

ρεως εἶναι τὸ Μαγδεμβοῦργον, τὸ Ἀμβοῦργον, ἡ Τεργέστη, ἡ Βουδαπέστη καὶ ἡ Πράγα. Προπολεμικαὶ μεγάλαι ρωσικαὶ ἀγοραὶ ἦσαν τὸ Κίεβον καὶ τὸ Χάρκοβον.

Ἡ σάκχαρις κυκλοφορεῖ εἰς τὸ ἐμπόριον εἴτε ὑπὸ μορφὴν μικρῶν κρυστάλλων ἐντὸς σάκκων 50 ἢ 100 χιλιογρ., εἴτε ὑπὸ μορφὴν κώνων βάρους 5—10 χιλιογρ., εἴτε τέλος ὑπὸ μορφὴν μικρῶν κύβων ἐντὸς κιβωτίων 25—50 χιλιογράμμων. Ἡ εἰς μικροκρυσταλλικὴν μορφὴν κυκλοφοροῦσα σάκχαρις προέρχεται ἐκ τῆς πρώτης κρυσταλλώσεως τῶν σιροπίων, ἡ δὲ εἰς κύβους καὶ κώνους ἐκ τοῦ ἀνακαθαρισμοῦ τῶν προϊόντων τῆς δευτέρας καὶ τρίτης κρυσταλλώσεως. Ἡ μικροκρυσταλλικὴ σάκχαρις περιέχει 98—99 ½ %, ἡ δὲ εἰς κύβους καὶ κώνους τοὐλάχιστον 99,5 % καλαμοσακχάρου. Ἡ λευκότης τῆς μικροκρυσταλλικῆς σακχάρεως παίζει ἐπίσης ρόλον εἰς τὴν ἐμπορικὴν αὐτῆς ἀξίαν. Εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀγορὰς ἡ σάκχαρις κυκλοφορεῖ καὶ ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν τῆς προελεύσεως αὐτῆς: Τσεχοσλοβακίας, Ἰάβας κτλ.

Σάκχαρις ἐκ χαρουπίων. Ἡ διεθνὴς βιομηχανία τῆς σακχάρεως χρησιμοποιεῖ δύο πρώτας ὕλας: τὰ τεῦτλα καὶ τὸ σακχαροκάλαμον. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλαι πρῶται ὗλαι ἐμπεριέχουσαι καλαμοσάκχαρον εἰς ποσότητας δυναμένας νὰ καταστήσωσιν αὐτὰς βιομηχανικῶς ἐκμεταλλευσίμους. Μία ἐκ τῶν πρώτων αὐτῶν ὑλῶν εἶναι τὰ χαρούπια, τὰ ὁποῖα εὐδοκιμοῦν εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου, καὶ κυρίως εἰς Σικελίαν, Ἱσπανίαν, Κρήτην, Κύπρον κλπ. Τὰ χαρούπια ἐμπεριέχουν 35 % περίπου διάφορα σάκχαρα καὶ εἰδικῶς 20 % περίπου καλαμοσάκχαρον, τὸ ὁποῖον μέχρι πρό τινος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ληφθῇ βιομηχανικῶς ὑπὸ κρυσταλλικὴν μορφήν, λόγῳ τῆς παρουσίας τῶν ἄλλων σακχάρων καὶ τῆς μεγάλης ποσότητος τῶν ἐν αὐτοῖς ἐμπεριεχομένων πηκτωματωδῶν οὐσιῶν. Κατὰ τὸ 1928 ὁ Ἰταλὸς χημικὸς Giuseppe Oddo κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κρυστάλλωσιν τοῦ καλαμοσακχάρου τῶν χαρουπίων, ἐκχυλίσας αὐτὰ δι' οἰνοπνεύματος, πρό τινος δὲ ὁ Ἕλλην χημικὸς Κ. Βέης ἐπέτυχε δι' ἰδίας μεθόδου τὸν χωρισμὸν τοῦ καλαμοσακχάρου τῶν χαρουπίων καὶ τὴν ἐξ ὑδαροῦ διαλύματος κρυστάλλωσιν αὐτῶν. Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ

— *[Φορολ.]* Ἡ ἐγκατάστασις βιομηχανίας παραγωγῆς σακχάρεως ἐν Ἑλλάδι, ἐν συνδυασμῷ πρὸς καλλιέργειαν σακχαροτεύτλων, ἀπησχόλησε τὸ κράτος ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς συστάσεώς του. Οὕτω διὰ τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 14/26 Ἰουνίου 1839 ἐνεκρίθη συμφωνητικὸν μετὰ ἀλλοδαπῆς ἑταιρείας περὶ συστάσεως ἐργοστασίου παραγωγῆς σακχάρου ἐκ τεύτλων καὶ παραχωρήσεως πρὸς καλλιέργειαν τεύτλων γαιῶν τοῦ δημοσίου κειμένων παρὰ τὸ Παλαιοχώριον τῆς Λοκρίδος. Ἡ ἐπιχείρησις ὅμως αὕτη, καθὼς καὶ μεταγενέστεροι ἀπόπειραι, ἀπέτυχον. Σπουδαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου, ὅστις ἀνήγειρεν ἐν τῷ κτήματί του Λαζαρίνα, κειμένῳ κατὰ τὸν δῆμον Ἰθώμης τῆς Καρδίτσης, μέγα ἐργοστάσιον κατασκευῆς σακχάρεως, περατωθὲν τῷ 1894 καὶ πλουτισθὲν διὰ τῶν καταλλήλων μηχανημάτων. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τῆς ἀναπτύξεως τῆς καλλιεργείας τῶν τεύτλων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς πρώτη ὕλη διὰ τὴν βιομηχανίαν ταύτην, ὁ Ζωγράφος ἐχρησιμοποίησε γαίας τοῦ κτήματός του καὶ παρώτρυνε τοὺς χωρικοὺς εἰς τὴν καλλιέργειαν ταύτην. Διὰ δὲ τοῦ νόμου ,ΒΥΣΓ' τῆς 9ης Ἀπριλίου 1896, χάριν προστασίας τῆς βιομηχανίας ταύτης, παρεσχέθη πενταετὴς ἀπαλλαγὴ ἀπὸ παντὸς ἐγγείου φόρου τῶν πρὸς παραγωγὴν σακχάρεως χρησίμων τεύτλων. Ἡ καλλιέργεια ὅμως τῶν τεύτλων δὲν ἀπέδωκε τὰ ἐπιδιωχθέντα ἀποτελέσματα καὶ ἡ ἐπιχείρησις οἰκονομικῶς ἀπέτυχεν, ἀφοῦ κατεδαπανήθησαν πολλὰ ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐν τούτοις τὸ ἐργοστάσιον, ἄχρηστον πλέον δι' ὃν σκοπὸν προωρίζετο, ἀπηλλοτριώθη ἀναγκαστικῶς ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ἀντὶ ἀποζημιώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν, συνεπείᾳ τοῦ νόμου ,ΓΦΙΑ' τῆς 4ης Ἰανουαρίου 1910 περὶ μονοπωλίου τῆς σακχάρεως καὶ τοῦ περὶ ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος του βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 28ης Ἰανουαρίου 1910, ἂν καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου τούτου καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μονοπωλίου ἐματαιώθησαν διὰ τοῦ νόμου ,ΓΧΜΗ' τῆς 19ης Μαρτίου 1910 καὶ τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1910, καὶ ἔκτοτε δὲν ἐγένετο νεωτέρα τις ἀπόπειρα ἐγκαταστάσεως τοιαύτης βιομηχανίας ἐν Ἑλλάδι, δὲν ἔπαυσαν ὅμως ὑποβαλλόμεναι καὶ μελετώμεναι σχετικαὶ προτάσεις, τελευταῖον μάλιστα ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐκ χαρουπίων σακχαροπαραγωγήν. Ὡς ἐκ τῆς μὴ παραγωγῆς σακχάρεως ἐν Ἑλλάδι, δασμὸς εἰσαγωγῆς ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῆς εἰσαγομένης ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ σακχάρεως, πρὸς φορολογίαν τῆς καταναλώσεώς της ἐντὸς τῆς χώρας, διὰ τοῦ τελωνειακοῦ δασμολογίου. Ὁ δασμὸς οὗτος, καθαρῶς ταμιευτικὸς τυγχάνων, εἶχε σημαντικῶς αὐξηθῆ καὶ συνετέλει σπουδαίως εἰς τὸ λαθρεμπόριον τῆς σακχάρεως. Πρὸς καταπολέμησιν δ' αὐτοῦ διὰ τοῦ νόμου ,ΔΚ' (ὑπ' ἀριθ. 4020) τοῦ 1912 ἐλήφθησαν μέτρα τινὰ ἐλέγχου τῆς συσκευασίας τῆς εἰσαγομένης σακχάρεως, μὴ τυχόντα ὅμως πρακτικῆς ἐφαρμογῆς, κατὰ δὲ τὸ 1912 ὁ δασμὸς ἠλαττώθη κατὰ 50 λεπτὰ τὴν ὀκᾶν. Σήμερον ὁρίζεται διὰ τοῦ τελωνειακοῦ δασμολογίου ἐν τῇ κλάσει 28 αὐτοῦ, διὰ τὴν ἐκ καλαμοσακχάρου ἢ ἐκ τεύτλων οἱασδήποτε περιεκτικότητος σάκχαριν ἀνὰ 100 χιλιόγρ. εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς 60 (μέγιστος) καὶ 40 (ἐλάχιστος). Ἀλλ' ἡ εἰς χαρτίνας δραχμὰς ἀναγωγὴ τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς τοῦ δασμοῦ τῆς σακχάρεως γίνεται πρὸς 15 δραχμὰς χαρτίνας, δυνάμει τοῦ νόμου 5426 καὶ σχετικῆς ὑπουργικῆς ἀποφάσεως (Ἐφημ. Κυβερ. 54, τεῦχος β' τῆς 19 Μαΐου 1932) καὶ ἑπομένως ὁ δασμὸς ἠλαττώθη σημαντικῶς ἐκ τῆς μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς χρυσῆς βάσεως ὑποτιμήσεως τῆς δραχμῆς. Ἔχει δὲ χορηγηθῆ προσωρινὴ ἀτέλεια πρὸς κατασκευὴν λουκουμίων καί τινων ἄλλων εἰδῶν, διὰ νὰ προστατευθῇ ἡ βιομηχανία αὐτῶν. Γ. Ν. Κ.

—*σάκχαρον ἀνάστροφον, ἢ ἰμβερτοσάκχαρον [Χημ.].* Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπερ ὀφείλεται εἰς τὴν ἀναστροφὴν τῆς ὀπτικῆς ἱκανότητος, ἐννοεῖται τὸ μῖγμα ἐξ ἴσων μερῶν *δεξτρόζης* (σταφυλοσακχάρου) καὶ *λαιβουλόζης* (ὀπωροσακχάρου), τὸ ὁποῖον λαμβάνεται δι' ὑδρολύσεως τοῦ καλαμοσακχάρου (σακχαρόζης). Ἰμβερτοσάκχαρον περιέχεται εἰς τοὺς πλείστους γλυκεῖς καρπούς, ὡς καὶ εἰς τὸ μέλι. Τὸ ἰμβερτοσάκχαρον παρασκευάζεται βιομηχανικῶς καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν τοῦ τεχνητοῦ μέλιτος, πρὸς ἐνίσχυσιν πτωχῶν εἰς σάκχαριν οἴνων κλπ. Πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ παρασκευάζεται πρῶτον πυκνὸν διάλυμα (80 %) σακχάρεως, ἀναμιγνύεται εἶτα τοῦτο μετὰ 0,02 % ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, θερμαίνεται εἰς 100° περίπου καὶ τέλος ἐξουδετεροῦται τὸ ὀξὺ διὰ σόδας (βλ. *ἀναστροφὴ σακχάρων*). Σ. Γ.

σακχαρόπηκτα (τὰ) *[Φαρμακοτεχν.].* Οὕτω καλοῦνται τὰ δι' ἐπισακχαρώσεως σκευαζόμενα δισκία ἢ πεπιεσμένοι τροχίσκοι. Ἡ ἐπισακχάρωσις γίνεται συνήθως διὰ νὰ καλύψῃ τὴν πικρὰν γεῦσιν τοῦ ἐμπεριεχομένου φαρμάκου, ὡς συμβαίνει π. χ. διὰ τὰ δισκία τῆς κινίνης. Ἡ ἐπισακχάρωσις αὐτῶν (κουφετοποίησις) γίνεται ἐντὸς καταλλήλων δοχείων, στιλβοῦνται δὲ εἶτα τὰ δισκία διὰ παραφίνης. Εἶδος σακχαροπήκτων εἶναι τὰ saccharolata. Ταῦτα ἔχουν σχῆμα κύβου, λαμβάνονται δὲ ἐκ κόνεως σακχάρου, γλισχράσματος, τραγακάνθης, γλυκερίνης καὶ τῆς κόνεως τοῦ φαρμάκου. Οἱ λαμβανόμενοι κύβοι ξηραίνονται εἰς ἠπίαν θερμοκρασίαν, ὥστε νὰ ξηρανθῇ μόνον ἡ ἐπιφανειακὴ στοιβάς. Κ. Γ. Μ.

σακχαροποιήσιμος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ μετατραπῇ εἰς σάκχαρον.

σακχαροποίησις, —*εως* (ἡ). Ἡ διὰ διαφόρων μέσων (χημικῶν, βιολογικῶν κτλ.) μετατροπὴ σώματός τινος εἰς σάκχαρον, ὡς λ. χ. ἡ διὰ διαστάσης (ἢ πτυαλίνης), ὀξέων, ὑπερθέρμων ἀτμῶν μετατροπὴ τοῦ ἀμύλου εἰς σάκχαρον. Σ. Γ.

σακχαροποιητικός,—*ή*,—*όν*. Πᾶν μέσον δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ *σακχαροποίησιν* (βλ. λ.). Σ. Γ.

σακχαροποιία (ἡ). Ἡ παρασκευὴ σακχάρου. Λέγεται κυρίως περὶ τῆς βιομηχανικῆς ἐν μεγάλῳ παρασκευῆς (βλ. λ. *σάκχαρον*). Γ. Σ.

σακχαροποιός (ὁ)· ὁ παράγων σάκχαρον.

σακχαροποιῶ (—*έω*)· μετατρέπω ὕλην τινὰ εἰς σάκχαρον.

σακχαροσκευάσματα (τὰ) (Condita, confecta) *[Φαρμακοτεχν.].* Οὕτω καλοῦνται φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα φυραματώδους συστάσεως, περιέχοντα ὡς συνδετικὴν ὕλην σιρόπιον σακχάρου. Ἡ μορφὴ αὕτη δηλαδὴ ἀνήκει εἰς τὴν τῶν σακχαροπήκτων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐκεῖνα εἶναι στερεά. Τὰ σακχαροσκευάσματα περιέχουν ἁπλᾶ φάρμακα ἢ μείγματα φαρμάκων μετὰ σακχάρου. Χρησιμοποιοῦνται ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, τὰ δὲ εἰς τὰς φαρμακοποιίας τῶν χωρῶν αὐτῶν ἀναγραφόμενα τοιαῦτα σκευάσματα προσομοιάζουν πρὸς τὰ ἐκλείγματα καὶ τὰ γλυκάσματα τῶν ἄλλων φαρμακοποιιῶν. Διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν σκευασμάτων αὐτῶν αἱ φαρμακευτικαὶ οὐσίαι μαλακύνονται κατ' ἀρχὰς δι' ὕδατος καὶ κατεργάζονται εἶτα μετὰ σιροπίου, μέχρις οὗ τὸ κατέργασμα διαυγασθῇ. Ἀκολούθως σειροῦται τὸ ὅλον διὰ κοσκίνου καὶ μετὰ τὴν ἐν θερμῷ ἔκσταξιν τοῦ ὑγροῦ ἐκπιέζεται καὶ ξηραίνεται εἰς ἠπίαν θερμότητα. Τοιαῦτα σακχαροσκευάσματα εἶναι τά: Confectio amygdalae, Confectio aurantii. Confectio calami, Confectio cinae, Confiectio citri. Κ. Γ. Μ.

σακχαρότευτλον (τὸ) *[Βοτ.].* Ποικιλία τις τοῦ φυτοῦ *τεῦτλον* (βλ. λ.).

σακχαροῦχος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περιέχων σάκχαρον.

σακχαροφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ περιέχων σάκχαρον: «σακχαροφόρος κάλαμος».

σακχαρόχρωμα (τὸ) (κοιν. *καραμέλλα*). Καλεῖται οὕτω τὸ διὰ μερικῆς ἀπανθρακώσεως σακχάρου λαμβανόμενον σκοτεινῶς καστανομέλαν προϊόν, ὅπερ χρησιμοποιεῖται εἴτε ὑπὸ μορφὴν διαλύματος πρὸς χρῶσιν ἀλκοολούχων κυρίως ὑγρῶν (ἡδυπότων, οἴνου, ζύθου κλπ.), εἴτε ὑπὸ μορφὴν ξηρᾶς κόνεως ὡς προσθήκη εἰς τὸν καφέν. Ἡ παρασκευὴ αὐτοῦ γίνεται δι' ἰσχυρᾶς ὑπὸ συνεχῆ ἀνάδευσιν θερμάνσεως ὑπεράνω ἐλευθέρου πυρὸς κοινῆς σακχάρεως ἢ ἀμυλοσακχάρου ἢ πυκνοῦ σιροπίου. Ἡ θέρμανσις γίνεται συνήθως εἰς σιδηρᾶ δοχεῖα καὶ εἰς θερμοκρασίαν 200—250°, πρὸς ὑποβοήθησιν δὲ τῆς καραμελλοποιήσεως προστίθεται εἰς ποσότητα μὴ ὑπερβαίνουσαν τὸ 3 % καυστικὸν νάτριον ἢ σόδα. Σ. Γ.

σακχαρῶ (—*όω*)· μετατρέπω εἰς σάκχαρον, κοιν. *ζαχαρώνω* (βλ. λ.).

σακχαρώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ περιέχων πολὺ σάκχαρον· || ὁ σχετικὸς μὲ τὸ σάκχαρον: «σακχαρώδης διαβήτης».

—**σακχαρώδης** ***διαβήτης*** *['Ιατρ.]*· βλ. λ. διαβήτης σακχαρώδης.

σακχαρώματα (τὰ) (Saccharolata s. sacharureta) *[Φαρμακοτεχν.].* Οὕτω καλοῦνται φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα φερόμενα ὑπὸ μορφὴν ἁδρομεροῦς κόνεως σακχάρου, ἐγκλειούσης τὴν φαρμακευτικὴν οὐσίαν. Λαμβάνονται δι' ἐξατμίσεως διαλυμάτων ἢ καὶ ἐκχυλισμάτων φαρμάκων μειχθέντων προηγουμένως μετὰ σακχάρου (10 μ. σακχάρου, 1 μ. βάμματος). Ἡ φαρμακευτικὴ αὕτη μορφὴ εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου Bérol. Τὰ σακχαρώματα χρησιμεύουν πρὸς ταχεῖαν παρασκευὴν πτισανῶν, πρὸς γλύκανσιν ποτημάτων καὶ πρὸς κατασκευὴν πλακιδίων καὶ τροχίσκων. Εἴδη σακχαρωμάτων εἶναι τὰ ἀμερικανικὰ Abstracta, ὡς ἐπίσης καὶ πολλὰ κοκκώδη σκευάσματα, εἰσαχθέντα κυρίως ὑπὸ τῆς γαλλικῆς φαρμακοτεχνίας. Ἀκόμη μεταξὺ τῶν σακχαρωμάτων περιλαμβάνονται καὶ τὰ *ἐπισακχαρώματα*. Ταῦτα σκευάζονται ἐκ φυτικῶν προϊόντων ἢ καὶ ἐκ φαρμακοτεχνικῶν σκευασμάτων, ἅτινα ἀποκτοῦν λεπτὸν στρῶμα μικροκρυστάλλου σακχάρου δι' ἐμβαπτίσεως αὐτῶν ἐντὸς πυκνῶν διαλυμάτων σακχάρου. Κυριώτερα τῶν σακχαρωμάτων εἶναι τά: saccharolatum aconiti, saccharolatum carrageen, S. ipecacuanhae, S. lichenis islandici, S. rubi idaei. Κ. Γ. Μ.

σακχάρωσις, —*εως* (ἡ). Καλεῖται κυρίως ὁ ἀποχωρισμὸς κρυστάλλων σακχάρων ἐκ πυκνοῦ σακχαρούχου διαλύματος, ὡς καὶ περαιτέρω ἡ περικάλυψις διὰ σακχάρου ὕλης τινὸς ἢ τέλος καὶ ἡ μετατροπὴ ὕλης τινὸς εἰς σάκχαρον. Σ. Γ.

Σακχάρωφ, ***Βλαδίμιρος***. Ρῶσος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1853. Διετέλεσε κατὰ μὲν τὸν Ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον 1904—1905 ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς ρωσικῆς στρατιᾶς τῆς Μαντζουρίας, κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον 1914—1917 διοικητὴς ρωσικῆς στρατιᾶς. Ν. Θ. Κ.

Σάκων. Κατήγετο ἐκ Ζάγκλης τῆς Σικελίας, ἱδρύσας μετὰ τοῦ Εὐκλείδου καὶ Σίμου τὴν πόλιν Ἱμέραν, περὶ τὸ 648 π. Χ. (*Θουκ.* VI, 5). Α. Θ. Σ.

σάλ, ἢ ***σιάλ*** (Sal) *[Γεωγρ.—Γεωλογ.].* Τὸ ἀνώτατον στρῶμα τῆς λιθοσφαίρας, εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὁποίου κυριαρχοῦν ἐν ἀναλογίᾳ τὰ στοιχεῖα πυρίτιον καὶ ἀργίλλιον (ἑνώσεις δηλαδὴ πυριτίου-ἀργιλλίου). Ὁ ἐξώτατος οὗτος ἐλαφρὸς φλοιὸς συνίσταται ἐξ ὕδατος, ἰζηματογενῶν πετρωμάτων, κρυσταλλοπαγῶν σχιστολίθων (ἰδίως γνευσίων), καὶ ἐξ ὀξίνων καὶ βασικῶν ἐκρηξιγενῶν πετρωμάτων (γρανιτῶν, πορφυριτῶν καὶ ἄλλων). Τὸ εἰδικὸν βάρος τῶν ἀποτελουσῶν τὸ σάλ μαζῶν κυμαίνεται μεταξὺ 1 (ὕδωρ) καὶ 3 καὶ κατὰ μέσον ὅρον δύναται νὰ ληφθῇ ἴσον πρὸς 2,7. Γ. Κ. Γ.

Σὰλ (Sal) *[Γεωγρ.].* Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ντὸν ἐν τῇ Β. ρωσικῇ Καυκασίᾳ. Πηγάζει ἐκ τῶν λόφων Γιεργκελὶ τῆς αὐτονόμου χώρας τῶν Καλμούκων. Ἔχει μῆκος 731 χλμ. Γ. Ι. Β.

Σὰλ (Chasles), ***Βίκτωρ - Εὐφήμων - Φιλάρετος***. Γάλλος λογοτέχνης (1798—1873). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας καὶ εἶτα ἐπιμελητὴς τῆς βιβλιοθήκης Μαζαρίνου. Ἔγραψεν: «Ὀλιβιέρος Κρόμβελ» (1847), «Ὁ Ἀρετῖνος, βίος καὶ ἔργα του» (1873) κλπ., καὶ τὰ «Σκαλαθύρματα» (1846—1864). Τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1877. Γ. Ι. Β.

— **Σὰλ** (Salle), ***Εὐσέβιος***, *κόμις ντὲ* —. Γάλλος ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Μομπελλιὲ (1798—1870). Σπουδάσας ἰατρικήν, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς ἐν Μασσαλίᾳ. Περιελθὼν τὴν Ἑλλάδα, Τουρκίαν καὶ Αἴγυπτον (1837—1840), ἐδημοσίευσεν εἰς δύο τόμους σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Περιήγησις εἰς Ἑλλάδα, Τουρκίαν καὶ Αἴγυπτον», εἶτα δέ: «Νέαι ἰδέαι περὶ πυραμίδων», «Ἐθνογραφικὴ φιλοσοφία», «Ὁ Μαζδὰκ ὡς σοσιαλιστὴς καὶ κοινωνιστής

Digitized by Google

ἐν Περσίᾳ», «Ὁ Μωάμεθ ὡς ἰδιώτης, τεχνίτης καὶ πολιτικός» κτλ. θ. β.

— **Σὰλ** (Salle), ***Κάρολος, κόμις ντὲ* —**. Γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Μαρτινίκᾳ (1803—1858). Ἐξελθὼν τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Σαὶν-Σύρ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον καὶ μετέσχε τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείας τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ τῷ 1827. Ἐπολέμησεν ἐν Ἀλγερίᾳ τῷ 1830 καὶ ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ μετέσχε τῆς πολιορκίας τῆς Ἀμβέρσης (1832). Τῷ 1855 διεκρίθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Σεβαστουπόλεως, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἐγένετο μέλος τῆς γερουσίας. θ. β.

— **Σὰλ** (Chasles), ***Μιχαήλ***. Γάλλος μαθηματικὸς (1793—1880). Ἦτο ἐκ τῶν μεγαλυτέρων γεωμετρῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, συνέγραψε δὲ «Ἀνωτέραν γεωμετρίαν». Πολλαὶ προτάσεις ταύτης φέρουσι τὸ ὄνομά του, ὅπως π.χ. τὰ ἑξῆς θεωρήματα: 1) Ἐὰν ἐπίπεδον σχῆμα μετατοπίζηται εἰς τὸ ἐπίπεδόν του, καθ᾽οἱονδήποτε τρόπον, εἶναι δυνατὸν πάντοτε τὸ σχῆμα νὰ μετατοπισθῇ ἀπὸ μιᾶς θέσεώς του εἰς ἄλλην τυχοῦσαν διὰ μιᾶς περιστροφῆς περὶ κατάλληλον κέντρον ἐν τῷ ἐπιπέδῳ εὑρισκόμενον. 2) Ἡ στερεογραφικὴ προβολὴ κύκλου ἐπὶ σφαιρικῆς ἐπιφανείας κειμένου εἶναι κύκλος ἔχων κέντρον τὴν προβολὴν τῆς κορυφῆς τοῦ κώνου, ὅστις εἶναι περιγεγραμμένος περὶ τὴν σφαῖραν κατὰ τὸν προβαλλόμενον κύκλον. 3) Εἰς πᾶν περὶ κύκλον περιγεγραμμένον τετράπλευρον τὸ γινόμενον τῶν ἀποστάσεων δύο ἀπέναντι κορυφῶν ἀπὸ ἐφαπτομένης τινὸς ἔχει λόγον πρὸς τὸ γινόμενον τῶν ἀποστάσεων τῶν ἄλλων δύο κορυφῶν, ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐφαπτομένης, σταθερόν. 4) Ὁ τόπος τῆς κορυφῆς ὀρθῆς γωνίας, ἧς αἱ πλευραὶ ἐφάπτονται δύο ὁμοεστίων ἐλλείψεων, εἶναι περιφέρεια κύκλου ἔχοντος τὸ αὐτὸ μὲ τὰς ἐλλείψεις κέντρον. Τὰ κυριώτερα ἐπιστημονικὰ ἔργα τοῦ Σὰλ εἶναι τά: «Géometrie supérieure», «L'aperçu historique» καὶ «Traité des coniques». Ν. Γ.

σάλα (ἡ)· δημοτ., αἴθουσα ὑποδοχῆς, σαλόνι· || μεγάλη αἴθουσα, οἷον χοροῦ, ἑστιατορίου, διαλέξεων κττ.

Σάλα (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. παραλίας τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (νῦν Μαρόκου) ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ ἀποίκων Φοινίκων, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ὁποίων σημαίνει βράχος. Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καλεῖται *Σάλγα*, ὁ δὲ ποταμὸς *Σάλγας*. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ὑπέκειτο εἰς ἐπιδρομὰς τῶν Αὐτολάλων. Σῴζονται ὄψιμα αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα αὐτῆς, φέροντα πωγωνοφόρον κεφαλὴν μετὰ νεοκαρχηδονιακῆς ἐπιγραφῆς. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἀναγνωρίζονται παρὰ τὴν σημερινὴν πόλιν Rabat, πρὸς Β. τῆς Καζαμπλάνκας.

— **Σάλα** (ὁ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Δ. παραλίας τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (νῦν Μαρόκου), ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, πρὸς Ν τοῦ Σούβουρ ποταμοῦ (νῦν Oued-Sébou) εἰς τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καλεῖται *Σάλγας*, εἶναι δὲ ὁ σημερινὸς Oued-bou-Regrag. Α. Θ. Σ.

— **Σάλα** (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ ΝΔ τῆς Μεγάλης Φρυγίας, μεταξὺ τῆς Φιλαδελφείας (νῦν Ἀλὰ-Σεχίρ) καὶ Ἱεραπόλεως (Παμπούκ-Καλεσσί) παρὰ τὴν Τρίπολιν (Ντερεμπόλ). Ἐπὶ Δομιτιανοῦ (81—96 μ. Χ.) ἐπωνομάσθη *Δομιτιανούπολις*, ἐπὶ δὲ τῶν βυζαντινῶν χρόνων κατατάσσεται μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Λυδίας καὶ ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σάρδεων. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ μέχρι τοῦ Ἑρεννίου Τρούσκου. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ χωρίον *Σαντάλ*. Α.Θ.Σ.

Σάλα (Sala), ***Ἄγγελος* ἢ *Ἀγγιόλος***. Ἰταλὸς ἰατροχημικός, γεννηθεὶς ἐν Βικεντίᾳ μετὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Αἱ ἐργασίαι του ἀφορῶσι τὸ σάκχαρον, τὸ ἀπόσταγμα τῶν σταφυλῶν καὶ αἰθερίων ἐλαίων, τὸ ἀντιμόνιον, ὡς καὶ ἅλατά τινα καὶ ὀξέα. Ἔδειξε τὴν μέθοδον τῆς διυλίσεως τοῦ σακχάρου διὰ τῆς ἀσβέστου καὶ τοῦ λευκώματος ᾠοῦ. Παρετήρησεν ὅτι ἡ ὑδαρὴς διάλυσις σακχάρου, ἡ περιέχουσα ὀλίγην ζυθοζύμην, δίδει εἴς τι χρονικὸν διάστημα σημαντικὴν ποσότητα οἰνοπνεύματος. Ἐξέθεσε τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τοῦ οἰνοπνευματώδους ἀποστάγματος ἐκ τῶν δημητριακῶν, καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ σίτου. Πρῶτος ἐποιήσατο χρῆσιν συνθετικῆς μεθόδου πρὸς πιστοποίησιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς χημικῆς ἀναλύσεως καὶ ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον βιβλίον διὰ τὸ ἔλαιον τοῦ βιτριολίου (θειικὸν ὀξύ), ὅπερ οὗτος τὸ παρῆγε δι᾽ ἀποστάξεως ἐκ τοῦ θειικοῦ χαλκοῦ, ἀντὶ τῶν ἀρχαίων χημικῶν, οἵτινες τὸ ἐλάμβανον δι᾽ ἀποστάξεως ἐκ τοῦ θειικοῦ σιδήρου. Τὰ ἅπαντά του φέρουσι τὸν τίτλον: «Opera medico-chymica» (Φραγκφούρτη 1647, 1680, 1712). Ο. Ρ.

Σαλαάμ, *τὶκ τοῦ* —. Συνίσταται εἰς σπασμωδικὰς κινήσεις τῶν κεφαλῶν, ἐν εἴδει χαιρετισμοῦ καὶ εἰς συχνότητα 20—50 κατὰ 1'. Ἐμφανίζεται ἀποκλειστικῶς κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ ἰδίως ἐπὶ ἐπιληπτικῶν τοιούτων ἢ παρουσιαζόντων βεβαρημένην κληρονομικότητα καὶ συνοδεύεται ὑπὸ ὠχρότητος τοῦ προσώπου, προσηλωμένου βλέμματος, διευρύνσεως τῶν κορῶν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐνίοτε κατὰ περιόδους δι᾽ ἀπωλείας συνειδήσεως. Αἱ κλίσεις εἶναι παροξυντικαί, ἐπερχόμεναι κατὰ διαστήματα, ἄλλοτε τὴν ἡμέραν καὶ ἄλλοτε τὴν νύκτα. Ὡς θεραπευτικὰ μέσα συνιστῶμεν τὰ παρατεταμένα θερμὰ λουτρά, πρὸς καταπολέμησιν τῆς νευρικῆς ὑπερερεθιστικότητος, τὴν διόρθωσιν τῶν ἀκουσίων κινήσεων ἐνώπιον κατόπτρου, διὰ τονώσεως τῆς θελήσεως τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἐπὶ ἐπιμόνων μορφῶν τὴν ἀπομόνωσιν. Ἐσωτερικῶς χορηγοῦμεν τὰ ἀντισπασμωδικά, καὶ ἰδίᾳ τὴν λουμινόλην.

Σαλαβερρία-ὲ-Ἰντσαουρραντιέτα (Salaverria é Inchaurrandieta), ***Ἠλίας***. Ἱσπανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1883. Ἐφιλοτέχνησε θαυμασίους θρησκευτικοὺς πίνακας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ «Περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου», ἔργον βραβευθὲν ἐν τῇ διεθνεῖ ἐκθέσει τοῦ Μονάχου. Ἐπίσης συνέθεσε καὶ ἄλλα ἔργα, ὡς τὴν «Οἰκογένειαν Γκοὺ» κλπ. Γ. Ι. Β.

—**Σαλαβερρία-ὲ-*Ἰπένθα*** (Salaverria é Ipenza), ***Ἰωσὴφ-Μαρία***. Ἱσπανὸς λόγιος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἔγραψεν: «Ἡ γηραιὰ Ἱσπανία» (1907), «Νικηφόρος ὁ ἀγαθὸς» (μυθιστόρημα, 1909), «Ἀργεντινὴ χώρα» (1910), «Τὸ περιοδεῦον πνεῦμα» (1917), «Τὰ φαντάσματα τοῦ μουσείου» (1919), «Πόλεμος τῶν γυναικῶν» (1921), «Τὸ κρυφὸ παράπτωμα» (1924), «Ἐρωτικὸ ταξίδι» (1926), «Εἰκόνες» (1926), κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαλαβὶλλ (Salaville), ***Πέτρος-Ἰωάννης-Σεβερῖνος***. Ἐπιφανὴς σύγχρονος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς. Γεννηθεὶς ἐν Servières (Lozère) τῆς Γαλλίας τῷ 1882, ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν ἐν Ἱεροσολύμοις, Ρώμῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει. Χειροτονηθεὶς ἱερεὺς τῷ 1907, ἀπεστάλη εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Καθολικὸν Βυζαντιακὸν Ἰνστιτοῦτον τῶν Assomptionnistes, ἔνθα ἐπεδόθη εἰς μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὰ ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι τῆς σήμερον ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἰδίᾳ τὰ τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἃ μετ᾽ ἰδιαιτέρας ὅλως ἀγάπης ἀσχολεῖται. Τῷ 1912, τὸν L. Petit προαχθέντα εἰς ἀρχιεπίσκοπον τῶν ἐν Ἀθήναις καθολικῶν διεδέχθη ὁ Σαλαβὶλλ εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ εἰρημένου ἰνστιτούτου καὶ τοῦ περιοδικοῦ «Échos d'Orient». Τῷ 1916 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Petit εἰς Ἀθήνας, διετέλεσε γραμματεὺς αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1920, ὅτε ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰνστιτούτου καὶ τοῦ περιοδικοῦ. Τῷ 1929 κληθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς Ρώμην, διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ Collège international de l'ordre Assomptionnistes, ἣν θέσιν κατέχει μέχρι τῆς σήμερον. Ὁ Σαλαβὶλλ, ἐμβριθὴς μελετητὴς καὶ βαθὺς γνώστης τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐδημοσίευσε πλείστας πραγματείας λειτουργικοῦ μάλιστα καὶ φιλολογιστορικοῦ περιεχομένου ἐν ταῖς «Échos d'Orient», τῇ «Union des Églises» καὶ διαφόροις ἐγκυκλοπαιδείαις τῆς Εὐρώπης, δι᾽ ὧν οὐ μόνον πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς μακραίωνος καὶ ἐνδόξου ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς διεφώτισεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὁμοδόξους του καθολικοὺς ἀπήλλαξε πολλῶν πλανῶν, ἃς εἶχον σχηματίσει περὶ τῶν βυζαντιακῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν καθόλου ἐκκλησιαστικῶν προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων διατριβῶν ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις εἰς ἴδιον τόμον τὰς «Liturgies Orientales». Ε. Γ. Π.

Σαλάγγαι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ἀρχαῖος λαὸς τῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Ζαράγγαι*).

σαλαγγάνη (ἡ) (Salangana) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κυψελιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τοὺς κυψέλους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας, τὰς Φιλιππίνας νήσους καὶ τὴν Νέαν Γουϊνέαν. Ἐκ τῶν ἑπτὰ εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *σαλαγγάνη ἡ κοινὴ* (Salangana vulgaris), ἀπαντῶσα εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους. Αὕτη ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν λεπτήν, σχεδὸν τριγωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς βραχύ, λεπτὸν καὶ κωνικὸν ράμφος, σῶμα βραχὺ καὶ ἀρκετὰ εὔρωστον, πτέρυγας στενὰς ἀλλ᾽ ἐπιμηκεστάτας, ὑπερβαινούσας κατὰ πολὺ τὸ μῆκος τῆς οὐρᾶς καὶ ὀξυλήκτους, οὐρὰν βραχυτάτην καὶ πλατυτάτην καὶ πόδας μᾶλλον βραχεῖς. Ὁ χρωματισμός της εἶναι μελανὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιοπυρρὸς κατὰ τὰ κάτω. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐνδιαιτῶνται κατὰ πολυπληθῆ στίφη καὶ κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των ἐπὶ τῶν ρωγμῶν τῶν βράγχων ἐκ διαφόρων χόρτων, ἅτινα ἐπιχρίουσι διὰ τοῦ ἰξώδους σιέλου των. Τὰς φωλεὰς ταύτας τρώγουσιν οἱ ἰθαγενεῖς τῶν μερῶν ἐκείνων. Δ. Ν. Π.

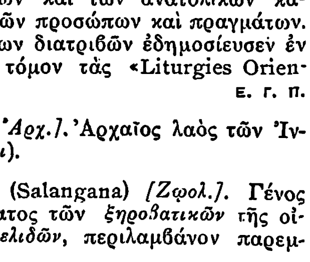

Σαλαγγάνη ἡ κοινή.

σαλαγγινίδαι (οἱ) (Salanginidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων*, περιλαμβάνουσα ἓν μόνον γένος, τὸν *σάλαγγα*, ὅστις ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἰαπωνικὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

Σαλαγὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σαράντα Ἐκκλησιῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 230 κατ. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Τσαλαΐκ*.

Σάλαγκα (Salaga) *[Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε ἀκμάζουσα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ πρωτεύουσα τῆς χώρας Μπανγιαμὲ ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἀποικίᾳ τῆς Χρυσῆς Ἀκτῆς. Κατεστράφη τῷ 1894 συνεπείᾳ πολεμικῶν γεγονότων. Γ. Ι. Β.

Σάλαγκας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἔρημος ὅρμος τῆς δυτικῆς Ἑρμιονίδος, ἀποτελῶν τὸν (πλάτ. 37° 26' 50" Β., μῆκ. 26° 03' 35" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1518: Gulf of Nauplia) βορειοανατολικὸν μυχὸν τοῦ ἐλάσσονος κόλπου τῶν Κοιλαδίων, ὡραῖον ἀγκυροβόλιον, εὐαναγνώριστον μακρόθεν ἀπὸ τοῦ ἐρημοκκλησίου Ἅγιος Καρτερός. Σ. Ε. Λ.

σάλαγξ (ὁ) (Salanx) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλαγγινιδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σάλαγξ ὁ ταινιοειδὴς* (Salanx taenioides), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν λεπτὴν καὶ ἐπιμήκη, μέγα στοματικὸν ἄνοιγμα, ὀφθαλμοὺς μικροτάτους, σῶμα λεπτόν, ἐπίμηκες καὶ ταινιοειδές, ραχιαῖον πτερύγιον παρὰ τὴν ρίζαν τῆς οὐρᾶς τοποθετημένον, στηθιαῖα ἀνανάπτυκτα καὶ κοιλιακὰ βραχύτατα, ἑδραῖον τριγωνικόν, χαμηλὸν καὶ βραχὺ καὶ οὐραῖον ἀρκετὰ εὐρύ, διχαλωτὸν καὶ πλατύ. Τὸ σῶμά του καλύπτεται ὑπὸ μικρῶν εὐπτώτων λεπίων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανοκυανὸς κατὰ τὴν ράχιν καὶ τὰ πτερύγια καὶ λευκομελανὸς κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν. Τὸ κρέας του εἶναι ἐδώδιμον, νόστιμον καὶ παραπλήσιον πρὸς τὸ τοῦ ἀτακαίου. Δ. Ν. Π.

Σάλαγξ ὁ ταινιοειδής.

Σαλαγόρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παλαιά, καὶ παρὰ ξένοις ἔτι καὶ νῦν χρησιμοποιουμένη (Salagora bay), ὀνομασία τῆς *Σαλαώρας* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

σάλαγος (ὁ)· ἀρχ., βοή, θόρυβος· || ἰδιωμ., ἡ πρὸς τὰ βοσκήματα ἰδίᾳ φωνή, προτρεπτικὴ ἢ ἀποτρεπτική, τῶν βοσκῶν, οἷον πρὸς ἀλλαγὴν διευθύνσεως, πρὸς σταμάτημα κττ.

σαλαγῶ (*—έω*)· ἀρχ., ἠχῶ, βοΐζω· || ἰδιωμ., *σαλαΐζω*· κάμνω σάλαγο, κατευθύνω τὰ βοσκήματα διὰ φωνῶν (βλ. *σάλαγος*): «ἔβγα 'ς τὴ ράχη νὰ σαλαΐσῃς».

σαλαδινὴ δεκάτη (dîme saladine)· βλ. λ. *δεκάτη σαλαδινή*.

Σαλαδῖνος (ἀραβ. *Σαλαχετντὲν Ἐγιουμπί*, καὶ μὲ τὸ πλῆρες ὄνομά του *Μελὶκ Νασὶρ Ἀμπ-οὐλ-Μουζαφφὲρ Γιουσοὺφ μπὲν-Ἐγιοὺπ μπὲν-Σαδί*, ὀνομασθεὶς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων *Saladin*, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἡμέτερον *Σαλαδῖνος* ἤτοι ὁ «τιμῶν τὴν πίστιν»). Σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου, γενάρχης τῆς δυναστείας τῶν *Ἐγιουπιδῶν* (ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρός του Ἐγιούπ). Κατήγετο ἐκ τῆς κουρδικῆς φυλῆς Ριβαδιέ, ἡ δὲ οἰκογένειά του ἦτο ἐγκατεστημένη εἰς τὴν πόλιν Νταουὶν τοῦ περσικοῦ Ἀζερμπαϊτζάν. Ὁ πάππος τοῦ Σαδὶ (Chadi) μετενάστευσε μετὰ τῶν δύο υἱῶν του Ἐγιοὺπ (Ἰὼβ) καὶ Σιρκιοὺχ εἰς Βαγδάτην καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πόλιν Τεκρίτ, τοῦ σήμερον τουρκικοῦ Κουρδιστάν, ὅπου καὶ ἐγεννήθη ὁ Σαλαδῖνος τῷ 1138. Ὁ πατήρ του ἦτο τότε φρούραρχος Τεκρὶτ ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἐν Μεσοποταμίᾳ Σελτζουκίδου Τούρκου ἡγεμόνος Μεσούτ. Ὁ Σαλαδῖνος ἐκπαιδευθεὶς ἐν Δαμασκῷ διεκρίθη κατὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον τοῦ Ἰσλάμ, τὸν ὁποῖον ἐκήρυξεν ὁ Ζεγγί, ἀταμπέκος ἤτοι ἀρχηγὸς τῆς Μοσούλης κατὰ τῶν Σταυροφόρων, κατεχόντων ἀπὸ τοῦ 1089 τὴν Ἱερουσαλήμ.

Τῷ 1164, 1167 καὶ 1169 μετέσχεν ὡς τοποτηρητὴς τοῦ θείου του Σιρκιούχ, πρωθυπουργοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ Νουρεδδίν, τῆς ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείας, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο νὰ παταχθῶσιν οἱ Φατιμίδαι σουλτᾶνοι τῆς χώρας

Digitized by Google

ώς συμμαχήσαντες πρός τούς Λατίνους βασιλεῖς τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ σταυροφόροι ἐπενέθησαν ἀμέσως ὑπὲρ τοῦ συμμάχου των ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν κόμητα Ἀμαλρίκ. Ἀποθανόντος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων τούτων τοῦ Σιρκούχ, ἀνέλαβε τὸ βεζυρικὸν ἀξίωμα ὁ Σαλαδῖνος, ὅστις κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὴν Αἴγυπτον καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Φατιμίδου χαλίφου Ἀζαδεδδίν, νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Νουρεδδὶν ὡς νομίμου χαλίφου καθ' ἅπασαν τὴν Αἴγυπτον. Οὕτως ὁλόκληρος ὁ μουσουλμανικὸς κόσμος ἡνώθη πάλιν ἐναντίον τῶν Λατίνων πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς σταυροφορικῆς κατακτήσεως. Τῷ 1174, ἀποθανόντος τοῦ Νουρεδδίν, ἄρχιζει ἡ περίοδος τῶν ἐναντίον τῆς λατινοκρατουμένης Συρίας πολέμων του πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Μουσουλμάνων ὑποτελῶν ἡγεμόνων τῆς Συρίας. Τῷ 1174 ἐκυρίευσε τὴν Δαμασκόν, Ἔμεσσαν (Χόμς) καὶ Ἐπιφάνειαν (Χάμα), τὸ δὲ ἑπόν ἔτος τὴν Ἡλιούπολιν (Βααλβέκ) καὶ τὰς περὶ τὸ Χαλέπιον πόλεις. Συνεπείᾳ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ὁ Σαλαδῖνος ἀνεκηρύχθη σουλτᾶνος, ἀναγνωρισθεὶς ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ Ἐσ-Σαλὶχ, τοῦ νεαροῦ υἱοῦ τοῦ Νουρεδδίν. λαβὼν τὸ δικαίωμα νὰ κόπτῃ ἴδια νομίσματα καὶ καταργήσας τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἐσ-Σαλὶχ χουτμπὲ (προσευχὴν τῶν ἑορτῶν) ὡς χαλίφου. Οὕτως ὁ τελευταῖος οὗτος ἔμεινε κατ' ὄνομα μόνον χαλίφης. Τῷ 1176 ὁ Σαλαδῖνος κατακτήσας καὶ τὴν πέραν τοῦ Εὐφράτου χώραν σχεδὸν μέχρι Μοσούλης, ἀνεγνωρίσθη ὡς κυρίαρχος ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Β. Συρίας. Τῷ 1177 ἐπανῆλθε διὰ Δαμασκοῦ εἰς Κάϊρον, τὸ ὁποῖον ἐπλούτισε διὰ βιβλιοθηκῶν, ἀνωτέρων σχολῶν καὶ φρουρίου. Ἀπὸ τὸν 1177 μέχρι τοῦ 1180 ἐπολέμησε κατὰ τῶν Χριστιανῶν, τῷ δὲ 1180 κατέστησεν ὑποτελῆ τὸν Τοῦρκον Σελτζουκίδην σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου Γενόμενος κατόπιν κύριος τοῦ Χαλεπίου καὶ ὑποτάξας τὸν ἡγεμόνα αὐτοῦ περιέκλεισε πανταχόθεν τὸ λατινικὸν βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ δι' ἡγεμόνων ἐχθρικῶς διακειμένων. Τῷ 1187 ὁ Γάλλος ὁπλαρχηγὸς Renaud de Chatillon παρεβίασε τὴν μεταξὺ τοῦ Σαλαδίνου καὶ τῶν Λατίνων τετραετῆ ἀνακωχήν, οὕτω δὲ ἤρχισεν ἡ τετάρτη περίοδος τῶν κατακτήσεων τοῦ Σαλαδίνου. Τὸν Μάϊον τοῦ ἰδίου ἔτους συνέτριψε μικρὰν δύναμιν τῶν Ναϊτῶν καὶ Ὁσπιταλαρίων ἱπποτῶν παρὰ τὴν Τιβεριάδα, τὸν δὲ Ἰούλιον ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ἡνωμένον χριστιανικὸν στρατὸν παρὰ τὸ Χιττίν. Τον Σεπτέμβριον ἐπολιόρκησε τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσε τὴν 2 Ὀκτωβρίου. Μόνον ἡ Τύρος ἔμενε πλέον εἰς χεῖρας τῶν Λατίνων. Ἐκεῖθεν οὗτοι ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Πτολεμαΐδος τὸν Ἰούνιον τοῦ 1189. Ἐπελθὼν τότε ὁ Σαλαδῖνος ἐπολιόρκησε τὸν χριστιανικὸν στρατὸν ἐπὶ δύο ἔτη. Οἱ Λατῖνοι, μὴ διαθέτοντος τοῦ Σαλαδίνου στόλον, ἠδύναντο νὰ λαμβάνουν ἐπικουρίας ἀπὸ θαλάσσης. Τὴν 8ην Ἰουνίου 1191 ἔφθασεν ὁ Ριχάρδος τῆς Ἀγγλίας, τῇ δὲ 12 Ἰουλίου ἡ Πτολεμαῒς ἐσυνθηκολόγησεν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Σαλαδίνου. Ὁ Ριχάρδος ἐξηκολούθησε τὴν νικηφόρον προέλασίν του πρὸς τὴν Ἰόππην καὶ ἐκέρδισε σπουδαίαν νίκην παρὰ τὴν Ἀρσούφ. Ὁ πόλεμος ἐσυνεχίσθη μέχρι τῆς 2ας Σεπτεμβρίου 1192, ὅτε συνήφθη εἰρήνη ἥτις ἦτο θρίαμβος διὰ τὸν Σαλαδῖνον. Μόνον ἡ παραθαλάσσια ζώνη ἀφέθη εἰς τὸ λατινικὸν βασίλειον μὲ ἐλευθέραν δίοδον πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὁ Ριχάρδος ἐπέστρεψεν εἰς Εὐρώπην καὶ ὁ Σαλαδῖνος εἰς Δαμασκόν. ὅπου ἀπέθανε τῇ 4 Μαρτίου 1193 μετὰ ὀλιγοήμερον νόσον εἰς ἡλικίαν 55 ἐτῶν.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

σαλάδο (τό)· εἶδος ἁλιπάστου κρέατος συντηρουμένου ἐντὸς πηλίνων δοχείων.

Σάλαθοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Δ. Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ IV 6, 6), ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, πρὸς Ν. τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (νῦν Μαρόκου), μεταξὺ τοῦ ὄρους Μάνδρου καὶ Σαγάπολα. Α. Θ. Σ.

Σάλαθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Δ. Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἄτλαντος ἐκβάλλει, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 6, 2), πρὸς Ν. τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (νῦν Μαρόκου), παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν καὶ πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Σούβου (νῦν Oued-Sous). Α. Θ. Σ.

Σαλαΐα, ἢ *Σιλαγιάρα* (Salaija Silajara) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν, κειμένη ὑπὸ 120°30' Α. μήκους καὶ 6°17' Ν. πλάτους, νοτίως τῆς Κελέβης. Ἔχει ἔκτασιν 662 τ. χλμ. καὶ 57.000 κατ. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος *Σαλαΐα*, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς καὶ ἔχουσα καλὸν λιμένα. Εἰς τὴν Σαλαΐαν ὑπάγονται διοικητικῶς 72 νησῖδες, ἐκτάσεως 50 τ. χλμ καὶ πληθυσμοῦ 24.000, ἀσχολουμένων εἰς τὴν ἁλιείαν. Γ. Ι. Β.

Σάλαιθος. —1) Λακεδαιμόνιος, ἀποσταλεὶς εἰς Μυτιλήνην τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (428 π. Χ.), ἵνα ἐνθαρρύνῃ τοὺς Μυτιληναίους κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὑποσχεθεὶς τὴν ἀποστολὴν 40 πλοίων. Ἐπελθὼν ὅμως τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Πάχης, κατέστειλε τὴν ἀποστασίαν τῶν Μυτιληναίων, συλλαβὼν δὲ τὸν Σάλαιθον ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου κατεδικάσθη εἰς θάνατον (*Θουκ.* Γ, 25 καὶ ἑξῆς).—2) Ἐκ Κρότωνος τῆς Κάτω Ἰταλίας, νομοθετήσας αὐστηροτάτους νόμους κατὰ τῶν μοιχῶν, τοὺς ὁποίους παραβιάσας «μετὰ μικρὸν αὐτὸς ἑάλω μοιχεύειν τοῦ ἀδελφοῦ τὴν γυναῖκα» (*Λουκ.* Περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, 80). Α. Θ. Σ.

Σαλῖνα (Salina) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοαμερικανικῆς πολιτείας Κάνσας, ἐπὶ τοῦ Σμόκυ-Χὶλλ, βραχίονος τοῦ ποταμοῦ Κάνσας. Κάτ. 16 700. Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν. Ἔχει πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην, στρατιωτικὴν σχολὴν και σεμινάριον, διεξάγει δὲ ἐμπόριον σιτηρῶν. Γ. Ι. Β.

Σαλάκας, *Νικόλαος.* Ἄνδριος ἀγωνιστὴς ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον τακτικοῦ σώματος, κατολεγόμενος μεταξὺ τῶν ἀνδρείων, οἱ ὁποῖοι ἐν μέσῳ ἀπείρων κινδύνων μετέφερον ἐπὶ τῶν ὤμων των πυρῖτιδα εἰς τὴν πολιορκουμένην Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς ἣν καὶ ἀπέμεινεν ἐκ τῶν κακουχιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη διαρκούσης τῆς πολιορκίας. Δ. Π. Π.

Σαλάκεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Λυσιτανίας (νῦν Πορτογαλίας), βορειοδυτικῶς τῆς Πάξ-Ἰουλίας (νῦν Beja), περίφημος διὰ τὴν βιομηχανίαν μαλλίνων ὑφασμάτων. Ὑπὸ τοῦ Μαρκιανοῦ (Περ. Ἔξ. Θαλ. 13) καλεῖται *Σάλακρα*. Ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν Alcacer do Sol. Α. Θ. Σ.

Σαλακία (Salacia) *[Ἀρχ.]*. Ρωμαϊκὴ θεότης, σύζυγος τοῦ Ποσειδῶνος, μεταγενέστερον ταυτισθεῖσα πρὸς τὰς ἑλληνικὰς Ἀμφιτρίτην, Θέτιδα κ. ἄ. Τὸ ὄνομά της θεωρεῖται σχετιζόμενον πρὸς τὸ sal (θάλασσα) ἢ salum (σάλος), ἀπ' αὐτοῦ δὲ ἐπλάσθη ἡ ἐπίκλησις Salaciae, ἀποδιδομένη εἰς τὰς Νηρηΐδας.

σαλακτόλη (ἡ). Μῖγμα ἐκ τῶν μετὰ νατρίου ἁλάτων τοῦ σαλικυλικοῦ καὶ γαλακτικοῦ ὀξέος.

σαλαμάνδρα (ἡ) (Salamandra) *Ζωολ.]*. Γένος ἀμφιβίων ἑρπετῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλαμανδριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἑρπετῶν, ἀπαντώντων εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ζώων τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: σῶμα ἐπίμηκες, γυμνόν, κεφαλὴ πεπλατυσμένη κατὰ τὴν ἄνω αὐτῆς ἐπιφάνειαν, οὓς τελείως καλυπτόμενον ὑπὸ τοῦ δέρματος καὶ ἀμοιροῦν τυμπάνου, σιαγόνες ἐφωδιασμέναι διὰ πολυπληθῶν, μικροτάτων καὶ αἰχμηρῶν ὀδόντων, οὐρὰ μακροτάτη, πόδες βραχύτατοι, πάντες ἰσομήκεις, ὧν ἕκαστος φέρει τέσσαρας δακτύλους ἐλευθέρους καὶ ἄνευ ὀνύχων.

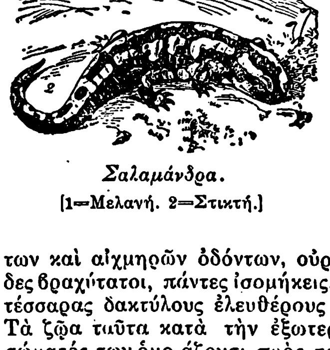

Σαλαμάνδρα.

[1=Μελανή. 2=Στικτή.]

Τὰ ζῶα ταῦτα κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τοῦ σώματός των ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς σαύρους, κατὰ δὲ τὸν ὀργανισμὸν πρὸς τοὺς βατράχους. Τὰς σαλαμάνδρας διαιροῦσιν εἰς δύο κατηγορίας, εἰς τὰς *χερσαίας σαλαμάνδρας* ἢ *κυρίως* σαλαμάνδρας καὶ εἰς τὰς *ὑδροβίους* σαλαμάνδρας ἢ *τρίτωνας*. Αἱ κυρίως σαλαμάνδραι εἶναι ζῶα χερσαῖα, γεννῶσι τέκνα ἅτινα ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, οὐρὰν ἀπεστρογγυλωμένην, σῶμα ὑπέρυθρον, γλοιῶδες καὶ ἐκκρίνον δυσῶδες πυκτογαλακτῶδες ὑγρόν. Κατ' ἀρχὰς ἀναπνέουσι διὰ βραγχίων καὶ εἶτα διὰ πνευμόνων. Τὰ ἐνήλικα ζῶα ἔχουσι, γενικῶς, χρῶμα σκοτεινόν, κινήσεις βραδείας, ἦθη ἄγρια καὶ ὕφος θλιβερόν, εἶναι ἀνίκανα νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτά, ἀνιοβόλα καὶ σπανίως δάκνουσι. Τρέφονται ἐξ ἐντόμων, λαμπῶν, σκωλήκων, λειμάκων καὶ διαφόρων μαλακίων. Ἔχουν ἰσχυρὸν ὀργανισμὸν ἐὰν ἀποκόψῃ τις μέλος τοῦ σώματός των, μετ' οὐ πολὺ ἐπανακτοῦν τὸ ἀποκοπὲν μέλος μεθ' ὅλων τῶν νεύρων, τῶν μυῶν καὶ τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων των. Λόγῳ τοῦ δριμέος καὶ τοξικοῦ ὑγροῦ, ὅπερ ἐκκρίνει ἐκ τοῦ σώματός της ἡ σαλαμάνδρα, δηλητηριάζει πολλάκις τὰς διαφόρους τροφὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων, ἐξ οὗ καὶ γενικῶς πιστεύεται ὅτι ἡ σαλαμάνδρα εἶναι ζῷον δηλητηριῶδες. Τὸ σῶμα τοῦ ζῴου, ἐπιχριόμενον ἀφθόνως διὰ τοῦ ὑγροῦ τούτου, ἀνθίσταται ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρός. Παρετηρήθη ὅτι τὸ ὑγρὸν τοῦτο, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ ἀνθρώπου, προκαλεῖ φλυκταίνας, ἐπὶ τοῦ δέρματος τῶν ζῴων τοῦ αὐτοῦ γένους παραμένει ἀβλαβές, ἐπὶ δὲ τοῦ δέρματος τῶν βατράχων καὶ τῶν Ἰνδικῶν χοιριδίων προκαλεῖ τὸν θάνατον.

Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σαλαμάνδρα ἡ στικτὴ* (Salamandra maculata). Εἶναι ἐκ τῶν κοινοτέρων καὶ γνωστοτέρων εἰδῶν. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 0,17 μ. καὶ ὁ χρωματισμός της εἶναι μελανὸς μὲ φαιὰν κοιλίαν φέρουσαν ὑποκυάνους ἀποχρώσεις. Ἑκατέρωθεν τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς φέρει δύο μεγάλας κηλῖδας κιτρίνου χρώματος Ὁμοίας κηλῖδας φέρει εἰς δύο σειρὰς τοποθετημένας κατὰ μῆκος τῆς ράχεος καὶ τῆς οὐρᾶς Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Ἀλγερίαν. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τόπους ὑγροὺς καὶ σκιερούς, ὑπὸ τὰς πέτρας, τὰς χονδρὰς ρίζας τῶν δένδρων καὶ τὰς ὀπὰς τῆς γῆς. Αἱ κινήσεις του εἶναι βραδύταται καὶ ὅταν ἀκόμη εὑρίσκεται πρὸ κινδύνου καὶ θέλῃ νὰ τραπῇ εἰς φυγήν. Σπανίως ἀπομακρύνεται ἐκ τῆς φωλεᾶς του καὶ ἐξέρχεται τῆς κρυπτῆς μόνον κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὰς ὑγρὰς καὶ βροχερὰς ἡμέρας. Ὀχεύεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος καὶ πλησιάζει εἰς τὰ ὕδατα μόνον ὅταν πρόκειται νὰ γεννήσῃ τὰ τέκνα του, ἅτινα ἐπὶ βραχὺ μόνον χρονικὸν διάστημα παραμένουσιν ἐντὸς τοῦ ὕδατος.

Σαλαμάνδρα ἡ μελανὴ (Salamandra nigra). Τὸ μῆκός της δὲν ὑπερβαίνει τὰ 0,10 μ. Ἔχει χρῶμα ὑπομελανὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος, ἄνευ κηλίδων καὶ εἶναι ὑποκιτρίνη κατὰ τὰ κάτω μέρη. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν καὶ ἐνίοτε καὶ παρ' ἡμῖν.

Σαλαμάνδρα ἡ πένθιμος (Salamandra tristis). Ἔχει μῆκος 0,09 μ. περίπου καὶ χρῶμα βαθὺ φαιὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ φαιόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν, μετά τινων μικρῶν ὑπομελανῶν στιγμάτων ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τῶν πλευρῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη τῆς Ἱσπανίας.

— **Σαλαμάνδρα** *[Ἀποκρυφ.]*. Κατὰ τοὺς μάγους τοῦ μεσαίωνος καὶ τοὺς Καββαλιστὰς ἡ σαλαμάνδρα ἦτο πνεῦμα πονηρόν, κατοικοῦν ἐντὸς τοῦ πυρός, πρὸς τὸ ὁποῖον πολλάκις ἀπηυθύνοντο ἐπικλήσεις κατὰ τὰς σαββατιαίας συγκεντρώσεις καὶ τὰς συνεδριάσεις τῆς μαύρης μαγείας. Η.Π.Γ.

σαλαμανδρίδαι (οἱ) (Salamandridae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἀμφιβίων ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοφόρων*, περιλαμβάνουσα ἑρπετὰ μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους παραπλήσια πρὸς τοὺς σαύρους, ἀπαντῶντα πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ εἴς τινας χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *σαλαμάνδρα* καὶ ἡ *σαλαμανδρίνη* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

σαλαμανδρίνη (ἡ) (Salamandrina) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀμφιβίων ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν σαλαμανδριδῶν, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Τσεχοσλοβακίαν. Αἱ σαλαμανδρῖναι χαρακτηρίζονται κυρίως ἐκ τῆς εὐρείας καὶ σχεδὸν τριγωνικῆς γλώσσης των, ἐλευθέρας καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν, τῶν ὀπισθίων ποδῶν των, ἕκαστος τῶν ὁποίων φέρει τέσσαρας δακτύλους, καὶ τῆς ἐλάχιστα πεπιεσμένης οὐρᾶς των. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν

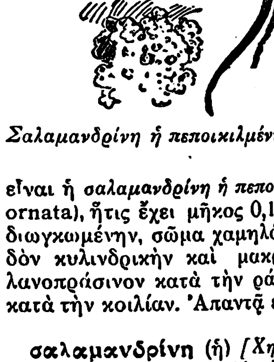

Σαλαμανδρίνη ἡ πεποικιλμένη.

εἶναι ἡ *σαλαμανδρίνη ἡ πεποικιλμένη* (Salamandrina ornata), ἥτις ἔχει μῆκος 0,10 μ. περίπου, κεφαλὴν διωγκωμένην, σῶμα χαμηλόν, ἐπίμηκες, οὐρὰν σχεδὸν κυλινδρικὴν καὶ μακροτάτην καὶ χρῶμα μελανοπράσινον κατὰ τὴν ράχιν καὶ πρασινόλευκον κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Δ. Ν. Π.

σαλαμανδρίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Λίαν δηλητηριῶδες ἀλκαλοειδές, ἀπομονωθὲν ἐκ τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὁποῖον ἐκκρίνεται ἐκ τῶν δερματικῶν ἀδένων τῆς σαλαμάνδρας. Ἐσωτερικῶς λαμβανόμενον προκαλεῖ τὸν θάνατον. Σ. Γ.

Σαλαμάνης, *ἅγιος*. Σύρος ἀναχωρητής, ζήσας καθ' ὅλον τὸν βίον ἐν αὐστηρᾷ ἀσκήσει. Ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 23 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Σαλαμάνκα (Salamanca) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Ἱσπανίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τόρμες, 191 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Μαδρίτης. Κάτ 32.414. Ἔχει ὀνομαστὸν πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1230 ὑπὸ Ἀλφόνσου τοῦ Θ' τῆς Λεώνης, σεμινάριον καὶ μητροπολιτικὸν ναὸν βυζαντινοῦ ρυθμοῦ τοῦ ΙΒ αἰῶνος. Η βιομηχανία της παράγει διάφορα χημικὰ προϊόντα, δερμάτινα εἴδη κλπ. Ἡ Σαλαμάγκα ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Σαλμαντικῆς* (βλ λ), ἐν ᾗ κατὰ τοὺς μαυριτανικοὺς χρόνους ἐγκατεστάθη βερβερικὴ στρατιωτικὴ ἀποικία. Καταληφθεῖσα παρὰ τοῦ Ραμίρο, ἐπανεκτήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλ-Μανσοὺρ τῷ 981, τῷ δὲ 1055 κατεστράφη ὁλοσχερῶς παρὰ τῶν Ἀράβων. Ἡ νέα πόλις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1102, ὅτε ὁ Ἀλφόνσος ὁ ΣΤ' ᾤκισεν αὐτόθι Καστελλανούς, Πορτογάλους, Ἄραβας, Ἰου-

Digitized by Google

δαίους κ. ἄ. Περὶ τὸ 1200 διεμορφώθη καὶ ὁ ὀνομαστὸς ἀστικὸς κῶδιξ τῆς Σαλαμάνκας (fueso de Salamanca). Τὸν ΙΗ' αἰῶνα κατέστη διάσημος διὰ τὰς φοιτητικὰς αἱματηρὰς ταραχάς της, τῷ δὲ 1809 κατελήφθη προσκαίρως παρὰ τῶν Γάλλων.

—2) Ἐπαρχία τῆς δυτικῆς Ἱσπανίας, συνορεύουσα μετὰ τῆς Πορτογαλίας. Ἔχει ἔκτασιν 12.321 τ. χλμ. καὶ 330.000 κατ. Γ. Ι. Β.

Σαλαμανλῆ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος συσταθείσης τῷ 1929 δι' ἀποσπάσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς κοινότητος Μανδρῶν. Κάτ. (1928) 747. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Μετωνομάσθη *Γαλλικόν*.

Σαλαμαντική (Salamantica) *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Σαλμαντική*).

σαλαμάστρα (ἡ)· ναυτ. Οὕτω καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν: 1) πᾶσα *πλεκτάνη* ἐν γένει· 2) παρέμβυσμα τιθέμενον ἐντὸς τῶν στυπειοθλιπτῶν τῶν ἀτμοκυλίνδρων ἢ τοῦ στορέως καὶ τῆς σύριγγος τῆς ἕλικος. Σ. Ε. Λ.

Σαλαμβριᾶ *σκάλα [Παραλ. Γεωγρ.].* Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ πρὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πηνειοῦ ἀγκυροβολίου (πλάτ. 39°53' Β., μήκ. 22°43' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ 1085: Negrepont to Kassandra), ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς ἐπίνειον πρὸς τὴν δίοδον τῶν Τεμπῶν, προτιμώμενον τοῦ τοῦ Τσάγεζι (βλ. λ. *Φτέρι*). Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὠνομάζετο *Λυκοστόμι*. Σ. Ε. Λ.

Σαλαμβρίαι *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ στρατηγίᾳ Γαρσαυκρίτιδος τῆς Καππαδοκίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 6, 13). Εἶναι ἡ *Σαλαβερία* τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος, κειμένη περὶ τὰ 48 μίλια ΒΔ. τῶν Τυάνων (Κιλισὲ-Χισάρ) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Πεσσινοῦντα ὁδοῦ (νῦν Μπαλὰ-Χισάρ). Α. Θ. Σ.

Σαλαμβριάς *[Γεωγρ.].* Κοινὸν ὄνομα δύο θεσσαλικῶν ποταμῶν, προερχόμενον ἐκ Βυζαντινῶν χρόνων: 1) τοῦ *Πηνειοῦ*· 2) τοῦ ἐκ τῆς Ὄρθυος πηγάζοντος καὶ παρὰ τὴν Σούρπην εἰς τὸν Παγασιτικὸν ἐκβάλλοντος. Καλεῖται ἔτι καὶ *Γουρισιώτικος*. Πρὸ τοῦ 1881 διήρχοντο δι' αὐτοῦ τὰ ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα.

Σαλαμβὼ *['Αρχ.].* Θεὰ τοῦ Βαβυλωνιακοῦ Πανθέου, ταυτιζομένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν *Ἀφροδίτην*, περιερχομένην καὶ θρηνοῦσαν τὸν Ἄδωνιν. Κατά τινας ἦτο ἐπίθετον τῆς φοινικικῆς θεᾶς Ἀστάρτης Salem-Baal (εἰκὼν τοῦ Βαάλ), τὸ ὁποῖον σὺν τῷ χρόνῳ κατέστη κύριον ὄνομα Salambo καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν φοινικικὴ θεότης, λατρευομένη ἐν Βύβλῳ, ὅπου ἐπεχωρίαζεν ἡ παράδοσις τοῦ πρὸς αὐτὴν ἔρωτος τοῦ Ἀδώνιδος. Ἐσήμαινε δὲ κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπίθετον τοῦτο τὴν μυθολογικὴν σχέσιν τῆς Ἀστάρτης πρὸς τὸν Βαάλ, θεότητα ἀρχικῶς τῆς γονιμότητος τῆς Γῆς καὶ ἔπειτα ἡλιακὴν θεότητα. Ἐν Ἐμέσῃ τῇ ἐπὶ τῷ Ὀρόντῃ ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ ἡ λατρεία αὐτῆς ἐμφανίζεται ὡς θεότητος θρηνούσης τὸν ἀποθανόντα σύζυγον. Ἐκ Φοινίκης ἡ λατρεία αὐτῆς μετεδόθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὰς ἑλληνικὰς νήσους, τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, Ἰταλίαν κ. ἄ., διαδοθεῖσα εἴτε κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τῶν Φοινίκων εἴτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Ἐν Σεβίλλῃ τῆς Ἱσπανίας ἀναφέρεται ἑορτή, περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος, πανηγυριζομένη ὑπὸ τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἐν μεγάλῃ πομπῇ περιέφερον τὸ ὁμοίωμα «εὐνουχικοῦ τινος τέρατος», τὸ ὁποῖον ἐκάλουν *Σαλάμβωνα*. Α. Θ. Σ.

Σαλάμη *['Αρχ. Γεωγρ.].* Τοποθεσία εἰς τὴν πεδιάδα Μεσαρᾶς τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Κουμάσα. Ἐκεῖ ἀνευρέθη μικρὸς τάφος, ἐκ τῶν λεγομένων θολωτῶν ἢ κυκλικῶν, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον συνίστατο εἰς μερικὰ χαλκᾶ ἔγχειρίδια καὶ τεμάχια ἀγγείων τῆς πρώτης καὶ δευτέρας περιόδου τῆς πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς, διότι ὁ τάφος ἐλεηλατήθη ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Παρὰ τὸν τάφον τοῦτον ἀνευρέθησαν ἴχνη τοῦ συνοικισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκεν ὁ τάφος καὶ ὁ ὁποῖος συνοικισμὸς ὑφίστατο καὶ κατὰ τὰς ἑπομένας μινωϊκὰς περιόδους, ὁπότε ὁ τάφος εἶχε παύσει νὰ χρησιμοποιῆται. Ν. Ε. Π.

σαλάμι (τό). Εἶδος σκληροῦ καπνιστοῦ ἀλλᾶντος, ἐξ Ἰταλίας ἕλκον τὴν καταγωγήν. Τὸ γνήσιον ἰταλικὸν προϊὸν ἀποτελεῖται ἐκ κρέατος χοίρου καὶ μόσχου καὶ ὡς προσθήκας ἔχει τεμάχια λίπους, ἀρτύματα διάφορα καὶ ἐρυθρὸν οἶνον, ἡ ὅλη δὲ μᾶζα αὕτη εἶναι ἐντεθειμένη ἐντὸς καθαρισθέντων ἐντέρων μόσχου. Τὸ τοῦ ἐπίσης γνωστοῦ οὐγγρικοῦ τύπου ἀποτελεῖται ἐκ χοιρείου κρέατος, λίπους, πεπέρεως καὶ πάπρικας, ὅς περίβλημα δὲ ἔχει ἔντερα μόσχου ἢ ἵππου. Τὸ εἰς τὰ διάφορα ἄλλα κράτη παραγόμενον ἔχει σύστασιν ἀνάλογον καὶ κυμαινομένην μεταξὺ κυρίως τῶν δύο ἀνωτέρων τύπων. Σ. Γ.

Σαλαμίνα (Salamina) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κολομβίας. Κάτ. 23.000. Γ. Ι. Β.

«Σαλαμινία» (ἡ). Ἀθηναϊκὴ τριήρης (*Ἀριστοφ.* Ὄρν. 147), ἥτις ἐχρησίμευε μετὰ τῆς «Παράλου» καὶ κατόπιν μετὰ τῆς «Δηλιάδος», τῆς «Ἀντιγονίδος» καὶ τῆς «Δημητριάδος» πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν θεωριῶν ἄλλων ἱερῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀσχέτων δημοσίων ἀποστολῶν ἐπειγούσης φύσεως· ὠνομάζετο δὲ οὕτω, διότι ἐστάθμευεν ἐν Σαλαμῖνι. Φαίνεται δὲ ἀληθὲς ὅτι ἡ ὕπαρξις «Σαλαμινίας», ὅπως καὶ ἡ τῆς «Παράλου», διετηρεῖτο ἐν ἀδιακόπῳ συνεχείᾳ· ἀμφότερα δὲ τὰ ἀδελφὰ ταῦτα πλοῖα ἐχρησιμοποιήθησαν (*Θουκ.* Γ, 33) ὡς ἀνιχνευτικὰ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Σ. Ε. Λ.

— **«Σαλαμινία»**. Κομψοτάτη ἀτμομηολία τοῦ ἄλλοτε πολεμικοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, ἀδελφὴ τῆς «Παράλου», ναυπηγηθεῖσα ἀντὶ 7.900 λιρῶν εἰς τὰ ἐν Γλασκώβῃ ναυπηγεῖα Keid. καὶ καταπλεύσασα εἰς Πόρον τὴν 23 Μαρτίου 1859. Ἐχρησιμοποιήθη ἐπὶ μακρὸν ὡς φυλακὶς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῆς πρεσβείας, κατὰ δὲ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1860 εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς Συρίαν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν θυμάτων τῆς θηριωδίας τῶν Δρούσων. Τῷ 1907 ἐχρησιμοποιεῖτο ἔτι ὡς πλοῖον τῶν φάρων, τῷ 1910 ὡς πλοῖον συγκοινωνίας τοῦ ναυστάθμου, τῷ 1913 ὡς ναυτῶν ἐν ναυστάθμῳ καὶ τῷ 1918 ἐξεποιήθη ὡς ἄχρηστον ὑλικόν. Σ. Ε. Λ.

λαός, συνδεόμενος μετὰ τῶν Ναβαταίων διὰ συμμαχίας. Ἀναφέρονται μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σουλαΐμ*, ἐνοχλοῦντες διαρκῶς τοὺς χαλίφας. Α. Θ. Σ.

Σαλαμιοῦ *[Γεωγρ.].* Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 630, ἅπαντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Α. Κ. Α.

Σαλαμὶς *[Μυθολ.].* Θυγάτηρ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ μήτηρ τοῦ Κυχρέως ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ἀπὸ τῆς ὁποίας κατά τινας (*Παυσ.* Α. 35, 2) ὠνομάσθη ἡ παρὰ τὴν Ἀττικὴν ὁμώνυμος νῆσος. Α. Θ. Σ.

Σαλαμὶς *[Γεωγρ.].* Νῆσος μεθ' ὁμωνύμου πολίχνης ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ καὶ κατὰ τὸ βορειότερον μέρος αὐτοῦ, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 93.5 τ. χλμ. καὶ πλησιάζουσα ἀφ' ἑνὸς τὴν Ἀττικὴν (Α.) καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν Μεγαρίδα (Δ.), ἀφήνουσα οὕτω τὸ βορειότατον μέρος τοῦ Σαρωνικοῦ ὡς ἴδιον ἀποκεκλεισμένον κόλπον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐλευσίνιος*. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν παραλίων τῆς νήσου εἶναι σημαντική, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὀγκώδη Αἴγιναν. Ὁ πρὸς Δ. ἀνοιγόμενος καὶ βαθεὺς εἰσχωρῶν κόλπος πλησιάζει τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν κατὰ τὸν ὅρμον *Παλούκια* καὶ σχηματίζεται ἰσθμὸς μὲ μορφὴν κοιλώματος δύο χιλιομέτρων πλάτους καὶ 25 μ. μεγίστου ὕψους, συνδέων τὰ δύο κύρια σώματα τῆς νήσου, τὸ βόρειον καὶ τὸ διπλάσιον κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν νότιον. Τὸ βόρειον εἶναι τὸ ἀποκλεῖον τὸν Ἐλευσίνιον κόλπον καὶ ἀφῆνον δύο θαλασσίους αὐλῶνας ὡς εἰσόδους πρὸς αὐτόν.

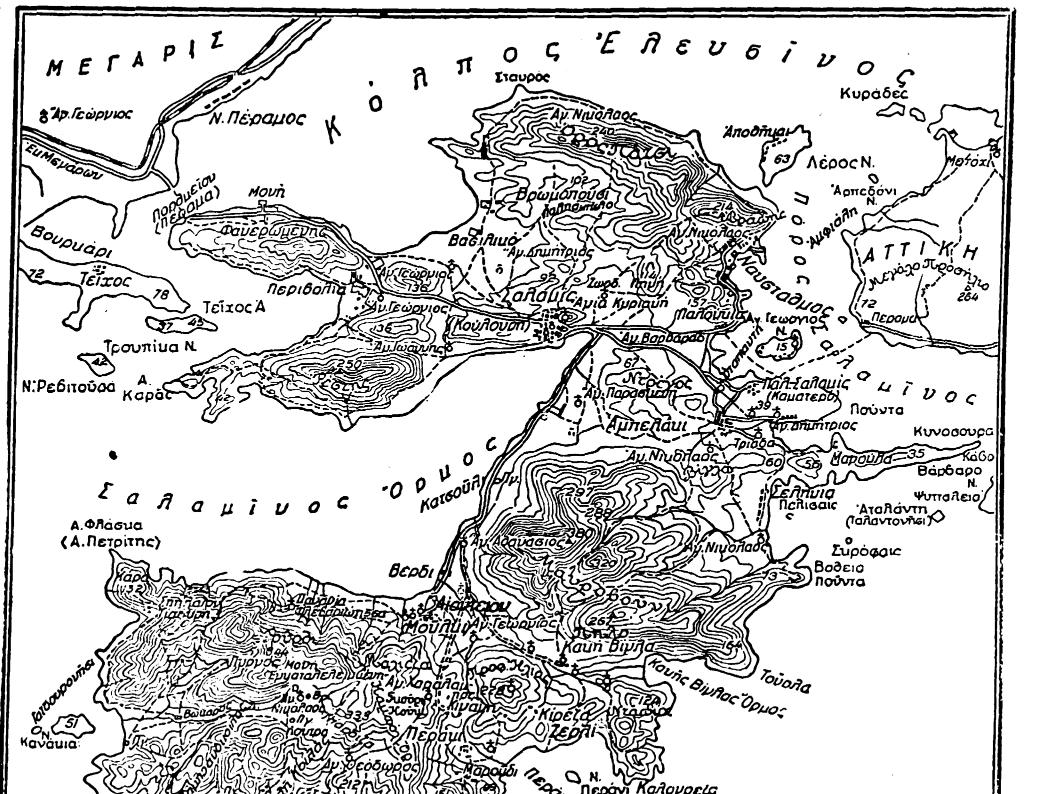

— **«Σαλαμινία»** βλ. λ. *«Σαλαμίς»*.

Σαλαμινιακὸς *κόλπος ['Αρχ. Γεωγρ.].* Ὀνομασία, ἣν ὡσαύτως ἔδιδον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος εἰς τὸν *Σαρωνικὸν κόλπον* (Η, 335 Teubner) ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος, καθ' ὃν τρόπον ὀνομάζουν ἤδη αὐτὸν καὶ *κόλπον τῆς Αἰγίνης*. Σ. Ε. Λ.

Σαλαμίνιος (ὁ), θηλ. *—ία* ὁ κάτοικος τῆς Σαλαμῖνος, ὁ ἐκ Σαλαμῖνος καταγόμενος· ‖ *σαλαμίνιος, —α, —ον* ὁ ἐκ Σαλαμῖνος προερχόμενος: «σαλαμίνιος οἶνος».

— **Σαλαμίνιος** (ὁ) *['Αρχ.].* Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου, τοῦ ὁποίου τὴν λατρείαν εἰσήγαγεν ἐν αὐτῇ ὁ Τεῦκρος, υἱὸς τοῦ Τελαμῶνος, ὅτε ἐκδιωχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἦλθεν εἰς Κύπρον, παραχωρηθείσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Βήλου, βασιλέως τῆς Σιδῶνος (*Στράβ.* XIV, 682, *Βιργ.* Aiv. A, 619). Τὸ ἄγαλμα τοῦ Σαλαμινίου Διὸς ἀπεικονίζετο ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κύπρου τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, τὰ ὁποῖα παριστῶσιν αὐτὸν ἱστάμενον καὶ κρατοῦντα φιάλην, ἐνῷ ἀετὸς ἵσταται ἐπὶ τοῦ καρποῦ τῆς χειρός του. Α. Θ. Σ.

Σαλάμιοι (οἱ) *['Αρχ.].* Ἀρχαιότατος νομαδικὸς φιλοπόλεμος καὶ λῃστρικὸς τῆς ΒΔ. Ἀραβίας

Στενώτατον (πλάτ. 500 μ.) εἶναι τὸ πρὸς τὴν Μεγαρίδα λεγόμενον *Πέραμα*, ἐνῷ τὸ ἀντικρὺ τῆς Ἀττικῆς, καὶ δὴ τοῦ ὄρους Αἰγάλεω, στενὸν ἀριθμεῖ 1.250 μ. Ἡ παραλλήλως περίπου πρὸς τὴν Ἀττικὴν κυρτουμένη ἐδῶ πλευρὰ τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς Σαλαμῖνος συνεχίζεται ἐν μέρει καὶ κατὰ τὸ νότιον τμῆμα διὰ γλωσσῶν. Ἡ λεγομένη Πούντα πλησιάζει τὸ Ἀττικὸν Πέραμα εἰς ἀπόστασιν 1 200 μ., ἡ μορφὴ δ' αὕτη τῶν στενῶν συνεχίζεται διὰ τῆς νοτιωτέρας γλώσσης *Κυνόσουρα*, τῆς ὁποίας τὸ ἔσχατον πρὸς Α. ἀκρωτήριον φέρει τὸ ὄνομα *Κάβο Βάρβαρο* (ἢ *Σιντούκια*). Τὰ στενὰ ταῦτα εἶναι τὰ περίφημα καταστάντα διὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Τὸ μέγιστον μῆκος τῆς νήσου, ὅπερ κατὰ τὸν Στράβωνα ἀνέρχεται εἰς 70 ἕως 80 σταδίους, μετρεῖται σήμερον εἰς 16 χλμ. Τὰ ὄρη τῆς νήσου, τὰ ὁποῖα δεικνύουν κατὰ τὸ πλεῖστον διεύθυνσιν ἐκ Δ. πρὸς Α., συνίστανται γεωλογικῶς ἐκ πετρωμάτων ὁμοίων πρὸς τὰς ἀντικρὺ ἀκτὰς καὶ δὴ τὰ μὲν ΒΑ. συμφωνοῦν πρὸς τὰ τοῦ Αἰγάλεω, τὰ δὲ δυτικὰ πρὸς τὰ τῆς Μεγαρίδος. Διακρίνονται δὲ εἰς τρία συστήματα. Δύο τούτων, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ ὑψηλότερα, εὑρίσκονται εἰς τὸ νότιον τμῆμα καὶ χωρίζονται διὰ κοιλώματος διατεινομένου ἀπὸ τὴν θέσιν *Βέρδι* τοῦ κόλπου τῆς Σαλαμῖνος (παρὰ τὸ χωρίον *Αἰάντειον*) μέχρι τοῦ πρὸς

Digitized by Google

τὸν Σαρωνικὸν κόλπον *Κακηβίγλα*. Τὸ πρὸς Β. τῆς γραμμῆς ταύτης *Μαυροβούνι* (ὕψ. 405 μ.) εἶναι τὸ ὕψιστον τῆς νήσου. Αἱ ἐκ τούτου δειράδες διευθύνονται ἡ μὲν μία ΒΑ. πρὸς τὴν *Κυνόσουραν*, ἡ δ' ἑτέρα ΝΑ. διὰ τῆς κορυφῆς *Πηλὸ* (ὕψ. 267 μ.) καταλήγει εἰς τὰ ἀκρωτήρια *ΒαθειὰΠοῦντα* καὶ *Τοῦρλα*. Ποικιλώτερον εἶναι τὸ νότιον ὀρεινὸν σύστημα τῆς νήσου καὶ πλουσιώτερον κατὰ δάση πευκῶν. Δύο κορυφαὶ τῆς ὑψηλοτέρας ὀροσειρᾶς φέρονται ὑπὸ τὰ ἀλβανικὰ ὀνόματα *Μάλιεζα* (ὑψόμ. 355) καὶ *Φυῦρθι* (ὑψόμ. 344), τὸ ὁποῖον φέρει καὶ ἀρχαῖον πύργον. Ἡ χαμηλοτέρα καὶ νοτιωτέρα *Κώχη* (ὑψόμ. 286) ἔχει ὡς προέκτασιν τὸ νοτιώτατον καὶ ὁμωνύμως λεγόμενον ἀκρωτήριον, ἔνθα ὁμώνυμος καὶ ἰσχυρὸς φάρος (καλούμενος ἐκ τῶν παρακειμένων νησίδων καὶ τῶν *Περιστεριῶν*). Αἱ ταχεῖαι αὐτοῦ ἐκλάμψεις φαίνονται ἀπὸ ἀποστάσεως 24 μιλ. (37° 52′ 18″ Β. πλάτ., 23° 26′ 5″ Α. μηκ.). Σημειωτέον δ' ὅτι οὐδέποτε ἐλέχθη ἡ θέσις αὐτὴ ἢ ἡ ἄνωθεν κορυφὴ *Κουκι*, ὅπως τινὲς ἀναφέρουν, ἀλλὰ *Κοῦκι* μόνον (ἢ *Γκοῦρι κοῦκι*, δηλαδὴ βράχος κόκκινος)ὄνομα εὑρίσκεται εἰς ἀπότομον βράχον πολὺ βορειότερον, κατὰ τὸ ὄρος Μάλιεζα. Βορειοδυτικὴ διακλάδωσις τῆς ὀροσειρᾶς τελευτᾷ εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Φλάσκα* (κατὰ παλαιὸν ὑδρογραφικὸν χάρτην *Πετρίτης*), καθ' ὃ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν εὐρὺν κόλπον τῆς Σαλαμῖνος. Ὑπὸ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν αὐτοῦ (ὑψόμ. 132) ὑπάρχει ἀξιόλογον σπήλαιον σταλακτιτῶν καλούμενον *Σπηλιὰ Γιαούρη*. Τὰ ὄρη τοῦ βορείου τμήματος τῆς νήσου εἶναι χαμηλότερα καὶ φαλακρά. Ὡς μεμονωμένα δὲ καὶ ὀγκώδη διατείνονται κατὰ διάφορα μέρη τῶν ἀκτῶν. Τὴν ΒΑ. ἀκτὴν καθιστοῦν ἀπότομον τὰ βουνὰ *Πατσὶ* (ὑψόμ. 251) καὶ *Ἀράπης*. Καὶ τὸ μὲν Πατσὶ τελευτᾷ πρὸς τὸ βορειότατον τῆς νήσου ἀκρωτήριον *Σταυρός*, ὁ δὲ Ἀράπης εἶναι ὁ ἄνωθεν τοῦ Ναυστάθμου ὑψούμενος ὄγκος καὶ ὡς ἀκρωτήριον τελευτῶν ἀντικρὺ τοῦ ἀττικοῦ ἀκρωτηρίου Ἀμφιάλη, συνεχιζόμενος διὰ τῆς νησῖδος Λέρος, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ στενοῦ καὶ ἀβαθοῦς πορθμοῦ. Τὰ πρὸς Δ. διατεινόμενα *Ρέστης* (260 μ.) καὶ τῆς Μονῆς *Φανερωμένης* (146 μ.) προεκτείνονται ὡς γλῶσσαι πρὸς τὴν Μεγαρίδα. Ὁ Ρέστης διακλαδίζεται πρὸς Δ. εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Καρᾶς*, ὁ ὁποῖος φέρει νεώτερον ὀχύρωμα, ἡ δὲ τῆς Φανερωμένης γλῶσσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Πέραμα*, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου, τοῦ *Βουδούρου*, μετὰ κυκλικῶν τειχῶν καὶ τετραγώνων πύργων, τοῦ ὁποίου ἡ ἵδρυσις ἀποδίδεται εἰς τοὺς Ἀθηναίους πρὸς προστασίαν τῆς νήσου ἀπὸ τῶν Μεγαρέων. Εἰς τὸν μεταξὺ τῶν γλωσσῶν τούτων ὅρμον χωροῦν παραλλήλως ἡ νησὶς *Μακρονήσι* καὶ μεγαρικὴ χερσόνησος *Τεῖχος*, ἡ *Μινῴα* τῶν ἀρχαίων. Οἱ ὅρμοι τῆς νήσου δὲν φέρουν ἴδιον ὄνομα, ἀλλ' ἔχουν κοινὸν ὄνομα μετὰ τῶν χωρίων ἢ τῶν παραλιακῶν ἀγροικιῶν, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται κατὰ τούτους. Ὑπάρχουν μάλιστα ὀνομασίαι ἀγροτικῶν περιφερειῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποδίδονται ὄχι μόνον εἰς τὸν ὅρμον, ἀλλὰ καὶ εἰς παρακειμένην παράκτιον νησῖδα, ὅπως κατὰ τὸ νότιον τμῆμα τὸ *Πέρανι* καὶ τὰ *Κανάκια*. Ἴδια ὀνόματα παρακτίων νησίδων εἶναι κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀττικὴν πλευράν: ἡ *Λέρος* (κοινῶς *Νέρα*), φέρουσα ἀποθήκας πυρομαχικῶν τοῦ πολεμικοῦ Ναυστάθμου· αἱ παρὰ τὸ Μετόχι Σκαραμαγκᾶ *Φαρμακοῦσαι* (κοινῶς *Κυράδες*)· ἡ παρὰ τὴν Ἀμφιάλην νησὶς *Ἀρπεδόνη*· ὁ παρὰ τὰ Παλούκια *Ἅγιος Γεώργιος*, ὅπου τὸ Λοιμοκαθαρτήριον· αἱ κατὰ τὴν ΝΔ. προέκτασιν τῆς Ψυτταλείας βραχονησῖδες *Ἀταλάντη* (*Ταλαντονήσι*), *Χοιράδες* (*Σκρόφες*) καὶ *Πέλισσες*. Ὁ Φωκ. Νέγρης (Tectonique de la Grèce, σ. 91) παρεδέχετο ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης περὶ τὴν Σαλαμῖνα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς περιφήμου ναυμαχίας ἦτο κατά τι χαμηλοτέρα τῆς σημερινῆς, περὶ τὰ 3,5 μ. (κατ' ἄλλους περὶ τὰ 2 μ.), οὕτω δ' ἡ νῆσος Λέρος ἦτο πάλαι ἀκρωτήριον τῆς Σαλαμῖνος, διὸ καὶ ὁ Στράβων δὲν ἀναφέρει ταύτην. Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη ἐπολεμήθη, διότι ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν πρὸς ὅσας ἀποδείξεις ἔχομεν ἐκ τῆς Δήλου καὶ τῆς Κρήτης (βλ. *Cayeux*, Fixité du Niveau de la Mediterranée à l'époque historique, ἐν Annales de Géographie XVI [1902], σ. 97).

Ἡ νῆσος στερεῖται ῥεόντων ὑδάτων καὶ ἡ ὕδρευσις τῶν κατοίκων γίνεται διὰ φρεάτων. Δύο ἢ τρεῖς πηγὰς συναντᾷ τις εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου, ὅπως κατὰ τὸ ἐξωκκλήσιον Παναγία ἡ Φλεβαριώτισσα καὶ παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Ἡ νῆσος σήμερον, ἐπισήμως *Σαλαμὶς* λεγομένη, ἔχει τὸ ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος ἐπικρατῆσαν κοινὸν ὄνομα *Κούλουρη*. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, ἀνερχόμενος εἰς 15.200 κατ. (1928) δεικνύει ἀρκετὴν πυκνότητα (163 κάτ. ἀνὰ 1 τ. χλμ.). Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ ἐργάζονται εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας τοῦ αὐτόθι πολεμικοῦ ναυστάθμου. Ἡ Σαλαμίς, λεπτόγειος οὖσα, παράγει σῖτον, οἶνον καὶ ἔλαιον. Εἰς τὸ νότιον αὐτῆς τμῆμα ὑπάρχουν δάση ἐκ πευκῶν, ἐξ ὧν γίνεται ἀρκετὴ ἐξαγωγὴ ῥητίνης καὶ ἄλλων δασικῶν προϊόντων. Πολιτικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μεγαρίδος τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, οἱ δὲ οἰκισμοί της ἀποτελοῦν τέσσαρας κοινότητας: τῆς *Σαλαμῖνος*, τοῦ *Ἀμπελακίου*, τῶν *Σεληνίων* καὶ τοῦ *Αἰαντείου* (*Μοῦλκι*). Ἡ νῆσος ἔχει ὀλίγας ἁμαξιτοὺς ὁδούς, διὰ τῶν ὁποίων συνδέονται οἱ κύριοι αὐτῆς οἰκισμοί. Ἀπὸ τὰ Παλούκια καὶ τὸ Καματερό, τὰ ὁποῖα συγκοινωνοῦν διὰ βενζινοπλοίων μετὰ τοῦ Πειραιῶς, τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς πόλεως Σαλαμῖνος, τοῦ Ἀμπελακίου καὶ τοῦ Αἰαντείου ἐνεργοῦν αὐτοκίνητα. Ὡσαύτως μετὰ τοῦ Πειραιῶς ἔχουν τακτικὴν συγκοινωνίαν καὶ τὰ Σελήνια. Ἐκ τῆς πολίχνης Σαλαμῖνος ἁμαξιτὸς ὁδὸς διευθύνεται εἰς τὴν Μονὴν Φανερωμένης καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸ μεγαρικὸν Πέραμα, ὅπου δι' ἀκατίων διαπεραιοῦνται οἱ ἐπιβάται διὰ τὰ Μέγαρα. Ι. Σ. Σ.

— [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐπώνυμος τῆς *Σαλαμῖνος* ἐμυθολογεῖτο, ὅτι ἦτο ἡ *Σαλαμίς*, μήτηρ τοῦ Κυχρέως καὶ θυγάτηρ τοῦ Ἀσωποῦ, ὅστις ἐκυριάρχησε τῆς νήσου, φονεύσας τὸν ἐκεῖ βασιλέα Ὄφιν. Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος εἶναι δύσκολος. Ὑπὸ τοῦ F. Movers (Die Phönizier II, 239), θεωρεῖται ὡς προερχομένη ἐκ τῆς σημιτικῆς (φοινικικῆς) λέξεως chalam (=εἰρήνη), τοῦτο ὅμως δὲν δύναται ἀσφαλῶς νὰ βεβαιωθῇ. Ἄλλαι παλαιότεραι ἑρμηνεῖαι ἐκ τοῦ *σάλος*, *σάλα* (=φροντίς), *ἅλς* καὶ *θάλασσα* ἀπορρίπτονται ἄνευ συζητήσεως. Ἐκ τῶν παλαιῶν σχολιαστῶν πληροφορούμεθα ὅτι ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο καὶ *Κόλουρις* ἢ *Κούλουρις*, ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ νεωτέρους χρόνους· τοῦτο κατὰ τὸν Α. Χατζῆν (Ἀρχ. ἐφημερὶς 1930 σ. 63) περιωρίζετο κατ' ἀρχὰς εἰς την παρακειμένην τῇ ἀρχαίᾳ πόλει ἄκραν (τὴν νῦν *Ποῦνταν*), ἐξ ἧς μετεδόθη καὶ εἰς τὴν λοιπὴν νῆσον· ἡ δὲ ὑπό τινων γενομένη συσχέτισις τοῦ ὀνόματος *Κούλουρη* (ἡ) πρὸς τὸ νεοελληνικὸν *Κουλούριον*, λόγῳ δῆθεν τοῦ σχήματος τῆς νήσου, εἶναι ἐσφαλμένη. Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καλεῖται καὶ *Πιτυοῦσα*, *Κυχρεία* καὶ *Σκιρὰς* (ὡς καὶ παρὰ Εὐσταθίῳ εἰς Διονύσιον περιηγητήν).

Οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουν ἐν τῇ νήσῳ ποταμὸν *Βώκαρον* ἢ *Βωκαλίαν*, ἂν καὶ οὐδεὶς τοιοῦτος ὑπάρχει, πλὴν τινων ξηρῶν χειμάρρων. Ὡς τοιοῦτον πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸν παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου χείμαρρον (εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου), ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὸν ὅρμον Κανάκια. Εἶναι ἄλλως τε ὁ μόνος, ὅστις παρουσιάζει δύο πηγὰς καὶ μικρὸν ῥύακα· τῶν πηγῶν τούτων ἡ μία παρατηρεῖται εἰς τὴν θέσιν *Ντάρδιζα* καὶ ἡ ἄλλη εἰς την θέσιν *Λουτρὸ* (παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου). Ὡς κύρια αὐτῆς προϊόντα ἀναφέρονται ὁ οἶνος, τὸ ἔλαιον, πτηνά, τυρὸς καὶ μέλι. Πόλεις οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουν δύο, τὴν *Παλαιὰν* (ὁμηρικὴν) *Σαλαμῖνα*, ἐστραμμένην πρὸς τὴν Αἴγιναν (Ν.), ἔρημον οὖσαν ἐπὶ Στράβωνος, καὶ τὴν *Νέαν*, κειμένην κατὰ τὸν Στράβωνα ἐπὶ «χερρονησοειδοῦς τόπου» (Θ', 399), δηλαδὴ τὴν ἄνω τοῦ σημερινοῦ Καματεροῦ χερσόνησον Ποῦνταν. Ἡ θέσις τῆς Παλαιᾶς Σαλαμῖνος φαίνεται ὅτι ἦτο εἰς τὴν ἀμέσως ΒΔ. τοῦ φάρου τῆς Κώχης θέσιν *Κολόννες*, ὅπου σήμερον μικρὰ ἀγροικία μετὰ φρέατος καὶ ἐρειπίων ἀρχαίου πύργου. Ἦτο ἡ μυκηναϊκὴ πόλις, ἡ ἕδρα τῶν Αἰακιδῶν, τοῦ Τελαμῶνος καὶ δὴ τοῦ Αἴαντος. Εἰς δὲ τὴν ἱστορικὴν ἢ Νέαν πόλιν (παρὰ τὰ σημερινὰ χωρία *Καματερὸν* καὶ *Ἀμπελάκι*) διακρίνονται ἐρείπια τειχῶν καὶ ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, σχετιζόμενα πρὸς τὰ τοῦ Παυσανίου «Ἀγορᾶς ἐρείπια», τὸ «Αἰάντειον», ὅπου ἑωρτάζοντο τὰ Αἰάντεια μετὰ γυμνικῶν ἀγώνων. τὸ «Τέμενος Αἴαντος», τὸ «Ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ», τὸν βωμὸν τῶν 12 θεῶν, τὸν ἀνδριάντα τοῦ Σόλωνος καὶ τῆς Δημοκρατίας, τὴν Στοάν, τὴν Ἐξέδραν, τὸ Γυμνάσιον, τὰ ἱερὰ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Διονύσου καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν. Ὁ Milchöffer ὁρίζει τὰ πρὸς τὸν λιμένα της ἐρείπια (τοῦ νῦν Ἀμπελακίου) ὡς τὸ ἱερὸν τῆς Λιμενοσκόπου Ἀρτέμιδος καὶ τὸ τρόπαιον τῆς περιφήμου ναυμαχίας μετὰ τῆς λατρείας τοῦ Τροπαίου Διός. Τὸ τρόπαιον ὅμως, κατὰ τὸν Σβορῶνον, εἶχε κτισθῆ κατὰ τὸ ἀκρωτήριον *Βαθεια Ποῦντα*, ἥτις καὶ θεωρεῖται καὶ ὡς ἡ *Τροπαία ἄκρα*. Μεταξὺ τῆς ἄκρας αὐτῆς καὶ τῆς Κυνοσούρας, κατὰ τὰ σημερινὰ *Σελήνια*, ἐξετείνετο ἡ ἀκτὴ *Σεληνίαι*, ἐπὶ δὲ μαστοειδοῦς λόφου κατὰ τὴν *Κυνόσουραν* (νῦν *Μαγούλα*) τοποθετεῖται τὸ πολυάνδριον τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ 480 π. Χ. πεσόντων Ἑλλήνων. Ἀξιόλογα ἔτι εἶναι τὰ ἀρχαῖα λείψανα βαθμίδων, ἱδρυμένων κατὰ τὴν κλιτὺν τοῦ *Ἀράπη*, βορείως τοῦ Ναυστάθμου· ὁ Milchöffer ἐζήτησεν ἐνταῦθα τὸ ἱερὸν τῆς *Σκιράδος* καὶ ἀπέδωκε τὸ ὄνομα *Σκιράδιον* εἰς τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο. Τοιαῦται βαθμῖδες, ὡς καὶ λείψανα πύργων διὰ τὰς ἀρχαίας φρυκτωρίας, εὑρίσκονται καὶ εἰς σημεῖα τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ ὄρους *Πατσὶ* (βλ. χάρτην τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ *Curtius* καὶ *Kaupert* XXI, XXII, XXIII) Ὅμοιον ἵδρυμα ἦτο καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν Βούδορον. Ι. Σ. Σ.

— [*Ἱστορ.*] Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡ *Σαλαμὶς* ἀπετέλει αὐτόνομον κράτος ὑπὸ τὴν διοίκησιν βασιλέων ἐκ τοῦ γένους τῶν Αἰακιδῶν, πιθανῶς συνδεδεμένον μετὰ τῆς Αἰγίνης. Ἡ αὔξησις τῆς δυνάμεως τῶν Μεγάρων ὑπῆρξεν ἡ κυρία αἰτία τῆς καταπτώσεως τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς στερήσεως τῆς αὐτονομίας της. Ἡ κατάληψις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Μεγαρέων προὐκάλεσε μακροχρόνιον ἀγῶνα μεταξὺ τούτων καὶ τῶν Ἀθηναίων, μέχρις οὗ, μετὰ ἀμφιρρόπους κρίσεις, ἐκάλεσαν κατὰ πρότασιν τοῦ Σόλωνος διαιτητὰς τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες καὶ ἀνεγνώρισαν ὡς κυρίους τῆς νήσου τοὺς Ἀθηναίους. Ὑπάρχει καὶ παράδοσις, καθ' ἣν ὁ ἔγγονος τοῦ Αἴαντος καὶ υἱὸς τοῦ Εὐρυσάκους Φίλακος παρέδωκεν ἑκὼν τὴν νῆσον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, γενόμενος πολίτης Ἀθηναῖος καὶ τιμηθεὶς ὑπ' αὐτῶν. Ἡ νῆσος δὲν ἐσχημάτισε δῆμόν τινα, ἀλλ' ἀπήρτισε κράτος ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν. Ἐπί τινα χρόνον εἶχε λάβει καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κόπτῃ ἴδια νομίσματα (ἀπὸ τοῦ 350—318 π.Χ.). Τύπος νομίσματος ἀνευρεθέντος εἶναι γυναικεία κεφαλὴ φέρουσα στεφάνην (ἡ Σαλαμίς), ἀσπὶς καὶ ξίφος μετὰ «τελαμῶνος» (τοῦ Αἴαντος). Τῷ 318 π.Χ. ἡ νῆσος ἡνώθη μετὰ τῶν Μακεδόνων, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν κατὰ τοῦ Κασσάνδρου. Τοῦτο ἐξώργισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν μὲν ἐκλεγέντα εἰς Σαλαμῖνα στρατηγὸν Αἰσχητάδην κατεδίκασαν καὶ ἐθανάτωσαν, αὐτοὶ δ' ὡρκίσθησαν νὰ θεωρῶσιν εἰς τὸ ἑξῆς τοὺς Σαλαμινίους ὡς ἐνόχους προδοσίας. Ὅτε τῷ 232 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἀράτου ἀπεδόθη ἡ νῆσος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ κάτοικοι ἐδιώχθησαν ὑπ' αὐτῶν, αἱ δὲ περιοχαὶ τῆς νήσου διεμοιράσθησαν μεταξὺ κληρούχων Ἀθηναίων. Ἡ νῆσος διῳκεῖτο διὰ κληρωτοῦ ἄρχοντος («ἄρχοντος εἰς Σαλαμῖνα»), ἐξ Ἀθηνῶν κατ' ἔτος ἀποστελλομένου, ὅστις ἐκεῖ ἦτο καὶ ἐπώνυμος, ἐλάμβανε δὲ μισθὸν μίαν δραχμὴν καθ' ἡμέραν. Διὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἐλάχιστα γνωρίζομεν περὶ τῆς νήσου, ὅτε δ' ὁ Παυσανίας, περὶ τὸ 170 μ.Χ., ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν, ἔκειτο αὕτη εἰς ἐρείπια Τῷ 1204 περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἑνετούς, τῷ δὲ 1294 ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Γουΐδωνος Δελαρὸς εἰς Βονιφάτιον τὸν ἐκ Βερώνης, κύριον τῆς Εὐβοίας (1296—1317). Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐπλήρωνε φόρον εἰς τὸν Βυζαντινὸν διοικητὴν τῆς Μονεμβασίας. Τῷ 1881 ἐγκατεστάθη ἐν Σαλαμῖνι ὁ Ναύσταθμος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Meyer*, Griechische Geschichte II, 646. —*E. Curtius-Milchöffer*, (ἐν Text zu den Karten von Attika VII, 27).—*Meinhold*, De rebus Salaminiis (Götting 1879).—*Horner*, Questiones Salaminiæ.—*S. Wide* (Athen Mitteil. XXXV [1910], σ. 17).—*A. Ξυγγοπούλου*, Ἐκκλησίαι καὶ Μοναστήρια τῆς Σαλαμῖνος (Σειρὰ ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων «Ὁδοιπορικοῦ Συνδέσμου» 1925). Ι. Σ. Σ.

— **Σαλαμῖνος ναυμαχία**. Τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδα καὶ τὴν ἔναρξιν τῆς καθόδου τοῦ περσικοῦ στρατοῦ διὰ τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν μαχόμενον εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον στόλον ταχύπλους πεντηκόντορος, σύνδεσμος τοῦ Λεωνίδα, σταθμεύσασα κατὰ τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν εἰς ἀπόστασιν φωνῆς ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Μὲ τὸ ἄγγελμα ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἤρχισεν ἐπαναπλέων εἰς τὸν Σαρωνικόν. Τί ἔμελλε νὰ ἐπακολουθήσῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν ἦτο ἐκ τῶν προτέρων γνωστὸν εἰς τὸν στόλον, ἐπικοινωνήσαντα ἐπανειλημμένως μετὰ τοῦ Λεωνίδα. Κατὰ παράκλησιν τοῦ Θεμιστοκλέους αἱ λοιπαὶ συμμαχικαὶ τριήρεις ἐστάθμευσαν ἑκουσίως εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον τῆς Σαλαμῖνος, μέχρις ὅτου αἱ ἀθηναϊκαὶ ἐν πάσῃ σπουδῇ ἐξετέλεσαν ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς τὰς μεταφορὰς τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν Τροιζῆνα (Πόρον), τὴν Αἴγιναν καὶ τὴν Σαλαμῖνα. Τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου διετήρησεν ὁ καὶ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀρχηγεύσας Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μεταφορῶν, εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον τῆς Σαλαμῖνος συνεκεντρώθησαν σημαντικαὶ ἐνισχύσεις τοῦ στόλου, ἐρχόμεναι ἀπὸ τοῦ ὅρμου Πώγωνος (τοῦ Πόρου), ὅπου εἶχεν ὁρισθῆ νὰ συνεκεντροῦντο πρὸ τῶν ἐν Θερμοπύλαις συμβάντων.

Ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ Λεωνίδα, ὁ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων συνέρρευσεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Λεωνίδα Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδου, ἐστρατοπέδευσε, περιεχαράκωσε τὴν Σκιρωνίδα ὁδὸν καὶ ἤρχισε νὰ κτίζῃ ἐν πάσῃ σπουδῇ τεῖχος ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ Ἰσθμοῦ. Τὸ ἔργον τῆς ἀνυψώσεως τοῦ τείχους προώδευσε ταχύτατα, χάρις εἰς τὴν νυχθημερὸν δραστηρίαν ἐργασίαν ἁπάντων τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ.

Ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου, ἀφοῦ προσήγγισεν εἰς τὴν Ἱστιαίαν, τὰς Θερμοπύλας καὶ τὴν Χαλκίδα, κατέπλευσεν εἰς τὸ Φάληρον ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδα, ἤτοι τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου (ὄχι τὴν 22αν), ἡμέραν καθ' ἣν αἱ μεταφοραὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς εἰς τὰς νήσους εἶχον συντελεσθῆ καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, ἐνισχυθεὶς καὶ αὐτός, ἦτο ἡνωμένος μετὰ τῶν συμμάχων.

Οἱ διάφοροι ἀρχηγοὶ τοῦ στόλου συνεδρίασαν τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἵνα ἀποφασίσουν εἰς ποίαν θέσιν θὰ ἦτο συμφερώτερον νὰ ἐναυμάχουν. Οἱ πλεῖστοι ἐπέμενον νὰ ἔπλεεν ὁ στόλος εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐκεῖ νὰ ἐναυμάχει, διὰ νὰ τοῦ ἦτο δυνατόν, ἐν περιπτώσει ἥττης, νὰ κατέφευγεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ στρατοῦ τῶν Πελοποννησίων, ἀρνούμενοι νὰ παραμείνουν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου, προφανῶς, θὰ ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τοῦ περσικοῦ στόλου. Κατὰ τὰς συζητήσεις προσῆλθεν ἀγγελιαφόρος ἐξ Ἀθηνῶν, πληροφορήσας ὅτι οἱ βάρβαροι κατέκαυσαν τὴν Ἀττικὴν καὶ ὁ κατε-

Digitized by Google

θὼν μετὰ τοῦ Ξέρξου στρατὸς ἐπυρπόλησε τὰς πόλεις τῶν Πλαταιέων καὶ τῶν Θεσπιέων, προήλασε μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, προξενήσας γενικὴν καταστροφήν, τέλος δὲ ὅτι ἐν Ἀθήναις συνέχισε τὰς δῃώσεις του, πυρπολήσας καὶ αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν. Μετὰ τὰ ἀγγέλματα ταῦτα, τινὲς τῶν ἀρχηγῶν οὔτε κἂν ἔστερξαν νὰ συνεχίσουν τὰς συζητήσεις, ἀλλ' ἔδραμον εἰς τὰ πλοῖά των, φανεροῦντες ὅτι ἔμελλον εὐθὺς νὰ ἐκπετάσουν τὰ ἱστία καὶ νὰ ἐξέλθουν τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος. Οἱ παραμείναντες, ἀποφασισμένοι καὶ αὐτοὶ νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἰσθμόν, διελύθησαν ἅμα ἐνύκτωσε, βλέποντες ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος τὰς λάμψεις τῆς πυρπολουμένης Ἀκροπόλεως.

Τὰ πληρώματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ, τοῦ αἰγινητικοῦ καὶ τοῦ μεγαρικοῦ στόλου μετὰ δυσφορίας ἔμαθον τὰ γενόμενα κατὰ τὴν συνεδρίασιν, ἐπιθυμοῦντα, κατὰ τὰς σκέψεις τοῦ Θεμιστοκλέους, νὰ ἐναυμάχουν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, αὐτὸς δὲ μετέβη πρὸς στιγμὴν μετὰ τὴν συνεδρίασιν εἰς τὴν τριήρη του, ἤκουσε τὴν γνώμην τοῦ Μνησιφίλου καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν τριήρη τοῦ Εὐρυβιάδου, ζητήσας νὰ συνομιλήσουν κατὰ μόνας ἐπὶ τῆς καταστάσεως. Καὶ ἀφοῦ τοῦ παρέστησε ζωηρῶς, ὡς πληρεξούσιος τῶν Ἀθηναίων, τῶν Μεγαρέων καὶ τῶν Αἰγινητῶν, τὸ ὀλέθριον τῶν σκέψεων τῶν Πελοποννησίων, καὶ ὑπεστήριξε τὰς ἀπόψεις του διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων, ἐν τέλει τὸν ἔπεισε νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ νὰ προσκαλέσῃ κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα τοὺς ἀρχηγοὺς πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν ἀποφάσεων, γνωματεύων ὅτι, ἂν ὁ στόλος ἀνεχώρει τῆς Σαλαμῖνος, ὡρισμένως θὰ διελύετο. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προσελεύσεως τῶν ἀρχηγῶν, ἐνῷ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔσπευδε πρὸς ἕνα ἕκαστον νὰ ἐξηγῇ πῶς αὐτὸς ἐξετίμα τὰ πράγματα, ὁ ναύαρχος τῶν Κορινθίων Ἀδείμαντος, δυσφορῶν διὰ τὰ γινόμενα, τὸν διέκοψε καὶ τὸν ἐπροκάλεσεν: «Οἱ ἐξανιστάμενοι εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας πρὶν ἢ δοθῇ τὸ σύνθημα ραπίζονται!» τοῦ ἐφώναξεν. «Ἀλλ' οἱ ὑστεροῦντες μετὰ τὸ σύνθημα δὲν στεφανοῦνται!» τοῦ ἀπεκρίθη ἠρέμα ὁ Θεμιστοκλῆς. Ὁ Εὐρυβιάδης ἀνέπτυξε τὰς ἀντιρρήσεις του ἐπὶ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ στόλου ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, μεθ' ὃ ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐν Σαλαμῖνι θὰ ἠγωνίζοντο μετὰ μεγάλου ζήλου, πεπεισμένοι, κατὰ τὸν χρησμόν, περὶ τῆς νίκης καὶ διότι, μὲ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στόλου, θὰ παρεδίδοντο εἰς τὸν ἐχθρὸν ἡ Αἴγινα, τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Σαλαμίς, ὅπου εἶχον καταφύγει πλεῖσται ἀθηναϊκαὶ οἰκογένειαι. Ὁ Ἀδείμαντος δὲν τὸν ἀφῆκε νὰ συνεχίσῃ· τοῦ ἐφώναξε: «Νὰ σιωπᾷς, ἀφοῦ δὲν ἐκπροσωπεῖς ἐλευθέραν ἑλληνικὴν πόλιν. Δὲν ἔχει θέσιν εἰς τοῦτο τὸ συμβούλιον ἀρχηγὸς χωρὶς πατρίδα!» «Ἐφόσον οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουν 200 τριήρεις πλήρεις στρατοῦ, ἠμποροῦν ν' ἀποκτήσουν ἔκτασιν γῆς μεγαλυτέραν τῆς ἐκτάσεως τῆς Κορίνθου», τοῦ ἀπεκρίθη ὁ Θεμιστοκλῆς. Καὶ ἀποταθεὶς πρὸς μόνον τὸν Εὐρυβιάδην τοῦ εἶπεν: «Ἂν μείνῃς ἐδῶ καὶ ἀγωνισθῇς ὡς πολεμιστὴς γενναῖος θὰ σωθοῦν τὰ πάντα· ἂν ὄχι, θὰ καταστρέψῃς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τούτου τοῦ στόλου ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τοῦ πολέμου. Ἔσο βέβαιος. Ἂν δὲν μείνῃς εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι θὰ πλεύσωμεν μὲ τὰς οἰκογενείας μας εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν πόλιν Σῖριν, τὴν ἀνήκουσαν ἀνέκαθεν εἰς ἡμᾶς, καὶ σεῖς, ὅταν θὰ στερηθῆτε συμμάχων, ὡς ἡμεῖς, θὰ ἐνθυμηθῆτε τοὺς λόγους μου».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξημέρωσεν. Ὁ Εὐρυβιάδης διέλυσε τὴν συνεδρίασιν, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ψηφοφορίαν, παραγγέλλων νὰ ἐξακολουθήσῃ παραμένων ὁ στόλος εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ νὰ ἑτοιμασθῇ διὰ τὸν ἀγῶνα. Ἅπαντες προητοίμασαν τὰς τριήρεις των καί, κατὰ τὰ ἔθιμα, ηὐχήθησαν εἰς τοὺς θεοὺς ζητήσαντες τὴν προστασίαν τῶν Αἰακιδῶν ἡρώων τῆς Σαλαμῖνος (Τελαμῶνος καὶ Αἴαντος) καὶ τῆς Αἰγίνης (Αἴακος, Ἀχιλλέως καὶ Τεύκρου) Οἱ Αἰγινῆται ἀπέστειλαν εἰς τὴν νῆσόν των μίαν τριήρη των καὶ τοὺς μετέφερε τὰς εἰκόνας τῶν Αἰακιδῶν.

Τὴν αὐτὴν πρωΐαν (τῆς 21ης) συνεδρίασαν καὶ οἱ ἐχθροὶ εἰς τὸ Φάληρον ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ τοῦ Ξέρξου, ἐπὶ τούτῳ κατελθόντος ἐξ Ἀθηνῶν. Ἦσαν ἐκεῖ παρόντες καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν διαφόρων ἐθνῶν, οἱ ἁπλοῖ ἡγεμόνες, κατὰ τὴν τάξιν των, καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Κατὰ τὴν συζήτησιν ἐγνωμοδότησαν ὄχι εἰς τὸν Ξέρξην, ἀλλ' εἰς τὸν Μαρδόνιον, ἀποτείναντα, τῇ ἐντολῇ του, εἰς ἕκαστον ἐρώτημα, ἂν ἐνέκρινε νὰ ἐγίνετο ἐπίθεσις τοῦ στόλου. Πλὴν τῆς βασιλίσσης τῆς Ἁλικαρνασσοῦ Ἀρτεμισίας ἅπαντες ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Ξέρξης, ταχθεὶς ὑπὲρ τὴν γνώμην των, διέταξε νὰ προετοιμασθῇ ὁ στόλος καί, ἐπειδὴ ἐπίστευεν ὅτι ἐπολέμησαν χαλαρῶς περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, διότι αὐτὸς δὲν ἦτο παρών, ἐδήλωσεν ὅτι ἔμελλεν αὐτὴν τὴν φορὰν αὐτοπροσώπως νὰ παρηκολούθει τὸν ἀγῶνα.

Μέρος τοῦ περσικοῦ στρατοῦ διετάχθη νὰ προχωρήσῃ ἐσπευσμένως πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ μέρος πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀττικῆς, ἀπὸ τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου μέχρι τῆς Ἐλευσῖνος. Ὁ στόλος παρέμεινεν εἰς τὸ Φάληρον καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν, 200 δὲ μόνον τριήρεις αἰγυπτιακαὶ ἔπλευσαν ἀμέσως κύκλῳ τῆς Σαλαμῖνος ἀπὸ νότου καὶ ἐτάχθησαν ἔξω τοῦ στενοῦ τῶν Μεγάρων πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἐκεῖθεν ἐξόδου τῶν Ἑλλήνων, ὅσων θὰ ἐπεζήτουν νὰ διαφύγουν κατὰ τὴν ἐντὸς τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος προβλεπομένην μάχην.

Οἱ Πελοποννήσιοι ἀρχηγοὶ ἐπέμενον πάντοτε ὅπως ὁ στόλος πλεύσῃ πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ὅταν ὅθεν ἐπροχώρησεν ἡ ἡμέρα καὶ ἐγένετο καταφανὲς ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔμελλε νὰ προσβάλῃ, ὑπεκίνησαν διαμαρτυρίας τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν πληρωμάτων των κατὰ τοῦ Εὐρυβιάδου, διότι εὐκόλως μετεπείσθη ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ἐπροκάλεσαν δὲ καὶ γενικὴν συνέλευσιν εἰς τὴν ξηράν, εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ μεγάλου θορύβου ὑπεστήριξαν τὴν ἄμεσον τοῦ στόλου ἀποχώρησιν. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, βεβαιωθεὶς ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ κατ' ἄλλον τρόπον, ἀπέστειλε κρυφίως εἰς τὸ Φάληρον τὸν παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του καὶ γνώστην τῆς περσικῆς Σίκκινον, πρὸς τὸν Ξέρξην, ἵνα τοῦ ἀναγγείλῃ ὅτι αὐτός, ὁ Θεμιστοκλῆς, τοῦ ἦτο ἀφωσιωμένος καὶ τὸν ἐπληροφόρει ὅτι ἐκ τοῦ φόβου των οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀπόφασιν νὰ φύγουν καὶ μάλιστα ἐσκέπτοντο νὰ συμπλακοῦν μετὰ τῶν ἀντιφρονούντων· τέλος, ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε ὁ Ξέρξης θὰ εὕρισκεν εὐκαιρίαν νὰ τοὺς καταστρέψῃ. Ὁ Σίκκινος ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν του περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ ἀμέσως ἐπανῆλθε πλησίον τοῦ Θεμιστοκλέους, ὁ δὲ Ξέρξης ἔσπευσεν ἀπὸ τῆς αὐτῆς στιγμῆς νὰ διατάξῃ ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφασισθέντων.

Ἡ δύναμις τοῦ περσικοῦ στόλου ἀνήρχετο ἀρχικῶς εἰς 2 000 τριήρεις. Ἀπωλέσθησαν 400 περίπου εἰς τὸ ἀγκυροβόλιον τῆς Μαγνησίας, κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ἑλλησποντίου ἀνέμου ἰσχυροτάτην θύελλαν. Ἄλλαι 200 κατεποντίσθησαν ἐκ τρικυμίας αὔτανδροι, κατὰ τὸν κύκλῳ καὶ ἐξωτερικῶς τῆς Εὐβοίας πλοῦν, τὸν διαταχθέντα κατὰ τὴν περίοδον τῶν ναυμαχιῶν περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον πρὸς παρεμπόδισιν διαφυγῆς τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ νοτίου Εὐβοϊκοῦ. Καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ναυμαχίας τοῦ Ἀρτεμισίου ἀπωλέσθησαν, ᾐχμαλωτίσθησαν καὶ ἠχρηστεύθησαν περίπου ἄλλαι 200.

Εἰς τὸ Φάληρον ἠγκυροβόλησαν περὶ τὰς 1200 (κατὰ Διόδωρον· 1207 κατὰ Ἡρόδοτον) καὶ ἐξ αὐτῶν αἱ 200 ἀπεστάλησαν κύκλῳ τῆς Σαλαμῖνος, ἀπὸ νότου, εἰς τὸ στενὸν τῶν Μεγάρων. Μὲ τὴν διαταγὴν δὲ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπιθέσεως αἱ λοιπαὶ 1000 διετέθησαν ὡς ἑξῆς: Περὶ τὰς 150 ἐτάχθησαν μὲ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς τῆς 21ης πρὸ τῆς διόδου Ψυτταλείας-Κυνοσούρας πρὸς ἀποκλεισμόν. Ἄλλαι 200 περίπου διωλίσθησαν εἰς τὸ Κερατσίτιον, ὧν μέρος παρέμεινεν ἐν ἀναμονῇ εἰς τὴν παρὰ τὸ Ἡράκλειον ἀγκάλην καὶ μέρος ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος καὶ ἐγγύτατα τῆς Ἀττικῆς μέχρι καὶ πέραν τῆς Ἀμφιάλης (τοῦ σημερινοῦ Περάματος) ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν βελῶν τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Τὸ σύνολον τοῦ τμήματος τούτου τῶν 200 τριήρων προφανῶς προωρίζετο νὰ συμπληρώσῃ τὸ κοιλέμβολον μὲ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος, ὑποχώρησιν προβλεπομένην κατόπιν σκληρᾶς μάχης των μετὰ τῶν 650—700 ὑπολοίπων τριήρων τοῦ στόλου τοῦ Ξέρξου, τῶν ἀρίστων. Αὗται ἐτάχθησαν συγχρόνως κατὰ φάλαγγας πρὸ τῆς διόδου Ψυτταλείας-Κεράμου, εἰς ἀποκλεισμόν της. Τέλος, περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Ψυττάλειαν 2.000 ἐπίλεκτοι Πέρσαι τοξόται, ἵνα σχηματίσουν τὴν ὁλόγυρα τῆς νήσου ζώνην ἀσφαλείας διὰ τὰς φιλικὰς τριήρεις. Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τῶν ἐπιλέκτων του μετέβη εἰς παρατηρητήριον παρὰ τὸ Ἡράκλειον, εἰς θέσιν δεσπόζουσαν τοῦ ὅρμου Κερατσινίου.

Τὸ κοιλέμβολον, ἡ τάξις μάχης ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει, ἦτο σχηματισμὸς τῶν τριήρων τοξοειδής, ἔχων τὰς πρῴρας ἐστραμμένας πρὸς τὸν ἐχθρόν. Καὶ ὁ μὲν ἔχων τὸ ὀλιγώτερον πλῆθος τριήρων παρουσίαζε τὸ κυρτὸν τοῦ τόξου του πρὸς τὸν ἐχθρόν, ὁ ἔχων τὸ περισσότερον παρουσίαζε τὸ κοῖλον, ἵνα περιβάλῃ τὸ ἀντίπαλον κοιλέμβολον. Ὁ παρουσιάζων τὸ κυρτὸν τοῦ τόξου ἔτασσεν εἰς τὰ ἄκρα καὶ τὸ μέσον τὰ ἰσχυρότερα πλοῖα, προχωρῶν μὲ ἀμετάβλητον σχηματισμὸν πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ὅταν δὲ τὸν ἔφθανεν ἐγγύτατα, διὰ μιᾶς τὸ τόξον τοῦ κοιλεμβόλου ἐγίνετο εὐθεῖα γραμμή, ἀκριβῶς κατὰ τὴν προβολὴν τοῦ τόξου ἐπὶ τὴν ἐφαπτομένην εἰς τὸ μέσον του, οὕτως ὥστε τὰ ἄκρα τῆς εὐθείας νὰ ἔχουν πολλὰ καὶ ἰσχυρὰ πλοῖα. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον πάντοτε πρὸς ὥραν ὑπερίσχυεν ὁ ἔχων τὰ ὀλιγώτερα πλοῖα, ἂν ὅμως ἐξηκολούθει ἡ ναυμαχία καὶ οἱ ἀντίπαλοι ἦσαν τῆς αὐτῆς μαχητικῆς περιωπῆς, τὸ ἀποτέλεσμα ἀπέβαινεν ὑπὲρ τοῦ πολυπληθεστέρου ἐκ τῶν ἀντιπάλων.

Κατὰ τὰς δύο πρώτας ναυμαχίας περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, γενομένας ἐν τῷ πελάγει, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκανόνισεν ὡς ὥραν τῆς προσβολῆς τῶν Ἑλλήνων τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὥστε τὸ ἐπερχόμενον κατ' αὐτὴν σκότος τῆς νυκτὸς νὰ μὴ ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα διὰ ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τοὺς καρποὺς τῆς νίκης των. Διὰ τοῦτο οἱ Πέρσαι κατὰ τὴν τρίτην ναυμαχίαν εὑρέθησαν ἀπροσδοκήτως πρὸ τοῦ ἀγκυροβολίου τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας, ὁπότε οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν, ἵνα μὴ κυκλωθοῦν, νὰ στηρίξουν τὰ νῶτα (τὴν χορδὴν) τοῦ κοιλεμβόλου των ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας. Οἱ Πέρσαι ἐστήριξαν τὰ ἄκρα τοῦ κοιλεμβόλου των ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Εὐβοίας, περιβαλόντες τὸ ἑλληνικὸν κοιλέμβολον. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν πολύωρον σφοδροτάτην σύρραξιν ὁ ἀγὼν ὑπῆρξεν ἀμφίρροπος. Οἱ Πέρσαι ὑπέστησαν σημαντικάς, βεβαίως, ἀπωλείας· οὐχ ἧττον, μὲ τὸ ἀμέτρητον πλῆθος τῶν τριήρων των, ἐπέφερον τοσαύτας ἀπωλείας καὶ ζημίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε νὰ ἰσοφαρίσουν (ἐν ἀναλογίᾳ) ὅσα ὑπέστησαν κατὰ τὰς δύο προηγηθείσας ναυμαχίας, καθ' ἃς ἐνικήθησαν. Ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ἀπὸ μέρους τῶν Περσῶν ἡ Ἀρτεμισία ἐπείσθησαν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀντέσχεν ἐπὶ ὁλόκληρον ἡμέραν εἰς τὰς προσβολὰς ὑπερεξαπλασίου ἐχθροῦ, χάρις εἰς τὸν βαρὺν ὁπλισμὸν τῶν ὁπλιτῶν του, τὸ ψυχικὸν σθένος καὶ τὰς ὀλιγώτερον μὲν εὐελίκτους καὶ ὀλιγώτερον ταχυπλόους τριήρεις του, ἀλλ' ἀποτελεσματικὰς εἰς τοὺς ἐμβολισμούς. Ὁ Ἀδείμαντος καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἀρχηγοί, ὡς καὶ τὸ σύνολον τῶν Περσῶν ἀρχηγῶν, ἐπρόσεξαν μόνον εἰς τὰς ζημίας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν τρίτην ναυμαχίαν, ὥστε ὁ μὲν Ἀδείμαντος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἶχον πεισθῆ ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποφύγουν ὁπωσδήποτε νέαν ναυμαχίαν πλησίον τῆς ξηρᾶς, οἱ δὲ Πέρσαι ἀρχηγοὶ ὅτι ὁ μόνος τρόπος ἐξοντώσεως τῶν ἀντιπάλων ἦτο ἡ ἐπανάληψις τῆς περιπτώσεως τῆς περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον τρίτης ναυμαχίας. Μόνος ὁ Θεμιστοκλῆς ἐφρόνει ὅτι ὁ περσικὸς στόλος θὰ ἐνικᾶτο ὡρισμένως, ἐὰν ἐπεχείρει καὶ πάλιν ὁμοίαν προσβολὴν παρὰ τὴν ξηράν, ἀλλ' ἐν χώρῳ στενῷ, ὅπου νὰ μὴ τοῦ ἦτο δυνατόν, χωρὶς σκληρὰν μάχην, νὰ στηρίξῃ τὰ ἄκρα τοῦ περιβάλλοντος κοιλεμβόλου του ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ νὰ μὴ τοῦ ἦτο εὔκολος ἡ σύγχρονος χρησιμοποίησις τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεων. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο τῆς γνώμης ὅτι ὁ περσικὸς στόλος θὰ κατεστρέφετο ἐξ ὁλοκλήρου, ἂν οἱ Ἴωνες (οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Περσῶν πολὺ προθύμως, αὐτοὶ ἐπενεγκόντες τὰς περισσοτέρας ἀπωλείας εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον, μὲ τὴν μαχητικότητα καὶ τὸν βαρὺν ὁπλισμὸν τῶν ὁπλιτῶν των) ἔπαυον νὰ τὸ ἔπραττον εἰς τὸ μέλλον ἢ ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως των. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὴν κάθοδον ἐκ τοῦ Ἀρτεμισίου εἰς τὸν Σαρωνικόν, προηγήθη τοῦ λοιποῦ στόλου, ἡγηθεὶς μικρᾶς ὁμάδος ταχυπλόων τριήρων, καί, εἰς ὅσας θέσεις τοῦ Εὐβοϊκοῦ ὑπῆρχον φρέατα, ἐχάραξεν ἐπὶ τῶν βράχων ἔκκλησιν πρὸς τοὺς Ἴωνας λέγουσαν: «Κακῶς πράττετε, ὦ Ἴωνες, πολεμοῦντες τοὺς πατέρας σας καὶ ὑποδουλοῦντες τὴν Ἑλλάδα. Ἔλθετε μαζί μας. Ἂν ὅμως τοῦτο σᾶς εἶναι ἀδύνατον, τηρηθῆτε τοὐλάχιστον κατὰ τὰς ναυμαχίας μακρὰν τῶν πλοίων μας καὶ παρακινήσατε τοὺς Κᾶρας νὰ μιμηθοῦν τὸ παράδειγμά σας. Ἂν δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο, ἂν ἐμποδίζεσθε ἀπὸ μεγαλυτέραν ἀνάγκην νὰ ἐπαναστατήσητε, τότε φανῆτε ἑκουσίως νωθροὶ κατὰ τὰς ναυμαχίας, ὅταν θὰ πολεμῶμεν ἡμεῖς, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἀπὸ ἡμᾶς κατάγεσθε καὶ ὅτι ἀπὸ σᾶς προέρχεται ἡ ἔχθρα μας μὲ τοὺς βαρβάρους». Ὁ Ἡρόδοτος ἐπίστευεν ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ἔγραψε ταῦτα διὰ νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἴωνας ἤ, τοὐλάχιστον, νὰ τοὺς καταστήσῃ ὑπόπτους εἰς τὸν Ξέρξην. Ὁπωσδήποτε οὐδὲν ἐπετεύχθη.

Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους αἱ τριήρεις ἔφερον κατάστρωμα μόνον εἰς τὸ πρόστεγον (τὸ πρωραῖον) καὶ εἰς τὸ ὑπόστεγον (τὸ πρυμναῖον). Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ προστέγου ἵσταντο κατὰ τὴν μάχην 30 πολεμισταὶ (24 ὁπλῖται καὶ 6 τοξόται), ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπιστέγου ὁ κυβερνήτης, οἱ ἀξιωματικοί, οἱ πηδαλιοῦχοι καὶ μέρος τοῦ πληρώματος. Τὸ μέρος τῆς τριήρους, ὅπου ἐκάθηντο οἱ 150 ἐρέται της, τὸ καὶ μέγιστον, ἦτο τὸ μεσαῖον, καὶ ἦτο ἀκάλυπτον, μὴ φέρον τότε ἀκόμη κατάστρωμα. Τὸ περιτόναιον (ἡ κουπαστὴ) τῆς τριήρους εἰς τοῦτο τὸ μέρος δὲν ὑπερέβαινε τὸ ὕψος τοῦ 1,25 μ. ἀπὸ τῆς ἰσάλου. Οἱ ἐρέται ἦσαν ἐκτεθειμένοι κατὰ τὴν μάχην.

Κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἀντιπάλων τριήρων, τῶν ἐρχομένων ἐξ ἀντιθέτου μὲ πᾶσαν τὴν δυνατὴν ταχύτητα, πρῶτοι οἱ τοξόται ἐξηκόντιζον τὰ βέλη των, ἐπιχειροῦντες, πρὸ πάντων, νὰ θέσουν ἐκτὸς μάχης τὸ προσωπικὸν τὸ διευθῦνον τὸ ἐχθρικὸν σκάφος, ὅταν δὲ ἐπλησίαζον ἐγγύτατα τ' ἀντίπαλα, ἔβαλλον οἱ ὁπλῖται τὰ δόρατα. Τὰ πλοῖα ἢ ἐξετέλουν τὸν διέκπλουν, ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τοῦ ἐμβολισμοῦ, ἢ συνεκρούοντο. Ὁ ἐμβολισμὸς ἐπέφερε τὴν καταβύθισιν τοῦ προσβαλλομένου, τοῦ ὁποίου οἱ ἐπιβαίνοντες, ἂν ἦσαν ἠσκημένοι, ἐπεχείρουν, ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκρούσεως, νὰ εἰσπηδήσουν ἐπὶ τοῦ ἐμβολίζοντος διὰ νὰ τὸ κυριεύσουν. Ἀκόμη καὶ ἐκ τῶν ἐρετῶν τοῦ ἐμβολιζομένου, τῶν εὑρισκομένων κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν θάλασσαν, ὑπῆρχε φόβος ἀναρριχήσεως ἐπὶ τοῦ ἐμβολίζοντος. Ἐκ τούτου τὸ πλήρωμα τοῦ ἐμβολίζοντος δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ ἀποτέλεσμα

Digitized by Google

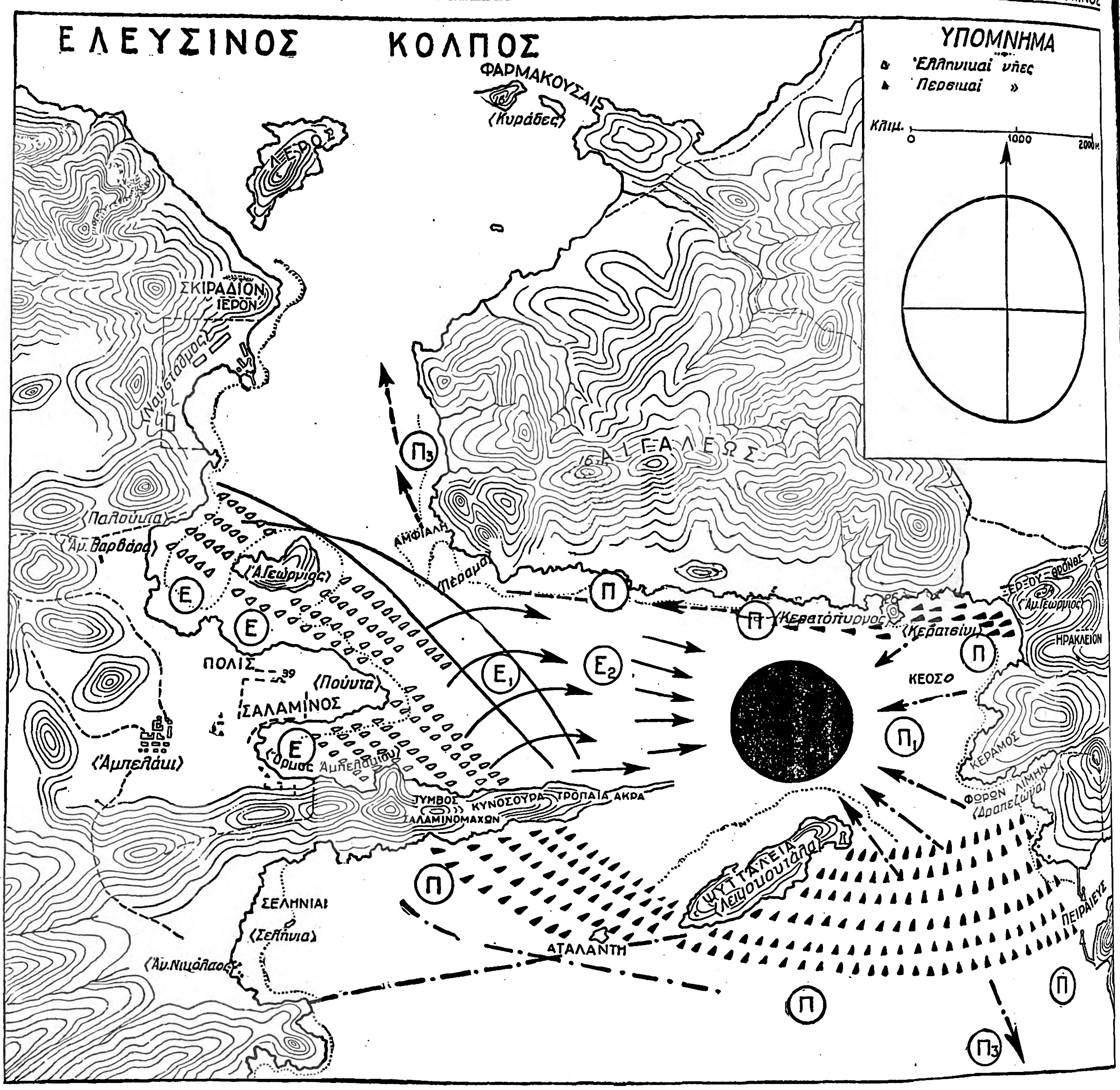

Σχεδιάγραμμα τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος.

[Ε, Ε, Ε=Θέσις τῆς ἀγκυροβολίας καὶ τῆς ἐκκινήσεως πρὸς μάχην τῶν πλοίων τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Π, Π, Π=Θέσις τῶν πλοίων τοῦ περσικοῦ στόλου κατὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν διόδων Ψυτταλείας—Κεράμου καὶ Ψυτταλείας—Κυνοσούρας καὶ θέσις τῶν πλοίων ὅσα διωλίσθησαν εἰς τὸ στενόν, κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν τῆς ναυμαχίας νύκτα, παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀττικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ σχηματίσουν κοιλέμβολον καὶ νὰ ἐγκλείσουν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα μεταξὺ τοῦ τόξου τοῦ κοιλεμβόλου καὶ τῇ ξηρᾷ. Ἡ εἰς ἀπόστασιν 400 περίπου μέτρων ἐστιγμένη γραμμὴ βορειοδυτικῶς τῆς Ψυτταλείας καθὼς καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀττικῆς, κατὰ μῆκος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Κεράμου μέχρι καὶ πέραν τῆς Ἀμφιάλης, παριστᾷ τὸ ὅριον ζώνης, ἔσω τῆς ὁποίας τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀκτῖνα τῶν περσικῶν βολῶν. Τὴν θέσιν τοῦ σχεδιαζομένου ὑπὸ τῶν Περσῶν κοιλεμβόλου παριστᾷ ἡ νοτιοδυτικωτέρα τῶν δύο καμπύλων γραμμῶν ἀπὸ Κυνοσούρας εἰς Ἅγιον Γεώργιον. Ἡ βορειανατολικωτέρα αὐτῶν παριστᾷ τὸ σχῆμα τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως ἀμέσως πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης (μεταξὺ τῶν δύο τούτων γραμμῶν φαίνεται ὁ κυκλίσκος E_1 ἐν μέσῳ τεσσάρων πλήρων καμπύλων βελῶν. Ταῦτα δεικνύουν τὴν ἀρχικὴν στροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου κινουμένου ἐναντίον τοῦ ἐντὸς τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος εἰσορμήσαντος ἤδη ἐχθροῦ). Ὁ κυκλίσκος E_2 ὄπισθεν ἐξ πλήρων βελῶν κατευθυνομένων συγκεντρικῶς πρὸς τὸν μέλανα πλήρη κύκλον παριστᾷ τὴν ἀμέσως ἑπομένην κίνησιν τῶν ἑλληνικῶν πλοίων ἀκριβῶς πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ στενοῦ, ὅπου διεξήχθη ὁ ἀγὼν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὁ κυκλίσκος $Π_1$, ἐν μέσῳ βελῶν μὲ οὐρὰν ἐστιγμένην, παριστᾷ τὴν κίνησιν τῶν περσικῶν πλοίων συγκεντρικῶς πρὸς τὸν μέλανα κύκλον, κίνησιν συνεχισθεῖσαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, κυρίως ἀπὸ τῆς διόδου Ψυτταλείας—Κεράμου καὶ ἐν μέρει ἀπὸ τῆς ἀγκάλης ὑπὸ τὸ Ἡράκλειον. $Π_3$, ὡς πρὸς τοὺς κυκλίσκους μετὰ ἐστιγμένων βελῶν, ὁ ἔξω τοῦ Πειραιῶς παριστᾷ τὴν κατεύθυνσιν τῆς φυγῆς τοῦ περσικοῦ στόλου κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μετὰ τὴν δι' αὐτὸν ἀπώλειαν τῆς μάχης. Ὁ δὲ βορείως τῆς Ἀμφιάλης παριστᾷ ὑπόθεσιν (μὴ ἱστορουμένην) καὶ κατεύθυνσιν φυγῆς μικροῦ μέρους περσικῶν τριήρων τυχὸν παραμείναντος καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὴν ζώνην ἀσφαλείας ἐν ἀναμονῇ (μὴ δυνηθέντος νὰ διολισθήσῃ ἔξω τοῦ στενοῦ μετὰ τὸ πέρας τῆς μάχης).]

τῆς συγκρούσεως, ἀλλὰ κατεγίνετο πάσῃ δυνάμει νὰ θέτῃ ἐκτὸς μάχης ὅσους ἄνδρας τοῦ καταποντιζομένου ἠδύνατο καὶ διὰ παντὸς εἴδους μέσου (ἀγχεμάχων ὅπλων, κωπῶν, θραυσμάτων κττ.). Ἐπίσης πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ὅτι ἡ τότε δραστικῆς βολῆς ἀκτὶς ἐνεργείας τῶν βελῶν ἦτο 400 περίπου μέτρων, ὥστε ὁ περσικὸς στρατὸς θὰ ἐσχημάτισε διὰ τὰς τριήρεις του, τὰς κινουμένας κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀττικῆς, ἴσου πλάτους ζώνην ἀσφαλείας. Τὸ ἄνοιγμα Ψυτταλείας - Κερατόπυργος, πλάτους 1.800 μέτρων, θὰ περιωρίσθη κατὰ 400 μέτρα ἑκατέρωθεν ὑπὸ τῶν ζωνῶν τῆς Ψυτταλείας καὶ τῆς ἄκρας Κερατόπυργος. Ἐπειδὴ ἡ ἐλαχίστη ἀπόστασις τῶν κατὰ μέτωπον κινουμένων τριήρων ἦτο 15 περίπου μέτρων, ἑκάστην φάλαγγα τοῦ περσικοῦ στόλου θ' ἀπετέλεσαν κατὰ τὸν εἴσπλουν (ὄχι κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τὴν μετὰ τὸν εἴσπλουν) τῆς ἡμέρας τῆς ναυμαχίας 65 περίπου τριήρεις, καὶ ἡ σχηματισθεῖσα τάξις εἴσπλου εἰς τὸ Κερατσίνιον θ' ἀπετελέσθη ἐξ 11 ἢ 12 τοιούτων φαλάγγων, αἵτινες δὲν ἐπέτυχον νὰ ἐκτελέσουν τὸν προορισμόν των διὰ τοὺς ἐκτιθεμένους περαιτέρω λόγους. Ἐξ αὐτοῦ ἄλλως τε καὶ ἔδειξαν εἰς τοὺς ἀντιπάλους των μορφὴν ἄλλης τάξεως.

Ἡ λογομαχία τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν τῆς 22ας Σεπτεμβρίου τοῦ 480 π. Χ. Κατὰ τὴν νύκτα ἔφθασεν ὁ Ἀριστείδης ἐξ Αἰγίνης, παραπλεύσας ἐγγύτατα τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος καὶ γενόμενος οὕτω αὐτόπτης τοῦ συντελεσθέντος ἀποκλεισμοῦ. Ἅμα ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὁ Ἀριστείδης προσεκάλεσεν εἰς τὴν ξηρὰν τὸν Θεμιστοκλέα, ἐνεργείαις τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐξορισθῆ, καὶ πρῶτον μὲν τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι χάριν τῆς πατρίδος ἐλησμόνησε τὴν ἔχθραν, ὕστερον δὲ τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι οἱ Πέρσαι, μὲ τὰς περιπλεούσας τριήρεις των, ἔκλεισαν τὰς διόδους. Τὴν εἴδησιν ἐπανέλαβε καὶ εἰς τοὺς Πελοποννησίους ἀρχηγούς. Ἐκεῖνοι δὲν τὸ ἐπίστευσαν, μόνον δὲ ὅταν προσῆλθεν αὐτόμολος ἡ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Σωσιμένους Τηνία τριήρης, καὶ τὸν ἤκουσαν, τότε πλέον ἔτρεξαν ἅπαντες, περὶ τὴν χαραυγήν, πρὸς τὰ πλοῖα. Τοὺς στρατιώτας προσεφώνησε μὲ ἐνθουσιασμὸν ὁ Θεμιστοκλῆς τὴν τελευταίαν στιγμήν.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐκινήθη ἀθρόως, ὑπὸ τοὺς ἤχους τοῦ πολεμικοῦ παιᾶνος καὶ τῶν σαλπίγγων, καθ' ἣν στιγμὴν κατέπλεεν ἡ κομίζουσα τὰς εἰκόνας τῶν Αἰακιδῶν αἰγινητικὴ τριήρης, καταδιωκομένη ὑπὸ ἐχθρικῆς, καὶ ἀνεγνωρίζοντο πυκναὶ φάλαγγες ἐχθρικῶν τριήρων εἰσερχόμεναι εἰς τὸ Κερατσίνιον διὰ τοῦ ἀνοίγματος Ψυτταλείας-Κεράμου. Τὸ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ ἀθηναϊκὰς τριήρεις ἀριστερὸν κέρας τῶν Ἑλλήνων ἐπροχώρησε ταχύτατα πρὸς τὸ μέρος τῆς Κεράμου, ἵνα προφθάσῃ καὶ ἐμποδίσῃ τὴν ἐντὸς τοῦ ὅρμου Κερατσινίου προχώρησιν καὶ ἀνάπτυξιν πρὸς κοιλέμβολον τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῶν εἰσερχομένων φαλάγγων, ἀποτελουμένων ἀποκλειστικῶς ἐκ πλοίων φοινικικῶν.

Τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Ἑλλήνων ἀπετέλεσαν τριήρεις τῶν Αἰγινητῶν καὶ τῶν Μεγαρέων, ἐν συνόλῳ 50· τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ δεξιοῦ τούτου κέρατος τριήρεις τῶν Σπαρτιατῶν. Τὸ μέσον τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως ἀπετέλεσαν καὶ ἀθηναϊκαὶ τριήρεις καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων.

Τὸ δεξιὸν κέρας, ὡς πλησιέστερον πρὸς τὸν ἐχθρόν, ἔπλευσε κατ' ἀρχὰς μὲ μικρὰν ταχύτητα. Πρῶτοι συνεπλάκησαν μετὰ τῶν Φοινίκων οἱ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος Ἀθηναῖοι, μετ' αὐτοὺς οἱ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δεξιοῦ κέρατος Αἰγινῆται καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ γενικευθῇ ἡ συμπλοκὴ καθ' ὅλην τὴν παράταξιν. Μετὰ τῶν Ἰώνων συνεπλάκησαν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ἑλληνικῆς γραμμῆς. Ὁ σκληρὸς ἀγὼν διεξήχθη εἰς τὴν ὑπὸ τῆς μελαίνης κυκλικῆς κηλῖδος χαρακτηριζομένην ἐν τῷ παρατεθέντι σχεδιαγράμματι θέσιν (τῆς κηλῖδος τὸ κέντρον ἀπέχει περὶ τὰ 1000—1200 μέτρα πρὸς δυσμὰς τῆς νησῖδος Κέος). Ἐκεῖ οἱ βάρβαροι ἐθυσίασαν 200 τριήρεις ἐν τῇ προσπαθείᾳ των ὅπως ὠθήσουν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα τὴν ἑλληνικὴν γραμμὴν καὶ προχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Κερατσινίου. Ἐκ το

βεβαιουμένου παρὰ πάντων τῶν ἱστορησάντων τὰ τῆς ναυμαχίας, καθ' ὃ πολλαὶ τῶν εἰσπλεουσῶν τριήρων τοῦ ἐχθροῦ ἠδυνάτουν νὰ φθάσουν τὴν θέσιν τῆς συμπλοκῆς, ἐκ τῶν πρὸ αὐτῶν συνεσωρευμένων συμμάχων τριήρων, τεκμαίρεται ὅτι αἱ διαταγαὶ τῆς προχωρήσεως πρὸς τὰς ἔξω τῆς γραμμῆς Ψυτταλείας-Κεράμου τηρουμένας φάλαγγας ἐδίδοντο διὰ σημάτων ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Ξέρξου.

Ὅσαι ἐχθρικαὶ τριήρεις ἐτρέποντο εἰς φυγήν, ἐπεχείρουν νὰ ἐξέρχωνται διὰ τοῦ μεταξὺ Ψυτταλείας-Κυνοσούρας πόρου, ὑφιστάμεναι μεγάλην φθορὰν ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν. Αἱ δ' ἐμπίπτουσαι ἐν τῷ κοίλῳ τῆς παρατάξεως τῶν Ἑλλήνων ἐβυθίζοντο ἢ ἀντιμέτωποι (ὑπὸ τῶν ἐμβόλων τῶν Ἑλλήνων) ἢ κατὰ τὸν ἑλιγμὸν πρὸς ἔκπλουν, ὁπότε παρουσίαζον τὴν πλευρὰν εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἔμβολα. Ὅσαι ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἐκ τοῦ συστάδην, διῆλθον τὰ σχηματιζόμενα πρόσκαιρα κενὰ καὶ εὑρέθησαν ἐν μέσῳ τῶν ὀλίγων ἐφέδρων ἑλληνικῶν ᾐχμαλωτίσθησαν. Γενικῶς ἐπεκράτησε μεγάλη σύγχυσις εἰς τὰς κινήσεις τῶν Περσῶν, ὀφειλομένη ἐν μέρει εἰς τὴν ἐκ τῶν διαδρομῶν καθ' ὅλην τὴν προηγηθεῖσαν νύκτα κόπωσιν, κυρίως ὅμως εἰς τὰς ἀκαίρους διαταγὰς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Ξέρξου, ἀποβλέψαντος εἰς τὴν ἐπικράτησιν διὰ τῆς συρροῆς μεγίστου ἀριθμοῦ τριήρων ἐν στενῷ χώρῳ, καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐξακολουθήσαντος νὰ μὴ βλέπῃ τὰ ἀληθῆ αἴτια τῆς μὴ ἐπιτυχίας τῆς διασπάσεως.

Οἱ Ἕλληνες ἀπώλεσαν ἐν συνόλῳ 40 τριήρεις. Ἐπολέμησαν ἅπαντες μὲ μεγίστην ὁρμήν. Ἠρίστευσαν κατὰ τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Ἀμεινίας (ἀδελφὸς τοῦ μαραθωνομάχου Κυναιγείρου καὶ τοῦ Αἰσχύλου, ὁμοίως μετασχόντος), πρῶτος βυθίσας μὲ τὸ ἔμβολον μίαν τριήρη τῶν Φοινίκων καί, γενικῶς, τὸ ἀριστερὸν ἑλληνικὸν κέρας, ὅπου ἦτο καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, τὸ τρέψαν εἰς φυγὴν τοὺς Φοίνικας. Εἰς τοῦτο τὸ κέρας ἀληθῶς ἔτυχεν ὁ κλῆρος τῆς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τηρήσεως μετὰ μεγίστης ἐπιμονῆς ἀκινήτου τῆς ἀρχικῆς γραμμῆς κυκλώσεως (κοίλης παρατάξεως). Ἐπειδὴ δ' ἐξ ἄλλου τὸ κέρας τοῦτο εἶχεν ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀττικῆς, ὅπου ἐτηροῦντο ἐχθρικαὶ τριήρεις ἔχουσαι ὀπίσω των παρατεταγμένον πολὺν περσικὸν στρατόν, αὐτό, σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, ἀντεμετώπισε τὴν ἐπίμονον πρὸς διάσπασιν προσπάθειαν τῶν ἀντιπάλων.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐδοξάσθησαν ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἕλληνας οἱ Αἰγινῆται καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι, ἀτομικῶς δὲ ἐπῃνέθησαν ὁ Αἰγινήτης Πολύκριτος, οἱ Ἀθηναῖοι Εὐμένης καὶ Ἀναγοράσιος καὶ ὁ Παλληνεὺς Ἀμεινίας. Τὸ πλεῖστον τῶν Ἰώνων ἐπολέμησε μετὰ πείσματος ὑπὲρ τοῦ Ξέρξου Ὁ Ἡρόδοτος (Η', 85) μνημονεύει ὡς ἀνδραγαθήσαντας ἐκ τῶν πολεμίων τοὺς Σαμίους Θεομήστορα καὶ Φύλακον, τὸν πρῶτον τῶν ὁποίων ὁ Ξέρξης ἤμειψε μὲ τὴν τυραννίαν τῆς Σάμου, τὸν δὲ δεύτερον μὲ ἐκτεταμένα κτήματα.

Ἡ ναυμαχία ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου «οἱ ἀρχηγοὶ ὅσων πλοίων (περσικῶν) δὲν κατεστράφησαν, ἐτράπησαν ἀτάκτως εἰς φυγὴν κατὰ τὸν πνέοντα ἄνεμον» (μέτριον ζέφυρον). Οἱ Ἕλληνες δὲν τοὺς κατεδίωξαν ἔξω τῶν στενῶν, οὐχ ἧττον ἀπεβιβάσθησαν ἀμέσως εἰς τὴν Ψυττάλειαν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀριστείδου, δυνάμεις ἐκ τοῦ στόλου καὶ ἐφόνευσαν, ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ Ξέρξου, μέχρις ἑνὸς τοὺς ἀνάνδρως ἐγκαταλειφθέντας εἰς τὴν τύχην των Πέρσας. Τοὺς ἐφόνευσαν, ἐπειδὴ τὸ περισσότερον πλῆθος τοῦ στόλου τοῦ Ξέρξου δὲν ἀπωλέσθη, ἀλλ' ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸ Φάληρον καὶ ὑπῆρχε πιθανότης νὰ ἐπανελαμβάνετο τὴν ἑπομένην ἡ ἐπίθεσίς του. Τεκμαίρεται ὅτι κατὰ τὴν ναυμαχίαν οἱ τοξόται οὗτοι ἠμπόδισαν πολὺ τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ Αἰσχύλος εἰς τοὺς «Πέρσας» περιγράφει ὡς ἑπομένως τὸ τραγικὸν τοῦτο συμβάν «Τὸ χειρότερον κακὸν (ἀφηγεῖται τὰ γενόμενα ἄγγελος τοῦ Ξέρξου πρὸς τὴν μητέρα του) ἐκείνης τῆς ἡμέρας ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἀπώλεια τῶν Περσῶν. Οἱ ἀκμαιότεροι, ἀνδρειότεροι καὶ εὐγενεστέρας καταγωγῆς Πέρσαι οἱ πιστότατοι τοῦ βασιλέως στρατιῶται, ἐθανατώθησαν, καὶ μὲ θάνατον οἰκτρὸν καὶ ἄδοξον....» (στ. 441 — 444). «Εὐθὺς δὲ ὡς ὁ θεὸς ἐδώρησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸν θρίαμβον τῆς νίκης, τὴν ἰδίαν ἡμέραν αὐτοί, φέροντες τὰς πανοπλίας των, ἐρρίφθησαν ἀπὸ τῶν πλοίων των (εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ψυτταλείας) καὶ ἐκύκλωσαν ὁλόγυρα τὴν νῆσον, ὥστε κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ. Καὶ ἐκεῖ οἱ Πέρσαι ἐπληγώνοντο λιθοβολούμενοι ἢ ἐθανατοῦντο τοξευόμενοι, τέλος δὲ οἱ Ἕλληνες ὥρμησαν μὲ ἀλαλαγμὸν καὶ τοὺς ἐκτύπησαν, τοὺς κατεκερμάτισαν, τοὺς ἐθανάτωσαν ἅπαντας. Καὶ τότε ἐθρήνησεν ὁ Ξέρξης βλέπων τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς. Διότι αὐτὸς ἔβλεπε τὰ πάντα, ἀφοῦ εἶχε στήσει τὸν θρόνον του ἐπὶ λόφου πλησίον τῆς παραλίας. Καὶ τὴν διαταγὴν ν' ἀπομακρυνθῇ ἐσπευσμένως ὁ περσικὸς στρατὸς ἔδωκε σχίζων τοὺς πεπλους του...» (στ. 454—470).

Εἰς τὴν ναυμαχίαν συμμετέσχον Πέρσαι μὲν 200 000, ἐπιβαίνοντες τῶν 1.000 τριήρων, ἀνὰ 200 εἰς ἑκάστην· ἄλλοι 40.000 ἐξ αὐτῶν ἔπλευσαν ἐπὶ 200 τριήρων κύκλῳ τῆς Σαλαμῖνος πρὸς τὸ στενὸν τῶν Μεγάρων καὶ δὲν συνεπλάκησαν. Κατὰ τὸν Αἰσχύλον μόνον 62.000 Ἕλληνες ἐπολέμησαν (ἐπιβαίνοντες 310 τριήρων)· ἀλλ' ὁπωσδήποτε παρευρίσκοντο ὑπὲρ τοὺς 80.000 στρατιῶται (συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐπιβαινόντων εἰς τὰ πλοῖα καὶ τῶν παραταχθέντων εἰς τὴν ξηράν, τῶν ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην εἰς τὴν Κυνόσουραν καὶ τῶν πρὸς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἀμφιάλης θέσιν τῆς Σαλαμῖνος). Δὲν ἀναφέρεται πόσος περσικὸς στρατὸς παρετάχθη κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς Ἀττικῆς (ἐξυπακούεται ὅτι θὰ παρετάχθη παμπληθής)· ὁρίζονται μόνον εἰς 2.000 οἱ ἀποβιβασθέντες ἐπίλεκτοί του ἐπὶ τῆς Ψυτταλείας.

Ἐπετελέσθησαν μεγάλοι ἡρωϊσμοὶ ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι ἐπάσχισαν νὰ πράξουν τὸ κατὰ δύναμιν, γνωρίζοντες ὅτι ὁ Ξέρξης τοὺς παρετήρει. Ὁ Ἡρόδοτος (Η' 87 — 88) ἀναφέρει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Βέβαια δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ἀκριβῶς ποῖαι ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ναυμαχίαν αἱ πράξεις ἑνὸς ἑκάστου τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἰδοὺ ὅμως τί γνωρίζω περὶ τῆς Ἀρτεμισίας καὶ τί κατέστησεν αὐτὴν ἀξίαν μεγαλυτέρας ὑπολήψεως παρὰ τῷ βασιλεῖ. Καθ' ἣν στιγμὴν αἱ δυνάμεις τοῦ βασιλέως περιῆλθον εἰς πολλὴν ἀταξίαν, κατεδιώχθη τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ὑπὸ πλοίου ἀθηναϊκοῦ. Ἡ Ἀρτεμισία (μὴ δυναμένη νὰ διαφύγῃ, ἐπειδὴ τὸ πλοῖόν της ἦτο πρὸς τὸ μέρος ὁπόθεν ἤρχοντο οἱ ἐχθροὶ καὶ ἔμπροσθέν του ἦσαν ἄλλα φιλικά του πλοῖα) κατέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς στρατήγημα, ὅπερ καὶ ἐπέτυχεν. Ἐνῷ τὴν κατεδίωκεν ἡ ἀθηναϊκὴ τριήρης, ἡ Ἀρτεμισία ἐπέπεσε μὲ τὸ πλοῖόν της καθ' ἑνὸς πλοίου τῶν Καλυνδῶν, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Καλυνδῶν Δαμασίθυμος. Ἀγνοῶ ἂν εἶχε προηγουμένην ἔριδα μετ' αὐτοῦ, ὅτε ἦσαν ἀκόμη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἢ ἔπραξε τοῦτο ἐσκεμμένως, ἢ κατὰ τύχην εὑρέθη ἐνώπιόν της τὸ πλοῖον τῶν Καλυνδῶν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, διττῶς ὠφελήθη μὲ τὸν εὐτυχῶς δι' αὐτὴν ἐμβολισμὸν τοῦ πλοίου τούτου καὶ τὴν καταβύθισίν του. Πρῶτον μὲν ὁ τριήραρχος τοῦ ἀθηναϊκοῦ πλοίου, ἰδὼν αὐτὴν βυθίζουσαν πλοῖον βαρβαρικόν, ἐξέλαβεν ὡς ἑλληνικὸν τὸ πλοῖόν της ἢ ὡς αὐτομολῆσαν ἐκ τοῦ περσικοῦ στόλου εἰς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐτράπη εἰς καταδίωξιν ἄλλων ἐχθρικῶν τριήρων. Ὁ Ξέρξης παρηκολούθει διὰ τοῦ βλέμματος τὰς κινήσεις της καὶ εἶδεν ὅτι αὐτὴ ἐβύθισεν ἓν πλοῖον. Εἷς τῶν παρόντων τοῦ εἶπε: «Βλέπεις, ὦ δέσποτα, πῶς ἡ Ἀρτεμισία γενναίως ἀγωνίζεται καὶ ἐβύθισεν ἓν ἐχθρικὸν πλοῖον;» Ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν ἂν ἀληθῶς ἦτο τῆς Ἀρτεμισίας πρᾶξις. Οἱ παρόντες τὸν ἐβεβαίωσαν, λέγοντες ὅτι ὄντως τὸ βυθισθὲν ἦτο ἐχθρικόν. Ἄλλωστε, ἐπαναλαμβάνω, τὴν ηὐνόησεν ἡ τύχη καὶ οὐδεὶς τῶν Καλυνδῶν τοῦ πλοίου ἐκείνου ἐσώθη, διὰ νὰ τὴν κατηγορήσῃ. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ Ξέρξης, ἀκούσας ταῦτα, εἶπεν: «Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες». Ὁ Αἰσχύλος ἀναφέρει ὀνομαστὶ πολλοὺς Πέρσας μεγιστᾶνας πεσόντας ἐνδόξως, ὁ δὲ Ἡρόδοτος μνημονεύει τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ Δαρείου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Ξέρξου Ἀριαβίγνη. Ὁ Αἰσχύλος εἰς τους «Πέρσας», παρουσιάζων τὸν ἄγγελον τοῦ Ξέρξου ἀφηγούμενον, περιγράφει τὴν ναυμαχίαν ὡς ἑξῆς: «....Καὶ ὅταν ἐξημέρωσεν, ἐβόησεν ἐν πρώτοις ἡ κραυγὴ τῶν Ἑλλήνων. Τὴν ἠκούσαμεν ὡς ᾆσμα. Καὶ τὴν κραυγὴν αὐτὴν ἀνταπέδωκε μυριαπλασίαν ὁ ἀντίλαλος τῶν βράχων τῆς νήσου. Τρόμος κατέλαβε πάντας τοὺς βαρβάρους, παρατηρήσαντας ὅτι εἶχον λανθασθῆ καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ ἔψαλλον τὸν κανονικὸν παιᾶνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐμψυχοῦνται νὰ ὁρμοῦν πρὸς μάχην (τοῦθ' ὅπερ δὲν θὰ ἔπραττον), ἂν θὰ ἐπρόκειτο νὰ ἔφευγον Καὶ τὴν βοὴν τῶν κραυγῶν τῶν Ἑλλήνων ἐκάλυπτεν ὁ ὀξὺς ἦχος τῆς σάλπιγγος. Αὐτοὶ δέ, ἁρπάσαντες τὰς κώπας, ἐκτύπησαν τὴν βαρύηχον θάλασσαν, ἐκωπηλάτησαν μὲ ρυθμόν, μὲ πρόσταγμα καί, ταχύτατα, ἅπαντες ἐνεφανίσθησαν ἔμπροσθέν μας. Πρῶτον ἐπροχώρησε τὸ δεξιὸν κέρας των μὲ τάξιν καὶ ἡσυχίαν, ὅλος δὲ ὁ ἄλλος στόλος κατέφθασε κατόπιν καὶ πανταχόθεν ἠκούετο μὲ μεγάλην βοὴν τὸ ᾆσμα:

> Ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε,
> ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
> παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῴων ἕδη
> θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Καὶ τότε, διότι δὲν ὑπῆρχε πλέον εὐκαιρία νὰ χρονοτριβῶμεν, ἀπήντησεν εἰς τὴν περσικὴν γλῶσσαν ὁ ἀντίλαλος τῆς ἰδικῆς μας βοῆς. Ταχύτατα τὰ πλοῖα ἤρχισαν ν' ἀλληλοσυγκρούωνται μὲ τὰ χάλκινα ἔμβολα, καὶ πλοῖον ἑλληνικὸν ἦτο τὸ πρῶτον ὁρμῆσαν καὶ καταθραῦσαν μὲ τὸ ἔμβολον τὰ ἀκροστόλια ἑνὸς φοινικικοῦ. Καὶ μολαταῦτα ἀντεῖχε κατ' ἀρχὰς τὸ σύνολον τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκινεῖτο σωρὸς ἐκ τῶν πλοίων μας ἐντὸς χώρου στενοῦ, συνέβαινεν εἰς αὐτὰ νὰ ἀλληλοθραύουν τὰς κώπας, ν' ἀλληλοκτυπῶνται μὲ τὰ χάλκινα ἔμβολά των καὶ νὰ μὴ ἀλληλοβοηθῶνται. Καὶ τότε τὰ πλοῖα τὰ ἑλληνικά, ὁρμῶντα, ὁλόγυρα, ἅπαντα συγχρόνως, ἐκτύπων τὰ πλοῖά μας, τὰ ὁποῖα ἐβυθίζοντο ἀνατρεπόμενα. Τόσον πολὺ ἦτο κεκαλυμμένη ἡ ἔκτασις τῆς θαλάσσης ὑπὸ ναυαγίων νεκρῶν, ὥστε δὲν ἐφαίνοντο τὰ ὕδατά της. Πλῆθος νεκρῶν ἐξεβράσθη εἰς τοὺς βράχους τοῦ αἰγιαλοῦ. Καὶ πᾶν πλοῖον βάρβαρον ἐτρέπετο μὲ τὰς κώπας του εἰς φυγὴν ἄτακτον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπεχώρησεν ὁ στόλος μας. Οἱ δὲ Ἕλληνες, μὲ τὰς κώπας των καὶ μὲ ἄλλα συντρίμματα μᾶς ἐκτύπων τὰς ράχεις καὶ μᾶς ἐθανάτωνον, ὅπως θανατώνονται τὰ μεγάλα ψάρια ποῦ πιάνονται εἰς τὰ δίκτυα. Θρῆνοι καὶ ὀδυρμοὶ ἠκούοντο καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἕως ὅτου ἐπῆλθε τὸ πυκνὸν σκότος τῆς νυκτός, ὁπότε πᾶσα δρᾶσις ἔπαυσεν» (στ. 3 6—428).

Οἱ Ἕλληνες τρόπαιον ἔστησαν ἐπὶ τῇ νίκῃ, τύμβον ἤγειραν εἰς τοὺς πεσόντας, τρίποδα χαλκοῦν καὶ ἔμβολα περσικὰ ἀφιέρωσαν εἰς Δελφοὺς καὶ κατὰ πάντα τρόπον καὶ πάντα χρόνον ἐξῆραν τὸ γεγονὸς καὶ ἐτίμησαν τοὺς ἐργάτας του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ἐκ τῶν πηγῶν σπουδαιοτέρα ἡ τραγῳδία «Πέρσαι» τοῦ *Αἰσχύλου*, σαλαμινομάχου τοῦ ἰδίου, προσώπου ἐξόχου διανοήσεως καὶ ἰδανικοῦ εἰς τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐκφράσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐξιστόρησίς του γίνεται διὰ στόματος τοῦ ἀγγέλου τοῦ Ξέρξου, ἀφηγουμένου τὰ συμβάντα εἰς τὴν μητέρα του, κατ' ἀνάγκην ἡ περιγραφὴ περιορίζεται εἰς εἰκόνας τινάς. Δευτέρα σπουδαία πηγὴ εἶναι ἡ ἐξιστόρησις τοῦ *Ἡροδότου*, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ συντομωτάτη, συντεταγμένη κατὰ τρόπον ὥστε νὰ κουράζῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον, εἰς βάρος ὅμως ἀπαραιτήτων διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν λεπτομερειῶν. Τρίτη πηγή, ὄχι τόσον σπουδαία, εἶναι ἡ τοῦ *Διοδώρου* «Ἱστορικὴ βιβλιοθήκη», γραφεῖσα μετὰ αἰῶνας, πολὺ σύντομος, διευκρινίζουσα ὀλίγα τινὰ σημεῖα, περιπλέκουσα ἄλλα καὶ δίδουσα ἀφορμὴν εἰς ἀτελευτήτους συζητήσεις. Πλεῖστοι τῶν νεωτέρων καὶ Ἕλληνες πολλοὶ ἐσπούδασαν τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἔγραψαν περὶ αὐτῆς, δύο δ' ἐξ αὐτῶν πλήρεις μονογραφίας: ὁ ὑποναύαρχος *Π. Ρεδιάδης*, τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία» ἐκδοθεῖσαν τῷ 1911, καὶ ὁ ἱστοριοδίφης *Κ. Ράδος* τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «La Bataille de Salamine», γαλλιστί, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1913. Ὁ πρῶτος ἐσχολίασε τεχνικῶς τὰς πηγάς, ἠρεύνησεν ὡς εἰδικὸς ἀσυγκρίτως τελειότερον τοῦ δευτέρου, ἀκολουθήσαντος ἁπλῶς τὸν Ἡρόδοτον, ἡρμήνευσε τὸν Διόδωρον, ἐγεωγράφησε τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, καθώρισε τὴν θέσιν τοῦ παρατηρητηρίου τοῦ Ξέρξου, τὸν ἄνεμον, τὴν ἡμέραν τῆς ναυμαχίας, δὲν παρεδέχθη τὴν παράταξιν τοῦ Ἡροδότου, τέλος δ' ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ κυρίως σύρραξις ἐγένετο εἰς τὸ στόμιον, εἰς τὴν γραμμὴν Ψυτταλείας-Κεράμου. Ἀναφέρει κατὰ λέξιν (σελ. 62): «Οὗτος εἶναι ὁ σχηματισμὸς τοῦ Διοδώρου. Τῶν Ἑλλήνων πλεόντων πρὸς τὴν Ψυττάλειαν καὶ σχηματιζομένων ἔτι, διὰ δὲ τῶν δύο κεράτων (τοῦ μὲν δεξιοῦ, κατεχομένου ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν καὶ τῶν Μεγαρέων, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ, ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων) ἐξησφαλισμένων ἀπὸ κυκλώσεις καὶ στηριζομένων πάντοτε ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κυνοσούρας καὶ τῆς Ἀττικῆς, συνεκρούσθησαν οἱ δύο στόλοι, ὅτε πλέον ἡ ἑλληνικὴ παράταξις εἶχε πλησιάσει εἰς τὴν ἀπὸ Ψυτταλείας εἰς τὴν ἔνδοθεν τοῦ Κεράμου γραμμήν. Τοιαύτη εἶναι ἡ ὑφ' ἡμῶν ἀποδεκτὴ γενομένη παράταξις». Ἀμφότεραι αἱ μονογραφίαι μνημονεύουν μετὰ σχολίων τὰς σχετικὰς καλυτέρας ξένας μονογραφίας ἐπὶ τῆς ναυμαχίας.

Ἡ ἀνωτέρω διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν μέχρι τοῦδε περιγραφῶν, κυρίως κατὰ τὸ ὅτι: α) τὰ ἀποτελέσματα τῆς τρίτης ναυμαχίας περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ὤθησαν τοὺς Πέρσας νὰ τολμήσουν νὰ προσβάλουν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, ἐφόβισαν τὸν Ἀδείμαντον καὶ ἐνεθάρρυναν τὸν Θεμιστοκλέα· β) ἡ κυρίως σύρραξις περιωρίσθη εἰς περιοχὴν ἔσω τῆς γραμμῆς Ψυτταλείας-Κεράμου, μακρὰν τῆς ἀκτῖνος ἐνεργείας τῶν βελῶν τοῦ περσικοῦ στρατοῦ καὶ πάντως, εἰς κύκλον τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον ἀπέχει περὶ τὰ 1000—1200 μέτρα πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς νησῖδος Κέας· καὶ γ) οἱ Πέρσαι ἠκολούθησαν ὡρισμένον σχέδιον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸ ἐκτελέσουν, στηρίξαντες τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὸ πολὺ πλῆθος τῶν τριήρων καὶ εἰς τοὺς τοξότας των.

Ι. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ

— **Σαλαμὶς** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ὁμωνύμου νήσου τῆς ἐπαρχίας Μεγαρίδος τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 7.757. Κοινῶς καλουμένη *Κούλουρη*, εἶναι ἐκτισμένη κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ πρὸς Δ. ἀνοιγομένου ὁμωνύμου κόλπου. Ὁ λιμὴν αὐτῆς, λόγῳ τῶν συνεχῶν προσχώσεων, εἶναι ἀβαθὴς καὶ ὡς ἐκ τούτου χρησιμοποιεῖται ἀντ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πλοίων τῆς συγκοινωνίας ὁ τῶν Παλουκίων, εὑρισκόμενος εἰς ἀπόστασιν 3 μόλις χλμ. Ἐκ τῶν κατοίκων ἄλλοι μὲν εἶναι γεωργοὶ καὶ ἁλιεῖς, ἄλλοι δὲ ἐργάζονται εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων καὶ φωτίζεται δι ἠλεκτρικοῦ φωτός. Ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐτάφη ὁ νεκρὸς τοῦ στρατάρχου Γ. Καραϊσκάκη, συμφώνως πρὸς τὴν τελευταίαν του θέλησιν. Ἔχει ἡμιγυμνάσιον, εἰρηνοδικεῖον, ὑποθηκοφυλακεῖον, τελωνειακὸν καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον κλπ. Λειτουργοῦσι δύο ἀλευρόμυλοι καὶ 6 ἐλαιοτριβεῖα. Ἐπίσης διάφοροι σύλλογοι, γεωργικὸς πιστωτικὸς συνεταιρισμός, ἁλιευτικὸς κλπ. Συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν Παλουκίων μέσῳ αὐτῶν διὰ βενζινοπλοίων μετὰ τοῦ Πειραιῶς (6 μίλλια) καὶ μετὰ τοῦ πλησίον ἀττικοῦ Περάματος. Ἡ κοινότης Σαλαμῖνος, κατέχουσα ὅλον τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου, ἀριθμεῖ (1928) 12.564 κατοίκους. Πλὴν τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν *Παλουκίων*, ὑπάγονται εἰς αὐτὴν καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἀράπης* ἢ *Ναύσταθμος* (κάτ. 4.049), ὁ συνοικισμὸς *Προσφύγων* παρὰ τὰ Παλούκια (κάτ. 307) καὶ ἡ *Μονὴ Φανερωμένης* (κάτ. 44), συνδεόμενοι δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν.

Ι. Σ. Σ.

— **Σαλαμῖνος, τέως δῆμος** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν πέντε δήμων τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Μεγαρίδος τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Περιελάμβανε πάντα τὰ ἐπὶ τῆς νήσου χωρία ὑπαγόμενα εἰς τὰς κοινότητας Αἰαντείου, Ἀμπελακίου καὶ τὴν ἕδραν αὐτοῦ *Σαλαμῖνα*. Εἶχεν 8.500 περίπου κατοίκους.

Digitized by Google

«Σαλαμίς» *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Μεγάλη μαχητικὴ μονάς, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ προστεθῇ εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1912 εἶχε παραγγελθῆ εἰς τὰ ναυπηγεῖα Βούλκαν μικρὸν ντρέντνωτ 13.000 τόννων, κατόπιν ὅμως τῆς εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἀπεφασίσθη ἡ αὔξησις τοῦ ἐκτοπίσματός του εἰς 19.500 τόννους, καὶ ὑπογραφείσης νέας συμβάσεως, τὸ ὑλικὸν ὅπερ ἕως τότε εἶχε χρησιμοποιηθῆ διὰ τὴν ἀρξαμένην ναυπήγησιν ἠχρηστεύθη. Συνεφωνήθη δὲ ὅπως ὁ τύπος τοῦ νέου ντρέντνωτ, εἰς ὃ θὰ ἐδίδετο τὸ ὄνομα «Σαλαμίς», ᾖ μεταξὺ εὐδρόμου μάχης καὶ θωρηκτοῦ μάχης, κατὰ τὸ γαλλικὸν «Λωρραίνη», ἔχον ἐκτόπισμα δοκιμῶν 19.500 καὶ ἐμφόρτου 21.000, διαστάσεις εἰς μέτρα 158×28×7,60, πρωτεύοντα ὁπλισμὸν 8 πυροβόλων τῶν 354 χιλ. εἰς 4 διδύμους πύργους, ὧν οἱ δύο μεσαῖοι νὰ ἔβαλλον ὑπὲρ τοὺς ἀκραίους, βάρος βλήματος 630 χιλ., ταχυβολίαν τριῶν βολῶν ἀνὰ 2 λεπτά, δευτερεύοντα ὁπλισμὸν 12 ταχυβόλα τῶν 152 ἐπίσης συστήματος Bethleam 7 βολῶν κατὰ λεπτόν, 12 πολυβόλα τῶν 71 χιλ., 2 τορπιλλοβλητικοὺς σωλῆνας τῶν 535 whitehead· ἄμυναν δὲ ζώνην 1,20 ὑπὸ ἴσαλον, 0,90 ὑπὲρ ταύτην πάχους 250 χιλ., πλευρικὴν εὐσταθείας 152 καὶ πλευρικὴν πυροβολείου ὁμοίου πάχους, πύργους πάχους μετώπου 350, πλευρῶν 250, ὀροφῆς 104, σωλῆνος 300, ἐχυρῶν 305, θωρηκτὸν κατάστρωμα 75—50—40 χιλ. καὶ σύστημα διαμήκους ὑποβρυχίου καὶ πλευρικῆς ἀμύνης ὅμοιον τῷ τῶν γερμανικῶν ντρέντνωτ. Ὡς πρὸς τὴν πρόωσιν ὡρίσθησαν τρεῖς ἄτρακτοι συνολικῆς ἰσχύος 40.000 ἀτρακτοΐππων, 24 ὑδραυλωτοὶ λέβητες Γιάρρωου, μεγίστη ταχύτης συνεχοῦς πλοῦ 23 μιλ., ἀκτὶς ἐνεργείας 4.500 μιλ. μὲ 15 μιλ. ὡριαίως. Εἰς τὸ σκάφος τοῦτο ἐπρόκειτο κατ' ἀρχὰς μὲν νὰ δοθῇ τὸ ὄνομα «Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος» καὶ κατόπιν «Σαλαμινία», ἐπικρατήσαντος τέλος τοῦ «Σαλαμίς». Μετὰ τὴν καθέλκυσίν του ἀνεστάλησαν αἱ περαιτέρω ἐργασίαι ναυπηγήσεως, λόγῳ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, δι' ὃ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἠξίωσε τὴν ἀκύρωσιν τῆς συμβάσεως. Ἡ μακρὰ δίκη, ἥτις ἐγεννήθη, κατέληξεν εἰς συγκρότησιν πραγματογνωμοσύνης, ὡς πρὸς τὸ δυνατὸν ἢ μὴ τοῦ νὰ καταστῇ συγχρονισμένον ντρέντνωτ, καταλλήλως βελτιούμενον. Ταύτης δὲ ἀποφηναμένης ὑπὲρ τοῦ δυνατοῦ, ὑποστηριξάσης δὲ ὅτι διὰ βελτιώσεων καὶ ἀντικαταστάσεων, ἃς ὑπέδειξε, θὰ καθίστατο τὸ ντρέντνωτ ἀνώτερον παντὸς θωρηκτοῦ μάχης πλὴν τῶν 2 ἀγγλικῶν τύπου «Lord Nelson», 3 ἀμερικανικῶν τύπου «Colorado» καὶ τῶν 3 ἰαπωνικῶν τύπου «Nagato», ἐξητάσθη ἡ ἐκτίμησις τῶν διὰ τὰς τοιαύτας βελτιώσεις δαπανῶν. Διαπιστωθέντος ὅμως ὅτι αὗται θὰ προσήγγιζον τὰ 3.000.000 λιρῶν, τὸ δικαστήριον ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τῆς συμβάσεως, τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου καταβάλλοντος εἰς τὸ ναυπηγεῖον 30 χιλ. χαρτίνων λιρῶν καὶ χάνοντος τὴν ἐκ 354 χιλιάδων χρυσῶν λιρῶν καταβολήν, τοῦ δὲ ναυπηγείου «Βούλκαν» παραλαμβάνοντος εἰς τὴν πλήρη κυριότητά του τὸ σκάφος τῆς «Σαλαμῖνος».
Σ. Ε. Λ.

Σαλαμὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς νήσου Κύπρου, κειμένη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν αὐτῆς, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πεδιαίου ποταμοῦ καὶ ἀπέναντι τῆς Συρίας. Ἱδρυτὴς ταύτης ὑπῆρξε, κατὰ τὴν παράδοσιν (*Στρ.* C. 682), ὁ ἀδελφὸς τοῦ Αἴαντος Τεῦκρος, προσορμισθεὶς εἰς ταύτην, Κορωνίδα ἢ Κορώνειαν πρότερον καλουμένην, ὅτε ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς πατρίδος του, ὁμωνύμου νήσου τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, ὑπὸ τοῦ πατρός του Τελαμῶνος, διότι ἐπανῆλθεν ἐκ Τροίας ἄνευ τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὴν ὕπαρξιν ἀρχαιοτάτου ἐν τῷ χώρῳ αὐτῆς συνοικισμοῦ μαρτυρεῖ ἡ πλησίον τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἀνεύρεσις πλουσίων μυκηναϊκῶν τάφων καὶ ἡ μνεία αὐτῆς ὡς πόλεως «ἐϋκτιμένης» εἰς τὸν ὁμηρικὸν ὕμνον τῆς Ἀφροδίτης. Τὴν ἀπὸ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων ἑλληνικότητα τῆς πόλεως ταύτης μαρτυροῦσι τὰ ἀπὸ τῆς ΣΤ' μέχρι τῆς Δ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος μνημονευόμενα ὀνόματα τῶν βασιλέων αὐτῆς (Εὐέλθων, ʽίρωμος, Γόργος, Ὀνήσιλος, Νικόδαμος, Λαχαρίδας, Εὐάνθης, Εὐαγόρας, Νικοκλῆς, Πνυταγόρας κ.οὕ.κ.), οἵτινες ἦσαν ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ κατίσχυον πάντοτε τῆς κατ' αὐτῶν σημιτικῆς ἀντιδράσεως τῶν ἐν ταύτῃ κατοικούντων Φοινίκων. Καὶ ἡ πόλις αὐτή, ὡς σύμπασα ἡ νῆσος Κύπρος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους Φοίνικες καὶ Ἕλληνες ἄποικοι, κατὰ τὸν Η', Ζ' καὶ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνας, ὅτε ἡ ὅλη νῆσος ἦτο διῃρημένη εἰς δέκα μικρὰ κράτη, ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τοὺς Ἀσσυρίους. Ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων περιῆλθεν εἰς τοὺς φαραὼ τῆς Αἰγύπτου (550 π. Χ.) καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τοὺς Πέρσας ἐπὶ Καμβύσου, μετὰ τὴν ὑπὸ τούτου ἐν Πηλουσίῳ (525 π. Χ.) ἧτταν τοῦ Ἀμάσιος, διατηρήσασα τὴν αὐτονομίαν της καὶ τὴν δυναστείαν της, μὲ τὴν διάθεσιν ὅμως τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου της εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν.. Κατὰ τὴν ἀποστασίαν τῶν Ἰώνων ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἀπεστάτησε καὶ ἡ Σαλαμίς, οὖσα ἐκ τῶν ἐννέα μεγάλων πόλεων τῆς νήσου, ὑπὸ τῶν γενναῖον Ὀνήσιλον, ὅστις ἐξεθρόνισε τὸν φιλοπέρσην ἀδελφόν του Γόργον, μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Ὀνησίλου, πεσόντος ἐν τῇ παρὰ τὴν Σαλαμῖνα πρὸς τοὺς Πέρσας μάχῃ, ὑπετάγη καὶ πάλιν ἡ πόλις εἰς τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἐγκατέστησαν εἰς ταύτην καὶ πάλιν ὡς βασιλέα ὑποτελῆ τὸν Γόργον. Παρ' αὐτὴν κατὰ τὸ 449 π. Χ. ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατήγαγε διπλῆν νίκην κατὰ τῶν Περσῶν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀνέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Εἰς μεγίστην ἀκμὴν ἔφθασεν ἡ Σαλαμὶς ἐπὶ τοῦ βασιλέως Εὐαγόρου τοῦ Α' (410—374 π. Χ.), ὅστις κατέστησε ταύτην πρωτεύουσαν ἀνεξαρτήτου νησιωτικοῦ βασιλείου, ὀργανωθέντος καθ' ὑπόδειγμα ἑλληνικόν, ἔκοψε χρυσᾶ νομίσματα καί, διατελῶν ἐν συμμαχίᾳ πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς ἐν ἀποστασίᾳ ἀπὸ τοῦ 411 π. Χ. εὑρισκομένης Αἰγύπτου Ἄκοριν καὶ τοὺς Ἀθηναίους, κατὰ τὸν Κυπριακὸν κληθέντα πόλεμον (394—385 π. Χ.), ὄχι μόνον καθυπέταξε πᾶσαν τὴν νῆσον Κύπρον, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν τῆς Φοινίκης Τύρον ἐξεπολιόρκησε καὶ τὴν Κιλικίαν ἐξήγειρε κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐγκαταλειφθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν συμμάχων του, ἂν καὶ ἐνίκησε κατ' ἀρχὰς τοὺς Πέρσας εἰς μεγάλην ναυμαχίαν, καθ' ἣν παρέταξε 200 τριήρεις, ἡττήθη ὑπὸ τῆς ἀποβιβασθείσης εἰς τὴν Κύπρον ὑπὸ τὸν Τυρίβαζον περσικῆς στρατιᾶς καὶ ἠναγκάσθη, περικλεισθεὶς εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Περσῶν καὶ νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Σαλαμῖνος διατήρησιν τῆς πατρίου βασιλείας. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ παρακμὴ τῆς Σαλαμῖνος, τῆς ὁποίας τελευταῖος ἀνεξάρτητος βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ Νικοκρέων (331—310), ὅστις, φίλος γενόμενος τοῦ Πτολεμαίου Α', ἀνεγνωρίσθη στρατηγὸς τῆς Κύπρου, ἥτις ἅπασα διετέλει ἀπὸ τοῦ 310 π. Χ. ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων. Κατὰ τὸ 306 ὅμως, μετὰ τὴν παρ' αὐτῇ ἧτταν τοῦ στρατηγοῦ τῆς Κύπρου Μενελάου, ἀδελφοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ μετ' ὀλίγον καὶ αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου εἰς λυσσώδη ναυμαχίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ᾐχμαλωτίσθησαν 40 πλοῖα αὔτανδρα τοῦ στόλου του καὶ 20 κατεβυθίσθησαν, πλῆθος δὲ αἰχμαλώτων καὶ λαφύρων περιῆλθον εἰς τὸν Δημήτριον, ἡ Σαλαμὶς μετὰ συμπάσης τῆς Κύπρου περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὅστις καὶ προσεφωνήθη ὑπὸ τοῦ ἀγγελιαφόρου τῆς νίκης τὸ πρῶτον βασιλεύς. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 294 καὶ πάλιν ἡ Σαλαμίς, κατόπιν πολιορκίας, περιῆλθεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον (ὡς καὶ πᾶσα ἡ Κύπρος), ὅστις ᾐχμαλώτισεν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν σύζυγον τοῦ Δημητρίου Πολιορκητοῦ Φίλαν μετὰ τῶν τέκνων του. Ὡς ὑποτελὴς τῶν Πτολεμαίων, ἡ Σαλαμὶς ἦτο κέντρον ἀκμαίας βιομηχανίας (μεταλλουργίας καὶ ὑφασμάτων) καὶ ἀκμαίου ἐμπορίου· διὰ τοῦτο καὶ εἶχον συρρεύσει εἰς αὐτὴν καὶ Ρωμαῖοι τοκογλύφοι καὶ Ἑβραῖοι ἔμποροι. Περιελθοῦσα εἰς τοὺς Ρωμαίους, διῳκεῖτο ὑπὸ Ρωμαίου praefectus, ἀντικαταστήσαντος τὸν στρατηγὸν διοικητὴν τῶν Πτολεμαίων. Εἰς τὴν ἐν αὐτῇ ἰουδαϊκὴν κοινότητα ἐδίδαξαν ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας, ὅστις καὶ ἐθανατώθη ὑπ' αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ ἐπαναστατήσαντες (116—117 μ. Χ.) οἱ ἐν Σαλαμῖνι πολυάριθμοι Ἰουδαῖοι ἐφόνευσαν τοὺς συμπολίτας των Ἕλληνας καὶ κατέστρεψαν τὴν πόλιν. Ἡ ἀπάνθρωπος αὕτη διαγωγὴ τῶν Ἰουδαίων προεκάλεσε τὴν μετὰ τὴν καθυπόταξίν των ἀπαγόρευσιν διαμονῆς των ἐν Κύπρῳ. Μετὰ τὴν καταστροφήν της ταύτην κατέστη ἄσημος ἑλληνικὴ κώμη τοῦ κοινοῦ τῶν Κυπρίων, ἀνέλαβεν ὅμως καὶ πάλιν κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα, ὅτε καὶ ἦτο πρωτεύουσα ἑνὸς τῶν διαμερισμάτων τῆς νήσου Κύπρου καὶ μετὰ τῆς Πάφου καὶ Ἀμαθοῦντος ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς νήσου. Καταστραφεῖσα ὑπὸ σεισμῶν κατὰ τὸ 332 καὶ 342 μ. Χ. καὶ κατακλυσθεῖσα ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, ἀνεγεννήθη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κωνσταντία* (βλ. λ.) καὶ ἔγινε σπουδαῖον θρησκευτικὸν κέντρον, οὖσα ἕδρα ἐπισκόπου καὶ βραδύτερον ἀρχιεπισκόπου. Κατὰ τὸν Ζ' μ. Χ. αἰῶνα ἡ Σαλαμὶς κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἱ δὲ διασωθέντες ἐκ τῶν κατοίκων της κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν Ἀρσινόην (νῦν Ἀμμόχωστον). Δι' ἀνασκαφῶν παρὰ τὸ χωρίον Ἅγιος Σέργιος ἦλθον εἰς φῶς τὰ ἐρείπια τῶν μεγαλοπρεπῶν ἀγορῶν τῆς πόλεως καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων αὐτῆς, μαρτυρούντων τὴν μεγάλην κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀκμήν της. Τῆς Σαλαμῖνος διεσώθησαν καὶ πλεῖστα νομίσματα, χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, μὲ κυπριωτικοὺς χαρακτῆρας τὰ παλαιότερα καὶ μὲ ἑλληνικοὺς τὰ νεώτερα, κατανεμόμενα εἰς τρεῖς κλάσεις. Τὰ τῆς α' κλάσεως (500—410 π. Χ.) φέρουν ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως κριὸν κατακείμενον ἢ κεφαλὴν κριοῦ, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον, περιλαμβάνον σταυρὸν ἢ κεφαλὴν κριοῦ ἢ εἶναι ὅλως ἄσημα. Πάντα φέρουν χαρακτῆρας κυπριωτικοὺς καὶ ἐκόπησαν ἐπὶ τῶν βασιλέων Εὐέλθοντος, Νικοδάμου, Λαχαρίδα, Εὐάνθους. Τὰ τῆς β' (410—368 π. Χ.), κοπέντα ἐπὶ Εὐαγόρου Α' (410—374) καὶ Νικοκλέους (374—368) καὶ φέροντα ἐπίσης κυπριωτικοὺς χαρακτῆρας, ἔχουν τὰ μὲν τοῦ Εὐαγόρου ἔμπροσθεν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπὶ βράχου καὶ κρατοῦντα τόξον καὶ ῥόπαλον ἢ κεφαλὴν Ἡρακλέους νεαροῦ μετὰ λεοντῆς καὶ ὄπισθεν τράγον κατακείμενον ἢ πρόσθιον τράγου, τὰ δὲ τοῦ Νικοκλέους ἔμπροσθεν κεφαλὴν Ἀφροδίτης μετὰ κόμης κυματιζούσης καὶ πλουσίως κεκοσμημένου πόλου ἢ Δία καθήμενον καὶ ὄπισθεν κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιακοῦ ἢ Ἀφροδίτην ἱσταμένην, κρατοῦσαν κλάδον καὶ σπεύδουσαν πρὸ θυμιατηρίου. Τὰ τῆς γ' κλάσεως εἶναι τὰ μεθ' ἑλληνικῶν χαρακτήρων. Ἐκ τούτων τὰ τοῦ Εὐαγόρου Β' (368—351 π. Χ.) φέρουν ἔμπροσθεν μὲν λέοντα μετ' ἀετοῦ ἐπὶ τῶν νώτων του καὶ ὑπεράνω ἀστέρα ἢ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιακοῦ, ὄπισθεν δὲ κεφαλὴν Ἀφροδίτης πυργοστεφοῦς ἢ λέοντα βαδίζοντα καὶ ὑπεράνω του ἀστέρα καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν ὄψεως τὰ γράμματα ΒΑ, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὰ γράμματα ΕΥΑ. Τὰ τοῦ Πνυταγόρου (351—322 π. Χ.) ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀφροδίτης πυργοστεφοῦς ἢ μυρτοστεφοῦς καὶ τὰ γράμματα ΠΝ, ὄπισθεν δὲ κεφαλὴν Ἀφροδίτης μετὰ διαδήματος πυργωτοῦ ἢ κεφαλὴν Ἀρτέμιδος. Τὰ τοῦ Νικοκρέοντος (331—312 π. Χ.) ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀφροδίτης πυργοστεφοῦς καὶ τὰ γράμματα ΝΙ ἢ ΝΙΚ ἢ ΒΑ, ὄπισθεν δὲ κεφαλὴν Ἀφροδίτης ἢ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφοῦς καὶ τὰ γράμματα ΒΙ ἢ ΝΙΚ. Καὶ τὰ τοῦ Μενελάου, στρατηγοῦ ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον (310—307 π. Χ.), ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀφροδίτης πυργοστεφοῦς καὶ τὰ γράμματα ΜΕΝ, ὄπισθεν δὲ ἐπίσης κεφαλὴν Ἀφροδίτης μετὰ διαδήματος πυργωτοῦ.
Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Σαλαμὶς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης, κειμένη ἐν τῇ Κάτω Γαλιλαίᾳ, βορειοανατολικῶς τῆς Κανᾶ, ἐπί τινος δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Ἰορδάνου. Καταστραφεῖσα ὑπὸ σεισμοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου, ἀνῳκοδομήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὠνομάσθη, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Μαλαλᾶ, *Διόσπολις*. Ὁ Ἰώσηπος καλεῖ αὐτὴν *Σαλαμὶν* καὶ καταλέγει μεταξὺ τῶν τετειχισμένων πόλεων τῆς Γαλιλαίας.
Α. Θ. Σ.

Σαλαμὸν (Salamon), ***Φραγκῖσκος***. Οὔγγρος ἱστορικὸς (1825—1892). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας ἐν Βουδαπέστῃ καὶ ἔγραψεν: «Ἡ Οὐγγαρία ὑπὸ τοὺς Τούρκους», «Οἱ πρῶτοι Ζρίνυϊ», «Ὁ πόλεμος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Οὔγγροις», «Ἱστορία τῆς Βουδαπέστης», κλπ.
Γ. Ι. Β.

σαλαμούρα (ἡ)· δημοτ., ὕδωρ ἁλατοβριθὲς πρὸς διατήρησιν καρπῶν ἢ ἄλλων τινῶν, ἅλμη, ἄρμη: «σαλαμούρα νὰ ρίξωμε 'ς τὸ τυρί».

Σαλάμψιοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀφρικῆς (βλ. *Σαλάσσιοι*).

σαλὰν (chalan) *[Ναυτ.]*. Εἶδος γαλλικῆς φορτηγίδος (κοιν. *μαούνας*) πρὸς μεταφορὰν ἐμπορευμάτων ἀπὸ πλοίου εἰς ἄλλο ἢ ἀπὸ πλοίου εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τἀνάπαλιν. Ὅταν εἶναι ἄφρακτον (ἄνευ καταστρώματος) στρωτὸν καὶ τετράγωνον ὀνομάζεται εἰδικῶς mahone. Παλαιότερα ἦσαν ξύλινα, νῦν ὅμως χαλύβδινα.
Σ. Ε. Λ.

Σαλανγκὸρ (Salangor, Selangor) *[Γεωγρ.]*. Ὁμόσπονδον μαλαϊκὸν κράτος ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μαλάκκας. Ἔχει ἔκτασιν 8.300 τ. χλμ. καὶ 295.000 κατ., κατὰ τὸ πλεῖστον Σίνας. Τὸ ἔδαφός του περιλαμβάνει πλούσια κοιτάσματα κασσιτέρου. Ἀπὸ τοῦ 1874 τελεῖ ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐπιρροήν.
Γ. Ι. Β.

Σαλαινοὶ (οἱ) (Salaeni) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Σαλενοί*).

Σαλανὸς (Salanus), ***Κάσσιος***. Ρωμαῖος σοφιστής, φίλος τοῦ Ὀβιδίου, παρ' οὗ ἐπαινεῖται διὰ τὴν σοφίαν καὶ εὐφράδειάν του. Ὑπῆρξε ῥητοροδιδάσκαλος τοῦ Γερμανικοῦ.
—Π.

Σαλαντὲν (Salantin) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ δυτικῷ ἄκρῳ τοῦ καντονίου Βαλαὶ καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ, μεταξὺ τῶν πόλεων Μαρτιγνὺ καὶ Ἁγίου Μαυρικίου. Ὕψ. 2.485. μ.
Σ. Κ. Γ.

Σαλάντο (Salado) *[Γεωγρ.]*. Δύο ποταμοὶ τῆς Ἀργεντινῆς (βλ. λ. *Ρίο Σαλάντο*).

Σαλαντὸν (Salenton) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ αἰχμηρὰ τῶν Ἄλπεων τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Σαβοΐᾳ, παρὰ τὰ ἑλβετικὰ σύνορα καὶ πρὸς Β. τῆς κοιλάδος τοῦ Σαμονί. Ὕψ. 2.671. μ.
Σ. Κ. Γ.

Σαλάντρα (Salandra), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1853—1932). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Νεαπόλει καὶ ἀπὸ τοῦ 1879 διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ρώμης. Ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τῆς συντηρητικῆς μερίδος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τῷ 1886, ὅταν δὲ ὁ βαρῶνος Σοννῖνο ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Κρίσπι, προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ὑφυπουργὸν τῷ 1893. Τῷ 1899 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας, τῷ 1906 ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Σοννῖνο, προσληφθεὶς καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ὑπουργεῖον ὑπὸ τοῦ ἰδίου κατὰ τὴν δευτέραν πρωθυπουργίαν του, τῷ 1909. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Τζιολίττι, κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1914, ἐγένετο πρωθυπουργὸς καὶ

Digitized by Google

κατέπνιξε τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους τὰ ἐπαναστατικὰ ἐργατικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐκραγῆ εἰς τὰς περιφερείας τῶν Μαρκῶν, τῆς Ρομάνιας καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐκήρυξε τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἰταλίας, παρὰ τὴν ὑφισταμένην συνθήκην τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας, διότι ἡ Αὐστρία δὲν εἶχεν ἐκπληρώσει τὰς πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῆς συνθήκης ἐκείνης ἀπορρεούσας ὑποχρεώσεις της. Τὸν Μάϊον τοῦ 1915 ὁ Σαλάντρα ἀνέλαβε τὴν εὐθύνην τῆς εἰσόδου τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων τῆς Ἀντάντ. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, κατόπιν τῆς αὐστριακῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸ Τρεντῖνον καὶ τῆς συνεπείᾳ ταύτης ἥττης τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων εἰς τὸ Καπορέττο. Ὑπεστήριξε μετὰ ταῦτα ἐν τῇ βουλῇ τὰς διαδεχθείσας αὐτὸν κυβερνήσεις τοῦ Μποζέλλι καὶ τοῦ Ὀρλάνδο, κατὰ δὲ τὸ 1919 διετέλεσε μέλος τῆς ἰταλικῆς ἀποστολῆς εἰς τὴν συνδιάσκεψιν εἰρήνης καὶ ἀντικατέστησε τὸν Τιττόνι ὡς μέλος τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ συμβουλίῳ καὶ τῇ συνελεύσει τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Βραδύτερον ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἰταλίαν, ὑποστηρίξας τὰς ἰταλικὰς ἀπόψεις, κατὰ τὰς συζητήσεις, αἵτινες ἐπηκολούθησαν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν, συνεπείᾳ τῆς ἀναφυείσης διαφορᾶς μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, λόγῳ τῆς δολοφονίας τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰταλοῦ στρατηγοῦ Τελλίνι ἐν Ἠπείρῳ, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1923. Ὁ Σαλάντρα κατ' ἀρχὰς ὑπεστήριξε τὸ φασιστικὸν κίνημα, χωρὶς ὅμως νὰ προσχωρήσῃ τελείως εἰς αὐτό, λόγῳ τοῦ, κατ' αὐτόν, ἀσυμβιβάστου τοῦ φασισμοῦ πρὸς τὰς φιλελευθέρας παραδόσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἤθελε ν' ἀπομακρυνθῇ. Τῷ 1928 ἐγένετο γερουσιαστής. Συνέγραψε πολιτικὰς καὶ νομικὰς πραγματείας. Μ. Δ. Β.

Ἀντώνιος Σαλάντρα.

Σαλαπάντας, Παναγιώτης. Λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Πάργᾳ περὶ τὸ 1830 καὶ σπουδάσας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ τῆς Κερκύρας. Ἔγραψεν: «Ἡ Πάργα, ἤτοι μονογραφία αὐτῆς ἀπὸ τῆς κτίσεως μέχρι τῆς παρὰ τῶν Ἄγγλων πωλήσεώς της εἰς τοὺς Τούρκους» (Ἀθῆναι 1861). Τ. Ε. Ε.

Σαλαπία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Δαυνίων, πρὸς Ν. τῆς Σιπούντος, περὶ τὰ 4 μίλλια ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐχωρίζετο διὰ στενῆς λιμνοθαλάσσης, χρησιμεύουσα ὡς ἐπίνειον τῶν βορειοδυτικῶς κειμένων Ἀργυρίππων. Κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Ἀννίβα, ὅστις ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ τὸ στρατηγεῖον τοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 214 π. Χ. Μετὰ 4 ἔτη ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Παρήκμασεν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἕνεκα τῶν ἀνθυγιεινῶν ἀναθυμιάσεων τῆς λίμνης. Ἔκοψε χαλκᾶ νομίσματα διαφόρων τύπων κατὰ τὰ ἔτη 250—200, ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι ἦτο συνδεδεμένη μετὰ τῶν Ἀργυρίππων ὄχι μόνον ἐμπορικῶς, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς. Σήμερον καλεῖται *Σάλπι* ἐν τῷ νομῷ Φότζια, ὅπου σῴζονται σημαντικὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— **Σαλαπία λίμνη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ, μεθ' ὁμωνύμου πόλεως, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Αὐφίδου (νῦν Ofanto) καὶ Κερβάλου (Cervaro), ἐκτεινομένη εἰς μῆκος 7 ½ χλμ., πλάτους 4 καὶ βάθους μόλις ἑνὸς μέτρου. Εἶναι ἡ σημερινὴ λίμνη *Σάλπι* (lago di Salpi) ἐν τῷ νομῷ Φότζια (Foggia). Α. Θ. Σ.

Σάλαρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας (νῦν Ἀνδαλουσία), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 1, 9), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τουρδούλων, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας. Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Σαλαρὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 497 κατοίκους, ἐκαλεῖτο δ' ἐπίσης καὶ *Σαλαρλῆ* καὶ *Παλάτια*.

Σαλαρία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 6,58 καὶ 60) δύο πόλεις ἐν τῇ Ταρρακωνικῇ Ἱσπανίᾳ. Ἡ μὲν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὠρητανῶν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βαίτιος (νῦν Γουαδαλκιβίρ) παρὰ τὴν Γουίαν (νῦν Toia), ἡ δὲ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαστιτανῶν. Α. Θ. Σ.

— **Σαλαρία ὁδὸς** (Via Salaria) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὁδὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Λατίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Σαβίνων, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Ρώμης ἐκ τῆς πύλης Κολλίνης (*Στράβ.* V, 228). Ἀρχικῶς ἦτο μικρὰ τις ὁδός, ὀνομασθεῖσα οὕτω διότι εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν οἱ Σαβῖνοι δι' αὐτῆς μετέφερον εἰς τὴν χώραν των τὸ ἅλας, τὸ ὁποῖον συνέλεγον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως. Ἀκολούθως ὁ Αὔγουστος ἐπεξέτεινεν αὐτὴν τῷ 17 π. Χ., ὥστε διερχομένη διὰ τῶν πόλεων Ρεᾶτε (νῦν Ριέτι) καὶ Ἀσκούλου (νῦν Ἄσκολι) κατέληγεν εἰς Τρούεντον (Trouto) ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379—395) ἐπεξετάθη παραλιακῶς διὰ τοῦ Ἀγκῶνος μέχρι τοῦ Ἱεροῦ τῆς Τύχης (νῦν Fano). Α. Θ. Σ.

σαλαρίας (ὁ) (Salarias) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *βλεννιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἰχθῦς, ἀπαντῶντας εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σαλαρίας ὁ στικτὸς* (Salarias maculatus), ὅστις ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, πλατύ, ὑψηλόν, κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, μὲ ρύγχος χονδρὸν καὶ ἀμβλύ, ὀφθαλμοὺς μᾶλλον μικρούς, κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς τοποθετημένους, πρῶτον ραχιαῖον πτερύγιον ἀπὸ τῆς σφαγῆς τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ μέσου τῆς ράχεως φθάνον, δεύτερον ραχιαῖον πτερύγιον αἰσθητῶς ὑψηλότερον τοῦ πρώτου καὶ σχεδὸν συμφυόμενον μετ' αὐτοῦ καὶ διήκον μέχρι τῆς ρίζης τῆς οὐρᾶς, στηθιαῖα πτερύγια μικρὰ καὶ ἀπεστρογγυλωμένα, οὐραῖον λίαν ἐπίμηκες καὶ χαμηλὸν καὶ οὐραῖον βραχὺ καὶ πλατύτατον. Ὁ χρωματισμός του εἶναι μελανοκυανὸς κατὰ τὴν ράχιν καὶ ὑπόλευκος κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τὴν κοιλίαν, μὲ λευκὰ στίγματα ἐπὶ τῶν πλευρῶν. Ἁλιεύεται διὰ τὸ νόστιμον κρέας του. Δ. Ν. Π.

Σαλαρίας ὁ στικτός.

Σαλαρλῆ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σαλαρή*.

Σάλαρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γεδρωσίας (νῦν Βελουχιστὰν) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αἰθιόπων, ἐκβάλλων κατὰ τὸν Μαρκιανὸν (Περ. Ἔξ. Θαλ. 28) εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν (νῦν Θάλασσα τοῦ Ὀμάν), πρὸς Δ. τοῦ Σαμυδάκη ποταμοῦ (νῦν Rabidji). Α. Θ. Σ.

Σάλας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο ποταμῶν τῆς δυτικῆς ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐξέβαλλεν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Μοίνου (νῦν Μάϊν) μετὰ ροῦν 112 χλμ. καὶ ἐχώριζε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοὺς Χάττους ἀπὸ τῶν Ἑρμονδούρων (*Τακ.* Χρον. XIII, 57)· ὁ δὲ ἐξέβαλλεν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἄλβιος μετὰ ροῦν 427 χλμ. (*Στράβ.* VII, 291). Καὶ ὁ μὲν πρῶτος εἶναι ὁ σημερινὸς *Σάαλε* (Saale), ὁ Φραγκικὸς ἐν Βαυαρίᾳ, ὁ δὲ δεύτερος *Σάαλε* ὁ Σαξωνικὸς ἢ Θουριγγικός. Α. Θ. Σ.

— **Σάλας** (Salas) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀβιέντο, ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Νάρθεα. Κάτ. 17.147. Ἔχει ἀρχαῖον γοτθικὸν ναόν. Γ. Ι. Β.

Σάλας, Μᾶρκος-Ἀντώνιος. Κερκυραῖος εὐπατρίδης, διακριθεὶς διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κερκύρας, ὅτε ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων (1716). Ν. ΚΛΣ

σαλὰ-σαλὰ (Sala-sala) *[Ναυτ.]*. Εἶδος πλοίου τοῦ στενοῦ τῆς Μαλάκκας, προσομοιάζον ἰνδικὸν ἀκάτιον. Σ. Ε. Λ.

Σάλας Ἀντὸν (Salas Anton), *Ἰωάννης*. Ἱσπανὸς κοινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1854. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Βαρκελώνῃ, τῷ δὲ 1877 μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Μπενουὰ Μαλόν, ἱδρυτοῦ τῆς «Revue Socialiste». Ὡς κοινωνιολόγος, ὁ Σάλας ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τοῦ Αὐστριακοῦ κοινωνιολόγου Σαῖφλε, διὸ καὶ εἰργάσθη δραστηρίως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνεργατισμοῦ (coopérativisme) ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ μετέσχε διαφόρων συνεργατιστικῶν διεθνῶν συνεδρίων. Τῷ 1916 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ τῷ 1926 δημοτικὸς σύμβουλος Βαρκελώνης. Ἔγραψε πολλὰ ἄρθρα ἐπὶ κοινωνιολογικῶν ζητημάτων, τὸ βιβλίον «Νομοθεσία καὶ ἐργασία», κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

σαλασετόλη (ἡ), ἡ *σαλαντόλη* (Salacetol, salantol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκλήθη ὁ ἐστὴρ τοῦ ἀκετοσαλικυλικοῦ ὀξέος:

$$C_6H_4 . OH . COO . CH_2 . CO . CH_3 .$$

Λαμβάνεται διὰ τῆς ἐπιδράσεως μονοχλωρακετόνης ἐπὶ σαλικυλικοῦ νατρίου. Κρυσταλλικαὶ βελόναι τηκόμεναι εἰς 71°, διαλυταὶ εἰς θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην. Ἀνεγράφη τὸ σκεύασμα εἰς δόσεις 2—3 γρ., ἀντὶ τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος, ὡς ἀντιρρευματικὸν καὶ ἀπολυμαντικὸν τοῦ ἐντέρου. Κ. Γ. Μ.

Σάλας Μπαρμπαντίλιο (Salas Barbadillo), *Ἀλφόνσος-Ἱερώνυμος ντὲ* —. Ἱσπανὸς συγγραφεὺς (1581—1635). Ἔγραψε τὸ ἡρωϊκὸν ποίημα: «Ἡ προστάτις τῆς Μαδρίτης» εἰς 12 ᾄσματα (1609), τὸ μυθιστόρημα «Ἡ πολυμήχανος Ἑλένη», ἓν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἔργων αὐτοῦ, εἶτα τὴν κωμῳδίαν εἰς πεζὸν καὶ εἰς στίχους «Ὁ σοφὸς Εὐστάθιος». Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἀκριβὴς ἱππότης» (1614), «Ὁ περίεργος καὶ σώφρων Ἀλέξανδρος» (1634) καὶ «Ἡ οἰκία τῶν τιμίων ἡδονῶν» (1620). Τὰ ἔργα τοῦ Σάλας Μπαρμπαντίλιο διακρίνονται διὰ τὴν σάτιραν, τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν εὔστροφον φαντασίαν των, στεροῦνται ὅμως βάθους. Γ. Ι. Β.

Σαλάσσιοι (οἱ), ἢ *Σαλαμύσιοι* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸς λαὸς τῆς ἐσωτερικοῦ τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας (νῦν Μαρόκου), κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 2, 5) μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Χιναλὰφ (νῦν Chetif) καὶ τῶν Salinae Tubunenses (νῦν Chott-el-Hodna). Α. Θ. Σ.

Σαλασσοὶ (οἱ), ἢ *Σαλάσσιοι* *[Ἀρχ.]*. Ἀνδρεῖος καὶ πολεμικὸς λαὸς τῆς βορειοδυτικῆς ἄκρας τῆς Ἰταλίας (Gallia Transpadana), κλάδος τῶν Σαλύων ἢ Σαλουβίων τῆς Γαλατίας, κατοικῶν τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τῶν Γραίων καὶ Ποινίνων Ἄλπεων, ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κοιλάδος τοῦ Δουρίου ποταμοῦ (νῦν Dora Baltea). Ἦσαν κύριοι τῶν παρόδων τῶν Ἄλπεων καὶ κάτοχοι τῶν χρυσωρυχείων τῆς χώρας, ἐκμεταλλευόμενοι ἐπίσης καὶ τὰ ψήγματα χρυσοῦ τοῦ ποταμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἕνεκα τούτου μετέτρεπον τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἔβλαπτον τοὺς γεωργικοὺς λαούς, εὑρίσκοντο εἰς συχνὰς προστριβὰς καὶ διαρκεῖς πολέμους μετὰ τῶν γειτόνων των, μέχρις οὗ ὑπετάγησαν τῷ 143 π. Χ. ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἐπαναστατήσαντες τῷ 35 π. Χ., ὑπετάγησαν ὁριστικῶς ἐπὶ Αὐγούστου τῷ 25 π. Χ. διὰ τοῦ στρατηγοῦ Οὐάρρωνος. Τὸ πλεῖστον αὐτῶν ἐξηφανίσθη, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι (*Στράβ.* IV, 205). Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ Αὐγοῦστα Πραιτωρία (νῦν Ἀόστη). Α. Θ. Σ.

σαλάτα (ἡ). Ἔδεσμα παρασκευαζόμενον ἀπὸ χόρτα ὠμὰ ἢ βρασμένα καὶ ἀρτυόμενον μὲ ἅλας, ὄξος ἢ λεμόνι, ἔλαιον καὶ πιπέρι. Ὠμὰς σαλάτας κατασκευάζομεν μὲ ἀγγούρι, μαρούλι, λάχανο καὶ ντομάτα, προσθέτοντες καὶ κομμάτια μικρὰ αὐγοῦ βρασμένου καλά. Εἶδος σαλάτας εἶναι καὶ ἡ ρωσική, ἡ ὁποία παρασκευάζεται μὲ διάφορα χόρτα καὶ ὄσπρια βρασμένα καὶ αὐγὰ σφικτά, μὲ τὰ ὁποῖα ἀναμιγνύομεν καὶ μαγιονέζαν. Ἐκτὸς τῶν συνήθων εἰδῶν σαλάτας καὶ τῆς ρωσικῆς ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα διάφορα, ἔχοντα πάντως βάσιν τὰ ἀνωτέρω εἴδη καὶ διαφέροντα κατὰ τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς. Ἡ σαλάτα συνοδεύει πάντοτε ἄλλο φαγητόν, ὅπως ψητό, βραστό, ψάρια κ.ἄ. Φ.Α.

Σαλάτας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (νῦν Μαρόκον), ἐκβάλλων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV. 1, 2) εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Σούβουρ (νῦν Oued-Sébou) καὶ παρὰ τὴν πόλιν *Σάλα* (νῦν Slâ). Ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου (Βίος Ἀπολλων. V, I) καλεῖται *Σάληξ*, ὑπὸ δὲ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου *Σάλγας*, ἡ δὲ πόλις *Σάλγα*. Εἶναι ὁ σημερινὸς Oued-Bou-Regrag. Α. Θ. Σ.

σαλατιέρα (ἡ)· δημοτ., τὸ δοχεῖον εἰς τὸ ὁποῖον παρατίθεται ἡ σαλάτα.

σαλατικὸ (τό)· δημοτ., κάθε εἶδος λαχάνου, κατάλληλον διὰ σαλάταν, συνήθως ἐπὶ τῶν διατηρουμένων ἐντὸς ὀξάλμης: «ἐλιὲς καὶ διάφορα σαλατικά».

Σάλατις. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐξ Ἀσίας εἰσβαλόντων καὶ καταλαβόντων τὴν Αἴγυπτον Ὑξώς (βλ.λ.) κατὰ τὸ τέλος τῆς ΙΔ' δυναστείας. Οὗτος ἵδρυσε τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον τῆς Ἀβάριος, ὅπου ἐγκατέστησε 250 χιλ. ὁπλιτῶν οἰκογενειακῶς πρὸς φρούρησιν τῆς χώρας κατὰ τὸν Ἰσθμὸν ἀπὸ νέας τυχὸν προσβολῆς ἐξ Ἀσίας.

Σαλατσίνα (Salacina) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ ἄνω Ἀγγαντὶν τοῦ καντονίου Γκριζῶν, παρὰ τὰ ἰταλικὰ σύνορα καὶ νοτιοδυτικῶς τῆς λίμνης Νίλσερζεϊ. Ὑψ. 2.603 μ. Σ. Κ. Γ.

Σαλαφτονήσι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ δυτικοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37° 42' 00" Β., μηκ. 23° 14' 10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana) δυτικῆς νήσου Κυρᾶς καὶ 3 μίλλ. Α.ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Τραχῆλι (ἀρχ. Σπείραιον) τῆς Ἐπιδαυρίας. Σ. Ε. Λ.

Σαλάχα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 23' 10" Β., μηκ. 24° 57' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island) κατὰ τὸν βορειοανατολικὸν μυχὸν τῆς Βάρης. Σ. Ε. Λ.

Σαλὰχ-ἐντ-ντίν· βλ. λ. *Σαλαδῖνος*.

Σαλαώρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐλάσσων κόλπος τοῦ Ἀμβρακικοῦ, οὗ ἀποτελεῖ τὸν βορειοδυτικὸν μυχόν, διανοιγόμενος εἰς εὖρος στομίου 5 μιλ. καὶ εἴσδυσιν 7 μιλλ. μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σκαφιδάκι, νοτιοδυτικοῦ κέρατός του, καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κορακόνησα, ποτὲ βραχονησῖδος καὶ ἤδη νοτιοανατολικοῦ τοῦ κόλπου κέρατος. Ἡ διαμόρφωσις τοῦ κόλπου τούτου ἀποτελεῖ ὡραῖον καὶ οὐχὶ σύνηθες παράδειγμα γενέσεως προσχωματικῶν ὑε-

Digitized by Google

λῶν, δεδομένου ὅτι ἰδιοτροπία τῆς φύσεως ἠθέλησε νὰ ἀποκόψῃ τοῦ κόλπου τὰς ἀνωμάλους αὐτοῦ κολπώσεις, σχηματίζουσα τὴν ἀκτογραμμὴν αὐτοῦ κατὰ καμπύλην ὁμαλῶς συνεχῆ. Οὕτως ἡ μὲν νοτιοδυτικὴ ἀκτή του, σχηματιζομένη ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς προβοσκιδοειδοῦς ἀποφύσεως τῆς χερσονήσου τῆς Πρεβέζης, παρέμεινεν, ὡς εἰκός, ἀμετάβλητος· ὁ πρὸς Α. ὅμως τῆς Νικοπόλεως ποτὲ ὅρμος Μάζωμα μετεβλήθη εἰς λιμνοθάλασσαν ἰχθυοτρόφον, τῆς πρὸ αὐτοῦ ἀκτοταινίας μετατραπείσης εἰς προσχωματικὸν θέλος ἔχον (1932) δύο ἐκρήγματα. Ἐνῷ δὲ ἡ βουνώδης βορειοδυτικὴ ἀκτὴ τοῦ κόλπου, ἣν παραθέει ἀπεγγὺς ἡ πρὸς Ἰωάννινα καὶ Φιλιππιάδα ἁμαξιτός, παρέμεινεν ἀμετάβλητος, ἡ βορεία ἀκτὴ ὑπέστη ἀξίας μελέτης μεταβολάς· ὁ ἀμέσως πρὸς Α. τῆς ἐκβολῆς τοῦ Λούρου μέγας ποτὲ ὅρμος Τσουκαλιό, ὅστις ἐσχημάτιζε προλιμένα τοῦ φυσικοῦ λιμένος Ρωδιά, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπεχωρίσθη αὐτοῦ διὰ χερσαίων προσεπιχώσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατεκράτησε τὰς θαλασσίας ἰλῦς, σχηματισθέντος προσχωματικοῦ θέλους, μετὰ ὀκτὼ ἐκρηγμάτων, ἀπὸ ἐκβολῆς τοῦ Λούρου πρὸς τὴν ποτὲ νησῖδα Σαλαώραν, σχηματισθεισῶν τριῶν λιμνοθαλασσῶν ἰχθυοτρόφων, ἐπικοινωνουσῶν πρὸς ἀλλήλας (τῆς *Ρωδιᾶς* πρὸς Β., τῆς *Αὐλερῆς* πρὸς Α. καὶ τοῦ *Τσουκαλιοῦ* πρὸς Δ.), ἐν ᾧ χρόνῳ διὰ τῶν ἀπὸ τῆς ἠπείρου προσεπιχώσεων ἡνοῦτο πρὸς αὐτὴν ἡ νησὶς διὰ λαιμοῦ σχηματίσαντος πρὸς Α. αὐτῆς τὴν πλουσίαν εἰς ἰχθῦς, ἀποδίδοντας τὰ «δεσποτικὰ αὐγοτάραχα», λιμνοθάλασσαν τῆς Λογαρούς, ἣν πάλιν ἐχώρισεν ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ προσχωματικὸν θέλος συνδέσαν τὰς ποτὲ νησῖδας Καρακόνησα καὶ Σαλαώραν (ὑψόμ. 83). Ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης, ἀφ' ἧς ἀναχωρεῖ ἡ πρὸς Ἄρταν παλαιὰ καὶ κακῶς ἤδη συντηρουμένη ἁμαξιτός, ὑπάρχει παλαιὸν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀνεγερθὲν φρούριον (πλάτ 39°02' Β, μῆκ. 20°52' Ἀν.; χάρτ. ἑλλ. ὑδρ. ὑπηρ. 10: Ἀμβρακικός), εἰς τὴν νοτίαν ἄκραν τοῦ ὁποίου φαρίσκος Ἄγκα (1929). Πρόκεινται δὲ τοῦ κόλπου νησῖδες Βούβαλος, Βουζνάρα, Βλάχος, Διαπόρι, Ἅγιος Ἀντώνιος κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν κέρας, Κέφαλος πρὸ τοῦ μέσου τοῦ στομίου, καὶ Γαΐδαρος κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν κέρας, πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μυρτάρι. Σ. Ε. Λ.

—*[Ἱστορ.]* Ἐνταῦθα τῷ 1696 ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης Λιμπέριος Γερακάρης ἀποβὰς μετὰ ἐπαναστατῶν, προέβη εἰς λεηλασίας τῆς Ἄρτης καὶ τῶν πέριξ τῇ 27 Αὐγούστου, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Βενετῶν, τῶν τὴν χώραν κατεχόντων, ἤχθη δέσμιος εἰς Βρέσκιαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ὀχυρώσας τὴν θέσιν, ἵδρυσε τελωνεῖον, ἐχάραξεν ὁδὸν ἄγουσαν εἰς Ἰωάννινα καὶ ᾠκοδόμησε μικρὸν συνοικισμὸν μετὰ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπως προσελκύῃ Ἕλληνας ναυτικούς. Ἀλλὰ τῷ 1798, παρασπονδήσας, ἔσφαξεν αὐτόθι 370 Πρεβεζιώτας ἀπερχομένους εἰς Λευκάδα. Ἡ Τουρκία τῷ 1854, ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ἔκτισεν ἐν τετραγώνῳ περιβόλῳ στρατῶνα. Τῷ 1897, ἐπὶ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ἐνταῦθα ἀπεβιβάσθησαν οἱ ὑπὸ τὸν Μπότσαρην, Γάγαρην, Σπηλιάδην καὶ Ἐμπειρῖκον ἀντάρται. Τ. Ε. Ε.

σάλβα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς γλώσσης τῶν παλαιῶν ναυτικῶν μας, σημαίνων ἄθρουν πυροβολισμὸν διὰ τῶν πυροβόλων τοῦ πλοίου, συνήθως πρὸς χαιρετισμὸν βασιλικόν. Λέγεται ἐπίσης *ἄθρους χαιρετισμὸς* καὶ κοινῶς *μονοφιτιλιά*. Σ. Ε. Λ.

Σάλβα (Salva) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. Σαλούα.

Σαλβαίρ (Salvayre), *Ζερβὲ-Βερνάρδος Γάστων*. Γάλλος μουσουργός (1847—1916). Ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου τῆς Ρώμης καὶ ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Le bravo» (1877), «Egmont» (1886), «La Dame de Monsoreau» (1887), «Richard III», «Solange» (1909), «Myrto», «Salah-El-Din», τὸ μπαλλέττο-παντομίμα «Le Fandango» κλπ. Τὰ ἔργα ταῦτα παρὰ τὰ δραματικὰ αὐτῶν προτερήματα, δὲν κατώρθωσαν νὰ παραμείνωσι σταθερῶς εἰς τὸ μουσικὸν δραματολόγιον. Ὁ Σαλβαίρ ἔγραψεν ὡσαύτως τοὺς ψαλμούς: «Super flumina Babylonis» καὶ «In exitu», τὴν βιβλικὴν συμφωνίαν «La valée de Josaphat», τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδίας κλπ. Γ. Σ.

Σαλβάγος. —1) ***Κωνσταντῖνος***. Ἐπιφανὴς ὁμογενὴς τῆς Αἰγύπτου (1846 — 1900). Υἱὸς τοῦ *Μιχαὴλ Σαλβάγου*, μεγαλεμπόρου ἐν Μασσαλίᾳ, ἐγκατεστάθη περὶ τὸ 1860 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ἵδρυσεν ἐμπορικὸν κλάδον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Μιχαὴλ Κ. Σαλβάγος καὶ Υἱοί. Τῷ 1865 ἵδρυσε τὸν μέχρι σήμερον ὑφιστάμενον οἶκον ἐμπορίου καὶ τραπεζιτικῶν ἐργασιῶν Κ. Μ. Σαλβάγος καὶ Σία. Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς καὶ πρόεδρος πολλῶν ἐν Αἰγύπτῳ μεγάλων τραπεζῶν καὶ ἑταιρειῶν, ὡς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Αἰγύπτου, τῆς ἑταιρείας τῶν ὑδάτων, τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας Βεχέρας, τῆς ἑταιρείας τῶν σιδηροδρόμων Ραμλίου. Δικαίως ἐθεωρεῖτο εἷς τῶν κυριωτάτων ἐργατῶν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ εὐρωπαϊκῆς οἰκονομικῆς ἐπιδόσεως. Θερμὸς πατριώτης, εὑρέθη πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν πάσης κοινοτικῆς καὶ ἐθνικῆς δράσεως ἐν Αἰγύπτῳ. Θανόντος τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, τὸν διεδέχθη εἰς τὴν προεδρίαν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Ἀλεξανδρείας (1900), ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπέθανε. Διὰ τῆς διαθήκης του ἵδρυσε μεταξὺ ἄλλων τὴν ὀφθαλμολογικὴν ἀστυκλινικὴν τῆς κοινότητος. Ἡ σύζυγος καὶ οἱ δύο του υἱοὶ ἵδρυσαν εἰς μνήμην του τὴν λαμπρὰν ἐπαγγελματικὴν σχολήν, ἡ ὁποία σήμερον λειτουργεῖ ὡς ἐμπορική.

— 2) *Μικές*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1875. Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις νομικά, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐμπορικοῦ των οἴκου, ἀνέπτυξε τοῦτον σημαντικῶς διὰ τῆς ἱδρύσεως ὑποκαταστημάτων πρὸς ἐμπορίαν τοῦ βάμβακος εἰς τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς χώρας, ὅπου ἀπασχολοῦνται ἑκατοντάδες ὁμογενῶν. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρω ἑταιρείας, εἶναι προσέτι σύμβουλος καὶ ἄλλων, ὅπως τῶν ἐθνικῶν νηματουργείων τῆς Αἰγύπτου, τῆς Τραπέζης Ἀβησσυνίας, τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλιστικῆς ἑταιρείας τῆς Αἰγύπτου, τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας καθαρισμοῦ καὶ πιέσεως τοῦ βάμβακος κ.τ.λ. Ἀπὸ τοῦ 1919 εἶναι πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ ψυχὴ πάσης κοινοτικῆς καὶ πατριωτικῆς πρωτοβουλίας. Τῷ 1924 ἵδρυσε γηροκομεῖον διὰ μεγάλης χρηματικῆς συμβολῆς. Γ. Λ. Α.

Σάλβακος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὑψηλὸν ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκτεινόμενον εἰς τὰ ΒΑ. τῆς Καρίας, παρὰ τὰ φρυγικὰ μεθόρια, πρὸς Δ. τοῦ Κάδμου (Χώνας-ντάγ, ὑψ. 2515 μ.), ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀποσπώμενον λαμβάνει κατεύθυνσιν ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. Ἡ κορυφογραμμὴ αὐτοῦ εἶναι πριονωτὴ καὶ χιονοσκεπής, φθάνουσα εἰς ὕψος 2.315 μ. Σήμερον καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Μπουμπὰ-ντάγ*. Α. Θ. Σ.

σαλβαμίνη (ἡ) (Salvamin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ μεθ' ὑδροχλωρίου ἅλας τῆς γαλλικοαιθανολαμίνης. Οὐσία χημικῶς παραπλησία πρὸς τὴν ἀδρεναλίνην, ἑκατοντάκις ὅμως ἀσθενεστέρας δράσεως. Ἐνδείκνυται κατὰ τοῦ χορτοπυρετοῦ. Τὸ σκεύασμα δρᾷ ἐπιτυχῶς καὶ ἐπὶ τοῦ βρογχικοῦ ἄσθματος. Κ. Γ. Μ.

Σαλβανέσι (Salvaneschi), ***μέθοδος τοῦ—***. Συνίσταται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἀντιδιφθεριτικοῦ ὀροῦ ὡς μέσου προληπτικοῦ τῆς κατὰ τὴν παρωτίτιδα ὀρχίτιδος. Ἅμα ὡς ἡ διάγνωσις εἶναι βεβαία, ἐνίεμεν ἀντιδιφθεριτικὸν ὀρὸν ὑπὸ τὸ δέρμα τῆς λαγόνος, ἐπιβάλλομεν δὲ εἰς τὸν ἀσθενῆ αὐστηρὰν κατάκλισιν καὶ γαλακτικὴν δίαιταν. Λίαν ταχέως ἡ παρωτιδικὴ ἐξοίδησις ἐλαττοῦται καὶ ἐξαφανίζεται ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιπλοκῆς. Ἡ μέθοδος αὕτη, τῷ ὄντι, προξενεῖ ἐντύπωσιν διὰ τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς καὶ διὰ τῆς ἄκρας ἁπλότητός της καθίσταται ἐφαρμόσιμος εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις τῆς παρωτίτιδος, αἵτινες ἀναφαίνονται μετὰ τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ι. Σ. Κ.

σαλβάνο (τὸ) *[Ναυτ.]*. Παλαιὸς ναυτικὸς ὅρος (ἐκ τοῦ ἰσπανικοῦ salvanos) σημαίνων *σωσίβιον*.

Σαλβάνος, Γεράσιμος. Φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1886. Ἐχρημάτισεν ἐπὶ τριετίαν τακτικὸς συντάκτης τοῦ «Ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», ἐξέδωκε δὲ «Μελέτην περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀργυράδων» βραβευθεῖσαν ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς ἑταιρείας», καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του «Λαογραφικὴν ὕλην Κερκύρας». Τῷ 1923 ἵδρυσε τὴν «Νέαν σχολὴν Ἀθηνῶν». Γ. Β. Π.

Σαλβαντὸρ (Salvador) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μικροτέρα ἀλλὰ πυκνότερον κατῳκημένη δημοκρατία τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, μεταξὺ τῶν 14°24' καὶ 13°8' βορείων παραλλήλων καὶ τῶν 89°59' καὶ 92°28' δυτικῶν μεσημβρινῶν, ὁριζομένη ἀπὸ Β. καὶ Α. ὑπὸ τῆς Ὁντούρας, ἀπὸ Ν. ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀπὸ Δ. καὶ ΝΔ. ὑπὸ τῆς Γουατεμάλας. Ἔχει ἔκτασιν 34.126 τ. χλμ., καὶ 1.657 000 κατ. Ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ δύο κυρίων ὀροσειρῶν, ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τῶν ὀροσειρῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἔχει πλουσίας κοιλάδας. Τὸ πλεῖστον τῆς χώρας ἀποτελεῖται ἐξ ὀροπεδίων μέσου ὕψους 600 μ., εἰς τὰ ὁποῖα καλλιεργεῖται καφφές. Εἰς τοὺς κρατῆρας ἐσβεσμένων τινῶν ἡφαιστείων ὑπάρχουν ὡραῖαι λίμναι, μεγαλυτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Ἰλοπάνγκο*. Σημαντικώτερα τῶν ἡφαιστειογενῶν συγκροτημάτων εἶναι τὸ *Ἰσάλκο* (Izalco), τὸ *Μαρσελῖνο*, ἡ *Σάντα Ἄννα* (2.790 μ.), ὁ *Ναράνχος*, ἡ *Ἀγκίλα* (Aguila), τὸ *Ἀπανέκα*, τὸ *Σὰν Σαλβανιόρ*, τὸ *Κοχουτεπέκε*, ὁ *Ἅγιος Βικέντιος*, ὁ *Ἅγιος Μιχαὴλ* μὲ τὴν ὁμώνυμον λίμνην (ὕψ. 2.136 μ.) Πολλὰ τῶν ἡφαιστείων τούτων εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ. Ἡ ἔκρηξις τοῦ Σὰν Σαλβαντὸρ κατὰ τὸ ἔτος 1923 κατέστρεψε τὴν ἐσοδείαν τοῦ καφφὲ καὶ ἐπροξένησε πολλὰς ζημίας εἰς τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Σπουδαιότεροι ποταμοὶ τῆς δημοκρατίας εἶναι ὁ *Λέμπα* (Rio Lempa) καὶ ὁ *Ἅγιος Μιχαὴλ* (San Miguel), ὅστις διαρρέει τὴν χώραν μεταξὺ τοῦ ὅρμου Φονσέκα καὶ τῆς κοιλάδος Λέμπα. Τὸ κλῖμα, ἡ πανὶς καὶ ἡ χλωρὶς τοῦ Σαλβαντὸρ εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ἐκ 10 % λευκῶν, κυρίως Ἰσπανῶν, 50 % μιγάδων (Ἰσπανῶν καὶ Ἰνδῶν) καὶ 40 % Ἰνδῶν. Οἱ μεγάλοι γαιοκτήμονες (τῶν φυτειῶν τοῦ καφφὲ) εἶναι λευκοί. Τὸ Σαλβαντὸρ εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικὴ χώρα, παράγουσα κυρίως καφφὲν (80 % περισσότερον τοῦ ἐξαγομένου), σάκχαριν (ἧς ἐξάγονται 21.000 τόννοι), διάφορα δημητριακά, φαρμακευτικὰ προϊόντα (τὸ βάλσαμον τοῦ *Περοὺ*) καὶ χρωστικὰς ὕλας (τὸ *ἰνδικὸν* κτλ.). Ἔχει ἐπίσης ἀρκετὰ χρυσωρυχεῖα, μικρᾶς ὅμως παραγωγῆς. Αἱ συγκοινωνίαι τῆς δημοκρατίας ἐξυπηρετοῦνται διὰ σιδηροδρόμων (τοῦ σιδηροδρόμου Σαλβαντόρ, τῶν διεθνῶν καὶ τῆς Ἁγίας Θέκλης) καὶ δικτύου ἁμαξιτῶν ὁδῶν. Ὁ δημόσιος προϋπολογισμὸς ἀφήνει συνεχῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1924 περισσεύματα. Τὸ δημόσιον χρέος κατὰ τὸ 1929 ἀνήρχετο εἰς 45.806.00 *κολόν*. Νομισματικὴ μονὰς εἶναι τὸ κολὸν (colon), ἴσον πρὸς ½ δολλαρίου, διαιρούμενον εἰς 100 σεντάβος (centavos).

Θυρεὸς τοῦ Σαλβαντόρ.

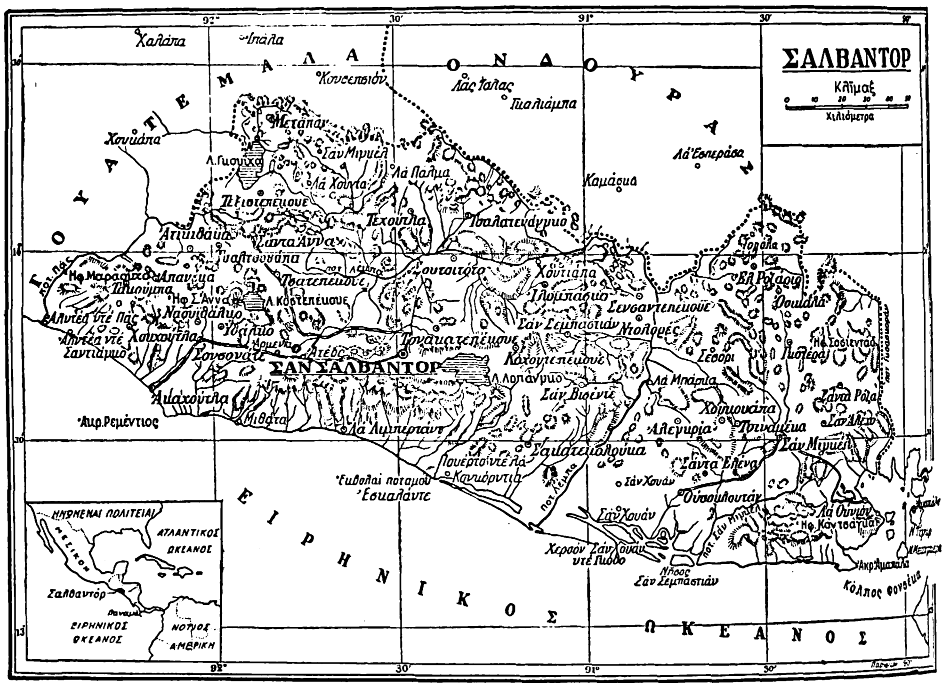

Τὸ ἰσχῦον ἀπὸ τοῦ 1886 Σύνταγμα τοῦ Σαλβαντὸρ ἀναγνωρίζει τρεῖς ἐξουσίας: τὴν νομοθετικήν, ἀποτελουμένην ἐκ τῆς βουλῆς, ἥτις περιλαμβάνει 42 μέλη, ἐκλεγόμενα δι' ἓν ἔτος, τὴν ἐκτελεστικήν, ἐκ τοῦ προέδρου καὶ ἀντιπροέδρου, ἐκλεγομένων διὰ μίαν τετραετίαν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν δικαστικήν, ἀσκουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, ἑνὸς ἀνωτέρου ἐφετείου καὶ διαφόρων ἐφετείων καὶ πρωτοδικείων. Διοικητ-

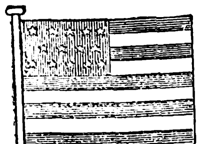
Σημαία τοῦ Σαλβαντόρ.

Digitized by Google

ως ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς 14 νομούς, διοικουμένους ὑπὸ νομαρχῶν, τοὺς ὁποίους διορίζει ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας διὰ μίαν τετραετίαν. Ἡ ημαία ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἴσου πλάτους ὁριοντίων ταινιῶν: κυανῆς, λευκῆς (εἰς τὸ μέσον) αἱ κυανῆς· ἡ πολεμικὴ φέρει εἰς τὸ μέσον τῆς ευκῆς ταινίας τὸν θυρεόν. Αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις παρτίζονται ἐκ τριῶν μεραρχιῶν, 6 ταξιαρχιῶν εζικοῦ, 12 συνταγματων πεζικοῦ, 1 συντάγματος ιππικοῦ, 3 συνταγμάτων πυροβολικοῦ, 6 λόχων υδραλλιοβόλλων, τηλεγραφητῶν, ποδηλατῶν συνέσμων καὶ σώματος ἀεροπορίας. Ἡ ἐν εἰρήνῃ ύναμις ἀνέρχεται εἰς 3.000 ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίας. Ἡ ἀστυνομία περιλαμβάνει 1.108 ἀξιωματικοὺς αἱ ἀστυφύλακας, ἡ δὲ ἐθνοφρουρὰ 12 λόχους εζικοῦ καὶ 3 ἴλας ἱππικοῦ.

Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας εἶναι τὸ *Σὰν Σαλαντόρ*, ἄλλαι δ' ἀξιόλογοι πόλεις αἱ: *Σάντα Ἄννα, Σὰν Μιγκέλ, Ἀχουατσανάν, Νουέβα Σὰν Σαλβαντόρ, Σὰν Βισέντε, Σακιτεκολούκα.*

Ἡ ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει: 849 δημόσια σχοεῖα μὲ 1.555 διδασκάλους καὶ 51.933 μαθητάς. θνικὸν ἰνστιτοῦτον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, 16 ιωτικὰ λύκεια, δύο διδασκαλεῖα καὶ ἓν πανεπιτήμιον. Κρατοῦσα θρησκεία εἶναι ἡ καθολική, ἡ Ἐκκλησία διοικεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου οῦ Σὰν Σαλβαντὸρ καὶ δύο ἐπισκόπων: τῆς Σάντα Ἄννα καὶ τοῦ Σὰν Μιγκέλ.

— *[Ἱστορ.]* Τὸ *Σαλβαντὸρ* κατῳκεῖτο ὑπὸ Ἀζτέων τοῦ Κουζκατλὰν καὶ τῷ 1524 κατεκτήθη ὑπὸ οῦ Πέτρου ντὲ Ἀλβαράντο, ὅστις ὑπήγαγε τὴν ώραν ὑπὸ τὴν ἱσπανικὴν διοίκησιν τῆς Γουατεάλας. Τὴν 5ην Νοεμβρίου 1811 ἐκήρυξε τὸ πρῶον τὴν ἀνεξαρτησίαν του, καθαιρέσαν τὸν Ἱσπαὸν τοποτηρητήν, τὴν δὲ 15ην Σεπτεμβρίου 1821 ιανεστάτησε μετὰ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Κενρικῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἀνεξαρτησία του ἀνεγνωρίσθη τελικῶς ὑπὸ τῆς Ἱσπανίας τῷ 1865. Τὸ αλβαντόρ, ὀργανωθὲν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1839 ὡς νεξάρτητον κράτος, διεξήγαγε πολέμους πρὸς ην Γουατεμάλαν (1840—1844), ὑπέστη πολλοὺς ονισμοὺς ἐξ ἐμφυλίων ἀγώνων (1885, 1893, 1894), ὁ δὲ 1907 ἐβοήθησε τὴν Ὁντούραν κατὰ τῆς ουατεμάλας. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον παμεινεν οὐδέτερον. Τὴν 25ην Σεπτεμβρίου 1921, ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς ἀνεξαρτηας του, ἀπετέλεσε, τῇ ἐγκρίσει τῶν Ἡνωμένων ολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, μέλος τῶν δημοκρατιῶν ῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Γ. Ι. Β.

— **Σαλβαντόρ, *Νουέβα Σὰν*** — (Nueva San Salvador) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Νουέβα* Σὰν Σαλβαντόρ.

— **Σαλβαντόρ, *Σὰν*** — *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Οὐῶτλινγκ*σος.

Σαλβαντόρι (Salvadori), ***Γουλιέλμος***. Ἰταλὸς ινωνιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1865. Διετέλεσε καγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Τουρίνῳ καὶ ἔγραψε ολλὰ φιλοσοφικὰ ἔργα, τινὰ τῶν ὁποίων μετεράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Τὰ κυριώτερα ύτων εἶναι: «Ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ς ἐξελίξεως» (1904), «Ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ» (1908), «Χριστιανισμὸς καὶ εἰδωλοτρεία κατὰ τὸν μεσαίωνα» (1911), «Ὁ Σπένσερ καὶ ἔργον του» (1904), «Ὁ θετικισμὸς ἐν Ἰταλίᾳ» κτλ. υνειργάσθη εἰς πολλὰ ἐπιστημονικὰ ἰταλικά, γαλλικά, γερμανικὰ καὶ ἀγγλικὰ περιοδικά. Μ. Δ. Β.

— **Σαλβαντόρι** (Salvadori) ***Θωμᾶς, κόμις τοῦ*** —. Ἰταλὸς πτηνολόγος (1835—1923). Ἔγραψεν: «Ὀρνιθολογία τῶν Παπούα καὶ Μολούκκων» (1880—1882), «Οἱ ψιττακοί» (1891), «Περιστεραί» (1893), «Νῆσοι» (1895). Γ. Ι. Β.

Σαλβαντὺ (Salvandy), ***Νάρκισσος - Ἀχιλλεύς***, *κόμις ντὲ* —. Γάλλος πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος (1795—1856). Τῷ 1832 ἐξελέγη βουλευτής, τῷ 1837 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Μετὰ ταῦτα χρημάτισε πρεσβευτὴς ἐν Μαδρίτῃ (1841), Τουρίνῳ (1843) καὶ τῷ 1845 ἐγένετο πάλιν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἵδρυσις τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν (1846). Ἔγραψεν: «Ὁ δὸν Ἀλφόνσος ἢ ἡ Ἱσπανία» (1824, ἔκδ. 1858), «Ἱστορία τῆς Πολωνίας πρὸ τοῦ βασιλέως Σομπιέσκυ καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας του» (1827, 5η ἔκδ. 1855), «Ἰσλαὸρ ἢ ὁ Χριστιανὸς βάρδος» (1824) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαλβάοι (τό)· δημοτ., εἶδος πλατείας περισκελίδος, συνήθους ἄλλοτε παρὰ τοῖς χωρικοῖς, ἄλλως *ποτοβράκι.*

Σαλβαρσάνη *(606)*, ἢ καὶ ***ἀρσενοβενζόλιον***, ***σφαιναμινη***, ***τρεπαρσίνη*** (Salvarsan) *[Φαρμ.]* Εἶναι τὸ ὑδροχλωρικὸν διοξυ-διαμινο-αρσενοβενζόλιον:

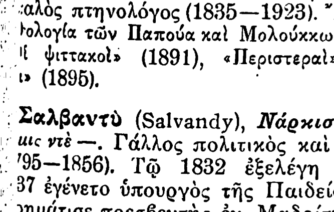

νις θειοκιτρίνου χρώματος, φερομένη ἐντὸς μικρῶν ἀπεστειρωμένων φυσίγγων κενῶν ἀέρος ἢ περιεχουσῶν ἄζωτον, καθότι προσβάλλεται εὐκόλως ὑπὸ τοῦ ἀέρος.

Εἶναι ἐλάχιστα διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, εἰς τὸ ὁποῖον παρέχει ἀσθενεστάτην ὄξινον ἀντίδρασιν. Περιέχει 30 % ἀρσενικὸν καὶ ἄνυδρος 34 %. Ἔχει μικρὰν τοξικότητα καὶ γίνεται εὐκόλως ἀνεκτὴ διὰ τῆς ὑποδορίας ὁδοῦ. Εἶναι φάρμακον ἀντισυφιλιδικόν, ἐνδεικνύμενον ἰδίως εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς συφίλιδος. Τὸ σκεύασμα συντελεῖ ταχέως εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν τρεπονημάτων (ἐντὸς 24 ὡρῶν), τῶν σπειροχαιτῶν καὶ τῶν τρυπανοσωμάτων. Ὁ ὑπόστροφος τύφος ἢ ὑπόστροφος πυρετός, ὁ ὀφειλόμενος εἰς τὴν Spirochetae recurrentis ἰᾶται, κατὰ τοὺς Artin, Delteil καὶ Nègre, ἐντὸς ὡρῶν μὲ 1—2 ἐνέσεις σαλβαρσάνης. Ἐπὶ τῆς ὡς ἄνω ἀσθενείας παρετηρήθησαν 92 % περιπτώσεις ἰάσεων (*Iversen*). Εἰς τὴν θεραπείαν τῆς συφίλιδος ἡ σαλβαρσάνη κατεδείχθη ἔχουσα ἐντονωτέραν τρεπονημοκτόνον δύναμιν ἀπὸ ἄλλα ὀργανικὰ νεώτερα ἀρσενοσκευάσματα. Λίαν ὠφέλιμος εἶναι ἡ διὰ τῆς σαλβαρσάνης θεραπεία τῆς κληρονομικῆς συφίλιδος. Ἀπ' ἐναντίας ἐνδείκνυται ἐξαιρετικὴ προσοχὴ περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ φαρμάκου διὰ τὴν ἀποφυγὴν ἀπευκτέων.

Ἡ σαλβαρσάνη κατεδείχθη ἐπίσης λίαν ὠφέλιμος εἰς τὴν θεραπείαν διαφόρων νόσων, ὡς περιπτώσεών τινων ἑλονοσίας, ἐπὶ τῆς νόσου τοῦ ὕπνου, ἐπὶ τοῦ φύματος τῆς Ἀνατολῆς (ἐπιπολῆς ἢ δοθιηνοφόρου λεϊσμανιάσεως), τῆς φατνιακῆς πυορροίας, τοῦ πενθημέρου πυρετοῦ, τῆς κυνάγχης, τῆς ὁποίας αἱ ἐξελκώσεις θεραπεύονται ἐντὸς 3—4 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιχρίσεως διὰ σαλβαρσάνης, τῆς γαγγραίνης τῶν πνευμόνων, τοῦ πέφιγγος, τῆς λέπρας, διαφόρων τροπικῶν νόσων κλπ. Τὰς αὐτὰς πρὸς τὴν σαλβαρσάνην ἰδιότητας ἔχει καὶ ἡ *νεοσαλβαρσάνη (914)*, διακρίνεται δὲ ἐκ τῆς διαφόρου ἀντιδράσεως τῶν διαλυμάτων αὐτῆς ἀπὸ τῶν τῆς σαλβαρσάνης καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ νεοσαλβαρσάνη εἶναι κατὰ πολὺ ἀσταθεστέρα τῆς πρώτης καὶ ἁπλῆ παραλλαγὴ ταύτης μᾶλλον εὐχείριστος θεραπευτικῶς. Κ. Γ. Μ.

Σαλβάτι (Salwati) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς τῶν νήσων Παπούα, ΒΔ. τῆς Νέας Γουϊνέας. Συνίσταται ἐκ τῶν νήσων *Σαλβάτι* καὶ *Μπαταντὰ* καὶ δύο μικροτέρων. Ἡ ἔκτασις αὐτῶν εἶναι 1.960 τ. χλμ. Κάτ. 2.000. Πρωτεύουσα καὶ λιμὴν εἶναι ἡ *Σαματέ*, ἐπὶ τῆς νήσου Σαλβάτι. Γ. Ι. Β.

Σαλβατὼρ (Salvator), ***Λουδοβῖκος τῆς Τοσκάνης***, ἀρχιδοὺξ ***τῆς Αὐστρίας***· βλ. λ. *Λουδοβῖκος*.

— **Σαλβατώρ, *Ρόζα*** (Rosa)· βλ. λ. *Ρόζα* Σαλβατώρ.

Σαλβέμινι (Salvemini), ***Γαετᾶνος***. Ἰταλὸς ἱστορικὸς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Τῷ 1902 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μεσσήνης, μετατεθεὶς κατόπιν εἰς τὴν Πίζαν καὶ τῷ 1917 εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι τοῦ 1921 ἐξέδωσε τὴν φιλελευθέρων ἀρχῶν ἐφημερίδα «L'Unità». Διετέλεσε βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1921, μετὰ δὲ τὴν ἄνοδον τῶν φασιστῶν εἰς τὴν ἀρχήν, καταστὰς ὕποπτος, συνελήφθη ὡς συνένοχος τῆς ἐκδόσεως τῆς κρυφίως κυκλοφορούσης ἀντιφασιστικῆς ἐφημερίδος «Non mollare». Ἀφεθεὶς ἐλεύθερος, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπέβη εἷς τῶν σφοδροτέρων ἀντιπάλων τοῦ φασισμοῦ καὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῆς ἀντιφασιστικῆς κινήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Μεγιστᾶνες καὶ λαὸς ἐν Φλωρεντίᾳ ἀπὸ τοῦ 1280 μέχρι τοῦ 1295» (1899), «Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις 1789—1792» (1905), «Ματζίνι» (1915), «Ἡ Ἰταλία καὶ αἱ Κεντρικαὶ αὐτοκρατορίαι ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ 1915», «Ἡ φασιστικὴ δικτατορία» ἀγγλιστὶ (1928) κτλ. Μ. Δ. Β.

Σαλβὲρτ (Salverte), ***Ἄννα - Ἰωσὴφ-Εὐσέβιος - Μπακονιὲ ντὲ*** —. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ πολιτικὸς (1776 — 1839). Διετέλεσε δικαστικὸς καὶ τῷ 1828 ἐξελέγη βουλευτής. Ἔγραψε: «Συνταγματικαὶ ἰδέαι» (1795), «Περὶ ἰσορροπίας κυβερνήσεως καὶ νομοθετικῆς» (1795), «Περὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου» (1799), «Περὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τῶν πρώτων ἱστορικῶν χρόνων» (1815), «Περὶ τῶν ἀποκρύφων ἐπιστημῶν» (1829, 2α ἔκδ. 1856). Γ. Ι. Β.

Σάλβι (Salvi), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς*** —, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Σασσοφερράτο*** (Sassoferrato). Ἰταλὸς ζωγράφος (1605—1685). Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ρωμαϊκῆς σχολῆς, ἐμιμήθη μεθ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Ραφαὴλ καὶ ἐξειργάσθη θρησκευτικοὺς πίνακας εἰς ἀργυρόχρους τόνους, πλήρεις λεπτοτάτου θελγήτρου καὶ εὐγενοῦς αἰσθήματος. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ Παρθένος» (Γένουα), «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ Ἰησοῦ κοιμωμένου» (μουσεῖον Μπρέρα, Μιλᾶνον), «Ἡ Παρθένος» (Περούτζια), «Ἡ ἁγία Οἰκογένεια» (πινακοθήκη Doria -Pamphili, Ρώμη), «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ» (πινακοθήκη Μποργκέζε, Ρώμη), «Ἡ Παναγία ἐν μέσῳ τοῦ ἁγίου Δομινίκου καὶ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης» («Madona del Rosario», τὸ ἀριστούργημα τοῦ καλλιτέχνου ἀποκείμενον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σαβίνης, ἐν Ρώμῃ), «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ» (Βατικανὴ Πινακοθήκη, Ρώμη), «Ἡ Παρθένος» (Φρασκάτι, παρὰ τὴν Ρώμην), «Ὁ ἅγιος Φίλιππος» (S. Filippo Neri, Νεάπολις), «Ὁ παῖς Ἰησοῦς κοιμώμενος» (Λοῦβρον). Ι. Μ. Π.

— **Σάλβι** (Salvi), ***Νικόλαος***. Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων (1699—1751). Ἐξετέλεσε διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα, ἐν οἷς τὸ βαπτιστήριον τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου. Ἐσχεδίασε τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου, κατεσκεύασε τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τῆς βίλλας Μπολονιέττι, τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου (ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου), τὸν πλούσιον ὑπόστυλον θόλον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μόντε-Κασσίνο, τὴν κρήνην Τρέβο τῆς Ρώμης κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαλβία, ἢ ***Σαλουΐα*** (Salvia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δαλματίας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σαλώνων (νῦν Σόλιν)—Σιρμίου (Μητροβίτσα), εἰς 56 μίλλια ἀπὸ τῶν πρώτων, ἔνθα ὁ νῦν λόφος Clavice, παρὰ τὸ Glamoc τῆς Βοσνίας. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἦτο ἐπισκοπή, ἕδρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως *Σαλβιατικοῦ* (Salviaticum). Π. Ν. Π.

Σαλβιάνειον ***παράγγελμα***. Ἐπὶ μισθώσεων ἀγρῶν, καθ' ἃς ἐγίνοντο συνήθως σύμφωνα ὑποθήκης, ἵνα ἐξασφαλισθῇ ὁ ἐκμισθωτὴς ἐκ τῶν εἰσκομισθέντων, ὧν τὴν ἐξαγωγὴν δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ ἐμποδίσῃ νομίμως, εἰσήχθη πρὸς προστασίαν του τὸ Σαλβιάνειον παράγγελμα. Διὰ συμβάσεως, τοῦ pactum de ingrediendo, ἠδύνατο νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὸν πιστωτὴν ἡ ἐξουσία, ἵνα διδομένης περιστάσεως λάβῃ τὴν νομὴν τοῦ ἐνεχύρου, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς βιαίαν κατάληψιν αὐτῆς ἂν ὁ κάτοχος τοῦ πράγματος ἀνθίστατο εἰς ταύτην, ἐνῷ διὰ τοῦ Σαλβιανείου παραγγέλματος ἠδύνατο ὁ ἐκμισθωτὴς ἀγροτικοῦ κτήματος νὰ λάβῃ τὴν νομὴν τῶν ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ εἰσκομισθέντων καὶ ἐνεχυριασθέντων αὐτῷ πραγμάτων, ἵνα ἀσκήσῃ ἐπ' αὐτῶν τὸ ἐνεχυρικὸν αὐτοῦ δικαίωμα. Ἐνῷ κατὰ τοὺς Πανδέκτας τὸ παράγγελμα τοῦ Σαλβιανοῦ κινεῖται κατὰ παντὸς κατέχοντος, κατὰ τὸν Κώδικα, τοῦ ὁποίου ἡ ρῆσις φαίνεται συνεπεστέρα πρὸς τὰ πράγματα, ἐπιτρέπεται κατὰ μόνον τοῦ μισθωτοῦ καὶ τοῦ ὀφειλέτου. Γενικῶς, πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐνεχύρου ὁ πιστωτὴς εἶχε καὶ ἐμπράγματον ἀγωγήν, τὴν actio Serviana, ἡ ὁποία εἶναι ἐκδικητική, ἐνῷ τὸ Σαλβιάνειον παράγγελμα εἶναι παράγγελμα δρακτέας νομῆς. Δι' αὐτὸ ἤρκει ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐνεχυριάσεως, ἐνῷ πρὸς στήριξιν τῆς Σερβιανῆς ἀγωγῆς ἔδει νὰ ἀποδειχθῶσιν ὅλα τοῦ δικαιώματος τὰ προσόντα. Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΟΣ

Σαλβιανὸς (Salvianus), ***Καικίλιος***. Δικαιοδότης (juridicus) τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὑποδιοικητὴς (vice praefectus) τῆς Αἰγύπτου, διάδοχος τοῦ Μαικιανοῦ, ἀνελθὼν εἰς τὸ ἀξίωμά του τῷ 171 μ. Χ.

— **Σαλβιανὸς** (Salvianus). Ἀπολογητὴς τοῦ Ε' αἰῶνος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 390 ἐν τῇ βορείῳ Γαλλίᾳ. Ἐγένετο μοναχὸς ἐν ταῖς νήσοις Λερίναις καὶ κατόπιν ἐχρημάτισε πρεσβύτερος τῆς ἐν Μασσαλίᾳ ἐκκλησίας, ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετὰ τὸ 470. Ἁδρὰν θεολογικὴν μόρφωσιν ἔχων, ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ἐξ ὧν περιεσώθησαν ἐννέα ἐπιστολαὶ καὶ δύο συγγράμματα, τὰ ἓν κατὰ τῆς φιλαργυρίας ἐκ 4 βιβλίων καὶ τὸ ἕτερον περὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ θεοῦ ἐξ 8 βιβλίων. Τὰ ἔργα τοῦ Σαλβιανοῦ ἐξεδόθησαν ἐν τῇ Λατινικῇ Πατρολογίᾳ Migne (τόμ. 53) καὶ ἐν τῷ 8 τόμῳ τοῦ «Corpus script, eccles. latin.» τῆς Βιέννης. Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην τοῦ Σαλβιανοῦ ὡς ἁγίου τὴν 22 Ἰουλίου (*Δ. Μπαλάνου*, «Πατρολογία», ἐν Ἀθήναις 1930, 490). Ε. Γ. Π.

Σαλβιάτι (Salviati). Ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῆς Φλωρεντίας, διακριθεῖσα πρὸ πάντων ἀφ' ὅτου ὁ *Ἰούλιος Σαλβιάτι* ἐνυμφεύθη τὴν Λουκρητίαν τῶν Μεδίκων, κόρην τοῦ Λαυρεντίου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Υἱοὶ αὐτῶν ὑπῆρξαν: —1) *Ἰωάννης*. Ἐξελέγη καρδινάλιος καὶ ἐξετέλεσε διαφόρους διπλωματικὰς ἀποστολὰς διὰ τὴν Ἁγίαν Ἕδραν. Προστάτης τῶν τεχνῶν, ἔκτισεν ἱστορικὸν μέγαρον ἐν Ρώμῃ (1490—1553). —2) *Βερνάρδος*. Ἦτο ἡγούμενος τοῦ τάγματος τῆς Μάλτας ἐν Ρώμῃ (1505—1568). Τῷ 1531 ἡγήθη ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς Μεθώνης, τὸ ἑπόμενον δ' ἔτος, ὡς ἀρχιναύαρχος τοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ στόλου ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Α. Δόρια κατὰ τοῦ Μορέως, ἐπεκτείνας τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ στόλου του μέχρι Καλλιπόλεως καὶ Χίου. Ἀσπασθεὶς τὸ ἱερατικὸν στάδιον, μετέβη εἰς τὴν γαλλικὴν αὐλὴν καὶ ἐγένετο πνευματικὸς καὶ μυστικοσύμβουλος τῆς ἐξαδέλφης του Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, τῇ ἀπαιτήσει τῆς ὁποίας καὶ ἐξελέγη καρδινάλιος ὑπὸ τοῦ Πίου Δ'. Β. Γ. Μ.

— **Σαλβιάτι** (Salviati), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς βιομήχανος (1816—1890). Ἐσπούδασε νομικά, ἐξήσκησε δὲ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δι-

Digitized by Google

κηγόρου. Βραδύτερον ὅμως, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἀφιερώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἀναβίωσιν τῆς παλαιᾶς βιομηχανίας τῆς κατασκευῆς κρυστάλλων ἐν Βενετίᾳ καὶ ἰδίως εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἐκ κρυστάλλων μωσαϊκῶν κατὰ τὴν ἀρχαίαν τεχνικήν. Τῷ 1860 ἵδρυσεν ἐργοστάσιον κρυσταλλίνων εἰδῶν καὶ ἰδίως ἀγγείων βενετικῶν κατὰ τοὺς ρυθμοὺς τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος. Ἀνακαίνισε τὰ μωσαϊκὰ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας καὶ διεκόσμησε διὰ μεγαλοπρεπῶν, θαυμασίας τέχνης καὶ ποικιλωτάτων χρωμάτων καὶ σχημάτων, κρυσταλλίνων εἰδῶν τὸν ναὸν τοῦ πύργου τοῦ Οὐΐνδσωρ, τὴν μητρόπολιν τοῦ Ἁγίου Παύλου καὶ τὴν μονὴν τοῦ Οὐεστμίνστερ ἐν Λονδίνῳ, τὴν Ὀπερὰ τῶν Παρισίων, τὰς μητροπόλεις τῆς Ἐρφούρτης καὶ τοῦ Ἀκυϊσγράνου, τὸ μνημεῖον τῆς Νίκης τοῦ Βερολίνου, τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μάριενμπουργκ κ. ἄ. Τῷ 1867 ἵδρυσε δι' ἀγγλικῶν κεφαλαίων μετοχικὴν ἑταιρείαν, τῆς ὁποίας ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν, ἀλλὰ μετὰ δέκα ἔτη ἀπεχώρησε ταύτης καὶ συνηταιρίσθη μετὰ τοῦ Ἔλστερ τοῦ Βερολίνου, ἱδρύσας νέαν ἑταιρείαν κατασκευῆς μωσαϊκῶν. Μ. Δ. Β.

Σαλβιδιηνός, ἢ *Σαλουΐδῆνος* (Salvidienus), ***Κόϊντος Ροῦφος Σάλβιος.*** Ρωμαῖος στρατηγός, ἀκμάσας τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Ἐπολέμησε μετὰ τοῦ Ὀκταβίου ἐν Ἀπολλωνίᾳ (45—44 π. Χ.), κατὰ δὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα. Τῷ 42 π. Χ. ἐναυμάχησε παρὰ τὸ Σκύλλαιον πρὸς τὸν Πομπήϊον. Τῷ 41 π. Χ. ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ μετὰ 6 λεγεώνων κατὰ τοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ Πομπηΐου, βραδύτερον μετέσχε πολιορκίας τῆς Περυσίας (νῦν Perugia) καὶ τῷ 40 π.Χ. ἀνεδείχθη γενικὸς κυβερνήτης τῆς Γαλατίας, ὅτε ἐγένετο ὕπατος καὶ ἔκοψε δηνάρια. Διαβληθεὶς ἐπὶ ἀποστασίᾳ, ἀνεκλήθη δολίως παρὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ εἰς Βρουνδήσιον, ἔνθα ἐθανατώθη. Π. Ν. Π.

Σαλβίνι (Salvini), ***Ἀντώνιος - Μαρία.*** Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἀποθανὼν τῷ 1729. Μετέφρασε τὸν Ἀνακρέοντα, τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἡσίοδον, τὸν Ἀππιανὸν καὶ κατέλιπε διάφορα συγγράμματα. Λ. Χ. Ζ.

—**Σαλβίνι** (Salvini), ***Θωμᾶς.*** Ἰταλὸς ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Μιλάνῳ (1829—1898). Ἔτυχε λαμπρᾶς παιδεύσεως ὑπὸ τοῦ πατρός του, καθηγητοῦ τῆς φιλολογίας ἐν Λιβόρνῳ. Ἐγένετο μέλος τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου τῆς Νεαπόλεως καὶ συνειργάσθη μετὰ τῆς Ἀδελαΐδος Ριστόρι. Τάχιστα κατέλαβε τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ δραματικῷ θεάτρῳ καὶ περιῆλθε τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν ἐν θριάμβῳ. Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ Αἰγίσθου εἰς τὴν τραγῳδίαν τοῦ Ἀλφιέρι «Μερόπη», καὶ εἰς πλείστας τραγῳδίας τοῦ Βολταίρου, τοῦ Κορνηλίου, τοῦ Σαίξπηρ κτλ. Ἐδημοσίευσε «Ricordi, aneddoti ed impressioni». Θ. Β.

Σάλβιν-Μοὺρ (Salvin - Moore), ***Ἰωάννης - Ἐδουάρδος.*** Ἄγγλος ζῳολόγος καὶ ἐξερευνητής, γεννηθεὶς τῷ 1873. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ κολλεγίῳ Τσίσουϊκ (1896—1899), διηύθυνε τὴν δευτέραν ἀγγλικὴν ἀποστολὴν πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν λιμνῶν Νυάνσα καὶ Ταγκανίκα (τῆς Ἀφρικῆς), ἐξήτασε τὰς ἀφρικανικὰς λίμνας Κιβοῦ καὶ Ἐδουάρδου, ἀνέβη τὸ ὄρος Ρουνσορὸ (ὕψ. 5.000 μ.) καὶ ἔγραψε: «Πρὸς τὰ ὄρη τῆς Σελήνης» (1901) καὶ «Τὸ πρόβλημα τῆς Ταγκανίκας» (1902). Γ. Ι. Β.

Σάλβιο (Salvio), ***Ἀλέξανδρος.*** Ἰταλὸς ζατρικιστὴς (σκακιστής), ζήσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐξέδωκε τῷ 1604 καὶ τῷ 1634 βιβλίον περὶ ζατρικίου. Γ. Ι. Β.

Σάλβιος. Ρωμαῖος ἑκατόνταρχος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Πτολεμαίου ΙΔ', εἷς τῶν φονευσάντων τὸν Πομπήϊον ἐν Πηλουσίῳ τὴν 28 Σεπτεμβρίου τοῦ 48.

σαλβιόλη (ἡ) *[Χημ.].* Συνώνυμον τῆς *θυϊόνης* (βλ. λ.).

Σαλβιόλι (Salvioli), ***Ἰωσήφ.*** Ἰταλὸς νομομαθὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1857. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παλέρμου καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Φιλοσοφία τῆς γαλλικῆς φιλολογίας τοῦ μεσαίωνος» (1877), «Τὸ πολεμικὸν δίκαιον κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἰταλοὺς νομομαθεῖς» (1884), «Συμβολὴ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαίωνος» (1890), «Οἱ ἀγῶνες μεταξὺ ποιμένων καὶ γεωργῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ» (1898) κτλ. Μ. Δ. Β.

Σαλβιόνι (Salvioni), ***Κάρολος.*** Ἰταλὸς γλωσσολόγος (1858—1920). Τῷ 1890 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παβίας καὶ τῷ 1902 εἰς τὸ Μιλᾶνον. Κατέγινεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τῶν ἰταλικῶν διαλέκτων καὶ ἐξέδωκε μεταξὺ ἄλλων τὴν «Φωνητικὴν τῆς νεωτέρας διαλέκτου τῆς πόλεως τοῦ Μιλάνου» (1884). Ἀπὸ τοῦ 1902 διηύθυνε τὸ «Ἰταλικὸν γλωσσολογικὸν ἀρχεῖον», ἐν τῷ ὁποίῳ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἐδημοσίευσε πλείστας γλωσσολογικὰς διατριβάς. Μ. Δ. Β.

Σάλβιος. Σικελὸς δοῦλος, ἀρχηγὸς τῆς μεγάλης οἰκετικῆς ἐπαναστάσεως τῆς νήσου τῷ 104 π. Χ., καθ' ἣν ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τρύφων*. Συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν 40.000 ἐπιλέκτων δούλων, δι' ὧν ἐδῄωσε τὸ Λεόντιον πεδίον καὶ ἐξεπόρθησε τὴν Μοργαντίνην καὶ τὰ Τριόκαλα, τὰ ὁποῖα ὀχυρώσας δι' οἰκοδομῶν κατέστησε πρωτεύουσαν, ἐν ᾗ κατὰ ρωμαϊκὸν πρότυπον ἵδρυσε ποικίλας ἀρχὰς (συνέδρους, ραβδούχους κτλ.). Κατενικήθη ἐν Σκιρθαίᾳ παρὰ τοῦ Ρωμαίου Λευκίου Λικινίου Λουκούλλου (ἄγοντος 17.000 ἄνδρας), ἀπώλεσε τοὺς 20.000 ἐκ τῶν 40.000 δούλων, οὓς παρέταξεν, ἔτι δὲ καὶ τὴν πρωτεύουσάν του (*Διόδ. Σικελ.* ΛΣΤ 7—9). Φονευθέντα τὸν Σάλβιον ὑπὸ τοῦ Σερβιλίου, διαδόχου τοῦ Λουκούλλου, τὸν διεδέχθη ὁ δοῦλος καὶ στρατηγός του *Ἀθηνίων* (βλ.λ.). Π. Ν. Π.

— **Σάλβιος** (Salvius), *Ἰουλιανός* βλ. *Ἰουλιανὸς* Σάλβιος.

— **Σάλβιος** (Salvius), ***Κόϊντος Ροῦφος Σαλβιδιηνός*** βλ. *Σαλβιδιηνός.*

— **Σάλβιος** (Salvius), ***Ὄθων-Μᾶρκος*** βλ. *Ὄθων* Μᾶρκος Σάλβιος.

Σαλβονίνι (Salvonini), ***Φραγκῖσκος.*** Ἰταλὸς αἰγυπτιολόγος (1809—1838). Ἠσχολήθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἱερογλυφικῶν καὶ τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἔγραψε: «Περὶ τῶν ἀρχικῶν ἐκφράσεων τῶν χρησιμευουσῶν πρὸς ἐξήγησιν τῆς χρονολογίας τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων» (1835), «Αἱ μάχαι Ραμσῆ τοῦ μεγάλου κατὰ τῶν Σκυθῶν» (1835) καὶ «Γραμματικὴ ἀνάλυσις διαφόρων αἰγυπτιακῶν κειμένων». Θ. Β.

Σάλβος (Salvius), *ἅγιος.* Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ ἁγιολογίῳ μνημονεύονται φέροντες τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν Ἀφρικῇ μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 11 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Amiens ἐπίσκοπος, διάδοχος τοῦ ἁγίου Ὁνωράτου, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ζ' αἰῶνος ἀποθανὼν καὶ ἑορταζόμενος τὴν 29 Ὀκτωβρίου. —3) Ὁ ἐκ Γαλλίας μὲν καταγόμενος, ἐν Φλάνδρᾳ δὲ κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐκεῖ μαρτυρικὸν θάνατον εὑρὼν κατὰ τὸν Η' αἰῶνα καὶ ἑορταζόμενος τὴν 26 Ἰουνίου. —4) Ὁ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ Albi, φίλος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τῆς Τουρώνης (Tours), ἀποθανὼν περὶ τὸ 584 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 10 Σεπτεμβρίου. —5) Ὁ ἐκ Νορμανδίας ἀναχωρητὴς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ὅν τινες ταυτίζουσι πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Albi, ἑορταζόμενος τὴν 28 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Σαλβῶρε (Salvore) *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἐπισημότατον ἀκρωτήριον τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης (πλάτ. 45° 30' Β., μῆκ 13° 30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201: gulf of Venice and Trieste), βορειοδυτικὴ ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τῆς Ἰστρίας καὶ νοτιοανατολικὸν κέρας τοῦ κόλπου τῆς Τεργέστης. Ἡ ὀνομασία, κατὰ συγκοπὴν τοῦ Salv(at)ore (= Ἅγιος Σωτήρ), τῷ ἐδόθη διὰ τὴν σωτηρίαν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑνετίας ναυμαχίαν, λαβοῦσαν χώραν τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως τῷ 1176 πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου μεταξὺ τοῦ ἑνετικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Sebastiano Zianne καὶ τοῦ καταναυμαχηθέντος στόλου Φρειδερίκου τοῦ Βαρβαρόσσα. Εἶναι τὸ *Σίλβιον ἄκρον* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σαλγανεύς. Βοιωτός, πλοηγὸς τοῦ στόλου τοῦ Ξέρξου ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ κόλπῳ, τῷ 481 π. Χ., φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Μεγαβάτου, ὅστις ἐνόμισεν αὐτὸν ὡς κακοβούλως καὶ «ὡς ἐξ ἀπάτης ἐμβαλόντα τὸν στόλον εἰς τυφλὸν τῆς θαλάσσης στενωπόν». Ἐννοήσας ὅμως τὸ σφάλμα του καὶ μετανοήσας τὸν ἔθαψεν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ χωρίῳ (*Στράβ.* Χ, 403). Α. Θ. Σ.

Σαλγανεὺς *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μικρὰ ἀλλ' ὀχυρὰ πόλις τῆς Βοιωτίας, κειμένη κατὰ τὴν εὐβοϊκὴν ἀκτὴν καὶ ὑπὸ τὸ ὄρος Μεσσάπιον, μεταξὺ τῆς Ἀνθηδόνος καὶ τῆς Χαλκίδος, ὅπου δεικνύεται καὶ ὑπερμεγέθης τύμβος (νοτιοδυτικῶς τοῦ χωρίου Χάλια).

Σαλγκάρι (Salgari), ***Αἰμίλιος.*** Ἰταλὸς μυθιστοριογράφος (1862—1911). Δημοσιογράφος κατ' ἀρχάς, ἠκολούθησε βραδύτερον τὸ ναυτικὸν στάδιον καὶ ἐπεχείρησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διάφορα ταξίδια. Κατὰ τὰ ταξίδιά του ταῦτα ἔγραψε τὰ πρῶτά του διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, ἡ μεγίστη ἐπιτυχία τῶν ὁποίων τὸν ὤθησε ν' ἀφοσιωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε πολλὰς σειρὰς περιπετειωδῶν μυθιστορημάτων, τὰ ὁποῖα διεδόθησαν ἀφθόνως εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν κατέστησαν δημοφιλέστατον καὶ ἕνα τῶν σημαντικωτέρων λαϊκῶν μυθιστοριογράφων τῆς ἐποχῆς του. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη τῆς ζωῆς του διάφορα οἰκογενειακὰ ἀτυχήματα καὶ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι ἐγένοντο ἀφορμαὶ ὅπως προσβληθῇ ὑπὸ βαρείας νευρασθενείας, ἥτις ἐν τέλει τὸν ὤθησεν εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Ὁ Σαλγκάρι ὑπῆρξε διὰ τὴν γενεὰν τῆς ἀρχῆς τοῦ Κ' αἰῶνος ὅ,τι ὑπῆρξεν ὁ Ἰούλιος Βὲρν διὰ τὴν γενεὰν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Καίτοι τὰ ἔργα του δὲν μαρτυροῦν τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν τοῦ Γάλλου συγγραφέως, ἐν τούτοις ὁ Σαλγκάρι κατεῖχεν εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν δύναμιν τῆς προκλήσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀναγνώστου καὶ ἦτο προικισμένος μὲ ἰσχυροτάτην καὶ ἀχαλίνωτον φαντασίαν. Τὰ πλεῖστα τῶν μυθιστορημάτων του μεταφράσθησαν εἰς τὰς περισσοτέρας γλώσσας τοῦ κόσμου. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Ἡ εὐνοουμένη τοῦ Μαχδῆ», «Δύο χιλιάδες λεῦγαι ὑπὸ τὴν Ἀμερικήν», «Οἱ ἁλιεῖς τῶν φαλαινῶν», «Εἰς τὸν Νότιον Πόλον μὲ τὸ ποδήλατον», «Εἰς τὸν Βόρειον Πόλον», «Διὰ μέσου τοῦ Ἀτλαντικοῦ μὲ τὸ ἀερόστατον», «Αἱ φρικαλεότητες τῆς Σιβηρίας», «Ὁ καπετὰν Φορτούνας», «Ἡ πολιόρκησις τῆς Καρχηδόνος», «Τὰ παιδιὰ τοῦ ἀέρος», «Ὁ βασιλεὺς τῆς θαλάσσης», «Οἱ χρυσοθῆραι τῆς Ἀλάσκας», «Τὰ μυστήρια τῆς μαύρης ζούγκλας», «Αἱ θυγατέρες τῶν φαραώ», «Ἕνα δρᾶμα εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν» κτλ. Μ. Δ. Β.

Σαλγκὴρ *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Κριμαίας, πηγάζων παρὰ τὸ Τσατὺρ-ντὰγκ καὶ διασχίζων τὴν Κριμαίαν ἐκ Δ. πρὸς Α., διερχόμενος δὲ τὴν Συμφερούπολιν καὶ δεχόμενος τοὺς παραποτάμους Χαγκάρ, Μπεχτερίκ, Ζούγια καὶ Μπουρλούτσα, συμβάλλει εἰς τὸν μέγαν Καρασοῦ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Σιβάχην ἢ Σαπρὰν θάλασσαν. Θ. Β.

Σαλγκρὲν (Chalgrin), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος.*** Γάλλος γλύπτης (1739—1811). Βραβευθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ὅπου ἐμαθήτευσεν ἐπὶ τριετίαν. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῷ 1770 καὶ τῷ 1799 εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον. Κατεσκεύασε πλεῖστα οἰκοδομήματα ἐν Παρισίοις, ἐν οἷς τμήματα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου, τὸν ναὸν τοῦ Σαὶν-Φιλὶπ-ντὺ-Ρούλ, τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Διευθυντηρίου καὶ τῆς Γερουσίας, τὴν μεγάλην κλίμακα τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τελευταῖον τὴν θριαμβευτικὴν στήλην τοῦ Ἐτουάλ. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων «Περιγραφὴν τῆς θριαμβευτικῆς στήλης τοῦ Ἐτουάλ» (Παρίσιοι 1810). Ὁ γνωστότερος ἐκ τῶν πολλῶν μαθητῶν του ὑπῆρξεν ὁ γλύπτης Περσιέ. Η. Π. Γ.

Σάλδαι *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς ἀνατολικῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας (νῦν Ἀλγέριον), κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Νουμιδικοῦ κόλπου (νῦν Κόλπος Bougie) καὶ ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νασαβὰθ (νῦν Oued-Saleh). Κατὰ τὸν Στράβωνα (XVII, 831) ἔκειτο μεταξὺ Τρητοῦ καὶ Καισαρείας καὶ ἀπετέλει τὸ ὅριον μεταξὺ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούβα καὶ τῆς χώρας τῶν Ρωμαίων. Ἐπὶ Αὐγούστου ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων μνημονεύεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Bougie, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— **Σάλδαι** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας (βλ. λ. *Σαλδίς*).

σάλδη (ἡ) (Salda) *[Ζῳολ.].* Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλδιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 80 εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σάλδη ἡ πηδητικὴ* (Salda saltatoria), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν σχεδὸν τριγωνικήν, μὲ ὀφθαλμοὺς προέχοντας, παμμεγίστους, κεραίας λεπτάς, μακρὰν λογχοειδῆ ἀπόφυσιν κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους, θώρακα μικρὸν καὶ βραχύτατον, κοιλίαν ᾠοειδῆ, ἐπιμήκη καὶ πόδας μετρίου μεγέθους καὶ μᾶλλον λεπτούς. Ὁ χρωματισμός της εἶναι στιλπνὸς μελανὸς μὲ λευκὰς γραμμώσεις καὶ ποικίλματα ἐπὶ τῆς ράχεως. Ἐνδιαιτᾶται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν, ὡς καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς τῶν θαλασσῶν. Δ. Ν. Π.

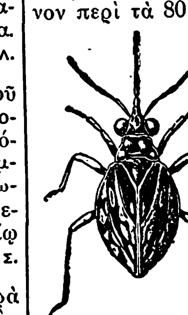

Σάλδη ἡ πηδητική.

Σαλδήνσιοι *['Αρχ.].* Λαὸς τῆς Δακίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 8, 3) μετὰ τῶν Κειαγίσων καὶ Πιεφίγων τὰ μεσημβρινώτερα αὐτῆς, παρὰ τὸν Δούναβιν. Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

σαλδίδαι (οἱ) (Saldidae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια τῶν ἀθροίσματος τῶν ἑτεροπτέρων ἐντόμων ἡμιπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἑτεροπτέρων*, περιλαμβάνουσα ὀλιγάριθμα γένη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *σάλδη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σαλδίς, ἢ ***Σάλδαι*** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 15 4) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαύου ποταμοῦ καὶ εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ Σιρμίου (νῦν Μητροβίτσα) εἰς Μαρσονίαν (νῦν Brod) ὁδοῦ. Ταυτίζεται μὲ τὴν νῦν Bertschka ἐν Νοτιοσλαυΐᾳ. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Σάλδουβα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἠδητανῶν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἴβηρος ποταμοῦ, ἀπέναντι τῆς μετὰ τοῦ Γαλλικοῦ (νῦν Gallego) συμβολῆς του, ἱδρυθεῖσα πιθανῶς ὑπὸ Φοινίκων ἀποίκων. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατάκτησιν τῆς χώρας, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καταστραφείσης Σαλδούβας, ὁ Αὔγουστος ἀνήγειρε τῷ 45 π. Χ. τὴν ὑπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν *Καισάρειαν Αὐγούσταν* ἢ *Καισαραυγούσταν*, ὅπου ἐγκατέστησεν ἀπομάχους τοῦ στρατοῦ του (Colonia immunis). Κειμένη ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως πολλῶν ρωμαϊκῶν ὁδῶν, ἐγένετο ἕδρα δικαστηρίου (Conventus Juridicus). Ἀκολουθήσασα τὰς τύχας τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, κατελήφθη τῷ 409 μ. Χ. ὑπὸ τῶν Βανδήλων, τῷ 452 ὑπὸ τῶν Σουηβῶν, τῷ 475 ὑπὸ τῶν Βησιγότθων καὶ τέλος, τῷ 712, ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Σαραγόσσα* (βλ. λ.), πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Α. Θ. Σ.

— **Σάλδουβα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς νοτίου παραλίας τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τουρδητανῶν τῆς Βαιτικῆς, κειμένη νοτιοδυτικῶς τῆς Μαλάκας, ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν μικροῦ τινος ποταμοῦ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀναγνωρίζεται παρὰ τὴν νῦν Marbella. Α. Θ. Σ.

Σαλὲ (Salé) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τοῦ Μαρόκου ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Κάτ. 24.300. Γ. Ι. Β.

σαλέα (ἡ) (Salea) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰγαμιδῶν*, περιλαμβάνον σαύρους μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντας εἰς τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σαλέα ἡ μακρόουρος* (Salea longicauda), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος, κεφαλὴν σχεδὸν τριγωνικήν, διωγκωμένην, σῶμα εὔρωστον καὶ ἐπίμηκες, παχύτερον κατὰ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ τμῆμα καὶ λεπτότερον κατὰ τὸ ὀπίσθιον, οὐρὰν μακροτάτην, κυλινδρικήν. παχεῖαν κατὰ τὴν ρίζαν της καὶ λεπτοτάτην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας χαμηλούς, ὧν οἱ ὀπίσθιοι φέρουσι παμμεγίστους δακτύλους καὶ σκληρούς, ἀκανθοειδεῖς ἀποφύσεις κατὰ μῆκος τῆς ράχεως ἐν εἴδει χαίτης. Δ. Ν. Π.

Σαλέα ἡ μακρόουρος.

Σαλὲβ (Salève) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς βορείου Σαβοΐας, ἐν Γαλλίᾳ, παρὰ τὰ ἑλβετικὰ σύνορα καὶ πρὸς Ν. τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῆς λίμνης Λεμάν. Εἶναι τόπος συχνῶν ἐκδρομῶν ἐκ τῆς γειτονευούσης Γενεύης. Σ. Κ. Γ.

Σαλεβρίες *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Σάλεμ (Salem) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σαΐλεμ*.

σάλεμα (τό)· δημοτ., μικρὰ μετακίνησις· || κλονισμός, ταλάντευσις.

Σαλέμι (Salemi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Τράπανι τῆς Σικελίας, παρὰ τὸν ποταμὸν Ντελία Κάτ. 16.200. Ἔχει πολλοὺς ναοὺς μὲ σημαντικοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς καὶ ἐρείπια βυζαντινοῦ πύργου, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ἄλλοτε ὡς ἀκρόπολις. Παράγει ἄφθονα σιτηρά, ἔλαιον καὶ οἴνους. Μ. Δ. Β.

σαλένη (ἡ) (Salenum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μεῖγμα μεθυλεστέρος καὶ αἰθυλεστέρος τοῦ σαλικυλογλυκολικοῦ ὀξέος. Ἄχρουν ἐλαιῶδες ὑγρόν, βράζον εἰς 280°, εὐδιάλυτον εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ κικέλαιον. Ἀνεγράφη ἐξωτερικῶς ὡς ἀντιρρευματικὸν εἰς ἐντριβὰς αὐτούσιον ἢ διαλελυμένον εἰς ἀλκοόλην ἢ ἔλαιον ἐλαιῶν μετὰ χλωροφορμίου. Χορηγεῖται καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλοιφῆς (33%). Κ. Γ. Μ.

σαλενία (ἡ) (Salenia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐχινοδέρμων τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλενιιδῶν*, περιλαμβάνον ἐχίνους μὲ σῶμα ἀπεστρογγυλωμένον καὶ μέτριον μέγεθος, ἀπαντῶντας εἰς τὰς περὶ τὰς Ἀντίλλας θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

σαλενιίδαι (οἱ) (Saleniidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐχινοδέρμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἐχινωδῶν*, περιλαμβάνουσα μετριοσώμους ἐχίνους, ἰθαγενεῖς τῶν περὶ τὰς Ἀντίλλας θαλασσῶν. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *σαλενία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σαλενοὶ (οἱ), ἢ *Σαλαινοὶ* (Sal(a)eni) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φυλὴ τῶν Ἀστουρίων ἐν βορείῳ Ἱσπανίᾳ, κατοικοῦσα παροχθίως τοῦ ποταμοῦ Σαυνίου (νῦν Saja). Ἄλλως καὶ *Σαιλινοὶ* (Saelini) ἢ *Σαιλενοὶ* (Saeleni). — Π.

Σαλεντία (Salentia) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σαλεντίνης ἐν Ἰταλίᾳ, μητρόπολις τῶν Σαλεντίων, ἔχουσα πλούσιόν ποτε καὶ σπουδαῖον ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς. — Π.

Σαλεντίνη, ἢ *Σαλεντίνων ἄκρα* (peninsula Salentina, promuntorium Salentinum) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἀνατολικωτέρα χερσόνησος καὶ ἄκρα τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ, ἡ διαχωρίζουσα τὸ Ἰόνιον ἀπὸ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, κληθεῖσα οὕτω ἀπὸ τῶν κατοικούντων αὐτὴν Σαλεντίνων· ἄλλως καὶ *Ἰαπυγία* ἢ *Βρουνδησία ἄκρα* (Brundisii promuntorium), νῦν δὲ *Τέρρα ντ' Ὀτράντο* (Terra d' Otranto), ἀπολήγουσα κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμά της εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Σάντα Μαρία ντὶ Λέουκα* (Santa Maria di Leuca), ὅπερ ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Σαλεντῖνον*. Νῦν περιλαμβάνεται ἐν τῷ νομῷ τοῦ *Λέτσε* (βλ. λ.).

Σαλεντῖνοι (οἱ), ἢ *Σαλλεντῖνοι* (Salentini) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀπουλίᾳ, κατοικῶν τὴν Σαλεντίνην καὶ ἐκτεινόμενος πρὸς Ν. αὐτῆς μέχρι τῆς Καλαβρίας καὶ Μεγάλης Ἑλλάδος. Ἦσαν ἰλλυρικῆς καταγωγῆς, συμφυρθέντες δὲ μετὰ Κρητῶν καὶ Λοκρῶν ἀποίκων, ἀνῆγον τὴν καταγωγήν των (κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους) εἰς τὸν Ἰδομενέα. Μετέσχον τοῦ Γ' καὶ Δ' Σαμνιτικοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἦσαν δὲ οἱ ἔσχατοι πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας ὑποταγέντες παρὰ τῆς Ρώμης (267 / 266 π. Χ.). Κύριαι πόλεις αὐτῶν ἦσαν τὸ *Ἀλήτιον* (νῦν Santa Maria della Lizza), *Βαῦστα* (Vaste), *Βρουνδήσιον* (Brintisi), *Νήρητον* (Nardo), *Οὐέρητον* (Santa Maria di Vereto), *Οὔξεντον* (Ugento), *Σαλεντία* (βλ.λ.), *Ὑδροῦς* (Otranto) κ.ἄ. —Π.

σαλέπι(ον) (τό). Βολβὸς φυτῶν τινων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχιοειδῶν*, καλλιεργουμένων εἰς ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κλίματα, κυρίως ὅμως εἰς τὸν Καύκασον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Περσίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὰ Ἱμαλάϊα καὶ τὴν Κεϋλάνην. Οἱ βολβοὶ οὗτοι ξηραινόμενοι ἔχουν τὸ μέγεθος λεπτοκαρύου, σχῆμα ἀκανόνιστον, χρῶμα ὑποκίτρινον, σύστασιν σκληρὰν κερατοειδῆ καὶ δυσκόλως κονιοποιουμένην. Τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ σαλεπίου εἶναι εἶδός τι ἀμύλου, λίαν διαλυτοῦ καὶ γευστικοῦ. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία του ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προελεύσεως καὶ τῆς καλῆς διατηρήσεως, δεδομένου ὅτι τὸ σαλέπιον προσβάλλεται εὐκόλως ὑπὸ τοῦ ἀκάρεως καὶ ἄλλων ἐντόμων. Αἱ ἀνατολικαὶ ποιότητες, καὶ ἰδίως αἱ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Περσίας, εἶναι ἀνώτεραι τῶν εὐρωπαϊκῶν. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σαλεπίου ὡς τροφῆς εἶναι διαδεδομένη ἐν Ἀνατολῇ, ὅπου καταναλίσκεται ὡς θερμὸν ρόφημα ἐν διαλύσει ἐντὸς γάλακτος ἢ ἀρωματισμένου ὕδατος. Α. ΔΣ

—**σαλέπι** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὄρχις* (βλ. λ.).

σαλεπιτζῆς (ὁ) (τουρκ. *σαλὲπ-τζῆ*)· ὁ πωλῶν σαλέπι, *σερνικοβότανο*, ὅπως ὀνομάζεται τὸ φυτὸν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.

—*['Εγκυκλ.]* Ὁ *σαλεπιτζῆς*, ὅπως καὶ ὁ *καστανᾶς*, εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ὑπαίθριος ἐπαγγελματίας τῶν χειμερινῶν νυκτῶν, ἀναζητῶν τοὺς πελάτας του ἀπὸ τῶν πρώτων μεταμεσονυκτίων ὡρῶν μέχρι τοῦ λυκαυγοῦς. Τὸ προσφερόμενον θερμὸν ρόφημα εἰς τὸν πελάτην ἀρωματίζεται μὲ κανέλλαν ἢ κόνιν ζιγγιβέρεως (gingibre, κοινῶς πιπερόριζα ἢ τζιτζιμπίρι). Εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὴν περίοδον τῶν παννυχίδων τῆς βουλῆς οἱ σαλεπιτζῆδες ἔκαμνον τὴν ἐμφάνισίν των, περὶ τὰ ἐξημερώματα, εἰς τὸν περίβολον τῆς βουλῆς, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς ἀκόμη τῶν διαδρόμων τοῦ βουλευτηρίου. Α. Γ. Φ.

Σαλέρ, *μπαὶ-ντὲ* — (Baie de Chaleurs) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ Δυτικοῦ Ἀτλαντικοῦ (Καναδᾶ), διανοιγόμενος ἐν τῇ Νέᾳ Βρουνσβίκῃ, νοτίως τῆς χερσονήσου Gaspesie. Ἐλάσσων ὢν κόλπος τῆς θαλάσσης τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἔχει κυριωτέρους λιμένας τὸν Bathurst ἐν τῇ νοτίᾳ καὶ τὸν Bonaventure ἐν τῇ βορείᾳ ἀκτῇ του. Σ. Ε. Λ.

Σαλέρνο(ν) (Salerno) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ. Ἔχει ἔκτασιν 4 944 τετρ. χλμ. καὶ 584.313 κατ. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὔφορον, ἔχον 19.300 ἑκτάρια καλλιεργησίμου γῆς καὶ 120.500 ἑκτάρια δασῶν. Παράγει ἄφθονον σῖτον, ἀραβόσιτον καὶ ἐλαίας, ἔχει δὲ ὑπὲρ τὰς 600.000 δένδρων ἑσπεριδοειδῶν, ἅτινα παράγουν ὑπὲρ τὰ 55 000.000 πορτοκαλίων καὶ λεμονίων ἐτησίως. Παράγει ἐπίσης μεγάλας ποσότητας καπνοῦ, μετάξης καὶ τυροῦ καὶ ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν, μὲ 366.000 πρόβατα καὶ βοῦς. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀκμαιοτάτη, μὲ χυτήρια σιδήρου, ἐργοστάσια ὑέλου, πυρίτιδος, ζυμαρικῶν, ὑφαντουργεῖα, βυρσοδεψεῖα, χαρτοποιεῖα κλπ.

— 2) Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν Καμπανίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 63.106. Περιεβάλλετο ἄλλοτε ὑπὸ ἰσχυρῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα, κατεδαφισθέντα κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, μετεβλήθησαν εἰς ὡραίαν κυκλικὴν λεωφόρον. Ἔχει πολλὰ παλαιὰ ἐνδιαφέροντα κτήρια καὶ ναούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγεται ὁ μητροπολιτικὸς ναός, κτισθεὶς τῷ 1085 ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου Γυϊσκάρδου καὶ ἔχων ὀρειχαλκίνας πύλας, κατασκευασθείσας ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1099. Ἔχει σημαντικὴν βιομηχανίαν μὲ ἐργοστάσια κονσερβῶν, βαμβακερῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, ὑέλου, τσιμέντων, ζυμαρικῶν, χαρτοποιεῖα καὶ ναυπηγεῖα Εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 194 π.Χ. Περιβληθεῖσα ὑπὸ τειχῶν καὶ ὀχυρωθεῖσα. εἶχε καταστῆ σημαντικὴ στρατηγικὴ πόλις, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ τελευταία πόλις τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία ὑπετάγη εἰς τοὺς Λογγοβάρδους. Ἀπὸ τοῦ 839 μέχρι τοῦ 1075 ἀπετέλεσε μετὰ τῆς περιοχῆς της ἰδιαίτερον πριγκιπᾶτον καὶ κατόπιν περιῆλθεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, ὑπὸ τὸ ὁποῖον παρέμεινε μέχρι τοῦ 1860, ὁπότε ἠνώθη μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας. Μ. Δ. Β.

— **Σαλέρνο *κόλπος*** (Golfo di Salerno) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος ἐπίσημος τῆς δυτικῆς ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους ἀκτῆς τῆς Ἰταλίας, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Campanella καὶ Licosa, εἰς εὖρος 32 μιλ. ΝΑ. Εἶναι ὁ *Ποσειδωνιάτης*, ὁ κατόπιν *Παιστανός*, κόλπος τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

— **Σαλέρνου *ἰατρικὴ σχολή***. Ἡ πόλις τοῦ Σαλέρνου, κειμένη ἐν θαυμασίᾳ τοποθεσίᾳ τῆς Ἰταλίας, κατέστη ἐνωρίτατα ὀνομαστὴ διὰ τὸ θαυμάσιον αὐτῆς κλῖμα, δι' ὃ καὶ κατὰ τὰς σταυροφορίας ἐγένετο τὸ κέντρον, ἐν ᾧ τραυματίαι καὶ ἀσθενεῖς ἀπεστέλλοντο πρὸς ἀνάρρωσιν. Οἱ κάτοικοι δὲ ταύτης διεκρίνοντο διὰ τὴν ἐπίδοσιν αὐτῶν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἤδη δὲ ἀπὸ τῆς Θ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἀναφέρεται ἐκεῖσε καὶ ἰατρικὴ σχολή, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν ἰατρῶν τῆς πόλεως ταύτης. Τὸ παράδειγμα τούτων ἠκολούθησαν εἶτα οἱ νομικοὶ καὶ φιλόλογοι, ἱδρύσαντες καὶ οὗτοι ἰδίας σχολάς. Ἀλλ' ἡ ἰατρικὴ σχολὴ κατεῖχε τὴν προέχουσαν θέσιν, διὸ καὶ πλῆθος πασχόντων, ἐν οἷς καὶ βασιλεῖς, ἐξηκολούθουν προσερχόμενοι πρὸς θεραπείαν εἰς τὸ μοναδικὸν τοῦτο ἐπιστημονικὸν ἰατρικὸν κέντρον τῆς Δύσεως. Τῷ 1213 αἱ τρεῖς αὗται σχολαί, τῇ ἐπινεύσει τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β' συνενωθεῖσαι, ἀπετέλεσαν πανεπιστήμιον, ἐν ᾧ πάντως τὴν προέχουσαν θέσιν κατεῖχεν ἡ ἰατρική, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σαλέρνου ὡς «Ἱπποκρατείου πολιτείας» (Civitas hippocratica). Ἡ σχολὴ καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα ἐξηκολούθησε νὰ ἔχῃ τὸν αὐτὸν ἀρχικὸν λαϊκὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, καίτοι τινὲς τῶν διδασκάλων ἦσαν κληρικοί. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι μεταξὺ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ἀνερχομένου εἰς 340, κατὰ τὸ χιλιετὲς περίπου διάστημα τῆς λειτουργίας τῆς σχολῆς μέχρι τοῦ 1810, ἀναφέρονται καὶ γυναῖκες, σύζυγοι ἢ θυγατέρες καθηγητῶν, αἵτινες διεκρίθησαν καὶ ὡς συγγραφεῖς ἰατρικῶν βιβλίων. Ἡ φήμη τῆς σχολῆς κυρίως ὠφείλετο εἰς τὴν προσήλωσιν αὐτῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἰατρικήν, ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς ὅμως τῆς ἀραβικῆς ἰατρικῆς ἡ σχολὴ τοῦ Σαλέρνου ἤρξατο καταπίπτουσα καὶ ὑποχωροῦσα πρὸ τῶν ἀντιπάλων σχολῶν τῶν ἀνθούντων τότε πανεπιστημίων τῆς Βολωνίας, τῆς Παδούης, τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ Montpellier. Ἡ παρακμὴ δὲ ὑπῆρξε τοσούτῳ καταφανὴς ἀπὸ τοῦ ΙΔ' ἤδη αἰῶνος, ὥστε ὁ Πετράρχης ἔλεγεν ὅτι ὡς παράδοσις μόνον ἡ σχολὴ αὕτη ὑφίστατο. Ἀκριβῶς δὲ ὑπὸ τὸ κράτος μόνον τῆς παραδόσεως ἐξηκολούθησεν αὕτη λειτουργοῦσα μέχρι τῆς 20 Νοεμβρίου 1811, ὁπότε, διαταγῇ τοῦ Ναπολέοντος, κατελύθη τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σαλέρνου. Καίτοι δὲ ἐπανιδρύθη κατόπιν καὶ ἔζησεν ἐπ' ὀλίγον, ἐν τοσούτῳ οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ αἴγλην.

Ἐκ τῶν καθηγητῶν καὶ συγγραφέων τῆς μὲν ἀρχαιοτέρας περιόδου δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὸν Γουαριμπότον, τὸν Πετρονσέλλον, τὸν Ἀλφανόν, τὸν Κόφωνα, συγγραφέα τῆς «Μικρᾶς ἢ τοῦ Χοίρου ἀνατομίας» (Anatomia parva ἢ porci), τὸν Ἰωάννην Πλατεάριον καὶ τὴν Τροτύλην, ἴσως σύζυγον αὐτοῦ, ἐκ δὲ τῶν τῆς β' περιόδου τὸν Βαρθολομαῖον, τὸν Ἀφλάκιον, τὸν Πέτρον Μουσανδῖνον κτλ. Ἰδιαιτέρας ὅλως μνείας χρῄζουσι τὸ «Ἀντιδοτάριον» τοῦ Νικολάου Πραιποσίτου, τὰ ἔργα τοῦ Αἰγιδίου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ ἰδίᾳ τὸ ἀνωνύμως ἐκδοθέν, περίφημον δὲ καταστὰν «Regimen sanitanis Salernitanum», τὸ εἰς ἑξαμέτρους δηλαδὴ στίχους συντεθὲν θεραπευτικὸν καὶ διαιτητικὸν ἐγχειρίδιον, ὅπερ πλειστάκις ἀπὸ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος ἐκδοθὲν ἀπετέλεσε τὸ ἀπαραίτητον ἐγκόλπιον παντὸς πρακτικοῦ ἰατροῦ.

Τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων τούτων ἐξεδόθησαν ἤδη, πρώτου ἀσχοληθέντος τοῦ De Renzi περὶ τὴν συλλογὴν καὶ μελέτην αὐτῶν («Collectio Salernitana» κτλ.). Πάντα ταῦτα, ἀλλ' ἰδίᾳ τὰ τῆς ἀρχαιοτέρας περιόδου, στηριζόμενα ἐπὶ ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἔργων, κέκτηνται ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην (βλ. *A. Kousis*, Das Fragment «Quo modo debes visitare infirmum» und seine Abhängigkeit von Werke des Paulus Nicaeus. Byz.-Neugr. Jahrbücher, 1927). ΑΡ. Π. Κ.

Digitized by Google

Σάλερνον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Πικεντίνων ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους (*Πτολεμ.* Γ, α, 7), βορείως τῆς ἐκβολῆς τοῦ Συλάριδος ποταμοῦ, ἀφ' οὗ ἐχωρίζετο διὰ βαλτώδους πεδιάδος (*Στράβ.* Ε, 251). Ἐπετειχίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 194 π. Χ., ἀλλὰ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σαμνίτου Παπίου. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Σαλέρνο* (Salerno: πλάτ. 40°41' Β., μήκ. 14°45' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1842: Naples to cape Bonifatio). Σ. Ε. Λ.

Σαλεσάρν *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ὀμπντορία*.

Σάλεσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀλβανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κολωνίας τοῦ νομοῦ Κορυτσᾶς, κατοικούμενον ὑπὸ 100 περίπου οἰκογενειῶν. Παρ' αὐτὸ τὰ στρατεύματα τῆς Αὐτονόμου *Ἠπείρου* (βλ. λ., τόμ. ΙΒ, σελ. 341—342) ἐνίκησαν τοὺς Ἀλβανοὺς τὴν 17 Ἀπριλίου 1914. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐκ μὲν τῶν Ἀλβανῶν ἔπεσαν περὶ τοὺς ὀκτακοσίους, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Στάργια Κιανὴ βέης, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων περὶ τοὺς 30. Ν. ΚΛΣ

Σαλεσιανοί (οἱ). Τάγμα θρησκευτικὸν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ *Ἰωάννου Bosco* (1815—1888) καὶ σκοποῦν τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν τῶν νέων καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἱεραποστολήν. Οὗτος γενόμενος τῷ 1841 ἱερεύς, ἵδρυσε τῷ 1842 «Εὐκτήριον οἶκον τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τοῦ ἐκ Sales», ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα Σαλεσιανοί, ἐν τῷ ὁποίῳ κατὰ Κυριακὴν συνήθροιζε τοὺς ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπολυθέντας καὶ τοὺς ἀπροστατεύτους καθόλου νέους καὶ μετὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Κατηχήσεως καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων ἐξήρχετο μετ' αὐτῶν εἰς περίπατον. Κατ' ἀρχὰς τὰ μαθήματα αὐτοῦ παρηκολούθουν 30 μόνον νέοι, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ηὐξήθησαν, οὕτως ὥστε τῷ 1846 παρηκολούθουν αὐτὰ 400 καὶ τῷ 1848 800. Ἔπειτα, ἀφοῦ ἵδρυσεν ἑσπερινὰ σχολεῖα, ἀπεφάσισε νὰ ἱδρύσῃ καὶ ὑπνωτήρια διὰ τοὺς εἰς διάφορα ἐργοστάσια ἐργαζομένους ἀπροστατεύτους νέους. Ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος κατώρθωσε νὰ ἱδρύσῃ 40 τοιαῦτα ὑπνωτήρια, ἐν οἷς καθ' ἑκάστην νύκτα ἐκοιμῶντο ὑπὲρ τοὺς χιλίους νέους. Τέλος, τῷ 1856, ἐσκέφθη νὰ ἱδρύσῃ ἴδια ἐργαστήρια, εἰς ἃ θὰ εἰργάζοντο οἱ τρόφιμοι αὐτοῦ. Τῷ 1868 πεντήκοντα ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι, ἐργαζόμενοι ἐν τοῖς οἰκοτροφείοις αὐτοῦ, ἀπεφάσισαν νὰ ἱδρύσωσι τάγμα, ζῶντες ὁμοῦ καθ' ὡρισμένους κανόνας, οὓς ὁ πάπας Πῖος Θ' ἐνέκρινε προσωρινῶς τῷ 1869 καὶ ὁριστικῶς τῷ 1874. Κατὰ προτροπὴν τοῦ πάπα ἵδρυσεν ὁ Bosco καὶ γυναικεῖον τάγμα τῶν Σαλεσιανῶν, ὅπερ πρέπει νὰ διακρίνεται τοῦ τάγματος τοῦ ἱδρυθέντος ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου τοῦ ἐκ Sales, τὸ καλούμενον καὶ «τάγμα τῶν ἀδελφῶν τῆς ἐπισκέψεως τῆς Μαρίας». Ἡ συμβολὴ τῶν ταγμάτων τούτων εἰς τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα εἶναι ἀναμφιβόλως μεγάλη. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Bosco (1888), τὴν κηδείαν τοῦ ὁποίου παρηκολούθησαν ὑπὲρ τὰς διακοσίας χιλιάδας ἀνθρώπων, ἐκτιμώντων τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἠρίθμει τὸ τάγμα 130 χιλιάδας τροφίμων, ζώντων ἐν 250 οἴκοις, οἵτινες τῷ 1895 ηὐξήθησαν εἰς 400 ἔν τε τῷ παλαιῷ καὶ τῷ νέῳ κόσμῳ. Κ. Ι. Δ.

Σαλετίων, ἢ *Σαλίσων* (Saletio, Saliso) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλατίας κατὰ τὰ ὅρια τῶν Τριβόκων καὶ Νεμήτων, κόμβος τῆς ἀρχαίας ἀρτηρίας Ἀργεντοράτου (νῦν Στρασβούργου)—Βροτομάγου (Μπρουμάτ). Τοποθετεῖται κατὰ τὴν νῦν Selz, ἔνθα ρωμαϊκὰ λείψανα. Π. Ν. Π.

Σαλέϋερ (Saleyer) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Σαλάϊα*).

σαλεύω· κινῶ, τινάσσω, κάμνω τι νὰ κινηθῇ· || συνήθως δημοτ. ἀόρ. ἐσάλεψα, παθ. μετχ. *σαλεμένος*· κινῶ τι ἀπὸ τὴν θέσιν του, καὶ ἀμετβ. κινοῦμαι ἀπὸ τὴν θέσιν μου: «μὴν τὸ σαλεύῃς καὶ χαλάσῃ», «σάλεψε λίγο παρέκει» κινοῦμαι, ταλαντεύομαι: «δὲ φυσᾷ διόλου, κλαράκι δὲ σαλεύει» || κλονοῦμαι, δὲν εἶμαι σταθερός || μεταφ. «σαλεύει ὁ νοῦς μου» ἄλλως «πάω νὰ τρελλαθῶ»: «εἶναι σαλεμένο τὸ μυαλό του» ἔπαθε τὰς φρένας.

Σάλη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Θράκης, κειμένη ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Δορίσκου, πρὸς Δ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου, ἀποικία Σαμοθράκων (*Ἡροδ.* VII, 59). Α. Θ. Σ.

Σαλῆ *πασᾶς*. Τοῦρκος στρατιωτικός, νεώτερος τῶν υἱῶν τοῦ διοικητοῦ Κρήτης Μουσταφᾶ Ναϊλῆ πασᾶ. Κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—1869 ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πατρός αὐτοῦ, ὡς ὑποστράτηγος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὀλίγον κατόπιν διωρίσθη στρατιωτικὸς διοικητὴς Κρήτης καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 συνήψε τὴν παρὰ τὸ χωρίον Τσιβαρᾶ πεισματώδη μάχην. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνεκλήθη ὑπὸ τῆς Πύλης. ΕΡ. Μ.

— Σαλὴμ *πασᾶς*. Τοῦρκος στρατηγὸς τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, χρηματίσας γενικὸς διοικητὴς Ἀδριανουπόλεως. Ἐπαναστατήσαντος τοῦ σατράπου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ πασᾶ, διετάχθη νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, ἵνα περιστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀποτυχὼν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ πανισχύρου τότε Χαλὲτ ἐφέντη καὶ παρασκευάζων δευτέραν ἐκστρατείαν ἀπεκεφαλίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τ. Ε. Ε.

Σαλὴχ *Βαμὶκ πασᾶς*. Τοῦρκος Ἀνατολίτης, διορισθεὶς τῷ 1849 γενικὸς διοικητὴς Κρήτης εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀνακληθέντος Μουσταφᾶ Ναϊλῆ πασᾶ. Μετριόφρων καὶ συνετός, περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τοὺς προξένους, καὶ ἰδίᾳ τὸν τῆς Ἑλλάδος Πεόγλου, ὡς κύριον δὲ μέλημα αὐτοῦ ἔσχε τὴν πάταξιν τῆς τοκογλυφίας, προκαλέσας αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον, δι' οὗ ὡρίζετο ὁ ἀνώτατος τόκος εἰς 12%. Τοῦτο ὅμως προσέβαλε μεγάλως τὰ συμφέροντα τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, δι' ἐνεργειῶν τοῦ ὁποίου καὶ μετετέθη τῷ 1852. Ἐπ' αὐτοῦ αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες τῶν πόλεων, ὡς καὶ πολλαὶ τῶν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ, ἠδυνήθησαν νὰ συστήσωσιν ἰδίαις δαπάναις σχολεῖά τινα. Ἐπὶ Σαλὴχ πασᾶ ὡρίσθη ὁριστικῶς ἡ πόλις τῶν Χανίων ὡς πρωτεύουσα τῆς νήσου. ΕΡ. Μ.

σάλι (τό), καὶ *σάλιο* (βλ. λ.)· σίελος (ἐκ τοῦ *σίαλος-σιάλιον-σάλιον-σάλιο* καὶ *σάλι*).

σάλι (τό). Ἐπίμηκες τεμάχιον ὑφάσματος φερόμενον ἐν Ἀνατολῇ ὡς σαρίκιον, ζωνάριον ἢ ἐπώμιον· || γυναικεῖον ἐπώμιον ἐκ μετάξης, ἐρίου καὶ ἄλλων ὑλῶν, πλεκτὸν ἢ ὑφαντόν, κοσμούμενον συνήθως δι' ἐνυφάνσεων, κροσσῶν ἢ κεντημάτων, καὶ φερόμενον ἐν περιπάτῳ.

— *['Εγκυκλ.]* Τὰ γυναικεῖα *σάλια*, ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων φερόμενα ἐν βορείαις Ἰνδίαις. διεδόθησαν ἀπὸ μὲν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἱσπανίᾳ κ.ἄ., ἀπὸ δὲ τῆς εἰς Αἴγυπτον Γαλλικῆς ἐκστρατείας καὶ εἰς Γαλλίαν καὶ λοιπὴν Εὐρώπην. Γνήσιοι αὐτῶν ἀνατολικοὶ τύποι εἶναι τὰ καλούμενα *πουσμίνα* ἐξ αἰγότριχος τοῦ Κασμὶρ καὶ τὰ *ραμπούρ*, χρώματος βαθυκυάνου (μπλὲ - τυρκουάζ), ἀλικου ἢ λευκοφαίου, κατασκευαζόμενα εἰς Λουδιάνα τῆς Παντζάμπ. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν ὑποδειγμάτων ἐξέχουν τὰ ἱσπανικὰ καὶ τὰ ἰταλικὰ σάλια. Π.

Σάλια.
[1=σύγχρονον ἱσπανικόν, 2=κασμιριανὸν τῶν χρόνων τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας.]

— *[Ναυτ.]* Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης σημαίνων τὴν *σχεδίαν* ἐν γένει. Εἰδικῶς, *σάλι τοῦ σαλβάγιου* αὐτοσχέδιος σχεδία συναρμοζομένη κατὰ τὴν ἐγκατάλειψιν πλοίου, *σάλι τοῦ καρεναρίσματος* σχεδία τροπισμοῦ, *σάλι τοῦ τερσανᾶ* τὸ κλεῖον τὸ στόμιον λιμένος ἢ νεωρίου πλωτὸν ζεῦγμα, καὶ *σάλι καθαρισμοῦ* ὁ πάκτων. Σ. Ε. Λ.

σαλὶ (τό)· δημωδ. ναυτ., ἀραιόπλεκτον μάλλινον ὕφασμα πρὸς κατασκευὴν σημαιῶν καὶ σημάτων (βλ. *σακκελίς*).

Σαλὶ (Sahli), *Ἕρμαν*. Ἑλβετὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ἀπὸ τοῦ 1888 διετέλει τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς καὶ πολυκλινικῆς Βέρνης. Ἔγραψε πλείστας ἐνδιαφερούσας ἐργασίας ἐπὶ τῶν μολυσματικῶν νόσων, τῶν ἐξεταστικῶν μεθόδων τῶν πεπτικῶν ὀργάνων κλπ. «Hirnchirurgische Operationen vom Standpunkte der inneren Med.» (1891), «Diastol. accidentelle Herzgeräusche» (1895), «Über die Perforation seröser Pleura exsudate», (Mittheilungen etc., Βασιλεία 1894), «Κλινικαὶ ἐξεταστικαὶ μέθοδοι» (Βιέννη 1894, 1899) κτλ. Ἡ *δοκιμασία Σαλὶ* ἢ τὸ διὰ *σαλόλης πείραμα* χρησιμεύει πρὸς διάγνωσιν τῆς καλῆς λειτουργίας ἢ τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ παγκρέατος. Γίνεται αὕτη διὰ τῆς λήψεως δύο γραμμαρίων σαλόλης, ἥτις ἐν τῷ δωδεκαδακτύλῳ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ παγκρεατικοῦ ὑγροῦ ἀποσχίζεται εἰς ἰτεϋλικὸν ὀξὺ καὶ εἰς φαινικόν. Ἐὰν ἐν τοῖς οὔροις, τῇ χρήσει ἀντιδραστηρίων, ἡ ἀπέκκρισις τῶν ἄνω δύο οὐσιῶν ἀργήσῃ νὰ ἀναφανῇ ἢ ἐλλείπῃ παντελῶς, τότε πρόκειται περὶ παγκρεατικῆς ἀνεπαρκείας. Ο. Ρ.

σάλιαγκας (ὁ), καὶ *σάλιακας*· δημοτ., τὸ ὀστρακόδερμον κοχλίας, ἄλλως *σαλίγκαρος*· || μεταφ., φλύαρος, μωρολόγος.

— *[Βοτ.]* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φασίολος* ὁ τοῦ Καρακάλλα (βλ. λ.).

σαλιαγκοκαύκι (τό)· τὸ καυκὶ τοῦ σάλιαγκα, τὸ ὄστρακον τοῦ κοχλίου.

σαλιάζω· δημοτ., ἐκβάλλω σίελον: «σαλιάζει τὸ στόμα του».

Σαλιάπιν (Chaliapine, Saliapin, Schaljapin, Schaliapine), *Θεόδωρος Ἰβάνοβιτς*. Διάσημος Ρῶσος ἀοιδός, γεννηθεὶς τῷ 1873 ἐν Καζάν. Καταγόμενος ἐκ πτωχῶν χωρικῶν γονέων, διετέλεσε κατὰ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ὑπάλληλος ὑποδηματοποιείου καὶ κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὸν χορὸν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς γενετείρας του, διακριθεὶς διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐστροφίαν τῆς φωνῆς του. Τῷ 1890 προσελήφθη εἰς περιοδεύοντα δραματικὸν θίασον ὀπερέττας, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ κερδίζῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἠναγκάζετο πολλάκις νὰ μετέρχεται τὸν ἀχθοφόρον εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμούς. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὅμως ἤρχισε ν' ἀναγνωρίζεται ἡ μεγάλη καλλιτεχνική του ἀξία καὶ τῷ 1892 προσελήφθη μονίμως καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τὸ μελόδραμα τῆς Τιφλίδος. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἔκαμε τὰς πρώτας σοβαρὰς μουσικὰς μελέτας. Ἐνεφανίσθη κατόπιν τῷ 1894 εἰς θέατρα τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῷ 1896 εἰς ἓν τῶν μελοδραματικῶν θεάτρων τῆς Μόσχας, ὅπου ἐστερεώθη ἡ φήμη του ὡς βαθυφώνου σπανίας δυνάμεως, τῷ δὲ 1899 προσελήφθη εἰς τὸ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει Αὐτοκρατορικὸν μελόδραμα ἀντὶ ἀντιμισθίας 60.000 ρουβλίων. Βραδύτερον περιῆλθε τὰ μεγαλύτερα μελοδραματικὰ θέατρα τῆς Ρωσίας καὶ κατόπιν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου κατήγαγεν ἀληθεῖς θριάμβους. Διεκρίθη ἰδιαιτέρως εἰς τὰ μελοδράματα «Μεφιστοφελῆς» τοῦ Μπόϊτο καὶ κυρίως «Βόρις Γκουντουνὼφ» τοῦ Μουσόργκσκι, «Ἡ κόρη τοῦ Πσκῶ», «Πρίγκιψ Ἰγκόρ» κ. ἄ. Ὁ Μασσενὲ ἔγραψε δι' αὐτὸν τὸν «Δὸν Κιχώτην». Ὁ Σαλιάπιν εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀοιδῶν τῆς ἐποχῆς. Εἶναι κάτοχος ἰσχυρᾶς, ἀλλὰ καὶ ἡδείας ταὐτοχρόνως φωνῆς, ἧς ἡ ἔκτασις ἐξικνεῖται ἐκ τῆς βαθυτάτης μέχρι τῆς ὀξυτάτης διὰ βαθύφωνον περιοχῆς. Εἰς τὰ φωνητικὰ ταῦτα προσόντα πρέπει νὰ προστεθῶσι πρώτης τάξεως μουσικότης καὶ ἀπαράμιλλος ἠθοποιΐα. Μ. Δ. Θ.

Θεόδ. Σαλιάπιν.

σαλιάρα (ἡ)· ἀσπρόρρουχον, τὸ ὁποῖον προστατεύει τὸ στῆθος τοῦ βρέφους ἀπὸ τὸ κατάβρεγμα τῶν σιέλων. Συνήθως δένεται ἢ κουμπώνεται ὄπισθεν τοῦ τραχήλου. Λέγεται καὶ *σαλιαρίστρα*. Σ. Β.

Σαλιάρα.

— **σαλιάρα** (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *βλέννιος ὁ κοινός*.

σαλιάρης (ὁ), θηλ. *—ιάρα*, οὐδ. *—άρικο*· δημοτ., ποὺ τρέχουν ἀπὸ τὸ στόμα του σάλια: «σαλιάρικο παιδί» || μεταφ., μωρολόγος, φλύαρος.

σαλιαρίζω· δημοτ., μωρολογῶ. ἀνοηταίνω, φλυαρῶ: «σαλιαρίζεις ὅλη μέρα καὶ δὲν πᾶς νὰ δουλέψῃς».

σαλιάρισμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ φλυαρῇ τις, μωρολογίαι, ἀνοησίαι: «ἄφησε τὸ σαλιάρισμα καὶ πήγαινε νὰ δουλέψῃς».

Σαλίας (Salia) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλατίας. κατὰ τὸν μεσαίωνα καλούμενος Saille καὶ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν σημερινὸν Seille τῆς Λωραίνης, δεξιὸν παραπόταμον τοῦ Μοζέλα, μεθ' οὗ συμβάλλει παρὰ τὸ Divodurum Mediomatricum (νῦν Μέτς).

Σαλιὰς *ντὲ Τουρνεμόρ, Εὐγένιος Ἀνδρέγιεβιτς*. Ρῶσος συγγραφεὺς (1841—1907). Ἔτυχεν ἐξαιρέτου παιδεύσεως καὶ περιηγήθη πολλάκις τὴν Εὐρώπην. Νεανίας ἐδημοσίευσε πλεῖστα μυθιστορήματα εἰς διάφορα περιοδικά. μεγάλην δ' ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν αἱ «Ὁδοιπορικαὶ μελέται τῆς Ἱσπανίας». Τῷ 1870 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον ἱστορικὸν μυθιστόρημά του «Οἱ Πουγάτσοβτσι», εἰκονίζον τὴν περίφημον ἐπανάστασιν τοῦ Κοζάκου Πουγάτσεφ καὶ εἰς ὃ ὁ συγγραφεὺς κατεφάνη εἰς ὅλην τὴν ἰσχὺν τῆς ἰδιοφυΐας του. Κατόπιν ἐδημοσίευσε σειρὰν ἱστορικῶν μυθιστορημάτων, ἐν οἷς: «Ἐπεισόδιον ἐν Πετρουπόλει», «Ὁ λιμός», «Ἡ πριγκίπισσα Βολοδιμέρσκαγια», «Ἡ ἀνεψιὰ τοῦ στρατηγοῦ», «Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρακσέγιεφ», «Οἱ ἀδελφοὶ Ὀρλώφ», «Ὁ ποιητὴς Γκερζάβιν» κ. ἄ. Θ. Β.

σαλίβα (ἡ) *[Βυζ.]*· ὅπλον ἐν χρήσει παρὰ τῷ βυζαντινῷ στρατῷ· ἐλέγετο καὶ *μαρτζοβαρβούλιον* καὶ *τσικοῦριν* (βλ. λ. *μαρτζοβάρβουλον*). Ν. ΚΑΣ

Digitized by Google

Σαλιβαρᾶς, *Θεοδόσιος*. Βυζαντινὸς πατρίκιος. Διαμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας (797—802) ἀντεπολιτεύθη αὐτὴν καὶ τέλος συνέπραξεν εἰς τὴν ἐκθρόνισιν αὐτῆς καὶ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Νικηφόρου Α', τὴν 31 Ὀκτωβρίου 802. Ἔκτοτε προσελήφθη εἰς τὰ παλάτια τοῦ βασιλέως τούτου καὶ ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐναντίον τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Κρούμμου ἐκστρατείαν, κατὰ τὸ θέρος 811, τέλος δ' ἐφονεύθη μετὰ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου Α' εἰς τὴν ἀτυχῆ πρὸς τοὺς Βουλγάρους μάχην τῆς 25 Ἰουλίου 811. Ν. ΚΛΣ

σαλιβάρβαρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κενταύριον*.

σαλιβάρι (τό)· τεμάχιον ξύλου ἐφαρμοζόμενον εἰς τὸ στόμα τῶν ἐριφίων καὶ προσδενόμενον ἐπὶ τῶν κεράτων πρὸς παρεμπόδισιν τοῦ ἀπὸ τῶν αἰγῶν θηλασμοῦ. Α. Θ. Α.

σαλιβρωμίνη (ἡ) (Salibromin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ὁ διβρωμιοσαλικυλικὸς μεθυλεστήρ:

$$C_6H_3Br_2\begin{cases}COOCH_3\\OH\end{cases}$$

Λευκὴ ἄνοσμος κόνις ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ὀξέα, διαλυτὴ εἰς ἀλκάλια. Ἀνεγράφη ὡς ἀντισηπτικόν, ἀντιρρευματικὸν καὶ ἀντιπυρετικόν. Κ. Γ. Μ.

σαλιγαλλόλη (ἡ) (Saligallol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ἡ δισαλικυλικὴ πυρογαλλόλη:

$$C_6H_3(OH)[O.CO.C_6H_4(OH)_2].$$

Μᾶζα ῥητινώδης, διαλυτὴ εἰς ἀκετόνην καὶ χλωροφόρμιον. Ἀνεγράφη ἐπὶ δερματικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

σαλιγενίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σαλικυλικὴ ἀλκοόλη*.

σαλιγκάρι (τό)· δημοτ., ἄλλως *σάλιαγκας* (βλ. λ.).

σαλίγκαρος (ὁ)· δημοτ., ἄλλως *σάλιαγκας* (βλ. λ.)· ‖ εἶδος κομμώσεως τῶν κουτσαβάκηδων, καθ' ἣν θύσανος τριχῶν ἠλειμμένος δι' ἐλαίου κατέρχεται εἰς σχῆμα κοχλιοειδὲς ἐπὶ τῶν κροτάφων. Συνώνυμα: *βελοῦδο-ἀφέλεια, χλίψη τσακκιστή*. Α. Γ. Φ.

Σαλίεντες (οἱ) (Salientes) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς ΒΔ. Ἱσπανίας ἐν Γαλικίᾳ, καὶ ὁμώνυμος πόλις κειμένη ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Μινίου (νῦν Μίγχο) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Βρακάρας (Braga) εἰς Ἀστουρίκαν ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

σαλιέρα (ἡ)· δημοτ., τὸ ἐπιτραπέζιον ἀλατοδοχεῖον, ἀλατιέρα, γαλλ. salière.

Σαλιέρι (Salieri), *Ἀντώνιος*. Διάσημος Ἰταλὸς συνθέτης (1750—1825). Τὴν μουσικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν συνεπλήρωσεν ἐν Βιέννῃ παρὰ τῷ μουσουργῷ Γκάουσμαν, ὅστις ἐδίδαξεν αὐτὸν σύνθεσιν. Τῷ 1770 ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα «Le donne letterate» καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου τά: «Armida», «Il Barone di rocca antica», «La Fiera di Venezia», «La Secchia rapita», «La Locandiera». Τῷ 1774, ἀποθανόντος τοῦ Γκάουσμαν, διωρίσθη μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης. Ἂν καὶ γνωστὸς ἤδη συνθέτης ὁ Σαλιέρι, δὲν ἐδίστασε νὰ υἱοθετήσῃ τὸ νέον ὕφος τοῦ Γκλούκ, ὅστις τότε ἐμεσουράνει, καὶ νὰ γράψῃ ἔργα σοβαρότερα καὶ μᾶλλον ἐπιμελημένα. Συνέθεσε διὰ τοὺς Παρισίους ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων αὐτοῦ ἔργων, τὰς «Δαναΐδας», τὸ ὁποῖον ἐνεφάνισεν ἐν ἀρχῇ ὡς γραφὲν δῆθεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γκλούκ, μόνον δὲ μετὰ τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου ἀπεκάλυψε τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοὺς Παρισίους ἔγραψεν ὡσαύτως καὶ τὰ μελοδράματα: «Les Horaces» (1786) καὶ «Tarare» (1787), ἅτινα μετὰ τῶν «Δαναΐδων», τῆς «Ἀρμίδος» καὶ τῆς «Σεμιράμιδος» εἶναι τὰ καλύτερα ἐκ τῶν 40 αὐτοῦ σκηνικῶν ἔργων. Ἐκτὸς τούτων συνέθεσε 5 λειτουργίας, 4 Te Deum, ἓν Requiem, ὀρατόρια: «Gesu al limbo», «Saul», «Das jüngste Gericht», 2 κοντσέρτα διὰ κλειδοκύμβαλον, μίαν συμφωνίαν κ.ἄ. Ὁ Σαλιέρι ἀνεμείχθη εἰς ταπεινὰς μηχανορραφίας κατὰ τοῦ Μόζαρτ, ὁ δὲ θάνατος ὁ διατείνεται ὅτι αὐτὸς ὁ Σαλιέρι ἐξωμολογήθη εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην του ὅτι ἐδηλητηρίασε τὸν Μόζαρτ. Μαθηταὶ τοῦ Σαλιέρι διὰ τὴν δραματικὴν σύνθεσιν ὑπῆρξαν ὁ Μπετόβεν καὶ ὁ Σοῦμπερτ. Γ. Σ.

σαλιθυμόλη (ἡ) (Salithymol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ σαλικυλικὸς ἐστὴρ τῆς θυμόλης:

$$C_6H_3.CH_3.C_3H_7.O.CO.C_6H_4(OH).$$

Κόνις κρυσταλλικὴ λευκή, ὀλίγον γλυκείας γεύσεως, δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, εὐδιάλυτος εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα. Χορηγεῖται τὸ σκεύασμα ὡς ἀντιπυρετικόν. Κ. Γ. Μ.

Σάλικα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἐν τῇ Ταρρακωνικῇ Ἱσπανίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β' 6, 58) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὠρητανῶν, μεταξὺ Καστουλῶνος (Cazlona) καὶ Λαμινίου (Fuenllana). Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Πιθανῶς εἶναι ἡ νῦν Solana, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου παρεχομένων ἀποστάσεων. Α. Θ. Σ.

σαλικὰ (τά) (salische) *συστατικά*. Ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν γεωλόγων τὰ ὀρυκτολογικὰ συστατικὰ τῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι πλούσια εἰς διοξείδιον τοῦ πυριτίου καὶ τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου, ὡς ὁ χαλαζίας, ὁ τριδυμίτης, οἱ ἄστριοι, ὁ λευκίτης, ὁ νεφελίνης καὶ ὁ σοδάλιθος. Τὰ σιδηρομαγνησιοῦχα ὀρυκτολογικὰ συστατικά, ὡς ἡ κεροστίλβη, ὁ αὐγίτης, ὁ βιοτίτης καὶ ὁ ὀλιβίνης, καθὼς καὶ ὁ μαγνητίτης, ὁ αἱματίτης, ὁ τιτανίτης, ὁ ἀπατίτης, τὸ ζιρκόνιον, τὸ ρουτίλιον κ. ἄ. ὠνομάσθησαν *φεμικὰ* (femische) *συστατικά*. Γ. Β.

σαλικάση (ἡ)· βλ. *ἔνζυμος*.

σαλικίνη (ἡ), ἡ *ἰτεΐνη* *['Οργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{13}H_{18}O_7$, ἀνευρεθεὶς εἰς τὰ φύλλα καὶ τὸν φλοιὸν διαφόρων εἰδῶν ἰτέας καὶ λεύκης. Ἀποτελεῖ ἀχρόους κρυστάλλους, διαλυτοὺς εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀραιὰν ἀλκοόλην, ἀδιαλύτους εἰς τὸν αἰθέρα, τὸ χλωροφόρμιον καὶ τὴν βενζίνην, τηκομένους εἰς 201°. Διὰ γλυκοζιτολυτικῶν φυραμάτων ὑδρολύεται πρὸς γλυκόζην καὶ *σαλιγενίνην*. Χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε ὡς ἀντιπυρετικὸν φάρμακον. Σ. Γ.

σαλικόλιον (τό). Μεῖγμα ἐξ ὀξυσαλικυλικοῦ ὀξέος καὶ μικρᾶς ποσότητος κιτρικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

Σαλικὸς *νόμος* (lex Salica). Ὁ νόμος τῶν Σαλίων Φράγκων, ἤτοι κῶδιξ ποινικὸς καὶ δικονομίας, ὁρίζων κυρίως τὰς χρηματικὰς ἀποζημιώσεις τὰς ὀφειλομένας ὑπὸ τοῦ ἀδικήσαντος εἰς τὸν παθόντα καὶ περιέχων δικονομικὰς διατάξεις περὶ τῆς ἀκολουθητέας διαδικασίας πρὸς καταψήφισιν καὶ εἴσπραξιν τῆς ἐπιδικαζομένης ἀποζημιώσεως. Περὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ὑπάρχουσιν ἐλάχισται διατάξεις, ἐξ ὧν σπουδαία εἶναι ἡ περὶ κληρονομικῆς διαδοχῆς, ἀποκλείουσα τὰς γυναῖκας τῆς ἐγγείου κληρονομίας ὑπαρχόντων ἀρρένων κληρονόμων, ἥτις ἐφηρμόσθη κατ' εὐρυτάτην ἀναλογίαν τὸν ΙΔ' αἰῶνα κατὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ γαλλικοῦ θρόνου καὶ βραδύτερον τοῦ ἱσπανικοῦ. Τὰ ἀρχικὰ κείμενα, χρονολογούμενα πιθανῶς ἀπὸ τοῦ 500 μ. Χ. καὶ γεγραμμένα ἐν λατινικῇ γλώσσῃ, ἐτροποποιήθησαν μεταγενεστέρως διὰ προσθηκῶν καὶ συνεπληρώθησαν δι' ἑρμηνευτικῶν σχολίων (γλωσσῶν). Ὑπάρχουν πολλαὶ ἐκδόσεις τοῦ νόμου, ἐξ ὧν νεώτεραι ἡ τοῦ Behrend (1897) καὶ τοῦ Geffcken (1898). Θ. Κ.

σαλικυλαλδεΰδη (ἡ), ἡ *ἰτεϋλαλδεΰδη* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σαλικυλικὴ ἀλδεΰδη*.

σαλικυλαλκοόλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σαλικυλικὴ ἀλκοόλη*.

σαλικυλαμίδιον (τὸ) (Salicylamidum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ἕνωσις ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν σύνθεσιν:

$$C_6H_4\begin{cases}OH\\CONH_2\end{cases}$$

Λέπια ἄχροα ἢ κιτρινωπὰ τηκόμενα εἰς 138°. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη ὡς ἀντιπυρετικὸν καὶ ἀντινευραλγικόν. Κ. Γ. Μ.

σαλικυλικὴ *ἀλδεΰδη*, ἡ *ἰτεϋλικὴ ἀλδεΰδη* *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ο-ὀξυβενζαλδεΰδη, δηλαδὴ ἡ ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου:

$$C_6H_4(OH)(CHO)(1{:}2).$$

Ἀπαντᾷ εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον διαφόρων εἰδῶν σπειραίας καὶ εἰς τὰς ῥίζας κρηπῖδος τῆς δυσώδους. Συνθετικῶς παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως χλωροφορμίου καὶ ἀλκαλιυδρύματος ἐπὶ φαινόλης. Εἶναι ἔλαιον εὐαρέστου ὀσμῆς, βράζον εἰς 196°. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν καὶ ὡς πρώτη ὕλη πρὸς παρασκευὴν τῆς κουμαρίνης. Σ. Γ.

— σαλικυλικὴ *ἀλκοόλη* *['Οργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου: $C_6H_4(OH).CH_2(OH)$ καὶ δὴ ἡ ο-μορφὴ αὐτῆς. Λαμβάνεται δι' ἀναγωγῆς τῆς ἀντιστοίχου ἀλδεΰδης. Ἐκλήθη καὶ *σαλιγενίνη* ἢ *ἰτεογονίνη*, διότι λαμβάνεται καὶ διὰ ὑδρολύσεως δι' ἐμουλσίνης τῆς *σαλικίνης* ἢ *ἰτεΐνης*, ἥτις εἶναι γλυκοζίτης ἀνευρεθεὶς εἰς τὸν φλοιὸν τῆς ἰτέας (Salix). Ἀποτελεῖ ἀχρόους κρυστάλλους, δυσδιαλύτους εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, τηκομένους εἰς 86°. Χημικῶς ἀνήκει εἰς τὴν ὀξυβενζυλαλκοόλας. Σ. Γ.

— σαλικυλικὴ *ἐσερίνη* (Eserinum salicylicum) *[Φαρμ.]* βλ. λ. *ἐσερίνη σαλικυλική*.

— σαλικυλικὴ *κινίνη* (chininum salicylicum) *[Φαρμ.]*· βλ. λ. *κινίνη*.

— σαλικυλικὸν *αἰθύλιον* *['Οργ. Χημ.]*· βλ.λ. *σαλικυλικὸν ὀξύ*.

— σαλικυλικὸν *μεθύλιον* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σαλικυλικὸν ὀξύ*.

— σαλικυλικὸν *νάτριον* *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σαλικυλικὸν ὀξύ*.

— σαλικυλικὸν *ὀξύ*, ἡ *ἰτεϋλικὸν ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται ἐμπειρικῶς τὸ ο-ὀξυβενζοϊκὸν ὀξύ: $C_6H_4(OH)(COOH)$ (1:2). Ἀπαντᾷ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ μεθυλικοῦ αὐτοῦ ἐστέρος εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῆς γωλθερίας, ἐλεύθερον δὲ εἰς τὰς ῥίζας πολυγάλου καὶ εἰς τὰ ἄνθη σπειραίας τῆς πτελεοειδοῦς, δύναται δὲ ἐπίσης νὰ ἀποχωρισθῇ καὶ ἐκ τῆς *σαλικίνης*, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Πρὸς βιομηχανικὴν παρασκευὴν κατεργάζεται ἄνυδρον φαινολικὸν νάτριον μετὰ προσεκτικῶς ξηρανθέντος ἀνθρακικοῦ ὀξέος σχηματιζομένου τοῦ σαλικυλικοῦ νατρίου, ὅπερ διὰ τῆς ἐπενεργείας ἰσχυροτέρου ὀξέος παρέχει τὸ ἐλεύθερον σαλικυλικὸν ὀξύ. Τὸ νάτριον κατὰ τὴν παρασκευὴν αὐτὴν δὲν δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ καλίου, διότι τότε σχηματίζεται τὸ ἰσομερὲς π-οξυβενζοϊκὸν ὀξύ. Τὸ σαλικυλικὸν ὀξὺ διαλύεται δυσκόλως εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, ἀντιθέτως δ' εὐκόλως εἰς βράζον ὕδωρ, ἀλκοόλην, αἰθέρα, χλωροφόρμιον καὶ ἀμυλικὴν ἀλκοόλην. Τήκεται εἰς 156°,8 καὶ ἀφίπταται μεθ' ὑδρατμῶν. Τὰ διαλύματα αὐτοῦ παρέχουσι μετὰ χλωριούχου σιδήρου ἰώδη χροιὰν καὶ μετὰ βρωμιούχου ὕδατος ἴζημα. Τὸ σαλικυλικὸν ὀξὺ ἔρχεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ δύο μορφάς. Ἡ μία, ὡς Acidum salicylicum praecipitatum ἀναφερομένη, ἀποτελεῖ ἐλαφρὰν λευκὴν κόνιν, ἐνίοτε μὲ ἐλαφρὰν ἀπόχρωσιν πρὸς τὸ ἐρυθρόν. Εἶναι ἄοσμος καὶ ὁ κονιορτὸς αὐτῆς προκαλεῖ πταρνισμόν. Ἡ ἑτέρα, Acidum salicylicum cristallisatum καλουμένη, ἀποτελεῖται ἐκ μικρῶν λεπτῶν χιονοειδῶν κρυστάλλων καὶ προορίζεται δι' ἐσωτερικὴν χρῆσιν, ἐνῷ ἡ ὀλιγώτερον καθαρὰ μὴ κρυσταλλικὴ μορφὴ χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς. Πλὴν τῶν ἰατρικῶν χρήσεων, τὸ σαλικυλικὸν ὀξὺ χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς μέσον συντηρήσεως διαφόρων καρπῶν, λαχανικῶν κλπ. Ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις ἐνιαχοῦ ἀπαγορεύεται, ἢ τοὐλάχιστον ὑποχρεωτικῶς πρέπει νὰ δηλοῦται. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται ὡς πρώτη ὕλη πολλῶν φαρμάκων, ὡς τῆς ἀσπιρίνης, τῆς σαλιπυρίνης, τῆς σαλόλης κ.λ.π., καὶ διαφόρων ἀζωχρωμάτων. Τὸ σαλικυλικὸν ὀξὺ σχηματίζει ὡς ὀξὺ διάφορα ἅλατα, ἐστέρας κ.λ.π. Ἐκ τῶν ἐστέρων σπουδαιότεροι εἶναι:

Ὁ *σαλικυλικὸς μεθυλεστὴρ* ἢ *σαλικυλικὸν μεθύλιον* $C_6H_4(OH)(COOCH_3)$, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου γωλθερίας τῆς ἐπικλινοῦς. Βράζει εἰς 224° καὶ ἔχει ἔντονον ἀρωματικὴν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν καυστικήν. Εἶναι ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εὐδιάλυτον εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα. Χρησιμοποιεῖται ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπὶ ῥευματισμῶν, νευραλγιῶν, ἀρθριτικῶν πόνων, κλπ.

Ὁ *σαλικυλικὸς αἰθυλεστὴρ* ἢ *σαλικυλικὸν αἰθύλιον* $C_6H_4(OH)(COOC_2H_5)$.

Ὁ *σαλικυλικὸς φαινυλεστὴρ* ἢ *σαλικυλικὸν φαινύλιον* $C_6H_4(OH)(COOC_6H_5)$, συνήθως *σαλόλη* ἢ *ἰτεϋλέλαιον* καλούμενος. Λευκὸν κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 43°. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐσωτερικῶς ἐπὶ παθήσεων τοῦ οὐροποιογεννητικοῦ συστήματος, ἐπὶ ὀξέων ῥευματισμῶν τῶν ἄρθρων καὶ ὡς ἀντισηπτικὸν τῶν ἐντέρων. Περαιτέρω χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς ὡς ἀντισηπτικὸν ἀντὶ τοῦ ἰωδοφορμίου. Σ. Γ.

— *[Φαρμ. Χημ.]* Τὸ *σαλικυλικὸν ὀξὺ* (Acidum salicylicum) εἶναι σκεύασμα ἀντιπυρετικὸν καὶ παυσίπονον. Δρᾷ ἰδίᾳ ἀντισηπτικῶς καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν μυκήτων τῆς σήψεως. Ἐνδείκνυται ἐπὶ παρασιτικῶν παθήσεων τοῦ δέρματος, ζυμώσεων τοῦ στομάχου καὶ πρὸς διατήρησιν τροφίμων. Ἀραιὰ διαλύματα αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται πρὸς πλύσεις τοῦ στόματος, τοῦ στομάχου, γαργαρισμοὺς κλπ. Εἰς τὴν δερματολογίαν χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ ἰσχυρὸν κερατολυτικόν. Ἰσχυρῶς ἠραιωμένον δρᾷ κερατοπλαστικῶς, χρησιμοποιούμενον ὡς ἀλκοολικὸν διάλυμα, ὡς ἀλοιφή, φύραμα ἢ κόνις ἐπιπάσεως. Ἡ ἀντισηπτικὴ δρᾶσις τοῦ σκευάσματος διατηρεῖται μόνον ἐν ὀξίνῳ περιβάλλον. Δι' ἐξουδετερώσεως δι' ἀλκάλεως τὸ σχηματιζόμενον ἅλας δὲν παρουσιάζει ἀντιζυμωτικὴν καὶ ἀναστατικὴν ἐπὶ τῆς σήψεως δρᾶσιν. Διαλύματα ἐν ἀλκοόλῃ χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἐπίχρισιν δοθιήνων. Τὸ σαλικυλικὸν ὀξὺ λαμβάνει μέρος εἰς πολλὰ φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα. Κ. Γ. Μ.

— σαλικυλικοῦ *ὀξέος ἅλατα καὶ παράγωγα*. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος ὡς γενικοῦ ἀντιπυρετικοῦ περιωρίσθη ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἀσφαλεστέρων καὶ δραστικωτέρων δρώντων ἀντιπυρετικῶν. Παρέμεινε δὲ ἡ χρῆσις τῶν παραγώγων αὐτοῦ καὶ τῶν σαλικυλικῶν σκευασμάτων ὡς εἰδικῶν φαρμάκων κατὰ τῶν ῥευματισμῶν τῶν ἄρθρων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἁλάτων τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος εἶναι:

Σαλικυλικὸν ἀμμώνιον (Ammonium salicylicum). Φάρμακον ἀποχρεμπτικόν, δραστικώτερον τῆς ῥίζης τοῦ πολυγάλου.

Σαλικυλικὸν λίθιον (Lithium salicylicum). Κόνις λευκὴ ἢ ἐλαφρῶς ἐρυθρωπή, κρυσταλλική, ὑγροσκοπική, ἄνοσμος, εὐδιάλυτος εἰς ὕδωρ καὶ ἀλ-

Digitized by Google

κοόλην. Ἀναγράφεται ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀρωματικοῦ ἐγχύματος εἰς ρευματισμοὺς τῶν ἀρθριτικῶν.

Σαλικυλικὸν μαγνήσιον (Magnesium salicylicum). Μικραὶ ἄχροοι ἢ ἐλαφρῶς ἐρυθρωπαὶ βελόναι εὐδιάλυτοι εἰς ὕδωρ καὶ ἀλκοόλην. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ ἀντιπυρετικόν.

Σαλικυλικὸν ἀσβέστιον (Calcium salicylicum). Λευκή ἄοσμος καὶ ἄγευστος κόνις, διαλυτὴ εἰς ὕδωρ κεκορεσμένον διὰ διοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη ἐπὶ διαρροίας καὶ γαστρεντερίτιδος τῶν παίδων.

Σαλικυλικὸς ψευδάργυρος (Zincum salicylicum). Ἄχροα βελονοειδῆ κρυστάλλια διαλυτὰ εἰς 25 μ. ψυχροῦ ὕδατος. Τὸ σκεύασμα προὐτάθη ὡς ἀντισηπτικὸν ἐπὶ δερματικῶν παθήσεων.

Σαλικυλικὸν βισμούθιον (Bismutum salicylicum). Τὸ βασικὸν ἅλας $C_6H_4(OH)COO.BiO$, ὅπερ εἶναι λευκὴ καὶ ὀγκώδης κόνις, ἀποτελουμένη ἐκ μικρῶν πρισματικῶν κρυσταλλίων, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, ἀναγράφεται ὡς ἀντισηπτικὸν καὶ στεγνωτικὸν κατὰ τῆς βλενορροίας, ἐπὶ χρονίων κατάρρων τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων, σηπεδωνώδους δυσπεψίας, γαστραλγιῶν κτλ.

Σαλικυλικὸς ὑδράργυρος (Hydrargyrum salicylicum). Λευκὴ ἄμορφος, ἄνοσμος, ἄγευστος καὶ λεπτοτάτη κόνις, ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν σύνθεσιν

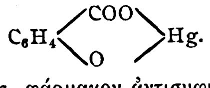

Ἀνεγράφη ὡς φάρμακον ἀντισυφιλιδικόν, χορηγούμενον καὶ εἰς ἐνέσεις.

Σαλικυλικὸν νάτριον. Λεπτά, λευκά, γλυκείας ἁλατώδους γεύσεως φυλλίδια ἢ κόνεις, εὐδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται ἰδίᾳ ὡς εἰδικὸν φάρμακον ἐπὶ ὀξέων ρευματισμῶν τῶν ἄρθρων Οἱ πόνοι, ἡ διόγκωσις καὶ ὁ πυρετὸς καταπαύουν μετὰ τὰς πρώτας δόσεις. Εἶναι τόσον ἀσφαλὴς ἡ δι' αὐτοῦ ἐπιτυγχανομένη θεραπεία, ὥστε, ἐὰν δὲν ὑποχωρήσουν οἱ πόνοι, θὰ ὀφείλωνται ἀσφαλῶς εἰς ἄλλο αἴτιον. Ἐπίσης ἐπὶ ὀξέων μυϊκῶν ρευματισμῶν ἀναγράφεται ἐπιτυχῶς τὸ σαλικυλικὸν νάτριον. Τὸ σκεύασμα δρᾷ καὶ ὡς φάρμακον διαφορητικόν. Ἐπὶ οὐχὶ μικρῶν δόσεων ἐπέρχεται ἰσχυρὰ ἐφίδρωσις. Δύναται νὰ χορηγηθῇ ἐπὶ ἐξιδρωματικῆς πλευρίτιδος, χολολίθων (χολαγωγὸς δρᾶσις), κυστίτιδος, ἕρπητος τοῦ ζωστῆρος. Ὡς γενικὸν ἀντιπυρετικὸν ἔχει περιωρισμένην ἐφαρμογήν. Λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς τὸν ὄξινον γαστρικὸν χυμὸν ἀποχωρίζεται ἐλεύθερον σαλικυλικὸν ὀξὺ δέον νὰ ἀναγράφεται μετὰ σαλικυλικοῦ νατρίου. Χορηγεῖται εἰς διάλυμα μετ' ὀποῦ γλυκυρρίζης, ὕδατος μένθης κλπ. Γίνονται καὶ ὑποκλυσμοὶ διὰ τοῦ διαλύματος αὐτοῦ καὶ ἐνδοφλέβιοι ἐνέσεις ἐπὶ ψωριάσεως. Συνήθως τὸ σκεύασμα παρουσιάζει δευτερευούσας δράσεις, βόμβους τῶν ὤτων, βαρηκοΐαν, τρόμον, ἔμετον, ἐφίδρωσιν, δύσπνοιαν, ἀπόπτωσιν τῆς ἐπιδερμίδος, πτῶσιν τῆς θερμοκρασίας, ἐρεθισμὸν τῶν νεφρῶν, ἐνίσχυσιν τῆς ἐμμήνου ρύσεως κλπ. Ἡ παρουσία τοῦ ἅλατος εἰς τὰ οὖρα ἀνιχνεύεται διὰ τριχλωριούχου σιδήρου. Χροιὰ ἰώδης. Ὀργανικὰ παράγωγα τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος εἶναι: τὸ *βοροσαλικυλικὸν ὀξύ*, τὸ *δισιωδοσαλικυλικὸν ὀξύ*, τὸ *ἀμιδοσαλικυλικὸν ὀξύ*, τὸ *φαινυλοσαλικυλικὸν ὀξύ*, τὸ *σαλικυλοπροπιονικὸν ὀξύ*, τὸ *σαλικυλικὸν αἰθύλιον* ἢ *σαλικυλικὸς αἰθυλεστήρ*, ἡ *ἀσπιρίνη* (*ἀκετυλοσαλικυλικὸν ὀξύ*), ἡ *βενζοσαλίνη*, ἡ *ἀκετυλοσαλικυλικὴ κινίνη*, ἡ *διασπιρίνη*, ἡ *διπλοσάλη*, ἡ *γλυκοσάλη*, ἡ *ὑδροπυρίνη*, ἡ *μεσοτάννη*, ἡ *μεθυλασπιρίνη* ἢ *ροδίνη*, τὸ *σαλικυλικὸν μεθύλιον*, τὸ *διθειοσαλικυλικὸν νάτριον*, τὸ *σουλφοσαλικυλικὸν νάτριον*, τὸ *ὀρθοφόρμιον*, ἡ *πρωτοσάλη*, ἡ *πυρενόλη*, ἡ *ρευμασάνη*, ἡ *ρευματίνη*, ἡ *σαλασενόλη*, ἡ *σαλένη*, ἡ *σαλιβρωμίνη*, τὸ *σαλικυλαμίδιον*, ἡ *σαλιφορμίνη*, ἡ *σαλιταννόλη*, ἡ *σαλιθυμόλη*, ἡ *σαλικινίνη*, τὸ *σανοφόρμιον*, ἡ *σαλιμενθόλη*, ἡ *σπειροσάλη*, τὸ *θειοφόρμιον*, ἡ *τρεφόλη*, ἡ *τριοξυβενζοφαινόνη*, ἡ *οὐλμαρένη*, ἡ *οὐρσάλη* ἢ *σαλικυλικὴ οὐρία*, ἡ *βεζιπυρίνη*, ἡ *σαλικυλοπερκουτόλη*, τὸ *σαλικυλικὸν φαινύλιον* κλπ. Ἐκ τούτων τὰ περισσότερα σκευάσματα εὐχρηστοῦν σημαντικῶς εἰς τὴν θεραπευτικὴν καὶ κυρίως μάλιστα ἡ ἀσπιρίνη. Κ. Γ. Μ.

— **σαλικυλικὸν φαινύλιον** [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *σαλικυλικὸν ὀξύ*.

— **σαλικυλικὸς αἰθυλεστὴρ** [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *σαλικυλικὸν ὀξύ*.

— **σαλικυλικὸς μεθυλεστὴρ** [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *σαλικυλικὸν ὀξύ*.

— **σαλικυλικὸς φαινυλεστὴρ** [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *σαλικυλικὸν ὀξύ*.

σαλικυλοσαλικυλικὸν ὀξὺ [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *διπλοσάλη*.

σαλιμενθόλη (ἡ) (Salimenthol) [*Φαρμ. Χημ.*]. Εἶναι ὁ σαλικυλικὸς μεθυλεστήρ:

$$C_{10}H_{19}.O.CO.C_6H_4OH.$$

Πυκνόρρευστον ὑγρόν, σχεδὸν ἄχρουν, εὐδιάλυτον εἰς τὰ πλεῖστα τῶν διαλυτικῶν ὑγρῶν. Ἀνεγράφη ἐσωτερικῶς, ὡς σχετικῶς ἐλάχιστα ἐρεθίζον ἀντιρρευματικὸν καὶ ἀντισηπτικὸν τῶν ἐντέρων. Χορηγεῖται καὶ ἐπὶ ὀδονταλγιῶν. Κ. Γ. Μ.

Σαλιμπένε ντὰ Πάρμα (Salimbene da Parma), ***Γουΐδων ντὶ Ἄνταμο***. Ἰταλὸς χρονικογράφος (1221—1290). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν βενεδικτίνων, μεταβαλὼν τὸ ὄνομα *Ὀνιμπουόνο* ἢ λατινιστὶ *Ὀμνεμπόνουμ*, ὅπερ ἔφερε μέχρι τότε, εἰς *Σαλιμπένε*. Ἔγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων περιεσώθη κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ εἰς λαϊκὴν λατινικὴν γλῶσσαν χρονικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφει τὰ γεγονότα τῆς γενετείρας του Πάρμας Τὸ περισωθὲν μέρος ἀναφέρεται εἰς τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1167 μέχρι 1287 καὶ θεωρεῖται τὸ ἀντικειμενικώτερον ἱστορικὸν ἔργον τοῦ μεσαίωνος, ἀποτελοῦν ἀκριβῆ καὶ ζωηρὰν ἀπεικόνισιν τῆς ἰταλικῆς ζωῆς κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Τὸ ἔργον τοῦτο μετεφράσθη εἰς τὴν ἰταλικὴν τῷ 1882 καὶ 1907. Μ. Δ. Β.

Σαλίνα (Salina) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τοῦ νοτίου Τυρρηνικοῦ (πλάτ. 38° 35' Β., μηκ. 14° 52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 172: Lipari islands), μία τῶν *Λιπάρων* (βλ. λ. καὶ *Αἰόλου νῆσοι*). Κάτ. 5.000. Ἔχουσα μῆκος 4 μιλλ., πλάτος 3 καὶ περίμετρον 12 μιλλ., εἶναι ἡφαιστειογενοῦς προελεύσεως, διασῳζομένων πολλῶν κρατήρων· εἶναι ὅμως ἤδη ἡ εὐφορωτάτη ἐν τῷ συστάδι. Εἶναι ἡ ἀρχαία *Διδύμη*. Πρωτεύουσά της ἡ Santa Marina (κάτ. 4.000). Σ. Ε. Λ.

— **Σαλίνα** (Salina) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀμερικῆς (βλ. *Σαλάϊνα*).

Σαλῖναι (Salinae=ἁλυκαί) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὄνομα πλείστων ρωμαϊκῶν πόλεων: —1) Πόλις τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Παραλίων Ἄλπεων καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Σουκτρίων, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ ἀποίκων Φωκαέων κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα. Ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους ἤκμασε, τυχοῦσα τοῦ δικαιώματος τοῦ Ρωμαίου πολίτου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν μικρὰ κωμόπολις Castellane —2) Πόλις τῆς Δακίας ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Ναπούκης (νῦν Pozos-Paga)—Ἀπούλου (Karlsburg). Τοποθετεῖται ἔνθα ἡ νῦν Felvinez, ἐγγὺς τῶν μεγαλυτέρων ἁλατωρυχείων τῆς Τρανσυλβανίας Maros-Ujvàr, παρουσιαζόντων καταφανῆ ἴχνη ἀρχαίας ἐκμεταλλεύσεως. Τὰ ἁλατωρυχεῖα ταῦτα ἐπανέλαβον τὰς ἐργασίας των τῷ 1791. Εἶναι ἴσως τὸ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ φρούριον *Σαληνές*.

—3) Πόλις τῆς Βοσνίας, παρὰ τὴν νῦν *Τοῦζλα* (σημαίνουσαν τουρκ. ἁλυκαί), ἐγγὺς τῶν ἁλατωρυχείων Σίμινχαν.

—4) Πόλις τῶν Κατυευχλανῶν (Catuvellauni) ἐν Βρεττανίᾳ. Τοποθετεῖται κατὰ τὰ ἐγγὺς τῆς Βοστώνης (κομιτεία Λίνκολν) ἁλμυρὰ ἕλη ἢ παρὰ τὴν νῦν Sandy (κομιτεία Μπέντορφ), εἰς 100 χλμ. νοτίως τῶν ἑλῶν.

—5) Πόλις τῆς Ἀπουλίας ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ νῦν *Τόρρε ντέλλε Σαλίνε*, θεωρουμένη ὡς ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν νέαν θέσιν τῆς τὸ τρίτον ἀνιδρυθείσης *Σαλαπίας* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.—Π. Ν. Π.

—**Σαλῖναι** ***Ἡράκλειοι*** (Salinae Herculeae) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λίμναι τῆς Ἰταλίας πρὸς Ν. τοῦ Βεζουβίου, ταυτιζόμεναι πρὸς τὰς νῦν παρακτίως κειμένας μεταξὺ Τόρρε ντὲλ Γκρέκο καὶ Τόρρε ντὲλ Ἀννουντσιάτα. Π. Ν. Π.

Σαλίνας (Salinas), ***Ἰωσὴφ-Σάντος***. Ἀργεντινὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1870. Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Παιδείας. Γ. Ι. Β.

Σαλινάτωρ (Salinator), ***Μᾶρκος-Λίβιος***. Ρωμαῖος στρατηγός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 254 π.Χ., ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ Παχουβίου Καλαβίου. Διετέλεσε τῷ 219 π. Χ. ὕπατος μετὰ τοῦ Λ. Αἰμιλίου, ἐπιτυχὼν τὴν ἅλωσιν τῆς Ἰλλυρίδος, ἣν ἐπανηγύρισε διὰ θριάμβου ἐν Ρώμῃ. Κατεδικάσθη ἐν τούτοις ὡς παραγκωνίσας τοὺς στρατιώτας του ἐν τῇ διανομῇ τῆς λείας. Ἐκ νέου ὕπατος τῷ 207 π. Χ., μετὰ τοῦ προσωπικοῦ του ἐχθροῦ Κλαυδίου Νέρωνος, ἐπέτυχε τὴν ἐν Μεταύρῳ καταστροφὴν τοῦ Ἀσδρούβα, ἐγκαθιδρύσας ἐπὶ τῷ γεγονότι ἐτησίους ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τῆς Ἥβης. Τῷ 206—204 π. Χ., ὡς ἀνθύπατος, ἐπέτυχε τὴν σύλληψιν τοῦ Μάγωνος ἐν Ἰλλυρίδι, τῷ δὲ 204 π. Χ., διατελέσας τιμητής, ἐπέβαλε βαρεῖς φόρους εἰς τὸ ἅλας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμόν του (salinator=ἁλατοπώλης). Π. Ν. Π.

Σαλινιὰκ (Salignac), *μαρκήσιος* —. Γάλλος διπλωμάτης καὶ πρεσβευτὴς τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν. Φροντίσας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἰησουϊτῶν ἐν Ἀνατολῇ, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς διενέξεις αὐτῶν μετὰ τῶν πατριαρχείων καὶ ἐπροστάτευσε πολλάκις αὐτοὺς παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ. Ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1610. Β. Γ. Μ.

σαλινιγρίνη [*Ὀργ. Χημ.*]. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{13}H_{16}O_7$, ἀπαντῶν εἰς τὸν φλοιὸν ἰτέας τῆς διχρώμου. Ὑδρολύεται πρὸς γλυκόζην καὶ μ-ὀξυβενζαλδεΰδην. Τήκεται εἰς 195°. Σ. Γ.

σάλινον (τό). Γεωμετρικὸς ὅρος ἐν χρήσει ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους, ἀπαντῶν εἰς ἓν τῶν ἔργων του, τὰ «Λήμματα», σῳζόμενον εἰς λατινικὴν μετάφρασιν, δηλῶν τὸ καμπυλόγραμμον σχῆμα ΑεαΓϐθΒ. Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι ἄθροισμα τριῶν ἡμικυκλίων Αεα, αΓϐ καὶ ϐθΒ, κατασκευάζεται δὲ ἐὰν ἐπὶ τῆς διαμέτρου ΑΒ ἡμικυκλίου τινὸς ληφθῶσι τὰ σημεῖα α καὶ ϐ

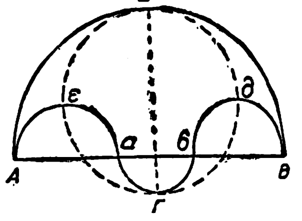

Σάλινον.

τοιαῦτα, ὥστε Αα=ϐΒ καὶ ἐπὶ τῶν τμημάτων τούτων γραφῶσιν ἡμικύκλια πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀρχικοῦ ἡμικυκλίου, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀπομένοντος τμήματος αϐ ἡμικύκλιον αΓϐ πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ ἐμβαδὸν τοῦ σαλίνου ἰσοῦται πρὸς τὸ ἐμβαδὸν τοῦ κύκλου τοῦ ἔχοντος διάμετρον τὴν ΓΔ. Ν. Γ.

Σαλῖνος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Φισκέλλου (νῦν Gran Sasso d'Italia) καὶ διαρρέων τὴν χώραν τῶν Βεστίνων καὶ Πραιτουτίων ἐκβάλλει εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀτέρνου ποταμοῦ (νῦν Aterno-Pescara). Σήμερον καλεῖται *Σαλίνο*, διασώσας τὸ παλαιόν του ὄνομα. Α. Θ. Σ.

Σαλινὺ (Chaligny). Γαλλικὴ οἰκογένεια χαλκουργῶν ἐκ Λωρραίνης· ὀνομαστότεροι ἐκ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι: —1) *Ἰωάννης* (1529—1615), ὁ ὁποῖος κατεσκεύασεν ἐν Νανσὺ τὸ περίφημον πυροβόλον *πύροφιν* (βλ. λ.). —2 καὶ 3) *Ἀντώνιος*, ἀποθανὼν τῷ 1666, καὶ ὁ ἀδελφός του *Δαυΐδ*, οἵτινες κατεσκεύασαν τὸ ἄγαλμα Καρόλου τοῦ Γ', δουκὸς τῆς Λωρραίνης, εὑρισκόμενον σήμερον ἐν Νανσύ. Γ. Ι. Β.

σάλιο (τό)· δημοτ., σίελον: «τρέχουν τὰ σάλια τοῦ παιδιοῦ»· || μεταφ., «πέφτουν τὰ σάλια μου» ἐπὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον σφόδρα ἐπιθυμῶ: «τὴν εἶδα καὶ πέσαν τὰ σάλια μου» ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν μικρῶν παιδίων· || πληθ. ἀηδεῖς λόγοι, μωρολογήματα.

Σαλιὸ (Saglio), ***Ἐδμόνδος***. Γάλλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1828—1911). Ἐχρημάτισεν ἐπιμελητὴς τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου ἐν τῷ τμήματι τῆς νεωτέρας γλυπτικῆς καὶ τῶν ἔργων τῆς Ἀναγεννήσεως, ὡς καὶ τοῦ μουσείου τοῦ Κλουνύ. Τῷ 1887 ἐξελέγη ἐλεύθερον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ὡραίων τεχνῶν. Ὁ Σαλιὸ εἶναι κυρίως γνωστὸς ὡς ὁ συνδιευθυντὴς μετὰ τοῦ Daremberg, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου ὡς ὁ μόνος διευθυντὴς τοῦ περιφήμου ἀρχαιογνωστικοῦ λεξικοῦ: «Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines d'après les textes et les monuments». Ἐν τῷ πολυτίμῳ τούτῳ ἀρχαιολογικῷ ἔργῳ, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἐξ ἐννέα ὀγκωδῶν τόμων καὶ περιλαμβάνει πᾶσαν γνῶσιν περὶ τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, ὡς καὶ περὶ τῆς τέχνης αὐτῶν, ὁ Σαλιὸ ἔχει γράψει πάμπολλα καὶ σπουδαιότατα ἄρθρα. Β. Δ. Θ.

Σαλιόγκα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἐν τῇ Β. Ταρρακωνικῇ Ἱσπανίᾳ κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αὐτριγόνων, πρὸς Β. τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Ἴβηρος ποταμοῦ. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σάλιοι [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Κάτω Γερμανίας φραγκικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν ἐν τῇ νήσῳ τῶν Βαταβῶν (Insula Batavorum), ἀναφερόμενος διὰ πρώτην φορὰν εἰς τοὺς κατὰ τῶν Γερμανῶν πολέμους τοῦ Ἰουλιανοῦ 356—360 μ. Χ. Α. Θ. Σ.

Σάλιοι (οἱ) (Salii) [*Ρωμ. Ἀρχ.*]. Ἐκαλοῦντο οὕτως ἐν Ρώμῃ, κυρίως, δύο σύλλογοι ἱερέων· οἱ Salii Palatini (τοῦ Παλατίνου), θεσπιθέντες κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου, καὶ οἱ Salii Collini (τοῦ Κυρηναλίου λόφου, ἄλλως Salii Agonenses ἢ Agonales), θεσπιθέντες ὑπὸ τοῦ Τύλλου Ὀστιλίου. Ἡ ὀνομασία, κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν ἐκδοχήν, προέρχεται ἐκ τοῦ ρήματος salire=ὀρχεῖσθαι καὶ ὑπεδήλου ἑπομένως τοὺς κατ' ἐξοχὴν ὀρχηστὰς ἱερεῖς, τοὺς ἐπιδιδομένους εἰς ἱεροὺς χοροὺς πρὸς τιμὴν τῆς θεότητος, τῆς ὁποίας ἐτέλουν τὴν λατρείαν. Ἀμφότεροι οἱ ἱερατικοὶ οὗτοι σύλλογοι ἦσαν ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν λατρείαν τῆς αὐτῆς θεότητος, τοῦ Ἄρεως (Mars), τὸν ὁποῖον ἐπὶ μὲν τοῦ Παλατίνου ἐπεκαλοῦντο μὲ τὸ ὄνομα Mars Gradivus, ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρηναλίου μὲ τὸ ὄνομα Mars Quirinus. Κατὰ τὰ φαινόμενα οἱ μὲν Σάλιοι τοῦ Παλατίνου ἦσαν λατινικῆς καταγωγῆς, οἱ δὲ τοῦ Κυριναλίου σαβινικῆς. Οἱ πρῶτοι ἐξεπροσώπουν τὴν παλαιοτάτην ἐπὶ τοῦ Παλατίνου οἰκισθεῖσαν πόλιν· οἱ δεύτεροι τὴν σαβινικὴν κο-

Digitized by Google

νότητα, ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν κατεῖχε τὸν Κυρινάλιον καὶ μέρος τοῦ Καπιτωλίου πρὸ τῆς συγκροτήσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ ἄστεως. Ἕκαστος τῶν δύο συλλόγων ἀπετελεῖτο ἐκ 12 μελῶν. Αἱ ἀρχαῖαι πηγαὶ ὁμιλοῦν κυρίως περὶ μόνων τῶν Σαλίων τοῦ Παλατίνου, ἀλλ' εἶναι πιθανώτατον ὅτι καὶ οἱ δύο σύλλογοι εἶχον τὴν αὐτὴν συγκρότησιν καὶ ἐπετέλουν τὰ αὐτὰ θρησκευτικὰ ἔργα. Οἱ Σάλιοι ἐξελέγοντο ἀποκλειστικῶς μεταξὺ τῶν πατρικίων. Ὅταν ἐχήρευε θέσις Σαλίου, ἐξελέγετο νέος, τοῦ ὁποίου ἔζων ἀμφότεροι οἱ γονεῖς. Ἡ τελετή, διὰ τῆς ὁποίας ὁ νέος Σάλιος περιεβάλλετο τὰ ἱερὰ του καθήκοντα, ἐκαλεῖτο inauguratio καὶ ἤγετο ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ (magister) τοῦ συλλόγου τῶν Σαλίων. Ἡ ἱερωσύνη ἦτο ἰσόβιος· ὁσάκις ὅμως Σάλιός τις ἀνελάμβανεν ἀρχὴν (πραιτωρείαν ἢ ὑπατείαν), ἥτις ἐθεωρεῖτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ Σαλίου, ὑπεχρεοῦτο νὰ παραιτηθῇ τῆς ἱερωσύνης καὶ ἀπηλλάσσετο τῶν καθηκόντων του δι' εἰδικῆς τελετῆς, ἥτις ἐκαλεῖτο exauguratio. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ συλλόγου εὑρίσκετο ὁ magister, ὅστις ἦγε τὰς τελετὰς τῆς inauguratio καὶ exauguratio, ἐμύει τοὺς νέους Σαλίους εἰς τὰ καθήκοντά των, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων ἦτο νὰ φέρουν τὰς ἱερὰς ἀσπίδας (ancilia). Οἱ ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι τοῦ συλλόγου ἦσαν ὁ praesul (προορχηστής), ὅστις διηύθυνε τοὺς ἱεροὺς χορούς, καὶ ὁ vates (ἐξηγητής), ὅστις ἀπήγγελλε τὰς φράσεις τοῦ τυπικοῦ καὶ τὰ ἱερὰ ᾄσματα. Οἱ Σάλιοι τοῦ Παλατίνου συνήγοντο εἰς ὡρισμένην τοποθεσίαν τοῦ λόφου τούτου, ἥτις ἐκαλεῖτο Curia Saliorum, οἱ δὲ Σάλιοι τοῦ Κυρηναλίου, ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου εἰς τὸ καλούμενον Sacrarium. Οἱ Σάλιοι ἔφερον ἰδιαιτέραν ἀμφίεσιν ἀποτελουμένην ἐκ πεποικιλμένου χιτῶνος (tunica picta), μαλλίνου λόφου ἐπὶ τοῦ πίλου (apex), ξίφους καὶ ῥάβδου εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα. Κύριον καθῆκον τῶν Σαλίων ἦτο ἡ διαφύλαξις τῶν ἱερῶν ἀσπίδων, αἱ ὁποῖαι ἐκαλοῦντο ancilia, καὶ ἡ διεξαγωγὴ τῶν τελετῶν, εἰς τὰς ὁποίας αἱ ἀσπίδες αὗται διεδραμάτιζον σπουδαῖον πρόσωπον. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ μία ἐκ τῶν δώδεκα τούτων ἀσπίδων ἦτο διιπετής, πεσοῦσα ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Νουμᾶ, ὅτε ἐλυμαίνετο τὴν πόλιν δεινὸς λοιμός. Μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ λοιμοῦ, χάριν εἰς τὴν δύναμιν τῆς θαυμαστῆς ἀσπίδος, ὁ Νουμᾶς διέταξε καὶ κατεσκευάσθησαν ἄλλαι 11 ἐντελῶς ὅμοιαι πρὸς τὴν διιπετῆ, διὰ νὰ μὴ τὴν διακρίνῃ κανεὶς καὶ τὴν ὑπεξαιρέσῃ. Οἱ Σάλιοι ἐφύλασσον ἐπιμελῶς τὰς ἀσπίδας ταύτας, ἀλλὰ μετεῖχον καὶ πολλῶν ἑορτῶν, τελετῶν, χορῶν θυσιῶν κλπ., ἀγομένων ἰδίᾳ κατὰ τοὺς μῆνας Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον. Κατὰ Μάρτιον ἐτέλουν πολλὰς λιτανείας διὰ μέσου τῆς πόλεως, ἐπιδιδόμενοι κατ' αὐτὰς εἰς χοροὺς ρυθμικούς, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὁποίων ἔπληττον διὰ ῥάβδων ἢ δοράτων τὰς ἀσπίδας, ἃς ἐκράτουν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, καὶ ᾖδον τὸ carmen saliare, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἦτο τόσον ἀρχαῖον, ὥστε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος εἶχε καταντήσει ἀκατανόητον καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς Σαλίους. Τὸ ᾆσμα τοῦτο περιελάμβανεν ἐπαίνους διὰ τὸν Ἄρην (Mars) καὶ τὰς ἄλλας μεγάλας ρωμαϊκὰς θεότητας, τὸν Juppiter, τὴν Juno, τὸν Janus, τὴν Minerva κλπ. Οἱ Σάλιοι παρίσταντο καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν κατὰ Μάρτιον διεξαγομένων ἑορτῶν, εἰς τὰς Feriae Martis, τὰ Equirria, τὰ Mamuralia, τὰ Quinquatria, τὸ Tubilustrium καὶ Armilustrium τοῦ Ὀκτωβρίου. Ὁ θεσμὸς τῶν δύο ἱερατικῶν συλλόγων τῶν Σαλίων διετηρήθη μέχρι τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Σύλλογοι Σαλίων ὑπῆρχον πλὴν τῆς Ῥώμης καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ Τοῦσκλον καὶ τὰ Τίβουρα. θ. π.

σάλιος, —α, —ον· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σαλίους, ὁ τοῦ Σαλίων: «*σάλιος νόμος*».

σάλιος(ὁ) (Salius) /*Ζωολ.*/. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφορων* τῆς οἰκογενείας τῶν *πομπιλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σάλιος ὁ δίχρους* (Salius bicolor), ὅστις ἔχει χρωματισμὸν κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸ ἥμισυ τοῦ μήκους τοῦ προθώρακος καὶ τὰς πτέρυγας ἀργυρόλευκον, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ τοῦ μήκους τοῦ θώρακος καὶ τὴν κοιλίαν μελανοκύανον. Ἐπὶ τῆς κοιλίας φέρει δύο λευκὰς ταινίας. Ἀπαντᾷ ἐν Ἱσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν. Δ.Ν.Π.

Σαλίποτα, ἡ **Ἁλιπότα** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Σύλλεκτον*.

σαλιπυρίνη (ἡ) (Salipyrinum) [*Φαρμ. Χημ.*]. Εἶναι ἡ σαλικυλικὴ ἀντιπυρίνη:

$C_{11}H_{12}N_2O\ C_6H_4(OH)COOH$.

Κρυσταλλικὴ κόνις, ἄχρους, ἄνοσμος, τηκομένη εἰς 92°, ὀλίγον διαλυτὴ εἰς ψυχρόν, περισσότερον εἰς θερμὸν ὕδωρ. Εἶναι ἀντιπυρετικόν, ἀντιρρευματικὸν καὶ παυσίπονον. Ἀναγράφεται καὶ ὡς αἱμοστατικὸν κατὰ τῆς μηνορραγίας ὡς καὶ ἐπὶ δυσμηνορροίας. Μετὰ δισανθρακικοῦ νατρίου τὸ σκεύασμα παρέχει ἐλαιώδη μᾶζαν· δέον ὅθεν νὰ ἀποφεύγηται ἡ μετ' αὐτοῦ ἀνάμειξις. Κ. Γ. Μ.

Σάλις φὸν Ἄρνολδ (Sallis von Arnold). Σύγχρονος Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1881. Κατ' ἀρχὰς ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, νῦν δὲ διατελεῖ ὡς τοιοῦτος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μύνστερ. Αἱ σημαντικώτεραι ἐργασίαι του εἶναι αἱ ἑξῆς: «De Doriensium Ludornm in Comœdia Attica vestigiis» (Basel, 1905), «Der Altar von Pergamon. Ein Beitrag zur Erklärung des hellenistisches Barockstils in Kleinasien» (Berlin, 1912), «Die Kunst der Griechen» (1919, 1922), «Kunst des Altertums» (Berlin, 1923), «Das Grabmal des Aristonautes» (Berlin 1926), «Theseus und Ariadne» (Leipzig, 1930). Β. Δ. Θ.

Σαλισβουρῆ (Salisbury)· βλ. λ. *Σώλσμπερυ*.

σαλισβουρία (ἡ) (Salisburia) /*Βοτ.*/. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κωνοφόρων*, περιλαμβάνον δένδρα δίοικα, εὐθυτενῆ, μακρόβια καὶ φυλλοβόλα, ἰθαγενῆ τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σαλισβουρία ἡ ἀδιαντόφυλλος* (Salisburia adiantifolia), ἰθαγενὲς μέγα δένδρον τῆς Ἰαπωνίας, θεωρούμενον ὡς ἱερόν. Ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν Κίναν, ὅπου ὑπάρχουσι τοιαῦτα δένδρα ἀριθμοῦντα βίον χιλιάδων ἐτῶν. Τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ τούτου εἶναι ῥιπιδοειδῆ καὶ ἀπολήγουσιν εἰς 4—5 ὀδοντωτοὺς λοβούς. Ὁ καρπός του ἔχει σχῆμα καὶ μέγεθος μικροῦ κορομήλου καὶ παχεῖαν καὶ ἐλαιώδη σάρκα, ἀηδοῦς γεύσεως καὶ ὀσμῆς, ἀλλ' ἐδώδιμον ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῶν μερῶν ἐκείνων. Ἐκ τῆς οὐσίας ταύτης δι' ἐκθλίψεως λαμβάνεται βουτυρώδης ταγγίζουσα οὐσία, ἣν οἱ Κινέζοι μεταχειρίζονται ἀντὶ βουτύρου. Ὁ πυρὴν τοῦ καρποῦ ἔχει μέγεθος λεπτοκαρύου καὶ ἐκθλιβόμενος παρέχει ἄφθονον ἔλαιον, κατάλληλον πρὸς βρῶσιν. Τὸ ξύλον τῆς σαλισβουρίας εἶναι μαλακόν, κιτρινόλευκον, εὐέργαστον καὶ ποικίλως χρήσιμον. Πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς, ἀντέχει εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ τὸ ψῦχος καὶ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Σαλίσων (Saliso) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γαλατίας (βλ. *Σαλεσίων*).

σαλιταννόλη (ἡ) (Salitannol) /*Φαρμ. Χημ.*/. Ἕνωσις ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν σύνθεσιν: $C_{14}H_{10}O_7$. Λευκὴ ἄμορφος κόνις, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην. Ἀναγράφη ὡς ἀντισηπτικὸν πληγῶν. Κ. Γ. Μ.

σαλίτη (ἡ) [*Χημ.*]· βλ. *βορνεόλη*.

σαλίτης (ὁ) (Salit) [*Ὀρυκτολ.*]· βλ. λ. *μαλακόλιθος*.

Σαλίτσα /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 325, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀμπέλια* (πρ. Βρέστα) καὶ *Δρυμίτσα*, 527. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σαλιτσέτι (Saliceti), *Ἀντώνιος - Χριστόφορος*. Γάλλος ἐπαναστάτης ἐκ Κορσικῆς (1757—1809) Ἐσπούδασε νομικά, τῷ 1789 ἐξελέγη πληρεξούσιος τῶν Τάξεων καὶ βραδύτερον εἰς τὴν συμβατικὴν συνέλευσιν. Ἀπεστάλη εἰς Κορσικὴν καὶ Προβηγκίαν, ἵνα κατασ είλῃ τὰς ἐκεῖ ἐκραγείσας ἀντεπαναστάσεις. Λόγῳ τῆς μετὰ τοῦ Ροβεσπιέρρου φιλίας του συνελήφθη, ἀλλ' ἐσώθη διὰ τῆς δοθείσης ἀμνηστίας τὸ Δ' ἔτος Διωργάνωσε τὴν στρατιὰν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐν Νεαπόλει (1806—1809). Γ. Ι. Β.

σαλιφορμίνη (ἡ) (Saliformin) /*Φαρμ. Χημ.*/. Εἶναι σαλικυλικὴ ἑξαμεθυλενοτετραμίνη:

$$C_6H_{12}N_4C_6H_4\left\langle\begin{matrix}OH\\COOH\end{matrix}\right.$$

Λευκὴ κρυσταλλικὴ κόνις, εὐδιάλυτος ἐν ὕδατι καὶ ἀλκοόλῃ. Ἀναγράφεται ἀντὶ τῆς οὐροτροπίνης, ὡς διαλυτικὸν τοῦ οὐρικοῦ ὀξέος κατὰ τῶν λιθιάσεων τῆς κύστεως καὶ τῶν κυστιτίδων μετ' ἀμμωνιακῆς ζυμώσεως τῶν οὔρων. Κ. Γ. Μ.

Σαλιχλί /*Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Λυδίας ἐν τῇ Δυτικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἕρμου καὶ νοτίως τῆς συμβολῆς εἰς τὸν Ἕρμον τοῦ Ἀλὰ σεχίρ, παρὰ ταῖς βορείαις ὑπωρείαις τοῦ Μπὸζ ντάγ (Τμώλου) καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Σάρδεων Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Σμύρνης—Μαγνησίας — Κασαμπᾶ—Φιλαδελφείας—Οὐσὰκ—Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ (ἐπὶ τοῦ 131 χλμ. ἀπὸ Σμύρνης). ἔχει δὲ θερμοπηγὰς προσελκυούσας πολλοὺς ἀσθενεῖς ἐκ τῶν πέριξ. Κύρια προϊόντα τὰ τῆς ἀμπέλου καὶ ἡ γλυκόρριζα. Πρὸ τοῦ 1922 ἤκμαζεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀνθηρὰ καὶ πολυπληθὴς ἑλληνικὴ παροικία.

—[*Στρατ. Ἱστορ.*] Περὶ τὸ *Σαλιχλὶ* ἐγένοντο αἱ ἑξῆς συγκρούσεις:

Α') Τῇ 23 Φεβρουαρίου 1920, ὅτε μεικτὰ ἀποσπάσματα τῆς ΙΙ μεραρχίας ἀπὸ τοῦ Ὀδεμησίου (κοιλάδος τοῦ Καΰστρου) καὶ τῆς XIII τοιαύτης ἀπὸ τοῦ Ἀχμετλὶ (κοιλάδος τοῦ Ἕρμου) ἀνέλαβον τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τοῦ Τμώλου (Μπὸζ ντάγ) ἀπὸ τῶν τουρκικῶν ὁμάδων ἀνταρτῶν (τσέτηδων). Τὸ τῆς μεραρχίας μεικτὸν ἀπόσπασμα, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὀροπεδίου Γκιολτζίκ, προελάσαν ἐκανονιοβόλησε τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Σαλιχλί, τρομοκρατήσαν τοὺς κατέχοντας αὐτὸ Τούρκους, ἑτοιμασθέντας νὰ ἐκκενώσωσι τὴν πόλιν.

Β') Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰουνίου 1920, τὸ ἑλληνικὸν γενικὸν στρατηγεῖον εἶχε διατάξει τὴν προέλασιν τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ ἀπὸ τῶν κοιλάδων τοῦ Καΰστρου καὶ τοῦ Μαιάνδρου (ἤτοι ἀπὸ Ὀδεμησίου καὶ ἀπὸ Ἀϊδινίου) καὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ Σμύρνης ἀπὸ τῶν κοιλάδων τοῦ Ἕρμου καὶ τοῦ Καΐκου (ἀπὸ Μαγνησίας καὶ ἀπὸ Περγάμου). Καὶ τὸ μὲν Α' Σ. Στρατοῦ προήλασε: διὰ τῆς I μὲν αὐτοῦ μεραρχίας πρὸς Κιὸσκ Παλιάμπολι, διὰ δὲ τῆς II τοιαύτης πρὸς Κέλες - Φιλαδέλφειαν· τὸ δὲ Σ. Στρατοῦ Σμύρνης, διὰ μὲν τῶν μεραρχιῶν Ἀρχιπελάγους, Σμύρνης καὶ τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 5/42 συντάγματος Εὐζώνων τῆς XIII μεραρχίας, κατὰ διευθύνσεις συγκλινούσας (ἀπὸ Περγάμου, ἀπὸ Μαγνησίας καὶ ἀπὸ Παπασλὶ) πρὸς Ἀξάριον-Κίρκαγατς-Σόμα, διὰ δὲ τοῦ μείζονος μέρους τῆς XIII μεραρχίας αὐτοῦ κατὰ Σαλιχλὶ-Φιλαδελφείας. Ἡ πρὸς Σαλιχλὶ-Φιλαδέλφειαν ἐπιχείρησις τῆς XIII μεραρχίας ὠργανώθη τότε ὡς ἑξῆς: Χῶρος ἐξορμήσεως αὐτῆς ὡρίσθη ὁ περὶ τὸ Ἀχμετλί. Διῃρέθη ἡ μεραρχία εἰς δύο μεικτὰ ἀποσπάσματα: Τὸ τοῦ 2ου συντάγματος πεζικοῦ, ὃ θὰ ἐνήργει νοτίως τοῦ Ἕρμου πρὸς ἀνατολάς, ἐν τῇ ἐδαφικῇ ζώνῃ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ τούτου (ὡς βορείου ὁρίου) καὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Τμώλου (ὡς νοτίου ὁρίου)· καὶ τὸ τοῦ 3ου πεζικοῦ τοιοῦτον, ὅπερ καλυπτόμενον πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων «Μπὶν Τεπέδων» (Χιλίων λόφων), ἤτοι τῆς νεκροπόλεως τῶν ἀρχαίων Σάρδεων, ἀμυντικὴν τοποθεσίαν τῶν Τούρκων, διὰ τάγματος μετὰ πυροβολικοῦ, ἔδει διὰ τῆς λοιπῆς αὐτοῦ δυνάμεως νὰ κινηθῇ διὰ τῆς δυτικῶς τῆς λίμνης τῶν Μαρμάρων στενωποῦ πρὸς Μάρμαρα, προηγουμένης ἐπιλαρχίας τοῦ 3ου συντάγματος ἱππικοῦ, καὶ περικάμπτουσα τὴν εἰς Μπὶν Τεπέδες τοποθεσίαν τῶν Τούρκων διὰ τῆς δυτικῆς καὶ βορείας ὄχθης τῆς λίμνης, ὤφειλε νὰ κυκλώσῃ τοὺς ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης ἀμυνομένους Τούρκους. Καὶ ἡ μὲν φάλαγξ ἐπιθέσεως τοῦ 2ου συντάγματος πεζικοῦ κατὰ μὲν τὴν 9 Ἰουνίου 1920 παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις αὐτῆς νοτίως τοῦ Ἕρμου, ἔναντι τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας τῶν Τούρκων, κατὰ δὲ τὴν 10 Ἰουνίου 1920, προχωρήσασα ἀποφασιστικῶς, ἀπεδίωξε ταχέως τοὺς Τούρκους ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Σάρδεων ἀμυντικῆς αὐτῶν τοποθεσίας, ὠργανωμένης διὰ τριῶν ἀλληλοδιαδόχων σειρῶν χαρακωμάτων, ἃ οἱ Τοῦρκοι ἠμύνθησαν πεισματωδῶς, περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης (10 Ἰουνίου 1920) κατέλαβε τὸ Σαλιχλὶ καὶ ἐγκατέστησε προφυλακὰς βορείως αὐτοῦ, τῶν Τούρκων ὑποχωρησάντων πρὸς ἀνατολάς. Ἡ δὲ φάλαγξ ἐπιθέσεως τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ κατὰ πρῶτον μὲν ἐγκοντρίθη διευθυνθεῖσα πρὸς Μάρμαρα (9 Ἰουνίου 1920), εἶτα δὲ στραφεῖσα κατὰ τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς λίμνης Μαρμάρων πρὸς ἀνατολὰς (10 Ἰουνίου 1920), δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκόψῃ τὰς πρὸς ἀνατολὰς συγκοινωνίας τῶν ἐπὶ τῶν Μπὶν Τεπέδων ἐγκατεστημένων (Ν. τῆς λίμνης μέχρι τοῦ Ἕρμου) τουρκικῶν τμημάτων. Ἡ ἐπιλαρχία τοῦ 3ου συντάγματος ἱππικοῦ, ἡ ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ διοικητοῦ αὐτῆς κινηθεῖσα (9 Ἰουνίου 1920) παραλλήλως τῇ βορείᾳ ὄχθῃ τοῦ Μαρμαρᾶ γκιὸλ πρὸς ἀνατολάς, προσέκρουσε παρὰ τὸ Ταρκαπτὰλ εἰς ἰσχυρὰν ἐχθρικὴν ἀντίστασιν καὶ ἐπενλάκη μετὰ τοῦ ὑποστηρίζοντος τὴν ἐπιλαρχίαν λόχου τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ εἰς ἀγῶνα ἄνισον καθηλωθεῖσα. Ἡ κυρία τουρκικὴ δύναμις, ἡ κατέχουσα τοὺς Μπὶν Τεπέδες (μεταξὺ λίμνης Μαρμάρων καὶ τοῦ Ἕρμου ποταμοῦ), καλυφθεῖσα διὰ πλαγιοφυλακῆς παρὰ τὸ Ταρκαπτὰλ καὶ διὰ τμημάτων ὀπισθοφυλακῆς ἐπὶ τῶν Μπὶν Τεπέδων, ὑπεχώρησε (9 Ἰουνίου 1920) ἐγκαίρως πρὸς Σαλιχλὶ διαφυγοῦσα. Διὰ δὲ τὴν 10 Ἰουνίου 1920 ἡ φάλαγξ τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ, προηγουμένων τῆς ἐπιλαρχίας τοῦ 3ου συντάγματος ἱππικοῦ καὶ τῆς ἡμιλαρχίας τῆς XIII μεραρχίας, διηυθύνθη πρὸς Ἄνταλα, ἐνῷ συγχρόνως τὸ τάγμα πεζικοῦ μετὰ πυροβολαρχίας, τὸ ἀπὸ τῆς προτεραίας καλῦψαν πρὸς Μπὶν Τεπέδες τὴν ὀπίσω αὐτοῦ διολίσθησιν κατὰ τὴν προτεραίαν, πρὸς Μάρμαρα, τῆς φάλαγγος τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ, ἐπιτεθὲν κατὰ τῆς ἐπὶ τῶν Μπὶν Τεπέδων ἐγκαταλειφθείσης ὀπισθοφυλακῆς τῶν Τούρκων ἐξέβαλεν αὐτοὺς τῇ συνδρομῇ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἀπὸ τῶν χαρακωμάτων των, ἀναγκασθέντας εἰς ὑποχώρησιν πρὸς Σαλιχλί.

Ἡ XIII μεραρχία τότε διέταξεν ἐκ τῶν πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῆς ἀφικομένων εἰς Ἀχμετλὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 9 Ἰουνίου 1ου συντάγματος ἱππικοῦ καὶ 32ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς μεραρχίας Κυδω-

Digitized by Google

νιῶν, ἵνα τὸ 1ον σύνταγμα ἱππικοῦ καταδιώξῃ τοὺς ὑποχωροῦντας πρὸς ἀνατολάς. Τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ τοῦτο τότε ἐνήργησεν ἐπίθεσιν διὰ τῶν τριῶν ἰλῶν του ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ, τῆς μιᾶς τηρηθείσης ὀπίσω ὡς ἐφεδρείας, σπαθίσαν τοὺς φεύγοντας. Κατὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς προχωρήσεως αὐτοῦ περαιτέρω πρὸς Παζάρκιοϊ, τὸ 1ον σύνταγμα ἱππικοῦ ἐβλήθη ὑπὸ δραστικοῦ πυρὸς τμήματος πεζικοῦ τῶν Τούρκων περὶ τὴν 12 ὥραν, ὁπότε ὁ οὐλαμὸς τοῦ ἀνθυπιλάρχου Τσαπαρλῆ, ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ οὐλαμαγοῦ, ἐνήργησεν ἐπέλασιν κατὰ τῶν βαλλόντων Τούρκων, οὓς ἀνέτρεψε καὶ κατεσπάθισε φεύγοντας. Προελάσαν μετὰ τοῦτο τὸ 1ον σύνταγμα ἱππικοῦ, διῆλθε διὰ πόρου τὸν Ἕρμον καὶ ὠργάνωσεν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως Σαλιχλί, ἀποτυχοῦσαν ἐξ ὑπάρξεως πρὸ τῆς παρυφῆς τῆς πόλεως δυσβάτου χαράδρας ὑπερασπιζομένης ὑπὸ τοῦ πυρὸς πεζικοῦ καὶ πολυβόλων τῶν Τούρκων. Ἡ ἐπιλαρχία τέλος τοῦ 3ου συντάγματος ἱππικοῦ, βορειότερον ἐνεργοῦσα, ἀφοῦ ἀπώθησεν ὁμοίως τμήματα ὑποχωρούντων Τούρκων, τολμηρῶς προήλασε καὶ κατέλαβε τὰ Ἄνταλα, ἀπειλήσασα ἐκεῖθεν τὴν ὑποχώρησιν πρὸς Φιλαδέλφειαν τῶν περὶ τὸ Σαλιχλὶ συγκεντρωθέντων τουρκικῶν τμημάτων. Εἰς Ἄνταλα περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 10 Ἰουνίου 1920 κατέφθασε καὶ ἡ λοιπὴ φάλαγξ τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ. Διὰ τὴν 11 Ἰουνίου 1920 τέλος: Ἡ μὲν φάλαγξ τοῦ 2ου συντάγματος πεζικοῦ προχωρήσασα ἐκ Σαλιχλί, ἀνέτρεψεν ἰσχυρὰς ὠργανωμένας ἀμυντικῶς τουρκικὰς ἀντιστάσεις ἐπὶ δύο διαδοχικῶν τοποθεσιῶν παρὰ τὸ Μουαμάκ, ἔνθα κατέλαβεν ἓν πυροβόλον καὶ τὴν σημαίαν τοῦ 135ου τουρκικοῦ συντάγματος πεζικοῦ καὶ ἀκολούθως ἐβάδισε πρὸς Ντερέκιοϊ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Φιλαδέλφειαν. Ἡ δὲ φάλαγξ τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ διηυθύνθη πρὸς Μεντεχώραν, ἀφοῦ ὅμως προαπέστειλεν ἐκεῖ τὴν ἐπιλαρχίαν τοῦ 3ου συντάγματος ἱππικοῦ μετὰ τῆς ἡμιλαρχίας. Αὕτη προελάσασα συνήντησε παρὰ τὸ Ἀραπλῆ τουρκικὴν φάλαγγα ὀπισθοφυλακῆς ἐκ 300 περίπου ἀνδρῶν πεζικοῦ, ἣν ἐπεζήτησε νὰ διαλύσῃ δι' ἐπελάσεως· ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, καταλαβόντες θέσιν καὶ ἀνοίξαντες πῦρ, ἠνάγκασαν τὸ ἱππικὸν νὰ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν του καὶ νὰ πεζομαχήσῃ, ἐπιχειρήσαντες δὲ νὰ ἐπανάρξωνται τῆς ὑποχωρήσεως αὐτῶν προσεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, ἐπελάσαντος καὶ ἐπενεγκόντος αὐτοῖς πανωλεθρίαν, μετὰ δὲ τοῦτο ἀχθέντος καὶ καταλαβόντος τὴν Μεντεχώραν, ὅπου βραδύτερον ἀφίκετο καὶ ἡ ὅλη παρακολουθοῦσα φάλαγξ τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ. Τὸ 1ον τέλος σύνταγμα ἱππικοῦ, μὴ διευθυνθὲν πρὸς Μεντεχώραν, ὡς εἶχε διαταχθῆ, διῆλθε τὸν Ἀλὰ Σεχὶρ Τσάϊ ὅπως ἀχθῇ πρὸς Ντερέκιοϊ, ἀλλ' εἰς τὰ ὑψώματα παρὰ τὸ Ὀλασλὶ ἀνεκόπη ἡ προχώρησις αὐτοῦ, βληθέντος σφοδρῶς ὑπὸ πυρὸς πεζικοῦ καὶ πολυβόλων. Ἠναγκάσθη τότε τὸ σύνταγμα ἱππικοῦ νὰ παρακάμψῃ τὴν ἀντίστασιν, ἑλισσόμενον ἐν τάχει βορειότερον, παραλλήλως τῷ Ἀλὰ Σεχὶρ Τσάϊ, πρὸς Ντερέκιοϊ-Φιλαδέλφειαν. Ἡ κίνησις ὅμως αὕτη κατεπτόησε τοὺς Τούρκους, οἵτινες καταλιπόντες τὸν ἐπιβραδυντικὸν ἀγῶνα ἐτράπησαν ἀτάκτως εἰς φυγήν, ἐγκαταλιπόντες καθ' ὁδὸν ὅπλα, πυροβόλα, πυρομαχικά, μεταγωγικὰ κλπ. (βλ. λ. *Φιλαδέλφεια*). Κατὰ τὰς πρὸς Σαλιχλὶ ἐπιχειρήσεις ἡ XIII μεραρχία καὶ αἱ μετ' αὐτῆς συμπράττουσαι μονάδες ἔσχον ἀπωλείας: ἀξιωματικούς: 2 φονευθέντας καὶ 15 τραυματισθέντας, καὶ ὁπλίτας: 16 νεκροὺς καὶ 63 τραυματίας. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Τούρκων ἦσαν πολὺ περισσότεραι. Περιῆλθον εἰς τὴν XIII μεραρχίαν ὡς λάφυρα: 4 πυροβόλα, 1 σημαία συντάγματος, 16 πολυβόλα καὶ 320 ὅπλα πεζικοῦ, ὑπὲρ δὲ τὰ 2.000 ὅπλα τεθραυσμένα, μὴ περισυλλεγέντα, καὶ ἀκόμη 440 αἰχμάλωτοι Τοῦρκοι.

Γ) Κατ' Αὔγουστον 1922, ὅτε ὑποχωροῦντα ἀπὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ πρὸς δυσμὰς τὰ Α' καὶ Β' ἑλληνικὰ σώματα στρατοῦ (ἠλαττωμένης δυνάμεως), εὑρίσκοντο περὶ τὴν Φιλαδέλφειαν, μὲ ἠθικὸν καταπεπτωκὸς καὶ ἐν οὐχὶ καλῇ συνοχῇ, τὸ τουρκικὸν σῶμα στρατοῦ ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν Φαχρεδὶν καὶ μετ' ἄλλων ἀτάκτων τουρκικῶν ἐφίππων σωμάτων ἐκ Σιμὰβ ὑπὸ τὸν Μπεχλιβάν, προελάσαν εὑρίσκετο: εἰς Κοῦλα (1η μερ. ἱππικοῦ)—Μενὲ (14η μερ. ἱππικοῦ)—Βως Μεντεχώρας (2α μερ. ἱππικοῦ)—Μπουρλὰ (ἄτακτοι Μπεχλιβάν). Τὸ ἱππικὸν τοῦτο διετάχθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Αου τουρκικοῦ σώματος στρατοῦ Νουρεντὶν πασᾶ, τὴν πρωΐαν τῆς 23 Αὐγούστου 1922, νὰ ἀχθῇ εἰς Σαλιχλὶ καὶ ν' ἀποκόψῃ τὴν πρὸς δυσμὰς ὑποχώρησιν τοῦ εἰρημένου ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐν Σμύρνῃ ἑλληνικὴ στρατιά, λαβοῦσα γνῶσιν μέσῳ Κωνσταντινουπόλεως τῆς τουρκικῆς ταύτης προθέσεως, διέταξεν (ἑσπέραν 21 Αὐγούστου), ἵνα ἡ ἑλληνικὴ μεραρχία ἱππικοῦ μετὰ μεικτοῦ ἀποσπάσματος δυνάμεως 3.000 ἀνδρῶν περίπου προκαταλάβῃ τὴν νοτίαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ τῶν Ἀντάλων καὶ ἐνεδρεύουσα συντρίψῃ τὸ ἀντίπαλον ἱππικόν. Ὁ διοικητὴς τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος διέταξε πρὸς τοῦτο τὴν XIII μεραρχίαν (ἠλαττωμένης δυνάμεως κατὰ πολὺ) καὶ τὴν μεραρχίαν ἱππικοῦ. Καὶ ἡ μὲν μεραρχία ἱππικοῦ ἤχθη κατὰ τὴν 22 Αὐγούστου 1922 καὶ κατηυλίσθη 2 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Σαλιχλί, ἡ δὲ XIII μεραρχία μετηνέχθη σιδηροδρομικῶς εἰς Σαλιχλὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 22—23 Αὐγούστου 1922, ἐνῷ ἔδει ἀμφότεραι αἱ μονάδες ν' ἀχθῶσιν εἰς Ἄνταλα, ὡς διετάχθησαν. Κατὰ τὴν νύκτα ταύτην δὲν συνεδέθησαν αἱ ῥηθεῖσαι μονάδες, οὐδ' ἔλαβον μέτρα ἀσφαλείας πρὸς βορρᾶν. Περὶ τὴν πρωΐαν τῆς 23 Αὐγούστου 1922, ἐνῷ ὁ διοικητὴς τῆς XIII μεραρχίας εἶχε μεταβῆ εἰς τὸν σταθμὸν διοικήσεως τῆς μεραρχίας ἱππικοῦ πρὸς συνεννόησιν διὰ κοινὴν ἐνέργειαν, ὁ δὲ ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ ἀντισυνταγματάρχης Ἀβράμπος ἀπέστειλεν ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Σαλιχλὶ πρὸς τὴν βορείαν ἀρυφὴν τῆς πόλεως δύο τάγματα τοῦ 5/42 συντάγματος εὐζώνων πρὸς κάλυψιν ἀπὸ βορρᾶ, ἡ ἐξ ἑνὸς συντάγματος ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς 1ης τουρκικῆς μεραρχίας (νυκτερινὴν πορείαν ἐκτελοῦσα ἐκ Κούλων) εἰσῆλθεν εἰς Σαλιχλὶ ἀπαρατήρητος καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν. Ἐκεῖ αἰφνιδίως ἐπετέθη κατὰ τοῦ συγκεντρωμένου πλήθους, ὅ ἔθηκεν ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ. Τὰ μᾶλλον συντεταγμένα τμήματα τῆς XIII μεραρχίας ἀντετάχθησαν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ μεραρχία ἱππικοῦ, ἧς ἡ πυροβολαρχία Μαντᾶ διὰ βλημάτων ρυθμιζομένων ἐξ ἀποστάσεως «μηδὲν» ἔβαλλεν ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τῶν Τούρκων. Οὕτω κατέστη δυνατὸν ν' ἀποκρουσθῇ τὸ ἱππικὸν ἐκεῖνο, ἐκκαθαρισθείσης τῆς πόλεως. Ἀλλ' ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον εἰς Σαλιχλί, ἡ 2α μεραρχία ἱππικοῦ τῶν Τούρκων ἐξώρμα ἐκ Μεντεχώρας πρὸς Ντερέκιοϊ, πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Α' καὶ Β' σωμάτων στρατοῦ (ἠλαττωμένης δυνάμεως) ἐκ Φιλαδελφείας πρὸς δυσμάς. Κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τούτου ἀντεπεξῆλθε τὸ μεικτὸν ἀπόσπασμα Λούφα ἐκ τῶν 23ου καὶ 34ου συνταγμάτων πεζικοῦ μετὰ τῶν IIας καὶ VIIης μοιρῶν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ. Οὕτως ἠδυνήθη νὰ συνεχίσῃ τὴν ὑποχώρησίν του ὁ στρατὸς πρὸς Σάρδεις-Ἀχμετλί. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

σάλιωμα (τό)· δημ., ἡ διὰ σιέλου ἐπίχρισις.

σαλιώνω· δημ., ἐπιχρίω διὰ σιέλου: «σαλιώνω τὸ γραμματόσημο».

Σαλκαμλῆ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ (νομὸς Ραιδεστοῦ) χωρίου *Σάλπη* (βλ.λ.).

Σαλκόβσκι (Salkowski), ***Ἐρνέστος-Λεοπόλδος***. Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Καινιξβέργῃ (1844—1923). Διετέλεσε προϊστάμενος τοῦ χημικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ παθολογικοῦ ἰνστιτούτου Βερολίνου (1873) καὶ ἀπὸ τοῦ 1874 καθηγητὴς τοῦ βερολινίου πανεπιστημίου. Ἠσχολήθη μὲ τὴν φυσιολογικήν, παθολογικὴν καὶ ἀναλυτικὴν χημείαν, τὴν φαρμακολογίαν καὶ τὴν ὑγιεινήν, πλείστας γράψας σχετικὰς ἐργασίας. Ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Leube σύγγραμμα οὐρολογίας (1882) καὶ ἀργότερον μόνος σύγγραμμα ἀσκήσεων φυσιολογικῆς καὶ παθολογικῆς χημείας (1893). Ἡ *μέθοδος Σαλκόβσκι* ἀφορᾷ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ποσότητος τοῦ θείου ἐν τοῖς οὔροις. Ο. Ρ.

— **Σαλκόβσκι ἀντιδράσεις**. Εἶναι τέσσαρες διάφοροι ἀντιδράσεις: 1) Ἀνίχνευσις μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος εἰς τὸ αἷμα. 2) Ἀνίχνευσις πεντοζῶν εἰς τὰ οὖρα. 3) Ἀντίδρασις διὰ πεπτόνας εἰς αὐτά· καὶ 4) Ἀντίδρασις διὰ φυτοστερίνην. Κ. Γ. Μ.

Σάλλ, Ζουλὲν ντὲ λὰ — (Jouslin de la Salle)· βλ. λ. *Ζουλὲν ντὲ λὰ Σάλλ*.

Σάλλαικος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἐν Λουσιτανίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 5, 6) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λουσιτανῶν. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σάλλας, *Γρηγόριος*. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Βεσσαραβίᾳ τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐκ γονέων ἑλκόντων τὴν καταγωγὴν ἐκ Νάξου. Ἀξιωματικὸς ἐν τῷ ῥωσικῷ στρατῷ κατ' ἀρχάς, παρῃτήθη τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ῥωσίας ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Προσληφθεὶς ὡς πρῶτος ὑπασπιστὴς τοῦ πρίγκιπος Δημητρίου Ὑψηλάντου, κατῆλθε μετ' αὐτοῦ ἐκ Τεργέστης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὴν εἰς Ὄλυμπον ἐκστρατείαν ὁ Σάλλας, τῇ ὑποδείξει τοῦ Ὑψηλάντου, ἀνεδείχθη ἀρχηγὸς τοῦ ἐκστρατεύσαντος σώματος καὶ τὴν 25 Νοεμβρίου 1821 ἀπέπλευσε τῶν ἀντικρὺ τοῦ Ναυπλίου Μύλων. Ἀλλ' ἐφάνη τόσον ἀνάξιος τῆς ἀποστολῆς του, περιπλανώμενος τέσσαρας ὁλοκλήρους μῆνας εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, πρὸς στρατολογίαν δῆθεν, πράγματι δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, εἰς ἣν ἔρρεπεν ἐκ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ματαιοδοξίας, ὥστε οἱ πλεῖστοι τῶν ἀποτελούντων τὴν συνοδείαν του τὸν ἐγκατέλειψαν ἐντρυφῶντα ἐν Νάξῳ καὶ Μυκόνῳ, καὶ μόνον ὁ Θεόφιλος Καΐρης, ὁ Πολωνὸς ἥρως Λεξίνσκης καὶ ὀλίγοι ἄλλοι ἐνεκαρτέρησαν μέχρι τέλους. Ἐν τέλει ὁ Σάλλας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀπεβιβάσθη εἰς Ἐλευθεροχώριον τὴν 22 Μαρτίου 1822 καὶ ἤρχισε νὰ συνεννοῆται μετὰ τῶν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν, καὶ ἰδίᾳ μετὰ τοῦ Διαμαντῆ καὶ τοῦ Γούλα, πρὸς γενικὴν ἐπανάστασιν καὶ διοργάνωσιν αὐτῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην μετὰ τῶν Τούρκων σύρραξιν ἡττήθη ἐν Καστανιᾷ. Καὶ θὰ κατεστρέφετο τελείως τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα, ἀποσυντεθὲν μετὰ τὴν ἧτταν, ἂν τὸν ἀνίκανον ἀρχηγὸν δὲν ἀνεπλήρου ὁ Θεόφιλος Καΐρης, ὅστις μετὰ πλείστας δραματικὰς περιπετείας κατώρθωσε νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ὀλίγους διασωθέντας ἄνδρας εἰς Πελοπόννησον. Μετὰ τὴν ἀτυχῆ ταύτην ἐκστρατείαν ὁ Σάλλας περιῆλθεν εἰς ἀφάνειαν, μόλις δέ, χάρις εἰς τὸν συμπαθοῦντα αὐτὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην, ἠδυνήθη νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς ἀσημάντους τινὰς ὑπηρεσίας. Ἐν τέλει, κατηγορηθεὶς διὰ σύμπραξίν του πρὸς ξένους καὶ ἐκτεθεὶς διὰ τοῦτο εἰς δικαστικὰς διώξεις, ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸν δημόσιον βίον καὶ ἄγνωστον τί ἀπέγινεν. Ὁ Σάλλας ἦτο μὲν προσωπικῶς γενναῖος, ἀλλ' ὡς ἀρχηγὸς ἀπερίσκεπτος καὶ ἄβουλος. Δ. Π. Π.

Σαλλβὺρκ (Sallwürk), ***Ἐρνέστος*** φὸν —. Γερμανὸς παιδαγωγὸς (1839—1926). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Χέσινγκεν, Πφορτσχάϊμ, Καρλσρούῃ καὶ διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Ἔγραψε: «Τὰ κατὰ τὴν παιδαγωγικὴν σχολὴν τοῦ Ἑρβάρτου» (1885, β' ἔκδ. 1886), «Ὁ Πεσταλότσι» (1897), «Τὸ σχολεῖον τῆς θελήσεως» (1915) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαλλεμὲλ-Λακοὺρ (Challemel-Lacour), ***Παῦλος-Ἀρμάνδος***. Γάλλος πολιτικὸς (1827—1896). Συλληφθεὶς καὶ κατόπιν ἐξορισθεὶς διότι διεμαρτυρήθη ἐναντίον τοῦ πραξικοπήματος τοῦ 1852, ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν, μετὰ τὴν χορήγησιν γενικῆς ἀμνηστίας τῷ 1859. Τῷ 1870 διωρίσθη νομάρχης, τῷ 1873 ἐξελέγη πληρεξούσιος καὶ βραδύτερον γερουσιαστής. Τῷ 1879 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Ῥωσίαν, μετὰ ἓν ἔτος εἰς Λονδῖνον, τῷ 1883 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀντιπρόεδρος τῆς γερουσίας, τῷ 1893 πρόεδρος αὐτῆς καὶ τῷ 1894 πρόεδρος τῶν δύο σωμάτων διὰ τὴν ἐκλογὴν προέδρου δημοκρατίας, ὅτε ἐξελέγη ὁ Καζιμὶρ-Περιέ. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγαλυτέρων ῥητόρων τῆς ἐποχῆς του. Γ. Ι. Β.

Σαλ(λ)εντῖνοι *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς νοτιοανατολικῆς ἄκρας τῆς Ἰταλίας, κατοικῶν τὰ νότια τῆς Μεσσαπίας (Καλαβρίας) περὶ τὴν Ἰαπυγίαν ἄκραν (νῦν Capo di Leuca). Ἐθεωροῦντο ὡς ἀπόγονοι τῶν ὑπὸ τὸν Ἰδομενέα ἐλθόντων ἀποίκων Κρητῶν καὶ εἶχον πάλαι ποτὲ πλούσιον ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς (*Στράβ.* V, 281). Ἔλαβον μέρος εἰς τοὺς Σαμνιτικοὺς λεγομένους πολέμους, τέλος δὲ ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τῷ 267 π. Χ. περὶ τὰ τέλη τοῦ πρὸς τὸν Πύρρον πολέμου αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἡ χώρα αὐτῶν διεκρίνετο τῆς κυρίως Καλαβρίας, ἀποτελοῦσα ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν. Κυριώτεραι πόλεις αὐτῶν ἦσαν ἡ *Σαλεντίνη* καὶ ἡ *Ἰαπυγία ἄκρα*. Α. Θ. Σ.

Σάλλερ (Schaller), ***Ἰωάννης***. Αὐστριακὸς γλύπτης (1777—1842). Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς ἐν Βιέννῃ Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἐξειργάσθη δὲ πλαστικὰ συμπλέγματα ἐπὶ μυθολογικῶν ἰδίᾳ θεμάτων καὶ προτομὰς συγχρόνων του προσωπικοτήτων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ὁ Βελεροφόντης καὶ ἡ Χίμαιρα» (Πινακοθήκη Βιέννης) καὶ αἱ προτομαὶ τοῦ Φραγκίσκου Α' καὶ τοῦ Μέττερνιχ. Ι. Μ. Π.

Σάλλετ φὸν Ἄλφρεντ (Sallet von Alfred). Γερμανὸς νομισματολόγος (1842—1897). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ νομισματικοῦ τμήματος τῶν βασιλικῶν μουσείων τοῦ Βερολίνου. Ἐδημοσίευσε πολλὰς νομισματολογικὰς μελέτας ἐν πολλοῖς εἰδικοῖς περιοδικοῖς καὶ ἰδίως ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντι τῷ 1874, «Περιοδικῷ νομισματικῆς». Αἱ σπουδαιότεραι τῶν μελετῶν τούτων εἶναι, κατὰ χρονολογικὴν σειράν, αἱ ἑξῆς: «De Asandro et Ptolemone Cimmerii Bospori regibus quaestiones chronologicae et numismaticae» (Berlin 1865), «Beiträge zur Geschichte und Numismatik der Könige des cimmerischen Bosporus und des Pontus» (Berlin 1866), «Die Fürsten von Palmyra unter Gallienus, laudius und Aurelian» (Berlin 1866), «Die Münzen des Vaballathus» (Berlin 1866), «Die Münzen des Vaballathus und der Zenobia» (Berlin 1870), «Die Künsterinschriftes auf griechischen Münzen» (Berlin 1871), «Die Nachfolger Alexanders des grossen in Baktrien und Indien» (Berlin 1879), «Beschreibung der antikes Münzen» (Königl. Museen zu Berlin, I, II, III[1] τόμους, Berlin 1888). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθησαν: «Münzen und Medaillen» (Berlin 1898) καὶ «Das Königl. Münzkabinet» (Berlin 1898). Β. Δ. Θ.

Σάλλιβαν (Sullivan)· βλ. λ. *Σούλλιβαν*.

Σαλ(λ)ούβιοι (οἱ), ἢ *Σάλ(λ)ουβοι* (Salluvii, Salluvi) *['Αρχ.]*. Σπουδαιότατος λαὸς Κελτολιγύων ἐν Ναρβωνίτιδι Γαλατίᾳ (Νοτιοανατολικῇ Γαλλίᾳ) ἄλλως *Σάλ(λ)υοι* ἢ *Σάλ(λ)υες* (Sallui, Salyes). Ἀρχικῶς κατοικοῦντες τὴν μεταξὺ Θαλασσίων Ἄλπεων καὶ Ῥοδανοῦ χώραν, ἀπὸ Μασσαλίας μέχρι Δρουεντία (νῦν Durence) ποταμοῦ, σὺν τῷ χρόνῳ κατέλαβον ὅλην τὴν ἐνδοχώραν τοῦ σημερινοῦ Λυωναίου κόλπου, ἐξουσιάσαντες οὕτω τὴν μο-

Digitized by Google

δικὴν ἀπὸ Ἰταλίας εἰς Ἰβηρίαν παλαιὰν διάβασιν. Τὸ πρῶτον ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν Μασσαλιωτῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἵδρυσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαλλουβίων τὰς ὀχυρὰς *Ἀντίπολιν* (νῦν Antibes), *Μόνοικον* (Monaco), *Νίκαιαν*, *Ὀλβίαν* καὶ *Ταυρόεντα*. Ἐλθόντες εἶτα εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν Ρωμαίων, ὑπετάχθησαν ταχέως εἰς αὐτούς. Τῷ 123 π. Χ. ἐνίκησεν αὐτοὺς ὁ Φούλβιος Φλάκκος καὶ τῷ 122 ὁ Σέξτιος Καλβῖνος, ἱδρύσας τὰ *Σέξτια ὕδατα* (Aix en-Provence). Ἔκτοτε ἀπεμακρύνθησαν οἱ Σαλλούβιοι περὶ τὰ 8—12 στάδια ἔνθεν τῆς ἀκτῆς. Ἐν τῇ χώρᾳ των ἱδρύθησαν αἱ ρωμαϊκαὶ ἀποικίαι *Ταρουσκῶν* (Tarascon), *Γλανὸν* (Saint-Remy), *Ἀρελάτη* (Arles) καὶ *Ἐρνάγινον* (Saint-Gabriel). Ἄλλαι πόλεις τῶν Σαλλουβίων ἦσαν ἡ *Καρκασὼ* (Carcasson), *Ἄλβα Ἐλουῶν* (Aps), *Ἀουενίων* (Avignon) κ. ἄ., ἀπὸ δὲ τοῦ ἐθνικοῦ των ὀνόματος παράγεται κατά τινας τὸ ὄνομα τῆς Μασσαλίας.
—Π.

Σαλλούστιος (Sallustius), ***Γάϊος Κρίσπος***. Ἐπιφανὴς Λατῖνος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Ἀμιτέρνῳ, πόλει τῶν Σαβίνων, τῷ 86 π. Χ. ὑπὸ γονέων ἐντίμων μὲν ἀλλ' ἐκ δημοτικῆς τάξεως, καὶ ἀποθανὼν τῷ 35 π. Χ. ἐν Ρώμῃ. Τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διῆλθεν ἐν μέσῳ τῶν ταραχῶν, τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ τῶν προγραφῶν. Ἐκ μαρτυριῶν δὲ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου πληροφορούμεθα ὅτι ἔτυχεν ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως, εἰς ἣν θαυμασίως ἐπέδωκε, πεπροικισμένος ὢν δι' ἐξόχων φυσικῶν προτερημάτων. Ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινῆς νόσου καὶ αὐτὸς ἐλαυνόμενος, φαίνεται ὅτι δὲν ἐβράδυνε νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἀκολασίας τῶν συγχρόνων του. Ὁ Μ. Οὐάρρων ἀναφέρει ὅτι ὁ Σαλλούστιος, συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Μίλωνος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Φαύστης, ἐμαστιγώθη καὶ μόνον κατόπιν καταβολῆς μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ ἐλυτρώθη· τοῦ γεγονότος τούτου μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Σέρβιος, ὁ δὲ σχολιαστὴς ἄνευ ἐνδοιασμοῦ ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀνηθικότητος τοῦ συγγραφέως. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Σαλλουστίου, ἡ φιλοδοξία, ἀποσπάσασα αὐτὸν ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν γραμμάτων, ἔφερεν εἰς τὰ δημόσια πράγματα, ὅπερ ἐνομίζετο τὸ μόνον πρὸς δόξαν στάδιον ὑπὸ πάντων τῶν συγχρόνων του. Ἀλλὰ τῷ 50 π. Χ ἐξεβλήθη ἐκ τῆς Συγκλήτου ἀνηθικότητος ἕνεκα (probri gratia) ὑπὸ τῶν τιμητῶν Ἀππίου Κλαυδίου Πούλχερ καὶ Λευκίου Καλπουρνίου Πίσωνος. Ὁ Σαλλούστιος μετὰ πολλῶν ἄλλων φίλων τοῦ Καίσαρος κατέφυγεν εἰς Γαλατίαν πρὸς αὐτόν, ὑφ' οὗ τὰ μέγιστα ἠγαπήθη καὶ ἐξετιμήθη διὰ τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν. Μετὰ τὴν ἐν Θάψῳ μάχην διῴκησεν ὡς ἀνθύπατος τὴν ἐπαρχίαν Νέαν Ἀφρικήν, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην τῷ 46 π. Χ. κομίζων ἄπειρα πλούτη, ἅτινα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ παρανόμως συνέλεξεν· ἐν Ρώμῃ ἠγόρασεν ἐκτεταμένους κήπους ἐπὶ τοῦ Κυρίνου λόφου, τοὺς ὁποίους ἐκόσμησε διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, αἵτινες καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορας, τὸν Βεσπασιανόν, τὸν Νέρβαν, τὸν Τραϊανόν, τὸν Αὐρηλιανόν, ἦσαν τερπνὸν ἐνδιαίτημα. Καταληφθεὶς ὑπὸ μεγάλης ἀηδίας πρὸς τὰ δημόσια πράγματα, κατέλιπε τὸ πολιτικὸν στάδιον ἐν ἡλικίᾳ 42 ἐτῶν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς σπουδὰς τῆς νεότητος. Δόξαν δὲ ἄφθαρτον ζητῶν διὰ τῶν πνευματικῶν μόνον ἀρετῶν, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῶν ἀξιολογωτέρων συμβάντων τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, βοηθὸν πρὸς τοῦτο παραλαβὼν τὸν ἐξ Ἀθηνῶν καταγόμενον Ἀττήϊον Πραιτεξτᾶτον, ὃς συνέταξεν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπιτομὴν τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας, ἵνα ἐκλέξῃ ὁ συγγραφεὺς ἐξ αὐτῆς ὅσα ἔκρινεν εἰς τὸν σκοπόν του ἁρμόδια.

Γάϊος Σαλλούστιος Κρίσπος.

Ὁ Σαλλούστιος συνέγραψε: τὴν «Συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα» (Bellum Catilinarium ἢ De conjuratione Catilinae) ὀλίγον πρὸ τοῦ ἔτους 43 καὶ ἐδημοσίευσε ταύτην τῷ 42, ἀναμφιβόλως μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καίσαρος, τὸν «Ἰουγουρθικὸν πόλεμον» (Bellum Jugurthinum) περὶ τὸ 41 καὶ τὰς «Ἱστορίας», περιεχούσας περίοδον 12 ἐτῶν (78—67)· ἐκ τοῦ τελευταίου ὅμως συγγράμματος σῴζονται μόνον ἀποσπάσματα, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι βραχύτατα. Μετὰ τοῦ Σαλλουστίου ἡ ἱστορία ἔλαβεν ἐν Ρώμῃ ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν μορφήν. Ἡ ἱστορία αὐτοῦ δὲν εἶναι ἁπλῆ διήγησις καὶ χρονολογικὸς πίναξ γεγονότων οὐδ' ἔχει μόνον ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως ἔργον φιλοσοφικόν, πολιτικὸν καὶ ἠθικόν, ἐν ᾧ, ὡς ἐπὶ πίνακος, ἐνορᾶται ἡ ἀλληλουχία τῶν γεγονότων, τὸ αἴτιον καὶ τὸ αἰτιατὸν αὐτῶν, διαλάμπουσιν οἱ χαρακτῆρες τῶν προσώπων καὶ διαγράφονται αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ μεταβολαί, ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα οὖσαι τῶν παθῶν καὶ καθόλου τῆς ἠθικῆς τῶν ἀνθρώπων καταστάσεως. Καὶ ὥσπερ ὁ Θουκυδίδης, συνείδησιν ἔχων τῶν ἀρετῶν τῆς ἑαυτοῦ συγγραφῆς λέγει, ἀντιτιθεὶς ταύτην πρὸς τὰς διηγήσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ, «κτῆμά τε ἐς ἀεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται», οὕτω καὶ ὁ Σαλλούστιος μετὰ τῆς αὐτῆς ἀξιώσεως παραβάλλει τὴν φιλοσοφοῦσαν ἱστορίαν αὐτοῦ πρὸς τὰ τῶν προγενεστέρων χρονικά. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σαλλούστιος ἐσκόπει ὅλως νέαν ὁδὸν νὰ βαδίσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ, ἑπόμενον ἦτο, ἀντὶ νὰ ἀρχίσῃ μετὰ τοὺς γράψαντας χρονικὰ ξηρὰν τῶν γεγονότων ἀπαρίθμησιν, νὰ ἐκλέξῃ περίοδόν τινα ἢ συμβάν τι ἀξιοσημείωτον, ἐφ' ὧν ἠδύνατο νὰ ἐκφέρῃ τὰς κρίσεις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους. Εὔκολος δ' ἦτο ἡ τοιαύτη ἐκλογὴ τῶν ἀντικειμένων, διότι τὸ μέγιστον τῶν δραμάτων τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας ἐξετυλίσσετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἔβλεπε τὴν γηραιὰν δημοκρατίαν παραλύουσαν καὶ τεμαχηδὸν καταπίπτουσαν. Ἐπειδὴ δὲ προέβλεπεν ὅτι ἐκ τῆς ἀταξίας καὶ ἀνωμαλίας ἐκείνης ἔμελλεν ἀναγκαίως νὰ προκύψῃ νέα τάξις πραγμάτων, μετὰ συμπαθείας ἐνητένιζε πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις ἐν τῷ μέσῳ τοιούτου χάους ἐπειρᾶτο νὰ θέσῃ τὰ θεμέλια νέου οἰκοδομήματος. Οὗτος δὲ ἦτο ὁ Καῖσαρ. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐματαίωσε τὰς ἐλπίδας τοῦ Σαλλουστίου, ὑπελείπετο μόνον νὰ μάθῃ τὶς ἐκ τῶν δύο, ὁ Ἀντώνιος ἢ ὁ Ὀκτάβιος, ἔμελλε νὰ εἶναι κληρονόμος τούτου. Μετὰ διαφέροντος δὲ παρετήρει καὶ ἐξήταζε πάντα τὰ γινόμενα, ἵνα περιγράφῃ κατόπιν διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης πολιτικῆς καταστάσεως, ἅτινα ἀναμφιβόλως θὰ εὕρισκεν εἰς τὰ ἀδιάλλακτα κομματικὰ μίση καὶ τοὺς ἀγόνους ἀγῶνας, εἰς τὴν διαφθορὰν τῶν ἠθῶν, εἰς τὴν τυφλὴν σπουδαρχίαν καὶ τὸν ὀλέθριον τῶν προὐχόντων ἐγωϊσμόν· ἐκ δὲ τούτων νὰ ἐξαγάγῃ ἠθικὰ διδάγματα πολιτικῆς καὶ νὰ παράσχῃ ἐλπίδας εὐτυχεστέρου μέλλοντος. Διὸ σκοπὸς τοῦ Σαλλουστίου ἦτο νὰ πραγματευθῇ περὶ τῶν ἐξεχόντων σημείων τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀνιάτου καταστάσεως, ἥτις ἀπέληξεν εἰς ἐμφυλίους πολέμους.

Κάλλιστα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀντικείμενα ἦσαν ὁ Ἰουγουρθικὸς πόλεμος καὶ ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα, ἐν τῇ ὁποίᾳ συγχρόνως ἠδύνατο, πλὴν ἄλλων, νὰ ἐπιδείξῃ ὁ συγγραφεὺς τὰς λογοτεχνικάς του ἀρετάς, νὰ ἐξεικονίσῃ τὴν ρητορικὴν διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων καὶ νὰ κοσμήσῃ ταύτην διὰ τῶν βαθυτέρων ἐννοιῶν. Τοιαύτη λοιπὸν οὖσα ἡ συγγραφή, ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ὠφέλιμον καὶ τερπνὸν ἀνάγνωσμα· ἦτο δ' ἀληθῶς τοῦτο facinus memorabile, ὡς ὁ ἴδιος τὸ χαρακτηρίζει, διότι οὐδέποτε τοιαύτη διαφθορὰ εἶχε παραγάγει τοιοῦτον κακούργημα, οὐδέποτε εἶχεν ἀπειλήσει τόσῳ σοβαρῶς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος. Ἀλλὰ πῶς κατέστη δυνατὴ τοιαύτη ἐπιχείρησις, ἐκ τίνος κοινωνικῆς καταστάσεως προῆλθεν ὁ τὴν τολμηρὰν ταύτην ἰδέαν συλλαβών, πῶς ἡ συνωμοσία αὕτη, ἡ ὑπ' ἀθλίων καὶ ἀπηλπισμένων ἐξυφανθεῖσα, ἐνέσπειρε τοσοῦτον φόβον; Πῶς αἱ ἄρχουσαι τάξεις, οἱ κάτοχοι τῶν προνομίων, οἱ optimates, κατέστησαν τόσῳ ἀντιδημοτικοὶ καὶ τόσῳ ἀνίσχυροι νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν κατάστασιν, ἥτις ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν ὑπεροχήν; Εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας ὁ Σαλλούστιος δὲν δίδει πάσας τὰς ἀπαντήσεις, μάλιστα δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὑπεκφεύγει τὰς εἰς τὴν πολιτικὴν ἀναφερομένας ἐξηγήσεις· ἀλλὰ δὲν προδίδει διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὅταν γενικῶς ἀποφαίνηται ὅτι ἀφορμὴ τῆς ἐκρύθμου ταύτης καταστάσεως ὑπῆρξαν τὰ ἀδιάλλακτα πάθη καὶ τὰ καταλυμαινόμενα τὴν κοινωνίαν κακά, δηλαδὴ ἡ σπουδαρχία, ἡ πλεονεξία, ἡ τρυφὴ καὶ ἡ ἀκολασία. Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ ἀρχαὶ αἱ παρορμήσασαι τὸν Σαλλούστιον εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ «Κατιλίνα».

Ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰουγούρθα, ἂν καὶ γίνεται λόγος περὶ ἐξωτερικῶν τῆς Ρώμης ἀγώνων, ἐν τούτοις τὸ στρατιωτικὸν τοῦτο δρᾶμα μετὰ τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν περιπλοκῶν αὐτοῦ παράγει ἐν Ρώμῃ τὸν ἀντίκτυπον ἔνθα ὁ κομματικὸς ἀγὼν διεξάγεται μετὰ τῆς αὐτῆς μανίας καὶ λύσσης, μεθ' ἧς καὶ ὁ μεταξὺ τοῦ Ἰουγούρθα καὶ τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων πόλεμος. Καὶ ἡ μὲν τῶν ἐκστρατειῶν καὶ τῶν μαχῶν ἱστορία κατέχει τὴν ἐπιφάνειαν, ἡ δὲ τῆς πολιτικῆς κεῖται ἐν τῷ βάθει. Ὁ πόλεμος οὗτος παρέσχεν εἰς τὸν ἀριστοτέχνην ἱστορικὸν λογοτεχνικὰ θέματα, γεωγραφικὰς περιγραφὰς χωρῶν μετὰ τῶν ἐθίμων αὐτῶν, εἰκόνας ἠθῶν καὶ χαρακτήρων, εἶτα δὲ τὰς ἀφορμὰς τῆς ὀλεθρίας διαιρέσεως τῶν εὐγενῶν καὶ δημοτῶν καὶ τὴν ἐμφάνισιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν δύο μεγάλων στρατηγῶν, τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Σύλλα, οἵτινες, ἀφοῦ παρέμειναν ἀντίζηλοι ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν τῆς Ἀφρικῆς, κατέστησαν ἔπειτα πεδίον τῶν προσωπικῶν καὶ κομματικῶν αὐτῶν παθῶν τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐξιστορήσει τούτων δὲν ἔμεινεν ὁ Σαλλούστιος ἀνεπηρέαστος τῆς κομματικῆς ἐμπαθείας, διότι τὸν μὲν Σύλλαν καὶ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς ἐξεικονίζει διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως, τὸν δὲ Μάριον ὡς τὸν κρατερώτατον αἰχμητὴν καὶ ἀξιολογώτατον στρατηλάτην.

Ὁ Σαλλούστιος ἦτο κεκηρυγμένος ὀπαδὸς τοῦ Καίσαρος μετὰ πεποιθήσεως καὶ εἰλικρινείας. Ἐφρόνει ὅτι μόνη ριζική τις ἐν τῇ πολιτείᾳ μεταβολὴ δύναται νὰ σώσῃ τὸ πρὸς τὴν καταστροφὴν σπεῦδον κράτος. Τὴν δ' αἰτίαν τοῦ ἐπικειμένου τούτου ὀλέθρου ἀποδίδει εἰς τὴν διαφθορὰν τῶν εὐγενῶν, τὸν τυφλὸν αὐτῶν ἐγωϊσμὸν καὶ τὰς διεστραμμένας σκέψεις. Διότι ἡ τάξις αὕτη κατ' αὐτόν, ἄνευ ἀρετῶν οὖσα, ἄνευ φιλανθρωπίας, ἄνευ πολιτικοῦ προγράμματος; εἶχε περιαγάγει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν καὶ ἀθλιότητα τοὺς φιλοπόνους γεωργοὺς καὶ τοὺς τὴν πατρίδα ὑπερασπίζοντας καὶ κατακτητὰς τοῦ κόσμου στρατιώτας. Ἵνα δὲ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις της, εἶχε διαστρέψει τὸ δίκαιον, εἶχε διαφθείρει τοὺς δικαστὰς καὶ καταπατήσει τοὺς νόμους, ἄνευ οἴκτου εἰς ἐξορίαν ἢ εἰς θάνατον καταδικάζουσα τοὺς ἀντιπάλους της, τοὺς ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἰσότητος ἀγωνιζομένους.

Κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ λεκτικοῦ τοῦ Σαλλουστίου εἶναι ἡ βραχυλογία καὶ οἱ ἀρχαϊσμοὶ ὀρθογραφίας, τύπων, λέξεων καὶ συντάξεων. Ἐμιμήθη δ' ἐν πολλοῖς τὸν Θουκυδίδην, τὸν Ξενοφῶντα, τὸν Δημοσθένην, τὸν Ἰσοκράτην, τὸν Λυκοῦργον καὶ τὸν Πλάτωνα.

Τῶν σῳζομένων ἔργων τοῦ Σαλλουστίου νεώτεραι ἐκδόσεις εἶναι: τοῦ Φιλίππου Δημαράτου («Ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα μετὰ σημειώσεων ἑρμηνευτικῶν καὶ κριτικῶν» 1893 καὶ ὁ «Ἰουγουρθικὸς πόλεμος» ἀτελής), τοῦ Jacobs-Wirz (ι' ἔκδ. 1894), τοῦ Opitz (ε' ἔκδ. 1922), Rolfe (μετὰ ἀγγλικῆς μεταφράσεως), Ornstein (μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως), Alberg (1923) κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Dolega*, De Sallustio imitatore Thucydidis, Demosthenis aliorumque scriptorum graecorum (1874). — *Baehrens*, Sallustius als Historiker, Politiker und Tendenzschriftsteller (1927).
Ι. Φ. ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ

— **Σαλλούστιος**, πατριάρχης ***Ἱεροσολύμων***. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 486. Χάριν τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας ὑπέγραψε μὲν καὶ οὗτος τὸ «Ἑνωτικὸν» τοῦ Ζήνωνος, ἀλλὰ θερμῶς ὑπερήσπισε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Τῷ 491 τινὲς τῶν ἐν τῇ Λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Σάββα ἀσκουμένων μοναχῶν κατήγγειλαν πρὸς τὸν Σαλλούστιον τὸν ἅγιον Σάββαν, εἰπόντες πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ὁ ἡγούμενος αὐτῶν «οὔτε αὐτὸς χειροτονίαν ἔχει οὔτε ἄλλον κληρικὸν γενέσθαι συνεχώρησεν»· ὁ πατριάρχης, εὐμενῶς ἀκούσας τὰ παράπονα αὐτῶν, προσεκάλεσε καὶ ἐχειροτόνησε πρεσβύτερον τὸν Σάββαν καὶ καθησύχασε τοὺς μοναχούς. Βραδύτερον, χάριν τῆς εὐταξίας τῶν μονῶν, ὁ Σαλλούστιος διώρισε τὸν μὲν Σάββαν «ἄρχοντα καὶ νομοθέτην παντὸς τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου καὶ πάντων τῶν ἐν ταῖς κέλλαις ζῆν προαιρουμένων», τὸν δὲ Θεοδόσιον «ἀρχηγὸν καὶ ἀρχιμανδρίτην παντὸς τοῦ ὑπὸ τὴν ἁγίαν πόλιν κοινοβιακοῦ κανόνος». Ἀπέθανε τῷ 494.
Ε. Γ. Π.

— **Σαλλούστιος** (Sallustius), ***Σεκοῦνδος Προμῶτος***. Ρωμαῖος πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς. Διετέλεσεν ἔπαρχος τῆς Γαλατίας ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, ὡσαύτως δὲ καὶ ὕπατος. Φέρεται ὡς συγγραφεὺς τῆς ἑλληνιστὶ γεγραμμένης πραγματείας «Περὶ θεῶν καὶ κόσμου», ἐν ᾗ ἀναπτύσσει τὸ νεοπλατωνικὸν σύστημα. Ἀπέθανε τῷ 370 μ. Χ. Τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ ἀνωτέρω ἔργου εὕρηνται παρὰ Mullach (Fragm. philos. Graecorum, τ. 3).
Ι. Φ. Δ.

Σάλλυες (οἱ) *['Αρχ.]*· βλ. *Σαλλούβιοι*.

Σάλμα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ἐρήμου Ἀραβίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Θαμουδηνῶν, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 18). Ἡ θέσις της ἀναγνωρίζεται παρὰ τὴν νῦν Djebel-Selma.
Α. Θ. Σ.

Σαλμακὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πηγή τις κειμένη κατὰ τὸ νότιον τμῆμα τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἐν Καρίᾳ Ἁλικαρνασσοῦ, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ἐπιστεύετο ὅτι εἶχον τὴν ἰδιότητα νὰ καθιστῶσι χαύνους καὶ νὰ ἐκθηλύνωσι τοὺς πίνοντας ἐξ αὐτῆς (*Στράβ.* XIV, 656).
Α. Θ. Σ.

Σαλμανάσαρ (ἀσσυρ. *Σαλμανασαρίδ*). Πέντε Ἀσσύριοι βασιλεῖς: —1) *Σαλμανάσαρ ὁ Α'* (1290—1260). Ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς ἐν Μεσοποταμίᾳ, νοτίῳ Ἀρμενίᾳ καὶ δυτικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀφαιρέσας τὴν Καρκεμὶς παρὰ τῶν Χετταίων. Ὠχύρωσε τὴν Ἀσσοὺρ καὶ μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀσσυρίας εἰς Νιμρούδ.

—2) *Σαλμανάσαρ ὁ Β'* (858—824). Ἐπολέμησεν ἐν Συρίᾳ, ὅπου ἡνώθησαν κατ' αὐτοῦ πλεῖστοι ἡγεμόνες ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἰσραηλιτῶν Ἀχαάβ, τῆς Δαμασκοῦ Ἀντὰντ-Ἐζὲρ (Μπεναντὰντ) καὶ τῆς Ἐμάθ, κατήγαγε δὲ σπουδαίαν νίκην εἰς Καρκὰρ ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου (854), τρέψας εἰς φυγὴν σὺν ἄλλοις 3 900 ἅρματα καὶ 40 000 πεζοὺς τῶν τριῶν ἀρχηγῶν. Ἐκ νέου νικήσας αὐτοὺς τῷ 847 καὶ 844, ἐξέτεινε τὸ κράτος του μέχρι τῆς Μεσογείου. Πρὸς Β. ἐπολέμησε τοὺς Οὐραρτοὺ (Ἀρμενίους) καὶ ἐπέβαλε φόρον ὑποτελείας εἰς τοὺς Μήδους. Ἀναμιχθεὶς (853) εἰς τὰ βαβυλωνιακὰ ὡς σύμμαχος τοῦ Μαντροὺκ-Ζακὶρ-Σοὺμ Α' κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐξετάθη μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου του τὸν Σαλμανάσαρ ἐπολέμησεν ὁ υἱός

Digitized by Google

του 'Ασσούρ-Ντανὶν - 'Αμπάλ, καταλαβὼν τὴν Νινευὴ καὶ ἄλλας σπουδαίας πόλεις, ἐξουθενωθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Σάμσιραμμὰν Δ' διαδεχθέντος τὸν πατέρα.

—3) *Σαλμανάσαρ ὁ Ι'* (781 — 772). 'Επολέμησε κατὰ τῶν Οὐραρτοὺ καὶ προσέβαλε τὴν Δαμασκὸν (773), διάδοχον δὲ ἔσχε τὸν 'Ασσούρ-'Εντὶλ-"Ελ Γ'.

—4) *Σαλμανάσαρ ὁ Δ'* (827 — 822). Ὑπέταξε τὴν Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην, ὅτε δὲ οἱ Τύριοι καὶ 'Ισραηλῖται, ἐλθόντες εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν Αἰθιόπων κατακτητῶν τῆς Αἰγύπτου, διέκοψαν τὴν καταβολὴν τῶν φόρων, εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς τὴν χώραν των. Καταστραφέντος τοῦ στολίσκου του ὑπὸ τῶν Τυρίων, ἐπολιόρκησεν ἀπὸ ξηρᾶς τὴν πόλιν ἐπὶ πενταετίαν. Ὁμοίως ἐπολιόρκησεν ἐπὶ τριετίαν τὴν Σαμάρειαν (ἀφοῦ προηγουμένως συνέλαβε τὸν βασιλέα τοῦ 'Ισραὴλ 'Ωησέ), ἣν κατέλαβεν. Π. Ν. Π.

Σαλμανλὶ *[Γεωγρ.]*. Δῆμος τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σοργὸν τοῦ νομοῦ Ὑοσκάτης (Γιοζγάτ). 'Αριθμεῖ 67 χωρία.

Σαλμα(ν)τική, *Σαλαμαντική, Σαλματὶς* (Sal(a)ma(n)tica) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βακκαίων ἢ τῶν Οὐεττόνων ἐν 'Ισπανίᾳ, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς *Σαλαμάνκας*. Κατοικουμένη ὑπὸ Λιγύων, ἀπὸ δὲ τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος καὶ ὑπὸ Κελτῶν, τῷ 222 π. Χ. κατελήφθη παρὰ τοῦ 'Αννίβα. Μετὰ μακρὰν ρωμαϊκὴν κατοχὴν περιέπεσεν εἰς τοὺς Βησιγότθους, καταστᾶσα ἕδρα ὁμωνύμου ἐπισκοπῆς. Σῴζονται αὐτῆς ἐρείπια τειχῶν καὶ ρωμαϊκῆς γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Tormes (βλ. καὶ *Σαλαμάνκα*). Π. Ν. Π.

Σαλμάς, ἢ *Σελμὰς [Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας εἰς τὴν ἐπαρχίαν 'Αζερμπαϊτζάν, μεταξὺ τῆς λίμνης Οὐρμίας καὶ τῆς πόλεως Ταμπρίζ. Διάσημος ἄλλοτε εἶναι σήμερον ἄσημος. Ν. Μ.

Σαλμάσιος (Salmasius) *Κλαύδιος, ντὲ Σωμαὶζ* (Saumaise), ἐπιλεγόμενος —. Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1588 ἐν Σεμοὺρ (Sémour en Auxois) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1653. 'Εσπούδασεν ἀπὸ τοῦ 1604 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων καὶ ἀπὸ τοῦ 1606 ἐν τῷ τῆς 'Αϊδελβέργης φιλοσοφίαν καὶ δίκαιον καὶ ἀνεκάλυψεν ἐν 'Αϊδελβέργῃ τὴν «'Ανθολογίαν ἐπιγραμμάτων» τοῦ Κεφαλᾶ («Anthologia Palatina»). 'Επανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν, ἀπηλλάγη τῶν βιοτικῶν μεριμνῶν διὰ πλουσίου γάμου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Μερσιὲ καὶ τῷ 1631 προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Λουγδούνου (Leyden) καθηγητής. Τῷ 1650 μετέβη εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Σουηδίας κατὰ πρόσκλησιν τῆς βασιλίσσης Χριστίνης, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν 'Ολλανδίαν. Τὰ συγγράμματά του μαρτυροῦσιν ἀξιοθαύμαστον πολυμάθειαν, στεροῦνται ὅμως κριτικῆς καὶ συστήματος. Περιώνυμος εἶναι ἡ πρὸς τὸν "Αγγλον ποιητὴν Μίλτωνα ἔρις του διὰ τοῦ συγγράμματος «Defensio regia pro Carolo» (Ι, ἐν ἔτει 1649). 'Εκδόσεις ἀρχαίων συγγραφέων αὐτοῦ εἶναι: «Florus» (ἐν 'Αϊδελβέργῃ 1609 καὶ ἐν Λουγδούνῳ 1638), «Scriptores historiæ Augustæ» (ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Λουγδούνῳ 1652), Tertulliani de pallio» (Περὶ ἱματίου, αὐτόθι 1622, καὶ ἐν Λουγδούνῳ 1656), «Ὑπόμνημα Σιμπλικίου εἰς 'Επίκτητον» (αὐτόθι 1640) καὶ «'Αχιλλεὺς Τάτιος» (1640). 'Εκ τῶν πραγματειῶν αὐτοῦ ἀξιομνημόνευτοι εἶναι αἱ: «De lingua hellenistica (ἐν Λουγδούνῳ 1643), τὸ πρῶτον περὶ τούτου τοῦ θέματος γραφὲν ἔργον, «Observationes ad jus atticum et romanum» (αὐτόθι, 1645), «De annis climactericis et antiqua astrologia (αὐτόθι, 1648), «De usuris» (Περὶ τόκων, αὐτόθι, 1638), «De modo usurarum», (αὐτόθι, 1639), «De fœnore trapezitico» (Περὶ τραπεζιτικοῦ τόκου, αὐτόθι, 1640), «Diatriba de mutuo» (Περὶ δανείου, αὐτόθι, 1640), «De re militari Romanorum» (Περὶ στρατιωτικῶν παρὰ Ρωμαίοις, αὐτόθι, 1657). Τὸ σπουδαῖον ὅμως σύγγραμμα αὐτοῦ εἶναι τό: «Plinianæ exercitationes in Sonini Polyhistorem» (ἐν Παρισίοις 1629, τόμ. 2, καὶ νέα ἔκδ. ἐν Οὐτρέχτῃ, 1689), ἔργον ἐγκυκλοπαιδικῆς πολυμαθείας καὶ ἀνεξάντλητος πηγὴ ὕλης εἰς πάντας τοὺς μεταγενεστέρους. Κ. - Μ. Α.

Σὰλ Μαχαλᾶς *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κωνσταντινᾶτο* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Σαλμενῖκον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ 'Αχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 218. "Εχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —***Σαλμενῖκον "Ανω***. Χωρίον τῆς ἄνω κοινότητος. Κάτ. 198.

— *['Ιστορ.]* Κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἐπιδρομὴν τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ Β' χιλιάδες κατοίκων διαφόρων χωρίων κατέφυγον εἰς τὸ φρούριον τοῦ Σαλμενίκου, τὸ ὁποῖον ἐφρουρεῖτο ὑπὸ τοῦ Γραίτζα Παλαιολόγου. Μετὰ πολιορκίαν καὶ βομβαρδισμὸν 7 ἡμερῶν, οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν νὰ ἀποκόψωσι τὸ ὕδωρ τοῦ κάτω φρουρίου καὶ ἐξηνάγκασαν τοὺς ἐν αὐτῷ κλεισθέντας πληθυσμούς, ἀνερχομένους εἰς ἑξακισχιλίους ψυχάς, νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ Παλαιολόγος ὅμως ἐξηκολούθησεν ἀνθιστάμενος γενναίως ἐν τῇ ἀκροπόλει κατὰ τῶν τουρκικῶν ἐπιθέσεων καὶ τέλος, μετὰ ἀδιαλείπτους ἀγῶνας ἑνὸς περίπου ἔτους (1460—1461), οἱ Τοῦρκοι, θαυμάσαντες τὴν ἀνδρείαν τοῦ Παλαιολόγου, ἐπέτρεψαν αὐτῷ νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν φρουρᾶς ἐνόπλου εἰς τὴν ὑπὸ τῶν 'Ενετῶν κατεχομένην Ναύπακτον. Ν. ΚΛΕ

Σαλμενῖκος *[Γεωγρ.]*. Κοινὸν ὄνομα τοῦ χειμάρρου *Φοῖνιξ* (βλ. λ.).

— **Σαλμενῖκος, *κάβο* —** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς 'Αχαΐας ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, 5 μίλλ. ΒΑ. τοῦ Αἰγίου (πλάτ. 38° 14' Β., μῆκ. 22° 10' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth), σχηματίζον φερώνυμον ὅρμον (ἀρχ. *'Ερινεός*), ἐν ᾧ ἐκβάλλει φερώνυμος χείμαρρος (ἀρχ. *Φοῖνιξ*). Εὐαναγνώριστον εἰς τοὺς προσπλέοντας. Σ. Ε. Λ.

Σαλμερὸν (Salmeron), ***'Αλφόνσος***. Ἱσπανὸς ἑρμηνευτὴς τῆς ἁγίας Γραφῆς (1515—1585). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ τάγματος τῶν ἰησουϊτῶν 'Ιγνατίου Λοϋόλα, ἵδρυσε τοιοῦτον τάγμα ἐν Νεαπόλει τῷ 1551, μετέσχε τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου ὡς σύμβουλος τῶν παπῶν Παύλου Γ', 'Ιουλίου Γ' καὶ Πίου Δ' καὶ συνέγραψεν ὑπομνήματα εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν. F. Γ. Π.

—**Σαλμερὸν ὐ *'Αλόνθο*** (Salmeron y Alonso). Ἱσπανὸς πολιτικὸς (1838—1908). 'Εχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Μαδρίτῃ καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Καστελὰρ ἐν τῇ «Δημοκρατίᾳ». Τῷ 1865 ἐγένετο μέλος τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, τῷ 1871 ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ 'Αμαδέου (1873) ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας ἐν 'Ισπανίᾳ. Τότε ἐγένετο πρόεδρος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ παρῃτήθη (7 Σεπτεμβρίου 1873) κατόπιν διαφωνίας του πρὸς τοὺς στρατηγούς, ἐπιμένοντας ὅπως ἐκτελεσθῶσι διάφοροι στασιασταί. Τῷ 1874 ἐστάλη εἰς ἐξορίαν, ἐξ ἧς ἀνεκλήθη τῷ 1881. Γ. Ι. Β.

σαλμὶ (salmis). Τρόπος μαγειρεύματος κυνηγίου. Λαμβάνομεν τὰ πουλιά, τὰ ὁποῖα ἀφοῦ καθαρίσωμεν καλῶς τὰ θέτομεν ἐντὸς κατσαρόλας μὲ ἀνάλογον βούτυρον καὶ τὰ στέλλομεν εἰς τὸν φοῦρνον νὰ ψηθοῦν ὀλίγον. 'Αφοῦ μισοψηθοῦν, τὰ ἀφήνομεν νὰ μισοκρυώσουν καὶ τότε τὰ κόπτομεν εἰς τεμάχια, τὰ θέτομεν εἰς τὴν ἰδίαν κατσαρόλαν, προσθέτομεν ἡμίσειαν ὀκᾶν κρασὶ καὶ τὰ θέτομεν στὴ φωτιά. Συγχρόνως ἑτοιμάζομεν καὶ τὴν σάλτσα σαλμὶ ὡς ἑξῆς: Στραγγίζομεν τὸ βούτυρον μὲ τὸ ὁποῖον ἐψήθησαν (προτοῦ θέσωμεν τὰ τεμάχια) ἐντὸς μικροῦ τηγανίου, προσθέτομεν 3—4 κουταλιὲς τῆς σούπας ἄλευρον (ἐὰν τὸ βούτυρον δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ διαλυθῇ τὸ ἀλεύρι, προσθέτομεν καὶ ἄλλο) καὶ τὰ θέτομεν εἰς τὴν φωτιὰ ἀνακατεύοντες διαρκῶς μὲ ξύλινον κουτάλι, ἕως ὅτου κοκκινίσῃ τὸ ἀλεύρι. 'Αφοῦ κοκκινίσῃ, ρίπτομεν εἰς αὐτὸ ἀνάλογο νερὸ ἢ ζωμὸν κρέατος, τὰ δουλεύομεν καλὰ διὰ νὰ ξεσβολιάσουν καὶ τὰ ρίπτομεν εἰς τὴν κατσαρόλα μὲ τὰ πουλιά· συγχρόνως ρίπτομεν ἕνα φύλλο δάφνης, ὀλίγον πιπέρι, ὀλίγας ρίζας μαϊντανοῦ καὶ σέλινου (τὰς ὁποίας καὶ ἀφαιροῦμεν εἰς τὸ τέλος), ὀλίγον ἅλας καὶ 2—3 ντομάτες κομμένες. Σκεπάζομεν τὴν κατσαρόλα καὶ ἀφήνομε νὰ βράσουν σὲ σιγανὴ φωτιὰ τὰ πουλιά, τὰ ὁποῖα ἂν εἶναι μικρὰ ψήνονται εἰς 35—40 λεπτά, ἂν δὲ μεγάλα εἰς $1^1/_2$ ὥραν περίπου. Φ. Α.

σαλμίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Πρωταμίνη ἀνευρεθεῖσα εἰς τὰ σπερματοζωάρια ἰχθύων τινῶν.

Σὰλμ Ντὺκ (Salm Duck), ***Κωνσταντία-Μαρία ντὲ Ταΐς***, *πριγκίπισσα ντὲ* —. Γαλλὶς συγγραφεὺς (1767—1845). 'Εδημοσίευσε στίχους καὶ πεζὰ ἔργα, ἐν οἷς: «'Επιστολὴ πρὸς τὰς γυναῖκας», «Περὶ φιλοσοφίας», «Εἰκοσιτέσσαρες ὧραι αἰσθηματικῆς γυναικὸς» (1825), «Πολιτικαὶ καὶ φιλολογικαὶ ἀναμνήσεις» (1833), «Σκέψεις» (1846). 'Απεκλήθη ὑπό τινων ἡ Μοῦσα τοῦ λογικοῦ καὶ ὑπ' ἄλλων ὁ Μποαλὼ τῶν γυναικῶν. Γ. Ι. Β.

Σαλμοϊράγκι (Salmoiraghi), ***Φραγκῖσκος***. 'Ιταλὸς γεωλόγος καὶ μηχανικός, γεννηθεὶς τῷ 1837. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ἀνωτάτου τεχνητοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Μιλάνου καὶ ἔγραψε πολλὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Γεωλογικαὶ σημειώσεις περὶ τῶν 'Απεννίνων» (1881), «Χρονολογικαὶ σημειώσεις» (1883), «Φυσικαὶ ὗλαι δομικῆς» (1892), «Ὑπόγειος ἀλπινισμὸς» (1897), «Γεωλογία καὶ μηχανική» (1897). Μ.Δ.Β.

Σάλμον (Salmon), ***Γεώργιος***. "Αγγλος μαθηματικὸς (1819—1904). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Δουβλίνου καὶ συνέγραψεν: «'Αναλυτικὴ γεωμετρία», «Περὶ κωνικῶν τομῶν», «Περὶ ἐπιπέδων καμπύλων ἀνωτέρου βαθμοῦ», «'Ανωτέρα ἄλγεβρα». Ν. Γ.

Σαλμὸν (Salmon), ***'Ανδρέας***. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1881. "Εγραψε: «Τὸ καλαμάκι», «Τὸ βιβλίον καὶ ἡ φιάλη», «Χειρόγραφον εὑρεθὲν ἐντὸς πίλου» (1921), «Τὰ τρελλόπαιδα», τὸ ἔπος «Πρικάζ» (Prikaz), ἀναφερόμενον εἰς τὴν μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν, καὶ «Ἱστορία τῆς τέχνης». Γ. Ι. Β.

—**Σαλμὸν** (Salmon), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος λογογράφος, γνωστότατος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νουὰρ* (βλ. λ.).

σαλμονέλλωσις, *—εως* (ἡ) (Salmonellose). 'Ονομασία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν νοοῦνται αἱ παθήσεις αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὴν ὁμάδα τῶν σηψαιμιῶν μετὰ ἐντερικοῦ προσδιορισμοῦ καὶ προσβάλλουσαι μέγιστον ἀριθμὸν τοῦ ζωϊκοῦ εἴδους, καθὼς καὶ τὸν ἄνθρωπον, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐκδηλοῦνται: αἱ παρατυφοειδικαὶ λοιμώξεις, ἡ ψιττάκωσις, ἡ χολέρα τοῦ χοίρου, ἡ διὰ κολοβακίλλου λοίμωξις, ὡς καὶ ἡ διὰ βακίλλου τοῦ Gärtner τοιαύτη. Αἱ σηψαιμικαὶ αὗται καταστάσεις ὀφείλονται εἰς βακτήρια εὐφανίζοντα πολυαρίθμου, κοινοὺς χαρακτῆρας συνηνωμένους ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν τῆς σαλμονελλώσεως. Συγγραφεῖς τινες καταλογίζουσιν εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην τῶν νόσων τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν καὶ τὴν βακιλώδη δυσεντερίαν. Μ.Ν.Κ.

σαλμονίδαι (οἱ) (Salmonidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς μὲ σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ μικρῶν ἢ μετρίου μεγέθους λεπίων καὶ εὐρεῖαν νηκτικὴν κύστιν. Περιλαμβάνει ἀρκετὰ εἴδη θαλάσσια καί τινα τῶν γλυκέων ὑδάτων, κατερχόμενα εἰς τὰς θαλάσσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γονιμοποιήσεως. Γνωστότερα εἴδη εἶναι ἡ *ἀργεντίνα*, ὁ *κορέγονος*, ὁ *μαλλωτός*. Δ. Ν. Π.

Σαλμούριον, ἢ ***Σάλμουρος*** (Salmurium castrum, Salmurus) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ρωμαϊκὸν στρατόπεδον ἐν Γαλατίᾳ, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ *Σωμὺρ* (Saumur). Π. Ν. Π.

Σαλμοῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρμανίας ἐν 'Ασίᾳ, οὐ μακρὰν τῆς παραλίας τῆς 'Ερυθρᾶς θαλάσσης (νῦν θάλασσα τοῦ 'Ομάν), ὅπου, ὡς ἀναφέρει ὁ Διόδωρος Σικελιώτης (ΙΖ', 106), ἐπὶ πολὺ παρέμεινεν ὁ Μ. 'Αλέξανδρος τελευτῶντος τοῦ 325 π. Χ., κατὰ τὴν ἐξ 'Ινδικῆς ἐπιστροφήν του. 'Ακαθόριστος ἡ ταυτότης αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σάλμσον (Salmson), ***Οὔγος***. Σουηδὸς ζωγράφος (1843—1894). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων καλλιτεχνῶν τῆς πατρίδος του, οἵτινες ἐξειργάσθησαν σκηνὰς εἰλημμένας ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου. 'Εγκατασταθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1868, συνέθηκε κατ' ἀρχὰς μὲν πίνακας ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς Δαλεκαρλίας, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐκ τοῦ βίου τῶν Γάλλων χωρικῶν. Αἱ κυριώτεραι ἀρεταὶ τῶν ἔργων του εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐκφράσεως καὶ ἡ ἐπιτυχία ἐν τῇ καθόλου συνθέσει τῶν ἀπεικονίσεων. Οἱ σημαντικώτεροι τῶν πινάκων του εὑρίσκονται ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Στοκχόλμῃ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του συνθέσεων τάσσονται αἱ ἀκόλουθοι: «Χωρικοὶ ἐκ Πικαρδίας», «Τὸ τέλος τῆς καθημερινῆς ἐργασίας», «Ἡ ἑορτὴ τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιᾶς», «Ἡ σύλληψις», «Ἡ μικρὰ σταχυομαζώχτρα», «Τοπίον τοῦ Dalby» (κρητιδογραφία), «Μία παρισινή», «Τὸ παιδὶ ποῦ διαβάζει». Ι. Μ. Π.

Σαλμυδησὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπωσις μικρᾶς εἰσδύσεως καὶ μεγάλης ἐκτάσεως κατὰ τὴν ΝΔ. θρακικὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου, ἀμμώδης καὶ ἀλίμενος, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῶν Κυανέων Πετρῶν τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου μέχρι Θυνιάδος ἄκρας, ἀναπεπταμένη δὲ πολὺ πρὸς τοὺς βορείους ἀνέμους. Οἱ εἰς τὸν λιθώδη καὶ ἔρημον αὐτῆς αἰγιαλὸν ναυαγοῦντες διηρπάζοντο ὑπὸ τῶν ὑπεργιαλὸν κειμένων 'Αστῶν, θρακίου ἔθνους (*Στράβ.* Ζ, 319), διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ποιηταὶ (*Αἰσχ.*, Προμηθ. 725. *Σοφ.*, 'Αντιγ. 969) «ἐχθρόξενον ναύταισι» ἀποκαλοῦν τὴν ἀκτὴν ταύτην. Ταυτίζεται δὲ ἡ ἀκτὴ τῆς Σαλμυδησοῦ πρὸς τὴν *Μήδειαν*. Σήμερον ἐν τῇ ἀκτῇ ταύτῃ εὑρίσκονται πυκνοὶ ναυαγοσωστικοὶ σταθμοί. Παρὰ Πτολεμαίῳ (Γ, ια, 4) ὀνομάζεται 'Αλμυδησσὸς τῆς Μυσίας. Σ. Ε. Λ.

Σαλμωνεὺς *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Αἰόλου, βασιλέως τῆς Θεσσαλίας, καὶ τῆς 'Εναρέτης, ἀδελφὸς τοῦ Σισύφου καὶ σύζυγος τῆς 'Αλκιδίκης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε τὴν Τυρώ, καὶ ἀκολούθως τῆς Σιδηροῦς. 'Ελθὼν εἰς Πισάτιδα τῆς "Ηλιδος, ἔκτισε τὴν πόλιν Σαλμώνην καὶ ἐβασίλευσε τῆς χώρας. Ὁ "Ομηρος ('Οδυσσ. λ, 236) ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ἀμύμονα», ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὅμως παρίσταται ὡς ἀσεβὴς καὶ ἀλαζονικός, ὅστις, ἀξιῶν ὅτι ἦτο ἴσος μὲ τὸν Δία, ἐμιμεῖτο τὰς βροντὰς καὶ κεραυνοὺς «καὶ βύρσας μὲν ἐξηραμμένας ἐξ ἅρματος μετὰ λεβήτων χαλκῶν σύρων ἔλεγε βροντᾶν, βάλλων δὲ εἰς οὐρανὸν αἰθομένας λαμπάδας ἔλεγεν ἀστράπτειν» ('Απολλοδ. Α, 9, 7). 'Οργισθεὶς ὅμως ὁ Ζεὺς ἐκεραύνωσεν αὐτὸν καὶ μετ αὐτοῦ τὴν πόλιν Σαλμώνην καὶ τοὺς κατοίκους. Ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψεν ὁμώνυμον τραγῳδίαν, ἥτις ἀπωλέσθη. Α. Θ. Σ.

Σαλμώνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν ὀκτὼ πόλεων τῆς Πισάτιδος ἐν "Ηλιδι, ἱδρυθεῖσα, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ *Σαλμωνέως* παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ 'Ενιπέως καὶ ὁμώνυμος κρήνη παρὰ τὴν 'Ηράκλειαν. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

— **Σαλμώνη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 1043. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς *Ἀλφειοῦ*. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κούκουρα*. Τὰ κατὰ τὸν παρακείμενον λόφον Προφήτην Ἠλίαν ἐρείπια ἀνήκουν πιθανώτατα εἰς τὸ ἀρχαῖον Δυσπόντιον τῆς Πισάτιδος. Ι. Σ. Σ.

— **Σαλμώνη** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μοιράνων (πρῴην Μουρατλῆ) τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 472. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρμανλῆ*. Α. Θ. Σ.

— **Σαλμώνη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἐπισημότατον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κρήτης, ὑφ' ὃ ὑπηνεμώθη τὸ εἰς Ἰταλίαν μεταφέρον τὸν ἀπόστολον Παῦλον πλοῖον (Πράξ. Ἀποστ. 27, 7). *Σαμώνιον* κατὰ τὸν «Σταδιασμὸν τῆς Μεγάλης θαλάσσης» (318—319). Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοποθετεῖται (Γ, ιζ, 5) μεταξὺ Ἰτάνου (παρὰ τὸ Παλαιόκαστρο Ἐρημοπόλεως) καὶ Μινώας (παρὰ τὴν Παχειὰν Ἄμμον). Φέρεται καὶ ὡς *Σαλμωνὶς ἄκρα* καὶ *Σαλμώνιον* παρὰ μεταγενεστέροις ποιηταῖς (*Ἀπολλ. Ροδ.* Δ, 1693), παρ' ὧν ἀναφέρεται ὅτι ἐκεῖ οἱ Ἀργοναῦται «ἱερὸν Ἀθηναίης Μινωΐδος ἱδρύσαντο» καὶ ἀνενέωσαν τὸν εἰς ὕδωρ ἐφοδιασμόν των. Πᾶσαι αἱ εἰδήσεις αὗται ἄγουν εἰς ταυτότητα τοῦ ἀκρωτηρίου πρὸς τὸν *Κάβο Σίδερο* (πλάτ. 35°19′ Β, μῆκ. 26°20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia eastern port. καὶ 1550: Anchorages near Cape Sidero). Ἐμβάλλει ὅμως εἰς στενοχωρίαν ἡ σύγχρονος ὀνομασία *Σαλμῶνι* ἢ *Σαλομὼν* καὶ ἄλλου ἀκρωτηρίου, ὅπερ ὡσαύτως «Κρήτης ἀναπέπταται οἶδμα μακρὸν ἐπ' ἀνατολίην, Σαλμωνίδος ἄχρι καρήνου» (*Διονύσιος* αὐτ.), εὑρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν 8 μιλ. νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Σίδερο. Σ. Ε. Λ.

Σάλντα (Salda), ***Φραγκῖσκος-Ξαβέριος***. Τσέχος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1867. Καθηγητὴς ἐν Πράγᾳ, εἶναι εἷς τῶν ἐγκυροτέρων κριτικῶν καὶ ἱστορικῶν τῆς λογοτεχνίας ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ. Ἔγραψεν: «Ἡ νεωτέρα τσεχικὴ φιλολογία» (1909), «Ἐπιστήμη καὶ θρησκεία (1914), «Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σαιξπήρου καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ» (1916), «Ἡ τέχνη τοῦ Δάντου» (1921), κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαλντάνια (Saldanha), ***Ἰωάννης - Κάρολος ντὲ Ὀλιβέϊρα ὲ Ντάουν*** (Oliveira e Daun), *δοὺξ τοῦ —*. Πορτογάλος πολιτικὸς (1791—1876). Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν Βραζιλίᾳ, τοποτηρητὴς τοῦ Πόρτο καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1826—1827 ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833, ὢν ἀρχιστράτηγος, ἐξηνάγκασε τὸν Δὸν Μιγκὲλ νὰ παραδώσῃ τὴν Ἐβόρα καὶ νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου (1834). Ἐγένετο κατόπιν πρωθυπουργὸς ἀπὸ τοῦ 1848 — 1849 καὶ ἀπὸ τοῦ 1851—1856, ἀσκήσας κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον δικτατωρικὴν ἐξουσίαν. Κατὰ τὰ ἔτη 1862—1864 καὶ 1866 — 1869 ὑπηρέτησεν ὡς πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1871 ἐν Λονδίνῳ. Γ. Ι. Β.

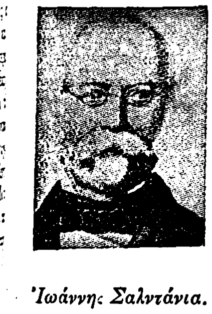
Ἰωάννης Σαλντάνια.

Σαλντόνι (Saldoni), ***δὸν Βαλτάσαρ***. Ἱσπανὸς μουσουργός, μουσικοϊστορικὸς καὶ διακεκριμένος καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος ἐκ Βαρκελώνης (1807—1890). Συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του εἰς τὸ ᾆσμα ἐν Παρισίοις καὶ ἐδίδαξε τοῦτο εἰς τὸ ᾠδεῖον τῆς Μαδρίτης. Συνέθεσε πολλὰς ζαρζουέλας, λειτουργίας, ἓν Stabat, πρελούντια δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, χορῳδίας, μελῳδίας κτλ. Ὡς μουσικὸς συγγραφεὺς ἐξέδωκε τὴν μουσικὴν ἱστορίαν τοῦ Μονσερρά, ὑπὸ τὸν τίτλον δὲ «Efemerides de músicus españoles» (1860) βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ τῶν Ἱσπανῶν μουσουργῶν. Γ. Σ.

Σάλο (Salo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Βρεσκίας, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Γκάρντα. Κάτ. 15.500. Παράγει ἡδύποτα καὶ ἕνεκα τοῦ γλυκυτάτου κλίματός της συχνάζεται ὑπὸ πολλῶν Ἰταλῶν καὶ ξένων. Μ. Δ. Β.

Σαλόδουρον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀν. Γαλλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἐλουητίων (Helvetii), κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρουρίου (νῦν Ἄαρ), ἢ ἄλλως *Γανόδουρον* καλουμένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Εἶναι ἡ σημερινὴ Soleure ἐν Ἑλβετίᾳ, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς (γέφυρα ρωμαϊκῶν χρόνων κτλ.). Α. Θ. Σ.

Σαλόη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Λυδίᾳ, σχηματισθεῖσα συνεπείᾳ σεισμικῶν δονήσεων καὶ διαρρήξεως τοῦ Σιπύλου ὄρους (Μάνισσα-ντὰγ) (*Παυσ.* VII, 24, 13. Πρβλ. *Στράβ.* Α, 50). Α. Θ. Σ.

Σάλοι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 5, 10) μετὰ τῶν Καρεωτῶν πρὸς Ἀν. τῶν Καρβώνων, τὰ νῦν περίπου παράλια τοῦ κόλπου τῆς Ρίγας ἐν Ρωσίᾳ. Α. Θ. Σ.

σαλοκινίνη (ἡ) (Salochinin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ μετὰ τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος ἐστὴρ τῆς κινίνης: $C_6H_4.OH.COO.C_{20}H_{23}N_{20}$. Περιέχει 73.1 κινίνην καὶ σχηματίζει ὄξινα καὶ οὐδέτερα ἅλατα. Ἀνεγράφη ὡς ἄγευστον ἀναπλήρωμα τῆς κινίνης. Κ. Γ. Μ.

σαλοκόλλη (ἡ) (Salocollum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ἡ σαλικυλικὴ φαινικόλλη:

$$C_6H_4\begin{cases}OC_2H_5\\NH(COCH_2NH_2).C_6H_4OHCOOH.\end{cases}$$

Κόνις λευκὴ κρυσταλλική, γλυκείας γεύσεως, δυσδιάλυτος εἰς ψυχρὸν ὕδωρ. Φάρμακον ἀντιπυρετικόν, παυσίπονον καὶ ἀντιρρευματικόν. Κ. Γ. Μ.

σαλοκρεόλη (ἡ) (Salocreol) *[Φαρμ.]*. Σκεύασμα χαρακτηριζόμενον ὡς σαλικυλικὸς ἐστὴρ τοῦ κρεοσώτου. Ἀπορροφεῖται ταχέως διὰ τοῦ δέρματος καὶ δρᾷ ὡς τὸ κρεόσωτον (σωσίκρεας) καὶ τὸ σαλικυλικὸν ὀξύ. Ἀνεγράφη ἐξωτερικῶς ἐπὶ ρευματικῶν παθήσεων, λυμφαδενίτιδων κλπ. Κ.Γ.Μ.

σαλόλη ἢ ***σαλόλιον*** *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *σαλικυλικὸν* ὀξύ.

σαλόμετρον (τό). Ναυτικὸν ὄργανον δεικνῦον τὸ εὖρος τῶν διατοιχήσεων τοῦ πλοίου, δηλαδὴ τὸν ἀριθμὸν τῶν μοιρῶν τῆς γωνίας, καθ' ἣν τοῦτο κλίνει ἑκάστοτε τὴν πλευράν του ἀπὸ τῆς κατακορύφου θέσεώς του ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ σάλου. Σ. Ε. Λ.

Σαλομὸν (Salomon), καὶ ***Σαλαμόν, Σαλαμών, Σάλαμον, Σόλωμον,*** καὶ ***Σολωμός***. Παλαιὰ οἰκογένεια καταγομένη ἐκ Σαλέρνου τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ μεταναστεύσασα, τῷ 715, εἰς Βενετίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κρήτην, ὅπου, διὰ τὰς πρὸς τὴν πολιτείαν ἐκείνην ἐξόχους ὑπηρεσίας ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τιμαριούχων. Παλαιότερον ἔφερε τὸ ὄνομα τῶν Κεντρονίκων Βαρβολάνων, πρῶτος δὲ ὁ δόγης Πέτρος μετήλλαξεν ὄνομα τῷ 1026. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων τινὲς τοῦ οἴκου μετηνάστευσαν εἰς Πελοπόννησον, Κεφαλληνίαν καὶ Ζάκυνθον. Εἰς Ζάκυνθον εἶχον καταφύγει δύο παραφυάδες τῆς οἰκογενείας ταύτης, ἡ τοῦ Πέτρου καὶ Νικολάου, αἵτινες, διὰ διατάγματος τῆς τότε κυβερνήσεως ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου 1670 ἐπετράπη νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν Ζακύνθου καὶ ν' ἀπολαύωσιν ὅλων τῶν εὐεργετημάτων καὶ προνομίων ὅσα καὶ αἱ λοιπαὶ εὐγενεῖς οἰκογένειαι Ζακύνθου. Βραδύτερον καὶ ἕτερος κλάδος τῆς κρητικῆς οἰκογενείας, ὁ τοῦ Ἰωάννου Ἀργενίου Σαλομόν, κατέφυγεν εἰς Ζάκυνθον, ἐπετράπη δὲ καὶ οὗτος, διὰ διατάγματος ἀπὸ 7 Ἰανουαρίου 1699, νὰ συμπεριληφθῇ μεταξὺ τῶν εὐγενῶν Ζακύνθου, ἀπονεμηθέντος ἅμα εἰς αὐτὸν τοῦ τίτλου κόμιτος. Ἐκ τοῦ εἰς Ζάκυνθον μεταναστεύσαντος κλάδου κατήγετο ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς *Διονύσιος Σολωμὸς* (βλ. λ.). Εἰς τοὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐγκατασταθέντας ἀπενεμήθησαν κτήματα, ὅπου νῦν τὰ Σολωμᾶτα τῆς Κραναίας, ἀνεγράφησαν δὲ εἰς τὴν Χρυσῆν βίβλον τῆς νήσου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593—1604.

Ἐκ τοῦ ἐν τῇ Κρήτῃ ἐγκατασταθέντος κλάδου διεκρίθησαν τὰ ἑξῆς μέλη: —1) *Θωμᾶς*. Λόγιος κληρικός, ζήσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ´ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱερεὺς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ἀρκαδίας τῆς Κρήτης. —2) *Ἰάκωβος*. Λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Χάνδακι τῷ 1626 καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παταβίῳ. Ἐπανελθὼν εἰς Κρήτην ἐγένετο δομινικανὸς μοναχός, ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὴν νῆσον ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν καὶ συμπληρώσας τὰς σπουδάς του, ἐγένετο διαπρεπὴς θεολόγος καὶ ἐπιγραφολόγος. —3) *Νικόλαος*. Ἑνετὸς ἁρμοστὴς Κρήτης ἀπὸ τοῦ 1580 μέχρι τοῦ 1582. Λ. Χ. .Ζ—ΕΡ. Μ.

— **Σαλομὸν** (Salomon). ***Ἀλίκη***. Γερμανὶς φεμινίστρια, παιδαγωγός, γεννηθεῖσα τῷ 1872. Τῷ 1893 ἵδρυσε τοὺς «Γυναικείους ὁμίλους κοινωνικῆς βοηθείας». Εἰργάσθη εἰς τὸ γραφεῖον πληροφοριῶν διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀγωγὴν καὶ ἵδρυσεν εἰς τὸ Βερολῖνον τὰς πρώτας λέσχας καὶ ἑστίας ἐργατριῶν. Ἀπὸ τοῦ 1899 διωργάνωσε τὰ πρῶτα μαθήματα διδασκαλίας τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας καὶ μετὰ δεκαετίαν τὴν πρώτην γυναικείαν κοινωνικὴν σχολὴν εἰς τὸ Βερολῖνον. Ἀπὸ τοῦ 1898 εἶναι ἀντιπρόεδρος τοῦ ἐθνικοῦ συμβουλίου τῶν Γερμανίδων, εἰς τὸ συνέδριον τοῦ 1912 τοῦ ὁποίου διεκήρυξε τὸ κοινωνικόν της πρόγραμμα. Ἡ ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου τῇ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος διὰ τὰς μεγάλας πρὸς τὴν πατρίδα της ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὴν μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδός της σχολὴν τῶν κοινωνικῶν σπουδῶν ἐδόθη τὸ ὄνομά της. Συνέγραψε: «Γυναικεία μόρφωσις καὶ γυναικεία ἐπαγγελματικὴ ἐργασία» (1917), «Μόρφωσις διὰ τὸ κοινωνικὸν ἐπάγγελμα» (1927) κτλ. Α. Γ.-Γ.

— **Σαλομὸν** (Salomon), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς γεωλόγος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἀπὸ τοῦ 1901 διατελεῖ καθηγητὴς ἐν Ἁϊδελβέργῃ. Ἐξέδωκε μελέτας ἐπὶ τῆς γεωλογίας καὶ πετρογραφίας τῶν Ἄλπεων, ὡς καί: «Ἡλικία, διάστρωσις καὶ τρόπος παραγωγῆς τῶν περὶ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν γρανιτικῶν μαζῶν» (1898), «Γεωλογία» (1922). Διετέλεσε συνεκδότης κατὰ τὰ ἔτη 1910—1919 τῆς «Γεωλογικῆς ἐπιθεωρήσεως». ΑΝ. Δ.

—**Σαλομὸν** (Salomon), ***Ἕκτωρ***. Γάλλος μουσουργὸς (1838—1906). Ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς ἐν Παρισίοις τὸ μπαλλέτο: «Fascination», τὰ μελοδραμάτια: «Les dragées de Suzette καὶ «L'Aumônier du régiment», τὸ μελόδραμα: «Le Génie de France» κλπ.

—**Σαλομὸν** (Salomon), ***Ἰωάννης-Πέτρος***. Διακεκριμένος Γερμανὸς βιολιστὴς (1745—1815). Μετά τινας θριαμβευτικὰς καλλιτεχνικὰς περιοδείας ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, μετέβη τῷ 1781 εἰς Λονδῖνον, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη διακριθεὶς κυρίως ὡς κορυφαῖος κουαρτέττου. Διεκρίθη καὶ ὡς συνθέτης μελοδραμάτων τινῶν, ἑνὸς ὀρατορίου, ἔργων τινῶν διὰ βιολίον κλπ.

— **Σαλομὸν** (Salomon), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1844—1911). Συνειργάσθη εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τοῦ Ἔλμπερφελντ», «Τὸν Παρατηρητὴν τῆς Ἔσσης» κ. ἄ. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς δημοσιογραφίας» (1900—1906), «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς ἐθνικῆς φιλολογίας τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος» (1881) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σαλομὸν** (Salomon), ***Μ.*** Γάλλος κιθαριστὴς (1786—1831), γενόμενος πασίγνωστος κατόπιν τῆς ἐφευρέσεως κιθάρας μετὰ τριῶν λαβῶν, ἣν ὠνόμασεν *Ἁρπολύραν*. Ἐκ τῶν τριῶν λαβῶν τοῦ ὡς ἄνω ὀργάνου, ἡ μεσαία ἔφερε τὴν συνήθη γλῶσσαν μετὰ ραβδώσεων, ἐνῷ ἐκ τῶν δύο ἄλλων ἐξετείνοντο κεναὶ χορδαὶ ὡς εἰς τὰ παλαιὰ ἀρχιλαοῦτα καὶ τὰς θεόρβας. Ὁ Σαλομὸν εἶχεν ἐκδώσει καὶ μέθοδον διὰ τὴν ἁρπολύραν αὐτοῦ, ἥτις ἐν τούτοις δὲν εἶχε μεγάλην διάδοσιν λόγῳ τῶν δυσκολιῶν ἃς παρουσίαζεν. Ὡσαύτως ἐπενόησε μηχάνημα διὰ τὸ χόρδισμα τῶν ὀργάνων, ἀποτελούμενον ἐκ κινητῶν χαλυβδίνων πλακῶν, αἵτινες παρῆγον ἦχον χάρις εἰς ὀδοντωτὸν μηχανισμὸν κατὰ τὸ σύστημα τῶν ὡρολογίων. Τὸ μηχάνημα τοῦτο ὅπερ ὁ ἐφευρέτης εἶχεν ὀνομάσει «χορδιστὴν» (accordeur), δὲν ἐπεκράτησεν. Ὁ Σαλομὸν συνέθεσε καὶ ἔργα τινὰ διὰ κιθάραν. Γ. Σ.

— **Σαλομὸν** (Salomon), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1884. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1914 καθηγητὴς τοῦ Ἀποικιακοῦ Ἰνστιτούτου ἐν Βερολίνῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 ἐν Ἀμβούργῳ. Ἐξέδωκεν: «Acta Regni Caroli IV» μετὰ τοῦ Κ. Τσόϋμερ «Monumenta germanicae historicae» (1910—1926), «Johannes Porta de Annoniaco (1913) κλπ. ΑΝ. Δ.

— **Σαλομὸν** (Salomon), ***δοκιμασία τοῦ —***. Οὕτω καθορίζεται ἡ ἔρευνα τοῦ λευκώματος ἐν τῷ ὑγρῷ τῷ προερχομένῳ ἐκ τῆς πλύσεως τοῦ στομάχου νήστεως, τοῦ στομάχου ἀφθόνως πλυθέντος τὴν ἑσπέραν τῆς προτεραίας, κατόπιν διαίτης διὰ γάλακτος καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡ ἐν τῷ ὑγρῷ τούτῳ παρουσία λευκώματος δὲν εἶναι σημεῖον καρκίνου, ἀλλὰ παρουσίας ἑλκώσεως. Μ. Ν. Κ.

Σαλομὼν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ἐπὶ πολὺ προβάλλον πρὸς ἀνατολὰς καὶ καμπτόμενον πρὸς Β. τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Κρήτης (πλάτ. 36° 11′ Β., μῆκ. 26° 20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2724: Grandes bay). Σ. Ε. Λ.

Σαλὸν (Salon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Μποὺς ντὺ Ρόν. Κάτ. 14.050. Γ. Ι. Β.

σαλόνι (τό)· δημοτ., αἴθουσα ὑποδοχῆς· || συνεκδ. ἡ συγκέντρωσις ἐπισκεπτῶν: «ἄνθρωπος τῶν σαλονιῶν» (γαλλ. salon, ἰταλ. salone).

«Σαλόνι» (τό). Λαϊκὸν περιοδικὸν ἐκδοθὲν τῷ 1924—1925 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Γεωργίου καὶ Παύλου Σημηριωτῶν καὶ τοῦ Γ. Τσουκαλᾶ.

Σαλονίκη *[Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *Θεσσαλονίκης* (βλ. λ.).

Σαλονίκι *[Γεωγρ.]*. Ἐγκαταλελειμμένος ποιμενικὸς συνοικισμὸς ἐν ὀροπεδίῳ τῆς Πάρνηθος, ἀνήκων εἰς τὴν κοινότητα Ἀχαρνῶν (Μενιδίου) καὶ ἀπέχων τῆς κωμοπόλεως 4 ὥρας. Τὸ ὀροπέδιον *Σαλονίκι* (μήκους 4 χιλιομ.) κλείεται ὡς μακρὸς αὐλὼν μεταξὺ τῶν δύο ἀντικλίνων τοῦ ὄρους, δηλαδὴ τῆς Πάρνηθος καὶ τῆς βορείας αὐτῆς βουνοσειρᾶς (Ἀρμενὶ-Σκίμφθι), εἶναι δὲ πετρῶδες, φέρον πεύκας, μόνον κατὰ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ἐνῷ τὸ ὁμαλὸν αὐτῆς μέρος εἶναι θαμνῶδες, κατάλληλον μόνον διὰ βοσκὴν αἰγοπροβάτων. Τὸ θέρος διαμένουν ἐνταῦθα ὀλίγοι ποιμένες εἰς καλύβας, διατηρεῖται δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως καὶ τυροκομεῖον. Ἐρείπια οἰκιῶν καὶ δύο ναΐσκων δεικνύουν τὸν παλαιὸν συνοικισμόν. Ι. Σ. Σ.

Σαλονικιός, *κάβο—* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Θάσου (πλάτ. 40° 34′ 30″ Β., μῆκ. 24° 38′ 30″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Kassandra to Thasso and Lemnos), νοτία τῆς νήσου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

Σαλονικιώτης· βλ. λ. *Ζαρνικιώτης* Γιάννης.

Digitized by Google

Σαλὸν-σὺρ-Μὰρν (Châlons-sur-Marne) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μάρνη. Κάτ. 31.500. Ἔχει παλαιὰ κτήρια, ναούς, μητρόπολιν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, δημαρχεῖον, ἀνωτέρας σχολὰς καὶ πολυτεχνεῖον. Ἡ βιομηχανία αὐτῆς εἶναι ἀκμαία, ἰδίως ἡ τῶν ἀφρωδῶν οἴνων, μὲ περιφήμους ὑπογείους ἀποθήκας αὐτῶν· διεξάγει ἐπίσης ζωηρὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, ἐρίων, κτηνῶν κ. ἄ. Εἶναι πόλις παλαιά, λόγῳ δὲ τῆς στρατηγικῆς της θέσεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Γαλατίας εἰς Γερμανίαν, ἐγένετο πολλάκις τὸ θέατρον αἱματηροτάτων καὶ σημαντικωτάτων μαχῶν. Παρ' αὐτὴν λέγεται ὅτι ὑπῆρχον καὶ τὰ περίφημα *Καταλαυνικὰ πεδία* (βλ. λ.), ὅπου ἔλαβε χώραν ἡ ὀνομαστὴ μάχη τῶν ἐθνῶν, καθ' ἣν αἱ ἡνωμέναι δυνάμεις τοῦ Ἀετίου, τοῦ Μεροβαίου καὶ τοῦ Θεοδωρίχου, κατενίκησαν τῷ 451 μ. Χ. τὸν Ἀττίλαν.

Σαλὸν-σὺρ-Σὼν (Châlons-sur-Saone) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ ποταμοῦ Σὼν καὶ τῆς Κεντρικῆς Διώρυγος. Κάτ. 31.600. Διεξάγει ἐμπόριον οἴνων, ἀνθράκων καὶ μεταλλουργικῶν προϊόντων. Γ. Ι. Β.

Σαλόντα (Salonta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Τρανσυλβανίᾳ, πρὸ τοῦ πολέμου οὑγγρική (Nagyszalonta). Κάτ. 15.500. Ἔχει ἐμπόριον ξυλείας. Γ. Ι. Β.

σαλοξίνη (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ ὑπὸ τῶν χρωματουργείων Πειραιῶς συσκευαζομένη εἰς δισκία *ἀσπιρίνη*. Κ. Γ. Β.

σαλόπιος ***βαθμὶς*** (Salopian) *[Γεωλογ.]*. Ἡ μεσαία ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας οἱ Ἄγγλοι γεωλόγοι ὑποδιαιροῦσι τὴν εἰς τὰς βρεττανικὰς νήσους ἐμφανιζομένην ἀνωτέραν σιλούριον ἢ γοτλάνδιον ὑποδιάπλασιν τῆς σιλουρίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Ἡ βαθμὶς αὕτη συνίσταται ἐκ πολὺ παχέων ἀσβεστολίθων, μαργῶν καὶ ψαμμιτῶν, περικλειόντων πολυάριθμα ἀπολιθώματα, ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τὴν *βενλόκκιον* (βλ λ.) καὶ τὴν κατωτέραν *λουδλόϊον* (βλ.λ.) βαθμῖδα τῆς διαιρέσεως ἄλλων γεωλόγων. Γ. Κ. Γ.

Σαλόρνο (Salorno, γερμαν. Salurn) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπολτσάνο τοῦ νοτίου Τυρόλου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔτς. Κάτ. 1.500. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τοῦ περιφήμου παλαιοῦ φρουρίου τοῦ Χάντερμπουργκ, ἐπὶ ὑψώματος 355 μ. Κλιματολογικὸς σταθμός. Μ. Δ. Β.

σάλος (ὁ)· ταραχή, κίνησις τῆς θαλάσσης· ‖ μεταφ., ἀνησυχία, ταραχή: «πολιτικὸς —, ἐκλογικὸς σάλος»· ‖ ὁ κλυδωνισμὸς τοῦ πλοίου ὑπὸ κυματισμόν, ὀφειλόμενον εἰς ἀπακμάσαντα ἀλλὰ μήπω κοπάσαντα ἄνεμον, περιλαμβάνων τάς τε διατοιχήσεις καὶ τοὺς προνευστασμούς, ἀλλὰ καὶ ἡ προκαλοῦσα ταῦτα ἐπίσαλος κατάστασις τῆς θαλάσσης, βαθμονομημένη μεταξὺ κλύδωνος καὶ ἀποθαλασσίας· ‖ ἀναπεπταμένον ἀγκυροβόλιον (κοιν. *σπιάντζα*), εἰς ὃ δύνανται νὰ σαλεύωσιν ἐπ' ἀγκύρας τὰ πλοῖα. Σ. Ε. Λ.

Σάλος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία λιμένος τῆς Κιλικίας μεταξὺ Ποσειδίου ἀκρωτηρίου (νῦν Κὶζ μπουρνοῦ) καὶ Μυοῦντος (Πόρτο Μελανιά), ὡς Σκύλαξ ὁ Καρυανδεὺς (Περίπλ. Κιλικ 10 '). Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Κὶζ λιμάν* (πλάτ. 36° 05' Β., μῆκ. 33° 17' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237 : Kara Burnu to Karadash Burnu). Σ. Ε. Λ.

σαλός, *—ή, —όν*· ἀνόητος, εὐήθης.

σαλοσαντάλη (ἡ) (Salosantali) *[Φαρμ.]*. Οὕτω καλεῖται διάλυμα 33 $^1/_3$ % σαλόλης εἰς σανδαλέλαιον τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, περιέχον καὶ ὀλίγον ἔλαιον μίνθης τῆς πιπερώδους Διαυγὲς ὑγρὸν ἀνοικτῶς κιτρίνου χρώματος. Χρησιμεύει ὡς ἀντιβλεννορροϊκὸν φάρμακον καὶ ἐπὶ κυστίτιδος, διδόμενον ἐσωτερικῶς τρὶς τῆς ἡμέρας ἀνὰ 15—20 σταγόνας ἐντὸς σακχαρούχου ὕδατος, ἢ ἐντὸς καψακίων περιεχόντων 0.5 γρ. μετὰ τὸ φαγητόν. Κ. Γ. Μ.

Σαλότουρον (Saloturum) *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σαλόδουρον*.

Σαλούα, ἢ ***Σολούα*** (Salva, Solva) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παννονίας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, κόμβος τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Aquindiqum-Brigetio. Τοποθετεῖται παρὰ τὸ νῦν *Γκραν* (Gran). —Π.

Σαλουάτι (Salwati) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς τῶν Παπούων νήσων (βλ. λ. *Σαλβάτι*).

Σαλευαφάτα *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς νήσου *Οὐπολοῦ* (βλ. λ.).

Σαλουέν, ἢ ***Λοῦ-Κιάνγκ*** (Salwen) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας. Πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων Τάνγκλα τοῦ Θιβετικοῦ ὀροπεδίου ὡς *Νάγκ-Τσού*, ῥέει πρῶτον πρὸς Δ., εἶτα πρὸς Ν. ὡς ***Λοῦ-Κιάνγκ*** καὶ διερχόμενος διὰ τῆς σινικῆς ἐπαρχίας Γιουνὰν περιβρέχει τὰ σύνορα τοῦ Σιὰμ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Μαρταμπάν. Ἔχει μῆκος 2.500 χλμ. Γ. Ι. Β.

Σαλουεντία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Λιβύης τῆς Ἐντός, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νουΐου καὶ τοῦ Μάσσα (*Πτολεμ.* Δ, στ, 5) Εἶναι ἡ κατέναντι τῶν Καναρίων Ἀφρικανικὴ ἄκρα Cap Juby (*Schrader*, Atl. geogr. Moderne, χάρτ. 48, D,d) ἡ πρὸς νότον τοῦ Οὐαδὶ Νοὺν (ἀρχ. Νούϊος).

Σαλουΐκ (Salvia) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δαλματίας (βλ. *Σαλβία*).

Σαλούκη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 6, 9) πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ Νίγηρος, εἰς Ἀν. μῆκ. 19° 30' καὶ Β. πλάτ. 17°. Ἀγνώστου ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

σαλουμίνιον (τό), ἢ ***σαλουμίνη*** (ἡ) (Saluminum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτως ἐκλήθη τὸ σαλικυλικὸν ἀργίλλιον $(C_6H_4OHCOO)_6Al_2 + 3H_2O$. Κόνις κρυσταλλικὴ ἄχρους ἢ ὑπέρυθρος, δυσδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Φάρμακον στυπτικόν, ἐμφυσώμενον ἐπὶ παθήσεων τῆς ῥινὸς (ὀζαίνης) καὶ τοῦ λάρυγγος. Τὸ διαλυτὸν σαλουμίνιον εἶναι διπλοῦν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ ἀμμωνίου μετὰ τοῦ σαλικυλικοῦ ὀξέος. Κόνις ἄχρους ἢ ὑπέρυθρος, ἀναγραφομένη εἰς ἐπαλείψεις ἐπὶ χρονίων καταρρωδῶν παθήσεων τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ φάρυγγος. Κ. Γ. Μ.

σαλοὺνγκ (τό). Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_4$, τοῦ τικὰλ ἢ μπάχτ, νομισματικῆς μονάδος τοῦ Σιάμ. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 25 σατάγκ καὶ κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα ἀργυρᾶ 2,1 σαλούνγκ, ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρι 5 μπάχτ, ἀντιστοιχοῦν πρὸς δραχ. σταθ. 8,5227. Ὁμοίως μέτρον βάρους τοῦ Σιάμ, ὑποδιαιρούμενον εἰς 2 φυάνγκ καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 3,823 γραμμ., ἤτοι τὸ $^1/_4$ τοῦ τικάλ, μονάδος βάρους. Ι. Α. Β.

σαλούπα (ἡ) (γαλλ. chaloupe)· δημωδ. ναυτ., μεγάλη ἄκατος τῶν πλοίων ‖ μικρὸν ἱστιοφόρον, οὗ ὁ τύπος ἐξέλιπεν, ὅπερ ἐξωπλισμένον διὰ πυροβόλων ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς παρακτίους καταδρομάς. Σ. Ε. Λ

Σαλούστιος (Sallustius)· βλ. λ. *Σαλλούστιος*.

σαλουτιὲ (γαλλ. chalutier)· δημωδ. ναυτ., ἀτμήλατον ἁλιευτικὸν πλοῖον, ἐκ τῶν ἐπιταχθέντων πρὸς ἄγραν ναρκῶν καὶ διὰ τὸν ἀνθυποβρυχιακὸν ἀγῶνα, κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Σ. Ε. Λ.

Σαλοῦτσο (Saluzzo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Κούνεο τοῦ Πεδεμοντίου. Κάτ. 12 500. Κεῖται παρὰ τοὺς πρόποδας ὑψηλοῦ λόφου καὶ ἔχει παλαιὸν πύργον, μητρόπολιν τοῦ 1480, μουσεῖον κλπ. Ἔχει βιομηχανίαν μετάξης, ἐρίου καὶ πίλων καὶ διεξάγει ἐμπόριον πτηνῶν καὶ σιτηρῶν. Μ. Δ. Β.

σαλοφαίνη (ἡ) (Salophenum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ἡ ἀκετυλο-π-αμινοσαλόλη :

$$C_6H_4 \left< \begin{matrix} OH \\ CO\,O\,C_6H_4\,NH.CO\,CH_3 \end{matrix} \right.$$

Λαμβάνεται δι' ἀναγωγῆς ἐν ἀλκοολικῷ διαλύματι ὑπὸ κασσιτέρου τοῦ σαλικυλοφαινυλεστέρος. Φυλλάδια λευκὰ κρυσταλλικὰ ἄνοσμα καὶ ἄγευστα, τηκόμενα εἰς 190°, σχεδὸν ἀδιάλυτα εἰς ψυχρὸν ὕδωρ, περισσότερον διαλυτὰ εἰς θερμὸν ὕδωρ, εὐδιάλυτα εἰς ἀλκοόλην καὶ αἰθέρα. Τὸ σκεύασμα ἀνεγράφη ὡς ἄγευστον καὶ ἀβλαβὲς ἀντιρρευματικὸν καὶ ἀντινευραλγικὸν φάρμακον ἄνευ δευτερευουσῶν ἐφιδρωτικῶν δράσεων. Δόσις 1—1.5 γρ. ἅπαξ ἢ τετράκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

σάλπα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *βὼξ ἡ σάλπη* (βλ. λ.).

σαλπάρισμα (τό)· δημωδ. ναυτ., πᾶσαι αἱ πρὸς ἀπαρσιν ἐργασίαι συλλήβδην, εἰδικῶς δὲ ἡ ἀνάσπασις τῆς ἀγκύρας ἀπὸ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ. Σ. Ε. Λ.

σαλπάρω δημωδ. ναυτ., ἀπαίρω καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἀνασπῶ ἄγκυραν : «σάλπα !» κέλευμα σημαῖνον «ἀνάσπα !» Σ. Ε. Λ.

Σαλπετριέρη (Salpêtrière). Ἄσυλον ἐν Παρισίοις διὰ τὰς ἡλικιωμένας γυναῖκας, τὰς ὑστερικὰς καὶ τὰς παράφρονας, ἱδρυθὲν τῷ 1656 ἐπὶ θέσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἄλλοτε νιτροποιεῖον. Γ.Ι.Β.

σάλπη (ἡ) (Salpa) *[Ζῳολ.]*. Γένος χιτωνοφόρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλπιδῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια ζῷα πηκτωματώδους συστάσεως, ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων καὶ μετατοπιζόμενα διὰ ῥυθμικῶν συστολῶν καὶ διαστολῶν τοῦ σώματός των. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: Σῶμα πηκτωματῶδες, διαφανές, κυλινδρικόν, πεπιεσμένον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ σώματός των εἶναι ἐπίμηκες καὶ φέρει δύο φυμάτια ἐν εἴδει χειλέων· εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀνοίγματος τούτου, ὅπερ θεωρεῖται ὡς στόμα, εἶναι τοποθετημένα τὰ βράγχια, ἅτινα ἔχουσι μορφὴν ταινίας φερούσης ἑκατέρωθεν τὰς βραγχιακὰς σχισμάς, αἵτινες εἶναι πεπληρωμέναι αἵματος. Τὰ τοιχώματα τῆς ἀναπνευστικῆς συσκευῆς φέρουσι

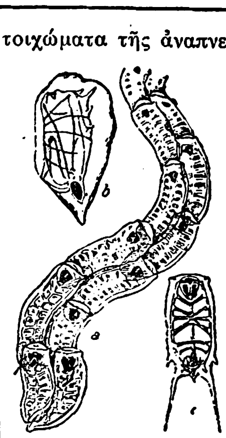

Σάλπη.

[a=Ἀποικία σαλπῶν, b= Σάλπη ἡ λοφιοφόρος, c= Σάλπη ἡ δημοκράτις.]

μυώδεις ταινιοειδεῖς ἀποφύσεις, σχηματιζούσας 1—8 κύκλους κανονικῶς μεταξύ των διατεταγμένους καὶ ἔχοντας μορφὴν στεφανῶν βυτίου. Χάρις εἰς τὰς κυκλικὰς ταύτας ἀποφύσεις καὶ διὰ τῶν συσταλτικῶν καὶ διασταλτικῶν κινήσεων αὐτῶν κατορθοῦται ἡ μετατόπισις τοῦ ζῴου. Τὰ ζῷα ταῦτα συνήθως ἀποτελοῦσιν ἀποικίας καὶ σπανίως εὑρίσκονται μεμονωμένα. Πολλαπλασιάζονται δι' ᾠῶν ἢ διὰ ζώντων ὑποκειμένων, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἑκάστη ἀποικία ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς στύλου, περὶ ὃν προσκολλῶνται τὰ ζῷα συνήθως διὰ τῆς κοιλίας αὐτῶν, ἀποτελοῦντα εἶδος ἁλύσεως. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σάλπη ἡ ζωνηφόρος* (Salpa zonata), κοινοτάτη ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ. Δ. Ν. Π.

Σάλπη. Μαῖά τις ἐκ Λέσβου, ὑποδείξασα κατὰ τὸν Πλίνιον (XXXII, 47, 1) τρόπον ἀποκρύψεως τῆς ἡλικίας τῶν νεαρῶν δούλων καὶ γράψασα ἔργον περὶ γυναικείων παθήσεων, ἀπολεσθέν. Α. Θ. Σ.

Σάλπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 526, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον Γλυκονέριον, 629. Ἔχει πταισματοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρσαλῆ*.

—Σάλπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Χαριουπόλεως τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 782 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Σαλκαμλῆ*.

Σάλπι (Salpi) *[Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα τῆς ΝΑ Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Φότζια. Ἔχει μῆκος 7,5 χλμ., πλάτος 4 χλμ. καὶ βάθος μόλις 1 μ. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῆς εὑρίσκονται πολλαὶ ἅλυκαί. Μ.Δ.Β.

σαλπιγγεκτομία (ἡ) (salpingectomie). Ἐγχείρησις συνισταμένη εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς μιᾶς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν σαλπίγγων (ᾠαγωγῶν). Μ.Ν.Κ.

σαλπιγγίδαι (οἱ) (Salpingidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων ἑτερομε ῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυτοφάγων*, περιλαμβάνουσα μικροσώμους κανθάρους σκοτεινοῦ χρώματος ἐκ διαφόρων φυτικῶν οὐσιῶν τρεφομένους καὶ εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης ἀπανιῶντας. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *σάλπιγγος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σαλπιγγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν εὐσταχιανὴν σάλπιγγα (κατάρρους σαλπιγγικὸς κλπ.), καὶ ἰδίως ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν φαλλόπειον σάλπιγγα. Μ. Ν. Κ.

—σαλπιγγικὴ ***ἄκανθα*** *['Ανατομ.]*. Ἡ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὀπισθίου χείλους τοῦ ἔσω πετάλου τῆς πτερυγοειδοῦς ἀποφύσεως τοῦ σφηνοειδοῦς ὀστοῦ προέχουσα ἄκανθα, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ χόνδρος τῆς ἀκουστικῆς ἢ εὐσταχιανῆς σάλπιγγος. Ι. Π.

—σαλπιγγικὴ ***ἀμυγδάλη*** ἢ ***τοῦ Gerlach*** *['Ανατομ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σύνολον τῶν λεμφοζιδίων, ἅτινα ἀφθονοῦσιν ἐν τῷ βλεννογόνῳ τοῦ φαρυγγικοῦ στομίου τῆς εὐσταχιανῆς σάλπιγγος. Ἡ ἀμυγδάλη αὕτη συνέχεται μετὰ τῆς φαρυγγικῆς ἀμυγδάλης. Ι. Π.

—σαλπιγγικὴ ***γωνία*** *['Ανατομ.]*. Ἡ ἑκατέρωθεν τῶν πλαγίων τοῦ πυθμένος τῆς μήτρας γωνία, ἐξ ἧς ἐκπορεύεται ἡ σύστοιχος σάλπιγξ ἢ ὁ ᾠαγωγός. Ι. Π.

— σαλπιγγικὴ ***κύησις*** *[Μαιευτ.]*· βλ. λ. *ἐξωμήτριος κύησις*.

— σαλπιγγικὸν ***ἡμισωλήνιον*** *['Ανατομ.]*· βλ. λ. *ἡμισωλήνιον* μυϊκὸν καὶ σαλπιγγικόν.

— σαλπιγγικὸν ***ὄγκωμα*** *['Ανατομ.]*. Τὸ ὀπίσθιον προπετέστερον χεῖλος τοῦ φαρυγγικοῦ στομίου τῆς ἀκουστικῆς (εὐσταχιανῆς) σάλπιγγος, ἀποτελούμενον ὑπὸ τοῦ ἔσω ἄκρου τοῦ σαλπιγγικοῦ χόνδρου. Ι. Π.

σαλπιγγοειδὴς (ὁ, ἡ), —ὲς (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα σάλπιγγος, ὁ ὅμοιος πρὸς σάλπιγγα.

σαλπιγγῖτις, *—ιδος* (ἡ) (Salpingite). Καλεῖται οὕτως ἡ φλεγμονὴ τῆς σάλπιγγος (ᾠαγωγοῦ), ἥτις γενικῶς συνυπάρχει μετὰ φλεγμονῆς τῆς ᾠοθήκης (*σαλπιγγοῳοθηκῖτις*) ὡς ἐκ τῶν στενῶν ἀνατομ-

Digitized by Google

κῶν σχέσεων τῶν **δύο τούτων ὀργάνων**. Ἀφορμὴ τῶν παθήσεων τούτων εἶναι ἡ λοίμωξις τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἐκ μικροοργανισμῶν ἔξωθεν ἐρχομένων· εἶναι δ' αὕτη συνήθως ἐπιλοχείου φύσεως (μητρίτις συνεπείᾳ τοκετοῦ, ἐκτρώσεως, χειρουργικοῦ ἢ μαιευτικοῦ τραυματισμοῦ, καθετηρισμοῦ τῆς μήτρας σηπτικοῦ ἢ ἀδεξίου, κλπ.) ἡ γονοκοκκικῆς τοιαύτης, ἐνίοτε δ' ἐπακολουθεῖ ἐντερικὴ λοίμωξις (ἐντερῖτις, σκωληκοειδῖτις). Ὡς παθογόνοι μικροοργανισμοὶ εὑρίσκονται, ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων, ὁ γονόκοκκος κατὰ προτίμησιν, ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ στρεπτόκοκκος, ὁ φυματικὸς βάκιλλος. Ἡ πάθησις ἀπαντᾷ συνήθως μεταξὺ 25 καὶ 35 ἐτῶν ἡλικίας· δύναται ὅμως νὰ παρατηρηθῇ καὶ ἐπὶ παρθένων, οὐχὶ δὲ σπανίως ἀποτελεῖ ἐπιπλοκὴν τῆς αἰδοιοκολπίτιδος τῶν κορασίδων.

Ἡ λοίμωξις ἐπεκτείνεται ἀπὸ τῆς μήτρας εἰς τὴν σάλπιγγα. Ἡ φλεγμονὴ δυνατὸν νὰ ὑποχωρήσῃ κατὰ τὴν ἀρχικὴν περίοδον τῆς νόσου, συνηθέστερον ὅμως αὕτη ἀπολήγει εἰς τὴν διαπύησιν τοῦ αὐλοῦ τῆς σάλπιγγος, πληρουμένου ὁλοκλήρου ὑπὸ πύου. Ἡ φλεγμονὴ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν ὠοθήκην, ὡς καὶ εἰς τὸ ὑπερκείμενον περιτόναιον, ὁπότε δυνατὸν νὰ προκύψῃ πυελοπεριτονῖτις ἢ περιτονῖτις πυώδης· τότε δὲ ὁ σύστοιχος πλατὺς σύνδεσμος καταλαμβάνεται ὁμοίως ὑπὸ τῆς φλεγμονῆς καὶ ἀποβαίνει ἑστία διαπυήσεως.

Διακρίνομεν ἀνατομοπαθολογικῶς καὶ κλινικῶς τὰς ἀκολούθους μορφὰς σαλπιγγοωθηκίτιδος:

α') *Σαλπιγγοωθηκῖτις ὀξεῖα καταρροϊκή*. Ἡ νόσος ἄρχεται δ' ἄλγους πρὸς τὸ ὑπογάστριον καὶ διὰ μικροῦ μετεωρισμοῦ, διὰ ναυτίας καὶ ἐμέτων πολλάκις. Τὸ ἄλγος ἑδράζεται πρὸς τὰ πλάγια, συνηθέστερον ἐπὶ τ' ἀριστερά, ἀκτινοβολεῖ πρὸς τοὺς νεφρούς, τὸ ἱερὸν ὀστοῦν, τὸν κόκκυγα, τὰ ἰσχία καὶ ἐπέρχεται κατὰ παροξυσμοὺς ἐν εἴδει κολικῶν τῆς σάλπιγγος μετὰ πυρετοῦ· ἐνίοτε, μετὰ τὸ ἄλγος, ἐπιγίγνεται ἔκχυσις πύου ἐν τῇ κοιλότητι τῆς μήτρας. Γενικῶς αἱ πάσχουσαι αἰσθάνονται, μετὰ κόπωσιν, βάδισιν, κάθοδον κλίμακος, ἀπότομον κίνησιν, ἄλγος ἐπὶ τὰ πλάγια, μικρόν τι ἄνωθι τοῦ μέσου τοῦ μηριαίου τόξου. Ἡ ἐμμηνορρυσία τροποποιεῖται ἀνωμάλως· ἐν τῇ ἀρχῇ ὑπάρχει δυσμηνόρροια, εἶτα μητρορραγία καὶ τέλος ἀμηνόρροια. Ὑπάρχει προσέτι λευκόρροια ὀφειλομένη εἰς τὴν συμπαρομαρτοῦσαν μητρῖτιδα. Παρατηρεῖται ὡσαύτως δυσπεψία, δυσκοιλιότης, δυσουρία, διάρροια, νευραλγίαι διάφοροι καὶ ἐν τέλει νευρασθένεια. Διὰ τῆς δακτυλικῆς ἀπὸ τοῦ κόλπου ἐξετάσεως εὑρίσκομεν πύκνωσιν σταιτώδη ἐνὸς τῶν κολπωμάτων τοῦ κολεοῦ, ἀντιλαμβανόμεθα δὲ ταινίας τεταμένης, ἥτις εἶναι ἡ σάλπιγξ, καὶ ὄγκου τινὸς ὠοειδοῦς, ὅστις εἶναι ἡ ὠοθήκη. Διὰ τῆς ἀμφιχείρου ἐξετάσεως ἀντιλαμβανόμεθα τῆς σάλπιγγος ἀλγεινῶς, ὀγκωδεστάτης κατὰ τὸ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς ἄκρον αὐτῆς ἢ τὸ κοιλιακὸν πέρας, κεκαμμένης δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐκτοπίσει κομβολογιοειδοῦς τὸ σχῆμα· ἡ παρακειμένη ὠοθήκη εἶναι λίαν εὐαίσθητος, ηὐξημένη τὸν ὄγκον καὶ ἀνώμαλος. Ἡ σαλπιγγοωθηκῖτις συνεπιφέρει καὶ τὴν στείρωσιν τῆς γυναικός.

Πρὸς θεραπείαν ἀπαιτεῖται ἀπόλυτος ἀνάπαυσις ἐν τῇ κλίνῃ, κύστις πάγου ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου ἐμμόνως, ἐλαφρὰ ὑπακτικά, κολπικαὶ διακλύσεις ἀντισηπτικαὶ καὶ ἀναλγητικά. Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ὀξέων φλεγμονωδῶν φαινομένων καὶ τὴν ἔλλειψιν πάσης φλεγμονώδους ἀντιδράσεως (πυρετοῦ), προβαίνομεν εἰς τὴν διαστολὴν τῆς μήτρας καὶ τὴν διασωλήνωσιν ταύτης μετ' ἐλαφρῶν καυτηριάσεων, οὐχὶ ὅμως εἰς τὴν ἀπόξεσιν τῆς μήτρας, λίαν ἐπιβλαβῆ ἄλλωστε. Εἰς τὰς βλεννορροϊκὰς σαλπιγγοωθηκίτιδας ἐφαρμόζομεν τὴν ειδικὴν ἐμβολιοθεραπείαν, ὡς καὶ τὴν πρωτεϊνοθεραπείαν. Ἀλλ' ἐν ἀποτυχίᾳ πάντων τῶν μέσων τούτων καὶ ὅταν τὰ φαινόμενα ἐπιμένωσι, συμβουλεύομεν τὴν διὰ τῆς χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ἀφαίρεσιν τῶν τε σαλπίγγων καὶ τῶν ὠοθηκῶν.

β') *Σαλπιγγοωθηκῖτις χρονία*. Κατ' αὐτὴν οἱ ὀξεῖς παροξυσμοὶ ἐναλλάσσονται πρὸς περιόδους ὑφέσεων· παρατηροῦνται ἄλγη ἐντετοπισμένα πρὸς τὰ παραμήτρια, ἔντονα κατὰ τὰς ὀξείας περιόδους, βύθια δὲ κατὰ τὰς περιόδους τῆς σχετικῆς ἠρεμίας, ἐμφανιζόμενα μετὰ παρατεταμένην πορείαν, κόπωσιν, προσπάθειαν οἱανδήποτε κλπ. Ἡ ἐμμηνορρυσία ἐνταῦθα εἶναι λίαν ἀνώμαλος· αἱ πάσχουσαι ἔχουσι δὶς τοῦ μηνὸς ἀπώλειαν αἵματος (ὅπερ δέον νὰ θεωρηθῇ ἐξαίρετον σημεῖον), ἕτεραι δὲ ἔχουσιν ἀμμηνόρροιαν διαρκοῦσαν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Διὰ τῆς ἀμφιχείρου ἐξετάσεως καθίσταται καταληπτὸν τὸ ἄλγος, τὰς δὲ σάλπιγγας καὶ τὰς ὠοθήκας εὑρίσκομεν ηὐξημένας τὸν ὄγκον· πάντοτε ἀντιλαμβανόμεθα καταδήλου σταιτώδους αἰσθήσεως πρὸς τὰ πλάγια κολπώματα. Πρὸς θεραπείαν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω διὰ τὴν ὀξεῖαν σαλπιγγοωθηκίτιδα συνιστωμένων, ὅταν ἡ θερμοκρασία διατηρῆται ἐπὶ δεκαήμερον μεταξὺ 37° καὶ 37°,5, συμβουλεύομεν τὴν διὰ κολποτομίας χειρουργικὴν ἐπέμβασιν, συνισταμένην εἴτε εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν ὀργάνων, εἴτε εἰς τὴν ἁπλῆν ἢ διπλῆν σαλπιγγοωθηκεκτομίαν. Μετὰ τὴν θεραπείαν ἡ **πάσχουσα δέον νὰ φέρῃ κοιλιακὴν ζώνην.**

γ') *Σαλπιγγοωθηκῖτις κυστική*· βλ. *αἱματοσαλπιγγία, πυοσαλπιγγία, ὑδροσαλπιγγία*.

δ') *Πυελοπεριτονῖτις*· βλ. *πυελοπεριτονῖτις*.

ε') *Σαλπιγγοωθηκῖτις φυματιώδης*. Ἡ φυματίασις τῶν παραμητρίων ὡς καὶ τῶν ἐξαρτημάτων τῆς μήτρας παρακολουθεῖται γενικῶς ὑπὸ τῆς φυματιάσεως τοῦ πυελικοῦ περιτοναίου. Ἡ τῶν φυματιωδῶν σαλπιγγοωθηκιτίδων συμπτωματολογία εἶναι σχεδὸν προσομοία τῇ τῶν χρονίων σαλπιγγοωθηκιτίδων, ἤτοι: ἄλγη ἐντετοπισμένα ἐν ταῖς παραμητρικαῖς χώραις μετ' ἐπεκτάσεων πρὸς τὴν ὀσφύν, ταραχαὶ τῆς ἐμμηνορρυσίας κλπ. Συχνάκις συνυπάρχει χρονία φυματιώδης σκωληκοειδῖτις, ὁπότε προεξέχουσι τὰ κοιλιακὰ φαινόμενα, προκαλεῖται δὲ πολλάκις διαγνωστικὴ πλάνη. Ἡ θεραπεία ταύτης ἀπαιτεῖ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν πρωϊμωτέραν ἐγχείρησιν δι' ἐξαιρέσεως τῶν τε σαλπίγγων καὶ τῶν ὠοθηκῶν· συνηθέστατα κατὰ τὴν ἐγχείρησιν παρατηροῦνται φυματιώδεις κοκκιάσεις διάχυτοι ἐφ' ὅλου τοῦ πυελικοῦ καὶ ἐντερικοῦ ἔτι περιτοναίου. Ἡ πρώϊμος ἀφαίρεσις τῶν πασχόντων τούτων ὀργάνων εὐχεραίνει τὴν ὁριστικὴν ἴασιν τῶν περιτοναικῶν ἀλλοιώσεων. Μ. Ν. ΚΑΙΡΗΣ

σαλπιγγογλωσσίς (ἡ) (Salpingoglossis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στρυχνοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῆς Χιλῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ὅπερ καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον, εἶναι ἡ *σαλπιγγογλωσσὶς ἡ κολπωτή* (Salpingoglossis sinuata), ἥτις πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Δ. Ν. Π.

σαλπιγγορραφία (ἡ)· ἡ ραφὴ ἐν γένει τῆς σάλπιγγος (φαγωγοῦ).

σαλπιγγορρινική *πτυχὴ [Ἀνατομ.]*. Δύο τοξοειδεῖς πτυχαὶ τοῦ βλεννογόνου τοῦ ἄνω τοιχώματος (=τοῦ θόλου) τοῦ ρινοφάρυγγος, ἡ προσθία καὶ ἡ ὀπισθία, δι' ὧν χωρίζεται τὸ τοίχωμα τοῦτο ἀπὸ τὸν θόλον τοῦ κύτους τῆς ρινός. Ι.Π.

σάλπιγγος (ὁ) (Salpingus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων ἑτερομερῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαλπιγγιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη κανθάρων, ἀπαντώντων ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σάλπιγγος ὁ καστανός* (Salpingus castaneus), ὅστις ἔχει μικρὸν μέγεθος, κεφαλὴν τριγωνικήν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀμβλὺ ῥύγχος, κεραίας ἀρκετὰ ἐπιμήκεις, ἀπολήγουσας εἰς ροπαλοειδεῖς ἀποφύσεις, προθώρακα διωγκωμένον, κοιλίαν ἐπιμήκη, σχεδὸν τετραγωνικὴν καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας μᾶλλον βραχεῖς καὶ ἰσχυροὺς καὶ χρῶμα πυρροκαστανόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ νότιον Εὐρώπην καὶ τρέφεται ἐκ φυτῶν. Δ. Ν. Π.

σαλπιγγοσκοπία (ἡ) (Salpingoscopie). Μέθοδος ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Valentin καὶ συνισταμένη εἰς τὴν ἀπ' εὐθείας ἐξέτασιν τῆς εὐσταχιανῆς σάλπιγγος διὰ μηχανήματος, τοῦ *σαλπιγγοσκοπίου* καλουμένου, ἀναλόγου πρὸς τὸ κυστιοσκόπιον. Τὸ μηχάνημα τοῦτο εἰσάγεται ἐντὸς τῆς ρινοφαρυγγαίας κοιλότητος διερχόμενον διὰ τοῦ κατωτέρου ρινικοῦ πόρου. *Σαλπιγγοσκοπία* καλεῖται ὡσαύτως καὶ ἡ ἀκτινοσκοπία τῆς σάλπιγγος (φαγωγοῦ) παρὰ τῇ γυναικί, τελουμένη κατόπιν ἐνέσεως ἐν αὐτῇ τῆς λιπιοδόλης (lipiodol). Μ.Ν.Κ.

σαλπιγγοστομία (ἡ), ἢ *σαλπιγγοαναστομωσία* (Salpingostomie). Ἐγχείρησις συνισταμένη εἰς τὴν δημιουργίαν τεχνητῆς κώδωνος τοῦ φαγωγοῦ, ἐν περιπτώσει κυστικῆς σαλπιγγίτιδος ἀσηπτικῆς. Οἱ ἐνχειρήσαντες τὴν ἐγχείρησιν ταύτην χειρουργοὶ ἤλπιζον νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἀποφυγὴν τῆς στειρώσεως τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς σάλπιγγος (κώδωνος τοῦ φαγωγοῦ). Μ.Ν.Κ.

σαλπιγγοτομία (Salpingotomie). Ἡ ἐγχείρησις τῆς διανοίξεως κυστικῆς σάλπιγγος διὰ τομῆς. Μ.Ν.Κ.

σαλπιγγοϋπερώϊος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κείμενος ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἀκουστικῆς σάλπιγγος καὶ τοῦ ὑπερῴου ἱστίου ἢ διήκων ἀπ' ἐκείνης πρὸς τοῦτο. Ι. Π.

—σαλπιγγοϋπερώϊος σύνδεσμος [Ἀνατομ.]. Στερρὸς σύνδεσμος, ὅστις ἐκφυόμενος ἐκ τοῦ φαρυγγικοῦ στομίου τῆς ἀκουστικῆς σάλπιγγος ὑπεγείρει τὸν βλεννογόνον τοῦ φάρυγγος καὶ σχηματίζει οὕτω τὴν *σαλπιγγοϋπερώϊον πτυχήν*. Ι. Π.

σαλπιγγοφαρυγγικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἴς τε τὸ στόμιον τῆς ἀκουστικῆς σάλπιγγος καὶ εἰς τὸν φάρυγγα ἢ εἰς τὸ φαρυγγικὸν στόμιον τῆς ἀκουστικῆς σάλπιγγος. Ι. Π.

— σαλπιγγοφαρυγγικὸς μῦς [Ἀνατομ.]. Μυϊκὴ δεσμὶς τοῦ φαρυγγοϋπερῴου μυός, ἥτις ἐκφυομένη ἐκ τοῦ κάτω χείλους τοῦ χόνδρου τῆς ἀκουστικῆς σάλπιγγος ἀναίρει τὸν βλεννογόνον τοῦ φάρυγγος εἰς ἐπιμήκη πτυχήν, τὴν *σαλπιγγοφαρυγγικὴν πτυχήν*.

σαλπιγγοωθηκῖτις, *—ιδος* (ἡ) (salpingo ovarite). Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην συνενοῦται ἡ φλεγμονὴ καὶ πάθησις ἐν γένει, τῆς τε σάλπιγγος (φαγωγοῦ) καὶ τῆς ὠοθήκης (βλ. *σαλπιγγῖτις*). Μ.Ν.Κ.

σαλπιγγοωθηκοπηξία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ καθήλωσις τῆς ὠοθήκης πρὸς τὴν σάλπιγγα (τὴν κώδωνα τοῦ φαγωγοῦ), ἐγχείρησις γινομένη ἐπὶ τῷ σκοπῷ θεραπείας τῆς στειρώσεως, ἀλλ' ἐγκαταλειφθεῖσα ἀκολούθως. Μ. Ν. Κ.

σαλπιγγοωθηκοσυνδεσία (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ ραφὴ τῆς ὠοθήκης πρὸς τὴν σάλπιγγα (φαγωγόν), ἡ συνδέουσα τὰ δύο ταῦτα ὄργανα. Μ. Ν. Κ.

σαλπιγγοωθηκοτριψία (ἡ). Ἐγχείρησις, καθ' ἣν ἀφαιροῦνται τὰ ἐξαρτήματα τῆς μήτρας ἀπὸ τῆς κολπικῆς ὁδοῦ, κατόπιν διαθρύψεως καὶ κατατμήσεως τούτων, ἄνευ προηγηθείσης ὑστερεκτομίας. Μ. Ν. Κ.

σαλπιγκτής (ὁ)· ὁ παίζων σάλπιγγα· ‖ *στρατ.*, ὁ στρατιώτης ὁ προωρισμένος διὰ νὰ σαλπίζῃ τὰ διάφορα σαλπίσματα.

—[Στρατ.] Προκειμένου περὶ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ σαλπιγκτοῦ ἐν τῷ στρατῶνι (ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία), αὕτη εἶναι καὶ σήμερον ἀπαράλλακτος ὡς καὶ κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχάς. Προκειμένου ὅμως περὶ τῆς μαχητικῆς ὑπηρεσίας, ἡ διαφορὰ εἶναι κολοσσιαία, διότι ἐνῷ κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς (τὰς μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος) οἱ σαλπιγκταὶ εἶχον σπουδαίαν δρᾶσιν ἐν τῇ μάχῃ, καθόσον μετὰ τῶν τυμπανιστῶν ἡγοῦντο τῶν ἐν πυκνῇ τάξει ἐπιτιθεμένων μονάδων τοῦ πεζικοῦ καὶ ἐν καιρῷ ἐσάλπιζον τὴν ἔφοδον, εἰσερχόμενοι πρῶτοι ἐντὸς τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας, σήμερον, ὁπότε ἡ ἐπίθεσις ἐκτελεῖται βραδέως καὶ δὴ δι' ἀραχνοϋφῶν γραμμῶν ἐπὶ μεγάλου μετώπου, οἱ σαλπιγκταὶ δὲν ἔχουσι τοιαύτην δρᾶσιν, δι' ὃ χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ μάχῃ ὡς ἀγγελιαφόροι, σημειωταί, ἀνιχνευταὶ καὶ πολλάκις ἐν τῷ πεζικῷ διὰ τὴν ἀναχορηγίαν πυρομαχικῶν. Ν. Θ. Κ.

σάλπιγξ, *—γγος* (ἡ)· μετάλλινον ἁπλοῦν μουσικὸν ὄργανον πρὸς μετάδοσιν τῶν παραγγελμάτων ἐν τῷ στρατῷ, *κοιν. τρουμπέττα*: «ἡ σάλπιγξ ἤχησεν ἐπίθεσιν,—ἀνάπαυσιν,—συσσίτιον» κλπ.· ‖ *συνεκδ.*, διὰ τὸ παρεμφερὲς σχῆμα, ὄργανον τοῦ ὠτός: «εὐσταχιανὴ σάλπιγξ».

— [Μουσ.] Ἡ σάλπιγξ (ἰταλ. tromba, γαλλ. trompette) εἶναι χάλκινον πνευστὸν ὄργανον, γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐχρησιμοποιήθη ἀνέκαθεν κυρίως ὡς στρατιωτικὸν ὄργανον, ὡς τοιοῦτον δὲ μνημονεύεται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου, ἔνθα ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸ ὄνομα *χατσοτσερόθ*. Οἱ Κινέζοι ἐχρησιμοποίησαν ὡς σάλπιγγας ἀρχικῶς μεγάλα κογχύλια, βραδύ-

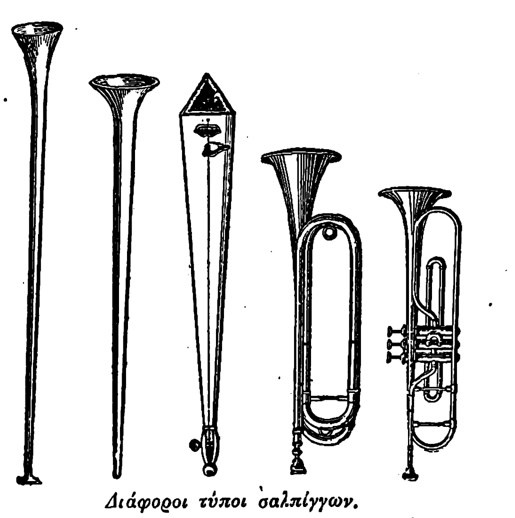

Διάφοροι τύποι σαλπίγγων.

τερον δὲ τοιαύτας ἐξ ὀρειχάλκου ὑπὸ τὸ ὄνομα *τά-τόνγκ-κυό* καὶ ἄλλας μικροτέρου σχήματος, ἀποτελουμένας ἐκ τριῶν τεμαχίων ὀλισθαινόντων τοῦ ἑνὸς ἐντὸς τοῦ ἑτέρου, γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *συάο-τόνγκ-κυό*. Κογχύλια ἐχρησιμοποίησαν καὶ οἱ Ἰνδοί, μεταγενεστέρως δὲ τὴν *σρίνγκα*, εἶδος κλειδοκέρατος, ἐνῷ αἱ πραγματικαὶ αὐτῶν σάλπιγγες, ἐντελῶς πρωτόγονοι, μὲ ὀξὺν καὶ τραχὺν ἦχον, ἄνευ δὲ ἀνταλλακτικῶν σπειρῶν, εἶναι αἱ γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα: *τουρὶ* ἢ *τουτουρί, ναφαρὶ* (ὄργανον εὐθέος σχήματος), *καράνα* καὶ *ράμα-σρίνγκα* (ἡ μεγίστη πασῶν, ἔχουσα 2 μέτρων μῆκος καὶ ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων τεμαχίων, εἰσερχομένων τοῦ μὲν ἐντὸς τοῦ δέ). Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ σάλπιγξ κατεῖχεν ἐξαιρετικὴν θέσιν, ὡς ὄργανον πολεμικόν, κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Κυβέλης, δὲν ἀπεκλείετο δὲ καὶ τῶν ἀγώνων. Οὕτω μνημονεύεται ὅτι περὶ τὸ 300 π. Χ. ὁ Ἡρόδωρος τῶν Μεγάρων, ἀφοῦ ἐνίκησε δεκάκις, κατέπληξε τοὺς παριστάμενους κατορθώσας νὰ παίξῃ δύο σάλπιγγας συγχρόνως. Εἶδος σάλπιγγος γνωστῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ *μηδικὴ σάλπιγξ*, ἥτις εἶχεν ἐπιστόμιον μετὰ γλωττίδος. Ἀφ' ἑτέρου ἡ *τυρρηνικὴ σάλπιγξ* φαίνεται ὅτι ἦτο ξύλινον ὄργανον μικρῶν διαστάσεων καὶ μετ' ἀνεστραμμένου κώδωνος, δυνάμενον νὰ ἐκπέμψῃ ὀξεῖς ἤχους. Μεγάλην σημασίαν εἶχεν **ἡ σάλπιγξ (tuba)** παρὰ τοῖς Ρω-

Digitized by Google

μαίοις, ὡς δὲ λέγει ὁ Βεγέτιος, ἐχρησίμευε κατὰ τὰς μάχας, ὅπως δίδῃ τὸ σημεῖον τῆς ἐφόδου καὶ τῆς ὑποχωρήσεως, ὅπως παίζῃ κατὰ τὰς παρελάσεις καὶ τὰς ἐπιθεωρήσεις, κατὰ τὰ γυμνάσια κλπ. Οἱ Ρωμαῖοι σαλπιγκταί, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα tubacines. aeneatores ἢ ahenatores. ἐτύγχανον ἐξαιρετικῶν προνομίων καὶ κατεῖχον ἐξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Ἡ χρῆσις τῶν σαλπίγγων ἐξηκολούθησεν ἐν Ἰταλίᾳ καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα, ὡς ἀποδεικνύουν αἱ ἐπὶ τοῦ προκειμένου διατάξεις τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ Φρὰ Μπεάτο Ἀντζέλικο· ὡσαύτως δὲ ἐν Γαλλίᾳ αἱ σάλπιγγες ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ τὰς βαπτίσεις, τοὺς γάμους, τὰς κηδείας τῶν βασιλέων, διὰ τὰς ἑορτάς, τὰς πανηγύρεις κλπ.

Ἡ ἐκ μετάλλου σάλπιγξ ἦτο κατὰ κανόνα εὐθεῖα, μόλις δὲ πρὸ τριῶν αἰώνων ἤρχισε παρουσιάζουσα τὴν σημερινὴν ἀναδίπλωσιν τοῦ σωλῆνος. Ἐκαλεῖτο δὲ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα καὶ clarino ἢ clareta. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ σάλπιγξ ἦτο καθαρῶς φυσικὸν ὄργανον, ὡς τοιαύτην δὲ τὴν μετεχειρίσθησαν καὶ οἱ κλασσικοί, μέχρι τοῦ Μπετόβεν συμπεριλαμβανομένου. Ἦτο δηλαδὴ δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῶσι διὰ τῆς σάλπιγγος οἱ ἑπόμενοι φυσικοὶ φθόγγοι, θεωρητικῶς μέν:

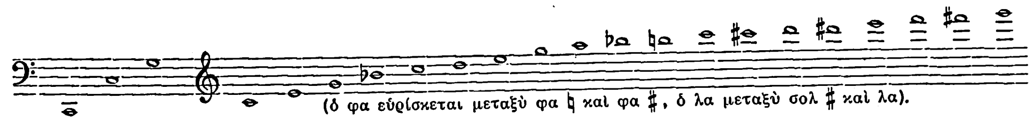

(ὁ φα εὑρίσκεται μεταξὺ φα ♮ καὶ φα ♯, ὁ λα μεταξὺ σολ ♯ καὶ λα).

ἐν τῇ πράξει δὲ

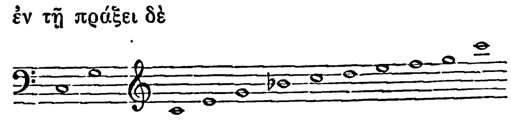

Πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν τῆς κλίμακος ἐχρησιμοποίουν ἐπί τινα χρόνον τὸν μηχανισμὸν τῶν ὁλκῶν, ὃν συναντῶμεν εἰς τὴν *ὁλκωτὴν σάλπιγγα* (*τρομπόνιον*). Εἶναι ἄλλωτε ἡ σάλπιξ οὐσιαστικῶς μικρὸν τρομπόνιον (tromba=σάλπιγξ, trombone = μεγάλη σάλπιγξ). Ὁ ὁλκωτὸς ἐν τούτοις μηχανισμὸς τῆς σάλπιγγος δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολύ, ἀπαντᾷ δὲ ἀκόμη μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ ἐν τῇ slide trumpet. Ὁ τρόπος τῆς πληρώσεως τῶν κενῶν τῆς κλίμακος διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χειρὸς εἰς τὸν κώδωνα τοῦ ὀργάνου ἐγκατελείφθη ὡσαύτως λόγῳ τῆς κακῆς ποιότητος τοῦ ἤχου, ὅστις προέκυπτε. Διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ χορδίσματος τοῦ ὀργάνου (κατὰ τὴν ἀλλαγὴν τονικότητος) ἐχρησιμοποιήθησαν ἐνωρίς, ὡς εἰς τὸ κέρας, ἀνταλλακτικαὶ σπεῖραι, δηλαδὴ πρόσθετοι σωλῆνες εἰς τοὺς τόνους: λα, σι ὕφεσις, σι, ντο, ρε ὕφ. ρε, μι ὕφ, μι, φα, φα δίεσις, σολ, λα ὕφ. λα ὀξὺ καὶ σι ὕφ. ὀξύ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ σαλπιγκτὴς ἠδύνατο νὰ παίξῃ εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς τόνους, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅπως ὁ συνθέτης λαμβάνῃ πρόνοιαν, ἵνα ἀφήνῃ ἐπαρκεῖς παύσεις πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς σπείρας.

Πρῶτος ὁ Καϊμπελ προσεπάθησε, τῷ 1770, νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς χάλκινον ὄργανον τὸ σύστημα τῶν ὀπῶν τῶν φρασσομένων διὰ κλειδιῶν, ὡς δηλαδὴ ἐγίνετο εἰς τὰ ξύλινα πνευστά· καὶ ὁ Ἄγγλος Χάλλινταϋ, προσπαθήσας νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σύστημα τοῦτο εἰς τὴν σάλπιγγα, ἐδημιούργησε τὸ κλειδοκέρας.

Τῷ 1780 ὁ Μιχαὴλ Βαϊγκελ ἐπεζήτησε νὰ προικίσῃ τὴν σάλπιγγα διὰ πλήρους χρωματικῆς κλίμακος, χρησιμοποιήσας δύο ἀνταλλακτικὰς σπείρας, τέλος δὲ ὁ ἐκ Βιέννης Βαϊδινγκερ (1801) ἐφήρμοσεν εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο τὸ σύστημα τῶν κλειδιῶν. Τῷ 1790 ὁ Κλάγγετ (Clagget) ἐν Ἀγγλίᾳ κατεσκεύασε διπλῆν σάλπιγγα, εἰς *ρε* καὶ εἰς *μι ὕφεσιν*, ἔχουσαν κοινὸν ἐπιστόμιον καὶ ἐν ᾗ ἦτο δυνατὴ διά τινος κλειδιοῦ ἡ κατὰ βούλησιν παρεμπόδισις τῆς διεισδύσεως τοῦ ἀέρος εἰς τὴν ἑτέραν σάλπιγγα. Ἄλλαι τελειοποιήσεις τοῦ ὀργάνου εἶναι αἱ τοῦ Μπλύμελ (Blühmel), ὅστις κατεσκεύασε σάλπιγγα μετὰ δύο ἐμβόλων, εἰς ὅ, τῷ 1830, ὁ Μύλλερ καὶ ὁ Σάττλερ προσέθεσαν τρίτον. Ὁ Ἀστὲ συνεδύασε τὰ κλειδιὰ μὲ τὰς ἀνταλλακτικὰς σπείρας (1800), ὁ δὲ Μαϊφρὲδ (1826) ἐτελειοποίησε τὸν μηχανισμὸν τῶν ἐμβόλων, ὧν τὸν νεώτατον τύπον (δηλαδὴ τοὺς κυλίνδρους) ὀφείλομεν εἰς τὸν Ἀδόλφον Σάξ. Ἔκτοτε ἡ σάλπιξ ἔχει τὴν πλήρη χρωματικὴν κλίμακα, κατασκευάζεται δὲ συνήθως εἰς τὸν τόνον τοῦ ντο (ὀλιγώτερον), εἰς τὸν τοῦ σι ὕφεσις καὶ φα· ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ μικρὰ σάλπιγξ εἰς ρε, εἰς μι ὕφεσις καὶ εἰς φα. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν (ἡ εἰς ρε) εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τοῦ Μπὰχ καὶ τοῦ Χαῖνδελ, ὧν αἱ συνθέσεις ἐκπλήσσουν διὰ τὴν ἐξαιρετικῶς ὀξεῖαν περιοχήν, ἣν ἀπαιτοῦσι παρὰ τῆς σάλπιγγος.

Τὸ μῆκος τοῦ σωλῆνος τῆς χρωματικῆς σάλπιγγος εἶναι 0,57 μ., αἱ σπεῖραι αὐτῆς ἐπιμήκεις καὶ οὐχὶ στρογγύλαι, ὡς αἱ τοῦ κέρατος, τὸ ἐπιστόμιον ἔχει τὸ σχῆμα κώδωνος. Ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγος εἶναι ὀξὺς καὶ διαπεραστικός, προσαρμοζόμενος ἀπολύτως εἰς τὰς ἡρωϊκὰς καὶ πανηγυρικὰς σκηνάς· δὲν στερεῖται ἐν τούτοις οὐδὲ ἐκφράσεως οὐδὲ μυστηρίου. Ἐὰν μέχρι τῆς ἐφευρέσεως τῶν ἐμβόλων ἡ θέσις τοῦ ὀργάνου τούτου ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ ἦτο μᾶλλον περιωρισμένη (καίτοι δὲν λείπουσιν ἀπαράμιλλα παραδείγματα εὐτυχοῦς αὐτοῦ χρησιμοποιήσεως), ἀπὸ τοῦ Βάγνερ κυρίως ἤρχισε πρωτοστατοῦσα τόσον εἰς τὸ θέατρον ὅσον καὶ εἰς τὴν συμφωνικὴν ὀρχήστραν. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ ἔχει πολὺ διαδοθῆ ἡ χρῆσις τῆς σάλπιγγος μετὰ πνιγέως (σουρντίνας). Ἡ θέσις τῆς σάλπιγγος εἶναι κυρίως εἰς τὴν ὀρχήστραν, ἔνθα χρησιμοποιεῖται ἀνὰ ζεῦγος, ἀπὸ τοῦ Βάγνερ ἀνὰ τρεῖς, τελευταίως δὲ οὐχὶ σπανίως καὶ ἀνὰ τέσσαρας. Ὡς ὄργανον σόλο, ἐκτὸς εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μπὰχ καὶ τοῦ Χαῖνδελ, συμμετέχει εἰς τό: «Σεπτέττο μετὰ σάλπιγγος» τοῦ Σαὶν-Σάνς, εἰς τὴν «Σερενάταν» τοῦ Ντυβερνουά, εἰς τὸ «Σεπτέττο διὰ πνευστὰ ὄργανα» τοῦ Βενσὰν ντ' Ἐντύ, εἰς τὴν «Pastorale variée» τοῦ Πιερνὲ κλπ. Μέθοδοι διὰ σάλπιγγα ὑπάρχουσι τῶν: Dauverne, Arban, Kosleck, Forrestier, Gérin, Guilbaut, ἐκ δὲ τῶν παλαιοτέρων τοῦ G. Fantini, «Modo per imparare a sonare di tromba» (1632) καὶ ἡ τοῦ J. E. Altenburg (1795).

[Πρβλ. *H. Eichborn*, «Die Trompette alter und neuer Zeit» (1888) καὶ «Das alte Clarinblasen auf Trompeten» (1894).] Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

—σάλπιγγες, ἢ *σάλπιγγες Φαλλόπειοι* [*Ἀνατομ.*]. Ὄργανα τοῦ γεννητικοῦ συστήματος τοῦ θήλεος, ἀποτελοῦντα δύο μυώδη σωληνάρια ἐπὶ τὰ πλάγια τῆς μήτρας μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ᾠοθηκῶν. Ι. Π.

—«Σάλπιγξ». Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων: —1) Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐν Ἑλλάδι ἐφημερὶς (βλ. λ. «*Σάλπιγξ Ἑλληνική*). —2) Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Ἑρμουπόλει τῷ 1861· ἀπὸ τοῦ 1864 μετωνομάσθη εἰς «Σάλπιγγα τῆς Ἑλλάδος». —3) Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Καλάμαις τῷ 1875. —4) Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Λεμεσῷ τῆς Κύπρου τῷ 1884. —5) Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Λαρίσῃ τῷ 1889. —6) Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Τήνῳ τῷ 1893. —7) Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1894. —8) Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Χαλκίδι τῷ 1907. —9) Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1908.—10) Ἡμερησία πρωϊνὴ ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Μυτιλήνῃ ἀνελλιπῶς ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι τοῦ 1929.

— «Σάλπιγξ τῆς *Ἑλλάδος*». —1) Βλ. «*Σάλπιγξ*» (ἀριθ. 2).—2) Τριακονταπενθήμερον περιοδικόν, ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1840.

— «Σάλπιγξ *ἑλληνική*». Ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι ἔντυπος ἐφημερίς, ἐκδοθεῖσα ἐν Καλάμαις τῷ 1821, εἰς σχῆμα 4ον, δίστηλος καὶ τετρασέλιδος. Τὰ τρία πρῶτα αὐτῆς φύλλα (ὑπὸ συνεχῆ σελίδωσιν 1—12). πιθανῶς δὲ καὶ τὰ μοναδικά, σῴζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς βουλῆς, ἐκ δωρεᾶς τοῦ Τιμολέοντος Φιλήμονος, ὑπὸ ἡμερομηνίας 1ην, 5ην καὶ 20ὴν Αὐγούστου 1821, μετὰ ἐξωφύλλου τοῦ πρώτου φύλλου. Τὰ τυπογραφικὰ αὐτῆς μηχανήματα ἐκομίσθησαν ἐκ Τεργέστης (κατά τινας ἐξ Ἐνετίας) ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου εἰς Ὕδραν (8 Ἰουνίου 1821), ὁπόθεν διεκομίσθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Τριπόλεως. Ἀλλὰ παρέμειναν ἀχρησιμοποίητα ἐλλείψει τεχνιτῶν, μέχρις οὗ κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα διὰ Ψαρῶν ὁ Κυδωνιεὺς πρόσφυξ τυπογράφος Τόμπρας. Ὑπ' αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν εἴς τι τζαμίον τῶν Καλαμῶν, ἀποτελέσαντα τὴν πρώτην ἐθνικὴν τυπογραφίαν τῆς χώρας, ἡ δὲ ἔκδοσις τῆς «Σάλπιγγος» ἐγένετο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου. Τὸ ἐξώφυλλον τῆς ἐφημερίδος χρονολογεῖται: «Ἐν Καλαμάτᾳ, ἔτει α' τῆς ἐλευθερίας (1821). Ἐκ τῆς Ἐθνικῆς τυπογραφίας». Εἰς τὸ πρῶτον φύλλον δημοσιεύονται, μεταξὺ ἄλλων, ἡ «Εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδον τοῦ Ἰασίου» ἐκδοθεῖσα προκήρυξις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου (ὑπὸ ἡμερομηνίαν 24ης Φεβρουαρίου 1821). Εἰς τὸ δεύτερον φύλλον συνεχίζεται ἡ προκήρυξις τοῦ Ὑψηλάντου (ὑπὸ τὸν τίτλον «Τέλος τοῦ προκηρύγματος») μετὰ σχολίου τῆς ἐφημερίδος, ἔτι δὲ ἄρθρον «Πρὸς τοὺς Ἕλληνας», «Ἐπιστολαὶ τοῦ εὐγενοῦς Κυρίου Γιακουμάκη Τουμπάζη ἀπὸ Θ' Ἰουλίου 1821 ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου» καὶ ἐκκλήσεις πρὸς τοὺς Χειμαρριώτας καὶ Λεβαδεῖς. Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον δημοσιεύεται, πλὴν ἄλλων, ἡ «Προειδοποίησις πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς ἐκ μέρους τοῦ φιλογενοῦς στρατηγοῦ τῶν Σπαρτιατικῶν στρατευμάτων Πέτρου Μαυρομιχάλη καὶ τῆς Μεσσηνιακῆς συγκλήτου τῆς Καλαμάτας» (ἐκδοθεῖσα «ἐκ τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοπέδου τῆς Καλαμάτας» τὴν 2ην Μαρτίου 1821), ἔγγραφον τοῦ «ἐξ ἀπορρήτων τῆς βουλῆς» Σταματίου Ἀλεξάνδρου Δημάδη, ἀφορῶν τὸν παρὰ τῆς Ἰονίου πολιτείας ἀποκλεισμὸν τῶν πελοποννησιακῶν ἀκτῶν καὶ ἐκκλησις πρὸς τοὺς Δερβενοχωρίτας (ἀπὸ Τρικορύφων τῇ 11ῃ Ἰουλίου 1821). Τὰ φύλλα τῆς «Σάλπιγγος». ἀποτελοῦν πολύτιμον ἐθνικὸν κειμήλιον, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ πρώτη αὕτη ἔντυπος ἑλληνικὴ ἐφημερὶς ὑπῆρξεν ἐν ταὐτῷ καὶ τὸ πρῶτον ἐπίσημον ὄργανον τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, διότι ὑπεβάλλετο εἰς προληπτικὴν λογοκρισίαν («προεξέτασιν») τοῦ Ὑψηλάντου, λόγῳ τῆς ὁποίας καὶ ἀπεχώρησε (κατὰ τὸν Φιλήμονα) ἐν τέλει ὁ Φαρμακίδης. Μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἐκδόσεως, τὸ πιεστήριον τῆς «Σάλπιγγος» διεκομίσθη διαδοχικῶς εἰς Τρίπολιν, Ἄργος καὶ Κόρινθον. Ἐν τῇ τελευταίᾳ πόλει ἐτυπώθη δι' αὐτοῦ τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου. Τὸ μηχάνημα κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Δράμαλη, ὅτε οὗτος, πρὸ τῆς μάχης τῶν Δερβενακίων, εἰσῆλθεν εἰς Κόρινθον. Π. Ν. Π.

— «Σάλπιγξ *ἑλληνική*». Ἐφημερὶς ἐκδοθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1840 εἰς σχῆμα 8ον ὑπὸ Κ. Σακελλαριάδου. Ἀργότερον μετωνομάσθη εἰς «*Φωνὴ τῆς ἐλευθερίας*».

— «Σάλπιγξ *Εὐαγγελική*». Ἓν τῶν παλαιοτέρων ἑλληνικῶν περιοδικῶν, ἱδρυθὲν τὴν 10 Νοεμβρίου 1834 ἐν Ναυπλίῳ εἰς σχῆμα 4ον. Ἀπὸ τοῦ 1836 ἐξεδίδετο ἑβδομαδιαίως ἐν Ἀθήναις εἰς 8ον, μὲ ἱστορικὸν καὶ θεολογικὸν περιεχόμενον.

—σάλπιγξ εὐσταχιανὴ* ἢ *ἀκουστικὴ [*Ἀνατομ.*] βλ. λ. *εὐσταχιανὴ σάλπιγξ*.

—σάλπιγξ ναυτικὴ (ἰταλ. tromba marina, γερμ. Trumscheit, Trompetengeige). Παράδοξον ἔγχορδον ὄργανον, λίαν ἐν χρήσει ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου φαίνεται ὅτι καὶ ἐπενοήθη. Ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν μακρῶν καὶ στενῶν σανιδίων, προσηρμοσμένων τριγωνικῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζωσιν ἠχεῖον, ἐφ' οὗ ἐτοποθετεῖτο μία (σπανίως δύο ἢ περισσότεραι) χορδή. Ἡ μαγὰς τοῦ ὀργάνου ὡμοίαζε πρὸς ὑπόδημα, οὗτινος τὸ μὲν κάττυμα ἦτο κολλημένον εἰς τὸ ἠχεῖον, τὸ δὲ τακούνι, ἐλεύθερον, ἐξηρτᾶτο ὑπεράνω αὐτοῦ. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἠχείου κυρία χορδὴ (καὶ αἱ πλάγιαι βαρεῖαι χορδαί, ὁσάκις ὑπῆρχον) ἐτρίβετο συνεχῶς διὰ τοῦ τόξου, διὰ τῆς δονήσεως δὲ τὸ ἐξηρτημένον ὑπόδημα ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἠχεῖον, παραγομένου οὕτω ὀξέος καὶ διαπεραστικοῦ ἤχου, προσομοιάζοντος τῷ τῆς σάλπιγγος. Ἡ ναυτικὴ σάλπιγξ διετηρήθη ἐν χρήσει διὰ τὰ σήματα τοῦ ναυτικοῦ κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ πέραν ἔτι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (βλ. *Ph. de Lahire*, «Explication des différences des sons de la corde tendue sur la trompette marine» 1694). Γ. Σ.

—σάλπιγξ ὁλκωτὴ (ἰταλ. trombone a tiro, γαλλ. trombone á coulisse, γερμ. Zugposaune). Μεγάλη σάλπιγξ μεθ' ὁλκῶν (βλ. *τρομπόνιον*).

σαλπίδαι (οἱ) (Salpidae) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια χιτωνοφόρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *θαλκιδῶν*, περιλαμβάνουσα θαλάσσια ζῷα πηκτωματώδους συστάσεως, μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους, ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *σάλπη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σαλπίζω· ἀόρ. *ἐσάλπισα καὶ ἐσάλπιγξα*· ἠχῶ διὰ τῆς σάλπιγγος, παίζω τὴν σάλπιγγα: «ἐσάλπισεν ἐπίθεσιν, — ἀνάπαυσιν».

σάλπισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σαλπίζειν, τὸ διὰ τῆς σάλπιγγος σημαινόμενον παράγγελμα.

σαλπιστὴς (ὁ)· ἀντὶ *σαλπιγκτὴς* (βλ. λ.).

Σαλπίων. Ἀθηναῖος γλύπτης, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Ἔδρασε καὶ ἐν Ῥώμῃ, ἀνήκει δὲ μετὰ τῶν γλυπτῶν *Σωσιβίου* καὶ *Ποντίου* εἰς τοὺς καλουμένους νεοαττικοὺς καλλιτέχνας, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀπομίμησις προτύπων παλαιοτέρων ἐποχῶν—ἀρχαϊκῆς, ἑλληνικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς—καὶ ἡ διὰ συμφυρμοῦ τοιούτων παραστάσεων παραγωγὴ ἔργων αὐτοτελῶν καὶ μή, καὶ μάλιστα ἀναγλύφων καθαρῶς κοσμητικῶν ἢ ἁπλῶς βιομηχανικοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Σαλπίων εἶναι γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν σωζομένων δύο ἔργων του, ἅτινα εἶναι: 1) Μαρμάρινος κρατὴρ εὑρεθεὶς ἐν Formiae τῆς Ἰταλίας καὶ ἀποκείμενος νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως. Ἐπὶ τοῦ δοχείου ὑπάρχει ἀνάγλυπτος παράστασις τοῦ Ἑρμοῦ φέροντος τὸν παῖδα Διόνυσον πρὸς τὴν Νύσαν, πέριξ δὲ μορφὰς τοῦ βακχικοῦ κύκλου. Μεταξὺ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ καθημένης νύμφης εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ τεχνίτου: «Σαλπίων Ἀθηναῖος ἐποίησε». 2) Ἐνεπίγραφον ἀνάγλυφον τῆς ἐν Mailand συλλογῆς. Παρίσταται ὁ Ζεὺς καθήμενος, πρὸ αὐτοῦ δὲ δύο σπένδουσαι γυναῖκες. Β. Δ. Θ.

Σάλσα, *ἁγία* (Salsa). Ἐμαρτύρησεν εἰς τὴν πόλιν τῆς ἐν Ἀφρικῇ Μαυριτανίας Τίπασα περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 10 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

σαλσαπαρίλλη (ἡ) [*Βοτ.*]· βλ. λ. *σαρσαπαρίλλη*.

Σαλσὲτ (Salsette=Ἑξήκοντα ἓξ χωρία) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν βορείως τῆς πόλεως Βομβάης. Ἔχει ἔκτασιν 624 τ. χλμ. καὶ 125 000 κατ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Τάνα (κάτ. 17.000). Ἡ νῆσος συνδέεται μετὰ τῆς Βομβάης διὰ

Digitized by Google

γεφύρας καὶ μώλου. Ἔχει 109 σπηλαιώδη βουδδικὰ μοναστήρια. Γ. Ι. Β.

Σαλσὲτ (Salcette), ***Ἰάκωβος-Κολὼ ντὲ λὰ*** — Γάλλος κληρικὸς καὶ πολιτικὸς (1733—1796). Ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν Τάξεων ὑπὸ τοῦ κλήρου τοῦ Ντωφινέ, ἀπεδέχθη τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν τριῶν τάξεων καὶ τὴν ἀνακήρυξίν των εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν. Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐψήφισε τὴν φυλάκισιν αὐτοῦ μέχρι τῆς εἰρήνης καὶ τὴν καταδίκην εἰς θάνατον ἐν περιπτώσει παραβιάσεως τῶν συνόρων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Διετέλεσε ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ βουλῇ τῶν Πενταχοσίων. Θ. Β.

Σάλσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει Βορείου Καυκασίας. Κάτ. (1926) 6.902. Ἔχει χυτήρια σιδήρου καὶ χαλκοῦ. Π. Ν. Π.

Σάλσο (Salso) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ. Πηγάζει παρὰ τὰς ΝΑ. κλιτῦς τοῦ ὄρους Ἀντέννα καὶ χύνεται εἰς τὴν Μεσόγειον ἐκ τοῦ ΝΔ. τμήματος τῆς νήσου, παρὰ τὴν Λικάτα, μετὰ ροῦν 125 χλμ. Μ. Δ. Β.

Σαλσοβία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, ὑπὸ τὸ Δέλτα τοῦ Δουνάβεως. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Σαλσοματζιόρε (Salsomaggiore) *[Γεωγρ.]*. Ὀνομαστὴ λουτρόπολις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ Πάρμας τῆς Αἰμιλίας, παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Ἀπεννίνων. Κάτ. 12.000. Ἔχει ὡραίας ὁδοὺς καὶ ἐπαύλεις, θαυμάσιον δημοτικὸν πάρκον, μέγα θέατρον, καζῖνον, πολυτελῆ ξενοδοχεῖα, πεδίον ἀθλητικῶν ἀγωνισμάτων καὶ πολυτελεῖς ἐγκαταστάσει. λουτροθεραπευτηρίων, ἐξ ὧν αἱ «Θέρμαι τοῦ Λαυρεντίου Μπαρτσιέρι», ἐγκαινιασθεῖσαι τῷ 1923, θεωροῦνται μοναδικαὶ εἰς τὸ εἶδός των Ἡ λουτρόπολις συχνάζεται ὑπὸ πολλῶν Ἰταλῶν καὶ ἰδίως ξένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουν οἱ ξένοι ἡγεμόνες, ἀριστοκράται καὶ πλούσιοι. Τὰ περίχωρα τοῦ Σαλσοματζιόρε εἶναι λίαν πολυσύχναστα διὰ τὰς ὑπερόχους καλλονάς των. Αἱ ἰαματικαὶ πηγαὶ πιθανῶς ἀνεφάνησαν κατὰ τὸν μεγάλον σεισμὸν τοῦ 589, ὁπότε ἐδημιουργήθησαν μεγάλα σχίσματα εἰς τὸ ἔδαφος, καθιζήσεις καὶ βαθύτατα φρέατα. Μ. Δ. Β.

Σὰλτ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὑπεριορδανίας, Β.ΒΑ. τοῦ βορείου ἄκρου τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ εἰς ὕψος 835 μ. Κάτ. 15.000, ἐξ ὧν περὶ τὰς 3.000 ὀρθόδοξοι, ὑπαγόμενοι εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον διατηρεῖ ἐκεῖ μοναστήριον. δύο ἐκκλησίας, ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἔχει γεωργικὴν καὶ ἀμπελουργικὴν παραγωγὴν καὶ μικρὰν βιομηχανίαν, δι' αὐτὸ δὲ εἶναι ἀγορὰ συχναζομένη ὑπὸ τῶν πέριξ νομάδων. Εἶναι πιθανῶς τὰ *Γάδαρα* τοῦ Ἰωσήπου, πρωτεύουσα τῆς Περαίας.

—**Σὰλτ** (Salt) *[Γεωγρ.]*. Ποταμοὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς: —1) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Κέντωκυ, μήκους 240 χλμ., πλωτὸς εἰς μικρὰ πλοῖα, ἐκβάλλων εἰς τὸν ποταμὸν Ὄχιο, παρὰ τὴν Λουΐσβιλ. —2) Ἐν Μισσουρί, μήκους 288 χλμ. ἐκβάλλων εἰς τὸν Μισσισσιπῆ, παρὰ τὴν Λουζιάναν. —3) Ἐν Ἀριζόνᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν Λευκῶν Ὀρέων, καταρδεύων τοὺς ἑκατέρωθεν αὐτοῦ πλουσίους ὀπωρῶνας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν ποταμὸν Γκίλα, παρὰ τὸ Φαῖνιξ. Θ. Κ.

Σάλτα (Salta) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Ἄριας, παραποτάμου τοῦ Τουραμέντο, 1.459 χλμ. Β.ΒΔ. τοῦ Μπουένος Ἄϊρες. Κάτ. 34.000. —2) Ἐπαρχία τῆς Ἀργεντινῆς, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν 22°—26°25' Ν. πλάτους καὶ 62°14'—66°55' Δ. μήκους. Ἔκτασις 161.069 τ χλμ. καὶ 166.135 κατ. Ἔχει δάση, φυτείας σακχαροκαλάμου, ἀμπέλους, σιτηρὰ καὶ μεταλλεῖα. Γ. Ι. Β.

σαλταρέλλο (ἰταλ. saltarello). Χορὸς λίαν ἐν χρήσει ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ. Γράφεται εἰς τριμερῆ ρυθμὸν (3/8 ἢ 6/8) καὶ διακρίνεται διὰ τὴν γοργὴν ἀγωγὴν καὶ τὸν πηδηκτὸν χαρακτῆρα. Ὁ ἰδιάζων ρυθμὸς τῶν σαλταρέλλο ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς ὡρισμένα ἔργα τέχνης βασιζόμενα ἐπὶ τοῦ ρυθμικοῦ τύπου τοῦ ὡς ἄνω χοροῦ, ὅστις εἶναι:

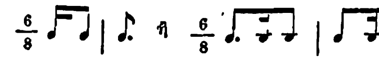

Γ. Σ.

σαλτάρισμα (τό)· δημοτ., ἅλμα, πήδημα, ἄλλως *σάλτο*.

σαλτάρω· δημοτ. κάμνω σάλτο, πηδῶ (ἰταλ. saltare).

σαλτάτο (ἰταλ. saltato, γαλλ. sautillé) *[Μουσ.]*. Ἴδιον σύστημα ἐκτελέσεως τοῦ *στακκάτο* ἐπὶ τῶν ἐγχόρδων ὀργάνων καὶ συνιστάμενον εἰς εἶδος ἐλαφροῦ πηδήματος ὅπερ ἐκτελεῖ τὸ τόξον ἐπὶ τῶν χορδῶν. Γ. Σ.

Σαλτέλης, ***Νικόλαος***. Ἐγεννήθη ἐν Κυδωνίαις ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος· ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ σχολῇ τῆς πατρίδος του ὑπὸ τὸν Γρηγόριον Σαράφην καὶ Βενιαμὶν τὸν Λέσβιον. Καταστραφείσης τῆς πατρίδος του κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς. Ἐνταῦθα ἐγνωρίσθη μετὰ τῶν ἀδελφῶν Σούτσων καὶ τοῦ Κοραῆ, μεθ' ὧν ἤρχετο εἰς πνευματικὴν συνάφειαν καὶ πρὸς τῇ ἰατρικῇ ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, γράψας τὸν «Κυδωνιάτην», ἐλεγειακὸν ποίημα (Παρίσιοι 1821, ἔκδ. 6' Ἀθῆναι 1882). Τὸ ὕφος τοῦ ποιήματος τούτου ἦτο τόσον μελαγχολικὸν καὶ θλιβερόν, ὥστε ὠνομάσθη ὁ ποιητὴς «πτηνὸν τῶν τάφων». Ἐπιστρέψας ἐκ Παρισίων εἰς Σμύρνην μετήρχετο τὸν ἰατρὸν καὶ λογογράφον, ἐξέδωκε δ' αὐτόθι τῷ 1848 μετάφρασιν τοῦ «Βερθέρου» τοῦ Γκαῖτε καὶ τὸν «Σωκράτην». Ἀπέθανεν ἐκ φθίσεως τῷ 1849. Τ. Ε. Ε.

Σαλτέρνες *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τοπωνυμία λόγῳ τῶν ἐγγὺς ἁλυκῶν. —1) Ὅρμου τῆς νοτίου Κερκύρας (πλάτ. 39°26'30'' Β., μῆκ. 20°04'40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), 1 μίλ. νοτιοδυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκίμμη —2) Ἡ κατέναντι τοῦ Παλιοχαλιᾶ ὄχθη τῆς διώρυγος Ἀλεξάνδρου Λευκάδος. Σ. Ε. Λ.

Σαλτήκιοΐ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λάβαρα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

Σάλτιγα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 6, 60) δεξιὰ τοῦ Σούκρωνος ποταμοῦ (νῦν Jucar), 38 μίλλια Α. τῆς Λιβισώκας (νῦν Lezuza). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀναγνωρίζεται παρὰ τὴν νῦν Albacete. Α. Θ. Σ.

Σαλτικὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θρᾴκης, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 14 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Θρᾴκης, ὑπὸ κονσιλάριον, ἢ ἄλλως *Σιλτικὴ* καλουμένη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Α. Θ. Σ.

Σαλτικλῆ *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἴμερα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου Καλὸ *Κάστρο* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Σαλτὶκ-λιμὰν ***μπουρνοὺ*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀσιατικῆς τοῦ Ἑλλησπόντου ἀκτῆς (πλάτ. 40° 15' 30'' Β., μῆκ. 26° 33' 30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles), σχηματίζον πρὸς βορρᾶν του τὸν ὅρμον Μπεργκὰζ Ἰσκαλεσί. Ἐπίνειον τῆς ἀρχαίας Περκώτης. Σ. Ε. Λ.

Σαλτικώφ, ***Μιχαὴλ Εὐγράφοβιτς***. Ρῶσος συγγραφεὺς (1826—1889). Ἐπεράτωσε τὰς σπουδάς του εἰς τὸ λύκειον τοῦ Τσάρσκογιε Σέλο καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Τὰ πρῶτα δημοσιευθέντα ἔργα του ἦσαν δύο συλλογαὶ ποιημάτων, ὑπὸ τοὺς τίτλους «Λύρα» καὶ «Δύο ζωαί». Μετ' ὀλίγον ὅμως, καταλιπὼν τὴν ποίησιν, ἀφωσιώθη εἰς τὴν πολιτικην κίνησιν τῆς ἐποχῆς, ἐμπνεομένην ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 καὶ ὑπὸ τοιαύτας ἰδέας συνέγραψε τὰ διηγήματά του «Αἱ ἀντιλογίαι» καὶ «Πολύπλοκος ὑπόθεσις». Ἕνεκα τούτων ἐξωρίσθη εἰς Βιάτκαν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1855. Ἐπιτραπείσης τῆς ἐπανόδου του εἰς Πετρούπολιν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐδημοσίευσε δὲ διηγήματα καὶ ἀπὸ τοῦ 1862 ἐγένετο συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ «Σύγχρονος», δημοσιεύων διηγήματα, κριτικὰς μελέτας καὶ διατριβὰς ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῆς Ρωσίας. Τῷ 1868 συνειργάσθη μετὰ τοῦ Νεκράσωφ εἰς τὰς «Πατριωτικὰς σημειώσεις». Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐδημοσίευσε τὰς «Διοικητικὰς μελέτας» καὶ τὰ ἔργα του: «Οἱ κύριοι Τασκέντιοι», «Ἡμερολόγιον ἐπαρχιώτου», «Προοδευτικοὶ ἄνθρωποι», «Τὰ μικροσυμβάντα τῆς ζωῆς» «Πέραν τοῦ ὁρίου» κλπ. Τὰ ἔργα ταῦτα, ἐκδιδόμενα ἐν εἴδει ἰδιαιτέρων μελετῶν, συνδεόμενα ὅμως μεταξύ των διὰ τῆς κοινῆς ἰδέας, ἐκυκλοφόρουν κατὰ μυριάδας ἀντιτύπων καὶ ἀνήγαγον τὸν συγγραφέα εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν Ρώσων φιλολόγων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νεκράσωφ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν «Πατριωτικῶν σημειώσεων» καὶ διετήρησε ταύτην μέχρι τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκδόσεώς των.

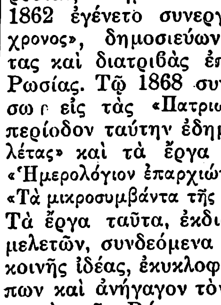

Μιχαὴλ Σαλτικώφ.

Ὁ Σαλτικὼφ δὲν ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν συγγραφέων τῶν τηρούντων ἀμετάβλητον χαρακτῆρα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μορφὴν καὶ τὴν οὐσίαν τῶν ἔργων των. Εὐαίσθητος καὶ πρὸς τὴν ἐλαχίστην μεταβολήν, ἔζη συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἡγούμενος πάντοτε τῶν συγχρόνων του. Τούτου ἕνεκα τὰ ἔργα του, ἔχοντα βαθύτατον σατιρικὸν χαρακτῆρα, μετέβαλον συμφώνως πρὸς τὰς μεταμορφώσεις τῆς ρωσικῆς κοινωνίας τόνον καὶ θέμα. Θ. Β.

Σαλτίλλο (Saltillo) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς Μεξικανικῆς πολιτείας Κοαουΐλα, 928 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως Μεξικοῦ. Κάτ. 40.451. Ἔχει βιομηχανίαν βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων. Γ. Ι. Β.

σαλτιμπάγκος (ὁ). Ἠθοποιὸς τοῦ ὑπαίθρου, σχοινοβάτης, ἀκροβάτης ἢ καὶ θαυματοποιός, ἐκτελῶν διάφορα γυμνάσματα πρὸς τέρψιν τοῦ πλήθους. Ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ρήματος saltare=πηδᾶν in banco=ἐπὶ ἰκρίου, σανιδώματος. Οἱ σαλτιμπάγκοι ἐξήσκουν κυρίως τὸ ἐπάγγελμά των περιερχόμενοι τὰς διαφόρους πόλεις, ὅπου ἐγίνοντο ἐμποροπανηγύρεις, αἱ λεγόμεναι foires, ἐκεῖ δ' ἐπὶ τῆς δημοσίας πλατείας ἔστηναν τὸ παράπηγμά των καὶ ἔδιδον τὰς παραστάσεις των. Π. Α. Κ.

σάλτο (τό), καὶ *σάλτος* (ὁ)· δημοτ., ἅλμα, πήδημα (ἰταλ. salto).

— *[Μουσ.]* Ὑποδεικνύει παράλειψιν τμήματός τινος μουσικῆς συνθέσεως καὶ μετάβασιν εἰς ἕτερον περαιτέρω σημειούμενον τμῆμα. Γ. Σ.

Σάλτο (Salto), ἢ ***Σάλτο Ὀριεντὰλ*** *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Οὐρουγουάης καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐρουγουάη εἰς ἀπόστασιν 590 χλμ. τοῦ Μοντεβίδεο (σιδηροδρομικῶς) καὶ 356 χλμ. τοῦ Μπούενος Ἄϊρες (ποταμοπλοϊκῶς). Κάτ. 30.000. —2) Νομὸς τῆς Οὐρουγουάης, ἔχων ἔκτασιν 10.000 τ. χλμ. καὶ 84.000 κατ. Ἔχει κτηνοτροφίαν. Γ. Ι. Β.

Σαλτοβουραμίνσιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θεσσαλίας κειμένη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μεταξὺ Λαμίας καὶ Φαρσάλων, κατὰ τὰ περίφημα στενὰ τῆς Δερβὲν-Φούρκας. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (527 — 567) ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 17 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλίας, ὑπὸ ἡγεμόνα, ὑπὸ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα καλεῖται ἁπλῶς *Βουραμίνσιον*, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ. Α. Θ. Σ.

σάλτσα (ἡ) *[Ἐγκυκλ.]*. Καλοῦνται *σάλτσαι*, καρυκεύματα ἔχοντα ὡς βάσιν τὸ ἅλας, τὸ ὄξος, τὸ πέπερι καὶ διάφορα ἄλλα ἀρτύματα, χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν μαγειρικήν. Πολλάκις αἱ σάλτσαι ἔχουν ὡς βάσιν τὸν συμπεπυκνωμένον ὀπὸν τομάτας ἢ ἄλλων λαχανικῶν. Ἡ γαλλικὴ μαγειρικὴ χρησιμοποιεῖ κατὰ κόρον τὰ καρυκεύματα αὐτά, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φέρουν τὸ ὄνομα διαφόρων διασήμων μαγείρων, οἱ ὁποῖοι φέρονται ὡς οἱ ἐφευρέται αὐτῶν. Πλὴν τῶν σαλτσῶν, αἱ ὁποῖαι παρασκευάζονται κατὰ τὴν ὥραν τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν, ὑπάρχουν καὶ αἱ διατετηρημέναι σάλτσαι, αἱ ὁποῖαι κυκλοφοροῦν εἰς τὸ ἐμπόριον ἐντὸς φιαλῶν ἢ λευκοσιδηρῶν δοχείων. Α. ΔΣ

Σάλτσαχ, καὶ ***Ζάλτσαχ*** (Salzach) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Αὐστρίας, ὁ μέγιστος παραπόταμος τοῦ Ἴνν, μήκους 226 χλμ. Πηγάζει δυτικῶς τοῦ Σαλτσβούργου, ἐκ τοῦ ὄρους Σάλτσαχσάρτε (2.449 μ.), ρέει ἀνατολικῶς διὰ τῆς πλατείας κοιλάδος τοῦ Πιντσγκάου, δέχεται τοὺς κατερχομένους χειμάρρους ἐκ τοῦ ὄρους Τάουερν, κάμπτει πρὸς Ν. πλησίον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, διέρχεται διὰ τοῦ αὐχένος Λουέγκ, μεταξὺ Χάγκεν καὶ Τέννενγκεμπιργκε, δέχεται τοὺς ποταμίσκους Λάμμερ καὶ Σάλαχ, σχηματίζει τὰ ὅρια μεταξὺ τοῦ Σαλτσβούργου, Ἄνω Αὐστρίας καὶ Βαυαρίας καὶ χύνεται παρὰ τὸ Μπουργκχάουζεν. Θ. Κ.

Σάλτσβεντελ, καὶ ***Ζάλτσβεντελ*** (Salswedel) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ διοικήσει Σαξωνίας τοῦ νομοῦ Μαγδεμβούργου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γιέτσε καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στένταλ-Ὕλτσεν. Κάτ. 149.161 (1925). Ἔχει βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, σακχάρεως, ὀρειχαλκίνων εἰδῶν. Θ. Κ.

Σαλτσβοῦργον (Salzburg) *[Γεωγρ.]*. — 1) Ὁμόσπονδος χώρα τῆς Αὐστριακῆς δημοκρατίας, κειμένη μεταξὺ Βαυαρίας, Τυρόλου, Ἰταλίας, Κοῦρντεν, Στάϊερμαρκ καὶ Ἄνω Αὐστρίας, ἐκτάσεως 7.153 τ.χλμ. καὶ 230.722 κατ. (1927). Ὀρεινή, κατὰ τὸ πλεῖστον, καλυπτομένη ὑπὸ τῶν σαλτσβουργικῶν Ἄλπεων, τοῦ Ἄνω καὶ Κάτω Τάουερν, διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σάλτσαχ, Μούρ, Ἔννς, Τράουν καὶ Μάττιγκ. Ἔχει πολλὰς λίμνας, ἐξ ὧν κυριώτεραι αἱ *Τσέλλερ, Φοῦσλ, Βόλφγκαγκ* καὶ *Βόλλερζε*, καὶ ἰαματικὰς πηγάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν περίφημον ραδιοῦχον τοῦ *Μπὰντ Γκασταῒν*. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὰ δάση (49.8 %) καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν βιομηχανίαν (22.8 %), ἀντιπροσωπευομένην ὑπὸ 168 ἐργοστασίων καὶ 2.600 ἐργαστηρίων.

— 2) Πόλις τῆς Αὐστρίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου χώρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάλτσαχ, ἐζευγμένου δι' ἑπτὰ γεφυρῶν καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λύντς-Ἴννσμπρουκ. Κάτ. 37.856 (1923). Εἰς τὴν παλαιὰν πόλιν, μὲ στενοὺς δρόμους, ἥτις μέχρι τοῦ 1862 ἀπετέλει φρουριακὴν

Digitized by Google

ὀχύρωσιν, ὑπάρχουν ἀξιόλογα ἀρχαῖα κτήρια, ἰδίᾳ ὁ καθεδρικὸς ναὸς (1610) μετὰ δύο κωδωνοστασίων ὕψους 79 μ., μονὴ βενεδικτίνων (687), ναὸς τῶν φραγκισκανῶν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος κλπ. Ἔχει 2 βιβλιοθήκας, μουσεῖον, σχολὴν κωφαλάλων καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν χημικῶν προϊόντων, δερματίνων εἰδῶν, μεταλλουργίας, ἁμαξοποιίας, ὀχημάτων.

—**Σαλτσβοῦργον** (Salzburg, ρουμ. Ocna Sibiu lui) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1921 εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κλάϊν-Κόπις-Χέρμανστατ. Κάτ. 4.142 (1921). Θ. Κ.

Σάλτσγκίττερ (Salzgitter) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Ἀννοβέρῳ. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπέρσουμ — Τέεζεν εἰς ὕψος 138 μ. Κάτ. 1.994.

σαλτσιέρα (ἡ)· δημοτ., δοχεῖον κατάλληλον πρὸς ὑποδοχὴν καὶ παράθεσιν τῆς σάλτσας (ἰταλ. salsiera).

σαλτσισότο (τό)· δημοτ., εἶδος ἀλλᾶντος, κοιν. *σαλάμι* (ἰταλ. salsiciotto).

σάλτσιχ (Salzig) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γερμανίας ἐν Ρηνανίᾳ. Κάτ. 1.831. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Ρήνου εἰς ὕψος 100 μ. καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κόμπλεντς - Μπίνγκεν, ἔχει δὲ ὀξίνους, ἁλατούχους καὶ θερμὰς πηγάς. ΑΝ. Δ.

Σαλτσκάμμεργκουτ, καὶ ***Ζαλτσκάμμεργκουτ*** (Salzkammergut) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ περιοχὴ ἐν Ἄνω Αὐστρίᾳ, ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Τράουν, ἐκτάσεως 15.000 τ. χλμ. περίπου, γνωστὴ τουριστικῶς διὰ τὴν δασικὴν βλάστησιν, τὴν γραφικότητα τῶν τοπίων της καὶ τὴν πληθὺν τῶν λιμνῶν. Θ. Κ.

Σάλτσμαν (Salzmann), ***Φῆλιξ***· βλ. λ. *Σάλτεν.*

—**Σάλτσμαν** (Salzmann), ***Χριστιανὸς - Γκότχιλφ.*** Γερμανὸς παιδαγωγὸς (1744—1811). Ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν ἐν Ἰένῃ καὶ διετέλεσε πρωθιερεὺς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τῆς Ἐρφούρτης. Ὡς παιδαγωγὸς ἐνεφανίσθη μὲ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον: «Τὸ μικρὸν βιβλίον τοῦ κάβουρα, ἢ ὁδηγία πρὸς μίαν ἂν οὐχὶ συνετήν, πάντως ὅμως τοῦ συρμοῦ ἀγωγὴν τῶν παίδων» (1780). Τῷ 1781 ἐγένετο διδάσκαλος τῶν θρησκευτικῶν ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ τοῦ Ντεσάου, ἔνθα ἐδίδαξεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Βραδύτερον ἀπεφάσισε νὰ ἱδρύσῃ ὁ ἴδιος πραγματικὸν ἵδρυμα ἀγωγῆς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἐβασίλευε τὸ οἰκογενειακὸν πνεῦμα, τοῦ ὁποίου ἐστερεῖτο τὸ Ντεσάου. Πράγματι τῷ 1784 ἵδρυσεν ἐπὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀγορασθέντος ἀγροτικοῦ κτήματος Σνέπφενταλ ἐν Γκότχαϊσεν ἐκπαιδευτήριον διὰ τὰ τέκνα τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων. Παρὰ τὸ πλευρόν του εὑρίσκοντο ἱκανοὶ συνεργάται, ὡς ὁ Ἀνδρέας Μπέχσταϊν, ὁ φιλόλογος Λέντς, ὁ Γκούτς-Μούτς, οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Ἀουσφελντ κ. ἄ. Ἡ συμμετοχὴ τῶν γαμβρῶν καὶ τῶν θυγατέρων τοῦ Σάλτσμαν, βραδύτερον δὲ καὶ τοῦ τριτοτόκου υἱοῦ του Καρόλου εἰς τὴν καθόλου σχολικὴν ζωήν, ἐδημιούργησεν ἐν τῷ ἱδρύματι πραγματικὴν ἀτμοσφαῖραν οἰκογενειακῆς στοργῆς καὶ ἁρμονίας. Ὁ Σάλτσμαν ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 67 ἐτῶν, τὴν διεύθυνσιν δὲ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου ἀνέλαβε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ υἱός του Κάρολος, ὅστις τῷ 1848 παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀνεψιόν του Γουλ. Ἀουσφελντ, διατηρήσαντα τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ θανάτου του (1880). Τὸ ἵδρυμα διατηρεῖται μέχρι σήμερον. Ι. Ι. Ι.

Σάλτσμπαχ (Salzbach) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γερμανίας ἐν Βάδῃ. Κάτ. 1 540. Κεῖται ἐντὸς τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ καὶ πρὸς Α. τοῦ Στρασβούργου. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀλσατίας, τὴν διεξαχθεῖσαν διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, τοῦ φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πόλεμος τῆς Ὀλλανδίας* (1672—1678), ὁ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Τυρὲν γαλλικὸς στρατὸς (12 000 πεζοί, 10.000 ἱππεῖς) εὑρέθη τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1675, μετὰ διαφόρους ἑλιγμούς, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, ἀντιτασσόμενος κατὰ τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μοντεκούκουλι αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ (12.000 πεζῶν, 14.000 ἱππέων) τῆς τότε γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, τοῦ ἐπιζητοῦντος νὰ εἰσβάλῃ εἰς Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίνην. Τὴν πρωΐαν τῆς 27 Ἰουλίου 1675, ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς εὑρίσκετο πρὸ τοῦ Σάλτσμπαχ, ἔνθα ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ κατόπιν τῶν λαμπρῶν ἑλιγμῶν τοῦ Τυρέν, τῶν ἀποκοψάντων τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατὸν ἀπὸ τῶν μετὰ τοῦ Στρασβούργου συγκοινωνιῶν· ἠκολουθήθη ὅμως κατὰ πόδας ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ οὕτω τὴν πρωΐαν ταύτην εὑρέθησαν οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ ἀντιμέτωποι πρὸς μάχην. Τὰ πάντα προοιωνίζοντο ὑπὲρ τῶν Γάλλων, τῶν ἐχόντων τὴν ἐν παντὶ πρωτοβουλίαν καὶ ἀναμενόντων νέαν ὑποχώρησιν τῶν αὐτοκρατορικῶν ἵνα τοὺς προσβάλωσι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως ὅμως τῆς μάχης σφαῖρα ἐχθρικοῦ πυροβόλου ἔπληξε τὸν Τυρὲν εἰς τὸ στῆθος, καθ' ὃν χρόνον ἐξετέλει αὐτοπροσώπως ἀναγνώρισιν τῆς ἀντιπάλου τοποθεσίας. Ἡ ἀπώλεια τοῦ Τυρὲν ἤρκεσε διὰ ν' ἀποθαρρύνῃ τελείως τοὺς Γάλλους, ἀρχίσαντας νὰ ὑποχωρῶσι προτροπάδην πρὸς δυσμάς, ἵνα προσπεράσωσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ εἰς τὰ νῶτά των Ρήνου, καὶ τοιουτοτρόπως προβάλωσιν αὐτὸν ὡς κώλυμα. Οἱ Αὐστριακοί, ἀναθαρρήσαντες, ἐπετέθησαν ἀμέσως καὶ κατεδίωξαν τοὺς Γάλλους· μόνον δ' ἡ σθεναρὰ ἐνέργεια γαλλικῶν τινων τμημάτων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λὸρζ, ἀναλαβόντα τὴν διοίκησιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τυρέν, κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ ἐπ' ὀλίγον τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Φράϊστελ (βορειοανατολικῶς τοῦ Στρασβούργου). Τὴν ἑπομένην ὑπεχώρησεν ἅπας ὁ γαλλικὸς στρατὸς πρὸς Ἀλσατίαν, ὁ δ' αὐτοκρατορικὸς τὸν παρηκολούθησεν εἰσβαλὼν εἰς τὴν Ἀλσατίαν. Συνεπῶς, ἡ μάχη τοῦ Σάλτσμπαχ ἔθεσε πρὸς στιγμὴν εἰς κίνδυνον τὴν Ἀλσατίαν, σωθεῖσαν ὅμως τῷ 1675 ὑπὸ τοῦ Κοντέ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σάλτσμπουργκ (Salzburg) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σαλτσβοῦργον.*

Σαλύνθιος. Βασιλεὺς τῶν Ἀγραίων, φίλος τῶν Πελοποννησίων, δεχθεὶς αὐτοὺς εἰς τὴν χώραν του μετὰ τὴν ἐν Ὄλπαις μάχην, τῷ 426 π. Χ., ὅτε οὗτοι, καταλιπόντες τοὺς συμμάχους αὐτῶν Ἀμπρακιώτας, συνῆψαν μυστικὴν συνθήκην μετὰ τοῦ Δημοσθένους στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων (*Θουκ.* Γ, 111). Ἐπιτεθεὶς κατ' αὐτοῦ βραδύτερον ὁ Δημοσθένης, τῷ 424 π. Χ., τὸν καθυπέταξεν (αὐτ. IV, 77). Α. Θ. Σ.

σαλυργάνη (ἡ) (Salyrgan) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται διάλυμα 10% τῆς συμπλόκου ὑδραργυροενώσεως τοῦ σαλικυλοαμινο - ο - οξικοῦ νατρίου. Φάρμακον ἀντισυφιλιδικόν καὶ διουρητικόν, ἀπηλλαγμένον δευτερευουσῶν δράσεων. Ἐνίενται ἐνδομυϊκῶς ἢ ἐνδοφλεβίως $^1/_2$—2 κ.έ. ἀνὰ 2 ἕως 3 ἡμέρας, γινομένων κατὰ μέγιστον 5—9 ἐγχύσεων. Τὸ σκεύασμα χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς σαλβαργάνης. Ἡ σαλυργάνη χρησιμοποιεῖται ὡς ἀπολυμαντικὸν τῆς χοληδόχου κύστεως ἀπὸ τῶν βακίλλων τοῦ τύφου. Κ. Γ. Μ.

σαλφάκ. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ κλωστικοῦ μηχανήματος *σελφάκτωρ* (βλ. λ. *κλῶσις*).

Σάλφελντ (Saalfeld), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς καθηγητής, συγγραφεὺς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1785 ἐν τῷ Ἀννοβέρῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1838. Τῷ 1811 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γοττίγγης, ὅπου ἐδίδαξεν ἱστορίαν καὶ πολιτικὰς καὶ διοικητικὰς ἐπιστήμας. Τῷ 1809 ἐδημοσίευσε τὸ «Grundris eines Systems des europäischen Völkerrechts» καὶ τῷ 1833 τὸ «Handbuch des positiven Völkerrechts». Ἀπὸ τοῦ 1832 ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικήν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ θυσιάσῃ τὴν πανεπιστημιακήν του ἕδραν. Δ. ΔΡΟΣΟΣ

Σάλφι (Salfi), ***Φραγκῖσκος.*** Ἰταλὸς συγγραφεὺς (1759—1832). Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὰ πανεπιστήμια Νεαπόλεως καὶ Μιλάνου. Ἔγραψεν: «Ἱστορικὸν δοκίμιον περὶ ἰταλικῆς κωμῳδίας» (1829), «Σκέψεις ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας», συνέθεσε τραγῳδίας («Μήδεια», «Σαοὺλ» κ. ἄ.), τέλος δὲ συνέχισε τὴν «Ἱστορίαν τῆς φιλολογίας» τοῦ Ginguenés. Β. Γ. Μ.— Γ. Ι. Β.

Σάλφορδ (Salford) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Λάνκας, πλησίον τοῦ Μάντσεστερ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἔργουελ. Κάτ. 247.000. Ἔχει γοτθικὸν καθεδρικὸν ναόν, βιβλιοθήκην καὶ βιομηχανίαν ὑφασμάτων. Γ. Ι. Β.

Σάλχα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δεκαπόλεως ἐν Παλαιστίνῃ, κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἰτουραίας, ἐπὶ τῶν Α. ὑπωρειῶν τοῦ Ἀλσαδάμου (νῦν Djebel - Hauran) πρὸς Α. τῆς Βόστρας (νῦν Bosra). Εἶναι ἡ σημερινὴ Salkhad. Α. Θ. Σ.

σάλωμα (τό)· βλ. λ. *βριζαμιά.*

Σαλώμη. Ἐξελληνισμένος τύπος τοῦ ἑβραϊκοῦ *Σιλώμ* (=εἰρήνη). Ὄνομα πολλῶν Ἰουδαίων γυναικῶν τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, ὧν ἄξιαι μνείας μάλιστα αἱ ἑξῆς:

— 1) Σύζυγος τοῦ Ἀσμοναίου ἡγεμόνος τῶν Ἰουδαίων Ἀριστοβούλου τοῦ Α' (104—103) καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἰανναίου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ (103—76), ὃν καὶ διεδέχθη, κυβερνήσασα μέχρι τοῦ 67 π. Χ. Ἐλέγετο καὶ *Ἀλεξάνδρα.*

— 2) Ἀδελφὴ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Α' πολλῶν εἰς πολλοὺς γενομένη κακῶν πρόξενος διὰ τῶν παρ' αὐτῷ διαβολῶν της, καὶ ἐκληρονόμησε παρ' αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς πόλεις Ἰάμνειαν, Ἄζωτον καὶ Φασαηλίδα, ἃς μετὰ τὸν θάνατον της ἐκληροδότησεν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Λιβίαν.

— 3) Θυγάτηρ Ἡρώδου τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Ἡρωδιάδος, τῇ παροτρύνσει τῆς ὁποίας ἠξίωσε παρὰ Ἡρώδη τῷ Ἀντίπᾳ καὶ ἐπέτυχε τὸν ἀποκεφαλισμὸν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ (*Ματθ.* ιδ. 1 ἑξ. καὶ τὰ *παράλληλα*). Αὕτη ἐγένετο σύζυγος κατ' ἀρχὰς τοῦ θείου της Φιλίππου τοῦ Α' καὶ εἶτα Ἀριστοβούλου τοῦ υἱοῦ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Χαλκίδος. Ἀνευρέθη δὲ καὶ νόμισμα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Βασιλέως Ἀριστοβούλου, Βασιλίσσης Σαλώμης» καὶ τῶν προσωπογραφιῶν ἀμφοτέρων (*Imhoof - Blumer*, Porträtköpfe σ. 44, πίναξ VI, 21—22). Κατ' ἀπίθανον εἴδησιν, φερομένην παρὰ Νικηφόρῳ τῷ Καλλίστῳ (Ἐκκλησ. Ἱστ, Α' 20) εὗρεν αὕτη οἰκτρὸν θάνατον ἐντὸς πεπηγότος ποταμοῦ, ὃν διέβαινε, διαρραγέντων τῶν πάγων αὐτοῦ.

— 4) Σύζυγος τοῦ Ζεβεδαίου καὶ μήτηρ τῶν ἀποστόλων Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου. Ὑπῆρξε μία τῶν εὐσεβῶν γυναικῶν, αἵτινες παρηκολούθουν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ «ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας» καὶ «διηκόνουν αὐτῷ», παρέμειναν δὲ εἰς αὐτὸν πισταὶ καὶ κατὰ τὸν σταυρικὸν θάνατον αὐτοῦ (*Ματθ.* κζ' 56), ἐλθοῦσαι δὲ μετὰ μύρων εἰς τὸν τάφον ἵνα ἀλείψωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔλαβον παρὰ τοῦ ἀγγέλου τὴν χαρμόσυνον εἴδησιν περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ (*Μάρκ.* ΙΣΤ' 1). Κατά τινας τῶν παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων (*Ἐπιφάνιος* κλπ.) ἡ Σαλώμη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ μνήστορος, κατ' ἄλλους δὲ θυγάτηρ Κλεώπα, τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωσὴφ (*Ἡγήσιππος κλπ.*), καὶ κατ' ἄλλους θυγάτηρ τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου καὶ ἀδελφὴ τοῦ Βαπτιστοῦ. Τίς τῶν γνωμῶν τούτων τυγχάνει ἡ πιθανωτέρα, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ἀποφανθῇ τις σήμερον. Ὡς βεβαία δὲ μόνον δύναται νὰ λογισθῇ ἡ ὑπὸ πλείστων ἐξηγητῶν ὑποστηριζομένη καὶ ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦ Ἰωάννου ιθ' 25, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ Ματθαίου κζ' 56' καὶ Μάρκου ιε' 40, βασιζομένη ἐκδοχή, ὅτι αὕτη ἦτο ἀδελφὴ τῆς Θεοτόκου. Π. Ι. Μ.

—**Σαλώμη, *ἁγία.*** Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα αἱ ἑξῆς: —1) Ἡ μήτηρ τῶν ἑπτὰ Μακκαβαίων, ἑορταζομένη τὴν 1 Αὐγούστου. —2) Κόρη Ἀγγλοσάξονος ἡγεμόνος, ἥτις ἀναγκασθεῖσα νὰ ἐκπατρισθῇ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα κατέφυγεν εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ ἐκεῖ συναντήσασα εὐσεβῆ τινα χήραν Ἰουδεὶθ συνέζησε μετ' αὐτῆς ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει καὶ ἀμφότεραι ἑορτάζονται τὴν 23 Ἰουνίου. —3) Θυγάτηρ δουκὸς τῆς Κρακοβίας, γεννηθεῖσα τῷ 1201 καὶ ἀνατραφεῖσα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Ἀνδρέου, οὗτινος τὸν υἱὸν ἔλαβε σύζυγον. Ἱδρύσασα πολλὰ μοναστήρια κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου της ἀπεσύρθη εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν καὶ τῷ 1269 ἀποθανοῦσα ἐνεγράφη ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ τῆς 17 Νοεμβρίου ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Γ'. —4) Ἡ σύζυγος τοῦ Ζεβεδαίου καὶ μήτηρ τῶν ἀποστόλων Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου, ἑορταζομένη τὴν 22 Ὀκτωβρίου (καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἑορτάζεται αὕτη τὴν 3 Αὐγούστου) (βλ. καὶ λ. *Σαλώμη*, ἀρ. 4). Ε. Γ. Π.

Σάλων, *Σαλῶναι κολωνία*, ἢ ***Σάλωνες*** (Salona, Salonae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σπουδαιοτάτη πόλις τῆς Δαλματίας, ἐν τῷ Σαλωνιτανῷ κόλπῳ (sinus Salonitanus), ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰάντρ. Ἀπὸ τοῦ Ζ' π.Χ. αἰῶνος εὑρίσκετο εἰς ἐμπορικὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς Κορίνθου, ἀποικισθεῖσα δὲ παρὰ τῶν Ρωμαίων ἀπέβη μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δελμίου πρωτεύουσα τῆς Δαλματίας. Διεδραμάτισε σπουδαῖον ρόλον κατὰ τοὺς ἐν Ἰλλυρίᾳ πολέμους τῶν Ρωμαίων. Τῷ 119 π. Χ. διαχείμασεν ἐν αὐτῇ ὁ Λ. Μέτελλος ὁ Δαλματικός, τῷ 78 π.Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Κοσκονίου, κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἐτάχθη μετὰ τῶν Πομπηϊανῶν, κατελήφθη εἶτα παρὰ τοῦ Ὀκταβίου καὶ ἀπὸ τοῦ 29 π. Χ. ἀπῳκίσθη ἐκ νέου παρὰ τοῦ Αὐγούστου, ὀνομασθεῖσα Colonia Martia, Julia Salona. Ἦτο τότε σημαντικὸς λιμήν, κόμβος ὀχυρὸς εὐρυτάτου ὁδικοῦ δικτύου καὶ ἕδρα τῶν 875 δεκαρχιῶν τῆς Σαλωνιτανῆς συνόδου (conventus Salonitanus), περιλαμβανούσης τὴν Δαλματίαν, τοὺς Δεύρους, Διτίονας, Μαιζέους καὶ Σαρδεάτας. Πατρὶς καὶ ἀπὸ τοῦ 305 μ. Χ. διαίτημα τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἔλαβε νέαν ἀκμὴν καὶ κατέστη καθ' ὅλον τὸν Δ' αἰῶνα ὁρμητήριον τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἕδρα ἀρχιεπισκοπῆς. Τῷ 481 κατελήφθη παρὰ τοῦ Ὀδοάκρου, ἀνιδρυθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατέστη στρατιωτικὸν κέντρον τῆς Ἰλλυρίας, ἀματηρῶς διαμφισβητηθὲν παρὰ τῶν Ὀστρογότθων. Ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης τῷ 544, ὁ Βελισσάριος καὶ τῷ 552 ὁ Ναρσῆς ἀπεβιβάσθησαν δι' Ἰταλίαν. Τῷ 615 κατεστράφη ὁριστικῶς παρὰ τῶν Ἀβάρων, τὴν δὲ θέσιν της ἐπέχει τὸ χωρίον Σόλιν (1921: 2.431 κάτ.) ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Σπαλάτο—Κνίν. Τὸν πελώριον ἐρειπιῶνα τῆς πόλεως ἀνέσκαψε πρῶτος ὁ Bulic (1883 κ. ἑ.) καὶ ἐμελέτησαν οἱ Gerber (1917), Egger (1926), Broenstadt, Dygge καὶ Weilbach (1928—1929). Σῴζονται ἐν αὐτῷ λείψανα κυκλώπεια τῆς via munita, διπλοῦς περίβολος, θέατρον καὶ ἀμφιθέατρον, θέρμαι, παλαιοχριστιανικὴ ἐπισκοπὴ μετὰ βαπτιστηρίου, τρίκλιτος βασιλικὴ τοῦ Δ' αἰῶνος (65×47 μ.), τρία νεκροταφεῖα, ὑδραγωγεῖα, λιμενικὰ ἔργα κ. ἄ., ὧν τὰ κινητὰ εὑρήματα ἀπόκεινται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Σπαλάτο. Πάντων δὲ σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἐρείπια τῶν εἰς

Digitized by Google

6 χλμ. ΝΔ. τῆς πόλεως ἀνακτόρων τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἔνθα τὸ νῦν *Σπαλάτο* (βλ. λ.), συνοικισθὲν παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ καταστραφέντος Σάλωνος. Π. Ν. Π.

Σάλωνα *[Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ καὶ νεωτέρα κοινὴ ὀνομασία τῆς *Ἀμφίσσης* (βλ. λ.).

— **Σαλώνων συνέλευσις.** Καταδειχθείσης ἐν Πελοποννήσῳ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς Δημητρίου Ὑψηλάντου, μόλις τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐν Ὕδρᾳ ἀφίξεώς του τῇ 8 Ἰουνίου 1821, εἰ καὶ ὁ κοτζαμπασισμὸς ἐν αὐτῇ ἤρξατο ἀντιδρῶν, οἱ περὶ τοὺς Φαναριώτας Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον, Θεόδωρον Νέγρην καὶ Κ. Καρατζᾶν συνεννοηθέντες ἀπεφάσισαν ἀντεθνικῶς νὰ δημιουργήσωσι πράγματα τῷ Ὑψηλάντῃ. Πράγματι δὲ ἐν Πελοποννήσῳ οἱ περὶ τὸν Μαυρομιχάλην ὀλιγαρχικοὶ προέβησαν εἰς σύμπηξιν ἀντιπολιτεύσεως καὶ κατὰ μίμησιν αὐτῆς ἐν μὲν τῇ Δυτικῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ὁ Μαυροκορδᾶτος συνέστησε τὴν Γερουσίαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Νέγρην ἐν Σαλώνοις συνελθόντες (15—20 Νοεμβρίου 1821) ἵδρυσαν τὸν Ἄρειον Πάγον τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἧς πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Νέγρης, ἐξέλεξαν πληρεξουσίους (παρασταταί) διὰ τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν (Βουλήν), ἄνευ οὐδεμιᾶς εἰδήσεως τοῦ Ὑψηλάντου, τοῦ ὁποίου οὐδὲ κἂν τοῦ ὀνόματος ἐγένετο μνεία ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλαὶ τῶν διατάξεων αὐτῶν ἤρχοντο εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ ὅλου ἐπαναστατημένου ἔθνους, ἡ ἐν Ἄστρει ἐθνικὴ Β' συνέλευσις τῇ 30 Μαρτίου διὰ ψηφίσματος κατήργησεν «ὅλας τὰς μερικὰς διοικήσεις τῆς ἐπικρατείας» διατάξασα «νὰ ἐξαρτῶνται οἱ διάφοροι λαοὶ αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν θέλησιν». Οὕτω δὲ διελύθη καὶ ἡ ἐν Σαλώνοις συνέλευσις, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχηγὸς ἀπέθανε κακουχούμενος ἐν Ναυπλίῳ τὴν 22 Νοεμβρίου 1824 (*Α. Μάμουκα* «Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος», τόμ. Α, σ. 74). Τ. Ε. Ε.

Σαλώνια Κοῦκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κατερίνης τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 248. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀλώνια*.

Γουσταύου Μορώ: Ἡ Σαλώμη ὀπτασιαζομένη. [Μουσεῖον Λουξεμβούργου.]

Σαλωνίας πεδίον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Βιθυνίᾳ, ἐκτεινομένη μεταξὺ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου (νῦν Ἀμπὰς-νταγ) καὶ τοῦ Βιλλαίου ποταμοῦ (νῦν Φιλιὰς-σοῦ), ὀφείλουσα τὸ ὄνομά της εἰς τὴν ὁμώνυμον πόλιν (*Στράβ.* XII, 565). Α. Θ. Σ.

Σαλωνῖνα (Salonina), **Ἰουλία - Κορνηλία.** Σύζυγος τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ (μέσα Γ' μ. Χ. αἰῶνος), παρ' οὗ ἐγκατελείφθη πρὸς χάριν τῆς Γερμανίδος παλλακῆς Πίπης. Ἔκτοτε συνέστησε κύκλον φιλοσόφων καὶ ἄλλων διανοουμένων περὶ αὐτήν, συνῆψε μάλιστα καὶ ἰδιαιτέραν φιλίαν μετὰ τοῦ Πλωτίνου. Λέγεται ὅτι ὑπερήσπισε καὶ τοὺς Χριστιανούς. Τέκνα της ἦσαν ὁ νεώτερος καὶ ὁ πρεσβύτερος *Σαλωνῖνος*. Π. Ν. Π.

Σαλωνῖνος (Saloninus Valerianus), **Οὐαλεριανὸς Λικίνιος Κορνήλιος.** Ρωμαῖος καῖσαρ, νεώτερος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ καὶ τῆς Κορνηλίας Σαλωνίνας καὶ ἔγγονος τοῦ αὐτοκράτορος Λικινίου Οὐαλεριανοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ (ἀρχαὶ 258 μ. Χ.) προεχειρίσθη καῖσαρ καὶ αὐτοκράτωρ ἐν Κολωνίᾳ τῆς Γαλατίας· μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐστραγγαλίσθη παρὰ τῶν στρατιωτῶν του, ἀνακηρυξάντων αὐτοκράτορα τὸν Μάριον Κασσιανὸν Λατίνιον Πόστουμον. Π. Ν. Π.

σαλωνίτικος, —η, —ο· δημοτ., ὁ τῶν Σαλώνων, ὁ ἐκ Σαλώνων προερχόμενος: «σαλωνίτικες ἐλιές».

Σαλωνίτικος, ἢ **Κατσικοπνίχτης** *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος ὁρμητικὸς τῆς Παρνασσίδος, ὁ τῶν ἀρχαίων *Ὕλαιθος* (βλ. λ.).

Σαλώφ, Ἠλίας Ἀνδρέγιεβιτς. Ρῶσος διηγηματογράφος, γεννηθεὶς ἐν Πένζᾳ τῷ 1835 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1899. Ἐπεράτωσε τὰς φιλολογικὰς σπουδάς του ἐν Μόσχᾳ, τῷ δὲ 1860 ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Ἀγγελιαφόρον» τῆς Μόσχας τὰ πρῶτά του διηγήματα: «Ὁ ἐπιστάτης τοῦ Πυντίλοβο» καὶ «Ἡ λησμονημένη ἔπαυλις». Μετ' οὐ πολὺ ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα περιοδικὰ τὸν «Δασοφύλακα», τὸ «Νεκρὸν σῶμα», τὸν «Μύλον τοῦ ἐμπόρου Τσεσάλκιν», τοὺς «Ἀρουραίους», τὸν «Ἐκμισθωτήν», τὰς «Τέσσαρας ἐποχὰς τοῦ ἔτους», τὸ «Ὄνειρον τῆς παρθένου» κτλ. Ὁ Σαλὼφ διακρίνεται ὡς εἷς τῶν μᾶλλον ἰδιορρύθμων λογοτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του. Τὰ ἔργα του διακρίνει γραφικότης καὶ πρωτοτυπία. Θ. Β.

Σὰμ *[Γεωγρ.]*. Οὕτω καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἡ πόλις Δαμασκὸς καθὼς καὶ ὁλόκληρος ἡ Συρία, ἐξ οὗ καὶ ὀνομάζονται *σαμλῆδες* οἱ κάτοικοι αὐτῆς. Η. Π. Γ.

Σάμ, Μπάρμπα—(Uncle Sam). Ὄνομα προελθὸν ἐκ τῆς χαριτολόγου ἐπεξηγήσεως τῶν ἀρχικῶν U. S. Am., δι' ὧν ὑπονοοῦνται συνήθως αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (United States of America). Χρησιμοποιεῖται πρὸς ὑποδήλωσιν ἀντιπροσωπευτικοῦ τύπου προσωποποιοῦντος τὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς πολίτας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἢ καὶ πρὸς εἰρωνικὴν καὶ φιλοπαίγμονα παρωνυμίαν αὐτῆς ταύτης τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν πολιτῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Μ. Δ. Β.

Σαμαβίνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κυπρίνου τῆς ἐπαρχίας Ὀρεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 400. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀμμόβουνον*.

Σαμαβοῦτα, ἢ *Σαβατούσα [Γεωγρ.]*. Ἐκλιπὼν τουρκικὸς συνοικισμὸς τῆς νήσου Λέσβου, κείμενος ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Γέρας καὶ ἔχων περὶ τοὺς 150 κατοίκους. Π. Ν. Π.

σαμαδοῦρα, ἢ *τσαμαδοῦρα* (ἡ)· ναυτ., ἡ κατὰ τὴν κοινὴν ναυτικὴν γλῶσσαν ὀνομασία τοῦ *σημαντῆρος*. Σ. Ε. Λ.

Σαμαϊκὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Θράκης, ἀποτελέσασα κατὰ τὸν Β' μ.Χ. αἰῶνα, ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν τῆς Θράκης. Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Σαμαὶν (Samain), **Ἀλβέρτος-Βίκτωρ.** Ὀνομαστὸς Γάλλος ποιητὴς (1858—1900). Ἐγκατασταθεὶς τῷ 1882 ἐν Παρισίοις, ὡς ὑπάλληλος τῆς νομαρχίας Σηκουάνα, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων. Ἐδημοσίευσε διηγήματά τινα εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἐλάτη» καὶ «Μαῦρος Γάτος», κατόπιν δὲ ποιήματα εἰς τὸν «Ἑρμῆν τῆς Γαλλίας», ἅτινα ἐξέδωκε τῷ 1893 εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰς τὸν κῆπον τῆς Ἰνφάντης», ἐπανεκδοθέντα τῷ 1897, μετὰ προσθήκης νεωτέρων ποιημάτων, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ κεκλιμένη ὑδρία». Ἡ μέχρι νοσηρότητος εὐπάθεια, νοσταλγικὴ ὑπερευαισθησία καὶ γοητευτικῶς ἁβρὰ διάθεσις τῶν λαμπρῶν ποιήσεων αὐτοῦ κατέστησαν αὐτὸν διάσημον ἔν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ. Τῷ 1900 ἐξέδωκε τὴν συλλογὴν «Ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ἀμφορέως», εὐρυτέρας δημιουργικῆς ἐμπνεύσεως καὶ μᾶλλον κλασσικῆς τεχνοτροπίας. Ὁ ποιητὴς ἡτοίμαζε καὶ νέον αὐτοῦ τόμον, μέρη τοῦ ὁποίου εἶχον ἤδη κυκλοφορήσει ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ χρυσοῦν ἅρμα», τὸν ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκδώσῃ λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου. Ἀφῆκε προσέτι τόμον ἐκ τεσσάρων ἐκλεκτῶν «Διηγημάτων» χροιᾶς καὶ ἐξόχως ποιητικῆς, καὶ ἔμμετρόν τι δρᾶμα, τὸν «Πολύφημον», μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Στ. Μπράνια. Παρὰ τὴν διεθνῆ φήμην του καὶ τὴν ἀναμφισβήτητον ἐπίδρασιν, ἣν ἔσχεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του—ἐποχῆς χαρακτηριζομένης διὰ λαμπρᾶς ὁμαδικῆς ἀνθήσεως ἐξαιρέτων Γάλλων ποιητῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν ποιητῶν τῆς «παρακμῆς», τῆς νευρασθενικῆς αὐτῆς σχολῆς, ἥτις ἀνέδειξεν ἐξόχους λογοτέχνας - ἡ πλήρης βαθυτάτη νοσταλγίας, διαπεραστικῆς μελαγχολίας, σπαρακτικὴ μέχρις ἡδυπαθείας, ἁβροτάτη ποίησις αὐτοῦ παρέμεινε περιοριζομένη ἐντὸς κύκλου ὡρισμένων θαυμαστῶν, μυστικοπαθῶν, ὀνειροπόλων, τῶν ὁποίων

Digitized by Google

ἡ λεπταίσθητος διάθεσις τέρπεται ἐν τῇ μελαγχολίᾳ, ἀνευρίσκουσα ἐν ταύτῃ τὰ στοιχεῖα τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτῆς λυτρώσεως. Ἡ ρωμαντικὴ αὕτη διάθεσις εὗρεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σαμαὶν ἕνα τῶν μᾶλλον αὐθεντικῶν αὐτῆς διερμηνέων. Δεξιοτέχνης ἐν τῇ στιχουργίᾳ, γνήσιος ἐραστὴς τῆς ἁρμονίας, ἀπέδωκε κομψῶς καὶ ἀπερίττως τὰς παραμικροτέρας ἀποχρώσεις τῆς ἐκλεκτῆς ἐκείνης διαθέσεως, διὰ στίχων ἐξαισίας μουσικότητος, εὐαισθησίας καὶ εἰλικρινείας. Ἡ ποίησις αὐτοῦ, ἐν τῷ συνόλῳ της, διατηρεῖ σχεδὸν ἀπαραμείωτον, καὶ ὑπὸ πάσας τὰς μορφὰς αὐτῆς, τὴν γοητείαν τοῦ ἀκαθορίστου, τοῦ φευγαλέου καὶ τοῦ ἀσυλλήπτου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν χιμαιρικοῦ ἀλλὰ συγχρόνως τοῦ ἀπεγνωσμένου, τοῦ ἀνιάτως ἀπαρηγορήτου καὶ συναρπαστικῶς ὀδυνηροῦ. Παρὰ τὰς σχετικὰς δὲ ἐπιφυλάξεις μέρους τῆς συγχρόνου κριτικῆς, παραμένει ἀναμφισβητήτως εἷς τῶν μᾶλλον ἁγνῶν δημιουργῶν καὶ τῶν λαμπροτέρων ἐκπροσώπων τῆς νεωτέρας γαλλικῆς ποιήσεως. Ν. Λ. Λ.

σάμαινα (ἡ) *['Αρχ.]*. Τύπος πεντηκοντόρου πολεμικοῦ πλοίου ἐπιχωριάζων ἐν Σάμῳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ τυράννου Πολυκράτους. Κατὰ τὴν

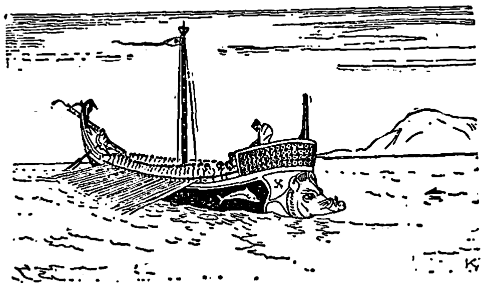

Εἰκασικὴ ἀναπαράστασις σαμαίνης κατὰ τὸν Krischner.

περιγραφὴν τοῦ Εὐσταθίου καὶ συμφώνως πρὸς παράστασιν ἐπὶ σαμιακῶν νομισμάτων, ἡ σάμαινα ἦτο πολεμικὸν πλοῖον ἔχον τὸ σκάφος πλατύτερον παντὸς ἄλλου καὶ φέρον κατὰ τὴν πρῷραν τὸ ἔμβλημα κεφαλῆς συὸς εἰς ἣν ἀπέληγεν. Β. Δ. Θ.

σαμάκι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *ἐρίανθος*.

Σαμάκοβον, *Σαμόκοβον*, ἢ ***Σαμακῶφ*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας κειμένη ΝΑ. τῆς Σόφιας καὶ ΒΔ τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἴσκερ καὶ ἐπὶ τῶν ΒΑ. ὑπωρειῶν τῆς Ρίλας. Ἀριθμεῖ 10.428 κατοίκους καὶ ἔχει μεταλλεῖα σιδήρου, βιομηχανίαν δερμάτων καὶ ὑφασμάτων καὶ παραγωγὴν ξυλείας. Α. Θ. Σ.

— **Σαμάκοβον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Καβάλλας, μετονομασθὲν εἰς *Δωμάτια* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Σαμὰλ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χετταϊκὴ πόλις ἐν τῇ ΝΑ. Μικρᾷ Ἀσίᾳ, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Συρίας καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Ἀμανοῦ, πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Σεντζερλῆ. Ἀνασκαφαὶ ἐνεργηθεῖσαι αὐτόθι ὑπὸ Γερμανῶν ἀρχαιολόγων (1888—1892) ἀπεκάλυψαν σημαντικὰ ἐρείπια χετταϊκοῦ ἀνακτόρου μετὰ γλυφῶν καὶ ἐπιγραφῶν, ἀραμαϊκῶν, σφηνοειδῶν καὶ χετταϊκῶν. Η. Π. Γ.

Σαμαλοὺτ (Samalud) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς μεγάλης διώρυγος Ἰβραημιας. Ἔχει σακχαροποιεῖα καὶ φοινικῶνας. Κάτοικοι 9.000. Γ. Λ. Α.

Σαμαμύκιοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, 6, 6) μετὰ τῶν Λυγξαματῶν πρὸς Β. τοῦ ὄρους Γίργιρι (νῦν Djebel-Néfousa). Εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀναφερομένους *Σαμαμυκίους*, κατοικοῦντας περὶ τὸν Κίνυφον ποταμόν, πρὸς Δ. τῆς Μεγάλης Σύρτεως καὶ πρὸς Ν. τῆς Τριπολίτιδος. Α. Θ. Σ.

Σαμάνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλβανίας (Samana: πλάτ. 40°47' Β., μῆκ. 19°20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfu) μεταξὺ Δυρραχίου καὶ Αὐλῶνος Ἔχει φάρον. Σ.Ε.Λ.

Σαμαναῖοι, ἢ ***Γαρμᾶνες***. Ἰνδοὶ φιλόσοφοι, οἵτινες, κατὰ τὸν Μεγασθένη, ἐπισκεφθέντα τὴν χώραν αὐτῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ἦσαν ἐντιμότατοι καὶ ἔζων λιτότατα, τρεφόμενοι ἐκ χόρτων καὶ ἀγρίων καρπῶν «ἀφροδισίων χωρὶς καὶ οἴνου» (*Στράβ*. XV, 713). Μία τάξις αὐτῶν ἐκαλοῦντο *ἰατρικοί*, δυνάμενοι «καὶ πολυγόνους ποιεῖν καὶ ἀρρενογόνους καὶ θηλυγόνους διὰ φαρμακευτικῆς», ἐθεράπευον δὲ τὰς διαφόρους νόσους μᾶλλον διὰ τῆς διαίτης παρὰ διὰ τῶν φαρμάκων. Ἤσκουν, ὅπως καὶ οἱ βραχμᾶνες, «καρτερίαν τήν τε ἐν πόνοις καὶ τὴν ἐν ἐπιμοναῖς, ὥστ' ἐφ' ἑνὸς σχήματος ἀκίνητον διατελέσαι ὅλην τὴν ἡμέραν». Ἄλλη τάξις ἦτο ἡ τῶν μαντικῶν καὶ ἐπῳδῶν καλουμένων, οἵτινες διέσχιζον τὴν χώραν ἐπαιτοῦντες, Ε ς τινας ἐξ αὐτῶν ἦτο ἐπιτετραμμένον «συμφιλοσοφεῖν καὶ γυναῖκας, ἀπεχομένας καὶ αὐτὰς ἀφροδισίων». Α. Θ. Σ.

Σαμανίδαι (οἱ). Ἡ πρώτη μεγάλη ἐθνικὴ δυναστεία τῶν Περσῶν, ἥτις κατὰ τὸν Θ αἰῶνα ἦρξεν ἐν Ἀνατολικῇ Περσίᾳ. Ταύτης τὰ μέλη, καίτοι τελοῦντα ψιλῷ ὀνόματι ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν χαλιφῶν τῆς Βαγδάτης, κατώρθωσαν ἐντὸς βραχέος χρόνου νὰ ἐπεκτείνουν τὴν κυριαρχίαν των ἐπὶ τῆς Ὑπεροξανίας καὶ σημαντικοῦ τμήματος τῆς Περσίας. Ἀρχηγὸς τῆς δυναστείας εἶναι ὁ Ἰσμαὴλ Σαμανὶ (847—907), τουρκικῆς καταγωγῆς, ὅστις, διοικητὴς ὢν τῆς Ὑπεροξανίας, κατώρθωσεν, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ χαλίφου τῆς Βαγδάτης, νὰ γίνῃ κύριος τῆς χώρας ταύτης καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις του ἐπὶ μεγάλου τμήματος τῆς Περσίας μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ι' αἰῶνος τὸ κράτος τῶν Σαμανιδῶν ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος διελύθη, κατακτηθὲν ὑπὸ τῶν Γαζνεβιδῶν ἡγεμόνων καὶ τοῦ ἡγεμόνος Ἰλὲκ χὰν τοῦ Τουρκεστάν. Ὁ τελευταῖος Σαμανίδης ἡγεμὼν *Μονταοὶρ* ἐδολοφονήθη τῷ 1005, ἡ δὲ Ὑπεροξανία προσηρτήθη τελικῶς τῷ 1016 εἰς τὸ κράτος τῶν Γαζνεβιδῶν. Η. Π. Γ.

Σαμανλῆ δὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Βιθυνίᾳ, τὸ ἀρχαῖον *Ἀργανθώνιον* ὄρος (βλ. λ.).

Σαμανοὺτ (Samannut ἢ Semennud) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ βραχίονος τῆς Δαμιέττης, πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἐν τῇ μουδιρίᾳ τῆς Γκαρμπία. Κάτ. 15.000. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὰ λίαν φημιζόμενα εἴδη ἀγγειοπλαστικῆς, τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται ἐν αὐτῇ. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον βάμβακος. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Ἰσεῖον*, ὅπου ὑπῆρξε περίφημος ναὸς τῆς Ἴσιδος.

Σαμάντα-σοῦ *[Γεωγρ.]*. Ὁ δυτικὸς βραχίων τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ποταμοῦ Σάρου (νῦν Σεϊχοὺν), καλούμενος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν *Ὀνοπνίκτης*. Α.Θ.Σ.

Σαμὰρ (Samar) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν Φιλιππίνων νήσων (10° 40'—14° 10' Β. πλάτ., 124°—126° Α. μῆκ.). Ἔχει ἐμβαδὸν 12.250 τ. χλμ. (καὶ μετὰ τῶν παρακειμένων νησίδων 13.386) καὶ κατ. 380.200. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Κατμπαλογκὰν* (κάτ. 13.900). Γ. Ι. Β.

Σαμὰρ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σαμάρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Σαμάρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν Βρεττανικὸν ὠκεανὸν (νῦν Θάλασσα τῆς Μάγχης) μετὰ ροῦν 245 χλμ. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Σὸμ* (Somme). Α. Θ. Σ.

Σαμάρα (Samara) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ρωσίας ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ μετὰ τοῦ Βόλγα. Κάτ. 172.000. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς περιφερείας τοῦ Μέσου Βόλγα. Ἔχει ποικίλην βιομηχανίαν.

— 2) Ρωσικὸν κυβερνεῖον ἐκτεινόμενον ἀνατολικῶς τοῦ Βόλγα. Ἐμβαδὸν 151.047 τ. χλμ. καὶ 3.554.000 κατ. Τῷ 1921 κατόπιν διοικητικοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς Μάρξσταντ (γερμανικῶν κοινοτήτων) καὶ τῆς περιοχῆς, ἥτις ἀπετέλεσε τὴν δημοκρατίαν τῶν Τατάρων, περιωρίσθη ἡ περιφέρεια τῆς Σαμάρα εἰς 103.968 τ. χλμ. μὲ 2.820.000 κατ. Γ. Ι. Β.

—**Σαμάρα** (Samara) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Βόλγα ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἐν τῷ κυβερνείῳ Σαμάρα. Ἔχει μῆκος 587 χλμ., δεξιοὺς παραποτάμους τὸν *Οὐράν*, *Σουράν*, *Μπόροφκα* καὶ *Κιτὶλ*, ἀριστεροὺς δὲ τοὺς *Πουσουλούκ*, *Τὸκ* καὶ *Σιέσνιαβα*.

— 2) Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Δνειπέρου ἐν Ρωσίᾳ, καὶ ἐν τῷ κυβερνείῳ Χαρκὼφ καὶ Αἰκατερινοσλάβ, μήκους 314 χλμ. Γ. Ι. Β.

Σαμαράβριοι (οἱ) (Samarabriœ) *['Αρχ.]*. Ἀσιατικὸς λαὸς κατοικῶν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Α. Θ. Σ.

Σαμαραὶ (Samarai) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ σταθμὸς ἀσυρμάτου ἐν Νέᾳ Γουϊνέᾳ, ἐπὶ τῆς δασοφύτου μικρᾶς νησῖδος Μίννερ. Θ. Κ.

Σαμαρὰν (Samarang) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σεμαράν*.

Σαμάρας, *Σπῦρος*. Διακεκριμμένος Ἕλλην μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ, ἐκ πατρὸς Ἕλληνος καὶ μητρὸς Ἀγγλίδος, τῷ 1863, ἀποθανὼν δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 1917. Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἔδωκε δείγματα ἐξαιρετικῆς πρὸς τὴν μουσικὴν κλίσεως, ἣν καὶ ὑπεβοήθησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. Σοβαρὰς μουσικὰς σπουδὰς ἤρχισε τὸ πρῶτον ὁ Σαμάρας εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὸν Ἐρρῖκον Στανκαμπιάνο (μαθητὴν τοῦ Μερκαντάντε), εἰς τὴν περίοδον δὲ ταύτην τῆς ἡλικίας του ἀνήκουσι νεανικά τινα ἔργα («Φαντασία διὰ κλειδοκύμβαλον ἐκ τοῦ μελοδράματος «ἡ κόμισσα ντ' Ἀμάλφι» τοῦ Πετρέλλα», (1877), «Σερενάτα διὰ κλειδοκύμβαλον», «Μελαγχολικαὶ σκέψεις ἐπὶ τῷ θανάτῳ καὶ εἰς μνήμην τοῦ Βούρβαχη», ἓν τερτσέττο, τὸ βὰλς «Ἡ νεότης» κλπ.), περιέχοντα ἤδη πλεῖστα χαρακτηριστικὰ τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ Ἕλληνος μουσουργοῦ. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἀνήκει, ἐκτὸς ἄλλων ἔργων γραφέντων μεταξὺ 1880—1882 καὶ τὸ τετράπρακτον μελόδραμα «Ὀλάς», ὅπερ ὁ Σαμάρας ἔγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Στανκαμπιάνο, ἐπὶ λαμπρέττου τοῦ Φραβασίλη.

Τῷ 1882 ὁ Σαμάρας μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα συνέχισε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῷ Ὠδείῳ ὑπὸ τὸν Λεὸ Ντελὶμπ καὶ ὅπου συνέθεσε τὰ τέσσαρα «Ἀνατολικὰ τεμάχια» καί τινας ρομάντσας. Ἐν Παρισίοις διαμένων ὁ Ἕλλην μουσουργὸς εἶχε πολ-

Σπῦρος Σαμάρας.

λὰς ἐπιτυχίας μεταξὺ τῶν φιλομούσων, ἰδίᾳ διὰ τῆς «Γκιταράτα», ἔργου γραφέντος διὰ μανδολινάταν. Τῷ 1886 ὁ Σαμάρας ἐγένετο ὁ ἥρως τῆς ἡμέρας ἐν Μιλάνῳ διὰ τοῦ μελοδράματος αὐτοῦ: «Flora mirabilis», δι' οὗ ὁ συνθέτης ἐτέθη εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν δραματικῶν μουσουργῶν. Τὸ μελόδραμα τοῦτο παρασταθὲν τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς «Καβαλλερία Ρουστικάνα» τοῦ Μασκάνι, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐνεκαινίασεν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν σχολὴν τῶν «veristi» ἥτις τοιαύτην ἐξέλιξιν ἔλαβεν ὀλίγον κατόπιν. Ὁ θρίαμβος τῆς «Φλόρα Μιράμπιλις» ἥτις ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου Σοντζόνιο τοῦ Μιλάνου, μεθ' οὗ ὁ Σαμάρας εἰργάσθη μέχρι τέλους τοῦ βίου του, ἤνοιξεν εἰς τὸν Ἕλληνα μουσουργὸν τὰς πύλας ὅλων τῶν θεάτρων τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ἀναβιβάσῃ τῷ 1888 ἐν Ρώμῃ τὸ μελόδραμα «Μετζέ», ὅπερ εἶχεν ἤδη γράψει ἐν Παρισίοις πρὸ τῆς «Φλόρα Μιράμπιλις». Τῷ 1891 ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς ἐν Μιλάνῳ τὴν «Lionella», τέλος δὲ τῷ 1894 ἐν Νεαπόλει τὴν «Μάρτυρα», ἐπὶ ποιήσεως τοῦ Ἴλλικα, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ μουσουργοῦ. Ἕτερον μελόδραμα τοῦ Σαμάρα: «La furia domata», παρασταθὲν τῷ 1895 ἐν Μιλάνῳ δὲν εἶχε μεγάλην ἐπιτυχίαν, ἐνῷ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἀναβιβασθὲν ἀπὸ σκηνῆς σκηνικὸν ἔργον τοῦ Σαμάρα «Ἱστορία ἔρωτος», «Istoria d' amore, 1903), εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων δημιουργημάτων τοῦ Ἕλληνος μουσουργοῦ. Εἰς τὸ μελόδραμα τοῦτο συμμετέσχον καὶ δύο Ἕλληνες ὀξύφωνοι, ὁ Ἰωάννης Ἀποστόλου καὶ ὁ Γεώργιος Χατζηλουκᾶς. «Ἡ «Ἱστορία ἔρωτος» ἐγράφη ἐπὶ ποιητικοῦ κειμένου τοῦ Παύλου Milliet, ὡς καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα μελοδράματα: «Mademoiselle de Belle Isle» ἥτις ἐπαίχθη τὸ πρῶτον ἐν Γενούῃ τῷ 1905, καὶ «Ρέα», ἡ ὁποία ἀνεβιβάσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου «Βέρδι» τῆς Φλωρεντίας τῷ 1908. Ἡ «Ρέα» ἐσημείωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ παρεστάθη εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὡς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἐνῷ ἡ «Mademoiselle de Belle Isle» ἐπαίχθη ἐπὶ ὁλόκληρον περίοδον ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Κωμικοῦ Μελοδράματος» τοῦ Βερολίνου.

Παρὰ τοὺς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ θριάμβους του, ὁ Σαμάρας δὲν ἐλησμόνησε καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα. Πλὴν τοῦ ὅτι τὰ μελοδράματά του: «Φλόρα Μιράμπιλις», «Μαμζὲλ Μπελὶλ» καὶ «Ρέα», ἐπαίχθησαν καὶ ἐν Ἀθήναις, ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του, ὁ Ἕλλην μουσουργὸς κατῆλθεν εἰδικῶς εἰς Ἀθήνας ἵνα διευθύνῃ τὸν ἐπὶ στίχων τοῦ Παλαμᾶ «Ὕμνον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων», ὃν εἶχε συνθέσει ἐπὶ τῷ

Digitized by Google

γεγονότι τῶν πρώτων ἀγώνων τοῦ 1896. Ὁ ὕμνος τοῦ Σαμάρα ἐξετελέσθη ἐν τῷ Σταδίῳ ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας τῆς «Φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας», τῆς ὀρχήστρας τοῦ «Ὁμίλου τῶν Φιλομούσων», τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν τοῦ πεζικοῦ, τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ἤτοι ὑπὸ 200 περίπου ἐκτελεστῶν, ἐνῷ εἰς ἑτέρους 200 ἀνήρχετο ὁ συμμετασχὼν ἀνδρικὸς χορός. Ἰδιαιτέρως ἐτιμήθη ὁ Σαμάρας καὶ ἐν τῇ πατρίδι του Κερκύρᾳ, ἔνθα τῷ 1889 διηύθυνε τὴν «Φλόρα Μιράμπιλις».

Ἡ τελευταία περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ Σαμάρα διέρρευσεν ἐν Ἑλλάδι, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη τῷ 1911. Ἡ περίοδος αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ τῆς καταπτώσεως· διότι ὁ Ἕλλην μουσουργὸς ἐγκαταλείψας τὸ σοβαρὸν θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον τόσας εἶχε δρέψει δάφνας, ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν ἐλαφρῶν σκηνικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπαίχθησαν εἰς τὸ Δημοτικὸν Θέατρον Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ θιάσου Ἔνγκελ. Αἱ ὀπερέτται αὗται εἶναι: «Πόλεμος ἐν πολέμῳ» (1914). λιμπρέτο Τσοκοπούλου-Δεληκατερίνη, «Πριγκίπισσα τῆς Σασσών» (1915), λιμπρέττο Λάσκαρη - Δημητρακοπούλου, «Κρητικοπούλα» (1916), λιμπρέττο Λάσκαρη-Δημητρακοπούλου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον περιλαμβάνει σελίδας ἐξαιρετικῆς δροσερότητος, ἐμπνεύσεως καὶ πλουσίου χρώματος. Ὁ Σαμάρας ἀφῆκεν ἡμιτελὲς τὸ μελόδραμα «Τίγρις», οὗτινος τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» περιέλαβεν εἰς τὴν «Κρητικοπούλαν». Πλὴν τῶν ὡς ἄνω μελοδραμάτων καὶ ὀπερεττῶν ἔγραψε καὶ πολλὰς μελῳδίας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ ἐπὶ ἑλληνικῶν στίχων γνωστότεραι εἶναι: τὸ «Νανούρισμα», ἡ «Ἄνοιξις», «Τῆς κοπέλλας τὸ νερό», «Μάνα καὶ γυιός», «Εἰδύλλιον» καὶ «Ἐξομολόγησις».

Ὁ Σαμάρας μετὰ τοῦ Λαυράγκα καὶ τοῦ Ν. Λαμπελὲτ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων τιμηθέντων διὰ τοῦ μεταλλίου τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Τῇ 5 Μαΐου 1918 ἐγένοντο τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς του, ἥτις ἔχει στηθῇ εἰς τὴν μικρὰν πρὸ τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου πλατεῖαν.

Ἡ τέχνη τοῦ Σαμάρα εἶναι αὐθόρμητος καὶ κατ' ἐξοχὴν λυρική· ἡ μελῳδία του ἀναβλύζει πλουσίως ἐκ τῆς καρδίας του καὶ εἶναι πάντοτε ἐκφραστική. Κατεῖχε τὸ μυστικὸν τοῦ θεάτρου. Πρωτοπόρος εἰς τὸν «verismo», ἔγραψεν ἔργα πολὺ πλέον ἐπιμεμελημένα μελοδραμάτων τινῶν τῆς ἰταλικῆς σχολῆς τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ ΙΘ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος. Ἐὰν δὲν ἐπέτυχεν ὡς ὁ Μασκάνι, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἦτο ὀλιγώτερον ὑποχωρητικὸς εἰς τὰς ὀρέξεις τοῦ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν τέχνην του ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἀριστοκρατικός. Εἰς τὴν μουσικήν του δὲν ἦτο βεβαίως Ἕλλην, καίτοι εἴς τινα ἐκ τῶν μελοδραμάτων του (εἰς τὴν «Ρέαν», κυρίως, ὡς καὶ εἰς τὸ μπαλλέττο τῆς «Φλόρα Μιράμπιλις») κάποια διάθεσις πρὸς δημιουργίαν ἑλληνικῆς ἀτμοσφαίρας δὲν λείπει. Παρὰ τὴν προσπάθειαν ταύτην ἡ ψυχή του παραμένει ἰταλική. Παρὰ ταῦτα ἡ Ἑλλὰς δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὸ τέκνον της, διότι ὁ Σαμάρας παραμένει ἡ κατ' ἐξοχὴν διεθνὴς ἑλληνικὴ μουσικὴ φυσιογνωμία. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

σαμαρᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ κατασκευαστὴς σαμαρίων, σαγματοποιός.

Σαμάρεια (ἑβρ. Schomeron) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης. Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτήτου (*Σομὲρ*) τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη αὕτη (433 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης), περὶ τὸ 877 π. Χ., ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀμβρὶ τοῦ βορείου βασιλείου, ἀναδειχθεῖσα εἰς πρωτεύουσαν τοῦ κράτους. Ταύτης δὲ τὸ ὄνομα ἔφερε παραλλήλως πρὸς τὸ τοῦ *Ἰσραὴλ* καὶ τοῦ *Εὐφραὶμ* τὸ ἐν λόγῳ βασίλειον. Ἁλωθείσης τῆς πόλεως ταύτης μετὰ τριετῆ πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σαργὼν τοῦ Β' (722/721 π. Χ.), κατεστράφη συγχρόνως καὶ τὸ βόρειον τοῦ Ἰσραὴλ βασίλειον, ἀπαχθέντων τῶν κατοίκων αὐτοῦ αἰχμαλώτων εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, εἰς δὲ τὸν τόπον αὐτῶν πεμφθέντων ὡς ἐποίκων ἄλλων αἰχμαλώτων τῶν Ἀσσυρίων (Χουθαίων, Χαλδαίων, Ἀραμαίων, Ἀράβων κ. ἄ.). Τὴν ἀσσυριακὴν ἐπ' αὐτῆς καὶ τῆς ὅλης ὁμωνύμου ἐπαρχίας κυριαρχίαν διεδέχθη ἡ βαβυλωνιακή, ταύτην ἡ περσικὴ καὶ ταύτην ἡ ἑλληνική. Ἡ πόλις κατεστράφη ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ Ἰουδαίου ἡγεμόνος Ἰωάννου τοῦ Ὑρκανοῦ, τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀπαχθέντων πάλιν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν περὶ τὸ 109 π. Χ., ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Συρίας Γαβινίου, ἐμεγαλύνθη δὲ καὶ ἐξωραΐσθη καὶ ὠχυρώθη ὡς ἑλληνιστικὴ πόλις ὑπὸ Ἡρῴδου τοῦ Μεγάλου, ὅστις καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν εἰς *Σεβαστὴν* (λέγεται καὶ *Σεβάστεια*) πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου (Augustus=σεβαστός), παρ' οὗ εἶχε λάβει αὐτὴν ὡς δῶρον μετὰ τὸν θάνατον τῆς κατόχου αὐτῆς Κλεοπάτρας (31 π.Χ.). Ἐν τῇ ἐξ ἐθνικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, κατοικουμένῃ τότε πόλει ἐτέλεσεν ὁ τύραννος οὗτος τοὺς γάμους του μετὰ τῆς Ἀσμοναίας ἡγεμονίδος Μαριάμμης, ἐνταῦθα δὲ διέταξε κατόπιν τὴν θανάτωσιν αὐτῆς τε καὶ τῶν δύο υἱῶν της. Μετὰ ταῦτα ἡ πόλις συνεμερίσθη τὰς τύχας τῆς ἐπαρχίας Σαμαρείας καὶ τῆς Παλαιστίνης. Ἐν αὐτῇ εἰργάσθη κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους πρὸς διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου ὁ διάκονος Φίλιππος, διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ ὁποίου εἱλκύσθη εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ὁ τότε ἐκεῖ δρῶν Σίμων ὁ μάγος (Πράξ. Ἀποστ. η' 5 ἑξ.). Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης εὑρίσκεται ἐν πᾶσι τοῖς καταλόγοις τῶν παλαιῶν ἐπισκοπικῶν θρόνων τῆς Παλαιστίνης (*Le Quien*, Oriens Christianus 1740 III, 649—654). Ἡ ἐκκλησία δ' αὐτῆς ἐσεμνύνετο διότι ἐτήρει τοὺς τάφους Ἀβδιοὺ, Ἐλισαίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὧν τὰ ὀστᾶ ἐκάησαν ὑπὸ φανατικῶν ἐθνικῶν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, διασωθέντων τότε μόνον λειψάνων τινῶν (*Ἱερωνύμου* in Abd. Λ. Π. Μ. 24, 1099, in Mich. αὐτ. 1156, Epist. XLVI 12, CVIII 13, *Θεοδωρήτου*, Ἐκκλ. Ἱστορ. Γ' 3, Ε. Π. Μ. 82, 1092 κλπ.) Ὁ τάφος τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ὑπῆρξε σεβαστὸς καὶ εἰς τοὺς Μωαμεθανούς, οἵτινες μετέτρεψαν αὐτὸν εἰς τζαμίον. Ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως ἡ *Σεβαστιγιέ*, ὡς ἀπεκλήθη καὶ ἀποκαλεῖται ἡ Σεβαστή, παρηυδοκιμήθη ὑπὸ τῆς Ναμπλοὺς (Νεαπόλεως, δηλαδὴ τῆς παλαιᾶς Συχέμ). Ἐξηκολούθησε δ' ὅμως νὰ εἶναι ἕδρα ὀρθοδόξου ἐπισκόπου, ἐπί τινα δὲ χρόνον καὶ Λατίνου, ἀποκαλουμένη ὑπὸ τῶν Δυτικῶν *Ἅγιος Ἰωάννης*. Τὸ σημερινὸν χωρίον Σεβαστιγιὲ περιλαμβάνει ὀλίγας πενιχρὰς οἰκίας, κατοικουμένας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Μωαμεθανῶν γεωργῶν. Ἀπὸ τοῦ 1908—1910 διενηργήθησαν ἐνταῦθα ὑπὸ Ἀμερικανῶν ἀνασκαφαί, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς τὸν ναὸν τοῦ Αὐγούστου, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἡρῴδου Α' κτισθέντα, τείχη τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀχαὰβ καὶ τοῦ Ἀμβρὶ καὶ ἄλλα τινὰ εὑρήματα, ἐν οἷς καὶ 63 ὄστρακα ἐν παλαιᾷ σαμαρειτικῇ γραφῇ.

— 2) Τὸ ὄνομα τῆς πρωτευούσης προσέλαβεν, ὡς φαίνεται, τὸ πρῶτον παρὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὁλόκληρος ἡ μεταξὺ Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας εὔφορος ἐπαρχία τῆς Παλαιστίνης (*Ἔσδρ.* δ' 10, Α' Μακκαβ. ε' 66, *Ἰωάννου* δ' 4 ἑξ., Πράξ. η' 5 ἑξ κλπ.). Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἦτο μικροτέρα τῶν ἄλλων, περιλαμβάνουσα τὰ παλαιὸ ἐδάφη τῶν φυλῶν Εὐφραίμ, ἡμισείας φυλῆς τοῦ Μανασσῆ καὶ μέρους τῆς Ἰσσάχαρ. Ἄξιαι δὲ μνείας πόλεις αὐτῆς ἦσαν ἄλλοτε, πρὸς τῇ πρωτευούσῃ *Σαμαρείᾳ*, ἡ *Καισάρεια* τῆς Παλαιστίνης, ἡ *Δωθαΐν*, τὰ *Γάλγαλα*, ἡ *Συχὲμ* ἢ *Νεάπολις* (σήμερον *Ναμπλούς*), ἡ *Σηλώ*, ἡ *Θερσὰ* κ. ἄ. Ἡ χώρα αὕτη, ὑποταγεῖσα κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, περιῆλθε βραδύτερον ἐναλλὰξ ὑπὸ τὴν βαβυλωνιακήν, περσικὴν καὶ ἑλληνικὴν κυριαρχίαν. Ἰωάννης ὁ Ὑρκανὸς ὑπέταξεν αὐτὴν εἰς τὸ ἰουδαϊκὸν κράτος (109 π. Χ.), κατόπιν δὲ ἀφήρεσε παρ' αὐτοῦ καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν Συρίαν ὁ Πομπήϊος (63 π. Χ.). Ὁ νικητὴς τοῦ Ἀκτίου Ὀκτάβιος παρέδωσεν αὐτὴν (31 π. Χ.) εἰς Ἡρῴδην τὸν Μέγαν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐκληρονομήθη αὕτη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀρχελάου. Μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν τούτου προσηρτήθη μετὰ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Συρίαν ὡς ρωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ Ρωμαίους ἐπιτρόπους. Εἶτα ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου εἰς Ἡρῴδην τὸν Ἀγρίππαν Α', μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου προσηρτήθη πάλιν εἰς τὴν Συρίαν. Τὸ Εὐαγγέλιον ἤρξατο διαδιδόμενον εἰς τὴν χώραν ταύτην ἤδη δι' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (*Ἰωάννου* δ', πρβλ. *Λουκᾶ* θ' 51—56), παρὰ τὴν προσωρινὴν ἀπαγόρευσιν (*Ματθ.* ι' 5), ἐσυνεχίσθη δὲ ἡ διάδοσις αὐτοῦ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν ἐκείνου καὶ μάλιστα μετὰ τὸν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ διακόνου Στεφάνου διωγμόν, καὶ δὴ πρῶτον διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ διακόνου Φιλίππου. Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔσχε τὸ πάλαι πολλὰς ἐπισκοπάς, ὧν ἐπισημόταται ἐγένοντο αἱ τῆς Σεβαστείας καὶ τῆς Νεαπόλεως. Ἐξ αὐτῆς δὲ κατήγετο ὁ ἀπολογητὴς Ἰουστῖνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξῆλθον καὶ τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς αἱρέσεως καὶ τοῦ σχίσματος (Σίμων ὁ μάγος, Μένανδρος). Τῷ 636 περιῆλθεν ἡ χώρα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀράβων καὶ εἶτα τῶν Τούρκων μετά τινων διακοπῶν κατοχῆς ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων. Σήμερον ἀριθμεῖ περὶ τὰς 100 χιλιάδας κατοίκων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Μωαμεθανῶν. Π. Ι. Μ.

Σαμαρεῖται (οἱ). Οὕτως ὠνομάσθη ὁ μιγὰς λαὸς ὁ ἀποτελεσθεὶς ἐκ τῆς ἐπιμειξίας τῶν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων ἐποικισθέντων ἐν τῷ πρώην βασιλείῳ τοῦ Ἰσραὴλ εἰδωλολατρῶν αἰχμαλώτων (βλ.λ. *Σαμάρεια*) μετὰ τῶν αὐτόθι ὑπολειφθέντων Ἰσραηλιτῶν (Δ' Βασιλ. ιζ' 24 ἑξ.). Ἐπειδὴ δ' ὡς φαίνεται ἡ πολυπληθεστέρα μοῖρα τῶν ἐποίκων τούτων προήρχετο ἐκ Χουθᾶ, διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς Σαμαρείας καλοῦνται ἔστιν ὅτε καὶ *Χουθαῖοι*. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ τοιαύτη προέλευσις τῶν Σαμαρειτῶν, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς συναφοῦς ταύτῃ ἀναμείξεως τῆς θρησκείας αὐτῶν, ἑπόμενον ἦτο ὅτι θὰ ἐπηύξανε τὴν παλαιὰν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Σαμαρείας περιφρόνησιν καὶ ἀντιπάθειαν τῶν ἐκ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας παλινοστησάντων Ἰουδαίων. Ἡ ἀντιπάθεια αὕτη ἀπέβη ἔχθρα ἀμοιβαία ἀφ' ὅτου ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἡ προσενεχθεῖσα συμμετοχὴ τῶν Σαμαρειτῶν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νέου ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἕνεκα τούτου παρέσχον καὶ οὗτοι διὰ διαβολῶν παρὰ τοῖς Πέρσαις κυριάρχοις πράγματα εἰς τὸν Ζοροβάβελ διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ καὶ εἰς τὸν Νεεμίαν βραδύτερον διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ (*Ἔσδρα* δ' 1 ἑξ., *Νεεμ.* β' 9, δ' καὶ στ'). Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νεεμίου (Ε' π.Χ. αἰῶνα) συμπίπτει, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, καὶ ἡ εἰς ἰδίαν θρησκευτικὴν κοινότητα συγκρότησις τῶν τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκευτικῆς κοινωνίας ἀποκλεισθέντων Σαμαρειτῶν διὰ τοῦ Ἰουδαίου ἱερέως Μανασσῆ, ἐγγόνου τοῦ ἀρχιερέως Ἐλιασείβ, ὅστις συζευχθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ σατράπου τῆς Σαμαρείας Σαναβαλλὰτ ἀπεκόπη τῆς ἰουδαϊκῆς κοινότητος καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Σαμάρειαν. Τότε συνετελέσθη τὸ σαμαρειτικὸν σχίσμα (περὶ τὸ 432 π.Χ.). Ἡ ἀμοιβαία δ' αὕτη ἔχθρα ὑποδαυλιζομένη ἀπέβαινε σὺν τῷ χρόνῳ ζωηροτέρα, ἐπιδεινωθεῖσα ἕνεκεν τῆς μὴ συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν μακκαβαϊκὴν ἐξέγερσιν (πρβλ. Σοφ. Σειρ. ν' 25—26). Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶχεν αὕτη φθάσει εἰς τοσοῦτον βαθμόν, ὥστε ὄχι μόνον ὁ μεταξὺ τῶν δύο λαῶν συγχρωτισμὸς ἀπεφεύγετο (*Ἰωάν.* δ. 9), ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διερχόμενοι διὰ τῆς Σαμαρείας ὑφίσταντο ἐνίοτε ἐπιθέσεις ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς (*Ἰωσήπου* Ἀρχαιολ. Κ' στ' 1 ἑξ., Ἰουδ. Πόλ. Β' ιβ' 3, *Λουκᾶ* θ' 52-53) καὶ ἡ λέξις *Σαμαρείτης* εἶχε καταντήσει παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὑβριστικὴ λέξις (Ἰωάν. η' 48). Μόνος δὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδείχθη ὑπέρτερος τῶν κατὰ τῶν Σαμαρειτῶν ἰουδαϊκῶν προλήψεων, συνδιαλεχθεὶς μετὰ Σαμαρείτιδος γυναικὸς καὶ μεταχειρισθεὶς Σαμαρείτην ὡς πρόσωπον τῆς γνωστῆς παραβολῆς αὐτοῦ καὶ θεραπεύσας Σαμαρείτας πάσχοντας. Ἀναφέρεται δ' ὅτι Σαμαρεῖται ἔρριψάν ποτε κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἰουδαϊκοῦ πάσχα ὀστᾶ νεκρῶν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν καὶ προεκάλεσαν διακοπὴν τῆς ἑορτῆς, ἐπειδὴ πᾶσα μετὰ νεκρῶν ἐπαφὴ συνεπήγετο τελετουργικὴν ἀκαθαρσίαν παρ' Ἰουδαίοις (*Ἰησ.* Ἀρχ. ΙΗ' β' 2). Πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἦλθον εἰς αἱματηρὰς συγκρούσεις οἱ Σαμαρεῖται μάλιστα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ὅστις διέταξεν ἐπίθεσιν ἐναντίον μεγάλης μερίδος αὐτῶν, συνενωθείσης περὶ ἀπατεῶνά τινα ὑποσχεθέντα νὰ δείξῃ εἰς αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζὶν σκεύη ἱερὰ κεκρυμμένα δῆθεν αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. Μέγα μέρος τῶν Σαμαρειτῶν, ἐξεγερθέντων κατὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων πόλεμον (67 μ.Χ.), ἐξωντώθη. Ἡ γλῶσσα τῶν Σαμαρειτῶν ἦτο ἡ ἀραμαϊκή, ὡς ἐλαλεῖτο ἐν Παλαιστίνῃ, ἀλλὰ μετά τινων ἰδιωτισμῶν (*Petermann*, Brevis linguae Samar. grammat. κλ. 1873). Ἡ δὲ θρησκεία αὐτῶν ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀνάμεικτος ἐκ στοιχείων τῆς ἰσραηλιτικῆς καὶ τῶν θρησκειῶν τῶν εἰδωλολατρῶν ἐποίκων, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεκράτησαν τὰ στοιχεῖα τῆς ἰσραηλιτικῆς θρησκείας, μάλιστα μετὰ τὸ σχίσμα, ἀφ' ὅτου ἡ σαμαρειτικὴ θρησκεία ἀπέβη καθαρῶς μονοθεϊστική, βασιζομένη ἐπὶ τῆς Πεντατεύχου τοῦ Μωϋσέως, τῆς μόνης ἱερᾶς ἰσραηλιτικῆς βίβλου, ἣν διετήρησαν οἱ Σαμαρεῖται. Ἐπίστευον δὲ καὶ οὗτοι εἰς ἕνα Θεόν, καὶ ἀνεγνώριζον τὸν Μωϋσῆν ὡς τὸν μέγιστον τῶν προφητῶν, ἐτήρουν δὲ τὴν περιτομὴν καὶ τὰ Σάββατα καὶ τὰς ἰουδαϊκὰς ἑορτάς. Ὡς κέντρον ὅμως τῆς λατρείας αὐτῶν, ἀντίζηλον τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἰουδαϊκῆς, ἐχρησίμευε τὸ παλαιόθεν ἱερὸν ὄρος Γαριζείν, ἐφ' οὗ ἐλάτρευον τὸν Ἰαβὲ καὶ ᾠκοδόμησαν καὶ ἴδιον ναόν, καταστραφέντα ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ὑρκανοῦ (128 π. Χ.). Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ ἐκείνου παρέμεινε τὸ ὄρος τοῦτο ἱερὸν εἰς τοὺς Σαμαρείτας καὶ ὡς ὁ μόνος νόμιμος τόπος τῆς λατρείας αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος ἡ σαμαρειτικὴ συναγωγὴ ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου μετεβλήθη εἰς χριστιανικὸν ναὸν κατόπιν ἐπαναστάσεως τῶν Σαμαρειτῶν. Ἡ ὑπὸ τῶν Σαμαρειτῶν δ' ὅμως τήρησις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν Φαρισαίων, γνωστῆς οὔσης τῆς ὑπὸ τῆς γραμματείας ἐπεξεργασίας καὶ ἐπιβαρύνσεως τοῦ ἐν λόγῳ νόμου, ἣν δὲν ἀνεγνώριζον ἐκεῖνοι, δι' ὃ καὶ κατετάσσοντο ὑπ' αὐτῶν ἀπό τινος ἐπόψεως εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἐξισοῦντο πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους. Ὁ δ' ἐν τῷ Ταλμοὺδ ἀπαντῶν ἰσχυρισμὸς ὅτι ἐλάτρευον οὗτοι ὁμοίωμα περιστερᾶς εἶναι συκοφαντία. Ἀλλαχοῦ πάλιν τοῦ Ταλμοὺδ διακρίνονται οἱ Σαμαρεῖται τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἡ ἐνταῦθα ἐπικρατοῦσα γνώμη εἶναι ὅτι οὗτοι λογίζονται ὡς μιγὰς λαός, ἡ δὲ θρησκεία αὐτῶν ὡς ἀτελής. Ἡ τοιαύτη ἐπιεικεστέρα περὶ αὐτῶν γνώμη ἐμορφώθη παρὰ τοῖς ραββίνοις σὺν τῷ χρόνῳ. Τέλος ἐκαλλιεργεῖτο καὶ παρὰ τοῖς Σαμαρείταις ἡ μεσσιακὴ ἐλπίς, τοῦ Μεσσίου ἀναμενομένου ὑπ' αὐτῶν πρὸ παντὸς ὡς προφήτου, ὅστις ἔμελλε νὰ διδάξῃ τὴν ἀληθινὴν θεογνωσίαν (*Ἰωάννου* δ' 25), καὶ ἀποκαλουμένου, τοὐλάχιστον ἐν ταῖς μεταγενεστέραις πηγαῖς, Taheb (=ἐπανερχόμενος ἢ ἐπιστρέφων). Σήμερον σῴζονται περὶ τοὺς 175 πραγματικοὶ Σαμαρεῖται, οἵτινες κατοικοῦσιν ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνοικίᾳ τῆς παλαιᾶς Συχέμ, τῆς μετὰ ταῦτα Νεαπόλεως καὶ ἤδη καλουμένης *Ναμπλούς*, καὶ τελοῦσι μέχρι σήμερον τὸ Πάσχα ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζείν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Montgomery*, The Samaritans (1907).— *Heidenheim*, Die samaritanische Liturgie (Bibliotheca

Digitized by Google

Samaritana II – IV, 1885–1887). — *J. Jeremias*, Die Passahfeier der Samaritaner (1932).—*Thomson*, The Samaritans (1919).—*M. Gaster*, The Samaritans (1925).—*L. Haefeli*, Geschichte der Landschaft Samar. (1922).

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

σαμαρειτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σαμάρειαν ἢ τοὺς Σαμαρείτας.

— **Σαμαρειτικὴ** ***Πεντάτευχος***. Οὕτω καλεῖται τὸ ὑπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν *Σαμαρειτῶν* χρησιμοποιούμενον ἀφωνηέντιστον ἑβραϊκὸν κείμενον τῆς «Πεντατεύχου», ὅπερ εἶναι γεγραμμένον ἐν σαμαρειτικῇ γραφῇ, ἥτις τυγχάνει ἐξέλιξις τῆς παλαιᾶς χαναανιτικῆς. Ἄρα δὲν πρόκειται περὶ μεταφράσεως, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ ἀνατεθεωρημένου ἑβραϊκοῦ κειμένου, ὅπερ ἐν πολλοῖς διαφέρει τοῦ Μασοριτικοῦ καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὸ τῶν Ἑβδομήκοντα. Ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων πολλαὶ ἀναφέρονται εἰς ἀριθμούς, ἄλλαι εἰς τύπους γλωσσικοὺς κλπ., ὑπάρχουσι δ' εἰς ταῦτα καὶ προσθῆκαι, διαφαίνονται δὲ καὶ τάσεις ἐθνικιστικαὶ (π. χ. ἐμφανίζεται τὸ Γαριζὶν ὡς νόμιμος τόπος λατρείας Δευτερονομ. κζ' 4 κλπ.). Αἱ πρὸς τοὺς Ο' ὁμοιότητες τοῦ σαμαρειτικοῦ κειμένου ἐξηγοῦνται ἄριστα, ὡς ὀφειλόμεναι εἰς τὸ ὅτι ἀμφότερα τὰ κείμενα στηρίζονται ἐπὶ κοινοῦ παλαιοτέρου προτύπου. Ἐντεῦθεν ἔκδηλος τυγχάνει ἡ σπουδαιότης τοῦ κειμένου τούτου διὰ τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸ κείμενον δὲ τοῦτο φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Σαμαρείταις παλαιόθεν καὶ δὲν θὰ εἰσήχθη παρ' αὐτοῖς διὰ τοῦ Μανασσῆ κατὰ τὴν ὁριστικὴν ὑπ' αὐτοῦ συγκρότησιν τῆς σαμαρειτικῆς κοινότητος, ὡς διδάσκουσι μάλιστα οἱ ἀρνούμενοι τὴν μωσαϊκότητα τῆς Πεντατεύχου. Ἡ ἀναθεώρησις αὐτῶν ἐγένετο μεταξὺ 723 καὶ 430. Τὸ κείμενον τῆς Σαμαρειτικῆς Πεντατεύχου, γνωστὸν ὂν εἰς τε τὸ Ταλμοὺδ καὶ τοὺς παλαιοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸν μεσαίωνα ὡς ἀπολωλός, ἀνευρέθησαν δὲ πλείονα τοῦ ἑνὸς ἀντίτυπα αὐτοῦ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐξεδόθη δὲ τοῦτο τὸ πρῶτον ἐν τῇ παρισινῇ πολυγλώττῳ Βίβλῳ ὑπὸ τοῦ Morin. Ἡ δὲ νεωτάτη ἔκδοσις αὐτοῦ εἶναι ἡ τοῦ von Gall (1914—1918). Πρὸς τῇ Πεντατεύχῳ δὲ ταύτῃ εἶχον οἱ Σαμαρεῖται καὶ Ταργκούμ, ἤτοι παράφρασιν ἐν σαμαρειτικῇ γλώσσῃ πιστὴν οὖσαν εἰς τὴν Σαμαρειτικὴν Πεντάτευχον. Ἡ ἀρίστη ἔκδοσις τοῦ Ταργκούμ τούτου εἶναι ἡ τοῦ Petermann (1872—1891). Π. Ι. Μ.

σαμάρι (τό)· δημοτ., τὸ σάγμα τῶν φορτηγῶν ζῴων || μεταφ., ἡ κορυφὴ οἱασδήποτε ἐδαφικῆς πτυχῆς ἢ μανδροτοίχου ἀποκλίνουσα ἑκατέρωθεν· || κοινὴ ὀνομασία, ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, τοῦ φυτοῦ *θύμος*.

Σαμάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σωτῆρας (Λούκοβιτς) τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 210. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαμάρ*.

Σαμαριὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 41 (1928). Κεῖται ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῆς μεγάλης καὶ βραχώδους φάραγγος τῆς Σαμαριᾶς. Ν. ΚΛΣ

— **Σαμαριᾶς** ***φάραγξ*** *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν μεγαλυτέρων καὶ ἱστορικωτέρων φαράγγων τῆς Κρήτης, σχηματιζομένη ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τῶν Λευκῶν Ὀρέων καὶ διαχωρίζουσα τὴν ἐπαρχίαν Σφακίων ἀπὸ τῆς δυτικῶς ταύτης κειμένης ἐπαρχίας τοῦ Σελίνου. Ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἐκ προσχώσεων παραλίου πεδίου τῆς Ἁγίας Ρουμέλης καὶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας περίπου ὥρας ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, βαίνει πρὸς Β. καὶ καταλήγει διὰ τοῦ αὐχένος τοῦ Ξυλοσκάλου εἰς τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ὁμαλοῦ. Ἡ φάραγξ αὕτη ἔχει ἔκτασιν 3 περίπου ὡρῶν, πλευρὰς δὲ βραχώδεις, ὕψους 400 - 500 μ. καὶ ἐντελῶς ἀβάτους. Τὸ μέσον πλάτος αὐτῆς εἶναι 20—30 μ., ἐνιαχοῦ ὅμως στενοῦται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε εἰς μὲν τὸν πυθμένα αὐτῆς δὲν ὑπερβαίνει τὰ 3—4 μ. εἰς δὲ τὸ ὕψος τὰ 10—15 μ. Ὁ πυθμὴν αὐτῆς γέμει πελωρίων βράχων καθιστώντων δυσκολωτάτην τὴν ἐν αὐτῇ πορείαν. Τὸ θέρος ῥέει διὰ τῆς φάραγγος ταύτης μικρὸς ῥύαξ, διὰ τοῦ ὁποίου κινοῦνται ἀλευρόμυλοί τινες καὶ πρίονες ξυλείας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν καὶ τῆς τήξεως τῶν χιόνων ὁ ῥύαξ οὗτος μετατρέπεται εἰς ὁρμητικώτατον χείμαρρον, οὗτινος τὰ ὕδατα, ἀνερχόμενα πολλάκις εἰς ὕψος πολλῶν μέτρων, διακόπτουσι τελείως πᾶσαν διὰ τῆς φάραγγος συγκοινωνίαν. Τὰ πλευρὰ τῆς φάραγγος καλύπτονται ἐνιαχοῦ ἐκ πελωρίων πευκῶν καὶ κυπαρίσσων, ἀπὸ τῶν ὁποίων συλλέγεται πευκοφλοιὸς διὰ τὴν βυρσοδεψίαν καθὼς καὶ ξυλεία οἰκοδομῶν καὶ ναυπηγήσιμος. Ἡ δυσβατωτάτη αὕτη φάραγξ ὑπῆρξε κατὰ τὰς πολυαρίθμους ἐναντίον τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Τούρκων ἐπαναστάσεις τὸ τελευταῖον καταφύγιον τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῶν γυναικοπαίδων. Οἱ κατακτηταὶ οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ εἰσδύσωσιν ἐν αὐτῇ. μολονότι πλειστάκις ἐπεχείρησαν τοῦτο (βλ. λ. *Σφακιά*). Ν. ΚΛΣ

Σαμαριανὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀξιόλογος πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Ὑρκανίᾳ (νῦν Mazandéran) κατὰ τὸν Στράβωνα (XI, 508), κειμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Κασπίας θαλάσσης. Α. Θ. Σ.

Σαμαρίνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἕδραν κοινότητος. Κάτ. 603. Εἶναι τὸ ὑψηλότερον χωρίον τῆς Ἑλλάδος (εἰς ὕψος 1.500 μ.), κείμενον εἰς μικρὸν ὀροπέδιον τοῦ ὄρους Σμόλικα (Βορείας Πίνδου) καὶ 8 ὥρας πρὸς Δ. τῶν Γρεβενῶν. Ἔχει βασιλικὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κατοικεῖται μόνον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, λόγῳ τῆς δριμύτητος τοῦ ψύχους κατὰ τὸν χειμῶνα. Ι. Σ. Σ.

σαμάριον (τὸ) *[Χημ.]*. Χημικὸν στοιχεῖον μεταλλικῆς φύσεως, ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν σπανίων γαιῶν. Ἔχει σύμβολον Sa καὶ ἀτομικὸν βάρος 150,4. Εἶναι τριατομικὸν καὶ σχηματίζει ὀξείδιον Sa_2O_3 ὑποκίτρινον καὶ ἅλατα χρώματος τοπαζίου. Ἔχει θεωρητικὴν μᾶλλον σημασίαν καὶ εἶναι ἀτελῶς μόνον ἐξηρευνημένον. Σ. Γ.

Σαμαρὶς (Samares) *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία ἐν τῇ ἀγγλικῇ νήσῳ Ὑέρσεϋ τῆς Μάγχης, ὅπου ὑπάρχει προϊστορικὸν μονολιθικὸν μνημεῖον (ντολμέν). Σ. Κ. Γ.

Σαμαρκάνδη (Samarcand) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τοῦ Οὐζμπεκιστάν. Κεῖται ὑπὸ 39° 39' Β. πλάτος καὶ 66° 56' Α. μῆκος, ἐν μέσῳ εὐφορωτάτης κοιλάδος. Κάτ. 102.000. Ἔχει περίφημα μνημεῖα, ἰδίως τεμένη μεσαιωνικῆς μουσουλμανικῆς τέχνης, κολλέγιον ἱδρυθὲν τῷ 1388 ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ Ταμερλάνου, ἀνάκτορον τοῦ Ταμερλάνου, μαυσωλεῖον αὐτοῦ κ. ἄ. Ἡ Σαμαρκάνδη εἶναι ἡ ἀρχαία *Μαράκανδα* (βλ. λ.). Γ. Ι. Β.

Σαμαροβρίουα (Samarobriva) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀμβιανῶν, τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα, κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαμάρα (νῦν Somme), ἐζευγμένου διὰ γεφύρας (*Πτολ.* Γεωγρ. II, 9, 4). Εἶναι ἡ σημερινὴ Ἀμιένη (Amiens). Α Θ Σ.

σαμαροσκούτι (τό)· δέρμα αἰγὸς καὶ κατ' ἐπέκτασιν χονδροειδὲς λινὸν ὕφασμα, ῥαπτόμενον ὑπὸ τὸ τυλεῖον τοῦ σάγματος, ὅπως συγκρατῇ ἀφ' ἑνὸς τὸ πληροῦν τοῦτο τίλωμα, σχηματίζῃ δὲ ἀφ' ἑτέρου ἐπιφάνειαν ἐπαφῆς μαλακὴν ἐπὶ τοῦ δέρματος τῆς ῥάχεως τοῦ ζῴου. Σ. Κ. Γ.

Σαμάρουξα, ***Μεγάλη*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 120 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον.

—**Σαμάρουξα**, ***Μικρὴ***— *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 40 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον. Ε. Ι. Χ.

Σαμαρρὰ (Samarra) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Ἰρὰκ ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος, 110 χλμ. βορείως τῆς Βαγδάτης. Κάτ. 8.000. Ἔχει μεγαλοπρεπῆ τεμένη καὶ εἶναι ἱερὸν προσκύνημα τῶν Σιιτῶν. Ἐκτίσθη τῷ 836 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ χαλίφου Ἀλ-Μουταζίμ, υἱοῦ τοῦ Χαροὺν-ἀλ-Ρασίντ, ἀνεπτύχθη εἰς κοσμούπολιν ἐντὸς πεντηκονταετίας καὶ εἶτα παρήκμασε. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς της ἐκτίσθησαν τὰ μεγαλοπρεπῆ τεμένη της, ἐν οἷς καὶ ὁ ἑλικοειδὴς πύργος. Σημαντικὴ ὑπῆρξεν ἡ κεραμοποιία καὶ ὑαλουργία της. Ἀνασκαφὰς ἐν αὐτῇ ἐνήργησε τῷ 1911—1913 ὁ Χέρτσφελντ (Herzfeld). Παρὰ τὴν Σαμαρρὰ ἤρχισε κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ τελευταίου τμήματος τοῦ σιδηροδρόμου Βαγδάτης. Γ. Ι. Β.

σαμαρσκίτης (ὁ) (Samarskit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ὀνομαζόμενον καὶ *υττροϊλμενίτης* καὶ *οὐρανοτανταλίτης* (Yttroilmenit, Uranotantalit). Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι $Y_4(Nb_2O_7)_3$, εἰς τὸν ὁποῖον μέρος τοῦ νιοβίου ἀντικαθίσταται ὑπὸ τανταλίου, περιέχει δὲ καὶ οὐράνιον. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα εἰς μικροὺς κρυστάλλους μορφῆς πρισματικῆς ἢ πλακώδους, ἔχει σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 5,6—5,8, λάμψιν ἡμιμεταλλικὴν καὶ χρῶμα μαῦρον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Βόρειον Καρολίναν. Γ. Β.

Σαμαρτὲν (Samartin), ***Ἰούλιος***. Γάλλος ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ κλάδου, ὑπηρετήσας κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι τοῦ 1815. Τοῦτον γνωρίσας ἐν Ἑλβετίᾳ ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριας, μετεκαλέσατο πρὸς ῥύθμισιν τοῦ οἰκονομικοῦ κλάδου τοῦ συστάντος τῷ 1828 τακτικοῦ στρατοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Τρεζέλ. Ἐπιτελέσας τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ ὑπούργημα, ἀπῆλθεν ὀλίγῳ πρὸ τῆς δολοφονίας τοῦ κυβερνήτου εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Τ. Ε. Ε.

σαμαρτζῆς (ὁ)· δημοτ., ὁ κατασκευαστὴς σαμαρίων, σαμαρᾶς.

Σαμαρτζῆς, ***Γεώργιος***. Κερκυραῖος ζωγράφος, ἕλκων τὴν καταγωγὴν ἐξ Ἰωαννίνων (1869—1925). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν βασιλικὴν σχολὴν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Νεαπόλεως, ὅπου τῷ 1891 ἔτυχε διπλώματος καὶ ἀργυροῦ μεταλλίου. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐπεδόθη εἰς τὴν ἁγιογραφίαν, τοπιογραφίαν, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν προσωπογραφίαν. Αἱ προσωπογραφίαι τοῦ ποιητοῦ Μαρκορᾶ, τοῦ Ἰακ. Πολυλᾶ, τοῦ πρωθυπουργοῦ Γ. Θεοτόκη, αἵτινες κοσμοῦσι τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου Κερκύρας, καὶ διαφόρων καθηγητῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ἔργα τοῦ Σαμαρτζῆ, ὁ ὁποῖος ἐκαλλιέργει καὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν. Συνέθεσε τὰ ἐμβατήρια: «Ἤπειρος», «Ἡ Ἑπτάνησος», «Ἡ γυμναστική», «Ἡ φιλαρμονικὴ Μάντζαρος», «Τὰ ἐαρινὰ ἄνθη». Π. Θ. Σ.

Σαμαρτζίδης, ***Σωτήριος***. Ἰατρός, πατὴρ τοῦ *Χριστοφόρου* καὶ τῆς *Εὐφροσύνης* Σαμαρτζίδου, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι. Ἔγραψεν, ἐν Λαρίσῃ εὑρισκόμενος, περὶ τοῦ «Τάφου τοῦ Ἱπποκράτους» ἐν τῷ περιοδικῷ «Πανδώρᾳ» τοῦ 1857 (τ. Η', σ. 283–284), καλλίστην διατριβήν. Τ. Ε. Ε.

—**Σαμαρτζίδης**, ***Χριστόφορος***. Ἕλλην λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι τῷ 1843. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὴν ἐγκύκλιον καὶ εἶτα τὴν φιλολογίαν, ἧς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1865, πέντε ἔτη μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ κάλυξ ἢ αἱ πρῶται ᾠδαί» ποιητικοῦ του πρωτολείου. Ὑπηρετήσας ὡς καθηγητὴς καὶ γυμνασιάρχης ἐν Φιλιππουπόλει, Ἀδριανουπόλει καὶ εἶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει, πολλαχῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. κατῆλθε τῷ 1890 εἰς Ἀθήνας, ἀπήγγειλε τὸ εἰς φύλλον ἐκδοθὲν ποίημα ἐπὶ τοῖς ἀποκαλυπτηρίοις τοῦ ἐν τῷ Ζαππείῳ ἀνδριάντος τοῦ Βύρωνος καὶ ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Μπάμπη Ἀννίνου τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ «Παρνασσὸς» τοῦ ὁμωνύμου φιλολογικοῦ συλλόγου (1892—1894), συνειργάσθη δὲ διὰ παιδικῶν καὶ παιδαγωγικῶν ποιημάτων ἐν τῇ «Διαπλάσει τῶν Παίδων». Ἀπελθὼν εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν πόλιν τῆς δράσεώς του, ἐδημοσιογράφει μέχρι τοῦ θανάτου του (1900) καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος, καταλιπὼν πλεῖστα ἔργα: «Σκιουλνάρ» (ποίημα κιρκασιακὸν διῃρημένον εἰς 3 ᾄσματα, Κωνσταντινούπολις 1866), «Κασσιανὴ καὶ Ἀκύλας» (δρᾶμα, αὐτόθι 1875, μεταφρασθὲν καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ *P. Corpi*, Ἑρμούπολις 1877), «Τὰ ἀπόκρυφα τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (1875), τὸν «Σφάλαγγαν» (Ἀθῆναι 1891), τὸ παιδικὸν ἐπύλλιον «Ὁ Φώτης» (Ἀθῆναι 1891), διασκευὴ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ, τὸ δρᾶμα «Ἀρματολοὶ καὶ Κλέφται», «Παιδαγωγικὸν ἐγχειρίδιον» καὶ πολλὰς διατριβὰς καὶ σχολικοὺς λόγους. Ἐπίσης βραχείας λυρικὰς ᾠδάς, ἀνεπιγράφους καὶ ἐνεπιγράφους, εἰς γλῶσσαν καθαρεύουσαν, σπανιώτερον δ' εἰς δημοτικήν, ἐπὶ μέτρων ποικίλων καὶ ἐπὶ συμμέτρως ἐλευθέρων στίχων. Τὸ περιεχόμενον τῶν ποιημάτων του εἶναι ῥωμαντικὸν μετά τινων παρεμβολῶν βακχικῶν ἐπιγραμμάτων. Τ. Ε. Ε.—Τ. Α.

— **Σαμαρτζίδου**, ***Εὐφροσύνη***. Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι τῷ 1820 καὶ ἐσπούδασεν αὐτόθι ὑπὸ τὸν πατέρα της Σωτήριον, ἰατρόν, καὶ ὕστερον ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ Ἀρσακείῳ· εἶτα διωρίσθη διδασκάλισσα ἐν Μυτιλήνῃ τῷ 1842. Ἐνταῦθα, καρποφόρως διδάξασα, ἀνεδείχθη σκαπανεὺς τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ἀνὰ τὴν Τουρκίαν, ὡς ὁ πατὴρ αὐτῆς, ὅστις ἵδρυσε παρθεναγωγεῖον ἐν Λαρίσῃ, καὶ ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς Τουρκίας ἐδίδαξε καὶ δὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου τῷ 1845 ἵδρυσε τὸ γυναικεῖον περιοδικὸν «Κυψέλη», γράφουσα συγχρόνως καὶ ἐν τῇ ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ἰσιδωρίδου Σκυλίτζη ἐκδομένῃ «Ἁρμονίᾳ» καὶ ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ» Ἀθηνῶν. Ποιητικὴ φύσις οὖσα, ἐκαλλιέργει τὰς μούσας καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκυρία» ἐξέδοτο «Συλλογὴν ποιήσεων» ἐν Ἀθήναις τῷ 1857, δαπάνῃ τῆς κυρίας Ἕλλης Τοσίτσα. Ἀπέθανεν ἐν Βόλῳ τῷ 1877. Τ. Ε. Ε.

σαμάρωμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐπίθεσις τοῦ σάγματος εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ ὑποζυγίου.

σαμαρωμένος, *—η, —ο*· δημοτ., παθ. μετχ. τοῦ *σαμαρώνω*.

σαμαρώνω· ἐπιθέτω τὸ σαμάρι εἰς τὸ ὑποζύγιον, ἐπισάττω.

Σαμάρωφ, ***Γρηγόριος***. Ψευδώνυμον τοῦ Γερμανοῦ μυθιστοριογράφου *Μέντινγκ* Ὄσκαρ (βλ. λ.).

Σαμὰς *['Αρχ. Θρησκ.]*. Ἡλιακὴ θεότης τοῦ πανθέου τῆς Ἀσσυροβαβυλωνιακῆς μυθολογίας, υἱὸς τοῦ Σὶν (σεληνιακὴ θεότης), σημαίνουσα κυριολεκτικῶς τὸν Ἥλιον, τὸν «κύριον τοῦ πυρός», τὸ «φῶς τῶν θεῶν», τὸν «κυβερνῶντα τὴν ἡμέραν», τὸν «ὕψιστον κυβερνήτην» κτλ. Ἐλατρεύετο καθ' ὅλην τὴν Ἀσσυρίαν καὶ Βαβυλωνίαν ὡς εὐμενὴς θεός, ἰδίως δὲ εἰς Σιππάρ, ἥτις καὶ Ἡλιούπολις ἐκαλεῖτο, καὶ εἰς Λάρσαμ, ἀφιερωμένην εἰς αὐτόν. Ἀπεικονίζετο δὲ ὡς σεβάσμιος πρεσβύτης μετὰ μακρᾶς γενειάδος, ἔχων ὡς σύμβολον τὸν ἡλιακὸν δίσκον καὶ ἱερὸν ἀριθμὸν τὸν 20. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

Σαμασσουμουκίν, ἡ *Σαοσδούχινος*. Υἱὸς τοῦ Ἀσαχαρδὼν καὶ ἔγγονος τοῦ Σεναχειρὶμ, βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀσσουρβανιπάλ, τοῦ Σαρδανατάλου τῶν Ἑλλήνων, βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας. Κατ' ἀρχὰς οἱ δύο ἀδελφοὶ ἔζων ἐν ὁμονοίᾳ, βραδύτερον ὅμως, ἕνεκα φιλονικίας, ἐπῆλθε πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀσσουρβανιπὰλ ἐπολιόρκησε τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐξεπόρθησεν αὐτὴν διὰ τῆς πείνης τῷ 648 π. Χ. Ὁ Σαμασσουμουκίν, βέβαιος ὢν περὶ τῆς τύχης, ἥτις τὸν ἀνέμενε, κατά τινας μὲν ἐνεκλείσθη μετὰ τῶν γυναικῶν του, τέκνων, δούλων καὶ θησαυρῶν του εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐκάη μετ' αὐτῶν, κατ' ἄλλους δὲ συνελήφθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων πολιτῶν μετὰ τῶν δορυφόρων του καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν πυράν. Ὁ Ἀσσουρβανιπὰλ τότε ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κανδαλάνου (648—626 π. Χ.), ὑπὸ τὸ ὁποῖον μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ πτολεμαϊκῷ κανόνι. Ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ Σαμασσουμουκίν, μετατοπισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀσσυριακῶν παραδόσεων εἰς τὸν Ἀσσουρβανιπάλ, ἔδωκε γένησιν εἰς τὸν περὶ Σαρδαναπάλου μῦθον. Α. Θ. Σ.

σαματᾶς (ὁ)· δημοτ., θόρυβος, πάταγος: «σαματᾶς κα' κακὸ γίνεται κάθε βράδυ» (λ. τουρκ.).

σάματι, καὶ *σάματις*· μήπως: «σάματι τό 'θελα καὶ 'γώ;», «σάματι τὸν εἶδα;» ‖ μετὰ τῆς ἀντωνυμίας *μου*: «σάματί μου τό 'θελα;» ‖ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἴσως, νομίζω, μοῦ φαίνεται: «σάματι τὸν εἶδα καὶ πέρασε» νομίζω ὅτι τὸν εἶδα, ἀλλὰ βέβαιος δὲν εἶμαι, «σάματι δὲν μοῦ λὲς τὴν ἀλήθεια!» (λ. τουρκ.).

Σαμαχωνῖτις *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ λίμνη τῆς Παλαιστίνης, κειμένη εἰς τὰ μεθόρια τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως, ἑκατὸν στάδια πρὸς Β. τῆς λίμνης Τιβεριάδος. Σχηματίζεται ἐκ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἔχει μῆκος 60 σταδίων καὶ πλάτος 30. Εἶναι ἡ λίμνη *Μερὼμ* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐνίκησε διαφόρους βασιλεῖς Χαναναίους. Σήμερον καλεῖται *Μπάχρ-Ἑλούλα* (Bahr-Huleh). Α. Θ. Σ.

Σαμβήθη *['Ἰουδ. Φιλολ.]*· βλ. *Σάββη*.

Σάμβος, ἡ *Σάβος*. Βασιλεὺς μικροῦ κράτους τῶν Ἰνδῶν, ἐκτεινομένου πρὸς Δ. τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ δέλτα αὐτοῦ, μὲ πρωτεύουσαν τὰ Σινδόμανα (νῦν Sihwan). Παραδοθεὶς τῷ 325 π. Χ. ἑκουσίως εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ σατράπης τῶν ὀρείων Ἰνδῶν (*Ἀρρ.* Ἀνάβ. VI, 16, 3). Εἶνα ὁ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XV, 701) καλούμενος *Σάβος*. Α. Θ. Σ.

σαμβουκίνη (ἡ) *['Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης ἀνευρεθεὶς εἰς τὸν φλοιὸν καὶ τὰ φύλλα τῆς ἀκτῆς.

σαμβοῦκον (τό). Οὕτως εἶναι ἔτι γνωστὰ τὰ ὡς δρόγη φερόμενα ἄνθη καὶ καρποὶ τῆς *ἀκτῆς* ἢ *σάμβυκος τοῦ μέλανος*. Καλεῖται ἀκόμη κοινῶς καὶ *ζαμπούκο* ἢ *σαμπούκο*. Κ. Γ. Μ.

σαμβοῦκος (Sambucus) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀκτὴ* (βλ. λ.).

Σαμβοῦκος (Sambucus), *Ἰωάννης*. Οὗγγρος ἀνθρωπιστής, γεννηθεὶς τῷ 1531 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1584. Ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ, διετέλεσεν ἱστοριογράφος τῶν αὐτοκρατόρων Μαξιμιανοῦ Β' καὶ Ῥοδόλφου τοῦ Β' καὶ διέτρεξεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἀναζητῶν ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ μετάλλια. Ἀνεκάλυψεν 800 ἐπιστολὰς διαφόρων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἰωάννου τοῦ Χρισοστόμου κλπ.) καί τινα ἀποσπάσματα τοῦ Ῥωμαίου αἰσθητικοῦ Πετρωνίου. Διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Παρισίοις, ὅπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Λαμβίνου, τοῦ Τουρνεβίου καὶ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Impetatorum aliquot Romanorum vitae» (1552), «De imitatione a Cicerone petenda» 1561), «Emblemata poetica» (1564), «Tabula geographica Hungariae» (1566), «Icones veterum aliquot et recentium medicorum philosophorumque cum eorum elogiis» (1574), «Apotelesmata» (1577), «Carmina ethica» κλπ. Ἐπίσης ἐξέδωκε πλείστους συγγραφεῖς καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν ἔργα Ἑλλήνων. Θ. Π.

σαμβουνιγρίνη (ἡ), ἡ *σαμπουνιγρίνη* *[Χημ.]*· βλ. *ἀμυγδαλίνη*.

Σαμβρόκα *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς ΒΑ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ὅστις διαρρέων, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 6, 20) τὴν χώραν τῶν Ἰνδιγετῶν, ἐκβάλλει εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν πρὸς Ν. τῶν Ἐμποριῶν (νῦν Ampurias). Σήμερον καλεῖται Ter. Α. Θ. Σ.

σαμβύκη (ἡ) *['Ἀρχ.]*. Ἀρχαία πολιορκητικὴ μηχανή, χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν τειχῶν ἀνάβασιν τῶν πολιορκητῶν, ὡς καὶ ὁ *αὐλός*, ἡ *ἑλέπολις*, ἡ *ἐπιβάθρα* καὶ αἱ *κλίμακες*. Ἡ σαμβύκη ἀπετελεῖτο ἐξ ἑνὸς τροχοφόρου ἰκριώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο κατακόρυφος δοκὸς (ὕψους ἀναλόγου πρὸς τὸ προσβαλλόμενον τεῖχος), ἐπὶ τῆς δοκοῦ δὲ ταύτης προσηρμόζετο ἐπίμηκές τι κατάστρωμα, ἐφ' οὗ ἀνήρχοντο οἱ ἄνδρες διὰ κλίμακος καὶ εἶτα εἰσεπήδων ἐπὶ τοῦ προσβαλλομένου τείχους.

Σαμβύκη.

Ἀλλὰ *σαμβύκαι* κυρίως ἐκαλοῦντο τὰ ἰκριώματα, τὰ ὁποῖα κατεσκευάζοντο ἐπὶ ἑνὸς πλοιαρίου ἢ καὶ ἐπὶ δύο πλοιαρίων στερεῶς συνδεδεμένων πρὸς ἄλληλα καὶ ἐπικεκαλυμμένων δι' ἑνὸς προσθέτου κοινοῦ καταστρώματος. Αἱ τοιαῦται σαμβύκαι, κατάλληλοι διὰ τὴν προσβολὴν τῶν ἐπιθαλασσίων τειχῶν, δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο συχνά, διότι ἀπῄτουν θάλασσαν τελείως γαληνιαίαν. Ν. ΚΛΣ

— **σαμβύκη** *[Μουσ.]*. Ἀρχαιότατον ἔγχορδον μουσικὸν ὄργανον, ἀνατολικῆς προελεύσεως. Ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Πάρθους, τοὺς Σύρους καὶ τοὺς Ἕλληνας οἵτινες ὠνόμαζον αὐτὸ καὶ *λυροφοίνικα*. Ἐν Ἰταλίᾳ τὸ ὄργανον διεδόθη διὰ τοῦ Ἰβύκου, βραδύτερον δὲ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Ῥώμης δι' αὐτοῦ συνόδευον τοὺς χορούς. Οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν τὴν σαμβύκην ὡς ὄργανον γυναικῶδες, στερούμενον εὐγενείας καὶ προκαλοῦν αἰσθήματα θηλυπρεπείας. Ἡ σαμβύκη ἦτο ὄργανον τριγωνικοῦ σχήματος, ἔχον χορδὰς ἀνίσου μήκους καὶ πάχους. Ἀρκετὰ εὐμεγέθης, ὡμοίαζε πρὸς συριακὴν ἅρπαν, ἡ δὲ ἔκτασις της ἦτο πλουσιωτέρα πρὸς τὴν ὀξεῖαν περιοχὴν τῆς μουσικῆς κλίμακος, δι' ὃ καὶ ἐχρησίμευε κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν συνοδείαν τῶν γυναικείων φωνῶν. Ἦτο δυσκολώτατον ὄργανον, δι' ὃ καὶ ἐν Ῥώμῃ μετεκαλοῦντο εἰδικοὶ δεξιοτέχναι ἐξ Ἀνατολῆς. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκ τῆς ἀσσυριακῆς σαμβύκης ἐδημιουργήθη τὸ *γερμανικὸν ψαλτήριον* (salterio tedesco) ἢ *σάμπιουτ* (sambiut, sambut), εἶδος τριγωνικῆς ἅρπας παιζομένης διὰ δύο μικρῶν ξυλίνων ὀργάνων. Ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τὸ ὄνομα sambuca ἐχαρακτήριζον εἶδος αὐλοῦ, ἢ καὶ τὸν ἀσκαυλον. Τέλος ἡ λέξις sambuca ἐνεφανίζετο ὡς παραφθορὰ τοῦ saqueboute, δηλοῦσα εἶδος τρομπονίου. Σ. Σ.

Σαμβύκη.
[Κατὰ τοιχογραφίαν τοῦ Φαρνεσίου κήπου.]

Σαμβύκη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 206 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Σαμπὰν Μιρᾶ*.

σαμβυκίζω· παίζω τὸ μουσικὸν ὄργανον σαμβύκην.

σαμβυκιστής (ὁ)· ὁ παίζων τὸ μουσικὸν ὄργανον σαμβύκην.

Σαμελὲ (Champeslé), *Μαρία-Ντεμάρ, Κυρία* —. Διάσημος Γαλλὶς τραγῳδός, γεννηθεῖσα ἐν Ῥουὲν τῷ 1642 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1698. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὰς ἡρωΐδας τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Ῥακίνα. Π. Α. Κ.

Σαμέτια *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παραμυθίας τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 90. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἅγιον Δονᾶτον*.

Σάμη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κεφαλληνίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς ἀκτῆς παρὰ τὸν μυχὸν ὁμωνύμου ὅρμου καὶ τὴν θέσιν ἀρχαίας ὁμωνύμου πόλεως. Εἶναι ἕδρα κοινότητος καὶ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ (1928) 604 καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα συνηγομένων χωρίων *Λιβαδινᾶτα* καὶ *Τσέκα* 771. Ὁ *ὅρμος τῆς Σάμης*, διανοιγόμενος εἰς τὴν ἔσω τῆς χερσονήσου μασχάλην, ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ κατὰ τὴν πελαγίαν τοιαύτην ὅρμου *Ἀντίσαμος* τὸ κλασσικώτερον παράδειγμα ἀμφιδύμων ὅρμων ἐν Ἑλλάδι. Φωτίζεται ὑπὸ φανοῦ πρασίνου σταθεροῦ φωτός. Τὸ χωρίον εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, ὑποτελωνείου, ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δασοκομεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὸν σχολεῖον. Συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ πρὸς τὸ Ἀργοστόλιον καὶ ἀτμοπλοϊκῶς μὲ τὸν Πειραιᾶ. Πρότερον ἐκαλεῖτο Αἰγιαλός. Σ. Ε. Λ. — Ν. Φ.

— *['Ἱστορ. Ἀρχαιολ.]* Ἡ *Σάμη* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο ἡ σημαντικωτέρα τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἡ μόνη μὴ ὑποταγεῖσα εἰς τοὺς Ῥωμαίους, διὸ μετὰ πολιορκίαν ἁλωθεῖσα κατεστράφη ὑπ' αὐτῶν (129 π. Χ.). Ὡς μνημονεύει ὁ Στράβων, ἐπανῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Γαΐου Ἀντωνίου, ὅτε οὗτος διετέλει ἐκεῖ ἐν ἐξορίᾳ. Ἡ νέα πόλις ἤκμασε κατὰ τὴν Β' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα καὶ οἱ κάτοικοί της ἐνέμοντο τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Κεφαλληνίας. Τότε, κατὰ τὸν Κλήμην τὸν Ἀλεξανδρέα, ἐκεῖ εἰσήχθη τὸ πρῶτον ὁ γνωστικισμὸς καὶ τέμενος ὑπῆρχεν εἰς τιμὴν τοῦ γνωστικοῦ Ἐπιφάνους, περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' μ.Χ. αἰῶνος. Ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σάμης σῴζονται ἐπὶ λόφου παρὰ τὴν σημερινὴν Σάμην, ὡς καὶ τῶν κυκλωπείων τειχῶν τῆς ἀκροπόλεώς της. Εἶχε δὲ ἄλλοτε δύο ἀκροπόλεις, τὴν *Σάμην* καὶ τὴν *Κυαθίδα*. Γ. Κ. Δ.

— **Σάμης ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, περιλαμβάνουσα τὸ ΒΑ. μέρος τῆς νήσου. Κάτ. (1928) 14.196. Περιλαμβάνει τοὺς ἄλλοτε δήμους Σάμης, Ἄσσου, Δουλιχίου, Πυλαρέων καὶ 27 κοινότητας: *Ἁγίας Εὐφημίας*, *Ἄσσου*, *Βασιλικάδων*, *Βλαχάτων*, *Γρυζάτων*, *Διβαράτων*, *Διγαλέτου*, *Διχαλίων*, *Δρακοπουλάτων*, *Ζερβάτων*, *Καρυᾶς*, *Καταποδάτων*, *Κατάρραχου*, *Κοθρέας*, *Κομιτάτων*, *Μακρυωτίκων*, *Μεσοβουνίων*, *Νεοχωρίου*, *Πλαγιᾶς*, *Πουλάτων*, *Σάμης*, *Τουλιάτων*, *Τσακαρισιάνου*, *Φερεντινάτων*, *Φισκάρδου*, *Χαλιωτάτων*.

Πρωτεύουσα ἡ *Σάμη* ἢ *Αἰγιαλός*. Ἡ ἐπαρχία Σάμης παράγει σταφίδα, οἶνον ἐκλεκτόν, ἔλαιον, σῦκα, ὀπώρας, ἰδίως ἐκλεκτὰ κεράσια, σιτηρά, ὄσπρια, κηπαῖα, ὀλίγα ἐσπεριδοειδῆ καὶ προϊόντα ἁλιείας καὶ κτηνοτροφίας. Γ. Κ. Δ.

— **Σάμης κόλπος** *[Παραλ. Γεωγρ.]* Κόλπος τοῦ Ἰονίου πελάγους, διανοιγόμενος εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κεφαλληνίας μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Ἀγριοσυκιὰ* (βλ.λ.), ΒΑ. αὐτοῦ κέρας, καὶ *Διχάλια*, ΝΑ. τοιοῦτον, ἀντικρύζων δὲ τὴν κυρτότητα τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς Ἰθάκης. Ἐν τῷ κόλπῳ τὰ ἐπίνεια *Πύλαρος* ἢ *Ἁγία Εὐφημία* καὶ *Σάμη* ἢ *Αἰγιαλός*.

Σαμῆ. Τοῦρκος ποιητὴς καὶ ἐπίσημος χρονογράφος τῆς σουλτανικῆς αὐλῆς ἐπὶ σουλτάνου Μαχμοὺτ Α'. Ἀπέθανε τῷ 1753.

— **Σαμῆ πασᾶς**. Τοῦρκος μεγιστὰν καὶ ποιητὴς ἐκ Χαλκίδος τῆς Εὐβοίας. Ὁ πατήρ του Ὀσμὰν πασᾶς κατέλαβεν ἀνώτερα ἀξιώματα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Σαμῆ πασᾶς διετέλεσεν ἐπὶ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ Α' διοικητὴς Σιλιστρίας, κατόπιν δὲ τοποτηρητὴς τοῦ μεγάλου βεζύρου. Ἀπέθανε τῷ 1814 ἐν Χαλκίδι.

— **Σαμῆ πασᾶς** *('Ἀβδουρραχμάν)*. Τοῦρκος μεγιστάν, καταλαβὼν ἀνώτερα ἀξιώματα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Τουρκίᾳ. Ἐγεννήθη ἐν Τριπόλει τῆς Πελοποννήσου τῷ 1796. Κατὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (1824) συνελήφθη αἰχμάλωτος μεθ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του. Ἀφεθεὶς ἐλεύθερος μόλις μετὰ τρία ἔτη μετέβη εἰς Αἴγυπτον, ὅπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ ὡς γραμματεὺς τοῦ Ἰμπραὴμ μετὰ δὲ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐπέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἀναμιχθεὶς εἰς τὰ τῆς διοικήσεως διωρίσθη βοηθὸς τοῦ Μωχάμμετ Ἄλη, καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τούτου συμμετέσχεν εἰς τὰς πρὸς διευθέτησιν τοῦ αἰγυπτιακοῦ ζητήματος διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1849 διωρίσθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως διοικητὴς Τρικκάλων. Ἔκτοτε κατέλαβε διάφορα ἀνώτερα ἀξιώματα ἐν Τουρκίᾳ, προβιβασθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν μουσίρου (στρατάρχου) καὶ διατελέσας μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῶν μεταρρυθμίσεων, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς Ῥούμελης, βαλῆς Βοσνίας, Τραπεζοῦντος, Βιδδινίου, καὶ Ἀδριανουπόλεως, ἐπί τινα δὲ χρόνον καὶ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ βαλῆς Κρήτης κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1867. Ἀπέθανε τῷ 1878. Ἦτο καὶ ποιητής, γράψας συλλογὴν ποιημάτων. Ν. Μ.

Σαμήλ. Καυκάσιος ἰμάμης, γεννηθεὶς ἐν Δαγεστὰν περὶ τὸ 1824 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1887. Κατὰ τὸν μακροχρόνιον ἀγῶνα τῆς Ῥωσίας πρὸς καθυπόταξιν τοῦ Καυκάσου, ὁ Σαμὴλ ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους, ἐμπνεύσας εἰς αὐτοὺς τὸν θρησκευτικὸν φανατισμόν. Προσεπάθησε νὰ ἑνώσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τοὺς ὀρεινοὺς τοῦ ἀνατολικοῦ Καυκάσου καὶ ἐπέδειξεν ἔκτακτον δραστηριότητα, ἀλλ' ὁ ἀντιβασιλεὺς τοῦ Καυκάσου πρίγκιψ Μπαριατίνσκι εἰσέβαλε τῷ 1857 εἰς Δαγεστὰν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σαμήλ, τὸν ὁποῖον πολιορκήσας εἰς τὸ χωρίον Γκουνίμπ, τῷ 1859, συνέλαβεν αἰχμάλωτον καὶ τὸν μετέφερεν εἰς Ῥωσίαν. Θ. Β.

Σάμης, ἡ *Σάμος*. Βασιλεὺς τῆς ἀρχαίας Ἀρμενίας, ἐπικαλούμενος *δίκαιος* καὶ *θεοσεβής*, ἀκμάσας περὶ τὸ 170 π.Χ. Ἦτο σύζυγος τῆς Πυθοδωρίδος

Digitized by Google

καί, πιθανόν, υἱὸς τῆς Ἀντιοχίδος, παλλακῆς τοῦ Ἀντιόχου Δ', συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Ξέρξου. Ἐκδιωχθεὶς κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Πάρθων ἐξ Ἀρμενίας, ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν πόλιν Σαμόσατα, πρωτεύουσαν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντος βασιλείου τῆς Κομμαγηνῆς. Σῴζονται νομίσματα αὐτοῦ, ἐφ' ὧν εἰκονίζεται φέρων μίτραν κωνοειδῆ ἢ θύρσον μετὰ ταινιῶν ἢ ὀχούμενος ἐφ' ἅρματος. Ε. ΔΙ. Κ.

Σαμία *[Μυθολ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἥρας ἐν Σάμῳ, ὡς γεννηθείσης ἐν αὐτῇ παρὰ τὸν Ἴμβρασον ποταμόν, ὅπου ὑπῆρχε ναὸς τῆς θεᾶς (Παυσ. VII, 4, 4). Ἐπίσης ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὅπου ὑπῆρχε κολοσσιαῖος βωμὸς αὐτῆς (Αὐτόθι, V, 13, 8). Α. Θ. Σ.

Σαμία *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ ποταμίου θεοῦ Μαιάνδρου, σύζυγος τοῦ Ἀγκαίου καὶ μήτηρ τοῦ Σάμου, Ἐνούδου, Περιλάου, Ἁλιθέρσου καὶ Παρθενόπης (Παυσ. VII 4, 1). Α. Θ. Σ.

Σαμία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ Στράβωνα δυτικὴ χώρα τοῦ ὄρους τῆς Μυκάλης, περιοχή, ἥτις, ἐν εἴδει χερσονήσου, κεῖται ἀπέναντι τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου Σάμου καὶ ἥτις, ἀνήκουσα πρὶν εἰς τοὺς Μιλησίους, περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Σαμίων. Ἐνταῦθα ἔκειντο φρούρια, τὸ πόλισμα Θῆβαι, καὶ τὸ εὐλίμενον Τρωγύλλιον καὶ ὁ Ἐρασιστράτιος. Ἡ περιοχὴ αὕτη, ὡς κειμένη ἀπέναντι τῆς Σάμου, ἐπωνομάζετο ἡ *Περαία* τῶν Σαμίων. Β. Δ. Θ.

σαμιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σάμον, ὁ ἐκ Σάμου προερχόμενος, σαμιώτικος.

— **Σαμιακὸς κῶδιξ.** Βάσις αὐτοῦ εἶναι τὸ ἑλληνικὸν νομοσχέδιον τοῦ 1874, ὅπερ εἶναι ἀναθεώρησις τοῦ νομοσχεδίου τοῦ 1870, συνταχθέντος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων τῆς Εὐρώπης νομοθεσιῶν, ἰδιαίτατα δὲ τοῦ ἰταλικοῦ κώδικος τοῦ 1865 καὶ τοῦ σαξωνικοῦ τοῦ 1863 καὶ τῶν ἀναγκῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἡ Σάμος, ἀποκλεισθεῖσα τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἀνακηρυχθεῖσα εἰς ἡγεμονίαν, δὲν ἐκέκτητο τὰ ἐπαρκῆ εἰς ἐπιστήμην καὶ μόρφωσιν στοιχεῖα διὰ νὰ εἰσαγάγῃ ἀμέσως ἴδιον κώδικα. Παρακολουθοῦσα δὲ τὴν ἐν τῷ ἐλευθέρῳ κράτει συντελουμένην νομοθετικὴν ἐξέλιξιν, παρελάμβανεν ἐξ αὐτοῦ πᾶν προοδευτικὸν νομοθέτημα (ποινικὸς νόμος, ποινικὴ δικονομία, νόμος περὶ ἀνηλίκων καὶ ἐπιτροπείας, περὶ διακρίσεως κτημάτων, περὶ ὑποθηκῶν, περὶ μεταγραφῆς, περὶ διαθηκῶν), ἐν πλείστοις δὲ καὶ προέτρεξε τῆς ἐν Ἑλλάδι νομοθετικῆς προόδου. Ἡ ἐπιθυμία πρὸς σύνταξιν ἀστικοῦ κώδικος ἐξεδηλώθη πάντοτε, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ, ὅστις καὶ σχετικὰ ὑπομνήματα ὑπέβαλεν ἐν ταῖς συνελεύσεσι τοῦ 1880 καὶ τοῦ 1890 (πρβλ. καὶ ἐναρκτήριον λόγον τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ συνελεύσει τοῦ 1891). Ἐπιτροπεία δέ, καταρτισθεῖσα ἐκ τῶν ἀρίστων Σαμίων νομομαθῶν, ἐπελήφθη δραστηρίως τοῦ ἔργου, ὅπερ περατωθὲν ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ 1897. Εἰς τὸ μνησθὲν ἑλληνικὸν νομοσχέδιον τοῦ 1874 ἐπηνέχθησαν διάφοροι τροποποιήσεις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων καὶ κρίσεων τῶν ἐκπεφρασμένων εἰς συγγράμματα καὶ πραγματείας ὑπὸ τοῦ ἐν Ἑλλάδι νομικοῦ κόσμου. Ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος δὲ Στεφάνου Μουσούρου ἀνετέθη εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ ἐφετείου Ἐπαμεινώνδαν Φραγκούλην ἡ σύνταξις τῆς αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως τῶν ἐπενεχθεισῶν εἰς τὸ ἑλληνικὸν νομοσχέδιον παρατηρήσεων, ἥτις καὶ ἐγένετο τῇ πολυτίμῳ συνεργασίᾳ καὶ ἀρωγῇ τοῦ Ἰωάννου Εὐκλείδου, καὶ τέλος δι' ἡγεμονικοῦ διατάγματος ἤρξατο ἡ ἰσχὺς τοῦ μὲν ἐνοχικοῦ καὶ ἐμπραγμάτου ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου 1899, τῶν δὲ λοιπῶν μερῶν ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1899. Διὰ τοῦ νόμου 147 περὶ τῆς ἐν ταῖς προσαρτωμέναις χώραις ἐφαρμοστέας νομοθεσίας παρέμεινεν ἰσχύουσα ἡ κρατοῦσα ἀστικὴ νομοθεσία, ἐξαιρουμένων τῶν διὰ τοῦ ἰδίου νόμου εἰσαγομένων ἀστικῶν διατάξεων, ὡς καὶ τῶν μεταγενεστέρων νόμων, τῶν ὁποίων ρητῶς ἡ ἰσχὺς ἐπεκτείνεται καθ' ὅλον τὸ κράτος (νόμος 2310 περὶ τῆς κληρονομικῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς). Β. Ι. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥΣ

σαμιαμίθι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος διαφόρων εἰδῶν τοῦ ἑρπετοῦ *σαῦρος*.

Σαμικὸν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Πελοποννήσου ἐν Τριφυλίᾳ τῆς Ἤλιδος, κειμένη ἐπὶ λόφου χωριζομένου ἀπὸ τῆς θαλάσσης διά τινος τενάγους πρὸς Ν. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦτο ὠχυρωμένη, ἐπὶ δὲ τῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων ἐκαλεῖτο *Σάμος*, «διὰ τὸ ὕψος ἴσως, ἐπειδὴ σάμους ἐκάλουν τὰ ὕψη» (*Στράβ.* VIII, 346). Αὐτόνομος κατ' ἀρχάς, κατελήφθη δὶς ὑπὸ τῶν Ἠλείων, τῷ 480 καὶ 245 π. Χ., τῷ δὲ 219—218 π. Χ. ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε', βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαί, μεταξὺ δὲ Λεπρείου καὶ Ἀννίου ὑπῆρχεν ἄλσος ἀγρίων ἐλαιῶν μετὰ περιφήμου ἱεροῦ τοῦ Σαμίου Ποσειδῶνος, ὅπου συνήρχετο ἡ τῶν ἓξ πόλεων τῶν Μινυῶν τῆς Τριφυλίας ἀμφικτιονία. Τὴν ἐπιμέλειαν δ' αὐτοῦ εἶχον οἱ Μακίστιοι, ἐξαγγέλλοντες τὴν καλουμένην «Σάμιον» ἐκεχειρίαν κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας (*Στράβ.* VIII, 343). Κατεστράφη ἐνωρίτατα, ὥστε ἐπὶ Στράβωνος ἦτο σωρὸς ἐρειπίων. Ὑπὸ πολλῶν ταυτίζεται πρὸς τὴν πόλιν *Μάκιστον* ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Καϊάφα, ἐπὶ τῆς ΒΔ. τοῦ ὁποίου ὑπωρείας, παρὰ τὴν νῦν θέσιν Κλειδί, σῴζονται καὶ ἐρείπια πολυγωνικῶν τειχῶν αὐτοῦ.

—2) Ἡ περὶ τὴν πόλιν Σαμικὸν ἐκτεινομένη πεδιάς, νῦν *Ξηρόκαμπος*. Α. Θ. Σ.

—**Σαμικὸν** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 525. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀλῆ Τσελεπῆ*.

Σαμινὰντ (Chaminade), ***Καικιλία***. Γαλλὶς συνθέτις καὶ κλειδοκυμβαλίστρια, γεννηθεῖσα τῷ 1861. Ὑπῆρξε, φαίνεται, πρωΐμου ἰδιοφυΐας εἰς τὴν μουσικὴν καὶ διεκρίθη ὡς δεξιοτέχνις τοῦ κλειδοκυμβάλου. Προσήγγισε τὸ θέατρον διὰ τοῦ μπαλλέττου «Καλλιρρόη» (1888), ἔγραψε δὲ ἐπὶ πλέον τὴν λυρικὴν συμφωνίαν διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν «Αἱ Ἀμαζόνες», πολλὰς «Σουΐτας δι' ὀρχήστραν», μουσικὴν δωματίου, μελῳδίας κτλ. Γ. Σ.

Σάμινθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ θέσις καὶ πολίχνη τῆς Ἀργολίδος, κατὰ τὴν ἐκ Κορίνθου εἰς Ἄργος ὁδὸν (*Θουκυδ.* V, 58). Κατὰ τὸν Ross ταυτίζεται αὕτη μὲ τὰ ἄνωθεν τοῦ χωρίου Φίχτι ἐρείπια, ἀντικρὺ τῶν Μυκηνῶν, κατὰ δὲ τὸν Μπούρσιαν μὲ τὰ 10' δυτικῶς τοῦ χωρίου Μπερμπάτι καὶ παρὰ τὸ ἀρχαῖον Ἡραῖον. Κατὰ τὸν Leak εἶναι τὸ νυν χωρίον *Κουτσοπόδι*. Ι. Σ. Σ.—Α. Θ. Σ.

Σαμιοπούλα, ἢ ***Σαμιόπουλο*** *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς νοτίου τῆς Σάμου ἐσχατιᾶς, ἀπέχον τοῦ ἀκρωτηρίου Κολόνα (ἀρχ. Ἄμπελος) 2 ½ μίλλ. δυτ. (πλάτ. 37° 38' Β., μῆκ., 26° 49' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1537: Furni island). Ἔχουσα ὑψόμετρον 820 περίπου μέτρων, μῆκος μιλλίου καὶ πλάτος ἡμίσεος, ἀποτελεῖ τὸ νοτιοανατολικὸν κέρας τοῦ κόλπου τοῦ Μαραθοκάμπου. Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Σπαθαραίων τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Σάμου, ἔχει δὲ (1928) 26 κατοίκους. Σ. Ε. Λ.—Ν. Φ.

Σάμιος (ὁ), θηλ. *—ία*· ὁ κάτοικος τῆς Σάμου, ὁ ἐκ Σάμου καταγόμενος.

Σάμιος, *Κωνσταντῖνος*. Ἐγεννήθη ἐν Σάμῳ (1861—1920), ἔτυχεν ἐγκυκλίου μορφώσεως ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, εἶτα δ' ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ δασολογίαν ὡς ὑπότροφος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐπανελθὼν ἐν Ἑλλάδι διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς δασῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1898—1910, ὅτε ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας, ἦτο προϊστάμενος τῆς δασικῆς ὑπηρεσίας ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, διατελέσας ἅμα καὶ καθηγητὴς τοῦ πολυτεχνείου Ἀθηνῶν εἰς τὸ μάθημα στοιχείων δασολογίας. Συνέγραψε: «Τὸ μέλλον τῶν ἑλληνικῶν δασῶν» (1906), «Τὰ δάση καὶ ἡ Ἑλλὰς» (1905), «Εἰκόνες ἐκ τῶν ἑλληνικῶν δασῶν», «Τὰ δάση τῆς Κεφαλληνίας» (1908) κλπ. Α. Ε. Κ.

Σὰμ-ἐλ-Νεσσὶμ (=Ἐαριναὶ πνοαί). Ἑορτὴ παναιγύπτιος, καθ' ἣν ἀργοῦν αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι καὶ οἱ κάτοικοι ἐκχύνονται εἰς τὰς ἐξοχάς. Εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰ ἰδικά μας *Κούλουμα* καὶ τῶν Τούρκων τὸ *Μπακλὰ-χουράν*, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ αἰγυπτιακὴ ἑορτὴ τελεῖται τὴν Δευτέραν τῆς Διακαινησίμου, ἤτοι τὴν ἐπαύριον τοῦ Πάσχα τῶν ὀρθοδόξων. Τὸ γεγονὸς ὅτι μουσουλμανικὸς λαὸς κανονίζει ἑορτήν του παλλαϊκὴν ἐπὶ τῆς κινητῆς ἡμερομηνίας τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα ἐκίνησε τὴν περιέργειαν τῶν λαογράφων, ἐδόθη δὲ ἡ ἑξῆς ἑρμηνεία: Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐπανηγύριζον τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ὡς νίκην τοῦ φωτὸς κατὰ τοῦ σκότους καὶ ὥριζον αὐτὴν κατὰ τὴν ἐαρινὴν πανσέληνον. Ἔκτοτε δὲν ἔπαυσαν τὴν συνήθειαν· διότι γενικῶς μὲν αἱ λαϊκαὶ ἑορταὶ καὶ συνήθειαι εἶναι ἔμμονοι, ἐξαιρέτως ὅμως ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου ὁ λαός, γεωργικός, διαιτᾶται σύμφωνα πρὸς τὰ ἀναλλοίωτα νειλωτικὰ καὶ ἐν γένει γεωργικὰ φαινόμενα. Οἱ Ἑβραῖοι μετὰ αἰώνων διαμονὴν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου υἱοθέτησαν τὰς ἰθαγενεῖς λαϊκὰς ἕξεις, ἔφυγον ὑπὸ τὸν Μωϋσέα, ἀλλὰ συναπέφερον τὰς κτηθείσας ἕξεις. Ὁ Μωϋσῆς μετουσίωσε τὴν ἑορτὴν εἰς ἀνάμνησιν τῆς διαβάσεως τῆς Ἐρυθρᾶς ἢ τῆς διαβάσεως ἀπὸ τῆς δουλείας εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Καὶ ἡ ἑβραϊκὴ λέξις *πεσσὲχ* εἶναι αὐτὴ ἡ φαραωνικὴ σημαίνουσα «*διάβασιν*». Τὸ ἑβραϊκὸν Πεσσὲχ ἐκχριστιανισθὲν μετουσιώθη πάλιν εἰς διάβασιν ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν ζωὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πάσχα*. Ἐπικρατήσαντος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπεβλήθη καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα κανονιζομένη ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ αἰγυπτιακὸν υἱοθετηθὲν ὑπὸ τοῦ Σωσιγένους. Συνήντησε λοιπὸν ἡ χριστιανικὴ ἑορτὴ τὴν μάμμην της ἑορτὴν τῶν ἰθαγενῶν τοῦ Νείλου. Καὶ ἐπειδὴ αὕτη ἔπιπτεν ἐντὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ἀνεβλήθη εἰς τὴν ἐπαύριον τοῦ Πάσχα, ὅπου καὶ ἔμεινε. Ὅταν δὲ τὸν Ζ' αἰῶνα μ. Χ. ἡ χώρα ἐξεμουσουλμάνισεν, ἡ λαϊκὴ ἑορτή, οὐδὲν ἔχουσα τὸ θρησκευτικὸν ἀλλὰ καθαρῶς φυσιολατρική, παρέμεινε μέχρι σήμερον, ὅπως ἡ τομὴ τοῦ Χαλίγκ, ἡ ὁποία εἶναι τὰ ἀρχαῖα Νειλῷα (βλ. *Γ. Λ. Ἀρβανιτάκη*, «Bull. Inst. Égypt.» 1902). Γ. Λ. Α.

Σαμίσσο ντὲ Μπονκοὺρ (Chamisso de Boncourt), ***Λουδοβῖκος-Κάρολος-Ἀδαλβέρτος***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ φυσιοδίφης, γαλλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1781 ἐν τῷ ἐν Καμπανίᾳ πύργῳ Μπονκοὺρ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1838. Ἐγκαταλείψας τὴν Γαλλίαν μετὰ τῆς οἰκογενείας του συνεπείᾳ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐγκατεστάθη ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα ἐγένετο ἀκόλουθος τῆς βασιλίσσης τῆς Πρωσσίας Λουΐζης, εἶτα δὲ ἀξιωματικός. Ἀπομακρυνθεὶς τοῦ στρατεύματος (1806), ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἐκ παραλλήλου σπουδὴν τῆς βοτανικῆς. Τῷ 1814 ἐξέδωκε τὸ φανταστικὸν διήγημα «Πέτρος Σλέμιλ», τὸ ὁποῖον τὸν κατέστησε γνωστὸν εἰς ἅπασαν τὴν Γερμανίαν. Ἓν ἔτος βραδύτερον (1815) ἔλαβε μέρος ὡς φυσιοδίφης εἰς τὸν ὑπὸ τῆς ρωσικῆς ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς ἐπιχειρηθέντα περίπλουν τῆς γῆς. Ἐπιστρέψας τῷ 1818 εἰς Γερμανίαν, ὠνομάσθη ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ διωρίσθη ἐπιμελητὴς τοῦ αὐτόθι βοτανικοῦ κήπου. Πλὴν τῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ἔργων του, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται: «De animalibus» (1819), «Τὰ ὠφελιμώτερα καὶ βλαβερώτερα φυτὰ τῆς Βορείου Γερμανίας» (1827), «Παρατηρήσεις καὶ ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Κοτσεμπούε ἐπιχειρηθέντος ἐξερευνητικοῦ πλοῦ» (1828), «Ὁ περίπλους τῆς γῆς» (1837) καὶ ἡ ἀξιόλογος γλωσσολογικὴ μελέτη του «Περὶ τῆς χαβαϊκῆς γλώσσης» (1837), ὁ Σαμίσσο ἐδημοσίευσε πλεῖστα ὅσα λυρικὰ καὶ ἐπικολυρικὰ ποιήματα ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Retraite», «Ματθαῖος Φαλκόνε, ὁ Κορσικανός», «Ὁ πύργος Μπονκούρ», «Σάλας ὐ Γκομέθ», «Γυναικεία ἀγάπη καὶ ζωή», «Ἄσματα καὶ εἰκόνες τῆς ζωῆς» κ. ἄ., συμπεριληφθέντα εἰς τὰ ἐν ἔτει 1838 ἐκδοθέντα «Ἔργα» του. Ὡσαύτως μετέφρασεν ὑποδειγματικῶς τὰ ποιήματα τοῦ Βερανζέρου. Ὁ Σαμίσσο, καίτοι Γάλλος τὴν καταγωγήν, ἐν τούτοις ἐμιμήθη ἐπιτυχῶς τὸ γερμανικὸν lied καὶ ἐχειρίσθη τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος. Τὰ ποιήματά του διακρίνονται διὰ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος. Ρωμαντικὸς τὴν διάθεσιν, συγγενεύει ὡσαύτως μετὰ τῶν Γερμανῶν κλασσικῶν, χάρις εἰς τὴν αὐστηρότητα τῆς μορφῆς τῶν ἔργων του. Πάντως ὁ «Πέτρος Σλέμιλ», τὸ πρῶτον πεζογράφημά του, παρέμεινε τὸ κλασσικώτερον ἐκ τῶν ἔργων του, μεταφρασθὲν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Λ. Κ.

Σάμιτος *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κρήτης εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου μεταξὺ Ψηλορείτου καὶ Κέδρους, ὕψους 500 μ. Εἰς τοὺς πρόποδας τούτου κεῖνται τὰ χωρία Νεὺς Ἀμάρι, Ὀψιγιάς, Μοναστηράκι, Λαμπιῶτες καὶ Ἀποσέτι, κατάφυτα ἐξ ἐλαιῶν, ἀμπελώνων καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Ἐνταῦθα κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1822 οἱ Ἀμαριῶται, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἰωάννου Μοσχοβίτη καὶ τῶν ὁπλαρχηγῶν τῶν πέριξ χωρίων, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐπαναστατῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Ἁγίου Βασιλείου καὶ Μυλοποτάμου, ἤραντο λαμπρὰν νίκην κατατροπώσαντες τοὺς Τούρκους, ἀνεπτυγμένους εἰς μέτωπον ἓξ περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς θέσεως Χαρκιᾶ Χάρακα, ἄνωθι τοῦ χωρίου Λαμπιῶτες, μέχρι τῆς θέσεως Κολύμπους, κειμένης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ψηλορείτου μεταξὺ τῶν χωρίων Πλατανίων καὶ Φουρφουρᾶ. Σ. Γ. Σ.

Σαμιωτάκης, *Ἰάκωβος*. Χῖος τὴν πατρίδα, ἐγεννήθη τῷ 1815, ἐξεπαιδεύθη δὲ τὸ πρῶτον μὲν ἐν Ἑλβετίᾳ τῇ φροντίδι τοῦ φιλέλληνος Εὐνάρδου, εἶτα δ' ἐν Μονάχῳ, ἔνθα ἐσπούδασε φιλοσοφίαν, νομικὰ καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας δαπάνῃ τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Α', οὗτινος ἐγένετο μετ' ἄλλων Ἑλλήνων ὑπότροφος. Μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του ὡς διδάκτορος κατῆλθε τῷ 1833 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος εἰσαγγελεὺς ἐφετῶν. Βραδύτερον μετέβη εἰς Σμύρνην ὡς πρόεδρος τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου. Τῷ 1842, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἐγένετο διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτήτης τῆς ἐφημερίδος «Ἀμαλθείας», ἣν ἵδρυσε τῷ 1838 ὁ ἐκ Σουηδοῦ πατρὸς ἕλκων τὴν καταγωγὴν λόγιος Ἕλλην Κωνσταντῖνος Ροδές. Διηύθυνε δὲ καὶ συνέτασσεν εὐδοκίμως τὴν «Ἀμάλθειαν» ὁ Σαμιωτάκης μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1882 ἐπελθόντος θανάτου του. Δ. Π. Π.

Σαμιώτης (ὁ), θηλ. *Σαμιώτισσα*· δημοτ., ἀντὶ *Σάμιος* (βλ. λ.).

σαμιώτικος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σάμον, ὁ ἐκ Σάμου προερχόμενος: «σαμιώτικο κρασὶ» (βλ. λ. *οἶνος*).

σάμκχυα *[Ἰνδ. Φιλοσ.]*· βλ. λ. *σάνκχυα*.

Digitized by Google

Σάμλαντ, καὶ *Ζάμλαντ* (Samland) *[Γεωγρ.]*. Χερσόνησος τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, μεταξὺ τῆς φρεισίας καὶ κουρικῆς λιμνοθαλάσσης, λίαν πεδινὴ (ἀνώτερον ὕψος 110 μ.). Εἰς τὴν βόρειον ἀκτὴν πλεῖσται λουτροπόλεις, ὧν κύριαι αἱ Κράντς, Νοϋκοῦρεν, Ράουσεν. θ. κ.

Σαμμὰρ (οἱ). Ἀραβικὴ φυλὴ Βεδουΐνων, ἀριθμοῦσα 70.000 περίπου ψυχῶν. Χωρίζεται εἰς δύο διακεκριμένας ὁμάδας, τοὺς βορείους Σαμμάρ, κατοικοῦντας νοτίως τῆς Βαγδάτης μέχρι τοῦ Τζεμπὲλ Συντγιάρ, καὶ τοὺς νοτίους, κατοικοῦντας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νέτζτ τῆς κυρίως Ἀραβίας, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τζεμπὲλ Σαμμάρ. η. π. γ.

Σαμμὰρ *(Τζεμπὲλ—) [Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς κυρίως Ἀραβίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Νέτζτ. Ἀνήκει εἰς τὸ αὐτόνομον ἀραβικὸν κράτος Χετζάζης Νέτζτ καὶ ἀριθμεῖ 200.000 περίπου κατοίκους, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν φυτειῶν φοινικοδένδρων. Κυριώτεραι πόλεις εἶναι τὸ *Χαΐλ* (κάτ. 15.000), παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς δυναστείας Ἴμπν Ρασίντ, *Βερεϊντὲχ* καὶ *Κασσίμ*. η. π. γ.

Σαμμαρτίνι (Sammartini), ***Ἰωάννης - Βαπτιστής***. Διακεκριμένος Ἰταλὸς μουσουργὸς (1704—1774). Διετέλεσεν ὀργανοκρούστης πλείστων ναῶν τοῦ Μιλάνου, ὡς καὶ καθηγητὴς τοῦ Γκλούκ. Εἶναι ἐκ τῶν πρώτων συνθετῶν, οἵτινες ἠσχολήθησαν μὲ τὴν καθαρῶς συμφωνικὴν μουσικήν, ἐθεωρήθη δέ, πρὶν ἢ ὁ Ρίμαν φέρῃ εἰς φῶς τὰ ἔργα τῆς σχολῆς τῆς «Μάγχαϊμ», ὡς ὁ διδάσκαλος ἐκείνος, οὗτινος τὸ ὕφος καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐμιμήθη ὁ Χάϋδν. Ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων ἔργων τοῦ Σαμμαρτίνι εἶναι γνωστά: πολλαὶ συμφωνίαι καὶ σονάται, διῳδίαι, κοντσέρτα διὰ βιολίον, «Concerti grossi», λειτουργίαι, ψαλμοί, τὰ μελοδράματα: «L'ambizione superata dalla virtù καὶ «Ἀγριππῖνα» κλ. γ. σ.

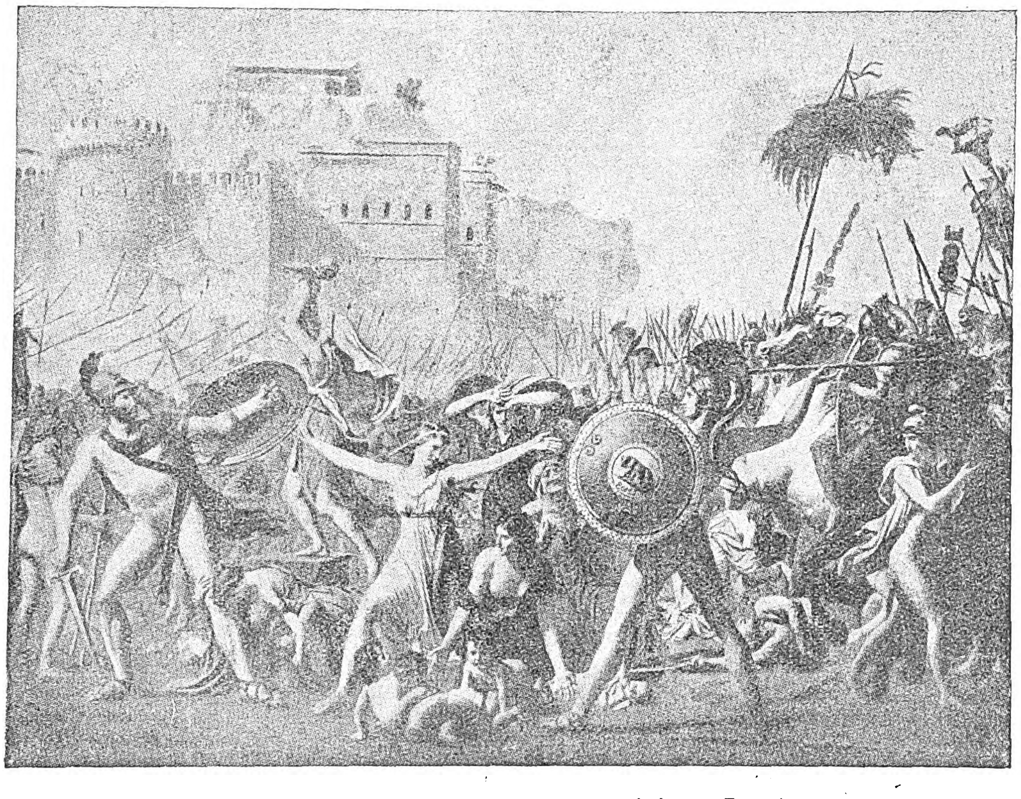

Δαυΐδ: Ἡ ἁρπαγὴ τῶν Σαβίνων γυναικῶν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

Σάμμερ (Sumner), ***Κάρολος***. Ἀμερικανὸς νομομαθὴς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1811 ἐν Βοστώνῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1874 ἐν Οὐάσιγκτων. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς πανεπιστημιακὰς αὐτοῦ σπουδάς, ἐξήσκησεν ἐπί τινα χρόνον τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, μεθ' ὃ ἤρξατο ἐνεργῶς ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικήν. Ἐγένετο γερουσιαστὴς ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς τῷ 1851 καὶ ἔκτοτε ἤρξατο νὰ ἐνασχολῆται εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, δημοσιεύσας δέκα πέντε ἐν ὅλῳ τόμους ἀναφερομένους οὐ μόνον εἰς ζητήματα διεθνοῦς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ διεθνοῦς ἀκόμη δικαίου, τὰ ὁποῖα διεπραγματεύθη μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιστημονικῆς ἱκανότητος. δ. δ.

Σαμμικέλι (Sammicheli ἢ San Micheli), ***Μιχαήλ***· βλ. λ. *Σὰν Μικέλι*.

Σαμμωνικός, ***Κόϊντος - Σερῆνος*** (Quintus Serenus Sammonicus). Λατῖνος συγγραφεύς, ἀκμάσας τὸν Β'—Γ' μ. Χ. αἰῶνα, κυρίως δὲ δράσας ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου. Ἦτο κάτοχος σπουδαιοτάτης βιβλιοθήκης ἐξ 62.000 τόμων καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν συγγραφὴν ἔργων καυτηριαζόντων τὸν ἀκόλαστον βίον τῆς συγχρόνου του ἀριστοκρατικῆς Ρώμης. Κυριώτερα ἐξ αὐτῶν ἦσαν: «Libri plurimi ad doctrinam» καὶ «Rerum reconditarum libri». Ἐθανατώθη τῷ 212 μ. Χ. παρὰ τοῦ Καρακάλλα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τῶν φίλων του, ὡς συνωμοτῶν ὑπὲρ τοῦ Γέτα. —π.

Σάμνιον (Samnium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ χώρα τῶν *Σαμνιτῶν* (βλ. λ.).

Σαμνῖται (λατιν. Samnites), ἢ ***Σαυνῖται***. Λαὸς παλαιοϊταλικός, ὁ σπουδαιότερος τοῦ σαβελλικοῦ κλάδου τῶν ἰταλικῶν λαῶν. Κατῴκουν ἀρχικῶς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ ἰδίως τὰ μεταξὺ Ἀπουλίας καὶ Καμπανίας ὑψίπεδα τῶν Ἀπεννίνων, διασχιζόμενα ὑπὸ τοῦ Οὐολτούρνου (νῦν Volturno) ποταμοῦ. Κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, ἐκταθέντες πρὸς Βρέττιον καὶ Λευκανίαν, κατέλυσαν τὸν ἐτρουσκικὸν πολιτισμόν, καταλαβόντες τὴν ἐτρουσκικὴν μεγαλόπολιν Καπύην (438 π. Χ.), ἔτι δὲ τὰς ἑλληνικὰς Κύμην (417), Νεάπολιν καὶ Δικαιάρχειαν. Μετὰ τῆς Ρώμης ἦλθον εἰς σύγκρουσιν τῷ 343 ἐξ ἀφορμῆς τῆς Καπύης, αἱ δὲ διαμάχαι αὗται, διαρκέσασαι ἐπὶ 70 συναπτὰ ἔτη, εἶναι γνωσταὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σαμνιτικοὶ πόλεμοι*. Διαρκοῦντος ἔτι τοῦ α' Σαμνιτικοῦ πολέμου, οἱ Σαμνῖται ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Ταραντίνους καὶ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμον τὸν Γ' (343—338), λήξαντος δὲ τούτου, πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου. Ἐβοήθησαν τοὺς Ρωμαίους κατὰ τῶν Λατίνων, Οὐόλσκων καὶ Σιδικινῶν, ὅτε δὲ ἡ κυριαρχια τῆς Ρώμης ἐξετάθη ἀπὸ τοῦ Τιβέρεως μέχρι Νεαπόλεως, ἐπῆλθεν ὁ β' Σαμνιτικὸς πόλεμος, ὃν διεδέχθησαν ὁ γ' καὶ δ', μεθ' οὓς πλέον σπασμωδικῶς μόνον ἐκινοῦντο κατὰ τῆς Ρώμης αἱ ὀρειναὶ σαμνιτικαὶ φυλαί Ἤδη τῷ 268 καὶ 264 π. Χ. εἶχον ἱδρυθῇ ἐν Σαμνίῳ αἱ ρωμαϊκαὶ στρατιωτικαὶ ἀποικίαι Βενέβεντον καὶ Αἰσερνία, οὕτω δὲ κατὰ τὸν β' Καρχηδονιακὸν πόλεμον, καίτοι ὁ Ἀννίβας ἐπὶ μακρὸν (216—209) κατεῖχε τὸ Σάμνιον, οἱ Σαμνῖται οὐδόλως ἔδρασαν. Κατὰ τὸν Συμμαχικὸν πόλεμον (91—88 π. Χ.) ἔλαβον ἐκ νέου τὰ ὅπλα, κατὰ δὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον (82 π. Χ.), ταχθέντες μετὰ τοῦ Μαρίου, ὑπέστησαν μεγάλην καταστροφὴν πρὸ τῆς Κολλίνης πύλης τῆς Ρώμης (5 Νοεμβρίου), θανατωθέντων πολλῶν χιλιάδων Σαμνιτῶν καὶ ἐρημωθείσης τῆς χώρας των. Οἱ Σαμνῖται ἐνωρίτατα ἀφωμοίωσαν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τῆς Ἰταλίας (ΣΤ' αἰὼν π. Χ.), ὡς ἀποδεικνύουν τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα, οἱ τάφοι κ. ἄ. τῶν πόλεών των, ἰδίως δὲ τῆς μητροπόλεώς των Αὐφιδήνης.

Οἱ Σαμνῖται θεωροῦνται ὡς κλάδος τῶν *Σαβίνων*, τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς Ἰταλίας, οἱ ὁποῖοι ἐξελάμβανον ἑαυτοὺς αὐτόχθονας καὶ κατῴκουν κατ' ἀρχὰς περὶ τὰ Ἀπέννινα ὄρη ἄνωθεν τοῦ Λατίου, βραδύτερον δὲ ἐπεξετάθησαν εἰς τὰς πλησίον κοιλάδας καὶ τὴν πεδιάδα. Διὰ τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ ἐχωρίζοντο πρὸς Δ ἀπὸ τῶν Ἐτρούσκων, ἐγειτόνευον δὲ πρὸς τοὺς Μάρσους καὶ τοὺς Οὐηστίνους, λαοὺς τῆς αὐτῆς πρὸς τοὺς Σαβίνους καταγωγῆς (βλ. λ. *Σάβελλοι*) καὶ πρὸς τοὺς Λατίνους. Ἦσαν λαὸς γεωργικὸς καὶ πολεμικὸς συγχρόνως, ἔχων βαθὺ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, αὐστηρὰ τὰ ἤθη καὶ ἀφελῆ τὴν δίαιταν. Ἀρχηγὸν ἐξέλεγον μόνον ἐν ἐκστρατείαις, διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἔλλειψις κυβερνητικῆς ἑνότητος παρ' αὐτοῖς παρεῖχεν εἰς τοὺς Ρωμαίους μεγάλην ὑπεροχήν. Πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἦλθον ἐνωρίτατα εἰς ἐπαφήν. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὅταν ὁ Ρωμύλος ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς Ρώμης, προσείλκυσεν ἐντὸς τοῦ πωμηρίου πλῆθος τυχοδιωκτῶν καὶ παντὸς εἴδους ἀνθρώπων, ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τῶν γειτονικῶν λαῶν ἐδέχετο νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπιμειξίαν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Ρώμης, κατέφυγεν εἰς τὸ ἑξῆς τέχνασμα: Προεκήρυξε μεγάλους ἀγῶνας ἐν Ρώμῃ καὶ προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς γειτονικοὺς λαούς, ἐν οἷς καὶ τοὺς Σαβίνους, οἱ ὁποῖοι προσῆλθον μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των. Ἐνῷ ὅμως οὗτοι ἐθεῶντο ἀνύποπτοι τοὺς ἀγῶνας, οἱ Ρωμαῖοι ἐπέπεσαν κατὰ τῶν θυγατέρων των καὶ τὰς ἥρπασαν, ἐκδιώξαντες τοὺς ἄνδρας ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ἡ ἁρπαγὴ αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ αἱματηροῦ μεταξὺ τῶν Σαβίνων ὑπὸ τὸν βασιλέα Τάτιον καὶ τῶν Ρωμαίων πολέμου, ὅστις ἔληξε κατόπιν συμφιλιωτικῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἁρπαγεισῶν γυναικῶν. Οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Σαβῖνοι ἡνώθησαν, ὁ δὲ Τάτιος συνεβασίλευσε μέχρι τοῦ θανάτου του μετὰ τοῦ Ρωμύλου. Ἐκ τῶν λοιπῶν βασιλέων τῆς Ρώμης ὁ Νουμᾶς Πομπίλιος καὶ ὁ Ἄγκος Μάρκιος ἦσαν σαβινικῆς καταγωγῆς. Διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν Σαβίνων καὶ τῶν Ρωμαίων ἐμεγεθύνθη ἡ Ρώμη καὶ ἐνισχύθη ἀπὸ ἀπόψεως φυλετικῆς ζωτικότητος καὶ πολεμικότητος (βλ. καὶ λ. *Ρώμη*). π. ν. π.—θ. π.

Σαμνιτικοὶ ***πόλεμοι*** (bella Samnitica) *[Ἱστ.]*. Τέσσαρες μεγάλοι πόλεμοι μεταξὺ Σαμνιτῶν καὶ Ρωμαίων κατὰ τὸν Δ' καὶ Γ' π. Χ. αἰῶνα:

Α' Σαμνιτικὸς πόλεμος (343—341 π. Χ.). Ἐγένετο λόγῳ τῆς μὴ ἐκκενώσεως τῆς Καπύης παρὰ τῶν Σαμνιτῶν κατὰ ρωμαϊκὴν ἀπαίτησιν. Κατ' αὐτὸν συνεμάχησαν πρὸς τοὺς Ρωμαίους οἱ Καμπανοὶ καὶ οἱ Λατῖνοι, κύριαι δὲ φάσεις τοῦ ἀγῶνος ἦσαν αἱ δύο ρωμαϊκαὶ νῖκαι εἰς τὸ ὄρος Γαῦρον καὶ ἐν Σουεσσόλᾳ. ἃς ἦρεν ὁ Βαλέριος Κόρβος, καὶ τρίτη, ἣν ἦρεν ὁ Κορνήλιος Κάσσος. Ὁ πόλεμος ἔληξε, λόγῳ τῶν περισπασμῶν τῆς Ρώμης ἐν Λατίῳ, μὲ εἰρήνην ἔντιμον διὰ τοὺς Σαμνίτας.

Β' Σαμνιτικὸς πόλεμος (327—304 π. Χ.). Ἀφορμαὶ τοῦ πολέμου ὑπῆρξαν ἀφ' ἑνὸς ἡ παροχὴ σαμνιτικῆς βοηθείας εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Παλαιπόλεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἵδρυσις τῆς Φρεγγέλας, ρωμαϊκῆς ἀποικίας ἐπὶ τῆς ἀρτηρίας Καμπανίας - Λατίου. Κύρια πρόσωπα τοῦ ἀγῶνος ἦσαν ὁ Σαμνίτης στρατηγὸς Πόντιος Ἐρένιος καὶ οἱ Ρωμαῖοι Παπίριος Κούρσωρ (ἀναδειχθεὶς δικτάτωρ) καὶ Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος Ρουλλιανός. Συνεμάχησαν τότε πρὸς τοὺς Ρωμαίους οἱ Ἄπουλοι καὶ (προσκαίρως) οἱ Λευκανοί, εὑρέθη δὲ οὕτω τὸ Σάμνιον περίκλειστον ἀπό τε τῶν ΝΑ. καὶ τῶν ΒΔ. Ἀρχικῶς ὑπῆρξεν ἐπιτυχεστάτη ἡ εἰς τὰ ὄρη ἄμυνα τῶν Σαμνιτῶν διὰ τῆς νίκης τῶν *Καυδιανῶν δικράνων* (βλ. λ.) τῷ 321 καὶ τῶν Λαντολῶν (315). Ἀπὸ τοῦ 314 ὅμως συστηματικῶς διεσπάσθησαν παρὰ τῶν Ρωμαίων αἱ σαμνιτικαὶ δυνάμεις, ἔπεσεν ἡ Νῶλα (313), τὸ Βοϊανὸν (311) καὶ ἄλλαι πόλεις, ἐπεκταθέντος δὲ τοῦ ἀγῶνος εἰς Ἐτρουρίαν (311) ἐπῆλθεν ἡ ὁριστικὴ ἧττα τῶν Σαμνιτῶν καὶ ἡ ἐπὶ βαρυτάτοις ὅροις εἴσοδός των εἰς τὴν λατινικὴν ὁμοσπονδίαν.

Γ' Σαμνιτικὸς πόλεμος (299—291 π. Χ.). Κατ' αὐτὸν ἐπαγιώθη εὐρύτατος συνασπισμὸς ὅλων σχεδὸν τῶν σαμνιτικῶν φύλων, τῶν Ἐτρούσκων, Ὀμβρίων, τῶν Γαλατῶν Σενόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Τάραντος, ἀνεδείχθη δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα ὁ Ρωμαῖος ὕπατος Δέκιος, κραταιώσας τὴν ρωμαϊκὴν ἰσχὺν διὰ τῶν νικῶν τοῦ Σεντίνου ἐν Ὀμβρίᾳ (295) καὶ τῆς Ἀκυλωνίας (294) ἐν Ἰρπίνοις. Ἐπηκολούθησε φοβερὰ δῄωσις τοῦ Σαμνίου, ἐν τέλει δὲ ὁ Κούριος Δεντᾶτος ὑπέταξε καὶ τὰς ὀρεινοτέρας τῶν σαμνιτικῶν φυλῶν.

Δ' Σαμνιτικὸς πόλεμος (280—272 π. Χ.). Οὗτος προεκλήθη παρὰ τῶν Ταρατίνων ἰδίως, οἵτινες ἐξήγειραν ὅλους τοὺς ἐν μέσῃ Ἰταλίᾳ ὑποτελεῖς εἰς τὴν Ρώμην λαοὺς κατὰ τὴν αὐτόθι ἀποβίβασιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Πύρρου Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πύρρου (275) ἐπῆλθε καὶ ἡ ὁριστικὴ κατατρόπωσις τῶν Σαμνιτῶν (272) παρὰ τοῦ ὑπάτου Σπ. Καρβιλίου. π. ν. π.

σαμντάνι (τό)· κηροπήγιον. Εἶναι λέξις περσικὴ παρεισφρήσασα εἰς τὴν τουρκικὴν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἑλληνικήν.

σαμνταντζῆς· ὁ κατασκευαστὴς σαμντανιῶν, κηροπηγίων.

Σάμο (Chamo) *[Γεωγρ.]*. Ἔρημος τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Κίνᾳ (βλ. λ. *Ἰόβη*).

Σάμο (Samo). Σλαῦος ἡγεμὼν τοῦ Ζ' μ.Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Φρεντεγκάρ, ὁ Σάμο μετέβη τῷ 623 ὡς Φράγκος ἔμπορος ἐκ Σενονίας

Digitized by Google

(Sens) εἰς τὴν χώραν τῶν Σλαύων, καὶ ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ ἐκτοπίσῃ τοὺς Ἀβάρους, ἵδρυσεν ἐκεῖ ἰσχυρότατον κράτος. Κατὰ τὰ ἔτη 631—641 διεξήγαγε πόλεμον κατὰ τῶν πλησιεστέρων εἰς τὸ βασίλειόν του Φράγκων. Ἐβασίλευσεν ἐπὶ 35 ἔτη. Εἰκάζεται ὅτι τὸ βασίλειόν του ἔκειτο εἰς τὴν Καρινθίαν, ἄλλοι ὅμως φρονοῦν ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς Βοημίας. Γ. Ι. Β.

Σαμόαι (Samoa) *[Γεωγρ.]*. Πολύνησον ἐν τῷ νοτίῳ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ. Ἀποτελεῖται ἐκ 14 νήσων, σχηματιζουσῶν ἐλαφρῶς κυρτὴν ἅλυσιν, ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ., μεταξὺ τῶν 13°26′ καὶ 14°22′ βορείων παραλλήλων καὶ τῶν 169°29′ καὶ 172°48′ δυτικῶν μεσημβρινῶν, κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: *Σαβαιί, Μανουό, Ἀπολίνα, Ὀπουλού, Φουνναταποῦ, Μανουά, Νουουτελέ, Νουουλά. Τουτουΐλα, Ἀουνουοῦ, Ὀφοῦ, Ὀλοσέγκα, Ταοῦ* καὶ *Ρόζε*. Αἱ ὀκτὼ πρῶται διοικοῦνται ὑπὸ τῆς Ν. Ζηλανδίας κατ' ἐντολὴν (17 Δεκεμβρίου 1920) τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, αἱ δὲ ἓξ τελευταῖαι ἀνήκουν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἔχουσι συνολικὴν ἔκτασιν 3.420 χλμ. καὶ 50.423 κατ. Ἐκτὸς τῆς νήσου Ρόζε, ἥτις εἶναι κοραλλιογενὴς καὶ ἀκατοίκητος, πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἄλλαι εἶναι ἠφαιστειογενεῖς νῆσοι μὲ πολλὰ ἐσβεσμένα ἢ ἠρεμοῦντα ἡφαίστεια. Τῷ 1866 ἐγένετο ἔκρηξις ὑποβρυχίου ἡφαιστείου παρὰ τὴν νῆσον Ὀλοσέγκα, ἐκπέμψαντος λίθους καὶ ἄμμον εἰς ὕψος 600 μ. Τὸ κλῖμα τοῦ πολυνήσου εἶναι νησιωτικὸν τροπικόν, ὑποφερτὸν εἰς τοὺς λευκούς. Ἡ μέση θερμοκρασία 25°,3. Τὸ πολύνησον κεῖται εἰς τὴν γραμμὴν τῶν μεγάλων θυελλῶν, πολλάκις κατακρημνιζουσῶν οἰκίας καὶ μεγάλας προξενουσῶν ζημίας εἰς τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἡ χλωρὶς καὶ ἡ ἐξαιρετικῶς περιωρισμένη ἐν τῷ πολυνήσῳ τούτῳ πανὶς εἶναι ὅμοιαι πρὸς τὰς τῆς Ὠκεανίας. Αἱ νῆσοι (ἰδίως ἡ συστὰς τῶν Μανουὰ) ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀλλανδοῦ ναυσιπόρου Ἰακώβου Ρόγκεβεν τῷ 1722 καὶ ἐξηρευνήθησαν τῷ 1768 ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου ντὲ Μπουγκαινβίλ, ὀνομασθεῖσαι *Ναυσιπόρων νῆσοι*. Τῷ 1847, 1853, 1861 ἡ Ἀγγλία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ Γερμανία κατέλαβον ἑκάστη διαφόρους νήσους. Διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς διασκέψεως τοῦ Βερολίνου 1889, τὸ πολύνησον ἐκηρύχθη τυπικῶς ἀνεξάρτητον, κατ' οὐσίαν ὅμως ἐτέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τριῶν ἀνωτέρω Δυνάμεων. Τῷ 1898, κατόπιν νέας συμφωνίας, ἀπεσύρθη ἡ Ἀγγλία, καὶ τὰς μὲν δυτικὰς Σαμόας ἀνέλαβεν ἡ Γερμανία, τὰς δὲ ἀνατολικὰς ἡ Ἀμερική. Αἱ γερμανικαὶ Σαμόαι κατελήφθησαν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὑπὸ τῆς Ν. Ζηλανδίας καὶ εἶτα ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν ταύτης κατ' ἐντολὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Γ. Ι. Β.

—*[Ἀνθρωπολ.]* Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων (Σαμοᾶναι), περὶ τοὺς 38.000 ἐν ὅλῳ, ἀνήκουν εἰς τὸν κοινὸν τύπον τῶν *Πολυνησίων*. Ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς Ὠκεανίας, ἀποτελοῦν, ἀπὸ φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς ἐπόψεως, τὴν καθαρωτέραν μεταξὺ τῶν ὁμάδων τῶν Πολυνησίων (Σαμοᾶναι, Μαόρι, Βιττὶ ἢ Φιτζί, Τόγκα, Χαβάϊ, Μαρκεζάναι, Ταχιτί, Παουμοτοῦ καὶ Κούκ, τῶν ὁμωνύμων νήσων, καὶ οἱ τῶν νήσων τοῦ Πάσχα). Ὑψηλοὶ (1,80 μ. καὶ πλέον), ὡραῖοι, εὐθυτενοῦς ἀναστήματος καὶ εὔρωστοι, πλὴν τῶν γυναικῶν, ἕνεκα τῶν βραχέων κάτω ἄκρων, ἐμφανίζουν λίαν ἀνοικτὸν ὀρφνὸν δέρμα, ὀρφνομελαίνας τρίχας, οὔλας ἢ κυματοειδεῖς καὶ μέλανας ὀφθαλμούς. Παρουσιάζουν βραχυκεφαλίαν, πλατυπροσωπίαν ἐλαφρὰν μὲ πλατυρρινίαν καὶ σιμορρινίαν, προχειλίαν μετὰ παρυφῆς τῶν χειλέων καὶ καταφανῆ μογγολικὴν πτυχὴν καὶ μείζονα τάσιν πρὸς πάχυνσιν.

Οἱ Πολυνήσιοι Σαμοᾶναι μετηνάστευσαν, ἄγνωστον πόθεν, εἰς τὰς νήσους ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς πρώτης χιλιετηρίδος μ. Χ. Οἰκοῦσιν εἰς ξυλίνας καλύβας καθ' ὁμάδας εἰς τὰ παράλια καὶ ἔχουν λίαν πτωχικὰ οἰκιακὰ σκεύη. Ἡ τροφή των εἶναι φυτικὴ κυρίως (καρποὶ κλπ.) καὶ θαλασσία, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον χρησιμοποιοῦσι τὸν χοῖρον κλπ. Ὅπως καὶ ὅλοι οἱ Πολυνήσιοι, κατασκευάζουν τὸ ποτὸν κάβα ἔκ τινος εἴδους πεπερίδος. Τὰ εἴδη τοῦ στολισμοῦ εἶναι ἄπειρα, ἂν καὶ στοιχειώδη, καὶ ἡ φροντὶς δι' αὐτὸν μεγάλη, ὡς καὶ ἡ καθαριότης τοῦ σώματος, πρᾶγμα ἀσύνηθες εἰς τοὺς φυσικὸν βίον ἄγοντας λαούς. Ἐπίσης ἡ στίξις εὕρηται εἰς εὐρεῖαν χρῆσιν καὶ ἐφαρμόζεται τεχνικώτατα καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τὸ ἔνδυμα περιωρίζετο εἰς ἁπλῆν ζώνην φύλλων μέχρις ἐσχάτων. Ὅπλα ἔχουν τὰ συνήθη τῶν λαῶν τούτων. Θαλασσινοὶ ἐπιδέξιοι καὶ κολυμβηταί, κατασκευάζουν πυκνὰς λέμβους καὶ ἁλιεύουν λίαν ἐπιδεξίως. Ἡ οἰκιακὴ βιομηχανία καὶ ἡ σκαλιστική, καθὼς καὶ ἡ κατεργασία τῶν φλοιῶν, εἶναι λίαν προωδευμέναι παρ' αὐτοῖς, ὡς καὶ ἡ καλαθοπλεκτικὴ παρὰ τῷ γυναικείῳ φύλῳ. Ὁ κοινωνικὸς βίος, πατριαρχικός, στηρίζεται εἰς τὴν ἕνωσιν πολλῶν οἰκογενειῶν ὑπὸ κοινὸν ἀρχηγὸν ἢ βασιλέα. Ὁ γάμος εἶναι ἱερός, ἑπομένως ἡ μοιχεία τιμωρεῖται. Ἡ γυνὴ ἀπολαύει σεβασμοῦ καὶ δὲν ἐπιβαρύνεται μὲ βαρείας ἐργασίας. Ι. Γ. Κ.

σαμοβάρι (τὸ) (ρωσ. *σαμοβάρ*, ἀπὸ τοῦ *σάμ*=αὐτὸς οὗτος καὶ *βαρίτ*=βράζειν). Εἶδος βραστηρίου ρωσικῆς ἐπινοήσεως, κατασκευαζόμενον ἐκ χαλκοῦ ἢ ὀρειχάλκου, ἐπινικελωμένον ἢ ὄχι καὶ χρησιμοποιούμενον εἰδικῶς πρὸς βράσιν τοῦ ὕδατος τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὴν παρασκευὴν τείου. Ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κυρίως βραστηρίου, ἔχοντος σχῆμα ὑδρίας, στηριζομένου ἐπὶ μικρᾶς βάσεως, κλειομένου διὰ διατρήτου καλύπτρου καὶ ἐφωδιασμένου δι' ἑνὸς ἢ πλειόνων κρουνῶν κατὰ τὸ κάτω αὐτοῦ μέρος. Ἔτι δὲ ἐκ κυλινδρικοῦ σωλῆνος εἰσερχομένου ἐντὸς τοῦ βραστηρίου (μετὰ τὴν πλήρωσιν αὐτοῦ δι' ὕδατος) διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ καλύπτρου. Ὁ σωλὴν οὗτος, φέρων κινητὴν καπνοδόχον, πληροῦται δι' ἀνθρακιᾶς ἐκ ξύλων, διαρκῶς ἀνενεουμένης, ὥστε οἱ κρουνοὶ νὰ παρέχουν πάντοτε ζέον ὕδωρ. Λόγῳ τῆς μεγάλης ἐν Ρωσίᾳ, ἔν τινι δὲ μέτρῳ καὶ ἐν Κίνᾳ κ. ἄ., χρήσεως τοῦ τείου ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα, τὸ σαμοβάρι ἀποτελεῖ τὸ ἀπαραίτητον ἐπιτραπέζιον σκεῦος πάσης οἰκογενείας τῶν λαῶν αὐτῶν, διαρκῶς καῖον, κατὰ κανόνα δὲ φερόμενον ἀνημμένον καὶ πλῆρες καὶ εἰς τὰ μεγάλα ταξίδια. Κέντρον κατασκευῆς σαμοβαρίων εἶναι ἡ Τούλα ἐν Μέσῃ Ρωσίᾳ. —Π.

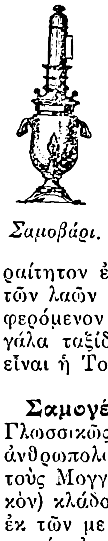

Σαμοβάρι.

Σαμογέται (οἱ). Λαὸς νομαδικὸς τῆς Σιβηρίας. Γλωσσικῶς ἀνήκουν εἰς τὴν φιννοουγγρικὴν ὁμάδα, ἀνθρωπολογικῶς ὅμως κατατάσσονται μᾶλλον εἰς τοὺς Μογγόλους, δηλαδὴ τὸν Ἀλταϊκὸν (γλωσσικὸν) κλάδον. Προέρχονται ἐκ τῆς Ἄνω Ἀσίας, ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν πηγῶν τοῦ Ὄμπ καὶ τοῦ Γενισσέη ὀρεινῶν καὶ δασωδῶν χωρῶν. Ἐκεῖθεν ἔφθασαν εἰς τὴν Σιβηρίαν καὶ βραδύτερον διεσκορπίσθησαν εἰς μεγίστην ἔκτασιν, εἰς τὴν ἀχανῆ χώραν, ἥτις πρὸ αὐτῶν ἦτο ἀκατοίκητος καὶ δὴ τόσον πρὸς Β. καὶ Δ, ὅσον καὶ πρὸς Α. Ὀλίγους εὑρίσκομεν καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Μέτζεν καὶ περὶ τὴν Βόρειον θάλασσαν. Πλεῖστοι τῶν Σαμογετῶν ἐξετουρκίσθησαν καὶ ἰδίως εἰς τὰ κράσπεδα τῆς περιοχῆς ἔλαβον ἄλλα ὀνόματα: *Ὀστιακοσαμογέται, Ἰουράκαι, Καμάσαι* κ. ἄ. Ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν Σαμογετῶν δὲν ὑπερβαίνει τὰς 16—18,000 ἀπὸ τῆς χερσονήσου Ταϊμοὺρ εἰς τὴν Λευκὴν Θάλασσαν καὶ ἀπὸ τῆς Παγωμένης θαλάσσης μέχρι τῶν Σαγιανικῶν ὀρέων πρὸς Ν. Ἡ ἀρχικὴ μεταξὺ Οὐρὰλ καὶ Ἀλτάϊ γλωσσικὴ μεταβολὴ τῶν Πρωτοσαμογετῶν ἐκείνων ἤρξατο ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν λιθικῶν χρόνων.

Τὰ σωματολογικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν πλείστων Σαμογετῶν, εἰς ἄκρον ἐνθυμίζοντα τὰ μογγολικὰ τοιαῦτα, εἶναι: μικρὸν ἀνάστημα (1,54), βραχυκεφαλία (84.4, δείκτ. κεφ.), εὐρυπροσωπία μὲ προέχοντα ζυγωματικά, χαμαιρρινία καὶ μικρορρινία, προφατνία μετὰ παχέων χειλέων, ὀρθογένεια καὶ μογγολικὴ πτυχή. Ὀρφνὴ συνδρομὴ καὶ λεπτομερέστερον κίτρινον δέρμα, μέλαιναι τρίχες μέχρις ὀρφνῶν καὶ μέλανες ὀφθαλμοὶ μέχρις ἀνοικτῶν ὀρφνῶν. Τὸ σχῆμα τῶν τριχῶν εἶναι εὐθὺ καὶ ἡ τρίχωσις τοῦ προσώπου ἀραιά. Οἱ Σαμόγεται εἶναι μᾶλλον εἰρηνικὸς λαός. Ἡ ἐνδυμασία των εἶναι ρωσικοῦ τύπου γενικῶς. Οἰκοῦσιν εἰς καλύβας ἐκ δερμάτων ἢ φλοιῶν ἢ οἰκίσκους ξυλίνους. Ι. Γ. Κ.

σαμογετικὴ *γλῶσσα* *[Γλωσσολ.]*. Ἡ γλῶσσα τῶν Σαμογετῶν—ἀνερχομένων εἰς 18.000 μόλις καὶ κατοικούντων, παρὰ τὸ ὀλιγάριθμόν των, ἐπὶ εὐρυτάτης ἐκτάσεως τῆς βορείου Ρωσίας καὶ Σιβηρίας, ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Λευκῆς θαλάσσης μέχρι τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς ἐν Σιβηρίᾳ χερσονήσου Ταϊμοὺρ—εἶναι μία ἐκ τῶν γλωσσῶν τῆς φιννο-ουγρικῆς λεγομένης ὁμάδος. Ἀλλὰ παρὰ τὴν συγγένειάν της πρὸς τὴν φινλανδικὴν καὶ τὴν οὑγγρικήν, ἡ σαμογετικὴ ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον καὶ χωριστὸν κλάδον τῆς ρηθείσης γλωσσικῆς ὁμάδος. Αἱ κατὰ τόπους ἰδιωματικαὶ ποικιλίαι της εἶναι πολλαὶ καὶ μεγάλαι: εἰς τεσσαράκοντα ὅλα ἰδιώματα διασχίζεται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γλῶσσα, ὑπαγόμενα εἰς πέντε διαλέκτους, ἤτοι τὴν *ὀστιακήν*, τὴν *ἰουρακικήν*, τὴν *καμασσικήν*, τὴν *ταβγικὴν* καὶ τὴν *ἰενεσσεϊκὴν* σαμογετικήν. Οὐδεμία ἐκ τῶν διαλέκτων τούτων κατέστη γραπτὴ γλῶσσα, δι' ὃ οὐδὲ ὑπάρχει μέχρι τοῦδε σαμογετικὴ φιλολογία. Τὰς περὶ τῆς σαμογετικῆς πενιχρὰς γνώσεις ὀφείλομεν εἰς τὰς ἐρεύνας τοῦ Castrén καὶ τοῦ K. Donner. Ὁ δεύτερος ἐκ τούτων ἐδημοσίευσεν ἐνδιαφέρουσαν πραγματείαν ἐν τῷ περιοδικῷ «Mémoires de la Société finno-ougrienne» (τόμ. XLIX) ὑπὸ τὸν τίτλον: «Über die anlautenden labialen Spiranten und Verschlusslaute in Samojedischen und Uralischen» (Helsingfors 1920). Γ. Π. Α.

Σαμογράδ (Samograd) *[Γεωγρ.]*. Δαλματικὴ νῆσος ἐν τῷ στενῷ τοῦ *Τζοῦρι* (Zuri channel: πλάτ. 43° 39′ Β., μήκ. 15° 40′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa to Curzola). Σ. Ε. Λ.

σαμοθήριον (τὸ) (Samotherium) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *καμηλοπαρδαλινῶν δερματοκεράτων σεληνοδοντίων ὀπληφόρων θηλαστικῶν*. Τὸ κρανίον τῶν ζῴων τούτων ἔφερεν ὑπεράνω τῶν ὀφθαλμικῶν ὀστῶν εἰς μὲν τὰ ἄρρενα δύο ἀμβλυκορύφους ὀστεώδεις ἀποφύσεις μετ' ἰσχυρῶν χαραγῶν, εἰς δὲ τὰ θήλεα μόλις ὑποτυπώδεις. Οἱ ὀδόντες των ἦσαν χονδροειδεῖς, ὁ λαιμὸς δὲ καὶ τὰ ἄκρα βραχύτερα τῶν τῶν καμηλοπαρδάλεων.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου βαθμῖδος τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Βεσσαραβίᾳ, Περσίᾳ καὶ Κίνᾳ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τοῦ εἴδους *σαμοθήριον* ***Boissieri*** εὑρέθησαν ἐντὸς κατωτέρων πλειοκαινικῶν τόφφων καὶ στρωμάτων εἰς τὴν νῆσον Σάμον. Γ. Κ. Γ.

Σαμοθράκη *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν θρακικῶν Σποράδων, ἀπέναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου, ἀπέχουσα τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως 24 μίλια καὶ τῆς Ἴμβρου 12. Κάτ. (1928) 3.866. Τὸ σχῆμά της εἶναι ἐλλειψοειδὲς μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Α.ΝΑ. πρὸς Δ. ΒΔ καὶ ἔχει μῆκος 20 χλμ., μέγιστον πλάτος 12, ἐμβαδὸν δὲ 180 περίπου τετρ. χλμ. Ὅλη ἡ ἐπιφάνεια τῆς νήσου καλύπτεται ἀπὸ συμπαγῆ ὀροσειρὰν τὸν *Σάον, Σαώκην* ἢ *Σαύκην*, τῆς ὁποίας ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Φεγγάρι*, χιονοσκεπὴς πάντοτε, ἀνέρχεται εἰς ὕψος 5 248 ποδῶν (1.600 περίπου μ.). Ἀκρωτήρια τῆς νήσου εἶναι: πρὸς Ν. ἡ *Μαλαθριά*, πρὸς ΝΔ. ὁ *Κῆπος*, πρὸς Α. τὸ *Σκεπαστόν*, πρὸς ΒΑ. ὁ *Φονιᾶς*, πρὸς Β. ὁ *Ζαγοριώτης*, πρὸς ΒΑ. ἡ *Παλαιόπολις* καὶ πρὸς Δ. τὸ *Ἀκρωτήρι*. Ἡ παραλία αὐτῆς, ἔχουσα περίμετρον 32 περίπου μιλίων, δὲν παρουσιάζει κανένα ὅρμον, ἐκτὸς ἂν θεωρηθῇ ὡς τοιοῦτος ὁ *Καμαριώτης* πρὸς Β τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκρωτήρι, ἀναπεπταμένος ὅμως πρὸς βορρᾶν καὶ ὑπὸ ἔποψιν βυθοῦ μειονεκτῶν, ἢ ὁ πρὸς Ν. αὐτοῦ κατὰ Τίτον Λίβιον λιμὴν *Δημήτριον* καλούμενος, ὅπου διακρίνονται θεμέλια ἀρχαίων κτηρίων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλίνιος περιγράφων αὐτὴν τὴν ἀποκαλεῖ importuossima (=ἀλίμενον). Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ὁρμητικωτάτων χειμάρρων, τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι: τὸ *Ποταπούδι*, ὁ *Ξηροπόταμος*, ὁ *Πλάτανος*, ὁ *Ἄμμος*, ὁ *Βάτος*, ὁ *Ρηχοπόταμος*, ὁ *Πλατυπόταμος*, ὁ *Ἀκαστρος*, ὁ *Κατσαμβᾶς*. Παρὰ τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς νήσου καὶ πλησίον τοῦ ἠρειπωμένου νῦν μετοχίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ὑπάρχουσιν, ἐν μέσῳ θαμνώδους τοποθεσίας, καλουμένης *Λιβάδια*, δύο μικραὶ λίμναι. Ἡ νῆσος ἔχει κλῖμα ὑγιεινόν, μαστίζεται ὅμως τὸ θέρος ὑπὸ ἑλωδῶν πυρετῶν. Παράγει δημητριακά, ὄσπρια, σήσαμον, ὀπώρας, ἐλαίας κλπ. Κυρία ἐμπορία τῶν κατοίκων εἶναι οἱ ξυλάνθρακες, τῶν ὁποίων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή. Ἔχει ἄφθονον κυνήγιον, ἐπὶ δὲ τῶν ὀρέων καὶ φαράγγων αὐτῆς διαιτῶνται ἄγριαι αἶγες καὶ ἄγριοι χοῖροι. Α. Ε. Σ.

—*[Γεωλογ.]* Ἡ Σαμοθράκη συνίσταται ἐκ τεμαχίου τινὸς ὀροσειρᾶς ἀποτελουμένης ἐκ παλαιῶν πετρωμάτων μετὰ γρανίτου, τὸ ὁποῖον διὰ διαρρήξεων καὶ ἐγκατακρημνίσεων ἀπεμονώθη εἰς νῆσον. Τὰ παλαιὰ ταῦτα πετρώματα εἶναι: α') Γρανῖται, ἀποτελοῦντες σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ κυρίου ὄγκου τῆς νήσου. β') Δυτικῶς καὶ ἀνατολικῶς τοῦ γρανιτικοῦ πυρῆνος ἀπαντῶνται ἀργιλλικοὶ σχιστόλιθοι μετ' ἀσβεστολιθικῶν ἐνστρώσεων (εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα). Ἐκ τοιούτων σχιστολίθων ἀποτελεῖται καὶ ἡ κορυφὴ *Φεγγάρι* τῆς νήσου. Κεροστιλβικοὶ σχιστόλιθοι καὶ ἄλλοι δυναμομεταμορφωσιγενεῖς σχιστόλιθοι ἀπαντῶσιν εἰς τὸ ΒΔ. τμῆμα τῆς νήσου. γ') Ἀσυμφώνως ἐπικάθηνται ἐπὶ τῶν παλαιῶν πετρωμάτων νεώτερα ἀποθέματα, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν μὲ τὸν νουμμουλιτοφόρον ἀσβεστόλιθον τῆς *Χώρας* τῆς ἠωκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ καὶ τελειώνουν μὲ τὰ πλειστόκαινα ἀποθέματα τῶν ἄμμων καὶ χαλίκων, τὰ νεαρὰ θαλασσογενῆ ἀποθέματα ὡς καὶ τὰ ὁλόκαινα παράκτια τοιαῦτα. δ') Ἐκρήξεις πετρωμάτων τραχειτῶν διασχίζουν τοὺς σχιστολίθους καὶ τὰ στρωσιγενῆ πετρώματα. Ἐκ τοιούτων τραχειτῶν συνίσταται τὸ βουνὸν *Μπ...* Ἡφαίστειοι τόφφοι παρουσιάζονται εἰς πολλὰ μέρη τῆς νήσου. Μεταλλεύματα ἀργυρούχου γαληνίτου συναντῶνται ἐπὶ τῶν παλαιῶν πετρωμάτων καθὼς καὶ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες ἐντὸς τῶν νεωτέρων διαπλάσεων. Γ. Κ.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ *Σαμοθράκη* ὑπέστη πολιτικῶς τὴν τύχην τῶν γειτονικῶν νήσων. Παρ...

Digitized by Google

ἐλευθέρα μέχρι τῆς ἐναντίον τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου (513 π.Χ.), ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν, ἐπὶ δὲ τοῦ Ξέρξου συνεξεστράτευσε μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, τῷ 481 π. Χ. Μέχρι τῆς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ναυμαχίας (405 π. Χ.) ἡ νῆσος διετέλει ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους, καταβάλλουσα εἰς αὐτούς, κατά τινα ἐπιγραφήν, 2.400 δραχμὰς φόρον ἐτησίως. μεθ' ὃ περιῆλθεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους. Διὰ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης (387 π. Χ.) ἀνέκτησε τὴν αὐτονομίαν της, ἐνῷ ἡ Λῆμνος, Ἴμβρος καὶ Σκῦρος περιῆλθον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Διατελέσασα ἐκ περιτροπῆς ἔκτοτε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, περιῆλθε τέλος εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος καὶ παρέμεινεν ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν ἡγεμονίαν μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἐνταῦθα διὰ πρώτην φορὰν συνηντήθησαν ὁ Φίλιππος καὶ ἡ Ὀλυμπιὰς κατὰ τὴν μύησίν των καὶ ἠγάπησαν ἀλλήλους. Ἡ Σαμοθράκη, ἀπολέσασα τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἠδυνήθη χάρις εἰς τὰ Καβείρια μυστήρια νὰ διατηρήσῃ τὴν παλαιὰν δόξαν καὶ εὔκλειαν. Οἱ διασημότεροι τῶν Ρωμαίων ἐφιλοτιμοῦντο νὰ μυηθῶσιν εἰς αὐτά. Ὁ Λιβάνιος ἀναφέρει ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἀκόμη (Δ' αἰὼν) ἐτελοῦντο ταῦτα. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἡ νῆσος περιελήφθη εἰς τὸ θέμα τῆς Θρᾴκης, παρέμεινε δὲ ὑπὸ τὸ Βυζάντιο μέχρι τῶν Σταυροφορῶν (τῷ 1204), ὁπότε, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Φράγκων, παρεχωρήθη εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δανδόλου. Καὶ ἀνεκτήθη μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτση (1222), ἀλλὰ βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Φραγκῖσκον Κατελοῦζον διὰ τὴν κατὰ τῶν Καταλανῶν βοήθειάν του, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφήν του Μαρίαν καὶ ὡς προῖκα τὴν Λέσβον τῷ 1355, εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη ἐντὸς ὀλίγου ἡ Αἶνος μετὰ τῶν νήσων Ἴμβρου καὶ Σαμοθρᾴκης. Λείψανον τῆς κυριαρχίας τῶν Κατελούζων εἶναι ὁ σῳζόμενος κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως πύργος ἐπὶ κυκλωπείων βάσεων. Κατὰ τὸ 1444 ἔπαρχος αὐτῆς ἀναφέρεται ὁ περίφημος Ἰάνος Λάσκαρις ὁ Ρυνδακηνός. Τῷ 1462 κατελήφθη ἡ νῆσος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 κατεστράφη διὰ γενικῆς σφαγῆς τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ, τὰ δὲ γυναικόπαιδα ἐπωλήθησαν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Σμύρνης. Μετὰ ἑξαετῆ ἐρήμωσιν, ἤρχισαν νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν νῆσον οἱ διασωθέντες κάτοικοι μετ' ἄλλων ἐκ τῶν γειτονικῶν νήσων, οὕτω δὲ συνῳκίσθη ἐκ νέου, παραμείνασα ὑπὸ τοὺς Τούρκους μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς της, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1912. Α. Θ. Σ.

— *[Ἀρχαιολ.]* Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡ νῆσος ἔφερε διάφορα ὀνόματα: *Σάμος, Σάμος Θρᾳκία, Μελίτη, Δαρδανία, Λευκανία, Αἰθιοπία, Σαόννησος* καὶ τέλος *Σαμοθρᾴκη*, τὸ ὁποῖον, ἐπικρατῆσαν ἀπὸ τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος, φέρει καὶ μέχρι σήμερον. Ἀρχαιότατοι δὲ κάτοικοι αὐτῆς κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Α, 51) ἦσαν οἱ Πελασγοί, κατὰ δὲ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην (Ε, 47) αὐτόχθονες, «δι' ὃ καὶ περὶ τῶν πρώτων γενομένων παρ' αὐτοῖς ἀνθρώπων καὶ ἡγεμόνων οὐδεὶς παραδέδοται λόγος». Κατ' ἄλλους ἦσαν Δάρδανοι, Ἀρκάδες ἢ Τρῶες. Μετὰ τοὺς Πελασγοὺς ἐγκατεστάθησαν ἐν Σαμοθρᾴκῃ Ἴωνες ἐκ Σάμου περὶ τὸ 1100 π.Χ., οἵτινες μετωνόμασαν αὐτὴν Σάμον Θρᾳκίαν καὶ ἀναμειχθέντες μετὰ τῶν Πελασγῶν παρέμειναν ἀνεξάρτητοι μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Σαμόθρᾳκες ἀπῴκισαν τὰ ἀπέναντι γειτονικὰ θρᾳκικὰ παράλια καὶ ἵδρυσαν τὰ πολίσματα: *Σάλην, Ζώνην, Μεσημβρίαν* καὶ *Σέρρειον*, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σαμοθρηΐκια τείχεα» (*Ἡροδ.* Ζ', 108). Προέρχεται δὲ τὸ ὄνομα Σαμοθρᾴκη, κατά τινας ἀπὸ τῶν Σαΐων, Σιντῶν ἢ Σιντίων, θρᾳκικοῦ λαοῦ, ὅστις κατοικῶν τὰ θρᾳκικὰ παράλια ἀπῴκισε τὴν νῆσον εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχήν. Ὁ Στράβων (Ι, 457) παραδέχεται τὴν γνώμην τῶν ἐτυμολογούντων τὸ ὄνομα ἐπὶ τῆς σημιτικῆς λέξεως *σάμος* (=ὕψος).

Ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ τὴν νῆσον «ὑλήεσσαν», ἄλλοτε Σάμον Θρᾳκίαν καὶ ἄλλοτε ἁπλῶς Σάμον, ἀπὸ τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς τῆς ὁποίας ὁ Ποσειδῶν παρηκολούθει τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον.

Κατ' ἀρχαιοτάτην παράδοσιν, διασωθεῖσαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, πρὸ τῶν κατακλυσμῶν τοῦ Ὠγύγου, Δευκαλίωνος καὶ Λυκάονος, ἐγένετο ἄλλος σπουδαιότερος, καθ' ὃν ὑπερεκχειλίσας ὁ Εὔξεινος Πόντος ἐκ τῶν πολλῶν ὑδάτων διέρρηξε τὰς Συμπληγάδας Πέτρας (Θρᾳκικὸν Βόσπορον) καὶ κατόπιν τὸν Ἑλλήσποντον καὶ κατέκλυσεν ἀρκετὸν μέρος τῆς Ἀσιατικῆς γῆς καὶ τμῆμα τῆς Σαμοθρᾴκης. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κατακλυσμοῦ τούτου καὶ τῆς διασώσεως αὐτῶν οἱ κάτοικοι τῆς Σαμοθρᾴκης ἀνήγειραν βωμοὺς «ἐφ' ὧν μέχρι τοῦ νῦν θύουσιν» (*Διοδ. Σικελ.* Ε, 47).

Κατὰ τὴν μυθολογίαν, πρῶτος οἰκιστὴς καὶ νομοθέτης τῆς νήσου ὑπῆρξεν ὁ Σάων, υἱὸς τοῦ Διὸς καί τινος νύμφης, ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ρήνης, ὅστις συναγαγὼν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοὺς διεσπαρμένους κατοίκους διῄρεσεν αὐτοὺς εἰς πέντε φυλάς, ἐπωνύμους τῶν υἱῶν του. Ἐπίσης ἐν Σαμοθρᾴκῃ ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἠλέκτρας, μιᾶς τῶν Ἀτλαντίδων, ὁ Δάρδανος, Ἰασίων καὶ Ἁρμονία. Καὶ ὁ μὲν Δάρδανος διαπεραιωθεὶς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἔκτισε παρὰ τὰς ὑπωρείας τῆς Ἴδης τὴν ὁμώνυμον πόλιν καὶ ἐγένετο ἱδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῶν Δαρδάνων, ὁ δὲ Ἰασίων, μυηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς τὰ μυστήρια, ἐγένετο ὁ εἰσηγητὴς τῆς λατρείας τῶν *Καβείρων* (βλ. λ.). Χάρις δὲ εἰς τὴν παρεχομένην ἀσυλίαν, ἡ νῆσος ἀπέβη τὸ καταφύγιον πολλῶν ἐστεμμένων τῆς ἀρχαιότητος. Ἐκεῖ κατέφυγε Πτολεμαῖος ὁ Φύσκων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος μεθ' ὅλων τῶν θησαυρῶν του. Ἐπίσης ἡ Ἀρσινόη, σύζυγος Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου μετὰ τὸν θάνατον τῶν υἱῶν της. Ἐκεῖ κατέφυγεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περσεὺς ὁ Β' μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ ἧττάν του τῷ 168 π. Χ. Ἐν γένει ἡ μικρὰ νῆσος ἀπελάμβανεν ἐξαιρετικοῦ σεβασμοῦ καὶ ἀπολύτου ἀσυλίας, παραβιασθείσης δύο μόνον φοράς. Ἡ τελευταία ἐγένετο τῷ 85 π.Χ., κατὰ τὸν μεταξὺ Σύλλα καὶ Μιθριδάτου πόλεμον, καθ' ὃν οἱ ὑπὸ τοῦ δευτέρου ἀποσταλέντες πειραταὶ ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Σαμοθρᾴκην καὶ ἐσύλησαν τὰ ἱερά της. Ἡ ἀξία τῶν συληθέντων θησαυρῶν ἀνήρχετο εἰς 1.000 περίπου τάλαντα.

Πρὸς Β. τῆς χώρας παρὰ τὴν *Παλαιόπολιν*, σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἀνασκαφαὶ δὲ γενόμεναι αὐτόθι τῷ 1858 καὶ ἐντεῦθεν ὑπὸ τοῦ Conze, Champoiseau, Deville, Coquart καὶ ἄλλων ἔφερον εἰς φῶς σπουδαιότατα εὑρήματα, ἅτινα, πλὴν ἰχνῶν ἑνὸς μόνον κτηρίου προγενεστέρου τῆς ἐποχῆς Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ἀνάγονται εἰς τὸν Δ' καὶ Γ' π. Χ. αἰῶνα. Εἶναι δὲ ταῦτα: 1) Ἰδιόσχημος ναὸς τῶν Καβείρων, κτισθεὶς ἴσως ὑπὸ Πτολεμαίου Β' βασιλέως τῆς Αἰγύπτου (285—247 π. Χ.) πρὸς τέλεσιν τῶν Καβειρίων μυστηρίων. Τὸ μῆκος τοῦ σηκοῦ αὐτοῦ εἶναι 26 μέτρα, ἐπὶ δὲ τῆς βορείας προσόψεως ὑπῆρχε διπλῆ πρόστασις δωρικῶν κιόνων. Ἡ καθόλου κάτοψις τοῦ ναοῦ τούτου μὲ τὰς τρεῖς εἰσόδους καὶ τὸν ἡμικύκλιον μυχόν του ἐνθυμίζει κατὰ πολὺ χριστιανικὰς βασιλικάς. 2) Τὸ *Ἀρσινόειον* (βλ. λ.). 3) Τὸ κολοσσιαῖον τεῖχος, τὸ ὁποῖον ἀναρριχᾶται ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους. 4) Τὸ περίφημον ἄγαλμα τῆς *Νίκης τῆς Σαμοθρᾴκης* (βλ. λ.), ἀφιέρωμα κατά τινας Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ εἰς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τοῦ Πτολεμαίου παρὰ τὴν Κύπρον θαλασσίας νίκης του, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1863 κοσμεῖ τὸ Λοῦβρον τῶν Παρισίων. 5) Πλεῖσται ἐπιγραφαὶ τῶν μακεδονικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐκ τῶν ὁποίων διαφωτιζόμεθα ἀρκετὰ περὶ τῶν πόλεων, αἵτινες ἔπεμπον θεωροὺς κατὰ τὴν ἐτησίαν τῶν μεγάλων θεῶν πανήγυριν.

Τὰ σῳζόμενα νομίσματα τῆς νήσου εἶναι σχεδὸν πάντα μεταγενέστερα τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, χαλκᾶ καὶ ἐλάχιστα ἀργυρᾶ. Τὰ παλαιότερα (300 περίπου π. Χ.) παριστῶσι κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΑΜΟ, καὶ διαφόρων τύπων. Τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπεικονίζουσιν ἐπίσης προτομὴν τῆς Ἀθηνᾶς μετὰ τῆς Κυβέλης καθημένης καὶ ἐπιγραφῆς ΣΑΜΟΘΡΑΚΩΝ. Ἐπί τινος δὲ αὐτοκρατορικοῦ νομίσματος τοῦ Ἀδριανοῦ ἀπαντᾷ ἡ ἀξιοσημείωτος ἐπιγραφὴ ΣΑΜΙΩΝ ΕΝ ΘΡΑΚΗ, ὑπενθυμίζουσα τὸν στίχον τοῦ Βιργιλίου (Αἰνειάδος VII, 208): «Threiciamque Samum, quae nunc Samothracia fertur».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *Ἀν. Χρηστομάνου*, Ἡ νῆσος Σαμοθρᾴκη καὶ ὁ σεισμὸς τῆς 28 Ἰανουαρίου (9 Φεβρουαρίου) 1893 (ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρνασσός», ἔτος Γ', σελ. 193—217).—*Κ. Μητσοπούλου*, Φυσικὴ γεωγραφία τῆς Θρᾴκης (ἐν τῇ «Θρᾳκικῇ ἐπετηρίδι», 1897, σελ. 242 κ.ἑξ.).—*M. Louis Lacroix*, Iles de la Grèce (σελ. 365 ἐπ.).—*Ἴωνος Δραγούμη*, Σαμοθρᾴκη.—*Ν. Φαρδύ*, Νομισματικὰ Σαμοθρᾴκης (ἐν τῇ «Journal international d'archéologie numismatique» 1898, σελ. 253 ἐπ.). Α. Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

— **Σαμοθρᾴκη** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.055. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι ἡ *Καμαριώτισσα*, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας καὶ 10'. Ἡ Σαμοθρᾴκη (κοινῶς *Χώρα, Κάστρο, Πύργος*) ἔχει ἡμιγυμνάσιον, δημοτικὰ σχολεῖα, ὑποδιοίκησιν χωροφυλακῆς, ταχυδρομεῖον, ἀσύρματον κλπ. Εἰς ἀπόστασιν ὥρας περίπου πρὸς Β. αὐτῆς ὑπάρχουσι θειώδεις ἰαματικαὶ πηγαί, κοινῶς *Θέρμα, Θέρμαι*, θερμοκρασίας 45—55 βαθμῶν, γνωστόταται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὅπου κατ' ἔτος προσέρχονται πολλοὶ ἐκ τῶν γειτονικῶν θρᾳκικῶν παραλίων καὶ ἄλλων μερῶν χάριν λουτρῶν. Α.Θ.Σ.

— **Σαμοθρᾴκη** *[Γεωγρ.]*. Νησὶς τοῦ Ἰονίου (βλ. λ. *Μαθράκι*).

— **Σαμοθρᾴκης ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς νήσου Σαμοθρᾴκης, μὲ ὁμώνυμον πρωτεύουσαν. Περιλαμβάνει δὲ μίαν κοινότητα, μὲ ἕδραν τὴν Χώραν, καὶ 8 χωρία: *Ἁλώνια, Καμαριώτισσα, Κουρμπέτι (Προφήτης Ἠλίας), Λάκκωμα, Μακρυλιές, Ξηροπόταμος* καὶ *Παλαιόπολις*. Α. Θ. Σ.

Σαμοθρᾴκης, Ἀχιλλεύς. Ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Αἴνῳ τῆς Θρᾴκης. Περατώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του εἰς τὰ Ζαρίφεια διδασκαλεῖα τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐνεγράφη κατόπιν ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1906, ἐγκατεστάθη ἐν Ζιγαζὶκ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα. Κληθεὶς τῷ 1920 ὑπὸ τοῦ τότε ὑπάτου ἁρμοστοῦ Θρᾴκης, ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν καὶ διεύθυνσιν τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει πολιτικοῦ νοσοκομείου. Τῷ 1921 ἐγκατεστάθη ἐν Ἀλεξανδρουπόλει, ὅπου καὶ ἐργάζεται ἔκτοτε ὡς ἰατρός. Ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς, ἐδημοσίευσε διαφόρους μελέτας ἰατρικοῦ καὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου εἰς τὰ αἰγυπτιακὰ φύλλα «Ταχυδρόμος», «Τὰ Νέα», «Κλειώ», «Αἴγυπτος», εἰς τὴν «Ἰατρικὴν Πρόοδον» τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν Ἰατρικὴν» τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς ὁποίας εἶναι τακτικὸς συνεργάτης. Συνέγραψε: «Περὶ τῆς ἰατρικῆς ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἡσιόδου». «Περὶ τοῦ λοιμοῦ τῶν Ἀθηνῶν τῷ 430 π. Χ.», «Ἀλέξανδρος ὁ Ἀβωνοτειχίτης, ὁ μεγαλύτερος ἀγύρτης ἰατρὸς τῆς ἀρχαιότητος», «Τέσσαρες Ἕλληνες ἰατροὶ ἐν τῇ περσικῇ αὐλῇ», «Ἡ ἰατρικὴ εἰς τὰ ἔργα τῶν Λατίνων ποιητῶν», «Κότυς ὁ Ε', βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης», «Περὶ συφίλιδος ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως» κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Χ. Σ.

— **Σαμοθρᾴκης, *Ἐμμανουήλ*.** Ἕλλην ἀξιωματικὸς τῆς ἑλληνικῆς λεγεῶνος, τὴν ὁποίαν ὁ Μέγας Ναπολέων συνεκρότησε κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείαν (1798—1800), ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐκ Τσεσμὲ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἕλληνος πολεμάρχου *Νικολάου Παπάζογλου*. Ἔλαβε κατόπιν μέρος μετὰ τοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Παπάζογλου συντάγματος τῶν «Ἀκροβολιστῶν τῆς Ἀνατολῆς» εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Γάλλων εἰς Δαλματίαν. Διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας καὶ ἐπαρασημοφορήθη διὰ τοῦ Σταυροῦ τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Ν. ΚΛΣ

Σαμοθρᾳκισταὶ (οἱ). Οὕτως ἐκαλοῦντο τὰ μέλη ἰδιωτικῶν συνδέσμων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, οἵτινες ἱδρύοντο πρὸς λατρείαν τῶν θεῶν τῆς Σαμοθρᾴκης. Α. Θ. Σ.

Σαμόκιν (Shamokin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βορειοαμερικανικῆς πολιτείας Πεννσυλβανίας. Κάτ. 28.500. Ἡ περιφέρεια αὐτῆς ἐξάγει ἀνθρακίτην. Γ. Ι. Β.

Σαμοκόβιον (βουλγ. *Σαμοκὸβ* = σιδηρωρυχεῖον) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας ἐν τῷ νομῷ Σόφιας, κειμένη παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἴσκρου, 950 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Κάτ. 10 χιλ. Ἔχει μεικτὸν διδασκαλεῖον, ἐπαγγελματικὴν σχολὴν καὶ εἶναι κέντρον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν μὲ ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων (σαγιακίων), κεραμεικῆς, ξυλείας, ἐπίπλων, δερμάτων, ἀλεύρων, ζύθου. Πλησίον τῆς πόλεως λειτουργοῦσι θερμὰ ἰαματικὰ λουτρά, ἐπὶ δὲ τοῦ πλησίον ὄρους κεῖται τὸ θελκτικὸν θέρετρον *Τσὰμ-κουρὶ* (=Πευκῶν δάσος) μετὰ πρακτικοῦ δασοκομικοῦ σχολείου καὶ ὡραίων ἐπαύλεων. Τὸ Σαμοκόβιον, κτισθὲν ἐπὶ τουρκοκρατίας, μνημονεύεται ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὑπὸ τῶν περιηγητῶν ὡς ἔχον σιδηρομεταλλεῖα. Φαίνεται ὅτι ταῦτα δὲν ἦσαν ἄγνωστα καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον θρᾳκικὸν φῦλον, τοὺς Βησσούς, οἵτινες ἦσαν περιώνυμοι ὡς μεταλλουργοὶ καὶ κατῴκουν καὶ περὶ ταῦτα τὰ μέρη. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ Χατζῆ-Κάλφας μνημονεύει αὐτὸ ὡς πολίχνιον μετὰ μεταλλικῶν ὑδάτων καὶ σιδηρουργείων, ἐν ᾧ κατεσκευάζοντο καὶ ἄγκυραι πλοίων, ὁ δὲ περιηγητὴς Μαρσίγλι λέγει ὅτι οἱ Σαμοκοβῖται ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ παραδίδωσι κατ' ἔτος εἰς τὸν τουρκικὸν ναύσταθμον τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1395 καντάρια σιδήρου εἰς ράβδους. Κατὰ τὸν Χοχστέτερ ἡ παραγωγὴ τοῦ σιδήρου ἐν ἔτει 1869 ἀνῆλθεν εἰς 53 χιλ. αὐστριακὰ κεντηνάρια. Ἔκτοτε ὅμως ἡ βιομηχανία αὐτὴ ἤρξατο παρακμάζουσα. Οἱ Σαμοκοβῖται διεκρίθησαν καὶ ὡς ἔμποροι, ἐξάγοντες εἰς Αὐστρίαν, Βοσνίαν καὶ Μικρὰν Ἀσίαν τὰ ἐν τῇ πόλει των κατασκευαζόμενα σαγιάκια καὶ γαϊτάνια. Πολλοὶ δ' ἐξ αὐτῶν μετῴκησαν καὶ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου συνεδέθησαν δι' ἐπιγαμιῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ πόλις των εἶχεν ἀπὸ τοῦ 1800 ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἦτο ἕδρα Ἕλληνος ἐπισκόπου. Θαυμάσιος εἶναι ὁ ξυλογλυπτικὸς διάκοσμος τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ηὐδοκίμησεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ἁγιογραφική τις σχολή, μεταφυτευθεῖσα ἐξ Ἄθωνος, ἧς οἱ ἁγιογράφοι ἐζωγράφησαν πολλὰς ἐν Βουλγαρίᾳ ἐκκλησίας, ἐν αἷς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ρήλας. Κ. Μ. Α.

Σαμόλας. Εἷς τῶν τριῶν πρέσβεων, οἵτινες ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Κύρου συνεκστρατευσάντων Ἑλλήνων ἀπὸ Κοτυώρων εἰς Σινώπην, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των (400 π. Χ.) πρὸς εὕρεσιν πλοίων διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ στρατοῦ εἰς Ἡράκλειαν. Κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ πρὸς τὸν Φαρνάβαζον καὶ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ Βιθυνοὺς μάχην διῴκει ἀπόσπασμα ἐκ 200 ἀνδρῶν. Α.Θ.Σ.

— **Σαμόλας.** Ἀνδριαντοποιὸς ἐξ Ἀρκαδίας, συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Παυσανίου τοῦ Ἀπολλωνιά-

Digitized by Google

του, Δαιδάλου τοῦ Σικυωνίου καὶ Ἀντιφάνους τοῦ Ἀργείου εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἐν Δελφοῖς ἀναθημάτων τῶν Τεγεατῶν, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων νίκης αὐτῶν, περὶ τὸ 400 π.Χ. Ὡς ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται οἱ ἀνδριάντες τῶν Ἀρκάδων ἡρώων Τριφύλου καὶ Ἀζᾶνος. Α.Θ.Σ.

Σαμόλι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κεφαλληνίας ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀργοστολίου, 3 ½ μίλ. βορείως τοῦ Ληξουρίου, καὶ φερώνυμος συνοικισμός (πλάτ. 38° 15′ 15″ Β., μήκ. 20° 26′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cefalonia). Κατὰ τὸν αἰγιαλόν του πηγαὶ γλυφοῦ ὕδατος, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν Φουκὲ (βλ. λ. *Ἀργοστόλιον* τ. Ε′, σελ. 398α) ἀποτελοῦν τὴν ἔξοδον τῶν θαλασσίων ὑδάτων, ἅτινα καταβοθροῦνται εἰς τοὺς ὑδρομύλους τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τοῦ Ἀργοστολίου. Σ. Ε. Λ.

Σαμονάρ (Chamonard), **Ἰωσήφ**. Γάλλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1890, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἀνασκαφὰς αὐτῆς καὶ ἰδίως ἐν Δήλῳ. Περιηγήθη τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἤδη δὲ (1932) διευθύνει τὴν ἀρχαιολογικὴν γαλλικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Συρίᾳ. Ἡ κυριωτέρα τῶν ἐργασιῶν του εἶναι ὁ ὄγδοος τόμος τῆς σειρᾶς «Exploration archéologique de Délos», ὁ πραγματευόμενος περὶ τῆς συνοικίας τοῦ θεάτρου («Le quartier du théâtre»). Β. Δ. Θ.

Σαμονὶ (Chamonix) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Ἄνω Σαβοΐας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρβ. Κάτ. 3.094. Κεῖται εἰς ὕψος 1.050 μ. εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λευκοῦ Ὄρους (Mont Blanc) καὶ εἶναι σημεῖον ἐξορμήσεως διὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς αὐτό. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Γενεύης. Ἡ ὁμώνυμος κοιλὰς ἔχει πλουσίας βοσκάς. Γ. Ι. Β.

Σαμονίβα *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν τεσσάρων ἀρχαίων χωρίων, ἅτινα ἀπήρτιζον τὸ Σούλι, καταστραφὲν τῷ 1804 ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Σαμονίδα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Αὐλοτόπου (πρ. Γλαβίτσης) τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 95.

Σαμόρα (Zamora) *[Γεωγρ.]*. Δυτικὴ πολιτεία τῆς Βενεζουέλας. Ἔχει ἔκτασιν 35.200 τ. χλμ. καὶ 57.341 κατ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Βαρίνας*. Παράγει καφέν, σακχαροκάλαμον, καπνόν, κακάον κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

σαμορὲ (samoreux) *[Ναυτ.]*. Μακρὸν ὑπόπλατυ πλοῖον τῶν ὀλλανδικῶν διωρύγων, συνήθως μονάρμενον.

Σαμόρνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς πόλεως Ἐφέσου, ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθε κατόπιν τὸ ὄνομα Σμύρνα (Σμύρνη). Α. Θ. Σ.

Σάμος (ἡ). Μεγαλόνησος τοῦ νοτίου Αἰγαίου κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τέρμα τοῦ Ἰκαρίου πελάγους, πλαισιουμένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 37° 49′ Β. (ἀκρωτήριον *Γουρλωτὲς* ἢ *Αὐλακιῶν*) καὶ 37° 38′ Β. (ἀκρωτήριον *Κάβο Κολῶνα*, ἀρχ. *Ἄμπελος*), καθὼς καὶ τῶν μεσημβρινῶν 26° 35′ Ἀν. (ἀκρωτήριον *Κατάβασις*, ἀρχ. *Κανθάριον*) καὶ 27° 06′ Ἀν. (ἀκρωτήριον *Γάτος*) ἀπὸ τοῦ Γκρήνουϊτς. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὠνομάζετο *Ἀνθέμουσα* (*Στεφ. Βυζ.* 553,15) ἢ *Ἀνθεμοῦς* καὶ *Δόρυσσα* (*Ἡσυχ.*) καὶ *Δρύουσα* ἢ *Δρυοῦσα* καὶ *Ἰμβρασία* καὶ *Κυπαρισσία* καὶ *Μελάμφυλλος* καὶ *Παρθενία* καὶ *Παρθενοροῦσα*, καὶ *Στεφάνη* ἢ *Στεφανία* καὶ *Φυλλάς*· ἐκ πασῶν ὅμως τῶν ὀνομασιῶν τούτων, ἐμφαντικῶς καταδηλουσῶν τὴν ὀργῶσαν ἐπὶ τῆς νήσου βλάστησιν, ἐπεκράτησεν ἡ φοινικικῆς προελεύσεως *Σάμος*, σημαίνουσα «Ὑψηλή», ἣν οἱ Τοῦρκοι εἶχον παραφθείρει εἰς *Σουσάμ Ἀντά*· αἱ παραδόσεις καθ᾽ ἃς ἡ ὀνομασία ὀφείλεται εἰς τὸν ἀπὸ *Σάμης* τῆς Κεφαλληνίας προελθόντα βασιλέα τῆς Ἀγγαῖον, ἢ εἰς τὸν *Σάον*, υἱὸν τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ρήνης, ἔχουν μόνον μυθολογικὴν προέλευσιν. Ἀπέχουσα τοῦ ἀκρωτηρίου Φενὰρ (ἀρχ. *Δράκανον*) τῆς Ἰκαρίας 10 μίλ. Ἀν. καὶ ἀπὸ τῶν Κορσιῶν 4 μίλλ. ΒΑ., χωρίζεται ἀπὸ ἀμφοτέρων τῶν νήσων τούτων διὰ τοῦ *διαύλου τῶν Φούρνων*, ἀπὸ δὲ τῆς Μικρασιατικῆς χερσονήσου Σαμσὸυν ντὰγ διὰ τοῦ *Νταρ-Μπογάζ* (τοῦ ἄλλως *διαύλος Σάμου* καὶ *Σουσάμ ντάγ*), ἔχοντος εὖρος 1 μιλ. τὸ μέγιστον. Ἔχει δὲ ὡς γεωγραφικὰ δεδόμενα ἡ νῆσος, μέγιστον ὑψόμετρον (κορυφὴ *Κερκετέως* ἢ *Κέρκη*) 1.570 μέτρ., μέγιστον μῆκος 26 μίλλια ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ πλάτος 11 ἀπὸ Β. πρὸς Ν., ἀνάπτυγμα ἀκτογραφῆς 78 περίπου μίλια καὶ ἐμβαδὸν 469 τετρ. χιλιομέτρων. Σ. Ε. Λ.

— **[ΓΕΩΛΟΓ.]** Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς νήσου Σάμου συμμετέχουν κυρίως κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα (κυρίως μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, ἀργιλλικοὶ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, μάρμαρα), καθόσον ἡ Σάμος μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων *Φούρνων* ἀνήκει εἰς τὴν ἀκραίαν ζώνην τῆς *Λυδιο-καρικῆς κρυσταλλοπαγοῦς* μάζης. Ἐκ τοιούτων μαρμάρων καὶ μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων ἀποτελοῦνται αἱ ὀροσειραὶ τοῦ *Ἀμπέλου* (κοιν. *Καρβούνη*) καὶ τοῦ *Κερκετέως* (κοιν. *Κέρκη*)—*Πευκιᾶ* ὡς καὶ ἡ ΒΑ. προεξοχὴ τῆς νήσου. Μεταξὺ τῶν δύο ὀροσειρῶν Ἀμπέλου καὶ Κερκετέως—Πευκιᾶ, ὡς καὶ μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ΒΑ. τμήματος τῆς νήσου ἐκτείνονται δύο λεκάναι πλήρεις νεογενῶν πετρωμάτων μεθ᾽ ἡφαιστειογενῶν τόφφων. Ἐντὸς τῶν τόφφων τούτων καὶ τῶν στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ συναντῶνται ἀπολιθωμένα ὀστᾶ θηλαστικῶν ζῴων. Τὰ ἀπολιθώματα ταῦτα συναντῶνται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Μυτιληνοί, ὡς καὶ εἰς τὴν δυτικῶς τοῦ Ἀμπέλου νεογενῆ λεκάνην. Περιδοτιτικὰ τέλος πετρώματα—μεταβεβλημένα πολλαχοῦ εἰς ὀφείτας—συναντῶνται εἴς τινα μέρη τῆς νήσου. Ἡ νῆσος Σάμος μέχρι καὶ τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου ἐποχῆς ἦτο ἡνωμένη μὲ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἀπεσπάσθη ἀπ᾽ αὐτῆς, ἀπομονωθεῖσα εἰς νῆσον, διὰ τεκτονικῶν μεγάλων διαταράξεων (διαρρήξεων καὶ ἐγκατακρημνίσεων) τὸ πρῶτον κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου. Ἀρκετὰ εἴδη μεταλλευμάτων (*σιδηρομεταλλεύματα, χαλκός, χρωμίτης, ἀμίαντος, ἀργυροῦχος γαληνίτης, σήπιον κ.ἄ.*) συναντῶνται εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου. Ἄχρι τοῦδε ὅμως δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἐκμετάλλευσις οὐδενὸς τῶν κυριωτέρων ἐκ τούτων. Ἐξόρυξις μικρὰ ἀργυρούχου γαληνίτου (235 τόν. μὲ περιεκτικότητα 10-12 % μολύβδου καὶ 120 γρ. ἀργύρου κατὰ τόννον) ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1926. Ἀμιάντου ἐπίσης ἐξόρυξις ἐπεχειρήθη εἰς θέσιν Κανάλια (1 ½ τόν. τῷ 1930). Γ. Κ. Γ.

— **[ΦΥΣ. ΓΕΩΓΡ.]** *Ὀρεογραφία*. Ἡ Σάμος ἐξ ὅλων τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἔχει τὰ ὑψηλότερα ὄρη. Μεταξὺ τούτων ὑπερέχει ὁ *Κερκετεύς*, εὑρισκόμενος πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου καὶ ἔχων ὕψος κατὰ μὲν τὸν ὑδρογράφον Μπρὸκ 4.725 ἀγγλικῶν ποδῶν (=1.440 μ.), κατὰ δὲ τὸν Γκερὲν 1.570 γαλλικῶν μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Βάραθρα μεγάλα καὶ βράχοι ἀπορρῶγες καθιστῶσι τὸ ὄρος τοῦτο σχεδὸν ἀπρόσιτον. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτοῦ εἶναι ἡ καλουμένη *Βίγλα*, ἥτις εἶναι ἐντελῶς γυμνή. Ἐπ᾽ αὐτῆς οἱ Σάμιοι εἶχον ἀνεγείρει κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 σταθμόν, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς σκοπιά, ἀφ᾽ ἧς προεσημαίνετο μακρόθεν διὰ πυρῶν ἡ προσέγγισις τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τοὺς γεωλόγους, ὁ Κερκετεὺς ἦτο πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἡφαίστειον, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου ἀπεσβέσθη, ὀπαὶ δὲ πολλαί, αἵτινες δύνανται νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς κρατῆρες, ἀπετέλεσαν χάσματα ἔχοντα μέγα βάθος. Τοιαῦτα χάσματα εἶναι: τὸ λεγόμενον τῆς *Παναγίας τῆς Κακοπερατιανῆς*, ὅπου εὑρίσκεται ναΐδιον, εἰς τὸ ὁποῖον διὰ νὰ φθάσῃ τις πρέπει νὰ διέλθῃ ἀτραπὸν κινδυνωδεστάτην. Αὕτη εἶναι ἡ κοινῶς καλουμένη *Τρύπα τοῦ Παναρέτου*, ἐκ τοῦ ὀνόματος μοναχοῦ τινος ἀπολεσθέντος ἐν αὐτῇ· τὸ τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, τῆς *Παναγίας τῆς Σαραντασκαλιώτισσας*, τῆς *Ἁγίας Τριάδος*, τοῦ *Κασόλη* καὶ τὸ λεγόμενον *Κανδήλι*, κληθὲν οὕτω διότι, κατά τινα λαϊκὴν παράδοσιν, ἐξ αὐτοῦ ἐκπέμπεται κατὰ πᾶσαν νεφελώδη νύκτα μυστηριῶδες φῶς ὁρατὸν εἰς τοὺς διαπλέοντας τὴν θάλασσαν ἐκεῖθεν. Μικροτέρου ὕψους ἀλλὰ μεγαλυτέρας ἐκτάσεως εἶναι ἡ σειρὰ τοῦ *Ἀμπέλου* (κοιν. *Καρβούνη*), διαιροῦσα τὴν νῆσον εἰς δύο ἄνισα τμήματα, ὧν τὸ νότιον μεγαλύτερον, καὶ ἐκτεινομένη διὰ τεσσάρων κυρίων διακλαδώσεων πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολάς. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Ἀμπέλου εἶναι ἡ τοῦ *Προφήτου Ἠλία*, ἔχουσα ὕψος 1.160 μ. Τῶν δύο τούτων ὀρέων διακλαδώσεις εἶναι σχεδὸν ὅλα τὰ λοιπὰ ὑψώματα τῆς νήσου, ἐξ ὧν ἄξια σημειώσεως εἶναι τὸ *Καστροβούνι*, τὰ ὑψώματα τοῦ *Κουρουδερὲ* πρὸς τὸ χωρίον Κονταιΐκα, ὕψους 800 μ., ἔνθα σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου· τὸ *Χονδρὸ Βουνὸ* μεταξὺ τῶν πεδιάδων Χώρας καὶ Μεσοκάμπου, ὕψους 320 μ.· τὰ πέριξ τοῦ Λιμένος Βαθέος ὑψώματα *Θιὸ* καὶ *Μπαϊρακτάρι* τὸ δεσπόζον τῆς ἀρχαίας πόλεως ὕψωμα *Καστρί*, ἐφ᾽ οὗ εὑρίσκονται ἀρχαῖα τείχη καὶ ὑπὸ τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται τὸ Εὐπαλίνειον Ὄρυγμα· τὰ πέριξ τῶν συνοικισμῶν Παγώνδου, Σπαθαραίων καὶ Πύργου ὑψώματα *Μπουρνιᾶς*, *Μουρτζᾶς*· τὰ ὑψώματα τοῦ *Φτεριᾶ* εἰς τὸ τμῆμα τῶν Καρλοβασίων κλπ.

Ὡς ἐκ τῆς ὀρεινῆς φύσεως τῆς νήσου Σάμου, δὲν ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ ἐκτεταμένοι ὁμαλοὶ τόποι, ἀλλὰ ὀλίγαι μικραὶ πεδιάδες καὶ κοιλάδες, αὐλῶνες ἐσφιγμένοι μεταξὺ τῶν ὀρέων καὶ ἐπίπεδά τινα τμήματα, ἰδίως παρὰ τὰς παραλίας, πλησίον τῶν ὁποίων εἶναι ἐκτισμένα καὶ τὰ χωρία τῆς νήσου. Σημαντικωτέρα εἶναι ἡ *πεδιὰς τῆς Χώρας*, ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου κωμοπόλεως, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς πρωτεύουσα τῆς νήσου ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς αὐτονομίας. Αὕτη ἐκτεινομένη εἰς μῆκος 5 καὶ πλάτος 2 χλμ., εἶναι ἡ εὐφορωτέρα τῆς νήσου. Μετ᾽ αὐτὴν ἀξιολογωτέρα εἶναι ὁ *Μεσόκαμπος* πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου, ἔνθα καὶ ἁλυκὴ παράγουσα ἐκλεκτὸν ἅλας, ἡ κοιλὰς τῆς *Βλαμαρῆς* πλησίον τοῦ Βαθέος, ἡ πεδιὰς τῶν *Καρλοβασίων*, τῶν *Βουρλιωτῶν* καὶ ἄλλαι μικροτέρας σημασίας.

Ὑδρογραφία Ἡ Σάμος στερεῖται μεγάλων ποταμῶν, διασχίζεται ὅμως ὑπὸ πλήθους ρυάκων, τινὲς τῶν ὁποίων διατηροῦσι τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἐν ταῖς κοίταις καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους. Κυριώτεροι τούτων εἶναι οἱ πηγάζοντες ἀπὸ τῶν ὀροσειρῶν τοῦ Ἀμπέλου, αἵτινες καταλαμβάνουσι τὸ πλεῖστον καὶ κεντρικώτερον μέρος τῆς νήσου, ὡς ἐκ τούτου δὲ αἱ περιοχαὶ αἱ σχηματιζόμεναι μεταξὺ τῶν ὀροσειρῶν τούτων εἶναι καὶ αἱ μᾶλλον εὔυδροι. Σημαντικώτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ τῶν *Μύλων* (ἀρχ. *Ἴμβρασος*), ἐκβάλλων πρὸς τὸν ἀρχαῖον ναὸν τῆς Ἥρας, ὁ τῶν *Μυτιληνῶν* (πιθανῶς ὁ ἀρχαῖος *Χήσιος*), ἐκβάλλων εἰς τὸν Μεσόκαμπον, καὶ ὁ τοῦ *Πύργου* (πιθανῶς ὁ ἀρχαῖος *Ἀμφίλυσος*), ἐκβάλλων παρὰ τὸν ὅρμον τῶν Κουμεΐκων. Αἱ ἐκβολαὶ καὶ τῶν τριῶν τούτων ποταμίσκων εὑρίσκονται πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου, ὅπου ἐπίσης ἐκβάλλουν ἄλλοι μικρότεροι ρύακες, ὡς ὁ τῶν *Ἁγιάδων* καὶ τῆς *Χώρας* (κοιν. *Καλοθῆς*) εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χώρας, ὁ τῆς *Σαμοπούλας* ἄντικρυ τῆς ὁμωνύμου νησῖδος, ὁ τῶν *Σπαθαραίων* κ.ἄ. Πρὸς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου ἐκβάλλουν ὀλιγώτεροι ρύακες, ἐξ ὧν σημαντικώτερος εἶναι ὁ τῶν *Φούρνων* (πιθανῶς ὁ ἀρχαῖος *Ὕβητιος* ἢ *Ὑβήττης*), ὅστις πηγάζει ἀπὸ τῶν Φλεβῶν καὶ ἐκβάλλει πρὸς τὸ Νέον Καρλόβασι, καὶ ὁ τῶν *Καρλοβασίων* (πιθανῶς ὁ ἀρχαῖος *Κερκήτιος*), ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων Μαλεάκη καὶ Φτεριᾶ ἐκβάλλει εἰς τὴν παραλίαν τῶν Καρλοβασίων. Μικρότεροι τούτων εἶναι οἱ ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Βουρλιωτῶν, ὁ τοῦ *Κοκκαρίου* κ. ἄ. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Κερκετέως αἱ παραλιακαὶ ὄχθαι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπότομοι καὶ βραχώδεις, ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκεῖ μικροὶ ρύακες, ἐξ ὧν σημαντικώτερος εἶναι ὁ καλούμενος *Ποτάμι*, πηγάζων ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τοῦ συνοικισμοῦ *Τσουρλέοι* καὶ ἐκχυνόμενος δυτικώτερον τοῦ λιμένος Καρλοβασίων.

Ἄξιαι σημειώσεως εἶναι αἱ εἰς τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῆς νήσου παρὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς πεδιάδος Χώρας πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ ἐν Μεσοκάμπῳ ὑπάρχουσαι πηγαὶ πλησίον τῆς παραλίας, ἀφ᾽ ὧν ρέει εἰς μεγάλην ποσότητα ὕδωρ ὑφάλμυρον, δι᾽ οὗ σχηματίζονται παρὰ τὰς πηγὰς τούτων δύο μικραὶ τεχνηταὶ λίμναι, καλούμεναι *Γλυφάδαι*. Γενικῶς ἡ νῆσος εἶναι μᾶλλον εὔυδρος, ὑποτίθεται ὅμως ὅτι εἰς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν αὕτη εἶχε πλουσιωτέρας πηγὰς καὶ τὰ ὄρη της ἐκαλύπτοντο ὑπὸ μεγαλυτέρων καὶ πλουσιωτέρων δασῶν.

Ἀκτογραφία. Ἡ νῆσος Σάμος παρουσιάζει μίαν χερσονησίζουσαν προβολὴν κατὰ τὸ δυτικὸν αὐτῆς τμῆμα καὶ μίαν χερσόνησον πολυσχιδῆ κατὰ τὰ βορειοανατολικὰ αὐτῆς. Κόλπους ἔχει εἰς τὸ βόρειον αὐτῆς τμῆμα τὸν τοῦ *Βαθέος* μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Αὐλάκια (Γουρλωτὲς) καὶ Κότσικας, τὸν τῆς *Μυρτιᾶς* εἰς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς τμῆμα καὶ εἰς τὸ νότιον τὸν τοῦ *Τηγανιου*, μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κολώνας καὶ Γατίτσας περιλαμβάνοντα καὶ τὸ στενὸν τῆς Μυκάλης, καὶ τὸν τοῦ *Μαραθοκάμπου* μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κολώνας καὶ Ἁγίου Δομενίκου. Λιμένας ἔχει τούς: *Μαραθοκάμπου, Τηγανίου, Βαθέος* καὶ *Καρλοβασίου* πλείστους δὲ ὅρμους εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἰδίως αὐτῆς τμῆμα (βλ. λ. κατ. *[Οἰκον. Γεωγρ.]*). Σπουδαιότερα ἀκρωτήρια τῆς νήσου εἶναι ἡ *Κατάβασις* (ἀρχ. *Κανθάριον*) ἡ δυτικὴ τῆς νήσου ἐσχατιά, *Κάβο-Σχοῖνος* ἢ *Παγκόζι* εἰς τὸ βόρειον τῆς νήσου τμῆμα, ὅπου καὶ τὰ ἀκρωτήρια *Περιστεροφωλιές, Αὐλάκια, Κοκάρι, Ταβέρνα, Κότσικας*, ἐφ᾽ οὗ φάρος λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς ὁρατὸς ἀπὸ 9 μιλίων, *Δασκαλιό*, παρὰ τὴν ὁμώνυμον νησῖδα, *Πράσο* ἢ *Ντομοὺζ μπουρνού*, ἀνατολικὴ ἄκρα τοῦ βορείου σκέλους τῆς ἀνατολικῆς χερσονήσου, *Γατίτσα* ἡ ἀνατολικὴ ἄκρα τοῦ νοτίου σκέλους τῆς αὐτῆς χερσονήσου, *Σαμιψῶνος πέτρα* εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου, ὅπου καὶ τὰ *Κολῶνα* καὶ *Ἅγιος Δομένικος*. Νησῖδας ἔχει τάς: *Πρασονήσι, Δασκαλιὸ* καὶ *Διαπόρι*, ἓν μίλιον ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κότσικα, ἀκατοικήτους, *Μακρονήσι* καὶ *Στρογγυλὸ* ἓν μίλιον ἀνατολικῶς τῶν προηγουμένων. *Κασονήσι* ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τῆς Μυρτιᾶς, *Ἅγιος Νικόλαος* ἢ *Παναγία* ἢ *Ναρθηκὶς* ἐν τῷ στενῷ τῆς Μυκάλης, *Πετροκάραβο* δύο περίπου μίλια ΒΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κολῶνα. *Σαμιοπούλα* (βλ. λ.), τρία μίλια δυτικῶς τοῦ ἀνωτέρω ἀκρωτηρίου καὶ *Ἅγιος Ἰωάννης* ἢ *Κάτεργο* εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς νήσου (βλ. λ. *Αἰγαῖον*, τ. Β σ. 414 β′ καὶ ἑ.).

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Σάμου εἶναι ἐκτάκτως εὔκρατον καὶ ὑγιεινόν, οὐδεμία δὲ εἰδικὴ νόσος μαστίζει τὴν νῆσον. Εἰς ἐλαχίστας μόνον περιοχάς, ἰδίως εἰς τὰς πεδιάδας Χώρας καὶ Μεσοκάμπου, καὶ εἰς τὰς χαμηλοτέρας κοίτας τῶν μεγαλυτέρων χειμάρρων, ἔνθα σχηματίζονται μικρὰ ἕλη, παρατηρεῖται μεγαλυτέρα κάπως νοσηρότης. Ἡ μέση ἐτησία βαρομετρικὴ πίεσις εἶναι 754,1, ἡ δὲ μέση κανονικὴ ἐτησία θερμοκρασία 17,39. Ἡ μεγίστη θερμοκρασία κατὰ τὸ θέρος ἀνέρχεται εἰς 35°, ἡ δὲ ἐλαχίστη κατέρχεται εἰς 3°,8. Εἰς σπανίας περιπτώσεις ἡ θερμοκρασία ὑπερβαίνει τοὺς 35 βα-

Digitized by Google

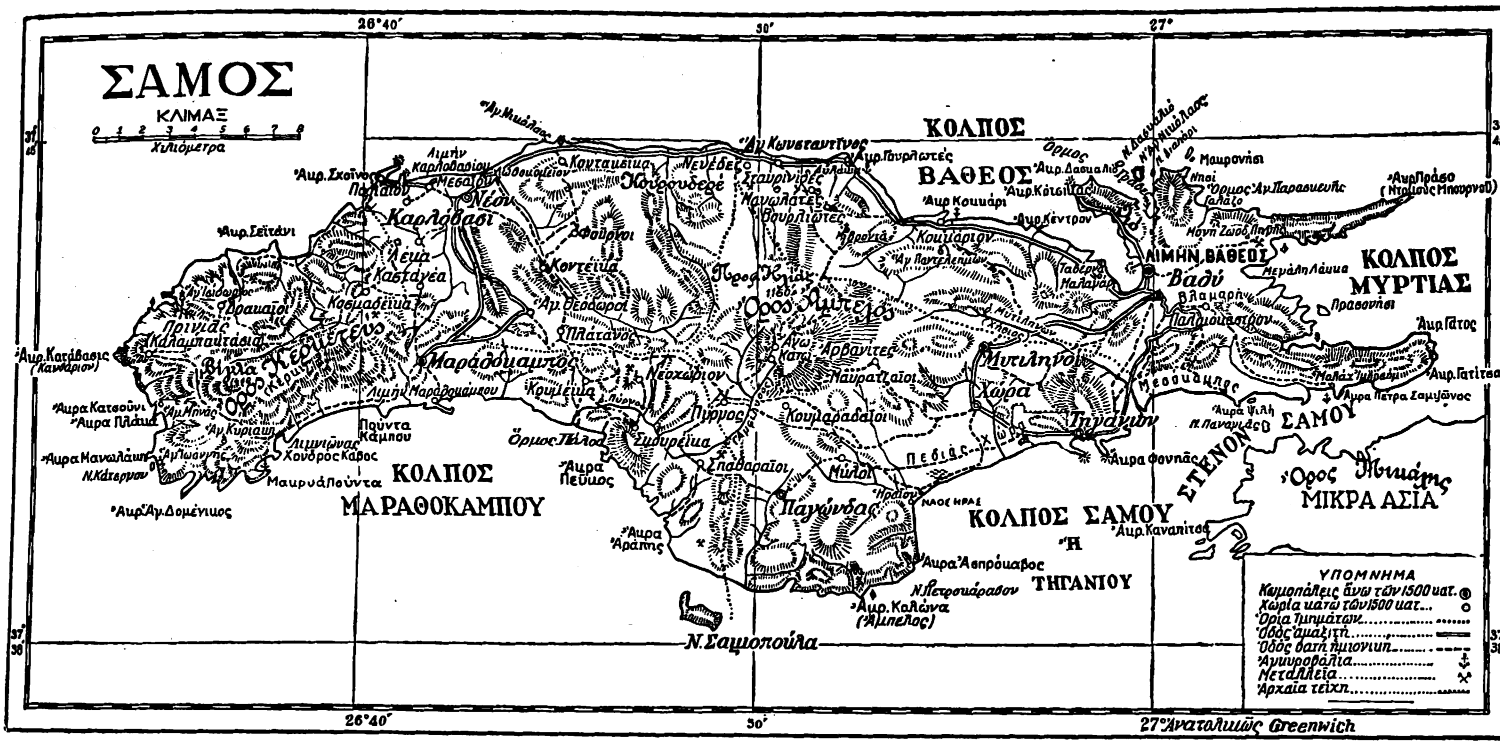

θμοὺς ἄνωθεν τοῦ μηδενὸς κατὰ τὸ θέρος καὶ κατέρχεται μέχρις 6 βαθμῶν κάτω τοῦ μηδενὸς κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ μέση σχετικὴ ὑγρασία εἶναι 65,9. Τὸ ἐτήσιον κανονικὸν ὕψος τῶν βροχῶν εἶναι 0,832, βρέχει δὲ κατὰ μέσον ὅρον κατ' ἔτος 360 ὥρας εἰς διάστημα 90 ἡμερῶν. Ἡ χιὼν καλύπτει κατ' ἔτος τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς νήσου, σπανίως δὲ φθάνει καὶ εἰς τὰ χαμηλότερα. Ἐπικρατέστερος ἄνεμος εἶναι ὁ ΒΔ. Μέση ἰσχὺς τῶν ἀνέμων 2,3. Γενικῶς ἡ θερμοκρασία, ἡ ὑγρασία καὶ ἡ βροχὴ ἐν Σάμῳ εἶναι μετρία καὶ ἡ μεταλλαγὴ αὐτῆς κανονική.

Χλωρίς. Ἡ βλάστησις τῆς Σάμου εἶναι πλουσιωτάτη καὶ πᾶσα σχεδὸν ἡ νῆσος εἶναι κατάφυτος, διαφέρουσα ὡς πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Μελάμφυλλος, Δρυοῦσα, Κυπαρισσία* κ.ἄ. Ὁ Διόδωρος διηγεῖται ὅτι ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους τῆς Σάμου δικαιολογεῖ ἐπαξίως τὴν ἐπωνυμίαν ταύτης ὡς «Νήσου τῶν Μακάρων». Ὁ δὲ ποιητὴς Μένανδρος ἀποδίδει εἰς τὴν Σάμον τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν παροιμίαν «καὶ ὀρνίθων γάλα φέρει ἡ νῆσος». Δάση πυκνά, ἰδίως ἐκ πευκῶν καὶ ἐνιαχοῦ ἀγρίας δρυός, καλύπτουν τὰ βουνὰ τῆς νήσου ἀπὸ τῶν κορυφῶν των μέχρις αὐτῶν τῶν παραλίων. Ἐξαίρεσιν μόνον ἀποτελοῦν αἱ κορυφαὶ τοῦ Κερκετέως, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται γυμναί, ἐνῷ τὸ λοιπὸν ἔδαφος τῆς νήσου καλύπτεται ἀπὸ χλόην. Τὰ πλουσιώτερα δάση ἐκ πευκῶν εὑρίσκονται ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Κερκετέως καὶ εἰς τὰς κλιτῦς τοῦ Ἀμπέλου. Εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τούτων καὶ ὑπὲρ τὰ 600 μέτρα φύεται εἶδος *ἐλάτης*. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἐκτεταμένοι *ἐλαιῶνες*, ἰδίᾳ πρὸς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν ἀπὸ τῆς Χώρας μέχρι τοῦ Μαραθοκάμπου, ἐνῷ, ἀντιθέτως, εἰς τὴν βορεινὴν πλευρὰν πλεονάζουν οἱ *ἀμπελῶνες*, ποικιλία δὲ ἄλλων δένδρων καὶ θάμνων ἀπαντᾶται καθ' ὅλην τὴν νῆσον, ἐν οἷς πλεονάζουσιν ὁ *πρῖνος*, ἡ *ἐρύκη*, ὁ *θύμος*, τὸ *σπάρτον*, ἡ *κόμαρος*, ἡ *μυρσίνη*, ὁ *σχοῖνος*, ἡ *ἀγριοκυδωνιά*, ἡ *στίβη* (*ἀστουβιά*), ἡ *κνοῦκλα* κλπ. Εἰς τὰς ὄχθας τῶν χειμάρρων ἀφθονοῦν ἐπίσης οἱ *λύγοι* (*λυγαριές*) καὶ αἱ *ροδοδάφναι*. Ἀγρίων χόρτων καὶ ἀνθέων ἐπίσης ὑπάρχει καθ' ὅλην τὴν νῆσον μεγίστη ποικιλία, ἀφθονοῦν δὲ πρὸ πάντων τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ γένος τῶν *ψυχανθῶν*. Ι. Δ. Β.

Χαρτογραφία. Λόγῳ τῆς συσχετικῆς θέσεώς της ὡς πρὸς τὰς παρ' αὐτὴν μικρασιατικὰς ἀκτὰς καὶ νήσους, δὲν ἐκρίθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ὑδρογράφων σκόπιμος ἡ εἰς εἰδικὸν ἑνιαῖον φύλλον μεγάλης κλίμακος ὑποτύπωσις τοῦ συνόλου τῆς νήσου, διὸ ὁ μελετητὴς τῆς παραλιακῆς γεωγραφίας της πρέπει νὰ συμβουλευθῇ χάρτας καὶ δὴ οὐχὶ ὁμοίας κλίμακος. Εἶναι δὲ οἱ χάρται οὗτοι, ὑπ' ἀριθμοὺς καὶ τίτλους: 2836: Archipelago southern sheet (περιέχων τὴν νῆσον ἐν τῷ συνόλῳ της μὲν πλὴν εἰς μικροτάτην κλίμακα), 1546: Samos strait to Mandelyah gulf, 1537: Furni islands and the western port of Samos, 1530: Strait of Samos, 1878: Port Tigani καὶ 3346: Paspargo islet to Samos Strait· ἡ δὲ ἔκτασις τῆς νήσου, ἡ ἐπὶ ἑκάστου τῶν χαρτῶν τούτων ὑποτυπωμένη, δείκνυται ἐν τῷ «χάρτῃ εὑρετηρίῳ τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ Αἰγαῖον χαρτῶν τοῦ Βρεττανικοῦ ναυαρχείου», τὸν ὁποῖον παρενεθέσαμεν εἰς λ. *Αἰγαῖον* (τόμ. Β', σελ. 421). Σ. Ε. Λ.

—[ΟΙΚΟΝ. ΓΕΩΓΡ.] *Γεωργία.* Τὸ κλίμα καὶ τὸ ἔδαφος τῆς Σάμου ἐμφανίζουν ἀρίστας συνθήκας διὰ τὴν καλλιέργειαν μεγίστης ποικιλίας γεωργικῶν εἰδῶν. Ὅλα σχεδὸν τὰ γνωστὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἴδη εὐδοκιμοῦσιν ἐν αὐτῇ. Κυριώτερα τούτων εἶναι ἡ ἄμπελος, ὁ καπνὸς καὶ ἡ ἐλαία. Κατὰ δεύτερον λόγον οἱ δημητριακοὶ καρποί, σῖτος, κριθή, ὄσπρια, οἱ ἐαρινοὶ καρποί, μποστάνια, κρόμμυα, γεώμηλα, τὸ χαρούπι καὶ τὰ ἑσπεριδοειδῆ. Ἡ *ἄμπελος* καλλιεργεῖται καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν νῆσον, ἐκ τῶν μοσχάτων δὲ σταφυλῶν παράγεται ὁ περίφημος μοσχᾶτος *οἶνος τῆς Σάμου* (*σαμιώτικο κρασί*), ὁ ἐπικαλούμενος *ἀνθοσμίας*, ὅστις διακρίνεται διὰ τὸ ἡδὺ καὶ ἐξαίσιον αὐτοῦ ἄρωμα. Κατὰ μέσον ὅρον, ἐξ ἑνὸς στρέμματος ἀμπέλου παράγονται 5—8 ἑκατόλιτρα οἴνου. Πρὸ τριακονταετίας ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου ἐν Σάμῳ διεξήγετο εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα. Ἀλλ' ἔκτοτε, λόγῳ τῆς φυλλοξήρας, ἐμειώθη αὕτη εἰς τὸ τρίτον περίπου, χρησιμοποιουμένων ἤδη ἀμερικανικῶν κλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντέχουν εἰς τὴν φυλλοξήραν. Καλλιεργεῖται ἐπὶ ἐκτάσεως 17.000 περίπου στρεμμάτων, κατὰ προτίμησιν δὲ κατὰ τὴν βορεινὴν πλευρὰν τῆς νήσου. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 60—80 χιλιάδας ἑκατολίτρων οἴνου.

Ὁ *καπνὸς* ἤρχισε καλλιεργούμενος συστηματικῶς ἀπὸ τοῦ 1900, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐγχωρίων κλημάτων ὑπὸ τῆς φυλλοξήρας. Διὰ τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ διατίθενται 20—25 χιλιάδες στρεμμάτων κατὰ πᾶν ἔτος, ἰδίως εἰς τὰς περιφερείας τῶν κοινοτήτων Μυτιληνῶν, Βαθέος, Χώρας καὶ Καρλοβασίων. Ἡ ποσότης αὐτοῦ, εἰς ὡρισμένας πρὸ πάντων περιφερείας, εἶναι ἐκλεκτή, ἡ μέση παραγωγὴ δὲ αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 50 ὀκάδας κατὰ στρέμμα. Αἱ *ἐλαῖαι* εὐδοκιμοῦσιν εἰς ὅλην τὴν νῆσον, ἰδίως δὲ εἰς τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς μέρη. Κατὰ μέσον ὅρον 10 ὀκάδες ἐλαιῶν παράγουσι 3 ὀκάδας ἐλαίου. Καταλαμβάνουσι δὲ οἱ ἐλαιῶνες τῆς νήσου ἔκτασιν γῆς ὑπερβαίνουσαν τὰς 20.000 στρεμμάτων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλαιοδένδρων ἀνέρχεται περίπου εἰς δύο ἑκατομμύρια, παράγονται δὲ ἐτησίως 2—4 ἑκατομμύρια ὀκάδων ἐλαίου. Διὰ τὴν καλλιέργειαν τέλος τῶν σιτηρῶν καὶ ὀσπρίων διατίθενται συνήθως 5—10 χιλιάδες στρεμμάτων. Ταῦτα εὐδοκιμοῦν περισσότερον εἰς τοὺς πεδινοὺς τόπους, οἱ ὁποῖοι ὅμως εἶναι ὀλίγοι ἐν Σάμῳ. Συνολικῶς αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις ὑπολογίζονται εἰς 100.000 στρεμμάτων περίπου.

Κτηνοτροφία. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι περιωρισμένη ἐν Σάμῳ, καθόσον ἡ νῆσος, πανταχοῦ σχεδὸν καλλιεργημένη, δὲν ἔχει πολλὰς βοσκάς. Εὑρίσκονται ἐν αὐτῇ σήμερον αἶγες 32.000 περίπου, πρόβατα 7.500, χοῖροι 1.500, ἀγελάδες καὶ βόες ἀροτῆρες καὶ μὴ 800—1.000, ὄνοι 3-4 χιλιάδες, ἡμίονοι 1.000 καὶ πουλερικὰ διάφορα περὶ τὰς 40 χιλιάδας. Ἡ σηροτροφία καὶ ἡ μελισσοκομία ἀσκοῦνται ἐπίσης εἰς πολὺ περιωρισμένην κλίμακα.

Τὸ Γεωργικὸν Ἐπιμελητήριον Σάμου, ἑδρεῦον ἐν Λιμένι Βαθέος, ἱδρύθη καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1928. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνεστήθη καὶ τὸ Ταμεῖον Προνοίας Ἐλαιοπαραγωγῆς Σάμου. Γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ ὑφίστανται εἰς τὰς πλείστας ἐκ τῶν γεωργικῶν κοινοτήτων, ἀλλ' ἡ συνεταιριστικὴ ἰδέα δὲν ἔχει σημειώσει ἄχρι τοῦδε ἐν Σάμῳ πρόοδον.

Ἐμπόριον. Δεδομένου ὅτι τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς νήσου (οἶνος καὶ καπνὸς) καταναλίσκονται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῶν εἰδῶν τούτων παρουσιάζει ἀξιόλογον κίνησιν. Ὁ οἶνος τῆς Σάμου ἀποστέλλεται κυρίως εἰς Γερμανίαν, Ὁλλανδίαν καὶ Γαλλίαν, ὁ δὲ καπνὸς εἰς Ἀμερικὴν καὶ Γερμανίαν. Ἐκ τοῦ παραγομένου ἐλαίου τὸ μεγαλύτερον μέρος καταναλίσκεται ἐπιτοπίως, τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ ὀλιγώτερον ἀποστέλλεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, κυρίως εἰς Δωδεκάνησα. Σαφῆ ἰδέαν τῆς κινήσεως τοῦ ἐμπορίου τῶν τοπικῶν προϊόντων παρέχουν οἱ πίνακες τῶν δύο τελωνείων τῆς νήσου, Λιμένος Βαθέος Σάμου καὶ Καρλοβασίων, δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ ἐξαγωγή. Κατ' αὐτοὺς διὰ τοῦ τελωνείου Λιμένος Βαθέος Σάμου ἐξήχθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1931: καπνὸς 1.008.627 χιλιόγρ., οἶνος 3.181,884 ὀκάδες, ἔλαιον περὶ τὰς 1.000 ὀκάδας. Κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα ἐξήχθησαν διὰ τοῦ τελωνείου Καρλοβασίων οἶνος 1.575,000 χιλιόγρ. καὶ ἔλαιον περὶ τὰς 50.000 ὀκάδας. Ἡ ἀποστολὴ τῶν οἴνων εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης γίνεται κυρίως δι' ὀλλανδικῶν φορτηγῶν ἀτμοπλοίων, τὰ ὁποῖα τακτικῶς προσεγγίζουν τοὺς λιμένας τῆς Σάμου.

Τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον περιορίζεται εἰς τὰ εἴδη τὰ καταναλισκόμενα ἐν τῷ τόπῳ (τρόφιμα, ὑφάσματα, ψιλικά, σιδηρικά, ὑλικὰ οἰκοδομῶν κλπ.), ἅτινα εἰσάγονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ Πειραιῶς, κατὰ μικρὸν δὲ μέρος ἐκ Γερμανίας καὶ Ἰταλίας. Κατὰ τὸ 1931 αἱ εἰσπράξεις τοῦ τελωνείου Λιμένος Βαθέος ἀνῆλθον εἰς δρχ. 15.365.576, αἱ δὲ εἰσπράξεις τοῦ τελωνείου Καρλοβασίων εἰς δρχ. 12.200.000.

Βιομηχανία. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς αὐτονομίας ἤκμαζεν ἐν Σάμῳ ἡ βιομηχανία τῶν σιγαρέττων, ἀναπτυχθεῖσα κυρίως διότι δὲν ὑπῆρχε περιορισμός τις εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ καπνοῦ. Ἀπὸ εἰκοσαετίας ὅμως ἡ βιομηχανία αὕτη περιωρίσθη μεγάλως καὶ βαίνει ὁλονὲν εἰς παρακμήν, καθόσον ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν ἐπικρατοῦσιν οἱ μεγάλοι καπνοβιομηχανικοὶ οἶκοι τοῦ κέντρου, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ τῶν σιγαρέττων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν συναντᾷ διάφορα προσκόμματα, ἕνεκα τῶν ἐπιβαλλομένων προστατευτικῶν δασμῶν εἰς ὅλα τὰ κράτη. Τὰ σαμιακὰ σιγαρέττα κατηναλίσκοντο ἄλλοτε εἰς τὰς ἀγορὰς Ἰαπωνίας, Ἰνδιῶν, Ἀγγλίας, Ὁλλανδίας καὶ ἄλλων κρατῶν. Οἱ κατωτέρω ἀριθμοὶ δεικνύουν τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐν Σάμῳ σιγαρεττοβιομηχανίας, ἡ ὁποία τείνει εἰς τελείαν ἐξαφάνισιν. Κατὰ τὸ ἔτος 1915 κατηναλώθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν σιγαρέττα Σάμου ὀκάδες 810 καὶ ἐξήχθησαν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὀκ. 30,024 κατὰ τὸ 1924 κατηναλώθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὀκ. 12.285 καὶ ἐξήχθησαν ὀκ. 9.425· κατὰ τὸ ἔτος 1930, τέλος, κατηναλώθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὀκ. 48 καὶ ἐξήχθησαν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὀκ. 3.751.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν βιομηχανίαν τῶν σιγαρέττων, σημαντικὴν ἀνάπτυξιν ἐν Σάμῳ εἶχε λάβει ἡ καπνοβιομηχανία, ἤτοι ἡ κατεργασία τοῦ καπνοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1930 ὑπέστη καὶ αὕτη μεγάλην ὕφεσιν. Εἰς τὰ ἱδρυθέντα ἐργοστάσια εἰσήγοντο πρὸς κατεργασίαν καπνὰ ὄχι μόνον τῆς Σάμου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων μερῶν, κυρίως τῶν νήσων Κρήτης, Μυτιλήνης, Πάρου καὶ τῶν Δωδεκανήσων.

Ἡ μόνη ἐμφανίζουσα σχετικὴν ἀκμὴν βιομηχανία ἐν Σάμῳ εἶναι ἡ βυρσοδεψία, τῆς ὁποίας τὰ ἐργοστάσια εὑρίσκονται ἐν Καρλοβασίοις. Ἤδη λειτουργοῦσιν ἐν αὐτοῖς ὑπὲρ τὰ 40 μεγάλα καὶ μικρὰ ἐργοστάσια βυρσοδεψικῆς, ἀπασχολοῦντα 300—500 ἐργάτας. Τὰ ἐργοστάσια ταῦτα εἰσάγουν ἀκατέργαστα δέρματα, μεταφερόμενα ἐκ διαφόρων μερῶν, ἐξάγουν δὲ ταῦτα μετὰ τὴν κατεργασίαν των εἰς ἄλλα κέντρα τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, κυρίως τὴν Τουρκίαν καὶ τὰ βαλκανικὰ

Digitized by Google

κράτη. Ἡ ἐλαιοβιομηχανία ἀπασχολεῖ περὶ τὰ 20 ἐλαιουργεῖα, κινούμενα δι' ἀτμοῦ, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκθλίβεται ὁ ἐλαιόκαρπος ὁ παραγόμενος ἐν τῇ νήσῳ. Ταῦτα λειτουργοῦν περιοδικῶς, κυρίως ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου, καὶ ἀναλόγως τῆς ἐσοδείας τοῦ ἐλαιοκάρπου. Λειτουργοῦν ἐπίσης δύο ἐργοστάσια πυρηνελαίου καὶ τρία σαπωνοποιεῖα. Ἀλευρόμυλοι λειτουργοῦν δύο, ἐν Λιμένι Βαθέος καὶ Τηγανίῳ, κινούμενοι δι' ἀτμοῦ. Πλὴν τούτων εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου ὑπάρχουν ὑδρόμυλοι καί τινες ἀνεμόμυλοι. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἐν Σάμῳ λειτουργοῦν διάφορα ἄλλα ἐργοστάσια κινούμενα μηχανικῶς, ἤτοι ἐν μακαρονοποιεῖον, ξυλουργεῖα, παγοποιεῖα, τυπογραφεῖα, ἀρτοποιεῖα, ἀεριούχων ποτῶν κ. ἄ.

Ναυτιλία. Κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἤκμαζεν ἡ ἱστιοφόρος ναυτιλία, ἡ Σάμος διεδραμάτιζε σημαντικώτατον ρόλον. Οἱ παραλιακοὶ συνοικισμοί, ἰδίως τῶν Καρλοβασίων, ἐκέκτηντο τότε μεγάλα ἱστιοφόρα, τὰ ὁποῖα ἐξετέλουν διαφόρους πλόας εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν ὅμως τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας, τὰ ἱστιοφόρα ταῦτα ἤρχισαν νὰ ἐκλείπουν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1880 ἡ Σάμος δὲν εἶχεν ἢ μικρὰ ἱστιοφόρα, τὰ ὁποῖα ἐξετέλουν συντόμους πλόας ἐντὸς τοῦ Αἰγαίου, ἦσαν δὲ ταῦτα νηολογημένα εἰς τοὺς λιμένας τῆς νήσου Βαθέος, Τηγανίου, Καρλοβασίων καὶ Μαραθοκάμπου. Διαρκούσης τῆς αὐτονομίας πολλάκις ἐγένοντο σκέψεις περὶ ἱδρύσεως σαμιακῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρείας, ἀλλ' ἀτελεσφορήτως. Ἅπαξ μόνον, κατὰ τὸ 1902, κατωρθώθη διὰ τῆς συμπήξεως ἑταιρείας τινὸς ἡ ἀγορὰ μικροῦ ἀτμοπλοίου, ἐφ' οὗ ὑψώθη ἡ σημαία τῆς αὐτονομίας, ἀλλ' ἡ λειτουργία τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως δὲν διήρκεσεν ἢ ἐπ' ὀλίγον χρόνον καὶ κατέληξεν εἰς πλῆρες ναυάγιον, ἀφοῦ ἐναυάγησε καὶ τὸ μοναδικὸν αὐτῆς σκάφος. Ἀπὸ τοῦ 1910 ἐπεδόθη εἰς ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις ὁ ἐμπορικὸς ἐν Καρλοβασίῳ Σάμου οἶκος τοῦ Δημ. Ἰγγλέση, ὅστις κατώρθωσε νὰ προαγάγῃ ταύτας ἀξιολόγως. Τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας συνεχίζουν ἐπιτυχῶς ἤδη μετὰ τὸν θάνατον τούτου οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν τὴν «Ἀτμοπλοΐαν Σάμου», κατέχουσαν ἀξιόλογα ἐπιβατικὰ σκάφη, τὰ ὁποῖα καταλέγονται μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ καλυτέρων τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας. Κάτοχοι μικρῶν ἱστιοφόρων πλοίων δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν παραλιακῶν συνοικισμῶν, καὶ ἰδίως τῶν συνοικισμῶν Βαθέος, Τηγανίου καὶ Καρλοβασίων. Πλεῖστα ἐκ τῶν ἱστιοφόρων τούτων κατέστησαν ἤδη πετρελαιοκίνητα.

Ἡ Σάμος, καίτοι ἀπὸ ἀπόψεως ἐδαφικῆς ἐκτάσεως καὶ πληθυσμοῦ εἶναι ἐκ τῶν μικρῶν νήσων τοῦ κράτους, ἐν τούτοις οὐδαμῶς ὑστερεῖ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν λιμένων ἀπὸ ναυτιλιακῆς ἀπόψεως. Κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τῆς διεθνοῦς ναυτιλιακῆς κινήσεως τῆς Ἑλλάδος, ἡ Σάμος κατέχει τὴν ἑξῆς σειράν: Ἀπὸ ἀπόψεως προσεγγίσεων πλοίων ἐπὶ 18 κυριωτέρων ἑλληνικῶν λιμένων εἶναι ἑβδόμη, ἀπὸ ἀπόψεως χωρητικότητος (tonnage) δεκάτη πέμπτη, ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιβατῶν ἕκτη καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κινήσεως ἐμπορευμάτων ἐπὶ 21 λιμένων δεκάτη ἕκτη. Ὡς πρὸς τὴν μικτὴν ναυτικὴν κίνησιν (διεθνῆ καὶ ἡμεδαπήν) ἐπὶ 27 κυριωτέρων λιμένων ἔρχεται εἰς προσεγγίσεις εἰκοστὴ πρώτη, εἰς δὲ χωρητικότητα μεταξὺ 13—14.

Πολὺ σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ θέσις τῆς Σάμου ἀπὸ ναυπηγικῆς ἀπόψεως, λόγῳ τῆς ἡμεροξυλείας (πεύκη), ἥτις ἀφθόνως φύεται καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Ἁπλαῖ ἐγκαταστάσεις ναυπηγίας ἱστιοφόρων καὶ μικρῶν μηχανοκινήτων (ἐσωτερικῆς καύσεως) γίνονται εἰς διάφορα μέρη τῆς νήσου, ὅπως εἰς τὸ Τηγάνιον, μὲ τρεῖς ἐγκαταστάσεις, ἓν ἐν Μαραθοκάμπῳ καὶ ἕτερον ἐν Καλαμπάκτασι. Οὕτως ἡ Σάμος παρουσιάζει ναυπηγικὴν κίνησιν ἱστιοφόρων, ἀντιπροσωπεύουσαν τὸ ἥμισυ περίπου ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τοὺς λιμένας καὶ ὅρμους τῆς νήσου Σάμου (Τηγάνι, Μαραθόκαμπος, Καρλόβασι, Καλαμπάκτασι) ἔχουν ναυπηγηθῇ κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν 1927—1931 ρυμουλκὰ 1, βενζινοκίνητα καὶ πετρελαιοκίνητα ἱστιοφόρα 4, ἱστιοφόρα ἄνω τῶν 60 κόρων χωρητικότητος 17, ἱστιοφόρα 10—60 κόρων 26, φορτηγίδες 10 καὶ λέμβοι ἱστιοφόροι καὶ μὴ (πλοιάρια) κάτω τῶν 10 κόρων 58. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κατὰ καιροὺς ναυπηγοῦνται ἐν Σάμῳ σκάφη κατὰ παραγγελίαν ἀλλοδαπῶν, Ἑλλήνων ἐκ Δωδεκανήσων καὶ Ὀθωμανῶν.

Λιμένες. Ἡ Σάμος εἶναι μᾶλλον ἀλίμενος ὡς μὴ ἔχουσα βαθεῖς κόλπους. Μοναδικὸς ἐν αὐτῇ εἶναι ὁ κόλπος τοῦ *Λιμένος Βαθέος*, ὅστις ἔχει μῆκος πλέον τῶν 4 χιλιομέτρων, πλάτος δὲ ἑνὸς μέχρι δύο χιλιομέτρων. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τούτου εἶναι ὁ *Λιμὴν Βαθέος*, ἔνθα καὶ ἡ ὁμώνυμος πόλις, πρωτεύουσα τῆς νήσου. Ὁ λιμὴν ἔχει ἀρκετὴν ἔκτασιν, προσβάλλεται ὅμως ἰδίως ὑπὸ τῶν βορειοανατολικῶν ἀνέμων, πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ ἀπὸ τούτων θεωρεῖται πρὸ πολλοῦ ἀναγκαία ἡ προέκτασις τοῦ ὑπάρχοντος πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ λιμένος μικροῦ λιμενοβραχίονος. Διὰ τῆς προεκτάσεως ταύτης καὶ τῆς κατασκευῆς ἑτέρου ἐσωτερικοῦ βραχίονος μικροτέρου μήκους ὁ λιμὴν θὰ ἐτελειοποιεῖτο, ἀλλὰ τῶν ἔργων τούτων ὡς δαπανηρῶν ἡ ἐκτέλεσις καθίσταται προβληματικὴ λόγῳ τῆς μικρᾶς κινήσεως τοῦ λιμένος. Αἱ εἰσπράξεις τοῦ λιμενικοῦ ταμείου Βαθέος μόλις φθάνουν κατ' ἔτος τὸ ἓν ἑκατομμύριον δραχμῶν.

Ὁ *λιμὴν τῶν Καρλοβασίων* εἶναι μᾶλλον τεχνητὸς κατασκευασθεὶς πρὸ πεντηκονταετίας εἰς μικρὰν προεξοχὴν τῆς περιοχῆς τοῦ Παλαιοῦ Καρλοβάσου. Προστατεύεται ἀπὸ δύο βραχίονας, ἡ κατασκευὴ τῶν ὁποίων ἀπῄτησεν ἀρκετὰς δαπάνας. Διὰ τοῦτο αἱ ὑπὲρ τοῦ ταμείου τοῦ λιμένος τούτου φορολογίαι εἶναι κατ' ἀνάγκην βαρύτεραι καὶ αἱ ἐτήσιαι εἰσπράξεις αὐτοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1929—1930 καὶ 1930—1931 ὑπερέβησαν τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ὁ *λιμὴν Τηγανίου* εὑρίσκεται ὅπου καὶ ὁ ἀρχαῖος λιμὴν τῶν Σαμίων. Προστατεύεται δὲ δι' ἑνὸς βραχίονος ἀρκετοῦ μήκους, διὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ὁποίου ἐκτελοῦνται ἤδη (1922) ἔργα ἀξίας τριῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἐκτὸς τῶν ἔργων τούτων ἐνδείκνυται ὡσαύτως ἡ ἐκβάθυνσις τοῦ λιμένος, ἡ ὁποία δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη. Αἱ ἐτήσιαι εἰσπράξεις τοῦ λιμενικοῦ ταμείου Τηγανίου ἀνέρχονται περίπου εἰς 300 χιλιάδας δραχμῶν.

Ἁλιεία. Ὀλίγοι ἐκ τῶν κατοίκων τῶν παραλιακῶν συνοικισμῶν ἀσκοῦσιν ἀποκλειστικῶς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἁλιέως. Οὗτοι εἶναι κυρίως οἱ ἔχοντες ἁλιευτικὰ πλοιάρια (ἐν Λιμένι Βαθέος 5, ἐν Τηγανίῳ 5, ἐν Κοκκαρίῳ 5, ἐν Κουμεΐκοις 4 καὶ ἐν Μαραθοκάμπῳ 10, ἐν ὅλῳ 29). Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσκούντων ἐξ ἐπαγγέλματος τὴν ἁλιείαν ἐν Σάμῳ ἀνέρχεται εἰς 184. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἔχει μορφωθῇ εἰδικῶς ἐν τῇ κοινότητι Χώρας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἰδία τάξις ἁλιέων ἰχθυοτροφείων. Τοιαῦτα ἰχθυοτροφεῖα δὲν ὑπάρχουν ἐν Σάμῳ, εὑρίσκονται ὅμως πλεῖστα ἐν τῇ ἀπέναντι παραλίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὰ ὁποῖα συνήθως εἰργάζοντο καὶ ἐργάζονται ἀκόμη οἱ ἐν λόγῳ ἁλιεῖς ἐκ Χώρας. Ἐκ τῶν ἰχθυοτροφείων τούτων ἀρκεταὶ ποσότητες ἰχθύων μεταφέρονται καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους εἰς Σάμον, ἐξ ὧν ὀλίγαι καταναλίσκονται ἐν τῇ νήσῳ, αἱ πλεῖσται δὲ μεταφέρονται εἰς Πειραιᾶ.

Συγκοινωνίαι. 1) Θαλάσσιαι. Ἡ γραμμὴ Πειραιῶς - Σάμου ἐξυπηρετεῖται τακτικῶς τρὶς τῆς ἑβδομάδος μὲ τὰς μεσολαβούσας προσεγγίσεις τῶν νήσων Σύρου, Τήνου, Μυκόνου καὶ Ἰκαρίας. Πλὴν τῶν ἐκ Πειραιῶς ἀτμοπλοίων, τὰ ὁποῖα συνήθως προσεγγίζουν τοὺς λιμένας Καρλοβασίων καὶ Βαθέος, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν Λιμένα Τηγανίου, προσεγγίζουν ἐπίσης τακτικῶς τὸν λιμένα Βαθέος ἰταλικὰ ἀτμόπλοια, τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦν τὴν γραμμὴν Σμύρνης - Αἰγύπτου. Συχνάκις ὡσαύτως, ἰδίως εἰς τὸν Λιμένα Βαθέος, προσεγγίζουν φορτηγὰ ἀτμόπλοια διαφόρων ἐθνικοτήτων καὶ ἰδίως ὁλλανδικά, δι' ὧν ἀποστέλλονται εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης φορτία οἴνων καὶ καπνῶν.

2) Ἐσωτερικὴ συγκοινωνία. Ἐν Σάμῳ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας ὑπάρχουσιν αἱ ἑξῆς ὁδοί: α') *Ἐθνικαί*: 1) Ἁμαξιτὸς ὁδὸς λιμένος Βαθέος - Τηγανίου - Χώρας - Κουμαραδαίων - Πύργου - Ἁγίων Θεοδώρων - Μαραθοκάμπου - Πρινιᾶ (Καλαμπακτασίων). Συνολικὸν μῆκος 66 χιλιόμετρα Ἡμιτελὴς εἰς ἔκτασιν 11 χιλιομέτρων. Ἀκατασκεύαστος εἰς 16 χιλιόμετρα. 2) Ἁμαξιτὸς ὁδὸς Ἡραίου. Ἀφετηρία σημεῖον τῆς 1ης ἐθνικῆς ὁδοῦ χιλ. 15.100. Μῆκος 6 χιλιόμετρα. Ὑπὸ κατασκευήν. 3) Ἁμαξιτὸς ὁδὸς Εὐπαλινείου ὀρύγματος. Ἀφετηρία λίμνη Γλυφάδας, τέρμα νότιον στόμιον Εὐπαλινείου ὀρύγματος. Μέτρα 800. Ἀκατασκεύαστος. 4) Ἁμαξιτὸς ὁδὸς Ἀλυκῆς. Ἀφετηρία Τρεῖς Ἐκκλησίτσες Ἄνω Βαθύ, τέρμα Ἁλυκή. Συνολικὸν μῆκος χιλ. 5.500. Ὑπὸ κατασκευήν.

β') *Ἐπαρχιακαὶ ὁδοί*: 1) Ἁμαξιτὸς ὁδὸς Λιμένος Βαθέος - Κοκκαρίου - Αὐλακίων - Ἁγίου Κωνσταντίνου - Νέου Καρλοβάσου - Ὅρμου Νέου καὶ Μεσαίου Καρλοβάσου καὶ λιμένος Καρλοβασίων. Συνολικὸν μῆκος χιλ. 35. 2) Ἁμαξιτὸς ὁδὸς Καρλοβασίων—Σουρήδων Ἀφετηρία Νέον Καρλόβασι, τέρμα χιλ. 41.700 ἐθνικῆς ὁδοῦ Βαθέος - Μαραθοκάμπου παρὰ συνοικισμὸν Σουρήδων. Συνολικὸν μῆκος χιλ. 9.700. 3) Ἁμαξιτὸς ὁδὸς Βαθέος - Μυτιληνῶν. Ἀφετηρία Λιμὴν Βαθέος, τέρμα Χώρα. Συνολικὸν μῆκος 12.900. 4) Ἁμαξιτὸς ὁδὸς Παλαιοκάστρου. Ἀφετηρία χιλ. σημεῖον 3.800 ἐθνικῆς ὁδοῦ Βαθέος - Τηγανίου, τέρμα Παλαιόκαστρον. Μῆκος 1.500 μέτρα.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιακῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται ἐν λειτουργίᾳ, ἔχουσι χαρακτηρισθῇ προσέτι ὡς ἐπαρχιακαὶ αἱ κατωτέρω ἀκατασκεύαστοι εἰσέτι ὁδοί, αἵτινες ἤδη λειτουργοῦσιν ὡς βαταὶ μόνον: 1) Ὁδὸς Χώρας - Μύλων - Παγώνδου - Σπαθαραίων - Σκουρεΐκων - Κουμεΐκων. Συνολικὸν μῆκος χιλ. 21. 2) Ὁδὸς Φούρνων. Ἀφετηρία σημεῖον χιλ. 30.700 ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Βαθέος - Καρλοβασίων, τέρμα Φοῦρνοι. Συνολικὸν μῆκος χιλ. 5. 3) Ὁδὸς Βουρλιωτῶν. Ἀφετηρία χιλ. σημεῖον 16.700 ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Βαθέος - Καρλοβασίων, τέρμα Βουρλιῶτες. Συνολικὸν μῆκος χιλ. 5.300. 4) Ὁδὸς Μαυρατζαίων. Ἀφετηρία χιλ. σημεῖον 22 ἐθνικῆς ὁδοῦ Βαθέος - Πρινιᾶ. Τέρμα Μαυρατζαῖοι. Μῆκος χιλ. 5. 5) Ὁδὸς Ἀρβανιτῶν. Ἀφετηρία Πύργος, τέρμα Ἀρβανῖτες. Μῆκος χιλ. 6. 6) Ὁδὸς Κοντεΐκων. Ἀφετηρία χιλ. σημεῖον 34 ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Βαθέως - Καρλοβασίων. Διέρχεται διὰ τῆς μονῆς Προφήτου Ἠλιού. Τέρμα Κουμέϊκα. Μῆκος χιλ. 5. 7) Ὁδὸς Πλατάνου ἀπὸ ἐθνικῆς ὁδοῦ Βαθέος - Μαραθοκάμπου - Πρινιᾶ. Μῆκος χιλ. 2. 8) Ὁδὸς Λέκας. Ἀφετηρία Μεσ. Καρλόβασι, τέρμα Λέκα. Μῆκος χιλ. 4. 9) Ὁδὸς Καστανέας. Ἀφετηρία χιλ. σημεῖον 47.800 ἐθνικῆς ὁδοῦ Βαθέος - Πρινιᾶς, τέρμα Καστανέα, χιλ. 3. 10) Ὁδὸς Πύργου - Σπαθαραίων χιλ. 8. 11) Ὁδὸς Σκουρεΐκων ἀπὸ ἐθνικῆς ὁδοῦ μῆκος χιλ. 5. 12) Ὁδὸς Κοντεΐκων ἀπὸ ἐθνικῆς ὁδοῦ μῆκος χιλ. 3. 13) Ὁδὸς Κουμεΐκων - Πλατάνου μῆκος χιλ. 2.900.

γ') *Δημοτικαὶ ὁδοί*: 1) Ὁδὸς Βλαμαρῆς. Ἀφετηρία Λιμὴν Βαθέος. Ἔχουσα εἰς τὸ 3 χιλιόμετρον ἑτέραν διακλάδωσιν καταλήγει εἰς δύο τέρματα, εἰς τὴν μονὴν Ἁγίας Ζώνης χιλ. 4.300 καὶ εἰς τὴν θέσιν «Μυρτιὰ» πρὸς τὴν μονὴν Ζωοδόχου Πηγῆς χιλ. 4.700.

2) Ὁδὸς Κότσικα. Ἀφετηρία Λιμὴν Βαθέος, τέρμα μικρὰ μονὴ Κότσικα χιλ. 5.

Ἡ συγκοινωνία εἰς τὰς ἐν λειτουργίᾳ ἁμαξιτοὺς ὁδοὺς ἐκτελεῖται δι' αὐτοκινήτων, ἐξ ὧν ὑπάρχουσιν ἐν Σάμῳ 70—80 ἐπιβατικὰ καὶ 20—25 φορτηγά.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Τὰ πλουσιώτερα σχετικῶς μεταλλευτικὰ στρώματα ἐν Σάμῳ εὑρίσκονται εἰς τὴν μεσημβρινὴν καὶ δυτικὴν πλευρὰν αὐτῆς, ἐν ταῖς περιφερείαις τῶν κοινοτήτων Σπαθαραίων, Σκουρεΐκων καὶ Δρακαίων καὶ εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κοινότητος Νενέδων. Συνίστανται δὲ ταῦτα ἐκ γαληνίτου (θειούχου μολύβδου), οὗτινος ἡ μέση περιεκτικότης ἀνέρχεται εἰς 35—40% καὶ εἰς 250—300 γραμμάρια ἀργύρου κατὰ τόννον μεταλλεύματος. Εὑρίσκονται ἐπίσης στρώματα ἀμιάντου ἐν ταῖς περιφερείαις τῶν κοινοτήτων Σπαθαραίων καὶ Παγώνδου, ἀντιμονίτου (θειούχου ἀντιμονίου) ἐν ταῖς περιφερείαις τῶν κοινοτήτων Κοντακεΐκων καὶ Φούρνων καὶ σμύριδος ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ τῆς νήσου (θέσις *Μυρτιὰ*) περιφερείας Βαθέος. Μικρὰ ἐκμετάλλευσις ἔγινε κατὰ διαφόρους καιροὺς τῶν μεταλλείων ἀργυρομολύβδου ἐν τῇ περιφερείᾳ Σπαθαραίων. Ἔρευναι διάφοροι εἶχον ἐνεργηθῆ πολλάκις κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν ταῖς περιφερείαις τῶν κοινοτήτων Νενέδων, Φούρνων, Κοντακεΐκων καὶ Καλαμπακτασίων. Ἐκ τοῦ προμνησθέντος ἐπίσης ἐν τῇ θέσει Μυρτιὰ μεταλλείου σμύριδος πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἐξήχθη μικρὰ ποσότης σμύριδος, ἥτις ὅμως, ὡς ἀπεδείχθη, εἶναι πτωχὴ εἰς ποιότητα καὶ ὑστερεῖ κατὰ πολὺ τῆς ναξίας τοιαύτης. Ἐκ τῆς ἰδίας ὡς ἄνω περιφερείας ἀνεκαλύφθησαν στρώματα θειικοῦ ἀσβεστίου καὶ στεατίτιδος (τάλκ), τῶν ὁποίων ὅμως δὲν ἔγινε μέχρι τοῦδε καμμία ἐκμετάλλευσις. Ἐν ταῖς περιφερείαις τῶν κοινοτήτων Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Βαθέος εὑρίσκονται στρώματα μαρμάρου κατωτέρας ποιότητος, τῶν ὁποίων ἐπίσης δὲν ἔγινε καμμία συστηματικὴ ἐκμετάλλευσις.

Ι. Δ. Β.

—[ΠΟΛΙΤ. ΓΕΩΓΡ.] *Πληθυσμός*. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Σάμου κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν τοῦ ἔτους 1928 ἀνήρχετο εἰς 58.584 κατοίκους, ἐξ ὧν 28.062 ἄρρενες καὶ 30.522 θήλεις. Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ 1920 παρουσίαζε σύνολον κατοίκων 50.[illegible]. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην ὄχι μόνον πρόσφυγες δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ νήσῳ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων αὐτῆς εἶχον μεταβῆ εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, διατελοῦσαν τότε ὑπὸ ἑλληνικὴν κατοχήν. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1913 ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀνήρχετο εἰς 54.178 κατοίκους, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1902 εἰς 53.051, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν δὲ τοῦ 1864 εἰς 33.908. Καὶ κατὰ τὸ 1828, ὅτε ἔγινεν ἡ πρώτη μετὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν ἀπογραφή, καθ' ἣν ἐποχὴν διοικητὴς τῆς Σάμου καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων ἦτο ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὁ πληθυσμὸς τῆς Σάμου ἀνήρχετο εἰς 27.428 κατοίκους. Πρὸ αὐτῆς δὲν ἔχουν γίνει ἄλλαι ἀπογραφαί, τὸν πληθυσμὸν δὲ τῶν κατοίκων τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας μανθάνομεν ἐκ διαφόρων πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας κατέλιπον διάφοροι χρονογράφοι. Οὕτως, ὁ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐπίσκοπος Σάμου Ἰωσὴφ Γεωργειρίνη ἀναφέρει ἐν ἐκθέσει αὐτοῦ ὅτι ἡ Σάμος εἶχε 3.850 οἰκίας, ἤτοι περὶ τοὺς 15.000 κατοίκους, ἐνῷ ὁ περιηγητὴς Τουρνεφὸρ γράφων περὶ Σάμου κατὰ τὸ 1702, ὑπολογίζει τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀνερχομένους εἰς 12.000.

Δῆμοι, κοινότητες, συνοικισμοί. Ἐν Σάμῳ ὑπάρχουν, ἐκτὸς τῶν μονῶν, 53 ἐν ὅλῳ συνοικισμοί, ἀποτελοῦντες ἕνα δῆμον καὶ 37 κοινότητας. Ἡ νῆσος διαιρεῖται φυσικῶς εἰς τέσσαρα τμήματα: τὸ τμῆμα *Βαθέος*, ὅπερ περιλαμβάνει τὴν βορειοανατολικὴν τῆς νήσου πλευράν, τὸ τμῆμα *Καρλοβασίων*, ὅπερ περιλαμβάνει πᾶσαν τὴν δυσμικὴν πλευράν, τὸ τμῆμα *Μαραθοκάμπου*, ὅπερ περιλαμβάνει πᾶσαν τὴν πρὸς μεσημβρίαν πλευρὰν καὶ τὴν πρὸς τὸν Κερκετέα χώραν, καὶ τὸ τμῆμα *Χώρας*, ὅπερ περιλαμβάνει τὴν ἀνατολικὴν πλευράν. Εἰς τὸ τμῆμα Βαθέος εὑρίσκεται ἡ πόλις *Λιμὴν Βαθέος* (κάτοικοι 8.636), ἥτις ἀποτελεῖ τὸν μοναδικὸν δῆμον, ὡς πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Σάμου

Digitized by Google

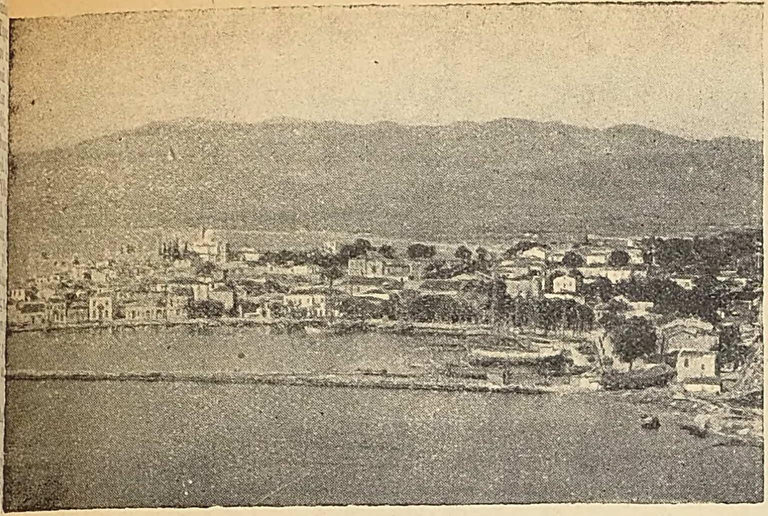

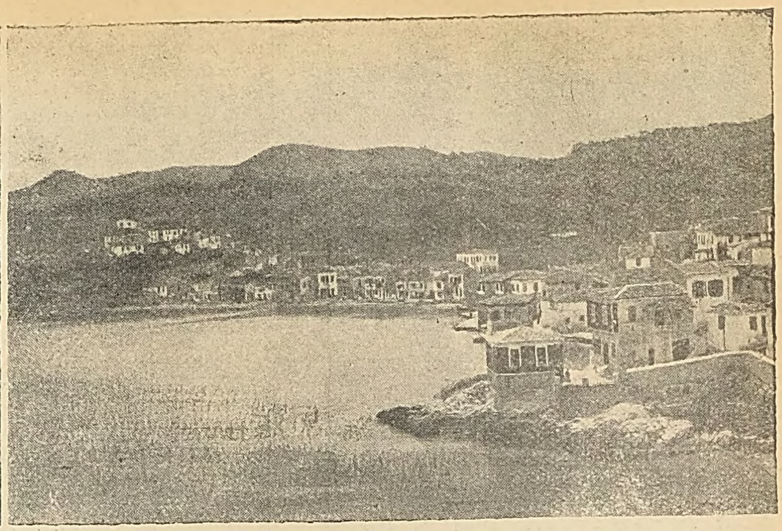

1) Τὸ Τηγάνι τῆς Σάμου παρὰ τὴν πεδιάδα Χώρας. 2) Τὸ Κοκκάρι, χωρίον ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Βαθέος.

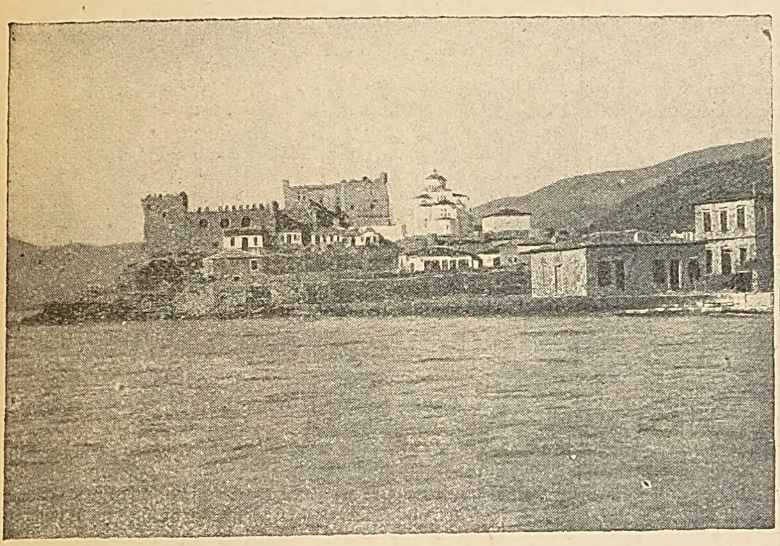

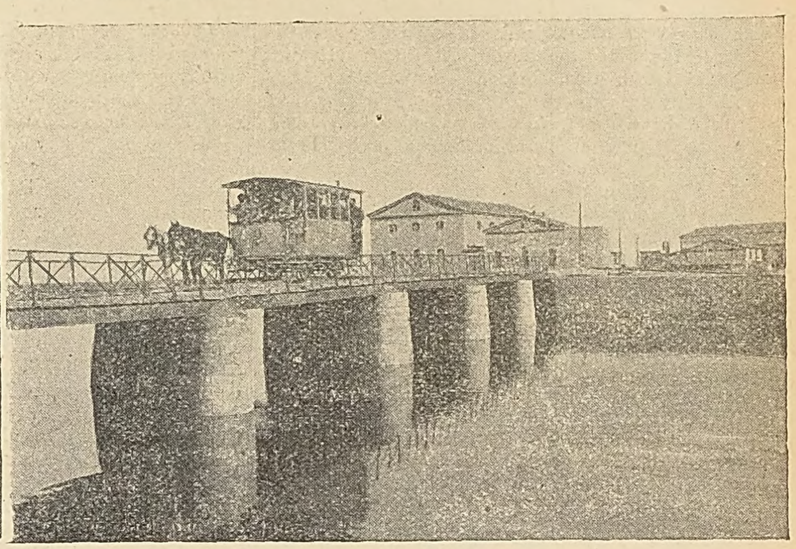

1) Τὸ ἐν Τηγανίῳ φρούριον καὶ ὁ παρ' αὐτὸ ἱστορικὸς ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. 2) Γέφυρα συνδέουσα τὸ Νέον καὶ Μεσαῖον Καρλόβασι.

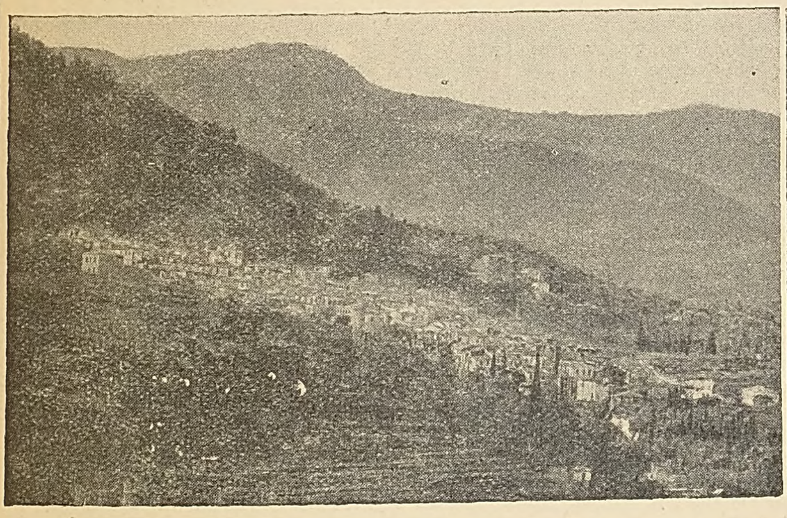

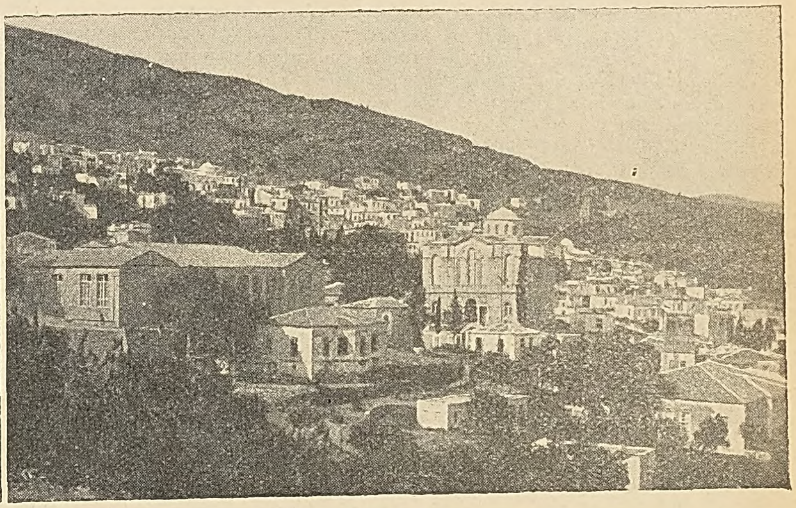

1) Τὸ χωρίον Βουρλιῶται. 2) Ὁ Μαραθόκαμπος.

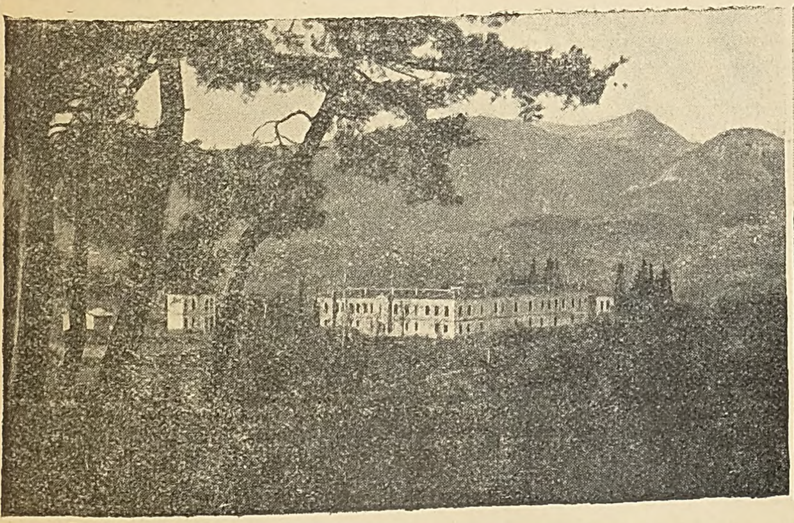

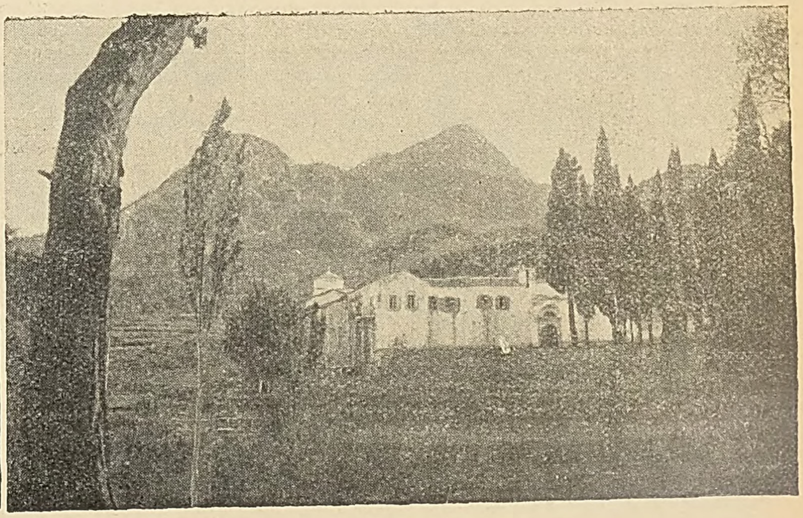

1) Ἡ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἠλία. 2) Ἡ Μονὴ Βροντᾶ.

Digitized by Google

Μὲ τὴν πόλιν ταύτην συνέχεται τὸ *Βαθὺ* (κάτ. 5.677), ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς εἶναι καθαρῶς γεωργικός. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι αὐτῆς ὡρμῶντο ἐκ Πελοποννήσου, οἵτινες κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα κατῴκησαν αὐτόθι εἰς μέρος ἀφανὲς ἐκ τῆς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον μέχρι σήμερον φέρει τὸ ὄνομα *Μωραϊτοχώρι*. Βορειοανατολικῶς καὶ οὐ μακρὰν τοῦ Βαθέος εὑρίσκεται ἡ μικρὰ πεδιὰς τῆς Βλαμαρῆς, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας κεῖται ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Ζώνης. Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἀπ' αὐτῆς, ἐπὶ ὡραίου ὑψώματος, εἶναι ἡ μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Βαθέος καὶ εἰς ἀπόστασιν 20 λεπτῶν ἀπ' αὐτῆς κεῖται ἡ κοινότης *Παλαιόκαστρον* (κάτ. 1.233), ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου τείχους, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τούτου, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς νήσου, κεῖται ὁ ὅρμος Μουλαϊβραήμ, ὅστις εἶναι καὶ τὸ πλησιέστερον σημεῖον τῆς νήσου πρὸς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτήν. Βορειοανατολικῶς τοῦ Λιμένος Βαθέος, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. καὶ παρὰ τὴν ἁμαξιτὸν ὁδόν, εἶναι τὸ *Κοκκάρι* (κάτ. 1.536), παραλιακὴ κοινότης, εἰς ἀπόστασιν δὲ ὀκτὼ χιλιομέτρων, παρὰ τὴν αὐτὴν παραλιακὴν ὁδόν, κεῖνται τὰ *Αὐλάκια* (κάτ. 88), συνοικισμὸς ὑπαγόμενος εἰς τὴν κοινότητα *Βουρλιωτῶν* (κάτ. 1.464), εὑρισκομένην εἰς ὕψος 360 μέτρων καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐκεῖθεν μιᾶς ὥρας ἐντὸς ῥωμαντικῆς περιοχῆς. Πλησίον αὐτῆς κεῖται ἡ μονὴ Βροντᾶ. Ἐπὶ τῆς ἰδίας πλευρᾶς κεῖται ἡ κοινότης *Ἅγιος Κωνσταντῖνος* (κάτ. 712), *Σταυρινίδες* (κάτ. 292), *Νενέδες* (κάτ. 699), *Μανωλάτες* (κάτ. 458) καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἀλατζάδες* (κάτ. 21), *Βαλιοντάδες* (κάτ. 76), *Μαργαρίτες* (κάτ. 27). Ὅλοι οὗτοι οἱ συνοικισμοὶ ἀπετέλουν ἄλλοτε, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς αὐτονομίας, ἕνα δῆμον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἓξ Γειτονιές».

Ἀκολουθοῦντες τὴν αὐτὴν ὁδόν, κάτωθεν τῶν ἀποτόμων ὀροσειρῶν τοῦ Κορουδερέ, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ τμῆμα *Καρλοβασίων*, ἐν ᾧ ἀπαντῶμεν τοὺς ἑξῆς συνοικισμούς: *Κοντακέϊκα* (κάτ. 748), ἕδρα κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἅγιος Δημήτριος* (κάτ. 72), *Ἅγιος Νικόλαος* (κάτ. 18), *Καρανδρεάδες* (κάτ. 40), *Κάτω Καλύβια* (κάτ. 212), *Κολιαμπέτσηδες* (κάτ. 37), *Κοσμάδες* (κάτ. 18), *Μακρόγλιδες* (κάτ. 18), *Χατζηπαναγιώτιδες* (κάτ. 15), *Χατζαντώνηδες* (κάτ. 22), *Χατζησταμούληδες* (κάτ. 51), κλπ.· *Φοῦρνοι* (κάτ. 784), ἰδία κοινότης, καὶ *Πλάτανος* (κάτ. 886) ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς, ἰδία ὡσαύτως κοινότης. Τὸ *Νέον Καρλόβασι* (κάτ. 4.996), εὑρισκόμενον ἐπὶ ὡραίας θέσεως, εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς Σάμου καὶ ἀποτελεῖ ἰδίαν κοινότητα, εἰς ἣν ὑπάγεται ὁ συνοικισμὸς *Συρηδες* (κάτ. 89). Παρ' αὐτὴν εὑρίσκεται ἡ κοινότης *Μεσαῖον Καρλόβασι* (κάτ. 1.371) καὶ ἡ κοινότης *Παλαιὸν Καρλόβασι* (κάτ. 492). Πλησίον τούτου εἶναι τὸ λωβοκομεῖον Σάμου, παρὰ τὴν παραλίαν, καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν αὐτοῦ, ἐπὶ ὡραίας τοποθεσίας, εἶναι ἡ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ. Εἰς τὸ τμῆμα Καρλοβασίων ὑπάγονται αἱ κοινότητες *Λέκα* (κάτ. 1.103), *Καστανέα* (κάτ. 625), *Κοσμαδαῖοι* (κάτ. 231) καὶ *Ἅγιοι Θεόδωροι* (κάτ. 239) καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Νικολοῦδες* (κάτ. 76), *Πλάκα* (κάτ. 20), *Τσουρλέοι* (κάτ. 104).

Εἰς τὸ τμῆμα *Μαραθοκάμπου* εὑρίσκεται ὁ *Μαραθόκαμπος* (κάτ. 2.988), ἕδρα κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται οἱ συνοικισμοὶ *Ἁγία Κυριακὴ* (κάτ. 188), *Σακουλέϊκα* (κάτ. 148) καὶ *Σεβαστέϊκα* (κάτ. 29). Ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς κωμοπόλεως ταύτης εὑρίσκεται, παρὰ τὴν παραλίαν, ὁ *Ὅρμος Μαραθοκάμπου* (κάτ. 250), ἀποτελῶν ἰδίαν ἐπίσης κοινότητα. Πρὸς τὸ δυσμικώτερον ἄκρον τῆς νήσου εὑρίσκεται ἡ κοινότης *Καλαμπάκτασι* (κάτ. 501), εἰς ἣν ὑπάγονται οἱ συνοικισμοὶ *Ἅγιος Ἰσίδωρος* (κάτ. 37) καὶ *Πλάκα* (κάτ. 17) καὶ ἡ κοινότης *Δρακαῖοι* (κάτ. 280). Ἀνατολικῶς δὲ τοῦ Μαραθοκάμπου κεῖνται αἱ κοινότητες *Κουμέϊκα* (κάτ. 972), *Σκουρέϊκα* (κάτ. 446), *Νεοχώριον* (κάτ. 270) καὶ *Σπαθαραῖοι* (κάτ. 1.214), εἰς ἣν ὑπάγεται ὁ συνοικισμὸς τῆς νησῖδος *Σαμιοπούλας* (κάτ. 26).

Ἀπὸ τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου Σπαθαραῖοι ἄρχεται τὸ ἕτερον τμῆμα τῆς νήσου, τὸ τμῆμα *Χώρας*, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ εὐφορώτερον ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων τμημάτων· ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἐν αὐτῷ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας, μέχρι τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἡγεμονίας, ἔκειτο ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου, ἡ *Χώρα*, ὅπως ἐκαλεῖτο αὕτη. Κατερχόμενοι ἐκ Σπαθαραίων φθάνομεν μετὰ μίαν ὥραν εἰς τὴν κωμόπολιν *Παγώνδαν* (κάτ. 2.436). Βορειοδυτικῶς ταύτης εἶναι ὁ *Πύργος* (κάτ. 1.561) καὶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας ἡ κοινότης *Κουμαραδαῖοι* (κάτ. 330), παρὰ τὴν ὁποίαν κεῖται ἡ μονὴ τῆς Μεγάλης Παναγίας, καὶ ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὑπερκειμένου Ἀμπέλου οἱ *Ἀρβανῖται* εἰς δύο συνοικισμούς, ἀποτελοῦντας τὰς κοινότητας *Ἄνω Ἀρβανῖται* (κάτ. 638) καὶ *Κάτω Ἀρβανῖται* (κάτ. 354). Εἰς τὸ βάθος μικροῦ ὀροπεδίου, περιβαλλομένου ὑπὸ ὑψηλῶν προβούνων, κεῖνται οἱ *Μαυρατζαῖοι* (κάτ. 604), παρὰ τοὺς ὁποίους εὑρίσκεται ἡ μονὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς πεδιάδος Χώρας καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰμβράσου κεῖται ἡ κοινότης *Μύλοι* (κάτ. 474). Πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς πεδιάδος καὶ εἰς τοὺς πρόποδας μικροῦ λόφου κεῖται ἡ κοινότης *Χώρα* (κάτ. 2.079), ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Σάμου, ἐπὶ θέσεως θαυμασίας, καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν, εἰς μικρὰν δὲ ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς, τὸ *Τηγάνι* (κάτ. 2.501), ἐπίνειον τοῦ τμήματος Χώρας, ὅπου ἔκειτο καὶ ὁ ἀρχαῖος λιμὴν τῶν Σαμίων. Ἐνταῦθα ἔκειτο καὶ ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Σάμου, ἥτις περιεκυκλοῦτο ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τείχους, τοῦ ὁποίου λείψανα σῴζονται καὶ σήμερον. Σῴζεται ἐπίσης καὶ τὸ Εὐπαλίνειον ὄρυγμα. Ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους, κάτωθεν τοῦ ὁποίου διέρχεται τὸ ὄρυγμα τοῦτο, ὑπάρχει σπήλαιον, παρὰ τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἡ μικρὰ μονὴ Σπηλιανή. Τὸ Τηγάνι ἀπετέλει τὴν ἕδραν τῆς Σάμου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, σῴζεται δ' εἰσέτι τὸ φρούριον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σαμίων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν Λυκούργου Λογοθέτου, παρὰ τὸ ὁποῖον ἐγείρεται ὁ ἱστορικὸς ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως. Πλησίον τοῦ Τηγανίου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, κεῖται ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Πρὸς βορρᾶν τῆς Χώρας καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κεῖται ἡ κοινότης *Μυτιληνοὶ* (κάτ. 5.519), ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας κοινότητας τῆς νήσου.

Διοίκησις. Ἡ Σάμος ἀποτελεῖ ἴδιον νομόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάγονται καὶ αἱ παρακείμεναι νῆσοι *Ἰκαρία* καὶ *Κορσεαί*. Ἕδρα τοῦ νομοῦ καὶ πρωτεύουσα τῆς Σάμου εἶναι ὁ *Λιμὴν Βαθέος* (βλ. λ.), ἔνθα ἑδρεύουσιν ὁ νομάρχης, ὁ μητροπολίτης, ὁ διοικητὴς τῆς χωροφυλακῆς καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαί. Ὁ Λιμὴν Βαθέος εἶναι ἐπίσης ἕδρα τάγματος. Τὴν ἀγροτικὴν ἀσφάλειαν ἀσκεῖ ἡ ἀγροφυλακή, τῆς ὁποίας ὁ ἐπόπτης ἔχει τὴν ἕδραν του ἐν Λιμένι Βαθέος. Ἐν Λιμένι Βαθέος ἑδρεύουσιν ἐπίσης αἱ ἑξῆς κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι τοῦ νομοῦ: νομομηχανικός, νομογεωπόνος, νομίατρος, νομοκτηνίατρος, δασαρχεῖον Σάμου, στρατολογικὸν γραφεῖον Σάμου καὶ τὸ ἀρχειοφυλακεῖον Σάμου, ἐν ᾧ φυλάσσονται τὰ ἀρχεῖα τῆς ἡγεμονίας. Οἰκονομικὰς ἐφορείας καὶ δημόσια ταμεῖα ὁ νομὸς ἔχει ἀνὰ δύο, ἑδρεύοντα ἐν Λιμένι Βαθέος καὶ Νέῳ Καρλοβασίῳ, τελωνεῖα τρία, ἓν Α' τάξεως ἐν Λιμένι Βαθέος, ἓν Β' τάξεως ἐν Καρλοβασίοις καὶ ἓν Γ' τάξεως ἐν Τηγανίῳ, ἓν ὑποτελωνεῖον ἐν Μαραθοκάμπῳ καὶ 6 τελωνοφυλακεῖα ἐν Κοκκαρίῳ, Ἁγίῳ Κωνσταντίνῳ, Ἁγίῳ Ἰσιδώρῳ, Καλαμπακτασίοις, Κουμεΐκοις καὶ Ἡραίῳ. Δημόσια καπνεργοστάσια λειτουργοῦσι τρία, ἐν Λιμένι Βαθέος, ἐν Τηγανίῳ καὶ ἐν Νέῳ Καρλοβασίῳ.

Δικαιοσύνη. Λειτουργεῖ ἐν Λιμένι Βαθέος πρωτοδικεῖον, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ προέδρου, τριῶν δικαστῶν καὶ τοῦ εἰσαγγελέως. Δικασταὶ τοῦ πρωτοδικείου τούτου, μεταβαίνοντες καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα εἰς τὰ λοιπὰ κέντρα τοῦ νομοῦ, ἀποτελοῦν τὰ μονομελῆ δικαστήρια, τὰ ὁποῖα δικάζουν πλημμελήματα ὡρισμένων κατηγοριῶν. Παρὰ τῇ ἕδρᾳ τοῦ πρωτοδικείου λειτουργεῖ κακουργιοδικεῖον, δικάζον κατὰ τὰς διατάξεις περὶ ὁρκωτῶν δικαστηρίων. Εἰρηνοδικεῖα δὲ λειτουργοῦν ἐν Λιμένι Βαθέος, ἐν Τηγανίῳ, ἐν Νέῳ Καρλοβασίῳ καὶ ἐν Μαραθοκάμπῳ.

Ὑπηρεσία Τ.Τ.Τ. Ἐν Λιμένι Βαθέος λειτουργεῖ ἀνταλλακτήριον ταχυδρομεῖον β' τάξεως καὶ τηλεγραφεῖον α' τάξεως, τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ καὶ τὴν τηλεφωνικὴν ὑπηρεσίαν. Ἐν Νέῳ Καρλοβασίῳ λειτουργεῖ ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον α' τάξεως, ἐν δὲ Τηγανίῳ, Μυτιληνοῖς καὶ Μαραθοκάμπῳ λειτουργοῦσι γραφεῖα γ' τάξεως. Ἐν Παλαιοκάστρῳ, Χώρᾳ, Παγώνδᾳ καὶ Πύργῳ λειτουργοῦσι μεμονωμένα ταχυδρομικὰ καὶ τηλεφωνικὰ γραφεῖα. Ἐν Ἄνω Βαθεῖ, Μύλοις, Παγώνδᾳ, Σπαθαραίοις, Σκουρεΐκοις, Νεοχωρίῳ, Κουμεΐκοις, Ὅρμῳ Μαραθοκάμπου, Καλαμπακτασίοις, Καστανέᾳ, Λέκᾳ, Νέῳ Καρλοβασίῳ, Μέσῳ Καρλοβασίῳ, Παλαιῷ Καρλοβασίῳ, Λιμένι Καρλοβασίων, Κοντακεΐκοις, Φούρνοις, Ἁγίῳ Κωνσταντίνῳ, Μανωλάτες, Νενέδες, Σταυρινίδες, Βουρλιώτες, Αὐλακίοις καὶ Κοκκαρίῳ λειτουργοῦν μεμονωμένα τηλεφωνικὰ γραφεῖα, ἐκτελοῦντα μόνον τηλεγραφικὴν καὶ τηλεφωνικὴν ὑπηρεσίαν καὶ διευθυνόμενα ὑπὸ κοινοτικῶν ὑπαλλήλων καὶ ἰδιωτῶν.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ μέση ἐκπαίδευσις ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ δύο γυμνασίων, τοῦ Πυθαγορείου γυμνασίου ἐν Λιμένι Βαθέος, ἱδρυθέντος τῷ 1854, εἰς ὃ φοιτῶσι τριακόσιοι περίπου μαθηταί, καὶ ἐν Μαραθοκάμπῳ, ἐν ᾧ φοιτῶσιν 100 ἕως 130 μαθηταί, καὶ ὑπὸ δύο ἡμιγυμνασίων ἐν Νέῳ Καρλοβασίῳ καὶ Μυτιληνοῖς. Ὡς πρὸς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἡ νῆσος Σάμος μετὰ τῆς Ἰκαρίας καὶ τῶν νησίδων Κορσεῶν (Φούρνων) ἀποτελοῦσι μίαν ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν, περιλαμβάνουσαν 87 σχολεῖα δημοτικά, ἐξ ὧν 47 ἐν Σάμῳ, 37 ἐν Ἰκαρίᾳ καὶ 3 ἐν Φούρνοις. Ἐκ τούτων τὰ ἓξ εἶναι ἑξατάξια, τέσσαρα πεντατάξια, τρία τετρατάξια, 10 τριτάξια, 15 διτάξια καὶ 49 μονοτάξια. Αἱ ὀργανικαὶ θέσεις τῶν διδασκάλων καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν ἀνέρχονται εἰς 177. Τὰ διδακτήρια ἐν Σάμῳ εἶναι ὅλα κοινοτικὰ ἢ δημόσια, ἀνεγερθέντα ἐπὶ τοῦ αὐτονομιακοῦ καθεστῶτος, ὑπάρχουσι δὲ καὶ τινα, ὧν ἡ ἀνέγερσις ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, ὡς εἶναι ἡ Πορφυριὰς σχολὴ ἐν Καρλοβασίῳ, τὸ δεύτερον δημοτικὸν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἀνεγερθὲν διὰ δωρεᾶς τῶν Χατζηγιάννη, Νικολάου καὶ Μανταφούνη, καὶ ἡ Κεντούρειος σχολὴ ἐν Μαραθοκάμπῳ. Δι' οὐδὲν διδακτήριον καταβάλλεται μίσθωμα ἐν Σάμῳ ὑπὸ τοῦ κράτους. Τὰ πλεῖστα τούτων, ἀνεγερθέντα μὲ τὰς ἀντιλήψεις τῆς παλαιοτέρας ἐποχῆς, δὲν πληροῦσι τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς καὶ παιδαγωγικῆς· εὐτυχῶς ὅμως ἀπό τινος χρόνου οἱ κάτοικοι δι' εἰσφορῶν, προσωπικῆς ἐργασίας καὶ ἀρωγῆς τοῦ ταμείου τῶν μονῶν Σάμου καὶ τοῦ κράτους, ἤρχισαν τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἀκαταλλήλων διδακτηρίων διὰ νέων τελειοτέρων. Ἔχει ἤδη περατωθῆ ἡ ἀνέγερσις 10 τοιούτων καὶ εὑρίσκονται ὑπὸ κατασκευὴν ἕτερα 10 (1932). Οἱ φοιτῶντες μαθηταὶ εἰς πάντα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας ἀνέρχονται εἰς 4.860 ἄρρενας καὶ 4.225 θήλεις, ἤτοι ἐν ὅλῳ 9.085 ἐπὶ πληθυσμοῦ 70.419, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἰκαρίας. Εἰς πολλὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας ἱδρύθησαν μετ' ἐπιτυχίας σχολικοὶ κῆποι καὶ αἱ νέαι μέθοδοι τοῦ σχολείου ἐργασίας ἐφαρμόζονται δοκιμαστικῶς ἐν τῷ ἱδρυθέντι προτύπῳ σχολείῳ ἐν Λιμένι Βαθέος. Οἱ δημοδιδάσκαλοι τοῦ νομοῦ διατηροῦν σύνδεσμον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν: «Διδασκαλικὴ Ἕνωσις Σάμου».

Τύπος. Τὸ πρῶτον τυπογραφεῖον ἐν Σάμῳ συνεστήθη τῷ 1828 ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Γαρουφαλῆ, ὅστις ἐπρομηθεύθη τοῦτο ἐκ Σύρου καὶ ἐγκατέστησεν εἰς Καρλόβασι, ὁπόθεν κατήγετο καὶ ὁ ποιητὴς Γεώργιος Κλεάνθης, μεθ' οὗ συνειργάζετο. Ἐξετυπώθησαν τότε ἐν τῷ τυπογραφείῳ τούτῳ ποιήματά τινα τοῦ δευτέρου, ἀλλὰ μετὰ πάροδον χρόνου τινὸς ὁ Γαρουφαλῆς μετεκόμισε τὸ τυπογραφεῖον εἰς Σῦρον, ὅπου κατὰ τὸ 1831 ἐπώλησεν αὐτὸ εἰς τὸν Ἰωάννην Λεκάτην, ὅστις τὸ μετέφερεν ἐκ νέου εἰς Καρλόβασι Σάμου καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κλεάνθους ἐξετύπωσε βιβλία τινά, ἐν οἷς καὶ πρακτικὰ τῶν τότε ἐπισήμων ἐνεργειῶν τῶν Σαμίων. Κατὰ τὸ 1833 τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο μετηνέχθη καὶ αὖθις εἰς Σῦρον. Δεύτερον τυπογραφεῖον συνεστήθη ὑπὸ τοῦ δημοσίου τῆς Σάμου τῷ 1851 ἐν Χώρᾳ, ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Γ. Κονεμένου. Τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο, κληθὲν Ἡγεμονικὸν τυπογραφεῖον, ἐξηκολούθησε λειτουργοῦν μέχρι τέλους τῆς ἡγεμονίας καὶ εἶχε πλουτισθῆ ἐπαρκῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη. Πλὴν τοῦ Ἡγεμονικοῦ τυπογραφείου συνεστήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ διάφορα ἄλλα ἰδιωτικὰ τυπογραφεῖα ἐν Λιμένι Βαθέος παρὰ τοῦ Ἀντ. Κακαγιάννη κατὰ πρῶτον, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τοῦ Κ. Σπυριδωνίδου, τοῦ Β. Καριώτογλου, τοῦ Ἰωάννου Βακιρτζῆ, τοῦ Ὀρέστου, Τραυλοῦ, Ἑλένης Σβορώνου κτλ.

Ἡ πρώτη ἐφημερίς, ὑπὸ τὸν τίτλον «Σάμος», ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Δημ. Λάκωνος τῷ 1863. Τὴν ἐφημερίδα ταύτην, ἐκτυπουμένην εἰς τὸ Ἡγεμονικὸν τυπογραφεῖον, διηύθυναν κατὰ διαφόρους καιροὺς πρῶτον μὲν ὁ Δ. Λάκων, ἔπειτα δὲ κατὰ σειρὰν ὁ Ἰωάννης Καμπάνης, ὁ Πελοπ. Λεκάτης, ὁ Κων. Σταυρινίδης, ὁ Σωκρ. Ἰωαννίδης καὶ ὁ Ἐπαμειν. Σταματιάδης. Εἰς αὐτήν, ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ὕλης, ἐδημοσιεύοντο καὶ αἱ ἐπίσημοι πράξεις τῆς Σαμιακῆς πολιτείας, ἤτοι νόμοι, διατάγματα, ἐγκύκλιοι τῶν διαφόρων ἀρχῶν, δικαστικὰ ἔγγραφα κλπ. Τῷ 1894, διακοπείσης τῆς ἐκδόσεως τῆς «Σάμου», ἤρχισεν ἐκτυπουμένη ὑπὸ τοῦ Ἡγεμονικοῦ τυπογραφείου ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Ἡγεμονίας Σάμου», καθαρῶς ἐπίσημος ἐφημερίς. Μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἑνώσεως τῆς νήσου, ἐπὶ προσωρινῆς κυβερνήσεως, καὶ μέχρι τῆς πλήρους ἀφομοιώσεως, ἡ ὡς ἄνω ἐφημερὶς ἐξεδίδετο ὡς «Παράρτημα τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος». Ὡς καθαρῶς πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐξεδόθη ἐν Λιμένι Βαθέος τῷ 1880 ὑπὸ τοῦ Θεμ. Στεφανίδου ἡ «Ἀλήθεια», ἥτις διέκοψε τὴν ἔκδοσίν της τῷ 1881. Τῷ 1895 ἐξεδόθη ἡ ἐφημερὶς «Εὐνομία» ὑπὸ τῶν Σωκρ. Ἰωαννίδου καὶ Ἡρακλ. Θαλασσινοῦ, ἡ ὁποία διέκοψε τὴν ἔκδοσίν της τῷ 1897. Τῷ 1896 ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν Γ. Καρατζᾶ καὶ Β. Καριώτογλου τὸ «Φῶς», ἐφημερὶς ῥιζοσπαστικὴ καὶ ὡς πρὸς τὰς πολιτικὰς καὶ ὡς πρὸς τὰς φιλολογικάς της ἀρχάς. Διέκοψε τὴν ἔκδοσίν του τῷ 1898. Ἐξεδόθη δὲ κατόπιν εἰς δύο ἄλλας περιόδους ὑπὸ τοῦ Γ. Καρατζᾶ, ἤτοι ἐν Λιμένι Βαθέος κατὰ τὰ ἔτη 1902—1904, καὶ τελευταῖον ἐν Καρλοβασίῳ κατὰ τὸ 1930—1931. Τῷ 1898 ἐξεδόθη ἐπὶ ἓν ἔτος περίπου ἡ ἐφημερὶς «Πατρὶς» ὑπὸ τοῦ Γερασ. Σβορώνου. Ὅλαι αἱ ἐφημερίδες αὗται ἦσαν ἑβδομαδιαῖαι. Τῷ 1901 ἐξοδόθη ὑπὸ τοῦ Β. Καριώτογλου ἡ «Νέα Ζωή», κατὰ πρῶτον δὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ ἔπειτα τρὶς τῆς ἑβδομάδος. Αὕτη διέκοψε τὴν ἔκδοσίν της τῷ 1905, τότε δὲ ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν Ζησίμου Σιδέρη, Ἰω. Γιαννικάκη καὶ Ἰω. Βακιρτζῆ ἡ ἐφημερὶς «Πρόοδος», ἥτις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰω. Βακιρτζῆ ἐξεδίδετο μέχρι τοῦ 1908, ὅτε διέκοψε τὴν ἔκδοσίν της, διωχθέντος τοῦ διευθυντοῦ της κατὰ τὸ στασιαστικὸν κίνημα τοῦ 1908. Τῷ 1906 ἐξεδόθη ἐπίσης ἐπὶ μικρὸν χρόνον ἡ ἐφημερὶς «Ἀνατολὴ» ὑπὸ τοῦ Σ. Σπυριδωνίδου. Αὕτη εἶχεν ἐκδοθῆ πρότερον, ἐπ' ὀλίγον χρόνον ὡσαύτως, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀρ. Ἱεροκλέους. Ἀπὸ τοῦ 1908 μέχρι τοῦ 1912 ἐξεδίδετο ἐν τῷ Ἡγεμονι-

Digitized by Google

τυπογραφείῳ ἡ «Νέα Σάμος». Ταύτην ἔγραφε καὶ ἐξέδιδεν ὁ ἡγεμὼν Κοπάσης ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ν. Φαρδῆς. Τῷ 1910 ἐξεδόθη ἐπί τινα χρόνον ἡ «Αὐγὴ» ὑπὸ τοῦ Μενελάου Νικολάου. Τῷ 1912 ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Βακιρτζῆ ἡ ἐφημερὶς «Αἰγαῖον», ἥτις καὶ δὲν ἔπαυσεν ἔκτοτε ἀνελλιπῶς ἐκδιδομένη. Μέχρι τοῦ 1915 αὕτη ἐξεδίδετο ἑβδομαδιαίως, κατὰ δὲ τὸ 1915 ἐξεδόθη ἐπί τινα χρόνον ὡς ἡμερήσιον φύλλον, ἐπὶ τριετίαν ἐξεδίδετο τρὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ ἔκτοτε ἐκδίδεται δὶς τῆς ἑβδομάδος. Τὸ «Αἰγαῖον» ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἐν Σάμῳ φύλλον, τὸ ὁποῖον εἰσήγαγε τὰς τηλεγραφικὰς ἀνταποκρίσεις, τὴν ἔκδοσιν παραρτημάτων καὶ τὴν πώλησιν φύλλων, διότι ὅλαι αἱ πρὸ αὐτοῦ ἐφημερίδες συνετηροῦντο μόνον διὰ τῶν συνδρομητῶν. Τῷ 1914 ἐξεδόθη ἐπί τινα χρόνον ἐν Καρλοβασίῳ ἡ ἐφημερὶς «Ἀναγέννησις» ὑπὸ τοῦ Συμεὼν Θαλασσινοῦ. Τῷ 1915 ἐξεδόθη ἡ «Σάμος» ὑπὸ τοῦ Μιχ. Δούκα, ἣν ἐκδίδει ἤδη, ἀποθανόντος τοῦ πατρός του, ὁ Κων. Μ. Δούκας, καὶ τῷ 1929 ὑπὸ τοῦ Ν. Σολούνια ἡ «Ἐφημερὶς τῶν Σαμίων». Κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐξεδόθησαν ἐν Σάμῳ καὶ περιοδικά τινα, τὰ ὁποῖα εἶχον βραχὺν βίον.

Κοινοτικὴ δρᾶσις. Αἱ ἐν Σάμῳ κοινότητες παρουσίασαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀξιόλογον δρᾶσιν. Ἐνδεικτικὴ ταύτης εἶναι ἡ ταμειακὴ αὐτῶν κίνησις, ἡ ὁποία κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1929—1930 παρουσίασεν ἐν συνόλῳ ἐκ τῶν διαφόρων κοινοτικῶν φόρων ἔσοδα δρχ. 8.993.035 καὶ ἔξοδα δρχ. 5.845.236. Εἰς ταῦτα περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ δήμου Λιμένος Βαθέος. Εἰς πολλὰς ἐκ τῶν κοινοτήτων συνετελέσθησαν ἔργα κοινωφελῆ, ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως Λιμένος Βαθέος καὶ Ἄνω Βαθέος ἔχουσιν ἤδη ἠλεκτροφωτισθῆ τὰ Καρλοβάσια, τὸ Τηγάνι, ὁ Μαραθόκαμπος, οἱ Μυτιληνοὶ καὶ ἡ Χώρα.

Κοινωνικὴ δρᾶσις. Τῷ 1902 ἱδρύθη δαπάναις τοῦ τότε ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Μαυρογένους, ἡ Μαυρογένειος ἐπαγγελματικὴ σχολὴ εἰς τὸ Μαλαγάρι, πλησίον τοῦ Λιμένος Βαθέος. Τῷ 1908 τὸ κτήριον τῆς σχολῆς, ἥτις εἶχε παύσει λειτουργοῦσα, ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἱερατικὴ σχολή, ὡς στρατῶν καὶ πρὸς στέγασιν προσφύγων. Ἀπὸ τοῦ 1930 χάριν τῆς ἐπανιδρύσεως τῆς σχολῆς ἱδρύθη σύνδεσμος, ὅστις ἀνέλαβε τὴν σχολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατασκευάζονται ὑφαντὰ κατὰ τὸ ἐγχώριον σύστημα. Ἱδρύθη ἐπίσης ἐν τῇ σχολῇ ὑπὸ τοῦ Ταπητουργικοῦ Ὀργανισμοῦ τμῆμα ταπητουργίας.

Τῷ 1875 ἱδρύθη ἐν Λιμένι Βαθέος τὸ νοσοκομεῖον «Ἅγιος Παντελεήμων», ὅπερ συντηρεῖται ἐξ ἐπιχορηγήσεων τῶν ἐν τῇ νήσῳ δημοσίων ὀργανισμῶν καὶ ἐκ συνδρομῶν. Ἐν αὐτῷ γίνονται δεκτοὶ ἀσθενεῖς Σάμιοι καὶ ξένοι, νοσηλευόμενοι δωρεάν. Ἡ ἐσωτερικὴ ὑπηρεσία αὐτοῦ εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς διευθύντριαν, ἥτις ἐκτελεῖ τὴν ὑπηρεσίαν τούτου κατὰ τὰς ὁδηγίας τῶν δύο ἰατρῶν τοῦ ἱδρύματος. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο ἀποτελεῖ ἴδιον νομικὸν πρόσωπον καὶ διοικεῖται ὑπὸ ἐξαμελοῦς ἐφορείας, διοριζομένης ὑπὸ τοῦ νομάρχου Σάμου ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκεκριμένου κανονισμοῦ. Ἐλλείψει ὅμως ἐπαρκῶν παγίων πόρων τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο ἵδρυμα φυτοζωεῖ, μετὰ κόπου συντηρούμενον μέχρι τοῦδε ἐξ εἰσφορῶν τῶν Σαμίων.

Περὶ τὸ 1886 ἱδρύθη εἰς τὴν παρὰ τὸ Καρλόβασι ἄκραν τὸ Λωβοκομεῖον, ὅπερ ἤρχισε λειτουργοῦν κατὰ τὸ 1894. Περιλαμβάνει 27 θαλάμους. Εἰς τὸ ἄσυλον τοῦτο ἐγίνοντο δεκτοὶ ἄλλοτε Σάμιοι λεπροί, ἤδη ὅμως εἰσάγονται τοιοῦτοι καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, συντηρούμενοι δι' ἐπιδόματος, τὸ ὁποῖον παρέχεται αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ κράτους. Ἐν αὐτῷ διαιτῶνται συνήθως 60—70 λεπροί, διοικεῖται δὲ τοῦτο ὑπὸ ἐφορείας διοριζομένης ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργείου.

Τῷ 1900 ἱδρύθη ἐν Νέῳ Καρλοβασίῳ καὶ τὸ φαρμακεῖον ἡ «Φιλανθρωπία», ὅπερ συντηρούμενον ἐξ εἰσφορῶν καὶ συνδρομῶν, παρέχει φάρμακα εἰς ἀπόρους.

Σωματεῖα. Ἐν Λιμένι Βαθέος λειτουργοῦν τὰ ἑξῆς σωματεῖα: 1) Σύλλογος «Πυθαγόρας», σκοπῶν τὴν πνευματικὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν, συντηρῶν ἀναγνωστήριον, αἴθουσαν διαλέξεων καὶ νυκτερινὴν σχολὴν ἀπόρων παίδων. 2) Φιλαρμονικὴ ἑταιρεία Σάμου, τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐν Σάμῳ σωματείων, λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1889 μὲ σκοπὸν τὴν διάδοσιν τῆς μουσικῆς καὶ συντηροῦν ὀρχήστραν ἐκ πνευστῶν ὀργάνων. 3) Μουσικὴ ἑταιρεία ἐφέδρων, ἱδρυθεῖσα τῷ 1930, συντηροῦσα ὀρχήστραν ἐκ πνευστῶν ὀργάνων. 4) Κυνηγετικὸς καὶ δασόφιλος σύλλογος. 5) Σύλλογος παντοπωλῶν. 6) Φιλοδασικὴ ἕνωσις Σάμου. 7) Σύνδεσμος περιθάλψεως τοῦ παιδιοῦ. 8) Σύνδεσμος προστασίας ἀπόρων μαθητῶν. 9) Ἐπαγγελματικοὶ σύνδεσμοι ἀρτοποιῶν, κουρέων, καφεψῶν, κηπουρῶν, ὑποδηματεργατῶν, φορτοεκφορτωτῶν κλπ. Ἐν τῇ λοιπῇ νήσῳ λειτουργοῦν τὰ ἑξῆς σωματεῖα: Ἐν Καρλοβασίῳ φιλανθρωπικὸς σύλλογος κυριῶν, φιλαρμονικὴ ἑταιρεία «Κλεάνθης ὁ Σάμιος» διατηροῦσα ὀρχήστραν ἐκ πνευστῶν ὀργάνων, σύλλογος παντοπωλῶν, σύλλογος ἀναπήρων καὶ θυμάτων πολέμου, σύλλογος ἀναμορφωτικὸς «Ἀναγέννησις», φιλανθρωπικὸς σύλλογος «Ἀγάπη». Ἐν Ἄνω Βαθεῖ Φιλαρμονική Ἑταιρεία Βαθέος, νεώτατον σωματεῖον διατηροῦν ὀρχήστραν ἐκ πνευστῶν ὀργάνων, σύνδεσμος προστασίας ἀπόρων μαθητῶν. Ἐν Μυτιληνοῖς σύνδεσμος προστασίας ἀπόρων μαθητῶν. Ἐν Παγώνδᾳ προστατευτικὸς τῶν θηραμάτων σύλλογος. Ἐν Σπαθαραίοις φιλοπροοδευτικὸς ὅμιλος. Εἰς πολλὰς δὲ ἐκ τῶν κοινοτήτων ἔχουσιν ἱδρυθῆ ἐσχάτως σύνδεσμοι σκοποῦντες τὴν συντήρησιν συσσιτίων χάριν τῶν πτωχῶν μαθητῶν.

Ἰατρικὸς Σύλλογος Σάμου. Ἱδρύθη καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ δεκαπενταετίας, ἑδρεύων ἐν Λιμένι Βαθέος, περιλαμβάνει δὲ περὶ τὰ 70 μέλη ἰατροὺς ἐξ ὅλης τῆς Σάμου.

Δικηγορικὸς Σύλλογος Σάμου. Οὗτος ἱδρύθη καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1915, ἤτοι ἀπὸ τῆς δικαστικῆς ἀφομοιώσεως τῆς νήσου μετὰ τοῦ λοιποῦ κράτους, ἑδρεύων ἐν Λιμένι Βαθέος καὶ περιλαμβάνων 42 μέλη δικηγόρους, πάντας ἐγκατεστημένους ἐν Λιμένι Βαθέος, πλὴν δύο ἢ τριῶν τοιούτων ἐγκατεστημένων εἰς Καρλόβασι.

Πρόσφυγες. Οἱ πρῶτοι πρόσφυγες ἐν Σάμῳ ἦσαν οἱ προερχόμενοι ἐκ τῆς Ἐρυθραίας, ἤτοι τοῦ Τσεσμὲ καὶ Ἀλατσάτων, ἐκδιωχθέντες ἐκεῖθεν κατὰ τὸ 1914. Οὗτοι ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἑστίας των μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὸ 1921 ἄλλοι πρόσφυγες ἐκ Νικομηδείας ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νῆσον. Μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 οἱ συρρεύσαντες ἐν αὐτῇ πρόσφυγες ὑπερέβησαν τὰς εἴκοσι χιλιάδας, ταχέως ὅμως οὗτοι διεσκορπίσθησαν εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, παρέμειναν δὲ ἐγκατασταθέντες ἐν Σάμῳ 1.500 οἰκογένειαι, ἤτοι ἄτομα 7.000 περίπου, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἐργάζονται ὡς ἐργάται ἢ γεωργοί, ἄλλοι δὲ ἀσκοῦν διάφορα ἐπαγγέλματα· τεσσαράκοντα οἰκογένειαι ἐκ τούτων ἔχουν ἐνοικιασμένον ἀπὸ κοινοῦ τὸ μέγα ἀγροτικὸν κτῆμα τῆς μονῆς Πάτμου παρὰ τὸ Ἡραῖον. Πρὸς στέγασιν τῶν ὡς ἄνω προσφύγων ἀνηγέρθησαν περὶ τὰ 300 οἰκήματα ἐν Λιμένι Βαθέος καὶ Καρλοβασίοις. Ι. Δ. Β.

—[ΙΣΤΟΡ.] Κατὰ τὴν παράδοσιν, τὴν νῆσον Σάμον συνῴκισαν οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Κᾶρες, ἀργότερον δὲ οἱ Λέλεγες διαπεραιωθέντες ἐκ Κεφαλληνίας, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγκαίου, ὅστις εἶχε λάβει μέρος καὶ εἰς τὴν ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν. Ὁ Ἀγκαῖος οὗτος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Μαιάνδρου Σαμίαν, ἐξ ἧς εἶχεν ἀποκτήσει τὸν Περίλαον, Ἔνουδον, Σάμον, Ἀλιθέρσην καὶ τὴν Παρθενόπην, ἥτις συζευχθεῖσα τὸν Ἀπόλλωνα ἔτεκε τὸν Λυκομήδην. Φέρεται ἐπίσης ὡς υἱὸς τοῦ Ἀγκαίου ὁ Ἀγαπήνωρ, ὅστις, βασιλεὺς τῶν Ἀρκάδων γενόμενος, συνεξεστράτευσε μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τροίας. Τὸν Ἀγκαῖον διεδέχθη εἰς τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σάμος, ὅστις, νυμφευθεὶς τὴν Παρθενίαν, ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν νῆσον. Κατ' ἄλλους ὅμως ἡ νῆσος ἐκλήθη *Παρθενία* ἐκ τοῦ ποταμοῦ Παρθένου, ὅστις ἀργότερον ἐκλήθη Ἴμβρασος καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐλούετο ἡ θεὰ Ἥρα. Ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ μὲ ἄλλα ὀνόματα, οἷον *Μελάμφυλλος*, *Δρυοῦσα*, *Δόρυσσα*, *Ἀνθεμίς*, *Φυλλάς*, *Κυπαρισσία*, *Στεφάνη* καὶ *Παρθενοαροῦσα*. Περὶ τοῦ ὀνόματος *Σάμος*, τινὲς φρονοῦν ὅτι τοῦτο ἔδωκεν ὁ Ἀγκαῖος εἰς τὴν νῆσον ἐκ τῆς Σάμης τῆς Κεφαλληνίας, ἄλλοι δὲ ὅτι ἔλαβε τοῦτο ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγκαίου Σάμου ἢ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος Σάος, ὅστις ἦτο υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ῥήνης, καὶ ἄλλοι ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν φοινικικὴν ρίζαν «σαμά», δηλωτικὴν ὕψους. Εἰς τὰς διασωθείσας πληροφορίας ἐκ τῆς προϊστορικῆς περιόδου δὲν ὑπάρχει ἀλληλουχία. Διότι οὐδὲν σχεδὸν εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἐποχῆς, ἡ ὁποία ἠκολούθησε τὴν τῶν διαδόχων τοῦ Ἀγκαίου. Γνωστὸν εἶναι μόνον ὅτι περὶ τὸ 1140 π. Χ. ὅμως ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Μακαρέως, βασιλέως τῆς Λέσβου, Κυδρόλαον μετηνάστευσεν ἐκ τῆς νήσου ταύτης καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Σάμον, ὁ δὲ Κυδρόλαος οὗτος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Σάμου, τότε δὲ κάτοικοι τῆς Φλιοῦντος διεπεραιώθησαν ἐπίσης εἰς Σάμον ὑπὸ τὸν Ἵππασιν. Ἐπίσης ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Κόδρου Νηλεύς, ἐγκαταλείψας τὰς Ἀθήνας μετὰ πολλῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, κατέκτησε πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἐκδιώξας ἐκ τούτων τοὺς Κᾶρας καὶ τοὺς Λέλεγας, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται αἱ δώδεκα πόλεις τῆς Ἰωνίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Σάμος. Δύο ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Νηλέως, ὁ Τεμβρίων καὶ ὁ Προκλῆς, καταλαβόντες τὴν Σάμον διῄρεσαν ταύτην εἰς δύο μοίρας, τὴν Χησίαν καὶ τὴν Ἀστυπάλαιαν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἦρχεν, οὗτοι δὲ ἔκτισαν καὶ τὴν πόλιν Σάμον, βασιλεύσαντες ἀπὸ τοῦ 1130 μέχρι τοῦ 1120 π. Χ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος, ἦλθεν εἰς Σάμον καὶ ὁ Ὅμηρος, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν οἱ κάτοικοι ἦγον τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀπατουρίων. Περὶ τοῦ Προκλέους καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ οὐδὲν εἶναι γνωστόν. Ὁ δὲ Τεμβρίων, μεταναστεύσας εἰς Θρᾴκην, ἄφησε διάδοχον αὐτοῦ ἐν Σάμῳ τὸν Λεωγόραν, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐκήρυξε πόλεμον ὁ βασιλεὺς τῆς Ἐφέσου Ἄνδροκλος, ὅστις κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τῆς Σάμου ἀνακηρυχθεὶς μονάρχης πάσης τῆς Ἰωνίας. Ἀλλὰ μετὰ δεκαετίαν ὁ Λεωγόρας ἐπανέκτησε τὴν Σάμον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἢ ἀμέσως μετ' αὐτὸν οἱ Πριηνεῖς, ἐλθόντες εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Κᾶρας, ἐζήτησαν τὴν ἀρωγὴν τῶν Σαμίων, οἵτινες ἀπέστειλαν αὐτοῖς μονόξυλον λέμβον. Οἱ Πριηνεῖς ἐδέχθησαν τὴν προσφορὰν ὡς ἀπὸ θεοῦ προερχομένην καὶ νικηταὶ ἀναδειχθέντες, παρεχώρησαν εἰς τοὺς Σαμίους ἐκτάσεις τινὰς γαιῶν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας χώραν τῆς Βατινίτιδος, αἱ γαῖαι δὲ αὗται ἔγιναν ἀφορμὴ κατόπιν μεγάλων ἐρίδων μεταξὺ τῶν δύο λαῶν.

Ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἔπειτα οὐδὲν εἶναι γνωστὸν καὶ μόλις περὶ τὸ 670 π. Χ. ἀναφαίνεται βασιλεὺς τῆς Σάμου ὁ Ἀμφικράτης, ὅστις, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἐπολέμησε τοὺς Αἰγινήτας. Τὴν βασιλείαν τούτου κατέλυσαν οἱ Γεωμόροι, τούτων δὲ ὁ Συλοσῶν. Μετ' αὐτὸν βασιλεὺς τῆς Σάμου ἀναφαίνεται ὁ Δημοτέλης, φονευθεὶς κατὰ τὸ 620 π. Χ. ὑπὸ τῶν ἐπανισχυσάντων Γεωμόρων, τὴν ἀρχὴν τῶν ὁποίων κατέλυσαν ὁριστικῶς οἱ ἐπανελθόντες ἐκ Περίνθου, ὅπου εἶχον σταλῆ πρὸς βοήθειαν τῶν Περινθίων, Σάμιοι στρατηγοὶ μετὰ τῶν Μεγαρέων αἰχμαλώτων.

Ἑλληνικοὶ χρόνοι. Ἡ ἱστορία τῆς Σάμου καθίσταται φωτεινοτέρα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πολυκράτους, ἀκμάσαντος περὶ τὸ 550 π. Χ. Ἐπὶ τῆς τυραννίας αὐτοῦ ἡ Σάμος ἐμεγαλύνθη, κατεστάθη «πολίων πασέων πρώτη Ἑλληνίδων καὶ βαρβάρων», διότι ἀνέπτυξεν ἰδίως τὴν ναυτικὴν αὐτῆς δύναμιν. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πολυκράτους ἤκμασε καὶ ὁ μέγας Σάμιος φιλόσοφος Πυθαγόρας, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Σάμῳ ἐκ πατρὸς Μνησάρχου καὶ μητρὸς Πυθαΐδος, ἀπογόνου τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Σάμου Ἀγκαίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐν Σάμῳ ὁ Μαιάνδριος, ὃν ὁ Πολυκράτης εἶχεν ὁρίσει ὡς ἐπίτροπον κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἐκ τῆς νήσου. Ἀλλ' ὁ ἐπιζήσας ἀδελφὸς τοῦ Πολυκράτους Συλοσῶν, ἐπιθυμῶν νὰ ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον, ἐπεκαλέσθη τὴν ἀρωγὴν τῶν Περσῶν καὶ ἐστάλη τότε μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως εἰς τὴν νῆσον ὁ Πέρσης στρατηγὸς Ὀτάνης, ὅστις, μετὰ διαφόρους αἱματηροὺς ἀγῶνας, κατέλαβε τὴν Σάμον καὶ ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ ὡς ἄρχοντα τὸν Συλοσῶντα. Πολλοὶ τότε ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν τυραννίαν τοῦ Συλοσῶντος, ἐπιβληθεῖσαν διὰ τῆς ξενικῆς συνδρομῆς, μετηνάστευσαν ἐκ τῆς νήσου, εἰς ἣν φροντίδι τῶν Περσῶν ἦλθον ἄλλοι ἄποικοι ἐξ ἄλλων μερῶν. Ὁ Συλοσῶν ἀπέθανε κατὰ τὸ 513 π. Χ.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου ἐναντίον τῶν Σκυθῶν, οἱ Σάμιοι ὑπὸ τὸν τύραννον αὐτῶν Αἰάκην, διαδεχθέντα τὸν Συλοσῶντα, ἔλαβον μέρος μετὰ τῶν ἄλλων Ἰώνων εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Δαρείου. Ὁ μέγας βασιλεὺς συνήθροισε τότε μεγάλην δύναμιν πεζῶν καὶ ἱππέων, ἣν διεπεραίωσεν ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην διὰ γεφύρας ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, κατασκευασθείσης ὑπὸ τοῦ περιφήμου Σαμίου ἀρχιτέκτονος Μανδροκλέους. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης οἱ Σάμιοι ἐκ τῶν πρώτων ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἰωνικὴν ἐπανάστασιν, τὴν ἐκραγεῖσαν ὑποκινήσει τοῦ Ἀρισταγόρου ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἠρίστευσαν κατὰ τὴν συναφθεῖσαν ἐν Κύπρῳ ναυμαχίαν μεταξὺ Φοινίκων καὶ Ἰώνων. Ἀλλὰ τὴν φήμην των ταύτην ἠμαύρωσεν ἔπειτα ἡ ἐπιδειχθεῖσα οὐχὶ μετὰ πολὺν χρόνον, συμπεριφορὰ τῶν Σαμίων στρατηγῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Λάδης. Πλὴν ἕνδεκα τριηράρχων Σαμίων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα οἱ Σάμιοι μετέπειτα ἀνέγραψαν ἐπὶ στήλης στηθείσης εἰς ἐπιφανὲς μέρος τῆς πόλεως, οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ συνεμάχησαν μετὰ τῶν Περσῶν, ἀκολουθήσαντες τὰς συμβουλὰς τοῦ Αἰάκου, ὅστις οὕτω κατώρθωσε δι' ἰσχυρᾶς δυνάμεως ἐκ φοινικικῶν πλοίων νὰ ἀνακαταλάβῃ τὴν Σάμον, ἀφ' ἧς ὅμως εἶχον ἀναχωρήσει πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων, διαπεραιωθέντες εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς νήσου ἀσιατικὴν ἀκτήν, ὅπου ἔκτισαν τὴν Ζάγκλην. Ὁ Αἰάκης ἀπέθανε κατὰ τὸ 497 π. Χ.

Κατὰ τὸ 490, ὅτε ἤρχισεν ἡ πρώτη περσικὴ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ναυτικὴ τῶν Περσῶν δύναμις συνῆλθεν ἐν Σάμῳ, ὅπου καὶ συνεπληρώθη, μὲ τὴν δύναμιν δὲ ταύτην παρηκολούθουν καὶ πλοῖα τῶν Ἰώνων, ἐν οἷς καὶ σαμιακά. Ἀλλ' ἡ ναυτικὴ αὕτη δύναμις δὲν ἐπρόλαβε νὰ δράσῃ, διότι πανικὸς κατέλαβε τοὺς Πέρσας μετὰ τὴν πανωλεθρίαν, τὴν ὁποίαν οὗτοι ὑπέστησαν κατὰ τὴν μεγάλην καὶ ἱστορικὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος.

Κατὰ τὴν δευτέραν μεγάλην ἐκστρατείαν τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν Ξέρξην, οἱ Ἴωνες καὶ μετὰ τούτων οἱ Σάμιοι ἠναγκάσθησαν νὰ λάβωσι μέρος, δώσαντες εἰς τὸν Ξέρξην πληρώματα δι' ἑκατὸν πλοῖα. Σάμιος ὅμως κήρυξ ἀπεστάλη συγχρόνως πρὸς τοὺς Ἕλληνας ναυάρχους, μεταδώσας αὐτοῖς πάσας τὰς δοθείσας εἰς τοὺς Σαμίους διαταγὰς τοῦ Ξέρξου καὶ ἄλλας πληροφορίας περὶ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν Περσῶν. Ὁ περσικὸς στόλος, μετὰ τὴν ἧτταν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἐν Σαλαμῖνι, κατέφυγεν ὅπως διαχειμάσῃ μέρος μὲν αὐτοῦ εἰς Κύμην καὶ ἄλλο μέρος εἰς Σάμον, ὁ Ξέρξης δὲ τότε, ἀπειθῶν τους μετ' αὐτοῦ συμπολεμή-

Digitized by Google

σαντας Σαμίους ἀρχηγοὺς Θεομήστορα τοῦ Ἀνδροδάμαντος καὶ Φύλακον τοῦ Ἱστιαίου, κατέστησε τὸν μὲν πρῶτον τύραννον τῆς Σάμου, εἰς δὲ τὸν δεύτερον ἐχορήγησε πλούσια δῶρα. Τὸ πλεῖστον τοῦ περσικοῦ στόλου συνεκεντρώθη ἔπειτα εἰς Σάμον, κυρίως διότι οἱ Πέρσαι ἐφοβοῦντο ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐναυλόχει εἰς Αἴγιναν ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Ξάνθιππον καὶ Λεωτυχίδην, πρὸς αὐτοὺς δὲ ἐστάλησαν τότε πρεσβευταὶ τῶν Ἰώνων, ἐν οἷς καὶ οἱ Σάμιοι Λάμπων τοῦ Θρασυκλέους, Ἀθηναγόρας τοῦ Ἀρχιστρατίδου καὶ Ἡγησίστρατος τοῦ Ἀρισταγόρου. Εἰς τὰς συστάσεις τούτων πεισθέντες οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι κατέπλευσαν μετὰ 110 πλοίων εἰς τοὺς Καλάμους τῆς Σάμου (καλεῖται σήμερον Ποτοκάκι εἰς τὴν πεδιάδα Χώρας) καὶ προσωρμίσθησαν κατὰ τὸ Ἡραῖον. Ὁ περσικὸς στόλος κατέφυγε πρὸς τὸ μέρος τῆς Μυκάλης, ὅπου εὑρίσκετο καὶ ὁ περσικὸς στρατός, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες μετὰ τῶν Ἰώνων καὶ Σαμίων ἔσπευσαν εἰς καταδίωξίν των, συναφθείσης τότε (18 Σεπτεμβρίου 479 π. Χ.) τῆς ἱστορικῆς ναυμαχίας, ἡ ὁποία συνέπεσε μὲ τὴν ἔνδοξον ἐπίσης μάχην τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ πεδίον τῶν Πλαταιῶν. Οἱ Σάμιοι ἀνακτήσαντες τὴν ἐλευθερίαν των ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς νήσου τὸν τύραννον Θεομήστορα καὶ ὀργανωθέντες τελείως προήχθησαν ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη, καθ' ἣν ἐπὶ διετίαν διέμεινεν ἐν Σάμῳ καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἰωνικῆς διαλέκτου, εἶναι ἡ καλυτέρα διὰ τὴν Σάμον, ἥτις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πολυκράτους εἶχεν ἀναπτύξει μεγάλην πρόοδον. Πλοῦτος σημαντικὸς διὰ τοῦ ἐμπορίου και τῆς ἀκμαζούσης ναυτιλίας τῆς νήσου εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὴν νῆσον. Ἡ πόλις τῶν Σαμίων, ἥτις εὑρίσκετο εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς πρὸς νότον τῆς νήσου πεδιάδος, ἠρίθμει χιλιάδας κατοίκων, ἐκοσμεῖτο δὲ μὲ πλούσια καὶ πολυτελῆ οἰκοδομήματα. Ἀπὸ τῆς πόλεως μέχρι τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῆς πεδιάδος, ὅπου ἔκειτο ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῆς θεᾶς Ἥρας, ἐξετείνετο ἡ Ἱερὰ ὁδός, ἥτις ἐκαλύπτετο ἑκατέρωθεν ὑπὸ δένδρων ἀειθαλῶν καὶ περικαλλῶν οἰκοδομημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέπρεπον ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ραδίνης καὶ τοῦ Λεωτύχου, ἀλλὰ τὰ θαυμασιώτερα ἐν Σάμῳ ἔργα, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ἦσαν τὸ Εὐπαλίνειον ὄρυγμα, ὁ λιμὴν τῶν Σαμίων καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἥρας. Τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν ἀρχαίων Σαμίων ἐπεξετάθη καὶ ἐκτὸς τῆς νήσου, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἀποικίαι αἱ ἱδρυθεῖσαι παρ' αὐτῶν εἰς διάφορα μέρη. Παραλλήλως πρὸς τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν ἐβάδιζε καὶ ἡ περὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας, τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ ἡ ἀνάδειξις διασήμων ἀνδρῶν, ὡς ὁ Σάμιος Πυθαγόρας, ὁ ἐπισημότερος τῶν ἀρχαίων ἀστρονόμων Ἀρίσταρχος, ὁ ἀρχιτέκτων Μανδροκλῆς, ὁ φιλόσοφος Μέλισσος καὶ ἄλλοι.

Ἡ ἀκμὴ αὕτη τῶν Σαμίων ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι διέβλεπον εἰς τὴν τότε ἰσχυρὰν Σάμον ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον. Καὶ ὁ ἐκραγεὶς πόλεμος μεταξὺ τῶν Σαμίων καὶ τῶν Μιλησίων, ἕνεκα διαφορῶν δι' ἀγροτικὰς ἐκτάσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπέμβωσιν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ὑπὲρ τῶν Μιλησίων, ὑπὲρ ὧν ἔτρεφεν ἐνδιαφέρον ἡ σύζυγος τοῦ Περικλέους Ἀσπασία, ἥτις κατήγετο ἐκ Μιλήτου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σάμιοι ἠρνήθησαν νὰ παραδεχθοῦν τὴν διαιτησίαν τῶν Ἀθηναίων, οὗτοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Σαμίων καὶ ἔπεμψαν εἰς Σάμον ναυτικὴν δύναμιν, καταλύσαντες τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα καὶ ἐγκαταστήσαντες τὸ δημοκρατικόν. Ἄφησαν δὲ φρουρὰν ἐν τῇ νήσῳ, ἀφοῦ ἔλαβον ὁμήρους, τοὺς ὁποίους μετέφερον εἰς Λῆμνον. Ἀλλά, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὀλιγαρχικοὶ Σάμιοι, ἔχοντες καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ σατράπου τῶν Σάρδεων Πισούθνη, ἐπανεστάτησαν ἐκδιώξαντες τὰς παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐγκατασταθείσας ἀρχὰς καὶ ἱδρύσαντες τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, κατορθώσαντες δὲ ἅμα νὰ παραλάβουν ἐκ Λήμνου τοὺς ἐκεῖ κρατουμένους ὁμήρους, ἡτοιμάζοντο νὰ ἐκστρατεύσουν εἰς Μίλητον. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόλαβον νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτῶν μὲ δυνάμεις ἰσχυροτάτας, τῆς ἐκστρατείας δὲ ταύτης ἡγεῖτο αὐτὸς οὗτος ὁ Περικλῆς, μετέσχον δὲ ὡσαύτως καὶ ἄλλοι διάσημοι ἀρχηγοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ τραγῳδὸς Σοφοκλῆς. Εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν ναυμαχίαν παρὰ τὴν Τραγίαν νῆσον, οἱ Ἀθηναῖοι κατέστρεψαν τὸν στόλον τῶν Σαμίων, ἐπολιόρκησαν δὲ τὴν πόλιν αὐτῶν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Οἱ Σάμιοι ἐν τούτοις ἔδειξαν μεγίστην ἐπιμονὴν πολιορκούμενοι ἐπὶ ἐννέα μῆνας, εἰς τὸ τέλος τῶν ὁποίων διὰ προδοσίας κυρίως τοῦ Μιλησίου Κυλλικῶντος ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψουν. Μεγίστη τότε ὑπῆρξεν ἡ καταστροφὴ ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὴν νῆσον, μὴ δυνηθεῖσαν οὐδέποτε πλέον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἀκμήν. Ὁ πόλεμος οὗτος μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σαμίων ὑπῆρξεν οἱονεὶ ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ἐκραγέντος κατόπιν Πελοποννησιακοῦ πολέμου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου οἱ Σάμιοι συνεπολέμουν μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξ ἀνάγκης, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως κατέστησαν πιστοὶ αὐτῶν σύμμαχοι, τούτου δ' ἕνεκεν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ἀνταμοιβὴν ἐχορήγησαν εἰς τὴν Σάμον εὐρυτάτην αὐτονομίαν, ἀνήγειραν δ' ἐκ νέου τὰ τείχη τῆς πόλεως, τῶν ὁποίων ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Δὶς ὅμως μέχρι τῆς λήξεως τοῦ πολέμου ἡ Σάμος ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὑποστᾶσα δ' οὕτω πάσας τὰς περιπετείας τοῦ μακροῦ καὶ ἐξαντλητικοῦ ἐκείνου πολέμου, περιῆλθε μετὰ τὸ πέρας τούτου εἰς τελείαν ἀπογύμνωσιν καὶ κατὰ τὴν σύναψιν τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης, δι' ἧς αἱ κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν πόλεις ὑπετάγησαν ἐκ νέου εἰς τὸν περσικὸν ζυγόν, ἠκολούθησε τὴν τύχην αὐτῶν ἀπαρτίσασα ἰδίαν σατραπείαν, ὑπόχρεων οὖσαν νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν ἐτησίως φόρον τετρακοσίων ταλάντων. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς δουλείας ταύτης ἀπήλλαξε τὴν Σάμον μετά τινα ἔτη ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Τιμόθεος, υἱὸς τοῦ Κόνωνος, ὅστις ἐπελθὼν μετὰ δυνάμεως μισθωτῶν ὁπλιτῶν ἐκυρίευσε τὴν νῆσον, ἐπανελθοῦσαν οὕτω ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σάμιοι τιμῶντες τὸν στρατηγὸν τοῦτον ἔστησαν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐν τῷ Ἡραίῳ.

Οὕτω, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων διετέλεσε μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, ἥτις ἀνέδειξε κυρίαρχον πάσης τῆς Ἑλλάδος τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὁποίου περιῆλθε καὶ ἡ Σάμος. Ἀλλ' οἱ Σάμιοι μετ' ὀλίγον χρόνον ἐπανεστάτησαν καὶ κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἔμεινε δὲ αὖθις ἡ νῆσος ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους, ὑποτελεῖς ὄντας πρὸς τὸν Φίλιππον. Τὸ καθεστὼς τοῦτο διετηρήθη καὶ ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, πόση δὲ ἦτο ἡ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀναπτυχθεῖσα σχέσις μεταξὺ Σάμου καὶ Ἀθηνῶν μαρτυροῦσι καὶ τὰ γεγονότα ὅτι ὁ μὲν Δημοσθένης εἶχε λάβει Σαμίαν γυναῖκα, ὁ δὲ ἀντίπαλος αὐτοῦ Αἰσχίνης, φεύγων τὰς Ἀθήνας, ἐγκατεστάθη ἐν Σάμῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 314 π. Χ. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ Σάμιος στρατηγὸς Θεμίσων διηύθυνε τὰ πλοῖα τοῦ Δημητρίου κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, μνημονεύεται δὲ ὡς τύραννος τῆς νήσου τότε Δοῦρις ὁ ἱστοριογράφος. Ποία ἐν ἀκριβείᾳ ἦτο ἡ θέσις τῆς Σάμου κατὰ τοὺς περιπετειώδεις ἐκείνους καιροὺς καὶ μέχρι τῆς ὁριστικῆς συντριβῆς τῆς μακεδονικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία ἐπῆλθε κυρίως μετὰ τὴν μάχην παρὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς (197 π. Χ.) καὶ ἡ ὁποία ἔκρινε τὴν τύχην ὅλης τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὰς περισωθείσας ἱστορικὰς πληροφορίας. Κατὰ τοὺς προηγηθέντας μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Αἰτωλῶν πολέμους οἱ Σάμιοι προσέφυγον εἰς τοὺς ἀναφαινομένους ἔκτοτε Ρωμαίους, ὅπως τύχωσι τῆς ἐνισχύσεώς των διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίας τοῦ Φιλίππου, ὑφ' ἣν ἐτέλει ἡ νῆσος.

Ρωμαϊκοὶ χρόνοι. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κορίνθου καὶ τὴν καθυπόταξιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους, αἱ διάφοροι ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Σάμος, αὐτόνομοι κηρυχθεῖσαι, ἀπέλαυσαν ἐπί τινα χρόνον σχετικῆς ἐλευθερίας. Περὶ τὸ 191 π. Χ., μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Παυσιμάχου ὑπὸ τοῦ Ροδίου Πολυξενίδα καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ ροδιακοῦ στόλου, ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος ἠδυνήθη νὰ γίνῃ κύριος τῆς Σάμου, εἰς αὐτὸν δὲ τότε οἱ Σάμιοι ἀνέθηκαν διὰ πολλοστὴν φορὰν τὴν λύσιν τῆς ἀτελευτήτου διαφορᾶς των μετὰ τῶν Πριηνέων διὰ τὰς ἐκτάσεις τῆς Βατινήτιδος χώρας. Ὀλίγον ἔπειτα, ἡττηθέντος κατὰ κράτος τοῦ Πολυξενίδα ἐν Ἐφέσῳ, ὁ Ἀντίοχος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ πέραν τοῦ Ταύρου, ἡ δὲ Σάμος τότε περιῆλθε τίτλῳ προστασίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου σύμμαχον τῶν Ρωμαίων. Ὡς ὑποτελεῖς τῶν Περγαμηνῶν οἱ Σάμιοι μετέσχον τῶν πολέμων τῶν βασιλέων Ἀττάλου τοῦ Β΄ καὶ Ἀττάλου τοῦ Γ΄ κατὰ τῶν βασιλέων τῆς Βιθυνίας. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ τελευταίου οἱ Ρωμαῖοι κατέλυσαν τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου. Ἀργότερον ὅμως ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Εὐμένους Ἀριστόνικος, συγκεντρώσας δυνάμεις κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ νικήσας τὸν ὕπατον Λικίνιον, ἀνηγορεύθη ἐκ νέου βασιλεὺς τῶν Περγαμηνῶν, μετ' αὐτοῦ δὲ συνετάχθη καὶ ἡ Σάμος. Ἀλλ' ἐπελθὼν ἔπειτα μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Περπένας, κατετρόπωσε τὸν στρατὸν τοῦ Ἀριστονίκου, αὐτὸν δὲ συνέλαβε καὶ ἐφόνευσε καὶ τοιουτοτρόπως κατελύθη ὁριστικῶς τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου, ἡ δὲ Σάμος τότε, καθὼς καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἰωνίας, ὑπαχθεῖσαι εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων ἀπετέλεσαν τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίας.

Ὁ ζυγὸς τῶν Ρωμαίων, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἤπιος κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς κυριαρχίας τούτων, ἦτο πάντοτε ἀπεχθὴς πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς λαούς, διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ ἐκ Πόντου Μιθριδάτης, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ Μ. Ἀσίας τοὺς Ρωμαίους, ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἐκδίωξιν τούτων καὶ ἐξ Εὐρώπης, αἱ Ἀθῆναι, ὡς καὶ αἱ πλεῖσται ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Σάμος, ἐφάνησαν πρόθυμοι εἰς τοῦτο. Ἀλλὰ τὸ ἐγχείρημα ἀπέτυχεν, ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη, αἱ Ἀθῆναι ὑπέστησαν τὴν τρομερὰν καταστροφὴν τοῦ Σύλλα καὶ ἡ Σάμος, ἀφοῦ ὁ ἐκ τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν Πομπήϊος ἔπεισε τοὺς Κνιδίους καὶ τοὺς Κῴους νὰ συνεκστρατεύσωσι κατ' αὐτῆς, ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ ἐκ νέου ἄνευ πολέμου εἰς τοὺς Ρωμαίους. Εἰς τὰ δεινὰ τῆς ξενικῆς τυραννίας προσετίθεντο καὶ τὰ ἐκ τῆς πειρατείας, ἡ ὁποία εἶχεν ἀναφανῆ μετὰ τὸ τέλος τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου. Πειραταί, ἰδίως ἐκ τῶν παραλίων τῆς Κιλικίας ὁρμώμενοι, ἐλυμαίνοντο ὅλην τὴν Μεσόγειον. Ὑπὸ τούτων οὐ μικρὰς καταστροφὰς ὑπέστη καὶ ἡ Σάμος, ἥτις ὑφίστατο συγχρόνως καὶ τὰ δεινὰ τῶν καταπιέσεων καὶ καταχρήσεων τῶν Ρωμαίων ὑπάτων, οἱ ὁποῖοι ἐλαφυραγώγουν ἀπλήστως. Ἐξ ὅλων τῶν ὑπάτων, ὁ μᾶλλον αἰσχροκερδὴς καὶ φιλάργυρος ὑπῆρξεν ὁ περιβόητος Γάϊος Λικίνιος Οὐῆρος, ὅστις ὡς τοποτηρητὴς τοῦ Δολαβέλλα ἐν Σάμῳ ἐλῄστευσεν ὅλην τὴν νῆσον, καθὼς καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἥρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἥρπασε πολυτιμότατα ἀντικείμενα. Τοῦτον ἐμιμήθησαν καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ὕπαρχοι, ἀπὸ τοῦ Ὀκταβίου μέχρι τοῦ Γαλιηνοῦ. Κατὰ τὸν μεταξὺ τῶν Ρωμαίων ἐμφύλιον πόλεμον (42 π. Χ.) οἱ Σάμιοι συνέπραττον μετὰ τῶν στρατηγῶν Βρούτου καὶ Κασσίου, μεθ' ὧν συνεμάχουν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀργότερον, ὅτε ὁ Ἀντώνιος μετὰ τῆς Κλεοπάτρας κατεπολεμεῖτο ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τῆς Ρώμης, ἡ Σάμος κατέστη ἐπ' ὀλίγον τὸ σημεῖον τῆς συγκεντρώσεως τῶν στρατῶν καὶ στόλων τοῦ Ἀντωνίου. Ἐκτὸς τῶν στρατευμάτων συνῆλθον τότε ἐν Σάμῳ στρατιαὶ ὅλαι γελωτοποιῶν, χορευτῶν καὶ μουσικῶν, οἵτινες παρηκολούθουν τοὺς ἐστεμμένους ἐραστάς, παραδοθέντας ἀπλήστως εἰς ὅλας τὰς ἀπολαύσεις. Ὁ νικήσας τὸν Ἀντώνιον Ὀκτάβιος Αὔγουστος ἐδείχθη εὐνοϊκὸς πρὸς τοὺς Σαμίους, παραδώσας πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῖς καὶ ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφαιρεθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου. Ὁ Ὀκτάβιος Αὔγουστος, θελχθεὶς ἀπὸ τὸ κλίμα τῆς Σάμου, διέτριψεν ἐν αὐτῇ ἐπὶ δύο χειμῶνας, κατὰ τὴν διατριβήν του δὲ αὐτὴν ἐν τῇ νήσῳ συνέλεξε τοὺς σιβυλλικοὺς χρησμούς, πολλὰς δ' ἐλευθερίας καὶ χάριτας τοῖς Σαμίοις παρέσχε. Καὶ ὁ διάδοχος τούτου Τιβέριος διετήρησε τὰς χορηγηθείσας εἰς τὴν νῆσον ἐλευθερίας, τὴν αὐτὴν δ' εὔνοιαν ἔδειξε καὶ ὁ διαδεχθεὶς τὸν Τιβέριον Καλιγούλας. Καὶ ὁ Νέρων ἀνεγνώρισε τὴν αὐτονομίαν τῆς Σάμου, δὲν παρέλειψεν ὅμως καὶ οὗτος ν' ἁρπάσῃ ἐξ αὐτῆς ὅ,τι ἄξιον λόγου ὑπελείπετο ἐν τῇ νήσῳ. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἡ Σάμος ἐστερήθη τελείως τῶν ἐλευθεριῶν της, ἐξομοιωθεῖσα τελείως πρὸς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ κατὰ τὸ 292 μ. Χ., ὅτε ἐγένετο νέα διαίρεσις αὐτοῦ, ἡ Σάμος ὑπήχθη εἰς τὴν Ἐπαρχίαν τῶν Νήσων (Provincia Insularum), ἥτις πρωτεύουσαν εἶχε τὴν Ρόδον. Ἑκάστη νῆσος εἶχεν ὡς διοικητὴν Ρωμαῖον ὕπαρχον, ὅστις ἦρχεν ὡς ἀπόλυτος κύριος καὶ δεσπότης. Οἱ ἀποσταλέντες εἰς Σάμον τοιοῦτοι ὕπαρχοι μέχρι τοῦ Γαλιηνοῦ ἀριθμοῦνται εἰς 31, οἱ πλεῖστοι δὲ ἐκ τούτων ὑπῆρξαν ἅρπαγες καὶ καταχρασταί. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ νῆσος φαίνεται ὅτι διέσῳζε σχετικὴν ἀκμήν, ἂν κρίνῃ τις ἐξ ὑδραυλικῶν τινων ἔργων ἀρκετὰ σημαντικῶν, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τούτους καὶ τῶν ὁποίων λείψανα σῴζονται μέχρι τῆς σήμερον.

Βυζαντινοὶ χρόνοι. Ἀπολέσασα πᾶσαν ἀνεξαρτησίαν ἡ Σάμος ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους, περιῆλθεν εἰς παρακμὴν καὶ κατάπτωσιν, ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει εὗρεν αὐτὴν καὶ τὸ βυζαντινὸν κράτος. Ἂν καὶ δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμέναι πληροφορίαι, βέβαιον ἐν τούτοις εἶναι ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἠλαττώθη τότε μεγάλως. Ἡ ἀφάνεια, εἰς ἣν εἶχε περιέλθει ἡ νῆσος, διήρκεσεν ἐπὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας, καίτοι κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους εἰς θέματα ἓν ἐκ τούτων ἦτο καὶ τὸ θέμα τῆς Σάμου, εἰς τὸ ὁποῖον, πλὴν τῆς Σάμου, ὑπήγετο καὶ πᾶσα ἡ ἀπέναντι αὐτῆς παραλία τῆς Μ. Ἀσίας. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐπεδεινώθη ἔτι μᾶλλον ἡ κατάστασις τῆς νήσου, ἥτις ἀπετέλεσεν ἔπειτα μέρος τῆς ἐπαρχίας Κυκλάδων. Ἀπὸ τοῦ Ζ΄ αἰῶνος ἤρχισαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Σαρακηνῶν, οἵτινες κατ' ἐπανάληψιν ἐκυρίευσαν καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Σάμον. Εἰς τοὺς πολέμους τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τῶν Σαρακηνῶν πολλάκις μετέσχον οἱ Σάμιοι, λαβόντες μέρος καὶ εἰς τὴν ὀργανωθεῖσαν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ὡσαύτως μεγάλην ἐκστρατείαν εἰς Κρήτην. Πολλάκις ἐπίσης κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν χρονογράφων τὰ ὀνόματα διαφόρων τῆς Σάμου στρατηγῶν, οἵτινες εἶχον λάβει μέρος εἰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Κατὰ τὰς πρώτας εἰσβολὰς τῶν Τούρκων, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος, ὁ Τοῦρκος Τζαχᾶς ἐκυρίευσε τὴν νῆσον, ἀνακτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δούκα καὶ Δαλασσινοῦ, ἀργότερον δὲ ἕτερος Τοῦρκος, Ὁμοὺρ καλούμενος, ἐπόρθησέ τινας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Σάμον, κατεστράφη ὅμως καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπηκολούθησαν οἱ πόλεμοι κατὰ τῶν σταυροφόρων

Digitized by Google

καθ' οὓς ἡ Σάμος συνεμερίσθη τῶν δεινῶν, τὰ ὁποῖα τότε ὑπέστη ἅπασα ἡ Ἀνατολή, κατὰ δὲ τὸ 1125 ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ὁποίων διετέλεσε μέχρι τοῦ 1157, ὅτε ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων ἡ Σάμος ὑπέκυψεν ἐκ νέου εἰς τὴν ξένην κυριαρχίαν. Κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Τούρκων καθίστανται σφοδρότεραι. Κατὰ τὸ 1312 ὁ Τοῦρκος ἀρχηγὸς Ἀϊδήν, πολιορκήσας τὴν νῆσον, ὑπέβαλεν εἰς φοβερὰ δεινὰ τοὺς κατοίκους, οἵτινες ἐκ φόβου ἀπεσύροντο ἐκ τῶν παραλίων εἰς τὰ μᾶλλον ἀπρόσιτα μέρη τῆς νήσου καὶ διητῶντο ἐντὸς φρουρίων. Λείψανα τῶν φρουρίων τούτων σῴζονται μέχρι τῆς σήμερον. Κατὰ τὸ 1363 οἱ Γενουαῖοι Ἰουστινιάναι, καταλαβόντες διὰ συνθήκης μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου τὴν ὁπωσοῦν ἀκμάζουσαν Χίον, ἐπεξέτειναν τὸ κράτος αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς Σάμου. Ὑπὸ τὸ κράτος τούτων διετέλει αὕτη καὶ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Ἰουστινιάναι ἐδήλωσαν ὑποταγὴν εἰς τὸν σουλτᾶνον, ὅστις συγκατένευσε νὰ μένουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν αἱ νῆσοι Χίος, Σάμος, Ἰκαρία, Οἰνοῦσαι καὶ Παναγία. Κατὰ τὸ 1475 ὁ σουλτᾶνος ἠπείλησε τοὺς Ἰουστινιάνας ὅτι θὰ ἀφῄρει τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν νήσων, τότε δὲ οὗτοι, βλέποντες τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσι τῆς Σάμου, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύναντο νὰ προστατεύωσι καὶ τῆς ὁποίας διοικητὴς ἦτο τότε ὁ Θωμᾶς Ἰουστινιάνης Φουρνέτος, καθόσον ἤθελον νὰ συγκεντρώσωσι πάσας τὰς δυνάμεις των ἐν Χίῳ, καὶ προέτειναν εἰς τοὺς ἐναπομείναντας ἐν Σάμῳ κατοίκους νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν νῆσόν των καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς Χίον. Τὴν πρότασιν ταύτην οἱ ἐν ἀπογνώσει εὑρισκόμενοι τότε Σάμιοι ἐδέχθησαν, καὶ κατὰ τὸ 1479 μετενάστευσαν πάντες εἰς Χίον, τοιουτοτρόπως δὲ ἠρημώθη τελείως ἡ Σάμος.

Τουρκοκρατία. Οὕτως ἔρημος κατοίκων ἔμεινεν ἡ Σάμος ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα. Περὶ τὸ 1550 ὁ Ὀθωμανὸς ναύαρχος Κιλὶτζ πασᾶς, διερχόμενος μετὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ τὸ Αἰγαῖον καὶ προσορμισθεὶς εἰς Σάμον, ἐθαύμασε τὴν πλουσίαν φυτείαν τῆς νήσου, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐζήτησε παρὰ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν ὅπως ἀναλάβῃ τὸν συνοικισμὸν τῆς νήσου. Ὁ σουλτᾶνος, δεχθεὶς τὴν αἴτησιν ταύτην τοῦ Κιλὶτζ πασᾶ, ἀπολαύοντος μεγάλης φήμης, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν νῆσον καὶ διὰ φιρμανίου παρεχώρει εἰς τοὺς μέλλοντας Χριστιανοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἀποκλειομένων τῶν Ὀθωμανῶν, προνόμια εὐρυτάτης ἐλευθερίας. Οὕτως ἐγένετο δυνατὸν νὰ συνοικισθῇ ταχέως ἡ νῆσος ἐκ διαφόρων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι συνέρρευσαν τότε ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν τόπων ἐκτιμῶντες τὴν προστασίαν τοῦ Κιλὶτζ πασᾶ καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Σάμῳ. Ἐκ τῶν πρώτων ἐπανῆλθον εἰς Σάμον καὶ οἱ ἐν Χίῳ μένοντες ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Σαμίων. Μεταξὺ τῶν πρώτων συνοικιστῶν καταλέγεται ὡσαύτως ὁ Ἕλλην Νικόλαος Σαρακίνης, ὅστις ὑπηρετῶν ἐν τῇ ναυαρχίδι τοῦ Κιλὶτζ πασᾶ κατέλαβε σημαντικὸν μέρος εἰς τὸ εὐφορώτερον σημεῖον τῆς νήσου καὶ ἔκτισεν ἐντὸς αὐτοῦ πύργον, σῳζόμενον μέχρι τῆς σήμερον. Τὸ κτῆμα τοῦτο κατέλιπεν ὁ Σαρακίνης διὰ διαθήκης εἰς τὴν μονὴν Πάτμου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κιλὶτζ πᾶσαι αἱ πρόσοδοι τῆς νήσου παρεχωρήθησαν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει τέμενος τοῦ Τοπχανέ, ὅπου εἶναι καὶ ὁ τάφος τοῦ πασᾶ, οὕτω δὲ οἱ τέως ἀσύδοτοι ἐντελῶς Σάμιοι ἐξηναγκάσθησαν εἰς τὴν πληρωμὴν φόρων, οἵτινες ἐστέλλοντο πρὸς τὸν σεϊχουλισλάμην. Βαθμηδὸν οἱ φόροι οὗτοι ἐπολλαπλασιάζοντο ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ἀγάδων, οἱ ὁποῖοι ἐστέλλοντο ὡς διοικηταί. Ἐν τῷ μεταξύ, ἀπὸ τοῦ 1649 μέχρι τοῦ 1669, ἡ Σάμος ὑπέστη σημαντικὰς βιαιοπραγίας καὶ ἐκ μέρους τῶν Ἑνετῶν, οἱ ὁποῖοι μετῆλθον διάφορα μέσα ἵνα καταλάβουν τὴν νῆσον, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Ἀνώτατος ἄρχων ἐν αὐτῇ, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς τουρκοκρατίας, ἦτο ὁ βοεβόδας ἢ ἀγᾶς, ὅστις εἰσέπραττε τοὺς φόρους, παρ' αὐτῷ δὲ ὑπηρέτουν ὀλίγοι ὑπάλληλοι, πάντες σχεδὸν Ἕλληνες. Ὁ ἀγᾶς εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ ὀλίγους Τούρκους ὁπλίτας (ζαπτιέδες). Δικαστικὸς ἄρχων ἦτο ὁ καδῆς. Οἱ ἀνώτεροι οὗτοι ἄρχοντες εἶχον τὰς ἕδρας των ἐν Χώρᾳ, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς χωρίοις τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν εἶχον οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ βοεβόδα σουμπασῆδες καὶ προεστῶτες. Τὴν εἴσπραξιν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου ἤσκει εἰδικὸς εἰσπράκτωρ καλούμενος χαρατζῆς. Κατὰ τὸ 1768 εἷς ἐκ τῶν χαρατζήδων τούτων ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἐξερεθισθέντων κατοίκων τῆς νήσου, ἀπαλλαγέντων ἔπειτα διὰ τῆς πληρωμῆς ἓξ χιλιάδων γροσίων, ἔκτοτε δὲ ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων ἐγίνετο διὰ τῶν χαρατζοχαρτίων, τὰ ὁποῖα διένεμεν ὁ βοεβόδας. Μεγαλύτερα ποσὰ εἰσεπράττοντο ἐκ τοῦ φόρου τῆς δεκάτης. Μετὰ τοῦ βοεβόδα καὶ τοῦ καδῆ συνέπραττον εἰς τὴν διοίκησιν καὶ οἱ μεγάλοι προεστοί, ἐκλεγόμενοι μεταξὺ τῶν κατοίκων. Ἐπὶ μίαν τριετίαν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1771 μέχρι τοῦ 1774, ἡ Σάμος διετέλεσε καὶ ὑπὸ ρωσικὴν κατοχήν, ὅτε ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ὀρλὼφ ρωσικὸς στόλος κατέλαβε τὴν νῆσον, ἀποδοθεῖσαν καὶ πάλιν εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ. Διοικητὴς τῆς νήσου κατὰ τὸ διάστημα τῆς ρωσικῆς κατοχῆς ἦτο Ἕλλην τις ὀνόματι Λάσκαρης, ὅστις ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Ρώσου ναυάρχου κομαντάντης καὶ συνέστησε καντζελαρίαν, προσλαβὼν ὡς συμβούλους Σαμίους, οἵτινες ὠνομάσθησαν σύντυχοι. Ὁ βίος τῶν κατοίκων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο περιωρισμένος, βαθμηδὸν ὅμως, καὶ ἐφ' ὅσον ηὔξανεν ἡ ὑλικὴ ἀνάπτυξις τοῦ τόπου, ηὔξανε συγχρόνως καὶ ἡ πνευματική. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἤρχισε νὰ παρατηρῆται ἀντίθεσίς τις κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τῶν κοτσαμπασήδων καὶ τῶν κατωτέρων τάξεων, γενικευθεῖσα κατόπιν μεταξὺ ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ, ταύτην δ' ἐπηκολούθησεν ἡ διέγερσις ἀδιαλλάκτων παθῶν διὰ τοῦ σχηματισμοῦ δύο ἐν τῇ νήσῳ φατριῶν, τῶν Καλικαντζάρων καὶ τῶν Καρμανιολων. Οἱ μεταξὺ τῶν δύο τούτων φατριῶν σφοδροὶ ἀγῶνες ἐγένοντο πρόξενοι πολλῶν κακῶν, ἀλλ' ἐξῆψαν συγχρόνως καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ παλληκαρισμοῦ μεταξὺ τῶν Σαμίων, ἐξήσκησαν αὐτοὺς εἰς τὸν περιπετειώδη καὶ ἔνοπλον βίον καὶ παρεσκεύασαν αὐτοὺς διὰ τὴν μετ' ὀλίγον ἐπελθοῦσαν ἐθνικὴν ἐξέγερσιν ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Ἐπανάστασις τοῦ 1821. Λήγοντος τοῦ 1818 διῆλθεν ἐκ Σάμου ὁ Ἀριστείδης Παπᾶς, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὅστις ἐμύησεν εἰς τοὺς σκο-

Λυκοῦργος Λογοθέτης.

πούς της τὸν τότε μητροπολίτην Σάμου Κύριλλον καὶ ἐλαχίστους Σαμίους. Ἀργότερον, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐμυήθη εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ὁ ἐν Σμύρνῃ τότε διαμένων Γεώργιος Παπλωματᾶς, ὁ ἐπονομασθεὶς κατὰ τὸ ἔθος τῶν Φιλικῶν Λυκοῦργος Λογοθέτης, ὅστις ἡγήθη ἐνδόξως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. Τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως μετέδωσαν δύο πλοῖα ἐκ Σπετσῶν καταπλεύσαντα εἰς Σάμον τὴν 14ην Ἀπριλίου 1821 πρὸς ἐκτέλεσιν διαταγῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ εἴδησις προεκάλεσε φρενίτιδα ἐνθουσιασμοῦ καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας οἱ ζωηρότεροι τῶν Σαμίων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κωνσταντίνου Λαχανᾶ, συνελθόντες ἐν Βαθεῖ ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως. Τὴν ἰδίαν νύκτα ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ἐκεῖ διαμενόντων ὀλίγων Τούρκων, ἐξωλόθρευσαν αὐτοὺς καὶ τὴν ἐπομένην 18ην Ἀπριλίου ὕψωσαν ἐν μέσῳ τοῦ κοινοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρμοσύνων κωδωνοκρουσιῶν τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, φέρουσαν πέριξ τοῦ σταυροῦ τὰς λέξεις «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». Τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως τῶν κατοίκων Βαθέος ἠκολούθησαν ἀμέσως οἱ κάτοικοι Μυτιληνῶν καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως τὸ συγκροτηθὲν ἔνοπλον σῶμα ἀνδρῶν μεταβῇ εἰς Χώραν, πρωτεύουσαν τῆς νήσου, πρὸς καθαίρεσιν τοῦ Τούρκου ἀγᾶ, ἦτο δὲ τοιοῦτος τότε ὁ Ἀχμὲτ Σελαχὼρ ἀγᾶς, ὃν οἱ πρόκριτοι τῆς Χώρας, τῇ συμβουλῇ καὶ τῶν πλοιάρχων τῶν δύο σπετσιωτικῶν πλοίων, ἐγκαίρως μετὰ τοῦ καδῆ καὶ τῶν ἄλλων Τούρκων ὑπαλλήλων ἐπεβίβασαν ἐπὶ μικροῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Νέαν Ἔφεσον. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς κηρύξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Σάμῳ, κειμένῃ ἐγγύτατα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ μακρὰν τοῦ κέντρου, δικαίως θαυμάζεται ὡς ἓν τῶν λαμπροτέρων σημείων τοῦ ὅλου ἀγῶνος τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως, μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἦλθεν εἰς Σάμον ἐκ Σμύρνης ὁ Λυκοῦργος Λογοθέτης, ὅστις ἐμερίμνησε κατὰ πρῶτον νὰ ὀργανώσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὴν πολεμικὴν δύναμιν τῆς νήσου καὶ συνέστησε τέσσαρας χιλιαρχίας εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τῆς νήσου, ὀνομάσας χιλιάρχους τὸν Κωνσταντῖνον Λαχανᾶν ἐκ Βαθέος, τὸν Κωνσταντῖνον Κονταξῆν ἐκ Πύργου, τὸν Μανουὴλ Μελαχροινὸν ἐκ Καρλοβασίων καὶ τὸν Σταμάτην Γεωργάδην ἐκ Μαραθοκάμπου. Πάντες οὗτοι, πλὴν τοῦ Κονταξῆ, εἶχον διέλθει ἐκτὸς τῆς Σάμου πολυκύμαντον βίον, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δὲ τούτων ἔθεσε τοὺς ἄλλους κατωτέρους ὁ Λυκοῦργος, ἐπιφυλάξας δι' ἑαυτὸν τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Ἐμερίμνησεν ὡσαύτως διὰ τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν τῆς Σάμου, συστήσας σῶμα πολιτικῶν κριτῶν, οἵτινες ἐχρησίμευον ὡς σύμβουλοι, αὐτοῦ ὄντος γενικοῦ διοικητοῦ. Τοιοῦτοι δὲ ἐξελέγησαν ὁ Μανουὴλ Παπλωματᾶς ἐκ Βαθέος, ὁ Χριστόδουλος Παρμαξίζης ἐκ Μυτιληνῶν, ὁ Χριστόδουλος Καψάλης ἐκ Παγώνδου καὶ ὁ Ἰω. Λεκάτης ἐκ Λέκας, ἀνὴρ σώφρων καὶ συνετὸς καὶ ἐκ τῶν πλέον μορφωμένων ἀνδρῶν, οὓς εἶχε τότε ἡ Σάμος.

Γνωσθέντος τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Σάμου, οἱ Τοῦρκοι συνέλαβον καὶ ἐκακοποίησαν πολλοὺς Σαμίους διαμένοντας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, κατόπιν δὲ τούτου καὶ οἱ Σάμιοι, ἐφαρμόζοντες ἀντίποινα, ἐπεχείρησαν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν ἀπέναντι ἠπειρωτικὴν χώραν. Ἡ πρώτη τοιαύτη ἐπιδρομὴ ἔγινε περὶ τὰ μέσα Μαΐου τοῦ 1821 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κ. Λαχανᾶ. Διὰ τῶν ἐπιδρομῶν δὲ τούτων οἱ Σάμιοι ἐνίσχυσαν σπουδαίως τὸ ἔργον τοῦ ὁλουεθνικοῦ Ἀγῶνος, διότι ἐξηνάγκασαν τὴν Τουρκίαν νὰ ἀπασχολῇ σοβαρὰς δυνάμεις χάριν τῆς προστασίας τῶν πληθυσμῶν μεγάλου μέρους τῆς Μ. Ἀσίας, τὸ ὁποῖον προσέβαλλον οἱ Σάμιοι. Τούτου ἕνεκεν ἡ Τουρκία, ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπέβλεψε πρὸς τὴν Σάμον. Ὁ σουλτᾶνος, μὴ ἀνεχόμενος ν' ἀκούῃ ὅτι μία μικρὰ νῆσος παρεῖχε τόσον σπουδαίας ἐνοχλήσεις εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, διὰ φιρμανίου ἐπέτασσε τὸν ἐξολοθρευμὸν πάντων τῶν κατοίκων τῆς νήσου, ἐξαιρέσει τῶν μικρῶν παιδίων κάτω τῶν ὀκτὼ ἐτῶν. Στίφη πολυάριθμα Τούρκων ἐνόπλων ἤρχισαν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰουνίου 1821 νὰ συρρέουν εἰς τὰ ἀπέναντι τῆς Σάμου παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, καραδοκοῦντα τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὴν νῆσον.

Τῇ 3ῃ Ἰουλίου 1821 οἱ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Σάμου φρουροὶ ἀνήγγειλαν τὴν ἄφιξιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην ἀμέσως ἔφθασεν εἰς Σάμον ἐπιστολὴ ἐκ Ψαρῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ βουλή, εἰδοποιοῦσα τοὺς Σαμίους περὶ τοῦ κατάπλου τῆς τουρκικῆς ἀρμάδας, προέτρεπεν αὐτοὺς ν' ἀντισταθῶσι μὲ θάρρος μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Καραλῆν κατέπλευσε πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ἡμέρας εἰς Σάμον καὶ δι' ἀπεσταλμένου ὁ Τοῦρκος ναύαρχος προσεκάλεσε τοὺς Σαμίους νὰ δηλώσωσιν ὑποταγήν. Ἀλλ' οἱ Σάμιοι, περιφρονήσαντες ἀγερώχως τὴν πρόσκλησιν, ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἄμυναν καὶ τὴν ἐπομένην ἤρχισεν ἡ μάχη, τῶν Τούρκων ἀποπειραθέντων ἀπόβασιν πρὸς τὰ μέρη τῆς πεδιάδος Χώρας. Οἱ Σάμιοι ἀντέκρουσαν γενναίως καὶ ἡ 4η Ἰουλίου παρῆλθε χωρὶς οἱ Τοῦρκοι νὰ δυνηθῶσι νὰ κάμωσιν ἀπόβασιν εἰς τὴν νῆσον. Τὴν 5ην Ἰουλίου 12 πλοῖα τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπλησίασαν τὴν ξηρὰν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Τζωρτζῆ, ὅπου δὲν ὑπῆρχον ἢ ὀλίγοι Σάμιοι, καὶ μετὰ σφοδρὸν κανονιοβολισμὸν κατωρθώθη ἡ ἀπόβασις 1000 περίπου Τούρκων ἐπὶ τῆς νήσου. Τὸν κίνδυνον ἀντιληφθέντες οἱ Σάμιοι χιλίαρχοι καπετὰν Σταμάτης καὶ Μανουὴλ Μελαχροινὸς ἔσπευσαν ἐκεῖ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀνδρῶν καί, ἀφοῦ εἶδον ὅτι διὰ τῶν πυροβόλων δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ φέρουν ἀποτέλεσμα, διότι οἱ Τοῦρκοι ἦσαν πολυάριθμοι καὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ ὠχυροῦντο ἐπὶ τῆς νήσου, ὥρμησαν κατ' αὐτῶν μὲ τὰ ξίφη καὶ συνήφθη τότε ὁμηρικὸς ἀγών, ὁ ὁποῖος ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Σαμίων, διότι οἱ Τοῦρκοι ὑπὸ φόβου καταληφθέντες ἔτρεχον πρὸς τὰς λέμβους, ἀπωλέσθησαν ὅμως σχεδὸν πάντες, οἱ μὲν φονευθέντες, οἱ δὲ πνιγέντες. Ἔκτοτε τὸ ἀκρωτήριον ἐκεῖνο καλεῖται Καβοφονιᾶς, ἐπ' αὐτοῦ δὲ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς ἐθνικῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ 1930 ἐστήθη ἀναμνηστικὴ στήλη, ἐφ' ἧς ἐχαράχθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή: «Ὑπὸ γενικὴν ἀρχηγίαν Λυκούργου Λογοθέτου καὶ ὑπὸ χιλιάρχους καπετὰν Σταμάτην, Λαχανᾶν, Μελαχροινὸν καὶ Κονταξῆν Σάμιοι ἀπέκρουσαν ἐνταῦθα τῇ 5ῃ Ἰουλίου 1821 ὀρδὰς Καραλῆ σώσαντες Πατρίδα». Κατὰ τὰς ἰδίας ἑορτὰς ἐστήθη ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ τοῦ Λιμένος Βαθέος τιμητικὴ στήλη μὲ μαρμάρινον λέοντα ὕψους 2.50 μ. κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας, ἐπὶ τῆς στήλης δὲ ἐχαράχθη χρυσοῖς γράμμασιν ἡ ἐπιγραφὴ «Εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821 ἡ Σάμος εὐγνωμονοῦσα, 1930».

Ὁ Καραλῆς φρυάττων ἐξ ὀργῆς ἐπανέλαβε σφοδρότερον τὰς ἀποπείρας του κατὰ τῆς νήσου ἃς ἀπέκρουον οἱ Σάμιοι, ὅτε τὴν 8ην Ἰουλίου ἀνεφάνη ὁ ὑπὸ τὸν Ἰάκωβον Τομπάζην ἑλληνικὸς

Digitized by Google

στόλος, πρὸ τοῦ ὁποίου ὁ τουρκικὸς ἐτράπη εἰς φυγήν. Ἡ νίκη αὕτη τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς Σαμίους καὶ ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐτόνωσε μεγάλως τὸν ὅλον Ἀγῶνα, τὸ κατόρθωμα δὲ τῶν Σαμίων, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μίαν λαμπρὰν σελίδα τοῦ ἐθνικοῦ Ἀγῶνος, ἐξῆρεν αὐτοὺς εἰς τὴν συνείδησιν ὅλου τοῦ ἔθνους. Ὁ Λυκοῦργος ἔλαβεν ἔπειτα συγχαρητήρια γράμματα ἀπὸ τὴν κεντρικὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀγῶνος καὶ ἡ πρώτη αὕτη μεγάλη ἐπιτυχία συνετέλεσεν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας, τὴν ὁποίαν οἱ Σάμιοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λυκούργου ἐπεχείρησαν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος. Τὴν ἰδέαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐνέβαλεν εἰς τὸν Λυκοῦργον ὁ Χῖος Ἀντώνιος Βουρνιᾶς, ὅστις μετέβη πρὸς τοῦτο εἰς Σάμον, ἀλλ' ὁ Λυκοῦργος, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὰς βεβαιώσεις τοῦ Βουρνιᾶ, ἀπέστειλεν εἰς Χίον ἀνθρώπους τῆς ἐμπιστοσύνης του, οἵτινες ἐπανελθόντες εἰς Σάμον ἐβεβαίωσαν ὅτι οἱ Χῖοι εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐπαναστατήσωσι καὶ κατόπιν τούτων ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκστρατείας, ἥτις ἐμαρτύρει ὑπερβολικὸν ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμόν, ἐφ' ὅσον μάλιστα πρὸς τοῦτο δὲν ὑπῆρχεν ἡ συναίνεσις τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς, ἦτο δὲ κατακριτέα καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, καθόσον δι' αὐτῆς ἐξετίθετο εἰς κίνδυνον ὄχι μόνον ἡ Χίος, ἀλλὰ καὶ ἡ Σάμος, ἡ ὁποία ἐγκατελείπετο σχεδὸν ἄνευ πολεμιστῶν. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τῶν Σαμίων εἰς Χίον ἤρχισε τῇ 9ῃ Μαρτίου 1822. Μετέσχον εἰς αὐτὴν πολλοὶ Σάμιοι πολεμισταί, μεταφερθέντες δι' 60 πλοίων, ἅτινα τὴν ἑπομένην προσωρμίσθησαν εἰς Χίον. Οἱ Σάμιοι, ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν νῆσον, κατέλαβον μετὰ σφοδρὰν μάχην τὴν πόλιν τῆς Χίου, τῶν Τούρκων ἐγκλεισθέντων ἐντὸς τοῦ φρουρίου, τὸ ὁποῖον οἱ Σάμιοι μὲ ὀλίγους Χίους μετασχόντας τοῦ κινήματος ἐπολιόρκουν μέχρι 30 Μαρτίου, ὅτε ἔφθασεν εἰς Χίον ἰσχυρὸς τουρκικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Τούρκους, προεκάλεσε δὲ τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ χιακοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐπέφερε μεταξὺ αὐτοῦ μεγίστην ταραχήν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας οἱ Σάμιοι μαχόμενοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν ἐκ τῆς πόλεως Χίου εἰς Καλλιμασιὰν καὶ κατόπιν εἰς Λιθί, ὁπόθεν μετὰ νέαν μάχην μετὰ τῶν καταδιωκόντων αὐτοὺς Τούρκων, ἀπεσύρθησαν πρὸς τὸν Ἅγιον Γεώργιον Συκούση καὶ ἐκεῖθεν διεπεραιώθησαν εἰς Ψαρά, φονευθέντων ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τούτων 30 καὶ τραυματισθέντων 52 κατὰ τὴν ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ἀργότερον πρὸς ἀπολογίαν του ὑπέβαλεν ὁ Λυκοῦργος πρὸς τὴν κεντρικὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀγῶνος. Τὴν ἀναχώρησιν τῶν Σαμίων ἐκ Χίου παρηκολούθησεν ἡ φοβερὰ σφαγὴ τοῦ χιακοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ὁποία τότε συνεκίνησεν ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη τοῦ Λυκούργου ἐθράσυνε τοὺς ἐν Σάμῳ ἐχθροὺς του καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἀναλάβῃ προσωρινῶς τὴν ἐν Σάμῳ διοίκησιν ὁ Κυριάκος Μώραλης, λαβὼν διορισμὸν ἐπάρχου παρὰ τῆς ἐν Κορίνθῳ ἀρχῆς, ἀλλὰ δὲν παρέμεινεν οὗτος ἐν τῇ νήσῳ εἰμὴ ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, καθ' οὓς συνέβησαν αἱματηραὶ ῥήξεις μεταξὺ τῶν Σαμίων καὶ ὁ ἐπαναστατικὸς ἀγὼν ἐν τῇ νήσῳ ἔφθασεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ὀλέθρου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μώραλη (17 Δεκεμβρίου 1822), ὁ Λυκοῦργος ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν ἀρχὴν καὶ ὠργάνωσε κατὰ τὸ ἑνὸν τὰ τῆς νήσου ἐν τῷ μέσῳ νέων διαφόρων προστριβῶν καὶ ἐπεισοδίων μετὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ κομματικῶν αὐτοῦ ἀντιπάλων καὶ τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς. Προβλέπων τοὺς ἐπερχομένους κινδύνους, ἀνέπτυξεν ὅλην τὴν δραστηριότητά του, ἰδίως διὰ τὴν πολεμικὴν ὀργάνωσιν τῆς νήσου, εὑρισκομένης πάντοτε εἰς εὔλογον ἀνησυχίαν, ἥτις ἐπετάθη ἰδίως μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν. Ὁ Χοσρὲφ πασᾶς, ὅστις ἡγεῖτο τῆς τουρκικῆς ἀρμάδας μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, εἰδοποίησε τοὺς Σαμίους διά τινος πλοιάρχου ὑπηκόου Ἄγγλου, ἀποσταλέντος ἐπὶ τούτῳ εἰς Σάμον ἐκ Μυτιλήνης, νὰ δηλώσωσιν ὑποταγήν, ἀλλ' οἱ Σάμιοι ἐν κοινῇ συνελεύσει ἀπέκρουσαν τὴν πρότασιν καὶ τὴν 28ην Ἰουλίου 1824 ὁλόκληρος ὁ ὀθωμανικὸς στόλος, ἐκ 300 καὶ πλέον πολεμικῶν καὶ μεταγωγικῶν, ὑπὸ τὸν Χοσρὲφ πασᾶν ἐθεάθη περὶ τὴν Σάμον. Οἱ Σάμιοι δὲν ἀπέβαλον τὸ θάρρος των καὶ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην περίστασιν. Ἀποπείρας τινὰς ἀποβάσεως τῶν Τούρκων πρὸς τὸ μέρος τῶν Καρλοβασίων Σάμου καὶ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Κότσικα εἰς τὴν περιφέρειαν Βαθέος ἀπέκρουσαν γενναίως. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν ἀψιμαχιῶν τούτων μεταξὺ Σαμίων καὶ Τούρκων κατέφθασεν ἡ ὑπὸ τὸν Γεώργιον Σαχτούρην ναυτικὴ μοῖρα, ἡ θέα τῆς ὁποίας ἐνεθάρρυνε τοὺς Σαμίους. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦρε τότε θριαμβευτικὴν νίκην. Ἡ συναφθεῖσα τῇ 5ῃ Αὐγούστου 1822 παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Γέροντα ναυμαχία θεωρεῖται ὡς τὸ μεγαλύτερον κατόρθωμα τοῦ Ἀγῶνος, αὐθημερὸν δὲ ὁ ἀτρόμητος πυρπολητὴς Κανάρης ἐπυρπόλησε διὰ τοῦ πυρπολικοῦ του παρὰ τὸν Ἐπταστάδιον Πορθμὸν μεγάλην τουρκικὴν φρεγάταν. Μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην ὁ Χοσρὲφ πασᾶς ἀπῆλθε κατησχυμμένος εἰς Κῶν. Τὴν ἑπομένην 6ην Αὐγούστου, ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως, οἱ γενναῖοι πολεμισταὶ τῶν ἐνδόξων νήσων Ὕδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν ἐπανηγύρισαν ἐν κοινῷ ἐνθουσιασμῷ μετὰ τῶν Σαμίων τὴν νίκην τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἐν Σάμῳ, εἰς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ μεγάλου γεγονότος ἐκτίσθη ἔπειτα παρὰ τὸ φρούριον τοῦ Λυκούργου ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τεθείσης εἰς τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφή: «Χριστὸς Σάμον ἔσωσε στ' Αὐγούστου ΑΩΚΔ'».

Μεταγενέστεραι ἄλλαι ἀπόπειραι τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἀπεκρούσθησαν τῇ ἐγκαίρῳ ἐπεμβάσει πάντοτε τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου καὶ οὕτως ἐν διαρκεῖ καὶ εὐλόγῳ ἀγωνίᾳ διετέλεσεν ἡ Σάμος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λυκούργου, χωρὶς ἐν τῷ μεταξὺ νὰ παραμελήσῃ τὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς νήσου μικρασιατικὴν χώραν μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1828, ὅτε διωρίσθη ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου Καποδιστρίου ὡς ἔκτακτος ἐπίτροπος τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων ὁ Ἰωάννης Κωλέττης. Τότε ἔπαυσαν καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Σαμίων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Λυκοῦργος διωρίσθη μέλος τοῦ Πανελληνίου, ἀργότερον δὲ ἔκτακτος ἐπίτροπος Λακωνίας καὶ κάτω Μεσσηνίας. Ἔμενε δὲ ὁ Κωλέττης ἐν Σάμῳ καὶ ὅτε ὑπεγράφη τὸ πρωτόκολλον τοῦ

Τὸ ἐν Λιμένι Βαθέος Σάμου μνημεῖον τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, ἀνεγερθὲν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς ἐθνικῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ 1930.

Λονδίνου (22 Ἰανουαρίου 1830), δι' οὗ ἡ Ἑλλὰς ἐκηρύσσετο κράτος ἀνεξάρτητον, ἀλλ' ἡ Σάμος ἀπεκλείετο τῶν ὁρίων του. Τότε ὁ ἐν Λακωνίᾳ διαμένων Λυκοῦργος ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον ἵνα ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐμμονῆς εἰς τὴν μὴ παραδοχὴν τῶν ἀποφασισθέντων, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ ἡ ἀπόφασις τῶν Δυνάμεων ἢ τοὐλάχιστον ὅτι, ἐὰν δὲν ἐπετυγχάνετο ἡ ἕνωσις, θὰ ἦτο δυνατὴ νὰ ἐπιτευχθῇ εὐρυτάτη αὐτονομία. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐνέκρινε καὶ ὁ Καποδίστριας, διὸ ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ Λυκούργου εἰς Σάμον ὁ Κωλέττης κατέθεσε τὴν ἀρχὴν ἐνώπιον συνελεύσεως δημογερόντων ὅλης τῆς νήσου, ἥτις ἐψήφισεν: «Ἡ Σάμος νὰ μένῃ ὅσον τὸ ἀπὸ μέρους της ἀδιαχώριστος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν» καὶ ἀνέθεσε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν εἰς τὸν Λυκοῦργον. Ὁ Κωλέττης ἀνεχώρησεν ἐκ Σάμου τῇ 26ῃ Ἰουλίου 1830. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἦλθεν εἰς Σάμον ἀπεσταλμένος τοῦ σουλτάνου κομίζων ψήφισμα περὶ ὑποταγῆς τῆς νήσου εἰς τὴν Πύλην καὶ παραχωρήσεως γενικῆς ἀμνηστίας εἰς τοὺς Σαμίους, εἰς οὓς ἡ Πύλη ὑπέσχετο ἐπίσης διαφόρους παροχάς. Οἱ Σάμιοι ἐδήλωσαν ὅτι ἐμμένουν εἰς τὰς ἀποφάσεις των καὶ ὁ Τοῦρκος ἀπεσταλμένος ἀνεχώρησεν ἄπρακτος ἐκ τῆς νήσου. Τούτου γνωσθέντος ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν ναυάρχων καὶ ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων ἡ ἀποστολὴ πολεμικῶν εἰς Σάμον. Οἱ κυβερνῆται αὐτῶν ἀνεκοίνωσαν εἰς τοὺς Σαμίους τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων, περιλαμβανομένην εἰς τὸ πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου. Οἱ Σάμιοι, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν πάντοτε τοῦ Λυκούργου, δὲν συγκατένευον εἰς ὑποταγὴν πρὸς τὴν Πύλην, ἐνεργοῦντες ὅπως, ἐὰν δὲν ἐπετυγχάνετο ἡ ἕνωσις μὲ τὸ ἑλληνικὸν κράτος, ἡ Σάμος διατελῇ τοὐλάχιστον ἐντελῶς ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν Πύλην. Ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὗται ἀπέτυχον, ἐφ' ὅσον αἱ Δυνάμεις ἠξίουν τὴν ὑποταγὴν τῆς νήσου εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τῇ 10 Δεκεμβρίου 1832 ἡ Πύλη ἐξέδωκε φιρμάνιον, δι' οὗ ἀνεγνώριζε τὴν Σάμον ἡγεμονίαν ὑποτελῆ πρὸς αὐτὴν καὶ ἡγεμόνα αὐτῆς διώριζε τὸν Στέφανον Βογορίδην. Ἀλλ' οἱ Σάμιοι ἠρνήθησαν καὶ πάλιν νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σουλτανικοῦ τούτου φιρμανίου καὶ μόλις κατὰ τὸ 1834, ἀφοῦ ἐξήντλησαν πᾶν μέσον καὶ ἀφοῦ τῇ συγκαταθέσει τῶν Δυνάμεων ἰσχυρὰ μοῖρα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου ἐπολιόρκησε τὴν νῆσον, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταχθοῦν. Ὁ Λυκοῦργος καὶ οἱ ἄλλοι συναρχηγοὶ ἀνεχώρησαν ἐκ Σάμου μεταβάντες εἰς τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, μετ' αὐτῶν δὲ ἀνεχώρησαν τότε καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἄλλων Σαμίων, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἐγκατεστάθησαν ὁριστικῶς εἰς τὴν Χαλκίδα, οἱ δὲ ἐπανῆλθον ἀργότερον εἰς Σάμον.

Αὐτονομία. Τὸ χορηγηθὲν αὐτόνομον πολίτευμα εἰς τὴν Σάμον καθωρίζετο διὰ τοῦ σουλτανικοῦ φιρμανίου τοῦ 1832, ὅπερ ἐκλήθη «Ὀργανικὴ διάταξις». Δι' αὐτοῦ παρείχετο πλήρης ἐσωτερικὴ αὐτονομία εἰς τὴν Σάμον, τῆς Πύλης ἐπιφυλαξάσης τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν τὸν ἡγεμόνα ἔχοντα τὴν προεδρίαν τῆς βουλῆς, εἰς ἣν ἀνετίθετο ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις, ἐν πᾶσι δὲ καὶ ἀντὶ πάντων, κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ ε' ἐδαφίου τῆς ὀργανικῆς ταύτης διατάξεως, οἱ Σάμιοι ὑπεχρεοῦντο νὰ πληρώνουν ἐτησίως εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν τὴν ποσότητα τῶν 400.000 γροσίων. Ἡ ἐξέλιξις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς μικροσκοπικῆς ἡγεμονίας ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων γνωστή, ἐφ' ὅσον ἐν Ἀνατολῇ δὲν ὑπῆρχεν εἰσέτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σαφὴς ἰδέα τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, εἰς τόπον δὲ μικρόν, ὅπως ἡ Σάμος, ἐκ τοῦ ὁποίου μάλιστα εἶχον ἀποδημήσει μετὰ τοῦ Λυκούργου οἱ πρῶτοι καὶ καλύτεροι τῶν κατοίκων καὶ ὑπὸ ῥυθμιστὴν ἀνώτερον τὴν Πύλην, ἥτις οὔτε ἤθελεν οὔτε ἠδύνατο νὰ εἰσφέρῃ τι ἀφ' ἑαυτῆς διὰ τὴν πρόοδον τοῦ τόπου, ἐξ ἐναντίας δὲ ὡς κύριον σκοπὸν ἔσχε πάντοτε τὴν βαθμιαίαν κατάλυσιν τῶν αὐτονόμων θεσμῶν, προφανὲς ἦτο ὅτι ἡ διαμόρφωσις τοῦ αὐτονόμου πολιτεύματος θὰ προσέκρουεν εἰς πολλαπλᾶς δυσχερείας. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν ἡ Πύλη, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἑρμηνείας τῶν ὅρων τῆς ὀργανικῆς διατάξεως, ἐπεδίωξε τὸν περιορισμὸν τῶν προνομίων τοῦ τόπου διὰ τῆς ἐκδόσεως σειρᾶς νέων φιρμανίων, ἅτινα ἀπετέλεσαν τὸν «Ἀναλυτικὸν χάρτην», δι' ὧν ηὐρύνετο ἡ δικαιοδοσία τῆς ἡγεμονίας, περιεστέλλοντο δὲ τὰ ὅρια τῆς ἐξουσίας τῶν βουλευτῶν. Περὶ ἐξωτερικῆς κυριαρχίας οὐδὲν διελαμβάνετο οὔτε ἐν τῇ ὀργανικῇ διατάξει, οὔτε ἐν τῷ ἀναλυτικῷ χάρτῃ, ἑπομένως δὲ ἡ σαμιακὴ ἡγεμονία ἐστερεῖτο ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἐμφανίσει ἰδίας προσωπικότητος καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ συμβάλλεται μετ' ἄλλων κρατῶν, παρ' οἷς ἐπροστατεύετο διὰ τῶν πρέσβεων καὶ προξένων τῆς Πύλης. Διετήρει μόνον ἀντιπροσώπους ἐντὸς τοῦ τουρκικοῦ κράτους.

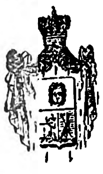

Θυρεὸ. τῆς Σαμιακῆς Πολιτείας.

Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου ἤσκει ἡ συνέλευσις, ἤτοι ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύνοδος τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ, πληρεξουσίων καλουμένων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πληρεξουσίων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ μητροπολίτου Σάμου, ὅστις ἐκ τοῦ χάρτου ἔφερε τὸ ἀξίωμα τοῦ πληρεξουσίου, ὡρίζετο ἀρχικῶς εἰς 37, βραδύτερον δέ, διὰ τῆς χορηγήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀντιπροσωπείας ἐν τῇ συνελεύσει εἰς μικροτέρας τινὰς κοινότητας, ἀνεβιβάσθη ἀπὸ μὲν τοῦ 1883 εἰς 39, ἀπὸ δὲ τοῦ 1898 εἰς 40. Ἡ ἐκλογὴ τῶν πληρεξουσίων ἐνηργεῖτο διὰ ψηφοδελτίων καὶ ἐμμέσως καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ 1900 εἰσήχθη ἡ ἄμεσος καὶ καθολικὴ ψηφοφορία διὰ σφαιριδίων. Ἡ συνέλευσις κατ' ἔτος συνερχομένη, ἔδει νὰ ὑφίσταται ἐπὶ χρόνον οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς μηνός, οὐδὲ περισσότερον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος. Ἡ συνέλευσις ἐξέλεγε κατ' ἔτος τέσσαρας βουλευτάς, ἐκ τῶν τεσσάρων τμημάτων τῆς νήσου, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν διοίκησιν τῆς νήσου, τὰ σπουδαιότερα δὲ τῶν ἔργων τῆς συνελεύσεως ἦσαν ἡ σύνταξις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὁ ἔλεγχος τῶν πράξεων τῶν βουλευτῶν καὶ ἡ ψήφισις νόμων ἐπὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐκτελεστικῆς διοικήσεως.

Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἤσκουν ὁ ἡγεμὼν μετὰ τῆς βουλῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ αὐτονόμου πολιτεύματος ἡ ἐξουσία αὕτη συνεκεντρώθη σχεδὸν πᾶσα εἰς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος, τῆς βουλῆς περιορισθείσης εἰς τὰ τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων προσόδων. Ἡ ἐξουσία τῶν ἡγεμόνων ἐν τῇ νήσῳ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι οὔτε ἀνεξάρτητος, οὔτε μόνιμος, διότι εἰς τὸν διορισμὸν καὶ τὴν ἀνάκλησιν αὐτῶν ἡ Πύλη εἶχεν ἀπεριόριστον δικαιοδοσίαν, οὕτω δὲ οἱ ἡγεμόνες, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν χάρτην ἔδει νὰ εἶναι ὁμόθρησκοι καὶ ὁμόδοξοι τοῖς Σαμίοις, ἐκυβέρνων οὐχὶ ὡς ἄρχοντες τῆς αὐτονόμου τόπου, ἀλλ' ὡς ἄμεσοι ὑπάλληλοι τῆς

Digitized by Google

Πύλης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξηρτῶντο. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ἡγεμόνων ἀπέδειξαν ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν φιλογενέστατα φρονήματα, ἀλλ' οἱ πολλοὶ ἐκ τούτων, μὴ ἔχοντες παρὰ τὴν πολιτικὴν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον ὑπηρετοῦντες τὸ τουρκικὸν κράτος, ἐξετρέποντο εἰς πράξεις ἐπιβλαβεῖς διὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἐλευθερίας τοῦ τόπου, ἄλλοτε μὲν ὅπως ἐπιδείξουν τὴν πίστιν αὐτῶν πρὸς τὴν κυρίαρχον δύναμιν καὶ ἄλλοτε πρὸς ἐκπλήρωσιν ἰδίων φιλοδοξιῶν. Τοιουτοτρόπως ἡ σαμιακὴ ἡγεμονία παρουσίαζε τὸ παράδοξον φαινόμενον πολιτείας, ἧς οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες ὄχι μόνον δὲν ἦσαν οἱ ἐπιτηρηταὶ τῶν θεσμῶν, ἀλλὰ πολλάκις οὗτοι ἀπέβαινον οἱ κυριώτεροι ὑπονομευταὶ καὶ ἐχθροὶ αὐτῶν.

Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἡγεμονίας ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τὰς διοικητικὰς ἀρχάς. Καὶ μέχρι τοῦ 1840 ὡς πρωτοβάθμια δικαστήρια ἐχρησίμευον τὰ δημοτικὰ συμβούλια ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν δημάρχων, ὡς δευτεροβάθμιον δὲ ἡ βουλὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ διοικητοῦ. Κατὰ τὸ 1841 συνέστη ἴδιον πρωτοβάθμιον δικαστήριον, περιορισθείσης τῆς ἁρμοδιότητος τῶν συμβουλίων εἰς μικρὰς ὑποθέσεις, καὶ ἐφηρμόζοντο ἐπὶ μὲν τῶν πολιτικῶν διαφορῶν τὰ ἔθιμα, τὰ θεσπίσματα τῶν συνελεύσεων καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι τοῦ Ἁρμενοπούλου, ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν ὁ γαλλικὸς ἐμπορικὸς νόμος καὶ ἐπὶ τῶν ποινικῶν οἱ νόμοι τοῦ Ἁρμενοπούλου καὶ ὁ γαλλικὸς νόμος, καθ' ἃς περιπτώσεις δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ «Ἑξαβίβλῳ» τοῦ Ἁρμενοπούλου ποιναὶ ὡρισμέναι ἢ αἱ ὑπάρχουσαι ἦσαν ὑπὲρ τὸ δέον σκληραί. Ἀργότερον συνεστήθησαν τακτικὰ δικαστήρια, ἤτοι 10 εἰρηνοδικεῖα, 2 πρωτοδικεῖα καὶ ἓν ἐφετεῖον, τὰ ὁποῖα συγχρόνως ἐλειτούργουν καὶ ὡς πταισματοδικεῖα, ὡς πλημμελειοδικεῖα καὶ ὡς κακουργιοδικεῖον. Τὸ ἐφετεῖον ἐλειτούργει ἐπίσης καὶ ὡς ἀκυρωτικόν. Ἀνεπτύχθη ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ νομοθεσία τοῦ τόπου, ἥτις κυρίως ἐβασίζετο εἰς τοὺς νόμους τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ εἰσήχθη ἰδία πολιτικὴ δικονομία, ὡς καὶ ὁ ἀστικὸς κῶδιξ, ὅστις ληφθεὶς ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ νομοσχεδίου τοῦ 1874 εἰσήχθη μετά τινων τροποποιήσεων καὶ ἐφηρμόσθη ἀπὸ τοῦ 1899 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πρὸ τούτου ἰσχύοντος ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τῶν ἐπιτοπίων ἐθίμων.

Ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ 1849. Ὁ πρῶτος ὑπὸ τῆς Πύλης διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Σάμου Στέφανος Βογορίδης, καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς ἡγεμονίας του, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τοῦ 1850, ἔμενε διαρκῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, διατηρῶν ὄχι μόνον τὸν τίτλον τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σάμου, ἀλλὰ καὶ τὰς προσόδους αὐτῆς πάσας ἀνεξελέγκτως νεμόμενος διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους διώριζεν ὁ ἴδιος ὡς τοποτηρητάς, ὅπως ἐκαλοῦντο, ἐκλαμβάνων οὕτω ὡς τιμάριον τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν ἅπαξ μόνον κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἐπεσκέφθη μετὰ σουλτανικῆς πομπῆς. Κυριωτέρα φροντὶς τῶν τοποτηρητῶν τούτων ἦτο ἡ ἀργυρολογία, πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τῶν σκοπῶν αὐτῶν οὗτοι ἐχρησιμοποίουν εὐτελῆ τὸν χαρακτῆρα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐπίσης κατ' ἀναλογίαν ἤσκουν τὸ αὐτὸ ἔργον τῆς ἁρπαγῆς, ἐνεργοῦντα κυρίως τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων, ἕνεκα τούτου δὲ πλήρης ἐπεκράτησε διαφθορὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καθ' ἣν οὐδεμία πρόοδος ἐσημειώθη ἐν τῷ τόπῳ. Τὴν θλιβερὰν ταύτην κατάστασιν ἔβλεπον μετὰ πόνου ψυχῆς οἱ ἐπίλεκτοι τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ, πολλοὶ τῶν ὁποίων τότε ὑπέστησαν οὐ μικρὰς περιπετείας, ὑποβληθέντες εἰς φυλακίσεις καὶ ἐξορίας, καὶ ἐν τέλει μετὰ διαφόρους ἐνεργείας συνεκροτήθη κατὰ τὸ 1849 ἐπαναστατικὴ συνέλευσις ἐν Πύργῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπιζῶντος Σαμίου Ἰωάννου Λεκάτου, γραμματέως τοῦ Λυκούργου κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821, εἰς τὴν συνέλευσιν δὲ ταύτην ἔλαβον μέρος οἱ πρῶτοι καὶ καλύτεροι τῶν Σαμίων, εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ὁποίων δὲν εἶχε σβεσθῆ ἡ ἰδέα τῆς πλήρους ἀπελευθερώσεως τῆς νήσου καὶ τῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Στρατὸς καὶ στόλος ἀπεστάλη τότε εἰς Σάμον ὑπὸ τῆς Πύλης, παρὰ τῇ ὁποίᾳ μεγάλως ἴσχυεν ὁ ἡγεμὼν Βογορίδης, πρὸς κατaστολὴν τῆς στάσεως, μὲ τὴν ὁποίαν συνετάχθησαν τότε ὅλοι οἱ πολεμισταὶ τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος, οἱ ὁποῖοι ἐτρέφοντο μὲ τὰς ἡρωϊκὰς παραδόσεις, καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ γενναιοψυχία, διὰ τὴν ὁποίαν ἐφημίσθησαν οἱ Σάμιοι τοῦ 1821, διετηρεῖτο εἰσέτι. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ αἱματηρὰς συγκρούσεις μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὁ Βογορίδης ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν, καὶ εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ διωρίσθη ὡς ἡγεμὼν τῆς Σάμου ὁ Ἀλέξανδρος Καλλιμάχης, πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἐν Βιέννῃ. Ἔκτοτε ὅμως ἡ Πύλη, παρὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ χάρτου, ἐξηκολούθει νὰ διατηρῇ τμῆμα στρατοῦ ἐν τῇ νήσῳ. Ἀλλ' ὁ Καλλιμάχης δὲν ἀπεδέχθη τὸ ἀξίωμα, καὶ ἔμενε διοικῶν τὴν νῆσον ὡς τοποτηρητὴς αὐτοῦ ὁ Γεώργιος Κονεμένος ἐκ Πρεβέζης, ὅστις εἶχε διατελέσει πρότερον διπλωματικὸς ὑπάλληλος τῆς Πύλης ἐν Ἀθήναις. Ὁ Κονεμένος ἔθεσε τὰς πρώτας ἀναμορφωτικὰς βάσεις τῆς μικρᾶς αὐτονόμου πολιτείας. Ὠργάνωσε τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως ἱδρύσας ἀνεξάρτητα δικαστήρια, εἰσήγαγε τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχύουσαν πολιτικὴν καὶ ποινικὴν δικονομίαν, ἐρρύθμισε τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν, ἵδρυσε δημόσιον τυπογραφεῖον, ἐφρόντισεν ὅσον ἠδύνατο διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ὅτε, παραιτηθεὶς κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1854, ἀνεχώρησεν ἐκ Σάμου, ἀφῆκε μνήμην ἀγαθοῦ ἄρχοντος.

Τὸν Κονεμένον διεδέχθη ὁ Ἰωάννης Γκίκας, ὅστις κυρίως διεκρίθη διὰ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας ἐν τῷ τόπῳ, καθότι οὗτος δι' αὐστηρᾶς διοικήσεως ἐπάταξε τὴν λῃστείαν, ἡ ὁποία δὲν εἶχε παύσει νὰ τρομοκρατῇ τὴν νῆσον.

Ὁ Γκίκας ἐγκατέστησε τὴν ἕδραν τῆς διοικήσεως ἐν Λιμένι Βαθέος, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἀνεγνωρίσθη ὡς πρωτεύουσα τῆς νήσου, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρωτεύουσα ἦτο ἡ Χώρα.

Μετὰ τὸν Γκίκαν διωρίσθη, κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ τὸν τίτλον τοῦ διοικητοῦ, ἀργότερον ὅμως μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἡγεμόνος, ὁ Μιλτιάδης Ἀριστάρχης, ὅστις μετὰ δραστηριότητος διῴκησε τὴν Σάμον ἀπὸ τοῦ 1859 μέχρι τοῦ 1866, ὅτε ἀνακληθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Παύλου Μουσούρου, ἡγεμονεύσαντος μέχρι τοῦ 1873. Τότε οὗτος ἐκλήθη ὑπὸ τῆς Πύλης, κατόπιν παραπόνων

Χωροφύλαξ τῆς χωροφυλακῆς Σάμου ἐπὶ ἡγεμονίας.

τῶν Σαμίων, εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ μικρὸν χρόνον παρέμεινεν ὡς αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος ὁ Γεώργιος Γεωργιάδης μέχρι τοῦ διορισμοῦ ὡς ἡγεμόνος τοῦ Κωνσταντίνου Ἀδοσίδου, ὅστις ὅμως δὲν παρέμεινεν ἢ ἐπ' ὀλίγους μῆνας, κληθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης ὡς ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰς ἀντικατάστασιν δὲ αὐτοῦ διωρίσθη ὁ Κωνστ. Φωτιάδης, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ὁποίου διῴκησεν ὡς τοποτηρητὴς ὁ Σάμιος Μανουὴλ Πύργιος. Ὁ Φωτιάδης παρέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1878, ὅτε, συνεπείᾳ ἐνεργειῶν τῶν Σαμίων, παρῃτήθη τοῦ ἀξιώματος, καὶ ἐπανῆλθεν ὡς ἡγεμὼν ὁ Κωνστ. Ἀδοσίδης, ὅστις παρέμεινεν ἔπειτα μέχρι τοῦ 1885, ὅτε ἀνακληθεὶς ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ, ἡγεμονεύσαντος μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1893. Ἡ μακρὰ διοίκησις τοῦ Ἀλεξ. Καραθεοδωρῆ, ὅστις εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς Πύλης καὶ ἐκέκτητο πολλὴν φήμην παρὰ τῷ ὁμογενεῖ καὶ τῷ ξένῳ κόσμῳ, ὑπῆρξεν ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις συντελεστικὴ εἰς τὴν πρόοδον τῆς νήσου. Τοῦ Καραθεοδωρῆ ὑποβαλόντος παραίτησιν μετὰ αἱματηρὰ ἐπεισόδια, ἐπισυμβάντα ἐν Μυτιληνοῖς κατ' Αὔγουστον τοῦ 1893, ἀφίκετο εἰς Σάμον, ἀρχομένου τοῦ 1894, ὡς ἡγεμὼν ὁ Ἀλβανὸς τὴν καταγωγὴν Γεώργιος Βέροβιτς, ὅστις παρέμεινε μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1895, ὅτε διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς Κρήτης, ἡγεμὼν δὲ τῆς Σάμου διωρίσθη ὁ Στέφανος Μουσοῦρος, ἀγαθὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος, ὅστις διῴκησε κατὰ τὴν δυσχερῆ περίοδον τοῦ 1896—1897 μετὰ στοργῆς καὶ συνέσεως, ἀνεκλήθη δὲ ὑπὸ τῆς Πύλης συνεπείᾳ ψηφίσματος τῶν Σαμίων, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Κωνστ. Βαϊάννη, παραμείναντος μέχρι τοῦ 1900, ὅτε διωρίσθη ἡγεμὼν ὁ Μιχαὴλ Γρηγοριάδης, παραμείνας ἐπὶ διετίαν ἐν Σάμῳ καὶ ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυρογένους, ἐκ τῶν φιλογενεστέρων ἡγεμόνων τῆς Σάμου. Τοῦτον διεδέχθη κατὰ τὸ 1904 ὁ Ἰωάννης Βιθυνός, ὃν κατὰ τὸ 1906 ἀντικατέστησεν ὁ Κωνστ. Καραθεοδωρῆς, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ, ἀνὴρ φιλογενέστατος, ὅστις εὑρὼν τὴν νῆσον ἐν μέσῳ τοῦ κομματικοῦ σπαραγμοῦ παρέμεινεν ὡς ἡγεμὼν μόλις ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Φ. Γεωργιάδου, ὅστις ὅμως δὲν παρέμεινεν ἢ ἐπ' ὀλίγους μῆνας, ἤτοι μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1907, ὅτε ἡγεμὼν διωρίσθη ὁ Ἀνδρέας Κοπάσης.

Ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ 1908. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἀπὸ τοῦ 1900 ὑπῆρξεν ἐποχὴ ἀνωμαλιῶν διὰ τὴν Σάμον, αἵτινες κυρίως ὠφείλοντο εἰς τὴν πάλην, ἡ ὁποία δὲν ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς μικρᾶς ἡγεμονίας μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἐπικυριάρχου Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἡ Πύλη ἐπεδίωκε τὴν βαθμιαίαν κατάλυσιν τῶν αὐτονόμων θεσμῶν τῆς νήσου διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ. Τὴν καταφανεστέραν ἀπόδειξιν τούτου ἀπετέλει ἡ ἀπὸ τοῦ 1849 διατήρησις τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν τῇ νήσῳ. Διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ στρατοῦ τούτου πολλάκις οἱ Σάμιοι εἶχον διαμαρτυρηθῆ, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἀπὸ τοῦ 1900, εἰσαχθέντος ἐν Σάμῳ τοῦ συστήματος τῆς καθολικῆς καὶ ἀμέσου ψηφοφορίας, ἐξελέγη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας ὡς πληρεξούσιος τῆς πρωτευούσης ὁ Θεμιστοκλῆς Σοφούλης, ὅστις ἀνεγνωρίσθη ἀμέσως ὡς πολιτικὸς ἀρχηγός, συγκεντρώσας περὶ ἑαυτὸν ὅλους τοὺς ὑπὸ νέων ἰδεῶν ἐμπνεομένους Σαμίους. Αἱ ριζοσπαστικαὶ ἰδέαι τοῦ ὑπὸ τὸν Σοφούλην κόμματος δὲν ἐβράδυναν νὰ γίνωσι γνωσταὶ εἰς τὴν Πύλην, ἥτις, ἰδίως ἀφότου εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βεζύρου ἀνῆλθεν ὁ Ἀλβανὸς Φερὶδ πασᾶς, παρηκολούθει μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς μικρᾶς ἡγεμονίας. Καὶ αἱ παρατηρηθεῖσαι τότε συχναὶ ἡγεμονικαὶ μεταβολαὶ ὡς βαθυτέραν αἰτίαν εἶχον τὴν σφοδρὰν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῆς αὐτονομουμένης ἑλληνικῆς νήσου. Ὁ Κοπάσης, ἀναλαβὼν τὴν ἡγεμονικὴν ἀρχήν, ἐνόμισεν ὅτι πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν αὐταρχικῶν αὐτοῦ τάσεων ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τῆς βίας καὶ διὰ τοῦτο εἰσηγήθη τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐν Σάμῳ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἡ κατὰ τὴν 12 Μαΐου τοῦ 1908 ἄφιξις ἐν Λιμένι Βαθέος τοῦ ἀτμοπλοίου, δι' οὗ ἀπεστέλλοντο δύο λόχοι στρατοῦ, καὶ ἡ ἀποβίβασις τοῦ στρατοῦ τούτου ἐν τῇ νήσῳ ἄνευ καὶ τοῦ ἐλαχίστου προσχήματος καὶ ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν τὸ ὑπὸ τὸν Σοφούλην πολιτικὸν κόμμα εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐξῆψε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Σαμίων, οἵτινες ἀπεδοκίμασαν τὸν Κοπάσην, ὡς ὑποβουλευθέντα τὰς ἐλευθερίας τοῦ τόπου, οἱ ζωηρότεροι δὲ ἐκ τούτων ἤνοιξαν πῦρ κατὰ τοῦ μόλις ἀποβιβασθέντος ἐν τῇ νήσῳ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τὸ κίνημα ἐγενικεύθη ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λαβόντος τὰ ὅπλα σαμιακοῦ λαοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐλευθεριῶν του ἐτέθη ὁ Σοφούλης. Τὰ τῆς συμπλοκῆς ἐτηλεγραφήθησαν πάραυτα εἰς τὴν Πύλην καὶ στρατοὶ καὶ στόλοι ἐξεκίνησαν τότε ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐναντίον τῆς μικρᾶς Σάμου. Ὁ ἄοπλος πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου, οἱ δὲ ἔνοπλοι Σάμιοι, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σοφούλη, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ἄνω Βαθύ· ἀλλ' ἀφοῦ εἶδον ὅτι πᾶσα ἀντίστασις ἦτο ματαία, ὁ Σοφούλης καὶ οἱ σημαντικώτεροι συνεργάται αὐτοῦ ἀνεχώρησαν μετὰ πενθήμερον ἐκ Σάμου, καταφυγόντες εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ὁ Κοπάσης, κατορθώσας νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ διοικητήριον καὶ ἀπόλυτος κυρίαρχος καταστὰς ἐν τῷ μέσῳ χιλιάδων τουρκικῶν λογχῶν, προέβη εἰς αὐθαίρετα μέτρα, καταλύσας οὕτω καὶ κατὰ τύπους τοὺς αὐτονόμους θεσμούς. Συνελήφθησαν τότε καὶ ἐφυλακίσθησαν πλεῖστοι ἐκ τῶν Σαμίων φίλα φρονοῦντες πρὸς τὸν Σοφούλην. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθεν ἡ μεταπολίτευσις ἐν Τουρκίᾳ, ἀλλὰ καὶ οἱ Νεότουρκοι περιέβαλον τὸν Κοπάσην μὲ ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην καὶ ἐνίσχυσαν αὐτὸν μετὰ φανατισμοῦ. Ἔμεινε δὲ οὕτω ἐν Σάμῳ ὡς ἀπόλυτος ἐξουσιαστὴς ὁ Κοπάσης ἐπὶ ὁλόκληρον τετραετίαν, ἤτοι μέχρι τῆς 9 Μαρτίου 1912, ὅτε ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος Σταύρου Μπαρέτη.

Ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ 1912 καὶ ἕνωσις τῆς Σάμου. Εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Κοπάση διωρίσθη ὁ μουτεσαρίφης Μερσίνης Γρηγόριος Βεγλερῆς, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς αὐτονόμου Σάμου. Οὗτος ἀφίκετο εἰς Σάμον περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1912. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Τουρκία εὑρίσκετο εἰς πόλεμον μὲ τὴν Ἰταλίαν, ἥτις διὰ τοῦ στόλου της ἐτήρει εἰς ἀποκλεισμὸν τὰ τουρκικὰ παράλια, εἶχε δὲ προβῆ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Δωδεκανήσου. Τῇ 5ῃ Ἀπριλίου 1912 ἰταλικὸν καταδρομικὸν μεθ' ἑνὸς ἀντιτορπιλλικοῦ, εἰσελθόντα ὡσαύτως εἰς τὸν Λιμένα Βαθέος Σάμου, ἔστρεψαν τὰ πυροβόλα των κατὰ τοῦ εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως εὑρισκομένου κτηρίου, ἐν ᾧ εὑρίσκετο τουρκικὸς στρατὸς καὶ ὅπου ὑψοῦτο ἀπὸ τοῦ 1908 τουρκικὴ σημαία ὑποβιβασθεῖσα κατὰ

Digitized by Google

τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀνετίναξαν δὲ διὰ τορπίλλης τὴν ἐν τῷ λιμένι εὑρισκομένην τουρκικὴν ἀκταιωρόν, ἣν εἶχον ἐγκαταλείψει οἱ Τοῦρκοι. Ἡ κατάστασις, αὕτη ὡς ἐκ τοῦ Ἰταλοτουρκικοῦ πολέμου, ἐθεωρήθη εὐνοϊκὴ διὰ τὴν ἐνέργειαν κινήματός τινος ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐπὶ τῇ ἁπλῇ διαδόσει τούτου κατέπλευσαν εἰς Σάμον κατ' Αὔγουστον 1912 δύο πολεμικά, ἓν ἀγγλικὸν καὶ ἓν γαλλικόν. Συγχρόνως δὲ σχεδὸν ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Σάμον ὁ Θ. Σοφούλης, ὅστις μόνος εἶχεν ἐξαιρεθῆ τῆς χορηγηθείσης γενικῆς ἀμνηστίας διὰ τὸ κίνημα τοῦ 1908, διὰ τὸ ὁποῖον εἶχον καταδικασθῆ πλεῖστοι Σάμιοι, καὶ τότε ὠργανώθη ἐν Λιμένι Βαθέος πολυπληθὲς συλλαλητήριον ἐναντίον τῆς παραμονῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἐν τῇ νήσῳ. Ὁ Σοφούλης ἐπανακάμψας εἰς Ἀθήνας ὠργάνωσε τὰ τοῦ κινήματος, εἰς ὅ, πλὴν τῶν Σαμίων, μετέσχον οἱ Κρῆτες ὁπλαρχηγοὶ Δημητρακάκης, Καούδης, Μανοῦσος, Νικολούδης, ὁ Π. Καρασεβδᾶς καὶ ἄλλοι καὶ τῇ 7ῃ Σεπτεμβρίου 1912 τὸ μικρὸν ἐπαναστατικὸν σῶμα, εἰς ὃ προσετέθησαν καὶ Ἰκάριοί τινες, ἀπεβιβάσθη εἰς Μαραθόκαμπον, ὅπου ἔσπευσαν καὶ πολλοὶ ἐκ τῆς νήσου, τὴν δ' ἐπομένην ὁ Σοφούλης μετέβη εἰς Καρλόβασι, ὅπόθεν ἐξέδωκε προκήρυξιν εἰς τὸν σαμιακὸν λαὸν καλῶν αὐτὸν εἰς συναγερμόν. Τὴν 9 Σεπτεμβρίου τὸ ἀρχηγεῖον τῆς ἐπαναστάσεως ἐγκατεστάθη εἰς Μυτιληνούς, εἰς τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὁ ἐν τῇ νήσῳ τουρκικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰ πέριξ τοῦ Λιμένος Βαθέος ὑψώματα καὶ τὴν ἐπομένην ἤρχισαν ἀψιμαχίαι μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐπαναστατῶν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐντὸς τοῦ λιμένος εὑρίσκετο τὸ ἑλληνικὸν ἀτμόπλοιον «Ρούμελη», ἐφ' οὗ ἐπέβαινεν ὁ Ἕλλην προξενικὸς ὑπάλληλος. Κατὰ τοῦ ἀτμοπλοίου τούτου ὡς καὶ τῆς λέμβου, δι' ἧς ἐξῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ὁ ῥηθεὶς προξενικὸς ὑπάλληλος, ἐπυροβόλησαν οἱ Τοῦρκοι, διὰ τὴν τοιαύτην δὲ προσβολὴν τῆς σημαίας ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις διεμαρτυρήθη εἰς τὴν Πύλην καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς ἐντάσεως τῶν σχέσεων καὶ τῆς κηρύξεως τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος ἤρχισε μετ' ὀλίγον.

Μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐξηκολούθησαν αἱ ἀψιμαχίαι ἐπὶ διήμερον, καθ' ὃ διάστημα ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον καὶ ἄλλη δύναμις τουρκικοῦ στρατοῦ, μεταφερθεῖσα ἐκ τῆς ἀπέναντι μικρασιατικῆς ἀκτῆς, τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἐπεμβάσει τῶν κυβερνητῶν τῶν ξένων πολεμικῶν, συνήφθη ἀνακωχὴ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ ἐν τῇ νήσῳ τουρκικὸς στρατὸς διετάσσετο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νῆσον. Τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1912 ὁ στρατὸς οὗτος ἄφηνε διὰ παντὸς τὸ ἔδαφος τῆς Σάμου, μεταφερθεὶς δι' ἱστιοφόρων εἰς Νέαν Ἔφεσον. Τὴν ἐπομένην διετάχθη ἐκλογὴ ἀντιπροσώπων τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ, οἵτινες συνελθόντες τῇ 30ῇ Σεπτεμβρίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σοφούλη συνέταξαν ὑπόμνημα καὶ νέον καταστατικὸν χάρτην, ἅτινα ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς τρεῖς προστάτιδας Δυνάμεις, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ρωσίαν, διὰ τῶν ἀφιχθέντων τότε εἰς Σάμον γενικῶν προξένων ἐν Σμύρνῃ τῶν Δυνάμεων τούτων. Ἀλλὰ συγχρόνως ἔφθασαν αἱ εἰδήσεις περὶ ἐπιστρατεύσεως τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Καὶ ὅταν μετά τινας ἡμέρας ἐγνώσθησαν αἱ πρῶται νῖκαι τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ζωηρόταται ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ἀντήχησαν καθ' ὅλην τὴν Σάμον, τῇ δὲ 11ῃ Νοεμβρίου 1912 οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ, συνελθόντες ἐν Λιμένι Βαθέος, ἐκήρυξαν ἐν μέσῳ τοῦ κοινοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἕνωσιν διὰ τοῦ ἀκολούθου ψηφίσματος:

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῶν Σαμίων συνελθοῦσα σήμερον, τῇ 11ῃ Νοεμβρίου 1912, εἰς τακτικὴν συνεδρίασιν καὶ συνεπείᾳ εἰδικῆς καὶ ἐπιτακτικῆς ἐντολῆς τοῦ λαοῦ ψηφίζει:

1) Κηρύττει τὴν ἕνωσιν τῆς Σάμου μετὰ τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ βασιλείου, ὅπως ἀποτελέσῃ μετ' αὐτοῦ ἓν ἀδιαίρετον καὶ ἑνιαῖον Ἑλληνικὸν κράτος.

2) Παρακαλεῖ τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν κυβέρνησιν τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὅπως ἀποδεχθῶσι τὸ παρὸν ψήφισμα καὶ διατάξωσι τὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ.

Ὁ πρόεδρος
Θ. Σοφούλης

Ὁ μητροπολίτης
Ὁ Σάμου Κωνσταντῖνος

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν πληρεξουσίων).

Τὸ ψήφισμα τοῦτο ὑπεβλήθη δι' ἐπιτροπῆς εἰς Ἀθήνα , σχηματισθείσης προσωρινῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σοφούλη. Τῇ 2 Μαρτίου 1913 κατέπλευσαν εἰς Σάμον τὸ θωρηκτὸν «Σπέτσαι» καὶ τὰ ἀντιτορπιλλικὰ «Νίκη» καὶ «Βέλος» συνοδεύοντα τὸ ὁπλιταγωγὸν «Θεσσαλία», φέροντα τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν τῆς κατοχῆς. Ἡ ὑπὸ τὸν Σοφούλην προσωρινὴ κυβέρνησις παρέμεινε μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1914, ὅτε διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, δυνάμει τοῦ νόμου περὶ διοικήσεως τῶν στρατιωτικῶς κατεχομένων χωρῶν, ὁ πρῶτος διοικητὴς τῆς Σάμου Α. Ἀδοσίδης, ὃν παραιτηθέντα κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1915 διεδέχθη ὁ διορισθεὶς πρῶτος νομάρχης Ι. Χατζηλουκᾶς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ι. Κονδάκης.

Κατὰ τὸ 1916 ἡ Σάμος μετέσχεν ἐκ τῶν πρώτων χωρῶν εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βενιζέλου, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως παρέμεινεν ἐν Σάμῳ ὁ Κ. Μελᾶς, ἀργότερον δέ, ἱδρυθείσης γενικῆς διοικήσεως ἐν Σάμῳ, διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς ὁ Γ. Ζερβός, ἔπειτα δὲ ὁ Μ. Πετυχάκης, παραμείνας ἐπ' ὀλίγον, μέχρι τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1920, μεθ' ἃς διωρίσθη ὁ Κ. Καζαντζῆς. Ἀπὸ τοῦ 1922, καταργηθείσης τῆς γενικῆς διοικήσεως, ἡ Σάμος, ἀποτελοῦσα ἴδιον νομὸν μετὰ τῶν γειτονικῶν νήσων Ἰκαρίας καὶ Κορσεῶν καὶ ἀφομοιωθεῖσα τελείως, διοικεῖται ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ νομοὶ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῶν νόμων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Ι. ΒΑΚΙΡΤΖΗΣ

— [ΑΡΧΑΙΟΛ.] *Προϊστορία.* Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε πορίσματα τῶν ἀνασκαφῶν, ἡ νῆσος Σάμος φαίνεται κατοικηθεῖσα ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ὑπονεολιθικῆς λεγομένης ἐποχῆς, ἤτοι ἀπὸ τῆς Γ' π. Χ. χιλιετηρίδος. Τὴν χρονολογικὴν ταύτην βάσιν τῆς προϊστορικῆς συνοικίσεως τῆς νήσου ἀποδεικνύουσιν ὀλίγα μὲν διασωθέντα λείψανα οἰκιῶν, πολυάριθμα δὲ τεμάχια ἀγγείων. Ταῦτα εὑρέθησαν κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου διενεργηθείσας κατὰ τὸ 1928 διὰ τοῦ W. Wrede ἀνασκαφάς, ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Κάστρου τοῦ Λογοθέτου, ὅστις κεῖται δυτικῶς τοῦ λιμένος *Τηγανίου*, σημερινοῦ χωρίου κειμένου κατὰ τὰ νότια τῆς νήσου καὶ ἀπέναντι τῆς Μυκάλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὰ ἐπικρατέστερα σχήματα τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι: τὸ τῆς λεκάνης μετ' ἐπιπέδου βάσεως, ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν εὑρεθέντων ἐν τῇ βορείῳ Ἑλλάδι, τὸ τῆς στάμνου μετὰ ἐπιθηματικοῦ λαιμοῦ, ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν Κυκλάδων, καὶ τὸ τοῦ ποτηρίου μετὰ κωνικοῦ ποδός. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἔχουσι συνήθως στιλπνὴν μελανὴν ἐπιφάνειαν, κοσμοῦνται δέ, ὅπως καὶ τὰ παρόμοια ἄλλων νεολιθικῶν συνοικισμῶν ἢ δι' ἐγχαράκτων κοσμημάτων, συνήθως διὰ τεθλασμένων γραμμῶν γεμισμένων διὰ λευκῆς ὕλης ἢ διὰ γραπτῶν λευκῶν τριγώνων ἐπὶ μελανοῦ ἐδάφους κατὰ τὸ στόμιον. Εἶναι δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ διακόσμησιν τελείως ὅμοια πρὸς τὰ νεολιθικὰ ἀγγεῖα τῆς βορείου ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἄλλων νήσων. Τὴν ὕπαρξιν τοῦ νεολιθικοῦ τούτου συνοικισμοῦ τῆς Σάμου ἐπιβεβαιοῦσι καὶ διάφορα ἄλλα εὑρεθέντα ἐργαλεῖα, ὡς λίθινοι πελέκεις, μαχαίρια ἐξ ὀψιδιανοῦ λίθου καὶ δύο λίθινα δοχεῖα. Ἡ ὕπαρξις τοῦ νεολιθικοῦ τούτου συνοικισμοῦ ἐν Τηγανίῳ, ἤτοι ἐν ᾗ τοποθεσίᾳ ἱδρύθη, πολλὰς χιλιετηρίδας ἔπειτα, ἡ πολυκράτειος ἱστορικὴ πόλις τῆς Σάμου, φανερώνει ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τῆς συνοικίσεως τῆς Σάμου.

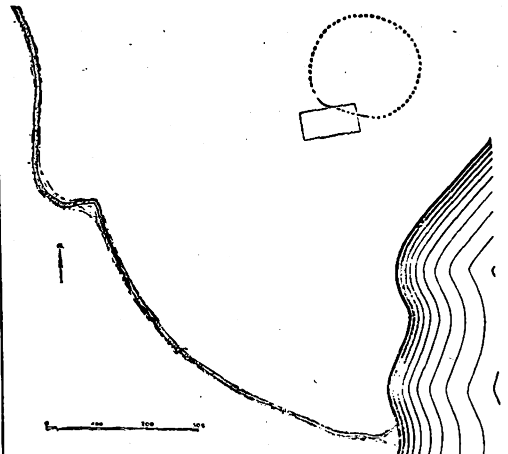

Σχεδιαγράφημα τῆς περιοχῆς τοῦ προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ, παρὰ τὸν ὁποῖον ἱδρύθη κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ὁ ναὸς τῆς Ἥρας, καὶ τῆς τοποθεσίας αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν σημερινὴν ἀκτὴν καὶ τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Ἰμβράσου.

Νεολιθικὰ ἀγγεῖα ἐκ τοῦ προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ τῆς Σάμου.

Ἕτερος προϊστορικὸς συνοικισμὸς ἐν τῇ νήσῳ ἀπεκαλύφθη καὶ ἐν Ἡραίῳ τῆς Σάμου, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου δηλαδὴ ἄκρου τῆς πεδιάδος τῆς Χώρας, ἔνθα ἠγέρθη, πολλοὺς αἰῶνας ἔπειτα, ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἥρας (βλ. λ. *Ἡραῖον* τῆς Σάμου), ἄκρου τὸ ὁποῖον ἀπέχει μόλις 5 χλμ. δυτικῶς τοῦ λιμένος Τηγανίου. Καὶ ἐνταῦθα, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Κάστρου, ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρος προϊστορικὸς συνοικισμός, καταλαμβάνων τὴν ἀνατολικήν, βορείαν καὶ δυτικὴν πλευρὰν τῆς ἀνασκαφείσης ἐπὶ πολλὰ ἔτη περιοχῆς τοῦ Ἡραίου. Τὸ ἀρχαιότατον στρῶμα παρουσιάζει λείψανα οἰκιῶν τοῦ λεγομένου τύπου τοῦ μεγάρου καὶ πολλὰ εὑρήματα ἀποδεικνύοντα ὅτι αἱ οἰκίαι αὗται ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρωτοκυκλαδικὴν περίοδον. Εἰς τὴν μεσοκυκλαδικὴν ἐποχὴν ἀνήκουσι λείψανά τινα οἰκιῶν καὶ εἷς πίθος τάφος παιδίου. Εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἴσως ἐποχὴν ἀνήκουσιν οἰκίαι μὲ ἓν δωμάτιον ἢ πολλά, ἅπασαι περιβαλλόμεναι ὑπὸ τοίχου, ὡς καὶ εἷς θαλαμοειδὴς τάφος περιέχων ψευδοστόμους ἀμφορεῖς, τριώτους πυξίδας καὶ ἐγχειρίδιον μετὰ ὀστεΐνης λαβῆς κεκοσμημένης δι' ἀργυροῦ ὀκταφύλλου ἀνθεμίου. Ὀλίγα μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα εὑρέθησαν τυχαίως καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Κάστρου Λογοθέτου. Οἱ κάτοικοι τῶν συνοικισμῶν τούτων πρέπει νὰ ἦσαν οἱ Κᾶρες καὶ οἱ Λέλεγες, οἵτινες, κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Σάμου. Ἀλλὰ πλὴν τῶν δι' ἀνασκαφῶν ἀποκαλυφθέντων τούτων προϊστορικῶν συνοικισμῶν, ἐν Σάμῳ ὑπῆρχον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νικάνδρου, κατὰ τοὺς ἀπωτάτους χρόνους τῆς συνοικίσεως τῆς νήσου, αἱ πόλεις *Χησία* καὶ *Ἀστυπάλαια*. Κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον ἡ πόλις Χησία ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῶν Χησιέων νυμφῶν τοῦ Κερκετέως. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πληροφορίας ταύτης ὁ Wilamowitz ὑποθέτει ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο πλησίον τοῦ ὄρους τοῦ Κερκετέως, ὁ δὲ Bürchner τοποθετεῖ ταύτην πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου τοῦ Πλατάνου. Ἡ Ἀστυπάλαια ἔκειτο, κατὰ τὸν Πολύαινον, πλησίον τῆς βραδύτερον ἱδρυθείσης πόλεως τῆς Σάμου. Ἡ Ἀστυπάλαια ἔκειτο κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ σημερινοῦ λόφου Καστρὶ ἢ Καστέλλι, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἀνατολικῶς τῶν τειχῶν τῆς πολυκρατείου πόλεως τῆς Σάμου καὶ χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου καὶ περιτετειχισμένου βουνοῦ διὰ στενῆς χαράδρας, ἥτις σήμερον καλεῖται Βρωμόβρυση. Ἀλλ' οὐδεμία ἐγένετο μέχρι σήμερον συστηματικὴ ἀνασκαφὴ εἰς τὰς εἰρημένας τοποθεσίας πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων περὶ ὑπάρξεως τῶν δύο ὡς ἄνω προϊστορικῶν πόλεων τῆς νήσου. Πιθανὸν ὅμως εἶναι ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων τούτων δὲν ἦσαν πλέον Λέλεγες ἢ Κᾶρες, διότι οἱ λαοὶ οὗτοι δὲν συνῴκιζοντο εἰς μεγάλας πόλεις, ἀλλ' εἰς μικροὺς συνοικισμούς. Καὶ ἴσως νὰ ἦσαν Ἕλληνες, οἵτινες, κατὰ τὸ τέλος τῆς χαλκῆς ἐποχῆς, κατέκτησαν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐξηφάνισαν τὸν πρότερον πολιτισμόν. Τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Σάμῳ ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων φανερώνουσι φιλολογικαὶ μαρτυρίαι καὶ ἐπιβεβαιοῦσιν ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα. Κατὰ τὰς φιλολογικὰς μαρτυρίας ἀρχαίων συγγραφέων περὶ τῶν ἀρχαίων οἰκιστῶν τῆς Σάμου καὶ περὶ τῆς λατρείας τῆς Ἥρας, οἱ νέοι Ἕλληνες οἰκισταὶ τῆς νήσου πρέπει νὰ προήρχοντο εἴτε ἐξ Εὐβοίας ἢ Ἄργους ἢ Φλιοῦντος, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ λατρεία τῆς Ἥρας, εἴτε ἐκ Κεφαλληνίας ἢ Ἰθάκης, ὁπόθεν φέρεται καταγόμενος ὁ πρῶτος μνημονευόμενος οἰκιστὴς τῆς Σάμου Ἀγκαῖος. Ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τὰ εὑρεθέντα μέχρι τοῦδε εὑρήματα, οἱ Ἕλληνες οἰκισταὶ τῆς νήσου πρέπει νὰ ἦσαν Ἴωνες. Τοῦτο φανερώνουσι τεμάχια πρωτογεωμετρικῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Κάστρου τοῦ Λογοθέτου καὶ τοῦ Ἡραίου, ἀγγείων, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν, εἶναι μὲν ἐντοπίου ῥυθμοῦ, ἀλλὰ μὲ πλουσίαν ἀνατολικὴν διακόσμησιν. Τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπικρατήσεως ἐν Σάμῳ τῶν Ἑλλήνων ἐπιρρωννύουσι, κατὰ τὸν Gardner, καὶ οἱ τύποι τῶν σαμιακῶν νομισμάτων. Κατὰ ταῦτα πιθανὸν εἶναι ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐν Σάμῳ ἐπικράτησις, δι' ἐκτοπίσεως τῶν Καρῶν καὶ Λελέγων, ἤρχισε μὲν μὲ Ἕλληνας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1300 π. Χ., συνετελέσθη δέ, στερεωθεῖσα, ὑπὸ Ἰώνων κατὰ τὸ τέλος τῆς πρωτογεωμετρικῆς ἐποχῆς, ἤτοι περίπου κατὰ τὸ 900 π. Χ. Ἀλλὰ τῆς περιόδου ταύτης οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἀκίνητον μνημεῖον εὑρέθη.

Ἑλληνικὴ ἐποχή. *Ἡ πόλις τῆς Σάμου.* Ἀντιθέτως, πλούσια εἶναι τὰ διασωθέντα μνημεῖα τῆς συνοικίσεως τῆς Σάμου κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Καὶ ὡς κορωνὶς τούτων εἶναι βεβαίως τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Σαμίων, τῆς *Σάμου*. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο, κατὰ Στράβωνα, πρὸς Ν τῆς νήσου καὶ ἀπέναντι τοῦ ὄρους τῆς Μυκάλης ἐν Μικρασίᾳ. Κατὰ πολλοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἡ πόλις αὕτη ἐφημίζετο διὰ τὸν λιμένα της, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ ναύσταθμον, καὶ διὰ τὸ περίφημον ὑδραγωγεῖόν της. Τὴν ἀλήθειαν τῶν φιλολογικῶν τούτων πηγῶν ἀποδεικνύουσι τὰ διασωθέντα μέχρις ἡμῶν ἐρείπια τῆς περιφήμου ταύτης πόλεως. Ταῦτα εὑρίσκονται ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ σημερινοῦ χωρίου τῆς νήσου Τηγάνιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Σάμου. Ἡ ἀρχαία Σάμος, ἐκτισμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ἀκτῆς καὶ ἐνδοχώρας τοῦ σημερινοῦ χωρίου Τηγάνιον, ἐξετείνετο ἀνωφερικῶς μέχρι τοῦ μέσου ὕψους ἐπὶ τῆς νοτίας κατωφεροῦς κλιτύος τοῦ δεσπόζοντος τῆς πόλεως βουνοῦ, τοῦ καλουμένου σήμερον βουνοῦ τῆς Πανα-

Digitized by Google

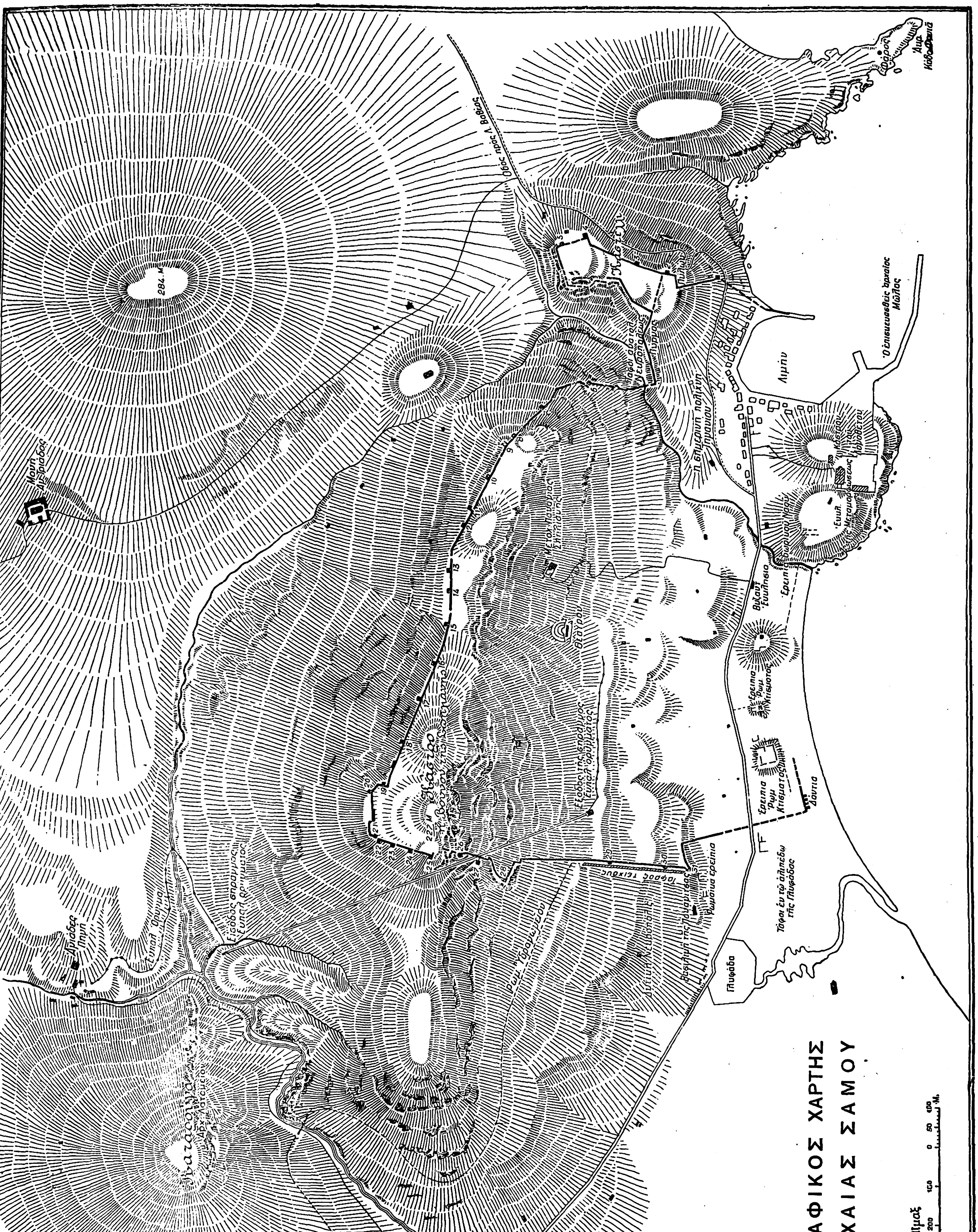

Digitized by Google

γίας τῆς Σπηλιανῆς, κατελάμβανε δὲ τὴν ἔκτασιν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν λιμένα Τηγανίου μώλου τῆς παραθαλασσίας ταύτης κωμοπόλεως, μέχρι τῆς σημερινῆς τοποθεσίας Δόντια, πλησίον τῆς μικρᾶς λίμνης Γλυφάδα. Κατὰ τὸν Bürchner, ἡ ἀρχαία αὕτη Σάμος εἶχεν ἔκτασιν 103 ἑκταρίων (ἢ 1030 στρεμμάτων), περιεβάλλετο δὲ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, πλὴν ἐκ νότου, ὑπὸ μεγάλου τείχους, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται μέχρι σήμερον εἰς σχετικῶς πολὺ καλὴν κατάστασιν.

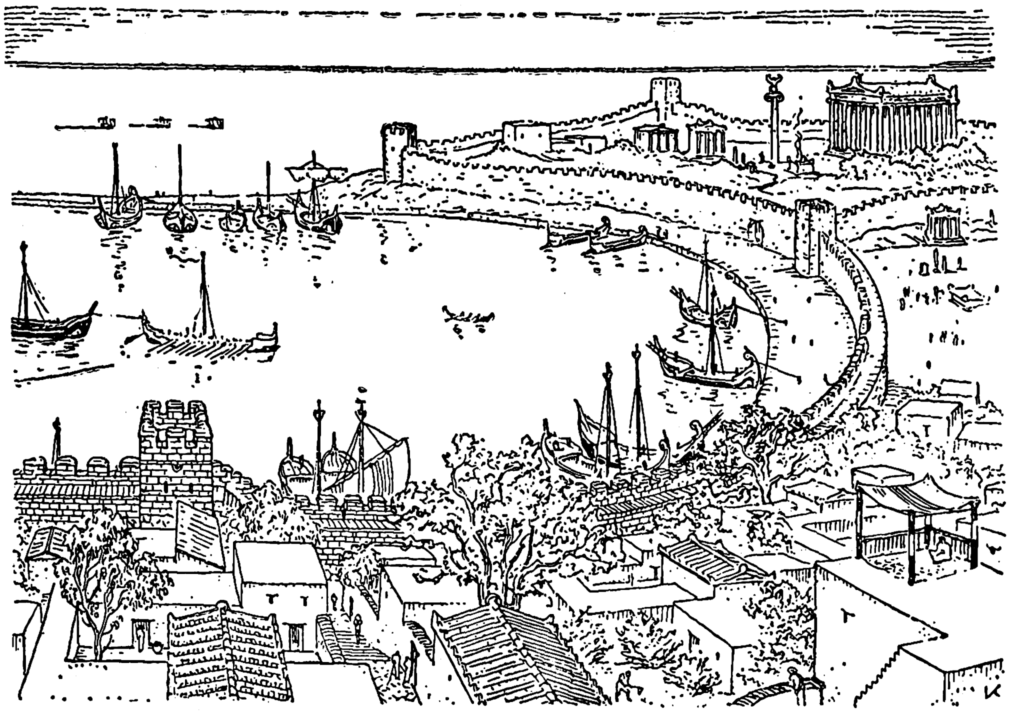

Εἰκαστικὴ ἄποψις τῆς ἀρχαίας Σάμου ἐπὶ Πολυκράτους, κατὰ σχεδιαγράφημα τοῦ L. Pollat.

Τὰ τείχη. Τὸ τεῖχος, ἀρχίζον ἀνατολικῶς ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ δεξιοῦ τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν λιμένα Τηγανίου μικροῦ αὐτοῦ μώλου, ἀνέρχεται εἰς τεθλασμένην γραμμὴν πρὸς τὰ ὑπερκείμενα ὑψώματα, περιλαμβάνον δὲ καὶ τὸν λόφον τῆς Ἀστυπαλαίας, κατέρχεται εἰς τὴν χωρίζουσαν τὴν Ἀστυπάλαιαν ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ τῆς Σπηλιανῆς χαράδραν καὶ εἶτα ἀνέρχεται εἰς τὸ ὄρος τῆς Σπηλιανῆς, ἔνθα, ἀκολουθοῦν εἰς εὐθεῖαν σχεδὸν γραμμὴν τὴν μεταίχμιον γραμμὴν αὐτοῦ εἰς μῆκος 1,3 χλμ., κατέρχεται διὰ καμπῆς καὶ πάλιν δυσμικῶς μέχρι τῆς παραλιακῆς θέσεως Δόντια, περιβάλλον οὕτω ἀπὸ ἀνατολῶν, βορρᾶ καὶ δυσμῶν τὴν προαναφερθεῖσαν ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Κατὰ τὸν E. Fabricius, τὸ τεῖχος τοῦτο ἔχει περιφέρειαν 6,7 χλμ. καὶ πάχος 4,6 μ. Εἰς πολλὰ μέρη διατηρεῖται σχεδὸν ἀκέραιον, ὅπως κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἔνθα σῴζεται εἰς ὕψος 5 μ.· ἀλλαχοῦ ὅμως, ὅπως κατὰ τὰ ἀνατολικὰ ἀπὸ θαλάσσης καὶ κατὰ τὰ δυσμικὰ παρὰ τὴν θάλασσαν, εἶναι σχεδὸν τελείως κατεστραμμένον. Τὸ μέγα τοῦτο τεῖχος εἶναι ἐκτισμένον ποῦ μὲν διὰ μεγάλων ὀρθογωνίων λίθων κατ' ἰσοδομικὸν τρόπον, ποῦ δὲ διὰ πολυγωνικῶν ὀγκολίθων, φέρει δὲ πρὸς τὰ ἔξω 31 στρογγύλους πυργίσκους μετὰ διαδρόμων πρὸς τὰ ἔσω, 14 ἐξόδους μετὰ πυλώνων, ἰδίως κατὰ τὴν βορείαν καὶ βορειοδυτικὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους πλευρὰν αὐτοῦ. Τὰ ἀσθενέστερα σημεῖα τῆς περιφερείας, ὡς ἡ χαράδρα καὶ τὸ κατωφερικὸν δυσμικὸν μέρος, προασπίζονται καὶ διὰ μεγάλων πύργων ἐκτισμένων εἰς ὀλίγα μέτρα μακρὰν τοῦ τείχους. Ἐκ τούτων ὁ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς διατηρεῖται σχεδὸν τελείως. Τὸ ὑλικόν, ἐξ οὗ κατεσκευάσθη τὸ τεῖχος τοῦτο, προέρχεται ἐκ τῶν παρακειμένων ἀρχαίων λατομείων τοῦ ῥεύματος τῶν Ἁγιάδων καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ λατομείου τοῦ σπηλαίου τῆς μονῆς τῆς Σπηλιανῆς. Τὸ τεῖχος τοῦτο δὲν εἶναι ὁμοιομόρφως ἐκτισμένον, ἡ ἀνομοιομορφία δ' αὐτοῦ αὕτη φανερώνει καὶ τὰς ἱστορικὰς φάσεις αὐτοῦ. Τὸ ἀρχαιότατον τμῆμα εἶναι τὸ ἐπὶ τῆς Ἀστυπαλαίας καὶ ὀλίγον τι κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους. Τὰ τμήματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχήν, καταστραφέντα δέ, προφανῶς, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Σάμου ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, τῷ 525 π. Χ., ἀνενεώθησαν ἐπὶ Πολυκράτους, ὡς μαρτυρεῖ περὶ τούτου ὁ Πολύαινος, καὶ ἐνισχύθησαν ἀργότερον διὰ μακρᾶς τάφρου, παραλλήλου πρὸς τὸ δυτικὸν ἀσθενὲς τμῆμα τοῦ τείχους, τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν ὁ Πολυκράτης διὰ Λεσβίων αἰχμαλώτων καὶ ἡ ὁποία σῴζεται μέχρι σήμερον λελαξευμένη ἐν τῷ βράχῳ, 3 μ. ἔξωθεν τοῦ τείχους καὶ πλησίον τῆς δυσμικῆς νεκροπόλεως. Μέρος τοῦ τείχους τούτου κατηδαφίσθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Σάμου ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἀνῳκοδομήθη δ' ἀργότερον κατὰ τὸ ἐπίπεδον καὶ ἑλῶδες δυσμικὸν τμῆμα πλησίον τῆς λίμνης Γλυφάδα, ὡς τοῦτο φανερώνει ἐντετειχισμένη ἐπιτύμβιος ἐνεπίγραφος βάσις τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ παρακειμένου νεκροταφείου. Κατὰ τὸν Ross καὶ Fabricius, ὁ λόφος τῆς Ἀστυπαλαίας, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας ὑπῆρχε, φαίνεται, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἡ προϊστορικὴ πόλις Ἀστυπάλαια, ἀπέβη, ἐπὶ Πολυκράτους, ἡ ἀκρόπολις τῆς Σάμου.

Εὐπαλίνειον ὄρυγμα. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ περιφήμου τούτου τυράννου κατεσκευάσθη ἐν Σάμῳ καὶ ἕτερον μνημειῶδες ἔργον, τὸ Εὐπαλίνειον λεγόμενον ὄρυγμα, τὸ ὁποῖον σῴζεται μέχρι σήμερον. Λέγεται Εὐπαλίνειον, διότι κατεσκευάσθη τῇ

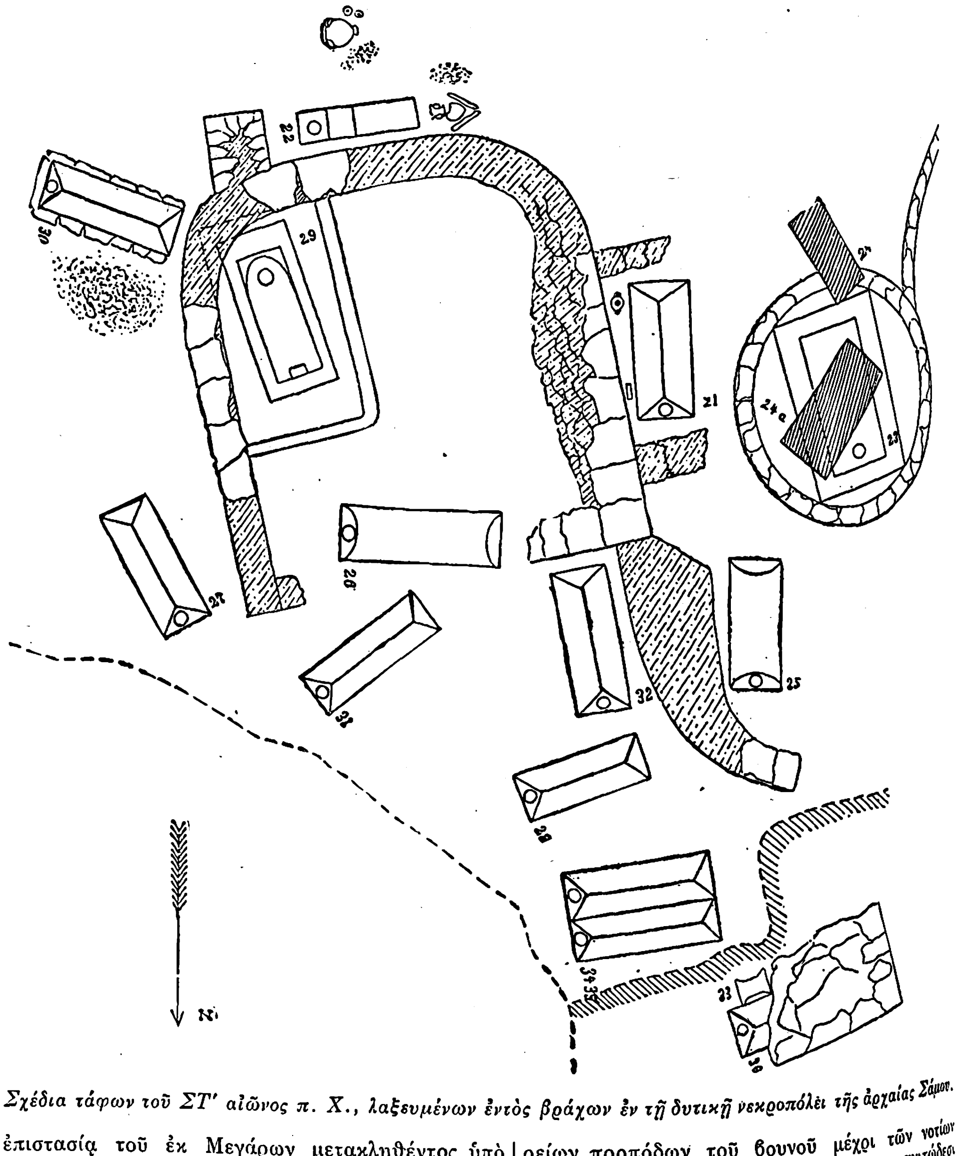

Σχέδια τάφων τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ., λαξευμένων ἐντὸς βράχων ἐν τῇ δυτικῇ νεκροπόλει τῆς ἀρχαίας Σάμου.

ἐπιστασίᾳ τοῦ ἐκ Μεγάρων μετακληθέντος ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους ὀνομαστοῦ ὑδραυλικοῦ Εὐπαλίνου, εἶναι δὲ ὑδραγωγεῖον διωρυγμένον ἐντὸς τοῦ βουνοῦ τῆς Σπηλιανῆς, δι' οὗ ὑδρεύετο ἡ πόλις τῆς Σάμου ἀπὸ τῆς βορείως καὶ ὄπισθεν τοῦ βουνοῦ ὑπαρχούσης πηγῆς, τῆς καλουμένης σήμερον Ἁγιάδες, ἐκ τοῦ ναϊδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάνου, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη ἐπ' αὐτῆς. Ἡ πηγὴ αὕτη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μνημονευομένη Μεγάλη πηγή, τὸ δὲ Εὐπαλίνειον ὄρυγμα εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἀναφερόμενον «ἀμφίστομον ὄρυγμα». Ἡ πηγὴ εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ βουνοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τοῦ βουνοῦ τῆς Σπηλιανῆς, εἶναι δὲ κεκαλυμμένη ὑπὸ οἰκίσκου σχήματος σχεδὸν ὀρθογωνίου τριγώνου. Ἡ ἀναλογοῦσα πρὸς τὴν ὑποτείνουσαν πλευρὰ τοῦ οἰκίσκου τούτου εἶναι κάπως καμπυλωτὴ καὶ σύγκειται ἐκ λελεασμένου βράχου. Ἡ μακρὰ πλευρὰ σύγκειται ἐξ ὡραίου τοίχου ἐκ καλῶς προσηρμοσμένων πρὸς ἀλλήλους πωρίνων τετραγώνων λίθων, ἡ δὲ βραχεῖα ἐν μέρει ἐκ πλινθοκτίστου τοίχου. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ οἰκίσκου τούτου ἐγείρονται 15 τετράγωνοι ἐκ πώρου κίονες, ὕψους 1,70 μ., συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὕψους τῆς ἐπίσης τετραγώνου βάσεως αὐτῶν, ἥτις ἔχει 0,75 μῆκος καὶ 0,45 μ. ὕψος. Οἱ 15 οὗτοι κίονες κεῖνται εἰς τέσσαρας σειρὰς παραλλήλως πρὸς τὴν μακρὰν πλευράν. Ὁ οἰκίσκος φέρει στέγην ἐκ λιθίνων δοκῶν στηριζομένων ἐπὶ τῶν 15 κιόνων. Ἡ στέγη αὕτη ἀποτελεῖ καὶ τὸ δάπεδον τοῦ ναϊδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Τὸ ἔδαφος τοῦ οἰκίσκου εἶναι πλακοστρωμένον διὰ πωρίνων πλακῶν. Ἐν τῇ καμπυλωτῇ πλευρᾷ καὶ κατὰ τὴν βορείαν γωνίαν αὐτῆς, κάτωθεν δὲ τοῦ ἐδάφους, ὑπάρχουσι δύο ἀνοίγματα ἐντὸς τοῦ βράχου, ἐξ ὧν εἰσρέει τὸ ὕδωρ εἰς τὸν οἰκίσκον, κατὰ δὲ τὸ κάτω μέρος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρίσκονται δύο ἕτεραι ὀπαί, δι' ὧν τοῦτο ἐκρέει εἰς τὸ ὕπαιθρον. Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι ἡ πηγὴ αὕτη, ὡς εὑρισκομένη ἔξωθεν τῶν τειχῶν καὶ μακρὰν πάσης προστασίας ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἦτο, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, κεκαλυμμένη διὰ χωμάτων καὶ συνεπῶς ἀθέατος, ἡ εἴσοδος δ' εἰς αὐτὴν ἦτο γνωστὴ μόνον εἰς τοὺς ἐπιμελουμένους ταύτης εἰδικοὺς ὑπαλλήλους ἐπὶ τῆς ὑδρεύσεως τῆς πόλεως. Ἀπὸ τῆς πηγῆς ταύτης τὸ ὕδωρ διωχετεύετο εἰς τὴν πόλιν τῆς Σάμου διὰ πηλίνων σωλήνων, οἵτινες ἦσαν τοποθετημένοι ἀπὸ μὲν τῆς πηγῆς μέχρι τῶν βορείων προπόδων τοῦ ἐγειρομένου μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πόλεως βουνοῦ τῆς Σπηλιανῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν 853 μ. ἐντὸς ὑπογείου κτιστοῦ ὑδραγωγείου, πλάτους καὶ ὕψους ἱκανοῦ, ὥστε νὰ δύναται νὰ βαδίζῃ ἐν αὐτῷ ὄρθιος ἄνθρωπος, ἀπὸ δὲ τῶν βορείων προπόδων τοῦ βουνοῦ μέχρι τῶν νοτίων ἐντὸς σήραγγος λελαξευμένης ἐν τοῖς γρανιτώδεσι σπλάγχνοις τοῦ βουνοῦ τούτου, εἰς βάθος ἀπὸ τῆς κορυφῆς 150 ὀργυιῶν καθ' Ἡρόδοτον, 80 δὲ περίπου μέτρων πραγματικῶς, τοῦ βουνοῦ ἔχοντος ὕψος 228 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης·

Digitized by Google

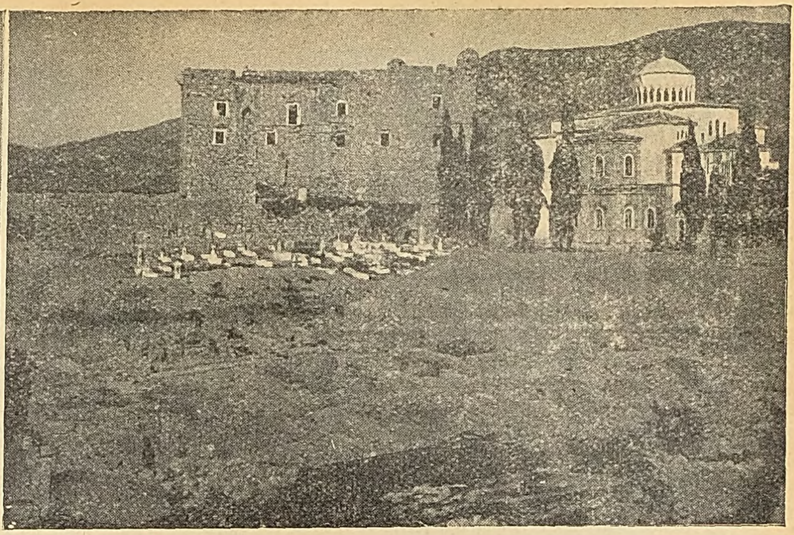

1) Τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τείχους, Πολυκρατείου ἐποχῆς. 2) Λείψανα προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μεταμορφώσεως.

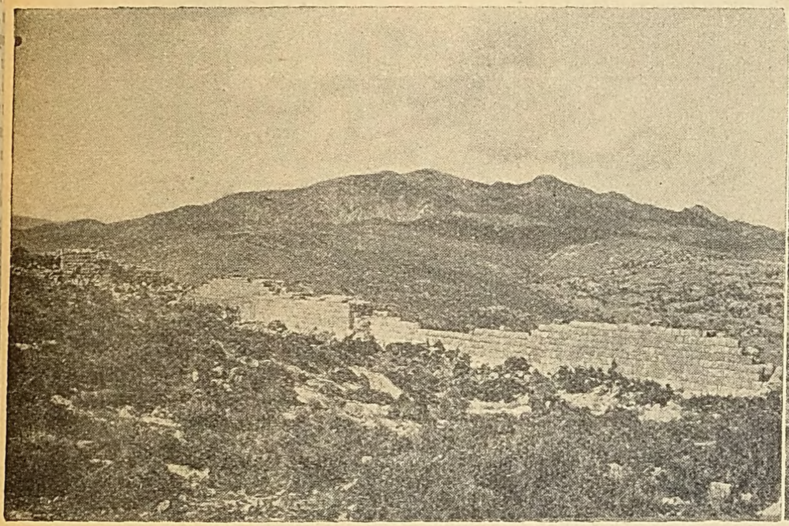
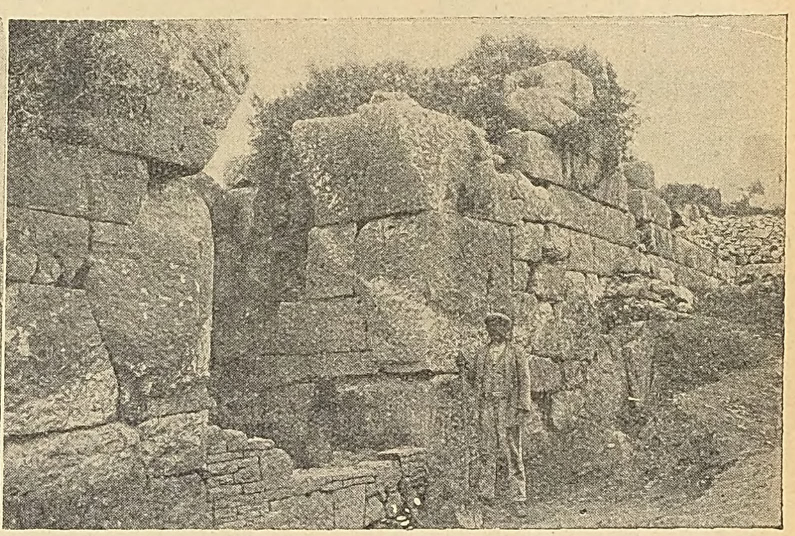

1) Ἰσοδομικὸν τμῆμα τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς Σάμου. 2) Ἔξοδος μετὰ πυλῶνος τοῦ τείχους.

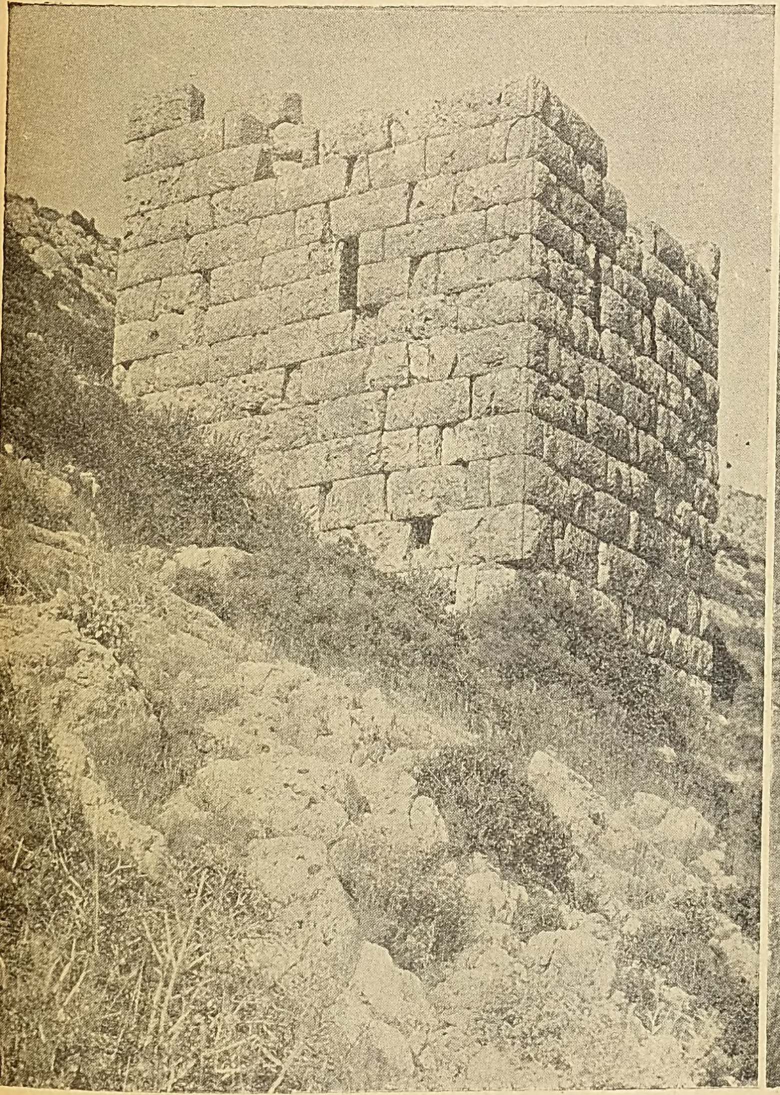
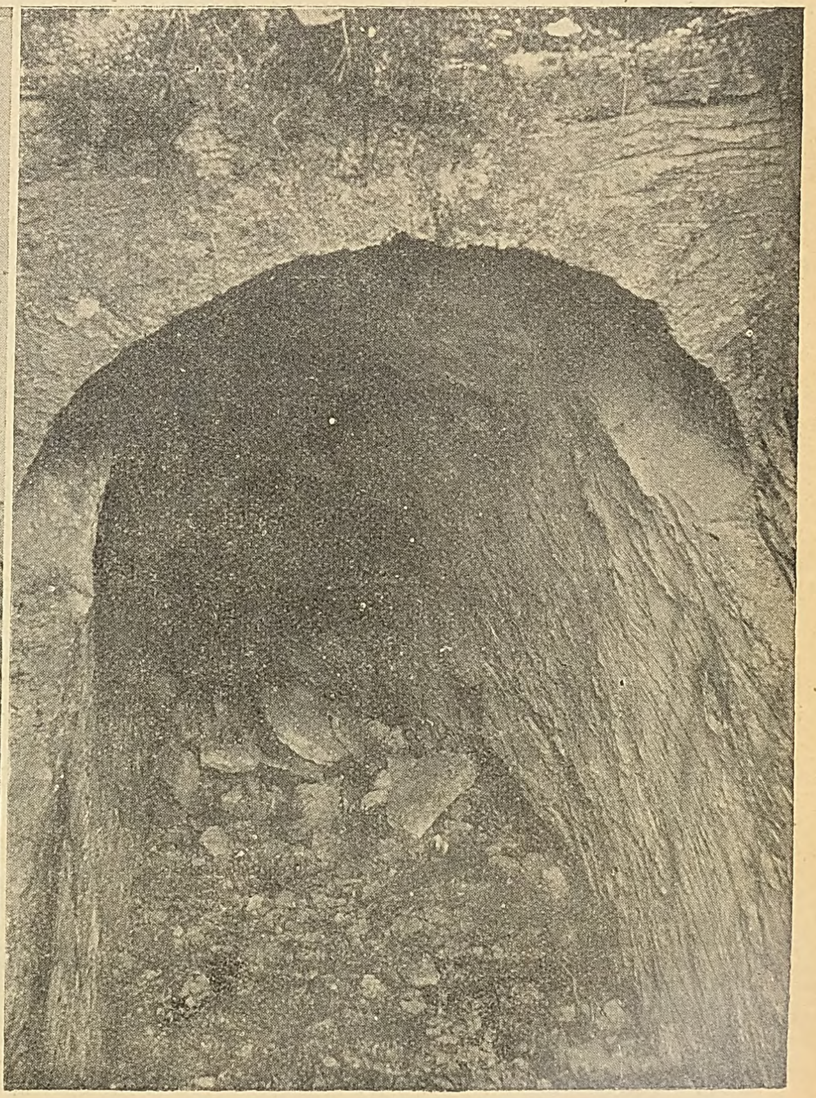

1) Ἀμυντικὸς πύργος ἔξωθεν τοῦ τείχους, κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν. 2) Τὸ πρὸς βορρᾶν στόμιον τοῦ Εὐπαλινείου ὀρύγματος.

Digitized by Google

Σαμιακὰ ἀγγεῖα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ., εὑρεθέντα ἐντὸς τῶν τάφων τῆς δυτικῆς νεκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Σάμου.

Ἡ σῆρογξ αὐτη, τῆς ὁποίας ἡ κατεύθυνσ ς εἶναι ἀπὸ Δ. πρὸς Α., τὸ δὲ μῆκος 1.000 μ. περίπου, σύγκειται ἐκ διαδρόμου (τὸ «ἀμφίστομον ὄρυγμα» τοῦ Ἡροδότου), ὕψους καὶ πλάτους, κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, 8 ποδῶν καὶ ἐκ βαθείας αὔλακος ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ, βάθους 20 πήχεων, διὸ καὶ ἀποκαλεῖ οὗτος ταύτην «ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσάπηχυ βάθος». Δυστυχῶς ἡ διάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς στομίου εἰς τὸ ἄλλο τῆς σήραγγος ταύτης εἶναι ἀδύνατος, συνεπείᾳ πτώσεως ὄγκων χωμάτων· ἀλλ' ὁ ἐπισκέπτης δύναται ἐλευθέρως καὶ ἐν πλήρει ἀνέσει ἀ εἰσχωρήσῃ εἰς ταύτην 100 μὲν μέτρα ἀπὸ τοῦ βορείου στυμίου, 500 δὲ ὅλα μέτρα ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ. Κατὰ τὰς ἀκρ βεῖς παρατηρήσεις καὶ καταμετρήσεις τοῦ Ε. Fabricius, τὸ ὕψος τοῦ διαδρόμου ποικίλλει, ὂν ὑψηλότερον μὲν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, χαμηλότερον δὲ κατὰ τὴν δυτικήν, καὶ τοῦτο, διότι παρὰ τὴν ὁριζοντίαν γραμμὴν τοῦ ἐδάφους ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἢ στέγη δὲν εἶναι λελαξευμένη ὁριζοντίως, ἀκολουθοῦσα εἰς τοῦτο τὴν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς κλίσιν τῶν στρωμάτων τοῦ βράχου. Οι ἑκατέρωθεν τοῖχοι εἶναι τελείως καθέτως λελαξευμένοι ἐν τῷ φυσικῷ βράχῳ, καθ' ὅλην δὲ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν νοτίαν τοιαύτην, φέρουσι στρογγύλας πρὸς τὰ ἄνω κόγχας, βάθους 0,10, μήκους 0,20 καὶ ὕψους 0,15 μ., αἵτινες ἐχρησίμευον εἰς τοὺς ἐργάτας πρὸς τοποθέτησιν τῶν λυχνιῶν αὐτῶν. Τὸ ὕψος τῶν τοίχων τούτων εἶναι, ἀναλόγως τῆς διαμορφώσεως τῆς ὑπερκειμένης ἐπιφανείας τῆς στέγης, ποῦ μὲν 1.45 μ., ποῦ δὲ 1.90 μ., τὸ δὲ πλάτος τοῦ διαδρόμου ἀπὸ 2.30 ἕως 2 40 μ. Ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ διαδρόμου τούτου, καὶ σχεδὸν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν αὐτοῦ, εὑρίσκεται καθέτως ἠνεῳγμένον ἐντὸς τῆς γῆς τὸ ἄλ ο τοῦ Ἡροδότου εἰκοσάπηχυ τὸ βάθος ὄρυγμα. Τοῦτο εἶναι αὖλαξ πλάτους περίπου 0.60 μ. καὶ βάθους ποικίλλοντος ἀπὸ 2,53 μ. κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βορείας εἰσόδου τῆς σήραγγος μέχρι 4.90 μ κατὰ τὸ μέσον καὶ μέχρι 8.25 μ. κατὰ τὴν νοτίαν ἔξοδον. Αἱ πλευραὶ τῆς βαθείας ταύτης αὔλακος εἶναι καθέτως λελαξευμέναι μετ' ἐπιμελείας ἐν τῷ φυσικῷ βράχῳ καὶ ἀπέχουσιν ἀλλήλων ἀκριβέστατα. Κατὰ τὸ χεῖλος τῆς αὔλακος ταύτης, ἤτοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἄνω ὀρύγματος, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἀναλόγους θέσεις ἐν τῷ ἀνατολικῷ τοιχώματι τοῦ διαδρόμου, ὑπάρχουσιν, εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς περίπου μέτρου ἀπ' ἀλλήλων, λελαξευμέναι τετράγωνοι ὀπαὶ πρὸς ἔνθεσιν δοκῶν πάχους 0,15 μ. καὶ κατασκευὴν δι' αὐτῶν καὶ διὰ σανίδων ἢ λιθίνων πλακῶν εἴδους γεφυρῶν πρὸς εὔκολον ἐξόρυξιν τῶν χωμάτων ἢ πρὸς κάλυψιν τῆς αὔλακος καὶ σχηματισμόν, οὕτως, ἐλευθέρου τοῦ ὅλου ἐδάφους τοῦ διαδρόμου πρὸς ἀνετωτέραν καὶ ἀκίνδυνον διάβασιν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τῷ πυθμένι τῆς αὔλακος ταύτης ὑπῆρχον τοποθετημένοι οἱ διοχετεύοντες τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς εἰς τὴν πόλιν πήλινοι σωλῆνες, ἄλλοι μὲν τετράγωνοι τὸ σχῆμα, ἀλλ' ἀνοικτοὶ ἄνωθεν, ἄλλοι δὲ κυλινδρικοί. Οἱ κυλινδρικοὶ σωλῆνες. μήκους 0,66 μ. καὶ ἐσωτερικῆς διαμέτρου 0,19 μ., ἦσαν, φαίνεται, τοποθετημένοι εἰς τὰ ὑπαίθρια μέρη τοῦ ὑδραγωγείου, οἱ δὲ τετράγωνοι ἀνοικτοὶ ἄνωθεν σωλῆνες, μήκους 0,67 μ. καὶ πλάτους 0,17 μ., ἐν τῇ αὔλακι τῆς σήραγγος. Τὸ θαυμάσιον ὑδραυλικὸν τοῦτο ἔργον ἐγένετο ἐπὶ Πολυκράτους, πρὸς διόρυξιν δ' αὐτοῦ εἰργάσθησαν Λέσβιοι αἰχμάλωτοι διαιρεθέντες εἰς δύο ὁμάδας, ἄλλοι μὲν ἀρχίσαντες τὴν διάτρησιν ἐκ βορρᾶ, ὅπου ἡ εἴσοδος, ἄλλοι δὲ ἐκ νότου, ὅπου ἡ ἔξοδος. Τοῦτο φανερώνει ἡ κατὰ τὸ μέσον σχεδὸν τῆς σήραγγος καμπὴ τοῦ διαδρόμου, καμπή, ἥτις καθορίζει καὶ τὴν συνάντησιν τῶν

Εἰκαστικὴ ἀφετηρία τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, κεκοσμημένης δι' ἀγαλμάτων, κατὰ τὸν L. Pollat.

δύο ἐξ ἀντιθέτου ἐργαζομένων ὁμάδων ἐργατῶν καὶ ἥτις παρουσιάζει 5 μ. περίπου παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ὁριζοντίας ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς γραμμῆς τῆς σήραγγος. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ σῆραγξ κατὰ τὰ δύο στόμια δὲν εἶναι λελαξευμένη, ἀλλ' ἐκτισμένη διὰ τοίχου πρὸς συγκράτησιν τοῦ κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα μὴ συμπαγοῦς ὑπερκειμένου στρώματος τῆς γῆς. Καὶ κατὰ μὲν τὸ βόρειον στόμιον ἡ τοιχοδομία ἔχει σχεδὸν καταστραφῆ, ἐν τῷ νοτίῳ ὅμως στομίῳ διατηρεῖται σχεδὸν πλήρως. Εὑρίσκεται κάτωθεν τῆς ἀγούσης πρὸς τὸ στόμιον τοῦτο κλίμακος καὶ παρουσιάζει τὸ σχῆμα προεξέχοντος διαδρόμου ἐκ πολυγωνικῶν λίθων μὲ σαμαρωτὴν στέγην, καταλήγουσαν πρὸς τὸ βάθος εἰς ἀέτωμα μετὰ δύο παραστάδων, ἐφ' ὧν ἦτο ἐστηριγμένη ἄλλοτε θύρα. Ἐνταῦθα εὑρίσκονται ἐπίσης καὶ τρία σπηλαιοειδῆ δωμάτια ἐντὸς τοῦ βράχου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς σήραγγος λελαξευμένα, ἐξ ὧν τὰ δύο φέρουσι καὶ κτιστὸν τοῖχον κατὰ τὸ στόμιον, ἐχρησίμευον δέ, κατὰ τὸν Fabricius, ὡς φυλάκια τῶν ἐπιμελητῶν τῆς ὑδρεύσεως. Ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἐκ τοῦ βουνοῦ τὸ ὑδραγωγεῖον ἐντὸς τῆς πόλεως εἶναι κατεσκευασμένον καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ ἀπὸ τῆς πηγῆς μέχρι τῆς εἰσόδου εἰς τὸ βουνὸν τμῆμα αὐτοῦ, ἤτοι ὑπόγειος κτιστὸς ὀχετὸς ἀρκετοῦ πλάτους, ὥστε νὰ βαδίζῃ ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος, ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ὁποίου ἦσαν τοποθετημένοι οἱ κυλινδρικοὶ πήλινοι σωλῆνες. Καὶ εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ὑδραγωγείου καὶ εἰς τὸ ἀπὸ τῆς πηγῆς μέχρι τοῦ βουνοῦ ἕτερον τμῆμα αὐτοῦ ὑπῆρχον ἀπὸ 20–30 μ. ἀποστάσεως ἀνοίγματα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, χρησιμεύοντα ὡς φεγγῖται καὶ ὡς εἴσοδοι πρὸς κάθοδον εἰς τὸ ὑδραγωγεῖον διὰ καθαρισμόν. Τούτων σῴζονται περὶ τοὺς δώδεκα ἐν συνόλῳ. Ποῦ κατέληγε τὸ ἐντὸς τῆς πόλεως τοῦτο τμῆμα τοῦ ὑδραγωγείου δὲν εἶναι γνωστόν, διότι ἀνασκαφαὶ δὲν διενηργήθησαν μέχρι τοῦδε. Ὁ Fabricius ὅμως εὐλόγως ὑποθέτει ὅτι τὸ Εὐπαλίνειον ὑδραγωγεῖον κατέληγεν εἰς τὸν λιμένα, πλησίον τοῦ ὁποίου ἦτο καὶ ἡ ἀρχαία Ἀγορά, ἐξ ἧς προέρχεται ἐπιγραφὴ λόγον ποιουμένη περὶ δυο ἀξιοθαυμάστων καὶ περιτέχνων κρηνῶν κειμένων ἐν τῇ στοᾷ τῆς Ἀγορᾶς. Ἐκ τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς κτιστῶν ἐπιδιορθώσεων τοῦ ὀρύγματος τούτου, ἐκ τῆς τεχνοτροπίας τῶν ἐπιδιορθώσεων τούτων, ἐκ τοῦ σχήματος καὶ ἰδιορρύθμου κατασκευῆς τῶν ἑκάστοτε ἀλλασσομένων πηλίνων σωλήνων, ἔτι δὲ καὶ ἐκ μερικῶν πρωτοχριστιανικῶν κιόνων καὶ λιθινων λεκανῶν, ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἀκόμη καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ διαδρόμου τῆς σήραγγος σχεδὸν 400 μ. ἐσωτερικῶς ἀπὸ τῆς ἐξόδου, 20 δὲ μέτρα νοτίως τοῦ σημείου τῆς συναντήσεως, καὶ τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν ἱερὸν ἁγίασμα, συνάγεται τὸ ἀσφαλὲς ἱστορικὸν συμπέρασμα ὅτι τὸ ἀξιοθαύμαστον τοῦτο Εὐπαλίνειον ὄρυγμα, δι' οὗ ὑδρεύετο ἡ πόλις τῶν Σαμίων ἐκ τῆς πέραν καὶ βορείως τοῦ τετρυπημένου βουνοῦ κλεψύδρας, ᾠκοδομήθη μὲν κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐπὶ τοῦ τυράννου Πολυκράτους, διετηρήθη δὲ ἐν χρήσει μέχρι τοὐλάχιστον τῶν πρωτοχριστιανικῶν χρόνων, ὁπότε ἢ παρημελήθη ἢ ἐντελῶς ἠχρηστεύθη, εἴτε διότι ὄγκοι χωμάτων τοῦ βουνοῦ καταπεσόντες ἠμπόδιζον πλέον τὴν ἐλευθέραν ῥοὴν τοῦ ὕδατος, εἴτε διότι οἱ Ῥωμαῖοι, κατακτηταὶ τῆς Σάμου, ὡς μεγάλοι λάτρεις λουτρῶν, μετέφερον ἄφθονον ὕδωρ ἐκ τῆς πλουσίας πηγῆς (Φλέβας Στουρνάρ) παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μύλοι διὰ κτιστοῦ ὑπαιθρίου ὑδραγωγείου μήκους 8 χλμ., τὸ ὁποῖον σῴζεται μέχρι σήμερον εἰς πολλὰ μέρη. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, τὸ Εὐπαλίνειον ὄρυγμα, ἀχρηστευθὲν καὶ καταχωσθὲν διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, ἀπεκαλύφθη κατὰ τύχην τῷ 1881 ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος Κυρίλλου Μονίνα, ἔκτοτε δὲ ἡ μὲν ἡγεμονικὴ τότε κυβέρνησις τῆς Σάμου ἔκτισε προφυλακτήριον οἴκημα ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τῆς σήραγγος, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ κατάγουσα εἰς τὴν σήραγγα λιθίνη κλῖμαξ, ὁ δὲ δῆμος Τηγανίου ὑδρεύεται ἐκ τῆς ἀρχαίας Κλεψύδρας, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ διοχετεύεται εἰς τὸ χωρίον

Λείψανα τῆς πλακοστρωμένης ἱερᾶς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἥρας.

Digitized by Google

ἐντὸς μεταλλίνων σωλήνων, διερχομένων ἤδη οὐχὶ διὰ τῆς σήραγγος, ὡς καταπεσούσης εἰς πολλὰ μέρη, ἀλλ' ἔξωθεν διὰ τοῦ ρεύματος τῶν Ἁγιάδων.

Τὸ θέατρον. Οὐχὶ μακρὰν ἀνατολικῶς τοῦ συγχρόνου προφυλακτηρίου οἰκίσκου τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τοῦ Εὐπαλινείου ὀρύγματος, κάτωθεν τοῦ μετοχίου τῆς Παναγίας Σπηλιανῆς καὶ εἰς ὕψος 140 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἤτοι κατὰ τὸ μέσον ὕψος τοῦ περιτειχισμένου βουνοῦ καὶ κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς πόλεως, κεῖνται τὰ ἐρείπια τοῦ θεάτρου τῆς ἀρχαίας πόλεως. Τούτου σῴζονται ἀκόμη μέρος τοῦ δυτικοῦ τοίχου, ὀλίγα θεμέλια τῶν ἡμικυκλικῶν σειρῶν μετ' ὀλίγων ἑδωλίων κατὰ τὴν ἀνωτάτην σειρὰν καὶ μέρος τῆς σκηνῆς. Ὁ τοῖχος εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ τετραγώνων πελεκητῶν λίθων, τεχνικώτατα προσηρμοσμένων πρὸς ἀλλήλους. Ἡ σκηνὴ εἶναι ρωμαϊκῆς κατασκευῆς. Ταύτης σῴζονται εἰσέτι κατὰ χώραν ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, τὸ δ' ὅλον ἠρειπωμένον αὐτῆς, μετασκευασθὲν καὶ τροποποιηθέν, καθ' ὑστερωτέρους τῆς παρακμῆς χρόνους, διὰ καταλλήλου ἐπιδιορθώσεως μετετράπη εἰς δεξαμενὴν ὀμβρίων ὑδάτων. Κάτωθεν τοῦ θεάτρου διήρχετο κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τὸ ρωμαϊκὸν ὑπαίθριον ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως. Ἡ εἴσοδος εἶναι κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τοῦ δυτικοῦ τοίχου. Κατὰ τὸν Πλούταρχον, τὸ θέατρον τοῦτο εἶχε διάμετρον 140 ποδῶν. Κατεσκευάσθη ἀρχικῶς κατὰ τὸν ΣΤ' πρὸς τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, ὡς φανερώνει ἡ τεχνοτροπία τῶν τοίχων καὶ τῶν ἡμικυκλικῶν σειρῶν, ἐπεσκευάσθη ἐν μέρει κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κατοχῆς, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ρωμαϊκὴ σκηνή, καὶ παρημελήθη ἢ τελείως ἐγκατελείφθη κατὰ τοὺς τελευταίους ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὡς συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ κάτωθεν τοῦ θεάτρου διερχομένου κτιστοῦ ὑπαιθρίου ρωμαϊκοῦ ὑδραγωγείου καὶ ἐκ τῆς μνείας τοῦ Πλουτάρχου, λόγον ποιουμένου περὶ ὑπάρξεως καὶ ἄλλων θεάτρων ἐν Σάμῳ, προφανῶς πρὸς τὰ χαμηλότερα μέρη τῆς πόλεως ἱδρυμένων καὶ οὐχὶ τόσον ὑψηλά, ὡς τὸ σῳζόμενον τοῦτο ἀρχαιότατον θέατρον.

Ὁ λιμήν. Ἕτερον μνημειῶδες ἔργον τῆς πολυκρατείου ἐποχῆς εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενον «χῶμα ἐν θαλάσσῃ», ἤτοι ὁ λιμενοβραχίων τοῦ ἀρχαίου λιμένος τῆς Σάμου, ὅστις, ἐν εἴδει κυματοθραύστου, προεφύλαττε τὸν διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἀρχαίων Σαμίων προωρισμένον τοῦτον λιμένα κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν αὐτοῦ πλευράν. Κατὰ τὸν ὡς ἄνω ἀρχαῖον συγγραφέα, τὸ περίφημον καὶ σπάνιον διὰ τοὺς χρόνους τῆς ἱδρύσεως του λιμενικὸν τοῦτο ἔργον εἶχε μῆκος δύο σταδίων, ἤτοι 370 μ., καὶ ἦτο τεθεμελιωμένον εἰς βάθος 20 ὀργυιῶν, ἤτοι περὶ τὰ 35 μ. Τὸ ἔργον τοῦτο, ἔχον σήμερον μῆκος 450 μ., σῴζεται ὁλόκληρον, ἀλλ' εἶναι ἀθέατον, βυθισθὲν συνεπείᾳ καθιζήσεως τοῦ πυθμένος. Τὸ πραγματικὸν τοῦτο μῆκος τοῦ ἔργου, ἂν δὲν ἐλέγχῃ λάθος τοῦ Ἡροδότου, φανερώνει τὴν εἰς ὑστερωτέρους χρόνους προέκτασιν αὐτοῦ ἀπὸ 370 εἰς 450 μ. Πότε καὶ ἕνεκα τίνος αἰτίας ἐβυθίσθη τὸ ἔργον τοῦτο δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον· βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους πλειστάκις ἀναφέρεται ὅτι ἐχρησιμοποιήθη ὡς χειμερινὸν καταφύγιον τῶν στόλων. Τέλος, ἐν ᾗ καταστάσει ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ Ross, τῷ 1841, ἀπετέλεσε τὸ κρηπίδωμα, ἐφ' οὗ ἤρχισε κτιζόμενος κατόπιν ὁ νότιος μακρὸς βραχίων τοῦ σημερινοῦ λιμένος Τηγανίου, κατὰ μὲν τὸ 1842 καὶ 1862 δαπάναις τῆς τότε ἡγεμονικῆς κυβερνήσεως τῆς νήσου καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ Γερμανοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ ἀρχαιολόγου Karl Humann, κατὰ δὲ τὸ 1900 δαπάναις τοῦ λιμενικοῦ ταμείου Τηγανίου. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Humann ἐξερεύνησιν τοῦ ἀρχαίου μώλου, ἦλθον εἰς φῶς διάφορα ἀρχαῖα ἀντικείμενα, ὡς ἀγγεῖα, λύχνοι καὶ πήλινα εἰδώλια. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἀνήκει καὶ ἡ ἀρχαία προκυμαία, ἴχνη τῆς ὁποίας φαίνονται ἐν τῷ πυθμένι τῆς σημερινῆς προκυμαίας τοῦ Τηγανίου, ὡς καὶ ἕτερος μικρὸς βραχίων ἀποτελῶν συνέχειαν ἐντὸς τῆς θαλάσσης τοῦ ἀρχομένου ἐντεῦθεν ἀνατολικοῦ τείχους. Καθ' Ἡρόδοτον, ἐνταῦθα ἔκειντο οἱ νεώσοικοι τοῦ Πολυκράτους.

Ταῦτα εἶναι τὰ σῳζόμενα ἔργα τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου. Ὡς εἰκὸς ὅμως, ἡ πόλις αὐτή,

Τὸ ἐνεπίγραφον ἄγαλμα τοῦ Αἰάκου, πατρὸς (;) τοῦ τυράννου Πολυκράτους, ἱδρυμένον πιθανῶς κατὰ τὴν ἀφετηρίαν τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ.
[Μουσεῖον Τηγανίου.]

ἥτις ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης της ἐπὶ Πολυκράτους, εἶχε καὶ πολλὰ ἄλλα ἀξιοθέατα ἔργα καὶ κτίσματα, περὶ τῆς θέσεως τῶν ὁποίων οὐδὲν εἶναι γνωστόν, διότι οὐδέποτε ἔχουσι γίνει μέχρι τοῦδε ἀνασκαφαὶ ἐν τῇ πόλει. Κατὰ διαφόρους ὅμως ἐπιγραφάς, αἵτινες εὑρέθησαν τυχαίως, καὶ κατὰ διαφόρους ἀρχαίους συγγραφεῖς, τὴν πόλιν τῆς Σάμου ἐκόσμουν καὶ πολλὰ ἄλλα δημόσια κτίσματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ὀνομαστότερα ἦσαν ἡ ἀγορά, τὸ βουλευτήριον, ἡ γεροντικὴ παλαίστρα καὶ τὸ ἀγάκτορον τοῦ Πολυκράτους.

Ἡ ἀγορά. Κατὰ τὸν Fabricius, αὕτη εὑρίσκετο, κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους, πλησίον τοῦ λιμένος, ἐπλαισιοῦτο δέ, κατὰ τὸν Girard, ὑπὸ στοᾶς, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἔρρεον δύο κρῆναι, ὧν οἱ κρουνοὶ εἶχον τὸ σχῆμα δελφῖνος. Καθ' Ἡρόδοτον, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἦτο ἱδρυμένη καὶ ἡ τιμητικὴ ὑπὲρ τῶν πεσόντων κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἐναντίον τῶν Περσῶν πολέμους Σαμίων πολεμιστῶν μεγίστη λεγομένη στήλη. Καθ' Ἡρόδοτον ἐπίσης καὶ Πλούταρχον, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀγορᾶς ἔκειτο καὶ τὸ βουλευτήριον, ἔνθα συνεδρίαζον οἱ γεωμόροι, πλησίον δὲ τούτου, κατὰ Σουΐδαν, καὶ ὁ ἀνδρών, ἐν τῷ ὁποίῳ συνήρχοντο οἱ ἄνδρες καὶ ὅστις ἐκλήθη βραδύτερον «πεδήτης», ἐκ τῶν πεδῶν μὲ τὰς ὁποίας ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ οἱ αἰχμάλωτοι Μεγαρεῖς.

Ἑτέρα ἀγορά, κατὰ τοὺς τελευταίους ἑλληνικοὺς χρόνους καὶ καθ' ὅλην τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχήν, πρέπει νὰ ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως, ἐν τῇ πεδινῇ περιοχῇ δυσμικῶς τοῦ ρεύματος τῆς Βρωμόβρυσης, κάτωθεν τοῦ τελευταίου βραχώδους ἐπιπέδου ὑψώματος τῶν προπόδων τοῦ βουνοῦ τῆς Σπηλιανῆς καὶ ὀλίγα μέτρα ἐσωτερικώτερον τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ ἀπὸ Τηγανίου εἰς Χώραν, ἔνθα ἀνευρέθη ἡ περίφημος στήλη τοῦ νόμου τῶν σιτηρῶν, ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ μουσείῳ Τηγανίου, ἡ τιμητικὴ ἐν σχήματι κίονος ἐξ ἀραβδώτων ἐνεπιγράφων σπονδύλων στήλη, ἡ φέρουσα τὰ ὀνόματα τῶν ἀγωνιστῶν, ἴσως, ἐκ πολλῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἀποκειμένη ὡσαύτως πρὸ τοῦ ἐν λόγῳ μουσείου. πολλαὶ ἄλλαι τιμητικαὶ στῆλαι νικητῶν, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ὁ Kirchoff, καὶ πλεῖστα ὅσα ἐνεπίγραφα καὶ μὴ διακοσμητικὰ μνημεῖα καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, κείμενα καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς περιοχῆς ταύτης.

Ἐξ ἑτέρας ἐπιγραφῆς, εὑρεθείσης κατὰ τὰ Δόντια καὶ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ προφανῶς κειμένης κατὰ χώραν, βεβαιοῦται ἡ ἵδρυσις ἐνταῦθα τῆς γεροντικῆς παλαίστρας. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον, ταύτης καταστραφείσης, ἵδρυσεν ὁ Πολυκράτης ἐν τῇ κάτω πόλει, ἤτοι κατὰ τὸν λιμένα, τὴν Λαύραν, δηλαδὴ στενωπὸν ὁδόν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπωλοῦντο, κατὰ Πλούταρχον, τὰ πέλματα, ἤ, κατ' Ἀθήναιον, στενὴν ὁδὸν μετὰ κτισμάτων, ἐν οἷς κατῴκουν τὰ «Σαμίων ἄνθη», ἤτοι αἱ ὡραιόтεραι γυναῖκες καὶ παῖδες πρὸς τρυφὴν καὶ ἀκολασίαν. Ἐν τῇ πόλει ὑπῆρχον καὶ πολλὰ γυμνάσια, ὡς τεκμαίρεται ἐκ πολλῶν ἐπιγραφῶν, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ γυμνασιαρχῶν. Ποῦ ὅμως ἔκειντο ταῦτα εἶναι ἄγνωστον. Ἐν τῶν γυμνασίων τούτων, κείμενον, ἴσως, ἔξωθεν τῆς πόλεως, ἀλλ' οὐχὶ μακρὰν τῶν τειχῶν, ἦτο ἀφιερωμένον, κατ' Ἀθήναιον, εἰς τὸν Ἔρωτα, ἐνταῦθα δὲ διεξήγοντο τὰ Ἐλευθέρια.

Ναοί. Ἐν τῇ πόλει ὑπῆρχον ἐπίσης, φυσικῷ τῷ λόγῳ, καὶ πολλοὶ ναοί. Ὁ ἀρχαιότερος τούτων ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθαέως, κατὰ Παυσανίαν, ἢ Πυθίου κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην. Οὗτος ᾠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Μνησάρχου, τοῦ πατρὸς τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρου, μετὰ τὴν ἐκ Σιδῶνος εἰς Σάμον ἐπάνοδον αὐτοῦ, τὸ δ' ἐν αὐτῷ λατρευτικὸν ἄγαλμα τοῦ θεοῦ ἐποιήθη ὑπὸ τῶν Σαμίων γλυπτῶν Θεοδώρου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τηλεκλέους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἡμίσεος, κατόπιν δὲ συνήνωσαν ταῦτα εἰς ἕν. Ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ἐνταῦθα ὡς ὁ οἰκιστὴς τῆς Σάμου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ τούτου, παῖδες κρατοῦντες στεφάνους ἐκ κλάδων ἐλαίας ἢ δάφνης περιεφέροντο εἰς τοὺς οἴκους τῶν πλουσίων, μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ἑορτῆς ἀπέθετον τούτους εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ. Ποῦ ἔκειτο ὁ ἀρχαιότατος οὗτος ναὸς δὲν εἶναι γνωστόν· πιθανὸν ὅμως εἶναι ὅτι ἔκειτο οὐχὶ πρὸς τὸ κάταντες τῆς Ἀστυπαλαίας ὡς φρονεῖ ὁ Ε. Σταματιάδης, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Λογοθέ-

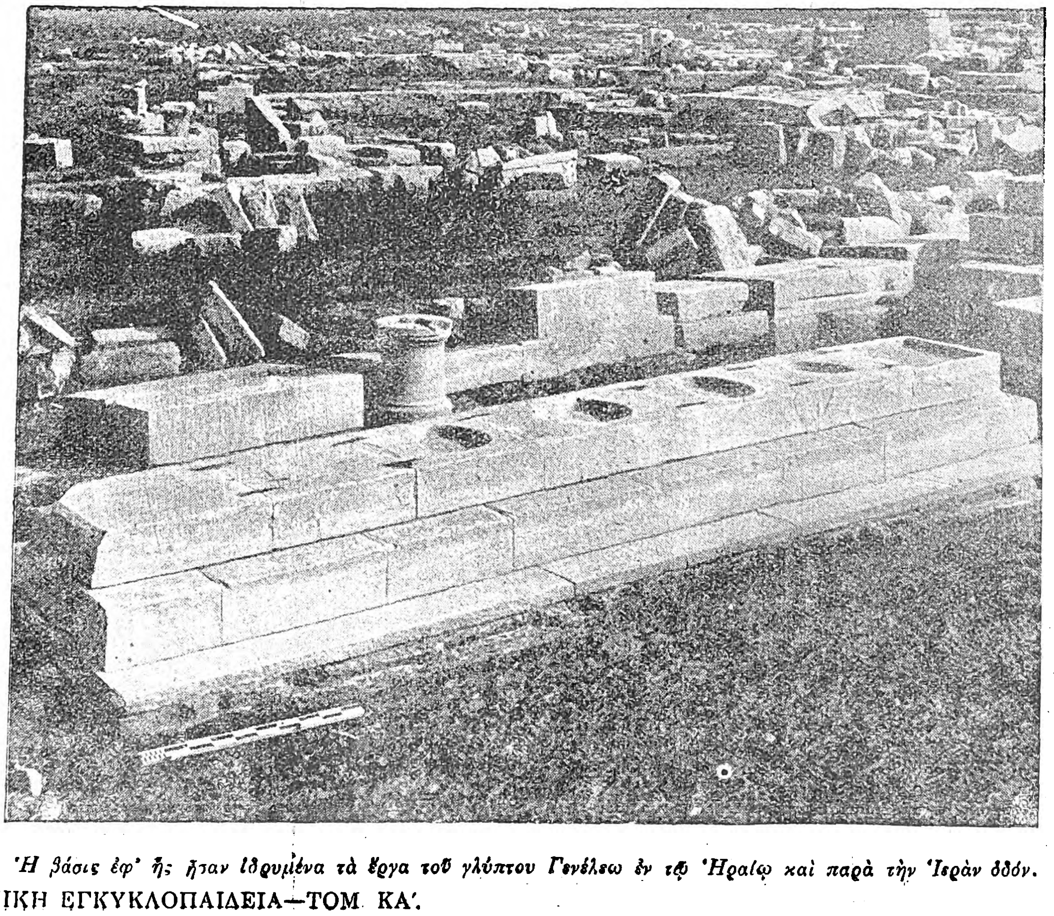

Ἡ βάσις ἐφ' ἧς ἦσαν ἱδρυμένα τὰ ἔργα τοῦ γλύπτου Γενέλεω ἐν τῷ Ἡραίῳ καὶ παρὰ τὴν Ἱερὰν ὁδόν.

Digitized by Google

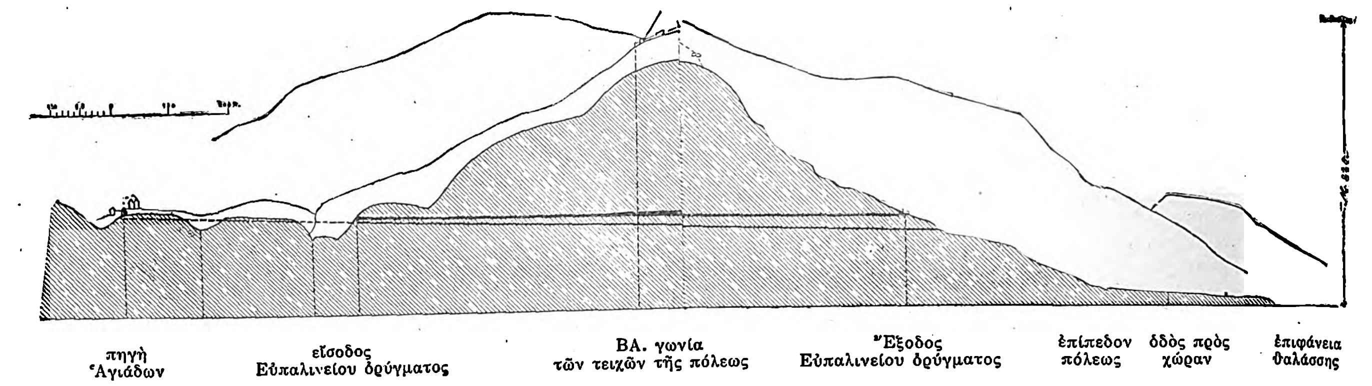

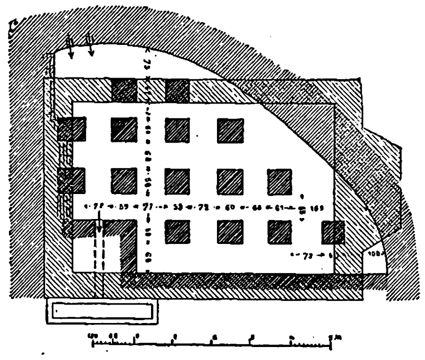

Σχεδιάγραμμα οἰκήματος τῆς πηγῆς Ἁγιάδων.

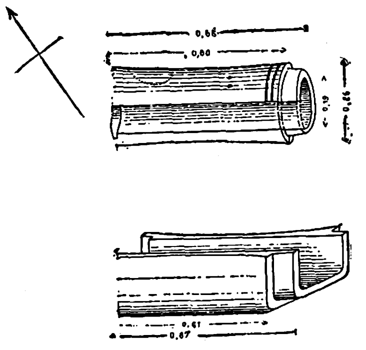

Σωλῆνες τοῦ ὀρύγματος.

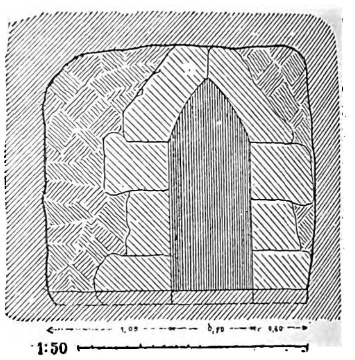

Κάθετος τομὴ τοῦ Εὐπαλινείου ὀρύγματος.

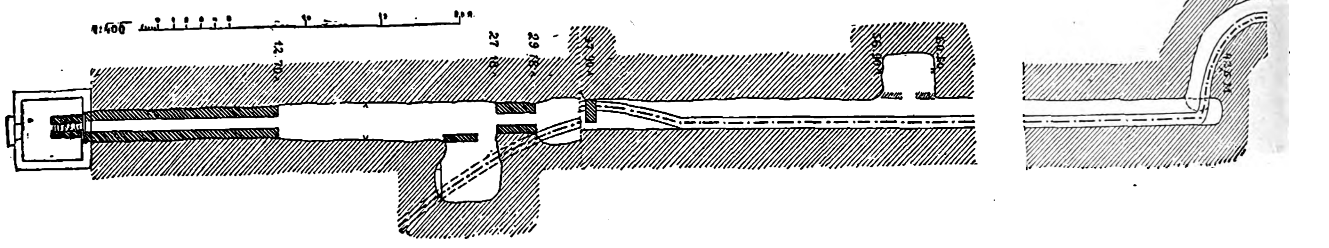

Τμῆμα τοῦ Εὐπαλινείου ὀρύγματος καὶ τρόπος συνδέσεως τῶν ἐν αὐτῷ σωλήνων.

Σχεδιάγραμμα τοῦ Εὐπαλινείου ὀρύγματος.

του, ὡς εἰκάζει ὁ Bürchner, διότι περὶ τὰ 120 μ. δυτικῶς τῆς ἐκκλησίας τῆς Μεταμορφώσεως, ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τούτου, ὑπάρχουσιν ἐγκατεσπαρμένα τῇδε κἀκεῖσε διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ναῶν, ἤτοι σπόνδυλοι καὶ κιονόκρανα ἰωνικοῦ ρυθμοῦ καὶ δύο ἐπιστύλια. Ἕτεροι ἀναφερόμενοι ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων ἢ γνωστοὶ ἐξ ἐπιγραφῶν ναοὶ ἦσαν: ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης, ὁ ἐπιλεγόμενος τοῦ Δεξικρέοντος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πλουσίου ἱδρυτοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀναφέρουν ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Αἰλιανός· ὁ ναὸς τοῦ Ἄρεως, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῆς παραστάσεως αὐτοῦ ἐπὶ σαμιακῶν νομισμάτων· ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος, ἥτις, καθ' Ἡσύχιον, ἐπωνομάζετο Ἐνελκυσίς· ὁ ναὸς τοῦ Διονύσου τοῦ Κεχηνότος, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ὁποίου οἱ ἑορτάζοντες ἐστέφοντο μὲ κισσοὺς καὶ κλήματα ἀμπέλων καὶ περιήρχοντο τὰς ὁδοὺς ᾄδοντες ἄσεμνα ᾄσματα, ὡς ἱστορεῖ ὁ Πλίνιος· ὁ ναὸς ὁ κατ' ἐπιγραφὴν γνωστὸς ὡς ναὸς τοῦ Δαλλίου Διονύσου Ἀνθεστίου, ὁ ἄλλως, κατὰ Διογενιάνον καὶ Ἡσύχιον, ἐνόρχης καλούμενος ἢ ὁ ἐπὶ ἥβης· ὁ ναὸς τοῦ Ἡφαίστου, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐγίνετο λαμπαδηδρομία ὑπὸ τῶν ἐφήβων, ὡς συνάγεται ἐξ ἐπιγραφῆς· ὁ τοῦ Χαριτοδότου Ἑρμοῦ, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ὁποίου οἱ Σάμιοι ἠδύναντο ἀποινεὶ νὰ κλέπτωσιν, ὡς μνημονεύει ὁ Πλούταρχος· ὁ ναὸς τῆς Ἥρας τῆς ἐπιλεγομένης Σαμίας, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ναῶν τῆς Ἰμβασίας καὶ τῆς Ἰπνουσίας Ἥρας καὶ ὁ ναὸς τῆς Τύχης, ὡς τεκμαίρεται ἐκ τῆς παραστάσεως ἐπὶ σαμιακῶν νομισμάτων. Ἀλλὰ πλὴν τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιγραφικῶν πηγῶν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν τῇ πόλει τῆς Σάμου τῶν ναῶν τούτων καὶ τινων ἄλλων ξενικῆς καταγωγῆς, οὐδεμία ἄλλη ἔνδειξις ὑπάρχει περὶ τοῦ μεγέθους, τοῦ ρυθμοῦ καὶ μάλιστα τῆς τοποθεσίας αὐτῶν.

Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πολυκράτους. Τέλος, ἓν τῶν μεγαλοπρεπεστέρων κτισμάτων τῆς ἀρχαίας Σάμου πρέπει νὰ ἦτο καὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ τυράννου Πολυκράτους, ὡς μαρτυροῦσι περὶ τούτου ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Στράβων καὶ ὁ Πολύαινος. Ποῦ ἔκειτο τὸ ἀνάκτορον τοῦτο δὲν εἶναι γνωστόν. Ὁ Θεμισταγόρας καὶ ὁ Πολύαινος, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ νεώτεροι, φρονοῦσιν ὅτι τοῦτο ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ἀστυπαλαίας, ἥτις ταυτίζεται μὲ τὸν σημερινὸν λόφον Καστέλλι. Ἄλλοι ὅμως, ἐν οἷς ὁ Gerkan, φρονοῦσιν ὅτι τοῦτο ἦτο ἐκτισμένον ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μεταμορφώσεως, ὅστις οὕτω ἐκλαμβάνεται ὡς ἡ ἱστορικὴ ἀκρόπολις τῆς Σάμου. Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης ταύτης συμβάλλει κάπως τὸ κάτωθεν τῆς ἐκκλησίας τῆς Μεταμορφώσεως εὑρεθὲν καὶ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Τηγανίου ἀποκείμενον νῦν ἐνεπίγραφον ἄγαλμα τοῦ Αἰάκου, τοῦ πατρὸς τοῦ Πολυκράτους, ἀλλ' ἰδίως τὸ ἀποκαλυφθὲν αὐτόθι, κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Γερμανοῦ Wrede, ρωμαϊκὸν οἰκοδόμημα, τὸ θεωρούμενον ὡς τὸ διοικητήριον τοῦ Ρωμαίου ἄρχοντος καὶ μάλιστα ἡ ὡς κρυπτὴ διῶρυξ θεωρουμένη ὑπόγειος σῆραγξ, ἥτις ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δι' ἧς ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους τύραννος τῆς Σάμου Μαιάνδριος ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς νήσου.

Προάστειον. Ἔξωθεν τῶν τειχῶν ὑπῆρχε πόλισμά τι, τὸ ὁποῖον ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ τὸ προάστειον τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν σχετικὴν περιγραφήν, τοῦτο, φαίνεται, ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τῶν ἀρχαίων τειχῶν καὶ κατὰ τὸ παραλιακὸν ἐπίπεδον μέρος, ἄγνωστον δὲ μέχρι ποῦ τῆς πεδιάδος ἐπεξετείνετο. Διὰ τοῦ προαστείου τούτου διήρχετο ἡ εἰς Ἡραῖον ἄγουσα ἱερὰ λεγομένη ὁδός. Καθ' Ἡρόδοτον, ἐν τῷ προαστείῳ τούτῳ ὑπῆρχε βωμὸς καὶ τέμενος τοῦ Ἐλευθερίου Διός, ἀνάθημα τοῦ τυράννου Μαιανδρίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους. Πλησίον τούτου ἴσως ἔκειτο καὶ ἱερὸν τοῦ Κεραυνίου Διός, ὡς φανερώνει τοῦτο ὁ λίθινος βωμὸς μετ' ἐπιγραφῆς εἰς τὸν Κεραύνιον Δία, ὁ εὑρεθεὶς πλησίον τοῦ φρέατος τοῦ Σουλεϊμὰν κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν ὁδῶν Χώρας καὶ Μύλων καὶ ἀποκείμενος νῦν ἐν τῷ μουσείῳ Τηγανίου.

Νεκροπόλεις. Ἄνωθεν τοῦ προαστείου, ἤτοι ἄνωθεν τῆς σημερινῆς μικρᾶς λίμνης Γλυφάδας καὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Τηγανίου - Χώρας, ἐπὶ τοῦ κατωτάτου πρανοῦς τῶν κρασπέδων τοῦ βουνοῦ τῆς Σπηλιανῆς καὶ ἀμέσως ἔξωθεν τοῦ δυσμικοῦ σκέλους τῶν τειχῶν εὑρίσκεται ἡ λεγομένη δυσμικὴ νεκρόπολις τῆς ἀρχαίας Σάμου. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου τοῦ γηλόφου τούτου ἀπεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Böhlan καὶ Δ. Εὐαγγελίδου τάφοι τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς ΣΤ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, κατὰ δὲ τὰ ἐπικλινῆ αὐτοῦ μέρη, καὶ ἀνατολικῶς καὶ δυτικῶς, τάφοι ὑστερωτέρων ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων. Καὶ οἱ μὲν τάφοι τῆς πολυκρατείου ἐποχῆς εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἁπλαῖ τετράγωνοι, πώρινοι ἢ μαρμάρινοι ἢ πήλινοι σαρκοφάγοι, τοποθετημέναι ἐντὸς τῆς γῆς καὶ περιέχουσαι μετὰ τοῦ σκελετοῦ ὀλίγα κτερίσματα, συνήθως σαμιακὰ ἀγγεῖα, φέρουσαι δὲ ὡς διακριτικὸν σῆμα ἄνωθεν ἐνεπίγραφον συνήθως ἰωνικὴν στήλην· οἱ δὲ τάφοι τῶν ὑστερωτέρων χρόνων εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τάφοι εἴτε τετράγωνοι, εἴτε σπηλαιοειδεῖς καὶ θολωτοὶ μετὰ δρόμου, λελαξευμένοι ἐν τῷ φυσικῷ βράχῳ ἢ ἐντὸς τοῦ σκληροῦ χώματος τῆς γῆς καὶ περιέχοντες μετὰ τοῦ σκελετοῦ πλούσια κτερίσματα, ὡς ἀγγεῖα καὶ ἄλλα πολύτιμα κοσμήματα, ὡς ψέλλια, δακτυλίδια, ἐνώτια καὶ τὰ παρόμοια. Πολλὰ τῶν τοιούτων κτερισμάτων καὶ σαρκοφάγων καὶ στηλῶν κοσμοῦσι νῦν τὰ ξένα μουσεῖα, ἀλλὰ καὶ τὸ μουσεῖα Βαθέος καὶ Τηγανίου. Νεκρόπολις ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τείχους, κατὰ τὴν θέσιν Βρωμόβρυση καὶ ἐν τῇ χαμηλῇ χαράδρᾳ μεταξὺ τοῦ μεγάλου βουνοῦ τῆς Σπηλιανῆς καὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀστυπαλαίας Καστέλλι. Κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Böhlan διενεργηθείσας καὶ ἐνταῦθα ἀνασκαφάς, οἱ τάφοι τῆς βορείας ταύτης ἀποκληθείσης νεκροπόλεως εἶναι τυμβοειδεῖς καὶ στρογγύλοι λάκκοι καὶ λίθινοι σαρκοφάγοι μετ' ἐγγλύπτων κοσμημάτων. Τάφοι ἐπίσης εὑρέθησαν καὶ κατὰ τὴν ἱερὰν ὁδόν. Ἀλλ' ἅπαντες οἱ τάφοι τῶν νεκροπόλεων τούτων εἶναι τάφοι ἀπὸ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Ποῦ ὅμως ἔκειτο ἡ νεκρόπολις τῶν πρὸ τοῦ 550 π. Χ. χρόνων, τοῦτο παραμένει ἄγνωστον. Κατὰ τὸν Burchner, ἡ ἀρχαιοτέρα νεκρόπολις ἔκειτο ἀνατολικώτερον τῆς πολυκρατείου νεκροπόλεως, ἀλλ' ἀνεσκάφη καὶ κατεστράφη κατὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς πόλεως.

Ἱερὰ ὁδός. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς ἀρχαίας Σάμου πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας, τὸ Ἡραῖον, ἄγουσα ὁδός. Ἀπὸ ποίου μέρους τῆς πόλεως ἤρχιζεν ἡ ὁδὸς αὕτη δὲν εἶναι γνωστόν. Ἴσως ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ λόφου τῆς Μεταμορφώσεως,

Digitized by Google

ἐκεῖ ἔνθα εὑρέθη τὸ ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα τοῦ Αἰάκου, τὸ ὁποῖον δέον νὰ ἐκόσμει, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ παρόμοια ἀγάλματα τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος τῆς Μιλήτου, ἱεράν τινα ὁδόν. Ἴσως ὅμως νὰ ἤρχιζεν ἀμέσως ἀπὸ τῆς πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ τείχους δυσμικῆς πύλης τῆς πόλεως. Ἀπὸ οἱανδήποτε ὅμως ἀφετηρίαν καὶ ἂν ἤρχιζεν, εὔλογον εἶναι, ὡς φρονεῖ ὁ Ross, ὅτι αὕτη διήρχετο πρῶτον διὰ τοῦ προαστείου, δια-

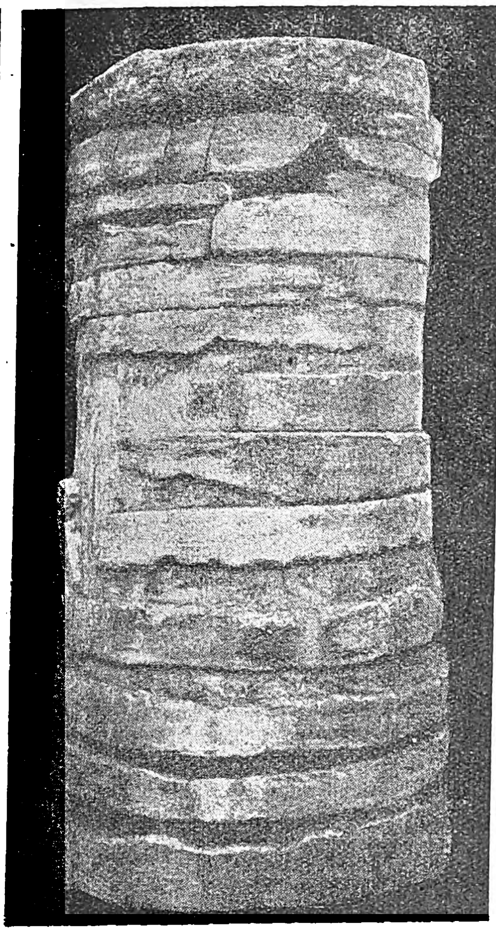

Τιμητικὴ στήλη, ἐφ' ἧς εἶναι καταγεγραμμένα τὰ ὀνόματα ἀγωνιστῶν ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, λαβόντων μέρος εἰς ἀγῶνας ἢ ἄλλο τι ἱστορικὸν γεγονὸς τῆς Σάμου, ἱδρυμένη ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς.
[Μουσεῖον Τηγανίου.]

σχίζουσα δὲ τὴν πεδιάδα τῆς χώρας παραλλήλως πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ περὶ τὰ 500 μ. μακρὰν τῆς θαλάσσης, ὡς φανερώνουσι τοῦτο διάφορα τμήματα αὐτῆς ἀποκαλυφθέντα περὶ τὰ 500 μ. δυτικῶς τῆς λίμνης Γλυφάδας, καὶ διερχομένη ἐπίσης διὰ τῆς ἑλώδους τοποθεσίας τῆς Καλαμίσης, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, κατέληγεν εἰς τὸν ἀνατολικὸν περίβολον τοῦ Ἡραίου, καὶ δὴ πρὸ τοῦ μεγάλου βωμοῦ, ὡς ἀποδεικνύει τὸ ἀποκαλυφθὲν αὐτόθι κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς τοῦ Ἡραίου τμῆμα αὐτῆς (βλ. λ. *Ἡραῖον* Σάμου). Κατὰ τὰ πορίσματα τῶν ἀνασκαφῶν ἐν Ἡραίῳ καὶ τὰς παρατηρήσεις καὶ μνείας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἡ ἱερὰ αὕτη ὁδός, μήκους 5.000 μ. περίπου καὶ πλάτους περὶ τὰ 4 μ., ἦτο ἐστρωμένη διὰ πωρίνων καὶ μαρμαρίνων πλακῶν, ἐκοσμεῖτο δὲ ἑκατέρωθεν δι' ἀναθηματικῶν ἀγαλμάτων, διὰ πολυτελῶν οἰκιῶν, διὰ ναΐσκων, καὶ τέλος διὰ τάφων. Ἡ ἱερὰ αὕτη ὁδός, ἔργον τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος, διετηρήθη ἐν χρήσει μέχρι τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ἀποβᾶσα, οὕτως, οὐχὶ μόνον ἱερὰ διὰ τοὺς προσκυνητὰς τοῦ Ἡραίου, ἀλλὰ καὶ κοινὴ λεωφόρος διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Σάμου καὶ τῶν κατοίκων τοῦ ἀγνώστου ἡμῖν τὸ ὄνομα ὑστέρας βυζαντινῆς πόλεως, ἥτις ἐσχηματίσθη ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἡραίου, μετὰ τὴν ἐρήμωσιν αὐτοῦ.

Τὸ Ἡραῖον. Τέρμα τῆς ἱερᾶς ταύτης ὁδοῦ ἦτο τὸ Ἡραῖον, ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἰμβρασίας Ἥρας, ὅστις, καθ' Ἡρόδοτον, ἀπετέλει ὁμοῦ μετὰ τοῦ λιμένος τῆς Σάμου καὶ τοῦ Εὐπαλινείου ὀρύγματος τὰ τρία θαυμαστὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας Σάμου (βλ. λ. *Ἡραῖον* Σάμου).

Ῥωμαϊκὴ ἐποχή. Αὕτη, λοιπόν, ἦτο ἡ πόλις τῆς Σάμου κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους καὶ ταῦτα τὰ πέριξ αὐτῆς πολίσματα καὶ ἱερά. Ἡ πόλις αὕτη, οὖσα, προφανῶς, κατ' ἀρχὰς ἡ μικρὰ περὶ τὸν λόφον τῆς Ἀστυπαλαίας πολίχνη, ἧς οἰκιστὴς ἴσως ἦτο ὁ Ἀγκαῖος, ἐπεξετάθη, σὺν τῷ χρόνῳ, δι' ἐποικισμοῦ Ἐπιδαυρίων ὑπὸ τὸν Προκλῆν καὶ Τυμβρίωνα καὶ δι' Ἰώνων ὑπὸ τὸν φερόμενον ὡς κτίτορα ἐπίσης τῆς Σάμου Ἄνδροκλον, μέχρι τῆς εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀστυπαλαίας ἐπιπέδου ἀκτῆς, ἐνταῦθα δέ, ἀναπτυχθεῖσα διότι εὑρίσκετο πλησιέστατα πρὸς τὴν θαλασσίαν ὁδὸν μεταξὺ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου, ἐμεγεθύνθη καὶ ἀπέβη τάχιστα μία τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐπεκταθεῖσα, κατὰ τοὺς ἐπὶ Πολυκράτους χρόνους, εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν μεγάλην διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔκτασιν τῶν 103 ἑκταρίων. Διὸ καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἀποκαλεῖ ταύτην «πολίων πασέων πρώτην ἑλληνίδων καὶ βαρβάρων». Καθ' ἃ συνάγεται καὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν καὶ ἐκ τῶν πάσης φύσεως ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, μνημείων, ἀγγείων, νομισμάτων κλπ., ἡ πόλις αὕτη ἐξηκολούθησε νὰ ζῇ, σχεδὸν ἀδιαλείπτως, ἀπὸ τοῦ Θ' π. Χ. αἰῶνος, ὅτε, φαίνεται, ἐσχηματίσθη εἰς πόλιν, μέχρι τῆς ἐρημώσεως της νήσου τῷ 1463 μ. Χ., κατὰ τὸν Ε. Σταματιάδην, ἢ τῷ 1480, κατὰ τὸν F. W. Halsuck. Τὸ γεγονὸς τοῦτο μαρτυροῦσι γενικῶς μὲν τὰ ἀπὸ τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς μέχρι καὶ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων ἄπειρα ὄστρακα ἀγγείων, τὰ ὁποῖα εὑρηνται ἐγκατεσπαρμένα καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀρχαίας περιοχῆς, μερικῶς δὲ διάφορα κατὰ χώραν μνημεῖα ἢ κινητὰ εὑρήματα: ἐπιγραφαί, ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης. Καὶ ἐκ μὲν τῆς ἀρχαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς ἐποχῆς ἱκανὰ ἤδη περιεγράφησαν ἐκ τῶν σῳζομένων μνημείων καὶ εὑρεθέντων ἄλλων κινητῶν ἔργων. Ἐκ δὲ τῶν μνημείων τῆς ρωμαϊκῆς μνημονευτέα ἐνταῦθα: Τὰ θεμέλια μεγάλης οἰκίας μετὰ δαπέδου κεκοσμημένου διὰ μωσαϊκοῦ, κείμενα ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ βουνοῦ τῆς Σπηλιανῆς, ὀλίγον κάτωθεν τοῦ διερχομένου ἐκεῖθεν ὑδραγωγείου τοῦ Εὐπαλινείου ὀρύγματος. Τὸ μωσαϊκὸν δάπεδον παριστᾷ σκηνὴν κυνηγίου δορκάδος καὶ ἄλλα ὀφιοειδῆ τέρατα, διατηρεῖται δὲ ἐπαρκῶς προφυλαττόμενον ἐντὸς καλύβης. Τὰ ἐρείπια θολωτῶν λουτρώνων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται μεταξὺ τῆς δυτικῆς νεκροπόλεως καὶ τῆς λίμνης Γλυφάδας. Τὰ θεμέλια ἀνακτόρου τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων καὶ ἄλλων μικροτέρων κτισμάτων, ἀποκαλυφθέντων κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Wrede γενομένας ἀνασκαφὰς τῷ 1929. Τὸ ἀνάκτορον ἔχει σχῆμα τετράγωνον, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ μιᾶς αὐλῆς ἐν τῷ μέσῳ (20×15 μέτρα), ἐν εἴδει ἀτρίου, καὶ πολλῶν πέριξ δωματίων. Ἡ αὐλὴ εἶχεν 8×6 κίονας, περιβάλλεται δὲ κατὰ τὸ δάπεδον ὑπὸ αὔλακος μετὰ τεχνικωτάτων κατὰ διαστήματα ἐκβαθυσμάτων ἐν εἴδει λεκανῶν, αἵτινες ἐπληροῦντο ὕδατος ἀναβλύζοντος ἐκ πίδακος ἐν τῷ κέντρῳ τῆς αὐλῆς εὑρισκομένου. Μέρος τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ ἀνακτόρου κατέπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, συνεπείᾳ καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους, τὸ δ' ὅλον κτίσμα φαίνεται ὅτι κατεστράφη κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐχρησίμευεν ὡς κατοικία τοῦ Ρωμαίου διοικητοῦ τῆς νήσου. Τὸ ἀναφερθὲν ἀνωτέρω ρωμαϊκὸν ὑπαίθριον κτιστὸν ὑδραγωγεῖον, δι' οὗ ἡ πόλις ὑδρεύετο ἀπὸ τῆς πλουσίας πηγῆς παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μύλοι, τῆς καλουμένης Φλέβας τοῦ Στουρνάρ. Τοῦ ὑδραγωγείου τούτου σῴζονται πολλὰ τμήματα καθ' ὅλον τὸ ἐξ 8 χλμ. μῆκος αὐτοῦ, ἓν δὲ τῶν ἀρίστων τεχνικῶν τμημάτων εἶναι ἡ πλινθόκτιστος ἀψιδωτὴ μεγάλη γέφυρα, ἐν τῷ ρεύματι τῶν Ἁγιάδων καὶ παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν Τηγανίου Χώρας, ἐφ' ἧς τὸ ὑδραγωγεῖον διήρχετο διὰ τῆς χαράδρας. Πολλαὶ τιμητικαὶ ἐπιγραφαὶ πρὸς Ρωμαίους αὐτοκράτορας καὶ διοικητὰς καὶ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη

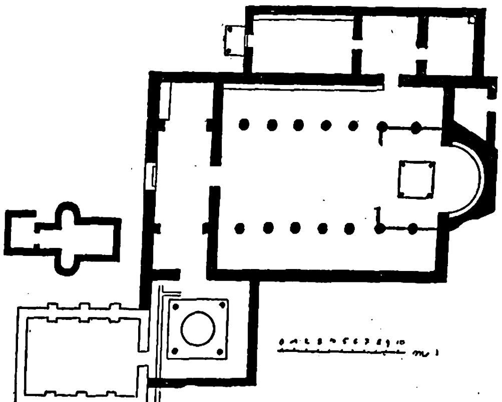

Σχεδιάγραμμα τῆς ἐν Ἡραίῳ τῆς Σάμου ἀποκαλυφθείσης βασιλικῆς.

διαφόρων ἐξαφανισθέντων ἢ μὴ ἀποκαλυφθέντων μνημείων καὶ πλῆθος ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων ἐκ τῆς τέχνης τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἅτινα εὑρέθησαν τυχαίως καὶ κατὰ καιρούς, ἀπόκεινται δὲ νῦν ἐν διαφόροις μουσείοις τῆς Σάμου καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Χριστιανικὴ ἐποχή. Ἐκ τῆς χριστιανικῆς ἐν γένει ἐποχῆς μέχρι τοῦ μεσαιωνος ὀλίγα σῴζονται κτίσματα, πολλὰ ὅμως ἐνεπίγραφα μνημεῖα καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης. Μεταξὺ τῶν ἀκινήτων μνημείων ἄξια μνείας εἶναι: Μικρὰ ἐκκλησία τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ., ἀποτελουμένη ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως πλουσίως κεκοσμημένης διὰ μωσαϊκοῦ καὶ νάρθηκος. Ταύτης τὰ θεμέλια καὶ τὸ δάπεδον ἀπεκαλύφθησαν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μεταμορφώσεως, ἐγγὺς τοῦ σημερινοῦ νεκροταφείου τῆς κοινότητος Τηγανίου. Ὁ νάρθηξ, βάθους 4,25 μ., εἶχε τὴν εἴσοδον κατὰ τὴν βορείαν πλευράν. Ἡ θύρα, πλάτους 1,75 μ., ἦτο δίφυλλος. Τὸ μῆκος τοῦ κυρίως ναοῦ ἄνευ τῆς ἀψῖδος ἦτο 5.75 μ., ἡ δ' εἰς

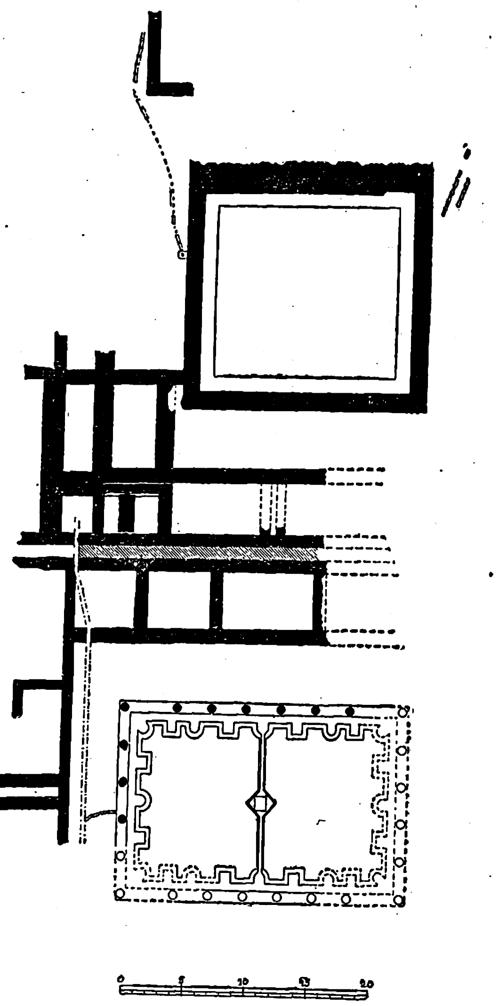

Σχεδιάγραμμα τῶν ρωμαϊκῶν ἀνακτόρων τῶν ἱδρυθέντων ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ.

αὐτὸν ἄγουσα ἐσωτερικὴ θύρα εἶχε πλάτος 1,35. Ἡ ἀψὶς εἶχε βάθος 2 μ., φέρει δὲ κυκλοτερὲς κάθισμα διὰ τὸ πρεσβυτέριον. Τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ τούτου ἦτο πλουσίως διακεκοσμημένον διὰ μωσαϊκοῦ, οὗτινος διατηροῦνται ἐλάχιστα τμήματα. Μία βασιλικὴ ἀποκαλυφθεῖσα ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μεταμορφώσεως καὶ ἐγγὺς τοῦ νεκροταφείου τῆς κοινότητος Τηγανίου. Ἡ βασιλικὴ αὕτη, μήκους 36 μ., διαιρεῖται εἰς τρία κλίτη. Τὸ πλάτος τοῦ μεσαίου εἶναι 9, τοῦ νοτίου 4 καὶ τοῦ βορείου 4,20 μ. Ταύτης σῴζονται τὰ θεμέλια, ἐν οἷς εἶναι ἐντετοιχισμένα διάφορα γλυπτὰ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τὰ κλίτη ἐχωρίζοντο διὰ κιόνων, τῶν ὁποίων εὑρέθησαν ἀρκετὰ κιονόκρανα καὶ σπόνδυλοι, ὀλίγα δὲ τμήματα καὶ τοῦ θωρακίου. Κατὰ τὸν Alfons Schneider ἡ βασιλικὴ αὕτη ἦτο ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σάμου, ἀνήκει δὲ εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Ἐπιδιωρθώθη πιθανῶς κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, διετηρήθη δέ, φαίνεται, ἐν χρήσει μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος, ὁπότε κατεστράφη συνεπείᾳ σεισμοῦ. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ταύτης ἐκτίσθη ἀργότερον τὸ βυζαντινὸν κάστρον, τὸ ὁποῖον μνημονεύεται ἀκόμη κατὰ τὸ 1260 καὶ τοῦ ὁποίου τὰ θεμέλια εἶναι ὁρατὰ ἀκόμη κάτωθεν τῶν τοίχων τοῦ φρουρίου τοῦ Λογοθέτου. Ἑτέρα βασιλική, τῆς ὁποίας τὰ θεμέλια εὑρίσκονται κάτωθεν καὶ πέριξ τοῦ μικροῦ ἐξωκκλησίου τῆς Παναγίτσας, ἔξωθεν τῶν δυτικῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας Σάμου καὶ ὀλίγα μέτρα βορείως τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ Τηγανίου - Χώρας, πλησίον δὲ τῶν ἐρειπίων τῶν ρωμαϊκῶν παρὰ τὴν Γλυφάδαν λουτρώνων. Ἡ βασιλικὴ αὕτη εἶναι τρισυπόστατος μεθ' ὡραίου ψηφιδωτοῦ δαπέδου. Τὸ πλάτος τῶν ἀκραίων κλιτῶν εἶναι 3,80 μ., τὸ δὲ τοῦ μεσαίου 7,20 μ. καὶ τὸ βάθος τῆς ἀψῖδος 3 μ. Τὸ δάπεδον τοῦ νοτίου κλίτους κοσμεῖται διὰ μωσαϊκῶν διπλῶν μαιάνδρων σταυροειδῶς διατεθειμένων. Τὸ δάπεδον τοῦ μεσαίου κλίτους πλαισιοῦται διὰ τριῶν ταινιῶν ἐκ φύλλων καὶ ἀνθέων διαγωνίως διατεθειμένων, ἐκ πλέγματος φοινικοσχήμου καὶ ἐκ σειρᾶς μαργαριτῶν, καὶ φέρει ἐν τῷ κέντρῳ τετράγωνον πεπληρωμένον διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων, ῥόμβων, τετραγωνιδίων κ.λ.π., ἐνῷ πέριξ

Digitized by Google

του ὁ χῶρος καταλαμβάνεται ὑπὸ κυκλικῶν πλεγμάτων σπειροειδῶς ἑλισσομένων, ἐχόντων δ᾽ ἐν αὐτοῖς ὀφθαλμοὺς ἢ ῥόμβους. Καὶ τὸ ψηφιδωτὸν τοῦτο εἶναι κεχρωματισμένον διὰ κυανοῦ, κιτρίνου, λευκοῦ καὶ κυανομέλανος χρώματος. Κατὰ τὸν Schneider καὶ ἡ βασιλικὴ αὐτὴ ἀνήκει εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε΄ μ. Χ. αἰῶνος, καταστραφεῖσα δὲ τῷ 889 ἀνενεώθη μόνον κατὰ τὸ μεσαῖον κλίτος, ἐφ᾽ οὗ ᾠκοδομήθη κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα τὸ νῦν ἐξωκκλήσιον τῆς Παναγίτσας. Ἐρείπια χριστιανικῶν ναῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀρχαίας Σάμου ὑπάρχουσιν ἀκόμη κάτωθεν τοῦ θεάτρου, πρὸ τοῦ νέου σχολικοῦ κτιρίου τῆς κοινότητος Τηγανίου καὶ κατὰ τὴν τοποθεσίαν Δόντια. Ἐπίσης εὑρέθησαν πολλὰ ἀγγεῖα καὶ ἐνεπίγραφοι πλάκες καὶ ἱκανὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ἀποκείμενα ἐν τοῖς μουσείοις τῆς νήσου καὶ δὴ τοῦ Τηγανίου καὶ προερχόμενα ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως. Μεταξὺ τούτων σημαντικὴ εἶναι ἡ ἐν τῷ μουσείῳ Τηγανίου ἐνεπίγραφος μεγάλη μαρμαρίνη πλάξ, ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ὁποίας εἰκάζεται ἡ ὕπαρξις ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν οἱ Ἄραβες κατέστρεψαν, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἀνῳκοδόμησαν οἱ Σάμιοι μετὰ τὸ 830. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Σάμου Σάμος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγεννήθησαν ὁ μεγαλεπήβολος τύραννος Πολυκράτης, ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος Πυθαγόρας, οἱ πρωτοπόροι ἐν τῇ χαλκοπλαστικῇ τέχνῃ Ῥοῖκος καὶ Θεόδωρος, οἵτινες, μεταξὺ ἄλλων, ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ Ἡραίου, ὁ περίφημος μηχανικὸς Μανδροκλῆς ὅστις ἔζευξε τὸν Ἑλλήσποντον διὰ γεφύρας, ἄνωθεν τῆς ὁποίας διῆλθεν ὁ Δαρεῖος, ὁ διάσημος ἀστρονόμος τῆς ἀρχαιότητος Ἀρίσταρχος, ὅστις πρῶτος ὑπώπτευσεν ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἔνδοξοι ἄνδρες ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ. Πόσος ἦτο ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ταύτης δὲν εἶναι γνωστόν. Ὁ J. Beloch, βασιζόμενος ἐπὶ στατιστικῶν πληροφοριῶν περὶ σιταρκείας τῆς νήσου, ἀναβιβάζει τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου, κατὰ τὸ ἔτος 440 π. Χ., εἰς 60.000 κατοίκων, ἐξαιρουμένων τῶν εἰς τὰς ἀποικίας τῆς Σάμου καὶ ἐν γένει εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποδημούντων Σαμίων καὶ τῶν ἐν τῷ στόλῳ ὑπηρετούντων ναυτῶν. Εὐνόητον ὅμως εἶναι ὅτι εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 60.000 ψυχῶν συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἐν διαφόροις συνοικισμοῖς καὶ μεμονωμένοις ἱδρύμασι καὶ ἱεροῖς τόποις τῆς ὑπαίθρου χώρας τῆς νήσου διαβιοῦντες κάτοικοι αὐτῆς.

Συνοικισμοί. Γνωστοί, ἐκ φιλολογικῶν μαρτυριῶν ἢ ἐξ ἐπιγραφῶν ἢ ἐρειπίων, συνοικισμοὶ καὶ μεμονωμένα ἄλλα ἱδρύματα, φρούρια καὶ ἱερὰ ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ ἦσαν, πλὴν τῶν ἀναφερθέντων ἤδη ναῶν τοῦ Ἡραίου καὶ τῆς Ἑλώδους Ἀφροδίτης, καὶ τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα, κατὰ τοπογραφικὴν μόνον ἀπὸ τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ χρονολογικὴν σειράν, πολίσματα, φρούρια καὶ ἱερά.

1) Ἐρείπια πύργου, ἱεροῦ καὶ ἐκκλησίας. Ταῦτα εὑρίσκονται ἡμίσειαν ὥραν βορειανατολικῶς τοῦ χωρίου Τηγανίου, ἐπὶ ἐπακτίου ὑψώματος τῶν προπόδων τοῦ βουνοῦ Ράχη, κάτωθεν τῆς δημοσίας ἀπὸ Τηγάνι εἰς Λιμένα Βαθέος ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Ὁ πύργος, ἔργον τετράγωνον 8 μ., ἀνήκει εἰς τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τῶν παρομοίων πύργων τοῦ λόφου Κανόνι καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ Ράχης, φυλάκια διαφυλάξεως τῆς περιοχῆς τοῦ Μισοκάμπου. Τὸ ἱερὸν ἀνήκει εἰς ἄγνωστον θεότητα· ἀλλὰ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ καὶ ἄλλα γλυπτὰ εὑρήματα αὐτοῦ ἀνάγουσιν αὐτὸ εἰς τοὺς τελευταίους ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Παρὰ τὰ ἑλληνικὰ ταῦτα ἐρείπια κεῖνται τὰ θεμέλια ἐκκλησίας (12,5×6,5 μ.). Ἡ ἐκκλησία εἶχε σχῆμα τετράγωνον, ἀπολήγουσα εἰς ἀψῖδα, συνείχετο δὲ μετὰ τετραγώνου δωματίου, ἐπικοινωνοῦντος διὰ θύρας μετὰ τοῦ πρεσβυτερίου. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων εὑρημάτων, ἀρχιτεκτονικῶν καὶ γλυπτῶν, συνάγεται ὅτι ἡ ἐκκλησία αὐτή, ἱδρυθεῖσα κατὰ τοὺς πρωτοβυζαντινοὺς χρόνους, διετηρήθη μέχρι τῆς μεσοβυζαντινῆς ἐποχῆς.

2) Ὁ Κλαμαδός. Πιθανῶς συνοικισμός, γνωστὸς μόνον ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Bürchner, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως, σημαινούσης ὑγρὸν τόπον, ὁ συνοικισμὸς οὗτος πρέπει νὰ ἔκειτο κατὰ τὰ μεσημβρινὰ μέρη τῆς νήσου, εἴτε παρὰ τὰ ὑγρὰ τοπία τῆς πηγῆς Νεροτρουβιά, πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Μύλοι, ὅπου ἄλλως τε σῴζονται ἐρείπια ἑλληνικῶν καὶ βυζαντινῶν κτισμάτων, εἴτε κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου, κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Μισοκάμπου, πλησίον τῶν σημερινῶν ἁλυκῶν τῆς νήσου. Ἐρείπια συνοικισμοῦ εὑρίσκονται, πρὸς τούτοις, καὶ ἐν τῇ ὑγρᾷ περιοχῇ τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, πλησίον τῆς κατὰ Πλίνιον πηγῆς τῆς καλουμένης Γίγαρτον, ὡς καὶ ἐν τῇ περιβρέκτῳ θέσει Καλύβια τῆς πεδιάδος τοῦ Μισοκάμπου, ἀρχίζοντα ἀπὸ τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος καὶ φθάνοντα μέχρι καὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς.

3) Ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος. Κατὰ Στράβωνα, οὗτος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀκροτάτου πρὸς τὴν Μυκάλην τῆς Μικρασίας ἀκρωτηρίου τῆς Σάμου, τὸ ὁποῖον κάμνει τὸν ἑπταστάδιον πορθμόν, καὶ ἡγείρετο ἀπέναντι τῆς νησῖδος Ναρθηκίδος. Κατὰ τὸν Bürchner, ὁ ναὸς οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ σωρὸς τῶν ἐπεξειργασμένων λίθων, οἵτινες εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ κάβου Μερτζίκη, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου πρόκειται καὶ ἡ νησὶς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, καὶ οὐχί, ὅπως ὑπέθεσαν ἄλλοι, τὰ ἐπὶ τοῦ κάβου Γριᾶς Ποδιὰ λείψανα κτισμάτων, πρῶτον διότι ταῦτα εἶναι βυζαντινοῦ ἂν μὴ μεσαιωνικοῦ φυλακίου-πύργου ἐρείπια, καὶ δεύτερον διότι τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ἐγγύτερον πρὸς τὴν Ἀσίαν ἀκρωτήριον ἐκ τῶν τῆς ἀκτῆς ταύτης· Τοῦτ᾽ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τῶν ἐν Μουλά-Ἰμπραῒμ ἀνευρεθέντων ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Pitton de Tournefort καὶ νῦν ἐξαφανισθέντων ἐρειπίων δύο

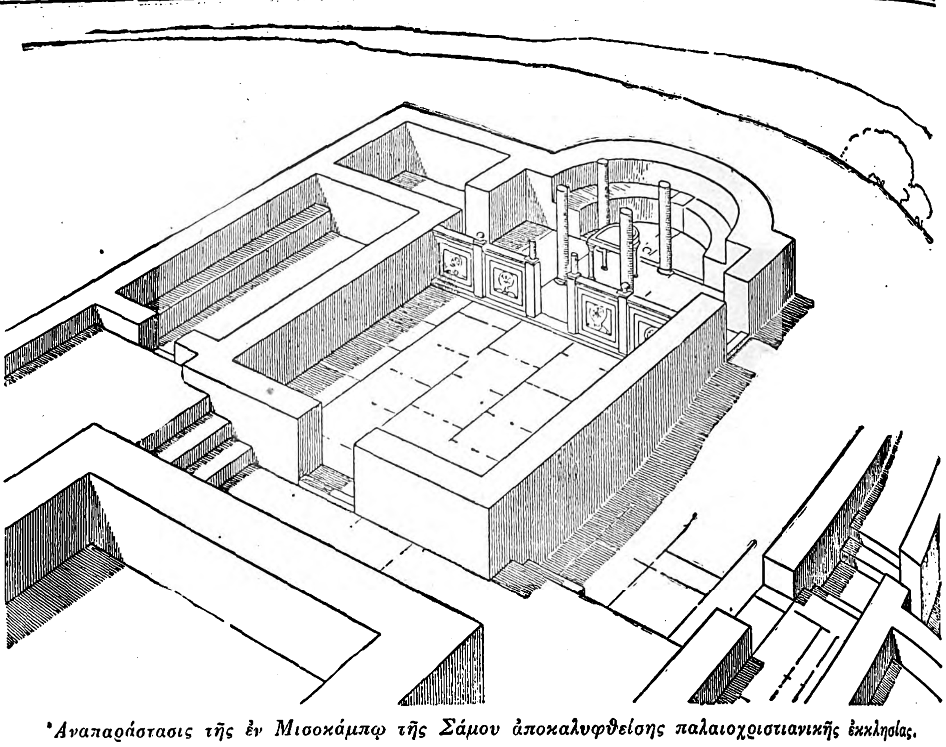

Ἀναπαράστασις τῆς ἐν Μισοκάμπῳ τῆς Σάμου ἀποκαλυφθείσης παλαιοχριστιανικῆς ἐκκλησίας.

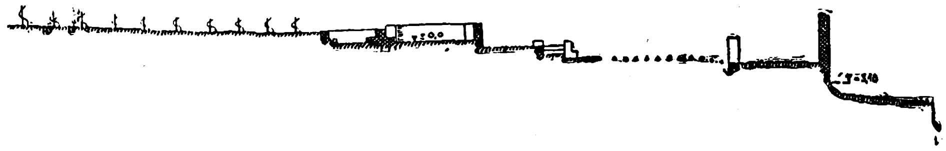

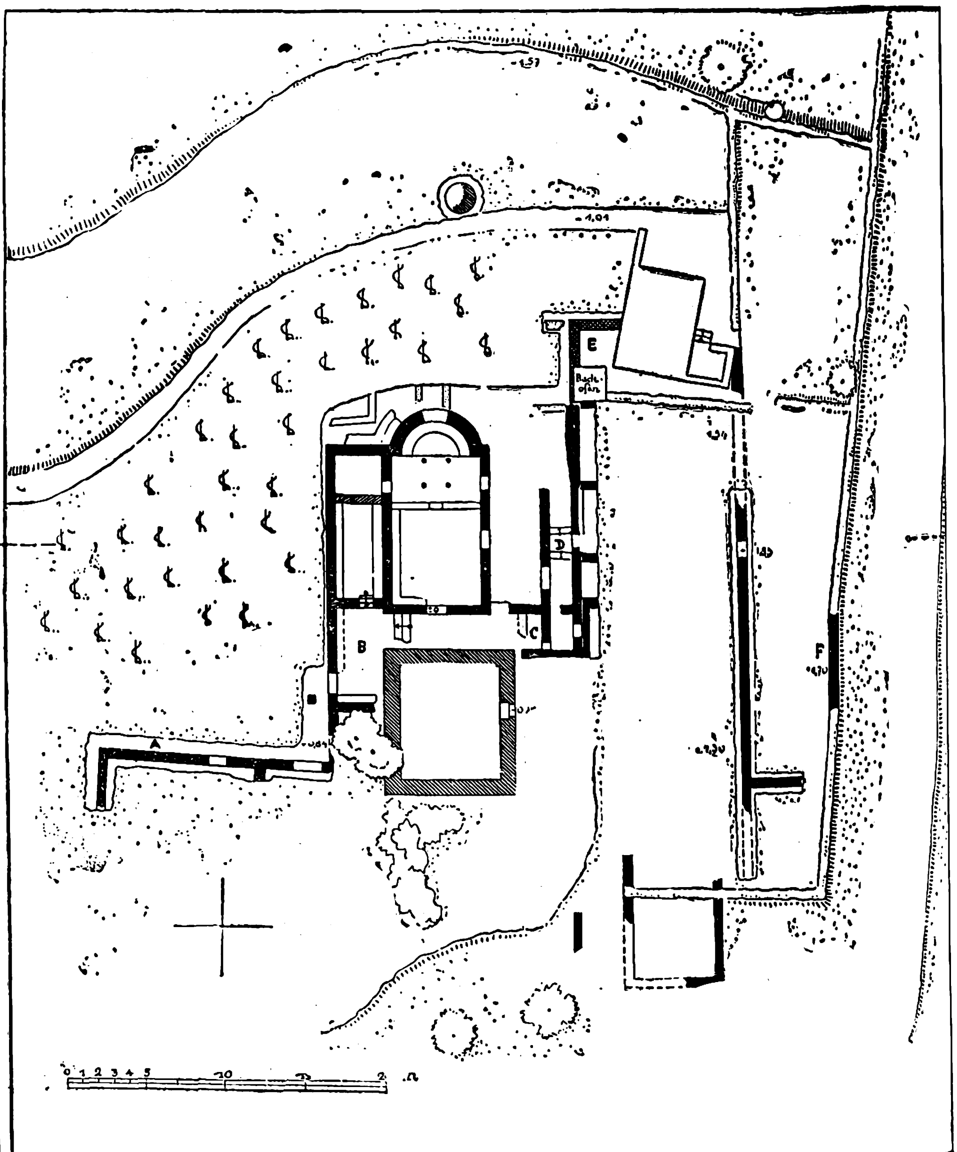

Σχεδιάγραμμα τῆς βασιλικῆς τοῦ Μισοκάμπου Σάμου.

Digitized by Google

ναῶν, τοῦ μὲν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, τοῦ δὲ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς κειμένων. Ἀλλ' ἴσως ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἀναφερόμενον ἱερὸν τοῦ Ἐπακτίου Ποσειδῶνος.

4) Ὁ λιμὴν τῆς Πανόρμου, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Λίβιος ὡς τὸ μέρος ἔνθα συνέβη ἡ κατὰ τὸ 190 π. Χ. ἐπίθεσις τοῦ Πολυξενίδου ἐναντίον τοῦ Παυσιστράτου. Κατὰ τοὺς Kiepert καὶ Bürchner, ὁ λιμὴν οὗτος ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τοῦ Λιμένος Βαθέος τῆς σημερινῆς πρωτευούσης τῆς νήσου Σάμου ἀκτῆς τοῦ Μαλαγάρη, ἐν τῇ ὑπερκειμένῃ δασώδει ἐκτάσει, τῆς ὁποίας σῴζονται εἰσέτι ἴχνη ἀρχαίου συνοικισμοῦ. Ἴχνη ὅμως συνοικισμοῦ ὑπάρχουσι προσέτι καὶ κατὰ τὴν ἀπέναντι τῆς ἀκτῆς τοῦ Μαλαγάρη θέσιν Καλάμι, ἐγγὺς τοῦ Λιμένος Βαθέος. Ἀμφότεροι οἱ ἀρχαῖοι οὗτοι συνοικισμοὶ εἶναι κεχαμμένοι κάτωθεν ἐρειπίων μεσαιωνικῶν κτισμάτων.

5) Ὁ Ἰπνοῦς ἢ Ἰπνουσία. Κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον, ὁ Ἰπνοῦς οὗτος ἦτο χωρίον ἐν Σάμῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Ἥρας Ἰπνούντιδος. Εἶναι ἄγνωστος ἡ τοποθεσία τοῦ ἀρχαίου τούτου πολίσματος. Ὁ Tournefort τοποθετεῖ τοῦτο δεξιὰ τοῦ λιμένος Βαθέος, ὁ Barthelemy μεταξὺ Λιμένος Βαθέος καὶ Αὐλακίων, οἱ δὲ Guérin καὶ Bürchner, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως ἰπνός, ἡ ὁποία σημαίνει φοῦρνος, εἰκάζουσιν ὅτι τοῦτο εὑρίσκετο πλησίον τόπου περιέχοντος ἀγγειοπλαστικὸν χῶμα, τὸ χωρίον δὲ θὰ εἶχε πολλοὺς ἰπνοὺς πρὸς κατασκευὴν τῶν περιφήμων ἀγγείων τῆς Σάμου. Ἴσως ἡ τοποθεσία τοῦ Ἰπνοῦντος ἦτο παρὰ τὸ ὁμώνυμον σημερινὸν χωρίον Φοῦρνοι, ἐν τῷ ὁποίῳ ἄλλοτε κατεσκευάζοντο πήλινα ἀγγεῖα καὶ παρὰ τὸ ὁποῖον σῴζονται ἐρείπια τινα· ἴσως ὅμως, πιθανώτερον, νὰ ἔκειτο κάτωθεν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Μαυρατζαῖοι, ἔνθα ἐφ' ὡρισμένης περιοχῆς εἶναι ἐγκατεσπαρμένα ὄστρακα ἀγγείων διαφόρων ἐποχῶν

6) Ἡ Γόργυρα ἢ Γοργύρα. Συνοικισμὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου καὶ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου. Συγχέεται μὲ τὴν ἐντὸς ἢ πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου εὑρισκομένην καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερομένην γοργύραν (ἤτοι βόθρον), ἐντὸς τῆς ὁποίας ὁ Μαιάνδριος ἔρριψε τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Χαρίλαον. Ὁ ἀββᾶς Βαρθελεμὺ τοποθετεῖ τὸν συνοικισμὸν τοῦτον κατὰ τὰ βόρεια τῆς νήσου, πρὸς τὸ Ν. Καρλόβασι, παρὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίου τινὸς τείχους. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Δοῦριν, ἐν τῷ ἀγνώστου τοποθεσίας συνοικισμῷ τούτῳ ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Διονύσου, τοῦ ἐπιλεγομένου, ὡς ἐκ τῆς τοποθεσίας, Διονύσου τοῦ Γοργυρέως.

7) Ἐρείπια μεσαιωνικοῦ πύργου φρουρίου. Εὑρίσκονται ἐν τῇ πέραν καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ σημερινοῦ Παλαιοῦ Καρλοβασίου περιοχῇ Ποτάμι, κείμενα ἐπὶ ὑψώματος ἐπακτίου χαράδρας καὶ εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάστρο.

8) Τὸ Χήσιον. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Σάμου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου. Κατὰ τὸν Willamowitz, αὕτη ἔκειτο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ὄρους τοῦ Κερκετέως καὶ μάλιστα, κατὰ τὸν Bürchner, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Πλάτανος. Ἴσως ὅμως ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Χήσιον τοῦ ὄρους Κερκετέως. Ἐν τῇ πόλει ἢ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ὑπῆρχε, κατὰ τὸν Νίκανδρον, ἱερὸν τῶν Χησιάδων λεγομένων Νυμφῶν, ἴσως δ' ἐνταῦθα ὑπῆρχε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενον ἱερὸν τῆς Χησιάδος Ἀρτέμιδος.

9) Ἴχνη συνοικισμοῦ ἑλληνικῆς ἐποχῆς ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ σημερινοῦ χωρίου Σκουρέϊκα. Ταῦτα εἶναι τάφοι εὑρεθέντες κατὰ τὴν ἀκτὴν καὶ γέφυρα μετ' ἐπιγραφῆς καθοριζούσης τὴν ἀπόφασιν τῆς ἱδρύσεως τῆς γεφύρας.

10) Ἐρείπια μεσαιωνικοῦ φρουρίου ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ ὄρους Ἀμπέλου (κοινῶς Καρβούνη), παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μανωλάτες. Ἡ κορυφὴ ἔχει ὕψος 1.037 μ., τὰ δὲ ἐρείπια τοῦ φρουρίου εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάστρο τοῦ Ἁγίου Λαζάρου.

11) Ἱερὸν τοῦ Ἀθηναίου ἥρωος Ἴωνος. γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς. Ἔκειτο ἐν τῷ σημερινῷ χωρίῳ Πύργος καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ἀθηναίων κληρούχων τῆς Σάμου.

12) Τὸ Πάναιμον. Χωρίον, κατὰ τὸν Πλούταρχον, οὕτω κληθὲν διὰ τὸ ἀφθόνως χυθὲν αὐτόσε αἷμα τῶν Ἀμαζόνων, τὰς ὁποίας κατέσφαξεν ὁ Διόνυσος καὶ τῶν ὁποίων τὰ ὀστᾶ ἐδείκνυντο ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πλουτάρχου. Ὁ Bürchner, συνδυάζων τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Φλοῖον, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ σημερινοῦ χωρίου Μυτιληνοί, λατρείαν τοῦ Φλίου Διονύσου μετὰ τῶν κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τούτου ἀπαντώντων ἀπολιθωμάτων σκελετῶν προκατακλυσμιαίων θηρίων, συμπεραίνει ὅτι τὸ χωρίον Πάναιμον ἔκειτο ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Μυτιληνῶν.

13) Τὸ Ταυροπόλιον. Ἱερὸν ἀγνώστου θεότητος. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Στράβωνος παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ, ἀλλ' ἡ τοποθεσία του παραμένει τελείως ἄγνωστος.

14) Ἱερὸν τῆς Ἐργάνης Ἀθηνᾶς, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς. Ἔκειτο κατὰ τὴν παραλιακὴν περιοχὴν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Χώρα καὶ ἀνῆκεν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ἀθηναίων κληρούχων τῆς Σάμου.

15) Ἱερὸν τοῦ Νυμφηγέτου Ἀπόλλωνος, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς. Ἔκειτο δυσμικῶς τοῦ σημερινοῦ χωρίου Χώρα, ἐν τῇ θέσει Βουργάνᾳ, μετ' αὐτοῦ δὲ συνυπῆρχε καὶ ἕτερον ἱερὸν τῶν Νυμφέων. Ἴσως ἐνταῦθά που ὑπῆρχε καὶ τὸ πόλισμα Ὕβλα, γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

16) Ἡ Μίλητος. Ἀρχαία τοποθεσία ἐν ἀγνώστῳ ἡμῖν περιοχῇ. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν σχολιαστῶν τοῦ Ἀπολλωνίου Ροδίου. Πιθανώτατα ἔκειτο ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Χώρας.

17) Χριστιανικὸς συνοικισμὸς κείμενος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος καταστραφέντος ναοῦ τοῦ Ἡραίου. Ὁ συνοικισμὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις ἐγνώσθη διὰ τῶν γενομένων ἐν Ἡραίῳ γερμανικῶν ἀνασκαφῶν, κατέχει ὅλην τὴν ἀνασκαφεῖσαν ἔκτασιν, φαίνεται δὲ ὅτι ἱδρύθη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἡγεμόνων τῆς ἐπαρχίας Σάμου. Τοῦ συνοικισμοῦ τούτου σῴζονται, κατὰ χώραν, θεμέλια πλείστων οἰκιῶν, δρόμοι πλακοστρωμένοι διὰ μαρμαρίνου ὑλικοῦ τοῦ Ἡραίου, λουτρῶνες καὶ ἐκκλησίαι. Μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων ἀποκαλύψεων τῆς πολίχνης ταύτης εἶναι τὰ ἐρείπια μεγάλης βασιλικῆς κειμένης μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡραίου καὶ τοῦ μεγάλου ρωμαϊκοῦ βωμοῦ καὶ τεθεμελιωμένης κατὰ μὲν τὸν νάρθηκα ἐπὶ ρωμαϊκοῦ κτίσματος, κατὰ δὲ τὸν νότιον στυλοβάτην καὶ νότιον τοῖχον ἐπὶ ρωμαϊκοῦ ναοῦ. Τὸ ὅλον μῆκος τοῦ χριστιανικοῦ τούτου ἱδρύματος εἶναι 30 μ., τὸ δὲ πλάτος 18, διαιρεῖται δέ, διὰ δύο σειρῶν ἐξ ἑπτὰ κιόνων, εἰς τρία κλίτη, ἐξ ὧν τὰ ἀκραῖα ἔχουσι πλάτος 3.10 μ., τὸ δὲ μεσαῖον 8 μ. Οἱ τοῖχοι, τὸ πάχος τῶν ὁποίων εἶναι 1 μ., εἶναι κτισμένοι διὰ μεγάλων πελεκημένων ὄγκων μαρμάρου. Ὁ νάρθηξ ἔχει βάθος 4.20 μ. Κατὰ τὸν βόρειον τοῖχον ὑπάρχει στενόν, μακρὸν οἰκοδόμημα συναπτὸν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ συγκοινωνοῦν μετὰ ταύτης διὰ θυρίδος. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο διαιρεῖται εἰς τρία διαμερίσματα, συγκοινωνοῦντα πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ξενοδοχεῖον ἢ ξενών. Συναπτὸν πρὸς τὸν νάρθηκα, μετὰ τοῦ ὁποίου συγκοινωνεῖ διὰ θυρίδος, εἶναι καὶ τὸ βαπτιστήριον, τετράγωνος χῶρος 8.50×8.50, νοτίως τοῦ νάρθηκος, ἐν τῷ ὁποίῳ σῴζονται τὰ θεμέλια τῆς δεξαμενῆς, ἥτις περιεβάλλετο ὑπὸ τεσσάρων κιόνων. Ἡ βασιλικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν Ε' μ. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν Schneider, ἡ βασιλικὴ αὕτη ἦτο ἡ ἕδρα τοῦ χωρεπισκόπου τοῦ πρωτοβυζαντινοῦ τούτου συνοικισμοῦ ἐν Ἡραίῳ, διετηρήθη δέ, ὑποστᾶσα διαφόρους καταστροφὰς καὶ παραλλαγάς, μέχρι τοῦ 1000 μ. Χ. Ὁ χριστιανικὸς οὗτος συνοικισμὸς συνεδέετο μετὰ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου, τῆς ἀρχαίας Σάμου, διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, διὰ δὲ τοῦ Ἡραΐτου ὅρμου, ἔνθα ὁ ἐμπορικὸς λιμήν, διὰ μικρᾶς ὁδοῦ διερχομένης διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἰμβράσου. Δὲν εἶναι ἐντελῶς βέβαιον ἐπὶ πόσους αἰῶνας διετηρήθη ἡ μικρὰ χριστιανικὴ αὕτη πολίχνη· ἐκ τῶν εὑρεθέντων ὅμως μέχρι τοῦδε παντοίων εὑρημάτων καὶ δὴ ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἀγγειοπλαστικῆς εἰκάζεται ὅτι διετηρήθη μέχρι τοῦ ΙΕ' μ. Χ. αἰῶνος, ὁπότε οἱ κάτοικοι τῆς Σάμου ἠναγκάσθησαν, συνεπείᾳ ἐπιδρομῶν ληστοπειρατῶν, νὰ ἐγκαλείψωσι τὴν πατρῴαν γῆν.

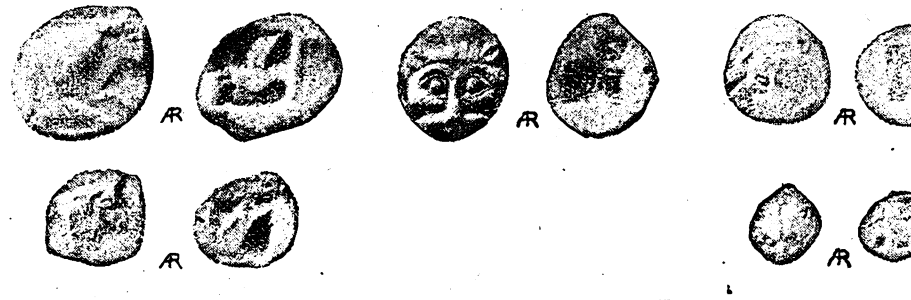

Νομίσματα τῆς Σάμου (;) τοῦ 494 π. Χ.

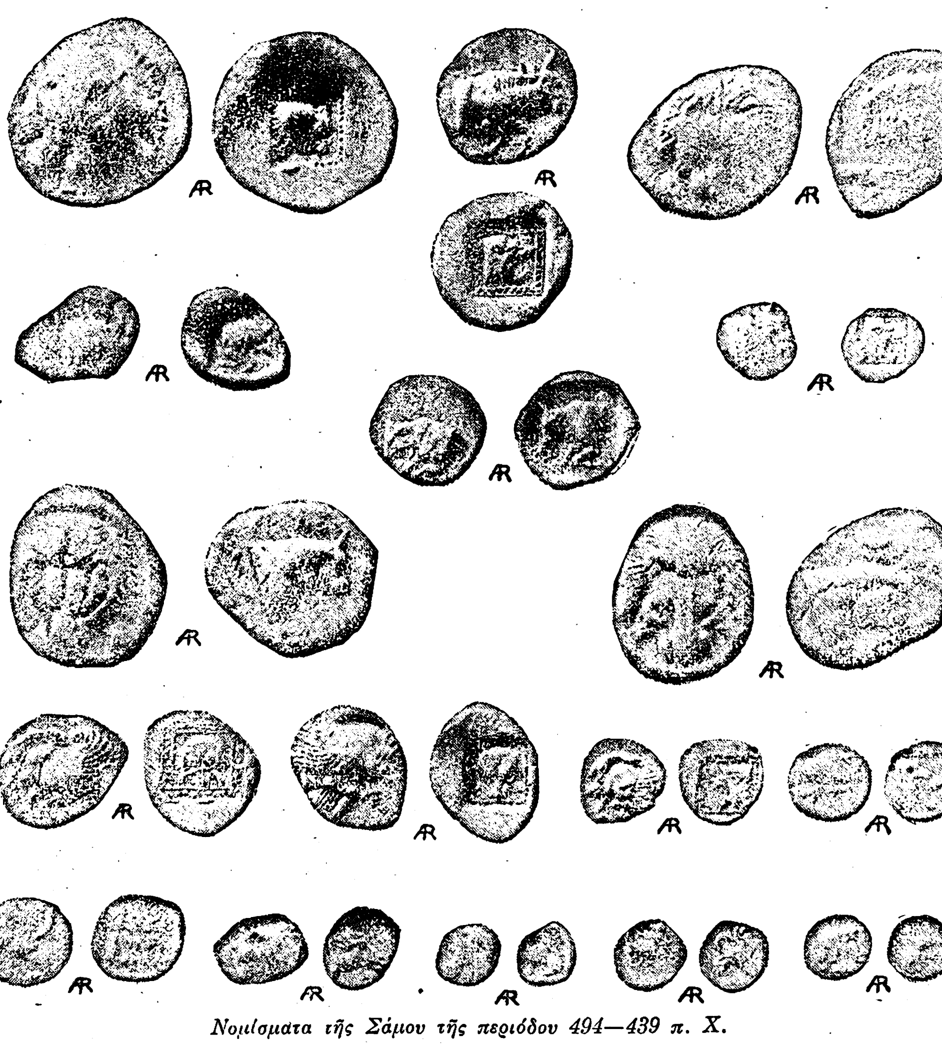

Νομίσματα τῆς Σάμου τῆς περιόδου 494—439 π. Χ.

Νομίσματα. Τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τῆς Σάμου εἶναι ἐξ ἠλέκτρου καὶ χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 700—494 π. Χ. Ἡ μεγαλυτέρα νομισματικὴ μονὰς εἶναι ὁ στατήρ, ζυγίζων 217 γραμμάρια, ὑποδιαιρέσεις δ' αὐτοῦ τὸ τρίτον, τὸ ἕκτον, τὸ $^1/_2$ τοῦ ἕκτου καὶ τὸ $^1/_{12}$ τοῦ ἕκτου, ζυγίζον μόνον 3 γραμμάρια. Ὁ ἐμπροσθότυπος εἶναι συνήθως κεφαλὴ λέοντος κατὰ μέτωπον ἢ κεφαλὴ βοός, ὁ ὀπισθότυπος δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον. Τὰ πλεῖστα τῶν νομισμάτων τούτων ἐξεδόθησαν κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ τυράννου Πολυκράτους (532—522 π. Χ.), ὀλίγα δὲ ἀνάγονται εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους. Τῶν αὐτῶν τύπων καὶ ἴσως τῆς αὐτῆς χρονολογίας ὑπάρχουσι καὶ ἀργυρᾶ μικρὰ νομίσματα.

Digitized by Google

Ἀπὸ τοῦ 494 μέχρι τοῦ 439 π. Χ., ὅτε ἡ Σάμος ἀπετέλει μέλος τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, τὰ νομίσματα αὐτῆς εἶναι συνήθως ἀργυρᾶ καὶ ἔχουσιν ἐμπροσθότυπον μὲν κεφαλὴν λέοντος κατὰ μέτωπον, ὀπισθότυπον δὲ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος ταύρου μετὰ συμβόλου τινὸς καὶ πέριξ τὰ γράμματα ΣΑ ἢ ΣΑΜΙΟΝ. Τὰ συνηθέστερα νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης εἶναι τετράδραχμα, ὡς καὶ τὰ σύγχρονα τότε ἀθηναϊκὰ νομίσματα, κακῶς ὅμως χαραχθέντα, καὶ ζυγίζουσι 202 γραμμάρια.

Ἀπὸ τοῦ 439 μέχρι τοῦ 394, ὁπότε ἡ Σάμος ἔπαυσε νὰ εἶναι ἐλευθέρα σύμμαχος τῶν Ἀθηνῶν, ὑπετάγη δὲ τελείως εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν πολιτείαν διὰ τοῦ Περικλέους, τὰ τετράδραχμα αὐτῆς φέρουσιν ἐμπρὸς κλάδον ἐλαίας, τὸ ἔμβλημα τῆς Ἀθηνᾶς, ὀπίσω δὲ ταῦρον ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ μικρότερα ἀργυρᾶ νομίσματα, ἤτοι: δραχμαί, ζυγίζουσαι 55 γραμμ. καὶ φέρουσαι ἐμπρὸς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος πτερωτοῦ κάπρου καὶ ὀπίσω κρανίον λέοντος ἐντὸς τετραγώνου ἐγκοίλου· τετράβολα, ζυγίζοντα 32 γραμμ. καὶ ἔχοντα ἐμπροσθότυπον μὲν τὸ ἐμπρόσθιον μέρος ταύρου, ὀπισθότυπον δὲ τὸ αὐτὸ ἐντὸς ἐγκοίλου τετραγώνου· τριώβολα μὲ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος πτερωτοῦ κάπρου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου κεφαλὴν λέοντος ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ ἢ κύκλῳ, συχνάκις δὲ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΑ· διώβολα μὲ κεφαλὴν λέοντος ἀφ' ἑνὸς καὶ κεφαλὴν κριοῦ ἀφ' ἑτέρου ἐν τετραγώνῳ ἐγκοίλῳ· ὀβολοὶ μὲ πρῷραν σαμιακῆς τριήρους (ἢ σαμαίνης) ἐμπρὸς καὶ ἀμφορέα ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ ὀπίσω.

Ἀπὸ τοῦ 394—365, ὁπότε ἡ Σάμος εἰσῆλθε, διὰ τῆς νίκης τοῦ Κόνωνος ἐν Κνίδῳ, εἰς τὴν ἀντιλακωνικὴν συμμαχίαν, τῆς ὁποίας μέλη ἦσαν ἡ Ρόδος, ἡ Κνίδος, ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Ἰασός, τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι τὸν διασυμμαχικὸν τύπον, ἤτοι ἀργυρᾶ τρίδραχμα, ζυγίζοντα 178 γραμμάρια καὶ φέροντα ἐμπρὸς μὲν τὸν τύπον τοῦ παιδὸς Ἡρακλέους πνίγοντος δύο ὄφεις καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΣΥΝ (ἤτοι συμμαχικά), ὀπίσω δὲ κεφαλὴν λέοντος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΣΑ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα νομίσματα ἐξέδωκε τότε ἡ Σάμος, ὡς τὰ ἀργυρᾶ τετράδραχμα, ζυγίζοντα 240 γραμμ. καὶ φέροντα συνήθως ἐπὶ τοῦ ὀπισθοτύπου τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ ἄρχοντος εἰς ὀνομαστικὴν πτῶσιν, ὡς π. χ. ΕΠΙΚΡΑΤΗΣ ΑΧΕΛΩΙΟ, ἔτι δὲ καὶ χάλκινα μὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἥρας ἐστεμμένης διὰ στεφάνης καὶ φερούσης περιδέραιον ἐμπρὸς καὶ κεφαλὴν λέοντος ὀπίσω.

Ἀπὸ τοῦ 365, ὁπότε ὁ πληθυσμὸς τῆς Σάμου ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, τὴν δὲ νῆσον κατέλαβον κληροῦχοι Ἀθηναῖοι μέχρι τοῦ 322 π. Χ., ὁπότε οἱ Σάμιοι ἀποκατεστάθησαν διὰ τοῦ Περδίκκα, νομίσματα δὲν ἐξεδόθησαν. Τοιαῦτα ἤρχισαν νὰ ἐκδίδωνται ἀπὸ τοῦ 322 μέχρι τοῦ 205, καθ' ὃν χρόνον δηλαδὴ ἡ Σάμος ὑπῆρχε σχεδὸν αὐτόνομος ὑπὸ τοὺς Διαδόχους. Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς νήσου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶναι κυρίως δίδραχμα, ζυγίζοντα 100 γραμμάρια. Καὶ διατηροῦνται μὲν οἱ παλαιοὶ τύποι, διαφέρουσιν ὅμως τῶν ἀρχαιοτέρων κατὰ τὴν ἀμελῆ ἐκτέλεσιν.

Ἀπὸ τοῦ 205 π. Χ., ὁπότε ἡ νῆσος ὑπετάγη εἰς τὸν Φίλιππον τὸν Ε', μέχρι τῆς μάχης τῆς Μαγνησίας, τῷ 190 π. Χ., ἡ Σάμος δὲν ἐξέδωκε νομίσματα. Ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως τούτου ἤρχισε νὰ κόπτῃ τετράδραχμα φέροντα τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τύπους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅπως ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας, χαρακτηριστικὸν δὲ γνώρισμα αὐτῆς τὸν τύπον τῆς πρῴρας τῆς σαμαίνης ἐν τῷ μέσῳ. Τὰ μικρότερα νομίσματα τῆς ἐποχῆς ταύτης ζυγίζουσιν 23 γραμμάρια καὶ φέρουσιν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἐστεμμένην κεφαλὴν τῆς Ἥρας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν πρῷραν τῆς σαμαίνης, ἐφ' ἧς ἵστατο ταώς, τὸ σύμβολον τῆς Ἥρας.

Ἀπὸ τοῦ 129 μέχρι τέλους τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἡ Σάμος, ἀποτελοῦσα μέρος τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας, δὲν ἐξέδωκεν ἴδια νομίσματα, ἔκτοτε ὅμως ἐπανήρχισε τὴν ἔκδοσιν. Τῶν τελευταίων τούτων νομισμάτων οἱ κυριαρχοῦντες τύποι εἶναι τὸ λατρευτικὸν ἄγαλμα τῆς Σαμίας Ἥρας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΗΡΗΣ καὶ τὸν ταὼν τῆς Ἥρας· ἡ Ἥρα καὶ ἡ Νέμεσις ἢ μόνη ἡ Νέμεσις κεκαλυμμένη διὰ πέπλου καὶ ἔχουσα παρ' αὐτῇ τροχόν· ἡ Τύχη τῆς Σάμου· ὁ Σάμιος φιλόσοφος Πυθαγόρας, καθήμενος ἢ ὄρθιος ἢ ἐγγίζων διὰ τῆς ῥάβδου του σφαῖραν ἐπὶ κίονος· ὁ Ἀνδροκλῆς, ὁ κτίστης τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Σάμου λογχίζων τὸν ἄγριον κάπρον· ὁ Αγκαῖος, ὁ ἥρως τῆς Σάμου, ὁ Ἴμβρασος, ὁ ποταμὸς Ἴμβρασος, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁποίου μυθολογεῖται ὅτι ἐγεννήθη ἡ Ἥρα, πρῷρα σαμαίνης, ἡ ἐπιγραφὴ ΣΑΜΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΙΩΝΙΑΣ· ὁ Σάραπις ἱστάμενος πρὸ αὐτοκράτορος ἐφίππου καὶ ἄλλα τινὰ νομίσματα ἐκ τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Ἀλεξανδρείας τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *Ε. Σταματιάδου*: Σαμιακά, ἤτοι ἱστορία τῆς νήσου Σάμου.—*S. Burchner*: Samos ἐν Pauly-Wissowa, καί, Das Jonische Samos.—*Ar. Gerkan*: Griechische stadtanlagen (σελ. 19—23).—*V. Guérin*: Description de l' île de Samos et de Patmos.—Deutche Ausgrabungen εἰς Grichenland (ἐν «Gnomon» τοῦ 1927 καὶ 1929).—*E. Fabricint*: Altertümer auf der Insel Samos, καί, Die Wasserleitung des Eupalinos (ἐν «Ath. Mitt.» τοῦ 1884).—*Συνεσίου Γιάννου*: Πραγματεία περὶ τοῦ Εὐπαλινείου ὀρύγματος μετὰ πολλῶν

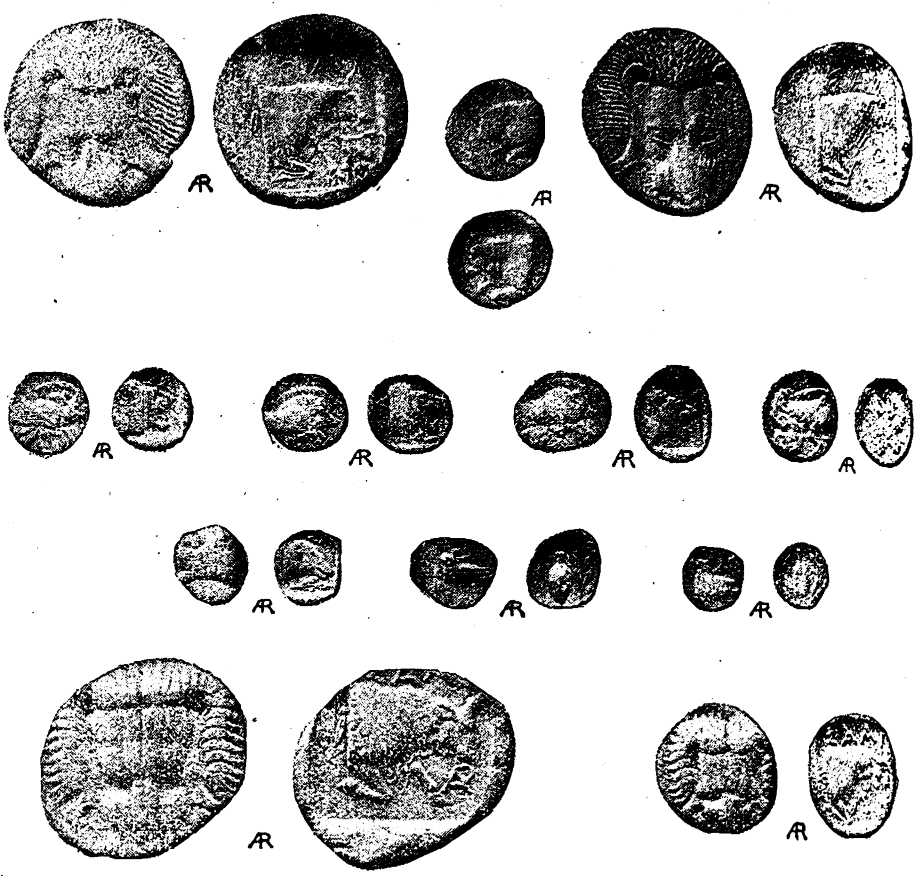

Νομίσματα ἐποχῆς 439 - 394 π. Χ.

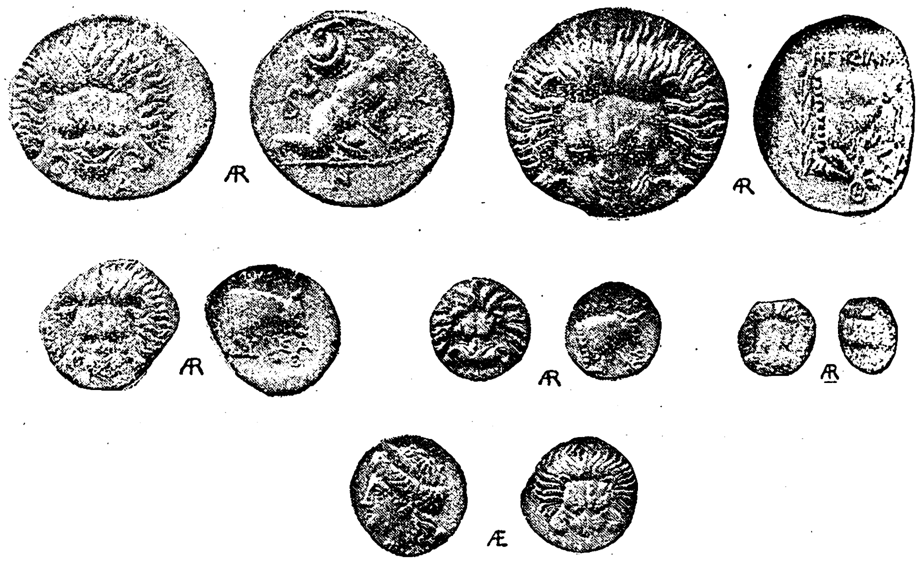

Νομίσματα τῆς περιόδου 394—365 π. Χ.

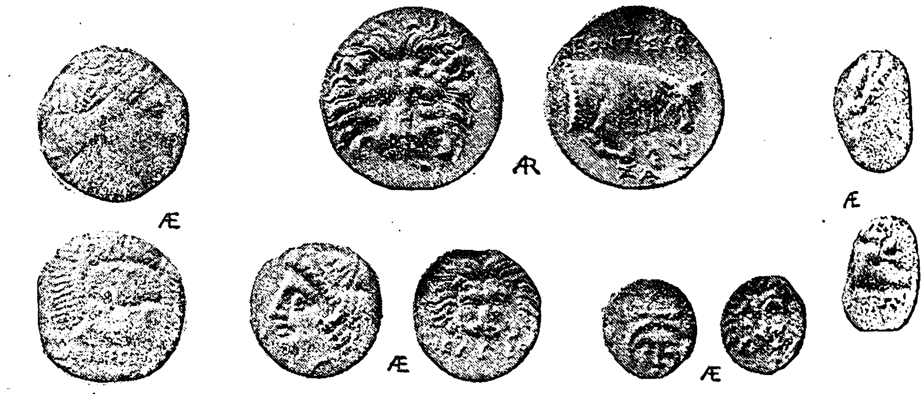

Νομίσματα τῆς Σάμου τῆς περιόδου 322—205 π. Χ.

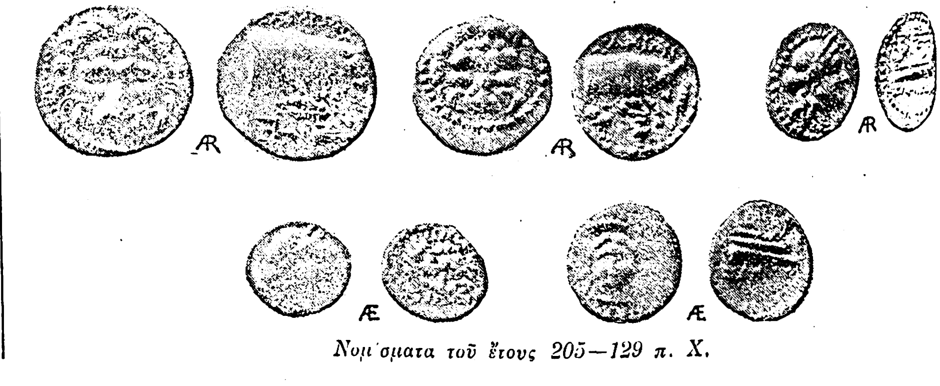

Νομίσματα τοῦ ἔτους 205—129 π. Χ.

Digitized by Google

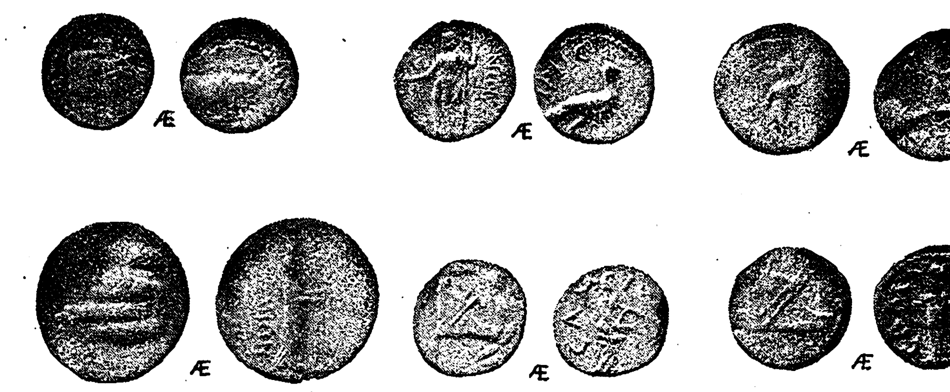

Σαμιακὰ νομίσματα τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου.

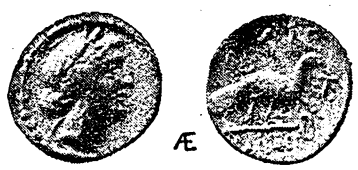

Νομίσματα τῆς περιόδου 129—120 π. Χ.

Σαμιακὰ νομίσματα τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου.

σημειώσεων.—*Joh-Böhlan*: Aus Ionischen und italischen Nekropolen.—*E. Εὐαγγελίδου*: Ἐπιτύμβιοι στῆλαι τῆς Σάμου (ἐν «Ἀρχ. Ἐφημ.» τοῦ 1924).—*Alfons M. Schneider*: Samos in frühchristlicher und byzantinischer Zeit ἐν «Ath. Mitt.» τοῦ 1929).—*Walther Wrede*: von Misokampos auf Samos (ἐν «Ath.Mitt.» τοῦ 1929).—*E. Buschor*: Heraion in Samos.—*P. Jardner*: Samos and Samian coins.—*B. Head*: Historia Numorum. Β. Δ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΔΗΣ

— [ΛΑΟΓΡ.] Τὰ ἐπικρατοῦντα ἤθη καὶ ἔθιμα ἐν Σάμῳ δὲν ἔχουν ἰδιαίτερόν τινα ζωηρὸν τοπικὸν χρωματισμόν. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ Σάμος ἔμεινεν ἔρημος ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἐρήμωσις αὕτη τῆς νήσου διέκοψε τὴν παλαιὰν ἐν αὐτῇ κοινωνικὴν ζωήν, ἡ ὁποία εἶχε διαπλασθῆ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μακρῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων ἱστορικῶν περιπετειῶν. Ὁ νεώτερος συνοικισμὸς τῆς νήσου, ὁ ὁποῖος ἤρχισε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, συνεκέντρωσεν ἀποίκους ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν μερῶν, οἱ δὲ παραμείναντες ἐν Χίῳ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Σαμίων, οἱ ὁποῖοι ἐπανῆλθον μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ νεωτέρου τούτου συνοικισμοῦ εἰς τὴν νῆσον, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρῶσιν ἀμιγῆ τὴν διακοπεῖσαν προγονικὴν παράδοσιν, ὡς διαβιώσαντες ἐπὶ μακρὸν ἐπίσης ἐκτὸς τῆς νήσου. Φυσικὸν ἑπομένως εἶναι ἡ ὅλη κοινωνικὴ ζωὴ ἐν τῇ νήσῳ νὰ ἔχῃ πανελλήνιον χαρακτῆρα. Εἰς τὰ «Σαμιακὰ» τοῦ Ἐπαμ. Σταματιάδου (Ε' τόμ.) περιέχεται πλουσία λαογραφικὴ ὕλη, παροιμίαι, ᾄσματα, μοιρολόγια κ.ἄ. Ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ἐκ τούτων ἔχουσιν ἀσφαλῶς τὴν προέλευσιν ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν μερῶν, εἰς τὰ ὁποῖα διατηροῦνται ἐπίσης. Ὅσα δὲ ὀφείλονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ σαμιακὸν πνεῦμα καὶ εἰς τὰς ψυχικὰς διαθέσεις τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ, διακρίνονται διὰ τὴν ἐντελῶς ἀνεπιτήδευτον ἁπλότητα καὶ τὴν ἁδρότητα τῶν γραμμῶν. Σχετικὴ τοιαύτη μεταβολὴ ἐπῆλθε καὶ εἰς ὅσα ἐπίσης ἐδέχθη καὶ ἐφήρμοσεν εἰς τὴν κοινωνικήν του ζωὴν ὁ σαμιακὸς λαός, ὁ ὁποῖος, σημειωτέον, ἐν τῷ σχηματισμῷ του δὲν ἔπαυσεν ὑφιστάμενος διαφόρους ἀλλοιώσεις μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τοῦρκοι κάτοικοι δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ ἐν Σάμῳ, ἥτις ἔμεινεν ἑλληνικωτάτη καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ραγιαδισμοῦ ἐκυριάρχει κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐθνικῆς δουλείας καὶ τὸ πνεῦμα τοῦτο διαφαίνεται εἰς ὅλας τὰς ψυχικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ. Οὐχ ἧττον δὲν ἔπαυσε νὰ διατηρῆται ἐπίσης καὶ ἡ ἄνθησις ἐκείνη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία ἐξεδηλώνετο συνήθως μὲ σκώμματα καὶ εἰρωνείας καὶ μὲ δυνατὴν σάτιραν, χαρακτηριστικὴν τῶν ψυχικῶν διαθέσεων, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ βάθος ἐκυριάρχουν. Τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἐκδηλώσεων ἔδιδον συνήθως αἱ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ καὶ τὰ κοινωνικὰ γεγονότα, γάμοι, βαπτίσεις, θάνατοι κ.λ.π. Τὰ ψαλλόμενα μέχρι σήμερον «Κάλαντρα» κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Φώτων, καὶ χωρὶς νὰ εἶναι πολὺ διάφορα ἐκείνων ποῦ ψάλλονται εἰς ἄλλα ἑλληνικὰ μέρη, ἔχουν ἰδιάζοντα τύπον καὶ δίδουν εἰκόνα τοῦ παλαιοτέρου πνεύματος τῶν Σαμίων. Ταπεινωμένη ἀπὸ τὰς συμφορὰς ἡ λαϊκὴ ψυχή, συνέθετεν ὕμνους ἐκφράζοντας ἐσχάτην δουλοφροσύνην.

«. . . Ἀφέντης εἶσ' ἀφέντης μου κι' ὅ,τι μοῦ πῆς νὰ κάμω
καὶ βάλε με νὰ κουβαλῶ κουνὶ κουνὶ τὴν ἄμμο.
Ἀφέντη μου στὴν κλίνη σου χρυσῆ καντήλα ἀνάφτει
χωρὶς ἁλύσεις κρέμεται, χωρὶς ἀέρα σειέται,
χωρὶς λαμπάδα καὶ κερὶ φέγγει τῆς ἀφεντιᾶς σου
κι' ἀπ' τὰ πορτοπαράθυρα φέγγει τῆς γειτονιᾶς σου...»

Ἀλλ' ἐνῷ ἐξέφραζε τοιαύτην δουλοφροσύνην, δὲν ἐδίσταζε νὰ δείξῃ συγχρόνως καὶ τὴν ἀντίθετον ὄψιν εἰς τὴν ἰδίαν περίστασιν καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ποίημα, ὅταν πρὸ πάντων ὁ ἐξυμνούμενος ἀφέντης ἐδείκνυτο εἰς ἄκρον φειδωλὸς πρὸς τοὺς ὑμνητάς του.

«. . . Ἀφέντη κακομάντζαλε καὶ γουρουνομουτσούνη,
σένα σοῦ πρέπει, ἀφέντη μου, τῆς γίδας τὸ κουδούνι.
Ὁποὺ κλαρὶ νὰ χέζεσαι, πρινάρι νὰ τσιρλιέσαι
κι' ὁπού βρῆς μαῦρο κούτσουρο νὰ κάθεσαι νὰ ξυέσαι . . .»

Εἰς τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ὁ σαμιακὸς λαὸς ἦτο διῃρημένος εἰς δύο φατρίας, τῶν «Καρμανιόλων» καὶ τῶν «Καλικαντζάρων», οἱ δὲ διευθύνοντες ταύτας μετήρχοντο ποικίλα τεχνάσματα, βασιζόμενα ἐπὶ τῶν προλήψεων περὶ φαντασμάτων τοῦ σαμιακοῦ λαοῦ πρὸς τρομοκράτησιν αὐτοῦ. Τὰ φαντάσματα καλοῦνται «στχιὰ» (=στοιχιά), «ξουτκὰ» (=ἐξωτικά), βρουκουλάκ, τελώνια, κακανθρωπίσματα κτλ. Νεράϊδες ἐθεῶντο εἰς ποταμοὺς καὶ ἀπομονωμένους τόπους. Παρεμφερεῖς εἶναι αἱ «σκαλεθροῦδες», γυναῖκες λευκοφοροῦσαι καὶ μακρὰ ξύλα (σκάλεθρα) φέρουσαι, αἱ ὁποῖαι περιπλανῶνται συνήθως κατὰ τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας ἀσελήνων νυκτῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτων ἐκράτουν διάφοροι προλήψεις πανελληνίως κοιναί. Ὑπάρχει τοποθεσία ἐν Σάμῳ ὀνομαζομένη «Τοῦ Κ' στοῦ τοὺ πουδαράκ» (=τοῦ Χριστοῦ τὸ ποδαράκι). Κατά τινα παράδοσιν, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶχε πατήσει ὁ Χριστὸς καὶ ἔμεινεν ἴχνος τοῦ ποδὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πέτρας. Ὁμοία εἶναι ἡ παράδοσις διὰ τὸ Καντήλι τοῦ Κέρκη. Λέγεται δηλαδὴ ὅτι ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τούτου ὄρους τῆς Σάμου θεᾶται κατὰ τὰς νύκτας μυστηριῶδες φῶς, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἀφ' ὅτου διέμενεν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος. Οἱ ναυτικοὶ εὐλαβοῦνται τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καλεῖται «Καντήλι».

Digitized by Google

Τὸ λαϊκὸν πνεῦμα ἐν Σάμῳ δὲν ἀπέβαλε ποτὲ τὴν δροσερὰν καὶ εὔθυμον χάριν, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται εἰς δημώδη ᾄσματα, ᾀδόμενα εἰς διαφόρους περιστάσεις.

Ὁ σαμιώτικος συρτὸς χορὸς χορεύεται συνήθως ἀπὸ νεάνιδας ἀποτελούσας κύκλον. Ἐπὶ κε-

Σαμία νεᾶνις με παλαιὰν σαμιακὴν ἐνδυμασίαν.

φαλῆς τοῦ χοροῦ τίθεται συνήθως ἀνήρ, καθὼς καὶ εἰς τὸ τέρμα τοῦ κύκλου· ὁ πρῶτος «στὸν κάβο», ὡς λέγεται, καὶ ὁ τελευταῖος «στὰ πέταλα». Πολλάκις χορεύουσιν ἀναμὶξ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ οὐχὶ σπανίως ἄνευ μουσικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ μὲ τραγούδια τοῦ χοροῦ δίστιχα.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ νὰ δίδωνται εἰς τὰ πρόσωπα διάφορα σκωπτικὰ ὀνόματα, «παραγκώμια» καλούμενα, τὰ ὁποῖα διὰ τοῦ χρόνου μεταβάλλονται εἰς ἐπίθετα, οἷον Πασαπνοῆς, Σαμπεθάνης, Πιστεῦος, Πατερημός, Ματζαούρης, Τατίρλας, Βεζύρης, Πασᾶς, Λεχομούνης, Καρμπόβουλος, Μπαχαρῖκος, Τροβᾶς καὶ ἄλλα. Εἰς μερικὰ χωρία χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπίθετον τὸ ὄνομα τῆς μητρός, ἤτοι Δημήτριος Εὐγένας, Γεώργιος Ἀγγέλικας, Ἰωάννης Ἀμύρσας κτλ.

Λαϊκαὶ τέχναι. Αἱ τέχναι γενικῶς ἐν Σάμῳ δὲν ἔλαβον σημαντικὴν πρόοδον, τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ἐπιδιδομένου κυριώτατα εἰς τὴν γεωργίαν Ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι ἀσθενέστερον, ὡς ἐν Μαραθοκάμπῳ, ἀνεπτύχθησαν καλύτερον αἱ τέχναι, ἰδίᾳ δὲ ἡ κατασκευὴ ταπήτων καὶ σάκκων ἐκ τριχὸς αἰγός. Εἰς τὴν ἰδίαν κοινότητα ἔχει ἀναπτυχθῆ καλύτερον ἡ ὑφαντικὴ τέχνη διὰ τοῦ ἐγχωρίου ἀργαλειοῦ. Κατασκευάζονται ὑπὸ γυναικῶν ὑφαντὰ διάφορα βαμβακερά, μάλλινα καὶ μεταξωτά. Ἡ ὑφαντικὴ αὕτη τέχνη εἶναι γνωστὴ ἐπίσης εἰς ὅλα τὰ χωρία τῆς νήσου. Εἴδη τινὰ αὐτῆς εἶναι λίαν ἀξιόλογα.

Ἀξιολογωτάτη ἐπίσης εἶναι ἡ μεταξωτὴ δαντέλλα «μπιμπίλλα». Εἶναι εἶδος τριχάπτου καὶ τὰ σχήματα αὐτῆς, εἰς τὰ ὁποῖα συνήθως πλέκεται, εἶναι κομψότατα. Ἡ μπιμπίλλα ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον τύπον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα σαμιώτικη δαντέλλα.

Ἡ ἀγγειοπλαστική, ἡ ὁποία ἤκμαζε μεγάλως ἐν Σάμῳ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν, ἀσκεῖται ἤδη κυρίως ἐν τῇ κοινότητι Μαυρατζαίων, ἐν ᾗ κατασκευάζονται διάφορα εἴδη, ἤτοι ὑδρίαι, ὑδροδοχεῖα, πινάκια, λεκάναι κλπ. Πρωτότυπον εἶναι τὸ κατασκευαζόμενον ἐπίσης ἐκεῖ μικρὸν πήλινον δοχεῖον, ὅπερ κοινῶς καλεῖται «δίκια κούπα». Ἐπὶ τοῦ δοχείου τούτου ὑπάρχει σημεῖον, μέχρι τοῦ ὁποίου μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ κάλυψις τοῦ δοχείου δι' ὕδατος ἢ ἄλλου ὑγροῦ, διότι μόλις τὸ ὑγρὸν ὑπερβῇ τὸ σημεῖον τοῦτο κενοῦται ὁλόκληρον τὸ δοχεῖον. Ὑπὲρ τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπάρχει ἀφανὴς μικρὰ ὀπή, ἐπικοινωνοῦσα μετὰ μικροῦ ἀοράτου σωλῆνος τεθειμένου καταλλήλως ἐντὸς τῆς κοίλης πλευρᾶς τοῦ δοχείου καὶ σχηματίζοντος μικρὰν ἀπορροφητικὴν ἀντλίαν, ὅταν τὸ δοχεῖον πληρωθῇ ὑπὲρ τὸ ὡρισμένον σημεῖον. Εὑρίσκεται ὅμως εἰσέτι ἡ ἀγγειοπλαστικὴ εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Πλέον προωδευμένα ἐργαστήρια τῆς ἀγγειοπλαστικῆς τέχνης ἔχουσιν ἱδρυθῆ ἐν Καρλοβασίοις καὶ ἐν Βαθεῖ. Εἰς ὡρισμένα μέρη ὑπάρχουν ὡσαύτως ἐργοστάσια κεραμοπλαστικῆς. Αἱ ἄλλαι τέχναι, οἰκοδομική, ξυλουργική, σιδηρουργική, ὑποδηματοποιία, δρῶσαι ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου, ὑπέστησαν καὶ ὑφίστανται τὴν σύγχρονον ἐξέλιξιν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ἐπ. Σταματιάδου*, «Σαμιακά».—*Ι. Δ. Βακιρτζῆ*, «Ἱστορία τῆς Σάμου», «Σαμιακὸν Ἡμερολόγιον» τῶν ἐτῶν 1904 καὶ 1908, «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Σάμου».—*V. Guerin*, «Description de l'ile de Samos».—*Ἐμ. Κρητικίδου*, «Περίβασις Σαμίου».—Ἐφημερὶς «Αἰγαῖον» (1912—1932).—*Ἐπαμ. Φραγκούλη*, «Πραγματεία περὶ τοῦ ἐν Σάμῳ πολιτεύματος».—*Ι. Κουκούλη*, «Ἡ νῆσος Σάμος».—*Ν. Δημητρίου*, «Ἡ Σάμος».—*Γ. Σ. Σβορώνου*, «Σαμιακὴ Νομοθεσία».

Ι. ΒΑΚΙΡΤΖΗΣ

— [ΕΚΚΛΗΣ. ΙΣΤΟΡ.] Πότε ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τίνων εἰσήχθη ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Σάμῳ δὲν εἶναι γνωστόν. Εἰκάζεται ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤρχισαν νὰ εἰσάγωνται ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν τρίτην αὐτοῦ πορείαν ὁ ἀπόστολος περιέλαβε καὶ τὴν Σάμον, ἧς τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἅπαξ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Πράξεις τῶν Ἀποστ., κεφ. Κ', ἐδ. 15). Τὴν εἰσαγωγὴν δὲ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Σάμῳ κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους εἰκάζομεν καὶ ἐκ τῆς ταχείας καὶ μεγάλης διαδόσεω , ἧς ἔτυχεν ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Ἀσίᾳ διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Σμύρνης, τῆς Περγάμου, τῶν Θυατείρων, τῶν Σάρδεων, τῆς Φιλαδελφείας, τῆς Λαοδικείας καὶ μάλιστα τῆς Ἐφέσου. Ὁποῖος δὲ ἦτο κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἐν Σάμῳ Ἐκκλησίας, δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Γνωστὸν εἶναι μόνον ὅτι ἡ Σάμος μετὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἀπετέλει ἐπισκοπὴν ὑποκειμένην εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ρόδου, εἰς ὃν ὑπήγοντο συγχρόνως καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ τῶν ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἐλαχίστων δὲ ἐπισκόπων τῆς Σάμου τὰ ὀνόματα ἔχουσι περισωθῆ ἐν ἀρχαίοις χειρογράφοις, οὗτοι δὲ

Χωρικοὶ Σάμιοι.

εἶναι Ἰσίδωρος Α' κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, Ἀναστάσιος περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ', Ἰσίδωρος Β', τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ εἰς τοὺς πίνακας τῆς Πενθέκτης συνόδου (691), Ἡράκλειος (πρακτικὰ τῆς Ζ' συνόδου, 787) καὶ Λέων, Γεώργιος καὶ Ἀρσένιος, ὅστις καὶ θεωρεῖται ὁ τελευταῖος πρὸ τῆς ἐρημώσεως τῆς νήσου ἱεράρχης (1410). Γνωστοὶ τυγχάνουσιν ἐπίσης οἱ μονασταί: Ρωμανός, περὶ τὸ 400 μ. Χ., ὅστις ἐν Σάμῳ ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐξ ἀπορρήτων συμβούλου τοῦ βασιλέως Οὐράμ, Σκαύου Μεσρώπου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐσχημάτισε τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἀρμενικοῦ ἀλφαβήτου, καὶ Παῦλος ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, οὗτινος τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τὴν 15ην Δεκεμβρίου.

Μετὰ τὸν νεώτερον συνοικισμὸν τῆς Σάμου καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους Γ', κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ πατριαρχείαν (1554—1580). ἡ Σάμος κατεστάθη ἀποφάσει τῆς συνόδου σταυροπήγιον πατριαρχικὸν ὑποκείμενον εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ διαδεχθεὶς τὸν Μητροφάνην Ἱερεμίας Β', ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπίσης πατριαρχείᾳ αὐτοῦ (1580—1584), κατέστησεν ἔξαρχον τῆς Σάμου καὶ τῶν νήσων Ἰκαρίας, Ἀστυπαλαίας καὶ Ψαρῶν Κωνσταντῖνον τὸν Πρωταποστολάριον. Τῷ 1584 ὁ πατριάρχης Παχούμιος ἀνηγόρευσεν ἐπίσκοπον Σάμου τὸν Νεόφυτον, ὃν καθῄρεσεν ὁ Θεόληπτος (1585), ἐπαναφέρας τὸν Πρωταποστολάριον ὡς ἔξαρχον. Τὸν τίτλον δὲ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σάμου διετήρουν, ὡς φαίνεται, καὶ καθ' οὓς χρόνους ἐλειτούργει ἡ ἐξαρχία ἐν τῇ νήσῳ, κληρικοὶ ἐκτὸς τῆς Σάμου διαμένοντες. Ἐν πατριαρχικῷ γράμματι τοῦ 1585 φέρεται ὑπογεγραμμένος μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων καὶ ὁ Σάμου Σωφρόνιος. Τῷ 1623 διωρίσθη ἐπίσκοπος Σάμου ὁ Παρθένιος, μετ' αὐτὸν δὲ ἐχρημάτισαν ἐπίσκοποι Σάμου ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Παρθένιος πρῴην Θηβῶν καὶ ὁ Χριστόφορος, Σάμιος τὴν πατρίδα, ὅστις συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ἐρρίφθη εἰς τὰ κάτεργα, διότι εἶχεν ἐγγυηθῆ τὴν πληρωμὴν φόρου, ὃν δὲν ἠδυνήθησαν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου νὰ καταβάλωσιν ἐγκαίρως. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Κορνήλιος (1654) καὶ τῷ 1661 ὁ Νεόφυτος ἐκ Σίφνου, τὸν ὁποῖον καθαιρεθέντα διεδέχθη ὁ Ἰωσὴφ Γεωργειρήνης ἐκ Μήλου (1666), ἀνὴρ λόγιος, ὅστις μετὰ πενταετῆ ἐν Σάμῳ διαμονὴν μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λονδῖνον, ἀκολουθούμενος ἀπὸ πολλοὺς Σαμίους καὶ Μηλίους, οἵτινες ἐγκατασταθέντες ἐν Λονδίνῳ ἀπετέλεσαν ἰδίαν συνοικίαν, φέρουσαν ἔκτοτε τὸ ὄνομα «Ἑλληνικὴ ὁδός». Ἀνήγειρε δὲ ὁ Γεωργειρήνης ἐν Λονδίνῳ δι' ἐράνων καὶ ὀρθόδοξον ναόν, σῳζόμενον μέχρι σήμερον. Τοῦ ἐπισκόπου τούτου σῴζεται ἔκθεσις περιγράφουσα τὴν Σάμον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του. Μετὰ τὸν Γεωργειρήνην ἐχρημάτισαν ἀρχιεπίσκοποι ἐν Σάμῳ οἱ ἑξῆς: Φιλάρετος, Δωρόθεος (1685), Ἰγνάτιος, Γεδεών, Μισαήλ, Ἰωακείμ, Γρηγόριος, Καλλίνικος, Μελέτιος, Ἀκάκιος, Γαβριήλ, Δανιὴλ ὁ Κομνηνὸς καὶ Κύριλλος, ἀξιολόγως δράσας κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, ὅστις μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐθνικοῦ Ἀγῶνος ἐν Σάμῳ κατέφυγε μετ' ἄλλων Σαμίων ἀρχηγῶν τοῦ Ἀγῶνος εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς αὐτονομίας καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κυρίλλου προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Σάμου ὁ Σάμιος Ἀρίσταρχος, ὃν ἀποθανόντα τῷ 1836 διεδέχθη ὁ Θεοδόσιος, ὅστις ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ πρώτου ἡγεμόνος τῆς Σάμου Βογορίδου ἐξωρίσθη εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Παρθενίου τῷ 1841. Ἀλλὰ καὶ οὗτος μόλις ἐπὶ διετίαν παρέμεινεν, ἐξορισθεὶς εἰς Ἅγιον Ὄρος τῷ 1843 ἐνεργείᾳ τοῦ Βογορίδου, διωρίσθη δὲ μητροπολίτης ὁ Γρηγόριος, ὅστις παρέμεινε μέχρι τοῦ 1855, ὅτε, μετατεθεὶς εἰς τὴν μητρόπολιν Δημητριάδος, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Γαβριήλ, ἀρχιερατεύσαντος συνεχῶς μέχρι τοῦ θανάτου του (1900), ὅτε διωρίσθη ὁ Ἀθανάσιος Καπουράλος, καὶ εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ, ἀποθανόντος τῷ 1903, ὁ Κωνσταντῖνος Βοντζαλίδης, ἀποθανὼν τῷ 1925, ὅτε διωρίσθη ὁ καὶ νῦν διατελῶν Εἰρηναῖος πρῴην Δαρδανελλίων. Εἰς τὴν μητρόπολιν Σάμου ὑπάγονται αἱ νῆσοι Σάμος καὶ Ἰκαρία, ἔχει δὲ ὁ μητροπολίτης Σάμου καὶ Ἰκαρίας τὸν τίτλον τοῦ ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Κυκλάδων νήσων.

Ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα. Ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς σῴζεται ἐν Σάμῳ εἷς μόνον μικρὸς ναὸς παρὰ τὸν συνοικισμὸν Τσουρλαῖοι, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν *Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου* τιμώμενος, οὗτινος ἡ ἀνέγερσις ἀνάγεται εἰς τὸν ΣΤ' αἰῶνα. Ἐρείπια

Δόκιμος μοναχὸς παρὰ τὴν κρήνην τῆς ἐν Σάμῳ μονῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

δὲ ἄλλων ναῶν τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς εὑρίσκονται εἰς ὀλίγα μέρη τῆς νήσου. Ἡ καταστροφὴ ὀφείλεται εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς νήσου ἰδίᾳ κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν τελείαν αὐτῆς ἐρήμωσιν ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα. Ἀπὸ τοῦ

Digitized by Google

νεωτέρου όμως συνοικισμού ή ευλάβεια του πληθυσμού ανήγειρε πληθύν χριστιανικών ναών, τόσον εντός των συνοικισμών, όσον και εκτός αυτών, υπολογίζεται δε ότι ο αριθμός αυτών ήδη υπερβαίνει τους 1200. Τινές τούτων είναι αρκετά σημαντικοί υπό έποψιν τέχνης και αρχιτεκτονικού πλούτου.

Μοναί. Αρχαιοτέρα είναι ή του *Βροντά*, πλησίον της κοινότητος Βουρλιωτών, τιμωμένη επί τη μνήμη των *Γενεθλίων της Θεοτόκου*, κτισθείσα τω 1566, ήτοι άμα τω συνοικισμώ της νήσου και επί των ερειπίων αρχαίου ναού. Εξάρτημα ταύτης είναι ή μικρά *Μονή Κότσικα*, επί του ομωνύμου ακρωτηρίου, όπου και ο φάρος του Κότσικα, τιμωμένη επ' ονόματι της Ζωοδόχου Πηγής. Σύγχρονος σχεδόν είναι ή της *Μεγάλης Παναγίας* πλησίον της κοινότητος Κουμαραδαίων, τιμωμένη επί τη μνήμη της *Κοιμήσεως της Θεοτόκου* και ανεγερθείσα τω 1586. Αρχικώς αύτη εκαλείτο των *Πέντε Όσπιτίων*. Ολίγον αργότερον (1592) ιδρύθη ή μονή του *Τιμίου Σταυρού* μεταξύ Χώρας και Μαυρατζαίων, τω δε 1625 ιδρύθη ή μονή του *Προφήτου Ηλιού*, πλησίον των Καρλοβασίων. Αργότερον εκτίσθησαν δύο άλλαι μοναί, ήτοι ή της *Αγίας Ζώνης* πλησίον του λιμένος Βαθέος (1695) και ή της *Ζωοδόχου Πηγής* (1756), εντός δε της μονής ταύτης ανηγέρθη περικαλλής ναός, διά την κατασκευήν του οποίου εχρησιμοποιήθησαν κίονες αρχαίου ναού μεταφερθέντες εκ Μιλήτου. Εν ταύτη διεσώθη πολύτιμος μανδύας, όστις λέγεται ότι ανήκεν εις τον απαγχονισθέντα πατριάρχην Γρηγόριον τον Ε', είχε δε αγορασθή υπό του μητροπολίτου Αριστάρχου. Ο μανδύας φυλάσσεται ήδη εις το εν Λιμένι Βαθέος μουσείον. Ή νεωτέρα των εν Σάμω μονών είναι ή της *Νέας Ζωοδόχου Πηγής* ή *Αγίας Τριάδος*, ιδρυθείσα τω 1836 Πάσαι αι μοναί αύται είναι σταυροπηγιακαί. Πλην τούτων υπάρχουσιν εν Σάμω και μετόχια άλλων μονών εκτός της νήσου ευρισκομένων, ως είναι το της *Σπηλιανής* παρά το Τηγάνι, εξαρτώμενον παρά της εν Αμοργώ μονής της *Χοζοβιωτίσσης*, και άλλα μικρότερα εις διάφορα μέρη της νήσου. Αι μοναί εις παλαιοτέραν εποχήν διετήρουν το κοινοβιακόν σύστημα. Κατά την διάρκειαν όμως του αυτονομιακού καθεστώτος εισήγαγον πάσαι το ιδιόρρυθμον λεγόμενον σύστημα, πλην της μονής Αγίας Τριάδος, ήτις διατηρεί εισέτι το κοινοβιακόν. Την περιουσίαν αυτών, συνισταμένην εις αγροτικά κτήματα επί της νήσου, σημαντικής αξίας, διεχειρίζετο από του 1870 επιτροπεία υπό την προεδρίαν του μητροπολίτου Σάμου, συσταθείσα διά νόμου της σαμιακής πολιτείας· εις την επιτροπείαν δε ταύτην, μετονομασθείσαν «Ο.Δ.Ε.Π. Σάμου» («Οργανισμός Διοικήσεως Εκκλησιαστικής Περιουσίας Σάμου») διά νόμου του κράτους, παραμένει και ήδη ή διαχείρισις της μοναστηριακής περιουσίας. Του οργανισμού τούτου προΐσταται επίσης ο μητροπολίτης Σάμου.

Ο αριθμός των μοναχών εν ταις ανωτέρω μοναίς άλλοτε, και ιδία κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας, οπότε αι μοναί αύται ήσαν τα μόνα πνευματικά ιδρύματα εν τω τόπω, ήτο μέγας. Εξ αυτών δε ανεδείχθησαν και διαπρεπείς κληρικοί. Δύο τούτων, προελθόντες εκ της μονής του Σταυρού, ο Κύριλλος και ο Ιερόθεος, αμφότεροι εκ Χώρας Σάμου, έγιναν πατριάρχαι Ιεροσολύμων. Κατά την απογραφήν του 1828, επί της διοικήσεως του Ιωάννου Κωλέττη, υπήρχον εν Σάμω ιερείς 154, καλόγηροι 216 και καλογραίαι 32. Ήδη εν Σάμω υπάρχουν ενοριακοί ναοί 75, εφημέριοι δε εν αυτοίς 91, εις δε τας μονάς και τα μετόχια ευρίσκονται 40 περίπου ιερομόναχοι και μοναχοί και άλλαι τόσαι καλογραίαι. Ι. Δ. Β.

—[ΓΛΩΣΣΑ] Οι μεν αρχαίοι Σάμιοι ωμίλουν ιωνικήν διάλεκτον, ανήκουσαν εις την ανατολικήν ιωνικήν (ήτις ελαλείτο εν Ιωνία της Μ. Ασίας, ταις παρακειμέναις νήσοις Σάμω, Χίω κλ. και ταις αποικίαις αυτών). Ότι ή εν Σάμω το πάλαι ομιλουμένη ιωνική παρουσίαζε ποικίλας διαφοράς από την αλλαχού λαλουμένην, μαρτυρεί ο Ηρόδοτος (1,142): «Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικέαται κατὰ ταὐτὰ διαλεγόμεναι σφίσι, αἵδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ· Ἔφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια· αὗται δὲ αἱ πόλιες τῇσι πρότερον λεχθείσῃσι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι· ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλιες, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἠπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραί. Χῖοι μέν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τὠυτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑωυτῶν μοῦνοι».

Οι δε σύγχρονοι Σάμιοι ομιλούν διάλεκτον ανήκουσαν εις την μεγάλην ομάδα των βορείων νεοελληνικών ιδιωμάτων. Κατά ταύτα, εις την νεωτέραν σαμιακήν τα μεν άτονα *ι* (=ι, η, υ, ει, οι, υι, η) και *ου* πολλάκις αποβάλλονται, τα δε ωσαύτως άτονα *ε* και *αι*, *ο* και *ω* κανονικώς συστέλλονται εις τους κλειστοτέρους φθόγγους *ι* και *ου*. Και ταύτα μεν είναι κοινά εις τε την σαμιακήν και εις τας λοιπάς βορειοελληνικάς διαλέκτους· εκ δε των ιδιορρυθμιών της συγχρόνου σαμιακής αναφέρομεν την γενικήν πληθυντικήν εις *—ούνις* (εκ του *—ούνες*, μετ' εξασθενώσεως του ατόνου Ε της ληγούσης, κατά τα ανωτέρω). Ή ιδιόρρυθμος αύτη γενική πληθυντική, ορμηθείσα εκ των εις *—ι* ουδετέρων (παιδί—πιδί, τοῦν πιδιοῦνις, τὸ σπίτ'—τοῦν σπιτιοῦνις κλ. =των παιδιών, των σπιτιών κλ.), επεξετάθη και εις άλλα ονόματα: (χώμα) χουματιοῦνις =των χωμάτων, (πράμα) πραματιοῦνις =των πραγμάτων κλ. (περὶ τούτων βλ. *Ν. Ζαφειρίου*, «Περὶ τῆς συγχρόνου σαμίας διαλέκτου», Αθήναι 1914). Γ. Π. Α.

—[ΦΙΛΟΤΕΛ.] Εφ' όσον ή Σάμος ήτο ηγεμονία, δεν είχεν ίδια γραμματόσημα, εχρησιμοποιούντο δε τα εν χρήσει και καθ' όλην την λοιπήν τουρκικήν επικράτειαν. Μόνον εις το Βαθύ ελειτούργει, δυνάμει των διομολογήσεων, και γαλλικόν ταχυδρομείον, το οποίον εν αρχή μεν εχρησιμοποίει συνήθη γαλλικά γραμματόσημα, κατόπιν τα ειδικά τοιαύτα των ταχυδρομικών γραφείων της Ανατολής (Λεβάν), και, τέλος, από του 1893, ειδικά τοπικά γραμματόσημα, γενόμενα δι' επισημάνσεως γαλλικών γραμματοσήμων των εκδόσεων 1876—1900 διά της λέξεως Vathy. Ταύτα απαρτίζουν σειράν εξ οκτώ αξιών, από των 5 σαντίμ μέχρι των 20 πιάστρ.

Τα πρώτα καθ' αυτό σαμιακά γραμματόσημα εξεδόθησαν, εις μικράς όμως ποσότητας, τον Νοέμβριον του 1912, ήσαν δε τριών αξιών, των 5, 10 και 25 λεπτών. Παρίστανον τον χάρτην της νήσου και ήσαν πολύ κακοτέχνου κατασκευής.

Την πρώτην ταύτην έκδοσιν ηκολούθησεν εντός μηνός άλλη, πολύ πλέον επιμεμελημένη, γενομένη λιθογραφικώς εν Αθήναις και απαρτισθείσα εκ πέντε αξιών, των 1, 5, 10, 25 και 50 λεπτών, απασών ενός και του αυτού τύπου, παριστώντος την κεφαλήν του Ερμού πετασοφόρου μεταξύ δύο κιόνων. Τα γραμματόσημα της σειράς αυτής, καθώς και της αμέσως προηγουμένης, έφερον ως επιγραφήν την φράσιν «ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΝ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΝ ΣΑΜΟΥ». Συνέπεια της ενώσεως των Σαμίων μετά της λοιπής Ελλάδος (11 Νοεμβρίου 1912), σημαντική ποσότης των γραμματοσήμων της δευτέρας εκδόσεως έλαβεν, ολίγας ημέρας μετά την κυκλοφορίαν της, την επισήμανσιν ΕΛΛΑΣ, γενομένην με ψηφία δύο διαφορετικών τύπων, εις τρόπον ώστε προέκυψαν άλλαι δύο σειραί, μία εκ πέντε γραμματοσήμων με λεπτήν επισήμανσιν, και μία εξ έξ (συνεπεία προσθήκης εις αυτήν και κλάσεως της 1 δραχμής) με επισήμανσιν παχείαν.

Εν τω μεταξύ, προς πανηγυρισμόν της καταλήψεως της νήσου υπό του ελληνικού στόλου, είχε παραγγελθή εις τι λιθογραφείον της νήσου αναμνηστική σειρά εκ πέντε μεγάλων αξιών (των 1, 2, 5, 10 και 25 δραχμών), ήτις ετέθη εν κυκλοφορία κατά τας αρχάς του 1913. Τα γραμματόσημα της σειράς ταύτης απεικονίζουν τοποθεσίαν εν Τηγανίω, εφ' ής κείται τέμενος και τα ερείπια παλαιού πύργου, φέρουν δε εις το κάτω μέρος αναγεγραμμένας δύο ιστορικάς διά την Σάμον χρονολογίας: «Αύγουστος 1824—Νοέμβριος 1912», αμφοτέρας σχετικάς με την δράσιν του ελληνικού στόλου (της καταναυμαχήσεως του τουρκοαιγυπτιακού στόλου εις τον κόλπον του Γέροντα ή πρώτη, και της καταλήψεως της νήσου ή δευτέρα). Ιδιαίτερον χαρακτηριστικόν των γραμματοσήμων της εκδόσεως ταύτης είναι και ή μονογραφή *Θ. Σ.* του τότε διοικητού της νήσου Θ. Σοφούλη, ήτις είχε τεθή διά χειρός του ιδίου εφ' ενός εκάστου αντιτύπου.

Τω 1915 τα απομένοντα αδιάθετα αποθέματα της τελευταίας ταύτης εκδόσεως καθώς και της σειράς με την παχείαν επισήμανσιν ΕΛΛΑΣ, έλαβον λιθογραφικώς την επισήμανσιν «Γενική Διοίκησις Σάμου», εσφραγίσθησαν δε συγχρόνως και δι' αχρόου εκτύπου κυκλικής σφραγίδος φερούσης εις το μέσον σταυρόν και πέριξ την φράσιν: ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΣΑΜΟΥ, και ετέθησαν ούτως εις κυκλοφορίαν προς όφελος των νοσοκομείων της νήσου.

Τα πλείστα των γραμματοσήμων της Σάμου δεν έχουν σημαντικήν εμπορικήν αξίαν. Ακριβώτερα εξ όλων τιμώνται αι δύο μεγαλύτεραι αξίαι της αναμνηστικής σειράς του 1913, είτε μετά είτε άνευ της επισημάνσεως «Γενική Διοίκησις Σάμου». Επίσης αρκετήν σχετικήν αξίαν έχουν μερικά αντίποδα ζεύγη της πρώτης εκδόσεως καθώς και μερικά σφάλματα χρωματισμού των επισημάνσεων του 1915. Απάντων των σαμιακών γραμματοσήμων υπάρχουν απομιμήσεις. (Ε. Φ. Ε.)

Σάμου θέμα *[Βυζαντ.]*. Κατά τους πρώτους αιώνας της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, ήτοι από του Δ' μέχρι του Η' αιώνος, ή Σάμος υπήγετο εις την «Επαρχίαν των νήσων», εις ήν περιελαμβάνοντο και άπασαι αι Κυκλάδες, ή Δωδεκάνησος, καθώς και ή Σάμος, ή Ικαρία, ή Χίος, ή Λέσβος και ή Τένεδος. Από του Η' όμως (ή του Ζ') αιώνος απετέλεσεν ίδιον θέμα, εις ο περιελήφθησαν και αι νήσοι Τήλος, Νίσυρος, Κως, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος και Ικαρία, καθώς και ή Μικρασιατική παραλία από του ποταμού Σκαμάνδρου και του Αδραμυττίου μέχρι της Ν. Εφέσου (της έναντι της Σάμου) και των Τράλλεων (Αϊδινίου). Ήτο δε το θέμα της Σάμου κυρίως ναυτικόν και εχορήγει μετά των θεμάτων Αιγαίου πελάγους και Κιβυρραιωτών τας αξιολογωτέρας ναυτικάς δυνάμεις της αυτοκρατορίας. Κατά την εκστρατείαν προς ανάκτησιν της Κρήτης από των Αράβων, επί Λέοντος ΣΤ' (886—912), το θέμα Σάμου έδωσε 5 χιλ. στρατιωτών και 4.680 ναύτας. Έδρα του στρατηγού διοικητού του θέματος ήτο ή Σάμος. Ν. ΚΑΣ

—**Σάμου κόλπος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος σχηματιζόμενος κατά την ΝΑ. της μεγαλονήσου πλευράν, μεταξύ του ακρωτηρίου της Κάβο Κολόννα και του μικρασιατικού Καναπίτζα (αρχ. Τρωγύλιον), έχων δε περί το μέσον της νησιωτικής ακτής του τον λιμένα Τηγάνι. Είναι όμως κόλπωσις άπυγος, του νοτίου στομίου του στενού της Σάμου επέχοντος θέσιν μυχού. Διά του στενού δε τούτου επικοινωνεί προς τον κόλπον της Σκαλανόβας (Εφέσου). Εν αυτώ εδοξάσθη ο υδραϊκός στόλος του Γεωργ. *Σαχτούρη* (βλ. λ. και *Ντάρ Μπογάζ*). Σ. Ε. Λ.

—**Σάμου στενόν** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Το μεταξύ της μεγαλονήσου και της χερσονήσου της Μυκάλης στενόν, το ενούν τους κόλπους της Εφέσου προς τον νοτίως τον κόλπον της Σάμου (βλ. λ. *Ντάρ Μπογάζ*). Σ. Ε. Λ.

«Σάμος» *[Ναυτ. Ιστορ.]*. —1) Έν των έξ μικρών τορπιλλοβόλων, τα οποία ηγοράσθησαν τω 1881 εν Αγγλία, επί τη προβλέψει επιστρατεύσεως λόγω του επεισοδίου του Καραλή Δερβέν. Μετονομασθέν εις «Τορπιλλοβόλον 6», εχρησιμοποιείτο ως καταδιωκτικόν λαθρεμπορίου. Απετέλεσε μονάδα της ανατολικής μοίρας τω 1897. —2) Αντιτορπιλλικόν ανιχνευτικόν 1.200 τόν. Έν των τεσσάρων παραγγελθέντων εις Αγγλίαν τω 1913, όπερ επισχεθέν κατά τον Ευρωπαϊκόν πόλεμον εναυμάχησεν ως αγγλικόν και κατεβυθίσθη, μη γνωσθέντος του πού και πότε. Σ. Ε. Λ.

Σάμος *[Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Παλαιότερον όνομα της νήσου *Σαμοθράκης* (βλ. λ.).

—2) Αρχαίον όνομα της πόλεως *Αρήνης* (βλ. λ.) εν Πυλία της Μεσσηνίας, παρά τον Μινύειον ποταμόν.

—3) Παλαιοτέρα ονομασία της εν Τριφυλία πόλεως *Σαμικού* (βλ. λ.).

—4) Άλλη ονομασία της *Κεφαλληνίας* παρ' Ομήρω.

—5) Ή άλλως *Σάμη* καλουμένη, πόλις της Κεφαλληνίας. Α. Θ. Σ.

—**Σάμος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Όρμος κατά το μέσον της ανατολικής πλευράς (πλάτ. 39° 46' 15'' Β., μήκ. 19° 31' 50'' Αν., χάρτ. αγγλ. 206: Channels of Corfu) της νήσου Μαλθάκη ή Μαθράκι των Οθονών. Σ. Ε. Λ.

Σάμος (ουγγρ. Szamos, ρουμ. Somesu) *[Γεωγρ.]*. Ποταμός επί ουγγρικού και ρουμανικού εδάφους, αριστερός παραπόταμος του Τάϊς (Τεισίου) σχηματιζόμενος εκ του *Μικρού* και *Μεγάλου Σάμου* και επανερχόμενος εις τον Τάϊς παρά την πόλιν Μπαζαροσνάμινο εν Ουγγαρία. Θ. Κ.

Σαμόσατα *[Αρχ. Γεωγρ.]*. Αρχαιοτάτη οχυρά πόλις της Κομμαγηνής εν Συρία, κειμένη εν ευφορωτάτη χώρα επί της δεξιάς όχθης του Ευφράτου, ΒΔ. της Εμέσσης (νυν Χόμς). Διετέλεσε πρωτεύουσα των αρχαίων βασιλέων της χώρας και ήτο σπουδαίον κέντρον εμπορίου. Καταληφθείσα υπό του Μάρκου Αντωνίου εις την κατά της Συρίας εκστρατείαν, κατείχετο υπό μιάς ρωμαϊκής λεγεώνος εις τους μεταξύ Ρωμαίων και Πάρθων πολέμους, από δε του 71 μ. Χ. προσωνομάσθη *Φλαβία*, προς τιμήν του αυτοκράτορος Βεσπασιανού. Υπήρξε πατρίς του Λουκιανού και του επισκόπου Παύλου του Σαμοσατέως, συμβούλου της Ζηνοβίας, βασιλίσσης της Παλμύρας. Ενωρίτατα απέβη έδρα επισκόπου, αναφέρονται δε: ο Πιπέριος εν τη εν Νικαία (325) και Αντιοχεία (341) συνόδω, Ευσέβιος ο Α' εν τη εν Αντιοχεία (379), ο Αντίοχος εν τη εν Κωνσταντινουπόλει (381), ο Ανδρέας εν τη εν Αντιοχεία (432), Ευσέβιος ο Β', ο υπό του Ζήνωνος καθαιρεθείς, και άλλοι. Κατά τον ΣΤ' αιώνα αναφέρεται ως μία των 12 πόλεων της επαρχίας Ευφρατησίας, υπό ηγεμόνα, εις δε εκκλησιαστικά χρονικά ως επισκοπή της αυτής επαρχίας. Εκ των από του 1836 και εξής γενομένων ανασκαφών ήλθον εις φως διάφοροι αρχαιότητες, μεταξύ των οποίων και στήλη μετά χεττικής επιγραφής, εκ της οποίας καταφαίνεται ότι τα Σαμόσατα υπήρχον ήδη από του ΙΕ'—ΙΔ' π. Χ. αιώνος ως πόλις των Χετταίων. Σώζονται αυτόνομα χαλκά νομίσματα αυτής και αυτοκρατορικά από του Αδριανού μέχρι του Τραϊανού. Σήμερον καλείται *Σαμσάτ*. Α. Θ. Σ.

Σαμοσατηνοί. Αιρετικοί οπαδοί *Παύλου* του Σαμοσατέως (βλ. λ.).

Σαμοσβάνιετς, Δημήτριος. Τσάρος της Ρωσίας, γνωστός ως *Ψευδοδημήτριος Α'* (βλ. λ. *Δημήτριος Σαμοσβάνιετς*).

Digitized by Google

Σαμουὲλ (Samuel), *'Αδόλφος·Άβραάμ.* Βέλγος μουσουργός, ἰσραηλιτικῆς καταγωγῆς (1824—1898). Πρῶτον βραβεῖον τῆς Ρώμης τοῦ ᾠδείου τῶν Βρυξελλῶν (1845), διετέλεσεν ἐν αὐτῷ καθηγητὴς τῆς ἁρμονίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1877 διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Γάνδης. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Il a rêvé» (1845), «Giovanni da Procida» (1847—1848), «Madeleine» (1849), «Les deux pretendants» (1850), «L'heure de la retraite» (1851), πολλὰς καντάτας, τὸ ὀρατόριον «Amor lex aeterna», χορῳδίας, συμφωνίας, μοτέττα, μελῳδίας, κλπ. Ὡς θεωρητικὸς ἐξέδωκε τὰ βιβλία: «Cours d'harmonie pratique et de basse chiffrée», «Livre de lecture musicale», πλεῖστα ἄρθρα καὶ κριτικὰς κλπ. Γ. Σ.

Σάμουελυ (Szamuely), *Τίμπορ.* Οὖγγρος κομμουνιστὴς (1890—1919). Ἔδρασε κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους ἐν Ρωσίᾳ μετὰ τοῦ Λένιν καὶ μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν Μπέλα Κοὺν οὐγγρικῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1919, γενόμενος ἐπίτροπος τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ πολέμου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Χόρτυ ἀνατροπὴν τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος ἐν Οὐγγαρίᾳ, ηὐτοκτόνησε. Θ. Π.

Σαμουήλ *[Βιβλ.].* Προφήτης καὶ τελευταῖος κριτὴς τοῦ Ἰσραήλ, καταγόμενος ἐκ τῆς Ραμᾶ, ἐπὶ τοῦ ὄρους Εὐφραΐμ. Κατὰ τὴν χαριεστάτην βιβλικὴν διήγησιν τοῦ Α' Βασιλειῶν (α' κεφ.), ἀποκτηθεὶς οὗτος κατόπιν συντόνου δεήσεως πρὸς τὸν Θεὸν παρὰ τῆς τέως στείρας μητρός του Ἄννης, ὡς ὑποδηλοῖ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ (τὸ ἑβρ. Σαμουὴλ σημαίνει οἱονεὶ ὅ,τι καὶ τὸ Θεαίτητος), καθιερώθη ὑπ' αὐτῆς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Κυρίου ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Σηλὼ καὶ ἐγένετο ἰσόβιος ναζιραῖος. Ἤδη ζῶντος τοῦ ἀρχιερέως καὶ κριτοῦ Ἡλεί, ἀνεγνωρίσθη ὁ Σαμουὴλ ὡς προφήτης ὑφ' ὅλου τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐκείνου ἀνεδείχθη κριτής, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἰσραὴλ εἶχεν ὑποστῆ σοβαρὰν ἧτταν παρὰ τῶν Φιλισταίων, εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων εἶχε πέσει καὶ αὐτὴ ἡ Κιβωτὸς τῆς διαθήκης. Συνδυάζων εὐσέβειαν μετὰ φιλοπατρίας καὶ ἀνδρείαν μετὰ συνέσεως, κατώρθωσε νὰ ἀναζωπυρήσῃ τὸ θεοκρατικὸν τοῦ λαοῦ φρόνημα, νὰ ἐνισχύσῃ παρὰ ταῖς φυλαῖς αὐτοῦ τὴν ἰδέαν τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καὶ νὰ προκαλέσῃ ζωηρὰν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν κίνησιν, ἧς ὄργανα ἐγένοντο οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντες καὶ πρὸς αὐτὸν ἐν στενῇ σχέσει διατελοῦντες «χοροὶ τῶν προφητῶν», αἱ ἄλλως λεγόμεναι προφητικαὶ σχολαί. Ἐπωφελούμενος δὲ τὴν οὕτω προκληθεῖσαν ἀναπτέρωσιν τοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ, ἐπέτυχεν ὁ Σαμουὴλ νὰ νικήσῃ τοὺς Φιλισταίους, νὰ ἀνακτήσῃ τὰς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας ἰσραηλιτικὰς πόλεις καὶ ν' ἀσφαλίσῃ εἰς τὸν λαόν του ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὴν εἰρήνην (Α' Βασ. γ'-ζ'). Ὑπείκων θείᾳ παρακελεύσει εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ λαοῦ, πρὸς ἣν δὲν εἶχεν εὑρεθῆ εὐθὺς ἐξ ὑπαρχῆς σύμφωνος, εἰσήγαγε παρ' αὐτῷ τὸν θεσμὸν τῆς βασιλείας, χρίσας ὡς πρῶτον βασιλέα τὸν Σαούλ, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐκηρύχθη ἀφ' ὅτου οὗτος διὰ διαφόρων πράξεων αὐτοῦ ἤρξατο νὰ προδίδῃ μείωσιν τοῦ θεοκρατικοῦ αὐτοῦ φρονήματος, ἔχρισε δὲ κρυφίως ὡς νέον βασιλέα τὸν Δαυΐδ. Ἀποθανὼν περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Σαούλ, ἐκηδεύθη ἐν βαθυτάτῳ πένθει παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐτάφη ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Ὁ τάφος του δεικνύεται ἐν τῷ σημερινῷ Nebi-Samwil, ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ 20 Αὐγούστου. Π. Ι. Μ.

—**Σαμουήλ, ἅγιος.** Ὄνομα ἁγίων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν. —1) Ὁ *προφήτης*, ἑορταζόμενος τὴν 20 Αὐγούστου (βλ. λ. *Σαμουήλ*). —2) Ὁ μετὰ πέντε ἄλλων Αἰγυπτίων Χριστιανῶν σκληρῶς βασανισθεὶς τῷ 310. Ἑορτάζονται ὡς μάρτυρες τὴν 16 Φεβρουαρίου.

Ἐν δὲ τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐξ Ἐδέσσης ἱερεύς, συγγράψας κατὰ τῶν αἱρέσεων Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς, ἀποθανὼν δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ ὡς ἅγιος ἑορταζόμενος τὴν 9 Αὐγούστου. —2) Ὁ *Αἰθίοψ*, μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν δομινικανῶν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ἱδρυτὴς μοναστηρίου, ἑορταζόμενος τὴν 12 Δεκεμβρίου. —3) Ὁ *ἱεραπόστολος*, ὅστις σταλεὶς εἰς Ἀφρικὴν μετ' ἄλλων ἱεραποστόλων εὗρε μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Μαρόκκῳ τῷ 1227 καὶ τῷ 1516 ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι' ἐνεγράφη μετὰ τῶν συναθλητῶν του ἐν τῷ Μαρτυρολογίῳ τῆς 13 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σαμουήλ.** Τσάρος τῶν Βουλγάρων (980—1014), νεώτερος υἱὸς τοῦ βοεβόδα Νικολάου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰω. Τσιμισκῆ ὑπαγωγὴν τῆς μεταξὺ τοῦ Αἵμου καὶ τοῦ Δουνάβεως Βουλγαρίας εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ὡς ἐπαρχίας καὶ τὴν εἰς τὸ Βυζάντιον ἀπαγωγὴν τοῦ καθαιρεθέντος βασιλέως τῶν Βουλγάρων Βόριδος Β' μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ρωμανοῦ (972), πολλοὶ προὔχοντες Βούλγαροι, βοεβόδαι, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καλούμενοι κόμητες, ἤσκουν ἐνάμιλλον τῆς τῶν βασιλέων ἐπὶ τὸν λαὸν ἐπίδρασιν ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν Σλαύων καὶ τῶν ἐκσλαυϊσθέντων Βουλγάρων κατοικουμέναις χώραις, διασῴζοντες ἀκμαιοτέραν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ τὰς πεποιθήσεις καὶ μᾶλλον ἀναλλοίωτα τὰ πάτρια ἤθη. Οὗτοι ἐκαραδόκουν τὴν πρώτην εὐκαιρίαν ὅπως ἐπιχειρήσωσι τὴν ἀποτίναξιν τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας καὶ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ καταλυθέντος βουλγαρικοῦ βασιλείου. Μεταξὺ τῶν κομίτων τούτων ἦτο καὶ ὁ Νικόλαος, ὅστις μετὰ τῶν τεσσάρων του υἱῶν, Δαυΐδ, Μωυσῆ, Ἀαρὼν καὶ Σαμουήλ, καλουμένων ὑπὸ τοῦ Κεδρινοῦ *κομιτοπούλλων*, ἐπανέστη κατὰ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν. Ἡ ἐπανάστασις ἐγενικεύθη καὶ ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ προεκάλεσε τὴν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ἀπόδρασιν τοῦ Βόριδος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅπως ἀναλάβῃ τὸν θρόνον του. Φονευθέντος ὅμως τούτου κατὰ παραγνώρισιν ὑπό τινος Βουλγάρου στρατιώτου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ρωμανοῦ εὐνούχου ὄντος καὶ μὴ διεκδικοῦντος τὴν βασιλείαν (976), ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τῶν Βουλγάρων οἱ προμνημονευθέντες κομιτόπουλλοι, ἐξ ὧν παρέμεινε μονάχης ὁ Σαμουήλ, ὁ καὶ Στέφανος ὀνομαζόμενος, φον υθέντων τῶν ἄλλων ἀδελφῶν του. Ὁ Σαμουήλ, ἀνὴρ πολεμικός, ῥέκτης καὶ ἀδυσώπητος, ἅμα συμπληρώσας τὴν ἐπανάστασιν τῆς Βουλγαρίας, ἐτράπη πρὸς δυσμὰς

Σαμουήλ.

καὶ μεσημβρίαν καὶ ἐπεχείρησεν ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν, καθ' ἃ ἡ βυζαντιακὴ κυβέρνησις ἀπησχολεῖτο ἐν Ἀσίᾳ, ν' ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῆς τὰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας. Ὁρμώμενος ἐκ τῆς Πρέσπας, ἣν ὠχύρωσε καὶ διακοσμήσας μετέβαλεν εἰς ἕδραν του, ἐπεξέτεινε τὴν κυριαρχίαν του εἰς τὴν Μακεδονίαν πλὴν τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Κυριεύσας τὴν Λάρισαν, μετῴκισε τοὺς κατοίκους της πανοικεὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν, μετήγαγε δὲ εἰς τὴν πρωτεύουσάν του καὶ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Ἀχιλλείου, ἐπισκόπου Λαρίσης. Ἐκ Θεσσαλίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ ἠπείλησεν αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον. Ἠναγκάσθη ὅμως ν' ἀποχωρήσῃ ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅτι αὐτοκρατορικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἕνεκα τῶν ἐπιτυχιῶν του τούτων ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ρωμανοῦ ὡς τσάρος των (980).

Ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Βασίλειος Β' ἀπεφάσισε τότε ν' ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος, ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ὁποίου ἐξηρτᾶτο κυρίως ἡ τύχη τοῦ κράτους. Ὅθεν ἐξεστράτευσε τῷ 981 κατὰ τῶν Βουλγάρων μετὰ καλῶς παρεσκευασμένου στρατοῦ. Ἡ πρώτη αὕτη τοῦ Βασιλείου ἐκστρατεία ἀπέβη ἀτυχής. Πολιορκῶν τὴν Σόφιαν, ἠναγκάσθη ἕνεκα αὐλικῶν ραδιουργιῶν καὶ ἀντιζηλιῶν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ σπεύσῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὁ Σαμουήλ, ὅστις ἐφύλαττε τὰς διόδους τοῦ Αἵμου, ἐπέπεσεν αἰφνιδίως κατ' αὐτοῦ καὶ ἐμβαλὼν πανικὸν εἰς τὸν στρατόν του ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς ἄτακτον φυγήν, καταλαβὼν καὶ αὐτὰς τὰς βασιλικὰς ἀποσκευάς. Ὁ Βασίλειος διεσώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Φιλιππούπολιν. Ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἔκτοτε ὁ Σαμουὴλ ἦρχε σχεδὸν ἀκωλύτως τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν, τοῦ Βασιλείου περισπωμένου εἰς κατάπνιξιν ἐσωτερικῶν στάσεων καὶ ἀπόκρουσιν ἐπικινδυνωδεστέρων πολεμίων. Τῷ 995 ἐπαναλαμβάνεται ὁ τραχὺς τοῦ Βασιλείου κατὰ τοῦ Σαμουὴλ ἀγών. Μετὰ νίκην τού τινα παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ Σαμουὴλ διέβη τὰ θεσσαλικὰ Τέμπη, εἰσέβαλεν ἀκωλύτως εἰς Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν, Ἀττικὴν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον, δῃῶν τὰ πάντα καὶ λαφυραγωγῶν. Ὁλόκληρον τὸ εὐρωπαϊκὸν τῆς αὐτοκρατορίας τμῆμα ἐφαίνετο προωρισμένον νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν. Τότε ἀποστέλλεται κατὰ τοῦ Σαμουὴλ ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Οὐρανός, ὅστις ἐπιπεσὼν ἐν καιρῷ νυκτὸς κατὰ τῶν Βουλγάρων παρὰ τῷ Σπερχειῷ ποταμῷ κατετρόπωσεν αὐτοὺς κατὰ κράτος, καταλαβὼν ἄπασαν τὴν λείαν των. Ἀναρίθμητοι ἦσαν οἱ σφαγέντες, ἐπληγώθη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ υἱός του Ρωμανός, μετὰ πολλοῦ κόπου διαφυγόντες τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἔκτοτε ὁ ἀγὼν διεξήχθη κυρίως εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς τῆς Θεσσαλίας χώρας. Ὁ Σαμουήλ, εἰ καὶ ἀπέφευγε τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, ἡττήθη πάλιν παρὰ τῷ Ἀξιῷ ποταμῷ οὐ μακρὰν τῶν Σκοπίων (1002), καταληφθεὶς ἀμέριμνος, δι' αἰφνιδιασμοῦ τοῦ Βασιλείου. Μετὰ τοῦτο τὰ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατεχόμενα φρούρια περιήρχοντο τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων, ἕως οὗ ὁ ἀγὼν ἐκρίθη διὰ τῆς ὁλοσχεροῦς ἥττης τοῦ Σαμουὴλ παρὰ τῷ ὄρει τῆς Βελαθίστης, οὐ μακρὰν τοῦ χωρίου Κλειδίου, τῷ 1014 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Νικηφόρου Ξιφίου. Πολλοὶ ἐν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ τῶν Βουλγάρων ἔπεσον, πλειονες δὲ ᾐχμαλωτίσθησαν. Αὐτὸς ὁ Σαμουὴλ μετὰ κόπου διέφυγε τὸν κίνδυνον τῇ συνεργείᾳ τοῦ υἱοῦ του διασωθεὶς εἰς Πρίλαπον, ὅπου μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπέθανεν ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος. Κ.-Μ. Α.

— **Σαμουήλ, ὁ *'Αθηνῶν.*** Τῷ 1602 τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν Νεόφυτον ἐκλεγέντα οἰκουμενικὸν πατριάρχην διεδέχθη ὁ Ἀθηναῖος ἱερομόναχος *Σαμουὴλ Πριμπέτος*, ὅστις μετ' ἀρχιερατείαν ὀλίγων μηνῶν ἀπέθανεν ἐν οὐχὶ προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ. Ε. Γ. Π.

— **Σαμουήλ, ὁ *'Αλεξανδρείας*** πατριάρχης. Γεννηθεὶς ἐν Χίῳ τῷ 1661 ἐκ πατρὸς Δ. Καπασούλη, ἱερέως, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Παρθενίου τῷ 1679 ὡς ἱεροδιάκονος αὐτοῦ, τῷ 1687 προήχθη εἰς πρωτοσύγκελλον καὶ τῷ 1697 εἰς μητροπολίτην Λιβύης. Τῷ 1710 ἀνῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας καὶ διεξήγαγε σφοδρότατον ἀγῶνα κατὰ τοῦ Κλαυδιουπόλεως Κλήμεντος, κατορθώσαντος νὰ καθαιρεθῇ μὲν ὁ Σαμουήλ, νὰ ἐκδοθῇ δὲ σουλτανικὸν βεράτιον ἀναγνωρίζον ὡς νόμιμον πατριάρχην αὐτὸν τὸν Κλήμεντα. Ἐπὶ 3 ἔτη διήρκεσεν ὁ ἀγὼν οὗτος, κατὰ τὸν ὁποῖον, ὑποβληθεὶς εἰς βαρύτατον χρέος ὁ Σαμουήλ, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ χρηματικὴν βοήθειαν παρὰ τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἄννης Στούαρτ καὶ παρὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΑ', πρὸς ὅν, ὡς λέγεται, ἔστειλε καὶ ἔγγραφον δήλωσιν ὑποταγῆς εἰς τὴν Ἁγίαν Ἕδραν. Ἔληξε δ' ὁ ἀγὼν τῷ 1713 ὑπὲρ τοῦ Κλήμεντος, ἀναγνωρισθέντος ὑπό τε τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τοῦ σουλτάνου ὡς νομίμου διαδόχου τοῦ Ἀλεξανδρείας Γερασίμου. Ἀλλὰ πρὸς πληρωμὴν τοῦ βαρυτάτου χρέους του, ὁ Σαμουὴλ ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Βουκουρέστιον καὶ Ἰάσιον, ὅπου ἔτυχεν ἱκανῆς περιθάλψεως παρὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἡγεμόνων, ἐκεῖθεν δ' ἐζήτησε χρηματικὴν βοήθειαν καὶ παρὰ τοῦ Μ. Πέτρου τῆς Ρωσίας. Ἐκ Βλαχίας δ' ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέθανε τῷ 1723. Δήλωσιν πίστεως καὶ ὑποταγῆς εἰς τὴν Ρώμην δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἔστειλε. Ε. Γ. Π.

— **Σαμουὴλ *ὁ 'Ιθακήσιος.*** Ἐξ Ἰθάκης καταγόμενος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ γενόμενος ἱερομόναχος ἐχρημάτισε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ αἰῶνος σχολάρχης τῆς ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ ἑλληνικῆς σχολῆς, ἦτο δὲ εἰδήμων καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης. Ἵδρυσεν ἐν Ἰθάκῃ σχολήν, ὁρίσας διὰ διαθήκης ἵνα ὁ μαθητὴς αὐτοῦ καὶ ἀνεψιὸς Ἀντώνιος ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν, ἐκληροδότησε δὲ καὶ 6000 γρόσια πρὸς συντήρησιν τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς σχολῆς, εἰς ἣν καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ βιβλία ἐδώρησε (*Μ. Γεδεών*, «Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1883, 226). Ε. Γ. Π.

— **Σαμουὴλ *ὁ Κουγκίτης***, ἢ *Καπετὰν Καλόγερος.* Ἱερομόναχος πολεμιστής, δράσας εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν ὁμιλίαν του, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πουκεβίλ, συνήθιζε νὰ παρενείρῃ τὰς λέξεις ἡ «τελευταία κρίσις», διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν ἐπωνομάζετο διὰ τῆς φράσεως ταύτης. Κατὰ τὸν Φίνλαϊ κατήγετο ἔκ τινος χωρίου τῆς Ἄνδρου, ὁ Α Γούδας ὅμως ὑποστηρίζει ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὸ χωρίον Γουριάνιστα τῆς Παραμυθίας. Κατὰ τὸν ἴδιον ὁ Σαμουὴλ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ. Τὸ ὄνομα τοῦ Σαμουὴλ συνδέεται στενῶς μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀγώνων τοῦ Σουλίου καὶ δὴ μὲ τοὺς τελευταίους τοῦ 1803. Ὅταν, κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1803, τὸ Σούλι περιήρχετο εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατόπιν προδοσίας, ὡς ἡ παράδοσις λέγει, τοῦ Σουλιώτου Πήλιου Γούση, οἱ Σουλιῶται συνεπείᾳ συνθήκης ἐπρόκειτο νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Σούλι καὶ νὰ φύγουν εἰς Κέρκυραν καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα. Ἐνῷ ὅλοι ἔφευγον, ὁ Σαμουὴλ ἔμεινεν ἀμετάπειστος καὶ ἀπεφάσισε μετὰ τεσσάρων ἄλλων Σουλιωτῶν νὰ ὑπερασπισθῇ τὸ Σούλι καὶ νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς ἐπερχομένους Τουρκαλβανούς. Κλεισθεὶς ὅθεν εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τὴν κειμένην ἐντὸς τοῦ φρουρίου τοῦ Κουγκίου, ἐρείπια τῆς ὁποίας καὶ σήμερον σῴζονται, ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀπηθανάτισεν ὁ Βαλαωρίτης εἰς ποίημα ἐπιγραφόμενον «Σαμουήλ». Χ. Ι. ΣΟΥΛΗΣ

— **Σαμουήλ,** πατριάρχης ***Κωνσταντινουπόλεως.*** Ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς τῷ 1700, *Σκαρλᾶτος Χαντζερῆς*, ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ χειροτονηθεὶς ἀρχιδιάκονος τοῦ πατριάρχου Παϊσίου προήχθη εἰς μητροπολίτην Δέρκων τῷ 1731 καὶ τῷ 1763 ἀνῆλθεν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Τῷ 1768 παυθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη, σουλτανικῇ ἀδείᾳ ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔζη ἰδιωτεύων μέχρι τοῦ 1773, ὅτε ἄκων ἀνελθὼν τὸ β' εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ μετὰ ἓν ἔτος εἰς Χάλκην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1775. Ἀνὴρ αὐταρχικός, ἀλλ' ἀφιλοκερδὴς καὶ φίλος τῶν γραμμάτων, συνέστησε πλεῖστα σχολεῖα ἔν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ 1767 συνεχώνευσεν εἰς τῷ

Digitized by Google

κλίμα τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὰς αὐτοκεφάλους ἀρχιεπισκοπὰς Ἀχριδῶν καὶ Ἰπεκίου (*Μ. Γεδεών*, «Πατριαρχικοὶ Πίνακες», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1890, 657 κ. ἑξ.). Ε. Γ. Π.

— **Σαμουὴλ ὁ Μεσημβρίας**. Ἐν Κύπρῳ γεννηθεὶς τῷ 1782, ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῷ φιλολογικῷ γυμνασίῳ τῆς Σμύρνης καὶ τῷ τῆς Χίου. Χρηματίσας εἶτα διδάσκαλος ἐν Σωζοπόλει, διωρίσθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἁγίου Γρηγορίου διευθυντὴς τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου καὶ τῷ 1820 διευθυντὴς τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Τῷ 1830, χειροτονηθεὶς μητροπολίτης Προκοννήσου, μετετέθη τῷ 1835 εἰς Μεσημβρίαν, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἀκαδημίας, ἐν ᾗ ἐδίδασκε μέχρι τοῦ 1845, συμμετέχων συγχρόνως τῶν ἐν τοῖς πατριαρχείοις συσκέψεων, παρεδρεύων ἐν συνόδοις καὶ συντάσσων τὰ σπουδαιότερα πατριαρχικὰ ἔγγραφα, ἀπέθανε δὲ τῷ 1855 (*Μ. Γεδεών*, «Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1883, 190 κ. ἑξ.—*Χρ. Παπαδοπούλου*, «Ἡ Ἐκκλησία Κύπρου ἐπὶ τουρκοκρατίας» ἐν Ἀθήναις 1929, 108). Ε. Γ. Π.

Σαμουὴλ-ἐν-Ναμπῆ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἐν-Ναμπῆ-Σαμουήλ*.

Σαμοῦκο (οἱ) (Samucos, ἢ Samucúes). Φυλὴ Ἰνδιάνων τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἀνήκουσα εἰς τὴν φυλετικὴν ὁμάδα τῶν Χιχιτῶν καὶ κατοικοῦσα ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Μεγάλου Τσάκο. Γ. Ι. Β.

Σαμουλὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δεκαπόλεως ἐν Παλαιστίνῃ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ἀπεῖχε πρὸς Β. τῆς Τιβεριάδος 30 μίλια, οὐ μακρὰν τῆς Σαμαχωνίτιδος λίμνης (νῦν Bahr-Huleh), ταυτίζεται δὲ πρὸς τὸ νῦν χωρίον Semak. Α. Θ. Σ.

Σαμουνὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἀλβανίας (νῦν Δαγεστάν), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κύρου (Κουρὰ) καὶ Ἀλβάνου (Σαμοὺρ ἢ Βίλβανα). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σαμοὺρ (Samur) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς νοτίου σοβιετικῆς δημοκρατίας τοῦ Νταγκεστάν. Πηγάζει ἐκ τῶν ΒΑ. κλιτύων τοῦ Καυκάσου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν. Ἔχει μῆκος 210 χλμ. Γ. Ι. Β.

σαμουράϊ (ιαπων. = φρουρός, φύλαξ). Ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φεουδαρχίας τάξις τῶν στρατιωτικῶν ἐν Ἰαπωνίᾳ. Ἡ τάξις αὕτη ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν δύο ἰσχυρῶν ἰαπωνικῶν οἰκογενειῶν, τοῦ *Ταΐρα*, ὅστις παρέσχε σημαντικὰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν δυτικὴν Ἰαπωνίαν, καὶ τοῦ *Μιναμότο*, ὅστις διέπρεψεν εἰς τὴν βόρειον Ἰαπωνίαν κατὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Ἀϊνὼ πολέμους. Αἱ δύο αὗται οἰκογένειαι ὠργάνωσαν στρατιωτικῶς τοὺς ὑπ' αὐτὰς πολεμιστάς, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν ἰδίαν σὺν τῷ χρόνῳ προνομιοῦχον τάξιν. Κοινωνικῶς οἱ σαμουράϊ κατεῖχον τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας, τὴν προνομιακὴν τῶν δὲ ταύτην θέσιν διετήρησαν μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Διείποντο ὑπὸ ἰδίου κανονισμοῦ, τοῦ λεγομένου «μπουσίντο» (bushido=κανονισμὸς πολεμιστοῦ), ὅστις ὥριζε καθημερινὰς ἀσκήσεις, περιώριζε τὰς διασκεδάσεις εἰς τὴν ἱερακοθηρίαν, ἐλαφοθηρίαν καὶ τὴν πυγμαχίαν, ἀπηγόρευε τοὺς χοροὺς καὶ τὰς ξένας πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα ἀσχολίας καὶ ἐπέβαλλε τὴν λιτότητα εἰς τὴν τροφὴν καὶ ἐνδυμασίαν. Παρὰ τοῖς σαμουράϊ ἐπηρεῖτο τὸ ἔθος τοῦ *χαρακίρι* (αὐτοκτονίας). Τοῦτο ὅμως δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς μέσον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν βασάνων τῆς ζωῆς, ἀλλ' ὡς προνόμιον, οὗτινος ἀπελάμβανεν ὁ στρατιωτικός, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ὑπὸ τοῦ δημίου ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιβληθείσης αὐτῷ ποινῆς τοῦ θανάτου. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρεταὶ τῶν σαμουράϊ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξέλιπον, τῷ δὲ 1873, δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, καταργηθέντος τοῦ συστήματος τῆς κληρονομικῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ εἰσαχθείσης τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας, κατηργήθησαν καὶ τὰ παντοειδῆ προνόμια τῶν σαμουράϊ. Ἔκτοτε ἡ τάξις αὐτῶν ἔπαυσεν ὑφισταμένη. Γ. Ι. Β.

σαμούρι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ζῴου *ἰκτὶς ἡ ζιβελίνος*.

Σαμουρκάσης, *Ἰωάννης*. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἀνῆκεν εἰς τοὺς Γουναράδες, ὡς ἡ ἐκ Νικομηδείας καταγομένη οἰκογένεια αὐτοῦ. Ἐνυμφεύθη λογίαν κόρην Ρωξάνην, μεθ' ἧς ἀπῆλθεν εἰς Μολδαυΐαν τῷ 1819 ὡς τοποτηρητὴς (καϊμακάμης) τοῦ Σκαρλάτου Καλλιμάχη. Ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως τῷ 1821, ἐπέστρεψεν εἰς τουρκικὸν ἔδαφος, ἐνεργήσας τὴν ἀποστολὴν τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ ἀδελφός του *Κωνσταντῖνος* προήχθη εἰς μέγαν βόρνικον, βραδύτερον δέ, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, ἐγένετο συντάκτης τοῦ «Εὐρωπαϊκοῦ Ἐρανιστοῦ» τῷ 1840 καὶ διδάσκαλος. Τ. Ε. Ε.

Σάμπα (Saba) *[Γεωγρ.]*. Ἡφαιστειογενὴς νῆσος τῶν Μικρῶν Ἀντιλλῶν, ΒΔ. τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου, ἀνήκουσα εἰς τὴν Ὁλλανδίαν. Ἐμβαδὸν 13 τ. χλμ. Κάτ. 1.494. Πρωτεύουσα ἡ *Μπόλτομ*. Ἔχει κοιτάσματα θείου. Γ. Ι. Β.

Σαμπὰ (Sembat), *Μάρκελλος*. Γάλλος πολιτικὸς (1862—1922). Τῷ 1893 ἐξελέγη τὸ πρῶτον βουλευτὴς Παρισίων, κατόπιν δέ, ὡς μέλος τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος (1905), ἀπέβη εἷς τῶν καλυτέρων ῥητόρων τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ὁ Σαμπὰ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων (1914). Γ. Ι. Β.

— **Σαμπὰ** (Chabas), *Μαυρίκιος*. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Διεκόσμησε τὸ δημαρχεῖον τῆς Βενσέν, τὸν σταθμὸν τῆς Λυὼν κ. ἄ. Πολλὰ τῶν ἔργων του ἀπόκεινται εἰς τὰς πινακοθήκας τοῦ Λαβὰλ καὶ τοῦ Ἁννοβέρου. Η. Π. Γ.

— **Σαμπὰ** (Chabas), *Παῦλος*. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἐβραβεύθη εἰς τὸ Σαλὸν τῶν Παρισίων τῷ 1899 καὶ 1900 καὶ ἐν Μονάχῳ τῷ 1905. Ἀφιερώθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ γυμνοῦ καὶ τὴν προσωπογραφίαν, πλεῖστα δὲ ἔργα του κοσμοῦσι τὸ μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου, τὰς πινακοθήκας τῆς Νάντης καὶ τοῦ Τουρκουὰν καὶ τὴν συλλογὴν τῆς πόλεως τῶν Παρισίων. Κυριώτερα τούτων εἶναι: «Κυρία Π Σαμπὰ», «Κυρία Ἐρρ. Λαβεντάν», «Βασίλισσα καὶ πριγκίπισσα τῆς Ἑλλάδος», «Δεσποινὶς ντὲ Μπόρντ» κ. ἄ. Τῷ 1921 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Η. Π. Γ.

— **Σαμπὰ** (Chambas), *Φραγκῖσκος-Ἰωσήφ*. Γάλλος αἰγυπτιολόγος (1817 — 1882). Ἐδημοσίευσεν: «Ὁ μαγικὸς πάπυρος τοῦ Χάρρις» (1861), «Πλήρης μετάφρασις τῶν ἱερογλυφικῶν τοῦ ἐν τῇ πλατείᾳ Ὁμονοίας τῶν Παρισίων ὀβελίσκου Λουξόρ» (1868), «Σημείωμα περὶ τοῦ ἰατρικοῦ παπύρου Ἔμπερς» (1876). Γ. Ι. Β.

Σαμπαγλῆ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Συρίας (πλάτ. 35° 49' Β., μήκ. 35° 47' Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderum to Markhab) 3 μίλλ. νοτίως τοῦ ἀρχαίου Ποσειδίου. Εἶναι πιθανῶς ὁ ὅρμος καθ' ὃν ἡ Ἡράκλεια (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 142), ἢ ἐγγὺς αὐτῆς Πολιὰ ἄκρα. Σ. Ε. Λ.

Σαμπαθάϊ Τσεβῆ. Ἰουδαῖος καβαλλιστὴς καὶ ψευδομεσίας, γεννηθεὶς τῷ 1626 ἐν Σμύρνῃ καὶ ἀποθανὼν μετὰ πολύπλακτον καὶ πολυκύμαντον βίον ἐν Δουλτσίνῳ τῆς Ἀλβανίας τῷ 1676. Εἶναι ἀρχηγὸς τῆς *σαββατιανῆς* λεγομένης κινήσεως. Τῷ 1666, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν θανατικὴν ποινήν, ἥτις ἐπηπειλεῖτο κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, ἠσπάσθη τὸν Ἰσλαμισμὸν μετονομασθεὶς *Μεχμὲτ-ἐφέντης*, ἀλλ' ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι συνδεδεμένος πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμόν. Π. Ι. Μ.

Σάμπαϊν (Sabine) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Πηγάζει ἐν τῷ ΒΑ. τμήματι τῆς πολιτείας Τεξάς, σχηματίζει τὰ σύνορα αὐτῆς καὶ τῆς πολιτείας Λουϊζιάνας καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ. Ἔχει μῆκος 800 χλμ. —2) Λίμνη ἄνωθεν τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἔχουσα μῆκος 29 χλμ. καὶ πλάτος 14,5. Γ. Ι. Β.

Σάμπαϊν (Sabine), *σὲρ Ἐδουάρδος*. Ἄγγλος φυσικὸς (1788—1883). Μετέσχε τῆς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ρὸς καὶ Πάρρυ ἀποστολῆς πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς βορειοδυτικῆς Διόδου (1818—1819). Ἀκολούθως μετέβη εἰς Σπιτσβέργην καὶ εἶτα εἰς τὰς τροπικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀμερικῆς, ἔνθα ἐνήργησε πειράματα δι' ἐκκρεμοῦς πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σχήματος τῆς γῆς. Τὰ αὐτὰ πειράματα ἐπανέλαβεν ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις, τὰ δὲ πορίσματα αὐτῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ «Φιλοσοφικὰ πρακτικά» («Philosophical Transactions») τοῦ 1828. Ἀνεκάλυψε (1852) τὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν περιοδικῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου καὶ τῶν μαγνητικῶν διαταράξεων ἐπὶ τῆς γῆς. Γ. Ι. Β.

Σαμπακάλφα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Διοδίων (πρ. Λόϊ) τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 236. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀετοφωλιάν*.

Σαμπαλποὺρ (Sambalpur) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ διαμερίσματι Ὀρίσσα καὶ Μπιχάρ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μαχαναντί. Κάτ. 13.600.

— 2) Περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἑκατέρωθεν τῶν ὄχθῶν τοῦ ποταμοῦ Μαχαναντί. Ἐμβαδὸν 10.400 τ. χλμ., κάτ. 789.500. Γ. Ι. Β.

Σαμπὰν Μιρᾶ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀν. Θρᾴκῃ χωρίου *Σαμβύκη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως.

Σαμπάναγα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ἠλείας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 498. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἁγίαν Μαύραν*.

σαμπανάκι (τὸ) *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *περιλαβίου* (βλ. λ.).

σαμπάνγκ (Sampang) *[Ναυτ.]*. Ἐλαφρὸν ποταμόπλοιον, μεγάλης χρήσεως εἰς τὰ κινεζικὰ παράλια καὶ τὴν ἐνδοχώραν, κεκαλυμμένον ἐν ὅλῳ

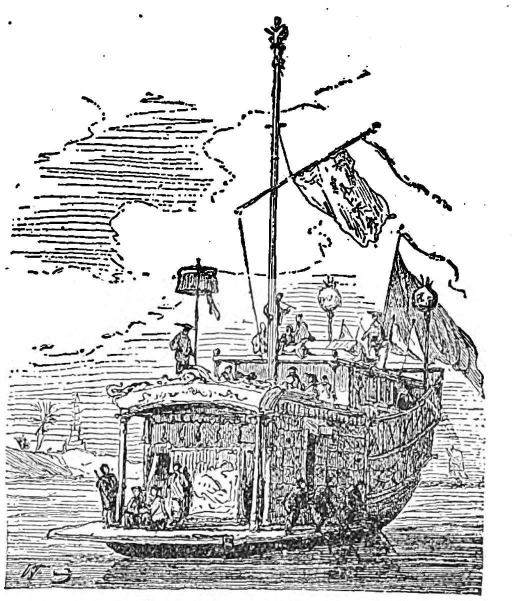

Σαμπάνγκ.
[Θαλαμηγὸς μανδαρίνου.]

ἢ ἐν μέρει καὶ χρησιμοποιούμενον ἐν ταυτῷ καὶ ὡς κατοικία. Πολυτελέστατα εἶναι τὰ ὡς θαλαμηγὰ τῶν μανδαρίνων χρησιμοποιούμενα *σαμπάνγκ*. Σ. Ε. Λ.

Σαμπάνηδες (οἱ). Οὕτω καλοῦνται τουρκιστὶ οἱ μὴ ἀφωσιωμένοι πιστῶς εἰς τὰ τῆς θρησκείας. Ἄλλοτε οἱ Τοῦρκοι ἀπεκάλουν διὰ τῆς προσωνυμίας ταύτης περιφρονητικῶς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Κάρυστον καὶ τὴν Γεραιστὸν Μωαμεθανούς, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ ἦσαν ἐγκατεστημένοι παρὰ τὸν Καφηρέα (Κάβο ντ' Ὄρο), ὠνομάζοντο καὶ *Καβοδορῖται*. Οἱ Μωαμεθανοὶ οὗτοι, ἴσως βίᾳ ἐξισλαμισθέντες Χριστιανοί, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Εὐβοίας ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1470, διετήρουν πολλὰ τῆς χριστιανικῆς λατρείας καὶ ἐνυμφεύοντο Ἑλληνίδας, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν γεννώμενα τέκνα ἐβάπτιζον, ἑώρτων τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐν γένει δὲν ἐτέλουν τὰ τῆς λατρείας ὡς γνήσιοι Μουσουλμᾶνοι. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Εὐβοίας τῷ 1833 ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ ἐναπομείναντες Σαμπάνηδες ἐξεχριστιανίσθησαν, βαπτισθέντες ὑπὸ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ τῆς νήσου Νικολάου Κριεζώτη, τηρήσαντες μόνον ἀντὶ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ τὸν μεγαλοβαπτισμόν. Τ. Ε. Ε.

σαμπάνι καὶ *σαμπάνιο* *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἀρτάνης* (βλ. λ.).

σαμπάνια (ἡ) (γαλλ. champagne)· εἶδος ἀφρώδους οἴνου, ἄλλως *καμπανίτης* (βλ. *ἀφρώδεις οἶνοι*.

Σαμπανιᾶ (Champagnat), *Μαρκελλῖνος*. Καθολικὸς ἱερεὺς (1789—1840), ἱδρυτὴς τοῦ τάγματος τῶν *Μαριστῶν* (βλ. λ.). Α. Κ. Σ.

Σάμπαντελ (Sabadell) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βαρκελώνης. Κάτ. 36.030. Ἔχει βιομηχανίαν χαρτοποιίας καὶ δερμάτων. Θ. Κ.

Σαμπάντζα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ περιοχῇ Ἀδᾶ Παζὰρ καὶ Νικομηδείας· κάτ. 5.500. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 7.500, ὧν 800 Ἕλληνες καὶ 900 Ἀρμένιοι. Παρ' αὐτὴν ὁμώνυμος λίμνη, ἥτις ἔχει μῆκος 15 χλμ., πλάτος μέγιστον 5 χλμ. καὶ βάθος περὶ τὰ 36 μ. Τὰ πλεονάζοντα ὕδατα αὐτῆς ὁδηγοῦνται διὰ τοῦ Γιαβὰς σοῦ εἰς τὸν Σαγγάριον. Ἡ λεκάνη αὐτὴ φαίνεται ὅτι εἶναι ἔργον διαβρώσεως τῶν ὑδάτων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τὰ ὁποῖα ἐζήτουν διέξοδον πρὸς τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας πρὸ τοῦ διανοίξωσι τοιαύτην διὰ τοῦ Βοσπόρου. Σχηματίζει δὲ ἡ λίμνη αὐτὴ (κειμένη πρὸς Β.) μετὰ τοῦ ὄρους Γκιὸκ ντὰγ (Ὀλύμπου), κειμένου πρὸς Ν., ἐπιμήκη στενωπόν, δι' ἧς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Βαγδάτης καὶ ἡ ἁμαξιτὸς Νικομηδείας—Ἐσκὶ Σεχὶρ (Δορυλαίου), ἀξιολογώτατον στρατηγικὸν σημεῖον. Εἰς τὴν στενωπὸν Σαμπάντζα κατ' Ἰούνιον τοῦ 1921 τμήματα τῆς ΧΙ ἑλληνικῆς μεραρχίας, ἀποσυρόμενα ἀπὸ τῆς περιοχῆς Ἀδᾶ Παζὰρ πρὸς Νικομήδειαν, συνῆψαν αἱματηρὰς συμπλοκὰς πρὸς τουρκικὰ ἀνταρτικὰ σώματα (τσετήδων), ἐνισχυμένα καὶ διὰ τμημάτων τακτικοῦ κεμαλικοῦ στρατοῦ.

— 2) Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου καὶ βορείως τοῦ Γκεοὺλ ποταμοῦ. Κατέστη ὀνομαστὸν ἐκ τοῦ παρ' αὐτῷ ὁμωνύμου

Digitized by Google

ὑψηλοῦ καὶ περιβλέπτου ὑψώματος, ὅπερ οἱ Τοῦρκοι τῷ 1921 εἶχον ὀχυρώσει διὰ πολλαπλῶν γραμμῶν χαρακωμάτων, ἀποτελούντων συγκρότημα ἔργων προσκαίρου ὀχυρωτικῆς ὀχυρώτατον καὶ ἰσχυρότατον διὰ τῆς προσαρμογῆς εἰς αὐτὸ τῶν σημερινῶν ὀργάνων πυρός. Τὸ ὀχυρὸν τοῦτο συγκρότημα συνίστα τὸν κυριώτερον πυρῆνα ἀντιστάσεως τῆς πρώτης ἀμυντικῆς τοποθεσίας τῶν Τούρκων βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἰνλὰρ Κατρατζῆ—Γκεοὺκ κατὰ τὴν πρὸς Σαγγάριον—Ἄγκυραν ἐκστρατείαν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὰ ἄλλα ὡσαύτως ἰσχυρὰ σημεῖα, ἐφ' ὧν ἠρείδετο ἡ πρώτη ἐκείνη τουρκικὴ ἄμυνα, ἦσαν τὰ συγκροτήματα τῶν ἔργων *Ταμποὺρ Ὀγλοῦ* καὶ *Καλὲ Γκρότο*. Ἐπὶ τῶν τριῶν ὀρεινῶν τούτων σπονδύλων, ὠργανωμένων ἀμυντικῶς, συνηρθροῦτο ἡ ὅλη προσπάθεια τῶν Τούρκων πέραν τοῦ Σαγγαρίου κατ' Αὔγουστον 1921. Κατὰ τοῦ ὀχυροῦ τούτου κατηύθυνεν ἐπίθεσιν σφοδροτάτην τὸ Γ' ἑλληνικὸν σῶμα στρατοῦ, κατόπιν ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐπιτελάρχου αὐτοῦ, διὰ συγκλινουσῶν πρὸς τὸ ὀχυρὸν τοῦτο προσπαθειῶν τῶν 27ου καὶ 30οῦ συνταγμάτων πεζικοῦ τῆς Χ μεραρχίας καὶ τοῦ 12ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς ΙΙΙ μεραρχίας, ὑποστηριζομένων ὀπίσω (ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ) ὑπὸ τοῦ 2/39 συντάγματος εὐζώνων καὶ τοῦ 28ου πεζικοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς 12 πυροβολαρχιῶν παντὸς διαμετρήματος. Τὸ ὀχυρόν, κατόπιν ἡρωϊκωτάτης προσπαθείας, ἐκυριεύθη ὑπὸ τῆς Χ μεραρχίας τῇ 15 Αὐγούστου 1921, μετὰ φονικωτάτην πάλην διεξαχθεῖσαν διὰ τῆς λόγχης. Οἱ Τοῦρκοι πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ὑψώματος τῆς Σαμπάντζας ἐξετέλεσαν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐπανειλημμένας ἐπιθετικὰς ἐπιστροφὰς δι' ἀθίκτων ἐφεδρειῶν, ἀποκρουσθείσας πάσας ὑπὸ τοῦ 27ου συντάγματος πεζικοῦ διὰ τῆς λόγχης, τῶν χειροβομβίδων καὶ τῶν ὁπλοβομβίδων. Οὕτω τὸ ὕψωμα παρέμεινεν ὁριστικῶς εἰς χεῖρας τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, οἱ δὲ Τοῦρκοι ὑπεχώρησαν εἰς τὴν δευτέραν αὐτῶν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν βορειότερον (Κορσακλὶ—Σαρὶ Χαλὶλ—Τσὰλ δάγ). —3) Χωρίον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τοῦ Σιπύλου ὄρους καὶ τῆς ἀπὸ Μαγνησίας πρὸς Σμύρνην ἁμαξιτοῦ, διερχομένης διὰ τοῦ αὐχένος Σαμπάντζα Μπεϋλί, ὅστις ἀποτελεῖ ἓν ἀπὸ τὰ σημαντικὰ στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ περὶ τὴν Σμύρνην ὀρεινοῦ περιβόλου. Ἄλλα τοιαύτης στρατιωτικῆς ἀξίας σημεῖα εἶναι: ἡ στενωπὸς Μαινεμένης, τὸ Μπὶλ Καβὲ (δυτικῶς τοῦ Νυμφαίου) καὶ ἡ στενωπὸς Σεβδίκιοϊ. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Σαμπάντκα, ἢ ***Στσαμπάντκα*** (Szabadka) *[Γεωγρ.]*. Μαγυαρικὴ ὀνομασία τῆς *Μαρίας-Θηρεσιοπόλεως* ἢ *Σουμπότιτσας* (βλ. λ.).

Σαμπανὺ (Champagny), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Νομπὲρ ντὲ —***. Γάλλος πολιτικὸς (1756—1834). Διετέλεσε πληρεξούσιος τῶν εὐγενῶν εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν Τάξεων, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ (1801—1804), ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῷ 1819 ἐγένετο ὁμότιμος τῆς Γαλλίας. Γ. Ι. Β.

Σαμπανὼ (Chabaneau) ***Κάμιλλος-Ἰωάννης-Εὐγένιος***. Γάλλος φιλόλογος (1831—1898). Ταχυδρομικὸς ὑπάλληλος κατ' ἀρχάς, κατέγινεν εἶτα εἰς φιλολογικὰς μελέτας. Ἔγραψεν: «Ἱστορία καὶ θεωρία τῶν ἐγκλίσεων τῆς γαλλικῆς γλώσσης» (1868), «Λιμουζινικὴ γραμματικὴ» (1876), «Βιογραφία τῶν τρουβαδούρων ἐν προβηγκιανῇ διαλέκτῳ» (1885), «Ἡ γλῶσσα καὶ ἡ φιλολογία τῆς Λιμουζίνης» (1892) κ. ἄ. Ἐξέδωκε πλεῖστα παλαιὰ κείμενα τῆς προβηγκιανῆς διαλέκτου. Γ. Ι. Β.

Σαμπαρὰ (Sabara) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίνας Ζεράες. Κάτ. 18.500. Παρ' αὐτὴν κεῖνται τὰ χρυσωρυχεῖα *Μόρο Βέλιο*. Γ. Ι. Β.

Σαμπάριζα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου ***Πηγάδια*** (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

— **Σαμπάριζα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀγκυροβόλιον τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἑρμιονίδος θαλάσσης κατέναντι τῆς Ὕδρας (πλάτ. 37° 24' 30'' Β, μῆκ. 23° 23' 00'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1525: Hydra Spezzia and Dhoko). Κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐχρησίμευεν ὡς χειμερινὸν ἀγκυροβόλιον τοῦ ὑδραϊκοῦ στόλου κατὰ τὰς ἀπὸ Β. κακοκαιρίας. Σ. Ε. Λ.

Σάμπας (Sambas) *[Γεωγρ.]*. Προτεκτορᾶτον τῆς Ὁλλανδίας ἐν τῇ δυτικῇ Βόρνεο. Ἐμβαδὸν 12.320 τ. χλμ., κάτ. 125.000, ἐξ ὧν 67.000 Μαλαῖοι, 30 000 Σῖναι, 26.000 Δαϊάκοι. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις. Γ. Ι. Β.

Σαμπᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 223. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ἡ μονὴ *Ἀγκάραθος*. Παρὰ τὸ χωρίον σῴζονται ἀρχαῖα ἐρείπια, ἀποδιδόμενα ὑπὸ τῶν Spratt καὶ Bursian εἰς τὴν κρητικὴν πόλιν *Θένας*. ΕΡ. Μ.

Σαμπατάϊ *μπὲν* ***Ἀβραάμ*** βλ. λ. *Δόμνουλος*.

Σαμπατεκὴ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κυνουρίας (πλάτ. 37°11' Β., μῆκ. 22°55' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia), 15 μίλ. νοτίως τοῦ Ἄστρους, βορείως δὲ τῶν Πουλήθρων, νοτιοδυτικὸν κέρας τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ἡ ὀνομασία του, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν χαρτῶν σημειουμένης, ἥτις πάλιν ἀπότοκος κωμικῆς ἀντιλήψεως ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ὑδρογράφων, ὑπολαβόντων φράσιν «σὰν πᾶτε 'κεῖ», τῶν ὁδηγούντων αὐτοὺς ἁλιέων, ὡς τοπωνυμίαν. Ἔχει φάρον Ἄγκα (1930) λευκῶν ἀναλαμπῶν. Σ. Ε. Λ.

Σαμπατιὲ (Sabatier), ***Ἀντώνιος***. Γάλλος συγγραφεὺς (1742—1817). Ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐκπατρισθῇ, μετέβη εἰς Βιέννην. Ἐκεῖθεν διετήρει πολιτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, ἀντὶ μηνιαίου μισθοῦ 110 δουκάτων. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Βουρβώνων, ἐδημοσίευσε σατιρικὰ ποιήματα κατὰ τῆς φιλαργυρίας τοῦ βασιλέως. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Τρεῖς αἰῶνες τῆς γαλλικῆς φιλολογίας», «Οἱ αἰῶνες τῆς εἰδωλολατρείας», «Τὸ πνεῦμα τοῦ Ρουσσώ», «Λεξικὸν τῶν θεῶν καὶ ἡρώων». Θ. Β.

— **Σαμπατιὲ** (Sabatier), ***Παῦλος-Θεόδοτος-Ἀρμάνδος***. Ἐπιφανὴς Γάλλος ἀνατόμος καὶ φυσιολόγος (1834—1910). Ἐσπούδασε φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ἰατρικήν, ἀναγορευθεὶς τῷ 1873 διδάκτωρ μὲ τὴν διατριβὴν «Études sur la coeur et la circulation des vertébrés», ἥτις ἐβραβεύθη ὑπὸ τοῦ ἰνστιτούτου. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ζῳολογίας καὶ συγκριτικῆς ἀνατομικῆς ἐν τῇ σχολῇ φυσικῶν ἐπιστημῶν τοῦ Μομπελλιὲ (1878—1904), τῷ δὲ 1895 ἐξελέγη ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ ἰνστιτούτου. Ὡς ἀνατόμος ἀπέκτησε παγκόσμιον φήμην. Τῷ 1879 ἵδρυσεν ἐν Cette ὑδροβιολογικὸν σταθμόν, ὡς παράρτημα τοῦ πανεπιστημίου Μομπελλιέ, ὅστις ἀπέβη τὸ σπουδαιότερον εἰς τὸ εἶδός του ἐργαστήριον τῆς Γαλλίας. Συνέγραψε: «Comparaison des ceintures et des membres antérieurs et postérieurs dans la serie des vertébrés» (1880), «Études sur la moule commune» (1877), «Recueil des mémoires sur la morphologie des éléments sexuels et sur la nature de la sexualité» (1886), «Spermatogénèse chez les crustacés décapodes» (1892), «Spermatogénèse chez les poissons sélaciens» (1896), «Essai sur l'immortalité au point de vue du naturaliste évolutioniste» (1895), «De l'orientation de la methode en évolutionnisme», «La Philosophie de l'effort» κ. ἄ. Ο. Ρ.

— **Σαμπατιὲ** (Sabatier), ***Παῦλος***. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐδημοσίευσε: «Βίος τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης» (1893), ἔργον πολλάκις ἐπανεκδοθὲν καὶ μεταφρασθὲν εἰς πλείστας γλώσσας, «Speculum Perfectionis seu S. Francisci Assisiatis» (1898), ἀρχαιοτάτην φημηγορίαν. Λ. Χ. Ζ.

— **Σαμπατιὲ** (Sabatier), ***Παῦλος***. Γάλλος χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1854. Τῷ 1880 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Μπορντώ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1884 διδάσκει ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τουλούζης. Κατέστη κυρίως γνωστὸς ἐκ τῆς περιφήμου μεθόδου αὐτοῦ τῆς ὑδρογονώσεως ὀργανικῶν οὐσιῶν δι' ἀερίου ὑδρογόνου παρουσίᾳ καταλυτῶν, ὡς λ. χ. νικελίου ἐν λεπτοτάτῳ καταμερισμῷ. Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ὑδρογονώσεως, πλὴν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῆς σημασίας καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς προσέφερεν εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐρευνητικὰ ἐργαστήρια, ἔτυχε καὶ μεγίστης ἐφαρμογῆς εἰς τὴν πρᾶξιν· δι' αὐτῆς κατέστη ἐφικτὴ ἡ κατόπιν ὑδρογονώσεως χρησιμοποίησις διαφόρων δυσόσμων καὶ ἀπορριψίμων ἄλλοτε ἐλαίων. Ἔγραψε: «La catalyse en chimie organique» (1913). Τῷ 1912 ἔλαβε μετὰ τοῦ Grignard τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν χημείαν. Σ. Γ.

— **Σαμπατιὲ** (Sabatier), ***Πέτρος***. Γάλλος θεολόγος (1682—1742). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1700 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν. Καθ' ὅλον τὸν βίον του ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν συλλογὴν μεταφράσεων λατινικῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς, γενομένων πρὸ τοῦ Ἱερωνύμου. Πρὸς τοῦτο ἐμελέτησε πλεῖστα ἀρχαῖα χειρόγραφα, συγγράμματα πατέρων τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, παλαιὰ λειτουργικὰ βιβλία καὶ μαρτυρολόγια καὶ οὕτω κατήρτισε μόνον τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ συνάδελφοί του Vincent de La Rue καὶ Charles Ballurd, συνεχίσαντες τὸ ἔργον του, κατήρτισαν τὸ κείμενον τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῷ 1743 ἐξέδωκαν ἐν Reims τὸ ὅλον ἔργον εἰς 3 τόμους μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Bibliorum Sacrorum latinae versiones antiquae» κλπ. Ε. Γ. Π.

— **Σαμπατιὲ** (Sabatier), ***Πέτρος-Ἰουστῖνος***. Γάλλος νομισματολόγος (1789—1869). Ἠσχολήθη μετὰ θέρμης εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ μελέτην ρωμαϊκῶν, κελτιβηρικῶν καὶ βυζαντινῶν νομισμάτων. Ἐδημοσίευσε πλῆθος ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν ἐν διαφόροις περιοδικοῖς, ὧν κυριώτεραι εἶναι: «Souvenirs de Kertsch et chronologie du royaume de Bosphore» (1849), «Médailles inédites de familles romaines» (1850), «Médailles inédites de Fulvia Plautiana, femme da Pescenius-Niger et d'Eupator II, roi de Bosphore», «Monnaie d'Alexis I Comnène», «Médailles antiques» (1851), «Plombs, bulles et sceaux byzantins» (1857), «Notions générales sur la monnaie byzantine» (1858), «Monnaies byzantines inédites» (1859), «Description générale des médailles contorniates» (1860). Β. Δ. Θ.

— **Σαμπατιὲ** (Sabatier), ***Ραφαὴλ-Μπιενβενύ***. Διαπρεπὴς Γάλλος ἀνατόμος καὶ χειρουργὸς (1732—1811). Τῷ 1756 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων καὶ μετά τινα χρόνον ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν διετέλεσεν εἷς τῶν τριῶν γενικῶν ἐπιθεωρητῶν τοῦ στρατοῦ τοῦ βορρᾶ, ὁ δὲ Ναπολέων τὸν ὠνόμασε σύμβουλον χειρουργόν. Κατόπιν κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς χειρουργικῆς. Ὁ Σαμπατιὲ ὑπῆρξεν ἐγχειρητὴς πρώτης τάξεως, κατέλιπε δὲ πλῆθος ἀξιολόγων ὑπομνημάτων καὶ συγγραμμάτων, ἐν οἷς: «Ἀνατομικὴ» (1775), «Ἐγχειρητικὴ» (1796), «Ἰατρικὴ τῆς ἀναμονῆς» (1796), πάντα τρίτομα. Ο. Ρ.

— **Σαμπατιὲ** (Sabbathier), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος συγγραφεὺς (1735—1807). Διετέλεσεν ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Σαλὼν καὶ ἔγραψε: «Λεξικὸν πρὸς κατανόησιν τῶν κλασσικῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων», «Πραγματεία ἱστορικὴ περὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα», «Ἡ γυμναστικὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις» κ. ἄ. Θ. Β.

— **Σαμπατιὲ** ***ντὲ Κὰμπρ*** (Sabatier de Cabre), ***Ἰούλιος***. Γάλλος πολιτικὸς ἐπαναστάτης (1745—1816). Πληρεξούσιος ἐν τῇ πρώτῃ γαλλικῇ συνελεύσει, διεκρίθη ὡς ῥήτωρ, κατὰ δὲ τὴν περίοδον τῆς τρομοκρατίας τοῦ Ροβεσπιέρρου ἐφυλακίσθη ὡς ὕποπτος. Θ. Β.

Σαμπατίνα, ἢ ***Σαμποτίνα*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 318. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀετόπετραν*.

Σαμπατίνι (Sabbatini), ***Λουδοβῖκος-Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς θεωρητικὸς τῆς μουσικῆς (1739—1809). Ἐμορφώθη ἐν Βολωνίᾳ ὑπὸ τὸν πατέρα Μαρτίνι, εἶτα δὲ ἐν Παδούῃ ὑπὸ τὸν Βαλλόττι, οὗτινος ἠσπάσθη τὸ σύστημα τῆς ἁρμονίας καὶ ὃν διεδέχθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ μουσικοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ἐξαιρετικῆς μνείας χρῄζουσι τὰ θεωρητικὰ βιβλία του «Gli elementi teoretici della musica col'a pratica de medesimi in duetti e terzetti a canone» (1789), «La vera idea delle musicali numeriche signature» (1799), «Trattato sopra le fughe musicali» (1805). Ἐκ τῶν συνθέσεων αὐτοῦ ἀναφέρεται κυρίως ἓν ρέκβιεμ. Γ. Σ.

— **Σαμπατίνι** (Sabbatiui), ***Πῖος***. Ἰταλὸς νομοδιδάκτωρ, καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Μοδένης, ὅπου ἐγεννήθη τῷ 1848. Ἐδημοσίευσε: «Σύνοψις τῶν μαθημάτων τῆς νομικῆς ἐγκυκλοπαιδείας» (1883), «Τὸ δημόσιον δίκαιον λήγοντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» (1901) κλπ.

— **Σαμπατίνι** (Sabatini), ***Ραφαήλ***. Ἄγγλος συγγραφεὺς ἰταλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1875. Ἔζησε μέγα μέρος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἔγραψεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν διάφορα ἱστορικὰ ἔργα, μυθιστορήματα, μελέτας, θεατρικὰ ἔργα, κ.τ.λ. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Ὁ Ιππότης τῆς ταβέρνας» (1904), «Τὸ δέρμα τοῦ λέοντος» (1911) «Ἡ ζωὴ τοῦ Καίσαρος Βοργία» (1912), «Ἡ δικαιοσύνη τοῦ δουκὸς» (1912), «Ὁ Τουρκοεμάδας καὶ ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις τῆς Ἱσπανίας» (1913), «Ὁ λοχαγὸς Μπλοὺντ» (1922) κ τ.λ. Μ. Δ. Β.

— **Σαμπατίνι** (Sabbatini), ***Ρεμίτζιος***. Ἰταλὸς φιλόλογος καὶ λατινιστής, καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μιλάνου, γεννηθεὶς τῷ 1850. Ἐδημοσίευσε σειρὰν ἔργων, ἐν οἷς: «Studi critici sulla Eneide», «Storia critica di alcuni testi latini» κλπ.

Σαμπὰτς (Sabac, Chabats) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ποντρίντε ἐπὶ τοῦ Σαύου. Κατ. 10.000. Ἔχει φρούριον ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β' τῷ 1470, ἵνα ἔχῃ τοῦτο ὡς ὁρμητήριον τῶν εἰς Σλαβωνίαν ἐπιδρομῶν του. Κατὰ τὸν Αὐστροτουρκικὸν πόλεμον 1788—1791 οἱ Σέρβοι κατέλαβον τὴν πόλιν, κατὰ τὴν πρώτην δὲ σερβικὴν ἐπανάστασιν ὁ Καραγεώργης ἐνίκησε παρ' αὐτὴν τῷ 1806 τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη τελικῶς τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1915 ὑπὸ τῶν Αὐστροουγγρικῶν στρατευμάτων. Γ. Ι. Β.

Σαμπὲλ (Chambelle), ***Λουδοβῖκος***. Γάλλος φιλέλλην καὶ ἀξιωματικὸς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ πολεμήσας ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ρ. Τσοὺρτς καὶ Ντεντζὲλ ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Ἐπὶ τοῦ Καποδιστρίου, συστάσης τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, διωρίσθη καθηγητὴς καὶ διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ ἐν Ναυπλίῳ. Ἀπέθανε τῷ 1845. Τ. Ε. Ε.

Σαμπέλιεφ, ***Παῦλος Ἰβάνοβιτς***. Ρῶσος ἀρχαιολόγος (1814—1850). Ἐπεχείρησε πλείστας ἐπι-

Digitized by Google

στημονικὰς ἐκδρομὰς ἐν Ρωσίᾳ καὶ συνέγραψεν: «Ἡ νομισματικὴ τῶν Μωαμεθανῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν τῶν Ρώσων», «Ἡ Ἀνατολὴ κατὰ τὰ νομισματικὰ μνημεῖα» καὶ διαφόρους πραγματείας περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσίας. Θ. Β

Σαμπέλλικο (Sabéllico), ***Μαρκαντώνιος-Κότσιο*** (Coccio), ὁ ἐπικαλούμενος—. Ἰταλὸς φιλόλογος (1436—1506). Ἐσπούδασεν ἐν Ρώμῃ, ἔνθα ἐγένετο φίλος τοῦ Πομπωνίου Λαίτου, ἐγγραφεὶς ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσῃ Ἀκαδημίᾳ, διετέλεσε δὲ καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς εἰς Οὔντινε, Ἐνετίαν καὶ βιβλιοθηκάριος τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἔγραψε: «Rerum Venetarum historia» (1487), «De Venetis magistratibus» (1503), «De latinae linguae reparatione dialogus», «Dissertatio de periodis litterarum et quinque aetatibus Romanae linguae» κ.ἄ. καὶ ἐξεπόνησε σχόλια εἰς Βαλέριον Μάξιμον, Εὐστάθιον, Ἰουστῖνον, Κάτουλλον, Λουκανόν, Ὁράτιον, Πλίνιον, Σουητώνιον, Στάτιον, Τίτον Λίβιον, Φλῶρον κ.ἄ. Τὰ ἅπαντά του («Opera omnia») ἐξεδόθησαν ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1502 καὶ 1560 (τόμ. 4).—Π.

Σαμπὲρ (Samper), ***Ἰωσὴφ-Μαρία***. Κολομβιανὸς διπλωμάτης καὶ λόγιος (1828—1888). Διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Χιλῇ, Ἀργεντινῇ καὶ Εὐρώπῃ. Ἔγραψε κωμῳδίας καὶ μυθιστορήματα· ἐκ τῶν ἔργων του τὰ καλύτερα εἶναι: «Εἷς δικαστὴς κατὰ τὸ παλαιὸν καὶ δύο ἐξάδελφοι κατὰ τὸ νέον» (1855) καὶ «Τὰ γαρύφαλλα τῆς Ἰουλίας» (1881). Γ. Ι. Β.

—Σαμπὲρ ντὲ Γκογκολὲν (Sabert de Gogolin), ***Ἰωσὴφ-Βερνάρδος***, *μαρκήσιος* —. Γάλλος ἀντιναύαρχος καὶ ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Τουλῶνι τῷ 1724 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1805. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Συφραὶν καὶ τὸν κόμιτα ντὲ Γκράς, μετασχὼν τῶν πλείστων ἀπὸ τοῦ 1748—1784 ναυτικῶν στρατειῶν. Εἶχε καταστῇ γνωστὸς καὶ ὡς ἀστρονόμος ἰδίᾳ διὰ τὰς μελέτας του πρὸς ὑποκατάστασιν τοῦ διὰ τῶν σεληνιακῶν ἀποστάσεων ὑπολογισμοῦ τοῦ μήκους, διὰ τοῦ μέσου χρονομέτρων τοιούτου, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑδρογράφος, ἐκλεγεὶς διὰ τὰς τοιαύτας ἐργασίας του μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθησαν πλεῖσται ἀνακοινώσεις του ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἀστρονομίαν, τὴν φυσικὴν καὶ τὴν ὑδρογραφίαν. Ἐπιστημονικώτατα συγγράμματά του εἶναι: «Πλοῦς ἀνὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Β. Ἀφρικῆς» (1753) καὶ «Ὑπόμνημα ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ναυτικῶν χρονομέτρων» (1793). Σ. Ε. Λ.

Σάμπεργκ (Shamberg), ***νόσος τοῦ***— *[Δερματολ.]*. Σπανιωτάτη καὶ χρονία δερματοπάθεια, συγγενὴς πρὸς τὴν πορφύραν τοῦ Majochi. Ἐμφανίζει μεγάλας στρογγύλας καὶ κιτρίνας κηλῖδας μετὰ τηλεαγγειεκτασιῶν εἰς τὰ κάτω ἄκρα, συνοδευομένας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ κνησμοῦ. Ὀφείλεται εἰς ἀγγειοκινητικὰς τροφικὰς ἐπιδράσεις καὶ εἶναι ἀθεράπευτος. Κ. Κ. Κ.

Σαμπετιὲ ντὲ Ρὶμπ (Champetier de Ribes), ***Κάμιλλος***. Γάλλος μαιευτήρ, γεννηθεὶς τῷ 1833. Ἔγραψε: «Passage de la tête dernière au détroit supérieur retréci du bassin dans la présentation du siège», καὶ εἰσηγήθη συσκευὴν πρὸς πρόκλησιν προώρου τοκετοῦ, ἀποτελουμένην ἐξ ἐλαστικῆς ἐπιμήκους κωνοειδοῦς σφαίρας, εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ὁποίας προσαρμόζεται κυλινδρικὸς ἐλαστικὸς σωλὴν φέρων εἰς τὸ ἄκρον στρόφιγγα, δι' ἧς διενεργεῖται ἡ διάτασις τῆς σφαίρας. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ἐλαστικῆς ταύτης σφαίρας ἐν τῇ ἐγκύμονι μήτρᾳ ἐνεργεῖ διὰ τῆς παρόδου ὥρῶν τινων ἀφ' ἑνὸς πρὸς διέγερσιν τῶν ὠδίνων τοκετοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς διαστολὴν τῶν μαλακῶν μορίων τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας. Ἡ σχετικὴ ἐργασία του φέρει τὸν τίτλον: «De l'accouchement provoqué à l'aide de ballons introduits dans la cavité utérine pendant la grossesse». Ο. Ρ.

σαμπῖ, ἢ *σανπῖ*. Ἐκλήθη οὕτω τὸ γράμμα ϡ, ἐπειδὴ ἐνομίσθη ὡς προελθὸν ἐκ τῆς ἑνώσεως δύο γραμμάτων: τοῦ *σὰν* C καὶ τοῦ *πῖ* Π, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Mommsen. Κατὰ τὴν γνώμην ὅμως τοῦ Kühner, τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος γράμμα προῆλθεν ἐκ τοῦ φοινικικοῦ γράμματος tsade (ϻ). Τὸ σαμπῖ περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν ὡς γράμμα, ἐχρησιμοποιήθη δὲ ὡς ἀριθμητικὸν σημεῖον πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ 900. Γ. Π. Α.

Σαμπιάζε (Sambiase) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Καταντσάρο τῆς Καλαβρίας. Κάτ. 11.600. Παράγει γεωργικὰ προϊόντα καὶ ἰδίως οἶνον. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει θειοῦχος ἰαματικὴ πηγή. Μ. Δ. Β.

Σαμπιέρο ντ' Ὀρνάνο, ἢ **Σὰν Κόρσο** (Sampiero d'Ornano, ἢ San Corso). Κορσικανὸς πατριώτης καὶ πολεμιστὴς (1501—1567). Ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ἱππολύτου τῶν Μεδίκων καὶ κατ' ἀρχὰς ἀπετέλεσε μέλος τῶν «ἐρυθρῶν συμμορίων» τοῦ Ἰωάννου τῶν Μεδίκων. Τῷ 1533 κατετάχθη εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου καὶ διοίκησε τὸ σύνταγμα τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες ἐπολέμουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας, διακριθεὶς ἐν Πεδεμοντίῳ, ὅπου ὑπερήσπισε τὸ Φοσσάνο (1536) καὶ ἐν Περπινιάν, ὅπου ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ δελφίνου τῷ 1542 καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου Α' τίτλον εὐγενείας. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Κορσικὴν ἐνυμφεύθη τὴν Βανίνα Ὀρνάνο, ἐκ τῶν πρώτων οἰκογενειῶν τῆς νήσου καὶ ἐγένετο ἔκτοτε γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας ταύτης. Μετά τινα ὅμως καιρὸν αἱ ἀρχαὶ τῆς Γενούης συνέλαβον αὐτὸν καὶ τὸν ἐφυλάκισαν. Ἀποφυλακισθεὶς τῇ ἐπεμβάσει τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, ὡμοσεν ἐκδίκησιν καὶ ἀπέβη εἷς τῶν ἀσπονδοτέρων ἐχθρῶν τῆς Γενούης. Τῷ 1553 ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Κορσικῆς καὶ τῷ 1557 γενόμενος κύριος μεγάλου μέρους αὐτῆς, ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν τῆς νήσου μετὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ Ἐρρῖκος Β' ὅμως τῆς Γαλλίας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κατὼ-Καμπρεζὶ παρῃτήθη τῶν ἐπὶ τῆς Κορσικῆς ἀξιώσεών του. Ὁ Σαμπιέρο ἐν τούτοις ἐξηκολούθησε τὴν δρᾶσίν του κατὰ τῆς Γενούης καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν ταύτην τῶν Γάλλων, καταφυγὼν εἰς τὴν Τύνιδα καὶ τὴν Ἀλγερίαν, ὅπως ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Ἀράβων. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας οἱ Γενουήνσιοι, θέλοντες νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν ἐπίφοβον κατάντα ἐχθρὸν εἰς ὑποταγήν, διὰ τῆς καταπράξεως προσφιλοὺς ὁμήρου, ἔπεισαν τὴν ἐν Μασσαλίᾳ διαμένουσαν σύζυγον αὐτοῦ Βαννίνα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Γένουαν καὶ νὰ ζητήσῃ χάριν διὰ τὸν ἐν Ἀλγερίῳ εὑρισκόμενον ἐξόριστον σύζυγόν της. Ὁ Σαμπιέρο, πληροφορηθεὶς τὸ γεγονός, ἀπέστειλε φίλον του, ὅστις κατώρθωσε νὰ προλάβῃ τὴν Βαννίνα κατὰ τὸν πλοῦν καὶ νὰ ὁδηγήσῃ ταύτην εἰς τὴν Μασσαλίαν. Μετ' ὀλίγον κατέφθασε καὶ ὁ Σαμπιέρο, ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε τὴν Βαννίνα διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρός, ὡς θέλουσαν διὰ τῆς πράξεώς της ταύτης νὰ τὸν ἀτιμάσῃ. Τῷ 1564 ἐπεχείρησε νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Κορσικῆς, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν νῆσον μὲ ὀλίγους ὀπαδούς του, ἀλλὰ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῆς συζύγου του, ἐκδικουμένων τὸν φόνον τῆς ἀδελφῆς των, συμφώνως πρὸς τὰ παλαιὰ ἔθιμα τῆς κορσικανικῆς βεντέττας. Αἱ περιπέτειαι τοῦ Σαμπιέρο καὶ τὰ ἡρωϊκὰ αὐτοῦ κατορθώματα ἐνέπνευσαν πολλοὺς συγγραφεῖς, Γάλλους καὶ ξένους, πλεῖστα δὲ εἶναι ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ λογοτεχνίᾳ τὰ μυθιστορήματα, τὰ δράματα καὶ τὰ λαϊκὰ ᾄσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖ τὸν κύριον πρωταγωνιστὴν καὶ τὸν ἥρωα. Μ. Δ. Β.

Σάμπιν (Sabine) *[Γεωγρ.]* βλ. *Σαμπάϊν*.

Σαμπινὺ-σὺρ-Μάρν (Champigny-sur-Marne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ Μάρνη. Κάτ. 13.629. Παρ' αὐτὴν ἐγένοντο μάχαι μεταξὺ Γάλλων καὶ Πρώσσων (βλ. κατωτ. *[Στρατ. Ἱστορ.]*). Γ. Ι. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον 1870—1871, ἀπεφασίσθη ὅπως, κατὰ τὸ τέλος Νοεμβρίου 1870, ἐκτελεσθῇ ἔξοδος πρὸς νότον, ἵνα τοιουτοτρόπως συντονισθῶσιν αἱ ἐνέργειαι μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Λίγηρος (ἐπιχειρήσεις ἐκ τῶν ἔσω καὶ ἐκ τῶν ἔξω τῶν Παρισίων), παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ στρατηγοῦ Ντυκρό, συνιστῶντος ἐξόδους πρὸς βορειοδυσμάς, καθόσον πᾶσα ἀπόπειρα ἐξόδου πρὸς νότον θὰ προσέκρουε πρὸ μεγάλων δυσχερειῶν. Ὁπωσδήποτε κατηρτίσθη τὸ κάτωθι σχέδιον ἐξόδου. Τὰ τρία ὑπὸ τὸν Ντυκρὸ σώματα στρατοῦ (ἐν ὅλῳ 100.000 ἄνδρες, 300 πυροβόλα) θὰ ἐξορμήσωσιν ὡς ἑξῆς: τὸ 1ον, ἐκκινοῦν ἐκ Βενσὲν καὶ προσπερνῶν τὸν Μάρνην παρὰ τὴν Ζουανβίλ, νὰ κατευθυνθῇ πρὸς Σαμπινύ· τὸ 2ον, ἐκκινοῦν ἐκ Φοντενταὶ καὶ προσπερῶν τὸν Μάρνην παρὰ τὸ Νοζάν, νὰ κατευθυνθῇ πρὸς Βιλλιὲρ (χωρίον ὀχυρωθὲν σοβαρῶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἀποτελοῦν σοβαρὸν σημεῖον ἀμύνης), τὸ 3ον, ἐκκινοῦν ἐκ Ροσνὺ καὶ προσπερῶν τὸν Μάρνην εἰς Μπριέ, νὰ ὑπερκεράσῃ τὸ Βιλλιὲρ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ βορρᾶ (βλ. σχ. 4 ἐν λ. *Παρίσιοι*). Τότε συνήφθη ἀγὼν φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μάχη τοῦ Σαμπινὺ* 30 Νοεμβρίου—3 Δεκεμβρίου 1870. Τὴν 7ην ὥραν τῆς 30 Νοεμβρίου τὰ 1ον καὶ 2ον γαλλικὰ σώματα ἤρχισαν τὴν προσπέρασιν τοῦ Μάρνη, ἀλλὰ τὸ 3ον ἐβράδυνε μεγάλως. Ὁ Ντυκρὸ ἀπεφάσισε τότε νὰ προχωρήσῃ ἡ ἐπιχείρησις ὁπωσδήποτε, καὶ τότε τὰ 1ον καὶ 2ον σώματα ἀπώθησαν τὰς γερμανικὰς προφυλακὰς καὶ ἤρχισαν τὴν προχώρησίν των πρὸς τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς. Τὸ 1ον σῶμα ἀπέκρουσθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, εἰς δευτέραν δὲ προσπάθειαν καταλήψεως τοῦ χωρίου τούτου οὐδὲν ἐπέτυχε, διὸ παρέμεινεν ἔκτοτε ἐν ἀμύνῃ. Τὸ 2ον σῶμα ἀπέτυχεν οἰκτρῶς εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βιλλιὲρ ἐπίθεσίν του, καθόσον διὰ τὴν πτῶσιν τῆς τόσον ἰσχυρᾶς γερμανικῆς τοποθεσίας προεβλέπετο σύγχρονος πλευρικὴ ἐπίθεσις καὶ ὑπερκέρασις ὑπὸ τοῦ 3ου σώματος, τοῦ μὴ κατορθώσαντος ὅμως νὰ συγχρονίσῃ τὴν ἐνέργειάν του, ἅτε μόλις περὶ τὴν 14ην ὥραν προσπεράσαντος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μάρνη. Μετὰ 24ώρον ἐκεχειρίαν διὰ τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν καὶ περισυλλογὴν τῶν τραυματιῶν, ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη τὴν 2αν Δεκεμβρίου, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν. Τὴν 3ην Δεκεμβρίου ὁ Ντυκρὸ διέταξε τὴν διακοπὴν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν ἀναστροφὴν (ἀποχώρησιν) τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μάρνη. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σαμπιονέτα (Sabbioneta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας. Κάτ. 7.200. Τῷ 1541 εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην φήμην τὸ ἑβραϊκὸν αὐτῆς τυπογραφεῖον, ἐν ᾧ ἐξετυπώθησαν ἐξαίρετα ἔργα, ὧν σήμερον τὰ ἀντίτυπα εἶναι σπανιώτατα καὶ μεγάλης ἀξίας. Ἔχει μεταξουργεῖα καὶ ὑφαντουργεῖα. Μ. Δ. Β.

Σαμπιονέττα (Sabbionetta ἢ Sablonetta), ***Γεράρδος***. Ἰταλὸς ἰατροφιλόσοφος, ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἀστρονομίαν ἢ μᾶλλον τὴν ἀστρολογίαν. Ἔζη κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα καὶ ἦτο σύγχρονος τοῦ συμπατριώτου του Γεράρδου τοῦ ἐκ Κρεμόνας. Συνέγραψε: «Theoria planetarum» (ἐξεδόθη τῷ 1472, ἔκτοτε δὲ ἐδημοσιεύθη πολλάκις μετὰ τῆς «Σφαίρας» τοῦ *Σάκρο Μπόσκο*), «Practica in praxis planetarum» μὴ περισωθέν, «Geomantiae astronomiae Libellus» (ἐδημοσιεύθη εἰς Lyon καὶ μετεφράσθη ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὴν γαλλικὴν ἄγνωστον πότε), «Judicia super multis questionibus κτλ.» (ἐν χειρογράφῳ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ). Σ. Π.

Σαμπιοννὲ (Championnet), ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος-Στέφανος***. Γάλλος στρατηγὸς (1762—1800). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Γιβραλτάρ, βραδύτερον δέ, ἐπὶ κεφαλῆς μεραρχίας, κατέλαβε τὴν Κολωνίαν καὶ τὸ Ντύσσελντορφ. Κατέλαβε τὴν Καπύην τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν Νεάπολιν, ἔνθα διωργάνωσε τὴν Παρθενοπαίαν δημοκρατίαν. Γ.Ι.Β.

Σαμπιοντσέλλο (Sabbioncello) *[Παραλ. Γεωγραφ.]*. Ἐπίσημος τῆς Δαλματίας χερσόνησος ἀποφυομένη ἀπὸ τῆς νοτίας παραλίου τῆς Ἐρζεγοβίνης, χωροῦσα ΒΔ. ἐπὶ 36 μίλ. ὑπὸ μέγιστον εὖρος 3 μιλ. καὶ σχηματίζουσα μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς παραλίου κόλπον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκβάλλει ὁ Νάρων. Τὸ ὑψηλότερον τῆς σημεῖον ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους Vipera (ὑψομ. 1.050 μ., πλάτ. 43° 00' Β., μήκ. 17° 09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2713: Curzola to Cattaro). Ἔνδον τοῦ πελαγίου κόλπου της τὰ στενὰ *Ναρρόντα*, *Σαμπιοντσέλλο* καὶ *Στάνιο Πίκκολο*, ἔξω δὲ αὐτῆς τὰ στενὰ *Κούρτζολα*, *Λαγκόστα* καὶ *Μελέντα*, σχηματιζόμενα μετὰ τῶν προσκειμένων τῇ χερσονήσῳ φερωνύμων νήσων. Σ. Ε. Λ.

Σαμπιποκόμα (οἱ) (Sabipokoma). Ὁ κυριώτερος κλάδος τῆς φυλῆς τῶν Ἰνδῶν-Τακανά. Κατοικοῦν εἰς τὰ ὑψίπεδα τῆς Βολιβίας. Γ. Ι. Β.

Σαμπίρο (Sampiro). Ἱσπανὸς ἱστοριογράφος, ἀποθανὼν τῷ 1041. Ἐσυνέχισε τὰ «Χρονικὰ» τοῦ Σεβαστιανοῦ ντὲ Σαλαμάνκα, γράψας «Τὰ χρονικὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἀστουρίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 866—982». Θεωρεῖται ὡς συνεχιστὴς τῆς ἱστορικῆς ἱσπανικῆς παραδόσεως, τὴν ὁποίαν ἐνεκαινίασεν ὁ Σαλαμάνκα (ὅτι τὸ βασίλειον τῆς Ἀστουρίας ἦτο συνέχεια τοῦ βασιλείου τῶν Βησιγότθων) ἐναντίον τῆς ἀραβικῆς παραδόσεως. Γ. Ι. Β.

Σάμπλ (Sable) *[Γεωγρ.]* βλ. *Σαίημπλ* νῆσος.

Σαμπλαὶν (Champlain) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη τῆς Ἀμερικῆς μεταξὺ τῶν πολιτειῶν τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ Βέρμοντ. Ἔχει μῆκος 177 χλμ., μέγιστον πλάτος 24 χλμ. καὶ μέγιστον βάθος 180 μ. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1608 ὑπὸ τοῦ Γάλλου Σαμπλαίν. Συνδέεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Ρισελιὲ μετὰ τοῦ ποταμοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ διὰ τῆς διώρυγος *Σαμπλαὶν*, ἥτις ἔχει μῆκος 131 χλμ., μετὰ τοῦ Οὔδσονος. Οἱ σπουδαιότεροι λιμένες ἐπὶ τῆς λίμνης εἶναι τὸ Μπούρλιγκτον, Ράουζης Πόϊντ, Πλάττσμπουργ καὶ Πὸρτ Ἕνρυ. Γ. Ι. Β.

Σαμπλαὶν (Chamblain), ***Σαμουὴλ ντὲ*** —. Γάλλος ταξιδιώτης (1567—1635). Ἐταξίδευσεν εἰς Ἀντίλας, Κεντρικὴν Ἀμερικήν, τὴν Νέαν Γαλλίαν, ἀνέπλευσε τὸν ποταμὸν Ἅγιον Λαυρέντιον, μετέβη εἰς Καναδᾶν, ἵδρυσε τὴν πόλιν Κεμπὲκ καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς λίμνης Οὐρὸν καὶ τῆς λίμνης Ὀντάριο. Τῷ 1620 διωρίσθη τοποτηρητὴς τοῦ Καναδᾶ, ἐγκατασταθεὶς εἰς Κεμπέκ. Τῷ 1629, περιελθούσης τῆς πόλεως ταύτης εἰς τοὺς Ἄγγλους, ὁ Σαμπλαὶν ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἤχθη εἰς Ἀγγλίαν. Ἐπανῆλθε τῷ 1633, ὅτε ἀπεδόθη ἡ πόλις εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἔγραψεν ἐντυπώσεις ἐκ τῶν ταξιδίων του καὶ περὶ τῶν ἀνακαλύψεών του ἐν τῇ Νέᾳ Γαλλίᾳ. Γ. Ι. Β.

Σαμπλὰντ (Chamblandes) *[Προϊστορ.]*. Μεγάλη προϊστορικὴ νεκρόπολις παρὰ τὴν Λωζάννην τῆς Ἐλβετίας, γνωστὴ ἀπὸ τοῦ 1880. Περικλείει 31 τάφους καί τινας ἐν τῇ περιοχῇ. Εἶναι πρωτόγονοι τάφοι τραπεζοειδεῖς ἐκ λιθίνων πλακῶν (κιβωτιόσχημοι), μετὰ 2 ἢ πλειοτέρων σκελετῶν συνεσταλμένων καὶ λιθίνων ἐργαλείων, ὧν πολλὰ εἶναι λαξευτὰ καὶ τύπου φύλλων δάφνης. Ὁ Σαμπλάντιος πολιτισμός, συναντώμενος καὶ εἰς ἄλλους περὶ τὴν λίμνην Λεμὰν στα-

Digitized by Google

θμούς, ἀποτελεῖ ἴδιον σύνολον, διακρινόμενον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν πασσαλοκτίστων, ὑπὸ πολλῶν δέ, ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω περιέργων χαρακτηριστικῶν, κατατάσσεται εἰς τὴν παλαιοτάτην νεολιθικὴν ἢ καὶ μεσολιθικὴν βαθμῖδα. Ἀνθρωπολογικῶς ἔχομεν μεῖξιν δολιχοκεφάλων καὶ βραχυκεφάλων καὶ οἱ σκελετοί, εἴτε βορείου τύπου, εἴτε ἐνθυμίζοντες τὸν Κρομανιόνιον βραχύσωμον τύπον, ἀνήκουσι πάντως εἰς νεολιθικοὺς χρόνους. Δύο σκελετοὶ τῆς Σαμπλὰντ εἶναι νεγροειδεῖς (δολιχοκεφαλία, προγναθισμός, μακροσκελία κτλ.), παριστῶντες, μετά τινων ἄλλων τῆς Βρετάνης καὶ τῆς βορείου Ἰταλίας (Λιγουρίας, Λομβαρδίας), ἀταβιστικὴν ἐμφάνισιν, σχετιζομένην μὲ τοὺς νεγροειδεῖς Γκριμάλντι. Ι. Γ. Κ.

Σαμπλὲ (Sablé), ***Μαγδαληνὴ ντὲ Σουβρέ***, *μαρκησία ντὲ* —. Γαλλὶς συγγραφεὺς (1599—1679). Θυγάτηρ τοῦ στρατάρχου Σουβρέ, ἐνυμφεύθη τὸν μαρκήσιον ντὲ Λαβάλ Σαμπλέ, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μονμορανσύ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της μετέβαλε τὸ μέγαρόν της εἰς κέντρον τῶν διασημοτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς. Ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις ταύτης ἐκαλλιεργεῖτο τὸ φιλολογικὸν εἶδος τῶν γνωμικῶν. Τῆς Σαμπλὲ διασῴζονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῆς Γαλλίας πλεῖσται ἐπιστολαί, ἱκανὰς τῶν ὁποίων ἐδημοσίευσεν ὁ Κουζέν. Θ. Β.

Σαμπλὲ-σὺρ-Σὰρτ (Sablé-sur-Sarthe) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάρτ. Κάτ. 5.500. Ἐν αὐτῇ συνήφθη ἡ συνθήκη μεταξὺ Καρόλου Ζ′ καὶ Φρασκίσκου Β′ τῆς Βρετάνης τὴν 20 Αὐγούστου 1488. Γ. Ι. Β.

Σαμπλὶ (Chablis) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σεράϊν, γνωστὴ διὰ τοὺς ὀνομαστοὺς λευκοὺς οἴνους, κληθέντας ἐξ αὐτῆς «σαμπλί». Κάτ. 2.000. Γ. Ι. Β.

Σὰμπλ-ντ'-Ὀλὸν (Les Sables-d'Olonne) *[Γεωγραφ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Βανδαίας, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κάτ. 14.000. Ἔχει ἁλιείαν σαρδελλῶν καὶ ὀστρέων. Γ. Ι. Β.

Σαμπλοννιὲρ (Gudin de la Sablonnière), ***Καῖσαρ-Κάρολος-Γκουντὲν ντὲ λὰ*** —. Γάλλος στρατηγὸς (βλ. λ. ***Γκουντὲν*** ντὲ λὰ Σαμπλοννιέρ).

Σάμπο Szabò), ***Διονύσιος***. Οὔγγρος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἔγραψεν: «Ἡμερολόγιον καὶ ἄλλα διηγήματα» (1918), «Νεκροί» (1921), «Βοήθεια» (1925), «Ἡ λίμνη καὶ τὸ νεκροταφεῖον» (1926). Γ. Ι. Β.

Σαμπὸ (Chabot), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Γάλλος κληρικὸς καὶ ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἐχρημάτισε βοηθὸς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν, ἐκλεγεὶς τῷ 1917 μέλος αὐτῆς. Ἐνισχυθεὶς χρηματικῶς δι' ἐπιχορηγήσεων τῶν πανεπιστημίων Λουβαὶν καὶ Οὐασιγκτῶνος, ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως τῶν κειμένων τῶν Χριστιανῶν συγγραφέων τῆς Ἀνατολῆς. Μετέφρασε τὸ χρονικὸν Μιχαὴλ τοῦ Συρίου (1899—1910) καὶ ἔγραψε: «Συλλογὴ τῶν Νεστοριανῶν συνόδων» (1902), «Ἱστορία τοῦ Μὰρ Ἰαμπαλαγὰ τοῦ Γ′, Νεστοριανοῦ πατριάρχου» (1895—1896), «Ἐκλογὴ μνημείων τῆς Παλμύρας» (1920). Γ. Ι. Β.

—**Σαμπὸ** (Chabot), ***Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος***, *βαρῶνος ντὲ* —. Γάλλος στρατηγὸς (1757—1837). Λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βοναπάρτου εἰς Ἰταλίαν, ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ τῷ 1798 ὑπερήσπισεν ἡρωϊκῶς τὴν Κέρκυραν κατὰ τὴν πολιορκίαν ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ Τούρκων. Εἶτα μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἱσπανίας, ὅπου τῷ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τοῦ βαρώνου διὰ τὰς πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν ὑπηρεσίας του. Θ. Β.

—**Σαμπὸ** (Chebot), ***Φίλιππος ντὲ*** —. Γάλλος ναύαρχος (1480—1543). Παιδικὸς σύντροφος Φραγκίσκου τοῦ Α′, περιεβλήθη ἅμα τῇ ἀνόδῳ τούτου εἰς τὸν θρόνον διὰ διαφόρων τιμῶν. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Παβίας ἐγένετο ναύαρχος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας κατέλαβε τὸ Πεδεμόντιον. Γ. Ι. Β.

—**Σαμπὸ** (Chabot), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος ἐπαναστάτης (1749—1794). Ἀνῆκεν εἰς τὸ τάγμα τῶν καπουκίνων καὶ ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς περιφερείας Μπλοά. Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς συμβατικῆς καὶ νομοθετικῆς συνελεύσεως, διεκρίθη διὰ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν, κηρύττων εἰς τὸν λαὸν τὴν βίαν καὶ τὴν ἐπανάστασιν. Ἐδημοσίευε τὴν «Δημοτικὴν ἐφημερίδα». Νυμφευθεὶς Αὐστριακήν τινα, ἀπέβη φίλος τῆς πολυτελείας. Πλαστογραφήσας ἀπόφασίν τινα, ὅπως σφετερισθῇ μέγα ποσὸν χρημάτων, κατεδικάσθη εἰς θάνατον (1794). Θ. Β.

—**Σαμπὸ ντὲ λ' Ἀλλιὲ** (Chabot de l'Allier), ***Γεώργιος***. Γάλλος νομομαθὴς (1758—1819). Ἦτο μέλος τῆς συμβατικῆς συνελεύσεως, πρόεδρος τοῦ ἀκυρωτικοῦ καὶ ἐπόπτης τῶν νομικῶν σχολῶν τῆς Γαλλίας. Συνέγραψεν: «Εἰκὼν τῆς ἀρχαίας νομοθεσίας», «Σχόλια ἐπὶ τοῦ περὶ διαδοχῆς νόμου», «Κρίσεις ἐπὶ τοῦ Ναπολεοντείου κώδικος». Θ. Β.

Σαμποάνγκα (Zamboanga) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας τῆς νήσου Μίνταναο τῶν Φιλιππίνων νήσων. Κάτ. 43.832. Διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας, παράγει ὄρυζαν, καπνόν, γεώμηλα, ἐξάγει δὲ κυρίως κόπρα. Γ. Ι. Β.

Σαμπολλιὸν (Champollion), ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος-Ἰωσὴφ*** (καλούμενος *Σαμπολλιὸν-Φιζάκ*, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του). Γάλλος ἀρχαιολόγος (1778—1867). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γρενόβλης, διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἀπὸ τοῦ 1849 μέχρι τοῦ θανάτου του διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τῶν ἀνακτόρων τοῦ Φονταινεμπλώ. Ἔγραψε κατ' ἀρχὰς ἐνδιαφερούσας μελέτας περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς γλώσσης τῆς ἐπαρχίας Ἰζὲρ καὶ τῆς πόλεως τῆς Γρενόβλης, κατόπιν δέ, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐπεδόθη εἰς τὴν αἰγυπτιολογίαν καὶ ἐδημοσίευσε τὰ «Χρονικὰ τῶν Λαγιδῶν, ἢ Χρονολογία τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου» (2 τόμ. 1819), ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου. Βραδύτερον ἐδημοσίευσε τὴν «Ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν Αἴγυπτον» (1840), ὑπόμνημα «Περὶ τῆς δημοτικῆς γλώσσης τῶν Αἰγυπτίων» (1843) καὶ ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Αἰγύπτου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Φουριὲ καὶ Ναπολέων» (1844). Ἔγραψεν ἐπίσης πολλῆς ἀξίας μελέτας ἀρχαιολογικάς, παλαιογραφικάς, βιβλιογραφικὰς καὶ εἰς δύο τόμους τὸ ἔργον «Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φονταινεμπλῶ» (1862).

—**Σαμπολλιὸν** (Champollion), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος*** (καλούμενος καὶ *Σαμπολλιὸν ὁ νεώτερος*, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του). Διάσημος Γάλλος αἰγυπτιολόγος (1790—1832), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Πεπροικισμένος μὲ καταπληκτικὴν πρώϊμον ἀνάπτυξιν, εἶχεν ἐκμάθει λίαν ἐνωρίς, πλὴν τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν, ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, καὶ τὴν ἑβραϊκήν, τὴν χαλδαϊκήν, τὴν συριακήν, τὴν κοπτικὴν καὶ τὴν ἀραβικήν. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς ἐν Γρενόβλῃ καὶ κατόπιν ἐν Παρισίοις, εἰς ἡλικίαν δὲ μόλις 19 ἐτῶν ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γρενόβλης, καταλαβὼν μετὰ τριετίαν καὶ τὴν τακτικὴν ἕδραν τοῦ καθηγητοῦ. Ὁ Σαμπολλιὸν συνέδεσε κυρίως τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς κλειδὸς τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερογλυφικῶν. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐργασίαι του ἀνάγονται εἰς τὴν μελέτην τῆς Αἰγύπτου καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἀρχαίαν αἰγυπτιακὴν γραφήν. Ἡ πέτρα τῆς Ροζέττης (βλ. λ. *γραφή*, τόμ. Η′, σελ. 702 καὶ λ. *Ροζέττη*), ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ αὐτὸ κείμενον εἰς τρεῖς γραφάς, τὴν ἱερογλυφικήν, τὴν δημοτικὴν αἰγυπτιακὴν καὶ τὴν ἑλληνικήν, ἀπετέλεσε τὴν κλεῖδα, ἥτις ἤνοιξεν εἰς τὸν Σαμπολλιὸν τὸ μυστικὸν τῶν ἱερογλυφικῶν, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καθίστατο ἀδύνατον ν' ἀναγνώσουν οἱ διάφοροι σοφοὶ αἰγυπτιολόγοι. Ὁ Σουηδὸς Ἄκερμπλαντ εἶχεν ἤδη διακρίνει εἰς τὸ ἱερογλυφικὸν κείμενον σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐπεῖχον θέσιν γραμμάτων. Ὁ Σαμπολλιὸν ἐπεβεβαίωσε τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ προβὰς ἔτι περαιτέρω, καθώρισε τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἰδεογραφικῶν καὶ τῶν φωνητικῶν σημείων, καθὼς καὶ τὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν τριῶν συστημάτων τῆς αἰγυπτιακῆς γραφῆς, τοῦ ἱερογλυφικοῦ, τοῦ δημοτικοῦ καὶ τοῦ ἱερατικοῦ. Τὸ πρῶτόν του ἔργον περὶ Αἰγύπτου ἐδημοσίευσε τῷ 1811 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς φαραώ», εἰς ἑκατὸν μόνον ἀντίτυπα, λίαν δυσεύρετα σήμερον. Τῷ 1814 ἐπανεξέδωσεν αὐτό, συμπληρωμένον εἰς δύο τόμους. Τῷ 1821 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του «Ἡ ἱερατικὴ γραφὴ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων» καὶ τῷ 1822, μετὰ τὴν μελέτην τῆς ἐπιγραφῆς τῆς πέτρας τῆς Ροζέττης, ἐδημοσίευσε τὴν περίφημον «Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Νταcιέ», γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεκοίνου εἰς αὐτὸν τὴν ἀνακάλυψιν τῆς κλειδὸς τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερογλυφικῶν, περιέγραφε τὸ πλῆρες ἱερογλυφικὸν ἀλφάβητον, τὴν μέθοδόν του, τὴν ὁποίαν συνεπλήρωσε κατόπιν, καὶ ἐξέθετεν εἰς τὸ δίτομον σύγγραμμα «Δοκίμιον τοῦ ἱερογλυφικοῦ συστήματος» (1824). Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Γαλλίας εἰς Τουρῖνον, πρὸς μελέτην τῆς νεωστὶ τότε μεταφερθείσης ἐκεῖ πολυτίμου συλλογῆς αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀγοράσει ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας. Μετὰ διετῆ μελέτην τῆς συλλογῆς ἐδημοσίευσε τὰς «Ἐπιστολὰς σχετικὰς μὲ τὸ βασιλικὸν μουσεῖον τοῦ Τουρίνου» (1824—1826), εἰς τὰς ὁποίας μετέφρασε πλείστας ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφὰς καὶ κατέστρωσε τὸν πρῶτον χρονολογικὸν πίνακα τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Παρισίους, ἠγόρασε τὴν συλλογὴν αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Σάλτ, τὴν ὁποίαν συνήνωσε μετὰ τῆς συλλογῆς τοῦ βασιλέως, καὶ τῷ 1827 ἵδρυσε τὸ «Αἰγυπτιακὸν μουσεῖον Καρόλου Ι′», τοῦ ὁποίου ἐγένετο διευθυντής, ἐκδώσας συγχρόνως καὶ τὸν κατάλογον αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περιγραφὴ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων τοῦ μουσείου Καρόλου Ι′». Μετὰ ἓν ἔτος ἐπέτυχε παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς εἰδικῆς ἀποστολῆς μελετῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1828 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὁπόθεν ἔφθασε μέχρι τοῦ δευτέρου καταρράκτου τοῦ Νείλου, ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους τὸν Μάρτιον τοῦ 1830. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς του εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπέστελλε τακτικῶς πρὸς τὸν ἀδελφόν του ἐπιστολάς, εἰς τὰς ὁποίας περιέγραφε τὸ ταξίδιόν του καὶ τὰς ἐργασίας του, αἵτινες ἐδημοσιεύοντο ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν «Παγκόσμιον μηνύτορα» καὶ ἐξεδόθησαν εἰς βιβλίον τῷ 1833. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Παρισίους ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ κατόπιν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς αἰγυπτιακῆς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας, ἕδρας δημιουργηθείσας ἐπίτηδες δι' αὐτὸν εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Ἐν Αἰγύπτῳ ὅμως εἶχε κλονισθῆ σοβαρῶς ἡ ὑγεία του καὶ ἕνεκα τούτου δύο ἔτη μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Παρισίους ἀπέθανε, προτοῦ δυνηθῇ νὰ δημοσιεύσῃ τὴν «Αἰγυπτιακὴν γραμματικήν», τὴν ὁποίαν εἶχε συντάξει, καὶ τὸ «Αἰγυπτιακὸν λεξικόν», ὅπερ εἶχεν ἤδη τελειώσει. Τὰ ἔργα ταῦτα ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του, τὸ πρῶτον τῷ 1836—1841 καὶ τὸ δεύτερον τῷ 1841. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἱερογλυφικῶν ὑπὸ τοῦ Σαμπολλιὸν θεωρεῖται εἷς τῶν σπουδαιοτάτων σταθμῶν τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, καθότι δὲ αὐτῆς, καὶ ἰδίως διὰ τῆς ἀναγνώσεως διαφόρων κειμένων ἐπὶ τάφων, ναῶν, παπύρων, κοσμημάτων κλπ., ἐγνώσθη ἡ κοινωνική, πολιτική, θεολογική, φιλοσοφική, τεχνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ 50 καὶ πλέον αἰῶνας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεθόδου τοῦ Σαμπολλιὸν ἄλλοι σοφοὶ εὗρον τὴν κλεῖδα ἄλλων γραφῶν καὶ ἡρμήνευσαν κείμενα ἀσσυριακά, βαβυλωνιακά, περσικά, χιττιτικὰ κ.ἄ. Αἱ ἐργασίαι ὅμως τοῦ Σαμπολλιὸν καὶ ἡ μέθοδός του τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἱερογλυφικῶν προεκάλεσαν πολλὰς συζητήσεις μεταξὺ τῶν εἰδικῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων, καὶ ἰδίως ὁ Σιλβέστρος ντὲ Σασύ, ὁ Θωμᾶς Γιοὺνγκ καὶ ὁ Κλάπροθ, ἠμφεσβήτησαν ἐν πολλοῖς τὴν ἀκρίβειάν των καὶ κατέκριναν διάφορα συμπεράσματά του. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔργων, ἔγραψε καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐν οἷς: «Ἐπιστολὴ περὶ τῶν γνωστικῶν ᾠδῶν τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸν Σολομῶντα» (1815), «Κατάλογος τῶν αἰγυπτιακῶν παπύρων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ» (1825), «Αἰγυπτιακὸν πάνθεον» (1827), «Μνημεῖα τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Νουβίας» (1874). Γ. Λ. Α.

Ἰωάννης Σαμπολλιὸν ὁ νεώτερος.

—**Σαμπολλιὸν-Φιζὰκ** (Sampollion-Figeac), ***Αἰμέ***. Γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἀρχαιολόγος (1813—1891), υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Φραγκίσκου Σαμπολλιόν. Διετέλεσε μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Τουρίνου, Πετρουπόλεως καὶ Δρέσδης καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα ἱστορικά, ἱστοριοδιφικὰ καὶ ἀρχαιολογικά, ἐν οἷς: «Λουδοβῖκος καὶ Κάρολος, δοῦκες τῆς Ὀρλεάνης—Ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς καλλιτεχνίας, τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνός των» (2 τόμ. 1844), «Ποιήσεις τοῦ Φραγκίσκου Α′, τῆς Λουΐζης τῆς Σαβοΐας, τῆς Μαργαρίτας τῆς Ναβάρρας καὶ ἡ ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ Πουατιὲ καὶ πολλῶν ἄλλων κυριῶν τῆς αὐλῆς» (1847), «Τὰ νομαρχιακὰ ἀρχεῖα τῆς Γαλλίας» (1860), «Πλήρης μελέτη περὶ βιογραφίας καὶ βιβλιογραφίας» (1888) κ.ἄ.

Σάμπολτς καὶ Οὔνγκ (Szabolcs ès Ung) *[Γεωγραφ.]*. Κομιτεία τῆς Οὐγγαρίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τάϊς, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπομεινάντων εἰς τὴν Οὐγγαρίαν τμημάτων τῶν κομιτειῶν *Σάμπολτς καὶ Οὔνγκ*. Ἐμβαδὸν 4.656 τ. χλμ. Κάτ. (1920) 339.618. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Ντρεγκάζα*. Θ. Κ.

Σαμποννιὲρ (Chambonnières), ***Ἰάκωβος***. Γάλλος ὀργανοκρούστης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1600 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1670. Ἐγένετο γνωστὸς καὶ ὡς συνθέτης, συνθέσας: «Pièces de clavessin» (1670) κ.ἄ. Γ. Σ.

Σαμπόρ, ἢ ***Σομπὸρ*** (Sambor, Sombor) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν Γαλικίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δνειστέρου. Κάτ. 20.200. Ἔχει ἁλατούχους καὶ ναφθιούχους πηγάς. Γ. Ι. Β.

—**Σαμπὸρ** (Sabor) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Πορτογαλίας, πηγάζων κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν ὀρέων Σιέρρα Σεγκουντέρα καὶ Σιέρρα ντὲ λὰ Καλέμπρα καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Ντοῦρο κατὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην. Σ. Κ. Γ.

Digitized by Google

σαμποτὰζ (γαλ. sabotage, ἐκ τοῦ sabot=ξυλοπέδιλον, τσόκαρον) *[Ἐγκυκλ.]*. Καλεῖται οὕτω μία ἐκ τῶν μορφῶν τὰς ὁποίας δύναται νὰ ὑποδυθῇ ἡ ἐναντίον τῶν ἐργοδοτῶν στρεφομένη ἀπεργία τῶν ἐργατῶν μιᾶς ἐπιχειρήσεως. Τὸ σαμποτὰζ εἶναι πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ συνδικαλιστικοῦ ἀξιώματος: «διὰ κακὴν ἀμοιβὴν κακὴ ἐργασία», συνίσταται δὲ ἢ εἰς τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ῥυθμοῦ τῆς παραγωγῆς (καὶ ἑπομένως ἐλάττωσιν τοῦ ποσοῦ τῶν παραγομένων προϊόντων) ἢ εἰς τὴν κακὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας, ὥστε νὰ χειροτερεύσῃ αἰσθητῶς ἡ ποιότης τῶν παραγομένων προϊόντων ἢ εἰς τὴν ἀχρήστευσιν τῶν μηχανικῶν μέσων τῆς παραγωγῆς διὰ καταστροφῆς τοῦ συνόλου ἢ μέρους αὐτῶν. Εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τὸ σαμποτὰζ ἐκτελεῖται ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων διὰ σπατάλης τῶν πρὸς πώλησιν ἐμπορευμάτων, κακῆς πωλήσεως αὐτῶν πρὸς ὄφελος τοῦ πελάτου, κακῆς ἢ ψυχρᾶς συμπεριφορᾶς ἀπέναντι τοῦ πελάτου, εἰς τρόπον ὥστε οὗτος νὰ ἐξοργισθῇ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ κακὴν ἰδέαν περὶ τοῦ καταστήματος κλπ. Τινὲς ἐκ τῶν μορφῶν τοῦ σαμποτὰζ προϋποθέτουν συνέχισιν τῆς ἐργασίας ἐν τῷ ἐργοστασίῳ ἢ τῷ καταστήματι ὑπὸ τοῦ ἐργάτου ἢ τοῦ ὑπαλλήλου ἄλλαι, ὅπως ἡ ἀχρήστευσις καὶ καταστροφὴ τῶν μηχανημάτων, δύνανται νὰ γίνουν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἐργασίας ὑπὸ τῶν ἀπεργῶν ἢ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀπεργίας διὰ βιαίας εἰσόδου τῶν ἀπεργῶν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας ἢ διὰ λαθραίας καταστροφῆς τῶν ἐκτὸς τοῦ ἐργοστασίου ἐξαρτημάτων αὐτοῦ. Ὑπὲρ τοῦ σαμποτὰζ (τοῦ καταστροφικοῦ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς σαμποτὰζ) ἔχουν ταχθῆ οἱ ἐπαναστάται συνδικαλισταὶ καὶ οἱ ἀναρχικοὶ κυρίως, εἰς ἐξαιρετικὰς δὲ περιπτώσεις καὶ οἱ κομμουνισταί. Οἱ σοσιαλισταὶ ἀποδοκιμάζουν τὸ σαμποτάζ, ἐφ' ὅσον καταστρέφει τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς, τὰ ὁποῖα θεωροῦν ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν καὶ ὡς μέλλοντα νὰ κληρονομηθῶσιν ὑπ' αὐτῆς. [Πρβλ. E. *Pouget*, Le sabotage (1909), σ. 20 ἑξ.— *Τοῦ αὐτοῦ*, La confédération générale du travail (6' ἐκδ.), σ 46. — *M. Leroy*, La coutume ouvrière (1913, τομ. Β'), σ. 623 κ. ἑξ.] θ. π.

σαμποτάρω· δημοτ., ἐπὶ ἐργατῶν, ἐκτελῶ *σαμποτάζ* (βλ. λ.).

Σαμποτῖνο ***Ὄρος*** (Monte Sabotino) *[Γεωγρ.]*. Βουνὸν τῆς Ἰταλίας παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἰζόντζο Β. τῆς Γκορίτσια. Ἔχει ὕψος 506 μ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπετέλεσε τὸ ἔρεισμα τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων, ἐναντίον τοῦ ὁποίου οἱ Ἰταλοὶ ἐπεχείρησαν δεκαπέντε ἐφόδους κατὰ τὴν 4ην μάχην τοῦ Ἰζόντζο, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915. Καταληφθὲν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τὴν 6 Αὐγούστου τοῦ 1916 κατὰ τὴν 6ην μάχην τοῦ Ἰζόντζο, ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν τὴν 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1917 κατὰ τὴν 12ην μάχην τοῦ Ἰζόντζο. γ. ι. β.

Σαμπουαζῶ (Champoiseau), ***Κάρολος***. Γάλλος διπλωμάτης (1830—1909) Ὑπηρετῶν ἐν Ἀνατολῇ ὡς πρόξενος ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐξετέλεσε δαπάναις τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀνασκαφὰς ἐν Σαμοθράκῃ, αἵτινες ἔφερον εἰς φῶς πλεῖστα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα (ἐπιγραφάς, ἀνάγλυφα κλπ.), μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ περίφημον ἄγαλμα τῆς «Νίκης τῆς Σαμοθράκης», τὸ ὁποῖον κατώρθωσε νὰ φυγαδεύσῃ τῷ 1878 εἰς Γαλλίαν, ὅπου κοσμεῖ τὸ ἐν Παρισίοις μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Α. Θ. Σ.

Σαμπούκα ***ντὶ Σιτσίλια*** (Sambuca di Sicilia) *[Γεωγρ.]* Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ Τζιρτζέντι τῆς Σικελίας. Κάτ. 11.200. Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον οἴνου καὶ ἐλαίου, καθὼς καὶ κτηνῶν καὶ ξηρῶν καρπῶν, ἰδίως ἀμυγδάλων. Μ. Δ. Β.

σαμποῦκος *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀκτὴ* (βλ. λ.).

Σαμπούκους (Sambucus, οὐγγρ. Zsamboki), ***Ἰωάννης***. Οὗγγρος ἀνθρωπιστὴς καὶ ἱστορικὸς (1531—1584). Ἱστοριογράφος τῶν αὐτοκρατόρων Μαξιμιλιανοῦ Β' καὶ Ροδόλφου Β', περιηγήθη ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ἀναζητῶν εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ ἀρχεῖα ἀνέκδοτα καὶ ἄγνωστα ἔγγραφα. Ἀνεκάλυψεν 800 ἐπιστολὰς τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἔγραψεν: «Imperatorum aliquot romanorum vitae», «Emblemata poetica», «Γεωγραφικὸς χάρτης τῆς Οὐγγαρίας», «Apotelesmata» κλπ. θ. κ.

σαμπουνιγρίνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *ἀμυγδαλίνη*.

Σαμποῦντε (Sabunde ἢ Sebonde), ***Ραϋμόνδος***· Ἱσπανὸς ἰατροφιλόσοφος καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βαρκελώνῃ κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1422. Ἐδίδαξεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον Τουλούζης καὶ συνέθεσε πλεῖστα συγγράμματα, ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθησαν τά: «Theologia naturalis, sive liber creaturarum», (Deventer 1487) καὶ «De natura hominis» (Κολωνία 1510), ὅπερ ἀποτελεῖ περίληψιν τοῦ προηγουμένου καὶ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν (1566, 1600). Περίληψιν τῆς «Theologia naturalis» ἐδημοσίευσεν ὁ Jean Amos Comenius ὑπὸ τὸν τίτλον «Oculus fidei» (Ἄμστερνταμ 1661). Ο. Ρ.

Σαμπουρὼ (Sabouraud), ***Ραϋμόνδος***. Γάλλος δερματολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Εἶναι παγκοσμίως γνωστός, ἰδίως ὡς εἰδικὸς ἐπὶ τῶν παθήσεων τοῦ τριχωτοῦ δέρματος τῆς κεφαλῆς. Αἱ ἐργασίαι του καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀνακαλύψεις του τὸν κατέστησαν ἔνδοξον. Ἐξέδωκε μεταξὺ πλήθους ἐργασιῶν του καὶ τὸ σύγγραμμα «Νόσοι τοῦ τριχωτοῦ δέρματος τῆς κεφαλῆς» εἰς πέντε ὀγκώδεις τόμους, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἐξεδόθη τῷ 1902 καὶ ὁ τελευταῖος τῷ 1929. Σοφὸς καὶ καλλιτέχνης ἅμα, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἐξ ἴσου κολοσσιαῖον ἔργον ἐν τῇ γλυπτικῇ, ὅπου ἔλαβεν ἐπίσης τὰς τιμητικωτέρας τῶν διακρίσεων. Ὁ διεθνὴς ἐπιστημονικὸς κόσμος, ἐκτιμῶν τὸ ἔργον του ἑώρτασε τὸ ἰωβιλαῖον τῆς ἑξηκονταετηρίδος του ἐν Παρισίοις κατ' Ἰούλιον 1929. Ν. Ν. Δ.

Σαμπούρωφ, ***Πέτρος***. Ρῶσος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Πετρουπόλει (1834—1899). Διετέλεσε γραμματεὺς πρεσβείας ἐν Κοπεγχάγῃ καὶ Βιέννῃ, εἶτα δ' ἐτοποθετήθη ὡς πρεσβευτὴς ἐν Ἀθήναις, τῷ 1874. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ὅτε ἡ Ρωσία συνήντησε μεγάλην ἀντίστασιν εἰς Πλεύναν, διετάχθη ὁ Σαμπούρωφ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀλλ' ἡ οἰκουμενικὴ κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Κανάρην ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τοῦ πρίγκιπος Γκορτσακώφ. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ Σαμπούρωφ ἐτοποθετήθη εἰς Βερολῖνον, διορισθεὶς ταυτοχρόνως καὶ ὡς μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας. Κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονήν του ὁ Σαμπούρωφ εἶχε καταρτίσει πολύτιμον συλλογὴν πλαγγόνων τῆς Τανάγρας, τὴν ὁποίαν ἐπώλησεν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου. Θ. Β.

Σάμπρ (Sabre) *[Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Μεύσου ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ. μήκους 190 χλμ. Ἡ *διῶρυξ Σάμπρ* ἑνώνει τὸν ποταμὸν μετὰ τοῦ ποταμοῦ Οὐάζ. Γ. Ι. Β.

Σαμπράτα ***μάρσα***— *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Φυσικὸς λιμὴν μικρὸς τῆς Τριπολίτιδος τῆς Ἀφρικῆς, παρέχων καταφυγήν. Εἶναι τὸ *Ἀβρότονον* τοῦ Σκύλακος, ἡ *Σαβράθη* τοῦ Σταδιασμοῦ, τὰ *Σαβάθρα* τοῦ Πτολεμαίου. Σ. Ε. Λ.

Σαμπρέμ, ἢ ***Σαμπρῆ πασᾶς***. Τοῦρκος στρατιωτικός, ἀποσταλεὶς εἰς Κρήτην εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην ἐκδήλωσιν τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως τοῦ 1866. Ἐπεχείρησε τὴν διάλυσιν τῶν ἐν Ἁγίῳ Μύρωνι συγκεντρωθέντων ἐπαναστατῶν, ἀλλ' ἀπέτυχεν. ΕΡ. Μ.

Σαμπριὲ (Chabrier), ***Ἐμμανουήλ***. Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Ἀμπὲρ (1841—1894). Ἀνεβίβασεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν Μποὺφ-Παριζιὲν τὴν τρίπρακτον ὀπερέτταν «Τὸ ἄστρον» (1877), δύο δὲ ἔτη βραδύτερον τὴν «Éducation manquée». Ἔγραψεν ἐπίσης τὸ μελόδραμα «Les Muscadins» (ἐπὶ λιμπρέττου τοῦ Κλαρετὶ) καὶ τὸ κωμικὸν μελόδραμα: «Le Sabbat». Ἡ ῥαψῳδία του «Espana», ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας τῶν Συναυλιῶν Λαμουρὲ τὸ πρῶτον τῷ 1883, ἔσχε θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ὑπέροχον ὑπόδειγμα ζωῆς, δροσερότητος καὶ ἐκθαμβωτικοῦ πλούτου χρωμάτων. Σπανίως ἔργον ὀρχήστρας παρουσίασε πρωτοτυπωτέρους συνδυασμοὺς ὀργάνων, ποικίλους ῥυθμοὺς καὶ ἁρμονικὰς τολμηρότητας. Τὸ ἔργον εὗρε μιμητὰς ὄχι μόνον ἐν Γαλλίᾳ ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, παρουσιάζει δὲ ἀπὸ ἀπόψεως ἐνορχηστρώσεως ἱστορικὴν ἀξίαν, διότι προηγεῖται καὶ τοῦ «Capriccio Español» καὶ τῆς «Σεχεραζάτ» τοῦ Ρίμσκυ-Κορσακώφ. Τῷ 1886 ὁ Σαμπριὲ παρέστησεν ἐν Βρυξέλλαις τὸ μελόδραμα «Gwendoline», ἐπὶ ποιήματος τοῦ Μαντές, ἓν ἔτος δὲ βραδύτερον εἰς τὸ Κωμικὸν Μελόδραμα τῶν Παρισίων «Le roi malgré lui». Ἓν τρίτον μελόδραμα «Βρισηΐς», παρέμεινεν ἡμιτελές. Τὰ δραματικὰ ἔργα τοῦ Σαμπριέ, μολονότι περιέχουν σελίδας μεστὰς πνεύματος καὶ λυρισμοῦ, δὲν διετηρήθησαν εἰς τὸ δραματολόγιον, πλὴν ὡρισμένων ἔργων αὐτοῦ δι' ὀρχήστραν, ὡς ἡ «Espana» καὶ ἡ ἐξ ἴσου ἐπιτυχὴς «Bourrée fantasque». Ὁ Σαμπριὲ ἀντιπροσωπεύει τὸ κωμικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν μουσικήν· ἡ ἀβίαστος φαιδρότης ὡρισμένων ἔργων του καὶ ἡ σάτιρα ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς τέχνης του. Ὁ Σαμπριὲ συνέθεσεν ἐπίσης «Valses romantiques», «Φαντασίαν», «Dix pièces pittoresques», «Ὠδὴ εἰς τὴν μουσικὴν κ.λ.π. Γ. Σ.

Σαμπρίκι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μεταξάδα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Σαμπρισό. Πατριάρχης νεστοριανός, καταγόμενος ἔκ τινος χωρίου πέραν τοῦ Τίγρητος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς Νισίβεως περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγένετο ἐπίσκοπος Lasom, κατόπιν δὲ πατριάρχης (καθολικός). Εἶχεν ἑλκύσει τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν σεβασμὸν πάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ὁρμίσδου (579—590) καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μαυρικίου (582—602), ὅστις καὶ πλουσιώτατα δῶρα ἀπέστειλε πρὸς αὐτόν. Πολλαὶ τῶν ὑπὸ τῶν Μάγων καταστραφεισῶν ἐν Περσίᾳ ἐκκλησιῶν ἀνηγέρθησαν βασιλικῇ δαπάνῃ τῇ παρακλήσει τοῦ πατριάρχου τούτου, πολλοὶ αἰχμάλωτοι Χριστιανοὶ ἀπηλευθερώθησαν τῇ μεσιτείᾳ του, αὐτὴ δ' ἡ βασίλισσα τῶν Περσῶν ἵδρυσε μοναστήριον πρὸς χάριν του. Ὅτε δὲ Χοσρόης ὁ Β' ἐπανέλαβε τῷ 603 τὰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὁ πατριάρχης ἠναγκάσθη νὰ συνοδεύσῃ αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον, ἀπέθανεν ἐν Νισίβει τῷ 604 ὑπερογδοηκοντούτης. Ε.Γ.Π.

Σάμψον (Sampson), ***Γουλιέλμος-Θωμᾶς*** Ἀμερικανὸς ναύαρχος (1840—1902). Μετέσχεν εἰς διαφόρους ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὑπηρέτησεν εἰς τὴν ναυτικὴν Ἀκαδημίαν καὶ ἀντεπροσώπευσε τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας εἰς τὴν διεθνῆ διάσκεψιν τῆς Οὐασιγκτῶνος τοῦ 1884 διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ εἰς τὴν διεθνῆ ναυτικὴν διάσκεψιν τοῦ 1889. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἐναντίον τῆς Ἱσπανίας πολέμου διηύθυνε τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Κούβας καὶ κατέστρεψε τὴν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Θερβέρα ἱσπανικὴν μοῖραν (1898) πρὸ τοῦ Σαντιάγο τῆς Κούβας. Γ. Ι. Β.

Σαμπχὰρ (Cambhar) *[Γεωγρ.]*. Ἁλμυρὰ λίμνη τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, εἰς τὰ ὑποτελῆ κράτη Τζαϊποὺρ καὶ Τζοντπούρ. Ἐμβαδὸν 1.233 τ. χλμ. Γ. Ι. Β.

Σαμπὼ (Champeaux), ***Γουλιέλμος ντὲ —***. Σχολαστικὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Σαμπὼ (Seine-et-Marne) περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1121. Εἰς τὴν μεταξὺ πραγματοκρατίας καὶ ὀνοματοκρατίας φιλοσοφικὴν ἔριδα, ἥτις ἀπησχόλησεν ὁλόκληρον τὸν μεσαίωνα, ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς πραγματοκρατίας καὶ ἔσχεν ἀντίπαλον τὸν περιώνυμον Ἀβελάρδον, ὅστις διετέλεσε μαθητής του καὶ ἐδίδασκε τὴν ἐννοιοκρατίαν, θεωρίαν ἀποτελοῦσάν τι τὸ ἐνδιάμεσον μεταξὺ πραγματοκρατίας καὶ ὀνοματοκρατίας. Ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ ἀντιπάλου του, ἐγκατέλιπε τὴν σχολήν, ἣν εἶχεν ἱδρύσει ἐν Παρισίοις, καὶ ἀπεσύρθη τῷ 1108 εἴς τι προάστιον τῆς πόλεως, ὅπου ἵδρυσε τῷ 1113 τὸ ἀββαεῖον τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος. Περὶ τὸ 1115 ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ Σαλόν. Ἡ πραγματοκρατία τοῦ Γουλιέλμου ντὲ Σαμπὼ δὲν εἶχε τὰς ὑπερβολὰς τῆς πραγματοκρατίας τοῦ Ἰωάννου Σκώτου, τοῦ Ἐριγενοῦς καὶ τοῦ ἁγίου Ἀνσέλμου· ἦτο ἐπιστημονικωτέρα καὶ μᾶλλον πεφωτισμένη. Ὁ Γουλιέλμος θεωρεῖται ὑπὸ ὅλων τῶν ἱστορικῶν τῆς φιλοσοφίας ὡς ὁ πρῶτος διαλεκτικὸς τῆς πραγματοκρατικῆς παρατάξεως. Κατὰ τὴν πραγματοκρατίαν τοῦ Σαμπὼ κάθε ἔννοια ἀνταποκρίνεται ἀναγκαίως εἰς μίαν πραγματικότητα· ἡ γενικωτέρα πασῶν ἔννοια ἀντιπροσωπεύει τὴν γενικωτέραν οὐσίαν, ὅπως καὶ ἡ εἰδικωτέρα ἔννοια εἶναι ἡ ἀκριβὴς εἰκὼν τοῦ πλέον ἀτομικοῦ ὅπερ ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἓν προηγεῖται τοῦ πολλαπλοῦ, εἶναι διὰ τοῦτο τὸ μεγα ὄν, τὸ μοναδικὸν ὄν, ὅπερ ὑποδύεται τὴν μορφὴν ὅλων τῶν ἀτομικοτήτων καὶ μετέχει τῆς οὐσίας πάντων. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἔργων τοῦ Γουλιέλμου ντὲ Σαμπὼ ἐξεδόθησαν μόνον τὰ «Moralia abbreviata» καὶ τὰ «De origine animae». Θ. Π.

Σαμπωμπὲρ (Champaubert) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας εἰς ἀπόστασιν 24 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἐπερναί. Κάτ. 200. Γ. Ι. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Γαλλίας τῷ 1814 (βλ. λ. *Ναπολεόντειοι* πόλεμοι, τ. ΙΗ' σ. 60), ὁ Μέγας Ναπολέων, εὑρισκόμενος περὶ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου μεταξὺ Τρουὰ καὶ Νοζάν, δηλαδὴ εἰς θέσιν κεντρικὴν σχετικῶς πρὸς τὰς ἀποκλινούσας κατευθύνσεις πορείας ἑνὸς ἑκάστου τῶν συμμάχων (Αὐστριακῶν, Ρώσων καὶ Βαυάρων ὑπὸ τὸν Σβάρτσενμπεργκ, ἀποτελούντων τὴν στρατιὰν τῆς Βοημίας, Πρώσσων, Ρώσων καὶ Βυρτεμβεργίων ὑπὸ τὸν Μπλύχερ, ἀποτελούντων τὴν στρατιὰν τῆς Σιλεσίας), ἀφοῦ ἀπησχόλησε διὰ μικροῦ τμήματος τὴν στρατιὰν τῆς Βοημίας, ἐπῆλθε κατὰ τῆς στρατιᾶς τῆς Σιλεσίας, διαρκούσης τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὡς 1η ἐπίθεσις κατὰ τῆς στρατιᾶς τῆς Σιλεσίας. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Σαλόν, ἡ στρατιὰ τῆς Σιλεσίας προὐχώρησε τὴν 9ην Φεβρουαρίου διὰ τεσσάρων φαλάγγων, ἀκολουθοῦσα τὴν κοιλάδα τοῦ Μάρνη, ὁπότε, πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ Ναπολέων, ἀπεφάσισε νὰ τῇ ἐπιτεθῇ ἀμέσως, καὶ τότε διεξήχθη ἀγὼν φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀγὼν τοῦ Σαμπωμπὲρ (10 Φεβρουαρίου 1814). Κατ' αὐτὸν ὁ Ναπολέων, συναντήσας τμήματα τῆς στρατιᾶς τῆς Σιλεσίας (ρωσικὰ στρατεύματα δυνάμεως 5.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὀλσουβιὲφ) παρὰ τὸ Σαμπωμπέρ, προσέβαλε ταῦτα κατὰ μέτωπον καὶ συγχρόνως, λόγῳ τῆς μεγάλης του ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς, ὑπερεκέρασε ταῦτα κατ' ἀμφότερα τὰ πλευρά. Τὰ ρωσικὰ τμήματα, εὑρεθέντα ἐν καταφανεῖ μειονεκτικότητι, συνετρίβησαν ἐντὸς ὀλίγου ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ν. Θ. Κ.

Digitized by Google

σάμπως· δημοτ., ὡσάν, σάν: «σάμπως καλὰ τὰ λέει»· || ἐπὶ ἐρωτήσεως ἀντὶ τοῦ μήπως: «σάμπως δέχεται παρατηρήσεις;» (ἐκ τοῦ σὰν+πῶς).

Σάμσαι (Samsoe) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Δανίας, μεταξὺ Ἰουτλάνδης καὶ Ζέλανδ. Ἔχει ἐμβαδὸν 114 τ. χλμ. καὶ 7.295 κατοίκους, ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ χωρίον *Τρόνεμπυεργκ* (κάτ. 805). Θ. Κ.

Σαμσιγέραμος. Ἄραψ ἐμίρης ἐν Συρίᾳ (βλ. λ. *Γάμβαρος*).

Σαμσιραμμάν, ἢ ***Σαμσὶ-(χ)αντάντ.*** Βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σαλμανάσαρ Γ', ἄρξας ἀπὸ τοῦ 824/3—811/10 π. Χ. Ὑπέταξε τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἐλαμιτῶν στασιάσαντας Βαβυλωνίους καὶ Χαλδαίους. Π. Ν. Π.

Σάμσοϊε (Samsöe), ***Ὄλε-Ἰωάννης.*** Δανὸς συγγραφεὺς (1759—1796). Ἀνεδείχθη κυρίως διὰ τοῦ δράματος «Ντυβέκε», τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς τὸ ἄριστον τῶν δανικῶν ἔργων τῆς προρρωμαντικῆς ἐποχῆς. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ διηγήματα μὲ θέματα κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς παραδόσεις τῶν βορείων λαῶν. Θ. Κ.

Σάμσον (Samson) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν νησίδων τοῦ ἀρχιπελάγους Σίλλυ, εὑρισκομένου εἰς τὸ ΝΔ. ἄκρον τῆς Ἀγγλίας. Σ. Κ. Γ.

Σάμσον (Samson), ***Κάρολος-Ράμνεϋ.*** Ἄγγλος ἀεροπόρος, γεννηθεὶς τῷ 1883. Μετέσχε τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς χώρας τῶν Σομαλῆ (1903—1904) καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου (1909—1910), κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεκρίθη ὡς ἀρχηγὸς μοίρας ἀεροπλάνων καὶ τεθωρακισμένων αὐτοκινήτων. Τῷ 1915 ἐβομβάρδισε τὰ ἐν Βρυξέλλαις ἐστρατοπεδευμένα γερμανικὰ στρατεύματα καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπηρέτησεν εἰς Καλλίπολιν, καὶ ἔπειτα εἰς Αἴγυπτον. Γ. Ι. Β.

Σαμσὸν (Samson), ***Ἰωσὴφ-Ἰσίδωρος.*** Γάλλος ἠθοποιὸς καὶ συγγραφεὺς (1793—1871). Ἔγραψεν εἰς στίχους «Περὶ θεατρικῆς τέχνης», ἔργον πλῆρες πολυτίμων συμβουλῶν καὶ παραγγελμάτων περὶ ὑποκριτικῆς, ὡς τὸ ἑξῆς: «Νὰ ἔχετε τὸ ὕφος ὅτι σκέπτεσθε αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖτε καὶ ὄχι ὅτι τὸ ξέρετε». Π. Α. Κ.

—**Σαμσὸν** (Samson), ***Κάρολος.*** Διάσημος δήμιος τῶν Παρισίων κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν (1740—1793). Ἐξετέλεσε μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον ΙΣΤ'. Ἀπέθανεν ἓξ μῆνας μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ταύτην ἐξ ἀπελπισίας. Ὁ υἱός του *Ἐρρῖκος* (1767—1840) ἐθανάτωσε τὴν Μαρίαν Ἀντουανέτταν, τὴν πριγκίπισσαν Ἐλισάβετ, τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα. Θ. Β.

— **Σαμσὸν** (Samson), ***Νικόλαος-Ἀντώνιος.*** Γάλλος στρατηγὸς (1756—1846). Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τῆς Ἰταλίας, Αἰγύπτου καὶ ἄλλων, καθ' ἃς διεκρίθη καὶ προήχθη εἰς στρατηγόν. Θ. Β.

σαμσονίτης (ὁ) (Samsonit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ μαγγανίου $Ag_4Mn\ (SbS_3)_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους πρισματικοὺς καὶ ἔχει θραυσμὸν κογχώδη, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα μαῦρον. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀρυχεῖα Samson παρὰ τὸ St. Andreasberg. Γ. Β.

Σαμσόνωφ, ***Ἀλέξανδρος Βασίλειεβιτς.*** Ρῶσος στρατηγὸς (1858—1914). Νεανίας ἐπολέμησε κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1878—1879), προαχθεὶς δὲ εἰς συνταγματάρχην μετέσχε βραδύτερον τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, διοικῶν τὴν δευτέραν στρατιάν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν. Ἡττηθεὶς ὅμως κατὰ τὴν μάχην τῆς Τάννεμπεργκ ηὐτοκτόνησε. Θ. Β.

σάμ-σού (sam-schu ἢ sam-chou) *[Χημ. Τροφ.]*. Σινικὸν ποτόν, ἔχον χρῶμα φαιὸν καὶ γεῦσιν καὶ ὀσμὴν ἀνάλογον πρὸς ἀλλοιωθὲν ρούμιον. Δεῖγμα τούτου ἐξετασθὲν ὑπὸ τοῦ Munsell εὑρέθη ἔχον: ἀλκοόλην 38.81 %, σακχαρόζην 5.39 %, γλυκόζην 1.19 %, τέφραν 0.6 % καὶ στερεὸν ὑπόλειμμα ὀργανικῶν οὐσιῶν 280 %. Κ. Γ. Μ.

Σαμσουϊλουνᾶ. Βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας (1868—1833 π. Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Χαμμουραβί. Τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ ἐν σουμερικῇ γλώσσῃ συντεταγμέναι, καθὼς καὶ πινάκια συμβολαίων ἰδιωτικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται μνεία διακοσμήσεως ναῶν καὶ κατασκευῆς διώρυχος τινος. Α. Θ. Σ.

Σαμσοὺν *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία: —1) Τῆς *Ἀμισοῦ* τοῦ Εὐξείνου. —2) Τοποθεσίας κατὰ τὰ ΝΑ. ἄκραν τῆς χερσονήσου Σαμσοὺν-ντάγ, ἥτις ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Πριήνης*. Σ.Ε.Λ.

— **Σαμσοὺν-ντάγ** *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη χερσονησώδης προβολὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, σχηματίζουσα τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ κόλπου Σκάλα Νόβα (Ἐφέσου). Ἐκτείνεται ἐπὶ 15 όλα μίλλια, παρουσιάζουσα ὑψόμετρα 3.459—4.130 ποδ. καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Καναπίτζα (πλάτ. 37°40' Β., μῆκ. 27°02' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos to gulf of Mandelyah). Εἶναι ἡ *Μυκάλη* τῶν ἀρχαίων. Σ.Ε.Λ.

Σαμτρέντι (Samtredi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ σοβιετικῇ Γεωργίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βατοὺμ—Τιφλίδος. Κάτ. 13.800. Γ. Ι. Β.

Σαμυδάκη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Γεδρωσίας (νῦν Βελουχιστὰν) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αἰθιόπων, κειμένη κατὰ τὸν Μαρκιανὸν (Περ. Ἔξ. θαλ. 28) ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ (νῦν Rabidji). Εἶναι ἡ *Τάλμενα* τοῦ Ἀρριανοῦ (*Ἰνδ.* 29, 1), ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν νῦν Ras-Maki. Α.Θ.Σ.

Σαμυδάκης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς χώρας τῶν Αἰθιόπων τῆς Γεδρωσίας (Βελουχιστάν), ἐκβάλλων εἰς τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ταυτίζεται μὲ τὸν νῦν Rabidji. Α. Θ. Σ.

Σαμύκιοι (οἱ) *[Ἀρχ.]* βλ. *Σαμαμύκιοι.*

Σάμφη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Φοινίκης. Τὸ ἐθνικὸν *Σαμφαῖος*. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Σαμφὸρ (Chamfort), ***Σεβαστιανὸς-Ρὸκ-Νικολάς,*** ἐπιλεγόμενος—. Διακεκριμένος Γάλλος λογογράφος (1740—1794). Υἱὸς παντοπώλου τινός, διεκρίθη ὡς μαθητὴς ἐν τῷ κολλεγίῳ τῶν Γκρασσέν, ὁπόθεν ἀποφοιτήσας προσεπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διδῶν μαθήματα καὶ συνεργαζόμενος εἰς διάφορα φύλλα τῆς ἐποχῆς. Προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ κόμιτος Βὰν Ἔϋκ, συνώδευσεν αὐτὸν εἰς Γερμανίαν, ὅπου καὶ ὑπεβλήθη εἰς θεραπείαν, κατόπιν ὡρισμένων καταχρήσεων, δι' ἃς ἐπωνομάσθη προσφυῶς «Ἡρακλῆς ὑπὸ μορφὴν Ἀδώνιδος». Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους, ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς τὴν κωμῳδίαν «Ἡ νεαρὰ Ἰνδή» (1764) καὶ κατόπιν ἔγραψεν: «Ἐπιστολὴ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ» (1764), τὸ ἔμμετρον φιλοσοφικὸν δοκίμιον «Ὁ ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων» (1765), τὴν πραγματείαν «Ἡ ἐπίδρασις τῶν μεγάλων συγγραφέων» (1767), τὰς ᾠδάς: «Τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου» (1767) καὶ «Ἡ ἀλήθεια» (1768). Γνωστὸς ἤδη ὡς λαμπρὸς συζητητής, ἀπέκτησε καὶ φιλολογικὴν φήμην διὰ τοῦ ἔργου του «Ἐγκώμιον τοῦ Μολιέρου» (1769), βραβευθέντος ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἡ παρασταθεῖσα μικρά του κωμῳδία «Ὁ ἔμπορος τῆς Σμύρνης» (1770) ἐνίσχυσε τὴν φήμην του ἐκείνην. Κατὰ τὴν διαμονήν του ἔν τινι λουτροπόλει, εἰς ἣν εἶχε μεταβῆ πρὸς θεραπείαν, ἔγραψε τὸ «Ἐγκώμιον τοῦ Λὰ Φονταίν», βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Μασσαλίας (1774). Τῷ 1781 ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν εὑρέθη παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Μιραμπώ, δράσας κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ διαθέσας ἱκανὰ χρηματικὰ ποσὰ πρὸς διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς ἰδέας τῆς δημοκρατίας, τῆς ὁποίας τὰς ἀρχάς, παρὰ τὰς ἐπισήμους αὐτοῦ σχέσεις μετὰ τῆς τότε ἀριστοκρατίας, ἠσπάζετο θερμῶς ἀπὸ μακροῦ. Ὑπῆρξεν ὁ πολύτιμος καὶ ἔμπιστος συνεργάτης τῶν πρωτεργατῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, βοηθήσας ἐπανειλημμένως εἰς τὴν σύνταξιν διαφόρων ἄρθρων, ἐγκυκλίων καὶ προκηρύξεων, ὑπογραφομένων παρ' ἐκείνων, καὶ χρησιμοποιηθεὶς ὡς γραμματεὺς εἰς τὴν λέσχην τῶν Ἰακωβίνων. Ὁ Μιραμπώ, ὁ Ταλλεράν καὶ ἄλλοι προσέφυγον πλειστάκις εἰς τὸν δεδοκιμασμένον αὐτοῦ κάλαμον. Τῷ 1792 ὠνομάσθη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τρομοκρατίας ἐδιώχθη καὶ ἐφυλακίσθη ὡς ἀντιτιθέμενος πρὸς αὐτήν. Ἐκ τῶν διαφόρων σημειώσεων, αἵτινες εὑρέθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του, ἀπηρτίσθη συλλογὴ ὑπὸ τοῦ Ζινγκενέ, ἐκδοθεῖσα μὲ τὸν τίτλον «Γνωμικά, χαρακτῆρες καὶ ἀνέκδοτα». Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖ τὸ σημαντικώτερον καὶ μᾶλλον οὐσιῶδες αὐτοῦ ἔργον. Ὁ Σαμφὸρ θεωρεῖται, μέχρι σήμερον, ὡς δηκτικὸς καὶ πνευματώδης συγγραφεύς, ἔξοχος ἠθογράφος καὶ φιλόσοφος ὀξείας καὶ λεπτῆς παρατηρήσεως, κλασσικοῦ ἐπιγραμματισμοῦ, ὠμοῦ καὶ πικροχόλου σαρκασμοῦ. Ὁ Ζινγκενὲ ἐξέδωκε τὰ ἅπαντα αὐτοῦ μετὰ βιογραφίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα τοῦ Σαμφόρ, περισυλλεγέντα καὶ ἐκδοθέντα ὑπό τινος τῶν φίλων του» (Παρίσιοι, ἔτος Τρίτον, εἰς 4 τόμ.). Τῷ 1824—1825 ἐγένετο ἀρτιωτέρα ἔκδοσις αὐτῶν εἰς πέντε τόμους. Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

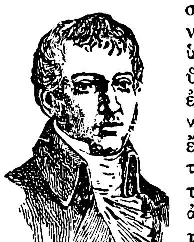

Νικόλαος Σαμφὸρ

Σάμφα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀραβίας. Τὸ ἐθνικὸν *Σαμφηνός*. Κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον «σάμφα παρὰ τοῖς Ἄραψιν ὁ ἥλιος». Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Σαμψικέραμος (Sampsiceramus). —1) Ὄνομα ἡγεμονίσκου τῆς ἐν Συρίᾳ Ἐμέσης. —2) Παρωνύμιον ἀποδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του εἰς τὸν Γναῖον Πομπήϊον. Α. Θ. Σ.

σαμψόνια (τὰ) *[Καπνολ.]*. Παρεφθαρμένη ὀνομασία τῶν καπνῶν Σαμψοῦντος. Τὰ σαμψόνια θεωροῦνται ἐν τῷ παγκοσμίῳ καπνεμπορίῳ ὡς τὰ ἄριστα τῶν μυρωδάτων καπνῶν, ἀπολαμβάνοντα δὲ εἰδικῆς περιποιήσεως καὶ προσοχῆς κατά τε τὴν παραγωγικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὴν ἐμπορικὴν δεματοποιησιν, ἐπιτυγχάνουσιν ὑψηλὰς τιμὰς ἐν τῇ διεθνεῖ καπναγορᾷ. Καπνὰ σαμψόνια, οὐχὶ γνήσια, ἐκ σπόρου δηλαδὴ Σαμψοῦντος, καλλιεργούμενα εἰς ἄλλα ἐδάφη, ὡς ἐν Μακεδονίᾳ, Ἀγρινίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀποδίδουσι καπνὰ καλῆς ποιότητος, στερούμενα ὅμως τοῦ ἐξαιρετικῶς λεπτοῦ ἀρώματος καὶ τῆς γεύσεως τῶν γνησίων σαμψονιῶν. Ταῦτα προσφέρονται εἰς τὴν ἀγορὰν μεθ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας, εἰς μᾶλλον χαμηλὰς τιμάς. Τὰ σαμψόνια εἶναι καπνὰ μικρόφυλλα καὶ εὐγενῆ. Ὁ μίσχος καὶ αἱ ἶνές των εἶναι ἐξαιρετικῆς λεπτότητος, θεωρεῖται δὲ ἡ ἐπεξεργασία των ὡς ἡ τελειοτέρα τοῦ εἴδους τοῦ *μπασμᾶ*.

Σαμψοῦς *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Πόντῳ (βλ. λ. *Ἀμισός*).

— **Σαμψοῦς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 522. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Συνῳκίσθη ὑπὸ προσφύγων ἐκ Σαμψοῦντος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

σαμψυχία (ἡ) *[Βοτ.]*. Μία τῶν κοινῶν ὀνομασιῶν τοῦ φυτοῦ *ὀρίγανον*.

Σαμψὼν *[Βιβλ.]*. Κριτὴς καὶ ἥρως τοῦ Ἰσραήλ, καταγόμενος ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Δάν. Ὑπῆρξεν ἰσόβιος ναζειραῖος καὶ διεκρίθη δι' ἀτομικὰ καὶ οὐχὶ στρατηγικὰ κατορθώματα ἐναντίον τῶν Φιλισταίων. Ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν (κεφ. ιγ'—ιστ') παρουσιάζεται ὡς πεπροικισμένος δι' ἐκτάκτου σωματικῆς δυνάμεως, ἥτις παρίσταται ἐνταῦθα ὡς στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς του, ἐξαφανιζομένη μὲν σὺν τῇ δολίᾳ ἀποκοπῇ αὐτῶν διὰ τῆς ἀλλοφύλου ἑταίρας Δαλιδᾶ ἐν Γάζῃ, ἐπανερχομένη δὲ σὺν τῇ ἀνανεώσει αὐτῶν. Δὲν πρόκειται δ' ὅμως περὶ μαγικῆς δυνάμεως ἀντλουμένης ἀπὸ τῶν τριχῶν τοῦ ἥρωος τούτου, ἀλλ' αἱ δημώδες ἔνδυμα περιβεβλημέναι ἀφελεῖς αὗται διηγήσεις ἔχουν τὴν ἑξῆς βαθυτέραν ἔννοιαν. Ὁ Σαμψὼν τὴν δύναμίν του ἀντλεῖ ἀπὸ τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἀφοσιώσεως αὐτοῦ, ἧς σύμβολον ἦτο ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὡς ναζειραίου διατήρησις τῆς κόμης· ἡ παράδοσις δ' ὅμως αὐτοῦ εἰς ἀλλόφυλον ἑταίραν ἐσήμαινε προδοσίαν τῆς εἰς τὸν Θεὸν πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως, ἧς προδοσίας ἔκφρασις μὲν ἦτο ἡ ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος τοῦ Σαμψὼν ἀποκοπὴ τῆς κόμης αὐτοῦ, ἀποτέλεσμα δὲ ἡ ἀπώλεια τῆς ὑπερφυσικῆς σωματικῆς του δυνάμεως, ἥτις ἐπανῆλθε σὺν τῇ μετανοίᾳ αὐτοῦ (πρβλ. καὶ Κριτῶν ιστ' 17 καὶ 20). Πολλοὶ διαμαρτυρόμενοι ἠμφισβήτησαν τὴν ἱστορικότητα τῶν διηγήσεων περὶ Σαμψών, εἰς ἅς τινας τούτων, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Steinthal, διαβλέπουσιν ἡλιακὸν μῦθον, παράγοντες τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τῆς λέξεως schemesch (=ἥλιος) καὶ παραλληλίζοντες τὸν Σαμψὼν πρὸς τὸν Ἡρακλέα. Ἡ γνώμη δ' ὅμως αὕτη ἀπεκρούσθη, καὶ ὑπεστηρίχθη ὁ ἱστορικὸς τῶν διηγήσεων τούτων χαρακτὴρ ὑπὸ ἄλλων διαμαρτυρομένων καὶ ὑπὸ τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἐξηγητῶν, μάλιστα δὲ ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ Kalt. Ὀρθῶς ὑπεδείχθη ὅτι τὰς διηγήσεις ταύτας διακρίνει πλήρης ἑνότης καὶ λιτότης καὶ εἰλικρίνεια (ἀφοῦ δὲν ἀποκρύπτονται αἱ ἀδυναμίαι καὶ τὰ παθήματα ἑνὸς τοιούτου ἥρωος), ὅτι ἐν αὐταῖς ἄριστα ἀπεικάζονται αἱ θρησκευτικαί, πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ τῆς ἐποχῆς τῶν κριτῶν σχέσεις καὶ ὅτι δεδομένης τῆς ἀντιθέσεως τῆς ἰσραηλιτικῆς θρησκείας πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν εἶναι ὅλως ἀπίθανος ἡ χρησιμοποίησις εἰδωλολατρικῶν μυθολογικῶν θεμάτων ἐν θεοκρατικαῖς τοῦ Ἰσραὴλ διηγήσεσιν, οἷαι αἱ παρ' οὖσαι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Stahn*, Die Simsonsage (1908).—*Zapletal*, Der biblische Samson (1906).—*Kalt*, Samson (1912).

Π. Ι. Μ.

— **Σαμψών, *ἅγιος.*** Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναγράφεται *Σαμψὼν* ὁ ξενοδόχος (βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 27 Ἰουνίου δι' ἰδίας ἀκολουθίας. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δ' Ἁγιολογίῳ μνημονεύεται καὶ ἕτερος *Σαμψών*, ὅστις ἐν Οὐαλλίᾳ γεννηθεὶς τῷ 485, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τῷ 512 καὶ τῷ 520 ἐπίσκοπος. Μεταβὰς δ' εἰς Βρετάνην τῆς Γαλλίας πολλοὺς τῶν ἐθνικῶν εἵλκυσεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως Χιλδεβέρτου τοῦ Α' ἀπολαύων ἵδρυσε δύο μοναστήρια καὶ κατόπιν παρέστη εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σύνοδον τοῦ 557. Ἀποθανὼν τῷ 564 ἑορτάζεται τὴν 28 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

— **Σαμψὼν ὁ *ξενοδόχος.*** Ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καταγόμενος, μετέβη ἐκ Ρώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ. Ἰατρὸς ὤν, ἐθεράπευσε νόσον τῆς χύστεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅστις «ὑπεραγασθεὶς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς καὶ σέβας αὐτῷ ἀπονέμων τὸν μέγιστον οἶκον καὶ περιβόητον δι' αὐτοῦ ἀνεγείρας

Digitized by Google

νῶνα κατεσκεύασε» παρὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ ἀφιέρωσεν ἐκ τῶν βασιλικῶν κτημάτων πολλὰς προσόδους πρὸς συντήρησιν τοῦ ξενῶνος καὶ ἀμοιβὴν ἰατρῶν καὶ ὑπηρετῶν. Τὸν ξενῶνα δὲ τοῦτον διευθύνας ἐπί τινα ἔτη ὁ Σαμψών, ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ γέρων. Διετηρεῖτο δ' ὁ ξενὼν καὶ μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ε. Γ. Π.

Σαμψῶνος βράχος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπικίνδυνος ὕφαλος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (Sampson rock: πλάτ. 44° 45' Β., μῆκ. 37° 24' Ἀν.) μεταξὺ Νοβορρωσίσκ καὶ Ἀνάπας (χάρτ. ἀγγλ. 2235: Fort Anakria to Kertch strait). Σ. Ε. Λ.

— **Σαμψῶνος Πέτρα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον ΝΑ. τῆς Σάμου (Samson's stone: πλάτ. 37° 42' 40'' Β., μῆκ. 27° 05' 10'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1530: The Strait of Samos), δεξιὸν κέρας τοῦ στενοῦ Ντὰρ-Μπογάζ, διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἐφέσου καταπλέοντα. Σ. Ε. Λ.

Σαμωνᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Στύλου τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 151. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο συνήφθη τὴν 4 καὶ 5 Ὀκτωβρίου 1866 πεισματώδης μάχη μεταξὺ Τούρκων καὶ Κρητῶν ἐπαναστατῶν, καθ' ἣν ἐτραυματίσθη θανασίμως ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τούρκων Ἰσμαὴλ πασᾶς. ΕΡ. Μ.

Σαμωνᾶς ὁ *Γάζης*. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Γάζης περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἔγραψε κατὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ διάλογον περὶ τῆς θείας μεταλήψεως, ἐκδοθέντα ἐν τῷ 120ῷ τόμῳ τῆς Πατρολογίας τοῦ Migne. Ε. Γ. Π.

— **Σαμωνᾶς μάρτυς·** βλ. *Γουρίας*.

Σαμώνιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον, ἀποτελοῦν τὴν ἀνατολικὴν τῆς Κρήτης ἐσχατιάν: «Ἀπὸ τοῦ Κάσου ἐπὶ τὸ Σαμώνιον τῆς Κρήτης, στάδιοι φ' (δηλ. 300 στάδ.=30 μίλλ.· πράγματι εἶναι 28 μίλλ.). Ἀκρωτήριόν ἐστι τῆς Κρήτης ἀνέχον πρὸς βορρᾶν ἐπὶ πολύ. Ἔστι δὲ Ἀθηνᾶς ἱερὸν καὶ ἔχει ὕφορμον καὶ ὕδωρ» (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 318). Ἡ φράσις «ἀνέχον πρὸς βορρᾶν ἐπὶ πολὺ» ἤγαγε πολλοὺς εἰς καθορισμὸν ταυτότητος τοῦ Σαμωνίου πρὸς τὸν *κάβο Σίδερο*. Δεδομένου ὅμως ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀρχαία ὀνομασία ἀκρωτηρίου *Σαλμώνη*, διατηρήσαντος τὴν ὀνομασίαν του ἔτι καὶ νῦν ὡς *Σαλμῶνε* καὶ *Σαλομών*, ἄγεται τις κατ' ἀνάγκην εἰς συμπέρασμα ὅτι ὑπῆρχον δύο ἀκρωτήρια ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα *Σαμώνιον*, τὸ μὲν βορειοανατολική, τὸ δὲ ἀνατολικὴ τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά. Ἀπαντᾷ καὶ μὲ διπλοῦν μ παρὰ Πτολεμαίῳ (Γ', ιζ' 5), αἱ συντεταγμέναι τοῦ ὁποίου χαρακτηρίζουν τὸ ἀκρωτήριον ὡς ΒΑ τῆς νήσου ἐσχατιὰν καὶ συνεπῶς ταυτιζόμενον πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ Σταδιασμοῦ ὑπὲρ τοῦ Καβο Σίδερο συμπέρασμα. Σ. Ε. Λ.

σάν' δημοτ., πληρέστερον *ὡσάν·* 1) ἐπίρρ. ὁμοιωματικόν: «κελαδεῖ σὰν ἀηδόνι», «μιλᾷ σὰν ἄνθρωπος» ‖ φρ., «σὰν τὰ χιόνια» ὅταν ἐμφανίζεται τις ἀπροσδοκήτως ‖ μετὰ τοῦ *καί*, ὅταν ἀκολουθῇ ἀντωνυμία: «σὰν καὶ σένα δὲν εἶν' ἄλλος» ‖ μετὰ τοῦ *νὰ* ἀντὶ τοῦ *ὡσεί*: «σὰν κάτι νὰ ἀκούω»· 2) ὡς σύνδεσμος χρονικὸς ἢ ὑποθετικός: «σὰν λάβω χρήματα, θὰ σοῦ δώσω» ‖ ἐνίοτε καὶ μετὰ αἰτιολογικῆς σημασίας: «σὰν ἤθελε καὶ ὁ ἴδιος νὰ φύγῃ, τὸν ἄφησα».

Σὰν (San). Ἰταλικὴ καὶ ἱσπανικὴ λέξις προελθοῦσα κατὰ συγκοπὴν ἐκ τῆς λέξεως Santo, ἥτις σημαίνει ἅγιος. Χρησιμοποιεῖται ὡς πρῶτον συνθετικὸν γεωγραφικῶν καὶ ἄλλων ὀνομάτων. Ἡ αὐτὴ λέξις ἐν τῇ πορτογαλικῇ ἀπαντᾷ ὡς São καὶ προφέρεται ὡς Σά(ου)ν.

Σάν, ἢ **Ταΐ** (Shan, Schan, Tai, Thai). Μογγολικὴ φυλή, μία τῶν πολυαριθμοτέρων καὶ σημαντικωτέρων τῆς Ἀσίας, ἀποτελουμένη κυρίως ἐκ τῶν λαῶν τῆς Ἀσσάμ, Μπουρμά, Σιάμ καὶ ἀριθμοῦσα ὑπὲρ τὸ 1 000.000 ἀτόμων. Οἱ Σὰν ὀνομάζουν ἑαυτοὺς *Ταΐ* =ἐλευθέρους). *Σὰν* εἶναι ἡ σινικὴ ὀνομασία τῶν' ἐν Ἀσσὰμ καλοῦνται *Ἀχόμ*, ἕτεραι δὲ γνωσταὶ ὀνομασίαι των εἶναι: *Παΐ* ἢ *Νγκιοῦ*. Φαίνεται ὅτι προῆλθον ἐκ τῶν ὀρέων Κινλούνγκ, βορείως τοῦ Σζετσουὰν (Szechwan) καὶ ἀνεμείχθησαν κατόπιν μετὰ τῶν Σινῶν καὶ τῶν λευκοδέρμων αὐτοχθόνων, οἱ ὁποῖοι ζῶσιν εἰς τὰ μεταξὺ Θιβὲτ καὶ Κοχιγκίνας ὀροπέδια. Οἱ Σὰν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον βουδδισταὶ τὸ θρήσκευμα, πολιτικῶς δὲ εἶναι ὠργανωμένοι εἰς μικρὰ κράτη ἢ ἡγεμονίας, γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *τσάουμπουα* (Tsawbwa). Εἶναι μονόγαμοι, ἐπιτρεπομένης καὶ τῆς πολυγαμίας. Ἀσχολοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν μεταλλουργίαν, ὀνομαστοὶ δὲ εἶναι εἰς τὴν κατασκευὴν ξιφῶν. Γ. Ι. Β.

— **Σὰν** (Shan, Chan, San). Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἀφρικανικοῦ λαοῦ τῶν *Βοσχιμάνων* (βλ. λ.).

Σάν, κράτη τῶν — (ἀγγλ. Shan States, γερμ. Schanstaaten ἢ Tsanbwa) *[Γεωγρ.]*. Κρατίδια ἐν Ἰνδίαις κατοικούμενα ὑπὸ τῆς φυλῆς *Σάν*. Ὑπάγονται ἐν μέρει μὲν εἰς τὰς Βρεττανικὰς Ἰνδίας, ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν Κίναν. Τὰ πρῶτα, ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς διοικήσεως Βιρμανίας, ἔχουσιν ἔκτασιν 147.350 τ. χλμ. καὶ 1.440.500 κατ. Εἶναι δ' ἐν ὅλῳ 36 νότια καὶ 6 βόρεια κρατίδια. Τὰ εἰς τὴν Κίναν ὑπαγόμενα εἶναι 12 τὸν ἀριθμόν. Δὲν εἶναι ὅμως ἐξηκριβωμένη ἡ ἔκτασις καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν. Γ. Ι. Β.

—**Σὰν** (San) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Πολωνίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Βιστούλα. Πηγάζει ἐκ τῶν Καρπαθίων καὶ χύνεται εἰς τὸν Βιστούλαν. Ἔχει μῆκος 450 χλμ. καὶ εἶναι πλωτὸς ἐπὶ μῆκος 90 χλμ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον τὰ αὐστροουγγρικὰ στρατεύματα συνῆψαν παρὰ τὸν ποταμὸν μάχην (14—16 Μαΐου 1915) πρὸς τοὺς Ρώσσους, καθ' ἣν οἱ δεύτεροι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν πέραν τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης αὐτοῦ. Γ. Ι. Β.

Σάν'α *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀραβίας, πρωτεύουσα τοῦ ἀνεξαρτήτου βασιλείου τῆς Ὑεμένης (15°22' Β. πλάτ. καὶ 41°41' 51'' Α. μῆκ.), εἰς ὕψος 2.210 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Περιβάλλεται ὑπὸ τείχους, εἶχε δὲ ἄλλοτε 200.000 κατοίκους, σήμερον ὅμως ἀριθμεῖ μόλις 30.000. Ἐν αὐτῇ λειτουργοῦν μεταξουργεῖα καὶ χρυσοχοεῖα. Ν. Μ.

Σανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δουμπιῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 345.

Σαναβάρης. Βασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Σακῶν, κλάδου πιθανῶς τῶν Ἀρσακιδῶν, ζήσας περὶ τὸ 80 μ. Χ. Τὰ σῳζόμενα αὐτοῦ νομίσματα φέρουσι παρθικοὺς τύπους μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΣΑΝΑΒΑ ἢ ΒΑΣΙΛΕ ΣΑΝΑΒΑΡΗΣ. Α. Θ. Σ.

Σαναβιβαρία *πύλη* (porta Sanavivaria). Εἰρωνικὴ ὀνομασία τῆς ἐν τοῖς ρωμαϊκοῖς ἀμφιθεάτροις πύλης, δι' ἧς ἐξήγοντο τὰ πτώματα τῶν πιπτόντων μονομάχων (sanu =σῶος, vivus=ζῶν). Π. Ν. Π.

Σανάγκα (Sanaga ἢ Sannaga) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς, ὁ μέγιστος τοῦ γαλλικοῦ Καμερούν. Πηγάζει ἀπὸ τοῦ Κεντρικοῦ ὀροπεδίου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Μπιάφρα. Ὁ κυριώτερος τῶν παραποτάμων αὐτοῦ εἶναι ὁ *Μπάν*. Γ.Ι.Β.

Σὰν-Ἀγκουστὶν (San-Agustin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Σαὶντ-Ὤγκεστιν*).

— **Σὰν-Ἀγκουστὶν** (San Agustin) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κολομβίας, ἐν τῷ νομῷ Τολίμα, παρὰ τὸν ποταμὸν Μαγκνταλένα, εἰς ὕψος 1.634 μ. Πιστεύεται ὅτι ἦτο ἄλλοτε ἱερὸς τόπος, ἐν ᾧ διέμενον ἱερεῖς καὶ ὑπῆρχον ναοὶ μετ' ἀγαλμάτων, καθ' ὅτι ἀνευρέθησαν ἐκεῖ γιγαντιαῖα ἀρχαῖα λίθινα ἀγάλματα, παριστῶντα θεοὺς καὶ προγόνους, ὕψους 4 μ. Μ. Δ. Β.

Σαναγκρούντ. Βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας (βλ. λ. *Σανατρούκης*).

Σαναδία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θράκης, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 14 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Θράκης, ὑπὸ κονσουλάριον, ἡ ἄλλως *Σαύαδα* καλουμένη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Α. Θ. Σ.

Σανάνι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νησίον προσκείμενον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Συρίας, ἔχον φάρον (πλάτ. 34° 29' 55'' Β., μῆκ. 35° 44' 55'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2633: Markhab to ras-en-Nakura) πρὸ τοῦ «Πύργου τῶν λεόντων» τῆς Ἐλ-Μίνα τῆς Τριπόλεως. Σ. Ε. Λ.

Σὰν-Ἄντζελο (San-Angelo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Τεξὰς (βλ. λ. *Ἅγιος Ἄγγελος*).

Σὰν-Ἀντώνιο (San-Antonio) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Ἀντώνιος*).

— 2) Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Τεξάς. Εἶναι παραπόταμος τοῦ Ρίο ντὲ Γκουανταλοῦπε, εἰς ὃν συμβάλλει εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸ τοῦ κόλπου Σὰν-Ἀντώνιο, μετὰ ροῦν 325 χλμ. Μ. Δ. Β.

— **Σὰν Ἀντώνιο** (San Antonio) *ντὲ-λὸς-Μπάνιος* *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κούβας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἀντώνιος*).

— **Σὰν Ἀντώνιο-ἐλ-Πόμπρε** (San Antonio el Pobre). Ἀξιοσημείωτος ἐν Ἱσπανίᾳ σταθμὸς τῆς ἰβηρικῆς προϊστορίας. Εἰς τὴν θέσιν Λὰ-Λοὺζ (La Luz) ἀνεκαλύφθησαν ἴχνη ἱεροῦ καὶ ἀριθμὸς εἰδωλίων ἐξ ὀρειχάλκου (ἀνδρῶν, γυναικῶν, ἵππων κλπ.). Ἐκ τῆς ἁπλῆς ἐνδυμασίας των, τοῦ κτενίσματος καὶ τῆς κατεργασίας αὐτῶν ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἐξ ὀρειχάλκου ἀντικειμένων, προκύπτει ὅτι ἀνήκουσιν εἰς προκεχωρημένην περίοδον τοῦ ἰβηρικοῦ πολιτισμοῦ, κατὰ τὸν Ε'—Δ' π. Χ. αἰῶνα, μεθ' ἐπιδράσεως ἑλληνικῆς. Ι. Γ. Κ.

Σαναὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Φρυγίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΒ' 576) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ἀπαμείας καὶ Λαοδικείας, ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σανίδα* τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε', 2, 17). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 39 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Καπατιανῆς ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου (ὁ Συνάων, Συναοῦ, Σινασοῦ ἢ Σιναῶν) ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Λαοδικείας. Ἄγνωστος ἡ ταυτότης αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σανάπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Τυρολόης τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 366 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Σεϊμέν*.

Σαναραῖοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 13) πρὸς Β. τῆς Ἀλβανίας (νῦν Δαγεστάν). Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Σαναρὺ (Sanary) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς νοτίου Γαλλίας, μεταξὺ Σιοτὰ καὶ Τουλὼν (πλάτ. 43°07' Β., μῆκ. 5°48' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2819: de Bandole et baie de Sanary) παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Σισιέ. Σ. Ε. Λ.

Σανᾶτες (οἱ) (Sanates) *[Ἀρχ.]*. Ἰταλικὸς λαός, κατοικῶν ἐγγύτατα τῆς Ρώμης, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐνωρὶς ὑπετάγη. Π. Ν. Π.

σανατογένη (ἡ), ἢ *σανατογόνον* (τὸ) (Sanatogen) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μεῖγμα καζεϊνικοῦ νατρίου καὶ γλυκερινοφωσφορικοῦ νατρίου, περιέχον 91 % γαλακτοκαζεΐνης. Κόνη λευκή, ἀνοσμία ὀσμῆς καὶ γεύσεως. Μετὰ ψυχροῦ ὕδατος ἀναταρασσομένη διογκοῦται, ἐν θερμῷ δὲ διαλύεται πρὸς γαλακτῶδες ὑγρόν. Τὸ σκεύασμα ἀναγράφεται ὡς δυναμωτικὸν καὶ θρεπτικὸν (βλ. καὶ λ. *καζεΐνη*). Κ.Γ.Μ.

σανατόριον (τὸ) (ἐκ τοῦ λατ. sanare=θεραπεύειν). Ἵδρυμα κείμενον ἐν ἐξοχικῇ θέσει, πρὸς διαμονὴν γενικῶς πασχόντων ἐκ νοσημάτων, ὧν ἡ θεραπεία βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς διαίτης καὶ τῆς εὐνοϊκῆς ἐπιδράσεως τοῦ κλίματος (ἀναρρωτήριον, ἀεροθεραπευτήριον). Εἰδικώτερον δὲ θεραπευτήριον φυματιώντων, ἀσκληπιεῖον ἢ φθισιατρεῖον.

Πρῶτοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἰατροὶ παρετήρησαν οὐ μόνον ὅτι ἡ φθίσις εἶναι μεταδοτική, ἀλλὰ καὶ ὅτι θεραπεύεται, πρῶτοι δ' αὐτοὶ ἐπίσης εἶναι οἱ σχόντες τὴν ἰδέαν τοῦ σανατορίου. Κατὰ τὴν μυθολογίαν, ὁ Ἀπόλλων μετεκόμισε τὸν ἀσθενικὸν αὐτοῦ υἱὸν ἐπὶ τοῦ Πηλίου διὰ τὸν καλὸν αὐτοῦ ἀέρα. Ὁ Ἱπποκράτης ἀπέστελλε τοὺς φυματικοὺς αὐτοῦ ἀσθενεῖς εἰς τὰ ὄρη, καὶ δὴ τὸν Ὄλυμπον. Ἰδιαίτατα ὁ Γαληνὸς ἀναγράφει ἐπὶ φθίσεως οὐ μόνον τὴν εὐεργετικὴν δρᾶσιν τῆς ἀλλαγῆς κλίματος ἀπὸ Ρώμης εἰς Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ ἰδίᾳ τὴν παραμονὴν καὶ διαβίωσιν τῶν φυματιώντων ἐν Ταβίαις τῆς Ἰταλίας, χωρίῳ ὑψηλῷ, διακρινομένῳ διὰ τὴν ξηρότητα τοῦ ἀέρος, πρὸς πλήρη αὐτῶν θεραπείαν. Συμβουλεύει δὲ μάλιστα ὁ σοφὸς ἰατρὸς νὰ ἐκλέγουν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς οἰκουμένης ὑψηλὰς καὶ γραφικὰς τοποθεσίας, ἐν μέσῳ ἀλσῶν, οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ θέσεων ὑπηνέμων, ἵνα διαιτῶνται ἐν αὐταῖς οἱ ἐκ φυματιάσεως πάσχοντες. Καὶ ἄλλοι δ' Ἕλληνες ἰατροί, ὡς ὁ Ἄντυλλος, ὁ Ὀρειβάσιος καὶ ὁ Ἀέτιος, ἐγνώριζον ὡς ἄριστα τὴν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν τῶν ὑψηλῶν τόπων ἐπὶ τῆς φθίσεως. Αἱ ἰδέαι ὅμως αὗται εἶχον περιπέσει εἰς λήθην, ὅτε τῷ 1835 ὁ Ἄγγλος ἰατρὸς Βότιγκτον (Bodington) καὶ κατόπιν ὁ Γερμανὸς Βρέμερ (Brehmer) τῷ 1859 κατέδειξαν ἐκ νέου τὸ ἰατὸν τῆς νόσου, ἔκτοτε δ' ἐφηρμόσθη ἡ θεραπεία αὐτῆς δι' ὑγιεινῶν καὶ διαιτητικῶν μέσων ἐν τοῖς σανατορίοις. Τὸ πρῶτον σανατόριον ἱδρύθη ἐν Γκαίρμπερσδορφ (Görbersdorf) τῆς Σιλεσίας ὑπὸ τοῦ Βρέμερ. Εἶτα (1874) ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Δέτβαϊλερ (Dettweiler) ἵδρυσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Τάουνους (Taunus) σανατόριον ἐν Φαλκενστάϊν (Falkenstein). Ἐπηκολούθησεν ἡ ἵδρυσις σειρᾶς ὅλης παρομοίων ἱδρυμάτων, ληφθείσης ἐν ταὐτῷ φροντίδος ὅπως ταῦτα εἶναι προσιτώτερα, καθόσον τὰ ἐν ἀρχῇ ἱδρυθέντα ἦσαν ὅλως ἰδιωτικά. Ὀνομαστὰ σήμερον σανατόρια εἶναι τὰ Νταβός, Ἀρόζα, Μεράν, Λεζέν, Μπλιγνὺ κτλ.

Τὰ σανατόρια ἀντιπροσωπεύουν κυριαρχοῦντα σήμερον τύπον ἱδρύματος, ὅπου ὑποτίθεται ὅτι οἱ διαμένοντες δύνανται νὰ θεραπευθῶσι καὶ ὅτι ἐφ' ὅσον διὰ τὴν φθίσιν δὲν ὑπάρχει εἰδικὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος θεραπεία, ὀφείλομεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν ὡς πρῶτον μέσον τὴν φυσικοθεραπευτικὴν ἀγωγήν. Ἔσχον χαρακτηριστικὸν τοῦ σανατορίου εἶναι ἡ ἀνοχὴ πάσης ἄλλης δοκίμου θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, οἷα ἡ διὰ φυματίνης, ἡ διὰ χρυσοῦ, ἡ διὰ τεχνητοῦ πνευμοθώρακος, ἡ διὰ φρενικεκτομίας, ἡ διὰ θωρακοπλαστικῆς, ἡ διὰ θερμοπιέσμου κλπ. Εἰς ταῦτα προστίθενται ὁ κατάλληλος, ὑγιεινὸς καὶ ἄφθονος σιτισμὸς καὶ ἡ ἀνάπαυσις, σκοποῦντα τὴν τόνωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὴν προάσπισιν τῶν δυνάμεών του. Ἀλλὰ τὸ σανατόριον δὲν εἶναι μόνον θεραπευτικὸν ἵδρυμα. Εἶναι καὶ σχολεῖον, ἐν ᾧ ὁ φθισικὸς διδάσκεται

Digitized by Google

τὸν τρόπον τῆς διαβιώσεώς του ὑπὸ ὑγιεινοὺς ὅρους καὶ τῆς προφυλάξεως τῶν ἄλλων ἀπὸ τῆς μολύνσεως καὶ αὐτοῦ τούτου ἀπὸ τῆς ἀναμολύνσεως. Ἡ διαμονὴ τῶν φυματιώντων ἐν τοῖς σανατορίοις καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῶν ἀπὸ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ τῶν πόλεων ἀποτελεῖ ἓν τῶν δραστικωτάτων μέσων πρὸς περιστολὴν τῆς νόσου. Ἡ ἐπάνοδος δὲ κατόπιν τῶν ἰαθέντων ἢ τῶν κλινικῶς βελτιωθέντων εἰς τὰς οἰκογενείας των καθίσταται ἀκίνδυνος, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἐν τοῖς σανατορίοις ἐδιδάχθησαν ἤδη ἐπαρκῶς τοὺς κανόνας τῆς προφυλάξεως. Τὰ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα, τὰ ἐν τοῖς σανατορίοις ἐπιτυγχανόμενα, εἶναι ἄκρως ἱκανοποιητικά, καθόσον μέρος μὲν τῶν ἀσθενῶν ἐξέρχεται τελείως θεραπευθέν, τὸ δὲ πλεῖστον, βελτιούμενον, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς διακοπείσας αὐτοῦ ἐργασίας.

Διὰ τὴν ἵδρυσιν τῶν σανατορίων ἐκλέγονται ὕψη 500—1500 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐπὶ ὀρέων δενδροφύτων, εἰς τοποθεσίας ὑπηνέμους καὶ πλησίον δασῶν καὶ ἀφθόνου καλοῦ ὕδατος. Εἰς τοιαῦτα ὕψη ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι καθαρὰ ἀπὸ κονιορτόν, καπνοὺς καὶ ὁμίχλην, ἅτινα εἶναι στοιχεῖα δεσμεύοντα τὰς ὑπεριώδεις ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ὧν εἶναι γνωστὴ ἡ θεραπευτικὴ ἐπίδρασις. Τὰ *ὀρεινὰ* σανατόρια προορίζονται διὰ κλειστὰς ἢ ἀβληχρὰς μορφὰς φυματιάσεως, ἄνευ αἱμοπτυσιῶν. Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ *πεδινὰ* σανατόρια, χρησιμεύοντα νὰ δέχωνται ἀρρώστους μὲ ἀνοικτὰς πνευμονικὰς φυματιάσεις, τεινούσας πρὸς αἱμοπτυσίας. Ὑπάρχουν ὡσαύτως σανατόρια *παραθαλάσσια*, ἐνδεικνυόμενα διὰ τοπικὰς φυματιάσεις ὀστῶν, ἀρθρώσεων, ἀδένων κλπ. Τὰ *πλωτὰ σανατόρια* δὲν ηὐδοκίμησαν. Ἱδρύθησαν ἐπίσης καὶ *σανατόρια-νοσοκομεῖα*, τὰ ὁποῖα οὔτε ἔξω οὔτε ἐντὸς τῶν πόλεων εὑρίσκονται, ἀλλ' εἰς τὰς πύλας τούτων, χρησιμεύοντα ὡς κέντρα πρώτης νοσηλείας καὶ ἐπιλογῆς, ἐθίζοντα βαθμηδὸν τοὺς ἀσθενοῦντας εἰς νέον βίον παρατεταμένης νοσηλείας, ἐπιτρέποντα δὲ τὰς ἀπαιτουμένας σχέσεις μεταξὺ τούτων καὶ τῶν οἰκείων των. Τοιαῦτα ἱδρύματα ἡ Γαλλία διαθέτει 28 εἰς ἰσαρίθμους νομούς, μὲ κλίνας 7.000. Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν ὑπάρχουν *λαϊκὰ* καὶ *ἰδιωτικὰ* σανατόρια. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἀπὸ πολλοῦ ἔχει καθιερωθῆ ἐν Γερμανίᾳ. Τὰ λαϊκὰ σανατόρια συντηροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν δημοσίων, δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν ταμείων ἢ διὰ χορηγιῶν φιλανθρώπων. Δέχονται δὲ πάσης κοινωνικῆς τάξεως ἀσθενεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον βιοπαλαιστὰς καὶ ἐν γένει ἀπόρους. Τὰ δὲ ἰδιωτικὰ σανατόρια εἶναι ὡς τὰ πολλὰ ἰδιωτικῆς φύσεως ἐπιχειρήσεις, δεχόμενα συνήθως εὐπόρους ἀσθενεῖς. Ἡ διαφορὰ τούτων ἀπὸ τῶν προηγουμένων ἔγκειται κυρίως οὐχὶ εἰς τὴν ὑγιεινὴν ἄποψιν, ἀλλ' εἰς τὴν χλιδὴν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἐσωτερικῆς ἐγκαταστάσεως.

Φροντὶς καταβάλλεται ἵνα ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν σανατορίων εἶναι ὑγιεινὴ ἐν σχέσει πρὸς τὴν θέσιν τῶν δωματίων, τὸν ἀερισμόν, τὴν θέρμανσιν κλπ. Ἐπίσης ἐπιδιώκονται συνθῆκαι ἀναπαυτικῆς ἐν ὑπαίθρῳ κατακλίσεως, αὐστηρᾶς καθαριότητος, ἰδίως ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀποχρέμψεις τῶν ἀρρώστων, ἐξαιρετικῆς διατροφῆς. Ἡ διεύθυνσις τοιούτων ἱδρυμάτων ἀνατίθεται εἰς ἰατροὺς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εἰδικοὺς καὶ πεπειραμένους ἐν τῇ φθισιοθεραπείᾳ, ἐνεργητικοὺς καὶ μετ' ἀπολύτου ἐπιβάλλοντος ἐπὶ τοὺς ἀσθενεῖς. Οἱ βοηθοὶ ἰατροὶ εἶναι δεδοκιμασμένης ἱκανότητος, τὸ δὲ νοσηλευτικὸν προσωπικὸν γεγυμνασμένον. Ἡ ὕπαρξις καταλλήλων ὁδῶν περιπάτου περὶ τὸ σανατόριον εἶναι ἐπιβεβλημένη. Ὑπάρχουν παρ' αὐτὸ ἐν ἱκανῇ ἐκτάσει ὁδοὶ ἐπίπεδοι, περαιτέρω δ' ἕτεραι μὲ ὁμαλὴν ἀνωφερῆ κλίσιν. Καθ' ὡρισμένα διαστήματα ἐπὶ τῶν ὁδῶν περιπάτου τοποθετοῦνται καὶ ἀναπαυτικὰ καθίσματα διὰ τοὺς τυχὸν κοπιῶντας, εἰς προσήλια μὲν μέρη κατὰ τὸν χειμῶνα, εἰς σκιερὰ δὲ κατὰ τὸ θέρος. Ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον ἱδρυθὲν σανατόριον εἶναι τὸ ἐπὶ τοῦ Πηλίου, ἰδιωτικόν. Μετέπειτα ἱδρύθη τὸ ἐπὶ τῆς Πάρνηθος ἀγαθοεργόν (κλῖναι 35). Ἄλλο ἀγαθοεργὸν εἶναι τὸ ἐν Κορφοξυλιᾶ σανατόριον τῆς Μάννας (κλῖναι 65). Νεώτερα ἰδιωτικὰ εἶναι τὸ τοῦ Διονύσου καὶ τὸ τῶν Μελισσίων, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Πεντέλης. Ὑπάρχουν καὶ τρία νοσοκομεῖα φυθισικῶν δημόσια, τὸ τῆς «Σωτηρίας» παρὰ τὰς Ἀθήνας, τὸ ἐν Ἀσβεστοχωρίῳ καὶ τὸ ἐν Χανίοις, διαθέτοντα ἐν συνόλῳ 1.850 κλίνας. Ἡ Ἑλλὰς διαθέτει πλεῖστα ὅσα μέρη ἐνδεδειγμένα κατ' ἐξοχὴν διὰ τὴν ἵδρυσιν τοιούτων θεραπευτηρίων. Σ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Σανατράκης, ἢ *Σινατρούκης*. Ἑνδέκατος βασιλεὺς τῶν Πάρθων, ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀρσακιδῶν, βασιλεύσας ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη (76—69 π. Χ.). Τὰ σῳζόμενα νομίσματα αὐτοῦ φέρουσι τὴν ἑλληνικὴν ἐπιγραφήν: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΡΣΑΚΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ. Α. Θ. Σ.

Σανατρούκης. Υἱὸς τοῦ Σοαίμου, βασιλέως τῆς Ἀρμενίας, ἀποκατασταθεὶς εἰς τὸν πατρικὸν θρόνον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτιμίου Σεβήρου (193—211 μ. Χ.). Α. Θ. Σ.

Σανβὶκ (Sanvic) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Κάτω Σηκουάνα. Κάτ. 11.500. Γ. Ι. Β.

σανβιταλία (ἡ) (Sanvitalia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς καὶ καλλιεργούμενα πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Σὰν - Βίτο - ντὲ - *Νορμάννι* (San-Vito-de'-Normanni) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Λέτσε (βλ. λ. *Ἅγιος Βῖτος*).

—**Σὰν-Βίτο-ἀλ-*Ταλλιαμέντο*** (San-Vito-al-Tagliamento) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Οὔντινε (βλ. λ. *Ἅγιος Βῖτος*).

Σανγίδαυα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δακίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ, 8, 4) μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων. Ταυτίζεται μὲ τὸν σταθμὸν (statio) *Ἀκίδαυα* τοῦ Πεουτιγγεριανοῦ πίνακος. Ἔκειτο πρὸς Β. τῆς Ρωμούλας (νῦν Τοῦρνο-Μαγουρέλλι), τὴν θέσιν δ' αὐτῆς ἐπέχει σήμερον τὸ χωρίον Ruschaneschti, ὅπου εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

Σάνγκα (Sanga) *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Κόνγκο ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀφρικῇ τοῦ Ἰσημερινοῦ. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὀροπεδίου Ἀνταμάουα τοῦ Καμεροὺν καὶ χύνεται εἰς τὸν Κόνγκον ($1^o 10'$ Ν. πλάτ.). Ἔχει μῆκ. 1.700 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 650 εἶναι πλωτά. Γ. Ι. Β.

Σανγκαρνιὲ (Changarnier), ***Νικόλαος - "Αννα-Θεόδουλος*** Γάλλος στρατηγὸς (1793—1877). Μετέσχε τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, ᾐχμαλωτίσθη εἰς Μὲτς καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην διωρίσθη μέλος τοῦ στρατοδικείου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἤχθησαν πολλοὶ τῶν στρατηγῶν ἐπὶ προδοσίᾳ. Βραδύτερον ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Γ. Ι. Β.

Σάνγκαϋ (Sangay) *[Γεωγρ.]*. Ἐνεργὸν ἡφαίστειον τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Ἰσημερινοῦ, εἰς τὴν δυτικὴν Κορδιλλιέραν τῶν Ἄνδεων. Ἔχει ὕψος 5.323 μ. Γ. Ι. Β.

Σὰν Γκενέσιο (San Genesio) *[Γεωγρ.]*. Θειοῦχος ἰταλικὴ πηγή, ἀναβλύζουσα πλησίον τοῦ Castagnelo ἐν τῷ νομῷ Νεαπόλεως. Τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἔχει θερμοκρασίαν 11° Κ. Χρησιμοποιεῖται δὲ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπὶ σπασμικῶν στηθικῶν νόσων, διογκώσεων τῶν ἀδένων, δερματικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

Σανγκερχάουζεν, καὶ ***Ζάνγκερχάουζεν*** (Sangerhausen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν τῷ νομῷ Μέρσεμπουργκ τῆς Σαξωνίας. Κάτ. 11.954. Ἔχει ἐργοστάσια μηχανῶν, ποδηλατῶν, κλειδοκυμβάλων καὶ σιδηρουργικῶν ἐργαλείων. Θ. Κ.

Σάνγκι (Sangi) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα πεντηκοντάδος νήσων, μεταξὺ Κελέβης καὶ Μιντανάο, ἀνῆκον εἰς τὴν ὀλλανδικὴν ἀποικίαν τῆς Κελέβης. Ἐμβαδὸν 1.056 τ. χλμ. Κάτ. 148.161, ὁμιλοῦντες τὴν φιλιππινικὴν γλῶσσαν. Κυριώτεραι τῶν νήσων εἶναι ἡ *Μεγάλη Σάνγκι* (κάτ. 60.000), ἡ *Σιάου* (40.000) καὶ ἡ *Ταγκουλένταγκ* (4.000). Θ. Κ.

Σάνγκοι (οἱ) (Sango). Φῦλον τῶν Νέγρων τοῦ Σουδάν, ἐν τῷ βορείῳ Βελγικῷ Κόνγκο. Κατοικεῖ εἰς καλύβας, ἀσχολεῖται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ χρησιμοποιεῖ ὡς ὅπλα ἀσπίδας, τόξα καὶ μαχαίρας. Θ. Κ.

Σὰν Γκόντα (San Gonda) *[Γεωγρ.]*. Μεταλλικὴ πηγὴ ἐν Ἰταλίᾳ μεταξὺ Πίζης καὶ Φλωρεντίας. Τὸ ὕδωρ αὐτῆς περιέχει ὡς κύρια συστατικά: χλωριοῦχον νάτριον καὶ διανθρακικὰ ἅλατα ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου. Ἐνδείκνυνται εἰς λουτροθεραπείαν ἐπὶ χρονίων ρευματισμῶν καὶ ἀρθριτισμοῦ. Κ. Γ. Μ.

Σάνγκρε ντὲ *Κρίστο Ραίντζ* (Sangre de Cristo Range) *[Γεωγρ.]*. Ἀνατολικὴ ὀροσειρὰ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων ἐν τῇ πολιτείᾳ Κολοράντο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἡ ὑψηλοτέρα τῶν κορυφῶν τῆς εἶναι ἡ *Λευκὴ κορυφὴ* (4.409 μ.). Γ. Ι. Β.

Σάνγκρο (Sangro) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, ἐν τοῖς Ἀβρουγίοις, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Μόντε Τόρκιο, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἄκουϊλα. Κατευθυνόμενος κατ' ἀρχὰς πρὸς Ν. καὶ κατόπιν πρὸς τὰ ΒΑ., χύνεται εἰς τὸ Ἀδριατικὸν μετὰ ροὴν 120 χλμ. Ὁ Πτολεμαῖος (Γ, α, 19) τὸν ὀνομάζει *Σάρον*, ὁ δὲ Στράβων (ΣΤ, δ, 2) *Σάγρον*. Σ. Ε. Λ.

Σανγκυναὶρ (Les Sanguinaires) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νησίων τῆς Κορσικῆς πρὸ τοῦ Αἰακίου (πλάτ. $41^o 53'$ Β., μῆκ. 8° $36'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 429: Cape Feno to Lava bay). Ἐπὶ τοῦ μείζονος φάρος μέγιστος. Σ. Ε. Λ.

Σανδαβαρηνός, *Θεόδωρος*. Ἐπίσκοπος Εὐχαΐτων (βλ. λ. *Θεόδωρος ὁ Εὐχαΐτων*).

Σανδακούϊτον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, κειμένη ἐπὶ τῆς Β. παραλίας τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καντάβρων. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Santander. Α. Θ. Σ.

σανδὰλ *[Ναυτ.]*. Εἶδός τι φορτηγοῦ τῆς Βαρβαρίας, ἱστοποιημένον ποικίλως, συνηθέστερον ὡς παρώνια ἢ σκοῦνναι. Σ. Ε. Λ.

Σανδάλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Περιστάσεως τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 398 κατοίκους, τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Σαντιλῆ*.

Σανδάλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δροσεροῦ (Γιουψόβου) τῆς ἐπαρχίας Γιαννιτσῶν τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 130. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σίνδελ*.

— **Σανδάλι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης (βλ.λ. *Σαντάλι*).

σανδάλιον (τό)· *σάνδαλον* (βλ.λ.).

Σανδάλιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὸν φρούριον τῆς Πισιδίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κείμενον μεταξὺ Κρήμνης (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Γκιρμὲ) καὶ Σαγαλασσοῦ (Ἀγλασούν). Ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπόρθητον, δι' ὃ καὶ ὁ Πόπλιος Σερβίλιος, ὁ ἐπικληθεὶς Ἰσαυρικός, «οὐδ' ἐνεχείρησε βίᾳ προσάγεσθαι» (Στράβ. XII, 569). Α. Θ. Σ.

Σανδαλίων *νῆσοι* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νησίδων τῆς Ἰωνίας παρὰ τὴν Λέσβον καὶ κατέναντι τῆς Μυτιλήνης (*Πλιν.* 5, 31, 39). Εἶναι ἡ συστὰς *Ἐλιὸς-Γυμνὸ* (βλ. λ. *Ποταμοσάκων*) καὶ αἱ εἰς αὐτὰς παρακείμεναι βραχονησῖδες. Σ. Ε. Λ.

Σάνδαλο (Sandalo) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας ἐπίσημον, ἔχον μέγιστον φάρον καὶ σημαφόρον (πλάτ. $39^o 09'$ Β., μῆκ. $8^o 13'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161a: Sardinia South sheet). Ταυτίζεται παρὰ πολλῶν πρὸς τὴν *Παχεῖαν ἄκραν* (*Πτολεμ.* Γ, γ, 2). Σ. Ε. Λ.

σανδαλόδους (ὁ) (Sandalodus) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κοχλιοδοντιδῶν σελαχίων ἰχθύων*. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον τοὺς ὀδόντας τῆς ἄνω σιαγόνος παχεῖς, τριγωνικούς, ἐλαφρῶς ἐνειλιγμένους. Εἰς τὴν κάτω σιαγόνα των ὑπῆρχον δύο ὀδόντες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ὀπίσθιος ἦτο τριγωνικῆς μορφῆς ἢ ροπαλοειδής, πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ὀξύληκτος, ὀλίγον ἐνειλιγμένος μὲ 1—2 διαγωνίως κείμενα ὀγκώματα. Ὁ ἐμπρόσθιος ἦτο βραχύς, πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἀμβλύς, ἰσχυρῶς ἐνειλιγμένος. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Β. Ἀμερικῇ. Συνώνυμα: *τριγωνόδους*, *βατισινόδους*, *ὀρθοπλευρόδους*. Γ. Κ. Γ.

σάνδαλον (τό), καὶ *σανδάλιον*· εἶδος ὑποδημάτων ἐλαφρῶν ἐκ δέρματος ἢ ἄλλης ὕλης· ἄλλως *πέδιλον*.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *σάνδαλα*, ἀποτελοῦντα νῦν εἶδος εὐτελοῦς καὶ προχείρου ὑποδήσεως ἐν οἴκῳ, περιπάτῳ ἢ λουτρῷ (δερμάτινα ἢ ἐξ ἐλαστικοῦ), ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ πρῶτον χρησιμοποιηθὲν καὶ ὡς πολυτελέστερον θεωρηθὲν ὑπόδημα. Μεταξὺ τῶν κατ' ἀρχὰς γυμνοπόδων Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων ἔφερον σάνδαλα μόνον αἱ

Διάφοροι τύποι σανδάλων.

[1—4 αἰγυπτιακά, 5=ἑλληνικὸν τῆς μεταγενεστέρας ἀρχαιότητος, 6—7=εὐρωπαϊκὰ τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος, 8=μοναχικὸν (καθολικὴ ἐκκλησία, ΙΒ' αἰών).]

διακεκριμέναι προσωπικότητες. Οἱ Αἰγύπτιοι κατεσκεύαζον σάνδαλα ἐκ δέρματος, φύλλων φοίνικος ἢ πλεγμάτων παπύρου, μὲ ἀνυψωμένην τὴν προσθίαν ἄκραν καὶ ἀναδενόμενα κατὰ τὴν ράχιν τοῦ ἄκρου ποδός. Οἱ Ἀσσύριοι ἐχρησιμοποίουν πέλμα γύρωθεν χειλωτὸν καὶ φέρον δακτυλίους πρὸς συγκράτησιν τῶν ἱμάντων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν τὰ σάνδαλα ὡς κατ' ἐξοχὴν ὑπόδημα τῶν θεῶν (Ἥρα «χρυσοπέδιλος», Ἶρις «εὐπέδιλος», Μαῖα «καλλιπέδιλος» κ. ἄ.), ἔφερον δὲ αὐτὰ κατὰ

Digitized by Google

τὰς ἐπισήμους των ἐπισκέψεις καὶ τὰ γεύματα, καὶ τὰ ἐτοποθέτουν εἰς τὴν **σανδαλοθήκην** τοῦ οἰκοδεσπότου. Ἦσαν ἁπλᾶ πέλματα μετὰ κοινοῦ ἐπιτάρσου, καταλείποντος ἐλευθέραν τὴν ῥάχιν τοῦ ποδὸς καὶ τοὺς δακτύλους· ἄλλοτε, πρὸς μείζονα στερεότητα, εἶχον διπλοῦν πέλμα (Ἀθηνᾶ Παρθένος τοῦ Βαρβακείου), σπανιώτερον ξύλινον, μετάλλινον (ἀρθρωτὸν ἐκ δύο συνεχομένων τεμαχίων) ἢ προικισμένον διὰ καρφίων καὶ συνοχέων μεταλλικῶν, ἐνίοτε δὲ ἔφερον καὶ χαμηλὸν ὑποπτέρνιον (τακούνι). Τὰ πολυτελῆ σάνδαλα εἶχον ἐπίταρσον ἐξ ἐπιχρύσων ταινιῶν ἢ κορδονίων, μεταγενεστέρως διαμορφωθὲν εἰς σταθερὸν πυκνὸν δικτυωτὸν κάλυμμα τῆς ῥάχεως τοῦ ποδός. Τῆς μορφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ σανδάλου γενικὴν ἰδέαν δίδουν αἱ ὑποδήσεις τοῦ Ὀρφέως καὶ Εὐρυδίκης τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Σοφοκλέους τοῦ Λατερανοῦ, τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Μπελβεντέρε, τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους, τῆς κοιμωμένης Ἀριάδνης τοῦ Βατικανοῦ κλπ. Τὰ ῥωμαϊκὰ σάνδαλα (solea) κατεσκευάζοντο καὶ μεθ' ὑπενδύσεως ἐσωτερικῆς μαλλίνης (solea babylonica) ἢ ξύλινα μετὰ μικρῶν ὑποστηριγμάτων τοῦ πέλματος κάτω τῶν δακτύλων καὶ τῆς πτέρνης (solea balnearis), εἶχον πλάγια καλύμματα τῆς ῥάχεως τοῦ ποδὸς (obstrigillus), πέλμα ἐκ φύλλου ἢ φλοιοῦ (baxea). Ἀρχικῶς ἐφέροντο ἐν οἴκῳ μόνον, οἱ πρῶτοι δὲ χρησιμοποιήσαντες αὐτὰ ἔξω τοῦ οἴκου (Σκηπίων πρεσβύτερος, Οὐέρρης, Ἀντώνιος, Γερμανικός, Καλιγούλας κ. ἄ.) κατηγορήθησαν ὡς «γραικύλοι». Ἀπὸ τῶν Ρωμαίων παρέλαβον αὐτὰ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ὡς τελετουργικὰ ὑποδήματα παντὸς ἱερέως καὶ εἶτα μόνον τῶν ἐπισκόπων, καθὼς καὶ μοναχικῶν τινων ταγμάτων. —Π.

σανδαλοποιεῖον (τό)· τὸ ἐργαστήριον τοῦ σανδαλοποιοῦ, κοιν. *παντοφλάδικο.*

σανδαλοποιὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς σανδάλων, κοιν. *παντοφλᾶς.*

Σανδάνι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀνδανία* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Σάνδανις. Λυδὸς ἔχων φήμην σοφοῦ, ὅστις, βλέπων τὸν Κροῖσον παρασκευαζόμενον νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Καππαδοκίας μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συντρίψῃ τὸν Κῦρον καὶ τὴν δύναμιν τῶν Περσῶν, προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε (*Ἡροδ.* Α' 71). Γ. Λ. Α.

σανδαπίλη (ἡ) (sandapila). Ρωμαϊκὸν φέρετρον, φερόμενον ἐπὶ κοινοῦ φορείου ὑποβασταζομένου παρὰ τεσσάρων ἀτόμων. Ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὰς κηδείας τῶν πενήτων, τῶν θανατωθέντων, τῶν πεσόντων ξιφομάχων κ. ἄ. Π. Ν. Π.

σανδαράκη (ἡ)· ἑτέρα γραφὴ τῆς *σανδαράχης* (βλ. λ.).

σανδαρακουργεῖον (τό). Φρέαρ ἐν ᾧ ἐξορύσσεται ἡ *σανδαράχη* (βλ. λ.).

σανδαράχη (ἡ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν θειοῦχον ἕνωσιν τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ διακρινόμενον εἰς ἐρυθρὰν καὶ κιτρίνην σανδαράχην. Ἡ *ἐρυθρὰ σανδαράχη* ἢ *ῥεαλγάριον* (rote Arsenblende, Realgar) ἔχει χημικὸν τύπον AsS καὶ κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα. Οἱ κρύσταλλοί της ἔχουν μορφὴν πλακώδη, βελονοειδῆ ἢ πρισματικήν, ἐμφανίζεται δὲ καὶ εἰς στιφρὰ ἢ κοκκώδη συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα 1 ½—2, εἰδικὸν βάρος 3,4—3,6, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα κόκκινον μὲ κόνιν πορτοκαλόχρουν.

Ἡ *κιτρίνη σανδαράχη* (gelbe Arsenblende) ἔχει χημικὸν τύπον As_2S_3. Κρυσταλλοῦται ὁμοίως εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἂν καὶ φαίνεται μᾶλλον ὡς ὀρυκτὸν ῥομβικῆς συμμετρίας, ἀπαντᾷ δὲ συνήθως εἰς κοκκώδη, λεπιδώδη, βοτρυοειδῆ καὶ νεφροειδῆ συσσωματώματα. Ἔχει σκληρότητα καὶ εἰδικὸν βάρος τὰ αὐτὰ πρὸς τὴν ἐρυθρὰν σανδαράχην, ἀλλὰ λάμψιν στεατώδη καὶ χρῶμα κίτρινον λεμονόχρουν ἕως πορτοκαλόχρουν.

Ἡ ἐρυθρὰ καὶ ἡ κιτρίνη σανδαράχη ἐμφανίζονται συνήθως ὁμοῦ εἰς τὰ κοιτάσματά των, πολλάκις δὲ ἡ κιτρίνη προέρχεται ἐξ ἀλλοιώσεως τῆς ἐρυθρᾶς. Συνήθως ἡ παρουσία αὐτῶν συνδέεται πρὸς τὴν ὕπαρξιν πυριγενῶν πετρωμάτων ἢ πρὸς τὴν ἐνέργειαν θερμῶν πηγῶν. Κοιτάσματα σανδαράχης ἐν γένει ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, τὸν Βεζούβιον, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Περσίαν καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπίσης δὲ εἰς τὸ Πήλιον καὶ εἰς τὸν ἡφαιστειογενῆ κῶνον τῆς Νέας Καϋμένης (Σαντορίνης). Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν χρωματουργίαν, εἰς τὴν βυρσοδεψίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν χειροκτίων, εἰς τὴν πυροτεχνουργίαν, εἰς τὴν ὑαλουργίαν κ. ἄ. Γ. Β.

— **σανδαράχη** (ἡ) *[Χημ.]*. Ρητίνη λαμβανομένη δι' ἐντομῶν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καλλιτρίδος τῆς ἀρθρωτῆς, φυτοῦ ἰθαγενοῦς τῆς Ἀφρικῆς. Περιέχει ῥητινικὰ ὀξέα καὶ μικρὰν ποσότητα ῥεσένης. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν βερνικίων καὶ λακκῶν. Σ. Γ.

Σάνδας, Σάνδης, ἢ ***Σάνδων*** *[Ἀρχ.]*. Θεότης τῶν Κιλίκων, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸν Ἡρακλέα. Ἐπὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων ὁ Ἀδριανὸς ἀντικατέστησε τὴν λατρείαν αὐτοῦ, τῷ 130 μ. Χ., διὰ τῆς τοῦ Ἀντινόου Σωτῆρος. Α. Θ. Σ.

Σανδβίχιοι *νῆσοι* (Sandwich island) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Χαβάϊ* νῆσοι.

Σανδεμανῖται (οἱ). Χριστιανοὶ αἱρετικοὶ (βλ. λ. *Γκλασῖται*).

Σάνδερς (Sanders), ***Λίμαν φὸν* —**. Γερμανὸς στρατηγὸς (βλ. λ. *Λίμαν φὸν Σάνδερς*).

Σάνδη (Sand), ***Γεωργία*** (ὀρθότ. *Γεώργιος Σάν*). Ψευδώνυμον τῆς *Ἀμαντίνης-Λουκίας-Ἀουρόρας Ντυπέν*, ὀνομαστῆς Γαλλίδος συγγραφέως, γεννηθείσης ἐν Παρισίοις τῷ 1804, θανούσης δὲ εἰς Νοὰν τῷ 1876. Ἕλκουσα πατρόθεν τὴν καταγωγὴν αὐτῆς ἐξ Αὐγούστου τοῦ Β', ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας καὶ βασιλέως τῆς Πολωνίας, ἐνεκλείσθη ἐπὶ τριετίαν, διὰ τὸ ἀπειθάρχητον τοῦ χαρακτῆρός της, παρὰ τῆς μάμμης αὐτῆς εἰς μοναστήριον (1817—1820), ὁπόθεν, ἐπαναχθεῖσα εἰς Νοάν, ἐπανέλαβε, κατὰ τρόπον σκανδαλώδη, τὰς ἄκρας ζωηρότητας αὐτῆς, φέρουσα ἀνδρικὴν περιβολήν, ἱππεύουσα καὶ ἐρωτοτροποῦσα, συγχρόνως ὅμως ἐπι-

Γεωργία Σάνδη.

διδομένη εἰς ἐμπαθῆ καὶ σοβαρὰν μελέτην διαφόρων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων, ἰδίως τοῦ Σατωμπριάν, εἶτα δὲ τοῦ Ρουσσώ, τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁποίων διετήρησε καταφανῆ τὰ ἴχνη ἐν τῇ κατόπιν λογοτεχνικῇ της ἀξιολόγῳ σταδιοδρομίᾳ. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς μάμμης της, ἐπισυμβάντα τῷ 1821, μετέβη μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς εἰς Παρισίους, συνδεθεῖσα δὲ κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον διάρκειαν ἐκδρομῆς εἴς τινα ἐπαρχίαν μετὰ τοῦ Καζιμὶρ Ντυντεβάν, ἐνυμφεύθη τοῦτον (1822), ἀποκτήσασα υἱὸν τὸν Μαυρίκιον (1823) καὶ μετὰ ταῦτα θυγατέρα, τὴν Σολὰνζ (1828). Ἀδυνατοῦσα ὅμως νὰ ὑφίσταται τοὺς ἀγροίκους τρόπους τοῦ συζύγου της, ἐγκατέλειψεν αὐτὸν ἐν τέλει, ἐγκατασταθεῖσα ἐκ δευτέρου μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς ἐν Παρισίοις. Συνδεθεῖσα τότε μετὰ τοῦ λογογράφου Ἰουλίου Σαντώ, συνέζησε κατόπιν μετ' αὐτοῦ, διάγουσα ἐλεύθερον καὶ ταραχώδη βίον, ἐνδυομένη ἀνδρικὴν ἀμφίεσιν καὶ φερομένη καθ' ὅλα ὡς ἀνήρ, ἀλλὰ συνάμα συνεργαζομένη εἰς περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς, ὡς τὸ γυναικεῖον «Ὁ συρμὸς» καὶ «Ἡ παρισινὴ ἐπιθεώρησις». Συμβάλλουσα ἀφανῶς καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ φίλου της Σαντώ, συνέθεσε κατόπιν καὶ ἐξέδωκε τὸ πρῶτον μυθιστόρημα αὐτῆς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦ *Γεωργίου Σάν*, διατηρηθὲν ὁριστικῶς καὶ δι' οὗ παρέμεινε γνωστὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων. Τὴν «Ἰνδιάναν», τὸ πρῶτον αὐτῆς ἔργον, ἠκολούθησεν εὐθὺς ἡ «Βαλεντίνη» καὶ πλῆθος ἄλλων, ἄκρως τολμηρῶν. Ἀποσπασθεῖσα τέλος τοῦ Σαντὼ καὶ συνδεθεῖσα, πρὸς στιγμήν, ἐρωτικῶς μετὰ τοῦ Προσπέρου Μεριμέ, ἐγκατέλιπε μετὰ μικρὸν καὶ τοῦτον. Τὸ μυθιστόρημα αὐτῆς «Λελία» (1883), ἐν ᾧ ὑπεραμύνεται θερμῶς τῆς γυναικός, ἐν τῇ σταθερᾷ ἐπιδιώξει τῶν φυσικῶν αὐτῆς δικαιωμάτων, παραγκωνιζομένων αὐθαιρέτως ὑπὸ τοῦ ἀνδρικοῦ ἐγωϊσμοῦ, διήγειρε καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν Γερμανίᾳ, ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδίᾳ της πατρίδι ἐπέσυρε σφοδρὰν πολεμικήν. Κατὰ τὴν διάρκειαν γεύματος, παρατεθέντος ὑπὸ τοῦ Μπυλὸζ εἰς τοὺς συνεργάτας τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων», συναντηθεῖσα καὶ τὸ πρῶτον γνωρισθεῖσα μετὰ τοῦ διασήμου ἤδη τότε ποιητοῦ Ἀλφρέδου ντὲ Μυσσέ, ἠράσθη τούτου καθ' ὑπερβολήν. Ἑλκυστικὴ τὴν ὄψιν ἡ ἰδία, παρὰ τὸ μικρὸν αὐτῆς ἀνάστημα, εὐόφθαλμος, μὲ θαυμασίαν κόμην, εὔκαμπτος, ζωηρὰ καὶ εὐφυής, κατέκτησε τὸν ποιητήν, ἐπίσης, καταστᾶσα ἐπισήμως ἐρωμένη του.

Ἐν ἁρμονίᾳ αἰσθημάτων, τότε, τὸ τρυφερὸν ἐκεῖνο ζεῦγος ἐπεχείρησε τὸ περιώνυμον κατόπιν καταστὰν ταξίδιον εἰς Ἰταλίαν (1833). Ἀλλὰ τοῦ Ἀλφρέδου ντὲ Μυσσὲ ὑποστάντος, ἐν τῷ μεταξύ, ἐκ προϊόντος ἀλκοολισμοῦ, προσβολὴν τρομώδους παραληρήματος, ἔλαβεν αὕτη ἀφορμὴν νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ περιθάλποντος ἐκεῖνον ἰατροῦ, ὀνόματι Παγκέλλο. Ὁ Μυσσὲ ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, ἐπέστρεψε δὲ συγχρόνως καὶ ἐκείνη, τῇ συνοδείᾳ τοῦ νέου αὐτῆς φίλου. Ἐπανασυνδεθεῖσα μετὰ τοῦ ποιητοῦ, διέρρηξε τελείως τὰς σχέσεις μετ' αὐτοῦ, μετὰ διετίαν, ἐπιρρίψασα εἰς τοῦτον τὰς εὐθύνας τοῦ πολυκρότου ἐκείνου χωρισμοῦ ἐν τῷ ὀνομαστῷ αὐτῆς βιβλίῳ «Ἐκείνη καὶ Ἐκεῖνος», ἐκδοθέντι κατὰ πολὺ βραδύτερον (1859). Φίλη τοῦ Σαὶντ-Μπέβ, τὸν ὁποῖον συνεχῶς συνεβουλεύετο, μόλις περὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπεφάσισε νὰ ὑποβάλῃ αἴτησιν διαζυγίου ἀπὸ τοῦ συζύγου της, μετὰ τοῦ ὁποίου, ἕως τότε, διετήρει λίαν φιλικήν, παραδόξως, ἀλληλογραφίαν. Ταξιδεύσασα κατόπιν εἰς Ἑλβετίαν, ἐφιλοξενήθη, ἐπὶ μικρὸν διάστημα, παρὰ τοῦ διασήμου μουσουργοῦ καὶ κλειδοκυμβαλιστοῦ Φραγκίσκου Λίστ. Ἐγκατασταθεῖσα δὲ καὶ πάλιν εἰς λαμπρὸν ἐν Παρισίοις διαμέρισμα, κατέστησεν αὐτὸ τὸ κέντρον καλλιτεχνικωτάτων συγκεντρώσεων, εἰς ἃς παρίσταντο αἱ μᾶλλον φημιζόμεναι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν προσωπικότητες, ὡς ὁ Λίστ, ὁ Λαμενναί, ὁ Χάϊνε, ὁ Μικίεβιτς. Τῷ 1836, συνδεθεῖσα μετὰ τοῦ διασήμου Πολωνοῦ μουσικοσυνθέτου Φρειδερίκου Σοπέν, πάσχοντος ἤδη ἐκ φυματιάσεως, ἐπεχείρησε, τῇ συνοδείᾳ του, ταξίδιον εἰς τὴν ὡραίαν νῆσον τῆς Μαγιόρκας, ἔνθα διεχείμασε μετ' αὐτοῦ, ἐν ἐρημικῷ μοναστηρίῳ (Ὀκτώβριος τοῦ 1838). Περιεποιήθη τὸν νοσοῦντα αὐτῆς φίλον ἐν τῇ τραγικῇ ἐπιδεινώσει τῆς ἤδη ἀρκετὰ ἐπισφαλοῦς καὶ εὐαισθήτου καταστάσεώς του, ἀλλ' ἐπιστρέψασα ἐκεῖθεν μετ' αὐτοῦ ἐγκατεστάθη μόνη εἰς Νοὰν (1839), περιοριζομένη εἰς συντόμους ἐπισκέψεις αὐτοῦ εἰς Παρισίους. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐκτάκτως ἀτυχοῦς καὶ δραματικοῦ τούτου συνδέσμου, παραταθέντος μέχρι τοῦ 1847, περιωρίσθη εἰς ἤρεμον ζωήν, κατ' ἐξοχὴν οἰκογενειακήν, διάγουσα ἁπλῶς καὶ ἀπερίττως καὶ ἐπιμελουμένη στοργικῶς τῆς ἀνατροφῆς τῶν δύο τέκνων της, μετὰ δὲ τὴν ἐνηλικίωσιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν, τῶν δύο ἐξ ἐκείνων ἐγγονῶν, τῆς Ἀουρόρας καὶ τῆς Γαβριέλλας. Διῆλθε τὸν ἐπίλοιπόν της βίον ἀσχολουμένη εἰς ἀγαθοεργίας, φιλοξενοῦσα διαφόρους συγγραφεῖς, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο αὐτήν, ὡς τὸν Γκωτιέ, τὸν Φλωμπὲρ καὶ τὸν Δουμᾶν, δίδουσα ἀσμένως συμβουλάς, παρέχουσα προθύμως ὑποστήριξιν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην αὐτῆς νέους καὶ γράφουσα διηνεκῶς βιβλία, μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν της. Κατὰ τὴν πάνδημον κήδευσιν αὐτῆς συνέρρευσε σωρεία χωρικῶν, τιμώντων τὴν διάσημον γυναῖκα, ὁ δὲ Βίκτωρ Οὐγγώ, αὐτοπροσώπως ἐκφωνήσας κατ' αὐτὴν τὸν ἐπικήδειον, ἐξήνεγκε τὴν μνημειώδη φράσιν: «Θρηνῶ συντετριμμένος τὴν θνητήν, ἀλλὰ καὶ χαιρετίζω τὴν ἀθάνατον!». Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ ὡραία φράσις τοῦ Ρενάν, ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου της: «Ἐφεξῆς θ' ἀπομένῃ ἓν κενόν, ἐν τῇ πνευματικῇ μας συναυλίᾳ: ἐθραύσθη μία τῶν χορδῶν τῆς λύρας τοῦ αἰῶνος».

Ἡ Γεωργία Σάνδη ὑπῆρξεν ἡ ἡγέτις τῆς καθαρῶς ἰδεαλιστικῆς σχολῆς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Μπαλζάκ, θεωρούμενον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς ἀρχηγὸν τῆς ῥεαλιστικῆς. Λυτρωθεῖσα τοῦ ῥωμαντισμοῦ, ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ μυθιστορήματος, περιοριζομένου, ἕως τότε, εἰς τὴν ἔξαρσιν ἰδανικῶν ἡρώων, αἰσθηματικῶς διυλισμένων, διὰ τῆς τολμηρᾶς εἰσαγωγῆς, ὡς κυρίων προσώπων, ἐν αὐτῷ, τύπων ἀξέστων καὶ ἁπλοϊκῶν, τύπων εἰλημμένων ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἁπτῆς, πραγματικῆς ζωῆς, μετέφερε κυρίως εἰς τὰ ἔργα της τὰ ἴδιά της συναισθήματα καὶ πάθη, τὰς ἀτομικάς της συγκινήσεις, ἐπεισόδια διάφορα τοῦ βίου της, καταστήσασα ἐκεῖνα, ὡς ἐκ τούτου, εἶδος εἰλικρινοῦς, ἀπεριφράστου, αὐθεντικῆς αὐτοβιογραφίας. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων αὐτῆς ἔργων, ἡ «Ἰνδιάνα» (1832) παρέχει τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ἐπισταμένην διονύχισιν τοῦ ἐρωτικοῦ ἰδανικοῦ τῆς ἀσθενοῦς καὶ παρηγκωνισμένης ἐν τῇ κοινωνίᾳ γυναικός, θέμα εἰς τὸ ὁποῖον ἐπανέρχεται καὶ εἰς τὸ μετ' αὐτὸ ἐκπονηθὲν καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «Βαλεντίνη» (1832). Ἐν τῷ «Ἰακώβῳ» (1834) δίδει, ἐξ ἐναντίας, τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀντιστοίχου πρὸς τὸ γυναικεῖον ἐρωτικοῦ ἰδανικοῦ τοῦ ἄρρενος. Ἐν τῷ «Μωπρὰ» (1837) ἀναλύει τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ φύσεως ἀγρίας ἡ ἀνωτέρα δύναμις τοῦ ἔρωτος· ἐν τῇ «Λελίᾳ» (1833) διεκτραγῳδεῖ τὴν πάλην φλογερᾶς

Digitized by Google

ψυχῆς, κυμαινομένης μεταξὺ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀμφιβολίας, μεταξὺ ἄκρου αἰσθησιασμοῦ καὶ κορυφαίας ἀποπνευματώσεως· ἐν τῷ «Σπυρίδωνι» (1839) ἐξαίρει τὴν προσήλωσιν εἰς τὸ θρησκευτικὸν ἰδανικόν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κατόπιν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν, γράφει τὸν «Σύντροφον τοῦ γύρου τῆς Εὐρώπης» (1840), τὸν «Ὁράτιον» (1842), τὸν «Κονσουέλο» (1842—1843), τὴν «Κόμισσαν τοῦ Ρούντολσταντ» (1843—1845), τὸν «Μυλωθρὸν τοῦ Ἀνζιμπὼ» (1845—1846) καὶ «Τὸ ἁμάρτημα τοῦ Κου Ἀντωνίου» (1847), ἔνθα ἐκθέτει ὅλα τὰ συστήματα, κοινωνικὰ καὶ φιλοσοφικά, ἀπὸ τοῦ θεοσοφικοῦ μέχρι τοῦ κομμουνιστικοῦ. Ἀκολουθεῖ τὸ εἰδυλλιακόν, χαριτωμένον μυθιστόρημα αὐτῆς «La Mare au diable» (1846), χαρακτῆρος καθαρῶς βουκολικοῦ, ὃν συνεχίζει καὶ εἰς τὰ ἑπόμενα, τὴν «Μικρὰν Φαντὲττ» (1849) καὶ τὸν «François le Champi» (1850), ἔργον ἀπομεῖναν μνημειῶδες ἐν τῇ γαλλικῇ λογοτεχνίᾳ. Μετὰ τὴν μικρὰν αὐτὴν παρέκβασιν ἐπανέρχεται εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν κατ' ἐξοχὴν ἐκφραστικῶν κοινωνικῶν της μυθιστορημάτων, ὡς ὁ «Μαρκήσιος ντὲ Βιλλεμὲρ» (1861), ὁ «Βαλβὲντρ» (1861) καὶ «Οἱ Ὡραῖοι Κύριοι τοῦ Μπουὰ-Ντορὲ» («Les Beaux Messieurs de Bois-Doré», 1858), ἐν ᾧ εἰς τόνον συγκεκινημένον παρουσιάζεται ἀναμιμνῃσκομένη, ἐν νοσταλγικῇ ἀναπολήσει, παλαιῶν ὡραίων ἡμερῶν, ἀνεπιστρεπτὶ παρελθουσῶν. Ἀλλ' ἂν τὰ τελευταῖα αὐτῆς ἔργα ἐμφανίζουν, ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως, αἰσθητὴν μεταβολὴν προοπτικῆς, ἡ κομψότης, ἡ διαύγεια, ἡ χάρις, ἡ γλαφυρότης τῆς ἁρμονικῆς ἐκφράσεως παραμένουσιν ὁποῖαι ἦσαν πρότερον, ἐπιπροστεθείσης εἰς αὐτὰς ποιᾶς τινος ὀψίμου ὡριμότητος, ὀφειλομένης εἰς τὴν ἡλικίαν. Πλὴν τῶν προαναφερθέντων, ἄλλα ἔργα ἀξιόλογα τῆς Σάνδης, πλὴν δευτερευούσης σημασίας, εἶναι κατὰ σειρὰν καὶ τὰ ἑξῆς: «Ρόζα καὶ Λευκή, ἢ ἡ τραγῳδὸς καὶ ἡ μοναχὴ» (1831, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Σαντώ), «Ἀνδρέας» (1835), «Leone Leoni» (1835), «Σίμων» (1836), «Ἐνετικαὶ διηγήσεις» (1838), «Γαβριὴλ» (1840), «Αἱ ἑπτὰ χορδαὶ τῆς λύρας» (1840), «Παυλίνα» (1841), «Ἰωάννα» (1844), «Ὁ ἐξοχικὸς γάμος» (1846, ἀποτελῶν συνέχειαν τῆς «Mare au diable», ἀλλὰ κατὰ πολὺ κατώτερός της), «Ἰσιδώρα» (1846), «Λουκρητία Φλοριάνι» (1847), «Piccino» (1848), «Μετέλλα» (1852), «Οἱ Μισσισσιπιανοὶ» (1852), «Ἡ ἀναδεκτὴ» (1853), «Ἰωάννης Ζίσκα» (1853), «Ἡ μαρκησία» (1853), «Προκόπιος ὁ Μέγας» (1853), «Ἐβενὸρ καὶ Λευκίππη» (1856), «Δανιέλλα» (1857), «Θρῦλοι ἀγροτικοὶ» (1858), «Νάρκισσος» (1859), «Ὁ ἐκ χιόνος ἄνθρωπος» (1859), «Ἰωάννης ντὲ Λὰ Ρὸς» (1860), «Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ζερμάντρ» (1861), «Τάμαρις» (1862), «Περὶ τὴν τράπεζαν» (1862), «Ἀντωνία» (1863), «Ἡ ἐξομολόγησις νεαρᾶς κόρης» (1865), «Φλαβία» (1866), «Ὁ τελευταῖος ἔρως» (1867), «Ὁ ὡραῖος Λαυρέντιος» (1870), «Μανὸν» (1872), «Διηγήσεις μάμμης» (1873), «Ἡ ἀδελφή μου Ἰωάννα» (1874), «Οἱ δύο ἀδελφοὶ» (1875), «Τὸ κύπελλον» (1876), «Μαριάννα» (1876), καί τινα ἄλλα, διηγήματα ἢ μυθιστορήματα. Ἐπίσης, ἔργα θεατρικά: «Κοζίμα» (1840, δρᾶμα), «Κλαυδία» (1851, δρᾶμα), «Μολιέρος» (1851, δρᾶμα), «Αἱ διακοπαὶ τοῦ Πανδόλφου» (1852, κωμῳδία), «Ὁ οἰκογενειακὸς δαίμων» (1852, κωμῳδία), «Φλαμίνιος» (1854, κωμῳδια), «Φραγκίσκη» (1856, κωμῳδία), «Λουκία» (1856, κωμῳδία), «Ὅπως σᾶς ἀρέσει» (1856, κωμῳδία, διασκευὴ τοῦ ὁμωνύμου ἔργου τοῦ Σαίκσπηρ), «Τὸ πεζοδρόμιον» (1862, κωμῳδία), «Ὁ Δὸν Ζουὰν τοῦ χωρίου» (1866, κωμῳδία) καὶ ἄλλα, ἐν οἷς τά: «François le Champi» (1849), «Ὁ γάμος τῆς Βικτωρίνης» (1851), «Ὁ μαρκήσιος ντὲ Βιλλεμὲρ» (1864) καὶ «Οἱ ὡραῖοι κύριοι τοῦ Μπουὰ-Ντορὲ» (1862), ἐξηγμένα ὅλα ἐκ τῶν ἀντιστοίχων μυθιστορημάτων, ἀλλὰ μὴ σχόντα τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν κατὰ τὴν ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίαν. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προσθέσωμεν τὰ καθαρῶς αὐτοβιογραφικά: «Ἐπιστολαὶ ταξιδιώτου» (1837), «Εἷς χειμὼν ἐν Μαγιόρκᾳ» (1842), «Ἱστορία τῆς ζωῆς μου» (1854—1855), ἐν ᾗ ἐκθέτει κυρίως τὴν ἐξέλιξιν τῶν διαφόρων πεποιθήσεων αὐτῆς, τὸ προαναφερθὲν πολύκροτον «Ἐκείνη καὶ Ἐκεῖνος» (1859), μεροληπτικὴ μᾶλλον ἀφήγησις τοῦ χωρισμοῦ της ἀπὸ τοῦ Μυσσέ, τῆς ὁποίας ἡ ἀναίρεσις εὑρίσκεται εἰς τὸ «Ἐκεῖνος καὶ Ἐκείνη» τοῦ Παύλου ντὲ Μυσσέ. «Ταξίδια καὶ ἐντυπώσεις» (1869), «Ἡμερολόγιον ταξιδιώτου κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου» (1872), «Ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις» (1873), «Νέαι ἐπιστολαὶ ταξιδιώτου» (1877), «Ἀναμνήσεις τοῦ 1848» (1880), ἐπίσης δὲ τὴν «Ἀλληλογραφίαν» καὶ τὰς «Ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ἀλφρέδον ντὲ Μυσσὲ καὶ τὸν Σαὶντ-Μπέβ», ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς. Ἔργα δὲ γενικωτέρου χαρακτῆρος, δέον ν' ἀναφέρωμεν ἐπίσης: τὰς «Ἐπιστολὰς πρὸς τὸν λαὸν» (1848), τὴν «Ὑπόθεσιν τοῦ λαοῦ» (1848), τὸν «Πόλεμον» (1859), τὸν «Γαριβάλδην» (1859), τὰς «Φιλολογικὰς ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις» (1862), τὰς «Τελευταίας σελίδας» (1877), τὰ «Ζητήματα τέχνης καὶ φιλολογίας» (1878) καὶ τὰ «Πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα» (1879). Πλεῖσται ἐκδόσεις τῶν «Ἁπάντων» της ἐγένοντο, ἀλλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀτελεῖς.

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Σάνδη ***Νέα*** *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρριανῶν τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 223.

σανδίκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σκάνδιξ* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σανδίων *[Μυθολ.]*. Μεγαρεύς, ὅστις φονεύσας τὸν Ὑπερίονα, υἱὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος, τελευταῖον βασιλέα τῶν Μεγάρων, «διὰ πλεονεξίαν καὶ ὕβριν», κατέλυσε τὴν βασιλείαν καὶ εἰσήγαγε τὸν θεσμὸν τῶν αἱρετῶν ἀρχόντων (*Παυσ.* Α, 43, 3). Α. Θ. Σ.

σανδοπτάλη (ἡ) (Sandoptal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ διαιθυλοαλλυλακεταμίδιον. Δυσδιάλυτος κόνις κατακαιομένη πλήρως ἐν τῷ σώματι. Χορηγεῖται εἰς δόσιν 1—2 δισκίων (0.5—1.0 γρ.) ὡς καλὸν ὑπνωτικὸν φάρμακον. Τὸ σκεύασμα χορηγεῖται καὶ δι' ὑποκλυσμῶν. Κ. Γ. Μ.

σανδορικὸν (τὸ) (Sandoricum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Μαλαισίαν. Ἐκ τῶν κυριωτέρων καὶ γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σανδορικὸν τὸ ἰνδικὸν* (Sandoricum indicum), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν Ἰνδιῶν, καλλιεργούμενον διὰ τὰς ἀρωματικὰς ῥίζας του, αἵτινες ἔχουσι θεραπευτικὰς ἰδιότητας, καὶ τοὺς ἐδωδίμους καρπούς του. Δ. Ν. Π.

Σανδράκοττος, ἢ ***Σανδρόκοττος.*** Ἰνδὸς ἡγεμών, υἱὸς τοῦ Ξανδράμη ἢ Ἀγράμμη, ὅστις, καταλύσας τὴν μακεδονικὴν ἡγεμονίαν ἐν Ἰνδίαις, ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του κατὰ τὸν μέσον καὶ κάτω ῥοῦν τοῦ Γάγγου ποταμοῦ καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Γαγγριτῶν καὶ Πρασίων, μὲ πρωτεύουσαν τὰ Παλίβοθρα, τὴν σημερινὴν Πάτνα. Ἐπιχειρήσας Σέλευκος ὁ Νικάτωρ, βασιλεὺς τῆς Συρίας, νὰ διεκδικήσῃ τὰς ἐν τῇ Ἰνδικῇ κτήσεις τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, φαίνεται ὅτι ἀπέτυχε καὶ ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ συνθήκην μετ' αὐτοῦ (304—303 π. Χ.) λαβὼν ὡς ἀντάλλαγμα 500 ἐλέφαντας. Τῆς πρὸς τὸν Σανδρόκοττον πρεσβείας συμμετεῖχε καὶ ὁ ἱστορικὸς Μεγασθένης, ὅστις, παραμείνας ἐπὶ ἀρκετὸν ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν χώραν, ἐκ δὲ τῶν μελετῶν αὐτοῦ μεγάλως ὠφελήθησαν οἱ βραδύτερον γράψαντες περὶ τῶν χωρῶν τούτων (*Στράβ.* XV, 724). Ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ Ἀππιανοῦ ὀνομάζεται *Ἀνδρόκοττος*, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀθηναίου *Ἀνδρόκυπτος*, ταυτίζεται δὲ πρὸς τὸν *Σαντραγούπτα* (Chandragupta). Ἔγγονος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Ἀσόκα (273—231 π. Χ.). Α. Θ. Σ.

σάνδρη (ἡ) (Sandra) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *περκιδῶν*, περιλαμβάνον 5 εἴδη περκῶν ἀπαντωσῶν εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σάνδρη ἡ κοινὴ* (Sandra vulgaris). Τὸ εἶδος τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὰς πέρκας κατὰ τὰ βραγχιακὰ του ἐπιπτύγματα καὶ τὰ πτερύγιά του, ἀλλὰ διαφέρει τούτων κατὰ τὴν ὀδοντοφυΐαν. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 0,80 μ. καὶ σπανιώτερον τὸ 1 μ. Τὸ στόμα της εἶναι μέγα καὶ ἡ ἄνω σιαγὼν της προέχουσα, ἡ οὐρὰ μετρίως μακρὰ καὶ βαθέως δισχιδὴς καὶ ὁ χρωματισμὸς ὑπομελανὸς παρὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ ἀργυρόλευκος κατὰ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς πλείστας λίμνας καὶ ποταμοὺς τῆς Εὐρώπης. Τὸ κρέας της εἶναι παχύ, τρυφερὸν καὶ εὔγευστον. Δ. Ν. Π.

Σάνδων. Πατὴρ τοῦ στωϊκοῦ φιλοσόφου Ἀθηνοδώρου τοῦ Κανανίτου (*Στράβ.* XIV, 674). Α. Θ. Σ.

Σανὲ (Sané). Διάσημος Γάλλος ναυπηγός, γεννηθεὶς ἐν Βρέστῃ τῷ 1754 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1831. Προσληφθεὶς δεκαπενταετὴς ὡς μαθητευόμενος ναυπηγὸς τοῦ ναυστάθμου τῆς Βρέστης, διέδραμεν ὅλους τοὺς βαθμούς, γενόμενος γενικὸς αὐτοῦ διευθυντὴς τῷ 1793, γενικὸς δὲ ἐπιθεωρητὴς τοῦ ναυπηγικοῦ τῆς Γαλλίας καὶ μέλος τοῦ ἰνστιτούτου τῷ 1800. Ἡ ἀξία του καὶ ἡ ἰδιοφυΐα του τὸν ἐπέβαλλον εἰς πάσας τὰς κυβερνήσεις, αἵτινες ἐπημείβοντο κατὰ τὰς ταραχώδεις ἐκείνας ἐποχάς, καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μέχρι τῆς παλινορθώσεως. Τὰ τέλεια πρότυπα τῶν πλοίων, ἅτινα ἐμελέτησε καὶ ἐναυπήγησεν, ἐσημείωσαν τὸ ἀπόγειον τῆς ναυτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῇ ναυπηγήσει μεγάλων ἱστιοφόρων. Οἱ ἔχθιστοι ἄλλωστε τῆς Γαλλίας καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτοκρατορίας ἐδικαίουν τὴν ἀξίαν τοῦ Σανέ, ἀντιγράφοντες μέχρι κεραίας τὰς γαλλικὰς λείας των, πρὸς ναυπήγησιν τῶν πλοίων τῆς γραμμῆς των, ἐξενεγκόντες τὸ δόγμα, καθ' ὃ «τὸ ἰδεῶδες εἶναι πλοῖον γαλλικὸν ἐπηνδρωμένον διὰ πληρώματος ἀγγλικοῦ». Μεταξὺ τῶν τυπικῶν ἀριστουργημάτων του ἦσαν τὸ τρίκροτον «Ὠκεανὸς» 118 πυροβόλων, τὸ δίκροτον «Πόλις τῆς Μασσαλίας» τῶν 74 καὶ ἡ φρεγάτα «Πομώνη» τῶν 40. Σ. Ε. Λ.

Σανέϊκα *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Περπένης τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 10.

Σὰν Ζοακὶν (San - Joaquin) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Σὰν-Οὐακίν*).

Σὰν Ζόρζε (São Jorge) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν πορτογαλικῶν Ἀζορῶν, ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, κειμένη εἰς 38°40' Β. πλάτ. καὶ 19°7' Δ. μήκ. Ἔχει 46 χλμ. μῆκος, 4 χλμ. πλάτος, περίμετρον 162 χλμ. καὶ ἐπιφάνειαν 220 χλμ. Κάτ. 21.825. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ Βίλλα ντὲ Βέλας. Εἶναι ἡφαιστειογενὴς καὶ σεισμοπαθής. Παράγει σταφυλάς, ὀπώρας καὶ λαχανικὰ καὶ ἔχει βιομηχανίαν κτηνοτροφικῶν καὶ ἁλιευτικῶν προϊόντων. Μ. Δ. Β.

Σὰν-Ζουὰν ἢ ***Γκουὰμ*** (San - Juan ἢ Guam, Gouahan) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ὠκεανίας (βλ. λ. *Γκουάμ*).

Σάνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, κειμένη εὐθὺς ἀμέσως πρὸς Ν. τῆς διώρυγος τοῦ Ξέρξου, ἐπὶ τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, ἀπέναντι τῆς νήσου Ἀμμολιανῆς. Ἀποικισθεῖσα κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ Ἀνδρίων, παρέμεινεν ἐλευθέρα μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὁπότε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Πέρσας καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ στρατὸν καὶ πλοῖα εἰς τὸν παραπλέοντα στόλον τοῦ Ξέρξου καὶ ἐργατικὰς χεῖρας κατὰ τὴν διώρυξιν τοῦ ἰσθμοῦ (*Ἡροδ.* VII, 22). Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον μόνον ἡ Σάνη μετὰ τοῦ Δίου κατὰ τὸν Θουκυδίδην (IV, 109, 5), δὲν προσεχώρησαν εἰς τὸν Βρασίδαν, παραμείνασαι πισταὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, μέχρι τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ὅστις ἐκυρίευσεν αὐτὴν διὰ προδοσίας τοῦ ἐπάρχου αὐτῆς Ἀπολλωνίδου καὶ τὴν κατέστρεψε τῷ 349—348 π. Χ. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάρχου, υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου, τῷ 316 π. Χ. ἡ *Οὐρανούπολις*, πόλις μεγάλη καὶ πλουσία, ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ, ἔχουσα κατὰ Στράβωνα (VII, 331, 35) περιφέρειαν 30 σταδίων καὶ ἄγνωστον πότε καταστραφεῖσα. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ κελλίον τοῦ Προφήτου Ἠλία. Α. Θ. Σ.

— **Σάνη** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χαλκιδικῆς κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου Παλλήνης (νῦν Κασσάνδρα), ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, μεταξὺ Ποτιδαίας καὶ Μένδης, πρὸς Δ. τῆς Ἀφύτεως (νῦν Ἄθυτος). Παραμείνασα ἐλευθέρα μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὑπετάγη εἰς τοὺς Πέρσας καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ στρατὸν καὶ πλοῖα εἰς τὸν παραπλέοντα στόλον τοῦ Ξέρξου (*Ἡροδ.* VII, 123). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀναγνωρίζεται παρὰ τὸ νῦν μετόχιον Παπαστάθη. Α. Θ. Σ.

Σὰνθ ὐ ***Ἐσκαρτὶν*** (Sanz y Escartin), ***Ἐδουάρδος.*** Ἱσπανὸς συγγραφεὺς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1855. Ἐσπούδασε νομικά, ἠσχολήθη δὲ ἰδιαιτέρως εἰς κοινωνιολογικὰς μελέτας. Ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν ὡς ὀπαδὸς τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος, χρηματίσας ὑπουργὸς τῆς Ἐργασίας (1921). Ἐκ τῶν πολυαρίθμων δημοσιολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Τὸ ἄτομον καὶ ἡ κοινωνικὴ μεταρρύθμισις» (1896), «Φρειδερῖκος Νίτσε καὶ ὁ διανοητικὸς ἀναρχισμὸς» (1898), «Ἡ ἐξουσία καὶ ἡ κοινωνικὴ ἱεραρχία» (1926) κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

Σάνι *['Ινδ. Μυθολ.]*. Θεὸς τῆς ἰνδικῆς μυθολογίας, προσωποποίησις τοῦ πλανήτου Κρόνου. Τὸ Σάββατον, καθιερωμένον εἰς τὸν θεὸν τοῦτον, καλεῖται Σανιβάρα. Οἱ Ἰνδοί, φοβούμενοι τὴν κακοποιόν του ἐπιρροήν, προσπαθοῦσι νὰ τὸν ἐξιλεώσωσι διὰ προσφορῶν καὶ θυσιῶν. Διαφθείρει τὰ γεννήματα τὸ θέρος καὶ ἐπάγει τὴν δυστυχίαν. Θ. Β.

Σανιὰκ (Sagnac), ***Φίλιππος.*** Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Διατελεῖ καθηγητὴς τῆς νεωτέρας καὶ συγχρόνου ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λίλλης. Ἔγραψεν: «Ἀστικὴ νομοθεσία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» (1898), «Ὁ γαλλικὸς Ῥῆνος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτοκρατορίας» (1917). Ἐκδίδει μετὰ τοῦ Halphen τὴν «Γενικὴν ἱστορίαν» (1927—1928, τόμ. 3). Γ. Ι. Β.

Σανίανα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Βυζαντινὸν φρούριον ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπὶ τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ, ΝΑ. τῆς Ἀγκύρας, παρὰ τὸ νῦν χωρίον Κιοπρού-κιόϊ. Α. Θ. Σ.

Σανίγαι (οἱ) *['Αρχ.]*. Βαρβαρικὸς λαός, κλάδος τῶν Ἡνιόχων, κατοικῶν τὰ ΒΑ. παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς Β. τοῦ ποταμοῦ Φάσιδος. Εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατ' ἀναγραμματισμὸν καλουμένους *Σαγίνας*. Α. Θ. Σ.

Σανίδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ τῷ διαμερίσματι Λεμεσοῦ, ἔχον κατοίκους περὶ τοὺς 120, ἅπαντας Ἕλληνας Χριστιανούς. Α. Κ. Λ.

σανιδένιος, —α, —ο· ὁ κατασκευασμένος ἀπὸ σανίδας ἐλατίνας, «ἀπὸ σανίδι»: «σανιδένιο τραπέζι» κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *καρυδένιο* ἢ ἐξ ἄλλου σκληροῦ ξύλου· || μεταφ. «τὸ στῆθός της εἶναι σανίδι» δηλονότι ἄνευ μαστῶν.

σανίδι (τό)· δημοτ., σανὶς ἐλατίνη: «σανίδι εἶναι ἢ καρυδιά;» «τραπέζι ἀπὸ σανίδι».

Σανιδιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ

Digitized by Google

νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 145 κατ., τουρκιστὶ δ' ἐκαλεῖτο *Ταχταλῆ-κιόϊ*.

Σανιδικὰ (τὰ) *[Ἱστορ.]*. Ταραχώδεις καὶ αἱματηραὶ σκηναί, διαδραματισθεῖσαι ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 17ης Νοεμβρίου 1902, καὶ καθ' ἃς πρωτηγωνίστησαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ δηλιγιαννικοῦ κόμματος. Τὰ Σανιδικὰ εἶναι ὁ ἐπίλογος τῆς δημιουργηθείσης ἀπὸ τῆς κατὰ Νοέμβριον 1901 παραιτήσεως τῆς κυβερνήσεως Γ. Θεοτόκη ἀνωμάλου πολιτικῆς καταστάσεως καὶ ἡ ἔμπρακτος ἐκδήλωσις τῆς σοβούσης ἔκτοτε παρὰ τῷ δηλιγιαννικῷ κόμματι δυσφορίας. Μετὰ τήν, συνεπείᾳ τῶν «Εὐαγγελιακῶν», παραίτησιν τοῦ Θεοτόκη, ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, καίτοι ὁ Δηλιγιάννης ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς μείζονος ἀντιπολιτεύσεως, ἀνέθεσε τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ζαΐμην, ἡγούμενον εὐαρίθμου κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος, κατὰ παράβασιν τοῦ δόγματος τῆς δεδηλωμένης, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Θεοτόκης προσέφερε τὴν κοινοβουλευτικήν του ὑποστήριξιν. Ἔκτοτε ὁ Δηλιγιάννης διεξήγαγεν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς βουλῆς καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ δημοσιογραφικοῦ του ὀργάνου βιαίαν πολεμικήν, στρεφομένην καὶ ἐναντίον τοῦ στέμματος. Ὁ Ζαΐμης, μετὰ δωδεκάμηνον περίπου διακυβέρνησιν, ἠναγκάσθη νὰ προκηρύξῃ ἐκλογάς, διὰ τὴν 17ην Νοεμβρίου 1902, καθ' ἃς τὸ κόμμα του ἐξῆλθε συντετριμμένον. Τὴν ἐπομένην τῶν ἐκλογῶν ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη ὑπέβαλε παραίτησιν, ἐπελθούσης ὀλιγοημέρου ἀκυβερνησίας, ἐκ τοῦ λόγου ὅτι καθίστατο δυσχερὴς ἡ ἐξακρίβωσις τῆς δυνάμεως τῶν ἀντιμαχομένων κομμάτων, ἑκάστου τῶν δύο ἀρχηγῶν, Θεοτόκη καὶ Δηλιγιάννη, διεκδικοῦντος δι' ἑαυτὸν τοὺς ἐπιτυχόντας βουλευτάς. Ἀλλ' ἡ θριαμβευτικὴ ἐν Ἀττικῇ ἐπιτυχία τοῦ δηλιγιαννικοῦ κόμματος ἀνεπτέρωσε τὴν παράταξιν ταύτην, ἥτις ἐξανέστη διὰ τὰς ἐπιφυλάξεις τοῦ στέμματος, ἐνδοιάζοντος ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἀνέθετε τὴν ἐντολὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς νέας κυβερνήσεως. Ἐπηκολούθησεν οὕτω περίοδος θορυβωδῶν συλλαλητηρίων, συγκρούσεων μεταξὺ ἀντιφρονούντων, ἐπελάσεων τοῦ ἱππικοῦ ἐναντίον τῶν διαδηλωτῶν, ἐπιθέσεων ἐναντίον τῆς ἐπιτετραμμένης τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐνόπλου δυνάμεως, καὶ ἄλλων ἐκτρόπων, τὰ ὁποῖα ἐκράτησαν ἀνάστατον τὴν πρωτεύουσαν ἐπὶ πέντε ἡμέρας, καὶ τὰ ὁποῖα παρέμειναν ἐν τῇ πολιτικῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν «Σανιδικά». Ἡ ὀνομασία αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁμὰς δηλιγιαννικῶν διαδηλωτῶν, παρελαύνουσα διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, διέλυσε τὰ ἰκριώματα (γιαπιὰ) δύο ὑπὸ κατασκευὴν οἰκοδομῶν καὶ ἥρπασε τὰς σανίδας των. Οἱ διαδηλωταὶ κραδαίνοντες καὶ κροτοῦντες αὐτὰς ἐξεχύθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας τῆς πόλεως, ᾄδοντες τὸ δηλιγιαννικὸν θούριον «Τὸ κορδόνι! τὸ κορδόνι...», καὶ κατέλαβαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐμποδισθέντες ὑπὸ τοῦ στρατοῦ νὰ κατευθυνθῶσι πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Τὸν ἐκδηλωθέντα φανατισμὸν καὶ τὴν νευρικότητα ἦλθον νὰ ἐπιτείνουν ἔτι μᾶλλον τὰ φημολογούμενα περὶ σχηματισμοῦ ἀχρόου κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Ι. Παπαδιαμαντόπουλον ἢ στρατιωτικῆς τοιαύτης ὑπὸ τὸν ἐπιτελῆ συνταγματάρχην Κόρπαν. Τὰ ἔκτροπα ἐπανελήφθησαν οἱ «σανιδοκρoῦσται» ἠπείλουν γενικωτέραν διασάλευσιν τῆς τάξεως καὶ ἡ ἔκρυθμος κατάστασις παρετείνετο, πλαισιουμένη ὑπὸ θλιβερῶν ἐπεισοδίων, τὰ ὁποῖα ὑπεδαύλιζον τὴν ἔξαψιν τῶν πνευμάτων, ὡς ὁ τραυματισμὸς δηλιγιαννικοῦ διαδηλωτοῦ διὰ σιφαίρας ῥιφθείσης ἐκ τῶν γραφείων φίλα φρονούσης τῷ Θεοτόκῃ ἐφημερίδος, ἡ καταλιθοβόλησις τῶν γραφείων τῆς ἐφημερίδος ταύτης ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἡ ἀποδοθεῖσα εἰς ἐγκληματικὴν χεῖρα ἀνάφλεξις φορτίου πυροτεχνημάτων ἔξωθι τῆς οἰκίας Θεοτόκη, ἐξ ἧς ἐτραυματίσθησαν δέκα ἄτομα, καὶ διαρκεῖς συμπλοκαὶ καὶ μικροτραυματισμοὶ μεταξὺ πολιτῶν. Τέλος ὁ σάλος ἐκόπασε τὴν 23ην Νοεμβρίου, ὅτε ἐγνώσθη ὅτι ὁ βασιλεύς, καλέσας τὸν Δηλιγιάννην, τῷ ἀνέθεσε τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως. Α. Γ. ΦΟΥΦΑΣ

σανιδινίτης (ὁ) (Sanidinit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα, τὸ ὁποῖον συνίσταται κυρίως ἀπὸ σανίδινον καὶ τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἀπὸ πλουτώνιον πέτρωμα τῆς ἀλκαλιούχου σειρᾶς ἢ ἀπὸ κρυσταλλικὸν σχιστόλιθον διὰ μεταμορφώσεως ἐξ ἐπαφῆς. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν λίμνην τῆς Laach, εἰς τὴν San Miguel τῶν Ἀζορῶν νήσων, ἐν Ἑλλάδι δὲ εἰς τὴν Μῆλον. Γ. Β.

σανίδινον (τό), ἢ *σανιδίνης* (Sanidin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν καλούμενον καὶ *ρυακόλιθος* (Rhyakolith) ἢ *ὑαλώδης ἄστριος* (glasiger Feldspat). Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ὀρθοκλάστου, μέλους τῆς ὁμάδος τῶν ἀστρίων, χαρακτηρίζεται δὲ ἀπὸ τὴν ὑαλώδη μορφήν του καὶ τὴν σημαντικὴν περιεκτικότητα εἰς νάτριον. Ἀπαντᾷ ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν τῶν νεοηφαιστειογενῶν πετρωμάτων εἰς τὸ Drachenfels, τὸν Βεζούβιον κ. ἄ. Γ. Β.

σανίδιον (τό)· μικρὰ σανίς || παρ' ἀρχαίοις, πινακὶς ἐκ σανίδος.

σανιδόδεσμος (ὁ). Δοκὸς ἢ σανὶς ξυλίνη συνήθως, ἐνίοτε ὅμως καὶ μεταλλικὸν ἔλασμα, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὡς ὁριζόντιος σύνδεσμος πασσαλοσανίδων ἐμπεπηγμένων κατακορύφως ἢ καὶ κεκλιμένως εἰς τὸ ἔδαφος. Οἱ ὁριζόντιοι οὗτοι σύνδεσμοι, οἵτινες ἐξασφαλίζουσι τὸ ἀμετάθετον τῶν πασσαλοσανίδων ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῶν, διακρίνονται εἰς κατὰ μῆκος (μηχίδας) καὶ εἰς ἐγκαρσίους συνδέσμους (διαδοχίδας, ἐνίοτε ἀντηρίδας), ἀναλόγως τῆς ὡς πρὸς τὸ πασσαλόπηγμα διευθύνσεως αὐτῶν. Ἐνίοτε ἐπεκτείνεται ὁ ὅρος σανιδόδεσμος καὶ ἐπὶ τῶν ἀναλόγων ὁριζοντίων συνδέσμων τῶν κατακορύφως ἢ κεκλιμένως ἐμπεπηγμένων πασσάλων, τῶν πασσαλοδέσμων. Α. Α. Κ.

σανιδοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σανίδα.

σανιδοπάσσαλος (ὁ)· βλ. *πασσαλοσανίς*.

σανιδόσκαλα (ἡ). Κινητὴ διαβάθρα ξυλίνη μετὰ χειραγωγῶν, χρησιμεύουσα ὡς γέφυρα μετάγουσα τοὺς ἐπιβάτας πλευρισμένου ἀτμοπλοίου εἰς κρηπῖδα καὶ ἀντιστρόφως. Αἱ μεγάλαι τοιαῦται ἔχουν τροχίσκους διὰ τὴν εὔκολον μεταφοράν των. Σ. Ε. Λ.

σανιδόφρακτος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πεφραγμένος διὰ σανίδων.

σανιδῶ (—*όω*), κοιν. *σανιδώνω*· καλύπτω, ἐπενδύω διὰ σανίδων.

σανίδωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *σανιδώνω*, ἡ διὰ σανίδων ἐπίστρωσις.

σανίδωσις, —*εως* (ἡ)· *σανίδωμα* (βλ. λ.).

σανιδωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ διὰ σανίδων ἐπεστρωμένος.

σανικούλη (ἡ) (Sanicula) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον πόας μὲ φύλλα παλαμοειδῆ καὶ ἄνθη ἑρμαφρόδιτα κατὰ καταληκτικὸν σκιάδιον διατεταγμένα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σανικούλη ἡ εὐρωπαϊκὴ* (Sanicula europaea), ἥτις διακρίνεται διὰ τὰ ὡραιότατα μεγάλα ἐρυθρὰ ἄνθη της. Δ. Ν. Π.

Σὰν-Ἰλντεφόνσο, ἢ *Λὰ Γκράνχα* (San Ildefonso) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Σεγκοβίας. Κάτ. 4.317. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ βασιλικὰ ἀνάκτορα καὶ τοὺς θαυμασίους κήπους, ἔργα τοῦ Φιλίππου Ε΄. Τῷ 1918 ἐκραγεῖσα πυρκαϊὰ κατέστρεψε μέγα τμῆμα αὐτῶν καὶ τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου. Τὸ ἀνάκτορον καὶ ὁ κῆπος εἶναι κεκοσμημένα μὲ πλῆθος ἔργων γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς διασήμων καλλιτεχνῶν. Μ. Δ. Β.

— **Σὰν - Ἰλντεφόνσο συνθῆκαι** (San Ildefonso). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωσταὶ δύο συνθῆκαι, αἵτινες ὑπεγράφησαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Σὰν-Ἰλντεφόνσο, ἡ μὲν τῷ 1796, ἀμυντικὴ καὶ ἐπιθετική, μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Γαλλίας κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἡ δὲ τῷ 1800, μυστική, μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Ναπολέοντος. Μ. Δ. Β.

σανίς, —*ίδος* (ἡ)· κοιν. *σανίδα* καὶ *σανίδι*· ἡ κατὰ μῆκος κορμοῦ δένδρου πριονισμένη λωρὶς μικροῦ πάχους, ἄλλως *τάβλα*: «σανίδες ἐλάτιναι, — κάρυναι, —δρύιναι».

— *[Ἐγκυκλ.] Σανὶς* καλεῖται πᾶσα ξυλίνη πλάξ. Αἱ σανίδες κατασκευάζονται ἀπὸ παντὸς εἴδους ξύλα, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν. Σανίδες διὰ κοινὰς χρήσεις (διὰ κοινὰ πατώματα, διὰ ξυλοτύπους κτλ.) κατασκευάζονται ἐκ ξύλου πεύκης, ἐλάτης, κυπαρίσσου καὶ τῶν ἀναλόγων πρὸς ταῦτα. Σανίδες δι' ἀνθεκτικωτέρας δομικὰς κατασκευὰς (ξυλίνας κλίμακας, παρκέτα, ξυλίνας γεφύρας κλπ.) κατασκευάζονται ἐκ σκληρῶν ξύλων, ὡς τὸ τῆς ἀμερικανικῆς πεύκης, τῆς ὀξυᾶς, τῆς καστανέας, τῆς δρυὸς κ.τ.τ. Σανίδες διὰ πολυτελεῖς κατασκευὰς (δι' ἔπιπλα λ. χ.) κατασκευάζονται ἐκ ξύλων σκληρῶν, ὡς τὰ προαναφερθέντα, καθὼς καὶ ἐκ ξύλων πολυτελεστέρων, πλέον σπανίων καὶ δαπανηρῶν, ὡς τὸ τῆς καρυδιᾶς, τῆς μαονίου δρυός, τῆς ἐβένου κλπ. Διὰ τὰς τελευταίας κατασκευὰς χρησιμοποιοῦνται καὶ σύνθετοι σανίδες, κατασκευαζόμεναι διὰ συγκολλήσεως δύο ἢ περισσοτέρων λεπτοσανίδων μὲ τὰς ἶνας αὐτῶν καθέτους ἐπ' ἀλλήλας.

Αἱ σανίδες αὗται (*κόντρα πλακὲ*) ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ παραμορφοῦνται (σκεβρώνουν). Ἐπίσης χάριν οἰκονομίας κατασκευάζονται σύνθετοι σανίδες ἀποτελούμεναι ἀπὸ ἕνα πυρῆνα ἐκ κοινῆς σανίδος, ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς ὁποίας ἔχουσιν ἐπικολληθῆ λεπτοσανίδες ἢ λεπτὰ φύλλα ἐκ πολυτελοῦς ξύλου (καπλαμάδες). Χάριν μεγαλυτέρας ἀκόμη οἰκονομίας ἀντικαθίσταται ἡ σανὶς τοῦ πυρῆνος διὰ σκελετοῦ καὶ τότε ἔχομεν μίαν σύνθετον σανίδα ἢ μᾶλλον ψευδοσανίδα, παρουσιάζουσαν κενὰ ἐσωτερικῶς. Ἡ ἐπένδυσις τοῦ πυρῆνος τῶν ἀνωτέρω συνθέτων σανίδων γίνεται εἴτε ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν παρειῶν, εἴτε ἐπὶ τῆς μιᾶς, καὶ ἐνίοτε χρησιμοποιοῦνται διάφοροι ποιότητες ξυλείας διὰ τὰς δύο ὄψεις. Πολλάκις ἡ ἐπένδυσις τοῦ πυρῆνος γίνεται δι' ἐπικολλήσεως ἐπὶ τῶν ὄψεων αὐτοῦ, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς μιᾶς, πολλῶν μικρῶν σανιδίων, ποικιλοσχήμων καὶ ἐκ διαφόρων ξύλων, διὰ καταλλήλου συναρμογῆς τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνονται διάφοροι παραστάσεις ἢ γεωμετρικὰ σχήματα. Πρόκειται εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην περὶ κατασκευῆς διακοσμητικῶν πινάκων, πολλαχοῦ χρησιμοποιουμένων.

Αἱ διαστάσεις τῶν σανίδων ποικίλλουσιν ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸν ὁποῖον προορίζονται αὗται. Αἱ σανίδες τῶν συνήθων δομικῶν χρήσεων, ἀναλόγως τῶν διαστάσεων αὐτῶν ἢ μᾶλλον ἀναλόγως τοῦ πάχους αὐτῶν, διακρίνονται εἰς τρεῖς κυρίως κατηγορίας. Αἱ κατηγορίαι αὗται εἶναι: α) Οἱ *πήχεις*, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ σανίδας πάχους 0,5 μέχρις 1,5 ἑκ., πλάτους μέχρι 10 ἑκ. καὶ συνήθους μήκους 3 μέχρι 5 μέτρων. β) Αἱ κυρίως *σανίδες*, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ ξύλα πάχους 1,5 μέχρι 4,5 ἑκ., πλάτους 11 μέχρι 50 ἑκ. καὶ πλέον καὶ συνήθως 15 μέχρις 25 ἑκ., καὶ μήκους 3—8 μέτρων. καὶ γ) Αἱ *χονδροσανίδες*, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ ξύλα πάχους 5—15 ἑκ., πλάτους 20—35 ἑκ. συνήθως καὶ μήκους 3—4 μ. Πλὴν τῶν κατηγοριῶν τούτων ὑπάρχουν καὶ αἱ προαναφερθεῖσαι *λεπτοσανίδες*, αἵτινες ἔχουν πάχος πολὺ μικρόν, ὡς τὸ τῶν πήχεων καὶ ἔτι μικρότερον, πλάτος δὲ ποικιλώτατον, φθάνον καὶ ὑπερβαῖνον τὰ 50 ἑκ. Ἑκάστη τῶν ὡς ἄνω κατηγοριῶν σανίδων περιλαμβάνει διαφόρων παχῶν σανίδας, φερομένας εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διάφορα ὀνόματα. Οὕτω πήχεις πάχους 1 ἑκ. περίπου καὶ πλάτους 2,5 ἑκ. περίπου φέρονται ὡς *ὀροφοπήχεις* (κοιν. *μπαγδατόπηχες*), ἔνιοι πήχεις πλάτους μέχρι 5 ἑκ., ἐνίοτε μέχρις 7 ἑκ., φέρονται ὡς παρκέτα, διότι ἐκ τούτων λαμβάνονται αἱ *μικροσανίδες*, ἐκ τῶν ὁποίων κατασκευάζονται τὰ παρκέτα. Εἰς τοὺς πήχεις ἀνήκουσιν αἱ σανίδες τῶν συνήθων πατωμάτων, πλάτους 7 μέχρι 11 ἑκ., *ἁπλαῖ* ἢ *ραμποτέ*. Λεπτοσανίδες πάχους 0,5 μέχρι 1,5 ἑκ. περίπου καὶ πλάτους 20 μέχρι 30 ἑκ. συνήθως φέρονται κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *πέταυρα* ἢ *σκουρέτα*. Σανίδες πάχους 1,5 μέχρι 2 ἑκ. φέρονται κοινῶς ὡς *μισοτάβλες*, πάχους δὲ 3,5 μέχρι 4,5 ἑκ. φέρονται ὡς *διπλοσανίδες* (κοιν. *ποντιτσέλλια* ἢ *μισομάδερα*). Αἱ κυρίως *σανίδες* (κοιν. *τάβλες*) περιλαμβάνουσι ξύλα πάχους 2 μέχρι 3 ἑκ. καὶ συνήθως 2,5 ἑκ. Σανίδες πάχους 4,5 μέχρις 6 ἑκ. καλοῦνται *πόντοι*, ἐνίοτε δὲ καὶ *μαδέρια*, κυρίως ὅμως καλοῦνται *μαδέρια* χονδροσανίδες πάχους 7 μέχρις 8 ἑκ. Τὰ τελευταῖα ταῦτα καλοῦνται καὶ *χονδρομάδερα* ἢ *διπλομάδερα*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πόντους-μαδέρια.

Αἱ χρήσεις σανίδων εἶναι ἀναρίθμητοι. Ἀναφέρομεν μόνον ὅτι αἱ πολὺ παχεῖαι χονδροσανίδες, αἱ ἔχουσαι πάχος 10 μέχρι 15 ἑκ., χρησιμοποιοῦνται κυρίως πρὸς κατασκευὴν ἐλαφρῶν καταστρωμάτων δευτερευουσῶν τινων γεφυρῶν.

Περὶ τῆς ποιότητος τοῦ ξύλου τῶν σανίδων, τοῦ τρόπου προφυλάξεως αὐτῶν κττ. βλ. λ. *ξυλεία* καὶ *ξύλον*, ὡς πρὸς τὸν τρόπον χρήσεως δὲ αὐτῶν εἰς τὰς διαφόρους κατασκευὰς καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλληλοτέρων δι' ἑκάστην χρῆσιν σανίδων, βλ. λ. *πάτωμα*, *παρκέτον*, *ἰκρίωμα* κλπ. εἰδικὰ ἄρθρα. Α. ΚΑΖΑΚΟΣ

— *[Ἀρχ.] Σανίς*, *σανίδιον*, ἢ *πίναξ*, *πινάκιον*, ἢ πλὰξ (tabula) ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πᾶν ξύλινον πινάκιον χρησιμοποιούμενον πρὸς γραφήν, κατόπιν ἐπαλείψεως διὰ κηροῦ ἢ λευκάνσεως διὰ κιμωλίας, γύψου κ. ἄ. Ἐντεῦθεν ἡ λέξις ἔλαβε ποικίλας εἰδικὰς σημασίας ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ. Δι' αὐτῆς ἐκαλοῦντο τὰ πινάκια τῶν δικαστηρίων τὰ πρὸ τῆς συνεδριάσεως ἀναγράφοντα τὰς δικαστικὰς ὑποθέσεις, τὰ πινάκια τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τὰ ἀναγράφοντα τοὺς μέλλοντας νὰ ψηφισθοῦν ἢ νὰ τροποποιηθοῦν νόμους, τὰ «ληξιαρχικὰ γραμματεῖα» (μητρῷα) τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὰ *λευκώματα* (βλ. λ.) τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων, ἔτι δὲ οἱ πίνακες οἱ ἀναγράφοντες τὰς ἐπί τινος ἀκινήτου ἀπαιτήσεις τρίτων (ἄλλως καὶ «ὅροι», «λίθοι», «στῆλαι») καὶ ἀναρτώμενοι εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ἀκινήτου πρὸς γνῶσιν παντὸς τρίτου προτιθεμένου νὰ συνάψῃ δικαιοπραξίαν μετὰ τοῦ κυρίου τοῦ κτήματος. Π. Ν. Π.

Σανὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Φρυγίας (βλ. λ. *Σαναός*). Α. Θ. Σ.

Σανὶτ (Sanit) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου (βλ. λ. *Ἐσνέ*).

σανιτᾶς (ὁ)· ναυτ.· οὕτω καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τὸ *ὑγιονομεῖον*.

Σανίτιον (Sanitium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Οὐεδιαντίων ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Παραλίων Ἄλπεων (*Πτολεμ.* Β΄, ι΄, 8), μεταξὺ Σαλινῶν (νῦν Castellane) καὶ Δινίας (Digne). Εἶναι ἡ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπισκοπικὴ πόλις Sanetio, ἢ Sanisio νῦν καλουμένη Senez. Π. Ν. Π.

Σὰν Καντζιάνο (San Canziano) *[Γεωγρ.]*. Σύνολον καρστικῶν σπηλαίων, ἀνατολικῶς τῆς Τεργέστης, σπουδαιοτάτων διὰ τὴν προϊστορίαν. Α-

Digitized by Google

νευρέθησαν τάφοι τῶν μικροσώμων προϊλλυρικῶν λαῶν μετὰ ὀρειχαλκίνων κτερισμάτων, ὡς καὶ σύγχρονοι τούτων ἰλλυρικοὶ μετὰ καύσεως τοῦ νεκροῦ. Εἰς διάφορα δὲ σπήλαια ἔχομεν ἴχνη οἰκήσεων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῶν μεταλλικῶν χρόνων τῆς ἐνεολιθικῆς ἐποχῆς, μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀλληλοδιαδόχως. Ι. Γ. Κ.

Σανκάρ. Βασιλεὺς τῶν Χιττιτῶν, ἑδρεύων ἐν Καρχέμιδι, ὅστις τῷ 877 ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτῆς εἰς τὸν κατὰ τῆς Φοινίκης ἐλαύνοντα Ἀσσύριον κατακτητὴν Ἀσσουρναζιρπαλά.

Σάνκαρα (Sankara-Acharya). Ἰνδὸς μονιστὴς φιλόσοφος, ζήσας περὶ τὸ 800 μ. Χ. Θεωρεῖται ὡς μέγας ϐεδαντιστής. Ἔγραψε σχόλια «Μπαγκαβοντγκίτα», διάφορα θρησκευτικὰ ποιήματα ὡς τὸ «Ἀμαντα-λαχαρὶ» (=«Κῦμα χαρᾶς») κλπ. Γ. Ι. Β.

Σὰν-Κάρλος (San Carlos) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Κάρολος.*

Σὰν-Κασιανὸ (San Casciano) *[Γεωγρ.]*. Σιδηροῦχοι καὶ θειοῦχοι θερμοπηγαὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Siena ἐν Ἰταλίᾳ, γνωσταὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Περιλαμβάνουν τρεῖς ὁμάδας πηγῶν μὲ ἕνδεκα ἐν ὅλῳ πηγάς. Τὰ ὕδατα τῶν πλείστων τῶν μεταλλικῶν αὐτῶν πηγῶν χρησιμοποιοῦνται πρὸς λουτροθεραπείαν καὶ καταιονισμούς. Αἱ ἐνδείξεις αὐτῶν εἶναι αἱ τῶν θειούχων καὶ σιδηρούχων ὑδάτων. Κ. Γ. Μ.

Σὰν-Κατάλντο (San-Cataldo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Καλτανιζέττα τῆς Σικελίας. Κάτ. 20.100. Παράγει σιτηρά, ἐλαίας καὶ ὀπώρας καὶ ἔχει ὀρυχεῖα θείου. Μ. Δ. Β.

σανκουλὶ (τό). Εἶδος λεπτοῦ ἀραιοῦ καὶ πολὺ κολλαριστοῦ ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον τίθεται μεταξὺ τοῦ ὑφάσματος καὶ τῆς φόδρας τοῦ ραπτομένου ἐνδύματος, εἰς τὸ περιλαίμιον ἢ καὶ ἄλλα μέρη αὐτοῦ, διὰ νὰ μὴ συρρικνοῦνται. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ εἰς τὰ γυναικεῖα καπέλλα, ὅταν κατασκευάζωνται ἀπὸ μεταξωτὸ ἢ ϐελοῦδο. Φ. Α.

Σανκούρου (Sankourou). Μέγας παραπόταμος τοῦ Κοσσαΐ, ἐν τῷ ϐελγικῷ Κόνγκο, προσλαμβάνων, νοτιώτερον τῶν πηγῶν του, τὸ ὄνομα *Λουμπιλάχ.* Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 1.500 χλμ., ἀνώτατον δὲ πλάτος 3.000 μ. Εἶναι πλωτὸς ἐπὶ μήκους 600 χλμ. κατὰ τὸ κατώτερον τμῆμα αὐτοῦ. Θ. Κ.

Σὰν-Κριστομπὰλ (San-Cristobal)· βλ. λ. *Ἅγιος Χριστόφορος.*

— **Σὰν-Κριστομπὰλ *ντὲ-λὸς-Λιάνος*** (San Cristobal-de-los-Lianos) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Χριστόφορος.*

Σάνκτ-Γιόχαν (Sankt-Johann) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Πρωσσίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σααρ. Κάτ. 25.120. Κεῖται ἔναντι τοῦ Σάαρμπρυκκεν, μετὰ τοῦ ὁποίου συνηνώθη καὶ ἔχει ἀκμαίαν ϐιομηχανίαν μεταλλουργίας, σιδηρουργίας, ἐργοστάσια ὑέλων καὶ γαιανθρακωρυχεῖα. Μ. Δ. Β.

Σάνκτ-Ἴνγκμπερτ (Sankt-Ingbert)· βλ. λ. *Ἅγιος Ἰνγβέρτος.*

Σάνκτι-Σπίριτους, ἢ ***Σάντο Ἐσπιρίτου*** (Sancti Spiritus ἢ Santo Espiritu) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιον Πνεῦμα.*

Σάνκτ-Μώριτς (Sankt Moritz) *[Γεωγρ]*· βλ. λ. *Ἅγιος Μορίτζ.*

Σάνκτ-Παΐλτεν (Sankt-Poelten) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Πέλτεν.*

σάνκυα *[Ἰνδ. Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ἀρχαιοτέρα ἰνδικὴ φιλοσοφικὴ σχολή. Μολονότι τὰ παλαιότερα παραδοθέντα κείμενα τῆς προελεύσεως ταύτης χρονολογοῦνται μόλις ἀπὸ τοῦ Ε΄ μ. Χ. αἰῶνος, θεωρεῖται ϐέβαιον ὅτι ὁ Βούδας ἐστηρίχθη ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν γνωσεολογικῶν ἰδίως θεωριῶν του. Ἡ ἵδρυσις τῆς σχολῆς ταύτης ἀνάγεται εἰς τὸν *Καπίλα* (βλ. λ.). Ε. Λ.

Σὰν Λεοπόλντο (San Leopoldo) *[Γεωγρ.]*. Ἁλιπηγὴ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Lari, 2 μίλλια ϐορείως τοῦ λόφου Montanino ἐν Ἰταλίᾳ. Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ταύτης δρᾷ διουρητικῶς καὶ καθαρτικῶς, χρησιμοποιεῖται κατὰ τῆς ὑστερίας καὶ ὑποχονδρίας, εἰς παθήσεις τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων, ἰδίᾳ τοῦ ἥπατος, καὶ ἐπὶ κατάρρων τῆς κύστεως. Κ. Γ. Μ.

Σανλὶς (Senlis) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας. Κάτ. 7.000. Τῷ 1914 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, οἵτινες ὑποχωρήσαντες ϐραδύτερον ἐπυρπόλησαν αὐτήν. Γ. Ι. Β.

Σὰν-Λουΐς (San-Luis) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Λουδοβῖκος.*

— **Σὰν-Λουΐς-*Ποτοσὶ*** (San-Luis-Potosi) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Λουδοβῖκος.*

Σὰν Λουκὰρ (San-Lucar-de-Barrameda) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Λουκάρ.*

Σὰν-Μαλὶς (Sans-Malice), ***Μαρτῖνος***· βλ. λ. *Ἀκακίας* Μαρτῖνος.

Σὰν-Μαρίνο (San-Marino) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Μαρῖνος.*

Σὰν-Μάρκο-ἰν-Λάμις (San-Marco-in-Lamis) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Φότζια. Κάτ. 19.114. Ἔχει ϐιομηχανίαν ἀθυρμάτων καὶ διυλιστήρια ἐλαίου. Μ. Δ. Β.

Σὰν-Μαρτὶν (San-Martin), ***Ἰωσήφ.*** Ἀργεντινὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1778—1850). Μετέσχεν εἰς τοὺς ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς πολέμους. Τῷ 1814 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ καὶ εἶτα, κατιδὼν ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἔδει νὰ ἐκδιωχθῶσιν οἱ Ἱσπανοὶ ἐκ Χιλῆς, ὠργάνωσε στρατὸν ἐκ Ἀργεντινῶν καὶ Χιλανῶν (3.000 πεζῶν καὶ 1.000 ἱππέων), διέβη τὰς Ἄνδεις καὶ διὰ τῶν νικῶν ἐν Τσακαμπούκο (12 Φεβρουαρίου 1817) καὶ Μαϊποῦ (5 Ἀπριλίου 1818) ἐξησφάλισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Χιλῆς. Ἀκολούθως ἀνασυντάξας τὸν στρατόν του, κατασκευάσας δὲ καὶ στόλον, ἐστράφη κατὰ τοῦ Περοῦ, οὗτινος, καταληφθέντος ἀμαχητί, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Προστάτου. Ἀναγκασθεὶς λόγῳ ἀντιδράσεων καὶ ἀντιζηλιῶν νὰ παραιτηθῇ, ἀπεσύρθη αὐτοεξόριστος εἰς Εὐρώπην, καὶ δὴ εἰς Βουλώνην, ἔνθα διῆλθε τὸν ὑπόλοιπον ϐίον ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ. Γ. Ι. Β.

Σὰν-Μαρτῖνο (San Martino) *[Γεωγρ.]*. Θερμοπηγαὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, μίαν ὥραν ϐορείως τοῦ Bormio, ἧς τὸ ὕδωρ περιέχει ὡς δραστικὰ συστατικὰ δισανθρακικὸν ἀσβέστιον καὶ δισανθρακικὸν μαγνήσιον. Κ. Γ. Μ.

Σὰν-Μαρτσιάλε (San Marziale) *[Γεωγρ.]* Ἀλκαλικαὶ πηγαί, περιέχουσαι δισανθρακικὰ ἅλατα τῶν ἀλκαλικῶν γαιῶν, εἰς τὴν κοιλάδα Elsa καὶ Siena τῆς Ἰταλίας. Αἱ πηγαί, αἵτινες ἦσαν γνωσταὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, εἶναι πέντε. Τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἐνδείκνυται ἐπὶ ἀρθριτικῶν καὶ ρευματικῶν παθήσεων καὶ ἐπὶ χρονίων δερματικῶν τοιούτων. Κ. Γ. Μ.

Σὰν Ματίας (San Matias) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Ἀργεντινῆς, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Βερμάχο καὶ Πούντα ντὲλ Νόρτε, ἐπὶ τῆς χερσονήσου Σὰν Χοσὲ ἢ Βαλντές. Εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ξηρὰν περὶ τὰ 175 χλμ. Λόγῳ δὲ τοῦ μεγάλου ϐάθους αὐτοῦ καλεῖται καὶ *Σὰν Φόντο.* Ἐπίσης καλεῖται καὶ κόλπος τοῦ *Ἁγίου Ἀντωνίου.* Αἱ ἀκταὶ αὐτοῦ εἶναι ἔρημοι, ὄπισθεν δὲ αὐτῶν ἐκτείνονται ἀπέραντοι ἐκτάσεις πάμπας. Μ Δ. Β.

Σανμηρίζα *[Γεωγρ.]* Συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 57, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ συνοικισμὸς Μανδαλέκον, 123. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

Σὰν Μιγκὲλ (San-Miguel) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Μιχαήλ.*

Σὰν Μιγκὲλ ὺ Βαλιεντὸρ (San Miguel y Vallidor), ***Εὐάρεστος.*** Ἱσπανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1785—1862). Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1820, ταχθεὶς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ραφαὴλ Ριέγκο. Τῷ 1822 ἐγένετο ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου, κατὰ τὴν εἰσβολὴν δὲ τῶν Γάλλων (1823) ἐπληγώθη εἴς τινα μάχην καὶ συλληφθεὶς ἤχθη αἰχμάλωτος εἰς Γαλλίαν, καταφυγὼν εἶτα εἰς Ἀγγλίαν. Τῷ 1833 ἐπέστρεψεν εἰς Ἱσπανίαν, τῷ 1840 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1843 ἀφιερώθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας. Ἔγραψεν «Ἱστορίαν Φιλίππου τοῦ Β΄» (1852) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σὰν-Μπαρτολομέο (San Bartolomeo) *[Γεωγραφ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Βαρθολομαῖος.*

σὰν-μπενῖτο (san-benito, κατὰ παραφθορὰν τοῦ sacco benito). Σάκκος κίτρινος, τὸν ὁποῖον ἐφόρουν οἱ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καταδικασθέντες, φέρων ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν σταυρὸν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου (χιαστί), πολλάκις εἰκονιζόμενον ἐν μέσῳ φλογῶν ἢ διαβόλων. Ἐπίσης σὰν-μπενῖτο ἐλέγετο καὶ ὁ πινακίς, ἥτις ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ καταδίκου. Γ. Ι. Β.

Σὰν-Μπερναρντῖνο (San Bernardino) *[Γεωγρ.]*. Δίοδος τῶν Λεποντίνων Ἄλπεων, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Γκριζόν, συνδέουσα δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ τὴν Μπελλιτσόνα μετὰ τῆς Κουάρ. Μ. Δ. Β.

—**Σὰν-Μπερναρντῖνο** (San Bernardino) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Μπερναρδῖνος.*

—**Σὰν-Μπερναρντῖνο** (San Bernardino) *[Γεωγρ.]*. Πορθμὸς τῶν Φιλιππίνων, μεταξὺ τῶν νήσων Λουσὼν καὶ Σάμαρ καὶ τοῦ ἀρχιπελάγους Βισάγυα. Ἔχει μῆκος 500 χλμ. καὶ πλάτος 15 χλμ. Μ. Δ. Β.

Σανμπερτὲν (Chambertin) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Γαλλίας ἐν Βουργουνδίᾳ, ἔνθα καλλιεργεῖται ὁ ὀνομαστὸς οἶνος σανμπερτέν. Ὠνομάσθη ἀπὸ τὰ κτήματα καλλιεργητοῦ τινος φέροντος τὸ ὄνομα Μπερτὲν (Champ de Bertin). Γ. Ι. Β.

Σανμπερὺ (Chambéry) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Σαβοΐας. Κάτ. 23.400. Ἔχει ἐργοστάσια ζυμαρικῶν, καὶ ϐυρσοδεψεῖα. Εἶναι ἡ λατινικὴ πόλις Camberiacum. Γ. Ι. Β.

Σανμπὸν-Φεζερὸλλ (Chambon-Feugerolles) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας. Κάτ. 14.790. Ἔχει σιδηροβιομηχανίαν. Γ. Ι. Β.

Σάννα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σάνα.*

Σαννατσάρο (Sannazaro), ***Ἰάκωβος.*** Ἰταλὸς ποιητής, καταγόμενος ἐξ ἱσπανικῆς οἰκογενείας (1458—1530). Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ποντάνο τῆς Νεαπόλεως καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, διὰ τῶν ποιημάτων του, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν πριγκίπων Ἀλφόνσου καὶ Φρειδερίκου, υἱῶν τοῦ ϐασιλέως Φερδινάνδου, τοὺς ὁποίους ἠκολούθησεν εἰς τὰς ἐκστρατείας καὶ τὰ ταξίδια. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Ἀρκαδία», ὅπερ θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημά του καὶ ἓν τῶν καλυτέρων μνημείων τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη διὰ πρώτην φορὰν τῷ 1502, ἐξήσκησε δὲ μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του καὶ ἐγένετο ἀντικείμενον μιμήσεως ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν Γκαρθιλάσο, Λόπε ντὲ Βέγκα, Θερβάντες, τοῦ Γάλλου Μπελλῶ κ. ἄ. Ἔγραψεν ἐπίσης φάρσας καὶ σατίρας καὶ πολλὰ ποιήματα εἰς τὴν λατινικήν, ἐπιγράμματα, ἐλεγείας, κτλ. Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν ἐν Παδούῃ τῷ 1793. Μ. Δ. Β.

Σὰν-Νικάντρο *Γκαργκάνικο* (San Nicandro Garganico) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Φότζια. Κάτ. 12.564. Παράγει οἴνους καὶ ἐλαίας. Μ. Δ. Β.

Σαννικὴ *[Γεωγρ.]*. Ἡ χώρα τῶν Σάννων ἢ Ζάννων (βλ. λ. *Τζάνικ*).

Σαννικολάουλ-Μάρε (Sânnicolaul-Mare) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν τῷ Βανάτῳ καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀράνκα. Κάτ. 10.710. Γ. Ι. Β.

Σὰν-Νικολὰς (San Nicolàs) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Νικόλαος*).

σαννινοϊδέα (ἡ) (Sanninoidea) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σιτιιδῶν.* Εἶναι ἐπιβλαβέστατα εἰς τὰ ὀπωροφόρα καὶ δὴ τὴν ροδακινέαν. Ε. Τ. Ε.

Σάννοι (οἱ), ἢ ***Σαννοὶ*** *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τοῦ Πόντου (βλ. *Ζάννοι*).

Σαννοῦρες *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰγύπτου (βλ. λ. *Σενοῦρες*).

Σὰν ντὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Καραμανίας (ὕψ. 1.000 μ.), ἀπολῆγον εἰς τὴν παραλίαν Γιεντὴ Μπουρούν. Εἶναι ὁ *Κράγος* τῆς Λυκίας. Σ. Ε. Λ.

Σὰν Ντανιέλε (San Daniele) *[Γεωγρ.]*. Σιδηροῦχος καὶ θειοῦχος μεταλλικὴ πηγὴ ἐν Ἰταλίᾳ, πλησίον τοῦ Abano. Τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἔχει θερμοκρασίαν 15° R, κυριώτερα δὲ συστατικά: χλωριοῦχον νάτριον, θειικὸν νάτριον, δισανθρακικὸν ἀσβέστιον, δισανθρακικὸν μαγνήσιον, δισανθρακικὸν σίδηρον, ἐλεύθερον ὑδρόθειον καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Κ. Γ. Μ.

Σὰν-Ντιέγκο (San Diego) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Διέγος*).

— **Σὰν-Ντιέγκο** (San Diego) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀργεντινῆς, ἀποτελοῦν τὴν νοτιοανατολικωτέραν ἄκραν τῆς Γῆς τοῦ Πυρός. Μ. Δ. Ε.

Σὰν-Ντομίνγκο, ἢ ***Σάντο-Ντομίνγκο*** (San-Domingo ἢ Santo Domingo) *[Γεωγρ.]*. Δημοκρατία ἐν τῇ νήσῳ Ἁΐτῃ (βλ. λ. *Ἅγιος Δομίγγος*).

Σὰν Ντραέρα *[Γεωγρ.]*. Ἀλβανικὴ ὀνομασία τοῦ νοτίου τμήματος τῶν Σπετσῶν (βλ. λ. *Ἅγιοι Ἀνάργυροι*).

Σαννυρίων. Ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητής, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Δ΄ π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ἔγραψεν ἀρκετὰς κωμῳδίας, ὧν τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Kock (Com. Attic. fragm.). Α. Θ. Σ.

Σάννων (Shannon) *[Γεωγρ.]*. Ὁ κυριώτερος τῶν ποταμῶν τῆς Ἰρλανδίας, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Κίλκαγκ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, ἔνθα σχηματίζει δέλτα πλάτους 12 χλμ. Ἔχει μῆκος 350 χλμ. Γ. Ι. Β.

Σάνοβον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοι-

Digitized by Google

νότητος. Κάτ. (1928) 195. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Σανογιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδοπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 45 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον. Ε. Ι. Χ.

σανοκαλτσίνη (Sanocalcine) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μεῖγμα γλυκεροφωσφορικοῦ ἀσβεστίου καὶ γαλακτικοῦ ἀσβεστίου, φερόμενον ὡς ἰδιοσκεύασμα. Χορηγεῖται ὑπὸ τὴν μορφὴν δισκίων πλειστάκις τῆς ἡμέρας. Τοῦ σκευάσματος γίνεται καὶ ὑποδόριος χρῆσις. Κ. Γ. Μ.

σανοπωλεῖον (τό)· κατάστημα πωλήσεως σανοῦ.

σανοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς σανοῦ.

σανὸς *[Ἐγκυκλ.]*. Οὕτω καλεῖται ὁλόκληρον τὸ φυτὸν διαφόρων δημητριακῶν καρπῶν, τὸ ὁποῖον θερίζεται πρὸ τῆς τελείας ὡριμάνσεως, ξηραίνεται καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Διὰ τοῦ προώρου θερίσματος ἐπιδιώκεται ἡ διατήρησις ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ φυτοῦ τῶν διαφόρων θρεπτικῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ὡρίμανσιν συγκεντροῦνται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸν καρπόν.

Τὰ κυριώτερα εἴδη σανοῦ εἶναι ὁ τῆς κριθῆς, τῆς βρόμης, τοῦ βίκου καὶ ὁ τοῦ τριφυλλίου, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται καὶ ὁ καλύτερος. Πολλάκις παρασκευάζονται σανοὶ μεικτοί, διὰ τῆς συγχρόνου σπορᾶς δύο δημητριακῶν καρπῶν: σανὸς βίκου-κριθῆς, βίκου-βρόμης κλπ. Ὁ σανὸς ἀποτελεῖ τὸν χαρακτηριστικὸν τύπον τῶν χονδροειδῶν λεγομένων κτηνοτροφικῶν ὑλῶν, τῶν ὁποίων προορισμὸς εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ ὄγκου τῶν τροφῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς μικρὸν ὄγκον περιέχουν μεγάλην ποσότητα θρεπτικῶν οὐσιῶν καὶ αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται συγκεντρωτικαὶ τροφαί. Αἱ χονδροειδεῖς κτηνοτροφικαὶ ὕλαι, μολονότι πτωχαὶ εἰς θρεπτικὰ συστατικά, εἶναι ἐν τούτοις ἀπαραίτητοι εἰς τὴν διαιτητικὴν τῶν ζῴων διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν προξενοῦσιν εἰς αὐτὰ διὰ τῶν ὄγκων των τὸ αἴσθημα τοῦ κόρου, ἀφ' ἑτέρου δὲ συντελοῦσι μηχανικῶς εἰς τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος. Διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν χονδροειδῶν οὐσιῶν πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ περιεκτικότης αὐτῶν εἰς θρεπτικὰ συστατικά· ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ὁ σανὸς ἀποτελεῖ τὴν ἀρίστην τῶν χονδροειδῶν κτηνοτροφικῶν ὑλῶν, ὡς ἐμπεριέχων: ἀζωτούχους οὐσίας 12,2—17%, λιπαρὰς οὐσίας 2,3—3,5%, ἐκχυλισματικὰς οὐσίας μὴ ἀζωτούχους 25—33%, κυτταρίνην 25,5—33% καὶ ἅλατα 4,7—7,2%. Α. ΔΣ

Σανούα *[Ἀρχ. Γεωγρ]*. Πόλις τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἀλβανίας (νῦν Νταγεστάν), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 2, 3) «μεταξὺ τῆς Ἰβηρίας καὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ Καυκάσου εἰς τὸν Κῦρον ἐμβάλλοντος». Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σὰν-Οὐακὶν (San-Joaquin) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Καλιφορνίᾳ. Πηγάζων ἐκ τῆς Σιέρρα Νεβάντα, ρέει κατ' ἀρχὰς πρὸς τὰ ΝΔ. καὶ κατόπιν στρέφων πρὸς τὰ ΒΔ. συμβάλλει εἰς τὸν ποταμὸν Σακραμέντο, παρὰ τὸν ὅρμον Σουΐσαν, μετὰ ροῦν 570 χλμ., ὧν τὰ 80 εἶναι πλωτά. Μ.Δ.Β.

Σανουασρὶτ Α'. Φαραὼ τῆς ΙΒ' δυναστείας, ἐξαίρετος ἡγεμών, οὗτινος ἡ πυραμὶς εὑρεθεῖσα εἰς Λὶχτ ἠνοίχθη ὑπὸ τοῦ Μασπερὼ τῷ 1882 καὶ 1886. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Γκωτιὲ καὶ Ζουκιὲρ τῷ 1895 ἔφερον εἰς φῶς 11 ἀγάλματά του. Γ. Λ. Α.

Σανοῦδος (Sanudo). Ἐπιφανὴς οἶκος τῆς Βενετίας, ἐκ τῶν ἡγεμονευσάντων εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους ἐπὶ φραγκοκρατίας. Κυριώτερα μέλη αὐτοῦ ὑπῆρξαν:

—1) ***Μάρκος Α'*** (1153—1227). Τολμηρὸς μαχητὴς καὶ δεξιὸς διπλωμάτης, διακριθεὶς κατὰ τὰς πρὸς παραχώρησιν τῆς Κρήτης εἰς τὴν Βενετίαν περιπλόκους διαπραγματεύσεις. Ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου δόγη τῆς Βενετίας Μαρίνου Δανδόλου, ἐξώπλισεν ἰδίαις δαπάναις ὀκτὼ γαλέρας καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ στίφους τυχοδιωκτῶν ἱπποτῶν ἐξέπλευσεν ὅπως κατακτήσῃ στέμμα ἡγεμόνος εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Τάχιστα ὑπετάγησαν εἰς αὐτὸν δεκαεπὰ νῆσοι καὶ μόνον ἐν Νάξῳ, τῆς ὁποίας τὸ βυζαντινὸν φρούριον εἶχον καταλάβει πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Σανούδου Γενουήνσιοι πειραταί, εὗρεν ἀντίστασιν. Ἀλλὰ μετὰ πολιορκίαν πέντε ἑβδομάδων τὸ φρούριον παρεδόθη. Οὕτως ὁ Σανοῦδος καὶ οἱ σύντροφοί του κατέκτησαν περὶ τὸ 1207 τὸ ἱστορικὸν δουκᾶτον τοῦ Αἰγαίου πελάγους, διαρκέσαν περὶ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας. Περιελάμβανε δὲ τὸ δουκᾶτον τοῦτο, πλὴν τῆς Νάξου, ἣν ὁ Σανοῦδος ἀνέδειξε πρωτεύουσαν αὐτοῦ, τὴν Πάρον, τὴν Ἀντίπαρον, τὴν Μῆλον, τὴν Κίμωλον, τὴν Ἀμοργόν, τὴν Ἴον, τὴν Κύθνον, τὴν Σίκινον, τὴν Σίφνον καὶ τὴν Σῦρον Ὁ Μᾶρκος Σανοῦδος, καίπερ Βενετὸς τὴν πατρίδα, ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Βενετίας ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταληφθεισῶν νήσων, καίτοι διὰ τῆς μεταξὺ τῶν σταυροφόρων συνθήκης περὶ διανομῆς τῶν ἑλληνικῶν κτήσεων αἱ Κυκλάδες καὶ ἄλλαι νῆσοι εἶχον παραχωρηθῆ εἰς τοὺς Βενετούς. Προέκρινεν ὅθεν νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὸν Λατῖνον αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑρρῖκον, ἐπικυρίαρχον τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ φραγκικῶν κτήσεων, ὅστις περιέβαλεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς πομπώδους ἐν Ραβενίκῃ συνόδου κατὰ τὸ 1210 «μετὰ μείζονος ἐλευθερίας παντὸς ἄλλου βαρώνου τῶν τότε ὑπαρχόντων καθ' ἅπασαν τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Ρωμαίων» καὶ ἀνεγνώρισεν αὐτὸν δοῦκα, ἱδρυθέντος οὕτω τοῦ δουκάτου τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἔμεινε δ' ὁ δοὺξ Μᾶρκος Α' Σανοῦδος πιστὸς μέχρι τέλους εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κατά τινα μαρτυρίαν παρίστατο παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ ὅτε ἀπέθανεν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξεν ἐπίσης πιστὸς καὶ εἰς τὴν πάτριον χώραν· διὸ καὶ ἐπωφεληθεὶς καταλλήλου εὐκαιρίας ἀπεπειράθη τῷ 1212 νὰ γίνῃ κύριος τῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατεχομένης Κρήτης. Συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐντοπίων Ἑλλήνων κατέλαβε τὸ Ἡράκλειον, ζωγρήσας καὶ καθείρξας ἁλυσόδετον τὸν Βενετὸν φρούραρχον αὐτοῦ, πολλὰ ἄλλα ἐπίκαιρα φρούρια, ἐν οἷς καὶ τὸ κατὰ τὰ νότια τῆς νήσου κάστρον Μπελβεδέρε, ὁλόκληρος δ' ἡ χώρα ἀπὸ τοῦ Μυλοποτάμου μέχρι τοῦ πρὸς δυσμὰς ἀκρωτηρίου Σπάθα εἶχεν ὑποταχθῆ εἰς αὐτόν. Ὁ Βενετὸς δοὺξ τῆς Κρήτης Τιέπολος μόλις ἐπρόφθασε νὰ διασωθῇ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, μεταμφιεσθεὶς εἰς γυναῖκα καὶ ἀποδρὰς ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸ κάστρον Τέμενος. Ἀλλ' ἀποσταλεισῶν ἐσπευσμένως ἐκ Βενετίας εἰς Κρήτην ἰσχυρῶν ἐπικουριῶν, αἱ περαιτέρω ἐπιτυχίαι τοῦ Σανούδου ἀνεκόπησαν. Ἐν τούτοις, ὡς δεξιώτατος διπλωμάτης, κατώρθωσε νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τοὺς Βενετοὺς ἐπὶ ὅροις εὐνοϊκωτάτοις. Οὕτως, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς παραδόσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων ἑπτὰ φρουρίων, συνεφώνησε νὰ λάβῃ δισχίλια πεντακόσια ὑπέρπυρα καὶ ἀποκομίσῃ ἐκ γαιῶν, αἵτινες κατείχοντο ἀκόμη παρ' αὐτοῦ, τρισχιλίους μεδίμνους σίτου καὶ δισχιλίους βρόμης· εἰς εἴκοσι δ' Ἕλληνας ἄρχοντας, συμπράξαντας μετ' αὐτοῦ, ἐπετράπη ν' ἀπέλθωσιν ἐλεύθεροι ἐκ τῆς νήσου μετὰ πάσης αὐτῶν τῆς περιουσίας. Τῷ 1213 ἐπέστρεψεν ὁ Σανοῦδος εἰς τὴν Νάξον. Ἀλλ' ἡ ἀποτυχία αὕτη τῆς ἀποπείρας του ν' ἀναδειχθῇ «βασιλεὺς τῆς Κρήτης» οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀπεθάρρυνεν αὐτόν. Ἐξοπλίσας ἀριθμόν τινα γαλερῶν, κατέπλευσεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκυρίευσε τὴν Σμύρνην. Ἀλλ' ὁ στόλος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Θεοδώρου Λασκάρεως, ὅστις ἦτο σχεδὸν τετράκις ἰσχυρότερος, ἐνίκησε καὶ ᾐχμαλώτισεν αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν δοὺξ ἠναγκάσθη ν' ἀποδώσῃ τὰ κατακτηθέντα, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἀρρενωπῆς καλλονῆς ἐπεβλήθη ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὥστε οὗτος οὐ μόνον ἀπηλευθέρωσεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἔδωκε τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν ὡς σύζυγον. Ἀνήγειρε δ' ὁ Σανοῦδος ἐν Νάξῳ ὀχυρὸν κάστρον, ἔχον δώδεκα εὐρεῖς πύργους καὶ εἰς τὸ μέσον ὑψηλὴν τετράγωνον σκοπιάν. Τοῦ κάστρου τούτου μέρος μόνον σῴζεται σήμερον, μνημεῖον τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ φραγκικῆς κυριαρχίας. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ λόφου, ἐφ' οὗ τὸ κάστρον, ἔκτισε καὶ μεγαλοπρεπῆ μητρόπολιν τοῦ δυτικοῦ δόγματος, ἐφ' ἧς εἶναι ὁρατὸν ἀκόμη τὸ οἰκόσημόν του. Εἰς τὴν ἱδρυθεῖσαν δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ δουκᾶτόν του λατινικὴν ἀρχιεπισκοπὴν ὑπέκειντο τέσσαρες ἄλλαι τοῦ αὐτοῦ δόγματος ἐπισκοπαί, ἡ τῆς Μήλου, Θήρας, Τήνου καὶ Σούδας, ὡς ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἡ Σῦρος. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἀπέβη τὸ μακροχρονιώτατον ἁπάντων τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ φραγκικῶν καθιδρυμάτων. Πράγματι δὲ μέχρι καὶ τῆς σήμερον, ἐξαιρουμένης τῆς Μήλου, ὑπάρχουσιν εἰς τὰς ἀνωτέρω νήσους πολυάριθμοι καθολικοὶ καὶ εἰς ἑκάστην αὐτῶν ὑφίστανται ἀκόμη Λατῖνοι ἐπίσκοποι. Περὶ τὸ 1227 ἀπέθανεν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ δουκάτου τοῦ Αἰγαίου.

—2) ***Ἄγγελος Α'***. Πρωτότοκος υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου, δοὺξ τῆς Νάξου καὶ Ἄνδρου. Καίτοι ἐκ μητρὸς ἀπόγονος τῶν Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Νικαίας, ὑπηρέτησε πιστῶς τὴν ἐκπίπτουσαν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τῆς Νικαίας καὶ τῶν Βουλγάρων συμμάχων των ἐν ἔτει 1236, καθ' ἣν περίστασιν σημαντικὴν παρέσχε συνδρομὴν ἡ ἐκ πολλῶν αὐτοῦ πλοίων ἐπικουρία, ὅτε ὁ Ἄγγελος Α' εἶχε καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρέδου Β' Βιλλαρδουΐνου. Ταχθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουΐνου Β' εἰς τοὺς ὑποτελεῖς ὁμοτίμους τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας, συνηγωνίσθη μετὰ τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου πρὸς κατάκτησιν τῆς Μονεμβασίας τῷ 1247 καὶ εἶτα, τῷ 1259, εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἐκστρατείαν. Ὁ Ἄγγελος Α' περιεκοσμεῖτο ὑπὸ σπανίων προτερημάτων. Ἀτρόμητος, δραστήριος, ἔμπλεως πείρας καὶ ἐπιδεξιότητος, ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του, ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν συμμάχων του καὶ ἐνέπνεε φόβον καὶ σέβας καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς μᾶλλον ἀλαζόνας ἐχθρούς του. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν, τῷ 1244.

—3) ***Μᾶρκος Β'***. Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου, δοὺξ τῆς Νάξου καὶ Ἄνδρου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ὁ βυζαντινὸς στόλος, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ περιωνύμου Ἰταλοῦ τυχοδιώκτου Λικαρίου, εἰς ὃν ἀπενεμήθη βαθμὸς βυζαντινοῦ ναυάρχου (μεγάλου δουκός), ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ πλείστας τῶν Κυκλάδων καὶ Σποράδων, αἵτινες ἐτέλουν ὑπὸ Φράγκους δυνάστας· ὁ Μᾶρκος Β' ἀπώλεσε, σὺν ἄλλοις, τὰς νήσους Ἴον, Σίφνον, Σίκινον καὶ Φολέγανδρον καὶ μόλις κατώρθωσε νὰ διασώσῃ τὴν Νάξον καὶ Ἄνδρον. Καὶ ἠδυνήθη μὲν ἐν τέλει ὁ Μᾶρκος Β' νὰ ἀνακτήσῃ ἱκανὰς τῶν νήσων του, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐν ἔτει 1296 ἀρξαμένου ἑπταετοῦς πολέμου μεταξὺ τῆς Βενετίας καὶ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου, ἀλλ' οἱ δυνάσται τῶν ἀνακτηθεισῶν νήσων Θήρας καὶ Θηρεσίας, Ἀμοργοῦ, Κέας καὶ Σερίφου, ἀνακτήσαντες τὰς ἀποβληθείσας νήσους των διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Βενετίας, τὴν Βενετίαν καὶ οὐχὶ τὸν δοῦκα τῆς Νάξου ἐθεώρουν ἐφεξῆς ὡς ἐπικυρίαρχον. Οὕτως ἡ ἑνότης τοῦ δουκάτου τοῦ Αἰγαίου διεσπάσθη, ἐδημιουργήθη δ' ὡς ἦτο ἑπόμενον βαθεῖα δυσαρέσκεια μεταξὺ τοῦ δουκὸς Μάρκου Β' καὶ τῆς Βενετίας. Τούτου ἕνεκα ὁ Μᾶρκος Β' ἔδωκε τῷ 1298 ὅρκον πίστεως εἰς Κάρολον τὸν Ἀνδηγαυόν, ἀποκρούσας ὁριστικῶς τὰς ἀνέκαθεν προβαλλομένας ἀξιώσεις τῆς Βενετίας περὶ ἐπικυριαρχίας τοῦ ὑπ' αὐτὸν δουκάτου τοῦ Αἰγαίου. Ἀπέθανε τῷ 1303 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἡ ὁποία ἐχρησίμευεν ὡς δουκικὸς ἐν Νάξῳ εὐκτήριος οἶκος· ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ εὑρέθη ἔπειτα ὁ τάφος αὐτοῦ, δηλούμενος ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τοῦ οἰκοσήμου τοῦ δουκός.

—4) ***Γουλιέλμος Α'***. Τέταρτος δούξ, πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Οὗτος ἐπειράθη νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς εἰς τὰς ἀνακτηθείσας νήσους ἐγκατασταθέντας δυνάστας, ὅπως ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν προτέραν πρὸς τὸ δουκᾶτον ὑποτέλειαν. Δὲν ἦτο δ' ὁ ἀνὴρ ἐκ τῶν δυναμένων νὰ ἀναχαιτισθῶσιν ἐξ οἱουδήποτε ὑπολογισμοῦ· διὸ καὶ δὲν ὤκνησε νὰ συλλάβῃ καὶ ἐγκλείσῃ εἰς τὰς εἱρκτὰς τῆς Νάξου τὸν διαπλέοντά ποτε τὸ Αἰγαῖον δυσήνιον δυνάστην τῆς Θήρας Ἰάκωβον Βαρότσην, ὃν μόλις ἀφῆκεν ἐλεύθερον τῇ ἀπειλητικῇ παρεμβάσει τῆς Βενετίας. Κατόπιν δὲ διέταξε τὸν πιστόν του ὑποτελῆ καὶ ναύαρχόν του Δομίνικον Σκιάβον, δυνάστην τῆς Ἴου, νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῆς εἰς τὸν Γκίζην ἀνηκούσης Ἀμοργοῦ αἰφνιδιαστικῶς, καθ' ἣν ὥραν ἡ νῆσος ἦτο ἀφύλακτος, καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὸ δουκᾶτόν του. Ἀπέθανε πιθανῶς τῷ 1323.

—5) ***Νικόλαος Α'***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Οὗτος, πρὶν ἢ ἀνέλθῃ εἰς τὸν δουκικὸν θρόνον, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός του, μετέσχεν ἐπὶ κεφαλῆς ἰδίου σώματος τῆς παρὰ τὸν Κηφισὸν μεταξὺ Καταλανῶν καὶ τῶν Φράγκων μεγάλης καὶ αἱματηρᾶς μάχης, καθ' ἣν εἰκοσακισχίλιοι μὲν καὶ ὑπερέκεινα πεζοὶ ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λαβόντες μέρος εἰς τὴν μάχην ἑπτακόσιοι Φράγκοι ἱππόται ὑπέστησαν πανωλεθρίαν, τεσσάρων μόνον ἐξ αὐτῶν διασωθέντων. Εἷς ἐκ τούτων ἦτο ὁ Νικόλαος Σεκοῦνδος, ὅστις τραυματισθεὶς ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Καταλανῶν. Κατόπιν ἐνυμφεύθη τὴν ὁμομήτριον ἀδελφὴν τοῦ πεσόντος ὡσαύτως κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κηφισοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Βαλθέρου Βριεννίου Ἰωαννέταν, ἠγωνίσθη δὲ καὶ πάλιν ἔπειτα ἐναντίον τῶν Καταλανῶν. Ἦτο ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ φιλοκίνδυνος, διὸ καὶ ἡ τρομερὰ ἐκείνη νίκη τῶν Καταλανῶν δὲν τὸν ἐφόβισεν, ἀλλ' ἔσπευσε τῷ 1316 εἰς βοήθειαν τῆς ἐπικυριάρχου τοῦ πατρός του ἡγεμονίδος τῆς Ἀχαΐας Ματθίλδης, ὅτε ἐναντίον ταύτης ἐπέδραμεν ὁ βασιλόπαις τῆς Μαϊορικῆς· εἰς δὲ τὴν συγκροτηθεῖσαν κατὰ τὴν Ἤλιδα μάχην προκινδυνεύων συνελήφθη καὶ πάλιν αἰχμάλωτος. Ὀλίγον δὲ χρόνον μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1323 ἄνοδόν του εἰς τὸν δουκικὸν θρόνον, προσκληθεὶς ὑπὸ Φιλίππου τοῦ ἐκ Τάραντος νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐπικυρίαρχον ἡγεμόνα τῆς Ἀχαΐας κόμιτα Γραυΐνης Ἰωάννην εἰς τὴν ἐναντίον τῶν ἐπαναστατησάντων Ἑλλήνων τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν του, ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς τὴν πρόσκλησιν. Ἐν κοινῇ δὲ συμπράξει μάτην ἐπειράθησαν νὰ κυριεύσωσι τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Καρυταίνης, καὶ ὅτε ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος τῆς Ἀχαΐας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ φιλοπόλεμος δοὺξ τοῦ Αἰγαίου ἔμεινεν ἐν Πελοποννήσῳ ὡς ἀρχιστράτηγος ἁπασῶν αὐτοῦ τῶν δυνάμεων. Ὡς τοιοῦτος δ' ἐνίκησε τοὺς Ἕλληνας, ὑποστάντας σημαντικὰς ἀπωλείας εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἤλιδος κάτωθεν τοῦ κάστρου Σανταμέρη, οὐ μακρὰν τῆς θέσεως, ὅπου ἄλλοτε εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ. Κατεῖχεν ἤδη ὁ Νικόλαος Α' ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν του τὰς πλουσιωτάτας καὶ μεγίστας τῶν νήσων, τὴν Νάξον, τὴν Ἄνδρον, εἰς ἣν καὶ διέτριβεν ἐνίοτε, τὴν Πάρον μετὰ τῆς Ἀντιπάρου, τὴν Μῆλον μετὰ τῆς Κιμώλου, τὴν Θήραν μετὰ

Digitized by Google

τῆς Θηρασίας, τὴν Σῦρον καὶ τὴν Ἴον. Ἡ Κύθνος δὲ καὶ ἡ Ἀμοργὸς ἀνεγνώριζον τὴν ἐπικυριαρχίαν του. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Νικολάου Α' τὸ πρῶτον ἤδη τὸ δουκᾶτον τοῦ Αἰγαίου ἔκοψεν ἴδια νομίσματα. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Τοῦρκοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπωφελούμενοι τῶν παρουσιαζομένων εὐκαιριῶν καὶ συγκεντροῦντες σημαντικὰς δυνάμεις, ἐνέτειναν τὰς ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ἀρξαμένας συχνὰς ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον ἐπιδρομάς των ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐλεηλάτησαν καὶ αὐτὴν τὴν Νάξον. Εἰς μάτην ὁ δοὺξ Νικόλαος Α' ἐπεχείρησε νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῶν γενναίως διὰ τοῦ στόλου του. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐπιδρομαὶ αὗται ἐξηκολούθουν καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν 15.000 κάτοικοι τῶν Κυκλάδων ἐξηνδραποδίσθησαν ἢ ἐσφάγησαν, ἡ δὲ Βενετία ἄφηνεν ἀπροστατεύτους τὰς εἰς τὸν Νικόλαον Α' ἀνηκούσας νήσους, ἀπεφάσισεν οὗτος τῷ 1329 νὰ συνάψῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρονίκου Γ' Παλαιολόγου, μεθ' οὗ πρότερον διέκειτο ἐχθρικῶς. Μετέβη λοιπὸν πρὸς αὐτὸν παραλαβὼν τρεῖς γαλέρας, τρία ἄλλα πλοῖα καὶ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἱππεῖς καὶ προσκομίζων πλούσια δῶρα. Ἐξασφαλισθεὶς δὲ προσωρινῶς ἀπὸ τῶν Τούρκων διὰ συνομολογηθείσης τῷ 1332 ἀνακωχῆς μετ' αὐτῶν καὶ προμηθευθεὶς πολεμεφόδια ἐξ Εὐβοίας, ἤσκει ὁ ἴδιος τὴν πειρατείαν χειρότερον καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Ἀπέθανε τῷ 1341.

— 5) ***Ἰωάννης Α'***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Οὗτος, ἀρεσκόμενος εἰς τὸν εἰρηνικὸν καὶ ἀπράγμονα βίον, ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον παρεχώρησε τὴν νῆσον Μῆλον εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Μάρκον ὡς τιμάριον, ἐπὶ τῇ δηλώσει του ὅτι οὗτος οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἐπὶ τοῦ δουκάτου ἀξίωσιν. Πέντε δὲ ἡμέρας μετὰ ταῦτα, τὴν 20 Ἰουλίου 1341, παρεχώρησε καὶ τὴν νῆσον Σίφνον ὡς τιμάριον εἰς τὸν Βερτούκκιον Γριμάνην, ὁ ὁποῖος ὅμως οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς νήσου του, διότι ἤδη ἀπὸ τοῦ 1307 τὴν εἶχεν ἁρπάσει ἡ ἱσπανικὴ οἰκογένεια τῶν Ντα-Κορώνια. Μετέσχεν οὐχ ἧττον ὁ Ἰωάννης Α' δραστηρίως ὅλων τῶν ταραχωδῶν γεγονότων λίαν ἀνωμάλου περιόδου, καθ' ἣν βλέπομεν τοὺς Τούρκους διαπεραιουμένους εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τοὺς Γενουησίους ἐγκαθισταμένους ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Ἐπιδείξας δὲ ἐξαιρετικὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Βενετίαν, βοηθήσασαν αὐτὸν διὰ τῶν ὅπλων ἐναντίον τῶν Τούρκων, περιεπλάκη εἰς τὸν μέγαν πόλεμον μεταξὺ τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Γενουησίων, οὗ κονίστρα ὑπῆρξεν ἡ Ἀνατολή, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Διὸ καὶ ὁ κραταιὸς στόλος τῶν Γενουησίων ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν πόλις τῆς Νάξου ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, ὁ δὲ δοὺξ Ἰωάννης ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν Γένουαν, πολλαὶ δὲ νῆσοι ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὸν δουκάτου κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Γενουησίων. Ἀλλὰ διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 1355 ὁ δοὺξ ἀπελυτρώθη καὶ αἱ νῆσοι ἀπεδόθησαν εἰς αὐτόν. Ὁ Ἰωάννης Α' ἀπέθανε τῷ 1362, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἀφῆκεν ἄρρενας κληρονόμους, τὸ δὲ σαλικὸν δίκαιον, δι' οὗ ἀπηγορεύετο ἡ εἰς τοὺς θήλεις ἀπογόνους μεταβίβασις τῆς κληρονομικῆς ἀρχῆς, δὲν ἴσχυεν εἰς τὰ λατινικὰ κράτη τῆς Ἀνατολῆς μέχρι τοῦ 1418, κατέστη ἡ μονογενὴς θυγάτηρ αὐτοῦ *Φιορέντσα Σανούδη* γενικὴ κληρονόμος τῆς πατρικῆς ἡγεμονίας, ἀποκλεισθέντος ταύτης τοῦ ἔτι ζῶντος *Μάρκου Σανούδου*, δυνάστου τῆς Μήλου (1341—1376), ἀδελφοῦ τοῦ ἀποθανόντος δουκός. Ἡ Φιορέντσα Σανούδη συνεζεύχθη τὸ πρῶτον μὲν κατὰ τὸ ἔτος 1349, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτῆς, μετὰ τοῦ *Ἰωάννου Πέτρου Δάλλε-Κάρτσερη*, ὅστις ἐδέσποζε τῶν δύο τριτημορίων τῆς Εὐβοίας· ἀλλ' ὁ σύζυγός της ἀπέθανε πρὸ τοῦ πατρός της, τῷ 1359, ἀφεὶς ἀνήλικον υἱὸν *Νικόλαον Δάλλε-Κάρτσερη*, κληρονομήσαντα τὰς ἐν Εὐβοίᾳ μεγάλας κτήσεις τοῦ πατρός του. Ὁ θάνατος τοῦ πάππου του ὕψωσε τὴν μητέρα του τῷ 1362 ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν δουκῶν τοῦ Αἰγαίου. Μετὰ πολλὰς δὲ περιπετείας ἡ ἐν χηρείᾳ νεαρὰ καὶ ὡραία δούκισσα, περιζήτητος νύμφη, ἔλαβεν ὡς σύζυγον περὶ τὸ 1364, ἐπιμόνῳ ἀξιώσει τῆς Βενετίας, τὸν ἐξάδελφόν της *Νικόλαον Σανοῦδον*, τὸν ἐπιλεγόμενον Spezzabanda (Κατακερματιστήν), ἕνεκα τῆς γενναιότητος καὶ τῆς ἀτρομήτου τόλμης, δι' ἧς διεσκόρπιζε τὰ στίφη τῶν πολεμίων. Ὁ Νικόλαος Σανοῦδος Σπετσαβάνδας ὡς σύζυγος τῆς Φιορέντσας διῴκησε καλῶς, φέρων τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1371 ἐπισυμβάντος θανάτου τῆς συζύγου του, ὅτε τὸν δουκικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου υἱός της *Νικόλαος Β' Δάλλε-Κάρτσερη*. Ἀλλ' οὗτος, ἀνήλικος ὤν, ἐτέλει ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ πατρυιοῦ του Νικολάου Σανούδου, ὅστις ἐξηκολούθει κυβερνῶν τὸ δουκᾶτον μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ προγονοῦ του, ἐφ' οὗ ἤσκει σημαντικὴν ἐπιρροήν. Ὑπῆρξε δ' ὁ Νικόλαος Σανοῦδος Σπετσαβάνδας ὁ τελευταῖος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σανούδων δοὺξ τοῦ Αἰγαίου, μετ' αὐτὸν δὲ δὲν μνημονεύονται πλέον δοῦκες ἐκ τοῦ εὐγενοῦς τούτου οἴκου.

Ἄλλοι διακριθέντες καὶ ἀναφερόμενοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σανούδων εἶναι οἱ ἑξῆς:

—6) ***Μαρία***. Δυνάστις τῆς Ἄνδρου (1371—1384), εἰς ἣν παρεχώρησε τὴν νῆσον ὡς κληρονομικὸν τιμάριον ὁ ὁμομήτριος ἀδελφός της δοὺξ τοῦ Αἰγαίου Νικόλαος Β' Δάλλε-Κάρτσερη. Τῷ 1384 ἐξώσθη τῆς Ἄνδρου ὑπὸ τοῦ δολοφονήσαντος τὸν ἀδελφόν της Φραγκίσκου Κρίσπη, ἀναγορεύσαντος ἑαυτὸν δοῦκα. Τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1389 ἔλαβεν ἡ Μαρία ὡς ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Ἄνδρου τὴν νῆσον Πάρον. Ἀλλ' αὕτη ἐξηκολούθει διεκδικοῦσα τὰ ἐπὶ τῆς Ἄνδρου δικαιώματά της μέχρι καὶ τοῦ θανάτου της, ἐπισυμβάντος ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1426, ὅτε μετεβίβασε τὰς ἐπὶ τῆς Ἄνδρου ἀξιώσεις της εἰς τὸν υἱόν της Κρουσῖνον Σουμαρίπαν.

—7) ***Μαρῖνος***. Δυνάστης τῆς Ἀντιπάρου καὶ ἐπί τινα χρόνον, κατὰ τὸ 1270, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ δουκὸς Μάρκου Β' Σανούδου καὶ ἐξάδελφος τοῦ χρονογράφου Μαρίνου Σανούδου, τοῦ ἐπικαλουμένου Τορσέλλο.

—8) ***Γουλιέλμος***. Δυνάστης τῆς Σύρου, υἱὸς τοῦ Μάρκου Β' Σανούδου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐγένετο δοὺξ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Εἶναι ὁ ἥρως τοῦ πολέμου πρὸς τὸν δυνάστην τῆς Τήνου Βαρθολομαῖον Γκίζην διὰ τὸν ἐκ τῆς νήσου τοῦ τελευταίου τούτου ἁρπαγέντα ὑπὸ πειρατῶν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀγορασθέντα ὄνον, χάριν τοῦ ὁποίου ἐδαπανήθησαν ὑπὲρ τὰ 18.000 χρυσᾶ δουκᾶτα, μικροῦ δὲ δεῖν νὰ ἀπολέσῃ καὶ τὴν πολιορκηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γκίζη νῆσόν του.

—9) ***Περουλάκης***. Ἐκ πλαγίου ἀγχιστεὺς τῶν δουκῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, κύριος τῶν τιμαρίων Ἀγρίδια καὶ Ἐπάνω Κάστρον (Castel de Alto) ἐν Ἄνδρῳ, ἅτινα κατὰ Μάρτιον τοῦ 1421 περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Μάρκου Ζένου, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ δουκὸς τῆς Ἄνδρου Πέτρου Ἀνδρέα Ζένου (1384—1427).

Τὸ οἰκόσημον τῶν Σανούδων ἀποτελεῖται ἐξ ᾠοειδοῦς θυρεοῦ τεμνομένου ὑπὸ δύο παραλλήλων γραμμῶν διαγωνίως· ἄνω αὐτοῦ εἰκονίζεται προτομὴ ὄρθωσα πρὸς Δ., πιθανῶς τοῦ δουκὸς Μάρκου Α' Σανούδου, καὶ ἄνω αὐτῆς δουκικὸν στέμμα· πέριξ δὲ καμπύλως ἑλισσομένης ταινίας εἰκονίζονται ἓξ λευκοὶ κύκλοι καὶ κάτωθεν κόσμημά τι ἐν εἴδει φύλλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Marino Sanudo Torsello*, Istoria del regno di Romania sive regno di Morea (παρὰ τῷ *Hopf*, Chroniques Gréco-Romanes, σ. 99 κ. ἑ.). — Χρονικὸν τοῦ Μορέως.—Livre de la Conquestc.—*P. Sauger*, Histoire nouvelle des anciens ducs et autres souverains de l'Archipel, Paris 1699 (μετάφρ. ἑλλην. ὑπὸ *Ἀλ. Μ. Καράλη*, ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου 1878). —*Laurentius de Monacis*, Chronicon de rebus Venetis, Venetia, 1758.—*C. Hopf*, Geschichte Griechenlands (ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ Ersch καὶ Gruber, τ. 86). —*William Miller*, The Latins in the Levant, a history of Franks in Greece (1204—1566), London, 1908 (μετάφρ. ἑλλην. ὑπὸ *Σπ. Π. Λάμπρου*, Ἀθῆναι 1909). —*J. K. Fortheringham*, Marco Sanudo (Oxford 1915).

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

— **Σανοῦδος**. —1) ***Νικόλαος***. Ἑνετὸς ἁρμοστὴς τῆς Κρήτης ἀπὸ τοῦ 1310 μέχρι τοῦ 1312. —2) ***Ἰωάννης***. Ἁρμοστὴς τῆς Κρήτης ἀπὸ τοῦ 1336 —1338. —3) ***Βενέδικτος***. Στρατιωτικὸς προνοητὴς τῆς Κρήτης, ἁρμοστεύσας μέχρι τοῦ 1506.

ΕΡ Μ.

— **Σανοῦδος, *Μαρῖνος***, ὁ ἐπικαλούμενος *Τορσέλλο ἢ ὁ πρεσβύτερος* (Marino Sanudo Torsello). Βενετὸς χρονογράφος ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Σανούδων, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐπεσκέφθη πεντάκις τὴν Ἀνατολήν, διαμένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Κύπρῳ καὶ Ῥόδῳ. Κατὰ τὰ συχνὰ ταξίδιά του, γνωρίσας ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, ὠνειροπόλησε νέαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἁγίου Τάφου σταυροφορίαν, τῆς ὁποίας τὸ σχέδιον ἀπέστειλεν εἰς τὸν πάπαν. Τὸ συγγραφὲν ὑπ' αὐτοῦ ἔργον «Liber secretorum fidelium super Terrae Sanctae recuperatione» περιέχει πολυτίμους γεωγραφικάς, ἱστορικὰς καὶ οἰκονομικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ μελετηθέντων τόπων τῆς Ἀνατολῆς. Τὰ μάλιστα δ' ἐπίσης ἐνδιαφέρον εἶναι διὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίως εἰς ἣν ἐγράφη καὶ τὸ ἔργον του «Istoria del regno di Romania sive regno di Morea», συνταχθὲν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1328 καὶ 1333.

Δ. Π. Π.

— **Σανοῦδος (*Μαρῖνος*)**, *ὁ νεώτερος*. Βενετὸς χρονογράφος (1466—1536). Κατέλαβε σημαντικὰ ἐν Βενετίᾳ ἀξιώματα, πάμπολλα δὲ εἶναι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπονηθέντα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἱστορία τοῦ πολέμου τῆς Φερράρας», «Βίοι τῶν δογῶν», δημοσιευθέντες ὑπὸ Μουρατόρη, «Περὶ γαλλικοῦ πολέμου, ἀπὸ τῆς καθόδου Καρόλου τοῦ Η' εἰς Ἰταλίαν τῷ 1494 μέχρι τοῦ 1495», «Βίοι τῶν Παπῶν». Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων του, εἰς ὃ ὀφείλεται ἡ διαιώνισις τῆς μνήμης αὐτοῦ, εἶναι τὸ ἡμερολόγιόν του «Diarii», ἐν ᾧ περιέχεται λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς του, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1496—1533. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ὁλόκληρον ὑπὸ τοῦ Instituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, ἀποτελέσαν 62 τόμους. Ἡ μνημειώδης αὕτη ἔκδοσις, ἥτις συνεπληρώθη τῷ 1903, ἀποτελεῖ πηγὴν πολυτιμοτάτην διὰ τὰς βενετοκρατουμένας ἑλληνικὰς χώρας.

Δ. Π. Π.

σανουκίτης (ὁ) (Sanukit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενές, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀνδεσιτῶν, καλεῖται δὲ καὶ *βονινίτης* (Boninit). Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ὑπερσθενικοῦ ἀνδεσίτου, πτωχὴν εἰς ἀστρίους ἢ καὶ ἐντελῶς στερουμένην αὐτῶν, μὲ γρανάτην ὡς ἐπουσιῶδες ὀρυκτολογικὸν συστατικόν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας Sanuki καὶ Kawashi τῆς Ἰαπωνίας, καθὼς καὶ εἰς τὰς νήσους Bonin.

Γ. Β.

σανοφόρμιον (τὸ) (Sanoform) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ διιωδοσαλικυλικὸς μεθυλεστήρ:

$$C_6\,H_2.\,OH.\,J_2.\,COO\,CH_3.$$

Λαμβάνεται δι' ἰωδώσεως ἐν ἀλκαλικῷ διαλύματι τοῦ σαλικυλικοῦ μεθυλεστέρος. Κρυσταλλικὴ κόνις ἄνοσμος καὶ ἄγευστος, τηκομένη εἰς 110°,5, διαλυτὴ εἰς ἀλκοόλην, αἰθέρα καὶ βαζελίνην. Ἀντιγράφη ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἰωδίου.

Κ. Γ. Μ.

σανοχρυσίνη (ἡ) (Sanochrysine) *[Φαρμ. Χημ.]*. Διπλοῦν ἅλας θειοθειικοῦ νατρίου καὶ χρυσοῦ:

$$(S_2O_3)_2 \begin{cases} Au \\ +\nu H_2O \\ Na_3 \end{cases}$$

Λευκοὶ χιονώδεις μὴ ὑγροσκοπικοὶ κρύσταλλοι, περιέχοντες 37.4 % χρυσόν. Εἶναι εὐδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ, ἀδιάλυτοι εἰς τὴν ἀλκοόλην καὶ τὸν αἰθέρα, ἀποσυντιθέμενοι κατὰ τὴν θέρμανσιν εἰς 120°. Χημικοθεραπευτικὸν σκεύασμα κατὰ τῆς φυματιάσεως, τοῦ ὁποίου ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἐβασίσθη εἰς τὴν ἀπὸ τεσσαρακονταετίας χρησιμοποίησιν τῶν ἁλάτων τοῦ χρυσοῦ κατὰ τῆς φυματιάσεως. Εἰς τὸν ὑγιᾶ ἡ ἐνδοφλέβιος ἔνεσις τῆς σανοχρυσίνης οὐδεμίαν ἀντίδρασιν προκαλεῖ· ἀπ' ἐναντίας εἰς φυματικὸν ζῷον ἢ ἄνθρωπον παρατηροῦνται φαινόμενα ὅμοια πρὸς τὰ παρατηρούμενα διὰ τῆς ἐγχύσεως τῆς φυματίνης. Λόγῳ ἀκριβῶς τῶν φαινομένων τούτων ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Möllgaard καὶ Madsen ἀντιφυματικὸς ὀρὸς ἀγελάδος ἢ ἵππου πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐλευθερουμένων τοξινῶν ἀπὸ τῆς βακτηριοφάγου δράσεως τοῦ θειοθειικοῦ ἅλατος. Τὸ σκεύασμα χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφὴν λευκῶν κρυστάλλων φερομένων ἐντὸς φυσίγγων. Ὅταν παρουσιάζῃ χρυσοκιτρίνην χροιάν, σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι καλὰ κεκαθαρμένον. Διὰ τοῦ περιεχομένου μιᾶς φύσιγγος παρασκευάζεται διάλυμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰσοτονικὸν καὶ ἐγχύνεται βραδέως εἰς τὴν φλέβα. Κατὰ τὰς ἑπομένας ἐγχύσεις αὐξάνεται τὸ ποσόν. Ὁ ἀσθενὴς δέον νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν κλίνην καὶ νὰ ἐλέγχωνται ἡ θερμοκρασία καὶ τὰ οὖρά του διὰ λεύκωμα. Κατὰ τὴν θεραπείαν τὸ βάρος τοῦ ἀσθενοῦς μειοῦται, ἐνίοτε δὲ παρουσιάζονται καὶ κοματίτιδες ἢ ραγάδες τοῦ δέρματος. Δευτέρα ἔγχυσις τοῦ φαρμάκου δὲν γίνεται, ἂν δὲν παρέλθουν αἱ γενικαὶ ἀντιδράσεις, διότι ὑπάρχει κίνδυνος θανάτου. Ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα παρετηρήθησαν εἰς νέους ἀσθενεῖς μὲ ἀνιοῦσαν φυματίασιν 6 μηνῶν ἕως 1 ἔτους. Κατωρθώθη τελεία ἐξαφάνισις τῶν βακίλλων, λειτουργικὴ βελτίωσις καὶ ἀνάκτησις τοῦ βάρους.

Κ. Γ. Μ.

Σὰν Πελλεγκρῖνο (San-Pellegrino) *[Γεωγρ.]*. Θερμομεταλλικὴ πηγὴ (25°) εἰς Λομβαρδίαν ἐν Ἰταλίᾳ. Τὰ ὕδατα αὐτῆς εἶναι θειικοασβεστοῦχα, ἐνδείκνυνται δὲ ἐπὶ ψαμμιάσεως, ἀρθριτισμοῦ, παθήσεων τοῦ ἥπατος.

Κ. Γ. Μ.

Σὰν-Πέντρο (San-Pedro) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Καλιφορνίᾳ. Κάτ. 16.850. Κεῖται πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Λὸς Ἄντζελες, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἐπίνειον καὶ μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου. Ἔχει καλὸν λιμένα, διὰ τοῦ ὁποίου διεξάγεται κυρίως μέγα ἐμπόριον ἐξαγωγῆς πετρελαίου.

Μ. Δ. Β.

— **Σὰν-Πέντρο-ντὲ - *Μακόρις*** (San-Pedro-de-Macoris) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Δομινίκου ἐν τῇ νήσῳ Ἀϊτῇ (βλ. λ. *Ἅγιος Πέτρος*).

— **Σὰν-Πέντρο *ντὲλ-Παρανᾶ*** (San-Pedro-del Parana) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παραγουάης (βλ. λ. *Ἅγιος Πέτρος*).

— **Σὰν-Πέντρο *ντὸ Ρίο Γκράντι ντὸ Σοὺλ*** (São Pedro do Rio Grande do Sul) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ν. Βραζιλίας (βλ. λ. *Ριο Γκράντε*).

Σὰν-Πιὲρ-ντ' Ἀρένα, ἢ *Σανπιερταρένα* (San Pier d'Arena) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, 6... μηχανικὸν προάστειον τῆς Γενούης (βλ. λ. *Ἅγιος Πέτρος Ἀρένης*).

Σὰν Πιέτρο (San Pietro) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος προσκειμένη τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τῆς Σαρδηνίας (πλάτ. 39° 09' Β., μῆκ. 8° 13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1:... Sardinia, south sheet). Εἶναι ἡ *Μολυβώδης νῆσος* (*Πτολεμ.* Γ, γ, 8) τῶν ἀρχαίων.

Σ. Ε. Λ.

Σὰν-Ραμὸν (San Ramon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νικαράγουας. Κάτ. 12.258. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσι μεταλλεῖα χρυσοῦ.

Μ. Δ. Β.

Σὰν-Ρέμο (San - Remo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Ρέμος*).

Digitized by Google

— **Σὰν-Ρέμο *συνδιάσκεψις*** βλ. λ. *Ἁγίου Ρέμου* συνδιάσκεψις.

Σὰν-σὰ (Sansa, σιν. *Φαιλουαντού*) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φουκιὲν (26° 50′ Β. πλάτ. καὶ 119° 50′ Α. μῆκος), μήκους 120 χλμ. Εἶναι πλωτὸς μέσῳ στενῆς βαθείας διώρυγος καὶ πλήρης νησίδων. Ἔχει καλὰ ἀγκυροβόλια. Γ. Ι. Β.

Σανσαβῖνο (Sansavino), *Ἀντρέα ντὶ Μόντε* βλ. λ. *Σανσοβῖνο*.

Σὰν-Σαλβαντόρ, ἢ ***Μπάϊα*** (San-Salvador ἢ Bahia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ πολιτεία τῆς Βραζιλίας (βλ. λ. *Μπάϊα*).

— **Σὰν-Σαλβαντὸρ** (San-Salvador) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τοῦ Σαλβαντὸρ ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ. Κάτ. 88.058. Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁμωνύμου ἡφαιστείου, ὕψους 1.950 μ., ἐν εὐφόρῳ περιοχῇ, καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Ἀκαχούτλα ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ (40 χλμ.). Εὑρισκομένη ἐν σεισμοπαθεῖ περιοχῇ, κατεστράφη πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν, ἰδίως δὲ τῷ 1917 καὶ 1919, ἀνοικοδομηθεῖσα μὲ μονωρόφους καὶ διωρό ρους ξυλίνας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἰκίας ἀντισεισμικάς. Ἔχει μητρόπολιν, πανεπιστήμιον, ἀνωτέρας σχολάς, ἀστεροσκοπεῖον, κυβερνητικὸν μέγαρον, σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον ἰνδικοῦ καὶ καπνοῦ. Ἱδρύθη τῷ 1525 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου ντὲ Ἀλβαρέντο. Μ. Δ. Β.

—**Σὰν Σαλβαντὸρ** *[Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Οὐῶτλινγκ* νῆσος.

—**Σὰν Σαλβαντόρ, *Νουέβα*** — (Nueva San Salvador) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Νουέβα* Σὰν Σαλβαντόρ.

Σανσαλῆ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κληματαριά*.

Σανσαντὶνγκ (Sansanding) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. Ἀφρικῆς ἐν τῷ Γαλλικῷ Σουδάν, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νίγηρος. Κάτ. 10.000. Εἶναι σταθμὸς τῶν εἰς Σαχάραν μεταβαινόντων καραβανίων. Ἄλλοτε ἠρίθμει 40.000 κατ. Γ. Ι. Β.

σανσάρα *[Ἰνδ. Φιλοσ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ ἰνδικῇ φιλοσοφίᾳ ἡ διὰ τῆς μετὰ θάνατον μετενσαρκώσεως ἐπαναλαμβανομένη ζωὴ μεθ᾽ ὅλων τῶν θλίψεών της. Ἀπὸ τῆς μεταβιώσεως ταύτης καὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ θλίψεων λυτροῦταί τις μόνον διὰ τῆς νιρβάνα, ἤτοι τῆς καταστάσεως πλήρους ἡσυχίας καὶ γαλήνης, ἣν ἐπιτυγχάνει τις καὶ ἐν τῇ ζωῇ διὰ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ὕλης καὶ τῆς εὐτελοῦς καταστολῆς τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς καὶ τῶν παθῶν. Τοιαύτη ἐν τῇ ζωῇ ἀπὸ τῆς ὕλης ἀνεξαρτησία τῆς ψυχῆς συνεπάγεται τὴν μετὰ θάνατον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ περαιτέρω μετενσαρκώσεως καὶ τὸν ἐν τῷ ἀπείρῳ ἐξαφανισμὸν τοῦ ἀτόμου. Χ. Σ.

Σὰν-Σεβερῖνο, *Γαετᾶνος*. Ἀναμορφωτὴς τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἐν Ἰταλίᾳ (1811—1865). Τὸ φιλοσοφικὸν αὐτοῦ σύστημα περιέχεται εἰς τὸ μνημειῶδες ἔργον του: «Philosophia christiana cum antiqua et nova comparata» (Νεάπολις 1862), τοῦ ὁποίου ἐπρόφθασε νὰ ἐκδώσῃ 5 μόνον τόμους. Β. Γ. Μ.

Σὰν-Σεβέρο (San Severo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Φότζια. Κάτ. 33 800. Κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β′ καὶ ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1799. Ὑπέστη ἐπίσης πολλάκις μεγάλας καταστροφὰς ὑπὸ σεισμῶν. Μ. Δ. Β.

σανσεβιερία (ἡ) (Sansevieria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *αἱμοδωροειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν νοτίων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῶν 10 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι ἡ *σανσεβιερία ἡ γουϊνέϊος* (Sansevieria guinensis), ἡ *σανσεβιερία ἡ μακρόφυλλος* (Sansevieria macrophylla), ἰθαγενῆ ἀμφότερα τῆς Ἀφρικῆς, πρὸς κόσμον καλλιεργούμενα, καὶ ἡ *σανσεβιερία ἡ κεϋλάνειος* (Sansevieria ceylanensis), ἰθαγενὴς τῆς Ἀσίας. Τὸ φύλλωμα τῶν σανσεβιεριῶν παρέχει μακράν, λεπτήν, μεταξοειδῆ κλωστικὴν οὐσίαν, ἥτις χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν σχοινίων. Δ. Ν. Π.

Σανσέγκο (Sansego) *[Πορaλ. Γεωγρ.]*. Νῆσος Ἀδριατική, ἡ νοτιοδυτικωτέρα τοῦ κόλπου τοῦ Κουαρνέρο (πλάτ. 44°31′ Β., μηκ. 14°18′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2771: Gulf of Quarnero). Ἔχει λιμένα καὶ πόλιν φερώνυμον, ἣν οἱ Σλοβένοι ὀνομάζουν Dragarul. Σ. Ε. Λ.

Σανσελὰντ (Chancelade) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Δορδόνης, 5 χλμ. μακρὰν τοῦ Περιγκέ. Κάτ. 1.500. Γ. Ι. Β

— *[Ἀνθρωπολ.]* Εἰς τὸ χωρίον Σανσελὰντ ἀνευρέθη τῷ 1888 σπουδαιότατος παλαιοντολογικὸς ἀνθρώπινος σκελετός, δώσας τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ εἰς ὁλόκληρον τύπον ὁμοίων σκελετῶν τῆς αὐτῆς χρονολογικῆς περιόδου. Εὑρίσκετο ἐν συνεσταλμένῃ πλαγίᾳ θέσει ὑπό τι ὑπόστεγον βράχων, δηλαδὴ δεικνύων περίδεσιν καὶ ταφήν. Ἐκ τῆς στρωματογραφίας κλπ. τάσσεται ὁ σκελετὸς τῆς Σανσελὰντ εἰς τὴν μαγδαληναίαν βαθμῖδα, τὸ τέλος τοῦ παλαιολιθικοῦ ἢ τῆς ἐποχῆς τοῦ ταράνδου. Ἀνήκει εἰς ἄνθρωπον ἡλικίας 55—65 ἐτῶν, ὀναστήματος 1,60 μ. μετὰ δολιχοκεφαλίας (κρ. δείκτ. 72, προσθιοπ. διάμ. 193 χλσμ. καὶ ἐγκαρσ. 139 χσμ.), ὑψικεφαλία (150 χλσμ.), μεγάλης κρανιακῆς χωρητικότητος (1730 κεμ.), ὀρθομετωπίας (μετωπ. γων. 96°) καὶ ἐλαφρῶν μόνον ὑπεροφρύων τόξων, ἰσχυρῶν βρεγματικῶν ὄγκων καὶ προβολῆς τοῦ ἰνίου, ὡς καὶ ἰσχυρῶν μαστοειδῶν ἀποφύσεων. Τὸ πρόσωπον ἐμφανίζει εὐρυπροσωπίαν καὶ χαμαιπροσωπίαν (ἄν. προσωπ. δείκτ. 57,9), μετὰ ἰσχυρῶν ζυγωματικῶν προβαλλόντων. Ρὶς μικρά, μὲ ρινικὸν δείκτην 42,6 (λεπτορρινία), κόγχοι ὀφθαλμικοὶ μεγάλοι καὶ ὑψικογχία (κογχ. δείκτ. 86,8), προσωπικὴ γωνία γενικῶς 91°, ἤτοι ἀπουσία προγναθισμοῦ, κάτω γνάθος ἰσχυρά, ἀλλὰ στενὴ καὶ μὲ προγενείαν, δηλαδὴ τύπον τοῦ νέου ἀνθρώπου. Χαρακτηριστικὴ μακροσκελία μείζων ἢ καὶ ἐπὶ τῶν νέγρων ἀκόμη, μετὰ ἁδροτάτων ὀστῶν, κυρτοτέρου πως μηροῦ μετὰ στύλου, κεκαμμένων ἄνω ἐπιφύσεων κνήμης καὶ ἐλαφρᾶς πλατυκνημίας. Μεγάλοι ἄκροι πόδες, μετὰ ἀφισταμένου μεγάλου δακτύλου. Ὁ σκελετὸς τῆς Σανσελὰντ ὑπάγεται σαφῶς εἰς τὸν νέον τύπον ἢ τὸν τῆς νέας παλαιολιθικῆς ἐποχῆς. Ι. Γ. Κ.

Σὰν-Σεμπαστιὰν (San-Sebastian) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Ἅγιος Σεβαστιανός*).

—**Σὰν *Σεμπαστιὰν ντὸ Ρίου ντὲ Ζανέϊρου*** (São Sebastião do Rio de Janeiro) *[Γεωγρ.]*. Τὸ πλῆρες ὄνομα τῆς πρωτευούσης τῆς Βραζιλίας *Ρίου Ἰανεΐρου* (βλ. λ.).

Σανσὲς (Sanchez), ***Φερδινάνδος***. Πορτογάλος ἰησουΐτης ἱεραπόστολος, ὅστις μετὰ 38 ἄλλων ἱεραποστόλων, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἰγνατίου d'Azevedo, πλέων εἰς Βραζιλίαν συνελήφθη τῷ 1570 παρὰ τὴν Πάλμαν, μίαν τῶν Καναρίων νήσων, ὑπὸ καλβινιστῶν, οἵτινες ἀγρίως κατέσφαξαν πάντας τοὺς ἱεραποστόλους τούτους, ὧν τὰ ὀνόματα ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Θ′ ἐνεγράφησαν τῷ 1854 ἐν τῷ ρωμαϊκῷ μαρτυρολογίῳ τῆς 15 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Σὰν-σὶ (Shen-si) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σὲν-σί*.

Σὰν-σίν, ἢ ***Σὰν-σὶνγκ*** (San-sing) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἐλεύθερος ποταμολιμὴν τῆς Μαντζουρίας ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν Μουτανκιὰνγκ καὶ Σουνγκαρί. Κάτ. 56.000. Ἐξάγει μηλωτάς, ξυλείαν καὶ ἰχθῦς. Εἰς τὴν περιφέρειάν της εὑρίσκονται κοιτάσματα χρυσοῦ. Γ. Ι. Β.

σανσκριτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σάνσκριταν, γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν: «σανσκριτικαὶ λέξεις».

σανσκριτικὴ *γλῶσσα*. Καλεῖται οὕτω ὑπὸ τὴν στενοτέραν μὲν τῆς λέξεως ἔννοιαν ἡ γλῶσσα τῆς δοκίμου, τῆς κλασσικῆς περιόδου τῆς ἀρχαίας ἰνδικῆς· ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν δὲ σημασίαν τῆς λέξεως ἡ γλῶσσα τῆς ὅλης παλαιοτέρας περιόδου τῆς ἀρχαίας ἰνδικῆς, ἤτοι οὐχὶ μόνον ἡ κλασσική, ἡ *κυρίως σανσκριτικὴ* (ἐκ τοῦ ἰνδ. *sam-skrita*= συντετελεσμένη, τελεία [γλῶσσα], lingua *confecta*), ἀλλὰ καὶ ἡ *βεδικὴ* σανσκριτική, ἥτις εἶναι παλαιοτέρα τῆς κυρίως σανσκριτικῆς καὶ ἔχει διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰνδικῆς γλώσσης τὴν αὐτὴν σημασίαν, οἵαν τὸ κείμενον τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

«Βεδικὴ» σανσκριτικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν Vēda (ἡ λ. κυρίως σημαίνει τήν: εἴδησιν, τὴν γνῶσιν, παρήχθη δ᾽ ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης ἐξ ἧς καὶ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ρῆμα: *Foῖδα—οἶδα*). Ταῦτα ἀποτελοῦν συλλογὴν χιλίων περίπου ὕμνων, τὴν ἱερὰν Βίβλον τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν καὶ τὸ παλαιότατον κείμενον τῆς ἀρχαίας ἰνδικῆς γλώσσης (ἀνερχόμενον πιθανῶς εἰς τὰ μέσα τῆς Β′ χιλιετηρίδος π. Χ., κατά τινας δὲ ἀκόμη παλαιότερον). Διακρίνονται τέσσαρες συλλογαὶ βεδικῶν ὕμνων: 1) τὸ «Rig-veda» (=ἔμμετρος γνῶσις), τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἀρχαϊκώτατον συγχρόνως ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν ἐξ ὅλων τῶν Veda· 2) τὸ «Atharva-Veda» (=τὸ Veda τῶν Atharva, μυθικοῦ ἱερατικοῦ γένους)· 3) τὸ «Sama-veda» (=τὸ Veda τῶν ὕμνων, τῶν ᾀσμάτων)· καὶ 4) τὸ «Yajur-veda (=τὸ Veda τῶν θυσιῶν ἢ τῶν μαγικῶν τύπων). Πρὸς τὰς ἐμμέτρους ταύτας συλλογὰς (Sahita) συνάπτονται τὰ ἐν πεζῷ λόγῳ συνταχθέντα κείμενα τῶν Brahmana, ἤτοι ἐξηγητικῶν ὑπομνημάτων εἰς τὰ Veda. Ταῦτα παρουσιάζουν γλῶσσαν ὀλίγον τι νεωτέραν, ἧττον ἀρχαΐζουσαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βεδικὴν ἰνδικήν. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ὡσαύτως ἐν πεζῷ λόγῳ Aranyaka καὶ τῶν φιλοσοφικοῦ περιεχομένου Upanishad (=μυστικὴ διδασκαλία), τὰ ὁποῖα μετὰ τῶν Veda καὶ τῶν Brahmana ἀποτελοῦν τὴν sruti (=τὴν θείαν ἀποκάλυψιν), ἀντιθέτως πρὸς τὰ Sutra (=τοὺς κανόνας) καὶ τὰ Vedanga, ἀποτελοῦντα τὴν smriti (=τὴν ἀνθρωπίνην παράδοσιν).

Νεωτέραν, ἀλλ᾽ ἅμα καὶ τελειοτέραν, τὴν ἀληθῶς κλασσικὴν περίοδον τῆς σανσκριτικῆς ἀποτελεῖ ἡ γλῶσσα τῶν περιφήμων ἰνδικῶν ἐπῶν: τῆς «Μαχαβαράτας» (Mahabharata=ἡ μεγάλη ἱστορία τῶν Bharata), ποιηθείσης κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Vyasa, μυθικοῦ προσώπου, καὶ τῆς «Ραμαϊάνας» (Ramayana=βίος τοῦ Rama), τῆς ὁποίας ὑπόθεσις εἶναι ἡ κατάκτησις τῆς Κεϋλάνης ὑπὸ τοῦ Rama, οὗτινος ἡ σύζυγος ἀνηρπάγη ὑπό τινος δαίμονος. Ἡ «Ραμαϊάνα» ἔχει πολὺ μεγαλυτέραν ἑνότητα ἢ ἡ «Μαχαβαράτα», εἰς τὴν ὁποίαν παρεμβάλλονται πάμπολλα καὶ ποικιλώτατα ἐπεισόδια, διασπῶντα τὴν αὐστηρὰν συνάφειαν καὶ ἀλληλουχίαν τῆς ὑποθέσεως. Καὶ ἡ μὲν «Ραμαϊάνα» συνίσταται ἐξ εἰκοσιτεσσάρων χιλιάδων στίχων καὶ ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Valmiki, ἡ δὲ «Μαχαβαράτα» ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων διπλῶν στίχων, ἤτοι ὀκταπλασίων τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας, ὁμοῦ λαμβανομένων.

Εἰς τὴν δόκιμον καὶ κλασσικὴν σανσκριτικὴν συνετάχθησαν καὶ τὰ ποιητικὰ (ἐπικά, λυρικὰ καὶ δραματικὰ) ἔργα τοῦ περιφήμου ποιητοῦ Kalidasa (ἀκμάσαντος πιθανῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε′ αἰῶνος π. Χ.), ἤτοι τὸ «Raghuvasa» (=τὸ γένος τοῦ Raghu) καὶ τὸ «Kumarasambhava» (=ἡ γέννησις τοῦ Kumara, ἤτοι τοῦ θεοῦ τοῦ ἔρωτος), ἐπικὰ ποιήματα, τὸ «Meghaduta» (=«Νεφελάγγελος», ὅπως μετεφράσθη), λυρικὸν ποίημα, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπόθεσιν ἀποτελεῖ ἀποστολὴ πρεσβείας πρὸς μακρινοὺς ἀγαπημένους, τοὺς ὁποίους κάποιος ἐξόριστος ἐνεπιστεύθη εἴς τινα νεφέλην, καὶ τέλος ἡ «Sakuntala», τὸ πλῆρες τρυφερότητος καὶ γλυκύτητος δρᾶμα τοῦ Kalidasa, ἓν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς καθόλου ἰνδικῆς φιλολογίας. Εἰς τὴν δόκιμον σανσκριτικὴν λογοτεχνίαν καὶ γλῶσσαν ἀνήκουν τὰ ἔργα καὶ τῶν λυρικῶν Bhartrihari (τοῦ Ζ′ αἰῶνος π. Χ.), τοῦ Amaru και τοῦ Jayadeva, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον «Gitagovinda» ἀποτελεῖ διάμεσον μεταξὺ λυρικῆς καὶ δραματικῆς ποιήσεως βαθμῖδα. Ἀξιόλογα σανσκριτικὰ κείμενα εἶναι καὶ τὰ Purana, ἀποτελοῦντα συμπίλησιν παλαιῶν ἰνδικῶν μύθων περὶ θεῶν, κοσμογονίας κλπ. καὶ ἡ περίφημος «Pançatantra» (=ἡ «Πεντάβιβλος»), συλλογὴ δημωδῶν παραμυθίων καὶ εὐτραπέλων διηγήσεων καὶ ἀποτελοῦσα ἀληθὲς ἐγκόλπιον πρακτικῆς βιοσοφίας, καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἡ σανσκριτική—ἐξετασθεῖσα θαυμασίως καὶ κανονισθεῖσα ὑπὸ ἐξόχων Ἰνδῶν γραμματικῶν καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ περιφήμου Panini, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν Δ′ πιθανῶς αἰῶνα π. Χ.—ἀπεκρυσταλλώθη εἰς ὡρισμένον γραπτὸν τύπον, ἐκ τοῦ ὁποίου, ὡς τελείου καὶ κλασσικοῦ, δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἀληθῶς λογίους Ἰνδοὺς παρέκκλισις. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἡ σανσκριτικὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ παρεμποδίσῃ τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῆς λαλουμένης ἰνδικῆς, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ *πρακριτικὴ* (Prakrit=φυσική, δημώδης γλῶσσα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀληθῶς κλασσικὴν καὶ δόκιμον: τὴν σανσκριτικὴν) καὶ ἡ *παλική*, ἡ ἱερὰ γλῶσσα τῶν Βουδιστῶν (ἐν τῇ νοτίῳ Ἰνδικῇ καὶ τῇ Κεϋλάνῃ), εἰς ἣν ἐγράφησαν τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς θρησκείας τοῦ Βούδα. Ἐκ τῆς ἐξελίξεως τούτων προῆλθεν ἡ *νεοϊνδικὴ* μετὰ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων διαλέκτων της (βλ. λ. *Ἰνδίαι [Γλῶσσα]*).

Ἀλλὰ μολονότι πρὸ δύο χιλιάδων καὶ πεντακοσίων περίπου ἐτῶν ἡ σανσκριτικὴ ἔπαυσε νὰ εἶναι γλῶσσα ζωντανὴ καὶ ὁμιλουμένη—ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως—, οὐχ ἧττον ἐξηκολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη ν᾽ ἀποτελῇ τὴν ἱερὰν γλῶσσαν τοῦ Βραχμανισμοῦ καὶ τὴν δόκιμον γλῶσσαν τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας καὶ ἐπιστήμης. Εἰς αὐτὴν μόνην ἐχαράττοντο ἀπὸ τοῦ Δ′ μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἑξῆς αἱ ἐπίσημοι ἰνδικαὶ ἐπιγραφαί, εἰς αὐτὴν ἐγράφησαν πάμπολλα ποιητικά, φιλοσοφικά, τεχνικὰ κλ. ἔργα καθ᾽ ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ὡς τοιαύτη ἡ σανσκριτικὴ κατέχει τὴν αὐτὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἡ λατινικὴ ὡς γλῶσσα τῆς ἐπιστήμης καὶ φιλολογίας κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ὡς ἐπίσημον ὄργανον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν σύγχρονον Ἰνδικήν, ἡ σανσκριτικὴ διδάσκεται πάντοτε καὶ μελετᾶται μετὰ ζήλου εἰς τὰς ἱερατικὰς σχολὰς τῶν Βραχμάνων, χρησιμοποιεῖται ὡς ὄργανον τῆς λατρείας τῶν θεῶν, γράφεται ὑπὸ τῶν λογίων (pandit) καὶ λαλεῖται ἀκόμη ὑπ᾽ αὐτῶν. Ἐκ δὲ τοῦ ἀνεξαντλήτου λεξιλογίου της ἀντλοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι γλῶσσαι τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν χωρῶν καὶ νήσων, ὡς λ. χ. ἡ τῆς μεγαλονήσου Κεϋλάνης (τῆς ἀρχαίας *Ταπροβάνης*) καὶ ἄλλαι.

Σπουδαιότης τῆς σανσκριτικῆς διὰ τὴν γλωσσικὴν ἐπιστήμην. Ἡ γνῶσις καὶ ἡ μελέτη τῆς σανσκριτικῆς ἐξήσκησε μεγίστην καὶ ἀνυπολόγιστον ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τῶν γλωσσολογικῶν ἐρευνῶν. Δι᾽ αὐτῆς κατὰ πρώτιστον λόγον ἐπετεύχθη ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα τῶν κυριωτέρων γλωσσῶν τοῦ κόσμου—τῶν λεγομένων *ἰαπετικῶν* ἢ *ἰνδοευρωπαϊκῶν*—καὶ ἡ ἵδρυσις τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας καὶ ἐν γένει τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης τῆς γλώσσης. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σανσκριτικὴ (καὶ ἰδίως ἡ βεδικὴ σανσκριτικὴ) καὶ διὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ διὰ τὴν ἀρχαϊκότητα τῶν γραπτῶν μνημείων της ἵσταται πολὺ πλη-

Digitized by Google

σιέστερον πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἰαπετικὴν—ἤτοι τὴν γλῶσσαν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον ἡ ἑλληνική, ἡ λατινική, αἱ ἰνδοϊρανικαὶ γλῶσσαι, ἡ γερμανική, ἡ κελτική, ἡ σλαυϊκὴ κλπ. – ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς γλωσσῶν καὶ διέσωσε πιστότερον τοὺς ἰαπετικοὺς φθόγγους, ἰδίως τὰ σύμφωνα (ὡς πρὸς τὰ φωνήετα ἀρχαϊκωτέρα εἶναι ἡ ἑλληνική), πλείστους τύπους, λέξεις, συντάξεις κ.οὗ.κ. «Ἡ σανσκριτικὴ—κατὰ τὸν Whitney, ἕνα ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων μελετητῶν της—εἶναι ἡ ἱερὰ ἄγκυρα, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ ἰαπετικὴ γλωσσική. Ἄνευ τῆς σανσκριτικῆς θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ ἐπιστήμη αὕτη, ἀνέφικτος δὲ ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ μεθοδικὴ ἀσφάλεια, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν εἰς τόσον ὀλίγον χρόνον». «Καὶ ἂν ὅλη ἡ σανσκριτικὴ φιλολογία ἐξηφανίζετο—ὅπως λέγει ἀλλαχοῦ—, διεσώζετο δὲ μόνον μία Γραμματικὴ ἢ ἓν Λεξικὸν τῆς γλώσσης ταύτης, ἡ ἀξία της καὶ πάλιν δὲν θὰ ἠλαττώνετο. Καὶ ἂν ἀκόμη—ὅπως συνέβη εἰς τὴν Γοτθικὴν—μᾶς διετηρεῖτο ἓν μόνον ἀπόσπασμα οἱουδήποτε σανσκριτικοῦ κειμένου, καὶ τοῦτο θὰ ἤρκει διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν σανσκριτικὴν τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς γλωσσῶν». Καὶ τοῦτο ὀρθῶς ἀποδίδει εἰς τὸ ὅτι ἕνεκα τοῦ ῥηθέντος συντηρητικοῦ χαρακτῆρός της ἡ σανσκριτικὴ «διέσωσεν ἐκ τοῦ κοινοῦ ἰνδοευρωπαϊκοῦ θησαυροῦ περισσότερον μέρος ἀπὸ ὅσον διέσωσαν ὅλαι αἱ ἄλλαι ἰαπετικαὶ γλῶσσαι ὁμοῦ λαμβανόμεναι.»

Τὴν γνῶσιν ἢ—ὅπως ὀρθῶς ἐχαρακτηρίσθη—τὴν ἀνακάλυψιν τῆς σανσκριτικῆς ὀφείλομεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατάληψιν τῶν Ἰνδιῶν. Αὕτη διήνοιξε τὴν μεγάλην καὶ πλουσίαν ταύτην χώραν οὐχὶ μόνον εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπέτρεψεν εἰς διαφόρους λογίους καὶ ἱεραποστόλους νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς αὐτὴν ἐπὶ πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον, νὰ μελετήσουν τὴν ἰνδικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν καὶ οὕτω νὰ ἐξακριβώσουν τὴν συγγένειαν τῆς σανσκριτικῆς πρὸς τὰς πλείστας ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν καί τινας ἐκ τῶν ἀσιατικῶν γλωσσῶν, τὴν κοινὴν καταγωγὴν αὐτῶν. Πρῶτος, καθ' ὅσον γνωρίζω, ὁ Θεόφιλος Bayer (1694—1738) παρετήρησε τὴν εἴς τινα (καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἀριθμητικὰ) ὁμοιότητα τῆς ἰνδικῆς, περσικῆς καὶ ἑλληνικῆς, ἀλλ' ἀπέδωκεν αὐτὴν—ὅλως ἐσφαλμένως—εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς, ἐπίδρασιν ἐξασκηθεῖσαν, ὡς ἐνόμιζε, κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς Περσίας, Βακτριανῆς καὶ Πενταποταμίας (Πεντζὰπ) κυριαρχίαν τῶν Ἑλληνομακεδόνων. Ὀρθότερον ἀπεφάνθη περὶ τῆς σχέσεως τῶν εἰρημένων γλωσσῶν ὁ ἰησουΐτης Coeurdoux, ὅστις δι' ἀνακοινώσεώς του, ὑποβληθείσης εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν τῷ 1767, ἐξέφρασε τὴν γνώμην του περὶ τῆς συγγενείας αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας· ὁ δὲ διάσημος Ἄγγλος ἀσιανολόγος William Jones εἰς διάλεξίν του γενομένην ἐν Καλκούτᾳ τῷ 1786 ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Ἡ σανσκριτικὴ γλῶσσα εἶναι θαυμασίως ἀνεπτυγμένη, τελειοτέρα τῆς ἑλληνικῆς, πλουσιωτέρα τῆς λατινικῆς, λεπτοτέρα καὶ τῶν δύο. Εἶναι τοσοῦτον συγγενὴς πρὸς τὰς γλώσσας ταύτας καὶ ὡς πρὸς τὰς ῥίζας τῶν ῥημάτων καὶ ὡς πρὸς τοὺς τύπους, ὥστε ἡ συγγένεια καὶ ὁμοιότης αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι τυχαία. Εἶναι τοσοῦτον ἔκδηλος, ὥστε πᾶς φιλόλογος θὰ δεχθῇ ὅτι αἱ γλῶσσαι αὗται ὡρμήθησαν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχικῆς γλώσσης». Εἰς τὴν Γερμανίαν, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὁ Herder, ὁ Göthe καὶ οἱ ῥωμαντικοὶ ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν τῶν λογίων εἰς τὴν παγκόσμιον φιλολογίαν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν παλαιοτάτην καὶ πλουσιωτάτην τῶν Ἰνδῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τούτων ὁ Fr. Schlegel (1772—1829) ἠσχολήθη κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονήν του τῷ 1803 μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀγάπην εἰς τὴν μελέτην τῆς σανσκριτικῆς καὶ οὕτως ἐδημοσίευσε τῷ 1808 τὸ περίφημον βιβλίον του «Περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς σοφίας τῶν Ἰνδῶν», δι' οὗ ἐπιστοποίησε καὶ οὗτος τὴν συγγένειαν τῆς σανσκριτικῆς πρὸς τὴν ἑλληνικήν, λατινικήν, γερμανικήν, περσικήν, ἀρμενικήν, σλαυϊκὴν καὶ κελτικήν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπέδειξε μεθοδικώτερον καὶ συστηματικώτερον τὴν συγγένειαν τῶν ἀνωτέρω γλωσσῶν καὶ ὁ ὁποῖος πράγματι ἵδρυσε τὴν συγκριτικὴν γλωσσσολογίαν, εἶναι ὁ διάσημος Γερμανὸς γλωσσολόγος Franz Bopp (1794—1867). Διὰ τοῦ πολυκρότου ἔργου του «Περὶ τοῦ κλιτικοῦ συστήματος τοῦ ῥήματος τῆς σανσκριτικῆς ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, περσικῆς καὶ γερμανικῆς κλπ.» (δημοσιευθὲν ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1816), εἰς τὸ ὁποῖον ἐπισυνῆψε καὶ ἐκλεκτὰ μέρη ἐκ τῆς «Μαχαβαράτας» καὶ «Ραμαϊάνας» μετὰ μεταφράσεως, καθὼς καὶ μέρη κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ «Rig-veda», ἀπέδειξε πασιφανῶς τὴν συγγένειαν τῶν μνημονευθεισῶν γλωσσῶν καὶ τὴν καταγωγήν των ἐκ μιᾶς ἀρχικῆς γλώσσης: τῆς καλουμένης *ἰαπετικῆς*. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη —μία ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀνακαλύψεων τῶν νεωτέρων χρόνων— ἀνεκαίνισε τὴν γλωσσολογίαν ἢ μᾶλλον ἐθεμελίωσε τὴν ἀληθῆ ἐπιστήμην τῆς γλώσσης καὶ διήνοιξεν εἰς αὐτὴν νέους καὶ εὐρυτέρους ὁρίζοντας. Ἐνῷ προηγουμένως ἡ μελέτη τῶν εἰρημένων γλωσσῶν ἀνήρχετο τὸ πολὺ-πολὺ μέχρι τοῦ παλαιοτάτου γλωσσικοῦ μνημείου ἑκάστης ἐξ αὐτῶν, ἤδη, διὰ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἰδίως πρὸς τὴν πρεσβυτάτην καὶ ἀρχαϊκωτάτην ἀδελφήν των, τὴν σανσκριτικήν, οἱ ἐρευνηταὶ ἐπεκτείνουν τὰς μελέτας των καὶ εἰς τοὺς παλαιοτάτους προϊστορικοὺς χρόνους, ἤτοι εἰς περίοδον, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο πρότερον ἑρμητικῶς κλειστὴ εἰς τὴν ἐπιστήμην, προσιτὴ δὲ εἰς μόνην τὴν μυθολογίαν.

Σανσκριτικὸν ἀλφάβητον. Πότε ἐχρησιμοποιήθη κατὰ πρῶτον ἡ γραφὴ παρὰ τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξακριβωθῇ. Πιθανῶς τὰ παλαιότατα βεδικὰ κείμενα παρεδίδοντο ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον προφορικῶς καὶ μόνον βραδύτερον κατεγράφησαν, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Τὰ παλαιότατα γραπτὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν εἶναι αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ βασιλέως *Ασόκα* (τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ.) Εἶναι ὅμως πολὺ πιθανὸν ὅτι καὶ πρότερον (ἐπὶ πόσον χρόνον, ἄγνωστον) ἦτο ἐν χρήσει ἡ γραφὴ ἐν Ἰνδίαις. Τὰ ἰνδικὰ ἀλφάβητα διαιροῦνται εἰς δύο κυρίως ὁμάδας, αἵτινες ἀμφότεραι ἀπαντοῦν εἰς τὰς ῥηθείσας ἐπιγραφὰς τοῦ βασιλέως Ἀσόκα: 1) τὰ τῆς λεγομένης *βραχμανικῆς* γραφῆς (ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά), ἥτις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπενοήθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βράχμα, προῆλθε δὲ κατὰ τὸν Bühler ἐκ τοῦ παλαιοτέρου φοινικικοῦ ἀλφαβήτου (τοῦ Θ' αἰῶνος π. Χ.), ἤτοι εἶναι τῆς αὐτῆς πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀλφάβητα καταγωγῆς, καὶ 2) τὰ τῆς *χαροστικῆς* γραφῆς (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά), ἐπινοηθείσης, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ Χαρόστα καὶ ἐπιχωριαζούσης εἰς τὰς βορειοδυτικὰς Ἰνδίας. Αὕτη προῆλθε — κατὰ τὸν Bühler—ἔκ τινος σημιτικοῦ (καὶ δὴ ἀραμαϊκοῦ) ἀλφαβήτου κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀχαιμενιδῶν, ἦτο δ' ἐν χρήσει μέχρι τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ. Τὰ κατόπιν χρησιμοποιηθέντα πολυάριθμα ἰνδικὰ ἀλφάβητα ἀποτελοῦν τοπικὰς ποικιλίας τῆς βραχμανικῆς γραφῆς. Τὸ σπουδαιότερον ἐκ τούτων εἶναι τὸ λεγόμενον *Ντεβανάγκαρι* (βλ. λ.), ὅπερ εἶναι ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς συγχρόνοις Ἰνδοῖς τυπογράφοις καὶ τοῖς Εὐρωπαίοις ἰνδολόγοις. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀλφαβήτου τούτου εἶναι ἀγνώστου ἀρχῆς, σημαίνει δὲ τὴν «ἀστικὴν γραφὴν τῶν θεῶν (ἢ Βραχμάνων)». Τὸ Ντεβανάγκαρι ἀποτελεῖται ἐκ 47 ἐν ὅλῳ γραμμάτων, τὰ ὁποῖα – κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἰνδοὺς γραμματικοὺς—διακρίνονται εἰς τρεῖς τάξεις, τὴν τῶν φωνηέντων, τὴν τῶν διφθόγγων καὶ τὴν τῶν συμφώνων, ὡς ἑξῆς:

Φωνήεντα		Σύμφωνα			
अ	a	क	k	द	d
इ	i	ख	kh	ध	dh
उ	u	ग	g	न	n
ऋ	ṛ	घ	gh	प	p
ऌ	ḷ	ङ	ṅ	फ	ph
आ	ā	च	c	ब	b
ई	ī	छ	ch	भ	bh
ऊ	ū	ज	j	म	m
ॠ	ṝ	झ	jh	य	y
ॡ	ḹ	ञ	ñ	र	r
Δίφθογγοι		ट	ṭ	ल	l
		ठ	ṭh	व	v
ए	ē	ड	ḍ	श	ś
ऐ	ai	ढ	ḍh	ष	ś
		ण	ṇ	ष	ṣ
ओ	ō	त	t	स	s
औ	au	थ	th	ह	h

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ γράμματα τὰ δηλωτικὰ συμφώνων εἶναι συλλαβογραφικά, ἤτοι ἰσοδυναμοῦν πρὸς συλλαβήν, τῆς ὁποίας ὁ μὲν πρῶτος φθόγγος εἶναι τὸ δηλούμενον σύμφωνον, ὁ δὲ δεύτερος εἶναι τὸ φωνῆεν Α. Ὅταν ὅμως κάτωθεν τούτων σημειώνεται τὸ σημεῖον «virama», καθίστανται φθογγογραφικά, ἤτοι δηλοῦν μόνον τὸ οἰκεῖον σύμφωνον, ἄνευ τοῦ Α. Τὰ ἀνωτέρω γράμματα δὲν γράφονται κεχωρισμένως, ἀλλὰ συνηνωμένα καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλληλα, οὕτω δ' ὑφίστανται ποικίλας τροποποιήσεις. Συμπληρωματικὰ σημεῖα τοῦ ἰνδικοῦ ἀλφαβήτου εἶναι τὰ λεγόμενα «visarga» (πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ s καὶ τοῦ r) καὶ τὰ «anusvara» καὶ «anunasika» (πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐρρίνων). Τὰ σημεῖα, τέλος, δι' ὧν δηλοῦνται οἱ ἀριθμοὶ εἶναι τὰ ἑξῆς:

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. I) Αἱ σπουδαιότεραι ἐκδόσεις κειμένων σανσκριτικῶν εἶναι ἡ τοῦ Samaveda (μετὰ μεταφράσεως καὶ γλωσσαρίου) ὑπὸ τοῦ *Benfey* (1848), ἡ τοῦ Rig-veda ὑπὸ τοῦ *Max Müller* (1849, β' ἔκδ. εἰς 2 τόμους 1877) καὶ τοῦ *Aufrecht* (1851—1853), ἡ τοῦ Çatapatha-brahmana ὑπὸ *A. Weber* (1849—1859), ἡ τοῦ Atharvaveda ὑπὸ τῶν *Roth* καὶ *Whitney* (1856), ἡ τῆς Μαχαβαράτας ὑπὸ *A Holzmann* (εἰς 4 τόμους, 1892—1895), ἡ τῆς Ραμαϊάνας ὑπὸ τοῦ *Corresio* (1813—1867), ἡ τοῦ Meghaduta τοῦ Kalidasa ὑπὸ *Stenzler* (μετὰ γλωσσαρίου, 1847), ἡ τῆς Sakuntala τοῦ ἰδίου ποιητοῦ ὑπὸ *Pischel* (1877), τῆς Pançatantra (ἐν Βομβάῃ 1896), ἡ τῆς γραμματικῆς τοῦ Panini—τῆς θαυμαστῆς διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ συντομίαν της ὑπὸ τοῦ *Böhtling* (β' ἔκδ. εἰς 2 τόμους, ἐν Λειψίᾳ 1877, μετὰ μεταφράσεως καὶ ἑρμηνευτικῶν ὑπομνημάτων. Συλλογὴ σανσκριτικῶν ἐπιγραφῶν ὑπὸ Ang. *Barth* (Paris 1885) καὶ *A. Bergaigne* (Paris 1893).

II) Μεταφράσεις ἀξιόλογοι σανσκριτικῶν ἔργων εἶναι ἡ τοῦ Rig-veda (70 ᾀσμάτων τούτου) ὑπὸ *Geldner* καὶ *Kaegi* (1875) καὶ ἡ τοῦ *Hillebrandt* (1913), ἡ ῥηθεῖσα ἀνωτέρω μετάφρασις τοῦ Samaveda ὑπὸ τοῦ *Benfey* εἰς τὴν γερμανικήν, ἡ τῆς Μαχαβαράτας ὑπὸ τοῦ *Fr. Rückert*, ὡσαύτως εἰς τὴν γερμανικήν, ἡ τῆς «Βαλαβαράτας», ἐπιτομῆς τῆς Μαχαβαράτας, ὑπὸ *Δημ. Γαλανοῦ* εἰς τὴν Ν. Ἑλληνικὴν (1845), ἡ τῆς «Ἰτιχάσας» ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (1851) Πλὴν τούτων μετεφράσθησαν εἰς τὴν Ν. Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Δ. Γαλανοῦ καὶ ἡ «Χιτοπαδάσσα» (1851), ἡ «Ραγγοῦ - Βάνσα» (1850), ἡ «Παντσατάντρα» (1881) καὶ ἄλλα σανσκριτικὰ κείμενα, περὶ ὧν βλ. τὸ ἄρθρον «Δ. Γαλανός». Εἰς τὴν γαλλικὴν μετεφράσθησαν ἡ Ραμαϊάνα ὑπὸ τοῦ *Alfr. Roussel*, I—III, Paris 1903, «L'Anneau de Çakuntala» τοῦ Kalidasa καὶ «L'Upanishad du grand Aranyaka» ὑπὸ A. Ferdinand Hérold (τὸ μὲν 1ον τῷ 1896, τὸ δὲ τῷ 1891 ἐν Παρισίοις) καὶ ἄλλα.

III) Σανσκριτικαὶ γραμματικαί: *F. Bopp*, Kritische Grammatik der Sanskrita—Sprache in kürzerer Fassung, Berlin 1834 (β' ἔκδ. 1868).—*Th. Benfey*, Handbuch der Sanskritsprache. I. Vollständige Grammatik, Leipzig 1852. —*W. D. Whitney*, A Sanskrit Grammar, including both the classical language and the other dialects of Veda and Brahmana, Leipzig 1879 (3η ἔκδ. 1896. Μετάφρασις εἰς τὴν γερμανικὴν ὑπὸ *H. Zimmer* 1879).—*A. Stenzler*, Elementarbuch der Sanskrit-Sprache. Grammatik, Texte, Wörterbuch, Breslau 1868 (8η ἔκδ. τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ R. Pischel 1902, ἐν Μονάχῳ).—*F. Kielhorn*, A grammar of the Sanskrit-language (4η ἔκδ. ἐν Βομβάῃ 1896).—*G. Bühler*, Leitfaden für den Elementarkursus des Sanskrit, Wien 1883.—*W. Geiger*, Elementar buch der Sanskrit-Sprache, München 1888.—*A. Bergaigne—V. Henri*, Manuel pour étudier le Sanscrit védique. Paris 1891. — *V. Henri*, Éléments de sanscrit classique, Paris 1902.—*A. Thumb*, Handbuch des Sanskrit, I. Grammatik, Heidelberg 1905. Καλλίστη δὲ ἱστορικὴ γραμματικὴ τῆς σανσκριτικῆς εἶναι ἡ τοῦ *J. Wackernagel*, ἧς ἐξεδόθησαν ἤδη τρεῖς τόμοι (Göttingen 1896 κ. ἑ.).—*A. Macdonell*, Vedic grammar (1910). Συντακτικὸν ἄξιον λόγου τὸ τοῦ *W. J. Scherzel*, Syntax der altindischen Sprachen, I—II (1883).—*J. Speyer*, Vedische und Sanskrit-Sprache (1896).

IV) Λεξικά: *O. Böhtling—R. Roth*, Sanskrit—Wörterbuch, I—VII, Petersburg 1852—1875, ἔργον μνημειῶδες ἐκδοθὲν καὶ ἐν ἐπιτομῇ (1879—1889).—*C. Cappeller*, Sanskrit—Wörterbuch, Strassburg 1887.—*A. Macdonell*, A sanskrit-english Dictionary, London 1892.—*H. Grassmann*, Wörterbuch zum Rig-veda, Leipzig 1873.—*E. und J. Leumann*, Etymologisches Wörterbuch der Sanskrit—Sprache, Strassburg 1893.—*C. Uhlenbeck*, Kurzgefas tess etymologisches Wörterbuch der altindischen Sprache. Amsterdam 1898—1899. —*V. Apte*, The student's english—sanskrit Dictionary (β' ἔκδ. Bombay 1893).—Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς σανσκριτικῆς λογοτεχνίας ἄξιον συστάσεως εἶναι τὸ ἔργον τοῦ *A. Macdonell*, A history of Sanskrit Literature, London 1900.—Περὶ τῆς σημασίας τέλος καὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς σανσκριτικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας πραγματεύεται ὁ *W. Christ* ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ *Μ. Δέφνερ* μεταφρασθέντι εἰς τὴν ἑλληνικὴν λόγῳ του «Περὶ τῆς σημασίας τῆς σπουδῆς τῆς σανσκριτικῆς διὰ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν» (Ἀθῆναι, 1873) καὶ ὁ *Γ. Τσερέπης*, Περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς σανσκριτικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἑλληνικὴν γραμματικήν, Ἀθῆναι 1890.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

σανσκριτολόγος (ὁ, ἡ)· ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν σανσκριτικὴν γλῶσσαν.

Σανσοβῖνο (Sansovino). —1) ***Ἀνδρέας Κοντοῦτσι ντὲλ Μόντε.*** Ἰταλὸς γλύπτης (1460—1529), υἱὸς ποιμένος, γεννηθεὶς εἰς τὸ ὄρος Σανσοβῖνο (πλησίον τοῦ Ἀρέτσο), ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Πολαγιουόλο. Τὰ πρῶτά του ἔργα ἦσαν βωμὸς τῆς Ἁγίας Κλάρας ἐξ ὀπτῆς γῆς, μαρμάρινα ἀνάγλυφα τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου», τοῦ «Μυστικοῦ Δείπνου» καὶ πολλὰ ἀγάλματα εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν Φλωρεντίᾳ. Τῷ 1840, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Β', μετέβη εἰς Πορτογαλίαν καὶ ἐφιλοτέχνησε γλυπτικὰ ἔργα σῳζόμενα ἀκόμη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κοΐμπρας. Τὰ πρῶτά του ἔργα μαρτυροῦν τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ντονατέλλο. Διὰ τοῦ ἔργου του «Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης βαπτίζων τὸν Χριστὸν» ἤρχισεν ὁ Σανσοβῖνο νὰ παρουσιάζῃ εἰς τὰ ἔργα του ὀλιγώτερον θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του ἀξιομνημόνευτα εἶναι: «Αἱ τέσσαρες Ἀρεταί», «Ἡ βάπτισις τοῦ Χριστοῦ», «Ἡ παρθένος καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς» (εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Γενούης), «Τὸ μνημεῖον τοῦ Πέτρο ντὰ Βιτσέντσα» (1504), εἰς τὴν ἐκκλησίαν Ἄρα Τσαῖλι τῆς Ρώμης), τὰ μνημεῖα τοῦ καρδιναλίου Ἀσκανίου Μάρια Σφόρτσα καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἱερωνύμου Μπάσσου, δύο ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἔργα του, εὑρισκόμενα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τοῦ Λαοῦ (S Maria del Popolo) κ. ἄ. —2) ***Ἰάκωβος.*** Ἰταλὸς γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων (1486—1570). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἀνδρέα Σανσοβῖνο, οὗ προσέλαβε τὸ ὄνομα, καλούμενος πρότερον *Τάττι* (Tatti). Ἔργα αὐτοῦ εἶναι ἔγγλυπτος εἰκὼν «Βάκχου καὶ Πανός», εὑρισκομένη σήμερον εἰς τὸ ἀνάκτορον Μπαργκέλλο, σχέδιον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Φλωρεντίας, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Σανγκάλλο τοῦ νεωτέρου, μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς «Παναγίας καὶ τοῦ Βρέφους», νῦν ἀποκείμενον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου, τὰ κολοσσιαῖα ἐν Βενετίᾳ ἀγάλματα τοῦ «Ποσειδῶνος» καὶ τοῦ «Ἄρεως» (εἰς τὰς κλίμακας τοῦ δουκικοῦ ἀνακτόρου), αἱ ὀρειχάλκιναι θύραι τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου κλπ.

Γ. Ι. Β.

Σανσὸμ (Sansom), ***Ἑρριέττα.*** Γάλλος μυθιστοριογράφος, γεννηθεῖσα τῷ 1850. Συνειργάσθη εἰς τὴν «Παρισινὴν Ζωήν». Ἔγραψε: «Μυλόρδος καὶ μυλαίδη» (1884), «Οἱ σύζυγοι» (1896), «Ἐπιστολαὶ ἐρωτευμένης» (1897), «Ἡ σκιὰ» (1898), κ.ἄ. Ἔγραψεν καὶ ὑπὸ τὰ ψευδώνυμα Brada, Iniqui, Tic-Tac, καὶ Benédict.

Γ. Ι. Β.

Σανσὸν (Sanson), ***Λουδοβῖκος-Ἰωσήφ.*** Γάλλος χειρουργὸς καὶ ὀφθαλμολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1790 ἐν Nogent-sur-Seine τῆς Γαλλίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1847. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις καὶ τῷ 1834 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς. Ἔγραψε: «Les généralités

Digitized by Google

sur la pathologie externe» (1832), «De la réunion immédiate» (1834) κτλ., «Des moyens pour parvenir à la vessie par le rectum» (Ἐναίσιμος διατριβὴ 1817), «Μαθήματα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμικῶν νοσημάτων» (1838). *Σημεῖον τοῦ Σανσὸν* καλεῖται τὸ φαινόμενον τοῦ σχηματισμοῦ εἰδώλων ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς ὡς καὶ ἐπὶ τῆς προσθίας καὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ φακοῦ, φλογὸς τιθεμένης ἔμπροσθεν τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἡ ὕπαρξις ἢ ἡ ἀπουσία τῶν εἰδώλων τοῦ φακοῦ χρησιμεύει πρὸς διαφορικὴν διάγνωσιν μεταξὺ καταρράκτου, ἀμβλυωπίας, τῆς παρουσίας τοῦ φακοῦ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ του ἢ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ. Σήμερον ἡ χρῆσις τῆς σχισμοειδοῦς λυχνίας τοῦ Gullstrand ὑπεσκέλισε τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐν λόγῳ εἰδώλων. Α. Γ.

Σανσοπράνος, ***Πέτρος.*** Εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν *Ναβαρραίων* (βλ. *Σουπερανός*).

Σὰν Σουσὶ (Sans Souci=ἀμεριμνησία). Τὸ γαλλικὸν τοῦτο ὄνομα ἔδωκεν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκος εἰς τὸ περίλαμπρον θερινὸν ἀνάκτορον, ὅπερ ἐκτίσθη κατ' ἐντολήν του ἐν Πότσδαμ ἀπὸ τοῦ 1745 μέχρι τοῦ 1747, ἐπὶ σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Κνόμπελσντορφ, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον διέμενε κατὰ προτίμησιν. Τὸ ἀνάκτορον εἶναι ρυθμοῦ ροκοκό, μονώροφον, μήκους 97 μ. καὶ πλάτους 15, 4, ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὑψοῦται θόλος, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ «Sans Souci». Ὁ θριγκός, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ κτηρίου, ὑποβαστάζεται ὑπὸ 36 ὑπερφυσικοῦ μεγέθους Καρυατίδων. Ὄπισθεν σχηματίζεται ἡμικυκλικὸν περιστύλιον ἐκ 44 κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Τὰ δωμάτια καὶ αἱ αἴθουσαι εἶναι ἐκτάκτου πολυτελείας καὶ μετὰ καλλιτεχνικῶν διακοσμήσεων. Οἱ διάδοχοι τοῦ Φρειδερίκου ἐπέφερον ἐλαχίστας μεταβολὰς εἰς τὸ ἀνάκτορον, διετήρησαν δὲ ἀπολύτως ἀνέπαφον τὸν κοιτῶνα, ἐν ᾧ ἀπέθανεν οὗτος. Τὸ ἀνάκτορον περιβάλλεται ὑπὸ ὁμωνύμου πάρκου, περικλείοντος πλεῖστα κτήρια καὶ ἔργα τέχνης, ἐξ ὧν λαμπρότερον τὸ εἰς τὸ ἄκρον τῆς κεντρικῆς δενδροστοιχίας νέον ἀνάκτορον, ἀνεγερθὲν τῷ 1763—1770, μήκους 213 μ. Θ. Κ.

Σανσὼρ (Champsaur), ***Φήλιξ.*** Γάλλος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Δινὰ καὶ Σαμουήλ» (1882) «Ἡ μὶς Ἀμερική» (1885), «Ἡ εἴσοδος τῶν κλόουν» (1886), «Ὁ ἐγκέφαλος τῶν Παρισίων» (1886), «Ὁ μανδαρῖνος» (1895—1896), «Ρετζίνα Σάντρι» (1897), «Ἰαπωνικὴ κοῦκλα» (1900), «Ὁ θρίαμβος τῆς ζωῆς» (1906), «Οὐχά, ὁ βασιλεὺς τῶν πιθήκων» (1923) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σὰντ (Sade), ***Φραγκῖσκος-Δονᾶτος-Ἀλφόνσος,*** *μαρκήσιος ντὲ* —. Γάλλος συγγραφεύς, διαβόητος διὰ τὰς ρυπαρογραφίας καὶ τὴν παθολογικὴν διαστροφήν του, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1740 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σαραντὼν τῷ 1814. Ἀνῆκεν εἰς ἀρχαίαν οἰκογένειαν τῆς Νορμανδίας. Σπουδάσας εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου, εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν καὶ μετέσχε τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου. Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου ντὲ Monteuil, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ γάμου του ἐρρίφθη εἰς ζωὴν ὀργίων καὶ σκανδάλων. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1768, διαμένων εἰς Arcueil, παρέσυρεν εἰς τὴν κατοικίαν του πτωχήν τινα γυναῖκα, Ροζαν Καλλὲρ καλουμένην, τὴν ὁποίαν ἀπογυμνώσας, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὑπηρέτου του, τὴν ἔδεσε, τὴν ἐβασάνισε καὶ τέλος τὴν ἐβίασεν. Ἡ Ρόζα, ἀπαλλαγεῖσα τῶν δεσμῶν της, ἐρρίφθη γυμνὴ ἀπὸ τοῦ παραθύρου, ἡ θέα δὲ αὐτῆς ἐξήγειρε τὸ πλῆθος κατὰ τοῦ μαρκησίου, ὅστις συλληφθεὶς μετήχθη εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Λυών. Μετὰ ἓξ μῆνας, λαβὼν χάριν ὑπὸ Λουδοβίκου ΙΕ', μετέβη εἰς Μασσαλίαν ὅπου ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν ὀργιώδη ζωήν, ἐγένετο δὲ ἥρως νέου τραγικοῦ σκανδάλου. Ἐπότισε διὰ κανθαρίδος κοινάς τινας γυναῖκας, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἀπέθανον, καταδιωκόμενος δὲ ἔφυγεν εἰς Γένουαν μετὰ τῆς γυναικαδέλφης του, ἣν εἶχε διαφθείρει, καὶ κατεδικάσθη ἐρήμην ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ Αἶξ εἰς θάνατον. Συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας ἐνεκλείσθη εἰς διαφόρους φυλακάς, ἐν τέλει δὲ κατέληξεν εἰς τὴν Βαστίλλην, ὁπόθεν ἕνεκα τῶν παραφορῶν αὐτοῦ ἀπεστάλη εἰς Σαραντὼν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν φρενοβλαβῶν. Τῷ 1790 δυνάμει ἀποφάσεως τῆς συνελεύσεως, ἀφέθη ἐλεύθερος μεθ' ὅλων τῶν κρατουμένων κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως. Μετέσχε τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὸν πενθερόν καὶ τὴν πενθεράν του ἐκ τῆς λαιμητόμου. Καταστὰς ὕποπτος ἐπὶ Ροβεσπιέρου, συνελήφθη, καὶ ἠλευθερώθη μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φυλακίσεώς του συνέγραψε πλεῖστα μυθιστορήματα καὶ δράματα, ἐν οἷς «Ἰουστίνη ἢ αἱ ἀτυχίαι τῆς ἀρετῆς», μετά τινα δὲ χρόνον ἐδημοσίευσε τὴν «Ἰουλιέτταν», αἰσχρότερον ἀκόμη βιβλίον, ἐξέδωκε δὲ τῷ 1801 ἀμφότερα εἰς 10 τόμους Τῷ 1801 συνελήφθη ἐκ νέου ἕνεκα λιβέλλου τινὸς κατὰ τῆς συζύγου τοῦ Βοναπάρτου Ἰωσηφίνης, τῷ δὲ 1803 ἐνεκλείσθη ἐκ νέου εἰς τὸ φρενοκομεῖον τοῦ Σαραντών, ὅπου διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του. Ὁ Σὰντ ὑπῆρξεν εἷς τῶν γονιμωτέρων συγγραφέων. Τὰ γνωστότερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ φιλοσοφία εἰς τὸν ἀντιθάλαμον», «Τὰ ἐγκλήματα τοῦ ἔρωτος», «Ὁ ἐξ ἔρωτος μισάνθρωπος» «Μαρκησία Γκάνζ», δύο ἱστορικὰ μυθιστορήματα: «Βασίλισσα τῆς Γαλλίας Ἰσαβέλλα τῆς Βαυαρίας» καὶ «Ἀδελαῒς ντὲ Μπρουνσβίκ», κτλ. Τὰ ἔργα ταῦτα λόγῳ τῆς αἰσχρότητος αὐτῶν ἐκάησαν δημοσίᾳ. Ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ παρήχθη ἡ λέξις *σαδισμὸς* (βλ. λ.). Θ. Β.

Σάντα *[Γεωγρ.].* Κωμόπολις ἑλληνικὴ τοῦ Πόντου μετὰ 5.000 κατοίκων, κειμένη νοτιοδυτικῶς τῆς Τραπεζοῦντος, εἰς δωδεκάωρον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν, ὑπαγομένη δὲ διοικητικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Τορούλ τῆς διοικήσεως Γκιουμουσχανέ. Συνῳκίσθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἀπὸ ἀποίκους τῶν Πλατάνων καὶ ἄλλων περὶ τὴν Τραπεζοῦντα χωρίων, οἱ ὁποῖοι, φεύγοντες τὰς καταδιώξεις καὶ καταπιέσεις τῶν Τούρκων, ἐγκατεστάθησαν ἐνταῦθα ὡς εἰς ἄσυλον, διότι εὑρίσκοντο ὁπωσδήποτε μακρὰν τουρκικῶν συνοικισμῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου πολέμου ὑπέστησαν καὶ οἱ Σανταῖοι πολλὰς συμφοράς, ἀναγκασθέντες πρὸ τῆς ἐπελάσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ νὰ ἐγκαταλείψουν πανοικὶ τὰς ἑστίας των καὶ νὰ καταφύγουν εἰς ἀσφαλέστερα μέρη. Μετὰ τὴν σύμβασιν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν πληθυσμῶν μετῴκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μέρος αὐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς τὸν συνοικισμὸν τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης *Νέα Σάντα.* Α. Α. Π.

—Σάντα, Νέα — *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 677, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Παντελεήμων* (πρ. *Κάτω Βολοβότ*), 893. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βολοβότ.*

σαντᾶ. Λέξις ἀραβική, πληθυντικὸς τῆς λ. *σεγιήτ*, ἀντίστοιχον τῆς *σερίφ* (βλ. λ.), δηλωτικῆς τῶν Ἀράβων φυλάρχων.

Σάντα-Ἀγκουέντα (Santa-Agueda) *[Γεωγρ.].* Ψυχρὰ θειοῦχα καὶ σιδηροῦχα ὕδατα ἐν Ἱσπανίᾳ, εἰς τὴν ἐπαρχίαν Guipoczea. Ἐνδείκνυνται ἐπὶ χοιραδώσεως, ἀναιμιῶν, καταρρόων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ γυναικολογικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

Σάντα-Ἄννα (Santa Ana) *[Γεωγρ.].* —1) Πόλις τῆς δημοκρατίας τοῦ Σαλβαντὸρ (βλ. λ. *Ἁγία Ἄννα*). —2) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Καλιφορνία. Κάτ. 20.100. Κεῖται πρὸς ΝΑ. τοῦ Λὸς-Ἄντζελες καὶ ἐξάγει οἴνους καὶ ὀπώρας. Μ. Δ. Β.

— Σάντα-Ἄννα ντὲ Κόρο (Santa Ana de Coro) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βενεζουέλας (βλ. λ. *Κόρο*).

Σάντα Ἄννα (Santa Ana), ***Ἀντώνιος-Λόπεθ ντὲ*** —. Μεξικανὸς πολιτικός (1795—1876). Μετέσχε τοῦ κινήματος τοῦ Ἰγκάλα, ἐιργάσθη διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἰτούρμπιντε, ἠχμαλωτίσθη τῷ 1836 κατὰ τὸν πόλεμον Μεξικοῦ καὶ Τεξάς καὶ ἐχρημάτισε πολλάκις (1841—1845, 1847—1848, 1853—1855) πρόεδρος τῆς δημοκρατίας καὶ δικτάτωρ τοῦ Μεξικοῦ. Γ. Ι. Β.

Σανταβαρηνός, ***Θεόδωρος.*** Ἐπίσκοπος Εὐχαϊτῶν. Ἐγκλεισθείς, νέος ἔτι, πρὸς τιμωρίαν, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου, κατώρθωσε νὰ ἐκλεγῇ ἡγούμενος αὐτῆς. Φίλος στενὸς τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ὑπεστήριξεν αὐτὸν ἐναντίον τοῦ Ἰγνατίου. Τῷ 878 ἀπεστάλη ὡς ἀποκρισιάριος τοῦ πατριάρχου εἰς τὸν πάπαν Ἰωάννην Η' καὶ ἐπέτυχε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Φωτίου ὡς πατριάρχου. Παραμείνας μετὰ ταῦτα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὠνομάσθη ἐπίσκοπος Εὐχαϊτῶν, τοιαύτην δὲ ἐπιρροὴν ἀπέκτησεν ἐπὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ὥστε ἐπέτυχε, διὰ συκοφαντιῶν, νὰ φυλακισθῇ ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Λέων καὶ παρ' ὀλίγον νὰ κατορθώσῃ νὰ διαταχθῇ καὶ ἡ τύφλωσις αὐτοῦ. Μόλις ὅμως μετ' ὀλίγον ὁ Λέων ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὁ Σανταβαρηνὸς ἐξωρίσθη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἐτυφλώθη. Μετακληθεὶς ἀργότερον ἐκ τῆς ἐξορίας ὑπὸ τοῦ Λέοντος, ἀπέθανεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ζ'. Β. Γ. Μ.

Σανταβουὰν (Chantavoine), ***Ἰωάννης.*** Γάλλος μουσικολόγος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1877). Διετέλεσε μουσικοκριτικὸς τῆς «Ἑβδομαδιαίας Ἐπιθεωρήσεως», τοῦ «Ἐξέλσιορ» καὶ τοῦ «Menestrel», ἐπίσης δὲ διευθυντὴς τῆς σειρᾶς: «les Maîtres de la Musique», τῆς ἐκδιδομένης ὑπὸ τοῦ Ἀλκάν. Ὁ Σανταβουὰν ἔγραψε τὰς βιογραφίας τοῦ Μπετόβεν (1907) καὶ τοῦ Λὶστ (1911) ὡσαύτως «Munich» (1908), «Musiciens et Poètes» (1912), «De Couperin à Debussy» (1921) κλπ. Γ. Ι.

Σανταγιάνα (Santayana), ***Γεώργιος.*** Βορειοαμερικανὸς φιλόσοφος καὶ ποιητής, ἱσπανικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον Χάρβαρτ, ἔνθα βραδύτερον ἐδίδαξεν ὡς καθηγητής. Τὸ κυριώτερον τῶν φιλοσοφικῶν του ἔργων εἶναι: «Ἡ ζωὴ τοῦ νοῦ ἢ αἱ φάσεις τῆς ἀνθρωπίνης προόδου» (1905—1906, τόμ. 5). Ἐκ τῶν ποιητικῶν ἔργων του ἀξιόλογα εἶναι τὰ «Σοννέτα καὶ ἄλλοι στίχοι» (1894). Ἕτερα ἔργα τοῦ Σανταγιάνα εἶναι: «Ἡ πλάνη ἐν τῇ γερμανικῇ φιλοσοφίᾳ» (1916), «Μονόλογοι» (1922), «Πλατωνισμὸς καὶ πνευματικὴ ζωὴ» κλπ. Γ. Ι. Β.

Σαντ' Ἀγκάτα-ντὲ Κότι (Sant'Agata de Coti) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μπενεβέντο, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰσκλέρο. Κάτ. 12.125. Παράγει οἴνους καὶ ἔλαιον. Μ. Δ. Β.

Σάντα-Εὐλάλια (Santa Eulalia) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Ἁγία Εὐλαλία*).

Σάντα-Ἰσαμπὲλ (Santa Isabel) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἱσπανικῆς Ἀφρικῆς (βλ.λ. *Ἁγία Ἰσαβέλλα*).

Σαντάκαν (Sandakan) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βρεττανικῆς Βόρνεο, κειμένη εἰς τὸ στόμιον τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου. Κάτ. 12.000 Εἶναι τὸ ἐπίνειον τῆς πλησίον κειμένης *Ἐλοπυύρης.* Ἐξάγει καπνόν, καφφέν, σάκχαριν, κόμμι καὶ ἄνθρακας. Γ. Ι. Β.

Σάντα-Καταλίνα (Santa-Catalina) *[Γεωγρ.].* Στενὸν καὶ ὅρμος τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μαγελλάνου, εἰς ἀπόστασιν 4 χλμ. πρὸς Β. τοῦ λιμένος Πούντα Ἀρένας. Μ. Δ. Β.

Σάντα-Καταρίνα (Santa-Katharina) *[Γεωγρ.].* Πολιτεία τῆς Βραζιλίας, ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι αὐτῆς, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τοῦ Ἀτλαντικοῦ, μεταξὺ τῆς πολιτείας τοῦ Παρανᾶ καὶ τῆς πολιτείας τοῦ Ρίο Γκράντε ντὸ Σούλ. Ἔχει ἔκτασιν 94.998 τ. χλμ. καὶ 84.656 κατ. Αἱ ἀκταὶ αὐτῆς εἶναι πολυσχιδεῖς, μέ τινας λιμνοθαλάσσας καὶ τὰς νήσους *Σάουν Φρανσίσκο* καὶ *Σάντα Καταρίνα*, ἐφ' ἧς εὑρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῆς πολιτείας *Ντεστέρρο* ἢ *Φλωριανόπολις.* Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς εἶναι ὀρεινόν, διαρρέεται δὲ ὑπὸ τῶν ποταμῶν *Ἄνω Οὐρουγουάη, Ρίο Νέγκρο, Ἰγκουάσσου* κ. ἄ. Ἔχει κλῖμα τροπικὸν καὶ ἀρκετὰ ὑγιεινόν, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι εὔφορον, παράγον ματέ, καφφέν, σάκχαριν, βάμβακα, καπνόν, σιτηρά, γεώμηλα, λίνον, ὀπώρας κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Σάντα-Κατερίνα-*Βιλλαρμόζα* (Santa-Caterina-Villarmosa) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σικελίᾳ (βλ. λ. *Ἁγία Αἰκατερίνη*).

Σάντα-Κλάρα (Santa Clara) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς νήσου Κούβας (βλ. λ. *Ἁγία Κλάρα*).

Σάντα-Κρούζ (Santa-Cruz) *[Γεωγρ.].* —1) Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Ρίο Γκράντε-ντὸ-Σοὺλ (βλ. λ. *Ἅγιος Σταυρός*). —2) Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ἁγίου Παύλου (βλ. λ. *Ἅγιος Σταυρός*). Μ. Δ. Β.

Σάντα-Κρούθ (Santa-Cruz) *[Γεωγρ.].*—1) Διαμέρισμα τῆς Ἀργεντινῆς, εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον αὐτῆς. Ἔχει ἀκτὰς πολυσχιδεῖς, μὲ πολυαρίθμους νησῖδας, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον χθαμαλόν. Οἱ κυριώτεροι τῶν ποταμῶν αὐ οὗ εἶναι οἱ: *Ντζίρε, Μπάχος, Σαλάντο, Τσίκο, Τσαλία, Σάντα Κρούθ* καὶ *Γκαλιέγκος.* Εἰς τὸ δυτικὸν ἴδίως τμῆμα αὐτοῦ ὑπάρχουν πολλαὶ καὶ μεγάλαι λίμναι. Ἡ χώρα εἶναι κατάλληλος μόνον πρὸς βοσκὴν προβάτων, ἡ δὲ μόνη ἐν αὐτῇ ὑφισταμένη βιομηχανία εἶναι ἡ τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Εἶναι ἀραιότατα κατῳκημένη, ἔχουσα ἔκτασιν 282.666 τετρ. χλμ. καὶ μόλις 9.900 κατ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ *Γκαλιέγκος* ἢ *Σάντα-Κρούθ*, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ (κάτ. 3.200), ἔχουσα τὸν ἀσφαλέστερον λιμένα τῆς Παταγωνίας.

— 2) Ποταμὸς τῆς Ἀργεντινῆς ἐν τῷ ὁμωνύμῳ διαμερίσματι. Πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης Ἀργεντίνης καὶ ρέων πρὸς Α. χύνεται εἰς τὸν Ἀτλαντικόν. Τὸ πλάτος αὐτοῦ εἶναι σημαντικόν, 250 μ. κατὰ μέσον ὅρον, μὴ ἐλαττούμενον κάτω τῶν 100 μ.

— 4) Νομὸς τῆς Βολιβίας, εἰς τὸ ἀνατολικώτατον αὐτῆς τμῆμα, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Βραζιλίας. Ἔχει ἔκτασιν 375.763 τ. χλμ. καὶ 268.822 κατ. Τὸ ἔδαφος εἶναι χθαμαλὸν καὶ πεδινόν, μὲ μεμονωμένας τινὰς ὀροσειρὰς καὶ ἐκτεταμένα δάση. Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων ποταμῶν, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ: *Μαμορέ, Γκαπάϊ, Ρίο Γκράντε, Παναπετὶ* κ. ἄ. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμὸν καὶ ὑγρόν, τὸ δὲ ἔδαφος εὔφορον, παράγον κυρίως ζαχαροκάλαμον, ἀραβόσιτον, ὄρυζαν, βάμβακα, ἰνδικόν, καφφὲν καὶ ὀπώρας. Ἔχει πλούσια κοιτάσματα χρυσοῦ, πετρελαίου, σιδήρου, ἀργύρου κ. ἄ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ *Σάντα Κρούθ ντὲ λὰ Σιέρρα.* Μ. Δ. Β.

— Σάντα Κρούθ-ντὲ-λὰ-Σιέρρα (Santa Cruz de la Sierra) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βολιβίας (βλ. λ. *Ἅγιος Σταυρός*).

— Σάντα-Κρούθ-ντὲ-Τενερίφε (Santa-Curz-de-Tenerife) *[Γεωγρ.].* Πρωτεύουσα τῶν Καναρίων νήσων (βλ. λ. *Ἅγιος Σταυρός*).

Σάντα Κρούθ (Santa Cruz). **Βολιβιανὸς στρατηγός,** ἱσπανικῆς καταγωγῆς (1792—1865). Διετέ-

Digitized by Google

λεσε πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως τοῦ Περοῦ καὶ (1829) πρόεδρος τῆς Βολιβίας, ἵδρυσε δὲ τὴν περουβιανο-βολιβιανὴν ὁμοσπονδίαν, γενόμενος (1836) στρατάρχης αὐτῆς. Εὐθὺς μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ σχετικοῦ διατάγματος ἐξερράγη ὁ πόλεμος μετὰ τῆς Χιλῆς. Ἑνωθέντων τῶν Χιλιανῶν μετὰ Περουβιανῶν ἐπαναστατῶν, ὁ Σάντα Κρούθ, ἔχων νὰ ἀντιμετωπίσῃ πολυαρίθμους ἀντιπάλους, παρῃτήθη (1839) καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν Ἰσημερινόν. Ἀποπειραθεὶς νὰ ἐνεργήσῃ ἀπόβασιν, ἐκρατήθη καὶ ἀπεστάλη εἰς Εὐρώπην, ἔνθα βραδύτερον ἀντεπροσώπευσε τὸ Περοῦ ὡς πρεσβευτὴς εἰς διαφόρους πρωτευούσας. Γ. Ι. Β.

— **Σάντα - Κρούθ** (Santa - Cruz), ***Ἀλβαρὲζ ντὲ Μπασσάνο,*** *μαρκήσιος ντὲ* —. Ἱσπανὸς ναύαρχος ἐπὶ Καρόλου Κουΐντου, διακριθεὶς εἰς ὅλας τὰς ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐκστρατείας τῶν Ἱσπανῶν. Ἐκυρίευσε τὸ Ὀράν, ἐνίκησε τὸν Βαρβαρόσσαν καὶ κατέλαβε τὴν Τύνιδα. Ὁ ἔγγονος αὐτοῦ *δὸν Ἀλβὰρ ντὲ Σάντα Κρούθ* διεκρίθη ὡς ναύαρχος εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου καὶ διηύθυνεν ἐπιτυχῶς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου κατὰ τῶν συνησπισμένων δυνάμεων τῆς Γαλλίας καὶ Πορτογαλίας (1582). Β. Γ. Μ.

Σάντα-Κρούς (Santa Cruz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Καλιφορνίας. Κάτ. 14.300. Εἶναι ὀνομαστὴ θερινὴ διαμονὴ καὶ λουτρόπολις, περίφημος διὰ τὰς φυσικάς της καλλονάς. Μ. Δ. Β.

— **Σάντα - Κρούς** (Santa - Cruz) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιο. Σταυρός.*

— **Σάντα-Κρούς *νῆσοι*** (Santa-Cruz) *[Γεωγρ.]*· βλ.λ. *Ἁγίου Σταυροῦ* νῆσοι.

σαντακρούτα (ἡ) (γαλλ. soie - crue). Ὕφασμα δι' ἀνδρικὰς καὶ γυναικείας ἐνδυμασίας, κατασκευαζόμενον ἐξ ἀκατεργάστου, ὑποκιτρίνης βεβαμμένης μετάξης. Ὅταν ἡ σαντακρούτα εἶναι πολὺ λεπτή, χρησιμεύει καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν καλοκαιρινῶν ἀνδρικῶν ὑποκαμίσων. Φ. Α.

σανταλάλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἡμιτερπενικὴ ἀλδεΰδη τοῦ τύπου $C_{15}H_{22}O$, ἀπαντῶσα εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ ξύλου τοῦ σαντάλου. Σ. Γ.

Σανταλάρης, ἢ ***Σανταλάριν*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ διαμερίσματι Ἀμμοχώστου. Κάτ. περὶ τοὺς 110, ἅπαντες Μωαμεθανοί. Α. Κ. Α.

σανταλέλαιον (τὸ) (Oleum Santali) *[Φαρμακογ.]*. Εἶναι τὸ αἰθέριον ἔλαιον τὸ λαμβανόμενον δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν ἐκ τοῦ ξύλου διαφόρων εἰδῶν *σαντάλου*, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ *σαντάλου τοῦ λευκοῦ*. Εἶναι ὑγρὸν πυκνὸν ἄχρουν ἢ ὠχροκίτρινον, εἰδικῶς εὐχαρίστου ὀσμῆς καὶ γεύσεως ἐλαιώδους, ἀρωματικῆς καὶ ἐλαφρῶς πικρᾶς. Περιέχει 80—88 % σανταλόλην α καὶ β, σανταλένιον, σαντένιον, ὅπερ εἶναι σεσκιτερπένη, σανταλόνη, ἥτις εἶναι ἀκετόνη, σανταλικὸν ὀξύ, τερεσανταλικὸν ὀξὺ καὶ ἰσοβαλεριανικὴν ἀλδεΰδην. Ἐνδείκνυται ἡ δρόγη, ἧς τὸ δραστικὸν συστατικὸν εἶναι *σανταλόλη*, ἐπὶ βλενορροίας, κατάρρων τῆς κύστεως, προστατίτιδος, διεγέρσεων κλπ. Πλεῖστα ἰδιοσκευάσματα κατὰ τῆς βλεννορροίας φερόμενα περιέχουν σανταλέλαιον. Κ. Γ. Μ.

σανταλένιον (τό), ἢ ***σανταλένη*** (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Τερπένιον ἀποτελοῦν τὸ ἐνεργὸν συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ ξύλου τοῦ σαντάλου. Εἶναι γνωσταὶ δύο μορφαί, τὸ α καὶ τὸ β *σανταλένιον*. Σ. Γ.

Σαντάλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μαρωνιᾶς τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου Κρήτης. Κάτ. (1928) 48. Ἀπέχει περὶ τὰ 30 ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Πραισοῦ. ΕΡ. Μ.

σανταλίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Φυσικὴ ἐρυθρὰ κρυσταλλικὴ ὕλη, ἀπαντῶσα εἰς τὸ ἐρυθρὸν σάνταλον.

σαντάλινον *ἔλαιον,* ἢ ***σαντάλου ἔλαιον***· βλ. *σανταλέλαιον.*

Σαντάλλια (Gonzalez de Santalla)· βλ. λ. *Γκονθαλὲθ* ντὲ Σαντάλλια.

Σανταλμούλκ (Sadalmulk) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς α *Ὑδροχόου*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος φέρεται πολλαχοῦ καὶ ὡς *Σανταλμελὶκ* (Sadalmelik), εἶναι δὲ μεγέθους 3,19 καὶ φασματικοῦ τύπου Go (βλ. λ. *Ὑδροχόος*). Σ. Π.

σανταλοειδῆ (τὰ) (Santalaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας, θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Αὐσταλίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐκ τῶν ἀρκετῶν εἰδῶν, ὧν τινα εἶναι μυρεψικά, ἕτερα φαρμακευτικά, τινὰ ζιζάνια καὶ ἄλλα ποικίλως χρήσιμα, γνωστότερα εἶναι τὸ *θησεῖον*, ἡ *κερβαντεσία*, ἡ *ὄσυρις* καὶ τὸ *σάνταλον.* Δ. Ν. Π.

σανταλόλαι (αἱ) *[Χημ.]*. Εἶναι τερπενικαὶ ἀλκοόλαι τοῦ τύπου $C_{15}H_{24}O$, ἀπαντῶσαι εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ σαντάλου εἰς ποσότη α μέχρι 90 % περίπου. Διακρίνομεν τὴν *α-σανταλόλην* ἥτις εἶναι τρικυκλική· ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,974, εἰδικὴν στροφὴν $+0^{\circ},36$ καὶ βράζει εἰς 147° (4,5 χλστμ.), καὶ τὴν *β-σανταλόλην*, δικυκλικήν, εἰδικοῦ βάρους 0,972, εἰδικῆς στροφῆς $-41^{\circ},47$ καὶ βαθμοῦ ζέσεως 158° (5 χλστμ.). Τὸ μῖγμα αὐτῶν φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ διάφορα ὀνόματα (*γονυρόλη, σανταλόλη, γονάλη* κλπ.), χρησιμοποιούμενον ὡς φάρμακον διουρητικὸν καὶ ἀντισηπτικὸν τῶν οὐροφόρων ὁδῶν. Σ. Γ.

σάνταλον (τὸ) (Santalum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σανταλοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα ἀειθαλῆ τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῶν Μαλαισίων νήσων. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον, ἄλλα εἶναι δασικά, ἄλλα φαρμακευτικὰ καὶ ἄλλα μυρεψικά· γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σάνταλον τὸ κύκνειον* (Santalum cygnorum), δενδρύλλιον ἰθαγενὲς τῆς Αὐστραλίας, ὅπερ ἔχει ἄριστον ξύλον, κατάλληλον διὰ τὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν. Δι' ἀποστάξεως τῶν φύλλων του λαμβάνεται αἰθέριον ἔλαιον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σανταλέλαιον* (βλ. λ.). *Σάνταλον τὸ λευκὸν* (Santalium album), δενδρύλλιον ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν, ἔχον ξύλον εὔοσμον χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν μυρεψικὴν καὶ τὴν φαρμακευτικὴν (*σαντάλου ξύλον*, βλ. λ.) καὶ *σάνταλον τὸ νοτιοκαληδονικὸν* (Santalum austro-caledonicum), ἰθαγενὴς θάμνος τῆς Νέας Καληδονίας. Δ. Ν. Π.

Σάνταλον.
[Α = ἄνθος.]

—***σαντάλου ἔλαιον*** βλ. λ. *σανταλέλαιον.*

—***σαντάλου ξύλον*** (Lignum Santali) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι τὸ ξύλον τὸ προερχόμενον ἐκ τοῦ *σαντάλου τοῦ λευκοῦ*, γενικώτερον δὲ ἐκ διαφόρων εἰδῶν σαντάλου. Φέρεται εἰς μικρὰ τεμάχια εἰδικῆς ἀρωματικῆς ὀσμῆς καὶ γεύσεως ἐλαιώδους. Συστατικὰ αὐτοῦ εἶναι ρητινώδεις οὐσίαι καὶ αἰθέριον ἔλαιον σαντάλου. Ἡ δρόγη δὲν εἶναι φαρμακευτική, χρησιμοποιεῖται δὲ σπανίως ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀφεψημάτων, ὡς φάρμακον ἀντιβλεννορροϊκόν. Τὸ ξύλον κοπτόμενον εἰς μικρὰ τεμάχια ὑποβάλλεται εἰς ἀπόσταξιν μεθ' ὑδρατμῶν πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου, ὅπερ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεραπευτικήν. Ὡς *ξύλον ἐρυθροῦ σαντάλου* (Lignum Santali rubrum) φέρεται τὸ προερχόμενον ἐκ τοῦ φυτοῦ Pterocarpus santalinus. Τὸ ξύλον περιέχει ἰδιαζούσας τινὰς οὐσίας, ὡς σαντάλην καὶ σανταλίνην, πτεροκαρπίνην καὶ ὁμοπτεροκαρπίνην. Τὸ ἐρυθρὸν ξύλον σαντάλου λαμβάνει μέρος εἰς τὴν σύνθεσιν διαφόρων φαρμακευτικῶν εἰδῶν, προστιθέμενον ἐνίοτε καὶ μόνον πρὸς χρωματισμόν. Εἰς τὸ ἐμπόριον φέρονται ἀκόμη ξύλα σαντάλου διαφόρων προελεύσεων. Κ. Γ. Μ.

Σάντα Λουθία (Santa Lucia) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἁγία Λουκία.*

Σάντα Λουτσία (Santa Lucia) *[Γεωγρ.]*. Συνοικία καὶ ἀκτὴ τῆς Νεαπόλεως, μεταξὺ τοῦ πολεμικοῦ λιμένος καὶ τοῦ κολπίσκου τοῦ Καράτσιολο. Πρὸ αὐτῆς ὑπάρχει ἡ διὰ γεφύρας συνδεομένη μετὰ τῆς ξηρᾶς νησὶς τοῦ Καστὲλ-ντελλ' Ὄβο, μετὰ τοῦ ὁμωνύμου περιφήμου παλαιοῦ φρουρίου, καὶ ὅρμος. Κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ταύτης ὑπάρχουν μεγάλα καὶ πολυτελῆ ξενοδοχεῖα καὶ διάφορα κέντρα, ἐν οἷς διοργανοῦνται πλήρεις λαϊκοῦ τοπικοῦ χρώματος ἑορταὶ μετὰ λαϊκῶν συναυλιῶν. Μ. Δ. Β.

Σανταλσούντ (Sadalsud ἢ Sadalsund) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς *β Ὑδροχόου*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι μεγέθους 3,07 καὶ φασματικοῦ τύπου Go (βλ. λ. *Ὑδροχόος*). Σ. Π.

Σανταμὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσόνησος, ἀκρωτήριον καὶ κόλπος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου (πλάτ. 37° 09′ Β., μῆκ. 27° 18′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandelyah gulf). Εἶναι ὁ βορείως τῆς Μύνδου διανοιγόμενος *Καρυανδῶν Πάνορμος* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σάντα Μάουρα (Santa Maura) *[Γεωγρ.]*. Ἰταλικὴ ὀνομασία, ἥτις ἐδίδετο ὑπὸ τῶν ναυτικῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους εἰς τὴν *Λευκάδα.*

Σάντα-Μαργκερίτα *Λίγκουρε* (Santa Margherita Ligure) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἁγία Μαργαρίτα.*

Σάντα Μαρία (Santa Maria) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ πορτογαλικοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Ἀζορῶν. Ἔχει ἔκτασιν 104 τ. χλμ. καὶ 10 600 κατ. Εἶναι βουνώδης μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν *Πίκο Ἄλτο*, ὕψους 570 μ. Ἔχει πλούσια λατομεῖα ἀσβεστολίθου. Μ. Δ. Β.

— **Σάντα Μαρία** (Santa Maria) *[Γεωγρ.]*. Ἐνεργὸν ἡφαίστειον τῆς Γουατεμάλας, παρὰ τὴν πόλιν Κεσαλτενάνγκο. Ἔχει ὕψος 3.500 μ. καὶ ὑφίσταται συχνὰς ἐκρήξεις, λίαν καταστρεπτικὰς διὰ τὰ περίχωρα. Ἡ τελευταία αὐτοῦ ἔκρηξις εἶναι ἡ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1929, καθ' ἣν ἐκάησαν ἢ ἐτάφησαν ὑπὸ τὴν λάβαν περὶ τοὺς 400 κάτ. τῶν πέριξ χωρίων. Μ. Δ. Β.

—**Σάντα-Μαρία-*Κάπουα-Βέτερε*** (Santa-Maria-Capua-Vetere) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἁγία Μαρία.*

—**Σάντα Μαρία *ντὲ λὰ Βικτώρια*** (Santa Maria de la Victoria) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Βικτωρία.*

—**Σάντα Μαρία *ντὲς λὸς Λάγκος*** (Santa Maria de los Lagos) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Λάγκος.*

—**Σάντα Μαρία *ντὶ Λέουκα*** (Santa Maria di Leuca) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἰαπυγία ἄκρα.*

Σάντα Μαρία (Santa Maria), ***Δομίνικος***. Χιλιανὸς νομομαθής, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1825—1889). Διετέλεσεν ὑφυπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν Σαντιάγῳ, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, τῷ 1879 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1881—1886 πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Ἔγραψε: «Βιογραφία τοῦ Ἰνφάντου Ἰωσὴφ Μιγκὲλ» (1853), «Ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα» (1858) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σάντα-Μάρτα (Santa Marta) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. ***Ἁγία Μάρθα.***

Σανταμέρι *[Μεσ. Ἀρχ.]*. —1) Ἐπιφανὲς μεσαιωνικὸν κάστρον, ἱδρυθὲν ἐπὶ τῆς Καδμείας τῶν Θηβῶν ὑπὸ τοῦ δυνάστου αὐτῶν Νικολάου Β' Σαιντομέρ, οὗτινος τὰς αἰθούσας ἐκόσμουν τοιχογραφίαι ἀπεικονίζουσαι τὰς ἀνδραγαθίας τῶν Λατίνων τῶν κατακτησάντων τὴν Συρίαν. Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο μνημεῖον τῆς φραγκικῆς κυριαρχίας κατέστρεψαν οἱ Καταλώνιοι, σήμερον δὲ σῴζεται τούτου εἷς μόνον πύργος κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς πόλεως, φέρων ἔτι τὸ ὄνομα τοῦτο, παρ' ὃν καὶ τὸ σημερινὸν μουσεῖον.

— 2) Φραγκικὸν φρούριον κτισθὲν ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τοῦ περιωνύμου οἴκου τῶν Σαιντομέρ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους *Σκόλλιος*, ὅπερ ἐπίσης καλεῖται κοινῶς οὕτω.

— **Σανταμέρι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 473. Ἔχει μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, ἀπέχει δὲ τῆς Κάτω Ἀχαΐας 4 ὥρας. Ι. Σ. Σ.

Σάντα Μικρὴ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Μικρὴ Σάντα.*

Σάντα Μόνικα (Santa Monica) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Καλιφορνίας. Κάτ. 40 000. Εἶναι ἓν τῶν σημαντικωτέρων κέντρων τῆς βιομηχανίας τοῦ κινηματογράφου καὶ πολυσύχναστος λουτρόπολις. Ἔχει ἐπίσης στρατιωτικὴν ἀκαδημίαν. Μ. Δ. Β.

Σὰ ντὰ Μπαντέϊρα (Sa da Bandeira), ***Βερνάρδος***. Πορτογάλος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1795—1876). Ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τῆς Πορτογαλίας, διετέλεσε μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν φιλελευθέρων ὑπουργὸς καὶ εἶτα πρωθυπουργός. Γ. Ι. Β.

Σάντα Μπάρμπαρα (Santa Barbara) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἁγία Βαρβάρα.*

Σαντὰν (Sadâo) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σάντο.*

Σαντανέϊκο *ποτάμι* *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Χάραδρος.*

Σαντάνσκι. Βουλγαρομακεδὼν ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς ἐν Τίκφες τῆς σερβικῆς Μακεδονίας καὶ δολοφονηθεὶς τῷ 1912. Νεώτατος ἀνεμείχθη εἰς τὴν αὐτονομιστικὴν μακεδονικὴν κίνησιν καὶ ἐγένετο μέλος, κατόπιν δὲ εἷς τῶν ἡγετῶν, τῆς «Ἐσωτερικῆς Μακεδονικῆς Ἐπαναστατικῆς Ὀργανώσεως». Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως τῆς 20 Ἰουλίου 1903, ἣν εἶχεν ὀργανώσει ἡ Ε. Μ. Ε. Ο., ὁ Σαντάνσκι ὑπῆρξεν ὁ μόνος σωθεὶς ἐκ τῶν ἡγετῶν της καὶ περιῆλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τοὺς ἡγέτας τῆς ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου ἱδρυθείσης «Ἐξωτερικῆς Μακεδονικῆς Ἐπαναστατικῆς Ὀργανώσεως» καὶ ὑπεκίνησε τὸν Θ. Πανίτσα νὰ δολοφονήσῃ τοὺς ἡγέτας αὐτῆς Μπορὶς Σαράφωφ καὶ Ι. Γκαρβάνωφ (1907). Ὅταν ἐπεκράτησαν οἱ Νεότουρκοι (1908), ὁ Σαντάνσκι, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι εἰρηνικῆς λύσεως τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, κατετάχθη ὡς βοεβόδας μετὰ ὁμάδος ἄλλων ὀπαδῶν του εἰς τὸν νεοτουρκικὸν στρατόν. Κατὰ τὸν Βαλ-

Digitized by Google

κανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ὁ Σαντάνσκι, συνεπὴς εἰς τὸ δόγμα «ἡ Μακεδονία διὰ τοὺς Μακεδόνας», ὑπεστήριξεν ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποσυρθοῦν τάχιστα ἐκ Μακεδονίας καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα καὶ νὰ ἀφεθοῦν οἱ Μακεδόνες ἐλεύθεροι ὅπως διαχειρισθοῦν τὰ τοῦ οἴκου των. Ἡ στάσις του αὐτή, ἀντίθετος πρὸς τὰς ἐθνικὰς βλέψεις τῆς πατρίδος του, ἐπροκάλεσε τὴν δολοφονίαν του ὑπὸ τοῦ Τ. Ἀλεξανδρώφ. Θ. Π.

Σανταντὲρ (Santander) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἐπαρχία τῆς Β. Ἰσπανίας. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Βισκάϊας. Κάτ. 72.500. Ἔχει ἀκμαῖον ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν. Εἶναι πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας. Ἡ ἐπαρχία (νομὸς) ἔχει ἔμβαδὸν 5.460 τ. χλμ. καὶ 353.000 κατ. Γ. Ι. Β.

Σανταντὲρ (Santader), ***Φραγκῖσκος ντὲ Πάουλα***. Κολομβιανὸς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1792—1842). Τῷ 1817 ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατηγοῦ Βολίβαρ καὶ βραδύτερον ἀντιπρόεδρος καὶ τῷ 1832 πρόεδρος τῆς Νέας Γρανάδας. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῶν μετὰ τοῦ ἐλευθερωτοῦ (Μπολίβαρ) ἐρίδων μου». Γ. Ι. Β.

Σάντ' Ἄντζελο (Sant' Angelo) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἰάργανον*.

Σάντ' Ἀντίοχο (Sant' Antioco) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Ἀντίοχος*.

Σάντα-Πόλα (Santa Pola) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰσπανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀλικάντης. Κάτ. 11.430. Εἶναι ἐπίνειον τῆς πόλεως Ἔλτσε ἐπὶ τῆς Μεσογείου καὶ ἔχει καλὸν λιμένα, διεξάγοντα ζωηρὸν ἐμπόριον, ἰδίως μετὰ τῆς Ἀλγερίας. Ἔχει ἀκμαίαν ἁλιείαν καὶ εἶναι πολυσύχναστος κατὰ τὸ θέρος λουτρόπολις. Μ. Δ. Β.

σαντάρδο (τό) ναυτ., οὕτω καλεῖται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τὸ ὑπὲρ τὴν κορώνην τῆς πρύμνης πλοίου *στηλίδιον*, εἰς ὃ ἐπαίρεται ἡ ἐθνικὴ σημαία, ὅταν τυχὸν δὲν ἐπαίρεται εἰς τὸ τέρθρον τοῦ κέρατος τοῦ ἐπιδρόμου (ἐκ τοῦ ἰταλ. stendardo). Σ.Ε.Λ.

Σανταρὲν (Santarem) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Πορτογαλίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τάγκου, 82 περίπου χλμ. ΒΑ. τῆς Λισσαβῶνος. Κάτ. 10.027. Ἡ πόλις ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἥτις ἐν αὐτῇ εὗρε μαρτυρικὸν θάνατον.

—2) Διαμέρισμα τῆς Πορτογαλίας ἔχον ἔκτασιν 6.619 χλμ. καὶ 332.000 κατ.

— Σανταρὲν (Santarem) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Παρὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ταπαχός. Κάτ. 41.546. Γ. Ι. Β.

Σανταρὲν (Santarem), ***Ἐμμανουὴλ - Φραγκῖσκος ντὲ Μπάρρος ὓ Σοῦσα ντὲ Μεσκίτα ντὲ Μασέντο Λειτὰν ὓ Καρβαλιόσα, κόμης ντὲ—***. Πορτογάλος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1791—1865). Διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις, παυθεὶς τῷ 1820 ὡς μοναρχικὸς ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1827 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἔγραψε: «Διπλωματικαὶ καὶ πολιτικαὶ σχέσεις τῆς Πορτογαλίας» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σανταρὲν** (Santarem), *Ἰωάννης ντὲ—*. Πορτογάλος θαλασσοπόρος, ἀκμάσας τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἀνεκάλυψε τῷ 1470 μετὰ τοῦ Πέρο ντὲ Ἐσκομπὰρ τὴν νῆσον Ἅγιος Θωμᾶς (ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γουϊνέας). Γ. Ι. Β.

Σανταρλὴ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. λ. *Τσανταρλή*).

Σάντα Ρόζα (Santa Rosa), ***Σαντόρρε, κόμης ντὲ Ρόσση—***. Ἰταλὸς φιλέλλην, καταγόμενος ἐκ Σαβοΐας. Ἐγεννήθη ἐν Σαβιλιάνῳ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1783 καὶ μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐπεδόθη εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, λαβὼν μέρος μετὰ τοῦ συνταγματάρχου πατρός του εἰς τὰς μάχας κατὰ τοῦ εἰς Ἰταλίαν εἰσβαλόντος Ναπολέοντος. Τῆς Βορείου Ἰταλίας ὑποταγείσης, ὁ Σάντα Ρόζα, παραιτηθεὶς τοῦ στρατοῦ, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν κλασσικῶν συγγραφέων καὶ τὴν πολιτικήν, γράψας καὶ συγγράμματα πολιτικὰ καὶ φιλολογικά. Ἐχρημάτισε δήμαρχος καὶ ὑπονομάρχης ἐπὶ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς. Τῷ 1815, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν καὶ συμμετέσχε τῆς εἰς Γρενόβλην ἐκστρατείας. Φιλελευθέρων δὲ ἀρχῶν ὤν, ἐξήγειρε τὸ Πεδεμόντιον κατὰ τῶν καταλαβόντων αὐτὸ Αὐστριακῶν καὶ ἐχρημάτισε καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως. Καταστaλείσης ὅμως ταύτης, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ τὸ μὲν πρῶτον εἰς Γαλλίαν, εἶτα δὲ εἰς Ἑλβετίαν καὶ Ἀγγλίαν, ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Οὔγον Φώσκολον. Λαβὼν ἐντολὴν τοῦ ἐν Λονδίνῳ φιλελληνικοῦ κομιτάτου, ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην κατὰ τῶν Τούρκων Ἑλλάδα, ἵνα προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Κατὰ Δεκέμβριον ὅθεν τοῦ 1824 ἀφίκετο εἰς Ναύπλιον, ὁπόθεν ἐπεσκέφθη τὴν Ἐπίδαυρον, τὴν Αἴγιναν καὶ τὰς Ἀθήνας· θαυμάσας τὰ ἱερὰ τῆς ἀρχαιότητος ἐρείπια καὶ τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ὀλίγοι ὄντες ἐμάχοντο ὑπὲρ ἐλευθερίας καθ' ὁλοκλήρου αὐτοκρατορίας, συγκεκινημένος προσεκολλήθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον, μέλλοντα νὰ ἐκστρατεύσῃ μετὰ τοῦ Κουντουριώτου κατὰ τῆς Πυλίας, ὑπὸ τὸ ἀπλοῦν ὄνομα *Ντερόσση*. Τὴν 20 Ἀπριλίου 1825 ὁ Σάντα Ρόζα εἰσῆλθεν εἰς τὸ Νεόκαστρον καὶ ὡς ἁπλοῦς μαχητὴς ἐξετάσας αὐτό, παρέσχεν ὁδηγίας μὴ εἰσακουσθείσας δυστυχῶς, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἡ τραγικὴ πτῶσις. Τῇ 25 Ἀπριλίου ὁ Παναγιώτης Παπαγεωργίου (Ἀναγνωσταρᾶς), ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ἐν Σφακτηρίᾳ εὑρισκόμενος, ἐζήτησεν ἐπικουρίαν ἐκ Νεοκάστρου καὶ ἐστάλη τοιαύτη ἐξ 100 ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Σάντα Ρόζα· ἀλλ' ὁ Ἰμπραὴμ προσβαλὼν τὴν ἐπομένην τὴν νῆσον κατέλαβεν αὐτήν, φονευθέντων τοῦ Σάντα Ρόζα, τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ κ. ἄ. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος ἐτελέσθησαν, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1925, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἑκατονταετίας, μνημόσυνα ἐπὶ τόπου, ὅπου καὶ ἱδρύθη μνημεῖον εἰς τὸν κόμιτα Σάντα Ρόζα, ὠνομάσθη δὲ διὰ τοῦ ὀνόματός του καὶ μία τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Γ. *Τερτσέτη*, Santorre conte di Santa Rosa (Torino 1861).—*Ἐρρίκου Τσερεζόλε*, Σαντόρρε Ντερόσση τοῦ Σανταρόζα (Ἀθῆναι 1924). — *Σ. Κουγέα*, Λόγος κατ' ἐντολὴν τῆς πανεπιστημιακῆς συγκλήτου, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν, μετὰ σημειώσεων καὶ ἀνεκδότων ἐγγράφων (Ἀθῆναι 1925). Τ. Ε. Ε.

Σάντα-Ρόσα (Santa-Rosa) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς Ἀργεντινῆς. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν πόλεων τούτων εὑρίσκεται ἐν τῷ νομῷ τῆς Μεντόθα. Κάτ 11.200. Παράγει σιτηρά, οἴνους καὶ ὀπώρας. Παρ' αὐτὴν συνήφθησαν σφοδραὶ μάχαι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1874. Μ. Δ. Β.

—*Σάντα-Ρόσα* (Santa-Rosa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Ὀνδούρας τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῷ νομῷ τῆς Κοπάν. Κάτ. 11.000. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Μ. Δ. Β.

—*Σάντα-Ρόσα-ντὲ-Καμπάλ* (Santa-Rosa-de-Cabal) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας ἐν τῷ νομῷ τῶν Κάλντας. Κάτ. 21.018. Ἔχει μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Μ. Δ. Β.

—*Σάντα-Ρόσα-ντὲ-λὸς-Ἄντες* (Santa-Rosa-de-los-Andes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χιλῆς ἐν τῷ νομῷ Ἀκονκάγκα. Κάτ. 16.000. Μ. Δ. Β.

—*Σάντα-Ρόσα-ντὲ-λὸς-Ὄσος* (Santa-Rosa de los-Osos) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀντιόκια. Κάτ. 16.000. Ἔχει μεγάλα μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ὀρυχεῖα ἀσβέστου. Μ.Δ Β.

σάντας. Ὑποδιαίρεσις (τὸ $^1/_{100}$) τοῦ λίτας, νομισματικῆς μονάδος τῆς Λιθουανίας. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς 0,00150462 γραμμ. καθαροῦ χρυσοῦ (δρχ. στ. 0,0051) καὶ κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα χάλκινα τῶν 1, 5, 10, 20, 50, σάντου, ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρι 10 λίτου. Ι. Α. Β.

Σάντα Τέκλα (Santa Tecla) *[Γεωγρ.]* βλ.λ. *Νουέβα Σὰν Σαλβαντόρ*.

Σάντα - Τσιτσίλια (Santa Cicilia). Ὄνομα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν τὸ ᾠδεῖον τῆς Ρώμης, ἐκ τοῦ κτηρίου ὁμωνύμου μοναστηρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι ἐγκατεστημένον.

Σάντα-Φὲ (Santa-Fé) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Ἁγία Πίστις*).

— 2) Πόλις καὶ ἐπαρχία τῆς Ἀργεντινῆς (βλ. λ. *Ἁγία Πίστις*).

— *Σάντα Φὲ ντὲ Γκουαναχουάτο* (Santa Fé de Guanajuato) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας *Γκουαναχουάτο* (βλ.λ.) τοῦ Μεξικοῦ.

— *Σάντα Φὲ ντὲ Μπογκοτὰ* (Santa Fé de Bogotá) *[Γεωγρ.]* Πρωτεύουσα τῆς Κολομβίας (βλ. λ. *Μπογκοτά*).

Σανταχμπία (Sadachbia) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς γ Ὑδροχόου. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι μεγέθους 3,97 καὶ φασματικοῦ τύπου A_0 (βλ. *Ὑδροχόος*). Σ. Π

Σάντβικεν (Sandviken) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σουηδίας ἐν τῷ νομῷ Γκέστεμπορντ, ἐπὶ τῆς βορείου ἀκτῆς τῆς λίμνης Στόρ. Κάτ. 11.200. Ἔχει τὸ ἀρχαιότερον καὶ μεγαλύτερον τῆς Σουηδίας ἐργοστάσιον χάλυβος. Γ. Ι. Β.

Σάντε (Bakhuizen van der Sande), ***Μπακχόϊζεν βὰν ντὲρ—***, ***Ἐρρῖκος - Γεράρδος***. Ὀλλανδὸς ἀστρονόμος (βλ. λ. *Μπακχόϊζεν βὰν ντὲρ Σάντε*).

Σαντὲλ (Santeul), *Ἰωάννης*. Γάλλος νεολατῖνος ποιητὴς (1630—1697). Ἔγραψε κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Παρισίων νέους ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, οἵτινες ἔτυχον εὐμενοῦς ὑποδοχῆς. Ἐκ τούτου ἐνθαρρυνθεὶς ὁ Σαντὲλ ἤρχισε γράφων λατινικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἀπήγγελλεν εἰς τὰς ἀριστοκρατικὰς αἰθούσας. Θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν περιφημοτέρων νεολατίνων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Γ. Ι. Β.

σαντένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Κυκλικὸς ὑδρογονάνθραξ τῆς ἀρωματικῆς σειρᾶς τοῦ τύπου C_9H_{14}, ἀνευρεθεὶς εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ ξύλου τοῦ σαντάλου, τῆς ἐλάτης κλπ. Σ. Γ.

Σαντεποῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μαντζουρίας, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κουὲν Χὸ καὶ Σὰ Χό, νοτιοδυτικῶς τοῦ Μοῦκδεν καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ Λιάο Γιάνγκ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Διαρκοῦντος τοῦ Ρωσσοϊαπωνικοῦ πολέμου 1904—1905 (βλ. λ.), ἠθέλησεν ὁ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος Κουροπάτκιν νὰ ἐπιτεθῇ, κατὰ τὸ τέλος Ἰανουαρίου 1905, διὰ λόγους ἐντυπωσιακούς, ἐναντίον τῶν ἔναντι τοῦ δεξιοῦ του Ἰαπώνων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ παρέμενον ἐν πλήρει ἀδρανείᾳ (ἐν στασιμότητι, κατὰ τὸν σύγχρονον ὅρον, τὸν μὴ ὄντα ὅμως τότε ἐν χρήσει), αἱ δὲ μονάδες τῶν ἑκατέρωθεν δυτικῶν πτερύγων (δεξιὸν Ρώσων, ἀριστερὸν Ἰαπώνων) εὑρίσκοντο τὴν 24ην Ἰανουαρίου 1905 εἰς τὰς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένας θέσεις. Κατὰ τὴν ἰδίαν ταύτην ἡμέραν ὁ στρατηγὸς Γκρίπενμπεργκ, διοικητὴς τῆς 2ας ρωσικῆς στρατιᾶς, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, διέταξεν ὅπως κατὰ μὲν τὴν νύκτα 24—25 Ἰανουαρίου καταληφθῶσιν ὅλαι αἱ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κουὲν Χὸ προκεχωρημέναι θέσεις τῶν Ἰαπώνων, κατὰ δὲ τὴν 25ην Ἰανουαρίου τὸ 1ον σιβηρικὸν σῶμα ἐπιτεθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Κοκευταΐ, τὸ 8ον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Σαντεποῦ, καθ' ὃν χρόνον τὸ 10ον θὰ ἀπειλῇ διὰ τῶν πυρῶν του τὸ μέτωπον Κουαντὺ—Φουτσιατσουαντσέου, ἵνα περισπάσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ, τὸ δὲ σῶμα ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Μιτσένγκο θὰ προσπεράσῃ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κουὲν Χὸ καὶ ἐκεῖθεν θ' ἀπειλῇ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῶν Ἰαπώνων. Λαβὼν γνῶσιν ὁ Κουροπάτκιν τῆς διαταγῆς ταύτης

Μάχη τοῦ Σαντεποῦ 25—29 Ἰανουαρίου 1905.

ἀνησύχησε, διότι ἔβλεπε σχέδιον σοβαρᾶς ἐπιθέσεως, ἐνῷ τοιοῦτόν τι ἐνδομύχως δὲν ἤθελε, καθόσον κατείχετο ὑπὸ διαρκοῦς φόβου ἀποτυχίας. Μὴ θέλων ὅμως νὰ φανῇ ἀναστέλλων τὴν ἐπίθεσιν, διέταξεν ἐσπευσμένως ὅπως ἡ μὲν ἐπίθεσις μὴ ὑπερβῇ τὸ μέτωπον Κοκευταΐ—Σαντεποῦ, τὸ δὲ 10ον σῶμα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ χρησιμοποιηθῇ. Μεθ' ὅλας τὰς ρωσικὰς ταύτας ἀντιδιαταγάς, διεξήχθη τὰς 25—29 Ἰανουαρίου 1905 ἀγών, φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τοῦ Σαντεποῦ*.

Τὴν νύκτα 24—25 Ἰανουαρίου κατελήφθησαν ἅπασαι αἱ προκεχωρημέναι θέσεις τῶν Ἰαπώνων καὶ ἤρχισεν ἡ προσπέρασις τῶν Ρώσων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κουὲν Χό. Κατὰ τὴν 25ην Ἰανουαρίου διεξήχθη σφοδρὸς ἀγὼν περὶ τὸ Κοκευταΐ, εἰς ὃν οἱ Ἰάπωνες ἀντέταξαν σθεναρὰν ἄμυναν, δι' ὃ ἀπέτυχον νὰ καταληφθῇ τὸ χωρίον κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. Βορειότερον, μόλις κατώρθωσαν οἱ Ρῶσοι νὰ προσπεράσωσι τὸ Κουὲν Χό, παρὰ τὸ Τσαν-

Digitized by Google

τσάν. Ὁ Ἰάπων ἀρχιστράτηγος Ὀγιάμα κατεπλάγη μεγάλως ἐκ τῆς τοιαύτης αἰφνιδιστικῆς ἐνεργείας τῶν Ρώσων, χωρὶς ὅμως νὰ ὑποστῇ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, καθόσον πολὺ ταχέως ἔλαβεν ἅπαντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα πρὸς ἀνακοπὴν τῆς ρωσικῆς ἐπιθέσεως, καὶ προώθησε τὴν 8ην μεραρχίαν πρὸς Τατάϊ. Διαρκούσης τῆς 26ης Ἰανουαρίου, ἡ προσπάθεια τῶν Ρώσων ἐνετοπίσθη, παρ' ὅλην τὴν ἐπικρατοῦσαν χιονοθύελλαν, πρὸ τοῦ μετώπου Κοκεουτάϊ—Σαντεπού, ἀλλ' οὐδὲν κατωρθώθη, καθόσον, ναὶ μὲν πρὸς στιγμὴν κατελήφθη μέρος τῆς τοποθεσίας ταύτης περὶ τὴν 18ην ὥραν, ἀλλ' εὐθὺς ἀμέσως δι' ἰαπωνικῆς ἀντεπιθέσεως ἀπωθήθησαν οἱ Ρῶσοι καὶ τοιουτοτρόπως ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα παρέμειναν ὑπὸ τὴν ἰαπωνικὴν κατοχήν. Ἡ κατάστασις ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων ἦτο λίαν κρίσιμος κατὰ τὴν νύκτα 26—27 Ἰανουαρίου, καθόσον οἱ μὲν Ρῶσοι εἶχον ἀπωθηθῆ πλήρως, οἱ δ' Ἰάπωνες ἦσαν τελείως κατάκοποι καὶ ἀνίκανοι διὰ σοβαρὰν δρᾶσιν. Κατὰ τὴν 27ην Ἰανουαρίου οἱ Ρῶσοι κατέβαλον ἀπεγνωσμένας προσπαθείας πρὸς κατάληψιν τοῦ Σαντεπού, ἀλλ' εἰς μάτην· τότε ὁ Γκρίπενμπεργκ ἐζήτησεν ἐνισχύσεις, ἀλλ' ὁ Κουροπάτκιν ἠρνήθη τὴν παραχώρησιν τοιούτων. Κατὰ τὴν 28ην Ἰανουαρίου οἱ Ἰάπωνες ἐνισχύθησαν, καθόσον κατέφθασε καὶ ἡ μέχρις ὥρας ἐν ἐφεδρείᾳ 5η μεραρχία, καὶ τότε κατώρθωσαν ν' ἀπωθήσωσι τοὺς Ρώσους μέχρι σχεδὸν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κουὲν Χό. Ἐνῷ ὅμως ἐξειλίσσοντο οὕτω τὰ γεγονότα πρὸς δυσμάς, τοὐναντίον πρὸς βορειοανατολὰς οἱ Ρῶσοι ἔσχον ἀρκετὰς ἐπιτυχίας, καθόσον, παρ' ὅλας τὰς διαταγὰς τοῦ Κουροπάτκιν, ἔδρασε καὶ τὸ 10ον σῶμα, προχωρῆσαν μέχρι τοῦ Λαμποτάϊ, δηλαδὴ μέχρι τῶν νώτων τῶν ἀμυνομένων τοῦ Σαντεποὺ Ἰαπώνων. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς ἀναγράφουσιν ὅτι μικρά τις ρωσικὴ προσπάθεια θὰ ἐξηνάγκαζε τὴν 2αν ἰαπωνικὴν στρατιὰν εἰς ὑποχώρησιν, δυναμένην ἴσως νὰ ἐπιφέρῃ τὴν κρίσιν τοῦ πολέμου. ἀλλ' ὁ Κουροπάτκιν, ὄχι μόνον ἐπέμεινεν ἀρνούμενος τὴν παραχώρησιν ἐνισχύσεων, ἀλλὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 28ης διέταξε τὸν Γκρίππενμπεργκ νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἐσπευσμένως εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεώς του, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐξετελέσθη διαρκούσης τῆς νυκτὸς 28—29 Ἰανουαρίου 1905. Ἐπηκολούθησε μεγάλη διένεξις καὶ προστριβὴ μεταξὺ Γκρίππενμπεργκ καὶ Κουροπάτκιν, ἅτε τοῦ πρώτου μεμφθέντος δριμέως τοῦ ἀρχιστρατήγου ὡς ὑπαιτίου τῆς ἀποτυχίας, ἀποτέλεσμα δ' ὑπῆρξεν ἡ ἀντικατάστασις τοῦ Γκρίππενμπεργκ ἐν τῇ διοικήσει τῆς 2ας στρατιᾶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μπίλτερλινγκ.

Ἡ μάχη τοῦ Σαντεποὺ ἔχει τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι κατ' αὐτὴν ὁ ἰαπωνικὸς στρατός, καίτοι περιῆλθεν εἰς τὴν κρισιμωτέραν τῶν καταστάσεων τοῦ ὅλου πολέμου, παρέμεινεν ὁ νικητὴς ἕνεκα τῆς ἀβουλίας καὶ διστακτικότητος τοῦ Κουροπάτκιν. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σαντὲρ (Santerre). *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Γαλλίας ἐν Πικαρδίᾳ, σήμερον περιλαμβανομένη ἐν τῷ νομῷ Σὸμ καὶ ἀποτελοῦσα τὸ νοτιοανατολικὸν τμῆμα αὐτοῦ. Γ. Ι. Β.

Σάντερ (Sander). Γερμανὸς φιλέλλην ἐκ Βρουνσβίκης, ὅστις καταλιπὼν τὴν ἐν τῷ στρατῷ τῆς πατρίδος θέσιν ἀξιωματικοῦ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ κατετάγη εἰς τὸ τάγμα τῶν φιλελλήνων, ὅπερ ἀποσταλὲν εἰς Ἤπειρον ἐδεκατίσθη ἐν τῇ φονικῇ μάχῃ τοῦ Πέτα τῆς 4 Ἰουλίου 1822. Τ. Ε. Ε.

Σαντὲρ (Santerre), ***Ἀντώνιος-Ἰωσήφ***. Γάλλος ἐπαναστάτης (1752—1809). Ζυθοποιὸς τὸ ἐπάγγελμα, ὅταν ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, ἔλαβε μέρος ὡς διοικητὴς ἑνὸς τάγματος ἐπαναστατικοῦ εἰς τὴν ἔφοδον κατὰ τῆς Βαστίλλης, εἰς τὰς ταραχὰς τοῦ Ἰουλίου 1791 καὶ τὰς ταραχὰς τῆς 20 Ἰουνίου καὶ 10 Αὐγούστου 1792. Ἐγένετο εἶτα διοικητὴς τῆς ἐθνοφυλακῆς Παρισίων καὶ βραδύτερον ἐπὶ κεφαλῆς 20.000 ἀνδρῶν ἐπολέμησεν ἐναντίον τῆς Βανδέας. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κορρὸν (18 Σεπτεμβρίου 1793), ἐφυλακίσθη μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ροβεσπιέρρου, ὅτε ἀποφυλακισθεὶς ἀπεσύρθη τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀγῶνος. Γ. Ι. Β.

Σαντέραμο-ῒν-Κόλλε (Santeramo-in-Colle) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Μπάρι τῆς Ἀπουλίας. Κάτ. 18.521 Ἔχει πολλὰ διυλιστήρια ἐλαίου, τοῦ ὁποίου διεξάγει σημαντικὴν ἐξαγωγήν. Μ. Δ. Β.

Σαντερναγκὸρ (Chandernagor) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὴ πόλις ἐν Ἰνδίαις, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Χουλὶ (Hugli), 32 χλμ. πρὸς Β. τῆς Καλκούττας. Κάτ. 26.506. Γ. Ι. Β.

Σάντερς (Sanders), ***Δανιήλ***. Γερμανὸς φιλόλογος (1819—1897). Συνειργάσθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ «Μεγάλου λεξικοῦ τῆς γερμανικῆς γλώσσης» τῶν ἀδελφῶν Γκρίμμ, εἶτα δὲ ἐξεπόνησεν ἴδιον «Λεξικὸν τῆς γερμανικῆς γλώσσης» εἰς τρεῖς τόμους (1859—1865). Μετὰ ταῦτα ἐξέδωκεν: «Ἐπίτομον λεξικὸν τῆς γερμανικῆς γλώσσης» (1869), «Λεξικὸν τῶν ξένων λέξεων τῆς γερμανικῆς» (1871), «Λεξικὸν τῶν συνωνύμων λέξεων τῆς γερμανικῆς» (1896). Κάτοχος τῆς νέας ἑλληνικῆς, ἐδημοσίευσε «Γραμματικὴν» αὐτῆς (1884), συλλογὴν δημοτικῶν ᾀσμάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεοελληνικὸς βίος» καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀλ. Ραγκαβῆ «Ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας» (1884). Ἀπὸ τοῦ 1884 ἐξέδιδε καὶ τὸ «Περιοδικὸν περὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης». Α. Μ. Ι.

— **Σάντερς** καὶ ***Χάϊμ*** (Sanders καὶ Heim), *σημεῖον τῶν—*. Οὕτω καθορίζεται κίνησις συνεχὴς ἐπιγαστρικοῦ κυματισμοῦ, συνυπάρχουσα μετὰ συστολικῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐπιγαστρίου ἐπὶ συμφύσεως καρδιακῆς. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἔχει ἤδη σημειωθῆ ὑπὸ τοῦ Sénac. Μ. Ν. Κ.

Σάντερσον (Sanderson), ***Σύμπιλ***. Ἀμερικανὶς ἀοιδὸς (1865—1903). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς ἐν Χάγῃ, τῷ 1888. Ἓν ἔτος βραδύτερον ἔδρεπε δάφνας εἰς τὴν «Ἐσκλαρμόνδην» τοῦ Μασσενέ, ἔργον ὅπερ οὗτος ἔγραψεν εἰδικῶς δι' αὐτήν. Ἡ Σάνδερσον διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν μέλος τοῦ μονίμου προσωπικοῦ τῆς Ὀπερὰ-Κωμὶκ καὶ τῆς Ὀπερὰ τῶν Παρισίων. Δι' αὐτὴν ἔγραψε καὶ ὁ Σαὶν-Σὰνς τὴν «Φρύνην» (1893). Γ. Σ.

σαντζάκ. Λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα σημαία Οὕτως ὠνομάσθησαν ἀρχικῶς ἐπὶ Ὀρχάν, δευτέρου χρονολογικῶς σουλτάνου τῆς Τουρκίας, αἱ δύο καὶ μόναι κατ' ἀρχὰς διοικητικαὶ μονάδες, εἰς τὰς ὁποίας διῃρέθη τὸ τότε ὀθωμανικὸν κράτος (τὸ σαντζάκιον τοῦ *Σουλτὰν-Ὀνοῦ* καὶ τὸ τοῦ *Ἀγτσὲ-Κοτζᾶ*). Βαθμιαίως ἐπεκτεινομένου τοῦ κράτους, ηὐξάνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν σαντζακίων, ὧν ἡ διοίκησις ἀνετίθετο εἰς ἕνα σαντζὰκ-βέην.

Κατὰ τὸν περὶ διοικήσεως ἐπαρχιῶν τουρκικὸν νόμον τῆς 8ης Νοεμβρίου 1864, τὸ *σαντζάκιον* εἶναι ἡ δευτέρα μετὰ τὸ βιλαέτιον διοικητικὴ μονάς, μεταφραζομένη συνήθως παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ «διοίκησις» Ὁ διοικητὴς ἐκαλεῖτο μουτεσαρρίφης. Ἀντὶ τῆς λέξεως *σαντζάκ*, ἐγίνετο χρῆσις καὶ τῆς ἀραβικῆς *λιβᾶ*, ἥτις σημαίνει ἐπίσης σημαία. Τὰ σαντζάκια κατηργήθησαν τῷ 1924, κατὰ τὰς κεμαλικὰς μεταρρυθμίσεις, ἀρθείσης μιᾶς τῶν τριῶν διοικητικῶν βαθμίδων καὶ ἀφεθέντων μόνον τῶν *βιλαετίων* (νομῶν) καὶ τῶν *καζάδων* (ὑποδιοικήσεων). Ἀλλὰ τὰ σημερινὰ *βιλαέτια* τῆς Τουρκίας εἶναι τὰ τέως σαντζάκια, μὲ τὰς αὐτὰς ὀνομασίας, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Ν. Μ.

σαντζάκιον· βλ. λ. *σαντζάκ*.

Σαντζὰκ-καλεσσὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτηριάζουσα γλῶσσα τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης (πλάτ. 38° 26′ Β., μῆκ. 27° 01′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1522: Smyrna harbour), ἀντικρύζουσα τὴν γλῶσσαν *Γιανὴ Χεδὶζ* τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἕρμου, μεθ' ἧς ἀποτελεῖ τὸ στόμιον τοῦ ἐνδοκόλπου. Ἔχει φρούριον ἐν ἐνεργείᾳ. Σ. Ε. Λ.

σαντζακόσχοινο (τό)· ναυτ., οὕτω καλοῦνται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τὰ σχοινία, δι' ὧν ἐπαίρονται αἱ σημαῖαι καὶ τὰ σήματα (βλ. λ. *σηματόσχοινον*). Σ. Ε. Λ.

σαντζὰκ-σερὶφ (ὀρθότερον ἀραβιστὶ *σαντζὰκ-ἰσσερίφ*). Ἡ ἱερὰ σημαία τοῦ προφήτου Μωάμεθ. Ἦτο, κατὰ τὴν μωαμεθανικὴν παράδοσιν, τὸ ἐκ λεπτοῦ ὑφάσματος (τουλουπανίου) σαρίκιον ἑνὸς ἐκ τῶν πρώτων ὀπαδῶν τοῦ Μωάμεθ, τοῦ Μπουρεϊντὲ-Σεχμῆ, ὅστις ἐνθουσιασθεὶς μετά τινα νίκην ἐξετύλιξεν αὐτὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς του καὶ τὸ ὕψωσεν ἐπὶ δόρατος. Ἐκ τούτου ὅλαι αἱ σημαῖαι τῶν Μουσουλμάνων ὀνομάζονται ἔκτοτε καὶ *σεχμῆ*. Τὸ τουλουπάνιον τοῦτο διετηρήθη ὡς ἱερὰ σημαία τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ἥτις περιῆλθε μετ' ἄλλων θρησκευτικῶν κειμηλίων εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων σουλτάνων, κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ Σελὶμ τοῦ Α′, μετιφερθεῖσα εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1595. Κατά τινα θρῦλον, ἐπὶ τῆς σημαίας ταύτης ὑπῆρχεν ἐπιγεγραμμένη ἀρχικῶς ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως τῶν Μωαμεθανῶν (τὸ λὰ-ἴλα-ἰλ-ἀλλὰ βὲ Μωχάμμεντου ρεσοὺλ-οὐλ-λὰχ =δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς παρὰ τὸν Θεὸν καὶ ὁ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης του), ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, καὶ ἂν ὑπῆρχεν, ἐξηλείφθη διὰ τοῦ χρόνου. Ἐπὶ τῆς ἐπιδορατίδος ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ «Ἀλὲμ» (ἀραβιστὶ=σημαία). Τὴν κυρίως ταύτην σημαίαν περικαλύπτει ἄλλη ὁμοία, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο ὁ χαλίφης Ὀμάρ. Καὶ αἱ δύο διατηροῦνται ἐντὸς τεσσαράκοντα περικαλυμμάτων καὶ ταῦτα ἐντὸς ἄλλου ἐκ πρασίνης ἐρέας. Ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχει μικρὸν κοράνιον, ἰδιόγραφον, ὡς λέγεται, τοῦ χαλίφου Ὀμὰρ καὶ ἓν ἀργυροῦν κλειδίον τοῦ ἀδύτου τῆς Καάβας, τὸ ὁποῖον προσέφερεν εἰς τὸν σουλτᾶνον Σελὶμ ὁ σερίφης τῆς Μέκκας εἰς σημεῖον ὑποταγῆς. Ἐντὸς τοῦ χρυσοῦ σφαιρώματος τοῦ κοντοῦ ὑπάρχει ἄλλο μικρὸν κοράνιον, ἐπίσης, ὡς λέγεται, ἰδιόγραφον τοῦ Ὀμάρ Τὸ ὅλον διετηρεῖτο ἐντὸς πολυτίμου θήκης εἰς ἰδιαιτέραν αἴθουσαν ἑνὸς διαμερίσματος τῶν παλαιῶν τουρκικῶν ἀνακτόρων τοῦ Σαράϊ Μπουρνού, ὅπου φυλάσσονται ὁ μανδύας καὶ ἡ γενειὰς τοῦ Μωάμεθ καὶ ἄλλα ἐμανέτια (παρακαταθῆκαι) δίκην παλλαδίων καὶ ἐμβλημάτων τῆς ἰσλαμικῆς θρησκείας, θεματοφύλαξ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ χαλίφης.

Ἡ σημαία αὕτη ἀποστέλλεται μετὰ πομπῆς εἰς τὸ πολεμικὸν μέτωπον, πρὸς ἔξαψιν τοῦ πολεμικοῦ μένους τῶν πιστῶν, ὁσάκις ὁ σουλτᾶνος ἢ ὁ βεζύρης συνεκστρατεύουν. Ν. Μ.

Σαντζαλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μουριῶν (Ἀκίντζαλι) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928), 59. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Πλατανιές*.

Σάντζερ (Schanzer), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς πολιτικὸς (βλ. λ. *Σκάντζερ* Κάρολος).

Σὰν-Τζιμινιάνο (San-Gimignano) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Τζιμινιάνο*.

Σὰν-Τζιοβάννι-***ντὶ-Μέντουα*** (San-Giovanni di Medua) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον καὶ μικρὸς λιμὴν τῆς Ἀλβανίας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δρίνου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο γνωστὸν ἐκ τῆς διασκέψεως, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν ἐν αὐτῷ μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀντάντ, σχετικῶς μὲ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ζητήματα τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου. Τὴν 2 Ἰουλίου 1915 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Μαυροβουνίων, τὴν 29 Ἰανουαρίου 1916 ὑπὸ τῶν Αὐστροουγγρικῶν στρατευμάτων καὶ τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1918 ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες ἐξεκένωσαν αὐτὸ τῷ 1921. Ἀλβανιστὶ καλεῖται *Σὲν-Τζίν*. Μ. Δ. Β.

— **Σὰν-Τζιοβάννι**-***Ροτόντο*** (San-Giovanni-Rotondo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Φότζιας. Κάτ. 10.971. Εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. πρὸς Α. εὑρίσκεται ἡ λιμνοθάλασσα *Σὰν Ζουάν*. Μ. Δ. Β.

— **Σὰν-Τζιοβάννι**-***ἲν-Φιόρε*** (San-Giovanni-in-Fiore) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης*.

Σὰν-Τζιουζέππε ***Βεζουβιάνο*** (San-Giuseppe Vesuviano) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωσὴφ Βεζουβίου*.

Σὰν-Τζιουλιάνο, ***Μόντε*** — (Monte San-Giuliano) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Ἰουλιανὸς καὶ Ἔρυξ*.

Σὰν-Τζόζι, ἢ ***Σάν-Χοσὲ*** (San José) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωσήφ*.

Σὰν-Τζοῦεν-***Μάουντινς*** (San-Juan-Mountains) *[Γεωγρ.]* Ὀροσειρὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῷ ΝΔ τμήματι τῆς πολιτείας Κολοράντο. Ἀποτελεῖ διακλάδωσιν τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων καὶ ἔχει ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος *Οὐΐλσων* (4 353 μ.). Ἔχει πλούσια κοιτάσματα ἀργύρου ἐν ἐντατικῇ ἐκμεταλλεύσει. Μ. Δ. Β.

Σὰν Τζουλιάνο (San Giuliano), ***Ἀντώνιος Πατέρνο-Καστέλλι***, *μαρκήσιος ντὶ* —. Ἰταλὸς πολιτικὸς (1852—1914). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ τῷ 1882 ἐξελέγη βουλευτής. Τῷ 1892 ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῆς Γεωργίας καὶ βραδύτερον (1899—1900) ὑπουργὸς τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων. Τῷ 1904, ἀποτυχὼν εἰς τὰς ἐκλογάς, διωρίσθη γερουσιαστής. Τῷ 1905 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς κυβερνήσεως Φόρτις καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτῆς διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ, μετατεθεὶς τῷ 1910 εἰς Παρισίους, ὅπόθεν ἀνεκλήθη ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν Λουτζάτι ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (1910—1911). Ὁ Σὰν Τζουλιάνο ἦτο ὑπέρμαχος τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας, παραμείνας ὅμως μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Τζιολίττι ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Σαλάνδρα, ἤσκησε μετὰ πάσης νομιμοφροσύνης τὴν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου υἱοθετηθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἰταλίας πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος. Γ. Ι. Β.

Σὰν Τζώρτζης *[Γεωγρ.]*. Νῆσος (ἀρχ. *Βέλβινα*, μεσαιων. San Giorgio d'Arbora ἢ καὶ d'Ardora, ἐπισήμ. *Ἅγιος Γεώργιος*) ἀπόκεντρος τοῦ παραλίου τέρματος τοῦ Σαρωνικοῦ (πλάτ. 37°28′ Β., μῆκ. 23°57′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) 12 μίλ. Ν. ΝΔ τοῦ Σουνίου. Τραχυτάτη καὶ ἐξόχως δύσβατος, ἔχει ἐν τούτοις καλὰς βοσκάς. Ἐν αὐτῇ κατασκευάζεται ὁ θαυμάσιος τυρὸς Σὰν Τζώρτζη. Ἔχει ἐπὶ τῆς νοτίας ἐσχατιᾶς της ἄριστον φάρον λευκῶν ἐκλάμψεων 30 μιλ. Σ. Ε. Λ.

Σάντη (Santee) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, πηγάζων ἐκ τῆς πολιτείας Καρολίνας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, Β. τοῦ Τσάρλεστον. Ἔχει μῆκος 330 χλμ. καὶ εἶναι ἐν μέρει πλωτός. Γ. Ι. Β.

Σάντι (Santi), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς ζωγράφος τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. πατὴρ τοῦ Ραφαήλου (1441—1494), εἰς ὃν ἐχρησίμευσε κατ' ἀρχὰς ὡς διδάσκαλος. Πλεῖστα ἔργα αὐτοῦ διασῴζονται ἐν Οὐρβίνῳ, Ἀγκώνῃ καὶ Μονάχῳ. Β. Γ. Κ.

Digitized by Google

Σαντιάγκος (Garcia de Santiagos), ***Γκαρθία ντὲ — Μανουήλ.*** Ἰσπανὸς γλύπτης (βλ. λ. *Γκαρθία ντὲ Σαντιάγκος*).

Σαντιάγο (Santiago de Chile) *[Γεωγρ.]*. —1) Πρωτεύουσα τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας τῆς Χιλῆς καὶ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 712.533. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μαπότσο, ἐν τῷ μέσῳ καλῶς καλλιεργουμένης καὶ εὐφορωτάτης κοιλάδος. Εἶναι ὁ σημαντικώτερος σιδηροδρομικὸς κόμβος καὶ τὸ κέντρον ὁλοκλήρου τῆς δημοκρατίας, συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Βαλπαραΐσο, ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, δι' ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου, καθὼς καὶ μετὰ τῆς Ἀργεντινῆς διὰ τοῦ διεθνοῦς ὑπὲρ τὰς Ἄνδεις σιδηροδρόμου. Ἔχει ἐπίσης ἀεροδρόμιον καὶ ἀεροπορικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἀργεντινῆς, τοῦ Περοῦ, τῆς Βολιβίας κτλ. Εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα πόλις τῆς Χιλῆς καὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ προτιμωμένη διανομὴ τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας τῆς Χιλῆς. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως ὑπάρχει ὁ ἐκ πορφυρίτου λίθου βραχώδης λόφος Σάντα Λουθία, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε ἀπετέλει τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς, νῦν δὲ ἔχει μεταβληθῆ εἰς ὡραῖον κῆπον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν θέατρα, ἑστιατόρια, διάφορα ἄλλα

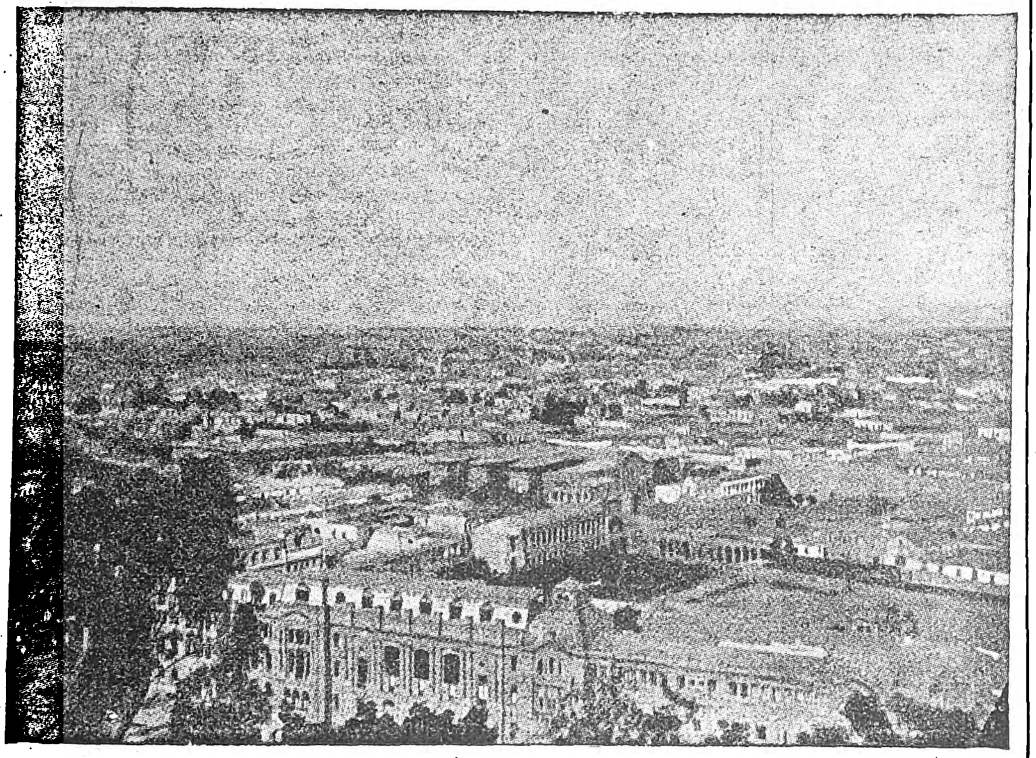

Ἄποψις τοῦ Σαντιάγο.

κέντρα διασκεδάσεων καὶ μνημεῖα. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων κτηρίων της εἶναι ἡ μητρόπολις τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, σημαντικὴ διὰ τὰς μεγάλας διαστάσεις της καὶ τοὺς πλουσίους καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς της, τὸ Καπιτώλιον, εἶδος ἀκροπόλεως ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει κλασσικοῦ ρυθμοῦ μετὰ περιστυλίου κτήριον μὲ ὡραίους κήπους, ὅπου εὑρίσκονται ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία· τὸ ἀνάκτορον Μονέντα, ἄλλοτε νομισματοκοπεῖον καὶ νῦν ἕδρα τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ πνευματικῶν ἱδρυμάτων της τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ χιλιανὸν πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1842, τὸ πολυτεχνεῖον, ἡ εἰδικὴ ἰατρικὴ σχολή, ἡ ἀνωτάτη ἐμπορικὴ σχολή, τὸ ἀστεροσκοπεῖον, τὸ ᾠδεῖον, τὸ μουσεῖον, ἡ βιβλιοθήκη μὲ 235.000 τόμους, ὁ ζῳολογικὸς καὶ βοτανικὸς κῆπος, ἡ γεωργικὴ σχολή, ἡ μεταλλευτικὴ σχολή, πολλὰ θέατρα καὶ διάφορα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Ἡ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνησις τῆς πόλεως εἶναι μεγάλη. Τὰ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα βιομηχανικὰ ἱδρύματα ὑπερβαίνουν τὰ 1500, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι ἐργοστάσια ζύθου, ὑποδημάτων, πίλων, ὑφασμάτων, ἀλευρόμυλοι, βυρσοδεψεῖα, χυτήρια, ξυλουργεῖα κτλ. Τὸ Σαντιάγο ἱδρύθη τῷ 1541 ὑπὸ τοῦ Πέτρου ντὲ Βαλντιβία, ὁ ὁποῖος εἶχε κατακτήσει τὴν Χιλὴν καὶ ὠνόμασθη κατ' ἀρχὰς *Σαντιάγο ντὲλ Νουέβο Ἐστρέμο*. Ὑπέστη πολλὰς καταστροφὰς ἐκ σεισμῶν, ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1570, 1647, 1730 καὶ 1822 καὶ πολλάκις ἐδῃώθη κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ τοὺς συχνοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Τῷ 1916 ἔλαβε χώραν ἐν αὐτῷ διεθνὴς βιομηχανικὴ ἔκθεσις, τῷ δὲ 1923 συνῆλθεν ἐν αὐτῷ ἡ διεθνὴς συνδιάσκεψις τῶν κρατῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τῷ 1932 κατέστη τὸ κέντρον ἐπαναστατικοῦ κινήματος μὲ ἀλλεπαλλήλους ἐπικρατήσεις κομμουνιστικῶν, σοσιαλιστικῶν, φιλελευθέρων καὶ στρατοκρατικῶν στοιχείων.

—2) Νομὸς τῆς Χιλῆς, ἀποτελῶν τμῆμα τῆς Κοιλάδος τῆς Χιλῆς, ὀνομαστῆς διὰ τὴν εὐφορίαν της καὶ διὰ τὸ θαυμάσιον κλῖμά της. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Μαϊποῦ καὶ Μεντόθα. Παράγει κυρίως σιτηρὰ καὶ μεταλλευτικὰ προϊόντα καὶ ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν. Ἔχει ἔκτασιν 16.988 τ. χλμ. καὶ 767.603 κατ. Μ. Δ. Β.

—**Σαντιάγο**, ἢ ***Ἅγιος Ἰάκωβος τῆς Κομποστέλλας*** (Santiago, Santiago de Compostela) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ἰσπανίας, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σὰρ καὶ Σάρελα. Κάτ. 20.067. Ἔχει γεωργίαν καὶ βιομηχανίαν χόρτου, σάπωνος, οἰνοπνευματωδῶν καὶ πυρείων. Γ. Ι. Β.

—**Σαντιάγο**, ἢ ***Σὰν Πάνο*** (Santiago, São Thiago) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα καὶ πολυαριθμοτέρα τῶν νήσων τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου ἀλλὰ καὶ ἡ μᾶλλον ἀνθυγιεινή. Κεῖται μεταξὺ τῶν νήσων Φόγκο καὶ Μάχο. Εἶναι ἡφαιστειογενής, ὕψιστον δὲ ὄρος ἔχει τὴν *Κορυφὴν τῆς Ἀντωνίας* (1 350 μ.). Κάτ. 63.000. Πρωτεύουσα ἡ Πράχα. Γ. Ι. Β.

—**Σαντιάγο ντὲ λὰς *Βέγκας*** (Santiago de las Vegas) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κούβας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀβάννας. Κάτ. 11.500. Ἔχει βιομηχανίαν καπνοῦ. Γ. Ι. Β.

—**Σαντιάγο ντὲλ *Ἐστέρο*** (Santiago del Estero) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία καὶ πόλις τῆς Ἀργεντινῆς. Ἡ πολιτεία ἔχει ἔκτασιν 103.106 τ. χλμ. καὶ 360.600 κατ. Εἶναι σχεδὸν πεδινή, διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σαλάντο καὶ Σαλαντίλιο καὶ διασχίζεται ὑπὸ τῶν σιδηροδρόμων Τουκουμάν, διακλαδώσεως τῶν σιδηροδρόμων Μπουένος Ἄϊρες καὶ Ροζάριο. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμὸν καὶ ξηρόν. Ἔχει γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, καλλιεργεῖται δὲ ἐν αὐτῇ καὶ τὸ σακχαροκάλαμον. Ἡ πόλις, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου πολιτείας, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρίο Ντοῦλτσε. Κάτ. 29.500. Ἔχει Ἰησουϊτικὸν κολλέγιον. Γ. Ι. Β.

—**Σαντιάγο ντὲ λὸς *Καβαλιέρος*** (Santiago de los Caballeros) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀϊτῆς, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 17.200. Ἔχει καπνοβιομηχανίαν καὶ τεχνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν σχολήν. Ὁ νομὸς ἔχει 72.150 κατ. Γ. Ι. Β.

—**Σαντιάγο τῆς *Κούβας*** (Santiago de Cuba) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Κούβας. Κάτ. 142.800. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ βάθος ὅρμου εἰσχωροῦντος 10 χιλ. εἰς τὴν ξηράν, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς Καραϊβικῆς θαλάσσης διὰ μακρᾶς ἑλικοειδοῦς καὶ στενῆς διώρυγος. Ἐξάγει σάκχαριν, καπνὸν καὶ μεταλλεύματα. Ἡ πόλις κατελήφθη τῷ 1662, 1741, 1746 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, εἰς τὴν θάλασσαν δὲ αὐτῆς κατεστράφησαν κατὰ τὸν Ἰσπανοαμερικανικὸν πόλεμον (1898) τὰ ἰσπανικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐπεχείρησαν νὰ διασπάσουν τὸν ναυτικὸν ἀποκλεισμόν. Γ. Ι. Β.

—**Σαντιάγο ντὲ *Γκουαγιακίλ*** (Santiago de Guayaquil) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ (βλ. λ. *Γκουαγιακίλ*).

—**Σαντιάγο ντὲ *Τσοῦκο*** (Santiago de Chuco) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ Περοῦ ἐν τῷ νομῷ Λιμπερτάντ. Ἐμβαδὸν 4.405 τ. χλμ. Κάτ. 22.000. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις *Σαντιάγο ντὲ Τσοῦκο*. Κάτ. 10.000.

Σαντιγὺ (Chantilly) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Οὐάζ, 39 χλμ. βορείως τῶν Παρισίων. Κάτ. 5.539. Ἀποτελεῖ πολυσύχναστον ἐξοχὴν τῶν Παρισίων καὶ ἦτο ἄλλοτε ὀνομαστὴ διὰ τὴν ἀκμάζουσαν ἐν αὐτῇ βιομηχανίαν τῶν τριχάπτων. Διατηρεῖ δὲ καὶ σήμερον τὴν φήμην της λόγῳ τοῦ ἱστορικοῦ πύργου της καὶ τῶν κατ' ἔτος γινομένων ἱπποδρομιῶν. Ὁ πύργος ἀνηγέρθη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν μεγιστάνων ντὲ Σενλί, ἀνεκαινίσθη τῷ 1386—1393 ὑπὸ τῶν Ντ' Ἀρζεμόν, ἔπειτα περιῆλθεν εἰς τὴν οἰκογένειαν Μονμορανσύ καὶ βραδύτερον εἰς τὸν οἶκον τῶν Κοντέ. Εἰς τὸ παλάτιον αὐτοῦ ἐσύχναζον οἱ Λὰ-Μπρυγέρ, Ρακίνας Μολιέρος, Λαφονταίν, Μποαλὼ καὶ ἄλλοι. Ὁ μέγας πύργος κατεστράφη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ὁ μικρὸς διασῴζεται, ἀποτελῶν τὸ καλύτερον εἶδος ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Γαλλίᾳ. Τῷ 1830 ὁ πύργος περιῆλθεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Ὠμάλης, τέταρτον υἱὸν τοῦ Λουδοβίκου - Φιλίππου, ὅστις βραδύτερον ἔκτισε τὸ παλάτιον ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ ἀρχαίου μεγάλου πύργου. Ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῷ λαμπρὰν βιβλιοθήκην καὶ συλλογὴν ἔργων ζωγραφικῆς. Τῷ 1886 ὁ πύργος μετὰ τῶν συλλογῶν καὶ τοῦ παρακειμένου δάσους περιῆλθεν εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον τῆς Γαλλίας. Γ. Ι. Β.

Σαντικλῆ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, εἰς ὕψος 1.200 μ., ἐπὶ παραποτάμου τοῦ Μαιάνδρου. Κάτ. (1927) 7.036. Ὑποτίθεται ὅτι κεῖται παρὰ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Ἀπαμείας Κιβωτοῦ* καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐδόθη εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ ὄνομα Σαντικλί (*σαντίκ*=κιβώτιον). Ἡ ὁμώνυμος ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 2.080 τετρ. χλμ. καὶ 37.421 κατ. Εἰς τὰ ΝΔ. τῆς ὑποδιοικήσεως ὑπάρχει ἡ ἁλμυρὰ λίμνη *Ἀτζὶ-γκιόλ*. Παράγει ὄπιον καὶ σταφίδα. Ν. Μ.

Σαντὶκ-τσιφλὶκ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Δράμας τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ νομοῦ. Κάτ. (1928) 357. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀρκαδικόν*.

Σαντιλῆ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ χωρίου *Σανδάλη* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως.

Σαντιλιάνα (Santillana), ***Ἰνίγκο - Λόπεθ ντὲ Μεντόθα***, *μαρκήσιος ντὲ —*. Ἰσπανὸς λόγιος καὶ ποιητὴς (1398—1458). Ἐδημοσίευσε ποιητικὰ ἔργα: «Ἑκατόλογα», «Βουκολικά», «Σοννέττα», καὶ θεωρεῖται ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς καστιλλιανῆς ποιήσεως. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν τῷ 1852. Γ. Ι. Β.

Σαντίνι. Φιλέλλην Κορσικανὸς ἐκ Μπάστιας, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν Ἀγῶνα. Τ. Ε. Ε.

Σάντιτς (Santić), ***Ἀλέξανδρος***. Σέρβος ποιητὴς (1868—1924). Ἐδημοσίευσε συλλογὰς ποιημάτων (1891 καὶ 1919) καὶ ἔγραψε διάφορα δράματα, ἐν οἷς: «Ὑπὸ ὁμίχλην» (1907), «Ἡ σύζυγος τοῦ Χασὰν ἀγᾶ» κ.ἄ. Μετέφρασεν εἰς τὴν σερβικὴν ποίηματα τοῦ Ἅϊνε καὶ ἄλλων Γερμανῶν ποιητῶν. Γ.Ι.Β.

Σάντλγουερθ (Saddleworth) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ὑόρκης, εἰς ἀπόστασιν 23 περίπου χλμ. ἀπὸ τοῦ Μάντσεστερ. Κάτ. 12.600. Ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων εἰδῶν. Γ.Ι.Β.

Σαντμάγερ (Sandmayer) ***ἀντίδρασις*** *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *διαζωσώματα*.

Σάντμαν (Samdmann). Πρώσσος ἀξιωματικός, ὅστις ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάγη ἐν τῷ ἱππικῷ ὡς ἴλαρχος. Λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐν Πέρα μάχην, ἔπεσε τῇ 4 Ἰουλίου 1822 μετὰ τῆς ἀποδεκατισθείσης ἴλης αὐτοῦ. Τ. Ε. Ε.

Σαντμὲς (Chantemesse) ***σημεῖον***. Οὕτω καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ Chantemesse καθορισθεῖσα ὀφθαλμοαντίδρασις εἰς τοὺς τυφικοὺς ἐν γένει. Ἐπιτυγχάνεται δ' αὕτη, ἐὰν ἐνσταλάξωμεν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν αὐτῶν μίαν ἢ δύο σταγόνας διαλύματος ξηροῦ τυφικῶν βακίλλων. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπανελήφθη, ἐπιβεβαιωθὲν καὶ χρησιμοποιηθὲν ὡς διαγνωστικὸν παρὰ τοῦ Γερμανοῦ ἰατροῦ Malisch ἐν ἔτει 1908. Μ. Ν. Κ.

—**Σαντμὲς** καὶ ***Βιντάλ*** (Chantemesse καὶ Widal), ***βάκιλλος τοῦ —***. Οὕτω καλεῖται ὁ ἐν ἔτει 1888 ἀνακαλυφθεὶς παρὰ τῶν Chantemesse καὶ Widal βάκιλλος, προσομοιάζων τῷ βακίλλῳ τοῦ Eberth διὰ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ χαρακτήρων, ἀλλὰ διαφέρων τούτου ὡς ἐκ τοῦ ἥσσονος εὐκινήτου καὶ ὡς ἐκ τῆς συνήθους ἐλλείψεως δονητικῶν βλεφαρίδων. Ὁ βάκιλλος οὗτος εἶναι ὁ παθογόνος παράγων τῆς ἐπιδημικῆς δυσεντερίας, τῆς ἕνεκα τούτου καλουμένης καὶ βακιλλώδους δυσεντερίας. Εἶναι προσόμοιος τῷ βακίλλῳ τοῦ Shiga, μεθ' οὗ καὶ συγχέεται. Μ. Ν. Κ.

Σάντμπεργκερ (Sandberger), ***Ἀδόλφος***. Γερμανὸς μουσικολόγος καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1864. Διωρίσθη ἔφορος τοῦ μουσικοῦ τμήματος τῆς βιβλιοθήκης τῆς αὐλῆς τοῦ Μονάχου, τῷ δὲ 1900 ἔτυχε τοῦ τίτλου τοῦ ἐκτάκτου καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς αὐτῆς πόλεως. Ὁ Σάντ-

Digitized by Google

μπεργκερ διευθύνει τὰς ἐκδόσεις τῆς ἑταιρείας «Μνημεῖα τῆς μουσικῆς ἐν Βαυαρίᾳ» καὶ εἶναι μέλος πολλῶν ἀκαδημιῶν. Ὡς μουσικολόγος ἐξέδωκε: «Leben und Werken des Dichtermusikers Peters Cornelius» (1887), μελέτας περὶ τῆς «Gwendoline» τοῦ Σαμπριὲ (1892) καὶ περὶ τοῦ «Cid» τοῦ Κορνέλιους (1893), βιογραφίαν τοῦ Λάσσο, ὡσαύτως: «Zur Geschichte des Haydnschen Streichquartetts» (1899), «Ueber zwei chenden Mozart zugeschriebene Messen» (1907), «Beiträge zur Geschichte der bayrischen Hofkapelle unter Orlando de Lasso», ἄπειρα ἄρθρα εἰς περιοδικὰ κλπ. Ὡς συνθέτης ὁ Σάντμπεργκερ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τοῦ μελοδράματος «Ludwig der Springer» (1895), διὰ πολλῶν μελῳδιῶν, χορῳδιῶν, ἔργων μουσικῆς δωματίου, τοῦ συμφωνικοῦ προλόγου «Riccio», τοῦ συμφωνικοῦ ποιήματος «Viola» κλπ. Γ. Σ.

— **Σάντμπεργκερ** (Sandberger), ***Φριδολῖνος***, *ἱππότης τοῦ*—. Γερμανὸς γεωλόγος καὶ παλαιοντολόγος (1826—1898). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Καρλσρούῃ (1855) καὶ Βυρτσβούργῳ (1863) καὶ συνέγραψε: «Περιγραφὴ τῶν ἀπολιθωμάτων τῆς Ρηνανίας» (1848—1856), «Τὰ κογχύλια τῆς τεταρτογενοῦς λεκάνης τοῦ Μάϊντς (1858—1864). «Τὰ κογχύλια τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν γλυκέων ὑδάτων τοῦ προκόσμου» (1870—1876) κ. ἄ. ΑΝ. Δ.

Σάντο (Sado ἢ Sadão, προφ. *Σαντάν*) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Νοτίου Πορτογαλίας, πηγάζων ἐν τῷ νομῷ Ἀλεμτέζου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ἐν τῷ ὅρμῳ Σετούμπαλ. Ἔχει μῆκος 168 χλμ. Γ.Ι.Β.

— **Σάντο** (Sado, σινιστὶ *Σατσοῦ*) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰαπωνίας (38° Β. πλάτ. καὶ 138° 30′ Ἀν. μῆκ.). Ἔχει περιφέρειαν 197 χλμ., ἐμβαδὸν 869 τ. χλμ καὶ κατ. 115.000. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου κεῖται ὁ κύριος λιμὴν αὐτῆς *Ἐμπισὰ* (Ebisa), εἰς ἀπόστασιν δὲ 25 χλμ. ἡ πόλις *Ἀϊκαβά*, εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ὁποίας ὑπάρχουν ὀρυχεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Γ. Ι. Β.

Σάντο Ἀμάρο (Santo Amaro) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βραζιλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἀμάρο*).

Σάντοβα (Sadowa, τσεχ. Sádová) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βοημίας, ἐν Μπίστριτς, 8 χλμ. ΒΔ τοῦ Καινιγκγκράιτς. Κάτ. 174. Γ.Ι.Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Διαρκοῦντος τοῦ Αὐστροπρωσσικοῦ πολέμου ἐν Βοημίᾳ τῷ 1866, ἐξετελέσθησαν κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 30 Ἰουνίου—2 Ἰουλίου, ὑπὸ μὲν τῶν Αὐστριακῶν διάφοροι ἀλλαγαὶ μετώπου, ὑπὸ δὲ τῶν Πρώσσων ἑλιγμοί, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἑλιγμὸς τῆς Σάδοβας* (βλ. λ. *Αὐστριακὸς πόλεμος*, τόμ. ΣΤ΄, σελ. 235) καὶ τοιουτοτρόπως τὴν μεσημβρίαν τῆς 2ας Ἰουλίου οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρέθησαν ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται. Οἱ Αὐστριακοὶ (200.000 ἄνδρες, 700 πυροβόλα) ἦσαν τεταγμένοι μὲ μέτωπον (πρὸς Β. καὶ πρὸς Δ.) κεκαλυμμένον κατ᾽ ὀρθὴν γωνίαν, ἐπὶ θέσεων γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *τοποθεσία τῆς Σάδοβας*. Ἡ περιώνυμος αὕτη τοποθεσία, ἐφ᾽ ἧς ἐκρίθη ἡ τύχη τῶν Αὐστριακῶν τῷ 1866, εἶχε γραμμὴν μὲν ἀμύνης διήκουσαν ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν ὑψωμάτων Πρίμ, Χλοὺμ (ἐπικρατοῦν ἐφ᾽ ὁλοκλήρου τῆς τοποθεσίας), Μάσλοβετς, Ράσιτζ, ἐκτεινομένην ἐπὶ μετώπου 12 περίπου χιλιομέτρων καὶ εὑρισκομένην ἐντὸς τῆς τριγωνικῆς περιοχῆς μεταξὺ τοῦ Ἔλβα καὶ τῶν ποταμίων Μπίστριτζ καὶ Τροτίνα (παραποτάμων τοῦ Ἔλβα), προκεχωρημένας δὲ θέσεις εἰς Νέχανιτζ, Ντόχαλιτζ, Σάδοβα, Σέβετιτζ, Μπένατεκ. Πρὸ τῆς τοποθεσίας ταύτης ὑπάρχει ὁ τελματώδης ρύαξ Μπίστριτζ, χρησιμεύσας ὡς κώλυμα πρὸ τοῦ αὐστριακοῦ μετώπου. Ἡ τοποθεσία ὅμως αὕτη παρουσιάζει τὸ μέγα μειονέκτημα ὅτι τὰ ἑκατέρωθεν πλευρὰ της δὲν στηρίζονται ἐπὶ σοβαρῶν σημείων καὶ ἐπὶ πλέον στερεῖται δευτέρας γραμμῆς ἀμύνης. Οἱ Πρῶσσοι (220.000 ἄνδρες, 780 πυροβόλα) εἶχον προχωρήσει καὶ περισφίγξει τοὺς Αὐστριακοὺς ἐν εὐρυτάτῳ ἡμικυκλίῳ, καθόσον ἡ στρατιὰ τοῦ Ἔλβα εὑρίσκετο περὶ τὸ Σμιντάρ, ἡ 1η στρατιὰ περὶ τὸ Χόριτζ, ἡ 2α περὶ τὸ Καινιγκίχωφ, μὲ τὴν πρόθεσιν ὅπως ἐξαναγκασθῶσιν οἱ Αὐστριακοὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐκ τῶν ὄπισθεν τοῦ Ἔλβα θέσεών των (ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης), διὰ τῆς ὑπερκεράσεως τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ των παρὰ τὸ Πάρντουβιτς ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἔλβα, καθ᾽ ὃν χρόνον ἡ 1η στρατιὰ θὰ παρηκολούθει τὸν ἑλιγμὸν τοῦτον καὶ θὰ προσέβαλλε πᾶσαν αὐστριακὴν δύναμιν εὑρεθησομένην ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλβα. Ταῦτα δὲ πάντα, διότι οἱ Πρῶσσοι, ἀπολέσαντες ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουλίου τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν Αὐστριακῶν, εἶχον τὴν σφαλερὰν ἀντίληψιν ὅτι εὑρίσκοντο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλβα, εἰς τὴν μεταξὺ τῶν φρουρίων Καίνιγκρατς καὶ Ζώζεφσταντ περιοχήν. Εὐθὺς ὡς τὸ ἀπόγευμα τῆς 2ας Ἰουλίου ἐπληροφορήθη ὁ διοικητὴς τῆς 1ης πρωσσικῆς στρατιᾶς πρίγκιψ Φρειδερῖκος Κάρολος ὅτι, ἂν μὴ ὁλόκληρος ὁ αὐστριακὸς στρατός, πάντως ὅμως τὸ μεῖζον αὐτοῦ μέρος εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλβα, ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ καταστρώσῃ σχέδιον μάχης διὰ τῶν δυνάμεων τῆς στρατιᾶς ταύτης καὶ τῆς τοῦ Ἔλβα, διατελούσης ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν διοίκησίν του, ἀνέφερε δ᾽ ἁπλῶς περὶ τῆς ἐνεργείας του ταύτης εἰς τὸ πρωσσικὸν ἀρχιστρατηγεῖον. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς ἐπικρίνουσι δριμέως τὴν ὑπέρμετρον ταύτην πρωτοβουλίαν τοῦ Φρειδερίκου Καρόλου, ὅστις ἔδωσεν εὐρεῖαν ἔννοιαν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ πρωσσικοῦ ἀρχιστρατηγείου, ἥτις καθώριζεν ἐπίθεσιν ὑπὸ τῆς 1ης στρατιᾶς, ἐὰν ἡ συναντηθησομένη ἐντεῦθεν τοῦ Ἔλβα αὐστριακὴ δύναμις ἦτο μικρά. Τὸ πρωσσικὸν ἀρχιστρατηγεῖον ἠναγκάσθη ἑκὼν ἄκων ν᾽ ἀποδεχθῇ τὰ διαταχθέντα, διὸ διέταξε καὶ τὴν 2αν στρατιὰν τοῦ διαδόχου τῆς Πρωσσίας ὅπως μετάσχῃ εἰς τὴν μάχην. Κατὰ τὸ σχέδιον τῆς πρωσσικῆς ἐπιθέσεως, ἔπρεπεν ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 3ης Ἰουλίου νὰ ἐπιτεθῶσιν ἡ 1η στρατιὰ κατὰ μέτωπον, ἡ στρατιὰ τοῦ Ἔλβα κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ διὰ Νέχανιτζ, ἀναστέλλουσα τὸν ὑπερκερωτικὸν ἑλιγμόν της, καὶ ἡ 2α κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ διὰ Νέδελιτζ. Ὁ Αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος Μπένεντεκ μόλις περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 2ας Ἰουλίου ἐπληροφορήθη περὶ τῶν κινή-

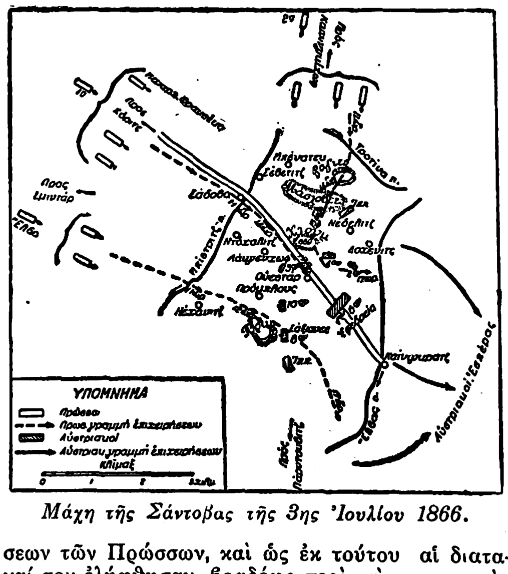

Μάχη τῆς Σάντοβας τῆς 3ης Ἰουλίου 1866.

σεων τῶν Πρώσσων, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ διαταγαί του ἐλήφθησαν βραδέως περὶ τὴν χαραυγὴν τῆς 3ης Ἰουλίου ὑπὸ τῶν διαφόρων μονάδων. Συνήφθη τότε ἡ *μάχη τῆς Σάδοβας* (3 Ἰουλίου 1866) χωριζομένη εἰς τέσσαρας φάσεις.

1η φάσις (ὥρα 8—11). Ἡ 1η πρωσσικὴ στρατιά, προχωρήσασα διὰ πολλῶν φαλάγγων καὶ προκαλυπτομένη ὑπὸ τῆς ὁμίχλης, προσεπέρασε τὸν Μπίστριτζ ἐπὶ διαφόρων σημείων, ἀπωθήσασα τὰ προκεχωρημένα αὐστριακὰ τμήματα· ἔπαξε τότε μέγα μέρος τοῦ πυροβολικοῦ της ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμίου τούτου καὶ ἤρχισε δι᾽ αὐτοῦ ἀγῶνα πυροβολικοῦ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου αὐστριακοῦ, ὅπερ παρεκώλυε πᾶσαν προχώρησιν τῶν Πρώσσων. Εἰς τὸ κέντρον τῆς 1ης στρατιᾶς μία μεραρχία (ἡ τοῦ στρατηγοῦ Φρανσέκυ) κατώρθωσε ν᾽ ἀπωθήσῃ τὰ προκεχωρημένα αὐστριακὰ τμήματα τῶν σωμάτων 4ου καὶ 2ου, ὁπότε τὸ δεξιὸν τῶν Αὐστριακῶν παρέμεινεν ἀποκεκομμένον. Ἡ στρατιὰ τοῦ Ἔλβα προὐχώρησε καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν Μπίστριτζ, μετὰ μικρὸν δὲ ἀγῶνα κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Νέχανιτζ καὶ προσεπέρασε τὸ ποτάμιον, ὁπότε ἤρχισεν ἀπειλοῦσα τὸ ἀριστερὸν αὐστριακὸν πλευρόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ 2α πρωσσικὴ στρατιὰ κατέβαλεν ἀπεγνωσμένας προσπαθείας ὅπως φθάσῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Περὶ τὴν 11ην ὥραν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ βορείως τοῦ ὀροπεδίου Ράζιτς.

2α φάσις (ὥρα 11—15). Ἐπειδὴ ἡ 1η στρατιὰ εὕρισκε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν προχώρησιν, ἀπεφάσισε νὰ παραμείνῃ προσωρινῶς ἐν ἀμύνῃ, μέχρις οὗ φθάσῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου καὶ ἡ 2α στρατιά· ἕνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου ἀναθαρρήσαντες ἀπὸ τῆς 11ης ὥρας οἱ Αὐστριακοί, ἤρχισαν δεικνύοντες τάσεις ἐπιθέσεως πρὸς τὸ κέντρον τῆς 1ης πρωσσικῆς στρατιᾶς. Ἀλλ᾽ ἡ εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τῆς στρατιᾶς ταύτης μεραρχία τοῦ Φρανσέκυ ἐξηκολούθει τὸν ἀγῶνα, προσελκύουσα ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον ἁπάσας τὰς δυνάμεις τῶν αὐστριακῶν σωμάτων 2ου καὶ 4ου. Καὶ ἡ μὲν μεραρχία αὕτη κατασυνετρίβη, διὰ τῆς παρατάσεως ὅμως τοῦ ἀγῶνος ἐπέτρεψεν εἰς τὴν 2αν στρατιὰν νὰ ἀφιχθῇ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, καὶ δὴ καθ᾽ ἣν στιγμὴν τὰ δύο αὐστριακὰ σώματα τοῦ δεξιοῦ εἶχον σχεδὸν ἐξουδετερωθῆ. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἡ μὲν στρατιὰ τοῦ Ἔλβα προὐχώρησε καὶ κατέλαβε τὸ χωρίον Πρόμπλους καὶ τὸ ὀροπέδιον Πρίμ, ἡ δὲ 2α στρατιὰ προήλασεν ἀκάθεκτος. Περὶ τὴν 14ην ὥραν οἱ Πρῶσσοι εἶχον προσπεράσει τὸν Τροτίνα, τὸ δὲ Μάσλοβετς εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν κατοχήν των. Οἱ Αὐστριακοὶ ὑποχωρήσαντες ἐτάχθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Χλοὺμ—Νέδελιτζ—Λόχενιτζ. Περὶ τὴν 15ην ὥραν τὰ στρατεύματα τῆς 2ας πρωσσικῆς στρατιᾶς ἐπιτεθέντα κατὰ τοῦ Χλοὺμ κατέλαβον τοῦτο, τότε δὲ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς αὐστριακῆς παρατάξεως ὑπέστη διάρρηξιν. Αἱ προσπάθειαι τῶν Αὐστριακῶν πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ Χλοὺμ δι᾽ ἀντεπιθέσεως ἀπέβησαν ἄκαρποι. Τοιουτοτρόπως οἱ Αὐστριακοὶ ἠπειλοῦντο ἤδη ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν των.

3η φάσις (ὥρα 15—17). Ἐξετελέσθη γενικὴ ἐπίθεσις ὑπὸ τῶν Πρώσσων, ἐπιτυχοῦσα πλήρως, διότι ἐξηνάγκασε τοὺς Αὐστριακούς, τοὺς μὲν τῶν ἑκατέρωθεν πλευρῶν νὰ προσπεράσωσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλβα, τοὺς δὲ τοῦ κέντρου νὰ ὑποχωρήσωσι μέχρι τοῦ Καίνιγκρατζ σχεδόν. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην τὰ αὐστριακὰ πυροβολικὸν καὶ ἱππικὸν ἐθυσιάσθησαν, ἵνα προκαλύψωσι τὸ φίλιον πεζικόν.

4η φάσις (ὥρα 17—20). Ἡ ὑποχώρησις τῶν Αὐστριακῶν ἦτο πλήρης, ἀλλὰ καὶ οἱ Πρῶσσοι ἔφθασαν εἰς Οὐεστὰρ (Westar) ἐν μεγάλῃ συγχύσει, εἰς τρόπον ὥστε ὄχι μόνον στρατηγικὴν καταδίωξιν ἠδυνάτουν νὰ ἐκτελέσωσιν, ἀλλὰ καὶ θὰ περιέπιπτον εἰς δύσκολον θέσιν, ἐὰν οἱ Αὐστριακοὶ ἀντεπετίθεντο. Τὴν ἑσπέραν ἅπας ὁ αὐστριακὸς στρατὸς εὑρέθη φύρδην μίγδην ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλβα, ἐὰν δὲ δὲν ἐξεδίδετο διαταγὴ τοῦ πρωσσικοῦ ἀρχιστρατηγείου, κοινοποιηθεῖσα κατὰ τὴν νύκτα 3—4 Ἰουλίου, περὶ γενικῆς ἀναπαύσεως κατὰ τὴν ἐπομένην, ἡ καταστροφὴ τῶν Αὐστριακῶν θὰ ἦτο πλήρης.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπώλεσαν οἱ μὲν Πρῶσσοι περὶ τοὺς 10.000 ἄνδρας, οἱ δ᾽ Αὐστριακοὶ περὶ τοὺς 25.000, 20.000 αἰχμαλώτους καὶ 200 πυροβόλα. Ἡ μάχη τῆς Σάδοβας ἔχει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: 1) εἶναι καθαρὸς τύπος μάχης ἐκ παρατάξεως· 2) τὸ ἀποτέλεσμα ἐπῆλθε διὰ τῆς δράσεως κατ᾽ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν· 3) κατεδείχθη τὸ δόγμα τῆς πρωσσικῆς πρωτοβουλίας, ἥτις ὑπερέβη πᾶν ἐπιτετραμμένον ὅριον. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σαντοβίτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ἰωαννίνων χωρίου *Μάρμαρα* (βλ. λ.).

Σάντοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλλιθέα* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος.

Σάντο-Ἐσπιρίτου, ἢ ***Σάνκτι Σπίριτους*** (Santo Espiritu ἢ Sancti Spiritus) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιον Πνεῦμα*.

σαντὸζ ***ἅλατα*** (Sels Sandows) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι μείγματα κόνεων διαφόρων ἁλάτων, εἰσαχθέντα εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ φαρμακοποιοῦ Ernst Sandow. Διακρίνονται: 1) Εἰς ἅλατα τεχνητῶν μεταλλικῶν ὑδάτων, ἀποτελούμενα ἐκ τῶν οὐσιωδῶν τῶν στερεῶν συστατικῶν τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων. Φέρονται συνεσκευασμένα μετὰ μικροῦ ὀγκομετρικοῦ δοχείου, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου διαλυόμενον εἰς ὡρισμένον ὄγκον ὕδατος παρέχει διάλυμα ἀνάλογον πρὸς τὸ μεταλλικὸν ὕδωρ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου καθίσταται εὔκολος καὶ λίαν προσιτὴ ἡ θεραπεία διὰ μεταλλικῶν ὑδάτων. 2) Εἰς ἀναβράζοντα ἅλατα, ἅτινα περιλαμβάνουν φαρμακευτικάς τινας οὐσίας καταστάσας εὐχαρίστου ὀσμῆς καὶ εὐλήπτους. Οὕτω περιέχουν ἅλατα βρωμίου, λιθίου, σιδήρου καὶ βισμουθίου. Ἕτερα περιέχουν ἀλκαλοειδῆ, σαλικυλικὸν ὀξύ, πιπεραζίνην, λυσιδίνην κτλ. 3) Εἰς λουτρὰ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ταῦτα εἶναι ἀναλόγως μείγματα ἁλάτων ἀποτελούμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ δισανθρακικοῦ νατρίου καὶ ὀξίνου θειικοῦ νατρίου. Ἐκτὸς τῶν ἁπλῶν τούτων λουτρῶν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος φέρονται καὶ συνθετώτερα. Κ. Γ. Μ.

Σαντολέτο (Sadoleto), ***Ἰάκωβος***. Καρδινάλιος, γεννηθεὶς ἐν Μοδένῃ τῆς Ἰταλίας τῷ 1477. Ἐσπούδασεν ἐν Φερράρᾳ ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν καὶ νομικὰ καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Σχιπίωνος Καρτερομάχου. Προσληφθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καρδιναλίου Καράφφα, ἐκλήθη τῷ 1513 ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι ὡς γραμματεὺς αὐτοῦ. Τῷ 1517, χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ arpentras (Vaucluse), ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, ἔνθα διέμενε μέχρι τοῦ 1524, ὅτε ὁ πάπας Κλήμης ὁ Ζ′ ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν Ρώμην. Τῷ 1527, καταλιπὼν τὴν Ρώμην 20 ἡμέρας πρὸ τῆς ἁλώσεως ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ δουκὸς τῶν Βουρβώνων, ἐπανῆλθεν εἰς Carpentras, ὁπόθεν ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς Ρώμην τῷ 1536 ὁ πάπας Παῦλος ὁ Γ′, ὅστις προήγαγεν αὐτὸν εἰς καρδινάλιον, ἐν Ρώμῃ δὲ διαμένων ἀπέθανε τῷ 1547. Ὁ Σαντολέτο, ἐκτὸς ὑπομνημάτων τινῶν εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς, ἐδημοσίευσε τῷ 1513 τὸ παιδαγωγικὸν ἔργον «De liberis recte instituendis» καὶ τὸ φιλοσοφικὸν «De laudibus philosophiae» τῷ 1538, μετὰ θάνατον δ᾽ αὐτοῦ, τῷ 1550, ἐδημοσιεύθη ἡ ἀλληλογραφία του «Epistolarum libri XVI» καὶ τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐν Βερόνῃ τῷ 1737. Ε. Γ. Π.

σαντολίνη (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ἡ ἐκ τοῦ φυτοῦ *σαντάλου τοῦ ἐρυθροῦ* παρεχομένη οὐσία, ἥτις χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βαφικήν. Δ. Ν. Π.

Σὰν Τόμ, ἢ ***Σὰν Τόμας*** (San Thomas) *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἅγιος Θωμᾶς*. Μ. Δ. Β.

Σάντονες (οἱ), ***Σάντωνες***, ἢ ***Σάντονοι*** *[Ἀρχ.]*. Ἰσχυρὸς καὶ πολυπληθὺς λαὸς τῆς Κελτικῆς Γαλ-

Digitized by Google

λίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας, κατοικῶν ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς Β. τοῦ ποταμοῦ Γαρούννα καὶ ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Καραντόνου (νῦν Charente). Ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἱσπανίας ἐπιδρομὴν καθὼς καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Βελλοβέζον, ἀνεψιὸν τοῦ Ἀμβιγάτου βασιλέως τῶν Γαλατῶν, ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἵδρυσαν τὴν πόλιν Μεδιολάνιον (νῦν Μιλᾶνον). Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς πολέμους ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μεγάλην ὑπὸ τὸν Βερκιγγετόριγα ἐπανάστασιν τῶν Γαλατῶν μετὰ 12.000 ἀνδρῶν, καὶ ὑπετάγησαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος τῷ 52 π. Χ. Ἐπὶ Αὐγούστου ἐπανεστάτησαν ἐκ νέου, ἀλλ' ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Μεσσάλα Κορβίνου, ἡ δὲ χώρα των προσηρτήθη εἰς τὴν Ἀκουϊτανίαν. Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο τὸ Μεδιολάνιον (νῦν Saintes) ἐν τῷ νομῷ Charente-Inférieure, ὅπου σῴζονται ρωμαϊκαὶ ἀρχαιότητες (θέρμαι, ἀμφιθέατρον κτλ.). Ἡ χώρα των ἐξῆγεν ἀψίνθιον καὶ χλαίνας μαλλίνας μετὰ καλύπτρας (cuculli), εἰς αὐτοὺς δ' ὀφείλει τὸ ὄνομά της καὶ ἡ παλαιὰ ἐπαρχία τῆς Γαλλίας Saintonge. Α. Θ. Σ.

σαντονικός, *—ή, —όν* ὁ σχετιζόμενος πρὸς τὴν *σαντονίνην* ἢ τὸ *σαντονικὸν ὀξύ*. Λέγεται ἐπὶ ἑνώσεων ἢ φαρμάκων.

—σαντονικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὸν ὀξὺ τῆς κυκλικῆς σειρᾶς τοῦ τύπου $C_{15}H_{20}O_4$. Παράγεται κατὰ τὴν θέρμανσιν τῆς *σαντονίνης* μετ' ἀλκαλίων, στρέφει τὸ ἐπίπεδον τοῦ πεπολωμένου φωτὸς πρὸς τὰ ἀριστερά, κρυσταλλοῦται εἰς ρομβικοὺς κρυστάλλους καὶ τήκεται εἰς 161—163°. Σ. Γ.

σαντονίνη (ἡ) *[Χημ.]*· συνώνυμον τῆς *ἀβροτονίνης* (βλ. λ.).

σαντόνιον (τὸ) (Santolina) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον φρύγανα ἀρωματικά, ἰθαγενῆ τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Ἐκ τῶν 10 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι τὸ *σαντόνιον ἡ χαμαικυπάρισσος* (Santolina chamaecyparissus), ἰθαγενὲς τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου, ὅπερ εἶναι φαρμακευτικὸν καὶ κοσμητικόν. Εὐρύτερον καλλιεργεῖται ἡ ποικιλία τοῦ εἴδους τούτου *σαντόνιον ἡ χαμαικυπάρισσος ἡ ὑπόλευκος* (Santolina chamaecyparissus incana), χρησιμοποιουμένη κυρίως πρὸς σχηματισμὸν περιχειλωμάτων (μπορντοῦρες) καὶ καλουμένη ὑπὸ τῶν κηπουρῶν *λεβαντίνια*. Ἡ ποικιλία αὕτη κλαδεύεται συχνὰ καὶ πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς, μοσχευμάτων καὶ παραφυάδων. Δ.Ν.Π.

σαντόνιος *βαθμὶς στρωμάτων* (Santonien) *[Γεωλογ.]*. Μία ἐκ τῶν ἐννέα βαθμίδων, ἡ ἕκτη κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰς νεωτέρας, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ νεοκρητιδικὴ ἢ ἀνωτέρα κρητιδικὴ ὑποδιάπλασις τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν κατωτέραν σενόνιον σειρὰν τῆς αὐτῆς ὑποδιαπλάσεως καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς θέσεως Saintogne, ὅπου τὰ στρώματά της παρουσιάζονται καλῶς ἀνεπτυγμένα. Εἶναι κυρίως κρητίς, ἐνιαχοῦ μεταπίπτουσα, λόγῳ προσμίξεως μαγνησίας μὲ ἀμμώδη δολομίτην. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν συναντῶνται στρώματά της, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὴν ἰδιορρυθμίαν ὅτι δὲν εἶναι κρητιδώδη. Εἰς τὸν Καναδᾶν τὰ στρώματα τῆς βαθμίδος ταύτης εἶναι ἀποθέματα ὑφαλμύρων καὶ γλυκέων ὑδάτων καὶ περικλείουν ἄφθονα ἀπολιθωμένα λείψανα δεινοσαύρων. Εἰς τὴν Βενεζουέλαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς βαθμίδος ταύτης ἐξορύσσουν πισσάσφαλτον.

Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἔχουν εἰσέτι διακριθῆ στρώματα τῆς βαθμίδος ταύτης ἐκ τῆς ὅλης νεοκρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως στρωμάτων. Μόνον εἰς τὴν Εὔβοιαν ὁ Ντεπρὰ διακρίνει καὶ κατατάσσει εἰς τὴν βαθμίδα ταύτην λευκά τινα μάρμαρα τῆς βορείου Εὐβοίας, ὡς καὶ τοῦ Σταυροῦ, Ὀχλάου καὶ Μαυροβουνίου τῆς κεντρικῆς Εὐβοίας, περιέχοντα ἀπολιθώματα τοῦ εἴδους *Ἱππουρίτης τοῦ Γκωντρύ*. Γ. Κ. Γ.

Σάντο Ντομίνγκο, ἢ *Σὰν Ντομίνγκο* (Santo Domingo ἢ San Domingo) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἅγιος Δομίγγος*.

Σαντόνων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ λιμὴν τῆς χώρας τῶν Σαντόνων τῆς Κελτογαλατίας Ἀκουϊτανίας, μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γαρούννα (νῦν Gironde) καὶ τοῦ Κανεντέλου (νῦν Charente), ὡς ὁ Πτολεμαῖος (Β, ζ, 2) καὶ ὁ Μαρκιανὸς (Περίπλ. Ἔξω θαλάσσης Β, 21) ἀναφέρουν. Εἶναι τὰ σύγχρονα *Ροσσὲλ* (La Rochelle). Σ. Ε. Λ.

σαντοπερονίνη (ἡ) (Santoperonus) *[Φαρμ. Χημ.]*. Προϊὸν συμπυκνώσεως ναφθαλίνης καὶ σαλικυλικοῦ ὀξέος μετ' ἀργιλλίου καὶ χαλκοῦ. Εἶναι σκεύασμα ἀνθελμιντικόν, διδόμενον καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν ὑποθέματος ἢ ἀλοιφῆς. Κ. Γ. Μ.

Σαντοριναῖος, *Νῖκος Ἰακ.* Ἕλλην ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1882 ἐν Σουλινᾷ τῆς Ρουμανίας ἐκ γονέων καταγομένων ἐκ Τήνου. Συνεργάσθη εἰς περιοδικὰ τῆς Σμύρνης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν περιοδικῶν «Ζωὴ» τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ «Ἐργάτης» τῆς Σμύρνης. Διαμείνας κατὰ καιροὺς ἐν Σμύρνῃ, Κωνσταντινουπόλει, Γενούῃ καὶ Ἀθήναις, ἀνεμίχθη κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει παραμονήν του εἰς τὴν ἐκεῖ φιλολογικὴν καὶ πολιτικὴν κίνησιν τοῦ «Προοδευτικοῦ κέντρου», τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴν ἐξέλιξίν του εἰς «Δημοκρατικὸν κόμμα», ἐγένετο ἀντιπρόεδρος. Ἐξέδωκε μεταξὺ ἄλλων: «Ἀγριολούλουδα» (1909), «Ἱστορίες τοῦ πελάγου καὶ τῆς ἀκρογιαλιᾶς» (1911), «Ὁ Ἀγγελοκρούστης τῶν καραβιῶν» (1913) κ.ἄ. Τὸ κυριώτερον ποιητικόν του ἔργον εἶναι σειρὰ ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Παράταιρα τραγούδια», τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα περιοδικά. Μ. Δ. Β.

σαντορίνειος, *—α, —ον* ὁ ἀπὸ τοῦ Βενετοῦ ὀνόματος *Σαντορίνι* (βλ. λ.) ὀνομαζόμενος.

— **σαντορίνειον** *πλέγμα [Ἀνατομ.]*. Φλεβικὸν πλέγμα τοῦ πέους, εἰς ὃ ἐκβάλλουσιν αἱ ἐν τῷ βάθει φλέβες τῶν σηραγγωδῶν σωμάτων.

— **σαντορίνειον** *φῦμα* βλ. *δωδεκαδάκτυλον ἔντερον*. Ι. Π.

— **σαντορίνειος** *ἐντομὴ [Ἀνατομ.]*· βλ. *ἐντομαί*.

— **σαντορίνειος** *κόγχη*· βλ. *κόγχη σαντορίνειος*.

— **σαντορίνειος** *μῦς*· βλ. *γελαστήριος μῦς*.

— **σαντορίνειος** *πόρος*. Ὁ ἕτερος τῶν ἐκφορητικῶν πόρων τοῦ παγκρέατος, ὁ ἐλάσσων, βλ. *πάγκρεας*.

— **σαντορίνειος** *χόνδρος*· βλ. *κερατοειδεῖς* χόνδροι.

Σαντορίνη *[Ἡφαιστειολ.—Γεωλ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ συμπλέγματος τῶν νήσων *Θήρας, Θηρασίας, Ἀσπρονησίου* καὶ *Καμμένων*.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο (εἰσαχθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Seebach) εἶναι γνωστὸν καὶ ἐν τῇ διεθνεῖ γεωλογικῇ καὶ ἡφαιστειολογικῇ ἐπιστήμῃ τὸ σύμπλεγμα τῶν ἡφαιστειογενῶν τούτων νήσων.

Αἱ ἀνωτέρω τρεῖς νῆσοι, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ σύμπλεγμα τῆς Σαντορίνης (βλ. λ. *Θήρα*), περικρασπεδώνουν βαθεῖαν, φοειδοῦς περιφερείας, λεβητοειδῆ λεκάνην θαλάσσης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀναδύονσιν αἱ νῆσοι *Καμμέναι* (*Παλαιά, Νέα* καὶ *Μικρὰ* Καμμένη). Ἡ λεβητοειδὴς αὐτὴ λεκάνη εἶναι μία τυπικὴ καλδέρα, σχηματισθεῖσα ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἑνιαίου ἡφαιστείου ὄρους. Πολὺ σπανίως ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι τόσῳ καθαρὰ ἀποκεκαλυμμένα τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἡ κατασκευὴ ἡφαιστείου. Παρουσιάζει ἐκτὸς τῶν περιέργων σχηματισμῶν καὶ διαφόρους φάσεις ἐκρήξεων, δηλαδὴ διάφορα μάγματα καὶ διάφορον μορφὴν αὐτῶν.

Ἐκ τῶν βαθυκυάνων κυμάτων τοῦ ἐσωτερικοῦ λέβητος ἀνέρχονται πρὸς τὰ ἄνω, μέχρι 200—300 μ. ὕψους, οἱ σκοτεινόχρωμοι, φαινομενικῶς ἀπρόσιτοι πρὸς ἀνάβασιν τοῖχοι τῆς καλδέρας. Τὰ διάφορα στρώματα τῶν λαβῶν, σποδοῦ καὶ ἄλλων ἀναβλημάτων, διακρίνονται τελείως μεταξὺ των χάρις εἰς τὰ χρώματά των, ὧν οἱ τόνοι ποικίλλουν ἀπὸ τοῦ ἐρυθροῦ μέχρι τοῦ μέλανος. Τὸ ἐπάνω στρῶμα, 30 μ. πάχους, εἶναι ἐκ κισήρεως, ἐκθαμβωτικῶς δὲ λευκόν. Ὁ πυθμὴν τῆς μεταξὺ Θήρας, Θηρασίας καὶ Ἀσπρονησίου λεβητοειδοῦς λεκάνης ἔχει μορφὴν πινακίου δακτυλιοειδοῦς, μὲ μέγαν ἄξονα (ἀπὸ Β. πρὸς Α.) μήκους 11 χλμ. καὶ μικρὸν (ἀπὸ Δ. πρὸς Α.) μήκους 7,5 χλμ. Οἱ ἀπόκρημνοι τοῖχοι τῆς καλδέρας ἀνυψοῦνται μέχρι 700 μ. ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους τοῦ πυθμένος της, τοῦ ὁποίου πάλιν ἡ βαθυτέρα θέσις κεῖται 390 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὁ ἄλλοτε κεντρικὸς τοῦ ἡφαιστείου πόρος εἶναι ἐκεῖ, ὅπου σήμερον κεῖνται αἱ Καμμέναι νῆσοι. Εἰς τὸν περὶ τὰς νήσους ταύτας δακτυλιοειδῆ λέβητα ἔχει εἰσέλθει νῦν ἡ θάλασσα.

Ἡ πρωταρχικὴ γένεσις τοῦ ἡφαιστείου συμπίπτει μὲ τὸ τέλος τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως (ἀνώτερον πλειόκαινον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς γῆς). Τὸ ἡφαίστειον ἐσχηματίσθη εἰς τὴν ἀπότομον κλιτὺν μικρᾶς τότε νήσου, συνισταμένης ἀπὸ ἡμικρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα (ἀργιλλικὸν σχιστόλιθον καὶ μάρμαρον). Ἡ νῆσος αὐτὴ ἦτο λείψανον τοῦ κατατεμαχισθέντος καὶ καταβυθισθέντος ἀνατολικοαιγαιακοῦ στολιδωσιγενοῦς ὄρους, διασῴζεται δὲ μέρος αὐτῆς καὶ σήμερον (*Προφήτης Ἠλίας* εἰς τὸ ΝΑ μέρος τῆς Θήρας).

Τὸ πρῶτον ἀνεξελθὸν μάγμα ἀποτελεῖται ἀπὸ λάβας ὀξίνους. Ἡ ἔκρηξις ἔλαβε χώραν ὑποθαλασσίως, ἐν θαλάσσῃ ἀβαθεῖ, ταύτην δὲ διεδέχθησαν καὶ ἄλλαι. Μεταξὺ ὅμως ἑνὸς στρώματος τόφφου καὶ λάβας ἀπεκαλύφθη φυτεία θερμῶν χωρῶν (π. χ. φοίνικες χαμαίρωπες κλπ., οἵτινες μάλιστα εὑρίσκονται, περιέργως, καὶ ὄρθιοι). Ἡ παρουσία τῶν ἀπολιθωμάτων τούτων, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁρίζει ἀκριβῶς τὴν γεωλογικὴν ἡλικίαν τῶν μαγμάτων, ἥτις εἶναι ἡ τρίτη βαθμὶς τῆς τεταρτογενοῦς περιόδου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου δεικνύει ὅτι ἡ ἔκχυσις καὶ ἀπόθεσις τοῦ μάγματος δὲν ἦτο συνεχής, ἀλλ' εἶχε διακοπὰς (ἀφοῦ ἐδόθη εὐκαιρία ἐν τῷ μεταξὺ ν' ἀναπτυχθῇ ἡ φυτεία).

Ἐπὶ τῶν ἡφαιστείων ἀναβλημάτων τῶν διαφόρων ἐκρήξεων, κατὰ τὴν τεταρτογενῆ ἐποχὴν (προϊστορικὴ ἐποχή) κατῴκει καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος μάλιστα εὑρίσκετο εἰς καλὸν σημεῖον προόδου καὶ πολιτισμοῦ. Ἐγνώριζε τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας, τὴν τυροκομίαν, εἶχεν ἐμπορικὰς συναλλαγάς, μετεχειρίζετο ὅμως λίθινα κυρίως ἐργαλεῖα. Ταῦτα ἀσφαλῶς ἐξάγονται ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν (πρὸς τὰ νότια τῆς Θηρασίας καὶ ἀλλαχοῦ), τὰς ὁποίας ἐνήργησαν ὁ Α. Χρηστομάνος, ὁ Fouqué καὶ ἄλλοι, κατὰ τὰς ὁποίας ἀνευρέθησαν κατοικίαι κλπ. μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὡς ἀποτέλεσμα τῶν διαφόρων ὡς ἄνω ἐκρήξεων ἦτο ἡ μικρὰ κατ' ἀρχὰς νῆσος νὰ ἐπεκταθῇ καὶ νὰ λάβῃ σχῆμα στρογγύλον (*Στρογγύλη*). Κεντρικὴ ὅμως μετὰ ταῦτα ἔκρηξις κατέστρεψε τὴν νῆσον. Ὁλόκληρον τὸ κεντρικὸν τῆς νήσου τμῆμα ἀνετινάχθη καὶ μετεβλήθη τὸ ὑλικὸν αὐτῆς εἰς ἄμμον καὶ κίσηριν, αἱ ὁποῖαι ἐκάλυψαν τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς νήσου καὶ ἐσχημάτισαν τὰ ἐν τῇ νήσῳ Θήρᾳ ἀπαντῶντα στρώματα κισήρεως καὶ τόφφου (θηραϊκῆς γῆς), ὧν τὸ πάχος φθάνει τὰ 30 μέτρα. Τοὺς κατοικοῦντας ἀνθρώπους καὶ γενικῶς πᾶν ζῶν ἐνόργανον ὃν ἐθανάτωσε τότε ἡ κεντρικὴ αὐτὴ ἔκρηξις. Διὰ ταύτης, ἴσως καὶ διὰ συγχρόνων καταβυθίσεων, ἔλαβον τὴν σημερινήν των μορφὴν ἡ Θήρα, ἡ Θηρασία καὶ τὸ Ἀσπρονήσι, ἐνῷ ἡ θάλασσα, εἰσελθοῦσα ἐντὸς τῆς παραχθείσης ἐκ τῆς ἀνατινάξεως καλδέρας, ἐσχημάτισε τὸν σημερινὸν μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω νήσων κόλπον.

Ἡ γένεσις τῆς καλδέρας ἀνάγεται ὑπὸ μὲν τοῦ Fouqué περὶ τὸ 2000 π. Χ. (μὲ μεγάλην ἐπιφύλαξιν), ὑπὸ δὲ τοῦ Dörpfeld περὶ τὸ 1500 π. Χ. Τέλος ὁ Renaudin ἀνάγει ταύτην μεταξὺ τοῦ 1800 καὶ 1500 π. Χ. περίπου. Ἐξηγήσεις τοῦ σχηματισμοῦ τῆς καλδέρας ἔδωσαν πολλοὶ μέχρι τοῦδε (*v. Fritsch, Fouqué, A. Philippson, H. Washington*). Τελευταίως (1525—1526) μὲ τὸ θέμα τοῦτο ἠσχολήθησαν οἱ H. Reck καὶ Neumann van Padang. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἔλαβον χώραν καὶ ἄλλαι ἐκρήξεις, αἵτινες ὅμως περιωρίσθησαν εἰς τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς λεβητοειδοῦς λεκάνης. Διὰ τοῦ ἀνεκχυνομένου δὲ καὶ ἀνεκβαλλομένου ὑλικοῦ τῶν ἐκρήξεων τούτων ἐσχηματίσθησαν ἐκεῖ αἱ Καμμέναι νῆσοι καὶ τινες ὑποθαλάσσιοι θόλοι. Αἱ νῆσοι αὗται ἀνυψοῦνται ἐπὶ γραμμῆς διευθυνομένης ἀπὸ Δ.ΝΔ.— Α ΒΑ., ἀπὸ τὸ Ἀσπρονήσι πρὸς τὰ Φηρά, ἐγένοντο δ' ἐπὶ ἐκρηξιγενοῦς ρήγματος.

Εἰς προϊστορικοὺς χρόνους, κατὰ τὸν Φίλιππον, ἐσχηματίσθη δι' ἀλλεπαλλήλων ἀνεκχύσεων λαβῶν ἡ Παλαιὰ Καμμένη (ὑψ. 92 μ.). Κατ' ἄλλους (*Fouqué, Washington*) ἡ νῆσος αὕτη ἐσχηματίσθη τῷ 46 μ. Χ., καὶ κατ' ἄλλους (*Seebach*) τῷ 194 π. Χ. ἢ τῷ 197 π. Χ. (κατὰ τὸν *Reck*, ὁπότε κατὰ τὸν Στράβωνα, ἐσχηματίσθη ἡ νῆσος Ἱερά). Περὶ τῆς ἐκρήξεως ταύτης ὁ Στράβων γράφει: «μέσον Θήρας καὶ Θηρασίας ἐκπεσοῦσαι φλόγες ἐκ τοῦ πελάγους ἐφ' ἡμέρας τέσσαρας, ὥστε πᾶσαν ζέειν καὶ φλέγεσθαι τὴν θάλατταν, ἀνεφύσησαν κατ' ὀλίγον ἐξαιρομένην ὡς ὀργανικῶς καὶ συντιθεμένην ἐκ μύδρων ἔχουσαν δώδεκα σταδίων τὴν περίμετρον». Ὁ Πλούταρχος, ὁ Πλίνιος, ὁ Παυσανίας ἀναφέρουν ἐπίσης περὶ τῆς ἐκρήξεως, ἐνῷ ὁ Ἰουστῖνος γράφει: «Κατὰ τὸ ἔτος 554 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης μεταξὺ τῶν νήσων Θήρας καὶ Θηρασίας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόλπου συνέβη σεισμός, ὅστις ἐγέννησεν ἐκ τῶν ζεόντων ὑδάτων νῆσον ἐκ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης. Ἡ ἔκρηξις αὐτὴ παρήγαγεν ἐπὶ τῶν δυτικῶν τῆς Θήρας πλευρῶν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν δύο πηγὰς θερμῶν ὑδάτων». Κατὰ τὸν Σενέκαν τέλος ἡ θάλασσα ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἀφρῶν, ἐξερχομένου καπνοῦ, αἱ φλόγες ἠνέῳξαν δίοδον, λίθοι κατέπιπτον εἰς τὰ πέριξ, ὧν μέρος μὲν ἦσαν βράχοι, οὓς τὸ ὑπόγειον πῦρ ἀπέσπα πρὶν ἀλλοιωθῶσι, μέρος δὲ λίθοι κεκαυμένοι καὶ ἐλαφροί... Ἐπὶ τέλους ἐφάνη κορυφή, ἥτις λαβοῦσα καὶ νέας προσθήκας καὶ μεγεθυνθεῖσα ἐσχημάτισε νῆσον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐχούσης βάθος 200 μέτρων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Ἔπειτα ἠκολούθησαν πιθανῶς ἐκρήξεις τῷ 197 π. Χ. καὶ κατὰ τὰ ἔτη 19 (γέννησις τῆς σήμερον μὴ ὑπαρχούσης νήσου Θείας), 46, 726 μ. Χ. Τῷ 1570—1573 ἐσχηματίσθη ἐξ ἐκρήξεως ἡ Μικρὰ Καμμένη, ὕψους 63 μ. (1926), ἐνῷ ἡ κατὰ τὸ 1707—1711 μ. Χ. ἔκρηξις ἔδωκε τὴν Νέαν Καμμένην, ὕψους 101 μ., μὲ τὸν ἐκρηξιγενῆ αὐτῆς θόλον. Ἔν τῷ μεταξὺ διὰ τῆς ἐκρήξεως τοῦ 1650 μ. Χ., ἡ ὁποία ἐγένετο ἔξω τοῦ κρατηροειδοῦς δακτυλίου καὶ πρὸς τὰ ΒΑ. αὐτοῦ, ἐσχηματίσθη ὁ ὕφαλος Κολοῦμπος (Columbo-bank), ὑποθαλάσσιος θόλος, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ εὑρίσκεται εἰς βάθος 18 μ. Ἐκτὸς τούτων καὶ ἐντὸς τῆς καλδέρας ὑπάρχουν δύο ὑποθαλάσσιοι θόλοι, ἄγνωστον πότε σχηματισθέντες. Μετὰ πάροδον 155 ἐτῶν ἠρεμίας ἔλαβε χώραν τῷ 1866 ἔκρηξις, διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1870, καθ' ἣν ἐσχηματίσθη εἰς τὴν νότιον πλευρὰν τῆς Νέας Καμμένης, τὸ πρῶτον, ὡς νησὶς μεμονωμένη, ὁ θόλος τῆς Γεωργίου Α' καὶ μετά τινας ἡμέρας ὁ θόλος τῆς Ἀφροέσσης, ἐπίσης ὡς νησὶς μεμονωμένη. Αἱ λάβαι τοῦ θόλου τοῦ Γεωργίου Α' ἐκάλυψαν μετὰ ταῦτα τὸν θόλον τῆς Ἀφροέσσης καὶ συνήνωσαν εἰς θόλος, ὁ τοῦ Γεωργίου Α' (129 μ. ὕψους τῷ 1926). Μεταξὺ δὲ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Καμμένης δι' ὀλίγας

Digitized by Google

μόνον ἡμέρας (2—6 Μαΐου) ἀνεφάνησαν ἐκ τῆς θαλάσσης αἱ Νησῖδες τοῦ Μαΐου, αἱ ὁποῖαι ὅμως πάλιν μετ' ὀλίγον ἐξηφανίσθησαν (σήμερον σῴζονται ὡς δύο μικροὶ ὕφαλοι). Τέλος διὰ λάβας ἡνώθησαν αἱ δύο νῆσοι (Νέα Καμμένη, Γεώργιος) εἰς μίαν. Μετὰ πάροδον 55 ἐτῶν ἠρεμίας ἐπῆλθεν ἡ ἔκρηξις τοῦ 1925—1926, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐσχηματίσθη ὁ θόλος τῆς *Δάφνης* (βλ. λ.) μετὰ τῶν ρευμάτων της, ἑνώσας τὰς δύο νήσους, Νέαν Καμμένην καὶ Μικρὰν Καμμένην, εἰς μίαν. Τέλος τῷ 1928 (Ἰανουάριος—Μάρτιος) μικρὰ ἐπιγενετικὴ ἔκρηξις ἐγέννησε τὸν μικρὸν θόλον *Ναυτίλον* (βλ. λ.).

Τὸ ἡφαίστειον ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον ἠρεμεῖ, τῆς ἡφαιστείας ἐνεργείας ἐκδηλουμένης ὑπὸ μορφὴν ἀτμιδικὴν μόνον (λειτουργία ἀτμίδων). Γ. Κ. Γ.

«Σαντορίνη». Δισεβδομαδιαία πολιτικὴ ἐφημερὶς ἐν Θήρᾳ, εἰς σχῆμα 4ον, ἱδρυθεῖσα τῷ 1891.

Σαντορίνι (Santorini), ***Ἰωάννης - Δομίνικος.*** Ἰταλὸς ἀνατόμος, γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ (1681—1737). Τῷ 1703 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς, διατελέσας ἀργότερον καὶ πρωτίατρος τοῦ νοσοκομείου τῆς γενετείρας του καὶ ἀσχοληθεὶς αὐτόθι καὶ περὶ τὴν μαιευτικήν. Ἐκ τῶν ἐξόχων ἀνατόμων τῆς ἐποχῆς του, πλεῖστας παρήγαγε πρωτοτύπους εἰς τὴν ἀνατομικὴν ἐργασίας καὶ πλεῖστοι ἱστοὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ (θηλαὶ τοῦ δωδεκαδακτύλου ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς ἀναστομώσεώς του μετὰ τοῦ χοληδόχου καὶ παγκρεατικοῦ πόρου, λαρυγγικοὶ χόνδροι, φλεβικὰ καὶ νευρικὰ πλέγματα, μῦς τοῦ προσώπου καὶ φάρυγγος κλπ.). Τὸ κύριόν του ἔργον εἶναι οἱ ἀνατομικοί του πίνακες «Septemdecim tabulae, quas nunc κλπ.» (Πάρμα 1775). Ἐπίσης φέρονται ἐργασίαι αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου, τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, τῆς φλεβικῆς κυκλοφορίας, τῶν φωθηκῶν κλπ. Ο. Ρ.

— **Σαντορίνι,** *πόρος τοῦ* — [*Ἀνατομ.*] βλ. λ. *πάγκρεας.*

Σαντορινιός (ὁ), θηλ. *—νιά·* ὁ κάτοικος τῆς Σαντορίνης, ὁ ἐκ Σαντορίνης καταγόμενος: «Σαντορινιὸς πηγαδᾶς» ‖ *σαντορινιός, —ά, —ό·* ὡς ἐπίθ. «σαντορινιὰ φάβα», «σαντορινιὸ κρασί», ἀρχ. *Θηραῖος.*

Σαντόριος ***Σαντόριο*** (Santorio Santorio, Sanctorius). Ἰταλὸς ἰατρὸς καὶ καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παδούης, γεννηθεὶς ἐν Καποδιστρίᾳ τῷ 1561 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1636. Ἐγένετο ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς καλουμένης φυσικοϊατρικῆς σχολῆς, ἰδίᾳ διὰ τῶν πειραμάτων, ἃ ἐξετέλεσεν ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὀργανισμοῦ παραμένων ἐπὶ τριακονταετίαν ὁλόκληρον, μετὰ θαυμαστῆς ὑπομονῆς, ἐπὶ πλάστιγγος ἰδίας αὐτοῦ ἐπινοήσεως, καὶ ἅτινα κατέστησε γνωστὰ διὰ τοῦ ὀνομαστοῦ συγγράμματος αὐτοῦ: «De statica medicina» (Βενετία 1614). Διὰ τῶν πειραμάτων τούτων ὁ Σαντόριος ἠθέλησε νὰ μελετήσῃ διάφορα φυσιολογικὰ καὶ παθολογικὰ ζητήματα, ἀσχοληθεὶς ἰδίᾳ περὶ τὴν λῆψιν τῶν τροφῶν, τὴν πέψιν αὐτῶν καὶ ἰδίᾳ τὴν ἄδηλον διαπνοήν, εἰς τὴν περίσσειαν ἢ ἔλλειψιν τῆς ὁποίας ἀπέδιδε καὶ τὴν γένεσιν τῶν διαφόρων νόσων, ἐπιζητῶν πάντοτε τὴν ἐξήγησιν πάντων τούτων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μαθηματικῆς πειραματικῆς φυσικῆς. Εἰ καὶ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ δὲν ἐπεβεβαιώθησαν πλήρως, ἐν τούτοις διὰ τὴν τελειότητα καὶ πρωτοτυπίαν τῶν μακροχρονίων αὐτοῦ πειραμάτων καὶ παρατηρήσεων τὸ ἔργον αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ἀρίστων τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὁ Βοερχὰβ ἔλεγε μάλιστα ὅτι: «οὐδὲν βιβλίον τελειότερον τούτου ἐγράφη». Περαιτέρω εἰς ὑπομνήματα αὐτοῦ (1625) ἐπὶ τοῦ α' κεφαλαίου του τοῦ κανόνος τοῦ Ἀβικέννα ὁ Σαντόριος περιέγραψε καὶ διάφορα ἐργαλεῖα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐφευρέσεως, οἷον θερμόμετρον, σφυγμόμετρον (pulsologicum), ὑγρόμετρον, ὡς καὶ ἰδίας συσκευὰς πρὸς λῆψιν λουτρῶν κτλ., αἵτινες δεικνύουσι τὸ μέγα καὶ ἐφευρετικὸν αὐτοῦ πνεῦμα. ΑΡ. Π. Κ.

Σάντος (Santos) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἅγιος Παῦλος. Κάτ. 102 600. Τὸ Σάντος εἶναι ὁ σπουδαιότερος λιμὴν ἐξαγωγῆς καφφέ. Ἐπίσης ἐξάγει σάκχαριν, ὄρυζαν, καρπούς, ἀκατέργαστα δέρματα καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα. Γ. Ι. Β.

Σάντος-Ντυμὸν (Santos-Dumont), ***Ἀλβέρτος.*** Βραζιλιανὸς ἀεροπόρος, γεννηθεὶς τῷ 1873. Κατεσκεύασε πηδαλιουχούμενον ἀερόπλοιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεχείρησε πτῆσιν πέριξ τοῦ πύργου τοῦ Ἄϊφελ τῶν Παρισίων, λαβὼν ἐπὶ τούτῳ βραβεῖον ἐξ 100.000 φράγκων. Γ. Ι. Β.

Σάντο-Στέφανο (Santo-Stefano) [*Γεωγρ.*]. Νησὶς τῆς Ἰταλίας, μία τῶν Ποντίνων, ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει, παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Καμπανίας, ἔναντι τοῦ κόλπου τῆς Γαέτας. Μ. Δ. Β.

Σαντοὺ (Sadous), ***Ἀλφρέδος.*** Γάλλος συγγραφεὺς (1815—1890). Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, ἐδίδαξεν εἰς τὸ λύκειον τῶν Βερσαλλιῶν ἱστορίαν. Συνέγραψε δίτομον «Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος», μετέφρασε δὲ καὶ τὴν «Ἑλληνικὴν ἱστορίαν» τοῦ Γκρότε. Ἐπίσης μετέφρασε τὴν ἀποδιδομένην εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα «Ρητορικήν», τὴν «Ἱστορίαν τῆς ἰνδικῆς φιλολογίας» τοῦ Βέθερ καὶ τὴν «Μαχαβαράταν» ἐκ τῆς σανσκριτικῆς. Θ. Β.

Σαντοῦδα [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Κυδωνιᾶς (Ἀϊβαλὶκ - Δερὲ - Μαχαλάδων) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 36. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Οὐρουμλῆ.*

Σάντουϊθ (Sanduith), ***Θωμᾶς-Χάμφρεϋ.*** Γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐκ Χανίοις τῆς Κρήτης. Ἠκολούθησεν εἰς τὸ κρητικὸν ζήτημα τὴν ὑπὸ τοῦ Δισραέλη χαραχθεῖσαν ἀγγλικὴν πολιτικήν. Ἡ σύμβασις τῆς Χαλέπας (1878) ἦτο σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἔργον αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ κυρίως ὀφείλεται ὅτι ἔγινεν αὕτη ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. ΕΡ. Μ.

σάντουϊτς (sandwich). Ἔδεσμα κατασκευαζόμενον ἀπὸ κρέας ψητόν, ἢ ζαμπόν, ἢ σαλάμι, ἢ μουρτατέλλα, ἢ τυρί, ἢ χαβιάρι μαῦρο, ἢ φουαγκρά, ἢ σαρδέλλες, ἢ ρέγγες κ. ἄ., ὡς ἑξῆς: Κόπτομεν λεπτὰς φέτας ἀπὸ ψωμὶ εἰδικῶς παρασκευασθέν, ἀφαιροῦμεν τὴν κόραν, ἀλείφομεν τὰς φέτας μὲ φρέσκο βούτυρο ἀναμεμειγμένον μὲ ὀλίγην σκόνην μουστάρδα καὶ παρεμβάλλομεν κομμένα εἰς πολὺ λεπτὰ τεμάχια τὰ ἀνωτέρω εἴδη. Οὕτω ἕκαστον σάντουϊτς (ποικίλου μεγέθους ἢ σχήματος) ἀποτελεῖται ἐκ δύο τεμαχίων εἰδικοῦ ἄρτου μετὰ βουτύρου, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρεμβάλλεται ἓν ἐκ τῶν ἄλλων εἰδῶν. Τὰ σάντουϊτς ἀπὸ μαῦρο χαβιάρι, φουὰ-γκρά, σαρδέλλες ἢ ρέγγες γίνονται ὡς ἑξῆς: δουλεύομεν φρέσκο βούτυρο μὲ ἓν ἐκ τῶν ἄνω εἰδῶν καὶ μὲ τὸ μεῖγμα αὐτὸ ἀλείφομεν τὴν μίαν φέταν, ἐπικολλῶντες ἐπ' αὐτῆς τὴν ἄλλην. Φ. Α.

Σάντουϊτς ***νῆσοι*** (Sandwich Islands) [*Γεωγρ.*] βλ. *Χαβάϊ* νῆσοι.

Σάντουϊτς Μονταγκιοὺ (Sandwich Montagu), ***Ἰωάννης, δοὺξ—.*** Ἄγγλος πολιτικὸς (1718—1792). Ἐγένετο μέλος τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων, καὶ τῇ ὑποστηρίξει τοῦ δουκὸς τοῦ Μπέντφορντ διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπουργὸς καὶ δὴ πρῶτος λόρδος τοῦ ναυαρχείου. Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του περιέπεσεν εἰς πλήρη ἀνυποληψίαν, διότι ἀπεκαλύφθησαν ἀπίστευτοι καταχρήσεις καὶ φαυλότητες τῆς διοικήσεώς του. Ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη τὸ γνωστὸν ἔδεσμα - ὀρεκτικὸν *σάντουϊτς*, διότι, μανιώδης ὢν χαρτοπαίκτης καὶ μὴ θέλων νὰ διακόψῃ τὴν διασκέδασίν του, ἐλάμβανε τὴν τροφήν του ἐπιτοπίως, ὑπὸ μορφὴν σάντουϊτς. Θ. Κ.

Σαντουκλῆ [*Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Φρυγίας ἐν τῇ Δυτικῇ Μ. Ἀσίᾳ, παρὰ ταῖς νοτιοδυτικαῖς ὑπωρείαις τοῦ Καμελὰρ-δὰγ καὶ ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Καραντιρὲκ τσάϊ (Γλαῦκου ποταμοῦ), παραποτάμου τοῦ Μαιάνδρου, ἔνθα ἄλλοτε ἔκειντο αἱ πόλεις Ἱερόπολις (Κὸτς Χισάρ), Εὐκάρπια (Κελενδερές), Ὄτρος, Στεκτόριον κλπ. Συνδέεται δι' ἁμαξιτῶν καὶ καρροποιητῶν ὁδῶν μετὰ τοῦ Ἀφιὸν Καρὰ Χισάρ, μετὰ τοῦ Ντινὲρ (Ἀπαμείας), τοῦ Τσιβρὶλ (Εὐμενείας), τοῦ Τουμλοῦ Μπουνὰρ καὶ τοῦ Τσάϊ - Μπουλαβαντὶ (Πολυβότου).

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Ἡ περιοχὴ Σαντουκλῆ, κειμένη μεταξὺ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν: Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ — Σμύρνης, Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ — Ἰκονίου, καὶ Σμύρνης—Ἐγκερντὶρ (Ἀκρωτηρίου), κέκτηται μεγάλην στρατιωτικὴν ἀξίαν, διότι προσφέρεται πρὸς συγκέντρωσιν στρατοῦ, δυναμένου νὰ κινηθῇ πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν ἢ νὰ διακόψῃ τὰς διὰ τῶν κοιλάδων πέριξ συγκοινωνίας. Κατὰ τὴν πρὸς Σαγγάριον—Ἄγκυραν ἐπιχείρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1921), ἡ 6η τουρκικὴ μεραρχία ἐκ Ντινὲρ ἐχρησιμοποίησε τὸ Σαντουκλῆ ὡς βάσιν καὶ ἐξετέλεσεν ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καὶ δὴ κατὰ τοῦ κέντρου ἐφοδιασμοῦ Τουμλοῦ Μπουνάρ, κινδυνεύσαντος ἐξ αὐτῆς τῇ 8 Αὐγούστου 1921. Τὸ νότιον συγκρότημα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (ὑποστράτηγος Ν. Τρικούπης) κατηύθυνε τότε πρὸς Σαντουκλῆ τέσσαρα μικτὰ ἀποσπάσματα ἐκ τμημάτων τῆς IV μεραρχίας καὶ τῶν 49ου καὶ 54ου συντάγματος πεζικοῦ, κινηθέντων κατὰ γραμμὰς συγκλινούσας πρὸς τὸ Σαντουκλῆ: ἀπὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισάρ, ἀπὸ Πασάκιοϊ, ἀπὸ Ἀχάτκιοϊ καὶ ἀπὸ Τσιβρίλ, ὑπὸ τὴν ἑνιαίαν διοίκησιν τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ Οὐσὰκ συνταγματάρχου Μεσσήνη. Τῇ 24 Αὐγούστου 1921 μετὰ συμπλοκὴν ἀπωθήθη τὸ κατέχον τὸ Σαντουκλῆ σύνταγμα τῆς 6ης τουρκικῆς μεραρχίας καὶ κατέλαβεν αὐτὸ ὁ ἑλληνικὸς στρατός, κρατήσας τὴν πόλιν μέχρι τῆς 30 Αὐγούστου 1921, ὁπότε ἀπεσύρθη αὖθις ἐκεῖθεν. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, συγχρόνως τότε, ἡ 6η τουρκικὴ μεραρχία ἐπετέθη κατὰ τῆς IV ἑλληνικῆς τοιαύτης, εὑρισκομένης εἰς Τσάϊ — Μπουλαβαντί, ἀποκρουσθεῖσα ὑπ' αὐτῆς μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν. Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1922 πρὸ τῆς Σαντουκλῆ (εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Καραντιρὲκ) συνεκεντρώθησαν 4 τουρκικὰ σώματα στρατοῦ καὶ τὸ σῶμα στρατοῦ ἱππικοῦ (Φαχρεδὶν πασᾶς), ἅτινα προσπελάσαντα πρὸς τὴν μετωπικὴν γραμμὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῶν δασῶν τοῦ Ἀκὰρ δὰγ καὶ τοῦ Καμελὰρ - δὰγ ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς ἅμα τῇ ἕῳ τῆς 13ης Αὐγούστου 1922 κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς IV ἑλληνικῆς μεραρχίας καὶ τῆς ἀριστερᾶς τοιαύτης τῆς I καὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν ὑφισταμένου κενοῦ διαστήματος, διέσπασαν τὴν συνοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ μετώπου καὶ προήλασαν, ἀπειλήσαντα τὴν ἀποκοπὴν τῶν συγκοινωνιῶν μετὰ τῆς Σμύρνης τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ (Α' καὶ Β' σῶμα στρατοῦ). Οὕτως ἠναγκάσθη ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς (Α' καὶ Β' σῶμα στρατοῦ) νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς Δ. πρὸς Τουμλοῦ Μπουνάρ, καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ μετὰ συνεχεῖς μάχας εἰς Χαμούρκιοϊ, Κουτσούκιοϊ, Τσάλκιοϊ ἀποσυντεθείς. Ν. ΣΣ

Σαντοὺλ (Sadoul), ***Ἰάκωβος.*** Γάλλος κομμουνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1881. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐδικηγόρησεν ἐπί τι διάστημα ἐν Πουατιέ, ὅπου ἔδρασε καὶ ὡς σοσιαλιστής. Τῷ 1915 ὑπηρέτησεν ὡς ἀκόλουθος εἰς τὸ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου συσταθὲν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξοπλισμῶν. Τῷ 1917 ἀπεστάλη ὡς ἔφεδρος λοχαγὸς εἰς Ρωσίαν. Εὑρισκόμενος ἐκεῖ, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως, προσεχώρησεν εἰς τοὺς μπολσεβίκους, διὸ καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὡς λιποτάκτης ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (1919). Ἐπανῆλθε βραδύτερον εἰς Γαλλίαν μετὰ τὴν χορήγησιν γενικῆς ἀμνηστίας. Θ. Π.

Σάντουνγκ (Shantung) [*Γεωγρ.*]. Παραθαλάσσιος ἐπαρχία τῆς Β. Κίνας εἰς τὴν Κιτρίνην θάλασσαν, περιλαμβάνουσα τὴν ὁμώνυμον ὀρεινὴν χερσόνησον μετὰ ἐκτεταμένης ἐνδοχώρας. Ἐμβαδὸν 147.500 τ. χλμ., κάτ. 30.803.425. Ἡ χώρα εἶναι κυρίως ὀρεινή. Ἡ κυρία διεύθυνσις τῶν ὀρέων της εἶναι ἀπὸ Δ. ΝΔ. πρὸς Α. ΒΑ. Μέγιστον ὄρος εἶναι τὸ *Ταϊσὰν* (1545μ.) βορείως τῆς Σαντούνγκ· σημαντικώτερος δὲ ποταμὸς ὁ Βάϊ ἢ Οὐέϊχο. Νοτιοδυτικῶς τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ Μεγάλη (ἢ Αὐτοκρατορική) διῶρυξ, εἰς τὴν ὁποίαν χύνεται ὁ Ἀϊ-χό. Τὸ κλίμα εἶναι ὑγιεινόν, θερμότερον εἰς τὰς κλιτῦς τῶν ὀρέων, αἵτινες βλέπουσι πρὸς ΝΑ. Εἰς τὰ ὄρη ὑπάρχουν ἄρκτοι καὶ λύκοι, ἡ δὲ χλωρὶς τῶν ψυχρῶν περιφερειῶν περιλαμβάνει πεῦκα, δρῦς, φιλύρας καὶ κυπαρίσσους. Αἱ κοιλάδες τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς εἶναι γονιμώταται, παράγουσαι ἀραβόσιτον, κριθήν, σῖτον, ὄσπρια, βάμβακα καὶ κάνναβιν. Εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς ἐπαρχίας ὑπάρχουν πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἡ ἐπαρχία εἶναι περίφημος διὰ τὰ ὀρυκτά της, ἰδίως τοὺς ἄνθρακας. Ἐξ ἄλλου ἔχει ποικίλην βιομηχανίαν, ἀγγειοπλαστικήν, ὑφαντουργίαν, ψαθοπλεκτικὴν κλπ. Μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ Σαντούνγκ κατελήφθη (1914) ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων καὶ ἀπεδόθη εἰς τὴν Κίναν τῷ 1922. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐσωτερικῶν πολέμων τῆς Κίνας οἱ Ἰάπωνες κατέλαβον τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Τσινὰν-Τσιγκτάου, ἐξ ἧς ἀπεχώρησαν τῷ 1929. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ *Τσινάν*, ὁ καλύτερος δὲ λιμὴν ὁ *Τσιγκτάου.* Γ. Ι. Β.

σαντοῦρι (τό). Ἔγχορδον ὄργανον παιζόμενον διὰ δύο χειροπλήκτρων. Εἶναι εἶδος τυμπάνου σχήματος τραπεζοειδοῦς, μὲ μεταλλικὰς χορδάς, ὁμοιάζον πρὸς τὴν ἀρχαίαν λύραν καὶ δὴ τὸ

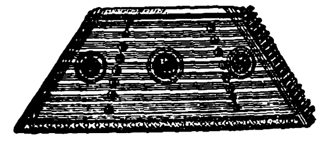

Σαντοῦρι.

ψαλτήριον, ἐξ οὗ προῆλθε, κατὰ παραφθορὰν τῆς λέξεως ταύτης, ἥτις ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐλέγετο *πισαντέρ, πισαντὶρ* καὶ *σαντίρ*, ὑπὸ δὲ τῶν Συρίων *σαντούρ.* Ἀπαντᾷ κυρίως ἐν Περσίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Ἐγγὺς Ἀνατολῇ, Βορείῳ Ἀφρικῇ, Μεξικῷ, καὶ εἰς τὰς ἀτσιγγανικὰς ὀρχήστρας (βλ. καὶ λ. *τύμπανον* καὶ *ψαλτήριον*).

Σαντοῦτα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 12, 5), ἡ αὐτὴ μὲ τὴν Σανόρα τοῦ «Πευτιγγεριανοῦ πίνακος». Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σάντρινγκαμ (Sandrigham) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Αὐστραλίας, προάστιον τῆς Μελβούρνης ἐπὶ τοῦ λιμένος Φιλίππου. Κάτ. 11.300. Ἀκραῖος σταθμὸς σιδηροδρόμου. Γ. Ι. Β.

Σαντρίνης. Ρῶσος πρόξενος ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὰ ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὅστις μεγάλως ἐξυπηρέτησε τοὺς Φιλικούς, μεθ' ὧν εἶχε σχέσεις. Χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐσώθησαν τὰ ἔγγραφα, ἅπερ ἀπέστελλεν ἐκ Πετρουπόλεως ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας πρὸς τὸν ἀδελφόν του Βιάρον. Τ. Ε. Λ.

Digitized by Google

Σάντρινσκ (Schadrinsk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ρωσικοῦ Οὐράλ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴσσετ, παραποτάμου τοῦ Τομπόλ. Κάτ. 19.200. Ἔχει γεωργίαν καὶ ἐργοστάσια ὑφασμάτων καὶ σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Γ.Ι.Β.

Σὰντς (Schanz). —1) ***Μαρτῖνος φὸν* —**. Γερμανὸς φιλόλογος (1842—1914). Διετέλεσε (1870—1912) καθηγητὴς ἐν Βύρτσμπουργκ. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ κριτικὴν τῶν κειμένων τοῦ Πλάτωνος. Ἔγραψε μετὰ τοῦ Χοσσίου καὶ τοῦ Κρύγκερ (Hossius, Krüger) «Λατινικὴν γραμματολογίαν» (1890). —2) ***Γεώργιος φὸν* —**. Γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1853. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Ἐρλάγγη (1880) καὶ ἐν Βύρτσμπουργκ (1882). Ἔγραψεν: «Ἀγγλικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωνος» (1881), «Ἡ φορολογία ἐν Ἑλβετίᾳ» (1890), «Περὶ τῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἀνέργων» (1895), «Ἡ τεχνητὴ θαλασσία ὁδὸς ἐν τῇ οἰκονομικῇ της σημασίᾳ» (1901). Ἐξέδωκε τὰ περιοδικά: «Οἰκονομικὸν ἀρχεῖον» (ἀπὸ τοῦ 1884) καὶ «Οἰκονομικαὶ καὶ διοικητικαὶ μελέται ἰδίως διὰ τὴν Βαυαρίαν» (ἀπὸ τοῦ 1894). Γ. Ι. Β.

— **Σὰντς** (Schanz), ***νόσος τοῦ* —**. Οὕτω καθορίζεται ἡ φλεγμονὴ τοῦ ἀχιλλείου τένοντος, περιοριζομένη εἰς τμῆμά τι τῆς ἐκτάσεως αὐτοῦ καὶ χαρακτηριζομένη ὑπὸ ὀδυνηρᾶς διογκώσεως καθιστώσης δυσχερῆ τὴν βάδισιν. Ἡ πάθησις αὕτη εἶναι ἐνίοτε ἀρθριτικῆς προελεύσεως, ὀφείλεται ὅμως συνηθέστατα εἰς τραυματισμόν, εἰς ἀναγκαστικὴν καὶ κοπιώδη πορείαν καὶ εἰς ὑπόδημα πλημμελῶς προσαρμοζόμενον. Καλεῖται καὶ *τενοντῖτις ἀχίλλειος*. Μ. Ν. Κ.

σαντσεζία (ἡ) (Sanchezia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀκανθοειδῶν* ἢ *ἀκανθιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ δένδρων ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, διακρινόμενα ἐκ τῶν ἀντιθέτων φύλλων των καὶ τῶν κατὰ βότρυς ἢ στάχυς διατεταγμένων ἀνθέων των. Εἴδη τινὰ τοῦ γένους τούτου καλλιεργοῦνται καὶ εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης ἐντὸς θερμοκηπίων, ὡς κοσμητικά. Δ. Ν. Π.

Σάντσεθ - *Αλβόρνοθ* (Sánchez - Albornoz), ***Κλαύδιος***. Ἱσπανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1893. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς ἱστορίας ἐν τῷ κεντρικῷ πανεπιστημίῳ, τῷ δὲ 1925 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Κοβάντογκα, κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοὶ θεσμοὶ τοῦ βασιλείου τῆς Ἀστουρίας», «Ἡ Ἄβιλα κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἀνεξαρτησίας» (1911), «Ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ οἱ εὐγενεῖς ἐν Ἀστουρίᾳ» (1914) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σάντσεθ *Πάστορ*** (Sanchez Pastor), ***Αἰμίλιος***. Ἱσπανὸς δημοσιογράφος καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1853. Διετέλεσεν ὑφυπουργὸς καὶ γερουσιαστής, διέπρεψε δὲ κυρίως ὡς δραματικὸς συγγραφεύς. Ἐκ τῶν ἔργων του κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Σιένης» (μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀριέττα), «Ἀνωτέρα βία» (1877), «Τὸ ἕτερον ἐγὼ» (1878), «Ὁ μισάνθρωπος» (1885), «Ἡ πικρὴ φλοῦδα» (1888), «Αἱ θυγατέρες τοῦ Ζεβεδαίου» (1889), «Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 22 τραῖνο» (1899) καὶ ἄλλα. Γ. Ι. Β.

Σάντσο (Sancho). Ὄνομα βασιλέων παλαιῶν κρατῶν τῆς Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας.

ΛΕΩΝΗΣ καὶ ΚΑΣΤΙΛΛΗΣ

Σάντσο ὁ Α'. Βασιλεὺς τῆς Λεώνης, ἐπονομαζόμενος ὁ *Παχύς*. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ραμίρου τοῦ Β', διαδεχθεὶς Ὀρντόνιον τὸν Γ' τῷ 955. Κατόπιν ἐπαναστάσεως (956) κατέφυγεν εἰς Ναβάρραν καὶ Κορδούην καὶ τῇ ἐπικουρίᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας καὶ τῶν Ἀράβων ἀνέκτησε τῷ 961 τὸν θρόνον. Εἶτα ἐστράφη κατὰ τοῦ ἐπαναστατήσαντος ἐπισκόπου τῆς Κομποστέλας καὶ τοῦ Γονθάλου Σάντσεθ, ἐνίκησε τὰ στρατεύματα αὐτῶν, ἀλλ' ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιφέρῃ τὸ τελικὸν κτύπημα, ὁ Σάντσεθ, ὑποκριθεὶς ὅτι ζητεῖ συνθηκολόγησιν, προσεκάλεσε τὸν Σάντσο εἰς συνάντησιν. Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια τοῦ ἐπακολουθήσαντος γεύματος προσέφερεν εἰς τὸν Σάντσο δηλητηριασμένην ὀπώραν, ἐξ ἧς οὗτος ἀπέθανεν (967).

Σάντσο ὁ Β'. Βασιλεὺς τῆς Λεώνης καὶ Καστίλλης (1037—1072), υἱὸς Φερδινάνδου τοῦ Α'. Ἐπολέμησε (1066) ἐναντίον τοῦ Σάντσο τῆς Ναβάρρας, πρὸς ὃν ἡνώθη καὶ ὁ Σάντσο τῆς Ἀραγῶνος (ἐντεῦθεν δὲ ὁ πόλεμος οὗτος καλεῖται *πόλεμος τῶν τριῶν Σάντσος*). Κατὰ τὴν μάχην τὴν λεγομένην «Μάχην τῆς ἀληθείας» ἡττήθη κατὰ κράτος, μόλις δυνηθεὶς νὰ σωθῇ χάρις εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ ἵππου του. Βραδύτερον ἐπῆλθε διαδοχικῶς κατὰ τῶν ἀδελφῶν του, τοῦ δὸν Ἀλφόνσου τῆς Λεώνης, τοῦ Σάντσο τῆς Γαλικίας, τῆς δόνα Οὐρράκα καὶ τῆς δόνας Ἐλβίρας, ἵνα ἀποσπάσῃ τὰς ὑπὸ τοῦ πατρός του δοθείσας εἰς αὐτοὺς κτήσεις. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως Θαμόρα, ἀνηκούσης εἰς τὴν ἀδελφήν του δόνας Οὐρράκα, στρατιώτης τις προσεποιήθη ὅτι λιποτακτεῖ εἰς τὰς τάξεις τοῦ Σάντσο καὶ καθ' ἣν στιγμὴν μετέβαινε μετὰ τούτου ἵνα τῷ ὑποδείξῃ κρυφήν τινα εἴσοδον πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς πολεως, ἐφόνευσε τὸν βασιλέα διὰ τῆς λόγχης.

Σάντσο ὁ Γ'. Βασιλεὺς τῆς Λεώνης καὶ Καστίλλης, ἐπονομαζόμενος ὁ *Ποθητὸς* (1133—1158). Υἱὸς Ἀλφόνσου τοῦ Γ'. Ἐνίκησε τὸν βασιλέα Σάντσο τῆς Ναβάρρας, τὸν ἐπικαλούμενον Σοφόν, καὶ εἶτα τοὺς Ἄραβας.

Σάντσο ὁ Δ'. Βασιλεὺς τῆς Λεώνης καὶ Καστίλλης, ἐπονομαζόμενος ὁ *Ἀνδρεῖος* (1257—1295). Ἦτο υἱὸς Ἀλφόνσου τοῦ Σοφοῦ, ὃν διεδέχθη τῷ 1284. Ἅμα ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον κατέλαβε τὴν Σεβίλλην καὶ τὸ Μπανταχόθ, τὰς ὁποίας εἶχε καταλίπει ὁ πατήρ του εἰς τὸν ἀδελφόν του Δὸν Χουάν, καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἤρξατο πολέμου κατὰ τοῦ σουλτάνου τοῦ Μαρόκκου. Κατέστειλε στάσεις διαφόρων πόλεων, ἐξεγερθεισῶν διὰ τὴν κατάργησιν τῶν προνομίων των. Ἐπεδίωξε τὴν ἐκ μέρους Φιλίππου τοῦ Δ' τῆς Γαλλίας ἀναγνώρισίν του ὡς νομίμου βασιλέως τῆς Λεώνης καὶ Καστίλλης, ἐπιτευχθεῖσαν μόλις τῷ 1289.

ΝΑΒΑΡΡΑΣ

Σάντσο ὁ Α', ἢ *Σάντσο Γκαρθὲς Α'*. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας, υἱὸς τοῦ Γκαρθία (ἀποθανόντος τῷ 884) τοῦ Α', ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 905, παραιτηθέντος τοῦ ἀδελφοῦ του Φορτούν. Ἐπεξέτεινε τὰς πατρικὰς κτήσεις, διὰ τοῦ γάμου δὲ τοῦ υἱοῦ του μετὰ τῆς δόνας Ἐντρεγκότο Γκαλιντὲθ ἀπέκτησε καὶ τὴν Ἀραγῶνα. Ἡττήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων (920), οἵτινες προήλασαν τότε μέχρι Γαλλίας, κατετρόπωσεν ὅμως αὐτοὺς βραδύτερον, ὅταν ἐπανέκαμπτον ἀπὸ βορρᾶ, καὶ τῷ 924, ὅτε ἐπεχείρησαν νέαν εἰσβολὴν εἰς Ναβάρραν. Ἀπέθανε τῷ 925.

Σάντσο ὁ Β'. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας (970—994). Ἐπολέμησε τοὺς Ἄραβας καὶ ὑπεστήριξε τὸν κλῆρον, ἱδρύσας πολλὰ μοναστήρια.

Σάντσο ὁ Γ'. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας (965—1035), ἐπονομασθεὶς *Σάντσο ὁ Μέγας*. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1000. Ἐπωφελούμενος τῆς ἐξασθενήσεως τῶν Ἀράβων, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλμανθόρ, ἀνέκτησε πολλὰ ἐδάφη καὶ προσεκτήσατο διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς δόνας Ἐλβίρας, θυγατρὸς τοῦ κόμιτος Σάντσο τῆς Καστίλλης (καὶ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς συζύγου του, Γκαρθία) τὴν κομιτείαν τῆς Καστίλλης. Ἐκίνησεν εἶτα πόλεμον κατὰ τοῦ Βερμούνδου Γ' τῆς Λεώνης, ἀποτραπέντα τῇ μεσολαβήσει τῶν κληρικῶν, καὶ συνῆψε μετ' αὐτοῦ εἰρήνην ἐπιστεφθεῖσαν διὰ τοῦ γάμου τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Σάντσο μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Βερμούνδου. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἐπανελθὼν εἰς τὰ κατακτητικά του σχέδια, ὁ Σάντσο ὑπέταξε τὴν Λεώνην, παραχωρήσας εἰς τὸν Βερμοῦνδον τὴν Γαλικίαν.

Σάντσο ὁ Δ'. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας (1038—1078). Διεδέχθη τὸν πατέρα του Γκαρθία τὸν Γ' τῷ 1054, φονευθέντα εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀταπέρκα. Ἐσυνέχισε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σάντσο τῆς Καστίλλης καὶ ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἄραβος βασιλέως τῆς Σαραγόσσης. Ἀπέθανε ριφθεὶς ὑπὸ τοῦ νόθου ἀδελφοῦ του Ραμὸν ἀπό τινος βράχου.

Σάντσο ὁ Ε'. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας (βλ. *Σάντσο Ραμιρέθ*, βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος).

Σάντσο ὁ ΣΤ', ὁ ἐπικαλούμενος *Σοφός*. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας (1150 -1194). Υἱὸς τοῦ Γκαρθία Ραμιρὲθ τοῦ Δ'. Ὑπηρήσπισε τὸ κράτος του κατὰ τῶν διεκδικήσεων Ἀλφόνσου τοῦ Η' τῆς Καστίλλης καὶ ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας.

Σάντσο ὁ Ζ', ἐπικληθεὶς ὁ *Ἰσχυρός*. Βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας (1154—1234). Ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν τῶν Ἀράβων πρὸς κατάκτησιν τῆς Καστίλλης καὶ Ἀραγῶνος, ἐπέσυρεν ἐναντίον του τὸν ἀφορισμὸν τοῦ πάπα Κελεστίνου τοῦ Γ', ἐπαναληφθέντα βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. Ὅταν οἱ Ἀλμοάδαι ἐπεχείρησαν εἰσβολήν, ὁ Σάντσο ἡνώθη μετὰ τῶν βασιλέων τῆς Καστίλλης καὶ Ἀραγῶνος καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς (1212).

ΑΡΑΓΩΝΟΣ

Σάντσο Ραμιρέθ. Βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος (1045—1094). Υἱὸς τοῦ Ραμίρο Σάντσεθ, βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος. Ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1063, ἐσυνέχισε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἀράβων καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξαδέλφου του Σάντσο τῆς Ναβάρρας Δ' ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας. Ἀπέθανε πληγεὶς ὑπὸ βέλους κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως Οὐέρτα, εἰς ἣν εἶχον καταφύγει οἱ ἡττηθέντες ὑπ' αὐτοῦ Ἄραβες.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

Σάντσο ὁ Α'. Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1154—1211). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Α', ὃν διεδέχθη τῷ 1185. Ἐπολέμησε τοὺς Ἄραβας καταλαβὼν τὴν περιφέρειαν τῶν Ἀλγκάρμπες. Ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῆς γεωργίας καὶ ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν πόλεων.

Σάντσο ὁ Β'. Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1207—1248). Υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Β', ὃν διεδέχθη τῷ 1223. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχήν, κατέγινεν ἀμέσως εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης τῆς χώρας καὶ ἐπολέμησε τοὺς Ἄραβας. Βραδύτερον, περιπεσὼν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς μηχανορράφου συζύγου του δόνας Μενθία, ἐπέσυρε τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ, τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες ἐπέτυχον παρὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Δ' τὴν κήρυξιν τοῦ Σάντσο ὡς ἐκπτώτου (1245). Γ.Ι.Β.

— **Σάντσο *Πάντσα*** ἢ ***Πάνθα*** (Sancho Panza). Ὁ ἱπποκόμος τοῦ Δὸν Κιχώτου ἐν τῷ ὁμωνύμῳ μυθιστορήματι τοῦ Θερβάντες. Εἶναι προσωποποίησις τοῦ ἁπλοϊκοῦ ἀνθρώπου, τοῦ εὐπίστου καὶ καχυπόπτου, τοῦ ἀτομικιστοῦ, ἀλλὰ μετριόφρονος, τοῦ πεπροικισμένου μὲ πρακτικὸν νοῦν καὶ ὀρθολογισμόν. Γ. Ι. Β.

σαντύλη (ἡ) (Santyl) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ὁ σαλικυλεστὴρ τῆς σανταλόλης. Ἀρωματικῶς ὄζον πυκνόρρευστον ὑγρόν. Χορηγεῖται ἡμερησίως εἰς δόσιν 20 σταγόνων ἐν γάλακτι ἢ εἰς πηκτοκαψάκια (2 ἡμερησίως) περιέχοντα 0.4 γρ. τοῦ σκευάσματος. Εἶναι φάρμακον ἀντιβλεννορροϊκόν. Κ.Γ.Μ.

Σάντυς (Sandys), *σὲρ* ***Ἰωάννης-Ἐντουΐν***. Ἄγγλος φιλόλογος (1844—1922), μέλος τῆς Βρεττανικῆς Ἀκαδημίας (1909) καὶ τοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν Cambridge (1867), δημόσιος ρήτωρ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καΐμπριτζ καὶ τῆς Ὀξφόρδης (1920) κτλ. Ἐξέδωκε λόγους τινὰς τοῦ Ἰσοκράτους (1868) καὶ τοῦ Δημοσθένους (1875), τὰς «Βάκχας» τοῦ Εὐριπίδου (1880 καὶ δ' ἔκδ. 1900), τὴν «Ἀθηναίων πολιτείαν» (ἔκδ. β' 1912) καὶ τὴν «Ρητορικὴν» τοῦ Ἀριστοτέλους (μετὰ σχολίων, 3 τόμ. 1877), τὸν Θεόφραστον, τὸν Πίνδαρον (μετὰ μεταφράσεως 1915, ἔκδ. β' 1919) κ.τ.λ. καὶ ἔγραψε: «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας» (μετὰ χρονολογικῶν πινάκων καὶ φωτοτυπικῶν εἰκόνων, εἰς τόμους 3, 1906—1908), ἔργον βαρύσταθμον καὶ ἀξιοσπούδαστον, «Σύντομος ἱστορία τῆς κλασσικῆς φιλολογίας» (1925) κ. ἄ. Γ. Κ. Γ.

Σάντχωρστ (Sandhurst) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστραλίας (βλ. λ. *Μπεντίγκο*).

Σάντω (Sandow), ***Εὐγένιος***. Γερμανὸς ἀθλητὴς καὶ ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1867. Τῷ 1891 ἀνεκηρύχθη πρωταθλητὴς εἰς τὴν ἄρσιν τῶν βαρῶν καὶ τῷ 1893 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Φυσικὴ Ἀγωγή». Ἐφεῦρεν ἴδια ὄργανα γυμναστικῆς πρὸς ἄσκησιν τῶν μυώνων, ὡς τοὺς ἐκ τοῦ ὀνοματός του κληθέντας σαντωϊκοὺς ἁλτῆρας (μετ' ἐλατηρίων), τοὺς σαντωϊκοὺς ἐλατῆρας κτλ. Γ. Ι. Β.

Σαντὼ (Sandeau), ***Ἰούλιος***. Γάλλος μυθιστοριογράφος (1811—1883). Τὸ πρῶτόν του ἔργον «Πριμαντόνα», ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ «Φιγκαρό», γραφὲν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Λατούς, ἀρχισυντάκτου τῆς ἐφημερίδος ταύτης. Κατόπιν συνέγραψε μόνος τὰ ἑξῆς: «Κυρία Σόμερβιλ» (1834), «Βρυκόλακες» (1836), «Μιὰ ἡμέρα χωρὶς ἐπαύριον» (1836), «Ἡ δεσποινὶς ντὲ λὰ Σελιέρ», τὸ ἀριστούργημά του (1848), «Ὁ δόκτωρ Ἑρμπὼ» (1841), «Βαλκρὲζ» (1846), «Ἡ οἰκία τοῦ Πεναρβὼν» κτλ. Γ. Ι. Β.

Σάντωνες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. **Λαὸς τῆς Κελτικῆς Γαλλίας** (βλ. λ. *Σάντονες*).

Σαντῶσκυ (Sandusky) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὀχάϊο. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ὅρμου Σαντῶσκυ, ἀποτελοῦντος βραχίονα τῆς λίμνης Ἦρι (Erie). Κάτ. 28.000. Κυριωτέρα τῶν βιομηχανιῶν της εἶναι ἡ βιομηχανία τῶν μολυβδοκονδύλων, χρωμάτων, χαρτίνων εἰδῶν καὶ εἰδῶν συσκευασίας. Ι. Β.

Σανὺτ (Chanute), ***Ὀκτάβιος***. Ἀμερικανὸς μηχανικὸς γαλλικῆς καταγωγῆς (1832—1910). Ἐξετέλεσε πλείστας πτήσεις καὶ διηρεύνησεν ἐπιτυχῶς τὰ προβλήματα τῆς ἀεροπορίας. Ἐβοήθησε καὶ καθωδήγησε τοὺς ἀδελφοὺς Ράϊτ εἰς τὰς πρώτας των ἀποπείρας διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀέρος, διὸ καὶ ἐκλήθη πατὴρ τῆς ἀεροπορίας. Γ. Ι. Β.

σὰν-φασὸν· χωρὶς τὸν προσήκοντα τρόπον, ἀτάκτως: «ἡ ὑποδοχὴ ἔγινε σὰν-φασὸν» (γαλλ. sans façon).

Σὰν-Φελίου-ντὲ-Γκίχολς (San-Feliu-de-Guixols) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Χιρόνα, ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Κάτ. 11.250. Μ. Δ. Β.

Σὰν-Φελίπε (San-Felipe) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χιλῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Φίλιππος*).

— **Σὰν-Φελίπε-*ντὲ-Ἀστούρια*** (San-Felipe-de-Asturia) *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸν ὄνομα τῆς πόλεως τῆς Βολιβίας *Ὀροῦρο* (βλ. λ.)

Σὰν-Φελίτσε (San-Felice), ***Λουΐζα***, *μαρκησία ντὲ* —. Ἰταλὶς γεννηθεῖσα ἐν Νεαπόλει τῷ 1768 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1800. Ἠγαπᾶτο περιπαθῶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βάκερ, ἀδελφοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Νεαπόλει συνωμοσίας τῆς Παρθενοπαίας δημο-

Digitized by Google

κρατίας. Οὗτος ἐχορήγησεν εἰς αὐτὴν ἔγγραφόν τι, αὐτὴ δὲ τὸ ἐνεπιστεύθη εἴς τινα ἀξιωματικόν, ὅστις τὸ παρέδωκεν εἰς τὴν κυβέρνησιν. Κληθεῖσα ἡ Σὰν-Φελίτσε νὰ κατονομάσῃ τὸν χορηγήσαντα εἰς αὐτὴν τὸ ἔγγραφον, ἠρνήθη. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀνεκαλύφθη ἡ συνωμοσία. Οἱ ἀδελφοὶ Βάκερ ἀπέθανον ἐπὶ τῆς λαιμητόμου, βραδύτερον δὲ κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἡ μαρκησία καὶ ἐκαρατομήθη. Ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐπεισοδίου ἔγραψεν ὁ Ἀλέξανδρος Δουμᾶς τὸ μυθιστόρημα «Σὰν-Φελίτσε», ἓν τῶν ἀριστουργημάτων του. Θ. Β.

Σὰν-Φεντέλε (San Fedele) *[Γεωγρ.]*. Ἀλιπηγὴ εἰς τὴν κοιλάδα Cecina πλησίον τοῦ Voltero, ἐν Τοσκάνῃ. Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ἔχει θερμοκρασίαν 12° R., περιέχει δὲ ὡς κύριον συστατικὸν χλωριοῦχον νάτριον καὶ ἐνδείκνυται εἰς μικρὰς δόσεις ὡς καθαρτικόν, ἀναγραφόμενον ἐπὶ χρονίων διαρροιῶν καὶ κοπροστασίας. Κ. Γ. Μ.

Σὰν-Φερνάντο (San-Fernando) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Ἅγιος Φερδινάνδος*). — 2) Πόλις τῆς Χιλῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Φερδινάνδος*).

Σὰν-Φερντινάντο-ντὶ-Πούλια (San-Ferdinando-di-Puglia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Φερδινάνδος*).

Σὰν Φιλίππο (San Filippo) *[Γεωγρ.]*. Θειοῦχοι πηγαὶ πλησίον τοῦ Radicofani ἐν Σιένῃ τῆς Ἰταλίας. Αἱ πηγαὶ εἶναι 5, ἐνδείκνυνται δὲ τὸ θερινὸν ὕδωρ αὐτῶν ἐπὶ ρευματισμῶν, ἀρθριτισμοῦ, παραλύσεων, δερματικῶν παθήσεων καὶ γυναικολογικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

Σανφλερὺ (Champefleury), *Ἰούλιος - Ὑσσόν*, ἐπιλεγόμενος ***Φλερὺ*** ἢ —. Γάλλος μυθιστοριογράφος (1821—1889). Ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς πραγματιστικῆς σχολῆς. Ἔγραψεν: «Ἐξομολογήσεις τοῦ Συλβίου» (1849) «Οἱ ἀστοὶ τοῦ Μολενσάρ» (1855), «Τὰ βάσανα τοῦ καθηγητοῦ Ντελτέϊγ» (1857), «Οἱ ἐρωτευμένοι τῆς Σαὶντ-Περίν» (1859), «Φανὴ Μινορὲ» (1882) κλπ. Γ. Ι. Β.

Σανφουέντες Ἀντοναέγκι (Sanfuentes Andonaegui), *Ἰωάννης-Ἰούλιος*. Χιλιανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη τῷ 1888 βουλευτής, ἐφεξῆς δὲ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, γερουσιαστής, πρόεδρος τῆς γερουσίας καὶ τῷ 1915 πρόεδρος τῆς ὁμοσπονδίας. Γ. Ι. Β.

Σὰν-Φρανσίσκο (Sau-Francisco) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Φραγκῖσκος*).— 2) Πόλις τῆς Βραζιλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Φραγκῖσκος*).

— **Σὰν Φρανσίσκο ντὲ λὰ Σέλβα** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χιλῆς (βλ. λ. *Κοπιαπό*).

Σὰν-Φρίσκο (San-Frisco) *[Γεωγρ.]*. Κατὰ συγκοπὴν τοῦ *Σὰν-Φρανσίσκο*, ὄνομα τῆς πόλεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς *Ἅγιος Φραγκῖσκος* (βλ. λ.).

Σανχαϊκουὰν (Shanhaikwan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας εἰς τὸ βορειότατον βορειοανατολικὸν ἄκρον τῆς ἐπαρχίας Τσιλί, ὑπὸ 40° Β. πλάτος καὶ 119° 47′ Α. μῆκος. Κάτ. 80 000. Σημαντικὴ πόλις ἄλλοτε μὲν ὡς παραμεθοριακὴ πρὸς τὴν Μαντζουρίαν στρατιωτικὴ πόλις, ἅτε ἀποτελοῦσα τὴν ἀνατολικὴν πύλην τῶν Σινικῶν τειχῶν, σήμερον δὲ ὡς σταθμὸς τῶν βορειοσινικῶν σιδηροδρόμων. Γ. Ι. Β.

Σὰν Χοακὶν (San-Joaquin) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Σὰν Οὐακίν*).

Σὰν-Χοσὲ (San-José) *[Γεωγρ.]*. —1) Πρωτεύουσα τῆς Κωσταρίκας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωσήφ*). —2) Πόλις τῆς Οὐρουγουάης (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωσήφ*).

— **Σὰν-Χοσὲ ντὲ *Κούκουτα*** (San-José de Cucuta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωσήφ*).

Σὰν-Χουὰν (San Juan) *[Γεωγρ.]*.—1) Πόλις τῆς Ἀργεντινῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης*). —2) Ποταμὸς τῆς Νικαράγουας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης*). —3) Ὀροσειρὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Σὰν-Τζοῦεν-Μάουντινς*).

— **Σὰν-Χουὰν-ντὲ-λὸς-*Λάγκος*** (San-Juan-de-los-Lagos) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης*).

— **Σὰν-Χουὰν-*Μπαουτίστα-ντὲ-Πουέρτο-Ρίκο*** (San-Juan-Bautista-de-Puerto-Rico) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης*).

— **Σὰν-Χουὰν *νῆσοι*** (San Juan Islands) *[Γεωγρ.]*. **Ἀρχιπέλαγος** τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β Ἀμερικῆς, κείμενον μεταξὺ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς καὶ τῆς νήσου Βανκοῦβερ, ἐν τῷ πορθμῷ Σὰν-Χουὰν-ντὲ-Φοῦκα. Ἔχουν συνολικὴν ἐπιφάνειαν 440 τ. χλμ. Μ. Δ. Β.

— **Σὰν Χουὰν ντὲ *Πάστο*** (San Juan de Pasto) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Πάστο*.

Σανχοῦρχο ὁ Σακάνελ (Sanjurjo y Sacanell), *Ἰωσήφ*. Ἱσπανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Μαδρίτης καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ. Διεκρίθη κατὰ τὸν Ἱσπανοαμερικανικὸν πόλεμον ἐν Κούβᾳ καὶ κατόπιν ἐν Μελίλλᾳ καὶ εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις ἐν Μαρόκῳ, ὅπου κατετρόπωσε πολλάκις τοὺς ἐπαναστάτας τοῦ Ρίφ, διετέλεσε κυβερνήτης τοῦ Λαρὰς καὶ τῆς Μελίλλης καὶ βραδύτερον διεδέχθη τὸν στρατηγὸν Πρίμο ντὲ Ριβέρα ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει τῶν ἱσπανικῶν στρατευμάτων τῆς Ἀφρικῆς. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1932 ὁ Σανχοῦρχο ἡγήθη ἐπαναστατικοῦ κινήματος πρὸς κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας καὶ ἐπαναφορὰν τοῦ μοναρχικοῦ καθεστῶτος ἐν Ἱσπανίᾳ. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμά. Μ. Δ. Β.

Σὰξ (Sachs), *Ἐρνέστος*. Γερμανὸς μηχανικός, γεννηθεὶς τῷ 1867. Ἐφεῦρε τὸν ἔνσφαιρον τριβέα τῶν ποδηλάτων (1894) καὶ ἵδρυσε τῷ 1895 μετὰ τοῦ ἐμπόρου Καρόλου Φίχτελ ἐργοστάσιον ἐνσφαίρων τριβέων. Εἰς τὸν Σὰξ ὀφείλεται καὶ σειρὰ ἄλλων μηχανικῶν ἐφευρέσεων ἢ τελειοποιήσεων. ΑΝ. Δ.

—**Σὰξ** (Sachs), *Ἰούλιος φὸν —*. Γερμανὸς βοτανικὸς (1832—1897). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φρεϊβούργου καὶ κατόπιν τοῦ Βύρτσμπουργ. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Περὶ βλαστήσεως», «Ἐγχειρίδιον πειραματικῆς φυσιολογίας τῶν φυτῶν» (1865), «Ἐγχειρίδιον βοτανικῆς» (1868), «Μαθήματα φυσιολογίας τῶν φυτῶν» (2α ἔκδ. 1887), «Ἱστορία τῆς βοτανικῆς» (1875). Γ. Ι. Β.

— **Σὰξ** (Sachs), *Κάρολος*. Γερμανὸς λεξικογράφος (1829—1909). Ἀπὸ τοῦ 1863 ἤρχισε συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Βιλλάτε καὶ ἄλλων εἰς τὴν σύνταξιν πλήρους «Ἐγκυκλοπαιδικοῦ καὶ γλωσσικοῦ λεξικοῦ τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης» (1860—1880, συμπλήρωμα 1894, μικρὰ ἔκδ. 1917). Γ. Ι. Β.

— **Σὰξ** (Sachs), *Χάνς*. Γερμανὸς ποιητὴς (1494—1576). Ἡ ποιητική του ἰδιοφυΐα ἐξεδηλώθη τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1513, ὅτε συνέθεσε τὸ πατριωτικὸν ποίημα «Pro patria, τιμὴ καὶ δόξα». Ἀπὸ τοῦ 1520 προσεχωρήσεν εἰς τὸ μεταρρυθμιστικὸν κίνημα τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Μελάγχθονος, συνετέλεσε δὲ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς νέας αἱρέσεως διὰ τοῦ πολεμικοῦ ποιήματός του «Ἡ ἀηδὼν τῆς Βυττεμβέργης» (1523), ὅπερ προεκάλεσε σφοδρὰς ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν κληρικῶν. Εἰς ταύτας ὁ Σὰξ ἀπήντησε διὰ σειρᾶς πνευματωδεστάτων διαλόγων ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλονικία μεταξὺ ἑνὸς διευθυντοῦ τοῦ χοροῦ καὶ ἑνὸς σανδαλοποιοῦ».

Χὰνς Σάξ.

Ἡ γονιμότης του δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μοναδικὴ ἐν τῇ παγκοσμίῳ λογοτεχνίᾳ, ὑπολειπομένη μόνον τῆς τοῦ Ἱσπανοῦ κωμῳδιογράφου Λό πε ντὲ Βέγκα. Ἤδη κατὰ τὸ ἔτος 1567 ἠρίθμει 4.275 μαγιστρικὰ ᾄσματα, 208 κωμῳδίας καὶ δράματα, 1.700 ἀφηγήσεις καὶ φλύακας (Schwänke), 275 στροφὰς (Töne), ἐξ ὧν δέκα τρεῖς ἰδίας εὑρέσεως, 7 διαλόγους καὶ 73 ποιήματα. Ἀφέλεια αἰσθήματος, αὐθόρμητον χιοῦμορ καὶ ὀξεία τῆς ζωῆς παρατήρησις χαρακτηρίζουσι τὰς ἀφηγήσεις, τοὺς φλύακας καὶ τὰ κωμικὰ παίγνια αὐτοῦ διὰ τὰς ἀπόκρεως (Fastnachtspi le). Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων κλασσικὰ παρέμειναν διὰ τὴν ἔντεχνον σκηνικὴν πλοκήν, τὴν ζωηρότητα καὶ τὸ γοργὸν τοῦ διαλόγου, τὴν ἠθογραφικὴν δύναμιν καὶ τὴν εὔθυμον διάθεσιν των «Ἡ κάμαρα τῆς ἠλακάτης» (1536), «Ὁ πεθαμένος», «Ὁ διάβολος μὲ τὴ γριά» (1545), «Τὰ ἄβολα παιδιὰ τῆς Εὔας» (1553), «Τὸ πανέρι τοῦ πραματευτῆ» (1554) κ. ἄ. Ἐν τούτοις ἡ καταπληκτικὴ στιχουργικὴ εὐχέρεια τοῦ Σάξ, ὅστις ἔγραψεν ὑπὲρ τὰς 500 000 στίχων, ἐξικνεῖται συχνάκις μέχρι βαναύσου προχειρότητος, πλεῖστα δὲ τῶν σκηνικῶν ἔργων του μαρτυροῦσιν ἔλλειψιν τῆς αἰσθήσεως τοῦ περιττοῦ. Τὰς αὐτὰς ἀρετὰς καὶ τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα παρουσιάζουσι καὶ τὰ δράματά του, ὧν τὰ θέματα ἤντλησεν ἀπὸ τὸν Ὅμηρον, τὴν Βίβλον, τὸν Ὀβίδιον, τὸν Τίτον Λίβιον καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς συγχρόνου του ἐποχῆς. Παρὰ ταῦτα, παραμένει ὁ μέγιστος τῶν Γερμανῶν ποιητῶν τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος καὶ ὁ ἀναμορφωτὴς τοῦ γερμανικοῦ θεάτρου. Τάλαντον πηγαῖον καὶ ἰσχυρόν, ἀλλ' ἄξεστον καὶ ἀκαλλιέργητον, ὁ Σὰξ ὄχι μόνον περιεφρονήθη ἅμα ὡς ἐπεκράτησεν ἐν Γερμανίᾳ ἡ λεγομένη λογία ποίησις, ἀλλ' ἐγένετο συνάμα στόχος δεινῶν λοιδοριῶν. Μεταξὺ τῶν ἀναριθμήτων ἐκδόσεων τῶν ἔργων του κυριωτέρα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Α. Κέλλερ καὶ Ε. Γκαῖτσε γενομένη κριτικὴ τοιαύτη (1890—1903) εἰς 26 τόμους. Λ. Κ.

Σὰξ (Sax), ***Ἀδόλφος***. Διάσημος Βέλγος κατασκευαστὴς μουσικῶν ὀργάνων, γεννηθεὶς ἐν Ντινὰν τῷ 1814 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1894. Ἦτο υἱὸς τοῦ *Καρόλου-Ἰωσὴφ Σὰξ* (1791—1865), διακεκριμένου ὡσαύτως κατασκευαστοῦ χαλκίνων κυρίως ὀργάνων, ὅστις εἶχε κάμει εἰδικὰς μελέτας περὶ τῶν διαστάσεων τῶν πνευστῶν ὀργάνων καὶ εἰς ὃν ὁ υἱὸς ὀφείλει μέγα μέρος τῶν μετέπειτα ἐφευρέσεών του. Ὁ Ἀδόλφος Σὰξ ἐσπούδασεν εὐθύαυλον ἐν τῷ ᾠδείῳ τῶν Βρυξελλῶν, μετέχων δὲ ταυτοχρόνως τῶν ἐργασιῶν τοῦ πατρός του, ἐτελειοποίησε τὸ ὄργανον τοῦτο καὶ ἐπενόησε τὸν βαρὺν εὐθύαυλον (1840). Τῷ 1842 μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα παρουσίασεν εἰς τοὺς μουσικοὺς ὄργανον ἰδίας ἐφευρέσεως, τὸ *σαξόφωνον* (βλ. λ.), ὅπερ ἐνεθουσίασε τὸν Μπερλιὸζ καὶ ἄλλους διακεκριμένους μουσουργούς, βοηθήσαντας αὐτὸν εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ἐρεύνας του. Μετ' ὀλίγον ὁ Σὰξ κατεσκεύαζεν ὁλόκληρον οἰκογένειαν ἐξ ἑπτὰ σαξοφώνων, ἅτινα δὲν ἐβράδυναν νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὰς στρατιωτικὰς μουσικάς. Εἰς τὸν Σὰξ ὀφείλομεν τὸ ἑξῆς βασικὸν θεώρημα τῆς ἀκουστικῆς: «ἡ χροιὰ τοῦ ἤχου καθορίζεται ἐκ τῶν ἀναλογιῶν τῶν διδομένων εἰς τὴν στήλην τοῦ ἀέρος, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀναλογίας τοῦ σώματος τοῦ ὀργάνου τοῦ περιέχοντος αὐτήν». Ὁ Σὰξ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν παραβολὴν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν παρ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντων ὀργάνων· καὶ τὴν ἐχρησιμοποίησεν ἐπιτυχῶς εἰς τὰ σαξόφωνα. Ἀνεκαίνισε καὶ ἐτελειοποίησε τὰ χάλκινα ὄργανα τὰ κατασκευαζόμενα παρὰ τοῦ πατρός του, ἔδωκε δὲ εἰς αὐτὰ τὸ ἰδικόν του ὄνομα: *σαξοκέρας*, *σαξοσάλπιγξ* (σαξοτρόμπα) κλπ. Τὰ ὄργανα ταῦτα, παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις, εἰσήχθησαν εἰς τὰς στρατιωτικὰς μουσικάς, ὄχι μόνον τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Βελγίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τῆς Γερμανίας. Εἰς τὸν Σὰξ ὀφείλομεν ὡσαύτως τὰ *ἀνεξάρτητα ἔμβολα* (pistons indépendants). Τῷ 1857 ὁ Σὰξ διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ σαξοφώνου ἐν τῷ ᾠδείῳ τῶν Παρισίων, τότε δὲ ἔγραψε διὰ τοὺς μαθητάς του «Μέθοδον» διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντα ὄργανα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *O. Commettant*, Histoire d' un inventeur au XIXe siècle e. t. c. (1860).—*Lajarte*, Instruments Sax e. t. c. (1876). Γ. Σ.

Σὰξ (Saxe) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σαξονία*.

Σὰξ (Saxe), ***Μαυρίκιος***, *κόμις τοῦ —*. Στρατάρχης τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Μαυρίκιος*, κόμις τῆς Σαξονίας).

Σαξαγὰν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 125 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Κίσσαρος*.

Σὰξ Ἄλτενμπουργκ (Sachsen Altenburg) *[Γεωγρ.]*. Γερμανικὸν δουκᾶτον μέχρι τοῦ 1918, εἶτα ἐλεύθερον κράτος τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας καὶ ἀπὸ τοῦ 1920 τμῆμα τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῆς Θουριγγίας, μεθ' ἧς ἡνώθη. Θ. Κ.

Σὰξ-Βαϊμὰρ-*Ἄϊζεναχ* (Sachse-Weimar-Eisenach) *[Γεωγρ.]*. Μέγα δουκᾶτον τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας, μέχρι τοῦ 1918, εἶτα ἐλεύθερον κράτος καὶ ἀπὸ τοῦ 1920 τμῆμα τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῆς Θουριγγίας, μεθ' ἧς ἡνώθη. Θ. Κ.

σαξεγοθαία (ἡ) (Saxegothaea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ταξοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη δένδρων ἰθαγενῶν τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

σάξι (τὸ) *[Γεωργ.]*. Ἡ ψάθα διὰ τῆς ὁποίας καλύπτονται τὰ φυτώρια τοῦ καπνοῦ ἐν περιπτώσει παγετοῦ ἢ ἄλλων καιρικῶν ἐπιδράσεων.

σαξικάβη (ἡ) (Saxicava) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων ἐλασματοβραγχίων τῆς οἰκογενείας τῶν *γλυκιμεριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *σαξικάβη ἡ γραμμωτὴ* (Saxicava lineata), ἥτις ἔχει μέτριον μέγεθος καὶ κόγχην ἐπιμήκη, χρώματος φαιοπρασίνου. Τὸ ἐντὸς τῆς κόγχης ζῷον εἶναι μικρὸν καὶ φέρει πόδα ἀνανάπτυκτον. Ἀπαντᾷ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας καὶ εἰς βάθος κυμαινόμενον μεταξὺ 300 καὶ 400 ὀργυιῶν. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα σαξικάβης εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων ὑποδιαπλάσεων τῆς τριτογενοῦς καὶ τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *σαξικάβη arctica* εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Γ. Κ. Γ.

σαξικόλη (ἡ) (Saxicola) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *κοττυφιδῶν*, περιλαμβάνον παραπλήσια πρὸς τοὺς κοττύφους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 60 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ

Digitized by Google

σαξικόλη ἡ οἰνάνθη (Saxicola oenatha). Τὸ μῆκός του εἶναι κατά τι μικρότερον τοῦ κοττύφου τοῦ κοινοῦ, ὁ χρωματισμὸς μελανὸς μὲ κυανᾶς ἀποχρώσεις καὶ πέριξ τῶν ὀφθαλμῶν λευκός. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀλγερίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐνδιαιτᾶται εἰς ἀγόνους καὶ πετρώδεις ἐκτάσεις καὶ τρέφεται συνήθως ἐξ ἐντόμων. Δ. Ν. Π.

σάξιμον (τὸ) /*Βυζ.*/. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὁ χορός. Ἐν τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις ἐτελεῖτο *σάξιμον* κατὰ τὰς διαφόρους ἑορτάς, ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὸ κυρίως αἱ δύο φατρίαι τοῦ δήμου, οἱ Βένετοι καὶ οἱ Πράσινοι, μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν (τῶν δημάρχων). Πάντες οὗτοι εἰσήγοντο ὑπὸ τοῦ ἀρτοκλίνου εἰς τὴν αἴθουσαν, ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ χορεύσωσι καὶ ἀφοῦ ἔψαλλον ὕμνους τινὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἀνεφώνουν τὰς κεκανονισμένας εὐφημίας, ἤρχιζον τὸν χορὸν ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, περιστοιχιζομένου ὑπὸ τῶν αὐλικῶν καὶ λοιπῶν προσκεκλημένων. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ σαξίμου ὁ αὐτοκράτωρ διένεμε συνήθως εἰς τοὺς χορευτὰς χρηματικὰ δῶρα, τὰ *ἀποκόμβια*. Ἐνίοτε οἱ χορεύοντες ἐκράτουν *φατλία*, δηλαδὴ κηρία ἀνημμένα, καὶ τότε ὁ χορὸς ἐκαλεῖτο *φακλαρέα*. Ν. ΚΛΣ

σάξις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐπίθεσις τῆς σαγῆς ἐπὶ τοῦ ὑποζυγίου, ἐπίσαξις.

Σὰξ - Κοβοῦργον - Γκότα (Sachsen - Coburg-und Gotha) /*Γεωγρ.*/. Δουκᾶτον τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας μέχρι τοῦ 1918 καὶ εἶτα ἐλεύθερον κράτος. Τῷ 1920 κατελύθη ὡς κράτος, καὶ τὸ μὲν βόρειον τμῆμα αὐτοῦ, *Γκότα*, ἡνώθη μετὰ τῆς Θουριγγίας, τὸ δὲ νότιον, *Κυβοῦργον*, μετὰ τῆς Βαυαρίας, κατόπιν δημοψηφίσματος. Θ. Κ.

Σὰξ Μάϊνιγκεν (Sachsen Meiningen) /*Γεωγρ.*/. Δουκᾶτον τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας μέχρι τοῦ 1918, εἶτα ἐλεύθερον κράτος καὶ ἀπὸ τοῦ 1920 τμῆμα τοῦ ἐλευθέρου κράτους τῆς Θουριγγίας, εἰς ἣν προσηρτήθη. Θ. Κ.

σαξοκέρας (τὸ) (saxhorn), ἢ *σάξειον κέρας*. Ὄργανον συγγενεῦον πρὸς τὸ παλαιὸν στρατιωτικὸν κέρας ἢ κλειδοκέρας, ἀποτελούμενον ἐξ ὁλοκλήρου οἰκογενείας καὶ ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπινοήσαντος αὐτὸ Ἀδὸ φου *Σὰξ* (βλ. λ.). Ἡ οἰκογένεια τῶν σαξοκεράτων περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς διάφορα ὄργανα: *ὑπερυψίφωνον* (sopranino), *ὑψίφωνον* (soprano), *μέσον* (alto ἢ tenor), *βαρύτονον* (basse), *βαθύφωνον* (basse grave) καὶ *ἀντιβαθύφωνον* (contrebasse). Τὰ ὄργανα ταῦτα ἔχουσι μηχανισμὸν ἐμβόλων καὶ χρησιμοποιοῦνται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ὀρχήστρας. Ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ μέχρι σήμερον δὲν μετέχουσι (βλ. *κλειδοκέρας* καὶ *τούμπα*). Γ. Σ.

Σάξονες (οἱ) (γερμ. Sachsen, λατ. Saxones, γαλλ. Saxons). Γερμανικὸν φῦλον, ἐξ οὗ ἕλκουν τὴν καταγωγὴν οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Σαξονίας. Ἐνεφανίσθη ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ τῷ 150 π. Χ., ὠνομάσθη δὲ οὕτω ἐκ τῆς λιθίνης *μαχαίρας*, ἥτις ἀπετέλει τὸ ἐθνικὸν ὅπλον τῶν Σαξόνων καὶ ἥτις εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐκαλεῖτο Sahs. Ἀναφέρονται κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ὡς κατοικοῦντες πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ Τράβε. Ὑποδιαιρούμενοι εἰς ἄλλας μικροτέρας φυλάς, τοὺς *Χερούσκους*, τοὺς *Σαούκους*, τοὺς *Ἀγκριβαρίους* καὶ ἄλλους, ἐπεξέτειναν τὴν κατοχήν των πρὸς νότον καὶ δυσμὰς ἐκεῖθεν τοῦ Ἔμς, τοῦ Λίππε καὶ τοῦ Οὐνστρούτ. Τὸν Γ' ἤδη αἰῶνα εἶχον καταστῆ ἐπίφοβοι πειραταί, τῷ δὲ 450, ἐν συμπράξει μετὰ τῶν Ἄγγλων, κατέλαβον τὴν Βρεττανίαν. Βραδύτερον, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, προχωροῦν νοτιώτερον ἐν Βεστφαλίᾳ. Ἀλλὰ συναντοῦν τὴν ἀντίστασιν τῶν Φράγκων, πρὸς οὓς ἐξηκολούθησαν ἀγωνιζόμενοι μέχρι τοῦ Η' αἰῶνος, ὅτε ἐκ τῶν Σαξόνων εὑρίσκονται ἐγκατεστημένοι οἱ Ἀγκριβάριοι περὶ τὸν Βέζερ, οἱ Βεστφαλοὶ ἐπὶ τοῦ Ἔμς καὶ Λίππε, οἱ Ὀστφαλοὶ ἀνατολικῶς τοῦ Βέζερ, καὶ οἱ λοιποὶ βορείως τοῦ Ἔλβα. Πλὴν δὲν ἀπετέλουν κράτος ἑνιαῖον, ἀλλὰ πολυπληθῆ ὁμοσπονδίαν κοινοτήτων, ἑνούμενοι μόνον ἐν καιρῷ πολέμου ὑπὸ κοινὸν ἀρχηγόν. Ὡμίλουν πάντες τὴν ἀρχαίαν σαξονικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὴν φάσιν ταύτην τῆς ἀκμῆς τῶν Σαξόνων ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον οἱ Καρολίδαι, ὅστις ἤρξατο ἐπὶ Καρόλου Μαρτέλ, ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ Πεπίνου καὶ ἐπερατώθη ὑπὸ τοῦ Καρλομάγνου (772—804) διὰ τῆς ὁλοσχεροῦς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων, κατόπιν σκληροτάτων ἀγώνων καὶ αἱματηρῶν καταστολῶν τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπαναστάσεων αὐτῶν. Τότε οἱ Σάξονες ἐξαναγκασθέντες ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμόν. Θ. Κ.

Σαξονία (ἡ) (Sachsen, γαλ. Saxe) /*Γεωγρ.*/. Ἐλεύθερον κράτος τῆς ὁμοσπόνδου Γερμανικῆς δημοκρατίας, τρίτον κατὰ πληθυσμὸν καὶ πέμπτον κατὰ τὴν ἔκτασιν. Ἐμβαδὸν 14.986 τ. χλμ., κάτ. (1925) 4.994.281. Συνορεύει πρὸς Β μετὰ τοῦ Βρανδεμβούργου, πρὸς Α. μετὰ τῆς κάτω Σιλεσίας καὶ Τσεχοσλοβακίας, πρὸς Ν. μετὰ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ τῆς Βαυαρίας καὶ πρὸς Δ μετὰ τῆς Θουριγγίας. Τὸ βόρειον τμῆμα ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μεγάλης βορειογερμανικῆς πεδιάδος, εἰς τὰ ΝΔ. δὲ κεῖται ἡ πεδιὰς τῆς Λειψίας. Πρὸς Ν. τὸ ἔδαφος ὑψοῦται βαθμηδὸν μέχρι τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους Φίχτελμπεργκ (1214 μ.), νοτίως τῆς Δρέσδης. Ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ *Μοῦλντε* κεῖνται τὰ ὄρη *Κβαρτσπορφὺρ* καὶ *Γκρανουλὶτ Γκεμπίργκε*, εἶτα ΝΔ. τὸ *Φόκτλαντ* καὶ *Ἐλστεργκεμπίργκε* (ὕψ. 400 μ.), πρὸς Ν. τὸ *Ἐρτσγκεμπίργκε*, τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Σαξονίας (1.214 μ.), πρὸς Α. τὸ *Ἔλμζανστάϊν* (561 μ.) καὶ τὸ *Λάουζιτσερ Γκεμπίργκε* (793 μ.) καὶ πρὸς ΒΔ. τὸ *Σπααργκεμπίργκε*. Ἡ μεσημβρινὴ χώρα εἶναι μᾶλλον δασώδης. Ἔλαφοι καὶ δορκάδες διαιτῶνται εἰς τὰ μεγάλα δάση *Σβάρισβιλντ*, *Ἀουερβίλντε* καὶ *Μπιρκύρνερ*. Κύριος ποταμὸς εἶναι ὁ *Ἔλβας*, δεχόμενος ἐκ δεξιῶν τοὺς παραποτάμους *Κίρνιτς*, *Βέζενιτς*, *Πρίσνιτς*, καὶ ἐξ ἀριστερῶν τοὺς *Μπίλα*, *Γκοτλόϋμπα*, *Μύγκλιτς*, *Λόκβιτς*, *Βάϊσσεριτς*, *Τρίμπις*, *Γ.άννα*, *Νταΐνιτς*. Διαρρέουν ὡσαύτως τὸ σαξονικὸν ἔδαφος ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει οἱ ποταμοὶ *Μοῦλντε*, *Λευκὸς Ἔλστερ*, *Μέλας Ἔλστερ*, *Σπρέας*. Πλωτὸς εἶναι μόνον ὁ Ἔλβας. Διωρύγων καὶ λιμνῶν στερεῖται ἡ χώρα.

— /*Οἰκονομ. Γεωγρ.*/ Ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐγένετο συστηματικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ σημαντικοῦ πλούτου τοῦ ὑπεδάφους τῆς *Σαξονίας*. Ἤδη ὅμως τὰ κοιτάσματα ἀργύρου, βισμουθίου, κοβαλτίου, μολύβδου, νίκελ καὶ κασσιτέρου ἐξηντλήθησαν σχεδόν. Ἀντιθέτως ὑπάρχουσιν ἀκόμη ἐκτεταμένα στρώματα γαιάνθρακος, ἰδίως περὶ τὰ ὄρη Ἔρτσγκεμπρίγκε (περιοχὴ Τσβικάου - Λουγκάου - Αΐλνιτς) καὶ εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Νταΐλεν, καὶ λιγνίτου εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λειψίας. Πολλὰ λατομεῖα παρέχουν εἰς μεγάλην ποσότητα λίθους ἐπιστώσεως καὶ οἰκοδομῶν, ψαμμίτην, γρανίτην (Λάουζιτς), σχιστολίθους (Ἔρτσγκεμπίργκε), πορφυρίτην (Ρόχλιτς). Παρὰ τὸ Μάϊσσεν, Ὄσσπιτς καὶ Λάουζιτς ἐξάγεται ἐν ἀφθονίᾳ πορσελλάνη, ἡ βιομηχανία τῶν εἰδῶν τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὰ περίφημα κρατικὰ ἐργοστάσια τοῦ Μάϊσσεν. Μεταλλικαὶ πηγαὶ ὑπάρχουσιν εἰς τὰς λουτροπόλεις: *Ἔλστερ*, *Μπράμπαχ*, *Λάουζιτς*, *Ὀμπερσλέμα*, *Ἀουγκούστουσμπάντ*, *Σαννάου*, *Βαρμμπάντ*, *Βίζενμπαντ* καὶ ἄλλας. Τὸ κλῖμα εἶναι ἤπιον, θερμότερον ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Δρέσδης, ψυχρότερον εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν ὀρέων Ἔρτσγκεμπίργκε.

Ἡ Σαξονία εἶναι χώρα κατ' ἐξοχὴν βιομηχανική. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ 60,9 τοῖς % ἀπασχολοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ χειροτεχνίαν, 17% εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς συγκοινωνίας καὶ μόνον 12,4 % εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὰ δάση. Κύρια εἴδη καλλιεργούμενα εἶναι: ὀπῶραι (μῆλα, ἄπια, δαμάσκηνα), σῖτος, βρόμη, κριθή, γεώμηλα, σίκαλις καὶ ὀλίγος οἶνος. Ἀρκούντως ἀκμαία εἶναι ἡ κτηνοτροφία, κυρίως εἰς βοῦς καὶ χοίρους, ὡς καὶ ἡ πτηνοτροφία. Διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου ἐλειτούργουν τῷ 1927 45 ἀνθρακωρυχεῖα, ἀπασχολοῦντα 30.864 ἐργάτας. Ἡ παραγωγὴ τοῦ γαιάνθρακος ἀνῆλθεν εἰς 4 ἑκατομμύρια τόννων καὶ τοῦ λιγνίτου εἰς 11. Κυριώτερα βιομηχανικὰ κέντρα εἶναι ἡ Λειψία, ἡ Δρέσδη, τὸ Κέμνιτς, ἡ Πλάουεν, τὸ Φόγκτλαντ καὶ τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἐρτσγκεμπίργκε. Ὑπῆρχον τῷ 1925 233.341 ἐργοστάσια καὶ χειροτεχνικὰ ἐργαστήρια μετὰ προσωπικοῦ 1 600 614 ἀτόμων, ἐξ ὧν ἐν τῇ ὑφαντουργίᾳ 423.713, ἐν τῇ μεταλλουργίᾳ καὶ τῇ μηχανουργίᾳ 328.086, ἐν τῇ κατασκευῇ ἐνδυμάτων 160.636, ἐν τῇ οἰκοδομικῇ 136.864, ἐν τῇ χαρτοποιίᾳ καὶ τῇ βιβλιεκδοτικῇ 113.572. Ἡ ὑφαντουργία, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὸν σπουδαιότερον βιομηχανικὸν κλάδον τῆς χώρας καὶ ἀντιπροσωπεύει περίπου τὸ ἓν τρίτον τῆς ὅλης γερμανικῆς ὑφαντουργίας, ἀσκεῖται κυρίως εἰς τὰς πόλεις Πλάουεν, Τσβικάου, Κέμνιτς καὶ τὰ περίχωρα, ὡς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ὀμπερλάουζιτς, ἰδίᾳ ὑπὸ μορφὴν οἰκιακῆς χειροτεχνίας. Τῆς μηχανοποιίας καὶ τῆς μεταλλουργίας κύρια κέντρα εἶναι τὸ Κέμνιτς, ἡ Λειψία καὶ ἡ Δρέσδη, τῆς κατασκευῆς μουσικῶν ὀργάνων ἡ Λειψία, τὸ Κλίνγκενταλ καὶ ἡ Μάρκνοϋκίρχεν. Ἡ βιβλιεκδοτική, μετὰ τῶν συναφῶν κλάδων, καλλιτεχνικῆς τυπογραφίας, διακοσμήσεως καὶ βιβλιοδετικῆς, ἀποτελεῖ μεγάλην πηγὴν πλούτου τῆς Σαξονίας. Ἡ Λειψία, ἥτις εἶναι περίφημον κέντρον τῆς βιοτεχνίας ταύτης, ἀντιπροσωπεύει τὸ $^1/_{10}$ τῆς ὅλης γερμανικῆς ὀργανώσεως καὶ παραγωγῆς ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ. Ἡ πόλις Μάϊσσεν εἶναι ἕδρα τοῦ περιφήμου κρατικοῦ ἐργοστασίου πολυτελῶν εἰδῶν πορσελλάνης, ἐπιτραπεζίων σκευῶν καὶ μάλιστα καλλιτεχνικῶν διακοσμητικῶν ἀντικειμένων. Ἡ ὑαλουργία ἀκμάζει κυρίως ἐν Δρέσδῃ καὶ Λάουζιτς. Τὸ ἐμπόριον εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν κίνησιν τῆς βιομηχανίας, μὲ τὰ εἴδη τῆς ὁποίας κυρίως καὶ ἀσχολεῖται. Πρὸ πάντων εἶναι ἐξαγωγικόν, μάλιστα εἰς μηχανάς, ὑφάσματα, βιβλία, καὶ εἴδη πορσελλάνης καὶ ὑαλουργίας. Μεγάλαι προπωλήσεις ἐμπορευμάτων ἐνεργοῦνται εἰς τὴν κατ' ἔτος τελουμένην ἐν Λειψίᾳ διεθνῆ ἔκθεσιν, εἰς ἣν συρρέουν χιλιάδες ἐπισκεπτῶν καὶ ἐκθετῶν ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ συγκοινωνία εἶναι ἐκ τῶν πυκνοτέρων ἐν ταῖς γερμανικαῖς χώραις· ὑπάρχουν σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ 2.694 χλμ. διεθνοῦς πλάτους, 542 χλμ. τοπικοῦ πλάτους, καὶ ἄριστα συντηρούμενον ὁδικὸν δίκτυον ὁλικοῦ μήκους 20.145 χιλιομέτρων.

— /*Πολιτ. Γεωγρ.*/ Τῷ 1815 ἡ *Σαξονία* εἶχε πληθυσμὸν 1.180 000 κατ., τῷ 1875, 2.800.000, τῷ 1900 4.200.000 καὶ τῷ 1925, 4.994.281, ἐξ ὧν 90 % εὐαγγελικοί, 3,6 % καθολικοί, 0,5 % Ἰουδαῖοι. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Δρέσδη*, κυριώτεραι δὲ πόλεις ἡ *Λειψία*, *Κέμνιτς*, *Πλάουεν*, *Μπάουτσεν*, *Φράϊμπεργκ*, *Τσβικάου*, *Μάϊσσεν*, *Τσιττάου*, *Γκροοσενχάϊμ*, *Ὄσνατς*, ἐξ ὧν αἱ τέσσαρες πρῶται ἔχουν πληθυσμὸν ἄνω τῶν 100.000 κατοίκων. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τῆς 1ης Νοεμβρίου 1920 ἡ χώρα ἀπολαύει πλήρους διοικητικῆς αὐτονομίας, ὑποκειμένη εἰς τὴν Γερμανικὴν δημοκρατίαν ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τὸ νομισματικὸν σύστημα, τὴν τελωνειακὴν διοίκησιν, τὴν ταχυδρομικήν, τηλεγραφικὴν καὶ τηλεφωνικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐν γένει διὰ πάντα τὰ θέματα, ἅτινα κατὰ τὸ Σύνταγμα τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ κοινοβουλίου καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τῆς ἐπικρατείας. Εἰδικώτερον ἡ χώρα δύναται νὰ νομοθετῇ ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῶν καθοριζομένων ἐν τῷ ἄρθρῳ 7 τοῦ γερμανικοῦ Συντάγματος, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι δὲν ἐπέρχεται προσβολὴ δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν τῶν ἄλλων χωρῶν ἢ γενικῶς τῶν συμφερόντων τῆς Γερμανικῆς δημοκρατίας. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ τοπικὴ βουλὴ (Δίαιτα) ἐξ 96 βουλευτῶν, ἐκλεγομένων ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ μυστικῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἐπὶ θητείᾳ 4 ἐτῶν, τὴν δὲ ἐκτελεστικὴν ὑπουργεῖον ἀπαρτιζόμενον ἐκ τοῦ προέδρου, ὃν ἐκλέγει ἡ βουλή, καὶ 6 ὑπουργῶν, οὓς διορίζει οὗτος. Ἡ κυβέρνησις ἔχει δικαίωμα ἀνασταλτικῆς ἀρνησικυρίας διὰ τοὺς ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφιζομένους νόμους. Ἀλλ' ἐὰν ἡ βουλὴ καταψηφίσῃ τὴν κυβερνητικὴν πρότασιν περὶ ἀρνησικυρίας, ὁ νόμος ἐπανακτᾷ τὴν ἰσχύν του καὶ τίθεται αὐτοδικαίως εἰς ἐφαρμογήν. Ἡ χώρα ἀντιπροσωπεύεται εἰς τὸ γερμανικὸν κοινοβούλιον διὰ 7 ψήφων. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑφ' ἑνὸς ἐφετείου, 7 πρωτοδικείων καὶ 112 εἰρηνοδικείων. Ἡ εὐαγγελικὴ λουθηρανὴ Ἐκκλησία διοικεῖται ὑπὸ συνόδου, συνερχομένης ἀνὰ τριετίαν. Ἐν ὀνόματι αὐτῆς ἀσκοῦν τὴν διοίκησιν ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ δύο διευθυντήρια, ἐν Δρέσδῃ καὶ Λειψίᾳ. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους, ἰσοσκελισθείς, ἀνήρχετο τὸ ἔτος 1928—1929 εἰς 423 ἑκατομμύρια χρυσῶν μάρκων. Ἐθνικὰ χρώματα τῆς Σαξονίας εἶναι: λευκὸν καὶ πράσινον εἰς καθέτους ταινίας. Ἡ ἐκπαίδευσις καθ' ἅπασαν τὴν χώραν εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη. Τῷ 1927 ὑπῆρχον 2.129 δημοτικὰ σχολεῖα μετὰ 507.234 μαθητῶν, καὶ ἀνάλογος ἀριθμὸς κλασσικῶν καὶ πρακτικῶν γυμνασίων, 1.518 λαϊκὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ τεχνικὰ σχολεῖα, ἀνώτεραι ἐμπορικαὶ καὶ τεχνικαὶ σχολαί, πανεπιστήμιον μετὰ σχολῆς κτηνιατρικῆς ἐν Λειψίᾳ, πολυτεχνεῖον (ἐν Δρέσδῃ), ἀνωτάτη δασολογικὴ σχολὴ ἐν (Τάραντι), μεταλλειολογικὴ ἀκαδημία, σχολὴ μουσικῆς, ἀκαδημία τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν ἐν Δρέσδῃ ἀκαδημία γραφικῶν τεχνῶν καὶ βιβλιοτεχνικῆς ἐν Λειψίᾳ, ᾠδεῖον τοῦ κράτους, ἀκαδημία ἐπαγγελματικῆς τέχνης, Σαξονικὴ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, πινακοθήκη, μουσεῖον ἐπαγγελματικῆς τέχνης, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, εἰκαστικῶν τεχνῶν, διάφορα ἄλλα μουσεῖα καὶ πολλαὶ βιβλιοθῆκαι.

— /*Ἱστορ.*/ Κατὰ τὴν γερμανικὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *Σαξονία* ἡ σημερινὴ περιφέρεια τοῦ Ἀννοβέρου καὶ τῆς Βεστφαλίας, εἰς ἣν εἶχον ἐγκατασταθῆ οἱ *Σάξονες* (βλ. λ.). Μετὰ τὴν ὁριστικὴν αὐτῶν ἧτταν ὑπὸ τοῦ Καρλομάγνου, περιῆλθεν ἡ χώρα, κατὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Καρολιδῶν, εἰς τὸν Λουδοβῖκον τὸν Γερμανικόν, ὅστις τῷ 850 ἵδρυσε τὸ δουκᾶτον τῆς Σαξονίας, χάριν τοῦ Λουδόλφου, ἀπογόνου τοῦ Βιτικίντ, τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωος τῶν Σαξόνων. Ὁ ἔγγονος τοῦ Λουδόλφου ὑπῆρξεν ὁ γενάρχης τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Γερμανίας, ἐκ τοῦ σαξονικοῦ κλάδου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Ὄθων ὁ Μέγας, γενόμενος αὐτοκράτωρ τοῦ γερμανορρωμαϊκοῦ κράτους, ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τῆς Σαξονίας εἰς τὸν Ἕρμανν Βίλλουνγκ, οὗτινος οἱ ἀπόγονοι ἐξέλιπον τῷ 1106. Ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα (1180) παρεχωρήθη αὕτη εἰς τὸν Βερνάνδον τῆς Ἀσκανίας, θανόντος δὲ τούτου (1260) διηρέθη εἰς *Ἄνω Σαξονίαν* ἢ *Βίττεμπεργκ* καὶ εἰς *Κάτω Σαξονίαν* ἢ *Λαουένμπουργκ*. Ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ εὐσεβοῦς (1539—1541) εἰσήχθη εἰς τὸ δουκᾶτον ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις, ἥτις διετηρήθη κατόπιν δεινῶν ἀγώνων. Ἐπὶ τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου Αὐγούστου Β' (1733—1763), ὅστις συγχρόνως ἦτο καὶ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, ἡ Σαξονία ἡττήθη κατὰ τὸν Σιλεσιακὸν πόλεμον καὶ εἶτα εἰς τὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας. Κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον κατελήφθη ἡ χώρα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ στρατοῦ της (1756), ἡττηθέντος τελικῶς εἰς τὴν μάχην ἐν Λι-

Digitized by Google

λιενστάϊν καὶ ἀπολέσαντος ἄνω τῶν 100.000 ἀνδρῶν, ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐχθρικὴ χώρα καὶ ὑπέστη πολλὴν καταστροφήν. Ὁ Φρειδερῖκος Χριστιανός, ἀντιβασιλεύων ἐν ὀνόματι τοῦ ἀνηλίκου Αὐγούστου Γ', διέκοψε τὴν μετὰ τῆς Πολωνίας κοινοπραξίαν καὶ ἐπεζήτησε τὴν φιλίαν τῆς Πρωσσίας, οὕτω δ' ἠδυνήθη νὰ ἀνορθώσῃ ταχέως τὴν οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν κατάστασιν. Τῷ 1806 ὁ Αὔγουστος Γ', ἂν καὶ ὡς σύμμαχος τῆς Πρωσσίας ἡττήθη ἐν Ἰένᾳ, ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἀντὶ πολεμικῆς ἀποζημιώσεως 25 ἑκατομμυρίων φράγκων καὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς χώρας του εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τοῦ Ρήνου, ὡς αὐτονόμου καὶ ἐλευθέρου κράτους, νὰ ἀνακηρυχθῇ ἡ Σαξονία βασίλειον. Βραδύτερον, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τίλσιτ (1807), προσεκτήσατο τὸ μέγα δουκᾶτον τῆς Βαρσοβίας καὶ ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς Πρωσσίας τὴν ἐπαρχίαν Κότμπους, τῷ δὲ 1809 τὴν δυτικὴν Γαλικίαν ἀπὸ τῆς Αὐστρίας. Σύμμαχος τοῦ Ναπολέντος ἡ Σαξονία, περιῆλθε, μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ ἐν Λειψίᾳ (1813), ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν συμμάχων, ἀσκουμένην κατὰ πρῶτον διὰ Ρώσου τοποτηρητοῦ καὶ εἶτα διὰ Πρώσσου, ἐξεβιάζετο δὲ ἡ προσάρτησις αὐτῆς εἰς τὴν Πρωσσίαν. Ἀλλὰ τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης (1815) παρεχώρησε μὲν εἰς τὴν Πρωσσίαν τὸ βόρειον τμῆμα αὐτῆς, ἤτοι τὴν Κουρλάνδην καὶ ἄλλας τινὰς ἐπαρχίας (20.235 τ. χλμ.), διετήρησεν ὅμως τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ὑπολοίπου χώρας. Ἔκτοτε ἡ ἱστορία τῆς Σαξονίας, ἀκολουθούσης κατ' ἀνάγκην τὴν πρωσσικὴν πολιτικήν, δὲν ἐμφανίζει ἰδιαίτερον διεθνὲς ἐνδιαφέρον, μέχρι τοῦ 1866, ὅτε ἡ χώρα, ἀσκήσασα ἐκ νέου τὴν ἀντιπρωσσικὴν πολιτικήν, ἐτάχθη μετὰ τῆς Αὐστρίας κατὰ τῆς Πρωσσίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Σάδοβας, ἡ Σαξονία ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ πλήρη ἐπικυριαρχίαν τῆς Πρωσσίας καὶ νὰ παραιτηθῇ τοῦ δικαιώματος ὅπως ἀσκῇ ἰδίαν στρατιωτικὴν καὶ διπλωματικὴν πολιτικήν. Κατὰ δὲ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 συνέπραξεν ἐνεργῶς καὶ εἰλικρινῶς μετὰ τῆς Πρωσσίας. Ἐσωτερικῶς, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, σημαντικώτερα γεγονότα ὑπῆρξαν ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Συντάγματος τῷ 1831 ὑπὸ Φρειδερίκου Αὐγούστου Α', ἡ ἐπέκτασις τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν τῷ 1848 μετὰ φιλελευθέρων νόμων διὰ τὸν τύπον καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι, καὶ ἡ θέσπισις τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας τῷ 1896. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Σαξονία συνέπραξε μετὰ τῆς λοιπῆς Γερμανίας δι' ὅλων τῶν δυνάμεων αὐτῆς, μετὰ δὲ τὴν κατάρρευσιν, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς αὐτῆς Φρειδερῖκος Αὔγουστος Γ', κλονιζομένου τοῦ θρόνου του, παρεχώρησε, μετὰ προηγούμενον ἀνασχηματισμὸν τοῦ ὑπουργείου, εὐρυτέρας συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ συνῄνεσε βραδύτερον εἰς τὴν ἵδρυσιν συμβουλίου ἐπικρατείας καὶ τὸν σχηματισμὸν νέας κυβερνήσεως ἐκ τῆς πλειοψηφίας τῆς βουλῆς. Ἀλλ' αἱ παραχωρήσεις αὗται εἰς οὐδὲν ὠφέλησαν, τὴν δὲ 9 Νοεμβρίου τοῦ 1918 τὰ συμβούλια τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, κατὰ μίμησιν τῶν ρωσικῶν σοβιέτ, κατέλαβον βιαίως τὴν ἐξουσίαν, ἐκήρυξαν τὸν βασιλέα ἔκπτωτον καὶ διέλυσαν τὴν βουλήν. Συγκαλέσαντα μετὰ ταῦτα συνέλευσιν ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἐργαζομένων τάξεων καὶ τοῦ στρατοῦ, ἐσχημάτισαν προσωρινὴν κυβέρνησιν ἐκ προσωπικοτήτων τῶν κομμάτων τῶν σοσιαλιστῶν δημοκρατικῶν καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων καὶ προεκήρυξαν ἐκλογάς. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐνεργείας τῶν ἐκλογῶν οἱ ἀνεξάρτητοι, ἀκολουθοῦντες τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν τῆς Γερμανικῆς δημοκρατίας, ἀπεσχίσθησαν τῆς κυβερνήσεως καὶ προεκάλεσαν ταραχάς, ἐκδηλωθείσας ζωηρότερον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν τραυματιῶν πολέμου κατὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ ὑπουργὸς Νόϋριγκ. Ἡ κεντρικὴ κυβέρνησις τοῦ Βερολίνου ἀπέστειλεν ὁμοσπονδιακὰ στρατεύματα, ἅτινα, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαῖρκερ, εἰσέβαλον εἰς τὴν Σαξονίαν καὶ μετὰ αἱματηρὰς συγκρούσεις κατενίκησαν τοὺς στασιαστὰς καὶ ἀποκατέστησαν τὴν τάξιν. Τὸ Ὀκτώβριον τοῦ 1919 ἀνῆλθον εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ δημοκρατικοί, ἡ κυβέρνησις δὲ αὐτῶν, ἀνασχηματισθεῖσα τῷ 1920 ὑπὸ τὸν Μπούξ, ἐδημοσίευσε τὴν 1ην Νοεμβρίου ἰδίου ἔτους τὸ ἄρτι ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθὲν Σύνταγμα. Αἱ ἐκλογαὶ τῆς 14 Νοεμβρίου 1920 ἀπέβησαν ἐναντίον τοῦ κυβερνῶντος συνασπισμοῦ τῶν σοσιαλιστῶν δημοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν καὶ ὑπὲρ τῶν σοσιαλιστῶν, οἵτινες καὶ ἐσχημάτισαν καθαρῶς σοσιαλιστικὴν κυβέρνησιν. Ἡ τοιαύτη μεταβολὴ τῆς καταστάσεως, μετ' ἀλλεπαλλήλους περιπετείας, ἔφερεν εἰς τὴν ἀρχὴν (Μάρτιος 1922) τοὺς κομμουνιστάς, ἐν συμπράξει μετὰ τῶν σοσιαλιστῶν, ὑπὸ τὸν Τσάϊγκνερ, ἐντεῦθεν δὲ ἐδημιουργήθη κατάστασις ἐπικίνδυνος. Ἀλλ' ἐπεμβάσει τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως ἀπεμακρύνθη τῆς ἀρχῆς ὁ Τσάϊγκνερ ἄνευ βιαίων κλονισμῶν, καὶ ἔκτοτε ἐσυνεχίσθη ὁμαλῶς ἡ κοινοβουλευτικὴ διαδοχὴ τῶν κυβερνήσεων καὶ ἡ ἄσκησις τῆς νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα. Ἡ ἐσωτερικὴ τάξις διετηρήθη ἀδιατάρακτος, πλὴν τῆς ἀνωδύνου καὶ εὐχερῶς ἄλλως τε κατασταλείσης αὐτονομιστικῆς προσπαθείας τῶν Βενδῶν (ἐκγερμανισθέντων Σλαύων τῆς Φραγκονίας), ἐκδηλωθείσης εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν κατάρρευσιν, ὑποστηρίξει τῶν Γάλλων, καὶ συνεχισθείσης καὶ βραδύτερον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Gretschel* und *Buelau*, Gesch. des saechs. Volkes und Staates (1862—1863, 4 τ.).—*O. Kaemmel*, Saechsische Geschichte (1899).—*R. Koetzschke*, Sachsens Geschichte (1925).—*R. Bemman*, Bibliogr. des saechs. Geschichte (1918—1923, τ. 1—2). Θ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

—**Σαξονία** (Sachsen) *[Γεωγρ.]*. Γενικὴ διοίκησις (Provinz) τῆς Πρωσσίας, κειμένη μεταξὺ Ἀνχάλτ, Βρανδεμβούργου, Σαξονίας, Θουριγγίας καὶ Ἀννοβέρου. Ἔχει ἔκτασιν 25.274 τ. χλμ. καὶ 3.305.277 κατ. (1926). Τὸ μέγιστον αὐτῆς τμῆμα ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μεγάλης βορειογερμανικῆς πεδιάδος, εἶναι δὲ πεδινόν, μὲ ὑψηλότερα σημεῖα τὰ ὄρη *Φλαῖμιγκ* (187 μ.) καὶ *Χελλμπέργκε* (160). Πρὸς Ν. καταλαμβάνει τμῆμα τοῦ Θουριγγίου δρυμοῦ (*Μόλμαρ* 739 μ., *Φιστενμπεργκ* 946 μ.) καὶ πρὸς Δ. τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τοῦ Χάρτς, οὗτινος ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Μπρόκεν* (1.142 μ.) κεῖται ἐν τῷ ἐδάφει αὐτῆς. Κύριοι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Ἔλβας*, μετὰ τοῦ *Μέλανος Ἔλστερ*, ἡ *Μοῦλντε*, ὁ *Ζάαλε* καὶ πλεῖστοι παραπόταμοι. Διώρυγες αἱ *Ἴλε* καὶ *Πλάουεν*, καὶ λίμναι ἡ *Ἄρεντζε* καὶ ἡ *Γλυκεῖα Λίμνη*, παρὰ τὸ Ἀϊσλέμπεν. Τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον. Ἔχει σημαντικὴν γεωργικὴν παραγωγήν, ἰδίᾳ εἰς σιτηρὰ καὶ δημητριακά. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον κυρίως εἰς κοιτάσματα λιγνίτου, ἐξ ὧν ὀρύσσονται μεγάλαι ποσότητες, φθάνουσαι τὸ $^1/_8$ τῆς ὅλης γερμανικῆς παραγωγῆς. Ἐξάγονται ἐπίσης χαλκὸς καὶ ὀρυκτὸν ἅλας. Ἡ βιομηχανία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη, ἀπασχολοῦσα τὰ 41 % τοῦ πληθυσμοῦ, ἰδίᾳ δὲ λειτουργοῦσι μηχανοποιεῖα, χαλκουργεῖα, βυρσοδεψεῖα, ὑφαντουργεῖα καὶ σακχαροποιεῖα, ἀντιπροσωπεύοντα τὸ $^1/_8$ τῆς ὅλης γερμανικῆς παραγωγῆς σακχάρεως. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Μαγδεμβοῦργον*, ἄλλαι δὲ κύριαι πόλεις αἱ: *Χάλλη*, *Μέρσεμπουργκ*, *Ἔρφουρτ*, *Μπίττερφελντ*, *Κβέντλινμπουργκ*.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ τμημάτων τοῦ πρώην δουκάτου τοῦ Μαγδεμβούργου, τῶν πριγκιπάτων τοῦ Χάλμπερστατ καὶ τοῦ Κβέντλιμπουργκ, καὶ τῆς παλαιᾶς σαξονικῆς κουρίας, ἤτοι τῶν ἐδαφῶν Μέρσεμπουργκ, καὶ τοῦ Τσάϊτς. Θ. Κ.

Σαξονικὴ ***Ἐλβετία*** (Saechsische Schweiz) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ περιοχὴ ἐν Σαξονίᾳ καὶ βυρείῳ Βοημίᾳ, ἑκατέρωθεν τῆς βαθείας κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Ἔλβα, ἀπὸ Τέτσεν Μπόντενμπαχ μέχρι Πίρνα, ἐκτάσεως 800 τ. χλμ. Περιλαμβάνει παραδόξου σχήματος ἀπόκρημνα ὄρη ἐκ ψαμμίτου, ὧν ὑψηλότερον τὸ *Σνέεμπεργκ* (721 μ.), ἐνθυμίζοντα τὴν ἑλβετικὴν φύσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Κυριώτεροι συνοικισμοὶ τῆς περιοχῆς εἶναι τὰ *Λουτρὰ Σοντάου*, τὸ *Βέλεν*, *Ράτεν*, *Καινιγκστάϊν*, *Τέτσεν Μπόντεμπαχ*. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν λατομίαν (ἐξόρυξις εἰδικῶν οἰκοδομικῶν λίθων), τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν τῶν ξένων. Θ. Κ.

σαξονικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σαξονίαν, ὁ τῆς Σαξονίας.

— **σαξονικὴ** ***πτύχωσις*** *[Γεωλογ.]*. Σειρὰ πτυχῶν τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν διεύθυνσιν ΝΑ.—ΒΔ., ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὴν ἰουράσιον καὶ τὴν κρητιδικὴν περίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ τὴν τριτογενῆ τοῦ καινοζωϊκοῦ καὶ προσέβαλον τὴν βουνώδη χώραν τῆς Μέσης Γερμανίας (Ἀννόβερον, Θουριγγιος λεκάνη, Τευτοβούργιος δρυμός). Τὸ ἀρχαιότατον τμῆμα τῆς σαξονικῆς πτυχώσεως, τὸ ὁποῖον ἐγένετο κατὰ τὴν ἰουράσιον περίοδον, ὀνομάζεται *κιμμέριος πτύχωσις*. Γ. Κ. Γ.

— **Σαξονικὸν** ***κάτοπτρον*** (Sachsenspiegel). Ὁ ἀρχαιότερος γερμανικὸς κῶδιξ δικαίου, συνταχθεὶς ἐν λατινικῇ γλώσσῃ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1198 καὶ 1235 ὑπὸ τοῦ Ἄϊκε φὸν Ρέπγκοβ καὶ μεταφρασθεὶς βραδύτερον εἰς τὴν γερμανικὴν εἰσηγήσει τοῦ κόμιτος Φαλκενστάϊν. Περιέχει κυρίως διατάξεις ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σαξονικῶν ἐθίμων, ὡς καὶ κανόνας τοῦ τιμαριωτικοῦ δικαίου, συγκεντρωθέντας εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου φὸν Μπούχ. Ἂν καὶ τοπικοῦ χαρακτῆρος, ἐν τούτοις, λόγῳ τῆς εὐρύτητος καὶ τῆς ὀρθότητος τῶν τεθειμένων δι' αὐτοῦ κανόνων, ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τοῦ Γερμανικοῦ κατόπτρου, τοῦ Σουηβικοῦ κατόπτρου καὶ ἄλλων γερμανικῶν κωδίκων, ἔτι δὲ καὶ τοιούτων ἐν Πολωνίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ. Νεωτάτη ἔκδοσις αὐτοῦ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Weiske κατ' ἐπεξεργασίαν τοῦ R. Hildebrand (1905). Θ. Κ.

— **σαξονικὸν** ***κυανοῦν*** *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὸν κυανοῦν χρῶμα διὰ μάλλινα καὶ μεταξωτά.

σαξόνιος, *—α, —ον*· ἄλλως *σαξονικὸς* (βλ. λ.).

— **σαξόνιος** ***βαθμὶς στρωμάτων*** *[Γεωλογ.]*. —1) Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν δύο βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ κατωτέρα πέρμιος ἢ δυαδικὴ ὑποδιάπλασις στρωμάτων τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀνωτέραν σειρὰν στρωμάτων τοῦ *ἐρυθροῦ κειμένου* τῆς περμίου διαπλάσεως. —2) Ἡ δευτέρα ἐκ τῶν ἓξ—κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Ἄγγλου γεωλόγου James Geikie—παγετωδῶν περιόδων, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν *μινδέλιον* παγετώδη ἐποχὴν τῶν ἄλλων γεωλόγων. Γ. Κ. Γ.

σαξονίτης (ὁ) (Saxonit) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενὲς πλουτώνιον τῆς οἰκογενείας τῶν περιδοτιτῶν, συνώνυμον πρὸς τὸν *χαρτζβουργίτην*. Γ. Β.

σαξοτρόμπα (Saxotromba) ἢ *σαξοσάλπιγξ*. Χάλκινον ὄργανον, ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀδόλφου Σὰξ καὶ ἀποτελοῦν οἰκογένειαν ἐξ ἑπτὰ διαφόρων τύπων. Λόγῳ διαστάσεων καὶ ἐπιστομίου κατέχει ἐνδιάμεσον θέσιν μεταξὺ κλειδοκέρατος ἢ σαξοκέρατος καὶ κέρατος. Ἡ ὀξυτέρα σαξοσάλπιγξ εἰς σι ♭ εἶναι μικροτέρα τοῦ κερατίου, οἱ δὲ φυσικοὶ ἁρμονικοὶ αὐτῆς φθόγγοι εὑρίσκονται μίαν ὀγδόην ἐπὶ τὸ ὀξύτερον τοῦ τελευταίου. Αἱ σαξοτρόμπαι δὲν εἰσήχθησαν μέχρι σήμερον εἰς τὴν ὀρχήστραν. Γ. Σ.

σαξόφωνον (Saxophone). Πνευστὸν ὄργανον, ἀποκληθὲν οὕτως ἐκ τοῦ Ἀδόλφου Σάξ, ὅστις ἐπενόησεν αὐτὸ κατὰ τὸ 1840. Δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς νόθον ὄργανον, καθόσον ὁ σωλὴν αὐτοῦ, ὅστις ἔχει κωνικὸν σχῆμα, εἶναι κατὰ κανόνα

Σαξόφωνον.
[1—σαξοτρόμπα, 2—σαξόφωνον ὑψίφωνον, 3—σαξόφωνον βαρύτονον.]

χάλκινος. Παίζεται δι' ἁπλῆς γλωττίδος, ἥτις εἶναι ὀλίγον τι ἰσχυροτέρα καὶ πλατυτέρα τῆς τοῦ εὐθυαύλου, περὶ τὸ κέντρον δὲ λαμβάνει ἐλαφρῶς θολωτὸν σχῆμα. Ἡ δακτυλοθεσία τοῦ σαξοφώνου εἶναι σχεδὸν ὁμοία μὲ τὴν τοῦ εὐθυαύλου· λόγῳ ὅμως τοῦ κωνικοῦ σωλῆνος ὁ ἐκτελεστής, διὰ τῆς πιέσεως τῆς στήλης τοῦ ἀέρος, δὲν ἐπιτυγχάνει τὴν δωδεκάτην, ὡς ἐπὶ τοῦ εὐθυαύλου, ἀλλὰ τὴν ὀγδόην, ὡς ἐπὶ τοῦ πλαγιαύλου, τοῦ ὀξυαύλου κ.λ.π. Τὸ ράμφος τοῦ σαξοφώνου, πολὺ ἀνοικτὸν περὶ τὸ κέντρον, στενεύει εἰς τὸ σημεῖον τῆς προσαρμογῆς του εἰς τὸν μεταλλικὸν σωλῆνα, ὅστις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι καθαρῶς παραβολοειδής· διὸ αἱ δονήσεις τοῦ ἀέρος ἐξαποστέλλονται ἀπὸ τοιχώματος εἰς τοίχωμα, ποικιλοτρόπως διασταυρούμεναι καὶ παράγουσαι τὴν ἰδιόρρυθμον ἐκείνην φωνὴν τοῦ ὀργάνου, ἥτις ἐνῷ μετέχει τῆς τοῦ μέσου εὐθυαύλου καὶ τῆς τοῦ ἀγγλικοῦ κέρατος, δὲν εἶναι, ἐν τούτοις, οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. Ὁ Μπερλιόζ, ὅστις ἐγνώρισε τὸ σαξόφωνον, χαρακτηρίζει τοὺς μὲν ὀξεῖς αὐτοῦ φθόγγους ὡς πενθίμους καὶ θλιβερούς, τοὺς δὲ βαρεῖς ὡς ἱερατικούς, μεγαλοπρεπεῖς καὶ μεστοὺς γαλήνης. Ἐξ ἴσου ἐνθουσιώδεις διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο ἦσαν ὁ Ροσσίνι καὶ ὁ Μάγιερμπεερ.

Τὸ σαξόφωνον ἀποτελεῖ ὁλόκληρον οἰκογένειαν, περιλαμβάνουσαν τὰ ἑξῆς ἑπτὰ ὄργανα:

Σαξόφωνον ὑπερυψίφωνον (Saxophone sopranino) εἰς μι ♭:

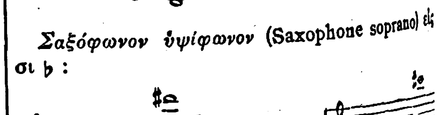

Σαξόφωνον ὑψίφωνον (Saxophone soprano) εἰς σι ♭:

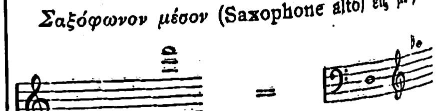

Σαξόφωνον μέσον (Saxophone alto) εἰς μι ♭:

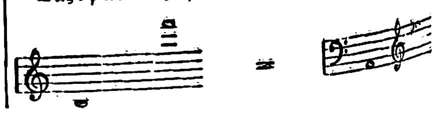

Σαξόφωνον ὀξύφωνον (Saxophone tenor) εἰς σι ♭:

Digitized by Google

Σαξόφωνον βαρύτονον (Saxophone baryton) εἰς μι ♭:

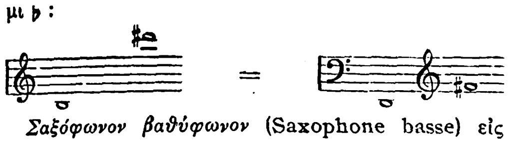

Σαξόφωνον βαθύφωνον (Saxophone basse) εἰς σι ♭:

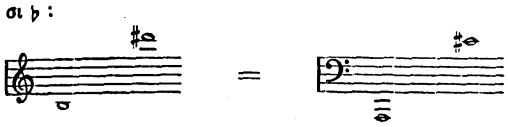

Σαξόφωνον ἀντιβαθύφωνον (Saxophone contre-basse) εἰς μι ♭:

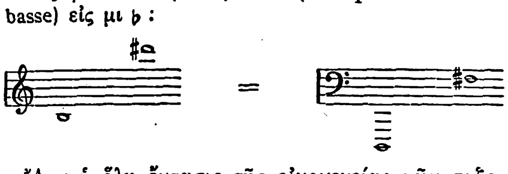

Ἄρα ἡ ὅλη ἔκτασις τῆς οἰκογενείας τῶν σαξοφώνων, μεθ' ὅλων τῶν ἐνδιαμέσων χρωματικῶν ἡμιτονίων, ἐξικνεῖται ἀπὸ τοῦ:

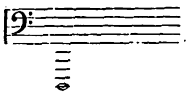 μέχρι τοῦ 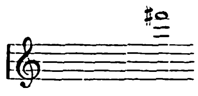

Τὰ μᾶλλον ἐν χρήσει ἐκ τῶν σαξοφώνων εἶναι τὸ ὑψίφωνον, μέσον, ὀξύφωνον καὶ βαρύφωνον. Γενικῶς δὲ τὰ ὄργανα ταῦτα ἀποτελοῦσι σημαίνοντα παράγοντα ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς μουσικαῖς, ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ. Ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τὸ σαξόφωνον ἐχρησιμοποιήθη ὀλιγώτερον.
Σήμερον τὸ σαξόφωνον ἀποτελεῖ βασικὸν ὄργανον τῶν ὀρχηστρῶν χοροῦ (jazz-band), εἰς ἃ θεωρεῖται ἀπαραίτητον. Γ. Σ.

Σάξων (ὁ), θηλ. *Σαξονὶς* (ἡ) (γερμ. Sachse). Ὁ καταγόμενος ἐκ Σαξονίας.
—*[Ἱστορ.].* Βλ. λ. *Σάξονες.*

— **Σάξων,** ***Μαυρίκιος*** ὁ —. Ὀνομασία ὑφ' ἣν εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὁ στρατάρχης *Μαυρίκιος* (βλ. λ.) κόμης τῆς Σαξονίας.

Σάξων ὁ γραμματικὸς (Saxo grammaticus). Δανὸς ἱστορικὸς (1140—1206). Τυχὼν ἀρίστης μορφώσεως καὶ ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀμπσαλόν, πανισχύρου ἐπισκόπου τῆς Λούνδης, παρ' ᾧ εἰργάζετο ὡς γραμματεύς, συνέγραψεν ἐν λατινικῇ γλώσσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Historia Danica» ὀγκώδη ἱστορίαν τῆς Δανίας, εἰς 16 βιβλία, διήκουσαν ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι τοῦ 1186. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἔργου τούτου (9 βιβλία) ἔχει μυθολογικὴν καὶ φιλολογικὴν ἀξίαν, διότι συγκεντρώνει τοὺς γραφικωτέρους θρύλους καὶ τὰ ἐκλεκτότερα δημώδη ᾄσματα τοῦ δανικοῦ λαοῦ. Τὸ δεύτερον μέρος ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν, ἀντληθεῖσαν ἐκ τῶν ἀρίστων πηγῶν. Θ. Κ.

Σαξώνων ***νῆσοι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Β, ια, 31) «Νῆσοι ὑπέρκεινται τῆς Γερμανίας κατὰ μὲν τὰς τοῦ Ἄλβιος ἐκβολὰς αἱ καλούμεναι Σαξόνων τρεῖς, ὧν τὸ μεταξὺ ἐπέχει μοίρας πλάτους 57 $^1/_3$ καὶ μήκους 31° ἀπὸ Μακάρων μεσημβρινοῦ». Πρόκειται περὶ τῶν πρὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἔλμπα νησίων. Σ. Ε. Λ.

Σαοκόρας *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Μεσοποταμίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ Μασίου ὄρους (νῦν Ἐλ-Τοὺρ) χύνεται, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 17, 3), εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Χαβώρα (νῦν Κχαβοὺρ) εἰς Ἀν. μηκ. ἀπὸ τῶν Μακάρων 75°45' καὶ Β. πλ. 33°55'. Εἶναι ὁ σημερινὸς Hesawi. Α. Θ. Σ.

Σάολε (Zaole) *[Γεωγρ.].* Ἀδριατικὸς λιμὴν (πλάτ. 45°37' Β., μηκ. 13°46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1434: Gulf of Trieste) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μούτζια, ἐλάσσονος κόλπου ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Τεργέστης, ἐγγὺς δὲ καὶ νοτίως τῆς φερωνύμου μεγαλοπόλεως. Σ. Ε. Λ.

Σάον— (São—). Λέξις πορτογαλική, προφερομένη καὶ *Σά(ου)ν—* (βλ. λ.).

Σαόνησος *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία τῆς νήσου *Σαμοθράκης* (*Διόδ. Σικελ.* Ε, μζ, 2—3). Ἡ ὀνομασία της ἴσως ἀπὸ τοῦ ὄρους της Σάος (νῦν Φεγγάρι) ἢ ἀπὸ Σάωνος, τοῦ μυθικοῦ οἰκιστοῦ της καὶ νομοθέτου. Σ. Ε. Λ.

Σᾶος, ἢ ***Σαώκη*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς νήσου Σαθοθράκης, ἀποτελούμενον ἀπὸ ὀρθόπαγον ὑψούμενον ἀποτόμως εἰς τὸ κέντρον τῆς νήσου. Συνίσταται ἐκ γρανίτου καὶ μαρμαρυγιακοῦ σχιστολίθου καὶ εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τοῦ Αἰγαίου μετὰ τὴν Ἴδην τῆς Κρήτης (2.498 μ. ὑψ.) τὸν Ἄθω (1.936 μ. ὑψ.) καὶ τὴν Δίρφυν τῆς Εὐβοίας (1.743 μ. ὑψ.), τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή, νῦν *Φεγγάρι,* ἀνέρχεται εἰς 1.600 μ. ὕψος. Καὶ πρὸς μὲν τὴν ΝΑ. ἀπέναντι τῆς Ἴμβρου πλευρὰν καταπίπτει ἀποτόμως, πρὸς δὲ τὰ ΝΑ. καὶ ΝΔ. μεσολαβεῖ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς θαλάσσης στενὴ λωρὶς προσχωματικοῦ ἐδάφους. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης ἀνεκάλυψεν ὁ E. Kiepert κρατῆρα μεγάλου ἡφαιστείου, ἀποσβεσθέντος πρὸ ἑκατοντάδων αἰώνων. Εἶναι χιονοσκεπὴς πάντοτε, ἡ δὲ πρὸς αὐτὴν ἄνοδος ἀπὸ τῆς Χώρας (Κάστρου) γίνεται διὰ μέσου ἀτραπῶν ἐντὸς πέντε ὡρῶν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης, ἀπὸ τῆς ὁποίας κατὰ τὸν Ὅμηρον (Ἰλ., Ν, 13—14) «ἐφαίνετο πᾶσα μὲν Ἴδη, φαίνετο δὲ Πριάμοιο πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν», ἐκάθητο ὁ Ποσειδῶν καὶ ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς παρηκολούθει τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Α. Θ. Σ.

Σαοσδούχινος. Βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων (βλ. *Σαμασσουμουκίν*).

Σάουγκορ, ἢ ***Σαγκὰρ*** (Saugor, Sagar) *[Γεωγραφ.].* Πόλις καὶ περιοχὴ τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν Τζουμπουλποὺρ (Jubbulpur) τῶν Κεντρικῶν Ἐπαρχιῶν. Ἡ πόλις, κειμένη ἐπὶ τῶν Βιντυὰν λόφων, ἔχει 40.000 κατ. καὶ σταθμὸν τῶν σιδηροδρόμων τῶν Μεσογειακῶν Ἰνδιῶν. Ἡ περιοχὴ ἔχει ἔκτασιν 10.000 τ. χλμ. καὶ 529 000 κατ. Διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι παραπόταμοι τοῦ Γάγγου. Γ. Ι. Β.

Σάουερ (Sauer), ***Αἰμίλιος.*** Γερμανὸς μουσικὸς (βλ. *Ζάουερ*).

—**Σάουερ** (Sauer), ***Αὔγουστος.*** Αὐστριακὸς φιλόλογος (1855—1926). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Λεμπέργῃ, Γκρὰτς, Πράγᾳ. Ἔγραψε: «Γυναικεῖαι εἰκόνες τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῆς γερμανικῆς φιλολογίας» (1885), «Λόγοι καὶ ἄρθρα ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Γερμανίᾳ» (1903), κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σάουερλαντ (Sauerland) *[Γεωγρ.].* Ὀρεινὸν συγκρότημα τῆς Γερμανίας, ἀποτελοῦν τὸ βόρειον τμῆμα τῆς παραρρηνίου ὀροσειρᾶς ἐν Βεστφαλίᾳ καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ρήνου, μεταξὺ Σὶγκ (Sieg), Μαῖνε (Möhne) καὶ Ρούρ. Τὸ συγκρότημα περιλαμβάνει τὰ ὄρη Ρόταρ (Rothaar), ὕψους 843 μ., τοῦ Ἔμμπε καὶ τοῦ Λέννε. Εἶναι πυκνοκατῳκημένον. Εἰς τὴν περιφέρειάν του εὑρίσκονται αἱ σπουδαιότεραι βιομηχανικαὶ πόλεις τῆς Γερμανίας (Μπάρκεν, Ἔλμπερφελντ, Σόλινγκεν, Λύντενσαϊντ, Χάγκεν, Ἀλτένα). Γ. Ι. Β.

Σάουερμπρουχ (Sauerbruch), ***Φερδινάνδος.*** Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1875. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς ἐν Μαρβούργῳ (1908), Ζυρίχῃ (1911), Μονάχῳ (1918) καὶ Βερολίνῳ (1925). Εἰσηγηθεὶς τὴν μέθοδον τῆς διαφορᾶς τῆς ἐνδοθωρακικῆς πιέσεως, ὡς καὶ τὴν θωρακοπλαστικὴν ἐγχείρησιν διὰ τὴν πνευμονικὴν φυματίασιν, προέβη εἰς εὐρείας πνευμονεκτομὰς πρὸς θεραπευτικὸν σκοπὸν καὶ δύναται νὰ κληθῇ σύγχρονος πατὴρ τῆς χειρουργικῆς τοῦ θώρακος. Ἐπὶ τῶν ἀκρωτηριασμένων ἄκρων ἐτροποποίησε τὴν μέθοδον Vangetti, βελτιώσας τὰ προθετικὰ μηχανήματα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν κινήσεων τῶν ἄκρων καὶ τῶν δακτύλων. Ἐπίσης εἰργάσθη ἐπὶ τῆς παραβιώσεως, δι' ἧς ἐπέτυχε τὴν ἑπτάμηνον παράτασιν τῆς ζωῆς μυός, οὗτινος ἀφῃρέθησαν ἀμφότεροι οἱ νεφροί, διὰ τῆς συρραφῆς τῶν ταμέντων κοιλιακῶν τοιχωμάτων του ἐπὶ τῆς κοιλίας ἑτέρου μυὸς διατηροῦντος τοὺς νεφρούς του. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐνδιέτριψεν ἰδίως ἐπὶ καθαρῶς διαιτητικῆς θεραπείας τῶν χειρουργικῶν φυματικῶν ἀσθενῶν του. Ἐκδίδει μετ' ἄλλων τὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά: «Deutsche Zeitschrift für Chirurgie», «Beitragen zur Klinischen Chirurgie του Bruns», «Krankheits forchung». Ο. Ρ.

Σάουθ (South) *[Γεωγρ.].* Λέξις ἀγγλικὴ σημαίνουσα νότος καὶ χρησιμοποιουμένη ὡς πρῶτον συνθετικὸν πλείστων γεωγραφικῶν ὀνομάτων.

Σάουθ Ἀλέγουωλ (South Aliwal) *[Γεωγρ.].* Λιμὴν τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Μόσσελ Μπαίυ*).

Σάουθαμπτον (Southampton) *[Γεωγρ.].* Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἀγγλίας, 126,5 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Λονδίνου, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὅρμου, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἴτσεν. Κάτ. 161.000. Ὁ λιμὴν τοῦ Σάουθαμπτον εἶναι εἷς τῶν ἀσφαλεστέρων φυσικῶν λιμένων τῆς Ἀγγλίας. Ἔχει πολλὰς δεξαμενάς, προβλῆτας καὶ προκυμαίας. Εἶναι ὁ σημαντικώτερος ναυτικὸς σταθμὸς τῶν ὑπερωκεανίων βρεττανικῶν ἀτμοπλοίων καὶ ἔχει ἀξιόλογον ναυτιλιακὴν καὶ ἐμπορικὴν (εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν) κίνησιν. Διατηρεῖ μεσαιωνικοὺς ναούς, πανεπιστημιακὸν κολλέγιον, μουσεῖον, ἐμπορικὴν σχολὴν (1752) καὶ ἀεροδρόμιον. Γ. Ι. Β.

Σάουθαμπτον (Southampton), ***Ἐρρῖκος*** Wriothesley, *κόμης του* —. Ἄγγλος λόγιος καὶ προστάτης τῶν τεχνῶν (1573—1624). Ἐσπούδασεν ἐν Καίμπριτζ. Δεκαεπταετὴς ἔτι ἦτο εὐνοούμενος τῆς βασιλίσσης καὶ προστάτης τῶν ποιητῶν, ἰδίως δὲ τοῦ Σαίξπηρ, εἰς ὃν ἐδώρησε περὶ τὰς 1.000 λίρας. Τῷ 1598 ἐνυμφεύθη τὴν Ἐλισάβετ Βερνόν, ὁ δὲ γάμος του διήγειρε τὸ μῖσος τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἥτις ἐπὶ μακρὸν ἐνέκλεισεν ἀμφοτέρους τοὺς νυμφίους εἰς τὰς φυλακάς. Τῷ 1601 κατεδικάσθη ὡς συνωμότης εἰς θάνατον. Χαρισθείσης τῆς ζωῆς του ἐτιμήθη μεγάλως ἐπὶ Ἰακώβου Α'. —Π.

Σάουθγκαίητ (Southgate) *[Γεωγρ.].* Προάστιον τοῦ Λονδίνου, 14 χλμ. βορείως τοῦ Σίτυ. Κάτ. 39.120. Γ. Ι. Β.

Σάουθ Γουὰλς (New South Wales), ***Νιοὺ*** — *[Γεωγρ.]·* βλ.λ. *Νέα Νότιος Οὐαλλία.*

Σάουθεντ-ὸν-Σῆ (Southend-on-Sea) *[Γεωγρ.].* Παράλιος πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἔσσεξ. Κάτ. 106.070. Εἶναι ἡ πλησιεστέρα λουτρόπολις τοῦ Λονδίνου. Λόγῳ τῆς παλιρροίας, ἥτις φθάνει εἰς μῆκος τὸ ἓν μίλλιον, ὑπάρχει προβλὴς μήκους ἄνω τοῦ 1,25 μιλλίου διὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἀτμοπλοίων. Γ. Ι. Β.

Σάουθ Μάουνταιν (South Mountain) *[Γεωγρ.].* Ὀροσειρὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μαίρυλαντ, παρὰ τὴν Σάρπσμπουργκ. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν μάχην ἡ ὁποία ἐγένετο ἐν αὐτῇ τὴν 14 Σεπτεμβρίου 1862, εἰς τὰς θέσεις τὰς καλουμένας Κράμπτον'ς Γκὰπ καὶ Τοῦρνερ'ς Γκάπ, κατὰ τὸ χωριστικὸν πόλεμον. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἔλαβον μέρος 18.000 ὁμοσπονδιακοὶ ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Μὰκ Λὼς καὶ Χὶλ καὶ 28.000 ἑνωτικοὶ ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Φραγκλῖνον καὶ Ρένο. Αἱ δυνάμεις αὗται ἀνῆκον αἱ μὲν τῶν ὁμοσπονδιακῶν εἰς τὴν στρατιὰν τῆς Βορείου Βιργινίας τοῦ Λῆ, αἱ δὲ τῶν ἑνωτικῶν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Ποτομὰκ τοῦ Μὰκ Κλέλλαν. Οἱ ὁμοσπονδιακοί, ἐρειδόμενοι ἐπὶ ἰσχυρῶν θέσεων, ἀντέστησαν μετὰ μεγάλης γενναιότητος. Ἐν τέλει ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν, ἀπολέσαντες 2.600 ἄνδρας. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἑνωτικῶν ἀνῆλθον εἰς 1.800 ἄνδρας.

Σάουθ Μπὲντ (South Bend) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰνδιάνα, ἐπὶ τῆς νοτίας καμπῆς τοῦ ποταμοῦ Ἁγίου Ἰωσήφ, 138 χλμ. νοτιοανατολικῶς τοῦ Σικάγου. Κάτ. 102.000. Ἡ πόλις ἔχει ἐργοστάσια σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν, γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ μηχανῶν. Γ. Ι. Β.

Σάουθ Μπέτλεμ (South Bethlehem) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Μπέτλεμ*).

Σάουθ Μπρὶτζ (South Bridge) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μασσαχουσσέτης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κουϊναμπωγκ (Quinabaug). Κάτ. 15.500. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχει καταρράκτης ὕψους περίπου 5 μ., παρέχων τὴν κινητήριον δύναμιν τῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων. Γ. Ι. Β.

Σάουθ Νόρουωκ (South Norwalk) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτεια τῆς Κοννέκτικωτ, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Νόρουωκ καὶ εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως Νόρουωκ. Κάτ. 11.700. Κεῖται ἐπὶ γραφικῆς τοποθεσίας καὶ χρησιμεύει ὡς πολυσύχναστος τόπος θερινῆς διαμονῆς. Ἔχει καλὸν λιμένα, ἀκμαίαν βιομηχανίαν ἀσπροορρούχων, πίλων καὶ μηχανημάτων. Μ. Δ. Β.

Σάουθουελ (Southwell), ***Ροβέρτος.*** Ἄγγλος ἰησουΐτης καὶ ποιητὴς (1561—1595). Τῷ 1584 ἐνετάλη ὑπὸ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας νὰ μεταβῇ εἰς Λονδίνον καὶ ἐργασθῇ διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ καθολικοῦ δόγματος. Παρὰ τὴν θεσπισθεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀπαγόρευσιν, δυνάμει τῆς ὁποίας δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς καθολικοὺς ἱερεῖς νὰ παραμένωσιν εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἔδαφος πλέον τῶν 40 ἡμερῶν (νόμος τοῦ 1584), ὁ Σάουθουελ παρέμεινεν ἐπὶ 6 ἔτη, κατορθώσας καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα νὰ διαφεύγῃ τὰς καταδιώξεις τῶν ἀρχῶν. Τέλος, τῷ 1592, συνελήφθη ἐφυλακίσθη καὶ ὑπεβλήθη ἐπανειλημμένως εἰς βασανιστήρια, ἵνα καταδώσῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἐν Ἀγγλίᾳ δρῶντας καθολικοὺς ἱερεῖς. Κατόπιν τριετοῦς φυλακίσεως κατεδικάσθη ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἀπηγχονίσθη. Ἔγραψεν ἀνωνύμως πολλὰ ἔργα καὶ ἰδίως ποιήματα. Γ. Ι. Β.

Σάουθουΐκ (Southwick) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Ντῶραμ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Οὐήαρ (Wear), παρὰ τὴν πόλιν Σάντερλαντ. Κάτ. 14.600. Ἔχει ἀγγειοπλαστικήν, ὑαλουργίαν καὶ πλινθοποιίαν. Γ. Ι. Β.

Σάουθπορτ (Southport) *[Γεωγρ.].* Λουτρόπολις τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς κομητείας Λάνκας. Κάτ. 76.621. Γ. Ι. Β.

Σάουθ-Σίλντς (South-Shields) *[Γεωγρ.].* Πόλις καὶ λιμὴν τῆς βορειοανατολικῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ταΰν. Κάτ. 123.000. Ἔχει ναυπηγεῖα, μεγάλας δεξαμενάς, ναυαγοσωστικὸν σταθμόν, βιομηχανίαν λεβήτων, ἁλύσεων, ὑάλου, χημικῶν προϊόντων κλπ. Παρὰ τὸν λιμένα σῴζεται ρωμαϊκὸν φρούριον, ἔνθα ἀνευρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ρωμαϊκὰ νομίσματα κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

Digitized by Google

Σάουθωλ (Southall), ***Ἰωσὴφ-Ἐδουάρδος***. Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐσπούδασε κατ᾽ ἀρχὰς ἀρχιτεκτονικήν, βραδύτερον δὲ ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐκθέσας σημαντικώτατα ἔργα εἰς τὴν διεθνῆ ἔκθεσιν τῆς Ρώμης τῷ 1911, εἰς ἐκθέσεις τῶν Παρισίων καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπηρεασθεὶς μεγάλως ἐκ τῆς τέχνης τῶν προρραφαηλιτῶν, κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ ἔργα θεωρούμενα ἐκ τῶν

Ἰωάν. Σάουθωλ: «Ἡ κόρη τῆς Ἡρωδιάδος».

καλυτέρων τοῦ εἴδους των. Μεταξὺ τούτων διακρίνονται: Ἡ «ἀλλαγή», «Ἡ κόρη τῆς Ἡρωδιάδος», «Μπέρτα Χὸπ» καὶ αἱ τοιχογραφίαι τοῦ μουσείου τῆς Βιρμιγχάμης. Μ. Δ. Β.

Σάουθωλ-Νόργουντ (Southall Norwood) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, 20 χλμ. μακρὰν τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 26.600. Γ. Ι. Β.

Σάουκαλ (Schaukal), ***Ριχάρδος φὸν*** —. Αὐστριακὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἐδημοσίευσε συλλογὰς ποιημάτων: «Ποιήματα» (1893), «Στίχοι» (1896), «Οἱ κῆποί μου» (1897), «Ποιήματα τοῦ 1891—1924» (1924), διηγήματα καὶ σκιαγραφίας («Ἀπὸ θανάτου εἰς θάνατον» 1902, «Ὁ ἀρχιμουσικὸς Κράϊσλερ», «Δεκατρεῖς ὁλονυκτίαι» 1906, «Ἔρως θάνατος» 1906), πραγματείας καὶ μελέτας περὶ αἰσθητικῆς, φιλολογίας κλπ. Γ. Ι. Β.

Σαουκόννας (Sauconna) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Γαλατίας, νῦν καλούμενος *Σὼν* (βλ. λ.). Ἀπετέλει τὰ φυσικὰ σύνορα τῶν Σηκουανῶν καὶ τῶν Λιγγόνων, διαρρέων ἔτι τὴν χώραν τῶν Αἰδούων, Ἀμβάρρων καὶ Σεγουσιανῶν. — Π.

Σαούλ. Πρῶτος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, καταγόμενος ἐκ γεωργικῆς οἰκογενείας τῆς φυλῆς Βενιαμὶν καὶ χρισθεὶς ὑπὸ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ καὶ ἔπειτα ἀνακηρυχθεὶς εἰς βασιλέα ὑπὸ τοῦ λαοῦ (Α Βασιλ. θ′ ἑξ.). Ἐβασίλευσε περὶ τὰ τεσσαράκοντα (1080;—1040;). Ὑπῆρξεν ἀνδρεῖος ἡγεμὼν καὶ ἐπεχείρησε πολλὰς νικηφόρους ἐκστρατείας ἐναντίον τῶν περιστοιχούντων τὸν λαόν του ἐχθρῶν (Φιλισταίων, Ἀμμανιτῶν, Ἀμαληκιτῶν κλπ.), ἃς ἡ «Α′ Βασιλειῶν» περιληπτικῶς μόνον ἀναφέρει (ιδ′ 47), ἀσχολουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τὰ σκιερὰ σημεῖα τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἕνεκεν ἐπανειλημμένων ἐνεργειῶν του, ἐκδηλωτικῶν τῆς μειώσεως τοῦ θεοκρατικοῦ του φρονήματος, ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ προφήτου Σαμουήλ, ὅστις ζῶντος ἐκείνου ἔχρισε κρυφίως ὡς βασιλέα τὸν νεαρὸν τότε Δαυΐδ. Ἔκτοτε, ἂν καὶ ἠγνόει, ὡς φαίνεται, τὴν χρίσιν τοῦ Δαυΐδ, κατελήφθη ὁ Σαοὺλ ὑπὸ μελαγχολίας ἀναμείκτου μετὰ μανίας, πρὸς κατευνασμὸν τῆς ὁποίας ἐκλήθη εἰς τὴν αὐλὴν ὁ νεανίας Δαυίδ, ὅστις ἔπαιζε κιθάραν «καὶ ἀνέψυχεν αὐτόν». Ἕνεκεν ὅμως τῆς ἐπὶ τῷ θριάμβῳ κατὰ τοῦ Γολιὰθ καὶ τῶν Φιλισταίων δημιουργηθείσης δημοτικότητος τοῦ Δαυΐδ, ἐφθόνησε τοῦτον ὁ Σαοὺλ καὶ ἔκτοτε ἤρξαντο αἱ ἀδυσώπητοι καὶ σύντονοι προσπάθειαι πρὸς ἐξόντωσιν αὐτοῦ, ἂν καὶ οὗτος συνεδέθη διὰ συγγενείας πρὸς τὸν βασιλέα, γενόμενος ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς αὐτοῦ καὶ ἐπανειλημμένως ἐφείσθη τῆς ζωῆς αὐτοῦ (βλ.λ. *Δαυΐδ*). Κατά τινα φοβερὰν κατ᾽ αὐτοῦ ἐκστρατείαν τῶν Φιλισταίων, καταληφθεὶς ὁ Σαοὺλ ὑπὸ δέους, ἀφοῦ ἐπανειλημμένως ἐπεζήτησε χρησμὸν παρὰ τοῦ Ἰαβέ, χωρὶς νὰ λάβῃ αὐτόν, προσέφυγε μέσῳ γυναικὸς ἐγγαστριμύθου εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ πρὸ ἐτῶν ἀποθανόντος προφήτου Σαμουήλ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε μεστὴν ἐπιτιμήσεως ἀπάντησιν: «ἵνα τί ἐπερωτᾷς με καὶ Κύριος ἀφέστηκεν ἀπὸ σοῦ καὶ γέγονε μετὰ τοῦ πλησίον σου» (Α′ Βασιλ. κη′ 16). Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μάχην, καθ᾽ ἣν ὑπέστησαν ἧτταν τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, κατεδιώχθη ἐπιμόνως ὁ Σαοὺλ ὑπὸ τῶν Φιλισταίων καὶ ἐτραυματίσθη ἐπὶ τοῦ ὄρους Γελβουέ. Ἵνα μὴ ἐμπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων, παρεκάλεσε τὸν ἀσπιδοφόρον του ὅπως τὸν φονεύσῃ, τούτου δὲ μὴ τολμήσαντος ηὐτοκτόνησεν. Οἱ Φιλισταῖοι ἀνεῦρον τὸν νεκρὸν αὐτοῦ καὶ τὰ μὲν σκεύη αὐτοῦ ἀνέθηκαν εἴς τι Ἀσταρτεῖον, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἐκρέμασαν εἰς τὰ τείχη τῆς Βαιθσάν, ὁπόθεν παραλαβόντες αὐτὸ ἔκαυσαν καὶ ἔθαψαν τὴν τέφραν αὐτοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Γαλααδιτικῆς Ἰαβίς. Π. Ι. Μ.

Σάουλεν (λιθουαν. Siauliai, γερμαν. Schaulen) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Λιθουανίας. Κάτ. 22.111 (1927). Παρ᾽ αὐτὴν κατὰ τὴν μάχην τῆς 14—25 Σεπτεμβρίου 1915 ὁ γερμανικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν φὸν Βέλλοβ ἐνίκησε τὴν 5ην ρωσικὴν στρατιὰν καὶ προήλασεν εἰς Μιτάου. Θ. Κ.

Σάουμπαχ (Schaubach), ***Ἰωάννης-Κονράδος***. Λόγιος (1764—1849), ὅστις ἠσχολήθη εἰς ἐρεύνας ἐπὶ τῶν ἀστρονομικῶν ἐργασιῶν τῶν ἀρχαίων. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του ἄξιον λόγου εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον «Eratosthenis Catasterismi, cum interpretatione latina et commentario» (1795), ἐν τῷ ὁποίῳ παρέχει περιγραφὴν τῶν ἀρχαίων ἀστερισμῶν καὶ τῆς μυθολογικῆς των προελεύσεως. Σ. Π.

Σάουμπερτ (Schaubert), ***Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων, κατελθὼν τῷ 1828 ἐκ Σιλεσίας εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγκατασταθεὶς κατ᾽ ἀρχὰς εἰς Αἴγιναν, ὅπου διωρίσθη δημόσιος μηχανικὸς ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου. Ὁ Σάουμπερτ, διαφωνήσας πρὸς τὸ περιβάλλον τοῦ πρώτου κυβερνήτου, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἤρξατο ἐκπονῶν μετὰ τοῦ φίλου καὶ συμμαθητοῦ του Σταματίου Κλεάνθους τὸ πρῶτον σχέδιον τῆς νέας πρωτευούσης, τὸ ὁποῖον ἐπερατώθη τῷ 1832. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐτροποποιήθη ἐπὶ τὰ βελτίω ὑπὸ τοῦ διασήμου Γερμανοῦ ἀρχιτέκτονος Λέοντος Κλέντσε, τῷ 1834. Ἀλλ᾽ αἱ φιλότιμοι προσπάθειαι τοῦ Κλέντσε προσέκρουσαν εἰς ζωηρὰν ἀντίδρασιν καὶ οὕτως ἐφηρμόσθη, σχεδὸν ἐν τῷ συνόλῳ του, τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐθεωρήθη ὡς πλημμελές, ἀντιβαῖνον εἰς τὴν φυσικὴν θέσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐξυπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τῶν ἐκπονησάντων αὐτό. Ἐκ τούτου ἐδημιουργήθη μέγας θόρυβος, ὅστις ἔσχε ζωηρὰν ἀπήχησιν παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ, τῶν δύο συνεργατῶν κατηγορηθέντων ὅτι ἐκερδοσκόπησαν ἐπὶ τοῦ «κτιστικοῦ φόρου» καὶ ὅτι διὰ τοῦ καταρτισθέντος σχεδίου διωχέτευον τὸν οἰκοδομικὸν ὀργασμὸν πρὸς ὡρισμένα γήπεδα, πωληθέντα εἰς εὐτελεστάτην τιμὴν εἰς τὸν Κλεάνθην ἐκ μέρους τῶν ἐγκαταλιπόντων τὰς Ἀθήνας Τούρκων. Ἡ διὰ τῆς μεθόδου τῆς ὑπερτιμήσεως τῶν οἰκοπέδων κερδοσκοπία ἠλέγχθη καὶ διὰ τοῦ τύπου, καὶ οἱ θιγόμενοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποβάλουν μήνυσιν ἐναντίον τοῦ ὑπευθύνου συντάκτου τῆς «Ἀθηνᾶς» Μ. Χ Μαντᾶ, ὅστις, εἴτε διότι δὲν εἶχε στοιχεῖα ἵνα ἐπιμείνῃ ἐπὶ τῶν καταγγελλομένων, εἴτε διότι ὑπέστη πιέσεις, ἔσπευσε νὰ ἀνακαλέσῃ τὰ ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ γραφέντα. Α. Γ. Φ.

Σάουμπουργκ ***Λίππε*** (Schaumburg Lippe) [*Γεωγρ.*]. Ἐλεύθερον κρατίδιον τῆς Γερμανίας, μεταξὺ Βεστφαλίας, Ἀννοβέρου καὶ Ἔσσης Νασσάου, ἐμβαδοῦ 340 τ. χλμ. καὶ 48.046 κατ. (1925). Πρωτεύουσα *Μπύκεμπουργκ* Τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινὸν (ὑψηλότερον σημεῖον 365 μ.), ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως δασῶδες, πρόσφορον εἰς καλλιέργειαν δημητριακῶν καὶ ὀπωρῶν. Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1922, ἡ τοπικὴ βουλὴ τοῦ κρατιδίου ἀποτελεῖται ἐκ 15 βουλευτῶν, ἡ δὲ κυβέρνησις ἐκ 5 μελῶν. Ἀντιπροσωπεύεται εἰς τὸ γερμανικὸν κοινοβούλιον διὰ μιᾶς ψήφου. Τῷ 1926 ὁ λαὸς ἀπέκρουσε διὰ δημοψηφίσματος τὴν προταθεῖσαν ἕνωσιν μετὰ τῆς Πρωσσίας. Θ. Κ.

Σά(ου)ν— (Säo—) [*Γεωγρ.*]. Λέξις πορτογαλικὴ σημαίνουσα ἅγιος καὶ προτιθεμένη εἰς πολλὰ γεωγραφικὰ καὶ ἄλλα ὀνόματα, ὡς *Σά(ου)ν-Βισέντε*, *Σά(ου)ν-Πάουλου* κτλ.

Σαουνάτσος, ***Γεώργιος***. Ὁπλαρχηγὸς ἐκ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης. Λαβὼν τὰ ὅπλα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1866—1869 καὶ ἐκλεγεὶς ὁπλαρχηγὸς ὑπὸ τῶν συμπολεμιστῶν του, ἔπεσε γενναίως μαχόμενος εἰς τὴν ἄμυναν τῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ (6—8 Νοεμβρίου 1866).

— **Σαουνάτσος,** ***Γρηγόριος***. Ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ρεθύμνης (Κρήτης), συμμετέσχεν εἰς τὴν πρώτην ἐν Σφακίοις συνέλευσιν τῶν προεστώτων τῆς νήσου, καθ᾽ ἣν ἀπεφασίσθη ἡ κήρυξις τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος τῆς ἐπαρχίας του, συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐν Ἀρμένοις, κατὰ Μάϊον 1822, συνελθοῦσαν συνέλευσιν, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐψηφίσθη ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς Κρήτης καὶ διωρίσθησαν αἱ πρῶται ἀνώτεραι ἐν αὐτῇ διοικητικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, τῷ δὲ 1827 διωρίσθη γενικὸς φροντιστὴς τῶν τροφίμων τῆς νήσου μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος (1830), ὑπὲρ τοῦ ὁποίου εἰργάσθη ἀνενδότως καὶ συνάμα προσέφερεν ἐξ ἰδίων σημαντικὰ ποσά. Τῷ 1829 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς κρητικῆς κυβερνήσεως εἰς Ναύπλιον, ἵνα ὑποβάλῃ εἰς τὸν κυβερνήτην Καποδίστριαν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Κρητῶν ὅπως διορίσῃ εἰς Κρήτην ἀντιπρόσωπόν του. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἀγῶνος κατέφυγεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1871.

—**Σαουνάτσος,** ***Ζωρζῆς***. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Μετέσχε μετ᾽ ἐκείνου τῆς πρώτης ἐν Σφακίοις συνελεύσεως τῶν προεστώτων τῆς νήσου (1821), μετὰ τὴν ἔκρηξιν δὲ τῆς ἐπαναστάσεως διετέλεσεν ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος ἐν Κρήτῃ, ἐξελέγη ἐπαρχιακὸς δημογέρων καὶ εἶτα μέλος τοῦ κρητικοῦ συμβουλίου, περὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ Ἀγῶνος (1830), ὅτε τὸ συμβούλιον διελύθη ἕνεκα τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν στρατιῶν τῆς Αἰγύπτου, διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐξουσιοδοτηθείσης τὴν περαιτέρω καὶ ἐκτὸς τῆς Κρήτης διαχείρισιν τοῦ κρητικοῦ ζητήματος, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δὲ ταύτην συμμετέσχεν εἰς τὰς ὑστάτας ἐνεργείας παρὰ ταῖς κυβερνήσεσι τῶν προστατίδων Δυνάμεων καὶ τοῖς ἐν γένει ἰσχυροῖς τῆς Εὐρώπης ὅπως μὴ παραμείνῃ ἡ Κρήτη ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἀρτισυστάτου ἑλληνικοῦ κράτους. Ν. ΚΛΣ

Σά(ου)ν Βισέντε ***ἀκρωτήριον*** (Cabo de São Vicente) [*Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Πορτογαλίας. Ἀποτελεῖ τὴν νοτιοδυτικωτάτην ἄκραν τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου καὶ ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης (9° Δ. μῆκ. καὶ 37°2′43″ Β. πλάτ.). Εἶναι βραχώδης προεξοχὴ μήκους ἡμίσεος χιλιομέτρου, πλάτους 33 μ. καὶ ὕψους μεγίστου 54 μ. (βλ. καὶ λ. *Ἁγίου Βικεντίου* ἀκρωτήριον). Μ. Δ. Β.

Σά(ου)ν-Ζοά(ου)ν ***ντὰ Κασοέϊρα*** (São João da Cachoeira) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Ρίο Γκράντε ντὸ Σούλ. Κάτ. 40.000. Κεῖται ἐπὶ ὁμωνύμου διώρυγος, δι᾽ ἧς συγκοινωνεῖ μὲ τὴν λιμνοθάλασσαν Πάτος. Μ. Δ. Β.

— **Σά(ου)ν-Ζοά(ου)ν** ***ντ᾽ ἐλ Ρέϋ*** (São Zoão d'el Rey) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Ἰωάννης*).

Σά(ου)ν Ζοζὲ ***ντὸ Νόρτε*** (São Jose do Norte) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Ρίο Γκράντε ντὸ Σούλ. Κάτ 16.430. Ἔχει μεγάλας ἀποθήκας ἅλατος. Ὁ λιμὴν αὐτῆς ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ εἶναι λίαν ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς τυφῶνας. Μ. Δ. Β.

Σά(ου)ν-Ζῶρζε ***ντὲ λὰ Μίνα*** (São Jorge de la Minas) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς ἀφρικανικῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τῆς Χρυσῆς Ἀκτῆς (βλ. λ. *Ἐλμίνα*).

Σά(ου)ν-Λεοπόλντου (São Leopoldo) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Λεοπόλδος*).

Σά(ου)ν-Λουΐζ ***ντὲ Μαρανιά(ου)ν*** (São Luiz de Maranhão) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Μαρανιάουν. Κάτ. 52.929. Κεῖται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου, ἡ ὁποία χωρίζει εἰς δύο τὸν κόλπον Μαρανιάουν. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, πούρων, δερμάτων καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον σακχάρεως καὶ βάμβακος. Κατὰ τὸ 1833 ἔλαβε χώραν ἐν αὐτῇ ἡ πρώτη διεθνὴς ἔκθεσις βάμβακος καὶ σακχάρεως. Μ. Δ. Β.

Σά(ου)ν-Μιγκὲλ (São Miguel) [*Γεωγρ.*]. Ἡ μεγίστη τῶν πορτογαλικῶν Ἀζορῶν νήσων (βλ. λ. *Ἅγιος Μιχαήλ*).

Σά(ου)ν-Πάουλου (São Paulo) [*Γεωγρ.*]. Πολιτεία καὶ πόλις τῆς Βραζιλίας (βλ. λ. *Ἅγιος Παῦλος*).

— **Σά(ου)ν-Πάουλου** ***ντὲ Λοάντα*** (São Paulo de Loanda) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς πορτογαλικῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς (βλ. λ. *Ἅγιος Παῦλος* τῆς Λοάνδης).

Σάουντιν (Schaudin), ***Φρίτς***. Γερμανὸς ζωολόγος (1871—1906). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῶν πρωτοζῴων ἐν τῷ ἰνστιτούτῳ τῶν τροπικῶν νόσων τοῦ Ἀμβούργου, εἰργάσθη δὲ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν πρωτοζῴων. Ἀνεκάλυψε τὴν ἀλλαγὴν τῆς γενεαλογίας τῶν foraminiferae καὶ τοῦ coccidium oviforme, τῷ δὲ 1905 μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς δερματολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης Ἐρρίκου Χόφμαν τὸ μικρόβιον τῆς συφίλιδος, τὴν σπειροχαίτην τὴν ὠχράν. Τῷ 1896 ἔγραψε περὶ τῶν ἡλιοζῴων, τῷ 1898 περὶ τῶν ριζοπόδων, τῷ 1900 μετὰ τοῦ Roemer περὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ σπου-

Digitized by Google

δαίας μελέτας περὶ τῆς ἑλονοσίας καὶ τῆς τρυπανομιάσεως. Τῷ 1902 ἵδρυσε τὰ «Ἀρχεῖα τῆς πρωτιστολογίας» καὶ τῷ 1906 τὴν «Ἐλευθέραν ἕνωσιν τῶν Γερμανῶν μικροβιολόγων». Κ. Κ. Κ.

Σά(ου)ν - Τωμὲ (São Thomé) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς πορτογαλλικῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γουϊνέας (βλ. λ. *Ἅγιος Θωμᾶς*).

Σά(ου)ν-Φρανσίσκου (São Francisco) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος καὶ πόλις τῆς Βραζιλίας (βλ.λ. *Ἅγιος Φραγκίσκος*).

Σάουπε (Saupe), *Αἰμίλιος*. Γερμανὸς παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἔγραψεν: «Αἱ πολιτικαὶ μερίδες καὶ τὸ λαϊκὸν σχολεῖον» (1913), «Τὸ ἑνιαῖον σχολεῖον» (1918, γ' ἔκδ. 1919), «Γερμανοὶ παιδαγωγοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων» (1924, δ' ἔκδ., 1925) κλπ.

Σάουππε (Sauppe), *Ἕρμαν*. Γερμανὸς κλασσικὸς φιλόλογος (1809—1893). Ἐσπούδασεν ἀπὸ τοῦ 1827 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας καὶ τῷ 1833 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ καὶ συγχρόνως ὑφηγητὴς καὶ ἀπὸ τοῦ 1838 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ζυρίχης. Τῷ 1845 διωρίσθη γυμνασιάρχης ἐν Βαϊμάρῃ καὶ τῷ 1856 τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης. Ἠσχολήθη κυρίως περὶ τὴν κριτικὴν τῶν κειμένων τῶν ἀττικῶν ρητόρων. Ἐξέδωκε δέ: τὸν Λυκοῦργον ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Βάϊτερ ἐν Ζυρίχῃ τῷ 1839· τοὺς Ἀττικοὺς ρήτορας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ αὐτοῦ (9 τόμ., αὐτόθι 1839—1850)· τοὺς πολιτικοὺς τοῦ Δημοσθένους λόγους (1 τόμ. ἐν Γόθᾳ, 1845), τὸν Ὑπερείδου «Ἐπιτάφιον» (ἐν Γοττίγγῃ, 1860)· Φιλοδήμου «Περὶ κακιῶν», (ἐν Λειψίᾳ, 1853). Πλάτωνος «Πρωταγόραν» (μετ' εἰσαγωγῆς καὶ ὑπομνημάτων, 1858). «Eugippii vita S. Severini» (1877 ἐν τοῖς «Monumenta Germaniae historica»). Ἀξιοσημείωτοι πραγματεῖαι αὐτοῦ εἶναι: «Αἱ τοῦ Πλουτάρχου πηγαὶ ἐν τῷ τοῦ Περικλέους βίῳ» (Die Quellen des Plutarch im Leben des Pericles, 1867), πρότυπος ἔρευνα, καὶ ἡ «Πρὸς τὸν Γ. Χερμάννον κριτικὴ ἐπιστολὴ» (Epistola critica, ἐν Λειψίᾳ 1841), ὑποδειγματικὴ ἔρευνα ἐν τῇ μεθοδολογίᾳ τῆς τῶν κειμένων κριτικῆς, ἐν ᾗ μετ' ἀδιαφιλονικήτων τεκμηρίων ἀποδεικνύεται ὅτι βάσις τῶν πλείστων τοῦ Λυσίου λόγων ἐχρησίμευσεν ὁ Παλατινὸς κῶδιξ. Κ. - Μ. Α.

Σαούτ. *Ἄραψ* Βαχαβίτης ἐμίρης, ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Διεδέχθη τὸν δολοφονηθέντα (1802) πατέρα του Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ Ἴμπν Σαούτ. Κατέλαβε τῷ 1804 τὴν Μεδίναν καὶ τῷ 1811 ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Βαγδάτης, νικήσας δὶς τὸν Τουσούν, υἱὸν τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μωχάμετ Ἄλη πασᾶ. Ἀπέθανε τῷ 1814. Γ. Ι. Β.

Σάουτα (Schauta), *Φρειδερῖκος*. Καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1849. Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς καθηγητὴς ἐν Ἴννσμπρουκ (1884), εἶτα διεδέχθη τὸν Breiskyr ἐν Πράγᾳ (1887) καὶ τέλος τὸν Braun ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βιέννης (1891). Πλὴν τῆς «Γυναικολογίας» (1896) τῆς μεταφρασθείσης καὶ εἰς τὴν ἰταλικήν, ἔγραψε καὶ πλείστας ἄλλας πραγματείας τοῦ κλάδου του, ἐξ ὧν σπουδαιότεραι εἶναι: «Beitr. zur Lehre von der Extrauterinschwangershaft» (Πράγα 1891), «Beh.d. norm. Wochenbettes» (Βερολῖνον 1892), «Sectio caesarea vaginalis» (Heilk. 1898) κλπ. Ο. Ρ.

Σαουτζῆ *βέης*. Ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Ὀθωμανοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α'. Τῷ 1385, ἐνῷ ὁ πατήρ του ἠσχολεῖτο μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας, Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, ὁ Σαουτζῆ, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Ἀνδρονίκου, υἱοῦ Ἰωάννου τοῦ ΣΤ' τοῦ Παλαιολόγου, ἐξῆψανε κοινὴν μετὰ τούτου συνωμοσίαν πρὸς ἐκθρόνισιν τῶν πατέρων των. Οἱ ἐπαναστάται ἐνικήθησαν παρὰ τὸ Διδυμότειχον, ὅπου καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὁ Σαουτζῆ ἐτυφλώθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη, ἐνῷ ὁ Ἀνδρόνικος ἐπηρώθη ἁπλῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρός του, ἐκτελοῦντος τὴν ἣν ἀπέναντι τοῦ Μουρὰτ ἀνέλαβεν ὑποχρέωσιν. Ν. Μ

Σάου-Τσάου (Schautschou ἢ Chao - Chow). *[Γεωγρ.]*. Ἐμπορικὴ πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κβαντούνγκ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πεκιάνγκ. Κάτοικοι 40.000. Γ. Ι. Β

Σαουχσὶν (Shao-hsing ἢ Schauhsing) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τσεκιάνγκ, πλησίον τῆς νοτίου ἀκτῆς τοῦ ὅρμου Χανγκτσού, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου διώρυγος Σαουχσίν. Κάτ. 200 000. Βιομηχανία βαμβακερῶν καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων. Γ. Ι. Β.

Σάπαι (αἱ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 1.868 καὶ τῆς ὅλης κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀετόλοφος* (πρώην Κοὺς-Τεπέ), *Ἀρσάκειον* (Ἀσᾶ-κιόϊ), *Βέλκιον* (Μπεκὴρ-κιόϊ), *Κασσιτερὰ* (Καλαϊτζῆ-ντερέ), *Λύκειον* (Κουτζαλῆ), *Πρωτᾶτον* (Τσιριμπάσκιοϊ), *Χαμηλὸν* Καϊμπῆ-κιόϊ), 3.484. Πρώην ἐκαλεῖτο *Σαπτσῆ*.

— **Σαπῶν ἐπαρχία** *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ροδόπης, κειμένη πρὸς Δ. τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Ἡ χώρα αὕτη εἶναι πεδινὴ καὶ εὐφορωτάτη, παράγουσα δημητριακά, καπνὸν κλπ. Περιλαμβάνει 50 κωμοπόλεις καὶ χωρία, μὲ σύνολον πληθυσμοῦ (1928) 21.478 κατοίκων, ἐπιδιδομένων εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ ἁλιείαν, τινῶν δὲ εἰς βιοτεχνικὰ καὶ ἀστικὰ ἐπαγγέλματα. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς κοινότητας *Ἀμφίων* (πρώην Χατζῆ Μουσταφᾶ), *Ἀράτου* (πρώην Καρατζα-κιόϊ), *Ἀρίσβης* (πρώην Ἰρτζάν), *Ἀρριανῶν* (πρώην Κουζλοὺ-Κεμπίρ), *Δοκοῦ* (πρώην Τομπρούκ-κιόϊ), *Κένχρου*, *Κρωβύλης* (πρώην Καρὰ-Κιρτζαλή), *Σαπῶν* (πρώην Σαπτσῆ), *Στρύμης* (πρώην Τσαδιρλῆ), *Συκαράγης* (πρώην Τσομπὰν-κιόϊ). Α. Θ. Σ.

Σαπαϊκὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ χώρα τῶν *Σαπαίων* (βλ. λ.), ἀποτελέσασα ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν τῆς Θρᾴκης. Α. Θ. Σ.

Σαπαῖοι (οἱ), ἢ *Σάπαι* *['Αρχ.]*. Λαὸς θρᾳκικός, κατοικῶν τὰ Α. τῆς Μακεδονίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Θρᾴκης, ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Νέστου, μεταξὺ τῶν Φιλίππων καὶ τῶν Ἀβδήρων. Ἡ χώρα των ἐκαλεῖτο *Σαπαϊκή*, κατά τινας δὲ (*Στράβ*. Χ 457) ἐθεωροῦντο ὡς οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σαΐους*, *Σιντοὺς* ἢ *Σίντιας*. Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ὑπετάγησαν εἰς τὸν Ξέρξην καὶ συνεξεστράτευσαν μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος (*Ἡροδ*. VII, 110). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς μακεδονικῆς ἡγεμονίας ἀναφέρεται βασιλεὺς αὐτῶν ὁ Ἀβρούπολις, σύμμαχος τῶν Ρωμαίων, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπολέμησεν ὁ Περσεὺς Β' (*Παυσ*. VII, 10, 6). Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ χώρα των ἀπετέλεσε μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν τῆς Θρᾴκης, διεσχίζετο δὲ ὑπὸ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, διερχομένης διὰ τῶν περιφήμων «Σαπαίων στενῶν», τὰ ὁποῖα, μετὰ τῶν στενῶν τῶν Κορπίλλων, ἀπετέλουν τὴν κλεῖδα τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Α. Θ. Σ.

Σαπαῖοι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τῆς κωμοπόλεως *Χρυσούπολις* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καβάλλας.

Σαπανάντων *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Τριπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 15 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν (1923). Ε. Ι. Χ.

Σαπάντζα *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις καὶ λίμνη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. λ. *Σαμπάντζα*).

Σαμπαντζαλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ συνοικισμοῦ *Λευκόχωμα* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Κιλκίς.

Σάπαρνος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν ΒΔ. Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, ἐκβάλλων, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμόν, πρὸς Β. τοῦ Κωφῆνος (νῦν Καβούλ). Κατὰ τὸν Müller εἶναι ὁ σημερινὸς Abbasin. Α. Θ. Σ.

Σάπειρες, ἢ *Σάσπειρες* (οἱ) (*'Αρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς σκυθικὸς τῆς Ἀσίας, κατοικῶν συνάμα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μηδίας (μεταξὺ τῆς Ματιανῆς λίμνης (νῦν Οὐρμία) καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ εἰς τὰ Β. τῆς Ἀρμενίας (πρὸς Ν. τῆς Κολχίδος). Ὑπετάγησαν τῷ 516 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Δαρείου τοῦ Α', μετὰ δὲ τῶν Ματιανῶν καὶ Ἀλαροδίων ἀπετέλεσαν τὸν δέκατον ὄγδοον νομὸν τοῦ κράτους τῶν Ἀχαιμενιδῶν, καταβάλλοντες ἐτήσιον φόρον 250 ταλάντων. Συνεξεστράτευσαν μετὰ τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, φέροντες ὁπλισμὸν ὅπως καὶ οἱ Κόλχοι. Α. Θ. Σ.

σαπέκ, ἢ *τουννγκ-τσιὲν* (Tung-tchien). Εἶδος νομίσματος ἐν Κίνᾳ. Ἀποτελεῖται ἐκ μικρῶν τεμαχίων μετάλλου ἐξ ὀρειχάλκου καὶ χαλκοῦ, διατρήτων εἰς τὸ μέσον διὰ τετραγώνου ὀπῆς, μέσῳ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ διὰ κλωστῆς σύνδεσίς των εἰς ὁρμαθοὺς κατὰ 1000 τμήματα, σχῆμα εἰς ὃ κυκλοφοροῦσι. Ἀρχικῶς ἡ ἀξία των ὑπελογίζετο πρὸς τὸ $^1/_{1000}$ τοῦ δολλαρίου Κίνας δι' ἕκαστον ὁρμαθὸν τῶν 1000 τμημάτων, ἤδη ὅμως ἔχουσι κατὰ πολὺ ὑποτιμηθῆ, ἡ δὲ χρῆσίς των τείνει νὰ ἐκλείψῃ, περιορισθεῖσα ἀποκλειστικῶς μεταξὺ τῶν ἐντοπίων πληθυσμῶν. Ι. Α. Β.

Σαπελαὶν (Chapelain), *Ἰωάννης* Γάλλος ποιητὴς (1595—1674). Ἀπήλαυε, κατὰ τὴν ἐποχήν του, φήμης μεγάλου ποιητοῦ, μέχρις ὅτου ὁ Μποαλὼ καὶ ἄλλοι σύγχρονοί του συγγραφεῖς διὰ τῶν δηκτικῶν σαρκασμῶν των κατέλυσαν τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην. Ἔγραψε τὴν «Παρθένον» κ. ἄ. Ι. Β.

Σαπὲλ (Chapelle), *Κλαύδιος - Ἐμμανουὴλ - Λιλιέ*, ἐπιλεγόμενος —. Γάλλος ποιητὴς καὶ πεζογράφος (1626—1686), φίλος τῶν Μπουαλώ, Ρακίνα καὶ Λαφονταίν. Ἔγραψε ποιήματα καὶ μετὰ τοῦ Μπασωμὸν (Bachaumont) τὸ «Ταξίδιον τοῦ Σαπὲλ καὶ Μπασωμὸν» (1656). Ι. Β.

Σαπέλλνικωφ, *Βασίλειος Λβόβιτς*. Ρῶσος δεξιοτέχνης τοῦ κλειδοκυμβάλου, γεννηθεὶς ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1868. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Μόσχας, βραδύτερον δέ, μετὰ πολλὰς ἐπιτυχεῖς καλλιτεχνικὰς περιοδείας, ἐγκατεστάθη ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ Σαπέλλνικωφ διεκρίθη καὶ ὡς συνθέτης κυρίως ἔργων διὰ κλειδοκύμβαλον, ἔτι δὲ διὰ τοῦ μελοδράματος «Ὁ Χάνος καὶ ὁ υἱός του». Γ. Σ.

σαπένη (ἡ) (Sapen) *[Φαρμακοτ.]*. Οὕτω καλεῖται εἶδος ὑπερλιπανθέντος ὑγροῦ σάπωνος, χρησιμοποιουμένου πρὸς πλύσιν εὐαισθήτων ἐπιδερμίδων. Κ. Γ. Μ.

Σαπενουαπὶτ. —1) Αἰθιοπὶς πριγκίπισσα, ἀντιβασιλεύουσα ἐν Θήβαις ἐπὶ Ταχαρκοῦ. Ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων. —2) Θυγάτηρ τοῦ Αἰθίοπος Πιόγχιος καὶ τῆς Ἀμενερταΐς, ἀδελφῆς τοῦ Σαβάκωνος. Ἐπειδὴ αὕτη ἀπέμεινε μόνον νόμιμον μέλος τῆς αἰθιοπικῆς δυναστείας τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ψαμμίτιχος Α', ἐπιζητῶν ὅπως νομιμοποιήσῃ τὴν κυριαρχίαν του, ἠνάγκασε τὴν πριγκίπισσαν νὰ υἱοθετήσῃ καὶ κηρύξῃ διάδοχόν της μίαν τῶν θυγατέρων του, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν ἐπίσης *Σαπενουαπίτ*. Γ. Λ. Α.

σαπέρδα (ἡ) (Saperda) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων πενταμεροῦς συμμετρίας τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λαμινιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου ἢ μικροῦ μεγέθους κανθάρους. Ἐκ τῶν 60 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος καὶ ἅτινα εἶναι διαδεδομένα εἰς πᾶσαν σχεδὸν τὴν γῆν, ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *σαπέρδα ὁ καρχαρίας* (Saperda carcharias), ἧς τὸ σῶμα καλύπτεται ὑπὸ πυκνοῦ χνοῦ. Ὁ χρωματισμός της εἶναι τεφρὸς μὲ μελανὰς καὶ λευκὴν περιφέρειαν κηλῖδας κατὰ τὴν ράχιν. Ἡ θήλεια κατασκευάζει ἰδιορρύθμους στοὰς ἐντὸς τῶν κορμῶν διαφόρων δασικῶν δένδρων καὶ ἰδίως τῆς ἰτέας. Δ. Ν. Π.

Σάπη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αἰθιοπίας, κειμένη κατὰ τὸν Πλίνιον ἐπὶ τῆς νήσου Μερόης, δεξιὰ τοῦ Ἀστασόβα (νῦν Ra'ad) παρὰ τὴν μετὰ τοῦ Νείλου συμβολήν του. Α. Θ. Σ.

Σαπιέντζες *[Γεωγρ.]*. Ἡ κοινὴ ὀνομασία τῆς συστάδος τῶν *Οἰνουσῶν* τῆς Μεσσηνίας· *Σαπιέντζα* δὲ ἡ μείζων νῆσός της. Σ. Ε. Λ.

Σαπιέντις (Sapientis). Ἐκλατινισμένη ὀνομασία τοῦ Ἑλβετοῦ ζωγράφου Κονράδου *Βὶτς* (βλ.λ.).

Σαπιέντσας (Sapiencia), *Ὀκτάβιος*. Ἱσπανὸς περιηγητής, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἐπεσκέφθη διαφόρους ὑπὸ τὴν Τουρκίαν χώρας. Ἔγραψε: «Νέα περὶ Τουρκίας πραγματεία καὶ περιγραφὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Δ. Π. Π.

Σαπιέχα (Sapieha). Πολωνικὸς πριγκιπικὸς οἶκος, καταγόμενος ἐκ τῶν βογιάρων τῆς Λιθουανίας καὶ περιλαμβάνων δύο μεγάλους κλάδους, τοὺς *Σαπιέχα Κοντένσκι* καὶ *Σαπιέχα Ροζάνσκι* (Kodenski, Rozanski). Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἀνεδείχθησαν οἱ ἑξῆς: —1) *Ἀλέξανδρος* (1770—1812), διακεκριμένος φυσιοδίφης. —2) *Εὐστάθιος Ροζάνσκι* (γεννηθεὶς τῷ 1881), πρεσβευτὴς τῆς Πολωνίας ἐν Λονδίνῳ (1919—1920) καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (1920—1921). —3) *Ἰωάννης Πιότρ* (1569—1611), διακριθεὶς εἰς τοὺς κατὰ τῆς Σουηδίας ἀγῶνας καὶ κατὰ τὴν πολωνικὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Μόσχας, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ψευδο-Δημητρίου. —4) *Λέων* (1550—1633). Διετέλεσεν ἀρχικαγκελάριος τῆς Λιθουανίας, συντάξας καὶ δημοσιεύσας τὸ Σύνταγμα αὐτῆς (ἐν Κρακοβίᾳ τῷ 1614) καὶ μέγας ἀταμάνος τοῦ στέμματος, ἐπανειλημμένως νικήσας (1625) τὸν εἰς Λιθουανίαν εἰσβαλόντα βασιλέα τῆς Σουηδίας Γουσταῦον-Ἀδόλφον. Εἶχε φήμην κοινοβουλευτικοῦ ρήτορος. —5) *Λέων* (1802—1878). Κτηματίας καὶ ἀγρονόμος, μετασχὼν τοῦ σλαυϊκοῦ συνεδρίου τῆς Πράγας (1848) καὶ τῆς διαίτης τοῦ Κρὲμς καὶ γενόμενος κληρονομικὸς αὐτοκρατορικὸς σύμβουλος τῆς Αὐστρίας. Π. Ν. Π.

σαπίζω· δημοτ., κάμνω τι νὰ γίνῃ σάπιο, σήπω: «τὸ νερὸ σαπίζει τὰ ξύλα», «τὸ σάπισε ἡ ὑγρασία» || μεταφ. «τὸν ἐσάπισε 'ς τὸ ξύλο» τὸν ἔδειρεν ἀνηλεῶς, «τὸν ἐσάπισε 'ς τὴ δουλειὰ» κ.τ.τ.' || καὶ ἀμετβ. καθίσταμαι σάπιος, σήπομαι: «σάπισε ἀπὸ τὴν ὑγρασία», «σάπισαν τὰ μῆλα, —τὰ ἀχλάδια» (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀορ. ἐσάπην ἐσχηματίσθη ὁ ἐσάπησα—ἐσάπισα καὶ ἐκ τούτου ὁ ἐνεστὼς *σαπίζω*).

σαπίλα(ἡ), ἢ —*ύλα*· δημοτ., ὀσμὴ σεσηπότος: «μυρίζει σαπίλα» || κατάστασις σεσηπότος, σῆψις: «σαπίλα τῆς νεωτέρας κοινωνίας».

σαπινδοειδῆ (τὰ) (Sapindaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνον πόας, φρύγανα, θάμνους ἢ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀρκετῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας, ὧν τινα εἶναι διαιτικὰ καὶ ποικίλως χρήσιμα, γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἱπποκαστανέα*, *καρδιόσπερμον*, *κοιλρευτερία*, *κουπανία*, *μελίκοκκος*, *νεφέλιον*, *παιλλινία*, *σάπινδος* καὶ *σφένδαμνος*. Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

σάπινδος (ὁ) (Sapindus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπινδοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἢ δένδρα δασικά, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Τὰ 40 περίπου εἴδη τοῦ γένους εἶναι ποικίλως χρήσιμα καὶ πάντα ἔχουσι σπέρματα δηλητηριώδη καὶ ὀπὸν ἐνέχοντα σαπωνίνην. Οἱ καρποὶ εἰδῶν τινων εἶναι ἐδώδιμοι καὶ ἡ σὰρξ εἶναι δηλητηριώδης καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν πλύσιν τῶν ἐρίων καὶ τῶν ἐκ βάμβακος ὑφασμάτων, ὡς ἐνέχοντα μεγάλην ποσότητα σαπωνίνης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι: *Σάπινδος ὁ βρώσιμος* (Sapindus edulis), ἰθαγενὲς δένδρον τῆς Βραζιλίας, ὅστις φέρει καρπὸν περιέχοντα ἐδώδιμον σάρκα. *Σάπινδος ὁ ὀξύφυλλος* (Sapindus acuminatus), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν Ἰνδιῶν, ὅπερ φέρει ρίζαν καὶ καρπὸν χρήσιμον εἰς τὴν φαρμακευτικήν. *Σάπινδος ὁ ὀφρυδωτὸς* (Sapindus marginatus), δένδρον ἱκανοῦ ὕψους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὅπερ ἔχει σκληρόν, πολύτιμον διὰ τὴν ξυλουργικὴν βιομηχανίαν, ξύλον. Ὁ ξηρὸς καρπός του ἐνέχει περίπου 40 % σαπωνίνην. *Σάπινδος ἡ ραράκιος* (Sapindus Rarakii), ἰθαγενές, ἱκανοῦ ὕψους, δένδρον τῆς νήσου Ἰάβας, οὗ ἐπίσης ὁ καρπὸς ἐνέχει ἱκανὴν ποσότητα σαπωνίνης. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα φύλλα τῶν φυτῶν τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Γροιλανδίᾳ καὶ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Φύλλα δὲ καὶ καρποὶ διαφόρων εἰδῶν τοῦ γένους τούτου ἀπολιθωμένοι συναντῶνται ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ, Γροιλανδίᾳ, Βορείῳ Ἀμερικῇ, Τασμανίᾳ, Αὐστραλίᾳ καὶ Χιλῇ. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν εἰδῶν *σάπινδος* ***Graecus*** καὶ ***Ungeri*** εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης τῆς νήσου Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

σαπινδώδη (τὰ) (Sapindinae) *[Βοτ.]*. Κατηγορία φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀπετάλων*, περιλαμβάνουσα δένδρα μὲ φύλλα σύνθετα, ἄνθη ὑπόγυνα, μικρὰ καὶ φοθήκην ἐκ τριῶν καρποφύλλων. Εἶναι πόαι, θάμνοι ἕρποντες ἢ δενδρύλλια, ἀπαντῶντα εἰς τὰ πλεῖστας χώρας τῆς γῆς. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει πλείστας οἰκογενείας. Δ. Ν. Π.

σαπινικὰ *ὀξέα [Χημ.]*. Ὀξέα περιεχόμενα ἐν τῇ ρητίνῃ τῶν κωνοφόρων.

σαπιολέμονο (τό)· δημοτ., σάπιο λεμόνι: «τὸν *πῆραν μὲ τὰ σαπιολέμονα*» ἐπὶ ἀποδοκιμαζομένου, καθ' οὗ ἐνίοτε ρίπτονται σάπια λεμόνια, καθόλου ἐπὶ ἀγρίως ἀποδοκιμαζομένου.

σάπιον (τὸ) (Sapium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς καὶ μεσοτροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σάπιον τὸ σινικὸν* (Sapium sinensis), οὗ τὰ σπέρματα παρέχουσιν ἔλαιον ποικίλως χρησιμοποιούμενον. Δ. Ν. Π.

σάπιος, —α, —ο· δημοτ., σεσηπώς, σαπρός: «σάπια τάβλα», «σάπιο σανίδι»· || μεταφ. διεφθαρμένος: «σάπια κοινωνία».

Σαπίρ, *Ὄλγα Ἀλεξάνδροβνα*. Ρωσὶς μυθιστοριογράφος, γεννηθεῖσα ἐν Πετρουπόλει (1852—1911). Συνέγραψεν: «Ἄνευ ἔρωτος», «Μουτούρα», «Ὁ διδάκτωρ Κουράτωφ», «Ἡ οἰκογενειακὴ πεζότης», «Τὸ γυναικεῖο καλοκαίρι», «Εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ζωῆς» κτλ. Θ. Β.

Σάπις (Sapis) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας (βλ. *Σάβις*).

σάπισμα (τό)· δημοτ., σῆψις.

σάπκα (ἡ *[Στρατ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως εἶδος κράνους ἐκ τσόχας κερμεζοχρόου, φέρον πρὸς τὸ πρόσθιον μέρος μεταλλικὸν ἥλιον ἀκτινοβολοῦντα, ἐφ' οὗ τὸ Ο (Ὄθων) καὶ ἄνωθεν τὸ βασιλικὸν στέμμα, φερόμενον δ' ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἱππικοῦ ἀπὸ τοῦ 1833, καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὄθωνος. Ν. Θ. Κ.

Σαπλάβνογε (Saplawnoje) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ κάτω Βόλγα, ἐπὶ βραχίονος τοῦ ποταμοῦ τούτου. Κάτ. 19.200. Γ. Ι. Β.

Σὰπ ντ' Ὠτερὸς (Chappe d'Auteroche), ***Ἰωάννης***. Γάλλος ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Mauriac (Cantal) τῷ 1728 καὶ ἀποθανὼν ἐν San José τῆς Μεξικανικῆς Καλιφορνίας τῷ 1769. Μαθητεύσας παρὰ τοῖς Ἰησουΐταις, ἔλαβε νεαρώτατος τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐξ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν ἀστρονομίαν ἀφιέρωσε τὴν ζωήν του εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ τοῦ Cassini, μετέφρασεν εἰς τὴν γαλλικὴν περὶ τὸ 1752 τὸ πρῶτον μέρος τῶν ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν πινάκων τοῦ Halley, προσθέσας διαφόρους ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις (Παρίσιοι 1754). Τῷ 1753 ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας τὴν διεύθυνσιν διαφόρων χαρτογραφικῶν ἐργασιῶν ἐν Λωρραίνῃ. Ἐκλεγεὶς τῷ 1759 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Lalande, ἀπεστάλη ὑπ' αὐτῆς τὸ ἐπιὸν ἔτος εἰς Ρωσίαν πρὸς παρατήρησιν τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου. Ἂν καὶ τὸ ταξίδιον τοῦ ὑπῆρξε περιπετειῶδες, ἐν τούτοις, ἀναχωρήσας ἐκ Παρισίων κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1760, ἔφθασε τὴν 10ην Ἀπριλίου 1761 εἰς Tobolsk, διανύσας τὸ ἀπὸ Πετρουπόλεως μέχρι τοῦ σταθμοῦ τούτου διάστημα δι' ἑλκύθρου. Ἐκεῖ ἵδρυσεν ἀμέσως τὸ παρατηρητήριόν του, προσδιώρισε μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας τὰς γεωγραφικάς του συντεταγμένας καὶ τὴν 6ην Ἰουνίου παρετήρησεν ἐπιτυχῶς τὸ φαινόμενον. Μετὰ τὴν εἰς Παρισίους ἐπιστροφήν του, κατ' Αὔγουστον 1762, συνέγραψε βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Voyage en Sibérie avec la description du Kamtschatka», ἐν ᾧ πλὴν διαφόρων ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων, παρέχει καὶ διαφόρους πληροφορίας περὶ Ρωσίας ἐπὶ τῇ βάσει ὅσων εἶδε καὶ ἤκουσε. Τὴν 3ην Ἰουνίου 1769 παρετήρησε δευτέραν διάβασιν τῆς Ἀφροδίτης, μεταβὰς πρὸς τοῦτο εἰς τὸ ἀκρωτήριον San Lucar τῆς Καλιφορνίας. Ἂν καὶ προσεβλήθη ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ ἐπιδημικῆς νόσου, ἐπροτίμησε νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀναχώρησίν του διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ παρατηρήσῃ ἐκεῖθεν ὁλικὴν ἔκλειψιν τῆς Σελήνης. Ὑπέστη ὅμως ὑποτροπὴν τῆς νόσου καὶ ἀπεβίωσεν. Ὁ ἐπιζήσας βοηθός του μηχανικὸς-γεωγράφος Pauli συνέλεξε καὶ ἐτακτοποίησε τὰς σημειώσεις τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας ἀκολούθως ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις (1772) ὁ Cassini de Thury ὑπὸ τὸν τίτλον «Voyage en Californie». Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων τούτων τῆς Ἀφροδίτης ὁ Lalande προσδιώρισε τὴν παράλλαξιν τοῦ Ἡλίου εἰς 8",5. Ὁ Σὰπ ἐξέδωκε προσέτι τὰ ἀκόλουθα ἔργα: «Memoires du passage de Venus sur le Soleil avec diverses observations faites à Tobolsk» (Πετρούπολις 1762), «Sur la théorie de deux comètes» (1760), «Extrait de voyage en Sibérie» (1761), «Observations de Mercure» (1764) καὶ «Observations astronomiques faites à Bitche» («Mém. de l'Acad. des Sc.» (1760—1768). Σ. Π.

Σαποθῆναι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πολεμαῖον μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Ρᾶ (Βόλγας) καὶ τῶν Ἱππικῶν ὀρέων, πρὸς Ν. τῶν Μελαγχλαίνων. Α. Θ. Σ.

σαποκώλιασμα (τὸ) *[Φυτοπαθ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *σφακελισμοῦ* (βλ. λ.).

Σαπολύα (Szapolyav). Οὐγγρικὴ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια (βλ. λ. *Ζαπολύα*).

Σαπονάρα *ντὶ Γκρουμέντο* (Saponara di Grumento) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἰταλίας, παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σιάδρα καὶ Ἄγκρι. Κάτ. 2.550. Κεῖται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας *Γρουμέντον* (βλ. λ.). Μ. Δ. Β.

Σαπονάρο (Saponaro), *Μιχαήλ*. Ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1885 Θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων συγχρόνων Ἰταλῶν διηγηματογράφων καὶ μυθιστοριογράφων. Ἔγραψε: «Φιορέλλα», «Ἡ ἀγάπη μας», «Αἱ νύμφαι καὶ οἱ σάτυροι», «Τὸ εἰδύλλιον τοῦ ἀσώτου υἱοῦ», «Ἡ παραμονή», «Τὸ ἁμάρτημα» κτλ. Μ. Δ. Β.

Σαπόρ, καὶ *Σαπόρης*. Τρεῖς Πέρσαι βασιλεῖς (βλ. λ. *Σαπώρης*).

Σαπορόσγιε (προφ. *Ζαπορόζγιε*) *[Γεωγρ.]*. Σοβιετικὴ μετονομασία τῆς οὐκρανικῆς πόλεως *Ἀλεξανδρόφσκ* (βλ. λ.).

Σαπορτὰ (Saporta), *Γάστων, μαρκήσιος ντὲ —*. Γάλλος παλαιοντολόγος (1823—1895). Κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ κόσμος τῶν φυτῶν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου» (1878), «Ἡ ἐξέλιξις τοῦ φυτικοῦ βασιλείου» (1881, τόμ. 3), «Φυτὰ τῆς Ιουρασικῆς περιόδου, μύκητες κλπ.». Γ. Ι. Β.

Σαπόρτας (Saporta), *κόμης —*. Βαυαρὸς αὐλάρχης τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, κατελθὼν μετ' αὐτοῦ εἰς Ναύπλιον καὶ εἶτα εἰς Ἀθήνας (1834). Τ. Ε. Ε.

σαποτία (ἡ) (Sapotia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαποτοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Μοναδικὸν εἶδος τοῦ γένους εἶναι ἡ *σαποτία ἡ ἀχρὰς* (Sapotia achras), δένδρον ὕψους 20—25 μέτρων μὲ φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ ἀκέραια. Παρὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων ἀναφαίνονται τὰ ἄνθη, λευκά, μεμονωμένα. Ὁ καρπὸς (σαπότιον) εἶναι δρύπη ὑπόφαιος, μεγέθους λεμονίου, μὲ σάρκωμα ἐρυθροκίτρινον, πολυχυμώδες καὶ εὔγευστον. Οἱ σπόροι τοῦ φυτοῦ τούτου εἶναι διουρητικοί. Φύεται εἰς τὰ δάση τῶν Ἀντιλλῶν καὶ καλλιεργεῖται εἰς πολλὰς τροπικὰς χώρας. Δ. Ν. Π.

σαπότιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου *σαποτία*.

σαποτοειδῆ (τὰ) (Sapotaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Γνωστὰ ἀρκετὰ γένη, ὧν ὁ ὀπὸς ἐνέχει γουταπέρκαν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι ἡ *ἀργανία*, ἡ *δίχοψις*, ὁ *κερασφόρος*, ἡ *λουκοῦμα*, ἡ *μίμουψις*, τὸ *σιδηρόξυλον* καὶ τὸ *χρυσόφυλλον*. Δ. Ν. Π.

σαπουνάδα (ἡ)· δημοτ., τὸ ἄφρισμα τοῦ σάπωνος: «'ς τὸ γλυφὸ νερὸ σαπουνάδα δὲν γίνεται».

σαπουνάδικο (τό)· δημοτ., τὸ ἐργαστήριον τοῦ σαπωνοποιοῦ, σαπωνοποιεῖον.

Σαπουνακέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 409, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Παραλία*, 491. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

σαπουνᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ κατασκευαστὴς σάπωνος, σαπωνοποιός.

σαπούνι (τό)· δημοτ. σάπων: «σαπούνι τῆς μπουγάδας, — τοῦ νιψίματος, — τοῦ λουτροῦ».

Σαπούνι *[Γεωγρ.]*. Ἐκλιπὼν τουρκικὸς συνοικισμὸς τῆς Λέσβου, κείμενος ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Γέρας καὶ ἔχων περὶ τοὺς 250 κατοίκους.

σαπουνίζω· πλύνω, καθαρίζω τι μὲ σαπούνι: «σαπουνίζω τὰ χέρια, — τὰ πόδια, — τὸ λαιμό»· || ἐπὶ ἐσωρούχων κ.τ.τ., πλύνω διὰ τοῦ σάπωνος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *βάνω 'ς τὴν μπουγάδα*: «τὰ χρωματιστὰ τὰ σαπουνίζομε μόνον, δὲν τὰ βάνομε 'ς τὴν μπουγάδα».

σαπούνισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *σαπουνίζω*, πλύσις διὰ σάπωνος· || κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν *μπουγάδα*: «σήμερα ἔχω σαπούνισμα».

σαπουνόνερο (τό)· νερὸ μὲ διάλυσιν σάπωνος: «λουτρὸ σὲ σαπουνόνερο».

σαπουνόρριζα (ἡ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται ἡ ρίζα τοῦ φυτοῦ *σαπωναρία*, τὸ ἄλλως καλούμενον *τσουένι* ἢ *τσουγένι*.

σαπουνόφουσκα (ἡ)· φοῦσκα διαλελυμένου σάπωνος, πομφόλυξ.

σαπουνόχορτο *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σαπωναρία ἡ φαρμακευτική*.

σαπουνόχωμα (τό)· καλεῖται κοινῶς ὁ πρὸς νοθείαν τοῦ σάπωνος χρησιμοποιούμενος *τάλκης* (βλ. λ.).

Σαπουντζάκης, *Βασίλειος*. Ἀντιστράτηγος, γεννηθεὶς ἐν Ρεθύμνῃ τῆς Κρήτης τῷ 1811. Καταφυγὼν μετὰ τοῦ πατρός του εἰς Ἑλλάδα, μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, εἰσήχθη εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, μετὰ δὲ τὴν ἔξοδόν του κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ (1831). Διετέλεσε διοικητὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων. Κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν 1866—1869 ἡ γενικὴ συνέλευσις τῶν Κρητῶν διώρισεν αὐτὸν (Ἰούνιον 1866) μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιτροπῆς, τῆς ἐπιφορτισθείσης τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος, δι' ἑτέρου δὲ ψηφίσματος αὐτῆς (τῆς 26 Ἰουλίου 1866) διώρισεν αὐτὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν νομῶν Ρεθύμνης καὶ Ἡρακλείου. Μὴ δυνηθεὶς τότε, ἕνεκα πολιτικῶν λόγων, νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα, παρέμενεν ἐν Ἀθήναις ἐργαζόμενος πρὸς εὐόδωσιν αὐτοῦ, ἐν τέλει δέ, κατὰ Ἰούνιον 1867, κατῆλθεν εἰς Κρήτην μετὰ τοῦ υἱοῦ του *Κωνσταντίνου*, ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ σώματος Στερεοελλαδιτῶν ἐθελοντῶν ὑπὸ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς Ν. Δεδούσην καὶ Ν. Κοντογιάννην, καὶ μετέσχεν εἰς τὰς ἐν Σφακίοις ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ὀμὲρ-πασᾶ, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα διετέλεσε διοικητὴς τῆς μεραρχίας Πελοποννήσου, πρόεδρος τοῦ Στρατοδικείου καὶ τέλος τῷ 1878 ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, εἶτα δὲ ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1885—1886 διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ συγκεντρωθέντος στρατοῦ. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1887 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1890. Ν. ΚΛΣ

—Σαπουντζάκης, *Κωνσταντῖνος*. Ἀντιστράτηγος, υἱὸς τοῦ *Βασιλείου Σαπουντζάκη*, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1846 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1931. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἐξῆλθε τῷ 1865 ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν 1866 κατῆλθε μετὰ τοῦ πατρός του εἰς τὴν ἀγωνιζομένην νῆσον καὶ ἀφοῦ συμμετέσχον εἰς τὰς ἐν Σφακίοις ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ὀμὲρ-πασᾶ ἐπανῆλθον ἀμφότεροι εἰς Ἀθήνας. Συμπληρώσας εἶτα τὰς σπουδάς του ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ καὶ προαχθεὶς εἰς ἀνωτέρους βαθμούς, διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν καθηγητὴς τῆς στρατιωτικῆς τεχνολογίας ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, εἶτα καθηγητὴς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου

Digitized by Google

κατόπιν ἐπιτελάρχης αὐτοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 7, τέλος δὲ προσωπάρχης τῆς γενικῆς διοικήσ στρατοῦ ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς (1901) ρι τοῦ 1906, ὅτε διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ ιτον τότε ὀργανωθέντος γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ ατοῦ. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἀντιστράος ὢν καὶ διοικῶν τὸν στρατὸν τῆς Ἠπείρου, ὀρθωσε νὰ ἀπωθήσῃ τὰς ὑπερδιπλασίας τουρις δυνάμεις καὶ νὰ προελάσῃ διὰ δυσβατωτάέδαφῶν μέχρι τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων, ὁποῖον καὶ προσέβαλε, μολονότι διέθετεν 20 ον χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ 30 πυροβόλα ἐναντίον 35 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ 100 πυροβόλων τῶν πάλων του. Τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκείνας διηύθυνε ι τοῦ Ἰανουαρίου 1913, ὅτε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἠπείρῳ στρατοῦ ἀνέλαβεν ὁ μετὰ σοβαρῶν χύσεων ἀφιχθεὶς ἀρχιστράτηγος διάδοχος Κωνντῖνος. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἀπεστραη καὶ μετά τινα ἔτη διωρίσθη πρόεδρος τοῦ οχικοῦ Ταμείου τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ. Ὁ Σαπτζάκης ἦτο ἀνὴρ ὑπερόχου στρατιωτικῆς καὶ ῆς μορφώσεως, πολύγλωσσος καὶ κρίσεως βαείτης, χαρακτῆρος δὲ καὶ ἤθους ἡγεμονικοῦ. Ν. ΚΛΣ

απούντι (Sapudi, Sapoedi) *[Γεωγρ.]*. Συστάςον τοῦ Ἰνδικοῦ ἀρχιπελάγους, ἀνατολικῶς τῆς υ Μαντούρα καὶ παρὰ τὴν νῆσον Ἰάβαν, σα ἔκτασιν 159 τ. χλμ. καὶ 50.000 κατ. Κυέρα τῆς συστάδος ταύτης εἶναι ἡ ὁμώνυμος ς *Σαπούντι*, ἔχουσα βιομηχανίαν καὶ ἀνεπτυην ναυτιλίαν. Γ. Ι. Β.

χπούρ· βλ. λ. *Σαπώρης*.

χππ (Chappe), ***Κλαύδιος***. Γάλλος μηχανικὸς φυσικὸς (1763 — 1805). Κατώρθωσε νὰ θέσῃ φαρμογὴν τὴν ἰδέαν τοῦ ἐνσυρμάτου τηλεου δι' ἁπλουστάτου συστήματος. Ἡ προτεραιότῆς ἐφευρέσεως διημφεσβητήθη ὑπὸ ἄλλων καὶ ιππ περιπεσὼν ἐκ τούτου εἰς μελαγχολίαν ηὐόνησεν. Γ. Ι. Β.

ππανίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἔνωοῦ τύπου $C_{12}H_8(OH)_4$, λαμβανομένη διὰ συνυς τοῦ ξύλου σαππού μετὰ καυστικοῦ νατρίου. Σ. Γ.

χππὲ (Sappey), ***Μάριος-Φιλιβέρτος-Κωνστάν*** Γάλλος ἀνατόμος (1810 — 1896). Διετέλεσε γητὴς τῆς ἀνατομικῆς (1868—1886), πρόεδρος Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς (1887) καὶ μέλος νστιτούτου (1886). Ἐξέδωκε τρίτομον «Περιχὴν ἀνατομικὴν τοῦ ἀνθρώπου» (1867—1874), ὑπῆρξε τὸ πρῶτον γαλλικὸν σύγγραμμα πειβάνον καὶ τὴν ἱστολογίαν. Ἐδημοσίευσεν λου: «Ἔρευναι ἐπὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματων πτηνῶν» (1847), «Ἀνατομική, φυσιολογία, λογία τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων τοῦ ἀνθρώπου ῶν σπονδυλωτῶν» (1874), «Ἄτλας περιγραφιἀνατομικῆς» (1879), «Μελέται ἐπὶ τοῦ λυμοῦ συστήματος τῶν ἰχθύων» (1880), «Τὰ ἔμστοιχεῖα τοῦ αἵματος εἰς τὴν ζωϊκὴν σειράν»). Παρέσχε μεγίστας ὑπηρεσίας διὰ τῶν μικῶν του ἐργασιῶν ἐπὶ τοῦ λυμφατικοῦ ματος. Ὡς *σύνδεσμος τοῦ Σαππὲ* θεωρεῖται ταχυσμένη ὀπισθία μοῖρα τῆς θήκης τῆς γναοταφικῆς ἀρθρώσεως. Ὡς *φλέβες τοῦ Σαππὲ* ίζονται αἱ ἀναπληρωματικαὶ πυλαῖαι φλέβες ίμεναι ἐν τῇ ἔσω ἐπιφανείᾳ τοῦ κρεμαστῆρος οῦ στρογγύλου συνδέσμου τοῦ ἥπατος. Ο. Ρ.

ππερ (Sapper), ***Κάρολος***. Γερμανὸς γεωγράαὶ ἐθνογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ὠνομάκαθηγητὴς εἰς Τύμπινγκεν τῷ 1902, εἰς Στραγον τῷ 1910 καὶ εἰς Βυρτσβούργον τῷ 1919. ήθη πολλὰς χώρας καὶ ἔγραψε: «Τὸ βότμῆμα τῆς Μέσης Ἀμερικῆς» (1897), «Ταξίδια ιλεται ἐν τῇ Μέσῃ Ἀμερικῇ» (1902), «Αἱ ἡφαιεις περιοχαὶ τῆς Μέσης Ἀμερικῆς καὶ τῶν Δυτιἰνδιῶν» (1905), «Οἰκονομικὴ γεωγραφία τοῦ Με(1908, β' ἔκδ. 1927), «Γενικὴ οἰκονομικὴ καὶ νωνιακὴ γεωγραφία» (1925), «Ἡφαιστειολογία» κτλ. —Β.

ππόρο (Sapporo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰας καὶ πρωτεύουσα τῆς νήσου Ὑεζό. Κάτ. 00.

πρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ λίμνη τῆς Μ. ς ἐν Μυσίᾳ, παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ἀδραυνοῦ κόλπου καὶ παρὰ τὴν πόλιν Ἄστυρα ρώδης εἰς ῥαχιώδη τῆς θαλάττης αἰγιαλὸν τό α ἔχουσα». Δὲν ὑπάρχει σήμερον. Α. Θ. Σ.

πρὰ *λίμνη* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τεναγώδης λιμνοσα τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου, περιβρέχουσα ρεια παράλια αὐτῆς καὶ ἐκτεινομένη ΝΑ. όλεως Ταφρίου (νῦν Περοκόπ), μέχρι τῆς λευρᾶς τῆς Μαιώτιδος λίμνης (νῦν Ἀζοφική), τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ στενῆς ἀμμώδους ος, καλουμένη ὑπὸ τῶν Ῥώσων *Ἀραμπάσκαλα*. «Ἐλώδης σφόδρα καὶ ῥαπτοῖς πλοίοις μόγις» κατὰ Στράβωνα, ἔχει μῆκος 60 μιλλίων, πλάτος δὲ φθάνει μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Κριέχουσα τὸν δυτικὸν μυχὸν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Περεκόπ, ὅστις συνδέει τὴν Κριμαίαν μετὰ τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου ἀφορίζει ἐξ Ἀν. μὲν τὴν Σαπρὰν λιμνοθάλασσαν, πρὸς Δ. δὲ τὸν Καρκινίτην κόλπον (νῦν κόλπος Περεκόπ). Εἶναι ἡ σημερινὴ *Σἶβας* ἢ *Γνἰλος-Μόρε* τῶν Ῥώσων, ἥτις εἶναι μετάφρασις τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος καὶ σημαίνει «*θάλασσαν σεσηπυῖαν*». Α. Θ. Σ.

σαπραιμία (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *σηψαιμία*.

σαπρία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σαπρόν, σαπύλα, μούχλα· ‖ καθόλου, διαφθορά.

σαπρίνη (ἡ) (Saprina) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπρινιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 300 εἴδη κανθάρων ἀπαντώντων εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ἡ *σαπρίνη ἡ χαλκόχρους* (Saprina cupricoloris), ἥτις ἔχει χρωματισμὸν κυανοῦν μετὰ χαλκῶν καὶ ἰωδῶν ἀποχρώσεων. Δ. Ν. Π.

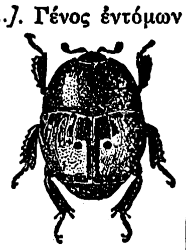

Σαπρίνη ἡ χαλκόχρους.

σαπρινίδαι (οἱ) (Saprinidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων*, περιλαμβάνουσα κανθάρους, ὧν γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *σαπρίνη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σαπρισάρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Θρᾴκης ἐν τῇ Κάτω Μοισίᾳ περὶ τὴν Νικόπολιν πρὸς Ἴστρον (νῦν Νικιούπ, Nikiup). Α. Θ. Σ.

σαπροβιτάνη (Saprovitan) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μεῖγμα ζώντων σαπροφύτων, μὴ παθογόνων. Χορηγεῖται κλιμακηδὸν εἰς τρεῖς σειρὰς καὶ εἰς 2 εἴδη, ὡς σαπροβιτάνη Α καὶ σαπροβιτάνη Β. Ἡ σαπροβιτάνη Α ἐνδείκνυται ἐπὶ παθήσεων τοῦ δέρματος, τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης, μολυσματικῶν νόσων, παθήσεων τοῦ νευρικοῦ συστήματος κλπ. Ἡ σαπροβιτάνη Β ἐνδείκνυται ἰδιαιτέρως ἐπὶ παραλύσεως. Μία σειρὰ φυσίγγων τοῦ συσκευάσματος περιλαμβάνει πέντε φυσίγγας, ὧν τὸ περιεχόμενον ἐνίεται ἐνδοφλεβίως. Δευτερεύουσαι τινὲς δράσεις, τὰς ὁποίας παρουσιάζει τὸ σκεύασμα, αἴρονται διὰ τῆς νεωστὶ εἰσαχθείσης *νεοσαπροβιτάνης*. Κ. Γ. Μ.

σαπρογόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ προκαλῶν σῆψιν· χαρακτηρίζονται οὕτω οἱ μικροοργανισμοί, οἵτινες προκαλοῦσι τὴν σαπρίαν τῶν ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν οὐσιῶν.

σαπροζωϊτικὸς *βίος*. Λέγεται ἐπὶ ζωϊκῶν παρασίτων διατρεφομένων ἐπί τινα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐκ νεκρῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ν. Α. Μ.

σαπρολεγνία (ἡ) (Saprolegnia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπρολεγνιιδῶν*, περιλαμβάνον μύκητας ἐνδιαιτωμένους ἐντὸς τῶν ὑδάτων, τῶν ἐν ἀποσυνθέσει ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ τοῦ σώματος διαφόρων ὑδροβίων ζῴων. Εἴδη τινὰ εἶναι παράσιτα χερσαίων φυτῶν. Ἐκ τῶν πολλῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *σαπρολεγνία ἡ πολύμορφος* (Saprolegnia polymorpha), ἥτις εἶναι ὑδρόβιος μύκης, πολλαπλασιαζόμενος διὰ ζῳοσπορίων. Ἅμα τῇ ὡριμάνσει διογκοῦται ἐπὶ τοῦ ἄκρου νηματοειδοῦς ἀποφύσεως τὸ ζῳοσποριάγγειον, οὗ τὸ περιεχόμενον καταμερίζεται εἰς πολυπληθεῖς φοειδεῖς μάζας, ὧν ἑκάστη φέρει δύο βλεφαρίδας κατὰ τὸ πρόσθιον μέρος της. Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ᾠῶν τὸ ἄκρον νηματοειδοῦς τινος ἀποφύσεως στρογγυλοῦται ἐν εἴδει σφαίρας καὶ ἀποτελεῖ τὸ ᾠογόνιον, οὗ τὸ περιεχόμενον καταμερίζεται εἰς πλείονας τῆς μιᾶς μάζας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ καλούμενα *ᾠοσφαίρια*. Ἑτέρα νηματοειδὴς ἀπόφυσις διογκοῦται εἰς σακκίδιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σχηματίζεται ἡ γονιμοποιὸς κόνις, ἥτις ὅταν φθάσῃ ἡ ἐποχὴ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ διὰ λεπτοτάτου φυματίου, ἐν εἴδει ὀχετοῦ, ὅπερ σχηματίζεται κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ περιέχοντος τὴν κόνιν σακκιδίου, διεισδύει ἐντὸς τοῦ ᾠοσφαιρίου καὶ γονιμοποιεῖ τοῦτο. Δ. Ν. Π.

Σαπρολεγνία ἡ πολύμορφος.

σαπρολεγνιίδαι (οἱ) (Saprolegniidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια κρυπτογαμικῶν φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν φομυκήτων, περιλαμβάνουσα μικροσκοπικὰ ὑδρόβια, κατὰ τὸ πλεῖστον, φυτά, ὧν τινα ἐνδιαιτῶνται παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν ὀργανισμῶν. Ἀξιολογώτερον ἐκ τῶν πολυπληθῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *σαπρολεγνία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σαπρόλη (ἡ) (Saprol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκοτεινῶς φαιὸν ὑγρόν, περιέχον ἀκαθάρτους κρεσόλας καὶ ὑδρογονάνθρακας. Χρησιμεύει ὡς ἀπολυμαντικὸν τῶν ἀποχωρητηρίων κλπ. Κ. Γ. Μ.

σαπρόμυζον (τὸ) (Sapromyzon) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις μυίας ἀπαντώσας πανταχοῦ τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *σαπρόμυζον τὸ ζωνηφόρον* (Sapromyzon zoniferum), ὅπερ ἔχει χρωματισμὸν τοῦ σώματος πυρρέρυθρον. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων ὀργανικῶν οὐσιῶν ἐν ἀποσυνθέσει εὑρισκομένων. Δ. Ν. Π.

Σαπρόμυζον τὸ ζωνηφόρον.

σαπροπηλὸς (ὁ), ἢ *σαπροπηλίτης*, ἢ *σαπροπηλιτικὰ πετρώματα* (Sapropel, Sapropelit) *[Γεωλογ.]*. Ψαθυρὸς κονιώδης, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, πισσασφαλτοβριθὴς πηλός, σχηματιζόμενος καὶ σήμερον εἰς πολλὰ μέρη ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἀκινητούντων ὑδάτων (τελμάτων, ἑλῶν, λιμνοθαλασσῶν, λιμνῶν) ἐκ διαγενέσεως ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν λειψάνων, ἐγκλειομένων ἐν αὐτῷ μετὰ τὸν θάνατόν των.

Ἡ διαγένεσις τῶν πρωτεϊνοβριθῶν καὶ λιπωδῶν οὐσιῶν τῶν θνησκόντων ὑδροβίων φυτῶν καὶ ζῴων καὶ ἡ μεταβολή των εἰς συστατικὰ σαπροπηλῶν εἶναι σῆψις κυρίως, ἡ ὁποία, γινομένη μακρὰν τοῦ ἐξυγόνου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ ἐντὸς τῶν λιμναζόντων ὑδάτων, προκαλεῖ πισσασφαλτοποίησιν (Bituminierung) τούτων. Σαπροπηλοὶ ἐσχηματίσθησαν καὶ εἰς γεωλογικὰς περιόδους προγενεστέρας τῆς σημερινῆς. Ὡς τοιοῦτοι θεωροῦνται οἱ *ποσειδωνιοφόροι σχιστόλιθοι* τῆς κατωτέρας Ἰουρασίου ἢ λιασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ, οἱ *χαλκομιγεῖς σχιστόλιθοι* τῆς σειρᾶς τοῦ Τσέχσταϊν τῆς Περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ κ. ἄ. Ἐκ τῶν σαπροπηλικῶν λιθανθράκων τὸ καθαρώτερον εἶδος εἶναι ὁ Cannel-Coal καὶ ὁ Boghead-Coal. Ὁ Ποτονιὲ κατέδειξεν ὅτι οἱ σαπροπηλοὶ εἶναι ἡ κυρία πηγὴ γενέσεως τοῦ πετρελαίου. Ὅτι ἀρχαιότερά τινα σαπροπηλικὰ πετρώματα (σχιστόλιθοι ποσειδωνιοφόροι, Cannel-Coal κ. ἄ.) παρέχουν πετρέλαιον εἶναι ἤδη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου γνωστόν. Τελευταίως ὅμως ὁ Engler ἐπέτυχε νὰ παραγάγῃ πετρέλαιον καὶ ἐκ σημερινῶν σαπροπηλῶν. Γ. Κ. Γ.

σαπρός, —*ά*, —*όν*· ἐφθαρμένος, κακῶς ἔχων, σάπιος: «*σαπρὸν ξύλον*», «*σαπροὶ ὀδόντες*».

σαπρότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σαπρόν, σαπρία, σαπύλα.

σαπροφάγα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται τὰ ζῷα, ἅτινα τρέφονται ἐξ ἀποσυντεθειμένων ἀνοργάνων καὶ ὀργανικῶν οὐσιῶν.

σαπρόφιλα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Καλοῦνται οὕτω ζῷα διαφόρων ζῳολογικῶν ἀθροισμάτων, ἅτινα ἀρέσκονται νὰ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων ἐν ἀποσυνθέσει εὑρισκομένων ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ πολλάκις νὰ τρέφωνται καὶ ἐξ αὐτῶν. Δ. Ν. Π.

σαπρόφυτα (τὰ) *[Μικροβ.]*. Καλοῦνται οἱ μικροοργανισμοί, οἵτινες, ἂν καὶ δύνανται νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν σύνθεσιν τῶν λευκωματοειδῶν αὐτῶν οὐσιῶν, ἐν τούτοις, ὡς στερούμενοι τῆς ἱκανότητος τῆς ἀπ' εὐθείας προσλήψεως τοῦ ἄνθρακος, λαμβάνουσι τοῦτον ἀπὸ τῶν ἀνθρακούχων συνθέσεων τοῦ θρεπτικοῦ ὑποστρώματος εἰς τὸ ὁποῖον ζῶσι. Τούτου ἕνεκα οἱ μικροοργανισμοὶ οὗτοι, ὡς τρεφόμενοι ἐκ νεκρῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν, προκαλοῦσι διαφόρους ἀποσυνθέσεις (ζυμώσεις, σήψεις), γεννῶσι ποικίλας ἐπεξεργασίας καὶ παράγουσι χρωστικάς. Ἐπειδὴ δ' ἐπιστεύετο ἄλλοτε ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ προσβάλωσι ζῶντας ὀργανισμούς, ἐθεωροῦντο ὡς ἀβλαβῆ παράσιτα. Σήμερον ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι δύνανται καὶ οὗτοι ἐγχυνόμενοι ἢ ὁπωσδήποτε εἰσερχόμενοι εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ τὰ ζῷα νὰ προκαλέσωσι, διὰ τῶν διαφόρων οὐσιῶν ἃς περιέχουσιν ἢ ἐκκρίνουσι, διαφόρους διαταραχάς, τοπικὰς ἢ γενικὰς (φλεγμονήν, πύησιν, δηλητηρίασιν κτλ.). Εἰς σαπροφυτικὴν κατάστασιν εἶναι γνωστὸν ὅτι δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν παθογόνων μικροοργανισμῶν. Οἱ μικροοργανισμοὶ οὗτοι ἀναλαμβάνουσι τὴν προτέραν παθογόνον αὐτῶν δύναμιν εὐθὺς ὡς εὕρωσι καταλλήλους ὅρους ἀναπτύξεως. Συνέπεια τῶν ἀνωτέρω γνώσεων εἶναι ἡ ἐν παντὶ ἐφαρμογὴ τῆς ἀντισηψίας καὶ ἀσηψίας, τῆς ἀπολυμάνσεως καὶ τῆς ἀποστειρώσεως. Ν. Α. Μ.

Σαπτὰλ (Chaptal), ***Ἰωάννης-Ἀντώνιος-Κλαύδιος, κόμης ντὲ Chanteloup***. Γάλλος χημικὸς καὶ πολιτικὸς (1756—1832). Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ γερουσιαστής, διευθυντὴς τοῦ ἐν Grenoble ἐργοστασίου νίτρου, τελειοποιήσας πολὺ

Digitized by Google

τὴν μέθοδον παρασκευῆς αὐτοῦ, ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς τὴν χημείαν ἐν Μομπελλιὲ καὶ εἰργάσθη ἐπὶ πολλῶν κλάδων τῆς χημείας. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας καὶ ἔγραψε: «Στοιχεῖα χημείας» (1803), «Χημεία ἐφηρμοσμένη εἰς τὰς τέχνας» (2α ἐκδ., 5 τόμ. 1827), «Χημεία ἐφηρμοσμένη εἰς τὴν γεωργίαν» (2α ἐκδ. 1829) κ. ἄ.
Σ. Γ.

σαπταλισμὸς (ὁ). Μέθοδος βελτιώσεως τοῦ οἴνου (κατὰ Chaptal), καθ' ἣν προστίθεται σάκχαρις εἰς πτωχὰ εἰς σάκχαρον γλεύκη, ἡ δὲ περίσσεια τοῦ ὀξέος ἐξουδετεροῦται δι' ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου.
Σ. Γ.

Σάπτιανιν, ***Μίλυραντ-Πόποβιτς***. Σέρβος λογοτέχνης (1841—1895). Ἐξέδωκεν: «Ὁ μοναχὸς» (1887), ἔπος, «Συλλογὴ» (1881), «Οἱ Βογόμιλοι» (1889).
Γ. Ι. Β

Σαπὺ (Chaput), ***Βίκτωρ-Ἀλέξανδρος-Ἑρρῖκος***. Γάλλος χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1857. Ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὴν χειρουργικὴν τῶν ἐντέρων, ἐδημοσίευσε πλείστας ἐργασίας («Θεραπεία κοπροχόων συριγγίων», «Διαμπερῆ τραύματα κοιλίας», «Ἐντεροανεμόμωσις» κλπ.), εἰσηγήθη διαφόρους νέας ἐγχειρητικὰς μεθόδους ἐντερορραφῶν καὶ κατεσκεύασεν εἰδικὰ ἐργαλεῖα (ἐντεροτόμος λαβίς). Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ κολποκοιλιακὴ ὑστερεκτομὴ (1894). Ο. Ρ.

σαπύγη (ἡ) (Sapyga) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπυγιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὸ βόρειον τῆς γῆς ἡμισφαίριον. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σαπύγη ἡ ζωνηφόρος* (Sapyga zonifera), ἧς ὁ χρωματισμὸς τοῦ σώματος εἶναι μελανὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη καὶ κιτρινέρυθρος ἐπὶ τῆς κοιλίας. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην.

Σαπύγη ἡ ζωνηφόρος.

Δ. Ν. Π.

σαπυγίδαι (οἱ) (Sapygidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων ὑμενοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κεντροφόρων*, περιλαμβάνον ἔντομα παρεμφερῆ πρὸς τὰς μελίσσας, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σαπύγη* (βλ. λ.).
Δ. Ν. Π.

Σαπυσελάτων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιότερον ὄνομα τοῦ ἐν τῇ Ἀργολίδι ὄρους *Ἀραχναίου* (βλ λ.), μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Παυσανίου (Β, 25, 10).
Ι. Σ. Σ.

Σάπφαρα (τά), ἢ ***Σάπφαρ***, ἢ ***Σαφὰρ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὁμηριτῶν, τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα Ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ (Περ. Ἐρυθρ. Θαλ. 23) μνημονεύεται βασιλεὺς αὐτῶν ὁ Χαριβαήλ, φίλος τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων. Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καλεῖται *Τάρφαρα* Κατεστράφη πιθανῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἐλεσβᾶ, βασιλέως τῶν Ἀβησσυνῶν, ἐκστρατεύσαντος κατὰ τοῦ Ἰουδαίου ἢ ἰουδαΐζοντος ἡγεμόνος Χιμμιάρ, τοῦ ἄλλως Δοὺ-Νουβάς, ὡς ὑπερμάχου τῶν Χριστιανῶν. Σήμερον καλεῖται Thafar.
Α. Θ. Σ.

Σαπφειρηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ, ἐξ ἧς ὁ σάπφειρος λίθος (*Στέφ. Βυζ.* 556, 1). Παρὰ Πτολεμαίῳ φέρεται (Δ, ε, 77) *Σαππειρήνη* ἢ *Σασπειρήνη*. Εἶναι ἡ ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Gimsah τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ ἀριστερᾷ τῷ ἀναπλέοντι τὸν Ἡρωοπολιτικὸν κόλπον (τοῦ Σουὲζ) νῆσος Jubal island.
Σ. Ε. Λ.

σαπφειρίνη (ἡ) (Sapphirina) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακοστράκων κωπηπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *ποντιιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτου μεγέθους κωπήποδα. Γνωστὰ περὶ τὰ 30 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σαπφειρίνης (ὁ) (Sapphirin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ μαγνησίου $Mg_5Al_{12}Si_2O_{27}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα εἰς κρυστάλλους μορφῆς πινακοειδοῦς, ἔχει δὲ θραυσμὸν ἀνώμαλον, σκληρότητα $7\,^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 3,46—3,49, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα ἀνοικτὸν κυανοῦν ἢ πρασινότεφρον. Ἀπαντᾷ ἐντὸς γνευσίου καὶ μαρμαρυγιακοῦ σχιστολίθου εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Γροιλανδίας. Γ. Β.

σαπφείρινος, *—η*, *—ον*· ὁ ἐκ σαπφείρου κατεσκευασμένος· ‖ ὁ ἔχων χρῶμα σαπφείρου.

σαπφειροειδὴς (ὁ, ἡ) *—ἐς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τὸν σάπφειρον εἴτε κατὰ τὸ χρῶμα εἴτε κατὰ τὴν σύστασιν.

σάπφειρος (ὁ) (Sapphir) (κοιν. *ζαφείρι*). Ὀρυκτὸν ὅπερ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν πολυτίμων λίθων. Ἡ χημικὴ σύστασις αὐτοῦ εἶναι τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου, Al_2O_3, ὅπως καὶ τοῦ κορουνδίου, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τὴν κυανῆν παραλλαγήν, ἐνῷ ἡ ἐρυθρὰ ὀνομάζεται ρουβίνιον. Ἐμφανίζεται εἰς διαφόρους ἀποχρώσεις ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ μέχρι τοῦ σκοτεινοῦ κυανοῦ, ὀφείλεται δὲ τὸ χρῶμα τοῦτο, ὡς ἔδειξαν αἱ ἔρευναι πρὸς παρασκευὴν τοῦ τεχνητοῦ σαπφείρου, εἰς τὴν μικρὰν περιεκτικότητα αὐτοῦ εἰς σίδηρον καὶ τιτάνιον. Εἶναι κατά τι σκληρότερον καὶ βαρύτερον τοῦ ρουβινίου. Ἡ ἀξία τοῦ σαπφείρου ὡς πολυτίμου λίθου ἔγκειται εἰς τὴν σκληρότητα αὐτοῦ, τὸν τόνον τοῦ χρωματισμοῦ καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς κατεργασίας. Ἰδιαιτέρως περιζήτητος εἶναι ὅταν ἐμφανίζῃ τὸ φαινόμενον τοῦ ἀστερισμοῦ. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ὀρυκτά, τὰ ὁποῖα προσομοιάζουν πρὸς τὸν σάπφειρον κατὰ τὸ χρῶμα καὶ ἀντικαθιστῶσι πολλάκις τοῦτον. Τὰ ὀρυκτὰ ταῦτα εἶναι ὁ σπινέλλιος, ὁ τουρμαλίνης, ἡ βήρυλλος, τὸ τοπάζιον, ὁ κυανίτης καὶ ὁ κορδιερίτης, ἐπίσης πολύτιμοι λίθοι. Ὁ σάπφειρος ὅμως διακρίνεται αὐτῶν ἰδίως ὡς πρὸς τὸ εἰδικὸν βάρος καὶ τὴν σκληρότητα. Ἀπαντᾷ μαζὶ μὲ τὸ ρουβίνιον εἰς τὸ Σιάμ, τὴν Κεϋλάνην, τὴν Μοντάναν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Εὐρώπην. Γ. Β.

σαπφειρόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σαπφείρου.

Σάπφη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτίου Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε, 17, 6) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τίγρητος καὶ τὰ μεθόρια τῆς Μεσοποταμίας. Ταυτίζεται μὲ τὴν *Σαφά*, ὅπου ἡ Κλεοπάτρα, θυγάτηρ τοῦ Μιθριδάτου καὶ σύζυγος τοῦ Τιγράνου, ἔθαψε μετὰ τιμῶν τὸν Ἀθηναῖον ρήτορα Ἀμφικράτην Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον Hasan-Kef. Α. Θ. Σ.

σαπφικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σαπφώ, ὁ τῆς Σαπφοῦς: «σαπφικὸν μέτρον».

— **σαπφικὰ *μέτρα***. Τὰ ποιήματα τῆς Σαπφοῦς διῃρέθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς εἰς ἐννέα βιβλία, ἀναλόγως τῶν μέτρων των. Οὕτω τὸ πρῶτον περιεῖχε ποιήματα εἰς *σαπφικὰς στροφάς*. Ἡ σαπφικὴ στροφή, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἐκ τῆς πολλῆς καὶ τελείας χρήσεως ὑπὸ τῆς Σαπφοῦς, σύγκειται ἐκ τριῶν κώλων ἑνδεκασυλλάβων, ἐπαναλαμβανομένων ὁμοίως τρὶς καὶ κατακλειομένων ὑπὸ ἑνὸς ἀδωνίου· ἕκαστον κῶλον σύγκειται ἐκ δύο τροχαϊκῶν διποδιῶν, μὲ δάκτυλον εἰς τὴν μέσην χώραν, τεμνόμενα διαφόρως καὶ ἀσταθῶς:

—′ ◡ — ◡̄ —′ ◡ ◡ — ◡ — ◡̄
ποι κι λά θρον' ἀ θά νατ' Ἀ φρο δί τα
—′ ◡ — ◡ —′ ◡ ◡ — ◡ — ◡̄
παῖ Δι ὸς δο λό πλοκε λίσσο μαί σε
—′ ◡ — ◡̄ —′ ◡ ◡ — ◡ — ◡
μή μ' ἄσαισι μητ'ο νί αι σι δά μνα
—′ ◡ ◡ — ◡̄
πό τνια, θῦμον.

Τὸ δεύτερον καὶ τρίτον βιβλίον τῶν ποιημάτων της ἦτο κατὰ συστήματα ἐξ ὁμοίων κώλων καὶ εἰς *τεσσαρεσκαιδεκασύλλαβον σαπφικόν*, ἔχον τὸν πρῶτον πόδα πολυσχημάτιστον, ἤτοι ἐκ σπονδείου, ἰάμβου ἢ τροχαίου, τὸν δὲ τελευταῖον πάντοτε δάκτυλον:

◡̄ ◡̄ — ◡ ◡ —′ ◡ ◡ — ◡ ◡ —′ ◡ ◡
ἠ ρά μαν μὲν ἔγω σέθεν, Ἄτθι, πάλαι πότα.

Τὸ πέμπτον ἦτο εἰς ἀσκληπιαδείους στίχους, ὧν ὁ μείζων, ἰδιαζόντως χρησιμοποιηθεὶς ὑπὸ τῆς Σαπφοῦς, ἐκλήθη *σαπφικὸς ἑκκαιδεκασύλλαβος*:

— ◡̄ — ◡ ◡ — —′ ◡ ◡ — —′ ◡ ◡ — ◡ —
Οὐδ' ῑ αν δοκί μοι μι προσί δοι σαν φάος ἀ λί ω.

Τὰ δὲ λοιπὰ βιβλία περιεῖχον ποιήματα εἰς φερεκράτεια, γλυκώνεια, τετράμετρα καὶ πεντάμετρα δακτυλικὰ μετ' εἰσαγωγικῆς βάσεως καὶ σαπφικοὺς ἑξαμέτρους, καταλήγοντας εἰς σπονδεῖον.

Τὸ κυρίως ὅμως καλλιεργηθὲν ὑπὸ τῆς Σαπφοῦς μέτρον ἦτο ἡ *σαπφικὴ στροφή*, ἥτις εἶχεν ἦθος ἀξιωματικὸν καὶ μελῳδικότητα ἐντεινομένην καὶ ἀπὸ τὴν ρευστότητα καὶ μαλακότητα τῆς αἰολικῆς διαλέκτου, καταλήγουσα δὲ εἰς τὴν ἐπανερχομένην ἁπαλὴν καὶ γλυκεῖαν θέσιν τοῦ ἀδωνίου, ἦτο ἐκτάκτως σύνδρομος πρὸς τὴν γνησίως λυρικὴν διάθεσιν τῆς ποιήσεώς της. Ταύτην ἐμιμήθησαν οἱ Ρωμαῖοι λυρικοὶ καὶ μάλιστα ὁ Ὁράτιος, εἰς δὲ τὴν νεοελληνικὴν στιχουργικὴν ἐγένοντο ἀπόπειραι χρησιμοποιήσεώς της, οὐχὶ μετ' ἐπιτυχίας.

[Πρβλ. *E. M. Cox*: Sappho an the Sapphic Metre in English (1916), ἔνθα καὶ βιβλ.] Γ. Μ. Β.

σαπφισμὸς (ὁ)· συνών. τοῦ *λεσβιασμὸς* (βλ. λ.), τὸ διὰ τῆς γλώσσης αἰσχρουργεῖν.

Σαπφουρεὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης ἐν Γαλιλαίᾳ (βλ. *Σεπφωρίς*).

Σαπφοῦς *ἅλμα* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον προτενὲς τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Λευκάδος (Sappho's leap: πλάτ. 38° 35' 15'' Β., μῆκ. 20° 34' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia), 2 μίλ. βορείως τοῦ φάρου τοῦ ἀκρωτηρίου Λευκάτας. Ἀπὸ τοῦ ὕψους του, κατὰ τὴν παράδοσιν, κατέρριψεν ἑαυτὴν ἡ Λεσβία ποιήτρια. Σ. Ε. Λ.

Σαπφώ. Περίφημος ἐκ Λέσβου λυρικὴ ποιήτρια, ἡ καὶ ἄλλως αἰολιστὶ ὀνομαζομένη *Ψάπφα*. Ἐγεννήθη λήγοντος τοῦ Ζ' αἰῶνος π. Χ., πιθανώτερον εἰς Μυτιλήνην, ὅπου ἐπαιδεύθη καὶ ἔζησε καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις ἀπέθανεν ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε, πάντως οὐχὶ πέραν τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΣΤ' π. Χ αἰῶνος. Ἡ παράδοσις τὴν σχετίζει καὶ μὲ τὴν ἄλλην πόλιν τῆς Λέσβου Ἐρεσσόν, ἥτις ἐνωρὶς ἐχάραξεν εἰς τὰ νομίσματά της τὴν εἰκόνα τῆς ποιητρίας. Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας ἀριστοκρατικῆς ἂν ὄχι πλουσίας καὶ ἑξαέτις ἔμεινεν ὀρφανὴ πατρός. Οὗτος ὠνομάζετο καθ' Ἡρόδοτον Σκαμανδρώνυμος, παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ὅμως, ἐκ συγχύσεως μὲ συνωνύμους της, φέρεται μὲ διάφορα πατρικὰ ὀνόματα, ἀπαριθμούμενα ὑπὸ τοῦ Σουΐδα Γνωρίζομεν τρεῖς ἀδελφούς της, τὸν Χάραξον, ὁ ὁποῖος μετήρχετο τὴν ἐμπορίαν οἴνου, ὅπως καὶ πλεῖστοι ἄλλοι Λέσβιοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, εἰς Αἴγυπτον, ὅπου κατεσπατάλησε τὴν περιουσίαν του δι' ἑταίραν τινὰ Ροδῶπιν ἢ Δωρίχαν, ἣν δούλην ἀπηλευθέρωσε, τὸν Λάριχον, ὅστις ἐξετέλει καθήκοντα οἰνοχόου εἰς τὸ πρυτανεῖον τῆς Μυτιλήνης, ὑπούργημα συγχωρούμενον μόνον εἰς εὐπρεπεῖς καὶ εὐπατρίδας νέους, καὶ τὸν Εὐρύγιον, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν εἶναι γνωστόν. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Πιττακοῦ καὶ τοῦ ὁμοτέχνου της Ἀλκαίου, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέθη ἡ ποιήτρια διὰ χαριεστάτου ἐπεισοδίου. Ἐκ τούτου ἔχομεν τὴν εἰσαγωγὴν ἐρωτικῆς ἐκμυστηρεύσεως τοῦ Ἀλκαίου πρὸς τὴν Σαπφὼ καὶ τὴν ἔξυπνον καὶ ἀποστομωτικὴν ἀπάντησίν της.

Ἡ Σαπφὼ ἤκμασεν εἰς χρόνους πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ κοινωνικῶν ταραχῶν τῆς πατρίδος. Τὴν ἀπώλειαν τοῦ Σιγείου διεδέχθησαν ἐκτάκτως φανατικαὶ συγκρούσεις μεταξὺ ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν καὶ ἡ ποιήτρια, καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις, συνεμερίσθη τὴν τύχην τῆς ἡττηθείσης μερίδος τῶν εὐπατριδῶν. Ἀκαθόριστος ὅμως τυγχάνει ἡ διάρκεια καὶ ὁ τόπος τῆς ἐξορίας της. Ἀναφέρεται εἰς τὸ Πάριον χρονικὸν ὅτι ἔφυγεν εἰς Σικελίαν, ὅπου μάλιστα, κατ' ἄλλους, ἐνυμφεύθη πλούσιόν τινα Ἄνδριον Κερκόλαν, ἐξ οὗ ἀπέκτησε καὶ θυγατέρα τὴν ἐν τοῖς ποιήμασί της συναντωμένην λατρευτήν της Κλεΐδα, ὄνομα ἀποδιδόμενον καὶ εἰς τὴν μητέρα τῆς ποιητρίας.

Ἡ ἐξορία αὕτη τῆς Σαπφοῦς μᾶς μεταφέρει εἰς τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς εἰς τὴν λεσβιακὴν πολιτείαν. Αἱ πρὸς τοῦτο μαρτυρίαι καὶ ἐνδείξεις, ἀνεπαρκεῖς καὶ συγκεχυμέναι μέχρι τοῦδε, εἶναι ἱκαναὶ πάντως νὰ μᾶς πείσουν ὅτι ἡ γυνὴ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Σαπφοῦς ἐν Λέσβῳ μετεῖχε τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου καὶ ἀπέλαυεν ἐλευθερίας καὶ δικαιωμάτων, ὧν ὅμοια δὲν ἐγνώρισεν ἔκτοτε ἡ γυνὴ εἰς οὐδεμίαν ἐποχήν. Ἐνταῦθα, κατ' ἐξαίρεσιν ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἡ γυνὴ ἔτυχεν ἀγωγῆς καὶ παιδείας καὶ ἀφέθη ἐλευθέρα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀτομικῶν της δεξιοτήτων. Εὑρίσκομεν θιάσους γυναικῶν ἀριστοκρατίδων μὲ σκοποὺς καὶ μὲ δρᾶσιν μορφωτικήν, κοινωνικὴν καὶ καλλιτεχνικήν. Ἡ Σαπφὼ φαίνεται ἀνήκουσα καὶ ἴσως ἡγουμένη τοιούτου τινὸς ὁμίλου γυναικῶν, τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν ἐκ τῆς ποιήσεώς της καί τινας μετόχους, τὴν Ἀτθίδα, τὴν Μεγάρα, τὴν Τελέσιππα κ. ἄ. Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ ἐπιμέλεια διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς γυναικός. Ἐλειτούργουν εἰς τὴν Λέσβον σχολαὶ μουσικῆς, ποιήσεως καὶ ὀρχηστικῆς, παρέχουσαι καὶ εὐρυτέραν μόρφωσιν κοινωνικὴν εἰς τὰς μαθητρίας των. Τοιαύτην τινὰ σχολὴν καταφαίνεται διευθύνουσα καὶ ἡ Σαπφώ, τὴν ὁποίαν συνηγωνίζοντο αἱ τῆς Ἀνδρομέδας, Γοργοῦς κ. ἄ. Ἡ φήμη τῆς σχολῆς ταύτης ἦτο διαδεδομένη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα· ἤρχοντο μαθήτριαι οὐχὶ μόνον ἀπὸ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Λέσβου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Φρυγίαν, τὴν Λυδίαν καὶ λοιπὴν Μικρασίαν, τὴν Σαλαμῖνα, Ἀττικὴν κλπ. Ἑκατὸν κατ' Ὀβίδιον ἦσαν αἱ τρόφιμοι τῆς σχολῆς τῆς Σαπφοῦς, ἐξ ὧν γνωρίζομέν τινας ἐκ τῶν ποιημάτων της, ὡς τὴν Ἀναγόραν τὴν Μιλησίαν, τὴν Γογγύλαν τὸν Κολοφωνίαν, τὴν Εὐνείκαν Σαλαμινίαν, τὴν Κυδνώ, Ἀνακτορίαν κ. ἄ. Ὡς μαθήτριαί της ἀναφέρονται καὶ ἡ Δαμοφίλα ἡ ἐκ Παμφυλίας, ἥτις ἐμιμήθη τὴν Σαπφὼ εἰς τὴν ποίησίν της, καὶ ἡ Ἤριννα, ἀπιθάνως ὅμως.

Τὰ ποιήματα τῆς Σαπφοῦς, διαιρεθέντα ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν εἰς 9 βιβλία, ἦσαν καθαρῶς λυρικά· ᾠδαὶ καὶ ὕμνοι πρὸς τὴν Ἥραν, τὴν Ἀφροδίτην κλπ., ἐπιθαλάμια καὶ ὑμέναιοι, ἐπιγράμματα, ὧν σῴζονται ὑπὸ τὸ ὄνομά της δύο καὶ ἐλεγεῖαι ἄγνωστοι ἄλλοθεν. Ἐκ τούτων δὲν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἢ ἱκανὰ ἀποσπάσματα καί τινες ᾠδαί, ἐξ ὧν μόνον ἡ μία ἀρτία.

Αἱ Μοῦσαι ἐτίμησαν τὴν ποιήτριαν «τὰ σφὰ ἔργα δοῖσαι» καὶ τὸ δῶρον νὰ ὑπηρετῇ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον αὐτὰς ἐν τῷ «μουσοπόλῳ οἴκῳ» της, ὅπου οἱ θρῆνοι καὶ αἱ βαρυθυμίαι εἶναι ἀπηγορευμέναι καὶ δυσπρόδεκτοι. Ἡ ἀπασχόλησις αὕτη μὲ τὰς Μούσας εἶναι ἡ μόνη σταθερὰ ἀξία τῆς ζωῆς. Ἄνευ ταύτης οὐδὲν ἰσχύει ὁ πλοῦτος καὶ τὸ κάλλος, τὰ ὁποῖα εἶναι πρόσκαιρα καὶ δὲν ἐξασφαλίζουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν «εἰς ὕστερον ἔρωτα», τὴν ὑστεροφημίαν. Σαρκαστικώτατα ταλανίζει ἀμου-

Digitized by Google

σόν τινα πλουσίαν καὶ ἐπιφανῆ γυναῖκα, ἥτις παρημέλει «τῶν ἐκ Πιερίας βρόδων». Πάσης μεμουσωμένης ψυχῆς ὁ ἔρως εἶναι τὸ μόνον καὶ κάλλιστον ἐντρύφημα· οὗτος ἔρχεται ἄλλοτε βίαιος καὶ λαῦρος, ἄλλοτε ἤπιος καὶ λυσιμελὴς καὶ ἀναπτερώνει τὴν ψυχήν της· ἐνώπιόν του ἀδρανεῖ τὸ λογικὸν καὶ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία εἶναι πάντοτε εὔκαμπτος. Ἡ Σαπφὼ ἐρῶσα «ποθήει καὶ μάεται κατὰ στάλαχμον», περιπίπτουσα εἰς παντελῆ ἀπραξίαν καὶ ψυχικὴν ἀμηχανίαν, καθ' ἣν «οὐκ οἶδ' ὄττι θέω· δίχα μοι τὰ νόηματα». Πολλάκις δὲν εὑρίσκει ἀνταπόκρισιν καὶ παραπονεῖται ὅτι «ὄττινας γὰρ εὖ θέω, κεῖνοί με μάλιστα σίννονται» εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν μόνωσίν της, ὅτε ἡ σελήνη καὶ ἡ πλειὰς ἔχει δύσει, παρέχονται δὲ κεναὶ αἱ μεσονύκτιοι ὧραι, ἐπικαλεῖται τὴν Ἀφροδίτην νὰ ἔλθῃ ὡς βοηθὸς καὶ σύμμαχός της, ὅπως καὶ ἄλλοτε. Ἡ ἐπίκλησίς της φαίνεται εἰσακουσθεῖσα ὑπὸ τῆς θεᾶς, διότι ὁ ἔρως προσῆλθε μεγαλοπρεπέστατα «πορφυρίαν περθέμενος χλάμυν» καὶ ἐδόνησε τὴν ψυχήν της, τὴν «καιομέναν πόθῳ». Ὁ ἔρως αὐτός, πάντοτε φλογερὸς καὶ μὲ ὅλας τὰς διακυμάνσεις ἑνὸς ἰσχυροτάτου αἰσθήματος, ἀπὸ τὸ χαρίεν παίγνιον μέχρι τοῦ παραφόρου πάθους, ἀναφέρεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς περὶ αὐτὴν γυναῖκας. Τὸν ἐρωτᾷ της πρὸς τὴν ἀποῦσαν Ἀνακτορίαν παραβάλλει μὲ τὴν τοῦ Πάριδος καὶ Ἑλένης καὶ νοσταλγεῖ βαθύτατα νὰ ἐπανίδῃ τὴν διάχυτον λαμπρότητα τῆς μορφῆς της καὶ τὸ ἐρατὸν βάδισμά της, θέαμα ἀπολαυστικώτερον δι' αὐτὴν καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν λυδικῶν πολέμων. Αὐτὴ ὅμως ἐλεημόνησε τὴν ποιήτριαν καὶ τὴν ὡραίαν ζωήν των, ὅτε ἔτρεχον ὁμοῦ καὶ συνέλεγον ἄνθη καὶ στεφανούμεναι ἐχόρευον. Ἀντιθέτως, ἡ Ἀριγνώτα, κατὰ τὴν ποιήτριαν, πνίγεται ἀπὸ τὸν ἀλγεινὸν πόθον τῆς Σαπφοῦς καὶ τῶν φίλων της, καὶ στεντορείως ἀπὸ τὴν Λυδίαν τὰς προσκαλεῖ πλησίον της, ἀλλ' ἡ νὺξ δὲν μεταδίδει τὴν φωνήν της. Κατὰ τρόπον ἀπροσδιόνυσον, δι' ἡμᾶς, εἰς γυναῖκα, ἐκφράζει τὸ ἐρωτικόν της αἴσθημα πρὸς τὴν Ἀγαλλίδα, μὲ ζηλοτυπίαν καὶ πάθος καὶ περιγράφει τὴν ἐπὶ τῇ θέᾳ της κατάστασίν της, καθ' ἣν τὴν καταλαμβάνει ἀφασία, νευρικὴ ὑπερδιέγερσις, διανοητικὴ συσκότισις, ἐφίδρωσις, ρίγη, ὠχρίασις προσώπου καὶ τελεία κατάπτωσις σωματικὴ καὶ ψυχική, ὥστε «τεθνάκην δ' ὀλίγω πιδεύης». Ἀλλαχοῦ διαπιστώνει ὅτι εἶναι συνεπὴς πρὸς τὰς σχέσεις μὲ τὰς μαθητρίας της, εἰς τὴν μετ' αὐτῶν δὲ ἀναστροφὴν ἐπικαλεῖται τὴν Ἀφροδίτην νὰ οἰνοχοήσῃ «ἄβρως ἐν χρυσίαισιν κυλίκεσσιν» καὶ νὰ δεχθῇ τὸ θῦμα τοῦ «λευκοῦ τράγου» τῶν εὐθύμων συμποσιαστριῶν, διὰ νὰ εὐδοκήσῃ, εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ κάλλους, τὴν ἐπιτυχίαν των. Εἰς τὴν ὁμήγυριν ταύτην ἡ ποιήτρια ᾄδει ὑποκρούουσα τὰ ὑπ' αὐτῆς «κασπολημένα μέλεα» καὶ ἐξάρχει τοῦ πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἥρας «πολυηθέος ὀρχηθμοῦ».

Μὲ ψυχολογίαν αὐτόχρημα μικροαστικὴν παρθένου μὲ αὐστηρὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις ἀναμένει εἰς τὴν πρὸς Νηρηΐδας ᾠδήν της τὴν ἐπάνοδον τοῦ Χαράξου ἐξ Αἰγύπτου, ὃν ἀλλαχοῦ αὐστηρότατα ἐπετίμα διὰ τὴν ἐρωτικήν του περιπέτειαν, ἐσεμνύνετο δὲ διὰ τὴν θέσιν καὶ διαγωγὴν τοῦ Λαρίχου, ὃν ἐξύμνει καὶ ὑπερεπήνει εἰς τὰ ποιήματά της.

Εἰς τὰ ἐπιθαλάμια, ἐκτελούμενα διαλογικῶς ὑπὸ χορῶν παρθένων καὶ νέων, ὑμνεῖ τοὺς νυμφίους, τὴν προσέλευσιν τοῦ γαμβροῦ, τὴν παρθενίαν, τὸν ὑμέναιον κτλ.

Τὰ μὴ διασωθέντα ποιήματα τῆς Σαπφοῦς εἶχον ὡς θέματα τὸν θάνατον τοῦ Ἀδώνιδος, τὴν ἐξύμνησιν τῆς πολιούχου Ἥρας, τοὺς Ἔρωτας τοῦ Ἐνδυμίωνος καὶ τῆς Σελήνης, τοὺς μύθους τῆς Νιόβης, Θησέως, Προμηθέως, τὸν Ἀπόλλωνα συγχορεύοντα Μούσαις καὶ Χάρισι καὶ τὸν μυθολογικὸν δαίμονα τῆς συνοδείας τῆς Ἀφροδίτης, ὅστις ἔτυχεν ὡς δῶρόν της, τὴν αἰωνίαν νεότητα καὶ τὸ ἄφθαστον κάλλος.

Ἡ περὶ τῆς Σαπφοῦς παράδοσις. Ἐκ τῶν μελῶν τούτων τῆς Σαπφοῦς πρὸς Φάωνα, γνωστῶν μόνον ἐκ πληροφοριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ πεποιημένων μὲ τὴν ζωηρότητα καὶ ἐνάργειαν τῆς τέχνης της, ἔδωσαν τινα ἀφορμὴν νὰ πλάσῃ ἡ ἀττικὴ κωμῳδία τοὺς ρωμαντικοὺς θρύλους τοῦ περιφρονουμένου πρὸς τὸν Φάωνα, πραγματικὸν πρόσωπον, ἔρωτός της καὶ τοῦ συνεπείᾳ τούτου καὶ μὲ σύγχυσιν πρὸς τὴν ἀποδημίαν της εἰς Σικελίαν ἀγνώστου δ' ἐκβάσεως πηδήματός της ἀπὸ τὴν πέτραν τῆς Λευκάδος, τὸ ὁποῖον ἄλλως φαίνεται θρησκευτικὸν ἐξιλαστικὸν ἔθιμον καὶ κοινὸς ποιητικὸς τόπος τῆς ἀρχαίας λυρικῆς ποιήσεως. Οἱ ὄψιμοι οὗτοι θρῦλοι προσέδωσαν εἰς τὴν ποιήτριαν μυθολογικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν δαψιλῶς καὶ ποικιλοτρόπως καὶ ἀπὸ τὴν ἀττικὴν κωμῳδίαν καὶ ἀπὸ τὴν μεταγενεστέραν ποίησιν καὶ τέχνην. Τοῦ Μενάνδρου, τοῦ Διφίλου καὶ ἑτέρων τέσσαρες ἢ πέντε κωμῳδίαι παρῴδουν τὸ θέμα τοῦτο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐνεπνεύσθησαν πολλοὶ τῶν νεωτέρων, ὡς ὁ Ἰταλὸς Giovanni Meli εἰς τὸ ἀριστουργηματικώτατον ποίημά του «La morte di Saffi» (μετ. Στ. Δάφνη, «Ἀττικὴ Ἶρις» 1898), ὁ Fr. Grillparzer εἰς τὸ δρᾶμά του «Σαπφὼ» (μετ. Ἐμμ. Δαυΐδ, 1926), ὁ Λαμαρτῖνος, Φώσκολος, Λεοπάρδης κ. ἄ., ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Δημ. Καλαποθάκης εἰς τὸ δρᾶμά του «Σαπφὼ» κ. ἄ., καὶ εἰς τὸ μελόδραμα οἱ Empis-Keicha (1822), ὁ J. Papini (1842), ὁ Em. Augier (1851) κ. ἄ., πλεῖστοι δὲ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν. Καθ' ὅμοιον τρόπον, παρερμηνευθέντα χωρία τῆς ποιήσεως τῆς Σαπφοῦς ἐγένοντο ἀφορμὴ νὰ τῇ ἀποδοθῶσιν ὑπὸ Διφίλου κ. ἄ. ἐρω-

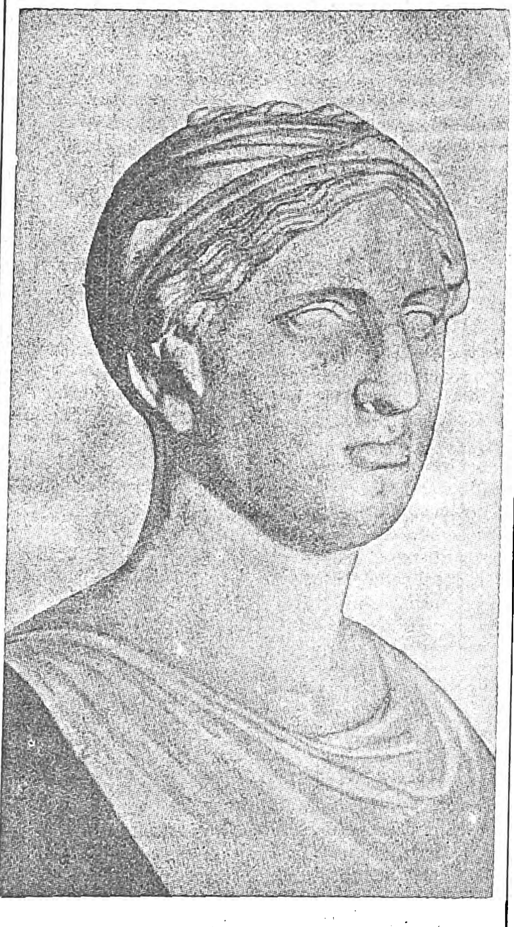

Μαρμαρίνη προτομὴ τοῦ Μουσείου Βατικανοῦ θεωρουμένη ὡς προτομὴ τῆς Σαπφοῦς.

τικαὶ σχέσεις μὲ τὸν Ἀνακρέοντα, Ἱππώνακτα, κατὰ πολὺ μεταγενεστέρους της.

Ζήτημα ὅμως ἀπασχολῆσαν μὲν ἐνωρὶς τοὺς ἀρχαίους (Χαμαιλέοντα, Δίδυμον, Καλλίαν) καὶ ποικίλως ἀντιμετωπισθὲν ὑπ' αὐτῶν, δημιουργῆσαν δὲ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁλόκληρον φιλολογίαν, ἀπετέλεσαν αἱ ἐκ τῶν συλλήψεων τῆς ἀττικῆς κωμῳδίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ποιήσεως τῆς Σαπφοῦς κατηγορίαι ἐπὶ ἑταιρισμῷ, ἀνηθικότητι καὶ ὁμοφυλοφιλίᾳ. Αὗται, διαιωνισθεῖσαι ἀπὸ τοὺς μεσαιωνικοὺς συγγραφεῖς καὶ συντελέσασαι εἰς τὴν ἀπώλειαν τῶν ποιημάτων της, ἐπιστεύθησαν καὶ ὑπεστηρίχθησαν ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὑπὸ πολλῶν φιλολόγων (Domitius, Galderinus, Britanius, Lambinus, Belloch κ. ἄ.). Τὸ ζήτημα τοῦτο,

Σαπφὼ καὶ Ἀλκαῖος.

(Παράστασις ἐπὶ ἐρυθρομόρφου κρατῆρος ἐξ Ἀκράγαντος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Μουσεῖον Μονάχου.)

λαβὸν ποικίλας μορφάς, ἀπέληξεν εἰς τὴν παλαιὰν καὶ ἤδη ἀπὸ τὸν Σουΐδαν υἱοθετηθεῖσαν λύσιν, τῆς παραδοχῆς δηλαδὴ καὶ δευτέρας Σαπφοῦς, ἥτις ἐπεφορτίσθη ὅλα τὰ κακὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης, ἕως ὅτου ὁ Γερμανὸς Welcker καὶ ὁ Γάλλος Reinach ἔθεσαν τὰς βάσεις νέων ἀπόψεων. Ἔκτοτε ἄρχεται καὶ ἡ πολυμερὴς μελέτη τῆς ποιήσεως της, πλουτισθείσης καὶ ὑπὸ νέων παπυρολογικῶν εὑρημάτων τῆς τελευταίας τεσσαρακονταετίας καὶ ἡ ἀποκατάστασίς της ὡς μεγάλης ποιητρίας.

Ἡ Σαπφώ, ἀποτεινομένη, πράγματι, πρὸς τὰς μαθητρίας της μεταχειρίζεται τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ τρόπον ἐκφράσεως μὲ τὸν τοῦ Ἀλκαίου πρὸς τοὺς ἐφήβους. Εἶχεν ἀκμάσει ἀκόμη εἰς ἐποχὴν μεγάλης γυναικείας ἐξελίξεως καὶ κινήσεως, καθ' ἣν ἡ γυνὴ διεξεδίκει τὰς ἐπιδόσεις καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνδρός. Τὸ ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον, τὸ ὁποῖον ἤγαγε τὸν Πλάτωνα ἀργότερον νὰ ἐπινοήσῃ τὸν ὁμώνυμόν του ἔρωτα, ὑπῆρχεν ἤδη τότε εἰς τὴν Λέσβον. Πρὸς τοὺς θιάσους τῶν ὀλιγαρχικῶν ἑταίρων καὶ συμποσιαστῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐλατρεύετο τὸ κάλλος καὶ ἡ ἁρμονία τῶν ἐφηβικῶν σωμάτων, εὑρίσκομεν ἐν Λέσβῳ ἀναλόγους γυναικείους, συμμετέχοντας ἐξ ἴσου μὲ τοὺς τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ἀναμφισβητήτως διαπνεομένους ἀπὸ τὰς αὐτὰς ἠθικὰς ἀντιλήψεις. Ἄλλωστε ἡ λατρεία τοῦ σωματικοῦ κάλλους κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Λέσβῳ εἶχεν ἀποβῆ ἀληθὴς ψύχωσις, μὲ θρησκευτικὴν δικαίωσιν καὶ καλλιτεχνικὴν μορφήν. Ὁ Μάξιμος ὁ Τύριος παραβάλλει τὰς σχέσεις τῆς Σαπφοῦς μὲ τὰς μαθητρίας της πρὸς τὰς τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν μαθητῶν του. «δοκοῦσι γάρ μοι τὴν κατὰ ταὐτὸ ἑκάτερος φιλίαν, ἡ μὲν γυναικῶν, ὁ δὲ ἀρρένων ἐπιτηδεῦσαι· καὶ γὰρ πολλῶν ἐρᾶν ἔλεγον καὶ ὑπὸ πάντων ἁλίσκεσθαι τῶν καλῶν· ὅ,τι γὰρ ἐκείνῳ Ἀλκιβιάδης καὶ Χαρμίδης καὶ Φαῖδρος, τοῦτο τῇ Λεσβίᾳ Μύριννα καὶ Ἀτθὶς καὶ Ἀνακτορία· καὶ ὅ,τι Σωκράτει οἱ ἀντίτεχνοι Πρόδικος καὶ Γοργίας καὶ Θρασύμαχος καὶ Πρωταγόρας, τοῦτο τῇ Σαπφοῖ Γοργὼ καὶ Ἀνδρομέδα». Μὲ τὰς προϋποθέσεις τῆς διαφορᾶς γλώσσης καὶ τρόπου ἐκφράσεως, δραματικοῦ ἢ ἐπαγγελματικοῦ χαρακτῆρος, τῆς ποιήσεώς της, ἡ Σαπφὼ ἐξέφρασε τὰ πρὸς τὰς μαθητρίας της αἰσθήματα χωρὶς πρόσχημα καὶ προκατάληψιν, ἀφελῶς καὶ ἐλευθέρως, πάντως ἐντὸς τῶν κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῆς ἠθικῆς ἀνεκτικότητος τῶν συγχρόνων της, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐχρησιμοποίησαν ὡς διδασκάλον των καὶ ὡς ποιήτριαν τῶν γαμηλίων καὶ θρησκευτικῶν ἑορτῶν των, τὴν ἐτίμησαν δὲ καὶ ζῶσαν καὶ θανοῦσαν διὰ νομισμάτων φερόντων τὴν εἰκόνα της καὶ ἄλλων τιμῶν. Ἡ δὲ ἄλλη κλασσικὴ ἀρχαιότης οὐδὲν ἐγνώριζε περὶ τῶν κατηγοριῶν τῶν μεταγενεστέρων. Ὁ Σόλων ἀκούσας ἐζήτησε νὰ διδαχθῇ τὰ μέλη της, ὁ Πλάτων τὴν ἀπεκάλει «δεκάτην Μοῦσαν», ὁ δὲ Στράβων, ἀπηχῶν ἴσως ἀρχαιοτέρας ἀντιλήψεις, τὴν ἀποκαλεῖ «θαυμαστόν χρῆμα» καὶ μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ γυναῖκα.

Ἡ τέχνη τῆς Σαπφοῦς. Ἡ Σαπφὼ εὗρε καὶ προήγαγεν ἐπιτόπιον καλλιτεχνικὴν παράδοσιν, καλλιεργηθεῖσαν καὶ ἀχθεῖσαν εἰς προσωπικὴν τέχνην, ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ὀργιαστικῶν προλυρικῶν μορφῶν, θρᾳκικῆς πιθανώτατα προελεύσεως, ὑπὸ μακρᾶς σειρᾶς μουσικῶν καὶ ποιητῶν. Ἀναφέρεται ὅτι ἐφεῦρε τὴν πηκτίδα καὶ τὴν μιξολυδιστὶ ἁρμονίαν, ὁ δὲ φερώνυμος στίχος της, ἂν δὲν εἶναι δημιούργημά της, εἶναι πάντως μετρικὴ μορφὴ καλλιεργηθεῖσα καὶ ἐπιβληθεῖσα ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ποίησις τῆς Σαπφοῦς εἶναι καθαρῶς λυρική· ἐκφράζει καὶ πραγματώνει αἰσθητικὰς ἐσωτερικὰς καταστάσεις, ἐξ ἀντιδράσεων ἢ ἐπιδράσεων τοῦ ἀνησύχου κοινωνικῶς καὶ εὐεπιφόρου πρὸς τὸν λυρισμὸν περιβάλλοντος της. Κινεῖται ὡς βάθος αἰσθησιακόν, καὶ ἀφορμᾶται ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς της μεταξὺ τῶν νεαρῶν φίλων της, ἀλλ' εἶναι πάντοτε αἰσθητικὴ προβολὴ εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς πραγματικότητος ταύτης, τὰς λεπτοτάτας καὶ λεπτομερειακὰς ψυχικὰς καταστάσεις, καὶ οὐδέποτε κατέρχεται εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀφορμῶν της. Διασῴζεται διὰ τοῦτο εἰς τὰ ποιήματά της μόνον ἡ ἀπατέρα καὶ εὐγενὴς ἀπήχησις ἑνὸς ζωηροτάτου αἰσθησιακοῦ ὀργασμοῦ, προεκτεινομένου εἰς ψυχικὰς καταστάσεις καὶ ἐκδηλουμένου μόνον εἰς τὰ μέσα τῆς ἐκφράσεώς των, τὴν σύγκλισιν καὶ πυκνότητα τῆς συνθέσεως, τὴν δύναμιν τῆς διαθέσεως, τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης, ἥτις οὐδέποτε διασπᾶται ὑπὸ ξένων διαλεκτικῶν στοιχείων καὶ ἔχει τὴν ἐκφραστικότητα καὶ τὸ αἰσθητικὸν βάρος τῆς μητρικῆς γλώσσης, τὴν ἀνάγλυφον γραφικότητα καὶ ὑποβλητικότητα τῶν εἰκόνων καὶ μεταφορῶν καὶ ἀντιθέσεων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὴν ζωηρότητα καὶ εὑρηματικότητα τῶν παρομοιώσεων· ἡ σφοδρότης τοῦ ἔρωτος παραβάλλεται μὲ «ἄνεμον δρυσὶν» ἐμπεσόντα, ἡ ὑπεροχὴ τῆς Ἀριγνώτας μεταξὺ τῶν γυναικῶν τῆς πατρίδος πρὸς σελήνην μεταξὺ τῶν ἄστρων, ὁ γαμβρὸς πρὸς ραδινὸν βλαστὸν κ. ἄ. Οὐδέποτε θηρεύει τὸν κόσμον καὶ τὴν περίσσειαν τῶν ἐπιθέτων, ἀπαιτούντων νοητικὴν συμμετοχὴν καὶ ἱκανῶν νὰ διασπάσουν τὴν ρέουσαν ἐνάργειαν τῆς ἐκφράσεώς της· τὰ χρησιμοποιούμενα ἐπίθετά της εἶναι ἁπλᾶ, κοινὰ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνεργητικά· ἡ θάλασσα εἶναι ἁλμυρά, ἡ νὺξ πολύωτος, ὁ ἔρως λυσιμελὴς καὶ ἀλγεσίδωρος, ἡ ἀηδὼν ἱμερόφωνος, αἱ φίλαι της ἀγαναὶ καὶ ροδαλαὶ καὶ οὐδὲν πλέον. Διὰ τοῦτο ἡ ποίησίς της διαφέρει τῆς τῶν ἄλλων λυρικῶν, συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων· δὲν ἔχει τὴν βαρύτητα καὶ διανοητικότητα τῆς πινδαρικῆς, τὸ ἐξεζητημένον καὶ περίτεχνον τῆς τοῦ Βακχυλίδου, τὴν διάχυσιν καὶ τὸν στόμφον τῆς τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ ἄλλων

Digitized by Google

λυρικῶν. Εἶναι καθαρῶς λυρικὴ εἰς τὴν σύλληψίν της, ἀφελὴς καὶ ζωηροτάτη εἰς τὴν ἔκφρασίν της, πνευματικὴ καὶ ἀπέριττος, πάντοτε δ' ὑποβλητικὴ καὶ ἀξιωματικὴ εἰς τὴν διάθεσίν της, αὐστηρὰ καὶ ἐσχεδιασμένη εἰς τὴν σύνθεσίν της, τείνουσα εἰς κορυφώσεις, «τὴν σύνδεσιν πρὸς ἄλληλα εἰς ἑνότητα τῶν ἄκρων καὶ ὑπερτεταμένων παθημάτων» κατὰ Λογγῖνον. Ὁ Διονύσιος Ἁλικαρνασσεὺς τὴν κατατάσσει μεταξὺ τῶν διδασκάλων τοῦ ρέοντος καὶ μελῳδικοῦ ὕφους. Διὰ τοῦτο ἐνωρὶς εἶχεν ἐκτιμηθῆ ἡ τέχνη της· τὴν ἐμιμήθη ὁ Θεόκριτος καὶ ὁ Ὁράτιος καὶ τὴν μετέφρασεν ὁ Κάτουλλος.

Ἐκδόσεις. Αἱ πρῶται καὶ πλεῖσται ἐκδόσεις τῆς Σαπφοῦς μετὰ τοῦ Ἀνακρέοντος: *Ἐρρίκου Στεφάνου* (Paris 1556), ***Zongepierre*** (1692), ***Volger*** (Lipsiae 1810), ***C. H. Weise*** (1804), ***Wan Reenen*** (1807), ***Ant. Moebius*** (Gotha 1826), ***Fr. Egerton*** (Paris 1815), ***Chr. Fr. Neue*** (Berlin 1827), ***Ed. Sobel*** (Oxford 1915), ***Diehl*** A. L. G[4], ***Bergk*** P. L. G[3] καὶ ἄλλαι ἀνθολογίαι.

Ξέναι μεταφράσεις. Γαλλική: Mme Le Fevre (Paris 1691), Mme Dacier (Amsterdam 1699), Sans Fard (François Ganon, Rotterdam 1712), De Clairfon (1773), S. Victor καὶ F. Didot (Paris 1835), Marie Meunier (Paris 1911) κ. ἄ. Ἀγγλική: F. Fawkes (1832), J. O' Hara (Postband 1924). Ἰταλική: Bart. Corsini (Neapoli 1700), Erist. Pilengo (1794), F. de Rogari (Colle 1783), G. Caselli (Firenze 1819), Giov. Lat'ni (1914). Γερμανική: An. Moebius (Gotta 1826), C. H. Weise (Lipsia 1804), Wilamowitz (πεζή), P. Brande (1905), Steiner (1907), W. Walter (1914). Σκανδιναυϊκή: Al. Jugman (1900). Ἱσπανική: T. Meabe (Paris 1913). Νεοελληνικαί: Σίμου Μενάρδου «Στέφανος» (Ἀθῆναι 1924), Δ. Γ. Βερναρδάκη «Ψάπφα» (Ἀθῆναι 1923), *Ὁμ. Μπεκὲ* «Λόγος» Κωνσταντινουπόλεως 1923), *Ἠλ. Βουτιερίδη* «Ἀρχαῖοι λυρικοί» (Ἀθῆναι 1931 κτλ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *F. Welcker*, Sappho...befreit (Gottingen 1816). —*L. de Hauteroche*, Not. sur la courtisane d'Eressos («Société Asiatique» 1822), —*Plehn*, Lesbiacorum liber (Berol. 1826), —*Schoeue*, Das Leben der Sappho (Leipzig 1867).—*Arnold*, S. (Berlin 1871).—*Th. Warton*, S. (London 1887).—*Ι. Παυλίδου*, Σ. ἡ Μυτιληναία (Ἐρλάγγη 1888). —*Cirolino*, Saffo (Milan 1890). —*P. Brandt*, S. (Leipsig 1905). —*B. Steiner*, S. (1907). —*Th. Reinach*, Pour mieux connaître S. («Acad. des insc. et belles-lettres» c. r. 1911). —*J. M.F.Bascoul*, La chaste Sappho et Stésichore (19 3).—*Τοῦ αὐτοῦ*, La chaste Sappho (1911).—*M. M. Patrick*, Sappho and...Lesbos (1912).—*J. M. Edmonds*, Sappho in the added light of the new fragments (1912). —*Wilamovitz*, S. und Simonides (Berlin 1913). —*Τοῦ αὐτοῦ*, Neue Lesbische Lyrik (1914). —*Δ. Γ. Βερναδάκη*, Ἡ δεκάτη Μοῦσα («Ἡμερολ. Μεγάλ. Ἑλλάδος» 1927). Βλ. καὶ γραμματολογίας *Christ*, Α' 270. —*Croiset* II, 226. — *Wilamowitz*. Griech. Liter.[3] 1912 (τοῦ περὶ Σ. μετ. Ἀρ. Δελῆ ἐν «Χαραυγῇ», Μυτιλήνη 1911) κ. ἄ.

Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΑΣ

—**«Σαπφώ».** Ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικόν, ἐκδοθὲν ἐν Μυτιλήνῃ τῷ 1881 ὑπὸ Γ. Ἀρχοντοπούλου. Ἡ ἔκδοσίς του συνδέεται μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς τυπογραφίας ἐν τῇ νήσῳ.

—**«Σαπφώ»** *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Ἓν τῶν ἓξ μικρῶν ἀτμοπλοίων ψυχαγωγίας, τὰ ὁποῖα ἠγοράσθησαν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1873 ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, αὐτοσχεδιασάσης αὐτὰ εἰς τορπιλλοβόλα διὰ τῆς προσθήκης ἐκσφενδονιστικῶν σωλήνων. Σ. Ε. Λ.

σαπωγενῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *σαπωνῖναι.*

σαπωγενόλη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*· βλ. *σαπωνῖναι.*

σάπων, —ωνος (ὁ)· ρυπτικὸν μῖγμα, ἀποτελούμενον ἐκ λιπαρῶν οὐσιῶν μετὰ ποτάσσης, διαλυόμενον δὲ εἰς τὸ ὕδωρ: «σάπων ρυπτικός,—ἀρωματικός,—ἀντισηπτικός».

—*[Χημ.]* Περιληπτικὸς ὅρος διὰ τὰ μετ' ἀλκαλίων ἅλατα τῶν ἀνωτέρων λιπαρῶν ὀξέων. Ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν θεωροῦνται ὡς σάπωνες καὶ τὰ μετ' ἀλκαλίων ἅλατα τῶν ναφθονικῶν ὀξέων, ὡς καὶ τῶν ρητινικῶν ὀξέων. Οἱ *σκληροὶ* σάπωνες τοῦ ἐμπορίου εἶναι γενικῶς τὰ μετὰ νατρίου ἅλατα τῶν λιπαρῶν ὀξέων, ἐνῷ τὰ μετὰ καλίου ἀποτελοῦν τοὺς καλουμένους *μαλακοὺς* σάπωνας.

Αἱ πρῶται θετικαὶ πληροφορίαι ἐκ τῆς ἀρχαιότητος περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν σαπώνων ἀνευρίσκονται εἰς τὸν Γαληνὸν κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα. Ὁ Γαληνὸς παρέχει τὴν πληροφορίαν ὅτι οἱ σάπωνες παρασκευάζονται ἐκ λίπους, ἐκπλύματος τέφρας καὶ ἀσβέστου καὶ ὅτι ἐνεργοῦν θεραπευτικῶς καὶ καθαριστικῶς ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι οἱ Γαλάται καὶ οἱ παλαιοὶ Γερμανοὶ ἐχρησιμοποίουν ὡς ἀλοιφὴν τῶν τριχῶν προϊὸν ἀνάλογων πρὸς τὸν σάπωνα ἰδιοτήτων, παρασκευαζόμενον ἐκ στέατος καὶ τέφρας ξύλου, οὐδεμίαν ὅμως μνείαν ποιεῖται ἂν τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς μέσον πλύσεως. Ὁ ὑπὸ τῶν παλαιῶν Γερμανῶν παρασκευαζόμενος σάπων θὰ ἦτο σάπων διὰ καλίου, διότι τοιοῦτο φυσικὰ δύναται νὰ παρασκευασθῇ τῇ χρησιμοποιήσει τέφρας φυτῶν τῆς ξηρᾶς, ἐνῷ ὁ σκληρότερος σάπων τῶν Γαλατῶν παρεσκευάζετο διὰ νατριούχου τέφρας θαλασσίων φυτῶν. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς εἰς τὰς μεσογειακὰς χώρας ἀφθόνως ἀπαντώσης τέφρας θαλασσίων φυτῶν καὶ τοῦ ἐκεῖ ἐπίσης ἀφθόνως ἀπαντῶντος ἐλαιολάδου πρὸς παρασκευὴν σαπώνων, ἤγαγεν ἐνωρίτατα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν βιομηχανίας σαπώνων εἰς τοὺς μεσογειακοὺς λιμένας. Ἤδη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἀπαντᾷ βιομηχανία σαπώνων εἰς τὴν Μασσαλίαν, κατὰ τὸν ΙΑ' δὲ αἰῶνα διὰ τῶν σταυροφόρων προώδευσεν ἡ βιομηχανία αὐτή. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐμφανίζονται αἱ ἰταλικαὶ πόλεις καὶ κυρίως ἡ Σαβόνα καὶ ἡ Βενετία ὡς κέντρα παραγωγῆς σαπώνων, κατὰ δὲ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἡ Γένουα. Διὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἰταλικῶν τούτων πόλεων ἔφθασαν οἱ σάπωνες περαιτέρω εἰς τὴν Β. Εὐρώπην. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἡ ἐν τῷ μεταξὺ ὀπισθοδρομήσασα βιομηχανία σαπώνων ἐν Μασσαλίᾳ ἤρχισεν ἐκ νέου νὰ ἀναζῇ καὶ νὰ αὐξάνεται συνεχῶς μέχρι τῆς σήμερον. Εἰς Γερμανίαν ὁ σάπων ἦτο, ἀκόμη κατὰ τὸν μεσαίωνα, εἶδος πολυτελείας καὶ τὰ ἐνδύματα ἐκαθαρίζοντο διὰ ἐκπλύματος τέφρας (ἀλυσίβας), ὡς πρώτη δὲ ὕλη ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως στέαρ καὶ τέφρα ξύλου. Εἰς τὰς βορείας παραλιακὰς γερμανικὰς περιοχὰς ἐχρησιμοποιοῦντο ἐπίσης ἰχθυέλαια. Ἡ παρασκευὴ τῶν σαπώνων κατ' ἀρχὰς ἀπετέλει οἰκιακὴν ἐργασίαν καὶ βαθμηδὸν ἀνεπτύχθη εἰς βιοτεχνίαν. Οὕτω λ. χ. εἰς τὴν Βαυαρίαν μόνον κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐμφανίζεται βιοτεχνία σαπώνων. Κατὰ τὸ πλεῖστον αἱ ἀνάγκαι ἐπληροῦντο δι' εἰσαγωγῆς σαπώνων ἐκ Βενετίας καὶ Γενούης. Παρὰ τὴν σχετικῶς μικρὰν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τῶν σαπώνων, ὑπάρχουσιν ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος πληροφορίαι περὶ νοθείας τῶν σαπώνων.

Πραγματικὴ ἀνάπτυξις τῆς παρασκευῆς τῶν σαπώνων εἰς βιομηχανίαν ὑπὸ τὴν συνήθη ἔννοιαν τῆς λέξεως ἐπῆλθε μόνον ὅταν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Leblanc παρεσχέθη εἰς τὸ ἐμπόριον σόδα εἰς μεγάλας ποσότητας καὶ ὅταν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἤρξατο ἡ ἀθρόα εἰσαγωγὴ τροπικῶν ἐλαίων καὶ λιπῶν εἰς κολοσσιαίας ποσότητας.

Τὸ ὄνομα *σάπων* ἀπαντᾷ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ἑλληνικήν, εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἰατροῦ Ἀθηναίου.

Ἰδιότητες τῶν σαπώνων. Γενικῶς οἱ σάπωνες τῶν στερεῶν λιπαρῶν ὀξέων ἀποτελοῦν κρυσταλλοσίμους ὕλας, ἐνῷ οἱ τῶν ἀκορέστων (ὑγρῶν) λιπαρῶν ὀξέων μόνον μερικῶς δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς κρυσταλλικοί. Οἱ ἄνυδροι σάπωνες εἶναι ὑγροσκοπικοὶ καὶ μάλιστα οἱ μετὰ καλίου εἰς αἰσθητῶς μεγαλύτερον βαθμὸν τῶν μετὰ νατρίου, ὁμοίως τὰ ἅλατα τῶν ἀκορέστων λιπαρῶν ὀξέων εἶναι εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ὑγροσκοπικὰ τῶν ἁλάτων τῶν κεκορεσμένων λιπαρῶν ὀξέων. Εἰς τὸ ὕδωρ διαλύονται οἱ σάπωνες σχηματιζομένων ἰσχυρῶς ἀφριζόντων διαλυμάτων, κατὰ τὴν διάλυσιν δὲ αὐτήν, ἐπειδὴ τὰ λιπαρὰ ὀξέα εἶναι λίαν ἀσθενῆ ὀξέα, ἐπέρχεται εἰς μικρὸν βαθμὸν ὑδρόλυσις. Τὰ ὑδατικὰ διαλύματα τῶν σαπώνων ἀνήκουσιν εἰς τοὺς καλουμένους κολλοειδεῖς ἠλεκτρολύτας, λόγῳ δὲ τοῦ κολλοειδοῦς αὐτοῦ χαρακτῆρος τῶν διαλυμάτων αὐτῶν δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καλῶς χαρακτηρισμένην διαλυτότητα, οὔτε πυκνότητα κορεσμοῦ. Μετ' αὐξανούσης πυκνότητος αὐξάνεται τὸ ἰξῶδες τῶν διαλυμάτων τῶν σαπώνων ἐκτάκτως ἰσχυρῶς. Τὰ πυκνὰ διαλύματα εἶναι σιροπιοειδῶς πυκνόρρευστα καὶ προσομοιάζουν κατὰ τὰς ἰδιότητας πρὸς τὰ διαλύματα τῆς κόλλας καὶ δι' αὐτὸ καλοῦνται ἐπίσης καὶ *σαπωνόκολλαι.* Οἱ σάπωνες τῶν ὑγρῶν λιπαρῶν ὀξέων διαλύονται τελείως διαυγῶς εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν, ἐνῷ οἱ τῶν στερεῶν λιπαρῶν ὀξέων μόνον ἐν θερμῷ ὕδατι διαλύονται διαυγῶς.

Εἰς τὸ οἰνόπνευμα οἱ σάπωνες διαλύονται σχηματιζομένων γνησίων διαλυμάτων μὲ μικρὰν ἠλεκτρολυτικὴν διάστασιν. Εἰς τὸν αἰθέρα καὶ τοὺς ὑδρογονάνθρακας οἱ οὐδέτεροι σάπωνες διαλύονται ὀλίγον.

Διὰ προσθήκης ἁλάτων τῶν ἀλκαλίων ἢ ὑδροξειδίων τῶν ἀλκαλίων εἰς ἐπαρκῆ ποσότητα εἰς ὑδατικὰ διαλύματα σαπώνων ἐπέρχεται ἐξαλάτωσις αὐτῶν. Κατὰ τὴν προσθήκην ἁλάτων τοῦ νατρίου εἰς σάπωνας διὰ καλίου ἐπέρχεται μερικὴ ἀντικατάστασις. Ὡς πρὸς τὴν καθαριστικὴν ἱκανότητα τῶν σαπώνων, ἄλλοτε ἐπιστεύετο ὅτι αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ὑδρολυτικὴν αὐτῶν διάσπασιν καὶ τὴν ἐπερχομένην ἀπελευθέρωσιν ἀλκαλίου. Ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, διότι αἱ ἐν τῷ μεταξὺ γενόμεναι ἀκριβεῖς μετρήσεις τοῦ βαθμοῦ ὑδρολύσεως τῶν σαπώνων ἔδειξαν ὅτι ἡ ποσότης τοῦ ἀπελευθερουμένου ἀλκαλίου εἶναι τόσον μικρά, ὥστε οὐδεμίαν ἐπενέργειαν δύναται τοῦτο νὰ ἔχῃ καὶ ἰδίως τὸ ποσὸν τοῦτο τοῦ ἐκ τοῦ σάπωνος διασπωμένου ἀλκαλίου εἶναι τελείως ἀνεπαρκὲς διὰ νὰ σαπωνοποιήσῃ τὴν ποσότητα τοῦ λίπους, ὅπερ δρᾷ ὡς στερεωτικὸν μέσον τοῦ ρύπου ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων. Ἀκολούθως ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ καθαριστικὴ ἱκανότης εὑρίσκεται ἐν ἐξαρτήσει πρὸς τὴν κολλοειδῆ κατάστασιν τῶν διαλυμάτων τοῦ σάπωνος. Ὅπως ὅλα τὰ κολλοειδῆ, ὁ σάπων μειώνει ἰσχυρότατα τὴν ἐπιφανειακὴν τάσιν τοῦ ὕδατος καὶ οὕτως ἐπέρχεται εὐκολωτέρα διαβροχὴ τοῦ ἀντικειμένου καὶ τὰ λίπη καὶ ἔλαια μετατρέπονται εἰς γαλάκτωμα. Ἡ ἐνέργεια τοῦ σάπωνος ἐπὶ μὴ λιπαρᾶς φύσεως ἀκαθαρσίας, ὡς λ. χ. αἰθάλη, ὀξείδιον σιδήρου κλπ., βασίζεται ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἑνώσεων ἀπορροφήσεως μεταξὺ σάπωνος καὶ ἐκπλυνομένης ὕλης. Κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἑνώσεων τούτων ἀπορροφήσεως ... ζουν σημαντικὸν ρόλον ἠλεκτροστατικαὶ δυνάμεις. Τὸ φαινόμενον τῆς πλύσεως βασίζεται, ὡς ... μεν γενικῶς, ἐπὶ πολυπλόκων ἐπ' ἀλλήλων ἐπιδράσεων φυσικοχημικῆς καὶ χημικῆς φύσεως.

Πρῶται ὕλαι τῆς παρασκευῆς *σαπώνων.* Γενικῶς ἡ πλειονότης τῶν φυσικῶν, φυτικῶν ἢ ζωικῶν λιπῶν καὶ ἐλαίων δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς παρασκευὴν σαπώνων, ἡ ἐκλογὴ δὲ τοῦ ... ἐξ αὐτῶν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐν ... πράξει γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συνθηκῶν τῆς προμηθείας αὐτῶν καὶ τῆς τιμῆς των. Παρὰ τὰ φυτικὰ καὶ ζωικὰ λίπη καὶ ἔλαια καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν λιπαρὰ ὀξέα παίζει σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν σαπώνων καὶ ἡ ρητίνη τῶν κωνοφόρων, δηλαδὴ τὸ κολοφώνιον. Οὕτως ὁ γνωστὸς σάπων Sunlight περιέχει 15 % περίπου ρητίνης (ὑπολογιζομένην ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ λίπους). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης καὶ τὰ εἰς τὰ ἀπόνερα τῆς νατριοκελλουλόζης περιεχόμενα ρητινικὰ ὀξέα. Σχετικῶς μικροτέραν σημασίαν διὰ τὴν πρᾶξιν κέκτηνται ἐπίσης τὰ ἐκ τῆς βιομηχανίας τοῦ πετρελαίου ἀπορριπτόμενα ναφθιονικὰ ὀξέα. Κατὰ τὰ ἔτη τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἐν Γερμανίᾳ, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως φυσικῶν λιπῶν καὶ ἐλαίων, ἐπεδιώχθη ἡ δι' ὀξειδώσεως τῶν ὑδρογονανθράκων (παραφίνης κ. λ. π.) παρασκευὴ διὰ συνθετικῆς ὁδοῦ λιπαρῶν ὀξέων. Τὰ συνθετικὰ ὅμως αὐτὰ λιπαρὰ ὀξέα οὐδεμίαν σημασίαν ἔσχον ἐν τῇ σαπωνοποιίᾳ.

Αἱ καλύτεραι ποιότητες τῶν ἐλαίων καὶ λιπῶν ὑποβάλλονται εἰς καθαρισμὸν (Raffinerie), τὰ δὲ κατὰ τὸ καθάρισμα τοῦτο διὰ νατρορρύμματος ἀπορριπτόμενα ὑπολείμματα ἔχουν μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν σαπωνοποιίαν. Τὰ ὑπολείμματα αὐτὰ συνίστανται ἐκ σάπωνος (ὅστις συνήθως περικλείει ἀκόμη μεγαλυτέρας ποσότητας οὐδετέρου ἐλαίου καὶ οὕτω ἀπορροφεῖ τὰς ἀκαθαρσίας τοῦ ἐλαίου), διασπῶνται δὲ εἰς τὰ ἐργοστάσια καθαρισμοῦ τῶν ἐλαίων, διὰ θειικοῦ ὀξέος, ὁπότε ἐπέρχεται καθαρισμὸς αὐτῶν καὶ ὑπολείπεται ἐν ... χως κατάλληλον διὰ τὴν σαπωνοποιίαν μῖγμα λιπαρῶν ὀξέων μετὰ οὐδετέρου ἐλαίου. Σπουδαία πρώτη ὕλη τῆς σαπωνοποιίας εἶναι καὶ τὰ *ἰσκυρρυμμένα ἔλαια.* Ὡς ἀνόργανοι πρῶται ὕλαι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν σαπωνοποιίαν:

Α) *Ἀλκάλια.* 1) *Ἀνθρακικὴ σόδα.* Αὕτη χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς παρασκευὴν τῆς κοινῆς σαπώνων καὶ κατὰ μικρότερον λόγον πρὸς σαπωνοποίησιν λιπαρῶν ὀξέων. Ἡ διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς κόνεως σαπώνων χρησιμοποιουμένη σόδα πρέπει νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένη σιδήρου.

2) *Ὑδροξείδιον νατρίου* (καυστικὸν νάτρον, καυστικὴ σόδα). Κατὰ κανόνα χρησιμοποιεῖται τὸ εἰς λευκοσιδηρᾶ δοχεῖα ἐν στερεᾷ καταστάσει ἐρχόμενον εἰς τὸ ἐμπόριον προϊόν. Δι' εἰδικὰ εἴδη σαπώνων πολυτελείας (διαφανεῖς σάπωνες) χρησιμοποιεῖται κατὰ προτίμησιν τὸ εἰς λέπια καθαρὸν ὑδροξείδιον τοῦ νατρίου.

3) *Ὑδροξείδιον καλίου* (καυστικὸν κάλι). Χρησιμοποιεῖται συχνὰ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ 50% ... ἠλεκτρολυτικοῦ καλιρρύματος καὶ κυρίως διὰ τὴν παρασκευὴν μαλακῶν σαπώνων καὶ σαπώνων ... σματος.

4) *Πότασσα.* Αὕτη μικρὰν ἔχει σημασίαν καὶ μάλιστα δι' ὡρισμένα εἴδη σαπώνων.

Β) *Λοιπαὶ πρῶται ὕλαι.* 1) *Ὀρυκτὸν ἅλας* (χλωριοῦχον νάτριον). Χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐξαλάτωσιν τῶν σκληρῶν σαπώνων καὶ εἰς μικρὰ ... πρὸς ἐπιβάρυνσιν τῶν σαπώνων. Τὸ ἅλας πρέπει νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον μεγαλυτέρων ποσοτήτων ἁλάτων τοῦ ἀσβεστίου καὶ μαγνησίου.

2) *Χλωριοῦχον κάλιον.* Διὰ τοὺς μαλακοὺς σάπωνας.

3) *Ὑδροῦαλος.* Αὕτη χρησιμοποιεῖται εἰς μεγάλα ποσὰ ὡς μέσον ἐπιβαρύνσεως τῶν σαπώνων καὶ ὡς προσθήκη εἰς τὰς κόνεις σαπώνων.

4) *Ἀδιάλυτοι ὕλαι ἐπιβαρύνσεως καὶ νοθείας.* Ὡς τοιαῦται χρησιμοποιοῦνται ὁ τάλκης, καολίνης, ὀρεία κρύσταλλος κλπ.

Παρασκευὴ τῶν σαπώνων. Πρὸς παρασκευὴν τῶν σαπώνων, ὡς εἴδομεν, χρησιμοποιοῦνται διάφορα ζωϊκῆς ἢ φυτικῆς προελεύσεως λίπη καὶ ἔλαια. Εἰς τὰς ἐλαιοπαραγωγοὺς μεσογειακὰς χώρας, ὡς ἡ Ἑλλάς, ἡ Ἱσπανία κλπ., χρησιμοποιεῖται εἰς μεγάλας ποσότητας τὸ ἐλαιόλαδον διὰ τὸν γνωστὸν σκληρὸν λευκὸν σάπωνα καὶ τὸ πυρηνέλαιον διὰ τὸν κοινὸν πράσινον σάπωνα. Ὁ πασίγνωστος σάπων Μασσαλίας παρασκευάζεται ἐκ μείγματος κοκκινελαίου, ζωϊκοῦ λίπους, διαφόρων ἄλλων ἐλαίων καὶ κολοφωνίου.

Ἡ παρασκευὴ τῶν σαπώνων ἐν γενικαῖς γραμμαῖς γίνεται ὡς ἑξῆς περίπου:

Εἰς μεγάλους λέβητας, χωρητικότητος ἀναλόγου πρὸς τὴν παραγωγικότητα τοῦ ἐργοστασίου, θερμαινομένους διὰ πυρᾶς ἢ ἀτμοῦ, φέρονται αἱ πρὸς σαπωνοποίησιν ὕλαι καὶ ὑπὸ συνεχῆ ἀνάμιξιν καὶ θέρμανσιν προστίθεται τὸ διάλυμα τῆς σόδας ἢ ποτάσσης καὶ θερμαίνεται τὸ ὅλον μέχρι τελείας σαπωνοποιήσεως τῶν λιπαρῶν ὑλῶν. Ἡ ...

Digitized by Google

αὕτη φάσις καλεῖται ἐν τῇ πράξει ψήσιμο τοῦ σάπωνος. Εἶτα ἐπακολουθεῖ τὸ πλύσιμον τοῦ σάπωνος, δηλαδὴ ἡ σαπωνοποιηθεῖσα ὕλη ἐν ρευστῇ ἀκόμη καταστάσει ἐκπλύνεται διὰ διαλυμάτων μαγειρικοῦ ἅλατος. Διὰ τῆς πλύσεως αὐτῆς ἀπομακρύνονται αἱ τυχὸν ὑπάρχουσαι ξέναι προσμίξεις, ὡς καὶ ἡ περίσσεια τῆς καυστικῆς σόδας. Τὰ ὕδατα αὐτὰ τῆς ἐκπλύσεως περιέχουν καὶ τὴν κατὰ τὴν σαπωνοποίησιν ἀπελευθερωθεῖσαν γλυκερίνην, χρησιμοποιεῖται δὲ εἰς τὰς σαπωνοποιητικὰς περιφερείας πρὸς παραλαβὴν τῆς γλυκερίνης. Ὁ ἐκπλυθεὶς σάπων ἀφήνεται εἶτα ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας εἰς ἠρεμίαν καὶ εἶτα μεταφέρεται εἰς καταλλήλους χώρους ἢ δοχεῖα πρὸς ψῦξιν. Ἡ ψυγεῖσα μᾶζα, ἥτις ἤδη ἔχει λάβει τὴν συνήθη στερεὰν μορφήν, κόπτεται διὰ μαχαίρας ἢ συστήματος συρμάτων εἰς τεμάχια ἀναλόγου μεγέθους. Τὰ κοπέντα τεμάχια τοῦ σάπωνος ἀφήνονται εἶτα πρὸς ξήρανσιν εἴτε εἰς καταλλήλους χώρους ξηράνσεως εἴτε ἁπλῶς εἰς τὸν ἀέρα καὶ τέλος διὰ καταλλήλου μαχανήματος στραγγίζονται καὶ συσκευάζονται. Ὡς σύνηθες μέσον νοθείας τοῦ σάπωνος παρ' ἡμῖν χρησιμοποιεῖται ἡ ὑδροΰαλος (κοιν. σιλικάτ) καὶ ὁ τάλκης (κοιν. σαπουνόχωμα). Εἰς ὡρισμένας δὲ περιφερείας, ὡς λ. χ. ἐν Μυτιλήνῃ, ἀπὸ παλαιοτάτων ἐτῶν χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα τάλκης κονιοποιηθὲν καθαρὸν ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον (ὀρεία κρύσταλλος).

Εἴδη σαπώνων. Τὰ σπουδαιότερα εἴδη σαπώνων εἶναι:

1) Οἱ *σκληροὶ σάπωνες.* Οὗτοι προέρχονται συνήθως ἐξ ἐλαιολάδου ἢ πυρηνελαίου καὶ διαφόρων ἄλλων ζωϊκῆς ἢ φυτικῆς προελεύσεως λιπῶν ἢ ἐλαίων. Ἡ σαπωνοποίησις αὐτῶν γίνεται διὰ καυστικῆς σόδας.

2) Οἱ *μαλακοὶ σάπωνες.* Οὗτοι λαμβάνονται ἐκ διαφόρων φυτικῶν ἐλαίων καὶ κατὰ προτίμησιν ξηραινομένων (λινελαίου κλπ.). Ἡ σαπωνοποίησις ἐπιτελεῖται διὰ καυστικῆς ποτάσσης.

Αἱ δύο αὗται τάξεις σαπώνων ἀποτελοῦσι τοὺς βιομηχανικοὺς σάπωνας τῆς συνήθους χρήσεως.

3) Οἱ *καλλυντικοὶ σάπωνες.* Οὗτοι παρασκευάζονται ἐκ καλῆς ποιότητος λιπαρῶν ὑλῶν καὶ πρέπει νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατὸν πλήρως ἀπηλλαγμένοι περισσείας καυστικῆς σόδας. Οἱ συνήθους ποιότητος τοιοῦτοι σάπωνες παρασκευάζονται διὰ τῆς μεθόδου τῆς καλουμένης ψυχρᾶς σαπωνοποιήσεως, δηλαδὴ ἡ λιπαρὰ ὕλη (συνήθως κοκοφοινικέλαιον) ἀναμιγνύεται μετὰ τῆς ἀναλόγου ποσότητος διαλύματος καυστικῆς σόδας καὶ σαπωνοποιεῖται εἰς θερμοκρασίαν 40° περίπου, συγχρόνως δὲ προστίθενται καὶ αἱ ἀνάλογοι ἀρωματικαὶ ὗλαι καὶ χρώματα (διὰ τοὺς χρωματιστούς). Τοιοῦτοι σάπωνες εἶναι καὶ οἱ καλούμενοι (κακῶς) σάπωνες γάλακτος, οἵτινες εἶναι λευκοὶ μαλακῆς συστάσεως καὶ συνήθως ἡμιδιαφανεῖς σάπωνες. Οἱ καλῆς ποιότητος καλλυντικοὶ σάπωνες παρασκευάζονται ἐξ ἑτοίμου σάπωνος, ληφθέντος διὰ ἐν θερμῷ σαπωνοποιήσεως, ὅστις κόπτεται εἰς λεπτότατα φυλλίδια ἢ κόκκους, ἀναμιγνύεται μετὰ τῶν ἀναλόγων ἀρωματικῶν ὑλῶν καὶ χρωμάτων, ζυμοῦται διὰ καταλλήλων ζυμωτικῶν μηχανημάτων, εἶτα πιέζεται ἰσχυρῶς πρὸς καλὴν συγκόλλησιν τῶν τεμαχιδίων καὶ φορμάρεται εἰς τὰ ἀνάλογα σχήματα.

4) Οἱ *σάπωνες ξυρίσματος.* Οὗτοι ἢ εἶναι καθαροὶ σάπωνες διὰ καλίου ἢ νατριοῦχοι σάπωνες διὰ καλίου, εἰς οὓς τὰ δύο ἀλκαλιμέταλλα εὑρίσκονται εἰς ἰσομοριακὴν ἀναλογίαν. Συνήθως παρασκευάζονται οὗτοι διὰ ἐν θερμῷ σαπωνοποιήσεως δι' ἁπλῆς μόνον ἐξαλατώσεως διὰ μαγειρικοῦ ἅλατος. Εἰς μικροτέρας ποσότητας παρασκευάζονται σάπωνες ξυρίσματος διὰ ἐν ψυχρῷ ἢ ἡμιθέρμῳ σαπωνοποιήσεως. Δι' αὐτοὺς παρέχει πλεονεκτήματα ἡ χρησιμοποίησις στεατίνης ἀντὶ στέατος καὶ ἡ πρόσμιξις ὀλίγου (μέχρι 10 %) κοκοφοινικελαίου.

Ὁ ἀμερικανικὸς εἰς ραβδία σάπων ξυρίσματος Colgate δύναται, κατὰ τὸν Davidsohn, νὰ παρασκευασθῇ ἐκ στεατίνης (100 μ.), εἰς ἣν ἔχει προστεθῆ ὀλίγη (6 %) γλυκερίνη, καὶ καλλιρρύμματος ἢ μίγματος ἐξ αὐτοῦ (40 μ. KOH, 38° Bé) καὶ μικρᾶς ποσότητος νατρορρύμματος (14 μ. NaOH, 38° Bé).

5) Οἱ *διαφανεῖς σάπωνες.* Οὗτοι ἀποτελοῦσιν ἴδιον εἶδος σαπώνων καὶ ὁ σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος αὐτῶν εἶναι ὁ γνωστὸς ἀγγλικὸς Pears Soap. Οἱ διαφανεῖς σάπωνες χαρακτηρίζονται διὰ τῆς πλήρους α τῶν διαυγείας καὶ διαφανείας. Οὗτοι παρασκευάζονται εἴτε εἰς τελείως ἀνοικτὸν ἠλεκτροκίτρινον χρῶμα εἴτε εἰς ἐρυθρόφαιον ἢ σκοτεινόφαιον χρῶμα, χρησιμοποιοῦνται δὲ πρὸς παρασκευὴν αὐτῶν μόνον καθαρώτατα λίπη ἢ λιπαρὰ ὀξέα καὶ τελείως καθαρόν, ἐλεύθερον σιδήρου, νατρόρρυμμα. Κατὰ τὴν ψῦξιν τῆς σαπωνοποιηθείσης μάζης ἰδιαιτέρα καταβάλλεται φροντὶς πρὸς ἀποφυγὴν πάσης κρυσταλλώσεως ἢ ὁπωσδήποτε βλάβης τῆς ὁμοιογενείας. Πρὸς παραγωγὴν τῆς διαφανείας περιέχουσιν οἱ σάπωνες οὗτοι προσθήκας τοιαύτας, αἵτινες ἐπηρεάζουν τὴν διαλυτικὴν κατάστασιν τοῦ σάπωνος. Τοιαῦται δὲ προσθῆκαι εἶναι ἡ ἀλκοόλη, ἡ γλυκερίνη ἢ τὸ σάκχαρον. Ἐπίσης ἡ προσθήκη ρικινολικοῦ νατρίου ἢ ρητινοσάπωνος εὐνοεῖ τὴν διαφανῆ κατάστασιν.

6) Οἱ *ἰατρικοὶ* ἢ *φαρμακευτικοὶ σάπωνες* (βλ. κατωτ. *['Ιατρ.]*).

7) *Κόνεις σάπωνος.* Ἡ κόνις τοῦ σάπωνος εἶναι μέσον πλύσεως, ὅπερ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐρύτερον διαδίδεται. Εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις κονιοποιεῖται ἁπλῶς καθαρὸς σάπων, ἡ συνήθης ὅμως κόνις σάπωνος τοῦ ἐμπορίου εἶναι μῖγμα σάπωνος καὶ ἐνύδρου σόδας.

Χρησιμοποίησις τῶν σαπώνων. Ἡ συνήθης χρῆσις τῶν σαπώνων εἶναι πρὸς πλύσιν καὶ καθαρισμὸν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ. Εὑρίσκουσιν ὅμως λίαν διαδεδομένην χρησιμοποίησιν καὶ εἰς διαφορωτάτους βιομηχανικοὺς κλάδους. Αἱ χρησιμοποιήσεις αὗται βασίζονται εἴτε εἰς τὴν ἱκανότητα διαβροχῆς, ἣν κέκτηνται τὰ διαλύματα τοῦ σάπωνος, εἴτε εἰς τὴν ἱκανότητα αὐτῶν παραγωγῆς γαλακτώματος, εἴτε εἰς τὴν λιπαντικὴν αὐτῶν ἰδιότητα, εἴτε εἰς τὴν ἰδιότητά των νὰ διαλύωσιν ἄλλα κολλοειδῆ (εἰς τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἰδιότητα βασίζεται ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν εἰς τὴν κατεργασίαν τῆς μετάξης). Σ. ΓΑΛΑΝΟΣ

— *['Εμπορ.]* Ὁ *σάπων,* ὡς μεγίστης σημασίας βιομηχανικὸν προϊόν, ἀποτελεῖ ἀντικείμενον σοβαρωτάτων βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπασχολουσῶν κολοσσιαῖα κεφάλαια.

Ὁ σάπων νοθεύεται εἴτε διὰ τῆς ἀφέσεως ἐν τῇ μάζῃ αὐτοῦ ὑπερβολικῆς ποσότητος ὕδατος εἴτε διὰ τῆς προσμείξεως μετὰ ξένων ὑλῶν, ἀνοργάνων ἢ ὀργανικῶν, ὡς ὁ τάλκης, ἡ ὑδροΰαλος, τὸ ἄμυλον κλπ.

Οἱ σάπωνες ἀπὸ ἐμπορευματολογικῆς ἀπόψεως ὑποδιαιροῦνται εἰς τέσσαρας κυρίως κατηγορίας, ἤτοι *κοινοὺς* ἢ *οἰκιακῆς χρήσεως* σάπωνας, εἰς σάπωνας *καλλωπιστικούς,* εἰς *φαρμακευτικοὺς* ἢ *ἰατρικοὺς* καὶ εἰς *βιομηχανικοὺς* σάπωνας. Εἰς τὸ ἐμπόριον δὲ φέρονται συνήθως ὑπὸ φανταστικὰς ἢ ἐμπορικὰς ὀνομασίας διαφόρους. Οἱ οἰκιακῆς χρήσεως φέρονται συνήθως ὑπὸ μορφὴν πλακῶν ἢ ράβδων διαφόρων διαστάσεων μετ' ἐπιθέτου ἐπιγραφῆς δηλούσης τὴν ποιότητα καὶ τὸ ὄνομα ἢ ἐμπορικὸν τίτλον τοῦ κατασκευαστοῦ. Οἱ καλλωπιστικοὶ καὶ φαρμακευτικοὶ κυκλοφοροῦσι συνήθως εἰς μικρὰ τεμάχια διαφόρων μορφῶν.

Ἀπὸ ἀπόψεως παραγωγῆς σάπωνος τὴν πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν κατέχει ἡ Ἀγγλία, ὑπερνικήσασα ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τὴν ἐν Γαλλίᾳ (κυρίως Μασσαλίᾳ) παραγωγήν. Τὸ ἀγγλικὸν Konzern τοῦ σάπωνος, διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ οἴκου Lever Brs, ἔχει κολοσσιαῖα χρηματικὰ κεφάλαια καὶ κυριαρχεῖ ὄχι μόνον τῆς ἀγγλικῆς σαπωνοβιομηχανίας, ἀλλ' ἔχει ἐπεκτείνει τὴν σφαῖραν ἐπιρροῆς του καὶ εἰς τὰς πλείστας τῶν σπουδαιοτέρων βιομηχανικῶν χωρῶν. Ἡ ἀγγλικὴ σαπωνοβιομηχανία τὴν μεγίστην αὐτῆς ἀνάπτυξιν ὀφείλει κυρίως εἰς τὴν ἀρίστην αὐτῆς ἐμπορικὴν διεύθυνσιν καὶ περαιτέρω εἰς τὴν εἰδικοποίησιν καὶ τυποποίησιν τῶν προϊόντων αὐτῆς Ἡ ἀξία τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ παραχθέντος σάπωνος κατὰ τὸ 1924 ἀνῆλθεν εἰς 21.107.000 λιρῶν. Μετὰ τὴν Ἀγγλίαν ἔρχεται ἡ Γαλλία μὲ προπολεμικὴν παραγωγὴν 360 χιλιάδας τόννων. Ἡ Γερμανία ἔχει σήμερον παραγωγὴν 450 χιλιάδων τόννων. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ τῆς Ὀλλανδίας κατὰ τὸ 1928 ἀνῆλθεν εἰς σάπωνας ἀξίας 31 ἑκατομμυρίων χρυσῶν μάρκων. Εἰς Ρωσίαν κατὰ τὸ πενταετὲς σχέδιον προεβλέπετο διὰ τὸ 1931 παραγωγὴ 260.000 τόννων, λόγῳ ὅμως τῆς μεγίστης ἐλλείψεως σάπωνος ηὐξήθη εἰς 500.000. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ἡ παραγωγὴ τῷ 1927 ἔφθασεν εἰς τὴν ἀξίαν 260 ἑκατομμυρίων δολλαρίων.

Παραγωγὴ σάπωνος ἐν Ἑλλάδι. Ἡ βιομηχανία τοῦ σάπωνος, ὡς καὶ ἡ συγγενὴς πυρηνελαιουργία, εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ μᾶλλον ἀξιολόγων βιομηχανιῶν τῆς χώρας, λόγῳ τῆς πλήρους ἐπαρκείας εἰς πρώτην ὕλην καὶ τὴν ἐξησφαλισμένην κατανάλωσιν. Κατὰ τὸ 1850—1860 ἐλειτούργουν ἐν Ἑλλάδι 4 σαπωνοποιεῖα, τῷ 1920 85 ἐργοστάσια μὲ παραγωγὴν 15 ἑκατομμυρίων χιλιογράμμων ἐτησίως, τῷ δὲ 1930 ἐλειτούργουν 142 ἐργοστάσια (ἐξ ὧν 50 περίπου μὲ ἀρτιώτατα τεχνικὰ μέσα), παράγοντα ἐτησίως 25 ἑκατομ. χιλιογράμμων κοινοῦ σάπωνος καὶ 500 χιλιάδας χιλιογράμμων καλλωπιστικοῦ.

Μέρος τοῦ ἐν Ἑλλάδι παραγομένου σάπωνος ἐξάγεται καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ ἰδίως τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κύπρον, τὴν Ρουμανίαν καὶ κατὰ ὀλιγώτερον λόγον τὴν Τουρκίαν καὶ Βουλγαρίαν. Συγχρόνως γίνεται καὶ εἰσαγωγὴ ἐν Ἑλλάδι κυρίως ἀρωματικοῦ σάπωνος, ὡς λ χ. ἐξ Ἀγγλίας, Γαλλίας κλπ. Ἡ κατὰ τὸ 1929 ἐξαχθεῖσα ποσότης σάπωνος ἀνήρχετο εἰς 1.357.494 χιλιόγραμμα, ἡ δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσαχθεῖσα εἰς 80.564 χιλιόγραμμα. Σ. Γ.

— *['Ιατρ.]* Ἡ χρῆσις τοῦ σάπωνος ἐν τῇ ἰατρικῇ στηρίζεται ἐπὶ τῶν διαφόρων ἰδιοτήτων αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τῆς μικροβιοκτόνου καὶ τῆς διαλυτικῆς τοῦ λίπους. Ἡ ἰδιότης, ἣν ἔχει ὁ σάπων ὅπως διαλύῃ τὸ λίπος, συμπληρουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ὕδατος, καθιστᾷ τὸν σάπωνα χρήσιμον πρὸς πλύσιν τοῦ δέρματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κοινὸς σάπων, ὡς ἀφαιρῶν ἅπαν τὸ λίπος τοῦ δέρματος, δύναται νὰ καταστήσῃ ξηρὰν καὶ εὐραγῆ τὴν ἐπιδερμίδα, διὰ τοῦτο συνιστᾶται ὅπως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον γίνεται χρῆσις σάπωνος παρεσκευασμένου διὰ καυστικοῦ νατρίου καὶ 40 % λίπους ἢ γλυκερίνης. Ὁ κοινὸς πράσινος ἢ μέλας σάπων, ὁ παρασκευαζόμενος διὰ καυστικοῦ καλίου, χρησιμοποιεῖται εἴτε αὐτούσιος, εἴτε ἀναμεμιγμένος μετὰ θείου ἢ ἐλαίου ἀρκεύθου, πρὸς καθαρισμὸν τοῦ δέρματος ἐπὶ τινων δερματοπαθειῶν (ἀκμή, ψωρίασις, ἔκζεμα κτλ.).

Ἡ μικροβιοκτόνος δύναμις τοῦ σάπωνος εἶναι μεγάλη. Διάλυμα λευκοῦ σάπωνος Μασσαλίας εἰς ἀναλογίαν 30—40 ἐπὶ τοῖς % φονεύει ὅλα τὰ μικρόβια. Τὴν ἰδιότητα ταύτην χρησιμοποιοῦντες καὶ ἐνισχύοντες διὰ προσθήκης διαφόρων ἀντισηπτικῶν οὐσιῶν (φαινικοῦ ὀξέος, σαλόλης, σουμπλιμέ, ἰτεϋλικοῦ ὀξέος, ναφθόλης, θείου, πίσσης κτλ.), οἱ διάφοροι κατασκευασταὶ παρασκευάζουσι τοὺς *ἀντισηπτικοὺς* λεγομένους σάπωνας, τοὺς ὁποίους μεταχειριζόμεθα ἰδίᾳ πρὸς πλύσιν τῶν χειρῶν πρὸ καὶ μεθ' ἑκάστην ἐπαφὴν μετὰ πασχόντων ἐκ μολυσματικῶν νόσων ἢ μεμολυσμένων πληγῶν καὶ τραυμάτων. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω εἰδικῶν σαπώνων, ἐν τῇ ἰατρικῇ χρησιμοποιεῖται εὐρέως καὶ ἕτερον εἶδος σάπωνος, ὅστις καλεῖται *ἀμυγδάλειος* ἢ *ἰατρικὸς* (βλ. καὶ λ. *σάπων* ἰατρικός). Ν. Α. Μ.

— ***σάπων ἀπολυμαντικός.*** Καλεῖται οὕτω ὁ σάπων, ὁ ἐνέχων διαφόρους ἀπολυμαντικὰς οὐσίας, ὡς διχλωριοῦχον ὑδράργυρον (½—1 %), φαινόλην (10—20 %), πίσσαν κλπ. Κ. Γ. Μ.

— ***σάπων ἰατρικὸς*** (Sapo medicatus) *[Φαρμακοτεχν.].* Εἶδος σάπωνος χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν θεραπευτικήν, λαμβανόμενον δὲ διὰ σαπωνοποιήσεως διὰ καυστικοῦ νάτρου, ἐλαίου ἐλαιῶν ἢ χοιρείου λίπους ἢ μείγματος ἀμφοτέρων. Κατὰ φαρμακοποιούς τινας, μετὰ τοῦ ἐλαίου τῶν ἐλαιῶν προστίθεται καὶ ἀμυγδαλέλαιον. Εἶναι λευκός, ὀλίγον ὑγροσκοπικὸς καὶ περίπου ἄνοσμος. Διαλύεται τελείως εἰς ἀλκοόλην, ἐνῷ εἰς τὸ ὕδωρ παρέχει ἐλαφρότατα θολὸν διάλυμα. Ἀφοῦ ξηρανθῇ καλῶς, δύναται νὰ κονιοποιηθῇ. Ὁ ἰατρικὸς σάπων δέον νὰ εἶναι οὐδέτερος. Ἐλάχιστα χρησιμοποιεῖται ἐσωτερικῶς ὡς χολαγωγὸν καὶ ἤπιον καθαρτικόν. Δίδεται ἐπίσης ἐπὶ δηλητηριάσεων δι' ὀξέων ὡς πρόχειρον μέσον. Κυρίως ὁ ἰατρικὸς σάπων χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς εἰς κλύσματα καὶ ὑπόθετα ἐκκοπρωτικὰ (1—2—4 γρ.), εἰς ὀδοντοτρίμματα, ὀδοντοφυράματα, πρὸς κάθαρσιν καὶ ἀπάλυνσιν τοῦ δέρματος κλπ. Εἴδη σαπώνων χρησιμοποιουμένων εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: 1) *σάπων φαινόλης* (Sapo acidi carbolici). Περιέχει 4—10 % φαινόλην· 2) *σάπων ταννινοῦχος* (Sapo tannici). Περιέχει 5 % ταννίνην· 3) *σάπων βόρακος* (Sapo boracis). Περιέχει 5—10 % βόρακος· 4) *σάπων βρωμιοῦχος* (Sapo bromatus). Περιέχει 5—10 % βρωμιούχου καλιου· 5) *σάπων καφουροῦχος* (Sapo camphoratus). Περιέχει 5 % καφουρᾶς· 6) *σάπων ἰχθυόλης* (Sapo ichthyoli). Περιέχει 5 % ἰχθυόλης· 7) *σάπων κρεοσωτοῦχος* (Sapo kreosotatus). Περιέχει 5 % κρεόσωτον· 8) *σάπων διχλωριούχου ὑδραργύρου* (Sapo hydrargyri bichlorati). Περιέχει 1 % διχλωριούχου ὑδραργύρου· 9) *σάπων ναφθόλης* (Sapo naphtholi). Περιέχει 10 % β-ναφθόλης· 10) *σάπων ὑγροπίσσης* (Sapo picis). Περιέχει 5—10 % ὑγροπίσσης· 11) *σάπων σαλικυλικοῦ ὀξέος* (Sapo sacilylicus). Περιέχει 2 % σαλικυλικοῦ ὀξέος· 12) *σάπων θειοῦχος* (Sapo sulfuratus). Περιέχει 5—10 % γάλακτος θείου ἢ 10 % θειούχου ἀσβεστίου, ἢ 10 % θειούχου καλίου· 13) *σάπων θυμόλης* (Sapo thymoli). Περιέχει 2—3 % θυμόλης· 14) *σάπων ἰωδοφορμίου* (Sapo Jodoformii), κόνις σάπωνος περιέχουσα 3 % ἰωδοφορμίου· 15) *σάπων ἐκ μυελοῦ βοῶν* (Sapo medullae bovinae), εἶδος ἰατρικοῦ σάπωνος λαμβανομένου ἐν Γαλλίᾳ διὰ σαπωνοποιήσεως μυελοῦ βοῶν· 16) *σάπων ὑπεροξειδίου τοῦ νατρίου* (Sapo natrii hyperoxydati). Ἀποτελεῖται ἐκ 3 μ. ρευστῆς παραφίνης, 7 μ. ἰατρικοῦ σάπωνος καὶ 2 μ. ὑπεροξειδίου τοῦ νατρίου· 17) *σάπων ρητινώδης* (Sapo resinosus). Παρασκευάζεται ἐξ ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ κολοφωνίου καὶ εἶναι καστανόχρους κόνις μὴ διαλυομένη εἰς τὸ ὕδωρ· 18) *σάπων νικοτιανῆς* (Sapo nicotiana). Εἶδος σάπωνος περιέχοντος 0.35 — 0.7 % νικοτίνης, ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ σαλικυλικοῦ ἅλατος. Ἕτερον εἶδος τοιούτου σάπωνος εἶναι τὸ παρασκευαζόμενον ἐκ 5 % ἐκχυλίσματος καπνοῦ, 5 % γάλακτος θείου καὶ 90 % σάπωνος.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἄνω σημειωθέντων σαπώνων χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ δερματικῶν παθήσεων. Κ. Γ. Μ.

— ***σάπων ὀρυκτὸς*** (Bergseife) *['Ορυκτολ.].* Ὀρυκτὸν ἔνυδρον πυριτικὸν ἀργίλλιον, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τοῦ ἀλλοφανοῦς, περιέχει δὲ καὶ ὑδροξείδιον τοῦ σιδήρου. Εἶναι μαλακόν, ὁμοιάζον τὸν σάπωνα, ἔχει δὲ χρῶμα φαιὸν ἢ φαιόμαυρον καὶ ἀπαντᾷ ἐπὶ ρωγμῶν, εἰς φωλεὰς ἢ εἰς

Digitized by Google

κοίτας εἰς τὴν Θουριγγίαν, τὸ Stirbitz καὶ τὸ Olkucz. Γ. Β.

— **σάπων σουλφελαϊκὸς** *[Χημ.]*. Τὸ προϊὸν τὸ λαμβανόμενον διὰ σαπωνοποιήσεως τοῦ ἐλαίου τοῦ τουρκικοῦ ἐρυθροῦ. Δὲν κατακρημνίζονται δι' ἀσβέστου καὶ μαγνησίας, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λεβητολίθων. Σ. Γ.

σαπωναλβίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Σαπωνίνη τοῦ τύπου $C_{18}H_{28}O_{10}$, ἀνευρεθεῖσα εἰς διάφορα εἴδη γυψοφίλης. Εἶναι λευκὴ κόνις καὶ ὑδρολύεται πρὸς γαλακτόζην, μεθυλοπεντόζην, πεντόζην τινὰ καὶ τελικὴν σαπωγενίνην τοῦ τύπου $C_{12}H_{18}O_2$. Ἡ δρόγη χρησιμοποιεῖται ἀντὶ σάπωνος πρὸς καθαρισμὸν ὑφασμάτων, ὡς καὶ εἰς τὴν θεραπευτικὴν (βλ. καὶ *σαπωνῖναι*). Σ. Γ.

σαπωναρία (ἡ) (Saponaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ὧν τινα φύονται ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Αἱ σαπωναρίαι ἔχουσι βλαστὸν κλαδώδη μὲ φύλλα ἀντίθετα, ἀκέραια καὶ τελευτῶντα εἰς πολυπληθῆ ἄνθη λευκὰ ἢ ὑπέρυθρα κατὰ κορυμβοειδὲς κῦμα διατεταγμένα. Ὁ καρπὸς εἶναι κάψα ᾠοειδὴς ἢ αἰχμηρά, περικλείουσα μέγαν ἀριθμὸν μικρῶν σπορίων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι *ἡ σαπωναρία ἡ φαρμακευτικὴ* (Saponaria officinalis). Αὕτη εἶναι πολυετὲς φυτὸν μὲ ρίζωμα ἐπίμηκες, ὑπέρυθρον καὶ ἄπειρα ριζίδια. Ὁ βλαστός της φθάνει εἰς ὕψος 0,50 καὶ εἶναι εὐθύς, κυλινδρικός, κομβώδης, δακτυλιωτὸς μὲ φύλλα ἀντίθετα, ᾠοειδῆ ἢ ἐπιμήκη, ἀκέραια, λεῖα καὶ φέροντα 3 νευρώσεις ἐπιμήκεις καὶ εὐδιακρίτους. Τὰ ἄνθη της εἶναι πολυπληθῆ, μεγάλα, ἐρυθροϊώδη, κατὰ κῦμα διατεταγμένα, ὁ δὲ καρπός της εἶναι ᾠοειδὴς κάψα περικλείουσα πολυπληθῆ ἀπεστρογγυλωμένα ὑπέρυθρα σπέρματα. Ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ φύεται εἰς τοὺς ἀγρούς, τὰς κλιτῦς τῶν ὀρέων, τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ ἀλλαχοῦ. Καλλιεργεῖται ἐνίοτε καὶ εἰς τοὺς κήπους. Εὐδοκιμεῖ εἰς παντοειδῆ ἐδάφη ἀλλ' ἰδίως εἰς νοτερά, ἀνεπτυγμένα καὶ ἐκτεθειμένα εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας. Πολλαπλασιάζεται διὰ σπορᾶς καὶ καλλιεργεῖται ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, διακρινομένας ἐκ τῶν ποικίλου μεγέθους καὶ χρώματος ἀνθέων των Πάντα τὰ φυτικὰ μόρια τοῦ φυτοῦ τούτου ἐνέχουσιν οὐσίαν τινὰ παρεμφερῆ πρὸς τὸν σάπωνα, τὴν *σαπωνίνην*, ἥτις ἀφρίζει ἐν τῷ ὕδατι καὶ καθαρίζει τὰς κηλῖδας. Διαλύεται εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ. Δ. Ν. Π.

Σαπωναρία ἡ φαρμακευτική.

— **σαπωναρίας** ***ρίζα*** (Radix Saponariae) *[Φαρμακογν.]*. Εἶναι ἡ ρίζα ἡ προερχομένη ἐκ σαπωναρίας τῆς φαρμακευτικῆς. Αἱ ρίζαι τοῦ φυτοῦ ὀγκοῦνται τὸ φθινόπωρον ἢ τὴν ἄνοιξιν καὶ ἀφοῦ ἀποξηρανθῶσι καὶ ἀποφλοιωθῶσι φέρονται ὡς κυλινδρικὰ ἐρυθρωπὰ τεμάχια, δύσθραυστα, γεύσεως γλυκιζούσης γλισχρασματώδους καὶ εἶτα δριμείας. Διὰ τῆς ὀσφρήσεως τῆς δρόγης, ἐρεθιζομένης τῆς βλεννομεμβράνης, προκαλεῖται πταρμός. Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι: σαπωνίνη, ρητινώδεις οὐσίαι, γλισχρασματώδεις οὐσίαι, ὀξαλικὸν ἀσβέστιον, σαπωρουβίνη κλπ. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἐλάχιστα χρησιμοποιεῖται ἡ δρόγη ὡς φάρμακον ἀποχρεμπτικόν, ὡς προάγουσα τὴν ἀπέκκρισιν τῆς βλέννης εἰς τοὺς βρόγχους. Εἰς μεγαλυτέρας δόσεις δρᾷ ὡς ἐμετοκαθαρτικόν. Εἰς τὴν τεχνικὴν εὑρίσκει ἀρκετὴν ἐφαρμογὴν ἡ δρόγη, χρησιμοποιουμένη εἰς τὴν πλύσιν ὑφασμάτων μὴ δυναμένων νὰ πλυθῶσι διὰ τοῦ σάπωνος. Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ρίζης σαπωναρίας, φέρεται καὶ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ ἑτέρα ἡ ρίζα τοῦ φυτοῦ Gypsophila struthium, ἥτις καλεῖται ἄλλως ρίζα σαπωναρίας τῆς αἰγυπτιακῆς ἢ ἱσπανικῆς (radix saponariae levanticae, seu hispanicae, sen aegyptiacae ἢ ἄλλως radix lanariae κλπ.). Περιέχει πολλὴν σαπωνίνην, ἴχνη σακχάρου, ρητινώδεις οὐσίας καὶ πεκτινικὰς οὐσίας. Ἡ δρόγη αὕτη χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναπλήρωμα τῆς προηγουμένης διὰ τὴν κάθαρσιν ὑφασμάτων. Ἀμφότεραι αἱ ρίζαι χαρακτηρίζονται κοινῶς διὰ τοῦ ὀνόματος *τσουένι*. Κ. Γ. Μ.

σαπωνίζω· ἐξελλήνισις τοῦ *σαπουνίζω* (βλ. λ.).

σαπωνικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σάπωνα, ὁ τοῦ σάπωνος.

σαπωνῖναι (αἱ) *['Οργ. Χημ.]*. Εἶναι εἰδικῶν φυσικῶν, χημικῶν καὶ φυσιολογικῶν ἰδιοτήτων γλυκοζῖται, μὴ περιέχοντες ἄζωτον. Τὰ διαλύματα αὐτῶν, καὶ ἰδίως τὰ ἀσθενῆ ἀλκαλικά, κατὰ τὴν ἀνατάραξιν ἀφρίζουν, ὅπως τὰ διαλύματα τοῦ σάπωνος, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῶν. Αἱ πλεῖσται τῶν σαπωνινῶν ἀντιδροῦν οὐδετέρως, ἐλάχισται δὲ ὀξίνως. Αἱ ὀξίνης ἀντιδράσεως σαπωνῖναι αὐταὶ καλοῦνται καὶ *σαπωνινικὰ ὀξέα*. Ἡ χημικὴ σύνταξις αὐτῶν δὲν εἶναι καθωρισμένη· πάντως εἶναι πιθανὸν ὅτι καρβοξύλιον δὲν περιέχουσι, διότι δὲν δύνανται νὰ διασπάσουν, οὔτε αἱ ἐξ αὐτῶν ὄξινοι, τὰ ἀνθρακικὰ ἅλατα. Αἱ σαπωνῖναι περιέχουσι, λόγῳ καὶ τῶν ἐν τῷ μορίῳ αὐτῶν περιεχομένων μορίων σακχάρων, ὑδροξύλια, τινὲς μάλιστα μέχρι καὶ ἄνω τῶν 18. Αἱ σαπωνῖναι ἔχουσιν ἰσχυρὰς ἀναγωγικὰς ἰδιότητας, ἀνάγουσαι ἀμμωνιακὸν διάλυμα ἀργύρου ἤδη ἐν ψυχρῷ, ἐπίσης δὲ μετὰ τὴν ὑδρόλυσιν ἀνάγουσι τὸ φελίγγειον ὑγρόν. Σαπωνῖναι ἀνευρέθησαν εἰς πτέριδας καὶ πολλὰς ἄλλας οἰκογενείας τῶν μονο- καὶ δικοτυληδόνων καὶ μάλιστα εἰς τὰ φύλλα, ὅπου πιθανὸν γίνεται ὁ σχηματισμός των, εἰς τὸν φλοιόν, εἰς τὰς κάψας τῶν καρπῶν, εἰς τὰ σπέρματα καὶ τὰς ρίζας, φαίνεται δὲ ὅτι χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ φυτοῦ εἴτε ὡς προφυλακτικά, εἴτε ὡς ἀποταμιευτικαὶ ὗλαι.

Αἱ σαπωνῖναι ἐνεργοῦν αἱμολυτικῶς ἀποσπῶσαι τὴν χρωστικὴν ἐκ τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, εἶναι ἑπομένως ἰσχυρὰ δηλητήρια. Ἰδίως οἱ ἰχθύες καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ ψυχρόαιμα ζῷα εἶναι πολὺ εὐαίσθητα εἰς τὴν δηλητηριώδη ἐπίδρασιν τῶν σαπωνινῶν. Τῆς ἰδιότητος ταύτης γίνεται χρῆσις, ἰδίᾳ ἐν Ἀνατολῇ, ὑπὸ τῶν ἁλιέων πρὸς ἄγραν ἰχθύων διὰ ρίψεως εἰς τὰ ὕδατα φυτῶν ἐνεχόντων σαπωνίνας (ὡς λ. χ. ὁ φλόμος). Ἡ κόνις τῶν περισσοτέρων σαπωνινῶν ἐρεθίζει τοὺς βλεννογόνους ὑμένας, τοὺς ὑποδορίους ἱστούς, τοὺς νεφροὺς κλπ., προκαλεῖ δ' ἐπίσης ἰσχυρὸν πταρμόν. Αἱ πλεῖσται τῶν σαπωνινῶν εἶναι ἐμετικαί. Αἱ σαπωνῖναι εἶναι, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἄμορφα σώματα. Αἱ πλεῖσται διαλύονται εἰς τὸ ὕδωρ, τὰ σαπωνινικὰ ὀξέα εἰς ἀσθενῶς ἀλκαλικὸν καὶ ἐλάχισται, ὡς ἡ διγιτονίνη καὶ ἡ παραλλίνη, εἰς καθαρὰν κρυσταλλικὴν κατάστασιν, εἶναι ἀδιάλυτοι. Εἶναι σχεδὸν ἀδιάλυτοι εἰς τὸν αἰθέρα, τὸν πετρελαϊκὸν αἰθέρα καὶ τὸ βενζόλιον. Κατὰ τὴν θέρμανσιν μετ' ἀλκαλίων ἐπέρχεται ἀπόσπασις συμπλεγμάτων λιπαρῶν ὀξέων. Σχηματίζουν μετ' ὀξέων ἐστέρας καὶ μετὰ στερινῶν δυσδιαλύτους ἑνώσεις. Σχηματίζουν ἅλατα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μετ' ἀλκαλίων εἶναι διαλυτὰ εἰς τὸ ὕδωρ, τὰ μετὰ βαρίου, πιθανῶς μοριακαὶ ἑνώσεις μετὰ ὑδροξειδίου τοῦ βαρίου, εἶναι διαλυτὰ εἰς τὸ ὕδωρ, ἰδίως ἐν θερμῷ, ἀδιάλυτα δὲ εἰς κεκορεσμένον βάριον ὕδωρ. Τὰ μετὰ μολύβδου ἅλατα εἶναι ἀδιάλυτα.

Αἱ σαπωνῖναι ὑδρολύονται δι' ἀραιῶν ὀξέων πρὸς σάκχαρον ἢ μῖγμα σακχάρων, εἰς τὸ ὁποῖον δυνατὸν νὰ περιέχωνται γλυκόζη, γαλακτόζη, ἀραβινόζη, πεντόζη τις ἢ μεθυλοπεντόζη τις καὶ πρὸς τὸ ἄγλυκον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδιάλυτον ἢ δυσδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Ἡ ὑδρόλυσις αὕτη πολλάκις βαίνει βαθμηδὸν τοιουτοτρόπως, ὥστε τὸ ἄγλυκον εἶναι πολλάκις ἀκόμη γλυκοζίτης δυνάμενος νὰ διασπασθῇ περαιτέρω εἰς σάκχαρον καὶ εἰς τὸ τελικὸν ἄγλυκον, ὅπερ καλεῖται γενικῶς *τελικὴ σαπωγενίνη* ἢ *σαπωνογονίνη*, ἐνῷ τὰ γλυκοζιτικὰ ἄγλυκα χαρακτηρίζονται ὡς *πρωτο-, δευτερο-* κλπ. *σαπωγενῖναι* ἢ *σαπωνογονῖναι*. Ἡ τελικὴ σαπωγενίνη, ἥτις ἔχει τὴν σύστασιν $C_{14}H_{22}O_2$, καλεῖται *σαπωγενόλη*. Αἱ σαπωνῖναι διὰ πυκνοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐν ψυχρῷ ἢ θερμῷ παρέχουσι χρῶσιν ἰώδη ἢ ἐρυθρὰν καὶ μετὰ θειϊκοῦ ὀξέος καὶ χλωριούχου σιδήρου παρέχουν κυανῆν ἢ κυανοπρασίνην χρῶσιν.

Αἱ σαπωνῖναι χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων κυρίως ὡς δρόγαι ἢ ὡς ἀφεψήματα αὐτῶν πρὸς ἄγραν ἰχθύων, πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν σαπώνων εἰς τὸν καθαρισμὸν ὑφασμάτων ἰδίως ἐξ ἐρίου καὶ μετάξης, προτιμώμεναι καὶ τώρα τοῦ σάπωνος ἕνεκα τῆς ἁπαλῆς αὐτῶν ἐνεργείας (ρίζαι σαπωναρίας, κουϊλλαΐας κλπ. καρποὶ τοῦ σαπίνδου, τῆς ἐντάδης, λυχνίδος τῆς χαλκηδονικῆς κλπ.) καὶ εἰς τὴν θεραπευτικήν. Αἱ σαπωνῖναι ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ συγκρατῶσι τὰ ἀέρια· διὰ τοῦτο χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἀεριούχων ποτῶν, ὅπερ ὅμως πολλαχοῦ ἀπαγορεύεται λόγῳ τῆς τοξικότητος αὐτῶν. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν χρησιμοποιοῦνται περαιτέρω κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ χαλβᾶ.

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν σαπωνινῶν εἶναι ἡ *διγιτονίνη*, ἡ *βερβασκυσαπωνίνη*, ἡ *κυκλαμίνη*, ἡ *ἀσσαμίνη*, τὸ *κουϊλλαϊακὸν ὀξύ*, ἡ *κουϊλλαϊασαπωτοξίνη*, τὸ *ἀγροστεμμαϊκὸν ὀξύ*, ἡ *ἀγροστεμμασαπωτοξίνη*, ἡ *σαπωρουβρίνη* ἢ *στρουθίνη* ἢ ἁπλῶς *σαπωνίνη*, ἡ *σαπωναλβίνη*, ἡ *ἑρνιαριασαπωνίνη*, ἡ *δουλκαμαρίνη*, ἡ *καιγκίνη*, τὸ *πολυγαλαϊκὸν ὀξύ*, ἡ *παριλλίνη* κλπ. Σ. Γ.

σαπωνίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ἁπλῶς ἡ *σαπωρουβρίνη* (βλ. λ.), ἡ μᾶλλον γνωστὴ καὶ καλύτερον μελετηθεῖσα τῶν σαπωνινῶν (βλ. λ. *σαπωνῖναι*). Σ. Γ.

σαπωνινικὰ ὀξέα *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σαπωνῖναι*.

σαπωνίτης (ὁ) (Saponit), ἢ ***σαπωνόλιθος*** (Seifenstein) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν παρεμφερὲς πρὸς τὸ σήπιον, μὲ περιεκτικότητα ὅμως εἰς τριοξείδιον τοῦ ἀργιλλίου, τῆς ὁποίας στερεῖται ἐκεῖνο. Ἔχει σκληρότητα 1 $^1/_2$, εἰδικὸν βάρος 2,27, λάμψιν στεατώδη καὶ χρῶμα λευκόν, τεφρόν, ὑποκίτρινον, ὑπέρυθρον, φαιὸν καὶ ἐνίοτε ὑποπράσινον. Ἀπαντᾷ ἐνιαχοῦ ἐντὸς τοῦ σερπεντίνου τοῦ Cornwall. Γ. Β.

σαπωνογονίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σαπωνῖναι*.

σαπωνοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σάπωνα.

σαπωνόλουτρον (τό). Λουτρὸν θερμοῦ ὕδατος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διελύθη ὡρισμένη ποσότης σάπωνος. Τὸ λουτρὸν τοῦτο, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀποπτώσεως τῆς ἐπιδερμίδος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπολεπίσεως ἐξανθηματικῶν τινων νόσων (ἱλαρά, ὀστρακιά, εὐλογία κτλ.) παρασκευάζεται ὡς ἑξῆς: Ἓν μέρος λευκοῦ καθαροῦ σάπωνος Μασσαλίας διαλύεται εἰς πενταπλασίαν ποσότητα θερμοῦ ὕδατος· τὸ διάλυμα τοῦτο προστίθεται εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ λουτροῦ, ὅπερ πρέπει νὰ εἶναι πεντηκονταπλασίως περίπου περισσότερον τοῦ διαλύματος. Σαπωνόλουτρα, τοπικὰ ὅμως καὶ οὐχὶ γενικά, χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης ἐπωφελῶς εἰς τὰ διάφορα διαστρέμματα τῶν ἄκρων. Ν. Α. Μ.

σαπωνοποιεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς σάπωνος.

σαπωνοποιήσιμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δυνάμενος νὰ μετατραπῇ εἰς σάπωνα.

σαπωνοποίησις, *—εως* (ἡ)· μετατροπὴ εἰς σάπωνα: «σαπωνοποίησις ἐλαίου».

—*['Εγκυκλ.] Σαπωνοποίησις* καλεῖται ἡ ἐργασία, δι' ἧς λιπαρά τις ὕλη (ἔλαιον ἢ λίπος) μετατρέπεται εἰς σάπωνα, ἢ ἐπιστημονικώτερον ἡ δι' ἀλκαλίων διάσπασις τῶν ἐστέρων τῆς γλυκερίνης εἰς γλυκερίνην ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὸ μετὰ καλίου ἢ νατρίου ἅλας τοῦ ἀντιστοίχου λιπαροῦ ὀξέος ἀφ' ἑτέρου· δηλαδὴ τὸν σάπωνα. Κατ' ἐπέκτασιν ὅμως ἐν τῇ χημικῇ ἐπιστήμῃ ὁ ὅρος *σαπωνοποίησις* χρησιμοποιεῖται διὰ πᾶσαν διάσπασιν ὀργανικῆς ἑνώσεως, ἐπιτελουμένην τῇ προσλήψει τῶν στοιχείων τοῦ ὕδατος καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν παράγεται σάπων ἢ ὄχι, δηλαδὴ ὁ ὅρος σαπωνοποίησις συμπίπτει σχεδὸν πρὸς τὴν *ὑδρόλυσιν*. Οὕτως, ἐνῷ πραγματικὴ σαπωνοποίησις εἶναι ἡ διὰ τῆς ἀντιδράσεως:

$$C_3H_5(O.CO.C_{17}H_{35})_3 + 3\,NaOH = C_3H_5(OH)_3 + 3\,C_{17}H_{35}COONa$$

παριστωμένη, ἐν τούτοις σαπωνοποίησις καλεῖται καὶ ἡ ὑδρόλυσις τῶν ἁπλῶν ἐστέρων:

$$CH_3.COOC_2H_5 + HOH = CH_3COOH + C_2H_5OH$$

ἢ ἡ ὑδρόλυσις τῶν νιτριλίων:

$$C_2H_5CN + 2\,H_2O = C_2H_5COOH + NH_3 \text{ κλπ.}$$

Διὰ τὴν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν σαπωνοποίησιν δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ χρησιμοποίησις ἀλκαλίων, ἀλλ' ἐνίοτε ἀρκεῖ ἡ χρῆσις ὕδατος ἁπλοῦ ἢ ὑπερθέρμων ὑδρατμῶν ἢ ἀραιῶν ὀξέων κλπ. (βλ. καὶ λ. *ἐστέρες*). Σ. Γ.

— **σαπωνοποιήσεως** ***ἀριθμός***· βλ. *Καίττσορφερ* ἀριθμός.

σαπωνοποίητος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· σαπωνοποιήσιμος.

σαπωνοποιὸς (ὁ, ἡ)· κατασκευαστὴς σάπωνος, σαπουνᾶς.

σαπωνοποιῶ (*—έω*)· μετατρέπω λιπαράν τινα ἕνωσιν ἐστεροειδοῦς συντάξεως εἰς σάπωνα καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὑδρολύω, ἤτοι διασπῶ ὀργανικήν τινα ἕνωσιν διὰ προσθήκης τῶν στοιχείων τοῦ ὕδατος. Σ. Γ.

σαπωνόρριζα (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *σαπωνόφυτον*.

σαπωνοτοξῖναι (αἱ) *[Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ ἰσχυροτέρας τοξικῆς ἰδιότητος *σαπωνῖναι* (βλ. λ.).

σαπωνόφυτον (Saponaria) *[Βοτ.]*· βλ. *σαπωναρία*.

Σαπὼρ Α'. Βασιλεὺς τῆς Περσίας (240—271). Ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου (226—240), τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Σασανιδῶν, ὃν διεδέχθη παραιτηθέντα τοῦ θρόνου του τῷ 240 μ. Χ. Ἅμ' ὡς ἀνέλαβε τὰ ἡνία τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας, ἀντεμετώπισε σοβαρωτάτας ἀνωμαλίας· οἱ Ἀρμένιοι, ἐπωφελούμενοι τῆς ἐπελθούσης εἰς τὸν θρόνον μεταβολῆς, ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, συγχρόνως δὲ καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Χάτρας εἰσέβαλεν εἰς τὰς ἐν Μεσοποταμίᾳ περσικὰς ἐπαρχίας. Ὁ Σαπὼρ ἐπελθὼν κατὰ τῶν Ἀρμενίων καθυπέταξεν αὐτούς, εἶτα δὲ στραφεὶς κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Χάτρας, ἐξεδίωξεν αὐτὸν καὶ ἐξεπόρθησεν εἶτα διὰ δόλου τὴν ὀχυρὰν αὐτοῦ πρωτεύουσαν Χάτραν. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (241), ἐπωφελούμενος τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν τῆς Ρώμης, εἰσέβαλεν εἰς τὰς ἐν Μεσοποτα-

Digitized by Google

μία ρωμαϊκὰς κτήσεις, ἐξεπόρθησε τὴν ὀχυρὰν Νίσιβιν καὶ εἶτα προήλασεν εἰς Συρίαν καὶ κατέλαβε τὴν Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡττήθη ὑπὸ τοῦ ἐπελθόντος Ρωμαίου αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ Γ' (238—244) καὶ ὑπεχώρησε πέραν τοῦ Τίγρητος, ἐν τέλει δέ, τῷ 244, δολοφονηθέντος τοῦ Γορδιανοῦ Γ', ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Φιλίππου τοῦ Ἄραβος (244—449), ἐκχωρήσας αὐτῷ ὁλόκληρον τὴν βορειοδυτικὴν Μεσοποταμίαν.

Τῷ 458, ἐπωφελούμενος πάλιν τῶν ἐν Ρώμῃ ἀνωμαλιῶν (ἕνεκα τῶν συνεχῶν μεταβολῶν εἰς τὸν θρόνον καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν), εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς τὰς ἐν Ἀσίᾳ ρωμαϊκὰς κτήσεις καὶ ἐξεπόρθησε τὴν Νίσιβιν, τὸ Χαράν, τὴν Ἔδεσσαν (νῦν Οὔρφαν), καὶ αὐτὴν τὴν Ἀντιόχειαν. Καὶ ἐξεδιώχθη μὲν ἐκεῖθεν ὑπὸ τοῦ ἐπελθόντος αὐτοκράτορος Οὐαλεριανοῦ (253—260), ἀλλὰ κατώρθωσε μετ' οὐ πολὺ νὰ ἀποκλείσῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ δεχθῇ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ περ-

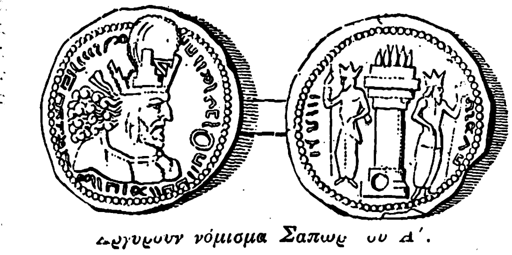

Ἀργυροῦν νόμισμα Σαπὼρ ὁ Α'.

σικὸν στρατόπεδον, ἵνα διαπραγματευθῇ τὴν εἰρήνην, ὅτε συνέλαβε δολίως αὐτὸν καὶ τὸν ἀπήγαγεν εἰς αἰχμαλωσίαν. Κατ' ἄλλους ὁ Οὐαλεριανὸς προσέφυγεν εἰς τὸ περσικὸν στρατόπεδον, ἵνα μὴ φονευθῇ ὑπὸ τῶν στασιασάντων, ἕνεκα τῆς πείνης, στρατιωτῶν του. Ὁπωσδήποτε, μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος καὶ τὴν παντελῆ διάλυσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὁ Σαπὼρ εἰσέβαλεν εἰς Συρίαν, ἀνέκτησε τὴν Ἀντιόχειαν καὶ εἶτα προήλασεν εἰς Κιλικίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ ἐξεπόρθησε τὴν Καισάρειαν, ἐν τέλει δὲ ἀπῆλθεν ἀποκομίζων χιλιάδας αἰχμαλώτων καὶ λείαν ἄφθονον. Ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης προήλασε μέχρι τῆς Κοίλης Συρίας καὶ προσέβαλεν ἀνεπιτυχῶς τὴν ὀχυρὰν Ἔμεσαν (παρὰ τὴν νῦν πόλιν Χόμς, πρὸς Α τοῦ ποταμοῦ Ὀρόντου) καὶ τέλος κατηυθύνθη εἰς Περσίαν, ἀλλὰ προσβληθεὶς κατὰ τὴν πορείαν του ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Παλμύρας Ὀδενάθου, ὑποτελοῦς καὶ συμμάχου τῆς Ρώμης, ἀπώλεσε πάσας αὐτοῦ τὰς ἀποσκευὰς καὶ ὑπεχώρησεν ἐν ἀταξίᾳ πέραν τοῦ Εὐφράτου, καταλιπὼν μέγα μέρος τῆς Μεσοποταμίας εἰς τὸν τολμηρὸν ἀντίπαλόν του.

Ἔκτοτε ἐπηκολούθησε μακρὰ πρός τε τὴν Ρώμην καὶ τὸν Ὀδέναθον εἰρήνη, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ Σαπὼρ ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα κοινῆς ὠφελείας (ὁδούς, γεφύρας, ἀρδευτικά, διώρυγας κ.λ.), χρησιμοποιῶν τοὺς διὰ τοῦ αἰχμαλώτου του Οὐαλεριανοῦ μεταχληθέντας Ρωμαίους καὶ Ἕλληνας ἀρχιτέκτονας. Ἔκτισεν ὡσαύτως νέαν πρωτεύουσαν, τὴν Σαπώρην, ἧς τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια σῴζονται ἔτι παρὰ τὴν πόλιν Kazerum. Ἀπέθανε τῷ 271, μετὰ βασιλείαν 31 ἐτῶν, καταλιπὼν τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὸν υἱόν του Ὁρμίσδαν Α'.

Ὁ Σαπὼρ Α' ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγαλυτέρων βασιλέων τῆς νεωτέρας Περσίας, ἐξετέλεσε πλεῖστα κοινωφελῆ ἔργα, ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ ἐπεξέτεινε πρὸς Α. τὰ ὅρια τοῦ κράτους του, πρὸς δὲ ἦτο γενναῖος καὶ ἱκανὸς στρατηγός ἀλλ' «ἄδικος εἰς τὰ μέγιστα καὶ μιαιφόνος, ὀξὺς μὲν εἰς ὀργὴν καὶ ὠμότητα, βραδὺς δὲ πρὸς φειδὼ καὶ συγγνώμην». Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἐπίσημος τοῦ κράτους θρησκεία ἦτο ἡ ζωροαστρική, ἣν ἐπρέσβευε καὶ ὁ ἴδιος, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ὅμως ἐπῆλθε σοβαρώτατος κλονισμὸς εἰς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἐν Περσίᾳ. Παρὰ τὴν ἀναζωπύρησιν τοῦ ζωροαστρισμοῦ, ἡ διάδοσις τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καὶ ἡ ταχεῖα πρόοδος τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας (ἐν Συρίᾳ, Μεσοποταμίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ) παρήγαγον ἐν Περσίᾳ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σαπὼρ Α', τάσιν συγχωνεύσεως τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, ἐκδηλωθεῖσαν κυρίως διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ κηρύγματος τοῦ τότε ἀναφανέντος Μάνεντος (β. λ. *Μανιχαῖοι*). Ν. ΚΛΣ

— **Σαπὼρ Β' ὁ *Μέγας*.** Βασιλεὺς τῆς Περσίας (309—379). Νεώτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ὁρμίσδα Β' (303—309), γεννηθεὶς μῆνάς τινας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (τῷ 309). Πρὶν γεννηθῇ, εἶχεν ἀναγορευθῆ βασιλεὺς ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του Ὁρμίσδας Γ', ὃν ὅμως ἐξεθρόνισαν μετά τινας μῆνας οἱ μεγιστᾶνες, οἵτινες καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀναγορεύσωσι βασιλέα τὸ ἐν τῇ γαστρὶ ἔτι τῆς μητρὸς του διατελοῦν ἕτερον τέκνον τοῦ Ὁρμίσδα Β' καὶ «τῇ γαστρὶ περιθέντες τὴν κίδαριν ἀνεῖπον βασιλέα τὸ ἔμβρυον», τὸ ὁποῖον γεννηθὲν μετά τινας μῆνας ὠνομάσθη *Σαπὼρ Β'*.

Κατὰ τὰ παιδικὰ ἔτη τῆς ἡλικίας του, ὅτε τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἤσκουν οἱ ἐπιτροπεύοντες αὐτὸν μεγιστᾶνες, ἡ Περσία ὑπέστη ἐπανειλημμένας καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς τῶν γειτονικῶν βαρβάρων λαῶν μέχρι τοῦ 325, ὅτε ὁ Σαπὼρ Β', συμπληρώσας τὸ 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀνέλαβεν εἰς χεῖράς του τὴν ἀρχήν. Τεθεὶς τότε ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του, ἐβάδισε κατὰ τῶν ἐπιδρομέων, τοὺς ὁποίους ὄχι μόνον ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν περσικῶν ἐδαφῶν, ἀλλὰ καὶ σκληρῶς ἐτιμώρησε δι' ὅσας καταστροφὰς εἶχον ἐπιφέρει εἰς τοὺς ὑπηκόους του. Συγχρόνως κατεδίωξε μετὰ φανατισμοῦ τοὺς Χριστιανούς, κλείσας τοὺς ναοὺς αὐτῶν καὶ δημεύσας τὰς περιουσίας των. Κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἐτόλμησε τότε νὰ ἐπιχειρήσῃ τι, διότι ἐφοβεῖτο τὸν βασιλεύοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει Κωνσταντῖνον Α' τὸν Μέγαν καὶ τὸν παρ' ἐκείνῳ διαμένοντα ἔκπτωτον βασιλέα Ὁρμίσδαν Γ' (ἀδελφὸν τοῦ Σαπὼρ Β')· μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Κωνσταντίνου (337) καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντίου, διεξήγαγεν ἀδιαλείπτους ἐναντίον αὐτοῦ πολέμους, ὧν θέατρον ὑπῆρξεν ἅπασα ἡ μεταξὺ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου ἐπίμαχος χώρα.

Οἱ πόλεμοι ἐκεῖνοι ἐξηκολούθησαν μέχρι τοῦ 361, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Κωνστάντιος καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου ὁ ἐξάδελφος τούτου Ἰουλιανὸς ὁ ἐπιλεγόμενος Παραβάτης (361—363). Ὁ Σαπὼρ Β' ἔσπευσε τότε νὰ προτείνῃ αὐτῷ εἰρήνην, ἀλλ' ἐκεῖνος, ἀπορρίψας αὐτήν, ἐστράτευσεν εἰς Μεσοποταμίαν καὶ ἐκπορθῶν ἀλληλοδιαδόχως τὰ ἰσχυρότερα περσικὰ φρούρια ἔφθασεν ἄνευ ἄλλης σοβαρᾶς ἀντιστάσεως μέχρι τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, διέβη αὐτὸν μαχόμενος καὶ ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς Κτησιφῶνος (πρὸς Ν. τῆς σημερινῆς Βαγδάτης), τῆς μεγαλυτέρας καὶ ἐπισημοτέρας πόλεως τῆς Περσίας μετὰ τὴν Περσέπολιν. Ἐκεῖ εἶχον ἐγκλεισθῆ τὰ ὑποχωροῦντα περσικὰ στρατεύματα, ἐνῷ περαιτέρω ἦτο ἐστρατοπεδευμένος ὁ βασιλεὺς Σαπὼρ μετὰ τοῦ κυρίου ὄγκου τῶν δυνάμεών του, καραδοκῶν τὴν εὐνοϊκὴν στιγμήν, ἵνα ἐπέλθῃ κατὰ τῶν ἐξηντλημένων ἐκ τῶν μακρῶν πορειῶν καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων μαχῶν ἀντιπάλων του. Καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ αὕτη.

Ὁ Ἰουλιανὸς εἶχεν ἀποφασίσει νὰ εἰσδύσῃ μέχρι Κτησιφῶνος, ἀφοῦ προηγουμένως συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Ἀρμενίων νὰ ἑνωθῶσιν οὗτοι μετὰ τῶν Βυζαντινῶν στρατηγῶν Σεβαστιανοῦ καὶ Προκοπίου καὶ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς Μηδίαν, εἶτα δὲ κατέλθωσιν εἰς Μεσοποταμίαν καὶ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ ἐκεῖ προελαύνοντος βυζαντινοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐλπίς του ὅμως αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη. Οἱ Ἀρμένιοι ἐξηπάτησαν αὐτόν. Καὶ ὁ Ἰουλιανὸς εὑρέθη τότε πρὸ δυσχερεστάτου διλήμματος: νὰ προσβάλῃ τὴν ὀχυρὰν Κτησιφῶνα καθ' ὃν χρόνον ὀλίγον περαιτέρω αὐτῆς ἐστρατοπέδευεν ὁ Σαπὼρ μὲ τὰ ἄθικτα ἤδη στρατεύματά του, ἢ νὰ σπεύσῃ νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἄρκυος, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἶχεν ἤδη ἐμπλακῆ. Ἐπροτίμησε τὸ δεύτερον καὶ τὴν 16 Ἰουνίου 363 διέταξε τὴν ἐκκίνησιν τῶν στρατευμάτων του μὲ κατεύθυνσιν τὴν Κορδουηνὴν (τὸ νῦν Κουρδιστάν), κειμένην 500 χλμ. περίπου πρὸς Β. τῆς Κτησιφῶνος. Ἐπορεύετο κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς (ἀνατολικῆς) ὄχθης τοῦ Τίγρητος. Καὶ ἤδη ἐπέστη ἡ εὐνοϊκὴ στιγμή, ἣν ἀπὸ μακροῦ ἐκαραδόκει ὁ Σαπώρ, ὅστις ἐκινήθη ἀμέσως κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του. Δι' ἰσχυρῶν τμημάτων ἱππικοῦ ἐπετέθη κατὰ τῶν μεταγωγικῶν καὶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ ἐπεβράδυνε τὴν προχώρησιν τῆς βυζαντινῆς φάλαγγος, ἐνῷ ἕτερα τμήματα, προπορευθέντα, κατέστρεφον τοὺς ἐσπαρμένους ἀγροὺς καὶ ἐπυρπόλουν τὰς ἀποθήκας τῶν χωρίων. Ἡ βυζαντινὴ φάλαγξ, πιεζομένη πανταχόθεν, ἐπροχώρει βραδέως καὶ τέλος ὁ Ἰουλιανὸς ἠναγκάσθη νὰ σταματήσῃ αὐτὴν εἰς θέσιν Μάραγγα, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ πρὸς τοὺς πολεμίους. Τὴν 25 Ἰουνίου συγκρουσθεὶς πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἠνάγκασε μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα νὰ ὑποχωρήσωσι. Τὴν ἐπομένην (26 Ἰουνίου) ὁ Σαπὼρ ἐβάδισε πάλιν κατὰ τῶν ἐν πορείᾳ Βυζαντινῶν καὶ ἐπετέθη ἐξ ὅλων τῶν σημείων ἐναντίον των πρὸς Ν. τῆς πόλεως Σαμάρας. Ὁ Ἰουλιανός, πολεμήσας ὡς ἀληθὴς ἥρως, ἐτραυματίσθη βαρέως καὶ μετά τινας ὥρας ἐξέπνευσεν ἐν τῇ σκηνῇ, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν μετέφερον οἱ ὑπασπισταί του.

Κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην μάχην ὁ Σαπὼρ ἀπώλεσε μέγα μέρος τῶν στρατευμάτων του καὶ 50 ἐν ὅλῳ σατράπας, ἐνθαρρυνθεὶς ὅμως ἐκ τῆς εἰδήσεως τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἣν τῷ μετέδωσε Βυζαντινὸς αὐτόμολος, ἐσυνέχισε τὴν καταδίωξιν τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ὁδηγουμένου ἤδη ὑπὸ τοῦ νέου αὐτοκράτορος Ἰοβιανοῦ.

Τὴν 30 Ἰουνίου ὁ βυζαντινὸς στρατὸς κατώρθωσε νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν δεξιὰν (τὴν δυτικὴν) ὄχθην τοῦ Τίγρητος καὶ τότε ὁ Σαπώρ, μὴ διαθέτων τὰ ἀναγκαῖα μέσα ὅπως διαβιβάσῃ καὶ αὐτὸς τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν ὄχθην ἐκείνην, καὶ συνεπῶς μὴ δυνάμενος νὰ συνεχίσῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἀντιπάλου του, ἔπεμψεν αὐτῷ πρέσβεις προτείνων εἰρήνην ὑπὸ βαρυτάτους ὅρους.

Μετὰ 4 ἡμέρας διαπραγματεύσεων ὑπεγράφη τριακονταετὴς εἰρήνη. Ὁ Ἰοβιανὸς ἀνεγνώριζε τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν κατοχὴν πασῶν τῶν πρὸς Α. τοῦ Τίγρητος χωρῶν, παρεχώρει συνάμα αὐτοῖς τρία ἰσχυρὰ φρούρια τῆς Μεσοποταμίας: τὴν Νίσιβιν, τὰ Σίγγαρα καὶ τὸ Στρατόπεδον τῶν Μαύρων, πρὸς δὲ ὑπέσχετο νὰ διακόψῃ πᾶσαν σχέσιν μετὰ τῶν Ἀρμενίων. Εἰς ἀντάλλαγμα ὁ Σαπὼρ ὑπέσχετο νὰ μὴ παρενοχλήσῃ τὰ ἀποσυρόμενα βυζαντινὰ στρατεύματα καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἐκχωρουμένων αὐτῷ χωρῶν νὰ ἀπέλθωσι μετὰ πάσης τῆς κινητῆς αὐτῶν περιουσίας.

Κατόπιν ὁ Σαπὼρ ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν Ἰβήρων, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτοὺς διὰ τὴν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν συμμαχίαν των, μετὰ μακροὺς δὲ ἀγῶνας ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν περσικὴν ἐπικυριαρχίαν.

Τῷ 371 ὁ Σαπώρ, λαβὼν ὡς ἀφορμὴν τὴν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν παρασχεθεῖσαν συνδρομὴν εἰς τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ἴβηρας πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἐστράτευσε πάλιν κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλ' ἡττηθεὶς ὑπεχώρησε καὶ τέλος ὑπέγραψε μετὰ τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος εἰρήνην (τῷ 377), καθ' ἣν οἱ δύο βασιλεῖς ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἀναμιγνύωνται τοῦ λοιποῦ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Ἰβηρίας καὶ τῆς Ἀρμενίας. Μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανε (τῷ 379), καταλιπὼν τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὸν υἱόν του Ἀρταξέρξην Β' (379—383). Ν. ΚΛΣ

— **Σαπὼρ Γ'.** Βασιλεὺς τῆς Περσίας (383—388). Ἦτο υἱὸς τοῦ Σαπὼρ Β' (309—379) καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀρταξέρξου Β' (379—383), ὃν διαδεχθεὶς ἐσυνέχισε τὴν εἰρηνικήν του πολιτικὴν πρὸς ὅλους τοὺς γείτονας λαούς. Τῷ 384 πέμψας πρέσβεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον Α' εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνέδεσε καὶ μετ' ἐκείνου φιλικὰς σχέσεις, παγιωθείσας διὰ τῆς μεταξὺ αὐτῶν διανοιράσεως τῆς Ἀρμενίας. Ὁ Σαπὼρ Γ' ἦτο ἐχθρὸς τῆς πολυτελείας καὶ τῆς κουραστικῆς αὐλικῆς ἐθιμοτυπίας, καὶ ἔζη μακρὰν τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων ὑπὸ τὰς σκηνάς. Ἐφονεύθη τῷ 388 ὑπὸ τοῦ καταπεσόντος βαρέος ὀρθοστάτου τῆς σκηνῆς του. Κατ' ἄλλους ἐδολοφονήθη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς θυέλλης ὑπὸ τῶν αὐλικῶν του ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἀνεκτικότητος αὐτοῦ. Διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀδελφός του Βαρὰμ Δ' (388—399). Ν. ΚΛΣ

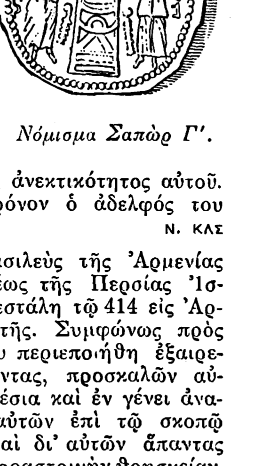

Νόμισμα Σαπὼρ Γ'.

— **Σαπὼρ.** Πέρσης ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας (414—420). Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἰσδιγέρδου Α' (399—420), ἀπεστάλη τῷ 414 εἰς Ἀρμενίαν ὡς ἀντιβασιλεὺς αὐτῆς. Συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ πατρός του περιεποιήθη ἐξαιρετικῶς τοὺς Ἀρμενίους ἄρχοντας, προσκαλῶν αὐτοὺς εἰς γεύματα καὶ κυνηγέσια καὶ ἐν γένει ἀναστρεφόμενος συνεχῶς μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ προσηλυτίσαι αὐτούς, καὶ δι' αὐτῶν ἅπαντας τοὺς Ἀρμενίους, εἰς τὴν ζωροαστρικὴν θρησκείαν, χωρὶς ὅμως τὸ παράπαν νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του τούτου. Τῷ 419, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ πατήρ του ἠσθένει βαρέως, ἀπῆλθεν εἰς Περσίαν ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰσδιγέρδου (420), ἀποπειραθεὶς νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον, ἐφονεύθη ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις ὑπὸ τῶν μάγων καὶ τῶν αὐλικῶν, οἵτινες ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν ἀδελφόν του Βαρὰμ Ε' (420—440). Ν. ΚΛΣ

σαπωρουβρίνη (ἡ), ἡ *στρουθίνη*, ἡ *σαπωνίνη* [*Ὀργ. Χημ.*]. Σαπωνίνη τοῦ τύπου $C_{72}H_{112}O_{40}$, ἀπαντῶσα εἰς τὰς ρίζας σαπωναρίας ἢ σαπωνοφύτου τοῦ φαρμακευτικοῦ (δρόγη *ρίζα στρουθίου*, κοιν. *τσουένι*). Εἶναι κόνις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, προκαλεῖ πταρμὸν καὶ ἐρύθρωσιν τῶν ὀφθαλμῶν. Ἀνήκει εἰς τὰς ὀλιγώτερον τοξικὰς σαπωνίνας. Τὸ ἁπλοῦν, ἀκαθάριστον ἐκχύλισμα τῆς δρόγης χρησιμοποιεῖται διὰ καθαρισμὸν εὐαισθήτων ὑφασμάτων ἐξ ἐρίου ἢ μετάξης. Παρ' ἡμῖν χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα πρὸς παρασκευὴν τοῦ χαλβᾶ. Καίτοι ἡ σαπωρουβρίνη εἶναι, ὡς ὅλαι αἱ σαπωνῖναι, αἱμολυτική, ἡ εἰς τὸν χαλβᾶν περιεχομένη ποσότης αὐτῆς εἶναι τόσον μικρά, ὥστε δὲν βλάπτει. Σ. Γ.

σάρ. Νόμισμα ἀργυροῦν τοῦ ἀνατολικοῦ Τουρκεστάν, ἀνάλογον πρὸς τὸ τάελ τῆς Κίνας. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 16 *τένγκα* ἢ 400 *νταχίν*, *ρεντκὰς* ἢ *χουνγιτσιέν*, ἀποτελοῦν ὑποδιαίρεσιν (τὸ $^1/_{50}$) τοῦ *γιαμπού*, ἑτέρου νομίσματος. Τὸ ἀρχικὸν του βάρος ἦτο 1,301 γραμμ. ἀργύρου, ἡ ἀνταλλακτικὴ ὅμως ἀξία του κατὰ πολὺ ὑποτιμημένη. Ι. Α. Β.

Σάρα [*Γεωγρ.*]. Ὄρος γυμνόν, ὑψούμενον ΝΑ. τῆς θέσεως τῶν ἀρχαίων Μυκηνῶν, ἀφ' ὧν χωρί-

Digitized by Google

ζεται δι' ἀποτόμου χαράδρας, καλουμένης κοινῶς *Χάβος*. Ὑψοῦται μέχρις 600 μ. Ι. Σ. Σ.

Σαραβαΐται (οἱ). Οὕτως ἐκαλοῦντο ἀσκηταί τινες ἐν Αἰγύπτῳ, οὐ μακρὰν τῶν πόλεων οἰκοῦντες καὶ συνήθως ἔγγαμοι, κατὰ μόνας ζῶντες ἄνευ τινὸς κανόνος. Ε. Γ. Π.

Σαραβὰκ (Sarawak) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἀνεξάρτητον κράτος εἰς τὴν ΒΔ. Μπόρνεο, τελοῦν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1888 ὑπὸ ἀγγλικὴν προστασίαν. Ἐμβαδὸν 108.800 τ. χλμ., κάτ. 600.000. Ὁ ἰθαγενὴς πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων φυλῶν Μαλαισίων, Μωαμεθανῶν καὶ ἄλλων εἰδωλολατρικῶν φυλῶν. Ἡ χώρα εἶναι ὀρεινὴ καὶ ἔχει ἄφθονα ὕδατα. Αἱ ἀκταί της, μήκους 650 χλμ., εἶναι χαμηλαί, τελματώδεις καὶ ἀμμώδεις. Κυριώτεροι τῶν ποταμῶν εἶναι ὁ *Ρετζιάνγκ*, ὁ *Μπαράμ*, ὁ *Λιμπάνγκ* καὶ ὁ *Μπατὰνγκ Λουπάρ*. Ἔχει παραγωγὴν σάγου, κόμμεως καὶ φαρμακευτικῶν φυτῶν καὶ πετρελαιοφόρους πηγάς.

—2) Πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου κράτους ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαραβάκ, εἰς ἀπόστασιν 37 χλμ. περίπου ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Κάτ. 25.000. Ἔχει σταθμὸν ἀσυρμάτου καὶ διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον. Γ. Ι. Β.

σαραβακίτης (ὁ) (Sarawakit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὀξυχλωριοῦχον ἕνωσιν τοῦ ἀντιμονίου. Ἀπαντᾷ εἰς πολὺ μικροὺς κρυστάλλους ἐπὶ αὐτοφυοῦς ἀντιμονίου εἰς τὴν νῆσον Μπόρνεο. Γ. Β.

Σαραβαλέϊκο *[Γεωγρ.]*. Χείμαρρος τῆς Ἀχαΐας, σχηματιζόμενος μεταξὺ τοῦ Παναχαϊκοῦ καὶ τοῦ προβούνου αὐτοῦ Ὀμπλοῦ. Ὀνομάζεται οὕτως ἐκ τοῦ παρὰ τοῦτο χωρίου Σαραβάλι. Κατερχόμενος παραλλήλως καὶ ἐγγύτατα τοῦ Γλαύκου ἐκβάλλει 5 ½ χλμ. ΝΔ. τῶν Πατρῶν. Ι. Σ. Σ.

Σαραβάλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 597, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ρηγανόκαμπος*, 708. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

σαράβαλο (τό)· δημοτ., πᾶν τὸ πεπαλαιωμένον, τὸ ἐξηρθρωμένον, ἐν γένει τὸ κακῶς ἔχον: «τὸ σπίτι ἔγινε σαράβαλο» ‖ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου: «ἐγήρασε κι' ἔγινε σαράβαλο».

σαράβαρον (τό)· μεταγν., εἶδος περισκελίδος.

Σαράβας, *Δημήτριος*. Ἕλλην πολιτικὸς (1822—1893). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν νομικά, τῷ 1863 ἐξελέγη βουλευτὴς Λακωνίας, τῷ δὲ 1869 μετέσχε τῆς κυβερνήσεως Θρ. Ζαΐμη ὡς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Ἀποσυρθεὶς τῆς πολιτικῆς διωρίσθη ἐφέτης καὶ προήχθη εἰς ἀρεοπαγίτην. Θ. Β.

Σαραβέκα (οἱ) (Sarabeka). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς περιοχῆς τῶν πηγῶν τοῦ Μαδέϊρα ἐν Βολιβίᾳ, ὑπαγομένη εἰς τὰς φυλὰς τῶν Τσικβίτος. Θ. Χ. Σ.

Σαραβίς, ἢ ***Σαραβρὶς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς βορειοδυτικῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐεττόνων (Λουσιτανία), κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Δουρίου ποταμοῦ καὶ εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ Σαλμάντικας (Σαλαμάγκα) εἰς Ὀκελόδουρον (Zamora) ὁδοῦ. Σήμερον καλεῖται Toro. Α. Θ. Σ.

Σαραβλαγάν, ἢ ***Σαχραπλακάν***. Πέρσης στρατηγός, συμμετασχὼν εἰς τοὺς μακροὺς πολέμους τοῦ βασιλέως Χοσρόου Β' (590—628) ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν (βλ. λ. *Ἡράκλειος*). Ν. ΚΛΣ

Σάραβος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῶν ἐκτὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἰμάου (νῦν Καρακορούμ καὶ Δυτικὰ Ἱμαλάϊα) ἐκβάλλει κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ζ, 1, 29) πρὸ τῶν Παλιβόθρων (νῦν Πάτνα). Ταυτίζεται μὲ τὸν σημερινὸν *Γόγραν* (Gogra). Α. Θ. Σ.

— **Σάραβος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Βοσγίων χύνεται μετὰ ροῦν 235 χλμ. εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μοζέλλα, πρὸ τῆς Αὐγούστας Τρεβήρων (νῦν Trêves). Εἶναι ὁ σημερινὸς Sarre. Α. Θ. Σ.

Σάραγγα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς παραλίας τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης (Θάλασσα τοῦ Ὀμὰν) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὠρειτῶν, πρὸς Δ. τοῦ Ἀράβιος ποταμοῦ (νῦν Habb), ὅπου προσωρμίσθη πρὸς ὕδρευσιν ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Νέαρχον ἐπιστρέφων ἐξ Ἰνδιῶν στόλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τῷ 325 π. Χ. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α.Θ.Σ.

Σαράγγαι (οἱ)· βλ. *Ζαράγγαι*.

Σαράγγης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν παραποταμίων τοῦ Ὑδραώτου (νῦν Ravi), πηγάζων ἐκ τῆς χώρας τῶν Κηκέων εἰς τὰ ΒΔ. τῶν Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν. Α. Θ. Σ.

Σαραγὲς (οἱ) (Scharayés). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς περιοχῆς τῶν πηγῶν τοῦ Παραγουάη ἐν Βραζιλίᾳ. Θ. Χ. Σ.

Σαράγιεβον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σεράγιεβον*.

Σαραγίνα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ, 5, 13) εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Μαρμαρικῆς, μεταξὺ τῆς Κυρήνης καὶ τῆς ὀάσεως Αὔγιλα (νῦν Ἀουτζέλλα). Α. Θ. Σ.

Σαραγόσσα (Saragosa, ἰσπαν. Zaragoza, προφ. *Θαραγόθα*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἔβρου, 339 χλμ. ΝΑ. τῆς Μαδρίτης, μεθ' ἧς συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Κάτ. 153.681. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐν μέσῳ καλλιεργημένης περιφερείας, ἔχει ἀρχαίους ναούς, ὡς τὸν μητροπολιτικὸν La Sco (1119—1550) ρυθμοῦ γοτθικοῦ, τοῦ Ἁγίου Παύλου (1209) καὶ τῆς Παναγίας (1681). Ἀξιόλογα εἶναι ἐπίσης τὸ ἐπισκοπικὸν μέγαρον, τὸ χρηματιστήριον (Lonja), τὸ δικαστικὸν μέγαρον (Audiencia), ἡ ἀγορά, τὸ μνημεῖον τῶν Μαρτύρων (1908), ὁ ὀβελίσκος (1920) καὶ τὸ μνημεῖον τῆς Νίκης (1808—1809). Ἔχει ἐπίσης πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1474, ἐμπορικὴν σχολήν, κτηνιατρικὴν σχολήν, βιοχημικὸν ἐργαστήριον (1918), βιβλιοθήκην, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, πινακοθήκην, ἐμπορικὸν μουσεῖον, πολλὰ θέατρα, ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν (1916), ἀκαδημίαν τῶν τεχνῶν, νοσοκομεῖα καὶ στάδιον διὰ ταυρομαχίας. Διεξάγει ἀκμαῖον ἐμπόριον καὶ ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων, δερμάτων, πίλων, κομβίων, κλειδοκυμβάλων, χημικῶν προϊόντων καὶ σοκολάτας. Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν μετὰ τῆς Μαδρίτης, τοῦ Βαλιοντολίντ, τῆς Βαλένθια, τῆς Καταλωνίας καὶ τῆς Γαλλίας.

Ἡ Σαραγόσσα εἶναι ἡ κελτοϊβηρικὴ *Σαλτοῦμπα* (Salduba), τῷ 25 π. Χ. ἔγινεν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ρωμαϊκὴ ἀποικία, ὀνομασθεῖσα Caesarea Augusta ἢ Caesaraugusta, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ σημερινὴ ὀνομασία *Σαραγόσσα*. Ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους ἡ Σαραγόσσα ἀνεδείχθη ἐμπορικὸν καὶ στρατιωτικὸν κέντρον τῆς κοιλάδος τοῦ Ἔβρου. Τῷ 452 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σουήβων, τῷ 476 ὑπὸ τῶν Βησιγότθων καὶ τῷ 712 ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Τῷ 777 ὁ Ἄραψ τοποτηρητὴς ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τοῦ Καρλομάγνου ἐναντίον τοῦ χαλίφου τῆς Κορδούης Ἀβδὲρ-Ραχμὰν τοῦ Α'. Ὁ Καρλομάγνος ἐπολιόρκησε τὸν στρατὸν τοῦ χαλίφου ἐν *Σαρκόστᾳ*, ὅπως ἐκαλεῖτο τότε ἡ Σαραγόσσα, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν λόγῳ ἐκραγείσης στάσεως τῶν Σαξόνων ὑπηκόων του. Οἱ Ἄραβες ἐξεδιώχθησαν ἐξ ὁλοκλήρου τῆς Ἀραγῶνος τῷ 1118 ὑπὸ Ἀλφόνσου τοῦ Α', καὶ ἡ Σαραγόσσα, πρωτεύουσα τοῦ ἐλευθερωθέντος τούτου βασιλείου, ἀνεπτύχθη μεγάλως. Τῷ 1710 ἐν Σαραγόσσῃ ἡττήθη Φίλιππος ὁ Ε' ὑπὸ τῶν βρεττανοαυστριακῶν στρατευμάτων. Ἱστορικὴ παρέμεινεν ἡ ἡρωϊκὴ ἀντίστασις τῶν κατοίκων της ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἰωσὴφ ντε Παλαφὰχ-ὔ-Μέλθι κατὰ τῶν Γάλλων (ἀπὸ 27 Ἰουνίου μέχρι 14 Αὐγούστου 1808 καὶ ἀπὸ 21 Δεκεμβρίου 1808 μέχρι 21 Φεβρουαρίου 1809), οἵτινες περιεκύκλωσαν τὴν πόλιν. Μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν εἶναι καὶ ἡ περίφημος Μαρία Αὐγουστίν, ἥτις ὡς «Κόρη τῆς Σαραγόσσης» (Maid of Saragossa) ὑμνήθη ὑπὸ τοῦ Βύρωνος εἰς τὸ «Τσάϊλτ Χάρολντ». Γ. Ι. Β.

— **Σαραγόσσης** ***μάρτυρες***. Ὁ Λατῖνος Χριστιανὸς ποιητὴς Προυδέντιος (348—405) ἀναφέρει τὰ ὀνόματα 18 Χριστιανῶν ἐκ Σαραγόσσης τῆς Ἱσπανίας, οἵτινες ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τῷ 304 καὶ ἑορτάζονται τὴν 16 Ἀπριλίου. Ὡσαύτως ἐν Σαραγόσσῃ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι Χριστιανοὶ ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Δακιανοῦ, οἵτινες ἑορτάζονται τὴν 3 Νοεμβρίου. Ὅτε μετὰ τὴν λῆξιν τῶν διωγμῶν συνελέγησαν τὰ ὀστᾶ τῶν μαρτύρων τούτων, ἐσχηματίσθη μέγας λευκὸς σωρός, ἡ κληθεῖσα Massa Candida. Ε. Γ. Π.

σαραγοῦστι (τὸ) (Saragousti) *[Ναυτ.]*. Ἐπίπλασμά τι ναυτικὸν τῆς Ἰνδικῆς ἐκ τιτάνου, πίσσης καὶ πετρελαίου (*Παλάσκας*). Εἶναι προτιμότερον τῆς ἁπλῆς πίσσης πρὸς ἐπίπλασιν τῶν ἁρμῶν. Σ. Ε. Λ.

Σαραδὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Φλάμπουρα τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 110. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ὀρθολίθι*.

Σαραζάτε (Sarasate), ***Παῦλος - Μαρτῖνος*** (de Navascuès). Διάσημος Ἱσπανὸς βιολιστής, γεννηθεὶς ἐν Παμπελούνῃ καὶ ἀποθανὼν ἐν Μπιάρριτς (1844—1908). Υἱὸς στρατιωτικοῦ μουσικοῦ ἔδωκε δείγματα ἐξαιρετικοῦ ταλάντου ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας, μόλις δὲ ἑπταετὴς ἐνεφανίσθη εἰς δημοσίαν συναυλίαν. Δεκαετὴς ἔπαιξεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἱσπανίας, λαβὼν ὡς δῶρον παρὰ τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας ἓν θαυμάσιον βιολίον Στραντιβάριους. Ὀλίγον βραδύτερον τυχὼν ὑποτροφίας μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐτελειοποιήθη εἰς τὸ ἐκεῖσε ᾠδεῖον ὑπὸ τὸν Ἀλὰρ (1856—1859). Ἐν Μαδρίτῃ ἐνεφανίσθη τῷ 1869, ἐν συναυλίᾳ μετὰ τῆς Ἀδελίνας Πάττι, ἔκτοτε δὲ ἤρχισεν ἐξαπλουμένη ἡ μεγάλη του φήμη ὡς βιολιστοῦ. Ὁ Σαραζάτε ἀπέφευγε τὰς ὑπερβολὰς τῆς ἐκφράσεως, προτιμῶν τὴν κλασσικότητα τῆς γραμμῆς, τὴ[ν] λαμπρότητα τῆς ἐκτελέσεως καὶ τὸν ὡραῖον ἦχο[ν], οὗτινος ἡ ἀκρίβεια ἦτο μυθική. Εἰδικῶς διὰ τὸ[ν] Σαραζάτε ἔγραψαν ὁ Λαλὸ τὸ πρῶτόν του «κο[ν]τσέρτο» καὶ τὴν «Ἱσπανικὴν συμφωνίαν», ὁ Μπρο[ὺχ] τὸ δεύτερον «κοντσέρτο» καὶ τὴν «Σκωτικὴν φαντα[]σίαν», ὁ Σαὶν-Σὰνς τὸ «κοντσέρτο» κλπ. Ἐξετέλ[ει] ὡσαύτως κατ' ἀπαράμιλλον τρόπον τὰ κοντσέρ[το] τοῦ Μπετόβεν καὶ τοῦ Μένδελσον, ἐνῷ ἐκ τῶ[ν] ἔργων τοῦ Μπὰχ προετίμα τὸ «Πρελούδιο» κα[ὶ] τὴν «Γκαβότταν» ἐκ τῆς σονάτας εἰς μι μεῖζον. Ὁ Σαραζάτε ἔγραψε καὶ ἔργα τινὰ διὰ βιολίον· ἐ[ξ] αὐτῶν τά: «Zigeunerweisen», «Jota aragonesa» καὶ «Zapateado» καί τινες ἱσπανικοὶ χοροὶ πα[]ραμένουσιν ἀκόμη μεταξὺ τῶν δημοφιλεστέρων ἔρ[]γων διὰ βιολιστάς. Ὁ μέγας Ἱσπανὸς καλλιτέ[]χνης εἶχε νυμφευθῆ τὴν καλλιτέχνιδα *Βέρθαν Μ[]*, ἥτις συνώδευεν αὐτὸν εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον κα[ὶ] ἡ ὁποία ἵδρυσεν ἐν Μπιάρριτς «Μουσεῖον Σα[ρα]ζάτε». Ὁ Σαραζάτε ἐκληροδότησεν ἓν ἐκ τῶν θα[υ]μασίων του Στραντιβάριους εἰς τὸ Ὠδεῖον τῆ[ς] Μαδρίτης, ὥρισε δὲ καὶ βραβεῖον ἐκ 4.000 πεσετ[ῶν]. Γ. Ι.

Σαραζέν, ἢ ***Σαρραζὲν*** (Sarasin, Sarrazin), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος***. Γάλλος ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1611—1654). Ἦτο νόθος υἱὸς οἰκονομικοῦ τινος ὑπαλλήλου καὶ διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ πρίγκιπος Κόντι. Ὑπῆρξε πνευματώδης συγγραφεὺς ἐμμέτρων καὶ πεζῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἔκτακτον ἐπιτυχίαν, ἰδίᾳ παρὰ τῷ κόσμῳ τῶν αἰθουσῶν. Κατηγορήθη ὡς γράφων σατίρας ἐναντίον τοῦ Μαζαρίνου καὶ ἠναγκάσθη ἐπί τινα χρόνον νὰ παύσῃ δημοσιεύων στίχους. Τὰ σημαντικώτερα ἐκ τῶν ποιητικῶν ἔργων του εἶναι τὰ ἀποσπάσματα τοῦ «Κατακτητοῦ Ρολλόν», «Ὁ Ἱσπανικὸς πόλεμος», «Ὁ Ντυλὸ νικημένος», «Ἡ πένθιμη συνδεία», «Ἡ διαθήκη τοῦ λαιμάργου». Μεγαλυτέραν ἀξίαν ἔχουσι τὰ δύο ἱστορικὰ αὐτοῦ ἔργα: «Ἱστορία τῆς πολιορκίας τῆς Δουγκέρκης» (1649) καὶ τὸ ἡμιτελὲς «Ἡ συνωμοσία τοῦ Βάλλενσταϊν» (1651). Κ. Β. Ι.

Σαραζῖνος, *Κάρολος*. Γάλλος παιδαγωγὸς τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ', γράψας περὶ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον, κριθὲν κατάλληλον ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπιτροπῆς, ἥτις συνεστήθη ἐπὶ Καποδιστρίου, μετεφράσθη καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἐτυπώθη ἐν Αἰγίνῃ τῷ 1830 ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ καὶ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως Ἰωάννου Π. Κοκκώνη. Τ. Ε. Ε.

σαρά(γ)ϊ (τό)· βλ. *σεράγ(γ)ϊον*.

Σαράϊ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σχολάριον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

—**Σαράϊ** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βιζύης (Βίζα) τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Κιρκλὰρ-Ἰλῆ (Σαράντα Ἐκκλησιῶν), εἰς ἀπόστασιν 4 ὡρῶν πορείας ἀπὸ τῆς Βιζύης. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς ἐκαλεῖτο *Ἀνακτόριον*.

—**Σαράϊ** (Sarai) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μογγολίας, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ χάνου Μπατοῦ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀχτούμπα (βραχίονος τοῦ Βόλγα). Διετέλεσε πρωτεύουσα τοῦ παλαιοῦ βασιλείου τῆς Χρυσῆς Ὀρδῆς, κατεστράφη δὲ τῷ 1480 ὑπὸ τοῦ Ρώσου βοεβόδα Νοζντρβάτη. Γ. Ι. Β.

Σαράϊ (οἱ) (Sarai). Φυλὴ μαλαϊκὴ τῆς Ἰνδοκίνας, κατοικοῦσα ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Μεκὸνγκ ἐν Λάας. Θ. Χ. Σ.

Σαραϊγκὸλ (οἱ), ἢ ***Σιραϊγκὸλ-Μογγόλοι*** (Sairaigol-Mongolen). Κλάδος διαλεκτικὸς τῶν Ἀνατολικῶν Μογγόλων, κατοικῶν εἰς τὸ Ταγκὼτ καὶ τὸ βόρειον Θιβέτ. Θ. Χ. Σ.

Σαραΐλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Παλατιανὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Σαραῖοι (οἱ) (Sarae). Φυλὴ χαμιτικὴ τῆς Νουβίας, κατοικοῦσα εἰς τὴν περιοχὴν τῶν πηγῶν τοῦ Ἄλ Γκάς. Θ. Χ. Σ.

Σαράϊσκ (πρόφ. *Ζαράϊσκ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει Μόσχας, ἕδρα ὁμωνύμου διοικητικῆς ἀκτῖνος. Κάτ. (1926) 11.726. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Ὄσσετρ (παραποτάμου τοῦ Ὄκα) καὶ ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων, ἀρχαῖον κρεμλῖνον καὶ μουσεῖον τέχνης. Π. Κ. Π.

Σαραϊτζοὺκ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Πουλαντζὰκ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πατλαμᾶ, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 25 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχεν ἐκκλησίαν. Ε. Ι. Ι.

σάρακας (ὁ)· δημοτ., καὶ *σαράκι* (τό)· τὸ διατρώσκον τὰ ξύλα ἔντομον, τερηδών ‖ μεταφ. ἐσωτερικὴ αἰτία, εἴτε νόσος εἴτε θλῖψις, ἕνεκα τῆς ὁποίας φθίνει τις: «τό 'χει χρόνια μέσα του τὸ σαράκι» ‖ ἐπὶ τοῦ προξενοῦντος στενοχωρίας: «αὐτὸς εἶναι ἕνας σάρακας ποῦ μᾶς τρώει ὅλη μέρα».

Digitized by Google

σάρακας (ὁ) *[Ζῳολ.]*. **Κοινὴ** ὀνομασία τοῦ ἐντόμου *σής* (βλ. λ.).

Σαρακατσανέϊκον *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἡρακλείας (πρ. Ἴζουμαγιᾶς) τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 59.

Σαρακατσᾶνοι (οἱ), ἢ *Σαρακατσαναῖοι*. Ἑλληνικὴ νομαδικὴ φυλή, διεσκορπισμένη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα πλὴν τῶν νήσων. Ἀποζῶσιν ἐκ τῆς κτηνοτροφίας, εἶναι κεχωρισμένοι εἰς πατριάς, ὑπὸ ἴδιον ἑκάστην ἀρχηγόν, καὶ ὁμιλοῦσιν ἰδίαν ἑλληνικὴν διάλεκτον, περιέχουσαν πλεῖστα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἡ κοιτὶς τῶν Σαρακατσαναίων εἶναι ἄγνωστος, φέρεται δὲ ὑπό τινων ὡς πιθανωτέρα τοιαύτη τὸ χωρίον Σακαρέτσι τῆς ἐπαρχίας Βάλτου, κατά τινας δὲ καὶ τὸ Συράκον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπατρισθέντες κατέστησαν νομάδες. Οἱ Σαρακατσαναῖοι, ἐκ συγχύσεως, καλοῦνται ὑπό τινων καὶ *Καρακατσαναῖοι*, οἵτινες ὅμως, ἀποτελοῦντες ἑτέραν φυλήν, εἶναι Βλάχοι, ὀνομασθέντες οὕτω ἀπὸ τοῦ χρώματος τῶν ἐνδυμάτων των (βλ. καὶ λ. *Βλάχοι*).

σαράκη (ἡ) (Saraca) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, ὧν τινα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης πρὸς κόσμον διὰ τὰ ὡραῖα καὶ εὐώδη ἄνθη των. Δ. Ν. Π.

Σαρακήνα *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιζύης, ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως *Σεργέντιον*, ὀνομασθεῖσα πιθανῶς ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως Σαρακηνῶν. Εἶναι ἡ μόνη ἐκ τῶν πέριξ κωμοπόλεων, ἐν τῇ ὁποίᾳ σῴζεται ναὸς τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, καὶ οὐ μακρὰν αὐτοῦ παλαιὸν μοναστήριον, ὅπου κατ' ἔτος ἐτελεῖτο πανήγυρις. Μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ἠρίθμει 1.400 κατοίκους Ἕλληνας καὶ 200 Τούρκους, ἐπιδιδομένους εἰς τὴν γεωργίαν, ἀμπελουργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Α. Θ. Σ.

Σαρακηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Πετραίας Ἀραβίας, ἐκτεινομένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 16, 3) μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ τῆς χώρας τῶν Ναβαταίων. Α. Θ. Σ.

—**Σαρακηνὴ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πανδρόσου, τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 331. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρατζίνα*.

Σαρακήνι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Λυσσαρέας (πρ. Μπουγιατίου) τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 204.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 175, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κρυόνερον* (πρ. *Αἰγλένοβα*) καὶ *Παλιόκαστρον*, 478. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

Σαρακήνικο, καὶ *Σαρακηνὸ* (Saraceno καὶ Saracenico). Τοπωνυμίαι σημείων τινῶν τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου, μαρτυροῦσαι τὴν δι' αὐτῶν διέλευσιν τῶν Σαρακηνῶν. Κυριώτεραι αὐτῶν εἶναι: —1) Ὅρμος τῆς βορείας τῆς Αἰγίνης ἀκτῆς (πλάτ. 37° 46' 10'' Β., μῆκ. 23° 29' 10 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), ἀμέσως πρὸς Δ. τοῦ ὅρμου Σουβάλα. Ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν παρεφθάρη εἰς *Τσερατσίνι*.—2) Ὅρμος δαλματικὸς κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου Τζοῦρι (Zuri: πλάτ. 43° 48' Β., μῆκ. 15° 40' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa to Zironna). —3) Μέγας ὅρμος τῆς Ἐλαφονήσου (τοῦ Κρητικοῦ πελάγους), διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Φράγκος καὶ Ἁγία Μαρία καὶ ἀτενίζων τὰ Κύθηρα (πλάτ. 36° 28' Β., μῆκ. 22° 57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Venetico to Spezzia). —4) Ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας (βλ. λ. *Σαρακίνικο*). —5) Ἀκρωτήριον καὶ ἀγκάλη τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ νοτίου κορμοῦ τῆς Ἰθάκης (πλάτ. 38° 21' 50'' Β., μῆκ. 20° 45' 45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia).—6) Ὅρμος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Καστὸς (πλάτ. 38° 34' Β., μῆκ. 20° 55'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3496: Dragamesti and approaches) τῶν Τηλεβοΐδων. —7) Ἡ ΒΔ. ἀκρώρεια τοῦ Κυπριακοῦ Ὀλύμπου (πλάτ. 35° 41' Β., μῆκ. 34° 37' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2074: Cyprus) παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἅγιος Ἀνδρέας. —8) Ὅρμος καὶ ἀκρωτήριον τῆς νήσου Βουλκάνο τῶν Λιπάρων (πλάτ. 38° 24' Β., μῆκ. 14° 58' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 172: Lipari islands). —9) Ἡ ἀπὸ ὑφόρμου Δραπετζώνας μέχρι Περάματος ναυστάθμου παραλία τῶν κρασπέδων τοῦ Αἰγάλεω. Παρεφθάρη δὲ ἡ ὀνομασία της εἰς *Τσερατσίνι* καὶ ἤδη εἰς *Κερατσίνι*. —10) Νησίον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σκύρου (πλάτ. 38° 45' 30'' Β., μῆκ. 24° 37' 20'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2048: Skyros island), κλεῖον ἀπὸ νότου τὸν φυσικὸν λιμένα Τρεῖς Μποῦκες. —11) Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 28' 30'' Β., μῆκ. 24° 54' 05'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island), ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν ὅρμον τοῦ Ἀ·τοῦ. Σ. Ε. Λ.

Σαρακηνοβούνι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τὸ *Σαρακήνικο* (βλ. λ. ἀρ. 7) τῆς Κύπρου. Σ. Ε. Λ.

Σαρακηνοί (οἱ). Νομαδικὸς καὶ λῃστρικὸς λαὸς τῆς ΒΔ. Ἀραβίας, «πλείονας μὲν ἔχοντες προσωνυμίας, πολλὴν δὲ διακατέχοντες ἔρημον γῆν» (*Μαρκ.* Περίπλ. Ἔξ. Θαλ. Α, 17). Ἐκλήθησαν δὲ οὕτω, κατὰ μὲν τὸν Σωζόμενον ἀπὸ τῆς Σάρας, συζύγου τοῦ Ἀβραάμ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκολακεύοντο νὰ ἀνάγωσι τὴν καταγωγήν των, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τῆς ἀραβικῆς λέξεως *σαράκα* (=λῃστεύειν), ἕνεκα τοῦ λῃστρικοῦ αὐτῶν βίου. Διὰ πρώτην φορὰν μνημονεύονται κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου (ΙΔ', 4) ὡς παρενοχλοῦντες τὰ ρωμαϊκὰ μεθόρια μεταξὺ Πετραίας Ἀραβίας καὶ Εὐφράτου. Κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς μετέπειτα χρόνους Σαρακηνοὺς ἐκάλουν τοὺς κυρίως Ἄραβας, οἱ δὲ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιελάμβανον ἐν γένει ὅλους τοὺς Μωαμεθανούς, ἐνίοτε δὲ καὶ μὴ Χριστιανικοὺς λαούς. Τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ ᾄσματα ἄλλοτε διακρίνουσι καὶ ἄλλοτε ταυτίζουσιν αὐτοὺς μετὰ τῶν Τούρκων. Α. Θ. Σ.

—*[Λαογρ.]* Κατὰ τὰς ἐν Κρήτῃ λαϊκὰς παραδόσεις, οἱ *Σαρακηνοὶ* εἶναι κακοὶ καὶ ἄγριοι δαίμονες, μαῦροι καὶ γυμνόποδες, περιβεβλημένοι ἁλυσιδωτοὺς θώρακας, μαχόμενοι δι' ἀκοντίου καὶ πτερυγωτῶν βελῶν καὶ διαρκῶς κραυγάζοντες. Περιπλανώμενοι τὴν νύκτα ἀπάγουσιν ὅν τινα ἤθελον συναντήσει. Αἱ περὶ τούτων παραδόσεις ὀφείλονται εἰς τὴν ἀραβικὴν κατάκτησιν τῆς νήσου. ΕΡ. Μ.

Σαρακηνὸς *[Γεωγρ.]*. Ποτάμιον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Ἐκβάλλει εἰς μικρὸν κόλπον σχηματιζόμενον ὑπὸ τῆς χερσονήσου τῆς Παλαιοχώρας καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Τραχήλι. ΕΡ. Μ.

Σαρακηνός, *Πέτρος*. Εὐγενὴς Ἕλλην ἐξ Εὐβοίας, τὰ μέγιστα ἰσχυρὸς ἐν τῷ τόπῳ ὡς γυναικάδελφος τοῦ δουκὸς τῆς Κορίνθου Νερίου Ἀτζαγιώλη, ὅστις θέλων νὰ ἐνισχυθῇ ἔτι μᾶλλον ἐν τῷ δουκάτῳ αὐτοῦ ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν εἰς γάμον τὴν κόρην τῆς κομίσσης τῶν Σαλώνων Ἑλένην. Ἀλλὰ ταύτην ἐπεζήτει καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Πέτρος διὰ τὸν υἱὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπιτρόπου αὐτοῦ Ροκαβέρτη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κόμισσα τῶν Σαλώνων περιεφρόνησε τὴν γενομένην πρότασιν, ὁ Ἀτζαγιώλης ἐξοργισθεὶς κατέλαβε τὰ Σάλωνα. Τ. Ε. Ε.

Σαρακηνοῦ *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ ἐν Κρήτῃ ὄρους Δίκτη (ὕψ. 1.592 μ.).

Σαρακηνόφρων (ὁ). Ἐκαλεῖτο οὕτως ἐν Βυζαντίῳ ὑπὸ τῶν εἰκονολατρῶν ὁ εἰσαγαγὼν τὴν κατάργησιν τῶν εἰκόνων αὐτοκράτωρ Λέων Γ' (βλ. λ. *εἰκονομαχία*). Ν. ΚΛΣ

σαράκι (τό)· δημοτ., ἄλλως *σάρακας* (βλ. λ.).

σαράκι (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Ἑτέρα κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐντόμου *σής* (βλ. λ.).

Σαράκι *[Γεωγρ.]*. Νησίον Δωδεκανησιακὸν (πλάτ. 37° 14' Β., μῆκ. 26° 43' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Lipso and Arki) ἐν τῷ διαύλῳ Λειψῶν. Σ. Ε. Λ.

σαρακιάζω· δημοτ., διαβιβρώσκομαι ἀπὸ σαράκια: «σαράκιασε τὸ ξύλο».

σαράκιασμα (τό)· διάβρωσις ἀπὸ σαράκια.

Σαρακίνα *[Γεωγρ]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Λειβαδίου τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 273.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 374, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Γουρουνάκι* καὶ *Δίπορον* (πρ. *Χωλένιστα*), 610. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 357. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 28. Εἰς τὴν κοινότητα, ἀριθμοῦσαν 402 κατοίκους, ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βερβιανά*, *Γρηγοριανά*, *Ντελιανά*, *Καρπατσουλιανά*, *Κεφάλι*, *Μεσόρρουμα*, *Σταυρὸς* καὶ *Χοντροῦ*.

—6) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πεντάπορος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ.

— **Σαρακίνα** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, κλάδος τοῦ Βαρνοῦντος (ὕψ. 1.218 μ.), ὑψούμενον ΝΑ. τῆς λίμνης Καστορίας καὶ βορείως τοῦ Βογαντσικοῦ. Ι. Σ. Σ.

Σαρακινάδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 400. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Σαρακινάδον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ζακύνθου τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 512. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Σαρακίνι *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἄτταλης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Ι. Σ. Σ.

Σαρακίνικο *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κεντρικῆς Εὐβοίας εἰς τὸ Αἰγαῖον, σχηματιζόμενον ὑπὸ βορείας προεκτάσεως τοῦ ὄρους Γερακοβούνι, καλουμένης Κουρουμπλία. Ἡ ἄνωθεν τῶν ἀκτῶν ἀτραπὸς διέρχεται διὰ θέσεων σπανίας ὡραιότητος. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου εὑρίσκονται μαῦροι ἀσβεστόλιθοι τῆς κατωτέρας κρητιδικῆς διαπλάσεως.

— **Σαρακίνικο** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πήλι τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 64. Ἀποτελεῖται ἐκ πατριαρχικῶν οἰκογενειῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ὑλοτομίαν, τὴν μελισσοκομίαν καὶ τὴν γεωργίαν, κεῖται δὲ περὶ τὸ ἓν χιλιόμετρον ΝΔ. τοῦ ὁμωνύμου ἀκρωτηρίου.

Σαρακίνοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σαρακινοὶ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Σαρακινοὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας (Ἐνωτίας) τοῦ νομοῦ Πέλλης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 760. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἄνω* καὶ *Κάτω Κορύφη* (πρ. *Ἄνω* καὶ *Κάτω Ράδοβον*). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρακίνοβον*.

Σαράκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ νομῷ Ἀϊδινίου, ἕδρα ὑποδιοικήσεως. Κάτ. (1927) 4.568. Κεῖται παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Σμύρνης — Ντινέρ, ἐντὸς εὐφόρου κοιλάδος καὶ παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Μαιάνδρου καὶ Λύκου. Παράγει δημητριακά, σῦκα, σταφίδα καὶ ἰδίως κριθὴν καὶ βάμβακα. Μέχρι τοῦ 1922 κατῳκεῖτο ὑπὸ 5.000 κατοίκων, σχεδὸν ἁπάντων Ἑλλήνων.

— **Σαράκιοϊ** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σαράκιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

Σαράκιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πυθίου τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 553. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαράκιοϊ*.

Σαρακλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, 17 χλμ. ΒΑ. τῆς πόλεως, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Εἶναι ἀφετηρία τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαρακλῆ—Σταυροῦ (ἐν τῷ Στρυμονικῷ κόλπῳ). Ἡ μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου συγκοινωνία ἀπὸ Θεσσαλονίκης διεξάγεται δι' αὐτοκινήτων τῶν σιδηροδρόμων τοῦ κράτους μέχρι τοῦ Σαρακλῆ.

Σάρακος. Ἐξηλληνισμένος τύπος τοῦ *Σινσαρισκούν*, τελευταίου βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων (625—610 π. Χ.). Προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ του Βουσαλοσσούρου, ἀποσταλέντος κατὰ τῶν Μήδων, οἵτινες ἐπήρχοντο ἐναντίον τῆς Βαβυλῶνος, ἐνεκλείσθη εἰς τὴν ἐν Νινευῒ ἀκρόπολίν του, τὴν ὁποίαν πυρπολήσας ἐκάη ἐν αὐτῇ. Α. Θ. Σ.

σαρακοστεύω· δημοτ., κάμνω σαρακοστή, νηστεύω κατὰ τὰς νενομισμένας ἡμέρας τῶν νηστειῶν· || εἰσέρχομαι εἰς τὴν σαρακοστήν: «πότε θὰ σαρακοστέψωμε ἐφέτος;».

σαρακοστὴ (ἡ)· δημοτ., ἑκάστη περίοδος τῶν θρησκευτικῶν νηστειῶν: «φυλάω—, κρατῶ ὅλες τὶς σαρακοστές», «μεγάλη σαρακοστὴ» ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα πεντηκονθήμερος νηστεία· || παροιμ., «λείπει ὁ Μάρτης ἀπὸ τὴ σαρακοστή;». ἐπὶ παντὸς ὅστις θεωρεῖται ἀπαραίτητος, οἷον εἰς ἐκδρομάς, εἰς διασκεδάσεις κττ.

σαρακοστιανός,—*ή*,—*ό*· δημοτ., ὁ ἀνήκων εἰς τὴν σαρακοστήν, ὁ τῆς σαρακοστῆς, ἀντίθ. *πασχαλινός*: «σαρακοστιανὸ φαΐ»· || ***σαρακοστιανὸ*** (τό)· ὡς οὐσ., πᾶν νηστίσιμον φαγητόν: «μ' ἀρέσουν τὰ σαρακοστιανά».

Σαρακοῦ, *Τοσουζάϊ*. Εἷς τῶν διαπρεπεστέρων Ἰαπώνων ζωγράφων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ἠθοποιῶν ὑποδυομένων διαφόρους ρόλους. Ἐξαίρεται κυρίως ὁ λαμπρότατος χρωματισμὸς τῶν συνθέσεών του. Ι. Μ. Π.

σαρακοφάγωμα (τό)· διάβρωσις ἀπὸ σαράκια, σαράκιασμα: «τὸ ξύλο ἔχει κάποιο σαρακοφάγωμα».

σαρακοφαγωμένος,—*η*,—*ο*· δημοτ., ὁ φαγωμένος ἀπὸ σάρακα, σαρακιασμένος: «σαρακοφαγωμένο ξύλο».

Σαρακωμένος, *Διομήδης*. Ἕλλην γεωπόνος (1857—1927). Ἐσπούδασε γεωπονίαν εἰς τὸ ἀγρονομικὸν ἰνστιτοῦτον τῶν Παρισίων, καὶ κατόπιν φυσικὰς ἐπιστήμας. Εἰργάσθη ἐν Κύπρῳ (1905—1911) καὶ εἶτα ἐν Ἑλλάδι, ὡς γενικὸς ἐπιθεωρη-

Digitized by Google

τῆς τῆς ἐλαιοκομίας. Συνέγραψε ποικίλα γεωργικὰ καὶ φυτοπαθολογικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Τὸ ἔργον τῶν ἐντόμων ἐν τῇ φύσει», «Χημικὰ λιπάσματα», «Οἰκοφόρος τοῦ σίτου», «Ἡ ἑλληνικὴ ἐλαία», ἧς μόνον τὸν α' τόμον ἐπρόφθασε νὰ ἐκδώσῃ. Ὁ β' τόμος, πραγματευόμενος τὰ τῆς σκευασίας τοῦ ἐλαίου, ἀπομένει ἀνέκδοτος. Α. Ε. Κ.

Σαραλαπὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Σαρδηνίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ, 3, 7), ἡ αὐτὴ μὲ τὴν Sorabile τῶν 'Οδοιπορικῶν, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀπὸ 'Ολβίας (Terranova) εἰς Κάραλιν (Cagliari) ὁδοῦ. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀναγνωρίζεται παρὰ τὴν νῦν Fonni, ὅπου σῴζονται ἐρείπια. Α. Θ. Σ.

Σάραλος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ Γαλατίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρόκμων, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε', 4, 7) ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ταουΐου (νῦν Νεφέσκιοϊ) εἰς Μάζακαν (Καισάρειαν) ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Σαραμᾶ *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 80. Α. Κ. Α.

Σαρὰ-Μογγόλοι (οἱ) (Schara-Mongolen). Κλάδος τῶν 'Ανατολικῶν Μογγόλων, ἐξηπλωμένος κατὰ μῆκος τῶν Σινικῶν τειχῶν. Οἱ Σαρὰ-Μογγόλοι διακρίνονται καὶ διαλεκτικῶς μεταξὺ τῶν 'Ανατολικῶν Μογγόλων. Θ. Χ. Σ.

σαραμπάντα (ἡ) (sarabanda). Παλαιὸς χορὸς ἱσπανικῆς καταγωγῆς, χαρακτῆρος εὐγενοῦς καὶ ἐπιβλητικοῦ, ἀγωγῆς δὲ μᾶλλον βραδείας εἰς μέτρον τριμερές. 'Απετελεῖτο συνήθως ἐκ δύο φράσεων ἐξ ὀκτὼ μέτρων ἑκάστης, ἐπαναλαμβανομένων ἀμφοτέρων. Ἡ σαραμπάντα ἤρχιζεν ἐπὶ τοῦ

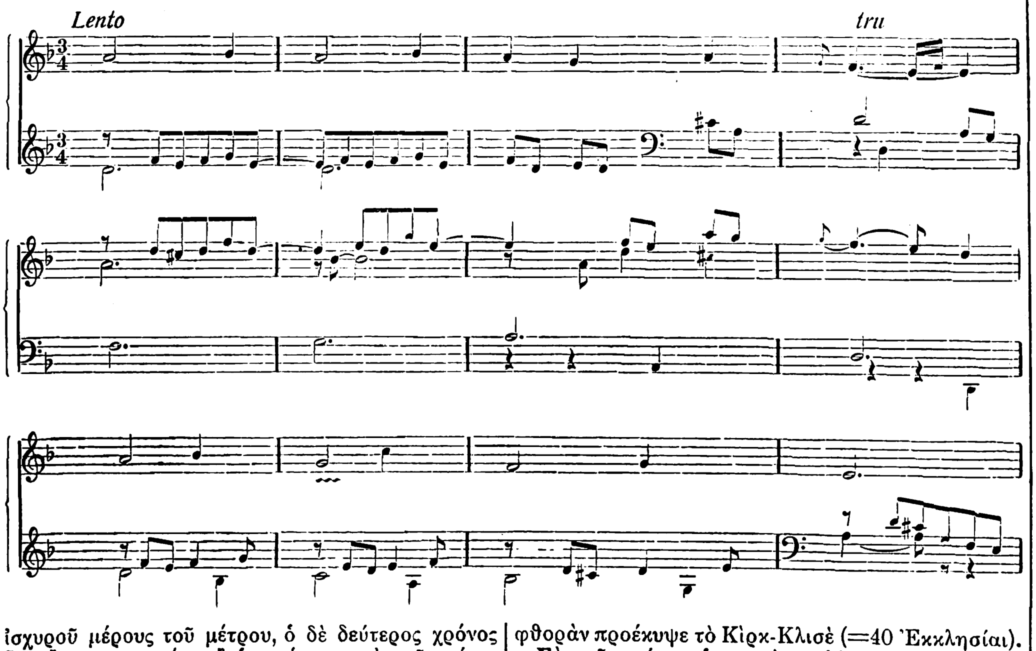

ἰσχυροῦ μέρους τοῦ μέτρου, ὁ δὲ δεύτερος χρόνος ἦτο ἡ παρεστιγμένος ἢ ἡνωμένος μετὰ τοῦ τρίτου εἰς ἥμισυ. Ὁ χορὸς οὗτος ἀπετέλει ἓν ἀπὸ τὰ ἀργὰ μέρη τῆς παλαιᾶς σονάτας δωματίου ἢ σουΐτας. Ὡραιότατα πρότυπα σαραμπάντας παρέχουσιν οἱ: Φρεσκομπάλδι, Μιχ. Ρόσσι, Λεγκρέντσι, Πασκουΐνι, Μπονοντσίνι, Βιτάλι, Τορέλλι, Δομ. Σκαρλάττι, Κουπερέν, Μπάχ, Χαῖνδελ.

Σαραμπὰτ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ἄλλως *Γκεντὶζ-τσάϊ* καλούμενος (βλ. λ. *Ἕρμος*). Α. Θ. Σ.

Σαράνσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα τῆς αὐτονόμου περιοχῆς τοῦ Μόρντβε, ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Μέσου Βόλγα. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Σαράνκα (παραποτάμου τοῦ Ἰνσάρ) καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Πένσα-Νίζνι Νοβγορόδ, ἔχουσα καπνοβιομηχανίαν, ἐλαιοτριβεῖα καὶ μεγάλην ζῳαγορὰν ἵππων καὶ βοῶν ἐκ τῶν ἱδρυμάτων ἐξέχουν τὸ μορδινικὸν ἐθνολογικὸν μουσεῖον καὶ ἡ κεντρικὴ βιβλιοθήκη. Κάτ. (1926) 15.431. Π. Ν. Π.

Σαραν-σοῦ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ὁ *Σάρδος* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων.

Σαράντ (Charante, λατιν. Carantona) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ κεντρικοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος ῥέει πρὸς ΒΔ. καὶ εἶτα στρεφόμενος ἀποτόμως πρὸς Ν. διέρχεται διὰ τῆς πόλεως 'Ανγκουλέμης καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν 'Ατλαντικὸν ὠκεανόν, ἔναντι τῆς νήσου 'Ολερόν. Ἔχει μῆκος 355 χλμ. Γ. Ι. Β.

— **Σαράντ** (Charente), **νομὸς** — *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς ΝΔ. Γαλλίας. Ἔχει ἔκτασιν 5.972 τετρ. χλμ. Κάτ. 312.790. Παράγει κάστανα, δημητριακὰ καὶ οἴνους. Πρωτεύουσα ἡ *'Ανγκουλέμη*. Γ. Ι. Β.

— **Σαρὰντ Κάτω, νομὸς** — (Charente-Inferieure) *[Γεωγρ.]*. Παράκτιος νομὸς τῆς παλαιᾶς περιφερείας 'Ων ς καὶ Σαιντὸνζ καὶ τμῆμα τοῦ Πουατού. Εἰς αὐτὸν ὑπάγονται καὶ αἱ νῆσοι Ρέ, 'Ολερόν, Αἲξ καὶ Μαντάμ. Ἐμβαδὸν 7.230 τετρ. χλμ. Κάτ. 417.900 Πρωτεύουσα *Λὰ Ροσέλ*. Γ. Ι. Β.

σαράντα· ἀριθμ. ἀπόλυτον δημοτ., ἀντὶ *τεσσαράκοντα* (βλ. λ.): «σαράντα ὀργυιὲς τοῦ μάκρου» || *σαράντα* (τά)· ὡς ουσ., τὸ ἐπὶ τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ ἀπὸ τοῦ θανάτου τινὸς μνημόσυνον || «τὰ σαράντα τῆς λεχώνας» ἡ συμπλήρωσις τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ || «τῶν ἁγίων Σαράντα» ἡ ἑορτὴ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων.

Σαράντα, τῶν — *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸς κόλπος ἐλάσσων τοῦ Καρπαθίου πελάγους (Καρίας) ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τῆς Σύμης (πλάτ. 36° 39' Β., μῆκ. 28° 07' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: Gulfs of Kos, Doris and Symi)· ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Σαοὺδ-κιορφίζ*. Σ. Ε. Λ.

Σαράντα 'Εκκλησίαι *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Αν. Θρᾴκης, κειμένη ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Μικροῦ Αἵμου (Κουτσοὺκ-Μπαλκάν), 34 ὥρας πρὸς ΒΑ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ 12 πρὸς 'Αν. τῆς 'Αδριανουπόλεως. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον. Κατά τινας, ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἔκειτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ *Καρπούδαιμον* τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. III, 11, 7) ἢ ἡ *Τυρόδιζος* τοῦ «'Οδοιπορικοῦ» τοῦ 'Αντωνίνου, κατ' ἄλλους δὲ ἡ *'Ηράκλεια*. Περὶ τοῦ σημερινοῦ ὀνόματος πολλὰ πιθανολογοῦνται ἐκ παραδόσεως, ἀλλ' οὐδὲν τὸ βέβαιον. Κατά τινα παράδοσιν, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν, πρὸς Ν. αὐτῆς ἐπὶ τῆς πεδιάδος, ὑπῆρχεν ἐκκλησία τις, τουρκιστὶ Κλίσε, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ πόλις ἐπωνομάσθη Κὶρ-Κλισὲ (='Εκκλησία τῆς ἐξοχῆς), ἐξ οὗ κατὰ παραφθορὰν προέκυψε τὸ Κὶρκ-Κλισὲ (=40 'Εκκλησίαι).

Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ μικρὰ πολίχνη ηὔξησε μετὰ τὴν ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ Α' κατάκτησιν, τῷ 1372, ἐπὶ δὲ τοῦ σουλτάνου Μεχμὲτ Δ', τῷ 1674, συνῳκίσθησαν ἐν αὐτῇ οἱ ἐκ τῆς πέραν τοῦ Δουνάβεως ἐπαρχίας Καμενίτσης 'Εβραῖοι, καθὼς καὶ 2 000 σπαχῆδες προερχόμενοι ἐκ Βεσσαραβίας, καταγεμηθέντες ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ. 'Επαισθητῶς ὅμως ηὔξησε περὶ τὰ τέλη τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, ὅτε πολλοὶ ἐκ τῶν περιοίκων, φεύγοντες τὰς συχνὰς ἐπιδρομὰς τῶν Κιρτζαλίδων καὶ ἄλλων ληστρικῶν συμμοριῶν, μετῴκησαν ἐνταῦθα, ὅπου ὑπῆρχε σχετική τις ἀσφάλεια.

'Επὶ τουρκοκρατίας ἦτο πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας (σαντζὰκ) τοῦ νομοῦ (βιλαέτιον) 'Αδριανουπόλεως, ἀριθμοῦσα περὶ τοὺς 18.000 κατοίκους, τῶν ὁποίων τὸ ἥμισυ καὶ πλέον Ἕλληνες, ἐξαρτώμενοι ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως 'Αδριανουπόλεως, περιελάμβανε δὲ ἑπτὰ ὑποδιοικήσεις (καζᾶδες), Σαράντα 'Εκκλησιῶν, 'Αγαθουπόλεως, Τυρνόβου, Μηδείας, Βιζύης, Λουλὲ-Βουργάζ, Βαβᾶ-'Εσκὴ καὶ δύο δήμους (ναχιέδες): Κοφτζὰζ καὶ Βουνὰρ-Χισάρ. Ἡ ἐπαρχία αὕτη ὡρίζετο πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Μετρῶν (Τσατάλτζας) καὶ Ραιδεστοῦ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας 'Αδριανουπόλεως, κατελάμβανε δὲ ἔκτασιν 20.000 000 στρεμμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων: 3.000.000 ἦσαν γαῖαι καλλιεργημέναι, 7.000.000 βοσκαὶ ἀνήκουσαι εἰς τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις καὶ χωρία, 2.000.000 κρατικαὶ βοσκαί, 5.000.000 δασικαὶ ἐκτάσεις, 2 000.000 πετρώδεις καὶ χέρσοι γαῖαι καὶ 1.000.000 κατείχοντο ὑπὸ τῶν πόλεων καὶ χωρίων.

'Επὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς 'Αν. Θρᾴκης ἦτο ἕδρα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1921 εἶχεν ὡς ἑξῆς:

'Υποδιοικήσεις	*Πρωτεύουσα*	*Κάτοικοι πρωτευούσης*	*Χωρία*	*Σύνολον κατοίκων*
Σαράντα 'Εκκλησιῶν........	Σαράντα 'Εκκλησίαι....	16.418	58	41.070
'Ανακτορίου (Σεράϊ)........ ...	'Ανακτόριον	3 958	32	19.647
'Αρκαδιουπόλεως (Λουλὲ-Βουργάζ)	'Αρκαδιούπολις.	5.715	21	21.333
'Αρτίσκου ('Ελευθερῶν).....	'Αρτίσκος......	3.108	47	20.661
Βιζύης	Βιζύη	3.830	30	11.357
Βρύσεως (Βουνὰρ-Χισὰρ).........	Βρύσις.....	3.277	20	14.919
Σιδηροχωρίου	Σιδηροχώριον ..	1.764	18	4 346
			221	133.553

Ἡ κτηνοτροφία, γεωργία καὶ ἀμπελουργία ἦσαν τὰ κυριώτερα τῶν ἐπαγγελμάτων τῶν κατοίκων, πλὴν ὀλίγων ἐπιδιδομένων εἰς τὸ ἐμπόριον, βιομηχανίαν καὶ διάφορα ἀστικὰ ἐπαγγέλματα. Κατὰ προπολεμικὰς στατιστικὰς καὶ κατὰ μέσον ὅρον παρῆγε τὰ ἑξῆς προϊόντα:

Εἴδη	*Παραγωγὴ εἰς κοιλὰ (12 ὀκάδες)*	*Κατανάλωσις καὶ σπορὰ*	*'Εξαγωγὴ*
Σῖτος..................	1.000 000	800.000	200 000
Κριθὴ	570 000	490 000	80.000
Βρόμη.........	400 000	325.000	75.000
Ρόβι	50.000	50 000	
'Αραβόσιτος	400.000	340.000	60.000
Σίκαλις.	650 000	550.000	100 000
Καναρόσπορος	100.000	6.000	94.000
Λιναρόσπορος.........	30 000	1.500	28.500
Κέγχρος-σήσαμος	20.000	500	19.500

Παρῆγεν ἐπίσης περὶ τὸ 1.000.000 ὀκάδας τυροῦ, ἐκ τῶν ὁποίων 600.000 ἐξήγοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μέρος εἰς 'Αλεξάνδρειαν. περὶ τὰς 100.000 ὀκάδας βουτύρου, περὶ τὰς 600.000 ὀκάδας μαλλιὰ καὶ 80.000 αἰγότριχας, ἐκ τῶν ὁποίων 200.000 ὀκάδες ἐξήγοντο εἰς Γαλλίαν. 'Επίσης 30.000 ἀρνοδέρματα, 30.000 ὁλακοδέρματα, 20.000 προβατοδέρματα, 20.000 αἰγοδέρματα, 60.000 λαγοδέρματα, 2.200 δέρματα βοῶν καὶ βουβάλων καὶ περὶ τὰς 30.000 γουναρικὰ (ἀλώπεκες, κουνάβια, βίδροι κ.λ.π.). Σπουδαίαν ἐπίσης παράγει ποσότητα οἴνων, ἀνερχομένων εἰς 140.800 ἑκατόλιτρα, τῶν ὁποίων τὸ πλεῖστον ἐξήγετο εἰς Γαλλίαν μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν, ὁπότε, ἕνεκα βαρυτάτου δασμοῦ, ἔπαυσεν ἡ εἰσαγωγὴ αὐτῶν, καθὼς καὶ εἰς Βουλγαρίαν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον Διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν εἶχεν 25.000 ζεύγη ἀροτήρων βοῶν, τὰ δὲ τῆς κτηνοτροφίας ζῷα ἀνήρχοντο εἰς 25.000 βοῦς, 8.000 βουβάλους, 7.000 ἵππους, 8.000 ὄνους, 8.000 χοίρους, 450.000 πρόβατα, 150.000 αἶγας καὶ περὶ τὰ 500.000 κατοικίδια πτηνά.

Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Σαράντα 'Εκκλησιῶν διετήρει ἡμιγυμνάσιον, πλήρη ἀστικὴν σχολήν, παρθεναγωγεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον καὶ 3 ἐνοριακὰς σχολὰς μετὰ 1 000 περίπου μαθητῶν καὶ ἀναλόγου ἀριθμοῦ διδασκάλων. 'Επίσης καὶ διάφορα σωματεῖα, ἐκπαιδευτικά. φιλανθρωπικά, ἀθλητικομουσικὰ καὶ ἄλλα, ἐκπληροῦντα μετὰ ζήλου τὸν προορισμόν των, ὅπως: ὁ «Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος» ἱδρυθεὶς τῷ 1865, ἡ φιλεκπαιδευτικὴ ἀδελφότης «'Ελπὶς» τῷ 1872, ἡ φιλόπτωχος ἀδελφότης «'Ομόνοια» τῷ 1870, ἡ ἀγαθοεργὸς ἀδελφότης «Εἰρήνη» τῷ 1871, ἡ φιλόκαλος ἀδελφότης «'Αγάπη» τῷ 1871, καὶ οἱ νεώτεροι: ὁ γυμναστικὸς σύλλογος «Ἄτλας», ὁ μουσικὸς σύλλογος «'Αρίων» καὶ ὁ δραματικὸς σύλλογος «Μένανδρος».

Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς 'Αν. Θρᾴκης, τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων κατέφυγεν εἰς τὴν 'Ελλάδα, σήμερον δὲ ἡ πόλις ἀριθμεῖ 13 000 περίπου κατοίκους καὶ συνδέεται μετὰ τῆς 'Αδριανουπόλεως διὰ τῆς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κατασκευασθείσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀπέχουσα 46 χλμ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Μελισσηνοῦ Χριστοδούλου*, Περιγραφὴ ἱστορικο-γεωγραφικὴ τῆς ἐπαρχίας Σαράντα 'Εκκλησιῶν ('Αθῆναι 1881).—*Κ. Ν. Χατζοπούλου*, 'Η ἐπαρχία 40 'Εκκλησιῶν (ἐν τῇ «Θρᾳκικῇ 'Επετηρίδι» τοῦ 1897).—*Γ. Λαμπουσιάδου*, Περὶ Σαράντα-'Εκκλησιῶν (ἐν τῇ «'Εκκλησιαστικῇ 'Αληθείᾳ», ἔτος 27, σελ. 49 καὶ ἑξῆς). Α. Θ. Σ.

— *[Στρατ. 'Ιστορ.]* Αἱ Σαράντα 'Εκκλησίαι ἔχουν σπουδαιοτάτην στρατιωτικὴν σημασίαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι εὑρίσκονται ἐπὶ κόμβου συγκοινωνιῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι προκαλύπτουν τὴν ἐξ 'Αδριανουπόλεως πρὸς Κωνσταντινούπολιν κυρίαν ἀρτηρίαν. Κατὰ τὸν Γκόλτς, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπεραιοῦτο ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὑποδειχθεῖσα ἀναδιοργάνωσις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὁ στρατὸς οὗτος θὰ ἔπρεπεν, ἐν περιπτώσει πολέμου, νὰ διεξαγάγῃ ἀμυντικὰς ἐπιχειρήσεις· ὡς πρώτην δὲ γραμμὴν ἀμύνης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπέδειξε τὴν περιοχὴν 'Αδριανουπόλεως—Σαράντα 'Εκκλησίαι, καταλλήλως ὅμως ὀχυρουμένην, ἧς τοποθεσίας αἱ Σαράντα 'Εκκλησίαι ἐπρόκειτο ν' ἀποτελέσωσι τὸ δεξιὸν (ἀνατολικὸν) πλευρόν. Ἕνεκα ὅμως τῆς γνωστῆς ἀβελτηρίας τῶν τότε Τούρκων, ἡ μὲν 'Αδριανούπολις εἶχεν ὀχυρωθῆ ἐπαρκῶς, αἱ Σαράντα 'Εκ-

Digitized by Google

κλησίαι, δμως οὐδόλως. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν 1ον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912 ὁ ἐν μεταβατικῇ καταστάσει ἀναδιοργανώσεως διατελῶν τουρκικὸς στρατὸς προκατελήφθη ὑπὸ τῆς ἀπροσδοκήτου ἐνεργείας τῶν συμμάχων, δι' αὐτὸ τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων τῶν Τούρκων, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν Βουλγάρων, ἐστηρίχθη κατὰ βάσιν ἐπὶ τῆς παραμονῆς ἐν ἀμύνῃ εἰς τὴν μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως —Σαράντα Ἐκκλησιῶν περιοχήν, καίτοι τυγχάνουσαν ἀνοχύρωτον. Κατὰ τὸν ἐν λόγῳ πόλεμον, ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς εἶχε σχέδιον ἐπιχειρήσεων ὅπως, διὰ μὲν τῆς 2ας στρατιᾶς ἐκτελέσῃ περίσχεσιν τῆς Ἀδριανουπόλεως, διὰ δὲ τῆς 1ης καὶ 3ης ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς τοποθεσίας Ἀδριανούπολις — Σαράντα Ἐκκλησίαι, ἐφ' ἧς, κατὰ πληροφορίας, συνεκεντροῦτο ὁ τουρκικὸς στρατός· διὰ τῆς 1ης στρατιᾶς, προελαυνούσης ἀπὸ Β. πρὸς Ν., ἐπιτεθῇ κατὰ μέτωπον, διὰ τῆς 3ης, προελαυνούσης διὰ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Στράντζα, ἐπιτεθῇ ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τουρκικοῦ πλευροῦ καὶ τοιουτοτρόπως ἀπειληθῇ δι' ὑπερκεράσεως καὶ δι' ἀποκοπῆς ἢ διὰ Βιζύης πρὸς Κωνσταντινούπολιν ὁδὸς ὑποχωρήσεως τῶν Τούρκων. Μετὰ τὰ ἑκατέρωθεν σχέδια τῶν ἀντιπάλων καὶ τοὺς ἑλιγμοὺς αὐτῶν (βλ. λ. *Βαλκανικοὶ πόλεμοι*, τ. ΣΤ', σ. 559), εὑρέθησαν οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 8 βουλγαρικὴ φάλαγξ, τὸ 2ον σῶμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κερεμετλιτζά, τὸ 1ον πρὸς Σελιογλοὺ καὶ πρὸς Μουζούλτσα—Ντεμερανλιτζά, τὸ 4ον πρὸς Γκεμπελὲρ—Ντεμερανλιτζά, ἡ μεραρχία ἱππικοῦ νὰ ταχθῇ εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρόν, εἰς τὸν μεταξὺ Γκαδερὰ καὶ Καραγιουσοὺφ χῶρον καὶ τρεῖς μεραρχίαι τῆς φρουρᾶς Ἀδριανουπόλεως, προχωροῦσαι παραπλεύρως τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τούντζα, νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ δεξιοῦ βουλγαρικοῦ πλευροῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ βουλγαρικὸν ἀρχιστρατηγεῖον διέταξεν ἐξακολούθησιν τῆς προελάσεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ μετώπου, τοῦ ὑποτιθεμένου ὡς τεταγμένου ἐν ἀμύνῃ ἐπὶ τῆς παρὰ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας τοποθεσίας, πρὸς τὰς κατευθύνσεις: 3η μεραρχία πρὸς Καϊπὰ—Ντεμερανλιτζά, 1η πρὸς Κουτσιλὲρ καὶ πρὸς Σελιογλοῦ, 4η πρὸς Σελιογλοῦ καὶ πρὸς Ἐσκίπολος, 5η πρὸς Σαράντα Ἐκκλησίας κατὰ μέτωπον καὶ κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ. Συγκρίνοντες τὰ ἑκατέρωθεν μέτωπα, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ 2ον, 1ον, 4ον τουρκικὰ σώματα ὤφειλον νὰ ἐκτελέσωσι προκαταβολικῶς περιστροφὴν περὶ πόλον τὸ 3ον σῶμα, ἵνα δυνηθῶσι νὰ ταχθῶσιν ἀπέναντι τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν των, πρὸς δ' ὅτι, λόγῳ τῆς κατευθύνσεως τοῦ τουρκικοῦ μετώπου πρὸς ΒΔ., ὁ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὑπερκερωτικὸς ἑλιγμὸς τῆς 3ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς καθίστατο ἔτι ὑπερκερωτικώτερος. Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς δὲν ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ εἰς πλεονεκτικωτέραν θέσιν, διότι αἱ ἀριστεραί του φάλαγγες (αἱ ἀνατολικαὶ) προσέβαλον ἀμέσως τὸ δεξιὸν τουρκικὸν πλευρόν, τοῦθ' ὅπερ ἐπεζητεῖτο μὲν πάντοτε, ἀλλὰ δὲν ἀνεμένετο νὰ ὑποβοηθηθῇ τόσον καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ χακίστου ἑλιγμοῦ τῶν Τούρκων. Καὶ τότε διεξήχθη μάχη ἐκ συναντήσεως, φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν* (*Κιρκιλισὲ* κατὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ συγγράμματα) 9—11 Ὀκτωβρίου 1912 (π. ἡμ.).

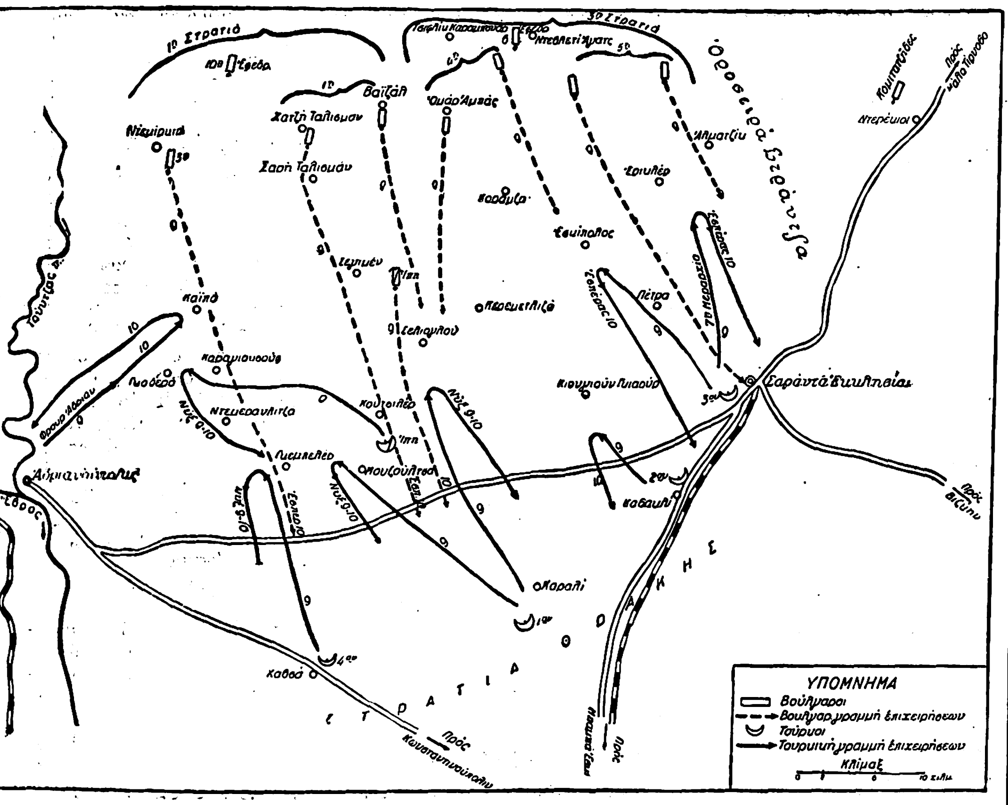

Μάχη Σαράντα Ἐκκλησιῶν 9—11 Ὀκτωβρίου 1912.

Ὀκτωβρίου 1912 (π. ἡ.) ὡς ἐν τῷ σχήματι ἐμφαίνεται· ὁ μὲν τουρκικὸς ἐν ἀμυντικῇ στάσει, ὁ δὲ βουλγαρικὸς ἐν προελάσει. Ὡς σαφῶς καταφαίνεται, τὸ μέτωπον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἦτο λοξὸν κατὰ 45 περίπου μοίρας ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέτωπον τοῦ προελαύνοντος βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Ἐνῷ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ἐξαίφνης τὴν νύκτα 8—9 Ὀκτωβρίου διετάχθη ὁ τουρκικὸς στρατὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀμυντικὴν στάσιν καὶ ν' ἀναλάβῃ ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης, 9 Ὀκτωβρίου, ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Ναζὴμ πασᾶ ἐναντίον τῆς τοῦ Ἀβδουλὰχ πασᾶ, ὑποστηρίζοντος ἐνθύμως τὴν ἐν ἀμύνῃ παραμονήν. Ἡ τοιαύτη τουρκικὴ ἀπόφασις ἐλήφθη, καθόσον ἡ ἔρευνα τῆς τουρκικῆς μεραρχίας ἱππικοῦ προσέδωσεν ὡς πόρισμα ὅτι ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς προήλαυνεν ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Τούντζα, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν προχώρησιν διὰ τῆς ὀροσειρᾶς Στράντζα, ὅτι μία μόνον βουλγαρικὴ φάλαγξ προήλαυνεν, ἡ διὰ Ντεβλετὶ Ἀγάτς. Ἡ ἔρευνα αὐτὴ ἦτο ἀκριβεστάτη, διότι ὄντως διὰ τῶν κατευθύνσεων τούτων προήλαυνον βουλγαρικαὶ φάλαγγες, ἀλλ' ἦτο ταυτοχρόνως καὶ ἐλλιπής, καθόσον οὐδεμίαν πληροφορίαν ἔδιδε περὶ τῶν διὰ τῆς ὀροσειρᾶς Στράντζα προελαυνουσῶν βουλγαρικῶν φαλάγγων. Τὸ ἐλλιπὲς τῆς ἐρεύνης ὤφείλετο εἰς τὸ ὅτι πρὸς τὴν ὀροσειρὰν Στράντζα δὲν ἐξεπέμφθη ἔρευνα, καθόσον ἡ τουρκικὴ διοίκησις ἐθεώρει τὸν ὀρεινὸν τοῦτον χῶρον ἀπροσπέλαστον, τὰς δὲ δι' αὐτοῦ διαβάσεις ἀδυνάτους διὰ ὄγκους στρατοῦ. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, τὸ τουρκικὸν ἀρχιστρατηγεῖον διέταξεν ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς 9 Ὀκτωβρίου τὸ 3ον σῶμα ἐπιτεθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἐσκίπολος, φροντίζον ὅπως διὰ τῆς 7ης μεραρχίας του (τῆς μόνης πλήρους ἐπιστρατευμένης) προκαλυφθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ντεβλετὶ Ἀγάτς, ἐξ ἧς προήλαυνεν ἡ, κατὰ τὴν ἐλλιπῆ ἔρευναν, ἀκραία ἀριστερὰ

Τὴν 9ην Ὀκτωβρίου κύρια γεγονότα ὑπῆρξαν ὁ ἐν Σελιογλοὺ ἀγὼν μεταξὺ τῶν 1ης καὶ 4ης βουλγαρικῶν μεραρχιῶν καὶ τοῦ 1ου τουρκικοῦ σώματος, τοῦ κατορθώσαντος ν' ἀναπτύξῃ μίαν μόνον μεραρχίαν του, ἀντισταθεῖσαν ὅμως καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, δυτικώτερον δ' ὁ ἀγὼν τοῦ 4ου τουρκικοῦ σώματος ἐναντίον τῆς 3ης βουλγαρικῆς μεραρχίας παρὰ τὸ Ντεμερανλιτζά. Ἐνῷ πρὸς Δ. ἐξειλίσσοντο ταῦτα, τὸ 3ον τουρκικὸν σῶμα ἀντεμετώπιζε κατὰ τὴν 9ην Ὀκτωβρίου ἁπάσας τὰς φάλαγγας τῆς 3ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς, καθόσον τὸ 2ον τουρκικὸν σῶμα δὲν κατώρθωσε νὰ προελάσῃ καὶ νὰ περιστραφῇ εἰς τρόπον ὥστε νὰ εὑρεθῇ ἐγκαίρως πρὸς τὴν ὁρισθεῖσαν αὐτῷ κατεύθυνσιν τῆς Κερεμετλιτζά, ἀφῆσαν τοιουτοτρόπως μεταξὺ 1ου καὶ 3ου σωμάτων κενὸν 7 ὁλοκλήρων χιλιομέτρων. Νοτίως τοῦ Ἐρικλὲρ συνεκροτήθησαν ἀγῶνες μεταξὺ τῆς 7ης τουρκικῆς μεραρχίας καὶ τῆς 5ης βουλγαρικῆς τοιαύτης. Ἀλλ' ὅταν περὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς 9ης Ὀκτωβρίου ἐνεφανίσθη καὶ ἡ ἐξ Ἀλματζὶκ βουλγαρικὴ φάλαγξ, ἡ 7η τουρκικὴ μεραρχία εὑρέθη εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν, καθόσον ἔβλεπεν αὐτὴν ὑπερκερωμένην πλήρως, δι' ὃ ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ὀλίγον. Τοιουτοτρόπως, ἐνῷ κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 9ης Ὀκτωβρίου ὁ τουρκικὸς στρατὸς προὐχώρει δι' ἐπίθεσιν, πρὸς τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἤρχισε χάνων πᾶσαν πρωτοβουλίαν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μεταπίπτων εἰς ἄμυναν. Κατὰ τὴν νύκτα 9—10 Ὀκτωβρίου διεξήχθη, ὑπὸ φοβερὰν καταιγίδα, ἀγὼν περὶ τὸ Σελιογλού, καθ' ὃν ἀπωθήθη τὸ ἐκεῖ τουρκικὸν στράτευμα καὶ ἐτράπη εἰς φυγήν. Κατὰ τὴν ἰδίαν ταύτην νύκτα, μία μεραρχία τοῦ 1ου τουρκικοῦ σώματος, προχωροῦσα πρὸς Ντεμερανλιτζά, συνηντήθη μεθ' ἑτέρας μεραρχίας τοῦ 4ου τουρκικοῦ σώματος, προχωρούσης καὶ ταύτης πρὸς Ντεμερανλιτζά (σφάλμα τοῦ τουρκικοῦ ἀρχιστρατηγείου, δώσαντος εἰς τὰ δύο παράπλευρα σώματα κοινὴν κατεύθυνσιν πρὸς Ντεμερανλιτζά), ὁπότε κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν ἔξέλαβον ἡ μία τὴν ἄλλην ὡς ἐχθρικήν, ἐξ ἧς παρεξηγήσεως ἤρχισεν ἑκατέρωθεν πῦρ, ἀγών, κ.τ.λ., ὧν συνέπεια ἦτο ἡ ἑκατέρωθεν ὑποχώρησις, ἥτις, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς φυγῆς ἐκ Σελιογλοῦ, μετεβλήθη εἰς ἀφάνταστον πανικόν, συμπαρασύραντα εἰς προτροπάδην φυγὴν τὰ 4ον καὶ 1ον τουρκικὰ σώματα. Τοιουτοτρόπως, ἀπὸ πρωΐας τῆς 10 Ὀκτωβρίου δὲν ὑφίστατο ἀριστερὸν πλευρὸν τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν 10ην Ὀκτωβρίου ἀπώθησαν οἱ Βούλγαροι τὰς μεραρχίας τῆς φρουρᾶς Ἀδριανουπόλεως καὶ τὰς κατεδίωξαν μέχρι τοῦ φρουρίου τούτου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρὸς ἀνατολὰς δρᾶσιν, καὶ ὁ Ράτκο Δημήτριεφ καὶ ὁ Μαχμοὺτ Μουχτὰρ ἔδωσαν ἀπὸ τῆς νυκτὸς διαταγάς, ὅπως ἡ ἐπίθεσις ἐξακολουθήσῃ καὶ κατὰ τὴν 10ην Ὀκτωβρίου· εὐθὺς ὅμως ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς ἡμέρας ταύτης ἡ ἀκραία ἀριστερὰ μεραρχία τοῦ 3ου τουρκικοῦ σώματος ἐγκατέλειψε τὸν ἀγῶνα, μὴ εὑροῦσα δὲ οὐδὲν στήριγμα ἀριστερὰ αὐτῆς, καθόσον τὸ 2ον σῶμα εἶχεν ὑπολειφθῇ ἀφῆσαν μέγα κενόν, κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ καὶ ἔφυγεν. Αἱ ἕτεραι δύο μεραρχίαι τοῦ τουρκικοῦ σώματος μόλις συνεκρατήθησαν χάρις εἰς τὴν προσωπικὴν ἐπέμβασιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ σώματος Μαχμοὺτ Μουχτάρ. Τὴν πρωΐαν τῆς 10ης Ὀκτωβρίου διετάχθη ἡ γενικὴ ὑποχώρησις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἡ ἀρξαμένη ὅμως ἤδη ὑποχώρησις τοῦ 3ου σώματος ἦτο ἄσχετος πρὸς τὴν διαταγὴν τῆς γενικῆς ὑποχωρήσεως, ἡ δὲ γενικὴ αὐτὴ διαταγὴ ἄσχετος τῆς ἀρξαμένης καταρρεύσεως τοῦ 3ου σώματος. Τὸ 3ον τουρκικὸν σῶμα ἦτο τὸ μόνον ὑποχωρῆσαν κάπως ὁμαλῶς, καθόσον ἐτάχθη καὶ ἐπὶ δευτέρας γραμμῆς ἀμύνης, ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ράκλικα—Γιούνταλα, ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἡ 7η μεραρχία του (ἡ καλυτέρα, δι' ὃ τεταγμένη εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν) κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ καὶ ἔφυγεν, ἐπηκολούθησεν ἄτακτος πλέον φυγὴ καὶ τοῦ 3ου τουρκικοῦ σώματος. Τοιουτοτρόπως, τουρκικὸς στρατὸς δὲν ὑφίστατο πλέον ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 10ης Ὀκτωβρίου πρὸ τοῦ μετώπου Ἀδριανούπολις—Σαράντα Ἐκκλησίαι, ἐξαιρέσει ὀλιγίστων τμημάτων συγκρατηθέντων ἐντὸς τῆς πόλεως Σαράντα Ἐκκλησίαι μέχρι τῆς πρωΐας τῆς 11ης Ὀκτωβρίου. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἔφυγε πανικόβλητος καὶ προτροπάδην πρὸς Μπαμπᾶ Ἐσκὶ καὶ πρὸς Μπουνὰρ Χισάρ, ἡ μεραρχία τοῦ ἱππικοῦ μάλιστα, ἡ διαταχθεῖσα νὰ καλύψῃ τὴν ὑποχώρησιν, ἔφυγεν ἐσπευσμένως πρὸς Λουλὲ-Μπουργκάζ, ἔνθα, ἐκληφθεῖσα ὡς βουλγαρική, ἐβλήθη ὑπὸ τῶν ἐκεῖ τουρκικῶν τμημάτων. Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς προὐχώρησε, πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς 10ης Ὀκτωβρίου, μέχρι τῶν βορείων καὶ ἀνατολικῶν ὑψωμάτων τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἐφ' ὧν ἐξαεε, κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτός, ἀρκετὸν πυροβολικόν, κατὰ δὲ τὴν χαραυγὴν τῆς 11ης Ὀκτωβρίου ἤρχισε σφοδρὸν πῦρ κατὰ τῆς πόλεως Σαράντα Ἐκκλησίαι, ἣν κατέλαβε τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ταύτης. Οἱ Βούλγαροι συνέλαβον 2.000 αἰχμαλώτους Τούρκους, 7 πλήρεις πυροβολαρχίας, 12 πολιορκητικὰ πυροβόλα καὶ πολὺ ὑλικόν, μεταξὺ τοῦ ὁποίου καὶ δύο ἀεροπλάνα, κατεστραμμένα ὅμως, πρὸς δὲ καὶ τὴν τιμητικὴν σπάθην τοῦ Μαχμοὺτ Μουχτὰρ πασᾶ (διοικητοῦ τοῦ 3ου σώματος), τὴν προσφερθεῖσαν αὐτῷ ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Ἡ ἧττα τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν συνετάραξε πολὺ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, δι' ὃ ἐπηκολούθησεν ἀμέσως ἀλλαγὴ ὑπουργείου καὶ τυφεκισμὸς 200 ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, καταδικασθέντων ὡς ὑπαιτίων τοῦ πανικοῦ καὶ τῆς φυγῆς. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σαρανταεκκλησιώτης, Γεώργιος· βλ. λ. *Γεώργιος ὁ Σαρανταεκκλησιώτης*.

— **Σαρανταεκκλησιώτης, Χατζῆ-Ἀφεντούλης**· βλ. λ. *Χατζῆ-Ἀφεντούλης*.

σαραντάημερο (τό)· δημοτ., ἡ πρὸ τῶν Χριστουγέννων τεσσαρακονθήμερος νηστεία.

σαρανταλείτουργο (τό)· δημοτ., τεσσαράκοντα ἐφεξῆς λειτουργίαι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱερέως πρὸς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τινος, ἰδίᾳ τεθνεῶτος.

Σαρανταπηχιώτισσα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος *Σαρανταπήχου* (βλ. λ.). Κάτ. (1928) 157.

Σαραντάπηχοι (οἱ) [*Λαογραφ.*]. Κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, οἱ *Σαραντάπηχοι* ἦσαν οἱ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς

Digitized by Google

Ἴδης, οἱ ὁποῖοι εἶχον μέγιστον ἀνάστημα καὶ ἀκατάβλητον σωματικὴν ῥώμην. «Ὅταν ἔγινεν ὁ κατακλυσμός, ἀνέβηκαν στὴν κορφὴ τοῦ Ψηλορείτη γιὰ νὰ μὴ πνιγοῦν. Ψηλοὶ κι' αὐτοί, ψηλὸ καὶ τὸ βουνό, δὲν ἔφθανε τὸ νερὸ νὰ τοὺς κουκουλώσῃ. Πολλὲς ἡμέρες ἐστέκαν ἐκεῖ ὀρθοί, μὲ τὸ νερὸ ὡς τὸ λαιμό, καὶ ἀπὸ τὴ λάσπη βγῆκαν σκουλήκια κάτω ἀπὸ τὶς πατοῦσες τους, ποὺ δὲν τοὺς ἄφηναν ἡσυχία. Κεῖ ποὺ ἔσκυφταν γιὰ νὰ τὰ πιάσουν, γλυστροῦσαν κ' ἔπεφταν κι' ἐπνίγονταν, γιατὶ δὲ μποροῦσαν νὰ σηκωθοῦν πάλι, θέλεις ἀπὸ τὸ βάρος τους τὸ πολύ, θέλεις γιατὶ ἔσπαζε ἡ ραχοκοκκαλιά τους». Ἡ ἐξολόθρευσις αὕτη τῶν Σαρανταπήχων διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ φαίνεται ὡς ἀπήχησις τῆς ἑβραϊκῆς διηγήσεως περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, τῆς ὁποίας προτάσονται ἐν τῇ «Γενέσει» (στ΄, 4) τὰ περὶ γιγάντων, τῶν γεννηθέντων ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων («οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ μετ' ἐκεῖνο, ὡς ἂν εἰσεπορεύοντο οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐγεννῶσαν αὐτοῖς· ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί»). Κατὰ παλαιὰς βουλγαρικὰς παραδόσεις, οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἔπλασεν ὁ Θεός, ἦσαν οἱ γίγαντες, πολὺ ὑψηλοὶ καὶ δυνατοί· ἀλλ' αὐτοὶ ἐσκόνταβαν σὲ κάθε πρᾶγμα, ἔπεφταν, ἔσπαζαν τὴν ραχοκοκκαλιά των καὶ δὲν ἠμποροῦσαν πλέον νὰ σηκωθοῦν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν Βιάννῳ τῆς Κρήτης, ὅπου κυρίως ἐπιχωριάζουν αἱ περὶ Σαρανταπήχων παραδόσεις καὶ ὅπου δεικνύεται τάφος τοῦ Σαρανταπήχου, ἐκεῖ ἐμυθολογεῖτο καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὅτι οἱ *Ἀλωάδαι* (βλ. λ.), γίγαντες ἐπίσης, ἔδεσαν τὸν Ἄρη. Ὥστε πιθανὸν εἶναι ὅτι ἐν τῇ παραδόσει περὶ τοῦ τάφου τοῦ Σαρανταπήχου παρὰ τὴν Βιάννον ὑπολανθάνει ἀνάμνησις τῶν ἀρχαίων κρητικῶν μύθων περὶ τῶν Ἀλωαδῶν. [Πρβλ. *Ν. Πολίτου*, Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, Παραδόσεις. τ. Α (1904), σ. 68 κ. ἑξ., τ. Β΄ (1904), σ. 751 κ. ἑξ. *Σ. Κυριακίδου*, Ἑλληνικὴ λαογραφία Α΄ (1922), σ. 163 κ. ἑξ.] θ. π.

Σαραντάπηχον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 95, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Σαρανταπηχιώτισσα*, 252. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σαραντάπηχος, ἢ ***Τεσσαρακονταπήχης***. Ὄνομα ἐπιφανοῦς οἰκογενείας ἐν ταῖς μεσαιωνικαῖς Ἀθήναις, συγγενευούσης πρὸς πατρὸς ἢ πρὸς μητρὸς ἢ καὶ ἐξ ἀδελφῆς μετὰ τῆς βασιλίσσης τοῦ Βυζαντίου Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, συζύγου τοῦ Λέοντος Δ΄ (775—780) καὶ μητρὸς τοῦ Κωνσταντίνου ΣΤ΄ (780—797). Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀναφέρεται ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει σπαθάριος *Θεοφύλακτος Σαραντάπηχος*, ἀνεψιὸς τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης, ἀποσταλεὶς ὑπ' αὐτῆς τῷ 798 εἰς Ἀθήνας ἵνα ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις ἐπὶ καταγγελθείσης συνωμοσίας, ἐξυφανθείσης ὑπὸ τῶν ἐκεῖ (κατὰ Νοέμβριον 797) ἐξορισθέντων πέντε ἀνδραδέλφων της (δηλαδὴ ἀδελφῶν τοῦ συζύγου της Λέοντος Δ΄ καὶ υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου Ε΄). Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διοικητὴς τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἕτερος Σαραντάπηχος, ὁ *Κωνσταντῖνος*, πατὴρ τοῦ ἀνωτέρου Θεοφυλάκτου καὶ ἀδελφὸς ἢ ἐξάδελφος ἢ καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης. Ἡ οἰκογένεια τῶν Σαρανταπήχων φαίνεται ὅτι διετηρήθη ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀθήναις, διότι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, ἤτοι πέντε σχεδὸν αἰῶνας μετὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης, ἔζη ἐν Ἀθήναις ὁ *Γεώργιος Τεσσαρακονταπήχης*. μετὰ τοῦ ὁποίου διετέλει εἰς ἀλληλογραφίαν ὁ αὐτοεξορισθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος ἢ Χωνιάτης. Ν. ΚΛΣ

σαρανταποδαροῦσα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ μυριαπόδου *σκολόπενδρα* (βλ. λ.).

Σαραντάπορον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐπὶ τῶν Καμβουνίων τῆς Θεσσαλίας (πρώην *Γκλίκοβον* ἢ *Γλύκοβον*), ὀνομασθὲν οὕτως ἐκ τῆς πλησίον διόδου καὶ χαράδρας *Σαρανταπόρου* (βλ. λ.). Εὑρίσκεται οὐ μακρὰν τῆς ἐξ Ἐλασσόνος πρὸς τὰ Σέρβια ἁμαξιτοῦ (25 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Ἐλασσόνος) καὶ ἀποτελεῖ κοινότητα (κάτ. 557), ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης (βλ. καὶ λ. *Βολουστάνα*). Ι. Σ. Σ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ στενωπὸς τοῦ Σαρανταπόρου σχηματίζεται ὑπὸ τῶν νοτιοδυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Βίγκλα (965), ἤτοι ἀντηρίδος τῆς ὀροσειρᾶς Φλάμπουρο, καὶ ὑπὸ τῶν βορειοανατολικῶν τοῦ ὄρους Ἀμάρβες (1093), ἤτοι ἀντηρίδος τῶν Καμβουνίων ὀρέων, δι' αὐτῆς δὲ διέρχεται τὸ ὁμώνυμον ποτάμιον, καὶ παρ' αὐτὸ ἡ ἁμαξιτὸς ὁδός, ὁτὲ μὲν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ὁτὲ δ' ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς. Ἡ ἐν λόγῳ στενωπὸς εἶναι ὑψίστης στρατιωτικῆς σημασίας, ὡς ἀποτελοῦσα τὴν μοναδικὴν ὁμαλὴν διάβασιν εἴτε ἐκ τῆς Θεσσαλίας πρὸς τὴν κεντρικὴν Μακεδονίαν εἴτε καὶ τἀνάπαλιν, διὸ καὶ ἐχρησιμοποιήθη πάντοτε ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος διὰ τὰς κατ' ἀμφοτέρας τὰς κατευθύνσεις πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Εἶναι ἡ ὅδευσις, ἣν ἠκολούθησε καὶ ὁ Ξέρξης ἐπερχόμενος τῷ 480 π. Χ. ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 (βλ. λ. *Βαλκανικοὶ πόλεμοι*, τ. ΣΤ΄, σ. 549) ὁ τουρκικὸς στρατὸς τὴν πρώτην ἀντίστασιν κατὰ τῆς προελάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ παρουσίασεν ἐπὶ τῆς στενωποῦ τοῦ Σαρανταπόρου, ἐκλέξας ταύτην ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἡ τοποθεσία αὕτη θὰ ἦτο ἀπόρθητος, λόγῳ τῆς ἐξόχως ὀχυρᾶς θέσεώς της, τῆς καὶ τεχνητῶς ἐνισχυθείσης. Περὶ τῆς στενωποῦ ταύτης καὶ ὁ πρὸ τεσσαρακονταπενταετίας πρῶτος ἐν Ἑλλάδι Γάλλος ὀργανωτὴς στρατηγὸς Vosseur, καθὼς καὶ ὁ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὀργανωτὴς ἐν Τουρκίᾳ Γερμανὸς στρατηγὸς von der Goltz, εἶχον ἀποφανθῆ κατηγορηματικῶς ὅτι ἡ ἐκβίασις καὶ ἡ προσπέρασίς της εἶναι ἀδύνατος. Ὁ Γκόλτς μάλιστα προσέθεσεν ὅτι, ἂν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπεπειρᾶτό ποτε νὰ ἐκβιάσῃ τὴν στενωπὸν ταύτην, τὸ Σαραντάπορον θὰ ἦτο ὁ τάφος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Διό, ὁ κατὰ τῶν Ἑλλήνων Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος Χασὰν Ταξὶν πασᾶς ἐγκατέστησε τὴν κυρίαν γραμμὴν ἀμύνης ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Σαρανταπόρου καὶ ὠργάνωσε προκεχωρημένας θέσεις εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς Ἐλασσόνος. Μετὰ τὴν μάχην τῆς *Ἐλασσόνος* (βλ. λ.) τῆς 6ης Ὀκτωβρίου 1912, ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς προήλασε πρὸς Β., ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐν Σαρανταπόρῳ Τούρκων, καὶ τότε διεξήχθη μάχη φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τοῦ Σαρανταπόρου* 9 καὶ 10 Ὀκτωβρίου 1912 (π. ἡ.). Ἡ τουρκικὴ ἀμυντικὴ γραμμὴ τοῦ Σαρανταπόρου εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τῆς νοτίας ἐξόδου τῆς στενωποῦ Σαρανταπόρου, μὲ μέτωπον Βίγκλα—Γλύκοβο. Ἐπὶ τοῦ μετώπου τούτου ὠργανώθησαν ἀμυντικῶς δι' ἀφανεστάτων βαθυδαπέδων χαρακωμάτων τὰ ἑκατέρωθεν τῆς ἐξόδου ὑψώματα, ἰδίως ὅμως πρὸς Α., ὡς εἰς Βίγκλαν. Πρὸ τῆς ἀμυντικῆς ταύτης γραμμῆς ἐπεκτείνονται πρὸς Ν. ὁμαλώταται καὶ ἀπεψιλωμέναι, ἀλλὰ μὲ πολλὰς διακοπὰς καὶ χαραδρώσεις, κλιτύες ἐπὶ ἐκτάσεως 7 χλμ. περίπου, ἤτοι σχεδὸν μέχρι τῆς γραμμῆς Χάνι Χατζηγώγου—Δεμίρδες, παρέχουσαι ἐλεύθερον πεδίον βολῆς καθ' ὅλον τὸν χῶρον τοῦτον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς στενωποῦ, καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ εὑρισκομένου παρὰ τὸ χάνι τοῦ ὑψομέτρου 779, εἶχεν ἐγκατασταθῆ δευτέρα τουρκικὴ ἀμυντικὴ γραμμή, ἐφ' ἧς θὰ ἐγίνετο ἄμυνα τῆς στενωποῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς. Ἡ τοποθεσία τοῦ Σαρανταπόρου ἔχει ὅμως τὸ μέγα μειονέκτημα ὅτι δὲν ἔχει παρὰ μίαν καὶ μόνην ὁδὸν ὑποχωρήσεως, καὶ δὴ διερχομένην διὰ στενωποῦ, τοῦ στενοῦ Πόρτες, καὶ διήκουσαν κατὰ κατεύθυνσιν παράλληλον σχεδὸν πρὸς τὸ μέτωπον τῆς τοποθεσίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διὰ Λαμπανίτσας ἡμιονικὴν πρὸς Σέρβια ὅδευσιν, αὕτη εἶναι ἀτραπὸς χρήσιμος δι' ἐλαφρὰ μόνον σώματα. Διὰ τὴν κατόπιν ὑποχώρησιν πρὸς κεντρικὴν Μακεδονίαν δὲν ὑπάρχει εἰμὴ μία καὶ μόνη ὁδός, ἡ διὰ τῆς μεγάλης παρὰ τὰ Σέρβια γεφύρας τοῦ Ἀλιάκμονος. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Σαρανταπόρου ἐτάχθησαν οἱ Τοῦρκοι, ἤτοι τὸ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Χασὰν Ταξὶν πασᾶ ἀποκαλούμενον 8ον σῶμα στρατοῦ τῆς Δαμασκοῦ, ἅτε ἐπιστρατευόμενον εἰς τὴν πόλιν ταύτην, τὸ ἀποτελεσθὲν ὅμως, λόγῳ τῆς γνωστῆς ἀδυναμίας τῶν θαλασσίων μεταφορῶν, ἐκ τῆς 22ας μεραρχίας νιζὰμ τῆς Κοζάνης καὶ ἐκ δύο μεραρχιῶν ρεδὶφ (τῆς Λαψίστας καὶ τῆς Δράμας). Ὡς ἦτο διατεθειμένη καὶ ὠχυρωμένη ἡ τουρκικὴ τοποθεσία, ἁπλῆ μετωπικὴ ἐπίθεσις πρὸς ἐκβίασιν τῆς στενωποῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καθίστατο δυσκολωτάτη, ἂν μὴ ἀδύνατος, διὸ ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχιστρατηγείου τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου, ὅπως, συγχρόνως μετὰ τῆς μετωπικῆς ἐπιθέσεως, ἐκτελεσθῇ ὑπερκέρασις τῆς τουρκικῆς τοποθεσίας κατ' ἀμφότερα τὰ πλευρά. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σκέψεων τούτων, κατηρτίσθη τὸ σχέδιον ἐπιθέσεως, συμφώνως τῷ ὁποίῳ τὴν μὲν ἐπίθεσιν κατὰ μέτωπον θὰ ἐξετέλουν αἱ μεραρχίαι 1η, 2α, 3η, τὴν ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ τουρκικοῦ πλευροῦ (τοῦ ἀνατολικοῦ) θὰ ἐξετέλει τὸ ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου (δύο εὐζωνικὰ τάγματα), τὴν δὲ ὑπερκέρασιν τοῦ δεξιοῦ τουρκικοῦ πλευροῦ (τοῦ δυτικοῦ) θὰ ἐξετέλουν ἡ 4η μεραρχία τακτικῶς, ἡ 5η μεραρχία μετὰ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ στρατηγικῶς, δρῶσαι δι' εὐρυτέρου ἑλιγμοῦ (envergure). Ἡ 8η Ὀκτωβρίου ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προχωρήσεων καὶ τῶν ἑλιγμῶν τῶν ἀποβλεπόντων εἰς τὸ νὰ ταχθῶσιν αἱ διάφοροι μονάδες ἔναντι τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν των. Τοιουτοτρόπως, τὴν ἑσπέραν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου 1912 οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρίσκοντο ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχῆμα, καὶ τότε τὸ ἑλληνικὸν ἀρχιστρατηγεῖον διέταξεν ὅπως τὴν ἐπομένην, 9ην Ὀκτωβρίου, αἱ διάφοροι μονάδες ἐπιτεθῶσι πρὸς τὰς κάτωθι κατευθύνσεις· 2α μεραρχία, ἀκολουθοῦσα τὴν ἁμαξιτὸν ὁδόν, μὲ τὸ δεξιόν της πρὸς Βίγκλαν καὶ τὸ ἀριστερόν της πρὸς Γλύκοβο, 1η μὲ τὸ ἀριστερόν της πρὸς Βίγκλαν, ἀπόσπασμα Κωνσταντινοπούλου πρὸς Βλαχολείβαδο καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Νεοχώρι, ἵνα ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τῆς τουρκικῆς τοποθεσίας, 3η μὲ τὸ δεξιόν της πρὸς Γλύκοβο, 4η πρὸς Μετακτσὰ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς στενὸν Πόρτες, ἵνα ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων πρὸς τὴν κοιλάδα μέσου Ἀλιάκμονος, ἔχουσα ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἔπρεπε νὰ συνδράμῃ τὸν ἀγῶνα τῆς παραπλεύρου της 3ης μεραρχίας, 5η πρὸς Ζάμπουρδα, ἵνα, διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ παρ' αὐτὴν πόρου καὶ τῆς προσπελάσεως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀλιάκμονος, ἐξασφαλισθῇ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ, ἀκολουθοῦσα τὴν ἁμαξιτὸν ὁδὸν Δισκάτα — Λαζαράδες — Σέρβια, νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῆς 5ης μεραρχίας πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Τούρκων διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Ἀλιάκμονος, ἐν ᾗ περιπτώσει κατώρθουν οὗτοι νὰ διεκφύγωσι διὰ τοῦ στενοῦ Πόρτες, ἡ 6η μεραρχία, πορευομένη ὄπισθεν τῆς 2ας, νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐφεδρεία. Ἅπαν τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν τῶν διαφόρων μεραρχιῶν ἐπορεύετο διὰ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ὄπισθεν τῆς 2ας μεραρχίας καὶ πρὸ τῆς 6ης, καθόσον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ παρείχετο ἔδαφος πρόσφορον.

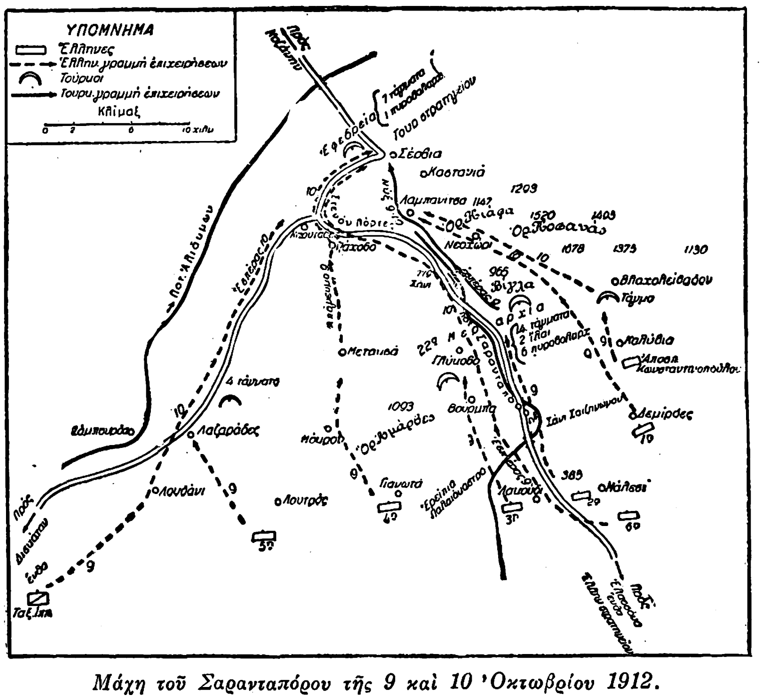

Μάχη τοῦ Σαρανταπόρου τῆς 9 καὶ 10 Ὀκτωβρίου 1912.

Τὴν 7ην ὥραν τῆς 9ης Ὀκτωβρίου ἤρχισεν ἡ προχώρησις τοῦ πεζικοῦ τῶν 1ης, 2ας, 3ης μεραρχιῶν, δηλαδὴ τῶν προωρισμένων διὰ τὴν μετωπικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον Βίγκλα—Γλύκοβο, ἀπὸ τῆς 10ης δ' ὥρας τὸ πεζικὸν τοῦτο ἤρχισε βαλλόμενον δραστικώτατα ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ (6 πυροβολαρχιῶν, τεταγμένων ἐπὶ τῆς Βίγκλας), χωρὶς νὰ τυγχάνῃ οὐδεμιᾶς ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τοῦ φιλίου του πυροβολικοῦ, καθόσον τὸ ἑλληνικὸν πυροβολικὸν (20 πεδιναὶ πυροβολαρχίαι, ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Παρασκευόπουλον), μεθ' ὅλας τὰς ἀνηκούστους προσπαθείας ἃς κατέβαλε, δὲν ἠδύνατο νὰ ἑλιχθῇ καὶ νὰ ταχθῇ πρὸς πυροβόλησιν, λόγῳ τοῦ διακεκομμένου καὶ βορβορώδους ἐδάφους, αἱ δ' ἐντεῦθεν (νοτιοανατολικῶς) τῆς χαράδρας Χατζηγώγου (χαράδρας μετὰ ρυακίου, κατερχομένης ἐκ τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τοῦ Κοπανᾶ καὶ ἀπολήγούσης παρὰ τὸ χάνι Χατζηγώγου) ἀπεῖχον πολὺ ἀπὸ τῆς Βίγκλας (πέραν τοῦ ὁρίου τοῦ βεληνεκοῦς τῶν πυροβόλων), συνεπῶς ἔπρεπε τὸ πεζικὸν νὰ καταλάβῃ τὰς βορειοδυτικῶς τῆς ἐν λόγῳ χαράδρας θέσεις, ἵνα τοιουτοτρόπως δυνηθῇ τὸ πυροβολικὸν νὰ ταχθῇ ἐπὶ καταλλήλων θέσεων. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ἐβράδυνεν ὑπερμέτρως ἡ πρὸς πυροβόλησιν τάξις τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ἐπιτευχθεῖσα τέλος περὶ τὴν 14ην ὥραν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, ἤτοι ἐπὶ τετράωρον (10—14 ὥρα), τὸ ἑλληνικὸν πεζικὸν ἐδοκιμάσθη πολὺ καὶ ἐθυσιάσθη, χωρὶς ὅμως ν' ἀνακόψῃ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὴν προχώρησίν του, καίτοι ἀπὸ τῆς 12 ὥρας εὑρέθη ἐπὶ πλέον καὶ ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ τουρκικοῦ πεζικοῦ

Digitized by Google

...ι τῶν πολυβόλων. Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἑλληνι... πυροβολικὸν ἤρχισε τὸ πῦρ, τὸ ἑλληνικὸν πε...ν εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν 1.000 μ. περίπου ...τοῦ τουρκικοῦ πεζικοῦ, ἀλλά, μεθ' ὅλην τὴν ...στήριξιν τοῦ φιλίου του πυροβολικοῦ, ἡ προ...ησις ἦτο πολὺ δύσκολος, εἰς τρόπον ὥστε περὶ ...15ην ὥραν εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς ἀπόστασιν ...μ. περίπου. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ὁ ἀγὼν ...σε νὰ γίνηται ἔτι ὀξύτερος, καθόσον τὸ ἑλ...κὸν πεζικόν, προχωροῦν διὰ τοῦ ἀποκεκαλυμ...ου πρανοῦς, ἐθερίζετο κυριολεκτικῶς ὑπὸ τοῦ ...ς τοῦ τουρκικοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, τῶν ...όντων ἀπὸ θέσεων προκεκαλυμμένων, εἰς τρό... ὥστε περὶ τὴν 16ην ὥραν τὸ ἑλληνικὸν πεζι...ευρ θὲν εἰς ἀπόστασιν 600 μ. περίπου, καθη...η ἐπὶ τόπου. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην διετάχθη ...ν ἐφεδρείᾳ 6η μεραρχία νὰ προχωρήσῃ καὶ ...εντρωθῇ ἀνατολικῶς τοῦ Βούρμπα. Καθ' ὃν ...ον διεξήγετο ἡ μετωπικὴ ἐπίθεσις, κατὰ τὸν ...χρόνον διεξήγοντο καὶ αἱ ἑκατέρωθεν ὑπερ...τικαί. Ἡ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ (ἀνατολικοῦ) ...ροῦ διεξαγομένη ὑπὸ τοῦ ἀποσπάσματος Κων...τινοπούλου, προὐχώρησε τὴν πρωΐαν τῆς 9ης ...ωβρίου ἐκ Καλύβια πρὸς Βλαχολείβαδο, ἵνα ...θεν σπεύσῃ πρὸς Νεοχώρι, ἀλλὰ παρὰ τὸ ...χολείβαδο συνήντησεν ἰσχυροτάτην ἀντίστασιν ...βληθεῖσαν χάρις εἰς τὴν ἡρωϊκὴν δρᾶσιν τῶν ...νων. Τὸ τουρκικὸν ὅμως τοῦτο στράτευμα ...μὲν ἀπεδεκατίσθη καὶ ἀπωθήθη, ἀλλ' ἐπέτυχε ...ἀποστολήν του, διότι κατώρθωσε νὰ παρελ... τὸν χρόνον, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἑλληνικὸν ...πασμα νὰ μὴ κατορθώσῃ, παρ' ὅλας τὰς ...ανθρώπους προσπαθείας του, νὰ φθάσῃ εἰς ...ώρι ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Ἡ κατὰ τοῦ δεξιοῦ ...κοῦ) πλευροῦ διεξαγομένη ὑπὸ τῆς 4ης μεραρ... προὐχώρησε τὴν πρωΐαν τῆς 9ης Ὀκτωβρίου ...ανωτάκαί, μετὰ διαδοχικοὺς ἀγῶνας παρὰ τὸ ...ρον καὶ τὸ Μετακτσά, προὐχώρησε πρὸς Ρά... ἔνθα συνήντησεν ἰσχυρὰν τουρκικὴν ἀντίστα...υπερνικηθεῖσαν μετὰ πολύωρον ἀγῶνα πρὸς ...σπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ τότε, ὑπὸ ρα...ν βροχήν, ἐγκατεστάθη τὴν 17ην ὥραν ἐπὶ ...λλήλων θέσεων παρὰ τὸ Ράχοβο, ἐπιτηροῦσα ...τενὸν Πόρτες. Ἡ ἔτι δυτικώτερον ὑπερκερω... 5η μεραρχία προὐχώρησε τὴν πρωΐαν τῆς Ὀκτωβρίου ἐκ Λουτροῦ, ἀλλὰ πρὸ τοῦ χω... *Λαζαράδες* (βλ. λ.) συνήντησε τουρκικὴν ἀν...σιν, ὑπερνικηθεῖσαν μὲν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ...χίας περὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης, ...θώσασαν ὅμως νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν πρ...χώ... τῆς μεραρχίας ταύτης, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ...πέρασις τοῦ Ἁλιάκμονος παρὰ τὸ Ζάμπουρδα ...ὴ καταστῇ δυνατὴ ἐντὸς τῆς 9ης Ὀκτω... Ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ, ὄχι μόνον οὐδὸ...ἀπεπειράθη νὰ προχωρήσῃ πρὸς βορρᾶν, ἐφ' ... οἱ Λαζαράδες κατείχοντο ὑπὸ τῶν Τούρ... ἀλλ' ἀνέμενε μακαρίως εἰς Λουδάνι νὰ ἐλευ...θῇ ἡ διάβασις ὑπὸ τῆς 5ης μεραρχίας. Τοιου...πως τὴν 18ην ὥραν τῆς 9ης Ὀκτωβρίου, ...ὅτι, καθ' ἣν ὥραν ὁ ἀγὼν διεκόπη, τὸ μὲν πε... τῶν μεραρχιῶν 1ης, 2ας, 3ης εὑρίσκετο ...πόστασιν περὶ τὰ 500 μ. ἀπὸ τῶν τουρκικῶν ...ων, οἱ δὲ Τοῦρκοι εἰς τὰς θέσεις των, χωρὶς ...σιν ἀπολέσει οὐδὲ σπιθαμὴν ἐδάφους, ἐξαιρέ...λαχίστων τινῶν προκεχωρημένων θέσεων. Αἱ ...ρωθεν ἑλληνικαὶ μονάδες εἶχον ὑπερκεράσει ...ουρκικὴν τοποθεσίαν, διὰ τῆς προχωρήσεως ...έχρι Ράχοβο καὶ Βλαχολείβαδο. Ἐνῷ οὕτως ...ἡ κατάστασις, οἱ Τοῦρκοι ἀπεφάσισαν νὰ ...ρήσωσι πρὸς τὴν δευτέραν γραμμὴν ἀμύ... δηλαδὴ τὴν ἐντὸς τῆς στενωποῦ ἐπὶ τοῦ ὀρο...υ παρὰ τὸ χάνι 799, δι' ὃ τὴν 19ην ὥραν ...αν ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχὴν ἐκκενοῦντες ...ρώτην γραμμὴν ἀμύνης· ἵνα δ' ἀπασχολή... τὴν ἑλληνικὴν παράταξιν, ἐξετέλεσαν σφοδρότα...ομβαρδισμὸν ὑπὸ σύμπαντος τοῦ πυροβολι...ων πρὸς ἁπάσας τὰς κατευθύνσεις (κατανομὴ ...υρὸς ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ μετώπου), ...έσαντα περὶ τὰ 20'. Περὶ τῆς τουρκικῆς ταύ...ποχωρήσεως οὐδὲν ἀντελήφθησαν οἱ Ἕλλη... Μόλις ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἐπρόκειτο νὰ ἐγκατα...ῶσιν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τῆς δευτέρας γραμ...μύνης, ἤτοι περὶ τὸ μεσονύκτιον 9—10 Ὀ...ρίου, ἐπληροφορήθησαν περὶ τῶν ἑκατέρω...περκερωτικῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως ...οἱ τῆς εἰς τὸ στενὸν Πόρτες (4ης ἑλληνικῆς ...χίας εἰς Ράχοβο), καὶ τότε μόνον κατεῖδον ...διεκφυγὴ των πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἁλιά...ς καθίστατο προβληματική. Τοῦτο ἤρκεσεν ...λεταδώσῃ τὸν πανικὸν εἰς τὸν τουρκικὸν ...όν, ὅστις ἤρχισε τότε φεύγων προτροπάδην ...γκαταλείπων τὸ ὑλικόν του, εἰς τρόπον ὥστε, ...ηθοῦσης καὶ τῆς ραγδαίας βροχῆς τῆς νυ...κτεινῆς, ὁ τουρκικὸς στρατὸς σχεδὸν εἶπεῖν ...θη. Σχετικὴ τις πρόνοια ἐλήφθη ὑπὸ τῆς ...κῆς διοικήσεως διὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ...ολικοῦ, δι' ὃ ἐχορηγήθη αὐτῷ ἰσχυρὸν στή... πεζικοῦ καὶ διετάχθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐσπευ...ς. Φθάσαν ὅμως τὸ πυροβολικὸν τοῦτο, κατὰ ...αυγὴν τῆς 10ης Ὀκτωβρίου, πρὸ τῆς ἀνα...ς εἰσόδου τοῦ στενοῦ Πόρτες, εὑρέθη ἀντι... τῆς 4ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, τῆς κατερχούσης τὰς βορείους κλιτῦς τοῦ Ράχοβο καὶ ἐπελθούσης διὰ ταχείας καὶ ὁρμητικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τουρκικοῦ πυροβολικοῦ καὶ πεζικοῦ. Τότε οἱ πλεῖστοι ἔλάται ἀπέζευξαν καὶ ἐγκατέλειψαν ἐπὶ τόπου περὶ τὰ 25 πυροβόλα μετὰ τῶν βλητοφόρων των καὶ λοιπῆς σκευῆς, καὶ φύρδην μίγδην μετὰ τῶν πυροβολητῶν καὶ λοιπῶν φυγάδων στρατιωτῶν ἐτράπησαν πάσῃ ταχύτητι πρὸς τὴν στενωπὸν Λαμπανίτσα καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Σέρβια. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μόλις τὴν χαραυγὴν τῆς 10 Ὀκτωβρίου ἀντελήφθη ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἀποχωρήσει ἐκ τῶν θέσεών των τῆς πρώτης γραμμῆς ἀμύνης (πλημμελεστάτη ἡ ἐπαφὴ ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν προφυλακῶν), δι' ὃ τότε μόνον τὸ ἑλληνικὸν στρατηγεῖον διέταξεν ὅπως ἐσπευμένως καταδιώξωσιν, ἡ μὲν 6η μεραρχία πορευομένη διὰ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἡ 1η διὰ Νεοχώρι καὶ Λαμπανίτσας, ἡ δὲ 4η διὰ στενοῦ Πόρτες, ἅπασαι μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Σέρβια, καταληφθέντα τὸ ἀπόγευμα τῆς 10ης Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς 4ης μεραρχίας. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἄοπλον ὅμως καὶ ἀσύντακτον, διεξέφυγε διὰ στενωποῦ Λαμπανίστας πρὸς Σέρβια, καὶ ἐκεῖθεν, εἴτε διὰ στενωποῦ κάτω Ἁλιάκμονος πρὸς Βέρροιαν καὶ Θεσσαλονίκην, εἴτε διὰ γεφύρας Ἁλιάκμονος πρὸς Κοζάνην, κατορθῶσαν ταῦτα, καθόσον ἡ ἑλληνικὴ ταξιαρχία ἱππικοῦ ἔδρασε τόσον χλιαρῶς, ὥστε τὴν ἑσπέραν τῆς 10ης Ὀκτωβρίου μόλις εἶχε φθάσει εἰς Καρυτάδες (Καλδάδες), συνεπῶς παρεσχέθη ὁ χρόνος εἰς τοὺς Τούρκους ὄχι μόνον νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς στενωποῦ Λαμπανίτσας, ἀλλὰ καὶ νὰ προσπεράσωσιν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἁλιάκμονος διὰ τῆς μεγάλης γεφύρας.

Τὸ ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Σαρανταπόρου εἶναι ὅτι ἡ κρίσις ἐπῆλθε διὰ τῆς ἑλληνικῆς μετωπικῆς ἐπιθέσεως, καθόσον τὸ τουρκικὸν μέτωπον Βίγκλα—Γλύκοβο ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ κατὰ τὸ λυκόφως τῆς 9ης Ὀκτωβρίου, δηλαδὴ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἦτο ἀνίδεος περὶ τῆς ἐξελισσομένης ὑπερκεράσεως τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ του ὑπὸ τῆς 4ης ἑλληνικῆς μεραρχίας, περὶ ἧς ὑπερκεράσεως ἔλαβε γνῶσιν τὴν νύκτα 9—10 Ὀκτωβρίου καὶ ἥτις συνετέλεσεν, οὐχὶ εἰς τὴν ἀπώθησιν τοῦ μετώπου καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκκένωσιν τῆς πρώτης γραμμῆς ἀμύνης, ἀλλ' εἰς τὸν ἐξαναγκασμὸν αὐτῶν νὰ μὴν ἀμυνθῶσιν ἐντὸς τῆς στενωποῦ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σαραντάπορος *[Γεωγρ.]*. Ὀνόματα τριῶν χειμάρρων ἐν Ἑλλάδι. —1) Χείμαρρος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐλασσόνος, γνωστὸς διὰ τὴν παρ' αὐτὸν γενομένην μάχην κατὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τῷ 1912. Κατερχόμενος ἐκ τῶν ὁμωνύμων στενῶν διέρχεται κατ' ἀρχὰς κοιλάδα, ὅπου τὸ ὀνοματὸν χάνι Χατζηγώγου (ὑψόμ. 444), καὶ ἀκολουθῶν πάντοτε νοτίαν διεύθυνσιν δέχεται κατωτέρω τὸν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου κατερχόμενον Βούλγαρην καὶ τὸ ἐκ τῶν Καμβουνίων ποτάμιον τῆς Δεσκάτας. Νοτιώτερον διέρχεται τὴν κοιλάδα Ποταμιάν, ὅπου ἑνώνεται μὲ τὸν Ἐλασσονίτικον καὶ ἐξακολουθεῖ ρέων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ξεριᾶς* (βλ. λ.). —2) Ὁρμητικὸς χείμαρρος τῆς Ἠπείρου ἐν τῷ νομῷ Ἄρτης, πηγάζων ἐκ τῶν Τζουμέρκων παρὰ τὸ χωρίον Βουλγαρέλι καὶ χυνόμενος ἐξ ἀριστερῶν εἰς τὸν Ἄραχθον, παρὰ τὸ χωρίον Καλεντίνη. —3) Παραπόταμος τοῦ ποταμοῦ Ἄφου τῆς Ἠπείρου ἐκ δεξιῶν (βλ. *Ἄφος*, τ. ΣΤ', σ. 419 γ'). Ι. Σ. Σ.

— **Σαραντάπορος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νεράϊδας τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 264.

Σαρανταπόταμος *[Γεωγρ.]*. —1) Σημερινὸν ὄνομα τοῦ χειμάρρου Ἐλευσινίου Κηφισοῦ (βλ. λ. *Κηφισός*). —2) Χείμαρρος τῆς Ἀρκαδίας ἐν τῇ Τεγεάτιδι, ἔχων τὴν ἀρχήν του ἀπὸ τὸ χωρίον Βούβουρα καὶ τὴν ἀρχαίαν Φυλάκην. Διευθύνεται πρὸς Β. δεχόμενος ἐκ δεξιῶν ἐν τῷ Τεγεατικῷ πεδίῳ τὸν Γαρεάτην (Δολιανίτικον), μεθ' ὅ, στρεφόμενος πρὸς τὸ ὄρος Παρθένιον, ἐξαφανίζεται εἰς καταβόθραν. Πάλαι ἔφερε τὸ ὄνομα *Ἀλφειὸς* καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἄνω ροῦς τοῦ ποταμοῦ τούτου. Ι. Σ. Σ.

Σαραντὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 60 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον. Ε. Ι. Χ.

σαραντάρης (ὁ), θηλ. *—άρα*· ὁ ἔχων ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἐτῶν.

σαρανταριὰ (ἡ)· πάντοτε μετὰ τοῦ *καμμιά*: «καμμιὰ σαρανταριὰ» περίπου σαράντα, «καμμιὰ σαρανταριὰ φορὲς | σὲ φίλησα, μὰ δὲν τὸ λές».

Σαραντάριον *ὄρος [Γεωγρ.]*. Ἀπότομος ἀκρώρεια τῆς ἁλύσεως τῶν ὀρέων τῆς Ἰουδαίας, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ δυτικὸν τοίχωμα τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰορδάνου. Εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ διάβολος ἐπείραξε τὸν Ἰησοῦν (*Λουκ.* Δ' 1—9). Καίτοι ἔχει ἀπόλυτον ὕψος μόνον 98 μ., ὅμως λόγῳ τῆς ταπεινώσεως τῆς ὑποκειμένης κοιλάδος φαίνεται ὑψηλόν. Εἶναι 492 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιπολὴν τῆς Νεκρᾶς. Κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Σαρανταρίου φρούριον κτισθὲν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Ἀβούβου, γαμβροῦ ἐπὶ θυγατρὶ Σίμωνος τοῦ Μακκαβαίου. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος τὸ ὄρος ἐδέχθη πλῆθος ἀναχωρητῶν, ἀλλὰ ταχέως ἠρημώθη. Σήμερον ἀναχωρηταί τινες, καὶ κυρίως Ἀβησσυνοί, μεταβαίνουν ἐκεῖ καὶ νηστεύουν ἐπὶ 40 ἡμέρας. Τῷ 1890 μοναχός τις ἐκ Κερασίτζας τῆς Τεγέας, ὀνόματι Ἀβράμιος, ἔκτισε μονήν, διηυθέτησε κοιμητήριον, ξενῶνα, ὤρυξεν ὁδόν, ἐκαλλιέργησε κτήματα καὶ ἀνήγαγε τὴν περιοχὴν εἰς ὡραῖαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ὄασιν ἀναπαύσεως καὶ ἀναψυχῆς. Γ. Λ. Α.

Σαρανταύλι. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *Κωρυκείου* Ἄντρου (βλ. λ. καὶ λ. *Ἀράχωβα*).

Σαραντηνός, *Μανουήλ*. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. λ. *Μανουὴλ* Α' Κωνσταντινουπόλεως).

Σαράντης *[Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς βορειοανατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ ἐν τῇ Ἀλκυονίδι θαλάσσῃ (πλάτ. 38° 16' Β. μήκ. 22° 46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1600: Gulf of Corinth, Ἑλλ. Ὑδρ. Ὑπηρ.: Ἀλκυονὶς θάλασσα), διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ὅρμων τῆς Δομβραίνης πρὸς Δ. καὶ τῆς Ζαλίτζας πρὸς Α. Εἰσδύει πλέον τοῦ μιλλίου μὲ εὖρος μέσον ἑνὸς χιλιομέτρου, ἔχει δὲ βάθη 17—20 ὀργ. καὶ ὡραῖον ψαμμαθῶνα. Σ. Ε. Λ.

Σαράντης, *Βασίλειος*. Ἐκ τῶν προὐχόντων τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες κατὰ τὴν νύκτα τῆς 9—10 Ἀπριλίου 1821 συνελήφθησαν ὡς ὅμηροι (ρεχέμια) ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τ. Ε. Ε.

Σαράντι *[Γεωγρ.]*. Μικρὸν ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Μόρφου. Κάτ. 100 περίπου, Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

σαραντίζω· συμπληρώνω τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα, ἰδίᾳ ἐπὶ ἡμερῶν καὶ ἐτῶν: «σαράντισε τὸ παιδί, — ἡ λεχώνα, — ὁ ἀποθανὼν» συνεπλήρωσε τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν· || ἐπὶ ἐτῶν: «δὲ σαράντισε ἀκόμα», «κοντεύει νὰ σαραντίσῃ», «εἶναι σαραντισμένος».

σαράντισμα (τό)· συμπλήρωσις τοῦ ἀριθμοῦ τεσσαράκοντα, ἰδίᾳ ἐπὶ ἡμερῶν.

— *[Ἐκκλ.]* *Σαράντισμα ἢ ἐκκλησιασμὸς τῆς λεχοῦς* καλεῖται ἡ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ προσέλευσις αὐτῆς εἰς τὸν ναὸν μετὰ τοῦ βρέφους αὐτῆς ἐπὶ τελέσει συντόμου τινὸς ἀκολουθίας. Κατὰ ταύτην ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ πρῶτον τὴν μητέρα, εὐχόμενος ἵνα ὁ Κύριος καθαρίσῃ «αὐτὴν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας καὶ ἀπὸ παντὸς ρύπου ψυχῆς τε καὶ σώματος, προσερχομένην τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἵνα καὶ αὐτὴ ἀκατακρίτως ἀξιωθῇ μετασχεῖν τῶν ἁγίων μυστηρίων», τῶν ὁποίων αὕτη ἀπεῖχεν, ἅτε μὴ συντελεσθέντος τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τῶν τῆς λοχείας· ἔπειτα δὲ εὐλογεῖ καὶ τὸ βρέφος, δεόμενος τοῦ κυρίου ἵνα «αὐξήσῃ, ἁγιάσῃ, συνετίσῃ, σωφρονήσῃ καὶ καλοφρονήσῃ τὸ παιδίον, συγκαταριθμῶν αὐτὸ τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ποίμνῃ». Εἰσάγων δὲ τὸ παιδίον εἰς τὸν ναὸν καὶ σχηματίζων σταυρὸν μετ' αὐτοῦ πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, καὶ ἐν μέσῳ αὐτοῦ καὶ πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ θυσιαστηρίου, ἐπιλέγει: «Ἐκκλησιάζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς....». Μεθ' ὅ, ἐὰν εἶναι ἄρρεν, εἰσάγεται τοῦτο καὶ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ.

Ἡ τελετὴ αὕτη εἰσήχθη καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ μίμησιν τῶν παρ' Ἰουδαίοις τελουμένων, παρὰ τοῖς ὁποίοις, κατὰ τὰ ἐν Λευϊτικῷ (κεφ. ιβ') ὁριζόμενα, ἡ τεκοῦσα γυνὴ «παντὸς ἁγίου οὐχ ἅψεται καὶ εἰς τὸ ἁγιαστήριον οὐκ εἰσελεύσεται, ἕως ἂν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι τῆς καθάρσεως αὐτῆς». Ὡρίζετο δ' ὡσαύτως τὰ πρωτότοκα, ἐφ' ὅσον ἦσαν ἄρρενα, νὰ προσάγωνται εἰς τὸν ναὸν καὶ νὰ ἀφιερῶνται τῷ Κυρίῳ, τοῦθ' ὅπερ ἐγένετο καὶ ἐπὶ τοῦ θείου τῆς Παρθένου βρέφους, προσαχθέντος εἰς τὸν ναὸν ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ «ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν» (*Λουκ.* β. 22).

Ἡ ἔννοια λοιπὸν τῆς τελετῆς ταύτης εἶναι ἡ ἐλευθεροκοινωνία τῆς λεχοῦς μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μυστηρίων αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἦτο κεχωρισμένη κατὰ τὸ διαρρεῦσαν τεσσαρακονθήμερον, λόγῳ τῆς ειδικῆς τοῦ σώματος καταστάσεως, ὑφ' ἣν διετέλει· ἡ ἀφιέρωσις τοῦ παιδίου εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁ πρῶτος ἐκκλησιασμὸς αὐτοῦ καὶ τέλος ἡ ἔκφρασις εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν ἐπί τε τῷ αἰσίῳ τοκετῷ καὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει καὶ νέας λογικῆς ὑπάρξεως, προωρισμένης νὰ καταριθμηθῇ εἰς τὴν λογικὴν τοῦ Κυρίου ποίμνην. Π. Ν. Τ.

— *[Λαογρ.]* Κατὰ τὰς προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ λεχὼ μέχρι τῆς συμπληρώσεως τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἐκκλησίαν, κῆπον, ἀγρόν, γειτονικὴν οἰκίαν κλπ. Ἡ τεσσαρακοστὴ ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέρα ἑορτάζεται διὰ μεταβάσεως τῆς λεχοῦς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἁγιασθῇ καὶ λάβῃ οὕτω ἄδειαν ἐλευθέρας κυκλοφορίας (*σαραντίζει*, *σαράντισμα*). Ἂν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναντηθῇ πρὸς ἄλλην ὁμοίαν γυναῖκα, ἀσπάζεται ταύτην καὶ πρὸς

Digitized by Google

ἀποφυγὴν ἀμοιβαίας βασκανίας ἑκάστη θηλάζει τὸ τέκνον τῆς ἄλλης. Πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν ἐκκλησίαν ἡ σαραντίζουσα, ἀφήνει ἐν τῇ οἰκίᾳ τεμάχιον ὑφάσματος, ὅπερ καίεται μετὰ τὴν ἀναχώρησίν της, εἰς συμβολισμὸν τῆς ἀπαλλαγῆς αὐτῆς ἀπὸ τῆς μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης καταστάσεως. [Πρβλ. *Α. Χ. Μπούτουρα*, Προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἑρμηνεία αὐτῶν (Ἀθῆναι 1931), σ. 40 κ. ἑξ.] Θ. Π.

Σαραντὸν-λὲ-Πὸν (Charenton-le-Pont) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Β. Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σηκουάνα, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μάρνη, κατὰ τὴν εἰς τὸν Σηκουάναν συμβολὴν αὐτοῦ, 2 χλμ. νοτιοανατολικῶς τῶν Παρισίων. Κάτ. 20.340. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχει ἄσυλον φρενοβλαβῶν. Γ. Ι. Β.

Σαραπάμων, *μάρτυς*. Ἐπίσκοπος ὢν ἐν Αἰγύπτῳ, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Δεκίου τῷ 250 καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 6 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Σαράπιδος, ἢ ***Σαραπιάδος νῆσος*** *[Ἀρχ. Γεωγραφ.]*. Νῆσος τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας ἐν τῷ Σαχαλίτῃ κόλπῳ (*Πτολεμ.* Ζ, ζ, 47), «ταύτης δὲ τὸ πλάτος ἐστὶν ὡσεὶ σταδίων διακοσίων, τὸ δὲ μῆκος ἑξακοσίων, οἰκεῖται δὲ κώμαις τρισὶ καὶ ἀνθρώποις ἱεροῖς Ἰχθυοφάγων. Γλώσσῃ δὲ ἀραβικῇ χρῶνται καὶ περιζώμασι φύλλων κουκίνων. Ἔχει δὲ ἡ νῆσος χελώνην ἱκανὴν καὶ διάφορον» (*Ανων.*, Περίπλ. Ἐρυθ. 33), δι' ὃ καὶ Chelonitis insula ὀνομάζει αὐτὴν ὁ Πλίνιος (6,151). Τὰ «φύλλα τῶν κουκίνων», δι' ὧν περιεζωννύοντο οἱ κάτοικοί της, ἦσαν τὰ τοῦ «κουκιοφόρου δένδρου» (*Θεοφρ.* Ἱστ. Φυτ. 6,3.2,7) τοῦ Cucifera Thebaica κατὰ Λινναῖον. Εἶναι δὲ ἡ νῆσος, ἥτις *Παγχαία* (βλ. λ.) παλαιότατα ὠνομάζετο, ἡ σύγχρονος Masira island (πλάτ. 20° 1/2 Β., μῆκ. 59° Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 10 c: North east coast of Arabia), ἧς τὰς διαστάσεις ὑπερέβαλε κατὰ τὸ τριτημόριόν των ὁ Ἀνώνυμος τοῦ περίπλου. Σ. Ε. Λ.

Σαραπῖνος, *μάρτυς*. Ἐν Κορίνθῳ ἐπὶ Δεκίου τῷ 251 ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου Τερτίου καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 31 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Σαράπιον (τό), ἢ ***Σαράπειον***, ἢ ***Σεραπεῖον*** *[Ἀρχ.]*. Μέγιστος καὶ περικαλλέστατος ναὸς τοῦ *Σαράπιδος* (βλ. λ.) εἰς τὴν συνοικίαν Ἄλφα τῆς Πτολεμαϊκῆς Ἀλεξανδρείας (βλ. λ. *Ἀλεξάνδρεια*, τ. Γ', σ. 584—7).

Σάραπις *[Αἰγυπτ. Θρησκ.]*. Θεὸς εἰσαχθεὶς εἰς τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ Πτολεμαίου Α' περὶ τὸ 280 π. Χ., ὡς ἔμβλημα τῆς θεμελιώδους πολιτικῆς του ἀρχῆς ἥτις ἐπεδίωκε τὴν συγχώνευσιν τῶν ἀλλογενῶν στοιχείων τοῦ κράτους των. Οὕτως ἡ εἰσαχθεῖσα νέα θεότης συνῴψιζε τὰς κυριωτάτας θεότητας τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ πανθέου. Ἡ λατρεία του ἐγένετο οὕτως εὐπρόσδεκτος καὶ κοινὴ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Αἰγυπτίων. Πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἱδρύθη ναός, τὸ *Σαραπεῖον* (βλ. λ.). Κρατυνθείσης τῆς λατρείας τοῦ Σαράπιδος, ὁ κατ' ἀρχὰς Ἑλληνοαιγύπτιος Πλούτων ἀφωμοιώθη πρὸς τὸν Ἄμμωνα, τὸν Δία τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Βάκχον, τὸν Νεῖλον, τὸν Ἀσκληπιόν. Ὁ πανθεϊστικὸς οὗτος συγχρωτισμὸς ἐξεικονίζετο σαφῶς ἐπί τινων νομισμάτων ρωμαϊκῶν κοπέντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐφ' ὧν παρίσταται ὁ Σάραπις φέρων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κάλαθον τῆς Δήμητρος, τὸ κέρας τοῦ Ἄμμωνος, τὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἡλίου, παρ' αὐτῷ δὲ τὴν ὀφιοῦχον ράβδον τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ὄπισθέν του τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸ κέρας τῆς ἀφθονίας τοῦ Νείλου. Ὁ Μακρόβιος, περιγράφων τὴν παράστασιν, λέγει ὅτι ἐξέφραζεν ἰδιάζουσαν γλυκύτητα μετά τινος μυστηριώδους ἐκφράσεως. Ἀγάλματα μικρὰ καὶ δακτυλιολίθους καὶ νομίσματα τοῦ Σαράπιδος ἔχομεν ἐκ πάσης ὕλης. Ἡ τελεία ἐπιβολὴ τοῦ θεοῦ τούτου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς διάπλασιν μυθωδῶν παραδόσεων περὶ τῆς ἀρχικῆς του καταγωγῆς (βλ. λ. *Ἀλεξάνδρεια*, τ. Γ', σ. 584 κ. ἑξ.). Γ. Λ. Α.

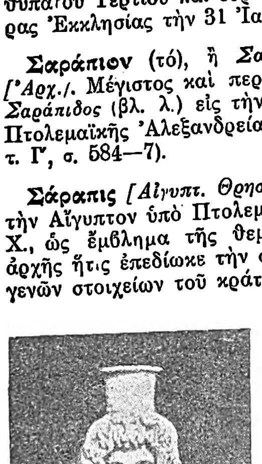

Προτομὴ τοῦ Σαράπιδος.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

Σάραπις. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς καταγόμενος ἐκ Θράκης. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐναντίον τῶν Βανδάλων τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (βλ. λ. *Βελισσάριος*). Ν. ΚΛΣ

Σάραπις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος ἐν τῷ Ἰνδικῷ κόλπῳ. Τὸ ἐθνικὸν *Σαραπίτης* (*Στεφ. Βυζ.* 556, 5). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Σαραπίωνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος Αἰθιοπίας τῆς ὑπὸ Αἴγυπτον, λεγόμενα καὶ *Σεραπίωνος* (*Πτολεμ.* Δ, ζ, 11), πρὸς τὸν Βαρβαρικὸν κόλπον. Ἀρχὴ τῶν «ἑπτὰ δρόμων τῆς Ἀζανίας», ὡς φέρεται ἐν τῷ περίπλῳ τῆς Ἐρυθρᾶς τοῦ Ἀνωνύμου (§ 15). Ταυτίζεται πρὸς τὴν βρεττανικὴν ἀποικίαν Macdochou (*Schrader* Atl. géogr. moderne χάρτης 50 P, i) τῆς νοτίας Σομαλίας (British Somaliland). Σ. Ε. Λ.

Σαραπλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Νίκης τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 708 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Κρασοχώρι*.

σαραπντάρης (ὁ)· λέξις περσική, γενομένη δεκτὴ καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Σημαίνει οἰνοχόος (τῆς αὐλῆς). Ν. Μ.

Σαράπουλ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Οὐράλη, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κάμα, ἕδρα ὁμωνύμου διοικητικῆς ἀκτῖνος. Κάτ. (1926) 25.229. Εἶναι σιδηροδρομικὸς σταθμός. Ἔχει δύο ποταμολιμένας (σιτηρῶν καὶ ξυλείας) καὶ ἐξάγει ζῦθον, δέρματα, σχοινία κ. ἄ. Παράκειται δὲ αὐτῆς ὁ βιομηχανικὸς συνοικισμὸς *Βότκινσκ* (κάτ. 19.228) μὲ κρατικὰ σιδηρουργεῖα. Ἔχει μουσεῖον. Π. Ν. Π.

Σάραπτα, *Σάρεπτα*, ἢ ***Ζαρφὰθ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Φοινίκης, «Τυρίων πόλις» κατὰ τὸν Σκύλακα (104), κειμένη μεταξὺ Σιδῶνος καὶ Τύρου, περίφημος διὰ τοὺς ἀμπελῶνάς της. Εἶναι ἡ *Ζαρφὰθ* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, νῦν δὲ *Σαραφὰντ* (Sarafend). Α. Θ. Σ.

Σαρασβάτη, ἢ ***Σαρασβάτι*** (Saraswati) *[Ἰνδ. Μυθολ.]*. Ἐν τῇ βραχμανικῇ θεολογίᾳ θεότης τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ρητορικῆς, σύζυγος τοῦ Βράχμα. Εἰκονίζεται φέρουσα εἰς τὰς χεῖρας βιβλίον ἢ βάρβιτον. Γ. Ι. Β.

Σαρασβάτι (Saraswati) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Πενταποταμίᾳ (Πέντζαμπ), συχνάκις ἀναφερόμενος ἐν Ρὶγκ-Βέντα. Περὶ τῆς τοποθεσίας αὐτοῦ οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἔχει ἐξακριβωθῆ. Γ. Ι. Β.

Σαρασῖται (οἱ). Ἱστορικὴ καὶ φιλογενὴς οἰκογένεια τῆς Ἀργυροπόλεως Πόντου. Κατήγετο ἐκ Σαράχο τῆς περιφερείας Ὄφεως, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα *Σαραχῖται*, ὅπερ διὰ τὴν ἰδιάζουσαν διαλεκτικὴν προφορὰν ἔγινε *Σαρασῖται*.

Ὁ πρόγονος τῆς οἰκογενείας *Ἰωάννης Σαρασίτης* μετῴκησεν ἐκ τοῦ Σαράχο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἰς Ἀργυρόπολιν, ὅπου ἤκμαζαν τὰ μεταλλεῖα ἀργύρου. Ἀπέθανε τῷ 1568. Μετὰ τοῦτον ὁ *Ἀθανάσιος* μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως Χαλδίας ὡς «ὁ πάντων τῶν βασιλικῶν ματενίων μεταλλευτικῶν πρωτομαΐστωρ». Τὸν μέγαν πλοῦτον καὶ τὴν ἰσχύν του ἐχρησιμοποίησεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος του, ἱδρύσας τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἰδίαις δαπάναις καὶ πλείστας ἄλλας εὐεργεσίας παρασχὼν εἰς αὐτήν. Ἀπέθανε τῷ 1620. Ὁ *Μουρὰτ Σαρασίτης* ἦτο ἐπίσης ἀρχιμεταλλουργός. Ἐφονεύθη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1649. Ὁ *Ἰωάννης*, ὁ προσεπονομαζόμενος *Λογοθέτης*, ἀρχιμεταλλουργὸς καὶ οὗτος, ἔτυχεν ἐξαιρετικῆς εὐνοίας καὶ τιμῆς ἐκ μέρους τοῦ σουλτάνου, ὅστις ἐκτιμῶν τὰς πρὸς τὸ κράτος ὑπηρεσίας του ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν τιμῆς ἕνεκα νὰ φέρῃ ξῖφος. Ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1722. Ὁ *Ἰγνάτιος* καὶ ὁ τούτου υἱὸς *Γεώργιος* ἐτιτλοφορήθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁ μὲν πατὴρ λογοθέτης, ὁ δὲ υἱὸς πρωτονοτάριος. Ἦσαν ἀμφότεροι ἀρχιμεταλλουργοί, ὁ δὲ Ἰγνάτιος ὑπεστήριξεν οἰκονομικῶς καὶ προήγαγε διάφορα μοναστήρια, βοηθήσας καὶ τὸν Πανάγιον Τάφον. Ἀναφέρεται ὡς εἷς ἐκ τῶν πρώτων ἱδρυτῶν τοῦ ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου Ἀργυροπόλεως, τὸ ὁποῖον ἀνεδείχθη ἓν ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐκπαιδευτικὰ κέντρα τοῦ Πόντου. Ὁ υἱός του *Γεώργιος* ἐσπούδασεν ἐν Βλαχίᾳ, ἀνεδείχθη δ' ἀνὴρ λόγιος. Ἀπέθανε τῷ 1795. Τρισέγγονος τούτου εἶναι ὁ νῦν μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως *Γερβάσιος*. Σπουδάσας κατ' ἀρχὰς ἐν Ἀργυροπόλει καὶ συμπληρώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, διηύθυνε τὸ ἑλληνικὸν φροντιστήριον Ἀργυροπόλεως καὶ ἔπειτα τὴν ἱερατικὴν σχολὴν Καισαρείας. Ἀπὸ τοῦ 1902 εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως μητροπολίτης τῶν ἐπαρχιῶν Ροδοπόλεως, Κορυτσᾶς καὶ Ἀγκύρας. Α. Α. Π.

Σαράσται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἐν Καμπανίᾳ, κατοικῶν κατὰ τὸν Βιργίλιον (Αἰν. VII, 738) παρὰ τὸν ποταμὸν Σάρνον (νῦν Σάρνο). Α. Θ. Σ.

Σαράτα (Sarata)· *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς Ρουμανίας ἐν τῇ ΝΑ. Βεσσαραβίᾳ. Διέρχεται ἀνατολικῶς τῆς πόλεως Σαράτα, ἐξ ἧς λαμβάνει τὸ ὄνομα, καὶ χύνεται εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, εἰς τὸν μυχὸν τῆς λιμνοθαλάσσης Κουντούκ, μετὰ ροὴν 90 περίπου χλμ. Σ. Κ. Γ.

Σαραταὶν (Sharatain) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς *β Κριοῦ*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι μεγέθους 2,72 καὶ φασματικοῦ τύπου A_5 (βλ. *Κριός*). Σ. Π.

σαρατζᾶς (ὁ). Κοινὴ ὀνομασία τῆς δερματικῆς μορφῆς τῆς *μάλεως* (βλ. λ.).

Σαρατζᾶς *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Χρυσοκελλαριὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας.

Σαρατζῆ Χάνια *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μοιρακίων τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἠλείας. Κάτ. (1928) 23.

Σαρατζίνα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σαρακηνὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Σαρατόγκα *Σπρὶνγκς* (Saratoga Springs) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Νέας Ὑόρκης. Κάτ. 13.884. Εἶναι περίφημος διὰ τὰς ἰαματικὰς πηγάς, ἀνερχομένας εἰς 122 καὶ ἐνδεικνυομένας διὰ τὴν δυσπεψίαν καὶ τὰς ρευματικὰς παθήσεις. Εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως κεῖται ἡ ὁμώνυμος λίμνη *Σαρατόγκα*. Ἡ περιφέρεια ὑπῆρξε θέατρον συρράξεων μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἄγγλων ἀποίκων καὶ τῶν συμμάχων των Ἰνδῶν. Γ. Ι. Β.

Σαράτοφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα τῆς διοικήσεως τοῦ Κάτω Βόλγα, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Βόλγα. Κάτ. (1930) 237.526. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ριαζὰν-Οὐράλσκ καὶ ἔχει σπουδαῖον ποταμολιμένα. Διεξάγει τὸ σπουδαιότερον ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Ρωσίᾳ ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ πετρελαίου καὶ ἔχει χυτήρια σιδήρου, ὑδροπρίονας ξυλείας, καπνοβιομηχανίαν, ἀλευρομύλους, βιομηχανίας τροφίμων κ. ἄ. Ἔχει θέατρον, κομμουνιστικὸν πανεπιστήμιον, πανεπιστήμιον Τσερνυσέβσκυϊ (ἱδρυθ. 1922), ἀνωτάτας γεωπονικὴν καὶ κτηνιατρικὴν σχολάς, ἰνστιτοῦτον τοῦ νοτίου Βόλγα, βόλγειον βιολογικὸν σταθμὸν καὶ τὰ μουσεῖα Ράντιστσεφ (ἵδρ. 1885), ἀρχαιολογικὸν (1887), Τσερνυσέβσκυΐ (1920), Βόλγα (1920) καὶ τὸ ἐθνολογικὸν (1920). Ἡ πόλις εἶναι ἕδρα ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς ἐπισκοπῆς. Ἀπὸ τοῦ 1781 ἐγένετο παρὰ τῆς Αἰκατερίνης Β' ἕδρα ὁμωνύμου κυβερνείου, κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο τόπος συγκεντρώσεως τῶν ἀπελαυνομένων Γερμανῶν. Π. Ν. Π.

— ***Σαράτοφ κυβερνεῖον*** *[Γεωγρ.]*. Μέγα ρωσικὸν κυβερνεῖον ἑκατέρωθεν τοῦ Κάτω Βόλγα μὲ 91.236 τ. χλμ. ἔκτασιν, 2.897.500 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὸ *Σαράτοφ*. Τὸ πλουσιώτατον λοφῶδες ἔδαφος αὐτοῦ ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Βόλγα, Δόν, Χόπερ, Μεντιεντίτσα, Οὐζὲνς καὶ ἄλλων ποταμῶν. Τὸ κλῖμα εἶναι ἠπειρωτικόν. Ἡ προσοδοφόρος ἔκτασις ἀνέρχεται εἰς (1926) 82.131.500 στρέμματα. Ἡ κτηνοτροφία ἀνέρχεται εἰς 427 χιλιάδας ἵππους 897 χιλ. βοῦς, 1.757 χιλ. πρόβατα καὶ 134 χιλ. χοίρους. Κύριαι βιομηχανίαι εἶναι ἡ ἀλευροποιία καὶ ἡ μεταλλουργία (συγκεντρωμέναι σχεδὸν ἐν τῇ πρωτευούσῃ), ἔτι δὲ ἡ ξυλουργία καὶ οἰνοπνευματοποιία. Τὴν συγκοινωνίαν ἐξυπηρετοῦν ὁ σιδηρόδρομος Μόσχας—Σαράτοφ—Οὐράλσκ καὶ οἱ σιδηρόδρομοι τοῦ Δὸν καὶ Βόλγα, δι' ὧν ἐπικοινωνεῖ ἡ χώρα μετὰ τῆς Ἀζοφικῆς καὶ Κασπίας θαλάσσης. Ἀπὸ τοῦ 1927 τὸ κυβερνεῖον μετὰ τμημάτων τῶν κυβερνείων Ἀστραχὰν καὶ Στάλινγκραντ ἀπετέλεσε τὴν διοίκησιν τοῦ Κάτω Βόλγα, περιλαμβάνουσα καὶ τὸ *αὐτόνομον καλμουκικὸν* ἔδαφος, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἐλίστα (4.724 κ.), ἔτι δὲ τὴν *Παραβόλγειον δημοκρατίαν τῶν Γερμανῶν*, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Ποκρὸφσκ (34.352 κ.). Π. Ν. Π.

σαράτσης (ὁ)· δημοτ. ὁ κατασκευαστὴς ἐφιππίων καὶ ἐν γένει τὰ ἐκ δέρματος εἴδη τῆς σαγῆς.

Σαράτσι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Περιβολάκι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, λεγομένου ἐπίσης πρότερον καὶ *Φάλαρα*.

Σαράτσογλου, *Θεμιστοκλῆς*. Συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Λεβαδείᾳ (1827—1890). Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1866—1869, ὑπολοχαγὸς ὤν, κατῆλθεν εἰς τὴν ἐθελοντῶν καὶ διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας μέχρι πέρατος τοῦ ἀγῶνος. Ν. ΚΛΣ

Σαρατσχανὲ-*μπασῆ*, ἢ καὶ ἁπλῶς ***Σαρὰτς-χανὲς*** *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ κυρίως Πόλει (Σταμπούλ), πλησίον τῆς στήλης τοῦ Μαρκιανοῦ, οὕτως ὀνομασθεῖσα ἐκ τοῦ ἐκεῖ ἄλλοτε περιφήμου ἐργοστασίου ἱπποσκευῶν εἰς τὴν θέσιν τοῦ βυζαντινοῦ «Τῶν χαλινερίων Φόρου». Ν. Μ.

Σάραυος (Saravus, Sarova) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ λιγυρικὴ Προρρωμαϊκὴ καὶ ἴσως προκελτικὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Σὰρ* ἢ *Σάαρ* (γαλλ. Sarre).

— **Σάραυος** (vicus Saravus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ρωμαϊκὴ κώμη παρὰ τὸ νῦν Λαίρχινγχεν (Lörchin-

Digitized by Google

gen), ἔνθα ἡ συμβολὴ τῶν δύο μεγάλων βραχιόνων τοῦ Σαραύου ποταμοῦ. Π. Ν. Π.

— **Σαραύου γέφυρα** (pons Saravi) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κόμβος ρωμαϊκὸς τῆς μεγάλης ρωμαϊκῆς ἀρτηρίας ἀπὸ Μεδιοματρικοῦ (Μὲτς) εἰς 'Αργεντοράτον (Στρασβοῦργον), εἰς ὃ σημεῖον αὕτη διαπερᾷ τὸν Σάραυον ποταμόν. Π. Ν. Π.

σαραφάν (τὸ) (sarafan). Μακρόν, ἄνευ χειρίδων, ἔνδυμα τῶν Ρωσίδων χωρικῶν, κλειστὸν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, καθ' ὅλον τὸ μῆκος, διὰ κομβίων. Γ.Ι.Β.

σαράφης (ὁ)· δημοτ., ἀργυραμοιβὸς (λ. τουρκ.).

Σαράφης, *Γρηγόριος*. Λόγιος γεννηθεὶς ἐν Κυδωνίαις τῷ 1780. 'Εσπούδασεν ἐν Σμύρνῃ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα του διωρίσθη διδάσκαλος ἐν τῇ σχολῇ, τῇ ἱδρυθείσῃ φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. 'Εδίδαξε μετὰ τοῦ Εὐστρατίου Πέτρου ἢ Πετρίδου καὶ τοῦ Βενιαμὶν Λεσβίου, τοῦ Θεοφίλου Καΐρη καὶ τοῦ Γρηγορίου Ροΐδη. Τ. Ε. Ε.

— **Σαράφης, *Πιτσιπιὸς Κωνσταντῖνος*.** 'Ανώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, ἔγγονος τοῦ *Γρηγορίου Σαράφη*, διατελῶν ἐν ἀποστρατείᾳ. 'Ασχολούμενος περὶ τὰ ναυτικὰ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ἐξέδοτο τῷ 1907 «'Ο ἑλληνικὸς αὐτοκρατορικὸς στόλος». Τ. Ε. Ε.

Σάραφθα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Φοινίκης παράλιος, ἐπὶ ἀκρωτηρίου προέχοντος μεταξὺ Σιδῶνος καὶ Τύρου, ὑπαγομένη εἰς τὴν δευτέραν (*Σκυλ.* Περιπλ. 104)· ὁ πολίτης *Σαράπτιος* καὶ *Σαραπτηνός*. 'Απαντᾷ καὶ ὡς *Σάρα* καὶ ὡς Sarepta (*Πλιν.* 7, 17) καὶ ὡς *Σαρεφθὰ* (*'Ιωσηπ.*, 'Ιουδ. 'Αρχ. Η' ιγ), *Ζαρπὰθ* παρὰ τῇ Βίβλῳ. Ἦτο ἀρχαιότατα γνωστὴ εἰς τοὺς 'Ασσυρίους καὶ Αἰγυπτίους. Κατὰ τὴν παράδοσιν παρέμεινεν ἐν αὐτῇ ὁ προφήτης 'Ηλίας. Ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου ἐπὶ Σταυροφόρων, ἐρείπια τῶν κτηρίων τῶν ὁποίων σῴζονται ἔτι, καὶ δὴ ναὸς τοῦ 'Αγίου Γεωργίου, Βελῆ-ἐλ-Ἴδρ νῦν ὀνομαζομένου. 'Ονομάζεται δὲ νῦν ἡ θέσις καὶ τὸ ἀκρωτήριον Ras Surafend (πλάτ. 33° 26' Β, μήκ. 35° 15' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2633: Markhab to Ras en Nakura). Σ. Ε. Λ.

Σαραφίδης, *'Εκτωρ*. Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Θράκης, γεννηθεὶς τῷ 1872. Διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς σχολῆς 'Αθηνῶν (1896), ἠκολούθησεν εἰδικὰς σπουδὰς χειρουργικῆς καὶ μαιευτικῆς ἐν Βουκουρεστίῳ (1896—1897) καὶ ἐν Παρισίοις ἐν τῷ νοσοκομείῳ Necker (1912—1913). Τῷ 1896 ἐγκατέστη ἐν Κωνστάντζῃ τῆς Ρουμανίας πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς. Ἔγραψε περὶ τὰς ἑκατὸν εἴκοσιν ἐργασίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Τὸ ἔνιαῖον τῶν χειρουργικῶν καὶ παθολογικῶν νεφριτίδων» (μονογραφία 1913), «Τὰ ἰαματικὰ ὕδατα τῆς 'Ελλάδος» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἰατροῦ *Σωτηριάδου* 1930) κλπ. Πλὴν τούτων ἐξέδωκε καὶ μέγα «Ρωμουνοελληνικὸν λεξικὸν» (Κωνστάντζα 1922). Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1932 ὡρίσθη ἀντιπρόσωπος μετὰ τοῦ καθηγητοῦ 'Αρ. Κούζη τοῦ 'Εθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ τῆς 'Ελληνικῆς 'Εταιρείας τῆς 'Ιστορίας τῆς 'Ιατρικῆς εἰς τὸ 9ον διεθνὲς συνέδριον τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς ἐν Βουκουρεστίῳ. Ο. Ρ.

σαράφικο (τό)· τὸ κατάστημα τοῦ σαράφη, ἀργυραμοιβεῖον.

σαράφικος, —η, —ο· δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σαράφην, ὁ τοῦ σαράφη, ἀργυραμοιβικός.

σαραφλίκι (τό)· φιλονικία δι' ἀσήμαντον χρηματικὸν ποσόν· || καθόλου, μικρολογία.

Σαραφσάν, ἢ *Σαραφσανὰκ-Νταριὰ [Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ Οὐσβεκιστὰν (βλ. *Σεραβσάν*).

Σαράφωφ, *Βόρις*. Βούλγαρος κομιτατζῆς, γεννηθεὶς τῷ 1872 καὶ δολοφονηθεὶς τὴν 10 Δεκεμβρίου 1907. Ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς μέλος τοῦ Μακεδονοαδριανουπολιτικοῦ κομιτάτου τῶν «Βερχοβιστῶν». 'Ανθυπολοχαγὸς τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἔδρασε, μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ παραίτησίν του, τῷ 1899, ὡς μέλος τοῦ κομιτάτου εἰς τὴν 'Ανατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην. Τῷ 1903 μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπως ἐπιτύχῃ διπλωματικὴν καὶ ὑλικὴν βοήθειαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνός του, ἀλλ' ἐπέστρεψεν ἄπρακτος. Βραδύτερον, ἐλθὼν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸ κομιτᾶτον, ἀπεσχίσθη τῶν Κεντρικῶν καὶ ἐσχημάτισεν ἴδιον κόμμα. Κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς διενέξεις τοῦ κομιτάτου ἐδολοφονήθη ἐν Σόφιᾳ ὑπὸ τοῦ Πανίτσα, ἀρχηγοῦ τῆς κομμουνιστικῆς μερίδος.

— **Σαράφωφ, *Μιχαήλ*.** Βούλγαρος οἰκονομολόγος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Τυρνόβῳ τῷ 1854 καὶ σπουδάσας ἐν Ζάγκρεμπ, Μονάχῳ καὶ Παρισίοις μαθηματικὰ καὶ πολιτικὴν οἰκονομίαν. Διδάσκαλος ἐν Τυρνόβῳ, ἐγένετο μέλος τῶν ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων, μετασχὼν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ζαγορᾶς, διὸ καὶ συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη, βραδύτερον δὲ καὶ ἀπηλάθη ἐκ Βουλγαρίας. Κληθεὶς εἰς Βουλγαρίαν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὠργάνωσε τῷ 1880 τὴν στατιστικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τῷ 1881 τὴν πρώτην ἀπογραφήν, γενόμενος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας (1880), διευθυντὴς τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας (1881), ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1884) καὶ διευθυντὴς τῆς 'Εθνικῆς Τραπέζης. Τῷ 1893—1894 ἐγένετο γυμνασιάρχης τοῦ βουλγαρικοῦ γυμνασίου Θεσσαλονίκης. Τῷ 1899 ἐξελέγη καὶ πάλιν βουλευτὴς καὶ διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν 'Εσωτερικῶν (1901) καὶ τῶν Οἰκονομικῶν (1903). Βραδύτερον ἀνέλαβε διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Βιέννῃ. Ἔγραψεν οἰκονομολογικὰς μελέτας. Τ. Β.

Σαραχὰτ *[Γεωγρ.]*. Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λοφίσκος* (βλ. λ.).

Σάρβακον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ 'Αξιάκου πρὸς τὸν Βορυσθένην (νῦν Δνεῖπερ). 'Επειδὴ ὅμως οἱ τρεῖς ποταμοί, ὁ Kodyma, Kouialnik καὶ Tiligoul ἔχουν ἴσους τίτλους διαμφισβητήσεως τῆς ταυτότητός των μὲ τὸν 'Αξιάκην, δύσκολον εἶναι νὰ καθορισθῇ ἡ θέσις αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σαρβαναζᾶς· βλ. λ. *Σαρβαραζάν*.

Σάρβαρ (Sarvar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ Βάς, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ράαμπ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ράαμπ-Σβαϊναμάνγκερ. Κάτ. (1920) περὶ τοὺς 10.000. Ἔχει βιομηχανίαν σακχάρεως καὶ τεχνητῆς μετάξης. Θ. Κ.

Σαρβαραζάν, ἢ *Σαχρβαράζ*, ἢ *Σαραβαράζ*, ἢ *Σάρβαρος*. Πέρσης στρατηγὸς ἐπὶ Χοσρόου Β' (590—628). Συμμετέσχεν εἰς τοὺς μακροὺς πολέμους τοῦ βασιλέως τούτου ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν (βλ. λ. *'Ηράκλειος*). Ν. ΚΛΣ

Σαρβές, *Γεώργιος*. 'Αμερικανὸς φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην 'Ελλάδα τῷ 1826. Πλούσιος ὤν, διετήρει ἐξ ἰδίων μικρὸν σῶμα, φέρων καὶ ὁ ἴδιος φυστανέλλαν. Τῷ 1827 κατέπεισε τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην νὰ γράψῃ πρὸς τὸν πρόεδρον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν 'Ιωάννην Ἄνταμς, ζητῶν τὴν ἀποστολὴν ζωοτροφιῶν καὶ ἐνδυμάτων, ὧν ἀπεστάλη ἱκανὴ ποσότης, ἀνακουφίσασα προσωρινῶς τοὺς ἐπαναστάτας. Τραυματισθεὶς ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν Προδρόμου, ὀλίγον δὲ βραδύτερον ἀπέθανεν ἐν Ἄργει (1827). Τ. Ε. Ε.

Σάρβη *[Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ξηροποτάμου* μετόχι (βλ. λ.). τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς.

Σάρβηλος *μάρτυς*. 'Ιερεὺς ἐν 'Εδέσσῃ τῆς Μεσοποταμίας, ὅστις ἐθνικὸς ὢν προσῆλθε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του *Βεβαίας* (ἢ *Βαρβαίας*) καὶ ἀμφότεροι ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον καὶ συνεορτάζονται ὑπὸ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν τὴν 29 'Ιανουαρίου. Ε. Γ. Π.

Σάρβις (Sarviz) *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Δουνάβεως ἐν τῇ Δυτικῇ Οὐγγαρίᾳ, ἐκβάλλων πλησίον τῆς πόλεως Τόλνα. Θ. Π.

Σαργαθάλασσα (Sargassomeer, ἢ Fukusmeer) *[Γεωγρ.]*. Ἔκτασις περίπου 7—8 ἑκατομμυρίων τ. χλμ. ἐν τῷ βορείῳ 'Ατλαντικῷ ὠκεανῷ, μεταξὺ 20° καὶ 40°, βορ. πλάτους καὶ 35° καὶ 75° δυτ. μήκους, καλουμένη οὕτω λόγῳ τῆς ἐν αὐτῇ πυκνῆς βλαστήσεως τοῦ *σαργάσου* (βλ. λ.). Ἔχει μεγάλην περιεκτικότητα ἅλατος καὶ μᾶλλον ὑψηλὴν θερμοκρασίαν καὶ εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων περιοχῶν τοῦ κόσμου εἰς ἰχθῦς καὶ δὴ ἐγχέλεις. Θ.Κ.

σαργάνα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Ἄλλη κοινὴ ὀνομασία εἴς τινα μέρη τῆς 'Ελλάδος τοῦ ἰχθύος *βελόνη ἡ ὀξεῖα*.

Σαργανὰ *[Γεωγρ.]*. 'Επίσημον ἀκρωτήριον τοῦ Πόντου (πλάτ. 41° 03' Β., μήκ. 39° 34' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2236: Cape Yasun to Fort Anakria), σχηματίζον τὸν λιμένα Πλάτανα (ἀρχ. Ἕρμυσσα ἢ 'Ερμόνασσα). Σ. Ε. Λ.

Σαργαραυσηνὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Μ. 'Ασίας εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Καππαδοκίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Γαλατίας καὶ τοῦ Πολεμωνιακοῦ Πόντου, μεταξὺ τοῦ Ἅλυος (Κιζὶλ-'Ιρμὰκ) καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ (Ντελιτζὲ-'Ιρμάκ), ἀποτελοῦσα μίαν τῶν πέντε προρρωμαϊκῶν στρατηγιῶν τῆς Καππαδοκίας. Α. Θ. Σ.

σάργασον (τὸ) (Sargasum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *χλωροφυκῶν*, περιλαμβάνον θαλάσσια φυτὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς θαλάσσας τοῦ 'Ατλαντικοῦ, τῆς 'Ιαπωνίας, τὴν 'Ινδικὴν θάλασσαν, τὰς παρὰ τὴν Αὐστραλίαν θαλάσσας καὶ σπανίως εἰς τὴν Μεσόγειον. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *σάργασον τὸ κοινὸν* (Sargasum vulgare), ὅπερ εἰς πλεῖστα σημεῖα τοῦ 'Ατλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καλύπτει μεγάλας ἐκτάσεις, αἵτινες καλοῦνται *σαργαθάλασσα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

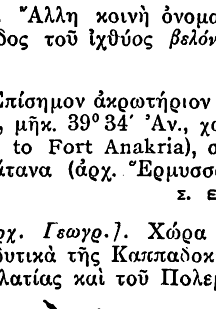

Σάργασον.

Σαργάτιοι (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, οἱ ἄλλως καλούμενοι *Σαγάρτιοι* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Σαργεύς. Στρατηγὸς Σικυώνιος, ἀποσταλεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (412 π. Χ.) εἰς Σικελίαν μετὰ 200 Σικυωνίων ὁπλιτῶν κατὰ τῶν 'Αθηναίων. Α. Θ. Σ.

Σαργιάδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ 'Ακαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 232, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Κοκκινόλογγος, Λάτα, Λεντίνη, Μαυρομύτη* καὶ *Πατρίκη*, 566. Κεῖται παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ζάρθα καὶ 'Αχελῴου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σαργίνα, ἢ *Σαργκανισαρρί*. Βασιλεὺς τῆς 'Αγκαδέ, μεγάλης καὶ ὀχυρᾶς πόλεως τῆς Χαλδαίας καὶ κέντρου θεολογικῶν σπουδῶν, ἀκμάσας κατὰ τὴν Γ' π. Χ. χιλιετηρίδα. 'Εβασίλευσε τῆς Βαβυλωνίας, τοῦ Οὐρρούκ, τῆς Γκισχχοῦ, τῆς Λαγκάς, τῆς Νιππούρ, ἔπειτα δὲ κατέκτησε καὶ τὸ 'Ελάμ. Περὶ τὸ 2400 π. Χ. τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Ναραμσίν. Γ. Λ. Α.

σαργινίτης (ὁ) *[Παλαιοζῳολ.]*· βλ. λ. *λεπτόλεπις*.

Σαργκαναῖοι *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πανόραμα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Σαργκανισαρρί· ὁ καὶ *Σαργίνα* (βλ. λ.).

Σαργκόν. Βασιλεῖς τῆς 'Ασσυρίας (βλ. *Σαργών*).

σαργολόγος (ὁ) *['Αλιευτ.]*. 'Ονομασία, ἣν δίδουν οἱ ἁλιεῖς τοῦ Β. Εὐβοϊκοῦ εἰς τὸ λεπτὸν πολυάγκιστρον, τὸ ψιλὸ παραγάδι, τὸ ἔχον τὰ παράμαλλα ἀπὸ μεσσηνέζαν καὶ ὄχι ἀπὸ ἀρμίδι μεταξωτόν. Χρησιμεύει ἰδίως διὰ τὴν ἁλιείαν ἰχθύων τῆς φυκιάδας, περκῶν, γύλλων, σπάρων, σαργῶν, ἐξ ὧν τελευταίων καὶ ἡ ὀνομασία του. 'Επίσης ὁ πτωχὸς εἰς μέσα ἁλιείας ἁλιεύς, ὁ προσπαθῶν νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἁλιεύων σαργοὺς διὰ καλαμίδος. Σ. Ε. Λ.

σαργὸς (ὁ) (Sargus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *σπαριδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. 'Εν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ ἀπαντῶσι τὰ ἑξῆς τέσσαρα εἴδη: *Σαργὸς ὁ ρονδελέτειος* (SargusRondeletii). Ἔχει μῆκος 35 περίπου ἑκατοστομέτρων, σῶμα πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ χρῶμα φαιοαργυρῶδες μὲ γραμμώσεις φαιοχρύσους κατὰ τὰς πλευράς. Εἶναι κοινότατος εἰς πάντα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Παρ' ἡμῖν ἁλιεύεται κυρίως παρὰ τὸ Μεσολόγγιον κατὰ μικρὰς ποσότητας, εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *σαρχὸς* καὶ ἔχει βάρος μέχρις 70 δραμίων.

Σαργὸς ὁ ρονδελέτειος.

Σαργὸς ὁ σαλμώνειος (Sargus Salmonii). Ἔχει μῆκος 25 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ χρῶμα σκοτεινῶς φαιὸν μὲ στιλπνὰς χρυσοκιτρίνας γραμμώσεις. 'Αλιεύεται συνήθως παρὰ τὸν Γασκωνικὸν κόλπον.

Σαργὸς ἢ βετούλη (Sargus betula). Τὸ μῆκός του φθάνει τὰ 30 ἑκατοστόμετρα, ἡ κεφαλή του εἶναι βραχεῖα καὶ ὁ χρωματισμός του τεφρόχρους μὲ σκοτεινῶς φαιομελανὰς γραμμώσεις ἐπὶ τῶν πλευρῶν.

Σαργὸς ὁ μικρὸς (Sargus parvus). Εἶναι ὁ μικρότερος πάντων τῶν προηγουμένων εἰδῶν. 'Ο χρωματισμός του εἶναι χρυσοπράσινος κατὰ τὴν ράχιν καὶ φαιοαργυρώδης κατὰ τὴν κοιλίαν. 'Επὶ τοῦ ἄκρου τῆς οὐρᾶς φέρει μελανὴν κηλῖδα. 'Απαντᾷ σχεδὸν πανταχοῦ τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Οἱ σαργοὶ πλέουσι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας καὶ τρέφονται ἐκ μαλακοστράκων μαλακίων καὶ μικρῶν ἰχθύων. 'Ενδιαιτῶνται εἰς πετρώδεις βυθούς. Τὸ κρέας των εἶναι ἐδώδιμον ἀλλ' οὐχὶ καὶ περιζήτητον. Δ. Ν. Π.

—**σαργὸς** *[Ζῳολ.]* Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *στρατομυιιδῶν*, περιλαμ-

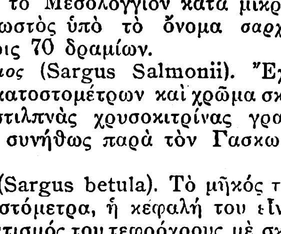

Σαργὸς ὁ χαλκόχρους.

Digitized by Google

βάνον εἴδη τινὰ πανταχοῦ τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *σαργὸς ὁ χαλκόχρους* (Sargus cuprarius), ὅστις ἔχει κεφαλὴν εὐμεγέθη καὶ χρωματισμὸν μεταλλικόν. Ἀπαντᾷ ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ βορείῳ Ἰταλίᾳ. Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σαργῶν*, κυρίως ὠτόλιθοι, εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Λείψανα τοῦ εἴδους *σαργὸς oranensis A. S. Woodw.* εὑρέθησαν ἐν Ἀλγερίῳ ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Σαργὼν (ἑβρ., ἀσσυρ. *Σάρ-οὐκὶν* ἢ *Σάρ-οὐκὶν-ἀρκοὺ* = ὁ θεὸς ἃς κρατύνῃ τὸν ἄνακτα, παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα *Ἀρνά*, ἐν τῷ Πτολεμ. καν. *Ἀρκεάνος*). Ὄνομα τριῶν βασιλέων τῆς Ἀσσυρίας.

—Σαργὼν Α'. Ἱδρυτὴς τῆς ἀκκαδικῆς δυναστείας ἐν Ἀσσυρίᾳ, ἄρξας ἀπὸ τοῦ 2637 μέχρι τοῦ 2582 π. Χ. (κατ' ἄλλους περὶ τὸ 3800 π. Χ.). Ἀγνώστων γονέων, εὑρέθη κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπό τινος γεωργοῦ τοῦ Κὶς ἐκτεθειμένος ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου, καίτοι δὲ ἀνετράφη ὡς ἀγρότης, ὅτε ἠνδρώθη ἀνέτρεψε τὴν δυναστείαν τῆς Ὀρὲχ (Οὐρούκ). Ἐπὶ τῆς βασιλείας του κατηρτίσθη μεγάλη ἀστρολογικὴ βιβλιοθήκη, σπουδαιόταται δὲ ἐκστρατεῖαι ἐξέτειναν τὴν ἀσσυριακὴν κυριαρχίαν μέχρι τῆς Μεσογείου. Ἐδολοφονήθη ὑπὸ συνωμοτῶν.

—Σαργὼν Β'. Ἀρχιερεὺς καὶ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Β' π. Χ. χιλιετηρίδος.

—Σαργὼν Γ'. Ἱδρυτὴς τῆς τελευταίας ἀσσυριακῆς δυναστείας, τῶν *Σαργωνιδῶν*, ἄρξας ἀπὸ τοῦ 722 μέχρι τοῦ 705 π. Χ. Διαδεχθεὶς τὸν Σαλμανάσαρ Δ', ἐξηκολούθησε τὴν πολιορκίαν τῆς Σαμα-

Σαργὼν ὁ Γ'.
[Ἐξ ἀναγλύφου τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου.]

ρείας, ἣν καὶ κατέλαβε τῷ 722, αἰχμαλωτίσας 27.290 ὁπλίτας. Ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ ἀποικίαν Ἀράβων, Βαβυλωνίων καὶ Σύρων αἰχμαλώτων, τῆς δὲ φυλῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐξεπάτρισεν εἰς Μεσοποταμίαν καὶ Μηδίαν. Ἐπολέμησεν ἐπίσης τοὺς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ φαραὼ Σαβάκωνος τοῦ Αἰθίοπος ἑνωθέντας Γαζαίους, Δαμασκηνούς, Τυρίους, Φιλισταίους καὶ Φοίνικας, οὓς ἐνίκησεν εἰς Ραφίαν (νῦν Ρεφά), συλλαβὼν 20.000 αἰχμαλώτους. Διὰ δευτέραν φορὰν εἰσβαλὼν εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας, ἐνίκησε τοὺς στασιάσαντας Μωαβίτας, Φιλισταίους κ. ἄ., κατέλαβε τὴν Ἄζωτον (Ἀσντόντ) καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελῆ τὸν ὑποκινητὴν των φαραὼ Σεβαχὼς (712), υἱὸν τοῦ Σαβάκωνος. Ἐπίσης διεξήγαγε μακροὺς πολέμους ἐν Ἀρμενίᾳ (719—713), ἐγκατέστησε φρουρὰς ἐν Μηδίᾳ (715—712) καὶ προσήρτησε τὴν Κομμαγηνὴν (708). Ταυτοχρόνως (714—709) διεξῆγε μακροὺς ἀγῶνας πρὸς τὸν Βαβυλώνιον βασιλέα Μεροντὰχ-μπαλαντὰν Β' (Μερωδαχπαλίδδινον), ὃν ἐδίωξεν εἰς Κάτω Χαλδαίαν, κατόπιν δ' ἐστέφθη ἐν Βαβυλῶνι βασιλεὺς καὶ τῶν δύο χωρῶν. Αἱ τελευταῖαί του ἐκστρατεῖαι ἦσαν αἱ κατὰ τῆς Κύπρου, Κρήτης καὶ Καππαδοκίας, μεθ' ἃς ἐδολοφονήθη καθ' ὃν χρόνον ἤρξαντο χειραφετούμενοι οἱ Ἐλαμῖται. Ἐκ τῶν εἰρηνικῶν του ἔργων μοναδικὰ εἶναι τὸ *Σαργῶνος τεῖχος* ἢ *Σαργωνόπολις* καὶ ἡ ἐν Ἀσσυρίᾳ συγκέντρωσις μεγάλων ποσοτήτων ἀργύρου, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἰσοτιμία αὐτοῦ πρὸς τὸν χαλκόν. Διάδοχον ἔσχε τὸν *Σενναχερὶμ*. Π. Ν. Π.

Σαργωνίδαι. Ἡ ὑπὸ τοῦ Σαργὼν Γ' ἱδρυθεῖσα τελευταία ἀσσυριακὴ δυναστεία.

Σαργῶνος τεῖχος ἢ **πόλις** (ἀσσυρ. *Ντοὺρ-Σαρ(ρου)κὶν*) *[Ἀρχ.]*. Ἡ ὑπὸ τοῦ Σαργῶνος Γ' ἱδρυθεῖσα τῷ 711 π. Χ. πρωτεύουσα τῆς Ἀσσυρίας, 20 χλμ. πρὸς Β.ΒΑ. τῆς νῦν Μοσούλης, ἔνθα τὸ νῦν χωρίον *Χορσαμπάντ*. Ἀκμάσασα ἐπί τινα χρόνον ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαργῶνος Σενναχερίμ. Ταυτίζεται πρὸς τὴν ἔρημον πόλιν *Μέσπιλα* (παρὰ Ξενοφῶντι) καὶ τὰς μεσαιωνικὰς *Σαρ' οὺν* καὶ *Χουρουσταμπὰντ* τῶν Ἀράβων συγγραφέων. Τὸν μέγαν αὐτῆς ἐρειπιῶνα ἀνέσκαψαν ὁ Παῦλος Botta (1843—1846) καὶ ὁ Βίκτωρ Place (1851—1855), τὰ δὲ κινητὰ μνημεῖά της ἀπόκεινται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Τὰ ἐρείπια περιβάλλονται ὑπὸ τείχους ὀρθογωνίου τετραπλεύρου, ἔχοντος περίμετρον 6.800 (1645×1750 μ.) καὶ περικλείοντος ἔκτασιν 2.878.750 τ. μ., ἐν ᾗ ὑπῆρχον καὶ καλλιεργήσιμοι χῶροι διὰ τὴν περίπτωσιν πολιορκίας. Κατὰ τὴν ΒΔ. πλευρὰν κεῖται τὸ ἀνάκτορον, ἐπὶ πεδίου ἐκτάσεως 96.000 τ. μ., ἔχον ὕψος 13.72 μ. καὶ σχῆμα ὀκταγώνου ἀκανονίστου. Τὸν λοιπὸν χῶρον τῆς πόλεως κατέχουν ποικίλα ἐρείπια (πύργων, ναῶν, κατοικιῶν κ. ἄ.). Αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ γλυπτὰ τῆς πόλεως εἶναι σημαντικώτατα διὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἀσσυριακῆς ἱστορίας καὶ τέχνης. Π. Ν. Π.

σαρδαναπαλικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Σαρδανάπαλον, ὁ τοῦ Σαρδαναπάλου: «σαρδαναπαλικὴ ἡδυπάθεια».

σαρδαναπαλισμὸς (ὁ)· ἡ μίμησις τοῦ Σαρδαναπάλου, ὁ κατὰ Σαρδανάπαλον βίος.

Σαρδανάπαλ(λ)ος. Μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, δημιουργηθεὶς ὑπὸ τῆς περσικῆς παραδόσεως δι' ἀναμείξεως ἱστορικῶν γεγονότων ἀνηκόντων εἰς πλείονας τοῦ ἑνὸς βασιλεῖς, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γενόμενος γνωστὸς ἐν τῇ Δύσει. Ἦτο, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ τριακοστὸς ἀπὸ τοῦ Νίνου βασιλεὺς καὶ ὁ ἔσχατος τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους, υἱὸς τοῦ Ἀνακυνδαράξεω ἢ Ἀναβαραξόρου, ὁ θηλυπρεπέστατος τῶν γνωστῶν παρ' Ἕλλησιν ἡγεμόνων. Εἶχε γυναικείαν φωνήν, περιγραφόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου (*Δειπνοσοφ.* ΙΒ, 528—529) ὡς «ἐψιμυθιωμένος καὶ κεκοσμημένος γυναικιστὶ καὶ μετὰ τῶν παλλακίδων ξαίνων πορφύραν, ἀναβάδην τε μετ' αὐτῶν καθήμενος, τὰς ὀφρῦς ὑπογεγραμμένος, γυναικείαν δὲ στολὴν ἔχων καὶ κατεξυρημένον τὸν πώγωνα καὶ κατακεκισηρισμένον» καὶ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου (ΚΓ, 2) ὡς «τὰς ἀφροδισιακὰς τέρψεις μεταδιώκων ἀνδρὸς ἅμα καὶ γυναικός». Ἐφύλασσε κολοσσιαίους θησαυροὺς (Ἡρόδ. Β, 150), δι' ὧν ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ ἡμέρᾳ κατώρθωσε νὰ κτίσῃ τὴν Ἀγχιάλην καὶ Ταρσόν. Ἀλλ' ὁ ὑποτελὴς σατράπης τῆς Μηδίας Ἀρβάκης, συνωμόσας μετὰ τοῦ Βαβυλωνίου ἀρχιερέως Βελέσυος, τῶν Περσῶν, τῶν Ἀράβων, Βακτριανῶν κ. ἄ., συνέλεξε 400.000 ἄνδρας καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Νινευΐ. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, διαρκέσασαν ἐπὶ τριετίαν, οἱ μὲν ὑποτελεῖς λαοὶ τῶν Ἀσσυρίων ἀπέστησαν, ὁ δὲ Σαρδανάπαλος πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν δυνάστην τῆς Παφλαγονίας Κότταν τοὺς 3 υἱούς καὶ τὰς δύο θυγατέρας του. Τέλος διὰ πλημμύρας τοῦ Τίγρητος διερράγη τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, ὁ δὲ βασιλεὺς διαβλέπων τὴν σύλληψίν του συνεκέντρωσεν 150 χρυσᾶς κλίνας καὶ ἰσαρίθμους χρυσᾶς τραπέζας, τὰς γυναῖκας, τοὺς εὐνούχους καὶ τὰς παλλακίδας, τὸν πολυτελέστατον ἱματισμόν του, χρυσὸν χιλίων μυριάδων ταλάντων καὶ ἄργυρον μυρίων μυριάδων. Τὸν ὅλον σχηματισμόν, καταλαβόντα ἔκτασιν 4 πλέθρων, περιέλαβεν ἐν ἀδιεξόδῳ ξυλίνῳ οἰκήματι, εἰς ὃ εἰσελθὼν ἔθεσε πῦρ διαρκέσαν ἐπὶ δεκαπενθήμερον.

Ἡ πόλις πάραυτα κατελήφθη, καταλυθέντος τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους, τῆς δὲ ὑπολοίπου περιουσίας τοῦ Σαρδαναπάλου διακομισθείσης εἰς Ἐκβάτανα καὶ Βαβυλῶνα. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ τάφος τοῦ Σαρδαναπάλου εὑρίσκετο ἐν Νινευΐ, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἐν ἀσσυριακῇ γλώσσῃ ἐπίγραμμα (μεταφρασθὲν κατά τινας ἐμμέτρως ὑπὸ τοῦ Χοιρίλου) ἀναγράφον τὰ ἑξῆς: «ἔσθιε, πῖνε, παῖζε· ὡς τἆλλα τούτου οὐκ ἄξια», ἢ «ἔπιον, ἔφαγον, ἠφροδίσιασα, εἰδὼς τὸν χρόνον ὄντα βραχὺν» κ.τ.τ. Ἀνάλογα ἀνέγραφε καὶ ἀνδριὰς τοῦ Σαρδαναπάλου ἐν Ἀγχιάλῃ. Πηγὴ τῆς περὶ Σαρδαναπάλου ἑλληνικῆς παραδόσεως θεωρεῖται Κτησίας ὁ Κνίδιος. Ὁ Κλεισθένης, ἀκολουθῶν τὸν Ἑλλάνικον, θεωρεῖ ὑπάρξαντας δύο Σαρδαναπάλους, ἕνα «δραστήριον καὶ γενναῖον» καὶ ἕνα «μαλακόν». Τὸ δραματικὸν τέλος τοῦ Σαρδαναπάλου ἐνέπνευσε διασήμους ποιητὰς («Σαρδανάπα-

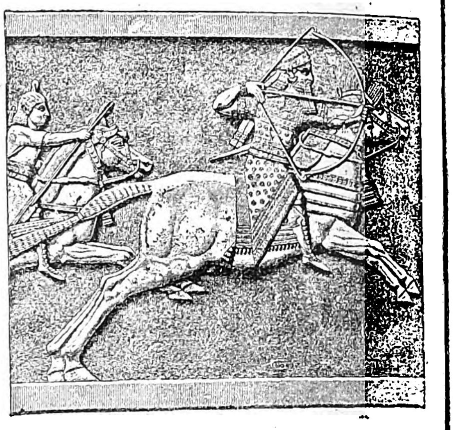

Ὁ Σαρδανάπαλος θηρεύων.
[Ἀνάγλυφον ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου.]

λος» τοῦ Βύρωνος) καὶ καλλιτέχνας («Ὁ θάνατος τοῦ Σαρδαναπάλου» τοῦ Ντελακρουά).

Τὸν Σαρδανάπαλον ταυτίζουν συνήθως μὲ τοὺς Ἀσσυρίους βασιλεῖς Ἀσσοὺρ-Ἐτὶλ-Ἰλανί, Ἀσσουρβανιπάλ, Ἀσσοὺρ-Ντανὶν-Πὰλ κ. ἄ. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ μὲν ὄνομά του εἶναι παραφθορὰ τοῦ ἀσσυριακοῦ *Ἀσσουρβανιπὰλ* (Ἀσαρβανάπαλος, Σαρβανάπαλος), ὁ δὲ βίος του σύμφυρμα παραδόσεων ἀπηχουσῶν τὸ πράγματι δραματικὸν τέλος τοῦ Σαοσδουχίνου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀσσουρβανιπὰλ (648 π. Χ.), ἢ τοῦ Σαράκου (662). Τὸ ὄνομα τοῦ Σαρδαναπάλου οἱ Ἕλληνες ἐθεώρησαν σύνθετον ἐκ τοῦ *σάρδανος* (λυπηρὸς) καὶ *ἁπαλὸς* ἢ *φαλλός*, τὰς δὲ πράξεις του ἀναφέρουν ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Θόνος*, *Θῶνος Κουκόλερος*, *Κονοσκογκόλερος* (λατιν. Thonosconcelerus).

— Σαρδανάπαλ(λ)ος. Ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀσσυρίου βασιλέως *Ἀσσουρβανιπὰλ* (ἀσσυρ. *Ἀσσοὺρ-μπὰν-ἀπὰλ* = ὁ θεὸς Ἀσοὺρ ἔδωκεν υἱόν). Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀσαρχαδδῶνος, συμβασιλεύσας μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 667 π. Χ. περίπου, καὶ ἀνεδείχθη εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων καὶ σοφωτέρων Ἀσσυρίων ἡγεμόνων. Τῷ 668 π. Χ. εἰσβαλὼν εἰς Αἴγυπτον ἐξεδίωξε τὸν Αἰθίοπα κατακτητὴν Τεάρκωνα (Τιρχακάχ), τῷ δὲ 664/3, ληστοπολεμῶν τὸν ἐπιδρομέα Αἰθίοπα Τανδάμανον (Τενουὰτ-Ἀμὼν) καὶ τοὺς στασιαστὰς ἰθαγενεῖς, κατέστρεψε τὰς Θήβας. Ἐπιστρέφων κατέστειλε τὴν ἀποστατήσασαν Τύρον, ὑπέταξε τοὺς Ἀρμενίους καὶ Ἐλαμίτας καὶ ἐδέχθη τὴν ὑποτέλειαν τοῦ Γύγου τῆς Κιλικίας καὶ 22 βασιλέων τῶν Χαττὶ (παραμεσογείων χωρῶν). Τῷ 660 π. Χ. ἀπώλεσεν ὁριστικῶς πλέον τὴν Αἴγυπτον, στασιάσασαν ὑπὸ τὸν Ψαμμίτιχον καὶ ἐκδιώξασαν, τῇ βοηθείᾳ Λυδῶν καὶ Ἑλλήνων, τούς τε Ἀσσυρίους καὶ Αἰθίοπας κυριάρχους. Τῷ 647 κατέβαλε τὸν στασιάσαντα τοπάρχην τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἀδελφόν του Σαοσδούχινον, περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ βίου του εἶδε τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ ἀχανοῦς κράτους του ὁριστικῶς χειραφετουμένας (εἰσβολὴ Λυγδάμιδος, ἀνεξαρτησία Σούσων, κ. ἄ.). Ὁ Ἀσσουρβανιπὰλ ὑπῆρξε δαιμόνιος κυβερνήτης. Ἀνήγειρε τὰ φερώνυμα αὐτοῦ ἀνάκτορα τῆς Νινευΐ, ἀνασκαφέντα ὑπὸ τοῦ Layard (1841—1845), τοῦ Ὁρμοὺζ Ρασσὰμ (1852—1854) καὶ τοῦ Γεωργίου Σμὶθ (1873—1876), κατήρτισε δὲ ἐν αὐτοῖς διὰ λεηλασίας ἢ ἀντιγραφῆς τῶν χαλδαϊκῶν καὶ βαβυλωνίων βιβλιοθηκῶν κολοσσιαίαν συλλογὴν ἐνεπιγράφων πινακίων ἐξ ἀργίλου (ἄνω τῶν 30.000 ἀπόκεινται ἤδη ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ) ἀναφερομένων εἰς τὴν γλωσσολογίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας κ. ἄ. Ταῦτα ἠρευνήθησαν ὑπὸ τοῦ Σαμουὴλ Smith (1887—1889), τοῦ Delitztsch (1909), τοῦ Streck (1916) κ. ἄ., ἀποτελοῦν δὲ σημαντικώτατον ὑλικὸν πρὸς μελέτην τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς καὶ τοῦ ἀσσυριακοῦ πολιτισμοῦ, διαφωτίζοντα κατὰ πολὺ καὶ τὴν Βίβλον. Τινὲς ταυτίζουν τὸν Ἀσσουρβανιπὰλ πρὸς τὸν ἐν Ἔσδρᾳ *Ἀσναππὲρ* (ἢ *Ἀσηναφὰρ*) καὶ ἄλλοι πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ ἀδελφοῦ του *Κινηλάδανον* (ἢ *Κανταλανοῦ*). Π. Ν. Π.

σαρδάνιος (ὁ)· βλ. λ. *σαρδώνειος*.

Σάρδεις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Λυδίας καὶ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου αὐτῆς. Ἔκειτο ἐπὶ γονιμωτάτης πεδιάδος (μεταξὺ τοῦ ὄρους Τμώλου καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἕρμου ἐκτεινομένης), ἥτις ἀπ' αὐτῆς *Σαρδιανὸν πεδίον* ἐκαλεῖτο, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Πακτωλοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 80 περίπου χιλιομέτρων ΒΑ. τῆς Σμύρνης. Ἐκαλοῦντο εὐάμπελοι διὰ τὴν περὶ αὐτὰς μεγάλην εὐδοκίμησιν τῶν ἀμπέλων καὶ ἐλ-

Digitized by Google

γετο ὅτι ἐκεῖ εἶχεν ἀνατραφῆ καὶ ἐφεύρει τὴν κατασκευὴν τοῦ οἴνου ὁ Διόνυσος. Εἶχεν ὀχυρωτάτην ἀκρόπολιν καὶ ἦτο κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας (κατεργασίας ἐρίων), σημαντικώτατον ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Μερμναδῶν. Κατὰ τὸν Ζ′ π. Χ. αἰῶνα, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μερμνάδου Γύγου, αἱ Σάρδεις ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων τὴν Μ. Ἀσίαν Κιμμερίων, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ πεφημισμένου διὰ τὸν πλοῦτόν του Κροίσου, ὅτε ἡ πόλις ἦτο μέγα βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον καὶ ἐντευκτήριον καλλιτεχνῶν, ὑπετάγη εἰς τοὺς Πέρσας (546 π. Χ.) καὶ ἔγινεν ἡ ἕδρα τῶν σατραπῶν τῆς προσαρτηθείσης εἰς τὸ περσικὸν βασίλειον Λυδίας. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Δαρείου αἱ Σάρδεις ἦσαν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Γ, 90), ἡ πρωτεύουσα τοῦ δευτέρου νομοῦ (τῆς Μυσίας) τοῦ περσικοῦ κράτους, ὅστις, ὢν ὁ πλουσιώτερος πάντων, εἰσέφερε 500 τάλαντα εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Κατὰ τὴν ἰωνικὴν ἐπανάστασιν αἱ Σάρδεις ἐπυρπολήθησαν (498 π. Χ.) καὶ κατεστράφη ὁ ἐν αὐταῖς περίφημος ναὸς τῆς Κυβέλης, ὅστις ὑπῆρξε πιθανώτατα τὸ πρῶτον νομισματοκοπεῖον τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Παραδοθεῖσαι κατὰ τὸ 334 π. Χ., ἂν καὶ τὸ τριπλοῦν τεῖχος τῆς ἀκροπόλεώς των ἐθεωρεῖτο ἀπόρθητον, εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, κτίσαντα ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεώς των ναὸν τοῦ Διός, κατέστησαν σημαίνουσα ἑλληνικὴ πόλις, ἥτις διετήρησε τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρά της καὶ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀκόμη χρόνους. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐδολοφονήθη κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ Ἀντιγόνου (308 π. Χ.) ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Κλεοπάτρα, χήρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων αἱ Σάρδεις περιῆλθον διαδοχικῶς εἰς τὸν Ἀντίγονον, τὸν Λυσίμαχον, τὸν Δημήτριον Πολιορκητήν, καταλαβόντα ταύτας κατόπιν πολιορκίας, τὸν Σέλευκον καὶ τὸν υἱόν του Ἀντίοχον Α′, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐπυρπολήθησαν. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ἐνίκησε κατὰ μὲν τὸ 262 π. Χ. ὁ δυνάστης τῆς Περγάμου Εὐμένης τὸν βασιλέα Ἀντίοχον Α′ καὶ κατὰ τὸ 228 ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ἄτταλος Α′ Ἀντίοχον τὸν Ἱέρακα, ἀλλὰ κατὰ τὸ 222 ἐκυριεύθη ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀχαιοῦ, στρατηγοῦ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους αἱ Σάρδεις ἦσαν ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ, ἀπ᾽ αὐτῶν δὲ κατὰ τὸ 42 π.Χ. ἐξεκίνησαν αἱ ἡνωμέναι στρατιαὶ τῶν Ρωμαίων δημοκρατικῶν ἀρχηγῶν Βρούτου καὶ Κασσίου καὶ δι᾽ Ἀβύδου, Σηστοῦ καὶ Θρᾴκης κατηυθύνθησαν εἰς Φιλίππους, ἔνθα ἡττήθησαν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου, ἀλλὰ κατὰ τὸ 17 μ. Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, ὑπέστησαν μετὰ 11 ἄλλων ἀκμαίων πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τελείαν καταστροφὴν ὑπὸ τοῦ ἐπισυμβάντος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τρομεροῦ σεισμοῦ. Ἕνεκα τῆς συμφορᾶς ταύτης ὄχι μόνον ἀπηλλάγησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος παντὸς φόρου οἱ κάτοικοί της, ἀλλ᾽ ἔλαβον καὶ βοήθημα 250 μυριάδων δραχμῶν. Καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ἀνεκτίσθη ἡ πόλις καὶ ἤκμασε καὶ πάλιν φέρουσα καὶ τὸν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους τιμητικὸν τίτλον «μητρόπολις». Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας αἱ Σάρδεις ἦσαν ἕδρα ἐπισκόπου καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀναφερομένων ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐκκλησιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν περιῆλθεν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὸν Μογγόλον κατακτητὴν Ταμερλᾶνον, ὅστις καὶ κατέστρεψεν αὐτὴν τελείως (1402 μ. Χ.). Ἐκ τῆς καταστροφῆς δὲν ἀνέκυψε πλέον. Τὰ ἐρείπια τῶν διαφόρων ἐποχῶν καὶ διαφόρων ἐθνῶν (Λυδῶν, Περσῶν, Ἑλλήνων, Ρωμαίων, Τούρκων) μνημείων της (τειχῶν, ναῶν, ἀγορῶν, θεάτρων, γυμνασίων, θερμῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων) ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς φῶς ἐκ τῶν ἐνεργουμένων ἀπὸ τοῦ 1912 ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν ἀνασκαφῶν παρὰ τὸ χωρίον Σάρτ. Παρὰ τὰς Σάρδεις ἔκειτο καὶ ἡ χειροποίητος, ὡς ἐπιστεύετο, πρὸς πρόληψιν τῶν πλημμυρῶν τοῦ Ἕρμου, *Γυγαία* ἢ *Κολόη* λίμνη, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν τῆς Κολοηνῆς Ἀρτέμιδος καὶ περὶ αὐτὴν οἱ τάφοι τῶν Λυδῶν βασιλέων, περὶ τοὺς 60 κωνικοὶ γήλοφοι 15—20 μέτρων ὕψους, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπερεῖχεν ὁ τοῦ Ἀλυάττου, ὕψους 80 μ. Ἐκ τῶν Σάρδεων κατήγετο ὁ λυρικὸς Ἀλκμὰν καὶ οἱ δύο ρήτορες Διόδωροι.

Νομίσματα Σάρδεων. Εἰς τὸ ἐν Σάρδεσιν ἱερὸν τῆς Κυβέλης ἐκόπησαν ἀπὸ τοῦ Ζ′ π. Χ. αἰῶνος τὰ ἀρχαιότατα ἐξ ἠλέκτρου λυδικὰ νομίσματα (βλ. λ. *Λυδία*, τ. ΙΣΤ′, σ. 331 α) καὶ οἱ χρυσοῖ καὶ ἀργυροῖ βραδύτερον ἐπὶ Κροίσου στατῆρες. Τὰ κυρίως νομίσματα τῶν Σάρδεων καὶ οὐχὶ τῆς ὅλης Λυδίας ἤρχισαν κοπτόμενα ἀπὸ τοῦ Β′ π. Χ. αἰῶνος, εἶναι δὲ ταῦτα τὰ καλούμενα *κιστοφόροι*, οἵτινες φέρουν τὰ γράμματα ΣΑΡ. Ἄριστον νόμισμα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἓν ἀργυροῦν τετράδραχμον, φέρον ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν νεαροῦ Ἡρακλέους ἐν λεοντῇ, ὄπισθεν δὲ Δία Λαοδικέα ἱστάμενον καὶ τὴν λέξιν ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ. Πολυάριθμα εἶναι τὰ διαφόρων τύπων αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα τῶν Σάρδεων καὶ τὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων μὲ διαφόρους τύπους καὶ ἐπιγραφάς, ἰδίως ἀγώνων (ΚΟΡΑΙΑ, ΑΚΤΙΑ, ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ κτλ.).

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Διὰ τῶν *Σάρδεων* διήρχετο ἡ ὑπὸ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν (23 Ἰουλίου 1920) χαραχθεῖσα περὶ τὴν Σμύρνην γραμμή, ἡ καθορίζουσα πρὸς Α. τὸ ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν (μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον) παραμεῖναν τμῆμα τῆς Δυτικῆς Μ. Ἀσίας. Παρὰ τὰς Σάρδεις, νοτίως τοῦ Ἕρμου, καὶ εἰς Μπὶν Τεπέδες ἤτοι εἰς τὴν νεκρόπολιν τῶν ἀρχαίων Σάρδεων, βορείως τοῦ Ἕρμου, ἥ τε XIII μεραρχία τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης καὶ ὁ κεμαλικὸς στρατός, κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1920, εἶχον κατασκευάσει χαρακώματα ἀντιμέτωπα, ἑκατέρωθεν τῆς χαραχθείσης γραμμῆς, συχνάκις δὲ εἰς τὸν ὑποτομέα τῶν Σάρδεων (2ου συντάγματος πεζικοῦ) συνέβαινον μικροσυμπλοκαί, τῶν Τούρκων κατεχόντων τὴν ἀκρόπολιν τῶν Σάρδεων καὶ τὰ περὶ τὸ μουσεῖον ὑψώματα. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰουνίου 1920, τὸ σῶμα στρατοῦ Σμύρνης, ὅπερ ἕδρα ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἕρμου, προὐχώρησεν ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἀξαρίου - Σόμα - Μπαλούκεσερ ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν Μαγνησίαν χώρου (μεραρχία Σμύρνης καὶ μικτὸν ἀπόσπασμα XIII μεραρχίας) καὶ ἀπὸ τῆς Περγάμου (μεραρχία Ἀρχιπελάγους), ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Σαλιχλὶ-Φιλαδελφείας διὰ τοῦ μείζονος μέρους τῆς XIII μεραρχίας, τοῦ 1ου συντάγματος ἱππικοῦ καὶ μιᾶς ἐπιλαρχίας τοῦ 3ου συντάγματος ἱππικοῦ. Ἡ πρὸς Φιλαδέλφειαν ἀχθεῖσα δύναμις ἐνήργησε μὲ τὸ ἱππικὸν μὲν καὶ μὲ μικτὸν ἀπόσπασμα τοῦ 3ου συντάγματος πεζικοῦ, βορείως τοῦ Ἕρμου, διὰ Μπὶν Τεπέδων-Σάρδεων-Μαρμάρων πρὸς Ἄνταλα-Φιλαδέλφειαν, μὲ μικτὸν δ᾽ ἀπόσπασμα τοῦ 2ου συντάγματος πεζικοῦ, νοτίως τοῦ Ἕρμου, διὰ Σάρδεων-Σαλιχλὶ πρὸς Ντερέκιοϊ-Φιλαδέλφειαν. Κατὰ τὴν ἐκκένωσιν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸ νότιον συγκρότημα ὑποχωροῦν ἀπὸ Οὐσὰκ-Φιλαδελφείας πρὸς δυσμὰς εἶχε πρὸς στιγμὴν σκεφθῆ νὰ σταματήσῃ τὴν ὑποχώρησιν καταλαμβάνον τὰ παλαιὰ παρὰ τὰς Σάρδεις χαρακώματα τοῦ σώματος στρατοῦ Σμύρνης (στενωπὸς λίμνης Μαρμάρων-Τμώλου)· ἀλλ᾽ αἰφνιδία προσβολὴ τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν Φαχρεδὶν βέην, παρὰ τὸ Σαλιχλί, ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἱππικοῦ καὶ τῆς XIII μεραρχίας, ἠνάγκασε τοὺς διοικοῦντας νὰ συνεχίσωσι τὴν ὑποχώρησιν καὶ ἐπὶ πλέον νὰ μὴ ἐκτελέσωσι καὶ ρητὴν διαταγὴν τῆς στρατιᾶς, ὅπως τὸ νότιον συγκρότημα ἀμυνθῇ καταλαμβάνον τοποθεσίαν ἀνατολικῶς τοῦ Κασαμπᾶ. Οὕτω δὲ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπεχώρησε πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Ἐρυθραίας.

Ν. ΣΣ

σαρδέλλα (ἡ). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *ἀρίγγη ἡ σαρδικὴ* ἢ *σαρδίνη* (βλ. λ.).

Σαρδελλιᾶνος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων Ἀγῶνος τοῦ 1821 πέντε ἐκ Κερπινῆς τῶν Καλαβρύτων ἀδελφοί: *Φίλιππος, Μιχαήλ, Γεώργιος, Ἀνδρέας* καὶ *Σταῦρος*, διακριθέντες ὑπὸ διαφόρους ὁπλαρχηγοὺς ἐν ταῖς ἐν Πελοποννήσῳ μάχαις καθ᾽ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τ. Ε. Ε.

σαρδελλοβάρελλο (τό)· δημοτ., βαρέλλι τὸ ὁποῖον περιεῖχε σαρδέλλες.

σαρδελούδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *πελαργόνιον τὸ ρυπαῖνον*.

σαρδελοφάγος (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *ἀλκυών*.

Σαρδεμισσὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Παμφυλίᾳ, ἐκτεινόμενον κατὰ τὸν Πλίνιον καὶ Πομπώνιον Μέλαν μεταξὺ Πέργης καὶ Ἀσπένδου.

Α. Θ. Σ.

Σαρδήνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κυψέλων. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ὑπήγετο εἰς τὸν νομὸν Ἕβρου, εἶχε 263 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων *Σὰρπ ντερέ*.

Σαρδηνία (Sardegna, γαλλ. Sardaigne, ἀγγλ. Sardinia, ἱσπαν. Cerdeña) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἰταλίας, ἡ μεγαλυτέρα τῆς Μεσογείου μετὰ τὴν Σικελίαν, κειμένη πρὸς Δ. τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης καὶ πρὸς Ν. τοῦ πορθμοῦ τοῦ Βονιφατίου, ὁ ὁποῖος χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τῆς Κορσικῆς. Ἔχει σχῆμα ἀκανονίστου ὀρθογωνίου, ἐπιφάνειαν 24.090 τ. χλμ. καὶ 972.425 κατ. Ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ εἶναι ἡ ἀραιότερον κατῳκημένη χώρα τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου ἀπέχει 223 χλμ. Τὸ μῆκος αὐτῆς ἀπὸ Β. πρὸς Ν. εἶναι 270 χλμ., τὸ μέγιστον πλάτος ἐξ Α. πρὸς Δ. 143, ἡ δὲ περίμετρος τῶν ἀκτῶν της 1.553. Ἀποτελεῖ μετὰ τῆς Κορσικῆς ἴδιον ἑνιαῖον νησιωτικὸν σύμπλεγμα, ἔχον τὴν αὐτὴν γεωλογικὴν σύστασιν καὶ μορφὴν καὶ τὴν αὐτὴν ὀρεογραφικὴν κατεύθυνσιν. Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου ἀποτελεῖται ἀπὸ κρυσταλλοπαγῆ καὶ ἡφαιστειογενῆ στρώματα, ἐνῷ τὸ νότιον καλύπτεται ἀπὸ πρωτογενεῖς βράχους, χωριζομένους εἰς δύο ὁμάδας ὑπὸ στρώματα τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως. Εἶναι νῆσος ὀρεινή, μὲ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους τὴν ὕπαρξιν κεχωρισμένων ἀπ᾽ ἀλλήλων ὀροσειρῶν, αἱ ὑψηλότεραι τῶν ὁποίων διήκουν κυρίως κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν αὐτῆς. Πρὸς τὸ βόρειον τμῆμα τὰ ὄρη ἔχουν διεύθυνσιν ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ., κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι τά: *Οὐλτάνα* (743 μ. ὕψος), *Λιμπάρα* (1.362 μ.), *Πιττάνα* (783 μ.), *Ντ᾽ Ἀλὰ* (1.076 μ.), *Νιέντου* (971 μ.). Ἀκολουθοῦν πρὸς Ν. αἱ ὀροσειραὶ *Ἄλμπο* (1.050 μ.), *Γκοτσεάνο* (1.157 μ.), *Μάρτζινε* (1.200 μ.) καὶ *Φέρρου* (1.054 μ). Τὸ κέντρον σχεδὸν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς νήσου καταλαμβά-

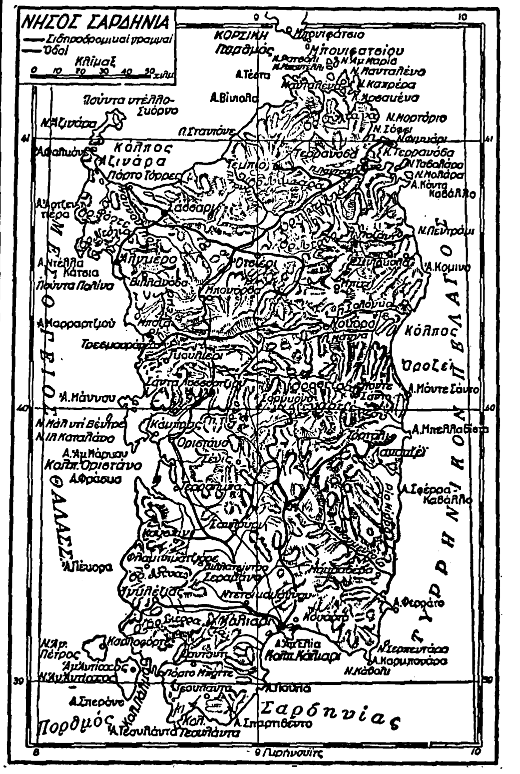

νει ἡ ὀροσειρὰ *Τζενναρτζέντου*, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν ὑψηλότερον τομέα αὐτῆς, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὰ ὄρη *Σπάντα* (1.695 μ.), *Μπρουνέου Σπίνα* (1.940 μ.) καὶ *Λὰ Μάρμορα* (1.834 μ.). Τὸ πρὸς Ν. τοῦ ποταμοῦ *Φλουμεντόζα* μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Καρμπονάρα* τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς Σαρδηνίας εἶναι λίαν ὀρεινόν, ἐρημικὸν καὶ ἄγονον, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος *Σερπέντι* (1.075 μ.). Τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα τῆς νήσου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν εὐρεῖαν καὶ εὔφορον πεδιάδα τοῦ *Καμπιντάνο*, ἐκτεινομένην μεταξὺ *Ὀριστάνο* καὶ *Κάλιαρι* καὶ ἀπὸ τὸ πρὸς τὰ ΝΔ. ταύτης ὀρεινὸν τμῆμα μὲ τὰς κορυφὰς *Λίνας* (1.236 μ.), *Μιάϊ* (874 μ.), *Νιέντου* (1.041 μ.) καὶ *Σεμπέρα* (979 μ.). Αἱ ἀκταὶ τῆς Σαρδηνίας ἔχουν ἱκανὰς κολπώσεις, ἀκρωτήρια καὶ νησῖδας. Τὰ κυριώτερα τῶν ἀκρωτηρίων εἶναι πρὸς Β. τά: *Τέστα, Φέρρο* καὶ *Φαλκόνε*, πρὸς Α τά: *Φιγκάρι, Κόντα Καβάλλο, Κομίνο, Μπελλαβίστα* καὶ *Φερράτο*, πρὸς Ν. τά: *Καρμπονάρα, Σπαρτιβέντο* καὶ *Τεουλάντα* καὶ πρὸς Δ. τά: *Ἀρτζεντιέρα, Κάτσια, Μαραρτζιού, Μάννου, Σὰν Μάρκο, Φράσκα* καὶ *Πέκορα*. Ἐκ τῶν κόλπων οἱ σημαντικώτεροι εἶναι πρὸς Β: *Ἀζινάρα* καὶ *Ἀρσακένα*, πρὸς Α. οἱ *Κοντζιάνους, Μαρινέλλα, Τερρανόβα, Ὀροζέϊ* καὶ *Τορτόλι*, πρὸς Ν. οἱ *Κάλιαρι, Τεουλάντα* καὶ *Πάλμας* καὶ πρὸς Δ. οἱ *Καρλοφόρτε, Γκοννέζα, Ὀριστάνο* καὶ *Ἀλγκέρο*. Ἐκ τῶν νησίδων αἱ μεγαλύτεραι εἶναι εἰς τὰς βορείας ἀκτὰς αἱ *Μανταλένα, Καπρέρα*, ὅπου ὁ τάφος τοῦ Γαριβάλδη, *Σπάρτζι, Μπουντέλλι, Ρατζόλι, Ἀζινάρα* καὶ *Πιάνα*, πρὸς Α. αἱ *Ταβολάρα* καὶ *Μολάρα* καὶ πρὸς τὰ ΝΔ. αἱ τοῦ *Σάντο Ἀντίοκο* καὶ τοῦ *Σὰν Πιέτρο*. Οἱ ποταμοὶ τῆς νήσου εἶναι βραχεῖς καὶ ἀβαθεῖς, οἱ πλεῖστοι δὲ χειμαρρώδεις καὶ οὐδεὶς πλωτός. Κυριώτεροι εἶναι οἱ *Κογκίνας* καὶ *Λίσια* πρὸς Β., *Ἰρσάντα, Ὀροζέϊ* καὶ *Φλουμεντόζα* πρὸς Α., *Σαμάσσι, Μάννου* καὶ *Τσιξέρρι* πρὸς Ν., *Τίρσο*, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος τῆς νήσου, *Μάννου* καὶ *Τέμο*. Ἓν τῶν χαρακτηριστικωτέρων φαινομένων τῆς νήσου εἶναι ἡ ὕπαρξις πολλῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων ἑλωδῶν ἐκτάσεων παρὰ τὰς ἀκτάς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου, ἀκόμη καὶ ἐπὶ ὀροπεδίων, ὑπάρχουν μικραὶ λίμναι καὶ ἑλώδεις ἐκτάσεις ἐν ἀφθονίᾳ. Αἱ κυριώτεραι τῶν λιμνοθαλασσῶν εἶναι αἱ τοῦ *Κάλιαρι*, ἔχουσα 12 χλμ. μῆκος καὶ 9 πλάτος, ἡ *Κάμπρας*, πρὸς Β. τοῦ κόλπου τοῦ Ὀριστάνο, αἱ *Σάσσον, Σάντα Τζιούστα Μαρτσεντί, Μάρε ντὶ Κάρτου* κ. ἄ. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας κατεβλήθησαν μέγισται προσπάθειαι πρὸς ἀποξήρανσιν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρων ἑλωδῶν ἐκτάσεων, πρὸς δημιουργίαν καλλιεργησίμων ἐδαφῶν καὶ ἀπαλλαγὴν τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν.

Τὸ κλῖμα εἶναι ἀνθυγιεινόν. Τοιοῦτο δὲ ὑπῆρ-

Digitized by Google

ξεν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, καθότι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ οἱ αὐτοκράτορες ἀπέστελλον εἰς τὴν νῆσον ταύτην τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἐπεθύμουν νὰ ἐξαφανίσουν. Ἡ χώρα μαστίζεται κυρίως ὑπὸ ἑλονοσίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πάσχουν περὶ τοὺς 100 000 ἀσθενεῖς, οἵτινες ἀποτελοῦν τὰ $^{2}/_{5}$ τῶν ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ταύτης προσβεβλημένων Ἰταλῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη πολλὰ τῶν ἑλῶν τῆς νήσου ἀπεξηράνθησαν, ἡ δὲ ἀσθένεια ἤρχισε νὰ περιστέλλεται. Ἡ θερμοκρασία ὑφίσταται μεγάλας διακυμάνσεις, φθάνουσα κατὰ μέσον ὅρον μέχρι —2° τὸν Ἰανουάριον καὶ +40° τὸν Αὔγουστον. Αἱ βροχαὶ εἶναι συχνόταται κατὰ Μάρτιον, Ἀπρίλιον, Ὀκτώβριον, Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον. Ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι εἶναι ὁ ΒΔ. (*μαϊστράλι*) καὶ ὁ ΝΑ (*σιρόκος*). Ἡ χιὼν εἶναι συχνή, πίπτουσα καὶ εἰς τὰ παράλια, εἰς δὲ τὸ ὄρος Τζεναρτζέντον ἡ χιὼν παραμένει ἀδιάλυτος καὶ καθ' ὅλον το θέρος.

Ἡ πανίσκη ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν χωρῶν τῶν μεσογειακῶν παραλίων, μετὰ χαρακτηριστικῆς ποικιλίας προβάτων τύπου μουφλὸν καὶ ὀνομαστῶν ἵππων δύο τύπων, ἑνὸς ἰσπανικοῦ μικροτέρου ἀναστήματος καὶ ἑνὸς ἀραβικοῦ. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἀγριόχοιροι, ἀγριογαλαῖ, καθὼς καὶ πλῆθος εἰδῶν λεπιδοπτέρων. Παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου ἀφθονοῦν οἱ ἰχθύες, ἰδίως δὲ οἱ θύννοι καὶ αἱ σαρδέλλαι, καθὼς καὶ τὰ κοράλλια, τὰ ὁποῖα ὅμως ἤρχισαν νὰ ἐλαττοῦνται, λόγῳ τῆς ἐντατικῆς ἁλιείας των. Ἡ χλωρὶς εἶναι ποικιλωτάτη, μὲ ἄφθονα δάση καταλαμβάνοντα 1.130 τ.χλμ. Τὰ ὄρη τοῦ ἐσωτερικοῦ καλύπτονται πάντα ἀπὸ πεύκας, καρυδέας καὶ καστανέας. Αἱ πεδιάδες καλύπτονται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ θαμνώδη καὶ ἰδίως ἀγριοδάφνας. Οἱ Ἄραβες εἰσήγαγον εἰς τὴν νῆσον κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα τὴν καλλιέργειαν τῆς πορτοκαλέας καὶ τῶν φοινίκων, τῶν ὁποίων φυτεῖαι ἀπαντῶσι περὶ τὸ Κάλιαρι καὶ τὸ Ἀλγκέρο. Ἡ χλωρὶς τῆς νήσου περιλαμβάνει καὶ 48 ἰδιαίτερα εἴδη, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ Sium latifolium, ὅπερ, κατά τινα δοξασίαν τῶν ἀρχαίων, προεκάλει εἰς τοὺς τρώγοντας αὐτὸ τὸν καλούμενον «σαρδάνιον γέλωτα».

Τὸν κυριώτερον πλοῦτον τῆς χώρας ἀποτελοῦν ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὰ μεταλλεύματα. Καίτοι τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι γόνιμον, τὸ δὲ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων ἀσχολεῖται μὲ τὴν γεωργίαν, ἐν τούτοις αὕτη εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη, ἕνεκα ἐλλείψεως ἐργατικῶν χειρῶν, λόγῳ τῆς ἑλονοσίας καὶ τῆς μεταναστεύσεως. Ὡς ἐκ τούτου μεγάλαι καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις παραμένουν τελείως ἀνεκμετάλλευτοι. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ εἴδη εἶναι ὁ σῖτος, αἱ σταφυλαί, τὰ λαχανικά, τὰ γεώμηλα, τὸ λίνον, τὰ κάστανα, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, ὁ καπνός, αἱ ἐλαῖαι καὶ ὁ οἶνος. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη μὲ 86.846 ἵππους, 52.747 ὄνους, 185.000 ἡμιόνους, 737.807 βοῦς, 185.350 χοίρους, περὶ τὰ 2 ἑκατομμύρια πρόβατα καὶ περὶ τὰς 600 χιλιάδας αἶγας καὶ τὰ ἀνάλογα κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἰδίως ἔρια, τυρὸν καὶ βούτυρον. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα, ἅτινα ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐξεμεταλλεύοντο οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τὰ μεταλλεῖα τῆς νήσου ἐγκατελείφθησαν, ἤρχισαν δὲ νὰ ἐκμεταλλεύωνται ταῦτα ἐκ νέου κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους κατ' ἀρχὰς οἱ Πισᾶται καὶ κατόπιν οἱ Ἱσπανοὶ κατακτηταί. Ἡ ἐντατικὴ αὐτῶν ἐκμετάλλευσις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ Σαρδηνία περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῆς Σαβοΐας, τῷ 1720. Τὸ σημαντικώτερον μεταλλευτικὸν τμῆμα εἶναι τὸ νοτιοδυτικόν, τὰ δὲ κυριώτερα μεταλλεῖα: μολύβδου, σιδήρου, ψευδαργύρου, ἀργύρου, χαλκοῦ, μαγνησίου, ἀντιμονίου, ἀρσενικοῦ, ἀνθρακίτου, λιγνίτου κ. ἄ.· ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ ὀρυχεῖα ἅλατος, μαρμάρων, ἀσβέστου καὶ γρανίτου. Εὑρίσκονται ὡσαύτως καὶ πολύτιμοι λίθοι, ἰδίως ἀχάτης καὶ ἀμέθυστοι. Ἅλας ἐξάγεται ἄφθονον καὶ ἀπὸ τὰς πολυαρίθμους ἁλυκὰς τῶν παραλίων. Παρὰ τὴν ἀφθονίαν ταύτην τῶν μεταλλευμάτων, ἡ βιομηχανία εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη, περιλαμβάνουσα κυρίως τὴν κατεργασίαν τοῦ καπνοῦ, τὴν κατασκευὴν πυρείων, ἐργοστάσια κονσερβῶν τροφίμων, φελλῶν, ζυμαρικῶν, σάπωνος, βυρσοδεψεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, ὑφαντουργεῖα κ.τ.λ. Τὸ ἐμπόριον εἶναι λίαν περιωρισμένον, συνιστάμενον εἰς τὴν ἐξαγωγὴν μολύβδου, ψευδαργύρου, ξυλανθράκων, κτηνῶν, ἅλατος, ἰχθύων, ἀλλαντικῶν, οἴνων, τυροῦ, δερμάτων, ἐλαίου κ.τ.λ. καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καφέ, σακχάρεως, πετρελαίου κ.τ.λ. Μέχρι τοῦ 1830 ἡ Σαρδηνία ἐστερεῖτο καὶ τῆς στοιχειωδεστέρας ὁδοῦ συγκοινωνίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς νήσου, ὅπου δὲν ὑπῆρχον μεγάλαι ὁδικαὶ ἀρτηρίαι, ἕνεκα δὲ τούτου καθίστατο ἀδύνατος πᾶσα ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ διαφόρων ὁδῶν, κατόπιν δὲ καὶ ἱκανοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, ὅπερ σήμερον συνδέει τοὺς κυριωτέρους λιμένας μὲ τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἐν Σαρδηνίᾳ ὑπάρχουν σήμερον καὶ δύο ἀερολιμένες, εἷς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Πάλμας καὶ ἕτερος ἐν τῷ ναυστάθμῳ τῆς Λὰ Μανταλένα. Ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ὑπάρχουν ἀρκετοὶ λιμένες, δι' ὧν ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς κυριωτέρους λιμένας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Μεσογείου. Κυριώτεροι τούτων εἶναι οἱ τοῦ *Κάλιαρι*, τοῦ *Καποφίγκαρι*, τῆς *Μανταλένα*, τῆς *Τερρανόβα*, τοῦ *Τορτόλι*, τοῦ *Καρλοφόρτε* καὶ τοῦ *Ὀροζέϊ*. Ὁ λιμὴν τῆς Μανταλένα, παρὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Βονιφατίου, εἶναι ὠχυρωμένος καὶ ἀποτελεῖ σημαντικὴν ναυτικὴν βάσιν καὶ ἕνα τῶν κυριωτέρων ναυστάθμων τῆς Ἰταλίας. Ὁ κόλπος Πάλμας, μεταξὺ τῆς νησῖδος Σάντο Ἀντίοχο καὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σαρδηνίας, χρησιμεύει ὡς ἀερολιμὴν διὰ τὰς ὑπερωκεανίους πτήσεις τῶν ἰταλικῶν ὑδροπλάνων.

Οἱ αὐτόχθονες Σάρδοι ὁμιλοῦν διάλεκτον ὁμοιάζουσαν κατὰ πολὺ πρὸς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἀναμεμιγμένην μὲ λέξεις ἰσπανικὰς καὶ ἰταλικάς, καθὼς καί τινας ἑλληνικάς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηγεῖ ὅτι εἶχεν ἀποικισθῆ, εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, ἀπὸ Ἕλληνας ἀποίκους. Κυρίως εἰπεῖν δὲν ὑπάρχει ἰδιαιτέρα καὶ ἑνιαία σαρδηνιακὴ γλῶσσα, ἀλλὰ πολλαὶ κατὰ περιοχὰς διάλεκτοι, ὁμοιάζουσαι αἱ μὲν πρὸς τὴν τῶν Γενουησίων καὶ τῶν Κυρσικανῶν, αἱ δὲ πρὸς τὴν τῆς Προβηγκίας καὶ τῆς Καταλωνίας. Ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ καταλανικὴ γλῶσσα ἀπετέλει τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τῆς νήσου, ἀντικατασταθεῖσα ἀπὸ τὴν καστιλλιανήν, μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰσπανικῆς ἑνότητος. Οἱ Σάρδοι τοῦ ἐσωτερικοῦ διατηροῦν εἰσέτι τὰ παλαιὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς χώρας, καθὼς καὶ τὰς τοπικὰς διαλέκτους των. Ἡ «βεντέττα», ὅπως καὶ ἐν Κορσικῇ, ἀποτελεῖ αἰτίαν αἱματηροτάτων δραμάτων, τὰ ὁποῖα ὅμως, σὺν τῷ χρόνῳ, καθίστανται σπανιώτερα. Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ταῦτα τῆς νήσου ἀπετέλεσαν τὸ θέμα διαφόρων ἔργων πλείστων συγγραφέων καὶ ἰδίως τῆς ἐκ Σαρδηνίας καταγομένης Ἰταλίδος μυθιστοριογράφου Γκράτσια Ντελέντα. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῆς νήσου εἶναι λίαν καθυστερημένη. Οἱ ἀναλφάβητοι ἀνέρχονται εἰς 68 %. Ὑπάρχουν ἐν Σαρδηνίᾳ 1 000 δημοτικὰ σχολεῖα, 13 ἰνστιτοῦτα, 5 λύκεια, 4 διδασκαλεῖα, 3 τεχνικαὶ σχολαί, 2 τεχνικὰ ἰνστιτοῦτα, ἓν ναυτικὸν ἰνστιτοῦτον, γεωργική, βιομηχανικὴ καὶ μεταλλειολογικὴ σχολὴ καὶ δύο πανεπιστήμια ἐν Κάλιαρι καὶ ἐν Σάσσαρι.

Διοικητικῶς ἡ νῆσος διαιρεῖται εἰς τρεῖς νομούς, τοῦ *Κάλιαρι*, τοῦ *Νουόρο* καὶ τοῦ *Σάσσαρι*, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τρεῖς ἀρχιεπισκοπὰς καὶ 7 ἐπισκοπάς. Δικαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ Ἀνώτατον δικαστήριον, ἑδρεῦον ἐν Κάλιαρι, στρατιωτικῶς δὲ εἰς τὸ σῶμα στρατοῦ Κάλιαρι καὶ ναυτικῶς εἰς τὴν ναυτικὴν βάσιν τῆς Λὰ Μανταλένα.

— (*Ἱστορ.*) Ἡ *Σαρδηνία* εἶναι ἡ ἀρχαία *Σαρδὼ* (βλ. λ.) τῶν Ἑλλήνων γεωγράφων, οἱ ἀρχαιότεροι δὲ γνωστοὶ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι οἱ Σάρδοι, θεωρούμενοι ὡς ἰβηρικῆς ἢ βερβερικῆς καταγωγῆς. Τὰ ἐν τῇ νήσῳ διατηρούμενα ἔτι καὶ νῦν ὑπερεξακισχίλια προϊστορικὰ μνημεῖα, τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *νουράγης* (βλ. λ.), ἀποτελοῦσιν εἶδος τάφων ἢ κατοικιῶν κατεσκευασμένων ἐκ λίθων ἄνευ συνδετικῆς ὕλης, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχαίων πελασγικῶν οἰκοδομῶν, δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἐὰν ὀφείλωνται εἰς τοὺς Ἴβηρας τούτους ἢ τοὺς Βερβέρους ἢ εἰς ἄλλους λαούς. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους ἡ Σαρδηνία ἀπῳκίσθη ὑπὸ Φοινίκων, Ἐτρούσκων καὶ Ἑλλήνων. Κατόπιν περιῆλθε, τῷ 512 π.Χ., ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Καρχηδονίων καὶ τῷ 238 π.Χ., μετὰ τὸν πρῶτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες μετέβαλον αὐτήν, μετὰ τῆς Κορσικῆς, εἰς ἐπαρχίαν ρωμαϊκήν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν Κάραλις (Κάλιαρι). Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἀντέστησαν πεισμόνως εἰς τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν καὶ ἐπανεστάτησαν πολλάκις. Τῷ 181 π.Χ. ὁ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος, καταπνίξας ἐκραγεῖσαν τότε ἐπανάστασιν, ἐστραγγάλισεν ἢ ἐπώλησεν ὡς δούλους περὶ τοὺς 80.000 Σάρδους. Ἕνεκα δὲ τούτου ἡ ἔκφρασις «Σάρδοι πρὸς πώλησιν» εἶχε καταστῇ παροιμιώδης, πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ ἐν ἀφθονίᾳ καὶ εἰς εὐτελῆ τιμὴν προσφερομένου ἐμπορεύματος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους κατέκτησαν τὴν νῆσον οἱ Βάνδαλοι καὶ κατόπιν οἱ Ὀστρογότθοι, τῷ δὲ 534 κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς Ναρσῆς.

Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Βυζαντίου ἡ Σαρδηνία ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἰδίου ἄρχοντος καὶ ἀπέλαυεν εὐρείας αὐτοδιοικήσεως. Ἀπὸ τοῦ 720 μ. Χ. ἤρχισεν ἡ περίοδος τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακηνῶν, οἱ ὁποῖοι ὅμως οὐδέποτε εἶχον κατορθώσει νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως ἐν τῇ νήσῳ καὶ νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς. Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἡ Σαρδηνία διῃρέθη εἰς τέσσαρας αὐτονόμους περιφερεία, αἵτινες ἐκαλοῦντο «δικαστικαὶ περιφέρειαι» (giudicate) καὶ ἐκυβερνῶντο ὑπὸ ἀρχόντων καλουμένων «δικαστῶν». Οἱ δικασταὶ οὗτοι ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ κληρονομικοὶ ἄρχοντες, τιτλοφορούμενοι «βασιλεῖς». Τῷ 1016 σχεδὸν ἅπασα ἡ νῆσος ὑπετάγη εἰς τὸν ἐμίρην τῶν Βαλεαρίδων νήσων, ὁ ὁποῖος ὅμως ἐξεδιώχθη τὸ ἑπόμενον ἔτος ὑπὸ τῶν ἡνωμένων δυνάμεων τῆς Γενούης καὶ τῆς Πίζης. Αἱ δύο αὗται δημοκρατίαι, κυριαρχήσασαι πρὸς στιγμὴν τῆς νήσου ἐν πλήρει συμπνοίᾳ, διεφώνησαν κατόπιν καὶ περιῆλθον εἰς ρῆξιν, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ὑπεροχὴν τῆς Πίζης. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πάπας Βενέδικτος Η' εἶχε βοηθήσει εἰς τὴν νίκην τοῦ 1016, οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, καὶ ἰδίως ὁ πάπας Γρηγόριος Ζ', ἤγειραν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς νήσου. Αὕτη ἐξηκολούθει ν' ἀποτελῇ τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Πίζης καὶ Γενούης, μέχρις ὅτου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκος Α' καὶ κατόπιν ὁ Φρειδερῖκος Β' ἀνεκήρυξαν αὐτὴν βασίλειον, ὅπερ ὅμως δὲν κατώρθωσε ν' ἀπαλλαγῇ τῆς κυριαρχίας τῆς Πίζης. Τῷ 1325 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀραγωνίων, οἵτινες κατεσκεύασαν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐν αὐτῇ φρουρίων, ἅτινα σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἀπὸ τοῦ 1404 ἡ Σαρδηνία ἐκυβερνήθη ὑπὸ Ἀραγωνίων κατ' ἀρχὰς καὶ Ἱσπανῶν κατόπιν ἀντιβασιλέων, οἵτινες εἶχον παραχωρήσει εἰς τὴν νῆσον εὐρυτάτην αὐτοδιοίκησιν, μέχρι τοῦ 1713, ὁπότε διὰ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης περιῆλθεν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Τῷ 1717 ὅμως ὁ καρδινάλιος Ἀλμπερόνι κατέλαβεν αὐτὴν ἐκ νέου ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἱσπανίας, ἀλλὰ τῷ 1720, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Μαδρίτης, παρεχωρήθη εἰς τὸν οἶκον τῆς Σαβοΐας, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς Σικελίας, ἥτις ἐδόθη εἰς τὴν Αὐστρίαν. Διὰ τῆς προσκτήσεως τῆς Σαρδηνίας, ὁ οἶκος τῶν δουκῶν τῆς Σαβοΐας προσέλαβε καὶ τὸν βασιλικὸν τίτλον, καθότι οἱ ἄρχοντες τῆς νήσου, ἀπὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων, ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Οὕτω δέ, ἀπὸ τοῦ 1720, αἱ ὑπὸ τοῦ οἴκου τῆς Σαβοΐας κυβερνώμεναι χῶραι προσέλαβον τὸ ὄνομα τοῦ βασιλείου τῆς *Σαρδηνία* (βλ. λ.). Μ. Δ. Θ.

— **Σαρδηνίας, *Βασίλειον τῆς*** — (Regno di Sardegna). Οὕτως ἐκαλεῖτο ἀπὸ τοῦ 1720 μέχρι τοῦ 1861 τὸ Ἰταλικὸν κράτος, ὅπερ εἶχεν ἀποτελεσθῆ ἀπὸ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἐκυβέρνα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ οἶκος τῆς Σαβοΐας καὶ αἵτινες ἦσαν: τὸ Πεδεμόντιον, ἡ Σαβοΐα, τὰ δουκᾶτα τῆς Ἀόστης καὶ τοῦ Μονφερράτου, ἡ κομιτεία τῆς Νικαίας, ἡ Σαρδηνία καὶ (ἀπὸ τοῦ 1815) ἡ περιοχὴ τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης. Πᾶσαι αἱ χῶραι αὗται περιελήφθησαν κατόπιν εἰς τὸ συσταθὲν ἀπὸ τοῦ 1861 βασίλειον τῆς Ἰταλίας, πλὴν τῆς Σαβοΐας καὶ τῆς Νικαίας, αἵτινες παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας εἶχε, κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1857, ἔκτασιν 76.000 τ. χλμ. καὶ 5.167 542 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ ἦτο τὸ Τουρῖνον. Τὸ βασίλειον τοῦτο ἱδρύθη μετὰ τὸν πόλεμον περὶ διαδοχῆς τῆς Ἱσπανίας, ὡς συνέπεια αὐτοῦ. Ὁ δοὺξ τῆς Σαβοΐας Βίκτωρ Ἀμεδαῖος εἶχεν ἐπιτύχει κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Οὐτρέχτης (1713), ὡς ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν παρέσχεν εἰς τοὺς συμμάχους, τὴν κατοχὴν τῆς Σικελίας, τὴν ὁποίαν τῷ 1720 ἀντήλλαξε μὲ τὴν Σαρδηνίαν δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Μαδρίτης καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας, τὸν ὁποῖον οἱ διάδοχοί του ἔφερον μέχρι τοῦ 1861. Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ βασιλείου Βίκτωρ Ἀμεδαῖος προσεπάθησε νὰ διοργανώσῃ τοῦτο ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτό, στρατιωτικῶς καὶ πνευματικῶς, πᾶσαν τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν μεγάλης μοναρχίας. Λόγῳ ὅμως ὑπερκοπώσεως ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῷ 1730 ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Καρόλου-Ἐμμανουὴλ Γ'. Ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, θελήσας νὰ ἐπανακτήσῃ τὸν θρόνον του, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη, ἀπέθανε δὲ τῷ 1732 ἐν τῇ φυλακῇ. Ὁ Κάρολος Ἐμμανουὴλ Γ' (1730—1773), ταχθεὶς πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν πόλεμον περὶ διαδοχῆς τῆς Πολωνίας, ἐπέτυχε, κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Βιέννης (1735), ν' αὐξήσῃ τὸ κράτος του διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Νοβάρας. Κατὰ τὸν πόλεμον περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας, κατ' ἀρχὰς συνεμάχησε μὲ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ κατόπιν ἐστράφη κατ' αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ Αἲξ-Λὰ-Σαπὲλ ἐπέτυχε τὴν παραχώρησιν τῆς περιοχῆς τῆς Πάρμας καὶ τῆς Ἄνω Νοβάρας. Κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον παρέμεινεν οὐδέτερος, ἀφοσιωθεὶς κυρίως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς χώρας, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐπὶ 43 ἔτη διαρκέσασαν βασιλείαν του ἐπετέλεσε μεγάλας προόδους. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἱδρύθησαν, πλὴν ἄλλων, καὶ τὰ πανεπιστήμια τοῦ Κάλιαρι καὶ τοῦ Σάσσαρι (1764—1765). Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Βίκτωρ-Ἀμεδαῖος Γ' (1773—1796), καίτοι ἦτο ἱκανὸς στρατιωτικὸς καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν προστασίαν ἣν παρεῖχεν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας του, δὲν κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἀνέπαφον τὴν λαμπρὰν κληρονομίαν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς προγόνους του. Εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τὰ γαλλικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιαν (1792) καὶ τῷ 1794 ἔφθασαν μέχρι τοῦ Πεδεμοντίου. Τῷ 1796 ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων, διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρει ὁριστικῶς τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιαν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐπέτρεπεν εἰς τὸν Βοναπάρτην νὰ καταλάβῃ τὰ κυριώτερα φρούρια τῆς χώρας του. Μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ ὁποῖος ἐπῆλθεν ὀλίγους μῆνας κατόπιν, τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Κάρολος-Ἐμμανουὴλ Δ', ὁ ὁποῖος ἀπώλεσε τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ κράτους του. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Γάλλων τοῦ Τουρίνου, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1798, κατέφυγεν εἰς τὴν Σαρδηνίαν, ὅπου

Digitized by Google

παρητήθη τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του Βίκτωρο - Ἐμμανουὴλ Α΄ (1802—1821). ἐπειδὴ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαρένγκο εἶχεν ἀπολέσει πᾶσαν ἐλπίδα περὶ ἀνακτήσεως τῶν ἀποσπασθέντων ἀπὸ τοῦ βασιλείου του ἐδαφῶν. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὁλοκλήρου τοῦ Πεδεμοντίου ὑπὸ τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας εἶχε περιορισθῆ εἰς μόνην τὴν νῆσον Σαρδηνίαν ἀπὸ τοῦ 1802 μέχρι τοῦ 1814. Μετὰ τὸ 1814 τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ἀπέδωσεν εἰς τὸν Βίκτωρα - Ἐμμανουὴλ Α΄ ὄχι μόνον τὰ ἀπολεσθέντα ἐδάφη, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ τὰ ἐδάφη τῆς παλαιᾶς δημοκρατίας τῆς Γενούης. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καρόλου-Φήλικος (1821—1831) τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας οὐδεμίαν ὑπέστη ἐδαφικὴν μεταβολήν. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐσβέσθη ὁ ἄρρην κλάδος τῆς δυναστείας, ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸν θρόνον, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς συμφωνίας τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης, ὁ Κάρολος - Ἀλβέρτος, ἐκ τοῦ κλάδου τοῦ οἴκου Σαβοΐας-Καριγνάνον. Ὅταν ὅμως ὁ Κάρολος-Ἀλβέρτος (1831—1849) ἤρχισε τὸν πόλεμον τῆς ἰταλικῆς ἀπελευθερώσεως, ἡ Λομβαρδία καὶ τὰ δουκᾶτα τῆς Πάρμας καὶ τῆς Μοδένης ἐψήφισαν τὴν ἕνωσίν των μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας. Ἀλλ' αἱ ἐπακολουθήσασαι νῖκαι τῶν Αὐστριακῶν παρημπόδισαν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἑνώσεως, περιορίσασαι τὸ Πεδεμόντιον εἰς τὰ παλαιά του σύνορα. Εὐτυχέστερος εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας προσπαθείας του ὑπῆρξεν ὁ διάδοχος αὐτοῦ Βίκτωρ-Ἐμμανουὴλ Β΄ (1849—1878). Οὗτος, μετὰ τὰς νίκας τῆς Ματζέντα, τοῦ Σολφερίνο καὶ τὴν ἀνακωχὴν τῆς Βιλλαφράνκα, ἐπέτυχε τὴν προσάρτησιν τῆς Λομβαρδίας (5 Ἰουλίου 1859). Κατόπιν προσήρτησε τὰ δουκᾶτα τῆς Πάρμας καὶ τῆς Μοδένης καὶ μετὰ τὸ δημοψήφισμα τοῦ 1860 καὶ ὁλόκληρον τὴν Τοσκάνην. Συνέπεια τῆς προσαρτήσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ παραχώρησις τῆς Σαβοΐας καὶ τῆς Νικαίας εἰς τὴν Γαλλίαν, κατόπιν ἰδιαιτέρας συμφωνίας, ἥτις εἶχεν ἐπέλθει μεταξὺ τοῦ Καβοὺρ καὶ τοῦ Ναπολέοντος Γ΄. Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Γαριβάλδι εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Νεάπολιν, τὸν Μάϊον τοῦ 1860, ὁ Βίκτωρ - Ἐμμανουὴλ Β΄ ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἐπεμβῆ καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῆς Νοτίου Ἰταλίας, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν δίοδον τῶν στρατευμάτων του διὰ μέσου τοῦ ποντιφικοῦ κράτους καὶ νὰ προκαλέσῃ δημοψήφισμα ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως πρὸς τὸ κράτος του οὐχὶ μόνον τοῦ κράτους τῶν Δύο Σικελιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Μαρκῶν καὶ τῆς Ουμβρίας. Οὕτω τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας περιελάμβανε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, πλὴν τῆς Βενετίας καὶ τῆς Ρώμης. Καὶ ἕνεκα τούτου, τὴν 14 Μαρτίου 1860, ἡ βουλὴ καὶ ἡ γερουσία διὰ παμψηφίας ἀπεφάσισαν τὴν μεταβολὴν τοῦ τίτλου τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας εἰς βασίλειον τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ Β΄ ὡς πρώτου βασιλέως τοῦ ἡνωμένου βασιλείου τῆς Ἰταλίας. Μ. Δ. Β.

Σαρδησσὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Παμφυλίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, ἔνθα ἐλατρεύετο ὁ Ζεὺς Σαρδήσιος. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Βεσπασιανοῦ (69—79 μ. Χ.). Κατὰ τὸν Τεξιέ, πιθανῶς τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον Χασσάρ. Α. Θ. Σ.

Σαρδικὴ (Sardica), καὶ ***Σερδικὴ*** (Serdica), καὶ *Σέρδων* ἢ *Σερδίων πόλις* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία τῆς νῦν πρωτευούσης τῆς Βουλγαρίας *Σόφιας*. Ἡ Σαρδικὴ ἦτο παλαιὸς συνοικισμὸς τῶν Σέρδων, φυλῆς πιθανῶς κελτικῆς, παρὰ θερμαῖς πηγαῖς, ὁρισθεῖς ἕδρα τῆς στρατηγίας Σερδικῆς ἀπὸ τοῦ 29 π. Χ., ὅτε ἡ Μοισία ὑπετάγη τοῖς Ρωμαίοις ὑπὸ τοῦ Λικινίου Κράσσου. Ἀρχομένου τοῦ Β΄ μ. Χ. αἰῶνος συνῳκίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ διὰ παλαιμάχων στρατιωτῶν καὶ Ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ μετωνομάσθη *Οὐλπία*. Ἀναπτυχθεῖσα ἕνεκα τῆς ἐπικαίρου θέσεώς της εἰς λαμπρὰν πόλιν, ὑπήχθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν *Θράκην* καὶ διῳκεῖτο αὐτονόμως ὑπὸ βουλῆς καὶ δήμου, ὅπως πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ ἑλληνικαὶ καὶ ρωμαϊκαὶ ἀποικίαι. Εἶχε τὴν προνομίαν νὰ κόπτῃ ἴδια νομίσματα. Ὁ Mionnet («Description de médailles antiques» I, σελ. 420—421 καὶ «Supplément» II, σελ. 483—499), περιγράφει 108 διαφόρους τύπους τῶν νομισμάτων της ἀπὸ Μ. Αὐρηλίου μέχρι Γαλιηνοῦ· σήμερον ὅμως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ηὐξήθη καὶ τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον Σοφίας κέκτηται ὑπὲρ τοὺς 300. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ (271) ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας μεσογείου Δακίας (Dacia mediterranea). Ἡ μεγίστη τῆς Σαρδικῆς ἀκμὴ τίθεται κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα, καθ' ὃν ἐγένετο καὶ ἡ οἰκουμενικὴ ἐν αὐτῇ σύνοδος. Κατεστράφη ὑπὸ τῶν Οὔννων τοῦ Ἀττίλα (447), ἀνεκτίσθησαν δὲ τὰ τείχη της, ὧν λείψανα ἀνευρέθησαν ἐν ἀνασκαφαῖς, ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (*Προκοπ.* Περὶ κτισμ. IV, σελ. 267). Τῷ 809 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ χάνου τῶν Βουλγάρων Κρούμου καὶ ἔκτοτε, κατ' ὅλον τὸ πρῶτον τῶν Βουλγάρων βασίλειον (836—1018), μετονομασθεῖσα κατὰ παρετυμολογίαν ὑπὸ τῶν Σλαύων ἕνεκα τῆς κεντρικῆς της θέσεως ἐκαλεῖτο *Σρέδετς*, ὅπερ οἱ Βυζαντινοὶ μετέτρεψαν εἰς *Τριαδίτσα*. Τῷ 1018 ἀνα κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1194 ὑπήχθη εἰς τὸ δεύτερον βασίλειον τῶν Βουλγάρων, μέχρι τοῦ 1386, ὁπότε κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος ἤρξατο ἐπικρατοῦν τὸ ὄνομα αὐτῆς *Σόφια* (βλ. λ.) ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ βυζαντινοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Κ.-Μ. Α.

— **Σαρδικῆς σύνοδος.** Οἱ Εὐσεβιανοί, ἐχθροὶ τοῦ ὁμοουσίου, καθῄρεσαν τὸν Κωνσταντινουπόλεως Παῦλον, ὡς καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, καὶ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου ἐξώρισαν αὐτούς. Οὗτοι ἐλθόντες εἰς Ρώμην ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πάπα Ἰουλίου, ὅστις, μετὰ τινας ματαίας ἀποπείρας πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἔπεισε τὸν συναυτοκράτορα τοῦ Κωνσταντίου Κώνσταντα νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ τὴν σύγκλησιν συνόδου. Οὕτω συνεκλήθη ὑπὸ τῶν δύο συναυτοκρατόρων ἡ ἐν τῇ Σαρδικῇ, τῇ σημερινῇ Σόφιᾳ τῆς Βουλγαρίας, σύνοδος. Οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ Σωκράτης (2,20) καὶ Σωζόμενος (3,12), οὓς ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν μετὰ ταῦτα, ἀναφέρουσιν ὡς ἔτος τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης τὸ 347, νεώτεραι ὅμως ἔρευναι ἀπέδειξαν ἀσφαλῶς ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη συνῆλθε τῷ 343 καὶ ἐπεράτωσε τὰς ἐργασίας αὐτῆς τῷ 344. Ἡ εἴδησις ὅτι ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ παρέστησαν 376 ἐπίσκοποι, ὧν 300 ὀρθόδοξοι καὶ 76 εὐσεβιανοί, δὲν φαίνεται πιθανή· πιθανωτέρα εἶναι ἡ εἴδησις, καθ' ἣν ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ παρέστησαν 76 εὐσεβιανοὶ καὶ 97 ὀρθόδοξοι. Οἱ Εὐσεβιανοὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐζήτησαν ὅπως μὴ παρευρεθῶσιν ἐν τῇ συνόδῳ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Παῦλος, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Μάρκελλος Ἀγκύρας καὶ ὁ Ἀσκληπᾶς ὁ Γαζαῖος, ὡς καθῃρημένοι, ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων, ἀπεχώρησαν τῆς συνόδου καὶ ἐλθόντες εἰς Φιλιππούπολιν συνεκρότησαν ἰδίαν σύνοδον, ἐν ᾗ ἀφοῦ καθῄρεσαν, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων, τὸν πάπαν Ἰούλιον καὶ ἄλλους τινάς, συνέταξαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας, ἴδιον σύμβολον. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν εὐσεβιανῶν, οἱ ἐν τῇ Σαρδικῇ ἐπίσκοποι, ὧν κατά τινας εἰδήσεις πρόεδρος ἐγένετο ὁ καὶ ἐκ τῆς συνόδου τῆς Νικαίας γνωστὸς Ὅσιος ὁ Κορδούβης, ἠθώωσαν τοὺς ἀνωτέρω τέσσαρας, καθῄρεσαν ἕνδεκα ἐκ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἀνεγνώρισαν τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας. Τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοδωρήτου (2,6) ἀναφερόμενον σύμβολον τῆς Σαρδικῆς εἶναι προταθὲν σχέδιον συμβόλου, ὅπερ ὅμως ἡ σύνοδος ἀπέρριψε, δεχθεῖσα τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας, τὸ δὲ ὀλίγον μετὰ τὴν σύνοδον φερόμενον ὡς σύμβολον τῆς Σαρδικῆς ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου καὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνελθόντων τῷ 362 ἐπισκόπων ὡς νόθον. Τέλος ἐξέδωκεν ἡ σύνοδος εἴκοσι καὶ ἕνα κανόνας, διαφόρως παρά τισιν ἀριθμουμένους, οἵτινες ἐπεκυρώθησαν ἔπειτα ὑπὸ τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διὰ τῶν κανόνων τούτων παρέχεται, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἰς τὸν πάπαν τὸ δικαίωμα τῆς ἐκκλήτου, οὐχὶ γενικῶς, ἀλλὰ μόνον ὡς πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὑπαγομένους κληρικούς. Ἡ γνώμη τινῶν τῶν δυτικῶν ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη συνεκλήθη ὡς Οἰκουμενικὴ ἢ ὡς συνέχεια τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐδέποτε ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν, ἀπορρίπτεται δὲ καὶ ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν δυτικῶν. Κ. Ι. Δ.

σαρδινέλλα (ἡ) (Sardinella) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων φυσοστόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλυπεϊδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τῶν τροπικῶν περιοχῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τῶν ἀπαντώντων εἰς τὴν Μεσόγειον εἶναι ἡ *σαρδινέλλα ἡ χρυσόχρους* (Sardinella aurita), ἥτις ἔχει μέτριον μῆκος, σῶμα ἐπίμηκες, μὲ ράχιν ἁδράν, καλυπτομένην ὑπὸ εὐμεγέθων καὶ εὐπτώτων λεπίων. Τὸ κρέας της εἶναι εὔγευστον. Ἁλιεύεται κυρίως εἰς τὰ ἰταλικά, ἰσπανικὰ καὶ πορτογαλικὰ παράλια καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς κονσερβοποίησιν. Δ. Ν. Π.

σαρδίνη (ἡ) (Sardina) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἰχθύων μαλακοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *κλυπεϊδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους ἰχθῦς ἀπαντῶντας κυρίως εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ ἰχθὺς οὗτος, ὅστις εἶναι καὶ παρ' ἡμῖν κοινὸς καὶ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *σαρδέλλα*, ἔχει μῆκος 10—15 ἑκατοστόμετρων, κεφαλὴν ἀρκετὰ εὐμεγέθη, κάτω σιαγόνα προέχουσαν καὶ ἐλαφρῶς κυρτήν, τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους ὀξύ, σῶμα ἐπίμηκες καὶ πεπλατυσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, καλυπτόμενον ὑπὸ μικρῶν καὶ διαφανῶν λεπίων πρασινοκυανῶν κατὰ τὴν ράχιν καὶ ἀργυροχρόων κατὰ τὴν κοιλίαν. Τὰ πτερύγια εἶναι βραχέα καὶ ὑπόφαια, τὸ ραχιαῖον πτερύγιον κεῖται πολὺ πρὸς τὰ πρόσω τῆς ράχεως καὶ τὸ οὐραῖον εἶναι δισχιδές. Εἰς τὰς βορείους θαλάσσας ἀπαντῶσι σαρδῖναι, ὧν τὸ μῆκος φθάνει τὰ 25 ἑκατοστόμετρα. Ἡ σαρδίνη τρέφεται ἐκ μικρῶν μαλακοστράκων, ζωοσκωλήκων, μαλακίων ὡς καὶ ἐξ ᾠῶν ἑτέρων ἰχθύων. Τὸ κρέας της εἶναι εὔγευστον καὶ τρυφερόν, δι' ὃ καὶ ἁλιεύεται ἐντατικῶς, καταναλίσκεται δὲ κυρίως κονσερβοποιημένη. Τὸ γνωστότερον εἶδος τοῦ γένους τούτου, ἢ κατά τινας ἰχθυολόγους τὸ μοναδικὸν εἶδος τοῦ γένους εἶναι ἡ *σαρδίνη ἡ κοινὴ* (Sardina alosa), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ σπανιώτερον εἰς τὰς βορείους θαλάσσας τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸν χειμῶνα ἐνδιατρίβει εἰς μεγάλα βάθη, κατὰ δὲ τὴν ἄνοιξιν πλησιάζει πρὸς τὰς ἀκτὰς ὅπως φωτοκτήσῃ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἑνοῦνται οἱ ἰχθύες οὗτοι κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας, αἵτινες πλησιάζουσι συνήθως τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν· κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον διενεργεῖται ἡ μεγάλη ἁλιεία τῶν ἰχθύων τούτων εἰς τὰ γαλλικά, ἰταλικά, ἰσπανικὰ καὶ πορτογαλικὰ παράλια, ὅπου διενεργεῖται εὐρύτατα καὶ ἡ βιομηχανικὴ συσκευασία τῶν σαρδινῶν (κονσέρβες). Καὶ παρ' ἡμῖν ἁλιεύονται σαρδῖναι, κυρίως παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Δ. Ν. Π.

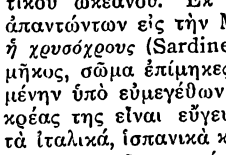

Σαρδίνη.

Σαρδίνινα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 753. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

σάρδιον (τὸ) (Sarder) *[Ὀρυκτ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ Χαλκηδονίου καὶ ἔχει χρῶμα φαιὸν μὲ ἀπόχρωσιν ἐρυθράν, προερχομένην ἐκ τοῦ διεισδύοντος ἐντὸς αὐτοῦ φωτός. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ τὰς Ἰνδίας, θεωρεῖται δὲ ὡς ἡμιπολύτιμος λίθος. Γ. Β.

Σαρδογάν, ἢ ***Σαρδογάνιον*** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας, παρὰ τὸ Ἀδὰ παζάρ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) εἶχε 1800 κατ., ἅπαντας Ἕλληνας, ἀποίκους, ὡς ἐλέγετο, ἐκ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, ἐγκατασταθέντας πρὸ τριῶν αἰώνων, ἀλλὰ μετὰ τὸ 1923 προσφυγόντας εἰς Ἑλλάδα. Ν. Μ.

Σαρδόνιον, ἢ ***Σαρδῷον πέλαγος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ πρὸς Δ. τῆς Κύρνου καὶ τῆς Σαρδοῦς πέλαγος, τὸ συνάπτον τὸ Λιγυστικὸν πρὸς τὸ Ἀφρικανὸν ἢ Νουμιδικόν, ὡς καὶ πρὸς τὸ Βαλεαρικὸν (*Στράβ.* Α, 51. 54 - Ε, 218). Σ. Ε. Λ.

σαρδόνιος, —α, —ον ἤ, ὀρθότερον, ***σαρδάνιος***, —α, —ον· μόνον εἰς τὴν φρ. «σαρδόνιος γέλως» βεβιασμένος γέλως, σαρκαστικός, πικρὸς ἐμφαίνων ὀργήν, ἀπειλήν, ἐκδίκησιν: «σαρδάνιον γελᾶν».

— *[Ἐγκυκλ.]* Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ *σαρδόνιος* ἢ *σαρδώνειος γέλως* ὑπομιμνήσκει τὸν σπασμωδικὸν μορφασμὸν τῶν Σαρδεέων, τοὺς ὁποίους οἱ Καρχηδόνιοι ἔκαιον ζῶντας ἐντὸς τοῦ κοίλου ἀγάλματος τοῦ θεοῦ Μολὼχ. Κατὰ δὲ τὸν Τιμαῖον καὶ τὸν Σουΐδαν, ὁ σαρδόνιος γέλως ἦτο μορφαστικὸς γέλως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες προσήγγιζον εἰς τὰ χείλη αὐτῶν φυτόν τι καλούμενον *σαρδωνία πόα*, ὑπὸ δὲ τοῦ Τζέτζη *σαρδάνη* (ranunculus Sardoüs, *βατράχιον τὸ κακοῦργον*). Καλεῖται δὲ *σαρδωνίασις* ἡ πρὸς τὸν σαρδώνειον γέλωτα τάσις, ἀπαντῶσα εἰς τινας ψυχικὰς νόσους ἢ καὶ φρενοβλαβείας ἰδίως. Μ. Ν. Κ.

σαρδόνυξ, —υχος (ὁ) (Sardonyx) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν διοξείδιον τοῦ πυριτίου, SiO_2. Ἀνήκει εἰς τὴν στιφρὰν μορφὴν τοῦ χαλαζίου, παρουσιάζει διαστρώσεις ἐντὸς τῆς μάζης αὐτοῦ, ἀποτελεῖ δὲ τοιουτοτρόπως παραλλαγὴν τοῦ ἀχάτου, τὴν ὁποίαν διακρίνει ἐναλλαγὴ λευκῶν διαστρώσεων μὲ φαιάς. Θεωρεῖται ὡς ἡμιπολύτιμος λίθος, διὰ τοῦτο δὲ χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς δακτυλιόλιθος, καθὼς καὶ εἰς διαφόρους διακοσμήσεις. Γ. Β.

Σαρδοπάτορος *ἱερὸν* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Σαρδηνίας (*Πτολεμ.* Γ, γ, 2), βορείως τῆς Παχείας ἄκρας. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον capo della Frasca (πλάτ. 39°45'15'' Β., μηκ. 8°27'45'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 161 a: Sardinia, South Coast), νοτίᾳ ἄκρα τοῦ κόλπου Ὀριστάνο. Σ. Ε. Λ.

Σάρδος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ ἀνατολικοῦ βραχίονος τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ποταμοῦ Σάρου (νῦν Σεϊχούν), παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὁ νῦν καλούμενος *Σαρὰν-σοῦ* (βλ. *Σάρος*). Α. Θ. Σ.

Σαρδὼ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγαλόνησος τῆς Δυτικῆς Μεσογείου, βρεχομένη ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, ἀπὸ νότου ὑπὸ τοῦ Ἀφρικανοῦ ἢ Νουμιδικοῦ, ἐκ δυσμῶν ὑπὸ τοῦ Σαρδονίου καὶ χωριζομένη πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς Κύρνου διὰ τῆς Τάφρου ἢ τοῦ *Γαλλικοῦ στενοῦ* (στενὸν Μπονιφάτσιο). Περὶ αὐτῆς ἠσχολήθησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι, ἰδίως δὲ ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις καὶ ἀφιέρωσε πρὸς τοῦτο ὅλον τὸ 3ον κεφάλαιον («Σαρδοῦς θέσις») τοῦ γ΄ βιβλίου τῆς «Γεωγραφικῆς ὑφηγήσεως» του.

Digitized by Google

«*Δυτικῆς πλευρᾶς περιγραφή*» : *Γορδίτανον ἄκρον* (νῦν Capo Falcone: πλάτ. 40°58′ 15″ Β., μῆκ. 8°12′ 15″ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 161 b : Sardinia nortern sheet) ἡ ΒΔ. τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά, ἀφ' ἧς ἡ περιγραφὴ χωρεῖ πρὸς νότον. *Τύλιον ἄκρον* καὶ πόλις (Argentiera). *Νύμφαιον* λιμὴν (Porto Conte). *Ἕρμαιον ἄκρον* (Capo Marargiù: πλάτ. 40°20′ Β., μῆκ. 8°25′ 'Αν.). *Τέμου ποταμοῦ* ἐκβολαὶ (Fiume Bosa). *Κορακώδης* λιμὴν (Porto Cagaragas). *Τάρραι* (ἐρείπια τῆς San Giovanni, πλησίον ἀκρωτηρίου San Marco). *Θύρσου* ἐκβολαὶ (Tirso). *Οὔσελλις* (ἄγνωστος ἡ τοποθεσία της). *Ἱεροῦ ποταμοῦ* ἐκβολαὶ (Rio Pabiloni) κατὰ τὴν *Ὀθαίαν*, τὴν κατόπιν *Νεάπολιν* (Santa Maria di Nabui. ΝΑ. μυχὸς τοῦ κόλπου τοῦ Oristano). *Σαρδοπάτορος Ἱερὸν* (Capo della Frasca). *Παχεῖα ἄκρα* (Capo Altano).

«*Μεσημβρινῆς πλευρᾶς περιγραφή*» : *Πούπουλλον* πόλις καὶ λιμὴν (Cala Punga τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου Σὰν 'Αντίοχο, ἥτις ἥνοῦτο τότε πρὸς τὴν Σαρδηνίαν). *Σόλκοι* λιμὴν (Porto Palma). *Χερσόνησος* (capo Teulada: πλάτ. 38°52′ Β., μῆκ. 8°39′ 'Αν.). *Βυθία* λιμὴν καὶ πόλις (Porto Teulada, ὁ λιμὴν ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου Rosas, καὶ San Isidoro τὸ πόλισμα). *Ἡρακλέους* λιμὴν (Porto di Malfatano). *Νῶρα* πόλις (παρὰ τὸ νῦν San Efissio κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Capo di Pula). *Αἰγιαλὸς προσεχής* (τὸ μακρὸν προσχωματικὸν βέλος τῆς λίμνης τοῦ Κάλιαρι, τὸ σημειούμενον εἰς τὸν ἀγγλ. χάρτην 161a : Sardegna, south portion ὡς «sandy ridge»). *Κουνιοχάριον* ἄκρον (Torre Antigori).

«*'Ανατολικῆς πλευρᾶς περιγραφή*» : *Κάραλις* πόλις (Κάλιαρι, Cagliari) καὶ ἄκρα (Capo Sant' Elia). *Καραλιτανὸς* κόλπος (Golfo di Cagliari), *Φικαρία* κατὰ Πλίνιον (baia Carbonara). *Σουσαλεὺς* ὅρμος καὶ κώμη (cala Piras). *Σαπροῦ* ποταμοῦ ἐκβολαὶ (Flumendoza: πλάτ. 39°25′ Β., μῆκ. 9°38′ 'Αν.). *Σολπίκιος* λιμὴν (golfo di Tortoli). *Καιδρίου* ἐκβολαὶ (Cedrino). *Φηρωνία* λιμὴν καὶ πόλις (ὁ βορείως τοῦ ἀκρωτηρίου Comino ὅρμος: πλάτ. 40°32′ Β., μῆκ. 9°51′ 'Αν.). *'Ολβία* πόλις (Terranova, παλαιότερον Phausania). *'Ολβιανὸς* λιμὴν (golfo di Aranci). *Κολυμβάριον* ἄκρον (Capo Figari). *Ἄρκτου* ἄκρον (Capo d' Orso).

«*Βορείας πλευρᾶς περιγραφή*»: *'Ερεβάντιον* ἄκρον (πιθανῶς τὸ Monte Rossi ἢ καὶ τὸ Capo Falcone, ἄλλο ἢ τὸ Γορδιτανόν). *Πλούβιον* λιμὴν καὶ πόλις (Longosardo). *'Ιουλίολα* λιμὴν καὶ πόλις (Tore di Vignola). *Τίβουλλα* πόλις καὶ λιμὴν (ταν. Castel Sardo). *Πύργος Λιβίσωνος* (Porto Torres: πλάτ. 40°51′ Β., μῆκ. 8°24′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 161 b : Sardinia northern portion).

Κάτοικοι καὶ πόλεις μεσόγειοι. 'Εκτὸς τῶν ὡς ἄνω τοπωνυμιῶν προκύπτουν τοιαῦται οὐχὶ ὅμως ἑλληνικῆς ἀλλὰ λατινικῆς προελεύσεως, δι' ἃς παραπέμπομεν εἰς τὸ 'Οδοιπορικὸν τοῦ 'Αντωνίνου καὶ τὸν Γεωγράφον Ραβέννης, διὰ δὲ τὴν σύγχρονον αὐτῶν ταυτότητα εἰς τὰ ἔργα τοῦ 'Αλβέρτου ντὲ λὰ Μάρμορα (Marmora: Voyage en Sardaigne, Παρίσιοι 1826—1857, Itinéraire d'île Sardaigne, Τουρῖνον 1860). Ὡς πρὸς τοὺς κατοίκους κατεῖχον (*Πτολεμ.* Γ, γ, 6) τὰ μὲν ἀρκτικώτατα τῆς νήσου οἱ *Τιβουλάτιοι* καὶ *Κορσοί*, ὑφ' οὓς οἱ *Κορακήνσιοι* καὶ *Κουνουσιτανοί*, νοτίως τῶν ὁποίων οἱ *Σολκιτανοὶ* καὶ *Λουκονονδωήνσιοι*, ὑφ' οὓς *Κορήνσιοι*, εἶτα *Ρουβρήνσιοι*, ὑφ' οὓς *Κελσιτανοὶ* καὶ *Κορπικήνσιοι*, εἶτα οἱ *Σκαπητανοὶ* καὶ *Σικουλήνσιοι*, ὑφ' οὓς *Νεαπολῖται* καὶ *Οὐαλεντιανοὶ* καὶ μεσημβρινώτατοι οἱ *Σαλκιτανοὶ* καὶ οἱ *Νωριτανοί*. Αἱ κυριώτεραι δὲ τῶν μεσογείων αὐτῶν πόλεων ἦσαν: *'Ερύκινον* (Castell'Orio), *Ἡραιον* (Mortario), *Γουρουλὶς παλαιά*, ἢ ἄλλως *Οὐγούλη* (*Πανσαν.* Ι, ιζ, ε) ἢ *'Αγουλλὴ* τοῦ Στεφάνου (Ossida), *Βῶσα* (Bosa), *Μακόψισα* (Makomer). Νοτίως δὲ τῶν πόλεων τούτων τὰ *Μαινόμενα ὄρη* (Monte Orticu καὶ Monte Ferru), *Γουρουλὶς νέα* (Cugleri), *Σαμαλαπὶς* (Sorovile), *Κόρνος* (Santa Catarina di Pitinuri ἢ Corchinas), *Ὕδατα ὑψιτανὰ* («Τραϊανοῦ φρούριον καλοῦσιν αὐτὴν οἱ Ρωμαῖοι ταύτην τειχήρη πεποίηται 'Ιουστινιανός, οὐ πρότερον οὖσαν», *Προκοπ.*, Περὶ κτισμ. 6, 7, 343), ἐξ ἧς ὀνομασίας Forum Trajani ἢ σύγχρονός της Fordungianus, *Ὕδατα Λησιτανὰ* καὶ πόλις τὰ *Λῆσα* (ἀγνώστου ταυτότητος), *Ὕδατα Νεαπολιτανὰ* (κατὰ τὸν ΝΑ. μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Oristano: Bagni di Sardara) καὶ *Οὐαλεντία* πόλις (Dorgali).

Νῆσοι δὲ περὶ τὴν Σαρδὼ εἶναι (*Πτολ.* Γ, γ, 8): *Φίντωνος* νῆσος (Maddalena), *'Ιλούα* (Caprera), *Νυμφαία* (Foredada), *Ἡρακλέους* νῆσος (Asinara), *Διαβατὴ* ἢ κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον «Διαβήτη νῆσος δυτικωτέρα Σαρδοῦς καὶ Κύρνου» (Isola Piana μεταξὺ 'Αζινάρα καὶ Σαρδηνίας), *Ἱεράκων* νῆσος καὶ *Μολυβώδης* νῆσος (τὸ ζεῦγος τῶν νήσων San Pietro καὶ San Antioco), *Φικαρία* νῆσος (Cavoli, *Ἑρμαία* νῆσος (Isola d'Ogliastro). Περὶ τῆς νεωτέρας γεωγραφίας καὶ ἱστορίας τῆς νήσου βλ. λ. *Σαρδηνία*. Σ. Ε. Λ.

Σαρδῶν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος Κάτ. (1928) 618. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

σαρδώνειος, —α, —ον· βλ. λ. *σαρδόνιος*.

Σαρδῷον πέλαγος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ πρὸς Δ. τῆς Σαρδηνίας καὶ τῆς Κορσικῆς θάλασσα (*Πτολεμ.* Γ, α, 1). Σ. Ε. Λ.

Σαρδῷος κόλπος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τμῆμα τοῦ Σαρδονίου πελάγους ὅπερ, ὡς ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Στράβωνος προκύπτει (Γ, 144), εἶναι ἡ δυτικὴ καὶ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Κάτσια καὶ τῆς νήσου Σὰν Πιέτρο ἐκτεινομένη κόλπωσις, ἡ ἀτενίζουσα τὰς Βαλεαρίδας, καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς θάλασσα. Σ. Ε. Λ.

Σάρεισα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Οχυρὰ πόλις τῆς Νοτίου 'Αρμενίας ἐν Γορδυηνῇ (νῦν Bohtan), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XVI, 747), δεξιὰ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Τίγρητος. Νῦν Scharisch. Α. Θ. Σ.

Σάρεπτα, ἢ **Σάρεφθα** *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σάραπτα*.

Σαρὲτ (Charette), **Φραγκῖσκος-'Αθανάσιος ντὲ-λὰ-Κοντρὶ** (de la Contrie). Γάλλος ἀρχηγὸς τῶν βασιλοφρόνων τῆς Βανδέας (1763—1796). Κατήγετο ἐξ ἀρχαίας οἰκογενείας τῆς Βρετάνης, δεκαεξαετὴς δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ μετέσχε τοῦ πολέμου τῆς 'Αμερικῆς. Τῷ 1793 ἡγήθη τῶν ἀντεπαναστατικῶν βασιλικῶν ὁμάδων τῆς Κάτω Βανδέας. Τὴν 17 Φεβρουαρίου 1795 συνῆψεν εἰρήνην μετὰ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὀλίγους μῆνας κατόπιν (26 'Ιουνίου) ἐπαναλαβὼν τὰς ἐχθροπραξίας ἡττήθη καὶ συλληφθεὶς ἐτυφεκίσθη εἰς Νάντην. Γ. Ι. Β.

Σαρζάνα (Sarzana) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Ιταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Γενούης. Κάτ. 13.000. Εἶναι σημαντικὸς σιδηροδρομικὸς κόμβος τῶν γραμμῶν Ρώμης—Γενούης καὶ Ρώμης—Μιλάνου. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Μάγκρα. Παράγει σταφυλάς, ἐλαίας καὶ ἄλλα γεωργικὰ προϊόντα καὶ ἔχει ἐργοστάσια ὑέλου. Παρ' αὐτὴν κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Λούνα* ἢ *Λούνι*. Μ. Δ. Β.

Σαρῆ— *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σαρί*—.

Σαρῆ μουσελίμης. 'Εχρημάτισε βοεβόδας τῶν 'Αθηνῶν μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Κατ' 'Ιούλιον τοῦ 1754 ἐξερράγη κατ' αὐτοῦ ἐν 'Αθήναις δεινὴ στάσις Χριστιανῶν καὶ Τούρκων. Οἱ στασιασταὶ τὸν μὲν γραμματέα αὐτοῦ ἐφόνευσαν, αὐτὸν δὲ ἠνάγκασαν μετὰ τῶν ἄλλων τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν 'Ακρόπολιν, ἣν ἐπολιόρκησαν. Λεπτομέρειαι τῆς στάσεως ἐλλείπουσιν, ἀλλ' ὁ προὔχων 'Ιωάννης Βενιζέλος σημειοῖ: «... ἐτελείωσε μὲ μεγάλην φθορὰν τῶν Ρωμαίων καὶ δαπάνην ὑπὲρ τὰ 800 πουγγία». Τ. Ε. Ε.

Σαρῆ νησὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς νοτιοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Καλύμνου (πλάτ. 36° 52′ Β., μῆκ. 27°06′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalymno, Kappari and Kos), ἐγγὺς τοῦ ἀκρωτηρίου Σκιρομύτης. Σ. Ε. Λ.

Σαρῆς· βλ. λ. *Σαρρῆς*.

Σάρι (Shari) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βορειοκεντρικῆς 'Αφρικῆς. Ὁ κύριος αὐτοῦ ροῦς πηγάζει ἐκ τῆς ὀρεινῆς χώρας τῆς κειμένης μεταξὺ τῶν λεκανοπεδίων Τσὰντ καὶ τοῦ Σάγκα, παραποτάμου τοῦ Κόγκο, περὶ τὰς 6°30′ Β. πλάτ. καὶ 15° Α. μῆκ. καὶ εἶναι γενικῶς γνωστὸς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Βὰμ* (Wam) ἢ *Οὐάμ*. Ὁ Βὰμ διευθύνεται πρὸς Α., εἶτα πρὸς Δ. καὶ περὶ τὰς 7°20′ Β. πλάτ. καὶ 18°20′ Α. μῆκ. δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ Φαφόν. Πέραν τῆς συμβολῆς ταύτης ὁ ποταμὸς εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μάχο-Σαρά*. Περὶ τὰς 9°20′ Β. πλάτ. καὶ 18° Α. μῆκ. δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ *Μπαμιγγί*, πέραν δὲ τῆς συμβολῆς ταύτης, καλούμενος *Σάρι*, πλατύνεται (μέχρι 8 χλμ. ἐν ἐποχῇ βροχῶν), δέχεται τὰ ὕδατα καὶ ἄλλων παραποτάμων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ *Λογκὸν* (12°15′ Β. πλάτ. καὶ 15° Α. μῆκ.) καὶ χύνεται εἰς τὴν λίμνην Τσάντ. Ἔχει μῆκος 1.200 χλμ. Γ. Ι. Β.

σαρὶ (λ. τουρκ.=κίτρινος, ξανθός). 'Απαντᾷ ὡς πρῶτον συνθετικὸν οἰκογενειακῶν ὀνομάτων καὶ τοπωνυμιῶν. Ν. Μ.

σαρὶ (τὸ) *[Καπνολ.]*. Μία ἀπὸ τὰς βασικὰς ποικιλίας τοῦ ἑλληνικοῦ καπνοῦ. Ἔχει φύλλα στενόμακρα, πολλὰς νευρώσεις καὶ χρῶμα κατακίτρινον, σχεδὸν χρυσίζον. Παράγεται κυρίως ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Ξηροχωρίῳ. Ὡς καπνὸς ἐντοπίας καταναλώσεως οὐδόλως ἐκτιμᾶται ἀπὸ τοὺς καπνοβιομηχάνους καὶ ἐλάχιστα, εἰς δευτέρας ποιότητας σιγαρέττα, χρησιμοποιεῖται, διότι ἔχει περίεργον ὀσμὴν καὶ γεῦσιν μᾶλλον πικράν. Εἰς οὐδεμίαν τῶν δύο μεγάλων κατηγοριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ καπνοῦ ἀνήκει. Δὲν εἶναι οὔτε μυρωδάτος καπνός, οὔτε τσεμπέλι ἢ μαῦρος καπνός. 'Ασφαλῶς δύναται νὰ τοποθετηθῇ μεταξὺ τῶν δύο. Αἱ παραγόμεναι ἐτησίως ποσότητες σαριῶν πλησιάζουν τὰ 2 ἑκατομμύρια ὀκάδας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διατίθενται ἐν Αἰγύπτῳ καὶ εἰς ἄλλας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀγοράς. Δ. Μ. Γ.

Σάρια (Saria) *[Γεωγρ.]*. Βορεία ἐπαρχία τῆς Νιγηρίας ἐν 'Αφρικῇ, ἄλλοτε ἰθαγενὲς κράτος τῶν Φουλβῶν. Κάτ. 403.400. Εἶναι ὀρεινὴ καὶ λοφώδης χώρα μὲ ὑγιὲς κλῖμα. Κατοικεῖται ὑπὸ Φουλβῶν Χαουσσᾶ καὶ ἄλλων φυλῶν. Ἔχει γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ ἐμπόριον. Ἡ ὁμώνυμος πόλις *Σάρια* ἔχει σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Γ. Ι. Β.

Σαρία *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ πρὸς Β. τῆς Καρπάθου *Σάρος* νῆσος. Σ. Ε. Λ.

Σαρίας. Σκύθης βασιλεύς, ζήσας πιθανῶς κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα, τοῦ ὁποίου σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα μετὰ ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς. Α. Θ. Σ.

«**Σαριβαρὶ**» (Charivari). Γαλλικὸν σατιρικὸν περιοδικόν, ἱδρυθὲν τῷ 1832 ὑπὸ τοῦ Καρόλου Φιλιπόν. Συνειργάσθησαν ἐν αὐτῷ κατὰ καιροὺς οἱ καλύτεροι Γάλλοι γελοιογράφοι καὶ σατιρικοὶ ποιηταὶ καὶ πολλοὶ ἐξέχοντες δημοσιογράφοι καὶ συγγραφεῖς. Κατεδιώχθη πολλάκις καὶ ἐπαύθη, λόγω τῆς δριμείας πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς σατίρας του. Μ. Δ. Β.

Σαριβάση *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Βιζύης τοῦ νομοῦ Σαράντα 'Εκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 213 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Τσεριμπασῆ-κιόϊ*.

Σαριγέρι (ὀρθότ. *Σαριγιὰρ*) *[Γεωγρ.]*. Προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατοικούμενον ὑπὸ Τούρκων, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης τοῦ Ἄνω Βοσπόρου, παρὰ τὸ Μπουγιούκδερε. Παρ' αὐτὸ κεῖνται αἱ πηγαὶ τῶν περιφήμων ὑδάτων Κεστανὲ-σουγιοῦ, Χουνκιὰρ-σουγιοῦ καὶ Τσιρτσὶρ-σουγιοῦ. Ν. Μ.

Σαρὶ-γιὰρ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου (πλάτ. 41°11′ Β. μῆκ. 29°05′ 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1198: Bosporus, ἐν ᾧ σημειοῦται ὡς Telliburnu), εὐαναγνώριστον ἀπὸ τοῦ ἄλσους τῶγ πλατάνων καὶ τῶν κυπαρίσσων τοῦ νεκροταφείου τοῦ φερωνύμου χωρίου. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο *Μίλτον*. Σ. Ε. Λ.

—**Σαρι-γιὰρ** *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Χρυσαυγὴ* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Παγουρίων τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Ἤδη μετωνομάσθη *'Αρωγή*. Κάτ. (1928) 40. —3) Χωρίον τῆς κοινότητος Κυπρίνου τῆς ἐπαρχίας 'Ορεστιάδος τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 385. Πρότερον ὑπήγετο εἰς τὸν νομὸν 'Αδριανουπόλεως. Μετωνομάσθη ἤδη εἰς *Θεραπειό*.

— **Σαριγιὰρ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 227 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐκαλεῖτο *'Αγιάριον*.

Σαρὶ-Γκιὸλ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 694, τῆς δὲ κοινότητος εἰς ἣν ὑπάγεται τὸ χωρίον *Κολχὶς* ('Ακτσὲ Κλισὲ) 899. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Ἤδη μετωνομάσθη *Κρηστὼν* τό τε χωρίον καὶ ἡ κοινότης.

Σαρὶ-γκιουζέλ, ἢ *Σαρὶ-γκὲζ* (ὀρθότ. *Σαρὶ-Γκιοζὲρ*) *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν κυρίως Πόλιν (Σταμπούλ), ὀνομασθεῖσα οὕτω ἐξ ὁμωνύμου ἱερονομοδιδασκάλου ἀποθανόντος τῷ 1514. Ν. Μ.

Σαριγκουλῆδες (οἱ). Οὕτως ἐκαλεῖτο σῶμα ἀτάκτων 'Αλβανῶν, διακρινομένων ἐκ τοῦ κιτρίνου κιουλαφίου, ὅπερ ἐφόρουν. Οὗτοι, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 'Ορλὼφ τῷ 1769—1770, εἰσβαλόντες ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν 'Αζὶζ 'Αγᾶ Σέβρανι ἐλεηλάτουν τὴν 'Ηλείαν καὶ τὴν ἐπαρχίαν 'Ολυμπίας κατέχοντες τὰ τενάγη τῆς 'Αγουλινίτζης, ἐν οἷς καὶ στολίσκον μικρῶν πλοίων (φοῦσται) ἐγκατέστησαν καὶ ἐλυμαίνοντο κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν τὸν τόπον. Βραδύτερον, ἑνωθέντες μετὰ τῶν ὁμοφύλων των Λαλιωτῶν, μετήρχοντο τὴν λῃστείαν, ἐξ ἧς ἀπήλλαξε τὴν χώραν ὁ ἐκ Ναυπλίου διοικητὴς Σαλτιμπάσης, φονεύσας τὸν 'Αζὶζ καὶ καταδιώξας ἀποτελεσματικῶς τοὺς Σαριγκουλῆδες. Τ. Ε. Ε.

Σαρὶ-Δανισμὰν *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν 'Ανατολικῇ Θρᾴκῃ (νομὸς 'Αδριανουπόλεως) χωρίου *Ξάνθινον* (βλ. λ.).

σαρίδι (τό)· δημοτ., μικρὸν ἀπόρριμμα ἐκ τῶν διὰ τοῦ σαρώματος συλλεγομένων, ἐκ ξύλου, ὑφάσματος κττ. ἄλλως *σκουπίδι*: «μπῆκε ἕνα σαρίδι 'ς τὸ μάτι μου».

Σαρὶ-Δογανλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πετράδες* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Σάριζα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σάρριζα*.

Σαρίζνιον *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σαρίμιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Digitized by Google

Σαρὶκ (Sarik, Saryk). Φυλὴ Τουρκομάνων ἐξηπλωμένη παρὰ τὸν Μεσαῖον Μουργὰπ ἐν Τουρκεστάν. Οἱ Σαρὶκ ἀναβιβάζονται εἰς 60.000 ψυχάς. θ. χ. σ.

Σαρὶ-Καβακτζᾶ δὰγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Φρυγίας ἐν τῇ Δυτικῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀνατολικῶς τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ (Δορυλαίου), ὕψους 1.430 μ. Αἱ βόρειαι κλιτύες αὐτοῦ μετὰ τῶν νοτίων τοιούτων τοῦ Δεδὲ τεπὲ σχηματίζουσι τὴν στενωπὸν Ἂκ Πουνὰρ-Σινεκλῆ Καγιᾶ, δι' ἧς ῥέει ὁ Πουρσάκ, κειμένην δ' ἀνατολικῶς τοῦ Δορυλαίου. Τὸ Σαρὶ Καβακτζᾶ δὰγ ἀπετέλει ἕνα τῶν κυριωτέρων ὀρεινῶν σπονδύλων (πυρήνων ἀντιστάσεως), ἐφ' ὧν συνηρθροῦτο ἡ ὅλη ἀνατολικῶς τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ ἀμυντικῶς ὠργανωμένη τοποθεσία, ἣν κατεῖχε τὸ Γ' σῶμα στρατοῦ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1921 μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1922 διὰ τῆς Χ αὐτοῦ μεραρχίας, ἑδρευούσης εἰς Καρὰ Τοκάτ, παρὰ ταῖς δυτικαῖς ὑπωρείαις τοῦ ὄρους. Τὰ ἄλλα κύρια σημεῖα τῆς ἰσχυρᾶς ἐκείνης ἀμυντικῆς τοποθεσίας ἦσαν βορειότερον μὲν τὸ Δεδὲ τεπὲ (ΙΙΙ μεραρχία), νοτιώτερον δὲ τά: Ὀρτᾶ τεπὲ (Χ μεραρχία), Ντοὺζ τεπὲ — Μαλιάμπασι τεπέ, ὀροπέδιον Τσεβισλῆ, ὑψώματα περὶ τὸ Ἂκ Ἲν (ἀνεξάρτητος μεραρχία). Εἰς τὸ Σαρὶ Καβακτζᾶ ὑπάρχουσι καὶ ὀρυχεῖα σηπίου (écume de mer). Ν. ΣΣ

Σαρίκαγια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Δρίσκολι τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 129.

Σαρικαμὶς *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας ἐν τῇ τέως ῥωσικῇ Ἀρμενίᾳ τοῦ Καυκάσου, καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῆς τσαρικῆς Ῥωσίας, ἀνακαταληφθεῖσα ὅμως ὑπὸ τῆς Τουρκίας καὶ παραμείνασα ὁριστικῶς εἰς αὐτὴν μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ νομοῦ Κάρς, ὅστις πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἀνῆκεν ὁλόκληρος εἰς τὴν Ῥωσίαν. Κάτ. 4.357 (1927). Ὁλόκληρος ἡ ὑποδιοίκησις ἔχει ἐπιφάνειαν 2 730 τ. χλμ. καὶ 35.130 κατοίκους (1927). Ν. Μ.

Σαρὶκ-ἀντὰ *[Γεωγρ.]*. Νησίον μικρασιατικὸν μεταξὺ Καλύμνου καὶ χερσονήσου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ (πλάτ. 37°05' Β., μῆκ. 27°06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1899: Kalimno, Kappari and Kos channel). Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀνομάζεται *Ι άργαρη*. Σ. Ε. Λ.

σαρίκι (τό)· τὸ περὶ τὸ φέσιον τῶν Μωαμεθανῶν ἱερωμένων καὶ ἄλλων περιτυλισσόμενον λευκὸν λεπτὸν ὕφασμα· || δημωδ. ναυτ., ὁ διπλοῦς *ἀραβόκομβος* (βλ. λ. *δεσμός*).

Σαρίκιοϊ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ποταμιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Σαρικλὲρ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κίδαρις* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ῥοδόπης.

Σαρὶ-Κοζιὰ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κιτρινόπετρα*.

Σαρὶ Κοτζὰ τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ *Ρόδιος* (βλ. λ.) τῶν ἀρχαίων.

Σαρίμιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γλαύκης τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 81. Λέγεται καὶ *Σαρίζνιον*.

Σαρὶ-Μουσταφᾶ *πασᾶς*. Καπετὰν πασᾶς τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Α', ἀποθανὼν τῷ 1756. Διετέλεσεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιναυάρχου τῷ 1744 καὶ 1755. Ν. Μ.

Σαρὶ-Μπαΐρ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως, καταλῆγον εἰς ὁμώνυμον ἀκρωτήριον μεταξὺ τῶν ὅρμων Χαναφὰρτ ἢ Σουβλὰ (ἀρχ. Ἀλωπεκόννησος) καὶ Γοβᾶ-Τεπέ. Α. Θ. Σ.

Σάριος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ἀδδούα (νῦν Adda) ἐν τῇ πέραν τοῦ Πάδου Ἰταλίᾳ. Νῦν Serio.

Σαρὶ Παζὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀξιοχωρίου (πρ. Βαρδαρόφτσης) τῆς ἐπαρχίας Κιλκὶς τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 505. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀνθόφυτον*.

Σαρίπαροι (οἱ), ἢ *Σαραπάραι* *[Ἀρχ.]*. Λαὸς θρᾳκικός, «οἱ προσαγορευόμενοι Σαραπάραι, οἷον κεφαλοτόμοι», ὅστις διαπεραιωθεὶς διὰ τοῦ Βοσπόρου ἢ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Ἀσίαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους κατῴκησε πρὸς Β. τῆς Ἀρμενίας πλησίον τῶν Γουρανίων καὶ Μήδων. Κατὰ τὸν Στράβωνα (XI, 531) ἦσαν «θηριώδεις ἄνθρωποι καὶ ἀπειθεῖς, ὀρεινοί, περισκυθισταί τε καὶ ἀποκεφαλισταί. Τοῦτο γὰρ δηλοῦσιν οἱ Σαραπάραι». Ἡ λέξις εἶναι περσική, σύνθετος ἐκ τοῦ *σὰρ* ἢ *σὲρ* (= κεφαλὴ) καὶ *πὰρ* (= τέμνειν, κόπτειν). Α. Θ. Σ.

Σαρίπολος, ***Νικόλαος Ἰ.*** Ἕλλην νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου (1817—1887). Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐπειδὴ ὁ πατήρ του, ὡς ἐνεργῶς ἀναμιχθεὶς εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνα, ἐδιώκετο καταδικασθεὶς εἰς θάνατον, κατέφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν Τεργέστην. Ἀφοῦ ἤκουσεν ἐκεῖ, παρὰ τῇ σχολῇ τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς κοινότητος, τὰ πρῶτα ἐγκύκλια μαθήματα, μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα συνεπλήρωσε τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς καὶ ἐνεγράφη κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολήν, εἶτα δὲ εἰς τὴν νομικήν, ἧς καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1844. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κωλέττη κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσελήφθη ὡς ἰδιαίτερος γραμματεύς του, εἶτα δὲ διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Τῆς θέσεως τοῦ καθηγητοῦ ἀπηλλάγη τῷ 1852, τῷ δὲ 1854 ἀνέλαβε τὴν θέσιν νομικοῦ συμβούλου παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, εἰς ἣν παρέμεινε μέχρι τοῦ 1860. Τῷ 1862 διωρίσθη πάλιν ὡς τακτικὸς πλέον καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου, ἐδίδαξε δὲ πλὴν τούτου καὶ ποινικὸν καὶ διεθνὲς δίκαιον μέχρι τοῦ 1875, ὅτε ἀπηλλάγη διὰ δευτέραν καὶ ὁριστικὴν φοράν. Ὁ Σαρίπολος ἐχρημάτισε καὶ πληρεξούσιος τοῦ πανεπιστημίου, καὶ τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν Ἀδριανουπόλεως, Φιλιππουπόλεως καὶ Κύπρου ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει τοῦ 1863, γενόμενος εἰσηγητὴς τοῦ κατ' αὐτὴν ψηφισθέντος Συντάγματος. Διετέλεσεν ἐπίσης ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βελγίου κ. ἄ. Ἡ συγγραφικὴ δρᾶσις τοῦ Σαριπόλου εἶναι πλουσία καὶ πολυσχιδής, συνέγραψε δέ, πλὴν ἄλλων μελετῶν, πολιτικῶν καὶ ἱστορικῶν, καί: «Τὰ τῶν Ἐθνῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ νόμιμα» (τόμοι 2, 1860), «Ἐγχειρίδιον ποινικῆς νομοθεσίας», (τόμοι 5, 1875), καὶ «Ἐγχειρίδιον συνταγματικοῦ δικαίου» (ἔκδ. 2, 1875—1876, τόμοι 5). Βιογραφικὰ σημειώματα καὶ κρίσεις ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Σαριπόλου ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ «Revue de droit international» (1888), ἐν «Annuaire de l' Institut de Droit international», (Bruxelles 1888 IX καὶ X), καὶ ἐν «Histoire générale des hommes du XIX siècle» ἐν Γενεύῃ ὑπὸ τῶν Ep. Louriotis, A. Rivier, Ed. Rolin καὶ Δ. Ε. Μαυροκορδάτου. Χ. Γ. Σ.

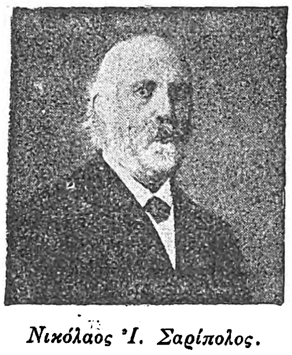

Νικόλαος Ἰ. Σαρίπολος.

— **Σαρίπολος**, ***Νικόλαος Ν.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1876 ἐν Ἀθήναις. Τῆς στοιχειώδους καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως ἔτυχεν ἐν Ἀθήναις, μεθ' ὃ μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν ἐκεῖ νομικὴν σχολήν, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ αὐτῆς τῷ 1899. Ἐφοίτησεν ἐπίσης καὶ ἐν τῇ ἐν Παρισίοις École pratique des Hautes Études καὶ ἐν τοῖς γερμανικοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Βερολίνου, τῆς Ἁϊδελβέργης, τῆς Βόννης καὶ τοῦ Μονάχου. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη ὑφηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῷ 1899, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1910, ὅτε διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης. Παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ταύτης τὸ ἴδιον ἔτος, διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου, διδάξας μέχρι τοῦ 1922, ὅτε ἀπεχώρησεν ἕνεκα σοβαρᾶς ἀσθενείας του. Κατὰ τὰ ἔτη 1910—1916 καὶ 1918—1919 ἐδίδαξε καὶ διεθνὲς δίκαιον ὡς προσωρινὸς καθηγητὴς αὐτοῦ, διετέλεσε δὲ τακτικὸν μέλος τῶν συμβουλίων τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας τῶν ὑπουργείων Ἐσωτερικῶν, Ἐξωτερικῶν καὶ Γεωργίας, μέλος τοῦ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ Ναυτικῶν δικαστηρίου τῶν λειῶν καὶ μέλος τῆς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν μονίμου ἀνωτάτης ἐπὶ τῶν συνθηκῶν ἐπιτροπῆς. Συνέγραψε πληθὺν ἐπιστημονικῶν ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τά: «La démocratie et l' élection proportionnelle» (1899, τ. 2). «Ἡ ἰδέα τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ» (1910), «Τὸ Κρητικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον» (1902), «Περὶ τοῦ κανονιστικοῦ δικαιώματος τοῦ βασιλέως καὶ περὶ ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων» (1903), «Σύστημα Συνταγματικοῦ Δικαίου καὶ Γενικοῦ Δημοσίου Δικαίου» (τ. Ι, α' καὶ β' 1903—1904), «Μελέται περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων» (1906), «Περὶ τῶν ὁρίων τοῦ καθήκοντος ὑπακοῆς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων εἰς τὰς προϊσταμένας ἀρχάς» (1908), «Das Staatsrecht des Königreichs Griechenland» (1909), «Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον» (τ. 3, ἔκδ. 3 1911—1922), «Περὶ τοῦ Δικαστηρίου τῶν λειῶν καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου» (1913), «Τὰ ἀναγκαστικὰ διατάγματα ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν πόλεμον» (1916), «Περὶ νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸν πόλεμον» (1918), «Περὶ πολιτείας καὶ τῶν στοιχείων αὐτῆς» (1921) κ. ἄ. Μολονότι καὶ πρὸ τοῦ Σαριπόλου ἐδίδαξαν τὸ συνταγματικὸν δίκαιον διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, ἐν τούτοις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κυρίως ἱδρυτὴς τοῦ κλάδου τούτου ἐν Ἑλλάδι· ὑπῆρξε πράγματι ὁ πρῶτος, ὅστις εἰσήγαγεν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν συνταγματικῶν κανόνων ἀποκλειστικῶς τὴν νομικὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν καὶ αὐστηρότατα ἐτήρησεν εἰς ὅλα του τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα. Ἡ ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς ἐπιστήμης δρᾶσις τοῦ Σαριπόλου, γνωστὴ καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, θὰ παραμένῃ πάντοτε ὑποδειγματικὴ διὰ τὰς νεωτέρας γενεάς. Χ. Γ. Σ.

Νικόλαος Ν. Σαρίπολος.

Σαριπούτρα (Çariputra). Ἰνδὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων εὐνοουμένων μαθητῶν τοῦ Βούδα. Καίτοι ἀνήκων εἰς βραχμανικὴν οἰκογένειαν, ὑπῆρξεν εἷς τῶν πλέον θερμῶν ὀπαδῶν τοῦ διδασκάλου. Κατέχει σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ ἱερᾷ φιλολογίᾳ τῆς βουδικῆς θρησκείας καὶ δὴ ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ Βούδα, ἔνθα ἐμφανίζεται συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ διδασκάλου του ἢ μετά τινος ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μαθητῶν τούτου ἐπὶ ἠθικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συνήθως ζητημάτων. Κατὰ τὰς παραδόσεις ὁ Σαριπούτρα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου του ἐγένετο ὁ πρῶτος ἀπόστολος τοῦ βουδισμοῦ ἐν τῷ κράτει τοῦ Νεπάλ. Κ. Β. Λ.

σάρισα (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις ἓν τῶν φονικωτέρων ὅπλων τῆς βαρέως ὡπλισμένης φάλαγγος τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Εἰσαχθὲν εἰς τὸν μακεδονικὸν στρατὸν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β', διετηρήθη ἐν αὐτῷ καὶ εἰσήχθη ἔπειτα καὶ εἰς τὸν στρατὸν τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοὺς ἐλαφρότερον ὡπλισμένους στρατούς. Εἶχε δὲ ὁμοιότητα ἡ σάρισα πρὸς τὸ δόρυ πολλῶν ἀρχαίων βαρβαρικῶν στρατῶν, ὡς λ. χ. τῶν Σαρματῶν, Χαλύβων κ. ἄ., καὶ ἦτο μήκους 5—7,25 μ., διαμέτρου 0,05 μ., ἡ δὲ αἰχμὴ αὐτοῦ εἶχε μῆκος μέχρι 0,10 μ. Αἱ κάλλισται σάρισαι κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου κρανέας. Οἱ σαρισοφόροι ἀπετέλουν ὄγκον ἀδιάσπαστον καὶ λίαν ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς πολεμίους. Ε. ΔΙ. Κ.

Σαρὶ Σακλυγιὲ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ ἐνδοκόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας (πλάτ. 36° 40' Β., μῆκ. 36° 13' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskenderun to Markhab). Εἶναι δυτικὴ ἔξοδος τῶν Κιλικίων Πυλῶν. Σ. Ε. Λ.

Σαρὶ-Σαλτίκ. Τοῦρκος δερβίσης, εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων διαδόχων τοῦ Χατζῆ-Βεκτάς, ἱδρυτοῦ τοῦ σήμερον ἐν Ἀλβανίᾳ διαδεδομένου τάγματος τῶν Βεκτασίδων, τὸ ὁποῖον κατήργησεν ὁ σουλτᾶνος Μαχμοὺτ ὁ Β' ὁμοῦ μετὰ τοῦ σώματος τῶν γενιτσάρων, τοῦ ὁποίου προστάτης ἦτο ὁ Βεκτάς. Ὡς τάφος τοῦ Σαρὶ-Σαλτὶκ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν ἡ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Ἀχρίδος μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναούμ. Μία μάλιστα τοιαύτη παράδοσις φέρει τὸ λείψανον τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἁγίου Σπυρίδωνος ὡς τὸ τοῦ Σαρὶ-Σαλτίκ. Ν. Μ.

Σαρὶ-Σαμπάν, ἢ ***Σαπαῖοι*** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τῆς κώμης *Χρυσούπολις* (βλ. λ.).

— **Σαρὶ-Σαμπὰν** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον χθαμαλὸν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἀποτελοῦν τὴν ἄκραν τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ στομίου τοῦ Νέστου (πλάτ. 40° 50' 45" Β., μῆκ. 24° 48' 40" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thassos and Lemnos). Ὑπὸ τῶν ναυτικῶν εἶναι γνωστότερον ὡς γλῶσσα *Καρὰ-σού*. Σ. Ε. Λ.

Σαρὶ-Σιγκλὰρ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου (πλάτ. 40° 09' Β., μῆκ. 26° 24' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles). Εἰς τὸν μυχόν του τὸ πόλισμα Τσανὰκ-Καλεσσί, καθ' ὃ φρούριον φερώνυμον, τὸ πρῶτον ἀμυντικὸν ἔργον πρὸς ἄμυναν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀνεγερθὲν ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β' τῷ 1470. Ἐγγὺς τὸ φρούριον Χαμηδιέ. Σ. Ε. Λ.

Σαρὶ-Σοὺ (ἢ ***Σιρατζᾶ***) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Πηγάζων ἀπὸ τοῦ Γιεσὶλ ντὰγ καὶ ῥέων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, διέρχεται νοτίως τῆς Κοβαλίτσης, παρὰ τὸ Ἲν Ἐϋνοῦ καὶ τὸ Τσοκοὺκ Χισάρ, ἐγγὺς καὶ βορειότερον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ καὶ παρὰ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου Δορυλαίου, καὶ συμβάλλει τῷ ποταμῷ Πουρσὰκ 12 περίπου χιλιόμε-

Digitized by Google

τρα ἀνατολικῶς τοῦ Ἐσκὶ Σεχίρ. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἕρμος* ἢ *Βαθύς*. Ἔχει μῆκος περὶ τὰ 55 χλμ. καὶ διαπλοῦται σχηματίζων ἑλώδεις ἐκτάσεις βορείως τοῦ Ἴν Ἐϋνοῦ, νοτίως τοῦ Τσοκοὺρ Χισὰρ καὶ παρὰ τὸν λόφον τοῦ ἀρχαίου Δορυλαίου, δυναμένας νὰ δυσχεράνωσι τὴν ἐλευθέραν κίνησιν στρατοῦ. Κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους ἔχει μικρὰν ποσότητα ὕδατος, μόνον δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα ἐμφανίζει συνεχῆ ῥοῦν ὕδατος. Κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος αὐτοῦ βαίνει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἐσκὶ Σεχὶρ-Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἁμαξιτὸς Ἐσκὶ Σεχὶρ-Προύσης. Ν. ΣΣ

—**Σαρὶ-Σοῦ** *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀσίας, ἐν τῇ σοβιετικῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Καζακστάν, ἔχων μῆκος 1.000 χλμ. περίπου. Πηγάζει ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ὑψωμάτων τῶν Κιργισίων στεππῶν (Β. τῆς λίμνης Μπαλχὰς) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν λίμνην Ἀστσὲ-Κοὺλ ἐγγὺς καὶ ΒΔ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τσοῦ. Ἔχει κυρίους παραποτάμους τοὺς *Καρὰ-Κουνγκὶ* καὶ *Κὸκ-Τάς*. —Π.

σαρισοφόροι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο παρ' ἀρχαίοις οἱ λογχοφόροι ὁπλῖται τῆς φάλαγγος τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, ἀφ' ὅτου εἰσήχθη ὡς κύριον ὅπλον τῆς φάλαγγος ἡ *σάρισα* (βλ. λ.). Ε. ΔΙ. Κ.

Σαριτζαλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Περιστερίου (Μπαϊρὰμ Δερὲ Μαχαλάδων) τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 115.

Σαρὶτς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπισημότατον ἀκρωτήριον τοῦ Εὐξείνου, νοτία τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (Κριμαίας) ἐσχατιά (πλάτ. 44° 23′ Β., μῆκ. 33° 44′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2233: Sevastopol to Kertch). Εἶναι τὸ *Κριοῦ Μέτωπον* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σαρὶ τσάϊ *[Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸς ποταμὸς ἐκβάλλων εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἰασικοῦ κόλπου (Μαντελιᾶς) παρὰ τὸ χωρίον. Κιουλοὺ-κιόϊ, ἀφοῦ τροφοδοτήσῃ ἐκτεταμένην λιμνοθάλασσαν (πλάτ. 37° 14′ Β., μῆκ. 27° 38′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1546: Samos strait to Mandeliah gulf) καὶ σχηματίζων φερώνυμον ὕφαλον. Κατὰ τὸν Σταδιασμὸν Μεγάλης θαλάσσης (291) εἶναι ἡ «κατέναντι Ἰάσου Πάσσαλα πηγή, ἔνθεν ἐστὶν ἀποβῆναι εἰς Μύλασσα Καρίας». «Πάσσαλα Μυλασέων ἐπίνειον» (*Στεφ. Βυζ.* 549,16). Εἶναι πιθανῶς ὁ *Κύβυρσος* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σαρίτσης *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βαλτοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Σαρίτσιανη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πουρνιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων.

σαρίχα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀνθυλλίς*.

Σαρὶ-Χαδὴρ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κυπρῖνος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατοχὴν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀδριανουπόλεως τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ.

Σαρὶ-Χαλὶλ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Γαλατίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀνατολικῶς τοῦ Σαγγαρίου, κατοικούμενον ὑπὸ Κούρδων καὶ Τούρκων. Τὰ παρ' αὐτῷ ὑψώματα κατέστησαν ὀνομαστὰ ἐκ τῶν σκληρῶν ἀγώνων, οὓς πρὸς ἅλωσιν αὐτῶν συνῆψε κατὰ τῶν Τούρκων τῇ 18 Αὐγούστου 1921 τὸ 2)39 σύνταγμα εὐζώνων τῆς III ἑλληνικῆς μεραρχίας, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ. Καταδιῶκον τὸ σύνταγμα τοῦτο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τοὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀμυντικῆς τοποθεσίας (Γόρδιον—Γιλδὶζ—Σαμπάντζα—Ταμπούρ Ὀγλοῦ—Καλὲ Γκρότο) ὑποχωρήσαντας, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὀχυροῦ τῆς Σαμπάντζας, Τούρκους, προσέκρουσεν εἰς ἰσχυρὰν ἀντίστασιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σαρὶ Χαλίλ. Τετράκις ταῦτα περιῆλθον εἰς τὸ 2)39 σύνταγμα εὐζώνων, καταλαβὸν καὶ 4 πυροβόλα καὶ συλλαβὸν καὶ 300 περίπου αἰχμαλώτους, καὶ τετράκις ἀπωλέσθησαν, πεσόντος ἐκεῖ ἡρωϊκῶς καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ συντάγματος Βλ. Καραχρίστου, ἐπὶ τέλους δὲ ἔμειναν τὰ ὑψώματα εἰς χεῖρας τῶν εὐζώνων, ἀπωσθέντων τῶν Τούρκων βορειότερον πρὸς *Μποϊμπουρὶ* (βλ. λ.). Τὰ εἰρημένα ὑψώματα τοῦ Σαρὶ Χαλὶλ ἀπετέλουν σπόνδυλον ὀρεινόν, ἐφ' οὗ ἠρείδετο ἡ δευτέρα ἀμυντικὴ τοποθεσία τῶν Τούρκων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σαγγαρίου κατὰ τὴν πρὸς Σαγγάριον—Ἄγκυραν ἐπιχείρησιν τῆς ἑλληνικῆς Στρατιᾶς (Αὔγουστος 1921). Ἡ γραμμὴ αὐτὴ προσδιωρίζετο ὡς ἑξῆς: Στενωτὸς Πολατλὶ-Κοροσακλὶ-Σαρὶ Χαλὶλ-Τσὰλ δὰγ-Ἀρδὶζ δὰγ-Καρὰ Χόντζα-Μπουγιοὺ Τσαλὶς (βλ. καὶ λ. *Σαγγάριος*). Ν. ΣΣ

Σαριχανλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 814. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχο·εῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἀλωνάκια*.

σάρκ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀραβικὴ λέξις συνοδεύουσα τοπωνυμίας παραλιακάς, μεθ' ὧν συγχωνεύεται. Σ. Ε. Λ.

Σὰρκ (Sark) *[Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς ἐν βορείῳ Ἀγγλίᾳ, ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Σόλβεϋ καὶ σχηματίζων τὰ σύνορα αὐτῆς μετὰ τῆς Σκωτίας. Σ. Κ. Γ.

— **Σὰρκ κόλπος** (Shark's Bay) *[Γεωγρ.]*. Μέγας ἀλλ' ἀβαθὴς κόλπος τῆς Δ. Αὐστραλίας, περὶ τὸν 25° νότιον παράλληλον, μὲ ἐρήμους ἀκτάς. Ἐν αὐτῷ ἁλιεύονται μαργαρῖται. Γ. Ι. Β.

σάρκα (ἡ)· δημοτ., ἡ σάρξ, ἰδίᾳ τὸ γυμνὸν τοῦ σώματος.

σαρκάζω· εἰρωνεύομαί τινα χαιρεκάκως, χλευάζω ἐπιχαίρων.

Σάρκαπος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΝΑ. παραλίας τῆς Σαρδηνίας, κειμένη ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σαιπροῦ ποταμοῦ (νῦν Flumendosa). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Muravera. Α. Θ. Σ.

σαρκασμὸς (ὁ)· εἰρωνεία, χλεύη μετὰ χαιρεκακίας, δηκτικὸν σκῶμμα.

σαρκαστὴς (ὁ)· ὁ σαρκάζων, ὁ ἀγαπῶν νὰ σκώπτῃ δηκτικῶς, ὁ μετὰ χαιρεκακίας χλευάζων.

σαρκαστικός, *—ή, —όν*· ὁ μετὰ σαρκασμοῦ γινόμενος: «σαρκαστικοὶ γέλωτες», «σκώμματα σαρκαστικά».—Ἐπίρρ. ***σαρκαστικῶς***.

σαρκείλημα (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Ὑμὴν λεπτότατος, ὁμοειδής, περιβάλλων δίκην ἐλύτρου ἑκάστην γραμμωτὴν μυϊκὴν ἶνα, παραγόμενος δὲ ἐκ τοῦ πρωτοπλάσματος διὰ μεταπλάσεως. Ι. Π.

σαρκεπιπλοκήλη (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ σαρκοκήλη, ἥτις ἐπιπλέκεται καὶ ὑπὸ ἐπιπλοκήλης (βλ. λ. *ἐπιπλοκήλη*). Ι. Κ. Κ.

σαρκὶ (τό). Ἄρρυθμον δημῶδες ᾆσμα τῶν λαῶν τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ἔρρυθμα δημώδη ἑλληνικὰ ᾄσματα καὶ διακρινόμενον διὰ τὴν ἠδύτητα, εὐστροφίαν καὶ τὸν μελικόν του πλοῦτον. Παράγεται ἐκ τῆς περσικῆς λέξεως *Σὰρκ* =Ἀνατολή. Ν. Α. Χ.

Σαρκία (Scharkije) *[Γεωγρ.]*. Μουδιρία ἐν τῇ Κάτω Αἰγύπτῳ, ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἄκρᾳ τοῦ Δέλτα. Καλλιεργουμένη ἔκτασις 5.010 τ. χλμ. Κάτοικοι 1.012.390. Παράγει οἶνον καὶ βάμβακα. Πρωτεύουσα τὸ *Ζαγαζίκιον*. Γ. Ι. Β.

σαρκίδιον (τό)· ὀλίγη, μικρὰ σάρξ, ἔκφυσις σαρκός: «σαρκίδιον ἐπὶ τοῦ βλεφάρου».

σαρκιδιόρνις (ἡ) (Sarcidiornis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *νησσιδῶν*, περιλαμβάνον παρεμφερῆ πρὸς τὰς νήσσας πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σαρκιδιόρνις ἡ μελάνωτος* (Sarcidiornis melanota). Αὕτη ἔχει τὸ μέγεθος τῆς νήσσης τῆς κοινῆς (κοιν. πάπιας), κεφαλὴν ἀρκετὰ χονδρήν, ἀπολήγουσαν εἰς ἰσχυρόν, χονδρὸν καὶ κωνικὸν ράμφος, ὅπερ κατὰ τὴν βάσιν του φέρει σαρκώδη ἀπόφυσιν ἐν εἴδει κέρατος, λαιμὸν μετρίως μακρὸν καὶ κυλινδρικόν, σῶμα ἀτρακτοειδές, χαμηλὸν καὶ εὔρωστον, πτέρυγας ἱκανῶς ἀνεπτυγμένας, οὐρὰν βραχεῖαν καὶ πόδας χαμηλοὺς καὶ ἰσχυρούς. Ὁ χρωματισμός της εἶναι κυανοῦς κατὰ τὴν κεφαλήν, κιτρινόλευκος κατὰ τὸ στῆθος καὶ τὸν αὐχένα καὶ μελανὸς κατὰ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα. Δ. Ν. Π.

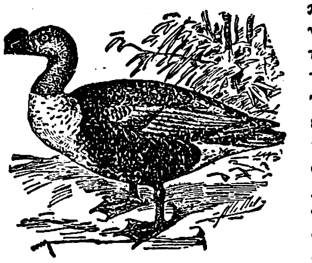

Σαρκιδιόρνις ἡ μελάνωτος.

Σαρκὶ - Καραχισσὰρ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως τοῦ ἐπίσης ὁμωνύμου νομοῦ (τέως σαντζακίου τοῦ βιλαετίου Σιβὰς ἢ Σεβαστείας). Κάτ. 7.091 (1927), κατὰ δὲ προηγουμένας τουρκικὰς στατιστικὰς 11.700, ἐκ τῶν ὁποίων 1.650 Ἕλληνες, μεταναστεύσαντες τῷ 1923 εἰς Ἑλλάδα, καὶ 2.750 Ἀρμένιοι. Τῆς πόλεως δεσπόζει φρούριον τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν. Ἦτο ἕδρα τοῦ ὀρθοδόξου μητροπολίτου Κολωνείας, οὗτινος ἡ ἐπαρχία ἠρίθμει 95 ἑλληνικὰς κοινότητας. Ἐθεωρεῖτο ἐπὶ μακρὸν ὡς ἡ Νικόπολις, τὴν ὁποίαν ἔκτισεν ὁ Πομπήϊος εἰς ἀνάμνησιν τῆς κατὰ τοῦ Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος καὶ τοῦ Τιγράνου (66 π. Χ.) νίκης του. Ἀλλ' ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Ch. Texier τοποθετεῖ τὴν πόλιν ταύτην εἰς τὸ σημερινὸν Διβριγκί, ἐνῷ ὁ Ramsay φρονεῖ ὅτι ἔκειτο ΝΔ. τοῦ Σαρκὶ-Καραχισὰρ παρὰ τὸ Πούρκ. Βέβαιον φαίνεται ὅτι τὸ Σαρκὶ-Καραχισὰρ περιελαμβάνετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κολωνείας, πόλεως φερούσης ὄνομα λατινικόν, ἀλλ' ἀναφερομένης κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον, κυρίως ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ. Βραδύτερον ἀνήχθη εἰς τὴν περιωπὴν ἕδρας θέματος. Ἐπὶ Δαυῒδ τοῦ Κομνηνοῦ, αὐτοκράτορος Τραπεζοῦντος, περιελαμβάνετο εἰς τὴν χώραν τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Οὐζοὺν Χασάν, Τούρκου δυνάστου, ὅστις ἠθέλησε ν' ἀντιπαραταχθῇ πρὸς Μωάμεθ Β′ τὸν Πορθητήν.

Τὴν ἀρχαίαν αἴγλην τῆς πόλεως μαρτυροῦσι τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς κτήρια, ἐκκλησίαι καὶ τζαμία. Ἡ σπουδαιότης τῆς πόλεως ὀφείλεται ἀρχῆθεν εἰς τὰ παρ' αὐτὴν ὀρυχεῖα στυπτηρίας.

Ἡ *ὑποδιοίκησις* Σαρκὶ-Καραχισὰρ ἔχει ἐπιφάνειαν 1.240 τ. χλμ. καὶ 18.483 κατ. (1927), ὁ δὲ *νομὸς* ὁλόκληρος ἐπιφάνειαν 5.410 τ. χλμ. καὶ 108.529 κατ. (1927). Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ὑπῆρχον ἄλλοτε, κατὰ τὰς τουρκικὰς στατιστικάς, 20.454 Ἕλληνες καὶ 18.000 Ἀρμένιοι. Ὁ νομός, ὅστις ἦτο ἄλλοτε ἓν τῶν τεσσάρων σαντζακίων τοῦ βιλαετίου Σιβάς, συνορεύει πρὸς Ν. πρὸς τὸν σημερινὸν νομὸν Σιβάς, πρὸς Δ. μὲ τὸν σημερινὸν νομὸν Τοκάτ, πρὸς Β. μὲ τὸν νομὸν Σαμψοῦντος καὶ πρὸς Α. μὲ τοὺς νομοὺς Σαμψοῦντος καὶ Ἐρζιντζάν.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα τοῦ νομοῦ εἶναι δημητριακά, ὄσπρια, σταφυλαὶ καὶ σταφίδες, ὀπωρικά, καπνά, οἶνος, πετιμέζι, μέλι, κηρός, τιφτίκια καὶ δασικὰ προϊόντα. Μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἀσχολεῖται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ὑπάρχουσι πρόβατα ὑπὲρ τὸ 1 ἑκατομ., πρὸς δὲ ἄφθονα θηράματα. Ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος εἶναι σημαντικός. Ὑπάρχουσι μεταλλεῖα ἀργυρούχου μολύβδου, πρὸς δὲ χαλκωρυχεῖα, λιγνιτωρυχεῖα, ἁλατωρυχεῖα καὶ ὀρυχεῖα στυπτηρίας. Ν. Μ.

σαρκικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σάρκα, ὁ τῆς σαρκός: «σαρκικαὶ ἡδοναί», «ἔρως σαρκικός», ἀντίθ. *πνευματικός, ψυχικός, ἰδανικός*.

σαρκῖναι (αἱ) *[Μικροβιολ.]*· βλ. λ. *κόκκοι*.

Σαρκίνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 114, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Φτελιὰ* (Τσερκοβοφτελιά), 193. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σάρκιοϊ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ κωμόπολις τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῆς *Τειριστάσεως* τοῦ Σκύλακος. Κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα ἐκαλεῖτο *Περιστάκιον* (Μελέτιος), *Περίστασις* δὲ μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Σ. Ε. Λ.

—**Σάρκιοϊ** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας (βλ. λ. *Πιρότ*).

σαρκίον (τό)· ὀλίγη, μικρὰ σάρξ, ἔκφυσις σαρκώδης· || εἰρωνικῶς, ἡ σωματικὴ ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπου κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ψυχήν: «φροντίζει διὰ τὸ σαρκίον του μόνον».

—*[Ἰατρ.]* *Σαρκία* καλοῦνται σαρκώδεις ἐκβλαστήσεις, ἀναπτυσσόμεναι ἐπὶ οὐλώδους ἱστοῦ, αἵτινες διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν δυσχεραίνουσι τὴν ἐπούλωσιν ἢ προκαλοῦσι δυσμορφίας καὶ ἄλλας λειτουργικὰς διαταραχάς. Τὰ σαρκία ταῦτα ἀφαιροῦνται εὐκόλως, ἰδίως διὰ τοῦ θερμοκαυτῆρος. Μ. Ν. Κ.

σαρκιοφόρος (ὁ) (Sarciophorus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *καλοβατικῶν* ἢ *καλοβαμόνων* τῆς οἰκογενείας *χαραδριιδῶν*, περιλαμβάνον παραπλήσια πρὸς τοὺς χαραδριοὺς πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σαρκιοφόρος ὁ εὐρυμέτωπος* (Sarciophorus latifrons), ὅστις ἔχει ὑψηλὸν ἀνάστημα, πόδας μᾶλλον λεπτοὺς ἀλλ' ἰσχυρούς, σῶμα εὔρωστον καὶ μετρίως μακρόν, κεφαλὴν ὀγκώδη σχετικῶς πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματος, ὀφθαλμοὺς ἀρκετὰ μεγάλους, ῥάμφος κωνικόν, ἰσχυρὸν καὶ μετρίως μακρόν, πτέρυγας μετρίως ἀνεπτυγμένας καὶ οὐρὰν βραχυτάτην. Ὁ χρωματισμός του εἶναι λευκὸς κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὴν βάσιν τῆς οὐρᾶς, μελανὸς κατὰ τὴν κεφαλήν, τὸ στῆθος, τὰς παρείας καὶ τὴν οὐρὰν καὶ φαιὸς κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν τελμάτων τῆς Σομαλίας. Δ. Ν. Π.

Σαρκιοφόρος ὁ εὐρυμέτωπος.

Σαρκὶς (Sarkis). Ἀρμένιος θεολόγος τοῦ ΙΒ′ αἰῶνος. Γεννηθεὶς περὶ τὸ 1090—1095, ἀπέθανε περὶ τὸ 1166 καὶ ἔγραψεν ἀρμενιστί, κατὰ τὸ 1156, ἐκτενέστατον ὑπόμνημα εἰς τὰς ἑπτὰ καθολικὰς ἐπιστολὰς καὶ μετὰ δέκα ἔτη βραχυτέραν ἐπιτομὴν αὐτοῦ. Ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ εἶχεν ὑπ' ὄψιν

Digitized by Google

κυρίως τὰς σχετικὰς ἑρμηνείας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὃν κατὰ λέξιν εἰς πλεῖστα μεταφράζει. Ἀμφότερα τὰ ὑπομνήματα ταῦτα ἐξεδόθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει (α' ἔκδ. 1744, β' ἔκδ. 1826 1828). Ε. Γ. Π.

Σαρκὸ (Charcot), ***Ἰωάννης-Μαρτῖνος***. Διάσημος Γάλλος νευρολόγος (1825—1893). Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔδειξε τάσιν πρὸς ἰατρικὰς σπουδάς. Διετέλεσεν ἐσωτερικὸς ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων (1848), ἐπιμελητὴς τῆς κλινικῆς (1853), ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων (1856) καὶ ἀπὸ τοῦ 1862 ἰατρὸς τοῦ μεγάλου νοσοκομείου γυναικῶν τοῦ ἀσύλου Σαλπετριέρης, διδάξας αὐτόθι τακτικῶς ἀπὸ τοῦ 1866 μέχρι τοῦ 1878 μαθήματα ἐπὶ χρονίων νόσων, τῶν νόσων τῆς γεροντικῆς ἡλικίας καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν νόσων τῶν νεύρων, ἅτινα κατέστησαν γνωστὸν τὸ ὄνομά του. Τῷ 1860, γενόμενος ὑφηγητής, κατέλαβε μετὰ δωδεκαετίαν τὴν ἕδραν τῆς ἀνατομοπαθολογίας εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν Παρισίων καὶ ἐδίδαξε τὰ θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ μαθήματα τοῦ κλάδου τούτου. Αἱ μεγάλης ἀξίας ἐργασίαι του ἐπὶ τῆς παθολογίας τῶν νεύρων ἤγαγον τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν εἰς τὴν ἵδρυσιν ἐν Σαλπετριέρῃ νέας ἕδρας, τῆς κλινικῆς τῶν νευρικῶν νόσων, ἧς ἡ διδασκαλία καὶ διεύθυνσις ἀνετέθη αὐτῷ τῷ 1882, διατηρήσαντι ταύτην μέχρι τοῦ τέλους του. Τῷ 1872 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς καὶ τῷ 1883 τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Σαρκὸ ἠσχολήθη γονίμως μὲ ὅλα τὰ κεφάλαια τῆς νευροπαθολογίας καὶ ἤνοιξε νέας ὁδούς. Διὰ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἠρεύνησε τὴν ὑστερίαν (ὑστερικὴ ἡμιαναισθησία καὶ ᾠοθηκαλγία, ὑστερο-επιληψία, ὑστερικὴ καταληψία καὶ ληθαργία κλπ.), τὴν διάχυτον σκλήρωσιν, τὴν τρομώδη παράλυσιν, τὴν νωτιάδα φθίσιν κλπ. Ἐπίσης παγκοσμίως γνωσταὶ ἀπέβησαν αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀρξάμεναι καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν του συνεχισθεῖσαι ἔρευναι ἐπὶ τῆς μεταλλοσκοπήσεως καὶ μεταλλοθεραπείας τοῦ Burq. Αἱ περισσότεραι τῶν ἐργασιῶν του εὑρήνται εἰς τὰ ὑπὸ τὴν αἰγίδα του ἱδρυθέντα τρία περιοδικά: «Ἀρχεῖα φυσιολογίας καὶ παθολογικῆς φυσιολογίας» (1868), «Ἀρχεῖα νευρολογίας» (1880), «Μηνιαία ἰατροχειρουργικὴ ἐπιθεώρησις» (1877). Ἐπὶ τῆς νευρολογίας, ἄξια ἐξάρσεως εἶναι τά: «Μαθήματα τῶν νευρικῶν νόσων» (1874—1884), διδαχθέντα ἐν Σαλπετριέρῃ καὶ μεταφρασθέντα εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας διὰ τοῦ βραβείου Maithgon τῷ 1880 στεφθὲν ἔργον του: «Ἐντοπίσεις τῶν νόσων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ νωτιαίου μυελοῦ», μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γερμανικήν. Ἄλλα ἔργα του: «Iconographie photographique de la Salpêtrière» (1876—1880) καὶ «Études cliniques sur l'hystero-épilepsie ou grande hystérie» (1881). Τῷ 1898 ἱδρύθη πρὸς τιμήν του μνημεῖον εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Σαλπετριέρης (πλατεῖα τοῦ νοσοκομείου). Ἐκ τοῦ ὀνόματός του οἱ Ἄγγλοι ἐκάλεσαν *νόσον τοῦ Σαρκὸ* (Charcots' disease), τὰς ἀρθροπαθείας τῆς νωτιάδος φθίσεως. *Ἀταξο-παρεγκεφαλιδικὸν βάδισμα τοῦ Σαρκὸ* ἐκλήθη σύμπτωμα τῆς νόσου τοῦ Friedreich, *νόσος τοῦ Σαρκὸ* (1865) ἡ πλαγία μυατροφικὴ σκλήρυνσις, *ἱερὰ καὶ αὐχενικὴ ἐπώδυνος πλὰξ τοῦ Σαρκό*, ἓν τῶν στιγμάτων τῆς νευρασθενείας, *τύπος* δὲ ἢ *σημεῖον Σαρκὸ-Μαρὶ* (Charcot-Marie, 1886) μορφὴ προϊούσης μυϊκῆς ἀτροφίας, παρουσιαζομένης ὡς οἰκογενειακῆς ἢ κληρονομικῆς νόσου καὶ ἀρχομένης συνήθως ἐν τῇ παιδικῇ ἢ ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ πάντοτε ἐκ τῶν κάτω ἄκρων, ἤτοι τοῦ ποδὸς καὶ τῆς κνήμης. Τέλος τὸ ὄνομα τοῦ Σαρκὸ ἐδόθη εἰς πλεῖστα συμπτώματα νόσων, ὧν οὗτος καθώρισε τὴν σημειολογικὴν ἀξίαν. Ο. Ρ.

Ἰωάννης Σαρκό.

—**Σαρκὸ** (Sarcot) ***Ἰωάννης-Στέφανος-Αὔγουστος***. Γάλλος ἰατρός, ὠκεανογράφος καὶ ἐξερευνητὴς τῶν Ἀνταρκτικῶν χωρῶν, υἱὸς τοῦ *Ἰωάννου Μαρτίνου Σαρκό*, γεννηθεὶς τῷ 1867. Μετὰ τὰς ἰατρικὰς σπουδάς του ἐτράπη πρὸς τὴν ὠκεανογραφίαν. Τῷ 1904—1905 διηύθυνεν, ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου «Γάλλος», ἀνταρκτικὴν ἀποστολὴν καὶ ἐξηρεύνησε τὰς ἀκτὰς τῆς Γῆς Γκράχαμ τῆς Ἀνταρκτικῆς, ἀνακαλύψας πρὸς Ν. αὐτῶν τὴν Γῆν Λουμπέ. Ἐκεῖ ὁ «Γάλλος» ἐξώκειλε καὶ οὕτω ὁ Σαρκὸ διέκοψε τὰς ἐξερευνήσεις του. Τρία ἔτη ἀργότερον, ἐπιβαίνων τοῦ εἰδικῶς ναυπηγηθέντος πλοίου «Διατί ὄχι;», ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1910 ἐξερευνῶν τὰς αὐτὰς περιοχάς, ἀνεκάλυψε δὲ ἐπὶ πλέον τὴν πρὸς Ν. τῆς Γῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔκτασιν, ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐξετέλεσεν ἀκόμη ὠκεανογραφικὰ ταξίδια εἰς τὸν Β. Ἀτλαντικόν. Τὰς ἐξερευνήσεις αὐτοῦ περιέγραψεν εἰς τοὺς δύο τόμους τοῦ βιβλίου του «Autour du Pôle Sud». Ἔγραψεν ἐπίσης πλεῖστα ἄλλα βιβλία καὶ πραγματείας, σχετικὰς μὲ τὰς ἐξερευνήσεις, ὡς καὶ ἐπὶ θεμάτων ὠκεανογραφίας, μετεωρολογίας, βοτανικῆς καὶ ζῳολογίας, ἀκόμη δὲ καὶ ἓν περισπούδαστον ἱστορικὸν βιβλίον: Christophe Colomb vu par un marin». Κ.Β.Π.

σαρκοβλάστης,—*η* (ὁ, ἡ) *[Μικροβιολ.]*· βλ. *μυοβλάστη*.

σαρκοβόρα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Ἄθροισμα ζῴων (βλ. *σαρκοφάγα*).

σαρκοβόρος (ὁ, ἡ),—*ον* (τό)· ὁ βιβρώσκων σάρκας, σαρκοφάγος, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ζῴων ἢ πτηνῶν.

σαρκογαλακτικὸν *ὀξὺ* *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τοῦ *κρεογαλακτικοῦ ὀξέος* (βλ. *γαλακτικὸν ὀξύ*).

σαρκογενὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ἐκ σαρκὸς γεγονώς.

σαρκοειδὴς (ὁ, ἡ), —*ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σάρκα.

σαρκοεπιπλοκήλη (ἡ)· βλ. λ. *σαρκεπιπλοκήλη*.

σαρκοεπιπλόμφαλον (τό). Καλεῖται οὕτω λίαν εὐμεγέθης ὀμφαλοκήλη, ἧς τὸ περιεχόμενον τοῦ κηλικοῦ σάκκου συνίσταται ἐξ ἐπιπλόου, ὅπερ λόγῳ τῶν συμφύσεων πρὸς τὰ πέριξ κατέστη σκληρὸν καὶ σαρκῶδες. Ι. Κ. Κ.

σαρκόζῳα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πρωτοζῴων*, περιλαμβάνουσα μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμοὺς μὲ σῶμα γυμνὸν ἢ ἀτελῶς καλυπτόμενον ὑπὸ ἀσβεστολιθικοῦ ἢ τιτανώδους συστάσεως ὀστράκου. Εἶναι ζῳάρια μονοπύρηνα ἢ πολυπύρηνα. Φέρουσι ψευδοπόδια καὶ ἀμοιροῦσι βλεφαρίδων ἢ μαστιγίων. Πολλαπλασιάζονται διὰ καταμερισμοῦ. Ἐνδιαιτῶνται εἰς τὰ ἁλμυρὰ ὕδατα καί τινα καὶ εἰς τὰ γλυκέα. Δ. Ν. Π.

σαρκοθλασία (ἡ). Ἡ δι' εἰδικῆς λαβίδος, σαρκοθλάστου καλουμένης, προξενουμένη θλάσις τῶν μαλακῶν μορίων, πρὸς ἀποκοπὴν τούτων. Συνώνυμον: *σαρκοτριψία*. Ι. Κ. Κ.

σαρκοθλάστης (ὁ). Ἐργαλεῖον χειρουργικόν, ὅμοιον πρὸς τὴν λαβίδα, χρησιμεῦον πρὸς θλάσιν τῶν μαλακῶν μορίων (σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, ἐντέρων). Συνώνυμον: *σαρκοθρίπτης*. Ι. Κ. Κ.

σαρκοθρόφι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐλελίσφακον*.

σαρκοκάρπιον (τὸ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ σαρκῶδες τμῆμα τοῦ καρποῦ.

σαρκοκήλη (ἡ). Καλεῖται οὕτω πᾶσα σαρκώδης νεοπλασία, ἀναπτυσσομένη ἐπὶ τοῦ ὄρχεως. Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον νοοῦμεν τὰ καρκινώματα, τὰ σαρκώματα, τὰς κυστικὰς ἐκφυλίσεις τοῦ ὄρχεως (σαρκοκήλη κυστική, νόσος περιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Kooper 1804), τὰ ἐνδοχονδρώματα, τὰ ἰνώματα, τὰ ὀστεώματα, τὰς συφιλιδικὰς σαρκοκήλας, ἤτοι τὰς δευτερογενεῖς καὶ τριτογενεῖς συφιλιδικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ὄρχεως καὶ τῆς ἐπιδιδυμίδος, ὡς καὶ τὰς φυματιώδεις σαρκοκήλας, ἤτοι τὰς φυματιώσεις τοῦ ὄρχεως καὶ τῆς ἐπιδιδυμίδος.

Ἡ σαρκοκήλη δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν. Ὁ τραυματισμὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς αἴτιον προκαλοῦν τὴν πάθησιν. Ἡ νόσος ἄρχεται ὑπούλως, προκαλοῦσα κατ' ἀρχὰς ἐλαφρὸν βάρος, ἡ περαιτέρω ὅμως ἐξέλιξις ταύτης εἶναι ὁτὲ μὲν βραδεῖα, ὁτὲ δὲ ταχεῖα καὶ κατὰ παροξυσμούς. Ὁ ὄγκος τοῦ ὄρχεως αὐξάνει, ἡ δὲ σύστασις αὐτοῦ ἀλλαχοῦ μὲν εἶναι σκληρά, ἀλλαχοῦ δὲ μαλακὴ κλυδάζουσα. Ἐνίοτε ἀναπτύσσεται ὑγρὸν (σαρκοϋδροκήλη) καὶ αἱμορραγικαὶ ἑστίαι. Διήθησιν ἀνάλογον παρουσιάζουσιν οἱ ἀδένες τῆς βουβωνικῆς χώρας καὶ ὁ σπερματικὸς πόρος. Ἡ φύσις τοῦ ὄγκου δύναται νὰ καθορισθῇ δι' ἐξετάσεως ἐργαστηριακῆς, αἱματολογικῆς ἢ ἱστολογικῆς. Ἡ συφιλιδικὴ σαρκοκήλη ὑποχωρεῖ δι' ἀναλόγου ἀντισυφιλιδικῆς θεραπείας. Ἐπὶ φυματιάσεως ἐνδείκνυται ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις, ἐπὶ δὲ τῶν καθαρῶς νεοπλασιῶν καὶ ἡ δι' ἀκτινοβολίας θεραπεία. Ι. Κ. Κ.

σαρκοκόπται (οἱ) (Sarcoptes) *[Ζῳολ.]*. Ἀρθρόποδα τῆς τάξεως τῶν ἀκάρεων τῆς οἰκογενείας τῶν *σαρκοκοπτιδῶν*. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ σώματος ᾠοειδοῦς. Οἱ ἐνήλικες ἔχουσι τέσσαρα ζεύγη ποδῶν, ἐνῷ τὰ ἔμβρυα τρία, καὶ φέρουσιν εἰς τὴν τελευταίαν ἄρθρωσιν τῶν ποδῶν αὐτῶν ὄργανα στερεώσεως ὑπὸ μορφὴν τριχῶν. Τὰ φῦλα εἶναι κεχωρισμένα. Οἱ ἄρρενες εἶναι μικρότεροι τῶν θηλέων. Παρασιτοῦσι συνήθως ἐπὶ τοῦ δέρματος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων, ἔνθα τρεφόμενοι ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ ξενιστοῦ ὀρύσσουσι σήραγγας, εἰς ἃς ἐναποθέτουσι τὰ ᾠὰ αὐτῶν. Τὰ κυριώτερα εἴδη εἶναι οἱ *σαρκοκόπται τοῦ ἀνθρώπου*, οἱ *σαρκοκόπται τῶν ζῴων* καὶ οἱ *σαρκοκόπται* οἱ τυχαίως παρασιτοῦντες παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ. Σαρκοκόπται τοῦ ἀνθρώπου: *Σαρκοκόπτης ὁ τῆς ψώρας τοῦ ἀνθρώπου*, ἢ *ἄκαρι τῆς ψώρας*, ἢ *σαρκοκόπτης ὁ κοινός*. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Redi τῷ 1687 καὶ ἐσπουδάσθη ἀργότερον ὑπὸ τῶν Renucci, Hebra, Robin κλ. (βλ. λ. *ἄκαρι*). *Σαρκοκόπτης* crustosae, αἴτιον τῆς νορβηγικῆς ψώρας. Σαρκοκόπται τῶν ζῴων: Οὗτοι, προκαλοῦντες τὴν ψώραν τῶν ζῴων, δύνανται νὰ μεταβιβασθῶσι καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἔνθα ζῶντες ἐπί τινα χρόνον δύνανται νὰ προκαλέσωσι παροδικὴν ψώραν, ἄνευ σηράγγων, ἐκδηλουμένην διὰ πολυμόρφου κνησμώδους ἐρυθήματος, θεραπευομένου ἐνίοτε ἀφ' ἑαυτοῦ. Τοιούτων σαρκοκοπτῶν διακρίνομεν διάφορα εἴδη: *Σαρκοκόπτης τοῦ ἵππου*, προκαλῶν τὴν ψώραν τῶν ἵππων, τῶν ὄνων καὶ ἡμιόνων. Εἶναι μεγαλύτερος τοῦ ἀνθρώπου καὶ δύναται νὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἰδίᾳ εἰς τὰς κτηνιατρικὰς σχολάς. *Σαρκοκόπτης τῶν προβάτων*, τῶν *κάπρων*, δυνάμενος νὰ προκαλέσῃ βαρεῖαν ψώραν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὰς αἶγας· τῆς *καμήλου*, τῆς *λάμας*, τῶν *χοίρων*, προκαλῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον καλοήθη ψώραν· τοῦ *κυνός*, παρατηρούμενος καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον· τοῦ *λύκου*, παρατηρηθεὶς εἰς κυνηγόν· τοῦ *λέοντος*· ὁ *ἐλάσσων*, παρατηρούμενος εἰς τὰ τρωκτικὰ καὶ εἰς τὴν γαλῆν, ἀπὸ τῆς ὁποίας δύναται νὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, θεραπευόμενον αὐτομάτως ἐντὸς 15 ἡμερῶν. Ν. Α. Μ.

Σαρκοκόπτης τῆς γαλῆς.
[1=ἄρρην· 2=θῆλυ.]

σαρκοκοπτίδαι (οἱ) (Sarcoptidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἀκάρεων περιλαμβάνουσα μικρότατα ζῳάρια, διακρινόμενα ἐκ τοῦ ἀπομυζητικοῦ ῥύγχους των, τῶν διδακτύλων χειλικῶν προσακτρίδων των, αἵτινες ἀπολήγουσιν εἰς τὸ κυρίως κάτω χεῖλος. Τὰ ἀκάρεα ταῦτα γενικῶς ἔχουσι μικρὸν μέγεθος καὶ εἶναι ᾠοτόκα ἢ ζῳοτόκα. Αἱ μεταμορφώσεις των ἐνίοτε εἶναι πολύπλοκοι. Ζῶσι παρασιτικῶς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν θηλαστικῶν ζῴων, τῶν πτηνῶν, ὡς καὶ ἐπὶ διαφόρων ἐν ἀποσυνθέσει ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *σαρκοκόπτης* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σαρκοκύστης (ἡ) (Sarcocystis) *[Ζῳολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σποροζῴων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαρκοσποριδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, παρασιτικῶς ἐνδιαιτωμένους ἐπὶ διαφόρων ζῴων. Δ. Ν. Π.

σαρκολάβος (ὁ). Λαβὶς χειρουργική, χρησιμεύουσα πρὸς συγκράτησιν τῶν μαλακῶν μορίων τοῦ σώματος κατὰ τὰς διαφόρους ἐγχειρήσεις. Ἡ λέξις περιέπεσε σήμερον εἰς ἀχρηστίαν. Ι. Κ. Κ.

σαρκολευχαιμία (ἡ) *[Παθολογοανατομ.]*· βλ. λ. *μυελοσάρκωμα*.

σαρκόλιθος (ὁ) (Sarkolith) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πολυπυριτικὸν ἅλας, παρεμφερὲς πρὸς τὸν σκαπόλιθον. Ὁ χημικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι:

$$(CaNa_2)_8Al_2Si_8O_{12}.$$

Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα καὶ ἔχει σκληρότητα $5\,^1/_2 - 6$, εἰδικὸν βάρος 2,54, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα ἐρυθρόλευκον ἕως κρεατέρυθρον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Somma. Γ. Β.

σαρκολογία (ἡ). Ἐκαλεῖτο οὕτως ἄλλοτε τὸ μέρος τῆς ἀνατομικῆς τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν μαλακῶν μορίων, ἤτοι ἡ σημερινὴ *μυολογία*. Ι. Κ. Κ.

Σάρκολον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μελίας (Τσουλὰρ) τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 163.

σαρκοματοειδὲς ***τοῦ Μπαὶκ*** (Boeck) *[Δερματολ.]*. Σπανία δερματοπάθεια, συνηθεστέρα εἰς τὰς γυναῖκας 15—40 ἐτῶν, ἴσως φυματιώδους φύσεως, παρουσιαζομένη ὑπὸ μορφὴν μικρῶν μαλακῶν ὀγκιδίων, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἐξελκοῦνται. Θεραπευτικῶς συνιστᾶται τὸ ἀρσενικόν. Κ. Κ. Κ.

σαρκομύκητες (οἱ) *[Βοτ.]*. Καλοῦνται οὕτως οἱ μύκητες, ὧν τὰ διάφορα μόρια εἶναι σαρκώδη.

σαρκόμφαλον (τό). Καλεῖται οὕτως ὄγκος νεοπλασματικὸς (καρκίνος, σάρκωμα), μεγέθους διαφόρου, ἀναπτυσσόμενος εἰς τὸν ὀμφαλόν. Ι. Κ. Κ.

σαρκόπλασμα (τὸ) *[Ἀνατομ.]*. Πρωτόπλασμα ἀμετάπλαστον, παρεμβεβλημένον μεταξὺ τῶν μυϊκῶν ἰνιδίων· κείμενον ὑπὸ τὸ σαρκείλημα ἀποτελεῖ λεπτὴν συνεχῆ στιβάδα, ἐξ ἧς ἐκπορεύονται πετάλια, διαχωρίζοντα τὰς δεσμίδας τῶν μυϊκῶν ἰνιδίων καὶ εἰς δίκτυον ἀναστομούμενα. Ι. Π.

σαρκοπλάστης (ὁ) *[Μικροβ.]*· βλ. λ. *μυοβλάστη*.

Digitized by Google

σαρκοπλαστικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σαρκοπλασίαν, τὴν σαρκοφυΐαν.

σαρκοποίησις, —εως (ἡ), καὶ *σαρκοποιία·* ἡ εἰς σάρκα μεταβολὴ οὐσίας τινός.

σαρκοποιὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ μεταβάλλων τι εἰς σάρκα: «σαρκοποιὸς ἰδιότης».

σαρκόρραμφος (ὁ) (Sarcorhamphus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἁρπακτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *καθαρτιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σαρκόρραμφος ὁ γρὺψ* (Sarcorhamphus gryphus), ὅστις ἔχει ράμφος χονδρόν, ἰσχυρὸν καὶ παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν γυπῶν, φέρον ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας του εὐμεγέθη σαρκώδη ἀπόφυσιν. Τὸ σῶμά του εἶναι χονδρὸν καὶ βαρύ, ὁ δὲ χρωματισμός του φαιοαργυρώδης κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ σώματος, μελανὸς κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ καὶ καστανέρυθρος κατὰ τὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἄνδεις καὶ τὰς Κορδιλλιέρας. Δ. Ν. Π.

Σαρκόρραμφος ὁ γρύψ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς ἀσφάλτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Καλιφορνίᾳ. Γ. Κ. Γ.

σαρκοσίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Αὐτή, ἄλλως καλουμένη *μεθυλογλυκόκολλα* ἢ *μονομεθυλογλυκόκολλα* ἢ *μονομεθυλογλυκίνη*, εἶναι παράγωγον τῆς *γλυκοκόλλης* τοῦ τύπου (CH_3) NH. CH_2. COOH. Λαμβάνεται κατὰ τὴν διάσπασιν τῆς κρεατίνης διὰ βαρίου ὕδατος, κατὰ τὴν θέρμανσιν τῆς καφεΐνης μετὰ πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν κτλ. Ἐπίσης δύναται νὰ παρασκευασθῇ καὶ συνθετικῶς διʼ ἐπιδράσεως μεθυλαμίνης ἐπὶ χλωροξικοῦ ὀξέος. Ἀποτελεῖ λευκὴν κρυσταλλικὴν κόνιν, λίαν εὐδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ. Ἔχει γλυκίζουσαν γεῦσιν καὶ ἀποσυντίθεται εἰς θερμοκρασίαν 210–215°. Σ. Γ.

σαρκόσπερμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων σαρκώδη σπέρματα.

σαρκοσποριδίδαι (οἱ) (Sarcosporididae) *[Ζῳολογ.]*. Οἰκογένεια πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σποροζῴων*, περιλαμβάνουσα μικροτάτους ζωϊκοὺς ὀργανισμούς, ζῶντας παρασιτικῶς ἐπὶ διαφόρων ζῴων καὶ ἰδίως κατοικιδίων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *σαρκόκυστις* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σαρκοστέωσις (ἡ). Καλεῖται οὕτως ἡ ὀστέωσις τῶν μαλακῶν μορίων τοῦ σώματος, ἡ ἄλλως καλουμένη *ὀστεοποιὸς μυΐτις*. Ἡ πάθησις αὕτη ὁτὲ μὲν εἶναι περιγεγραμμένη, περιοριοριζομένη εἰς ἕνα μῦν, ὁτὲ δὲ προχωρεῖ καταλαμβάνουσα ὅλους τοὺς μῦς. Ὡς αἴτια ταύτης θεωροῦνται οἱ τραυματισμοί, αἱ χρόνιαι φλεγμοναί, ἐνίοτε ὅμως ἡ πάθησις ἀπαντᾷ ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας. Ι. Κ. Κ.

Σαρκοστῆ (*Ἄμπου - Κασὶμ Θαμπὶτ μπὲν-Χαζμοὺλ-Οὐβφῆ*). Ἄραψ φιλόσοφος ἐκ Σαραγώσης τῆς Ἱσπανίας (836–915), ἣν οἱ Ἄραβες ὠνόμαζον Σαρακόστα, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουν καὶ ἄλλοι Ἄραβες σοφοὶ ἀκμάσαντες ἐν Σαραγώσῃ. Ν. Μ.

σαρκοτρίπτης (ὁ)· βλ. λ. *σαρκοθλάστης*.

Σαρκουδῆνος, Μῆτρος. Ἕλλην ἀγωνιστής, ἀγνώστου πατρίδος. Ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εὑρέθη ἐν Ἀθήναις καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρώτην πολιορκίαν τῆς πόλεως (28 Ἀπριλίου 1881) καὶ εἰς τὴν δευτέραν (4 Νοεμβρίου). Κατὰ ταύτην, πηδήσας ὑπὲρ τὸ τεῖχος Σερπεντζὲ εἰς τὴν πόλιν, κατώρθωσεν ἀπαρατήρητος νὰ ἀνοίξῃ εἰς τοὺς πολιορκητὰς τὴν «Πύλην τῶν Μεσογείων», διʼ ἧς εἰσῆλθον οἱ Ἕλληνες καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν. Οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν ἐπὶ ὅροις τῇ 9ῃ Ἰουνίου 1822 καὶ οὕτως ἥ τε κάτω πόλις καὶ ἡ Ἀκρόπολις περιῆλθον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἐφονεύθη τῷ 1826. Τ. Ε. Ε.

σαρκοϋδροκήλη (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ σαρκοκήλη, ἐν ᾗ συγχρόνως ἔχει ἀναπτυχθῇ καὶ ὑγρὸν ἐν τῷ ἐλυτροειδεῖ τοῦ ὄρχιως. Κ. Κ. Κ.

Σαρκουνᾶ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ζήριας τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 69.

σαρκοφαγία (τό)· τὸ νὰ τρώγῃ τις σάρκας, κρέατα· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *χορτοφαγίαν*.

σαρκοφαγικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σαρκοφαγίαν: «σαρκοφαγικὴ δίαιτα».

σαρκοφάγα (τὰ) (Carnivora) *[Ζῳολ.]*. Ἄθροισμα ζῴων θηλαστικῶν, περιλαμβάνον διαφορωτάτης μορφῆς καὶ μεγέθους ζῷα, ἐξ ὧν ὀγκωδέστερον εἶναι ὁ *λέων* καὶ λεπτοφυέστερον ἡ *ἴκτις*. Τὰ ζῷα ταῦτα καλοῦνται *σαρκοφάγα*, διότι μοναδικὴ τροφὴ αὐτῶν εἶναι τὸ κρέας. Ἐκ τῶν ὀδόντων αὐτῶν οἱ κυνόδοντες εἶναι οἱ πλέον ἀνεπτυγμένοι τῶν λοιπῶν καὶ καταλληλότατοι διὰ νὰ κατασπαράσσωσι τὰς σάρκας. Ἐκ τῶν γομφίων ὀδόντων, ὁ *σαρκοκόπτης*, ὅστις διαφέρει τῶν λοιπῶν κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα, κατέχει τὴν ὀπισθίαν θέσιν ἐν τῇ ἄνω σιαγόνι, ἤτοι εἶναι ὁ τελευταῖος γομφίος τῆς ἄνω σιαγόνος καὶ ὁ πρῶτος γομφίος τῆς κάτω. Γενικῶς οἱ προγόμφιοι ὀδόντες εἶναι αἰχμηροὶ καὶ κοπτεροί, οἱ δὲ γομφίοι καταθλιπτικοὶ τῶν τροφῶν. Τὸ κρανίον τῶν σαρκοφάγων εἶναι βραχύ, τὰ μέλη των ἔχουσι πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ κυρίως σῶμα τελείαν σχεδὸν ἁρμονικότητα. Ἕκαστον ἐξ αὐτῶν φέρει 4—5 δακτύλους, οἵτινες εἶναι ἐφωδιασμένοι διὰ μικρῶν, μετρίων ἢ μεγάλων ὀνύχων, πάντοτε ἰσχυρῶν. Οἱ ὄνυχες εἶναι ὀξεῖς ἢ ἀμβλεῖς, καὶ ἢ εἶναι ἐλεύθεροι ἢ συστελλόμενοι περιορίζονται εἰς εἰδικὰς δερματοπτυχὰς ἐν εἴδει θηκῶν. Ὁ σκελετὸς τῶν σαρκοφάγων, κατὰ γενικὸν κανόνα, εἶναι ἰσχυρός, παρʼ ὅλην τὴν εὐκινησίαν ἣν κέκτηνται πλεῖστα εἴδη. Αἱ παρυφαὶ τῶν ὀστῶν εἶναι ἁδραί, ὁ ὀφθαλμικαὶ κόγχαι ἀρκούντως μεγάλαι, τὰ ἀκουστικὰ τρήματα λίαν διωγκωμένα καὶ τὰ ρινικὰ ὀστᾶ ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένα. Εἴς τινα εἴδη ἡ ρὶς προεκτείνεται καὶ εἰς ἕτερα φέρει ποικίλας διογκώσεις ἢ σαρκώδη φυμάτια. Οἱ μύες καὶ αἱ νευρώσεις τοῦ σώματος εἶναι ἰσχυραί. Αἱ αἰσθήσεις εἶναι ἀρκούντως ἀνεπτυγμέναι, εἴς τινα δὲ εἴδη ἐκτάκτως ἀνεπτυγμέναι. Κυρίως ἡ ὄσφρησις καὶ ἡ ἀκοὴ εἶναι ἐκ πασῶν τῶν αἰσθήσεων αἱ περισσότερον ἀνεπτυγμέναι. Παραλλήλως πρὸς τὰς αἰσθήσεις καὶ α πνευματικαὶ ἰδιότητες τῶν ζῴων τούτων εἶναι ἀνεπτυγμέναι. Ποικίλη εἶναι ἡ διαμονὴ τῶν σαρκοφάγων, διότι ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τῶν ὀρέων, ἐπὶ τῶν δένδρων, ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμάς, τὰς εὐκράτους, τὰς τροπικὰς καὶ τὰς μᾶλλον ψυχρὰς χώρας τῆς γῆς. Εἶναι νυκτόβια καὶ ἡμερόβια. Ζῶσι κατὰ μόνας ἢ καθʼ ὁμάδας ὀλιγαρίθμους ἢ πολυπληθεῖς. Τρέφονται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν σαρκῶν ἑτέρων ζῴων, ἅτινα συλλαμβάνουσι διʼ ἐνέδρας. Ἔχουσιν ἔνστικτα ἄγρια, μερικὰ ὅμως, ἐφʼ ὅσον δὲν ἐξοργίζονται καὶ δὲν διατρέχουσι κίνδυνον ἢ δὲν ὑποφέρουσιν ἐξ ἐλλείψεως τροφῆς, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἀνθρώπων ἢ καὶ ἑτέρων ζῴων δὲν ἐπιτίθενται κατʼ αὐτῶν, ὅπως π. χ. ὁ λέων· ἕτερα πάλιν, χωρὶς νὰ διατρέχωσι κίνδυνον, χωρὶς νὰ ἐξοργισθῶσιν ὑπό τινος καὶ χωρὶς νὰ ὑποφέρωσιν ἐκ πείνης, ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἀδυνατωτέρων ζῴων καὶ κατασπαράσσουσιν αὐτά, ἁπλῶς καὶ μόνον ἵνα κορέσωσι τὴν δίψαν τοῦ αἵματος, ὡς π. χ. ἡ τίγρις, ἡ ὕαινα καὶ ἄλλα πολλά. Σαρκοφάγα τινά, ὡς ὁ κύων, ἡ γαλῆ καὶ ἄλλα, μεταβάλλοντα τρόπον ζωῆς, διὰ τῆς ἐξημερώσεως, μεταβάλλουσι συγχρόνως καὶ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς, καθιστάμενα ἀπὸ σαρκοφάγα παμφάγα.

Τὰ σαρκοφάγα εἶναι πολύγαμα ἢ μονόγαμα καθʼ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα τοῦ βίου των. Ὁ ἀριθμὸς τῶν νεογνῶν ποικίλλει ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Τὰ νεογνὰ γεννῶνται τυφλά, ἀλλʼ ἀναπτύσσονται ταχέως. Ἡ μήτηρ θηλάζει ταῦτα καὶ μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν ἀμφότεροι οἱ γονεῖς φροντίζουσι διὰ τὴν προμήθειαν τῆς τροφῆς των. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντα σήμερον σαρκοφάγα ἀνέρχονται εἰς 300 περίπου εἴδη, ὑπαγόμενα εἰς τὰς ἑξῆς οἰκογενείας: *βιβερίδας*, *ἰκτίδας*, *κυνίδας*, *γαλίδας* καὶ *ἀρκτίδας* (βλ. τὰς λ.). Δ. Ν. Π.

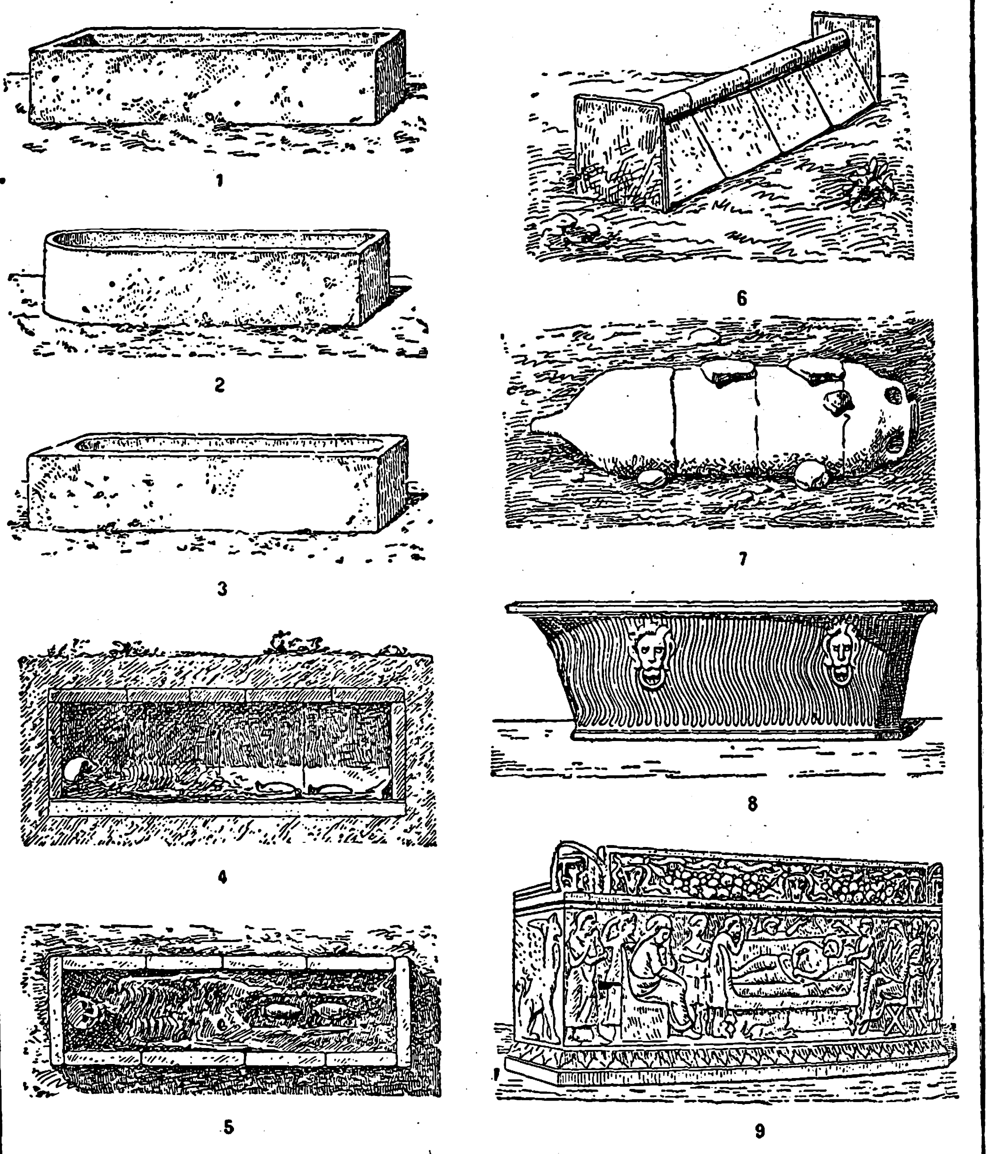

Διάφοροι τύποι σαρκοφάγων.

[1=Σαρκοφάγος ὀρθογώνιος τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς. 2=Σαρκοφάγος τῆς αὐτῆς ἐποχῆς μὲ τὸ ἓν ἄκρον ἐστρογγυλωμένον. 3=Σαρκοφάγος μὲ τὰ ἄκρα ἐστρογγυλευμένα ἔσωθεν. 4 καὶ 5=Σαρκοφάγος ἀποτελουμένη ἀπὸ πολλὰς λιθίνας πλάκας ἑνωμένας. 6=Λίθιναι πλάκες κεκλιμέναι, προστατεύουσαι τὸ φέρετρον. 7=Εἰς σχῆμα τεφροδόχου στάμνου. 8 καὶ 9=Ἐκ μολύβδου γεγλυμμένου, ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς προελεύσεως.]

σαρκοφάγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρώγων σάρκας, κρέατα, ὁ κατʼ ἐξοχὴν διὰ σαρκῶν τρεφόμενος, κρεοφάγος· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *χορτοφάγος*.

— **σαρκοφάγα ζῷα** (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ τῆς λέξεως καλοῦνται *σαρκοφάγα* διάφορα ζῷα εἰς διάφορα ζῳολογικὰ ἀθροίσματα ἀνήκοντα, ἅτινα τρέφονται κυρίως ἐκ σαρκῶν. Δ. Ν. Π.

— **σαρκοφάγα φυτὰ** (τὰ) *[Βοτ.]*· βλ. *ἐντομοφάγα*.

σαρκοφάγος. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἤδη ἀπὸ τῶν μετακλασσικῶν χρόνων ἤρξατο δηλουμένη ἡ ἄλλως καλουμένη *λάρναξ*, ἐν ᾗ ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων, κατʼ ἔθος βαθύτατα ἐρριζωμένον καὶ εὐρύτατα διαδεδομένον, ἐτίθετο τὸ σῶμα τῶν τε-

Digitized by Google

κρῶν. Αὐτὸς ὁ Ὅμηρος μνημονεύει λάρνακας. Τὴν χρῆσιν δὲ τούτων, ξυλίνων πιθανῶς οὐσῶν, δυνάμεθα ὡς βεβαίαν νὰ θεωρήσωμεν ἐν τοῖς ἀποκαλυφθεῖσιν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν τάφοις. Καὶ ἐν τῇ μινωϊκῇ δὲ Κρήτῃ ἀνευρίσκομεν θαυμασίας σαρκοφάγους, ξυλίνας καὶ λιθίνας, ὧν ἐξοχωτάτη ἡ ἐν Ἁγίᾳ Τριάδι ἀνευρεθεῖσα. Αὕτη εἶναι ἐξειργασμένη ἐπὶ πώρου λίθου, φέρει δὲ μοναδικὰς πράγματι τοιχογραφίας ἐπὶ τοῦ ἀσβεστοκονιάματος τοῦ καλύπτοντος τὴν ἐξωτερικὴν ταύτης ἐπιφάνειαν. Ἐν τῇ μιᾷ τῶν μακρῶν πλευρῶν ταύτης εἰκονίζεται δεξιὰ ὁ νεκρὸς ὄρθιος πρὸ τοῦ

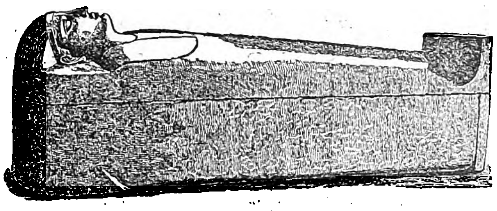

Ἀνθρωπόμορφος φοινικικὴ σαρκοφάγος.
[Μουσεῖον Λούβρου.]

μνημείου του δεχόμενος προσφορὰς τριῶν ἀνδρῶν, ὧν ὁ πρῶτος κρατεῖ ἀνὰ χεῖρας μικρὸν πλοῖον, οἱ δὲ ἕτεροι δύο μόσχους· ἀριστερὰ δὲ τελεῖται ἱεροπραξία ὑπὸ τοὺς ἤχους κιθάρας, τὴν ὁποίαν παίζει ἀνήρ, ὑπὸ δύο γυναικῶν ἐνώπιον δύο ὑψηλῶν στύλων, ἐφ' ὧν εἰκονίζονται δίστομοι πελέκεις. Ἐν ταῖς ἑτέραις πλευραῖς τῆς σαρκοφάγου ταύτης εἰκονίζονται παρεμφερεῖς σκηναί, ἀλλ' οὐχὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῆς αὐτῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Ἡ ἐξ Ἁγίας Τριάδος αὕτη σαρκοφάγος ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Ἡρακλείου.

Ἡ χρῆσις σαρκοφάγων ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν καὶ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους καὶ μετ' αὐτούς. Ἦσαν δ' αὗται κατεσκευασμέναι ἐκ ξύλου ἢ πωρολίθου ἢ μαρμάρου ἢ καὶ πηλοῦ· αἱ τελευταῖαι αὗται ἐχρησιμοποιοῦντο ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν πτωχῶν καὶ διὰ τὰ νήπια. Ἐκοσμοῦντο δ' αἱ σαρκοφάγοι ὑπὸ ποικίλων παραστάσεων διαφόρου καλλιτεχνικῆς ἀξίας, ἀναλόγως τῶν μέσων τῆς οἰκογενείας τοῦ θνήσκοντος. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν, τὰ λείψανα τῶν ὀστῶν μετὰ τῆς σποδοῦ ἐτίθεντο ἐντὸς κάλπιδος, ὡς αἱ ἐν Ἐρετρίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν, ἢ ἐντὸς πηλίνων ἀγγείων. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι τὰ πτώματα τῶν βρεφῶν καὶ τῶν παίδων οὐδέποτε ἀπετεφροῦντο. Ἐκ τῶν περιλαλήτων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σαρκοφάγων εἶναι ἡ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀνατεθεῖσα ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπὸ τῶν τυράννων τῆς Κορίνθου καὶ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου περιγραφομένη λάρναξ τοῦ Κυψέλου. Αὕτη ὅμως, πλουσιώτατα κεκοσμημένη καὶ ἐξειργασμένη ἐπὶ πολυτίμου ξύλου κέδρου, δὲν ἀνήκει εἰς τὰς σαρκοφάγους, ἀλλ' ἦτο ἁπλοῦν κιβώτιον, ἐν ᾧ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐλικνίσθη ὁ Κύψελος. Εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἀνήκουσιν αἱ πήλινοι ἐζωγραφημέναι σαρκοφάγοι, αἵτινες ἀνευρέθησαν παρὰ τὰς Κλαζομενὰς καὶ εἰς τὴν Ρόδον καὶ αἵτινες ἀπόκεινται ὁλόκληροι ἢ εἰς τεμάχια εἰς διάφορα μουσεῖα τοῦ κόσμου (εἰς Κωνσταντινούπολιν, Βερολῖνον, Λονδῖνον, Παρισίους, Βιέννην). Συνήθεις εἶναι ἐν τῇ διακοσμήσει τῶν σαρκοφάγων τούτων αἱ παραστάσεις παρελάσεων ἁρμάτων, ἐφίππων καὶ πεζῶν ὁπλιτῶν καὶ ἕτεραι στρατιωτικαὶ καὶ πολεμικαὶ σκηναί.

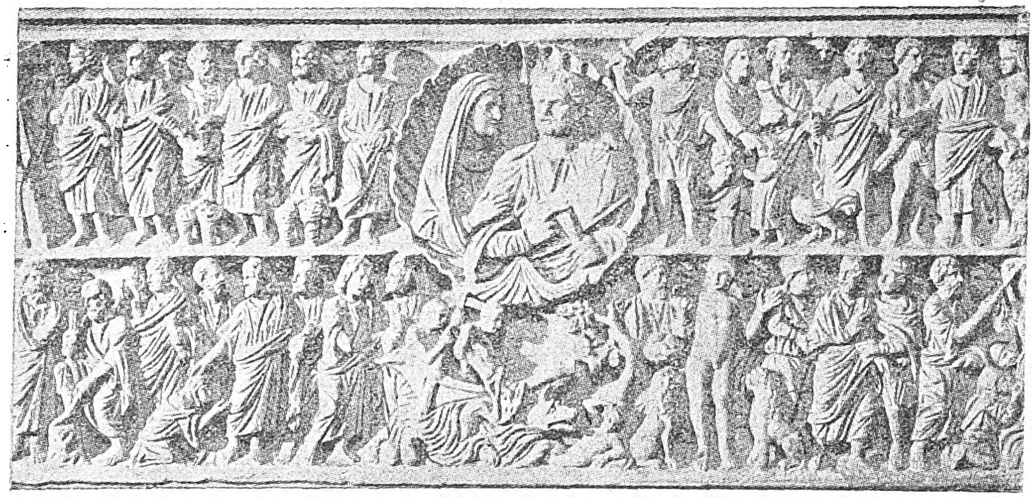

Χριστιανικὴ σαρκοφάγος τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος διακεκοσμημένη μὲ σκηνὰς ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης.

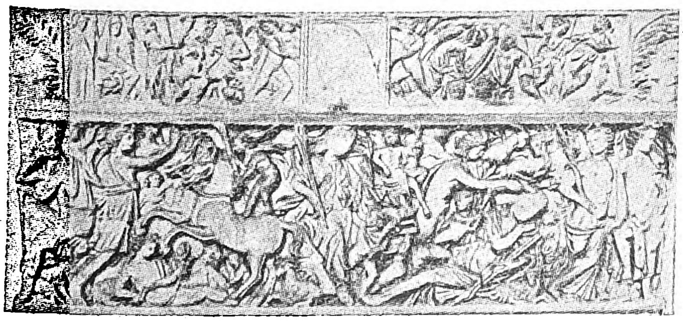

Ρωμαϊκὴ σαρκοφάγος ἀνευρεθεῖσα ἐν Βυρδῶ.
[Ἐνδυμίων καὶ Σειληνός.]

Εἰς τὸ β' ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος ἀνήκουσιν αἱ περιφημότεραι τῶν ἐν Φοινίκῃ ἀνευρεθεισῶν σαρκοφάγων. Εἰς τοὺς ἐν Φοινίκῃ ἄλλως τε ἀνασκαφέντας τάφους τῆς τε ἐποχῆς ταύτης καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων, ἀνευρέθησαν ποικιλωτάτων τύπων σαρκοφάγοι· αἱ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαι τούτων ἀπόκεινται νῦν εἰς τὸ Λοῦβρον καὶ εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶναι δὲ ἢ ἁπλαῖ ὀρθογωνίου σχήματος ἐκ λίθου θῆκαι μὲ ἀτελεῖς ἐγχαράξεις εἰς τὰς πλευράς των, ἢ καὶ χωρὶς καμμίαν διακόσμησιν, ἢ εἶναι ἀνθρωποειδεῖς, ἐκ λίθου ἐπίσης κατεσκευασμέναι καὶ μὲ ἀναγεγλυμμένα σαφῶς καὶ πολλάκις μὲ θαυμαστὴν ἐπιδεξιότητα τὰ χαρακτηριστικὰ ἀνθρωπίνων μορφῶν εἰς τὸ ἀνώτατον τμῆμα αὐτῶν, ἢ εἶναι πλούσιαι λάρνακες μὲ ἀναγλύφους παραστάσεις μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Αἱ παρατηρούμεναι εἰς τὰς φοινικικὰς σαρκοφάγους ἐπιδράσεις εἶναι ποικιλώταται. Εἰς τὴν Βύβλον αἴφνης παρατηροῦμεν ὅτι ἐπικρατεῖ ἡ αἰγυπτιακὴ παράδοσις. Ἀντιθέτως εἰς Kafer-ed Djarra, παρὰ τὸν Λίβανον, συναντῶμεν ἐπίδρασιν προερχομένην ἀπὸ τὴν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἀσκουμένην τέχνην, ἐνῷ ἡ σαρκοφάγος τοῦ Ἀχιράμ, σύγχρονος Ραμσῆ τοῦ Β' (ΙΓ' αἰὼν π. Χ.), μαρτυρεῖ ἀσσυριακὰς καὶ χετταϊκὰς ἐπιρροάς. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὰς σαρκοφάγους τοῦ Δ' αἰῶνος. Αἱ σπουδαιόταται τούτων ἀνευρέθησαν παρὰ τὴν Σιδῶνα, εἰς σύστημα τάφων παλαιοτέρων, καὶ περιεγράφησαν ἀπὸ τὸν Théodore Reinach, τὸν Χαμδῆ βέην καὶ τὸν Mendel, εἶναι δὲ γνωσταὶ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα: ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Λύκιος» φερομένη ἔχει κατασκευασθῆ ἀπὸ πάριον μάρμαρον καὶ φέρει ἀναγλύφους παραστάσεις θήρας κάπρων καὶ λεόντων, μαχῶν κενταύρων, πτερωτῶν σφιγγῶν κλπ.· ἑτέρα γνωστή, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Σατράπης», ἐκ παρίου μαρμάρου καὶ αὕτη, φέρει διαφόρους θηρευτικὰς ἢ ἐκ τῆς ἐπισήμου ἢ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς μεγιστάνων εἰλημμένας παραστάσεις, μαρτυρούσας ἔξοχον καλλιτεχνικὴν δεξιότητα· τρίτη, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κλαίουσα», ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, παρουσιάζει σειρὰν γυναικῶν, χωριζομένων μεταξύ των διὰ κομψῶν κιόνων, εἰς στάσιν εὐγενοῦς ὀδύνης καὶ συγκινητικῆς μελαγχολίας· ἀλλ' ἡ ὡραιοτάτη πασῶν εἶναι ἡ ὀνομαζομένη «τοῦ Ἀλεξάνδρου», ἐκ πεντελησίου ὁμοίως μαρμάρου, παριστῶσα μάχην μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, εἰς ἣν λαμβάνει μέρος καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἐνδεδυμένος λεοντήν, ἔτι δὲ θήραν λεόντων καὶ ἐλάφων, θήραν πανθήρων καὶ πολεμικὰς σκηνάς. Αἱ σαρκοφάγοι αὗται ἀπόκεινται νῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Αἱ σαρκοφάγοι αἱ ἀνευρεθεῖσαι εἰς τοὺς ἐτρουσκικοὺς τάφους ἀποδεικνύουν στενὴν συγγένειαν τῆς παλαιᾶς τέχνης τῶν Ἐτρούσκων πρὸς τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καλλιεργουμένην, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαϊκὴν τοιαύτην. Αἱ κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς πλευρὰς αὐτῶν ἀνάγλυφοι παραστάσεις δὲν στεροῦνται ζωῆς οὐδὲ χάριτος. Κυρίως ἀναφέρονται εἰς σκηνὰς ἀγώνων καί τινες εἰς εἰκόνας ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς εἰλημμένας. Ἡ μορφὴ τοῦ ἵππου ἀπεικονίζεται εἰς αὐτὰς μὲ ἔξοχον δεξιοτεχνίαν, τὰ δὲ πρόσωπα ἔχουν ζωηρότητα καὶ ἐνάργειαν ἐπαινετήν. Ἄξια λόγου εἶναι καὶ τὰ ἀγάλματα ἐξηπλωμένων ἢ ἡμιανακεκλιμένων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων τούτων.

Ἐτρουσκικὴ σαρκοφάγος ἐκ τερρακόττας, ἀνευρεθεῖσα ἐν Κιοῦζι τῆς Ἰταλίας.

Πλήρης εἶναι ἡ ἐπικράτησις τῶν μαρμαρίνων σαρκοφάγων κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους· συνηθέσταται δ' ἐπ' αὐτῶν αἱ ἀνάγλυφοι ἀπεικονίσεις Ἐρώτων, μαχῶν, μυθολογικῶν σκηνῶν (ἡ σαρκοφάγος π. χ. Ludovisi τοῦ μουσείου Θερμῶν τῆς Ρώμης).

Μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας εἶναι ἡ ρωμαϊκὴ σαρκοφάγος τοῦ Λευκίου Κορνηλίου Σκιπίωνος (290 π. Χ.), εἰς ἣν ἐμφανίζονται διὰ πρώτην φορὰν ἑλληνικαὶ ἀρχιτεκτονικαὶ μορφαί. Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ σαρκοφάγος τῆς Καικιλίας Μετέλλης, συζύγου τοῦ Κράσσου, φέρουσα κατὰ πλάτος πολυαρίθμους ραβδώσεις καὶ κοσμουμένη διὰ κεφαλῶν ἵππων καὶ ἀνθεμίων. Ἐπίσης δὲ ἡ ἐκ πορφυρίτου λίθου σαρκοφάγος τῆς θυγατρὸς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου Κωνσταντίας, ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ.

Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνας συναντῶμεν ἀπειρίαν σαρκοφάγων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ξύλου, πηλοῦ, πορφυρίτου λίθου ἢ μετάλλου, ἀποκειμένων εἰς τὰ πλεῖστα τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσείων, μάλιστα δ' εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ Λατερανὸν μουσεῖον καὶ εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἄρλης. Αὗται ὁμοιάζουν, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἐξεργασίαν πρὸς τὰς ἑλληνικάς, ἑλληνιστικὰς καὶ ρωμαϊκὰς σαρκοφάγους.

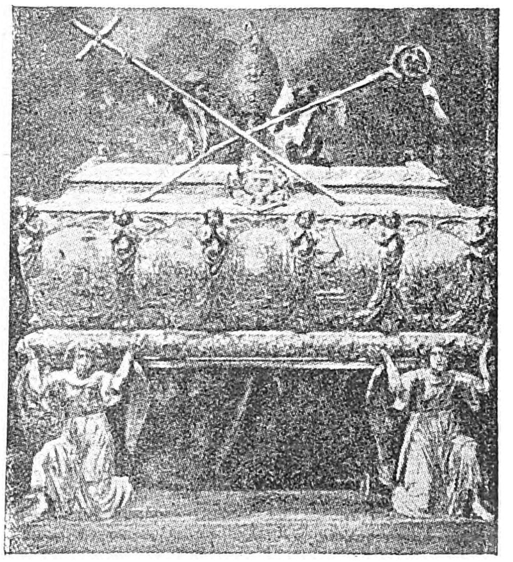

Ἀργυρᾶ σαρκοφάγος τοῦ Ἁγ. Στανισλάου ἐν Κρακοβίᾳ.

Digitized by Google

Ἡ ὁμοιότης αὕτη καταδεικνύεται ἐμφανὴς καὶ ἐκ τῆς ἐν ταῖς χριστιανικαῖς σαρκοφάγοις χρήσεως τοῦ γυμνοῦ καὶ ἐκ τῆς ἐπισωρεύσεως ἐν τῇ διακοσμήσει τούτων τῶν λίαν γνωρίμων εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην ἀνθεμίων, ῥοδάκων, μορφῶν ζῴων κλπ. Εἰς τὴν καθαρῶς βυζαντινὴν τέχνην ἀνήκουσιν αἱ ὡραῖαι σαρκοφάγοι τῆς Ραβέννης, ἐν αἷς αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιδράσεις φαίνονται ὑποχωροῦσαι πρὸ τῶν ἐξ ἀνατολῶν ἐπιδράσεων. Συνήθως εἰς τὰς σαρκοφάγους αὐτὰς δὲν ἀνευρίσκομεν ἀνθρωπίνας μορφάς· ὅπου δὲ ὑπάρχουν τοιαῦται, ὅπως εἰς τὰς ἀπεικονίσεις τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἢ τῆς Προσκυνήσεως τῶν Μάγων, ἡ ἐξεργασία των ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐμφαίνει σχολαστικὴν συμβατικότητα. Τὴν ἔλλειψιν ὅμως ἀνθρωπίνων μορφῶν καλύπτει ἡ συχνὴ ἐξεικόνισις πτηνῶν ἢ τετραπόδων ἑκατέρωθεν μονογραμμάτων καὶ ἐντὸς πλουσίας φυτοσχήμου καὶ δὴ ἀνθεμιοειδοῦς διακοσμήσεως.

Ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῶν προχριστιανικῶν καὶ τῶν χριστιανικῶν σαρκοφάγων διαφορὰ ἔγκειται ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐξεργασίαν τοῦ καλύμματος, ὅπερ εἰς τὰς χριστιανικὰς σαρκοφάγους εἶναι συνήθως τοξωτὸν ἢ σαμαρωτόν. Ἐπιγραφαὶ καὶ προτομαὶ τῶν θανόντων ἀνευρίσκονται συχνάκις ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν σαρκοφάγων, ἔτι δὲ ποικιλώταται ἕτεραι διακοσμήσεις ἢ τεταγμέναι κατὰ σειράν, ὡς εἰς τὰς σαρκοφάγους τοῦ λεγομένου ἀλεξανδρινοῦ τύπου, ἢ χωριζόμεναι διὰ παντοίων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἀπ' ἀλλήλων, μάλιστα δ' ἐπιστυλίων καὶ ἀψίδων, ὡς αἱ τοῦ λεγομένου συρομικρασιατικοῦ τύπου. Κατὰ τοὺς ὑστερωτέρους χριστιανικοὺς χρόνους ἀνευρίσκομεν ἐπίσης μακρὰν καὶ ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαν ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως σειρὰν σαρκοφάγων αἱ ζωηρότερον καὶ πλουσιώτερον διακεκοσμημέναι ἐκ τούτων ἀπόκεινται ἐν τοῖς μεγάλοις ναοῖς τῆς Ἱσπανίας καὶ εἰς ἄλλας τινὰς πόλεις ἔξω τῆς χώρας ταύτης. Ι. Μ. Π.

σαρκοφάγος (ὁ) (Sarcophagus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνον μυίας εὐμεγέθεις, μὲ σῶμα τριχωτόν, πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς ἀπαντώσας καὶ ἐνδιαιτωμένας ἐπὶ διαφόρων ἀποσυντεθειμένων οὐσιῶν. Γνωστότερα εἴδη εἶναι ὁ *σαρκοφάγος ὁ ραβδωτὸς* (Sarcophagus striatus), ὅστις ἔχει χρῶμα μελανοκυανοῦν μετὰ ὑπολεύκων γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ σώματος. Δ. Ν. Π.

Σαρκοφάγος ὁ ραβδωτός.

σαρκοφαγῶ (—έω)· εἶμαι σαρκοφάγος, τρώγω σάρκας, κρέατα.

σαρκόφιλος (ὁ) (Sarcophilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μαρσιποφόρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δασυουριδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, πάντα ἰθαγενῆ τῆς Ὠκεανίας. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *σαρκόφιλος ὁ μέλας* (Sarcophilus niger), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 70 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει κεφαλὴν ἀρκετὰ μεγάλην, οὐρὰν πεπλατυσμένην καὶ χρωματισμὸν μελανόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Τὸ κρέας του εἶναι ἐδώδιμον, διὸ καὶ διώκεται ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῶν μερῶν ἐκείνων. Δ. Ν. Π.

Σαρκόφιλος ὁ μελανός.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σαρκοφίλων* εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σαρκοφυΐα (ἡ). Ἡ κατὰ δεύτερον σκοπὸν ἴασις τῶν τραυμάτων, ὧν αἱ τραυματικαὶ ἐπιφάνειαι δι' οἱονδήποτε λόγον ἐτηρήθησαν μακρὰν ἀλλήλων, συντελεῖται δι' ἐκβλαστήσεως μικρῶν ἐπαρμάτων ἐρυθρωπῶν δίκην ὀζιδίων, καλουμένων σαρκίων. Ἡ δὲ ἐκβλάστησις αὕτη καλεῖται *σαρκοφυΐα*. Ἐκ τῆς κανονικῆς ταύτης ἀναπτύξεως τῶν σαρκίων ἐξαρτᾶται ἡ ταχεῖα ἐπούλωσις τοῦ τραύματος. Ι. Κ. Κ.

σαρκοφυλλοειδῆ, ἢ **σαρκοφυλλίδαι** (τά, οἱ) (Sarcophyllaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας ἢ θάμνους ἔχοντας παχέα, σαρκώδη φύλλα. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀείζωον*, *αἰώνιον*, *βρυόφυλλον*, *εὐαείζωον*, *κοτυληδών*, *παχυλὴ* καὶ *σαρκόφυλλος*. Δ. Ν. Π.

σαρκόφυλλος (ὁ) (Sarcophyllus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαρκοφυλλοειδῶν* ἢ *σαρκοφυλλίδων*, περιλαμβάνον θάμνους ἀειθαλεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν περὶ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χωρῶν. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *σαρκόφυλλος ὁ σαρκώδης* (Sarcophyllus carnosus). Δ. Ν. Π.

σαρκόφυμα (τὸ) *[Δερματολ.]*. Σκληροὶ ἀνώδυνοι ὑποδόριοι ὄγκοι, μεγέθους μέχρι ρεβιθίου ἀναφαινόμενοι εἰς τὰς πλευράς, τοὺς ὤμους, ἴσως φυματιώδους φύσεως. Θεραπευτικῶς συνιστᾶται τὸ ἀρσενικόν. Κ. Κ. Κ.

σαρκόφυτον (τὸ) (Sarcophyton) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀνθοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλκυοναρίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀλκυονιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μὲ φαιὸν ἢ ἐρυθρὸν ἢ τεφρὸν χρωματισμόν, ἀπαντῶντα παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

σαρκοφυῶ (—έω)· φύω, φυτρώνω σάρκα: «σαρκοφυεῖ τὸ τραῦμα» ὅταν ἐπουλοῦται.

σαρκόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία εἰς τινὰς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου τοῦ φυτοῦ *γνάφαλον τὸ ἑλληνικόν*.

σαρκόχρους (ὁ, ἡ), —*ουν* (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα σαρκός, γυμνοῦ.

σαρκόψυλλος (ὁ) (Sarcopsyllus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ψυλλιδῶν*, περιλαμβάνον ψύλλους μικροῦ μεγέθους, μὲ σῶμα πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων. Γνωστὰ ἀρκετὰ εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

σαρκῶ (—όω)· ποιῶ τι σαρκῶδες || παθ., *σαρκοῦμαι* ἀποκτῶ σάρκας πολλάς, γίνομαι σαρκώδης.

Σαρκὼ (Charcot)· βλ. λ. *Σαρκό*.

σαρκώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ἔχων πολλὴν σάρκα: «τὰ σαρκώδη μέρη τοῦ σώματος» || ὁ ὅμοιος πρὸς σάρκα, σαρκοειδής.

σάρκωμα (τό)· σαρκῶδες νεόπλασμα || ἐν τῇ ζωγραφικῇ, τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος.

—*[Ἰατρ.]* *Σάρκωμα* εἶναι κακοήθης ὄγκος, ἀπαντώμενος συχνὰ κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν. Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ συνεκτικοῦ ἱστοῦ ἐμβρυωνικοῦ τύπου καὶ πλείστων κυττάρων, μετὰ ἐλαχίστης ἐνδοκυτταρικῆς οὐσίας, ὅτι αὐξάνει ταχέως καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν αὐτοῦ ἐπανέρχεται εἴτε τοπικῶς εἴτε μεθίσταται διὰ τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων ἄλλοῦ τοῦ σώματος, ὅτι συχνὰ αἱμορροεῖ, ἐκφυλίζεται ἢ ἐξελκοῦται. Σαρκωμάτων εἶναι διάφορα εἴδη, ἕκαστον δὲ τούτων ὀνομάζεται ἐκ τοῦ εἴδους τῶν παρατηρουμένων κατ' αὐτὸ κυττάρων ἐν πλεονασμῷ. Οὕτως ἔχομεν ἀτρακτοειδῆ ἢ στρογγύλα κλπ. σαρκώματα. Συμβαίνουσιν εἴτε μετὰ προξενηθὲν τραῦμα, ἤτοι μετὰ διαπυητικὴν περιοδοντίτιδα, ἥτις εἶναι δυνατὸν νὰ προσβάλλῃ τὸ ἰγμόρειον ἄντρον ἢ τὰ ρινικὰ ὀστᾶ ἢ ἄλλον τινὰ κόλπον τῆς κεφαλῆς. Ἡ νόσος αὕτη ἐμφανίζεται κατ' ἀρχὰς ὡς μικρός, μαλθακός, σχισμώδης μικρὸς ὄγκος, ὁμοιάζων πρὸς κοκκιώδη ἱστόν, δύναται δὲ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τοῦ στόματος, συνηθέστερον ὅμως παρατηρεῖται εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἑνώσεως τῶν ὀστῶν τοῦ στόματος. Δύναται ὅμως νὰ ἄρχεται ἐκ τοῦ περιοστικοῦ ἱστοῦ ἐκ τοῦ φατνίου ὀδόντος ἢ ἐκ τῆς περιοδοντικῆς μεμβράνης ἢ ἐκ τοῦ μεσοδοντίου διαστήματος. Ἔχει δὲ κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας τὴν ἐμφάνισιν νέου ὄγκου καὶ οὐχὶ ἐξελκώσεως, ἂν καὶ βραδύτερον ἐξελκοῦται. Ἡ ἐλευθέρα ἐπιφάνεια τοῦ ὄγκου τούτου ἔχει ὄψιν ὠμοῦ ἐρυθροῦ κρέατος, κοκκιώδους καὶ ἐξελκωμένου μετὰ μαλθακῆς καὶ εὐκόλως αἱμορροούσης ἐπιφανείας. Τὸ ἄλγος εἶναι ἀνεπαίσθητον, τὰ δὲ λεμφογάγγλια ἔχουσι κατὰ φύσιν. Ἡ νόσος ἐπινέμεται τοὺς παρακειμένους μαλθακοὺς καὶ σκληροὺς ἱστούς, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς εἶναι περίγραπτος καὶ μαλθακή.

Ἡ ἐξέλιξις τῶν σαρκωμάτων εἶναι πάντοτε κακοήθης. Ἐξ αὐτῶν δὲ τὰ ἔχοντα στρογγύλα καὶ μέλανα κύτταρα εἶναι τὰ μᾶλλον κακοήθη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἔχοντα ἀτρακτοειδῆ κύτταρα. Ὅσον δὲ μικρότερα εἶναι τὰ στρογγύλα κύτταρα, ἐπὶ τοσοῦτον κακοηθέστερα εἶναι τὰ σαρκώματα. Παρατηροῦνται δὲ συχνὰ κατ' αὐτὰ ἀναιμία, λευκοκυττάρωσις καὶ πυρετός.

Προκειμένου περὶ τῶν σαρκωμάτων τοῦ τύπου τῶν στρογγύλων καὶ μελανῶν κυττάρων, τῶν μαλθακῶν καὶ ταχέως ἀναπτυσσομένων, ἡ πρόγνωσις εἶναι δυσάρεστος, καθόσον ταῦτα ἐπανεμφαίνονται εἴτε εἰς τὴν χειρουργηθεῖσαν ἑστίαν εἴτε ὀλίγον ἀνωτέρω αὐτῆς. Ἡ θεραπεία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς θέσεως τοῦ σαρκώματος. Ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις εἰς τὰ σαρκώματα ἐνδείκνυται, ὅταν ταῦτα εἶναι ἐν τῇ γενέσει των, ἡ δὲ ἀκτινοθεραπεία καὶ ραδιοθεραπεία ἔσχον πάντοτε εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Ν. Γ. Π.

— *[Κτηνιατρ.]* *Σάρκωμα* καλεῖται ὄγκος κακοήθης ἀπαντώμενος ἐπὶ παντὸς ἰνώδους ἱστοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ ἐφ' ὅλων τῶν ὀργάνων. Ὁ σαρκωματώδης ἱστὸς ἔχει χρῶμα ὁτὲ μὲν λευκὸν ἢ φαιὸν (*λευκοσάρκωμα*), ὁτὲ δὲ μέλαν (*μελανοσάρκωμα*). Θ. Α. Φ.

— **σάρκωμα τὸ κοινὸν** *[Δερματ.]*. Ταῦτα παρουσιάζονται ἡ μονήρη ἢ ἀρχῆθεν πολλαπλᾶ ὑπὸ μορφὴν μαλακῶν στρογγύλων διαφόρου μεγέθους ὄγκων, οἱ ὁποῖοι καλύπτονται ὑπὸ φυσιολογικῆς ἐπιδερμίδος. Οὗτοι παραμένουν ἀμετάβλητοι ἐπὶ μακρὸν καὶ διὰ τῆς χειρουργικῆς ἐξαιρέσεως ἰῶνται ὁριστικῶς. Ἐνίοτε ὅμως πολλαπλασιάζονται εἰς ὁλόκληρον τὸ δέρμα καὶ εἰς ἄλλα ἐσωτερικὰ ὄργανα, προκαλοῦσι δὲ τὸν θάνατον διὰ καχεξίας. Κ. Κ. Κ.

— **σάρκωμα μελανιτικὸν** *[Δερματολ.]*. Ἀναφαίνεται συνήθως εἰς ἄνδρας 40—60 ἐτῶν ἐν ἀρχῇ εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, συνίσταται δὲ ἐκ φαιοερυθρῶν ὀγκιδίων μεγέθους μέχρι ρεβιθίου, τὰ ὁποῖα ἐξαπλοῦνται βαθμηδόν. Ἡ πρόγνωσις εἶναι κακή, ἡ δὲ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐξαίρεσιν καὶ εἰς ἐνέσεις ἀρσενικοῦ. Κ. Κ. Κ.

σαρκωματώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ ὁμοιάζων πρὸς σάρκωμα: «σαρκωματῶδες ἔκφυμα».

— **σαρκωματῶδες μυέλωμα** *[Παθολογοανατ.]*· βλ. *μυελοσάρκωμα*.

— **σαρκωμάτωσις δερματικὴ** *[Δερματολ.]*. Παρουσιάζεται συνήθως εἰς ἄτομα 40—60 ἐτῶν εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ δέρματος ὑπὸ μορφὴν σκληρῶν καὶ κινητῶν ὑπὸ τὸ δέρμα ὄγκων μεγέθους μέχρι μανδαρινίου, οἱ ὁποῖοι ἐνίοτε μαλακύνονται καὶ νεκροῦνται, ὁπότε ἀναφαίνονται γενικώτερα φαινόμενα: πυρετός, διάρροια καὶ μεταστάσεις εἰς ἐσωτερικὰ ὄργανα. Ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐντὸς 1—4 ἐτῶν. Κ. Κ. Κ.

σαρκωμένος (ὁ). Μία τῶν παρὰ τῷ λαῷ ὀνομασιῶν τοῦ *βρυκόλακος* (βλ. λ.).

σάρκωσις, —*εως* (ἡ)· ἀνάπτυξις σαρκός, σαρκοφυΐα.

—*[Ἰατρ.]* Βλ. λ. *σαρκοφυΐα*.

σαρκωτικός, —*ή*, —*όν*· ὁ συντελεστικὸς εἰς αὔξησιν σαρκῶν: «σαρκωτικαὶ τροφαί».

Σὰρλ ἀκρωτήριον (Charles Cap) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς ἀποικίας Λαβραδώρ, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ στενοῦ Μπελβίλ. Γ. Ι. Β.

Σαρλᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σβορωνάτων τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 289.

Σαρλάτη, ἢ **Σάρλατον** (Sarlate, Sarlatum) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ρωμαϊκὴ πόλις τῆς Γαλατίας, ἡ νῦν Σαρλὰ (Sarlat) τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ τῆς Δορδώνης. Π. Κ. Π.

Σαρλβουὰ (Charlevoix), ***Πέτρος-Φραγκῖσκος Ξαβέριος ντὲ*** —. Γάλλος ἰησουΐτης ἱεραπόστολος (1682—1761). Ἀνῆλθε τὸν ποταμὸν Ἅγιον Λαυρέντιον καὶ διέτρεξε τὰς περιφερείας τοῦ Μισσισιπῆ καὶ τῶν Μεγάλων λιμνῶν. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς Παραγουάης» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαρλὲ (Charlet), ***Τουσσαὶν-Νικόλαος***. Γάλλος λιθογράφος καὶ ζωγράφος (1792—1845). Διεκρίθη ὡς ζωγράφος πολεμικῶν σκηνῶν, ἀναφερομένων ἰδίᾳ εἰς τὴν ναπολεόντειον ἐποποιίαν, μετὰ τοῦ Ραφφώ, οὗ προηγήθη κατά τι ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ διάβασις τοῦ Ρήνου» (Βερσαλλίαι), «Ὁ γρεναδιέρος τῆς φρουρᾶς» καὶ «Ἡ κατασκήνωσις παρὰ τὴν εἴσοδον ἑνὸς χωρίου» (Λοῦβρον), «Ἡ ὑποχώρησις ἐκ Ρωσίας» (Λυὼν) καὶ «Ὁ Ναπολέων καὶ ὁ γρεναδιέρος» (Ἀβινιών). Ὡς λιθογράφος ἐπίσης διέπρεψεν ὁ Σαρλὲ ἐν τῇ ἀπεικονίσει χαρακτηριστικῶν οὐμοριστικῶν σκηνῶν. Ι. Μ. Π.

Σαρλεμὸν (Charlemont), ***Ἰωσὴφ-Πέτρος***. Γάλλος πυγμάχος, γεννηθεὶς τῷ 1839. Ἔγραψεν ἔργον περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τεχνικῆς τῆς πυγμαχίας ἢ ραβδομαχίας. Τ. Ι. Κ.

Σαρλερουὰ (Charleroi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Βελγίου, πρωτεύουσα ἐπαρχίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάμπρ παρὰ τὴν ὁμώνυμον διώρυγα. Κάτ. 27.395. Εἶναι κέντρον σιδηροβιομηχανίας. Παρ' αὐτὴν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεξήχθησαν μάχαι μεταξὺ Γάλλων καὶ Γερμανῶν (βλ. κατωτ.). Γ. Ι. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς διεξαχθείσας ἐν τῷ γαλλικῷ θεάτρῳ τὸ τέλος Αὐγούστου 1914, φερομένας δ' ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐπιχειρήσεις τῶν συνόρων (βλ. λ. *Παγκόσμιος πόλεμος*, τ. ΙΘ', σ. 337), διεξήχθη μεταξὺ τῆς 2ας γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Μπύλωφ (Bülow) καὶ τῆς 5ης γαλλικῆς τοῦ στρατηγοῦ Λανρεζὰκ (Lanrezac) ἀγών, φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τοῦ Σαρλερουὰ* (21—24 Αὐγούστου 1914). Τὴν πρωΐαν τῆς 21ης Αὐγούστου αἱ μονάδες τῶν ἑκατέρωθεν ἀντιπάλων στρατιῶν εὑρίσκοντο ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχῆμα. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην διετάχθη ὁ Λανρεζὰκ νὰ ἐπιτεθῇ, ἀλλ' οὗτος ἀνέβαλε διὰ τὴν ἐπομένην, 22αν Αὐγούστου, καθόσον κατὰ τὴν 21ην δὲν εἶχον ἀκόμη συγκεντρωθῆ ἅπασαι αἱ μονάδες του, δι' ὃ προὐτίθετο νὰ παραμείνῃ ἐν ἀμύνῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν κατοχὴν τῶν γεφυρῶν τοῦ Σάμπρ. Ἡ 2α ὅμως γερμανικὴ στρατιά, περατώσασα τοὺς ἐλιγμούς

Digitized by Google

της καὶ ἔχουσα ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 21ης Αὐγούστου μέτωπον πρὸς νότον, προκατέλαβε τοὺς Γάλλους, ἀρχίσασα ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 21ης Αὐγούστου τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν γαλλικῶν σωμάτων 3ου καὶ 10ου, καθ' ὃν χρόνον διὰ τοῦ 7ου ἐφεδρικοῦ σώματος ἐβομβάρδιζε τὴν Ναμύρ. Ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τὸ ν' ἀπωθηθῶσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης ἅπαντα τὰ προκεχωρημένα γαλλικὰ τμήματα τὰ κατέχοντα τὰς γεφύρας, τὸ δὲ σῶμα ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Σορντὲ πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σάμπρ (τὴν νοτίαν), εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 21ης Αὐγούστου οἱ Γερμα-

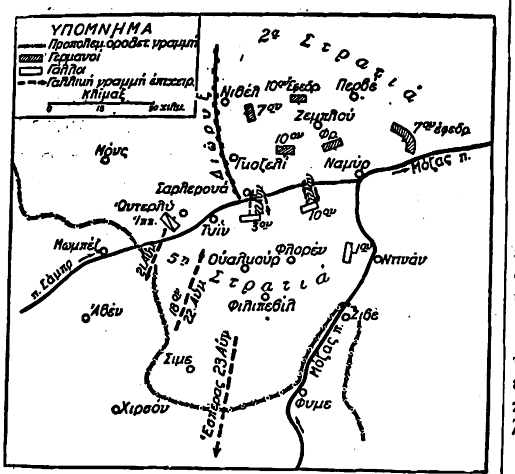

Μάχη τοῦ Σαρλερουὰ 21—24 Αὐγούστου 1914.

νοὶ ἦσαν κύριοι ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Σάμπρ, ἐγκαταστήσαντες ἰσχυρὸν προγεφύρωμα νοτίως τοῦ Σαρλερουὰ καὶ ἀπειλήσαντες τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ 3ου γαλλικοῦ σώματος δι' ὑπερκεράσεως. Κατ' φυσικὸν λόγον ἡ 5η γαλλικὴ στρατιὰ ἐδυσκολεύθη ν' ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν τὴν 22αν Αὐγούστου, δι' ὃ διέταξε τὰς μονάδας της νὰ προσπαθήσωσι νὰ κρατήσωσι τοὐλάχιστον τὰς θέσεις των. Τὰ 3ον καὶ 10ον ὅμως γαλλικὰ σώματα, ὑπερβάντα τὴν ἐντολήν των, ἀντεπετέθησαν ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς 22ας Αὐγούστου κατὰ τῶν Γερμανῶν, μολονότι δὲ διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες περὶ τὸ Σαρλερουά, καθ' οὓς πεντάκις ἀνακατέλαβον καὶ ἀπώλεσαν τὸ χωρίον τοῦτο οἱ Γάλλοι, ἐν τούτοις, ἀντὶ νὰ βελτιωθῇ ἡ δύσκολος θέσις τούτων, τοὐναντίον ἐπεδεινώθη αὕτη, καθόσον ὄχι μόνον οὐδόλως παρεκωλύθη ἡ διὰ τοῦ Σαρλερουὰ προέλασις τῶν Γερμανῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σάμπρ (τῆς νοτίας), ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπειλὴ ὑπερκεράσεως τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ 3ου γαλλικοῦ σώματος ἐπηυξήθη, ἀπομακρυνθεῖσα μόλις περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης, ὅτε, κατόπιν καὶ ἀφίξεως τοῦ 18ου σώματος πρὸς τὸ χωρίον Thuin, ἀπεκρούσθη ἡ ἀπειλουμένη ὑπερκέρασις. Ἀπὸ τῆς 16ης ὥρας ἤρχισεν ἡ ὑποχώρησις τῶν Γάλλων, εἰς τρόπον ὥστε τὴν ἑσπέραν τῆς 22ας Αὐγούστου ναὶ μὲν ἡ 5η γαλλικὴ στρατιὰ δὲν εὑρίσκετο ἐν πλήρει ὑποχωρήσει, πάντως ὅμως εὑρίσκετο εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Οὐχ ἧττον ὁ Λανρεζὰκ διέταξεν ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς 23ης Αὐγούστου τὸ 1ον σῶμα ἑλιχθῇ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀπειλήσῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς γερμανικῆς φρουρᾶς. Τὴν χαραυγὴν ὅμως τῆς 23 Αὐγούστου ἐπληροφορήθη ὁ Λανρεζὰκ τὴν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐπικειμένην πτῶσιν τῆς Ναμύρ, ἧς ἄμεσος συνέπεια θὰ ἦτο ἡ προσπέρασις τῆς 3ης γερμανικῆς στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Χάουζεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μόζα καὶ ἡ ἀπειλὴ κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς 5ης γαλλικῆς στρατιᾶς, εἰδικῶς δὲ κατὰ τοῦ 1ου σώματος. Εὑρεθεὶς ὁ Λανρεζὰκ ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν, καὶ δὴ καθ' ὃν χρόνον ἡ μὲν ἐπαφὴ μετὰ τῆς δεξιά του (ἀνατολικῶς) 4ης γαλλικῆς στρατιᾶς εἶχε καταστῇ λίαν χαλαρά, ἡ δὲ μετὰ τῶν Ἄγγλων οὐδόλως ὑφίστατο, διέταξε τὴν 21ην ὥραν τῆς 23ης Αὐγούστου 1914 τὴν γενικὴν ὑποχώρησιν τῆς στρατιᾶς πρὸς νότον. Διὰ τῆς νίκης τῶν Γερμανῶν εἰς Σαρλερουὰ συνεπληρώθη ἡ ἀπώθησις τῶν Γάλλων ἐξ ὅλου τοῦ βορείου μετώπου καὶ ἐπερατώθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν συνόρων.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σαρλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κοκκινοχώρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Καβάλλας.

Σαρλίγκα *[Γεωγρ.]*. Δυτικὸς κλάδος τοῦ ὄρους *Μενοικίου* (βλ. λ.), ὑψούμενος πρὸς Β. τῶν Σερρῶν μέχρις ὕψους 1.667 μ.

Σαρλιὲ (Charlier), ***Κάρολος-Λουδοβῖκος-Γουλιέλμος***. Σουηδὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Östersund τῷ 1862. Τῷ 1897 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Lund καὶ ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 70οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου διευθυντοῦ τοῦ ἱδρύματος τούτου. Ἠσχολήθη κυρίως ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν παρέλξεων καὶ κατέγινεν εἰς τὴν ὀπτικήν. Ἐκ τῶν συγγραφῶν του κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: «Μελέτη ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῶν τριῶν σωμάτων» (1892—1893), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἀστρονομικὴν θεωρίαν τῆς περιόδου τῶν παγετώνων» (1901), «Οὐράνιος μηχανικὴ εἰς δύο τόμους» (1902—1907), «Ἀναλυτικὴ λύσις τοῦ προβλήματος τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν τροχιῶν» (1911) κτλ.

Σ. Π.

Σάρλιτζα *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ χωρίου τῆς Λέσβου *Θερμὴ* (βλ. λ.).

Σαρλὸ (Charlot). Ὄνομα, ὑφ' ὃ εἶναι γνωστὸς ὁ περίφημος κωμικὸς ἠθοποιὸς τοῦ κινηματογράφου Τσάρλυ *Τσάπλιν* (βλ. λ.).

Σαρλοβὲζ (Sarlovèse), ***Φραγκῖσκος***, *βαρῶνος ντὲ—*. Γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Περιγκὸρ (1775—1827). Διέπρεψεν εἰς πλείστας μάχας, διακριθεὶς προσέτι ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν μάχην τοῦ Βερεζίνα. Συνέγραψεν ἔργον περὶ τῆς στρατιωτικῆς νομοθεσίας.

Θ. Β.

Σαρλὸτ (Charlotte) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὰ βόρεια τῆς πολιτείας Καρολίνας. Κατ. 55.900. Ἔχει πανεπιστήμιον μαύρων (1867), ἐργοστάσια κατασκευῆς ὑφασμάτων κτλ.

Γ. Ι. Β.

σαρλόττα (ἡ) (γαλλ. sarlotte)· εἶδος γυναικείου θερινοῦ πίλου, φερομένου ἰδίως ὑπὸ νεανίδων· || εἶδος στρογγύλης φόρμας πρὸς κατασκευὴν γλυκισμάτων, φερούσης κατὰ τὴν στεφάνην δακτυλιωτὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχάς.

Σαρλοττάουν (Charlottetown) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καναδᾶ καὶ πρωτεύουσα τῆς νήσου τοῦ πρίγκιπος Ἐδουάρδου. Κάτ. 10.800. Εἶναι κέντρον ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου καὶ ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων εἰδῶν καὶ σημαντικὴν ἁλιείαν.

Γ. Ι. Β.

Σαρλόττενμπουργκ (Charlottenburg) *[Γεωγρ.]*. Πρώην πόλις τῆς Πρωσσίας, ἑνωθεῖσα τῷ 1920 διοικητικῶς μετὰ τοῦ Βερολίνου καὶ ἀποτελοῦσα μετά τινων τμημάτων ἄλλων συνοικιῶν διαμέρισμα αὐτοῦ. Κάτ. (1919) 322.766. Κεῖται ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Σπρέα καὶ χωρίζεται τοῦ Βερολίνου διὰ τοῦ ἐκτεταμένου πάρκου Τιργκάρτεν. Εἶναι ἡ ἀφετηρία σιδηροδρομικῶν ὁδῶν πρὸς πλείστας πόλεις τῆς Γερμανίας. Εἰς τὸ Σαρλόττενμπουργκ περιλαμβάνεται καὶ ἡ μεγάλη βιομηχανικὴ περιοχή, μεταξὺ τοῦ Σπρέα καὶ τῆς πλωτῆς διώρυγος τοῦ Σπαντάου, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν αἱ μέγισται βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις τῆς Γερμανίας, ὡς τὰ ποικίλα ἐργοστάσια τῆς ἑταιρείας Ζίμενς καὶ Χάλσκε (ἀποτελοῦντα τὴν πόλιν τοῦ Ζίμενς), ἡ ἑταιρεία κατασκευῆς ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων, τὰ μεγάλα χημικὰ ἐργοστάσια Σέριγκ κλπ. Κυριώτερα κτίσματα καὶ μνημεῖα: Τὸ στάδιον, κτισθὲν τῷ 1913, ἡ παρὰ τὸ Βιτσλέμπεν ἔκθεσις ῥαδιοφωνίας μετὰ πύργου ὕψους 140 μ. (ἱδρυθεῖσα τῷ 1925), τὸ ἀνάκτορον μετὰ πάρκου καὶ μαυσωλείου τῶν Χοεντζόλλερν (1698), τὸ πολυτεχνεῖον κλπ. Ὁ ἐπὶ τοῦ Σπρέα λιμὴν τοῦ Σαρλόττενμπουργκ ἔχει μεγάλην κίνησιν.

Θ. Κ.

Σαρλότ(ε)σβιλ (Charlottesville) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Βιργινίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρυβάννα. Κάτ. 12.000. Ἔχει πανεπιστήμιον, ἀστεροσκοπεῖον καὶ ποικίλην βιομηχανίαν.

Γ. Ι. Β.

Σαρλουΐ (Chaarlouis) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σααρλουΐ*.

Σαρλὼ (Charlot)· βλ. λ. *Τσάπλιν* Τσάρλυ.

Σὰρμ (Charmes) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἐν τῇ Δυτικῇ Γαλλίᾳ, πρωτεύουσα καντονίου ἐν τῷ νομῷ τῶν Βοσγίων καὶ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Μερεκούρ, οὗτινος ἀπέχει περὶ τὰ 19 χλμ. Κάτ. 4.500 περίπου. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μοζέλλα καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Διώρυγος, ἧς ἀποτελεῖ σημαντικὸν λιμένα.

— *[Στρατ. Ἱστορ.] Δίοδος τῆς Σάρμ* (trouée de Charmes) καλεῖται ὁ μεταξὺ τοῦ φρουρίου Ἐπινὰλ καὶ τῆς ὀχυρᾶς περιοχῆς Βερντὲν—Σαὶν Μιχιὲλ—Τοὺλ χῶρος, ἀνοχύρωτος μὲν ἀλλὰ μὴ ἐπιτρέπων τὴν δι' αὐτοῦ εἰσβολήν, καθόσον ἀπόπειρα τοιαύτης προελάσεως θὰ ἐνσφηνωθῇ μεταξὺ τῶν γαλλικῶν φρουρίων. Κατὰ τὰς διεξαχθείσας εἰς τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπιχειρήσεις τῆς Λωρραίνης, οἱ Γερμανοί, μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Γάλλων τῆς 20ῆς Αὐγούστου 1914, εἴς τε τὸ Σάρρμπουργ καὶ εἰς τὸ Μοράνζ, ἀναγκασθέντων νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ νὰ εὑρεθῶσι τὴν 23ην Αὐγούστου 1914 εἰς τὴν γραμμὴν τὴν ἐμφαινομένην εἰς τὸ σχῆμα τῆς λ. *Λωρραίνη [Στρατ. Ἱστορ.]* (ἀφεθέντος οὕτω μικροῦ τινος κενοῦ πρὸ τῆς διόδου τῆς Σάρμ), ἐπεζήτησαν νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὰς κατευθύνσεις τοῦ Ντὲλμ καὶ τοῦ Μορὰνζ ἀφ' ἑνός, τῶν Βοσγίων ἀφ' ἑτέρου, δηλαδὴ μὲ κατευθύνσεις συγκλινούσας πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Λυνεβίλ, ἵνα ἐκεῖθεν σπεύσωσι πρὸς τὴν δίοδον τῆς Σάρμ. Οἱ διοικηταὶ ὅμως τῶν γαλλικῶν στρατιῶν, Ντυμπάϊγ τῆς 1ης καὶ Καστελνὼ τῆς 2ας, ἐσκέφθησαν ὅτι, ὡς εὑρίσκοντο τεταγμέναι αἱ στρατιαὶ αὗται (καθέτως ἡ μὲν πρὸς τὴν δέ), θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσι μεγάλην ἧτταν εἰς τοὺς Γερμανούς, ἐὰν ἐπεζήτουν νὰ ἐκβιάσωσι τὴν δίοδον τῆς Σάρμ, καθόσον τότε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ περικλεισθῶσιν οἱ Γερμανοὶ ὑπὸ τῆς ἐμψύχου ἠλάγρας τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῶν γαλλικῶν τούτων στρατιῶν. Καίτοι οἱ Γερμανοὶ ἐφάνησαν πρὸς στιγμὴν διστακτικοί, ἐν τούτοις τὴν 24ην Αὐγούστου 1914 ἤρχισαν προελαύνοντες διὰ μὲν τῆς 7ης στρατιᾶς κατερχομένης ἐκ τῶν Βοσγίων, διὰ δὲ τῆς 6ης πρὸς νοτιοδυσμάς, ἐκτελοῦντες τοιουτοτρόπως πλευρικὴν πορείαν πρὸ τοῦ μετώπου τῆς 2ας γαλλικῆς στρατιᾶς. Ὁ Καστελνὼ ἀπεφάσισε τότε νὰ ἐπιτεθῇ, προσβάλλων τὸ δεξιὸν γερμανικὸν πλευρὸν διὰ τοῦ 20οῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Φός, καθ' ὃν χρόνον, διὰ τῶν λοιπῶν σωμάτων, θὰ καθήλωνε τοὺς Γερμανοὺς κατὰ μέτωπον. Ὄντως, ἀπὸ τῆς νυκτὸς 24—25 Αὐγούστου καὶ κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 25ης ἐξετελέσθησαν ὅλαι αἱ προκαταρκτικαὶ διατάξεις, εἰς τρόπον ὥστε τὴν 15ην ὥραν τῆς 25ης Αὐγούστου ἐξώρμησεν ἡ γαλλικὴ ἐπίθεσις, κατορθώσασα ν' ἀπωθήσῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ταύτης τὴν 6ην γερμανικὴν στρατιὰν καὶ συνεπῶς ν' ἀνακόψῃ ὁριστικῶς τὴν γερμανικὴν ἐν Λωρραίνῃ προέλασιν, τὸν ἀποσκοποῦσαν τὴν ὑπερκέρασιν τοῦ δεξιοῦ τῶν Γάλλων.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σὰρμ (Charmes), ***Μαρία-Ἰούλιος-Ἰωσὴφ-Φραγκῖσκος***, ἐπιλεγόμενος ***Φρανσί***. Γάλλος δημοσιολόγος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1848. Συνειργάσθη εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» καὶ τῷ 1880 διωρίσθη ὑποδιευθυντὴς τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1881—1893 ἐξελέγη τρὶς βουλευτής.

Γ. Ι. Β.

Σαρμαθῆς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μοναστήριον ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.

Α. Θ. Σ.

Σαρμαθὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Θράκης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἱμιμόντου, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.

Α. Θ. Σ.

Σαρμαλία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Γαλατίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τεκτοσάγων, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, 48 μίλλια πρὸς Α. τῆς Ἀγκύρας καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Ταουΐον (νῦν Νεφέσκιοϊ) ὁδοῦ.

Α. Θ. Σ.

Σαρμάνοι (οἱ). Τάξις *γυμνοσοφιστῶν* (βλ. λ.) ἐν Ἰνδίαις, ἀσκηταὶ τοῦ βουδισμοῦ (ἰνδιστὶ çramana), διακρινόμενοι τῶν ἀδελφῶν των Βραχμάνων, ὡς παραδεχόμενοι ἀδιακρίτως τοὺς εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν προσερχομένους, ἐνῷ οἱ Βραχμᾶνες ἀπέστεργον τοὺς ὀπαδοὺς τῶν ἄλλων τάξεων.

Α. Θ. Σ.

σαρμᾶς (τουρκ. *σαρμᾶ*, ἐκ τοῦ ῥήματος *σαρμὰκ*= περιτυλίσσω). Οὕτω καλεῖται ἐν Τουρκίᾳ τὸ κοκορέτσι, οἱ ἐκ φύλλων ἀμπέλου ἢ λαχάνου παρασκευαζόμενοι ντολμάδες, τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κατὰ τὸν Ἐπιτάφιον καὶ τὴν Ἀνάστασιν χρησιμοποιούμενα συνήθως εἴς τινας χώρας τῆς Ἀνατολῆς λεπτὰ καὶ μικρὰ κηρία, τὰ περιτετυλιγμένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζουν διάφορα σχήματα εἰς μέγεθος γρόνθου περίπου κτλ. *Σαρμᾶ* λέγεται ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡ τρικλοποδιά.

Ν. Μ.

Σαρμασίκι *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ κυρίως Πόλει (Σταμπούλ), μεταξὺ τῆς Πύλης τοῦ Ρωμανοῦ (Τὸπ-Καπουσοῦ) καὶ τῆς τοῦ Πολυάνδρου (Ἐδίρνε-Καπουσοῦ). Τὸ σημερινὸν ὄνομα εἶναι τουρκικὴ παραφθορὰ τῆς βυζαντινῆς συνοικίας *Τὰ Ἀρματίου*, ὀνομασθείσης οὕτως ἀπό τινος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος ἀκμάσαντος μαγίστρου. Κατοικεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων ἐχόντων κοινότητα, σχολὰς καὶ ναὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Ν. Μ.

σαρμασίκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κύναγχον*.

Σαρμάται, ἢ ***Σαυρομάται*** (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Νομαδικὸς καὶ πολεμικὸς λαὸς τῆς Ἀσίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Δ', 21), μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης.

Ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου περιγράφονται ὡς μικροὶ τὸ ἀνάστημα καὶ παχύσαρκοι, ἦσαν ὅμως ἄριστοι ἱππεῖς, κατά τινα δὲ μυθικὴν παράδοσιν ἐθεωροῦντο ὡς καταγόμενοι ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἀμαζόνων ἐπιμειξίας τῶν Σκυθῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἡγεμονία αὐτῶν ἐπεξετάθη πρὸς βορρᾶν, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος συνεμάχησαν μετὰ τῶν Σκυθῶν κατὰ τοῦ Δαρείου. Τέσσαρας περίπου αἰῶνας ἀργότερον συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Μιθριδάτου κατὰ τῶν παλαιῶν συμμάχων των, ἀνατρέψαντες δὲ τὸ κράτος τῶν Σκυθῶν ἀντικατέστησαν αὐτοὺς κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα καθ' ὅλην τὴν ἀνατολικὴν καὶ βόρειον Εὐρώπην, φθάσαντες μέχρι τῆς Σουηβικῆς θαλάσσης (Βαλτικὴ θάλασσα). Νικηθέντες κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Γότθων, ἐπέδραμον τὴν Παννονίαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ

Digitized by Google

τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ τῷ 375. Ὑποταχθέντες τέλος ὑπὸ τῶν Οὔννων, ἠκολούθησαν αὐτοὺς πρὸς τὴν Δύσιν, τὰ δὲ ὑπολείμματα αὐτῶν κατέφυγον κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα εἰς τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ ἔκτοτε δὲν ἀναφέρονται πλέον ἐν τῇ ἱστορίᾳ (βλ. λ. *Σαρματία*). Α. Θ. Σ.

— *[Ἀνθρωπολ.]* Οἱ *Σαρμάται* φέρονται ὡς ἐμφανίζοντες τὴν ξανθὴν συνδρομὴν (δέρμα λευκόν, ξανθὰς τρίχας, κυανοῦς ὀφθαλμούς), δολιχοκεφαλίαν καὶ λεπτοπροσωπίαν καὶ ὡς καταγόμενοι ἐκ τῆς μεγάλης βορείου φυλῆς τῆς Εὐρώπης ἢ ὅτι εἶναι ἰρανικῆς προελεύσεως.

Σαρματικὴ φυλὴ ὀνομάζεται σήμερον ὑπό τινων καὶ ἡ *ἀλπίνη* φυλὴ τῆς Εὐρώπης, κατὰ τὴν ἀδρὰν ἀνθρωπολογικὴν διαίρεσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Ι. Γ. Κ.

Σαρματᾶς (ἢ *Σαρμάτιος*), *μάρτυς*. Διάσημος ἀναχωρητὴς τῆς Αἰγύπτου, ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου, ὅστις κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Ἱερωνύμου ἐσφάγη ὑπὸ Σαρακηνῶν ἐπιδραμόντων εἰς τὴν Θηβαΐδα τῷ 362 καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 30 Αὐγούστου, ὑπὸ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς τὴν 11 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Σαρματέγτη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἑτερώνυμασία τῆς πόλεως *Ζαρμιζεγέθουσα* (βλ. λ.).

Σάρματες *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, κτισθὲν ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Σαρματία (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία, τὴν ὁποίαν πρῶτος μετεχειρίσθη κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα ὁ Πομπώνιος Μέλας, ἵνα δηλώσῃ τὸ βόρειον μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, τὸ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Βιστούλα καὶ τῶν Σαρματικῶν ὀρέων πρὸς Δ., τὰ ὁποῖα ἐχώριζον αὐτὴν ἀπὸ τῆς Γερμανίας, μέχρι τοῦ Ρᾶ (Βόλγας) πρὸς Α., ὅστις τὴν ἐχώριζεν ἀπὸ τῆς Σκυθίας. Ὁριζομένη πρὸς τὰ ΝΔ. καὶ Ν. ὑπὸ τῶν ποταμῶν Δουνάβεως, Τισία (Theiss) καὶ Τύρα (Δνείστερ), οἱ ὁποῖοι τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τῆς Παννονίας καὶ Δακίας, καὶ μακρότερον ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου καὶ τοῦ Καυκάσου, ὅστις ἐχώριζεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Κολχίδος, Ἰβηρίας καὶ Ἀλβανίας, ἐξετείνετο πρὸς Β. μέχρι τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἀγνώστων χωρῶν τῆς Β Εὐρώπης. Ὁ λαός, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν, κατῴκει μικρὸν μόνον μέρος αὐτῆς, τοῦ μεγαλυτέρου κατοικουμένου ὑπὸ σκυθικῶν φυλῶν. Τινὲς ὅμως τῶν κατοίκων τοῦ βορείου μέρους φαίνεται ὅτι ἦσαν γερμανικῆς καταγωγῆς, ὅπως οἱ *Οὐενέδαι* ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς καὶ οἱ *Ἰάζυγες*, οἱ *Ρωξολανοὶ* καὶ οἱ *Ἀμαξόβιοι* κατὰ τὰ Ν. τῆς Ρωσίας. Ἡ κυριωτέρα τῶν ἄλλων φυλῶν πρὸς Δ. τοῦ Τανάϊδος (Δὸν) ἦσαν οἱ *Ἀλαυνοὶ* ἢ *Ἀλανοὶ Σκύθαι*, λαὸς σκυθικός, ὅστις προερχόμενος ἐκ τῆς Ἀσίας ἐγκατεστάθη εἰς τὰ κεντρικὰ τῆς Ρωσίας. Διῃρεῖτο δὲ ὅλη ἡ χώρα διὰ τοῦ Τανάϊδος (Δὸν) εἰς δύο μέρη: τὴν *Εὐρωπαϊκὴν Σαρματίαν* ἢ *Δυτικήν*, περιλαμβάνουσαν τὴν Πολωνίαν καὶ Ρωσίαν, καὶ τὴν *Ἀσιατικὴν Σαρματίαν* ἢ *Ἀνατολικήν*, περιλαμβάνουσαν τὰς πέραν τῆς Κασπίας θαλάσσης χώρας. Ἡ Ταυρικὴ χερσόνησος (νῦν Κριμαία), μολονότι περιεκλείετο εἰς τὰ ὅρια αὐτῆς, ἐν τούτοις δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς τμῆμα τῆς Σαρματίας, ἀλλ' ἰδιαιτέρα χώρα. Α. Θ. Σ.

Σαρματικὰ *ὄρη* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς ΝΑ. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἐκτεινομένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἐκτεινομένη μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Βιστούλα. Εἶναι τὰ σημερινὰ *Δυτικὰ Καρπάθια*. Α. Θ. Σ.

Σαρματικαὶ *πύλαι* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρώταται δίοδοι τοῦ Καυκάσου, 200 μίλλια ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἄγουσαι ἀπὸ τῆς Ἰβηρίας εἰς τὴν Σαρματίαν, αἱ ἄλλως καλούμεναι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων *Κάσπιαι πύλαι* (Caspiae Portae) ἢ claustra Caspiarum (=κλεῖδες Κασπίων). Ὁ Στράβων (Ι, 500) ἀναφέρει δύο διόδους, τὰς ὁποίας ὀνομάζει «τὰ ἐπὶ Κύρῳ καὶ ἐπὶ Ἀράξῃ στενά», ἀπολήγουσας εἰς Ἀρμοζικὴν καὶ Σευσόμαρα, καὶ τῶν ὁποίων τὴν μὲν πρώτην ἐχρησιμοποίησεν ὁ Πομπήϊος τῷ 56 π.Χ., τὴν δὲ δευτέραν, βραδύτερον, τῷ 36 π. Χ. ὁ Κανίδιος κατὰ τὴν ἐξ Ἀρμενίας εἰσβολήν των. Κατὰ τὸν Πεουτιγγεριανὸν χάρτην ἔκειντο ἐπὶ τῆς πρὸς Ἀρτάξατα ὁδοῦ, 140 μίλλια ἀπὸ τῆς Σεβαστουπόλεως. Α. Θ. Σ.

Σαρματικὴ *ἔρημος* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἔρημος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἐκτεινομένη, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Δ, 21) πρὸς Β. τῆς χώρας τῶν Βουδίνων «ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδὸν» μέχρι τῆς χώρας τῶν Θυσσαγετῶν πρὸς Α., κατὰ τὰ Ν. Δ. τῶν Οὐραλίων ὀρέων. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν σημερινὴν μέσην Ρωσίαν. Α. Θ. Σ.

σαρματικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σαρμάτας, ὁ τῶν Σαρματῶν.

— **σαρματικὴ** *γλῶσσα*· βλ. *σκυθικὴ* γλῶσσα.

Σαρματικὸς *ὠκεανὸς* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὠκεανὸς βορείων, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Πτολεμαίου (Ζ, ε, 2 καὶ 6. Η, ι, 2) καὶ τοῦ Μαρκιανοῦ (Περιπλ. Ἐξ. θαλ. Α, λ θ), τὰς βορείας τῆς Εὐρώπης καὶ δὴ τὰς τῆς Σαρματίας ἀκτὰς καὶ συνάπτων τὸν Γερμανικὸν ὠκεανὸν πρὸς τὸν Ὑπερβόρειον. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βορείου μυχοῦ τῆς Κασπίας ἐμεσολάβουν τὰ Ριπαῖα ὄρη, ἅτινα μετὰ τῶν ἀπὸ τούτων πηγαζόντων ποταμῶν Τανάϊδος καὶ Χεσίνου ἀπετέλουν τὸ σύνορον τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Κόλπος τοῦ Σαρματικοῦ ὠκεανοῦ ἦτο ὁ *Οὐενεδικὸς* (Danzic). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Βαλτική*. Σ. Ε. Λ.

σαρμάτιος,—*α*,—*ον*· ὁ τῶν Σαρματῶν, σαρματικός.

— **σαρμάτιος** *βαθμὶς στρωμάτων* (Sarmatische Stufe) *[Γεωλογ.]*. Ἡ προτελευταία ἐκ τῶν ἓξ βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ μειόκαινος ὑποδιάπλασις τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως στρωμάτων τοῦ καινοζωϊκοῦ. Τὰ πετρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης εἶναι μάργαι, ἄργιλλοι, ἄμμοι, ἀσβεστόλιθοι, ψαμμῖται κ.λ.π., περικλείουν δὲ πληθὺν ἀπολιθωμένων ζῴων, ἰδίᾳ *διθύρων γαστεροπόδων μαλακίων*, *δεινοθηρίων* κτλ. Ἰδιαιτέρως ἄξια μνείας εἶναι οἱ πηλοί, αἱ ἄμμοι καὶ οἱ ἀσβεστόλιθοι, οἱ ὁποῖοι ἐσχηματίσθησαν ἐντὸς μεσογείου θαλάσσης, ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς Βιέννης μέχρι τῆς νοτίου Ρωσίας, κλάδου τοῦ ὠκεανοῦ, καὶ ἡ ὁποία σχεδὸν κατέστη τότε λίμνη. Κατὰ τὴν ἀντίστοιχον σαρμάτιον ἡλικίαν ἔζησεν ἐπὶ τοῦ πλανήτου πανὶς λίαν συγγενὴς πρὸς τὴν πανίδα τῆς προηγηθείσης τορτονίου ἡλικίας. Ἡ σαρμάτιος πανὶς εἶναι πτωχὴ εἰς εἴδη, πλουσία ὅμως εἰς ἀριθμὸν ἀτόμων. Χαρακτηρίζεται ὑπὸ σειρᾶς νέων μορφῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς πρόδρομοι τῶν σήμερον ζώντων ζωϊκῶν εἰδῶν. Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα εἶναι τὰ δύο εἴδη τῶν *ἑλικιδῶν γαστεροπόδων*, *κηπαία* sylvestrina, *καμπυλαία* (*δειναρική*) *insignis* κ. ἄ. Στρώματα τῆς σαρματίου βαθμῖδος ἀπαντῶσι πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἔχουν τελείως διακριθῆ τὰ σαρμάτια στρώματα τῆς νεογενοῦς ὑποδιαπλάσεως. Ὁ Δεπρὰ διακρίνει μόνον εἰς τὴν Εὔβοιαν στρώματα ὑφαλμύρων ὑδάτων μετ' ἀπολιθωμένων *μελανιῶν* καὶ γλυκέων ὑδάτων μετ' ἀπολιθωμένων *λιμναίων*, οἱ δὲ Φοὺξ καὶ Λέψιους ἐν Ἀττικῇ στρώματα μετ' ἀπολιθωμένων θαλασσίων *κογχυλίων*, *πολυπόδων* καὶ *νουλλιπόρων*. Γ. Κ. Γ.

Σαρμιέντο (Sarmiento), *Δομίνικος-Φαουστῖνος*. Ἀργεντῖνος πολιτικὸς (1811—1888). Νεαρώτατος ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, συνετάχθη μετὰ τῶν πολεμίων τοῦ δικτάτωρος Ρόσας (Rosas) καὶ μετέσχε τῆς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Οὐρκίζα (Urquiza) κηρυχθείσης στάσεως πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ δικτάτωρος. Τῷ 1862 ἐξελέγη διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ κατόπιν διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Χιλῇ, Περοῦ καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Τῷ 1868 ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Ἀργεντινῆς δημοκρατίας. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς προεδρίας του ἐξησφάλισε τὴν πολιτικήν, οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν σταθερότητα τῆς χώρας, ἐτερμάτισεν ἐπιτυχῶς τὸν πόλεμον τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας κατὰ τῆς Παραγουάης καὶ ἀναδιωργάνωσε πλήρως τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς θητείας του ἐξελέγη γερουσιαστής. Ἔγραφε διάφορα ἔργα, ἀνερχόμενα εἰς 52 τόμους, ἐν οἷς: «Πολιτισμὸς καὶ βαρβαρότης» (1845), «Σχολεῖα: βάσις τῆς προόδου καὶ τῆς δημοκρατίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν» (1866). Γ. Ι. Β.

Σαρμιζεγέθουσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Δακίας (βλ. *Ζαρμιζεγέθουσα*). Α. Θ. Σ.

Σαρμουσακλῆ *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τῆς κωμοπόλεως *Πεντάπολις* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 771. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

— **Σαρμουσακλῆ** *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀν. Θράκῃ (νομὸς Σαράντα Ἐκκλησιῶν) χωρίου *Ἁρμάθα* (βλ. λ.).

— **Σαρμουσακλῆ** *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ (τέως διοικήσει τοῦ νομοῦ Ἀγκύρας) Καισαρείας, βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως Καισαρείας. Πλησίον τῆς κώμης ἔκειτο ἡ μονὴ Κέρκεμε, οὕτω κληθεῖσα ἐκ τοῦ πλησίον ὁμωνύμου τουρκικοῦ χωρίου, ἐξαρτωμένη δὲ ἐκ τῆς μονῆς Σινᾶ. Ἡ κώμη κατέστη γνωστὴ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως πολυτίμου χειρογράφου τοῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ μεμβράνης, ἀγορασθέντος ὑπὸ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως. Ν. Μ.

— **Σαρμουσακλῆ** *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν Μέλανα ποταμόν, παραπόταμον ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἅλυος. Εἶναι ὁ ποταμὸς τῶν Σαρμούσων. Ν. Μ.

Σαρμουσάρ, ἢ *Σαρμουσαλὰρ* *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Φιλιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

σαρμούτιος *βαθμὶς στρωμάτων* *[Γεωλογ.]*. Ἡ προτελευταία ἐκ τῶν τεσσάρων βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ κατωτέρα (μέλαινα) ἰουράσιος ἢ λιάσιος ὑποδιάπλασις στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἡ ὀνομασία ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου γεωλόγου Davies. Ἡ σαρμούτιος βαθμὶς ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἀνώτατον καὶ νεώτατον τμῆμα τῆς κατωτέρας λιασίου καὶ τὸ ἀρχαιότερον καὶ κατώτερον ἥμισυ τῆς μέσης λιασίου σειρᾶς στρωμάτων. Γ. Κ. Γ.

Σαρμπιέβσκι (Sarbiewski, λατιν. Sarbievius), *Ματθαῖος-Καζίμιρος*. Πολωνὸς ποιητής, γράψας εἰς λατινικὴν γλῶσσαν (1595—1640). Διετέλεσε διδάσκαλος ἐν τῷ ἰησουϊτικῷ κολλεγίῳ τῆς Βίλνας. Τῷ 1632 ἐστέφθη ποιητὴς ἐν Ρώμῃ, κατὰ τὰ ἀκολουθήσαντα δὲ ἔτη ὑπηρέτησεν ὡς ἱεροκῆρυξ τοῦ ἀνακτορικοῦ ναοῦ. Ἕνεκα τῶν λατινικῶν αὐτοῦ ᾠδῶν ἐπωνομάσθη «Πολωνὸς Ὀράτιος». Κ.Θ.Λ.

Σάρνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 161 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Σάρνιτς*.

Σάρνια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Βρεττανικοῦ ὠκεανοῦ, προσκειμένη τῇ παραλίᾳ τῆς Κελτογαλατίας, μεταξὺ τῶν νήσων Καισάρεια (νῦν Jersey) καὶ Ρίδουνα (νῦν Aurigny). Εἰς τὸ «Ὁδοιπορικὸν» τοῦ Ἀντωνίνου εἶναι ἡ σύγχρονος Guernesey. Σ. Ε. Λ.

— **Σάρνια** (Sarnia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καναδᾶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀντάριο, 88 χλμ. βορειοανατολικῶς τοῦ Ντητρόϊτ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σαὶν-Κλαίρ. Κάτ. 14.900. Ἔχει μέγα ἐργοστάσιον καθαρισμοῦ πετρελαίου καὶ διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον. Γ. Ι. Β.

Σάρνιος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τοῦ βορείου τμήματος τῆς Ὑρκανίας ἐν Ἀσίᾳ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς χώρας τῶν Δάων, ἐκβάλλων μετὰ ροῦν 463 χλμ. εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν (*Στράβ.* Χ, 511). Εἶναι ὁ σημερινὸς Ἀτρὲκ τῆς Β. Περσίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον Χασὰν-Κούλι τῆς Κασπίας. Α. Θ. Σ.

Σάρνιτς *[Γεωγρ.]*. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρωμνικὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ χωρίου *Σάρνη* (βλ. λ.)

Σάρνο (Sarno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Σαλέρνου τῆς Καμπανίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάρνου. Κάτ. 22.700. Εἶναι σημαντικὸν γεωργικὸν κέντρον. Ἔχει χυτήρια σιδήρου καὶ χαλκοῦ καὶ θειούχους πηγάς. Μ. Δ. Β.

Σάρνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Καμπανίᾳ, ὅστις διαρρέων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ 1, 7) τὴν χώραν τῶν Πικεντίνων ἐκβάλλει μετὰ ροῦν 40 χλμ. εἰς τὸν Κυμαῖον κόλπον (νῦν Νεαπόλεως), παρὰ τὴν Πομπηΐαν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο πλωτὸς εἰς μικρὰ πλοῖα, ἐξυπηρετῶν τὸ ἐμπόριον τῆς χώρας. Ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως ὅμως τοῦ Βεζουβίου τῷ 79 μ. Χ. ἡ κοίτη αὐτοῦ ὑπέστη μεγάλας ἀλλοιώσεις κατὰ τὸν κάτω ροῦν (*Στράβ.* V, 247). Σήμερον εἶναι ἄσημός τις ρύαξ. Παρ' αὐτὸν ὁ Ναρσῆς, στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κατήγαγε περιφανῆ νίκην τῷ 552 κατὰ τοῦ Τεΐα, βασιλέως τῶν Γότθων, καταλύσας τὸ βασίλειον αὐτῶν. Νῦν καλεῖται *Σάρνο*. Α. Θ. Σ.

Σαρνοῦκα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 17, 5) παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Εἶναι πιθανῶς τὸ νῦν χωρίον Tell-Murabiat. Α. Θ. Σ.

Σάρ-Ντάρια *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Περσίας (βλ. λ. *Σὺρ Ντάρια*).

Σαρντὲν (Chardin), *Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Συμεών*. Ὀνομαστὸς Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1699 ἐν Παρισίοις ἐκ πατρὸς λεπτουργοῦ τῶν Βερσαλλιῶν, σφόδρα ἐκτιμωμένου διὰ τὴν καλαισθησίαν καὶ τὴν τεχνικήν του δεξιότητα, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1779. Ἐπεδείξατο λίαν ἐνωρὶς ἰσχυρὰν κλίσιν πρὸς τὴν ζωγραφικήν, ἥτις ἠνάγκασε τὸν πατέρα του, μολονότι ἐπιθυμοῦντα ν' ἀκολουθήσῃ ὁ υἱός του τὸ ἐπάγγελμά του, νὰ τὸν ἐμπιστευθῇ πρὸς μαθητείαν παρὰ τῷ ἀκαδημαϊκῷ Πέτρῳ Ἰακώβῳ Καζές, μαθητῇ τοῦ Λεμπρὲν καὶ κλασσικιστῇ ἐκ τῶν ξηροτέρων. Ὁ Σαρντὲν ταχέως διεκρίθη ἐν τῷ κύκλῳ τῶν συμμαθητῶν του, ἀλλὰ κατεχόμενος ὑπὸ ἐντόνου ἐφέσεως πρὸς ἐλευθερωτέραν καὶ ζωντανωτέραν δημιουργίαν, δὲν ἐβράδυνε νὰ καταλίπῃ τὸ ἐργαστήριον τοῦ Καζὲς καὶ νὰ προσοικειωθῇ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν Νικόλαον Κούπελ, μετὰ ταῦτα δὲ τὸν Βὰν Λόο, μεθ' ὧν συνειργάσθη εἴς τε τὴν ἐκτέλεσιν σκηνογραφιῶν τοῦ καὶ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς πινακοθήκης τοῦ Φονταινεμπλῶ. Πινακὶς διακοσμοῦσα τὴν πρόσοψιν φαρμακείου, κατὰ τὸ ἔθος τῶν χρόνων ἐκείνων, καὶ εἰκονίζουσα σκηνὴν τραυματισμοῦ ἐν μο-

Digitized by Google

νομαχία, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς εὔρυνσιν τῆς φήμης τοῦ καλλιτέχνου καὶ συσσώρευσιν παραγγελιῶν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του. Οἱ πίνακες περαιτέρω, τοὺς ὁποίους ἐξέθηκεν ὁ Σαρντὲν εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλὸν τοῦ 1765—1767, ἠνάγκασαν καὶ αὐτὸν τὸν δύσκολον Ντιντερό, σφόδρα ἐρίζοντα ἐν τῇ καθόλου περὶ τέχνης ἀντιλήψει πρὸς τὸν Μπουσὲ καὶ τοὺς μαθητάς του, νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Σαρντέν, ὡς καὶ ὁ Γκρέζ, προῆλθον εἰς τὸ μέσον ὡς ἀληθεῖς ἀναμορφωταὶ τῆς τέχνης. Ὁ Σαρντὲν ἔζησε σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐν Παρισίοις. Ἐνυμφεύθη δίς, τῆς πρώτης του συζύγου θανούσης κατὰ τὸν τοκετὸν τοῦ δευτέρου των τέκνου ὁμοῦ μετὰ τούτου, διήγαγε δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βίον ἀμέριμνον καὶ ἀπερίσπαστον ἐν τῇ εὐσυνειδήτῳ καὶ φιλοπόνῳ θεραπείᾳ τῆς τέχνης. Προφανὴς εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ καλλιτέχνου τούτου ἐπίδρασις τῆς ὀλλανδικῆς τέχνης. Διότι ὁ Σαρντέν, ἀποστρεφόμενος τὰς κενὰς καὶ στομφώδεις δημιουργίας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ὕφους, ἐστράφη πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξεικόνισε «νεκρὰς φύσεις», μετὰ ταῦτα δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀναπαράστασιν χαρακτηριστικῶν σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἡ τέχνη του εἶναι πλήρης ἀφελείας, χάριτος, δροσερότητος καὶ αἰσθήματος. Ἡ δὲ τεχνική του, συνισταμένη κυρίως εἰς τὴν ἐπάλληλον, ἄνευ ἀναμίξεως, τοποθέτησιν τῶν χρωμάτων ἐπὶ τοῦ πίνακος, τὸν ἀναβιβάζει εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν πεφωτισμένου προδρόμου τῆς νεωτέρας τέχνης. Ὁ Σαρντὲν ἐχρησιμοποίησεν ἐπιτυχῶς τὸ σχέδιον, παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου κατηγορίας ἐνίων τεχνοκριτῶν, ἀπέδωκε δὲ τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ τὸ περιβάλλον διὰ χρωμάτων λαμπρῶν, διαφανῶν, ἐξαιρέτως ἐκφραστικῶν. Ἁρμονία καὶ τελειότης ἐν τῇ συνθέσει χαρακτηρίζουν ἐπίσης τὰ ἔργα του. Ὁ Σαρντὲν ὑπῆρξε μέλος τῆς ὀνομαστῆς συντεχνίας τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ καὶ τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς ζωγραφικῆς. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Πίθηκος ζωγράφος», «Ἡ προσευχὴ πρὸ τοῦ φαγητοῦ», «Αὐτοπροσωπογραφία», «Σπίτι μὲ παιγνιόχαρτα» (μουσεῖον Λούβρου), «Ἡ πλύστρα» (μουσεῖον Ἐρμιτάζ, Λένινγκραντ), «Καθαρίστρια γογγυλίων» (μουσεῖον Μονάχου), «Κυνήγι» (ἐπιτραπέζιον, συλλογὴ Jahan-Marcille), «Πρωϊνὴ τουαλέττα» (μουσεῖον Στοκχόλμης), «Ἡ γκουβερνάντα» (πινακοθήκη Λίχτενστάιν, Βιέννης). Ι. Μ. Π.

Ἰ. Σαρντέν: Ἡ γκουβερνάντα.

Σαρντὸν (Chardon), *Ἐρρῖκος-Γεώργιος*. Γάλλος διοικητικὸς ὑπάλληλος καὶ δημοσιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων, κατέλαβεν ἀνώτερα διοικητικὰ ἀξιώματα καὶ τῷ 1900 ἐγένετο γενικὸς γραμματεὺς τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τῶν Παρισίων, εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς ὁποίας συνέβαλε τὰ μέγιστα, γράψας περὶ αὐτῆς τόμον «Ἀναμνήσεων» (1900). Ἐδημοσίευσε πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα ἀφορῶντα τὰς διοικητικὰς ὑπηρεσίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων: «Τὰ δημόσια ἔργα» (1904), «Ἡ διοίκησις ἐν Γαλλίᾳ» (1908), «Ὁ ρόλος καὶ ἡ δικαιοδοσία τοῦ γενικοῦ λογιστηρίου», «Αἱ σχέσεις τῆς Τραπέζης τῆς Γαλλίας καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν», «Ἡ διοικητικὴ ἐξουσία» (1911), «Ἡ νικήτρια δημοκρατία» (1916), «Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀστυνομίας» (1917), «Ἡ διοργάνωσις τῆς δημοκρατίας: αἱ δύο δυνάμεις, ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἐκλεκτικότης» (1921), «Ἡ διοργάνωσις τῆς δημοκρατίας διὰ τὴν εἰρήνην» (1927) κλπ. Τῷ 1925 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας. Μ. Δ. Β.

—**Σαρντὸν** (Chardonne), *Ἰάκωβος*. Ψευδώνυμον τοῦ *Ἰακώβου Μπουτελλῶ* (Boutelleau), Γάλλου συγγραφέως, γεννηθέντος τῷ 1884. Ἤρξατο τὸ φιλολογικόν του στάδιον τῷ 1921 διὰ τοῦ μυθιστορήματος «Ὁ Ἐπιθαλάμιος» βραβευθέντος διὰ τοῦ βραβείου Νόρθκλιφ. Τῷ 1928 ἐδημοσίευσε «Τὸ ᾆσμα τοῦ πανευτυχοῦς», εἶτα τὴν «Εὔαν» καὶ τῷ 1931 τὴν «Κλαίρην», ἔργον βραβευθὲν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1932 ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Γ. Ι. Β.

—*Σαρντὸν ντὲ λὰ Μπάρ* (Chardon de la Barre), *Λουδοβῖκος*. Φιλέλλην Γάλλος ἀξιωματικός, ἐξ Ἀμιένης, λαβὼν μέρος ἐν ταῖς ἐκστρατείαις τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Τῷ 1821 κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, κατετάγη εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον σῶμα τῶν φιλελλήνων, μεθ' οὗ συνεπολέμει καθ' ὅλον τὸν Ἀγῶνα. Ἰδίως διεκρίθη εἰς τὰς ἐν Χαϊδαρίῳ μάχας τῆς 5ης καὶ 8ης Αὐγούστου 1826, ἃς καὶ περιγράφει ἐξ αὐτοψίας. Τῶν πραγμάτων ἀποκατασταθέντων, ἐπὶ Καποδιστρίου προήχθη εἰς λοχαγὸν τοῦ ἱππικοῦ. Διορισθεὶς μέλος τοῦ στρατοδικείου, ἐπεδείξατο ἄκραν δικαιοσύνην κατὰ τὴν ταραχώδη ἐκείνην ἐποχήν. Ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ Ὄθωνος ὑπηρετήσας, προήχθη εἰς στρατηγὸν καὶ ἀπελθὼν εἰς Γαλλίαν ἀπεβίωσε τῷ 1858 ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ. Κατήγετο ἐξ ἱπποτικῆς οἰκογενείας· ὅτε δὲ κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἔφερε πολύτιμον σημαίαν κεντηθεῖσαν ὑπὸ Παρισινῶν κυριῶν καὶ ἦτο τετιμημένος διὰ τοῦ παρασήμου τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Τ. Ε. Ε.

—*Σαρντὸν ντὲ λὰ Ροσὲτ* (Chardon de la Rochette), *Σίμων* (1753—1814). Ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν συνεργάτης τοῦ «Ἐγκυκλοπαιδικοῦ περιοδικοῦ» τοῦ Μιλλὲν καὶ εἰργάσθη ἐπὶ εἰκοσαετίαν εἰς τὴν προπαρασκευὴν ἐκδόσεως τῆς «Ἑλληνικῆς ἀνθολογίας» μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ δημοσιεύσῃ αὐτήν. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἐκδοθέντων ἔργων του εἶναι: «Σύμμεικτα κριτικῆς καὶ φιλολογίας» (1812). Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὴν «Ἀπόκρυφον ἱστορίαν» τοῦ στρατάρχου Ρισελιὲ (1808) καὶ τὴν «Ἱστορίαν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων τοῦ Λαφονταὶν» τοῦ Μερέν. Α. Μ. Ι.

Σαρντόνα (Sardona) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν συγκρότημα τῶν Ἄλπεων μεταξὺ Γκλάρους, Ἁγίου Γάλλου καὶ Γκραουμπίντεν. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ τὸ Ρίνγκελσπιτς (3 251 μ.). Θ. Κ.

Σαρντοῦ (Sardou), *Βικτωριανός*. Γάλλος δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1831—1908). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν γονιμωτέρων καὶ μᾶλλον εὐνοηθέντων ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας συγγραφέων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἔργα του: «Pattes de mouches» (1860), μὲ τὸ ὁποῖον ἤρχισε τὴν θεατρικήν του σταδιοδρομίαν. Ἀληθῆ θρίαμβον ἐσημείωσε τὸ ἔργον «Nos intimes» (1861). Ἐπηκολούθησαν τὰ ἔργα: «Οἰκογένεια Μπενουατὸν» (1863), «Οἱ καλοί μας χωρικοί» (1866), «Πατρίς» (1869), «Ραμπαγκὰς» (1873), «Τὸ μῖσος» (1874), «Δώρα» (1877), «Δανιὴλ Ροσᾶ» (1880), «Τὸ διαζύγιον» (1880), «Φεδώρα» (1884), «Θεοδώρα» (1884), «Thermidor» (1891), «Ἡ Κα δὲν μὲ μέλει» (1893), «Τόσκα» κλπ. Τῷ 1877 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Σαρντοῦ ἐπέδειξε μεγάλην ἱκανότητα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς πλοκῆς καὶ τῆς ἐν γένει σκηνικῆς ἐξελίξεως τῶν ἔργων του. Κατέγινεν ἐπιτυχῶς εἰς τὴν τραγῳδίαν, τὸ δρᾶμα, τὴν κωμῳδίαν καὶ τὴν ἠθογραφίαν. Κατεῖχεν ἐπίσης τὸ σπάνιον προτέρημα τοῦ τεχνικοῦ λεκτικοῦ, δι' οὗ κατώρθωνε νὰ ἐμψυχώνῃ τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων του κατὰ τὴν ἐνώπιον τῶν ἠθοποιῶν ἀνάγνωσίν των. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχουν παιχθῇ τὰ ἔργα: «Ποιοὺς βάζομε στὰ σπίτια μας» (Nos intimes), «Τόσκα», «Διαζύγιον», «Φεδώρα», «Κα δὲν μὲ μέλει» (Madame sans-gêne) κλπ. Π. Α. Κ.

Βικτωριανὸς Σαρντοῦ.

Σάρνχορστ (Scharnhorst), *Γεράρδος-Ἰωάννης-Δαυὶδ φὸν* —. Πρῶσσος στρατηγὸς (1755—1813). Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἀξιωματικὸς ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀννοβέρου καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὰ ἔτη 1793—1795 ἐν τῇ Φλάνδρᾳ καὶ τῇ Ὁλλανδίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1801 ὑπηρέτησεν ἐν τῷ πρωσσικῷ στρατῷ. Διετέλεσε διοικητὴς τῆς πολεμικῆς Ἀκαδημίας, ἐτραυματίσθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ δουκὸς τῆς Βρουνσβίκης κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἄουερστετ (1806) καὶ ᾐχμαλωτίσθη μετὰ τοῦ Μπλύχερ ἐν Λύμπεκ (Νοέμβριος 1806). Βραδύτερον, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, ἀναδιωργάνωσε τὸν πρωσσικὸν στρατόν, ἀνενέωσε τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν, κατήργησε τὸ σύστημα τοῦ μισθοδοτουμένου ἐθελοντικοῦ στρατοῦ καὶ ἐσχημάτισεν ἰσχυρὰς ἐφεδρικὰς δυνάμεις. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σαξονίας τοῦ 1813, ἀρχηγὸς ὢν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Μπλύχερ, ἐτραυματίσθη τῇ 2 Μαΐου ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λύτσεν καὶ ἀπέθανε τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν μεταφοράν του εἰς Βιέννην. Εἰς τὸν Σάρνχορστ ὀφείλει πρωτίστως ἡ Πρωσσία τὴν στρατιωτικὴν αὐτῆς ἀναγέννησιν. Ἔργα του: «Ἐγχειρίδιον τοῦ ἀξιωματικοῦ διὰ τὸ ἐφηρμοσμένον μέρος τῆς πολεμικῆς τέχνης» δημοσιευθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς 4 τόμους (1815—1829) καὶ «Ἐπιστολαί», δημοσιευθεῖσαι τῷ 1914. Κ. Β. Λ.

σάρξ, —*κός* (ἡ)· τὸ μυῶδες μέρος, τὸ κρέας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ὀστᾶ: «σὰρξ ἁπαλή,—στιφρά» || τὸ ἀνθρώπινον σῶμα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *πνεῦμα*, πρὸς τὴν *ψυχήν*: «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής», «σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου»· || τὸ σαρκῶδες μέρος τῶν καρπῶν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πυρῆνα.

— *[Ἀνατομ.]* Βλ. λ. *μῦς*.

— *[Ἐκκλ.]* Ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ἡ λέξις *σάρξ*, ἑβραϊστὶ μπασάρ, δηλοῖ κατ' ἀρχάς, ἐν ἀντιθέσει μάλιστα πρὸς τὰ ὀστᾶ, τὰ μαλακὰ μέρη τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων, τὰ περικαλύπτοντα τὰ ὀστᾶ, τὸ κρέας. Ἔπειτα, ἐπειδὴ ἐκ τῆς σαρκὸς ἰδίᾳ λαμβάνει τὸ σῶμα τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ μορφήν, δηλοῖ τὸ σῶμα καθόλου καὶ τέλος τὸν ἄνθρωπον. Οὕτω τὸ «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο» δηλοῖ ὁ Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος, ἐνηνθρώπησε (*Ἰωάν.* 1, 14, πρβλ. *Α' Ἰωάν.* 4, 2 καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ). Ἐξ ἠθικῆς ἀπόψεως ἡ λέξις σὰρξ ἀμυδρότερον μὲν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, σαφέστερον δὲ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ παρίσταται ὡς ἀντικειμένη πρὸς τὴν θείαν ἐνέργειαν καὶ ἕνεκα τῆς πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ῥοπῆς αὐτῆς (Ρωμ. 13, 14. *Α' Ἰωάν.* 2, 16) ὡς ἀποσπῶσα τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ καὶ διακειμένη ἐχθρικῶς πρὸς τὸ πνεῦμα (*Ματθ.* 26, 41. *Ἰωάν.* 3, 6 καὶ ἀλλαχοῦ). Τέλος, παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ θεωρεῖται ἡ σὰρξ ὡς ἡ ἕδρα καὶ τὸ ὄργανον τῆς ἁμαρτίας, ἀντικειμένη πρὸς τὸ πνεῦμα. Κ. Ι. Δ.

σαρόθαμνος (ὁ) (Sarothamnus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον θάμνους φυλλοβόλους, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σαρόθαμνος ὁ καθαρτικὸς* (Sarothamnus purgans), ὅστις φύεται εἰς τὰς ὀρεινὰς ἐκτάσεις τῆς Εὐρώπης καὶ λαμβάνεται ὑπὸ τῶν πληθυσμῶν τῶν μερῶν ἐκείνων ὡς καθαρτικόν, καὶ *σαρόθαμνος ὁ σαρωματικὸς* (Sarothamnus scoparius), οὗ οἱ κλάδοι χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν σαρώθρων καὶ τὸ ἀφέψημα τῶν ἀνθέων του ἐντὸς γάλακτος ὡς καθαρτικόν. Ἀμφότερα καλλιεργοῦνται πολλαχοῦ πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Σαρόννο (Saronno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μιλάνου, εἰς ἀπόστασιν 21 χλμ. ἀπὸ τοῦ Μιλάνου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λούρα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μιλάνου—Κόμου. Κάτ. 13.500. Ἔχει παλαιὰν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τοῦ 1498 μετὰ θόλου ἀποδιδομένου εἰς τὸν Μπραμάντε καὶ τοιχογραφιῶν τοῦ Λουΐνι, Φερράρι καὶ Λανίνο. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν χυτήρια σιδήρου καὶ ὀνομαστὰ μακαρονοποιεῖα. Μ. Δ. Β.

σάρος (ὁ) *[Ἀστρον.]*. Χρονικὴ περίοδος 223 συνοδικῶν μηνῶν ἢ 6585,32 ἡμερῶν, δηλαδὴ 18 ἐτῶν 11,32 ἡμερῶν, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὁποίας ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ ἡ γραμμὴ τῶν συνδέσμων τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς ἐπαναλαμβάνουν τὰς αὐτὰς σχετικὰς θέσεις των, δι' ὃ καὶ αἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συμβᾶσαι ἐκλείψεις τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης ἐπαναλαμβάνονται ἐφε-

Digitized by Google

ξῆς κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν. Ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ νόμου τούτου ὀφείλονται εἰς τοὺς Χαλδαίους, οἱ ὁποῖοι εἰς προϊστορικὴν ἀκόμη ἐποχὴν παρετήρουν καὶ ἐσημείουν τὰς ἐκλείψεις. Ἡ γνῶσις τοῦ σάρου ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς ἀρχαίους τὴν πρόρρησιν τῶν ἐκλείψεων. Δι' αὐτοῦ ἀναμφιβόλως ὁ Θαλῆς κατώρθωσε νὰ προείπῃ τὴν ἔκλειψιν Ἡλίου, ἥτις ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν Λυδομηδικὸν πόλεμον. Ὁμοίως εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ὁ Halley, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκλείψεως, ἡ ὁποία εἶχε παρατηρηθῆ τὴν 22αν Ἰουνίου 1666, προεῖπε διὰ τοῦ σάρου τὴν ἔκλειψιν τῆς 2ας Ἰουλίου 1684 (βλ. *ἔκλειψις*). Τὸ τριπλάσιον τοῦ σάρου ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Γεμίνου *ἐξελιγμός*. Σ. Π.

Σάρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Ἀντιταύρου καὶ διαρρέων τὰ νότια τῆς Καππαδοκίας καὶ τὴν Πεδιάδα Κιλικίαν ἐκβάλλει εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν μετὰ ῥοῦν 350 χλμ. περίπου, 6 μίλια πρὸς Α. τοῦ Κύδνου (Ταρσοὺς-τσάϊ). Κατὰ Ξενοφῶντα (Κύρ. Ἀναβ. Α, 4, 1) καλεῖται Ψάρος, «οὗ τὸ εὖρος τρία πλέθρα», κατὰ δὲ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. V, 5, 9) «ναυσίπορος καὶ ἀνδράσι πεζοῖς οὐδαμῶς ἐστατός», ἐξεύχθη διὰ μεγαλοπρεποῦς γεφύρας κατὰ τὴν πόλιν τῶν Ἀδάνων. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο βραχιόνων, ἑνουμένων πρὸς Β. τῶν Ἀδάνων, τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἀνατολικὸς ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Σάρδος (νῦν Σαράν-σοῦ), ὁ δὲ δυτικὸς Ὀνοπνίκτης (Σαμάντα-σοῦ). Ε ναι ἰχθυοτρόφος καὶ καλεῖται σήμερον *Σεϊχούν*. Α. Θ. Σ.

— **Σάρος** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, ὁ ἄλλως *Σάγρος* καλούμενος (βλ.λ.). Α. Θ. Σ.

Σάρος *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Καρπαθίου πελάγους, ἀποτοκο. φθορᾶς στενοῦ λαιμοῦ τῆς βορείας ἐσχατιᾶς τῆς Καρπάθου, μεταβαλούσης τὴν ποτὲ χερσονησίδα εἰς νῆσον, χωρισθεῖσαν ἀπὸ τὴν Κάρπαθον διὰ τοῦ στενοῦ καὶ ἀβαθοῦς πόρου Ἐπαριό, ἀπολήγοντος πρὸς Δ. εἰς τὸν ὡραῖον φυσικὸν λιμένα Τρίστομα. Ἔχει μῆκος 4 ½ μιλ. ἀπὸ Ν. πρὸς Β., εὖρος δὲ 2/3—2 μιλ. Τὸ βόρειον ἀκρωτήριόν της Παρασπόρι (πλάτ. 35° 51' Β, μῆκ. 27° 15' Ἀν., χαρτ. ἀγγλ. 2824: Scarpanto and Kasso), ὃν ἴσως τὸ ἀρχαῖον Ἐφιάλτιον, ἀπέχει ἀπὸ τὸ Πρασονήσι τῆς Ρόδου 26 μίλ. Ὀνομάζεται καὶ *Σαρία* καὶ *Σαριά*, ἔχει δὲ ὀλιγίστους κατοίκους σπογγαλιεῖς. Κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν ἀκτὴν ὅρμος Παλάτια (βλ. λ. *Ἀλιμοῦντς*), ὅπου πολλὰ ἐρείπια ἀρχαῖα. Ὡς προκύπτει ἐξ ἐπιγραφῶν (Insc. Graec I ἀρ. 250 καὶ 263—XII, 1, σελ. 158) συμμετεῖχε κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα τῆς ναυτικῆς ὁμοσπονδίας τῶν Ἀθηνῶν. Σ. Ε. Λ.

Σάρος βλ. λ. *Σάρρος*.

Σαροσπάτακ (Sarospatak) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὑγγαρίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Τσέμπλεν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μίσκολκ-Σατοραλγιάουγέλυ. *Κάτ.* 10 408 (1920). Ἔχει ἀνάκτορον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, κολλέγιον τοῦ 1530 μετὰ βιβλιοθήκης καὶ βιομηχανίαν ὑφαντουργίας καὶ οἰνοπνευματοποιίας. Θ. Κ.

Σαρότσιανη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λεύκη* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Σάρου, κόλπος τοῦ — *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ξηροῦ κόλπος*.

Σάρο ὔ Μαρὶν (Saro y Marin), ***Λεοπόλδος ντὲ—***. Ἱσπανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1878. Διεκρίθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κούβας, εἶτα εἰς Μελίλια καὶ τῷ 1912 εἰς τὰς ἐν Ἀφρικῇ ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Μπενί-Σιντέλ. Τῷ 1923 μετέσχε τοῦ στρατιωτικοῦ διευθυντηρίου καὶ τῷ 1924 τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Ἄμπτ-ἐλ-Κρίμ. Ἔγραψε διάφορα ἱστορικοστρατιωτικὰ ἔργα. Γ. Ι. Β.

Σαρουατ, *Ἀβδὲλ Χάλεκ* *πασᾶς*. Αἰγύπτιος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Καΐρῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1928 ἐν Παρισίοις. Τῷ 1914 μετέσχε τοῦ ὑπουργείου Ρουσδῆ πασᾶ ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ καὶ τῷ 1921 ὑπὸ τὸν Ἀδλὴ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν.

Σαρ-ουκὶν (-άρκοῦ). Βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας (βλ. λ. *Σαργών*).

Σαρούπηπα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 60 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Σαρουχὰν *[Γεωγρ.]*. Τέως σαντζάκιον τῆς γενικῆς διοικήσεως Σμύρνης, σήμερον νομός, μετονομασθεὶς ἀπὸ τοῦ 1924 εἰς *Μάγνισα* ἀπὸ τῆς πρωτευούσης του *Μαγνησίας* (βλ. λ.). Περιλαμβάνει τὰς ὑποδιοικήσεις Μάγνισα, Ἀχ Χισάρ (Ἀ-ξάριον), Ἀλασεχίρ (Φιλαδέλφεια), Δεμιρτζῆ, Ἐσμέ, Κασαμπᾶ, Κιρκ-Ἀγάτς, Κοῦλα, Γκιορντούς, Σαλιχλὶ καὶ Σόμα. Ἔχει δὲ ἐπιφάνειαν 13.850 τ. χλμ. καὶ (1927) 372.558 κατ. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Ἕρμου καὶ τῶν παραποτάμων του. Τὰ ὑπὲρ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τούτου ὄρη καλύπτονται ὑπὸ δασῶν δρυῶν, κέδρων καὶ πευκῶν, ἀποδιδόντων ἱκανὴν ξυλείαν καὶ βαλανίδια. Ὁ νομὸς παράγει σιτηρά, βάμβακα, καπνά, ὄπιον, σταφίδας κτλ. Εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σόμα ὑπάρχει ἀνθρακωρυχεῖον.

Ὁ νομὸς κατέχει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀρχαίου βασιλείου τῆς Λυδίας, οὗτινος ἡ πρωτεύουσα Σάρδεις ἔκειτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ χωρίου Σάρτ. Ν.Μ.

Σαρού-Χάν. Τοῦρκος φύλαρχος, ὅστις, καταλαβὼν περὶ τὸ 1300 τὸ τμῆμα τῆς δυτικῆς Μικρασίας, τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ Μαγνησίας καὶ Φιλαδελφείας, ἵδρυσεν ἴδιον κράτος, τὸ ὁποῖον, ἐπωφελούμενον τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1282—1328) παραμελήσεως τοῦ βυζαντινοῦ στόλου, συνεκρότησε καὶ στόλον ἐκ πειρατικῶν πλοίων, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδῄου τὰς γειτονικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ αὐτὰ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Τὸ κρατίδιον ἐκεῖνο διετηρήθη μέχρι τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὅτε κατελύθη ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων· ἐν τούτοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ διατηρεῖται μέχρι σήμερον, καλούμενον *Σαρουχὰν* (βλ.λ.). Ν. ΚΛΕ

Σὰρπ (Sharp), ***Οὐΐλλιαμ***. Σκῶτος ποιητής, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Μακλάουντ* (βλ. λ.).

σάρπα (ἡ) (ἰταλ. sciarpa, γαλλ. écherpe). Πλατεῖα ταινία ἐξ ὑφάσματος, συνήθως μεταξίνου, ἣν αἱ γυναῖκες φέρουσι περὶ τὸν λαιμόν, τοὺς ὤμους ἢ τὴν κεφαλήν.

Σάρπα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Αἰγίνης, ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ (πλάτ. 37°40' 55" Β., μῆκ. 23°28' 05" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana), νοτίως τῆς χερσονήσου τῆς Πέρδικας καὶ ἀμφίδυμος πρὸς τὸν ὅρμον Καριώτη. Σ. Ε. Λ.

Σαρπάκης, *Καλλίνικος*. Ἐπίσκοπος Κυδωνίας Κρήτης (βλ. λ. *Καλλίνικος Σαρπάκης*).

Σαρπαντιὲ (Charpentier), ***Γερβάσιος***. Γάλλος ἐκδότης καὶ βιβλιοπώλης (1805—1871). Γνωστὸς διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς «Βιβλιοθήκης Σαρπαντιέ», περιεχούσης ἔργα Γάλλων καὶ ξένων κλασσικῶν συγγραφέων. Ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς τοῦ «Περιοδικοῦ τῆς βιβλιεμπορίας», τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἡ βάσις τῆς βραδύτερον ὑπ' αὐτῆς ἱδρυθείσης «Ἐθνικῆς Ἐπιθεωρήσεως».

—**Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Γεώργιος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1846—1905), ἀναπτύξας τὴν πατρικὴν ἐπιχείρησιν διὰ τῆς ἱδρύσεως νέων σειρῶν ἐκδόσεων «Μικρὰ Βιβλιοθήκη» καὶ «Νέα Συλλογή». Γ. Ι. Β.

— **Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Γουσταῦος***. Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1860. Α' βραβεῖον τῆς Ρώμης. Ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων του εἶναι καὶ αἱ «Ἐντυπώσεις ἐξ Ἰταλίας», ἡ «Ζωὴ ποιητοῦ» καὶ ἡ πρώτη πρᾶξις τῆς «Λουΐζας». Εἰς τὰ πρῶτά του ἔργα ὁ Σαρπαντιὲ ἀντλεῖ ἐκ τοῦ Μπερλιόζ, ἀπὸ τῆς «Λουΐζας» ὅμως (Παρίσιοι 3 Φεβρουαρίου 1900) ἡ τέχνη του γίνεται κρᾶμα αἰσθηματικότητος συγγενοῦς κατά τι πρὸς τὴν τοῦ Μασσενέ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὠμοῦ ρεαλισμοῦ. Ἡ «Λουΐζα», τῆς ὁποίας αὐτὸς οὗτος ἔγραψε τὸ λιμπρέττο, εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς παρισινῆς ζωῆς. Ἐν δεύτερον κωμικὸν μελόδραμα τοῦ Σαρπαντιὲ «Julien», παιχθὲν τῷ 1913, παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα τῆς ἐμφανίσεως τῶν αὐτῶν θεμάτων καὶ τῶν αὐτῶν ἠθικῶν ἀρχῶν. Ὁ Σαρπαντιὲ ἔγραψεν ὡσαύτως «Fleurs du mal», «Δευτέρα σουΐτα», «Impressions fausses», «Poémes ehantés», «Chansons d'aieules», πολλὰς μελῳδίας, τὸ συμφωνικὸν ποίημα: «Ἡ στέψις τῆς Μούσης» κτλ. Ἀπὸ τοῦ 1912 εἶναι μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Γ. Σ.

—**Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Ἰάκωβος***. Γάλλος ἰατροφιλόσοφος (1524—1574). Ἐδίδαξε φιλοσοφίαν εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Βουργουνδίας, μαθηματικὰ εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Γαλλίας, καὶ ἐγένετο ἰατρὸς Καρόλου τοῦ Θ'. Ἔγραψεν ὑπομνήματα ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε φανατικὸς θιασώτης. Ο. Ρ.

—**Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Ἰωάννης-Τουσσαίν***. Γερμανὸς γεωλόγος, ἀδελφὸς τοῦ *Τουσαὶν ντὲ Σαρπαντιὲ* (1786—1855). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν Λωζάννῃ καὶ ἐγένετο γνωστὸς ἰδίᾳ ὡς ἐξερευνητὴς τῶν ἀλπικῶν παγετώνων. Ἔγραψε γαλλιστί: «Δοκίμιον ἐπὶ τῆς γεωλογικῆς συστάσεως τῶν Πυρηναίων» (1823), «Δοκίμιον ἐπὶ τῶν παγετώνων καὶ ἐπὶ τοῦ μετακινουμένου ἐδάφους τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ροδανοῦ» (1841) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

—**Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Ἰωάννης-Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος φὸν —***. Γερμανὸς μεταλλειολόγος καὶ γεωλόγος (1838—1905). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῇ μεταλλειολογικῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Φραϊβέργης καὶ συνέγραψε βιβλία ἀναφερόμενα κυρίως εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὑπογείου πλούτου τῆς Σαξωνίας καὶ τῆς Σιλεσίας. Κ.Β. Λ.

—**Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Λουδοβῖκος-Ἀρθοῦρος-Ἀλφόνσος***. Γάλλος χειρουργὸς καὶ μαιευτήρ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1836—1899). Διετέλεσεν ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς, ἔγραψε δὲ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ τρίτομον σύγγραμμα μαιευτικῆς «Traité pratique de l' art des accouchements» (1883). Ο.Ρ.

— **Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Μᾶρκος-Ἀντώνιος***. Γάλλος μουσουργὸς (1634—1704). Ἀνήκει εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Λούλλι καὶ Ραμὼ μεταβατικὴν περίοδον τοῦ γαλλικοῦ μελοδράματος καὶ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερος τῶν μετρίων μουσικῶν, οἵτινες ἔζησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς τῆς μονῆς τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τῆς Σαὶν-Σαπὲλ τῶν Παρισίων καὶ ἔγραψε μουσικὴν διὰ τὸν «Κατὰ φαντασίαν ἀσθενῆ» διὰ τὴν «Κόμισσαν ντ' Ἐσκαρμπάνιας», «Τὸν γάμον διὰ τῆς βίας», τὰ μελοδράματα: «Ἄκις καὶ Γαλάτεια» καὶ «Μήδεια», μίαν συλλογὴν βακχικῶν ᾀσμάτων, τὴν καντάταν «Ὀρφεύς», ἄπειρα ἐκκλησιαστικὰ ἔργα κλπ. Ἓν ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τῶν γραφέντων ἐν συνεργασίᾳ τοῦ Σαρπαντιὲ μετὰ τοῦ Μολιέρου εἶναι εἶδός τι ποιμενικοῦ σκηνικοῦ ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Couronne de fleurs». Γ. Σ.

—**Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Τουσσαὶν ντὲ—***. Γερμανὸς μηχανικὸς καὶ ἐντομολόγος, υἱὸς τοῦ *Ἰωάννου-Φρειδερίκου-Γουλιέλμου Τουσσαὶν* (1779—1847). Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ μεταλλειολογικοῦ γραφείου τῆς Βεστφαλίας ἐν Ντόρτμουντ καὶ ἀπὸ τοῦ 1835 γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν μεταλλείων τῆς Σιλεσίας. Τὰ πορίσματα τῶν ἐντομολογικῶν του μελετῶν περιέλαβεν εἰς τὰ συγγράμματα «Libellulinae europaeae», «Horae entomologicae», «Ὀρθόπτερα» κτλ. Ἐπίσης ἔγραψεν ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὰ μεταλλευτικὰ ἔργα καὶ τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν τῆς Σιλεσίας κτλ. Κ. Β. Λ.

—**Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις (1620—1702). Τῷ 1651 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, εἶτα δὲ ἐγένετο μόνιμος γραμματεὺς αὐτῆς. Συγγράμματα αὐτοῦ εἶναι: «Περὶ τῶν ἐξόχων ἀρετῶν τῆς γαλλικῆς γλώσσης» (1863), «Ἑρμηνεία τῶν εἰκόνων τῆς πινακοθήκης τῶν Βερσαλλιῶν» (1684) κλπ. Ἔγραψεν ἐπίσης ᾠδάς, μετέφρασε τὰ Ἀπομνημονεύματα καὶ τὴν Κύρου Παιδείαν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἔργα τινὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Ἀριστοφάνους. Α. Μ. Ι.

—**Σαρπαντιὲ** (Charpentier), ***Φραγκῖσκος-Φίλιππος***. Γάλλος χαράκτης (1734—1817). Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πρωτοτυπωτέρων χαρακτῶν, πολλὰς ἐν τῇ χαρακτικῇ ἐπενεγκὼν ἀνακαινίσεις καὶ βελτιώσεις. Ἐκ τῶν ἔργων του μνημονεύομεν τὴν «Ἀποκεφάλισιν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ», κατὰ τὸν Γκουερτσῖνο, καὶ τὸν «Περσέα καὶ Ἀνδρομέδαν» κατὰ τὸν Βὰν Λόο. Ι. Μ. Π.

Σαρπάσκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 42 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Σὰρπ-Δερὲ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σαρπηδωνία* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

—**Σὰρπ-Δερὲ** *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀν. Θράκῃ χωρίου *Σαρδήνη* (βλ. λ.).

Σαρπειώτης, *Θεοδόσιος*. Λόγιος μοναχὸς κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΒ αἰῶνος ἐν τῷ ἐν Βιθυνίᾳ «Βουνῷ τοῦ Αὐξεντίου» μονάσας, πρὸς ὃν ὁ Βαλσαμὼν ἔγραψεν ἐπιστολὴν περὶ νηστειῶν, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ «Συντάγματος τῶν ἱερῶν κανόνων» Ράλλη καὶ Ποτλῆ. Ε. Γ. Π.

σαρπεΰειοι (Sarpey), ἢ ***συνδετικαὶ ἶνες*** *[Ἀνατομ.]*. Ἶνες συνδετικαὶ ἢ διατιτρῶσαι, αἵτινες ἐκπεμπόμεναι ἐκ τῆς ἔσω στιβάδος τοῦ περιοστέου καὶ εἰσδυόμεναι ἐντὸς τοῦ ὀστοῦ διήκουσι κατ' ἐπιμήκη ἢ κατ' ἐγκαρσίαν φορὰν καὶ ἀναστομοῦνται πρὸς ἀλλήλας ἀπεργαζόμεναι δίκτυον. Ὡς παραγόμεναι δ' ἐκ τοῦ περιοστέου ἀπαντῶσιν ἐν τῷ περιφερικῷ συστήματι τοῦ ὀστοῦ καὶ τοῖς διαμέσοις πεταλίοις, ἐλλείπουσι δ' ἐν τῷ περιμυελικῷ καὶ τοῖς Ἀβερσείοις πεταλίοις (βλ. *ὀστᾶ*). Ι. Π.

Σαρπηδὼν *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Μίνωος καὶ Ραδαμάνθυος. Φιλονικήσας πρὸς τὸν Μίνωα, ἀπῆλθε πρὸς τὸν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Κίλικα καὶ ἐβοήθησεν αὐτὸν κατὰ τῶν Λυκίων. Γενόμενος μετὰ ταῦτα βασιλεὺς αὐτῶν, ἠξιώθη παρὰ τοῦ Διὸς τοῦ προνομίου νὰ ζήσῃ τρεῖς γενεὰς (*Ἡροδ.* Α, 173. *Ἀπολλοδ.* Γ, 1,2). Θεοποιηθεὶς μετὰ θάνατον, ἐλατρεύετο οὐ μόνον ἐν Λυκίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Καρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ ὅπως καὶ ἐν Φρυγίᾳ. Ἐν Θράκῃ ἐδεικνύετο ἀκρωτήριον *Σαρπηδόνιον* καλούμενον ἢ *Σαρπηδονίας Πέτρα*, μαρτυροῦν ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐπεχωρίαζεν ἡ λατρεία αὐτοῦ, ἥτις βραδύτερον διεδόθη καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Ἐν Αἰγύπτῳ ὅμως φαίνεται ὅτι ἀφωμοιώθη πρὸς τὸν ἐγχώριον θεὸν *Σάραπιν* (Ὀσουράπ), ὑπὸ τὸ νέον δὲ ὄνομα τοῦ Σαράπιδος ἐλατρεύετο κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς καὶ τὸν ἑλληνορωμαϊκοὺς χρόνους καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. Α. Θ. Σ.

— **Σαρπηδὼν** *[Μυθολ.]* Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λαοδαμείας τῆς Βελλερ φόντου (*Ἀπολλοδ.* Γ, 1, 1)

Digitized by Google

ἡ κατ' ἄλλους τοῦ Εὐάνδρου καὶ τῆς Δηϊδαμείας, ἔγγονος τοῦ ἀρχαίου Σαρπηδόνος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐνίοτε συγχέεται, καὶ ἐξάδελφος τοῦ Γλαύκου, ἀνδρείως συμπολεμήσας μετὰ τῶν Τρώων καὶ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου (Ἰλ. Π. 480). Κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς ὁ Ἀπόλλων ἐκαθάρισε τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ ἀπὸ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ κονιορτοῦ καὶ ἔχρισε δι' ἀμβροσίας, οἱ δὲ δίδυμοι ἀδελφοὶ ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ὕπνος, μετέφερον αὐτὸ διὰ τοῦ αἰθέρος εἰς τὴν Λυκίαν, ὅπου ἐκηδεύθη μετὰ μεγάλων τιμῶν (Ἰλ. Π, 667 καὶ ἑξ.). Ἐν Ξάνθῳ τῆς Λυκίας ὑπῆρχεν ἱερὸν αὐτοῦ.

— **Σαρπηδών** *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ἀδελφὸς τοῦ Πόλτυος, βασιλέως τῆς Αἴνου ἐν Θράκῃ, τὸν ὁποῖον διερχόμενος ὁ Ἡρακλῆς «ὑβριστὴν ὄντα τοξεύσας ἀπέκτεινε» (*Ἀπολλόδ.* Β, 5,9).

— **Σαρπηδών.** Εἷς τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Δημητρίου Β' τοῦ Νικάτορος, βασιλέως τῆς Συρίας, παραμείνας πιστὸς εἰς αὐτὸν καὶ πολεμήσας κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Διοδότου Τρύφωνος, ὅστις βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐφόνευσεν Ἀντίοχον τὸν ΣΤ' καὶ ἐσφετερίσθη τὸν θρόνον τῷ 141 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Σαρπηδὼν (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Θρᾴκης κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον, Ἡσύχιον καὶ Ἀπολλώνιον, ὅστις τοποθετεῖ αὐτὴν παρὰ τὸν Ἐργῖνον, παραπόταμον τοῦ Ἕβρου, ὁ δὲ σχολιαστὴς αὐτοῦ πρὸ τοῦ Αἵμου. Α. Θ. Σ.

— **Σαρπηδὼν** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Θρᾴκης μεταξὺ Αἴνου καὶ Χερρονήσου, ἀντικρύζον τὴν Σαμοθρᾴκην (*Στράβ.* Ζ, 331, 58) καὶ χωρίζον τὸν κόλπον τῆς Αἴνου ἀπὸ τὸν Μέλανα κόλπον. Ὁ Ἡρόδοτος (7,58), ὀνομάζων αὐτὴν *Σαρπηδονίαν*, ἱστορεῖ ὅτι ἦτο τὸ σημεῖον, καθ' ὃ προσεγειώθη ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου. Εἶναι τὸ ἀκρωτήριον *Γκρίμια* (πλάτ. 40° 35' Β., μῆκ. 26° 07' Ἀν., ἀρτ. ἀγγλ. 1087: Thasso to Dardanelles). Σ. Ε. Λ.

— **Σαρπηδὼν** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κιλικίας ἀμμῶδες καὶ στενὸν (*Στράβ.* ΙΔ, 670), 100 σταδίους ΝΔ. τῆς ἐκβολῆς τοῦ Καλυκάδνου (νῦν Γιοὺκ Σουγιοῦ), ἀντικρύζον τὰ ΒΑ. τῆς Κύπρου, τὴν Καρπασίαν. Κατὰ τὴν συνθήκην τῆς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου εἰρήνης, τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο ἦτο τὸ βόρειον θαλάσσιον σύνορον τοῦ κράτους τοῦ δευτέρου (*Liv.* 38, 38. *Ἀππιαν. Συρ.* 39). Ὁ Σταδιασμὸς (177), ὀνομάζων αὐτὸ *Σαρπηδονίαν*, ἐξαίρει τὴν ἔκτασιν τῶν περὶ αὐτὴν ἀβαθῶν, λόγῳ τῶν ὁποίων οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἄραβες ἔχουν δώσει εἰς τὸ ἀκρωτήριον τὰς συγχρόνους ὀνομασίας *Μπαγάσα* καὶ *Λισὰν ἐλ Καχπέ* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

Σαρπηδονία *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μικροῦ Δερείου τῆς ἐπαρχίας Σουφλίου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 104. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σαρπ-Δερέ*.

Σάρπι (Sarpi), **Πέτρος**, ἐπιλεγόμενος ***φρὰ Πάολο***. Ἰταλὸς κληρικός, θεολόγος καὶ ἱστορικὸς (1552—1623). Ἐσπούδασεν ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Παδούης καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Σερβιτῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα. Ἦτο πολυμαθέστατος καὶ σοφώτατος, ἡ δὲ φήμη του ἦτο ἐνωρὶς διεδόθη καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Ἐθεωρεῖτο βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, ἑβραϊκῆς, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἰατρικῆς, τῆς θεολογίας, τῶν μαθηματικῶν, τῆς ἱστορίας, τοῦ δικαίου. Τῷ 1585 ἐγκατεστάθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν Σερβιτῶν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου κατηγορήθη καὶ ἐδικάσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, ὡς μέλος μυστικῶν ἑταιρειῶν. Βραδύτερον ἐγένετο σύμβουλος τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας, κατὰ τὰς περιφήμους θρησκευτικὰς καὶ διοικητικὰς διενέξεις αὐτῆς πρὸς τὸ Βατικανὸν ἐπὶ τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Ε'. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἀντιπάλων τοῦ καθολικισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχήν του. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ «Ἱστορία τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου», τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Πιέτρο Σοάβο Πολάνο* τῷ 1619. Εἰς ἀνασκευὴν τῆς ἱστορίας ταύτης ὁ καρδινάλιος Παλλαβιτσίνι ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ ἱστορίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξέθετε τὰς ἀπόψεις τῶν καθολικῶν. Ἡ πλήρης ἔκδοσις τῶν ἔργων του ἐγένετο κατὰ τὰ ἔτη 1789—1790 εἰς 24 τόμους. Τῷ 1909 ὁ Ἰωάννης Παπίνι ἐξέδωσε καὶ ἕτερα ἔργα αὐτοῦ ἐν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλοσοφικὰ ἀνέκδοτα ἔργα» συγγράμματί του, τὰ ὁποῖα ἀνεῦρεν ἐν κώδικι τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης. Τὰ σημαντικώτερα τούτων εἶναι τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκέψεις» καὶ «Ἡ τέχνη τοῦ καλῶς σκέπτεσθαι». Μ. Δ. Β.

Σαρπὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 381. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σὰρ Πλάνινα, ἢ ***Σὰρ δὰγ*** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Νοτιοσλαβίας, ὁ *Σκάρδος* τῶν ἀρχαίων (βλ. λ.).

Σάρπσμποργκ (Sarpsborg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νορβηγίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Γκλόμμεν καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γκότενμπουργκ — Ὄσλο. Κάτ. (1928) 12.516. Ἐκ τῶν ὑδατοπτώσεων τοῦ ποταμοῦ λειτουργεῖ ὑδραυλικὸς σταθμὸς παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας (δυνάμεως 70.000 ἵππων). Ἔχει βιομηχανίαν χαρτοποιίας, ἠλεκτροτεχνικῆς, κυτταροειδῶν, πριονιστήρια. Θ. Κ.

Σάρπυ (Sharpey), ***Οὐΐλλιαμ***. Ἄγγλος ἀνατόμος (1802—1880). Τῷ 1832 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῇ ἰατροχειρουργικῇ σχολῇ Ἐδιμβούργου καὶ τῷ 1836 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογίας τοῦ πανεπιστημιακοῦ κολλεγίου τοῦ Λονδίνου. Διετέλεσε συνεργάτης ἀπὸ τοῦ 1835 τῆς «Ἀνατομικῆς καὶ Φυσιολογικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» τοῦ Todd καὶ ἀπὸ τοῦ 1837 τῆς «Χειρουργικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Αἱ *Ἶνες τοῦ Σάρπυ* ἀποτελοῦσι συνδετικὰς ἶνας τιτανούχους ἤ οὔ, προερχομένας ἐκ τοῦ περιοστέου καὶ εἰσδυούσας εἰς τὸν ὀστεώδη ἱστὸν (*διατιτραίνουσαι ἶνες*). Ο. Ρ.

Σὰρρ (Sarr) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὸν ὄνομα τοῦ γερμανικοῦ ποταμοῦ *Σάαρ* ἢ *Ζάαρ* (Saar). Θ. Κ.

Σάρρα *[Βιβλ.]*. Σύζυγος τοῦ γενάρχου τῶν Ἑβραίων Ἀβραάμ, παρακολουθήσασα αὐτὸν ἐκ τῆς Οὐρ. Κατά τινα ἰουδαϊκὴν παράδοσιν, ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Λώτ. Ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν Ἰσαάκ, ἀπέθανε δ' ἐν ἡλικίᾳ 127 ἐτῶν ἐν Χεβρὼν καὶ ἐτάφη ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτῆς, ἀγορασθέντι ἐπὶ τούτῳ παρὰ τοῦ Ἀβραάμ. Π. Ι. Μ.

— ***Σάρρα, ὁσία***. Αἰγυπτία παρθένος, ἥτις ἀσκήσασα κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ εἰς λίαν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν ἀποθανοῦσα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος, ἑορτάζεται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν 13 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

σάρρα (ἡ). Κοινὴ ὀνομασία λιθοσωρῶν ἐπὶ κλιτύων ἐκ διαβρώσεως πετρωμάτων εἰς κοίτας ὀρεινῶν χειμάρρων κλπ.

Σαρραζὲν (Sarragin), ***Ἰάκωβος —***. Γάλλος ζωγράφος (1588—1660). Συνεπλήρωσε τὴν καλλιτεχνικήν του κατάρτισιν ἐν Ῥώμῃ, εἰργάσθη δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Παρισίοις. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται αἱ διακοσμήσεις τμήματος τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς τοῦ Λούβρου, τὸ μαυσωλεῖον τοῦ πρίγκιπος Κοντὲ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἄλλα. Ι. Μ. Π.

— **Σαρραζὲν** (Sarrazin), ***Ἰωάννης***. Γάλλος τυχοδιώκτης (1770—1840). Σπουδάσας μαθηματικά, κατετάχθη τῷ 1792 εἰς τὸν στρατὸν καὶ ταχέως προήχθη εἰς ἀξιωματικόν, ἀλλ' ἕνεκα στασιαστικῆς ἀποπείρας ὑπεβιβάσθη εἰς ἁπλοῦν στρατιώτην. Διακριθεὶς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαρσώ, προήχθη καὶ αὖθις εἰς ἀξιωματικὸν τοῦ ἐπιτελείου. Μυηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μπερναντὸτ εἰς συνωμοσίαν σκοποῦσαν τὴν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως καὶ προδοὺς αὐτὴν εἰς τὸ Διευθυντήριον, ἀπεποιήθη τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ θέσιν πρεσβευτοῦ εἰς Ὁλλανδίαν. Κατὰ τῷ 1804 ἀπηύθυνεν εἰς τὸν Βοναπάρτην καταγγελίαν κατὰ πολλῶν στρατηγῶν, τὴν ὁποίαν οὗτος ἀπέρριψε περιφρονητικῶς. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του καὶ ἦλθεν εἰς μυστικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ἄγγλων, λαβὼν 1.500.000 φράγκων ὅπως διευκολύνῃ τὴν ἀπόβασιν αὐτῶν. Δραπετεύσας εἰς Λονδῖνον, κατεδικάσθη ἐρήμην εἰς θάνατον. Ἐδημοσίευσε τότε εἰς τοὺς «Καιροὺς» τοῦ Λονδίνου πικρόχολα ἄρθρα κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ἐπολέμησε κατὰ τῆς Γαλλίας ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει τῶν Βουρβώνων. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΗ' ἀπέταξεν αὐτόν. Τῷ 1818 κατεδικάσθη εἰς δεκαετῆ δεσμὰ ἐπὶ τριγαμίᾳ. Λαβὼν μετὰ τριετῆ φυλάκισιν χάριν, περιηγήθη τὴν Γερμανίαν, Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα. Ἔγραψε διάφορα συγγράμματα, ἐν οἷς: «Φιλόσοφος», «Σημειώσεις ἱστορικαὶ καὶ κριτικαί», «Ἱστορία τοῦ ἰσπανικοῦ πολέμου», «Ἱστορία τοῦ ρωσικοῦ καὶ γερμανικοῦ πολέμου», «Ἡ μάχη τοῦ Βατερλώ», «Ἀπομνημονεύματα» κ.τ.λ. Θ.Β.

Σαρραΐγ (Sarrail), ***Μαυρίκιος-Παῦλος-Ἐμμανουήλ***. Γάλλος στρατηγὸς (1856—1929). σπουδάσας ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ τοῦ Σαὶν-Σύρ. Τῷ 1900 φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου διωρίσθη ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ Ἀνδρέ, ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογεῖται ἡ ἐπαφὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς πολιτικοὺς κύκλους τῆς ἀριστερᾶς, ὅπου εἶχε κατορθώσει νὰ συνάψῃ πολλὰς φιλίας, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἐγένετο διαδοχικῶς διευθυντὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ πεζικοῦ ἐν Σαὶν Μαιξὰν καὶ διευθυντὴς τοῦ πεζικοῦ (1907—1911). Χάρις εἰς τὰς πολιτικὰς του ταύτας φιλίας κατώρθωσε ταχέως νὰ φθάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιστρατήγου (1911). Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἦτο διοικητὴς τοῦ ΣΤ' σώματος στρατοῦ ἐν Σαλὸν-σὺρ-Μάρν, ὅπου ἐπέστησεν ἐπιτυχῶς τὸ ἀνατεθὲν εἰς αὐτὸν ἔργον τῆς προκαλύψεως, ἀπὸ δὲ τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1914 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Γ' στρατιᾶς. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρώτην μάχην τοῦ Μάρνη, καθ' ἣν ἀπέκρουσε τὰς ἐκ δύο μετώπων σοβαρὰς ἐπιθέσεις τῶν Γερμανῶν, κατορθώσας νὰ συγκρατηθῇ ἐντὸς τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου τοῦ Βερντὲν καὶ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Μόζα. Ἡ κυριωτέρα δρᾶσις αὐτοῦ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μάρνη συνίσταται εἰς τὴν προσπάθειαν ὅπως ἐκτελέσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς περιωρισμένην κλίμακα τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν διαταγὴν ὀπισθοχωρήσεως καὶ εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ὅπως μὴ ἀπολέσῃ τὴν ἐπαφήν του μὲ τὸ ὀχυρὸν τοῦ Βερντέν. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα, ἐπὶ ἓν ἔτος, πόλεμον τῶν χαρακωμάτων, ἡ γραμμή, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἡ Γ' στρατιά, ἤρχισε νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τῶν Γερμανῶν πολλὰς τοπικὰς ἀποθήσεις, ἕνεκα δὲ τούτων, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1915 ἀντικατεστάθη ὁ

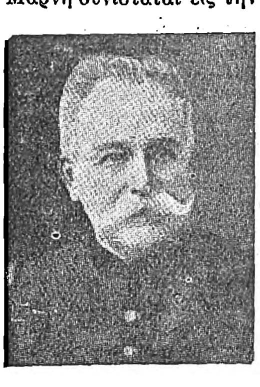

Μαυρίκιος Σαρραΐγ.

Σαρραΐγ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ὑμπέρ. Τὴν 3 Αὐγούστου 1915 διωρίσθη διοικητὴς τῆς ἐπονομασθείσης «Γαλλικῆς στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς», ἥτις εὑρισκομένη τότε εἰς τὰ Δαρδανέλλια ἤρχισε νὰ μεταφέρεται τμηματικῶς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ὁ Σαρραΐγ ἀπεβιβάσθη τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1915. Εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης, ἀφοῦ ἐξέπεμψεν εἰς προκεχωρημένας τινὰς θέσεις κατὰ μῆκος τοῦ Ἀξιοῦ καὶ πέριξ τοῦ Κριβολὰκ τμήματά τινα στρατοῦ, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν κατώρθωσαν νὰ συγκρατήσουν τοὺς Σέρβους καὶ νὰ ἐμποδίσουν τούτους νὰ λάβουν τὴν πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν ἄγουσαν, ὁ Σαρραΐγ συνεκρατήθη παρὰ τὰ ἑλληνοσερβικὰ σύνορα μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου καὶ κατόπιν συνεπτύχθη περὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ἤρχισε τὴν διοργάνωσιν καὶ ἐγκατάστασιν τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου *Θεσσαλονίκης* (βλ. λ. ἔνθα καὶ σχῆμα). Ἀπὸ τῆς 18 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 15 Νοεμβρίου 1916, ἀναλαβὼν τὴν ἐπίθεσιν ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν Ρουμανίαν, ἥτις εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὸν πόλεμον, ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν τῆς Φλωρίνης καὶ ἠνάγκασε τοὺς Βουλγάρους νὰ ἐκκενώσουν τὸ Μοναστήριον. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1916 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν συμμαχικῶν στρατῶν τῆς Ἀνατολῆς. Τὸν Μάϊον καὶ Ἰούνιον τοῦ 1917 διωργάνωσε καὶ ἐξετέλεσε τὰς κατὰ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος ἐπιχειρήσεις, καταλαβὼν τὸν Πειραιᾶ, τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Κόρινθον, καθὼς καὶ ἅπασαν τὴν Θεσσαλίαν. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1917, μετὰ τὴν ἄνοδον τοῦ Κλεμανσὼ εἰς τὴν ἀρχήν, ἀνεκλήθη εἰς τὴν Γαλλίαν. Καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὁρίου ἡλικίας ἐτέθη εἰς τὴν ἐφεδρείαν τῷ 1918. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1919 ἔθεσεν ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ ἐν Παρισίοις ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἡ νέα ὅμως κυβέρνησις τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, τιμῆς ἕνεκεν. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1924 ἡ ῥιζοσπαστικὴ κυβέρνησις Ἑρριώ, εἰς τῆς ὁποίας ἐν Συρίᾳ καὶ ἀρχηγὸν τῆς γαλλικῆς στρατιᾶς τοῦ Λιβάνου, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Βεγκάν. Ἡ διοίκησις ὅμως αὐτοῦ ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε προεκάλεσε γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν Δρούσων, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ὑπέστησαν σημαντικὰς ἀπωλείας καὶ ἐβομβάρδισαν τὴν ἐν Δαμασκῷ συνοικίαν τῶν ἰθαγενῶν. Κατόπιν τούτου, ἀνεκλήθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1925. Ἔκτοτε ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Τῷ 1920 ἐξέδωσεν ἀπομνημονεύματα τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ δράσεώς του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ διοίκησίς μου ἐν Ἀνατολῇ». Ν. Θ. Κ.

σαρρακηνία (ἡ) (Sarracenia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτὸν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαρρακηνοειδῶν* ἢ *σαρρακινιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ὑδροχαρεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 6 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *σαρρακηνία ἡ πορφυρᾶ* (Sarracenia purpurea), ἥτις καλλιεργεῖται πρὸς κόσμον διὰ τὰ ἰδιορρυθμότατα ἄνθη της, ἅτινα εἶναι μεγάλα καὶ ζωηρῶς κεχρωματισμένα, καὶ τὰ μεγάλα ἀσκιδοειδῆ φύλλα της, ἅτινα ἀπολήγουσιν εἰς πλατὺ στόμιον μετὰ καλύμματος. Δ. Ν. Π.

Σαρρακολέτοι (οἱ) (Sarrakolet = λευκοὶ ἄνθρωποι). Φῦλον μιγάδων ἐκ Νέγρων καὶ Βερβέρων, περὶ τῶν ποταμῶν Γκάμπια καὶ Νίγηρος, περιλαμβάνον περίπου 70.000 ἄτομα. Θ. Κ.

Σαρρανάται *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πλίνιον (ΙΙΙ, 19, 3) ἐν Ὀμβρίᾳ. Α. Θ. Σ.

σαρράφης (ὁ) ἀντὶ *σαράφης* (βλ. λ.).

Σάρρε (Sarre), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ τεχνογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1865. Ἐκαμε

Digitized by Google

μακρὰ ταξίδια, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐμελέτησε τὴν μουσουλμανικὴν τέχνην ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Περσίᾳ καὶ ἄλλαις χώραις τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Εἶναι διευθυντὴς τῶν κρατικῶν μουσείων τοῦ Βερολίνου ἀπὸ τοῦ 1921, διευθυντὴς τῆς «Ἑταιρείας τῆς ἰσλαμικῆς τέχνης τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς» καὶ πρόεδρος τῆς «Γερμανοπερσικῆς ἑταιρείας». Ἔργα του: «Ταξίδια ἀνὰ τὴν Μικρασίαν» (1896), «Μνημεῖα περσικῆς ἀρχιτεκτονικῆς» (1900—1909), «Ἀρχαιολογικὰ ταξίδια ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος» (1911), «Ἡ τέχνη τῆς ἀρχαίας Περσίας» (1922) κ. ἄ. Ἐπίσης ἔγραψεν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἐρνέστου Χέρτσφελντ, «Ἰρανικὰ ἀνάγλυφα ἐπὶ βράχων» (1910) καὶ «Ἡ κεραμευτικὴ τῆς Σαμαρρᾶς» (1925).

Κ. Β. Λ.

Σάρρελμαν (Scharrelmann), ***Ἐρρῖκος-Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς παιδαγωγὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1871. Ἔγραψε παιδαγωγικὰς μελέτας καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα διὰ τοὺς νέους, τὰ ὁποῖα ἔσχον πολλὰς ἐκδόσεις. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἀπὸ τὴν πατρίδα, τὰ παιδικὰ χρόνια καὶ τὴν εὐτυχισμένη ἐποχή» (2 τόμοι, 1903 καὶ 1921), «Τὰ τωρινὰ καὶ τὰ παλιά. εἰκόνες καὶ ἱστορίαι» (1905), «Εὔθυμα παιδιά. Συμβουλαί» (1906), «Θαρραλέα διδασκαλία» (2 τόμοι, 1902 καὶ 1903), «Χρυσῆ πατρίδα» κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Σάρρελμαν** (Scharrelmann), ***Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος***. Γερμανὸς συγγραφεύς, ἀδελφὸς τοῦ Ἐρρίκου Σάρρελμαν, γεννηθεὶς τῷ 1875. Διετέλεσε καθηγητὴς γυμνασίου μέχρι τοῦ 1921, ὅτε ἀπεσύρθη τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἵνα ἀφιερωθῇ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἔγραψε μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, ἐν οἷς τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Πντὰ ὁ ἑκατόμαρκος» (1912), «Αἱ κοιλάδες τῆς νεότητος» (1919), «Τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς» (1919), «Ὁ Ἰησοῦς νεανίας» (1920), «Μακαρία πενία» (1920), «Ἡ πρώτη κοινότης» (1921), «Ἡ χώρα τοῦ ὀνείρου» (1922) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Σαρρὲτ (Sarrette), ***Βερνάρδος***. Γάλλος μουσικὸς καὶ ἱδρυτὴς τοῦ Ὠδείου τῶν Παρισίων (1765—1858). Τῷ 1789 κατήρτισε τὸν πυρῆνα τῆς μουσικῆς τῆς Ἐθνικῆς φρουρᾶς, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ὁποίας ἵδρυσε σχολὴν μουσικὴν μεταβληθεῖσαν κατόπιν εἰς Ὠδεῖον (1795). Γ. Σ.

Σαρρήγιαννης, ***Πᾶνος***. Ἐγεννήθη φθίνοντος τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος. Ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἐν συνεργείᾳ μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ προύχοντος Α. Κονδάκη ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ἁγίῳ Πέτρῳ Κυνουρίας τῇ 27 Μαρτίου. Τ. Ε. Ε.

Σαρρηγιάννης, ***Πτολεμαῖος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Πειραιεῖ τῷ 1882, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913 μετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 3ης μεραρχίας. Ἐτελειοποίησε τὰς σπουδάς του ἐν Γαλλίᾳ, παρακολουθήσας τὰς διδασκαλίας ἐν τῇ αὐτόθι πολεμικῇ σχολῇ (École de guerre) κατὰ τοὺς χειμῶνας 1911—1912 καὶ 1913—1914. Μετὰ τὴν ἐκ Γαλλίας ἐπάνοδόν του, κατ' Αὔγουστον 1914, ἐτοποθετήθη ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ τότε ἐν Ἠπείρῳ 5ου σώματος στρατοῦ. Προσχωρήσας εἰς τὸ ἐθνικὸν κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης, μετέσχε τῶν ἐν Μακεδονίᾳ συμμαχικῶν ἐπιχειρήσεων ὡς ἐπιτελάρχης τῆς μεραρχίας Κρήτης, προήχθη δ' εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκρά. Τὸν Φεβρουάριον 1920 ἐτοποθετήθη ὡς ὑπαρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ μετέσχεν ἁπασῶν τῶν ἐπιχειρήσεων 1920 καὶ 1921, εἰς ἣν θέσιν παρέμεινε μέχρι τοῦ Μαΐου 1922, ὁπότε ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου 1922 διωρίσθη ἐπιτελάρχης τῆς Στρατιᾶς, παραμείνας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ τέλους Σεπτεμβρίου 1922. Μετὰ ταῦτα ἀπεστρατεύθη, ἀνεκλήθη δ' εἰς τὴν ἐνέργειαν τῷ 1925, ὁπότε προήχθη εἰς ὑποστράτηγον καὶ διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1926, ὅτε ἀπεστρατεύθη καὶ πάλιν. Ν. Θ. Κ.

Σαρρῆς ***Ἀντώνιος***, ἢ ***Σαρρηδαντώνης***. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1769 εἰς τὸ χωρίον Λάκκοι τῆς Κυδωνίας (Κρήτης). Ἠσπάσθη νεώτατος τὸν ἁρματολικὸν βίον καὶ περιφερόμενος ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς δυτικῆς Κρήτης ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος συγγενῶν του ἐτρομοκράτει τοὺς Τούρκους. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀναγορευθεὶς ὁπλαρχηγὸς ὁμοχωρίων του, διεκρίθη διὰ τὸν ἡρωϊσμόν του καθ' ἁπάσας τὰς ἐν τῷ νομῷ Χανίων πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι πέρατος τοῦ ἀγῶνος (1830). Ἀπέθανεν ἐν Χανίοις τῷ 1832 φέρων τὸν βαθμὸν χιλιάρχου. Ν. ΚΛΣ

—**Σαρρῆς**, ***Γεώργιος***. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ τοῦ χωρίου Σίβες τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου (Κρήτης). Ἀποδημήσας νεώτατος εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, εὑρέθη εἰς Ἔφεσον ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Πελοποννήσῳ. Συγκεντρώσας τότε ἑκατὸν περίπου συμπατριώτας του, διεπεραιώθη εἰς Σάμον καὶ ἀφοῦ μετέσχε τῆς ἀποκρούσεως τῶν κατὰ τῆς νήσου ταύτης ἐπιτεθέντων Τούρκων (Ἰούλιος 1821), ἀπῆλθεν εἰς Κρήτην (κατ' Ὀκτώβριον 1821). ἔνθα ἀναγνωρισθεὶς ὁπλαρχηγὸς τῶν ὁμοχωρίων του μετέσχε πλείστων μαχῶν μέχρι τοῦ 1824, ὅτε ἀπῆλθε μετ' ἄλλων Κρητῶν εἰς Ἑλλάδα. ὅπου ἐπολέμησεν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Δ. Ὑψηλάντου, Δημ. Καλλέργη καὶ Γ. Καραϊσκάκη, μέχρι πέρατος τοῦ Ἀγῶνος, ὅτε ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ναυπλίῳ. Ἐτιμήθη διὰ τοῦ βαθμοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς ἐνεργοῦ φάλαγγος. Ἀπέθανε περὶ τὸ 1870.

Ν. ΚΛΣ

—**Σαρρῆς**, ***Ἐμμανουήλ***. Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1765 ἐν Νεαπόλει τῆς ἐπαρχίας Μεραμβέλλου (Κρήτης). Διεκρίθη κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1821 χρόνους ὡς ἁρματολός, ἅμα δὲ τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως 1821, ἀναγνωρισθεὶς ὁπλαρχηγὸς τῶν ἐπαρχιωτῶν του, μετέσχε πασῶν τῶν ἀνὰ τὴν κεντρικὴν καὶ ἀνατολικὴν Κρήτην πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1830). Ἀπέθανε τῷ 1835. Ν. ΚΛΣ

— **Σαρρῆς**, ***Ἰωάννης Σπυρ***. Γεωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Σύρῳ τῷ 1874. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἔλαβε τὸ πτυχίον τῷ 1897, διετέλεσε δ' ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν σχολάρχης καὶ καθηγητὴς διαφόρων γυμνασίων. Ἐπιδοθεὶς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν γεωγραφίαν, παρηκολούθησεν ἐπί τι διάστημα σχετικὰ μαθήματα ἐν Βερολίνῳ. Ἔγραψε διάφορα σχολικὰ ἐγχειρίδια καὶ διατριβάς, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου» (ἐν «Ἁρμονίᾳ», 1900), «Ἐρένεια» καὶ «Τὸ κάστρον τοῦ Κορυνοῦ» (ἐν «Ἀρχ. Ἐφημ.»), «Τὰ παλιρροϊκὰ φαινόμενα τοῦ Εὐρίπου» (1921), «Αἱ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι θεωρίαι τῶν πλημμυρίδων καὶ παλιρροιῶν» (διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ τῷ 1926), «Νέα γεωγραφία τῶν ἠπείρων» (1921), «Τὰ τοπωνύμια τῆς Ἀττικῆς» (1928). Ἐπίσης ἐξεπόνησε διαφόρους γεωγραφικοὺς καὶ τοπογραφικοὺς χάρτας. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Θ. Χ. Ξ.

— **Σαρρῆς**, ***Μιχαήλ***. Ἕλλην ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Τενέδῳ τῷ 1765 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ τῷ 1829. Ἀκροασάμενος τῶν ἐν Γερμανίᾳ σοφῶν, εἰδήμων δὲ τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης. ἔγραψε, κατὰ Ζαβίραν, «Διατριβὴν εἰς τὸν Θουκυδίδην καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας ἐπιτομήν», ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1799, καὶ «Θεωρίαν περὶ ζυμώσεως» ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ. Θ. Β.

— **Σαρρῆς**, ***Νικόλαος***. Ἄνδριος ἀγωνιστής, ἐκ τοῦ χωρίου Ἀλαμανιὰ τοῦ δήμου Κορθίου. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων τῷ ἀπενεμήθη βαθμὸς ἀξιωματικοῦ τῆς φάλαγγος μετ' ἀνάλογον συντάξεως. Δ. Π. Π.

Σαρριὰ (Sarrià) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ Λοῦγκο. Κάτ. 16.500. Γ. Ι. Β.

Σάρριζα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀποικίων τῆς Ἄνδρου· κάτ. (1928) 95. Ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῆς ὁμώνυμος μεταλλικὴ πηγή, ἧς τὸ ὕδωρ ῥέει ἀπὸ παλαιᾶς μαρμαρίνης καὶ θολοσκεποῦς κρήνης, ἀνακαινισθείσης ἐν ἔτει 1787 ὑπὸ τοῦ πρωτοσυγγέλου Ἄνδρου καὶ εἶτα ἀρχιεπισκόπου Τήνου, κατόπιν δὲ Φερσάλων, Μακαρίου Πολέμη.

Δ. Π. Π.

— *[Μεταλλ. Ὑδατ.]* Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς Σαρρίζης τάσσεται μεταξὺ τῶν ἀδιαφόρων μεταλλικῶν ὑδάτων, περιέχει δέ, κατ' ἀνάλυσιν τοῦ καθηγητοῦ Δαμβέργη, τὰ κάτωθι συστατικά: ἀνθρακικοῦ νατρίου 0.0120 γρ., ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου 0.0830 γρ., ἀνθρακικοῦ μαγνησίου 0.0251 γρ., θειικοῦ ἀσβεστίου 0 0240 γρ., χλωριούχου νατρίου 0.1119 γρ., χλωριούχου καλλίου 0 0095 γρ., χλωριούχου μαγνησίου 0.0181 γρ., ὀξείδια ἀργιλλίου 0,006 γρ., πυριτικοῦ ὀξέος 0.0144 γρ., ἐλευθέρου ἀνθρακικοῦ ὀξέος 0 0156 γρ., καὶ ἴχνη: ἀμμωνίας, νιτρικοῦ ὀξέος, φωσφορικοῦ ὀξέος, σιδήρου καὶ ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ἐν συνόλῳ περιλαμβάνουσι διαλελυμένα στερεὰ συστατικὰ τὰ ὕδατα τῆς Σαρρίζης 0.304 γρ., ἀνὰ λίτρον ὕδατος. Κατὰ νεωτέρας ἀναλύσεις τὸ σύνολον τῶν διαλελυμένων ἁλάτων ἀνὰ χιλιόγραμμον ὕδατος ἀνέρχεται εἰς 0 333 γρ., ἐξ ὧν κυριώτερα συστατικὰ εἶναι τὸ δισανθρακικὸν ἀσβέστιον 0.145 γρ. καὶ τὸ χλωριοῦχον νάτριον 0.094 γρ. Τὰ ὕδατα ταῦτα εἶναι τὰ πλέον διαδεδομένα πόσιμα ἰαματικὰ ὕδατα τῆς Ἑλλάδος, πινόμενα κυρίως ὡς ἐπιτραπέζια. Ἐνδείκνυνται ἐπὶ ψαμμιάσεων καὶ λιθιάσεων, ὡς καὶ διὰ στομαχικὰ νοσήματα. Ἐκτὸς τῆς μεταλλικῆς πηγῆς Σαρρίζης τῆς Ἑλλάδος, ὁμώνυμος μεταλλικὴ πηγὴ εὑρίσκεται καὶ ἐν Τουρκίᾳ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐγγὺς καὶ νοτιοανατολικῶς τῆς Φιλαδελφείας. Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ταύτης εἶναι πλούσιον εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ. Κ. Γ. Μ

Σάρρμπουργ (Sarrebourg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν Λωρραίνῃ. παρὰ τὸν ποταμὸν Σάαρ. Κάτ. 12 000. Ἔχει γεωργικὴν σχολήν, βιομηχανίαν ὡρολογίων καὶ χειροκτίων καὶ ἐργοστάσια μηχανημάτων, διεξάγει δὲ σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν. Κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐκαλεῖτο Pons Saravi, κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα Kaufmanns-Saarbrück. Μ. Ι. Θ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, μετὰ τὴν ἀνακοπὴν τῆς εἰς Λωρραίνην γαλλικῆς προελάσεως, διαρκούσης τῆς ὁποίας εἶχε καταληφθῆ τὸ Σάρρμπουργ ὑπὸ τῶν Γάλλων τὴν 19ην Αὐγούστου 1914, ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἑπομένης ἡ γερμανικὴ ἀντεπίθεσις. Οἱ Γάλλοι (1η στρατιὰ) ἐπιχειρήσαντες νὰ προχωρήσωσι τὴν χαραυγὴν τῆς αὐτῆς ἡμέρας πρὸς Gosselmingen (βορείως τοῦ Σάρρμπουργ) ἐβλήθησαν δραστικώτατα ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ τῆς 6ης στρατιᾶς, καὶ μετὰ ἀγῶνα, φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀγὼν τοῦ Σάρρμπουργ*, ἀπωθήθησαν, περὶ μὲν τὴν 11ην ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης μέχρι τῆς διώρυγος Μάρνης—Ρήνου, περὶ δὲ τὴν 16ην ὥραν ἐκ τοῦ Σάρρμπουργ (βλ. σχ. ἐν λ. *Λωρραίνη*). Ἡ γαλλικὴ αὕτη ἧττα τοῦ Σάρρμπουργ, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν γαλλικῆς ἥττης ἐν Μοράνζ, ἐξηνάγκασε τοὺς Γάλλους νὰ ἐπανέλθωσιν ἐντεῦθεν (δυτικῶς) τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς. συγκρατηθέντας προσωρινῶς μόνον ἀνατολικῶς τῆς γραμμῆς ταύτης ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Ντονόν. Ἀμφότεραι αἱ γαλλικαὶ αὗται ἧτται ἔχουσι τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι ἀνέκοψαν τὴν πρὸς Λωρραίνην γαλλικὴν ἐπίθεσιν, τὴν ἀποτελοῦσαν τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ ἐφαρμοσθέντος κατ' Αὔγουστον 1914 γαλλικοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων.

Ν. Θ. Κ.

Σάρρμπρυκ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σάαρμπρύκεν*.

Σαρρὸν (Charron), ***Πέτρος***. Γάλλος καθολικὸς θεολόγος καὶ συγγραφεὺς (1541—1603). Ἐσπούδασε τὰ νομικά, ἤσκησεν ἐπί τινα ἔτη τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἐν Παρισίοις καὶ εἶτα ἐστράφη πρὸς τὴν θεολογίαν. Ἀπέκτησε ταχέως φήμην ὡς ἱεροκήρυξ καὶ ἀφοῦ εἰργάσθη ἐπί τινα χρόνον εἰς διαφόρους πόλεις τῆς νοτίου Γαλλίας διωρίσθη ἀνακτορικὸς ἱεροκήρυξ τῆς βασιλίσσης τῆς Ναβάρρας Μαργαρίτας τῆς Γαλλίας. Ἐν Μπορντὼ συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Μονταίνι. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Σαρρὸν εἶναι ἡ «Πραγματεία περὶ τῶν τριῶν ἀληθειῶν» (Μπορντὼ 1594) καὶ ἡ «Πραγματεία περὶ σωφροσύνης» (Μπορντὼ 1601). Ἐν τῷ πρώτῳ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξῃ εἰς μὲν τοὺς ἀθέους ὅτι ὑπάρχει Θεός, εἰς δὲ τοὺς εἰδωλολάτρας, τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ τοὺς μωαμεθανούς, ὅτι ἀληθὴς θρησκεία εἶναι μόνον ἡ χριστιανική, εἰς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς ὅτι μόνον ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία κατέχει τὴν εὐεργετικὴν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀλήθειαν. Ἐν τῷ τριτόμῳ «Πραγματείᾳ περὶ σωφροσύνης» ἐμφανίζεται σκεπτικὸς κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Μονταίνι· ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ ὅτι ὅλαι αἱ θρησκεῖαι διατείνονται ὅτι κατέχουσι τὴν ἀλήθειαν ἐκ θείας ἀποκαλύψεως, εἰς τρόπον ὥστε εἶναι πρᾶγμα πολὺ δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις μεταξὺ αὐτῶν τὴν ἀληθῆ. Ἐκ τούτου ἄγεται εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ εὐσέβεια εἶναι ἀπόρροια ἐσωτερικῆς τινος συνειδήσεως, ἥτις ἐξωτερικεύεται ὡς ἐλευθέρα ἀνιδιοτελὴς ἀρετή. Ἕνεκα τῶν ἰδεῶν του τούτων ὁ Σαρρὸν ἐγένετο στόχος δριμείας πολεμικῆς, ἰδίως ἐκ μέρους τοῦ ἰησουΐτου Φραγκίσκου Γκαράς. Κ. Β. Λ.

Σαρρόπουλος, ***Γεώργιος***. Μηχανικὸς ἠλεκτρολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1879, καθηγητὴς τῆς θεωρίας καὶ κατασκευῆς ἠλεκτρικῶν μηχανῶν, τῶν ἠλεκτρικῶν μετρήσεων καὶ τῶν ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων ἀπὸ τοῦ 1910 ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μετσοβίῳ πολυτεχνείῳ. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ διετέλεσε μηχανικὸς τῶν ἐν Βερολίνῳ ἐργοστασίων Siemens-Schuckert, διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας, ὀργανωτὴς τῶν ἠλεκτροτεχνικῶν καὶ μηχανολογικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κράτους καὶ τῶν ἠλεκτρολογικῶν ἐργαστηρίων τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου πολυτεχνείου, διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις ἠλεκτρικῆς ἑταιρείας. Ἔγραψε: «Θεωρία τοῦ συγχρονισμοῦ τῶν τριφασικῶν μηχανῶν καὶ δικτύων» (Λειψία 1909), «Θεωρία καὶ κατασκευὴ τῶν ἠλεκτρικῶν μηχανῶν» (1910), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἠλεκτροτεχνίαν» (1910), «Θεωρία καὶ ὑπολογισμὸς τῶν ἠλεκτρικῶν δικτύων» (1911), «Ἀσκήσεις ἐν τῷ ἠλεκτροτεχνικῷ ἐργαστηρίῳ» (1911), «Ἠλεκτρικὰ ἐκ τῶν συνεχῶν ρευμάτων» (1931), «Τεχνολογία ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ» (1932), «Θεωρία τῶν ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων καὶ τροχιοδρόμων» (1931), ὡς καὶ πλείστας διατριβάς, σχετιζομένας πρὸς τὴν ἵδρυσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν κέντρων παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς δυνάμεως καὶ τὴν μεταφορὰν αὐτῆς ἐπὶ μεγάλων ἀποστάσεων.

Σάρρος, ***Δημήτριος Μιχ***. Γεννηθεὶς ἐν Βίτσῃ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου τῷ 1784 καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ τῷ Ψαλίδᾳ, ἐγκατεστάθη τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ἔδρασεν ἐθνικώτατα. Ἐν ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ συνταχθέντι ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1822 ὑπὸ Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων (τόμ. ΛΒ΄ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, 1911, σελ. 99 κ. ἑ.) μνημονεύεται ὡς συνεργήσας εἴς τε βιβλίων ὠφελιμωτάτων ἐκδόσεις

Digitized by Google

καὶ εἰς ἐπιμέλειαν τῶν μουσῶν καὶ εἰς πολλὰς ευεργεσίας τῶν ὁμοφύλων του. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπολει διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν διεκρίθη γενναιότατα, γενόμενος εἰς πολλοὺς διωκομένους βοηθείας λιμὴν καὶ συμπράξας εἰς φυγήν των καὶ παγγενεῖ σωτηρίαν μὲ πολλὴν χρηματικήν του ζημίαν καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ἰδίας του ζωῆς». Καταφυγὼν μετὰ τῶν Μουρούζηδων εἰς Ὀδησσόν, συνεδέθη ἐκεῖ στενῶς μετὰ τοῦ Καποδίστρια, Ἀλ. Στούρζα κ. ἄ. Ἀπέθανεν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1858.

— **Σάρρος, *Δημήτριος Μιχ.*** Ἐκπαιδευτικός, ἀπόγονος τοῦ ἀνωτέρω, γεννηθεὶς ἐν Βίτσῃ τῷ 1870 Ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1897. Διετέλεσε καθηγητὴς διαφόρων σχολείων τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, γυμνασιάρχης, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐπὶ τουρκοκρατίας, μέλος τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τῶν πατριαρχείων, πρόεδρος τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως» κλπ. Τῷ 1926 ἐξελέγη ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τῷ δὲ 1932 πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἔγραψε καὶ ἐξέδωσε πλεῖστα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὰ πρῶτα τραγούδια» (Ἀθῆναι 1891), «Τὰ καθ' Ἡρὼ καὶ Λέανδρον» (μετάφρ. Ἀθῆναι 1892), «Ἱστορικὰ σημειώματα περὶ Ἠπείρου καὶ Βλαχίας» (ἐν «Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», τ. Ε' 1897), «Λείψανα τῆς λατρείας τοῦ Λίνου καὶ Ἀδώνιδος» (ἐν «Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», τ. Ε' 1897), «Περὶ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ» (Λάρναξ Κύπρου 1901) Λόρδου Βύρωνος: «Περιοδεία τοῦ Τσάϊλδ-Χάρολδ εἰς τὴν Ἤπειρον» (μετάφρ. Κωνσταντινούπολις 1911). «Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα διὰ μέσου τῶν αἰώνων» (Κωνσταντινούπολις 1912), «Παλαιογραφικὸς ἔρανος» (Κωνσταντινούπολις 1912), «Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π Ἀραβαντινοῦ» (Κωνσταντινούπολις 1920). Εὐριπίδου: «Ἱππόλυτος», «Ἰφιγένεια ἡ ἐν Αὐλίδι», «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις», «Μήδεια», «Ἑκάβη» (μετάφρ Κωνσταντινούπολις 1920—1922), «Κύκλωπας», (Ἀθῆναι 1932), «Συνθηματικαὶ γλῶσσαι Ἠπείρου, Μακεδονίας καὶ Θράκης» (Ἀθῆναι 1923), «Γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας» (1927), «Ζαγοριακῶν θεσμίων ἔρευνα» (19 7), «Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου» (μέρη Α—Β Ἀθῆναι 1932). «Εἰσαγωγὴ στὸ ἀρχαῖο δρᾶμα» (Ἀθῆναι 1930). Σοφοκλέους: «Ἀντιγόνη» (μετάφρ. Ἀθῆναι. ἐκδ. Α' (1930). Β' (1932), «Ἰχνευταὶ Σάτυροι» (μετάφρ. Ἀθῆναι 1932) κ ἄ.

—**Σάρρος, *Ἐμμανουήλ.*** Ἕλλην γεννηθεὶς ἐν Βίτσῃ τῆς Ἠπείρου τῷ 1730 καὶ ἄγνωστον πότε ἀποθανών. Μεταφερθεὶς ὑπὸ τῶν συγγενῶν του εἰς Ρωσίαν, ἐσπούδασεν ἐν Πετρουπόλει καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν μετέσχε τῶν κινημάτων, ἅτινα ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὴν Αἰκατερίνην Β' Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ κόμιτος Ἀλεξίου Ὀρλὼφ ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ τῷ 1763 εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως παρασκευάσῃ τὴν ἐξέγερσιν κατὰ τῆς Τουρκίας. Οὗτος ἐπιστρέψας εἰς Πετρούπολιν ἐκ τῆς περιοδείας του τῷ 1765, ἐπρότεινε ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον κατὰ τῶν Τούρκων δέκα ρωσικὰ πλοῖα, ἵνα ἐνθαρρυνθῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ δράμωσι νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Ρώσων. Θ. Β.

—**Σάρρος, *Νικόλαος.*** Ἠπειρώτης, ζήσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Μεταβὰς περὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος τούτου ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Βενετίαν χάριν ἐμπορίου, ἵδρυσεν ἐκεῖ τυπογραφεῖον καὶ ἐξέδωκεν ἐν αὐτῷ τῷ 1681 τὸ πρῶτον βιβλίον. Σῆμα τοῦ τυπογραφείου του ὁ Σάρρος εἶχε γοργόναν ἐντὸς ἐλλειπτικοῦ κύκλου περιεχομένου ἐντὸς τετραπλεύρου πλαισίου κεκοσμημένου διὰ ποικίλων ζῳδίων. Ὁ Σάρρος μετὰ τῶν ἐν Βενετίᾳ ἑτέρων Ἠπειρωτῶν τυπογράφων τοῦ Νικ. Γλυκῦ καὶ τοῦ Πάνου Θεοδοσίου ἐξέδωκαν σχεδὸν ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ λοιπὰ βιβλία τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος καὶ συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἔθνους ἀνάπτυξιν. Τὸ τυπογραφεῖον αὐτοῦ ἐλειτούργει καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, μέχρι τοῦ 1778. Χ. Ι. Σ.

σαρρυζόφωνον (sarrusophone). Χάλκινον πνευστὸν ὄργανον μετὰ διπλῆς γλωττίδος, ἐπινοηθὲν παρὰ τοῦ Γάλλου ἀρχιμουσικοῦ Σαρρὺς (Sarrus) καὶ κατασκευασθὲν τῷ 1863 παρὰ τοῦ παρισινοῦ ἐργοστασίου Γκωτρώ. Τὸ ὄργανον τοῦτο ἔχει κωνικὸν σωλῆνα καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τεμαχίων: τοῦ κυρίου σωλῆνος, τοῦ ἐπιμήκους ράμφους καὶ τῆς γλωττίδος. Τὸ σαρρυζόφωνον ἀποτελεῖ ὁλόκληρον οἰκογένειαν ἐξ ἐννέα ὀργάνων, ἤτοι: *ὑπερυψίφωνον* (sopranino) εἰς μι ♭, *ἡμίφωνον* (soprano) εἰς σι ♭, *μέσον* (alto) εἰς μι ♭, *ὑψίφωνον* (tenor) εἰς σι ♭, *βαρύτονον* εἰς μι ♭, *βαθύφωνον* (basse) εἰς σι ♭ καὶ δύο *ἀντιβαθύφωνα* (contrebasses), εἰς ντο καὶ σι ♭. Ὁ ἦχος τοῦ σαρρυζοφώνου εἰς μὲν τὴν ὀξεῖαν περιοχὴν ἔχει πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς τὸν τοῦ ὀξυαύλου, εἰς δὲ τὴν βαρεῖαν πρὸς τὸν τοῦ ὀξυαύλου, εἰς δὲ τὴν βαρεῖαν πρὸς τὸν τοῦ βαρυαύλου, λόγῳ ὅμως τῆς μεγαλυτέρας δυνάμεως τοῦ ἤχου καὶ τῆς εὐκινησίας εἰς τὴν βαρεῖαν περιοχήν, τὸ ὄργανον τοῦτο εἶναι γενικῶς προτιμότερον τοῦ βαθέος σαξοφώνου καὶ τοῦ ἀντιβαρυαύλου. Ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν σαρρυζοφώνων ἐπεκράτησαν μόνον τὰ βαθέα ὄργανα Ἡ οἰκογένεια τῶν σαρρυζοφώνων ἐν τῷ συνόλῳ της χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὰς γαλλικάς, βελγικὰς καὶ ἰσπανικὰς μουσικάς, ὡς καὶ εἰς τὰς τοῦ ναυτικοῦ. Γ. Σ.

Σὰρς (Sars), ***Γεώργιος-Ὀσσιανός.*** Νορβηγὸς ζωολόγος (1837—1927). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ζωολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ὄσλο (Χριστιανίας). Εἰργάσθη εἰδικῶς ἐπὶ τῶν μαλακοστράκων, ἐμελέτησε τὰ κατώτερα ζῷα, τὰ ὁποῖα συνελέγησαν κατὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῶν πολικῶν χωρῶν ὑπὸ τοῦ Νάνσεν καὶ ἔγραψε: «Τὰ μαλακόστρακα τῆς Νορβηγίας» (8 τόμοι, 1895—1928) κ ἄ. Κ Β Λ.

— **Σὰρς** (Sars), ***Ἰωάννης-Ἐρνέστος.*** Νορβηγὸς πολιτικὸς καὶ ἱστοριογράφος (1835—1917). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χριστιανίας κατὰ τὰ ἔτη 1874—1891 καὶ ἐδημοσίευσε σειρὰν ἐκτεταμένων ἱστορικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ ὕφους. Ὑπῆρξε φανατικὸς ὀπαδὸς τῆς ἰδέας τοῦ χωρισμοῦ τῆς Νορβηγίας ἀπὸ τῆς Σουηδίας. Κ. Β. Λ.

— **Σὰρς** (Sars), ***Μιχαήλ.*** Νορβηγὸς φυσιοδίφης (1805—1869). Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ διετέλεσεν ἐφημέριος ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1853. Ἠσχολήθη καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα εἰς τὴν μελέτην τῆς πανίδος τῶν νορβηγικῶν παραλίων καὶ ἔγραψε περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς μεταμορφώσεως τῶν κατωτέρων ζῴων. Τὸ βιβλίον αὐτοῦ «Fauna littoralis Norvegiae» (α' τόμος, Χριστιανία 1846, β' Μπέργκεν 1856) ἀποτελεῖ σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ζῳογεωγραφίαν κυρίως διὰ τοῦ καθορισμοῦ διαφόρων κατὰ βάθος ζωνῶν. Τῷ 1854 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ζῳολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χριστιανίας. Σπουδαῖαι ἐπίσης εἶναι αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν κατ' ἐναλλαγὴν γένεσιν τῶν εἰδῶν. Κ. Β. Λ.

Σαρσαί (Sarcey), ***Φραγκῖσκος.*** Γάλλος θεατρικὸς κριτικὸς (1827—1899). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς διδάσκαλος, κατόπιν δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, κατ' ἀρχὰς ὡς συνεργάτης τοῦ «Φιγαρώ», ἔνθα ἔγραφεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Satané Binet ἐνδιαφερούσας μελέτας ἐπὶ τῆς ἐπαρχιακῆς ζωῆς Κυρίως διεκρίθη ὡς κριτικὸς τοῦ παρισινοῦ «Χρόνου», ἔνθα εἰργάσθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1867 μέχρι τοῦ θανάτου του. Αἱ κριτικαί του ἐξεδόθησαν εἰς τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Τεσσαράκοντα ἔτη θεάτρου». Ὁ Σαρσαὶ ἦτο πνεῦμα ὀλίγον πεζόν, δύσκολον εἰς τὰς νέας ἰδέας καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς τέχνης, ἀλλ' εἶχε κρίσιν ἀκριβολογημένην καὶ πιθανοφανῆ. Ἕτερα ἔργα τοῦ Σαρσαὶ εἶναι «Ἡ λέξις καὶ τὸ πρᾶγμα» (1862), «Ὁ νέος αὐθέντης τοῦ χωριοῦ» (1862), «Ἰσολογισμὸς τοῦ ἔτους 1868» (1876) κ. ἄ. Γ. Ι. Β

Σαρσαλῆ */Γεωγρ./.* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σάλπη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

σαρσαπωνίνη (ἡ), ἡ ***σαρσαπωγονίνη*** */Ὀργ. Χημ./.* Σαπωνίνη τοῦ τύπου $(C_{22}H_{86}O_{10})_{12}+24\,H_2O$ ἀπαντῶσα εἰς τὰς ρίζας διαφόρων εἰδῶν σμίλακος κυρίως τῆς Μέσης Ἀμερικῆς. Αἱ ρίζαι αὐταὶ φέρονται ὡς φάρμακον ἀντισυφιλιδικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ρίζαι σαρσαπαρίλλης.* Εἶναι σῶμα κρυσταλλικόν, διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ, προκαλεῖ πταρμὸν καὶ ὑδρολύεται πρὸς σάκχαρόν τι καὶ τὸ ἀντίστοιχον ἄγλυκον (*σαρσαπωγονίνην*). Σ. Γ.

σαρσία (ἡ) (Sarsia) */Ζῳολ./.* Γένος ὑδροζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *κωδωνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικρῶν ὑδροβίων ζῴων, ἅτινα ἀπαντῶσιν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

Σάρσινα, ἡ ***Σάσσινα*** */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ὀμβρίᾳ, κειμένη ΝΔ. τοῦ Ἀριμινίου (νῦν Rimini), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σάπιος (νῦν Savio), ἐν χώρᾳ δασώδει καὶ καταλλήλῳ διὰ κτηνοτροφίαν (*Στράβ.* V, 227). Ὑποταγεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἐγένετο βραδύτερον ἰσοπολῖτις (municipium). Ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Πλαύτου. Καὶ σήμερον καλεῖται *Σαρσίνα*, διασώσασα τὸ παλαιόν της ὄνομα. Α. Θ. Σ.

Σάρσοι (οἱ). ἢ ***Σοῦσσοι*** (Sarsi, Sussi). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Καναδᾶ, ἐξηπλωμένη εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ τῶν πηγῶν τῶν ποταμῶν Ἀταπάσκη καὶ Πῆς Ρίβερ. Οἱ Σάρσοι ὑπάγονται εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν ὁμάδα τῶν φυλῶν Ἀταπάσκων. Θ. Χ Σ.

σὰρτ (τὸ) (sart). Εἶδος φύκους, ὡς τὰ *βαρέκ.*

Σὰρτ (Sarthe) */Γεωγρ./.* Ποταμὸς τῆς ΒΔ. Γαλλίας. Πηγάζει ἐν τῷ νομῷ Ὄρν, διέρχεται διὰ τῶν πόλεων Ἀλανσὸν καὶ Μὰν καὶ ἑνούμενος μετὰ τοῦ Μαγὲν σχηματίζει τὸν Μαίν, δεξιὸν παραπόταμον τοῦ Λείγηρος. Ἔχει μῆκος 276 χλμ. Γ. Ι. Β.

— **Σὰρτ *νομὸς*** (Département de la Sarthe) */Γεωγρ./.* Νομὸς τῆς ΒΔ. Γαλλίας. Περιλαμβάνει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἔχει ἔκτασιν 6.245 τ. χλμ. καὶ 387 482 κατ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Λὲ Μὰν* (Le Mans). Ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων καὶ χάρτου. Γ. Ι. Β.

Σαρτακλῆ */Γεωγρ./.* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σπάρτον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Σάρτζα-Καραγαλῆ */Γεωγρ./.* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Καλαμόκαστρον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Σαρτζαλῆ */Γεωγρ./.* Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ χωρίου *Σιγή* (βλ. λ.).

—**Σαρτζαλῆ *Μπαλιὰ*** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 206 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Ἄνω Κίτρον.*

—**Σαρτζαλῆ *Σεχὶρ*** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 185 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Κάτω Κίτρον.*

Σαρτζιλὰρ */Γεωγρ./.* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Γλαύκη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Σαρτζούν, *Σέργιος.* Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (γενικὸς λογοθέτης) τοῦ χαλίφου Μωαβίου, ἱδρυτοῦ τοῦ χαλιφικοῦ κράτους τῶν Ὀμεϊαδῶν ἐν Δαμασκῷ. Ἦτο πατὴρ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ ὑπῆρξεν ἔμπιστος τῆς ἀραβικῆς αὐλῆς, ἂν καὶ Χριστιανός.

Σάρτη */Ἀρχ. Γεωγρ./.* Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθωνος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Ζ, 122) ἐν σχέσει πρὸς τὰς κινήσεις τοῦ διεκπλεύσαντος τὴν διώρυγα στόλου τοῦ Ξέρξου. Ἐκ τῆς λεπτομερείας ταύτης καὶ ἐξ ἑτέρας ρητῆς μνείας ὅτι ἡ πόλις ἦτο κτισμένη ἐπὶ τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, βεβαιοῦται ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ταυτιζομένης μάλιστα παρὰ πολλῶν πρὸς αὐτὴν τῆς θέσεως ἣν ἐπέχει ἡ μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου. Σ. Ε. Λ.

— **Σάρτη** */Γεωγρ./.* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἠρίθμει 249 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Τσαούς-κιοϊ.*

— **Σάρτη** */Γεωγρ./.* Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ξηροποτάμου μετόχιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς.

Σάρτι, (Sarti), ***Ἰωσήφ.*** Ἰταλὸς μουσουργὸς (1729—1802) Τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα «Pompeo in Armenia», ἀνεβίβασεν ἐν Φαέντσᾳ, ἡ ἐπιτυχία του δὲ κατέστησεν αὐτὸν διάσημον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπηκολούθησαν ὁ «Re pastore» καὶ ἄλλα τινὰ ἔργα, μεθ' ὃ ὁ Σάρτι μετέβη εἰς Κοπεγχάγην (1755) ὡς μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς τοῦ διαδόχου, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν, γράψας κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰκοσάδα ἰταλικῶν μελοδραμάτων, ὡς καὶ 4 δανικὰς μουσικὰς κωμῳδίας. Ἐπανακάμψας εἰς Ἰταλίαν διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου «Ospedeletto» τῆς Βενετίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην (1771—1874) ὁ Σάρτι συνέθεσε τὰ καλύτερα ἐκ τῶν δραματικῶν αὐτοῦ ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Le Gelosie villane», «Giulio Sabino» καὶ «Le Nozze di Dorina». Τῷ 1779 ὁ Σάρτι ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Μιλάνου, τῷ δὲ 1784 μετέβη εἰς Ρωσίαν, κατὰ πρόσκλησιν τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης Β', συμβαλὼν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μουσικῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἐκεῖ μεταξὺ ἄλλων ὁ Σάρτι ἔγραψεν ἓν «Te Deum» ἐπὶ τῇ ἁλώσει τοῦ Ὀχσάκωφ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐχρησιμοποίησε καὶ τηλεβόλον, βάλλον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Μεταξὺ τῶν ἐν Πετρουπόλει μαθητῶν του συγκαταλέγονται οἱ: Ντεγκιάρεφ. Κάσιν, Νταβίντωφ κ. ἄ. Ἐγκαταλείψας τὴν Ρωσίαν ἀπέθανε καθ' ὁδὸν ἐν Βερολίνῳ. Ἔγραψεν ἐπίσης τὰ μελοδράματα: «Farnace», «Achille in Sciro», «Les Pseudophilosophes», «Castor et Pollux», «Les Indiens et l' Anglaise» κλπ. Γ. Σ.

Σαρτιὲ (Chartier), ***Ἀλαίν.*** Γάλλος λογοτέχνης (1392—1430). Τὸ πρῶτόν του ποίημα, «Τὸ βιβλίον τῶν τεσσάρων κυριῶν», ἐγράφη μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ἀζινκούρ Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ἡ ἄσπλαγχνος κυρία», «Τὸ βιβλίον τῆς ἐλπίδος», ἐν ᾧ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν κτλ. Γ. Ι. Β.

—**Σαρτιὲ** (Chartier) —1) ***Ρεναῖος.*** Γάλλος ἰατρὸς (1572—1654). Ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις, τῷ 1613, ὠνομάσθη ἰατρὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ' καὶ συγχρόνως κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς χειρουργικῆς ἐν τῷ βασιλικῷ κολλεγίῳ. Μετέφρασεν εἰς 13 τόμους τὰ ἔργα τοῦ Γαληνοῦ καὶ τοῦ Ἱπποκράτους εἰς τὴν Λατινικήν.

— 2) ***Ἰωάννης.*** Υἱὸς τοῦ προηγουμένου (1610—

Digitized by Google

1662). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Τὸ πρῶτόν του ἔργον, «La Science du plomb sacré des sages ou de l'antimoine etc.» (1651), διήγειρε τὴν ὀργὴν τῆς ἰατρικῆς σχολῆς, ἥτις καὶ τὸν διέγραψεν ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν καθηγητῶν.

—3) *Φίλιππος*. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου (1633—1669). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ βασιλικῷ κολλεγίῳ, ἀλλὰ διεγράφη καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν καθηγητῶν, ὡς συμμερισθεὶς τὰς περὶ ἀντιμονίου ἰδέας τοῦ ἀδελφοῦ του. Ο. Ρ.

Σαρτίνι (Sartini), ***Βικέντιος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος γεννηθεὶς τῷ 1843. Ἔγραψε: «Στοιχειώδης φιλοσοφία» (1869), «Περὶ Λεϊβνιτίου» (1871), «Περὶ ἐλευθερίας ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ταῖς ἐπιστήμαις» (1871) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σαρτινσκης, ***Νικόλαος***. Πολωνός, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, διορισθεὶς τῷ 1888 γενικὸς διοικητὴς Κρήτης. Εἶχε διατελέσει προηγουμένως νομάρχης Σφακίων, ἐπιδείξας ἀμεροληψίαν καὶ δικαιοσύνην ἔναντι τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου κυρίως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878. ΕΡ. Μ

Σαρτίπη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαλγάρων τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 211 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Σιρτιμπέκιοϊ*.

Σάρτο (del Sarto), ***Ἀντρέα ντέλ —***. Φλωρεντῖνος ζωγράφος (βλ. λ. *Βανοῦτσι*).

Σάρτοι (οἱ). Ἰρανικὴ φυλὴ ἀριθμοῦσα 2.000 000 ἄτομα, κατοικοῦντα εἰς τὰς περιφερείας τῆς λίμνης Ἀράλη καὶ τῶν ποταμῶν Ἀμοῦ-Ντάρια καὶ Σὺρ-Ντάρια. Ἔχουσιν ἀρίστην ὀργάνωσιν, ζῶσιν εἰς μόνιμα χωρία καὶ ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν καλλιέργειαν ὀπωρῶν καὶ βάμβακος καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον. Εἶναι σουννῖται τὴν θρησκείαν, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς τὸ τάγμα τῶν Σουφί. Πρὸ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 *Σάρτοι* ἐκαλοῦντο οἱ *Οὐσμπέκοι*. Γ. Ι. Β.

Σαρτόριους (Sartorius von Walterhausen), ***Αὔγουστος φὸν Βάλτερχάουζεν***. Γερμανὸς οἰκονομολόγος, υἱὸς τοῦ *Βόλφγκαγκ Σαρτόριους*, γεννηθεὶς τῷ 1852. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ζυρίχης καὶ ἀπὸ τοῦ 1888 μέχρι τοῦ 1918 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου. Ἔγραψεν: «Ὁ σύγχρονος σοσιαλισμὸς ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς» (1890), «Ἡ παγκόσμιος οἰκονομία καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ κράτους ρυθμιζομένη οἰκονομικὴ ἀνταλλαγή» (1926), «Παγκόσμιος οἰκονομία καὶ κοσμοθεωρία» (1927). Κ. Β. Λ.

— **Σαρτόριους** (Sartorius von Walterhausen), ***Βόλφγκαγκ, φὸν Βάλτερχάουζεν***. Γερμανὸς γεωλόγος, υἱὸς τοῦ *Γεωργίου Σαρτόριους* (1806—1876). Ἐξετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1843 μακρὰ ἐπιστημονικὰ ταξίδια, περιηγήθη τῷ 1846 μετὰ τοῦ χημικοῦ Μπούνσεν τὴν Ἰσλανδίαν καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοτίγγης καὶ διευθυντὴς τοῦ ὀρυκτολογικοῦ καὶ παλαιοντολογικοῦ μουσείου τῆς αὐτῆς πόλεως. Εἰδικώτερον ἠσχολήθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἡφαιστειακῶν φαινομένων καὶ ἰδίως τῶν τῆς Αἴτνης. Ἔργα του εἶναι: «Ἄτλας τῆς Αἴτνης» (1848—1859), «Γεωλογικὸς ἄτλας τῆς Ἰσλανδίας» (1853), «Περὶ τῶν ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰσλανδίᾳ» (1853), «Ἡ Αἴτνα» (1880) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

— **Σαρτόριους** (Sartorius von Walterhausen), ***Γεώργιος φὸν Βάλτερ Χάουζεν***. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1765—1828). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1797 καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοτίγγης, ἀντεπροσώπευσε τὴν κυβέρνησιν τῆς Σάξ-Βαϊμάρης ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βιέννης (1814—1815) καὶ παρεκάθησε κατὰ τὰ ἔτη 1815—1817 ὡς μέλος ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Ἀννοβέρου. Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῆς Ἀνσεατικῆς ἑνώσεως» (3 τόμ., 1802—1808), «Περὶ τῶν στοιχείων τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου καὶ τῆς κρατικῆς οἰκονομίας κατὰ τὸν Ἀδὰμ Σμὶθ» (1806) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Σάρτρ (Chartres) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἔρ-έ-Λουάρ, 88 χλμ. ΝΔ. τῶν Παρισίων. Κάτ. 20 800. Εἶναι κτισμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἔρ ἐπὶ λόφου, ἐφ' οὗ κεῖται καὶ ὁ περίφημος καθεδρικὸς ναὸς (1020) γοτθικοῦ ρυθμοῦ. Ἔχει βιομηχανίαν σιδήρου, δερμάτων, ὑάλου κ. ἄ. Ἡ Σάρτρ εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Αὔτρικον*, πρωτεύουσα τῶν Καρνουτῶν. Τῷ 858 ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Νορμανῶν, τῷ 1417—1432 περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων καὶ τῷ 1870, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐχρησίμευσεν ὡς κέντρον τῶν κατὰ τῆς Γαλλίας ἐπιχειρήσεών των. Γ. Ι. Β.

Σάρτρ (Chartres), ***Ροβέρτος-Φίλιππος-Λουδοβῖκος-Εὐγένιος-Φερδινάνδος τῆς Ορλεάνης***. *δοὺξ τῆς —*. Γάλλος στρατιωτικὸς (1840—1910). Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης καὶ ἀδελφὸς τοῦ κόμητος τῶν Παρισίων. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Τουρίνου, μετὰ δὲ τὴν ἐξορίαν τῆς οἰκογενείας του ἐκ τῆς Γαλλίας ἐταξίδευσεν εἰς τὸν Λίβανον καὶ κατόπιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς τὸν χωριστικὸν πόλεμον. Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον ἐζήτησε νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν γαλλικὸν στρατόν, ἀλλ' ἡ αἴτησίς του δὲν ἐγένετο δεκτή. Βραδύτερον ὅμως, ἐπιτυχὼν νὰ προσληφθῇ εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ροβέρτος ὁ Ἰσχυρός*, διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας. Ἐπὶ Θιέρσου προήχθη εἰς συνταγματάρχην, ἀλλὰ κατόπιν ἐξωρίσθη καὶ πάλιν ἐκ τῆς Γαλλίας, συνεπείᾳ ἀξιώσεως τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου. Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων: «Ταξιδιωτικαὶ ἀναμνήσεις» (1869), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὰς ἐκστρατείας τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τοῦ 1831 μέχρι τοῦ 1839» (1870). Μ. Δ. Β.

Σαρτρὲζ (Sartreuse). Τάγμα μοναχικόν, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκ Κολωνίας Bruno (1035—1101) Οὗτος τῷ 1084 ἵδρυσεν ἐν ἐρημικῷ πλησίον τῆς Γρενόβλης τόπῳ, καλουμένῳ Chartreuse (Karthause), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα, τὴν πρώτην μονὴν τοῦ τάγματος, ἀποτελουμένην ἐκ μιᾶς ἐκκλησίας ἀνεγερθείσης ἐπί τινος λόφου καὶ ἐκ κελλίων πέριξ αὐτῆς, ἐν οἷς ἔμενον ἀνὰ εἷς οἱ μοναχοί, ζῶντες αὐστηρὸν ἀσκητικὸν βίον. Τῷ 1089, κληθεὶς ὁ Bruno ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Β εἰς Ρώμην, ἵδρυσε τῇ ἀδείᾳ αὐτοῦ ἐν Della Torre τὴν πρώτην ἐν Ἰταλίᾳ μονὴν τοῦ τάγματος. Λίαν ἐνωρίς, πιθανῶς ἐπὶ τοῦ πέμπτου προϊσταμένου τοῦ τάγματος Guido († 1137), ἱδρύθη καὶ γυναικεῖον τάγμα τῶν Σαρτρέζ. Οἱ κανόνες αὐτοῦ ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Θ', τὸ δὲ τάγμα ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ' τῷ 1170. Κατὰ τὸ 1360 ἠρίθμει τὸ τάγμα 200 ἀνδρῷα καὶ γυναικεῖα μοναστήρια. Τὸ παπικὸν σχίσμα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος διῄρεσε τὸ τάγμα τοῦτο εἰς δύο, καθόσον τὰ ἰταλικὰ μοναστήρια ὑπεστήριζον τὸν Οὐρβανὸν τὸν ΣΤ', τὰ δὲ γαλλικὰ καὶ ἱσπανικὰ τὸν Κλήμεντα τὸν Ζ'. Ἡ διαίρεσις ὅμως αὕτη ἔπαυσε μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὡς πάπα τοῦ Γρηγορίου τοῦ ΙΒ'. Κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν κατεδιώχθησαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ τάγματος τούτου, κατεστράφη δὲ καὶ ἡ παρὰ τὴν Γρενόβλην μεγάλη Σαρτρέζ, ἥτις ὅμως ἐπανεκτίσθη τῷ 1816. Κ. Ι. Δ.

— **Σαρτρὲζ** (Chartreuse) ***ἡδύποτον***. Παρασκευάζεται ὑπὸ τῶν μοναχῶν βενεδικτίνων τῆς παρὰ τὸ Grande Chartreuse (Dép. Isère) μονῆς. Ἡ συνταγὴ τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ διατηρεῖται μυστική· πάντως ἔχει ὡς βάσιν τὰς ρίζας τῆς Angelica Archangelica L., πλὴν αὐτῆς ὅμως χρησιμοποιεῖται ἐπὶ πλέον σωρεία ὅλη ἄλλων φυτικῶν ἀρωματικῶν ὑλῶν. Οἱ μοναχοὶ οὗτοι, λόγῳ τοῦ γαλλικοῦ νόμου τοῦ 1901, μετηνάστευσαν εἰς Tarragona τῆς Ἱσπανίας, παραλαβόντες καὶ τὸν Père liquoriste αὐτῶν. Ἐν Ἱσπανίᾳ ἐξηκολούθησαν τὴν παρασκευὴν τοῦ δυσφήμου αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1930, ὁπότε ἐπανῆλθον πάλιν εἰς Γαλλίαν. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχονται τρία εἴδη σαρτρέζ, ἤτοι τὸ λευκὸν ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἀσθενέστερον εἶδος, τὸ κίτρινον ὡς ἐνδιάμεσον καὶ τὸ πράσινον ὡς ἰσχυρότερον. Σ. Γ.

Σαρτριάν, ***Ἀλέξανδρος***. Γάλλος συγγραφεὺς (βλ. λ. *Ἐρκμὰνν*-Σαρτριάν).

Σαρυάνα (Sarvana), ***Ἱερώνυμος - Γκρατσιάνι*** *κόμης τῆς —*. Ἰταλὸς ποιητὴς (βλ. λ. *Γκρατσιάνι*).

Σαρυκαμὺς *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀρμενίας (βλ λ. *Σαρικαμίς*).

σαρυσόλη (ἡ) (Sarhysol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Διάλυμα περιέχον τὴν μετὰ τοῦ σουκκιμιδίου ἕνωσιν τοῦ ὑδραργύρου καὶ μονομεθυλαρσενικὸν ὑδράργυρον εἰς τὰς μοριακὰς των ἀναλογίας. Εἶναι φάρμακον ἀντισυφιλιδικόν. Χορηγεῖται ἀντὶ τῆς ἐνεσόλης εἰς ἐνέσεις. Κ. Γ. Μ.

Σαρύτσεφ, ***Γαβριὴλ Ἀμβρόσεβιτς*** Ρῶσος ναύαρχος καὶ συγγραφεὺς (1763-1831). Συνώδευσε τὸν θαλασσοπόρον Βίλλιγγς κατὰ τὴν εἰς τὰς βορείας ρωσικὰς θαλάσσας γεωγραφικὴν καὶ ἀστρονομικὴν ἐκδρομήν, τῷ δὲ 1802 ἐδημοσίευσε τὰ σχετικὰ πρὸς τὸν ἔκπλουν τοῦτον εἰς 2 τόμους μετὰ γεωγραφικῶν πινάκων. Ἔγραψε προσέτι: «Ἡμερολόγιον θαλασσοπορίας ἐν Βαλτικῇ καὶ τῷ Φινλανδικῷ κόλπῳ», «Ὁ Κατεγάττης πορθμός». Θ. Β.

Σαρχανλάρ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μόδεστος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Σαρχανλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀρδανίον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

Σάρχος *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 332. Κεῖται εἰς τὰς ΒΑ. ὑπωρείας τῆς Ἴδης, παρ' αὐτὸ δ' ὑπάρχει μέγα ὁμώνυμον σπήλαιον, θεωρούμενον ὡς τὸ μεγαλύτερον τῆς Κρήτης. ΕΡ. Μ.

σάρωθρον (τό)· τὸ δι' οὗ σαρώνομεν, σκούπα, κοιν. *σάρωμα*, ἀρχ. *κόρηθρον*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὰ *σάρωθρα* εἶναι κοιναὶ δέσμαι, σμῆκτρα (παπάζια), ψῆκτραι, μάκτρα, κύλινδροι, σφαιρώματα ἢ ἄλλα σχήματα, κατεσκευασμένα ἐξ ὑλῶν φυτικῶν (ἶνες, καλάμια, βροῦλα, θύσανοι, κλαδία, ρίζαι νηματοειδεῖς, κλωστικαὶ οὐσίαι), ἐκ τριχῶν, πτερῶν, λεπτῶν συρμάτων κτλ., χρησιμοποιούμενα πρὸς καθαρισμὸν δαπέδων, τοίχων, ὀροφῶν, ὁδῶν κ. ἄ. Τὸ κοινότερον τῶν σαρώθρων εἶναι σχεδὸν τριγωνικὴ καὶ πλατύμορφος δέσμη μακρῶν σπερματοφόρων θυσάνων σόργου τοῦ σάρου, ἐμβαπτισθέντων ἐν διαλύματι θειικοῦ χαλκοῦ· αἱ καλάμαι των συσφιγγόμεναι καὶ περιδενόμεναι στερεῶς ἀποτελοῦν τὴν λαβήν, ἐν ᾗ διὰ σφυρίου ἐμπήγνυται ξύλινος στειλεὸς (*σκουπόξυλο*), μήκους μικροῦ (*χαμηλὲς σκοῦπες*) ἢ μεγάλου (*ὄρθιες σκοῦπες*)· ἀνάλογα εἶναι καὶ τὰ ἐξ ἰνῶν κοκκοκαρύου, καυλῶν ὀρύζης κ. ἄ. σάρωθρα. Θύσανοι βρούλων καὶ καλαμίων, κλαδία φρυγάνων καὶ σαροθάμνων (*σαρωμάτων*) κ. ἄ. ἀποτελοῦν τὰς λεγομένας *ἀγριόσκουπες* ἢ *τσαλόσκουπες* πρὸς καθαρισμὸν στάβλων, ἀποθηκῶν, αὐλῶν, δενδροστοιχιῶν, κήπων κ. ἄ. Ἐξ ἀγρώστιος (ἀγριάδας) καὶ λελευκασμένων νηματωδῶν ριζῶν (ἰδίως ἀνδροπώγωνος) κατασκευάζονται τὰ σάρωθρα τῶν ταπήτων, ἐμβαπτιζόμενα πάντοτε πρὸ καὶ μετὰ τὴν χρῆσιν ἐν ὕδατι· ἀντ' αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ σάρωθρα ἐξ εὐκάμπτων ἰνῶν ἀτταλείας τῆς σχοινοφόρου (*πιασσάβα*). Δι' ἐστιλβωμένα δάπεδα (παρκέττα), πλινθόστρωτα καὶ ἄλλας ἀναλόγους χρήσεις κατασκευάζονται σάρωθρα ἐκ πτερῶν καὶ κυρίως ἐκ κλωσμάτων βάμβακος (εἰκ. 5—6), χρησιμοποιούμενα καὶ διὰ τὴν ἐν ὑγρῷ σάρωσιν ἢ καὶ τὴν πλύσιν τοῦ δαπέδου, καθαριζόμενα δὲ διὰ κοινῆς σαπουνάδας. Ἄλλοτε ἀντ' αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται πάνινα μάκτρα (πατσαβοῦρες), προσηρμοσμένα ἐπὶ στειλεοῦ, ἔτι δὲ τὸ ἀμερικανικὸν *ἀρθρωτὸν σάρωθρον* τοῦ O'Cedar, κατεσκευασμένον ἐκ μεταλλικῆς πλακὸς ἀρθρουμένης καὶ οὐχὶ στερεῶς ἐφηρμοσμένης ἐπὶ ξυλίνου στειλεοῦ· τὸ περίγραμμα τῆς κάτω ἐπιφανείας τῆς πλακὸς περιτρέχει θύσανος φυτιλίων βαμβακερῶν ἐμβαπτισθέντων ἐν ρητινώδει ἐλαίῳ (συνήθως ἐν πετρελαίῳ), ἐφ' ὧν προσκολλᾶται ὁ κονιορτὸς (ἀποβαλλόμενος εἶτα διὰ στακτονερου) καὶ δι' ὧν προσδίδεται εἰς τὰς κηρωτὰς ἐπιφανειας τῶν πολυτελῶν παρκέττων καὶ τῶν μεγάλων ἐπίπλων ἐξαιρετικὴ στιλπνότης.

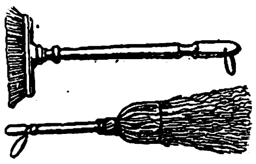

Σάρωθρα.

Ἐν ξηρῷ χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης τρίχιναι ψῆκτραι (συνήθως ἐξ ἀλογότριχας), προσηρμοσμέναι ἐπὶ στειλεοῦ 0.35—0.50 μέτρου, κοινοῦ σχήματος ἢ μετ' ἀνεστραμμένου τριχώματος (*κεφαλωτές*) πρὸς ἀποφυγὴν βλαβῶν εἰς τὰ ἔπιπλα, μετὰ ἐπενδύσεως ἐκ πιλήματος ἢ ὑφάσματος πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Τρίχινα ἐπίσης σάρωθρα εἶναι καὶ οἱ ἀμερικανικοὶ κύλινδροι αὐτομάτου σαρώσεως, προσηρμοσμένοι δι ἄξονος ἐπὶ ἐλαστικῶν τροχῶν, κεκαλυμμένοι πλήρως καὶ καταλείποντες τὸν συγκεντρούμενον κονιορτὸν κατὰ τὰ πλάγια τοῦ ὅλου συστήματος. Ἐνίοτε φέρουν καὶ ἀπορροφητικὸν σύστημα (*σάρωθρα-ἀπορροφηταὶ*) διὰ τὸν κονιορτόν, καθ' ὃν τρόπον γίνεται τοῦτο καὶ εἰς τὰ νεώτατα *ἠλεκτρικὰ σάρωθρα*. Διὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν χθαμαλῶν φυτειῶν (πάρκα, λειμῶνες) ἐξ ἀπορριμμάτων, ξηροχόρτων, κόπρου ἀχωνεύτου κ. ἄ. χρησιμοποιοῦνται σάρωθρα ἐξ ἐλαιοπρίνου ἢ συρμάτινα, διὰ δὲ τὰς ὁδοὺς τὰ *μηχανικὰ σάρωθρα*. Τὰ τελευταῖα, συνήθως συνοδευόμενα καὶ διὰ συστήματος καταβρέξεως, εἶναι ἐλαυνόμενα ἢ αὐτοκίνητα ὀχήματα ἔχοντα κατὰ τὸ κάτω ὀπίσθιον μέρος των (σύστημα Taillefer) κυλινδρικὴν ψήκτραν, ἧς ὁ ἄξων δι' ἀτέρμονος ἁλύσεως λαμβάνει περιστροφικὴν κίνησιν ἀπὸ τοῦ ἄξονος τοῦ ὀχήματος· ὁ κύλινδρος ἀναβιβάζεται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἢ καταβιβάζεται πρὸς σάρωσιν ἀπ' αὐτοῦ διὰ συστήματος ἀντιβάρων τῇ χρησιμοποιήσει χειρολαβῆς (μάνικας) τοποθετημένης παρὰ τὸ ἑδώλιον τοῦ ὁδηγοῦ.

Τὰ σάρωθρα τῶν ἀρχαίων (*κάλλυντρα, κόρηθρα, σάροι, σάρωθρα*, λατιν. scopae), ἦσαν κλάδοι ἢ φυλλώματα πτελέας, μύρτου, πρίνου, φοίνικος τῆς νάνου κ. ἄ. ἢ δέσμη τριχῶν προσηρμοσμένων ἐν λαβῇ (cauda, peniculus, muscarium). Οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίουν τοὺς δούλους (Scoparii), παρ' Ἕλλησιν ὅμως δὲν ἐθεωρεῖτο πάντοτε ταπεινὴ ἀσχολία ἡ σάρωσις, οἱ δὲ νεωκόροι δὲν ἦσαν ἄλλο τι ἀρχικῶς εἰμὴ σαρωταὶ τῶν ναῶν. Π. Ν. Π.

— **σάρωθρον** ***μαγίσσης***. Παθολογικὸς σχηματισμός, καθ' ὃν λόγῳ προσβολῆς ὑπὸ παρασίτων μυκήτων (οὐρηδινιδῶν καὶ ἐξωάσκων) κλάδοι τινές, ἰδίως τῆς δαμασκηνέας κερασέας, πεύκης, ἐλάτης, πικέας, παρουσιάζουν εἴς τι σημεῖον πυκνὴν διακλάδωσιν, βραχεῖαν καὶ συμπλεκομένην. Β. Τ. Ε.

σάρωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σαρωνω, ἄλλως ***σκούπισμα*** : «τὸ σπίτι θέλει σάρωμα»

Digitized by Google

|| μεταφ. ἡ σωρηδὸν ἀπομάκρυνσις, φυγή: «τὸ σάρωμα τῶν ἐχθρῶν».

Σαρώματα *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (βλ. λ. *Καλλίδρομον*).

Σάρων *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Τροιζῆνος, ἀνεγείρας ναὸν τῆς Σαρωνίας ἢ Σαρωνίδος Ἀρτέμιδος ἐπὶ τελματώδους θέσεως παρὰ τὴν παραλίαν, καλουμένης Φοιβαίας λίμνης ὅπου κατόπιν οἱ Τροιζήνιοι κατ' ἔτος ἐπανηγύριζον τὰ *Σαρώνια*. Κυνηγῶν ποτε ἔλαφον, συνέπεσε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη, τὸ δὲ σῶμά του, ἐκβρασθὲν κατὰ τὴν Φοιβαίαν λίμνην, ἐτάφη ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς τὸν ἱερὸν περίβολον τῆς θεᾶς. Ἔκτοτε ἡ μὲν θάλασσα ἐκείνη ὠνομάσθη *Σαρωνίς*, ὁ δὲ κόλπος *Σαρωνικός*, ἀπ' αὐτοῦ δὲ παρέμεινε καὶ ἡ παροιμία: «Σάρωνος ναυτικώτερος», ἐπὶ ἀπείρων κολυμβητῶν. Α. Θ. Σ.

Σάρων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τόπος παρὰ τὴν Τροιζῆνα κατέναντι τῆς Καλαυρίας Τὸ ἐθνικὸν *Σαρώνιος* καὶ *Σαρωνία*, ἀλλὰ καὶ *Σαρωνικὸς* καὶ *Σαρωνική* (*Στεφ. Βυζ.* 557, 15). Κατὰ τὸν Εὐστάθιον (Σχολ. εἰς Διον. Περιηγ. 420) ἦτο ρύαξ τῆς Τροιζῆνος ἐμβάλλων εἰς τὴν ἐπώνυμον αὐτῷ Σαρωνίδα θάλασσαν. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Σαρωνία, ἢ *Σαρωνὶς* (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Τροιζῆνι, ὅπου κατ' ἔτος ἐτελεῖτο πανήγυρις πρὸς τιμήν της ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σαρώνια*. Α. Θ. Σ.

Σαρωνικὸν *πέλαγος*, ἢ *Σαρωνικὸς πόντος* ἢ *πόρος* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ θαλασσία ἔκτασις ἡ ἁπλουμένη ἀπὸ τῆς Ἑρμιονικῆς καὶ τῆς περὶ τὸν Ἰσθμὸν θαλάσσης εἰς τὸ Μυρτῷον πέλαγος καὶ τὸ Κρητικὸν καὶ συνάπτουσα τὰς θαλάσσας ταύτας· τινὲς δὲ ὡς πέλαγος ἢ πόρον καὶ αὐτὸν τὸν Σαρωνικὸν κόλπον χαρακτηρίζουσι (*Στράβ.* Β, 124—Η, 335 καὶ 369). Σ. Ε. Λ.

Σαρωνικὸς *κόλπος* *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τοῦ Αἰγαίου (τοῦ Μυρτῴου πελάγους, κατὰ τὴν ἀρχαίαν γεωγραφικὴν ἀντίληψιν, διανοιγόμενος μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς ἀκτῆς ἐξ Α., τῆς Μεγαρικῆς ΒΔ., τῆς Κορινθίας καὶ τῆς Ἐπιδαυρίας ἐκ Δ. καὶ τῆς Τροιζηνίας ἀκτῆς ΝΔ Παρουσιάζει εὖρος στομίου 27 μιλλ., διανοιγομένου μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σουνίου (ΝΑ) καὶ Σκυλαίου (ΝΔ.), εἴσδυσιν δὲ 37 μιλλ. ἀπὸ Βελβίνης νήσου, ἥτις πρόκειται τοῦ μέσου τοῦ στομίου του, μέχρις Ἐλευσῖνος, ὅπου ὁ βορειότερός του μυχός. Οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον αὐτὸν καὶ *πόρον* καὶ *πόντον* καὶ *πέλαγος*, ἀλλὰ καὶ *Σαλαμινιακὸν κόλπον*, ἀπὸ τῆς μιᾶς τῶν μεγάλων του νήσων, ὅπως ὠνομάζετο κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, καὶ *Κόλπον τῆς Αἰγίνης* ἀπὸ τῆς ἑτέρας τούτων· τανῦν ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ξένων *Κόλπος τῶν Ἀθηνῶν* (golfe d' Athènes «gulf of Athens»: χάρτ. ἀγγλ. 1657). Ἐν αὐτῷ μία κλειστὴ θάλασσα, ἡ τῆς *Ἐλευσῖνος*, δύο ἐλάσσονες κόλποι, ὁ τῶν *Μεγάρων* καὶ τῶν *Κεγχρεῶν*, ὅπου τὸ ἀνατολικὸν στόμιον τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου, τέσσαρες πορθμοί: δύο τῆς *Σαλαμῖνος* καὶ δύο τοῦ *Πόρου*, μία κλασσικωτάτου τύπου χερσόνησος, ἡ τῶν *Μεθάνων*, τρεῖς νῆσοι μείζονες, ἡ *Σαλαμίς*, ἡ *Αἴγινα* καὶ ὁ *Πόρος*, καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἐλάσσονες κατὰ τὴν διεύθυνσιν Ν—Δ—Β—Α ἀναφερόμεναι τὰ δύο *Τσελεβίνια* (παρὰ τὸ Σκύλαιον)· *Μπούρτζι, Μῶδι, Μπίστι, Πλατειά, Πετροκάραβο* (μεταξὺ Πόρου καὶ Αἰγίνης)· *Μονή, Μετόπη, Ἀγκίστρι, Δωροῦσα, Κυρά, Σπαλαθρονήσι* (ἐγγὺς καὶ δυτικῶς τῆς Αἰγίνης)· *Νήσιζα, Τραχήλι, Τραγονήσι, Ὀβριὸς* καὶ *Πλατειὰ* (πελαγίως Ἐπιδαυρίας καὶ Κορινθίας)· *Τραγονήσι, Ἅγιος Θωμᾶς, Ἅγιος Ἰωάννης, Λιθοῦ, Μολάδι* καὶ ἀνώνυμος (συστὰς *Διαπορίων*)· *Ὑψηλὴ* καὶ 3 πρὸς Δ. αὐτῆς ἀνώνυμοι, *Στακτορρόη, Πλατειὰ* καὶ 4 *Λαγοῦσες* (ἡ συστὰς *Πεντανήσια*)· *Παχειὰ* καὶ *Πακιακιὸ* (Μεγαρίδος)· *Κανάκια, Τρούπικα, Ρεβιθοῦσα* (δυτικῶς Σαλαμῖνος)· *Λέρος*, 2 *Κυράδες, Ἀρπηδόνι* (ΒΑ. Σαλαμῖνος)· *Προφήτης, Ἀταλάντη, Ψυττάλεια* (μεταξὺ Σαλαμῖνος καὶ Πειραιῶς)· *Πράσο, Κάβουρας, Φλέβες, Διάνα, Λαιτόνα, Ἀπόλλων, Κακό, Πόρνη, Ρακόδι, Ἀρσίδα, Γαϊδουρόνησο* (δυτικὴ ἀκτὴ Ἀττικῆς)· πρόκειται δὲ τοῦ κόλπου ἡ ἐρημόνησος *Σὰν Τζώρτζη*. Ὑπεράγαν ἀκρωτηριάζουσαι αἱ ἀκταὶ τοῦ κόλπου, παρουσιάζουν πλείστους ὅσους ὅρμους καὶ ἀκρωτήρια (χάρτ. ἀγγλ. ναυαρχείου 1657: gulf of Athens, 1513: Athens to Isthmus=1514 Aegina and Methana καὶ 1517: Poros). Ἐν τῷ κόλπῳ, τῆς πρωτευούσης τὸ ἐπίνειον ὁ *Πειραιεύς*, ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος τοῦ κράτους ἐν Σαλαμῖνι καὶ τὰ ναυτικὰ παιδευτήρια ἐν Πόρῳ.

Φάροι ἐν τῷ κόλπῳ: Σὰν Τζώρτζη ἰσαπέχουσαι ἐκλάμψεις 30 μιλ., *Πόρου* λευκὸν σκαρδαμῦσσον 10 μιλ., *Μονῆς* Αἰγίνης ζεῦγος ἐκλάμψεων 12 μιλ., *Πλακακίων* Αἰγίνης σκαρδαμῦσσον σύνθετον 8 μιλ., *Σιφικὸ* ἐρυθραὶ ἐκλάμψεις 6 μιλ., *Συυσάκι* ἐρυθρὸν σταθερὸν 7 μιλ., *Λαγοῦσα* λευκαὶ ἐκλάμψεις 9 μιλ., *Κόχη* λευκαὶ ἐκλάμψεις 20 μιλ., *Ψυττάλεια* λευκὸν σταθερὸν μετὰ ζεύγους ἐκλάμψεων 23 μιλ. καὶ *Φλέβες* τριὰς ἐκλάμψεων 30 μιλ. Φανοὶ δὲ λιμένος 5 εἰς Πειραιᾶ, 3 φωτοβόλοι σημαντῆρες πρὸς ναύσταθμον καὶ 2 φανοὶ ἐν τῷ λιμένι Αἰγίνης. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

— **Σαρωνικὸς *κόλπος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία κατὰ Γύλλιον ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἀκτῇ τοῦ Βοσπόρου διανοιγομένου *Βαθυκόλπου* κατὰ Διονύσιον τὸν Βυζάντιον τοῦ συγχρόνου κολπίζοντος ὅρμου τοῦ Μπουγιοὺκ Δερὲ (βλ. λ. *Σάρωνος Βωμός*). Σ. Ε. Λ.

Σαρωνὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νησίον ἐπίπλατυ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Αἰγίνης, παλαιότατα ὀνομαζόμενον *Μπούρτζι*. Μετὰ τὴν κατεδάφισιν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιθαλασσίου φρουρίου (βλ. λ. *Αἴγινα*) ἡνώθη πρὸς τὴν νῆσον διὰ τοῦ ΝΔ. κυματοθραύστου καὶ ἤδη ἀποτελεῖ τὴν πλατεῖαν τοῦ ἐπιθαλασσίου περιπάτου, ἐφ' ἧς πράσινος ναυτικὸς φανός. Σ. Ε. Λ.

Σαρωνὶς *θάλασσα* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τοῦ *Σαρωνικοῦ* κόλπου. Σ. Ε. Λ.

Σαρωνίτης, *Μιχαήλ*. Βυζαντινὸς στρατηγός. Φέρων τὸ ἀξίωμα τοῦ βεστάρχου ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Ζ' Δούκα, ὠνομάσθη ὑπὸ τούτου τῷ 1073 στρατηγὸς καὶ ἀπεστάλη κατὰ τοῦ Βοδίνου (υἱοῦ τοῦ Βουλγάρου Μιχαήλου), ὅστις στασιάσας ἐν τῇ βορείῳ Μακεδονίᾳ κατέλαβε τὴν Νῖσον καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων. Ὁ Σαρωνίτης προελάσας ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ σώματος ἐνίκησε τὸν Βοδῖνον παρὰ τὴν θέσιν Ταώνιον τῶν Σκοπίων, συνέλαβεν αὐτὸν αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἔστειλε δέσμιον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΛΣ

Σάρωνος *βωμὸς* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρώδης τοποθεσία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, παρὰ τὴν ὁποίαν ἡρῷον πρὸς τιμὴν Σάρωνος τοῦ βασιλέως τῆς Τροιζῆνος. Κατὰ τὸν Γύλλιον εἶχεν ὀνομασθῆ ἀπὸ τούτου *Σαρωνικὸς* καὶ ὁ ἐκεῖ κόλπος ὁ διανοιγόμενος μεταξὺ Δικαίας Πέτρας (Kirich Burnu, ὡς ἐν τῷ ἀγγλ. χάρτῃ 1198: Bosporus) καὶ Σίμας ἄκρας (Mezar Burnu) καὶ οὗ ἡ ἀκτὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γυλλίου ὠνομάζετο *Βρουλογένης*. Τοιαύτη ἄκρα δὲν ὑπάρχει σήμερον, τοῦ δὲ ἡρῴου ἡ θέσις πιθανολογεῖται περὶ τὰ *Κὶρκ Ἀὰτς* (=Τὰ σαράντα δένδρα) ἢ «*Πλάτανον τοῦ Γκοδεφρουά*», ἴσως δὲ καὶ παρὰ τὸ χωρίον *Κεφελῆ* τοῦ Μπουγιοὺκ Δερέ. Σ. Ε. Λ.

Σάρωνος *πεδιὰς* *[Γεωγρ.]*. Ἐκτείνεται εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ Ἰόππης μέχρι Καισαρείας τῆς παράλου. Γονιμωτάτη καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἤρχισε συστηματικῶς νὰ καλλιεργῆται ὑπὸ Ἑβραίων ἀποίκων ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Παράγει σταφυλὰς καὶ οἴνους ἐξαιρέτους, ἑσπεριδοειδῆ καὶ ὑδροπέπονας, τοὺς ἀρίστους τοῦ κόσμου. Γ. Λ. Α.

σαρώνω· καθαρίζω τὸ δάπεδον μὲ τὸ σάρωθρον, σκουπίζω || μεταφ., παρασύρω, κάμνω νὰ ἀπομακρυνθοῦν σωρηδόν: «ὁ στρατὸς ἐσάρωσε τοὺς ἐχθρούς».

σάρωσις, —εως (ἡ)· σκούπισμα, σάρωμα.

— *[Ὑγειον.] Σάρωσις* κυρίως καλεῖται ὁ διὰ σαρώθρου καθαρισμὸς τοῦ δαπέδου τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ὁδῶν, κατ' ἐπέκτασιν δὲ καὶ ἡ δι' οἱουδήποτε μέσου ἀπαγωγὴ τῶν ἀκαθαρσιῶν καὶ τῶν διαφόρων περιττωματικῶν οὐσιῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν ἀναπτύξεως κονιορτοῦ, ὅστις περιέχει ἀπειρίαν μικροβίων, ἡ σάρωσις τῶν μὲν ὁδῶν ὀφείλει νὰ διενεργῆται κατὰ τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας καὶ μετὰ προηγουμένην πλύσιν αὐτῶν, τῶν δὲ οἰκιῶν λίαν ἐνωρὶς τὴν πρωΐαν καὶ μετὰ προηγουμένην διύγρανσιν τοῦ σαρώθρου. Ἐὰν ἔν τινι οἰκίᾳ ὑπάρχῃ ἄρρωστος πάσχων ἐκ λοιμώδους τινὸς νοσήματος, ἡ σάρωσις δὲν πρέπει νὰ γίνηται διὰ σαρώθρου, ἀλλὰ δι' ὑφάσματος διαβραχέντος εἴς τι ἀντισηπτικὸν ὑγρόν. Τὸ ὕφασμα τοῦτο μετὰ τὴν χρῆσιν διατηρεῖται εἰς διάλυμα σουμπλιμὲ ἢ φαινικοῦ ὀξέος πρὸς καταστροφὴν τῶν μικροβίων. Ἀντὶ σαρώθρου, πρὸς καθαρισμὸν τοῦ δαπέδου τῶν οἰκιῶν, τῶν ταπήτων καὶ τῶν παραπετασμάτων διεδόθη ἐπ' ἐσχάτων ἡ χρῆσις ἀπορροφητικῶν συσκευῶν λειτουργουσῶν ἰδίᾳ δι' ἠλεκτρισμοῦ. Ν. Α. Μ.

σᾶς· αἰτιατ. πληθ. τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *σύ*: «σᾶς ζητῶ», «σᾶς περιμένω» || ἀντὶ γενικῆς: «τὸ σπίτι σας», «ὁ κόπος σας», «δικός σας».

Σασᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μεσσαριᾶς τῆς νήσου καὶ ἐπαρχίας Ἄνδρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 93.

Σασὰκ - Κοὺλ, ἢ *Σασὶκ - Κοὺλ* *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν τριῶν λιμνῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἐκ τῷ Ρωσικῷ Τουρκεστὰν λίμνην *Ἀλὰκ-Κοὺλ* (βλ. λ.).

Σασάκοι (οἱ) (Sassaker). Μαλαϊκὸς λαὸς ἐπὶ τῆς νήσου Λόμποκ, ἀριθμῶν 350 000 ἄτομα. Οἱ Σασάκοι εἶναι βραχεῖς τὸ ἀνάστημα, ἀλλ' εὔρωστοι, μελαχροινοί, Ὀθωμανοὶ τὸ θρήσκευμα, καλοὶ ἀγγειοπλάσται καὶ ὑφανταί. Γ. Ι. Β.

Σάσαλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 200. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μεσαύλια*. Κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770, σφραγίσαντες καὶ περιζώσαντες διὰ λεπτοῦ σχοινίου τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, μετέβησαν ὁμαδικῶς εἰς Κάνδανον καὶ ἐδέχθησαν τὸν ἰσλαμισμόν, ἵνα ἀποφύγωσι τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων. ΕΡ. Μ.

Σάσανδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ν. Καρίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, κείμενον περὶ τὰ 28 χλμ. πρὸς Α. τῆς πόλεως Καύνου (νῦν Νταλιάν). Α.Θ.Σ.

Σασανίδαι (οἱ) (περσ. ***Σασανιάν***). Ἡ τετάρτη κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν βασιλικὴ δυναστεία τῆς Περσίας, κυβερνήσασα τὸ νεοπερσικὸν κράτος τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ Ἀρδασὶρ Μπαμπεκιὰν τοῦ Α' τῷ 226 μ. Χ. καὶ καταστραφὲν ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῷ 637 (βλ. λ. *Περσία*, τ. Κ' σ. 80γ κ. ἑξ.).

Τὴν βασιλείαν τῶν Σασανιδῶν ἐσημείωσε δεινὸς διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν, ἀφ' ἧς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἐδέχθη ὡς ἐπίσημον θρησκείαν τὸν Χριστιανισμόν. Ἀγωνιζόμενον κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας καὶ ζητοῦν νὰ ἐπεκταθῇ πρὸς Δ. τὸ κράτος τῶν Σασανιδῶν, συνήντησε τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Συρίας, στρεφομένους πρὸς τὴν Ρώμην καὶ πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὅπως σώσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν Ἀρμενίαν, ὅπου ἡ ἀρχαία ἀρμενικὴ θρησκεία, συμπιεζομένη μεταξὺ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκ Δ. καὶ τοῦ Ζωροαστρισμοῦ ἐξ Α., ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ πρώτου ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Τιριδάτου (294). Ὡς ἐκ τῶν προόδων τούτων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἥτις ἀπετέλει πλέον τὴν κυριωτέραν δύναμιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἤτοι τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, οἱ Σασανίδαι εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐνισχύσουν τὸν μαζδαϊσμόν, τὸν ὁποῖον εἶχον ἐπιβάλει διὰ τῆς βίας ὡς ἐπίσημον θρησκείαν ἐν Ἀρμενίᾳ. Ἐπὶ Ναρσῆ τοῦ Β' συνεπληρώθη ἡ περισυλλογὴ καὶ συρραφὴ τῶν σωζομένων τῆς «Ἀβέστα» καὶ ἤρχισεν ὁ μέγας μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν ἀγὼν περὶ πολιτικῆς ἐπικρατήσεως, προσλαβὼν τὸν χαρακτῆρα πολέμου μεταξὺ δύο θρησκειῶν. Ἡ φοβερὰ αὐτη μονομαχία ἤρχισεν ἐπὶ Σαπὼρ τοῦ Β', ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου. Ὁ Σαπὼρ ἐπολιόρκησε τρὶς τὴν Νίσιβιν ἄνευ ἀποτελέσματος. ἀλλ' ἐκυρίευσε τὴν Ἀμίδην (359), τὴν Σιγκάρα (360) καὶ ἄλλας, μετατοπίσας τοὺς ἐντοπίους πληθυσμοὺς εἰς τὴν Σουσιανήν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος διεξῆγε τὸν ἀγῶνα ἀσθενῶς. Ἡττήθη ἐπανειλημμένως, ἀλλ' ὁ Σαπὼρ δὲν ἠδυνήθη νὰ προελάσῃ βαθύτερον ἐντὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους. Κατὰ τοὺς πολέμους τούτους ἱδρύθη καὶ ἡ διάσημος κατόπιν ἐν τῷ Χορασὰν πόλις Νὲβ - Σαποὺρ (Νισαποὺρ). Οἱ πόλεμοι ἐπανελήφθησαν μετὰ μεγαλυτέρας ὁρμῆς ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (363). Οὗτος βαδίζων πρὸς τὴν Κτησιφῶντα ἐφονεύθη, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωβιανὸς ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ ταπεινωτικὴν εἰρήνην ἐκχωρήσας εἰς τοὺς Πέρσας τὴν Νίσιβιν καὶ ὅσα κατεῖχεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τίγρητος καὶ ὑποχρεωθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὸν προστατευόμενον τῶν Ρωμαίων βασιλέα αὐτῆς Ἀρσάκην τὸν Β'. Οὗτος συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Περσῶν ηὐτοκτόνησεν, ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι μεγιστᾶνες, ὑποστηριζόμενοι ἐν τῷ κρυπτῷ ἐκ Ρώμης, ἠρνήθησαν νὰ δεχθοῦν τὸν ζωροαστρισμόν. Ἐκ τούτου ἤρχισε νέος πόλεμος τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ὁ αὐτοκράτωρ Οὐάλης ἡττηθεὶς (394) ἐθυσίασε τὸν βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Πάπ, υἱὸν τοῦ Ἀρσάκη, φονευθέντα ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἐκ Β. εἰσβολὴ τῶν Γότθων εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ὁ θάνατος τοῦ Οὐάλεντος, πεσόντος κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἔθεσαν τέρμα εἰς τὴν ἀνάμιξιν τῶν Ρωμαίων εἰς τοὺς ἀρμενοπερσικοὺς πολέμους. Θεοδόσιος ὁ Μέγας συνῆψεν εἰρήνην μετὰ Βαχρὰμ τοῦ Δ', καθ' ἣν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἐκράτει τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Ἀρμενίας, ἐγκαταλεῖψαν τὸ ὑπόλοιπον εἰς τοὺς Σασανίδας. Τῷ 408 Γεζδεγκέρτης ὁ Α' συνῆψε συμμαχίαν μετὰ Θεοδοσίου τοῦ Β'. Συνέπεια τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης ἦτο ὅτι οἱ Ἀρμένιοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης καὶ ἵδρυσαν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν ἐπὶ καθολικοῦ Σαχὰκ (390—439), εἰσαγαγόντος μετὰ τοῦ Μεσρὼπ τὴν νέαν ἀρμενικὴν γραφήν. Οἱ Σασανίδαι κατέκτησαν μὲν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἀρμενίας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβάλουν τὸν ζωροαστρισμόν, διότι ὁ Χριστιανισμὸς εἶχε πλέον ριζωθῆ καὶ διότι εἶχον ἀρχίσει ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ εἰς τὸ περσικὸν κράτος, συνοδευόμενοι ὑπὸ συχνῶν ἀλλαγῶν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Γεζδεγκέρτης ὁ Α', ἡγεμὼν νουνεχής, ἐπεχείρησε νὰ χειραφετηθῇ ἀπὸ τῆς κηδεμονίας τῆς θρησκείας, ἔπαυσε τοὺς διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ ὀργανωθῶσιν ἐν Περσίᾳ. Ὡς ἐκ τῆς προστασίας ταύτης τῶν ἀλλοθρήσκων, ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἐν τῇ περσικῇ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομα «Ἁμαρτωλός», ἐπὶ τέλους δὲ ἐδολοφονήθη,

Digitized by Google

ὡς λέγεται, οἱ δὲ Πέρσαι μεγιστᾶνες οὐδένα τῶν υἱῶν του ἐδέχθησαν εἰς τὸν θρόνον. Εἷς τῶν υἱῶν του ὅμως, Βαχράμ ὁ Ε΄, εὑρὼν ὑποστήριξιν εἰς τὸ ἀραβικὸν κράτος τῆς Χίρα καὶ ὑποσχεθεὶς νὰ ἀλλάξῃ τακτικήν, ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεύς. Οὗτος εἶναι ὁ θρυλικὸς Μπεχρὰμ Γκοὺρ (Γκοὺρ= ὄναγρος) τῶν περσικῶν παραδόσεων, διάσημος διὰ τὰς ἐρωτικὰς καὶ κυνηγετικὰς αὐτοῦ περιπετείας. Ἡ τοιαύτη ἀλλαγὴ πολιτικῆς ἤγαγεν εἰς νέους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν καὶ εἰς νέους πολέμους κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀλλ' ὁ Μπεχρὰμ ἡττήθη καὶ ἀνέλαβε διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐλευθέραν λατρείαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας (422), ἔναντι τῆς αὐτῆς παραχωρήσεως εἰς τὸν ζωροαστρισμὸν ἐν ταῖς χώραις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλ' ἐπὶ Γεζδεγκέρδου τοῦ Β΄, υἱοῦ τοῦ Μπεχράμ, ἐπανελήφθησαν οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ Ἑβραίων διωγμοὶ καὶ ἐπῆλθε νέος πόλεμος κατὰ τῶν Βυζαντινῶν (441), ἐνῷ ἐξ ἀνατολῶν τὸ σασανιδικὸν κράτος ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἤτοι τῶν Κιδαριτῶν ἢ Οὕννων καὶ τῶν Ἐφθαλιτῶν ἢ Λευκῶν Οὕννων, οἵτινες εἰσβαλόντες τῷ 450 εἰς τὴν Βακτριανὴν κατέστρεψαν τὸ κράτος τοῦ Κουσχανᾶ. Ἐπηκολούθησαν πάλιν ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ ἐν Περσίᾳ καὶ συχναὶ ἀλλαγαὶ θρόνου, ἀλλ' ἐπὶ Καβὰδ ἤρχισαν πάλιν οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοί. Ὁ βασιλεὺς ἐνίκησε τὸν Βελισσάριον παρὰ τὸ Καλλίνικον (531). Ὁ υἱὸς τοῦ Καβάδ, Χοσρόης, συνῆψε συνθήκην εἰρήνης μετὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (532), ἀναλαβόντος τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλλῃ εἰς τοὺς Πέρσας ἐτήσιον ἐπίδομα πρὸς συντήρησιν τῶν φρουρίων τοῦ Καυκάσου. Ὁ Καβὰδ εἶχεν ὑποστηρίξει ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τὴν αἵρεσιν τοῦ Μαζδάκ, ὑποστηρίζοντος πρόγραμμα κομμουνιστικόν, διότι ἐζήτει τὴν διανομὴν τοῦ πολλοῦ πλούτου τῶν πλουσίων εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὴν κοινὴν χρῆσιν τῶν γυναικῶν. Ἀλλὰ Χοσρόης ὁ Α΄, ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀνουσιρβὰν (ὁ εὐλογημένος), ἀποκατέστησε τὴν λατρείαν τῶν μάγων δημοσιεύσας σχετικὸν διάταγμα, ἐκδώσας ἑρμηνευτικὴν μετάφρασιν τὴν «Ἀβέστα» εἰς τὴν τότε λαλουμένην γλῶσσαν, τὴν πεχλεβικήν, καὶ ἐπιβαλὼν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου κατὰ τῆς ἀπὸ τοῦ ζωροαστρισμοῦ ἀποστασίας ὡς καὶ κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ προσηλυτισμοῦ. Τὰ συριακὰ μαρτυρολόγια δεικνύουν ὅτι οἱ Σασανίδαι βασιλεῖς δὲν ἐφήρμοζον πάντοτε αὐστηρῶς τὴν θανατικὴν ποινήν.

Χοσρόης ὁ Α΄ ἐθεωρεῖτο ἡγεμὼν ἀγαπῶν τὰ γράμματα καὶ τὴν φιλοσοφίαν τόσον, ὥστε, ὅταν ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκλεισε τὴν σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν (529), οἱ τελευταῖοι νεοπλατωνικοὶ ἐνόμισαν ὅτι θὰ εὕρουν καταφύγιον ἐν Περσίᾳ. Ταχέως ὅμως ἀντελήφθησαν ὅτι ἠπατῶντο καὶ διὰ τοῦτο ἐπωφεληθέντες τῆς ἀνακωχῆς τοῦ 549, ἐπανῆλθον εἰς τὰς βυζαντινὰς χώρας. Ἡ ἀνακωχὴ αὕτη ἦτο μία τῶν ἐπανειλημμένως συναφθεισῶν κατὰ τὸν μακρὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον, ὅστις ἔληξε διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 562, δι' ἧς ἀποκατεστάθη τὸ πρὸ τοῦ πολέμου ἐδαφικὸν καθεστώς. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὁ Χοσρόης ἐλεηλάτησε τὴν Ἀντιόχειαν καὶ μετέφερε μέρος τοῦ πληθυσμοῦ της εἰς Κτησιφῶντα, συγχρόνως δὲ ἐξέτεινε τὸ κράτος του πρὸς τὸν Εὔξεινον καὶ τὸν Καύκασον καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἄραβας τῆς Ὑεμένης κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀβησσυνίας καὶ ἐγκαθιδρύσῃ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ταύτης γωνίας τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεφάνησαν εἰς τὸν ἱστορικὸν τῆς Μέσης καὶ Ἐγγὺς Ἀνατολῆς ὁρίζοντα οἱ κυρίως Τοῦρκοι. Ὁ Χοσρόης συνῆψε μετ' αὐτῶν συμμαχίαν ἐναντίον τῶν Ἐφθαλιτῶν καὶ ἐκυρίευσε τὴν Βακτριανὴν καὶ ἐπεξέτεινεν οὕτω τὸ σασανιδικὸν περσικὸν κράτος πέραν τῶν συνόρων τοῦ κράτους τῶν Ἀρσακιδῶν. Ἀλλ' εἰς τὸν κατόπιν πόλεμον τῶν Σασανιδῶν κατὰ τῶν Βυζαντινῶν οἱ Τοῦρκοι συνεμάχησαν μετὰ τῶν τελευταίων τούτων.

Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας πάλιν συχνὰς ἀλλαγὰς τοῦ θρόνου Χοσρόης ὁ Β΄ κατέφυγεν εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος καὶ ὁ Μαυρίκιος ἀνέλαβε νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ κατώρθωσε τοῦτο, ἐνῷ ὁ ἀντίπαλος τοῦ Χοσρόου Μπιστάμ, ζητήσας ἄσυλον παρὰ τοῖς Τούρκοις, ἐσφάγη ὑπ' αὐτῶν. Ἡ δολοφονία τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ Μαυρικίου περιέπλεξε τὸν Χοσρόην εἰς πόλεμον ἐκδικήσεως κατὰ τῶν Βυζαντινῶν (602), καθ' ὃν τὰ περσικὰ στρατεύματα, διελάσαντα διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔφθασαν μέχρι Χαλκηδόνος, ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐδῄωσαν τὴν Συρίαν, ἐκυρίευσαν τὴν Ἀντιόχειαν (611), τὴν Δαμασκὸν (613), τὴν Ἱερουσαλὴμ (614), μετακομίσαντα τὸν Τίμιον Σταυρὸν εἰς Κτησιφῶντα, καὶ κατέλαβον τὴν Αἴγυπτον (619). Κατὰ τῶν μεγάλων τούτων προόδων τῶν Περσῶν ὠρθώθη ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ὅστις, ὀργανώσας ἰσχυρὰν δύναμιν, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν. Νικήσας αὐτοὺς εἰς ὅλας τὰς μάχας, εἰσῆλθε τῷ 624 εἰς Ἀτροπατηνὴν (Ἀζερμπαϊτζὰν) καὶ κατέστρεψε τὸν ἐκεῖ μέγαν πυρολατρικὸν ναόν. Τῷ 627 ὁ Ἡράκλειος εἰσήλασεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τίγρητος. Ὁ Χοσρόης ἀπεπειράθη νὰ ἀντισταθῇ. Ἔφυγεν ἐκ τῆς ἐν Δασταγὲρτ καθέδρας του εἰς Κτησιφῶντα. Αἱ ἧτται αὗται ἐπροκάλεσαν ἐπανάστασιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ὁ Χοσρόης ἐξεθρονίσθη καὶ εἰς τὸν θρόνον ἀνεβιβάσθη Καβὰδ ὁ Β΄, φονεύσας τὸν πατέρα του. Ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν ἔζησε πολὺν καιρόν. Ἐπηκολούθησε πάλιν συχνὴ ἐναλλαγὴ ἡγεμόνων καὶ τέλος ἀνεκηρύχθη βασιλεύς, μικρὸν ἀκόμη παιδίον, Γεζδεγέρδης ὁ Γ΄, ἔγγονος τοῦ Χοσρόου, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κλεισθῆ μετὰ τοῦ Ἡρακλείου εἰρήνη, τερματίσασα πολέμους, οἵτινες εἶχον διαρκέσει ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα. Τὸ περσικὸν κράτος εἶχεν ἐξασθενήσει ἐκ τούτων τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ εἰς τὰς ἐπιθέσεις νέου ἐχθροῦ, τῶν Ἀράβων, καὶ εἰς τὴν μάχην τῆς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ Καδεσίας, μεταξὺ Ἀράβων καὶ Περσῶν (637), ἔλαβε τὸ τελειωτικὸν πλῆγμα. Οἱ Ἄραβες κατέλαβον τὴν περσικὴν πρωτεύουσαν Κτησιφῶντα μεθ' ὅλων τῶν θησαυρῶν της καὶ ὁ τελευταῖος Σασανίδης ἔφυγεν εἰς Μηδίαν, ὅπου τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ του ὑπέστησαν νέαν ἧτταν ἐν Νεχαβὲντ (641). Ὁ Γεζδεγέρδης φεύγων ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν ἐφονεύθη ἐν Μὲρβ ὑπὸ τῶν ἰδίων του στρατηγῶν (651). Ν. Μ.

Σασέμπο (Sasebo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐν ταῖς δυτικαῖς ἀκταῖς τῆς νήσου Κιουσοῦ. Κάτ. 95.400. Ἔχει πολεμικὸν ναύσταθμον. Γ. Ι. Β.

Σάσενο *[Παραλ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Σάζενο* καὶ *Σάσων*.

Σασὶ (Shasi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χουπέχ. Κάτ. 190.500. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Γιανγκτσέ. Ἔχει ἀκμαῖον ἐμπόριον. Τὴν βάσιν τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου της ἀποτελοῦν κυρίως βαμβακερὰ εἴδη, σάκχαρις καὶ βαμβακόσπορος. Γ. Ι. Β.

Σασίκ, ἢ *Κουντοὺλ* (Sasik) *[Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα ἐν Βεσσαραβίᾳ, πρὸς Β. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως. Ἔχει ἔκτασιν 223 τ. χλμ. καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ στενῆς λωρίδος ξηρᾶς. Ἐξ αὐτῆς μέχρι τοῦ Προύθου ἐκτείνεται τεῖχος τῆς ἐποχῆς τοῦ Τραϊανοῦ. Γ. Ι. Β.

Σασκατοὺν (Saskatoon) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Καναδᾶ. Κάτ. 32.000. Ἔχει πανεπιστήμιον, γεωργικὴν σχολήν, βιομηχανίαν τροφίμων καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων. Γ. Ι. Β.

Σασκάτσηουεν (Saskatchewan) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τοῦ Καναδᾶ, ἀποτελούμενος ἐκ δύο βραχιόνων, τοῦ *Βορείου* καὶ τοῦ *Νοτίου Σασκάτσηουεν*, οἵτινες ἑνοῦνται παρὰ τὴν Πρίνς Ἄλμπερτ. Τὸ μῆκός του, ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς ἑνώσεως τῶν δύο βραχιόνων του, εἶναι περίπου 485 χλμ.

—2) Ἐπαρχία τοῦ Καναδᾶ. Ἐμβαδὸν 651.876 τ. χλμ. Κατ. 921.281. Τὸ νότιον τμῆμα αὐτῆς διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ τῶν πολλῶν παραποτάμων του, τὸ δὲ βόρειον καλύπτεται ὑπὸ λιμνῶν καὶ δασῶν. Κατ' ἐξοχὴν σιτοπαραγωγὸς ἐπαρχία τοῦ Καναδᾶ, ἐξάγει μεγάλας ποσότητας σίτου. Ἔχει ἐπίσης σημαντικὴν κτηνοτροφίαν, ἐξάγει λιγνίτην καὶ γαιάνθρακας καὶ διεξάγει ἐμπόριον μηλωτῶν. Πρωτεύουσα ἡ *Ρετζίνα*. Γ. Ι. Β.

Σὰσλ (Chasles)· βλ. λ. *Σάλ*.

Σασλίκ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα σχηματιζομένη κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ρυνδάκου (πλάτ. 40° 24' Β., μῆκ. 28° 31' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara) καὶ ἧς τὸ προσχωματικὸν βέλος ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σαζκαβὲ *μπουρνοῦ*. Ὑπὸ τῶν Τούρκων λέγεται καὶ *Συνσουρλοῦ* ἢ *Μοαλὶτς γκιόλ*. Σ. Ε. Λ.

σὰς-μαρὲ (chasse-marée, ἀγγλ. lugger)· ναυτ., μικρὸν ἐπάκτιον πλοῖον τῆς Βρετάνης (Νορμανδίας) συνήθως μὲ δύο ἢ τρεῖς ἱστοὺς καὶ ἱστία ὠτοειδῆ ἢ ψαθωτὰ ὡς τὰ τῶν ἑλληνικῶν βρατσερῶν. Σ. Ε. Λ.

Σασοὺν *[Γεωγρ.]*. Τέως ὑποδιοίκησις τῆς Τουρκίας, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, σήμερον περιληφθεῖσα ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μοὺς τοῦ νομοῦ Βιτλίς. Τὸ ὄνομα αὐτῆς συνεδέθη πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν Κούρδων καὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ σφαγὰς τῶν Ἀρμενίων τῷ 1894 (βλ. λ. *Ἀρμενία*).

Τὸ παρακείμενον ὁμώνυμον ὄρος ἔχει ὕψος 2.600 μέτρων. Ν. Μ.

Σάσουρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, πρὸς Ν. τῆς Καρχηδόνος, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Βαγράδα (νῦν Medjerda) καὶ τῆς λίμνης Τριτωνίδος (νῦν Chott el-Djerid). Καλεῖται καὶ *Σάρσουρα*, κατὰ δὲ τὸν Πευτιγγεριανὸν πίνακα ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς Θύσδρου (νῦν El Djem) 9 μίλια καὶ ἦτο σταθμὸς (statio) τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Ἀδρούμητον (νῦν Σοῦσσα) ὁδοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει πιθανῶς τὸ νῦν χωρίον Bou-Merdes. Α. Θ. Σ.

Σάσπειρες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Σκυθικὸς λαὸς τῆς Ἀσίας (βλ. *Σαπειρες*). Α. Θ. Σ.

Σασσαινιὰκ (Sassaignac), ***Πέτρος-Κάρολος-Μάριος-Ἐδουάρδος***. Γάλλος χειρουργὸς (1814–1879). Ἐγένετο ἐπιμελητὴς τῆς ἀνατομικῆς, ὑφηγητὴς καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἐπινόησις τοῦ *πριονωτοῦ θλάστου* διὰ τὴν βαθμιαίαν ἀναίμακτον διὰ περιθλάσεως ἐξαίρεσιν τῶν ὄγκων ἐκ τοῦ μίσχου των, ἥτις κατέστησε γνωστὸν τὸ ὄνομά του εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον («Traité de l'écrasement linéaire etc.», Paris 1856), ὡς καὶ ἡ συστηματικὴ εἰς μέθοδον ἀναγωγὴ τῆς χειρουργικῆς διασωληνώσεως τῶν τραυμάτων («Traité pratique de la suppuration et du drainage chirurgical», δίτομον, Παρίσιοι 1859). Πλεῖστα ἔγραψε, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὰ μαθήματά του ἐπὶ τῆς τραχειοτομίας (1855), τὸ δίτομον σύγγραμμά του «Χειρουργικὴ κλινική» (1861), ὡς καὶ τὰς μεταφράσεις του τῆς «Νευρολογίας» τοῦ J. Swan (1838) καὶ τῶν «Χειρουργικῶν ἔργων» τοῦ σὲρ A. Cooper (1835). Ο. Ρ.

Σασσάνδρα (Sassandra) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Δ. Ἀφρικῆς, ἐν τῇ Ἀκτῇ Ἐλεφαντόδοντος. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Νίμπα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Γουϊνέας. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου κεῖται ἡ πόλις *Σασσάνδρα*, ἔχουσα 16.000 κατ. Γ. Ι. Β.

Σάσσαρι (Sassari) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Ἰταλίας, καταλαμβάνον τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου Σαρδηνίας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 7.520 τ. χλμ. καὶ 289.243 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις. Παράγει κυρίως κτηνοτροφικὰ προϊόντα. —2) Πόλις, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 53.489. Ἔχει πανεπιστήμιον μὲ δύο σχολάς, ἰατρικὴν καὶ νομικήν, βιβλιοθήκην, μουσεῖον, θέατρον, κτλ. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι τὸ Πόρτο-Τόρρες ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀζινάρα. Ἀπὸ τὸ 1294 μέχρι τοῦ 1323 ὑπῆρξεν ἀνεξάρτητος δημοκρατία, ἡ ὁποία κατόπιν ὑπετάγη εἰς τὴν Πίζαν. Μ. Δ. Β.

σάσσαφρον (τὸ) (Sassafrum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *δαφνοειδῶν* ἢ *λαφνιδῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια δίοικα, φυλλοβόλα, ἰθαγενῆ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι τὸ *σάσσαφρον τὸ φαρμακευτικὸν* (Sassafrum officinale), δένδρον μικροῦ μεγέθους ἀρωματικόν, κοσμητικὸν καὶ φαρμακευτικὸν (βλ. κατωτ.), ἁπανταχοῦ τῶν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δι' ἀποστάξεως τῶν ραγῶν του λαμβάνεται αἰθέριον ἔλαιον, χρήσιμον εἰς τὴν μυρεψικήν. Δ. Ν. Π.

— *[Φαρμακογν.]*. Ὡς *σασσάφρου ξύλον* ἢ *ρίζα* (Lignum s. Radix Sassafras) φέρεται ἡ ἐκ τοῦ *σασσάφρου τοῦ φαρμακευτικοῦ* (Sassafras officinalis) προερχομένη δρόγη. Τὸ ξύλον τῆς ρίζης φέρεται εἰς τεμάχια ἐλαφρὰ καὶ μαλακά, ἐστρογγυλευμένα ἢ ἐλλειψοειδῆ, ἀκανόνιστα, χρώματος ὑπομέλανος ἢ ὑπερύθρου, μετὰ ἢ ἄνευ φλοιοῦ, ὀσμῆς ἰδιαζούσης, παρεμφεροῦς πρὸς τὴν τοῦ μαράθρου, καὶ γεύσεως ὑπογλυκιζούσης, ἀρωματικῆς καὶ δριμείας. Ἐνίοτε φέρεται ὡς δρόγη καὶ μόνος ὁ φλοιὸς τῆς ρίζης (Cortex radicis Sassafras), ὅστις καὶ ἐνέχει μεγαλυτέραν ποσότητα αἰθερίου ἐλαίου. Συνήθης νοθεία τοῦ ξύλου τοῦ σασσάφρου εἶναι ἡ διὰ ξύλου τοῦ κορμοῦ τοῦ ἰδίου φυτοῦ. Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι 3–8 % αἰθέριον ἔλαιον, σασσαφριρίδη, γλίσχρασμα, ρητινώδεις οὐσίαι καὶ ἄμυλον. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ σασσάφρου εἶναι ἄχρουν ὑγρόν, καθιστάμενον ταχέως κίτρινον εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀπορρητινούμενον ταχέως λόγῳ τῆς ὀξειδώσεως, ἣν ὑφίσταται. Εἶναι ὀσμῆς ἀρωματικῆς καὶ γεύσεως ἀρωματικῆς καὶ θερμῆς. Ἀποτελεῖται ἐκ μείγματος 99 % σαφρόλης, πινενίου, φελλανδρενίου, σεσκιτερπένης, εὐγενόλης καὶ δεξιοστρόφου καφουρᾶ. Τὸ ξύλον τοῦ σασσάφρου εἰς τὴν θεραπευτικὴν χρησιμοποιεῖται ὡς φάρμακον ἀφιδρωτικὸν καὶ διουρητικόν. Παλαιότερον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς φάρμακον ἀντισυφιλιδικόν. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον χρησιμοποιεῖται ἀπὸ μακροῦ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν ὡς ἀντίδοτον τῶν δηγμάτων τῶν ὄφεων. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ἀναγράφεται κυρίως πρὸς ἐντριβὰς καὶ εἰς χρίσματα ὡς φάρμακον ἀντιρρευματικόν. Δίδεται ἐπίσης ἐσωτερικῶς καὶ ὡς εὐστόμαχον καὶ εἰς δροσιστικὰ ποτά. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν τὸ ξύλον τοῦ σασσάφρου χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν τῶν Species Lignorum καὶ τοῦ Sirupus Salsaparillae compositus. Κ. Γ. Μ.

Σασσελοὺ-Λωμπὰ (Chasseloup-Laubat), *Φραγκῖσκος, μαρκήσιος ντε—*. Γάλλος στρατιωτικὸς μηχανικὸς (1754–1833). Ὠχύρωσε τὴν γραμμὴν τοῦ Ρήνου, ἐξετέλεσεν ὀχυρωματικὰ ἔργα ἐπὶ τοῦ Ὀδέρου καὶ τοῦ Βιστούλα καὶ ἀλλαχοῦ. Ἔγραψεν: «Ἀπομνημονεύματα πυροβολικοῦ» (1801) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σασσεπὸ (Chassepot), ***Ἀντώνιος***. Γάλλος ὁπλουργὸς (1833–1905), ἐφευρέτης τοῦ ὁμωνύμου ὀπισθογεμοῦς τυφεκίου. Ἀρχικῶς ἦτο ἐργάτης καὶ εἶτα προήχθη εἰς ἀρχιεργάτην τοῦ ἐργοστασίου ὅπλων Σατελλερώ. Τὸ *τυφέκιον Σασσεπὸ* ἦτο βελονωτόν, διαμετρήματος 11 χιλ., ἐφωδιασμένον διὰ φυσιγγίου μετὰ καυσίμου θήκης (χαρτίνης), μετὰ κλείστρου τοῦ τύπου τῆς διαμήκους κινήσεως

Digitized by Google

μετ' ἐμφρακτῆρος πλαστικοῦ ἐκ καουτσούκ. Ἡ ἀρχικὴ ταχύτης τούτου ἦτο 420 μ. Τοῦτο εἰσήχθη εἰς τὸν γαλλικὸν στρατὸν τῷ 1866, εὐθὺς μετὰ τὴν πρωσσικὴν νίκην τῆς Sadova καὶ διὰ τούτου διεξήχθη ὁ κατὰ τῶν Γερμανῶν πόλεμος τοῦ 1870—1871, καὶ διετηρήθη ἐν ὑπηρεσίᾳ μέχρι τοῦ 1874. Παρ' ἡμῖν τὸ τυφέκιον τοῦτο εἰσήχθη ἐν τῷ στρατῷ τῷ 1868, πλὴν οὐχὶ εἰς μεγάλον ἀριθμόν, διότι ἀπὸ τοῦ 1872 ἐγένετο παραδεκτὸν τὸ τυφέκιον τοῦ Ε. Μυλωνᾶ τῶν 11 χιλ. Γ. Α. Κ.

Σασσεριὼ (Sassériau), ***Θεόδωρος***. Γάλλος ζωγράφος (1819—1856). Οἱ πρῶτοι πίνακες, τοὺς ὁποίους ἐξέθηκε, μαρτυροῦσι τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἔνγκρ καὶ τῆς πομπηϊανῆς τέχνης· εἶναι δ' οὗτοι: «Ἡ Σωσάννα λουομένη», «Ἡ Ἀνδρομέδα προσδεδεμένη εἰς τὸν βράχον» καὶ «Αἱ Τρῳάδες ἀπολοφυρόμεναι παρὰ τὴν ἀκτήν». Βραδύτερον ὁ Σασσεριὼ ἐπεσκέφθη τὴν Ἀνατολὴν ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀλγερίῳ καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἐξεικόνισε τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν τῶν Ἀράβων. Ὁ Σασσεριὼ ὡς ἀνατολιστὴς ζωγράφος παρουσιάζει πρωτοτυπίαν ἀξιοσημείωτον. Μολονότι δὲ ἡ τεχνική του θεωρεῖται ὑπεράγαν δειλή, αἱ συνθέσεις του ἀποπνέουν ἰδιότυπον καὶ ἄκρως εὐάρεστον γοητείαν. Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ὁ Σασσεριὼ εὐνοεῖ καὶ ἀποδίδει θαυμασίως τὴν ἀλγερινὴν μελανχολίαν, τὴν θανάσιμον ἀνίαν, τὴν παθητικότητα, τὴν ἀσυνείδητον θλῖψιν τῆς ζωῆς εἰς τὰ κράσπεδα τῆς μεγάλης ἐρήμου. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Σασσεριὼ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων του ὑπῆρξε σημαντικωτάτη. Ὁ Πυβὶ ντὲ Συβάνν καὶ ὁ Γουσταῦος Μορὼ πολλὰ ὀφείλουν εἰς τὸν καλλιτέχνην τοῦτον. Ι. Μ. Π.

Θ. Σασσεριώ: Αἱ δύο ἀδελφαί.

Σάσσνιτς, καὶ ***Ζάσνιτς*** (Sassnitz) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ, ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς χερσονήσου Γιάσμουντ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στράλζουντ—Σάσσνιτς. Κάτ. 3.995 (1925) καὶ κατὰ τὸ θέρος πλέον τῶν 30.000 ἐπισκεπτῶν. Θ. Κ.

Σάσ(σ)οβο *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τῆς Μόσχας. Κάτ. (1926) 8.350. Κεῖται ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου Ριαζὰν—Σίζραν, ἔχει σχοινοποιίαν, διεξάγει ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου διοικητικῆς ἀκτῖνος, μὲ (1931) 110.516 κατ. Π. Ν. Π.

σασσολίνης (ὁ) (Sassolin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν βορικὸν ὀξύ, H_3BO_3. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τρικλινὲς σύστημα ὑπὸ μορφὴν λευκῶν φυλλαρίων καὶ ἔχει σκληρότητα 1, εἰδικὸν βάρος 1.45 καὶ λάμψιν μαργαριτώδη. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν νῆσον Vulcano ὡς προϊὸν ἐξαχνώσεως ἐκ τῶν ἀτμίδων αὐτῆς, παρὰ τὸ Sasso τῆς Τοσκάνης ὡς ἀπόθεσις θερμῶν πηγῶν κ. ἄ. (βλ. καὶ λ. *βόριον*). Γ. Β.

Σάσος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀν. Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 156 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Σαζλῆ-Δερέ*.

Σάσσουλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ Λατίῳ, ἀνήκουσα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Τιβούρων (νῦν Tivoli). Α. Θ. Σ.

Σασσουόλο (Sassuolo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Μοδένης, παρὰ τὸν ποταμὸν Σέκκια. Κάτ. 11.100. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἰωδιοῦχοι πηγαί, μετ' ἐγκαταστάσεως λουτρῶν, καθὼς καὶ πηγαὶ πετρελαίου. Μ. Δ. Β.

Σασσοφερράτο (Sassoferrato) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἀγκῶνος. Κάτοικοι 12.500. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Σεντῖνο, παρ' αὐτὴν δ' εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Σεντῖνον. Ἔχει ὀρυχεῖα θείου καὶ βιομηχανίαν τσιμέντου. Μ.Δ.Β.

Σασσοφερρᾶτο (Sassoferrato). Ἰταλὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Σάλβι Ἰωάννης Βαπτιστής*).

Σάστα (Shasta) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Καλιφορνίᾳ, κατὰ τὴν βορείαν ἐσχατιὰν τῆς ὀροσειρᾶς Σιέρρα Νεβάντα. Εἶναι ὁ κῶνος ἐσβεσμένου ἡφαιστείου, οὗ τὸ ὕψος 4.248 μ. Γ. Ι. Β.

Σαστὲλ (Chastel), ***Πέτρος-Λουδοβῖκος***, *βαρῶνος ντὲ —*. Γάλλος στρατηγὸς (1774—1826). Οὗτος κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ντελαῖζ ἀνεκάλυψε τὸ ζῳδιακὸν (βλ. εἰκ. ἐν τ. ΙΒ', σ. 114) τῆς Δεντεράχης τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Θ. Β.

σαστίζω· δημοτ., καταπλήσσω, ταράσσω, θορυβῶ: «μὲ σάστισες μὲ τὶς φωνές σου»· || ἀμεταβ., καταπλήσσομαι, ταράσσομαι, θορυβοῦμαι: «σάστισα ἀπὸ τὴ χαρά μου» (λ. τουρκική).

σαστιμάρα (ἡ)· δημοτ., σάστισμα: «ἀπὸ τὴ σαστιμάρα του δὲ βλέπει τί κάμνει».

σάστισμα (τό)· δημοτ., κατάπληξις, ταραχή: «τί σάστισμα εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔπαθα!».

σαστισμένος, *—η, —ο*· δημοτ., παθ. μετχ. τοῦ *σαστίζω*, θορυβημένος, κατάπληκτος: «σαστισμένο τὸν βλέπω, κάτι ἔπαθε».

Σασὺ (Sasy), ***Ἀντώνιος-Ἰσαάκ, βαρῶνος Σίλβεστρος ντὲ —***. Διάσημος ἀνατολιστής, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1758 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1838. Νεαρώτατος ἐξέμαθε τὴν ἑβραϊκήν, τὴν συριακήν, τὴν σαμαριτεικήν, τὴν χαλδαϊκήν, τὴν ἀραβικήν, τὴν περσικὴν καὶ τὴν τουρκικήν, τελευταίως δὲ τὴν ἀγγλικήν, γερμανικήν, ἰταλικὴν καὶ ἱσπανικήν. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ διωρίσθη τῷ 1781 σύμβουλος τοῦ νομισματοκοπείου. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1870 ἤρχισε δημοσιεύων εἰς τὸ «Répertoire de littérature biblique» τοῦ Eichhorn· σημειώσεις ἐπὶ συριακῆς μεταφράσεως τοῦ βιβλίου τῶν Βασιλειῶν, μεταφράσεις ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἔστελλον Σαμαρεῖται εἰς τὸν Σκάλιγκερ κλπ. καὶ συνεπείᾳ τούτων ἐξελέγη τῷ 1785 ἐλεύθερον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Ἔκτοτε ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ πρακτικὰ ταύτης ὑπομνήματα περισπούδαστα, ὅπως τὸ «Περὶ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀράβων πρὸ τοῦ Μωάμεθ», «Περὶ τῆς ἀρχικῆς τῶν Ἀράβων φιλολογίας», ἔπειτα δὲ ἐφιλοπόνησε μεταφράσεις καὶ ἔγραψεν ἀπὸ τοῦ 1787 μέχρι τοῦ 1791 «Περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Περσίας» τέσσαρα ὑπομνήματα μαρτυροῦντα εὐρυμάθειαν καὶ παρατηρητικότητα ἀξιοσημείωτον. Τῷ 1791 διωρίσθη μέλος τῆς ἀνωτάτης ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς κοπῆς τῶν νομισμάτων καὶ τῷ 1792 τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Ἀλλ' ἐχθρικῶς διακείμενος πρὸς τὰς μεγάλας μεταρρυθμίσεις τῆς ἐπαναστάσεως, παρῃτήθη ἀπὸ τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὰς μελέτας του καὶ ἰδίως εἰς ἐρεύνας διὰ τὴν θρησκείαν τῶν Δρούσων. Ὅταν τῷ 1795 ἱδρύθη ἡ σχολὴ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἐκλήθη νὰ διδάξῃ τὴν ἀραβικήν, ἐξελέγη δὲ καὶ μέλος τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ Ἰνστιτούτου. Διετέλεσεν ἐκ τῶν κυριωτέρων συντακτῶν τῆς «Journal des Savants». Τὰ σπουδαιότατα ἄρθρα του τὸν κατέστησαν παγκοσμίως περιώνυμον καὶ ἐθεωρήθη ὡς εἷς τῶν πρώτων ἀνατολιστῶν τοῦ αἰῶνος. Τῷ 1805 ἐστάλη εἰς Γένουαν μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ εὕρῃ χειρόγραφα ἀνατολικά. Τῷ 1806 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς περσικῆς εἰς τὸ κολλέγιον καὶ τῷ 1808 μέλος τοῦ Νομοθετικοῦ. Τῷ 1813 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου. Μετὰ τὸ Ἑκατονθήμερον ἔγινε μέλος τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἔπειτα τοῦ βασιλικοῦ συμβουλίου καὶ βραδύτερον διευθυντὴς τοῦ κολλεγίου καὶ τῆς σχολῆς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, τῷ 1822 ἵδρυσε μὲ τὸν Ἄβελ Ρεμυζὰ τὴν «Ἀσιατικὴν Ἑταιρείαν» καὶ κατὰ πρωτοβουλίαν του ἱδρύθησαν εἰς τὸ κολλέγιον ἕδραι τῆς σανσκριτικῆς, τῆς ἰνδουστανικῆς, τῆς κινεζικῆς καὶ μαντζουρικῆς. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830 ἐκλήθη τῷ 1832 ὡς μέλος τῆς βουλῆς Ὁμοτίμων καὶ διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τοῦ στοιχειοχυτηρίου τῶν ἀνατολικῶν χαρακτήρων εἰς τὸ ἐθνικὸν τυπογραφεῖον (1832), ἐπιμελητὴς τῶν ἀνατολικῶν χειρογράφων τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης καὶ ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Ὅταν ἀπέθανεν, ἦτο μέλος ὅλων τῶν ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης. Κυριώτερα τῶν εἰς αὐτοτελῆ βιβλία ἔργων του εἶναι: «Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν μεγάλην ἱστορίαν τῶν ζῴων τοῦ Ἐλ-Δεμίρι» (1787), «Ἱστορία τῆς δυναστείας τῶν Σασσανιδῶν» (1793), «Ἐγχειρίδιον τῶν μουσουλμανικῶν νομισμάτων» τοῦ Μακρίζη (1797), «Ἀρχαὶ γενικῆς γραμματικῆς διὰ τὰ παιδία», «Σημείωμα περὶ τῆς ἀνατολικῆς γεωγραφίας τοῦ Ἔβν Χάουκαλ» (1802) «Ἀραβικὴ χρηστομάθεια» (1806), «Ἀραβικὴ γραμματική» (1810 εἰς 2 τόμ.), «Ἔκθεσις ἀραβικὴ τῆς Αἰγύπτου» (1810), «Συνοπτικὴ σημείωσις περὶ τῆς Πύλης τοῦ Θάϊλ» (1816), «Καλιλὰ καὶ Δίμνα» (1816), «Ὑπομνήματα ἀνατολικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας» (1818), «Πὲντ-Ναμὲδ» (1819), «Διαθήκη τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'» ἀραβιστὶ (1820), «Αἱ συνεδριάσεις τοῦ Χαρίρι» ἀραβιστὶ (1822), «Νέα Διαθήκη» ἀραβιστὶ καὶ εἰς συριακὴν (1828 εἰς 2 τόμ.), «Σημείωμα περὶ Σαμπολλιὸν τοῦ νεωτέρου» (1833), «Ἔκθεσις ἐπὶ τῆς θρησκείας τῶν Δρούσων» (1838). Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὴν «Περιγραφὴν τοῦ πασσαλικίου τῆς Βαγδάτης» τοῦ Ρουσσὼ (1809), «Ἐγχειρίδιον τῆς κινεζικῆς χρονολογίας» τοῦ Père Gaubil (1814), «Δοκίμιον ἐπὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐλευσῖνος» τοῦ Οὐβάροφ (1816), τὸ βιβλίον τοῦ Σαὶντ Κρουὰ «Ἔρευναι περὶ τῶν μυστηρίων τῆς εἰδωλολατρείας» (1817, 2 τόμ.) κλπ. Γ. Λ. Α.

Σάσων (ὁ, ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Ἰονίου προσκειμένη τῇ ἀκτῇ τῆς Β. Ἠπείρου. Ἀπαντᾷ καὶ ὡς *Σασώ*, ἀποτελεῖ δὲ νοητὴν παρέκτασιν τῶν Κεραυνίων ὀρέων, ἀπὸ τῆς ἐσχατιᾶς τῶν ὁποίων βραχὺ ἀπέχει. Ὁ Στράβων (ΣΤ, 281, Teubner) τὴν ἀναφέρει βασίζων ἐπ' αὐτῆς ναυτιλιακὴν ὁδηγίαν πρὸς διάπλουν τοῦ τμήματος ἐκείνου τοῦ Ἀδρία. Ὑπῆρξεν ὁρμητήριον πειρατῶν (*Πολυβ.* 5,110. *Πλιν.* 3, 152). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Σάζενο* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

σατὰγκ (Satang). Ὑποδιαίρεσις, τὸ 1/100, τοῦ *τικὰλ* ἢ *μπάχτ*, νομισματικῆς μονάδος τοῦ Σιάμ, καὶ τὸ 1/25 τοῦ *σαλούγκ*, ἑτέρας ὑποδιαιρέσεως τοῦ τικάλ. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς δρχμ. στ. 0,3409 καὶ κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα τῶν 10, 5, 1 σ., ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρις 1 μπάχτ. Ι. Α. Β.

Σαταγύδαι *[Ἀρχ.]*· βλ. λ. *Θαταγγούς*.

Σαταινιὲ (Sataigner). Γάλλος πρόξενος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀφήσας λίαν ἐνδιαφερούσας σημειώσεις περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις καταστάσεως κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.

Σαταινιεραὶ (La Châtaigneraye), ***Φραγκῖσκος***. Γάλλος εὐγενὴς (1520—1547), φονευθεὶς ἐν μονομαχίᾳ. Ἀναδεκτὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου τοῦ Α', προσελήφθη εἰς ἡλικίαν 10 ἐτῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐγένετο ἀκόλουθος τοῦ δελφῖνος Ἑρρίκου, τοῦ μετέπειτα βασιλέως Ἑρρίκου Β', καὶ εὐνοούμενος αὐτοῦ. Παιδίον ἔτι εἶχεν ἀφάνταστον σωματικὴν ρώμην. Δωδεκαετὴς ἐδάμαζε ταῦρον κρατῶν αὐτὸν ἐκ τῶν κεράτων. Ἔφηβος, ἔρριπτε κατὰ γῆς καὶ τὸν ἰσχυρότερον τῶν ἀντιπάλων. Μ. Ν. Δ.

Σάτακούντα (Satakunta) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς δυτικῆς Φινλανδίας ἐπὶ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου. Ἔχει ἔκτασιν 24.300 τ. χλμ. καὶ περὶ τοὺς 450.000 κατ. Γ. Ι. Β.

Σάταλα (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ ΒΑ. τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Λύκου, πρὸς Β. τοῦ Εὐφράτου, ἐπὶ σπουδαιοτάτης στρατηγικῆς θέσεως. Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἦτο μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Ἀρμενίας Πρώτης. Ἀνακαινισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ περιετειχίσθη δι' ὀχυρωτάτου τείχους. Κατὰ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ἦτο ἕδρα ἐπισκόπου (ὁ Σατάλων, Σαττάλων, Σατγάλων ἢ Σάλων) ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σεβαστείας. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ σημερινὸν χωρίον *Σατὰγ* (Sadagh), ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Digitized by Google

— *[Ἱστορ.]* Παρὰ τὰ *Σάταλα* ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς Σίττας, ἄγων 15 χιλ. ἱππέων, κατετρόπωσε τῷ 530 τὸν εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος εἰσβαλόντα μετὰ 30 χιλ. ἱππέων Πέρσην στρατηγὸν Μαρμερόην. Ν. ΚΛ.

Σαταλιὲ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ἡ σύγχρονος *Ἀττάλεια*, ἣν οἱ Τοῦρκοι, πρὶν ὀνομάσουν *Ἀντάλια*, ἐκάλουν *Σατάλεια* καὶ *Σατέλια*. Σ. Ε. Λ.

Σάταλκα (τὰ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Μεσοποταμίας κειμένη ἐν τῇ Γορδυηνῇ ἢ χώρᾳ τῶν Καρδούχων (Κουρδιστὰν) παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν. Α. Θ. Σ.

Σατὰν (ὁ)· ὁ καὶ *Σατανᾶς* (βλ. λ.).

Σατανᾶκον, ἢ *Σατανᾶγος* (Satanacum, Satanagus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ρωμαϊκὴ πόλις τῆς Γαλατίας, ἐπὶ τοῦ Μεύσου, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν σημερινὴν *Στεναὶ* (Stenay) Π. Ν. Π.

σατανᾶς (ὁ)· διάβολος, ὁ παρωθῶν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ κακόν, τὸ πονηρὸν πνεῦμα: «ὁ σατανᾶς τὸν ἔβαλε νὰ κλέψῃ» || ἐπὶ ἀνθρώπου, κακοποιός, διαβολικός, πονηρός: «φυλάξου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν γιατὶ εἶναι σατανᾶς» || φρ., «ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ!» ἢ «πίσω μου, σατανᾶ!», ὅταν θέλωμεν νὰ ἀποφύγωμεν κακήν τινα πρᾶξιν, πρὸς τὴν ὁποίαν φερόμεθα.

— *[Βιβλ.]* Ἡ ἑβραϊκὴ λέξις *σατάν*, ἥτις ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν Ο' ὁτὲ μὲν διὰ τοῦ *διάβολος*, ὁτὲ δὲ διὰ τοῦ *σατὰν* καὶ *σατανᾶς*, χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ πολλάκις εἰς δήλωσιν τοῦ ἀντιθέτου, τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ἐπιβούλου. Ἐν τοιαύτῃ δ' ἐννοίᾳ χρησιμοποιεῖ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ὅταν λέγῃ εἰς τὸν Πέτρον (*Ματθ.* ιστ' 23, *Μάρκ.* η' 23) «ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ» (=ἐχθρέ, κακὲ σύμβουλε). Ἐν αὐτῇ δ' ὅμως τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις καὶ ὡς ὄνομα κυρίου εἰς δήλωσιν τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν διαβόλου αὐτοῦ παρὰ τῷ Θεῷ (Α' Παραλειπ. κα' 1, *Ἰὼβ α'* 6—β' 6, *Ζαχαρίου γ'* 1, 2). Οὕτω χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἔνθα ὁ *Σατανᾶς* ταυτίζεται πρὸς τὸν «ἀρχαῖον ὄφιν», τὸν «διάβολον» (Ἀποκαλ. ιβ' 9) καὶ ἐμφανίζεται ὡς πειράζων τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὡς ἐξωθῶν αὐτοὺς εἰς τὸ κακόν, ἐπὶ τούτῳ δὲ μετασχηματιζόμενος εἰς «ἄγγελον φωτὸς» κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον (Β' Κορ. ια' 14). Πρὸ παντὸς δὲ παρίσταται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀντιστρατευόμενος κατὰ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (*Ματθ.* δ' 10, *Μάρκ. α'* 13, *Λουκᾶ* δ' 13) καὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος (*Λουκᾶ* κβ' 31, Α' Θεσσαλ. β' 18, κλπ.). Ὅτι ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ ἔχει μεγίστην δύναμιν ἀναγνωρίζει καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἐν αὐτῇ δ' ὅμως προλέγεται καὶ ἡ συντριβὴ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ (*Λουκᾶ* ι' 18, Ρωμ. ιστ' 20 κλπ.). Βλ. καὶ λ. *διάβολος*. Π. Ι. Μ.

— **«Σατανᾶς»** (ὁ). Τίτλος ἑλληνικῶν σατιρικῶν ἐφημερίδων ἐκδοθεισῶν: 1) Ἐν Ἑρμουπόλει τῷ 1868. 2) Ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τοῦ 1871. 3) Ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1876. 4) Ἐν Βόλῳ τῷ 1882. 5) Ἐν Τρικκάλοις τῷ 1884. 6) Ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1895. 7) Ἐν Μυτιλήνῃ τῷ 1911. 8) Ἐν Δράμᾳ τῷ 1925.

— **«Σατανᾶς»**. Ἀθηναϊκὸν ἡμερολόγιον, ἱδρυθὲν τῷ 1923 ὑπὸ Θ. Α. Ζήρα.

σατανικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σατανᾶν, ὁ τοῦ σατανᾶ, διαβολικός: «σατανικὸν τέχνασμα» || ἐπὶ ἀνθρώπου, διαβολικός, ἐπικίνδυνος, κακεντρεχής.—Ἐπίρρ. *σατανικῶς*.

Σατάνωφ, *Ἰσαάκ*. Ἑβραῖος συγγραφεύς, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν Κιέβῳ. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν ἔργων του: «Ὑπομνήματα εἰς τὰ Ἠθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλους», «Μίσχελ Ἀσὰφ» (=διηγήματα τοῦ Ἀσάφ), «Σμιρὼτ Ἀσάφ» (=ὕμνοι τοῦ Ἀσάφ) κατὰ μίμησιν τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ, κ. ἄ. Θ. Β.

Σατάρα (Satara) *[Γεωγρ.]*. —1) Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐπὶ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Κίστνα καὶ Βένα. Κάτ. 22.500. —2) Περιοχὴ τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἔχουσα ἔκτασιν 13.000 τ. χλμ. καὶ 1.026.000 κατ. Παράγει δημητριακὰ καὶ ὄσπρια. Γ. Ι. Β.

Σατάρχαι, ἢ *Σαταρχαῖοι* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Σκυθικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου (VI. 7, 3) μεταξὺ τῶν περὶ τὸν Τάναϊν (Δὸν) καὶ τὴν Μαιώτιδα (Ἀζοφικὴ θάλασσα) κατοικούντων λαῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς τὴν πόλιν Σατάρχην κατοικοῦντας, κατὰ τὰ ΒΑ. τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (Κριμαίας). Α. Θ. Σ.

Σατάρχη (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Γ, 6, 5). Ἔκειτο κατὰ τὰ ΒΑ. τῆς χερσονήσου, παρὰ τὴν πόλιν Τάφρον (νῦν Ἀρμιγιάνσκι). Ὁ κάτοικος *Σαταρχαῖος*. Α. Θ. Σ.

Σατάσπης. Ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλῶν περὶ τῶν περίπλων τῆς Ἀφρικῆς (Δ' 41) λέγει ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι ἀφηγοῦνται ὅτι ὁ Σατάσπης, υἱὸς Τεάσπιος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀχαιμενιδῶν, εἶχε διαταχθῆ νὰ περιπλεύσῃ τὴν Ἀφρικήν, ἀλλ' ὅτι δὲν τὸ κατώρθωσε, διότι ἐτρόμαξεν ἀπὸ τὸ μῆκος τοῦ πλοῦ καὶ ἀπὸ τὰς ἐρήμους ἃς συνήντησε. Γ. Λ. Α.

Σατάφ, ἢ *Σάταφις [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μαυριτανίας Καισαρησίας (Ἀλγερίου), κειμένη πρὸς Β. τῆς Σιτίφεως (νῦν Sétif). Εἶναι ἡ σημερινὴ Aïn-Kebira ἢ Perigotville, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σατάφαρα, ἢ *Σαταφάρα [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε', 12, 5) μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Ἀράξου, ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σάταρα* τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος. Ταυτότης ἄγνωστος. Α. Θ. Σ.

Σατάχθα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς ἐν Αἰθιοπίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ', 7, 5) «μετὰ τὸν Ψέλκιν (νῦν Dakkeh) κατὰ τὸν Μέγαν Καταρράκτην», πρὸς Ν. τῶν Ναπάτων (Μεράουϊ). Α. Θ. Σ.

Σατὲλ (Chatel), *Φερδινάνδος - Φρειδερῖκος*. Ἐγεννήθη τῷ 1795 ἐν Gannat τῆς κεντρικῆς Γαλλίας. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐν σεμιναρίῳ σπουδῶν αὐτοῦ ἐγένετο ἱερεὺς καὶ ἀπὸ τοῦ 1823 στρατιωτικὸς τοιοῦτος. Ὅτε, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, κατηργήθησαν ἐν Γαλλίᾳ οἱ στρατιωτικοὶ ἱερεῖς, πολλοὶ τούτων, ἀναγνωρίσαντες ὡς ἀρχηγὸν αὐτῶν ἐν Παρισίοις τὸν Σατέλ, ἵδρυσαν τῷ 1831 τὴν γαλλικὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν (église catholique française), ἧς προϊστάμενος, οἱονεὶ πατριάρχης, ἐγένετο ὁ Σατέλ. Οὗτος καὶ πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ διὰ κηρυγμάτων καὶ διὰ τοῦ τύπου εἶχεν ἐκθέσει τὰς μεταρρυθμιστικὰς αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὰς ἰδέας, ὧν τινας νῦν ἀναπτύξας ἔθεσεν ὡς βάσιν τῆς ἱδρυθείσης νέας Ἐκκλησίας. Τὰς ἰδέας ταύτας εὑρίσκομεν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Σατέλ, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι τῷ 1831 «Συμβόλῳ τῆς γαλλικῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας» (Profession de foi de l'église catholique française), ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Κατὰ τὸν Σατέλ κανὼν τῶν πεποιθήσεων ἑκάστου ἀνθρώπου εἶναι τὸ λογικόν, τὰς δὲ ἐπὶ τοῦ λογικοῦ στηριζομένας πεποιθήσεις πρέπει ν' ἀκολουθῇ τις, ἀδιαφόρως ἐὰν αὗται ἀντίκεινται πρὸς τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην πίστιν. Κατήργησεν ἔτι ὁ Σατὲλ τὴν λατινικὴν λειτουργίαν, τὴν κατ' ἰδίαν ἐξομολόγησιν, τὴν ὑποχρεωτικὴν νηστείαν καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀγαμίαν. Ἐνῷ δὲ κατ' ἀρχὰς ἡ κίνησις αὕτη κατέκτα ἔδαφος ἐν Γαλλίᾳ, ἐξαπλωθεῖσα εἰς τριάκοντα διαμερίσματα αὐτῆς, ἤρχισεν ἔπειτα νὰ καταπίπτῃ, μέχρις οὗ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἔκλεισε τὰς ἐκκλησίας αὐτῆς. Ἕνεκα τούτου ὁ Σατὲλ μετέβη εἰς Βέλγιον, ἔνθα ματαίως προσεπάθησε νὰ μεταδώσῃ τὰς ἰδέας αὐτοῦ. Τῷ 1848 ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ πάντων ἐτελεύτησε (1857). Ὁ Σατὲλ ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ὧν ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι: «Νέον εὐχολόγιον πρὸς χρῆσιν τῆς γαλλικῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας» (1833), «Κατήχησις πρὸς χρῆσιν τῆς γαλλικῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας» (1837) καὶ «Κῶδιξ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ» (1838). Κ. Ι. Δ.

Σατελαὶν (Chatelain), *Αἰμίλιος*. Γάλλος λατινιστὴς καὶ ἐπιγραφολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1851. Τῷ 1903 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Ἐξέδωκε: «Λατινογαλλικὸν λεξικὸν» (1882), «Ἡ συλλαβικὴ ταχυγραφία» (1889), «Παλαιογραφία τῶν Λατίνων κλασσικῶν» (1901) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σατελὰρ (Chastelard), *Πέτρος ντὲ Μποσκοζὲλ* (Boscozel) *ντὲ*—. Εὐγενὴς τοῦ Δελφινάτου (1540—1564) ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μπαγιάρ. Ἐρωτευθεὶς περιπαθῶς τὴν βασίλισσαν Μαρίαν Στιούαρτ, ἠκολούθησε ταύτην εἰς Σκωτίαν. Εἰσελθὼν λάθρᾳ εἰς τὸ δωμάτιόν της καὶ ἀνακαλυφθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, τῆς ποινῆς ἐκτελεσθείσης ἐν Ἐδιμβούργῳ. Γ. Ι. Β.

Σὰτ-ἐλ-ἀράμπ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μεσοποταμίας, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς παρὰ τὴν πόλιν Κούρνα ἑνώσεως τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος, οὗτινος καὶ ἀκολουθεῖ τὴν διεύθυνσιν, ἤτοι πρὸς τὰ ΝΑ., ῥέων παρὰ τὴν πόλιν Βασόραν καὶ εἰσδεχόμενος ἀριστερόθεν τὸν ἐκ Περσίας καταρρέοντα Καροὺν ἐκβάλλει διὰ πολλῶν στομίων εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ἔχει μῆκος 144 χλμ. Ἐκ τῶν στομίων αὐτοῦ μόνον τὸ δυτικώτερον εἶναι πλωτόν. Τὸ νότιον τμῆμά του ἀποτελεῖ τὸ τουρκοπερσικὸν σύνορον. Ν. Μ.

Σατελὲ (Châtelet= μικρὸς πύργος) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο πύργων, οἱ ὁποῖοι προήσπιζον τοὺς Παρισίους κατὰ τὸν μεσαίωνα: —1) Τὸ *μέγα Σατελέ*, εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως. Ἐχρησίμευσεν ἐπὶ μακρὸν ὡς τόπος συνεδριάσεως τῶν βασιλικῶν δικαστηρίων, ἐντεῦθεν δὲ *Σατελὲ* ἐλέγετο καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ δικαστήριον. Βραδύτερον ἐχρησίμευσεν ὡς δεσμωτήριον. Κατηδαφίσθη τῷ 1802. Εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ ὑπάρχει σήμερον ἡ ὁμώνυμος πλατεῖα. —2) Τὸ *Μικρὸν Σατελέ*, εἰς τὸ νότιον μέρος, ἐπὶ τῆς νησῖδος Λὰ-Σιτέ· παρεσύρθη τῷ 1296 ὑπὸ πλημμύρας τοῦ Σηκουάνα, ἀνῳκοδομήθη ἐκ νέου τῷ 1369 καὶ κατηδαφίσθη τῷ 1782. Γ. Ι. Β.

— **Σατελὲ** (Châtelet) *[Γεωγρ.]* Πόλις τοῦ Βελγίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀννωνίας (Hainaut), ἀνατολικῶς τοῦ Σαρλερουά, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάμπρ. Κάτ. 14.200 Ἔχει λατομεῖα, ἀνθρακωρυχεῖα καὶ κεραμοποιεῖα. Γ. Ι. Β.

Σατελλερὼ (Chatellerault) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δυτικῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Βιέν. Κάτ. 18.600. Ἔχει μέγα κρατικὸν ἐργοστάσιον ὅπλων (ἱδρυθὲν τῷ 1819). Γ. Ι. Β.

σατελλισμὸς (ὁ). Ὅρος χρησιμοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ H. Meunier πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς εὐνοϊκῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἀσκοῦσι μικρόβιά τινα ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως ἑτέρων μικροβίων, μεθ' ὧν συμβιοῦσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρεπτικοῦ ὑποστρώματος. Τὸ καλύτερον παράδειγμα τοιούτου σατελλισμοῦ παρατηρεῖται εἰς τὸ βακτηρίδιον τοῦ Πφάϊφερ. Τὸ βακτηρίδιον τοῦτο, κατὰ τὸν Grassberger, Meunier κ.ἄ., ἀναπτύσσεται καλύτερον, ἐὰν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρεπτικοῦ ὑποστρώματος καλλιεργῆται καὶ ὁ λευκὸς ἢ χρυσίζων σταφυλόκοκκος ἢ καὶ ἄλλα τινὰ βακτηρίδια (τύφου, διφθερίτιδος, κολοβακτηρίδιον, φακελόκοκκοι κτλ.). Ἐπίσης, κατὰ τὸν Giscard, τοιοῦτος σατελλισμὸς παρατηρεῖται εἰς τὸν γονόκοκκον, ὅστις ἀναπτύσσεται καλύτερον, ἐὰν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρεπτικοῦ ὑποστρώματος ἀναπτύσσηται συγχρόνως ὁ ἐντερόκοκκος, ὁ σταφυλόκοκκος καὶ τὸ ψευδοδιφθεριτικὸν βακτηρίδιον. Ὁ πραγματικὸς μηχανισμὸς τῆς ἐπιδράσεως ταύτης εἶναι ἄγνωστος. Ν. Α. Μ.

σατελλίτης (ὁ) *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. δορυφόρος.

σατὲν (τὸ) (γαλλ. satin). Στιλπνὸν καὶ λεῖον ὕφασμα ἐκ μετάξης, ἐρίου ἢ βάμβακος ἢ καὶ ἀνάμεικτον. Τὸ *ἑλληνικὸν σατὲν* (satin grec), ἔχει τὸν στήμονα ἐκ μετάξης καὶ τὴν κρόκην ἐξ ἐρίου.

Σατὲν (Chatin), *Ἀδόλφος*. Γάλλος βοτανικὸς (1813—1901). Ἐσπούδασε τὴν φαρμακευτικὴν καὶ ἰατρικὴν καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς εἰς τὴν ἀνωτέραν φαρμακευτικὴν σχολήν, μέλος τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας (1853), διευθυντὴς τῆς φαρμακευτικῆς σχολῆς (1873—1886) καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν (1874). Ἔγραψεν: «Ἡ γενικὴ συμμετρία τῶν ὀργάνων παρὰ τοῖς φυτοῖς» (1848), «Μελέται φυτικῆς φυσιολογίας» (1848), «Ἡ ὕπαρξις ἰωδίου ἐν τοῖς φυτοῖς τῶν γλυκέων ὑδάτων, ἐν τῷ ὕδατι, ἐν τῷ ἀέρι κτλ.» (1851), «Συγκριτικὴ ἀνατομία τῶν φυτῶν» (1856—1866) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σάτζινω (Saginaw) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίσιγκαν, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτ. 75.000. Εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς κυριωτέρας ἀνθρακοφόρου περιοχῆς τῆς πολιτείας. Παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχουσι 200 πετρελαιοφόροι πηγαί. Ἔχει ἐργοστάσια κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν μηχανῶν, αὐτοκινήτων, λεβήτων καὶ φωνογράφων. Γ. Ι. Β.

Σατῆ-κιοΐ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 704 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Ἅγιος Ἠλίας*.

Σατήρη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 119 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Καρὰ Σατήρ*.

Σάτι *[Γεωγρ.]* Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Τριπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 40 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον. Ε. Ι. Χ.

σατιβικὸν ὀξὺ *[Ὀργ. Χημ.]*. Τετραϋδροξυλιωμένον μονοκαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου:

$$C_{17} H_{31} (OH)_4 . COOH$$

λαμβανόμενον δι' ὀξειδώσεως τοῦ *λινολικοῦ ὀξέος*. Τήκεται εἰς 159°. Σ. Γ.

Σατιγιὸν (Chatillon) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σηκουάνα. Κάτ. 3.500. Γ. Ι. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τήν, διαρκοῦντος τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου 1870, προέλασιν τῶν Γερμανῶν πρὸς Παρισίους, εὐθὺς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 2ας περιόδου, δηλαδὴ τῆς μετὰ τὴν γαλλικὴν ἧτταν τοῦ Σεδάν, προσεπάθησαν τὰ προχείρως τότε συγκροτηθέντα νέα γαλλικὰ στρατεύματα νὰ παρακωλύσωσι τὴν περίσχεσιν τῶν Παρισίων. Μία

Digitized by Google

τῶν προσπαθειῶν τούτων ἐπέφερεν ἀγῶνα, φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ἀγὼν τοῦ Σατιγιὸν* τῆς 19ης Σεπτεμβρίου 1870. Καθ' ὃν χρόνον τὸ 5ον γερμανικὸν σῶμα στρατοῦ προὐχώρει πρὸς Βερσαλλίας, τὸ δ' 6ον παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σηκουάνα (τὴν δυτικήν), τὰ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σατιγιὸν τμήματα τοῦ 14ου γαλλικοῦ σώματος ἐπεζήτησαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Γερμανῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μπιέβρ, στηρίζοντα τὸ ἀριστερὸν πλευρόν των εἰς Μπαγνέ. Ἐν ἀρχῇ ἡ γαλλικὴ αὕτη προχώρησις ἐπετύγχανε κάπως, ἀλλ' ἅμα ὡς ὀλίγον βραδύτερον ἐπῆλθε πανικὸς πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐπαύλεως Τριβὼ (Trivaux), ἐξηναγκάσθησαν καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Σατιγιὸν γαλλικὰ στρατεύματα νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ὑψώματα ταῦτα καὶ νὰ φύγωσι προτροπάδην πρὸς Παρισίους, ἐγκαταλείψαντα μάλιστα τὰ ἐντὸς τῆς περιβολῆς τοῦ Σατιγιὸν 6 πυροβόλα. Ν. Θ. Κ.

— **Σατιγιὸν - *σὺρ - Σὲν*** (Chatillon - sur - Seine) */Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Α. Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Κὸτ-ντ' Ὂρ (Χρυσῆς ἀκτῆς), 107 χλμ. Β. ΒΔ. τῆς Ντιζόν. Κάτ. 4.300. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνῆλθον οἱ σύμμαχοι τῷ 1814 καὶ ἐπρότειναν εἰς τὸν Ναπολέοντα ὡς ὅρον τῆς εἰρήνης τὸν περιορισμὸν τῆς Γαλλίας εἰς τὰ σύνορα τοῦ 1789.

Σατιγιὸν (Chatillon). Ὄνομα πολλῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν τῆς Γαλλίας, ἡ διασημοτέρα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ οἰκογένεια τῶν *Σατιγιὸν τοῦ Μάρνη* (Chatillon-sur-Marne), ἐξ ὧν κατήγοντο οἱ *Εὔδοι*. Τῆς οἰκογενείας ταύτης μέλη ἦσαν ὁ πρῶτος Γάλλος πάπας *Οὐρβανὸς ὁ Β'*, ὁ σταυροφόρος *Ρεϊνάλδος*, ὁ κοντόσταβλος *Γκωσέ*, εἷς τῶν καλυτέρων στρατηγῶν τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου κατὰ τὴν Γ' Σταυροφορίαν, κ. ἄ. Ἕτερος κλάδος τῆς οἰκογενείας ἦσαν οἱ *Σατιγιὸν-Κολινὺ* (Chatillon-Coligny). Γ. Ι. Β.

Σατίκολα, ἢ ***Σατίκουλα*** */'Αρχ. Γεωγρ./.* Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καυδίνων, κειμένη εἰς τὰ μεθόρια τῆς Καμπανίας καὶ ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταβούρνου (Monte Vergine ἢ Taburno). Κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 315 π. Χ., ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 311 λατινικὴ ἀποικία καὶ παρέμεινε πιστὴ εἰς τοὺς Ρωμαίους κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον (218–201 π.Χ.), μετὰ τὸν ὁποῖον παρήκμασε. Σήμερον καλεῖται Sant' Agata de Goti. Α. Θ. Σ.

σάτινα (ἡ)· δημοτ., μηχανὴ στιλβωτικὴ τοῦ χάρτου.

σατινάρισμα (τό)· δημοτ., στίλβωσις τοῦ *χάρτου* μὲ τὴν σάτιναν (βλ. λ. *χαρτοποιία*). Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ καὶ τῇ βιβλιοδετικῇ ἡ λείανσις καὶ ἰσοπέδωσις τοῦ χάρτου μετὰ τὴν ἐκτύπωσίν του.

σατινάρω· στιλβώνω χάρτην ἢ ὕφασμα μὲ τὴν σάτιναν.

σατινέ· (γαλλ. satiné) ἐπὶ χάρτου, ὁ λεῖος, ὁ στιλπνός, *ἀντίθ. μάτ.*

σάτιρα (ἡ)· εἶδος ποιήματος περιέχοντος κριτικὴν πράξεως ἢ καταστάσεως ἐπὶ τὸ παιγνιωδέστερον ἢ ἐλαφρότερον || καθόλου, ποίημα ἢ πεζογράφημα δι' οὗ ἐμφανίζεται τὸ κωμικὸν στοιχεῖον προσώπου, πράξεως ἢ καταστάσεως πρὸς διασυρμὸν ἢ πρόκλησιν γέλωτος || ἰδιωματ., ποίημα δίστοιχον ἢ καὶ μακρότερον πρὸς διασυρμὸν προσώπου τινὸς (ἐκ τοῦ λατ. satura, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ ἑλλην. *σάτυρος*).

— *[Λογοτεχν.] Σάτιρα* καλεῖται γραμματειακὸν εἶδος, ἐν ἐμμέτρῳ ἢ πεζῷ λόγῳ, τοῦ ὁποίου χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι τὸ σκωπτικὸν καὶ ἐπικριτικὸν αὐτοῦ περιεχόμενον. Ἡ λέξις ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ λατινικοῦ ἐπιθέτου satur, τὸ ὁποῖον σημαίνει κεκορεσμένος ἢ ποικίλος. Οὕτω satura, ἐννοουμένου τοῦ οὐσιαστικοῦ fabula ἢ poesis, ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς ποικίλον ποίημα. Νεώτερος τύπος τοῦ satura εἶναι τὸ satira. Ποία ὅμως ἡ ὀρθὴ σχέσις μεταξὺ τῆς σημασίας τοῦ ἐπιθέτου καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ γραμματειακοῦ εἴδους ἠμφεσβητεῖτο ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Αἱ δοθεῖσαι ἑρμηνεῖαι ἦσαν αἱ ἑξῆς: α) ἡ σάτιρα ἦτο κατ' ἀρχὰς εὔθυμος καὶ σκωπτικὴ ποίησις, γεννηθεῖσα ἐκ τῶν ἀστεϊσμῶν, τοὺς ὁποίους ἀντήλλασσον οἱ κατὰ τὰς ἀγροτικὰς ἑορτὰς κεκορεσμένοι οἴνου (saturi) συνδαιτυμόνες· β) ἡ λέξις ἐπλάσθη κατ' ἀναλογίαν τῆς φράσεως satura lanx (=πινάκιον πλῆρες καρπῶν), δηλοῦσα τὸ αὐθόρμητον καὶ ἐλεύθερον δημιούργημα τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως, ὡς οἱ καρποὶ εἶναι τὰ προϊόντα τῆς γονιμότητος τῆς γῆς· γ) κατ' ἄλλους ἡ λέξις σχετιζομένη μὲ τὴν φράσιν satura lex (=νόμος περιλαμβάνων ποικίλας διατάξεις) σημαίνει ἁπλῶς τὸ ποικίλλον κατὰ τὸ περιεχόμενον ποίημα· δ) ἄλλοι ἀνεῦρον ἐτυμολογικὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς λατινικῆς σατίρας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ σατυρικοῦ δράματος καὶ ὑπέθεσαν ὅτι ὡς ἑλληνιστὶ σάτυρος σημαίνει τράγος, οὕτω καὶ οἱ περιβεβλημένοι δέρματα τράγων ποιμένες ἐκαλοῦντο saturi, τὰ δὲ σκώμματα αὐτῶν satura. Ἐκ τῶν ὑποθέσεων τούτων ἡ πιθανωτέρα εἶναι ὅτι satira οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀρχὰς ἐσήμαινεν εἰμὴ ἀνάμεικτα ἢ ποικίλα ποιητικὰ δημιουργήματα, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ ἑλληνικὰ σύμμεικτα ἢ ἄτακτα. Μὲ τὴν ἔννοιαν ταύτην μετεχειρίσθη πρῶτος τὴν λέξιν ὁ ποιητὴς Ἔννιος, ὅστις σειρὰν ποικίλων κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μετρικὴν μορφὴν ποιημάτων του ὠνόμασε satura (=ἀνάμεικτα ἢ ἄτακτα). Εἶτα καὶ ὁ Πακούβιος ἐπέγραψεν ὁμοίου χαρακτῆρος ποιήματα satura. Ὡς γραμματολογικὸς ὅρος πρὸς δήλωσιν τῶν σκωπτικοῦ περιεχομένου ποιημάτων ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Λουκιλίου, ὅστις θεωρεῖται καὶ δημιουργὸς τῆς σατίρας, ὡς ἐννοοῦμεν ταύτην σήμερον. Ἔκτοτε ἡ λέξις σάτιρα δηλοῖ ὡρισμένον λογοτεχνικὸν εἶδος, ὑπόθεσιν ἔχον τὴν μετὰ δηκτικότητος ἐπίκρισιν προσώπων καὶ πραγμάτων. Ὁ σατιρικὸς ποιητής, ἐπιτιθέμενος κατὰ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐλαττωμάτων, ἐκφράζει ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἀγανάκτησιν ἢ τὴν φρίκην του, τὴν περιφρόνησιν ἢ τὴν εἰρωνείαν του. Τὴν ἔμπνευσιν αὐτοῦ ἀντλεῖ ἐκ τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου, δι' ὃ καὶ ἡ σάτιρα θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Γάλλου κριτικοῦ Μπρυνετιὲρ ὡς ἰδία μορφὴ τοῦ λυρισμοῦ, τῆς ὑποκειμενικῆς δηλονότι ποιήσεως. Τριττῶς, κατ' αὐτόν, διατίθεται ὁ λυρικὸς ποιητὴς ἔναντι τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων· ἢ αἰσθάνεται χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμόν, ἢ μελαγχολίαν καὶ ὀδύνην, ἢ ἀγανάκτησιν καὶ χλεύην. Ἐκ τοῦ ποικίλου τούτου συναισθηματικοῦ περιεχομένου προέκυψαν τὰ τρία κύρια εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως: ἡ ᾠδή, ἡ ἐλεγεία καὶ ἡ σάτιρα. Κατ' ἄλλους ἡ σάτιρα ἀποτελεῖ μορφὴν τῆς διδακτικῆς ποιήσεως, ὡς καὶ τὰ συναφῆ ποιητικὰ εἴδη: ἡ ἐπιστολὴ καὶ τὸ βουκολικὸν ποίημα. Τέλος ὁ Γερμανὸς τεχνοκρίτης Wiegand προσδίδει εἰς τὸν ὅρον πολὺ πλατυτέραν ἔννοιαν, μὴ περιοριζομένην μόνον εἰς τὴν ποίησιν, ἀλλὰ περιλαμβάνουσαν πᾶσαν αἰσθητικὴν μορφήν. Οὕτω σατιρικὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ οἱονδήποτε ποιητικὸν ἢ πεζὸν σύγγραμμα, πλαστικὸν ἢ μουσικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον περικλείει ἀποδοκιμασίαν ἢ ἐπίκρισιν τοῦ καλλιτέχνου.

Ὡς ποιητικὸν εἶδος ἡ σάτιρα ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὴν ἰαμβικὴν ποίησιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν κωμῳδίαν, διότι καὶ τὰ δύο λογοτεχνικὰ ταῦτα εἴδη ὑπόθεσιν ἔχουν τὴν μετὰ χλεύης κριτικὴν τῶν γιγνομένων. Ἀλλ' ἡ σάτιρα, ἐν τῇ στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ αὐτῆς, ἐξ ἀμφοτέρων διαστέλλεται. Δὲν ἔχει τὴν δριμύτητα καὶ τὴν χολὴν τῶν ἰάμβων· τὸ σκῶμμα αὐτῆς εἶναι λεπτότερον καὶ εὐφυέστερον, ἐκδηλούμενον μᾶλλον δι' εἰρωνείας ἢ διὰ πικρίας. Καὶ τῆς κωμῳδίας ἐπίσης ἡ σάτιρα διακρίνεται· ἡ τελευταία εἶναι ἀκριβεστέρα καὶ ρεαλιστικωτέρα, διότι ἐπικρίνει ψεκτὰ ἐλαττώματα ὡρισμένων προσώπων, ἐνῷ ἡ κωμῳδία, ἀναβιβάζουσα ἐπὶ τῆς σκηνῆς τύπους ἀνθρώπων, ἀποκαλύπτει τὸ ἐν αὐτοῖς κωμικὸν στοιχεῖον· δραματοποιεῖ, κατὰ τὴν ἀριστοτελικὴν ἔκφρασιν, «οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον». Ἀκόμη καὶ ὅτε ἡ κωμῳδία, ὡς οἱ «Βάτραχοι» καὶ αἱ «Νεφέλαι» τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐπιτίθεται ἐναντίον ὡρισμένων προσώπων, ἐπικρίνει τούτους μᾶλλον ὡς φορεῖς πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πνευματικῶν ρευμάτων ἢ ὡς ἄτομα. Ἐν τῇ ἱστορικῇ ὅμως αὐτῆς ἐξελίξει ἡ σάτιρα ὑπέστη ποικίλας παραλλαγάς, ἀπομακρυνθεῖσα πλέον ἢ ἅπαξ τοῦ γνησίου αὐτῆς χαρακτῆρος. Οὕτω, πλὴν τῆς προσωπικῆς, διεμορφώθη καὶ ἡ ὁμαδικὴ ἢ κοινωνικὴ σάτιρα. Κατὰ τὴν συναισθηματικὴν ἀφ' ἑτέρου διάθεσιν τοῦ ποιητοῦ, διακρίνομεν σάτιραν φαιδράν, κωμικήν, σοβαράν, παθητικὴν καὶ ὀργίλην.

Ἡ σάτιρα ἐν τῇ καθόλου ποιήσει ἀντιπροσωπεύει τὸ πεζότερον καὶ ρεαλιστικώτερον ποιητικὸν εἶδος. Ὁ τραχὺς καὶ ἀπέριττος πραγματισμός της ἀντιτίθεται πρὸς τὸν ὑπερνέφελον ἰδανισμὸν τοῦ ἔπους, τὴν αἰθερίαν πτῆσιν τῆς ᾠδῆς καὶ τοὺς φιλοσοφικοὺς ρεμβασμοὺς τῆς ἐλεγείας. Ἐν τῇ σατίρᾳ ἡ ἰδέα ἐπικρατεῖ τοῦ αἰσθήματος, τὸ πάθος τῆς διαχύσεως, ἡ ρητορικὴ τοῦ λυρισμοῦ. Ἐξ ὅλων τῶν μορφῶν τῆς ποιητικῆς τέχνης πλησιάζει ἐγγύτερον πρὸς τὸν πεζὸν λόγον. Πρακτικὸν κυρίως ἐπιδιώκουσα σκοπόν, ἔχει κατ' οὐσίαν χαρακτῆρα μᾶλλον πεζογραφικὸν ἢ ποιητικόν. Ἐξ ἄλλου, ἡ περὶ τὰ καθέκαστα καὶ ἐπίκαιρα ἐνασχόλησις τῆς σατίρας ἀφαιρεῖ ἐξ αὐτῆς τὴν καθολικότητα ἐκείνην, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη διακρίνει τὴν ποίησιν τῆς ἱστορίας: «ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει».

Ἡ σάτιρα πρὸ τῆς διαμορφώσεώς της εἰς ἰδιότυπον λογοτεχνικὸν εἶδος ἀπετέλει στοιχεῖον τῶν ἄλλων γραμματειακῶν γενῶν· ἐν πρώτοις τοῦ ἔπους. Πλεῖστα χωρία τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἔχουν σατιρικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἐν τῇ «Ἰλιάδι» περιγραφὴ τοῦ Θερσίτου ἀποτελεῖ τὸ ἀρχαιότερον ὑπόδειγμα τῆς λογοτεχνικῆς σατίρας, ὁ δὲ διαγραφόμενος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ σκωπτικὸς καὶ ἐπικριτικὸς χαρακτὴρ αὐτοῦ ἔχει τὰ ἰδιάζοντα γνωρίσματα τοῦ σατιρικοῦ. Ἡ ἐν τῇ «Ὀδυσσείᾳ» ἐπίσης εἰκονιζομένη τύρβη τῶν μνηστήρων εἶναι σατιρικὴ γελοιογραφία τῆς ἐκπιπτούσης ἀριστοκρατίας. Οὕτω τὸ ἔπος περικλείει σπέρματα τῆς τε προσωπικῆς καὶ κοινωνικῆς σατίρας. Συγχώνευσιν ἀμφοτέρων τῶν μορφῶν τῆς σατιρικῆς ποιήσεως ἀποτελεῖ τὸ ἔπος «Μαργίτης», τὸ ὁποῖον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁμωνύμου ἥρωος ἐλέγχει τὴν πολυσχιδῆ καὶ πολυπράγμονα ἡμιμάθειαν. Ἡ Βίβλος ἐχρησιμοποίησε τὴν σάτιραν οὐχὶ ὡς ἁπλοῦν ποιητικὸν στοιχεῖον, ὡς ὁ Ὅμηρος, ἀλλ' ὡς ἐποικοδομητικὸν μέσον καὶ ὄργανον ἠθικοποιήσεως.

Τὴν πρώτην ἀπόπειραν δημιουργίας αὐτοτελοῦς σατιρικοῦ εἴδους ἀντιπροσωπεύει ἐν τῇ ἑλληνικῇ λογοτεχνίᾳ ἡ ἰαμβικὴ ποίησις. Ὁ Ἀρχίλοχος εἶναι ὁ πρῶτος μέγας σατιρικὸς ποιητής, διακριθεὶς διὰ τὴν δηκτικότητα καὶ σφοδρότητα τῶν προσωπικῶν διασυρμῶν του. Πολὺ κατώτεροι τοῦ Ἀρχιλόχου ἦσαν οἱ δύο ἄλλοι ἰαμβικοὶ ποιηταί, ὁ Σιμωνίδης ὁ Ἀμοργῖνος καὶ ὁ Ἱππῶναξ ὁ Ἐφέσιος. Μὲ τὴν παρακμὴν τῆς ἰαμβικῆς ποιήσεως ἐξηφανίσθη καὶ ἡ σάτιρα ὡς αὐτοτελὴς λογοτεχνικὴ σύνθεσις· ἡ σατιρικὴ ὅμως πρόθεσις διετηρήθη καὶ δύο ἕτερα γραμματειακὰ εἴδη, ταυτοχρόνως σχεδὸν ἐμφανισθέντα, ἐχρησίμευσαν ὡς ὀχήματα σκωπτικῶν ἐπιθέσεων: ὁ μῦθος καὶ ἡ κωμῳδία. Ὁ σκοπὸς τοῦ πρώτου ἦτο μᾶλλον διδακτικὸς ἢ σατιρικός, ἡ δὲ κωμῳδία συνεδύαζε τὸ σκωπτικὸν πνεῦμα μὲ τὴν ποιητικὴν ἔξαρσιν, ὡς κατοπτρίζεται εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ κορυφαίου ἀντιπροσώπου αὐτῆς. Ἀμφότερα λοιπὸν τὰ λογοτεχνικὰ ταῦτα εἴδη δὲν εἶχον καθαρῶς σατιρικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ περαιτέρω προσπάθεια πρὸς ἀναδημιουργίαν ἀποκλειστικοῦ ὀργάνου τῆς σκωπτικῆς ποιητικῆς διαθέσεως δὲν ἐπέπρωτο νὰ συμβῇ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργησαν τὸν ὅρον σάτιρα, καθώρισαν ἀκριβῶς καὶ τὸ κύριον περιεχόμενον αὐτῆς. Ὁ Κοϊντιλιανός, θεωρῶν αὐτὴν γνήσιον ρωμαϊκὸν δημιούργημα, διεκήρυξεν ὑπερηφάνως «Satura tota nostra est» (10, 1, 93). Ἀλλ' ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Ρωμαίου τεχνοκρίτου εἶναι ὀρθὴ ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τῆς λατινικῆς σατίρας, διότι ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον εἶχον καὶ οἱ Ἕλληνες παρεμφερῆ σπουδαιογέλοια ἢ σκωπτικὰ ποιήματα καὶ ἰδίως τοὺς σίλλους.

Ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς τῆς λατινικῆς σατίρας ὑπῆρξεν ὁ Γάϊος Λουκίλιος. Ἡ σάτιρα αὐτοῦ ἔχει προσωπικὸν χαρακτῆρα καὶ διακρίνεται διὰ τὴν τραχύτητα τῶν σκωμμάτων. Νέαν μορφὴν προσέδωκεν εἰς τὴν σάτιραν ὁ Οὐάρρων, ἀναμείξας τὸν ἔμμετρον λόγον μὲ τὸν πεζὸν κατὰ μίμησιν τοῦ Μενίππου, δι' ὃ καὶ ὀνομάζονται αἱ τοιαῦται σάτιραι αὐτοῦ μενίππειοι. Μετ' αὐτόν, κατὰ τοὺς αὐγουστείους χρόνους, διεκρίθη ὡς σατιρικὸς ποιητὴς ὁ Ὁράτιος. Εἰς τὰς σατίρας αὐτοῦ ἐπικρατεῖ τὸ διδακτικὸν στοιχεῖον· δι' ὃ καὶ ὁ ποιητὴς δὲν σατιρίζει ἄτομα, ἀλλὰ τάξεις καὶ τύπους ἀνθρώπων. Ὑστερεῖ διὰ τοῦτο εἰς δηκτικότητα, ἀλλ' ὑπερέχει κατὰ τὴν καλλιέπειαν καὶ χάριν τοῦ ὕφους. Κατὰ τὴν ἀργυρᾶν λεγομένην περίοδον τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας ἔχομεν τέσσαρας σατιρικούς, ἐξ ὧν δύο μὲν ἀνήκουν εἰς τὴν λεγομένην μενίππειον σάτιραν, ὁ Σενέκας καὶ ὁ Πετρώνιος, δύο δὲ εἰς τὴν καθ' Ὁράτιον διδακτικὴν σάτιραν, ὁ Πέρσιος καὶ ὁ Ἰουβενάλιος. Ὁ τελευταῖος ὑπερέχει πάντων κατὰ τὸν ἄκρατον πραγματισμὸν καὶ τὴν ἐπιθετικὴν ὁρμὴν καὶ θεωρεῖται γενικῶς ὡς ἡ ἐνσάρκωσις τῆς σατίρας.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ σάτιρα λαμβάνει διαλογικὴν μορφήν, προκύψασαν ἐκ τῆς διαλύσεως καὶ παρακμῆς τῆς κωμῳδίας. Ὁ ἐξοχώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ Λουκιανός. Εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κοινωνία συνῃσθάνθη διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ φόβον ἐπικειμένης διαλύσεώς της, ἐμφανίζεται ὁ Λουκιανὸς μαστιγώνων μὲ τὸ φιλοσοφικὸν μειδίαμα εἰς τὰ χείλη τὰς γελοιότητας καὶ τὰς ἀδυναμίας τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου.

Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας μεσαιωνικοὺς χρόνους πᾶς μὲ τὴν ἀρχαιότητα δεσμὸς ἐθραύσθη καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἀρχαία σάτιρα ἐξηφανίσθη ὡς ἰδιαίτερος κλάδος τῆς λογοτεχνίας. Μόνον εἰς τὸ Βυζάντιον ἡ ρῆξις πρὸς τὸ εἰδωλολατρικὸν παρελθὸν δὲν ἐπῆλθε πλήρης. Ὅλαι σχεδὸν αἱ μορφαὶ τοῦ ἀρχαίου λόγου ἐκαλλιεργήθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν· μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ λουκιάνειος διάλογος, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Προδρόμου εὗρε τὸν ἀξιολογώτερον ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ. Εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην τοὐναντίον ἡ σάτιρα διακόψασα πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὴν ἑλληνορρωμαϊκὴν παράδοσιν, προσέλαβε τὴν ἀρχικὴν μορφὴν τοῦ μύθου. Περίφημος συλλογὴ τοιούτων μὲ σατιρικὴν διάθεσιν μύθων εἶναι τὸ «Μυθιστόρημα τῆς ἀλεποῦς». Νέαν περίοδον ἐγκαινιάζει εἰς τὴν σάτιραν ὁ Δάντης κατὰ τὴν χαραυγὴν τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡ «Κόλασις» αὐτοῦ προσέδωκεν εἰς τὴν σατιρικὴν ποίησιν τὸ εὖρος τοῦ ἔπους καὶ τὴν ἔξαρσιν τοῦ λυρισμοῦ. Ἡ Ἀναγέννησις, ἀναζωογονήσασα τὰς κλασσικὰς σπουδάς, ἐπλούτισε μὲ νέα βέλη τὴν φαρέτραν τοῦ σατιρικοῦ. Ὁ λουκιάνειος διάλογος καὶ γενικώτερον ὁ πεζὸς λόγος ἦτο ἡ συνήθης μορφὴ τῆς σατίρας. Περιφημότερα ἔργα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι αἱ «Συνομιλίαι» καὶ τὸ «Ἐγκώμιον τῆς μωρίας» τοῦ Ἐράσμου, ὁ «Δὸν Κιχώτης» τοῦ Θερβάντες, ὁ «Πανταγκρουὲλ» καὶ «Γαργαντούας» τοῦ Ραμπελαί. Ὀλίγον βραδύτερον ἐμφανίζονται αἱ πρῶται ἀπομιμήσεις τῆς κλασσικῆς σατιρικῆς ποιήσεως. Τῆς τάσεως ταύτης προϊόντα εἶναι ἡ

Digitized by Google

«Μενίππειος σάτιρα» καὶ τὰ σατιρικὰ ποιήματα τοῦ Μαρὸ καὶ Ρενιὲ ἐν Γαλλίᾳ καὶ τοῦ Γκρίμολτ καὶ Χὰλλ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τοῦ δράματος κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπεσκίασε, ἀλλὰ δὲν ἀπερρόφησε τὴν σάτιραν ὡς ἴδιον λογοτεχνικὸν εἶδος. Ἡ δραματουργία ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς. Πλεῖσται κωμῳδίαι τοῦ Σαίξπηρ καὶ Μολιέρου ἐπήγασαν ἐκ καθαρᾶς σκωπτικῆς διαθέσεως. Καὶ τῆς κατὰ τὸ κλασσικὸν ὑπόδειγμα σατίρας ἐνεφανίσθησαν ἔξοχοι καλλιεργηταί, ὡς ὁ διάσημος μιμητὴς τοῦ Ὁρατίου Μπουαλὸ ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Σαλβατὼρ Ρόζα ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Μόλσερος καὶ ὁ Ράχελ ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Μπάτλερ καὶ Ντράϋντεν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ ΙΗ' αἰὼν ὑπῆρξεν ἡ γονιμωτέρα διὰ τὴν σάτιραν ἐποχή. Ὁ κατ' αὐτὸν ἐπικρατήσας διαφωτισμὸς καὶ τὸ κοχλάζον ἐπαναστατικὸν πνεῦμα ἀνεῦρον εἰς τὴν σάτιραν ἰσχυρὸν ὅπλον πρὸς καταπολέμησιν τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν θεσμῶν. Ὡς σατιρικοὶ διέλαμψαν πλεῖστοι, ἀλλὰ πάντων ὑπερέχουν ὁ Σουΐφτ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ Βίλανδ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὁ Βολταῖρος καὶ ὁ Μοντεσκιὲ ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα κυριαρχήσας ρωμαντισμὸς ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ ἐπιδράσῃ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς σατίρας. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ γνωρίσματα, ἡ ζωηρὰ αἰσθηματικότης καὶ ἰδίως ἡ ἔξαλλος φαντασία, ἐφαίνοντο ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν συνήθη πεζὸν πραγματισμὸν τῆς σατίρας. Κορυφαῖοι ἐν τούτοις ρωμαντικοί, ὡς ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ὁ Βύρων καὶ βραδύτερον ὁ Χάϊνε, ἀνεδείχθησαν ἔξοχοι χειρισταὶ τῆς σατιρικῆς ποιήσεως, κατορθώσαντες νὰ μεταγγίσουν εἰς αὐτὴν τοὺς ἐκθαμβωτικοὺς χρωματισμοὺς τοῦ ρωμαντισμοῦ. Κατὰ τὴν σύγχρονον τέλος ἐποχήν, τὴν ὁποίαν κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζει ὁ συγκριτισμὸς τῶν διαφόρων λογοτεχνικῶν εἰδῶν, τὸ σατιρικὸν στοιχεῖον εἰσήχθη εἰς ὅλας τὰς μορφὰς τοῦ λόγου. Τὸ μυθιστόρημα, τὸ διήγημα, τὸ χρονογράφημα, ἡ κωμῳδία, τὸ κωμειδύλλιον, τὸ μελοδραμάτιον, ἡ ἐπιθεώρησις, εἶναι σήμερον αἱ συνήθεις μορφαί, δι' ὧν ἐκδηλοῦται ἡ σκωπτικὴ διάθεσις. Ἡ νεωτέρα ἰδίως μυθιστοριογραφία, ἡ ὁποία τὰ πάντα εἰς ἑαυτὴν ἀφωμοίωσεν, ἐκαλλιέργησε καὶ τὴν σάτιραν δι' ἐξόχων τοῦ δημιουργικοῦ λόγου τεχνιτῶν. Μεταξὺ τούτων ἀναφέρομεν τὸν Ἄγγλον Θάκκεραι, τὸν Γάλλον Μαυρίκιον Μπαρρὲς καὶ τὸν Γερμανὸν Ἑρρῖκον Μάν. Παραλλήλως καὶ ἡ σατιρικὴ δραματουργία, τὴν ὁποίαν ἀνεκαίνισε κυρίως ὁ Ἑρρῖκος Ἴψεν, ἀνέδειξε διασήμους συγγραφεῖς, π. χ. τὸν Ἄγγλον Μπερνὰρ Σῶ καὶ τὸν Ἰταλὸν Λουδοβῖκον Πιραντέλλο.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι τὴν μὲν σατιρικὴν ποίησιν ἀντιπροσωπεύουν ὁ Βηλαρᾶς, ὁ Ρ. Νερουλός, ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, ὁ Σ. Καρύδης, ὁ Ἀ. Λασκαρᾶτος, ὁ Π. Δημητρακόπουλος, ὁ Γ. Σουρῆς, ὁ Κ. Παλαμᾶς («Σατιρικὰ γυμνάσματα»), ὁ Καβάφης, ὁ Καρυωτάκης («Ἐλεγεῖα καὶ σάτιρες»), τὴν δὲ σατιρικὴν πεζογραφίαν κυρίως ὁ Ἐμμ. Ροΐδης («Πάπισσα Ἰωάννα») καὶ Χ. Ἄννινος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Εὐθ. Καστόρχη*, Περὶ τῆς ρωμαϊκῆς σατίρας (ἐν περ. «Ἀθηναίῳ», τόμ. Δ').—*G. Friedrich*, Geschichte der Röm satire Schweidnitz (1899).—*Ch. Lenient*, La satire en France (Paris 1859–1866).—*Schneegans*, Geschichte der grotesken Satire (1894).—*Max Glab*, Klassische und romantische Satie (1905).—*J. Weigand*, Geschichte der Deutschen Dichtung (1922). Α. Μ. ΙΣΗΓΟΝΗΣ

σατιρίζω· διασύρω τινὰ διὰ σατίρας· || καθόλου, γελοιοποιῶ, ἐμπαίζω, χλευάζω, περιγράφω χλευαστικῶς.

σατιρικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σάτιραν, ὁ τῆς σατίρας: «σατιρικὸς ποιητής» ὁ γράφων σατίρας· || ὁ ἔχων τὴν δεξιότητα νὰ σατιρίζῃ. —Ἐπίρρ. *σατιρικῶς*.

σατιρισμὸς (ὁ)· ὁ διὰ σατίρας ἐμπαιγμός, χλευασμός.

σατιριστὴς (ὁ)· ὁ ἀγαπῶν νὰ σατιρίζῃ, νὰ περιγράφῃ χλευαστικῶς.

σατιρογραφία (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σατιρογράφος, ἡ δεξιότης ἢ ἡ ἐνασχόλησις εἰς τὸ γράφειν σατίρας.

σατιρογράφος (ὁ, ἡ)· ὁ δεξιὸς ἢ ἀποκλειστικῶς ἀσχολούμενος εἰς τὸ γράφειν σατίρας.

Σάτκα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀγράφων τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 102.

Σάτκα, ἢ ***Σατκίνσκι Σαβόντ*** [*Γεωγρ.*]. Βιομηχανικὸς συνοικισμὸς τῆς Ρωσίας (διοίκησις Οὐράλη) ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ *Σάτκα*. Κάτ. (1926) 12.708. Ἔχει σπουδαῖα χυτήρια σιδήρου καὶ μεταλλουργίαν, εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Μπερντιαοὺς-Μπακὰλ καὶ ἕδρα ὁμωνύμου διοικητικῆς ἀκτῖνος (κάτ. 28.788). Παρ' αὐτὴν κοιτάσματα μαγνησίου. Π. Ν. Π.

Σάτλιτζ (Satledsch) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν, ὁ κατὰ τὸν Πτολεμαῖον *Ζάραδρος*, ὁ μέγιστος καὶ ἀνατολικώτερος τῶν πέντε ποταμῶν τοῦ Παντζάμπ, μήκους 1500 χλμ., πηγάζων ἐκ τῶν Ἰμαλαΐων ὑπὸ τὸ ὄνοια *Ταγκετσάγκπο*. Ρέει διὰ τῶν λιμνῶν Μανασαροβὰρ καὶ Ρακαστόλ, εἶτα ὑπὸ τὸ ἔδαφος ἐπὶ βραχὺ διάστημα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λαγκσενκόμλα*, καὶ τελικῶς διευθύνεται νοτιοδυτικῶς, ὡς *Γκάρα*, καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμόν, παρὰ τὸ Μιτανκότ. Θ. Κ.

Σατνιόεις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Μυσίᾳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῆς Ἴδης (Κὰς-Ντὰγ) ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος πρὸς Β. τοῦ Λεκτοῦ ἀκρωτηρίου (νῦν Μπαμπᾶς). Εἶναι ὁ σημερινὸς *Τούζλα-τσάϊ*. Α. Θ. Σ.

Σατνοβίτσα [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κύκνος* τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Σατόμπασι [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μαυρόλιθος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Σατοραλγιαουγέλυ (Satoraljaughely) [*Γεωγραφ.*]. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας Τσέυπλεν, παρὰ τὰ τσεχοσλοβακικὰ σύνορα, ἐπὶ τῆς σιδηροδροδρομικῆς γραμμῆς Μίσκολκ-Σατοραλγιαουγέλυ. Κάτ. 21.162 (1920). Θ.Κ.

Σατόρνια [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Προφανῶς ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐτρουσκικῆς πόλεως *Σατόρνια* ἢ *Σατορνία* (*Διον. Ἁλικαρ.* Α, 12) ἢ *Σατουρνιάνα* (*Πτολεμ.* Γ, α, 49 Nobbe) ἢ Saturnia (*Liv.* 39, 45) «ἡ Ἰταλία πρῶτον ἐκαλεῖτο. Τὸ ἐθνικὸν Σατορνῖνος καὶ τὸ κύριον ὁμοίως» (*Στεφ. Βυζ.* 557, 18). Σ. Ε. Λ.

Σατόρνιος (Saturnius) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ὁ ἐν Ρώμῃ *Καπιτωλῖνος* λόφος, ὁ παρ' Ἕλλησι καὶ *Κρόνιος* καλούμενος, κατὰ μετάφρασιν τῆς λέξεως.

Σάτου-Μάρε (Satu-Mare) [*Γεωγρ.*]. Πόλις ἐν Τρανσυλβανίᾳ, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1921 εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σάμος καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Χουλμεΐ-Ὀραντέα. Κάτ. 58.751 (1921). Ἔχει μουσεῖον, βιβλιοθήκην καὶ μέγα ἐργοστάσιον κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων (1.500 ἐργάται). Θ. Κ.

Σατουρήϊος (Satureius), ***Πόπλιος***. Ρωμαῖος δήμαρχος τῷ 133, ἀντίπαλος τοῦ Τίτου Γράκχου (*Πλούτ.* Τίτ. Γράκ. ΙΘ' 4).

Σατουριανός, *μάρτυς*. Ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Γενσερίχου (428—477) καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 16 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Σατούριον, ἢ ***Σατουρήϊον*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας παρὰ τὸν Τάραντα, περίφημος διὰ τοὺς ἵππους της. Α. Θ. Σ.

Σατουρνάλια (Saturnalia) [*Ρωμ. Ἀρχ.*]. Ἀρχαιοτάτη ρωμαϊκὴ ἑορτή, ἀγομένη πρὸς τιμὴν τοῦ *Σατούρνου*, ἑνὸς ἐκ τῶν παλαιοτέρων θεῶν τοῦ Λατίου καὶ τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, ὅστις βραδύτερον ἐταυτίσθη πρὸς τὸν ἑλληνικὸν θεὸν *Κρόνον*. Ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν σχετικῶν παραδόσεων ἢ εἰς τὸν Ἰανὸν ἢ εἰς τὸν Ρωμύλον ἢ εἰς τοὺς Πελασγοὺς ἢ τέλος εἰς τοὺς ἐν Λατίῳ ἀφεθέντας πρὸς ἐξημέρωσιν τῶν ἐντοπίων ὀπαδοὺς τοῦ Ἡρακλέους. Κατ' ἄλλας παραδόσεις ἐθεσπίσθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Τύλλου Ὁστιλίου, ὅστις ἀφιέρωσε καὶ εἰδικὸν βωμὸν εἰς τὸν Σατοῦρνον κατόπιν νικηφόρου πολέμου κατὰ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Σαβίνων. Τὸν βωμὸν τοῦτον ἐσκέφθη ν' ἀντικαταστήσῃ διὰ μεγαλοπρεποῦς ἐν τῇ ἀγορᾷ ναοῦ ὁ Ταρκύνιος ὁ Ὑπερήφανος. Ἀλλ' ἡ τιμὴ τῆς κτίσεως καὶ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τούτου ἐπεφυλάχθη διὰ τὴν ἐλευθέραν πολιτείαν, ἥτις μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ τυράννου ἐθέσπισε καὶ ἐπίσημον ἑορτήν. Κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας τρεῖς αἰῶνας, τὰ Σατουρνάλια, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἦσαν μία ἐκ τῶν συνήθων ἀγροτικῶν ἑορτῶν, ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας.

Διὰ πρώτην φορὰν τὰ Σατουρνάλια ἐξήρθησαν ὑπὲρ τὸ πλῆθος τῶν ἀγροτικῶν ἑορτῶν καὶ ἔλαβον τὴν ὁριστικήν των ὀργάνωσιν τῷ 217 π. Χ., κατὰ τὸ ἔτος δηλαδὴ τῆς ἥττης τῆς Τρασιμένης, καθ' ὑπόδειξιν τῶν σιβυλλικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα συνεβουλεύθησαν τότε, λόγῳ τῶν ἐπελθουσῶν ἀτυχιῶν, μὲ ἐξαιρετικὸν ζῆλον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς δυσπραγίας ἐνεθυμήθησαν οἱ Ρωμαῖοι τὸν μῦθον τοῦ Σατούρνου, ὅστις ἀντεπροσώπευεν ἐποχὴν εἰρήνης, ἀφθονίας καὶ εὐτυχίας καὶ τὸν συνεδύασαν μὲ τὸν σχετικὸν ἑλληνικὸν μῦθον περὶ τῆς χρυσῆς ἐπὶ Κρόνου ἐποχῆς. Ἡ κατὰ παράδοσιν ἑορτὴ ἀπέβη ἐξιδανικευμένη εἰκὼν τῆς χρυσῆς ταύτης ἐποχῆς. Τὰ Σατουρνάλια τότε ἀπηρτίσθησαν ἐκ θυσίας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σατούρνου, ἐκ lectisternium (στρώσεως ἱερᾶς κλίνης, ἤτοι γεύματος πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν, ὧν αἱ εἰκόνες ἐτίθεντο πέριξ τῆς τραπέζης ἐπὶ στρωμνῶν), ὀργανουμένου ὑπὸ τῶν συγκλητικῶν, καὶ ἐκ δημοσίου γεύματος, ὅπερ ἠκολούθουν λαϊκαὶ διασκεδάσεις. Πάντα ταῦτα διεξήγοντο τὴν 17, 18 καὶ 19 Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους. Βραδύτερον αἱ ἡμέραι καθ' ἃς διεξήγετο ἡ ἑορτὴ ἔγιναν περισσότεραι.

Ὅταν ὁ Καῖσαρ μετερρύθμισε τὸ ἡμερολόγιον, ἀφιέρωσεν εἰς τὰ Σατουρνάλια καὶ τὰς δύο ἡμέρας, τὰς ὁποίας ἠναγκάσθη νὰ προσθέσῃ εἰς τὸν ἔχοντα 29 ἡμέρας Δεκέμβριον. Βραδύτερον ὁ Καλιγούλας ἐπηύξησε καὶ κατὰ δύο ἀκόμη ἡμέρας τὴν ἀργίαν τῶν Σατουρναλίων καὶ οὕτω ταῦτα ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἤρχιζαν τὴν 17 καὶ ἐτερματίζοντο τὴν 23 Δεκεμβρίου. Ἐκ τῶν ἑπτὰ τούτων ἡμερῶν τῆς ἑορτῆς, μόνον ἡ πρώτη, καθ' ἣν διεξήγετο ἡ θυσία πρὸς τιμὴν τοῦ Σατούρνου, εἶχε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα (festus)· αἱ ἄλλαι ἦσαν ἁπλῶς ἡμέραι ἀργίας καὶ διασκεδάσεων (feriati). Μετὰ τὴν προσφορὰν τῆς θυσίας τὸ πλῆθος ἐξεχύνετο εἰς τοὺς δρόμους κραυγάζον χαρμοσύνως: «Io Saturnalia, bona Saturnalia!». Ἡ κραυγὴ αὕτη ἐδόνει κατὰ τὴν 17 Δεκεμβρίου καὶ ἐφεξῆς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ὁλόκληρον τὴν αὐτοκρατορίαν, ὅπου ἦσαν διεσπαρμένοι Ρωμαῖοι καὶ ὄχι μόνον τὴν Ρώμην. Πανταχοῦ αἱ ἑπτὰ ἡμέραι τῶν Σατουρναλίων ἦσαν ἡμέραι χαρᾶς. Κατ' αὐτὰς διεξήγοντο μακρᾶς διαρκείας συμπόσια, ἀντηλλάσσοντο δῶρα μὲ ἐμμέτρους ἀφιερώσεις, ἐγίνοντο ποικίλαι διασκεδάσεις καὶ ἐξηφανίζετο κάθε εἶδος κοινωνικῆς ἱεραρχίας καὶ διακρίσεως τάξεων. Οἱ ἐλεύθεροι ἀπέφευγον νὰ φοροῦν τὴν ἐπίσημον τήβεννον καὶ ἐπροτίμων ἄλλα εὐτελέστερα ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα τοῖς ἐπέτρεπον καὶ μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν κινήσεων. Διὰ τὴν γενικὴν ἰσοπέδωσιν πάντες ἔφερον φρυγικὸν σκοῦφον (pileus), οἱ δὲ δοῦλοι, οἱ ὁποῖοι μετεῖχον καὶ αὐτοὶ τῆς θυσίας τῆς πρώτης ἡμέρας, ἔζων κατὰ τὰς λοιπὰς ἐν πλήρει ἰσότητι πρὸς τοὺς κυρίους των. Ὁ Σατοῦρνος, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου διεξήγετο ἡ ἑορτή, ἦτο ὁ θεὸς τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος, καθ' ὃν δὲν ὑπῆρχε διάκρισις τάξεων, καθ' ὃν δὲν ὑπῆρχον ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι καὶ ἠγνοεῖτο ὁ θεσμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Διὰ τὴν καλυτέραν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀντέστρεφον τοὺς ὅρους καὶ οὕτως οἱ κύριοι προσέφερον ὑπηρεσίας εἰς τοὺς δούλους των καὶ ἐδέχοντο δριμείας παρατηρήσεις παρ' αὐτῶν. Ἐπίσης κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπετρέπετο εἰς τοὺς δούλους νὰ παίζουν τυχηρὰ παίγνια, ἅτινα ἦσαν ἀπηγορευμένα δι' αὐτοὺς καθ' ὅλον τὸν ἄλλον χρόνον. Εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐπὶ αὐτοκρατορίας, ἐγίνοντο μεγάλα χρηματικὰ παίγνια, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐχάνοντο ὁλόκληροι περιουσίαι. Τὰ συνηθέστερα παίγνια ἦσαν «μονὰ-ζυγὰ» (par-impar) καὶ «κορῶνα-γράμματα» (capita aut navia). Διὰ νὰ εἶναι πλήρης ἡ χαρὰ τῶν ἡμερῶν τούτων, ἀπεφεύγετο κάθε ἐνασχόλησις δυναμένη νὰ ἐπιφέρῃ λύπην. Διεκόπτοντο τὰ μαθήματα εἰς τὰ σχολεῖα, αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ μέτωπον, οἱ δικαστικοὶ ἀγῶνες εἰς τὰ δικαστήρια κλπ., παρείχοντο ἀμνηστίαι εἰς καταδίκους, ἀπηλευθεροῦντο δοῦλοι καὶ ἐν γένει ἡ ἑορτὴ αὕτη ἦτο ἡ εἰρηνικωτέρα καὶ ἡμερωτέρα ἑορτὴ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου. Θ. Π.

σατουρνία (ἡ) (Saturnia) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σατουρνιιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, ὧν γνωστότερον εἶναι ἡ *σατουρνία ἡ μεγίστη* (Saturnia maxima). Εἶναι ὡραιοτάτη ψυχὴ καὶ κοινοτάτη πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, ἀναφαίνεται δὲ κατὰ Μάϊον. Δ. Ν. Π.

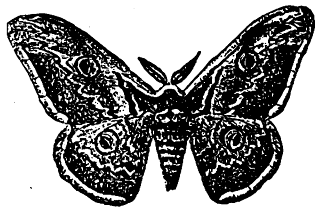

Σατουρνία ἡ κοινή.

Σατουρνία, ἢ ***Σατουρνιάνα*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ, περὶ τὰ 20 μίλια ἀπὸ τῆς παραλίας, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ρώμης εἰς Κόσαν (νῦν Ancedonia) ὁδοῦ καὶ ΒΔ. τῆς Ματέρνου, ἀποικία Πελασγῶν. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ σημερινὸν χωρίον Capallio, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

—**Σατουρνία** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Ἰταλίας παρὰ τὸ *Σατόρνια* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Σατουρνιανοὶ (οἱ). Οἱ αἱρετικοί, οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ *Σατουρνίνου* (βλ. λ.). Ἤδη ὁ Ἰουστῖνος ἀναφέρει τὴν αἵρεσιν τῶν Σατουρνιανῶν. Ἡ γνώμη τοῦ Harnack, ὅστις ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦ Ἰουστίνου στηριζόμενος δέχεται ὅτι ἡ αἵρεσις τῶν Σατουρνιανῶν ἦτο ἐξηπλωμένη καὶ ἐν Ρώμῃ, δὲν φαίνεται πιθανή. Πάντως εἰδήσεις περὶ τῆς διαδόσεως τῆς αἱρέσεως ταύτης ἐλλείπουσιν, ἐπειδὴ δὲ οὐδεμίαν πολεμικὴν κατ' αὐτῆς ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ φιλολογίᾳ, δυνάμεθα μετὰ πολλῆς τῆς βεβαιότητος νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἡ διάδοσις αὐτῆς ἦτο ἐλαχίστη. Κ. Ι. Δ.

σατουρνιίδαι (οἱ) (Saturniidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βομβύκων*, περιλαμβάνουσα εὐμεγέθεις ψυχὰς μὲ ὡραιοτάτους καὶ ποικίλους χρωματισμούς, ἀπαντώσας πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνδιαιτωμένας ἐπὶ διαφόρων δένδρων. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *σατουρνία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Digitized by Google

Σατουρνῖνος, ἅγιος. Ὄνομα ἁγίων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας: —1) Ὁ ἐκ τῶν ἑπτὰ λῃστῶν, οἵτινες κατηχηθέντες τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου Ἰάσονος καὶ Σωσιπάτρου, ὑπέστησαν ἴσως ἐν Κερκύρᾳ μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορτάζονται τὴν 29 Ἀπριλίου μετὰ τῶν κατηχητῶν αὐτῶν. —2) Ὁ μετὰ Πλωτίνου ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 12 Φεβρουαρίου. —3) Ὁ μετὰ Ρουφίνου μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 7 Μαΐου (βλ. *Κυδραῖος ἅγιος* 4). —4) Ὁ ἐν Νικομηδείᾳ μετὰ τῆς μητρὸς Ἰουλιανῆς ἐπὶ Μαξιμιανοῦ (286—305) μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῆς τὴν 22 Ἰουνίου· καὶ 5) Ὁ μετὰ Περεγρίνου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐπὶ Τραϊανοῦ (98—117) ἐν Δυρραχίῳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 7 Ἰουλίου.

Ἐν δὲ τῷ Ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς, ἤτοι: —1) Ὁ μετὰ Γερουτίου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 19 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ μετὰ Θύρσου καὶ Βίκτωρος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὸν Γ' πιθανῶς αἰῶνα μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 31 Ἰανουαρίου. —3) Ὁ μετὰ Θεοφίλου καὶ Ρεβοκάτου ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 250 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 6 Φεβρουαρίου. —4) Ὁ ἱερεὺς ἐν Καρχηδόνι τῆς Ἀφρικῆς τῷ 304 μετὰ τῶν 4 τέκνων του καὶ ἄλλων πολλῶν Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 11 Φεβρουαρίου. —5) Ὁ ἐν Terni τῆς Ἰταλίας μετὰ Βαλεντίνου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 15 Φεβρουαρίου. —6) Ὁ ἐν Ἀφρικῇ ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν Βανδάλων ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζόμενος τὴν 21 Φεβρουαρίου. —7) Ὁ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐπίσκοπος Βερόνης, ἑορταζόμενος τὴν 7 Ἀπριλίου. —8) Ὁ μετὰ Γερμανοῦ καὶ ἄλλων ἐν Ρώμῃ ἐν ἀγνώστῳ χρόνῳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 2 Μαΐου. —9) Ὁ μετ' ἄλλων ἐν Porto παρὰ τὴν Ρώμην κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 22 Αὐγούστου. —10) Ὁ μετὰ Μαρκέλλου καὶ ἄλλων ἐν Καπύῃ ἐν ἀγνώστῳ χρόνῳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 6 Ὀκτωβρίου. —11) Ὁ μετὰ Λούπου ἐν Καππαδοκίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 14 Ὀκτωβρίου. —12) Ὁ ἐν Σαρδηνίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 30 Ὀκτωβρίου. —13) Ὁ μετὰ Σισιννίου ἐν Ρώμῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 29 Νοεμβρίου. —14) Ὁ Τουλούζης ἐπίσκοπος, ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 250 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 29 Νοεμβρίου. —15) Ὁ μετὰ Εἰρηναίου καὶ ἄλλων τῷ 258 μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 15 Δεκεμβρίου.
Ε. Γ. Π.

Σατουρνῖνος, ἢ ***Σερνῖνος.*** Πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Τουλούζης, καταγόμενος ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀποθανὼν περὶ τὰ τέλη τοῦ Α' αἰῶνος. Κατὰ τὴν παράδοσιν διέτρεξε κηρύττων διαφόρους χώρας τῆς Ἀνατολῆς, διεπεραιώθη μετὰ τοῦ ἁγίου Μάρκου εἰς Γαλατίαν, ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Προβηγκίᾳ καὶ Λαγκεντὸκ καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Τουλούζῃ, ὅπου ἵδρυσεν ἐκκλησίαν πιστῶν. Ἀρνηθεὶς νὰ θύσῃ εἰς τοὺς θεοὺς τῶν εἰδωλολατρῶν ἱερέων, προσεδέθη εἰς τὴν οὐρὰν μαινομένου ταύρου καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Βραδύτερον ἐκτίσθη πρὸς τιμήν του ἐν Τουλούζῃ, ἧς εἶναι πολιοῦχος, μεγαλοπρεπὴς ἐκκλησία ρωμανικοῦ ρυθμοῦ. Τιμᾶται ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὡς ἅγιος τὴν 29 Νοεμβρίου.

— **Σατουρνῖνος** (Saturninus), ***Κλαύδιος.*** Ρωμαῖος νομομαθὴς τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς. Σῴζεται αὐτοῦ ἀπόσπασμα παρεμβληθὲν εἰς τὸν Πανδέκτην (XVIII, 19, 16) καὶ ληφθὲν ἐξ ἔργου του, ὅπερ ἔφερε τὸν τίτλον «Liber singularis de poenis paganorum». Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὸν «Index auctorum», ὅστις ἔχει προταχθῆ τοῦ Πανδέκτου, τὸ ἔργον τοῦτο ἀποδίδεται εἰς τὸν Βενουλήϊον Σατουρνῖνον, διὰ τοῦτο πολλάκις τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα ταυτίζονται, καίτοι οἱ συντάκται τῆς Διγέστας τὰ διακρίνουν σαφῶς.

— **Σατουρνῖνος** (Saturninus), ***Βενουλήϊος.*** Ρωμαῖος νομομαθής. Ἦτο πιθανῶς σύγχρονος, ἀλλὰ πρεσβύτερος τοῦ Γαΐου καὶ προγενέστερος τοῦ Τερτυλλιανοῦ. Εἰς τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματά του, τὰ ὁποῖα παρενεβλήθησαν εἰς τὸν Πανδέκτην, ἀναφέρει ὡς τελευταῖον αὐτοκράτορα τὸν Ἀδριανόν, τοῦ ὁποίου προφανῶς ἐπέζησεν. Ἔγραψεν ἰδιωτικοῦ μὲν δικαίου ἔργα τὰ ἑξῆς: «Libri decem novem stipulationum», «Libri sex de interdictis» καὶ «Libri decem actionum», δημοσίου δὲ δικαίου τὰ ἑξῆς: «Libri duo de officio proconsulis» καὶ «Tres bibri de judiciis publicis». Ταυτίζεται ὁτὲ μὲν πρὸς τὸν *Κλαύδιον Σατουρνῖνον*, ὁτὲ δὲ πρός τινα *Κόϊντον Σατουρνῖνον*, ὃν μνημονεύει ὁ Οὐλπιανός, γράψαντα ἔργον περὶ τοῦ ἐδίκτου καὶ σημειώσεις εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦ ἐδίκτου, τὸ συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Λαβέωνος.

— **Σατουρνῖνος** (Saturninus). Εἷς ἐκ τῶν τριάκοντα λεγομένων τυράννων τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας. Ἦτο ὀνομαστὸς διὰ τὴν ἀνδρείαν του στρατηγός, ἀνηγορεύθη δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, ὑπὸ τῶν ὁποίων καὶ ἐφονεύθη μετ' ὀλίγον τῷ 267.

— **Σατουρνῖνος** (Saturninus). Ρωμαῖος στρατηγὸς γαλατικῆς καταγωγῆς. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ εἰς Αἴγυπτον, ἀνηγορεύσεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα (270 μ. Χ.), ἀλλ' ἐφονεύθη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Πρόβου.

— **Σατουρνῖνος,** ἢ ***Σατορνῖνος ὁ Κυθηνᾶς.*** Σκεπτικὸς φιλόσοφος, ὅστις κατὰ τὸν Διογένη τὸν Λαέρτιον (IX, 116) ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ ἰατροῦ καὶ φιλοσόφου Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ, γενόμενος καὶ αὐτὸς ἰατρός. Ὁ Διογένης δὲν μνημονεύει ἔργα του, ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνουν ὅτι ὁ Σατουρνῖνος ἀφῆκε τὴν σκεπτικὴν σχολὴν νὰ παρακμάσῃ, μὴ δυνηθεὶς ν' ἀντεπεξέλθῃ νικηφόρως κατὰ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ, ὅστις ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸ πνεῦμα συγκρητισμοῦ, ὅπερ ἐπεκράτει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

— **Σατουρνῖνος.** Αἱρετικός, καλούμενος συνήθως ὑπὸ τῶν Λατίνων Saturninus καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Σατορνῖλος, Σαρορνεῖλος* καὶ *Σατορνῖνος*, ἀνήκων εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Μενάνδρου καὶ ζῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας. Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐλαχίστας ἔχομεν εἰδήσεις καὶ ταύτας ὡς τὰ πολλὰ συγκεχυμένας καὶ ἀσαφεῖς. Ὁ Σατουρνῖνος διέκρινε τὸν ἕνα ὕψιστον καὶ ἄγνωστον θεὸν «*εἷς πατὴρ ἄγνωστος*» καὶ τὰ κατώτερα ὄντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα: «ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, δυνάμεις καὶ ἐξουσίαι», μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο οἱ ἑπτὰ δημιουργοὶ ἄγγελοι, εἰς οὓς ἀνήκει καὶ ὁ θεὸς τῶν Ἰουδαίων. Οὗτος, ἐπειδὴ ἐνεφανίζετο αὐτοῖς ἐκ τοῦ κόσμου τοῦ φωτὸς ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐπέστρεφε πάλιν εἰς τὸν κόσμον τοῦ φωτός, ἀπεφάσισαν, ὅπως διατηρήσωσι τὴν εἰκόνα ταύτην, νὰ δημιουργήσωσι τὸν ἄνθρωπον, εἰπόντες «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν». Ἀλλ' ὁ ὑπ' αὐτῶν δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῶν δημιουργησάντων, εἷρπεν ὡς ὁ σκώληξ, μὴ δυνάμενος νὰ ὀρθωθῇ. Τότε ὁ ὕψιστος Θεός, ἐξ εὐσπλαγχνίας, ἀφοῦ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος, ἀπέστειλεν αὐτῷ σπινθῆρα ζωῆς, ὅστις ἔδωκεν αὐτῷ ζωὴν καὶ ὤρθωσεν αὐτόν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Θεόν, τοῦ σώματος διαλυομένου. Οἱ ἄγγελοι ἐδημιούργησαν δύο εἰδῶν ἀνθρώπους, ἀγαθοὺς καὶ κακούς, ἐπειδὴ δὲ τοὺς κακοὺς ὑπεστήριζον οἱ δαίμονες πρὸς καταστροφὴν τῶν δαιμόνων καὶ τῶν κακῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸς προστασίαν τῶν ἀγαθῶν ἐνηνθρώπησε κατὰ δόκησιν ὁ Σωτήρ, ὅστις ἐτιμώρησε καὶ τοὺς ἀγγέλους, καὶ δὴ καὶ τὸν Θεὸν τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἤθελον νὰ ρίψωσι τὸν ὕψιστον Θεόν. Κατὰ τὸν Σατουρνῖνον ὁ γάμος εἶναι ἐπινόησις τοῦ διαβόλου, αἱ δὲ προφητεῖαι προέρχονται ἐν μέρει ἐκ τῶν ἀγγέλων τῶν δημιουργησάντων τὸν κόσμον, ἐν μέρει ἐκ τοῦ Σατανᾶ, τοῦ ἐχθροῦ τῶν ἀγγέλων, τῶν δημιουργησάντων τὸν κόσμον, καὶ τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων (βλ. καὶ λ. *γνῶσις* [*Θρησκειολ.*]).
Κ. Ι. Δ.

Σατοῦρνος (Saturnus) [*Μυθολ.*]. Εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων θεῶν τοῦ Λατίου καὶ τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, ταυτισθεὶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὸν *Κρόνον* (βλ. λ.) τῶν Ἑλλήνων. Ἦτο τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος μὲ τὸν Ἰανόν, τὸν Jupiter, τὸν Φαῦνον, τὸν Πίκον, τὸν Σιλβανόν, δηλαδὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα προΐσταντο τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν. Τὸ ὄνομά του ἐτυμολογεῖτο ἢ ἐκ τοῦ satur (πλήρης, ἄφθονος) ἢ ἐκ τοῦ sator (σπορεύς, γεννήτωρ). Ἦτο ὁ θεὸς ὅστις ἀπετέλει προσωποποίησιν τῆς ἀφθονίας ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς ἐκ ταύτης προερχομένης εὐτυχίας καὶ χαρᾶς. Οἱ ἀρχαιολόγοι τοῦ τέλους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας συνῆπτον τὸν Σατοῦρνον πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς σπορᾶς. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ καθαυτὸ λατινικὴν καὶ ρωμαϊκὴν θεότητα καὶ ὅτι κατ' ἀρχὰς οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν πρὸς τὸν Κρόνον. Ἐνωρὶς ὅμως καὶ καθ' ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν ἐθεωρήθη καὶ ἐκπρόσωπος τῆς παλαιᾶς εἰδυλλιακῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων, καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχεν οὔτε δυστυχία, οὔτε διάκρισις τάξεων, οὔτε θεσμὸς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, καὶ ἐκπρόσωπος τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι ἦσαν τίμιοι καὶ εὐσεβεῖς καὶ ἐσέβοντο τὴν γεωργίαν, ὡς τὴν σημαντικωτέραν ἐνασχόλησιν. Οὕτω ὁ χρυσοῦς αἰών, ὃν εἶχεν ἐξυμνήσει ὁ Ἡσίοδος, μετεφυτεύθη καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, βασιλεὺς δ' αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὁ Σατοῦρνος, ὅστις κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους μύθους ἐξοριοθεὶς ὑπὸ τοῦ Jupiter ἐκρύβη (latuit) εἰς τὴν χώραν, ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου, εἰς τὸ Λάτιον, καὶ ἐκεῖ ἐγκαινίασε περίοδον πλήρους εὐτυχίας διὰ τῆς καλλιεργείας ἁπλῆς, ἀνέτου καὶ ἐναρέτου ζωῆς. Ὁ πρῶτος παραστήσας μὲ τοιαύτας ἰδιότητας τὸν Σατοῦρνον ὑπῆρξε πιθανῶς ὁ ποιητὴς Ἔννιος. Οἱ ποιηταὶ τῶν αὐγουστείων χρόνων ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν παράδοσιν ταύτην καὶ τὴν ἐλάμπρυναν μὲ ὅλα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τοῖς παρεῖχον ὁ Ἡσίοδος καὶ οἱ Ἀλεξανδρινοί. Οὕτως ἔφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ χαρακτηρίσουν τὴν Ρώμην ὡς πρωτεύουσαν τοῦ μυθικοῦ τούτου βασιλέως. Τὸ κέντρον τοῦ παναρχαίου τούτου ἄστεως ἐτοποθέτουν πλησίον τῆς Ἀγορᾶς, παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Καπιτωλίου, ἐκεῖ ὅπου κατόπιν, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, ἱδρύθη ἱερὸν τοῦ θεοῦ. Διηγοῦντο ὅτι τὸ ἔλαφρὸν ὕψωμα τοῦ ἐδάφους περὶ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῆς Ἀγορᾶς καὶ τὸ ὕψωμα τοῦ Καπιτωλίου ἦσαν τὸ Σατούρνιον ὄρος (mons Saturnius). Ἐκ τούτου ὅλη ἡ περιοχὴ ὠνομάσθη Saturnia terra, ἐπεκταθέντος κατόπιν τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς ὁλόκληρον τὴν ρωμαϊκὴν χώραν καὶ βραδύτερον τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Ἔννιος, ὅστις συνεπίλησε τὰ στοιχεῖα του ἑλληνικοῦ μύθου περὶ τοῦ Κρόνου μετὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ περὶ τοῦ Σατούρνου, ἐπωνόμασε τὸν Jupiter Σατοῦρνον καὶ τὴν Juno Σατουρνίαν, συμμορφώσας οὕτω τοὺς δύο τούτους ρωμαϊκοὺς θεοὺς πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς Κρονίωνας. Κατά τινα παράδοσιν, ὁ Ἡρακλῆς, μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Παλατίνου, ἵδρυσεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Καπιτωλίου βωμὸν τοῦ Σατούρνου εἰς ἀνάμνησιν τῆς παρελθούσης βασιλείας του. Ὁ βωμὸς οὗτος ἐταυτίζετο πρὸς τὸν ἐνώπιον τοῦ Senaculum βωμόν, ὅστις διεσῴζετο ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου.

Εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Σατούρνου, ὅπερ ἐκτίσθη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, ὑπῆρχεν εἰκὼν τοῦ θεοῦ, ἡ ὁποία ἐδένετο μὲ ταινίας ἐξ ἐρίου, διὰ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐγκαταλείπῃ τοὺς τόπους, οἱ ὁποῖοι εἶχον τεθῆ ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Ἅπαξ μόνον τοῦ ἔτους, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον, ὅτε ἤγοντο πρὸς τιμήν του εἰδικαὶ ἑορταί, τὰ *Σατουρνάλια* (βλ. λ.), ἐλύετο ὁ θεὸς τῶν δεσμῶν του. Ὁ ναὸς τοῦ Σατούρνου, τοῦ ὁποίου σήμερον σῴζονται ὀλίγοι κίονες, ἐνωρὶς ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς θησαυροφυλάκιον τοῦ κράτους καὶ ὡς τόπος διαφυλάξεως τῶν σημάτων τῶν λεγεώνων ἐν καιρῷ εἰρήνης.

Ἡ λατρεία τοῦ Σατούρνου δὲν ἔσχε μεγάλην διάδοσιν ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας, πλὴν τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου προσέλαβε καθαρῶς λαϊκὸν χαρακτῆρα. Ὁ Σατοῦρνος ὅμως τῆς Ἀφρικῆς δὲν ἐφαίνετο νὰ ταυτισθῇ οὔτε πρὸς τὸν Κρόνον τῶν Ἑλλήνων, οὔτε πρὸς τὸν Σατοῦρνον τῶν Ρωμαίων. Ἦτο ἡ ἀνωτάτη θεότης τῆς χώρας, ὁμοιάζων μᾶλλον πρὸς τὸν Jupiter καὶ τὸν Δία.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἡ παλαιοτέρα μορφὴ τῆς λατινικῆς στιχοποιΐας, ἀπεκλήθη *σατούρνιος στίχος* καὶ ὅτι ὁ στίχος οὗτο: (◡—◡—◡— —◡—◡—, Dabunt malum Metelli Naevio poetae) ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν Ρωμαίων ὡς βάρβαρος ρυθμός, εἰς τὸν ὁποῖον ᾖδον οἱ Φαῦνοι καὶ οἱ προφῆται.
Θ. Π.

Σατπούρα (Satpura). Ὀροσειρὰ ἐν Κεντρικαῖς Ἰνδίαις, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου Ἀμαρκαντὰκ καὶ διευθυνομένη πρὸς Δ. Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶναι περίπου 960 χλμ., τὸ δὲ μέγιστον ὕψος 1100 μ.
Γ. Ι. Β.

Σὰτρ (La Châtre), ***Κλαύδιος, βαρῶνος ντὲ—.*** Γάλλος στρατάρχης (1536 1614). Συνέγραψεν: «Ἄλωσις τῆς Τιονβίλ», «Γαλλικὸς ἐμφύλιος πόλεμος» κ.τ.λ.
Θ. Β.

Σάτρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία κρητικῆς πόλεως, τῆς κατόπιν μετονομασθείσης *Ἐλεύθερνα* (*Στεφ. Βυζ.* 557, 16). Ὁ πολίτης *Σατραῖος.*
Σ. Ε. Λ.

Σάτραι [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 613, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Καλότυχον, Πολύσκιον* καὶ *Τσαλαπετεινός*, 2.125. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σιτίκοβα.*

Σάτραι (οἱ) [*Ἀρχ.*]. Ἀνδρεῖος καὶ πολεμικὸς θρακικὸς λαός, κατοικῶν τὴν παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας χώραν, μεταξὺ τῶν κάτω κοιλάδων τοῦ Νέστου καὶ Στρυμόνος. Ἐξεμεταλλεύοντο τὰ πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τοῦ Παγγαίου καὶ εἶχον ἐπὶ ὑψηλοτάτου ὄρους (τοῦ Γκιόζ-τεπὲ πιθανῶς) τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γνωστὸν μαντεῖον τοῦ Διονύσου, τοῦ ὁποίου προΐσταντο ἱερεῖς ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Βέσσων, κλάδου τῶν Σατρῶν, καὶ εἶχε μάντιδα (χρέωσαν) ὅπως ἐν Δελφοῖς. Ἦσαν φιλελεύθεροι, οἱ μόνοι ἐκ τῶν θρακικῶν λαῶν οἱ μὴ ὑποταχθέντες εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπερχόμενον Ξέρξην τῷ 480 π. Χ. (*Ἡρόδ.* VII, 110—112). Εἰς τὸ θρακικὸν τοῦτο ὄνομα ὁ Γίρετσεκ ἀναγνωρίζει συγγένειαν πρὸς τὸ ἀλβανικὸν *σάτρ*=μάχαιρα, ἄξιον δὲ σημειώσεως ὅτι ὁ Θουκυδίδης (II, 96) ἀναφέρει μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων Θρακῶν τοὺς καλουμένους Δίους, κατοι-

Digitized by Google

κοῦντας τὴν Ροδόπην, οἱ ὁποῖοι ἴσως νὰ εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς Σατρας. Α. Θ. Σ.

σατραπεία (ἡ)· τὸ ἀξίωμα, ἡ ἀρχὴ τοῦ σατράπου· || ἡ χώρα ἡ διοικουμένη ὑπὸ σατράπου.

—*[Ἀρχ.]* *Σατραπεία* ἐκαλεῖτο ἑκάστη τῶν μεγάλων διοικητικῶν μονάδων τοῦ ἀρχαίου περσικοῦ κράτους, ὡς ὠργάνωσεν αὐτὸ ὁ Κῦρος καὶ μετερρύθμισε Δαρεῖος ὁ Α΄. Οἱ διοικηταὶ τῶν περιφερειῶν τούτων ἐκαλοῦντο *σατράπαι* (βλ. λ.). Τοιοῦται ἦσαν 20, μία δὲ αὐτῶν ἦτο ἡ Μικρὰ Ἀσία. Αἱ μεγάλαι αὗται σατραπεῖαι διῃροῦντο εἰς μικρότερα τμήματα, τῶν ὁποίων οἱ διοικηταὶ ἐκαλοῦντο ἐπίσης *σατράπαι* ἢ *ὕπαρχοι*. Τὴν εἰς σατραπείας διαίρεσιν διετήρησεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Διάδοχοι, ἰδίᾳ δὲ οἱ Σελευκίδαι, ὑφ' οὓς οἱ σατράπαι ὠνομάσθησαν *στρατηγοί*, ἀλλ' αἱ σατραπεῖαι τούτων ἦσαν πολὺ μικρότεραι. Ν. Μ.

σατράπης (ὁ) (ἐκ τοῦ περσ. *χσαθράπ*)· διοικητὴς μεγάλου τμήματος τοῦ ἀρχαίου περσικοῦ κράτους ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως· || συνεκδ. ἐπὶ ἀνθρώπου, σκληρός, αὐθαίρετος, τραχύς.

—*[Ἀρχ.]* Ἐκαλοῦντο *σατράπαι* οἱ γενικοὶ διοικηταὶ τῶν *σατραπειῶν* (βλ. λ.) τοῦ ἀρχαίου περσικοῦ κράτους. Ὁ σατράπης εἶχεν εὐρεῖαν διοικητικὴν ἐξουσίαν, περιβληθεὶς καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς τοῦ περσικοῦ κράτους. Εἶχε τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων, τὸν ἔλεγχον τῶν κατωτέρων διοικητικῶν ὑπαλλήλων, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν ἐξουσίαν τόσον ἐπὶ ἀστικῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ ποινικῶν ὑποθέσεων. Ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν μεγάλων ἀρτηριῶν τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου, ἐπίσης δὲ καὶ διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν καταστολὴν τῆς λῃστείας. Ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν καθηκόντων συμπαρεστάτει καὶ συμβούλιον ἐκ Περσῶν καὶ ἐντοπίων. Ἐπετηρεῖτο ὑπὸ τοῦ γραμματέως του, ἐμπίστου τῆς αὐλῆς, καὶ ἰδιαιτέρων πρακτόρων τοῦ μεγάλου βασιλέως, τῶν λεγομένων «ὀφθαλμῶν» τούτου. Οἱ σατράπαι ἀνῆκον εἰς ἀρχαίας περσικὰς οἰκογενείας εὐγενῶν, ὧν πολλαὶ ἀντεποιοῦντο καὶ δικαιώματα κληρονομικῆς διαδοχῆς. Ἀπὸ τῆς παρακμῆς τοῦ περσικοῦ κράτους οἱ σατράπαι ἦσαν ἡμιανεξάρτητοι, ἐξ οὗ καὶ συχναὶ ἐπαναστάσεις πρὸς ἐπίτευξιν τελείας ἀνεξαρτησίας. Ν. Μ.

σατραπικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σατράπην, ὁ τοῦ σατράπου· || συνεκδ., σκληρός, τυραννικός: «σατραπικὴ συμπεριφορά».—Ἐπίρρ. *σατραπικῶς*.

σατραπισμός (ὁ)· ἡ σατραπικὴ συμπεριφορά, αὐθαιρεσία: «σατραπισμοὶ ἀστυνόμου».

Σάτραχος, ἢ *Σέτραχος* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς βορείας παραλίας τῆς Κύπρου, ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου ἐκβάλλει ὀλίγον ἀνατολικώτερον τοῦ Κλαρίου ποταμοῦ εἰς τὸν νῦν κόλπον Μόρφου ἢ Πεντάγεια (*Λυκόφρ.* Ἀλέξ. 448). Εἶναι ὁ νῦν *Ἀκροπόταμος*. Τὸ ὄνομά του ἔφερε καὶ πόλις πλησίον αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τῶν Λουζινιανῶν ἀρχόντων (1192—1489) ἡ νῦν *Πεντάγεια* καλουμένη. Α. Θ. Σ.

Σατρηνή *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Χαριουπόλεως τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 601 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Σουμπὰς-κιοΐ*.

Σατρία (Satria) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Λατίου (βλ. λ. *Σάτρικον*).

σατρίκιον (τό)· βλ. λ. *ζατρίκιον*.

Σάτρικον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λατίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Οὐόλσκων, κειμένη ἐπί τινος μεμονωμένου λόφου δεξιὰ τοῦ Ἀστούρα ποταμοῦ (νῦν Stura). Μνημονεύεται πολλάκις εἰς τοὺς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Οὐόλσκων πολέμους, ἀπὸ δὲ τοῦ Δ΄ π. Χ. αἰῶνος ἐδέχθη κατ' ἐπανάληψιν Ρωμαίους ἀποίκους. Περὶ τὰ τέλη τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν κατοίκων της. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς (τείχη πολυγωνικά, ἀρχαϊκὸς ναὸς κτλ.) σῴζονται εἰς τὴν νῦν πόλιν Conca. Α.Θ.Σ.

Σάτριος (Satrius). Ρωμαῖος πολιτικός, πάτρων τῶν Πικεντίνων καὶ τῶν Σαβίνων ἐν Ρώμῃ τῷ 74 π. Χ. Τινὲς σχετίζουν αὐτὸν μὲ τὸν ὁμώνυμον εἰς Ἀνατολὴν ληγάτον τοῦ Τρεβωνίου (43 π. Χ.), δολοφόνου τοῦ Καίσαρος. —Π.

Σατσλῆ-Μουσελὴμ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 187 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Καλαμωτή*.

σατσοῦμα (τό). Ἰαπωνικὰ ἀγγεῖα ὀνομασθέντα οὕτως ἐκ τῆς ὁμωνύμου ἰαπωνικῆς ἐπαρχίας Σατσοῦμα, ἐν ἧ ἀκμάζει ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἡ ἀγγειοπλαστική. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα εἶναι ἀνοικτοῦ κιτρίνου χρώματος μὲ διαφόρους ἐπὶ τῆς ὑαλώδους ἐπιφανείας ἐγχρώμους διακοσμήσεις (ἀνθέων, πτηνῶν καὶ ἀνθρωπίνων μορφῶν). Γ. Ι. Β.

Σατταγύδαι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς πιθανῶς ἰνδικός, κατοικῶν τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀραχωσίας (νῦν Ἀφγανιστὰν) παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀρείας. Ἐπὶ Δαρείου ἀπετέλουν μέρος τῆς ἑβδόμης σατραπείας τοῦ κράτους τῶν Ἀχαιμενιδῶν, καταβάλλοντες ἐτήσιον φόρον 170 ταλάντων (*Ἡροδ.* III, 91). Ἡ χώρα αὐτῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ Ἄνω Χελμὶντ καὶ τὸ ὀροπέδιον τοῦ Γαζνῆ ἐν Ἀφγανιστάν. Α. Θ. Σ.

Σάττερ (Satter), *Γουσταῦος*. Αὐστριακὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1832. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ μελόδραμα «Olanthe», ἡ συμφωνικὴ εἰκὼν «Washington», αἱ εἰσαγωγαὶ «Lorelei», «Jules César» καὶ «An die Freude», 2 συμφωνίαι κ. ἄ. Γ. Σ.

σάττιος, ἢ *κάττιος βαθμὶς στρωμάτων* (Chattian ἢ Kattian) *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν τριῶν βαθμίδων στρωμάτων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ ὀλιγόκαινος ὑποδιάπλασις τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἀνωτέρων ὀλιγόκαινον σειράν. Στρώματα αὐτῆς συναντῶνται πολλαχοῦ, ὡς ἐν τῇ λεκάνῃ τοῦ Μαίνζ, ἐν Ἀλσατίᾳ, Πεδεμοντίῳ, Λιγουρίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Γ. Κ. Γ.

σάττω· ἐπιθέτω τὴν σαγὴν ἐπὶ τοῦ ὑποζυγίου, ἐπισάττω, σαμαρώνω· || ἀρχ., γεμίζω, παραγεμίζω, στοιβάζω.

σάτυρα, *σατυρίζω, σατυρικὸς κ.τ.λ.*· βλ. *σάτιρα, σατιρίζω, σατιρικὸς κτλ.*

σατυρεΐα (ἡ) (Satureia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ποῶν ἐτησίων ἢ θάμνων πολυετῶν, ἰθαγενῶν τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σατυρεΐα ἡ κοινὴ* (Satureia communis), ἥτις εἶναι πολυκλαδώδης πόα μὲ φύλλα γραμμωτὰ χρώματος φαιοπρασίνου καὶ ἄνθη ὑπέρυθρα. Δ. Ν. Π.

σατυρίασις,—εως (ἡ). Καλεῖται οὕτω εἰς τὴν ψυχιατρικὴν ἡ ἀχαλίνωτος ἐκτέλεσις τῆς γενετησίου πράξεως ἢ τοῦ αὐνανισμοῦ παρὰ τῷ ἀνδρί. Παρατηρεῖται συχνάκις εἰς τοὺς προϊόντας γενικοὺς παραλυτικούς, εἰς τὴν νόσον μανίαν ἢ τὴν ἁπλῆν μανιακὴν διέγερσιν, εἰς τὴν ἄνοιαν, τὰς διαφόρους ἐκφυλογενεῖς φρενίτιδας καί τινας τοξικομανίας, ὅπως ἡ κοκαϊνομανία καὶ ὁ ἀλκοολισμὸς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μέθης ἐκ τῶν οἰκείων δηλητηρίων. Ἀκόμη παρετηρήθη καὶ εἴς τινας λοιμώξεις, π. χ. τὴν ἀναιμίαν. Ἡ σατυρίασις ἀφορᾷ τὸ ἀπὸ 12 μέχρις 70 ἐτῶν τμῆμα τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπανειλημμένη ἄσκησις τῆς συνουσίας δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἱκανοποιήσῃ οὐδὲ νὰ ἀποκάμῃ τὸν πάσχοντα. Γ. Κ. Δ.

σατυρίδαι (οἱ) (Satyridae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ροπαλοκέρων*, περιλαμβάνουσα ὡραιοτάτας καὶ εὐμεγέθεις ψυχάς, ὧν τὰ πολυπληθῆ γένη ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς. Τὰ ἔντομα τῆς οἰκογενείας ταύτης διακρίνονται ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων πτερύγων των, αἵτινες ποικίλως εἶναι διακεκοσμημέναι. Ἀξιολογώτερον γένος εἶναι ὁ *σάτυρος* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

«Σατυρική» (ἡ). —1) Σατιρικὴ ἐφημερὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1924 ὑπὸ Γ. Μπαλάσκα. —2) Δεκαπενθήμερος σατιρικὴ ἐφημερὶς ἐν Νάξῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1926 ὑπὸ Ματθ. Πρωτονοταρίου Ραγκαβῆ.

σατυρικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σατύρους, ὁ τῶν Σατύρων: «σατυρικὸν δρᾶμα», εἶδος ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δράματος, τοῦ ὁποίου ὁ χορὸς ἀπετελεῖτο ἐκ μεταμφιεσμένων Σατύρων· || ἀντὶ *σατιρικὸς* (βλ. λ.).

— σατυρικὸν δρᾶμα· βλ. λ. *δρᾶμα* (τ. Θ΄, σ. 539 γ).

σατυρίνη (Satyrin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι ἐκχύλισμα ὄρχεων ταύρου μετὰ ὑοχιμπίνης (0 0025 γρ. εἰς κάθε δισκίον). Τὸ σκεύασμα χορηγεῖται ἐπὶ ἀνικανότητος καὶ ἐπὶ ἀρτηριοσκληρύνσεως. Κ. Γ. Μ.

σατύριον (τό) (Satyrium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς κονδυλορρίζους, ἰθαγενεῖς τῶν Μακάρων νήσων. Ἐκ τῶν 50 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι τὸ *σατύριον τὸ εὐειδὲς* (Satyrium gracilis), ὅπερ καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

Σατύριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παναρχαιοτάτη ὀνομασία τοῦ *Τάραντος* τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Σ. Ε. Λ.

σατυρισμὸς (ὁ)· ἄλλως *σατυρίασις* (βλ. λ.).

σατυριστὴς (ὁ)· ὑποκριτὴς ἐν σατυρικῷ δράματι.

σατυριῶ (—άω)· πάσχω ἀπὸ σατυρίασιν.

Σατυρίων. Κωμικὸς συγγραφεὺς τῆς μέσης κωμῳδίας, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Εἶναι γνωστὸς ἐκ σκηνικῆς του νίκης κατὰ τὰ Διονύσια ἐν Ἀθήναις μὲ ἀντιπάλους τὸν Ποσείδιππον καὶ Ἀπολλόδωρον τὸν Καρύστιον. —Π.

— **Σατυρίων.** Περίφημος γελωτοποιός, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ (Συμπ. ἢ Λαπ. 19) «ἄμορφος τις ἐξυρημένος τὴν κεφαλήν, ὀλίγας ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τρίχας ὀρθὰς ἔχων». Σκώψας ποτὲ μεταξὺ καὶ ἄλλων ἔν τινι συμποσίῳ τὸν κυνικὸν φιλόσοφον Ἀλκιδάμαντα, προσεκλήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀγῶνα παγκρατίου καὶ τὸν ἐνίκησε, προξενήσας οὕτω περισσότερον τὴν θυμηδίαν καὶ τὸν γέλωτα τῶν συνδαιτυμόνων. Α. Θ. Σ.

Σάτυρος *[Μυθολ.]*. Δαίμονες τῶν δασῶν καὶ τῶν ὀρέων, οἵτινες μετὰ τῶν Σιληνῶν, τῶν Νυμφῶν καὶ τῶν Βάκχων καὶ Μαινάδων ἀπετέλουν τὸν θίασον τοῦ Διονύσου. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον εἶχον γεννηθῆ ἐκ τῶν πέντε θυγατέρων τοῦ Φορωνέως, κατ' ἄλλους δὲ ἦσαν τέκνα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἰφθίμης, θυγατρὸς τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος, ἢ τῶν Ναϊάδων ἢ τοῦ Σιληνοῦ. Εἰς τὴν ἐκ τοῦ τελευταίου μάλιστα καταγωγήν των ἀπέδιδον καὶ τὰ λάγνα ἔνστικτά των. Ἐλέγοντο ἀκόμη υἱοὶ τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Νύμφης Νικαίας, φέροντες τὰ ὀνόματα *Οἶνος, Οἰνοπίων, Ἄκρατος, Ἄμπελος, Ἡδύοινος, Κῶμος, Μόλπος*, ἅτινα καὶ ἑρμηνεύουν πῶς ἐπλάσθησαν οἱ περὶ αὐτῶν μῦθοι. Οἱ Σάτυ-

Κεφαλὴ Σατύρου (ὑπὸ Μιχαὴλ Ἀγγέλου).

ροι, γεννήματα τῆς διαταραχθείσης φαντασίας τῶν αἰγοβοσκῶν, οἵτινες ἔβλεπον τούτους πλανωμένους κατὰ τὴν νύκτα πρὸς ἀνεύρεσιν ἀπολεσθεισῶν αἰγῶν των, εἰς τὰ δάση καὶ τοὺς βράχους τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων, ἦσαν φανταστικὸν εἶδος ζῴων μὲ δασύτριχον ἀνθρώπινον σῶμα, ῥῖνα σιμήν, ὀξέα ὦτα, διχαλωτοὺς πόδας καὶ οὐράν. Ἦσαν εὐκίνητοι, ὀκνηροί, δειλοὶ (διὰ τοῦτο σύμβολόν των ἦτο ὁ λαγωὸς) καὶ μοχθηροί, ἀρεσκόμενοι νὰ ἐκφοβίζουν τοὺς ἀνθρώπους. Ἐφρόντιζον μόνον νὰ χορεύουν καὶ νὰ πηδοῦν, νὰ πίνουν, νὰ μεθοῖν καὶ νὰ καταδιώκουν τὰς Νύμφας, τὰς Μαινάδας καὶ τὰς Βάκχας πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν κτηνωδῶν ὁρμῶν των. Μόνη δὲ εὐγενὴς ἀσχολία των ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο ἡ μουσική. Ἡ μακρινὴ βοὴ τῶν πευκοφύτων δασῶν ἔφθανεν εἰς τὰ ὦτα τῶν εὐφαντάστων ποιμένων ὡς ἦχος αὐλῶν καὶ συρίγγων τῶν Σατύρων. Οἱ δαίμονες οὗτοι τῶν δασῶν καὶ τῶν ὀρέων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τέκνα τῆς δεισιδαιμονίας τῶν ἀγροτῶν της καὶ προσωποποίησις τῶν ἡδονικῶν καὶ κτηνωδῶν ἐνστίκτων τοῦ ἀγρίου καὶ ἀρχεγόνου ἀνθρώπου, ἐπέζησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὴν δημώδη δοξασίαν, ἀφοῦ κατὰ τὸν Α΄ μ. Χ. αἰῶνα σοβαρῶς διηγεῖται ὁ Πλούταρχος (Σύλλας ΚΖ΄) ὅτι εἴς τι νυμφαῖον τῆς ἐν Ἠπείρῳ Ἀπολλωνίας ἀνεκαλύφθη Σάτυρος κοιμώμενος, ὅστις ὁδηγηθεὶς πρὸς τὸν Σύλλαν ἀπήντα εἰς τὰς ἐρωτήσεις του μὲ φθόγγους ἀκατανοήτους, οἵτινες ἦσαν κρᾶμα χρεμετισμῶν ἵππου καὶ βελασμάτων τράγου. Ὑπῆρχε καὶ παράδοσις ὅτι οἱ Σάτυροι κατῴκουν εἰς νήσους τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, *Σατυρίδας* ἀπ' αὐτῶν καλουμένας, καὶ ὅτι ἦσαν ἄγριοι τὴν μορφὴν καὶ ἀσελγέστατοι, εἶχον δὲ οὐρὰν ἴσου μήκους μὲ τὴν τῶν ἵππων. Τοὺς Σατύρους ἐξηυγένισεν ἡ ἑλληνικὴ ποίησις καὶ ἡ ἑλληνικὴ καλλιτεχνία. Ἡ δημιουργία τῆς εὐθύμου τραγῳδίας, τοῦ σατυρικοῦ δράματος, μετεμόρφωσε τοὺς ζῳομόρφους τούτους δαί-

Digitized by Google

μονας εἰς ἀνθρωπομορφικούς. Ἀπὸ τερατόμορφα ὄντα ἔγιναν ὡραῖοι καὶ ἀξιέραστοι νεανίαι. Τὰ βραχέα κέρατά των, ἅτινα μετὰ τῶν μικρῶν ὀξέων ὤτων ἐμαρτύρουν τὸν προγενέστερον ζωϊκὸν τύπον των, μόλις ὑπερεῖχον τῶν σγουρῶν βοστρύχων καὶ ἡ μορφή των ἐφωτίσθη μὲ τὰς ἀκτῖνας τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς χάριτος. Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἠκολούθησε καὶ ἡ ἑλληνικὴ καλλιτεχνία, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ Σάτυροι ἦσαν ἀπὸ τὰ προσφιλέστερα μυθικὰ

Χορὸς Σατύρου καὶ Μαινάδος.
[Ἀγγειογραφία.]

θέματά της. Ἄπειροι εἶναι αἱ ἀγγειογραφίαι καὶ ἀνάγλυπτοι παραστάσεις τῶν ἀρχαίων μὲ ἐπεισόδια τοῦ θεοῦ Διονύσου καὶ τῶν ἀκολούθων του Σατύρων, ἀρίστη δὲ πασῶν ἡ τῆς ζῳφόρου τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Σάτυροι παρίστανται μαχόμενοι μὲ δᾶδας, ῥόπαλα καὶ θύρσους κατὰ τῶν Τυρρηνῶν πειρατῶν, οἵτινες ἤθελον ν' ἀπαγάγουν τὸν Διόνυσον ἔκ τινος ἀκτῆς. Ἐξ ἀπομιμήσεως ἑνὸς τῶν Σατύρων τῆς παραστάσεως ταύτης φαίνεται ὅτι προέρχεται τὸ ἐν τῷ μουσείῳ Παλέρμου ἀντίγραφον Σατύρου οἰνοχοοῦντος, ὅπερ εἶναι ἔργον μεγάλου ἀρχαίου γλύπτου. Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων Σατύρων ἐφημίζετο ὁ Σάτυρος τοῦ Πραξιτέλους, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ καλλιτέχνης ἐθεώρει, ὡς λέγεται, ἀπὸ τὰ κάλλιστα δημιουργήματα τῆς μεγαλοφυΐας του. Ἐκ δὲ τῶν ἔργων τῆς ἀρχαίας γραφικῆς οἱ Σάτυροι τῶν ζωγράφων Ἀριστείδου τοῦ Θηβαίου καὶ Τιμάνθους τοῦ νεωτέρου, ὁ Ἀποσκοπεύων Σάτυρος τοῦ Ἀντιφίλου, ἔργον πεφημισμένον, καὶ ὁ Ἀναπαυόμενος Σάτυρος τοῦ Πρωτογένους. Ἀντίγραφον ἔργου τῆς σχολῆς τοῦ Πραξιτέλους εἶναι ὁ Σάτυρος τοῦ μουσείου τοῦ Καπιτωλίου, ὅστις θεωρεῖται τὸ κάλλιστον τῶν διασωθέντων ἀγαλμάτων Σατύρων. Ἐπίσης ἄριστον ἔργον τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς εἶναι ὁ ἐκ μέλανος μαρμάρου ὀρχούμενος Σάτυρος τοῦ Ἀττίου. Ἐκ τῶν διασωθεισῶν ἀγγειογραφιῶν, εἰς τὰς ὁποίας Σάτυροι παίζουν συνήθως μετὰ τράγων, καὶ τοιχογραφιῶν ἄξιαι μείας εἶναι ἡ τοῦ συγκερατιζομένου μὲ τράγον Σατύρου τοῦ Ἡρα-

Σάτυροι ὀρχούμενοι.
[Ἐρυθρόμορφος ἀγγειογραφία.]

κλείου (Ἐρκολάνο) τῆς Ἰταλίας τοιχογραφία, ἡ παράστασις ἀγγείου ἐκ Νώλας, εἰς τὴν ὁποίαν εἷς Σάτυρος καταδιώκει Μαινάδα, καὶ ἄλλη γέροντος Σατύρου ἐν ἰθυφαλλικῇ καταστάσει, θέλοντος ν' ἀπαγάγῃ γυναῖκά τινα παρόντος τοῦ Βάκχου. Ἀλλὰ καὶ τὴν καλλιτεχνίαν τῶν νεωτέρων χρόνων ἐνέπνευσαν οἱ Σάτυροι καὶ πεφημισμένα ἔργα αὐτῆς εἶναι ὁ χαλκοῦς Σάτυρος τοῦ Ἰ. Μπολόνια εἰς τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ παλαιὸν ἀνάκτορον, τὸ ἐκ μαρμάρου σύμπλεγμα Σατύρου πειράζοντος Βάκχην τοῦ Πραντιὲ (Pradier), ὁ ἐν τῷ μουσείῳ Δρέσδης πίναξ τοῦ Ρούμπενς, εἰς τὸν ὁποῖον εἷς Σάτυρος θλίβει σταφυλὴν ἐντὸς ποτηρίου, τὸ ὁποῖον κρατεῖ μικρὸς Σάτυρος, ὁ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Μαδρίτης πίναξ τοῦ Ἀννίβα Καράτσιο, εἰς τὸν ὁποῖον εἷς Σάτυρος προσφέρει κύπελλον πλῆρες οἴνου εἰς τὴν Ἀφροδίτην, ὁ πίναξ τοῦ Ζορντάενς εἰς τὸ μουσεῖον Μονάχου, εἰς τὸν ὁποῖον παρίσταται ταξιδιώτης εἰσερχόμενος εἰς τὴν κατοικίαν οἰκογενείας Σατύρου κ. ἄ. Ὅ,τι ἦσαν οἱ Σάτυροι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ἦσαν καὶ οἱ Σιληνοὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Λυδίᾳ καὶ Φρυγίᾳ καὶ οἱ Φαῦνοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—«**Σάτυρος**». Σατυρικὴ ἐφημερίς, ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1870.

Σάτυροι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Μυθικὸς λαὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, ὁμοιάζων τὸν ἄνθρωπον μόνον κατὰ τὸ πρόσωπον. Ἦσαν πιθανῶς εἶδός τι ἀνθρωποειδῶν πιθήκων. Α. Θ. Σ.

σάτυρος (ὁ)· χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου λίαν ἐπιρρεποῦς πρὸς τὰ ἀφροδίσια, λάγνος, ἀσελγής, ἀκρατὴς πρὸς τὸ ἐπιβαίνειν, ὅμοιος τὰς ὀρέξεις πρὸς τοὺς μυθικοὺς *Σατύρους* (βλ. λ.).

σάτυρος (ὁ) (Satyrus) *[Ζωολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀρνιθοειδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *φασιανιδῶν*, περιλαμβάνον φασιανοὺς ἰθαγενεῖς τῶν περὶ τὰ Ἱμαλάϊα χωρῶν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σάτυρος ὁ κερασφόρος* (Satyrus cornutus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 75 περίπου ἑκατοστομέτρων. Ὁ ἄρρην ἔχει χρῶμα ὑπέρυθρον μετὰ ἰωδῶν καὶ κυανῶν ἀποχρώσεων καὶ φέρει ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς καὶ παρὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς σαρκώδη σκληρὰν ἀπόφυσιν. Ἡ θήλεια ἔχει χρῶμα ὑπόφαιον καὶ εἶναι κατά τι μικροτέρα τοῦ ἄρρενος. Δ. Ν. Π.

—**σάτυρος** (ὁ) (Satyrus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σατυριδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθεις ψυχὰς μὲ κεραίαν κατὰ πολὺ βραχυτέρας τοῦ σώματος, εἰς ποικιλοσχήμους ἀποφύσεις ἀπολήγουσας. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων καλύπτονται ὑπὸ τριχῶν καὶ ἔχουσι χρῶμα ἀργιλλοφαίου μετὰ ἐπιμήκων φαιοπρασίνων γραμμώσεων. Ἐνδιαιτῶνται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν ἀγρωστωδῶν φυτῶν. Διὰ νὰ μεταμορφωθῶσι σκάπτουσιν αἱ ἴδιαι ὀπὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Αἱ χρυσαλλίδες εἶναι βραχύσωμοι. Αἱ ψυχαὶ ἔχουσι γενικῶς σκοτεινοὺς χρωματισμούς. Τὸ γένος περιλαμβάνει πολυπληθῆ εἴδη, πανταχοῦ τῆς γῆς ἀπαντῶντα. Ἀξιολογώτερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ὁ *σάτυρος ἡ Κίρκη* (Satyrus Circe), τὸ μεγαλύτερον πάντων τῶν εἰδῶν, ὅπερ φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ἔχει χρῶμα φαιοϋποπράσινον μετὰ κιτρινολεύκων κηλίδων. Δ. Ν. Π.

Σάτυρος ἡ Κίρκη.

Σάτυρος *[Μυθολ.]*. Ὁ γενάρχης τοῦ μυθικοῦ γένους τῶν *Σατύρων* (βλ. λ.), υἱὸς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Νύμφης Νικαίας.

— **Σάτυρος**. —1) Ὁ τολμηρότατος καὶ δυνατώτατος τῶν ἐν Ἀθήναις *Ἕνδεκα*.

—2) Περίφημος ἐν Ἀθήναις τραγικὸς ὑποκριτής, υἱὸς τοῦ ἐκ Μαραθῶνος Θεόγνιδος καὶ διδάσκαλος εἰς τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ῥήτορος Δημοσθένους. Ὡς ἄνθρωπος δὲν ἐξετιμᾶτο ἐν Ἀθήναις, διότι προσεφέρθη διὰ τῆς τέχνης του νὰ λαμπρύνῃ τοὺς ἐν Δίῳ τελεσθέντας ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἀγῶνας πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς κατὰ τῶν Ὀλυνθίων νίκης του, λαβὼν ὡς ἀμοιβὴν αἰχμαλώτους γυναῖκας. ΚΑΨ.

— **Σάτυρος**. —1) Ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (285—247 π. Χ.), ἀποσταλεὶς πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν παραλίων τῆς Τρωγλοδυτικῆς, ὅπου ἔκτισε τὴν πόλιν Φιλωτέραν, πρὸς τιμὴν ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως (*Στράβ.* ΙΣΤ, 769).

—2) Ἀρχηγὸς πρεσβείας Ροδίων, ἀποσταλείσης εἰς Ρώμην 172 π. Χ., ὅπως διαβάλῃ εἰς τὴν σύγκλητον τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Εὐμένη Β', μετὰ τοῦ ὁποίου ἦλθον εἰς ῥῆξιν.

—3) Εἷς τῶν εἰς Ρώμην ἀποσταλέντων πρέσβεων τῶν Ἀχαιῶν (164 π. Χ.), ὅπως μεσολαβήσωσιν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως 1000 συμπολιτῶν.

—4) Ἀρχηγὸς τῶν ἐν Σικελίᾳ ἐπαναστατησάντων δούλων, ὅστις κλεισθεὶς ἔν τινι φρουρίῳ (101 π. Χ.) παρεδόθη τέλος μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὁδηγηθέντες εἰς Ρώμην, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ παρεδόθησαν εἰς τὰ θηρία. Οὗτοι ὅμως προλαβόντες ἐφόνευσαν ἀλλήλους, τελευταῖος δὲ ὁ Σάτυρος, ἀφοῦ ἀπέπνιξε τὸν ἔσχατον τῶν ἐπιζώντων, ηὐτοκτόνησεν.

—5) Περίφημος πλαγιαυλητής, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ (277—239 π. Χ.), περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι ἀκούσας πολλάκις τὸν φιλόσοφον Ἀρίστωνα νὰ διδάσκῃ, τοσοῦτον κατεθέλχθη ἐκ τῆς φιλοσοφίας, ὥστε πολλάκις ἠθέλησε νὰ ῥίψῃ τοὺς αὐλούς του εἰς τὸ πῦρ.

—6) Περιπατητικὸς φιλόσοφος καὶ ἱστορικός, ζήσας ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος (181—146 π. Χ.) ἢ ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ. Ἔγραψε: «Βίοι ἐνδόξων ἀνδρῶν», ἐν οἷς τοῦ Φιλίππου καὶ Δημοσθένους, καὶ «Περὶ χαρακτήρων», κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Θεοφράστου. Ἐπιτομὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐφιλοπόνησεν ὁ Ἡρακλείδης ὁ Λέμβος. Τὰ σῳζόμενα ἀποσπάσματα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Müller (Fragm. Hist. Graec. τ. III, σ. 159—166).

—7) Εἷς τῶν ἀρχιτεκτόνων τοῦ περιφήμου ἐν Ἁλικαρνασσῷ τῆς Καρίας Μαυσωλείου, ζήσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἐξ ἐνεπιγράφου βάσεως, εὑρεθείσης ἐν Δελφοῖς καὶ φερούσης τὸ ὄνομά του, προκύπτει ὅτι ἐφιλοτέχνησε τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἰδριέως καὶ τῆς Ἄδας, ἤτοι τῶν ἀδελφῶν καὶ διαδόχων τοῦ Μαυσώλου καὶ τῆς Ἀρτεμισίας.

—8) Ἀρχιτέκτων ἐν Αἰγύπτῳ, ἀκμάσας ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (285—247 π. Χ.), εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ εἰς Ἀλεξάνδρειαν μεταφορὰ καὶ ἀνίδρυσις ὀβελίσκου 80 πήχεων.

—9) Ἀθηναῖος ἐκ τοῦ δήμου Κηφισιᾶς, μέλος τοῦ ὀλιγαρχικοῦ κόμματος τῆς βουλῆς, μεγάλην ἐξασκῶν ἐπιρροήν. Ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (Ἑλλην. Β, 3, 54) περιγράφεται ὡς «θρασύτατος καὶ ἀναιδέστατος», γενόμενος, φαίνεται, καὶ εἷς τῶν Τριάκοντα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θηραμένους.

—10) Ἐπιγραμματοποιὸς ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, ἀπομιμηθεὶς Λεωνίδαν τὸν Ταραντῖνον. Ἐπιγράμματα αὐτοῦ σῴζονται ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ.

—11) Ἠλεῖος Ὀλυμπιονίκης, υἱὸς τοῦ Λυσιάνακτος ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἰαμιδῶν, ὅστις «ἐν Νεμέᾳ πεντάκις ἐνίκησε πυκτεύων καὶ Πυθοῖ τε δὶς καὶ δὶς ἐν Ὀλυμπίᾳ» (*Παυσ.* ΣΤ, 4, 5). Ἀνδριὰς αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἔργον τοῦ Ἀθηναίου καλλιτέχνου Σιλανίωνος. Α. Θ. Σ.

— **Σάτυρος**. —1) Διαπρεπὴς ἰατρὸς ἐν Κῷ, τιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου Ἰσθμιωτῶν διὰ χρυσοῦ στεφάνου καὶ ἀνδριάντος χαλκοῦ διὰ τὰς προσφερθείσας ὑπηρεσίας καὶ τὴν περὶ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔξοχον αὐτοῦ ἐπίδοσιν.

—2) Περιφανὴς ἰατρός, μαθητὴς τοῦ Κοΐντου, διδάσκαλος τοῦ Γαληνοῦ ἐν Περγάμῳ (Γαλ. Β, 224, 225). Ἔγραψεν ἀνατομικὰ συγγράμματα (ΙΕ, 136) καὶ ἐξηγήσεις εἰς ἱπποκρατικὰ ἔργα (προρρητικόν, ΙΣΤ' 524, ΙΘ' 57). ΑΡ. Π. Κ.

— **Σάτυρος**. Τύραννος τῆς Ποντικῆς Ἡρακλείας (353—347 π. Χ.), τοῦ ὁποίου σῴζονται ἀργυροῖ στατῆρες, ἀκμαιοτάτης τεχνοτροπίας, καὶ ἀργυρᾶ τετρώβολα, διώβολα καὶ ὀβολοὶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΗΡΑΚΛΕΙΑ καὶ διαφόρων τύπων. Α. Θ. Σ.

— **Σάτυρος Α'**. Βασιλεὺς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (407—393 π. Χ.), υἱὸς τοῦ Σπαρτάκου Α'. Ἐκαλλιέργησεν ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ἀθηναίων, τὰς ὁποίας ἀνέπτυξεν ἀκολούθως ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Λεύκων. Φονευθεὶς κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Θεοδοσιάδος, ἐκηδεύθη ἐπί τινος ἀκρωτηρίου τοῦ Βοσπόρου, τὸ ὁποῖον ἐκ τούτου ὠνομάσθη *Σατύρου μνῆμα*.

— **Σάτυρος Β'**. Ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ Παρυσάδου, φονευθεὶς μετὰ ἑπτάμηνον βασιλείαν τῷ 309 π. Χ. ἔν τινι μάχῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Εὐμήλου, διεκδικοῦντος τὸν θρόνον καὶ βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Σκυθῶν καὶ τοῦ Ἀριοφάρνου, βασιλέως τῶν Θρακῶν. Α. Θ. Σ.

— **Σάτυρος μάρτυς**. —1) Ὁ μετὰ τῆς *Περπετούας* καὶ ἄλλων ἐν Καρχηδόνι τῆς Ἀφρικῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 1 Φεβρουαρίου, ὑπὸ δὲ τῆς ῥωμαϊκῆς τὴν 7 Μαρτίου. —2) Ὁ μετὰ *Λουκίας* καὶ ἄλλων ἐν Καμπανίᾳ τῆς Ἰταλίας μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 6 Ἰουλίου. —3) Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου, ὅστις ἀποθανὼν τῷ 378 ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 17 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Σατύρων ἄκρον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς χώρας τῶν Σινῶν, χωρίζον τὸν Θηριώδη κόλπον (Θάλασσαν τοῦ Σιὰμ) ἀπὸ τοῦ Σινῶν κόλπου (Θαλάσσης τῆς Μεσημβρινῆς Κίνας) κατὰ τὸν Μαρκιανὸν (Περίπλ. Ἔξω θαλάσσης Α, 45). Εἶναι τὸ σύγχρονον cap Cambodge, νοτίως τοῦ βασιλείου

Digitized by Google

τοῦ Σιὰμ ἐσχατιά. Ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις τὸ τοποθετεῖ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ, φέρει αὐτὸ πεπλανημένως κατὰ 8° νοτίως τοῦ παραλλήλου του.

Σ. Ε. Λ.

—**Σατύρων νῆσοι** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τριὰς νήσων τοῦ πέραν τοῦ Γάγγου τμήματος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἃς ὁ Πτολεμαῖος τοποθετεῖ εἰς 2° πλάτους νοτίως τοῦ Ἰσημερινοῦ, περιγράφων ὅτι «ταύτας οἱ κατέχοντες οὐρὰς ἔχειν λέγονται, ὁποίας διαγράφουσι τὰς τῶν Σατύρων» (Ζ, γ, 30). Ἀπὸ τοῦ συσχετισμοῦ δὲ τῶν γεωγραφικῶν συντεταγμένων, ἃς παρέχει, προκύπτει ὅτι νοεῖ τὰς νήσους ἐν τῷ Μεγάλῳ κόλπῳ καὶ ΝΑ. τῆς Χρυσῆς χερσονήσου, διὸ ταυτίζονται ὑπ' ἄλλων μὲν πρὸς τὴν *Σουμάτραν*, τὴν Banca καὶ τὴν Biliton, ὑπ' ἄλλων δὲ πρὸς τὴν *Βόρνεον*, τὴν Anambas καὶ τὴν Natocna. Προφανῶς ἡ παράδοσις τῶν ἐνούρων κατοίκων ὠφείλετο εἰς τὴν ὑπὸ τῶν θαλασσοπόρων θέαν μεγάλων κερκοπιθήκων, ὡς συνέβη καὶ μὲ τοὺς τρωγλοδύτας καὶ τοὺς γορίλλας τοῦ Ἄννωνος.

Σ. Ε. Λ.

Σατυρῶν *ὄρος [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς ὑπὸ Αἴγυπτον Αἰθιοπίας, βορείως τοῦ Σωτείρας λιμένος, ἀναφερόμενον ὑπὸ Πτολεμαίου (Δ, ζ, 6), παραφθείραντος πιθανῶς τὴν ὀρθήν του ὀνομασίαν *Σατύρου ὅρμος*. Εἶναι τὸ παρὰ τὸ Πὸρτ-Σουδὰν λίαν ὑψηλὸν ὄρος Jebel Comadliba (ὕψ. 6.137 ποδ.), ὀλίγον ἔνδον τοῦ ἀγκυροβολίου Σαλάκα (Salaka: πλάτ. 20° 27′ Β., μῆκ. 37° 10′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 8c: Red Sea sheet 3), τοῦ ὁποίου τὸ σχῆμα, μὴ ἀλλάσσον ἀναλόγως τῆς διοπτεύσεώς του, ἀποτελεῖ πολύτιμον γνώρισμα εἰς τοὺς παραπλέοντας.

Σ. Ε. Λ.

Σατὼ-Λαφὶτ (Château-Lafite) *[Γεωγρ.]*. Μέγα τμῆμα τῆς Γαλλίας ἐν Πωγιὰκ (Pauillac) τοῦ νομοῦ τῆς Γιρόνδης, μετὰ ἐκτεταμένων ἀμπελώνων, ἐκ τῶν ὁποίων παράγεται ὁ φερώνυμος οἶνος, τοῦ εἴδους Μπορντώ.

Γ. Ι. Β.

Σατωμπριὰν (Châteaubriant) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δυτικῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Κάτω Λείγηρος, 64 χλμ. Β. ΒΑ. τῆς Νάντης. Κάτ. 7.000. Ὠνομάσθη ἐκ πύργου ἐγερθέντος κατὰ τὸν ΙΑ′ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Μπριὰν κόμιτος Πεντιέβρ. Ὁ πύργος, ἀνακαινισθεὶς τῷ 1524 ὑπὸ τοῦ Λαβάλ, ἐχρησίμευσεν ὡς ἐνδιαίτημα τῆς Φραγκίσκης ντὲ Φουά, εὐνοουμένης τοῦ Φραγκίσκου Α′.

Γ. Ι. Β.

Σατωμπριὰν (de Chateaubriand), ***Φραγκῖσκος-Αὔγουστος**, ἱππότης, εἶτα ὑποκόμις ντὲ —*. Ἐπιφανέστατος Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Σαὶν-Μαλὸ (1768—1848). Ἐνέκυψε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν μελέτην τῶν μαθηματικῶν, κατόπιν δὲ ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα, ταχέως ὅμως ἐγκατέλειψε καὶ τοῦτο. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰσήχθη παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ′ (1787). Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν μελέτην τότε τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κλασσικῶν, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς λογίους καὶ τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, δημοσιεύσας τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐν τῷ «Ἡμερολογίῳ τῶν Μουσῶν» (1790), ἄσημόν τι ἔμμετρον εἰδύλλιον, τὸν «Ἔρωτα τῆς ἐξοχῆς». Ἐραστὴς τῶν περιπετειῶν καὶ πλήρης φλογερᾶς φιλοδοξίας, ἀπεφάσισε νὰ ἀποδημήσῃ εἰς Ἀμερικὴν πρὸς ἀνακάλυψιν διόδου θαλασσίας κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν αὐτῆς, μεταξὺ Βεριγγείου πορθμοῦ καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Οὔδσωνος. Τῷ 1791 ἔφθασεν εἰς Βαλτιμόρην, μετέβη ἀκολούθως εἰς Νέαν Ὑόρκην, εἰς Βοστώνην, ἔφθασε μέχρι τοῦ ποταμοῦ Οὔδσωνος, διέσχισε τὴν περιοχὴν τῶν λιμνῶν τοῦ Καναδᾶ μέχρι καὶ πέραν εἶτα τῶν Φλωρίδων. Πληροφορηθεὶς ὅμως τὰ τῆς συλλήψεως τοῦ Λουδοβίκου ἔσπευσε νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Γαλλίαν, ὅπως ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών του συντελέσῃ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ (1792). Ἐπανελθὼν εὑρίσκει τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ διεσπαρμένην, τὴν δὲ σημαντικὴν περιουσίαν του δημευθεῖσαν καὶ ἐθνικοποιηθεῖσαν. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐνυμφεύθη εὔπορον νεάνιδα. Μετέβη εἶτα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς Βρυξέλλας, κατόπιν δὲ εἰς Κόμπλεντς, καταταχθεὶς ἐκ νέου εἰς τὸ στράτευμα. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Πρώσσων ἐκ Τιονβὶλλ (1792), τραυματισθείς, συνάμα δὲ νοσῶν ἐξ εὐφλογίας, ἐγκατελείφθη ὡς νεκρὸς εἴς τινα τάφρον. Ἀνευρεθεὶς καὶ ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του διὰ μικροῦ χρηματικοῦ ποσοῦ ἀνεχώρησε δι' Ἰερσέην, ἀλλ' ἡ κατάστασις αὐτοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ ἐγκατελείφθη παρὰ τοῦ πλοιάρχου εἰς ἐρημικήν τινα ἀκτὴν σωθεὶς ὑπὸ ἁλιέων. Καταφυγὼν εἰς τὴν οἰκίαν θείου του, ἐξορίστου εἰς τὴν Ἰερσέην, κατώρθωσεν ἐν τέλει ν' ἀναλάβῃ μετὰ μακρὰν παρ' αὐτῷ διαμονήν. Μεταβὰς δὲ εἶτα εἰς Λονδῖνον διῆλθεν ἡμέρας ἀθλιότητος, περίοδον πενίας καὶ στερήσεων, ἕως ὅτου εὗρεν ἐργασίαν τῇ μερίμνῃ συμπατριωτῶν του, ἀνατεθείσης εἰς αὐτὸν προσωρινῶς τῆς περισυλλογῆς καὶ διορθώσεως παλαιῶν κειμένων ἐφθαρμένων. Ἐπανακτήσας τέλος τὴν ὑγείαν του, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίου ἐκδοθέντος τότε ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορικόν, πολιτικὸν καὶ ἠθικὸν δοκίμιον περὶ τῶν ἐπαναστάσεων, νέων καὶ παλαιῶν, θεωρουμένων ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν πρὸς τὴν ἤδη Γαλλικὴν τοιαύτην» (1797), ἐν τῷ ὁποίῳ προσεπάθει ν' ἀποδείξῃ τὸ κατ' οὐσίαν μάταιον αὐτῶν, δεδομένου τοῦ ἀναλλοιώτου καὶ ἀτελοῦς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, κυβερνωμένης ὑπὸ τῶν αὐτῶν παθῶν καὶ ἀποβλεπούσης ἀενάως πρὸς τὰς αὐτὰς χιμαιρικὰς ἐλπίδας, κατὰ κανόνα διαψευδομένας. Τὸ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Κομπούρ* δημοσιευθὲν ἐκεῖνο ἔργον διῆλθεν ἐντελῶς ἀπαρατήρητον. Ὑποστὰς ὅμως σειρὰν ἀλλεπαλλήλων οἰκογενειακῶν ἀτυχημάτων, ὡς ἡ ἐν Παρισίοις καρατόμησις τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τῆς ἀδελφῆς του καὶ ἡ ἐγκάθειρξις, κατόπιν δὲ ὁ θάνατος τῆς μικροτέρας ἀδελφῆς καὶ τῆς μητρός του, διῆλθε κρίσιν ψυχολογικήν, ἧς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε μετὰ ταῦτα ὁ τελικὸς προσανατολισμὸς τοῦ ταλαντευομένου πνεύματός του εἰς τὴν ὁδὸν τῶν παραδεδεγμένων χριστιανικῶν δοξασιῶν. Ἐπακολούθημα καὶ ἄμεσος συνέπεια τῆς ἠθικῆς μεταβολῆς ἐκείνης ὑπῆρξε παρὰ τῷ Σατωμπριὰν τὸ σχέδιον ἐκδόσεως βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Περὶ τῆς ποιητικῆς καὶ ἠθικῆς καλλονῆς τῆς χριστια-

Φραγκῖσκος Σατωμπριάν.

[Προσωπογραφία τοῦ Girodet-Trioson ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Βερσαλλιῶν.]

νικῆς θρησκείας καὶ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῆς ἔναντι τῶν ἄλλων θρησκειῶν». Μετὰ ὀκταετῆ ἀπουσίαν ἐπανέρχεται εἰς Παρισίους (1800) καὶ ἐκδίδει ὑπὸ τὸ αὐτὸ ψευδώνυμον ἐπεισόδιον αὐτοτελὲς ἐκ τοῦ ἔργου τούτου, τοῦ ὁποίου τὴν ὁριστικὴν μορφὴν εἶχεν ἤδη ἀποκρυσταλλώσει ὑπὸ τίτλον μᾶλλον γενικόν, τὸν τοῦ «Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ». Τὸ ἐκδοθὲν ἐπεισόδιον ἔφερε τὸν τίτλον «Ἀτάλα, ἢ οἱ ἔρωτες δύο ἀγρίων ἐν τῇ ἐρήμῳ». Ἡ παραχθεῖσα ἐξ αὐτοῦ ἐντύπωσις ὑπῆρξεν ἄμεσος καὶ καταπληκτική. Ὁ ὑπὸ ψευδώνυμον εἰσέτι ἀλλὰ γνωστὸς εἰς πάντας συγγραφεύς, ἐγένετο αὐτοστιγμεὶ διάσημος. Διορθωθεῖσα, ἐπανεκδοθεῖσα, μεταφρασθεῖσα ἐπανειλημμένως, ἡ «Ἀτάλα» ἔθετεν αὐτὸν εἰς ἴσην μοῖραν πρὸς τοὺς τότε κορυφαίους Ρουσσὼ καὶ Βερναρδῖνον ντὲ Σαὶν Πιέρ. Παρὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν ἰδιορρυθμίαν τῶν ἐν αὐτῇ ὑπαρχουσῶν περιγραφῶν καὶ τὰς γεωγραφικὰς ἀσυνεπείας, ἃς κατέγνωσαν αὐτῷ οἱ κριτικοί, ἡ «Ἀτάλα» ἀφῆκεν ἐποχήν, δοῦσα ἀφορμὴν εἰς τὴν διάνοιξιν νέων καὶ εὐρυτέρων ὁριζόντων ἐν τῇ γαλλικῇ λογοτεχνίᾳ. Σχετισθεὶς μετὰ τῶν γνωστοτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συγγραφέων, ἦλθε τότε καὶ εἰς γνωριμίαν μετὰ τῆς Παυλίνας ντὲ Μπωμόν, τῆς μόνης ἐν τῷ κόσμῳ γυναικός, ἥτις ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ πνεύματός του, ἀγαπήσασα αὐτὸν εἰλικρινῶς. Τῇ βοηθείᾳ τῆς φίλης του, ἡ σύνθεσις τοῦ «Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ» ἐπραγματοποιήθη ὁλοκλήρως, ἐπισυναφθέντων εἰς αὐτὸ δύο αὐτοτελῶν ἐπεισοδίων, τῆς «Ἀτάλας», ἐκδοθείσης ἤδη, καὶ τοῦ «Ρενέ», εἰσέτι ἀνεκδότου. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ πολυκρότου ἔργου, ἐπαινεθέντος παρὰ τοῦ Σαὶντ-Μπὲβ καὶ θεωρηθέντος γενικῶς ὡς τελεσφόρως ἐνισχυτικοῦ τῆς ἐξ αἰτίας τῆς ἐπαναστάσεως ἐν παρακμῇ ἰδέας τῆς θρησκείας, ἔσχε σοβαρώτατον ἀντίκτυπον. Ὁ «Ρενέ», ἀποσπασθεὶς βραδύτερον ἐκείνου (1807), ἔργον κατ' ἐξοχὴν ἀπαισιόδοξον, στυγνῆς καὶ νοσηρᾶς μελαγχολίας, ὁμοιάζον πρὸς τὸν «Βέρθερον» τοῦ Γκαῖτε, ἔσχεν ἐπίσης ἐξαιρετικήν, ἀλλ' ὀλεθρίαν ἐν πολλοῖς ἐπίδρασιν, ἂν καὶ ὑπῆρξε κατὰ βάθος πρόδρομος τοῦ πεσσιμιστικοῦ ἐκείνου πνεύματος, ὅπερ ἐνεκολπώθη μετὰ ταῦτα γενεὰ ὁλόκληρος μεγάλων ποιητῶν, ὡς ὁ Λαμαρτῖνος καὶ ὁ Μυσσέ. Διορισθεὶς ὡς γραμματεὺς κατόπιν τῆς ἐν Ρώμῃ γαλλικῆς πρεσβείας, παρῃτήθη τῆς θέσεως ἐκείνης, ὑποστὰς ἀκόμη τὸ ἀτύχημα νὰ ἴδῃ μετὰ θλίψεως ἀρρήτου θνῄσκουσαν τὴν Παυλίναν ντὲ Μπωμόν. Ἐπιστρέψας μετὰ τοῦτο εἰς Γαλλίαν, ὠνομάσθη ἐπιτετραμμένος παρὰ τῇ δημοκρατίᾳ τοῦ Βαλαί, ἀλλ' ἡ τραγικὴ ἀγγελία τῆς ἐκτελέσεως τοῦ δουκὸς τοῦ Ἐγγιὲν ἤγαγε τοῦτον εἰς τοσαύτην ἀγανάκτησιν, ὥστε, προκλητικῶς καὶ θαρραλέως, νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἔκτοτε δὲ χρονολογεῖται ἀπὸ μέρους του ὁ ἀπηνὴς καὶ λυσσαλέος πόλεμος, ὃν ἐκήρυξε κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Τῷ 1804, μετὰ τὸν θάνατον καὶ τῆς μικροτέρας ἀδελφῆς του, συνέλαβε τὸ σχέδιον συνθέσεως πεζογραφικῆς ἐποποιίας πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἐν ταύτῃ ἀναφερομένας χώρας, ἀνεχώρησε πρὸς τοῦτο εἰς ταξίδιον, ἐπισκεφθεὶς ἀλληλοδιαδόχως τὴν Σπάρτην, τὰς Ἀθήνας, τὴν Σμύρνην, τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὸ Κάϊρον, τὴν Τύνιδα, τὴν Καρθαγένην, τὸ Κάδιξ, καταλήξας, τέλος, εἰς Γρενάδαν, ἐν τῇ Ἀλάμπρᾳ τῆς ὁποίας ἐνεπνεύσθη τὴν ἀξιόλογον διήγησιν αὐτοῦ, «Ὁ τελευταῖος τῶν Ἀβενσεράγων» (1806—1807). Ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους ἐδημοσίευσε κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἄρθρον ἀπροκαλύπτου βιαιότητος. Ἀγοράσας ταπεινὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν, ἀπεσύρθη τότε ἐν αὐτῇ, συγγράψας τὸ σχεδιαζόμενον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ Μάρτυρες ἢ ὁ θρίαμβος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας», ἐκδοθὲν τῷ 1809. Τὸ πλῆρες ζωηρῶν περιγραφῶν, ἀλλ' ἐλαφρῶς ἀνιαρὸν ἐκεῖνο ἔργον, ἐξήγειρεν ἐκ νέου ἐναντίον του τὴν πολεμικὴν τῆς κριτικῆς. Τὸ «Δρομολόγιον ἀπὸ Παρισίων μέχρις Ἱεροσολύμων», συντεθὲν τὴν ἰδίαν ἐποχὴν (1811), ἐνεφάνιζεν αὐτὸν ὑπέροχον ζωγράφον, πλήρη ἀδρᾶς παρατηρητικότητος καὶ συναρπαστικῆς θυμοσοφίας, ἐγκαινιάσαν χρονολογικῶς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐκφραστικῆς συνθέσεως, ὅπερ ἐκ τῶν ὑστέρων ὠνομάσθη «ταξιδιωτικὴ λογοτεχνία». Ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῷ 1811, κατεδικάσθη εἰς πλήρη ἀποχήν, κατόπιν ἀναγνώσεως παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ χειρογράφου τοῦ ἐναρκτηρίου λόγου του, πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων, θαυμαστὴς αὐτοῦ καὶ προσπαθῶν ὅπως τὸν προσεταιρισθῇ, ἀλλὰ συναντῶν ἐν τῷ προσώπῳ του δεινὸν καὶ ἀδιάλλακτον πολέμιον, διέταξεν αὐτὸν ὅπως ἐγκαταλίπῃ τὴν πρωτεύουσαν. Ἐγκατεστάθη τότε εἰς Διέππην (1812—1814), ἀσχοληθεὶς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς εὐσχήμου ἐκείνης ἐξορίας εἰς τὴν σύνταξιν «Ἀπομνημονευμάτων» καὶ εἰς ἱστορικὰς ἄλλας μελέτας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῆς τῆς περιόδου ἄρχεται νέα θυελλώδης ἐποχὴ ἐντόνου πολιτικῆς αὐτοῦ δράσεως. Ἅμα τῇ εἰσβολῇ καὶ καταλήψει τῶν συνόρων παρὰ τῶν Συμμάχων, ἐξέδωκε πολύκροτον τομίδιον «Περὶ Βοναπάρτου καὶ Βουρβώνων». Διορισθεὶς πρεσβευτὴς ἐν Σουηδίᾳ παρὰ τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ′, μετὰ τὴν ἐξ Ἔλβας ἀναχώρησιν καὶ ἐπιστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος ἠκολούθησε τὸν πρώην βασιλέα, λαβὼν ἐν Γάνδῃ παρὰ τούτου τὸν τίτλον τοῦ ὑπουργοῦ. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἐκείνην ἀπηύθυνεν ἔκθεσιν αὐτῷ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς χώρας, ἐν ᾗ συνίστα παροχὴν ἀθρόων καὶ ἀπολύτων ἐλευθεριῶν εἰς τὸν τύπον καὶ εἰς τὸν λαόν. Τὸ ὑπόμνημα ἐκεῖνο μολαταῦτα, παραποιηθὲν ἐν Παρισίοις καὶ παρασταθὲν ὡς συνιστῶν τὴν καταπάτησιν τῶν ἐλευθεριῶν, ἔδωκε λαβὴν εἰς ἐξεγέρσεις ἐναντίον τοῦ συντάξαντος αὐτό. Ἀρνηθείς, μετὰ τὸ Βατερλώ, ὅπως ἀναλάβῃ ὑπουργεῖον, ἐξέδωκε τὸ «Περὶ μοναρχίας συμφώνως τῷ Καταστατικῷ Χάρτῃ» ἔργον αὐτοῦ, ἐπιτεθεὶς συνάμα κατὰ τοῦ Ρισελιὲ καὶ τοῦ Ντεκὰζ εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν κυβέρνησιν εἰς ἄμεσον παραίτησιν αὐτῆς. Κολακεύσας ἐν τῷ μεταξὺ τὴν προσκειμένην ἤδη κοινὴν γνώμην, διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἑτέρου ὑπομνήματος, ἀπολογητικοῦ τοῦ δουκὸς ντὲ Μπερρὺ (1820), ὠνομάσθη πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ (1821), μετά τινα δὲ χρόνον ἐν Λονδίνῳ (1822). Ὑποδειχθεὶς δὲ ὡς πληρεξούσιος ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βερώνης, ἐπανῆλθε κατόπιν εἰς Γαλλίαν, ἀναλαβὼν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ κατορθώσας νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κήρυξιν πολέμου τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἱσπανίαν, ἀλλ' ἐξηναγκάσθη μετὰ τοῦτο εἰς παραίτησιν (1824). Ἀντιπολιτευόμενος κατόπιν, ὑπῆρξε διὰ διαφόρων ἄρθρων ὁ πρωτοπόρος τοῦ φιλελευθέρου κόμματος. Διορισθεὶς δὲ πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ παρὰ τῷ πάπᾳ Λέοντι τῷ Ζ′ καὶ παραιτηθεὶς τῆς θέσεώς του, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ οἴκου τῶν Βουρβώνων, ἐπανῆλθεν ἐσπευσμένως εἰς Γαλλίαν, μετ' ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ γενόμενος δεκτὸς ἐν Παρισίοις, ὡς ὑπερασπιστὴς πάσης προόδου καὶ πρόμαχος τῶν ἐλευθεριῶν. Ἐγκατασταθεὶς εἰς Ἑλβετίαν ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὴν πίεσιν ἀθρόων γεγονότων, ἐκ νέου εἰς Γαλλίαν. Κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς χολέρας (1832), θελήσας νὰ δωρήσῃ εἰς τὸν δῆμον τὴν ἐπιχορήγησιν αὐτοῦ, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ πάσχοντος λαοῦ, καὶ συλληφθεὶς καὶ προφυλακισθεὶς κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως, ἣν ἐπέμενε μὴ ἀναγνωρίζων, ἀπεφυλακίσθη μετ' ὀλίγον καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἑλβετίαν παρέμεινεν ἐπί τι ἐν Λουκέρνῃ. «Ὑπόμνημα ἐπὶ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς κυρίας δουκίσσης ντὲ Μπερρύ», κυκλοφορῆσαν ἐν ἔτος

Digitized by Google

μετὰ ταῦτα (1833), ὡδήγησεν αὐτὸν πρὸ τοῦ δικαστηρίου, πλὴν ἀθωωθεὶς ἐγένετο καὶ αὖθις ἀντικείμενον ἐνθουσιωδεστάτων ἐκδηλώσεων ἀπὸ μέρους τοῦ παρισινοῦ λαοῦ. Ἀποσυρθεὶς μετὰ ταῦτα πάσης δράσεως καὶ ἀναμείξεως εἰς τὴν πολιτικήν, διῆλθεν ἐν σιωπηλῇ μονώσει καὶ ἠρέμῳ περισυλλογῇ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, συμπληρῶν καὶ ἐπεξεργαζόμενος τὰ «Ἀπομνημονεύματα» αὐτοῦ, ἅτινα, ἐκδοθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του, κατεδικάσθησαν παρὰ τῆς κριτικῆς, λόγῳ τῆς πλήρους ἀνεπιεικείας καὶ συστηματικῆς ἐχθροπαθείας πρὸς πάντα μὴ ἀποθαυμάζοντα αὐτὸν καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ματαιοδοξίας τοῦ κυριαρχοῦντος ἐν αὐτοῖς. Πλὴν ἐπανεκδοθέντα, μετὰ ταῦτα, ὑπὸ τὴν μᾶλλον προσφυᾶ ἐπωνυμίαν «Πέραν τοῦ τάφου ἀπομνημονεύματα», ἀποτελοῦσι τὸ δημοφιλέστερον καὶ τὸ χαρακτηριστικώτερον ἐξ ὅλων τῶν διαδεδομένων αὐτοῦ ἔργων. Ἄλλα ἔργα τοῦ Σατωμπριὰν εἶναι: τὸ σχέδιόν του τῶν «Νατσὲζ» (1825), σύγχρονον τοῦ «Ρενὲ» καὶ τῆς «Ἀτάλας», ἀλλ' ὑποδεέστερον αὐτῶν. αἱ «Ἱστορικαὶ μελέται καὶ ὁμιλίαι» (1831), τὸ «Δοκίμιον περὶ τῆς ἀγγλικῆς λογετεχνίας» (1836) πλήρης μετάφρασις τοῦ «Ἀπολεσθέντος παραδείσου» τοῦ Μίλτωνος (1836) καὶ «Τὸ συνέδριον τῆς Βερώνης» (1838). Ἡ τραγῳδία «Μωϋσῆς» (1834) καὶ ἰδίως ὁ «Βίος τοῦ Ρανσὲ» (1844) φέρουσι μᾶλλον ἔκδηλα τὰ ἴχνη τῆς κοπώσεως. Ὁ Σατωμπριάν, ἐν τῷ συνόλῳ του, θεωρεῖται ὡς ἀριστοτέχνης ὕφους, κατ' ἐξοχὴν ἀκριβολόγος συγγραφεύς, ὑποδειγματικῆς καλλιεπείας ἀρχιτεκτονικῆς καὶ διαυγείας, δι' αὐτάς του δὲ τὰς ἰδιότητας κατατάσσεται μεταξὺ τῶν μᾶλλον διασήμων νεωτέρων Γάλλων κλασσικῶν. Θαυμαστὴς ἐξ ἄλλου τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑποστηρίξας μετὰ θέρμης τὴν τότε κηρυχθεῖσαν ἐπανάστασιν, ἔδωκεν ἐκ τούτου ἀφορμὴν ὥστε, ἐξ ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης, μία τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Σατωρενὼ (Châteaurenault), ***Φραγκῖσκος-Λουδοβῖκος-Ρουσσελὲ*** (Rousselet), *μαρκήσιος ντὲ* —. Γάλλος ἀντιναύαρχος καὶ στρατάρχης (1637—1716). Διεκρίθη εἰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Βερβέρων πειρατῶν, κατὰ τῶν Ὀλλανδῶν καὶ κατὰ τῶν Ἄγγλων. Γ. Ι. Β.

Σατωροὺ (Châteauroux) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἔντρ. Κάτ. 26.600. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων, γεωργικῶν ἐργαλείων ζύθου κλπ. Γ. Ι. Β.

Σατωροὺ (Châteauroux), ***Μαρία-Ἄννα ντὲ Μαγὺ-Νέλ***, *μαρκησία ντὲ Λὰ Τουρνέλ, δούκισσα τοῦ* —. Διάσημος ἐρωμένη τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΕ' (1717—1744). Ἦτο ἡ τετάρτη τῶν θυγατέρων τοῦ μαρκησίου ντὲ Νέλ, αἵτινες ἀλληλοδιαδόχως εἶχον ἀποκτήσει τὴν εὔνοιαν τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ'. Νυμφευθεῖσα τῷ 1734 τὸν μαρκήσιον ντὲ Τουρνὲλ καὶ μείνασα χήρα εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν ἡ Λὰ Τουρνέλ, ὡραία καὶ φιλάρεσκος καὶ προικισμένη μὲ εὐστροφίαν πνεύματος καὶ χαρακτῆρα ἐπιβλητικόν, δὲν ἤργησε νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ βασιλέως, εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν αὐλὴν ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς της κυρίας ντὲ Μαγύ. Ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ρισελιέ, κατώρθωσε ταχέως ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν εὐνοουμένην τοῦ βασιλέως Λὰ Βαλλιὲρ καὶ νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ ἐρωμένη αὐτοῦ. Χάρις εἰς τὴν παροιμιώδη κυνικότητά της κατώρθωνε νὰ ἐπιτυγχάνῃ παρὰ τοῦ βασιλέως πᾶν ὅ,τι ἐζήτει. Ἐγράφησαν περὶ αὐτῆς πολλαὶ ὑπερβολαί, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάμιξίν της εἰς διαφόρους πολιτικὰς μηχανορραφίας διὰ τὴν διατήρησιν ἢ τὴν ἀνατροπὴν διαφόρων ὑπουργῶν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἠκολούθει πάντοτε τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ρισελιὲ καὶ τῆς κυρίας Τανσέν. Μετὰ τὰς συμφορὰς τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1743, ἔπεισε τὸν βασιλέα νὰ τεθῇ αὐτὸς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του καὶ τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἀλσατίαν. Ἐκεῖ ὅμως ὁ βασιλεύς, ἀσθενήσας βαρέως ἐν Μέτς, συγκατετέθη ἐκ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, ν' ἀποπέμψῃ τὴν ἐρωμένην του, κατὰ συμβουλὴν τῶν ἰατρῶν καὶ συμβούλων του, ἐχθρῶν τῆς Σατωρού. Μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του ὁ βασιλεὺς ἐπανέλαβε τὰς σχέσεις του μετὰ τῆς βασιλίσσης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐρωμένην του, τὴν ὁποίαν ἐγκατέστησε καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐλήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Σατωροὺ κατέστη παντοδύναμος καὶ ἐξώρισε πάντας τοὺς ἐχθρούς της. Μετὰ μικρὸν ὅμως ἀπέθανε, κατόπιν βραχείας ἀσθενείας, διεδόθη δὲ ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν της. Μ. Δ. Β.

Σατὼ-Τιερρὺ (Château-Thierry) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Αἴν, πατρὶς τοῦ Λαφονταίν. Κάτ. 7.770. Ἔχει βιομηχανίαν εἰδῶν κεραμευτικῆς. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένοντο σφοδραὶ μάχαι περὶ τὴν πόλιν ταύτην (βλ. κατωτ.). Γ. Ι. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Α) Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Γαλλίας τοῦ 1814 (βλ. λ. *Ναπολεόντειοι πόλεμοι*) τὸ ρωσικὸν στράτευμα τοῦ στρατηγοῦ Σάκκεν (περὶ τοὺς 15.000 ἄνδρες), μετὰ τὴν ἧττάν του εἰς τὴν μάχην τοῦ *Μονμιραΐγ* (βλ. λ.), ἔφυγε προτροπάδην τὸ ἀπόγευμα τῆς 11ης Φεβρουαρίου 1814 πρὸς τὸ Σατὼ Τιερρύ. Ὁ Μέγας Ναπολέων ἀμέσως τὴν ἑπομένην, ἀφοῦ κατηύθυνε τὸ σῶμα τοῦ Μαρμὸν πρὸς Βερτύ, κατεδίωξε κατὰ πόδας τὸ φεῦγον ρωσικὸν στράτευμα. Ὁ παρὰ τὴν Μὼ ὅμως σταθμεύων μετὰ τοῦ σώματός του στρατηγὸς Μακδόναλ δὲν ἔσπευδε νὰ παρακωλύσῃ τὴν προσπέρασιν τοῦ ρωσικοῦ στρατεύματος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μάρνη· διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον κατώρθωσε τὸ κύριον σῶμα τῶν Ρώσων νὰ προσπεράσῃ τὸν ποταμόν, ὁπότε ὁ Ναπολέων δὲν συνήντησεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μάρνη εἰμὴ μόνον τὴν ρωσικὴν ὀπισθοφυλακήν, ἥν, μετὰ ἀγῶνα διεξαχθέντα παρὰ τὸ Σατὼ Τιερρύ, τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1814, ἀπέκοψε καὶ ᾐχμαλώτισεν.

Β) Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον οἱ Γερμανοί, μὴ ἐπιτυχόντες κατὰ τὰς ἐπιθέσεις των τῆς ἀνοίξεως 1918 τὴν διάρρηξιν τοῦ συμμαχικοῦ μετώπου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἀμιέννης (21 Μαρτίου—5 Ἀπριλίου, 18—26 Ἀπριλίου), ἐπεζήτησαν τὴν διάρρηξιν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Αἴν, ἔνθα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶχον οἱ Σύμμαχοι πολλὰς δυνάμεις, καθόσον ἐθεώρουν τὸν τομέα τοῦτον φύσει ὀχυρόν. Διεξήχθησαν τότε, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 27 Μαΐου—8 Ἰουνίου 1918, ἐπιχειρήσεις, ὧν ἀποτέλεσμα ἦτο ὁ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν σχηματισμὸς τοῦ γνωστοῦ *θυλάκου Σατὼ Τιερρύ*. Τὴν 26ην Μαΐου 1918 οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρίσκοντο ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχῆμα, ἑκατέρωθεν τοῦ ἐν αὐτῷ σημειουμένου μετώπου· δηλαδή, ἡ 6η γαλλικὴ στρατιὰ (11 μεραρχίαι) ὑπὸ τὸν Duchesne ἐφ' ὁλοτάξαντος τὴν σύντονον μεταφορὰν ἐφεδρειῶν καὶ τὴν ἐν καιρῷ δρᾶσιν τῆς ἐναερίου μεραρχίας (χρησιμοποιήσις της διὰ πρώτην φοράν, ἅτε συγκροτηθείσης τὴν 14ην Μαΐου 1918). Τὴν 1ην ὥραν τῆς 27ης Μαΐου ἐξετελέσθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν σφοδρὸς βομβαρδισμὸς καθ' ἅπαντος τοῦ βάθους τῆς γαλλικῆς τοποθεσίας ἀπὸ Βωξαΐγιὸν μέχρι Μπριμόν, ἤτοι ἐπὶ μετώπου 55 χιλιομέτρων, τὴν δὲ 4ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐξώρμησεν ἡ γερμανικὴ ἐπίθεσις, ἡ πλημμυρήσασα τὰς γαλλικὰς θέσεις. Μέχρι τῆς 11ης ὥρας οἱ Γάλλοι ἀνθίσταντο σθεναρῶς ἐπὶ τῶν πρώτων τοποθεσιῶν, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν τοῦ ὀροπεδίου Σεμὲν ντὲ Ντάμ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἡ περαιτέρω ἀντίστασις ἤρχισε καμπτομένη, δι' ὃ ὑπεχώρησαν οἱ Γάλλοι ἐπὶ τῆς 2ας τοποθεσίας, τῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Αἴν, καὶ τότε οἱ Γερμανοὶ προσεπέρασαν περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης νοτίως τοῦ ποταμοῦ. Κατὰ τὴν νύκτα 27—28 καὶ τὴν 28ην Μαΐου ἡ γερμανικὴ προχώρησις ἐξηκολούθησεν ἀπωθοῦσα τοὺς Γάλλους ὁλονὲν νοτιώτερον, ἐπιτευχθείσης τοιουτοτρόπως τῆς ἀπαρχῆς σχηματισμοῦ θυλάκου. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον κινητοποιηθῆ αἱ ἀπὸ τῆς νυκτὸς 26—27 Μαΐου διαταχθεῖσαι γαλλικαὶ ἐφεδρεῖαι, εἰς τρόπον ὥστε περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 28ης εἶχον ἤδη φθάσει ἀρκεταὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης (9 μεραρχίαι), ἀλλ' ἡ παρουσιασθεῖσα παρὰ τοῖς Γάλλοις δυσκολία ἐνέκειτο εἰς τὸ ζήτημα τοῦ συντονισμοῦ τῆς διοικήσεως, δι' ὃ ἐκλήθη ἐπειγόντως

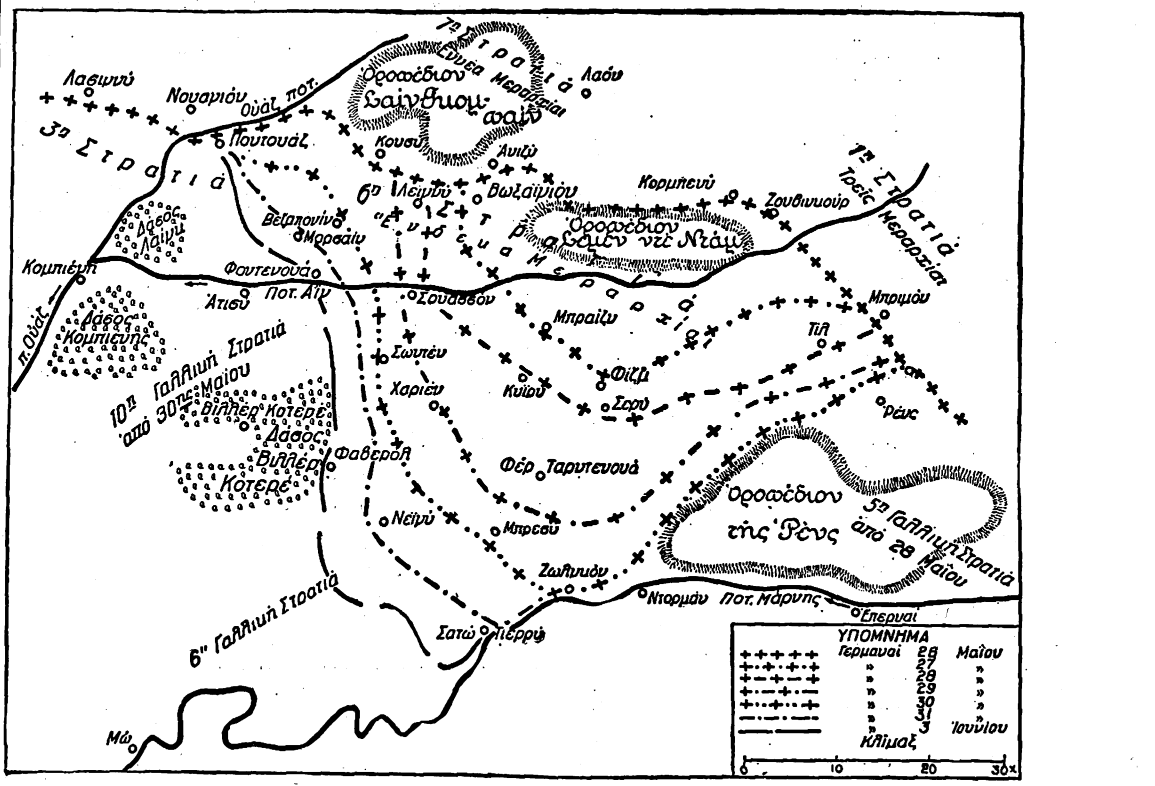

Θύλακος Σατὼ-Τιερρὺ 27 Μαΐου—8 Ἰουνίου 1918.

κλήρου τοῦ τομέως ἀπὸ Ποντουὰζ διὰ Κουσὺ—Ἀνιζὺ — Ζουβινκοὺρ — Μπριμὸν μέχρι Μπετενύ, ἤτοι ἐπὶ μετώπου 90 χιλιομέτρων, ἀντιμετώπως δὲ τμήματα τῆς 7ης γερμανικῆς στρατιᾶς (9 μεραρχίαι) καὶ τῆς 1ης (3 μεραρχίαι). Εἰδικῶς διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ τομέως τούτου εἶχε διατάξει ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος Πεταὶν ὅπως, παρὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ 1918 (περὶ ὧν βλ. λ. *Παγκόσμιος πόλεμος*, τ. ΙΘ' σελ. 348), ἡ σοβαρὰ ἀντίστασις δοθῇ ἐπὶ τῆς 1ης τοποθεσίας (ἀσφαλείας), καθόσον ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ θέσεις τοῦ ὀροπεδίου Σεμὲν ντὲ Ντὰμ ἦσαν κατὰ πολὺ πλεονεκτικώτεραι ἀπὸ τῶν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Αἴν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἔπρεπε ν' ἀποφευχθῇ ὁ κίνδυνος τῆς ἐγκαταλείψεως ἔστω καὶ ἐλαχίστου ἐδάφους πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Παρισίων. Οἱ Γερμανοὶ ἀπεφάσισαν ὅπως ἄρξωνται τῆς ἐπιθέσεως τὴν 27ην Μαΐου, διὸ ἀπὸ ἡμερῶν εἶχον ἀρχίσει μεταφέροντες διὰ νυκτερινῶν πορειῶν ἰσχυρὰς δυνάμεις ἐκ τῆς περιοχῆς Χιρσὸν — Μεζιέρ, ἔνθα εὑρίσκετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συγκεντρωμένος ὁ ὄγκος τῶν γερμανικῶν ἐφεδρειῶν, καὶ τοιουτοτρόπως τὴν πρωΐαν τῆς 27ης Μαΐου εἶχεν ἀποτελεσθῆ γερμανικὸς στρατὸς ἐκ 30 μεραρχιῶν, μέλλων νὰ ἐνισχυθῇ ὑπὸ ἑτέρων 12 μεραρχιῶν, ἤτοι στρατὸς ἐκ 42 μεραρχιῶν καὶ ἐκ 4 000 πυροβόλων ὑπὸ τὸν Κρόνπριντζ. Οἱ Γάλλοι ἦσαν τελείως ἀνίδεοι περὶ τῆς τοιαύτης γερμανικῆς συγκεντρώσεως πρὸς τὸν τομέα Σατὼ Τιερρύ, ἔλαβον δὲ διὰ πρώτην φορὰν γνῶσιν περὶ ταύτης τὴν ἑσπέραν τῆς 26ης Μαΐου ἐκ πληροφοριῶν δύο Γερμανῶν αὐτομόλων, καὶ τότε προσεπάθησαν νὰ λάβωσι τὰ κατάλληλα μέτρα· ἀλλ' ὁ ὑπολειπόμενος χρόνος ἦτο τόσον ὀλίγος, ὥστε ἐλαχίστας δυνάμεις ἠδυνήθησαν νὰ συγκεντρώσωσι, μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας τοῦ Γάλλου ἀρχιστρατήγου, διαἐπὶ τόπου ἡ διοίκησις καὶ τὸ ἐπιτελεῖον τῆς 5ης στρατιᾶς τοῦ Micheler, ἵνα ἀναλάβωσι τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς Ρένς γαλλικῶν στρατευμάτων. Τὴν 29ην ἡ γερμανικὴ προχώρησις ἐξηκολούθησεν ἐντονωτάτη, καταληφθείσης καὶ τῆς Σουασσόν, εἰς τρόπον ὥστε ὁ διανοιχθεὶς θύλακος ὁλονὲν ηὐρύνετο. Τὴν 30ὴν Μαΐου ἀφίχθη ἐπὶ τόπου ἡ 10η γαλλικὴ στρατιά, παρενεθεῖσα μεταξὺ 3ης καὶ 6ης, καὶ τότε ἐγένετο ἀπόπειρα ἐκ μέρους τῶν Γάλλων συγχρονισμένης προσβολῆς κατ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ θυλάκου· κατὰ τοῦ δυτικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἐξ Ἀτισὺ πρὸς Σουασσὸν—Μπραῖζν ὑπὸ τμημάτων τῆς 10ης στρατιᾶς, κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἐκ τῶν ὑψωμάτων Ρένς πρὸς Φίζμ (Fismes) ὑπὸ τμημάτων τῆς 5ης στρατιᾶς, ἀλλ' ἅπασαι αἱ γαλλικαὶ αὗται ἀπόπειραι ἀπέτυχον. Τὴν 31ην Μαΐου οἱ Γερμανοὶ προήλασαν μέχρι τοῦ Μάρνη ἐπὶ μετώπου Ντορμὰν—Σατὼ Τιερρύ, ἤτοι ἐπὶ 20 χιλιομέτρων, καὶ τότε ἐνέτεινον τὰς προσπαθείας των πρὸς διεύρυνσιν τοῦ θυλάκου πρὸς δυσμάς, ἤτοι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ δάσους Βιλλὲρ Κοτερέ. Κατὰ τὸ μέχρι τῆς 2ας Ἰουνίου χρονικὸν διάστημα ἡ διεύρυνσις τοῦ θυλάκου ἐξηκολούθει, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἡ περαιτέρω γερμανικὴ προχώρησις ἀνεκόπη, καθόσον ἀπὸ τῆς 3ης Ἰουνίου αἱ γαλλικαὶ δυνάμεις εἶχον αὐξήσει μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 37 μεραρχιῶν. Κατὰ τὰς ἐπιλοίπους μέχρι τῆς 8ης Ἰουνίου ἡμέρας ἐξηκολούθησαν αἱ γερμανικαὶ ἀπόπειραι πρὸς διεύρυνσιν τοῦ θυλάκου, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, δι' ὃ τά τε ὑψώματα τῆς Ρένς, καθὼς καὶ τὸ δάσος Βιλλὲρ Κοτερέ, καθ' ὧν κατεβλήθησαν αἱ μείζονες προσπάθειαι, παρέμειναν ἄθικτα. Αἱ διαδοχικαὶ προχωρήσεις τῶν Γερ-

Digitized by Google

μανῶν ἐμφαίνονται εἰς τὸ σχῆμα. Ὁ διανοιγεὶς θύλακος Σατὼ Τιερρύ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀφήρει μεγάλην ἐδαφικὴν περιοχὴν ἀπὸ τοὺς Γάλλους (μέτωπον 90 χιλιόμετρα καὶ βάθος 60), ἀφ' ἑνὸς μὲν διέκοψε τὰς συγκοινωνίας τῶν Γάλλων ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρίσιοι—Σαλόν, συνεπῶς παρεκώλυε τὰς ταχείας μεταφορὰς τῶν γαλλικῶν ἐφεδρειῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπηύξανε τὸ γαλλικὸν μέτωπον κατὰ 50 περίπου χιλιόμετρα. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν 55.000 Γάλλοι αἰχμάλωτοι, 650 πυροβόλα, 2.000 πολυβόλα καὶ ἄπειρον ὑλικόν.

Γ) Ἐπειδὴ ὁ σιδηροδρομικὸς ἀνεφοδιασμὸς τῶν ἐντὸς τοῦ θυλάκου Σατὼ Τιερρὺ γερμανικῶν στρατευμάτων ἐδυσκολεύετο μεγάλως, ἐπεζήτησε τὸ γερμανικὸν ἀρχιστρατηγεῖον τὴν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Κομπιένης εὐθυγράμμισιν τοῦ θυλάκου τούτου, δηλαδὴ τὴν συνένωσιν τῶν θυλάκων Σατὼ Τιερρὺ καὶ Μοντιντιὲ εἰς ἕνα εὐρύτατον θύλακον, ἀλλ' ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δοθεῖσα μάχη τοῦ Μὰτς (βλ. λ.) δὲν ἐπέτυχε τὸ ποθούμενον.

Δ) Κατὰ τὴν ἀπὸ 18ης Ἰουλίου 1918 ἀναληφθεῖσαν ἐπίθεσιν τῶν συμμάχων διεξήχθη κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 18 Ἰουλίου—4 Αὐγούστου 1918 ἡ 2α μάχη τοῦ Μάρνη, ἡ ἀπολήξασα ὑπὲρ τῶν Γάλλων, καθ' ἣν ἐξηλείφθη ἐξ ὁλοκλήρου ὁ θύλακος Σατὼ Τιερρύ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σατὼ Τουρνουᾶ. Φραγκικὸν κάστρον τῆς Ἤλιδος (βλ. λ. *Χλουμοῦτσι*).

Σαυαρία, *Σαβαρία* ἢ *Σαουαρία* (Sabaria, Savaria) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἄνω Παννονίας, κόμβος τῆς πρὸς Ἰταλίαν διὰ Ἀκυληΐας ὁδοῦ. Ἱδρυθεῖσα τῷ 48 μ. Χ. παρὰ Τιβερίου, εἶναι ἡ νῦν οὐγγρικὴ πόλις Steina-manger (ἢ Szombathely). Π. Ν. Π.

Σαυαρίας, ἢ *Σαουαρίας* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Παννονίας ρέων παρὰ τὴν Σαυαρίαν καὶ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν νῦν Seber ἢ Zäber. Π. Ν. Π.

Σαύαροι *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. III, 5, 10). Κατὰ τὸν Schafarik κατῴκουν περὶ τοὺς ποταμοὺς Desna, Sem καὶ Sula, κατὰ τὴν Κεντρικὴν Ρωσίαν, κατὰ δὲ τὸν Müller εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σαναραίους* (βλ. λ.), κατοικοῦντας πρὸς Β. τῆς Ἀλβανίας (Νταγεστάν). Α. Θ. Σ.

Σαύατρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Λυκαονίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 4, 9) βορειοανατολικῶς τοῦ Ἰκονίου. Κατὰ τὸν «Πεουτιγγεριανὸν πίνακα» ἀπεῖχε πρὸς Α. Λαοδικείας τῆς Κατακεκαυμένης 55 μίλλια, καὶ 43 πρὸς τὸ ΒΑ. τοῦ Ἰκονίου, κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ἀπὸ τούτων ὁδῶν εἰς Γάρσαυρα (μετὰ ταῦτα Ἀρχελαΐδα, νῦν Ἄκ-Σεραΐ). Ταυτίζεται πρὸς τὰ *Σόατρα* τοῦ Στράβωνος (XII, 568). Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ μνημονεύεται ἐπίσκοπος αὐτῆς ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἰκονίου. Εἶναι ἡ σημερινὴ κωμόπολις *Σοῦ-Βερμέζ*. Α. Θ. Σ.

Σαύη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἐρήμου Ἀραβίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 18, 1) «ἐν τῇ μεσογείᾳ», εἰς Ἀν. μῆκ. 73° καὶ Β. πλάτ. 33°. Ταυτίζεται πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν πόλιν Saf, νῦν δὲ Es-Safa. Α. Θ. Σ.

Σαυΐα, ἢ *Σααβία* (Savia) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ μέρους τῆς Ἄνω Παννονίας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Περιελάμβανε τὴν μεταξὺ Σαύου, Δραύου καὶ Δαλματίας ἔκτασιν. —Π.

Σαυκόννα (Sauconna) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Σημαντικὸς ποταμὸς τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς Γαλλίας, καλούμενος καὶ *Ἄραρ*, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Βοσγίων συμβάλλει εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ροδανοῦ παρὰ τὸ Λούγδουνον (νῦν Λυὼν) μετὰ ροῦν 432 χλμ. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Σὼν* (Saône). Α. Θ. Σ.

Σαύλιος. Ἀρχαῖος βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, φονεύσας τὸν ἀδελφόν του φιλόσοφον Ἀνάχαρσιν ἐνῷ ἐθυσίαζεν (*Ἡροδ.* IV, 76). Α. Θ. Σ.

Σάϋλοκ (ἀγγλ. Shyloc). Ἰουδαῖος τοκογλύφος, ἐκ τῶν κυρίων προσώπων τῆς τραγῳδίας τοῦ Σαίξπηρ «Ὁ Ἔμπορος τῆς Βενετίας». Κατέστη ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ σκληροῦ, ἀσυνειδήτου καὶ ἀνοικτήρμονος τοκογλύφου καὶ ἐν γένει παντὸς φιλαργύρου.

Σάϋμ (Syme), *Ἰάκωβος*. Διάσημος Σκῶτος χειρουργὸς (1799—1870). Ἠσχολήθη κατ' ἀρχὰς ἰδιαιτέρως μὲ τὴν χημείαν καὶ τὴν ἀνατομικήν, τέλος δ' ἀφωσιώθη εἰς τὴν χειρουργικήν, γενόμενος καθηγητὴς ταύτης τῷ 1833 ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ τῷ 1847 ἐν Λονδίνῳ. Ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἐποχήν του ὁ δεξιώτερος ἐγχειρητὴς τῆς Εὐρώπης, ἐπιληφθεὶς ἐπιτυχῶς σοβαρωτάτων ἐγχειρήσεων (ἐκτομῶν ἀνευρυσμάτων κοινῆς καρωτίδος, μασχαλιαίας ἀρτηρίας κλ., ἐξαιρέσεων τῆς κλειδὸς κλπ.) καὶ εἰσαγαγὼν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰς διεκπρίσεις τῶν ἀρθρώσεων ἀντὶ τῶν ἐνεργουμένων ἀκρωτηριασμῶν. Διετέλεσε χειρουργὸς τοῦ κολλεγίου τῶν χειρουργῶν τοῦ Λονδίνου (1821) καὶ τῆς βασιλίσσης τῆς Σκωτίας (1861), μέλος τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας (1847), τοῦ βασιλικοῦ χειρουργικοῦ κολλεγίου, τοῦ γενικοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου τῶν πανεπιστημίων Aberdeen καὶ Ἐδιμβούργου καὶ ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τοῦ πανεπιστημίου Βόννης καὶ τῆς νομικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης. Σπουδαιότερα ἔργα του: «Treatise on excision of diseased joints», «The principles of surgery» (1831—1832), «On diseases of the rectum» (1838—1846), «On stricture of the urethra and fistula in perineo» (1855) κλπ. Ο. Ρ.

Σαύμακος. Σκύθης βασιλεύς, ζήσας πιθανῶς κατὰ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα, γνωστὸς ἐκ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων αὐτοῦ, φερόντων ἑλληνικὴν ἐπιγραφήν. Α. Θ. Σ.

Σαύνιον, ἢ ***Σαυνῖτις*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ χώρα τῶν Σαυνιτῶν (βλ. λ. *Σαμνῖται*).

Σαῦος (Savus) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μαυριτανίας ἐκβάλλων, κατὰ Πτολεμαῖον (Δ' β' 6), μεταξὺ Ἰκοσίου (Ἀλγερίου) καὶ Ρυσγυνιῶν (ἀκρωτήριον Ματίφου) καὶ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν νῦν *Οὐέντ-Χαράχ*. Π. Ν. Π.

— **Σαῦος,** ἢ *Σάος* (σλαβ. *Σάβα*) *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Δουνάβεως ἐν τῇ Νοτιοσλαυΐᾳ (ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Παννονίᾳ), ἔχων μῆκος 712 χλμ. Σχηματίζεται κατ' ἀρχὰς ἐκ διαφόρων ποταμίων ἐν τῇ Καρνιόλῃ καὶ ρέει κατὰ νοτιοανατολικὴν διεύθυνσιν. Διέρχεται πλησίον τῆς Λιουμπλιάνας καὶ ἐν τῇ πεδιάδι αὐτῆς κατὰ τὸ Σίσσεκ ἄρχεται γινόμενος πλωτός. Κατόπιν εἰσέρχεται εἰς τὴν Κροατίαν, ἧς διαυλακώνει μαιανδροειδῶς τὴν εὐρεῖαν πεδιάδα, διερχόμενος ὀλίγον βορειότερον τοῦ Ζάγρεμπ. Ἐνταῦθα δέχεται ἐκ δεξιῶν τὴν *Κούλπαν* καὶ ἐξ ἀριστερῶν τὴν *Λόνιαν*. Περαιτέρω ὁρίζει τὴν Κροατίαν ἀπὸ τὴν Βοσνίαν, ὅπου δέχεται ἐκ δεξιῶν τὸν *Βόσναν* καὶ τὴν *Δρίναν*. Συμβάλλει μετὰ τοῦ Δουνάβεως εἰς τὸ Βελιγράδιον, εἰς ἀτόλυτον ὕψος 69 μ. Ὁ Σαῦος ἀποτελεῖ πλωτὴν γραμμὴν ἀτμοπλοίων ἀπὸ Βελιγραδίου μέχρι τοῦ Σίσσεκ, δυσχεραίνεται ὅμως αὕτη λόγῳ τῆς μεταβαλλομένης στάθμης καὶ τῶν προσχωμάτων. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον αἱ ὄχθαι αὐτοῦ ἐγένοντο θέατρον διαφόρων μαχῶν. Ι. Σ. Σ.

σαύρα (ἡ) (Lacerta) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαυριδῶν*, περιλαμβάνον ἑρπετὰ διακρινόμενα κυρίως ἐκ τῶν οὐχὶ κερατωδῶν δακτύλων των καὶ τοῦ λεπιδοειδοῦς περιλαιμίου των. Τὰ ἑρπετὰ ταῦτα ἀπαντῶσι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, εἰς τὸ Πράσινον ἀκρωτήριον, τὰς Μαδέρας νήσους καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σαύρα ἡ πρασινίζουσα* (Lacerta viridis). Αὕτη φθάνει εἰς μῆκος 0,35 μ. περίπου. Ὁ ἄρρην ἔχει χρῶμα πράσινον μὲ ποικίλας ἀποχρώσεις καὶ ἐγκατεσπαρμένας εἰς τὸ σῶμά του σκοτεινοτέρου πρασίνου χρώματος κηλῖδας, ἐνῷ ἡ θήλεια ἔχει ἀμαυροτέρους χρωματισμούς. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς δασώδεις κυρίως ἐκτάσεις καὶ τρέφεται ἐκ διαφόρων σκωλήκων καὶ ἐντόμων. Ἡ θήλεια γεννᾷ κατ' Αὔγουστον 5—8 ᾠὰ κιτρινόλευκα, ἅτινα ἐκκολάπτονται μετὰ πάροδον μηνός. *Σαύρα ἡ ᾠοζωοτόκος* (Lacerta vivipara). Αὕτη φθάνει εἰς μῆκος 0,12 μ. περίπου. Ὁ ἄρρην ἔχει πορφυρόφαιον ράχιν, διασχιζομένην κατὰ μῆκος ὑπὸ στιλπνῆς μελανῆς κηλῖδος καὶ κοιλίαν φαιοπρασίνην. Ἡ θήλεια ἔχει τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ράχιν τεφροερυθρον καὶ τὴν κοιλίαν ὑποκιτρίνην. Ἐνδιαιτᾶται εἰς ὑγρὰ καὶ σκιερὰ μέρη. *Σαύρα ἡ τῶν τοίχων* (Lacerta muralis). Τὸ μῆκος της φθάνει τὰ 0,20 μ. καὶ ὁ χρωματισμός της ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους καὶ τῆς χώρας ἐν ᾗ ἐνδιαιτᾶται. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς πετρώδεις καὶ σκιερὰς ἐκτάσεις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας. *Σαύρα ἡ κηλιδωτὴ* (Lacerta maculata). Εἶναι τὸ μέγιστον τῶν εἰδῶν, διότι τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 0,80 μ. Ὁ χρωματισμός της εἶναι ποικίλος μετὰ μελανῶν καὶ κυανοϊωδῶν κηλίδων. Κατὰ τὸν οὐρανίσκον φέρει πολυπληθεῖς ὀδόντας. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις τῆς Ἱσπανίας, Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος. Μὲ τὴν ἔναρξιν τῶν πρώτων ψυχῶν κρύπτεται ἐντὸς ὑπογείων στοῶν. Τρέφεται ἐκ σκωλήκων, ἐντόμων καὶ μικροτέρων σαυρῶν. Δ. Ν. Π.

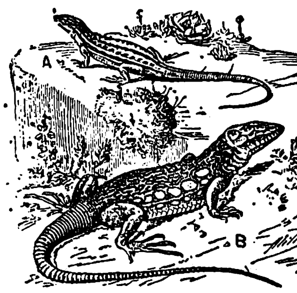

1) *Σαύρα ἡ ᾠοζωοτόκος.*
2) *Σαύρα ἡ τῶν τοίχων.*

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρων ἠωκαινικῶν μέχρι μειοκαινικῶν φωσφοριτῶν τοῦ Quercy καὶ τῶν ἀνωτέρων ἠωκαινικῶν μαργῶν τοῦ Apt ἐν Γαλλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

Σαύρα (Lacerta) *['Αστρον.]*. Μικρὸς καὶ δυσδιάκριτος ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἀποτελεῖται ἐξ ἀμυδρῶν ἀστέρων, ὧν ὁ λαμπρότερος εἶναι 4ου περίπου μεγέθους. Ὁ ἀστερισμὸς οὗτος εὑρίσκεται ἐγγὺς τοῦ βορείου πόλου, ἔχων πρὸς ἀνατολὰς τὴν Ἀνδρομέδαν καὶ πρὸς δυσμὰς τὸν Κύκνον, πρὸς βορρᾶν τὸν Κηφέα καὶ πρὸς νότον τὸν Πήγασον. Ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου ἄξιος ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὁ φερόμενος ὑπ' ἀριθμὸν 8, ὅστις ἀποτελεῖ τετραπλοῦν σύστημα, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ δύο λαμπρότεροι ἀστέρες εἶναι λευκοὶ (μεγέθους 6,0 καὶ 6,5). Ἐκ τῶν ἄλλων δύο ὁ εἷς εἶναι κυανοῦς (μεγέθους 8,7) καὶ ὁ ἕτερος πρασινωπὸς (μεγέθους 10ου περίπου). Σ. Π.

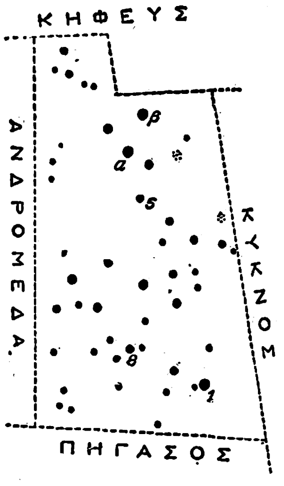

Ὁ ἀστερισμὸς τῆς Σαύρας.

Σαύρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βρυσικῶν τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 683. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σουμπάς-κιοΐ*.

Σαυρανία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ Πολεμωνιακῷ Πόντῳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 6, 9), ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Νεοκαισαρείας (νῦν Νικσάρ). Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σαυρονίσενα* τοῦ «Πεουτιγγεριανοῦ πίνακος», κειμένη ἐπὶ τῆς εἰς Νικόπολιν (νῦν Πούρκ παρὰ τὸ χωρίον Ἐντερὲζ) ἀγούσης ὁδοῦ. Ἀκαθόριστος ἡ θέσις αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

σαυρανοδοντίδαι (οἱ) (Sauranodontidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν *ρυγχοκεφαλίων τοκοσαυρίων* ἑρπετῶν. Τῶν ζῴων τούτων αἱ ἄνω καὶ κάτω σιαγόνες ἦσαν ραμφοειδῶς κεκαμμέναι μὲ ὀξέα ἄκρα καὶ δὲν ἔφερον ὀδόντας. Ἡ οὐρά των ἦτο μακρά, τὰ δ' ἐμπρόσθια ἄκρα βραχύτερα τῶν ὀπισθίων. Εἰς ὅλα τὰ ἄκρα των ἔφερον ἀνὰ 5 δακτύλους.

Τὸ μοναδικὸν γένος *σαυρανόδους* ἔφερε μακρὰν οὐράν. Λείψανά του (θαυμάσιοι σκελετοί, ἔχοντες μῆκος ὑπὲρ τὰ 0,60 μ.) εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Cerin (διαμέρισμα Ain τῆς Γαλλίας). Γ. Κ. Γ.

Σαύρας. Λακεδαιμόνιος γλύπτης, σύγχρονος Πομπηΐου τοῦ Μεγάλου, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι πλούσιος ὢν ἀνήγειρε μετὰ τοῦ συμπατριώτου του ἀρχιτέκτονος καὶ γλύπτου Βατράχου δύο ναοὺς ἐν Ρώμῃ, τὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς νὰ γράψωσι τὰ ὀνόματά των, οὗτοι ἐχάραξαν ἀντ' αὐτῶν ἐπὶ τῶν κιόνων, ὁ μὲν σαύραν ὁ δὲ βάτραχον, σῳζομένους, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (XXXVI, 4, 48) ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του. Α. Θ. Σ.

Σαυρὰς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἰσχυρὰ τῆς Ν. Ἀρμενίας ἐν Γορδυηνῇ (νῦν Bohtan), κειμένη εἰς τὰ μεθόρια τῆς Μεσοποταμίας ἐπὶ τῶν Β. ὑπορειῶν ταῦ ὄρους Μασίου (νῦν El-Tour). Τὰ τείχη αὐτῆς, ἀπὸ πολλοῦ κατεστραμμένα, ἀνοικοδομήσας ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), «ἀνάλωτα ... καὶ βεβαιότατα κατεστήσατο» (*Προκ.*, Περὶ κτισμ. Β, 4, 14). Α. Θ. Σ.

σαυρίασις (ἡ) *['Ιατρ.]* βλ. λ. *ἰχθύωσις*.

σαυρίδα (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἑρπετοῦ *σαύρα ἡ πρασίνη*.

σαυρίδαι (οἱ) (Lacertidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαυρῶν* ἢ *σαυρωδῶν* ἢ *σαυροειδῶν*, περιλαμβάνουσα ἑρπετὰ μὲ πλευρόδοντον ὀδοντοφυΐαν καὶ γλῶσσαν ἐκτατὴν καὶ δισχιδῆ. Τὸ σῶμά των εἶναι ἐπίμηκες καὶ καλύπτεται ὑπὸ σκληρῶν φολίδων. Τὸ μῆκός των ποικίλλει ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰδῶν. Ἡ κεφαλὴ εἶναι τελείως διακεκριμένη τοῦ λοιποῦ σώματος. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι μεγάλοι, εὐκίνητοι καὶ βλεφαρωτοί. Οἱ ὀδόντες των εἶναι κοῖλοι. Ἡ γλῶσσα διεσχισμένη καὶ ἐκτατή. Ἡ οὐρά των μακρὰ καὶ ὁ χρωματισμὸς ποικίλος, ἀναλόγως τῶν διαφόρων εἰ-

Digitized by Google

δῶν. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει γένη τινά, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης. Ἀξιολογώτερον γένος εἶναι ἡ *σαύρα* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σαυρίδι (τὸ) [*Ζῳολ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *τραχύουρος* (βλ. λ.).

σαυρίσχια (τὰ) (Saurischia) [*Παλαιοζῳολ.*]. Κατηγορία *δεινοσαυρίων* ἀπολιθωμένων ἑρπετῶν. Τὰ σαυρίσχια ὑποδιαιροῦνται εἰς τέσσαρας ὑποτάξεις: τὰ *χοιλουροσαύρια* (ἢ *κομψόγναθα* ἢ *συμφύποδα*), τὰ *παχυποδοσαύρια*, τὰ *θηριόποδα* καὶ τὰ *σαυρόποδα*. Τὰ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν σαυρισχίων ἀνήκοντα ζῷα εἶχον μεγέθη ποικίλλοντα κατ' εἶδος. Οὕτω ὁ *κομψόγναθος* εἶχε μῆκος 0,4 μ., ἐνῷ ὁ *διπλόδοκος* ἔφθανε τὰ 30 μ. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν σαυρισχίων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικήν, Ἀφρικὴν κ. ἄ. Γ. Κ. Γ.

σαυριχθὺς (ὁ) (Saurichthys) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *βελονορυγχιδῶν γανοειδῶν* ἰχθύων. Τὸ κρανίον τῶν ζῴων τούτων περιεβάλλετο τελείως ὑπὸ καλυπτηρίων ὀστῶν, ἔφερε δὲ μακρὸν ὀξύληκτον ῥύγχος καὶ ἀναλόγως μακρὰν κάτω σιαγόνα. Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σαυροδελφὶς (ἡ) (Saurodelphis) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀκροδελφιδῶν κητωδῶν* θηλαστικῶν. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου καὶ πλειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὴν Ἀργεντινήν. Γ. Κ. Γ.

σαυρόδους (ὁ) (Saurodon) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *σαυροδοντιδῶν κλυπεοφόρμων φυσοστόμων* ἰχθύων. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὸ Kansas καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Συνώνυμον *δαπτῖνος*. Γ. Κ. Γ.

σαυροειδῆ, ἢ *σαυρώδη*, ἢ *σαῦροι* (Sauria) [*Ζῳολ.*]. Ἄθροισμα ἑρπετῶν, περιλαμβάνον ζῷα μὲ σῶμα ἐπίμηκες, καλυπτόμενον ὑπὸ λεπίων, φολίδων ἢ κερατοειδῶν ἀποφύσεων, κάτω σιαγόνα ἀκίνητον, γλῶσσαν ἐκτατήν, ὀφθαλμοὺς εὐμεγέθεις μετὰ βλεφάρων, πόδας τέσσαρας ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένους ἢ καὶ ὑποτυπώδεις, ἐνίοτε δὲ καὶ τελείως ἐλλείποντας. Ἕκαστος τέλειος ποὺς φέρει πέντε δακτύλους. Ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς, πλὴν τῶν πολικῶν χωρῶν. Τρέφονται ἐκ διαφόρων ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν. Πολλαπλασιάζονται δι' ᾠῶν καί τινα γένη εἶναι ζῳοτόκα. Ἐλάχιστα εἶναι δηλητηριώδη καὶ ταῦτα ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Κυριωτέρα οἰκογένεια τοῦ ἀθροίσματος τούτου εἶναι οἱ *σαυρίδαι* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

—[*Παλαιοζῳολ.*] Ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγα πλῆθος τῶν ζώντων σήμερον σαυροειδῶν, οἱ ἀπολιθωμένοι ἀντιπρόσωποι τούτων εἶναι σχετικῶς ὀλιγάριθμοι. Τὰ πρῶτα λείψανα τούτων συνηντήθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν νότιον Ἀφρικήν, ἀνήκουν δ' εἰς τὸ γένος *παλιγγουάνα*. Κατὰ τὴν ἰουράσιον καὶ τὴν κρητιδικὴν διάπλασιν τοῦ μεσοζωϊκοῦ ὀλίγα καὶ σποραδικὰ συναντῶνται τὰ λείψανα τῶν σαυροειδῶν. Ἀφθονώτεροι καθίστανται ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς καὶ τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι τὸ γένος *ἰγγουάνα*, σήμερον περιορισθὲν μόνον εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον, ἔζη κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Τὰ κατὰ τὴν ἀνωτάτην κρητιδικὴν ὑποπερίοδον τοῦ μεσοζωϊκοῦ αἰῶνος ζήσαντα *μοσασαύρια* ἐξέλιπον. Γ. Κ. Γ.

σαυροειδὴς (ὁ, ἡ), —*ὲς* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σαύραν.

Σαυροκτόνος (ὁ). Χάλκινον ἄγαλμα τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος, ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ περιφήμου γλύπτου Πραξιτέλους καὶ ἀναφερόμενον μόνον ὑπὸ τῶν Λατίνων συγγραφέων Πλινίου καὶ Μαρτιαλίου. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ Ἀπόλλων οὗτος ἐπωνομάσθη Σαυροκτόνος, διότι εἰκονίζετο ἐν ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ προσπαθῶν διὰ τοῦ βέλους του νὰ φονεύσῃ σαύραν τινά, ἕρπουσαν ἐπὶ κορμοῦ δένδρου. Δὲν εἶναι γνωστὸν ποῦ ἦτο ἱδρυμένον τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ἀκόμη δὲ καὶ ἂν ἦτο λατρευτικὸν ἢ ἁπλῶς ἐξωραϊστικὸν ἄγαλμα· ἐκ τῆς περιέργου ὅμως καὶ μοναδικῆς παραστάσεως τοῦ Ἀπόλλωνος εἰκάζεται ὅτι τὸ πρότυπον τοῦτο ἔργον, ἀναφερόμενον προφανῶς εἰς τοπικήν τινα λατρείαν τοῦ θεοῦ, πρέπει νὰ ἦτο ἱδρυμένον ἐν ἀσημάντῳ τινὶ πολίχνῃ, ἔνθα ὁ θεὸς συνεδέετο μυθολογικῶς μὲ τὴν σαύραν. Τὸ ἔργον τοῦτο δυστυχῶς ἀπωλέσθη· ἰδέαν ὅμως τούτου λαμβάνομεν ἐκ πολλῶν σῳζομένων ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ῥωμαϊκὰ ἀντίγραφα τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Σαυροκτόνου. Ἐκ τῶν ἀντιγράφων τούτων τὰ σημαντικώτερα εἶναι τὰ μαρμάρινα ἀγάλματα τοῦ Λούβρου καὶ τοῦ Βατικανοῦ καὶ τὸ χάλκινον ἀγαλμάτιον τῆς Villa Albani ἐν Ῥώμῃ. Καὶ κατὰ τὰ τρία ταῦτα ἀγάλματα, ἅπαντα ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀντίγραφα, ὁ θεὸς Ἀπόλλων παρίσταται νεαρώτατος τὴν ἡλικίαν ἔφηβος, ὅστις κλίνων πρὸς κορμὸν δένδρου καὶ στηριζόμενος ἐπ' αὐτοῦ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός του ὑψουμένης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ δένδρου, ἑτοιμάζεται μετὰ μεγάλης προσοχῆς νὰ καρφώσῃ διὰ βέλους, τὸ ὁποῖον κρατεῖ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρί, σαύραν, ἥτις ἀνέρχεται ἕρπουσα πρὸς τὰ ἄνω τοῦ κορμοῦ. Καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων ἀγαλμάτων διαφαίνονται τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς πραξιτελείου τέχνης, ἤτοι ἡ νευρώδης ἀλλὰ χαρίεσσα καμπυλωτὴ γραμμὴ τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος, ὁ ῥυθμὸς τῆς στάσεως τοῦ σώματος καί, πρὸ πάντων, ἡ δι' ἐπιχαρίτων σχηματισμῶν ἁπαλότης τῶν φύσει ἁδρῶν γραμμῶν τοῦ ἀνδρικοῦ σώματος καὶ ἡ σχεδὸν θηλυπρεπὴς ἐμφάνισις. Κατὰ πολλοὺς ἀρχαιολόγους, ὁ Σαυροκτόνος εἶναι ἓν τῶν τελευταίων, καὶ διὰ τοῦτο ἀρίστων ἔργων τοῦ Πραξιτέλους (εἰκόνας βλ. ἐν τ. Ε' σ. 183γ, καὶ Κ' σ. 648α). Β. Δ. Θ.

Σαυρομάται [*Ἀρχ.*]. Νομαδικὸς καὶ πολεμικὸς λαὸς τῆς Ἀσίας (*Ἡροδ.* IV, 21). Ὑπὸ τῶν μετὰ τὸν Στράβωνα συγγραφέων καλοῦνται συνήθως *Σαρμάται* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

σαυρόμματον (τὸ) (Saurommatum) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀρωοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ῥιζωματικάς, ἰθαγενεῖς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σαυρόμματον τὸ στικτὸν* (Sauromma-tum guttatum), ἰθαγενὴς πόα τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων, καλλιεργουμένη ἐνιαχοῦ τῆς βορείου Εὐρώπης πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

σαυρόποδα (Sauropoda) [*Παλαιοζῳολ.*]. Ὑπόταξις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὰ *σαυρίσχια δεινοσαύρια* ἑρπετά. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν ὀγκώδη, δυσκίνητα, πιθανῶς ἐκ τῶν *πλατεοσαυριδῶν* καταγόμενα, δεινοσαύρια μὲ συμπεπιεσμένον κορμόν, καμηλοπαρδαλόμορφον λαιμόν, μακρὰν οὐρὰν καὶ ἐπιμήκη ἄκρα, ὁμοιάζοντα μὲ τὰ τοῦ ἐλέφαντος. Τὰ ὀπίσθια ἄκρα ἦσαν μεγαλύτερα ἢ ἰσομεγέθη πρὸς τὰ ἐμπρόσθια. Καὶ οἱ τέσσαρες πόδες ἦσαν πελματοβάμονες (ἡμιπελματοβάμονες) καὶ ἔφερον 5 δακτύλους μὲ φάλαγγας μερικῶς ἀναναπτύκτους.

Τὸ κρανίον των ἦτο σχετικῶς πολὺ μικρόν. Αἱ σιαγόνες ἔφερον ὁλικῶς ἢ ἐν μέρει ὀδόντας μακρούς, λεπτούς, κονδυλοειδεῖς ἢ λεπιδομόρφους. Τὰ σαυρόποδα ἑρπετὰ εἶχον σχεδὸν ὅλα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον γιγαντιαίας διαστάσεις (μῆκος 20, 30 καὶ πλέον μέτρων) καὶ ἦσαν τὰ μέγιστα τῶν χερσαίων γνωστῶν ζῴων. Κατῴκουν περιοχὰς κεκαλυμμένας ὑπὸ βραδέως ῥεόντων ὑδάτων καὶ ὑπὸ ἀβαθῶν ἑλωδῶν λιμνῶν καὶ ἦσαν σχεδὸν ὅλα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀμφιβίως ζῶντα ἑρπετά. Ἐτρέφοντο κυρίως ἐκ φυτῶν καὶ ἐν μέρει πιθανῶς καὶ ἐξ ἰχθύων. Εἰς τὴν ὑπόταξιν τῶν σαυρισχίων ἀνήκουσιν αἱ οἰκογένειαι τῶν *κητιοσαυριδῶν ἀτλαντοσαυριδῶν*, *μοροσαυριδῶν* (ἢ *καμαρασαυριδῶν*) καὶ *διπλοδοκιδῶν*.

Ἀπολιθωμένα λείψανα τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους, ἐκτὸς τῆς Αὐστραλίας, ἰδιαιτέρως δ' ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, Βόρειον Ἀμερικήν, Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, Μαδαγασκάρην, Ἰνδίας, Παταγονίαν. Γένη τινὰ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, Εὐρώπης, Ἰνδιῶν καὶ Μαδαγασκάρης εἶναι κοινά. Γ. Κ. Γ.

σαυροπτερύγια (τὰ) (Sauropterygia) [*Παλαιοζῳολ.*]. Τάξις ἐκλειψάντων *ἑρπετῶν*. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον σαυροειδές, συμπεπιεσμένον σῶμα, μὲ μακρὸν λαιμὸν καὶ οὐρὰν κατὰ κανόνα βραχεῖαν. Τὰ πενταδάκτυλα ἐμπρόσθια καὶ ὀπίσθια ἄκρα των ἦσαν περίπου ἰσομεγέθη. Τὸ κρανίον των ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μικρόν. Οἱ ὀδόντες των ἦσαν ὀξύληκτοι ἐντὸς φατνίων, οἱ δὲ σπόνδυλοι των μετρίως ἀμφίκοιλοι-πλατύκοιλοι. Τὸ δέρμα των ἦτο γυμνόν. Ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τῶν λειψάνων τῶν σαυροπτερυγίων κυρίως ἐντὸς θαλασσογενῶν στρωμάτων καὶ ἐκ τῆς ὅλης ὀργανώσεως τοῦ σώματός των συνάγεται ὅτι τὰ ἑρπετὰ ταῦτα ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσηρμοσμένα διὰ ζωὴν θαλασσίαν.

Εἰς τὰ σαυροπτερύγια ἀνήκουν δύο ὑποτάξεις, ἡ τῶν *νοθοσαυρίων* καὶ ἡ τῶν *πλησιοσαυρίων*, εἰς τὰς ὁποίας προσαρτᾶται καὶ τρίτη ὑπόταξις, ἡ τῶν εἰσέτι ἀτελῶς γνωστῶν *τραχηλοσαυρίων*.

Ἐνῷ τὰ τραχηλοσαύρια καὶ τὰ νοθοσαύρια (τὰ ὁποῖα εἶχον μέγεθος μεῖζον τῶν 3 μ.) εἶναι γνωστὰ μέχρι σήμερον μόνον ἐκ στρωμάτων τῆς ἐν Εὐρώπῃ τριασίου διαπλάσεως, τὰ πλησιοσαύρια, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἔφθανον τὸ μῆκος τῶν 13 μ., συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου καὶ τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους.

Τὰ πολὺ μακροβιώτερα πλησιοσαύρια καὶ τὰ νοθοσαύρια εἶναι στενῶς συγγενῆ πρὸς ἄλληλα ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων (ὡς π. χ. εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς κάτω πλευρᾶς τοῦ κρανίου). Ἐν τούτοις τὰ νοθοσαύρια φαίνονται τελειότερον ὠργανωμένα τῶν πλησιοσαυρίων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ αἱ δύο ὑποτάξεις κατάγονται ἐξ ἑνὸς κοινοῦ κλάδου. Γ. Κ. Γ.

σαῦρος (ὁ) (Saurus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων φυσοστόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκοπελιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων ἰχθύων ἀπαντώντων εἰς τὰς εὐκράτους θαλάσσας τῆς γῆς. Δ.Ν.Π.

σαυρόστομος (ὁ) (Saurostomus) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *παχυκορμιδῶν λεπιδοστέων γανοειδῶν* ἰχθύων. Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν μεγάλοι ἰχθύες μὲ μικρὰ ῥομβικὰ λέπια. Τὰ κοιλιακὰ των πτερύγια ἦσαν μικρά. Ἀπολιθωμένα λείψανα των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ κ. ἄ. Συνώνυμα: *παχύκορμος, κηφηνόπλοσος*. Γ. Κ. Γ.

σαύρουρα (τὰ) (Saururae) [*Παλαιοζῳολ.*]. Ὑπόκλασις ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὁμοταξίαν τῶν *πτηνῶν*. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἔφερον πτερὰ ἀνὰ ζεύγη τεταγμένα ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς, τῶν πολυαρίθμων μακρῶν οὐραίων σπονδύλων. Ἡ οὐρὰ των ἦτο μακρά, οἱ σπόνδυλοι οἱ ἀμφίκοιλοι τὸ στέρνον ὑποτυπῶδες καὶ οἱ δάκτυλοι ἔφερον γαμψοὺς ὄνυχας. Εἰς τὰ σαύρουρα ἀνήκει ἡ τάξις μόνον τῶν *ἀρχαιορνίθων* μὲ δύο γένη, τὴν *ἀρχαιοπτέρυγα* καὶ τὴν *ἀρχαιόρνιθα*. Γ. Κ. Γ.

σαυροφάγος (ὁ) (Saurophagus) [*Ζῳολ.*]. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *τυραννιδῶν*, περιλαμβάνον μετριόσωμα πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὰ μεγάλα δάση τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Γουϊάνας. Δ. Ν. Π.

σαυρωτήρ, —*ῆρος* (ὁ) [*Ἀρχ.*]. Σιδήριον κωνοειδὲς ἐπενδῦον τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων (οὐρὰν) τοῦ δόρατος, ἄλλως *οὐρίαχος* ἢ *στύραξ*. Ἐχρησίμευε πρὸς ἔμπηξιν τοῦ δόρατος ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ὥρᾳ ἀναπαύσεως. Ἐνίοτε πεπλατυσμένον, ὡς πτερὸν ἢ κώπη, ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ πρὸς πλῆξιν ἐν ὥρᾳ μάχης. Οἱ Πέρσαι πολεμισταὶ ἔφερον ὡς σαυρωτῆρα ἀντὶ τοῦ κωνοειδοῦς σιδηρίου ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ μῆλα, ῥοιὰς κ.ἄ. (*Ἡροδότ.* Ζ' 41). Τινὲς τῶν ἀρχαιολόγων θεωροῦν τὸν σαυρωτῆρα ὡς κατὰ κάποιον οὐραῖον σφαίρωμα τοῦ δόρατος, εἶδός τι δηλαδὴ ἀντιβάρου πρὸς εὐκολωτέραν χρῆσιν τοῦ ὅπλου. Π. Ν. Π.

Σαφὰ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ν. Ἀρμενίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρητος παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μεσοποταμίας, μεταξὺ Ἀμίδης (Διαρβεκίρ) καὶ Δάρας.

Ἐνταῦθα ἡ Κλεοπάτρα, θυγάτηρ τοῦ Μιθριδάτου, ἔθαψε μετὰ τιμῶν τὸν ἀποθανόντα Ἀθηναῖον ῥήτορα Ἀμφικράτην. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σάπφην* τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε' 17, 6) καὶ τὸν *Κιφὰν* τοῦ Προκοπίου (Περὶ Κτισμ. Β, 4, 14), ἀνακαινισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει σήμερον τὸ χωρίον Hassankef. Α.Θ.Σ.

Σαφαβίδαι (οἱ). Περσικὴ δυναστεία βασιλεύσασα ἐν Περσίᾳ ἀπὸ τοῦ 1499 μέχρι τοῦ 1736. Ἱδρυτὴς αὐτῆς εἶναι ὁ *Ἰσμαὴλ Σαφαβί*, ἔγγονος τοῦ σεΐχου Σάφι-ούτ-ντὶν Ἄμπν-Ἰσχαΐν. Ἡ δυναστεία τῶν Σαφαβιδῶν ἀριθμεῖ δέκα βασιλεῖς, τοὺς ἑξῆς: Σὰχ-Ἰσμαὴλ ὁ Α' (1499), Σὰχ Τχαμάσπ (1514), Σὰχ Ἰσμαὴλ ὁ Β' (1575), Σὰχ Ἀμπὰς Χονταμπεντὲ (1587), Σὰχ Σαφὶ Χαφὶτ Ἀμπὰς (1628), Σὰχ Σουλεϋμὰν (1673), Σὰχ Χουσεΐν (1695), Σὰχ Τχαμάσπ ὁ Β' (1733), Σὰχ Ἀμπὰς ὁ Β' (1734) (βλ. *Περσία*). Ν. Μ.

Σαφὰ-Γκεραΐ Χάν. Ἡγεμὼν τῆς Κριμαίας (1693). Συνεκστρατεύσας μετὰ τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἔφθασε μέχρι Γιουργέβου τῆς Ρουμανίας. Διαλυθέντος ὅμως ἐκεῖ τοῦ στρατοῦ του ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ ἐπικυριάρχου του σουλτάνου τῆς Τουρκίας καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ῥόδον. Ἀπέθανε τῷ 1704. Ν. Μ.

Σαφάκας, Ἀνδρίτσος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Δωρίδος. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 λαβὼν τὰ ὅπλα καὶ συλλέξας πολεμιστὰς ἀνεκηρύχθη ὁπλαρχηγὸς καθ' ὅλην τὴν Δωρίδα καὶ Φθιῶτιδα. Μετὰ τοῦ Πανουργιᾶ ἐνίκησε τὴν 2 Ἀπριλίου 1822 τοὺς Τούρκους παρὰ τὴν Ὑπάτην, τῇ 8 Ἰουλίου 1824 μαχόμενος παρὰ τὸ Λιδωρίκιον μετὰ τοῦ Σχαλτσᾶ ἡττήθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, ἀλλὰ τῇ 14 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐνίκησε παρὰ τὴν Ἀμπλιανη. Κατὰ τὸ 1825, ἐπιτεθεὶς κατὰ τὴν θέσιν «Παπαδιὰ» τῆς Ναυπακτίας (22—23 Ἀπριλίου), ἡττήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οὓς ἐνίκησεν εἶτα (6 Μαΐου) ἔξωθι τοῦ Λιδωρικίου. Περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου ἐπολέμησεν ἐν Καρπενησίῳ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην καὶ κατόπιν μετέσχε τῆς μεγάλης μάχης τοῦ Κραβασαρᾶ. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν προήχθη εἰς χιλίαρχον. Τ. Ε. Ε.

σάφανος (ὁ) (Saphanus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφά-*

Digitized by Google

γων τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνουν εἴδη τινὰ μετριοσώμων κανθάρων ἰθαγενῶν τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Σάφαρ, ἢ *Ἄπφαρ [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, 2, 6) ἐν τῇ Μαυριτανίᾳ Καισαρηνσίᾳ, μεταξὺ Μανλιάνας (Μιλιάνα) καὶ Ὄππιδον Νέον (Aïn-Khadra ἢ Duperré). Ταυτίζεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς τὴν νῦν Aïn-Temouchent. Α. Θ. Σ.

σαφὰρ (καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων *σεφέρ.*). Ὁ δεύτερος μὴν τοῦ ἀραβικοῦ ἡμερολογίου κατὰ τὸ σεληνιακὸν ἔτος.

Σαφαρίδαι (ἢ *Σοφαρίδαι*). Περσικὴ δυναστεία κυβερνήσασα ἐν Περσίᾳ κατὰ τὸν Θ´ μ. Χ. αἰῶνα. Ὁ γενάρχης αὐτῆς Σαφὰρ ἦτο ἀρχικῶς χαλκεύς, κατόπιν λῃστὴς καὶ τέλος ἀξιωματικὸς ὑπὸ τὸν Ἄραβα διοικητὴν ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀββασιδῶν. Ἡ βασιλεία τῆς δυναστείας τῶν Σαφαριδῶν, ἀριθμούσης τρεῖς ἡγεμόνας, διήρκεσε 32 ἔτη, μέχρι τοῦ 898, ὅτε κατελύθη ὑπὸ τῶν Σαμανιδῶν. Ν. Μ.

Σάφαριχ, *Παῦλος-Ἰωσήφ*. Τσέχος φιλόλογος, ἱστορικὸς καὶ σλαυϊστὴς (1795—1861). Διετέλεσε διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τῆς Πράγας, τῷ δὲ 1843 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βιέννης. Ἐξέδωκεν: «Ἱστορία τῆς σλοβενικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας» (1826), «Σλοβενικαὶ ἀρχαιότητες» (1837), μεταφρασθὲν εἰς πολλὰς γλώσσας, «Τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα τῆς τσεχικῆς γλώσσης» (1840), «Σλοβενικὴ ἐθνογραφία» (1842), μετέφρασε τὰς «Νεφέλας» τοῦ Ἀριστοφάνους κ. ἄ. Τ. Β.

Σαφάτα, ἢ *Σαφάτου [Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς νήσου *Οὐπολοῦ* (βλ. λ.).

Σαφβὲτ *χανούμ*. Ὀθωμανὶς ποιήτρια τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος. Ἀπέθανε τῷ 1837.

Σάφεντ (Safed) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῷ διαμερίσματι Χαΐφα τῆς ὑπὸ ἀγγλικὴν διοίκησιν Παλαιστίνης, βορείως τῆς λίμνης Γεννησαρέτ, εἰς ὕψος 838 μ. Κάτ. 6.761. Οἱ Ἰουδαῖοι θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς ἱερὰν πόλιν. Ἔχει περίφημον σχολὴν ραββίνων. Θ. Κ.

σαφήνεια (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σαφές, εὐκρίνεια, καθαρότης, διαύγεια, ἀντίθ. *ἀσάφεια*: «ὁμιλεῖ —, διδάσκει μετὰ σαφηνείας».

— *[Ρητορ.]* Ἡ *σαφήνεια* εἶναι ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου καὶ γενικῶς τοῦ λεκτικοῦ «καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ εἶναι· σημεῖον γάρ ὅτι ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον» (*Ἀριστοτ.*, Ρητορ. Γ´, β´, § 1)· καὶ (Ποιητ. κεφ κβ´): «λέξεως δὲ ἀρετὴ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι». Ὁ Κικέρων τονίζει ὅτι «ἡ σκοτεινὴ διήγησις ἀπαντᾷ τὸν λόγον ἀποτυφλοῖ», κατὰ δὲ τὸν Κοϊντιλιανὸν ἡ σαφήνεια εἶναι «κύριαι λέξεις, ὀρθὴ τάξις, οὐχὶ ἐπὶ μακρὸν ἀναβαλλόμενον συμπέρασμα· μηδὲν ἐλλιπές, μηδὲ πλεονάζον». Διὰ τῆς σαφηνείας κατανοοῦμεν ἀμέσως τὴν ἔννοιαν τοῦ συγγραφέως (*σαφήνεια ἀπὸ τῶν πραγμάτων*, Ρητορ. πρὸς Ἀλέξ. λ´ § 4, ἡ *πραγματικὴ σαφήνεια*, *Διον. Ἁλικαρν.* Λυσ.) ἢ ἐκφράζομεν τὰς ἐννοίας οὕτως, ὥστε νὰ κατανοῶνται ἄνευ δυσκολίας· «ὁ λόγος πρέπει νὰ εἶναι καταληπτὸς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀμελῶς ἀκροωμένους, ὥστε νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκούοντος, ὡς τὸ φῶς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἂν δὲν ἐνατενίζωσιν εἰς αὐτό. Ὅθεν πρέπει να ἐπιμελώμεθα, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἐννοῇ ἡμᾶς ὁ ἀκούων, ἀλλὰ νὰ εἶναι καὶ ἀδύνατον εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἐννοῇ» (*Κοϊντιλιανός*). Ἡ ἀσάφεια προέρχεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν ἰδεῶν τοῦ γράφοντος· διότι μὴ βλέπων εὐκρινῶς τὸ ἀντικείμενον τῆς θεωρίας αὐτοῦ οὐδὲ εἰς τοὺς ἄλλους δύναται νὰ παραστήσῃ αὐτὸ μετ' εὐκρινείας. Ἡ συνήθως προβαλλομένη δυσκολία τῆς ὑποθέσεως ὡς δικαιολογία τῆς ἀσαφείας, σπανίως εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ παραδεκτή, ἐπειδὴ πᾶν ὅ,τι συλλαμβάνει τις ἐν τῷ νῷ καθαρῶς, τοῦτο δύναται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ παραστήσῃ δι' εὐκρινῶν προτάσεων· δὲν πρέπει δὲ νὰ γράφῃ περὶ οὐδεμιᾶς ὑποθέσεως, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ σκέπτηται καθαρῶς. Εἰδικῶς, προκειμένου περὶ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου, ἡ σαφήνεια ἀπαιτεῖται εἰς ἅπαντα τὰ μέρη αὐτοῦ, πρὸ πάντων δὲ ἐν τῇ διηγήσει, διότι ἐὰν ἀσαφῶς ἐκτεθῇ τὸ γεγονός, ἀσαφῆ θὰ εἶναι καὶ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ ὁ ἀγὼν ἀποτυγχάνει.

Ἡ σαφήνεια προέρχεται ἐκ τῆς *καθαρότητος*, τῆς *κυριολεξίας* (βλ. τὰς λ.) καὶ τῆς *ἀκριβείας*, ὧν ἡ τελευταία εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον μέρος τῆς σαφηνείας. Διὰ τῆς ἀκριβείας ἐπιτυγχάνομεν τὴν συμμετρίαν τῶν λέξεων πρὸς τὰ σημαινόμενα, ὥστε οὐδὲν τὸ περιττὸν νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν λόγον, οὐδὲ δηλαδὴ πλειότερον, οὔτε ὀλιγώτερον τοῦ ἀναγκαίου νὰ ἔχῃ πρὸς παράστασιν τῆς ἰδέας ἡμῶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ γράφῃ τις μετ' ἀκριβείας πρέπει καὶ εἰς τὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι νὰ ἔχῃ μεγάλην ἀκρίβειαν, δηλαδὴ καθαρωτάτην γνῶσιν τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ παραστήσῃ εἰς ἡμᾶς· νὰ κρατῇ αὐτὸ σταθερῶς πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ οὐδέποτε νὰ παρεκτρέπηται. Ἐκ τῆς περιττῆς χρήσεως τῶν λέξεων γεννᾶται τὸ ἀνειμένον ὕφος, ὅπερ εἶναι ἀντίθετον τοῦ ἀκριβοῦς. Οἱ ἀδύνατοι συγγραφεῖς μεταχειρίζονται πληθὺν συνωνύμων λέξεων, διὰ νὰ φανῶσιν, ὡς νομίζουσι, σαφέστεροι, ἐνῷ διὰ τῆς περιττολογίας ταύτης συγχέουσι τὸν ἀναγνώστην. Ἄλλοι πάλιν ἐκφράζονται δι' ὀλιγωτέρων τοῦ δέοντος λέξεων καὶ οὕτω καθίστανται ἐλλιπεῖς. Διὰ νὰ γράφῃ τις μετ' ἀκριβείας, πρέπει αἱ ἰδέαι αὐτοῦ νὰ εἶναι καθαραὶ καὶ διακεκριμέναι καὶ νὰ ἔχῃ πλήρη γνῶσιν τῆς δυνάμεως τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται. Ἀπαιτεῖται ὅμως προσοχή, διότι ἡ ὑπερβολικὴ σπουδὴ τῆς ἀκριβείας φέρει ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, ῥίπτει δηλαδὴ τὸν γράφοντα εἰς ὕφος ξηρόν, οὕτω δ' ὁ λόγος καθίσταται ἰσχνὸς καὶ ἀκαλλώπιστος. Ἡ ἔλλειψις συνεπῶς ἀκριβείας ἐν τῷ λόγῳ καταδεικνύει ἀτέλειαν ἢ τῶν νοητικῶν ἢ τῶν ἐκφραστικῶν τοῦ συγγραφέως δυνάμεων· εἶναι δὲ ἡ λεκτικὴ αὕτη ἀρετὴ τοσοῦτον σπουδαία, ὥστε κατὰ τὸν Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα αὐτὸς ὁ Πλάτων «μέγα φρονεῖν ἔοικεν ἐπὶ τ' ἀκριβείᾳ καὶ σεμνότητι ὀνομάτων».

Ἡ σαφήνεια βλάπτεται: 1) ἐκ τῆς χρήσεως ἀμφιβόλων ὀνομάτων, 2) ἐκ τῆς χρήσεως τῶν περιφράσεων, 3) ἐκ τῆς ἀμφιβόλου συντάξεως («δεῖ δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων μήτε συγκεχυμένην μήτε ὑπερβατὴν εἶναι», Ρητορ. πρὸς Ἀλέξ. κε´ § 3), 4) ἐκ τοῦ μήκους τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ πλεονασμοῦ τῶν παρεμπιπτουσῶν προτάσεων. Ι. Φ. Δ.

σαφηνεκτομία (ἡ) *[Χειρ.]*. Ἐγχείρησις γινομένη πρὸς θεραπείαν τῶν κιρσῶν τῆς κνήμης. Συνίσταται εἰς ἐκτομὴν τμήματος τῆς μείζονος σαφηνοῦς φλεβὸς κατὰ τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς μοῖραν παρὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτῆς ὡς τὴν μηριαίαν φλέβα. Ἐπὶ καταλλήλων περιπτώσεων ἐκτελουμένη ἡ ἐγχείρησις αὕτη, παρέχει συνήθως καλὰ ἀποτελέσματα· ἀλλ' ἐπέρχονται ἐνίοτε καὶ ὑποτροπαὶ μετ' αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐγχείρησις δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀκίνδυνος (ἐσημειώθησαν καὶ θάνατοι ἐξ ἐμβολῆς), δέον νὰ ἐκτελῆται αὕτη μόνον ἐπὶ βαρειῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς δὲν εἶναι ἄλλως δυνατὴ ἡ βελτίωσις τῆς καταστάσεως. Δ. Χ. Κ.

σαφηνὴς (ὁ, ἡ), —*ἐς* (τό)· ἀρχ. ποιητ., ἀντὶ *σαφής*.

— **σαφηνεῖς φλέβες** *[Ἀνατομ.]*. Δύο φλεβικὰ στελέχη ἐκπορευόμενα ἐκ τῶν ἐπιπολῆς φλεβικῶν πλεγμάτων τῆς ῥάχεως τοῦ ἄκρου ποδός, ἡ *ἐλάσσων* καὶ ἡ *μείζων σαφηνὴς φλέψ*. 1) *Ἐλάσσων σαφηνὴς* (=ὀπισθία)· φέρεται κατὰ μῆκος τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς κνήμης ἀπὸ τοῦ ἔξω σφυροῦ εἰς τὴν ἰγνύν, ἔνθα διατιτραίνει τὴν περιτονίαν τῆς κνήμης καὶ ἀποσχίζεται εἰς δύο κλάδους, ὧν ὁ μὲν μείζων ἐκβάλλει εἰς τὴν ἰγνυακὴν φλέβα, ὁ δ' ἐλάσσων συνάπτεται μετὰ τῶν ἐν τῷ βάθει μηριαίων φλεβῶν. Φέρει δ' ἕως 10 βαλβίδας. 2) *Μείζων σαφηνὴς* (=ἔσω)· αὕτη ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἄκρου ποδὸς μέχρι τοῦ φοειδοῦς βόθρου (4 ἑκ. κατωτέρω τοῦ βουβωνικοῦ συνδέσμου)· ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἔσω χείλους τοῦ ποδὸς καὶ φέρεται ἐπὶ τὰ ἄνω ἔμπροσθεν τοῦ ἔσω σφυροῦ, διήκει εἶτα κατὰ μῆκος τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῆς κνήμης, ὄπισθεν δὲ τοῦ ἔσω κονδύλου τῆς κνήμης καὶ τοῦ μηριαίου ὀστοῦ ἀναβαίνει εἰς τὸν μηρόν, παρακολουθοῦσα ἐπὶ τῆς ἔσω καὶ προσθίας ἐπιφανείας αὐτοῦ τὴν φορὰν τοῦ ῥαπτικοῦ μυός, μέχρι τοῦ φοειδοῦς βοθρίου, ἔνθα ἀνακάμπτουσα εἰς τὸ βάθος ἐκβάλλει εἰς τὴν μηριαίαν φλέβα. Φέρει πολλὰς βαλβῖδας, περὶ τὰς 12. Ι. Π.

σαφηνίζω· καθιστῶ τι σαφές, διασαφῶ, διευκρινῶ, κοιν. *ξεκαθαρίζω*.

σαφηνισμὸς (ὁ)· τὸ σαφηνίζειν.

σαφηνιστικός, —*ή*, —*όν*· διασαφητικός, ἐξηγητικός.

σαφὴς (ὁ, ἡ) —*ἐς* (τό)· εὐκρινής, διαυγής, καθαρός, ἀντίθ. *ἀσαφής*, *σκοτεινὸς* κ. ἄ.: «εἶναι σαφὴς εἰς τοὺς λόγους του».—Ἐπίρρ. *σαφῶς*.

— **σαφὴς ἔννοια** *[Λογικ.]*· βλ. λ. *ἐναργής*.

Σάφι, ἢ *Σάφφι* (Safi, Saffi, ἀραβ. *Ἄσφι* ἢ *Ἀφάσσι*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τοῦ Μαρόκκου. Κάτ. 27,000. Ἐξάγει ἔρια, δέρματα, ἔλαιον, δαμάσκηνα καὶ κόμμι. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης καλεῖται *σαφ(φ)ιανὸν δέρμα*, τὸ συνήθως λεγόμενον *μαροκκινόν*. Γ. Ι. Β.

σαφί, καὶ *σαφίς* (ἰδιωμ. ἐν Κρήτῃ) καθ' ὁλοκληρίαν, ἄνευ ἐξαιρέσεως, πάντοτε, διαρκῶς: «σαφὶς κουκιὰ τρώγω».

Σαφί. Πέμπτος βασιλεὺς τῆς δυναστείας τῶν Σαφαβιδῶν. Ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 1628 διαδεχθεὶς τὸν πάππον του Σὰχ Ἀμπ Μαξί, ὅστις εἶχε φονεύσει τὸν πατέρα του. Ἀπέθανε τῷ 1641. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἡ Περσία ἀπώλεσε τὴν Βαγδάτην, κυριευθεῖσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ τὴν Δελχί, καταληφθεῖσαν ὑπὸ ἰθαγενῶν Ἰνδῶν ἡγεμόνων. Ν. Μ.

— **Σαφί**, *Ἰμὰμ Ἄμπου-Ἀμπντ ἀλλὰχ Μωχάμμετ μπὲν-Ἰδρὶς μπὲν-ἐλ-Ἀμπᾶς Ὀσμὰν μπὲν-Σαφὶ Ἐσ-Σαΐμπ-ἐλ-κουρσῆ Ἐλ-Μουταλιμπί*. Εἷς τῶν τεσσάρων μεγάλων ἰμαμῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἱδρυτὴς τῆς αἱρέσεως Σαφί. Ἐγεννήθη ἐν Γάζᾳ τῷ 767 μ. Χ. Μαθητεύσας ἐν Μέκκᾳ, μετέβη κατόπιν εἰς Βαγδάτην, κατόπιν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 820. Ἔγραψε διάφορα θεολογικὰ ἔργα. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ σαφιτικοῦ δόγματος εἶναι σήμερον ὀλίγοι, ἐπικρατοῦντες ἐν Ὑεμένῃ. Ν. Μ.

— **Σαφί**. Τοῦρκος ποιητὴς καὶ μεγιστὰν τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος. Κατήγετο ἐξ Αἰγύπτου, ἐλθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ. Προβιβασθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν βεζύρου, διωρίσθη βέης Θεσσαλονίκης, ὅπου ἔκτισε τζαμίον καὶ ἰμαρέτιον. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε. Ν. Μ.

Σαφὶ-οὺτ-ντὶν *Ἐρντεμπιλί*. Ὁ γενάρχης τῆς ἐν Περσίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ´ καὶ ΙΖ´ αἰῶνα βασιλευσάσης διασήμου δυναστείας τῶν Σαφαβιδῶν. Τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἀνῆγεν εἰς τὸν 7ον ἰμάμην Μουσᾶ Κιαζίμ. Ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν καὶ διάφοροι περσικοὶ στίχοι. Ἀπέθανε τῷ 1335. Ν. Μ.

σαφλανόη (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κάρθαμος ὁ βαφικός*.

Σαφλαούρι *[Γεωγρ.]*. Παράκτιον ὄρος τῆς Νοτίου Κυνουρίας (ὕψ. 575 μ.), ὑψούμενον νοτιοανατολικῶς τοῦ κόλπου τῆς Πούληθρας. Δειράδες αὐτοῦ σχηματίζουν τὰ ἀκρωτήρια Μπουρνιὸς (ΒΑ) καὶ Τουρκοβίγλα (ΝΑ.). Ι. Σ. Σ.

σαφλόρι (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. λ. *κεντρόφυλλον*.

Σάφμπεργκ (Schafberg) *[Γεωγρ.]*. Περίοπτον ὄρος τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῶν Σαλτσβουργικῶν Ἄλπεων, μεταξὺ τῶν λιμνῶν Μόντ. Ἄττερ καὶ Ἁγίου Βόλφγκαγκ, ὕψους 1.780 μ. Ἔχει σπήλαιον σταλακτιτῶν. Ἡ ἄνοδος εἰς τὸ ὄρος γίνεται ἐκ Βόλφγκαγκ δι' ὀδοντωτοῦ σιδηροδρόμου. Θ. Κ.

Σαφονίδι *[Γεωγρ.]*. Νησίον Δωδεκανησιακὸν (πλάτ. 36° 53´ Β., μῆκ. 26° 56´ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno), 4 μίλ. νοτίως τῆς Καλύμνου. Διακρίνεται μακρόθεν ἀπὸ τὸ ἐπ' αὐτοῦ λευκὸν ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Σ. Ε. Λ.

σαφορὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κρόκος*.

Σαφορκάντα (Saforcada), *Ἐμμανουήλ*. Ἱσπανὸς ἰατρὸς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1877. Τῷ 1909 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης καὶ τῷ 1923 τῆς ἰατροδικαστικῆς. Πρόεδρος τῆς ψυχιατρικῆς καὶ νευρολογικῆς ἑταιρείας ὡς καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν τῆς Βαρκελώνης, ἐξελέγη τῷ 1925 μέλος τῆς αὐτόθι ἰατρο-χειρουργικῆς Ἀκαδημίας. Ἐποιήσατο πλείστας ἀνακοινώσεις εἰς διαφόρους ἐπιστημονικὰς ἑταιρείας καὶ ἔγραψεν ἀρκετὰ ἔργα, ἐξ ὧν σπουδαιότερα εἶναι ἡ κριτική του ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Καίσαρος Λομπρόζο (1910) καὶ ἡ μελέτη του ἐπὶ τῆς τοξινομανίας (1923) κλπ. Ο. Ρ.

Σαφουριὲ *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ πόλις τῆς Παλαιστίνης, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Ναζαρὲτ καὶ 12 χλμ. νοτιοανατολικῶς τῆς Πτολεμαΐδος. Κάτ. 4.000 περίπου. Εἶναι ἡ Σέφορις τῆς ἐποχῆς τῶν Ἡρωδῶν.

Σαφράμπολις *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, κοινῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων *Σαφράμπολου* καλουμένη. Κεῖται ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ Ζουγγουλδάκ, εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως, ὑπήγετο δὲ ἄλλοτε εἰς τὴν διοίκησιν Κασταμονῆς. Κάτ. (1927) 5.218. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε καὶ 3.000 Ἕλληνας. Περὶ τὴν πόλιν καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ὑποδιοίκησιν ὑπάρχουσι λειμῶνες, εἰς τοὺς ὁποίους φύεται τὸ ἄνθος τὸ παράγον τὸν κρόκον (σαφράν), εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλεται ἡ τουρκικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως. Ἡ περιοχὴ εἶναι γονιμωτάτη, παράγουσα ὄρυζαν, σταφυλάς, οἶνον, σαλέπιον, ξυλείαν καὶ δασικὰ προϊόντα, ἐπίσης δὲ δέρματα κατεργαζόμενα καὶ ἐπιτοπίως, ἔρια κλπ. Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀνεγείρει τῷ 1871 ἐπιβλητικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου μὲ δύο κωδωνοστάσια.

Ἡ ὑποδιοίκησις Σαφράμπολου ἔχει ἐπιφάνειαν 2.815 τ. χλμ. καὶ 58.841 κατοίκους (1927). Ν. Μ.

—**Σαφράμπολις** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σμυρτούλα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

σαφράνι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἀτρακτυλλὶς ἡ βαφικὴ* καὶ *κρόκος*.

σαφρανίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*· βλ. *ἀζινοχρώματα*.

σαφρᾶς (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κρόκος*.

σαφρασίνη (ἡ) *[Βιομ. Χημ.]*. Συνθετικὴ χρωστικὴ ὕλη συγγενὴς τῆς *ἐωσίνης* (βλ. λ.).

Σαφρὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μοναδικὴ κώμη τῆς Παρθίας (νῦν Χορασσάν, Khorassan) ἀναφερο-

Digitized by Google

μένη ὑπὸ Ἰσιδώρου τοῦ Χαρακηνοῦ (Σταθμ. Παρθ. 12), ἀγνώστου ταυτότητος. **Α. Θ. Σ.**

σαφρόλη, ἡ *σικιμόλη* [*Ὀργ. Χημ.*]. Καλεῖται οὕτω ὁ μεθυλενικὸς αἰθὴρ τῆς *εὐγενόλης*. Ἔχει τὸν τύπον:

$$CH_2:CH.CH_2C_6H_3\langle {}^{O}_{O} \rangle CH_2$$

καὶ ἀπαντᾷ ὡς κύριον συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τῶν καρπῶν σασσάφρου τοῦ φαρμακευτικοῦ, εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον θέλκτρου τοῦ θηρσκευτικοῦ καὶ εἰς τὸ καμφορέλαιον, ἐξ οὗ καὶ λαμβάνεται. Εἶναι ἰσχυρὸν δηλητήριον, τήκεται εἰς 8° καὶ βράζει εἰς 232°. Δι' ὀξειδώσεως μετατρέπεται εἰς πιπερονάλην. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν, πρὸς ἀρωματισμὸν σαπώνων, πρὸς παρασκευὴν τῆς ἡλιοτροπίνης κ.λ.π. **Σ. Γ.**

Σάφτσμπωρυ (Shaftesbury). —1) *Ἀντώνιος Ἀσλεῦ Κοῦπερ, κόμης τοῦ —*. Ἄγγλος πολιτικὸς (1621—1683). Κατήγετο ἐξ ἀρχαίας οἰκογενείας γαιοκτημόνων, ἀπὸ μικρᾶς δὲ ἡλικίας εἶχεν ἐπιδείξει χαρακτῆρα ἐνεργητικώτατον καὶ ἀνήσυχον. Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπερήσπισε τὸν βασιλέα, ἀλλὰ βραδύτερον, ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ κίνησις κατὰ τοῦ βασιλέως ἦτο ἰσχυροτέρα, μετεστράφη καὶ συνεδέθη μετὰ τοῦ Κρόμβελ, ὁ ὁποῖος κατέστησεν αὐτὸν πολιτικὸν σύμβουλόν του. Παραγκωνισθεὶς ὅμως κατόπιν ὑπὸ τοῦ προστάτου του Κρόμβελ καὶ περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειάν του, ἤρχισε νὰ συνεργάζεται μετὰ τῶν ἀντιπάλων τοῦ δικτάτορος, κατ' ἀρχὰς μὲν κρυφίως, ἔπειτα ὅμως καὶ φανερά, συνδεθεὶς δὲ

'Αντών. Σάφτσμπωρυ.

μετὰ τοῦ Μόνκ ἀπέβη ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῆς παλινορθώσεως τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ Καρόλου Β'. Ὁ βασιλεύς, ἀμείβων τὰς ὑπηρεσίας του, κατέστησεν αὐτὸν μυστικοσύμβουλόν του τῷ 1661 καὶ βραδύτερον ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν. Τῷ 1672 ὠνόμασεν αὐτὸν λόρδον καγκελλάριον. Μετὰ ἓν ἔτος ὅμως περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως καὶ ἐπαύθη ὑπ' αὐτοῦ, γενόμενος ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐν τῷ κοινοβουλίῳ καὶ προσπαθήσας διὰ διαφόρων δημοκοπικῶν μέσων νὰ προσελκύσῃ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ λαοῦ τοῦ Λονδίνου. Φυλακισθεὶς τῷ 1677 μετὰ τοῦ Μπούκιγχαμ, τοῦ Σαλσβουρὴ καὶ τοῦ Βάρτον, διότι προσεπάθησε νὰ διαλύσῃ τὴν βουλήν, ἀπεφυλακίσθη τῷ 1678, κατόπιν συνωμοτικοῦ κινήματος, καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς καὶ τὸν σχηματισμὸν νέας κυβερνήσεως ἐγένετο τῷ 1679 πρωθυπουργός. Κατὰ τὴν πρωθυπουργίαν του ταύτην προσεπάθησε ν' ἀποσπάσῃ τὴν ψῆφον τῆς βουλῆς ἐπὶ νόμου ἀποστεροῦντος τὸν βασιλέα Ἰάκωβον πάντων τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιωμάτων του καὶ προέβαλε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ δουκὸς τοῦ Μόνμουθ ὡς βασιλέως. Διέταξε κατόπιν τὴν καταδίωξιν τῶν καθολικῶν καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν καρατόμησιν πλείστων ἐξ αὐτῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα ἐπέφερον σοβαρὰς διαφωνίας μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν του καὶ ἐξασθένησιν τῆς δυνάμεώς του, καὶ ἐν τέλει τὴν ἐξορίαν τοῦ δουκὸς τοῦ Μόνμουθ καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν του ἐκ τῆς πρωθυπουργίας τῷ 1680. Ὁ Σάφτσμπωρυ προσεταιρισθεὶς τότε νὰ ἐξεγείρῃ τὸν λαὸν καὶ δι' ὀχλοκρατικῆς κινήσεως κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ψήφισιν ὑπὸ τῆς βουλῆς νόμου ἀπαγορεύοντος τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν καθολικοῦ πρίγκιπος. Βραδύτερον ὅμως, θελήσας νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς ἐνόπλου λαϊκῆς ἐξεγέρσεως, συνελήφθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες ὑπερίσχυσαν, καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Λονδίνου, κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Ὁ λαὸς ὅμως τοῦ Λονδίνου παρέμεινε πιστὸς εἰς αὐτόν, οἱ δὲ ἔνορκοι τὸν ἠθῴωσαν τῷ 1682. Ἡ ἔξοδος του ἐκ τῆς φυλακῆς ἐγένετο δεκτὴ διὰ κωδωνοκρουσιῶν καὶ φωταψιῶν. Θελήσας ὅμως καὶ πάλιν νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐνόπλου λαοῦ καὶ γκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ὀπαδῶν του, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ μεταμφιεσμένος εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, ὅπου ἀπέθανε μετ' ὀλίγον.

—2) *Ἀντώνιος Ἀσλεῦ Κοῦπερ, τρίτος κόμης τοῦ —*. Ἄγγλος φιλόσοφος (1671—1713). Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου καὶ ἐσπούδασεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ φιλοσόφου Λόκε, φίλου τοῦ πατρός του. Διὰ πολιτικοὺς ὅμως λόγους ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ὑπεχρεώθη νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, οὕτω δὲ ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἠσχολήθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1688 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐγένετο βουλευτὴς τῷ 1693, τῷ δὲ 1700 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν λόρδων. Λόγῳ τοῦ ἐπισφαλοῦς ὅμως τῆς ὑγείας του ἠρνήθη τὸ προσφερθὲν εἰς αὐτὸν ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ὑπὸ τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου Γ'. Ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Ἄννης ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν (1702) καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν μόλις 42 ἐτῶν. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων Ἄγγλων φιλοσόφων καὶ ὁ σπουδαιότερος Ἄγγλος θεϊστής. Διὰ τῶν ἔργων του ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τοῦ Ἕρντερ καὶ τοῦ Σέλλινγκ, ἀντέκρουσε δὲ τὰς ἐπὶ τῆς κοινωνίας καὶ ἠθικῆς θεωρίας τοῦ Χόππες. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἔρευνα ἀφορῶσα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀξίαν» (1699), «Περὶ ἐνθουσιασμοῦ» (1708), «Οἱ ἠθικολόγοι» (1709), «Κοινὸς νοῦς» (1709), «Μονόλογος» (1710) κτλ. Τῷ 1711 ἐξέδωκε διάφορα αὐτοῦ ἔργα ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Χαρακτηριστικὰ ἀνδρῶν, ἠθῶν ἐποχῶν, ἰδεῶν». — *Ἀντώνιος Ἀσλεῦ Κοῦπερ, ἕβδομος κόμης τοῦ —*. Ἄγγλος πολιτικὸς (1801—1885). Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐγένετο τῷ 1826 βουλευτὴς καὶ τῷ 1851 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν Λόρδων. Ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τοῦ 1835 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως τοῦ Πήλ. Ἐγένετο κυρίως γνωστὸς διὰ τὴν ὑποστήριξιν, ἣν παρέσχεν εἰς τὴν ψήφισιν διαφόρων ἐργατικῶν νόμων, ἐπιτυχὼν τὴν καθιέρωσιν τοῦ δεκαώρου τῆς ἐργασίας, τὴν προστασίαν τῶν ἐργαζομένων παίδων, τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπόρων καὶ ἐν γένει τὴν βελτίωσιν τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν τῶν κατωτέρων τάξεων. Διετέλεσεν ἐπίσης πρόεδρος πλείστων φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων. **Μ. Δ. Β.**

Σάφφι (Saffi), *Αὐρήλιος*. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1819—1890). Κατὰ τὴν νεότητά του ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους συνωμοσίας κατὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ματζίνι εἰς τὰ διάφορα ἐπαναστατικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα ὠργάνωνεν οὗτος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1849 ἐξελέγη βουλευτής, κατόπιν δὲ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπὶ τῆς πρώτης τριανδρίας. Κατὰ τὴν δευτέραν τριανδρίαν ἐν Ρώμῃ ἀπετέλεσε μέλος ταύτης μετὰ τοῦ Ματζίνι καὶ τοῦ Ἀρμέλλίνι, μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν αὐτῆς κατέφυγεν εἰς τὴν Γενεύην, ὅπου συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ματζίνι εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος «Ἡ Ἰταλία τοῦ λαοῦ» καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰταλικοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Ἐξαναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑλβετίαν μετέβη τῷ 1851 εἰς τὸ Λονδῖνον, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς διοργάνωσιν ἐπαναστάσεως, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ὁποίας κατέφυγε καὶ πάλιν εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου συνειργάσθη εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἰδίως εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τοῦ Οὐεστμίνστερ». Τῷ 1860 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐξελέγη βουλευτής, ἀλλὰ τῷ 1863 παρῃτήθη τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ματζίνι ἐξελέγη ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, ἀλλὰ παρέμεινε μακρὰν τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ἔγραψε διάφορα ἔργα ἐπὶ τοῦ δημοσίου δικαίου, τῆς ἱστορίας, τῆς λογοτεχνίας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐξέδωσεν εἰς δύο τόμους τὰς πολιτικὰς διαλέξεις του. **Μ. Δ. Β.**

σαφφλορίτης (ὁ) (Safflorit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν ἀρσενικοῦχον κοβάλτιον $CoAs_2$, τοῦ αὐτοῦ χημικοῦ τύπου πρὸς τὸν σμαλτίνην. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἐνῷ ὁ σμαλτίνης εἰς τὸ κυβικόν, καὶ ἀποτελεῖ τοιουτοτρόπως τὴν δευτέραν κρυσταλλικὴν μορφὴν τοῦ διμόρφου ἀρσενικούχου κοβαλτίου. Ἔχει σκληρότητα 5 ½, εἰδικὸν βάρος 7,1—7,4 καὶ χρῶμα λευκὸν κασσιτερόχρουν καὶ τεφρόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Schneeberg, Bieber, Tunaberg κ. ἄ. **Γ. Β.**

Σαφχάουζεν (Schaffhausen) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ καντόνιον τῆς Ἑλβετίας. —1) Ἡ πόλις, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου καντονίου, κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου, 49.5 χλμ. δυτικῶς τῆς Κωνσταντίας, καὶ 40 χλμ. βορείως τῆς Ζυρίχης. Κάτ. 21.650. Ἔχει ἐργοστάσια ὑφασμάτων, μεταλλίνων εἰδῶν, ἐργαλείων φυσικῆς, μηχανῶν καὶ ὡρολογίων. Τὰ ἐργοστάσιά της κινοῦνται δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος παραγομένου ἐκ τῶν πλησίον καταρρακτῶν τοῦ Ρήνου. Τὸ ἀρχαιότερον οἰκοδόμημα εἶναι τὸ μοναστήριον τῶν Ἁγίων Πάντων, παρὰ τὸ ὁποῖον περίφημος κώδων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. —2) Τὸ καντόνιον κεῖται ὁλόκληρον βορείως τοῦ Ρήνου, ἔχει ἔκτασιν 294 χλμ. καὶ 52.500 κατ. **Γ. Ι. Β.**

Σαφχάς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Κλεισώρεια τῆς Σοφανηνῆς ἐν Ἀρμενίᾳ, δεσπόζουσα τῆς ἀπὸ Περσαρμενίας εἰσβολῆς, τὴν ὁποίαν ὀχυρώσας ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) «ἄβατον βαρβάροις τὴν χώραν διεπράξατο παντάπασιν εἶναι» (*Προκ.*, Περὶ κτισμ. III, 3, 4). **Α. Θ. Σ.**

Σάφων (Safo) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας (βλ. *Σαύων*).

σάχ' (λ. περσ.) ὁ ἡγεμών, ἄλλως *σάχης* (βλ. λ.). || κίνησις ἐν τῷ ζατρικίῳ κατὰ τοῦ βασιλέως, μεθ' ἣν ὁ προσβαλλόμενος παίκτης ὀφείλει νὰ προφυλάξῃ, ἐὰν δύναται, τὸν βασιλέα του ἄλλως *ὦ ρουά* (au roi).

Σαχάκ' Ἀρμένιος πατριάρχης (βλ. λ. *Ἰσαάκ*).

Σαχαχιὰν Γκαραμπέτ. Ἀρμένιος ποιητὴς (βλ. *Γκαραμπὲτ Σαχαχιάν*).

Σάχ-Ἀλέμ. Τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς ἐν Ἰνδοστὰν βασιλευσάσης μογγολικῆς δυναστείας τῶν Τιμουριδῶν, υἱὸς Ἀλεμγκὶρ τοῦ Β', τὸν ὁποῖον φονευθέντα διεδέχθη τῷ 1760, εἰς ἡλικίαν 32 ἐτῶν. Ἐξεχώρησε τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βεγγάλης εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Ἑταιρείαν τῶν Ἰνδιῶν ἔναντι πληρωμῆς 24.000 ρουπιῶν ἐτησίως. Τῷ 1772 ἐτυφλώθη καὶ ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ Γουλὰμ Καδὲρ χάν, ἐπαναστατήσαντος. Ἀνακτήσας ὅμως τὸν θρόνον ἐβασίλευσεν εἰκονικῶς μέχρι τοῦ θανάτου του (1815), τῆς πραγματικῆς κυριαρχίας περιελθούσης πλέον εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἐνῷ ὁ ἴδιος ἠσχολεῖτο εἰς τὴν στιχουργίαν. **Ν. Μ.**

Σαχαλίνη (ρωσ. *Σαχάλιν*, ἰαπων. *Καραφοῦτο*, κινεζ. *Ταρακαΐ*) [*Γεωγρ.*]. Μεγαλόνησος τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, χωρίζουσα τὴν Ὀχοτσκικὴν ἀπὸ τῆς Ἰαπωνικῆς θαλάσσης καὶ κειμένη ἔναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀμούρ. Ἔχει 74.078 τ. χλμ. ἔκτασιν καὶ 263.172 κατ. Πλαισιοῦται ὑπὸ τῶν 45°53'—54°26' β. παραλλήλων, διὰ τοῦ 50οῦ παραλλήλου διαχρίνεται εἰς τὴν βόρειον ἢ σοβιετικὴν καὶ τὴν νότιον ἢ ἰαπωνικὴν Σαχαλίνην, ἔχει μῆκος 942 χλμ. (ἀπὸ Β. πρὸς Ν.) καὶ πλάτος 28—225 χλμ., χωρίζεται δὲ ἀπὸ μὲν τῆς ἠπείρου διὰ τοῦ Ταταρικοῦ πορθμοῦ, ἀπὸ δὲ τῆς Ἰαπωνίας (νῆσος Χοκκάιντο) διὰ τοῦ πορθμοῦ Λαπερούζ. Τὴν βορείαν ἄκραν τῆς νήσου ἀποτελεῖ τὸ ἀκρωτήριον *Ἐλισάβετ*, τὰς δὲ ΝΔ. καὶ ΝΑ. τὰ ἀκρωτήρια *Λοπάρο* καὶ *Σημβειόκο*, σχηματίζοντα τὸν κόλπον *Ἀνίβα*. Πρὸς ΝΑ. τῆς νήσου ἁπλοῦται ὁ μέγας κόλπος *Τιερπιένια* ἢ τῆς *Ὑπομονῆς*, τὸ ὅλον δὲ μῆκος τῆς Σαχαλίνης διατρέχει ἁπλῆ ὀροσειρὰ τριτογενῶν πετρωμάτων (ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Νεβέλσκι*, 2.201 μ.), ἀφ' ἧς πηγάζουν οἱ *Τὺμ* καὶ *Πορονάϊ* ποταμοί. Τὸ κλίμα εἶναι δριμὺ (—20°Κ. μέχρι +15°Κ.). Ἡ βροχὴ ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 550 (πρὸς Β.)—640 (πρὸς Ν.) χλστμ. Ἐκ τῆς βλαστήσεως ἀξιόλογον εἶναι ἰδιαιτέρως τι εἶδος μπαμποῦ (arundinaria kurilensis), ἐκ δὲ τῶν ζῴων αἱ ἄρκτοι, γέννοι, ἀλώπεκες, κήτη, ἀργύραι κ. ἄ., ἀντικείμενα σπουδαιοτάτης ἀλιείας καὶ θήρας.

Σοβιετικὴ Σαχαλίνη. Ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν δύο ἐπαρχιῶν τοῦ διαμερίσματος τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς τῆς Ὁμοσπόνδου Ρωσικῆς Σοβιετικῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας μὲ 37.988 τ. χλμ. ἔκτασιν (1926), 11.859 κατ., 37 πολίσματα καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Ἀλεξαντρόφσκ-Σαχαλίνσκυΐ* (2.748 κάτ.). Διαιρεῖται εἰς 4 ἀκτῖνας καὶ ἔχει κυρίους συνοικισμοὺς τὴν *Νυβὸ* (516 κάτ.) καὶ *Ὄχα* (538 κάτ.). Κατοικεῖται ὑπὸ ἀγροτῶν Ρώσων καὶ κτηνοτρόφων καὶ ἁλιέων Γκιλγιάκων, Ὀϊρατῶν καὶ Τονγκούσων. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα, πετρελαιοπηγάς, ἁλιείαν καὶ ἐξάγει ἄφθονον ξυλείαν πεύκης καὶ ἐλάτης. Ἔχει ἀερολιμένας εἰς Ὄχαν καὶ Ἀλεξαντρόφσκ, συγκοινωνοῦντας μὲ τὸ Χαμπαρόφσκ ἐπὶ τῆς Σιβηρίας, σιδηρόδρομον Ὄχας-Μόσκαλβο καὶ πετρελαιαγωγοὺς (πιπ-λάϊν).

Ἰαπωνικὴ Σαχαλίνη. Ἐξωτερικὴ κτῆσις τῆς Ἰαπωνίας, ἄνευ τοπικῆς αὐτονομίας, διαιρουμένη εἰς 7 ἐπαρχίας (σίτο) καὶ ἔχουσα 36.090 τ. χλμ. ἔκτασιν, μὲ (1929) 251.313 κάτ. (ὧν 73 % Ἰάπωνες, 28 % Ἄϊνο, Κορεᾶται κ. ἄ.) καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Τοϋγιάρα* (τέως Βλαντιμίροφκα, κάτ. 12.073). Ἔχει πετρελαιοπηγὰς πρὸς Δ., ἀνθρακωρυχεῖα, κοιτάσματα χρυσοῦ καὶ σιδήρου, καλλιέργειαν βρώμης καὶ σικάλεως, ἁλιείαν καὶ ἐξαγωγὴν ξυλείας. Κύριοι λιμένες οἱ *Ὀντομάρι* (τέως Κορσακόφσκ, κάτ. 18.761) καὶ *Μαόκα* (κάτ. 12.895).

— [*Ἱστορ.*] Πρῶτος ἐπεσκέφθη τὴν Σαχαλίνην ὁ Ὀλλανδὸς De Vries (1643), ἐξηρεύνησε δὲ αὐτὴν ὁ πλοίαρχος Νεβέλσκι (1849—1852). Ἀπὸ τοῦ 1853 ἤρξατο ὁ ρωσικὸς καὶ ἰαπωνικὸς ἐποικισμός. Τῷ 1869 ἐγένετο τόπος ἐξορίας καὶ καταναγκαστικῶν ἔργων διὰ τὰ πολιτικὰ ἀδικήματα ἐν Ρωσίᾳ (μέχρι τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905). Τῷ 1875 περιῆλθεν ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Ρώσους, τῆς Ἰαπωνίας λαβούσης εἰς ἀντάλλαγμα τὰς Κουρίλας νήσους. Κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ Πόρτσμουθ (1905) ἔλαβεν ἡ Ἰαπωνία τὸ νότιον τμῆμα. Τῷ 1917—1922, ἐπωφελουμένη τῆς ἐπαναστάσεως, κατέλαβε καὶ τὸ βόρειον, διὰ δὲ τῆς σοβιετοϊαπωνικῆς συνθήκης τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1925 περιωρίσθη ὅπου καὶ νῦν **Π. Ν. Π.**

Σαχαλίτης *κόλπος* [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Κόλπος κατὰ τοὺς ἀρχαίους τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας. Ἐλαχίστης ἐνδόξους ὢν, δὲν ἔχει τὰ στοιχεῖα τοῦ κόλπου ἀλλὰ μᾶλλον εὐθυτενοῦς παραλίας. Κατὰ τὸν «Περίπλουν τῆς Ἐρυθρᾶς» τοῦ Ἀνωνύμου (29 κ. 32) ἐξετείνετο μεταξὺ τοῦ λιμένος Κανῆς καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σύαγρος. Ὁ Πτολεμαῖος ὅμως (Ζ, ζ, 46) δέχεται ἐν τῷ λεγομένῳ κόλπῳ τούτῳ καὶ τὰς ἑπτὰ τοῦ Ζηνοβίου νήσους καὶ αὐτὴν τὴν Σαρά-

Digitized by Google

πιδος νῆσον, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ὁ φερόμενος κόλπος οὗτος ἐβρεχεν ὅλην τὴν παραλίαν τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Ἀραβίας, ὧν οἱονεὶ παρέκτασις τῶν βορείων ὑδάτων τοῦ Αὐαλίτου κόλπου. Σ. Ε. Λ.

Σαχαλῖτις χώρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νοτίου Εὐδαίμονος Ἀραβίας τῆς λιβανωτοφόρου, ἧς ἡ ἀκτὴ ἐβρέχετο ὑπὸ τοῦ φερωνύμου κόλπου. Σ. Ε. Λ.

σαχάνι (τό), καὶ *σαγάνι*· δημοτ., μετάλλινον πινάκιον, συνήθως ἐκ χαλκοῦ.

σαχαπτιν κὴ *γλωσσικὴ ὁμοφυλία*. Καλεῖται οὕτως ὁμὰς διαφόρων διαλέκτων, ὁμιλουμένων ὑπὸ τῶν ὁμωνύμων ἰθαγενῶν φυλῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐγκατεστημένων ἐν τῷ νοτιοδυτικῷ τμήματι τῆς πολιτείας τῆς Βασιγκτῶνος, τῷ βορειοδυτικῷ τῆς Ὀρεγῶνος καὶ νοτιοδυτικῶς τοῦ Idaho. Γ. Π. Α.

Σαχάρα *[Γεωγρ.]*. Ἔρημος τῆς Βορείου Ἀφρικῆς, ἀποτελοῦσα τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς μεγάλης ζώνης ἐρήμων τῆς γῆς, ἡ ὁποία πρὸς Α. συνεχίζεται διὰ τῆς ἀραβικῆς, τῆς ἰρανικῆς καὶ τῆς ἐρήμου Γκόμπι μέχρι τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας. Ἡ Σαχάρα, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα (σαχρᾶ) σημαίνει ταυτοχρόνως «ἔκτασις χρώματος ἐπιξάνθου» καὶ «περιοχὴ ἀπέραντος καὶ ἀκαλλιέργητος», ἐκτείνεται νοτίως τῶν χωρῶν τοῦ Ἄτλαντος καὶ τῶν Σύρτεων μὲ μέσον μῆκος ἐκ Δ. πρὸς Α. 5.000 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ μὲ πλάτος ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 1.500—2 000 χλμ., ἀπὸ τοῦ Ἄτλαντος μέχρι τοῦ Σουδάν. Ἀποτελεῖ οὕτω πως τὴν μεγίστην ἔρημον τῆς γῆς, κατέχουσα ἔκτασιν 9.200.000 τ. χλμ. περίπου, ἴσην δηλαδὴ περίπου πρὸς τὸ $^1/_3$ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Ἀφρικῆς, καὶ πρὸς τὰ $^4/_5$ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Εὐρώπης. Ἡ ὕπαρξις τῆς Σαχάρας ἠγνοεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ μόνον τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα αὐτῆς, ἡ Λιβύη, ἦτο εἰς μικρὰν ἔκτασιν γνωστή. Πρῶτοι οἱ Καρχηδόνιοι ἐσχετίσθησαν ἐμπορικῶς μετὰ τῶν Αἰθιόπων διὰ τῶν Γαραμάντων. Οἱ Ρωμαῖοι εἰσέδυσαν εἰς τὴν Σαχάραν μέχρι τοῦ 16ου παραλλήλου, ἔνθα ἡ πόλις Ἀγκαντές, καὶ κατόπιν οἱ Ἄραβες μέχρι τοῦ Σουδὰν καὶ τῆς Σενεγάλης. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἤρχισαν τὰς ἐξερευνήσεις των ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, παρ' ὅλας ὅμως τὰς προσπαθείας ἡ πλήρης ἐπιστημονικῶς ἐξερεύνησις τῆς ἐρήμου ταύτης ὑπολείπεται κατὰ πολύ. Αἰτία τούτου εἶναι ὁ τοπειακὸς χαρακτὴρ τῆς ἐρήμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ δυσμενεστάτας συνθήκας, καθιστώσας δυσκολωτάτην τὴν δι' αὐτῆς διάβασιν. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐγένοντο πολλαὶ ἐπιστημονικῶς σημαντικαὶ ἐξερευνητικαὶ ἀποστολαί, αἱ ὁποῖαι ἐπέτυχον πολλὰς ἀποκαλύψεις τοῦ ἀγνώστου ἐσωτερικοῦ τῆς ἐρήμου περιοχῆς. Παρὰ ταῦτα ἡ σημερινὴ κατάστασις τῶν γνώσεών μας περὶ τῆς γιγαντιαίας αὐτῆς ἐρήμου παρουσιάζει ὑφ' ὅλας τὰς ἀπόψεις πολλὰ κενά. Γνωστὸν εἶναι σήμερον ὅτι ἡ Σαχάρα δὲν εἶναι γιγαντιαία θάλασσα ἄμμου, ὅπως ἐνόμιζον καὶ παρεδέχοντο αὐτὴν πρότερον, ὅτι πολλαχοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικόν της ὑπάρχουν ὑψηλὰ ὄρη, ὅτι ταῦτα δὲν στεροῦνται τελείως φυτικῆς βλαστήσεως καὶ ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὰ μέρη αὐτὰ συνθῆκαι ὁπωσδήποτε καλαὶ διὰ τὴν διαβίωσιν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὰς γενικότητας αὐτάς, ἡ πλήρης γνῶσις ἑνὸς ἑκάστου ζητήματος εἶναι ἀτελής.

Ὁ ἐρημικὸς χαρακτὴρ τῆς Σαχάρας εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ συνέπεια τῆς ἐλλείψεως βροχῶν ἐν αὐτῇ. Ἡ Σαχάρα κεῖται εἰς τὴν ζώνην τοῦ ΒΑ ἀληγοῦς, ὁ ὁποῖος ἐμποδίζει τὴν πτῶσιν ἀξίων μνείας ποσοτήτων ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐγγὺς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ περιοχήν της. Μόνον εἰς τὰς ἀκραίας πρὸς τὴν Μεσόγειον περιοχὰς ἢ ἐγγὺς τοῦ Σουδὰν εἶναι δυνατὸν νὰ πίπτωσι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἀσήμαντά τινα ποσὰ βροχῆς, ἐνῷ εἰς τὴν καθ' αὐτὸ περιοχὴν τῆς Σαχάρας εἶναι δυνατὸν νὰ παρέλθωσιν ἔτη χωρὶς νὰ πέσῃ οὐδ' ἅπαξ βροχή. Ὑπάρχουν εἰς τὴν Σαχάραν τόποι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐντὸς μιᾶς δεκαετηρίδος δὲν ἔπεσε καθόλου βροχή. Ἀλλὰ καὶ ὅταν συμβῇ πτῶσις βροχῆς, αὕτη συντελεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ μορφὴν καταρρακτωδῶν κατακλυσμῶν, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν βραχείας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀκινδύνους πλημμύρας τῶν βαθυτέρων κειμένων τμημάτων τῆς χώρας. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Σαχάρας φαίνεται ὅτι μόνον τὸ ὑψηλὰ κείμενον ὑψίπεδον τοῦ Χόγκαρ δέχεται κατὰ τὸν χειμῶνα ὀλίγας ποσότητας βροχῆς.

Συνέπεια τῆς ἐντόνου ἐξατμίσεως, ἡ ξηρασία τοῦ ἀέρος εἶναι πολὺ μεγάλη. Αἱ ἡμερήσιαι καὶ ἐτήσιαι μεταβολαὶ τῆς θερμοκρασίας εἶναι ἐκτάκτως ἔντονοι. Ἐνῷ δὲ κατὰ τὸ θέρος συχνὰ τὰ μέγιστα τῆς θερμοκρασίας εἶναι ἄνω τῶν 50° Κ., δύναται κατὰ τὸν χειμῶνα ἐν καιρῷ νυκτὸς νὰ κατέλθῃ ἡ θερμοκρασία βαθμούς τινας κάτω τοῦ μηδενός. Οἱ ἄνεμοι εἶναι συνήθως ἀρκετὰ ἰσχυροὶ καὶ δὲν εἶναι σπάνιοι οἱ ἀσθενεῖς στροβιλοειδεῖς ἄνεμοι καὶ ἀνεμοστρόβιλοι. Καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα ἐπίσης ἐμφανίζεται σχεδὸν πανταχοῦ τῆς ἐρήμου καὶ τῶν ἀκραίων της περιοχῶν ἡ μεγάλη θύελλα τῆς ἐρήμου, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς Σαχάρας ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ὡς *χαμψίν*, *τζιμπλι*, *τζαουΐ* καὶ εἰς τὸ Σουδὰν *χαρματάν*. Εἶναι ἄνεμοι λίαν ξηροὶ καὶ θερμοί, πνέοντες ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ἐρήμου πρὸς τὰς περιφερειακὰς περιοχάς, οἱ ὁποῖοι συναποκομίζουν ἀπίστευτα ποσὰ κόνεως καὶ ἄμμων καὶ μεταφέρουν αὐτὰ πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἐρήμου. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Σαχάρας δὲν εἶναι ἐντελῶς ὁμοιομόρφως ἐπίπεδος. Ἐπικρατεῖ βεβαίως ἐπὶ εὐρεῖαν ἔκτασιν ὁ χαρακτὴρ τῆς πεδινῆς χώρας εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν πετρωδῶν «χαμμάντα» ἢ «ταζιλί» τῶν Βερβερίνων, εἴτε ὑπὸ τὴν τῶν «σερίρ», ἐρήμων δηλαδὴ χαλικωδῶν ἐκτάσεων. Ἐν τούτοις ἐκτὸς αὐτῶν ἀνυψοῦνται καὶ ὄρη ὕψους πολλῶν χιλιάδων μέτρων, ὡς ὁ ὄγκος τοῦ *Χόγκαρ* (3 000 μ.) ἢ ἡ ὑψηλὴ χώρα *Τιμπέστι* (3.400 μ.). Συχνὰ ἐπίσης τὰ πεδία διακόπτονται ὑπὸ μεγάλων βαθμίδων ξηρᾶς, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται ἐπὶ ἑκατοντάδας χιλιομέτρων καὶ οὐχὶ σπανίως δύνανται νὰ περικλείωσι σκαφοειδῆ κοιλώματα ἢ βυθίσματα μὴ ἔχοντα ἐκροήν. Ἄλλα τμήματα πάλιν εἶναι ἔρημοι ἄμμου, ἔργκ ἢ ἀρὲγκ ὀνομαζόμεναι, εἰς τὰς ὁποίας λεπτότατα κοκκία ἄμμου ἔχουν συσσωρευθῇ διὰ τῶν ἀνέμων εἰς ὑψηλὰς κυματοειδεῖς σειρὰς θινῶν. Ἐν μέσῳ τῶν ἀμετρήτων τούτων μονοτόνων τοπίων τῆς ἐρήμου κεῖνται ἐγκατεσπαρμένα ὡς ἐλάχιστα σημεῖα εἰς τὰς θέσεις ἐμφανίσεως ἐδαφικοῦ ὕδατος αἱ ὀάσεις.

Περὶ τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς τῆς Σαχάρας δὲν δύναται σήμερον νὰ λεχθῇ ἀκόμη οὐδὲν τὸ τελειωτικόν. Ἡ πρωγενεστέρα ἐκδοχή, ὅτι ἡ ἔρημος ἦτο μία ἑνιαία μεγάλη τραπεζοειδὴς χώρα, ἐτροποποιήθη ὑπὸ τῶν ἀνακαλύψεων τῶν νεωτέρων ἐρευνητικῶν ἀποστολῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι παρὰ τὰς ἐκτεταμένας τραπεζοειδεῖς χώρας ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἐρήμου ἀποτελεῖται ἐπίσης ἀπὸ ἀρχαϊκὰς θεμελιώδεις ὀροσειρὰς καὶ ἀπὸ λείψανα πτυχωσιγενῶν ὀροσειρῶν σχηματισθεισῶν κατὰ τὸν προτεροζωϊκὸν καὶ παλαιοζωϊκὸν αἰῶνα. Εἰς τὰς ὑψηλὰς χώρας τοῦ Χόγκαρ, Ἀϊὶρ καὶ Τιμπέστι, αἱ ὁποῖαι εἶναι γιγαντιαῖα ἀναθολώματα τῆς θεμελιώδους ὀροσειρᾶς, εὑρίσκονται μεγάλα, ἐσβεσμένα σήμερον, ἡφαίστεια.

Ἡ μηχανικὴ καὶ χημικὴ ἀποσάθρωσις τῆς ἐπιφανείας τῆς Σαχάρας εἶναι ἐκτάκτως ἔντονος. Αἱ μεγάλαι διακυμάνσεις τῆς θερμοκρασίας τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ αἱ σπάνιαι ραγδαῖαι βροχαὶ ἐπιφέρουν ἀφ' ἑνὸς μὲν εὐρεῖαν κατάθλιψιν καὶ ἀποσάθρωσιν τῶν πετρωμάτων καὶ ἀφ' ἑτέρου σχηματισμὸν τῶν μεγάλων προσχωσιγενῶν πεδίων καὶ τῶν ἐκτάσεων τῶν θινῶν. Κοιλώματα ἢ σχετικῶς χαμηλὰ κείμενα τοπία εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς ἐκτάκτως ἐντόνου μεταφορικῆς ἐνεργείας τῆς ἐνεργουμένης καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν σπανίως καταπιπτόντων ὀμβρίων ὑδάτων νὰ πληρωθῶσι καὶ καλυφθῶσι μετὰ πάροδον χρόνου ὑπὸ γιγαντιαίων μαζῶν προσχωμάτων καὶ νὰ μεταβληθῶσιν εἰς πεδία. Εἰς ἄλλας πάλιν θέσεις τῆς ἐπιπέδου ἐπιφανείας τῆς Σαχάρας ὁ ἄνεμος διὰ τῆς διαβρωτικῆς του ἐνεργείας δύναται νὰ σχηματίσῃ μετὰ μακροχρόνιον ἐπίδρασιν βαθμηδὸν λεβητοειδῆ ἢ σκαφοειδῆ κοιλώματα, ἔχοντα ἀπότομα συνήθως τοιχώματα καὶ βάθη μέχρι 400 μ. Ἰδιάζον, ἀλλὰ πολὺ σύνηθες φαινόμενον εἶναι ἡ παρουσία *αἰολικῶν* (βλ. λ.) μαρτύρων λόφων ἢ νησομόρφων ὀρέων ἐν μέσῳ τελείως πεδινῶν ἐκτάσεων. Ἡ γένεσίς των ὀφείλεται ἐξ ἴσου εἰς τεκτονικοὺς λόγους ὅσον καὶ εἰς τὰς ἀποκομιστικὰς ἐνεργείας τῶν ἀνέμων. Ἡ ἐμφάνισις ἐπίσης μεγάλων ξηρῶν κοιλάδων, τῶν καλουμένων «οὐάντι», προδίδει ὅτι κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον μεγάλοι ποταμοὶ ἔρρεον, χυνόμενοι πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς θαλάσσας (ὡς π. χ. τὴν μέσην λεκάνην τοῦ Νίγηρος), οἱ ὁποῖοι ἐξηφανίσθησαν σήμερον. Αἱ οὐάντι ἔχουσι σήμερον σπανίως ὕδωρ ἐν καιρῷ ραγδαίων βροχῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐάντι ἐλαττοῦται, ἐφ' ὅσον βαίνει τις ἐκ Δ. πρὸς Α.

Τὸ ἔδαφος τῆς Σαχάρας κατέρχεται πολλαχοῦ κάτω τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης, οὕτω δὲ σχηματίζονται διάφοροι λίμναι, ὡς ἡ Γκάρσα (— 21 μ.), ἡ Μελγκὶρ (— 31 μ.), ἡ Μερουάν (— 29 μ.) Λεβητοειδῶν τινων κοιλοτήτων ἐπίσης τὸ βαθύτερον μέρος, ἀποτελοῦν δάσιν, ἔχει ὑψόμετρον κάτω τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς Ἀρέγκ (— 70 μ.), εἰς Μπιρκὲτ-ἐλ-Κερούν (— 45 μ.) ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Φαγιοὺμ καὶ εἰς τὸ ἀνατολικῶς τῆς ὀάσεως Σίβα κοίλωμα (— 137 μ.).

Ἡ ἔρημος δὲν στερεῖται πάντοτε βλαστήσεως. Βεβαίως ὑπάρχουσι τελείως ἄδενδρα τμήματα, ἀλλ' ἐξ ἄλλου εὑρίσκονται μεταξὺ αὐτῶν ἐκτάσεις, σημαντικαὶ ἐνίοτε, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν βλάστησιν ἐκ ξηροφίλων θάμνων Μέρη τινά, ὅταν καταπέσουν τυχὸν ἐπ' αὐτῶν ἱκαναὶ ποσότητες ἀτμοσφαιρικῶν κατακρημνισμάτων, καλύπτονται ἐπί τινα χρόνον ὑπὸ τοιαύτης βλαστήσεως. Εἰς ἄλλα μέρη, ἰδίᾳ εἰς τὰς ξηρὰς κοιλάδας καὶ εἰς τὰς ἀβαθεῖς λεκάνας, εὑρίσκονται ἐπίσης μεγαλύτεροι θάμνοι καὶ δένδρα, εἰς μεγάλας βεβαίως ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις κείμενα, ὡς π. χ. τὰ σπάρτα τῆς Σαχάρας, ὁ ταμαρίσκος καὶ ἡ ἀκακία Sayal Τὸ χαρακτηριστικώτερον ἐπίσης καὶ τὸ ὠφελιμώτερον φυτὸν τῆς Σαχάρας εἶναι ὁ φοίνιξ. Ὡρισμέναι περιοχαί, ὡς περίπου ἡ Τανεζρούφτ εἰς τὰ δυτικὰ ἢ ἡ Λιβυκὴ ἔρημος εἰς τὰ ἀνατολικά, εἶναι σταθερῶς καὶ σχεδὸν ἀπολύτως ἄδενδροι.

Ἡ Σαχάρα δὲν εἶναι τελείως ἄνυδρος. Πολλάκις τὸ ὑπογείως κυκλοφοροῦν ὕδωρ ἐμφανίζεται ὡς πηγή, ἡ ὁποία δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τῆς χώρας, συντρεχούσης καὶ τῆς εὐνοϊκῆς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν φυτῶν θερμοκρασίας. Εἰς τὰς θέσεις ταύτας, τῇ βοηθείᾳ καὶ τεχνητῆς ἀρδεύσεως (δι' ἀνορύξεως ἀρτεσιανῶν φρεάτων), δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ δαψιλὴς βλάστησις, μεταβάλλουσα τὰς θέσεις ταύτας εἰς ὀάσεις. Ἐκ τῶν τελευταίων σπουδαῖαι εἶναι αἱ λιβυκαὶ (*Φαραφράχ*, *Μπαχαριγέη*, *Κούφρα*, *Κέμπαλο*, *Χαργκουὲχ* ἢ ἀρχαία ὄασις τοῦ *Ἄμμωνος*, *Ντάκελ*, *Ἀουνιζίλα*, *Ντγιάλο*, *Ντγιαραμπούμπ*, *Σίβα*, *Ἀρκενοὺ* καὶ *Οὐενάτ*). Ἐπίσης εἰς τὴν δυτικὴν Σαχάραν ὑπάρχουν αἱ ὀάσεις *Τισσίντ*, *Τάτσα*, *Ἄκκα*, *Ταφιλέλτ*, *Φιγγίγκ*, *Λαγκουάτ*, *Μζάμπ*, *Τιντικὲλτ* μετὰ τῆς *Ἰνσαλάχ*, *Τουατ*, *Γκουράρα*, *Τουγγούρτ*. Ἀνατολικώτερον τῶν ἄνω εὑρίσκονται αἱ ὀάσεις *Μπισκρα* καὶ *Ζιμπάν* Πρὸς Ν. τῆς Τύνιδος ἐκτείνεται ἡ ὁμὰς τῶν μικρῶν ὀάσεων τῆς *Νεφζάουα* (*Νέφζα*, *Τόζερ*) καὶ *Τζερὶτ* καὶ ἀνατολικώτερον ἀκόμη αἱ ὀάσεις τῆς Τριπολίτιδος (*Γκανταμὲς* κλπ.).

Ἐκ πολυαρίθμων προϊστορικῶν εὑρημάτων, εἰς διαφόρους θέσεις, συνάγεται ὅτι ἡ Σαχάρα κατῳκήθη ἀπ' ἀρχαιοτάτων ἐποχῶν. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἤδη ὑφίστανται αἱ ἐθνογραφικαὶ συνθῆκαι καὶ τὸ μόνον συμβὰν τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι ἡ εἴσδυσις καὶ ἐπικράτησις τοῦ Μωαμεθανισμοῦ. Τὸ σύνολον τῶν κατοίκων τῆς Σαχάρας ὑπολογίζεται εἰς 1—1 $^1/_2$ ἑκατομμ. ἀνθρώπων, Βερβέρων κυρίως, μόνον εἰς τὰ Ν. καὶ ΝΑ. ἀναμιγνυομένων μετὰ Νέγρων. *Ἀζαναγὶς* (βλ. λ.) ὀνομάζονται αἱ ἀπ' ἀρχαιοτέρων χρόνων ἐγκατεστημέναι μικταὶ φυλαὶ τῶν Μαύρων. Δύο ὅμως κύριοι λαοὶ κατοικοῦν πρὸ παντὸς τὴν Σαχάραν, οἱ ἀνοικτότεροι τὸ χρῶμα *Τουαρὲγκ* (=λησταὶ τῶν μεγάλων ὁδῶν) εἰς τὰ Δ καὶ οἱ περισσότερον σκοτεινόχρωμοι *Τιμπου* εἰς τὰ Α. Ζῶσι βίον νομαδικὸν ἐν συνδυασμῷ μὲ ληστρικὰς ἐπιδρομὰς ἐναντίον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὀάσεων καὶ τῶν μονίμων κατοίκων τῶν παραμεθορίων περιοχῶν. Οἱ *Τουαρὲγκ* ὑποδιαιροῦνται εἰς τέσσαρας κυρίως φυλάς, ἑκάστη τῶν ὁποίων κατοικεῖ ἐφ' ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὀρεινῶν ὄγκων Χόγκαρ, Ἀσντσέρ, Ἄϊαρ καὶ Ἀϊτράρ. Εἰς τοὺς Τουαρὲγκ ἀνήκει καὶ ἡ φυλὴ τῶν *Ἀζγαρ* (βλ. λ.). Ὑποταχθέντες τελείως τῷ 1914 ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἐπανεστάτησαν κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον (1916—1917), ἐπαναχθέντες εἰς τελείαν ὑποταγὴν μόλις τῷ 1920. Οἱ κάτοικοι τῆς Α. Σαχάρας εἶναι ἐν μέρει ἐν τούτοις καὶ σήμερον ἀκόμη ἀνεξάρτητοι.

Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῆς Σαχάρας εἶναι ἀκόμη ἀπολύτως ἀρνητική. Εἰς τὸ μέλλον ὅμως ἴσως ἀποβῇ θετική, ἂν καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐκμετάλλευσις πολλῶν σπουδαίων ὀρυκτῶν θησαυρῶν τῆς ἐρήμου. Οὕτω π. χ. παρὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς νοτιοαλγεριανῆς Σαχάρας ἀνατολικῶς τοῦ Λαγκουάτ, ἐκτείνονται ἀνεκμετάλλευτα πολύτιμα κοιτάσματα φωσφορικῶν ὀρυκτῶν. Τὸ ζήτημα τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των θέλει προαχθῆ διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς συγκοινωνίας, δι' ἣν ἐνδιαφέρεται ἡ Γαλλία, διὰ λόγους πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικούς. Ἤδη μετὰ τὸν πόλεμον ἐπετεύχθησαν δι' αὐτοκινήτων μὲ κάμπην (auto-chenilles) διασχίσεις τῆς Σαχάρας, ἡ πρώτη κατὰ τοὺς μῆνας Δεκέμβριον—Ἰανουάριον τοῦ 1922—23 ἀπὸ τὸ Τουγγουρτ ἕως τὸ Τιμπουκτοὺ ἐντὸς 21 ἡμερῶν, καὶ ἡ δευτέρα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1924 ἀπὸ τὸ Κολὸμπ Μπεχὰρ μέχρι Τιμπουκτοῦ. Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη συνετελέσθησαν καὶ ἄλλαι διαβάσεις τῆς ἐρήμου, ὥστε νὰ προβλέπεται ὅτι ἡ Γαλλία θὰ ἐκτείνῃ τὰς δυναμικάς της γραμμὰς ἀπὸ τοῦ Καλαὶ ὑπὲρ τὴν Σαχάραν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κονγκο.

Ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία πολιτικῶς εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα καὶ κυριαρχοῦσα δύναμις ἐν τῇ Σαχάρᾳ, ἡ Ἱσπανία ἔχει παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν νοτίως τοῦ Μαρόκου τὴν ἀποικίαν της Ρίο ντὲ Ὄρο (280 000 τετρ. χιλιόμ), ἐνῷ εἰς τὰ Α. ἡ Ἀγγλία, ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἰταλία ἔχουν ὑπαγάγει εἰς τὰς πολιτικὰς σφαίρας ἐπιρροῆς των περίπου τὸ $^1/_3$ τῆς μεγάλης ἐρήμου. Ὁ ἀγὼν περὶ τὴν ἔκτασιν τῆς Σαχάρας εἶναι ἓν τῶν σπουδαιοτάτων κεφαλαίων τῆς μετατολεμικῆς ἱστορίας, ἐφ' ὅσον μάλιστα οἱ Ἰταλοὶ θεωροῦν ἐπισήμως ὅτι τὰ πρὸς νότον σύνορα τῆς ἐν τῇ Λιβύῃ κατοχῆς των εἶναι ἀκόμη ἀνοικτά, ὑποδηλοῦντες διὰ τούτου τὴν ἐπιθυμίαν των πρὸς ἐπέκτασιν τῆς κατοχῆς των. Διὰ τὸ μέλλον τῆς Α. Σαχάρας σπουδαῖον πρόσωπον διαδραματίζει τὸ εἰς αὐτὴν κατοικοῦν θρησκευτικὸν τάγμα τῶν Σενουσσί.

Ἐξ ὅλων τῶν τμημάτων τῆς μεγάλης ἐρήμου τὸ γνωστότατον εἶναι ἡ *νοτιοαλγεριανὴ Σαχάρα*. Χάρις εἰς τὰς σχετικῶς εὐνοϊκὰς συνθήκας ὕδατος καὶ εἰς τὴν ὕπαρξιν ὀάσεων ἀνεπτύχθησαν ἐν αὐτῇ ἀρκετοὶ ἀνθρώπινοι συνοικισμοί, ὡς ἡ *Τουγγοὺρτ* (2.500 κάτ.), ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ 90 χλμ. ἀνατολικῶς αὐτῆς ἡ ὄασις

Digitized by Google

Ἐλ-Οὐὲντ (6.500 κάτ.) Νοτίως τῆς Τουγγούρτ ἡ ὁδὸς ὁδηγεῖ διὰ τῆς *Οὐάργκλα* (3 800 κάτ.) πρὸς τὸ *Ἐλ-Γκολέα*, *Ἴνσαλαχ* καὶ τὸν ὄγκον τοῦ Χόγγαρ. Αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν πιθανῶς θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ μέλλουσα νὰ κατασκευασθῇ ὑπερσαχάρειος διάβασις. Ἰδιαιτέραν θέσιν ἔχει μεταξὺ τῶν ὀάσεων-πόλεων ἡ *Χαρνταΐα* (11.200 κάτ.), ἡ πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς *Μζάμπ*. Οἱ κάτοικοι τοῦ Μζάμπ, περίπου 40.000, ὁμιλοῦσιν ὡς μητρικὴν γλῶσσαν τὴν βερβερικήν. Εἰς τὸν σύνδεσμον ἀνήκουσι καὶ οἱ μικροὶ συνοικισμοὶ *Μελίκα*, *Μπενὶ-Ἰσγκουέν*, *Μποῦ-Νούρα*, *Ἐλ-Ἀτέφ*, *Γκουερράρα* καὶ *Μπερριάνε*.

Ἡ μεγάλη περιοχὴ τῆς *Δυτικῆς Σαχάρας* εἶναι ἀκόμη πολὺ ὀλίγον γνωστή. Σχετικῶς καλύτερον ἐξηρευνημένα εἶναι μεμονωμένα τινὰ τοπία τῆς Κεντρικῆς Σαχάρας (τὰ ὄρη Τασσιλί, Χόγγαρ καὶ Τύμμο, ἡ λεκάνη τοῦ Φεσσὰν καὶ ἡ ὑψηλὴ χώρα τοῦ Τιμπέστι). Εἰς τὸ πλούσιον εἰς ὀάσεις καὶ φοίνικας Φεσσὰν εὑρίσκεται ἡ πρωτεύουσα *Μουρσοὺκ* (8.000 κάτ.), εἰς δὲ τὴν ὑψηλὴν περιοχὴν τοῦ Χόγγαρ ἀναπτύσσεται βαθμηδὸν ἡ *Ταμανρασσὲτ* εἰς διοικητικὸν κέντρον τῆς γαλλικῆς Σαχάρας.

Εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ὀλιγώτερον ἐξηρευνημένα τμήματα ἀνήκει ἡ *Ἀνατολικὴ Σαχάρα* καὶ μάλιστα ἡ μεγάλη καὶ παναρχαία Λιβυκὴ ἔρημος. Ἰδιαιτέραν θέσιν καταλαμβάνουν αἱ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς ἐρήμου κείμεναι καὶ λίαν δυσκόλως προσιταὶ ὀάσεις *Κούφρα* (μὲ 4.000 κατ.). Ἡ πρωτεύουσα *Ἐλ-Τάντα* εἶναι ἡ ἕδρα τῶν Σεννουσί. Οἱ μικρότεροι συνοικισμοὶ κεῖνται ἐν μέσῳ πυκνῶν ἄλσεων φοινίκων.

Ὅλαι αἱ ὀάσεις τῆς Σαχάρας παρουσιάζουν κοινοὺς χαρακτῆρας. Ἐπὶ τῶν ποτιζομένων ἀγρῶν, ὅπου ρέουν ἄφθονα ὕδατα, οἱ μόνιμοι κάτοικοί των ἔχουν ἀναπτύξει καλλιεργείας διαφόρων φυτῶν. Αἱ πόλεις εἶναι σωροὶ οἰκιῶν χαμηλῶν, χωριζομένων ὑπὸ στενῶν καὶ σκοτεινῶν δρομίσκων. Αἱ ὑγιειναὶ συνθῆκαι εἶναι ἄθλιαι καὶ αἱ ἐπιδημίαι ἀποδεκατίζουν τοὺς κατοίκους. Ἑκάστη ὄασις εἶναι κέντρον οἰκονομικὸν (καλλιεργείας φοινίκων, δημητριακῶν, καρποφόρων δένδρων) καὶ ἑστία ἰθαγενῶν βιομηχανιῶν (ὡς π.χ. εἰς τὸ Τουγγούρτ, ὅπου παράγονται ἔριον, δέρματα καὶ κατασκευάζονται ὅπλα καὶ κοσμήματα εἰς τὸ Μζάμπ καὶ τὴν Γκανταμές). Ἐπίσης ἑκάστη ὄασις εἶναι κέντρον τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνταλλακτικοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν διαφόρων ὀάσεων-πόλεων, ὡς καὶ σταθμὸς ἀναπαύσεως καὶ ἀνεφοδιασμοῦ εἰς ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν τῶν καραβανίων, τῶν διερχομένων τὴν ἔρημον. Αἱ ὀάσεις τοῦ Φεζάν, Ἄμμωνος, Γκανταμὲς ὑπῆρξαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ κέντρα ἐμπορίου χρυσοῦ, σκλάβων, πτερῶν μεταξὺ Καρχηδόνος, Κυρηναϊκῆς, Αἰγύπτου καὶ Σουδάν. Γ. Κ. Γ.

—*[Προϊστορ.]* Ἡ ὅλη λιθικὴ περίοδος τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς ἐρήμου τῆς Σαχάρας, ὅπως καὶ εἰς τὴν λοιπὴν βόρειον Ἀφρικήν, δηλαδὴ τὴν Τύνιδα, Τριπολίτιδα, τὸ Ἀλγέριον καὶ τὸ Μαρόκκον. Εἰς τὴν ἀφοριστικὴν ταύτην ἀπὸ τῆς Μαύρης Ἠπείρου ζώνην εὑρέθησαν παλαιο-παλαιολιθικοὶ σταθμοί, μὲ λίθινα ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα κλπ καὶ διὰ τῆς *γελλαίας* καὶ ἀχιλίου ἐποχῆς (Τουάτ, Ἀρέγκ, Χαρνταΐα, Τεμασσινίν), μουστιαίας καὶ τοῦ ἰδίου ταύτης ἀφρικανικοῦ τύπου τοῦ ἀτεριαίου (Τζουσφάνα, Χαμμάντα, Ἀσριουὰλ κλπ.), εἶτα δὲ νεο-παλαιολιθικοί. Πλὴν τούτων, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σαχάρας ἀνεκαλύφθησαν πολλαὶ λιθογραφίαι, δηλαδὴ χαρακτικαὶ εἰκόνες ἐνθυμίζουσαι τὰς τῶν σπηλαίων τῆς Εὐρώπης, ἐπὶ ἀνοικτῶν βράχων, μελετηθεῖσαι ἤδη ἀπὸ τοῦ 1847 ὑπὸ τοῦ Jacquot καὶ τελευταίως ὑπὸ τοῦ Frobenius. Τούτων σπουδαιότεραι εἶναι αἱ τοῦ νοτίου Ὀρὰν καὶ τοῦ Ἄτλαντος τῆς Σαχάρας, εἰς ἣν ἐκτείνονται ἀπὸ Δ. πρὸς Α. Διακρίνονται δὲ αἱ χαρακτικαὶ αὗται εἰκόνες τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἀπὸ ἄλλων λιβυκῶν καὶ τῶν νεωτέρων ἀραβικῶν σχεδιάσεων. Χαρακτηριστικὸν τῶν εἰκόνων τούτων εἶναι ἡ τάσις πρὸς πιστὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀντικειμένου, δηλαδὴ ὁ νατουραλισμός, καὶ κατὰ τὸν Obermaier ἐν ἀρχῇ μὲν πλήρης, εἶτα δὲ ἀποκλίνων πρὸς τὴν σχηματογραφίαν. Ἀπεικονίζεται δὲ πρωτίστως ὁ ἐκλιπὼν ἤδη βούβαλος (B. antiquus), βραδύτερον δὲ ὁ ἐλέφας (ἀφρικανικὸς) ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου πλειστοκαίνου ἐμφανιζόμενος ἤδη. Ἐπίσης ὁ λέων καὶ πάνθηρ, ἀντιλόπη κλπ. Ἀνθρώπων ὑπάρχουν παραστάσεις ἄτεχνοι ἢ ἀκριβέστεραι. Καὶ αὗται ὅμως, ὡς καὶ γενικῶς αἱ χαρακτικαὶ ἐργασίαι, διαφέρουν τῶν τῆς Εὐρώπης τῶν σχετικῶν χρόνων καὶ εἶναι ὑποδεέστεραι, μὴ καλῶς δ' ἀκόμη χρονολογημέναι, ἀσφαλῶς δὲ ἄσχετοι πρὸς ἐκείνας. Αἱ νεώτεραι σχηματογραφικαὶ εἰκόνες τέλος καὶ ἁπλᾶ σύμβολα καὶ σχήματα φέρουν ἡμᾶς βαθμηδὸν εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους (βλ. λ. *Ἀφρική*). Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

Σαχαρανπούρ (Saharanpur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου διαμερίσματος ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Κάτ. 62.600. Τὸ διαμέρισμα *Σαχαρανποὺρ* ἔχει ἔκτασιν 5.300 τ. χλμ. καὶ 937.500 κάτ. Γ. Ι. Β.

Σαχάρυιν, *Γρηγόριος Ἀντώνοβιτς*. Ρῶσος ἰατρὸς (1829—1897). Ἐδημοσίευσε πλείστας ἐπιστημονικὰς ἐργασίας. Γ. Ι. Β.

Σαχάρωφ, *Βίκτωρ Βικτώροβιτς*. Ρῶσος στρατηγὸς (1848—1905). Ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς στρατιωτικῆς περιφερείας Ὀδησσοῦ, τῷ 1908 τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, τῷ 1903 ὑπασπιστὴς τοῦ τσάρου καὶ εἶτα ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, φονευθεὶς κατὰ τὰς ἀγροτικὰς ταραχάς. Γ. Ι. Β

Σὰχ Βαϊρὰμ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Χαριουπόλεως τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 140 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Βαριον*.

Σάχελ (οἱ) (Sahel καὶ Sokel). Φυλὴ καὶ περιοχὴ τῆς ἰταλικῆς Ἐρυθραίας ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ, δυτικῶς πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν μέχρι τοῦ Ἀντσέμπα. Θ. Κ.

Σάχελ (Sahel, ἀραβ.=χαμηλὴ πεδιάς) *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτω: —1) Ἡ παραλία περιοχὴ τῆς Καβυλίας, ἐν Ἀλγερίᾳ. —2) Ἐκτεταμένη ζώνη, ποικίλλοντος πλάτους, ἐν τῇ γαλλικῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Σενεγάλη πρὸς ἀνατολὰς μέχρι πέραν τῆς λίμνης Τσάντ. —3) Ποταμὸς τῆς Β. Ἀλγερίας, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Μπιμπὰν καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Μεσόγειον, νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου Καρμπόν, μετὰ ροῦν 195 χλμ. Θ. Κ.

σαχέλιος *βαθμὶς* *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν ἓξ βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ μειόκαινος ὑποδιάπλασις στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Στρώματα αὐτῆς εὑρέως ἐξηπλωμένα εὑρίσκονται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ *Σαχελ* (βλ. λ.) τῆς Ἀφρικῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Τὰ στρώματα ταῦτα εἶναι ἐν μέρει παχεῖαι κναναὶ μάργαι μετ' ἐνστρώσεων ἄμμου καὶ μὲ ἄφθονα ἀπολιθώματα γαστεροπόδων καὶ διθύρων μαλακίων, ἐχινοειδῶν, σπόγγων κτλ. Γενικῶς τὰ στρώματα τῆς σαχελίου βαθμίδος εἶναι ὁμήλικα πρὸς τὰ στρώματα τῆς ποντίου βαθμίδος τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως καὶ ἀντιπροσωπεύουν τὴν θαλασσίαν ὄψιν αὐτῆς. Συναντῶνται ἐπίσης ἐν Μαρόκκῳ κ. ἄ. Γ. Κ. Γ.

Σάχερ Μάζοχ (Sacher Masoch), *Λεοπόλδος φὸν* —. Αὐστριακὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Λεμβέργῃ τῆς Γαλικίας τῷ 1836 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1895. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἱστορίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Πράγας καὶ τοῦ Γκράτς. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Γκράτς καὶ Λεμβέργῃ, μετὰ δὲ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μυθιστορημάτων του «Ἡ κληρονομία τοῦ Κάϊν» καὶ τὰ «Ἰδανικὰ τοῦ καιροῦ μας», ἀφωσιώθη ὁριστικῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὡς ἱστορικὸς διὰ τῆς πραγματείας «Ἡ ἐν Γάνδῃ ἐξέγερσις ἐπὶ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε'». Ἀκολούθως συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως (1846) τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα «Μία ἱστορία ἀπὸ τὴν Γαλικίαν», ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιτυχία τοῦ ὁποίου ἔπαιξεν ἀποφασιστικὸν ρόλον ἐν τῷ σταδιοδρομίᾳ του. Μεταξὺ τῶν μυθιστορημάτων καὶ τῶν διηγημάτων του, ἐν οἷς περιγράφεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ζωὴ τῶν Ρώσων καὶ τῶν Ἑβραίων μικροαστῶν τῆς Γαλικίας, διακρίνονται τὰ ἑξῆς: «Ὁ κατάσκοπος» (1863), «Κάουνιτς» (1865), «Ἡ χωρισμένη» (1870), «Ἡ κληρονομία τοῦ Κάϊν» (1870—1877), «Ὁ πλαστὸς Χέρμελιν» (1873), «Ρωσικαὶ αὐλικαὶ ἱστορίαι» (1873—1874), «Αἱ Μεσσαλῖναι τῆς Βιέννης» (1874), «Ἐρωτικαὶ ἱστορίαι διαφόρων αἰώνων» (1874), «Τὰ ἰδανικὰ τοῦ καιροῦ μας» (1876), «Ὁ νέος Ἰώβ» (1878), «Διηγήσεις ἀπὸ τὴν Γαλικίαν» (1876—1871), «Ἑβραϊκὰ διηγήματα» (1878—1881), «Ἡ διαθήκη» (1882), «Ἡ τραγουδίστρα» (1886) κ. ἄ. Ὁ Σάχερ ἀνήκει εἰς τὴν ρεαλιστικὴν σχολήν, μοναδικὴν δ' ἐπέδειξεν ἠθογραφικὴν δύναμιν ἰδίᾳ εἰς τὰς «Διηγήσεις ἐκ Γαλικίας», αἵτινες δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς τὸ σημαντικώτερον ἔργον του. Τὴν φήμην του ἐν τούτοις ὀφείλει κυρίως εἰς μίαν παράδοξον ἐρωτικὴν διάθεσιν, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ εἰς πλεῖστα τῶν ἔργων του καὶ δὴ εἰς τὴν «Κληρονομίαν τοῦ Κάϊν», τὸν «Πλαστὸν Χέρμελιν», τὰς «Ρωσικὰς αὐλικὰς ἱστορίας», τὰς «Μεσσαλίνας τῆς Βιέννης» καὶ τὰς «Ἐρωτικὰς ἱστορίας διαφόρων αἰώνων», ἐρωτικὴν διάθεσιν ἀποτελοῦσαν ἀντίθετον ἀκριβῶς τοῦ σαδισμοῦ αἰσθησιακὴν διαστροφήν, ἐξ ἧς ἐσχηματίσθη ὁ ὅρος *μαζοχισμὸς* (βλ. λ.). Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἰδιάζοντος τούτου γνωρίσματος ἐνίων ἔργων του, ὁ Σάχερ παραμένει εἷς τῶν μᾶλλον ἀξιολόγων πεζογράφων τῆς ρεαλιστικῆς σχολῆς ἐν τῇ συγχρόνῳ γερμανικῇ λογοτεχνίᾳ.

Ἡ σύζυγός του *Βάντρα φὸν Σάχερ Μάζοχ*, τὸ γένος *Ἀουρόρα φὸν Ρύμελιν*, γεννηθεῖσα ἐν Γκράτς τῷ 1846, ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Βάντρα φὸν Δυνάγιεφ* πλεῖστα λογοτεχνικὰ ἔργα, ὧν κυριώτερα: «Τὸ μυθιστόρημα μιᾶς ἐναρέτου γυναικός», «Ὁ γνήσιος Χέρμελιν», «Οἱ κυρίες μὲ τὰ γουναρικά», «Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς μου» κ. ἄ. Λ. Κ.

σάχης (ὁ) (chah, ἢ cheh). Βασιλεὺς καὶ εἰδικῶς ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, ὅστις ὠνομάζετο κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τοῦ περσικοῦ κράτους καὶ *σεχινσάχ* (=βασιλεὺς βασιλέων). Ἐτυμολογικῶς ἡ λέξις *σάχ* εἶναι συντετμημένος τύπος τῆς ἀρχαίας περσικῆς *χσαγιαθιᾶ*, ἥτις σημαίνει ἰσχύς, καὶ εἶναι συγγενὴς πρὸς τὸ σανσκριτικὸν *χσατραμ* καὶ πρὸς τὸ *σατράπης*. Ἐκ τῆς λέξεως σάχ, παραφθαρείσης, παράγεται καὶ τὸ γνωστὸν παιγνίδιον *σκάκι* (=παιγνίδιον τοῦ σάχου). Ν. Μ.

— **σάχης**, ἢ **ἀκβὰρ σάχ**. Μέγας ἀδάμας ἀρχικοῦ βάρους 116 καρατίων, εὑρεθεὶς εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Ἐλαττωθεὶς εἰς 71—72 καράτια, ἠγοράσθη ἀντὶ 35 000 λιρῶν στερλινῶν ὑπὸ τοῦ Γκαϊκβὰρ τῆς Baroda. Γ. Κ. Γ.

σάχι (τὸ) *[Νομισμ.]* βλ. λ. *σάϊ*.

Σαχὶ βέης. Πρῶτος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Οὐζμπέκων, ἥτις ἡγεμόνευσεν ἐν τῇ Ὑπερωξονείῳ χώρᾳ (τῇ λεγομένῃ Μαβεράν-νάχρ), δηλαδὴ εἰς μέρος τοῦ Τουρκεστὰν καὶ ἐν τῷ Χορασὰν τῆς Περσίας. Τὴν χώραν ταύτην κατέλαβε φονεύσας τὸν τελευταῖον ἀπόγονον τοῦ Ταμερλάνου σουλτὰν Ἀλὴ Μιρζᾶ, τῷ 1507. Ὁ Σαχὶ βέης ἐφονεύθη εἰς μάχην κατὰ τοῦ σάχου τῆς Περσίας Ἰσμαὴλ τοῦ Σαφαβίδου παρὰ τὸ Μὲρβ τῷ 1517. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ σάχης ἀνέκτησε τὸ Χορασάν. Ν. Μ.

Σαχὶ-Γκιὸλ *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Οὐρμία*.

Σαχίμπ *[Γεωγρ.]*. Ζεῦγος νησίδων (*Κουτσοὺκ Σαχίμπ* πρὸς Ν. καὶ *Μπουγιοὺκ Σαχίμπ* πρὸς Β.), ἀποτελουσῶν τὰ κέρατα τοῦ φυσικοῦ λιμένος Πόρτο Σαχίμπ (πλάτ. 38°39' Β., μηκ. 26°33' Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1685: Gulf of Smyrna and Khios island), διανοιγομένου κατὰ τὴν ΒΑ. ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τῶν Ἐρυθρῶν (Καράμπουρνα). Πιθανῶς ἡ *Κυβέλεια* τοῦ Στράβωνος (ΙΔ, 645). Σ. Ε. Λ.

Σαχὶν *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἐχῖνος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Σαχὶν πασᾶς. Διάσημος Τοῦρκος πολέμαρχος, διακριθεὶς ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ὀρχὰν (1326—1359) καὶ κατόπιν ἐπὶ Μουρὰτ Α' (1359—1389) κατὰ τὰς ἀνὰ τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον ἐκστρατείας του. Κυριεύσας τὸ Ἐσκὶ-Ζαγρᾶ, τὴν Φιλιππούπολιν, τὴν Καβάλλαν, τὴν Δράμαν κ. ἄ., διωρίσθη εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἀνδραγαθιῶν του Ρούμελη - βεηλέρβεης καὶ ἔλαβεν ὡς τιμάριον τὴν Φιλιππούπολιν. Ἀπέθανε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Νύσσης τῷ 1377. Ν. Μ.

Σαχὶν Ἀλῆ πασᾶς. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Χαμὶτ τοῦ Α'. Γεωργιανὸς τὸ γένος, διετέλεσε γενικὸς διοικητὴς διαφόρων ἐπαρχιῶν, τῷ δὲ 1785 διωρίσθη μέγας βεζύρης, κατόπιν διοικητὴς Θεσσαλονίκης καὶ τέλος τῆς Σιλιστρίας. Παυθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Τένεδον, ἀλλ' ἀπέθανε καθ' ὁδὸν (1787). Ν. Μ.

— **Σαχὶν Ἀλῆ πασᾶς**. Τοῦρκος στρατηγός. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Σέρβων (1803) ἀπεστάλη πρὸς καταστολὴν τῆς ἐξεγέρσεως αὐτῶν. Τοσαύτας δὲ ἀγριότητας διέπραξεν ἐν τῇ χώρᾳ, ὥστε τὸ ὄνομα αὐτοῦ φέρεται εἰσέτι μετὰ βδελυγμίας. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἐστάλη μετὰ τοῦ Βαϊρὰμ πασᾶ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Κιοσὲ-Μεχμὲτ πασᾶ, ἀλλ' ἡττήθη ἐν τῇ μάχῃ τῶν Βασιλικῶν (26 Αὐγούστου 1821) ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἀνακληθεὶς ἐστραγγαλίσθη. Τ. Ε. Ε.

—**Σαχὶν Γκιραΐ**, ἢ **Σαχὶν Γκεράϊ** βλ. λ. *Γκιρέϋ*.

— **Σαχὶν πασᾶς**. Αἰγύπτιος στρατηγός, ἀποσταλεὶς τῷ 1866 εἰς Κρήτην ἐπὶ κεφαλῆς αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ 6 χιλιάδων ἀνδρῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Πολιορκηθεὶς ὅμως ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὴν παρὰ τὸ χωρίον Πρόσνερον θέσιν Βρύσες, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς Χανιά. ΕΡ. Μ.

Σαχίνζια *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σαγήνη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

Σαχίνης *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλατανιᾶς (Κουζλοῦ-κιόϊ) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 21. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Προβαλάρι*.

Σαχίνης. Ὄνομα ναυτικῆς οἰκογενείας ἐξ Ὕδρας, ἧς διεκρίθησαν τὰ κάτωθι μέλη:

—1) **Δημήτριος**. Ἐγεννήθη ἐν Ὕδρᾳ τῷ 1759, ἐκ τῆς ναυτικῆς οἰκογενείας τῶν *Κιοσσέδων*, ἥτις, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οὖσα ἑλληνικῆς καταγωγῆς, μετενάστευσεν ἐκ Γενούης εἰς Ὕδραν κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ὁ πατήρ του *Ἀντώνιος Κιοσσὲς* ἐχρημάτισε προεστὼς τῆς Ὕδρας καὶ διοικητὴς (βοεβόδας) Αἰγίνης, προσκολληθεὶς μετὰ τοῦ πλοίου του εἰς τὸν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σινιάβιν ρωσικὸν στόλον, πολεμοῦντα κατὰ τῶν Τούρκων, συνελήφθη ἐν Ὕδρᾳ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ κατὰ τὴν μεταφοράν του εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπνίγη. Ὁ υἱός του *Δημήτριος*, ὑπηρετῶν μετὰ τοῦ πλοίου του εἰς τὸ τουρκικὸν ναυτικὸν

Digitized by Google

καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς μεταφορᾶς τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ στόλου, ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Τούρκου ναυάρχου *Σαΐν* ἢ *Σαχίν*, διὰ τὴν δραστηριότητα καὶ ταχύτητά του, ἔκτοτε δὲ διετήρησε τὸ ὄνομα *Σαχίνης* ὁ κλάδος οὗτος τῆς οἰκογενείας τῶν Κιοσσέ ων. Ὁ Δημήτριος ἐχρημάτισε πλοίαρχος καὶ προεστὼς τῆς Ὕδρας καὶ δι' εὐτυχῶν ταξιδίων ἐκτήσατο περιουσίαν σημαντικήν. Κατὰ τὸ 1808, εὑρισκόμενος μετὰ τοῦ πλοίου του (κορβέτας) εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, συνελήφθη διὰ δόλου ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἀποβλέποντος εἰς τὴν κατάσχεσιν τοῦ πλοίου του, ὅπερ ἠρνεῖτο ὁ Δημήτριος νὰ τῷ πωλήσῃ. Μετ' αὐτοῦ δὲ συνελήφθησαν καὶ οἱ δύο υἱοί του Ἀντώνιος καὶ Γεώργιος, ἐξ ὧν ὁ δεύτερος κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ. Ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐξηφανίσθησαν ἔκτοτε.

—2) ***Γεώργιος***. Ἕλλην ναύαρχος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ὕδρᾳ τὴν 21 Νοεμβρίου 1789 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1864. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ γενετείρᾳ, κατόπιν δὲ συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν Κερκύρᾳ, ὅπου καὶ εξέμαθε την ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν. Κατὰ την ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (1821), εὑρισκόμενος ἐν Σικελίᾳ, ἐπέστρεψεν εἰς Ὕδραν καὶ μετέσχεν, ὑπὸ τοὺς ναυάρχους Ἰάκωβον Τομπάζην καὶ Ἀνδρ. Μιαούλην, τοῦ ναυτικοῦ ἀγῶνος κυβερνῶν τὸ πλοιόν του «Μιλτιάδης». Ἔλαβε μέρος εἰς 27 ναυμαχίας, τὸν δὲ Ἀπρίλιον τοῦ 1828 διωρίσθη διοικητὴς τῆς ἐθνικῆς κορβέτας «Ὕδρα» καὶ μετ' ὀλίγον ἀρχηγὸς τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Βόλου, τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου, τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Ἀττικῆς. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον ναυτικῆς μοίρας, ἀποτελουμένης ἐκ 13 πλοίων, μὲ βαθμὸν μοιράρχου καὶ σταθμὸν τὴν Σῦρον. Τῷ 1832, ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος Ὕδρας, διωρίσθη ἔκτακτος διοικητὴς Σύρου καὶ Μυκόνου μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ὅτε προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον. Ὅτε κατὰ τὸ 1834 ἐγένετο νέα διαβάθμισις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ, ὁ Γεώργιος Σαχίνης ὠνομάσθη πλοίαρχος β' τάξεως. Τῷ 1836 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὸ Αἰγαῖον ναυτικῆς μοίρας καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχηγὸς τῶν δυτικῶν παραλίων. Διετέλεσε κατόπιν ὑπασπιστὴς τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, κυβερνήτης τοῦ ἀτμοκινήτου «Ὄθων» καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Πόρῳ Ναυτικοῦ Διευθυντηρίου. Τῷ 1844 προεβιβάσθη εἰς ὑποναύαρχον. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀκτωβρίου 1862 ὑπερησπίσθη τὰ ἀνάκτορα κατὰ τοῦ ἐπαναστατήσαντος στρατοῦ καὶ στόλου.

Γεώργιος Σαχίνης.

—3) ***Σταῦρος***. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ναυμαχίας τῆς Ἐπαναστάσεως 1821 καὶ τῷ 1825 ἔπεσε μαχόμενος ἐν Σφακτηρίᾳ.

—4) ***Δημήτριος***. Υἱὸς τοῦ Γεωργίου, γεννηθεὶς τῷ 1827 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1887. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος εἰς Βαυαρίαν, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ στρατιωτικά. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα, ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ναυτικόν, προαχθεὶς τῷ 1878 εἰς ὑποναύαρχον. Τῷ 1866 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν καὶ κατόπιν αὐλάρχης τοῦ βασιλέως Γεωργίου Α'.

Α. ΒΙΓΚΟΣ

Σαχινλὰρ /*Γεωγρ.*/. —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ξηρολίμνη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἄνθεια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

— **Σαχινλὰρ** ***Μπουτζὰκ*** /*Γεωγρ.*/. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἀμυγδαλιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Σαχινλῆ /*Γεωγρ.*/· βλ. λ. *Χελιδονιά*.

σάχλα (ἡ) δημοτ., ἐπὶ λόγου ἢ πράξεως, ἀνοησία, ἀηδία: «τί σάχλες εἶν' αὐτές!» || καθόλου, ἐπὶ παντὸς ὅ,τι προκαλεῖ τὴν ἀηδίαν: «τὸ ντύσιμό του ἦτο σάχλα» (ἀναδρομικῶς ἐκ τοῦ *σαχλός*).

σαχλαμάρα (ἡ)· δημοτ., λόγος ἢ πρᾶξις ἀηδής, ἄνοστος, ἄλλως *σάχλα*: «μὴ λὲς σαχλαμάρες» || καὶ ἐπὶ προσώπου ἢ πράγματος: «εἶσαι —, ἔγινες σαχλαμάρα».

Σαχλίκης, *Κωνσταντῖνος*. Κερκυραῖος, ἀγωνισθεὶς κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1716 πολιορκίαν τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Τούρκων. Καταρτίσας σῶμα στρατοῦ ἐκ 250 ἀνδρῶν, ἀναλώμασιν αὐτοῦ συντηρούμενον, κατώρθωσε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ προπύργιον τῆς Τενέδου καὶ νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως ἐς προμηθεύσουν τῶν ἀναγκαίων πυρομαχικῶν εἰς τὸ νέον φρούριον.

π. θ. σ.

—***Σαχλίκης, Στέφανος*** Κρὴς ποιητής, ζήσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΕ αἰῶνος. Καταγόμενος πιθανῶς ἐκ Χάνδακος, ἔγραψε δὲ διάφορα ποιήματα εἰς ἄξεστον δημώδη γλῶσσαν, τὰ ὁποῖα στεροῦνται μὲν ποιητικῆς ἀξίας, ἀλλὰ παρέχουν ἀρίστην εἰκόνα τῆς καταπτώσεως τῶν ἠθῶν ἐν Κρήτῃ ἐπὶ βενετοκρατίας. Τὰ ἀξιοπερίεργα ταῦτα ποιήματα συνεχωνεύθησαν κατόπιν εἰς δύο ὁμάδας καὶ οὕτω συγχωνευμένα παρεδόθησαν ἡμῖν ἐν τοῖς χειρογράφοις. Εἰς τὸ πρῶτον, ἐκ συγχωνεύσεως μικροτέρων προελθόν, ποίημα (στίχοι 712 ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ W. Wagner), ὅπερ ἀποτελεῖ οἱονεὶ αὐτοβιογραφίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀφηγεῖται ὅτι κατὰ τὴν νεότητά του ἐμίσει τὸ σχολεῖον καὶ τὰ βιβλία μέχρι θανάτου, παραδεδομένος ὢν εἰς βίον τρυφηλὸν καὶ ἀκόλαστον. Ἕνεκα τούτου περιῆλθεν εἰς ἔνδειαν, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν ὕπαιθρον, ὅπου, διὰ νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἔγινε κυνηγὸς καὶ κυνοτρόφος καὶ διεβίου μετὰ τῶν χωρικῶν, τοὺς ὁποίους ὀνειδίζει, θεωρῶν προφανῶς τὸν ἑαυτόν του ἄξιον καλυτέρας τύχης καὶ ἀριστοκράτην. Ἐπανελθὼν κατόπιν εἰς τὴν πατρίδα του ἐπέτυχε νὰ διορισθῇ δικηγόρος ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ καὶ ἐκμεταλλευόμενος ἴσως τὴν ἰδιότητά του ταύτην ἐξεβίαζε ἢ κατεδίωκε τὰς ἑταίρας (πολιτικές). Τέλος μία ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταδιωχθεισῶν ἑταιρῶν, ἡ Κουταγιώταινα, ἐπέτυχε τὴν φυλάκισίν του. Συνεχίζων ὁ Σαχλίκης ἀφηγεῖται εἰς τὸ ποίημα τοῦτο τὰς ταλαιπωρίας τῆς φυλακῆς καὶ τὴν σκληρότητα τῶν δεσμοφυλάκων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐνέπαιζον διαρκῶς, καὶ ἐπιτίθεται μετὰ δριμύτητος καὶ βαναυσότητος κατὰ τῶν ἐν Κρήτῃ ἑταιρῶν, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὑπευθύνους τοῦ καταντήματός του. Εἰς τὸ δεύτερον ποίημα ὁ Σαχλίκης ἐμφανίζεται ὡς «ἄλλων ἰατρός, αὐτὸς ἕλκεσι βρύων». Συμβουλεύει τὸν υἱὸν ὑψηλοῦ φίλου του, καλούμενον Φραντζεσκῆν, ν' ἀποφεύγῃ τὰς κακὰς συναναστροφάς, τὰς νυκτερινὰς διασκεδάσεις, τοὺς κύβους καὶ τὰς ἑταίρας, τὰς πλήρεις πλεονεξίας καὶ πανουργίας, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπιτίθεται ἐκ νέου λάβρος. Καὶ ὡς ἠθικολόγος, ὁ Σαχλίκης ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ἠθικὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ συνιστᾷ τὸν λελογισμένον βίον μόνον διὰ πρακτικοὺς λόγους. Ἀμφότερα τὰ ποιήματα ἐξέδωκεν ὁ W. Wagner (ἐν «Carmina», σ. 62—105). Τὸ πρῶτον κεχωρισμένως ἐξέδωκεν ὁ Σ. Παπαδημητρίου (ἐξ ἄλλης παραλλαγῆς εἰς 857 στίχους) ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1896 ἐν τῷ ἔργῳ του «Στέφανος Σαχλίκης καὶ τὸ ποίημα αὐτοῦ Ἀφήγησις παράξενος» (ρωσ., ἔνθα καὶ βιογραφικὴ ἔρευνα, γλωσσάριον καὶ σχόλια). Τὸ δεύτερον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ E. Legrand (ἐν «Collection de monuments Grecs» τ. ΙΕ. Paris 1871). [Πρβλ. καὶ Κ. Κρουμβάχερ: «Ἱστορία τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας», ἑλλ. μετ. τ. Γ, σ. 63—65.]

θ. π.

σαχλός, —ή, —όν· δημοτ., ἀηδής, ἄνοστος: «σαχλὲς κουβέντες».

Σὰχ Μελὶκ *λιμὰν* /*Παραλ. Γεωγρ.*/. Ὅρμος τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τῆς Προποντίδος (πλάτ. 40°29' Β., μῆκ. 27°10' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 224: Sea of Marmara). Εἶναι τὸ *Δίνον* τοῦ Στράβωνος (βλ. λ. *Ἀρτάκη*).

Σ. Ε. Λ.

Σὰχ Ναβάζ. Βασιλεὺς τῆς Γεωργίας (βλ. λ. *Βακτάγκ ὁ Ε'*).

σάχνη (ἡ)· ἰδιωματ., εὐρώς, μούχλα.

σαχνισί, ἢ ***σαχνισίρι*** (τό)· (λ. τουρκ.) κλειστὸς ἐξώστης τῶν οἰκιῶν εἰς τὰς τουρκικὰς πόλεις.

Ν. Μ.

Σαχνόη /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδοπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 75 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Εἶχεν ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον.

Ε. Ι. Χ.

Σὰχ-ντὰγ /*Γεωγρ.*/. Μία τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ Καυκάσου, εἰς τὴν χώραν τοῦ Δαγεστάν, ὑπὸ 41° 0' Β. πλάτους καὶ 45°20' Α. μήκους. Ἔχει ὕψος 4 253 μ.

Ν. Μ.

Σὰ-Χὸ (Cha-Ho ἢ Scha-Ho) /*Γεωγρ.*/. Ποταμὸς τῆς Μαντζουρίας παραπόταμος τοῦ Ταϊτσέου Χό, διήκων ἀπὸ Α. πρὸς Δ. καὶ διερχόμενος μεταξὺ Λιάο Γιάνγκ καὶ Μούκδεν.

— /*Στρατ. Ἱστορ.*/ Διαρκοῦντος τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου 1904—1905, οἱ Ρῶσοι, μετὰ τὴν ἧτταν των εἰς τὴν μάχην τοῦ Λιάο Γιάνγκ, ὑπεχώρησαν πρὸς τὸν Σὰ-Χὸ καὶ ἐγκατεστάθησαν μὲ τὰ προκεχωρημένα τμήματά των ἐπὶ θέσεων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ τούτου (τῆς νοτίας). Ἀρχομένου τοῦ Ὀκτωβρίου 1904 ἠθέλησαν οἱ Ρῶσοι ν' ἀναλάβωσιν ἐπίθεσιν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ν' ἀπωθήσωσι τοὺς Ἰάπωνας πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ταϊτσέου Χὸ καὶ τοιουτοτρόπως ἀνακαταλάβωσι τὴν Λιάο Γιάνγκ. καὶ τότε διεξήχθη μάχη φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη τοῦ Σὰ-Χό*, 4—18 Ὀκτωβρίου 1904. Τὴν 4ην Ὀκτωβρίου 1904 οἱ ἀντίπαλοι στρατοὶ εὑρίσκοντο ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχῆμα. Ὁ ρωσικὸς στρατὸς (150.000 πεζοί, 20.000 ἱππεῖς, 900 πυροβόλα) εἶχε

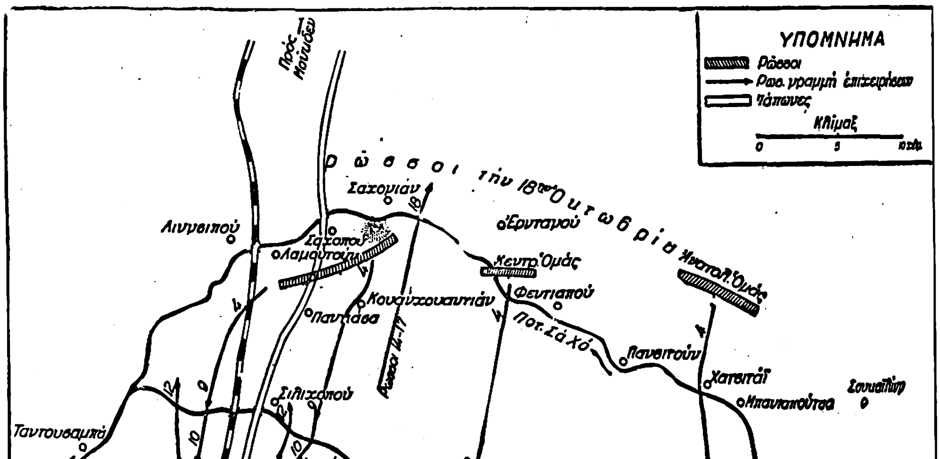

Μάχη τοῦ Σὰ-Χὸ τῆς 4—18 Ὀκτωβρίου 1904.

κατανεμηθῆ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς τρεῖς ὁμάδας, ἀλλ' ἄνευ τηρήσεως τῶν ὀργανικῶν δεσμῶν, καθόσον, ἄγνωστον διατί, ὁ Κουροπάτκιν διέλυσε τὰ σώματα στρατοῦ καὶ τὰς μεραρχίας, ἐκ τμημάτων δ' αὐτῶν συνεκρότησε τὰς ὁμάδας. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς καταφέρονται κατὰ τοῦ ἀστόχου τούτου μέτρου τῆς καταργήσεως τῶν ὀργανικῶν δεσμῶν. Δυτικὴ ὁμὰς ὑπὸ τὸν Μπίλτερλινγκ, ἀνατολικὴ ὁμὰς ὑπὸ τὸν Στάκελμπεργκ, κεντρικὴ ὁμὰς ὑπὸ τὸν Μάκ, ἔχουσα τὴν ἀποστολὴν νὰ τηρῇ τὸν σύνδεσμον μεταξὺ τῶν δύο ἀκραίων ὁμάδων. Ὁ ἰαπωνικὸς στρατὸς (150.000 πεζοί, 5 000 ἱππεῖς, 600 πυροβόλα) μὲ πλήρεις τοὺς ὀργανικοὺς δεσμούς του· 1ην στρατιὰν ὑπὸ τὸν Κουρόκι, 4ην ὑπὸ τὸν Νοδτζού, 2αν ὑπὸ τὸν Ὀκū. Ἡ μάχη τοῦ Σὰ-Χὸ χωρίζεται εἰς τρεῖς φάσεις

Digitized by Google

1η Ρωσικὴ πρόελασις. 4—9 Ὀκτωβρίου 1904. Κατὰ τὴν προέλασιν ταύτην, ἡ μὲν δυτικὴ ὁμὰς εἶχε γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Γιανταϊ-Λιάο Γιάγκ, διὸ προὐχώρησεν ἑκατέρωθεν τῆς σιδηροδρομικῆς καὶ τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἡ δ' ἀνατολικὴ πρὸς Πενσικού, διὸ προὐχώρησε διὰ τριῶν φαλάγγων κατευθυνθεισῶν πρὸς Μπανιαπούτσα, πρὸς Οὐϊνιουνίνε καὶ πρὸς Σιαντσιατσέου. Ἡ πρώτη ἐπαφὴ ἐπῆλθε τὴν 8ην Ὀκτωβρίου ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ ἱππικοῦ, προσκρούσαντος εἰς τὰς ἰαπωνικὰς προφυλακάς. Κατὰ τὴν προχώρησιν ταύτην ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν ἀκραίων ρωσικῶν ὁμάδων, ὁ ἀρχῆθεν πολὺ ἀμφίβολος, κατέστη ἔτι ἀραχνοϋφέστερος, διὸ ἡ κεντρικὴ ὁμὰς ἐνισχύθη καὶ ἐτάχθη ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Ζαρουμπάγιεφ. Τὴν 9ην Ὀκτωβρίου ἀπεκτήθη πλήρης ἡ ἐπαφὴ ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου, ἀπὸ Σιλιχοπού μέχρι Μπανιαπούτσα καὶ Οὐϊνιουνίνε.

2α Ρωσικὴ ἐπίθεσις. Ἰαπωνικὴ ἀντεπίθεσις. 10—13 Ὀκτωβρίου 1904. Ἡ ρωσικὴ ἐπίθεσις ἐξετελέσθη διὰ κεχωρισμένων ἐνεργειῶν (δράσεων ἄνευ οὐδενὸς συνδέσμου μεταξύ των' décousues)' ἐν μὲν τῇ πεδιάδι ὑπὸ τῆς δυτικῆς ὁμάδος ἐναντίον τῆς 2ας ἰαπωνικῆς στρατιᾶς, ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ὁμάδος ἐναντίον τῆς 4ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς, ἐν δὲ τῇ ὀρεινῇ περιοχῇ ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὁμάδος ἐναντίον τῆς 1ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰάπων ἀρχιστράτηγος Ὀγιάμα κατέστρωσε τὸ σχέδιον τῆς ἀντεπιθέσεως. Ἡ δυτικὴ ὁμάς, ἅμα ὡς, τὴν 10ην Ὀκτωβρίου, προσπεράσασα τὸν Σιλὶ Χό, ἔφθασε μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ Οὐλιταϊτσέου, ἐδέχθη ἰαπωνικὴν ἀντεπίθεσιν, σχοῦσαν ὡς ἀποτέλεσμα μικράν τινα ἀπώθησιν τῶν Ρώσων. Κατὰ τὴν ἑπομένην ἡ ἀπώθησις ἐξηκολούθησεν ἐντονωτέρα, μέχρις οὗ, τὴν 12ην Ὀκτωβρίου, ἀπωθήθη ἅπασα ἡ δυτικὴ ὁμὰς πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σὰ-Χὸ (βορείαν), ἐγκαταλείψασα μάλιστα περὶ τὰ 20 πυροβόλα. Ἡ κεντρικὴ ὁμὰς ἔφθασε τὴν 10ην Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ ὕψους τῆς γραμμῆς Χιμπὰν-Πανλιασαντσέου-Νινσιπού, ἀλλὰ τὴν 11ην καὶ 12ην Ὀκτωβρίου, δεχθεῖσα σφοδρὰν ἰαπωνικὴν ἀντεπίθεσιν καὶ ἀπειληθεῖσα ὑπὸ κυκλώσεως, μόλις διεξέφυγε τὸν κίνδυνον, χάρις εἰς τὴν ταξιαρχίαν ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Μιτσένγκο, ἐξηναγκάσθη δὲ τέλος νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ αὐτὴ βορείως τοῦ Σὰ-Χό. Εὑρεθεὶς ὁ Ρῶσος ἀρχιστράτηγος Κουροπάτκιν πρὸ τοιαύτης καταστάσεως, διέταξε τὴν 13ην Ὀκτωβρίου ὅπως ἅπας ὁ στρατὸς (καὶ τῆς ἀνατολικῆς ὁμάδος συμπεριλαμβανομένης) ὑποχωρήσῃ ἐσπευσμένως ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σὰ-Χὸ (τῆς βορείας), ἅτε σκοπεύων νὰ τηρήσῃ ἄμυναν, πρὸς συγκράτησίν του ἐπὶ τῶν θέσεων τούτων. Ἡ ἀνατολικὴ ὁμὰς ἐπετέθη κατὰ τὰς 10ην καὶ 11ην Ὀκτωβρίου ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τῶν Ἰαπώνων (1ης στρατιᾶς), ἐπεκτείνασα μάλιστα τὸ ἀριστερόν της διὰ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Σαμψόνωφ, προσπεράσαντος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ταϊτσέου Χὸ (τῆς νοτίας) καὶ ἀπειλήσαντος τὸ Πενσικού. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς παραδέχονται ὅτι, ἂν τὸ ρωσικὸν τοῦτο ἱππικὸν ἐνήργει δραστηριώτερον τὴν 11ην Ὀκτωβρίου, θὰ ἠδύνατο ν' ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τῆς 1ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς καὶ νὰ ἐπιφέρῃ ἴσως τὴν λύσιν' ἀλλὰ τὸ ἱππικὸν τοῦτο ἠδράνησε. Τὴν 12ην Ὀκτωβρίου ἀντεπετέθη ἡ ἰαπωνικὴ ταξιαρχία ἱππικοῦ, ἐξαναγκάσασα τὸ ρωσικὸν ἱππικὸν νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ταϊτσέου Χὸ (τῆς βορείας), καὶ τοιουτοτρόπως ἀπήλλαξε τὴν 1ην στρατιὰν ἀπὸ τῆς ὑπερκεράσεως. Ἡ ἀνατολικὴ ὁμὰς οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον ἐπέτυχε, λαβοῦσα δὲ τὴν 13ην Ὀκτωβρίου τὴν διαταγὴν ὑποχωρήσεως, συνεπτύχθη πρὸς Μπανιαπούτσα, καὶ ἐκεῖθεν προσεπέρασεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σὰ-Χὸ (τῆς βορείας).

3η Ἰαπωνικὴ ἐπίθεσις. 14—18 Ὀκτωβρίου 1904. Ἡ ἰαπωνικὴ ἐπίθεσις ἤρχισεν ἀπὸ τῆς νυκτὸς 13—14 Ὀκτωβρίου καὶ κατὰ τὸ μέχρι τῆς 17ης Ὀκτωβρίου χρονικὸν διάστημα διεξήχθησαν σοβαροὶ ἀγῶνες, ὧν ὁ κυριώτερος ἦτο ὁ περὶ μεμονωμένον τινὰ λόφον, παρὰ τὸ χωρίον Σαχοπού, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σὰ-Χό, δηλαδὴ τὸν πασίγνωστον λόφον, τὸν ἀποκληθέντα τότε «Μεμονωμένον δένδρον» ἢ «Λόφον Πουτίλωφ», διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ ὁποίου ἐνδιεφέροντο μεγάλως ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι, ἅτε ἀποτελοῦντος ἐξέχον ἐπικρατοῦν σημεῖον. Ἐν τέλει ἔμειναν κύριοι τοῦ λόφου τούτου οἱ Ρῶσοι, ἐπὶ τοῦ μόνου δηλαδὴ σημείου τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σὰ-Χὸ (τῆς νοτίας), κυριεύσαντες μάλιστα δύο ἰαπωνικὰ πυροβολαρχίας. Τὴν 18ην Ὀκτωβρίου διεξήχθησαν ὀλίγοι τινὲς τοπικοὶ ἀγῶνες μὴ μεταβαλόντες τὴν κατάστασιν. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σὰ-Χὸ οἱ Ρῶσοι παρέμειναν εἰς τὰς ἰδίας περίπου θέσεις τὰς πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ἐπιθέσεως. Ἡ μάχη τοῦ Σὰ-Χὸ ἦτο ἐξαιρετικῶς αἱματηρά, διότι ἀπώλεσαν οἱ μὲν Ρῶσοι περὶ τοὺς 40 000 ἄνδρας, οἱ δ' Ἰάπωνες περὶ τοὺς 20.000 ἄνδρας. ν. θ. κλαδας

Σαχουρί. Φαραὼ τῆς Ε' δυναστείας (μεμφιτικῆς). Ἀπώθησεν ἐπανειλημμένας ληστρικὰς εισόδους τῶν Βεδουίνων τῆς Ἀσίας διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐξεμεταλλεύθη τὰ ὀρυχεῖα τοῦ Σινᾶ, κατεσκεύασε τὴν πυραμίδα του ἐν Ἀμπουσὶρ καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Πασσαχουρὶ παρὰ τὴν Ἔσναν. γ. λ. α.

Σὰχ-οὺ-τζῆ, ἢ *Σὰχ οὐ Ρατζᾶ.* Ἡγεμὼν τῶν Μαχραττῶν, ἰσχυροτάτου λαοῦ τοῦ Ἰνδοστάν, ἀποθανὼν τῷ 1741. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1689. Ἐπωφελούμενος τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπησχόλουν τοὺς υἱοὺς καὶ ἐγγόνους τοῦ Μεγάλου Μογγόλου, κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ συμπαγὲς μαχραττικὸν κράτος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Δυτικοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ μέχρις Ὀρίσσης καὶ ἀπὸ Ἄγρας μέχρι Καρνούτης. Κατόπιν ὅμως, παραδοθεὶς εἰς τὰς ἀπολαύσεις, ἀφῆκε τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους εἰς τὸν βραχμᾶνα Βάλλα Τζῆ καὶ ἀπέθανεν ἐν ἀσημότητι, ἐνῷ τὸ κράτος του περιῆλθεν ὑπὸ τὴν στιβαρὰν διοίκησιν τοῦ οἴκου τοῦ βραχμᾶνος. γ. λ. α.

Σαχπὰς *[Γεωγρ.].* Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ καὶ τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ χωρίου *Ἁρπάγη* (βλ. λ.).

Σάχπρεττ νῆσοι (Schachbrett inslen) *[Γεωγρ.].* Νῆσοι τῆς Μελανησίας, ἄλλως *Νινίγκο* (βλ. λ.).

Σαχραβαρὰς' ὁ καὶ *Σαρβαραζὰν* (βλ. λ.).

Σαχραστανὶ *(Ἄμπουλ-Φέτχ-Μωχάμμετ-Ἴμπν-Ἀμπντουλ-κερὶμ μπὲν-Ἔμπι-Ἄχμετ).* Διάσημος Ἄραψ θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν τῇ πόλει Σαχραστὰν τοῦ περσικοῦ Χορασὰν τῷ 1086. Ἐδίδαξεν ἐν Βαγδάτῃ καὶ ἀπέθανε τῷ 1153. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων «Κιτάμπ-οὐλ-μιλὰλ οὐὰν-νάχλ», ἔργον φιλοσοφικὸν καὶ θεολογικόν, εἶδος ἱστορίας τῶν θρησκειῶν καὶ τῶν λαῶν, μεταφρασθὲν εἰς τὴν γερμανικὴν τῷ 1850—1851 ὑπὸ τοῦ T. Haarbrücker, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται λόγος καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων. ν. μ.

Σαχριζιάμπς *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Οὐσμπέκων, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀκ-Σοῦ, ἕδρα ὁμωνύμου διοικητικῆς ἀκτῖνος. Κάτ. (1926) 10.684. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Καρσὶ-Σαχριζιάμπς καὶ ἔχει γεωργίαν. Ἡ ἀκτὶς ἔχει 35.692 κατ. π. ν. π.

Σαχρόχ, Μιρζᾶ Μουϊνεντίν. Τέταρτος υἱὸς τοῦ Ταμερλάνου, γεννηθεὶς τῷ 1397 ἐν Σαμαρκάνδῃ. Διετέλεσε διοικητὴς τοῦ Χορασὰν ὑπὸ τὸν πατέρα του, παραμείνας τοιοῦτος καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ὅτε αὐτοκράτωρ τοῦ μογγολικοῦ κράτους ἀνεκηρύχθη ὁ ἔγγονος τοῦ Ταμερλάνου Σουλτὰν Χαλὶλ μπὲν-Ἐμιροῦ-σάχ. Βραδύτερον ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὁ ἴδιος ἐν Σαμαρκάνδῃ καὶ ἀπέκτησε φήμην δικαίου καὶ γενναίου ἡγεμόνος. Ἀπέθανε τῷ 1466 ἐν Ῥαΐ. ν. μ.

Σὰχτ (Schacht), **Γιάλμαρ.** Γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς εἰς Tingleff πλησίον τῆς Flensburg τῷ 1877. Σπουδάσας οἰκονομικὰς ἐπιστήμας, διετέλεσε κατὰ πρῶτον (1901—1903) γραμματεὺς τῆς «Handels-vertragsverein», κατόπιν δέ, μέχρι τοῦ 1916, διευθυντὴς εἰς τὴν τράπεζαν Δρέσδης (Dresden Bank). Μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς «Nationalbank für Deutschland» (τῆς κατόπιν «Darmstädter und Nationalbank») ἀπὸ τοῦ 1916 μέχρι τοῦ 1923, διωρίσθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1923 διοικητὴς τῆς Ράϊχσμπανκ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου καὶ τὰς διασκέψεις τῆς ἐπιτροπῆς Ντώζ, τῷ δὲ 1929 ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπείας εἰς τὸ συμβούλιον τῶν ἐμπειρογνωμόνων, τὸ ὁποῖον συνῆλθεν ἐν Παρισίοις πρὸς διακανονισμὸν τοῦ ζητήματος τῶν ἐπανορθώσεων καὶ κατήρτισε τὸ σχέδιον Γιούνγκ. Ὁ δόκτωρ Σὰχτ ὑπῆρξεν ὁ πρωτεργάτης τῆς πιστωτικῆς καὶ νομισματικῆς ἀνορθώσεως τῆς Γερμανίας κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον, δημιουργήσας ὅμως ἐχθρότητας, λόγῳ τῆς αὐταρχικότητός του, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς διοικήσεως τῆς Ράϊχσμπανκ περὶ τὸ τέλος τοῦ 1930. κ. π. κ.

Σάχτεσος *[Γεωγρ.].* Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ χωρίου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης *Ἐξάστερον* (βλ. λ.).

Σαχτζαχανποὺρ (Shahjahanpur ἢ Schahdschahanpur) *[Γεωγρ.].* Πόλις καὶ περιφέρεια τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Ἐπαρχίαις. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ντεοχά. Κατ. 72 616. Ἱδρύθη τῷ 1647 ὑπὸ τοῦ σάχου Τζαχάν, τοῦ ὁποίου φέρει τὸ ὄνομα.

Ἡ περιφέρεια ἔχει ἔκτασιν 4.300 τ. χλμ. καὶ 839.115 κατ. Ἀποτελεῖται ἐκ μακρᾶς καὶ στενῆς λωρίδος γῆς, ἐκτεινομένης ἀπὸ τοῦ Γάγγου πρὸς τὰ Ἱμαλάϊα. Ἔχει καλλιέργειαν σακχαροκαλάμου καὶ δημητριακῶν. γ. ι. β.

Σαχτζιχὰν *(Σεχαμπεντὶν Μωχάμμετ Σαχίμπι Κουρὰν ὁ Β').* Βασιλεὺς τοῦ Ἰνδοστάν, ἀνήκων εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Τιμουριδῶν, υἱὸς τοῦ Δζιχαγκὶρ Σελὶμ-Σάχ. Ἐγεννήθη τῷ 1592 ἐν Λαχώρῃ, ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 1628, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του, καὶ ἐβασίλευσε 30 ἔτη. Ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν Δελχί, τὴν ὁποίαν μετωνόμασεν εἰς Σὰχ-Δζιχὰν-ἀμπάτ. Μία τῶν γυναικῶν του ἀνήγειρε πρὸς τιμήν του ἐν Ἄγρᾳ τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Τὰτζ-Μαχὰλ διάσημον μαυσωλεῖον. ν. μ.

Σαχτούρης, *Ἀντώνιος.* Ἕλλην διπλωμάτης καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ὕδρᾳ τῷ 1866. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις, συμπληρώσας τὰς σπουδάς του ἐν Γενεύῃ καὶ Παρισίοις. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἀνέλαβε διαφόρους διπλωματικὰς θέσεις. Τῷ 1910 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῷ 1912 ἀπεσπάσθη ὡς πολιτικὸς σύμβουλος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἠπείρου. Τῷ 1920 διωρίσθη ὕπατος ἁρμοστὴς καὶ εἶτα γενικὸς διοικητὴς τῆς Θράκης. Τῷ 1923 ἀπεστάλη εἰς Κάϊρον πρεσβευτής, παραμείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1926. Τῷ 1926 ἐξελέγη βουλευτὴς Ὕδρας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1928 διατελεῖ πρέσβυς ἐν Βιέννῃ. α. ν. φ.

— **Σαχτούρης, Γεώργιος.** Ἕλλην ναύαρχος τοῦ Ἀγῶνος, γεννηθεὶς ἐν Ὕδρᾳ τῷ 1783. Παιδιόθεν ἐπιδοθεὶς εἰς τὸν ναυτικὸν βίον, προσεχώρησεν ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως εἰς αὐτὴν πλήρης ἐνθουσιασμοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔδρασεν ὡς καπετάνιος τοῦ βρεγαντίνου «Ἀθηνᾶ», ἀπὸ δὲ τοῦ 1824—1828 ὡς μοίραρχος μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀντιναυάρχου, ἀπονεμηθέντα αὐτῷ ὑπὸ τῶν προκρίτων καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν πολεμικῶν πλοίων τῆς Ὕδρας εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως διὰ τὰς προηγουμένας αὐτοῦ ὑπηρεσίας. Κατὰ τὴν ὀκταετῆ πολεμικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν, ὁ Σαχτούρης ἐπεδείξατο ἐγκαρτέρησιν, αὐταπάρνησιν, θάρρος, ναυτικὴν ἱκανότητα καὶ τακτικὴν κατὰ τὰς ναυμαχίας, ἐγκωμιασθεῖσαν ὑπὸ τῶν λοιπῶν ναυάρχων τῶν ξένων ναυτικῶν μοιρῶν. Ὡς πλοίαρχος τοῦ βρεγαντίνου «Ἀθηνᾶ» ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Γιακουμάκην Τομπάζην ὑδραϊκὴν μοῖραν, ἥτις μετὰ τῆς σπετσιωτικῆς καὶ ψαριανῆς ἐξέπλευσε τὴν 22 Ἀπριλίου 1821 πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν νήσων Χίου καὶ Σάμου. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην συνέλαβε μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Πινότση μέγα ὀθωμανικὸν πλοῖον πλῆρες λαφύρων. Ὅτε ὁ τουρκικὸς στόλος, ὑπὸ τὸν ναύαρχον Καρὰ Ἀλῆν, ἐπετέθη κατὰ τῆς Σάμου, ὁ ἑλληνικός, ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω σύνθεσιν, συνήντησεν αὐτὸν εἰς τὸν πορθμὸν Τσαγανλῆ καὶ τὸν ἐξηνάγκασεν εἰς φυγήν, προσεγγίσας μέχρι τῶν μικρασιατικῶν παραλίων. Ἐκεῖ προσέβαλε καὶ κατέκαυσε τουρκικὰ μεταγωγικὰ πλοῖα προτιθέμενα νὰ μεταφέρουν καὶ ἀποβιβάσουν στρατὸν εἰς τὰς νήσους. Τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου ὁ Σαχτούρης ὡς πλοίαρχος τοῦ βρεγαντίνου «Ἀθηνᾶ» ἀπετέλεσε μέρος τοῦ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἀνδρέαν Μιαούλην ἀνασυγκροτηθέντος ἑλληνικοῦ στόλου, ὅστις συνήντησε τὸν τουρκικὸν ἔξωθεν τῶν Πατρῶν. Μετὰ τὴν συναφθεῖσαν πεντάωρον ναυμαχίαν, ὁ τουρκικὸς στόλος ἡττηθεὶς καὶ ἀπολέσας δύο ἐκ τῶν πλοίων του ἐτράπη εἰς φυγήν, καταφυγὼν εἰς τὴν οὐδετέραν τότε Ζάκυνθον. Τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1822 ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μιαούλην ἑλληνικὸς στόλος, εἰς ὃν ἦτο προσκεκολλημένος καὶ ὁ Σαχτούρης, ὡς πλοίαρχος τῆς «Ἀθηνᾶς», κατετρόπωσε τὸν τουρκικὸν ἔξωθι τῶν Σπετσῶν καὶ τὸν ἐξηνάγκασε, κατόπιν σοβαρῶν ἀπωλειῶν, νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν καὶ καταφύγῃ εἰς Τένεδον. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ὡς πλοίαρχος τῆς «Ἀθηνᾶς» μετὰ τῶν Μαστραντώνη, Ἀνδρέου Κριεζῆ καὶ Μπρούσκου, ναυαρχοῦντος τοῦ Δ. Παναγιώτου, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ ἐν πανικῷ τὴν ἀποκλείουσαν τὸ Μεσολόγγιον τουρκικὴν μοῖραν, ἐξαναγκάσαντες ταύτην νὰ καταφύγῃ εἰς Δαρδανέλλια. Τῷ 1823 ἡ ὑπὸ τὸν Σαχτούρην μοῖρα ἐνήργησε καταστρεπτικὰς ἀποβάσεις εἰς Σανδερλῆ, Γκουζέτ, Χισσὰρ καὶ τὰ Μοσχονήσια. Τῷ 1824 ὁ ἑλληνικὸς στόλος, οὐχὶ ἐγκαίρως εἰδοποιηθείς, ἔσπευσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σαχτούρη εἰς βοήθειαν τῆς Κάσου, ἀλλὰ φθάσας μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ἀπόπλουν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου, ἔπλευσε τὴν 21 Ἰουνίου εἰς Σάμον, ὅπως προστατεύσῃ ταύτην ἐναντίον ἐνδεχομένης κατ' αὐτῆς ἐχθρικῆς προσβολῆς. Τὴν 2 Ἰουλίου 1824 ὁ ὑπὸ τὸν Σαχτούρην στόλος ἡνώθη μετὰ τοῦ στόλου τοῦ Μιαούλη καὶ δύο μοιρῶν τῶν Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, ὁ ἡνωμένος δὲ οὗτος στόλος ἐνήργησεν ἀπόβασιν εἰς τὴν νῆσον Ψαρὰ πρὸς ἀντεκδίκησιν διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφήν. Οἱ κατέχοντες τὴν νῆσον Τοῦρκοι ἀπεδεκατίσθησαν καὶ πολλοὶ κατέφυγον ἐπὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι ὁρμούντων πλοίων, ἐξ ὧν ὅμως ἓν μόνον βρίκιον καὶ τέσσαρες κανονιοφόροι κα-

Γεώργιος Σαχτούρης.

Digitized by Google

τώρθωσαν νὰ διασωθῶσι, τῶν λοιπῶν εἴκοσιν ἓξ κανονιοφόρων καταστραφεισῶν ἢ συλληφθεισῶν. Τὴν 27 Ἰουλίου 1824 ἐξέπλευσεν ἐξ Ὕδρας ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον Σαχτούρην ἡ ὑδραϊκὴ μοῖρα ἐξ εἴκοσι πολεμικῶν πλοίων καὶ τεσσάρων πυρπολικῶν. Τὴν 30 Ἰουλίου ἔξωθι τῆς Ἰκαρίας συνήντησε περὶ τὰ τεσσαράκοντα τουρκικὰ πλοῖα καὶ πολλὰς σακολέβας πλήρεις στρατοῦ, προοριζομένου δι' ἀπόβασιν εἰς Καρλόβασι. Ἐπιτεθεὶς ἐναντίον τούτων ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατεβύθισεν αὔτανδρα δύο ἐχθρικὰ καὶ ἄλλα δύο συνέλαβε. Τὰ λοιπὰ ἐξηναγκάσθησαν νὰ τραποῦν εἰς ἄτακτον φυγὴν καὶ τὰ πλεῖστα κατασυνετρίβησαν ἐξοκείλαντα ἐπὶ τῶν βράχων. Τὴν 31 Ἰουλίου ἡ ὑπὸ τὸν Σαχτούρην μοῖρα, εἰσελθοῦσα εἰς τὸν μεταξὺ Σάμου καὶ μικρασιατικῆς ἀκτῆς πορθμὸν Ταρμπογάζ, διεσκόρπισε μέγαν ἀριθμὸν ἐχθρικῶν πλοιαρίων παραλαμβανόντων στρατεύματα ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, κατέστρεψε πλεῖστα ἐξ αὐτῶν καὶ διεσκόρπισε τὰς πρὸς ἐπιβίβασιν ἑτοίμους ἐχθρικὰς δυνάμεις. Ὁ ἐχθρικὸς στόλος πληροφορηθεὶς τὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἑλληνικοῦ, ἐκινήθη κατὰ τῆς μοίρας τοῦ Σαχτούρη, ἀλλὰ διεσκορπίσθη ὑπ' αὐτοῦ τραπεὶς εἰς φυγήν. Ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας συνήφθησαν ἀλλεπάλληλοι ναυμαχίαι, καταλήξασαι εἰς ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Τέλος τὴν 5 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνήφθη ἡ ὁριστικὴ ναυμαχία τῆς Σάμου, καθ' ἣν ἐπυρπολήθησαν δύο ἐχθρικαὶ φρεγάται καὶ ἓν βρίκιον, τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα διεσκορπίσθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπέμειναν καὶ πάλιν κύριοι τῶν θαλασσῶν. Ὁ θρίαμβος ἐκεῖνος τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν ἐπανηγυρίσθη ἐνθουσιωδῶς καθ' ἅπασαν τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Τὴν 23 Αὐγούστου ἡ μοῖρα Σαχτούρη συνηνώθη μετὰ τῆς τοῦ ναυάρχου Α. Μιαούλη, τῆς ψαριανῆς ὑπὸ τὸν Ν. Ἀποστόλην καὶ τῆς σπετσιωτικῆς ὑπὸ τὸν Ι. Κυριακὸν περὶ τὰς νήσους Λέρον καὶ Πάτμον, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἡνωμένον τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον. Κατὰ τὸ ἐφαρμοσθὲν σχέδιον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου προηγήθησαν εἴκοσι πολεμικὰ πλοῖα μετὰ ἓξ πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν Γ. Σαχτούρην καὶ ἓν ὑπὸ τὸν Κυριακόν, ἠκολούθει δὲ ὁ λοιπὸς στόλος. Ἡ ἐπίθεσις ὑπῆρξε σφοδροτάτη. Αἱ πρῶται ὑποστᾶσαι αὐτὴν φρεγάται τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ καὶ τὸ δίκροτον τοῦ Τοπὰλ πασᾶ ἔπαθον πανωλεθρίαν καὶ ἐξαναγκασθεῖσαι εἰς φυγὴν ἐρρίφθησαν εἰς τὴν ξηρὰν ὑπὸ τὰ φρούρια τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Εἰς τὴν ναυμαχίαν τότε ἐπενέβη ὁλόκληρος ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος. Συνάπτεται οὕτω δεινὸς ἐκ τοῦ συστάδην ἀγών, διαρκέσας ἐπὶ ἑπτὰ ὥρας, μόλις περὶ τὴν 8ην μ.μ. διακοπεὶς λόγῳ τῆς ἐπελθούσης νυκτός. Ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξεν ὁ θρίαμβος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Ἓξ ἐχθρικαὶ φρεγάται κατεστράφησαν, δέκα ἓξ μεταγωγικὰ πλήρη στρατοῦ συνετρίβησαν ἐπὶ τῶν βράχων, αὐτὸς δὲ ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς Ἰμπραὴμ ἀπεβιβάσθη εἰς Ἁλικαρνασσὸν ὅπως σώσῃ ἑαυτόν. Τὴν 28 Αὐγούστου ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἠναγκάσθη νὰ ἐξέλθῃ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ συνήφθη ἡ ναυμαχία τοῦ ἀκρωτηρίου Γέροντα, καθ' ἣν ὁ ἐχθρικὸς στόλος ὑπέστη νέαν οἰκτρὰν ἧτταν. Τὴν 18 Σεπτεμβρίου ὁ Χοσρὲφ κατέφυγεν εἰς Δαρδανέλλια μὲ 15 ἐκ τῶν πλοίων του, ἀφήσας τὰ λοιπὰ εἰς τὸν Ἰμπραήμ. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐτέθη εἰς καταδίωξιν τοῦ στόλου τοῦ Ἰμπραήμ, ὃν καὶ κατέφθασε μεταξὺ Καραμπουρνοῦ καὶ Καρδαμύλων, ἐπηκολούθησε δὲ σφοδροτάτη ναυμαχία, ἀπολήξασα εἰς νέον καὶ πάλιν ἑλληνικὸν θρίαμβον. Ὁ ἐχθρικὸς στόλος καταδιωκόμενος κατέφυγε διευθυνόμενος εἰς τὴν Σούδαν τῆς Κρήτης, ἀλλ' ἡ μοῖρα τοῦ Σαχτούρη μετὰ τοῦ λοιποῦ στόλου ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ εἰς Ρόδον. Ἐκ τοῦ τεραστίου στόλου του εἶχεν ἤδη ἀπολέσει δύο μονόκροτα, δύο κορβέτας, δύο πάρωνας καὶ πεντήκοντα μεταγωγικὰ πλήρη στρατοῦ καὶ πολεμεφοδίων, περιελθόντα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δύο ἀρχηγοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, Μιαούλης καὶ Σαχτούρης, θεωρήσαντες οὕτω λήξασαν τὴν ἀποστολήν των ἐπέστρεψαν εἰς Ὕδραν, θέσαντες εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως τὰ πλούσια λάφυρα, ἅτινα τοῖς εἶχον ἀποφέρει οἱ θρίαμβοί των.

Τὴν 5 Ἀπριλίου 1825 ἐγένετο γνωστὸς ὁ ἔκπλους νέου μεγάλου τουρκικοῦ στόλου εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ αἰγυπτιακοῦ. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τούτου οἱ πρόκριτοι τῶν νήσων συνεκρότησαν καὶ δευτέραν ναυτικὴν μοῖραν, ἀποτελεσθεῖσαν ἐκ 10 σπετσιωτικῶν ὑπὸ τὸν Γ. Ἀνδροῦτσον, 10 ὑδραϊκῶν ὑπὸ τὸν Γ. Σαχτούρην καὶ 9 ψαριανῶν ὑπὸ τὸν Α. Ἀποστόλην. Ἡ μοῖρα αὐτὴ ἀπεστάλη ἀμέσως εἰς περιπολίαν μεταξὺ Λήμνου καὶ Τενέδου. Τὴν 14 Μαΐου ἐξέπλευσε τοῦ Ἑλλησπόντου ὁ τουρκικὸς στόλον ὑπὸ τὸν Χοσρέφ, ἀποτελούμενος ἀπὸ 52 πολεμικὰ πλοῖα καὶ πλεῖστα ὅσα μεταγωγικὰ πλήρη στρατοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ μοῖρα ὑπὸ τὸν Γ. Σαχτούρην, ἀπὸ μακροῦ ἀναμένουσα τὴν ἔξοδον ταύτην, ἔσπευσε νὰ καταλάβῃ ἐπίκαιρον θέσιν παρὰ τὴν Σκῦρον. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐχωρίσθη εἰς τρεῖς μοίρας, ὧν ἡ μία ὑπὸ τὸν Ἀνδροῦτσον ἐπετέθη κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ἐχθροῦ, ἡ ἄλλη ὑπὸ τὸν Γ. Σαχτούρην κατὰ τοῦ κέντρου καὶ ἡ τρίτη, ὑπὸ τὸν Ἀ. Ἀποστόλην, κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ, παρὰ τὴν Κάρυστον. Η ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη τὴν 8ην πρωϊνὴν τῆς 21 Μαΐου, ὑπῆρξε δὲ τόσον σφοδρά, ὥστε αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στόλου Χοσρὲφ ἔδωσε πρῶτος τὸ σύνθημα τῆς φυγῆς. Εἴκοσι πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ πλοῖα καταφυγόντα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Εὐρίπου ὑπέστησαν ἀληθῆ πανωλεθρίαν, ἐχθρικὴ δὲ κορβέτα τριάκοντα δύο κανονίων ἐξώκειλεν ἐπὶ τῆς Σύρου καὶ συνετρίβη. Τὰ ὑπολείμματα τοῦ ὑπερηφάνου στόλου διαρκῶς διωκόμενα μόλις ἠδυνήθησαν νὰ φθάσουν εἰς Σούδαν. Ἡ ὑπὸ τὸν Σαχτούρην μοῖρα, πλεύσασα κατόπιν εἰς Μῆλον, ἡνώθη μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν Μιαούλην. Ἡ ναυμαχία αὕτη φέρεται καὶ ὡς ναυμαχία τοῦ Καφηρέως.

Τὸν Ἰούλιον 1826 ἀνηγγέλθη ἡ ἐκ Δαρδανελλίων ἔξοδος τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐκ τεσσάρων δικρότων, τριάκοντα μιᾶς φρεγατῶν καὶ δέκα τριῶν βρικίων. Ἅμα τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ ἐξέπλευσαν τὴν 10 Ἰουλίου ἐξ Ὕδρας καὶ Σπετσῶν δεκαπέντε ὑδραϊκὰ μετὰ τεσσάρων πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν Γ. Σαχτούρην, δώδεκα σπετσιωτικὰ μετὰ τριῶν πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν Γ. Ἀνδροῦτσον καὶ 6 ψαριανὰ μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ τοῦ Κανάρη ὑπὸ τὸν Ν. Ἀποστόλην. Ἡ ἐπακολουθήσασα ναυμαχία πρὸ τῆς Σάμου ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ναυμαχία τῆς 16 Ἰουλίου μεταξὺ ὁλοκλήρου τοῦ ἐχθρικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἔχοντος θέσιν πρὸς τὸ Καρλόβασι, διεκόπη κατὰ τὴν νύκτα χωρὶς ν' ἀποκλίνῃ ὑπὲρ οὐδενός. Τῶν δύο τούτων ἀντιπάλων στόλων ἐγένετο καὶ δευτέρα καὶ τρίτη συνάντησις τὴν 28 Ἰουλίου, καθ' ἣν ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπεχείρησεν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σάμου, ἀλλὰ καταναυμαχηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ διεσκορπίσθη εἰς Χίον, Μυτιλήνην καὶ Φώκαιαν. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῆς β' μοίρας ἐξ 21 πολεμικῶν ὑπὸ τὸν Ἀν. Μιαούλην ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς Μυτιλήνην πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπηκολούθησαν δύο συνεχεῖς ναυμαχίαι, ἀποβᾶσαι καὶ πάλιν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ μὲ μεγάλας ζημίας ἑκατέρωθεν. Συνεπείᾳ τῶν ζημιῶν τούτων ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἠναγκάσθη νὰ καταπλεύσῃ εἰς Ὕδραν καὶ Σπέτσας, ἐνῷ ὁ ἐχθρικὸς τεραστίας ὑποστὰς ζημίας, κατέφυγεν εἰς Σμύρνην. Τῷ 1827 ὁ Γ. Σαχτούρης μετὰ τοῦ Ἀν. Μιαούλη ὡς μοιράρχων τῆς ὑδραϊκῆς μοίρας συνέπραξε μετὰ ψαριανῆς καὶ σπετσιωτικῆς μοίρας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κόχραν εἰς τὴν ἐκστρατείαν του κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐπέτυχε τὸν σκοπόν της, τὴν πυρπόλησιν τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου 1827 ὁ ἡνωμένος ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Κόχραν ἐπετέθη κατὰ δύο ἐχθρικῶν κορβετῶν καὶ ἑνὸς βρικίου καὶ δύο γολεττῶν. Ἐπηκολούθησε σφοδροτάτη ναυμαχία, καθ' ἣν ἐπετεύχθη ἡ παράδοσις τῆς ἐχθρικῆς κορβέτας καὶ μιᾶς φρεγάτας.

Τὴν 24 Αὐγούστου ὁ Σαχτούρης συμμετέσχε ὑπὸ τὸν Κόχραν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του κατὰ τοῦ Βασιλαδίου καὶ τὴν 18 Σεπτεμβρίου κατὰ τουρκικῆς μοίρας ὁρμούσης εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀμφίσσης, ἥτις ἀπέβη εἰς καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ἐλεύθερον κράτος καὶ τὴν κάθοδον τοῦ Ἰ. Καποδιστρίου, ὁ Σαχτούρης κατετάχθη, τιμῆς ἕνεκεν, εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπηρέτησεν ὡς διευθυντὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τοῦ Πόρου. Ἀπέθανεν ἐν Ὕδρᾳ τῷ 1841 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ὑπαπαντῆς. Α. Ν. Φ.

— **Σαχτούρης**, *Μιλτιάδης*. Ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ γεννηθεὶς ἐν Ὕδρᾳ τῷ 1831 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1903, υἱὸς τοῦ ἀντιναυάρχου *Γεωργίου Σαχτούρη*. Νεαρώτατος εἰσήχθη εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, βραδύτερον δὲ τῷ ἀνετέθη ἡ κυβέρνησις τοῦ πρώτου πλοίου τοῦ στόλου «Βελισσάριος». Τῷ 1858 κατετάχθη ὡς δόκιμος, ἐξελθὼν δὲ ἀνῆλθε διαδοχικῶς ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας. Τῷ 1890 ἀπεστάλη εἰς Χάβρην ὡς κυβερνήτης, ἐπιστατήσας εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ θωρηκτοῦ «Ψαρά». Ἐχρημάτισεν ἀρχηγὸς τῆς θωρηκτῆς μοίρας. Α. Ν. Φ.

Σαχτούρια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 548. ΕΡ. Μ.

σαχτούρια (τά), ἢ ***σαχτοῦρες*** (αἱ) *[Ναυτ.]*. Μικρὰ ἀκτοπλοϊκὰ πλοῖα 10—15 τόννων, τὰ ὁποῖα κατεσκευάζοντο ἐν Ὕδρᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἐκ τῶν ὁποίων πιθανῶς προῆλθε τὸ ἐπώνυμον τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν Σαχτούρη. Σ. Ε. Λ.

Σάχτυ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ σοβιετικοῦ Βορείου Καυκάσου (Σιεβεροκαυκάς), ἡ πρότερον καλουμένη *Ἀλεξάντροφσκ-Γρούσεφσκ* (βλ. λ.).

σαφάκι (τό) Ἰδιωματ., δοχεῖον δι' οὗ ἀντλοῦμεν, χύνομεν ὕδατα.

σαψαλιάζω Ἰδιωματ., γίνομαι σάψαλο, χαλαροῦμαι ἕνεκα γήρατος ἢ νόσου.

σάψαλο (τό) Ἰδιωματ., χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου καταστάντος ἀσθενικοῦ ἕνεκα γήρατος ἢ νόσου: «σάψαλο ἔγινε» || «σάψαλο τὸν ἔκαμε ἀπὸ τὸ ξύλο».

Σαὼ *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Ὠκεανίδων, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος (*Ἡσιόδ.* Θεογ. 243). Α. Θ. Σ.

Σαώκη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ ὄρους τῆς νήσου Σαμοθράκης (βλ. Σᾶος). Α. Θ. Σ.

Σάων *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς νήσου Σαμοθράκης, υἱὸς τοῦ Διὸς καί τινος νύμφης, ἢ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ρήνης, ὅστις συναθροίσας τοὺς διεσκορπισμένους κατοίκους αὐτῆς ἔθεσε νόμους καὶ διῄρεσεν αὐτοὺς εἰς πέντε φυλάς, ἐπωνύμους τῶν υἱῶν του (*Διοδ. Σικελ.* V, 48). Α. Θ. Σ.

Σάωρος *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς κρητικῆς πόλεως *Ἐλευθερναὶ* (βλ. λ.).

σβαγερίνα (ἡ) (Schwagerina Möller) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *φουσουλινιδῶν τρηματοκόγχων ριζοπόδων* πρωτοζῴων. Τὸ κέλυφος τῶν ζῴων τούτων ἦτο σφαιρικόν, εἰς δὲ τὰς μεταβατικὰς πρὸς τὸ γένος φουσουλίνη μορφὰς ἦτο ἀτρακτοειδές. Ἔφερεν ἐπιμήκη μόνον τοιχώματα, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μόνον εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα ἦσαν ἐπτυχωμένα. Ἄφθονα ἀπολιθωμένα λείψανα σβαγερινῶν εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς λιθανθρακοφόρου καὶ τῆς περμίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ.

Ἐν Ἑλλάδι λείψανα σβαγερινῶν εὑρέθησαν: α') τοῦ εἴδους *σβαγερίνα craticulifera* ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τῶν ὀρέων Γκαλτζάδες τῆς Εὐβοίας· β') ἐντὸς ἀσβεστολίθων τῆς λιθανθρακοφόρου διαπλάσεως τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς μέσης Εὐβοίας. Γ. Κ. Γ.

Σβαζιλάνδη (Swasiland) *[Γεωγρ.]*. Βρεττανικὸν προτεκτορᾶτον ἐν Νοτίῳ Ἀφρικῇ, τμῆμα τοῦ νοτιοανατολικοῦ Τράνσβααλ. Ἐμβ. 17.295 τ. χλμ. Κάτ. (1921) 112.838, ἐξ ὧν 2.205 Εὐρωπαῖοι. Τὸ ἔδαφος εἶναι μᾶλλον ὀρεινὸν (μέσον ὕψος 500—1500 μ.), δασόφυτον, ὑδροβριθὲς καὶ λίαν εὔφορον, παράγον σιτηρά, δημητριακά, βάμβακα, καπνὸν καὶ πρόσφορον εἰς ἀκμαίαν ἱπποτροφίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ἀπὸ τοῦ 1906 τελεῖ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ὑπάτου ἁρμοστοῦ τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως, εἰς τὸ τελωνειακὸν σύστημα τῆς ὁποίας καὶ ὑπάγεται, διατηροῦσα μόνον τὴν νομοθεσίαν τοῦ Τράνσβααλ, ἰσχύουσαν ἐν αὐτῇ πρὸ τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀποσπάσεως τοῦ προτεκτοράτου. Πρωτεύουσα ἡ *Μπαμπάνε*. Θ. Κ.

Σβάϊγκαρδ (Schweigardt). Γερμανὸς φιλέλλην ἐκ Μαγεντίας, κατελθὼν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα μετὰ τὸ 1821 καὶ καταταγεὶς εἰς τὸ σῶμα τῶν τακτικῶν. Ἔπεσε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου τῆς 6 Αὐγούστου 1826. Τ. Ε. Ε.

Σβάϊγκερ-*Λέρχενφελντ* (Schweiger-Lerchenfeld), ***Ἀρμάνδος φὸν*** —. Αὐστριακὸς συγγραφεὺς (1846—1910). Μέχρι τοῦ ἔτους 1871 ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικός, μετὰ ταῦτα δὲ ἐπεχείρησε μακρὰς περιοδείας, συγγράψας ταξιδιωτικοὺς ὁδηγοὺς καὶ ἄλλα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερα εἶναι: «Ὑπὸ τὴν ἡμισέληνον» (1876), «Μεταξὺ Εὐξείνου Πόντου καὶ Ἀδριατικῆς» (1879), «Ἡ Ἀδριατική» (1882), «Ὁ Δούναβις» (1895), «Ἡ Μεσόγειος» (1888), «Εἰς τὸ βασίλειον τῶν Κυκλώπων» (1899), «Ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ» (2 τόμ. 1906—1907), «Ἡ Ἑλλάς, περιγραφὴ καὶ εἰκόνες». Ἐπίσης ἐξέδωκεν ἔργα ἐκλαϊκευτικὰ τῶν ἐπιστημῶν. Γ. Ι. Β.

Σβαϊγκχόϋζερ (Schweighäuser), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς φιλόλογος (1742—1830. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Στρασβούργου τῆς κλασσικῆς φιλολογίας καὶ εἶτα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐξέδωκε τὸν Ἀππιανὸν (1785) μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων, εἶτα δὲ τὸν Πολύβιον μετὰ μεταφράσεως, σημειώσεων καὶ εἰδικοῦ λεξικοῦ (1789—1795). Ἡ σπουδαιοτέρα του φιλολογικὴ ἐργασία εἶναι ἡ ἔκδοσις τοῦ Ἀθηναίου (1801—1807), ὀλιγώτερον δὲ ἐπιτυχὴς ἡ τοῦ Ἡροδότου (1816, «Λεξικὸν Ἡροδότου» 1824). Εἶτα ἐξέδωκε τὸ «Ἐγχειρίδιον» τοῦ Ἐπικτήτου καὶ τὸν «Πίνακα» τοῦ Κέβητος (1798). ἔγραψε διορθώσεις καὶ σημειώσεις εἰς Σουΐδαν (1789 καὶ φιλοσοφικάς τινας πραγματείας. Υἱὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ *Ἰωάννης-Γοδοφρεῖδος Σβαϊγκχόϋζερ* (1776—1844), ἐπίσης διακεκριμένος ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεὺς (μετὰ τοῦ Γκολμπεροῦ) τῶν «Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἀλσατίας» (1828). Γ. Ι. Β.

Σβάϊντνιτς (Schweidnitz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Κάτω Σιλεσίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βάϊστριτς καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νάϊσσε-Λίγκνιτς. Κάτ. 30.785 (1925). Ἔχει ναὸν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μετὰ κωδωνοστασίου ὕψους 103 μ. καὶ βιομηχανίαν συρματοποιίας, εἰδῶν ἠλεκτροτεχνικῆς, τεχνητοῦ ἐρίου, ἁρμονίων, κομβίων καὶ δερματίνων εἰδῶν. Θ. Κ.

Σβάϊνφουρτ (Schweinfurt) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαυαρίας ἐν Κάτω Φραγκονίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μαίνου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βύρτσμπουργκ - Βαμβέργη. Κάτ. 36.336 (1925). Ἔχει μουσεῖον, βιβλιοθήκην καὶ λίαν ἀκμαίαν βιο-

Digitized by Google

μηχανίαν μηχανῶν, ζελατίνης, χημικῶν προϊόντων, χρωμάτων, σαπωνοποιίας, δερματίνων εἰδῶν, σακχάρεως, οἰνοπνευματοποιίας καὶ σημαντικὴν οἰνοπαραγωγήν. θ. κ.

Σβαίρντμποργκ (Svaerdborg) *[Παλαιοντολ.]*. Ὡς *σκελετὸς τοῦ Σβαίρντμποργκ* εἶναι γνωστὸς ὁ σκελετὸς ὁ ἀποκαλυφθεὶς τῷ 1917 ἐν Σβαίρντμποργκ τῆς Δανίας, τύπου μαγλεμοζίου, μετ' ἀπειρίας λιθικῶν ἀντικειμένων, ἐξ ὀστοῦ, κέρατος, καὶ ἑστιῶν πυρᾶς καί, τέλος, τεμαχίων τινῶν κρανίου ἀνθρωπίνου καὶ σκελετῶν πολλῶν ζῴων (ταράνδου καὶ συγχρόνων γενικῶς). Ὁ σκελετὸς οὗτος ἀνήκων εἰς ἄτομον νεαρᾶς ἡλικίας (13—14 ἐτ.), ἀσφαλῶς δὲ προϊστορικός, παριστᾷ τὸ παλαιότερον σκελετικὸν ἴχνος τῆς Δανίας, ἐπιπαλαιολιθικῆς βαθμῖδος ὅπως καὶ τὸ κρανίον Σταγκενὲς διὰ τὴν Σκανδιναβικὴν χερσόνησον. ι. γ. κ.

Σβάϊνφουρτ (Schweinfurth), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς ἐθνολόγος (1836—1925). Ἐσπούδασε βοτανικὴν καὶ παλαιοντολογίαν. Ἐταξίδευσεν εἰς Σουδάν, τὰς ἀκτὰς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ λοιπὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν. Ἀνεκάλυψε τὸν ποταμὸν Βέλλε καὶ τῷ 1876 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀραβικὴν Ἔρημον καὶ ἠρεύνησε τὴν χλωρίδα τοῦ Φαγιούν. γ. ι. β.

Σβάκοπμουντ (Swakopmund) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις ἐν τῇ πρῴην γερμανικῇ ἀποικίᾳ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαλσιμπάϊ-Βίντουκ. Κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. θ. κ.

Σβάλλυ (Schwally), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς ἀνατολιστής. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς Γκίσσεν (1904) καὶ εἰς Καινιξβέργην (1914). Ἔγραψεν: «Ἰδιωτισμοὶ τῆς χριστιανοπαλαιστινιακῆς ἀραμαϊκῆς γλώσσης» (1893), «Σημιτικαὶ πολεμικαὶ ἀρχαιότητες» (1901, τόμ 1ος). Ἐξέδωκε τοῦ Ἀλ-Μπαϊχακὶ τὸ «Κιτὰπ-ἀλ-μαχασὶν» (1900—1902, μέρη 3). γ. ι. β.

Σβάλμ (Schwalm) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Γερμανίᾳ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ἔντερ, μήκους 80 χλμ. θ. κ.

Σβάλμπαρντ (Svalbard) *[Γεωγρ.]*. Αὐτοδιοίκητος περιφέρεια τῆς Νορβηγίας (ἀπὸ τοῦ 1925), περιλαμβάνουσα πάσας τὰς νήσους μεταξὺ 10° καὶ 35° ἀνατολικοῦ μήκους καὶ 74° καὶ 81° βορείου πλάτους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ *Σπιτσβέργη*. *Νῆσος τῶν Ἄρκτων καὶ Γιὰν Μάϋεν*. θ. κ.

Σβάλμπε (Schwalbe), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς ἀνατόμος (1844—1916). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν Λειψίᾳ (1873—1881), Ἰένᾳ (1881—1883) καὶ Καινιξβέργῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1883 ἐν Στρασβούργῳ. Ἔγραψε: «Σύγγραμμα νευρολογίας» (1881), «Σύγγραμμα ἀνατομικῆς τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων» (1886) καὶ διαφόρους πραγματείας. Ἀπὸ τοῦ 1899 ἐξέδωκε τὰ περιοδικά: «Ἀνθρωπολογία καὶ Μορφολογία», «Χρονικὰ ἀνατομικῆς προόδου καὶ ἱστορίας τῆς ἐξελίξεως» (1897), «Συμβολὴ εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης» (1898—1902). Ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθησαν: ὁ *ὑπερχοριοειδικὸς χῶρος*, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ μετὰ λυμφατικῶν ἀγγείων κυψελῶδες, μεταξὺ τοῦ χοριοειδοῦς καὶ σκληροῦ χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ, διάστημα· ὁ *ὑπερσκληρειος χῶρος*, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ μεταξὺ τοῦ περιτόνου (ὀπισθίου ἢ ἔξω) καὶ περισπλαγχνίου (προσθίου ἢ ἔσω) πετάλου τῆς Τενονείου θήκης, λιμφατικὸν διάστημα· καὶ τὸ *κατώτερον τυφλὸν τρῆμα*, τὸ βοθρίον δηλαδὴ τὸ κείμενον ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ προμήκους. ο. ρ.

— **Σβάλμπε** (Schwalbe), ***Ἰούλιος***. Γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἐξέδωκε τὸ σύγγραμμα «Εἰδικὴ Παθολογία καὶ θεραπευτική» (1898), ὡς καὶ ἕτερον 5τομον: «Πρακτικὴ ἰατρική» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ebstein (1898) κ. ἄ. ο. ρ.

Σβαλοσὶν (Svalocin) *[Ἀστρον.]*. Ἐπωνυμία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν φέρεται ὁ ἀπλανὴς *α Δελφῖνος*.

Σβάμμερνταμ (Swammerdam), ***Ἰωάννης***. Ὁλλανδὸς φυσιοδίφης (1637—1680). Ἠσχολήθη εἰς ἀνατομικὰς καὶ ζῳολογικὰς μελέτας. Σημαντικὰ εἶναι τὰ ἔργα του: «Ἱστορία τῶν ἐντόμων», «Τὸ θαῦμα τῆς φύσεως» κ. ἄ. γ. ι. β.

Σβάμπ (Schwab), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1792 ἐν Στουττγάρδῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ θεολογίαν. Ἐν Στουττγάρδῃ ἀνεμίχθη ὁ Σβάμπ μετὰ τῶν Οὔλαντ, Κέρνερ, Σαμίσσο καὶ ἄλλων εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Βυττεμβέργης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1827 ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τῆς «Πρωϊνῆς ἐφημερίδος τοῦ Γκόττα», διὰ τῆς ὁποίας ἀνέδειξε καὶ ἐπέβαλε πλεῖστα νέα ποιητικὰ τάλαντα, ἐν οἷς καὶ τὸν Λενάου. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Σαμίσσο ἐξέδωκε (1833—1839) τὸ «Γερμανικὸν Ἡμερολόγιον τῶν Μουσῶν». Ἀπὸ τοῦ 1837 διετέλεσεν ἐφημέριος εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Βυττεμβέργης, τῷ δὲ 1845 προήχθη εἰς ἀνώτερον ἐκπαιδευτικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν σύμβουλον. Ὁ Σβάμπ θεωρεῖται ὁ ἀρχηγὸς τῆς λεγομένης «σουαβικῆς σχολῆς» ἐν τῇ γερμανικῇ ποιήσει, ἐξέδωκε δέ: «Ποιήματα» (1828—1829), «Θρῦλοι τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος» (1838—1840), «Ζωὴ τοῦ Σίλλερ» (1841), ἀνθολογίας Γερμανῶν λυρικῶν καὶ πεζογράφων καὶ πλείστας βιογραφίας. Ὡς λυρικὸς ὁ Σβάμπ ὑπελείφθη τοῦ διδασκάλου του Οὔλαντ. Αἱ ποιήσεις του στεροῦνται οὐ μόνον τῆς ἀνωτέρας πνοῆς καὶ τῆς εἰλικρινοῦς διαθέσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς μουσικῆς καὶ γλωσσικῆς πληρότητος τῶν λυρικῶν ἔργων ἐκείνου. Εἰς τὴν περιγραφικὴν ἐν τούτοις ποίησιν ὁ Σβάμπ ἐπέτυχεν ἰδιαιτέρως, αἱ δὲ μπαλλάνται του, ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς γερμανικῆς ποιήσεως, θεωροῦνται ἰσάξιαι τῶν τοῦ διδασκάλου του, συχνάκις δὲ καὶ ἀνώτεραι τούτων διά τε τὴν πλαστικὴν σύλληψιν καὶ τὴν δραματικότητά των. λ. κ.

Σβάμπαχ (Schwabach) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαυαρίας ἐν τῇ κεντρικῇ Φραγκονίᾳ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νυρεμβέργη - Ἰνγκολστατ. Κάτ. (1925) 11.782. θ. κ.

Σβάμπε (Schwabe), ***Λουδοβῖκος φὸν*** —. Γερμανὸς φιλόλογος (1835—1908). Ἐξέδωκε τὸν Κάτουλλον καὶ ἐπεξειργάσθη τὴν «Ἱστορίαν τῆς ρωμαϊκῆς φιλολογίας» τοῦ Τόϋφφελ. γ. ι. β.

Σβάμπσκοτ (Swampscott) *[Γεωγρ.]*. Πολυσύχναστος λουτρόπολις ἐν τῇ πολιτείᾳ Μασσαχουσσέτης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς, οὐχὶ μακρὰν τῆς πόλεως Λύν. Κάτ. 8 784 (1923). θ. κ.

Σβὰν (Schwann), ***Θεόδωρος***. Ἐπιφανὴς Βέλγος ἀνατομοφυσιολόγος (1810 — 1882). Ἐσπούδασεν ἐπίσης μαθηματικὰ καὶ φιλοσοφίαν ἐν Βόννῃ, τῷ 1839 κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀνατομικῆς ἐν Λαϊβεν καὶ τῷ 1848 τὴν ἕδραν τῆς φυσιολογίας καὶ συγκριτικῆς ἀνατομικῆς ἐν Λύττεχ. Ὑπῆρξεν ὁ ἐφευρέτης τῶν ζωϊκῶν κυττάρων καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς κυτταρικῆς θεωρίας, δείξας ὅτι ὁ συνολικὸς ζωϊκὸς ἱστὸς ἀποτελεῖται ἐκ κυττάρων. Αἱ ἀνατομικαὶ ἀνακαλύψεις του ἀφοροῦσι τὰ κύτταρα καὶ τοὺς κυτταρικοὺς πυρῆνας διαφόρων ἱστῶν, τὸ ὑμενῶδες περίβλημα τῶν νευρικῶν ἰνῶν (*Σβάννειον ἔλυτρον ἢ νευρείλημα*, 1839) κτλ. Πλὴν τοῦ ζητήματος τῆς ἀναπνοῆς ἐν τῷ ᾠῷ τοῦ νεοσσοῦ τῶν ὀρνίθων, ὅπερ ἐπέλυσε διὰ λίαν θαυμαστοῦ τρόπου, ὑπῆρξεν ὁ ἐφευρέτης καὶ τοῦ στομαχικοῦ ζυμώματος, ὁ ἀπεκάλεσε *πεψίνην*. Τέλος ἠσχολήθη μὲ πειραματικὰς μελέτας ἐπὶ τῆς μυϊκῆς συστολῆς, τῆς φυσιολογίας τῆς χολῆς (1844) κ. τ. λ. Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων καί: «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἀνατομικὴν τῶν νευρειλημάτων» (1839) «Ἐγκόλπιον ἀνατομικῆς» (1855, εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν), ὡς καὶ σειρὰν ἄρθρων εἰς τὸ Βερολίνειον ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν τῆς ἰατρικῆς. ο. ρ.

—**Σβάν, ἔλυτρον τοῦ** — *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *ἔλυτρον*.

σβανάρισμα (τό)· δημοτ., πόσις οἴνου ἀθρόα.

σβανάρω· δημοτ., πίνω οἶνον ἀθρόως, πίνω πολὺ (ἰταλ. svinare).

σβανᾶς (ὁ)· δημοτ., εἶδος μικροῦ δρεπάνου.

Σβάνεβελντ(Van-Swaneveld), ***Ἑρμάννος βὰν*** —. Ὁλλανδὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Βὰν-Σβάνεβελντ*).

Σβανῆται (οἱ)· βλ. λ. *Σβάνοι*.

Σβανία, ἡ *Σβανητία* *[Γεωγρ.]*. Χώρα τοῦ Καυκάσου ἐν τῇ σοβιετικῇ Γεωργίᾳ, ἄλλοτε ἀποτελοῦσα τμῆμα τοῦ κυβερνείου τῆς Κουταΐδος. Εἶναι κοιλὰς πλάτους 10—20 χλμ. καὶ μήκους 60 χλμ., ἣν παραθέουν ἀπὸ Β. ὁ μέγας Καύκασος (5.630 μ.) καὶ ἀπὸ Ν. τὰ Σβανητικὰ ὄρη (3.600 μ.), κλείουν δὲ ἀπὸ Δ. τὸ ὄρος Σταβλὲρ Ούτούρ καὶ ἀπὸ Α. τὸ Ναγκασχάρ Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ἄνω Ἰγγκούρ ποταμοῦ, ἔχει μέσον ὕψος 1.350 μ., ἀποτελεῖ δὲ περίφρακτον ὑπὸ τῶν ὀρέων χῶρον κατοικούμενον ὑπὸ τῶν *Σβάνων* (βλ. λ.). Κύρια πολίσματα: *Σιμπιανὶ* (2.257 μ. ὕψος, τὸ ὀρεινότερον), *Χαμπνὰ* (808 μ. τὸ πεδινώτερον), *Μούρι*. π. ν. π.

Σβάνκα *[Γεωγρ.]*. Ἐργατικὸς συνοικισμὸς τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Λένινγκραντ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βόλχοβ. Κάτ. (1926) 8.565. Ἔχει ποταμολιμένα, σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τῆς γραμμῆς Μουρμὰν μὲ διακλάδωσιν πρὸς Βολόγκντα, κυρίως δὲ εἶναι γνωστὸς ἐκ τῶν παρὰ τὸν συνοικισμὸν μεγάλων ἔργων ὑδραυλικῆς ἐνεργείας *Βολχοβστρόϊ*, μετεπαναστατικῶς ἀνεγερθέντων καὶ ἀποδιδόντων ἄνω τῶν 80.000 ἵππων δύναμιν. π. ν. π.

Σβάνοι(οἱ). Γεωργιανὴ φυλὴ τοῦ κεντρικοῦ Καυκάσου, θεωρουμένη ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων *Σοανῶν*, *Σοάνων* ἢ *Σουνιτῶν* ἢ *Σουνιτῶν*, ἐκ δουλοπαροίκων φευγόντων τὰς διώξεις τῆς γεωργιανῆς φεουδαρχίας. Πρεσβεύουν τὸ χριστιανικὸν δόγμα μὲ πολλὰ εἰδωλολατρικὰ ὑπολείμματα, ἔχουν κληρονομικὸν τὸ ἱερατικὸν γένος («πάπι») καὶ ναοὺς μεικτοῦ ρωμανικοῦ καὶ περσικοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ. Ὁμιλοῦν διάλεκτον τῆς ἀρχαίας γεωργιανῆς γλώσσης καὶ διακρίνονται εἰς τοὺς *Ἐλευθέρους Σβάνους*, κατοικοῦντας τὴν καθαυτὸ *Σβανίαν* (βλ. λ.), ζῶντας βίον ἡμιβάρβαρον καὶ διοικουμένους ὑπὸ συνελεύσεων, εἰς ἃς μετέχουν καὶ αἱ γυναῖκες, τοὺς *Νταντισκαλιάν*, κατοικοῦντας ἐπίσης τὴν Σβανίαν, τοὺς *Νταντιάν*, κατοικοῦντας τὸν ἄνω Τσελὶς-Τσαλὶ ποταμόν, κ. ἄ. Συνολικῶς νῦν ἀριθμοῦν περὶ τὰς 23.000 ψυχάς. π. ν. π.

Σβάνσεν (Schwansen) *[Γεωγρ.]*. Εὔφορος χερσόνησος τῆς Γερμανίας, ἐν Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν, μεταξὺ τῶν κόλπων Ἔκενφαϊρντερ καὶ Σλάϊ. θ. κ.

Σβάνση (Swansea) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἐν τῇ κομητείᾳ Γκλάμοργκαν τῆς Οὐαλλίας, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Τόου, ἐν τῷ ὅρμῳ Σβάνση τῆς διώρυγος τοῦ Μπριστόλ. Κάτ. 162.700 (1927). Ἔχει πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην (50.000 τόμ.), πινακοθήκην καὶ σπουδαίαν βιομηχανίαν κατεργασίας χαλκοῦ, χάλυβος, κασσιτέρου καὶ ψευδαργύρου. θ. κ.

Σβάνταλερ (Schwanthaler), ***Λουδοβῖκος***. Γερμανὸς γλύπτης (1802 — 1848). Διέπρεψεν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων μεγάλης πνοῆς, κολοσσικῶν μνημείων, πλαστικῶν συμπλεγμάτων, ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύπτων διακοσμήσεων. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς σχολῆς τοῦ Μονάχου. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται τὸ ἄγαλμα τῆς Βικτωρίας ἐν Μονάχῳ καὶ ἡ διακόσμησις τῆς παλαιᾶς Πινακοθήκης τῆς πόλεως ταύτης. ι. μ. π.

σβαραγκράμα, ἡ *σεπτακά*· ὀνομασία τῆς μουσικῆς κλίμακος παρὰ Ἰνδοῖς (βλ. *Ἰνδίαι [Μουσ.]*).

σβαράτζ (swaraj ἢ ὀρθότ. *σβαρατζνά*, swarajya). Λέξις ἰνδική, σημαίνουσα αὐτοκυριαρχία καὶ ἀποτελέσασα τὸ σύνθημα τῆς νεωτέρας ἐν Ἰνδίαις αὐθύτης κινήσεως. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς κινήσεως αὐτῆς ὠνομάσθησαν *Σβαρατζισταί*. Τὸ πρῶτον ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Νταναβχαΐ Ναορoτζὶ (Dadabhai Naoroji) εἰς τὸν προεδρικὸν αὐτοῦ λόγον πρὸς τὸ ἐθνικὸν συνέδριον τῶν Ἰνδῶν, κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1906, ὅτε ἠξίωσε τὸ δικαίωμα τοῦ *σβαράτζ* τῶν Ἰνδιῶν, τουτέστι τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Ἰνδιῶν ὡς ἰδίας πολιτείας, ὁμοίας πρὸς τὰς πολιτείας αἱ ὁποῖαι ἀπαρτίζουσι τὸ βρεττανικὸν κράτος ἢ πρὸς τὰς ἀποικίας αὐτοῦ. Ἀκολούθως ἡ λέξις σβαράτζ ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὀνομασία ἰδίου ἰνδικοῦ πολιτικοῦ κόμματος, δημιουργηθέντος κατόπιν τῶν μακρῶν ἀγώνων τοὺς ὁποίους ἐγκαινίασεν ὁ Γκάντι ἀπὸ τοῦ 1919. Κατὰ τὰς πρώτας ἐκλογὰς τοῦ ἔτους τούτου οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Γκάντι δὲν ἔλαβον μέρος. Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1922 τμῆμα τῶν ἐν τῷ ἐθνικῷ συνεδρίῳ σβαρατζιστῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ντὰς καὶ Παντὶτ (Das, Pandit), ἀνήγγειλαν τὴν ἵδρυσιν κόμματος σβαρατζικοῦ, μὲ πρόγραμμα τὴν ἄσκησιν γενικῆς κωλυσιεργίας καὶ παραλύσεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἰνδικοῦ συνεδρίου. Τὸ ἰνδικὸν ἐθνικὸν συνέδριον τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1927, τὸ ὁποῖον κυρίως ἀπηρτίζετο ἐκ μελῶν τοῦ σβαρατζικοῦ κόμματος, ἐκηρύχθη ὑπὲρ πλήρους ἀνεξαρτησίας τῶν Ἰνδιῶν. γ. ι. β.

σβάρνα (ἡ)· ὄργανον γεωργικόν, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ συντριβὴ τῶν βώλων τοῦ χώματος, ἰδίᾳ κατὰ τὴν σποράν τῶν ὀψίμων· *βωλοκόπος* || ἐπιρρηματικῶς: «πηγαίνει σβάρνα», «τὰ πῆρε ὅλα σβάρνα».

σβαρνίζω· συντρίβω τοὺς βώλους τοῦ χώματος μὲ τὴν σβάρναν, βωλοκοπῶ.

σβάρνισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *σβαρνίζω*, βωλοκόπημα.

Σβάρτε (Schwarte), ***Μάξ***. Γερμανὸς ἀξιωματικὸς καὶ στρατιωτικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἔγραψεν: «Ὁ πολιορκητικὸς πόλεμος» (1905—1906), «Ἡ γερμανικὴ πολεμικὴ δύναμις» (1924), «Τὰ στρατιωτικὰ διδάγματα τοῦ μεγάλου πολέμου» (1920, 2α ἐκδ. 1923). «Ἡ τεχνικὴ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου 1911—1918» (1921—1925, τόμ. 10). γ. ι. β.

Σβάρτς, ἢ ***Μαῦρος, Γεώργιος***. Ἕλλην ἔμπορος ἐκ τῆς βιομηχανικῶς ἀκμαζούσης κοινότητος τῶν Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Σβάρτς κέντρον τῶν ἐμπορικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν εἶχε κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα τὴν Βιέννην, ἔνθα ἐξεπροσώπει τὸν κοινοτικὸν συνεταιρισμὸν τῶν Ἀμπελακίων. Σῴζεται εἰς Ἀμπελάκια μέχρι σήμερον ἡ οἰκία Σβάρτς, μνημεῖον ἀρχιτεκτονικὸν ἄξιον προσοχῆς. Ὁ Σβάρτς γενναίως συνέδραμεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ μεγάλου τριτόμου «Λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, ἐκδοθέντος ἐν Βιέννῃ κατὰ τὰ ἔτη 1809—1816. Δ. Π. Π.

— **Σβάρτς** (Schwartz), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς μυθολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1821 καὶ ἀποθανὼν αὐτόθι τῷ 1899. Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν διευθυντὴς γυμνασίου καὶ θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς συγκριτικῆς προϊστορικῆς μυθολογίας. Τὰ κύρια αὐτοῦ ἔργα εἶναι: «Βορειογερμανικαὶ παραδόσεις» (1849), «Ἡ σύγχρονος λαϊκὴ πίστις καὶ ἡ ἀρχαία εἰδωλολατρεία» (1849, 6' ἐκδ. 1862), «Παραδόσεις καὶ ἀρχαῖαι ἱστορίαι τῆς περιοχῆς Βραδεμβούργου» (1871, δ' ἐκδ. 1903), «Προϊστορικὴ μυθολογία, φαινομενολογία καὶ ἠθική» (1885—1886), «Αἱ παρὰ τῷ Ὁμήρῳ ἀπηχήσεις τῆς προϊστορικῆς λαϊκῆς πίστεως» (1894). Α. Μ. Γ.

Digitized by Google

— **Σβάρτς** (Schw rtz), *'Εδουάρδος.* Γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Κιέλῳ τῷ 1858. Διωρίσθη τὸ πρῶτον καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ρόστοκ, εἶτα δὲ ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ πανεπιστήμια Γκίσσεν, Στρασβούργου, Γοττίγγης, Φρειβούργου καὶ Μονάχου. Ἀπὸ τοῦ 1928 εἶναι πρόεδρος τῆς βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐξέδωκε: «Σχόλια εἰς Εὐριπίδην» (1887—1891), τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν» τοῦ Εὐσεβίου (1908), τὴν «Ἰλιάδα» καὶ τὴν «Ὀδύσσειαν» τοῦ Ὁμήρου (1923—1924) καὶ τὰς «Πράξεις τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων» (1914 κ.ἑξ.). Τὰ σημαντικώτερα συγγράμματα αὐτοῦ εἶναι: «Πέντε διαλέξεις περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ μυθιστορήματος» (1896), «Χαρακτηριστικὴ μορφὴ τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας» (1902, 5η ἔκδ. 1919), «Τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Θουκυδίδου» (1919), «Ἡ Ὀδύσσεια» (1924). Α. Μ. Γ.

—**Σβάρτς** (Schwarts), ***Μαρία-Ἐλπὶς φὸν* —.** Γερμανὶς συγγραφεύς, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ἑλληνικὸν ψευδώνυμον *Ἐλπὶς Μέλαινα* (Elpis Melena). Θυγάτηρ τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ τραπεζίτου Brand, ἐγεννήθη ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1818, διαζευχθεῖσα δ' ἀπὸ τοῦ συζύγου της φὸν Σβάρτς ἔζησε τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπὶ μακρὸν ἐν Ρώμῃ καὶ ἐγένετο γνωστὴ διὰ τὴν ἀφωσιωμένην φιλίαν της πρὸς τὸν Γαριβάλδην, περὶ οὗ ἐδημοσίευσεν ἀπομνημονεύματα ὑπὸ τοὺς τίτλους «Garibaldi s' Denkwürdigkeiten» καὶ «Garibaldi, Mitteilungen aus seinem Leber», ὧν τὰ μὲν πρῶτα ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1861, τὰ δὲ ἐν ἔτει 1884, μεταφρασθέντα καὶ γαλλιστὶ τῷ 1886. Τῷ 1865 ἐγκατασταθεῖσα ἐν Χαλέπᾳ τῆς Κρήτης, παρέμεινεν αὐτόθι ἐπὶ εἰκοσαετίαν περίπου, δημοσιεύσασα πλεῖστα καὶ ἄξια λόγου περὶ Κρήτης ἔργα, ἐν οἷς καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ νῆσος Κρήτη ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν διοίκησιν» (1867), «Ἡ κρητικὴ μέλισσα, ἤτοι συλλογὴ δημωδῶν ᾀσμάτων, μύθων καὶ διστίχων τῆς Κρήτης», ἐκδοθεῖσα ἑλληνιστὶ τῷ 1873 καὶ γερμανιστὶ τῷ 1874, «Συμβάντα καὶ παρατηρήσεις ἐξ ὑπερεικοσαετοῦς καὶ ἐπέκεινα διαμονῆς ἐν Κρήτῃ», ἑλληνιστὶ τῷ 1891, γερμανιστὶ τῷ 1892 κ. ἄ. Ἀπέθανεν ἐν Ἀννοβέρῳ τῷ 1899. Δ. Π. Π.-ΕΡ. Μ.

—**Σβάρτς** (Schwartz), ***Μαρία-Σοφία,*** τὸ γένος *Μπίραθ* (Birath). Σουηδὸς μυθιστοριογράφος (1819—1894). Ἔγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, μεταφρασθέντα εἰς πλείστας γλώσσας. Ἐκ τῶν ἔργων της ἀξιολογώτερα εἶναι: «Ὁ σύζυγος ἀπὸ γένος καὶ ἡ σύζυγος ἀπὸ τὰς λαϊκὰς τάξεις», «Φύλλα ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γυναικῶν», «Ἡ σύζυγος ματαιοδόξου ἀνδρός», «Τὰ παιδιὰ τῆς ἐργασίας». Γ.Ι.Β.

—**Σβάρτς** (Schwarz), ***Μπερτόλδος.*** Γερμανὸς μοναχὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (1310—1384), εἰς ὃν ἀποδίδεται ἡ ἀνακάλυψις τῆς μαύρης πυρίτιδος ἂν καί, ὡς ἐξηκριβώθη, ἡ συνταγὴ τῆς παρασκευῆς αὐτῆς εἶναι πολὺ παλαιοτέρα. Ὁ Σβάρτς εἶχεν ἱδρύσει μεταλλουργικὰ συνεργεῖα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1377 καὶ ἐφεῦρε τὸν τρόπον τῆς χύσεως τῶν ὀρειχαλκίνων τηλεβόλων. Σ. Γ.

Σβάρτσβαλντ (Schwarzwald) *[Γεωγρ.].* Γερμανικὴ ὀνομασία τοῦ *Μέλανος* Δρυμοῦ (βλ. λ.).

Σβάρτσβάσσερ (Schwarzwasser) *[Γεωγρ.].* Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Βιστούλα (Βάϊχσελ), ἐν τῇ Δυτικῇ Πρωσσίᾳ, μήκους 168 χλμ., πηγάζων παρὰ τὰ σύνορα τῆς Πομερανίας καὶ ἐκβάλλων παρὰ τὸ Σβέτς. Θ. Κ.

Σβάρτσε (Schwartze), ***Ἔρμανν.*** Γερμανὸς ὠτολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1837. Ἀπὸ τοῦ 1884 διετέλεσε καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τῆς πανεπιστημιακῆς ὠτολογικῆς κλινικῆς τῆς Χάλλης. Τῷ 1887 ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ μυστικοσυμβούλου ἰατροῦ καὶ τῷ 1896 διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ. Ἔγραψε: «Πρακτικαὶ συμβολαὶ εἰς τὴν ὠτολογίαν» (Βυρτσβέργη 1864), «Παρακέντησις τοῦ τυμπάνου» (1868), «Ὠτολογία» (τόμ. 2, 1892—1893). Ἀπὸ τοῦ 1873 διετέλεσε συντάκτης τῶν ὑπὸ τοῦ Troelitsch καὶ Politzer ἱδρυθέντων «Ἀρχείων ὠτολογίας». Ὡς *ἐγχείρησις τοῦ Σβάρτσε* φέρεται μέθοδος ἀνατρήσεως τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως, χρησιμοποιουμένη ἐπὶ τῶν μαστοειδιτίδων. Ο. Ρ.

Σβάρτσε (Schwartze), ***Θηρεσία* —.** Ὁλλανδὴ ζωγράφος (1852—1918). Διέπρεψεν εἰς ποικίλους κλάδους τῆς ζωγραφικῆς, ἰδίᾳ δ' ἐν τῇ προσωπογραφίᾳ, ἔνθα ἐπεδείξατο ἀξιοσημείωτον δεξιοτεχνίαν ἐν τῇ ἀποδόσει τῆς ἐσωτερικότητος τῶν εἰκονιζομένων προσώπων. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων της προσωπογραφιῶν τάσσεται ἡ τῆς νῦν βασιλίσσης τῆς Ὁλλανδίας Βιλελμίνης. Ι. Μ. Π.

—**Σβάρτσε** Schwartze), ***Ἰωάννης Γεώργιος.*** Ὁλλανδὸς ζωγράφος, πατὴρ τῆς Θηρεσίας Σβάρτσε (1815—1874). Ἐξετέλεσεν ἰδίᾳ προσωπογραφίας. Ἐπὶ πλέον διεκρίθη εἰς τὴν ἀπεικόνισιν σκηνῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἀναδειχθεὶς ἀξιοσημείωτος ἑρμηνευτὴς τοῦ ἰδιοτύπου ὕφους τῆς ὁλλανδικῆς ζωῆς. Ι. Μ. Π.

Σβάρτσενμπεργκ (Schwarzenberg) *[Γεωγρ.].* Πόλις καὶ κλιματολογικὸς σταθμὸς τῆς Γερμανίας, ἐν Σαξονίᾳ, ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Ἐρτσγκεμπίργκε καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἄουε—Ἄνναμπεργκ. Κάτ. 11.465 (1925). Θ. Κ.

Σβάρτσενμπεργκ (Schwarzenberg). Ὄνομα γερμανικῆς οἰκογενείας, σπουδαιότερα μέλη τῆς ὁποίας εἶναι οἱ ἑξῆς: —1) ***Φῆλιξ, πρίγκιψ τοῦ* —.** Αὐστριακὸς πολιτικὸς (1800—1852). Μετὰ ἑξαετῆ ὑπηρεσίαν ἐν τῷ αὐστριακῷ στρατῷ ἐτράπη, τῇ προτροπῇ τοῦ Μέττερνιχ, εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ὑπηρετήσας εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας. Τῷ 1848 μετέσχεν ἐνεργῶς τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Πεδεμοντίου καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐγένετο πρωθυπουργός. Ἐκηρύχθη πολέμιος τῆς πρωσσογερμανικῆς ἑνώσεως καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Βορειογερμανικῆς ὁμοσπονδίας ὑφισταμένου καθεστῶτος τῶν γερμανικῶν κρατῶν μὲ δεσπόζουσαν τὴν θέσιν τῆς Αὐστρίας

— 2) ***Κάρολος-Φίλιππος, πρίγκιψ τοῦ* —.** Αὐστριακὸς στρατάρχης (1771—1820). Διεκρίθη εἰς τοὺς ἐναντίον τῶν Τούρκων (1789) καὶ τῶν Γάλλων (1793, 1796, 1800) πολέμους. Τῷ 1808 μετέβη ἐπὶ ἀποστολῇ εἰς Ρωσίαν, ἐπιστρέψας δὲ ἐν καιρῷ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην Βάγκραμ. Μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Βιέννης ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Παρισίους, ἵνα διαπραγματευθῇ τὸ συνοικέσιον τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τῆς Μαρίας Λουΐζης. Μεγάλως ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, ἀνέλαβε τῇ ἐπιμονῇ τούτου τὴν διοίκησιν τῶν συμμαχικῶν Αὐστριακῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν εἰς Ρωσίαν ἐκστρατείαν (1812) τοῦ Γάλλου αὐτοκράτορος. Βραδύτερον διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν ἐναντίον τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος συμμαχικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1813—1814, εἶτα δὲ πρόεδρος τοῦ αὐλικοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου. Γ. Ι. Β.

Σβάρτσερντ (Schwarzerd), ***Φίλιππος.*** Γερμανὸς θεολόγος (βλ. *Μελάγχθων*).

Σβάρτσκοπφ (Schwartzkopff), ***Λουδοβῖκος-Βίκτωρ-Ροβέρτος.*** Γερμανὸς μηχανουργὸς καὶ βιομήχανος, κατασκευαστὴς ἰδίου τύπου τορπιλλῶν φερουσῶν τὸ ὄνομά του. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐχρησιμοποιήθη ἀποκλειστικῶς ὁ τύπος οὗτος ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν. Γ. Ι. Β.

Σβάρτσλοζε (Schwarzlose). Πολυβόλον αὐστριακῆς ἐπινοήσεως καὶ κατασκευῆς τῶν αὐστριακῶν ἐργοστασίων Steyrwerke. Τὸ πολυβόλον τοῦτο εἶναι ὑδρόψυκτον, ὁ αὐτοματισμός του στηρίζεται ἐπὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἀνακρούσεως, τῆς κάννης παραμενούσης σταθερᾶς, ἤτοι λειτουργεῖ τοῦ κλείστρου παλινδρομοῦντος κατὰ τὴν βολήν. Χρησιμοποιεῖ εὐκάμπτους ταινίας κατὰ μεταλλικῶν συνδέσεων (βλ. *πολυβόλον*).

Ὁ οἶκος Steyr κατεσκεύασε τὸ ὅλον 37.841 πολυβόλα τοῦ συστήματος τούτου μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1922. Διὰ τούτων ἦτο ὡπλισμένος ὁ τέως αὐστροουγγρικὸς στρατός. Ἤδη εὑρηνται ἐν χρήσει παρὰ τοῖς στρατοῖς τῆς Τσεχοσλοβακίας, Αὐστρίας, Οὐγγαρίας, Ἰταλίας, Ἑλλάδος, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Σερβίας. Γ. Α. ΚΝ.

Σβάρτσμπουργκ - Ρούντολστατ (Schwarzburg - Rudolstadt) *[Γεωγρ.].* Πρώην γερμανικὸν πριγκιπᾶτον, ἀποσπασθὲν παλαιότερον ἐκ τοῦ πριγκιπάτου Σόντερσχάουζεν καὶ συνενωθὲν ἀπὸ τοῦ 1920 μετὰ τῆς Θουριγγίας. Θ. Κ.

Σβάρτσμπουργκ-Σόντερσχάουζεν (Schwarzburg-Sondershausen) *[Γεωγρ.].* Πρώην γερμανικὸν πριγκιπᾶτον, συνενωθὲν ἀπὸ τοῦ 1920 μετὰ τῆς Θουριγγίας. Θ. Κ.

Σβάρτσσιλντ (Schwarzschild), ***Κάρολος.*** Γερμανὸς ἀστρονόμος (1873—1916). Εἰς ἡλικίαν μόλις 16 ἐτῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περιοδικὸν «Astron. Nachrichten» τὴν πρώτην ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν του ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν τροχιῶν τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐπὶ τῇ βάσει παρατηρήσεων αὐτῶν. Ἤρξατο τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν ἐν Στρασβούργῳ καὶ συνεπλήρωσεν αὐτὰς ἐν Μονάχῳ. Ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Βιέννην, ὅπου διωρίσθη πρῶτος βοηθὸς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ von Küffner. Τῷ 1901 τῷ ἀνετέθη ἡ ἕδρα ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἐκεῖ ἀστεροσκοπείου. Τέλος, τῷ 1909, διεδέχθη τὸν Vogel εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστροφυσικοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Πότσδαμ.

Ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ἐργασιῶν του ἐν τῇ πρακτικῇ ἀστρονομίᾳ ὑπῆρξεν ἡ μέθοδος, ἣν ὑπέδειξε πρὸς φωτογραφικὸν προσδιορισμὸν τῶν μεγεθῶν τῶν ἀστέρων. Τὰ τῆς μεθόδου ταύτης, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν φωτογράφησιν τῶν ἐξωεστιακῶν εἰδώλων τῶν ἀπλανῶν, συνοψίζονται ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Die Göttingen Aktinometrie» δι' οὗ κατεδείχθη σαφῶς ἡ στενὴ σχέσις μεταξὺ τοῦ φασματικοῦ τύπου καὶ τοῦ χρώματος τῶν ἀστέρων, ὡς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ κίτρινοι ἀστέρες ἔχουσι τὴν μεγαλυτέραν ἰδίαν κίνησιν.

Ἐκ τῶν θεωρητικῶν του ἐρευνῶν ἄξιαι ὅλως ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, ὁ ὑπολογισμὸς τῆς πιέσεως, ἣν ἀσκεῖ αὕτη ἐπὶ ὑλικῶν μορίων καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς ἐξήγησις τῶν οὐρῶν τῶν κομητῶν, καὶ τέλος ἡ ἐλλειψοειδὴς ὑπόθεσις τῶν ἀστρικῶν κινήσεων, δι' ἧς ἐπετεύχθη σημαντικωτάτη ἁπλοποίησις τοῦ προβλήματος τῶν ἀστρικῶν ρευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυψε περὶ τὸ 1905 ὁ Kapteyn.

Ὁ Σβάρτσσιλντ συνέγραψε πρὸς τούτοις καὶ πλείστας ἄλλας πραγματείας, ἀναφερομένας εἰς στατιστικὰς ἀστρονομικὰς ἐρεύνας, ὡς ἐπίσης καὶ πολλὰ ὑπομνήματα ἐπὶ θεμάτων τῆς μαθηματικῆς ἀστρονομίας, τῆς ὀπτικῆς, τῆς θερμοδυναμικῆς, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τῆς θεωρίας τῶν κβάντα καὶ τῆς ἀεροναυτικῆς, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς ὁποίας συνέβαλεν ἐνεργῶς, μετασχὼν εἰς τοὺς πρώτους δοκιμαστικοὺς πλόας τῶν ἀεροπλοίων Zeppelin. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

σβάστικα (λ. σανσκριτ. swastica ἢ svastica. Ἀρχαῖον διακοσμητικὸν καὶ συμβολικὸν σχέδιον, παριστῶν σταυρὸν ἔχοντα ἴσους τοὺς βραχίονας καὶ κεκαμμένους εἰς τὰ ἄκρα κατ' ὀρθὰς γωνίας, εἰς τρόπον ὥστε τὰ κεκαμμένα τμήματα νὰ εἶναι παράλληλα πρὸς τὴν ἀντίστοιχον πλευρὰν τοῦ σταυροῦ καὶ νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, αἱ δὲ ἄκραι αὐτῶν, ὑποθετικῶς προεκβαλλόμεναι, νὰ μὴ συναντῶνται οὔτε μεθ' ἀλλήλων οὔτε μετὰ τοῦ κορμοῦ τοῦ σταυροῦ. Ἡ σβάστικα ἀπαντᾷ ἤδη ἐπὶ αἰγυπτιακῶν ἀναγλύφων καὶ ἑλληνικῶν ἀγγείων τῆς μινωϊκῆς καὶ ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Ἐν Ἰνδίαις θεωρεῖται ὡς σύμβολον τοῦ ἡλίου. Γ.Ι.Β.

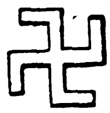

Σβάστικα.

Σβατάου (Swatau) *[Γεωγρ.].* Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Κίνας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κουαγκτούνγκ, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Χὰν-Κιάνγκ. Κάτ. 83.000 (1924). Ἐξάγει σάκχαριν, καπνόν, σάπωνα. Θ. Κ.

Σβέαμποργκ (Sveaborg, ἀπὸ τοῦ 1918 καλούμενον φινλανδ. *Σουομενλίνα*) *[Γεωγρ.].* Φρούριον ἐν Φινλανδίᾳ, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Φιννικοῦ κόλπου, ἐπὶ 7 νήσων, ἐγγὺς τῆς πόλεως Ἑλσινγκφόρς. Τὸ φρούριον, ἱδρυθὲν τῷ 1747, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων διὰ προδοσίας τῷ 1808. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐνισχύθη διὰ νέων ἔργων. Θ.Κ.

Σβέβο (Svevo), ***Ἴταλο.*** Ψευδώνυμον τοῦ Ἰταλοῦ συγγραφέως Ἕκτωρος Σμίτς (Schmitz) (1861—1928). Συνέγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα, διακρινόμενα ἰδίως διὰ τὴν μεγάλην δύναμιν τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως. Θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων συγγραφέων τῆς συγχρόνου Ἰταλίας, πλεῖστα δὲ ἐκ τῶν ἔργων του μετεφράσθησαν εἰς τὰς περισσοτέρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Μία ζωή» (1893), «Γεροντικὸς μαρασμὸς» (1898), «Ἡ συνείδησις τοῦ Τζένο» (1923), κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Σβέγγελ. Ρῶσος στρατηγὸς (927—972). Ἀκολουθήσας τὸν μέγαν ἡγεμόνα τοῦ Κιέβου Σβιατοσλὰβ εἰς τὰς κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐκστρατείας του, ἔπεσε μαχόμενος κατά τινα ἔξοδον ὑπὸ τοῦ πολιορκουμένου ὑπὸ τοῦ Τσιμισκῆ Δορυστόλου. Θ.Β.

Σβέγκλερ (Schwegler), ***Ἀλβέρτος.*** Γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Μίχελμπαχ τῆς Βυρτεμβέργης τῷ 1819 καὶ ἀποθανὼν ἐν Τυβίγγῃ τῷ 1857. Ἦτο ὀπαδὸς τοῦ Ἑγέλου καὶ διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης (1848). ἐδημοσίευσε δὲ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Der Montanismus» (1841), «Das nachapostolische Zeitalter» (1846), «Geschichte der Philosophie» (1848, ιστ' ἔκδ. 1905), «Römische Geschichte» (1853—1858 εἰς τόμ. 3) κ. ἄ. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὸν Εὐσέβιον (1852, τόμ. 2) καὶ τὰ «Μετὰ τὰ φυσικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους (1847—1848, τόμ. 4). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐδημοσιεύθη ἡ «Geschichte der Griechische Philosophie» (1859, γ' ἔκδ. 1881). Θ. Π.

Σβεδέλιος (Svedelius). ***Γουλιέλμος-Ἐρρῖκος.*** Σουηδὸς ἱστορικὸς (1816—1888). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Οὐψάλας καὶ Λοὺντ, τῷ δὲ 1864 ἐξελέγη μέλος τῆς Σουηδικῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη ὡς ρήτωρ καὶ συγγραφεὺς ἱστορικῶν ἔργων σχετικῶν μὲ τὴν σκανδιναυϊκήν, φινλανδικὴν καὶ μεσευρωπαϊκὴν ἱστορίαν. Ἐξέδωκε συνάμα «Ἀπομνημονεύματα» (1889), βιογραφίας κ.ἄ. Π. Ν. Π.

Σβέελινκ (Sweelinck), ***Γιὰν-Πιέτερς.*** Διάσημος Ὁλλανδὸς ὀργανοκρούστης (1562—1621). Σπουδάσας ἐν Βενετίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ κατόπιν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, τὸ Ἀμστελλόδαμον, ἀπέκτησε ταχέως ἐξαιρετικὴν φήμην ὡς ὀργανοκρούστης καὶ ὡς συνθέτης. Ὁ Σβέελινκ δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῆς βορειογερμανικῆς σχολῆς ὀργανοκρουστῶν, ἡ ὁποία ἀνέδειξε τοὺς Σαμουὴλ Σάϊτ, Μέλχιορ Σίλντ, Παῦλον Σάϊφφερ, Ἐρρῖκον Σάϊνεμαν καὶ Πραιτόριους. Εἶναι ὡσαύτως ὁ δημιουργὸς τῆς «φυγῆς» δι' ἐκκλησιασ-

Digitized by Google

κὸν ὄργανον, βασιζομένης ἐπὶ ἑνὸς θέματος. εἰς ὃ προστίθενται κατόπιν καὶ ἄλλα. Ὁ τύπος οὗτος ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς τελειοποιήσεως διὰ τοῦ Μπάχ. Ἔργα τοῦ Σβέελινκ εἶναι: βιβλία 1—4 «Ψαλμῶν» τοῦ Δαυῒδ διὰ 4—8 φωνάς, «Rimes françoises et italiennes à 2—3 part. avec chansons à 4 p. (1612), «Cantiones sacrae cum basso continuo ad organum» (1619). Πλήρης σειρὰ τῶν ἔργων τοῦ Σβέελινκ ἐξεδόθη ἐκ νέου τῷ 1895—1903. Γ. Σ.

Σβέλμ (Schwelm) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Ἀρνσμπεργκ. Κάτ. 21.692 (1925). Ἔχει δύο μουσεῖα, βιβλιοθήκην καὶ βιομηχανίαν μεταλλουργίας, παντοειδῶν ἐργαλείων, συρμάτων, μηχανῶν, κλειδοκυμβάλων, χαρτοποιίας κλπ. Θ. Κ.

σβελτέτσα (ἡ)· δημοτ., *σβελτοσύνη* (βλ. λ.), ἰταλ. καὶ ἑνετ. sveltezza.

σβέλτος,—η,—ο· δημοτ., εὐκίνητος, δεξιός, ταχύς «εἶναι σβέλτος 'ς τὴ δουλειά του».—Ἐπίρρ. *σβέλτα* (ἰταλ. καὶ ἑνετ. svelto).

σβελτοσύνη (ἡ)· δημοτ., τὸ νὰ εἶναί τις σβέλτος, εὐκινησία, δεξιότης.

Σβένελντ. Ῥῶσος στρατηγὸς (920—986). Συνῆψε μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ ἄρχοντος Θεοφάνους Συγγέλου συνθήκην, καθ' ἣν ὁ ἡγεμὼν τῆς Ῥωσίας Σβιατοσλὰβ ὑπέσχετο «μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος εἰρήνην καὶ ἀγάπην μετὰ τοῦ Τσιμισκῆ, τοῦ Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, θεοπνεύστων βασιλέων τῶν Ἑλλήνων». Μετὰ τὸν θάνατον τῶν Σβιατοσλάβ, ὁ Σβένελντ ἐγένετο πρωταίτιος τῶν ἐπακολουθησάντων ἐμφυλίων πολέμων τῆς πατρίδος του. Θ. Β.

Σβενιγκορόντκα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας. Κάτ. (1926) 18.018. Ἔχει ἀλευρομύλους, σακχαροποιίαν καὶ οἰνοπνευματοποιίαν καὶ διεξάγει μέγα ἐμπόριον σιτηρῶν. Π. Ν. Π.

Σβέννινγκεν (Schwenningen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Βυρτεμβέργῃ, ἐν τῷ Μέλανι Δρυμῷ. Κάτ. 18.978. Ἔχει βιομηχανίαν ὡρολογίων, χημικῶν προϊόντων, κ. ἄ. Θ. Κ.

σβέννυμι, καὶ *σβεννύω*. ἀόρ. *ἔσβεσα—ἐσβέσθην*, παθ. μετοχ. *ἐσβεσμένος*· ἀφανίζω τὸ πῦρ, τὴν φλόγα, *σβήνω* (βλ. λ.).

—σβεννύω τὰ ἱστία *[Ναυτ.]*. Κερουλκῶ τὸ πέτασμα κοιν. *φέρνω σιὸ φύλλο*, ἀντιθ. *ἀνοίγω τὰ ἱστία*) κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ νοητὸν ἐπίπεδον, ὅπερ ἀφορίζουν τὰ προσήνεμα καὶ τὰ ὑπήνεμα λώματα τῶν ἱστίων του, νὰ συμπίπτῃ ἀκριβῶς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς κοίτης τοῦ ἀνέμου. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τὰ ἱστία τοῦ σβεννυμένου πετάσματος παύουν συντελοῦντα εἰς τὴν πρόωσιν τοῦ πλοίου, πλαταγίζοντα καὶ οὐδόλως κολπούμενα. Ὁ τοιοῦτος χειρισμὸς εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὰ πρυμναῖα πετάσματα κατὰ τὰς ὑποστροφὰς τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

Σβὲ-Ντάγκον (Schwe-Dagon). Μεγάλη παγόδα ἐν τῇ πόλει Ῥαγκοὺν τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, περίφημον βουδικὸν ἱερόν, περιέχον λείψανα τοῦ Βούδα καὶ τριῶν προδρόμων αὐτοῦ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἱδρύθη τῷ 588 π. Χ. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου (ὕψ. 98 μ.) καὶ ἐπὶ ὀκταγώνου βάσεως (περιμ. 413 μ.), διὰ πλίνθων μὲ πλουσίαν ἐπιχρύσωσιν, καὶ φέρει εἰς τὴν κορυφὴν εἶδος ἀλεξιβροχίου ἐξ ἐπιχρύσου σιδηροῦ δικτυωτοῦ. Γ. Ι. Β.

Σβέντενερ (Schwendener), ***Σίμων.*** Ἑλβετὸς βοτανικὸς (1829—1910). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς ἐν Ζυρίχῃ καὶ ἐν Βερολίνῳ, καὶ ἔγραψε: «Μελέται περὶ τοῦ θαλλοῦ τῶν λειχήνων» (1860—1868), «Μηχανικὴ θεωρία τῆς ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν» (1878) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σβέντενμποργκ (Swendenborg), ***Ἐμμανουήλ.***

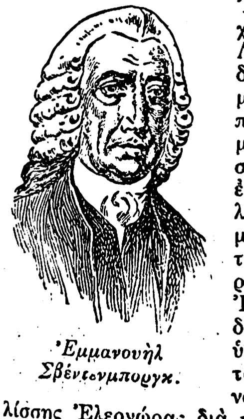

Ἐμμανουὴλ Σβέντενμποργκ.

Ἐγεννήθη τῷ 1688 ἐν Στοκχόλμῃ καὶ ἀπέθανεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1772. Σπουδάσας φιλοσοφίαν, μαθηματικὰ καὶ φυσικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Οὐψάλας, μετέβη μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του (1710) εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (Ἀγγλίαν, Ὁλλανδίαν, Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν), ἔνθα ἔμεινεν ἐπὶ τετραετίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ ΙΒ' καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ἐλεονώρας διὰ τὴν καταπληκτικὴν ἐπίδοσίν του εἰς τὴν μηχανικήν, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Μεγάλην ἰδίᾳ ἐντύπωσιν προὐξένησαν τὰ ἔργα αὐτοῦ: «Opera philosophica et mineralia», ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1734 εἰς τρεῖς ὀγκώδεις τόμους, καὶ «Oeconomia regni animalis» (1740—1741). Ἐνῷ ὅμως διὰ ταξιδίων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν προσεπάθησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς γνώσεις του καὶ ἐπλησίαζε νὰ περατώσῃ τὸ περίφημον αὐτοῦ ἔργον «Regnum animale», ἐκδοθὲν τῷ 1744—1745, εὑρισκόμενος ἐν Λονδίνῳ, κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1743, ἐνόμισεν ὅτι ἐνεφανίσθη αὐτῷ ὁ Θεός, ὅστις τῷ ἀνέθηκεν ἰδίαν ἀποστολὴν καὶ παρεχώρησε τὴν ἱκανότητα νὰ ἀναστρέφεται μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν. Ἔκτοτε ἐστράφη πρὸς τὴν θεοσοφίαν καὶ τὸν πνευματισμόν, ἐγκαταλιπὼν τῷ 1747 καὶ τὴν δημοσίαν αὐτοῦ θέσιν. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα κατόπιν λατινιστὶ 17 θεοσοφικὰ ἔργα, ἅτινα ἐν τῇ ἀγγλικῇ μεταφράσει καταλαμβάνουσι τριάκοντα ὅλους τόμους, δεικνύουσιν ἄνδρα πεπαιδευμένον, ἀλλὰ κατεχόμενον ὑπὸ φαντασιοπληξιῶν καὶ πάσχοντα ἐκ πνευματικῶν διαταραχῶν. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: «Arcana coelestia» (1749—1765 εἰς 8 τόμ.), «De coelo et inferno» (1758), «De nova Hierosolyma et ejus doctrina» (1798), «Apocalypsis explicata» (1761) καὶ «Vera christiana religio» (1771). Τὰ ἔργα ταῦτα, κινήσαντα ὑποψίας εἰς τὴν σουηδικὴν Ἐκκλησίαν, ἐτέθησαν τῷ 1771 ὑπὸ τὴν κρίσιν ἐπιτροπῆς, ἥτις ὅμως οὐδὲν κατ' αὐτῶν ἀπεφάνθη.

Ὁ Σβέντενμποργκ, πιστεύων ὅτι λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ νέας ἀποκαλύψεις, προετίθετο τὴν ἵδρυσιν νέας θρησκείας, τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ (Ἀποκ. 21), ἥτις ἐπραγματώθη διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Vera christiana religio» τῇ 19 Ἰουνίου τοῦ 1770. Ἠρνεῖτο τὸ τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν διὰ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ ἀπολύτρωσιν, τὴν ἐκ τῆς πίστεως μόνης δικαίωσιν, τὴν ὕπαρξιν καθαρῶν πνευμάτων, τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων, τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Κατ' αὐτὸν ἡ τελευταία κρίσις διὰ τὸν πνευματικὸν κόσμον ἐγένετο ἤδη τῷ 1757, καθ' ἣν ἦτο παρὼν καὶ αὐτός. Τοὐναντίον δέχεται τὴν ἁγίαν Γραφὴν ὡς περιέχουσαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἣν ὅμως αὐθαιρέτως ἡρμήνευσε, τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀναγκαιότητα τῆς σωτηρίας, τὸ βάπτισμα καὶ τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὸν Παράδεισον καὶ τὴν Κόλασιν, οὓς δι' ἰδίων ὀφθαλμῶν ἰδὼν περιγράφει. Κ. Ι. Δ.

σβεντενμποργκιανοί (οἱ). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ *Σβέντενμποργκ* (βλ. λ.). Οὗτος δὲν προσεπάθησε νὰ ἱδρύσῃ ἰδίαν θρησκευτικὴν κοινότητα, προέλεγε μόνον τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς, τῆς νέας Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἱδρύθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ πέντε μαθητῶν καὶ φίλων του ἐν Λονδίνῳ (1788) ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ὁ ἀγγλικανὸς ἰδίᾳ ἱερεὺς Ἰωάννης Clowes ἀφιέρωσε πάσας τὰς δυνάμεις του πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς νέας Ἐκκλησίας, μεταφράσας εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σβέντενμποργκ «Arcana coelestia». Τῷ 1797 ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ τὸ λειτουργικὸν βιβλίον τῆς νέας Ἐκκλησίας, τῷ δὲ 1810 ἱδρύθη «Σβεντενμποργκιανὴ ἑταιρεία», σκοποῦσα τὴν ἔκδοσιν καὶ διάδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Σβέντενμποργκ, ὡς καὶ ἑταιρεία πρὸς ἱεραποστολήν. Ἡ ἐξάπλωσις τῆς νέας Ἐκκλησίας ἦτο κατ' ἀρχὰς βραδεῖα, κατ' ὀλίγον ὅμως ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν καὶ τὴν Σκωτίαν. Τῷ 1865 ὑπῆρχον ἐν αὐταῖς 54 κοινότητες, ἀριθμοῦσαι 3.605 μέλη· νῦν δ' ὑπάρχουσιν 75 κοινότητες, ἀριθμοῦσαι 6.700 μέλη. Ἐξηπλώθη δὲ κατ' ὀλίγον ἡ νέα Ἐκκλησία εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἰδίᾳ ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἐν αἷς ἡ πρώτη κοινότης ἱδρύθη τῷ 1792 ἐν Βαλτιμόρῃ. Τῷ 1906 ὑπῆρχον ἐν Ἀμερικῇ 119 κοινότητες, ἀριθμοῦσαι 6.612 μέλη, ἅτινα τῷ 1912 ἀνῆλθον εἰς 8.500. Ἐπίσης διεδόθη ἡ νέα Ἐκκλησία εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας. Τὰ μέλη τῆς νέας Ἐκκλησίας ἀνέρχονται σήμερον εἰς πεντήκοντα περίπου χιλιάδας. Κ. Ι. Δ.

Σβεντιάουρ (Swediaur), ***νόσος τοῦ —.*** Οὕτω καθορίζεται νόσος περιγραφεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἰατροῦ Swediaur καὶ συνισταμένη εἰς ἄλγος ἑδραζόμενον πρὸς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς πτέρνης· τὸ σύμπτωμα τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς διαφόρους παθήσεις καὶ ἰδιαίτατα εἰς τὴν βλεννόρροιαν, διὸ καλεῖται καὶ *πτερναλγία βλεννορροϊκὴ τοῦ Swediaur.* Μ. Ν. Κ.

Σβέντμπεργκ (Svedberg), ***Θεόδωρος.*** Σουηδὸς χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1884, καθηγητὴς τῆς φυσικῆς χημείας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐψάλας. Ἔγραψε· «Χημεία τῶν κολλοειδῶν» (1924, β' ἔκδ. 1928), «Μέθοδοι παρασκευῆς κολλοειδῶν διαλυμάτων ἀνοργάνων ὑλῶν» (1909), «Ἡ ὕλη» (1912) κ.ἄ. Τῷ 1926 ἔτυχε τοῦ βραβείου Νόμπελ διὰ τὴν χημείαν. Σ. Γ.

Σβέντμποργκ (Svendborg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δανίας εἰς τὸν ὁμώνυμον πορθμόν. Κάτ. 14.419. Ἔχει ναυπηγεῖα καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν. Θ. Κ.

Σβέντσεν (Svendsen), ***Ἰωάννης - Σεβερῖνος.*** Διακεκριμένος Νορβηγὸς μουσουργὸς (1840—1911). Ἐμορφώθη ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Λειψίας, ὑπὸ τοὺς Ῥάϊνεκε, Χάουπτμαν, Ντάβιντ καὶ Ῥίχτερ. Πρώτης τάξεως διευθυντὴς ὀρχήστρας καὶ βιολιστής, διηύθυνε τὰς συμφωνικὰς συναυλίας ἐν Λειψίᾳ, Χριστιανίᾳ καὶ Κοπεγχάγῃ, ἐγένετο δὲ γνωστὸς καὶ ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις. Ἡ μουσική του διακρίνεται διὰ τὴν κλασσικὴν αὐτῆς ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν ἀβίαστον ἔμπνευσιν. Ἔγραψε: 2 συμφωνίας, 2 κουαρτέττα, ἓν κουϊντέττο, ἓν κοντσέρτο διὰ βιολίον, ἕτερον διὰ βιολοντσέλλον, τὸ «Carnaval de Paris», τὸ «Πένθιμον ἐμβατήριον διὰ τὸν Κάρολον ΙΕ'», τὴν συμφωνικὴν εἰκόνα «Zorohayde», τὴν «Πολωνέζαν» ἔργον 12, τὸ «Ἐμβατήριον τῆς στέψεως» διὰ τὸν Ὄσκαρ Β', τὴν «Hochzeitsfest», τὴν «Marche humoristique», τὴν εἰσαγωγὴν διὰ τὸν «Ῥωμαῖον καὶ Ἰουλιέτταν», τέσσαρας «Νορβηγικὰς ῥαψῳδίας», μίαν ῥομάντσαν διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν, πολλὰς μελῳδίας, χορῳδίας κλπ. Ὁ Σβέντσεν διεσκεύασεν ὡσαύτως διὰ μικρὰν ὀρχήστραν πολλὰ δημώδη ᾄσματα τῆς Νορβηγίας, Σουηδίας καὶ Ἰσλανδίας. Γ. Σ.

Σβὲν Χεντὶν (Sven Hedin). Σουηδὸς ἐξερευνητὴς (βλ. λ. *Χεντίν*).

σβένω· ἰδιωματ., ἀντὶ *σβήνω* (βλ. λ.).

Σβερδιά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 337. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Σβέριν (Schwerin) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἀερολιμὴν τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τοῦ Μεκλεμβούργου Σβέριν, ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου λίμνης. Κάτ. (1925) 48.157. Ἔχει καθεδρικὸν ναὸν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μετὰ κωδωνοστασίου ὕψους 117 μ., μνημεῖον τοῦ Βίσμαρκ, μουσεῖον, βιβλιοθήκην (230.000 τ.) καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν, κλειδοκυμβάλων, ἐπίπλων καὶ εἰδῶν ἐκ μαρμάρου. Θ. Κ.

—Σβέριν (Schwerin) ***Κλαύδιος,*** *βαρῶνος*—. Γερμανὸς νομοδιδάσκαλος, γεννηθεὶς τῷ 1880. Καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου (1914) τοῦ Στρασβούργου (1917) καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 ἐν Φράϊμπουργκ, ἔγραψεν: «Ἱστορία τοῦ γερμανικοῦ δικαίου» (1911), «Γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ γερμανικοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου» (1919), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ γερμανικοῦ δικαίου» (1922), «Τὸ δίκαιον τῶν χρεογράφων» (1924). Θ. Κ.

σβερκιά (ἡ)· δημοτ., κτύπημα διὰ τῆς παλάμης εἰς τὸν σβέρκον: «τοῦ 'δωσε μερικὲς σβερκιές».

Σβερκόβσκι, ***Δημήτριος.*** Ἀρχηγὸς τῶν Κοζάκων (1523—1591). Μεταβὰς εἰς βοήθειαν τῶν Μολδαυῶν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βλάχων, ἐνίκησεν εἰς πολλὰς μάχας, ἀλλ' αἰχμαλωτισθεὶς διὰ προδοσίας ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δραπετεύσας ἐκεῖθεν ἐλυμαίνετο ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου καταπολεμῶν τοὺς Τούρκους. Θ. Β.

σβέρκος (ὁ)· δημοτ., ὁ αὐχήν, τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ λαιμοῦ: «πιάστηκε ὁ σβέρκος μου»· ‖ φρ. «ἐφώνισε ἀπὸ σβέρκο» ἐπὶ ἀποτυχόντος εἰς ἀγοράν, εἰς γάμον κττ.

Σβερντλόφσκ *[Γεωγρ.]*. Σοβιετικὴ μετονομασία τῆς ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Οὐράλη πόλεως ***Αἰκατερίνμπουργ*** (βλ. λ.).

Σβέρντρουπ (Sverdrup) ***πολύνησον*** *[Γεωγρ.]*. Ἐννέα νῆσοι καί τινες μικρότεραι τοῦ ἀρκτικοῦ ἀμερικανικοῦ πολυνήσου, κείμεναι μεταξὺ τῶν νήσων Πάρρυ καὶ Γκρίνελλ. Τὸ μεγαλύτερον ὕψος αὐτῶν εἶναι 500 μ., συνίστανται δὲ ἐκ ψαμμωδῶν λίθων, σχιστολίθων καὶ ἀσβεστολίθων τῆς τριαδικῆς διαπλάσεως μετ' ἀνθρακοφόρων κοιτασμάτων. Ἔχουσι ποικίλην βλάστησιν, ἀλλὰ δὲν κατοικοῦνται μονίμως. Γ. Ι. Β.

Σβέρντρουπ (Sverdrup), ***Ὄθων.*** Νορβηγὸς ἐξερευνητὴς (1854—1930). Μετέσχε τῷ 1888 τῆς εἰς Γροιλανδίαν ἐξερευνητικῆς ἀποστολῆς τοῦ Νάνσεν καὶ τῆς ἐν ἔτει 1893—1896 εἰς Βόρειον πόλον ἀποστολῆς, ἧς τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβε τῷ 1895, προχωρήσας μέχρι τοῦ 85°57' παραλλήλου. Βραδύτερον, ἐπιχειρήσας νέαν ἐξερεύνησιν τοῦ Βορείου πόλου, ἔφθασε τὸν χειμῶνα τοῦ 1898 μέχρι τοῦ κόλπου Σμὶθ τῆς νήσου Ἔλλεσμηρ, τὸ δ' ἔαρ τοῦ ἑπομένου ἔτους, ἐξερευνήσας μὲ ἕλκυθρα τὰ δυτικὰ παράλια τῆς νήσου ταύτης, ἀνεκάλυψε συστάδα νήσων, ἥτις ὠνομάσθη ἀπ' αὐτοῦ *Πολύνησον Σβέρντρουπ.* Ἔγραψε: «Νέαι χῶραι, τέσσαρα ἔτη εἰς ἀρκτικοὺς τόπους» (1903) (Nyt Land. Fire Aar i arktiske Egne). Γ. Ι. Β.

Σβέρτε (Schwerte) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ῥούρ. Κάτ. 16.465. Ἔχει βιομηχανίαν συρμάτων, εἰδῶν ἐκ νίκελ κ. ἄ. Θ. Κ.

σβερτία (ἡ) (Swertia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεντιανοειδῶν*, περιλαμβάνον φυτὰ μὲ φύλλα ἀντίθετα ἄνευ μίσχων. Ἐκ τῶν 15 γνωστῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ *σβερτία ἡ χιράτα* (Swertia chirata), ἥτις εἶναι πόα

Digitized by Google

φυομένη εἰς τοὺς ὀρεινοὺς τόπους τῶν Ἰνδιῶν καὶ φέρουσα ὀλίγους κλώνους μὲ ἄνθη λευκοῦπέρυθρα. Καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

Σβέρτσχωφ, ***Νικόλαος Ἰβάνοβιτς***, Ρῶσος ζωγράφος (1856—1912). Ἐσπούδασεν ἐν Πετρουπόλει καὶ Παρισίοις, καὶ κατόπιν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως. Τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων του εἶναι σκηναὶ ἐκ τοῦ λαϊκοῦ βίου. Θ. Β.

Σβερτφέγκερ (Schwertfeger), ***Βερνάρδος***. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Τῷ 1926 διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐν Ἀννοβέρῳ. Ἔγραψεν: «Εὐρωπαϊκὴ πολιτική» (1919 τόμ. 5), «Ὁ πνευματικὸς πόλεμος καὶ ἡ παραβίασις τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος» (1919), «Ὁ Τίγρης, ἢ οἱ πολεμικοὶ λόγοι τοῦ Κλεμανσώ» (1921), «Ὁ Πουανκαρὲ καὶ ἡ ἐνοχή του εἰς τὸν πόλεμον» (1921), «Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων». Γ. Ι. Β

σβέσις, *—εως* (ἡ)· σβήσιμο.

σβεστήρ, *—ῆρος* (ὁ)· τὸ δι' οὗ σβέννυνται τὸ πῦρ, κατασβεστήρ.

σβεστός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἐσβεσμένος, σβηστός.

Σβετοσλάβος, ***Θεόδωρος***. Τσάρος τῶν Βουλγάρων ἐν Τυρνάβῳ (1299—1322), υἱὸς Γεωργίου Τερτερῆ Α' καὶ διάδοχος τοῦ Τατάρου Τσακᾶ, γαμβροῦ του ἐπ' ἀδελφῇ. Καταλύσας τὴν ταταρικὴν κυριαρχίαν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπολέμησε κατόπιν πρὸς παγίωσιν τοῦ θρόνου του ἐναντίον τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις ὑπεστήριζε τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ πρῴην τσάρου Σμίλτου, σεβαστοκράτορα Ραδοσλάβον καὶ Βοϊσίλαν. Εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐκυρίευσε τὰς πόλεις Μεσημβρίαν, Ἀγχίαλον καὶ Σωζόπολιν, ἃς καὶ ἐκράτησε κατὰ τὴν συναφθεῖσαν μετὰ τοῦ Βυζαντίου εἰρήνην τῷ 1308, ἀποστείλας εἰς ἀντάλλαγμα πολὺν σῖτον εἰς τὸ ἐκ λιμοῦ πάσχον Βυζάντιον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἡ Βουλγαρία, ἥτις ἐξετείνετο πρὸς βορρᾶν μέχρι τῆς νῦν Βεσσαραβίας, ἀπέλαυσε μακρᾶς εἰρήνης καὶ εὐημερίας καὶ ἀνέπτυξε τὰς ἐμπορικάς της σχέσεις πρὸς τὴν Εὐρώπην Οἱ ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ λιμένες αὐτῆς κατεκλύζοντο ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῆς Βενετίας καὶ τῆς Γενούης πρὸς παραλαβὴν σιτηρῶν. Τὸ χρῆμα ἀνὰ τὴν χώραν ἐκυκλοφόρει ἀφθόνως, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῆς σῳζομένης νῦν μεγάλης ποσότητος καθαρῶν ἀργυρῶν νομισμάτων, κοπέντων ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ τσάρου τούτου. Κ. Μ. Α.

Σβετσὶν (Swetchine), ***Ἄννα-Σοφία Σουμόνωφ***. Ρωσὶς συγγραφεὺς (1782—1857). Δεκαεπταέτις συνεζεύχθη τὸν στρατηγὸν Σουμόνωφ, κατὰ πολὺ πρεσβύτερον αὐτῆς καὶ παρὰ τὴν θέλησίν της, ὡς ἐκ τούτου δὲ περιέπεσεν εἰς θρησκευτικὸν μυστικισμόν. Ἀπαρνηθεῖσα τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ἐγένετο καθολική, ἀπὸ δὲ τοῦ 1816, ἐγκατασταθεῖσα ἐν Παρισίοις, κατέστησε τὰς αἰθούσας της κέντρον φιλολογικὸν καὶ θεολογικόν, διατηρηθὲν περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη. Μετὰ τὸν θάνατόν της ἐδημοσιεύθη εἰς 5 τόμους ἐκλογὴ τῶν ἔργων της, ἀνερχομένων εἰς 40 τόμους, τὰ ὁποῖα οὔτε πρωτοτυπίας οὔτε χάριτος στεροῦνται. Θ. Β.

Σβέϋν (Sweyn). Βασιλεὺς τῆς Δανίας. Ἦτο νόθος υἱὸς τοῦ Χαρόλδου τοῦ Κυανόδοντος (ἀποθανόντος κατὰ τὸ ἔτος 986) καὶ τῆς χωρικῆς Αἴσης. Κατὰ τὸ 992, ἡγούμενος πειρατικῶν πλοίων, ἐπέδραμε κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἀλλ' ἀπέτυχεν, ὑποστὰς πολλὰς ἀπωλείας. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Δανία εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ βασιλέως Ἔρικ Σέρσελ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου (994) ὁ Σβέϋν ἀνέκτησε τὰς πατρῴας κτήσεις καὶ τὸν θρόνον. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ὀλάφ, βασιλέως τῆς Νορβηγίας, καὶ ἐπεχείρησε πολλὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Ἀγγλίας λεηλατῶν τὰς ἀκτὰς αὐτῆς. Ἀπέθανε τῷ 1014. Γ. Ι. Β.

Σβέχατ (Schwechat) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστρίας, ΝΑ. τῆς Βιέννης, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ τροχιοδρόμου. Κάτ. 8 575 Ἔχει σπουδαῖα ἐργοστάσια κατασκευῆς καλωδίων, μηχανῶν καὶ ἀτμολεβήτων. Θ Κ.

Σβέχλα (Svehla), ***Ἀντώνιος***. Τσεχοσλοβάκος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἵδρυσε τὸ τσεχικὸν ἀγροτικὸν κόμμα, οὗτινος τῷ 1909 ἐγένετο ἀρχηγός. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918, ὢν ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Πράγας, ἀνέλαβε μετὰ τῶν Σούκουπ καὶ Στρίμπρνυ, ἐν ὀνόματι τοῦ Τσεχοσλοβακικοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου, τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας, ἥτις ἀπὸ τοῦ βρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὡς προσωρινὴ τσεχοσλοβακικὴ κυβέρνησις. Ἐξελέγη πληρεξούσιος τῆς πρώτης ἐθνοσυνελεύσεως, τῷ 1922 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐσχημάτισεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν του κυβέρνησιν συνασπισμοῦ, ἣν ἀνεσχημάτισε μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Ὀκτωβρίου 1925. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1926 παρῃτήθη, ἀλλὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐσχημάτισε νέαν κυβέρνησιν, παραιτηθεὶς διὰ λόγους ὑγείας τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1929. Γ. Ι. Β.

Σβέχτεν (Schwechten), ***Φραγκῖσκος***. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων (1841—1924). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν παραγωγικωτέρων καὶ ἀξιολογωτέρων ἀρχιτεκτόνων τῆς νεωτέρας Γερμανίας. Ἔν τε τῷ Βερολίνῳ καὶ ταῖς ἄλλαις γερμανικαῖς πόλεσιν ᾠκοδόμησε πληθὺν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἱδρυμάτων, ἐν οἷς τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουσιν ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τοῦ Ἄνχαλτ, ὁ ναὸς τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου ἐν Σαρλόττενμπουργκ καὶ ἡ Πολεμικὴ Ἀκαδημία. Ι. Μ. Π.

Σβῆνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κουτήφαρι τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 127.

σβήνω· δημοτ. καὶ ἰδιωματ. *σβένω*, *ἀόρ ἔσβησα* καὶ *ἔσβεσα*, *παθ*. μετχ. *σβησμένος* καὶ *σβεσμένος*· κάμνω τι νὰ μὴ καίῃ, νὰ μὴ φλέγεται, καταπαύω τὴν πυρὰν ἢ τὴν φλόγα: «σβῆσε τὸ κερί, — τὴ λάμπα, — τὴ φωτιά» ‖ καὶ ἀμετοβ. «ἔσβησε τὸ κερί, — ἡ λάμπα, — ἡ φωτιά» ‖ καταπραΰνω, καταπαύω: «ἔσβησα τὴ δίψα μου» ‖ ἀμεταβ., «ἔσβησε ἡ ἀγάπη ποὺ εἶχε πρῶτα», «ἔσβησε ἡ φλόγα τῆς καρδιᾶς του» ἐξέλιπεν ὁ ἔρως του (ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀόρ. *ἔσβην—ἔσβησαν* ἐσχηματίσθη τὸ α' ἑνικὸν *ἔσβησα* καὶ ἐκ τούτου ὁ ἐνεστὼς *σβήνω*).

σβήσιμο (τό)· δημοτ., τὸ νὰ σβήσῃ τι, σβέσις.

σβηστός, *—ή*, *—όν*· ἐσβεσμένος, ὁ μὴ καίων ἢ μὴ ἀνάπτων, σβεστός: «ἡ φωτιὰ —, ἡ λάμπα εἶναι σβηστή».

Σβιάγκελι *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τῆς οὐκρανικῆς πόλεως *Νοβογκράντ-Βολύνσκ* (βλ. λ.).

Σβιάτογε Μόρε *[Γεωγρ.]*. Ρωσικὴ ὀνομασία τῆς λίμνης *Βαϊκάλης* (βλ. λ.).

Σβιατοΐ-Κρέστ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν Βορείῳ Καυκασίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κούμα. Κάτ. (1926) 15.776. Συγκοινωνεῖ σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Γκεοργκιγιέφσκ, ἔχει ἐλαιοτριβεῖα καὶ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας μὲ 83 995 κατ. Ἀπὸ τοῦ 1922 καλεῖται *Πρικούμσκ*. Π. Ν. Π.

Σβιατοΐ-Νὸς *[Γεωγρ.]*. Πλεῖστα ἀκρωτήρια τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Ρωσίας καὶ Σιβηρίας, ὧν σπουδαιότερα τὰ ἑξῆς: 1) Δυτικὸν κέρας τῆς εἰσόδου τῆς Λευκῆς θαλάσσης ἐπὶ τῆς Μουρμανικῆς ἀκτῆς. Ἔχει φάρον καὶ κλείει ἀπ' ἀνατολῶν τὸν κόλπον Σβιατονόσκ. 2) Ἀνατολικὸν κέρας τοῦ κόλπου Τσέσκαγια ἐν τῇ θαλάσσῃ Μπάρεντς εἰς 67° 55' Β. πλάτος καὶ 49° 7' 59'' Α. μῆκος ἀπὸ Γκρήνουϊτς. 3) Δυτικὸν κέρας τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ διέκπλου Λάπτεβ ἐν τῷ Νεοσιβηρικῷ ἀρχιπελάγει τῆς Γιακουτίας (εἰς 72° 57' Β. πλάτ. καὶ 140° 59' 59'' Α. μῆκ. ἀπὸ Γκρήνουϊτς). Εἶναι κρημνῶδες ὕψωμα (534 μ.). Π. Ν. Π.

Σβιατοπόλκ. Θετὸς υἱὸς τοῦ Ρώσου ἡγεμόνος Βλαδιμίρου τοῦ Μεγάλου, γεννηθεὶς ἐν Κιέβῳ τῷ 980 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1070. Κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ρωσικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἡ ἡγεμονία τοῦ Τουρόβ. Δυσαρεστηθεὶς ἐκ τούτου ἐπεχείρησε τὴν ἅλωσιν τοῦ Κιέβου, ἀλλὰ ζωγρηθεὶς ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν. Ἀνακτήσας τὴν ἐλευθερίαν του ἐκυρίευσε τὸ Κίεβον καὶ ἐθανάτωσε τοὺς ἀδελφούς του Βορίδα καὶ Γκλέβ, ἡττηθεὶς ὅμως ὑπὸ Ἰαροσλὰβ κατέφυγεν εἰς τὰ Καρπάθια, ὅπου ἀπέθανεν ὑπέργηρως. Θ. Β.

— **Σβιατοπόλκ**. Βασιλεὺς τῆς Μοραβίας, ἀποθανὼν τῷ 894. Βαπτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Μεθοδίου (862), ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Μοραβίας τῷ 870. Θεωρηθεὶς ὕποπτος ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανικοῦ, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλὰ δραπετεύσας ἀνηγορεύθη ἐκ νέου βασιλεὺς τῆς Μοραβίας καὶ τῶν Τσέχων καὶ συνεμάχησε μετὰ τῶν Σλαύων ἡγεμόνων, κατώρθωσε δὲ νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του πάντας τοὺς σλαυϊκοὺς λαούς. Τὸ κράτος του ὀλίγον διετηρήθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Θ. Β.

Σβιατοσλάβ, ***Ἰγκόροβιτς***. Μέγας ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας, γεννηθεὶς περὶ τὸ 943 καὶ ἀποθανὼν τῷ 972, υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος Ἴγκορ καὶ τῆς ἁγίας Ὄλγας. Ἐπειδὴ ἦτο ἀνήλικος κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἀντεβασίλευεν ἡ ὁμώνυμος τῇ μήτηρ του. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 964, συνῆψε πόλεμον πρὸς τοὺς Χαζάρους καὶ νικήσας αὐτοὺς κατέλαβε τὸ Μπελοβέγκ, πόλιν παρὰ τὸν Τάναϊν ὠχυρωμένην ὑπὸ Ἑλλήνων μηχανικῶν. Κατόπιν ἡ δυσμένεια τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Πέτρου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα ἄλλης σπουδαιοτέρας κατακτήσεως. Ὁ αὐτοκράτωρ, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Βουλγάρους, ὡς μὴ πολεμήσαντας κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς τὸ κράτος του Οὔγγρων, ἀπέστειλεν εἰς Κίεβον τὸν Καλοκύρην, ὑποσχόμενος πλούσια δῶρα. Ὁ Σβιατοσλάβ, λαβὼν ταῦτα παρὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔφθασεν εἰς τὸν Ἴστρον μετὰ στόλου καὶ 60.000 ἀνδρῶν, ἔτρεψε δὲ εἰς φυγὴν τοὺς Βουλγάρους καὶ ὑπέταξε πάσας τὰς πόλεις αὐτῶν, ὥστε ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Πέτρος ἀπέθανεν ἐκ θλίψεως. Ἐνῷ διημέρευεν ὅμως ἐν Πρεσλάβᾳ, οἱ Πετσενέγοι εἰσβαλόντες εἰς τὸ κράτος του ἔφθασαν μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ Κιέβου. Ἠναγκάσθη οὕτω νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς του. Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Νικηφόρου Καλοκύρης, ἐπιθυμῶν νὰ καταλάβῃ, τῇ βοηθείᾳ τῶν Ρώσων, τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ἐθεώρησε καλὸν νὰ προσεταιρισθῇ τὸν Σβιατοσλὰβ καὶ ὑπέβαλεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν τῆς κατακτήσεως τῆς Βουλγαρίας δι' ἴδιον ὄφελος. Ἐξεστράτευσε τότε ὁ Σβιατοσλὰβ ἐκ δευτέρου καὶ κατέλαβε τὴν Βουλγαρίαν. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Νικηφόρον Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἐζήτησε τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ ἐκ Βουλγαρίας, ἐπειδὴ δὲ ὁ Σβιατοσλὰβ ἠρνήθη, ἀπεφάσισεν ἐκστρατείαν κατ' αὐτοῦ. Ὁ Σβιατοσλὰβ ἐν τῷ μεταξὺ εἰσήλασεν εἰς Θρᾴκην καὶ ἠρήμωσε τὴν χώραν μέχρις Ἀδριανουπόλεως. Οἱ στρατηγοὶ ὅμως Βάρδας ὁ Σκληρὸς καὶ ὁ ἀδελφός του Πατρίκιος Κωνσταντῖνος ἀπέκρουσαν αὐτόν. Τὸ ἐπιὸν ἔτος ὁ Τσιμισκῆς ἐξῆλθεν ὁ ἴδιος μετὰ στρατοῦ καὶ στόλου ἐναντίον του καὶ ὁδηγῶν τὴν φάλαγγα τῶν ἀθανάτων ἐνεφανίσθη ἐξαίφνης πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Πρεσλάβας, ἐπέπεσε κατὰ τῶν Ρώσων καὶ κατέλαβεν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν. Ἐν τούτοις ἡ φρουρὰ αὐτῆς, μὴ παραδιδομένη, ἐνεκλείσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐμάχετο. Ὁ Τσιμισκῆς ἀγανακτήσας ἐνέπρησε τὰ ἀνάκτορα καὶ οὕτως ἀπώλοντο ὀκτακισχίλιοι Ρῶσοι.

Ὁ Σβιατοσλάβ, μαθὼν τὴν ἅλωσιν τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης, ἔσπευσε πρὸς συνάντησιν τοῦ Τσιμισκῆ πρὸς τὸ Δορύστολον, τὴν νεωτέραν Σιλίστριαν, εἰς μικρὰν δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης ἀπόστασιν συνήφθη πολύνεκρος μάχη, καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Ρῶσοι. Ὁ Σβιατοσλὰβ ἐπιστρέφων εἰς Ρωσίαν ἔπεσε παρὰ τὸν Δνείπερον εἰς ἐνέδραν τῶν Πετσενέγων καὶ ἐφονεύθη. Θ. Β.

— **Σβιατοσλάβ**, ***Βσεβόλντοβιτς***. Ρῶσος ἡγεμὼν τοῦ Νόβγκοροντ (1141—1209). Ἐπολέμησε τοὺς παρὰ τὸν Βόλγαν κατοικοῦντας Βουλγάρους, ἐπυρπόλησε τὴν πόλιν αὐτῶν Ὄτελ καὶ καθυπέταξεν αὐτούς. Ἐξεστράτευσε κατόπιν κατὰ τῆς Λιβωνίας καὶ διελθὼν τὸν Δούναβιν ἐκυρίευσε τὴν Πρεσλάβαν. Θανόντος τοῦ μεγάλου ἡγεμόνος Ἰαροσλάβ, διεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἐξώσθη τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Μιχαήλ. Θ. Β.

Σβιατοσλάβιτς, ***Γκλιέμπ***. Τρεῖς Ρῶσοι ἡγεμόνες (βλ. λ. *Γκλιέμπ*).

— **Σβιατοσλάβιτς**, ***Ἰαροπόλκ***. Μέγας ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Ἰαροπὸλκ Α'*).

σβίγα (ἡ)· δημοτ., ταλασιουργικὸν ὄργανον, δι' οὗ ἀναπηνίζεται τὸ νῆμα εἰς τὰ μασούρια, ἄλλως *ροδάνι*, *μαγγάνι*.

Σβίγγλιος (Zwingli), ***Οὐλρῖχος***· βλ. λ. *Ζβίγγλιος* Οὐλρῖχος.

Σβιγιάγκα *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Βόλγα ἐν Ρωσίᾳ. Πηγάζει ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Μέσου Βόλγα (παρὰ τὸ Σίζραν) καὶ πρὸς Β. ΒΑ. παραλλήλως καὶ κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν πρὸς τὸν Βόλγαν, ἀφ' οὗ ἀπέχει περίπου 50 χλμ. καὶ εἰς ὃν ἐκβάλλει παρὰ τὸ Σβιγιάζσκ. Ἔχει μῆκος 355 χλμ. (ὧν 55 χλμ. πλωτά), ὑδατολεκάνην 18 634 τ. χλμ., βάθος 20—40 μ. καὶ παραποτάμους τοὺς *Γκούστια*, *Μάλαγια-Σβιγιάγκα* κ.ἄ. Π. Ν. Π.

Σβίγιτς (Cvijic), ***Ἰοβάν***. Σέρβος γεωγράφος-γεωλόγος, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βελιγραδίου. Ἠσχολήθη κυρίως εἰς μελέτας τῆς φυσικῆς γεωγραφίας γενικὰς καὶ εἰδικὰς ἐπὶ τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ὅτε ἡ Σερβία κατελήφθη ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, εἶχε προσφύγει εἰς τοὺς Παρισίους, προσληφθεὶς ὡς agrée εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πόλεως ταύτης. Ἐδημοσίευσε πολλὰς βαρυσημάντους ἐργασίας, ὡς π. χ.: «Das Karst phänomen» (Βιέννη 1893), «Die tektonische Vorgänge in der Rhodopenmasse» (1901), «Die Tektonik der Balkanhalbinsel» (1904), «Grundlinien der Geographie und Geologie von Mazedonien und Altserbien» (Gotha 1908, μετὰ γεωλογικοῦ χάρτου), «La peninsule balkanique-géographie humaine» (Παρίσιοι 1918), «Hydrographie souterraine et évolution morphologique du Karst» (Grenoble, 1918) κ. ἄ. Γ. Κ. Γ.

Σβιεντόχλοουβιτς (Schwientochlowitz) *[Γεωγραφ.]* Πόλις ἐν Ἄνω Σιλεσίᾳ, πρῴην ἀνήκουσα εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1922 εἰς τὴν Πολωνίαν. Κάτ. 23.219 (1919). Θ. Κ.

σβιετενία (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *σουϊτενία*.

Σβίλεν-γκράντ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας παρὰ τῷ Ἕβρῳ, συνδεομένη σιδηροδρομι-

Digitized by Google

κῶς μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1913 κατεστράφη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀνεκτίσθη δὲ βραδύτερον ἐκ θεμελίων καὶ σήμερον ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 9.000 κατοίκους Βουλγάρους. Παράγει κυρίως καπνόν, κουκκούλια καὶ οἶνον. Βρίθει μορεῶν καὶ ἔχει τὸν τελειότερον ἐν τῷ κράτει κατὰ τὸ νέον σύστημα ἀποξηραντικὸν κλίβανον κουκκουλίων. Περὶ τὰ 3 χλμ. πρὸς τὴν μεθόριον μακρὰν τοῦ Σβίλεν-γκράντ, παρὰ τῇ θέσει Μεσέκ, ὑπάρχουσι θρακικὰ χώματα (tumuli). Γενομένων ἐσχάτως ἀνασκαφῶν, ἀπεκαλύφθησαν ὑπ' αὐτὰ θολωτοὶ λίθινοι τάφοι μυκηναϊκοῦ ρυθμοῦ. Τὰ ἐν αὐτοῖς εὑρεθέντα ἀντικείμενα ἦσαν τῶν κλασσικῶν χρόνων· ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ὁ ἐπείσακτος εἰς τὴν Θρᾴκην μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ὑφίστατο καὶ μετὰ τὸν ἐν Ἑλλάδι ἐξαφανισμόν του. Κ. Μ.—Α.

Σβινεμύντε (Swinemuende) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς, ἐκ τῶν μᾶλλον πολυσυχνάστων, ἐν τῷ Πομμερανικῷ κόλπῳ, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Σβινε καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντούσεροβ—Χέρινγκσντορφ. Κάτ. 18.352 (1925). Εἶναι ἀερολιμὴν καὶ σταθμὸς ἀσυρμάτου καὶ ἔχει ναυπηγεῖα καὶ βιομηχανίαν ὀχημάτων καὶ πριονιστήρια. Θ. Κ.

σβιόνιος ὑποδιάπλασις *[Γεωλογ.]*. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐκ τῶν τριῶν ὑποδιαπλάσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Σεντερχὸλμ διαιρεῖ τὰ στρώματα τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἢ ἀζωϊκοῦ ἀθροίσματος, τὰ παρουσιαζόμενα ἐν Φεννοσκανδίᾳ (Σκανδιναυΐα μετὰ τῆς Φινλανδίας κτλ.).

Τὰ στρώματα τῆς σβιονίου ὑποδιαπλάσεως παρουσιάζονται κυρίως εἰς τὴν κεντρικὴν Σουηδίαν ὡς καὶ τὴν καλουμένην *σβεκοφεννικὴν ζώνην*, ἡ ὁποία ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς κεντρικῆς Σουηδίας ὑπὲρ τὴν νοτιοδυτικὴν Φινλανδίαν πρὸς Α. ΒΑ. κατεύθυνσιν.

Μεταξὺ τῶν σβιονικῶν στρωμάτων κυριαρχοῦν οἱ σχιστόλιθοι, καὶ ἰδίᾳ οἱ λεπτοκοκκώδεις, πλούσιοι εἰς ἄστριον, οἱ ἐν Σουηδίᾳ *λεπτῖται* καλούμενοι. Δεικνύουν μεγάλην ποικιλίαν καὶ εἶναι ἐπίσης γενετικῶς διάφοροι. Μέγα μέρος αὐτῶν εἶναι ἡφαιστειογενεῖς τόφφοι ἢ πετρώματα σχηματισθέντα δι' ἀλλοιώσεως τοφφογενῶν ἰζημάτων. Συνοδεύονται ἐπίσης συχνὰ ὑπὸ μεταρυολίθων ἢ μετατραχειτῶν. Παρουσιάζονται ἐπίσης, ἂν καὶ εἰς μικρὰ ποσά, μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, πολὺ χαλαζιοβριθεῖς σχιστόλιθοι, καθαροὶ χαλαζῖται καὶ ἐνστρώσεις ἀσβεστολίθων. Μέγα μέρος τῶν σουηδικῶν σιδηρομεταλλευμάτων (Δαννεμόρα, Νορμπέργκ, Περσμπὲργκ κλπ.) ὡς καὶ χαλκοπυρίτης (Φαλούν, Orijarvi) καὶ σφαλερίτης (Ammeberg) παρουσιάζονται ἐντὸς λεπτιτῶν. Οἱ ἀσβεστόλιθοι ἐπίσης συχνὰ δεικνύουν τὸν ἠωζωνικὸν ἱστὸν (βλ. λ. *ἠώζωον*). Γ. Κ. Γ.

Σβὶρ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει Λένινγκραντ. Πηγάζει ἐκ τῶν Δ. ὀχθῶν τῆς Ὀνέγας λίμνης καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Ζαγκούμπσκαγια τῆς Λαδόγας λίμνης, ἔχων μῆκος 222 χλμ. καὶ ὑδατολεκάνην 22.437 τ. χλμ. Καθ' ὁλοκληρίαν πλωτὸς (ἐλάχιστον βάθος 2,44 μ.), ἀποτελεῖ μέρος τοῦ πολυδαιδάλου συστήματος διωρύγων *Μαριίνσκαγια συστέμα* (κύριαι διώρυγες *Σβίρσκυϊ*, *Σβιρίτσας*, κ. ἄ.) καὶ σπουδαιοτάτην ἀρτηρίαν μεταφορῶν (1.600.000 τόνν. ἐτησίως). Τὴν πλευσιμότητα τοῦ ποταμοῦ θέλουν αὐξήσει τὰ μεγάλα ἔργα ὑδραυλικῆς ἐνεργείας Σβιρστρόϊ, συντελούμενα ἀπὸ τοῦ 1928 εἰς Λοντέϊνογιε-Πόλιε. Π. Ν. Π.

Σβίτεν (Swieten), ***Γοδεφρεῖδος φὰν —***. Ὀλλανδὸς ποιητὴς καὶ μουσικοφιλόλογος, ζήσας ἐν Αὐστρίᾳ (1734—1803). Μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν τὴν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀρχικῶς γραφεῖσαν ποίησιν τῶν ὀρατορίων τοῦ Χάϋδν: «Δημιουργία» καὶ «Τέσσαρες ἐποχαί». Ὁ Σβίτεν ἦτο διευθυντης τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης· ὁ Μπετόβεν ἀφιέρωσεν αὐτῷ τὴν πρώτην του συμφωνίαν. Γ. Σ.

Σβίτσερης τυρὸς *[Χημ. Τροφ.]*. Καλεῖται κοινῶς οὕτω (*Σβίτσερη*=Ἑλβετία) ὁ τυρὸς τοῦ *Ἔμμενταλ* (βλ. λ.).

Σβόλιχνη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 236. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Ἁγίαν Σωτῆραν*.

Σβὸλντ *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Ὄνομα, ὑφ' ὃ φέρεται ναυμαχία ἡ μεγαλυτέρα τῶν ὅσων συνῆψαν οἱ ἀρχαῖοι Νορμανδοί. Ἡ θέσις *Σβὸλντ* ἀγνοεῖται, πιστεύεται ὅμως ὅτι ἦτο ἐν τῇ Βαλτικῇ. Οὔτε ἡ χρονολογία εἶναι ἀπολύτως ἐξηκριβωμένη, συμπίπτουσα πιθανῶς πρὸς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1000. Κατὰ ταύτην ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας Ὀλάφ, τὸν ὁποῖον οἱ βασιλεῖς τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Δανίας ἐθεώρουν σφετεριστὴν τοῦ θρόνου, δι' ὃ καὶ ἐβοήθησαν κατὰ τὴν ναυμαχίαν διὰ τῶν στόλων των τὸν ἀντιποιούμενον τὸν νορβηγικὸν θρόνον Ἔρρικ Χάκονσων. Σ. Ε. Λ.

Σβὸμπ (Schwob), ***Μάρκελλος***. Γάλλος συγγραφεὺς (1867—1905). Ἔγραψε μυθιστορήματα ἱστορικοῦ περιεχομένου; πλείστας φιλολογικὰς διατριβάς, πεζογραφήματα, μύθους, ψυχολογικὰς μελέτας καὶ μικρὰς ἱστορίας. Ἔργα αὐτοῦ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Spicilège» (1896), «Ἡ σταυροφορία τῶν παίδων» (1896), «Ὁ λύχνος τῆς ψυχῆς» (1903), «Ὁ ἐμπορικὸς πόλεμος» (1896, 1904, τόμ. 2), «Ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν διπλῆν προσωπίδα» (1893), «Διπλῆ καρδία» (1891), «Φανταστικὴ ζωὴ» (1896, ἀνατυπ. 1922), κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σβόμποντα (Swoboda), ***Ἐρρῖκος***. Αὐστριακὸς ἱστορικὸς (1856—1926). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Πράγᾳ. Ἔγραψεν ἐπίτομον «Ἑλληνικὴν ἱστορίαν» (4η ἔκδ. 1914), «Συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου» (1905) καὶ ἐπεξειργάσθη τὸν 3ον τόμον τῶν «Ἑλληνικῶν πολιτειῶν τῆς ἀρχαιότητος» τοῦ Χέρμαν. Γ. Ι. Β.

Σβόμποντα (Svoboda), ***Φραγκῖσκος-Ξαβέριος***. Τσέχος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1860. Ἔγραψε: «Ποιήματα» (1883), «Ὥριμος πρὸς συγκομιδὴν» (1891), «Ἀνάμικτοι ἱστορίαι» (1899), «Τὰ κύματα» (1915), «Ὄλγα Ρουμπέσοβα» (1902), «Ὁ τελευταῖος ἄνδρας» (1920) κ. ἄ. Θεωρεῖται ὡς ἱκανώτατος πρόμαχος τοῦ πρὸς κοινωνικὰς κατευθύνσεις πραγματισμοῦ ἐν τῇ τσεχοσλοβακικῇ φιλολογίᾳ. Γ. Ι. Β.

Σβομπόντνυϊ *[Γεωγρ.]*. Ποταμολιμὴν τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Κάτ. (1926) 10.245. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Σέγια (παραποτάμου τοῦ Ἀμοὺρ) καὶ εἶναι σταθμὸς τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου (Ρούχλοβο-Χαμπαρὸφσκ) καὶ ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, μὲ 42.635 κατ. Πρὸ τοῦ 1924 ἐκαλεῖτο *Ἀλεξέγιεφσκ*. Π. Ν. Π.

Σβόρνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λαγκαδίων τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928 124.

Σβορνίκιον *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γιουγκοσλαυΐας (βλ. λ. *Ζβόρνικ*).

Σβορωνᾶτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κραναίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 376, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Μηνιές*, *Ντομᾶτα* καὶ *Σκαρλᾶτα*, 1.066. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σβορῶνος, ***Ἰωάννης Νικολ.*** Ἕλλην νομισματολόγος, γεννηθεὶς ἐν Μυκόνῳ τῷ 1863 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1922. Μετὰ τὰς γυμνασια-

Ἰωάννης Σβορῶνος.

κὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐνεγράφη κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ, ἀλλὰ ῥέπων ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, ἐγκατέλειψε τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς καὶ ἐπιδοθεὶς μετὰ ζήλου εἰς τὴν νομισματολογίαν ἐστάλη ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως εἰς Εὐρώπην, ἔνθα ἀπὸ τοῦ 1883—1887 ἤκουσε διασήμων διδασκάλων ἐν Παρισίοις, Βερολίνῳ καὶ Λονδίνῳ καὶ ἐξησκήθη πλήρως ἐν τοῖς κυριωτέροις νομισματολογικοῖς μουσείοις, καὶ δὴ ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ. Κατὰ τὰς ἐν Εὐρώπῃ σπουδὰς αὐτοῦ ὁ Σβορῶνος ἔγραψε τὸ πρῶτόν του σύγγραμμα: «Numismatique de la Crète ancienne», βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, προσελήφθη δέ, τῇ ὑποδείξει τοῦ Th. Mommsen, ὡς βοηθὸς τοῦ νομισματολόγου Imhoof-Blummer εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ «Corpus numorum». Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα, διωρίσθη τῷ 1899 διευθυντὴς τοῦ νομισματικοῦ μουσείου Ἀθηνῶν, ἐργασθεὶς ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦ θανάτου του, πλουτίσας τὸ μουσεῖον ἀπὸ 40 χιλ. νομισμάτων εἰς 220 χιλ., κατατάξας τὰς διαφόρους συλλογὰς καὶ δημοσιεύων ἀκαταπαύστως τὰς περὶ τῶν διαφόρων νομισμάτων ἐμβριθεῖς αὐτοῦ μελέτας. Τῷ 1918 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς νομισματολογίας, μετρολογίας καὶ γλυπτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ 1920. Κατὰ τὴν πολυετῆ ἐπιστημονικὴν δρᾶσίν του ταύτην ὁ Σβορῶνος ἐξέδωκε σπουδαιότατα ἔργα καὶ ἐδημοσίευσεν ἐμβριθεστάτας μελέτας ἐν διαφόροις ἀρχαιολογικοῖς περιοδικοῖς, ἑλληνικοῖς καὶ ξένοις καὶ μάλιστα ἐν τῇ «Journal International d'archéologie numismatique», τὴν ὁποίαν ἐξέδιδεν ὁ ἴδιος. Τὰ σημαντικώτερα τῶν ἔργων καὶ μελετῶν τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Numismatique de la Crète ancienne, accompagnée de l' histoire, de la géographie et de la mythologie de l' île» (1890), ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, τῆς βουλῆς τῆς Κρητικῆς Πολιτείας καὶ τῆς Association pour l' encouragement des études grecques en France, δίτομος «Ἱστορία τῶν Νομισμάτων» (1898, μετάφρασις τῆς «Historia numorum» τοῦ *V. Head*) μετὰ πολλῶν προσθηκῶν, «Ἐθνικὸν Μουσεῖον—Das Athener National Museum» (1902—1912, ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστί), τρίτομον ἔργον, «Τὰ νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων» (1904), τετράτομον ἔργον (ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστί), βραβευθεν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Μονάχου, τῆς «Académie des Inscriptions et Belles-Lettres» τῶν Παρισίων καὶ τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Βελγίου, «Πῶς ἐγεννήθη καὶ τί σημαίνει ὁ δικέφαλος ἀετὸς τοῦ Βυζαντίου» (1914). Ἐπίσης τὰ ἑξῆς ἄρθρα: «Über einige lis jetzt unbestimmte Kretische Münzen» (ἐν Zeitschrift fur Numismatik 1886), «The Inscription Tisvroi on coins of Gortyna ἐν Numismatic Chronicles 1887), «Monnaies crétoises inédites» (ἐν Revue Numismatique, 1888), «Sur les ΛΕΒΗΤΕΣ de la Crète et la date de la grande inscription contenant les lois de Gortyne (ἐν Bull Corr. Hel.), «Ulysse chez les Arcadiens et la Télégonie d'Eugamon» (Gazette archéologique), «Ἡ πόλις Κοροπισσὸς ἐν τῇ νομισματικῇ» (Ἐφημερὶς ἀρχαιολογική, 1889), «Monnaie inédite de la Cyrénaïque au type d'Éros» (Revue Numismatique, 1892), «Νομισματικὰ σύμβολα τῆς ἀρχαίας Κρήτης» (Ἐφημ. ἀρχαιολογ., 1893), «Britomartis, la soi-disant Europe sur le platane de Gortyne» (ἐν Revue belge de Numismatique, 1894), «Νομισματικὴ καὶ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Μυκόνου» (Bull. Corr. Hel.), «Ulysses on a coin of Mantinea» (Amer. J. of Numismatics, 1895), «Περὶ τῶν εἰσιτηρίων τῶν ἀρχαίων» (Διεθνὴς ἐφημερὶς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας, 1898), «Τίς ἡ νῆσος Συρίη τοῦ Ὁμήρου;» (Δ. Ε. Ν. Α.), «Der Athenische Volkskalender (Δ.Ε.Ν.Α., 1899) «Δοκίμιον ἐπίσημον ἑλληνικῶν νομισμάτων ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς ἐν Αἰγύπτῳ κυριαρχίας» (Δ Ε.Ν.Α., 1911), «Ἑρμηνεία τῶν μνημείων τοῦ ἐλευσινιακοῦ μυστικοῦ κύκλου καὶ τοπογραφικὰ Ἐλευσῖνος καὶ Ἀθηνῶν» (Δ.Ε.Ν.Α.), «Ὁ τάφος τοῦ Ἀσκληπιοῦ» (Πρακτικὰ τοῦ πανελληνίου ἰατρικοῦ συνεδρίου), «Τὰ πραξιτέλεια ἀνάγλυφα τῶν Μουσῶν» (Δ.Ε.Ν.Α., 1902), «Δανάκη καὶ Ἀθηναϊκὴ δραχμὴ» (Δ.Ε.Ν.Α., 1904), «Νομίσματα Ἐθετῶν, ἔθνους ἀγνώστου Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου» (Δ.Ν.Ε.Α., 1905), «Ψήφισμα ἀττικὸν ἀνέκδοτον καὶ οἱ ὀμφαλοὶ τῶν Πυθίων» (Δ.Ε.Ν.Α., 1909—1910), «Οἱ κόλλυβοι, τὰ πρῶτα χαλκᾶ νομίσματα τῶν Ἀθηναίων» (Δ.Ε.Ν.Α., 1912), «Εὐεργέτης ἄγνωστος βασιλεὺς τῶν Δερρώνων τῆς Παιονίας» (Δ.Ε.Ν.Α., 1913), «Laurion (L'atelier monétaire des Athéniens dit du Stéphanéphoros Monnaies de la Révolte des esclaves des mines du Laurion» (Δ.Ε.Ν.Α., 1915), «Τὸ Μητρῷον τοῦ Ἰλισοῦ καὶ ἡ ζωφόρος αὐτοῦ» (Δ.Ε.Ν.Α.), «Ἀσκληπιακὰ μνημεῖα καὶ κιονολατρεία ἐν Ἀθήναις» (Ἀρχαιολ. Ἐφημ., 1916—1917), «L'Héllénisme primitif de la Macédoine prouvé par la Numismatique» (Δ.Ε.Ν.Α., 1918—1919), «Τὸ Λάβαρον τῶν Ἀθηναίων» (Ἀρχαιολ. Δελτίον, 1922).

Ἡ διεθνὴς ἐπιστήμη, βραβεύουσα τὴν πολυμερῆ καὶ ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν τοῦ Σβορώνου, ἀνεγνώρισεν αὐτὸν μεγάλην αὐθεντίαν εἰς τὰ νομισματολογικά, ἐπεβράβευσε δὲ τὴν ὑπέροχον ἐπιστημονικήν του ταύτην δρᾶσιν, ἀπονείμασα αὐτῷ εἰδικὰ μετάλλια καὶ μάλιστα τὸ μετάλλιον τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τῆς νομισματολογίας τοῦ Λονδίνου καὶ τὸ μετάλλιον Huntington τῆς νομισματολογικῆς ἑταιρείας τῆς Νέας Ὑόρκης.

[Πρβλ. *C. P. Oiconomos*, «Jean N. Svoronos, sa vie et son oeuvre» (ἐν Jour. Intern. d'Archéologie Numismatique XXI, 1926), «Jean Svoronos» (ἐν Revue Numismatique, 1923). Β. Δ. Θ.

—**Σβορώνου**, ***Ἑλένη Σ.*** Σαμία λυρικὴ ποιήτρια, γεννηθεῖσα ἐν Νέᾳ Ἐφέσῳ τῷ 1879 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1918. Κατήγετο ἐξ ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῆς Κεφαλληνίας. Τὴν ποίησίν της διαπνέει βαθεῖα αἴσθησις τῆς φύσεως καὶ τοῦ πόνου, τρυφερὰ ἀγάπη καὶ μελαγχολία. Ἔγραψεν ἐπίσης ἐπιγράμματα ἔμμετρα μὲ λεπτότατον χιοῦμορ καὶ εἰς πεζὸν τύπους καὶ ἠθογραφίας. Ἐξέδωκεν: «Ἐαρινὰ

Digitized by Google

φύλλα» (Σάμος 1900, σελ. 143), «Δειλινά» (Σάμος 1910, σελ. 110), «Αἰγαῖον» δίτομον ἡμερολόγιον, «Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον» (τόμοι 13, 1907—1919· τὸν τελευταῖον ἐξέδωκεν ἡ ἀδελφή της *Μαρία*). Ποιήματά της μεταφρασθέντα ἐδημοσιεύθησαν εἰς ξένα περιοδικά. Α. Γ.-Γ.

σβουνιὰ (ἡ)· ἡ κόπρος τῶν βοῶν, ἄλλως *βουλιθιά*: «ἀλείφουν τ' ἀλώνια μὲ σβουνιά».

σβούρα (ἡ)· δημοτ., τὸ παιδικὸν παίγνιον *ρόμβος*· ‖ συνεκδ., χαρακτηριστικὸν ἀεικινήτου ἀνθρώπου ἢ παιδίου: «τρέχει —, γυρίζει σὰν σβούρα».

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *σβούρα* εἶναι μικρὸν παιδικὸν ἄθυρμα, κατασκευαζόμενον εἰς διαφόρους τύπους ἐκ ξύλου ἢ μετάλλου καὶ ἀποτελούμενον γενικῶς ἐκ σφονδύλου τιθεμένου εἰς ταχεῖαν περιστροφὴν διὰ τεμαχίου θώμιγγος περιτυλισσομένου περὶ αὐτὸν καὶ ἐκτυλισσομένου κατόπιν ταχέως. Κυριώτεροι τύποι σβούρας εἶναι δύο: αἱ περιστρεφόμεναι διὰ τεμαχίου θώμιγγος δι' ἁπλῆς ἐκσφενδονίσεως καὶ συνεπῶς περιωρισμένης διαρκείας περιστροφῆς, καὶ αἱ περιστρεφόμεναι διὰ συνεχῶν κτυπημάτων μαστιγίου. Τούτων ἡ διάρκεια περιστροφῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἱκανότητος τοῦ παίζοντος. Κατὰ τὴν περιστροφὴν αὐτῶν αἱ σβοῦραι ἵστανται ὄρθιαι, μὲ τὸν ἄξονα κατακόρυφον, καταπίπτουσαι μόνον ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν στροφῶν αὐτῶν ἐλαττωθῇ, ὁπότε ὁ ἄξων αὐτῶν ἀρχίζει διαγράφων εὐρυνομένην διαρκῶς κωνικὴν ἐπιφάνειαν. Ἡ τοιαύτη αὐτῶν ἰδιότης ἔγκειται ἐν τῇ γυροσκοπικῇ ἀρχῇ, καθ' ἣν στρόμβος ταχέως περιστρεφόμενος περὶ ἕνα τῶν ἐλευθέρων αὐτοῦ ἀξόνων τηρεῖ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ ἀμετάβλητον ἐν τῷ χώρῳ, ὁ δὲ γεωμετρικὸς ἄξων τῆς σβούρας, περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται, εἶναι ταυτοχρόνως ἐλεύθερος ἄξων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου αὕτη οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐκ φυγοκέντρων δυνάμεων.

Σβοῦραι περιστρεφόμεναι διὰ θώμιγγος.

[1=Κοινὴ ἐκ ξύλου. 2=Μεταλλικὴ κοίλη. 3=Κοίλη γερμανικὴ ἐκ ξύλου.]

σβουρίζω· κάμνω τὸν ἦχον τῆς σβούρας.

σβύνω· κακῶς ἀντὶ *σβήνω* (βλ. λ.).

Σβυρνιὸς *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ τοποθεσία ἐν Λέσβῳ, 2 χλμ. ὕπερθεν τῆς Ἁγιάσσου, ἐπὶ πευκοφύτου τμήματος τοῦ Ὀλύμπου. Εἶναι τέρμα τῆς ἀπὸ Μυτιλήνης 247ης ἐθνικῆς ὁδοῦ (29 χλμ.) καὶ τῆς ἀπὸ Πλωμαρίου 5ης ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ (χλμ. 18), ἀνεγείρεται δὲ αὐτόθι (1932) τὸ δημόσιον σανατόριον «Ὑγεία» (κλῖναι 42). Π. Ν. Π.

Σβυρὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 95. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σβύτς (Schwyz) *[Γεωγρ.]*. Ἓν ἐκ τῶν τριῶν ἀρχαιοτέρων καντονίων τῆς Ἑλβετίας, ἐκτάσεως 908 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 61.650 κατοίκων (1927) γερμανογλώσσων, κείμενον εἰς τὰς ὁμωνύμους Ἄλπεις. Ἀνήκουν εἰς αὐτὸ ἡ λίμνη Λόβερτσερ καὶ τμήματα τῶν λιμνῶν Ζυρίχης, Τσοὺγκ καὶ Φιρβαλντσταίτερ. Ἔχει ἀξιόλογον κτηνοτροφίαν, ἱπποτροφίαν καὶ μελισσοκομίαν, ἀκμαίαν βιομηχανίαν (89 ἐργοστάσια μετὰ 4 093 ἐργατῶν), ἰδίᾳ ὑφασμάτων βαμβακερῶν, μεταξωτῶν καὶ πλεκτῶν εἰδῶν. Θ. Κ.

Σβωλέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀχουρίων τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 223. Ἀπέχει τῆς ἕδρας τῆς κοινότητος περὶ τὰ 10'.

σβωλιάζω· σχηματίζω σβώλους, μεταβάλλομαι εἰς σβώλους.

Σβώλιανη *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σβόλιανη*.

σβῶλος (ὁ)· δημοτ., ἄλλως *βῶλος* (βλ. λ.): «ζάχαρη σὲ σβώλους», «ἕνας σβῶλος τυρί»· ‖ πληθ. *σβῶλοι* (οἱ) καὶ *σβώλια* (τά).

Σβῶλος, *Ἀλέξανδρος*. Ἕλλην συνταγματολόγος γεννηθεὶς ἐν Κρουσόβῳ τῆς Μακεδονίας τῷ 1892. Μετὰ τὸ πέρας τῶν εγκυκλίων αὐτοῦ σπουδῶν ἐν Μοναστηρίῳ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γενόμενος διδάκτωρ τῷ 1915. Ἀπὸ τοῦ 1917—1920 διετέλεσε διευθυντὴς τῆς Ἐργασίας καὶ Κοινωνικῆς Προνοίας ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἔνθα ἠσχολήθη εἰς τὴν κατὰ τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις διαμόρφωσιν τῆς ἐργατικῆς καὶ κοινωνικῆς νομοθεσίας καὶ τὴν τόνωσιν τῆς ἐργατικῆς πολιτικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1921—1922 διετέλεσεν ἀνώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς διοικήσεως ἐν τῇ περιφερείᾳ Προύσης τῆς Μ. Ἀσίας. Τῷ 1920 ἐξελέγη ὑφηγητὴς τῆς Γενικῆς Πολιτειολογίας, τῷ δὲ 1929 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι» (1915), «Περὶ πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ κυριαρχίας» (1917), «Περὶ ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων γεωργῶν» (1918), «Περὶ τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ σοβιετικοῦ Συντάγματος» (1921), «Περὶ τοῦ νέου Συντάγματος καὶ τῶν βάσεων τοῦ πολιτεύματος» (1928), «Περὶ τῶν προβλημάτων τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας» (1931), «Περὶ νομοθετικῶν διαταγμάτων» (1932) κ.ἄ. Ἰδιαιτέρως ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἐργατικὰ καὶ ἀγροτικὰ ζητήματα καὶ γενικῶς μὲ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, περὶ τὰ ὁποῖα κυρίως περιστρέφεται ἡ ἔξω τοῦ πανεπιστημίου δρᾶσίς του. Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου προσεπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ θετικωτέρας μεθόδους καὶ κατέγινεν εἰδικῶς εἰς τὴν κοινωνιολογικὴν αὐτοῦ μελέτην. Ἡ σύζυγός του *Μαρία Σβώλου* μετέχει ἐνεργῶς τῆς παρ' ἡμῖν μορφωτικῆς καὶ φεμινιστικῆς κινήσεως ἀντιπροσωπεύσασα πολλάκις τὰς Ἑλληνίδας εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Μ. Γ. Δ.

σγάρα (ἡ)· δημοτ., ὁ πρόλοβος τῶν πτηνῶν, ἄλλως *γκούσα, γούλα*.

σγαράντζι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *οἰνάνθη*.

Σγαρδανᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καρδαμύλων τῆς νήσου, ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χίου. Κάτ. (1928) 180.

Σγκαμπάτι (Sgambati), ***Ἰωάννης***. Ἰταλὸς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ (1843—1914). Τὸ ἐξαιρετικόν του τάλαντον εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον προσείλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Λίστ, ὅστις καὶ ἀνέλαβε νὰ τελειοποιήσῃ αὐτόν. Ὁ Σγκαμπάτι εἶναι ἐκ τῶν πρώτων Ἰταλῶν συμφωνιστῶν, ἡ δὲ τέχνη του εἶναι κρᾶμα ἰταλικῆς μελῳδικότητος, ἀγγλικῆς εὐγενείας καὶ γερμανικῆς αὐστηρότητος. Εἰκοσιτετραετὴς ἤδη εἶχε δώσει σειρὰν ὡραίων ἔργων, ἐκδοθέντων παρὰ τοῦ οἴκου Σὸττ τῆς Μαγεντίας, τῇ συστάσει τοῦ Βάγνερ, ὅστις ἔδειξε θερμὸν πάντοτε ἐνδιαφέρον πρὸς τὸν Ἰταλὸν μουσουργόν. Ὁ Σγκαμπάτι ἔκαμε γνωστοὺς εἰς Ἰταλίαν τὸν Σοῦμαν καὶ τὸν Μπράμς, τῷ δὲ 1877 διωρίσθη πρῶτος καθηγητὴς τοῦ κλειδοκυμβάλου ἐν τῷ νεοσυστάτῳ τότε ἐν Ρώμῃ ᾠδείῳ τῆς Ἁγίας Καικιλίας. Ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τοῦ Σγκαμπάτι εἶναι: 2 κουϊντέττα, ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, 2 συμφωνίαι, ἐξ ὧν ἡ εἰς ρε εἶχε μεγάλην ἐπιτυχίαν, ἓν κουαρτέττο ἐγχόρδων, πολλὰ τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, «Requiem», «Adagio solenne», «Epitalamio sinfonico», «Te Deum», «Laudamus», ἡ εἰσαγωγὴ διὰ τὸν «Rienzi» τοῦ Κόσσα, μελῳδίαι, ᾠδίαι κλπ. Γ. Σ.

Σγόραφα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπισημοτάτη καὶ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα ὕφαλος τοῦ Αἰγαίου, τρικέφαλος, μεταξὺ Θράκης καὶ Σαμοθράκης· ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν ὀνομάζεται *Τζουράφα* (πλάτ. 40° 28' Β., μῆκ. 25° 49' 1/2 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Thasso to Dardanelles) καὶ ἀπέχει ἀπὸ μὲν τοῦ ἀκρωτηρίου Σκεπαστὸ ΒΑ τῆς Σαμοθράκης ἐσχατιᾶς 6,2 μίλ., ἀπὸ δὲ τοῦ θρᾳκικοῦ ἀκρωτηρίου Γκρεμιὰ 14,3 μίλ. Ἔχει διάμετρον 30 μόλις μέτρων, οὖσα σχεδὸν ἐν χρῷ τῆς θαλάσσης, τῆς δυτικωτάτης τρίτης κεφαλῆς της ἀναδυούσης κατὰ δύο πόδας. Γνωστὴ εἰς τοὺς ναυτικοὺς καὶ τοὺς ἁλιεῖς παλαιόθεν, ἐχαρτογραφήθη τὸ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑδρογραφικοῦ H.M.S «Fawn» (1880), τοῦ πλοιάρχου του Wharton εὑρόντος γύρωθέν της 11—16 ὀργ. εἰς ἀποστάσεις ἀπὸ τῆς ὑφάλου 1—4 δεκάτων μιλίου πέραν τῶν ὁποίων βαθύνονται τὰ ὕδατα ἀποτόμως εἰς 37—48 ὀργυιάς. Ἐν γαλήνῃ ἁπλοῦται περὶ αὐτὴν μεγάλη ἐλαιώδης κηλίς, ἀναδίδουσα ὀσμὴν πετρελαίου, πείθουσαν ὅτι πλαγίως που τοῦ κορμοῦ τῆς ὑφάλου ὑπάρχει ὀπή, στόμιον οὖσα ἐξόδου λιπαρᾶς ὕλης ρευστῆς. Κατὰ παραδόσεις τῶν Σαμοθρᾳκῶν, ἃς διέσωσεν ὁ Διόδωρος (Ε, 47), τοιαῦται ἀναστατώσεις συνέβησαν κατόπιν τῆς διαρρήξεως κατὰ τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, εἰς τὴν Θρᾳκίαν θάλασσαν, ὥστε πλησίον τῆς Σαμοθράκης «διὰ τοῦτο ἐν τοῖς μεταγενεστέροις καιροῖς ἐνίους τῶν ἁλιέων ἀνεσπακέναι τοῖς δικτύοις λίθινα κιονόκρανα, ὡς καὶ πόλεων κατακεκλυσμένων». Ἡ Σγόραφα ὅθεν εἶναι πᾶν ὅ,τι ἀπέμεινεν ἀπὸ νῆσον καταποντισθεῖσαν λόγῳ πλουτωνίου ἐργασίας. Ἡ νῆσος αὕτη ἴσως εἶναι μία τῶν τεσσάρων, αἵτινες ἔκειντο κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις μεταξὺ Χερρονήσου καὶ Σαμοθράκης. Σ. Ε. Λ.

Σγουρᾶδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου, ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κερκύρας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 239, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ὁμαλοί*, 285. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

σγουραίνω· δημοτ., γίνομαι σγουρός: «σγουραίνουν τὰ μαλλιά μου»· ‖ μεταβ., κάμνω τι σγουρόν: «δὲν μπορῶ νὰ σγουράνω τὰ μαλλιά μου».

Σγουρδαῖος, *Τομάζος*. Ἕλλην ἰατρὸς ἐκ Σίφνου, γεννηθεὶς ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1873. Ἐσπούδασεν ἐν Μονπελλιὲ καὶ Λυῶνι, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1898 μὲ τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν «Traitement des kystes dermoïdes rompus dans l'abdomen». Διετέλεσεν ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων Λυῶνος (1894—1895 καὶ 1896—1898), καὶ βοηθὸς χειρουργὸς τοῦ γαλλικοῦ νοσοκομείου Κωνσταντινουπόλεως (1900—1902) καὶ ἀπὸ τοῦ 1902 ἀρχιχειρουργὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Νοσοκομείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀφ' ἑτέρου ὑπηρέτησεν ὡς διευθυντὴς χειρουργὸς νοσοκομείων μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἰατροῦ μέχρι τοῦ ἐπιάτρου κατὰ τοὺς πολέμους 1897, 1912—1913 καὶ 1917—1918. Ἀνεκοίνωσε πλείστας περιπτώσεις εἰς τὸ βιολογικὸν τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἰατρικὴν ἑταιρείαν καὶ τὸ «Club médical» τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περὶ θεραπείας ἑλκῶν στομάχου καὶ δωδεκαδακτύλου, περὶ τῶν πεπτικῶν ἑλκῶν, περὶ χειρουργικῆς θεραπείας τῶν κύστεων ἐχινοκόκκων κ. ἄ. Ο. Ρ.

Σγουρίτσας, *Χρῆστος Γ.* Δικηγόρος, γεννηθεὶς ἐν Βασσαρᾷ (Λακεδαίμονος) τῷ 1895. Μετὰ τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου. Λαβὼν πτυχίον νομικῆς τῷ 1917, τῷ δὲ 1919 διωρίσθη δικηγόρος ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ τετραετίαν, παρακολουθήσας ἰδιαιτέρως μαθήματα δημοσίου δικαίου εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Βιέννης, τῆς Ἁϊδελβέργης καὶ τοῦ Μονάχου. Τῷ 1929 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῷ 1931 ἐξελέγη ὑφηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῷ ἰδίῳ πανεπιστημίῳ καὶ τῷ 1932 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἐν τῇ σχολῇ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Πλὴν ἄλλων ἐπιστημονικῶν του μελετῶν, δημοσιευθεισῶν εἰς διάφορα περιοδικά, συνέγραψε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐπανάστασις, Πολιτεία καὶ Δίκαιον» (1925), «Τὸ δημοψήφισμα ἐν τῇ δημοκρατίᾳ» (1929) καὶ «Ἡ ὀργάνωσις τῆς κυβερνήσεως καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν» (1931). Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Χ. Ν. Τ.

Σγουροκεφάλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 464. Ν. ΚΛΕ

σγουροκέφαλος, *—η, —ο*· ἄλλως *σγουρομάλλης*.

Σγουρομαλλαῖοι (οἱ). Ἐπιφανὴς ἐν Πελοποννήσῳ οἰκογένεια κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας καὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μυστρᾶ. Ἐκ τῶν μελῶν της ὀνομαστότεροι ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς: —1) ***Γεώργιος***. Οὗτος, πρωτοστράτωρ ὢν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρονίκου Β' ἐν Πελοποννήσῳ, ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Φράγκους τὸ παρ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν Σλαύων τῆς Γενιτζοῦς, ἐπ' ὀνόματι τῶν Παλαιολόγων, καταληφθὲν φρούριον τῶν Καλαμῶν, ἐξαπατήσας τὴν σλαυϊκὴν φρουράν του. Εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην προέβη ἐκ συμπαθείας πρὸς τοὺς Φράγκους, εἰς ἐπιφανῆ οἶκον τῶν ὁποίων, τὸν de Mailly, ἀνῆκεν ἡ μήτηρ του, διότι ἦτο γασμοῦλος, ἤτοι υἱὸς Ἕλληνος (ἀπογόνου τινὸς τοῦ ἐπιφανοῦς βυζαντινοῦ οἴκου Σγούρου) πατρὸς καὶ μητρὸς ξένης, Γαλλίδος ἐκ τοῦ προρρηθέντος φραγκικοῦ οἴκου (εἰς τὸ βιβλίον τῆς Κουγκέστας μνημονεύεται ὁ Sguro-Maly ἢ Sguro-Mailly ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Μυστρᾷ ἱππικοῦ. Κατὰ τὸν Ἀδ. Ἀδαμαντίου, δὲν ἦτο οὗτος γασμοῦλος, ἀλλ' Ἕλλην ἐκ πατρὸς καὶ μητρός, κληθεὶς Σγουρομαλλαῖος ὡς οὐλόθριξ). Καθαιρεθεὶς τοῦ ἀξιώματός του διὰ τὴν προμνημονευθεῖσαν πρᾶξίν του ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου, κατέφυγεν εἰς τὴν Τσακωνιάν, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν ὡς φυγὰς ἐν μεγίστῃ πενίᾳ διατελῶν. —2) ***Θεόδωρος***. Τούτου γίνεται εὔφημος μνεία εἰς συνοδικὴν πρᾶξιν (1316) τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου ΙΓ'. —3) ***Ματθαῖος Παλαιολόγος***. Τοῦτον μνημονεύει ὁ Λακεδαιμόνιος βιβλιογράφος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2991Α κώδικος τῆς ἐν Παρισίοις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, ἀποκαλῶν αὐτὸν Πελοποννήσιον, Σπαρτιάτην καὶ Λακεδαιμόνιον. Ἦτο, φαίνεται, ὁ καταβαλὼν τὴν πρὸς γραφήν, κατὰ τὸ 1426, τοῦ προρρηθέντος κώδικος δαπάνην. Γ. ΚΑΨΑΛΗΣ

σγουρομάλλης, θηλ. *—μαλλοῦσα*, *—μάλλικο*· ποὺ ἔχει τὰ μαλλιὰ σγουρά, οὐλόθριξ.

Σγουρόπουλος, *Σίλβεστρος*. Δικαιοφύλαξ καὶ μέγας ἐκκλησιάρχης Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Οὗτος, κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου καὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωσήφ, μετέβη εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον, ὅπως ὑπερμαχήσῃ τῆς ὀρθοδοξίας. Καίτοι ἀντέστη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὅρου τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν τέλει, ὑποκύψας εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὑπέγραψε καὶ αὐτός. Ἐκεῖθεν ἐπανακάμψας εἰς Κωνσταντινούπολιν παρῃτήθη τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Φερράρᾳ

Digitized by Google

και Φλωρεντία γενομένων. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη ἐν Χάγῃ τῷ 1660 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀληθὴς ἱστορία τῆς οὐκ ἀληθοῦς ἑνώσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, ἤτοι ἀκριβὴς διήγησις τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου». Θ. Β.

σγουρός, —ή, —ό· δημοτ., ἐπὶ τριχῶν, οὖλος: «σγουρὰ μαλλιά» || ὁ ἔχων οὔλας τρίχας, οὐλόθριξ || «σγουρὰ ραδίκια», εἶδος ραδικίων μὲ τὰ φύλλα συνεστραμμένα.

—σγουρὸς καπνός. Καλεῖται οὕτως ἐν Μικρασίᾳ. σπανιώτατα δ' ἐν Ἑλλάδι, ὁ μυρωδᾶτος καπνός.

Σγουρός. Ἐπιφανὴς μεσαιωνικὸς ἑλληνικὸς οἶκος, ἐκ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι κατήγετο καὶ ὁ τολμηρὸς τῆς Ναυπλίας δυνάστης *Λέων Σγουρός*. Ἐξ ἀφορμῆς ἐπιγαμίας τινός, φαίνεται, πρὸς τὸν οἶκον τοῦτον τοῦ ἐπιφανοῦς ἀλβανικοῦ οἴκου Μπούα Σπάτα, προσέλαβε τὸ ἐπώνυμον Σγουρὸς ὁ υἱὸς τοῦ δεσπότου τοῦ Ἀγγελοκάστρου Πέτρου Μπούα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Γκίνου (Ἰωάννου) Μπούα Σπάτα *Μορίκιος* (Μαυρίκιος), ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γκίνου (1400) κατέλαβε τὴν Ἄρταν, κατὰ δὲ τὸ 1403 καὶ τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1418). Ὁ Μορίκιος Σγουρὸς διῆλθεν ὅλον τὸν βίον του μαχόμενος κατὰ τοῦ αὐθέντου τῆς Ζαρδαρέας Βογκόη, ὅστις πρὸς κολακείαν τῶν συμμείκτων τὴν ἐθνικότητα ὑπηκόων του ἀπεκάλει ἑαυτὸν «Σερβαλβανιτοβουλγαρόβλαχον», καὶ τοῦ παλατίνου κόμιτος Κεφαλληνίας Καρόλου Τόκκου Α΄. Ὁ Βαγκόης εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτοῦ τὴν Ἄρταν κατὰ τὸ 1401, ἀλλὰ ταύτην ἀνακατέλαβεν ὁ Σγουρὸς μετά τινας μῆνας τῇ ὑποστηρίξει τῶν ὑπ' αὐτοῦ κληθέντων πρὸς βοήθειάν του Τούρκων. Ὁ δὲ Κάρολος Τόκκος κατώρθωσε μετὰ μακροὺς ἀγῶνας (1408—1418) νὰ καταβάλῃ αὐτόν, φονευθέντα εἴς τινα μάχην, καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῶν χωρῶν του ἐπικαλούμενος δεσπότης τῶν Ρωμαίων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μορικίου Σγουροῦ (Μπούα Σπάτα) οἱ συγγενεῖς του μετενάστευσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα καὶ ἐξηλληνίσθησαν (βλ. καὶ λ. *Μπούας*). ΚΑΨ.

— Σγουρός, Λέων. Ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀνεξαρτήτων δυναστῶν τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὸ τέλος τῆς ΙΒ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ΄ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Κληρονομικὸς ὢν ἄρχων τῆς Ναυπλίας, κατώρθωσε δι' ἀπάτης μὲν νὰ γίνῃ κύριος τοῦ Ἄργους κατὰ τὸ 1202, διὰ ληστρικῆς δὲ ἐπιδρομῆς καὶ αὐτῆς τῆς Κορίνθου, τῆς ὁποίας τὸν ἱεράρχην, ἀντιπράξαντα εἰς τὴν ἐνέργειάν του ταύτην, ὠμότατα ἐξεδικήθη τυφλώσας αὐτὸν καὶ κατακρημνίσας ἀπὸ τῶν βράχων τοῦ Ἀκροκορίνθου. Γενόμενος οὕτω κύριος τῆς ἀνατολικῆς Πελοποννήσου, ἐφιλοδόξησε νὰ γίνῃ κύριος καὶ τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐπεδίωξε δὲ τοῦτο διὰ καταρτίσεως στόλου, τὸν ὁποῖον ἐναυπήγησε διὰ λεηλασίας τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκβιαστικῆς φορολογίας τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων πόλεων τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς ἐξοντώσεως τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τότε τὰς παραλίους πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του ὁ Σγουρὸς ἐπωφεληθεὶς τῶν συμφορῶν τῆς αὐτοκρατορίας, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204 μ. Χ.). Ἤρχισε δὲ μὲ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, τὰς ὁποίας καὶ κατέλαβε, πλὴν τῆς Ἀκροπόλεως, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπισεν ὁ συνετὸς καὶ τολμηρὸς ἱεράρχης τῆς πόλεως Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος (Χωνιάτης), ἐξοπλίσας καὶ ἐνθαρρύνας εἰς γενναίαν ἀντίστασιν τοὺς κατοίκους. Ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἀφοῦ ἐπυρπόλησεν αὐτάς, ἐπῆλθεν ὁ Σγουρὸς κατὰ τῶν Θηβῶν, τὰς ὁποίας καὶ εὐχερῶς κατέλαβε. Γενόμενος κατόπιν κύριος καὶ ἁπάσης τῆς Βοιωτίας, διῆλθε τὰς Θερμοπύλας καὶ ὑπερβὰς τὴν Οἴτην καὶ Ὄθρυν ἔφθασεν ἀκωλύτως εἰς Λάρισαν, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ φυγάδος αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Γ΄ Ἀγγέλου, Εὐδοκίαν. Ὡς ὅμως ἀμαχητὶ σχεδὸν ἔγινε κύριος τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Θεσσαλίας ὁ Σγουρός, οὕτω καὶ ἀμαχητὶ ἀπώλεσε ταύτας ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ, χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ ἀντισταθῇ κατὰ τῶν ἐπερχομένων ὑπὸ τὸν Βονιφάτιον Φράγκων, οὔτε ἐν Λαρίσῃ, οὔτε ἐν αὐταῖς ταῖς Θερμοπύλαις. Καταφυγὼν ἐσπευσμένως εἰς Κόρινθον, παρεσκεύασεν ἐκεῖ τὰ τῆς ἀμύνης του, ὀχυρώσας τὴν πόλιν καὶ συλλέξας ἱκανὴν πρὸς ἀντίστασιν στρατιὰν ἐν τῷ Ἰσθμῷ. Τὴν στρατιὰν ὅμως ταύτην ἐνίκησαν ἐν τῷ Ἰσθμῷ οἱ Φράγκοι, τὴν δὲ πόλιν Κόρινθον κατέλαβον κατόπιν πολιορκίας. Δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ καταλάβουν καὶ τὸν δυσάλωτον Ἀκροκόρινθον, διότι ἀντέταξε κραταιὰν ἀντίστασιν ὁ Σγουρός. Διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τοῦτον εἰς παράδοσιν οἱ Φράγκοι, ἔκτισαν ἀπέναντι τοῦ Ἀκροκορίνθου δύο φρούρια, ἓν πρὸς Β. καὶ ἓν πρὸς Ν., ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων οὐδὲν ἐπέτυχον, περιῆλθον δὲ μάλιστα εἰς στενόχωρον θέσιν, ὅτε ὁ Σγουρός, ἐπιχειρήσας αἰφνιδίως νυκτερινὴν ἔξοδον κατὰ τῶν κατεχόντων τὴν πόλιν Φράγκων, ἐφόνευσε πολλοὺς τούτων καὶ ἐτραυμάτισε τὸν ἕτερον τῶν ἀρχηγῶν των Ἰάκωβον d'Avesnes. Ἡ ἀτυχὴς ὅμως μάχη τῶν Κουντούρων ἢ Κούντουρου (1205) καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα νικηφόρος προέλασις τῶν Φράγκων καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον ἔφερον εἰς ἀπόγνωσιν τὸν Σγουρὸν καὶ κατά τινα ἡμέραν τοῦ 1208 ηὐτοκτόνησεν οὗτος, πεσὼν ἔφιππος ἀπὸ τῶν βράχων τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ μεταβληθεὶς εἰς ἄμορφον ὄγκον. Διάδοχόν του εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ναυπλίας, τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Κορίνθου ἀφῆκε τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Α΄, ὅστις, σύμμαχος ὢν τοῦ Σγουροῦ κατὰ τῶν Φράγκων ἀπὸ τοῦ 1205, εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν μάχην τῶν Κουντούρων. Ὁ Μιχαήλ, ἀνακηρυχθεὶς κύριος τῆς Κορίνθου, ἐκυβέρνησε τὰς χώρας τοῦ Σγουροῦ μέχρι τῆς ὑποταγῆς των εἰς τοὺς Φράγκους διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοδώρου (ἡ Κόρινθος ἔπεσε κατὰ τὸ 1210, τὸ Ναύπλιον κατὰ τὸ 1211 καὶ τὸ Ἄργος κατὰ τὸ 1212). Γ. Δ. ΚΑΨΑΔΗΣ

σγούρωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *σγουρώνω*.

σγουρώνω· δημοτ., καθιστῶ τι σγουρόν: «σγουρώνω τὰ μαλλιά μου» || ἀμετβ., γίνομαι σγουρός: «σγούρωσαν τὰ μαλλιά μου».

Σγούτας, *Λεωνίδας*. Νομικός, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1820 καὶ ἀποβιώσας ἐν Κηφισιᾷ τῆς Ἀττικῆς τῷ 1878. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τοῖς σχολείοις τῆς γενετείρας, τὴν δὲ νομικὴν ἐσπούδασεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἐγκατασταθεὶς μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐν Ἀθήναις, ἵδρυσε τῷ 1846 τὸ νομικὸν περιοδικὸν «Θέμις», οὗτινος ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦ 1861 ὀκτὼ τόμοι. Ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως, μεταφράσας ἐκ τοῦ γερμανικοῦ, τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» ὑπὸ Γερβίνου, καὶ μετὰ θάνατον κατέλιπε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του εἰς τὸ Ἐθνικὸν πανεπιστήμιον, ἵνα ἐκ τῶν προσόδων αὐτοῦ τελῆται κατ' ἔτος νομικὸν διαγώνισμα ἀφορῶν τὸ ρωμαϊκόν, τὸ βυζαντινὸν ἢ τὸ ἀρχαῖον ἀττικὸν δίκαιον. Ὁ Σγούτας κατὰ τὴν ἐν Εὐρώπῃ διαμονήν του κατήρτισε λεύκωμα περιλαμβάνον διακόσια αὐτόγραφα ἐπιφανῶν ἐπιστημόνων καὶ κατέλιπεν αὐτὸ εἰς τὸ πανεπιστήμιον.

Σγούτειον *νομικὸν διαγώνισμα*. Ἱδρυθὲν διὰ τῆς ἀπὸ 31 Μαΐου 1876 διαθήκης τοῦ *Λ. Σγούτα*, προεκηρύχθη τὸ πρῶτον τῷ 1881 καὶ ἐφεξῆς μέχρι τοῦ 1930 δεκαεξάκις μὲ τὰ ἑξῆς θέματα: α΄) «Περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς παρὰ Ρωμαίοις καὶ Βυζαντινοῖς», β΄) «Περὶ κληρονομίας τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν», γ΄) «Ἡ τῆς προικὸς τύχη μετὰ τὴν λύσιν τοῦ γάμου», δ΄) «Περὶ συνεισφορᾶς (collatio) ἐν γένει κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν καὶ τὸ βυζαντινὸν δίκαιον καὶ κατὰ τὰ νῦν κρατοῦντα», ε΄) «Περὶ ὑποθηκῶν κατά τε τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν καὶ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον καὶ κατὰ τὸν νεώτερον ἑλληνικὸν νόμον τοῦ 1836 κλ.», στ΄) Περὶ διαζυγίου κατὰ τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον», ζ΄) «Τὸ ἀστικὸν δίκαιον εἰς τὴν Ἐκλογὴν τῶν Ἰσαύρων», η΄) «Τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιον ἐν τῇ ἑλληνικῇ νομολογίᾳ», θ΄) «Τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκρατόρων ἱστορικῶς καὶ δογματικῶς», ι΄) Αἱ παραλλαγαὶ τοῦ ἐν τῇ Ἑξαβίβλῳ τοῦ Ἀρμενοπούλου ἀστικοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν Βασιλικῶν», ια΄) «Ὁ ναυτικὸς νόμος τῶν Ροδίων», ιβ΄) «Ἡ ἀπαίτησις ἄνευ αἰτίας», ιγ΄) Ἡ ἔρευνα τῶν πρὸς προστασίαν τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησίας διατάξεων τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας καὶ εἰδικώτερον τῶν Νεαρῶν τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας», ιδ΄) «Ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου», ιε΄) «Τὸ ἀστικὸν δίκαιον κατὰ τὰς ἀποφάσεις Δημητρίου τοῦ Χωματιανοῦ ἀρχιεπισκόπου Α΄ Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Βουλγαρίας», ιστ΄) «Ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ βυζαντινῷ δικαίῳ». Ἐκ τῶν 16 διαγωνισμάτων τούτων ἐξετελέσθησαν ἐννέα (α΄—ζ΄, ια΄ καὶ ιγ΄). Δ. Α. Δ.

Σγρέτα */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πύλου τῆς ἐπαρχίας Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας Κάτ. (1928) 130.

σγραφίττο. Εἶδος τοιχογραφίας καὶ διακοσμήσεως, ἰταλικῆς προελεύσεως. Πρὸς τοῦτο βάφεται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου διὰ μελανοῦ ἢ τεφροῦ χρώματος ἐφ' ὑγροῦ (à fresco) καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἁπλώνεται στρῶμα λευκοῦ χρώματος μὲ βάσιν κολλώδεις οὐσίας. Μετὰ τὴν στέγνωσιν τοῦ χρώματος τούτου ἀποξύεται δι' ὀξέος ὀργάνου τὸ λευκὸν ἐπίστρωμα καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου σχεδιάζεται ἡ εἰκὼν ἢ ἡ διακόσμησις μὲ μελανὰς γραμμὰς τῆς πρώτης βαφῆς τοῦ τοίχου. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς διακοσμήσεως ἐπιχωριάζει εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ ἰδίως ἐν Χίῳ, ὅπου ἡ λαϊκὴ τέχνη, μάλιστα εἰς τὰ χωρία, διακοσμεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον τὰς ἐξωτερικὰς ὄψεις τῶν οἰκοδομημάτων. Ὁ τρόπος τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεται εἶναι παραπλήσιος πρὸς τὸν κλασσικὸν τοῦ σγραφίττο. Ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ ἐπιστρώματος τοῦ τοίχου (σουβᾶ) ἐπιτίθεται διὰ ραντισμοῦ γάλα ἀσβέστου (ἀσβέστωμα) καὶ πρὶν ἀκόμη ξηρανθῇ ἀφαιρεῖται διὰ μυστριοῦ ἢ ἄλλου ξέοντος ὀργάνου ἡ λευκὴ ἐπιφάνεια (τὸ ἀσβέστωμα) καὶ ἀπομένει ἡ ὑπόφαιος ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου (σουβᾶ). Διὰ τὴν διακόσμησιν ταύτην σχεδιάζουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γεωμετρικὰ σχήματα, τετράγωνα ἐναλλασσόμενα, ρόμβους κατὰ κορυφὴν συνδεδυασμένους, ταινίας καὶ κυκλικὰ ἢ ἐλλειψοειδῆ κοσμήματα, σπανίας δὲ καὶ παραστατικὰς εἰκόνας, ἰδίως θρησκευτικῆς μορφῆς, ἢ ἐπιγραφὰς καὶ χρονολογίας. Τὰ ὡραιότερα δείγματα τῆς λαϊκῆς ταύτης τέχνης εὑρίσκονται εἰς τὸ Πυργίον τῆς Χίου, τὴν Νάξον καὶ ἀλλαχοῦ. ΣΤ. Ξ.

Σδράλτση */Γεωγρ./*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 345, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μηλίτσα* (Σλήμιστα), 648. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Ἤδη μετωνομάσθη *Ἀμπελόκηποι*.

Σδρίν (Sdrin). Οἰκογένεια ἐκ τῶν εὐγενῶν τῆς Ἑπτανήσου, φέρουσα τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος. Ἔδρασεν ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Κερκύρᾳ.

σέ· δημοτ. πρόθ. ἀντὶ τῆς *εἰς* (βλ. λ.): «σὲ δέκα μέρες», «σὲ κάθε τόπο», «μέσα σὲ περιβόλι,—σὲ σπίτι» || καὶ πρὸ φωνήεντος: «σὲ ὅλα», «σὲ ὅ,τι θέλεις», «σὲ ἄσχημο καιρὸ ζοῦμε» (ὁ τύπος οὗτος τῆς προθέσεως *εἰς* ἀνεπτύχθη ἐκ τῆς συνεκφράσεως μετὰ λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ *ε* καὶ μάλιστα τῶν ἀντωνυμιῶν ὡς ἑξῆς: *εἰς ἐμὲ='ς ἐμὲ = σεμὲ = σὲ μέ, εἰς ἐκεῖνον='ς ἐκεῖνον=σεκεῖνον = σὲ κεῖνον*) || ἄλλοτε πρὸ φωνήεντος καὶ πρὸ τῶν ἄρθρων γίνεται 'ς: «'ς ὅ,τι θέλεις», «'ς ὅλον τὸν κόσμο», «'ς ἕνα μῆνα», «'ς τὸν πόλεμο καὶ 'ς τὸ σπαθί», «παίζει 'ς τ' ἀνοιχτά», «ἔπεσε 'ς τὰ μαλακά», «'ς τοῦ Γιάννη τὸ σπίτι», «'ς τοῦ διαβόλου τὴ μάνα». Ὁ τύπος οὗτος τῆς προθέσεως γράφεται καὶ σ' *ὅ,τι*, σ' *οὐλον*, ὡς ἐξ ἐκθλίψεως τοῦ *ε* τοῦ τύπου *σέ*, μετὰ δὲ τοῦ ἄρθρου γράφεται ὡς μία λέξις: *στόν, στήν, στοῦ* κτλ.

σέ, καὶ *σένα*· αἰτιατ. τοῦ ἑν. τῆς ἀντωνυμ. *σύ*.

Σὲ (Sée), ***Ζερμαίν***. Γάλλος κλινικός, ἰσραηλιτικῆς καταγωγῆς (1818—1896). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Παρισίοις τῷ 1846 μὲ τὴν διατριβὴν «Les effets du seigle ergoté sur le coeur et la circulation». Τῷ 1852 ἐγένετο ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων καὶ τῷ 1866 διεδέχθη τὸν Trousseau εἰς τὴν ἕδραν τῆς θεραπευτικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Παρισίων. Τῷ 1869 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας, τῷ δὲ 1876 τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς καὶ ἐξελέγη ἅμα μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Τέλος, ἀπὸ τοῦ 1876, διηύθυνε τὸ παθολογικὸν τμῆμα τοῦ νοσοκομείου Hôtel-Dieu. Ἠσχολήθη γονίμως μὲ τὴν ἔρευναν τοῦ ἄσθματος, τῶν φαινομένων τῶν προκαλούντων τὴν οὐραιμίαν, τῶν ἀμφιβόλων πνευμονικῶν φυματιάσεων (1884), τῶν ἁπλῶν ὡς καὶ εἰδικῶν (μὴ φυματιωδῶν) νόσων τῶν πνευμόνων (1885), τῆς ὑπερτροφίας τῆς καρδίας (1885), τῆς ὑγιεινῆς καὶ θεραπευτικῆς διαιτητικῆς τῶν ἀρρώστων (1887) κλπ. Σπουδαιότερα ἔργα του: «De la chorée et des affections nerveuses en général etc.» (1851) στεφθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, «Leçons de pathologie expérimentale etc...» κλπ. Ο. Ρ.

Σεαρὰ (Ceara) */Γεωγρ./*. Πολιτεία τῆς Βραζιλίας, κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἐμβαδοῦ 105.000 τ. χλμ. καὶ 1.610.000 (1929) κατοίκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πολλοὶ Ἰνδοί, Νέγροι καὶ μιγάδες. Τὸ ἔδαφος, λίαν ἀμμῶδες ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως εἰς τὰ παράλια, δασοσκεπὲς εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη, εἶναι ἀρκούντως εὔφορον εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰ ὑψίπεδα, παράγει δέ, ἐνισχυομένης τῆς καλλιεργείας διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως, βάμβακα, καπνόν, ὄρυζαν, σακχαροκάλαμον καὶ δημητριακά. Ἀνεπτυγμένη ἰδιαιτέρως εἶναι ἡ κτηνοτροφία (520.000 βόες, 930.000 αἰγοπρόβατα, 200.000 χοῖροι). Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν ἀποδίδει μέγαν πλοῦτον ἐκ τοῦ δι' ἐπιπλοποιίαν σκληροῦ ξύλου καὶ κυρίως ἐκ τῆς παραγωγῆς φυτικοῦ κηροῦ, ἀνερχομένης εἰς τὸ τρίτον τῆς ὅλης παραγωγῆς τῆς Βραζιλίας. Ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία εἶναι μικρά, ἀποτελουμένη ἐκ δύο μόνον γραμμῶν ἀπὸ τῆς παραλίας πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Πρωτεύουσα τῆς πολιτείας ἡ πόλις *Φορταλέζα*. Θ.Κ.

Σεὰτ (Scheat ἢ Sheat) */Ἀστρον./*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς β Πηγάσου. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι μεγέθους 2,61 καὶ φασματικοῦ τύπου Ma (βλ. λ. *Πήγασος*). Σ. Π.

— Σεὰτ (Scheat ἢ Sheat) */Ἀστρον./*· βλ. *Σκάτ*.

σεαυτοῦ, καὶ ***σαυτοῦ***· γενικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας τοῦ δευτέρου προσώπου.

Σέβ, ἢ ***Κὲβ*** */Αἰγυπτ. Μυθολ./*. Θεὸς Αἰγύπτιος προσωποποιῶν τὴν Γῆν. Ἦτο υἱὸς τοῦ Σοῦ, σύζυγος τῆς Νούτ, ἤτοι τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ πατὴρ τοῦ Ὀσίριδος, τοῦ Σέτ, τῆς Ἴσιδος καὶ τῆς Νεφθύος. Σύμβολον εἶχε τὴν νῆσσαν καὶ ὅταν παριστάνεται ἀνθρωπόμορφος φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸ πτηνόν. Ἐγέννησε τὸ ᾠόν, ἐξ οὗ ἀνεπήδησεν ἡ Γῆ καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆς. Γ. Λ. Α.

Digitized by Google

Σὲβ (Scève), ***Μαυρίκιος***. Γάλλος ποιητὴς (1500—1564). Σπουδαιότερα τῶν ἔργων εἶναι: «Δηλία» (1544), «Ὁ Ἀρίων» (1536), «Ἡ Σωλσαὶ» (1547) καὶ τὸ ἔπος «Ὁ μικρόκοσμος» (1562). Ὁ Σὲβ εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς λεγομένης ποιητικῆς σχολῆς τῆς Λυῶνος καὶ θεωρεῖται ὡς πρόδρομος τῆς Πλειάδος τῶν Γάλλων ποιητῶν. Γ. Ι. Β.

— **Σὲβ** (Colonel Sève)· ὁ γνωστότερος ὡς *Σολιμὰν πασᾶς* (βλ. λ.).

Σεβὰγκ *[Γεωγρ.]*. Ἀρμενικὴ ὀνομασία τῆς λίμνης *Γκοκτσὰ* (βλ. λ.).

Σεβαγκᾶ *[Γεωγρ.]*. Ἀρμενικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Μεγάλῃ Ἀρμενίᾳ *Λυχνίτιδος* λίμνης ἢ *Γκιὸκ τσάϊ* (βλ. τὰς λ.).

σεβαδίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Λίαν δηλητηριῶδες ἀλκαλοειδὲς τοῦ τύπου $C_{32}H_{49}NO_9$, ἀπαντῶν εἰς τὰ σπέρματα τῆς σεβαδίλλης. Σ. Γ.

σεβαία (ἡ) (Sebaea) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λεντιανοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας μὲ ἄνθη κατὰ κῦμα διατεταγμένα καὶ ἐνίοτε μονήρη. Γνωστὰ περὶ τὰ 15 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος χώρας καὶ εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Δ. Ν. Π.

σεβακικὸν *ὀξύ*, ἢ ***δεκανικὸν διοξὺ*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Κεκορεσμένον δικαρβονικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

$$HOOC.(CH_2)_8.COOH$$

σχηματιζόμενον κατὰ τὸ τάγγισμα τῶν λιπῶν ὡς καὶ διὰ ξηρᾶς ἀποστάξεως τοῦ ἐκ κικινελαίου σάπωνος. Κρυσταλλικὸν σῶμα τηκόμενον εἰς 133°. Σ. Γ.

Σεβάλδειοι *νῆσοι* (Sebaldinas) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα ὅπερ ἐδόθη ἐπί τινα καιρόν, μετὰ τὸ 1600, εἰς τὰς νήσους Φάλκλαντ ὑπὸ τοῦ ἐπισκεφθέντος ταύτας τότε Ὁλλανδοῦ ἐξερευνητοῦ Σέμπαλντ ντὲ Βαίρτ Αἱ νῆσοι αὗται κατόπιν ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων νῆσοι Ντανυκάν, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Γάλλου ἐφοπλιστοῦ Ντανυκάν, ὁ ὁποῖος τὰς ἐπεσκέφθη ἐπίσης κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα. Τὸ ὄνομα νῆσοι Σέμπαλντ ντὲ Βαίρτ παρέμεινε σήμερον πρὸς ὑποδήλωσιν μικρᾶς ὁμάδος νησίδων πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ ὅλου συγκροτήματος τῶν Φάλκλαντ. Μ. Δ. Β.

Σεβάλδος (Sébald), ***ἅγιος***. Δανὸς ἡγεμονόπαις, ὅστις, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η΄ αἰῶνος γεννηθείς, συνώδευσε τὸν ἅγιον Βιλλιβάλδον ἐν τῇ ἱεραποστολικῇ περιοδείᾳ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Γερμανίαν καὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου τοῦ ζήσας ὡς ἀναχωρητὴς ἀπέθανε περὶ τὸ 760. Τὸ ἱερὸν λείψανον αὐτοῦ εὕρηται ἐν ἐκκλησίᾳ τῆς Νυρεμβέργης, τιμωμένῃ ἐπ᾽ ὀνόματί του. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 19 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

Σεβαλιὲ (Chevallier), ***Γουλιέλμος-Σουλπίκιος***. Γάλλος ζωγράφος καὶ σχεδιαστής, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γκαβαρνὶ* (βλ. λ.).

— **Σεβαλιὲ** (Chevalier), ***Λουδοβῖκος***. Φιλέλλην Ἑλβετὸς ἀντισυνταγματάρχης, κατελθὼν εἰς τὴν μαχομένην Ἑλλάδα τῷ 1821 καὶ καταταγεὶς εἰς τὸ σῶμα τοῦ τακτικοῦ τάγματος, οὗτινος διωρίσθη λοχαγός. Ἐπολέμησε πολλαχοῦ καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὴν καταστρεπτικὴν μάχην τοῦ Πέτα τῇ 4 Ἰουλίου 1822. Τ. Ε. Ε.

— **Σεβαλιὲ** (Chevalier), ***Μιχαήλ***. Γάλλος οἰκονομολόγος (1806—1879). Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ πολυτεχνεῖον τῶν Παρισίων, ὑπηρέτησε δὲ ἐπί τινα χρόνον ὡς μηχανικὸς μεταλλείων. Μετὰ τὴν ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν προσεχώρησεν εἰς τὰς ἰδέας τοῦ Saint-Simon καὶ διετέλεσε συντάκτης τοῦ «Organisateur» καὶ τοῦ «Globe». Κατηγορηθεὶς διὰ τὰς ῥιζοσπαστικάς του ἰδέας, ἐτιμωρήθη διὰ φυλακίσεως. Χάρις ὅμως εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Thiers τῷ ἐχαρίσθη τὸ ἥμισυ τῆς ποινῆς, τῷ ἀνετέθησαν δὲ ἀποστολαὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Βραδύτερον διωρίσθη ἔκτακτος σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας καὶ καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Ὁ Σεβαλιὲ ὑπερημύνθη τοῦ συστήματος τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ ἐπεδίωξε τὴν ἐπέκτασιν τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας ἐν Γαλλίᾳ. Κατέλιπε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Lettres sur l'Amérique du Nord» (ἐντυπώσεις ἐκ ταξειδίου, 2 τόμ. 1836), «Des intérêts matériaux en France, routes, canaux, chemins de fer» (1837), «Cours d'économie politique» (6΄ ἔκδ. 1856—1866). Α. Α. Τ.

— **Σεβαλιὲ** (Chevalier), ***Ὀδυσσεύς***. Γάλλος κληρικὸς καὶ ἱστοριοδίφης (1841—1923). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν Λυῶνι, τῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὸ μέγα σεμινάριον τοῦ Ρομὰν (1891) καὶ ἐξελέγη ἔκτακτον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα ἐκκλησιαστικοϊστορικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἱστορικαὶ πηγαὶ τοῦ μεσαίωνος» (1905—1907), «Τοποβιβλιογραφία» (1894—1903), «Περὶ Παναγίας τῆς Λορέττης» (1906). Γ. Ι. Β

σεβαμόνο *[Θεατρ.]*. Λέξις ἰαπωνικὴ σημαίνουσα **τὰ ἠθῶν δράματα τοῦ λαϊκοῦ ἰαπωνικοῦ θεάτρου.**

σέβας (τό), πληθ. *σέβη*· μόνον κατ᾽ ὀνομ. καὶ αἰτ., σεβασμός: «ἀπονέμει τὸ προσῆκον σέβας», «τὰ σέβη μου εἰς τὸν πατέρα σας» ὡς χαιρετισμός.

σέβασμα (τό)· ὑποκείμενον λατρείας, θαυμασμοῦ· ‖ *σεβάσματα* (τά)· αἱ μετὰ σεβασμοῦ προσρήσεως, σέβη.

Σεβάσμια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Ρωμαϊκὴ ἑορτὴ μετ᾽ ἀγώνων (Augustalia) πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου (βλ. λ. *Αὐγουστάλια*). Ἐνωρὶς ἤρχισε νὰ τελῆται καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ δὴ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων αὐτοῦ ἢ καὶ δι᾽ ἄλλην αἰτίαν, ἔπειτα δ᾽ ὅμως εἰς τιμὴν αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος. Ε. ΔΙ. Κ.

σεβάσμιος, *—α, —ον*· ὁ ἄξιος σεβασμοῦ, σεβαστός, ἰδίᾳ ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ ἱερωμένων: «σεβάσμιος γέρων»· ‖ προσηγορία τοῦ προέδρου τεκτονικῆς στοᾶς· ‖ *σεβασμιώτατος* (ὁ)· προσηγορία ἐπισκόπου.

— **σεβασμία *σύνοδος***· βλ. λ. *ἐνδημοῦσα* σύνοδος.

σεβασμιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σεβασμίου, τίτλος καὶ προσηγορία ἐπισκόπου: «ὅ,τι ἐπιθυμεῖ ἡ σεβασμιότης σας».

σεβασμιώτατος (ὁ). Τίτλος ἀποδιδόμενος εἰς τοὺς μητροπολίτας, καὶ δὴ τὸ κατ᾽ ἀρχὰς εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει καλουμένους *γέροντας*, ἤτοι τοὺς ἐκ τῶν ἀρχιερέων προκρίτους καὶ εἰς τὰς περὶ τὴν βασιλεύουσαν μητροπόλεις ἐγκατεστημένους, οἵτινες ἐν χρόνοις παλαιοτέροις ἀπετέλουν καὶ μέλη τῆς ἐνδημούσης συνόδου (βλ. καὶ λ. *πανιερώτατος*). Π. Ν. Τ.

σεβασμὸς (ὁ)· τὸ νὰ σέβεταί τις: «ὁ πρὸς τὸν Θεὸν —, πρὸς τοὺς γονεῖς σεβασμός».

— **σεβασμοῦ *ἀμοιβαιότης*** *[Διεθν. Δίκ.]*· βλ. λ. *ἀμοιβαιότης*.

Σεβασσὺ (Chevassu), ***Μαυρίκιος***. Γάλλος χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1877. Ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς Παρισίων καὶ χειρουργὸς τῆς 9ης στρατιᾶς κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον. Ἔγραψε: «Le dosage de l' urée sanguine et la constante uréctique chez les urinaires chirurgicaux», (1912), «La prostatectomie sans anesthésie locale» (1912), «Le diagnostic précoce de la tuberculose rénale» (1922), «Les urémies curables» (1923) κλπ. Ο. Ρ.

Σεβάστεια (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο παρ᾽ ἀρχαίοις, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου (Augustus=Σεβαστός), οἱ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἱδρυθέντες ναοὶ καὶ τὰ ἱερά. Ἐκαλοῦντο ἐπίσης οἱ ἐν λόγῳ ναοὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ *Αὐγούστεια* ἢ *Καισάρεια*. Ἱδρυόμενοι ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος, ἀφιεροῦντο εἰς αὐτὸ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ ἰδιότητα. Τῶν Σεβαστείων ἔχομεν ἀναπαραστάσεις ἐπὶ νομισμάτων τῶν ἱδρυσασῶν ταῦτα πόλεων. Ε. ΔΙ. Κ.

Σεβάστεια (ἡ) (τουρκ. *Σιβὰζ* καὶ *Σουβὰζ*) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μερεκοὺν (τοῦ Παρυάδρου), εἰς ἀπόστασιν 2 χλμ. περίπου ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἅλυος, (Κυζὺλ-Ἰρμάκ), ὑπὸ 34° 40΄ Α. μήκους καὶ 39° 45΄ Β. πλάτους, εἰς ὕψος 1.302 μ. Εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. ἑκατέρωθεν τῆς πόλεως ὑπάρχουν δύο μεγάλαι γέφυραι, ἡ μία ἐπὶ τῆς πρὸς Καισάρειαν, ἡ δὲ ἄλλη ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Βαγδάτην ὁδοῦ. Ὑπάρχει καὶ τρίτη γέφυρα, τῆς ρωμαϊκῆς αὕτη ἐποχῆς, ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Τοκάτην ὁδοῦ. Ἡ πόλις ἔχει ὄψιν λίαν πένθιμον, ὡς ἐκ τοῦ φαιοῦ χρώματος τῶν οἰκιῶν της. Διασχίζεται ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ὑπὸ τῆς ἐκ τοῦ Εὐξείνου εἰς Βαγδάτην ἀγούσης ὁδοῦ. Σήμερον συνδέεται (ἀπὸ τοῦ 1927) διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τῆς Καισαρείας καὶ διὰ ταύτης μετὰ τῆς Ἀγκύρας, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ καὶ δι᾽ Ἀμασείας μετὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Σαμψοῦντος. Κάτ. 29.706 (1927). Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἐφέρετο μὲ 43.122 κατ., ἐξ ὧν ὑπὲρ τοὺς 1.500 Ἕλληνες καὶ 9.100 Ἀρμένιοι.

Ἡ τέως ἑλληνικὴ κοινότης Σεβαστείας εἶχε σχολὴν καὶ ναὸν (ἄλλοτε ἀρμενικὸν) τιμώμενον ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Οἱ Ἀρμένιοι εἶχον πολλὰς καὶ καλὰς σχολάς. Πρὸς Δ. τῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν ¼ ὥρας, ἐξετείνετο ἄλλοτε ἡ λίμνη τῆς Σεβαστείας, εἰς τὴν ὁποίαν ῥιφθέντες ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον οἱ ἅγιοι Τεσσαράκοντα μάρτυρες (Ἅγιοι Σαράντα) τῇ 9ῃ Μαρτίου 320.

Πολλαὶ ἀρμενικαὶ ἱστορικαὶ παραδόσεις σχετίζονται πρὸς τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς πόλεως. Ἓν τῶν παρεκκλησίων τῆς εἰς ἀπόστασιν 2 χλμ. κειμένης ἀρμενικῆς μονῆς τοῦ Σοὺρπ-Νισὰν (τοῦ Τιμίου Σταυροῦ) θεωρεῖται κτίσμα τοῦ ἀποστόλου Θαδδαίου. Ἐκτὸς τῶν ἀρμενικῶν ὑπάρχουν καὶ ἱκανὰ σελτζουκικὰ μνημεῖα, μεταξὺ δὲ ἄλλων τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Γὲκ-Μεδρεσὲ γνωστὸν τζαμίον, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἀρχιτέκτονος Καλογιάννου τοῦ ἐξ Ἰκονίου τῷ 1271—1272.

Τὸ κλῖμα τῆς πόλεως καὶ τῆς πέριξ πεδιάδος εἶναι τὸν χειμῶνα ψυχρόν. Ἐν τῇ πόλει ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ χειμῶνος εἶναι —20°, τοῦ δὲ θέρους +25°. Οἱ ποταμοὶ παγώνουν τὸν χειμῶνα.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ σημερινὴ Σεβάστεια δὲν κεῖται ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Σεβαστῆς*, ἐξ ἧς ἕλκει τὸ ὄνομα. Τὰ ἐρείπια ταύτης κεῖνται εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς πόλεως, παρὰ τὸ χωρίον Γκαβράς, ἐπὶ τοῦ Ἅλυος. Ἡ ἀρχαία *Σεβαστή*, διάσημος διὰ τὸν ἐκεῖ ναὸν τοῦ θεοῦ Μηνὸς Φαρνάκου ἢ Λίνου, ὠνομάζετο ἀρχικῶς *Κάβειρα*. Ὁ Πομπήϊος μετωνόμασε τὴν πόλιν εἰς *Διόσπολιν*, ἥτις ἦτο μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τοῦ Πόντου, ὅτε ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος παρεχώρησε τὴν χώραν ταύτην εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Φαρνάκου. Τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου περιῆλθε κατόπιν εἰς τὸν Πολέμωνα, ὅστις κατέλιπεν αὐτὸ ἀποθνήσκων εἰς τὴν χήραν του Πυθοδωρίδα. Αὕτη ἐπεξέτεινε τὴν Διόσπολιν καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν εἰς *Σεβαστήν*, πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου (Σεβαστοῦ). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχεν ἀκόμη ὁ ναὸς τοῦ Μηνὸς Φαρνάκου, ἐξυπηρετούμενος ὑπὸ πολλῶν ἱεροδούλων. Πολέμων ὁ Β΄, υἱὸς τῆς Πυθοδωρίδος, ὅστις διεδέχθη αὐτήν, ἐξεχώρησε τὸ βασίλειόν του εἰς τὸν Νέρωνα, ἔκτοτε δὲ ἡ Σεβαστὴ ἀπετέλεσε μέρος τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ὅτε δὲ ὁ Ἰουστινιανός, νικήσας τοὺς Πέρσας, διήρεσε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰς τέσσαρας μεγάλας ἐπαρχίας, ἡ δευτέρα κατὰ σπουδαιότητα εἶχεν ὡς πρωτεύουσαν τὴν πόλιν ταύτην. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπεσκεύασε τὰ τείχη αὐτῆς καὶ ἀνήγειρε φρούριον ἐπὶ τοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως λόφου.

Τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας Σενεχερὶμ ἀντήλλαξε τὴν ἀρμενικὴν ἐπαρχίαν Βασπουραγκὰν μὲ τὴν Σεβαστήν, 8 ἄλλας πόλεις καὶ 4000 χωρία. Ἀνήγαγε τότε τὴν Σεβαστὴν εἰς πρωτεύουσαν τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὴν διὰ πολλῶν μνημείων. Κυριευθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν Σελτζούκων, περιῆλθε τῷ 1397 εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς Τούρκους ἐπὶ Βαγιαζὶτ τοῦ Α΄. Τῷ 1400 κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Ταμερλᾶνος, ἀφοῦ διέταξε νὰ καταπατηθοῦν ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ 4.000 παιδία, τὰ ὁποῖα ἐξέπεμψαν πρὸς αὐτὸν οἱ κάτοικοι κρατοῦντα τὸ Κοράνιον, ὅπως τὸν ἐξιλεώσουν. Ὁ Τάταρος ἐπιδρομεὺς ἀφῄρεσε μὲν εὐλαβῶς τὸ Κοράνιον, δὲν ἐφείσθη ὅμως τῆς ζωῆς τῶν παιδίων. Ἡ θέσις, ὅπου διεπράχθη τὸ ἀνοσιούργημα, ὠνομάσθη Μαύρη Πλατεῖα, εὑρίσκεται δὲ παρὰ τὸ τέως ἀρμενικὸν νεκροταφεῖον τοῦ Σοὺρπ-Κεβόρκ. Ὁ Ταμερλᾶνος ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τοὺς κατοίκους, ἀλλ᾽ οἱ 4 000 ἄνδρες τῆς ὀθωμανικῆς φρουρᾶς ἐτάφησαν ζῶντες, οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ ἡ πόλις ἐπυρπολήθη παρασπόνδως. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ταμερλάνου ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Σεβάστεια, μετονομασθεῖσα εἰς Σιβάζ, ἐπανῆλθεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Σεβαστειανὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου, ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Δράμας. Κάτ. (1928) 309. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γενῆ Τσιφλίκ*.

Σεβαστέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μαραθοκάμπου, τῆς νήσου, ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 29.

Σεβαστὴ (ἡ). Ἐπίκλησις τῶν Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν αὐτοκρατειρῶν, καθ᾽ ἑλληνικὴν ἀπόδοσιν τοῦ λατινικοῦ augusta· ἄλλως καὶ *Αὐγούστα*.

Σεβαστὴ (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τῆς νησῖδος Ἐλαιούσης ἢ Ἐλαιοῦντος, προσκειμένης εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τραχείας Κιλικίας, βορειοανατολικῶς τῆς Κωρύκου (νῦν Κοργκός). Συνοικήσας αὐτὴν ὁ Ἀρχέλαος, βασιλεὺς τῆς Καππαδοκίας, εἰς τὸν ὁποῖον παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὅλη ἡ Τραχεῖα Κιλικία, πλὴν τῆς Σελευκείας, «κατεσκευάσατο αὐτὴν βασίλειον» καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν *Σεβαστήν*, πρὸς τιμὴν τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου. Κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 8 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Κιλικίας Πρώτης ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ταρσοῦ.

Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς χαλκᾶ μετ᾽ εἰκόνων τοῦ Ἀντιόχου Δ΄ βασιλέως τῆς Κομμαγηνῆς καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἰωτάπης καὶ αὐτόνομα καὶ αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Οὐαλεριανοῦ. Ἡνώθη ἐνωρίτατα μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς, τὰ δ᾽ ἐρείπια αὐτῆς κεῖνται περὶ τὰ 35—40 χλμ. βορειοανατολικῶς τῆς Σελευκείας. Εἶναι ἡ σύγχρονος *Ἁγιάς*. Α. Θ. Σ.

— **Σεβαστὴ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Μεγάλης Φρυγίας, περὶ τὰ 15 χλμ. πρὸς Β. τῆς Εὐμενείας (νῦν Ἰσικλί). Κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 39 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Καπατιανῆς ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Λαοδικείας (νῦν Ἐσκῆ-Χισάρ, παρὰ τὸ Δενιζλῆ). Σῴζονται αὐτοκρατορικὰ νομίσματα αὐτῆς ἀπὸ

Digitized by Google

τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Τρ. Γάλλου. Σήμερον καλεῖται *Σιβασλῆ*. Α. Θ. Σ.

— **Σεβαστή** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Παλαιοτέρα ὀνομασία τῆς *Σεβαστείας* (βλ. λ.).

— **Σεβαστή** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ἡ ἀρχαία Σαμάρεια ἐν Παλαιστίνῃ, μετονομασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου Σεβαστή (*Στράβ.* XVI, 760). Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ὡς μία τῶν 22 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παλαιστίνης Πρώτης, ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἱεροσολύμων. Σῴζονται αὐτοκρατορικὰ νομίσματα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Νέρωνος μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, πρὸς δὲ καὶ ἀποικιακὰ μετὰ τὸν Σεπτίμιον Σεβῆρον. Α. Θ. Σ.

— **Σεβαστή** [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Κατερίνης τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Κατερίνης) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 565. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ξυλαγανῆς τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 119. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σεβεντεκλῆ*.

Σεβαστιανά [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Σκύδρας (Βερτεκὸπ) τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης τοῦ νομοῦ Πέλλης. Κάτ. (1928) 589. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βίγκενι*.

Σεβαστιανή, *ἁγία*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου δύο ἅγιαι.—1) Ἡ ἐν Μαρκιανουπόλει τῆς Μοισίας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δομιτιανοῦ (81—96) ζῶσα, ἥτις συλληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Σεργίου Ἰούστου καὶ παραπεμφθεῖσα εἰς τὸν Ἰομπιανόν, ἄρχοντα Ἡρακλείας, ὑπεβλήθη εἰς σκληρότατα βασανιστήρια καὶ τέλος ἀπετμήθη τὴν κεφαλήν. Ἑορτάζεται τὴν 24 Ὀκτωβρίου. —2) Ἡ θαυματουργός, ἥτις ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀκμάσασα ἑορτάζεται τὴν 7 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Σεβαστιάνης. Ὑποστράτηγος Γάλλος, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Γ' ἀποσταλέντος στρατηγοῦ Μαιζῶνος. Οὗτος διαταχθεὶς κατέλαβε τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1827 τὸ φρούριον Πυλίας Κορώνην. Τ. Ε. Ε.

Σεβαστιάνι (Sebastiani), *Ἰωσήφ*. Ἱεραπόστολος (1623—1689) μεταβὰς τρὶς εἰς Ἰνδίας καὶ κατόπιν διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα ἀποστολικὸς ἐπικέπτης τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τέλος ἐπίσκοπος ἐν Bisignano τῆς Καλαβρίας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἔγραψε διάφορα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερον τό: «Viaggio e navigatione dell' Arcipelago 1666—1667» (Roma 1687)

Σεβαστιανός, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φέρουν τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐκ Μεδιολάνων τῆς Ἰταλίας μάρτυς, ὅστις, ὢν ἀξιωματικὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐν Ρώμῃ, ἐθανατώθη, διότι ἐστήριζε τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 18 Δεκεμβρίου, ὑπὸ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς τὴν 20 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ σύζυγος τῆς μετὰ Φωτεινῆς καὶ ἄλλων μαρτυρούντων θάνατον ὑποστάς, ἑορτάζεται ὑπὸ μὲν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 26 Φεβρουαρίου, ὑπὸ δὲ τῆς ρωμαϊκῆς τὴν 20 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

—**Σεβαστιανός**. Βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας (1554—1578). Ἡγήθη σταυροφορίας κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικῆς. Τῷ 1574 ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ταγγέρης, κατά τινα δὲ ἄλλην ἐκστρατείαν (1578) ἡττηθεὶς ἐφονεύθη εἰς τὴν παρὰ τὸ Ἀλκασάρ-Ἀλκιμπὶρ μάχην. Γ. Ι. Β.

— **Σεβαστιανὸς** (*Νικοκάβουρας*), ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας καὶ Παξῶν (1899—1920). Ἐγεννήθη τῷ 1852 εἰς τὰ Σφακερὰ τῆς Κερκύρας. Τῷ 1878 ἐκάρη μοναχὸς τῆς μονῆς Παλαιοκαστρίτσης, τῷ 1880 ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ τῷ 1882 πρεσβύτερος, σταλεὶς εἰς Βενετίαν ἐφημέριος τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐνεγράφη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, παρακολουθήσας τὰ μαθήματα τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας. Τῷ 1888 ἐξεφώνησεν ἐπικήδειον ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν εἰς τὸν περίφημον καθηγητὴν τῆς φιλοσοφίας Ferrai. Τῷ 1899 ἐχειροτονήθη ἐν Ἀθήναις ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας καὶ Παξῶν. Εὑρὼν τὴν ἐκκλησίαν του ἐν πλήρει ναυαγίᾳ, κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν. Ἀνεκαίνισεν ἰδίᾳ δαπάνῃ τὸ οἴκημα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἐπλούτισε διὰ πινακοθήκης, περισυλλέξας τῇδε κἀκεῖσε διεσκορπισμένας εἰκόνας ἀρχιερέων καὶ πρωτοπαπάδων. Διεχειρίσθη στοργικῶς τὸ Πετριδείον κληροδότημα, περιουσίαν σημαντικήν, τῆς χειροτονίας κλπ. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα συγγράμματα, ἰταλιστὶ καὶ ἑλληνιστί, καὶ διατριβὰς ἐν τῇ «Σιών», «Ἀναπλάσει» «Ἱερῷ Συνδέσμῳ» καὶ «Πανταίνῳ». Ἀπέθανε τῷ 1920. Π. Θ. Σ.

Σεβαστιανοῦ *ἁγίου μουσεῖον* (Museo di San Sebastiano). Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον ἐν Ρώμῃ, ἱδρυθὲν τῷ 1930 παρὰ τὸν ὁμώνυμον ναόν, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Ἐν αὐτῷ ἐναπετέθησαν πάντα τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ἅτινα ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς τῆς Ρώμης, ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ ἐντεῦθεν. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι τεμάχια τοιχογραφιῶν, διάφορα σκεύη ἐξ ὑάλου καὶ ὀπτῆς γῆς, ὡς λαμπτῆρες, λήκυθοι, ἐνώτια κτλ. καθὼς καὶ σαρκοφάγοι, μὲ διαφόρους ἀναγλύφους ἀναπαραστάσεις σκηνῶν ἐκ τῆς ζωῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ ἀνευρέθησαν λείψανα ρωμαϊκῶν οἰκιῶν τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, μὲ τοίχους φέροντας ψηφιδωτὰ καὶ τελείως διασωθείσας νωπογραφίας καὶ ἄλλας διακοσμήσεις, μὲ πολλὰς χριστιανικὰς καὶ ἐθνικὰς ἐπιγραφάς. Ἐν τῷ μουσείῳ τούτῳ ἐναπετέθησαν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀνευρεθέντων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων κατὰ τὰς ἐργασίας πρὸς διαρρύθμισιν τῶν ὁδῶν τῆς Ρώμης κατὰ τὰ ἔτη 1926—1932 διὰ τῆς κατεδαφίσεως παλαιῶν οἰκημάτων. Μ. Δ. Β.

Σεβαστιάνωφ, *Πέτρος*. Πανσλαυϊστὴς Ρῶσος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Περιηγήθη τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου κατὰ τὸ 1858, ἐπὶ μακρὸν διατρίψας καὶ σκανδαλωδῶς ἐργαζόμενος ὑπὲρ τοῦ πανσλαυϊσμοῦ, ἐπεζήτησε νὰ ὑπαγάγῃ τὴν διάσημον μονὴν τοῦ Κουτλουμουσίου ὑπὸ Ρώσον ἡγούμενον. Ἔλαβεν ὅμως πλείστας φωτογραφίας κειμηλίων καὶ ἀντίγραφα ἐπισήμων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα σήμερον κεῖνται ἀνέκδοτα ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Πετρουπόλει Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Τ. Ε. Ε.

Σεβαστοκράτωρ (ὁ) [*Βυζ.*]. Τίτλος βυζαντινός, καθιερωθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118). Ὁ σεβαστοκράτωρ ἐν τῇ αὐλικῇ ἱεραρχίᾳ ἦτο δεύτερος μετὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ στολή του ἦτο πολυτελεστάτη, προσεφωνεῖτο δὲ «δέσποτά μου σεβαστοκράτορ» καὶ «ἡ βασιλεία σου». Κατὰ τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοκράτορος, ἱστάμενος ὄπισθεν αὐτοῦ ἐκράτει μετὰ τῶν δεσποτῶν (δηλαδὴ τῶν υἱῶν ἢ ἀδελφῶν τοῦ αὐτοκράτορος) τὴν ἀσπίδα, ἐπὶ τῆς ὁποίας, κατὰ παλαιότατον ρωμαϊκὸν ἔθιμον, ἀνυψοῦτο οὗτος. Ὁ μέλλων νὰ λάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ σεβαστοκράτορος προσήρχετο εἴς τινα τῶν μεγάλων αἰθουσῶν τοῦ παλατίου, ὅπου ἠσπάζετο τοὺς πόδας τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἔθετε κατόπιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀναγορευομένου τὸ σεβαστοκρατορικὸν στέμμα ὑπὸ τὰς εὐφημίας τῶν παρισταμένων. Μετὰ τὴν τελετὴν ὁ νέος σεβαστοκράτωρ ἀπήρχετο ἔφιππος εἰς τὴν οἰκίαν του, φέρων τὴν μεγαλοπρεπῆ στολὴν αὐτοῦ καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχόντων. Ἡ σύζυγος τοῦ σεβαστοκράτορος, ἥτις ἐκαλεῖτο *σεβαστοκρατόρισσα*, κατεῖχεν ὡσαύτως τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰς διαφόρους αὐλικὰς τελετὰς καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ν. ΚΛΣ

Σεβαστὸν [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Κιλκὶς τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. (1928) 308. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σέσλοβον*.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 158. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Σεβαστόπολις [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον, ὅρμος καὶ πόλισμα τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου πόντου «ἐς ὅπερ στρατόπεδον τελευτᾷ Ρωμαίοις ἡ ἐπικράτεια, ἐν δεξιᾷ εἰσπλεόντων ἐς τὸν Πόντον» (*'Αρριαν.* Περίπλ. Εὐξ. § 25—26). Ἀρχαιότερον *Διοσκουριάς*, εἶναι ἡ σύγχρονος *Ἰσκουριὲ* (πλάτ. 42° 42' Β., μήκ. 41° 26' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2235: Fort Anakria to Kertch). Σ. Ε. Λ.

—**Σεβαστόπολις** [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ.λ. *Σεβαστούπολις*).

Σεβαστόπουλος, *Ἀμπρουτζῆς*. Χῖος λόγιος ἐν Βουκουρεστίῳ. Ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Μολδαβίᾳ κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τῶν ἱερολοχιτῶν καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Σκουλενίου (17 Ἰουνίου 1821).

— **Σεβαστόπουλος**, *Κωνσταντῖνος*. Χῖος ἔμπορος καὶ λόγιος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κατὰ τὴν καταστροφὴν (1822) τῆς πατρίδος του ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον ἐπλούτησεν. Ἀποθανὼν τῇ 1 Νοεμβρίου 1907 κατέλιπε πᾶσαν τὴν περιουσίαν του εἰς φιλανθρωπικοὺς σκοπούς, πρὸς ἵδρυσιν τῆς «Σεβαστοπουλείου Σχολῆς» καὶ τοῦ ὁμωνύμου γλωσσικοῦ διαγωνίσματος.

—**Σεβαστόπουλος**, *Πανταλέων*. Κατήγετο ἐκ Χίου, ὅπου καὶ ἐσπούδασεν ἀρχομένου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἀπελθὼν κατόπιν εἰς Σμύρνην, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπλούτησε. Τῷ 1733 συνήργησε μετὰ τῶν ἐμπόρων Γ. Ὁμήρου καὶ Γ. Βιτάλη εἰς τὴν σύστασιν τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Φοβούμενος δὲ τὰς τουρκικὰς ἐπεμβάσεις, ὑπήγαγεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, ἀποθανὼν δὲ ἐκληροδότησεν αὐτῇ μέγα χρηματικὸν ποσόν. Τ. Ε. Ε.

σεβαστός, *—ή, —όν* ὁ ἄξιος σεβασμοῦ, σεβάσμιος.

— **Σεβαστός**. Συνήθης ἐπίκλησις τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπόδοσις τοῦ λατινικοῦ *Αὔγουστος* (Augustus).

Σεβαστὸς (ὁ). Μὴν διαφόρων ἑλληνικῶν πόλεων ἢ χωρῶν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, καθ' ἑλληνικὴν ἀπόδοσιν τοῦ καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ χρησιμοποιηθέντος λατινικοῦ Αὔγουστος (Augustus). Ἐν τῷ παλαιοτέρῳ κυπριακῷ μηνολογίῳ (Α' π.Χ. αἰών) ἦτο ὁ πρῶτος μὴν τοῦ ἔτους, ἔχων 31 ἡμέρας καὶ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ ἀπὸ 2 Ὀκτωβρίου μέχρι 1 Νοεμβρίου διάστημα· ἐν δὲ τῷ νεωτέρῳ μηνολογίῳ τῆς ἰδίας νήσου εἶχε 30 ἡμέρας καὶ ἀντεστοίχει πρὸς τὸ ἀπὸ 21 Φεβρουαρίου μέχρις 22 Μαρτίου διάστημα. Ἐν Αἰγύπτῳ ἦτο ἐπίσης πρῶτος τοῦ ἔτους μὴν (Α'—Γ' μ.Χ. αἰών), ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν παλαιότερον Θὼθ ἢ Σεπτέμβριον. Π. Ν. Π.

σεβαστὸς (ὁ) (Sebastus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τριγλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 35 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ ψυχρὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἔχουσι πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τοὺς σκορπίους. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σεβαστὸς ὁ νορβηγικὸς* (Sebastus Norvegicus), ὅστις προσομοιάζει πρὸς τὴν *πέρκην τὴν κοινὴν* καὶ ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὰς βορείας θαλάσσας, σπανιώτερον δὲ εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἐνδιαιτᾶται εἰς τὴν ἰλὺν τοῦ πυθμένος καὶ μόνον κατὰ τὰς μεγάλας τρικυμίας πλησιάζει τὰς ἀκτάς. Τὸ κρέας του εἶναι τρυφερὸν καὶ νόστιμον καὶ τρώγεται βεβρασμένον ἢ ἁπλῶς ξηραινόμενον. Εἰς τὴν Μεσόγειον συνηθέστερον ἀπαντᾷ ὁ *σεβαστὸς ὁ δακτυλόπτερος* (Sebastus dactylopterus), ὅστις ἔχει μέτριον μέγεθος, σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ λεπίων καὶ ζωηρῶς μελανοκυανοῦν μετ' ἀργυροχρύσων ἀποχρώσεων. Ἁλιεύεται ἐντατικῶς διὰ τὸ νοστιμώτατον κρέας του. Δ. Ν. Π.

Σεβαστὸς ὁ δακτυλόπτερος.

Σεβαστός. Ὄνομα ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Κρήτης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑνετοκρατίας (1204—1669), προερχομένης ἐκ τῆς εὐγενοῦς καὶ ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τῶν Σκορδιλῶν καὶ συγγενευούσης μετὰ τῶν ἐπίσης εὐγενῶν καὶ ἰσχυρῶν οἰκογενειῶν τῶν Μελισσηνῶν, τῶν Ἀρχολέων κ.ἄ. Μετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὰς πρώτας ἐναντίον τῶν Ἑνετῶν ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν. Ἐπιβληθεῖσα δὲ κατόπιν εἰς τοὺς κατακτητάς, ἔλαβε πλουσιώτατα τιμάρια καὶ ἀνεγράφη εἰς τὴν βίβλον τῶν εὐγενῶν τῆς Κρήτης. Ν. ΚΛΣ

— **Σεβαστός**, *Ἀντώνιος*. Κρὴς λόγιος καὶ ἰατρὸς τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' καὶ ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, ὅπου ἠξιώθη τοῦ διδακτορικοῦ πτυχίου τῷ 1704. Τ. Ε. Ε.

— **Σεβαστός**, *Κυμινήτης*. Τραπεζούντιος λόγιος (βλ. λ. *Κυμινήτης Σεβαστός*).

Σεβαστούπολις [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Μία τῶν πέντε πόλεων τῆς τρίτης ἐπαρχίας Θράκης, ὑπὸ κονσουλάριον, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ἀγνώστου ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

Σεβαστούπολις [*Γεωγρ.*]. Πόλις τοῦ ρωσικοῦ σοβιετικοῦ κράτους τῆς Κριμαίας. Κάτ. 67.412. Εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον συχναζομένων λουτροπόλεων τῆς Ρωσίας λόγῳ τοῦ εὐκραοῦς κλίματος αὐτῆς. Ἡ πόλις ἐγείρεται πρὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως Χερσόνος, ἥτις κατηδαφίσθη τῷ 1383 ὑπὸ τοῦ Λιθουανοῦ Ὄλγκερ. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης οἱ Τάταροι ἵδρυσαν πολίχνην ὀνομαζομένην *Ἀχτιάρ*, τὴν ὁποίαν ὁ κυριεύσας τὴν Κριμαίαν πρίγκιψ Ποτέμκιν μετωνόμασε *Σεβαστούπολιν* (1784). Βραδύτερον περιετειχίσθη αὕτη διὰ μεγάλων ὀχυρωματικῶν ἔργων, κυρίως ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α', ὅστις κατέστησεν αὐτὴν τὸν σημαντικώτερον πολεμικὸν λιμένα τοῦ Εὐξείνου πόντου. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἡ πόλις κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν. Λήξαντος τοῦ πολέμου δὲν εἶχον ἀπομείνει ἐκ τῶν κατοίκων της εἰμὴ πέντε χιλιάδες. Κατὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν συνθήκην κατηδαφίσθησαν πάντα τὰ ὀχυρώματα αὐτῆς καὶ ἡ Ρωσία ὑπεχρεώθη νὰ μὴ ἐγείρῃ ἄλλα τοιαῦτα. Διὰ τῆς συνθήκης ὅμως τῶν Παρισίων τοῦ 1871 ἤρθησαν οἱ ὅροι οὗτοι τῆς προγενεστέρας συνθήκης, νέα δὲ ὀχυρώματα ἠγέρθησαν. Ἡ Σεβαστούπολις ἐγένετο ὁ κύριος πολεμικὸς λιμὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου, συσταθέντων ἐν αὐτῇ μεγάλων ναυπηγείων, καὶ ἀπέκτησε τὴν πρώην εὐημερίαν της, ἐχαράχθη δὲ νέον σχέδιον, διηνοίχθησαν εὐρεῖαι λεωφόροι δενδρόφυτοι καὶ διεκοσμήθη δι' ὡραίων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν, οὕτω δὲ ἀπέκτησε μεγάλην ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν

Digitized by Google

κίνησιν. Τὰ κυριώτερα τῶν οἰκοδομημάτων της εἶναι αἱ δύο ναυτικαί της σχολαί, ὁ βιολογικὸς σταθμὸς μετὰ ἐνυδρείου, τὸ μουσεῖον τῆς πολιορκίας τοῦ 1854 καὶ τὰ μνημεῖα τῶν ναυάρχων καὶ στρατηγῶν τῶν διαπρεψάντων κατ' αὐτήν. Θ. Β.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Διὰ τὰς μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1855 ἐπιχειρήσεις ἐν Κριμαίᾳ ἐν σχέσει πρὸς τὴν Σεβαστούπολιν, βλ. λ. *Κριμαϊκὸς* πόλεμος. Αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1855 διεξαχθεῖσαι ἐπιχειρήσεις φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐπιχειρήσεις τῆς Σεβαστουπόλεως* (Ἰούνιος—9 Σεπτεμβρίου 1855). Τὸν Μάϊον τοῦ 1855 ἡ ὀχύρωσις τῆς Σεβαστουπόλεως ἦτο ἡ ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένη. Ληπτέον ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ γραμμὴ ἀμύνης ἦτο συνεχὴς ἁπλῆ γραμμὴ χαρακώματος, συνενοῦσα τὰ ὀχυρά. Κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν οἱ Σύμμαχοι εἶχον φθάσει μέχρι τῶν ἐν τῷ σχήματι σημειουμένων παραλλήλων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἅπασαι αἱ ἐπιχειρήσεις της Σεβαστουπόλεως εἰς ἓν καὶ μόνον ἀπέβλεπον: εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Μαλακὸφ καὶ τοῦ Ρεντάν. Διὰ τὴν 7ην Ἰουνίου 1855 ὠργανώθη ἐπίθεσις ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Πρασίνου λόφου, ταχθεῖσα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Μποσκιέ. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀφοῦ ἐδόθη τὴν 17ην ὥραν τὸ σῆμα τῆς ἐφόδου διὰ πυραύλων, ἐξώρμησαν αἱ φάλαγγες ἐφόδου, ἃς δὲν κατώρθωσαν ν' ἀνακόψουν τὰ συγκεντρωμένα πυρὰ τῶν ὀχυρῶν Μαλακὸφ καὶ Ρεντάν, δι' ὃ πρὸς τὴν ἑσπέραν ἐξηναγκάσθησαν οἱ Ρῶσοι νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὰς προκεχωρημένας θέσεις των, καὶ τότε οἱ Γάλλοι ἐγένοντο κύριοι τοῦ Πρασίνου λόφου καὶ προσήγγισαν ἐπαρκῶς πρὸς τὸ Μαλακόφ. Οἱ Ρῶσοι προσεπάθησαν κατὰ τὴν νύκτα 7—8 Ἰουνίου ν' ἀνακαταλάβωσι τ' ἀπολεσθέντα ὀχυρά, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον χρόνον ἐπετέθησαν δυτικώτερον καὶ οἱ Ἄγγλοι, ἀλλά, καίτοι ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τῶν Ρώσων, προσήγγισαν ἐν τούτοις τὸ Ρεντάν. Ὁ βομβαρδισμὸς κατὰ τῶν ρωσικῶν ὀχυρῶν ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς 11ης Ἰουνίου, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Τὴν 17ην Ἰουνίου οἱ Γάλλοι εἶχον προχωρήσει τὰς παραλλήλους των μέχρι 400 μέτρων ἀπὸ τοῦ Μαλακόφ, οἱ δ' Ἄγγλοι μέχρι 250 ἀπὸ τοῦ Ρεντάν. Ἐνθαρρυνθεὶς ὁ Πελισσιὲ ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς 7ης Ἰουνίου, διέταξεν ὅπως ἐκτελεσθῇ νέα τοιαύτη τὴν 18ην Ἰουνίου. Τὴν νύκτα τῆς 17—18 συνεκεντρώθησαν τὰ διάφορα σώματα, ἀλλ' αἱ κινήσεις τῶν σωμάτων τούτων ἐγένοντο ἀντιληπταὶ ὑπὸ τῶν Ρώσων, δυνηθέντων οὕτω νὰ λάβωσι τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ προαστείου Καραμπελνάγια, πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς συμμαχικῆς ἐπιθέσεως. Ἡ ἐξόρμησις ὡρίσθη διὰ τὴν 3ην ὥραν, ἀλλ' ἐνῷ ἐγίνετο ἡ συγκέντρωσις, ἐπῆλθε συμπλοκὴ μεταξὺ ἀκραίου τινὸς τμήματος γαλλικῆς μεραρχίας καὶ ρωσικῆς τινος περιπόλου, ἥτις συμπλοκὴ ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ ἀγῶνος, τῶν Ρώσων ὄντων ἤδη ἑτοίμων. Αἱ συμμαχικαὶ μονάδες προκατελήφθησαν ἐν τῇ ἐπιθέσει ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἀποτέλεσμα δ' ὑπῆρξε τὸ ν' ἀποτύχῃ ἡ συμμαχικὴ αὕτη ἐπίθεσις μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε τὴν 8ην ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης νὰ διαταχθῇ ὑπὸ τοῦ Πελισσιὲ νὰ ἐπιστρέψωσιν αἱ διάφοροι μονάδες εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεώς των. Κατὰ τὴν ἰδίαν ταύτην ἡμέραν ἐπετέθησαν οἱ Ἄγγλοι κατὰ τοῦ Ρεντάν, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς. Οι Ρῶσοι, ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης τῶν Συμμάχων, ἐξετέλεσαν ἔξοδον μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν προσβολῆς τοῦ πρὸς τὸν Τσερνάγια συμμαχικοῦ στρατεύματος, ἐξ ἧς προῆλθε, τὴν 16ην Αὐγούστου 1855, ἡ *Μάχη τοῦ Τρακτιρ*, ἡ οὐδὲν ἀποδώσασα. Ἀπὸ τῆς ἑπομένης ἤρξατο ἐκ νέου ὁ βομβαρδισμὸς ὑπὸ τοῦ συμμαχικοῦ πυροβολικοῦ (ὑπὸ 814 πυροβόλων) κατὰ τῶν ρωσικῶν ὀχυρῶν, διαρκέσας ἀνελλιπῶς μέχρι τῆς 8ης Σεπτεμβρίου 1855 καὶ προξενήσας μεγάλας βλάβας, ἰδίως εἰς τὸ ὀχυρὸν Μαλακόφ. Εἰς τὸν βομβαρδισμὸν τοῦτον ἀνταπεκρίνετο ρωσικὸς ἀντιπυροβολισμὸς ὑπὸ 1.380 πυροβόλων. Νέα ἐπίθεσις τῶν Συμμάχων κατὰ τοῦ Μαλακὸφ ὡρίσθη διὰ τὴν 8ην Σεπτεμβρίου 1855, τῆς συμμαχικῆς δράσεως κατανεμηθείσης εἰς τρεῖς φάλαγγας, ταχθείσας ἐπὶ μετώπου χιλίων περίπου μέτρων· δεξιὰν (ἀνατολικὴν) ὑπὸ τῆς μεραρχίας Ντουλάκ, κεντρικὴν ὑπὸ τῆς μεραρχίας Μοντεροὺζ καὶ τῆς φρουρᾶς, ἀριστερὰν (δυτικήν), ὑπὸ τῆς μεραρχίας Μακμαόν. Ἑκάστη φάλαγξ παρηκολουθεῖτο ὑπὸ ἀποσπάσματος σκαπανέων, προωρισμένου διὰ τὴν ἐπὶ τῶν τάφρων τοποθέτησιν γεφυρῶν ἡρμολογημένων καὶ κλιμάκων, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν ἠλεκτρικῶν συρμάτων τῶν ὑπονόμων. Εἰς τοὺς Ἄγγλους ὡρίσθη ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τὸ Ρεντάν. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ περισπασθῇ ἡ προσοχὴ τῶν Ρώσων, ὡρίσθησαν φάλαγγες ἐπιθέσεως κατὰ τῶν ὀχυρῶν Κεντρικοῦ καὶ Ἱστοῦ. Τοιουτοτρόπως ἡ ἐπίθεσις τῆς 8ης Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθη διὰ πέντε φαλάγγων ἐν ὅλῳ. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ ἡμερῶν οἱ Γάλλοι εἶχον κατασκευάσει τρεῖς μεγάλας ὑπονόμους, λίαν ἐγγὺς τοῦ Μαλακὸφ καὶ πρὸ τοῦ ὀχυροῦ τοῦ καλουμένου Προμαχὼν Κορνίλωφ. Ἅμα τῇ χαραυγῇ τῆς 8ης Σεπτεμβρίου ἤρχισεν ὁ βομβαρδισμὸς κατὰ τῆς Σεβαστουπόλεως καὶ τοῦ προαστείου Καραμπελνάγια, τὴν δὲ 8ην ὥραν ἀνετίναξαν οἱ Γάλλοι τὰς πρὸ τοῦ Μαλακὸφ ὑπονόμους, ἵνα τοιουτοτρόπως καταστρέψωσι τὰς ὑπογείους συγκοινωνίας τῶν Ρώσων. Ὥρα ἐξορμήσεως ὡρίσθη ἡ μεσημβρία τῆς ἡμέρας ταύτης. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐξώρμησαν καὶ αἱ πέντε φάλαγγες, ἀλλ' αἱ τέσσαρες ἐλάχιστα πράγματα ἐπέτυχον, ἀποκρουσθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ρώσων. Ἡ ἀριστερὰ ὅμως φάλαγξ (ἡ δυτικὴ) τοῦ Μακμαόν, ἡ ἔχουσα εἰδικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν εἰς τὸν λόφον Μαλακὸφ προμαχῶνα Κορνίλωφ (ὁ προμαχὼν οὗτος περιελάμβανε τὸν πύργον Μαλακὸφ καὶ διάφορα πέριξ χαρακώματα καὶ τάφρους), διῆλθε τάχιστα τὸ πρὸ αὐτῆς ἔδαφος, κατῆλθε τὴν τάφρον τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων πρὶν ἢ τὸ μηχανικὸν τοποθετήσῃ τὰς γεφύρας, ἀνῆλθε τὸ πρανὲς καὶ ἔστησε τὴν γαλλικὴν σημαίαν ἐπὶ τοῦ προπετάσματος τοῦ Μαλακόφ, ὁπότε συνήφθη σφοδρὸς ἀγών, παραταθεὶς μέχρι τῆς 16ης ὥρας, ἀπολήξας δὲ περιφανῶς ὑπὲρ τῶν Γάλλων. Οἱ Ρῶσοι ἀντεπετέθησαν ἀμέσως, καὶ θὰ κατώρθωνον ἴσως τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Μαλακόφ, ἐὰν δὲν εἶχον σπεύσει οἱ Γάλλοι νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἰσχυρῶς, δι' ὅσων προχείρων μέσων ἠδύναντο, ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου. Νέα ἀπόπειρα τῶν Ρώσων πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ Μαλακὸφ δὲν ἐγένετο, ἐνῷ τοῖς ἦτο γνωστὸν ὅτι διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ λόφου τούτου ἐχάνετο καὶ ἡ Σεβαστούπολις. Εὑρεθεὶς ὁ Γκορτσακὼφ πρὸ τοιαύτης καταστάσεως, διέταξεν ὅπως κατὰ τὴν νύκτα 8—9 Σεπτεμβρίου, ἀφοῦ προηγουμένως μεταφερθῇ ἐκ Σεβαστουπόλεως πᾶν μετακινήσιμον ὑλικόν, παραδοθῇ ἡ πόλις αὕτη εἰς τὸ πῦρ (ἡ πυρκαϊὰ αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ πέντε συνεχῆ ἡμερονύκτια, μεταβαλοῦσα εἰς ἐρείπια ἅπασαν τὴν πόλιν καὶ τὰς ἐν αὐτῇ πολεμικὰς ἐγκαταστάσεις, ἀποθήκας, πυριτιδαποθήκας κτλ.) καὶ καταβυθισθῶσιν ἅπαντα τὰ πολεμικὰ πλοῖα (22 ἐν ὅλῳ). Αἱ ἑκατέρωθεν ἀπώλειαι κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Μαλακὸφ ἦσαν μεγάλαι, καθόσον οἱ μὲν Σύμμαχοι ἀπώλεσαν περὶ τοὺς 10.000 ἄνδρας, οἱ δὲ Ρῶσοι περὶ τοὺς 13.000, ἐξ ὧν τὸ πλεῖστον ἔπεσε πρὸ τοῦ Καραμπελνάγια. Οἱ Σύμμαχοι κατέλαβον ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σεβαστουπόλεως 4.000 πυροβόλα, 100.000 βλήματα, 200.000 χιλιόγραμμα πυρίτιδος, ἅπαντα ὅμως ἡμικατεστραμμένα.

Περὶ τῶν διεξαχθεισῶν τὴν ἄνοιξιν 1919 ἐπιχειρήσεων εἰς Σεβαστούπολιν μεταξὺ τῶν Μπολσεβίκων καὶ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων (κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνικῶν) βλ. λ. *Οὐκρανία [Στρατ. Ἱστορ.]* (τ. ΙΘ΄, σ. 224 γ). Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

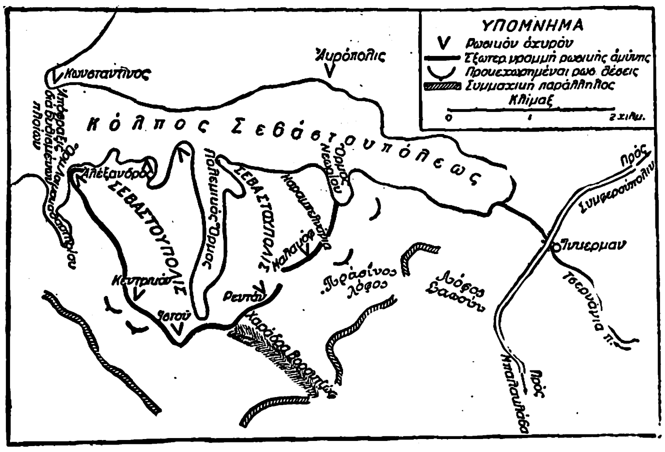

Ἡ Σεβαστούπολις τὸν Μάϊον 1855.

— **Σεβαστουπόλεως λιμὴν** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μέγας ἀσφαλέστατος αὐλωνοειδὴς λιμὴν κατὰ τὴν ΝΔ. πλευρὰν τῆς χερσονήσου τῆς Κριμαίας, ἐκ τῶν ἀρίστων καὶ ἀσφαλεστάτων λιμένων τοῦ Εὐξείνου καὶ διὰ τὸ μέτριον βάθος καὶ τὴν ἀρίστην τοῦ βυθοῦ του ποιότητα ὡς πρὸς τὴν συνοχὴν τῶν ἀγκυρῶν, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδέποτε πήγνυται· ἀπέχει ἀπὸ μὲν τοῦ Πειραιῶς 660 μίλλ., ἀπὸ δὲ τῆς Θεσσαλονίκης 643 μίλλ. Τὸ στόμιόν του μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Κωνσταντὶν (τὸ βόρειον κέρας, πλάτ. 44° 38′ Β., μῆκ. 33° 31′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 964: Cape Lukul to Balaklava bay) καὶ Βλαδιμὶρ (νότιον κέρας) διανοιγόμενον ἔχει εὖρος 500 μέτρων μεταξὺ τῶν ἰσοβαθῶν τῶν 5 ὀργυιῶν, ἡ δὲ εἴσδυσις τοῦ κόλπου ἐξικνεῖται εἰς τρία μίλλια. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τῷ εἰσπλέοντι ἀκτῆς καὶ 1 μίλλ. ἀπὸ τοῦ στομίου διανοίγεται καθέτως ἄλλος αὐλών, εἰς οὗ τὴν μὲν δυτικὴν παραλίαν εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις, εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν τὸ ταταρικὸν προάστειον καὶ ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος (Black Sea Pilot 1930 σελ. 222—227) τῶν Σοβιέτ. Ὁ ναύσταθμος, ἀπόρθητος λόγῳ τῆς πυκνοτάτης δι' ἰσχυροτάτων φρουρίων ὀχυρώσεώς του, ἔχει δύο μεγάλας ὑδραυλικὰς ἐσχάρας ἀνελκύσεως καὶ δύο μεγίστας δεξαμενάς, δυναμένας νὰ δεχθῶσι τὴν μεγίστην τῶν ἤδη μονάδων τοῦ ἐν τῷ Εὐξείνῳ σοβιετικοῦ στόλου. Νέος ναύσταθμος ὑπὸ ἀνέγερσιν ἐν Νικολάϊφ, δι' ὃν προεβλέφθη μεγαλυτέρα ἔτι δεξαμενή, θέλει ἐξαρτᾶσθαι ἀπὸ τοῦ ναυστάθμου τῆς Σεβαστουπόλεως, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται ἐπίσης αἱ ναυτικαὶ βάσεις Βατούμ, Κίνμπουρν, Ὀτσιάκωφ, Κέρτς, Ἀζοφικῆς, Γιενηκαλὲ καὶ Πότι, ἅπασαι ἄριστα ὠχυρωμέναι, ἀλλ' ἄνευ δεξαμενῶν ἢ μέσων πρὸς μεγάλας ἐπισκευάς. Σ. Ε. Λ.

— **«Σεβαστούπολις»**. Μέγα διὰ τὴν ἐποχήν του καὶ ἄριστα μελετημένον ντρέντνωτ τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρωσίας, ναυπηγηθὲν τῷ 1911, ἐκτοπίσματος 23.370 τόνν., ἔχον ὡς κύριον ὁπλισμὸν 12 πυροβόλα τῶν 30 καὶ 16 τῶν 10 ἑκατοστῶν, ταχύτητα δὲ 23 μιλλ. Μετασκευασθὲν καὶ μετονομασθὲν «Παρισκάγια Κομμούνα», ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἀρίστων μονάδων τοῦ σοβιετικοῦ στόλου. Σ. Ε. Λ.

Σεβὰχ ὁ *Θαλασσινός*. Τὸ ὄνομα, κατὰ τὴν παλαιὰν ἑλληνικὴν μετάφρασιν, τοῦ ἥρωος μιᾶς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων διηγήσεων τοῦ ἀραβικοῦ μυθιστορήματος «Χίλιαι καὶ μία νύκτες» (Χαλιμᾶ). Ὁ Σεβὰχ εἰς τὸ ἀραβικὸν κείμενον τοῦ ἔργου ὀνομάζεται *Σιντιμπὰτ* ἢ *Σιντιμπὰτ ἐς Σαουὰχ* (δηλαδή: Σιντιμπὰτ ὁ Θαλασσοπόρος). Ὁ παλαιὸς ὅμως μεταφραστής, θέλων προφανῶς ν' ἀποφύγῃ τὸ κάπως δυσπρόφερτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὄνομα Σιντιμπάτ, ἐπροτίμησε νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ἐπώνυμόν του Σαουὰχ (=Θαλασσοπόρος), ὅπερ μετέτρεψεν εἰς *Σεβάχ*, προσθέσας εἰς αὐτὸ καὶ τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν, οὕτως ὥστε τὸ Σεβὰχ ὁ Θαλασσινὸς σημαίνει κατὰ κυριολεξίαν: Θαλασσοπόρος ὁ Θαλασσινός. Ἡ διήγησις περὶ τοῦ Σεβὰχ τοῦ Θαλασσινοῦ, περιλαμβάνουσα ἑπτὰ περιπετειώδη τούτου ταξίδια, ἀποτελεῖ φανταστικὸν ἀπάνθισμα ἐκ παντοίων ναυτικῶν διηγήσεων, παραπλησίων πολλάκις πρὸς τὰς διηγήσεις τῆς «Ὀδυσσείας» τοῦ Ὁμήρου, διὸ καὶ πολὺ ὀρθῶς ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀραβικὴ «Ὀδύσσεια». Συναντῶμεν καὶ εἰς αὐτὴν τοὺς Πολυφήμους, τοὺς Πυγμαίους καὶ τὰς μαγίσσας τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡροδότου, τὰ θαλάσσια τέρατα τοῦ Πλινίου, τὸ μαγνητικὸν ὄρος τοῦ Ἁγίου Μπρεννὰν κλπ. Ἡ ἱστορία τοῦ Σεβὰχ τοῦ Θαλασσινοῦ, πλήρης φαντασίας ἀνατολικῆς, ἔχει μεγάλην ἀξίαν, καὶ φιλολογικὴν καὶ ἱστορικήν, διότι δεικνύει μέχρι ποίου σημείου ἔφθασαν πρὸς Α. οἱ Ἄραβες τοῦ μεσαίωνος. Ἡ ἱστορία αὕτη παλαιότερον ὑπῆρξεν ἀληθινὸν ἐντρύφημα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀνεγινώσκετο ἀπλήστως, μεταφρασθεῖσα καὶ ἰδιαιτέρως, ἔξω τῶν «Χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν», εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανειλημμένως. Τελευταία καὶ ἀρίστη ἑλληνικὴ μετάφρασις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κ. Τριχογλίδη εἰς τὸν τρίτον τόμον (1922, σ. 3—127) τῆς πεντατόμου του ἑλληνικῆς μεταφράσεως τῶν «Χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν». Θ. Π.

Σεββὲχ *[Γεωγρ.]*. Σημερινὴ ὀνομασία τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Μασάδα* (βλ. λ.).

Σέββι, *ἅγιος*. Βασιλεὺς τῶν ἀνατολικῶν Σαξόνων, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 664. Οὗτος προήγαγεν εἰς ἐπίσκοπον Λονδίνου τῷ 675 τὸν ἅγιον Ἐρκομβάλδον, ὑφ' οὗ καὶ κατηχηθεὶς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐβαπτίσθη. Μετὰ βασιλείαν 30 ἐτῶν, παραιτηθείς, κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Σιγεάρδον καὶ Σεμφρίδον καὶ περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀπέθανεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 697. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν 29 Αὐγούστου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

Σεβδήκιοϊ, ἢ *Σεϊδήκιοϊ [Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Ἰωνίας κειμένη νοτίως τῆς Σμύρνης, παρὰ τὸν αὐχένα τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς Νυμφαίου-Κιζὶλ ντὰγ—ὑψωμάτων Ἐρυθραίας. Ἀπὸ τοῦ αὐχένος αὐτοῦ προκύπτει ὁ Μέλης ποταμός, ῥέων πρὸς Β. εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης, καὶ ὁ Τσάλτα-τσάϊ (Ἄστης τῶν ἀρχαίων), ῥέων πρὸς Ν. εἰς τὸν κόλπον τῆς Νέας Ἐφέσου (Σκάλας Νουόβας). Διὰ τοῦ αὐχένος, ἔνθα αὕτη κεῖται (σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Καζαμίρ, 16 χλμ. ἀπὸ Σμύρνης), διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Σμύρνης—Τουρμπαλί, ἐκεῖθεν διχαζομένη πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Καΰστρου (Βαϊντήρι—Ὀδεμήσιον) καὶ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Μαιάνδρου (Ἀϊδίνιον-Ἐγκερντίρ). Ἡ πολίχνη (κάτ. 7.000, πάντες Ἕλληνες πρὸ τοῦ 1922) εὑρίσκεται ἐν γραφικωτάτῃ θέσει.

Ὁ περὶ τὸ Σεβδήκιοϊ χῶρος συνιστᾷ τὴν κυρίαν δίοδον, δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ ἡ Σμύρνη μετὰ τῶν εἰρημένων δύο κοιλάδων (Καΰστρου καὶ Μαιάνδρου) καὶ συνεπῶς εἶναι στρατηγικὸν σημεῖον σπουδαιότατον ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ περὶ τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης περιβόλου, ὡς ἄλλα τοιαῦτα στρατηγικὰ σημεῖα εἶναι τὸ Νυμφαῖον (Μπὲλ Καβέλ), ἡ Σαμπάντζα Μπελὶ ἐπὶ τοῦ Σιπύλου καὶ ἡ στενωπὸς τῆς Μαινεμένης. Ἀποτελεῖ ὁ περὶ τὸ Σεβδή-

Digitized by Google

κιοΐ χῶρος τμῆμα τῆς περὶ τὴν Σμύρνην ὠχυρωμένης νῦν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἰσχυρότατα ἀμυντικῆς ἐπακτίου τοποθεσίας δι' ἱδρύσεως ὀχυρῶν παντοίων, ἐπακτίων πυροβολείων κλπ., καὶ περιλαμβάνει ἤδη τὸ κυριώτερον ἀεροδρόμιον τῶν Τούρκων (μετὰ στρατώνων, ἀποθηκῶν, ὑποστέγων εὑρέων κλπ.) πρὸς τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Παρ' αὐτὸ ᾐχμαλωτίσθησαν, κατ' Αὔγουστον 1922, ὑπὸ τουρκικοῦ ἱππικοῦ, αἱ μονάδες τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Ὀδεμησίου ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Δ. Ζεγγίνην, ὑποχωροῦσαι ἀπὸ τῶν κοιλάδων τοῦ Καΰστρου καὶ τοῦ Μαιάνδρου πρὸς Σμύρνην, μικροῦ μόνον τμήματος αὐτῶν διαφυγόντος πρὸς Ἐρυθραίαν. Δυτικῶς τοῦ Σεβδὴ-κιοΐ ὑπάρχουσιν ὀρυχεῖα λιγνίτου. Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

— **Σεβδὴ-κιοΐ** *[Γεωγρ.]* Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σεβένιον* (βλ. λ.) τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (νομὸς Καλλιπόλεως).

Σέβεδα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς νοτίου παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Καραμανίας) ἐπὶ τοῦ Λυκίου πελάγους, ὁ βορειοανατολικὸς τῶν δύο, εἰς οὕς, διὰ γλώσσης ἀκρωτηριαζούσης, χωρίζεται ἀμφιδύμως τοῦ Καστελλορίζου ὁ κόλπος (πλάτ. 36°11' Β., μῆκ. 29°42' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnù). Ἀνεμοσκεπέστερος τοῦ ἀμφιδύμου πρὸς αὐτὸν Πόρτο Λογγό, ἐπιτρέπει ἀγκυροβολίαν μεγάλων πλοίων καὶ τὴν ὅρμισιν αὐτῶν διὰ πρυμνησίων. Σ. Ε. Λ.

Σεβεδίκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 318. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σέβεθος (Sebethus) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Καμπανίας ἐν Ἰταλίᾳ, πηγάζων παρὰ τὴν Νῶλαν (εἰς Μόντε-Σόμμα) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ποτιολανὸν κόλπον. Εἶναι ὁ νῦν *Φιούμε ντέλλα Μανταλένα* (Fiume della Maddalena), ἔχων πλουσιωτάτην ἀλλὰ ἑλώδη κοιλάδα (νῦν Paludi), ὁρίζουσαν ἐξ ἀνατολῶν τὴν περιοχὴν τῆς Νεαπόλεως καὶ ἐγκλείουσαν μνημεῖα προελληνικοῦ πολιτισμοῦ.—Π.

Σεβὲκ *[Αἰγυπτ. Μυθολ.]*. Εἷς τῶν ἀρχαιοτάτων θεῶν τοῦ αἰγυπτιακοῦ πανθέου. Παριστᾶτο ἄλλοτε ὡς κροκόδειλος, ἄλλοτε δὲ ὡς ἄνθρωπος κροκοδειλοκέφαλος. Ἦτο θεὸς τῆς συμφορᾶς καὶ δυστυχίας, τελῶν εἰς διαρκῆ ἀνταγωνισμὸν πρὸς τοὺς ἀγαθοποιοὺς θεούς.

Σεβὲν (Cévennes, λατ. Cebenna) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ ἐν Γαλλίᾳ, σχηματίζουσα πρὸς Α. καὶ Ν. τὴν ὑψηλοτέραν προεξοχὴν τοῦ κεντρικοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῆς Γαλλίας, μὲ χαμηλότερα πέρατα πρὸς Β. τὸ τέναγος Λονπαντοῦ (309 μ.) καὶ Ν. τὸν αὐχένα Νωρούζ (189 μ.). Τὰ δύο ταῦτα χαμηλὰ σημεῖα ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν σύνδεσιν τοῦ δικτύου τῶν ποταμῶν, μετὰ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, διὰ τῶν διωρύγων τοῦ Κέντρου (Centre) καὶ τοῦ Νότου (Midi). Ἡ ὀροσειρά, μήκους 500 χλμ. περίπου, διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, τὸ βόρειον ἀπὸ τοῦ Λονπαντοῦ μέχρι τοῦ αὐχένος Ζιέ, καὶ τὸ νότιον, ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ αὐχένος Νωρούζ. Εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα ἀνήκουν τὰ ὄρη Σαρολαί, Μπουζολαί, Λυονναί, εἰς τὸ δεύτερον τὰ ὄρη Βιβαραί, Λοζέρ, Ἀγγκουάλ καὶ Γκαρίγκ. Τὰ ὄρη Βιβαραὶ καὶ Λοζὲρ εἶναι τὰ ὑπερέχοντα τῆς ὀροσειρᾶς, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς Μεζὲνκ (1.754 μ.) καὶ Φινιὲλ (1.702 μ.) Ποταμοὶ πηγάζοντες ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς εἶναι οἱ Λείγηρ, Ἀλλιέ, Λό, Τάρν, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, καὶ Ντού, Ἐριέ, Ἀρντές, Σέζ, Γκάρ, Ἐρώ, Βιεντούρλ, Ὅρμπ, ἐκβάλλοντες εἰς τὴν Μεσόγειον. Θ. Κ.

Σεβένδουνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς ΒΑ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. ΙΙ, 6, 70), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Καστελλανῶν, πρὸς Ν. τῆς Γερούνδας (νῦν Gerona). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σεβένιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατ. Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 303 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Σεβδὴ-κιοΐ*.

Σέβεν Καίηπς (Seven capes) *[Γεωγρ.]* βλ. *Γεδὴ Μπουρούν* Καραμανίας.

Σεβεννυτικὸν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ στόμιον τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου, τὸ μεταξὺ τοῦ Βολβιτίνου στόματος καὶ τοῦ Πινεπτιμὴ ψευδοστόματος (Πτολεμ., Δ, ε, 10). Λόγῳ τῶν μεταβολῶν τοῦ Δέλτα διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἡ θέσις του δὲν ἐξακριβοῦται ἀκριβῶς. Σ. Ε. Λ.

Σεβέννυτος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ βραχίονος τῆς Δαμιέττης κληθέντος *Σεβεννυτικοῦ*. Τὸ φαραωνικόν της ὄνομα ἦτο *Θεβνουτὲρ*. Ἡ Σεβέννυτος ἦτο πατρὶς τοῦ Μανέθωνος.

Σεβεντεκλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Σεβαστὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

—**Σεβεντεκλῆ** *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ἑπτάλοφος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

—**Σεβεντεκλῆ** *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἑπτάλοφος*.

Σεβεντικλῆ *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Τυρολόης τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ. —1) *Ἄνω* —. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 210 κατοίκους καὶ ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Ἄνω Βενδική*. —2) *Κάτω*—. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 312 κατοίκους καὶ ἐκαλεῖτο *Κάτω Βενδική*.

Σεβερὰκ (Severac), *Ντεοντὰ ντὲ* —. Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἡ μουσική του εἶναι κρᾶμα ἰμπρεσσιονισμοῦ, γραφικότητος καὶ αἰσθηματικότητος. Ὁ Σεβερὰκ δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τοὺς πρωτοπόρους τῆς νέας γαλλικῆς σχολῆς, τοὺς μὴ ὑποδουλωθέντας εἰς τὸν Ντεμπυσσύ. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι: μία σονάτα διὰ κλειδοκύμβαλον εἰς σι ♭ αἱ τρεῖς σειραὶ τεμαχίων διὰ τὸ αὐτὸ ὄργανον: «Le chant de la Terre», «En Languedoc», «En Cerdagne»· τὰ συμφωνικὰ ποιήματα: «Nymphes au crepuscule», «Nausicaa»· μία σουίτα δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον· ἡ σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὸν «Ἡλιογάβαλον» (1900)· τὰ μουσικὰ δράματα «Le cœur au Moulin» (1909), «Hélène de Sparte» (1912) καὶ «L'étudiant de Vich»· πολλαὶ μελῳδίαι, αἵτινες ἐξαιρετικῶς ἀνήκουσιν εἰς τὴν τέχνην τοῦ Ντεμπυσσύ, μεταξὺ τούτων: «L'Aube dans la Montagne»· «La chanson de Blasine», «Le Ciel est pardessus le toit», «La Chanson de Plein Vent» κλπ. Γ. Σ.

Σεβερηνὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θράκης ἐν τῇ Ἄνω Μοισίᾳ κατὰ τὸν Μελέτιον (Γεωγρ. τ. Γ', σ. 43) παρὰ τὴν νῦν πόλιν Τοῦρνο-Σεβερῖνο τῆς Ρουμανίας, ὅπου σῴζονται λείψανα τῆς γεφύρας τοῦ Τραϊανοῦ (Pons Trajani) Α. Θ. Σ.

Σεβερία *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς βορείου Οὐκρανίας, κατοικουμένη παλαιότατα ὑπὸ τῆς σλαυϊκῆς φυλῆς τῶν Σεβερίων, οἰκούντων τὰ παρόχθια τῶν Ντέσνα, Σέϊμ καὶ Σούλα ποταμῶν. Μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἦτο ἡμιανεξάρτητος ἡγεμονία, ὑποστᾶσα πλείστας ταταρικὰς εἰσβολὰς (ἰδίως τῷ 1238). Τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος προσηρτήθη ὑπὸ τῆς Λιθουανίας. Κατὰ τὴν πολωνικὴν ἀκμὴν ἐγένετο μέρος τῆς Οὐκρανίας, τῷ δὲ 1667 μετὰ τῆς τελευταίας προσηρτήθη εἰς τὴν Ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν. Τῷ 1782 ἀπετέλεσε τὸ ρωσικὸν κυβερνεῖον Νοβγκορὸντ-Σεβέρσκυϊ, συγχωνευθὲν τῷ 1802 ἐν τῷ κυβερνείῳ Τσέρνιγκοφ. Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν μέρος αὐτῆς ἀπετέλεσε τὴν ἐπαρχίαν Νοβγκορὸντ-Σεβέρσκυϊ τῆς οὐκρανικῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας, μὲ (1926) 85.507 κατ. καὶ ἕδραν τὴν ὁμώνυμον πόλιν (κάτ. 9.161). Π. Ν. Π.

Σεβεριανός. Ἐπίσκοπος Γαβάλων (βλ. λ. *Σεβηριανός*).

Σεβερὶν (Severin) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ρουμανίας, ἐν Βανάτῳ. Διαβρέχεται ἀπὸ Β. μὲν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Μουράς, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τοῦ Δουνάβεως. Διαιρεῖται εἰς 6 ἐπαρχίας καὶ διασχίζεται ἐκ Β. πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Δ. Εὐρώπης. Ἔχει 240.266 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Λούγκοϊ*, μὲ 23.674 κατ. Σ. Κ. Γ.

Σεβερὶν (Séverine). Ψευδώνυμον τῆς *Καρολλίνας Rémy* (1855—1929), ἀνθρωπιστρίας καὶ δημοσιογράφου. Τῷ 1880 ἐγνωρίσθη μὲ τὸν ἐξόριστον εἰς Βρυξέλλας Jules Vallès, μὲ τὸν ὁποῖον συνειργάσθη ἀπὸ τοῦ 1881 ἐν Παρισίοις εἰς τὸ «Réveil» καὶ εἰς τὰ μυθιστορήματά του «Le Bachelier» καὶ «L'Insurgé» τῆς περιφήμου σειρᾶς ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Jacques Vingtras». Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἀρθοῦρος* Vingtras ἔγραφε χρονικὰ εἰς τά: «Reveil», «Gil Blas», «France», «Matin». Κατὰ τὴν ἐπανέκδοσιν τοῦ «Cri du Peuple» ὑπὸ τοῦ Vallès, τῷ 1883, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ὡς Séverine, καταστᾶσα διάσημος. Τῷ 1886, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Vallès, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Cri du Peuple». Ἀπὸ τοῦ 1888 παρακληθεῖσα συνειργάζετο εἰς τὰ φύλλα «Gil Blas» ὡς Jacqueline, εἰς τὸν «Gaulois» ὡς Renée, «Figaro», «L'Écho de Paris», «Fronde», «L'Éclair», «Journal», «Jeune République», «L'Oeuvre», κλπ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐτήρησεν εἰρηνικὴν στάσιν. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της συνειργάζετο εἰς τὴν «Humanité», «Journal du Peuple», «Paris-Soir», «Volonté», «La Vie Socialiste» τοῦ P. Renaudel. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων δημοσιογράφων καὶ ρητόρων τῆς ἐποχῆς της. Τὰ κυριώτερα ἔργα της: «Pages rouges» (1893), «Notes d'une frondeuse» (1894), «Pages mystiques» (1894), «En marche» (1896), «Vers la lumière» (1900), «Impressions vécues» (1900), τὸ μυθιστόρημα: «Line» καὶ «Les lendemains d'amour» καὶ τὸ δρᾶμα «À Sainte-Hélène». Α.Γ.-Γ.

Σέβερινγκ (Severing), *Γουλιέλμος-Κάρολος*. Γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1875. Ἐπὶ δέκα ἔτη εἰργάσθη ὡς κλειθροποιὸς ἐν Μπίλεφελντ, ἔνθα ἐγένετο γραμματεὺς τῆς ἑνώσεως τῶν μεταλλουργῶν (1902—1910) καὶ διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ ἐκδιδομένης σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδος «Λαϊκὸς φρουρός». Ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1919—1920, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Πρωσσίας. Ὑπῆρξε θερμὸς ὑποστηρικτὴς τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν, λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν καταστολὴν τῶν ταραχῶν τοῦ 1923. Μετέσχε τῷ 1927 εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Μύλλερ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τοῦ γερμανικοῦ κράτους. Γ. Ι. Β.

Σεβερῖνι (Severini), *Τζῖνο*. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1883. Διεκρίθη μεταξὺ τῶν τολμηροτέρων νέων Ἰταλῶν ζωγράφων καὶ ἀπὸ τοῦ 1910 προσεχώρησεν εἰς τὸν φουτουρισμὸν μεταξὺ τῶν πρώτων ζωγράφων, οἵτινες εἰσήγαγον καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν τὴν μέχρι τότε μόνον εἰς τὴν φιλολογίαν ὑφισταμένην νέαν ταύτην τεχνοτροπίαν. Βραδύτερον ἀπεμακρύνθη καὶ τοῦ φουτουρισμοῦ καὶ ἐξέθεσεν ἔργα ἐξπρεσσιονιστικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ «Χορὸς Πὰν-Πάν». Μ. Δ. Β.

Σεβερῖνο (Severino), *Μᾶρκος - Αὐρήλιος*. Ἰταλὸς χειρουργὸς (1580—1656). Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ ἐν Σαλέρμῳ, ἐγκατέστη ἐν Νεαπόλει καὶ μετά τινα καιρόν, κατόπιν διαγωνισμοῦ, διωρίσθη αὐτόθι καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ τῆς ἰατρικῆς, παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ τέλους του. Κατόπιν ραδιουργιῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ συναδέλφων του ἐπαύθη ἐκ τῆς θέσεώς του, κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ ἠναγκάσθη ἐπὶ μακρὸν νὰ παραμείνῃ ἐν Ρώμῃ, ἐπανελθὼν βραδύτερον εἰς τὴν ἕδραν του. Ὑπῆρξεν ὁ κυρίως ἀναμορφωτὴς τῆς χειρουργικῆς, ἐπαναγαγὼν τὴν ἀξίαν τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ τὴν παρὰ τοῖς Ἄραψιν ἐκλείψασαν χρῆσιν τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ πυρός, ὧν ὅμως ἐποιήσατο κατάχρησιν. Ἔγραψε: «Historia anatomica observatioque medica eviscerati corporis» (Νεάπολις 1629), «De efficaci medicina libri VII» (Φραγκφούρτη 1646), «Zootomia Democritea κλ.» (Νυρεμβέργη 1645), «Trimembris chirurgia» (Φραγκφούρτη (1653), «Vipera pythia id est κλ.» (1643), «Antiperipatias, hoc est, adversus Aristotelicos de respiratione piscium» (Νεάπολις 1659). Ο. Ρ.

Σεβερῖνος. Ἐπίσκοπος Ἰταλὸς κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα τῆς παρὰ τὸν Ἀγκῶνα τῆς Ἰταλίας Septempeda, ἥτις μετὰ τὸν θάνατόν του ὠνομάσθη San Severino. Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 8 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

— **Σεβερῖνος**, ἐπίσκοπος τοῦ *Βορδώ*. Ἔζησε κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, κατήγετο ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἀπέθανεν ἐν Βορδὼ ὡς ἐπίσκοπος αὐτῆς. Ἑορτάζεται ὡς πολιοῦχος τῆς Βορδὼ τὴν 23 Ὀκτωβρίου.

— **Σεβερῖνος**, ἐπίσκοπος *Κολωνίας*. Ἔζησε κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, καταπολεμήσεν ὡς ἐπίσκοπος Κολωνίας τοὺς ἀρειανούς, ἀπέθανε τῷ 408 καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 23 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Σεβερῖνος**, ὁ ἀπόστολος τοῦ *Νωρικοῦ*. Κατήγετο ἐξ Ἀνατολῆς, ἔδρασεν εἰς τὰς παρὰ τὸν Δούναβιν χώρας ἱδρύσας πολλὰ μοναστήρια καὶ ἀπέθανε τῷ 482. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐκτίσθη ἐν Ρώμῃ πρὸς τιμήν του ὑπὸ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου ἐκκλησία. Ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 8 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σεβερῖνος**, πάπας *Ρώμης*. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 640 καὶ ἀνεθεμάτισε τὴν «Ἔκθεσιν» τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Ε. Γ. Π.

Σέβερν (Severn) *[Γεωγρ.]*. —1) Ὁ δεύτερος κατὰ σπουδαιότητα ποταμὸς τῆς Ἀγγλίας, μήκους 338 χλμ., πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Πλίνλιμον ἐν Οὐαλλίᾳ καὶ ἐκβάλλων μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Μπρὴν Ντάουν καὶ Λάβερνοκ, ἐν τῇ διώρυγι τοῦ Μπριστόλ. Συνδέεται διὰ διώρυγος μετὰ τοῦ Γλώσεστερ καὶ τῶν ποταμῶν Τρέντι, Χάμπερ, Μέρσεϋ καὶ Ταμέσεως. Μετὰ τῶν παραποτάμων Ἄβον, Οὔσκ καὶ Βάϋ καλύπτει ἔκτασιν 21.000 τ. χλμ. —2) Ποταμὸς ἐν Καναδᾷ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀντάριο, μήκους 480 χλμ., μετὰ πολλῶν λιμνωδῶν πηγῶν, πηγάζων παρὰ τὸ Φὸρτ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Χούδσωνος, εἰς τὸν παράλληλον 56° Β. πλάτους. Θ. Κ.

—**Σέβερν κόλπος** (Severn) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς Ἰρλανδικῆς θαλάσσης, ἀποτελῶν τὸν μυχὸν τῆς κολπιζούσης θαλάσσης τῆς γνωστῆς ὡς διέκπλου τῆς Βριστόλης (Bristol channel). Κατὰ τὸν μυχὸν του ἡ ἐκβολὴ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, δι' ὃ καὶ ὁ κόλπος *Σαβριάνα εἴσχυσις* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο. Αἱ ἀκταί του (*Schrader*, Atl. Geogr. Moderne, χάρτ. 20, H, j) εἶναι πυκνότατα κατῳκημέναι. Σ. Ε. Λ.

Σέβερναγια *Ντβίνα* *[Γεωγρ.]*. Τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ ποταμοῦ *Ντβίνα* (βλ. λ.) τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας.

Digitized by Google

Σεβέρνυϊ-Κράϊ *[Γεωγρ.]*: Τὸ βορειότερον τῶν, κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν (1928), διαμερισμάτων τῆς Ὁμοσπόνδου Ρωσικῆς Σοβιετικῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας. Ἔχει ἔκτασιν (1930) 1.119.100 τ. χλμ., 2.445.100 κατοίκους (ὧν ἀγρόται 89 %), πρωτεύουσαν τὸν *Ἀρχάγγελον* (81.600 κατ.) καὶ μεγαλυτέρας πόλεις τὴν *Βολόγκντα* (57.976 κάτ.) καὶ *Βελίκυϊ-Οὐστιοὺγκ* (19.171 κάτ.). Διαιρεῖται εἰς 62 ἐπαρχίας, ὧν 9 ἀπαρτίζουν τὸ αὐτόνομον ἔδαφος τῶν Ζυριάνων, μὲ ἔκτασιν 396.245 τ. χλμ., 229.000 κατ. καὶ πρωτεύουσαν τὴν *Σικτιβκὰρ* (5.068 κάτ.)· ἕτεραι 3 ἐπαρχίαι ἀποτελοῦν τὴν Περιοχὴν τοῦ Βορρᾶ (Νενέντσκυϊ Ὀκροὺγκ) μὲ ἔκτασιν 205.750 τ. χλμ., 13.880 κατ. καὶ πρωτεύουσαν *Τελβισότσνογιε*. Ἡ τελευταία περιφέρεια περιλαμβάνει ἁπάσας τὰς εἰς τὴν Εὐρώπην ἀντιστοιχούσας σοβιετικὰς μεγαλονήσους τῆς Λευκῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ: *Βάϊγκατς*, *Γῆν τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ*, *Κολκούϊεφ*, *Μάτβεεφ*, *Νέαν Γῆν*, *Ντόλγκιν* καὶ *Σολοβέτσκυϊ*. Τὸ διαμέρισμα, ἔχον βασικὸν πλοῦτον τὴν δασικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν ποτὲ κυβερνείων Ἀρχαγγέλου Βιάτκα (τμήματος), Βολόγκντα, Σεβερο-Ντβὶνσκ καὶ τοῦ αὐτονόμου ἐδάφους τῶν Ζυριάνων. Διαρρέεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Μέζεν, Βορείου Ντβίνα, Ὀνέγκα καὶ Πετσόρα, ἡ δὲ συγκοινωνία ἐξυπηρετεῖται διὰ τῶν ποταμῶν αὐτῶν, τῶν λιμένων Ὀνέγκα, Ἀρχαγγέλου (Λευκὴ θάλασσα), Μέζεν καὶ Κούϊ (Θάλασσα Μπάρεντς) καὶ τῶν σιδηροδρόμων Λένινγκραντ—Μουρμάν, Λένινγκραντ—Βολόγκντα—Βιάτκα, Βολόγκντα—Ἀρχαγγέλου και Βιάτκα—Κότλας. Π. Ν. Π.

Σέβερο-Ντβὶνσκ *[Γεωγρ.]*. Κυβερνεῖον τῆς βορειοανατολικῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν παρὰ τὸν Βόρειον Ντβίνα ἐδαφῶν, μὲ (1926) 103 432 τ. χλμ. ἔκτασιν, 678 000 κατ. (99% Μεγαλορρῶσοι), ὧν τὰ 94,5% ἀγρόται. Πρωτεύουσα: *Βελίκυϊ-Οὐστιοὺγκ* (κάτ. 19.171) Ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Βορείου Ντβίνα (καὶ τῶν βραχιόνων τοῦ Βυτσέγκντα, Λούζα καὶ Σουχόνα) καὶ τοῦ ἄνω Βιάτκα, ἔχει ἠπειρωτικὸν κλῖμα καὶ κύριον πλοῦτον τὴν δασικὴν παραγωγήν. Ἡ συγκοινωνία τελεῖται διὰ τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ σιδηροδρόμου Βιάτκα-Κότλας Τὸ κυβερνεῖον συνεστήθη τῷ 1918 ἐκ τμημάτων τοῦ ποτὲ κυβερνείου Βολόγκντα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ *Σεβέρνυϊ-Κράϊ* τῆς Ρωσίας. —Π.

Σεβετίλα *[Γεωγρ.]*. Παράκτιον ὄρος τῆς Κυνουρίας (Πελοποννήσου), ὑψούμενον ἄνωθεν τοῦ χωρίου Τυροῦ καὶ παραλλήλως πρὸς τὸν Πάρνωνα. Ὕψος 1.114 μ. Ι. Σ. Σ.

Σεβήρεια (τά), ἢ ***Σευήρεια***, ἢ ***Σεουήρεια*** (Severia) *[Ἀρχ.]*. Ἀγῶνες πανηγυρικοὶ ἐν ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι πρὸς τιμὴν τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου. Ἐτελοῦντο ἐν Ἀγχιάλῳ, Ἀθήναις, Θυατείροις, Καισαρείᾳ τῇ Καππαδοκίας, Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας, Νικομηδείᾳ, Περίνθῳ κλπ. —Π.

Σεβηριανός, *ἅγιος*. Ἐν τῷ Ἁγιολογίῳ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐκ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων τῶν ἐν Σεβαστείᾳ μαρτυρησάντων (βλ. *Τεσσαράκοντα μάρτυρες*). —2) Ὁ μάρτυς, ὅστις τοὺς τεσσαράκοντα ἐν Σεβαστείᾳ μάρτυρας παραθαρρύνων εἰς τὸ μαρτύριον συνελήφθη καὶ ἐκρεμάσθη. Ἑορτάζεται τὴν 9 Σεπτεμβρίου. —3) Ὁ μετὰ Βίκτωρος, Ζωτικοῦ, Ζήνωνος, Ἀκινδύνου, Καισαρίου, Χριστοφόρου, Θεωνᾶ καὶ Ἀντωνίνου ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον. Ἑορτάζονται ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τὴν 20 Ἀπριλίου, ὑπὸ δὲ τῆς ἡμετέρας τὴν 22 Αὐγούστου. —4) Ὁ ἐν Χαλκηδόνι ἐπὶ Μαξιμιανοῦ (285—306) μαρτυρήσας. Ε. Γ. Π.

— **Σεβηριανός**, ἐπίσκοπος ***Γαβάλων***. Ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ διεκρίθη διὰ τὸ μῖσος αὐτοῦ κατὰ τοῦ *ἱεροῦ Χρυσοστόμου*. Ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπισκόπων ἐκείνων, οἵτινες στηριζόμενοι εἰς τὰ ῥητορικὰ αὐτῶν προσόντα μετέβαινον εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ μὲν χάριν ἀπολαύσεων, τὸ δὲ πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ῥητορικῆς αὐτῶν δεινότητος, ἀπέκτησεν ἐνταῦθα μεγάλην ὑπόληψιν παρὰ τῇ αὐλῇ καὶ τοῖς ἄρχουσι, διὰ τῆς ὑποκρισίας δὲ ἀπεσπάσατο καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὥστε οὗτος κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς Μικρὰν Ἀσίαν τῷ 400 ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ κηρύττῃ ἀπ' ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὁ Σεβηριανός, καταχρώμενος τὴν ἐμπιστοσύνην ταύτην, διὰ τῶν ῥᾳδιουργιῶν αὐτοῦ ἐνέσπειρε ζιζάνια καὶ φιλονικίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ Χρυσόστομος ἠναγκάσθη τότε νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτόν, καίτοι δέ, τῇ ἐπεμβάσει τῆς Εὐδοξίας, τὸν ἐπανέφερεν, οὗτος ἐξηκολούθει τὰς κατὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς ῥᾳδιουργίας καὶ ἐπρωτοστάτησεν ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ συγκροτηθείσῃ συνόδῳ πρὸς τὴν Δρῦν τῷ 403, ἀποβὰς εἷς τῶν κυριωτέρων πολεμίων αὐτοῦ, κατά τε τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἐξορίαν του. Ὁ Σεβηριανὸς εἶχε μεγάλην ῥητορικὴν δεινότητα ἣν ὅμως ἐχρησιμοποίησε πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ἔγραψεν ἑρμηνείας ἀπολεσθείσας καὶ διαφόρους ὁμιλίας, ὧν ὀλίγαι σῴζονται ἐν πρωτοτύπῳ, ἄλλαι δὲ ἐν μεταφράσει λατινικῇ καὶ ἀρμενικῇ. † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **Σεβηριανός**, ***Ἰωάννης*** (Severianus). Σχολαστικὸς φιλόσοφος καταγόμενος ἐξ Ἀγγλίας (βλ. λ. *Ἰωάννης ὁ ἐκ Σαλισβουρίας*, τ. ΙΓ', σ. 372 α').

Σεβῆρος Α' (Severus), ***Λούκιος Σεπτίμιος*** Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοῦ 193 μέχρι τοῦ 211 μ. Χ., γεννηθεὶς τῷ 146 μ. Χ. ἐν Μεγάλῃ Λέπτιδι τῆς Τριπολίτιδος καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἐβοράκῳ τῷ 211. Ἡ οἰκογένειά του ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱππέων. Κατόπιν λαμπρῶν λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν τῇ πατρίδι του μετέβη εἰς Ρώμην πρὸς συμπλήρωσίν των. Βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς ἰσχύοντας συγγενεῖς του, ἔσχε ῥαγδαίαν σταδιοδρομίαν. Τῷ 172 ἐγένετο ταμίας ἐν Σαρδηνίᾳ, τῷ 175 ληγᾶτος τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀφρικῆς, τῷ 177 δήμαρχος, τῷ 179 πραίτωρ, τῷ 186 προπραίτωρ τῆς Λουγδουνικῆς Γαλατίας, τῷ 189 ἀνθύπατος τῆς Σικελίας καὶ δύο ἔτη βραδύτερον τῆς Ἄνω Παννονίας. Τῷ 190 ἤσκησε τὴν πρώτην ὑπατείαν του. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κομμόδου ἀνεγνώρισεν τὸν Περτίνακα ὡς αὐτοκράτορα· ἀλλ' ὅταν ὁ Πέρτιναξ ἔπεσεν ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν πραιτωριανῶν, ἡ ἀνάρρησις τοῦ Διδίου Ἰουλιανοῦ ἐξήγειρε τοὺς λεγεῶνας τῆς Παννονίας, οἱ ὁποῖοι ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν στρατηγόν των Σεπτίμιον Σεβῆρον, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 193. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τινῶν, ὁ Σεβῆρος ἐδίστασεν

Σεβῆρος Α'.
[Ἀρχαία προτομή.]

ἐπ' ὀλίγον, ὅταν ὅμως ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν, ἔδρασε μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ κεραυνοβόλου ταχύτητος. Παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Διδίου Ἰουλιανοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπεστήριζον ἀκόμη οἱ πραιτωριανοί, τοῦ Πεσκεννίου Νίγηρος, κυβερνήτου τῆς Συρίας, μὲ τὸ μέρος τοῦ ὁποίου εἶχον ταχθῆ, ἐκτὸς πολλῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἡ σύγκλητος καὶ ὁ ῥωμαϊκὸς λαός, καὶ τοῦ Κλωδίου Ἀλβίνου, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀνακηρύξει αὐτοκράτορα οἱ λεγεῶνες τῆς Βρεττανίας, εἰσῆλθε τὸν Ἰούνιον τοῦ 193 θριαμβευτὴς εἰς Ρώμην, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπηλλάγη ἀπὸ τοῦ Διδίου Ἰουλιανοῦ, ὃν ἐφόνευσαν οἱ πραιτωριανοί του φοβηθέντες τὸν ἐπερχόμενον Σεβῆρον.

Ἀγωνισθεὶς ὡς ἐκδικητὴς τοῦ Περτίνακος, μόλις κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκήρυξε τὴν ἀποθέωσίν του καὶ ἵδρυσεν ἰδιαίτερον σύλλογον ἱερέων, ἐπιφορτισμένων μὲ τὴν λατρείαν τοῦ νέου θεοῦ. Κατόπιν ἀναδιωργάνωσε τὸ σῶμα τῶν πραιτωριανῶν, θεσπίσας ὅπως οὗτοι ἐφεξῆς ἐκλέγωνται μεταξὺ τῶν λεγεωναρίων. Ἐν Ρώμῃ ὁ Σεβῆρος παρέμεινε μόνον ἐπὶ ἕνα μῆνα. Ὁ ἀντίπαλός του Πεσκέννιος Νίγηρ ἐπετέλει μεγάλας προόδους ἐν Ἀνατολῇ καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ὀργανώσῃ ἐξεγέρσεις ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ, ἵνα ἀποστερήσῃ τὴν Ρώμην ἀπὸ τὸν σῖτον, τὸν ὁποῖον ἐπρομηθεύετο ἐξ Ἀφρικῆς. Διὰ ν' ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον τοῦτον ὁ Σεβῆρος, ἔστειλε τοὺς λεγεῶνάς του εἰς τὴν Ἀφρικήν, αὐτὸς δὲ διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἡ κατὰ τοῦ Νίγηρος ἐκστρατεία του διήρκεσεν ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος. Ὁ Νίγηρ ἔσχε κατ' ἀρχὰς μικράς τινας ἐπιτυχίας περὶ τὸ Βυζάντιον ἐν Περίνθῳ, ἀλλὰ πολὺ ταχέως ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Ὁ Σεβῆρος, ἀφήσας μέρος τοῦ στρατοῦ του διὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βυζαντίου, συνεκρούσθη πρὸς τὸν Νίγηρα ἐν Κυζίκῳ, τὸν ἐνίκησε, τὸν κατεδίωξεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διέβη τὰς πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τὸν κατετρόπωσεν ὁριστικῶς παρὰ τὴν Ἰσσόν. Ὁ Νίγηρ ἐφονεύθη φεύγων πρὸς τὸν Εὐφράτην. Κατόπιν ὁ Σεβῆρος ἐπῆλθε κατὰ τῶν ἡγεμόνων καὶ λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὑποστηρίξει τὸν Νίγηρα, κατὰ τοῦ Ἀβγάρου βασιλέως τῆς Ἐδέσσης, κατὰ τῶν Ἀράβων, κατὰ τῶν Πάρθων καὶ τοὺς ἐνίκησεν ἀλληλοδιαδόχως. Τῷ 196, κατόπιν τριετοῦς πολιορκίας, τὸ Βυζάντιον παρεδόθη, τιμωρηθὲν σκληρῶς ὑπὸ τοῦ Σεβήρου διὰ τὴν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν προέβαλεν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Κλώδιος Ἀλβῖνος τῆς Βρεττανίας, ὃν ὁ Σεβῆρος εἶχε καταστήσει φίλον του ἀπονείμας αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ καίσαρος, μὴ ἱκανοποιούμενος μὲ τὸν τίτλον τοῦτον, ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ Σεβήρου καὶ ἀναγνωρισθεὶς ὡς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν γαλατικῶν ἐπαρχιῶν ἐβάδιζε κατὰ τῆς Ἰταλίας. Ὁ Σεβῆρος ἐπέστρεψε ταχύτατα ἐξ Ἀσίας καὶ ἀφικόμενος εἰς Ρώμην ὑπεχρέωσε τὴν σύγκλητον νὰ κηρύξῃ τὸν Ἀλβῖνον ἐχθρὸν τῆς πατρίδος. Κατόπιν ἐβάδισε κατ' αὐτοῦ. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν παρὰ τὸ Λούγδουνον (τὴν νῦν Λυῶνα) τῷ 197. Ἡ συναφθεῖσα μάχη ὑπῆρξεν αἱματηροτάτη καὶ ἐπὶ μακρὸν παρέμεινεν ἄκριτος, ἀποβᾶσα τέλος ὑπὲρ τοῦ Σεβήρου. Ὁ Ἀλβῖνος ἐφονεύθη ὀλίγον μετὰ τὴν ἧττάν του, ὁ δὲ Σεβῆρος συμπεριεφέρθη σκληρότατα πρὸς τοὺς συγγενεῖς του, ὅπως καὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Νίγηρος.

Μετα τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κατὰ τοῦ Ἀλβίνου πολέμου, ὁ Σεβῆρος ἐπέστρεψεν εἰς Ἀσίαν, διότι κατὰ τὴν ἀπουσίαν του οἱ Πάρθοι εἶχον ἐπιδράμει κατὰ τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας. Ἀφιχθεὶς εἰς τὴν Νίσιβιν περὶ τὰ τέλη τοῦ 197, ἀπώθησε τοὺς Πάρθους καὶ ἠλευθέρωσε τὴν πόλιν πολιορκουμένην ὑπ' αὐτῶν. Κατόπιν εἰσέδυσεν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν καὶ κατέλαβε τὴν Σελεύκειαν καὶ τὴν Κτησιφῶντα. Ὁ βασιλεὺς τῶν Πάρθων Βολόγαισος ὁ Δ' ἐτράπη εἰς φυγήν, ὁ δὲ θησαυρός του καὶ 100 000 αἰχμαλώτων περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ Σεβήρου. Ἐφεξῆς, μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπεκράτησε πλήρης εἰρήνη ἐν Ἀνατολῇ. Μετὰ τὴν νικηφόρον ταύτην ἐκστρατείαν ὁ αὐτοκράτωρ διέτρεξε τὴν Ἀνατολήν· περιῆλθε τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, ἐπεσκέφθη τὴν Αἴγυπτον, ἀνῆλθε τὸν Νεῖλον καὶ εἰσέδυσε μέχρι τῶν Θηβῶν. Εἰς τὴν Ρώμην ἐπέστρεψε μόλις τῷ 202 καὶ ἑώρτασε μεγαλοπρεπῶς τὰς νίκας του. Ἡ σύγκλητος ἐψήφισε τὴν ἵδρυσιν πρὸς τιμήν του θριμβευτικῆς ἁψῖδος, τῆς ἁψῖδος τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, ἥτις σῴζεται ἀκόμη εἰς τὸ βορειότατον ἄκρον τῆς ῥωμαϊκῆς ἀγορᾶς. Ἐν Ρώμῃ παρέμεινεν ἀπὸ τοῦ 202 μέχρι τοῦ 208. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐθανάτωσε τὸν ἀρχηγὸν τῶν πραιτωριανῶν Πλαυτιανὸν καὶ μερικοὺς συγκλητικούς, οἱ ὁποῖοι τῷ ἐφαίνοντο ὕποπτοι.

Τῷ 208 ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ρώμην, διότι ἡ ἐν Βρεττανίᾳ κατάστασις ἦτο ἀνήσυχος. Ἀφ' ὅτου οἱ λεγεῶνες τοῦ Ἀλβίνου εἶχον καταλίπει τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, οἱ Μεάται καὶ οἱ Καληδόνιοι, λαοὶ πολεμικοὶ καὶ ἀνυπότακτοι, προσέβαλλον συνεχῶς τὰς ῥωμαϊκὰς φρουρὰς καὶ ἐξηνάγκαζον τοὺς διοικητάς των νὰ τοῖς καταβάλλωσι λύτρα. Συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν δύο υἱῶν του, τοῦ Καρακάλλα καὶ τοῦ Γέτα, ὁ Σεβῆρος ἔφθασε τῷ 208 εἰς τὴν χώραν τῶν Καληδονίων, τοὺς ἐνίκησεν, ἐπιδιώρθωσε τὸ τεῖχος τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐπολέμησεν ἐκ νέου κατὰ τῶν Καληδονίων, ἐξεγερθέντων μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του, καὶ ἐθριάμβευσε πάλιν. Ἀλλ' ὁ υἱός του Καρακάλλας, ἀνυπομονῶν νὰ κυβερνήσῃ μόνος του τὴν αὐτοκρατορίαν, ἐξήγειρε στάσιν κατὰ τοῦ πατρός του καὶ ἠθέλησε πιθανῶς νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὁ Σεβῆρος ἀπηλπισμένος καὶ ἀπογοητευμένος ἀπέθανεν ὀλίγον κατόπιν (211) ἐν Ἐβοράκῳ (Ὑόρκῃ).

Ἡ βασιλεία τοῦ Σεβήρου εἶναι ἐνδιαφέρουσα, οὐ μόνον διὰ τοὺς πολέμους, τοὺς ὁποίους διεξήγαγεν οὗτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς σημαντικὰς κυβερνητικὰς καὶ διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας εἰσήγαγε. Τὸν ἀρχηγὸν τῶν πραιτωριανῶν περιέβαλε καὶ δι' εὐρείας δικαστικῆς δικαιοδοσίας. Κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη τῆς βασιλείας του διετέλεσεν ἀρχηγὸς τῶν πραιτωριανῶν ὁ περίφημος νομομαθὴς Παπινιανός. Ἐστέρησεν ἔπειτα τὴν σύγκλητον ἀπὸ κάθε οὐσιαστικὴν ἐξουσίαν, ἐκυβέρνησεν ὡς ἀπόλυτος μονάρχης. ἐμείωσε τὴν δύναμιν τῶν πραιτωριανῶν, καταστήσας στήριγμα τῆς αὐτοκρατορίας τοὺς λεγεῶνας, τοὺς ὁποίους ἐκολάκευσε μὲ παντοειδεῖς παροχάς, κατήργησε κάθε αὐτονομίαν τῶν ἰταλικῶν πόλεων, μεταβαλὼν τὴν Ἰταλίαν εἰς ἁπλῆν ἐπαρχίαν αὐτοκρατορικήν, ἀνέλαβε τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν αὐτοβούλως τοὺς διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν κτλ. Ὁ Σεβῆρος δὲν ὑπῆρξε μέτριος αὐτοκράτωρ. Ἂν μάλιστα συγκριθῇ μὲ τοὺς διαδόχους του, ἵσταται κατὰ πολὺ ὑψηλότερον αὐτῶν, διότι δὲν εἶχε τὰ ἐλαττώματά των καὶ ἦτο προικισμένος μὲ σημαντικὰ προτερήματα. Ἡ ἰδιωτική του ζωὴ ὑπῆρξε κανονικὴ καὶ ἔντιμος. Κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ αὐστηρὰν πειθαρχίαν ἐν τῷ στρατεύματι καὶ διεχειρίσθη τὰ δημόσια οἰκονομικὰ μὲ μεγάλην φειδώ. Ὅταν ἀπέθανεν, αἱ δημόσιοι ἀποθῆκαι ἦσαν πλήρεις σίτου, ἐξαρκοῦντος διὰ πολλὰ ἔτη, καὶ αἱ ἐπαρχίαι εὐημέρουν.

Ὁ Σεβῆρος εἶχε συζευχθῆ τὴν ἐκ Συρίας Ἰουλίαν Δόμναν, ἐξ ἧς ἀπέκτησε δύο υἱούς, τὸν Βασσιανόν, ἀποκληθέντα Καρακάλλαν, καὶ τὸν Γέταν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐφρόντισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διαδοχὴν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀγάλματα καὶ προτομαὶ τοῦ Σεβήρου φέρονται πολλαὶ εἰς τὰ διά-

Digitized by Google

φορᾳ ἀρχαιολογικὰ μουσεῖα καὶ τὰς συλλογάς. Σπουδαιότερα εἶναι ἡ προτομὴ τοῦ Καπιτωλίου, ἡ βρονζίνη κεφαλὴ τοῦ Βατικανοῦ, ἡ προτομὴ τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου κτλ.

—**Σεβῆρος Β'** (Severus), ***Μᾶρκος-Αὐρήλιος-Ἀλέξανδρος***. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοῦ 222 μέχρι τοῦ 235 μ.Χ., γεννηθεὶς τῷ 205 ἢ 208 ἐν Φοινίκῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 235. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Γέσσιος Μαρκιανὸς ἦτο ἀσήμαντος, ἀλλ' ἡ μήτηρ του ἦτο ἡ Ἰουλία Μαμμαία, θυγάτηρ τῆς Ἰουλίας Μαίσας καὶ θεία τοῦ αὐτοκράτορος Ἡλιογαβάλου. Ἀνετράφη μετὰ μεγάλης φροντίδος ὑπὸ τῆς μητρός του καὶ τῆς μάμμης του καὶ ἔλαβε σοβαρὰν καὶ ἀρίστην ἑλληνικὴν καὶ ρωμαϊκὴν μόρφωσιν, ἡ ὁποία συνετέλεσεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν χαρακτῆρος ἠθικοῦ καὶ σταθεροῦ. Ἡ Ἰουλία Μαίσα, ἀντιλαμβανομένη ὅτι ὁ βασιλεύων Ἡλιογάβαλος ἐβάδιζε πρὸς τὸν ὄλεθρον, ἐφρόντισε καὶ ἐπέτυχε νὰ υἱοθετήσῃ οὗτος τῷ 221 τὸν Σεβῆρον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ θετὸς πατὴρ εἶχεν ἡλικίαν 18 ἐτῶν, ὁ δὲ θετὸς υἱὸς 14 περίπου. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Ἡλιογάβαλος βλέπων τὴν δημοτικότητα, ἣς ἀπέλαυεν ὁ Σεβῆρος, μετενόησε διὰ τὴν πρᾶξίν του καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἀλλ' αἱ δύο γυναῖκες ἐφρόντισαν νὰ ματαιώσουν ὅλα τὰ σχέδια τοῦ ἐκφύλου αὐτοκράτορος, ὅστις τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐφονεύθη κατά τινα στάσιν. Οὕτω ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Σεβῆρος. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο ἀκόμη ἀνήλικος, ἐπετροπεύετο ὑπὸ τῶν δύο γυναικῶν, αἵτινες ἐξέλεξαν 16 διακεκριμένους διὰ τὴν ἐντιμότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρός των συγκλητικούς, ἀποτελέσαντας τὸ μόνιμον συμβούλιον τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ κατέστησαν ἀρχηγὸν τῶν πραιτωριανῶν (ὕπαρχον τῆς αὐλῆς), τὸν διάσημον νομομαθῆ Οὐλπιανόν. Οὗτος ποιούμενος χρῆσιν τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα τῷ παρεῖχεν ἡ ὑψηλὴ αὐτὴ θέσις, ἐθέσπισε σοφωτάτους νόμους καὶ εἰσήγαγε σημαντικωτάτας διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνέκρινεν ἀσμένως τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἀπέβλεπον εἰς τὸ δημόσιον καλὸν καὶ ἐσκόπουν τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε δημιουργήσει ἡ ἀτάσθαλος διοίκησις τῶν ἐκφύλων προκατόχων του. Ἀλλ' ἡ μόρφωσίς του καὶ ἡ καθόλου ἀγωγή του συνδυαζομένη μὲ τὴν φυσικὴν ἀδυναμίαν τοῦ χαρακτῆρός του, τὸν εἶχον στερήσει πάσης δραστηριότητος καὶ πρωτοβουλίας. Οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ κατὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐξεγέρσεων τῶν πραιτωριανῶν καὶ ἄφηκε τοὺς στρατιώτας του νὰ φονεύσουν τὸν Οὐλπιανόν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἱδρύθη ἐν Ἀνατολῇ ἡ δευτέρα περσικὴ μοναρχία καὶ ἡ δυναστεία τῶν Σασανιδῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου, ὅστις προήλασε μέχρι τῶν συνόρων τῆς Συρίας. Ὁ Σεβῆρος ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα ἐναντίον του καὶ ἐπολέμησεν ἐπὶ διετίαν, ἐπιτυχὼν νὰ προστατεύσῃ τὴν Μεσοποταμίαν. Ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ του ἐξ Ἀνατολῆς, ἐστράφη πρὸς τὸν Ρῆνον, ὅπου εἶχον ἐπιδράμει οἱ Γερμανοί. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐφονεύθη μετὰ τῆς μητρός του, εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του στασιασάντων μὲ ἀρχηγὸν τὸν Θρᾷκα λεγεωνάριον Μαξιμῖνον. Οἱ Ρωμαῖοι ἐλυπήθησαν σφόδρα διὰ τὸν θάνατόν του, τῷ ἀπένειμαν θείας τιμὰς καὶ τὸν ἔθαψαν μετὰ τῆς μητρός του ἐντὸς μνημειώδους σαρκοφάγου, ἥτις ἀνευρέθη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου. Ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου ταύτης ἀνευρέθη καὶ τὸ περίφημον ἀγγεῖον τοῦ Πόρτλαντ, ἀποκείμενον εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σεβήρου οἱ Χριστιανοὶ ἀπήλαυσαν πλήρους εἰρήνης καὶ πολλάκις ηὐνοήθησαν ὑπ' αὐτοῦ.

—**Σεβῆρος Γ'** (Severus), ***Φλάβιος Οὐαλέριος***. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοῦ 306 μέχρι τοῦ 307. Πρὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν θρόνον ἦτο τυχοδιώκτης. Οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τῆς ζωῆς του μέχρι τοῦ 305. Ἰλλυρικῆς καταγωγῆς ὤν, φαίνεται ὅτι ἐνωρὶς συνεδέθη μὲ τὸν αὐτοκράτορα Γαλέριον. Τὴν 1 Μαΐου 305, ὅτε ὁ Κωνστάντιος ὁ Χλωρὸς καὶ ὁ Γαλέριος, μετὰ τὴν ἐπίσημον παραίτησιν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ Μαξιμιανοῦ, ἐγένοντο αὔγουστοι, ὁ Σεβῆρος ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Γαλερίου καῖσαρ τῆς Δύσεως, ἐπιφορτισθεὶς εἰδικῶς μὲ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἰταλίας, τῶν ἀφρικανικῶν ἐπαρχιῶν καὶ πιθανῶς καὶ τῆς ἄνω Παννονίας. Τῷ 306 ὁ Κωνστάντιος ὁ Χλωρὸς ἀπέθανε καὶ ὁ Σεβῆρος ἀνηγορεύθη αὔγουστος. Ἀμέσως ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Μαξεντίου, υἱοῦ τοῦ Μαξιμιανοῦ, ὅστις εἶχεν ἐξεγείρει τοὺς πραιτωριανοὺς τῆς Ρώμης, εἶχεν ἀνακηρυχθῆ αὔγουστος ἐν Ἰταλίᾳ καὶ εἶχε λάβει συνάρχοντα τὸν πατέρα του Μαξιμιανόν, ἀναγκάζων οὕτω αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀποχῆς του. Ὁ Σεβῆρος ἐβάδισε κατὰ τῆς Ρώμης, ἀλλ' ὁ στρατός του, ἀποτελούμενος ἐκ πολλῶν παλαιῶν στρατιωτῶν τοῦ Μαξιμιανοῦ, τὸν ἐγκατέλιπε. Τότε ὁ ἄνευ στρατοῦ αὐτοκράτωρ ἐτράπη πρὸς τὴν Ραβένναν, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαξιμιανοῦ ἐθανατώθη τῷ 307, κατὰ διαταγὴν τοῦ Μαξεντίου.

—**Σεβῆρος Δ'** (Severus), ***Λίβιος***. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοῦ 461 μέχρι τοῦ 465. Κατήγετο ἐκ Λουκανίας, ἀνεβιβάσθη δὲ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ὑπὸ τοῦ Σουηβοῦ ἀρχηγοῦ Ρικιμέρου, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ αὐτοκράτορος Μαϊοριανοῦ. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε τυπικὴ ἐντελῶς, διότι κατ' οὐσίαν ἐκυβέρνα ὁ Ρικίμερος. θ. π.

— **Σεβῆρος**. Ἕλλην φιλόσοφος καὶ γραμματικός, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψεν ὑπομνήματα, ἑρμηνείαν τοῦ «Τιμαίου» τοῦ Πλάτωνος καὶ ἔργον «Περὶ ψυχῆς», οὗ ἐσώθησαν ἀποσπάσματα. Ὁ Σεβῆρος ὡς ψυχολόγος ἐπολέμησε κυρίως τὴν δοξασίαν τῆς συνθέσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐκ δύο οὐσιῶν, ἀπαθοῦς καὶ παθητῆς. Α. Μ. Ι.

— **Σεβῆρος**. Ἀρχιτέκτων ἐν Ρώμῃ, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Τακίτου (Χρον. XV, 42), ὅστις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κέλερος ᾠκοδόμησε τὸν χρυσοῦν οἶκον τοῦ Νέρωνος. Α. Θ. Σ.

— **Σεβῆρος**. Ἕλλην ὀφθαλμολόγος ἰατρός, ἄδηλον πότε ἀκριβῶς ζήσας. Ὁ v. Hirsch ἐν τῷ βιογραφικῷ αὐτοῦ λεξικῷ, λαβὼν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ ὄνομα τούτου οὐδόλως ἀναφέρεται παρὰ Γαληνῷ καὶ Ὀρειβασίῳ, τὸ πρῶτον δὲ καὶ πολλάκις παρ' Ἀετίῳ, θεωρεῖ τοῦτον ζήσαντα κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς Δ' καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ΣΤ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος χρονικὸν διάστημα, ἀλλ' ὁ Hirschberg τοὐναντίον, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ὀφθαλμολογίας αὐτοῦ (Graefe's u. Saemisch, τόμ. XII, σελ. 354), στηριζόμενος ἐπὶ καλλιβλεφάρου ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ (XII, 734) ὡς Σεβηριανοῦ, θεωρεῖ τοῦτον προγενέστερον. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ ὁ Ἀέτιος πολλαχοῦ ἀναφέρει τούτον (VII, 15, 30, 42 κτλ.) καὶ παραθέτει κλασσικὴν αὐτοῦ περιγραφὴν τοῦ τραχώματος, τοῦθ' ὅπερ πιστοποιεῖ ὅτι τὰ ἐρανίσματα ταῦτα ἐλήφθησαν ἐξ εἰδικοῦ ὀφθαλμολογικοῦ συγγράμματος τοῦ Σεβήρου, τυγχάνοντος μεγίστης τιμῆς. Ὁ Hecker (Gesch. d. Heilk. II, 107), εἰκάζων ὅτι ἔζησε κατὰ τὴν Γ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὀνομάζει τοῦτον *Θεοδότιον Σεβῆρον*, ὡς εἶτα καὶ ὁ Haeser, ἐνῷ Θεοδότιον οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ προσδιορισμὸς ἐξυμνητικὸς τοῦ ἀναφερομένου κολλυρίου τοῦ Σεβήρου. ΑΡ. Π. Κ.

— **Σεβῆρος *ὁ ἰατροσοφιστής***. Ἕλλην ἰατρός, ζήσας κατὰ τὴν Ε' μ. Χ ἑκατονταετηρίδα, συγγραφεὺς βραχείας πραγματείας «Περὶ ἐνετήρων ἢ κλυσμάτων», ἐκδοθείσης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μόνου γνωστοῦ φλωρεντινοῦ κώδικος ὑπὸ F. R. Dietz τῷ 1836 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Severi iatrosophistae de clysteribus liber» (ἐν Καινιγσβέργῃ 8ον). ΑΡ. Π. Κ.

— **Σεβῆρος, *Κάσσιος*** (Cassius Severus). Ρωμαῖος ῥήτωρ (βλ. *Κάσσιος*).

Σεβῆρος, *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ξίφει τελειωθεὶς μάρτυς, ἑορταζόμενος τὴν 8 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ μετὰ Δασίου, Ἀνδρωνᾶ, Θεοδότου καὶ Θεοδότης ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 3 Νοεμβρίου. —3) Ὁ ἐκ Σίδης τῆς Παμφυλίας καταγόμενος, ἐν Βιζύῃ δὲ τῆς Θρᾴκης μετὰ Μέμνονος μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 20 Αὐγούστου ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ συναξαρίῳ ἐκτὸς τοῦ ἐπισκόπου τούτου ἀναγράφονται καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὁμώνυμοι. Ε. Γ. Π.

—**Σεβῆρος**, πατριάρχης ***Ἀντιοχείας***. Καταγόμενος ἐκ τῆς ἐν Πισιδίᾳ Σωζοπόλεως, ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Βηρυτῷ, κατόπιν δὲ γενόμενος ἀρχηγὸς μερίδος τινὸς τῶν Μονοφυσιτῶν ἀνεκηρύχθη πατριάρχης Ἀντιοχείας τῷ 512 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α'. Τῷ 518 ἐκδιωχθεὶς ἐκεῖθεν ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Α' κατέφυγε μετ' ἄλλων μονοφυσιτῶν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἀποσχισθεὶς αὐτῶν ἀπετέλεσεν ἰδίαν μερίδα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν *φθαρτολατρῶν*, διότι ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ σὰρξ τοῦ Χριστοῦ ἦτο φθαρτή. Τῷ 536 εὑρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνεθεματίσθη αὐτὸς καὶ ἡ διδασκαλία του ὑπὸ τῆς συγκροτηθείσης αὐτόθι συνόδου. Ὁ Σεβῆρος ἦτο σπουδαῖος συγγραφεύς, γράψας πολλά, τὰ ὁποῖα ἀπωλέσθησαν, ἀλλὰ δὲ σῴζονται ἐν συριακῇ μεταφράσει. [*Ἰωάνν. Εὐστρατίου*, Σεβῆρος ὁ Μονοφυσίτης, Λειψία 1894.] † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **Σεβῆρος *Γαβριήλ***, ὁ ***Φιλαδελφείας***. Γεννηθεὶς ἐν Μονεμβασίᾳ τῷ 1541, ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ θεολογίαν καὶ τῷ 1573 γενόμενος ἐφημέριος τῶν ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξων προήχθη τῷ 1577 εἰς μητροπολίτην Φιλαδελφείας τῆς Λυδίας, ἑδρεύων ἐν Βενετίᾳ. Ἀπέθανε τῷ 1616 ἐν τῇ δαλματικῇ νήσῳ Λεσίνῃ. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν λογιωτέρων Ἑλλήνων κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους, δοκιμώτατος ἑρμηνευτὴς τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ δογματικὸς ἄριστος. Συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα, ὧν τινα καὶ τύποις ἐξεδόθησαν: «Συνταγμάτιον περὶ τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν μυστηρίων» (ἐν Βενετίᾳ 1600), «Κατὰ τῶν λεγόντων τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας υἱοὺς κακῶς τε καὶ παρανόμως ποιεῖν τῷ τιμᾶν τε καὶ προσκυνεῖν τὰ ἅγια δῶρα, ἡνίκα ὁ χερουβικὸς ᾄδεται ὕμνος κτλ.» (ἐν Βενετίᾳ 1604), «Περὶ τῆς μακαριότητος τῶν ἁγίων» (ἐν Κωνσταντινουπόλει 1627), «Ἀκολουθία εἰς Μᾶρκον τὸν Ἐφέσου» (*Κ. Οἰκονόμου*, «Ἐκκλησ. συγγράμματα», Α' 560), «Λόγος περὶ ἱερωσύνης» (*Νικοδήμου* «Πηδάλιον», ἐν Ἀθήναις 1841), «Περὶ τοῦ σχίσματος», «Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα», «Περὶ τῆς ὕλης τοῦ ἐνζύμου καὶ ἀζύμου», «Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός». Συνειργάσθη ἐπίσης εἰς τὴν ἐν Éton τῷ 1612 γενομένην περίφημον ἔκδοσιν τῶν ἁπάντων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Savile. Ε. Γ. Π.

— **Σεβῆρος**, ἐπίσκοπος ***Μαλάγας***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Μαλάγας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἔγραψε κατὰ τοῦ ἀρειανίζοντος ἐπισκόπου Σαραγόσσης Βικεντίου ἔργον ἀπολεσθὲν καὶ ἕτερον περὶ παρθενίας, ὅπερ ἀφιερώσας εἰς τὴν ἀδελφήν του ἐπέγραψε «Δακτύλιος» (Annulus), ὡσαύτως ἀπολεσθέν. Ε. Γ. Π.

— **Σεβῆρος**, ἐπίσκοπος ***Μινόρκας***. Ἐπίσκοπος ὢν ἐν τῇ νήσῳ Μινόρκᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος ἔγραψε μακρὰν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ λειψάνου τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου (415) (Λατινικῆς Πατρολογίας Migne, τόμ. 20). Ε. Γ. Π.

— **Σεβῆρος *Μουκάφφα***. Κόπτης ἐπίσκοπος τοῦ Γ' αἰῶνος. Φανατικὸς ἐχθρὸς ὢν τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Εὐτυχίου (933—940), ἔγραψεν εἰδικὴν πραγματείαν κατ' αὐτοῦ ἀραβιστί, συνέγραψε δὲ καὶ ἱστορίαν τῆς κοπτικῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ τῶν τεσσάρων πρώτων Οἰκουμενικῶν συνόδων ἐν πνεύματι ἐχθρικῷ πρὸς τοὺς Ἕλληνας πατριάρχας τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν. Ε. Γ. Π.

— **Σεβῆρος**, ἐπίσκοπος ***Ραβέννης***. Εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ραβέννης ἀνελθὼν τῷ 347, παρέστη εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον καὶ σφοδρὸς ὑπέρμαχος ἀνεδείχθη τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' οἰκουμενικῆς συνόδου. Τῷ 389 ἀποθανών, ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 1 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σεβῆρος *Σάγκτος*** (Severus Sanctus). Ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος. Γάλλος ῥήτωρ, ***Ἐνδελέχιος*** καλούμενος, ὅτε ἦτο ἐθνικός, ἔγραψε περὶ τὸ 400 βουκολικὸν ποίημα ἐκ 33 ἀσκληπιαδείων στροφῶν «Περὶ θανάτου τῶν βοῶν» (de mortibus boum). Τὸ ποίημα εὕρηται ἐν τῷ 19 τόμῳ τῆς «Λατινικῆς πατρολογίας» Migne. Ε. Γ. Π.

— **Σεβῆρος *Σεβόκτ***. Σύρος ἐπίσκοπος τοῦ Ζ' αἰῶνος. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος γεννηθείς, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἀπὸ τοῦ 640 ἐγκατασταθεὶς ἐν τῇ πρὸς Ν. τῆς Ἐδέσσης, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου, μονῇ Kennesré, κατέστησεν αὐτὴν κέντρον ἑλληνικῶν σπουδῶν. Ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν θεολογίαν καὶ τὰ μαθηματικά, ἔγραψε μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὰ «Ἀναλυτικὰ πρότερα», τὸ «Περὶ ἑρμηνείας» καὶ τὴν «Ρητορικὴν» τοῦ Ἀριστοτέλους, μελέτην περὶ Δανιήλ, λειτουργίαν καὶ διαφόρους ἐπιστολὰς θεολογικοῦ περιεχομένου, διαλόγους γραμματικοῦ, ῥητορικοῦ καὶ ποιητικοῦ περιεχομένου καὶ διαφόρους ἀστρονομικὰς μελέτας. Ἀπέθανε περὶ τὸ 666. Ε.Γ.Π.

—**Σεβῆρος *Σουλπίκιος*** (Severus Sulpicius). Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ἀκυϊτανίᾳ περὶ τὸ 363. Κατ' ἀρχὰς ἤσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συνηγόρου, μετὰ δὲ τὸν πρόωρον θάνατον τῆς συζύγου του περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Χρονικὰ» (Chronicorum libri duo), ἤτοι ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς δημιουργίας μέχρι τοῦ 400, «Βίον τοῦ ἁγίου Μαρτίνου» (Vita S. Martini), ἐπιστολάς τινας καὶ διαλόγους δύο συμπληρωτικοὺς τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Μαρτίνου. Τὰ ἔργα ταῦτα, γεγραμμένα μετὰ πολλῆς σοφίας καὶ γλαφυρότητος, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἦσαν προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα ἐν τῇ Δύσει. Τὰ ἅπαντά του εὕρηνται ἐν τῇ «Λατινικῇ Πατρολογίᾳ» Migne (τ. 20) καὶ τῷ «Corpus scriptorum eccles. latinorum» τῆς Βιέννης (τ. 24). Ε. Γ. Π.

Σεβιγιάρ (Chevillard), ***Κάμιλλος***. Γάλλος διευθυντὴς ὀρχήστρας καὶ συνθέτης (1859—1928). Συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Λαμουρέ, οὗτινος τὴν κόρην καὶ ἐνυμφεύθη, ἀνεβίβασε μετ' αὐτοῦ ἀπὸ σκηνῆς διὰ πρώτην φορὰν ἐν Γαλλίᾳ τὸν «Λόενγκριν» (1887). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαμουρέ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀρχήστρας τῶν μέχρι σήμερον ὑφισταμένων «Συναυλιῶν Λαμουρέ», δώσας δείγματα ἐξαιρετικῆς μουσικότητος κατὰ τὴν ἀπόδοσιν ἔργων κλασσικῶν καὶ συγχρόνων, ἰδίᾳ δὲ τῆς ρωσικῆς σχολῆς. Ὡς συνθέτης ὁ Σεβιγιάρ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῶν ἑξῆς ἔργων: «Le Chêne et le Roseau» (συμφωνικὸν ποίημα), «Ballade symphonique», «Fantaisie symphonique», «Étude chromatique», «Thèmes et variations» διὰ κλειδοκύμβαλον, διὰ τῆς σκηνικῆς μουσικῆς διὰ τὸ δρᾶμα τοῦ Συρέ: «Ρουσσάλκα» (1903) κλπ. Γ. Σ.

Σεβίλια (Sevilla) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ νομὸς τῆς Ἱσπανίας· βλ. λ. *Σεβίλλη*.

Digitized by Google

1) Δρομίσκος τῆς συνοικίας Σάντα Κρούθ. 2) Ἡ Ὁδὸς τῶν Ὄφεων. 3) Πύλη τῆς Μακαρένα.

Σεβίλλη (Sevilla) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν Ἀνδαλουσίᾳ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 223.308. Κεῖται ἐν εὐρείᾳ πεδιάδι, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Γκανταλκιμπίρ, εἰς ἀπόστασιν 85 χιλμ. ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Εἶναι ἡ τετάρτη πόλις τῆς Ἱσπανίας ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ, ἐρχομένη μετὰ τὴν Βαρκελώνην, τὴν Μαδρίτην καὶ τὴν Βαλεντίαν. Λόγῳ τῆς ἱστορίας της καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν καὶ ἀρχιτεκτονικῶν της θησαυρῶν εἶναι μία τῶν ἀξιολογωτέρων πόλεων τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως ἐν Εὐρώπῃ. Τὸ λαμπρὸν κλῖμά της, ἡ θαυμαστὴ ποικιλία καὶ ἐξαιρετικὴ ἀφθονία τῆς βλαστήσεως τῶν περιχώρων της, ἡ ζωηρότης καὶ γραφικότης τῆς ζωῆς τοῦ δρόμου καὶ τῶν κέντρων της, ἡ εὐθυμία καὶ ἁπλοϊκότης τῶν κατοίκων της, διατηρούντων εἰσέτι παλαιὰ καὶ περίεργα ἱσπανικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, καθὼς καὶ τὰς παλαιὰς καὶ ποικίλας ἐνδυμασίας των, προστιθέμενα εἰς τὰ ὡραιότατα καὶ ἀφθονώτατα μνημεῖά της, συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν εὐρυτάτην διάδοσιν καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον τῆς γνωστῆς παροιμίας «Κίεν νὸ βιὸ Σεβίλια, νὸ βιὸ μεραβίλια» (Quien no vió Sevilla, no vió meravilla, ἤτοι: ὅστις δὲν εἶδε τὴν Σεβίλλην, δὲν εἶδε θαῦμα). Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικαὶ εἶναι ἐν Σεβίλλῃ αἱ θρησκευτικαὶ ἑορταί, αἵτινες εἰς οὐδεμίαν ἄλλην πόλιν τῆς Ἱσπανίας τελοῦνται μετὰ μεγαλυτέρας λαμπρότητος, μάλιστα δὲ αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα, χάρις εἰς τὰς ὁποίας συρρέουν εἰς τὴν πόλιν πλεῖστοι ξένοι κατ' ἔτος. Ἡ Σεβίλλη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν κυρίως παλαιὰν πόλιν, διατηροῦσαν τὸν μαυριτανικόν της χαρακτῆρα, μὲ πολλὰς στενὰς καὶ σκολιὰς ὁδοὺς καὶ χαμηλὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκίας, καὶ ἀπὸ ἑπτὰ πέριξ αὐτῆς καὶ σχεδὸν συνεχόμενα προάστια, μὲ εὐρεῖαν ρυμοτομίαν καὶ νεωτέρας οἰκοδομάς. Τὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ προάστιον Τριάνα εἶναι τὸ κυριώτερον κέντρον τῶν ἐργατικῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν Ἀτσιγγάνων. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων κτηρίων καὶ μνημείων τῆς πόλεως εἶναι ὁ περίφημος μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Ἁγίας Μαρίας ντὲ λὰ Σέντε, ὅστις εἶναι εἷς τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου καὶ ὁ μεγαλύτερος τῶν γοτθικοῦ ρυθμοῦ ναῶν, ἐκ τῶν πλουσιωτέρων δὲ εἰς ἱστορικὰς ἀναμνήσεις, πίνακας καὶ καλλιτεχνικὰ ἀντικείμενα. Ὁ ναὸς οὗτος ἔχει μῆκος 124 μ., πλάτος 81 μ. καὶ ὕψος 30 μ. καὶ καταλαμβάνει ἔκτασιν 11.520 τ. μ. Ἡ ἀνοικοδόμησις αὐτοῦ ἤρχισε τῷ 1402 καὶ ἐπερατώθη τῷ 1519, ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου μωαμεθανικοῦ τεμένους. Ἔχει 83 βωμούς, 32 τεραστίους κίονας, 72 παράθυρα φέροντα χρωματιστὰς εἰκόνας ἐπὶ ὑάλων, ἔργα Φλαμανδῶν ζωγράφων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, πλῆθος ἀγαλμάτων καὶ πινάκων μεγάλων καλλιτεχνῶν, τὸν τάφον τοῦ Κολόμβου κ.ἄ. Τὰ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὄργανα θεωροῦνται ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου. Ἐν αὐτῷ, κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Corpus Cristi καὶ τῆς Ἀμώμου Συλλήψεως, λαμβάνει χώραν μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδός της καὶ περίεργος θρησκευτικὴ ὄρχησις ὑπὸ δέκα παίδων τοῦ χοροῦ, χρησιμοποιούντων καὶ κρόταλα πρὸ τῆς ἁγίας Τραπέζης, κατ' ἔθιμον οὗ ἡ ἀρχὴ εἶναι λίαν σκοτεινή. Εἰς τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ ναοῦ ὑψοῦται τὸ κωδωνοστάσιον Χιράλντα, ὕψους 114 μ. μετὰ 22 κωδώνων. Τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ φέρει λεπτεπιλέπτους μαυριτανικὰς διακοσμήσεις, αἵτινες θεωροῦνται αἱ ὡραιότεραι τοῦ εἴδους των ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τῶν ἄλλων κτηρίων εἶναι τὸ Ἀλκάθαρ, ἀνάκτορον Μαυριτανῶν καὶ Ἱσπανῶν βασιλέων, ὅπερ εἶναι τὸ κυριώτερον μνημεῖον τῆς ἀραβικῆς κυριαρχίας ἐν Σεβίλλῃ, ἡ οἰκία τοῦ Πιλάτου, τὸ ἀνάκτορον τῶν δουκῶν τοῦ Ἄλβα, τὸ ἀνάκτορον Σαντέλμα, μὲ θαυμασίους κήπους, τὸ νοσοκομεῖον τῆς Φιλανθρωπίας μὲ περιφήμους πίνακας τοῦ Βαλντὲς Λεὰλ καὶ τοῦ Μουρίλλο, καθὼς καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι μὲ πίνακας καὶ ἀγάλματα τῶν Λεάλ, Ροέλας, Καμπάνα, Μοράλες, Βάργκας καὶ Θουρμπαράν. Τὸ μουσεῖον τῆς Σεβίλλης εἶναι ἐγκατεστημένον ἐν τῇ παλαιᾷ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Λὰ Μερθέντ, περιέχει δὲ καὶ πολλοὺς πίνακας τῶν ἐκπροσώπων τῆς ζωγραφικῆς σχολῆς τῆς Σεβίλλης, ἥτις ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Βελάσκεθ καὶ ὁ Μουρίλλο, ὁ Θουρμπαράν, ὁ Ροέλας, ὁ Γκόϊα κ. ἄ.

Ἐπίσης ἐξαιρετικῆς καλλιτεχνικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀξίας εἶναι τὸ ἀνάκτορον Σὰν Τέλμο, τὸ ἀνάκτορον Μουντεχὰρ τῶν δουκῶν τοῦ Ὀσούμα, ἡ οἰκία ἐν ᾗ ἀπέθανεν ὁ Μουρίλλο (1682), τὸ μέγα δημοτικὸν νοσοκομεῖον, τὸ ἀμφιθέατρον τῶν ταυρομαχιῶν, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ 14.000 θεατάς, καὶ τμήματα τοῦ ἀρχαίου τείχους, ὅπερ εἶχε περιφέρειαν 16 χλμ., 12 πύλας καὶ 166 πύργους, ὧν τινες σῴζονται μέχρι σήμερον, τὸ δημαρχεῖον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, τὸ μέγαρον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, ὁ οἶκος Λόνχα, ὅπου νῦν τὸ χρηματιστήριον καὶ ὅπου φυλάσσονται τὰ «ἀρχεῖα τῶν Ἰνδιῶν», ἅτινα περιλαμβάνουν 30.000 τόμους, ἀναφερομένους εἰς περιγραφὰς ταξιδίων Ἱσπανῶν θαλασσοπόρων κ.ἄ. Ἡ Σεβίλλη ἔχει πανεπιστήμιον ἱδρυθὲν τῷ 1502, βιομηχανικάς, καλλιτεχνικάς, ἐμπορικὰς σχολὰς καὶ ἄλλα ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, βιβλιοθήκας, μουσεῖα, πινακοθήκας, θέατρα κ. τ. λ. Ἡ Σεβίλλη εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανική, παράγει δὲ ὀνομαστοὺς οἴνους, ἔλαιον, καπνόν, ὀπωρικὰ καὶ ἰδίως περίφημα ἑσπεριδοειδῆ κ. τ. λ. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου καὶ ὑδραργύρου. Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων της τὰ κυριώτερα εἶναι διάφορα εἴδη ἀγγειοπλαστικῆς, πορσελλάνης, μηχανημάτων, πούρων, σιγαρέττων κλπ. Ἔχει καλὸν ποτάμιον λιμένα καὶ ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μετὰ διαφόρων λιμένων τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Μεσογείου, πλωτὴν διώρυγα Ἀλφόνσου ΙΓ' κ.τ.λ.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Σεβίλλη εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἰβήρων. Εἰς τοὺς Φοίνικας ἦτο γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἵσπαλις. Κατακτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος τῷ 45 π.Χ., ἀπέβη ρωμαϊκὴ ἀποικία ὑπὸ τὸ ὄνομα Colonia Julia Romula, γενομένη πρωτεύουσα τῆς Βαιτικῆς καὶ σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον. Τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς ρωμαϊκῆς ταύτης ἐποχῆς εἶναι τὸ μέγα ὑδραγωγεῖον μετὰ 410 τόξων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βανδάλων, οἵτινες κατέστησαν αὐτὴν ἕδραν τοῦ βασιλείου των μέχρι τοῦ 531, ὁπότε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βησιγότθων. Τῷ 712 κατελήφθη, ὑπὸ τῶν Ἀράβων, τῷ δὲ 1023 ἐγένετο πρωτεύουσα ἀνεξαρτήτου ἀραβικοῦ κράτους, ἱδρυθέντος ὑπὸ τοῦ καδῆ τῆς Σεβίλλης Ἀμποὺλ-Κασσὶμ Μωχάμμετ, ὁ ὁποῖος ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Ἀββαδιδῶν. Τῷ 1091 ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀλμοραβιδῶν, τῷ δὲ 1147 κατέλαβον αὐτὴν οἱ Ἀλμοάδαι, ὧν ἐγένετο πρωτεύουσα καὶ ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἀνεπτύχθη μεγάλως, μέχρις ὅτου, τῷ 1248, κατέλαβεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδος Γ', κατόπιν μακρᾶς πολιορκίας. Μετὰ τὴν κατάληψιν ταύτην καὶ τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῆς πόλεως, ἡ Σεβίλλη σχεδὸν ἠρημώθη, λόγῳ τῆς ἐκδιώξεως 400.000 Ἀράβων ἢ κατ' ἄλλους τῆς ἑκουσίας ἀναχωρήσεως αὐτῶν εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ἕνεκα ὅμως τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως ἀνέλαβε ταχέως τὴν προτέραν αὐτῆς ἀκμὴν καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ Ἀλφόνσου Ι'. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς κατέστη ὁ σημαντικώτερος λιμὴν τῆς ὑπερωκεανίου συγκοινωνίας καὶ ἐμπορίου καὶ ἐκ τῶν πλουσιωτέρων πόλεων τοῦ κόσμου. Ἐν αὐτῇ ἥδρευε τότε τὸ περίφημον «Δικαστήριον τῶν Ἰνδιῶν», εἰς δὲ τὸν λιμένα της προσήγγιζον κατὰ πρῶτον αἱ ἐξ Ἀμερικῆς καταπλέουσαι γαλέραι. Μετὰ τὴν βασιλείαν ὅμως τοῦ Φιλίππου Β' ἡ πόλις ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὅλης ἐν τῇ χερσονήσῳ καταστάσεως καὶ ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ Γκανταλκιμπίρ, ὅπου ἡ ναυσιπλοΐα καθίστατο ὁλονὲν δυσχερεστέρα καὶ συνεπείᾳ τῆς ἐνάρξεως κατασκευῆς μεγάλου διαμετρήματος πλοίων, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ εἰσπλεύσουν τὸν ποταμὸν καὶ νὰ φθάσουν μέχρι αὐτῆς, προτιμῶντα τὸν λιμένα τοῦ Κάδιξ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα δεινοῦ λοιμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπισυμβὰς κατὰ τὸ 1800 κατέστρεψε μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ της. Ἡ Σεβίλλη ὑπέφερε τὰ πάνδεινα καὶ κατὰ τὰς γαλλικὰς ἐπιδρομὰς ἐν Ἱσπανίᾳ. Βραδύτερον αἱ δύο βουλαὶ τῆς Ἱσπανίας, διαλυθεῖσαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Ζ', κατέφυγον τῷ 1823 ἐν αὐτῇ. Τῷ 1848 ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ Ἐσπαρτέρο, ὁ ὁποῖος τὴν ἐβομβάρδισεν. Ἡ Σεβίλλη εἶναι ἡ πατρὶς πολλῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν τῆς Ἱσπανίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Βελάσκεθ, ὁ Μουρίλλο, ὁ Λόπε ντὲ Ρουέντα, ὁ Ἐρρέρα, ὁ Ριόχα, ὁ Ἀλβέρτος Λίστα κ.ἄ.

Μ. Δ. Β.

—**Σεβίλλης** (Sevilla) ***νομὸς*** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς νοτίου Ἱσπανίας ἐν Ἀνδαλουσίᾳ. Ἔχει ἔκτασιν 14.063 τ. χλμ. καὶ 779.228 κατ. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ πλωτοῦ ποταμοῦ Γκανταλκιμπίρ, πρὸς Β. τοῦ ὁποίου ἐκτείνονται μικροῦ ὕψους διακλαδώσεις τῆς Σιέρρα Μορένα καὶ πρὸς Ν. εὐρεῖαι πεδιάδες, στέππαι καὶ μικρὰ ὄρη. Ἔχει κλῖμα ξηρὸν καὶ εἶναι εὐφορώτατος, μετὰ πλουσίων καλλιεργειῶν σιτηρῶν, ἐλαιώνων, ἀμπελώνων, πορτοκαλεῶν, λεμονεῶν καὶ παντὸς εἴδους ὀπωρῶν. Ἔχει ἐπίσης κοιτάσματα καὶ μεταλλεῖα μολύβδου, σιδήρου, γαιανθράκων, χαλκοῦ, ψευδαργύρου κ. ἄ.

Digitized by Google

Σεβινιὲ (Sevigné), ***Μαρία ντὲ Ραμπουτὲν-Σαντὰλ*** (Rabutin Chantal), *μαρκησία ντὲ* —. Γαλλὶς φιλόλογος (1626—1696). Ἐν ἔτος μετὰ τὴν γέννησίν της ἐφονεύθη ὁ πατήρ της μαχόμενος κατὰ τῶν Ἄγγλων, ἐν ἡλικίᾳ δὲ ἓξ ἐτῶν ἐστερήθη τῆς μητρός της. Τὴν ἀνατροφήν της ἀνέλαβεν ὁ θεῖός της ἀββᾶς ντὲ Κουλάζ, ὅστις ἐδίδαξεν αὐτὴν τὴν λατινικήν, ἰταλικὴν καὶ ἰσπανικὴν γλῶσσαν. Ἐξεπαιδεύθη ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Σαπελαὶν καὶ συνεπλήρωσε τὴν ἀνατροφήν της ἐν τῇ αὐλῇ τῆς βασιλίσσης Ἄννας τῆς Αὐστριακῆς, ἥτις ἐχρησίμευεν ἐν Εὐρώπῃ ὡς πρότυπον χάριτος καὶ λεπτότητος πνευματικῆς. Δεκαοκταέτις ἐνυμφεύθη τὸν μαρκήσιον Σεβινιέ, φονευθέντα κατά τινα μονομαχίαν (1651), ἔκτοτε δὲ ἀφωσιώθη αὐτὴ εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν δύο τέ-

Ἡ κυρία Σεβινιέ.

[Προσωπογραφία τοῦ Μινιάρ.]

κνων της, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ θυγάτηρ της *ντὲ Γκριν̓ιὰν* εἶναι ἐκείνη, πρὸς ἣν ἀπευθύνονται πᾶσαι σχεδὸν αἱ περιβόητοι ἐπιστολαί της. Πλεῖστοι ἐζήτησαν τὴν χεῖρά της, ἐν οἷς καὶ ὁ πρίγκιψ ντὲ Κοντί, ἀλλ' αὐτὴ ἠρνήθη νὰ συζευχθῇ καὶ πάλιν, συνεδέθη δὲ μόνον μετὰ διακεκριμένων συγγραφέων καὶ φημιζομένων ἐπὶ πνεύματι δεσποινῶν τῆς ἐποχῆς. Ἡ κυρία Σεβινιὲ καὶ ἡ θυγάτηρ της ἀπετέλεσαν ἐν τῇ παρισινῇ κοινωνίᾳ ζεῦγος ἑλκῦον τὰ βλέμματα τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν ποιητῶν τῆς αὐλῆς, ἐξ ὧν ὁ Μπενσεράντ ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὰς ἓν τῶν ὡραιοτέρων ποιημάτων του. Ἡ θυγάτηρ της μετά τινα χρόνον νυμφευθεῖσα τὸν ντὲ Γκριν̓ιὰν ἐγκατέστη ἐν Προβηγκίᾳ. Ἡ κυρία Σεβινιέ, διαμένουσα μακρὰν τῆς κόρης της, ἀνεγίνωσκε μετὰ πάθους τὸν Βιργίλιον, τὸν Μολιέρον, τὸν Πασκὰλ καὶ τὸν Κορνήλιον. Μεταβᾶσα ἐν προκεχωρημένῃ ἡλικίᾳ εἰς Προβηγκίαν, ὅπου ἠσθένει ἡ θυγάτηρ της, ἀπεβίωσεν αὐτόθι κατόπιν ἀσθενείας. Ζῶσα ἀκόμη ἡ κυρία ντὲ Σεβινιὲ εἶχε καταστῆ διάσημος ἐκ τῶν ἐπιστολῶν της. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἀνεγίνωσκε μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος τὰς εὑρεθείσας εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ φυλακισθέντος ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Φουκέ, ὡς καὶ τὰς δημοσιευθείσας εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ κόμητος ντὲ Μπυσσύ. Ἡ Σεβινιέ, καίτοι ἐγνώριζεν ὅτι αἱ ἐπιστολαί της περιήρχοντο ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἐν τούτοις δὲν παρημπόδιζε τοῦτο. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἐγένετο τῷ 1726 ὑπὸ τοῦ ἀβᾶ ντὲ Μπυσσύ, ἡ δὲ πληρεστέρα πασῶν ἐδημοσιεύθη τῷ 1873.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῆς κυρίας ντὲ Σεβινιέ, αἵτινες κατέθελγον τοὺς συγχρόνους της, διακρίνονται διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν βαθύτητα αὐτῶν. Τὸ ὕφος της, καίτοι λίαν ἁπλοῦν καὶ γραφικόν, καθόσον ἡ Σεβινιὲ δὲν ἐπεξειργάζετο τὰς ἐπιστολάς της, περιλαμβάνει πάντα τὰ εἴδη τῆς φυσικῆς εὐγλωττίας. Ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαι, καθόσον ἐν αὐταῖς εἰκονίζονται διάσημοι προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς. Περισσοτέραν ὅμως γοητείαν προσδίδουν εἰς αὐτὰς τὰ ἀναφερόμενα μικρὰ καὶ μεγάλα ἐπεισόδια τοῦ αἰῶνος, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζει εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῶν μορφήν, οὐδὲν προσθέτουσα ἐκ τῆς ζωηρᾶς αὐτῆς φαντασίας. Θ. Β.

Σέβιοτ (Cheviots, *προφ. Τσέβιοτς*) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας, ἐν ταῖς κομητείαις Νορθούμπερλαντ καὶ Ρόξμπουργκ, διήκουσα εἰς μῆκος 76 χλμ. ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ. Ἡ ὑψηλοτέρα της κορυφὴ ἔχει ὕψος 808 μ. Εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ δασῶν καὶ λειμώνων, ἐν οἷς ἐκτρέφεται εἶδος προβάτων γνωστῶν διὰ τὸ περίφημον αὐτῶν ἔριον.

σέβιοτ (cheviot) *[Ζωολ.]*. Εἶδος βραχυσώμων ἀγγλικῶν προβάτων, ζώντων ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους εἰς λίαν ψυχρὰν περιοχήν, εἰς ὕψος 700—800μ. Ἔχουσι τὸν κορμὸν σχετικῶς μακρόν, τὰ ὀστᾶ χονδρά, τὸ στῆθος στενὸν καὶ ἐξαιρετικῆς ποιότητος ἔριον. Διεσταυρώθησαν πρὸς τὰ πρόβατα ἑτέρου εἴδους τῆς περιφερείας Λάϊτσεστερ, ζῶντα εἰς θερμότερα μέρη, ἀλλὰ τὸ προκύπτον νέον εἶδος στερεῖται τῆς λιτότητος καὶ τῆς ποιότητος τοῦ τριχώματος τῶν γνησίων.

σέβιοτ. Μάλλινον ὕφασμα ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων ἐξωτερικῶν ἐνδυμάτων, μαλακὸν καὶ ἐλαφρῶς χνουδωτὸν (ξυρισμένο), κατασκευαζόμενον κυρίως μὲν καὶ ἀρχικῶς ἐκ τοῦ ἐρίου τῶν προβάτων σέβιοτ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων εἰδῶν ἐρίων.

Σέβιχως· βλ. *Σαβικτοῦ.*

Σεβλίεβο *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας τοῦ νομοῦ Τυρνόβου, ἐπὶ τοῦ Ρουσίτσα, παραποτάμου τοῦ Γιάντρα, 48 χλμ. δυτικῶς τοῦ Τυρνόβου. Κάτ. 9.702. Τ. Β.

σεβνταλῆς (ὁ)· δημοτ. ὁ ἐπιρρεπὴς εἰς τὸν ἔρωτα, ἐράσμιος.

σεβντᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ ἔρως· φρ. «εἶναι σεβντᾶς, δὲν εἶναι τσορμπᾶς» ὅτι ὁ ἔρως πολλάκις παρεκτρέπεται ὑπὸ τοῦ πάθους (λ. τουρκ.).

Σεβοΐμ, ἢ **Σεβωΐμ** *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν πόλεων τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Πενταπόλεως.

σέβομαι, *ἀόρ. ἐσεβάσθην·* ἔχω σέβας πρός τινα, εὐλαβοῦμαι: «οὔτε θεὸν οὔτε ἀνθρώπους σέβεται», «προσκύνει, σέβου τὸν Θεόν».

Σεβουρροί (οἱ) (Seburri) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς ΒΔ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 6 27) πρὸς Δ. τῆς Ἀστουρίας. Πόλεις αὐτῶν ἀναφέρονται ἡ Ταλαμίνη καὶ τὰ Κουΐντινα ὕδατα (Aquae Quintinae). Α. Θ. Σ.

Σεβοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 15, 5) πρὸς Δ. τοῦ Ἰορδάνου καὶ νοτιοδυτικῶς τῶν Ἱεροσολύμων, πρὸς Α. τῆς Βαιτογαβρεῖ, τῆς μετὰ ταῦτα Ἐλευθεροπόλεως (νῦν Βεΐτ-Ζιβρίν). Πιθανῶς ἡ Νεσὶβ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Σήμερον καλεῖται *Βὲτ-Νεσίβ*, 6 μίλια πρὸς Α. τῆς Βεΐτ-Ζιβρίν, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σέβραι (Sèvres) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Σὲν ἒ Ουάζ, νοτιοδυτικὸν προάστειον τῶν Παρισίων, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀπὸ τῶν Βερσαλλιῶν. Κάτ. 14.505 (1926). Εἶναι λιμὴν ποταμοπλοίων καὶ κέντρον σιδηροδρομικόν. Εἶναι πασίγνωστος ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος διὰ τὴν περίφημον τέχνης καὶ ὡραιότητος βιομηχανίαν καὶ χειροτεχνίαν κεραμεικῆς καὶ ἀγγειοπλαστικῆς. Ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1756, ὅτε μετεφέρθη εἰς τὴν πόλιν τὸ ἐν Βενσὲν ἱδρυθὲν τῷ 1740 ἐργοστάσιον πορσελλάνης. Ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο, γενόμενον κρατικὸν ἀπὸ τοῦ 1760, ἀπέδωκεν ἐκτάκτου τέχνης ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἐκ πορσελλάνης, περιζήτητα διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ σχεδίου καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπεξεργασίας. Ἀπὸ τοῦ 1876 τὸ ἐργοστάσιον μετεφέρθη εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν κράσπεδον τοῦ πάρκου τοῦ Σαὶν-Κλού, πλησίον τοῦ Σηκουάνα, καὶ περιλαμβάνει καὶ ἐργαστήρια μωσαϊκῶν ἐξ ὑάλου καὶ ζωγραφικῆς ἐπὶ σμάλτου. Θ. Κ.

— **Σεβρῶν δύο νομὸς** (Deux Sèvres) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς ἐν τῇ Δυτικῇ Γαλλίᾳ, ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τῶν δύο ποταμῶν Σέβρ, οἵτινες διαρρέουν αὐτόν, τοῦ *Σὲβρ Ναντα̈ὶζ* καὶ τοῦ *Σὲβρ Νιορτα̈ὶζ*, ἐκβαλλόντων τοῦ πρώτου παρὰ τὴν Νάντην καὶ τοῦ δευτέρου παρὰ τὸ Νιόρ. Ἔμβαδὸν 6.054 τ. χλμ. Κάτ. 310.060 (1921). Πρωτεύουσα τὸ *Νιόρ*. Θ. Κ.

— ***Σεβρῶν συνθήκη.*** Τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1918 συνωμολογήθη ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ «Ἀγαμέμνων», ναυλοχοῦντος ἐν Μούδρῳ τῆς Λήμνου, ἡ μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως σύμβασις περὶ γενικῆς ἀνακωχῆς, αἱ ἐχθροπραξίαι δὲ ἀνεστέλλοντο ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς ἑπομένης. Τὰς περὶ εἰρήνης συνθήκας ἐπεξειργάσθη ἡ συνδιάσκεψις τῶν Παρισίων, ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας δὲ ὑπεγράφη τὴν 10 Αὐγούστου 1920 ἐν Σέβραις. Τὸ Α' μέρος αὐτῆς (*ἄρθρ.* 1—26) ἀναγράφει τὸ κείμενον τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Σύνορα τῆς Τουρκίας (*ἄρθρ.* 27—35). Τὸ ἄρθρον 27 καθορίζει τὰ σύνορα τῆς Τουρκίας ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, τὰ ὁποῖα θὰ χαράξωσιν ἐπὶ τόπου εἰδικαὶ ὁροθετικαὶ ἐπιτροπαί, ὧν αἱ δαπάναι θὰ βαρύνωσιν ἐξ ἴσου τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη, αἱ δὲ ἀποφάσεις θὰ λαμβάνωνται κατὰ πλειοψηφίαν καὶ θὰ εἶναι ὑποχρεωτικῆς φύσεως. Τὰ ὁρόσημα θὰ τεθῶσιν εἰς ὁρατὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν καὶ θὰ εἶναι ἠριθμημένα.

Πολιτικοὶ ὅροι. Τὸ ἄρθρον 36 ὁρίζει ὅτι δὲν θὰ ἐπέλθῃ μείωσις εἰς τὰ δικαιώματα τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις θὰ ἐξηκολούθει οὖσα πρωτεύουσα τοῦ κράτους. Ἂν ὅμως ἡ Τουρκία ἠμέλει νὰ τηρήσῃ τὰς διατάξεις τῆς παρούσης συνθήκης, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις θὰ ἠδύναντο νὰ τροποποιήσωσι τὴν ἀνωτέρω διάταξιν. Ἡ ναυσιπλοΐα ἐντὸς τῶν Στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντίδος καὶ Βοσπόρου θὰ εἶναι ἐλευθέρα εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ ἐμπορικὰ πλοῖα τόσον ἐν καιρῷ εἰρήνης ὅσον καὶ πολέμου. Τὰ ὕδατα ταῦτα δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀποκλεισμόν, οὐδεμία δὲ ἐχθροπραξία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρηθῇ ἐντὸς αὐτῶν. Θὰ συνιστᾶτο εἰδικὴ ἐπιτροπὴ τῶν Στενῶν, ἀπαρτιζομένη ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου δι' ἕκαστον κράτος. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων θὰ εἶχον διπλῆν ψῆφον, οἱ τῶν λοιπῶν κρατῶν, ὡς καὶ τῆς Ἑλλάδος, μίαν τοιαύτην. Ἡ ἐπιτροπή, ἥτις θὰ εἶχεν ἰδίαν σημαίαν, προϋπολογισμὸν καὶ κανονισμόν, θὰ ἐμερίμνα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν ἔργων τῶν κρινομένων ἀναγκαίων διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν Στενῶν, διὰ τὴν ἀστυνομίαν τῆς πλοηγίας, τῆς ρυμουλκήσεως, τῆς ἀγκυροβολίας, διὰ τὰ ναυάγια καὶ τὴν διάσωσιν τῶν πλοίων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων κ. τ. λ. (ἄρθρ. 43). Πρὸς τοῦτο δὲ θὰ κατηρτίζετο εἰδικὸν ἀστυνομικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον θὰ διῳκεῖτο ὑπὸ ξένων ἀξιωματικῶν, διοριζομένων ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ θὰ ἐστρατολογεῖτο μεταξὺ τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ τῆς ζώνης τῶν Στενῶν καὶ τῶν νήσων. Ἐν τῷ ὀθωμανικῷ τμήματι τῆς ζώνης τῶν Στενῶν αἱ παρὰ πολιτῶν τῶν ὑπὲρ ὧν αἱ διομολογήσεις Δυνάμεων διαπραττόμεναι παραβάσεις τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐκδοθέντων κανονισμῶν θὰ ἐξεδικάζοντο ὑπὸ τῶν προξενικῶν δικαστηρίων αὐτῶν. Αἱ δὲ παρ' Ὀθωμανῶν πολιτῶν διαπραττόμεναι θὰ παρεπέμποντο εἰς τὰς ἁρμοδίας ὀθωμανικὰς δικαστικὰς ἀρχάς. Αἱ ἐν λόγῳ παραβάσεις, γενόμεναι ἐν τῷ ἑλληνικῷ τμήματι τῆς ζώνης τῶν Στενῶν, θὰ παρεπέμποντο εἰς τὰς ἑλληνικὰς δικαστικὰς ἀρχάς. Τὸ ἄρθρον 57 καθορίζει τὴν θέσιν τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν ἐμπολέμων κρατῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν χρόνον διάπλου τῶν Στενῶν, παραμονῆς ἐντὸς αὐτῶν, ὡς καὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των. Αἱ λεῖαι τῶν ἐμπολέμων ὑποβάλλονται εἰς τοὺς αὐτοὺς ὅρους, εἰς οὓς καὶ τὰ πολεμικὰ των πλοῖα.

Τὸ ἄρθρ. 62 ἀφορᾷ εἰς τὸ Κουρδιστὰν καὶ ὁρίζει ὅτι ἐπιτροπὴ ἀπαρτιζομένη ἐξ ἀντιπροσώπων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας θὰ προπαρασκευάσῃ τὴν τοπικὴν αὐτονομίαν τῶν χωρῶν, ἐν αἷς κυριαρχεῖ τὸ κουρδικὸν στοιχεῖον. Τὰ ἄρθρα 65—83 κανονίζουσι τὸ προσωρινόν, ὡς καὶ τὸ ὁριστικὸν καθεστὼς τῆς πόλεως τῆς Σμύρνης καὶ τοῦ συνεχομένου αὐτῇ ἐδάφους, ὡς τοῦτο ἀναφέρεται ἐν ἄρθρῳ 66. Ἡ Σμύρνη καὶ τὸ συνεχόμενον ἔδαφος θὰ παρέμενον προσωρινῶς ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, ἧς ὅμως ἡ ἐνάσκησις θὰ μετεβιβάζετο εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἔχουσαν τὸ δικαίωμα ὅπως διατηρῇ ἐκεῖ τὰς πρὸς τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως ἀναγκαίας στρατιωτικὰς δυνάμεις. Θὰ ἱδρύετο τοπικὸν κοινοβούλιον ἐν Σμύρνῃ δι' ἐκλογικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐνεκρίνετο κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀναλογικὴν ἀντιπροσώπευσιν ὅλων τῶν τμημάτων τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀπὸ ἀπόψεως ἰθαγενείας, οἱ Ὀθωμανοὶ πολῖται θὰ ἐξωμοιοῦντο πρὸς τοὺς Ἕλληνας τοιούτους. Μετὰ πάρέλευσιν πενταετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης, τὸ τοπικὸν κοινοβούλιον θὰ ἠδύνατο διὰ ψηφίσματος νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὅπως ἡ Σμύρνη καὶ ἡ περιοχή της περιέλθωσιν ὁριστικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ συμβούλιον θὰ ἠδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ προηγουμένως τὴν διενέργειαν δημοψηφίσματος.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 84 ἡ Τουρκία παρῃτεῖτο ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τῶν δικαιωμάτων της ἐπὶ τῶν νήσων Ἴμβρου καὶ Τενέδου. Ἐπίσης θὰ ἐπεκυροῦτο ἡ ἀπόφασις τῆς ἐν Λονδίνῳ συνδιασκέψεως τῶν πρεσβευτῶν, κοινοποιηθεῖσα τὴν 13 Φεβρουαρίου 1914 εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Λήμνου, Σαμοθράκης, Λέσβου, Χίου, Σάμου καὶ Ἰκαρίας. Διὰ τοῦ ἄρθρου 88 ἡ Τουρκία ἀνεγνώριζε τὴν Ἀρμενίαν ὡς κράτος ἀνεξάρτητον, τοῦ καθορισμοῦ τῶν συνόρων αὐτῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν ἀνατεθέντος εἰς τὴν διαιτησίαν τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Διὰ τοῦ ἄρθρου 94 ἡ Συρία καὶ ἡ Μεσοποταμία θ' ἀνεγνωρίζοντο προσωρινῶς ὡς ἀνεξάρτητα κράτη, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως διατελῶσιν ὑπὸ τὴν ἐντολὴν Δυνάμεώς τινος. Διὰ τοῦ ἄρθρου 95 ἡ διοίκησις τῆς Παλαιστίνης θὰ ἀνετίθετο εἰς ἐντολοδόχον Δύναμιν, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἐμερίμνα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐγκατάστασιν ἰσραηλι-

Digitized by Google

τικῆς ἐθνικῆς ἑστίας. Διὰ τοῦ ἄρθρου 98 ἡ Τουρκία ἀνεγνώριζε τὴν Ἑδζάζην ὡς κράτος ἀνεξάρτητον. Διὰ τοῦ ἄρθρου 122 ἡ Τουρκία παρεχώρει εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν Δωδεκάνησον, ὡς καὶ τὸ Καστελλόριζον. Οἱ Ὀθωμανοὶ πολῖται, οἱ ἐγκατεστημένοι ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν ἅτινα ἀπεσπάσθησαν τῆς Τουρκίας, θὰ ἐγίνοντο αὐτοδικαίως πολῖται τοῦ νέου κράτους, οἱ ἄγοντες ὅμως ἡλικίαν ἄνω τῶν 18 ἐτῶν θὰ εἶχον δικαίωμα ἐπιλογῆς ὑπὲρ τῆς ὀθωμανικῆς ἰθαγενείας ἐπὶ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης. Ἡ ἐπιλογὴ ἐπιφέρει ὑποχρέωσιν πρὸς ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν ἐντὸς τῶν ἑπομένων δώδεκα μηνῶν. Οἱ ἀναχωροῦντες θὰ ἠδύναντο νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀκίνητον αὐτῶν περιουσίαν καὶ νὰ συναποκομίσωσι τὴν πάσης φύσεως κινητήν.

Προστασία τῶν μειονοτήτων. Ἡ Τουρκία ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχῃ εἰς πάντας τους κατοίκους της πλήρη προστασίαν τῆς ζωῆς καὶ ἐλευθερίας, ἀδιακρίτως γεννήσεως, ἐθνικότητος, γλώσσης, φυλῆς ἢ θρησκείας. Οὐδεμία ἐξισλάμισις γενομένη ἀπὸ τῆς 1 Νοεμβρίου 1914 θ' ἀνεγνωρίζετο, ἡ δὲ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ παράσχῃ τὴν ὑποστήριξίν της πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἀπελευθέρωσιν πάντων τῶν προσώπων, ἅτινα ἐξηφανίσθησαν, ἀνηρπάγησαν, ἐφυλακίσθησαν ἢ ἐκρατήθησαν ὡς αἰχμάλωτοι ἀπὸ τῆς ὡς ἄνω χρονολογίας, καὶ νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰς ἑστίας των τῶν μὴ τουρκικῆς φυλῆς Ὀθωμανῶν ὑπηκόων, τῶν ἐκδιωχθέντων βιαίως ἐκ τῶν ἑστιῶν των. Πάντες οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι θὰ εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ θὰ ἀπολαύωσι τῶν αὐτῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων ἀδιακρίτως φυλῆς, γλώσσης ἢ θρησκείας. Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται ν' ἀναγνωρίζῃ καὶ σέβηται τὴν σχολικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν αὐτονομίαν πάσης ἐθνικῆς μειονότητος ἐν Τουρκίᾳ. Αἱ προέχουσαι Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως, κατόπιν ἐξετάσεως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, θὰ προσδιορίωσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν διατάξεων περὶ προστασίας τῶν μειονοτήτων (ἄρθ. 140—151).

Στρατιωτικοί, ναυτικοὶ καὶ ἀεροπορικοὶ ὅροι. Ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Τουρκίας θὰ περιλαμβάνῃ: α') τὴν προσωπικὴν φρουρὰν τοῦ σουλτάνου, ἧς ἡ δύναμις δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τοὺς 700 ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, β') δυνάμεις χωροφυλακῆς διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, καὶ γ') εἰδικὰ στοιχεῖα διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς χωροφυλακῆς ἐν περιπτώσει σοβαρῶν ταραχῶν. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν εἰς τὰ ἐδάφια β' καὶ γ' ἀπαριθμουμένων δυνάμεων δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τοὺς 50.000 ἀξιωματικοὺς καὶ ἄνδρας. Αἱ δυνάμεις τῆς χωροφυλακῆς θὰ κατανεμηθῶσι κατὰ ἐδαφικὰς περιφερείας, ἐν ἑκάστῃ δὲ τοιαύτῃ θὰ διοργανωθῇ μία λεγεὼν ἐκ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ, ἐφωδιασμένη διὰ πολυβόλων, ἀλλὰ στερουμένη πυροβολικοῦ καὶ τεχνικῶν ὅπλων. Τὰ εἰδικὰ στοιχεῖα ἐνισχύσεως θὰ περιελάμβανον μονάδας πεζικοῦ, ἱππικοῦ, ὀρεινοῦ πυροβολικοῦ, σκαπανεῖς καὶ τὰς ἀντιστοίχους τεχνικὰς ὑπηρεσίας. Ἡ συνολικὴ των δύναμις δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τοὺς 15.000 ἄνδρας. Ἀξιωματικοὶ σύμμαχοι ἢ οὐδέτεροι θὰ μετεῖχον τῆς διοικήσεως, ὀργανώσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς χωροφυλακῆς.

Ἡ στρατιωτικὴ δύναμις θὰ καταρτίζηται μόνον δι' ἐθελουσίας κατατάξεως, ὑποχρεωτικῆς διὰ δώδεκα συνεχῆ ἔτη. Στρατιωτικαὶ σχολαὶ θὰ ὑπάρχωσι μία διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ μία κατ' ἐδαφικὴν περιοχὴν διὰ τοὺς ὑπαξιωματικούς. Τὰ ἐπὶ πλέον τῶν ἐπιτρεπομένων ποσοτήτων ὑπάρχοντα ὅπλα, πυρομαχικὰ καὶ ὑλικὸν πολέμου θὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν διασυμμαχικὴν ἐπιτροπὴν ἐλέγχου. Ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης θὰ κατεδαφισθῶσι πάντα τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 179 ὁριζομένης ζώνης, περιλαμβανούσης τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Προποντίδος καὶ τὰ παράλια τῶν Στενῶν, ὡς καὶ ἐν ταῖς νήσοις Λήμνῳ, Ἴμβρῳ, Σαμοθράκῃ, Τενέδῳ καὶ Λέσβῳ. Τὰ ἐδάφη τῆς εἰρημένης ζώνης, ὡς καὶ αἱ ἀνώτερω νῆσοι, θὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιῶνται στρατιωτικῶς μόνον ὑπὸ τῆς Γαλλίας, Μ. Βρεττανίας καὶ Ἰταλίας, ἐνεργουσῶν ἀπὸ κοινοῦ, θὰ εἶχον δ' αὐται καὶ τὸ δικαίωμα διατηρήσεως στρατιωτικῶν δυνάμεων πρὸς παρακώλυσιν πάσης ἐνεργείας δυναμένης νὰ θίξῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Στενῶν.

Πάντα τὰ τουρκικὰ πολεμικὰ πλοῖα κηρύσσονται ὡς ὁριστικῶς παραδοθέντα εἰς τὰς προεχούσας Δυνάμεις, τῆς Τουρκίας δικαιουμένης νὰ διατηρῇ ἀνὰ τὰς ἀκτάς της πλοῖα, ὧν ὁ ἀριθμὸς δέον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰς 7 κανονιοφόρους καὶ τὰ 6 τορπιλλοβόλα. Ἡ ναυπήγησις ἢ προμήθεια ὑποβρυχίου σκάφους ἀπαγορεύεται ἐν Τουρκίᾳ. Αἱ στρατιωτικαὶ ταύτης δυνάμεις οὐδεμίαν θὰ περιελάμβανον ἀεροπορικὴν ὑπηρεσίαν, τὸ δὲ ὑφιστάμενον ἀεροπορικὸν προσωπικὸν θὰ ἀπεστρατεύετο. Ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀνωτέρω στρατιωτικῶν, ναυτικῶν καὶ ἀεροπορικῶν ὅρων θὰ ἀνετίθετο εἰς διασυμμαχικὰς ἐπιτροπάς, παρ' αἷς ἡ Τουρκία θὰ ἠδύνατο νὰ διορίζῃ εἰδικοὺς ἐπιτρόπους καὶ ὧν θὰ ἔφερε πάσας τὰς δαπάνας.

Τὰ ἄρθρα 208—217 ἀναφέρονται εἰς τοὺς αἰχμαλώτους πολέμου, τὰ ἄρθρα 218—225 εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν τάφων καὶ τὰ ἄρθρα 226—230 εἰς τὰς τιμωρίας. Ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις παρέχει εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις τὴν ἐξουσίαν ὅπως παραπέμπωσιν ἐνώπιον τῶν στρατιωτικῶν των δικαστηρίων τοὺς κατηγορουμένους διὰ πράξεις ἀντικειμένας πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ πολέμου, τοὺς ὁποίους καὶ θὰ ὤφειλε νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτάς. Ὡσαύτως, θὰ ὤφειλεν αὐτὴ νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις τὰ παρ' αὐτῶν ἐξαιτούμενα πρόσωπα ὡς ὑπεύθυνα τῶν σφαγῶν, αἵτινες διεπράχθησαν ἐπὶ οἱουδήποτε ἐδάφους τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Τὸ δικαστήριον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐδίκαζε τὰ πρόσωπα ταῦτα, θὰ ὡρίζετο ὑπὸ τῶν συμμάχων Δυνάμεων.

Δημοσιονομικοὶ ὅροι. Αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις, ἐπιθυμοῦσαι νὰ συνδράμωσι τὴν Τουρκίαν, συμφωνοῦσι μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ὅπως συστηθῇ δημοσιονομικὴ ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐξ ἑνὸς ἀντιπροσώπου τῆς Γαλλίας, τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, παρ' ᾗ δὲ θὰ συμπαρεδρεύῃ καὶ εἷς Ὀθωμανὸς ἐπίτροπος μὲ ψῆφον συμβουλευτικήν. Ἡ ἐπιτροπὴ θὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς αὔξησιν τῶν πόρων τῆς Τουρκίας, ὁ δὲ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους δέον νὰ κατατίθηται εἰς τὴν βουλὴν ὡς ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς. Οὐδὲν ἐσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικὸν δάνειον θὰ συνήπτετο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας θὰ ὑπήγοντο πάντες οἱ πόροι τῆς Τουρκίας, ἐξαιρέσει τῶν δοθεισῶν πρὸς ἐγγύησιν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ δημοσίου ὀθωμανικοῦ χρέους προσόδων. Τὰ κράτη, ὑπὲρ ὧν ἀπεσπάσθη ἔδαφος τι ἀπὸ τῆς Τουρκίας, θ' ἀποκτήσωσιν ἄνευ ἀνταλλάγματος πάσας τὰς ἐν αὐτῷ περιουσίας καὶ ἰδιοκτησίας τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἢ τοῦ ἀνακτορικοῦ ταμείου. Τὰ αὐτὰ κράτη θὰ συμμετάσχωσι τῶν ἀναλόγων ἐτησίων ὑποχρεώσεων τοῦ δημοσίου ὀθωμανικοῦ χρέους, ὡς τοῦτο ὑφίστατο τὴν 1 Νοεμβρίου 1914, ἡ δὲ συμμετοχὴ θὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενικῆς ἀρχῆς, ἣν θέτει τὸ ἄρθρον 243. Τὸ συμβούλιον τοῦ δημοσίου χρέους θὰ ἀπαρτίζηται ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας, Μ. Βρεττανίας καὶ Ἰταλίας καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ὀθωμανικῆς Τραπέζης, θὰ ἐξακολουθήσῃ δὲ λειτουργῶν ὡς καὶ προηγουμένως, εἰσπράττον καὶ διαχειριζόμενον πάσας τὰς παραχωρηθείσας αὐτῷ προσόδους. Ἡ διεύθυνσις τῶν τελωνείων θὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς γενικοῦ διευθυντοῦ, διοριζομένου ὑπὸ τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιτροπῆς. Ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως ταύτης δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τροποποιηθῇ ἡ διατίμησις τῶν τελωνειακῶν τελῶν.

Οἰκονομικοὶ ὅροι. Τὰ ἄρθρα 261—317 κανονίζουσι λεπτομερῶς τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις, τὰς πλειονοβαρεῖς συνθήκας καὶ συμβάσεις οἰκονομικῆς ἢ τεχνικῆς φύσεως, αἵτινες θὰ ἐτίθεντο ἐκ νέου ἐν ἰσχύϊ μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν μετεχουσῶν τούτων συμμάχων Δυνάμεων, τὰ κατὰ τὴν βιομηχανικὴν ἰδιοκτησίαν, τὰ περιουσιακὰ δικαιώματα καὶ συμφέροντα, τὰ συμβόλαια, παραγραφὰς καὶ ἀποφάσεις, τὰς ἑταιρείας καὶ παραχωρήσεις. Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 261, τὸ καθεστὼς τῶν διομολογήσεων θὰ ἐπανεφέρετο ἐν ἰσχύϊ ὑπὲρ τῶν συμμάχων Δυνάμεων, αἵτινες ἀπέλαυον αὐτῶν πρὸ τῆς 1 Αὐγούστου 1914, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν δικαιώματα θὰ ἐπεξετείνοντο καὶ ὑπὲρ τῶν συμμάχων Δυνάμεων, αἵτινες μέχρι τῆς ὡς ἄνω χρονολογίας δὲν ἐκέκτηντο διομολογήσεις. Αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις, αἵτινες πρὸ τῆς 1 Αὐγούστου 1914 εἶχον ἴδια ταχυδρομεῖα ἐν Τουρκίᾳ, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπανιδρύσωσι ταῦτα.

Ἀεροπλοΐα. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 318, τὰ εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις ἀνήκοντα ἀερόπλοια θὰ ἔχωσι πλήρη ἐλευθερίαν πτήσεως ὑπὲρ τὸ ἔδαφος ἢ τὰ χωρικὰ ὕδατα τῆς Τουρκίας καὶ προσεδαφίσεως, θὰ ἀπολαύωσι δὲ τῶν αὐτῶν πλεονεκτημάτων, ὧν καὶ τὰ ὀθωμανικά. Ἐπὶ πλέον τῶν ὑπαρχόντων ἀεροδρομίων, ἡ Τουρκία ὑποχρεοῦται νὰ ἐγκαταστήσῃ τοιαῦτα εἰς ὅσα μέρη θὰ ὑπεδεικνύοντο εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Τὸ δικαίωμα διελεύσεως καὶ προσεδαφίσεως θὰ ὑπάγεται εἰς τὴν τήρησιν τῶν τουρκικῶν κανονισμῶν, οἵτινες θὰ ἐνεκρίνοντο ὑπὸ τῶν προεχουσῶν Δυνάμεων καὶ θὰ ἐφηρμόζοντο ἀδιακρίτως εἴς τε τὰ ὀθωμανικὰ καὶ τὰ συμμαχικὰ ἀερόπλοια. Αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἀεροπλοΐαν διατάξεις θὰ παραμείνωσιν ἐν ἰσχύϊ μέχρις οὗ ἡ Τουρκία γίνῃ δεκτὴ ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν ἢ προσβῇ εἰς τὴν ἀπὸ 13 Ὀκτωβρίου 1919 σύμβασιν τῶν Παρισίων περὶ ἀεροπλοΐας.

Συγκοινωνίαι. Τὰ ἄρθρα 328 καὶ ἐφεξῆς πραγματεύονται περὶ τῶν λιμένων, ὑδατίνων ὁδῶν καὶ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Οἱ λιμένες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Χαϊδὰρ Πασᾶ, Σμύρνης, Ἀλεξανδρέττας, Γιάφας, Βασσόρας, Τραπεζοῦντος καὶ Βατοὺμ θὰ ἐκηρύσσοντο διεθνοῦς συμφέροντος καὶ θὰ ἐφηρμόζοντο δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὰς ἐν αὐτοῖς ἐλευθέρας ζώνας αἱ εἰδικαὶ διατάξεις τῶν ἄρθρων 336—345 περὶ τῆς ναυσιπλοΐας, τῶν δικαιωμάτων καὶ τελῶν, τῶν ἔργων συντηρήσεως καὶ βελτιώσεως. Ἐπὶ τῇ αἰτήσει ἑνὸς τῶν παροχθίων κρατῶν πρὸς τὸ συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὁ Ἕβρος θὰ ἐκηρύσσετο διεθνὴς ποταμός, τιθέμενος ὑπὸ τὴν διοίκησιν διεθνοῦς ἐπιτροπῆς. Ἐν τῷ λιμένι Σμύρνης θὰ ἐκμισθωθῇ εἰς τὴν Τουρκίαν χῶρός τις, ὅστις, ὡς ἐλευθέρα ζώνη, θὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἀπ' εὐθείας διαμετακόμισιν τῶν τουρκικῶν ἐμπορευμάτων. Παρέχεται ἐλευθέρα ἔξοδος εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον, διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Βατούμ, εἰς τὴν Γεωργίαν, τὸ Ἀζερμπαϊτζάν, τὴν Περσίαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν, ἥτις θὰ εἶχε τοιαύτην ἔξοδον καὶ διὰ τοῦ λιμένος τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἐργασία. Ταύτην κανονίζουσι τὰ ἄρθρα 374 καὶ ἐφεξῆς.

Διάφοροι ὅροι. Κατὰ τὸ ἄρθρον 420, ἡ Τουρκία ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ τὰ τρόπαια, ἀρχεῖα, ἱστορικὰ ἐνθύμια ἢ ἔργα τέχνης, ἅτινα ἀφῃρέθησαν παρὰ τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἢ τῶν πολιτῶν των ἀπὸ τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1914. Ἡ Τουρκία ὑποχρεοῦται νὰ καταρτίσῃ νέαν νομοθεσίαν περὶ ἀρχαιοτήτων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ παραρτήματος τοῦ προσηρτημένου εἰς τὸ ἄρθρον 421.

Ἐπικύρωσις. Ἡ συνθήκη θὰ ἐπεκυροῦτο, θὰ ἤρχετο δὲ ἡ ἐφαρμογή της ἀπὸ τῆς χρονολογίας τοῦ πρώτου πρακτικοῦ καταθέσεως τῶν ἐπικυρώσεων ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς Τουρκίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τριῶν ἐκ τῶν προεχουσῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ἡ συνθήκη, καθ' ἧς ἀντέδρασε τόσον ἡ Ἰταλία διὰ πολιτικοὺς λόγους, ὅσον καὶ ἡ Γαλλία δι' οἰκονομικοὺς τοιούτους, δὲν ἔτυχεν ἐπικυρώσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐδόθη καιρὸς ὅπως ὀργανωθῇ στρατιωτικῶς καλύτερον ἡ ἐθνικιστικὴ κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας, ἧς ἡ τελικὴ ἐπιτυχία ἐξηνάγκασε τὰς συμμάχους Δυνάμεις, ὅπως ἀντικαταστήσωσι τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν διὰ νέας τοιαύτης, συνομολογηθείσης ἐν Λωζάννῃ τὴν 24 Ἰουλίου 1923.

***Ἄλλαι συνθῆκαι*.** Ἐν Σέβραις ὑπεγράφησαν τὴν 10 Αὐγούστου 1920 καὶ τρεῖς ἕτεραι ἐνδιαφέρουσαι συμπληρωματικαὶ συνθῆκαι.

Α'. *Συνθήκη περὶ Θρᾴκης*. Διὰ τοῦ ἄρθρου 1 αἱ προέχουσαι σύμμαχοι Δυνάμεις μετεβίβαζον εἰς τὴν Ἑλλάδα πάντα τὰ δικαιώματα, ἅτινα εἶχον ἐκ τοῦ ἄρθρου 48 τῆς ἀπὸ 27 Νοεμβρίου 1919 συνθήκης τοῦ Νεϊγύ, ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τῆς Θρᾴκης, τὰ ὁποῖα ἀνῆκον εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐλευθέρα διέξοδος εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἀναγνωρίζεται αὐτῇ ἡ ἐλευθερία τῆς διαμετακομίσεως διὰ τῶν παραχωρηθέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδαφῶν καὶ λιμένων. Ἐν τῷ λιμένι Δεδέαγατς θὰ ἐκμισθωθῇ εἰς τὴν Βουλγαρίαν χῶρός τις, ὅστις θὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἀπ' εὐθείας διαμετακόμισιν τῶν βουλγαρικῶν ἐμπορευμάτων. Ὁ λιμὴν τοῦ Δεδέαγατς κηρύσσεται διεθνοῦς συμφέροντος (ἄρθρ. 6). Ἡ συνθήκη αὐτὴ ἐπεκυρώθη βραδύτερον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ εἰδικοῦ ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1923 πρωτοκόλλου τῆς Λωζάννης, καθ' ὃ θὰ περιωρίζετο μόνον ἡ ἔκτασις τοῦ ἄρθρου 1 αὐτῆς.

Β'. *Συνθήκη περὶ τῆς Δωδεκανήσου*. Διὰ τοῦ 1 ἄρθρου αὐτῆς ἡ Ἰταλία παρῃτεῖτο ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶς κατεχομένων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἡ Ρόδος θὰ παρέμενεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἰταλίας, ἥτις θὰ παρεχώρει αὐτῇ εὐρεῖαν τοπικὴν αὐτονομίαν. Ἡ Ἰταλία ὑποχρεοῦται ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν πληθυσμὸν τῆς Ρόδου, ὅπως ἀποφανθῇ περὶ τῆς τύχης τῆς νήσου, ἂν ἡ Ἀγγλία παρεχώρει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Κύπρον. Τὸ δημοψήφισμα θὰ ἐγίνετο μόνον 15 ἔτη ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς παρούσης συνθήκης (ἄρθρ. 2).

Γ'. *Συνθήκη περὶ προστασίας τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐθνικῶν μειονοτήτων*. Αὕτη σύγκειται ἐξ ἄρθρων 16. Κατὰ τὸ ἄρθρον 12, ἡ Ἑλλὰς θὰ παρεχώρει εἰς τὰς βλαχικὰς κοινότητας τῆς Πίνδου τοπικὴν αὐτονομίαν ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ καὶ σχολικὰ ζητήματα. Ἐπίσης, θὰ ἀνεγνώριζε καὶ διετήρει τὰ ἐκ παραδόσεως δικαιώματα, ὧν ἀπολαύουσιν αἱ μὴ ἑλληνικαὶ μοναστηριακαὶ κοινότητες τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ ὑπέβαλλεν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν σχέδιον εἰδικοῦ ὀργανισμοῦ διὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, προνοοῦν περὶ δημαρχιακοῦ συμβουλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ ἀντεπροσωπεύοντο τὰ κατοικοῦντα ἐν τῇ πόλει διάφορα ἐθνικὰ στοιχεῖα. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐπεκυρώθη βραδύτερον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1923 πρωτοκόλλου τῆς Λωζάννης, τὸ ὁποῖον κατήργησε μόνον τὰ ἄρθρα αὐτῆς 7, 9 καὶ 15.

Δ. ΔΡΟΣΙΑ

Σέβρανης. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο γινώσκομεν τρεῖς ὁπλαρχηγοὺς Ἀλβανούς, ἀναμειχθέντας εἰς τὰ τῶν ἑλληνικῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1770 καὶ 1821. —1) *Ἀζίζαγας*. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν Ὀρλὼφ τῷ 1770—1774 ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐφονεύθη τῷ 1778 ἐν τῇ θέσει Ἀετός, κειμένῃ

Digitized by Google

μεταξὺ Πύργου καὶ Λάλα τῆς Ὀλυμπίας. —2) *Μπανούσης.* Στρατηγὸς Ἀλβανὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ. Συμπολεμῶν μετὰ τοῦ Κιουταχῆ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διεκρίθη ἐν ταῖς πολιορκίαις τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου καὶ ἐπληγώθη, καὶ τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1826. Ἀποχωρήσας μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως συνεννοήθη μετὰ Τουρκαλβανῶν βέηδων καὶ τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ τῆς Σκόδρας πρὸς ἐθνικιστικὸν σκοπόν. Πρὸς κατάπνιξιν τοῦ μελετωμένου κινήματος αὐτῶν ἀπεστάλη ὁ Κιουταχῆς, ὅστις καὶ συλλαβὼν τὸν πρῴην συμπολεμιστήν του τὸν ἐφόνευσε. —3) *Νοῦρκα.* Ἐχρημάτισε γενικὸς δερβέναγας Ἀκαρνανίας ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, συνελήφθη ἐν Ἀγρινίῳ, ἀλλ' ἀφέθη ἐλεύθερος ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς του. Φωραθεὶς ὅμως ὅτι ἔλαβε μέρος κατὰ τοῦ ὁπλαρχηγοῦ Κωνσταντίνου Γιολδάση, συνελήφθη καὶ ἀντηλλάγη πρὸς αἰχμάλωτον Χριστιανόν, αὐτὸς δὲ ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνα μέχρι πέρατος τῆς ἐπαναστάσεως. Τ. Ε. Ε.

Σεβρὲλ (Chevreul), ***Εὐγένιος.*** Γάλλος χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1786 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1889. Τῷ 1813 ἐγένετο καθηγητὴς εἰς τὸ λύκειον Charlemagne, βραδύτερον διευθυντὴς τῆς βαφικῆς εἰς τὰ ὑφαντήρια τῶν Γοβελίνων ἐν Παρισίοις καὶ εἶτα, μέχρι τοῦ 1879, καθηγητὴς εἰς τὸ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Εἰργάσθη κυρίως εἰς τὴν χημείαν τῶν χρωμάτων καὶ λιπῶν. Ἔγραψε: «Χημικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῶν λιπαρῶν σωμάτων ζωϊκῆς προελεύσεως» (1823, νεωτέρα ἔκδοσις 1889), «Μαθήματα χημείας ἐφηρμοσμένης εἰς τὴν βαφικὴν» (2 τόμοι 1831), κ. ἄ. Σ. Γ.

Σέβρενη *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Βορεινὸ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Σεβρίδαι, ἢ *Σεμβρῖται* (οἱ) *['Αρχαιολ.].* Λαὸς τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κατοικῶν ἐν Αἰθιοπίᾳ πρὸς Α. τοῦ Νείλου καὶ πρὸς Ν. τῆς νήσου Μερόης, ἐπὶ τῶν κοιλάδων τοῦ Ἀστάπου (νῦν Μπάχρ-ἐλ-Ἄζρακ=Κυανοῦς Νεῖλος) καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἀστασόβα (νῦν Ra'-ad). Κατὰ τὸν Στράβωνα (XVI, 771) κατῴκουν τὴν Τηνεσσίδα χώραν καὶ ἐκυβερνῶντο ὑπὸ γυναικός, ἐκαλοῦντο δὲ *Σεμβρῖται*, ἤτοι «ἐπήλυδες», ὡς προερχόμενοι ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ Ψαμμιτίχου ἀποστατησάντων 240.000 στρατιωτῶν, οἵτινες κατέφυγον εἰς Αἰθιοπίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος (*Ἡροδ.* II, 30). Ὁ Πλίνιος (VI, 35, 14 καὶ 15) ὀνομάζει αὐτοὺς *Σεμβεῤῥίτας.* Α. Θ. Σ.

Σέβριον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Τοποθεσία ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ παρὰ τὸν Πλατανιστᾶν, λαβοῦσα τὸ ὄνομά της ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἱπποκόωντος Σεβροῦ. Παρ' αὐτὸ εἶχεν ἀνεγερθῆ τὸ μνῆμα τοῦ ποιητοῦ Ἀλκμᾶνος (*Παυσ.* III. 15. 2). ΚΑΨ.

Σεβρός. Υἱός, κατὰ τὴν παρὰ Παυσανίᾳ (III 15. 1) παράδοσιν. τοῦ ἐκδιώξαντος ἐκ Σπάρτης τοὺς ἀδελφοὺς Τυνδάρεων καὶ Ἰκαρίωνα Ἱπποκόωντος. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον (III. 10. 5) ὅμως ὁ Σεβρὸς δὲν περιελαμβάνετο μεταξὺ τῶν 12 υἱῶν τοῦ Ἱπποκόωντος. ΚΑΨ.

σεβρὼ (τὸ) (chevreau). Δέρμα λεπτὸν καὶ μαλακὸν προερχόμενον ἐξ ἐριφίων, διὰ τοῦ ὁποίου κατασκευάζονται χειρόκτια, ἐκλεκτῆς ποιότητος ὑποδήματα καὶ ἄλλα πολυτελῆ ἐκ δέρματος ἀντικείμενα.

Σέβτσικ (Sevcik), ***Ὀτοκαρ.*** Τσέχος βιολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1852. Διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ βιολίου ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Πράγας, ἐγκατεστάθη δὲ ὁριστικῶς ἐν Βιέννῃ ὡς καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου, ἀναπτύξας μοναδικὴν δρᾶσιν ὡς παιδαγωγὸς καὶ ἱδρύσας σχολὴν ἰδίας τεχνικῆς, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «σχολὴ Σέβτσικ». Μαθηταὶ τοῦ Σέβτσικ εἶναι ὁ Κούμπελικ, ὁ Κότσιαν ὁ Μάνε κ. ἄ. Ἔγραψε: «Μέθοδοι βιολίου διὰ τοὺς ἀρχαρίους», «Σπουδαὶ τῶν τρίλλων», «Γυμνάσματα διὰ τὸ τόξον καὶ κλίμακες», «Διπλαῖ χορδαί», «Ἡ τεχνικὴ τοῦ βιολίου», «Ἡ τεχνικὴ τοῦ τόξου» κλπ. Ὡσαύτως συνέθεσε: «Böhmische Täuze und Weisen». Γ. Σ.

Σεβωείμ *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μία τῶν πόλεων τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Πενταπόλεως, κειμένη ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τῆς Ἀσφαλτίτιδος λίμνης (νῦν Νεκρὰ θάλασσα), ἥτις κατεστράφη μετὰ τῶν Σοδόμων, Γομόῤῥων, Ἀδαμὰ καὶ Σηγὼρ (Γενέσ. XIV).

Σεγαλλαυνοὶ (οἱ) *['Αρχ.].* Λαὸς τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 10, 7) πρὸς Ν. τῶν Ἀλλοβρίγων, ἀπὸ τῶν ὁποίων τοὺς ἐχώριζεν ὁ ποταμὸς Ἰσάρας (νῦν Ἰζέρ), ἐπὶ τῆς κοιλάδος καὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ροδανοῦ, τὸν νῦν περίπου νομὸν Drôme. Ὑπὸ τοῦ Πλινίου (III, 5, 4) καλοῦνται *Σεγοβέλλαυνοι.* Πρωτεύουσα αὐτῶν ἦτο ἡ *Οὐαλεντία* (νῦν Valence). Α. Θ. Σ.

Σέγγ (Schegg), ***Πέτρος - Ἰωάννης.*** Γερμανὸς ρωμαιοκαθολικὸς θεολόγος (1815—1885). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς βιβλικῆς ἐπιστήμης ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Βυρτσβούργου καὶ τοῦ Μονάχου. Τὰ κυριώτατα τῶν ἔργων του εἶναι ὑπομνήματα εἰς τοὺς Ψαλμούς, εἰς τὸν Ἡσαΐαν, εἰς τοὺς ἐλάσσονας προφήτας, εἰς τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, βιβλικὴ ἀρχαιολογία κλπ. Π. Ι. Μ.

Σέγγενας *[Γεωγρ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ βουνοῦ *Φοινίκιον* (βλ. λ.).

Σέγγιο *[Γεωγρ.].* Παλαιὰ ἀθηναϊκὴ ὀνομασία τοῦ λόφου τοῦ *Μουσαίου* (*Φιλοπάππου*), χρονολογουμένη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς φραγκοκρατίας καὶ διασωθεῖσα μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἡ λέξις προφανῶς ἐτυμολογεῖται ἐκ τῆς ἰταλικῆς *sénio* (segno=σῆμα, σενιάλο), καθόσον, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς φραγκοκρατίας, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου εἶχεν ἱδρυθῆ ἓν εἶδος σηματογραφικοῦ σταθμοῦ, ὅστις ἐλάμβανε καὶ μετέδιδε διὰ σημάτων τὰς πληροφορίας τῶν χρησιμευόντων ὡς παρατηρητήρια πύργων. Οἱ πύργοι οὗτοι ἐπεσήμαινον τὴν ἐμφάνισιν διαφόρων πλοίων, κυρίως δὲ πειρατικῶν. Α. Γ. Φ.

σεγγούνι (τό) δημοτ., εἶδος μαλλίνου ἐπενδύτου τῶν χωρικῶν, εἴτε ἀνδρὸς εἴτε γυναικός || ἐνιαχοῦ μόνον τῶν παιδίων, ἄλλως *σεγγούνα.*

Σεγέδουνον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Βρεττανίας ἐν Οὐαλεντίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τοῦ Ἀδριανείου τείχους (Vallum Hadriani) οὐ μακρὰν τῆς παραλίας. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων κατείχετο ὑπὸ τῆς Cohors IV Lingonum. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σύγχρονος Wallsend. Α. Θ. Σ.

Σεγέσσερα *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τρικασίων, κειμένη πρὸς ἀνατολὰς τῆς Αὐγουστοβόνας (νῦν Troyes). Κατά τινας ταυτίζεται μὲ τὴν σύγχρονον κωμόπολιν Bar-sur-Aube, ἐν τῷ νομῷ Aube. Α. Θ. Σ.

Σεγέστα *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Ἔγεστα.*

Σεγεστανοὶ (οἱ) *['Αρχ. Γεωγρ.].* Λαὸς τῆς Σικελίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 4, 6) μετὰ τῶν Συρακοσίων τὰ μεσημβρινὰ τῆς νήσου. Α. Θ. Σ.

σεγεστρία (ἡ) (Segestria) *[Ζῳολ.].* Γένος ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σεγεστριιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 7 εἴδη μεγάλων ἀραχνῶν. Αἱ σεγεστρίαι ἔχουν τρία ζεύγη ὀφθαλμῶν, τοποθετημένων ἐπὶ δύο γραμμῶν, ὧν ἡ πρώτη φέρει τέσσαρας ὀφθαλμούς, ἡ δὲ δευτέρα δύο. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σεγεστρία ἡ φλωρεντινὴ* (Segestria florentina), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, χρῶμα ἐρυθρωπὸν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

σεγεστριίδαι (οἱ) (Segestriidae) *[Ζῳολ.].* Οἰκογένεια ἀραχνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀραχνωδῶν*. Εἶναι νυκτόβια ζῷα, ζῶντα συνήθως ὑπὸ τὸν φλοιὸν τῶν δένδρων, ἐντὸς τῶν ρωγμῶν τῶν πεπαλαιωμένων τοίχων καὶ ἐντὸς σκοτεινῶν ὑπογείων. Τὸ σῶμά των εἶναι κεκαλυμμένον ὑπὸ πυκνῶν τριχῶν ζωηρῶς κεχρωματισμένων. Τὸ ἀράχνιόν των ὑφαίνουσιν ἐν εἴδει δικτύου. Ἡ θήλεια γεννᾷ ὀλιγάριθμα ᾠὰ λευκοῦ χρώματος καὶ διαφανῆ. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *σεγεστρία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σεγήδα *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (III, 162), ἐν τῇ χώρᾳ Ἀρουάκων. Ἀκαθορίστου ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

Σέγια (Zeia) *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τῆς Σιβηρίας (βλ. λ *Ζέγια*).

Σεγίδα *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 4, 9 καὶ 10) δύο πόλεις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας (νῦν Ἀνδαλουσία): ἡ μὲν μία ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τουρδούλων, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἡ δὲ ἄλλη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τουρδητανῶν, ἑκατέρωθεν τῶν ὄχθῶν τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Βαίτιος (νῦν Γουαδαλκιβίρ). Καὶ αἱ δύο ἀγνώστου ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

Σεγιὲρ (Seillères), ***Ἐρνέστος - Ἀντώνιος,*** *βαρῶνος* —. Γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἔγραψε: «Τὸ γερμανικὸν σοσιαλιστικὸν κόμμα» (1898), «Ὁ κόμης Γκομπινῶ» (1903), «Ὁ Νῖτσε» (1905), «Ὁ δημοκρατικὸς ἰμπεριαλισμὸς» (1907), «Ἀρθοῦρος Σοπενχάουερ» (1911), «Γ. Φλωμπὲρ» (1914), «Σαίντ-Μπεβ» (1920), «Ἰω. Ἰαχ. Ρουσσῶ» (1921), «Ἀλέξανδρος Βινὲ» (1925) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σεγιοὺτ *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ὡραῖος φυσικὸς λιμὴν τῆς μικρασιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Αἰγαίου (πλάτ. 36°57' Β., μηκ. 28°14' Ἀν., χάρτ. 1604: Gulfs of Kos, Doris and Symi) κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῆς Κῷ (Κεραμεικοῦ). Σ. Ε. Λ.

Σέγισα *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μεσόγειος πόλις τῆς ΝΑ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 6, 60), ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαστιτανῶν. Εἶναι πιθανῶς ἡ νῦν Cieza. Α. Θ. Σ.

Σεγίσαμα, ἢ *Σεγέσαμα ['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς ΒΔ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αὐτριγόνων, ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Πισοκάρα (νῦν Pisuerga), 30 περίπου μίλια πρὸς Α. τῆς Λακόβριγας (νῦν Carion de los Condes). Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Sasamon. Α. Θ. Σ.

Σεγισαμόνκουλον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μεσόγειος πόλις τῆς ΒΔ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 6, 52) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αὐτριγόνων καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀστούρικας (νῦν Ἀστόργκα) διὰ Λιβίας (νῦν Leyva) εἰς Οὐϊρουέσκα (νῦν Bribiesca) ὁδοῦ. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀναγνωρίζεται παρὰ τὸν νῦν λόφον S. Maria de Rivaredondo. Α. Θ. Σ.

Σεγκαλὰς (Segalas), ***Ἀνναΐς - Μενάρ.*** Γαλλὶς συγγραφεὺς (1814—1895). Ἔγραψε: «Τὰ μυστήρια τῆς οἰκίας» (1865), «Σημεριναὶ μάγισσαι» (1869), «Ἀλγεριναὶ» (1831), «Ποιήματα δι' ὅλους» (1866), ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, κλπ. Γ. Ι. Β.

Σεγκαλὰ ὐ Ἐσταλέλια (Segalà y Estalella), ***Λουδοβῖκος.*** Ἱσπανὸς ἑλληνιστής, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης, εἶτα καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σεβίλλης, καὶ βραδύτερον ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης. Τῷ 1908 ἐξελέγη μέλος τοῦ ἐν Παρισίοις συλλόγου ὑπὲρ τῆς καλλιεργείας τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἑταῖρος τῆς ἐν Ἀθήναις «Βυζαντινολογικῆς ἑταιρείας». Μετὰ τοῦ δόκτορος Κρουζᾶ διηύθυνε τὴν «Συλλογὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κλασσικῶν» καὶ μετὰ τοῦ Παρπάλ (Parpal) τὴν «Βιβλιοθήκην τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων», ἤτοι σειρὰς ἐκδόσεων τῶν ἀρχαίων κειμένων μετὰ μεταφράσεως. Ἔγραψε: «Γραμματικὴν τῆς Αἰολικῆς διαλέκτου», βραβευθεῖσαν εἰς τὴν διεθνῆ ἔκθεσιν τῶν Ἀθηνῶν (1903), «Γραμματικὴν ὁμηρικὴν» (1904), ἐξέδωκε τὸν Ὅμηρον, Ἡσίοδον, τοὺς «Δώδεκα ἀποστόλους», τὴν «Ἡρὼ καὶ τὸν Λέανδρον», διάφορα ἐπιγράμματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σεγκαντίνι (Segantini), ***Τζιοβάννι.*** Μέγας Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἄρκο τοῦ Τυρόλου τῷ 1858 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σάφμπεργκ τῶν Τυρολικῶν Ἄλπεων (Ἄνω Ἐγκαντίν) τῷ 1899. Τὰ πρῶτά του βήματα ὑπῆρξαν πλήρη περιπετειῶν καὶ θλίψεων. Ἀπομείνας ἐνωρὶς ὀρφανὸς μητρὸς καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός του, ἀνετράφη ὑπὸ τῆς πρεσβυτέρας του ἀδελφῆς, ἥτις ἐκέρδιζε τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐργαζομένη ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν εἰς τὸ ἐργοστάσιον. Εἰς ἡλικίαν ἑπτὰ ἐτῶν ἐγκατέλιπε τὴν φιλόστοργον ἀδελφήν καὶ ἀποφασισμένος νὰ κερδίσῃ πολλὰ χρήματα ἤρχισε νὰ κατευθύνεται πεζῇ πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ἀλλὰ ταχέως ἀντελήφθη ὅτι τὸ ἐγχείρημά του ἦτο ἀκατόρθωτον, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ περίχωρα τῆς πατρίδος του καὶ ἐγένετο χοιροβοσκός. Ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος παρέμεινε μόνος εἰς τὰ ὄρη, κατόπιν δ' εἰργάσθη εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐν μέσῳ τῆς εἰδυλλιακῆς γαλήνης τῆς ὑπαίθρου ἔπαιζε σχεδιάζων εἰς τοὺς τοίχους εἰκόνας ζῴων τοῦ περιβάλλοντός του. Μίαν ἡμέραν ἐσχεδίασεν ἐπί τινος βράχου μὲ κάρβουνον τὴν εἰκόνα ἑνὸς χοίρου. Οἱ χωρικοὶ ἰδόντες τυχαίως τὸ σχέδιον ἐνεθουσιάσθησαν τόσον, ὥστε ἐκόμισαν ἐν θριάμβῳ τὸν εἰκονογραφημένον βράχον εἰς τὸ χωρίον. Τὸ γεγονὸς τοῦτο προσεπόρισεν εἰς τὸν Σεγκαντίνι προστάτας καὶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ μεταβῇ δεκαεξαέτης εἰς τὸ Μιλᾶνον, ὅπου παρηκολούθησε μαθήματα τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν, τὰ ὁποῖα ἠναγκάσθη νὰ συντομεύσῃ, διότι ἐδυσκολεύετο νὰ ὑποταχθῇ εἰς οἱανδήποτε πειθαρχίαν. Ἔκτοτε ἀφέθη εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ταλάντου του. Κατ' ἀρχὰς εἰργάσθη ἐν Λομβαρδίᾳ, κατόπιν δέ, προσβεβλημένος ἤδη ὑπὸ φυματιάσεως, ἀπεσύρθη πρὸς θεραπείαν εἰς τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς τῶν Ἄλπεων τοῦ Ἐγκαντίν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του καὶ τοῦ ταλάντου του.

Οἱ πρῶτοι πίνακες τοῦ Σεγκαντίνι ἦσαν πλήρεις ρωμαντισμοῦ, ἀλλὰ περιελάμβανον ἤδη τὸ βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς τεχνοτροπίας του, τὸν διβιζιονισμόν. Κάθε χρωματικὸν τόνον διήρει ὁ Σεγκαντίνι εἰς μικρὰς παραλλήλους γραμμὰς ἐρυθροῦ, κιτρίνου καὶ κυανοῦ, εἰς ποσότητα ἀναλογίαν, ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεατοῦ εὐκόλως ν' ἀνασυνθέτῃ τὸν ἀναλελυμένον τοῦτον χρωματικὸν τόνον. Ἡ ἐντύπωσις, ἣν ἐμποιεῖ εἰς τὸ ὄμμα ἡ τεχνοτροπία αὐτή, εἶναι ζωηροτάτη. Κατόπιν ὁ Σεγκαντίνι ἤρχισε νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν λομβαρδικῶν πεδιάδων καὶ τῶν παιδικῶν του αναμνήσεων. Ἐγκατεστάθη εἰς ἀπομεμακρυσμένον χωρίον τῶν Ἑλβετικῶν Ἄλπεων, εἰς ὕψος 1.000 μ., κατοικούμενον μόνον ἀπὸ χωρικούς, οἱ ὁποῖοι ἀπέζων ἀπὸ τὰ ἀμφίβολα προϊόντα τῆς γῆς. Ἔζησεν ἐκεῖ μακρὰν ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν καλλιτεχνῶν, ἀπομονωμένος καὶ εἰς πλήρη ἐπαφὴν μὲ τὴν με-

Digitized by Google

γάλην φύσιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐζήτει τὴν ζωήν. Μέσα εἰς τὸ περιβάλλον τοῦτο ἐξέτελεσε σειρὰν ἔργων διακρινομένων διὰ τὴν βαθύτητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν σοβαρότητα τοῦ νατουραλισμοῦ των. Τρίτην περίοδον τῆς καλλιτεχνικῆς του ζωῆς ἀποτελεῖ ἡ μέχρι τῶν τελευταίων συνεπειῶν της τελειοποίησις καὶ ἀνάπτυξις τῆς διβιζιονιστικῆς τεχνικῆς του, ἡ ὁποία εἰς τὰ πρῶτά του ἔργα εἶχε χρησιμοποιηθῆ μὲ κάποιαν δειλίαν. Εἰς τὰ ἔργα τῆς περιόδου ταύτης: «Ὄργωμα», «Χειμῶνας στὸ Σαβονίνο», «Ζευγμένες ἀγελάδες», «Μεσημέρι στὰς Ἄλπεις», «Ἄνοιξις στὰς Ἄλπεις», «Ἐπιστροφὴ στὴ γυνέ-

Τ. Σεγκαντίνι: Ἄνοιξις στὰς Ἄλπεις.

τειρα» κλπ., τὰ ὁποῖα μᾶς δίδουν ἐν ὅλῃ της τῇ τελειότητι τὴν τεχνικὴν ταύτην, ἐκτὸς τῆς ἄλλης ἀξίας των, ἐκπληκτικὴ εἶναι ἡ ἀπόδοσις τοῦ φωτός. Τὸ ἐκτυφλωτικὸν φῶς τοῦ ἡλίου μέσα εἰς τὴν παγωμένην καὶ διαυγῆ ἀτμοσφαῖραν τῶν Ἄλπεων ἀποδίδεται μὲ τόσην δύναμιν, ὥστε ὁ θεατὴς ἀναγκάζεται πολλάκις νὰ ἡμικλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του, ὅπως θὰ ἔκαμνεν ἂν ἀντίκρυζε τὸν ἐκθαμβωτικὸν ἥλιον τῶν παγετώνων. Περὶ τὰ τέλη τῆς βαθμηδὸν σβηνομένης ζωῆς του, ὁ Σεγκαντίνι κατελήφθη ὑπὸ μυστικισμοῦ καὶ ἐφιλοτέχνησεν ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα συγκεράννυνται ἁρμονικῶς ἡ φαντασία μὲ τὴν πραγματικότητα. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἔργα: «Ἡ ὀδύνη ἐνισχυομένη ὑπὸ τῆς πίστεως», «Αἱ ἀκόλαστοι», «Αἱ κακαὶ μητέρες», «Ὁ ἄγγελος τῆς ζωῆς», «Ὁ Ἔρως εἰς τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς», «Ὁ καρπὸς τοῦ ἔρωτος» κλπ. Ἀπέθανεν ἐνῷ ἡτοίμαζε τεράστιον τρίπτυχον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ φύσις, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος», τοῦ ὁποίου ἐσώθησαν τὰ σχέδια. Ἄλλα ἔργα τοῦ Σεγκαντίνι εἶναι: «Ἀγάπη στὰ βουνά», «Ἡ γυναῖκα μὲ τὸ μοσχάρι», «Ἡ γυναῖκα ποῦ δροσίζεται», «Οἱ μητέρες», «Ἡ κόρη στὸν ἥλιο» κλπ.

Τὰ ἔργα τοῦ Σεγκαντίνι εἶναι ἠθογραφικὰ καὶ συμβολικά. Ἔχουν κάτι τὸ σοβαρόν, τὸ βαθύ, τὸ μεγαλειῶδες καὶ τὸ ἁγνόν, διαπνέονται δὲ ὑπὸ γνησίου ποιητικοῦ αἰσθήματος. Αἱ σκηναί του καὶ τὰ τοπία του καὶ οἱ ἄνθρωποί του εἶναι πάντα ἐξαϋλωμένα, εἰρηνικὰ καὶ γαλήνια, ἀλλὰ γεμάτα ψυχικότητα καὶ μυστήριον. θ. π.

Σεγκαρέλλι (Segarelli), ***Γεράρδος***. Ἐγεννήθη ἐν Ἀλτσάνο, πλησίον τῆς Πάρμας, καὶ ἐγένετο ἱδρυτὴς ἰδίου τάγματος, οὗτινος τὰ μέλη θὰ ἐμιμοῦντο τὴν ζωὴν τῶν Ἀποστόλων. Πρὸς τοῦτο κατὰ τὸ 1260 πωλήσας τὰ ὑπάρχοντά του καὶ διαμοιράσας τὸ συλλεχθὲν ἐκ τῆς πωλήσεως ποσὸν εἰς τοὺς πτωχούς, περιήρχετο διάφορα μέρη πτωχικὰ ἐνδεδυμένος, κηρύσσων μετάνοιαν καὶ ζῶν ἐκ τῆς ἐπαιτείας. Περιφρονηθεὶς κατ' ἀρχὰς προσείλκυσε κατ' ὀλίγον ὀπαδοὺς καὶ οὕτω ἵδρυσε τὸ τάγμα τῆς ἀποστολικῆς ἀδελφότητος. Κατὰ τὸ 1280 ὁ ἐπίσκοπος τῆς Πάρμας κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς φυλάκισιν, ὡς διδάσκοντα ξένας τῷ Χριστιανισμῷ διδασκαλίας καὶ τῷ 1286 ἐξώρισεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς του. Αἱ διώξεις κατὰ τῆς ἀποστολικῆς ἀδελφότητος ἐνετάθησαν, ὅτε ὁ πάπας Ὀνώριος ὁ Δ' ἀπηγόρευσε τὴν ἵδρυσιν νέων ταγμάτων (1286), τὴν ἀπαγόρευσιν δὲ ταύτην ἐπανέλαβεν ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Δ' (1290). Κατὰ τὸ 1294 κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον δύο ἄνδρες καὶ δύο γυναῖκες ἀνήκοντες εἰς τὸ ἀποστολικὸν τάγμα, ὁ δὲ Σεγκαρέλλι εἰς ἰσόβια δεσμά. Μετὰ ἓξ ὅμως ἔτη κατεδικάσθη ὡς αἱρετικὸς εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον καὶ τῇ 18 Ἰουλίου 1300 ἐκάη, ἐν Πάρμῃ, ζῶν, ἀφοῦ πρότερον ἐβασανίσθη. κ. ι. δ.

σεγκαρελλισταί (οἱ). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Σεγκαρέλλι* (βλ. λ.) ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολικῆς ἀδελφότητος ὁ ἀπὸ τοῦ 1291 ἀνήκων εἰς αὐτὴν *Ντουλτσίνο*, ἀνὴρ φαντασιόπληκτος, ἀλλ' εὔγλωττος, δοὺς νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀδελφότητα. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ τάγμα ἀπέρριπτον τὴν ἰδιοκτησίαν δεχόμενοι τὴν κοινοκτημοσύνην, ἣν ἐπεξέτεινον καὶ μέχρι τῶν γυναικῶν, ὡς καὶ τὴν σταθερὰν οἴκησιν, διὰ τοῦτο δὲ περιήρχοντο διάφορα μέρη πενιχρὰ ἐνδύματα ἐνδεδυμένοι καὶ ζῶντες ἐκ τῆς ἐπαιτείας. Τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐθεώρουν ὡς σαρκικὴν Ἐκκλησίαν καὶ συναγωγὴν τοῦ Σατανᾶ, ἠρνοῦντο δὲ ὑπακοὴν εἰς τὸν πάπαν, διισχυριζόμενοι ὅτι ὁ Χριστιανὸς δὲν ἔπρεπε νὰ προσεύχεται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, διότι πανταχοῦ, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς στάβλοις, ἠδύνατο νὰ προσευχηθῇ. Ἐνόμιζον ἔτι ὅτι αἱ ὑποσχέσεις δὲν εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τοὺς δίδοντας αὐτὰς καὶ ὅτι ἐνώπιον τῶν ἱεροεξεταστῶν ἠδύναντο νὰ ἀρνοῦνται τὰς ἑτεροδιδασκαλίας αὐτῶν. Συγκεντρώσας ὁ Ντουλτσίνο περὶ τὰς 4 χιλιάδας ὀπαδῶν, περιήρχετο διάφορα μέρη τῆς Ἰταλίας ζῶν ἐκ τῆς ἐπαιτείας καὶ ἐνίοτε τῆς λεηλασίας καὶ κηρύσσων μετάνοιαν καὶ ἐπικειμένην τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Καταδιωχθεὶς ἐκ τῆς Ἰταλίας κατέφυγεν εἰς Δαλματίαν, ὁπόθεν τῷ 1304 ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τέλος ὁ Κλήμης Ε' ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ στρατὸν μετὰ ἱεροεξεταστῶν, ὅστις ἐπολιόρκησεν αὐτὸν ὀχυρωθέντα μετὰ τῶν ὀπαδῶν του ἔν τινι ὄρει. Μετὰ διετῆ πολιορκίαν ὁ στρατὸς τοῦ Κλήμεντος ἐκυρίευσε τὸ ὄρος δι' ἐφόδου (1307) καὶ συνέλαβεν 150 ὀπαδοὺς του αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν Ντουλτσίνο καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν Μαργαρίταν. Τῇ 1 Ἰουνίου τοῦ 1307 ἀπεκεφαλίσθησαν ἀμφότεροι, οὕτω δὲ διελύθη τὸ τάγμα. κ. ι. δ.

Σέγκεμπεργκ, καὶ ***Ζέγκεμπεργκ*** (Segeberg) *[Γεωγρ.]*. Ἰαματικὴ λουτρόπολις καὶ κλιματολογικὸς σταθμὸς τῆς Γερμανίας ἐν Ὁλστάϊν, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Τράβε καὶ τῆς λίμνης Ζέγκεμπεργκ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νοϋμύνστερ-Μπάντ Ὄλντεσλο. Κάτ. 5.030 (1925). Ἔχει ἀλκαλικὰς ἰαματικὰς πηγὰς καὶ ἐργοστάσια παραγωγῆς μαργαρίνης. θ. κ.

Σεγκὲν (Seguin). Γάλλος φιλέλλην ἐκ Σαβοΐας. Κατῆλθεν ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα. τ. ε. ε.

— **Σεγκὲν** (Seguin), ***Μᾶρκος***. Γάλλος μηχανικὸς (1786—1875). Ἀφιερωθεὶς εἰς πειράματα περὶ ἀντοχῆς τῶν συρματίνων σχοινίων, ἐφήρμοσε τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραμάτων του αὐτῶν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πρώτων κρεμαστῶν γεφυρῶν. Ἐφεῦρεν ἐπίσης τὸν αὐλακωτὸν λέβητα, οὗτινος χρῆσις ἐγένετο ἔπειτα εἰς τὰς ἀτμομηχανὰς τῶν σιδηροδρόμων. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς πρώτης ἐν Γαλλίᾳ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαὶντ Ἐτιὲν—Λυῶνος (1824—1833) καὶ ἔγραψεν: «Ἡ σπουδαιότης τῶν σιδηροδρόμων καὶ ὁ τρόπος τῆς χαράξεως αὐτῶν» (1839) κ. ἄ. γ. ι. β.

Σέγκεντ(ιν) (Szegend(in)) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὑγγαρίας ἐν τῇ πολιτείᾳ Κσόνγκραντ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουδαπέστη—Σαῖγεγκ. Κάτ. (1920) 110.109. Ἔχει μουσεῖον, πανεπιστήμιον, σχολὰς κωφαλάλων καὶ τυφλῶν, πινακοθήκην, βιβλιοθήκην (150.000 τ.) καὶ θέατρον. Ἔχει ἐπίσης βιομηχανίαν ξυλείας, ὑφαντουργίας, μεταξουργίας, σαπωνοποιίας καὶ παράγει οἶνον, καπνὰ καὶ πάπρικας. θ. κ.

Σέγκερ (Seger), ***Ἑρμάννος***. Γερμανὸς τεχνολόγος (1839—1893). Ἀνεκάλυψε κώνον πρὸς μέτρησιν τῆς θερμοκρασίας ἐν ταῖς καμίνοις, ἰδίαν πορσελλάνην, ὀνομασθεῖσαν ἐκ τοῦ ὀνόματός του, καὶ ἐπέτυχεν ἀπομίμησιν τῆς σινικῆς ἐρυθρᾶς ὑαλίνης ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων. Ἀπὸ τοῦ 1890 διηύθυνε τὴν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλων τῷ 1878 ἱδρυθεῖσαν «Ἐφημερίδα τῆς χρωματοβιομηχανίας». Ἔγραψεν: «Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀντοχῆς τῶν χρωμάτων εἰς τὴν πυρὰν» (1888). γ. ι. β.

σεγκιδίλια (ἡ) (seguidillia). Ἱσπανικὸς χορός, ἀνάλογος πρὸς τὸ *μπολερό*. Γράφεται εἰς χρόνον τριμερῆ ($^3/_4$, $^3/_8$) καὶ ἔχει γοργὴν ἀγωγήν. Τῆς κυρίας μελῳδίας προηγεῖται συνήθως προανάκρουσμα ἐκ 4 μέτρων, ἐκτελούμενον ἀπὸ τὰς κιθάρας καὶ τὰς καστανιέτας· τὰ αὐτὰ ὄργανα ἐκτελοῦσιν εἶδος ἐπῳδῶν μεθ' ἑκάστην ᾀδομένην στροφήν. γ. ε.

Σέγκνερ (Segner), ***Ἰωάννης-Ἀνδρέας***. Γερμανὸς φυσικομαθηματικὸς καὶ ἰατρὸς (1704—1777). Τῷ 1735 διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἐν Γοτίγγῃ καὶ τῷ 1755 ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας τίτλους εὐγενείας καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Χάλλῃ. Εἶναι κυρίως γνωστὸς ἀπὸ τοῦ φερωνύμου ὑδραυλικοῦ *στροβίλου*.

Σεγκοβία (Segovia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ Παλαιᾷ Καστίλλῃ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 16.295. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐρέσμα, παραπόταμον τοῦ Ντουέρο, εἰς ἀπόστασιν 67 χλμ. ΒΔ. τῆς Μαδρίτης, ἐπὶ βραχώδους λόφου ὕψους 999 μ., εὑρισκομένου παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Γκανταρράμα. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, χάρτου καὶ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν τεχνουργημάτων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα χαλκοῦ. Ἐπὶ βράχου, παρὰ τὸν ποταμόν, ὑψοῦται τὸ περίφημον Ἀλκαζάρ, ἀρχαῖον μαυριτανικὸν φρούριον, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ ὑποστὰν μεγάλας ζημίας ἐκ πυρκαϊᾶς τῷ 1862. Περιεβάλλετο ὑπὸ παλαιῶν τειχῶν, τμήματα τῶν ὁποίων σῴζονται μέχρι σήμερον, ἔχει δὲ παλαιὸν γοτθικὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος μετὰ κωδωνοστασίου ὕψους 105 μ. καὶ ῥωμαϊκὸν ὑδραγωγεῖον, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Τραϊανόν, μήκους 818 μ., ἐν χρήσει ἀκόμη καὶ σήμερον. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ ἡ μεγάλη σχολὴ πυροβολικοῦ τῆς Ἱσπανίας. Μέχρι τοῦ 1730 ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ καὶ μέγα νομισματοκοπεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκόπτοντο πάντα τὰ νομίσματα τῆς Ἱσπανίας. Ἡ Σεγκοβία εἶναι ἀρχαία ἰβηρικὴ πόλις, καλουμένη κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους Segovia καὶ Segubia. μ. ἀ. θ.

— **Σεγκοβία** (Segovia) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Κόκο*).

Σεγκὸν (Segond), ***Ἰωάννης***. Γάλλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Νικαίᾳ τῷ 1872. Μετὰ τὸ πέρας τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν ἀνηγορεύθη, κατόπιν διαγωνισμοῦ, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ λυκείῳ τῆς Τουλῶνος. Υἱοθετήσας ἐνωρὶς τὰς περὶ ἐνοράσεως θεωρίας τοῦ Μπέρξον, ἐγένετο εἷς ἐκ τῶν καλυτέρων ἐκπροσώπων τοῦ μπερξονισμοῦ, ἠσχολήθη δὲ ἰδιαιτέρως μὲ τὰ ἠθικὰ προβλήματα καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ἀξιῶν. Ἔγραψε πλείστας μελέτας καὶ ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Un mouvement moral. Le nouvel idéalisme» (ἐν «Revue Philosophique», 1897), «Le moralisme de Kant et l'amoralisme contemporain d'après A. Fouillée» (R. P. 1906), «Le concept de valeur d'après des ouvrages récents» (R. P., 1907), «La philosophie des valeurs de H. Münsterberg» (R. P., 1908), «La prière» (1910, ἔργον θρησκευτικῆς ψυχολογίας), «La naissance idéaliste et néo-kantienne de la philosophie du droit» (R. P. 1911), «Cournot et la psychologie vitaliste» (1911), «L'intuition bergsonienne» (1912), «L'idéalisme des valeurs et la doctrine de Spir» (R. P., 1912), «La dialectique du coeur» (R. P., 1915), «La dialectique du silence et de l'amitié» (R. P., 1913), «La dynamique de l'imagination pure» (R. P., 1916), «La spontanéité organisatrice et la perception pure» (R. P., 1917), «La guerre mondiale et la vie spirituelle» (1918), «Intuition et amitié» (1919), «L'imagination pure et la vie esthétique» (R. P., 1920), «L'imagination» (1922). θ. π.

— **Σεγκὸν** (Segond), ***Παῦλος-Φερδινάνδος***. Γάλλος χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1851. Διετέλεσεν ὑφηγητὴς (1883) καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας ἀξίας λόγου ἐργασίας ἐπὶ τῆς γενικῆς χειρουργικῆς καὶ γυναικολογίας. Ἐκ τοῦ ὀνόματός του φέρονται διάφορα ἐργαλεῖα, ἃ εἰσήγαγεν οὗτος διὰ τὴν ἐγχείρησιν τῶν ὑστερεκτομιῶν (κολπικαὶ βαλβίδες, ἐπίμηκες μαχαίριον δίαιχμον, μακρὰ αἱμοστατικὴ λαβίς) ὡς καὶ ἐνδομήτριος καθετὴρ πρὸς πλύσιν τῆς μήτρας. ο. ρ.

Σεγκοὺ (Segou) *[Γεωγρ.]*. Ἄλλοτε ἰσχυρὸν σουλτανᾶτον τοῦ δυτικοῦ Σουδάν, ἐκτάσεως 500.000 τ. χλμ. καὶ 360.000 κατ., ἱδρυθὲν τῷ 1850 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Χατζῆ Ὀμάρ, ἐκ τῶν λειψάνων τῆς αὐτοκρατορίας του. Κατελύθη τῷ 1890 διὰ καταλήψεως ὑπὸ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ ἐτέθη ἔκτοτε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας. Ἀπὸ τοῦ 1920 ἀποτελεῖ τὴν ἐπαρχίαν *Νιόρο* τοῦ γαλλικοῦ Σουδάν, ἔχει δὲ ἤδη πληθυσμὸν 120.000 κατοίκων. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Σεγκοῦ-Σικόρο*. θ. κ.

Digitized by Google

Σεγκούρα (Segura) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΝΑ. Ἱσπανίας, πηγάζων ἐκ τῶν ὁμωνύμων ὀρέων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Μεσόγειον μετὰ ροὴν 275 περίπου χλμ. Σ. Κ. Γ.

— **Σεγκούρα** (Segura), ***Σιέρρα*** — *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἄκρᾳ τῆς ἐπαρχίας Μορένα. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτῆς κορυφή, *Λὰ Σάγκρα*, ἔχει ὕψος 2.400. μ. Σ. Κ. Γ.

Σεγκραὶ (Segrais), ***Ἰωάννης-Ρενὼ*** (Renault) *ντὲ* —. Γάλλος ποιητὴς (1624—1701). Ἔγραψε τὰς «Ἐκλογάς», «Ὠδὰς» καὶ τὸ μυθιστόρημα «Βερενίκη». Γ. Ι. Β.

Σέγκρε (Segre) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἱσπανίας, παραπόταμος τοῦ Ἕβρου, πηγάζων ἐκ τῶν ἀνατολικῶν Πυρηναίων καὶ δεχόμενος πολλοὺς παραποτάμους, ὧν σημαντικώτερος ὁ Τσίνκα. Ἔχει μῆκος περίπου 225 χλμ. Σ. Κ. Γ.

Σεγκρὲ (Segré), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1867. Αἱ σπουδαί του περὶ Πετράρχου κατέστησαν αὐτὸν πασίγνωστον. Ἔγραψε πολλά, ἐν οἷς: «Saggi storici di letteratura straniera» (1897), «Profili storici e letterarii» κτλ.

Σεγκὺρ (Ségur). Παλαιὰ γαλλικὴ οἰκογένεια, σημαντικώτερα τῶν μελῶν τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς: —1) *Φραγκῖσκος*, διατελέσας τῷ 1576 πρόεδρος τοῦ ἀνακτορικοῦ συμβουλίου ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Δ΄. Ἀπέθανε τῷ 1605. —2) *Ἑρρῖκος-Ἰωσὴφ* (1661—1737), υἱὸς τοῦ προηγουμένου, διατελέσας διοικητὴς τοῦ Foix. —3) *Ἑρρῖκος-Φραγκῖσκος* (1689—1751), αὐλικός. Τῷ 1738 ἐγένετο ἀντιστράτηγος. —4) *Φίλιππος-Ἑρρῖκος* (1724—1801), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγένετο ὑπουργὸς τῷ 1780 καὶ στρατάρχης τῆς Γαλλίας τῷ 1783. —5) *Λουδοβῖκος-Φίλιππος* (1753—1830), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Διετέλεσε πρεσβευτὴς ἐν Ρωσίᾳ, συνάψας τὴν συνθήκην τῆς Πετρουπόλεως (11 Ἰανουαρίου 1787). Μετὰ ταῦτα πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ (1791), ἀπομακρυνθεὶς ἐκεῖθεν κατόπιν μονομαχίας του, καθ᾽ ἣν ἐπληγώθη. Τῷ 1801 ἐξελέγη βουλευτὴς Ἰζέρ, τῷ δὲ 1813 γερουσιαστής. Φίλος τῶν γραμμάτων, ἔγραψε διάφορα ποιητικά, ἱστορικὰ καὶ πολιτικὰ ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Πολιτικαὶ σκέψεις» (1795), «Ἱστορία τῶν Ἑβραίων» (1827), «Ἱστορία τῆς Γαλλίας» (1824—1934, τόμ. 11). —6) *Ἀλέξανδρος-Ἰωσὴφ* (1756—1805), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς τὴν φιλολογίαν. Ἔγραψε: «Περὶ γνώμης» (1790), «Αἱ γυναῖκες, τὰ ἤθη των, τὰ πάθη των, ἡ ἐπιρροή των καὶ ἡ θέσις των ἐν τῇ ἠθικῇ τάξει» (1803). —7) *Ὀκτάβιος-Γαβριὴλ-Ἑρρῖκος* (1778—1818). Ἔγραψε: «Στοιχεῖα χημείας» (1803). —8) *Φίλιππος-Παῦλος* (1780—1873), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, στρατιωτικός. Μετέσχεν εἰς διαφόρους ἐκστρατείας καὶ διπλωματικὰς ἀποστολάς. Ἔγραψεν: «Ἱστορία Καρόλου τοῦ Η΄» (1834), «Ἱστορία τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῆς Μεγάλης Στρατιᾶς κατὰ τὸ ἔτος 1812» (1824), «Τὸ περιδέραιον ἐκ μαργαριτῶν» (1845.) Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν: «Ἡ ἐκστρατεία τῆς Ρωσίας» (1894), «Ἀπὸ Ρήνου εἰς Φονταινεμπλὼ» (1895). —9) *Σοφία-Ροστοψίν, κόμισσα* — (1799—1874). Θυγάτηρ Ρώσου στρατηγοῦ, συζευχθεῖσα τὸν Εὐγένιον Σεγκύρ, υἱὸν τοῦ ἀνωτέρω Ὀκταβίου. Ἔγραψε μυθιστορήματα διὰ παιδία, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ διαβολάκος» (1865), «Ὁ στρατηγὸς Ντουρακὶν» (1864), «Τὸ πονηρὸν πνεῦμα» (1867) κ. ἄ. —10) *Λουδοβῖκος-Γάστων-Ἀδριανὸς* (1820—1881) υἱὸς τῆς προηγουμένης. Κατ᾽ ἀρχὰς διετέλεσε διπλωματικὸς ὑπάλληλος, εἶτα δὲ κληρικός. Ἔγραψε θεολογικὰ ἔργα. Τὰ «Ἅπαντά» του ἐξεδόθησαν τῷ 1876—1877 εἰς 10 τόμους. —11) *Ἀνατόλιος-Ἑρρῖκος-Φίλιππος* (1823—1895). Ἔγραψεν: «Εἰδωλολάτραι καὶ Χριστιανοὶ» (1890), «Στρατιῶται» (1895) καὶ ἄλλα. Γ. Ι. Β.

— **Σεγκὺρ** (Ségur), ***Νικόλαος***. Γαλλικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἕλληνος λογοτέχνου Νικολάου *Ἐπισκοποπούλου* (βλ. λ.).

Σέγνοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Κάτω Γερμανίας, γερμανικῆς καταγωγῆς κατὰ τὸν Καίσαρα (Bell. Gall. VI, 32, I), κατοικῶν δεξιὰ τοῦ μέσου ροῦ τοῦ Μόσα (νῦν Μεύσης), εἰς τὰ πέριξ τῆς νῦν πόλεως Signey. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος κατάκτησιν τῆς χώρας, τῷ 54 π. Χ., ὑπετάγησαν ἑκουσίως, μὴ λαβόντες μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀμβιόβριγος, ἡγεμόνος τῶν Ἐβουρώνων, προσπάθειαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ ζυγοῦ. Α. Θ. Σ.

Σεγοβέλλαυνοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας (βλ. *Σεγαλλαυνοί*). Α. Θ. Σ.

Σεγοβόδιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Βελγικῆς, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σηκουανῶν, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Ἄραρος (νῦν Saône) καὶ εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀπὸ Οὐϊσοντίου (νῦν Besançon) εἰς Ἀνδεμάτουννον (νῦν Langres) ὁδοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον Séveux. Α. Θ. Σ.

Σεγόβριγα, ἢ ***Σεγοβρίγα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κελτιβήρων, τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Σούκρωνος ποταμοῦ (νῦν Jucar). Πέριξ αὐτῆς ὑπάρχουσι κοιτάσματα μαρμαρυγίου. Ὑπό τινων ταυτιζεται πρὸς τὴν νῦν Cuenca. Α. Θ. Σ.

— **Σεγόβριγα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀν. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἠδητανῶν, ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Παλλαντία ποταμοῦ (νῦν Palancia). Εἶναι ἡ σύγχρονος Segorbe. Α. Θ. Σ.

Σεγόδουνον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 7, 12) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ρουτανῶν ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Βερονίου (νῦν Aveyron). Εἶναι ἡ σημερινὴ Rodez ἐν τῷ νομῷ Aveyron. Α. Θ. Σ.

— **Σεγόδουνον** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἑρμονδούρων, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 11, 14) ἐπὶ τοῦ Μοίνου ποταμοῦ (νῦν Main). Εἶναι ἡ σύγχρονος Wurtzburg ἐν Βαυαρίᾳ. Α. Θ. Σ.

Σεγόνδος (Segond), ***Ἰωάννης-Ἰάκωβος-Λουδοβῖκος***. Ἑλβετὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1810 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1885 ἐν Γενεύῃ. Σπουδάσας φιλολογίαν καὶ θεολογίαν ἐν Γενεύῃ καὶ Στρασβούργῳ, ἐδίδαξεν ἑρμηνείαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης, ὑπηρέτησεν ὡς ἐφημέριος (1840—1864) καὶ ἐξέδωκεν ἐν Γενεύῃ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ruth, étude critique» (1834), «L'Ecclésiaste, étude critique et exégétique» (1835), «De la nature de l'inspiration» (1836), «Traité élémentaire des accents hébreux» (1874, β΄ ἔκδ.), «L'Ancien Testament, traduction nouvelle d'après le texte hébreu» (1873, εἰς δύο τόμους) καὶ «Le Nouveau Testament, traduction nouvelle d'après le texte grec» (1880). Ε. Γ. Π.

Σεγοντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κελτιβήρων, κειμένη ἐπὶ τῶν ΝΑ. ὑπωρειῶν τῶν Καρπητανῶν ὀρέων (Sierra Guadarrama), μεταξὺ τοῦ ἄνω ροῦ τῶν ποταμῶν Δούρου καὶ Τάγου. Παρ᾽ αὐτὴν συνεκρούσθη ὁ Σερτώριος μετὰ τοῦ Μετέλλου καὶ ἐφονεύθη ὁ Γάϊος Μέμμιος, γυναικάδελφος τοῦ Πομπηΐου. Σήμερον καλεῖται Siguenza. Α. Θ. Σ.

Σεγόντιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. παραλίας τῆς Βρεττανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀρδοουΐκων, κειμένη ἀπέναντι τῆς νήσου Μόνας (νῦν Anglesey), ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ στενοτάτου πορθμοῦ, τοῦ νῦν Μενάϊ (Menai Straits). Εἶναι ἡ σύγχρονος *Κάρναβον* (Caernarvon), ἐν τῇ ὁμωνύμῳ κομιτείᾳ. Α. Θ. Σ.

Σεγόσα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλατίας ἐν Ἀκουϊτανίᾳ, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κακοσατῶν, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Βουρδιγάλων (νῦν Βορδὼ) εἰς Ταρβελλικὰ ὕδατα (νῦν Dax) ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Σεγουβία, ἢ ***Σεγοβία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρεουάκων, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τῶν βορειοανατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Καρπητανοῦ ζυγοῦ. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Σεγοβία*, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Α. Θ. Σ.

Σεγούρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀκουϊτανίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Πικτόνων καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Κονδηουΐνκον εἰς Λίμονον ὁδοῦ. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Bressuire. Α. Θ. Σ.

Σεγουσιανοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς βορειοδυτικῆς Ἰταλίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τῶν Γραΐων Ἄλπεων. Παραμείναντες ἀνεξάρτητοι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Δόννον καὶ τὸν υἱόν του Κόττιον, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους ἐπὶ Αὐγούστου, ἡ δὲ χώρα αὐτῶν, προσαρτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νέρωνος εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, ἀπετέλεσε τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἄλπεων μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Σεγούβιον* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Σεγουσιαῦοι (οἱ) (Segusiavi) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Ναρβωνικῆς, κατοικῶν μεταξὺ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Λίγηρος πρὸς Δ. τοῦ Ἄραρος (νῦν Saône) καὶ τοῦ Ροδανοῦ καὶ πρὸς Α. τῶν Αἰδούων, τὴν νῦν περίπου περιοχὴν τῆς Λυὼν καὶ Forez. Ἡ θέσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκτίσθη τὸ Λούγδουνον, ἔκειτο ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν. Πόλεις αὐτῶν μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 8, 11) ἡ Ροδούμνα καὶ ἡ Φόρος Σεγουσαύων, Α. Θ. Σ.

Σεγούσιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ἰταλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σεγουσιανῶν, ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Κοττίων Ἄλπεων (τμῆμα τῶν Δυτικῶν Ἄλπεων) καὶ ἐπὶ τοῦ Μικροῦ Δουρία, δεσπόζουσα μιᾶς τῶν ἀπὸ Γαλλίας εἰς Ἰταλίαν κυριωτέρων ὁδῶν. Ἦτο πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Δόννου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κοττίου, τοῦ ὁποίου ἐδεικνύετο ὁ τάφος. Ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος ἐγένετο ἰσοπολῖτις καὶ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἄλπεων. Σήμερον καλεῖται *Σοῦζε* (Suse), παρὰ τὰ γαλλικὰ μεθόρια, ὅπου σῴζεται ἡ ὑπὸ τοῦ Κοττίου πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου ἱδρυθεῖσα θριαμβευτικὴ ἁψίς. Α. Θ. Σ.

Σεγούστερον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ναρβωνικῆς Γαλλίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐοκοντίων ἐπὶ τοῦ Δρουεντία ποταμοῦ (νῦν Durance). Εἶναι ἡ σημερινὴ κωμόπολις *Σιστερόν*. Α. Θ. Σ.

Σεγυιερινὰ ***λεξικὰ*** (Lexica Seguierina). Εἶναι γνωστὰ οὕτω ἓξ ἄνευ ὀνόματος συγγραφέως λεξικά, ὧν τὰ χειρόγραφα εὑρίσκονται ἐν τῇ τῶν Παρισίων Βιβλιοθήκῃ (Koislini κώδικες 345 καὶ 347). Ἐκλήθησαν *Σεγυιερινὰ* ἐκ τοῦ ἄλλοτε κτήτορος αὐτῶν Πέτρου Σεγυιὲ (Seguier) (1588—1672), καγκελλαρίου τῆς Γαλλίας καὶ ἑνὸς τῶν ἱδρυτῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τὰ λεξικὰ ταῦτα περιῆλθον μετὰ τῆς περιφήμου βιβλιοθήκης τοῦ Σεγυιὲ εἰς τὸν γαμβρόν του μαρκήσιον Κοασλέν, ἐκ τούτου δὲ τέλος εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων. Ἐκ τῶν ἓξ τούτων λεξικῶν σπουδαιότερον εἶναι τὸ ἕκτον, τὸ λεγόμενον τῶν χρησίμων, οὗ ἡ πλήρης ἐπιγραφὴ εἶναι «Συναγωγὴ λέξεων χρησίμων ἐκ διαφόρων σοφῶν τε καὶ ρητόρων πολλῶν»· ἐν ἀρχῇ τῆς συλλογῆς ὑπάρχει: α΄ Ἀπολλωνίου σοφιστοῦ λεξικὸν κατὰ στοιχεῖα τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσείας, τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Πλάτωνος (τὸ τοῦ Τιμαίου)· *β΄* ἐκ τῆς Φρυνίχου τοῦ Ἀραβίου σοφιστικῆς προπαρασκευῆς, ἣν ἐπαινεῖ ὁ Φώτιος (βιβλιοθ. 158)· *γ΄* λεξικὸν συντάξεως· ἀνάγεται δὲ τοῦτο εἰς τὸν Προκόπιον (527—562) καὶ Πέτρον τὸν Πατρίκιον (500—562)· *δ΄* κατάλογος ὅρων δικανικῶν καὶ *ε΄* κατάλογος ὅρων ρητορικῶν μετὰ σημειώσεως τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, προερχόμενα ἐκ λεξικοῦ τῶν ρητόρων.

Ἔκδοσιν τῶν Σεγυιερινῶν λεξικῶν ἔχομεν τὴν ὑπὸ Imm. Bekker «Anecdota graeca» (Βερολ. 1814). Τὸ ἕκτον τούτων (ἐν σελ. 319—476) περιέχει τοῦ λεξικοῦ τῶν χρησίμων τὸ στοιχεῖον Α (νέα ἐπεξεργασία αὐτοῦ ὑπὸ *Boysen*, ἐν Μαρβούργῳ 1891). Πλήρης ἔκδοσις τοῦ λεξικοῦ τῶν χρησίμων ἐγένετο ὑπὸ Bachmann «Anecd. gr.» (τόμ. Α΄, σ. 1—422. Περὶ ταύτης βλ. *Lieberich* ἐν «Abhandlungen zu Ehren Christs», München 1891, σ. 264). Τὸ πέμπτον δὲ λεξικόν, τὸ ἐπιγραφόμενον «Λέξεις ρητορικαὶ» (*Bekker* «Anecd. gr.», σ. 195—318), οὗ τὸ κύριον μέρος ἀποτελεῖ λεξικὸν τῶν ρητορικῶν λέξεων καὶ πραγμάτων, συμπίπτει ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ λεξικὸν τοῦ Φωτίου, διότι εἶχον, φαίνεται, τὰς αὐτὰς πηγάς. Πρὸς τὸ λεξικὸν δὲ τοῦτο συνάπτεται τὸ ἐλλιπέστατον τέταρτον, ὅπερ ἐπιγράφεται «δικῶν ὀνόματα».

Καθολικὴ ἔκδοσις νέα τῶν Ἑλλήνων λεξικογράφων εἰς 10 τόμους προεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Wentzel (1924). Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Σέδαμνος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ὀνομασία ποταμίου τῆς Κρήτης, ρέοντος ἐπὶ τῶν συνόρων τῶν περιοχῶν τῆς Ἱεραπέτρας καὶ τῆς Ἰτάνου. ΕΡ.Μ.

Σεδὰν (Sedan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Ἀρντέν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μεύσιος (Meuse) καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μεζιὲρ—Βερντέν, εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τῶν βελγικῶν συνόρων. Κάτ. 18.298 (1920). Ἔχει μέγα μνημεῖον ἀναμνηστικὸν τῆς ὁμωνύμου μάχης (1870), μουσεῖον, βιβλιοθήκην καὶ ἐργοστάσια ὑφαντουργίας, ἐριουργίας καὶ μεταλλίνων εἰδῶν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τῆς 25 Αὐγούστου 1914 μέχρι τῆς 8 Νοεμβρίου τοῦ 1918. Θ. Κ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ἀφοῦ ἐξετελέσθησαν ἐπανειλημμέναι ἀλλαγαὶ μετώπου καὶ διάφοροι ἑλιγμοὶ ὑπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων (25—29 Αὐγούστου 1870), κατόπιν τῶν ὁποίων ἡ γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Σαλὸν τοῦ στρατάρχου Μακμαὸν δὲν κατώρθωσε νὰ συνενωθῇ μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Μὲτζ τοῦ στρατάρχου Μπαζαίν, ἐπηκολούθησαν οἱ ἀγῶνες τοῦ Νουὰρ καὶ τοῦ Μπωμὸν (29 καὶ 30 Αὐγούστου), ἀπολήξαντες ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν. Ἐν τέλει ἐξηναγκάσθη ἡ γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Σαλὸν νὰ προσπεράσῃ τὴν 30 Αὐγούστου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μόζα, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ προχωρήσῃ πρὸς ἀνατολὰς καὶ διὰ Μονμεντὺ νὰ πορευθῇ πρὸς συνένωσιν μετὰ τῆς ἑτέρας γαλλικῆς στρατιᾶς τοῦ Μέτζ, καθόσον τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εἶχον ἤδη παρακωλύσει πᾶσαν τοιαύτην ἐνέργειαν. Τοιουτοτρόπως, τὴν ἑσπέραν τῆς 31 Αὐγούστου 1870 οἱ ἀντίπαλοι στρατοί, γαλλικὴ στρατιὰ τοῦ Μακμαὸν (μόνον 110.000 ἄνδρες), γερμανικαὶ στρατιαὶ 3η τοῦ διαδόχου τῆς Πρωσσίας (150.000 ἄνδρες) καὶ 4η τοῦ διαδόχου τῆς Σαξωνίας (70.000 ἄνδρες), εὑρέθησαν περὶ τὸ Σεδὰν (μικρὸν φρούριον τότε, καταργηθὲν τῷ 1875), ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ παρατιθέμενον σχῆμα. Οἱ Γάλλοι περιεκλείσθησαν ἐντὸς ἐδαφικῆς περιοχῆς στε-

Digitized by Google

νοτάτης, ἐχούσης σχῆμα τριγωνικὸν μὲ τὸ μεῖζον πλάτος περὶ τὰ 4 χλμ. (λογιζόμενον ἀπὸ Δ. πρὸς Α.) καὶ μὲ βάθος 8 χλμ. (λογιζόμενον ἀπὸ Β. πρὸς Ν.). Τὸ ἐν λόγῳ τρίγωνον σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ Μόζα πρὸς Δ., ὑπὸ τοῦ Ζιβὸν καὶ τῆς μεγάλης χαράδρας του πρὸς Α., ἀπολήγει δὲ μὲ τὴν κορυφήν πρὸς βορρᾶν παρὰ τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ἰλύ, τὸ φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα calvaire d'Ily Τὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης (ἀνατολικῆς) φρούριον Σεδὰν ἐπεκτείνεται μέχρι τῶν προσβάσεων τῶν κλιτύων τῶν πρὸς Α. ὑψωμάτων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (δυτικῆς) δ' ὄχθης, παρὰ τὸ προάστειον Τορσύ, ὑπῆρχε τῷ 1870 προγεφύρωμα, σχηματίζον τὴν χορδὴν τοῦ ἐκεῖ ἀγκῶνος τοῦ Μόζα, συνεπῶς προασπίζον τὸ Σεδὰν ἀπὸ δυσμῶν. Αἱ πρὸς βορρᾶν τοῦ τριγώνου, δηλαδὴ βορείως τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Ἰλύ, ὀρειναὶ καὶ δασώδεις περιοχαί, αἱ ἀπολήγουσαι εἰς τὰ γαλλοβελγικὰ σύνορα (ἀπόστασις περὶ τὰ 12 χλμ. ἀπὸ τοῦ Σεδάν), φράττουσι τὴν τριγωνικὴν ταύτην περιοχήν. Ἐν συνόψει, αὕτη ἀποτελεῖ λεκάνην δεσποζομένην περιφερικῶς ὑπὸ τῶν πέριξ ὑψωμάτων, δυναμένην δὲ νὰ βληθῇ δραστικώτατα καὶ ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ 1870 (βραχέος βεληνεκοῦς ἐν συγκρίσει πρὸς Μόζα, παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Μπαζέϊλ. Τὸ γερμανικὸν ἀρχιστρατηγεῖον διέταξεν ὅπως τὴν χαραυγὴν τῆς 1ης Σεπτεμβρίου ἐξακολουθήσῃ ἡ προέλασις, ὥστε τὰ σώματα 11ον καὶ 5ον νὰ προχωρήσωσι πρὸς Βριὴν ὠ Μπουὰ καὶ εἶτα νὰ λάβωσι κατεύθυνσιν πρὸς Σαὶν Μὸνζ-Φλεϊγνέ, ἡ μεραρχία τῆς Βυρτεμβέργης νὰ προσπεράσῃ τὸν Μόζαν καὶ ν' ἀναμένῃ διαταγάς, τὸ 2ον βαυαρικὸν νὰ ταχθῇ παρὰ τὸ Βαντελινκοὺρ μὲ μέτωπον πρὸς τὸ Σεδάν, τὸ 1ον βαυαρικὸν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ χωρίου Μπαζέϊλ, τὸ 4ον σῶμα νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ 1ον βαυαρικόν, τὸ 12ον νὰ ἐπιτεθῇ πρὸς Νταιγνύ, ἐνεργοῦν βορείως τοῦ 4ου, ἡ φρουρὰ νὰ προχωρήσῃ πρὸς Βιλλὲρ Σερνὺ-Ζιβόν, ἵνα, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν πρὸς Σαὶν Μὸνζ καὶ Φλεϊγνὲ προχωρούντων σωμάτων (11ου καὶ 5ου), ἀποκλείσῃ τὴν πρὸς Βέλγιον ὁδόν. Ὑπὸ τοιαύτην στρατηγικὴν κατάστασιν εὑρέθησαν οἱ ἀντίπαλοι στρατοί, ὅτε ἤρχισεν ἐξελισσομένη ἡ *μάχη τοῦ Σεδὰν* (1η Σεπτεμβρίου 1870), χωριζομένη εἰς τρεῖς φάσεις.

1η φάσις (χαραυγὴ—9η ὥρα). Τὴν 4ην ὥραν τὸ 1ον βαυαρικὸν σῶμα προὐχώρησεν ὑπὸ πυκνοτάτην ὁμίχλην πρὸς τὸ χωρίον Μπαζέϊλ, ὅπου προσεβλήθη ὑπὸ τῆς μεραρχίας πεζοναυτῶν τοῦ 12ου

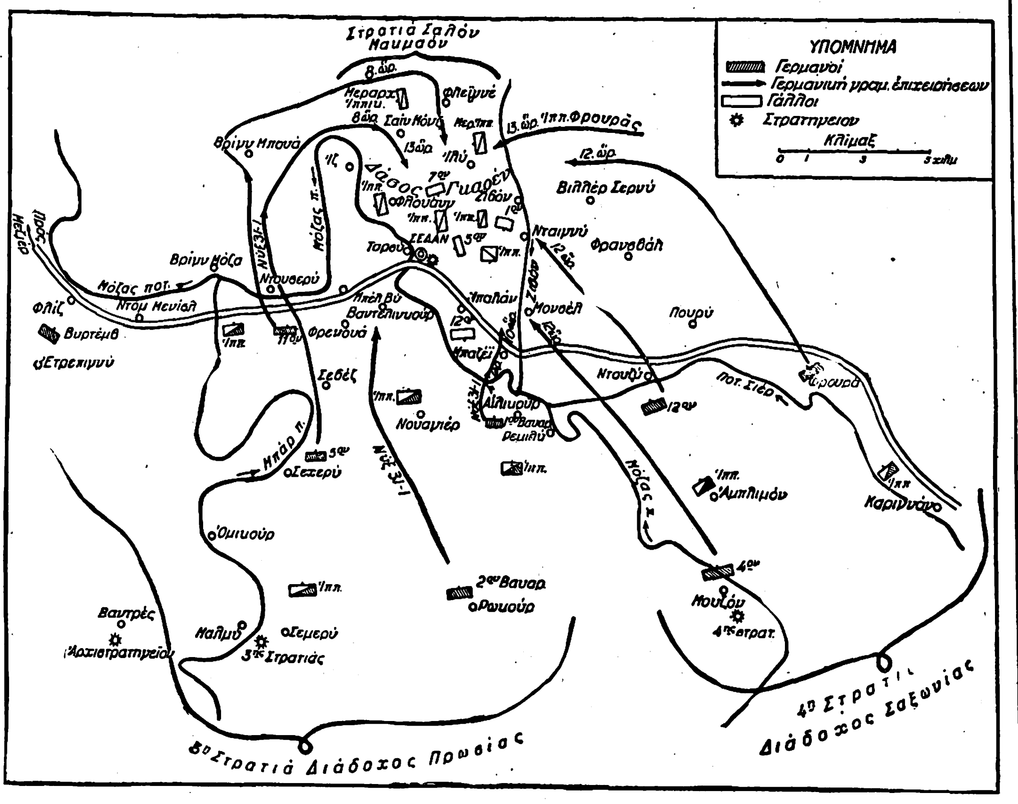

Μάχη τοῦ Σεδὰν 1η Σεπτεμβρίου 1870.

τὸ σύγχρονον)· ὡς ἐκ τούτου τὸ φρούριον Σεδάν, χρήσιμον εἰς παλαιὰς ἐποχάς, ἦτο ἄχρηστον τῷ 1870, ὡς διατελοῦν ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν πέριξ ὑψωμάτων. Ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ἁπλῆς παρατηρήσεως ἐπὶ τοῦ σχήματος, οἱ Γερμανοὶ εἶχον περικλείσει ἀπὸ τῆς 31ης Αὐγούστου τοὺς Γάλλους ἐντὸς τῆς τριγωνικῆς περιοχῆς, διότι αἱ ὑπάρχουσαι διέξοδοι εἶναι τρεῖς: ἡ πρὸς βορρᾶν διὰ τοῦ χωρίου Ζιβὸν πρὸς τὸ Βέλγιον, ἡ πρὸς ἀνατολὰς διὰ τοῦ Σεδὰν πρὸς Καριγνάν, καὶ ἡ πρὸς δυσμὰς διὰ τοῦ Σεδὰν πρὸς Μεζιέρ. Διαρκούσης τῆς νυκτὸς 31 Αὐγούστου — 1 Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθησαν αἱ ἑκατέρωθεν προπαρασκευαστικαὶ διατάξεις, ἐπὶ τῇ προόψει ἐπικειμένης μάχης. Οἱ Γάλλοι ἀνεπτύχθησαν κατὰ τρόπον ὥστε τὸ 12ον σῶμα ν' ἀποτελῇ τὸ κέντρον (τὸ μέτωπον), τὸ 1ον τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν (ἀνατολικόν), τὸ 7ον τὸ δεξιὸν πλευρὸν (δυτικόν), τὸ δὲ 5ον νὰ παραμένῃ ἐν ἐφεδρείᾳ. Τὸ γαλλικὸν ὅμως ἀρχιστρατηγεῖον δὲν εἶχεν ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τοῦ παρασκευαζομένου γερμανικοῦ κλοιοῦ, διότι ἡ μὲν ἔρευνα τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ ἐξετελέσθη πλημμελέστατα, αἱ δ' ἐκ Παρισίων κυβερνητικαὶ πληροφορίαι παρίστανον τὸν ἐχθρὸν ὡς λίαν ἀσθενοῦς δυνάμεως. Ἐπὶ πλέον, ἡ ὅλη κατάστασις τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἦτο ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀθλία, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε κατέστρεψε μὲν τὰς γεφύρας Μπὲλ Βὺ καὶ Φλίζ, ἀφῆκεν ὅμως ἀθίκτους τὰς γεφύρας Ντονσερὺ καὶ Μπαζέϊλ, διότι αἱ δοθεῖσαι διαταγαὶ δὲν ἐξετελέσθησαν. Ὁ στρατάρχης Μακμαόν, ἐξ ἄλλου, οὐδὲν σχέδιον ἐνεργείας εἶχε κοινοποιήσει. Οἱ Γερμανοὶ ἐξηκολούθησαν τὴν προέλασιν των διὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος (τῆς 3ης στρατιᾶς), ἐπὶ τῷ σκοπῷ ν' ἀποκλείσωσι καὶ τὴν πρὸς Μεζιὲρ ἄγουσαν, καὶ τοιουτοτρόπως τὴν πρωΐαν τῆς 1ης Σεπτεμβρίου τὰ σώματα 11ον καὶ 5ον εὑρίσκοντο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μόζα (τῆς βορείας), ἐγγὺς τοῦ Βριὴν ὠ Μπουά, τὸ 2ον βαυαρικὸν σῶμα εἰς τὸ ὕψος Φρενουὰ—Βαντελινκοὺρ καὶ τὸ 1ον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ γαλλικοῦ σώματος. Ἐντὸς τοῦ χωρίου τούτου διεξήχθη σφοδρὸς ἀγών. Ἅμα ὅμως ἤρχισε διαλυομένη ἡ ὁμίχλη, αἱ βαυαρικαὶ πυροβολαρχίαι ἤρξαντο σφοδροῦ πυρὸς κατὰ τῶν βορείως τοῦ Μπαζέϊλ συγκεντρωμένων Γάλλων. Ὁ Μακμαόν, πληροφορηθεὶς περὶ τοῦ εἰς Μπαζέϊλ ἀγῶνος, ἔσπευσε νὰ μεταβῇ ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του, ἀλλὰ παρὰ τὸ χωρίον Μονσὲλ ἐτραυματίσθη, τὴν 6ην ὥραν, ὑπὸ θραύσματος ὀβίδος εἰς τὴν ὀσφὺν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξηναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν στρατηγὸν Ντυκρό, διοικητὴν τοῦ 1ου σώματος.

Ὁ Ντυκρό, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχιστρατηγίαν περὶ τὴν 7.30' ὥραν, ἐξετίμησεν ἀμέσως τὴν κατάστασιν· εἶχεν ἄλλως τε ἀντιληφθῆ ἀπὸ τῆς προτεραίας ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐπρόκειτο νὰ κυκλώσουν τοὺς Γάλλους. Πρὸς τοῦτο διέταξε ἀμέσως ὅπως ὁλόκληρος ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑποχωρήσῃ πρὸς τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ἰλὺ καὶ ἐκεῖθεν νὰ προσπαθήσῃ νὰ διανοίξῃ τὴν πρὸς Μεζιὲρ ἄγουσαν, ὁρίσας τὸ 1ον σῶμα ὡς ὀπισθοφυλακήν. Ἐγένετο μάλιστα ἔναρξις τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης. Τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Ντυκρό, ἂν ἐφηρμόζετο, ἴσως νὰ ἐνεῖχεν ἐλπίδας τινὰς ἐπιτυχίας, ἀποτυγχάνον δὲ δὲν θὰ ἐπήνεγκε πλείονα καταστροφὴν τῆς ἐπελθούσης. Ἐν τῷ μεταξὺ παρουσιάσθη ὁ στρατηγὸς Βίμπφφεν (Wimpffen), ὅστις στηριζόμενος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ προσωπικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Παλικάο, ὁριζούσης αὐτὸν ὡς ἀντικαταστάτην τοῦ Μακμαόν, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν ἀρχαιότητά του, ἀπήτησε τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχιστρατηγίας, ἣν καὶ ἀνέλαβε περὶ τὴν 9ην ὥραν. Οὕτως ἐν διαστήματι τριῶν ὡρῶν διεδέχθησαν ἀλλήλους τρεῖς ἀρχιστράτηγοι, τοῦθ' ὅπερ ἐπεδείνωσε τὰ μέγιστα τὴν δεινὴν ἤδη κατάστασιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ὁ Βίμπφφεν διέταξε ἀμέσως τὴν ἀναστολὴν τῆς ἀρξαμένης ἤδη ὑποχωρήσεως καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν μονάδων εἰς τὰς θέσεις των, ἵνα ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐπίθεσις καὶ τοιουτοτρόπως ἐπιζητηθῇ ἡ διάνοιξις τῆς πρὸς Καριγνὰν ὁδοῦ, συνεπῶς ἡ συνένωσις μετὰ τῆς γαλλικῆς στρατιᾶς τοῦ Μέτζ. Ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς ἀποφαίνονται ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο ἦτο τελείως ἄστοχον, καθόσον καὶ ἂν τυχὸν ἐπετύγχανε διάνοιξίς τις πρὸς ἀνατολάς, πρᾶγμα ἀδύνατον, ὁ γαλλικὸς στρατός, ἀπεστερημένος τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν του, θὰ παρεδίδετο ἀφεύκτως μετ' ὀλίγον ἐλλείψει τροφῶν καὶ πυρομαχικῶν. Ὁ Βίμπφφεν ὅμως διέταξε τοιαύτην ἐνέργειαν, ὄχι διότι διέβλεπεν ἐλπίδα ἐπιτυχίας τινός, ἀλλὰ διότι ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ Παλικάο, προσπαθοῦντος τὴν ἀποφυγὴν ἐκρήξεως ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ βασιλέως.

2α φάσις (9—13 ὥρα). Ἡ γαλλικὴ ἀντεπίθεσις κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων περὶ τὸ Μπαζέϊλ ἐπήνεγκε πρὸς στιγμὴν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα, καθόσον ἀπωθήθησαν οἱ Γερμανοὶ νοτίως τοῦ χωρίου τούτου· ἀλλὰ περὶ τὴν 10ην ὥραν οἱ Γερμανοὶ ἀνακατέλαβον τὸ χωρίον, ἀπωθήσαντες τοὺς Γάλλους πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ζιβόν. Τὰ γερμανικὰ σώματα 4ον καὶ 12ον κατέλαβον τὸ Μονσὲλ καὶ τὸ Νταιγνύ, ἡ φρουρὰ προὐχώρησε βορειότερον καὶ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ της ἤρχισε βάλλουσα σφοδρῶς κατὰ τῶν νώτων τοῦ 1ου γαλλικοῦ σώματος. Τοιουτοτρόπως, περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἡ ἐξ ἀνατολῶν περίσχεσις εἶχε συμπληρωθῆ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ γερμανικὴ προχώρησις ἐξηκολούθησε διὰ τῶν σωμάτων 5ου καὶ 11ου ἐκ δυσμῶν, περὶ δὲ τὴν 8ην ὥραν, φθάσαντα τὰ σώματα ταῦτα εἰς τὸ ὕψος Σαὶν Μὸνζ—Φλεγνέ, ἤρχισαν βάλλοντα διὰ τοῦ πυροβολικοῦ των κατὰ τῶν γαλλικῶν θέσεων τοῦ Φλουὰνγ καὶ τοῦ Ἰλύ. Περὶ τὴν 13ην ὥραν τὸ πεζικὸν τῶν σωμάτων τούτων, ἀναπτυχθὲν καὶ ἐλθὸν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐξ ἀνατολῶν προερχομένου ἱππικοῦ τῆς γερμανικῆς φρουρᾶς, ἐπήνεγκε τὴν πλήρη περίσχεσιν τῶν Γάλλων ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τῶν βορειοδυσμῶν. Ἡ περίσχεσις ἀπὸ δυσμῶν καὶ νότου ἐξετελεῖτο ἀφ' ἑαυτῆς διὰ τοῦ ποταμοῦ Μόζα.

3η φάσις (13—17 ὥρα). Πρὸς δυσμάς, τὸ δεξιὸν τῶν Γάλλων ἐξηναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Ἰλὺ θέσεις του καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ νοτιώτερον, συμπιεζόμενον τοιουτοτρόπως πρὸς τὸ κέντρον. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην (13.30') ἀνεφάνησαν ἰσχυραὶ μᾶζαι γερμανικοῦ πεζικοῦ ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Φλουάνγ, ὁπότε καὶ διεξήχθη ἡ περιώνυμος μάχη. Διὰ ν' ἀπωθηθῇ τὸ γερμανικὸν τοῦτο πεζικόν, διετάχθη νὰ ἐπελάσῃ ἡ μεραρχία ἱππικοῦ τοῦ στρατηγοῦ Μαργκερίτ, ἀλλ' οὗτος, μόλις προὐχώρησεν ὀλίγα βήματα πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους, ἐτραυματίσθη θανασίμως. Ἡ μεραρχία ὅμως αὕτη ἐξετέλεσε πλήρως τὴν ἀποστολήν της ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Γκαλιφφέ, καθόσον διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπελάσεών της κατώρθωσε ν' ἀπωθήσῃ τὰς πρώτας γερμανικὰς γραμμὰς καὶ νὰ προχωρήσῃ ἐναντίον τῶν ἑπομένων γραμμῶν, ἀλλὰ τότε συνετρίβη, ἀπολέσασα ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας 80 ἀξιωματικοὺς καὶ 800 ἱππεῖς. Πρὸς ἀνατολὰς ἡ φρουρὰ κατέλαβε τὸ δάσος Γκαρέν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχε καταφύγει πλῆθος φυγάδων τῶν διαφόρων γαλλικῶν μονάδων. Περὶ τὸ χωρίον Μπαλὰν διεξήχθησαν σφοδροὶ ἀγῶνες, καθόσον ὁ Βίμπφφεν ἐπέμενεν ἐπιζητῶν τὴν διάρρηξιν τοῦ γερμανικοῦ κλοιοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μπαζέϊλ· ἐπεζήτει δὲ τοῦτο, καθ' ἣν στιγμὴν γαλλικὸς στρατὸς δὲν ὑπῆρχε πλέον. Καίτοι ἐρρίφθησαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἅπαντα τὰ διαθέσιμα ὑπολείμματα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἡ ἀπόπειρα αὕτη, ὡς ἦτο φυσικόν, ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Περὶ τὴν 15ην ὥραν ὁ γαλλικὸς στρατός, ἀπωθούμενος πανταχόθεν, συνεσφίγγετο ὁλονὲν περισσότερον πρὸς τὸ φρούριον Σεδάν, ἀνίκανος πλέον πρὸς πᾶσαν δρᾶσιν, καθ' ὃν χρόνον 426 γερμανικὰ πυροβόλα, τεταγμένα ἐπὶ τῶν περιστεφόντων τὸ φρούριον ὑψωμάτων, ἐθέριζον διὰ τοῦ πυρός των τὰ τῆδε κἀκεῖσε διεσπαρμένα συντρίμματα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ὁ ἐν Σεδὰν παρακολουθῶν τὸν στρατὸν αὐτοκράτωρ Ναπολέων Γ', τυπικῶς ἀρχιστράτηγος, παρεμβάλλων μᾶλλον δυσχερείας εἰς τὴν διοίκησιν, ὕψωσεν αὐτοβούλως λευκὴν σημαίαν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ φρουρίου τὴν 17ην ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης, ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὴν περαιτέρω ἄσκοπον αἱματοχυσίαν. Πρὶν ἢ ὅμως προβῇ εἰς τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ, διέταξε τὸν ἀρχιστράτηγον Βίμπφφεν νὰ ὑψώσῃ τὴν λευκὴν σημαίαν, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη. Τὴν 18ην ὥραν ὁ Βίμπφφεν ἔλαβεν ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος νὰ προέλθῃ εἰς προφορικὰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ γερμανικοῦ ἀρχιστρατηγείου. Τοιουτοτρόπως ἔληξεν ἡ μάχη τοῦ Σεδάν, παραδοθέντος τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, διὰ τῆς ἥττης δὲ ταύτης τῶν Γάλλων ἐσημειώθη καὶ τὸ πέρας τῆς 1ης περιόδου τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870. Τὸ πρωτόκολλον τῆς παραδόσεως ὑπεγράφη ἐν Φρενουὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς 2ας Σεπτεμβρίου, συμφώνως δὲ πρὸς αὐτὸ περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Γερμανῶν 80 000 αἰχμάλωτοι, 500 πυροβόλα καὶ ἄπειρον ὑλικόν. Καὶ οἱ μὲν Γερμανοὶ ἀπώλεσαν περὶ τοὺς 9.000 ἄνδρας, οἱ δὲ Γάλλοι περὶ τοὺς 17.000. Ἡ μάχη τοῦ Σεδὰν ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τύ-

Digitized by Google

πον κυκλώσεως κατ' ἀμφότερα τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα, δηλαδὴ τύπον μάχης οὐχὶ συνήθη ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἱστορίᾳ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σεδάτιος (Sedatius), *Σεβηριανός*. Ρωμαῖος στρατηγός (βλ. *Σηδάτιος*).

σεδδίτης (ὁ). Ἐκρηκτικὴ ὕλη, ἐφευρεθεῖσα τῷ 1897. Εἶναι πλαστικὴ μᾶζα, διατηρεῖται καλῶς καὶ εἶναι ἀπαθὴς εἰς τὴν κροῦσιν καὶ τὴν τριβήν, ὅπως ἡ ζελατινοδυναμῖτις. Ἔχει τὴν ἀκόλουθον σύστασιν: χλωρικὸν κάλιον 79 %, δινιτροτολουόλιον 15 %, νιτροναφθαλίνη 1 %, κικινέλαιον 5 %. Σ. Γ.

Σεδεκίας *[Βιβλ.]*. Ὄνομα διαφόρων Ἰσραηλιτῶν, ἀναφερομένων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἐν οἷς καί τινες ψευδοπροφῆται (Γ' Βασιλειῶν κβ' 11. 24-25, Β' Παραλειπ ιη' 10. 23, *Ἱερεμ.* λστ' 22) καὶ ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωσίου, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάχαζ καὶ θεῖος τοῦ Ἰωαχὶν ἢ Ἰεχονίου, ὃν καὶ διεδέχθη τῇ ἀνοχῇ τοῦ Ναβουχοδονόσορος (Δ' Βασιλ. κγ' 31, κδ' 18 κλπ., *Ἱερεμ. μα'*). Ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα ἔπνεε τὰ λοίσθια, συνθλιβόμενον μεταξὺ τῆς αἰγυπτιακῆς καὶ βαβυλωνιακῆς δυνάμεως. Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας μαρτυρίας δὲν ἠκολούθησεν οὗτος τὴν ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου ὑποδεικνυομένην θεοκρατικὴν πολιτικήν, ἀλλά, παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς αὐλῆς του καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν, ἠθέλησε νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸ ἅρμα τῆς αἰγυπτιακῆς πολιτικῆς, παρὰ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας τοῦ Ἱερεμίου. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν μῆνιν τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὅστις ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Ἰουδαίας κατέλαβε μετὰ πολύμηνον πολιορκίαν τὴν Ἱερουσαλήμ, συλλαβὼν δὲ τὸν Σεδεκίαν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, τούτους μὲν κατέσφαξεν ἐνώπιον τοῦ πατρός των, αὐτὸν δὲ ἐτύφλωσε καὶ δέσμιον ἀπήγαγεν εἰς Βαβυλῶνα, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν (*Ἱερεμ.* νβ' καὶ Δ' Βασιλ. κε'). Ι. Π. Μ.

Σεδεκίων, ἐπίσκοπος *Κωνσταντινουπόλεως*. Διαδεχθεὶς τὸν Πλούταρχον ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 105, ἀπέθανε τῷ 114. Ε. Γ. Π.

Σέδες *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Θέρμη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Σεδὲφ ἀνταση *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀντιρόβιθος*.

Σεδίγιτος (Sedigitus). Λατῖνος γραμματικὸς (βλ. *Σηδίγιτος*).

Σέδνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐν Νουμιδίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ', 3, 7). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος.

σεδοβρώλη (ἡ) (Sedobrol) *[Φαρμ. Χημ.]*. Μικροὶ κύβοι περιέχοντες 1,1 γραμμάρια βρωμιούχου νατρίου, ἐλάχιστα ποσὰ χλωριούχου νατρίου, φυτικὰ ἐκχυλίσματα καὶ λίπος. Εὔχρηστοῦν εἰς τὴν παρασκευὴν ζωμοῦ εὐχαρίστου ὀσμῆς, περιέχοντος βρωμιούχους ἑνώσεις. Διαλύονται 1—2 κύβοι εἰς θερμὸν ὕδωρ, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν παρασκευαζόμενον ποιὸν εἶναι καταπραϋντικὸν καὶ ἀντισπασμωδικόν. Κ. Γ. Μ.

σέδον (τὸ) (Sedum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαξιφραγωδῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *γρασσουλιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἢ δενδρύλλια σαρκώδη μὲ ἄνθη λευκὰ καὶ κίτρινα. Γνωστὰ περὶ τὰ 130 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς ψυχρὰς καὶ εὐκράτους χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *σέδον τὸ δριμὺ* (Sedum acutum), μικρὰ πόα ἰθαγενὴς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοφυής, γνωστὴ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *ἀμάραντο* καὶ *πετρόχορτο*. Διακρίνεται διὰ τὰ ζωηρῶς ἐρυθρὰ ἄνθη του. Δ. Ν. Π.

Σεδούλιος (Sedulius). Ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἐσπούδασε φιλοσοφίαν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐχρημάτισεν ἱερεὺς καὶ ἴσως καὶ ἐπίσκοπος καὶ περὶ τὸ 425—450 ἐποίησεν εἰς 1737 δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους, ἐν 5 βιβλίοις, ποίημα ἐπιγραφόμενον «Paschale Carmen», ἐν τῷ ὁποίῳ διηγεῖται τὸν βίον τοῦ Κυρίου καὶ ἰδίᾳ τὰ θαύματα αὐτοῦ. Τῇ συμβουλῇ δὲ τοῦ φίλου του Μακεδονίου ὁ Σεδούλιος ἔκαμεν εἰς πεζὸν παράφρασιν (translatio) τοῦ ποιήματος τούτου, ἵνα ἐν αὐτῇ προσθέσῃ ὅσα διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου παρέλιπεν ἐν τῷ ποιήματι. Ἐποίησε προσέτι καὶ δύο ὕμνους εἰς τὸν Χριστόν, ἐκ τοῦ δευτέρου δὲ τούτων ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία παρέλαβε λειτουργικὴν χρῆσιν στροφάς τινας, ὡς λ. χ. A solis ortus cardine εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ Crudelis Herodes Deum εἰς τὴν τῶν Φώτων. Ε. Γ. Π.

Σεδοῦνοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Γαλλίας κατοικῶν πρὸς Α. τῆς Λημέννης λίμνης (τῆς Γενεύης) καὶ ΝΑ. τῶν Ἐλβετίων, ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κοιλάδος τοῦ Ροδανοῦ, ὅπου περίπου τὸ ἑλβετικὸν καντόνιον Valais. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἡ νῦν ἑλβετικὴ πόλις Sion en Valais ἐκαλεῖτο ἀπ' αὐτῶν Sedunis ἢ Sedunum. Α. Θ. Σ.

Σεδοῦσα *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τοῦ Αἰγαίου, προσκειμένη τῇ ΝΔ. πλευρᾷ τῆς Λέσβου (πλάτ. 39° 12' ½ Β, μῆκ. 25° 49' Α., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni island). Κωνική, 180 ποδῶν ὕψους, εὑρίσκεται πρὸ τοῦ λιμένος Σίγκρι. Σ. Ε. Λ.

Σεδούσιοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Δυτικῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, λαβὼν μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Ἀριόβιστον κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐκστρατείαν, ὑφ' οὗ καὶ ἐνικήθη τῷ 58 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Σέενκερ (Seeger jeune). Ἑλβετὸς φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1821. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1823, ὅτε καὶ ἐφονεύθη. Τ. Ε. Ε.

— *Σέενκερ* (Seeger). —1) *Ἐρρῖκος*. Φιλέλλην ἐκ Βυρτεμβέργης τῆς Γερμανίας, κατελθὼν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα κατὰ το 1821. Ὑπηρέτησεν ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης καὶ ἀπέθανεν ἐν Αἰτωλικῷ ἐξ ἀσθενείας. —2) *Φρειδερῖκος*. Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ὅστις καταταγεὶς εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων ἐφονεύθη τῇ 4 Ἰουλίου 1822 ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα. Τ. Ε. Ε.

— *Σέεγκερ* (Seeger). —1) *Ἰωάννης - Γεώργιος*. Γερμανὸς συγγραφεύς (1867—1921). Ἔγραψε τὰ διηγήματα «Ἀνοικτοὶ κῆποι» (1912) καὶ μυθιστορήματα, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ «Κίλιαν Καΐτσλερ» (1919).

— 2) *Λουδοβῖκος*. Γερμανὸς λογοτέχνης (1810—1864). Μετέφρασε τὰ ποιήματα τοῦ Μπερανζὲ (1839—1841, τόμ. 3), τὰς κωμῳδίας τοῦ Ἀριστοφάνους (1845—1848, τόμ. 3), ποιήματα τοῦ Οὐγκὼ καὶ τέσσαρα δράματα τοῦ Σαίξπηρ («Βασιλεὺς Λήρ», «Τίμων ὁ Ἀθηναῖος», «Ἀμλέτος» καὶ «Ὀθέλλος»). Γ. Ι. Β.

Σέεκ (Seeck), *Ὄθων*. Γερμανὸς ἱστορικὸς (1850—1921). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Γκράϊφσβαλντ καὶ Μύνστερ καὶ συνέγραψεν: «Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Λιβανίου» (1906), «Ἱστορία τῆς παρακμῆς τοῦ ἀρχαίου κόσμου» (1895—1920), «Χρονολογικοὶ πίνακες τῶν αὐτοκρατόρων καὶ παπῶν» (1919), «Ὁσβάλδος Σπένγκλερ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἱστορίας» (1920). Γ. Ι. Β.

Σέεκτ, καὶ *Ζέκτ* (Seeckt), *Ἰωάννης φὸν —*. Γερμανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀξιωματικῶν, ὑπηρέτησε κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ 3ου σώματος στρατοῦ, τῷ 1915, κατὰ τὴν προέλασιν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ πρὸς ἀνατολάς, ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς ὁμάδος στρατιῶν τοῦ Μάκενσεν (1915), τὸν δὲ Δεκέμβριον τοῦ 1917 ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ βαλκανικοῦ μετώπου ἀνέλαβε κατὰ πρῶτον τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀμύνης τῶν συνόρων τοῦ βορρᾶ, εἶτα δὲ ὡρίσθη στρατιωτικὸς ἐμπειρογνώμων εἰς τὴν γερμανικὴν ἀντιπροσωπείαν διὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης. Ἀπὸ τοῦ 1920 ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ἣν καὶ διετήρησε μέχρι τοῦ 1926, ἐπιτυχὼν τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐθνοφυλακῆς κατὰ τρόπον προκαλέσαντα τὸν θαυμασμὸν τῶν εἰδικῶν, διότι κατώρθωσεν, ἄνευ παραβάσεως ἐκ τοῦ φανεροῦ τῶν ἀπαγορεύσεων τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, νὰ δημιουργήσῃ πραγματικὸν πυρῆνα ἐκπαιδεύσεως καὶ ὀργανώσεως μεγάλου στρατοῦ. Ἔγραψε: «Σκέψεις ἑνὸς στρατιώτου» (1928). Θ. Κ.

Σέελ (Scheel), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς οἰκονομολόγος (βλ. λ. *Σαίλ*).

— *Σέελ* (Scheel), *Ὄθων*. Ἐγεννήθη τῷ 1876 ἐν Τόντερν τοῦ Σλέσβιχ-Ὀλστάϊν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐγένετο τῷ 1900 ὑφηγητὴς καὶ τῷ 1905 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Κιέλῳ, τῷ 1906 ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ τῷ 1919 τακτικὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν Τυβίγγῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1924 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Σλέσβιχ-Ὀλστάϊν ἐν Κιέλῳ. Συνέγραψεν: «Ἡ θεωρία τοῦ Αὐγουστίνου περὶ τοῦ προσώπου καὶ ἔργου τοῦ Χριστοῦ» (1901), «Ἡ θέσις τοῦ Λουθήρου ὡς πρὸς τὴν ἁγίαν Γραφὴν» (1902), «Ἡ δογματικὴ διαπραγμάτευσις τῆς περὶ τοῦ βαπτίσματος διδασκαλίας ἐν τῇ νεωτέρᾳ θετικῇ θεολογίᾳ» (1906), «Ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ ἀρχεγόνῳ Χριστιανισμῷ» (1912), «Μαρτῖνος Λούθηρος» (μέχρι τοῦδε ἔχουν ἐκδοθῇ δύο τόμοι εἰς πολλὰς ἐκδόσεις), «Ἡ παγκόσμιος ἱστορικὴ σημασία τῆς μεταρρυθμίσεως» (1917), «Ὁ νέος Dahlman» καὶ ἄλλα. Ἐκτὸς τούτων ἔχει ἐκδώσει τὸ «Ἐγχειρίδιον τοῦ Αὐγουστίνου» (1903), «Τὰ μνημεῖα ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Λουθήρου» (1901), κ. ἄ. Κ. Ι. Δ.

Σεελάνδη (Själland) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα νῆσος τῆς Δανίας (βλ. λ. *Σχαιλλάνδη*).

Σέελε (Scheele), *Κάρολος-Γουλιέλμος*. Σουηδὸς χημικὸς (1742—1786). Διετέλεσε βοηθὸς φαρμακείων ἐν Gotenburg ἐπὶ 8 ἔτη καὶ εἶτα φαρμακοποιὸς ἐν Köping. Ὑπῆρξε δεινότατος πειραματιστὴς καὶ ἀκάματος τῆς χημείας ἐργάτης. Ἀνεκάλυψε τὸ ὀξυγόνον, τὸ ἄζωτον, τὸ χλώριον, τὸ μαγγάνιον, τὸ βάριον, τὸ ἀρσενικὸν ὀξύ, τὸ τρυγικὸν ὀξύ, τὸ ὀξαλικὸν ὀξύ, τὸ κυανικὸν ὀξύ, τὴν γλυκερίνην, τὸ οὐρικὸν ὀξύ, τὸ γαλακτικὸν ὀξύ, κ. τ. λ., ἐμελέτησε δὲ διεξοδικώτατα τὰς ἰδιότητας τοῦ ὀξυγόνου, τὸ ὑδρόθειον, τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῶν ἁλάτων τοῦ ἀργύρου κ. π. ἄ. Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγαλυτέρων χημικῶν τοῦ κόσμου, διακρινόμενος διὰ τὸ πειραματικὸν αὐτοῦ δαιμόνιον. Σ. Γ.

Σεέλιγκερ (Seeliger), *Ἐβάλδος-Γεράρδος*. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1877. Ἔγραψεν: «Εἰς τὴν Ριβιέραν» (1901), «Ἄνθρωποι τοῦ ἀγροῦ» (1901), «Ὁ τρόμος τῶν λαῶν» (1908), «Ὁ παράδεισος τῶν κακούργων» (1913), «Ἡ καταστροφὴ τοῦ ἔρωτος» (1920), «Ἡ καλλιτέχνις καὶ ὁ δάμας» (1922) κ. ἄ., ὧν τὰ πλεῖστα διηγήματα. Γ. Ι. Β.

— *Σεέλιγκερ* (Seelinger), *Οὖγος*. Γερμανὸς ἀστρονόμος (1849—1924). Ὑπηρέτησεν ὡς βοηθὸς ἐν τοῖς ἀστεροσκοπείοις τῆς Λειψίας (1871) καὶ τῆς Βόννης (1873), τῷ δὲ 1874 ἡγήθη τῆς γερμανικῆς ἀποστολῆς εἰς Auckland πρὸς παρατήρησιν ἐκεῖθεν τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ Ἡλίου. Τῷ 1881 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου Gotha καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Μονάχου καὶ καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ ἐκεῖ πανεπιστημίῳ. Ἠσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὴν θεωρητικὴν ἀστρονομίαν καὶ προήγαγε σημαντικῶς οὐ μόνον τὴν οὐράνιον μηχανικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀστροφυσικήν. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων συγγραφῶν του κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: «Ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν κινήσεων τῶν διπλῶν ἀστέρων» (1872), «Θεωρία τοῦ ἡλιομέτρου» (1877), «Θεωρία τοῦ φωτισμοῦ τῶν μεγάλων πλανητῶν καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Κρόνου» (1887), «Περὶ γενικῶν προβλημάτων τῆς οὐρανίου μηχανικῆς» (1892), «Θεωρία τοῦ φωτισμοῦ κονιορτώδους κοσμικῆς μάζης» (1893), «Ἡ φαινομένη μεγέθυνσις τῆς γηΐνης σκιᾶς κατὰ τὰς ἐκλείψεις τῆς σελήνης» (1896), «Περὶ τῆς νευτωνείου ἕλξεως» (1896), «Διανομὴ τῶν ἀπλανῶν ἐν τῷ χώρῳ» (1899—1912), «Κονιορτώδεις κοσμικαὶ μᾶζαι καὶ τὸ ζῳδιακὸν φῶς» (1901), «Ἡ ἀπόλυτος κίνησις» (1906), «Περὶ τῆς εἰσδύσεως οὐρανίου σώματος ἐντὸς νέφους ἐκ κοσμικοῦ κονιορτοῦ» (1909). Σ. Π.

σεελίτης (ὁ) (Scheelit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τοῦ ὁποίου ἡ χημικὴ σύστασις εἶναι βολφραμικὸν ἅλας τοῦ ἀσβεστίου, $CaWO_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα, συνήθως ὑπὸ μορφὴν πυραμιδικήν, παρουσιάζει δὲ θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 4 ½—5, εἰδικὸν βάρος 5,9—6,2, λάμψιν στεατώδη καὶ πολλάκις ἀδαμαντοειδῆ καὶ χρῶμα τεφρόλευκον, ἐμφανίζεται ὅμως ἐνίοτε καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γερμανίαν, Κορνουαλλίαν, τὸ Τυρόλον, τὴν Καλιφορνίαν κ. ἄ. Γ. Β.

Σέεμπεργ (Seeberg). —1) *Ραϋνόλδος*. Γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1859. Μετὰ τὸ πέρας τῶν θεολογικῶν του σπουδῶν, ἐγένετο τῷ 1884 ὑφηγητὴς καὶ τῷ 1885 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Ντόρπατ, τῷ 1889 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς συστηματικῆς θεολογίας ἐν Ἐρλάγγῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1898 ἐν Βερολίνῳ. Ἀπὸ τοῦ 1910 διατελεῖ προϊστάμενος τοῦ ἐλευθέρου ἐκκλησιαστικοσοσιαλιστικοῦ συμβουλίου καὶ ἀπὸ τοῦ 1923 τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς. Διακρίνεται ὡς ἱστορικὸς καὶ συστηματικὸς θεολόγος, ἐχόμενος τῶν διαμαρτυρομένων ὁμολογιῶν, ἀλλ' ἐλευθέρως ἐξετάζων τὰς ἐκ τῆς θεολογικῆς γνώσεως προελθούσας διδασκαλίας, καὶ λαμβάνων ἐνεργὸν μέρος ἐν τῷ πρακτικῷ Χριστιανισμῷ. Ἔγραψε: «Χρειαζόμεθα νέον τι δόγμα» (1892), «Ἐγχειρίδιον τῆς ἱστορίας τῶν δογμάτων» (1895—1920, εἰς 4 τόμ. πολλάκις ἐκδοθέντας), «Συνείδησις καὶ μόρφωσις τῆς συνειδήσεως» (1896) «Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα» (1897), «Ἡ θέσις τοῦ Μελάγχθονος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῇ ἐπιστήμῃ» (1897), «Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῶν δογμάτων» (1901), «Αἱ θεμελιώδεις ἀλήθειαι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας» (1902), «Ἡ εὐχαριστία ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ» (1905), «Ἀποκάλυψις καὶ θεοπνευστία» (1908), «Σύστημα ἠθικῆς» (1911), «Ἱστορία, πόλεμος καὶ ψυχή» (1916), «Αἰωνία ζωή» (1920), «Χριστιανικὴ δογματικὴ» (1924—1925, εἰς δύο τόμους), «Ἡ ἱστορία καὶ ὁ Θεός» (1929) κ. ἄ.

—2) *Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς θεολόγος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1888. Σπουδάσας θεολογίαν ἐγένετο τῷ 1913 ὑφηγητὴς ἐν Γκράϊφσβαλδ, τῷ 1918 ὑφηγητὴς καὶ τῷ 1919 ἔκτακτος καθηγητὴς ἐν Μπρεσλάου, τῷ 1920 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν δογμάτων ἐν Καινιξβέργῃ, ἀπὸ τοῦ 1924 ἐν Μπρεσλάου, ἀπὸ τοῦ 1926 ἐν Χάλλῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 ἐν Βερολίνῳ. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἡ σύνοδος τῆς Ἀντιοχείας τοῦ 324—325» (1912), «Νεωστὶ εὑρεθὲν λατινικὸν κήρυγμα τοῦ Γ' αἰῶνος» (1913), «Θρησκεία ἐν τῷ στρατοπέδῳ» (1917), «Ἡ ἀπολογία τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης» (1924), «Ὁ Χριστιανισμός» (1927), «Ἐπιμνημόσυνος λόγος εἰς τὸν A. Harnark» (1930), κ. ἄ. Κ. Ι. Δ.

Σέερ (Scheer), *Ρεϊνάρδος φὸν—*. Γερμανὸς ναύαρχος (1863—1928), γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἔλαβε μέ-

Digitized by Google

ρος εἰς τοὺς ἀποικιακοὺς πολέμους τῆς Γερμανίας, κατὰ δὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου εὑρέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐξ ὀκτὼ θωρηκτῶν συγκειμένης δευτέρας μοίρας τοῦ γερμανικοῦ στόλου, λαβὼν μέρος εἰς πάσας τὰς ἐξόδους αὐτοῦ. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1916 ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γερμανικοῦ στόλου, παραιτηθέντος λόγῳ ἀσθενείας τοῦ μέχρι τότε ἀρχηγοῦ Von Pohl, τῇ δὲ 31 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνεκρούσθη μετὰ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς *Ἰουτλάνδης* (βλ. λ.), ὅπου ψυχραίμως καὶ μετὰ σταθερότητος ὁδηγῶν τὰ 99 πλοῖά του ἐπέτυχε νὰ διακόψῃ τὴν μάχην μόλις ἡ κατάστασις ἀπέβη κατὰ τὴν κρίσιν του δυσμενὴς δι' αὐτόν.

Ρεϊνάρδος φὸν Σέερ.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1918 ἀνέλαβε τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυτικοῦ πολέμου, παραδώσας τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Χίππερ. Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, ἣν διετήρησε μέχρι πέρατος τοῦ πολέμου, ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐντατικωτέραν ναυπήγησιν ὑποβρυχίων, ὡς καὶ τὴν ἀναζωογόνησιν τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου, ἄνευ ὅμως σοβαροῦ ἀποτελέσματος. Ἀπεστρατεύθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1918. Ἔγραψεν: «Ὁ στόλος τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον» («Deutschlands Hochseeflotte in Weltkrieg», 1920). κ. β. π.

Σεζὰν (Cézanne), ***Παῦλος.*** Περίφημος Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Αἲξ τῆς Προβηγκίας τῷ 1839 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1906. Υἱὸς τραπεζίτου, παρηκολούθησεν ἐν Αἲξ τὰ μαθήματα τῆς σχολῆς τοῦ δικαίου καὶ κατόπιν μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπανεῦρε τὸν συμμαθητήν του Α. Ζολᾶ, ὅστις παρέμεινε καὶ ὁ καλύτερός του φίλος. Παρὰ τὴν θέλησιν τῆς οἰκογενείας του, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ζωγραφικῆς, ἐσύχναζεν εἰς τὸ Ἑλβετικὸν ἀτελιὲ καὶ ἐνεφανίσθη, ἀλλ' ἀπέτυχεν, εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Λόγῳ τῆς μεγάλης αἰσθηματικότητός του καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς δειλίας του, ἀπεγοητεύθη ταχέως καὶ φεύγων τὴν ἐνεργὸν ζωὴν καὶ τοὺς συναγωνιστάς του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του πλήρης ἀμφιβολιῶν καὶ ἀκατάστατος. Τῷ 1863 ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους, συνεδέθη μὲ τὸν Πισσάρο καὶ τὸν Μανὲ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἰμπρεσσιονιστῶν, τῶν ὁποίων ὅμως δὲν παρεδέχθη τὰς πολυπλόκους καὶ κατὰ τῆς παραδόσεως στρεφομένας θεωρίας. Μολονότι τὰ ἔργα του ἀπερρίπτοντο κατ' ἔτος εἰς τὸ Σαλόν, αὐτὸς ἀπέστελλεν ἀνελλιπῶς τὴν παραγωγήν του. Τῷ 1879 ἐγκατέλιπε τοὺς Παρισίους καὶ ἐπέστρεψεν ἐκ νέου εἰς τὸ Αἲξ, ὅπου ἔζησεν ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν ἐν πλήρει ἀπομονώσει. Μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς του ἐλαχίστας φορὰς ἀπεμακρύνθη τοῦ Αἲξ, ἐπισκεφθεὶς ἐπ' ὀλίγον τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Ὀλλανδίαν. Ἡ μακρὰ του ἀπομόνωσις τὸν κατέστησεν ἐκκεντρικὸν καὶ ἐδημιούργησε περὶ αὐτὸν διαφόρους θρύλους ἐν τῇ γενετείρᾳ του. Παραγνωριζόμενος, περιφρονούμενος, φεύγων τὰ βλέμματα, καθυβριζόμενος καὶ ἐμπαιζόμενος, ἐζωγράφιζεν ἀδιακόπως διὰ νὰ αἰσθάνεται τὴν χαρὰν τῆς ζωγραφικῆς, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ διὰ τὰ πνευματικά του τέκνα, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἐλησμόνει ἐντὸς τῶν δασῶν. Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ Ζολᾶ, ὁ ὁποῖος τόσον τὸν εἶχεν ἀγαπήσει καὶ ὁ ὁποῖος συχνάκις τὸν εἶχεν ἐνθυμηθῆ γράφων τὸ μυθιστόρημα τῆς ζωῆς τῶν ζωγράφων, τὸ «Oeuvre», δὲν τὸν κατενόει πλέον καὶ σχεδὸν τοῦ ἠρνεῖτο κάθε ἀξίαν. Ἐλάχιστοι φίλοι του τῶν Παρισίων ἐγνώριζον ὅτι ἐξηκολούθει ἀκόμη νὰ ζῇ καὶ νὰ ἐργάζηται μετὰ ζέσεως. Τέλος, τῷ 1895, εἷς ἔμπορος εἰκόνων, ὁ Βολβάρ, ὠργάνωσεν ἐν Παρισίοις καὶ εἰς τὸ κατάστημά του ἔκθεσιν πεντήκοντα περίπου πινάκων τοῦ Σεζάν, πλήρων τραχύτητος, σκυθρωπότητος καὶ πρωτογονισμοῦ. Οἱ πίνακες οὗτοι ἦσαν νεκραὶ φύσεις, τοπιογραφίαι βαρεῖαι καὶ ὀγκώδεις, γυμνὰ παράδοξα καὶ ἀνακριβῆ, προσωπογραφίαι βίαιαι καὶ δυσάρεστοι. Τὰ ἔργα ταῦτα ἐξηγρίωσαν τοὺς περισσοτέρους, ἀλλ' ἀπησχόλησαν μερικοὺς καὶ ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτῶν. Ὁ Μ. Ντενίς, ὁ Βυγιάρ, ὁ Γκωγκέν, ἀνεγνώρισαν τὸν Σεζὰν ὡς μαίτρ καὶ ἠθέλησαν, ὅπως αὐτός, νὰ πλησιάσουν τὴν φύσιν μὲ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀποκαταστήσουν τὰ οὐσιώδη συστατικά της καὶ τοὺς ἁγνοὺς χρωματισμούς της. Ὁ Σεζάν, ἄγριος καὶ μισάνθρωπος, οὐδέποτε ἐπεδίωξε νὰ ἱδρύσῃ σχολὴν καὶ ἀπηρνήθη τοὺς αὐτοκλήτους μαθητάς του, ὅπως τὸν Γκωγκέν, τὸν ὁποῖον κατηγόρησεν ὅτι παρερμήνευεν τὸ πνεῦμά του. Ἐν τούτοις ἔσχε πολλοὺς μαθητάς, οἱ ὁποῖοι ἐνόμισαν ὅτι ἠδύναντο νὰ βαδίσουν ἐπὶ τὰ ἴχνη του, ἀπομιμούμενοι τὸ ἐπαρίστερον τῆς τεχνικῆς του καὶ τὰ θέματά του, σχεδιάζοντες κακῶς καὶ ζωγραφίζοντες ἀκόμη χειρότερον. Ἀλλ' ἡ ἐπίδρασίς του, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ζωγραφικῆς ὑπῆρξε σημαντικωτάτη καὶ καταφαίνεται σήμερον εἰς τὸ ἔργον πάντων τῶν ἀξίων λόγου καλλιτεχνῶν. Ὁ Σεζὰν ἐπεδίωξεν, ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ ἴδιος, νὰ καταστήσῃ τὸν ἰμπρεσσιονισμὸν κάτι τὸ σταθερὸν καὶ διαρκές, ἀντιδρῶν κατὰ τῆς καταχρήσεως τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ χρώματος, τὴν ὁποίαν ἐσυνήθιζεν ὁ ἰμπρεσσιονισμός. θ. π.

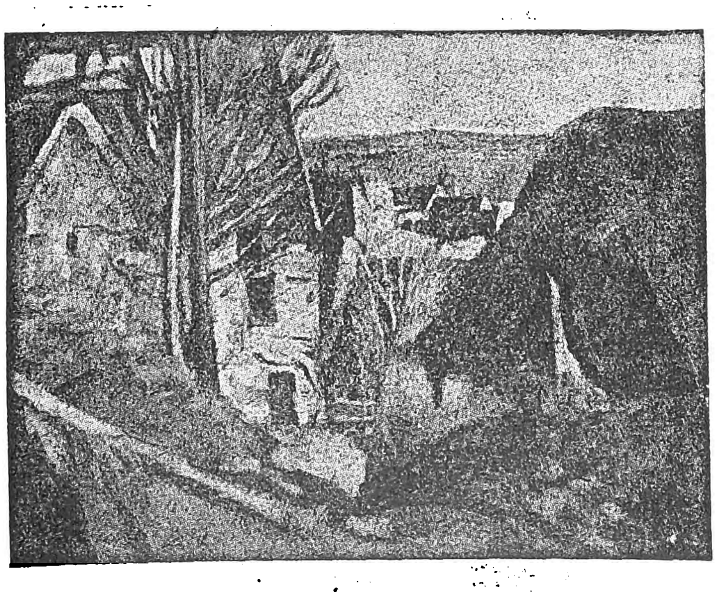

Π. Σεζάν: Τὸ σπίτι τοῦ κρεμασμένου.

Σεζαπλάνα (Scesaplana) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῶν Ραιτικῶν Ἄλπεων, μεταξὺ Φόραρλμπεργκ καὶ Ἑλβετίας, ὕψους 2.969 μ. Ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς κεῖται ἡ γραφικὴ λίμνη Λύνερ, βάθους 102 μ. καὶ ἐμβαδοῦ 1 τ. χλμ. θ. κ.

Σεζοὺρ (Séjour). *Βίκτωρ.* Γάλλος δραματικὸς συγγραφεὺς (1816—1874). Ἔγραψε λαϊκὰ θεατρικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Ἡ πτῶσις τοῦ Σεζὰν» (1849), «Ριχάρδος ὁ Γ'» (1852), «Τὸ χρῆμα τοῦ διαβόλου» (1854), «Ὁ υἱὸς τῆς νυκτὸς» (1854), «Οἱ μεγάλοι ὑποτελεῖς» (1852), «Τὰ τέκνα Καρόλου τοῦ Ε'» (1864). Γ. Ι. Β.

Σεζὺ (Chézy), ***Ἀντώνιος-Λεονάρδος ντὲ***—. Γάλλος ἀνατολιστὴς (1773—1832). Μετέφρασεν ἐκ τῆς περσικῆς τὸ «Μεντινοὺν καὶ Λεϊλὰ» τοῦ Ντζιαμὶ (1807), ἐκ τῆς σανσκριτικῆς τὴν «Σακουντάλα» καὶ τὴν «Ἐρωτικὴν Ἀνθολογίαν τοῦ Ἀμροῦ» (1831), κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σεζὺ** (Sézy), ***Βιλελμίνη-Χριστίνα.*** Γερμανὶς συγγραφεὺς (1783—1856), σύζυγος τοῦ προηγουμένου. Ἔγραψε ποιήματα: «Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν», τὸ κείμενον τοῦ μελοδράματος τοῦ Βέμπερ «Εὐρυάνθη», διαφόρους ἱστορίας κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σὲθ *[Μυθολ.]*. Θεὸς τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων (βλ. λ. *Σέτ*).

Σεθραΐτης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σεθρόη.*

Σεθρόη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Αἰγύπτου, κειμένη ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Πηλουσιακοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου, μεταξὺ Τάνιδος (Σὰν) καὶ Πηλουσίου (Τινέχ), πρωτεύουσα τοῦ Σεθροΐτου νομοῦ. Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Ἡρακλεόπολιν* ἢ «Ἡρακλέους μικρὰν πόλιν» τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Δ', 5, 24). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σεθραΐτης*, ὡς μία τῶν 13 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Αὐγούστας Πρώτης, εἰς δὲ τὰ «Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ» ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας Αὐγουσταμνίκης ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Πηλουσίου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Tell-el-Serig. Α. Θ. Σ.

Σεθροΐτης, ἢ ***Σεθρωΐτης νομὸς*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν 32 νομῶν τῆς Κάτω Αἰγύπτου, ἔχων πρωτεύουσαν τὴν *Σεθρόην*. Σῴζονται νομίσματα αὐτοῦ φέροντα τὸν ἱερακοκέφαλον Ὧρον κρατοῦντα σκῆπτρον ἢ σκῆπτρον καὶ ἱέρακα ἢ μόνον ἱέρακα.

Σειβλία, ἡ ***Σιβλία*** (ἡ), ἢ ***Σίβλιον*** (τὸ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ ΝΔ. Μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κειμένη μεταξὺ Εὐμενείας (Ἰσεκλὴ) καὶ Ἀπαμείας Κιβωτοῦ (Ντιναίρ), ἢ ἄλλως καὶ *Σίλβιον* καλουμένη. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 39 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Φρυγίας Καπατιανῆς ὑπὸ κονσουλάριον, εἰς δὲ τὰ «Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ» ὡς ἕδρα ἐπισκόπου (ὁ Σιβλίου, Σιβλίας, Σιβλαίας, Συβλίου, Συβλαίου κλ.) τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Λαοδικείας.

Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Γέτα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: ΣΕΙΒΛΙΑΝΩΝ καὶ διαφόρων τύπων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ πόλις πυργοστεφής. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον *Χόμα.* Α. Θ. Σ.

Σεϊγκοὺντ *[Γεωγρ.]* βλ. *Σογιούτ.*

Σέϊδ *μπὲν Χαρίθα.* Δοῦλος τοῦ Μωάμεθ (βλ. λ. *Ζέϊδ μπὲν Χαρίθα*).

Σεϊδὰκ *[Ἀστρον.]* βλ. λ. *Ἄρκτος Μεγάλη.*

Σεϊδαλὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λείμονας τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 219. Ἤδη μετωνομάσθη *Ἅγιοι Ταξιάρχαι.*

Σεϊδῆ-κιοΐ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἐν Ἰωνίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. λ. *Σεβδίκιοϊ*).

Σειδινοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Γ, 11, 7) εἰς τὰ παράλια τῆς Σουηβικῆς θαλάσσης (Βαλτικῆς) καὶ πρὸς Δ. τοῦ Οὐϊαδούα (Ὄδερ). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι οἱ *Σιβῖνοι* τοῦ Στράβωνος, γειτονεύοντες μετὰ τῶν Μαρκομάννων, οἵτινες ἑνωθέντες μετὰ τῶν λοιπῶν σουηβικῶν φύλων ὑπὸ τοῦ Μαροβόδου, ἡγεμόνος τῶν Μαρκομάννων, ἀπετέλεσαν μέγα καὶ ἰσχυρὸν κράτος ἐν Γερμανίᾳ. Κατ' ἄλλους εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σουδινούς.* Α. Θ. Σ.

Σεϊδὸλ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (Seidol: πλάτ. 41°12' Β., μήκ. 40°52' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2236: Cape Yasun to Fort Anakria). Εἶναι ὁ τῶν ἀρχαίων ὅρμος «Ἀθῆναι ἐν ᾧ καὶ Ἀθηνᾶς ἐστιν ἱερὸν ἑλληνικόν, ὅθεν μοι δοκεῖ καὶ τὸ ὄνομα εἶναι» (*Ἀνων.* Περίπλ. Εὐξ. 38). Σ. Ε. Λ.

Σεϊζάνης, *Μιλτιάδης.* Ἕλλην δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1930. Ἀποπερατώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ, ἐπεδόθη κατόπιν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν τῇ πατρίδι του, ὅπου ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1874—1877 τὴν «Ἰωνίαν». Ἐκραγέντος τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου (1877) ἀπῆλθεν ἐθελοντὴς εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου καὶ συνεπολέμησε μετὰ τοῦ Ἄγγλου δημοσιογράφου *Ὄγλ*, κατόπιν δὲ ἐδημοσίευσε τὰς «Ἀναμνήσεις τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Θεσσαλίας» (1878). Ἀμνηστευθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἀπὸ τοῦ 1881 ἐξέδιδε τὴν «Ἁρμονίαν». Ἐδημοσίευσε συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων, τὴν μυθιστορίαν «Δύο νύκτες μετὰ τοῦ πειρασμοῦ» καὶ «Περιηγήσεις». Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατέφυγε τῷ 1922 εἰς Ἀθήνας. Τ. Ε. Ε.

σεΐζης (ὁ) ἱπποκόμος (λ. τουρκ.).

Σείκιλος. Ἕλλην ποιητὴς τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ποίημα αὐτοῦ ἀνευρέθη τῷ 1892 εἰς τὰς Τράλλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ τῆς ἐπιτυμβίου πλακὸς τοῦ τάφου του. Ὁ Σείκιλος διὰ τοῦ ποιήματός του συνιστᾷ τὴν εὔθυμον ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς, διότι ὁ βίος εἶναι βραχύς. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀξιόλογος, κυρίως ἕνεκα τῆς δηλώσεως τῆς μελῳδίας διὰ φθογγοσήμων ὑπὲρ τὸ κείμενον. Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Crusius (ἐν «Philogus» 1893, τόμ. 52, σ. 160) καὶ ὑπὸ τοῦ San (ἐν «Musici scriptores», σ. 452). Α. Μ. Ι.

Σειληνοὶ (οἱ), καὶ ***Σιληνοὶ*** *[Μυθολ.]*. Μυθικοὶ δαίμονες τῆς ἀκολουθίας τοῦ Βάκχου, συγγενεῖς πρὸς τοὺς *Σατύρους*, πρὸς τοὺς ὁποίους συχνάκις συνεχέοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Κατὰ τὸν Παυσανίαν (Α, 23,5) οἱ ἐνηλικιωμένοι Σάτυροι ὠνομάζοντο *Σειληνοί*. Παρὰ τὴν μεταξύ των ὅμως σύγχυσιν, ὑπῆρχεν οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκολούθων τοῦ Βάκχου ὁμάδων δαιμόνων. Οἱ Σάτυροι ἦσαν τὰ τέκνα τῶν ὀρέων καὶ τῶν δασῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἐνῷ οἱ Σειληνοὶ εἶναι προελεύσεως φρυγικῆς καὶ θρᾳκικῆς. Περὶ τὴν φρυγικὴν πόλιν Κελαινὰς ἐπεχωρίαζον οἱ ἀρχαιότατοι μῦθοι περὶ Σειληνῶν, ἀρρένων πνευμάτων τῶν πηγῶν καὶ τῶν ποταμῶν, ὡς ἦσαν αἱ Νύμφαι, τὰ θήλεα, καὶ δαιμόνων πεπροικισμένων μὲ σύνεσιν καὶ τὸ προφητικὸν δῶρον. Ἐπετύγχανον ὅμως παρ' αὐτῶν προφητείαν οἱ ἄνθρωποι μόνον διὰ δόλου καὶ ὁσάκις οὗτοι εὑρίσκοντο ἐν μετρίᾳ μέθῃ. Οὕτως ἐλέγετο ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας Μίδας, συλλαβὼν ἕνα Σειληνὸν παρά τινα πηγὴν δι' ἀναμείξεως τοῦ ὕδατος αὐτῆς μὲ οἶνον, ἤκουσε τοὺς μυστηριώδους σοφίας

Digitized by Google

ξένους πρὸς τὸ εὔθυμον ἑλληνικὸν πνεῦμα χρησμούς, ὅτι μεγαλυτέρα εὐτυχία διὰ πάντα ἄνθρωπον θὰ ἦτο νὰ μὴ ἐγεννᾶτο, δευτέρα δέ, μετ᾽ αὐτήν, ἀφοῦ ἐγεννήθη, ν᾽ ἀποθάνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον. Εἰς τὸ φρυγικὸν ἐπίσης ὄρος Τμῶλον ἐτόλμησε ν᾽ ἀνταγωνισθῇ εἰς τὴν μουσικὴν ὁ Σειληνὸς Μαρσύας πρὸς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα (ἀγὼν συμβολικὸς μεταξὺ ἑλληνικῆς καὶ φρυγικῆς μουσικῆς).

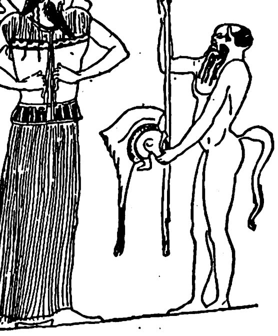

Σειληνὸς βοηθῶν τὸν Διόνυσον ὅπως ἀφοπλισθῇ.
[Ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Ε᾽ αἰῶνος.]

Οἱ Σειληνοὶ ἀπεικονίζοντο, συνήθως, μὲ οὐράν, ὁπλὰς καὶ ὦτα ἀκόμη ἵππου, συμβόλου τῶν ὑδάτων, ἐνῷ οἱ Σάτυροι εἶχον τὰ μέλη ταῦτα τοῦ σώματός των παρεμφερῆ πρὸς τὰ τοῦ τράγου. Ἐκ τῶν Σειληνῶν ὀνομαστότεροι ὑπῆρξαν ὁ Μαρσύας καὶ ὁ Πύρριχος. Εἰς τὰ σατυρικὰ δράματα ὁ Σειληνὸς ἦτο ὁ κορυφαῖος τοῦ ἐκ Σατύρων χοροῦ. φορῶν προσωπίδα μὲ φαλακρὸν κρανίον καὶ διάδημα ἐκ κισσοῦ. Εἰς τὸν «Κύκλωπα» τοῦ Εὐριπίδου ὁ βωμολόχος γέρων Σειληνὸς εἶναι ὁ συνεργάτης τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ δόλου του. Οἱ Σεληνοί, καὶ μάλιστα ὁ Μαρσύας, ὑπῆρξαν καὶ προσφιλῆ θέματα τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας. Ἡ ἀρχαία πλαστικὴ ἀπεικόνιζε τοὺς Σειληνοὺς ὑπὸ δύο μορφάς, τὴν σοβαράν, ὅτε οὗτος παρίστατο μὲ χαρακτηριστικὰ γέροντος, πατρικὴν ἔχοντος ἔκφρασιν καὶ κρατοῦντος, συνήθως, τὸν Βάκχον, βρέφος ὄντα, εἰς τὴν ἀγκάλην του, καὶ τὴν γελοίαν, ὅτε ἦτο τύπος κοντοχόνδρου καὶ προγάστορος μεθυσμένου ἀνθρώπου, ἔχοντος κρανίον φαλακρὸν ἐστεμμένον μὲ κληματόφυλλα καὶ σταφυλάς, ῥῖνα σιμήν, σῶμα τριχωτὸν καὶ κρατοῦντος θύρσον ἢ βακτηρίαν (ἐνίοτε τὸ γεννητικὸν σύμβολον τοῦ Πριάπου), τρικλίζοντος δὲ ἐκ τῆς μέθης. Σύμβολόν του ἀναπόσπαστον ἦτο ὁ ἀσκός, ὀγκώδης καὶ πλήρης οἴνου, παρὰ τὸν ὁποῖον παρίστατο καθήμενος ἢ ἐξηπλωμένος, ἱερὸν δὲ ζῷόν του ὁ ὄνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πολλάκις παρίστατο καθήμενος, ἐστεφανωμένος μὲ φύλλα κλήματος καὶ κρατῶν κύμβαλον στηριζόμενον εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ζῴου. ΚΑΨ.

Σειληνός· βλ. λ. *Σιληνός.*

Σέϊμ (Sejm). Οὕτω καλεῖται πολωνιστὶ ἡ βουλὴ τῆς Πολωνίας. Πρὸ τῆς καταλύσεως τῆς Αὐστροουγγαρίας ὠνομάζετο οὕτως ἡ διαίτα τῆς Γαλικίας. Θ. Κ.

Σέ(ϊ)μ *[Γεωγρ.].* Ποταμὸς τὰς Ρωσίας. Σχηματίζεται ἐκ δύο βραχιόνων ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Κούρσκ, ὁπόθεν ρέων πρὸς Δ. διὰ συνεχῶν μαιάνδρων χύνεται παρὰ τὴν Σόσνιτσα εἰς τὸν ἀπὸ Β. κατερχόμενον Ντέσνα. Ἔχει μῆκος 699 χλμ. (ὧν πλωτὰ 382 χλμ.). Π. Ν. Π.

Σεΐμβλας, ἢ ***Σουήμβλας μάρτυς.*** Εἷς τῶν 26 μαρτύρων τῶν ἐν Γοτθίᾳ κατὰ τὸ β᾽ ἥμισυ τοῦ Δ᾽ αἰῶνος μαρτυρησάντων καὶ ἑορταζομένων ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 26 Ὀκτωβρίου. Ε. Γ. Π.

Σεϊμὲν *[Γεωγρ.].* Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Φύλακας* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

σεϊμένηδες (οἱ) (τουρκ. *σεϊμέν*). Σῶμα τακτικοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὑφιστάμενον κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ τουρκικοῦ κράτους, πρὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων, εἰς ὃ περιελήφθη κατόπιν, ἀποτελέσαν τοὺς ἀπὸ 33ου—96ου ὀρτάδες (τάγματα). Ἐκαλοῦντο καὶ *σεκμπάν*, ἤτοι κυνοφύλακες (κυνὸς ἐπιστάται, κατὰ Χαλκοκονδύλην), διότι ἀρχικῶς περιεποιοῦντο τοὺς κύνας τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων. Ν. Μ.

Σεϊμένης. Ὄνομα μιᾶς τῶν ἐγκριτωτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἀνωπόλεως τῆς Κρήτης, κλάδου τῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν τῶν Ζαμπέτιδων καὶ τῶν Βλάχων ἢ Δασκαλογιάννηδων. Ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σεϊμένης* εἶναι γνωστοὶ οἱ κάτωθι:

—1) ***Ἰωάννης.*** Ἐγεννήθη ἐν Ἀνωπόλει περὶ τὸ 1880. Συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ (ἐναντίον τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν) ἀγῶνα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Παύλου Μελᾶ. Αἰχμαλωτισθεὶς ἐν Στατίτσῃ τῷ 1904, ἐφυλακίσθη ἐν Μοναστηρίῳ, τῷ δὲ 1908, ἀποπειραθεὶς νὰ ἀποδράσῃ τῶν φυλακῶν, ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς.

—2) ***Μανοῦσος.*** Ἐξάδελφος τοῦ προηγουμένου. Συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τοὺς πολέμους 1912—1913 καὶ τὸν ἠπειρωτικὸν ἀγῶνα 1914. Ἔπεσεν εἰς τὴν παρὰ τὸ χωρίον Πόγιανη μάχην τῆς 22 Ἰουνίου 1914. Ν. ΚΛΣ

Σεϊμένιον *[Γεωγρ.].* Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ χωρίου *Σανάπη* (βλ. λ.).

Σεϊμενλῆ *[Γεωγρ.].* —1) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Φυλακτὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου. —2) Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Φυλάκιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ἕβρου.

— **Σεϊμενλῆ** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ραιδεστοῦ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 218 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Δρομίσκος.*

Σεϊνιέττι, ***ἅλας***— (Sal Seignetti) *[Φαρμ. Χημ.]·* βλ. λ. *καλιονάτριον τρυγικόν.*

σεϊντὲλ (Seidel). Μέτρον χωρητικότητος τῆς Αὐστρίας, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 353,423 γραμμάρια ἢ 110,476 δράμια. Ι. Α. Β.

Σεϊντῆ Γαζῆ *[Γεωγρ.].* Μικρὰ πόλις τῆς Φρυγίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ (ἡ *Νακόλεια* τῶν ἀρχαίων), κειμένη περὶ τὰ 35 χλμ. ΝΑ. τοῦ Δορυλαίου, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σεϊντῆ σοῦ (Παρθενίου), ἤτοι τοῦ ἄνω Σαγγαρίου. Συνδέεται δι᾽ ἁμαξιτῶν μὲν μετὰ τοῦ Δορυλαίου (Ἐσκὶ Σεχὶρ) καὶ μετὰ τῆς Κιουταχείας, διὰ καρροποιήτων δ᾽ ὁδῶν μετὰ τοῦ Σιβρὶ Χισὰρ-Ἀγκύρας, μετὰ τοῦ Μπαγιὰτ-Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ καὶ μετὰ τοῦ Ἀμορίου-Ἰκονίου. Ἔχει περὶ τὰς 3.000 κατοίκων. Ἐπὶ περιφανοῦς λόφου, ὕψους 120 μ. περίπου, παρὰ τὴν κωμόπολιν, ὑπάρχει μέγας τεκὲς (ἀρχαία ἄλλοτε χριστιανικὴ μονή), ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλαεδδὶν τῶν Σελτζούκων εἰς μαυριτανικὸν ρυθμὸν (χρησιμεύων ὡς σταθμὸς τῶν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας Μουσουλμάνων προσκυνητῶν κατ᾽ ἔτος εἰς Μέκκαν), ἐν ᾧ φυλάσσεται ἐντὸς λάρνακος, ὑπὲρ τὰ 4 μ. μήκους, ἡ σορὸς τοῦ Σεϊντῆ Μπατὰλ Γαζῆ, ἐθνικοῦ ἥρωος Ὀθωμανοῦ. Παρ᾽ αὐτῇ ὑπάρχει σαρκοφάγος Ὀθωμανίδος, ὡς ὑποτίθεται, πριγκιπίσσης, ἥτις ἀκουσίως ἐφόνευσε τὸν Σεϊντῆ Γαζῆ, κατὰ τὴν παράδοσιν, οὖσα πρότερον Ἑλληνίς, καὶ περὶ τὸν τάφον τῆς ὁποίας καίουσι τέσσαρα μεγάλα κηροπήγια, φέροντα ἀναγλύφους τὰς εἰκόνας τῆς Παναγίας.

— *[Στρ. Ἱστορ.]* Ὁ περὶ τὸ Σεϊντῆ Γαζῆ χῶρος ὑπῆρξε πολλάκις πεδίον μαχῶν κατὰ τὸ 1921 καὶ 1922:

Α) Νοτιοδυτικῶς τοῦ Σεϊντῆ Γαζῆ, περὶ τὸ *Οὖς Σαράϊ* (βλ. λ.), μεικτὸν ἀπόσπασμα τοῦ 14ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ταξιαρχία ἱππικοῦ, προκειμένου αἱ μονάδες αὗται νὰ ἐνεργήσωσιν ἐπιδρομὴν πρὸς Ἐσκὶ Σεχὶρ-Ἀλπίκιοϊ, ἵνα ἀποκόψωσι τὴν γραμμὴν ὑποχωρήσεως τοῦ ἀπὸ τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας περὶ τὴν Κιουτάχειαν ἀναγκασθέντος ν᾽ ἀποσυρθῇ τουρκικοῦ στρατοῦ, προσεβλήθησαν αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων τῇ 4 Ἰουλίου 1921 καὶ ἠναγκάσθησαν ἐν οὐχὶ καλῇ τάξει νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς δυσμάς, πρὸς Τουρκμὲν ντάγ. Ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ ἐπεζήτησε τότε καὶ διὰ τοῦ πυρὸς τῶν πεζομάχων της καὶ τοῦ πυροβολικοῦ της, διακινδυνεύσαντος, νὰ καλύψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 14ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ δι᾽ ἐπελάσεως τῆς ἐπιλαρχίας Μαρκοπούλου, πεσόντος ἐκεῖ ἐνδόξως, νὰ ἀνακόψῃ τὴν ἐχθρικὴν δίωξιν.

Β) Ὡσαύτως τῇ 8 Ἰουλίου 1921 τὸ ἑλληνικὸν Β´ σῶμα στρατοῦ διὰ τῶν V καὶ XIII μεραρχιῶν αὐτοῦ προσέβαλε τὰς 8ην καὶ 57ην τουρκικὰς μεραρχίας, αἵτινες κατεῖχον τὰ ὑψώματα τοῦ Τσὰμ τεπὲ καὶ τοῦ Ἂκ Ἲν (νοτιοδυτικῶς τοῦ Σεϊντῆ Γαζῆ), ἐγκατεστημέναι ἐπὶ ἀμυντικῶς ὠργανωμένων θέσεων, ἀνατρέψαν δὲ αὐτὰς μετὰ πεισματώδη μάχην ἐξηνάγκασεν εἰς ὑποχώρησιν ταχεῖαν πρὸς ἀνατολάς. Καὶ ἡ μὲν XIII μεραρχία ἀπὸ τοῦ Ἂκ Ἲν προήλασε τότε κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Σεϊντῆ σοῦ (Παρθενίου) καταλαβοῦσα τὸ Σεϊντῆ Γαζῆ, ἡ δὲ V μεραρχία ἀπὸ Οὖς Σεράϊ, διευθυνθεῖσα πρὸς ἀνατολάς, προσέκρουσεν ἐπὶ τοῦ Κιζὶλ τεπὲ (Δ. τοῦ Σεϊντῆ Γαζῆ) εἰς ἑτέραν ἀντίστασιν τῶν Τούρκων, οὓς καὶ πάλιν ἐξετόπισεν ἐκεῖθεν καὶ προὐχώρησε πρὸς Ἀρὰμπ Ἐϋρέν. Ἂν ἡ προέλασις τοῦ Β´ σώματος στρατοῦ, διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πτέρυγος, κατὰ τὴν 8 Ἰουλίου 1921, ἦτο τολμηροτέρα καὶ ταχυτέρα, τὸ ἐπιτευχθὲν κατὰ τὴν μεγάλην ἐκ παρατάξεως νικηφόρον μάχην τῆς 8 Ἰουλίου 1921 περὶ τὸ Ἐσκὶ Σεχὶρ θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως ἱκανοποιητικώτερον διὰ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ἀποφασιστικώτερον.

Γ) Ἀπὸ τοῦ περὶ τὸ Σεϊντῆ Γαζῆ χώρου ἐξώρμησαν πρὸς ἀνατολὰς τὸ Β´ σῶμα στρατοῦ καὶ ἡ ταξιαρχία ἱππικοῦ τῇ 1 Αὐγούστου 1921, κατὰ τὴν μεγάλην πρὸς Σαγγάριον—Ἄγκυραν προέλασιν τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας.

Δ) Κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ Σαγγαρίου πρὸς τὰς ἀνατολικῶς τοῦ Δορυλαίου ἀρχικὰς θέσεις ἐξορμήσεως αὐτῆς, οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἐπιχειρήσει οὐ μόνον νὰ παρενοχλήσωσι τὴν ἑλληνικὴν στρατιάν, διελθόντες ἀμέσως τὸν Σαγγάριον παρὰ τὸν πόρον Τεκέκιοϊ (πλησίον τοῦ Γορδίου) καὶ παρὰ τὸ Μπεϋλὶκ κιοπροῦ καὶ ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τοῦ Β´ σώματος στρατοῦ (διὰ τῆς V μεραρχίας) καὶ ὑπὸ τοῦ Γ´ σώματος στρατοῦ (διὰ τῆς III αὐτοῦ μεραρχίας), ἀλλὰ καὶ νὰ κυκλώσωσιν αὐτήν, ὠθήσαντες ἰσχυρὰς δυνάμεις δι᾽ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς ἐγκατασταθείσης ἐν ἀμύνῃ ἀμέσως δυτικῶς τοῦ Σαγγαρίου ἑλληνικῆς στρατιᾶς, αἵτινες τουρκικαὶ δυνάμεις διηυθύνοντο κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῶν κέντρων ἐφοδιασμοῦ αὐτῆς. Καὶ ἡ μὲν κατὰ τοῦ βορείου πλευροῦ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς προσβολὴ τῶν Τούρκων, ἐπιχειρηθεῖσα διὰ τῆς 1ης μεραρχίας ἱππικοῦ καὶ τῆς 17ης μεραρχίας πεζικοῦ, ἀπεκρούσθη κατόπιν σφοδρᾶς μάχης περὶ τὸ Καρτὰλ ντὰγ καὶ τὸ *Μούχαλιτς* (βλ. λ.) ὑπὸ τοῦ Γ´ σώματος στρατοῦ (διὰ τῶν VII καὶ X μεραρχιῶν καὶ τοῦ μεικτοῦ ἀποσπάσματος τοῦ 16ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς XI μεραρχίας). Ἡ δὲ κατὰ τοῦ νοτίου πλευροῦ τῆς στρατιᾶς ἐπιχειρηθεῖσα τουρκικὴ προσβολὴ διὰ τοῦ σώματος στρατοῦ ἱππικοῦ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὸν Φαχρεδὶν βέην (2ας, 3ης καὶ 14ης μεραρχιῶν ἱππικοῦ) καὶ διὰ τῶν 1ης, 23ης, 41ης καὶ ἄλλης τινὸς μεραρχιῶν πεζικοῦ, διὰ τοῦ Τσεφτελάρ, εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸν περὶ τὸν Σεϊντῆ Γαζῆ χῶρον, κατέλαβε τὴν πόλιν, ἐκκενωθεῖσαν ἐγκαίρως ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος στρατιωτικοῦ διοικητοῦ, καὶ ἠχμαλώτισεν ἑλληνικὴν ἐφοδιοπομπὴν ἐξ αὐτοκινήτων, ἃ ἐπυρπόλησεν.

Ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ τότε κατηύθυνε κατὰ τῆς τοιαύτης ἰσχυρᾶς ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων, ἀπ᾽ ἀνατολῶν μὲν πρὸς δυσμὰς (ἀπὸ Σιβρὶ Χισὰρ πρὸς Καϊμὰζ-Καρὰ Τοκὰτ καὶ Σεϊντῆ Γαζῆ) τὸ Α´ σῶμα στρατοῦ αὐτῆς (I, II καὶ X μεραρχίας) καὶ τὴν ταξιαρχίαν ἱππικοῦ, ἀπὸ δυσμῶν δὲ πρὸς ἀνατολὰς (ἀπὸ Ντερβὲντ νοτίως τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ πρὸς τὸν περὶ τὸ Σεϊντῆ Γαζῆ χῶρον) τὴν ἀνεξάρτητον μεραρχίαν, ἤδη καταφθᾶσαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς στρατιᾶς. Οἱ εἰσχωρήσαντες εἰς τὰ νῶτα τῆς στρατιᾶς Τοῦρκοι, ὅπως ἀποφύγωσι τὸν ἀπειλοῦντα αὐτοὺς τότε κίνδυνον κυκλώσεως, ἠναγκάσθησαν ν᾽ ἀποσυρθῶσι πάλιν ταχέως πρὸς Τσιφτελάρ. Ἀλλ᾽ ἅμ᾽ ὡς ἐξῆλθον τοῦ ὁλονὲν περισφίγγοντος αὐτοὺς κλοιοῦ καὶ τὰ νῶτα αὐτῶν ἐξασφαλίσαντες, ἐπανῆλθον τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1921, προσβαλόντες τὰ τμήματα τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Σεϊντῆ Γαζῆ, κατέχοντα τὰ περὶ τὸ Τσετσεγκὲς καὶ Τζεβιζλὶ ὑψώματα (Α. καὶ Ν. τοῦ Σεϊντῆ Γαζῆ). Καὶ τότε, τὸ μὲν Α´ σῶμα στρατοῦ δὲν προέλαβεν ὅπως μετάσχῃ τοῦ ἀγῶνος, ἔχον κατεύθυνσιν πολὺ βορειοτέραν καὶ βραδύναν κατὰ τὴν συγκέντρωσίν του. Ἡ ἀνεξάρτητος ὅμως μεραρχία, ἀπωθήσασα εἰς Ὀρτᾶ τεπὲ τουρκικὸν ἱππικὸν καὶ προχωρήσασα, εἶτα δ᾽ ἐπαναστραφεῖσα πρὸς Ντερβέντ, διαταγῇ τῆς στρατιᾶς, ἐπενέβη ταχέως καὶ ὅλως ἀπροσδοκήτως διὰ τῶν 53ου καὶ 51ου συνταγμάτων αὐτῆς καὶ δι᾽ ὁλοκλήρου τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς ἡμιλαρχίας της, καὶ κατώρθωσε, μετὰ σφοδροτάτην μάχην δι᾽ ὅλης σχεδὸν τῆς ἡμέρας ἐκείνης (ἀπὸ πρωΐας μέχρι τῆς 17ης ὥρας) καὶ μετὰ προσωπικὴν παρόρμησιν τοῦ μεράρχου αὐτῆς εἰς τὴν διὰ τῆς λόγχης προσβολήν, ν᾽ ἀπωθήσῃ ὁριστικῶς τοὺς Τούρκους πρὸς ἀνατολάς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν ἐπιτυχίαν διὰ καταδιώξεως. Σημειωτέον ὅτι ἡ μεραρχία ἐκείνη, οὖσα ἀρτισύστατος, ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐβαπτίσθη εἰς τὸ πῦρ, σχοῦσα τότε ἀπωλείας εἰς φονευθέντας: 4 ἀξιωματικοὺς καὶ 25 ὁπλίτας, καὶ εἰς τραυματισθέντας: 1 ἀξιωματικὸν καὶ 85 ὁπλίτας. Οἱ Τοῦρκοι μετὰ ταῦτα ἐξετέλεσαν ἔτι εὐρύτερον στρατηγικὸν ἑλιγμόν, κατευθύναντες προσβολήν, διὰ πολλῷ ἰσχυροτέρων δυνάμεων, δι᾽ Ἀζιζιὲ-Μπορντὶ πρὸς Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ ἐπὶ σκοπῷ ν᾽ ἀποκόψωσι τὴν μετὰ τῆς βάσεως Σμύρνης σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν τῆς ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου: Ἐσκὶ Σεχὶρ—Σεϊντῆ Γαζῆ εὑρισκομένης ἑλληνικῆς στρατιᾶς. Ἀλλ᾽ εἰς Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ πρῶτον μὲν ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῆς IV μεραρχίας, εὑρισκομένης ἐκεῖ, εἶτα δὲ ἀπωθήθησαν ὑπὸ τοῦ δραμόντος ἐκεῖ Α´ σώματος στρατοῦ (I, II καὶ XII μεραρχιῶν), καὶ τέλος ἡττηθέντες μετὰ πολυήμερον μάχην (18—23 Σεπτεμβρίου 1921) ὑπεχώρησαν, κατόπιν νικηφόρου προελάσεως ἀπὸ Σεϊντῆ Γαζῆ πρὸς Μπαγιὰτ-Μπορντί, ἤτοι κατὰ τῆς γραμμῆς ὑποχωρήσεως αὐτῶν, τοῦ Β´ σώματος στρατοῦ (V καὶ XIII μεραρχιῶν), ἐξορμήσαντος ἀπὸ τὸ Ἂκ Ἲν (ΝΔ. τοῦ Σεϊντῆ Γαζῆ).

Ε´) Κατ᾽ Αὔγουστον 1922 οἱ Τοῦρκοι, ἐνῷ τὴν κυρίαν αὐτῶν ἐπίθεσιν ἐνήργουν κατὰ τῆς προεχούσης γωνίας τοῦ ἑλληνικοῦ μετώπου, περὶ τὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισάρ, συγχρόνως ἐξετέλεσαν ἐπιδεικτικὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν κέντρων ἀντιστάσεως Τζεβιζλὶ καὶ Τσετσεγκὲς τῆς περὶ τὸ Σεϊντῆ Γαζῆ μετωπικῆς γραμμῆς τῆς ἀνεξαρτήτου μεραρχίας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ καθηλώσωσιν ἐκεῖ τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ Γ´ σώματος στρατοῦ, Στρατοῦ, ἀποκρουσθέντες πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ 53ου συντάγματος πεζικοῦ τῆς ἀνεξαρτήτου μεραρχίας, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ 12ου τοιούτου τῆς X μεραρχίας καὶ

Digitized by Google

ὑπὸ πυροβολικοῦ τῶν μεραρχιῶν τούτων. Τέλος, τὴν νύκτα τῆς 18—19 Αὐγούστου 1922 ἐξεκενώθη τὸ Σεϊντῆ Γαζῆ ὑπὸ τῆς Χ μεραρχίας τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, ἀρξαμένου ν' ἀποχωρῇ κατὰ διαταγὴν τῆς στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, πρῶτον μὲν πρὸς τὴν ἀνατολικῶς τῆς Προύσης ὠχυρωμένην τοποθεσίαν, εἶτα δέ, λόγῳ τῆς τροπῆς, ἣν ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἶχε λάβει διὰ τὰ Α' καὶ Β' ἑλληνικὰ σώματα στρατοῦ ἐν τῷ νοτίῳ τομεῖ (περὶ τὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ—Τουμλοῦ Μπουνάρ), πρὸς τὴν Πάνορμον καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Κυζίκου, ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

σειρὰ (ἡ)· ἀλληλουχία πραγμάτων κατά τινα γραμμήν, στίχος, ἀράδα, γραμμή: «σειρὰ δένδρων, — σπιτιῶν, — ἀγρῶν κττ.», «σειρὰ καθισμάτων», «πρώτη —, δευτέρα —, τρίτη σειρά»· || στίχος λέξεων ἐν βιβλίῳ, τετραδίῳ κττ.: «ἔγραψα δέκα σειρές»· || ἡ ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ τάξις ἢ θέσις: «καθένας μὲ τὴ σειρά του», «δὲν ἦρθε ἀκόμη ἡ σειρά μου», «μὴν ἀλλάσσῃς τὴ σειρά σου· στάσου ἐκεῖ ποῦ εἶσαι»· || «σειρὰ γραμματίων» ὅταν τῆς ἀριθμητικῆς σειρᾶς ἐκδίδωνται πλείονες τῆς μιᾶς διακρινόμεναι διὰ τῶν Α, Β, Γ κλπ. ἢ ἄλλως· || ἀρχ. σχοινίον, ταινία, ἅλυσις· || βόστρυχος τριχῶν· || βυζαντ., κομβολόγιον.

—*[Γραμματολ.]* Ἐν τῇ χριστιανικῇ γραμματολογίᾳ καλοῦνται *σειραὶ* (λατ. catenae) ἐκλογαὶ ἐκ συγγραμμάτων τῶν παλαιοτέρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς δογματικὰ ἢ ἑρμηνευτικὰ ἢ ἀσκητικὰ ζητήματα. Καὶ αἱ μὲν *δογματικαὶ* σειραί, ὑπαγορευθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς λύσεως διαφόρων δογματικῶν ζητημάτων ἐν τοπικαῖς ἢ οἰκουμενικαῖς συνόδοις διὰ τῆς προσαγωγῆς μαρτυριῶν ἐκ τῶν ἔργων τῶν διασημοτέρων παλαιῶν θεολόγων, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ καταλήγουσιν εἰς τὸν ΙΕ', αἱ δὲ *ἑρμηνευτικαί*, γινόμεναι πρὸς ἑρμηνείαν καὶ διασάφησιν δυσκόλων χωρίων τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ καταλήγουσιν εἰς τὸν ΙΕ', αἱ δὲ *ἀσκητικαὶ* σειραὶ (ἢ χριστιανικαὶ ἀνθολογίαι), περιέχουσαι ῥητὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν, καθηκόντων καὶ ἀσκήσεων θρησκευτικῶν, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ καταλήγουσιν εἰς τὸν ΙΒ'. Οἱ συλλογεῖς τῶν σειρῶν τούτων ὁτὲ μὲν παρελάμβανον ἐκ τῶν συγγραμμάτων ὅσα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν ἔκρινον χρήσιμα χωρία, ἄνευ προσθήκης τινός, ὁτὲ δὲ προσέθετον καὶ τὰς ἑαυτῶν κριτικὰς ἢ ἑρμηνευτικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν χωρίων τούτων. Αἱ σειραὶ εἶναι σπουδαιόταται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαιοτέρας ἐκκλησιαστικῆς λογοτεχνίας, διότι ὄχι μόνον πολλῶν αἱρετικῶν τὰ συγγράμματα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν εἰς ἀποσπάσματα τῶν σειρῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ὀρθοδόξων θεολόγων συγγράμματά τινα ἢ ἀποσπάσματα ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων γινώσκομεν ἐκ τῶν σειρῶν μόνον. Καὶ εἶναι μὲν πολλαὶ καὶ αἱ δογματικαὶ καὶ αἱ ἀσκητικαὶ σειραί, ἀλλ' ἀσυγκρίτως πλείονες εἶναι αἱ ἑρμηνευτικαί, οἱ συλλογεῖς δὲ αὐτῶν ἐλάχιστα εἶναι γνωστοί. Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, Μακάριος ὁ Ἀντιοχείας, Μάξιμος ὁ ὁμολογητής, Ἰωάννης ὁ Δοξαπατρῆς, Σέργιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως († 1019), εἶναι γνωστοὶ συλλογεῖς δογματικῶν σειρῶν, Εὐσέβιος ὁ Καισαρείας, Προκόπιος ὁ Γαζαῖος, Ἀνδρέας ὁ πρεσβύτερος, Ἰωάννης δρουγγάριος, Νικήτας ὁ Ἡρακλείας, Νικόλαος ὁ Μουζάλων, Νεόφυτος ὁ Ἔγκλειστος, ὁ Γλάβας καὶ Μακάριος ὁ Φιλαδελφείας ἑρμηνευτικῶν. Οἱ Λατῖνοι ἐλάχιστα ἠσχολήθησαν εἰς τὸ χριστιανικὸν γραμματολογικὸν τοῦτο εἶδος, μόνοι δὲ γνωστοὶ συλλογεῖς σειρῶν εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Πριμάσιος καὶ Θωμᾶς ὁ Ἀκινᾶτος. Ὑπάρχουσι καὶ ἀρμενικαί, συριακαί, αἰθιοπικαὶ καὶ κοπτικαὶ σειραί. Αἱ πλεῖσται τῶν τε ἑλληνικῶν καὶ τῶν ἄλλων σειρῶν εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτοι ἐν ταῖς διαφόροις βιβλιοθήκαις.

Ε. Γ. Π.

—*[Μαθημ.] Σειρὰ* λέγεται πλῆθος ἄπειρον ἀριθμῶν προστιθεμένων, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται *ὅροι* τῆς σειρᾶς. Ἡ σειρὰ θεωρεῖται δεδομένη, καίτοι ἀπέραντος, ἐὰν εἶναι γνωστὸς ὁ νόμος καθ' ὃν παράγονται οἱ ὅροι αὐτῆς. Π. χ. ἡ σειρά:

$$1+2+3+5+8+13+21+\dots$$

θεωρεῖται γνωστή, διότι οἱ ὅροι της συνδέονται διὰ τῆς σχέσεως:

$$\alpha_\nu = \alpha_{\nu-1} + \alpha_{\nu-2}$$

δηλαδὴ ἕκαστος ὅρος εἶναι ἄθροισμα τῶν δύο προηγουμένων αὐτοῦ (ἀπὸ τοῦ 3ου ὅρου καὶ ἐφεξῆς). Ὅταν εἶναι δεδομένη ἡ σειρά, εὑρίσκεται ὁ νος ὅρος αὐτῆς ὡς συνάρτησις ἐν γένει τοῦ ἀριθμοῦ ν. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ τοιαῦται συναρτήσεις τοῦ ν εἶναι ποικίλαι καὶ ἀνώμαλοι ἐν γένει. Οὕτω εἰς τὴν σειρὰν τοῦ παραδείγματος ὁ νος ὅρος δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου:

$$\alpha_\nu = A_\nu + B_\nu$$

τῶν A_ν καὶ B_ν ὑπολογιζομένων ἐκ τοῦ ἀναπτύγματος:

$$\left(\frac{1+\sqrt{5}}{2}\right)^\nu = A_\nu + B_\nu\sqrt{5}$$

Ἐὰν οἱ ὅροι τῆς σειρᾶς δίδωνται ὡς ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τὴν φυσικὴν σειρὰν τῶν ἀριθμῶν

$$1, 2, 3, \dots \nu \dots$$

ἡ σειρὰ λέγεται *ἁπλῆ* ἢ *πρώτης τάξεως*, γραφομένων ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς τῶν ὅρων της:

$$\alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3 + \dots \alpha_\nu + \dots$$

Ἐὰν οἱ ὅροι ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸ πλῆθος τῶν διατάξεων τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν ἀνὰ δύο, λέγεται ἡ σειρὰ *διπλῆ* ἢ *δευτέρας τάξεως*.

Τῆς διπλῆς σειρᾶς οἱ ὅροι δύνανται νὰ γραφῶσιν εἰς πίνακα ὡς ἑξῆς:

$$\begin{array}{l}
\alpha_{11} + \alpha_{12} + \alpha_{13} + \;.\;.\; + \alpha_{1\nu} + \;.\;. \\
\alpha_{21} + \alpha_{22} + \alpha_{23} + \;.\;.\; + \alpha_{2\nu} + \;.\;. \\
.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;. \\
.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;. \\
\alpha_{k1} + \alpha_{k2} + \alpha_{k3} \;.\;.\;.\;.\; + \alpha_{k\nu} \;.\;. \\
.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.
\end{array}$$

Ὁμοίως ἔχομεν *τριπλᾶς* καὶ *πολλαπλᾶς* ἐν γένει σειράς. Ἀλλὰ καὶ οἱασδήποτε πολλαπλῆς σειρᾶς οἱ ὅροι δύνανται νὰ γραφῶσιν ἐπὶ γραμμῆς ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς φυσικοὺς ἀριθμούς. Δηλαδὴ τὸ πλῆθος τῶν ὅρων οἱασδήποτε σειρᾶς γεγραμμένης εἴτε εἰς μίαν γραμμὴν εἴτε εἰς περισσοτέρας εἶναι ἀπαριθμητόν. Διὰ τοῦτο ἡ συνήθης μελέτη ἐπὶ τῶν σειρῶν περιορίζεται συνήθως εἰς ἁπλᾶς σειράς.

Ἐὰν τὸ ἄθροισμα τῶν ὅρων σειρᾶς, ὁσουσδήποτε καὶ ἂν λάβωμεν, ἀποτελῇ ἀριθμὸν μικρότερον κατ' ἀπόλυτον τιμὴν δοθέντος ἀριθμοῦ, τότε ἡ σειρὰ λέγεται *συγκλίνουσα*. Εἰς ἀντίθετον περίπτωσιν λέγεται ἀποκλίνουσα. Δηλαδὴ εἰς τὴν ἀποκλίνουσαν σειρὰν τὸ ἄθροισμα ν ὅρων αὐτῆς δύναται νὰ γίνῃ μεγαλύτερον παντὸς δοθέντος ἀριθμοῦ.

Λέγοντες ἄθροισμα συγκλινούσης σειρᾶς ἐννοοῦμεν τὸ ἄθροισμα τοῦ συνόλου τῶν ὅρων αὐτῆς ἢ τὸ ὅριον, πρὸς ὃ τείνει τὸ ἄθροισμα τῶν ν πρώτων ὅρων, ὅτ ιν ὁ ν αὐξάνῃ ἐπ' ἄπειρον. Ἐνίοτε τὸ ἄθροισμα τοῦτο, τῶν πρώτων ὅρων, τείνει πρός τι ὅριον, οὐχὶ ὅμως τὸ αὐτὸ διὰ πάντας τοὺς τρόπους, καθ' οὓς λαμβάνονται οἱ προσθετέοι· τότε ἡ σειρὰ λέγεται *ἡμισυγκλίνουσα*.

Παραδείγματα: ἡ σειρὰ

$$1-\frac{1}{2}+\frac{1}{3}+\frac{1}{4}+\dots\frac{1}{\nu}+\dots$$

λεγομένη ἁρμονική, εἶναι ἀποκλίνουσα· ἡ σειρὰ

$$1-\frac{1}{2}+\frac{1}{3}-\frac{1}{4}+\dots(-1)^{\nu-1}\frac{1}{\nu}\dots$$

(ἔχουσα τοὺς ὅρους αὐτῆς ἐναλλασσομένους θετικοὺς καὶ ἀρνητικούς) εἶναι ἡμισυγκλίνουσα, ἐνῷ ἡ σειρὰ

$$1+\frac{1}{2^2}+\frac{1}{3^2}+\dots\frac{1}{\nu^2}+\dots$$

εἶναι συγκλίνουσα.

Εἰς τὰς συγκλινούσας σειρὰς τὸ ἄθροισμα τῶν μέτρων τῶν ὅρων ἀποτελεῖ σειρὰν συγκλίνουσαν καὶ ἀντιστρόφως· ἐὰν τὰ μέτρα τῶν ὅρων σειρᾶς ἀποτελῶσι σειρὰν συγκλίνουσαν, καὶ ἡ δοθεῖσα σειρὰ συγκλίνει.

Πλὴν τινων κανόνων, γενικὸν γνώρισμα τῆς συγκλίσεως τῶν σειρῶν δὲν ὑπάρχει εἰσέτι· ἀλλ' ἐπὶ ἑκάστης διδομένης σειρᾶς ἐφαρμόζονται διάφοροι κανόνες καὶ θεωρίαι, ἵνα καταδειχθῇ ἐὰν συγκλίνῃ ἢ οὔ.

Πολλαὶ συναρτήσεις ἀναπτύσσονται εἰς σειρὰς κατὰ τὰς ἀκεραίας δυνάμεις τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν βάσει τοῦ τύπου Τέϋλορ (Taylor) καὶ τοῦ Μακλωρίνου· οἱ τύποι οὗτοι ἰσχύουσι διὰ τὰς τιμὰς μόνον ἐκείνας τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν, δι' ἃς αἱ σειραὶ συγκλίνουσιν. Ὡσαύτως ὑπάρχουσι συναρτήσεις διδόμεναι ὑπὸ τὴν μορφὴν σειρῶν ἐχουσῶν ὅρους ἡμίτονα καὶ συνημίτονα πολλαπλασίων τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς· ἤτοι σειρὰς τῆς μορφῆς:

$$A_0 + A_1\,\text{συν}\,x + A_2\,\text{συν}\,2x + \dots + A_\nu\,\text{συν}(\nu x) + \dots$$
$$B_1\,\text{ημ}\,x + B_2\,\text{ημ}\,2x + \dots + B_\nu\,\text{ημ}(\nu x) + \dots$$

Αἱ τοιαῦται σειραὶ λέγονται τοῦ Fourier.

Ν. Γ.

—*[Χημ.]* Βλ. *ὁμόλογος*.

—*[Γεωλογ.] Σειρὰ* (Abteilung, Stockwerk, serie, série) καλεῖται ὁμὰς στρωμάτων πετρωμάτων, ἡ ὁποία εἶναι τμῆμα τῆς γεωλογικῆς *ὑποδιαπλάσεως* στρωμάτων καὶ χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ πετρώματα ἐμπερικλείουν ὡρισμένα ἀπολιθώματα. Μία σειρὰ στρωμάτων ἐσχηματίσθη κατὰ χρονικόν τι διάστημα τοῦ γεωλογικοῦ παρελθόντος τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον καλεῖται *ἐποχὴ γεωλογική*.

Γ. Κ. Γ.

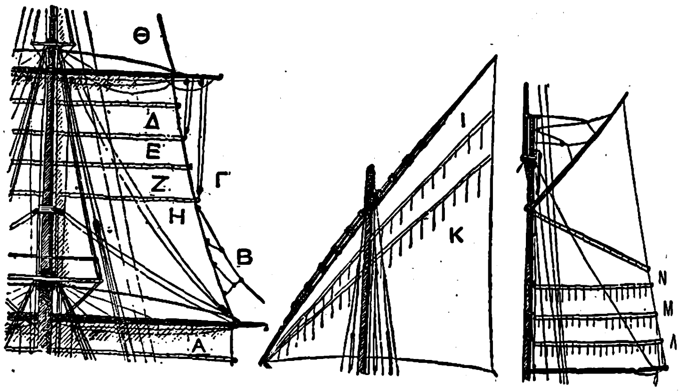

Σχ. 1. Σχ. 2. Σχ. 3.

Σειραί.

[Σχ. 1. Σειραὶ τετραγώνων ἱστίων ἐκ τῶν ἐχουσῶν νεῦρον. Α=πρώτη σειρὰ ἀκατίου. Β=πλαγιαστὴρ δόλωνος. Γ=ἔκφορος δόλωνος. Δ ἕως Η=πρώτη ἕως τετάρτη, ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, σειρὰ δόλωνος. Θ=φώσων. Σχ 2. Σειραὶ μεγάλου λατινίου, μετὰ ἁπλῶν σειραδίων ἐκ σχοινιδίου. Ι=πρώτη σειρά, Κ=δευτέρα σειρά. Σχ. 3. Σειραὶ ἐπιδρόμου, ἀριθμούμεναι ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ φέρουσαι συνήθως ἐκ σχοινιδίου σειράδια. Λ=πρώτη σειρά, Μ=δευτέρα, Ν=τρίτη.]

—*[Ναυτ.] Σειραὶ* (κοιν. *μοῦδες* ἢ καὶ *μπίντες*, γαλλ. les bandes des ris, ἀγγλ. reef-bands) καλοῦνται αἱ ποσότητες τῆς ἐπιφανείας, κατὰ τὰς ὁποίας ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐλαττώσωμεν ἐν κακοκαιρίᾳ τὴν κανονικὴν ἐπιφάνειαν ἱστίου. Ἡ κανονικὴ ἐπιφάνεια τῶν ἱστίων, εἴτε τετράγωνα, εἴτε τραπεζοειδῆ, εἴτε τριγωνικὰ εἶναι ταῦτα, ὑπολογίζεται δι' ἄνεμον μετρίας ἐντάσεως, ἐπιτρεπούσης τὴν διατήρησιν αὐτῶν ἀναπεπταμένων ἄνευ κινδύνου, βλάβης τῆς ἐξαρτίας ἢ καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ πλοίου. Ὅταν ὅμως ὁ ἄνεμος ἄρχεται σφοδρυνόμενος, ἐπιβάλλεται ἡ βαθμιαία ἐλάττωσις τῆς ἐπιφανείας τῶν ἱστίων, ἐφ' ἧς οὗτος προσπίπτει. Καὶ προκειμένου περὶ τετραγώνων ἱστίων, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπαλλάσσεται ἡ ἱστιοφορία τῶν ἐλαφρῶν λεγομένων ἱστίων (ἤτοι προθόου, σιπάρων λαίφους καὶ πιριστίων, ἅτινα πάντα, ὡς ἐκ τῆς διασκευῆς των, δὲν εἶναι δεκτικὰ σειροδετήσεως), ἅτινα συστέλλονται διὰ τῶν συστολέων των ἢ χαλῶνται διὰ τῶν χαλαστηρίων των καὶ πτύσσονται. Ἐὰν ὅμως ἐπαυξάνῃ τοῦ ἀνέμου ἡ ἔντασις, πρὶν ἀκόμη πτύξωμεν τοὺς φώσωνας, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐπίσης ἄσειρα ἱστία, προβαίνομεν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐπιφανείας τῶν δολώνων. Πρὸς τοῦτο τὰ ἱστία ταῦτα, καθὼς καὶ τὰ μεγάλα ἱστία, διαιροῦνται κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλάτους των εἰς ὁριζοντίους λωρίδας, περιοριζομένας πρὸς τὰ κάτω διὰ στενῶν ἐπιρραμμάτων (μπίντες) διηκόντων καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ

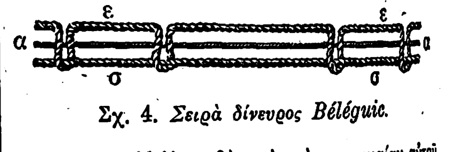

Σχ. 4. *Σειρὰ δίνευρος Béléguic.*

ἱστίου, παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν κορυφαίαν αὐτοῦ πλευράν. Ἕκαστον τῶν ἐπιρραμμάτων τούτων ἀποτελεῖ μίαν τῶν σειρῶν, αἵτινες, οὖσαι τέσσαρες διὰ τοὺς ἁπλοῦς δόλωνας τῶν μεγάλων πλοίων, δύο διὰ τοὺς ἄνω δόλωνας τῶν μετὰ διπλῶν δολώνων πλοίων καὶ δύο διὰ τὰ μεγάλα ἱστία, ἀριθμοῦνται ὡς πρώτη σειρά, δευτέρα σειρὰ κλπ. ἐκ

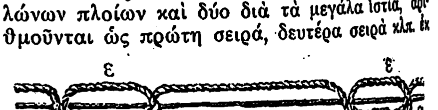

Σχ. 5. *Σειρὰ μονόνευρος Consolin.*

τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω· εἰς τὰ μεγάλα κλίπερς καὶ οἱ φώσωνες ἀκόμη ἔχουν σειράν, ἀλλὰ μίαν μόνην ἕκαστος. Καὶ εἰς μὲν τὰ παλαιὰ ἱστιοφόρα καὶ τὰ σύγχρονα μικρὰ τοιαῦτα ἕκαστον τῶν ἐπιρραμμάτων ἔφερε κατὰ μῆκος αὐτοῦ ὀμμάτια, διὰ τῶν ὁποίων διαπερῶνται σχοινία μικρά, τὰ σειράδια, ἐλευθέρως κρεμάμενα ἑκατέρωθεν τοῦ ἱστίου, ὅταν τοῦτο, ὂν ἀναπεπταμένον, δὲν ἔχῃ εἰσέτι σει-

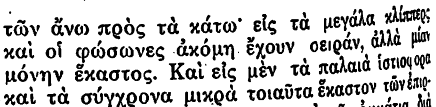

Σχ. 6. *Σειρὰ μονόνευρος Bonne Grâce.*

ροδετηθῆ. Ὅταν ὅμως παραστῇ ἀνάγκη σειροδετήσεως, ἀφοῦ χαλασθῇ ἡ κεραία (ἂν πρόκειται περὶ δολώνων) καὶ ἐνταθῶσιν οἱ ἔκφοροι καὶ ἀραιώσωσιν οἱ θωρακῖται ἐπὶ τῆς διαβάθρας τῆς κεραίας, δένουσιν οὗτοι τὰς ἀκροδέας, μετὰ τοῦτο δὲ περιβάλλουν τὴν κεραίαν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω διὰ τῶν σειραδίων, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα προσδένουν εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν αὕτη ἀρθῇ ἐκ νέου, νὰ εὑρεθῇ τὸ ἱστίον ἠλαττωμένον εἰς ἐπιφάνειαν, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τῆς κεραίας καὶ τῆς σειρᾶς. Εἰς τὰ σύγχρονα ὅμως μεγάλα ἱστιοφόρα, τὰ μὲν ἐπιρράμματα ἀντικατεστάθησαν διὰ σειρῶν δινεύρων κατὰ τὸ σύστημα Béléguic ἢ μονονεύρων

Digitized by Google

κατὰ τὰ συστήματα Consolin ἢ Bonne-Grâce, τὰ δὲ ἐκ σχοινίου σειράδια διὰ τοιούτων ἐκ πλεκτανῶν, τὰ ὁποῖα δὲν εὑρίσκονται πλέον ἐπὶ τοῦ ἱστίου ἀλλ' εἶναι προσδεδεμένα ἐπὶ τοῦ *ἱστιούχου*. Ἡ τελειοποίησις αὕτη κατέστησεν ἀκοπωτέραν τὴν σειροδέτησιν τοῦ τετραγώνου ἱστίου. Εἰς τὰ λατίνια ἱστία τῶν μεγάλων διαστάσεων, ὡς τὰ τῶν ἀνεμοτρατῶν (ἢ ναπολιτᾶνες), αἱ σειραὶ εἶναι πρὸς τὴν κεραίαν, συγκλίνουσαι πρὸς τὸν ποδισκον (κοιν. μπάνιο: τὸ κάτω αὐτῆς ἄκρον)· εἰς τὰ λατίνια ὅμως τῶν μεγάλων λέμβων αἱ σειραὶ εἶναι πρὸς τὸ πόδωμα. Εἰς τὰ ἡμιόλια καὶ τὰς ψάθας εἶναι πάντοτε παράλληλοι πρὸς τὸ λῶμα τοῦ ποδώματος Εἶχον ἐμφανισθῆ ποτε καὶ δόλωνες ἄνευ σειρῶν, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν προσεδένοντο εἰς τὸν ἱστιοῦχον, ἀλλ' εἰς παρακεραίαν, ἐγγὺς καὶ παραλλήλως τῇ κυρίως κεραίᾳ διήκουσαν, περιστρεφομένην δὲ δι' εἰδικοῦ συνδυασμοῦ σχοινίου ἐφ' ὅσον ἡ κεραία ἀφήνετο νὰ χαλασθῇ· οὕτω ὁ δόλων περιειλίσσετο εἰς τὴν παρακεραίαν καὶ ἠλαττοῦτο ἡ ἐπιφάνειά του ὅσον ἐκρίνετο ἀναγκαῖον. Τὸ σύστημα τοῦτο (λεγόμενον Cunningham ὑπὸ τοῦ ἐφευρέτου του), ὅπερ ἐφηρμόσθη καὶ εἰς τὰς ποτὲ ἐν Ἑρμουπόλει ναυπηγήσεις (ὠνομάζετο δὲ παρὰ τῶν Ἑρμουπολιτῶν ναυπηγῶν «*ρεβόλβερ-γάπιες*», δηλαδὴ περίστρεπτοι δόλωνες), καίτοι θεωρητικῶς ἄριστον, ἐγκατελείφθη, διότι παρουσίαζεν ἀνώμαλον περιέλιξιν τῶν λωμάτων καὶ νῦν μόνον εἰς ὀλίγα ἁλιευτικὰ τῆς Νέας Γῆς ἀπαντᾷ. Οἱ ὅροι *ἄσειρον, μονόσειρον, δίσειρον κτλ.* ἔχουν διττὴν ἔννοιαν, σημαίνοντες καὶ ἱστίον ἄνευ σειρᾶς ἢ μετὰ μιᾶς ἢ δύο κτλ. τοιούτων, ἀλλὰ καὶ ἱστίον εἰς ὃ δὲν ἐγένετο σειροδέτησις, ἢ ἐγένετο δέσις πρώτης σειρᾶς ἢ δευτέρας κτλ. *Ὁλόσειρον* λέγεται τὸ ἱστίον, ὅταν πᾶσαι αἱ σειραὶ αὐτοῦ ἔχουν δεθῆ (κοιν. ἀμπάσιο μοῦδα). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔντασις τοῦ ἀνέμου ἐχαρακτηρίζετο ἄλλοτε διὰ τοιούτου τρόπου· οὕτω ἄνεμος μιᾶς σειρᾶς ἐνοεῖτο ὁ λαμπρός, δύο σειρῶν ὁ ἰσχυρός, τριῶν σειρῶν καὶ τεσσάρων ὁ σφοδρός. Σ. Ε. Λ.

— *[Βλητ.]* Καλεῖται σειρὰ τὸ σύνολον τῶν βαλλομένων βολῶν ὑπὸ τῶν πυροβόλων πυροβολαρχίας, ἐφ' ἅπαξ καὶ καθ' ὡρισμένην τάξιν. Ἡ βολὴ ἄρχεται κατ' ἀρχὴν ἐκ τοῦ δεξιοῦ, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως ἀνέμου ἐκ τοῦ πλευροῦ τούτου, ὁπότε ὁ καπνὸς διαρρήξεως τοῦ προηγουμένου βλήματος δύναται νὰ παραβλάψῃ τὴν παρατήρησιν τοῦ ἑπομένου. Τὸ μεταξὺ δύο βολῶν χρονικὸν διάστημα δέον νὰ ᾖ τοσοῦτον, ὥστε χωρὶς νὰ παραβλάπτηται ἡ ἀσφαλὴς ἀντίληψις τῆς εἰς ἕκαστον πυροβόλον ἀνηκούσης βολῆς, κατὰ τὴν πτῶσιν ἢ τὴν ἐν τῷ ἀέρι διάρρηξιν, νὰ εἶναι δυνατὴ συγχρόνως ἡ πλήρης ἐκτίμησις τῆς σχετικῆς θέσεως καὶ τῶν σχετικῶν κατὰ διεύθυνσιν ἢ καθ' ὕψος ἀποκλίσεων τῶν βολῶν τῆς βληθείσης σειρᾶς. Ὡς κανονικὸν τοιοῦτον διάστημα καθορίζεται τὸ τῶν 2 δευτερολέπτων. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

σειραγωγεύς, *—έως* (ὁ)· ταινία μήκους 4—5 μ. ἐκ καλῶς πεπλεγμένου λινοῦ σχοινίου, πλάτους περίπου 0,025 μ., φέρουσα εἰς μὲν τὸ ἓν ἄκρον θηλείαν, εἰς δὲ τὸ ἕτερον δερμάτινον δεσμὸν μετὰ πόρπης πρὸς προσαρμογὴν εἰς εἰδικὰ περικέφαλα τοῦ ἵππου, χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τούτων καὶ τὴν εἰς τὴν εὐκινησίαν καὶ ἐπιδεξιότητα ἐξάσκησιν τῶν ἱππέων. Σ. Κ. Γ.

σειράδιον (τό)· μικρὰ σειρά, μικρὸν σχοινίον, σχοινίδιον.

— *[Ραπτ.] Σειράδια* (κοιν. *σειρήτια* ἢ *σουτάδες*, ἐκ τοῦ γαλλ. soutache) καλοῦνται μακραὶ λεπταὶ καὶ πλεκταὶ ταινίαι, κατασκευαζόμεναι εἰς ποικίλον πλάτος ἐκ μετάξης, λινοῦ, ἀργυροῦ ἢ χρυσοῦ σύρματος κτλ., διὰ τῶν ὁποίων ἐκοσμοῦντο ἄλλοτε τὰ γυναικεῖα φορέματα εἰς διάφορα σχέδια καὶ διὰ τῶν ὁποίων σημειοῦνται ἐπὶ τῶν στολῶν τῶν ἀξιωματικῶν οἱ βαθμοὶ τῆς ἱεραρχίας (γαλόνια).

— *[Ναυτ.] Σειράδιον* (κοιν. *τσαμαντάλι* ἢ *ντριτσαρόλι*) καλεῖται ἕκαστον τῶν μικρῶν σχοινίων ἐκ διστρόφου, διὰ τῶν ὁποίων δένονται αἱ *σειραὶ* (βλ. λ.) τῶν ἱστίων.

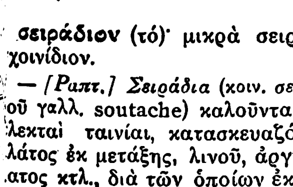

Σειράδιον.

Ἀφ' ἧς τὰ ἐπιρράμματα ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν δινεύρων ἢ μονονεύρων σειρῶν, τὰ διαπερῶντα τὸ ἱστίον σειράδια ἐτέθησαν κατὰ μέρος, ἀντικατασταθέντα δι' ἰδιοτύπων τοιούτων, ἀποτελουμένων ἐκ πλεκτάνης, ἧς τὸ ἓν ἄκρον περιάπτεται τοῦ ἱστιούχου 3, τὸ μέσον σχηματίζει ἀγκύλην, τὸ δὲ ἐλεύθερον ἄκρον ἀπολήγει εἰς οὐρὰν 7. Οὕτως ἀρκεῖ πρὸς σειροδέτησιν νὰ περάσωμεν τὴν οὐρὰν 7 μεταξὺ τοῦ ἱστίου καὶ εἶς μεταξὺ τῶν ὀμματίων 2 θηλείας τοῦ νεύρου τῆς σειρᾶς, νὰ φέρωμεν εἶτα πρὸς τὰ ἄνω τὴν οὐρὰν καὶ τὸ κάτω ἥμισυ τῆς ἀγκύλης καὶ νὰ συμβιώσωμεν αὐτὴν διὰ τοῦ σκαλμισκου 6. Τὰ τοιαῦτα ὅμως εἰδικὰ σειράδια προσαρμόζουν μόνον εἰς τὰ τετράγωνα ἱστία, πάντων τῶν ἄλλου εἴδους ἱστίων σειροδετουμένων διὰ κοινῶν ἐκ διστρόφου σειραδίων. Σ. Ε. Λ.

Σεῖραι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πολίχνη τῆς Ἀζανίας ἐν Ἀρκαδίᾳ, οὐ μακρὰν τοῦ δάσους Σόρωνος καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Πάου, ὅριον μεταξὺ τῆς χώρας τῶν Κλειτορίων καὶ Ψωφιδίων (*Παυσ.* VII, 23, 9). Πιθανῶς ἔκειτο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ νῦν χωρίου *Δεχοῦνι* τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Α. Θ. Σ.

Σεῖραι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 540, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἅγιοι Θεόδρωροι* (Λόπεσι), 624. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βερσίτσι*.

σειραῖος (ὁ), ἢ *σειραφόρος*· ἀρχ. ὁ διὰ σειρᾶς, ἤτοι διὰ σχοινίου ἢ ἱμάντος, πλαγίως προσδεδεμένος ἵππος, ὁ πρὸς ἐνίσχυσιν ἢ καὶ ἁπλῶς πρὸς μεγαλοπρέπειαν παρὰ τοὺς δύο συνήθεις ἵππους δίφρου τοὺς ὑπὸ τὸν ζυγὸν (ζυγίους) παρεζευγμένος ἐξωτερικῶς καὶ τρέχων παρ' αὐτούς, ἢ ἑκάτερος τῶν ἐξωτερικῶν ἵππων τῶν παρὰ τοὺς δύο ζυγίους παρεζευγμένων τεθρίππου ἅρματος. Οἱ οὕτω παρεζευγμένοι ἵπποι ἐκαλοῦντο *παράσειροι* καὶ *παρήοροι*· καὶ ὁ μὲν πρὸς δεξιὰν ἐκαλεῖτο *δεξιόσειρος*, ὁ δὲ πρὸς ἀριστερὰν *λαιόσειρος*. Ε. Δι. Κ.

Σειραῖος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Β. Ἀρκαδιας ἐν Πελοποννήσῳ, ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἐρύμανθον (νῦν Δοάνα), παραπόταμον τοῦ Ἀλφειοῦ, κατὰ τὴν θέσιν Τριπόταμα τῶν Καλαβρύτιον. Εἶναι ὁ σημερινὸς Βερτσιώτικο ποτάμι. Α. Θ. Σ.

σειράς, *—άδος* (ἡ)· δερμάτινον λωρίον ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων εἰς τὰ ὀχήματα πρὸς ἕλξιν.

—*[Ἱππολ.]* Καλεῖται *σειρὰς* τὸ σκύτινον μέρος τῆς σαγῆς ζευγνυομένου ἵππου. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἢ τριῶν στρώσεων σκύτους βοὸς καὶ φέρει εἰς μὲν τὸ ἓν ἄκρον πόρπην μετ' ἀγκίστρου πρὸς ζεῦξιν τοῦ ἐμπροσθίου ἵππου, ἐὰν ὑπάρχῃ, εἰς δὲ τὸ ἕτερον ἀγκύλιον, εἰς τὸ ὁποῖον προσαρμόζεται σχοίνινον παρέκταμα καταλῆγον εἰς ἅλυσιν Χρησιμεύει διὰ τὴν πρὸς τὸ σειραφόριον ζεῦξιν τοῦ ἵππου. Σ. Κ. Γ.

σειραφόριον (τό)· κοντὸς ἰσχυρὸς ξύλινος ἢ σιδηροῦς ὡς ἐξάρτημα ἁμάξης, εἰς τὸ ὁποῖον προσαρμόζονται τὰ λωρία, δι' ὧν ἕλκεται ἡ ἅμαξα.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *σειραφόριον* εἶναι σιδηρᾶ ράβδος, καταλήγουσα ἀμφοτέρωθεν εἰς ἄγκιστρα ἐλατηριωτὰ καὶ φέρουσα εἰς τὸ μέσον ἕτερον ἄγκιστρον, διὰ τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἄκρου τοῦ ζυγοῦ ὀχήματος ἑλκομένου ὑπὸ ἵππων. Εἰς τὰ ἄγκιστρα τῶν ἄκρων αὐτῆς ἀγκιστροῦνται τὰ ἁλύσια τῶν παρεκταμάτων τῶν σειράδων. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐφαρμόζεται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ὀχήματος, ὀνομάζεται *ζυγός*. Σ. Κ. Γ.

Σειραφόροι *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα γένος τι πολεμικώτατον τῶν ἀρχαίων Πάρθων, λαοῦ τὸ πάλαι οἰκοῦντος κατὰ τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ἰράν, συγγενοῦς τῶν Βακτρίων, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων, ὅπερ μαχόμενον εἶχεν ὡς ὅπλον καὶ τὰς σειράς, ἤτοι ταινίας, ἃς φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ὁπλῖται ἔφιπποι ἐχρησιμοποίουν κατὰ τῶν πολεμίων ὡς ἑξῆς: πλησιάζοντες τοὺς πολεμίους εἵλισσον τὰς ταινίας καὶ ἔρριπτον τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἠρτημένους βρόχους κατ' αὐτῶν, ἔπειτα δ' ἀποστρέφοντες βιαίως καὶ ταχέως τοὺς ἵππους πρὸς τὰ ὀπίσω εἷλκον τοὺς συλληφθέντας, οἵτινες εἴτε ζῶντες ἐσύροντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρὰ τοὺς ἵππους, εἴτε ἑλκόμενοι ἐν τοῖς βρόχοις ἀπεπνίγοντο. Ε. Δι. Κ.

Σειρὰχ ***Ἰησοῦς***, καὶ ***Σειρὰχ Σοφία*** *[Βιβλ.]*. Ὁ Σειρὰχ ἦτο ὁ Ἱεροσολυμίτης, ἀλλὰ κατὰ τἆλλα ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς, πατὴρ ἢ πάππος τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις ἔγραψε τὸ δευτεροκανονικὸν βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸ ἐπιγραφόμενον ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' «Σοφία Ἰησοῦ υἱοῦ Σειράχ». Τὸ βιβλίον τοῦτο, ὅπερ ὁμοιάζει, κατά τε τὴν μορφὴν καὶ τὸ περιεχόμενον, πρὸς τὸ βιβλίον τῶν «Παροιμιῶν» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀνήκει εἰς τὴν σοφιολογικὴν φιλολογίαν αὐτῆς. Παρά τινων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἀποκαλεῖται καὶ «Πανάρετος σοφία», ἐν δὲ τῇ λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποκαλεῖται ἀπὸ τοῦ Κυπριανοῦ «Ecclesiasticus». Σύγκειται ἐκ 51 κεφαλαίων καὶ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία ἄνισα μέρη, ὧν τὸ μὲν α' (κεφ. α' 1—μβ' 14) περιέχει ποικίλα, ἄνευ συστηματικῆς τάξεως, γνωμικὰ καὶ διδασκαλίας ἀναφερομένας εἰς τὴν πρακτικὴν σοφίαν τῆς ζωῆς, ἐν τῷ β' (μβ' 15—μγ' 37) ἀνυμνεῖται τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ γ', ἐπιγραφομένῳ «Πατέρων ὕμνος», ἐγκωμιάζονται οἱ μεγάλοι ἐπὶ σοφίᾳ ἄνδρες τῆς ἱερᾶς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ Ἐνὼχ καὶ τοῦ Νῶε μέχρι τοῦ συγχρόνου αὐτῷ ἀρχιερέως Σίμωνος τοῦ Ὀνίου (μδ'—ν' 23). Ἐν τῷ ἐπιλόγῳ (ν' 24—να' 38) περιέχονται εὐχαριστίαι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προτροπαὶ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀληθινῆς σοφίας. Ἐπειδὴ ὡς ἔσχατος σοφὸς ὑμνεῖται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὁ ἀρχιερεὺς Σίμων ὁ υἱὸς τοῦ Ὀνίου, ὁ νεώτερος (219—199), εἰκάζεται εὐλόγως ὅτι τὸ βιβλίον θὰ ἐγράφη περὶ τὸ 190 π. Χ. Τὸ βιβλίον, γραφὲν πρωτοτύπως ἑβραϊστί, μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ συγγραφέως ἐπὶ Πτολεμαίου Ζ' τοῦ Εὐεργέτου (147—117), ὡς λέγει αὐτὸς οὗτος ὁ μεταφραστὴς ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως. Τὸ δὲ πρωτότυπον, θεωρούμενον μέχρις ἐπ' ἐσχάτων ὡς ἀπολεσθέν, ἀνευρέθη κατὰ τὰ 2/3 αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1896—1900 ἔν τινι συναγωγῇ τοῦ Καΐρου ἐν χειρογράφοις τοῦ ΙΑ' ἢ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἐξεδόθη ἐπανειλημμένως (Cowley καὶ Neubauer, Schechter καὶ Taylor, Margoliouth κλπ.). Τὰ ἄριστα εἰς τὸ βιβλίον ὑπομνήματα εἶναι τὰ τῶν Lesêtre (1896²), Fritzsche (1859), O. Zöckler (1891), R. Smend (1906), Box καὶ Oesterley (παρὰ Charles Apocrypha, 1913), N. Peters (1913), A. Eberharter (1925). Π. Ι. Μ.

Σειρέμ, ἢ ***Σιρίμ***. Σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Χοσρόου Β' (590—628). Ἦτο Χριστιανὴ ἐκ Χοζαστὰν τῆς Μεσοποταμίας, ἣν ἐνυμφεύθη περὶ τὸ 592 ὁ Χοσρόης Β' ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἅγιον Σέργιον, εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ὁποίου ἀπέδιδε τὴν ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου του. Διὰ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ἐπαγωγοῦ αὐτῆς ἤθους ἡ Σειρέμ ἤσκει μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ σκληροτραχήλου ἐκείνου μονάρχου καὶ κατέστη ἡ πρώτη ἐξ ὅλων τῶν πολυπληθῶν συζύγων του, οὐ μόνον δὲ διετήρησε τὴν χριστιανικὴν αὐτῆς πίστιν, ἀλλὰ καὶ ἐπροστάτευσεν ἀποτελεσματικῶς τοὺς ἐν Περσίᾳ Χριστιανούς, ἀνήγειρε ναοὺς καὶ μοναστήρια ἐν τῇ πρωτευούσῃ Κτησιφῶντι καὶ τοῖς περιχώροις αὐτῆς καὶ ἐτέλει ἐπιδεικτικῶς τὰς χριστιανικὰς τελετὰς ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις. Χάριν αὐτῆς ὁ Χοσρόης ἀπέκλεισε τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Σειρόην ἢ Καβάδην (ὃν εἶχε γεννήσει ἐξ ἄλλης γυναικὸς) καὶ ἀνεκήρυξε διάδοχόν του τὸν ἐκ τῆς Σειρὲμ γεννηθέντα Μερδασᾶν. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Χοσρόου, τῷ 628, τὸν θρόνον ἥρπασεν ὁ παραγκωνισθεὶς Σειρόης ἢ Καβάδης, ὅστις, ἀφοῦ ἐφόνευσε τόν τε πατέρα του καὶ τὸν Μερδασᾶν, ἠράσθη περιπαθῶς τῆς περικαλλοῦς Σειρὲμ καὶ ἠθέλησε νὰ νυμφευθῇ βίᾳ αὐτήν· ἐκείνη ὅμως ἐπροτίμησε νὰ αὐτοκτονήσῃ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Χοσρόου παρὰ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ὀρέξεις τοῦ φονέως τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ συζύγου της. Ν. ΚΛΣ

σειρήν, *—ῆνος* (ἡ)· μυθικὸν πρόσωπον (βλ. *Σειρῆνες*)· || συνεκδ., γυνὴ θέλγουσα διὰ τοῦ ᾄσματος ἢ ἄλλως· || ἡ συρίκτρα τῶν ἀτμοπλοίων ἢ καὶ τῶν αὐτοκινήτων.

— *[Μηχανολ.]* Ἡ *σειρὴν* ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ὀρειχαλκίνου σωλῆνος καὶ μιᾶς βαλβῖδος φερούσης ἑκατέρωθεν βάκτρα, τὸ ἓν ἐκ τῶν ὁποίων διαπερᾷ ἐλατήριον πιεζόμενον δι' ἑλικοτομημένου πώματος. Τὸ ἑλικοειδὲς ὀρειχάλκινον ἐλατήριον πιέζει συνεχῶς τὴν βαλβῖδα, ἥτις ἑδράζεται ἀτμοστεγῶς ἐπὶ τῆς ἕδρας της. Καλώδιον μετὰ συστήματος κρατήσεως ἑλκόμενον πιέζει διὰ γωνιακοῦ μοχλοῦ τὴν βαλβῖδα, ἥτις, ἀνυψουμένη ἐκ τῆς ἕδρας της, ἐπιτρέπει τὴν ἐκφυγὴν τοῦ ἀτμοῦ, ὅστις προσκρούει ἐπὶ ἀκμῶν ἐγκοπῶν καὶ παράγει τὸν συριγμόν. Φ. Δ. Π.

— *[Φαρολ.]* Εἰς τοὺς φάρους ὑπάρχουν εἰδικαὶ ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν ἐκπομπὴν ἠχητικῶν σημάτων ὁμίχλης. Δύο πετρελαιομηχαναὶ Σεμὶ-Ντίζελ, δύο ἰσχυραὶ ἀντλίαι καταθλίψεως ἀέρος, μία ἀεροδόχη πεπιεσμένου ἀέρος, τὸ συριστικὸν μηχάνημα, προσομοιάζον τὰ μάλα τὴν ἀτμοσειρῆνα τῶν ἀτμοπλοίων, καὶ ὁ τηλεβόας ἀποτελοῦν τὸ σύνολον τῆς τοιαύτης ἐγκαταστάσεως εἰς τὸ οἴκημα τοῦ φάρου, τοποθετουμένης καὶ τιθεμένης εἰς λειτουργίαν εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ νὰ ἐπικάθηται ὁμίχλη εἰς τὴν περὶ τὸν φάρον θάλασσαν. Χρησιμοποιοῦνται δὲ μηχανήματα ἐκπέμποντα ἠχητικὰ κύματα 163—173 παλμῶν, ἀνταποκρινόμενα μεταξὺ τῶν τόνων E καὶ F τῆς ἐλάσσονος διατονικῆς κλίματος, τὰ ὁποῖα ὁ τηλεβόας κατευθύνει, παρανεύων αὐτομάτως περὶ κατακόρυφον ἄξονα, πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, ἐντὸς ὡρισμένου τομέως. Ὁ ρυθμὸς τῶν συριγμάτων καὶ τῶν παύσεων εἶναι ὡρισμένος δι' ἕκαστον φάρον ἐφωδιασμένον διὰ σειρῆνος. Σ. Ε. Λ.

«Σειρὴν» («Sirène») *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Γαλλικὴ φρεγάτα τῶν 60 πυροβόλων, ναυαρχὶς τοῦ Δεριγνὺ κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ὑπὸ κυβερνήτην σημαίας τὸν πλοίαρχον Ρομπέρ. Σ. Ε. Λ.

σειρὴν (ἡ) (Siren) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀμφιβίων τῆς οἰκογενείας τῶν *σειρηνιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὰ ἀμφίβια ταῦτα ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, ἐγχελυόμορφον, κεφαλὴν πεπιεσμένην, ὀφθαλμοὺς μικρούς, στρογγύλους καὶ ἀμοιροῦντας βλεφαρίδων, ῥύγχος ἀμβλύ, στόμα ἐλάχιστα διεσχισμένον, πρόσθια μέλη τέλεια, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπολήγει εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας δακτύλους, καὶ οὐρὰν πεπλατυσμένην, χρησιμεύουσαν καὶ ὡς κωπαῖον πτερύγιον. Τὰ βατράχια ταῦτα ἔχουσι πνευ-

Digitized by Google

μονικὴν καὶ βραγχιακὴν ἀναπνοήν. Οἱ πνεύμονές των εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένοι καὶ δέχονται τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. Ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ εἶναι τοποθετημένα τὰ βράγχια, ἅτινα ὑφίστανται καθ᾽ ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βίου τῶν ζῴων τούτων. Ἐκ τῶν 5 εἰ-

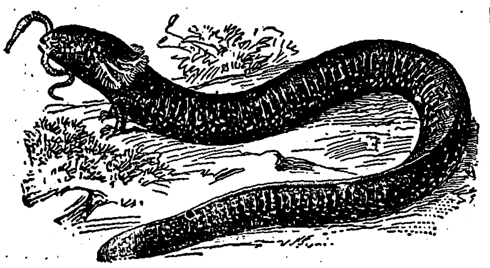

Σειρὴν ὁ σαυροειδής.

δῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον καὶ μεγαλύτερον εἶναι ἡ *σειρὴν ἡ σαυροειδὴς* (Siren lacertina), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 1 μ. περίπου καὶ ἔχει χρῶμα ὑπομελανὸν καὶ πόδας ὧν ἕκαστος φέρει τέσσαρας εὐδιακρίτους δακτύλους. Εἶναι τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν εἶδος καὶ ζῇ εἰς τὰς Καρολίνας ἐντὸς τῶν τελμάτων καὶ τῶν ριζοφυτειῶν, ἐμβεβυθισμένον συνήθως ἐντὸς τῆς ἰλύος. Τρέφεται ἐξ ἐντόμων, καμπῶν καὶ σκωλήκων.

Δ. Ν. Π.

Σειρήνα */Γεωγρ.].* Ἀπόκεντρος μικρὰ νῆσος τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 36° 21′ Β., μῆκ. 26° 41′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 872: Kalymno to Rhodos), ἔχουσα 2 ½ μιλ. διάμετρον καὶ 1.087 ποδ. ὕψος. Εὑρίσκεται 17 μίλια νοτιοανατολικῶς τῆς Ἀστυπαλαίας, ὀνομάζεται δὲ ἐπίσης καὶ *Σύρνα* καὶ *Ἅγιος Ἰωάννης.*

Σ. Ε. Λ.

Σειρῆνες (αἱ) */Μυθολ.].* Δαίμονες τοῦ θανάτου, συγγενεῖς μὲ τὰς Ἁρπυίας, τὰς Ἐρινῦς, τοὺς Κῆρας καὶ ἄλλας παρεμφερεῖς τοῦ θανάτου θεότητας ἢ δαίμονας αὐτοῦ. Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ μύθου των ἀνευρίσκονται εἰς τὴν «Ὀδύσσειαν» τοῦ Ὁμήρου (μ′ 158—202). Εἶναι κατ᾽ αὐτὴν ἐπικίνδυνοι θεότητες, ἔχουσαι τὴν ἕδραν των εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ πορθμοῦ τῆς Σικελίας. Ἐκεῖ καθήμεναι ἐπὶ βράχων προσείλκυον πρὸς ἑαυτὰς μὲ τὸ ἀκαταμάχητον θέλγητρον τῆς μελῳδικῆς φωνῆς των τοὺς διερχομένους τὸν πορθμὸν ναυτικούς, οἵτινες εὕρισκον ἀναποφεύκτως, ριπτόμενοι εἰς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, τὸν θάνατον ἀντὶ τῆς εὐτυχίας, τὴν ὁποίαν ὑπισχνεῖτο ἡ μελῳδία των. Τὰ ὀστᾶ τῶν καταβροχθιζομένων ὑπ᾽ αὐτῶν θυμάτων των ἐσχημάτιζον ὑπερμεγέθεις λευκοὺς σωροὺς εἰς τὰς ἀξένους ἐκείνας ἀκτάς.

Σειρὴν ἐπὶ ἀττικοκορινθιακοῦ ἀγγείου, ἀποκειμένου ἐν Λούβρῳ

Μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ οἱ σύντροφοί του διέφυγον τὸν θάνατον διὰ τῶν συμβουλῶν τῆς μαγίσσης Κίρκης, φράξαντες τὰ ὦτά των διὰ κηροῦ καὶ καταστάντες οὕτως, ἄκοντες, ἀσυγκίνητοι μὲν ἀπὸ τὴν μελῳδίαν τῶν Σειρήνων, τὴν ὁποίαν δὲν ἤκουον, ἀπαθεῖς δὲ εἰς τὰς διαταγὰς καὶ παρακλήσεις τοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις εἶχε μὲν ἀφήσει ἀνοικτοὺς τοὺς πόρους τῶν ὤτων του, διὰ ν᾽ ἀκούσῃ τὰ θελκτικὰ ᾄσματα, εἶχεν ὅμως δεθῆ κατὰ διαταγήν του ὑπὸ τῶν συντρόφων του διὰ χονδροῦ σχοινίου εἰς τὸν ἱστὸν τοῦ πλοίου του καὶ οὕτω δὲν ἠδύνατο νὰ

Ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ αἱ Σειρῆνες.

[Στάμνος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.]

δράμῃ κολυμβῶν πρὸς τὰς Σειρῆνας, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα τοῦ μύθου τῶν Σειρήνων διερρύθμισαν, ἀνέπτυξαν καὶ ἐπλούτισαν πολυειδῶς οἱ μεταγενέστεροι ποιηταί. Ἔπλασαν ταύτας θυγατέρας τοῦ Ἀχελῴου καὶ τῆς Καλλιόπης ἢ Μελπομένης, ἢ τοῦ Φόρκου ἢ Φόρκυνος καὶ τῆς Στερόπης ἢ Τερψιχόρης ἢ Μελπομένης, τὰς ηὔξησαν ἀπὸ δύο, ὅσαι ἦσαν παρ᾽ Ὁμήρῳ, εἰς τέσσαρας (ὁ Πλάτων εἰς ὀκτώ), ὀνομάσαντες ταύτας Μόλπην, Ἀγλαοφήμην, Λίγειαν καὶ Θελξιόπην ἢ Θελξιέπειαν (ἄλλα ὀνόματα αὐτῶν εἶναι γνωστὰ τὰ Παρθενόπη, Ἀγλαοφώνη, Πεισινόη καὶ Λευκωπία) καὶ ἐδημιούργησαν δεσμούς των, φιλικοὺς ἢ ἐχθρικούς, μὲ ἄλλας διαφόρους θεότητας, καὶ ἰδίως τὴν Περσεφόνην καὶ τὰς Μούσας. Οὕτω κατ᾽ Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον ἦσαν συνοδοὶ τῆς Περσεφόνης καὶ συνέπαιζον μετ᾽ αὐτῆς εἰς τοὺς λειμῶνας τοῦ Ἀχελῴου, ὅτε ἀνεῴχθη ἡ γῆ καὶ ὁ Πλούτων ἀνήρπασε τὴν θείαν παρθένον, τὴν ὁποίαν ἀνεζήτησαν αὗται. Πετάξασαι εἰς τὴν ξηρὰν καὶ θάλασσαν μέχρι τοῦ Ἅδου καὶ μὴ ἀνευροῦσαι αὐτήν, κατέπεσαν εις τὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας τὰς ὁποίας κατέστησαν διαρκῆ διαμονήν των. Ἐν τῇ Κρήτῃ ἐλέγετο ὅτι προκαλέσασαι εἰς μουσικὸν ἀγῶνα τὰς Μούσας τῇ ὑποκινήσει τῆς Ἥρας ἡττήθησαν ὑπ᾽ αὐτῶν καὶ ἐμαδήθησαν τὰ πτερά των πρὸς κατασκευὴν νικητηρίων στεφάνων, τοὺς ὁποίους ἔφερον αἱ Μοῦσαι ὡς σύμβολον τῆς νίκης των καὶ τῆς ἐκδικήσεώς των, ἕνεκα δὲ τῆς ἥττης των ταύτης κατέστησαν κακοποιοὶ καὶ ὀλέθριοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους δαίμονες. Εἰς τὸν μῦθον τῶν Ἀργοναυτῶν προσετέθη ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἦτο μία μετερρυθμισμένη ἐπανάληψις τοῦ ἐπεισοδίου τῆς «Ὀδυσσείας». Κατ᾽ αὐτὸ οἱ Ἀργοναῦται διέφυγον τὸν ἀπὸ τῶν Σειρήνων κίνδυνον διὰ τοῦ ᾄσματος τοῦ Ὀρφέως, ὅστις ἐθριάμβευσεν εἰς τὸν κατ᾽ αὐτῶν ἀγῶνά του, συγκρατήσας μὲ τὴν θελκτικὴν μελῳδίαν του εἰς τὸ κατάστρωμα τῆς «Ἀργοῦς» τοὺς συμπλωτῆράς του, πλὴν τοῦ Βούτη, ὅστις ριφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν ἐσώθη ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, ἥτις τὸν μετέφερεν εἰς τὸ Λιλύβαιον τῆς Σικελίας. Μετὰ τὸν διάπλουν τοῦ στενοῦ ὑπὸ τῆς «Ἀργοῦς», αἱ Σειρῆνες, κατὰ παλαιὸν θέσφατον, ὅπερ ὤφειλε νὰ πληρωθῇ, ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν. Αἱ Σειρῆνες ὅμως δὲν ἦσαν πάντοτε κακοποιοὶ τοῦ θανάτου δαίμονες· ἦτο δυνατὸν δι᾽ ἱκεσίας νὰ ἐξευμενισθῶσι καὶ νὰ μεταβληθῶσιν ἀπὸ κακοποιῶν εἰς εὐεργετικὰς τῶν ταλαιπωρουμένων θνητῶν θεάς, ὡς αἱ συγγενεῖς των Ἐρινύες μετεβάλλοντο εἰς Εὐμενίδας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δέεται αὐτῶν ἡ ὡραία Ἑλένη παρ᾽ Εὐριπίδῃ (Ἑλένη στ. 168) καὶ ἐτοποθέτουν εἰκόνας των εἰς τοὺς τάφους ὡς ἀποτρόπαια, ἤτοι ὡς προστάτιδας κατὰ τῶν κακῶν δαιμόνων, οἵτινες ἐπήγαινον εἰς τοὺς τάφους καὶ ἐβασάνιζον τὰς ψυχὰς τῶν εἰς αὐτοὺς ἀναπαυομένων νεκρῶν. Εἰς τοὺς τάφους ὅμως ἐτοποθετοῦντο ἀγάλματά των καὶ ὡς σύμβολα τῶν θελγήτρων καὶ τῆς χάριτος ἢ εὐφραδείας τῶν ἀναπαυομένων εἰς αὐτοὺς ποιητῶν ἢ ρητόρων (ὡς τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Ἰσοκράτους)· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Σειρῆνας, ὡς τὸν Σοφοκλέα (*Παυσ.* I, 21. 1), ἐκάλουν αὐτούς. Αἱ Σειρῆνες εἶχον σύμβολα τὴν λύραν, τοὺς διπλοῦς αὐλούς, κύλινδρον μουσικῆς καὶ κάτοπτρον, ἐλατρεύοντο δὲ ἐξαιρετικῶς εἰς τὸ Σορέντον τῆς Ἰταλίας, ἔνθα εἶχον καὶ ἴδιον ναόν. Εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ κλασσικοὺς συγγραφεῖς οὐδεμίαν πληροφορίαν εὑρίσκομεν περὶ τῆς μορφῆς τῶν Σειρήνων, οἱ ὑπομνηματισταὶ ὅμως τούτων μᾶς πληροφοροῦν ὅτι εἶχον σῶμα πτηνοῦ μὲ κεφαλὴν γυναικός. Τοιαύτας δὲ τὴν μορφὴν ἀνευρίσκομεν ταύτας εἰς ἀρχαιότατα (Ζ′ καὶ ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνος) μνημεῖα τῆς τέχνης (ἐπιτάφια ἀνάγλυφα, πήλινα εἰδώλια καὶ ἄλλα), ὅτε, κατ᾽ αἰγυπτιακὴν πιθανώτατα ἀπομίμησιν, ἦσαν ἀναπαράστασις τῆς ψυχῆς τοῦ νεκροῦ καὶ ἐσήμαινον ψυχὴν μὴ πληρώσασαν ἔτι τὸν προορισμόν της, ἀλλὰ καταστᾶσαν βρυκόλακα, προσελκύοντα εἰς ἑαυτὸν τὰς ἄλλας ψυχάς, ἄπληστον ἀπὸ ἀνθρώπινον αἷμα καὶ περιφερόμενον ὡς ἁρπακτικὸν ὄρνεον εἰς τὰς νεκροπόλεις. Πλεῖσται εἶναι αἱ διασωθεῖσαι γλυπταὶ καὶ γραπταὶ (ἰδίως εἰς σαρκοφάγους καὶ ἄλλα ἀγγεῖα) εἰκόνες των, ἄξιαι δὲ ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ ἐπὶ ἀναγλύφου ἐπιστέφουσα ραβδωτὸν κίονα λυκικοῦ τάφου Σειρὴν—ἀποκειμένη σήμερον εἰς τὸ

Ἐμφάνισις καθ᾽ ὕπνους Σειρῆνος εἰς νεαρὸν ποιμένα

[Ἀττικὸν ἀνάγλυφον.]

Βρεττανικὸν μουσεῖον—, πρὸς τὴν ὁποίαν τείνουν ἱκευτικῶς τὰς χεῖράς των δύο γενειοφόροι καθήμενοι, ἡ ἀγγειογραφία ὑδρίας εὑρεθείσης εἰς Καιρέαν τῆς Ἰταλίας καὶ ἀποκειμένης εἰς τὸ Λοῦβρον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζεται αὕτη μὲ ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας, καὶ αἱ τρεῖς Σειρῆνες τῆς ἑβδόμης αἰθούσης (τῆς τῶν ἐπιταφίων μνημείων) τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου. Προσφιλέστεροι ἰδιαιτέρως θέμα εἰς τοὺς ἀγγειογράφους ἦτο τὸ ἐπεισόδιον Ὀδυσσέως—Σειρήνων, τοῦ ὁποίου ἀρισται ἀναπαραστάσεις εἶναι ἡ κορινθιακοῦ τινος ἀρυβάλλου τοῦ μουσείου τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἐρυθρόμορφος παράστασις στάμνου τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεικονίζεται ὁ Ὀδυσσεὺς δεδεμένος εἰς τὸν ἱστὸν πλοίου, αἱ Σειρῆνες ἱπτάμεναι περὶ αὐτόν, καὶ οἱ ναῦται τοῦ πλοίου ἀτάραχοι διαρκῶς κωπηλατοῦντες.

Γ. ΚΑΥΔΑΣ

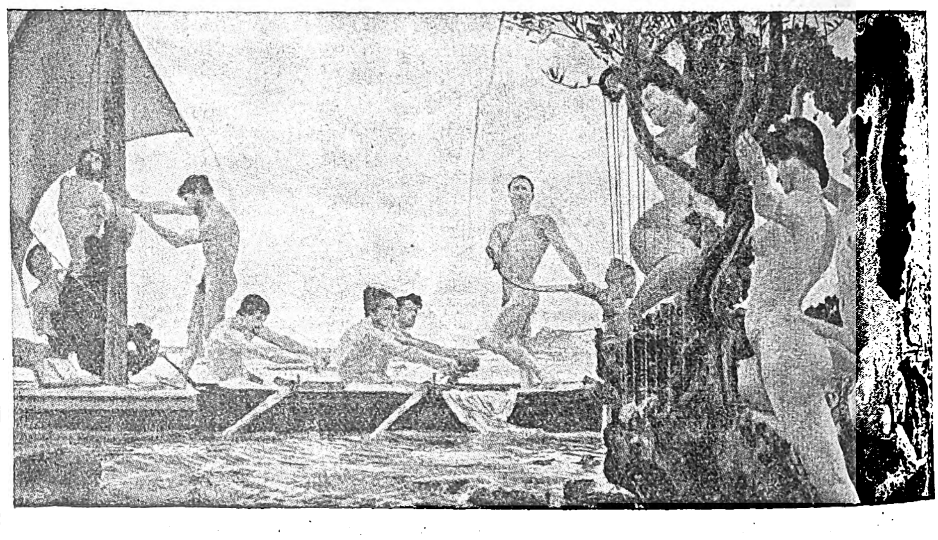

O. Greimer: Σειρῆνες καὶ Ὀδυσσεύς.

[Μουσεῖον Εἰκαστικῶν Τεχνῶν Λειψίας]

Σειρῆνες */Γεωγρ.].* Ἀπόκεντρος συστὰς νησίδων τοῦ Καρπαθίου πελάγους, περιλαμβάνουσα τὴν ὑποσυστάδα Ἀδελφὲς πρὸς Β., τὴν νῆσον Σειρῆνα ἐν τῷ μέσῳ καὶ τὰς νησῖδας Τρία Νησιὰ πρὸς Ν., ἀπέχουσα δὲ 22 μίλ. ἀπὸ τῆς ΝΔ. ἄκρας τῆς Ἀστυπαλαίας καὶ 35 ΒΔ. τῆς Σαρίας τῆς Καρπάθου. Εἶναι αἱ Syrnae insulae τοῦ Πλινίου (4,72).

Σ. Ε. Λ.

Σειρήνι */Γεωγρ.].* Δύο χωρία τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης: —1) **Μεγάλο —.** Ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 600. —2) ***Μικρὸ —.*** Χωρίον τῆς ἀνωτέρω κοινότητος. Κάτ. (1928) 106.

σειρήνια (τὰ) (Sirenia) */Ζῳολ.]* Κατηγορία θαλασσίων ζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν θηλαστικῶν περιλαμβάνουσα ἀποκλειστικῶς θαλάσσια θηλαστικά, παρεμφερῆ πρὸς τὰ κήτη. Τὸ σῶμά των εἶναι τελείως ἢ σχεδὸν τελείως γυμνὸν τριχῶν καὶ ἔχει ἰχθυοειδῆ μορφήν. Τὰ πρόσθια ἄκρα των εἶναι μεταβεβλημένα εἰς πτερύγια. Ὀπίσθια ἄκρα ἐλλείπουσιν. Ἡ ὀδοντοφυΐα των ποικίλλει ἀναλόγως εἰς τὰ διάφορα εἴδη. Τὰ ἐνήλικα ζῷα φέρουσιν ὀγκώδεις γομφίους, ὧν ὁ ἀριθμὸς ποικίλλει

Digitized by Google

εἰς τὰ διάφορα εἴδη. Ἡ κεφαλὴ χωρίζεται ἀπὸ τοῦ κορμοῦ διὰ τελείως διακεκριμένου λαιμοῦ. Τὰ χείλη των περιβάλλονται ὑπὸ μακρῶν τριχοειδῶν ἀποφύσεων. Τὰ ρωθωνικὰ τρήματα εἶναι τοποθετημένα κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ ρύγχους. Ἔχουσιν ὑποτυπώδη κοιλιακὸν θῶκον. Γενικῶς εἶναι ειδεχθῆ τὴν ὄψιν ζῷα. Τὸ μῆκός των κυμαίνεται μεταξὺ 2—4 μ. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει δύο μόνον γένη, ζῶντα σήμερον, τὸν *λαμαντῖνον* καὶ τὴν *ἁλικόρην*. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς τροπικὰς θαλάσσας τῆς γῆς καὶ πολλάκις πλησιάζουσι καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν μεγάλων ποταμῶν. Ἐνδιαιτῶνται κατ' ὀλιγοπληθεῖς ὁμάδας. Δ. Ν. Π.

σειρηνίδαι (οἱ) (Sirenidae) *[Ζῳολ.]* Οἰκογένεια ἀμφιβίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κερκοφόρων*, περιλαμβάνουσα βατράχια παρεμφερῆ πρὸς τὰς σαλαμάνδρας, μὲ δύο προσθίους μόνον πόδας, μὲ δακτύλους διακεκριμένους καὶ οὐρὰν ἀπολήγουσαν εἰς πεπλατυμένον ἄκρον ἐν εἴδει κωπαίου πτερυγίου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *σειρὴν* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σειρηνίτης (ὁ) (Sirenites) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *τροπιτιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν πολλαχοῦ ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν εἰδῶν σειρηνίτης Junonis, Aesculapii καὶ striatofulcatus εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς καρνίου βαθμῖδος τῆς ἀνωτέρας τριασίου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὴν Ἀργολίδα (λόφος Θεόκαφτα ἔναντι Ἀσκληπιείου, Ἅγιος Ἀνδρέας). Γ. Κ. Γ.

σειρηνομελὴς (ὁ,ἡ),—*ές* (τὸ) *[Τερατογ.]*. Τερατογονικὴ διάπλασις, καθ' ἣν τὸ συμμελὲς τέρας χαρακτηρίζεται διὰ τῆς συγκολλήσεως καὶ τῆς ἐπισχέσεως τῆς ἀναπτύξεως τῶν κάτω ἄκρων, ἅτινα ἀπολήγουσιν εἰς ὀξύ, ἄνευ ποδῶν. Ἡ ἐνδομήτριος πίεσις, ἥτις παρήγαγε τὴν συγκόλλησιν τῶν κοιλιακῶν μελῶν, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ὡσαύτως τὴν ἐκτρωτικὴν αὐτῶν κατάστασιν. Ὅθεν ἐν τῇ σειρηνομελίᾳ ὑφίσταται εἶδος συνδυασμοῦ συμμελίας καὶ ἐκτρομελίας. Κατὰ τὸν Meckel ἡ σειρηνομελία ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὰ θήλεα ἔμβρυα, ἀλλ' ὁ Geoffroy Saint-Hilaire ἀπέδειξεν ἀπ' ἐναντίας ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ αὕτη καὶ εἰς τὰ ἄρρενα ἔμβρυα ὡσαύτως. Ἡ σειρηνομελία δὲν ὑφίσταται πάντοτε μόνη, ἀλλὰ παρακολουθεῖται γενικῶς ὑπὸ παραμορφώσεων ἐκ μέρους τῆς πυέλου, ἥτις εἶναι ἀτροφικὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τὰ πυελικὰ σπλάγχνα καὶ αὐτὰ προσβάλλονται ἐπίσης· τὰ στόμια τοῦ ἀπευθυσμένου (πρωκτὸς) καὶ τῆς οὐρήθρας ἐλλείπουσι συνήθως ἢ ἀντιπροσωπεύονται μόνον ὑπὸ ὑποτυπώδους τινὸς ἐπάρματος.

Ἡ τερατομορφία αὕτη, ὀφειλομένη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀμνίου ἀσκουμένην πίεσιν, συμπίπτει συνηθέστατα πρὸς τὰς παραμορφώσεις τῶν ἄνω ἄκρων, οἷαι ἀπαντῶσιν εἰς τὴν ἐκτρομελίαν, πρὸς τὰς ἀνωμαλίας τοῦ κορμοῦ, οἷαι ἀπαντῶσιν εἰς τὴν κοιλιοσωμίαν, ἢ πρὸς τὰς ἐπισχέσεις περὶ τὴν ἀνάπτυξιν, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν κεφαλήν, τουτέστι τὴν ἀνεγκεφαλίαν, τὴν ψευδεγκεφαλίαν κλπ., ἤτοι ἀνωμαλίας αἵτινες πάντοτε προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἰτίου. Μ. Ν. Κ.

Σειρηνοῦσαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσοι τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, αἱ ἄλλως *Σειρῆνες* (βλ. λ.).

— **Σειρηνουσῶν** *ἀκρωτήριον* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους πρὸ τοῦ Σορρεντοῦ (νῦν Sorrento) τῆς Καμπανίας. Εἶναι τὸ Capo Campanella (πλάτ. 40°34' Β., μήκ. 14°20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1842: Naples to Bonifati). Σ.Ε.Λ.

σειρήτιον (τό)· δημοτ. *σειρήτι*, πλέγμα εἰς σχῆμα λεπτοῦ σχοινίου προσραπτόμενον ἐπὶ ἐνδυμάτων πρὸς κόσμον.

— *[Ἐγκυκλ.]* Βλ. λ. *σειράδιον*.

Σειριακοὶ *ἀστέρες* *[Ἀστρον.]*. Φασματικὴ τάξις ἀπλανῶν, ὀνομαζομένων οὕτως ἐκ τοῦ Σειρίου, ὅστις ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα τῶν ἀστέρων τῆς κατηγορίας ταύτης. Οἱ ἐν λόγῳ ἀστέρες κατὰ μὲν τὴν φασματικὴν κατάταξιν τοῦ Secchi ὑπάγονται εἰς τὴν πρώτην τάξιν, κατὰ δὲ τὴν τοῦ Harvard εἰς τὸν τύπον A καὶ ἔχουσι τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: Τὸ χρῶμά των εἶναι λευκὸν ὑποκύανον καὶ ἡ ἐπιφανειακὴ των θερμοκρασία περίπου 11.000°. Ἐν τῷ φάσματι αὐτῶν αἱ σκοτειναὶ γραμμαὶ τοῦ ὑδρογόνου εἶναι ζωηρόταται, δι' ὃ καὶ οἱ ἀστέρες οὗτοι ὀνομάζονται καὶ *ἀστέρες τοῦ ὑδρογόνου*, αἱ γραμμαὶ τοῦ ἡλίου ἢ ἐλλείπουσι τελείως ἢ εἶναι ἀσθενέσταται καὶ αἱ γραμμαὶ H καὶ K τοῦ ἀσβεστίου μετὰ πολλῶν ἄλλων τοῦ σιδήρου καὶ διαφόρων μετάλλων εἶναι λεπτόταται καὶ ἀσθενέσταται. Οἱ ἀστέρες τῆς κατηγορίας ταύτης ἔχουσιν ἰδίας κινήσεις μεγαλυτέρας τῶν τοῦ τύπου B, ὑπερτεροῦσι δὲ τῶν τελευταίων τούτων ὡς πρὸς τὸ πλῆθος. Σ. Π.

σειρίασις, —*εως* (ἡ). Παθητικὴ θερμοπληξία, ἀφορῶσα εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ἐκείνους, οἵτινες δέχονται ἐκ τοῦ περιβάλλοντος πολλὰς θερμαντικὰς μονάδας, ἃς ὁ ὀργανισμὸς ἀδυνατεῖ νὰ ἐξουδετερώσῃ, προκαλουμένης οὕτω κεντρικῆς αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος καὶ ἰδίᾳ συμφορήσεως τῶν νευρικῶν κέντρων. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἐξωτερικὴ θερμοκρασία, ἡ προσβάλλουσα, εἶναι ὑπερβολική, προερχομένη κυρίως ἐκ τῆς κατ' εὐθεῖαν πτώσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἡ σειρίασις ἢ *κυρίως ἡλίασις* ἢ *ἡλιοπληξία* ἐκδηλοῦται διὰ σκοτοδίνης, λιποθυμίας καὶ κατὰ τὰς βαρυτέρας μορφὰς διὰ σπασμῶν, παραληρημάτων καὶ ἀσφυξίας, ὡς συμβαίνει ἰδίως εἰς τὰ τροπικὰ κλίματα, ἔνθα δύνανται νὰ συμπαρομαρτῶσιν ἐγκεφαλικὴ ὑπεραιμία καὶ φλεγμονὴ τῶν μηνίγγων. Οὕτως ἐκ σειριάσεως προσβάλλονται οὐ μόνον οἱ ἐν πορείᾳ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν παρατάξει ὑπὸ τὸν ἥλιον ἐπὶ πολὺ παραμένοντες στρατιῶται (βλ. καὶ *ἡλίασις*). Σ. Γ. Σ.

Σειρικάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης), ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. 320. Ν. ΚΛΣ

σείρικας (ὁ) *[Φυτοπαθ.]*. Κοινὴ ὀνομασία διδομένη ὑπὸ τῶν χωρικῶν εἰς διαφόρους παθήσεις φυτῶν ἢ δένδρων, προερχομένας συνήθως ἀπὸ προσβολὴν μυκήτων. Ἐν Κρήτῃ ἰδιαιτέρως *σείρικαν* ἢ *σείρκον* ὀνομάζουν τὸ ῴδιον τῆς ἀμπέλου. Ἡ λέξις κυριολεκτεῖται ἐπὶ προσβολῆς καρπῶν π. χ. «ροδάκινο σειρικιασμένο» ἢ «σειρκωμένο». Ε.Τ.Ε.

Σειριοηλιακοὶ *ἀστέρες* *[Ἀστρον.]*. Φασματικὴ τάξις ἀπλανῶν, οἵτινες, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἐμφαίνεται, ἀποτελοῦσι μετάβασιν ἀπὸ τῶν Σειριακῶν εἰς τοὺς Ἡλιακοὺς ἀστέρας. Κατὰ μὲν τὴν κατάταξιν τοῦ Secchi ὑπάγονται εἰς τὴν πρώτην τάξιν, κατὰ δὲ τὴν τοῦ Harvard εἰς τὸν τύπον F καὶ ἔχουσι τὰ ἑξῆς κύρια χαρακτηριστικά: Ἐν τῷ φάσματι αὐτῶν αἱ γραμμαὶ H καὶ K τοῦ ἀσβεστίου εἶναι λίαν ζωηραί, ἐξ οὗ οἱ ἀστέρες οὗτοι ὀνομάζονται καὶ *ἀστέρες τοῦ ἀσβεστίου*, αἱ γραμμαὶ τοῦ ὑδρογόνου εἶναι ἀσθενέστεραι ἢ εἰς τοὺς Σειριακούς, ἐνῷ αἱ μεταλλικαὶ αὐξάνουν. Οἱ ἐν λόγῳ ἀστέρες εἶναι ὀλιγαριθμότεροι τῶν τοῦ τύπου A, παρουσιάζουσι μικρὰν γαλακτικὴν συγκέντρωσιν, ἔχουσι χρῶμα λευκοκίτρινον καὶ ἡ ἐπιφανειακὴ των θερμοκρασία κυμαίνεται περὶ τοὺς 7.500°. Εἰς τὴν προκειμένην κατηγορίαν ὑπάγονται οἱ πλεῖστοι τῶν φυσικῶς διπλῶν ἀστέρων καὶ οἱ ἔχοντες μεγάλας ἰδίας κινήσεις. Ὑπόδειγμα Σειριοηλιακῶν ἀστέρων ἀποτελοῦσιν ὁ Κάνωβος (F_0), ὁ α Ὕδρας, ὁ γ Βοώτου κτλ. Σ. Π.

Σείριος *[Ἀστρον.]*. Ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ὀνομάζεται οὕτω, δηλαδὴ στίλβων, ὁ κατ' ἐξοχὴν λαμπρὸς ἀστὴρ α *Μεγάλου Κυνός*. Ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν «Ἰλιάδα» καλεῖ αὐτὸν «*ἀστέρα ὀπωρινόν*», διότι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ Σείριος ἀνεδύετο ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων τὸ φθινόπωρον, ἢ «*κύν' Ὠρίωνος*», ὡς συνοδεύοντα ἀνὰ τοὺς οὐρανοὺς τὸν περίφημον κυνηγὸν τῶν Πλειάδων. Ὁ ἀπλανὴς οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Μεγάλου Κυνός, κείμενος περίπου ἐπὶ τῆς προεκτάσεως πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς εὐθείας, ἐφ' ἧς εὑρίσκονται οἱ τρεῖς ἀστέρες οἱ κοσμοῦντες τὸν τελαμῶνα τοῦ Ὠρίωνος, ἀναγνωρίζεται δὲ ἀμέσως εἰς τὸν φθινοπωρινὸν καὶ χειμερινὸν οὐρανὸν ἐκ τῆς ζωηροτάτης λάμψεως αὐτοῦ, δι' ἣν καὶ ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐκαλεῖτο χαρακτηριστικῶς *Ἀλ-Σιρᾶ*, ἤτοι λάμπων. Ὁ Σείριος εἶναι ὁ λαμπρότατος τῶν ἀπλανῶν, ὑπερέχων ὡς πρὸς τὴν λάμψιν δωδεκάκις περίπου

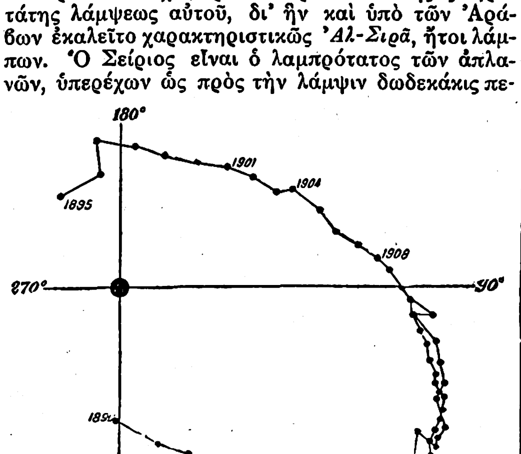

Ἡ φαινομένη τροχιὰ τοῦ συνοδοῦ τοῦ Σειρίου ἀπὸ τοῦ 1862 μέχρι τοῦ 1931.

ρίπου τοῦ Λαμπαδίου καὶ τοῦ Στάχυος, ἐὰν δὲ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν τοῦ Ἡλίου, θὰ ἦτο περὶ τὰς 26 φορὰς λαμπρότερος αὐτοῦ.

Εἰς τὴν φωτομετρικὴν κλίμακα τὸ μὲν φαινόμενον μέγεθος τοῦ Σειρίου ἀνέρχεται εἰς —1,56, τὸ δὲ ἀπόλυτον, ἤτοι τὸ μέγεθος ὑπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἐφαίνετο εἰς ἀπόστασιν μιᾶς δευτερολεπτικῆς μονάδος, εἰς +1,3. Ἡ ἐξαιρετικὴ λαμπρότης τον ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀπλανεῖς δέον νὰ ἀποδοθῇ ὄχι τόσον εἰς τὴν πραγματικὴν φωτεινότητα αὐτοῦ, ἥτις εἶναι κατωτέρα τῆς φωτεινότητος διαφόρων ἄλλων ἀπλανῶν, ὅσον εἰς τὴν σχετικῶς μικρὰν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασίν του, διότι ὁ Σείριος καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἐγγυτάτων πρὸς τὴν Γῆν ἀστέρων. Ἡ παράλλαξίς του, ἡ ὁποία προσδιωρίσθη μετ' ἐπαρκοῦς ἀκριβείας, ἀνέρχεται εἰς 0'',371±0'',004, ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἀστὴρ ἀπέχει ἀφ' ἡμῶν περὶ τὰ 2,7 παρσὲκ ἢ 8,8 ἔτη φωτός, δηλαδὴ 83,6 τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα.

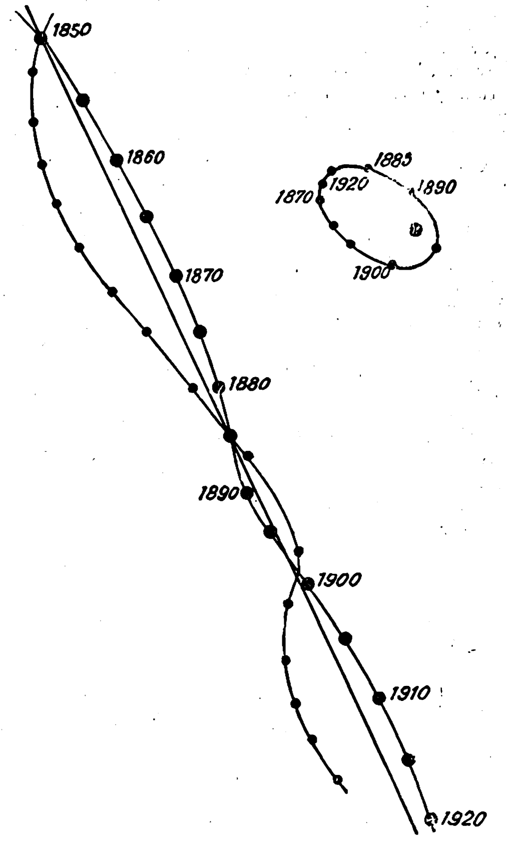

Σχετικαὶ καὶ ἀπόλυτοι θέσεις τοῦ Σειρίου καὶ τοῦ συνοδοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι τοῦ 1920.

Κατὰ τὰ πορίσματα τῶν φασματοσκοπικῶν ἐρευνῶν ἡ ἐπιφανειακὴ θερμοκρασία τοῦ Σειρίου ἀνέρχεται εἰς 10.000° περίπου, ἤτοι ὑπερέχει περὶ τὰς 4.000° τῆς τοῦ Ἡλίου, δι' ὃ καὶ τὸ φῶς, ὅπερ ἐκπέμπει, εἶναι ἀντιστοίχως λευκότερον τοῦ ἡλιακοῦ. Φασματοσκοπικῶς ὁ Σείριος ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν A_0, ἀποτελῶν τὸν τυπικὸν ἀστέρα ὁλοκλήρου κατηγορίας ἀπλανῶν, οἵτινες ἀπ' αὐτοῦ ὀνομάζονται *Σειριακοὶ* (βλ. λ.).

Ὁ Σείριος ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέλος ἀστρικοῦ συστήματος. Τοῦτο ὑπώπτευσε πρῶτος ὁ Bessel, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1844 εὗρεν, ἐπὶ τῇ βάσει μεσημβρινῶν παρατηρήσεων τοῦ Σειρίου, ὅτι ὁ λαμπρὸς οὗτος ἀστὴρ δὲν κινεῖται ὁμαλῶς ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως ὅλοι οἱ ἔχοντες ἰδίαν κίνησιν ἀπλανεῖς, ἀλλὰ διαγράφει ἐντὸς πεντηκονταετοῦς περιόδου κυματοειδῆ καμπύλην, ταλαντευόμενος περὶ τὴν μέσην θέσιν του, ὡς νὰ περιεστρέφετο πέριξ τοῦ κέντρου βάρους συστήματος, ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ ἰδίου καὶ τινος ἀοράτου συνοδοῦ. Τὴν 31ην Ἰανουαρίου 1862 ὁ Alvan Clark, διάσημος κατασκευαστὴς ἀστρονομικῶν ὀργάνων, θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὸν φακὸν διοπτρικοῦ τηλεσκοπίου διαμέτρου 460 χ/μ., ὅπερ εἶχε κατασκευάσει διὰ τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Dearborn, ἐσκόπευσε τὸν Σείριον καὶ ὅλως ἀπροόπτως διέκρινεν ἐν εἴδει ἀμυδροῦ φωτεινοῦ σημείου ἀναδυόμενον ἐκ τῆς αἴγλης τοῦ Σειρίου τὸν ὑπὸ τοῦ Bessel μαντευθέντα συνοδὸν αὐτοῦ.

Ὁ συνοδὸς τοῦ Σειρίου ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων οὐρανίων σωμάτων. Ἀπέχων ἀπὸ τοῦ Σειρίου ὅσον περίπου ὁ πλανήτης Οὐρανὸς ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, ἤτοι περὶ τὰς 3.000 ἑκατομμυρίων χιλιομέτρων, συμπληροῖ τὴν περὶ τὸν λαμπρὸν ἀστέρα περιφοράν του ἐντὸς 49 ἐτῶν περίπου. Ἐκ τῆς τροχιᾶς τοῦ διπλοῦ ἀστέρος προσδιωρίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων τοῦ Κεπλέρου ὅτι ἡ μᾶζα τοῦ Σειρίου εἶναι 2,4 φορὰς μείζων τῆς τοῦ Ἡλίου, ἐνῷ ἡ τοῦ συνοδοῦ ἀνέρχεται εἰς τὸ $^1/_5$ τῆς μάζης τοῦ Σειρίου ἢ εἰς τὰ 0,85 τῆς μάζης τοῦ Ἡλίου. Ἐπειδὴ ὁ συνοδὸς ἐκπέμπει ὀλιγώτερον τοῦ 1 : 10.000 τοῦ φωτὸς τοῦ Σειρίου καὶ μόνον τὸ 1 : 360 περίπου τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ὑπετέθη ὅτι ὁ ἀστὴρ οὗτος ἀκτινοβολεῖ ὡς νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀποσβέσεως· ἀλλὰ τῷ 1914 ὁ W. S. Adams ἀνεκοίνωσε τὴν καταπληκτικὴν ἀποκάλυψίν του, καθ' ἣν τὸ φάσμα τοῦ συνοδοῦ δὲν διέφερε πολὺ ἀπὸ τὸ φάσμα τοῦ Σειρίου. Ἐντεῦθεν ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ συνοδὸς ἐξέπεμπε λευκὸν φῶς, ἤτοι φῶς προερχόμενον ἐξ ἐπιφανείας διατελούσης ἐν ὑψηλῇ θερμοκρασίᾳ καὶ ἀκτινοβολούσης ἐντονώτερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἡλίου. Ἐπομένως τὸ ἀσθενὲς φῶς τοῦ συνοδοῦ ὀφείλει νὰ ἀποδοθῇ ὄχι εἰς μικρὰν ἐκα-

Digitized by Google

νότητα ἐκπομπῆς, ἀλλ' εἰς τὰς μικρὰς διαστάσεις τοῦ ἀστέρος. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συμπεράσματος τούτου εὑρέθη ὅτι ἡ πυκνότης τοῦ συνοδοῦ τοῦ Σειρίου εἶναι 61.000 φορὰς ἀνωτέρα τῆς τοῦ ὕδατος, ἀφοῦ ἡ μᾶζα αὐτοῦ, οὖσα 25.000 φορὰς μεγαλυτέρα τῆς μάζης τῆς Γῆς, εὑρίσκεται συμπεπιεσμένη ἐντὸς μικρᾶς σχετικῶς σφαίρας, ἐχούσης ἀκτῖνα μόλις 19 περίπου χιλιάδων χιλιομέτρων, ἤτοι μεγαλυτέρας μὲν τῆς Γῆς, μικροτέρας δὲ τοῦ ἀμέσως ὀγκωδεστέρου πλανήτου Οὐρανοῦ. Τὰ πορίσματα ταῦτα ἀρχικῶς ἐγένοντο δεκτὰ μετὰ μεγάλης ἐπιφυλάξεως ἢ μᾶλλον μετὰ δυσπιστίας, ἀλλὰ τῷ 1924 ἀνεκαλύφθη ὅτι λόγῳ τῆς διασπάσεως τῶν ἔξωτερ κῶν συστημάτων τῶν ἰόντων ἀπὸ τὰ ἄτομα ὑπὸ τὴν ἐξόχως ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν ἀστέρων, ἡ ὕλη ἐπὶ τῶν ἀστέρων δύναται νὰ ὑποστῇ συμπύκνωσιν ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν ἢ ἐπὶ τῆς Γῆς. Εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη ἡ ἀνακάλυψις αὕτη, ὁ W. S. Adams ἐσκέφθη ὅτι, ἂν πράγματι συμβαίνῃ παρόμοιόν τι ἐπὶ τοῦ συνοδοῦ τοῦ Σειρίου, ἡ ὑψηλὴ πυκνότης του θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξελεγχθῇ καὶ νὰ ἀποδειχθῇ διὰ τοῦ φαινομένου τοῦ Einstein, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ φάσματος τῶν ἀστέρων. Τὸ φαινόμενον τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ μήκους τοῦ κύματος τοῦ φωτός, ὅπερ προέρχεται ἐκ πηγῆς, ἐφ' ἧς ἡ ἔντασις τῆς βαρύτητος εἶναι μεγάλη, ἐκδηλοῦται δὲ ὡς μετάθεσις τῶν γραμμῶν τοῦ φάσματος πρὸς τὸ ἐρυθρόν. Ἡ τοιαύτη μετάθεσις, ἥτις εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων εἶναι τόσον μικρά, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ μετρηθῇ, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ συνοδοῦ τοῦ Σειρίου θὰ ἦτο ποσότης εὐκόλως μετρητή, ἐὰν δὲν παρενέβαινον ἄλλαι δυσχέρειαι, ὀφειλόμεναι κυρίως εἰς τὴν σμικρότητα τοῦ συνοδοῦ καὶ εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ Σειρίου. Ἐν τούτοις τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπέτυχεν ὁ Adams ἐφαρμόσας τὴν ἀνωτέρω μέθοδον, θεωροῦνται γενικῶς ὡς ἄξια ἐμπιστοσύνης καὶ ἐπικυροῦν τὴν ἀφαντάστως μεγάλην πυκνότητα τοῦ συνοδοῦ τοῦ Σειρίου, ἥτις ὑπολογίζεται ὅτι εἶναι περὶ τὰς 2.000 φορὰς ἀνωτέρα τῆς τοῦ λευκοχρύσου.

Ὁ ὑπὸ τοῦ Alvan Clark ἀνακαλυφθεὶς συνοδὸς τοῦ Σειρίου εὑρίσκετο εἰς τὴν μεγίστην ἀπὸ τοῦ ἀστέρος τούτου ἀπόστασιν (11",43) κατὰ τὸ 1923. Τότε αἱ συνθῆκαι παρατηρήσεως αὐτοῦ ἦσαν εὐνοϊκώταται, ἤδη ὅμως ἡ ἀπόστασις αὕτη εἶναι μικροτέρα τῶν 9" περίπου καὶ ἐξακολουθεῖ ἐλαττουμένη. Συνεπῶς, καὶ ἂν ἀκόμη αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ συνθῆκαι δὲν εἶναι δυσμενεῖς, ἡ παρατήρησις τοῦ συνοδοῦ διὰ τηλεσκοπίου μέσης δυνάμεως (300—400 χ/μ.) ἀποβαίνει ὁλονὲν δυσχερεστέρα, διότι ἡ ζωηρὰ ἀκτινοβολία τοῦ Σειρίου ἐπισκιάζει ὁλονὲν περισσότερον τὸν συνοδόν, ὅστις κατὰ τὰς ἐκτιμήσεις διαφόρων παρατηρητῶν εἶναι μεγέθους 8,5 περίπου κατὰ μέσον ὅρον, κυμαινομένου μεταξὺ 7ου καὶ 10ου, εἴτε συνεπείᾳ διαφορᾶς ἐκτιμήσεως, εἴτε συνεπείᾳ πραγματικῆς κυμάνσεως τῆς λάμψεως τοῦ ἀστέρος.

Ἀπὸ τοῦ 1894 ὁ Thackeray καὶ ὁ Howard, μελετῶντες τὴν τροχιὰν τοῦ συνοδοῦ τοῦ Σειρίου, παρετήρησαν διαφόρους συστηματικὰς ἀνωμαλίας. Ἐντεῦθεν ἤχθησαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Σείριος ἔχει καὶ ἄλλον συνοδόν, παρέλκοντα τὸν πρῶτον. Παρομοίας ἀνωμαλίας παρετήρησε βραδύτερον καὶ ὁ Aitken. Τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1926 οἱ ἀστρονόμοι Innes καὶ Van den Bos διέκριναν, ὑπὸ ἐκτάκτως εὐνοϊκὰς ἀτμοσφαιρικὰς συνθήκας, διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τῶν 26,5 δακτύλων τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Johannesbourg μικρὸν ἀστέρα 12ου μεγέθους περίπου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ Alvan Clark ἀνακαλυφθέντος πρώτου συνοδοῦ τοῦ Σειρίου. Ὁ δεύτερος οὗτος συνοδὸς παρετηρήθη ἔκτοτε επανειλημμένως ὑπὸ τῶν Van den Bos καὶ Finsen, οἵτινες ὑπελόγισαν ὅτι ὁ δεύτερος συνοδὸς περιστρέφεται περὶ τὸν πρῶτον ἐντὸς 18 μηνῶν ἢ 2 ἐτῶν. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις πολλαὶ ἐπιφυλάξεις εἰσέτι καὶ κατὰ τὴν πρότασιν τοῦ Yyssotsky θὰ ἔπρεπε νὰ γίνωσι συστηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ἀκτινικῶν ταχυτήτων τοῦ πρώτου συνοδοῦ πρὸς ἔλεγχον τῆς πραγματικῆς κινήσεως αὐτοῦ πρὶν ἢ γίνῃ ἀνεπιφυλάκτως δεκτὸν ὅτι ὁ Σείριος ἀποτελεῖ τριπλοῦν ἀστέρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Russell-Dugan-Stewart*, Astronomy.—*Sir A. S. Eddington*, Monthly Notices 84 (1924).—*Fauler*, M. N. 87 (1926).—*W. S. Adams*. Proceedings N. Ac. of Sciences, Wash. II (1925).—*P. Baize*, Le compagnon de Sirius, («Bull. de la Soc. Astron. de France» 1931). κ. τ. λ.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

«Σείριος» («Sirius») *[Ναυτ. Ἱστορ.]*. Ἀγγλικὸν τροχήλατον ἀτμόπλοιον 700 κόρων, ναυπηγηθὲν ὑπὸ τῶν Menzies τῆς Πέρθης, μετὰ μηχανῆς 320 ἵππων, κατασκευασθείσης ὑπὸ τῶν Οὐενγκαίητ τῆς Γλασκώβης. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀτμοπλοϊκὴν ἑταιρείαν Saint George καὶ εἶχε διαστάσεις εἰς πόδας: μῆκος τρόπιδος 178, πλάτος 25 καὶ βύθισμα 18. Τὸ ἀτμόπλοιον τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον διαπλεῦσαν τὸν Ἀτλαντικόν, δεδομένου ὅτι ἡ προηγηθεῖσα αὐτοῦ *«Σαβαννά»* (βλ. λ.) ἔπλευσε δι' ἱστίων, βοηθουμένων ὑπὸ τῆς ἀτμομηχανῆς. Ἀναχωρήσαν ἐκ Λονδίνου τὴν 5 Ἀπριλίου 1838 κατέπλευσεν εἰς Νέαν Ὑόρκην τὴν 22 φέρον 94 ἐπιβάτας, μετεχειρίσθη δὲ τὰ ἱστία του μόνον ὡς βοηθητικὰ ὑπὸ οὔριον ἢ φορὸν ἄνεμον. Σ. Ε. Λ.

Σειριπιδιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀχλαδὲ τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης). Κάτ. (1928) 113. Ν. ΚΛΣ

σειρίς, —ίδος (ἡ)· πλέγμα εἰς σχῆμα λεπτοῦ σχοινίου πρὸς διακόσμησιν συνήθως ἐνδυμάτων, κοιν. *σειρίτι, γαλόνι, κορδόνι*.

σειριῶ (—*άω*)· πάσχω σειρίασιν, ἐκ τῶν καυμάτων τοῦ θέρους || καίω, προξενῶ καῦμα.

σειροδέτησις, —εως (ἡ) (κοιν. *μουδάρισμα* ἢ *πιάσιμο τῆς μούδας*)· ὁ χειρισμὸς δι' οὗ ἱστίον ἢ ἱστία τοῦ πλοίου ἐλαττοῦνται εἰς ἐπιφάνειαν κατὰ μίαν ἢ περισσοτέρας σειράς. Σ. Ε. Λ.

σειρόδετος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ διὰ σειρῶν, σχοινίων δεδεμένος: «σειρόδετον ἱστίον».

— **σειρόδετον** (τὸ) (κοιν. *μουδαρισμένο* ἢ *μουδᾶτο*)· ἱστίον εἰς τὸ ὁποῖον ἐδέθησαν μία ἢ περισσότεραι σειραὶ πρὸς ἐλάττωσιν τῆς ἐπιφανείας του. Σ. Ε. Λ.

σειροδετῶ (—*έω*)· δένω τὰς σειράς, τὰ σχοινία τοῦ ἱστίου.

Σειρόης, ἢ *Σιρόης*. Βασιλεὺς τῆς Περσίας (βλ. λ. *Καβάδης Β'*).

σεῖρος (Sehirus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ἡμιπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πεντατομιδῶν*. Προσβάλλουν ὡς νύμφαι τὰς ῥίζας διαφόρων λαχανικῶν καὶ ὡς ἀκμαῖα διάφορα ὀπωροφόρα, μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. Ε. Τ. Ε

Σείρων. Ἐπικούρειος φιλόσοφος (βλ. *Σίρων*).

Σεισάρχια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀνωγείων τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης). Κάτ. 135. Ν. ΚΛΣ

σεισάχθεια (ἡ)· ἀπόσεισις ἄχθους, βάρους, ἡ ὑπὸ τοῦ Σόλωνος γενομένη ἐλάφρωσις τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῶν χρεῶν.

—*[Ἀρχ.]* Καλεῖται οὕτω ἓν ἐκ τῶν νομοθετικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ὁ Σόλων εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας πρὸς ρύθμισιν τῶν οἰκονομικῆς φύσεως σχέσεων τῶν πολιτῶν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ βελτίωσιν τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτειακῆς καταστάσεως τῆς πόλεως. Ὁποία ἀκριβῶς ἦτο ἡ νομοθετικὴ αὕτη σεισάχθεια δὲν εἶναι γνωστόν, διότι κατὰ μὲν τὸν Ἀριστοτέλη (Ἀθ. Πολ. VI. 1), τὸν Φιλόχορον (παρὰ Φωτίῳ καὶ Σουΐδᾳ ἐν λ.) καὶ ἄλλους (*Πλουτ. Σολ.* 15), ἦτο αὕτη ἀποκοπὴ δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν χρεῶν, κατ' ἄλλους δὲ (τὸν Ἀνδροτίωνα) ἦτο ἐλάττωσις τῶν τόκων καὶ αὔξησις τῶν μέτρων, τῶν σταθμῶν καὶ τοῦ νομίσματος. Ἐκ τῶν γνωμῶν τούτων πιθανωτέρα θεωρεῖται ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συμφωνούντων. Τῆς σεισαχθείας ἐπακολουθήματα ἦσαν ἡ ἀφαίρεσις τῶν ὅρων (τῶν στηλῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνεγράφετο, φαίνεται, τὸ κεφάλαιον τοῦ δανείου, τὸ ὄνομα τοῦ δανειστοῦ καὶ εἴτι ἄλλο) ἀπὸ τῶν ἐνυποθήκων κτημάτων, ἥτις ἦτο ἀπόσεισις τοῦ βάρους τῆς μεγάλης μητρὸς Γῆς, ὡς ἔλεγεν ὁ Σόλων, ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν γενομένων δούλων εἰς τοὺς δανειστάς των, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ πληρώσουν τὰ εἰς αὐτοὺς χρέη των, ἡ ἐξαγορὰ (ἀγνωστον πῶς γινομένη) τῶν ὑπὸ τῶν δανειστῶν ὡς δούλων πωληθέντων εἰς ξένας χώρας Ἀθηναίων, ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ δανεισμοῦ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωμάτων τῶν δανειζομένων καὶ ὁ καθορισμὸς ἀνωτάτου ὅρου ἐγγείου κτήσεως. Διὰ τῶν μέτρων τούτων ἐξησφαλίσθη ἡ διατήρησις τῶν μικρῶν ἰδιοκτησιῶν εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας. Τὴν ἐπελθοῦσαν διὰ τῶν προρρηθέντων μέτρων μείωσιν τῶν περιουσιῶν τῶν πλουσίων δανειστῶν περιώρισε πως διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν μέτρων, τῶν σταθμῶν καὶ τοῦ νομίσματος, διὰ τῶν ὁποίων καὶ ηὐρύνθη τὸ πεδίον καταναλώσεως τῶν προϊόντων τῆς ἀθηναϊκῆς βιομηχανίας καὶ ἠνεῴχθησαν νέαι ὁδοὶ καὶ ἀγοραὶ εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν ἐμπόριον. ΚΑΨ.

Σεῖσες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης), ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ μονὴ τοῦ Βόσακα. Κάτ. 335. Κάτωθεν τοῦ χωρίου σχηματίζεται ὁμώνυμος ὅρμος (ἀρκτικαὶ ἀκταὶ τῆς νήσου), ἔνθα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν 1866—1869 ἀπεβιβάσθη διὰ τοῦ ταχυπλόου «Ἕνωσις», τὴν νύκτα τῆς 26—27 Νοεμβρίου 1867, τὸ ὑπὸ τὸν Λεωνίδαν Πετροπουλάκην ἐθελοντικὸν σῶμα. Ν. ΚΛΣ

σεῖσμο (τό) δημοτ., σεῖσις, κούνημα, σάλευμα.

σεῖσις, —εως (ἡ)· τὸ σείειν, σάλευσις, κίνησις, κούνημα.

— σεῖσις *ἱπποκρατική* *[Ἰατρ.]* βλ. λ. *ἱπποκρατική σεῖσις*.

Σεισίχθων (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ποσειδῶνος παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, τῆς αὐτῆς ἐννοίας πρὸς τὰ *ἐννοσίγαιος, ἐνοσίχθων, ἐλελίχθων, ἐλασίχθων, ἐννοσίδας* κτλ., ὡς ταράττοντος τὴν γῆν καὶ προκαλοῦντος τοὺς σεισμούς. Α. Θ. Σ.

σεῖσμα *[Βυζ. Μουσ.]*. Ἓν τῶν τεσσαράκοντα ἀφώνων μεγάλων σημαδίων τοῦ ἀρχαίου στενογραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἅτινα καὶ μεγάλαι ὑποστάσεις ἐκαλοῦντο. Τὸ σεῖσμα, γραφόμενον πάντοτε διὰ κοκκίνης μελάνης, ὑπενόει διαφόρους μελῳδικὰς γραμμάς, μνημονικῶς ψαλλομένας, ἀναλόγως τοῦ φθόγγου καὶ τοῦ ἤχου, ἐφ' οὗ ἐτίθετο. Ν.Α.Χ.

σεισμικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς σεισμούς, ὁ τῶν σεισμῶν: «σεισμικὴ κίνησις,—δόνησις» ἢ ἐκ σεισμοῦ προελθοῦσα.

σεισμικότης, —ητος (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σεισμικόν, ἡ κατάστασις τοῦ σεισμικοῦ.

σεισμισμὸς (ὁ)· σεισμικὰ φαινόμενα ἐξεταζόμενα ἀπὸ κοινοῦ. Γ. Κ. Γ.

σεισμογράφημα (τὸ) (Seismogramm). Τὸ διὰ τῶν *σεισμογράφων* ἢ *σεισμομετρων* (βλ. λ.) ἀναγραφόμενον διάγραμμα τῶν κυμάτων σεισμοῦ τινος.

Ἕκαστον σεισμογράφημα ἀποτελεῖ τὴν δι' ἀναγραφῆς ἐπὶ καταλλήλου χάρτου κρατηθεῖσαν ἀκριβῆ ἀπεικόνισιν τῶν ταχύτατα ὑπὸ τὸν σεισμολογικὸν σταθμὸν διελθόντων σεισμικῶν κυμάτων. Ἡ μετρητικὴ ἀνάλυσις τοῦ σεισμογραφήματος παρέχει πληροφορίας, πρῶτον, ὅτι γενικῶς συνέβη σεισμός τις, κατόπιν δὲ καὶ περὶ τῶν περιόδων καὶ τοῦ εὔρους τῶν διαφόρων ὁμάδων τῶν σεισμικῶν κυμάτων τοῦ σεισμοῦ τούτου ὡς καὶ τοῦ χρόνου τῆς διόδου τῶν κυμάτων τούτων διὰ τοῦ σεισμολογικοῦ σταθμοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑποπίπτουν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐπιστήμης καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ σεισμοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν ἑστίαν των εἰς ἀπόστασιν χιλιάδων χιλιομέτρων καὶ ἐντὸς ἀνεξερευνήτων περιοχῶν ἢ καὶ εἰς τὸν πυθμένα θαλασσῶν. Διὰ τῶν σεισμογραφημάτων ἐπίσης εὑρίσκεται καὶ καθορίζεται καὶ τὸ *ἐπίκεντρον* τῶν διαφόρων σεισμῶν.

Εἰς ἕκαστον σεισμόγραμμα ἀναγνωρίζεται σειρὰ χαρακτηριστικῶν *ὁμάδων κυμάτων* ἢ *φάσεων*. Αἱ φάσεις αὗται προκαλοῦνται ὑπὸ τῶν τριῶν εἰδῶν κυμάτων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται εἰς ἕκαστον σεισμὸν (βλ. *σεισμός*), καθόσον ταῦτα λόγῳ τῆς διαφόρου ταχύτητός των φθάνουν τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο εἰς τὸν σταθμὸν καὶ ἀναγράφονται ὑπὸ τῶν σεισμογράφων τοῦ σταθμοῦ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀφίξεώς των. Τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν τριῶν φάσεων εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1) Τὰ πρῶτα πρόδρομα (συντετμημένως P: primae undae) ἀρχίζουν μὲ ὠστικὰς κινήσεις, μετὰ τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦν κραδάνσεις ἔχουσαι ἐπίσης χαρακτῆρα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὠστικὸν μικροῦ εὔρους καὶ περιόδου. Εἶναι τὰ ἀπὸ τῆς ἑστίας τοῦ σεισμοῦ ὁρμώμενα καὶ διὰ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς γῆς διαδιδόμενα *ἐπιμήκη κύματα*.

2) Τὰ δεύτερα πρόδρομα (συντετμ. S=secundae undae) δεικνύουν μεγαλύτερα εὔρη καὶ ἐπίσης μεγαλυτέρας περιόδους, διατηροῦν ὅμως ἀκόμη τὸν ὠστικὸν χαρακτῆρα. Εἶναι τὰ ἐπίσης ἀπὸ τῆς ἑστίας τοῦ σεισμοῦ ὁρμώμενα καὶ διὰ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς γῆς διαδιδόμενα ἐγκάρσια κύματα.

3) Ἡ κυρία φάσις (συντετμ. L=longae undae) συνίσταται ἐκ σειρᾶς ἡμιτονοειδῶν, περιοδικῶν κραδάνσεων σχετικῶς μακρᾶς περιόδου. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ περίοδοι περὶ τὸ τέλος καθίστανται διαρκῶς μικρότεραι. Αἱ κραδάνσεις αὗται εἶναι τὰ *ἐπιφανειακὰ* ἢ *μακρὰ κύματα*, τὰ διαδιδόμενα κατὰ μῆκος τῆς γηΐνης ἐπιφανείας. Εἰς τὴν κυρίαν φάσιν ἐμφανίζεται ἐπίσης καὶ τὸ *μέγιστον τῆς κινήσεως τοῦ ἐδάφους* (M=maximales undae), τὸ ὁποῖον, ἐν τούτοις, δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ μέγιστον τοῦ εὔρους τῶν κυμάτων.

Συχνὰ τὰ σεισμογραφήματα δι' ἀναγραφῆς καὶ τῶν κυμάτων W_2, W_3 καὶ οὕτω καθεξῆς (βλ. *σεισμός*) παρέχουν εἰκόνα περιπεπλεγμένων φαινομένων κινήσεων. Ἰδιαιτέρως προκαλοῦν περιπλοκὰς καὶ αἱ κινήσεις ὁλοκλήρων τεμαχῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν νὰ κινῶνται διαταρασσόμενα ὑπὸ τῶν δι' αὐτῶν διελθόντων σεισμικῶν κυμάτων, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι γεωλογικαὶ συνθῆκαι, τέλος δὲ καὶ τὸ γεγονὸς τῆς ἐν τῇ ἑστίᾳ τοῦ σεισμοῦ ἐκλύσεως τῆς ἐνεργείας τῆς προκαλούσης τὸν σεισμὸν οὐχὶ διὰ μιᾶς διαταράξεως, ἀλλὰ διὰ πολλῶν τοιούτων, ταχέως διαδεχομένων ἀλλήλας. Γενικῶς ὅμως ὁ ἔμπειρος ἐπιστήμων ἀναγνωρίζει ἀμέσως, ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ σεισμογραφήματος, ἂν πρόκειται περὶ χερσαίας ἢ ὑποθαλασσίας ἢ παρακτίου ἑστίας σεισμοῦ. Ἐκ τῶν διαφόρων ταχυτήτων μεταδόσεως τῶν σεισμικῶν κυμάτων ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀποστάσεις τῶν σεισμολογικῶν σταθμῶν ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου τοῦ σεισμοῦ προκύπτουσι τρεῖς κύριοι τύποι σεισμογραφημάτων καὶ σεισμῶν:

1) Τοπικοὶ σεισμοί, οἱ ὁποῖοι ἀναγράφονται διὰ τῶν ἐν τῇ ἐπικεντρικῇ περιοχῇ σεισμογράφων. Συνεπείᾳ τῆς βραχείας ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν διανύουν τὰ κύματα, δὲν παρουσιάζεται εἰς τὸ σεισμογρ-

Digitized by Google

φημα διάκρισις τῶν καθ' ἕκαστα εἰδῶν κυμάτων P, S καὶ L. Εἰς τὸ σεισμογράφημα παρατηρεῖται ἑκάστη τῶν βραχυπεριοδικῶν ὠθήσεων μὲ διάρκειαν κραδάνσεως περίπου ½—5 δευτερολέπτων, μετ' αὐτοὺς δὲ βαθμιαίως ἀποσβέννυνται αἱ ἴδιαι κραδάνσεις τοῦ τεμάχους.

2) Ἐγγύθεν σεισμοί, μὲ ἐπικεντρικὴν ἀπόστασιν μέχρι 1.000 χμ. περίπου. Εἰς τὰ σεισμογραφήματα διακρίνεται μόνον ἡ φάσις P καὶ κατόπιν ἀμέσως τὰ κύματα L μὲ περιόδους 10′ περίπου.

3) Τηλέσεισμοι μὲ ἐπικεντρικὴν ἀπόστασιν μεγα-

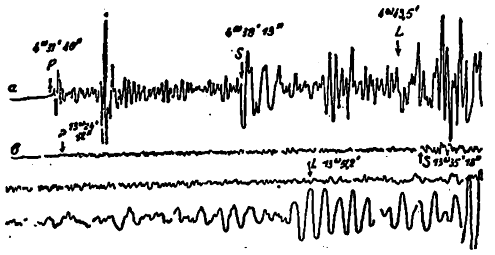

Τυπικὰ σεισμογραφήματα σεισμῶν.

[α=Τηλέσεισμος ἐξ ἀποστάσεως 4.650 χμ., καταστρεπτικὸς εἰς τὸ Karatag τῆς Μπουχάρας τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1907, ἀναγραφεὶς ὑπὸ τοῦ σεισμογράφου τοῦ Göttingen. β=Τηλέσεισμος ἐξ ἀποστάσεως 9.200 χιλιομ., καταστρεπτικὸς εἰς τὸν Ἅγ. Φραγκῖσκον τῆς Καλιφορνίας τῇ 18 Ἀπριλίου 1906, ἀναγραφεὶς ἐν Στρασσβούργῳ.]

λυτέραν τῶν 1.000 χμ. Μετὰ τὰ πρῶτα πρόδρομα κύματα P ἀκολουθοῦν τὰ S, μὲ κάπως μεγαλυτέραν περίοδον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ μὲ μεγαλύτερον εὖρος. Κατόπιν ἐμφανίζονται τὰ μακρὰ κύματα L μὲ περιόδους 20″—70″, ἀναλόγως τῆς ἐπικεντρικῆς ἀποστάσεως.

Προσδιορισμὸς τοῦ ἐπικέντρου. Αἱ ἐκ τῶν φάσεων ται ὁ τύπος τοῦ Conrad, ὁ ὁποῖος στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τῶν χρόνων ἐμφανίσεως τῶν κυρίων ἢ μακρῶν κυμάτων καὶ τῶν πρώτων προδρόμων (L—P), ὑπολογιζομένης εἰς δευτερόλεπτα. Ὁ τύπος εἶναι $5{,}8+8{,}09\delta-0{,}009\delta^2$ ἐπικεντρικὴ ἀπόστασις εἰς χιλιόμετρα, ἔνθα δ= ἡ διαφορὰ L—P εἰς δευτερόλεπτα. Πρὸς ἁπλοποίησιν τῶν ὑπολογισμῶν ὑπάρχουν καὶ πίνακες, δίδοντες ἀμέσως ἐκ τῆς διαφορᾶς δ τὴν ἐπικεντρικὴν ἀπόστασιν.

Διὰ νὰ εὕρωσι νῦν τὸ ἐπίκεντρον, συνηθίζουν νὰ ἀναζητοῦν ἐπὶ χάρτου τινὸς τῆς γῆς ἢ γηΐνης σφαίρας, ποῦ κεῖνται γνωσταὶ ἑστίαι σεισμῶν εἰς τὴν ὑπολογισθεῖσαν ἀπόστασιν. Ἡ τοιαύτη ἀνεύρεσις τοῦ ἐπικέντρου εἶναι ἐνίοτε δύσκολος, διότι συνήθως εἰς τὴν ὑπολογισθεῖσαν ἐπικεντρικὴν περιοχὴν εὑρίσκονται πολλαὶ ἑστίαι σεισμῶν. Ἡ ἀκρίβεια τῆς ἀνευρέσεως τοῦ ἐπικέντρου καθίσταται μεγαλυτέρα, ἂν ὁ σταθμὸς διαθέτῃ ὄργανα, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ ἀναγράφωνται ἀμφότεραι αἱ ὁριζόντιαι συνιστῶσαι ἢ καὶ ἐκτὸς τούτου ἀκόμη καὶ αἱ κατακόρυφοι συνιστῶσαι. Διότι τότε, ἂν ἡ πρώτη εἰσβολὴ τῶν κυμάτων ἀνεγράφη καθαρά, δύναται νὰ ὑπολογισθῇ καὶ τὸ ἀζιμούθιον τῆς σεισμικῆς ἑστίας ὡς πρὸς τὸν σεισμολογικὸν σταθμόν. Αὐθεντικώτατος καθίσταται ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἐπικέντρου, ἂν κατέχῃ τις τὰς ἀναγραφὰς τοῦ σεισμοῦ τοὐλάχιστον τριῶν ἢ καὶ πλειόνων σεισμολογικῶν σταθμῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται πρόδηλον ὅτι ὁ διὰ τῶν σεισμογραφημάτων μικροσεισμικὸς καλούμενος προσδιορισμὸς τοῦ ἐπικέντρου παρέχει καλὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν κατὰ προσέγγισιν ἐντόπισιν σεισμικῆς τινος ἑστίας. Ἐπειδὴ ἐπίσης ἡ ἀνάλυσις τῶν σεισμογραφημάτων, καὶ αὐτῶν εἰσέτι τῶν ἀναγραφομένων ὑπὸ ἀμέμπτων καὶ καλῶς λειτουργούντων σεισμογράφων, ὑπόκειται εἰς τὴν

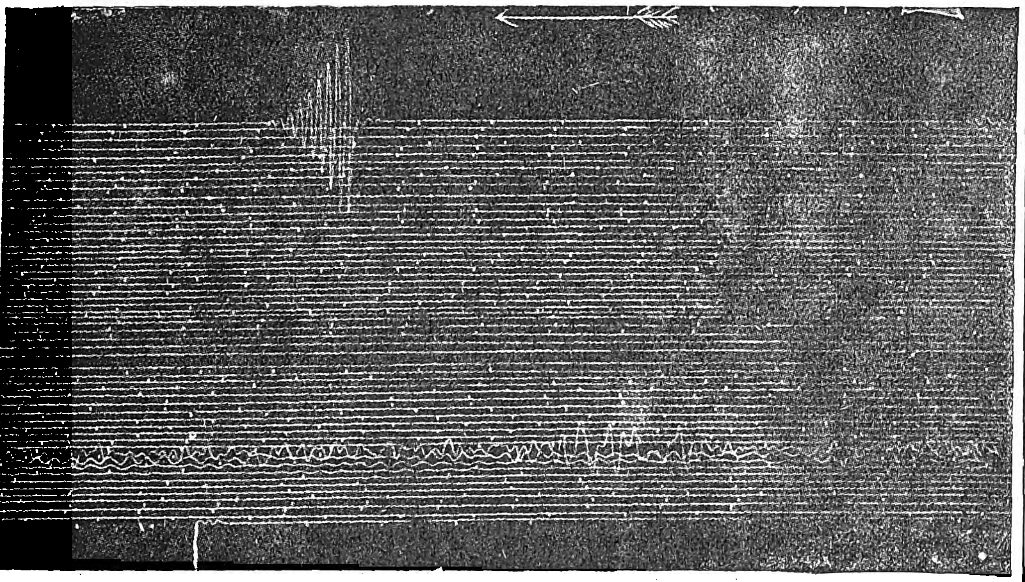

Τμῆμα σεισμογραφήματος τοῦ σεισμοῦ τῆς Χιλῆς τοῦ 1922.

τῶν σεισμογραφημάτων ἐξαγόμεναι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν *χρόνων διαδρομῆς*, τοὺς ὁποίους χρειάζονται τὰ διάφορα εἴδη κυμάτων διὰ νὰ φθάσουν ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου εἰς τὸν σεισμολογικὸν σταθμόν, ἀποτελοῦσι τὰς βάσεις διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς *ἐπικεντρικῆς ἀποστάσεως*, τῆς ἀποστάσεως δηλαδὴ τοῦ σεισμολογικοῦ σταθμοῦ ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου.

Εἰς τοὺς *τηλεσεισμοὺς* ὁ κατὰ προσέγγισιν ὑπολογισμὸς γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κανόνος τοῦ Laska, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ εἰς πρωτόλεπτα διδομένη διαφορὰ τῶν χρόνων ἐμφανίσεως τῶν πρώτων καὶ δευτέρων προδρόμων κυμάτων, ἐλαττουμένη κατὰ 1, δηλαδὴ (S-P) −1, δίδει τὴν ἐπικεντρικὴν ἀπόστασιν εἰς μεγάμετρα (1 μεγάμετρον=100 χλ.). Ἂν π. χ. ἡ διαφορὰ τῶν χρόνων ἐμφανίσεως

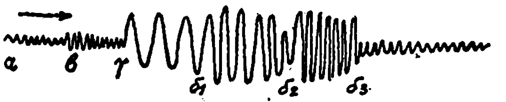

Σχῆμα κανονικοῦ σεισμογραφήματος (κατὰ τὸν Omori).

[αβ=πρώτη πρόδρομος φάσις· βγ=δευτέρα πρόδρομος φάσις· γ—δ_3=μακρὰ ἐπιφανειακὰ κύματα. Ἡ κυρία φάσις. $\delta_1-\delta_2$=μέγιστον τῆς κινήσεως· δ_3—ε=τελικὴ φάσις.]

τῶν πρώτων καὶ δευτέρων κυμάτων, ἢ ἄλλως ἡ διάρκεια τῆς πρώτης προδρόμου φάσεως, εἶναι 8, 3′, τότε ἡ ἐπικεντρικὴ ἀπόστασις εἶναι ἴση πρὸς 7.300 χιλιόμ. Πρὸς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν χρησιμοποιεῖται ὁ πίναξ τοῦ Zeissig, δίδων ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν χρόνων τὴν ἐπικεντρικὴν ἀπόστασιν.

Εἰς τοὺς ἐγγύθεν σεισμοὺς διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐπικεντρικῆς ἀποστάσεως χρησιμοποιεῖ-

ὑποκειμενικὴν κρίσιν καὶ ἀντίληψιν τοῦ μελετητοῦ τῶν σεισμογραφημάτων, προκύπτουν πολλάκις διαφοραὶ εἰς τοὺς ὑπὸ διαφόρων ἐπιστημόνων μελετητῶν ἑνὸς σεισμοῦ προσδιορισμοὺς τοῦ ἐπικέντρου του.

Προσδιορισμὸς τοῦ βάθους. Ἂν διὰ τῶν καταλλήλων σεισμογράφων κατορθωθῇ ὁ προσδιορισμὸς τῆς *γωνίας ἀναδύσεως* (βλ. *σεισμός*), τότε δύναται νὰ ὑπολογισθῇ καὶ τὸ *βάθος* τῆς σεισμικῆς ἑστίας. Ἐν τούτοις μέχρι σήμερον δὲν κατωρθώθη ὁ ἀκριβὴς καὶ ἀνεπίληπτος ἀντιρρήσεων καθορισμὸς τῶν βαθῶν τῶν σεισμικῶν ἑστιῶν.

Σεισμικὴ μέθοδος ἐξερευνήσεως τοῦ ὑπεδάφους· βλ. λ. *σεισμολογία*.

Γ. Κ. Γ.

σεισμογραφία (ἡ). Ἡ ἀναγραφὴ τῶν ὑπὸ σεισμοῦ τινος προκαλουμένων δονήσεων, ὡς καὶ ἡ μελέτη τῶν δονήσεων ἐκ τοῦ ἀπολαμβανομένου διὰ τῶν σεισμογράφων ἢ σεισμομέτρων σεισμογραφήματος (βλ. καὶ *σεισμογράφος* καὶ *σεισμογράφημα*).

Γ. Κ. Γ.

σεισμογραφικός, *—ή*, *—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σεισμογράφον, ὁ τοῦ σεισμογράφου: «σεισμογραφικὴ παρατήρησις».

σεισμογράφος (ὁ). *Σεισμόμετρον* (βλ. λ.) ἐφωδιασμένον μὲ αὐτοενεργοῦσαν μηχανὴν ἀναγραφῆς τῶν σεισμικῶν κυμάτων.

Ὡς πρῶτος κατασκευάσας σεισμογράφον, πρωτογόνου βεβαίως μορφῆς, ἀναφέρεται ὁ Κινέζος Chiocho κατὰ τὸ ἔτος 136 π. Χ. Ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὸ ἀκαθόριστον τοῦτο γεγονός, ὁ πρῶτος ἐπινοήσας σχετικὴν συσκευὴν εἶναι ὁ Γάλλος κληρικὸς de Haute Feuille τῷ 1703. Ἔκτοτε κατεσκευάσθησαν ἑκατοντάδες σεισμογραφικῶν μηχανῶν ὁλονὲν αὐξούσης καταλληλότητος. Κατ' ἀρχὰς αὗται ἦσαν ἁπλᾶ *σεισμοσκόπια* (βλ. λ.), τὰ ὁποῖα ἢ ἁπλῶς ἐσημείωνον τὴν ἐμφάνισιν αἰσθητοῦ σεισμοῦ ἢ ἐν συνδυασμῷ μεθ' ὡρολογίου ἔδιδον καὶ τὸν χρόνον ἐνάρξεως τοῦ σεισμοῦ. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπετεύχθη ὑπὸ τοῦ E. v. R. Paschwitz, τὴν 18 Ἀπριλίου 1889, ἡ διὰ μηχανῆς ἀναγραφὴ εἰς τὸ

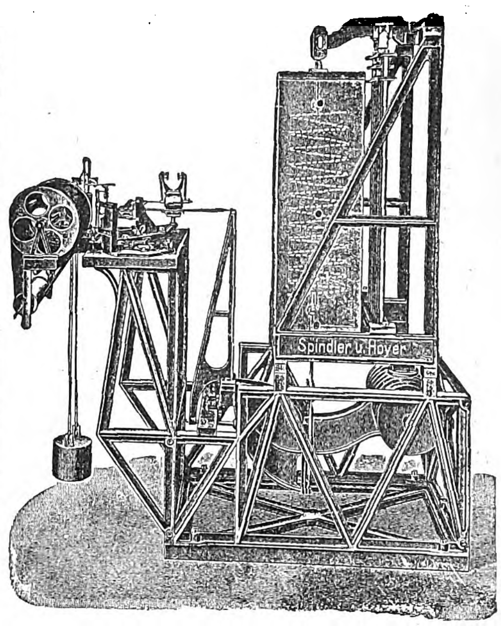

Κατακόρυφος σεισμογράφος (κατὰ τὸν E. Wiechert).

[Βάρος στασίμου μάζης 80 χιλιογρ. Μεγέθυνσις 40—160 φοράς.]

Πότσδαμ σεισμοῦ συμβάντος εἰς τὸ Τόκιο, εἰς ἐπικεντρικὴν δηλαδὴ ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ μηχανήματος 9.000 χλμ. Ἡ στιγμὴ αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ὥρα τῆς γεννήσεως τῆς μικροσεισμικῆς ἐρεύνης τῶν τηλεσεισμῶν. Κατόπιν πολλῶν μετὰ ταῦτα προσπαθειῶν, ὅπως καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐν εἰκόνι σύλληψις τῶν ταχέως παρερχομένων σεισμικῶν κυμάτων ἐπετεύχθη ἡ κατασκευὴ τῶν αὐτογραφικῶν σεισμομέτρων ἢ σεισμογράφων, τὰ ὁποῖα παρέχουν πληροφορίας περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν κυμάτων, περὶ τῶν διαθλάσεων καὶ ἀντανακλάσεων αὐτῶν ἐπὶ ἐπιφανειῶν ἀσταθείας, εὑρισκομένων εἰς τὰ διάφορα βάθη τῆς γῆς, περὶ τοῦ χρόνου ἐμφανίσεως τῶν σεισμικῶν κυμάτων εἰς τὸν τρόπον τῆς παρατηρήσεως, περὶ τῶν διαφόρων στοιχείων τῶν κραδασμῶν καὶ τῆς κατευθύνσεως τούτων. Πρὸς τούτοις οἱ σεισμογράφοι παρέχουν συγχρόνως τὰς βάσεις τῆς ἐρεύνης πολυαρίθμων σπουδαίων ζητημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν ἔχουν ἡ θέσις τοῦ ἐπικέντρου ὡς καὶ ἡ σύστασις τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς. Ἀφ' ὅτου δ' ὁ ἐκ Γοττίγγης γεωφυσικὸς E. Wiechert κατώρθωσε νὰ διαφωτίσῃ τὴν πολύπλοκον θεωρίαν τῶν σεισμογράφων καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν *ἀπόσβεσιν* (βλ. κατωτ.), ἐδημιουργήθη πλέον τὸ ἀσφαλὲς θεμέλιον τῆς αὐστηρῶς φυσικῆς ἐρεύνης τῶν σεισμῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θεμελίου στηρίζονται ὅλαι αἱ περαιτέρω ἐργασίαι.

Οἱ σήμερον ἐν χρήσει σεισμογράφοι συνίσταν-

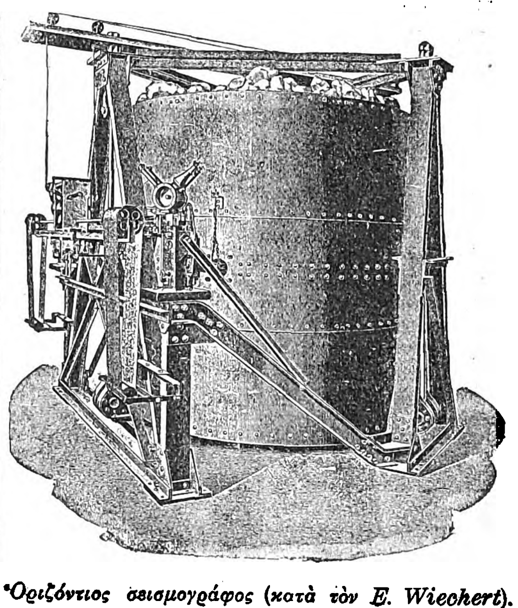

Ὁριζόντιος σεισμογράφος (κατὰ τὸν E. Wiechert).

[Ἡ στάσιμος μᾶζά του ἔχει βάρος 17.000 χγ.]

ται κυρίως ἀπὸ μεταλλικὴν μᾶζαν, ἀποτελοῦσαν ἐκκρεμὲς καὶ εἰς τὴν ὁποίαν δίδεται ἡ κατάλληλος μορφή, καὶ ἀπὸ βοηθητικάς τινας συσκευάς. Ἀναλόγως τῶν ἰδιαιτέρων σκοπῶν, διὰ τοὺς ὁποίους θὰ χρησιμοποιηθῶσι, κανονίζεται καὶ ἡ εὐαισθησία καὶ τὸ εἶδος τῶν σεισμογράφων. Γενικῶς ὀλί-

Digitized by Google

γον εὐαίσθητοι σεισμογράφοι ἀναγράφουν ἐπαρκῶς τοὺς ἀσθενεῖς τηλεσεισμοὺς (βλ. *σεισμογράφημα*), ἐνῷ ἀντιθέτως πολὺ εὐαίσθητοι σεισμογράφοι δὲν ἐργάζονται πλέον κανονικῶς εἰς ἰσχυροὺς σεισμοὺς ἐγγύθεν ἐρχομένους. Ἡ τελεία ἀναγραφὴ καὶ μελέτη τῶν σεισμικῶν δονήσεων ἐπιτυγχάνεται διὰ τριῶν συσκευῶν, δύο δηλαδὴ ὁριζοντίων σεισμομέτρων ἢ σεισμογράφων, τοποθετουμένων κατὰ διευθύνσεις καθέτους πρὸς ἀλλήλας (συνήθως ὁ εἷς κατὰ διεύθυνσιν Β.—Ν. καὶ ὁ ἄλλος Α.—Δ.) καὶ δι' ἑνὸς κατακορύφου σεισμογράφου ἢ σεισμομέτρου.

Ἡ κυρία δυσκολία εἰς τὴν κατασκευὴν σεισμογραφικῶν ὀργάνων ἔγκειται εἰς τὸ νὰ δημιουργηθῇ μία μᾶζα, ἡ ὁποία νὰ συμμετέχῃ ὅσῳ τὸ δυνατὸν ὀλίγον τῶν σεισμικῶν κραδασμῶν τοῦ ἐδάφους. Μὲ τὴν μεταλλικὴν αὐτήν, «στάσιμον», οὕτως εἰπεῖν, μᾶζαν συνδέεται καταλλήλως μεταλλικὴ ἀκίς, διὰ τῆς ὁποίας ἡ στάσιμος μᾶζα γράφει ἐπὶ συσκευῆς αὐτογραφικῆς, κειμένης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ κινουμένης μετ' αὐτοῦ κατὰ τοὺς σεισμούς, τὴν καμπύλην τῆς σεισμικῆς κινήσεως, τὸ *σεισμόγραμμα* ἢ *σεισμογράφημα*. Εἰς τὴν πρᾶξιν τὸ θέμα τοῦτο εὑρίσκει τὴν λύσιν του, ἀναρτωμένης εἰς πλαίσιον μέσῳ νήματος (F) μάζης μεταλλικῆς Μ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ σύνολον νὰ ἀπο-

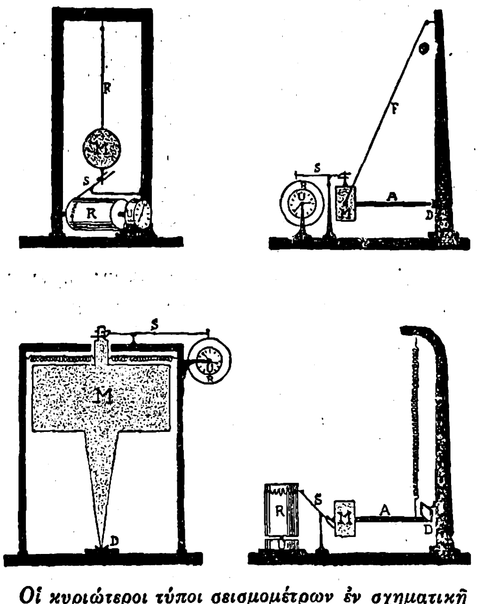

Οἱ κυριώτεροι τύποι σεισμομέτρων ἐν σχηματικῇ παραστάσει (κατὰ τὸν A. Sieberg).

1. Ἄνω ἀριστερά: Κατακόρυφον ἐκκρεμὲς σεισμόμετρον (σεισμογράφος).
2. Ἄνω δεξιά: Ὁριζόντιον ἐκκρεμὲς σεισμόμετρον.
3. Κάτω ἀριστερά: Ἀνεστραμμένον κατακόρυφον ἐκκρεμὲς σεισμόμετρον.
4. Κάτω δεξιά: Κατακόρυφον σεισμόμ. σεισμογράφος.

[Μ=μᾶζα τοῦ ἐκκρεμοῦς, F=νῆμα ἐξαρτήσεως τῆς μάζης, Α=βραχίων στηρίξεως, D=θέσις περιστροφῆς, S=Γραφίς, R=συσκευὴ ἀναγραφῆς, U=Ὡρολόγιον - χρονόμετρον.]

τελῇ ἓν ἐκκρεμές. Κατὰ τοὺς μικροὺς καὶ ταχεῖς ὁριζοντίους κραδασμοὺς τοῦ γηΐνου ἐδάφους καὶ τοῦ μετὰ τούτου στερρῶς καὶ ἀκάμπτως συνδεδεμένου πλαισίου ἡ μᾶζα τοῦ ἐκκρεμοῦς παραμένει τοὐλάχιστον ἐπὶ βραχὺν χρόνον συνεπείᾳ τῆς ἀδρανείας στάσιμος. Πρὸς τὴν μᾶζαν Μ συνδέεται μεταλλικὴ γραφίς, κραδαινομένη μετὰ τοῦ ἐδάφους, ἡ ὁποία μὲ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον της γράφει ἐπὶ κυλίνδρου R. Ὁ κύλινδρος οὗτος, ἐπενδεδυμένος μὲ φύλλον χάρτου αἰθαλωμένου, κινεῖται διὰ τοῦ ὡρολογίου χρονομέτρου U συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως ὑπὸ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον τῆς γραφίδος, ἡ ὁποία οὕτω πως σημειώνει ἐπὶ τοῦ αἰθαλωμένου χάρτου ἐν ἠρεμίᾳ μὲν συνεχῆ σπειροειδῆ γραμμήν, ἐν περιπτώσει δὲ σεισμοῦ γραμμὴν τεθλασμένην χαρακτηριστικήν, τὸ *σεισμογράφημα*. Συγχρόνως, διὰ καταλλήλου συνδυασμοῦ γράφονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χάρτου καὶ σημεῖα δίδοντα τὰ πρῶτα καὶ δεύτερα λεπτὰ καὶ ἐν γένει τὴν ἀκριβῆ ὥραν. Οὕτω πως γίνεται γνωστὴ καὶ ἡ ἀκριβὴς ὥρα τῆς εἰσβολῆς ἑνὸς ἑκάστου εἴδους κυμάτων.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ *κατακορύφου ἐκκρεμοῦς σεισμομέτρου* ἢ *ἐκκρεμοῦς σεισμογράφου*. Δυστυχῶς ἡ πρᾶξις δεικνύει ὅτι ἓν τοιοῦτον ἐκκρεμὲς ἐπὶ βραχὺν μόνον χρόνον παραμένει στάσιμον καὶ οὕτω πως μετ' οὐ πολὺ ἀρχίζει καὶ αὐτὸ νὰ ἐκτελῇ ἰδίας κινήσεις μὲ περίοδον ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ μήκους του. Τούτου δ' ἕνεκα ἡ ἐπὶ τοῦ αἰθαλωμένου χάρτου ἀναγραφομένη τεθλασμένη γραμμὴ δὲν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἀληθῆ πλέον κίνησιν τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ παριστᾷ πολύπλοκον κυματοειδῆ γραμμήν. Ἡ ἐξουδετέρωσις τῆς τοιαύτης αἰτίας γενέσεως λαθῶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς *ἀποσβέσεως*, συσκευῆς δηλονότι, ἡ ὁποία ἐξασθενίζει ἐπαρκῶς τὰς ἰδίας κινήσεις τοῦ ἐκκρεμοῦς, καὶ οὕτω πως δύνανται πλέον νὰ συγκριθῶσι πρὸς ἄλληλα καὶ μελετηθῶσι τὰ εἰς διαφόρους σεισμολογικοὺς σταθμοὺς λαμβανόμενα σεισμογραφήματα σεισμοῦ τινος.

Ἡ ἁπλουστάτη μορφὴ τοῦ σεισμογράφου, καταλλήλου διὰ τοὺς κραδασμοὺς τοῦ ἐδάφους, τοὺς γινομένους εἰς τὸ πεδίον τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (ὁριζοντία συνιστῶσα), εἶναι τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν *κατακόρυφον ἐκκρεμὲς σεισμόμετρον*, ὡς π χ. τὸ ἐκκρεμὲς Vicentini. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ εὐαισθησία ἑνὸς τοιούτου σεισμογράφου διὰ κραδασμοὺς μεγαλυτέρας περιόδου αὐξάνει ἀναλόγως τοῦ μήκους τοῦ ἐκκρεμοῦς, τὸ μῆκος ὅμως αὐτὸ εἰς τὰ κατακόρυφα ἐκκρεμῆ περιορίζεται ἐντὸς στενῶν ὁρίων, ἤχθησαν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν *ὁριζοντίων ἐκκρεμῶν* ἢ *κωνοεκκρεμῶν σεισμομέτρων*, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται διὰ μικρῶν διαστάσεων εὐαισθησία τοιαύτη, ἡ ὁποία θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ κατακορύφων ἐκκρεμῶν σεισμομέτρων, τῶν ὁποίων τὸ ἐκκρεμὲς θὰ εἶχε μῆκος δεκάδων ἢ ἑκατοντάδων μέτρων. Εἰς τὰ τοιαῦτα ὁριζόντια ἐκκρεμῆ σεισμόμετρα (συστήματα τοῦ Agamemnone, Mainka, Omori κ. ἄ.) ἡ μᾶζα Μ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξαρτᾶται διὰ νήματος F, ἀφ' ἑτέρου δὲ στηρίζεται μὲ τὸν σχεδὸν ὁριζόντιον βραχίονα Α ἐπὶ τῆς θέσεως D κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ δύναται νὰ περιστρέφηται περὶ τὴν θέσιν D.

Ἄλλος τύπος σεισμογράφου εἶναι τὸ *ἀνεστραμμένον κατακόρυφον ἐκκρεμὲς* τοῦ συστήματος Wiechert, τοῦ ὁποίου ἡ μᾶζα Μ στηρίζεται ἐπὶ τῆς θέσεως D, δυναμένη νὰ περιστρέφηται, ἀφ' ἑτέρου δὲ κρατεῖται ἐν ἰσορροπίᾳ δι' ἐλατηρίων.

Ἡ κατακόρυφος συνιστῶσα τῶν κραδασμῶν τοῦ ἐδάφους μετρεῖται διὰ τῶν *κατακορύφων σεισμογράφων* ἢ *σεισμομέτρων*, ὀργάνων τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μὲ τὰ κατακόρυφα ἐκκρεμῆ σεισμόμετρα Εἰς τοὺς κατακορύφους σεισμογράφους ἡ μᾶζα Μ κρέμαται διὰ σπειροειδοῦς ἐλατηρίου κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε κατὰ τὰς καθέτους κινήσεις τοῦ ἐδάφους παραμένει στάσιμος.

Ὡς μέθοδος ἀναγραφῆς χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ ὀπτική, καθ' ἣν λεπτὴ ἀκτὶς φωτὸς ἀνακλωμένη καταλλήλως ῥίπτεται ἐπὶ ταινίας φωτογραφικοῦ χάρτου. Ἐπίσης ὁ Galitain εἰσήγαγε τὴν ἠλεκτρομαγνητικὴν τηλεαναγραφήν, διὰ τῆς ὁποίας καθίσταται δυνατὴ ἀπεριοδικὴ ἀπόσβεσις καὶ μεγάλη, μέχρι χιλιαπλασία, μεγέθυνσις.

Ἐν Ἑλλάδι σεισμογραφικὸς σταθμὸς λειτουργεῖ ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον (ἐν τῷ γεωδυναμικῷ τμήματι), ἐφωδιασμένος μὲ σεισμογράφους νεωτάτου τύπου, καταλλήλους διὰ τὴν ἀναγραφὴν καὶ μελέτην τόσον τῶν στοιχείων τῆς ὁριζοντίας, ὅσον καὶ τῆς καθέτου συνιστώσης. Δίκτυον παρατηρητῶν ἐπίσης, ὑπάρχον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, παρέχει μακροσεισμικὰς παρατηρήσεις εἰς τὸν σταθμόν. Ὁ σταθμὸς εὑρίσκεται πρὸς τούτοις εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς σεισμολογικοὺς σταθμοὺς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Αἱ παρατηρήσεις του δημοσιεύονται εἰς τὰ «Χρονικὰ τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν».

Γ. Κ. Γ.

σεισμοθεραπεία (sismothérapie). Οὕτω καλεῖται ἡ θεραπεία νόσων τινῶν διὰ ταχειῶν καὶ κανονικῶν δονήσεων ἐνεργουσῶν εἴτε ἐφ' ὅλου τοῦ ὀργανισμοῦ εἴτε ἐπὶ περιωρισμένου τμήματος τοῦ σώματος. Αἱ δονήσεις ἤ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, αἱ τρομώδεις κινήσεις ἐχρησιμοποιήθησαν ἀπὸ πολλοῦ ἐμπειρικῶς κατά τινων νευρικῶν νόσων καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τῆς νόσου τοῦ *Πάρκινσον* (*τρομώδης παράλυσις*). Οὕτως ἐπενοήθη κράνος καὶ ἕδρανον τρομώδη, ἅτινα προσέφερον πολυτίμους ὑπηρεσίας. Τὴν σήμερον, ὁπότε κατενοήθη κάλλιον ἡ δονητικὴ θεραπευτικὴ ἐνέργεια, χρησιμοποιοῦνται μηχανήματα δονοῦντα μεγάλης κανονικότητος καὶ ἀκριβείας, κινούμενα διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ παρέχοντα ἀπὸ 2.500 (μηχάνημα τοῦ Graiffe) μέχρι 15.000 δονητικῶν κύκλων (μηχάνημα τοῦ Bourcart) ἀνὰ πᾶν πρῶτον λεπτὸν τῆς ὥρας. Τὰ μηχανήματα ταῦτα καλοῦνται: σεισμοθεραπείας τῆς σειρᾶς F.

Αἱ ἐνδείξεις τῆς σεισμοθεραπείας περιορίζονται εἰς τὰς ἀκολούθους ἀπόψεις. Κατὰ τὰ πειράματα τοῦ Soula (ἐκ Τουλούζης) αἱ μηχανικαὶ δονήσεις ἀσκοῦσι διεγερτικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν νευρικῶν κυττάρων· αὐξάνουσι τὴν ζωτικότητα τῶν ἐναλλαγῶν τῆς ὕλης καὶ τείνουσιν εἰς τὸν διακανονισμὸν τῆς λειτουργικότητος τούτων. Κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὰς παθήσεις, ἐν αἷς τὸ νευρικὸν σύστημα εἶναι ἠλλοιωμένον, διατεταραγμένον καὶ ἀκανόνιστον, ἡ σεισμοθεραπεία δύναται καὶ ὀφείλει νὰ παράσχῃ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως, ὡς συνιστᾷ τοῦτο ὁ Baudisson, αἱ δονήσεις νὰ εἶναι ἰσόχρονοι, συνιστάμεναι εἰς ἤπιον τρόμον μᾶλλον ἢ εἰς σειρὰν δονήσεων, καὶ τέλος μετριασμέναι ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐγκατελείφθησαν σχεδὸν τελείως σήμερον αἱ διὰ τῆς χειρὸς δονήσεις, πλὴν μόνον ὅταν πρόκειται ἁπλῶς νὰ ἀσκηθῇ εἶδός τι χειρομαλαξίας (massage) εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραμένουσι μακρὰν ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας ἀποβλέπει εἰδικῶς ἡ σεισμοθεραπεία.

Εἰς τὰ μηχανήματα τοῦ Gaiffre καὶ Bourcart, τὰ κινούμενα ὑπὸ ἠλεκτρικοῦ κινητῆρος, αἱ δονήσεις μεταβιβάζονται εἰς εὔκαμπτον ἐκ χάλυβος λαβήν, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ὑπάρχουσι προσηλωμέναι μικραὶ σφαῖραι (pelottes), τολύπια ἢ μικροὶ ἄξονες ἐκ καουτσούκ, ἅτινα ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῆς ὑπὸ θεραπείαν χώρας. Εἰς τὸ μηχάνημα τοῦ Baudisson ἔλασμά τι ἐκ χάλυβος τίθεται εἰς δονητικὴν κίνησιν δι' ἠλεκτρομαγνήτου· τὸ ἔλασμα τοῦτο μεταβιβάζει τὰς δονήσεις αὐτοῦ εἰς στέλεχος, ὅπερ εἶναι καθέτως προσηρμοσμένον καὶ τοῦ ὁποίου μόνον τὸ τελικὸν ἐν εἴδει κομβίου πέρας ἐφαρμόζεται εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν σημεῖον. Αἱ δονήσεις μεταδίδονται εἰς τὰ νευρικὰ σημεῖα διὰ τῶν ὀστῶν, τῶν συνδέσμων καὶ τῶν τενόντων, οἵτινες εἶναι καλύτεροι ἀγωγοὶ τῶν μυϊκῶν, κυτταρικῶν ἢ λιπωδῶν ἱστῶν. Ὅταν θέλωμεν νὰ θέσωμεν εἰς δόνησιν τὸ νευρικὸν σύστημα ἐν συνόλῳ, περιφέρομεν τὸ τελικὸν κομβίον τοῦ δονοῦντος στελέχους ἐπὶ τῶν ἀκανθωδῶν ἀποφύσεων πάντων τῶν σπονδύλων ἀνερχόμενοι μέχρι τοῦ ἰνίου, ἵνα ἐγγίσωμεν οὕτω τὸν ἐγκέφαλον· ὅταν ὅμως θέλωμεν νὰ ἐνεργήσωμεν ἐπὶ εἰδικοῦ τινος τμήματος τοῦ νωτιαίου ῥάχονος, ἐφαρμόζομεν τὸ τελικὸν κομβίον ἐπὶ τῆς ἀκανθώδους ἀποφύσεως τοῦ ἀντιστοιχοῦντος πρὸς αὐτὸ σπονδύλου ἢ σπονδύλων, καθοδηγούμενοι δὲ τότε ὑπὸ τῶν μυελικῶν ἐντοπίσεων τῶν καθορισθεισῶν ὑπὸ τοῦ Babinski ἢ ὑπὸ τοῦ Abrams (τοῦ San Francisco). Ὅταν πρόκειται περὶ χρονίων νόσων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ἢ περὶ παθολογικῶν καταστροφῶν τῶν νεύρων εἰς τὰ ἄκρα ἢ ἀλλαχοῦ, τὸ τελικὸν κομβίον δέον κατὰ προτίμησιν νὰ ἐφαρμόζηται ἐπὶ τῶν ἀντιστοιχούντων τενόντων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρεμβαίνωμεν δι' ἀνακλαστικῆς ὁδοῦ καὶ νὰ ἀναζωογονῶμεν τὰ νευρικὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἐπιθυμοῦμεν νὰ τονώσωμεν. Πλεῖσται εἶναι αἱ παθήσεις αἱ ἀπαιτοῦσαι τὴν σεισμοθεραπείαν· πλὴν τῶν νευρασθενικῶν καὶ ψυχασθενικῶν καταστάσεων, τῆς τρομώδους παραλύσεως, τῆς παρέσεως καὶ τῆς μυϊκῆς ἀτροφίας, τῶν λειτουργικῶν ἀναπηρειῶν τῶν ἀποτόκων τραυματισμοῖς κλπ., δέον νὰ ἀναφέρωμεν παθήσεις τινὰς καρδιακάς, τὴν ταχυκαρδίαν, ἰδιαίτατα δὲ τὴν δυσκοιλιότητα, τὴν ἀλγεινὴν δυσμηνόρροιαν κλπ. Αἱ ἀντενδείξεις τῆς σεισμοθεραπείας εἶναι αἱ φλεγμονώδεις καταστάσεις ἢ αἱ ἐρεθιστικαὶ τοιαῦται τοῦ νωτιαίου μυελοῦ.

Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

σεισμολογία (ἡ). Ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀσχολουμένη μὲ τὴν μελέτην τῶν σεισμῶν.

Ἡ σεισμολογία ἀποτελεῖ σήμερον κλάδον τῆς *γεωφυσικῆς*, ἡ ὁποία ἀνήκει ἐν μέρει εἰς τὰς περιγραφικὰς καὶ ἐν μέρει εἰς τὰς ἀκριβεῖς φυσικὰς ἐπιστήμας. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ σεισμοί, ἐξεταζόμενοι ὡς πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν, ἀποτελοῦν γεωλογικὰ φαινόμενα, ἐνῷ ἐν ἀντιθέσει ἡ ἔκλυσις καὶ ἡ διάδοσις τῆς σεισμικῆς ἐνεργείας διέπεται ὑπὸ τῶν νόμων τῆς φυσικῆς. Τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν σεισμῶν συμμετέχουν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον φαινόμενα γεωλογικὰ καὶ φαινόμενα φυσικά, ἐπέφερεν ἀναγκαστικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν σεισμῶν τὴν δημιουργίαν δύο μεθόδων καὶ κατευθύνσεων ἐργασίας, θεμελιωδῶς διαφορετικῶν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἀντικειμένου ἐρεύνης καὶ ἀπὸ ἀπόψεως βοηθητικῶν μέσων.

Ἡ πρώτη τῶν κατευθύνσεων τούτων εἶναι ἡ γεωλογική. Ἡ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης μελέτη τῶν σεισμῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις τῶν σεισμῶν, αἱ ὁποῖαι γίνονται αἰσθηταὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐμφανίζονται ὁραταὶ εἰς αὐτόν. Περαιτέρω ἡ γεωλογικὴ κατεύθυνσις τῆς μελέτης τῶν σεισμῶν προσπαθεῖ διὰ μακροσεισμικῶν ὁδῶν νὰ καθορίσῃ τὰς μορφὰς καὶ τὴν ἔκτασιν καὶ ἰδίᾳ τὰ αἴτια τούτων ὡς καὶ τὴν σχέσιν καὶ ἐξάρτησίν των ἀπὸ ἄλλα φαινόμενα, γινόμενα ἐν τῷ στερεῷ φλοιῷ τῆς γῆς. Καὶ ἡ *γεωγραφία τῶν σεισμῶν* ἀνήκει εἰς τὸν κλάδον τοῦτον τῆς ἐρεύνης, διότι ἐρευνᾷ τὸν τρόπον τῆς διανομῆς τῶν σεισμῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται εἰς στενοτάτην σχέσιν καὶ συνεξάρτησιν μὲ τὴν τεκτονικὴν δομὴν τοῦ ἐκ πετρωμάτων ἀποτελουμένου φλοιοῦ τῆς γῆς, καὶ ἀναζητεῖ τοὺς νόμους τάξεως γεωλογικῆς, οἱ ὁποῖοι δέον νὰ ἀπορρέουν ἐκ ταύτης. Παρατηρήσεις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, στατιστικαὶ καὶ χαρτογραφικαὶ παραστάσεις ἀποτελοῦν τὸ οὐσιωδέστατον βοηθητικὸν μέσον διὰ τὰς μεθόδους ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς γεωλογίας καὶ γεωγραφίας χρησιμοποιουμένας.

Ἡ ἑτέρα κατεύθυνσις τῆς μελέτης τῶν σεισμῶν εἶναι ἡ *φυσική*. Αὕτη εἶναι, ἐν ἀντιθέσει, ἀφιερωμένη πρωτίστως εἰς τὴν μηχανικὴν τῶν σεισμῶν. Καὶ δὴ ἡ *στατικὴ* ἀσχολεῖται μὲ τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον τῆς συμπεριφορᾶς τῶν μαζῶν τῶν πετρωμάτων πρὸς τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐπενεργούσας δυνάμεις, ἐνῷ ἡ *δυναμικὴ* ἐρευνᾷ τὴν διαδρομὴν τῶν ἐκλυθεισῶν διαταράξεων, ὅπως αὕτη ἐξάγεται ἐκ τῶν μικροσεισμικῶν ἀναγραφῶν τῶν σεισμικῶν δονήσεων ὑπὸ τῶν εὐαισθήτων σεισμομέτρων ἢ σεισμογράφων εἰς τὰ *σεισμογραφήματα*. Τὰ οὕτω πως ἀπεικονισθέντα σεισμικὰ κύματα ἀποτελοῦν περαιτέρω τὰς βάσεις ποικίλων φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐρευνῶν. Πειραματικαὶ ἔρευναι, ἐπὶ προσθέτως, ἐκτελούμεναι διὰ τεχνητῶς προκαλουμένων δονήσεων εἴτε εἰς τὸ ὕπαιθρον εἴτε εἰς ἐργαστήρια, χρησιμοποιοῦνται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μελετῶν καὶ πρὸς ἔλεγχον καὶ ἐπαλήθευσιν

τῶν πορισμάτων των. Ὅπως δ' ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δεδομένων τῶν ἐρευνῶν τούτων προκύπτει, εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη μὲ τὸν καιρὸν θὰ καταλήξῃ εἰς τὸ νὰ ρίψῃ φῶς εἰς τὰ γεωλογικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐκλύονται ὑπὸ τῶν σεισμῶν. Ἤδη σήμερον κατέστη δυνατὸν ἐκ τῶν σεισμομετρικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν τούτων νὰ καθορισθῶσιν ὡς συμπεράσματα πολλὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐκτάκτως ὠφέλιμα διὰ τὸν γεωλογικὸν τρόπον ἐργασιῶν. Διὰ τῶν ἐρευνῶν τούτων κατωρθώθη ἐπίσης νὰ κριθῶσι πολλαὶ θεωρίαι τῶν ἡμερῶν μας ὡς πλέον αὐθεντικαὶ ἢ ὅσον ἐσκέφθησαν οἱ πρῶτοι διατυπώσαντες αὐτάς.

Κοινὸν πεδίον ἐργασίας ἀμφοτέρων τῶν κατευθύνσεων τῆς μελέτης τῶν σεισμῶν εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τῶν πληθυσμῶν, εἴτε διὰ δομῆς ἀντισεισμικῶν οἰκοδομῶν, εἴτε δι' ἐκλογῆς καταλλήλων τόπων καὶ ἐδαφῶν πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ἀνθρωπίνων συνοικισμῶν, οὕτως ὥστε νὰ ἀποφεύγωνται ἢ νὰ ἐλαττοῦνται αἱ ἐπιβλαβεῖς καὶ καταστρεπτικαὶ ἐπιδράσεις τῶν σεισμῶν

Διὰ τῶν σεισμογραφικῶν τέλος ἐργαλείων κατωρθώθη νὰ ἀποκαλυφθῶσι καὶ ἄλλαι πολλῶν εἰδῶν κινήσεις τοῦ γηΐνου ἐδάφους, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦνται ὑπὸ τῆς ἕλξεως τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, ὑπὸ τῶν ἡμερησίων καὶ ἐτησίων διακυμάνσεων τῆς θερμοκρασίας, τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, τῆς κυματωγῆς εἰς ἀποκρήμνους ἀκτὰς καὶ ὑπὸ ἄλλων φυσικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐπιδρῶσιν ἐκ τῶν ἔξωθεν ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς γῆς. Αἱ διὰ τῶν σεισμογραφικῶν ἐπίσης ὀργάνων σεισμολογικαὶ μέθοδοι παρέχουν τὴν πιθανότητα ὅτι θὰ ἐπιτευχθῶσι δι' αὐτῶν ἀποκαλύψεις περὶ τῆς συστάσεως τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπρόσιτα εἰς τὴν ἄμεσον παρατήρησιν.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐρεύνης τῶν σεισμῶν ἐκινήθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν φυσικὴν πλευράν, διότι οἱ γεωλόγοι ἀπεσύροντο ὁλονὲν περισσότερον ἀπὸ τὸ πεδίον ἐργασίας τῆς ἐρεύνης τῶν σεισμῶν. Ἐν τούτοις εὐνόητον εἶναι ὅτι οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ προάγῃ τὴν ἔρευναν εἰς οἱονδήποτε πεδίον μελετῶν ἡ μονόπλευρος ἐξέτασις καὶ ἡ ἐγκατάλειψις ἑνὸς κυρίου κλάδου ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Τούτου ἕνεκα τελευταίως πάλιν οἱ κορυφαῖοι σεισμολόγοι συνιστῶσι καὶ τονίζουσι τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς συστηματικῆς συνεργασίας φυσικοῦ καὶ γεωλόγου εἰς τὰ προβλήματα τῆς σεισμολογίας.

Πειραματικὴ σεισμικὴ ἢ ἐφηρμοσμένη σεισμολογία. Ἐτονίσθη προηγουμένως ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν σεισμογραφημάτων κατέδειξεν ὅτι καὶ ἄλλαι πολλῶν εἰδῶν κινήσεις τοῦ γηΐνου ἐδάφους προκαλοῦνται ὑπὸ αἰτίων οὐχὶ καθαρῶς σεισμικῆς προελεύσεως, ὡς π. χ. ὑπὸ τῆς ἕλξεως σελήνης καὶ ἡλίου, τῆς κυματωγῆς κτλ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν νέου κλάδου τῆς σεισμολογίας, τοῦ τῆς *πειραματικῆς σεισμικῆς ἢ ἐφηρμοσμένης σεισμολογίας*. Σήμερον διὰ συσκευῶν παρομοίων πρὸς τοὺς σεισμογράφους καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ταχειῶν καὶ ὀλιγοδαπάνων σεισμομετρικῶν πειραματικῶν μεθόδων ἀναγράφονται καὶ μελετῶνται ἐδαφικοὶ κραδασμοί, προκαλούμενοι διὰ τεχνητῶν μέσων, π. χ. ἐκρήξεων διὰ δυναμίτιδος, πτώσεων μεγάλων βαρῶν ἐξ ὕψους κ.λ.π. Ἀκολούθως, διὰ μελέτης τῶν χρόνων διαδρομῆς τῶν κραδασμῶν τούτων καὶ τῶν διαφορῶν ταχύτητος μεταδόσεως αὐτῶν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τοῦ ἐδάφους καὶ δι' ἀκριβεστάτων σχετικῶν μεθόδων ὑπολογισμοῦ ἐξακριβοῦνται αἱ ἐλαστικαὶ ἰδιότητες τῶν ἐν λόγῳ στρωμάτων καὶ ἡ γεωτεκτονική των κατάστασις (παράταξις, μεταπτώσεις κ.τ.λ.). Οὕτω πως εἶναι δυνατὴ ἡ σπουδὴ τῆς γεωλογικῆς συνθέσεως καὶ κατασκευῆς καὶ τοῦ εἴδους τῶν ἀνωτέρων στρωμάτων τοῦ ἐδάφους ἐκ παρατηρήσεων γενομένων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. Τὰ διὰ τῶν μεθόδων τούτων λαμβανόμενα στοιχεῖα καθιστῶσι δυνατὴν καὶ τὴν κατασκευὴν γραφικῶν παραστάσεων καὶ τομῶν τοῦ ἐδάφους καθ' ὡρισμένας διευθύνσεις. Αἱ τομαὶ αὗται δύνανται νὰ διήκουν μέχρι βάθους πολλῶν μέτρων, καθορίζουν δὲ τὸ βάθος, τὸ πάχος, τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν κλίσιν ἑνὸς ἑκάστου στρώματος ἐξ ὁλοκλήρου σειρᾶς ἀλλεπαλλήλων στρωμάτων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς τεκτονικὰς διαταράξεις αὐτῶν (ρήγματα, μεταπτώσεις, ἐπωθήσεις κλπ.) καὶ τὰ μεγέθη τῶν διαταράξεων τούτων. Οὕτω πως ἀναζητοῦνται διὰ τῶν μεθόδων τῆς ἐφηρμοσμένης γεωλογίας καὶ ἀνευρίσκονται κοιτάσματα μεταλλευμάτων, ἅλατος, πετρελαίου κλπ., εὑρισκομένων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Τελευταίως ἱδρύθησαν, ἐν Γερμανίᾳ ἰδίᾳ, καὶ ἰδιωτικαὶ ἑταιρεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἀναλαμβάνουν τὴν ἀναζήτησιν ἐκμεταλλευσίμων κοιτασμάτων ὑπογείων καὶ τὴν ἐν γένει ἔρευναν τῶν ἀνωτέρων τμημάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς διὰ τῶν ἀνωτέρω σεισμομετρικῶν μεθόδων. Ὁ κύκλος τῶν ἐρευνῶν τῆς πειραματικῆς σεισμικῆς ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸ σπουδαιότατον θέμα τῆς ἐρεύνης τῶν κραδασμῶν, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦνται εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ οἰκοδομήματα ὑπὸ τῶν διαφόρων μέσων συγκοινωνίας, καὶ ἐπιφέρουν φθορὰν καὶ βλάβας εἰς τὰς ὁδούς, γεφύρας καὶ οἰκοδομάς. Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τούτων ἔχουν πολλὴν σημασίαν διὰ τὴν δομὴν τῶν οἰκιῶν κλπ.

Λίαν ἐνδιαφέρων κλάδος τῆς ἐφηρμοσμένης σεισμολογίας εἶναι ἡ *ἀεροσεισμική*. Αὕτη, δι' εἰδικῶν συσκευῶν καὶ αὐτογραφικῶν ὀργάνων, τῶν *ἀεροσεισμομέτρων*, ἐρευνᾷ τὴν ταχύτητα τοῦ ἤχου ἐντὸς ἑκάστου τῶν ἀερωδῶν στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαίρας, τὰ ὁποία διατρέχει οὗτος καὶ ἐξάγει συμπεράσματα περὶ τῶν τροχιῶν τοῦ ἤχου εἰς τὰ διαφόρου ὕψους στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, παρέχουσα οὕτω συμβολὴν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς συστάσεως τῆς γηΐνης ἀτμοσφαίρας.

Ἱστορία τῆς σεισμολογίας. Αὕτη ἀρχίζει ἀπὸ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ἐπειδὴ αἱ χῶραι τῆς Μεσογείου ἦσαν ἀπὸ τότε θέατρα καταστρεπτικῶν σεισμῶν. Οἱ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἠσχολήθησαν διεξοδικῶς μὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα. Καὶ διεσώθησαν ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων ὄχι μόνον πλούσιαι εἰς ἀνέκδοτα περιγραφαὶ μεμονωμένων πολυκρότων σεισμῶν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ θεωρίαι περὶ τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως τῶν σεισμῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν μέρει πλησιάζουν τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις. Ἔκτοτε εἶδον τὸ φῶς καὶ πολλαὶ ἄλλαι θεωρίαι, αἱ ὁποῖαι, ἱκανοποιοῦσαι τὴν ἑκάστοτε κρατοῦσαν κατάστασιν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἀντικαθίσταντο μετὰ ταῦτα ὑπὸ νέων.

Πραγματικῶς ὅμως ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν σεισμῶν μόλις ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Κατ' ἀρχὰς ἐνεφανίσθη σειρὰ καταλόγων σεισμῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ τοῦ Α. φὸν Χὸφφ (1822—1841). Ἐπηκολούθησαν κατόπιν στατιστικαὶ ἔρευναι ὑπὸ τῶν Πέρρεϋ, Φοὺξ, Κλοῦγε, Φάλμπ (1863—1869) καὶ ἄλλων, αἱ ὁποῖαι ἐζήτησαν καὶ νὰ συσχετίσουν ὅλα τὰ πιθανὰ φυσικὰ φαινόμενα μὲ τοὺς σεισμούς.

Μία καταπληκτικῆς σημασίας στροφὴ εἰς τὴν μόλις ἀρχομένην νὰ διαμορφώνηται σεισμολογικὴν ἐπιστήμην ἐπῆλθεν, ὅταν οἱ γεωλόγοι ἀνέλαβον τὴν ἔρευναν τῶν σεισμῶν. Διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Οὔμπολδ, Νάουμανν καὶ Φόλγκερ ἤρχισεν ἡ ἀπ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς ἔρευνα, ἡ ὁποία ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἐπετέλεσε γιγαντιαίας προόδους, ὅταν δηλαδὴ αἱ σημαντικώταται ἐργασίαι τῶν γεωλόγων Suess καὶ Χάϊμ ἔρριψαν φῶς εἰς τὴν γνῶσιν τῶν τεκτονικῶν διαταράξεων τῶν στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων κατεδείχθη ἡ σχέσις, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν γραμμῶν διαταράξεων τῶν γηΐνων στρωμάτων καὶ τῆς ἐνδημίας σεισμῶν εἰς τὰς περιοχὰς τῶν τοιούτων γραμμῶν. Καὶ ὅταν ὁ Suess ἔδωσε διὰ τοῦ ἔργου του «Ἡ ὄψις τῆς γῆς» μίαν εἰκόνα τῆς τεκτονικῆς κατασκευῆς τῆς γῆς, μετ' οὐ πολὺ κατωρθώθη νὰ δοθῇ καὶ ἀνάλογος παράστασις τῆς σεισμικῆς παγκοσμίου εἰκόνος, κυρίως ὑπὸ τοῦ F. de Montessus de Ballore, ὁ ὁποῖος καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ τῆς γεωγραφίας τῶν σεισμῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐδημιουργεῖτο καὶ ἡ *φυσικὴ τῶν σεισμῶν* διὰ τῶν ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων ἐκτελουμένων ἐργασιῶν τῶν Γ. Χόπκινς καὶ Ρ. Μαλλέ. Ὁ Χόπκινς ἐφήρμοσε τὴν θεωρίαν τῆς ἐλαστικότητος ἐπὶ τῶν σεισμικῶν κυμάτων καὶ τοῦ Mallé αἱ ἐργασίαι (1848—1862) περιεῖχον ἤδη ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς φυσικῆς σεισμολογίας, ὡς καὶ ἴδια αὐτοῦ πειράματα ἐπὶ τῶν ταχυτήτων διαδόσεως τῶε σεισμικῶν κυμάτων εἰς τὰ διάφορα πετρώματα. Σπουδαιοτάτης ὅμως σημασίας ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι τὸ ἔργον τοῦ J. Milne, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων ὄχι μόνον κατεσκεύασεν ἓν τέλειον διὰ τὴν τότε ἐποχὴν σεισμόμετρον καὶ ἐφωδίασε τὴν Ἰαπωνίαν καὶ ὅλας τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας μὲ σταθμοὺς σεισμογραφικῶν παρατηρήσεων, ἀλλὰ καὶ προώθησε πολὺ ὅλας τὰς κατευθύνσεις τῆς ἐρεύνης τῶν σεισμῶν διὰ θεωρητικῶν ἐρευνῶν. Ἐν Εὐρώπῃ, τὸ πρῶτον ἐν Ἑλβετίᾳ ἱδρύθη κανονικὴ ὑπηρεσία παρατηρήσεως σεισμῶν καὶ μετ' αὐτὴν καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Τὴν 18 Ἀπριλίου 1889 ἀνεγνωρίσθη εἰς τὸ Πότσδαμ ὑπὸ τοῦ E. v. Rebeur-Paschwitz ἡ πρώτη δι' ὀργάνου ἀναγραφὴ σεισμοῦ συμβάντος εἰς Τόκιον τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἡ στιγμὴ αὕτη ἀποτελεῖ τὴν γενέθλιον ὥραν τῆς μικροσεισμικῆς τεχνικῆς εἰς τὴν ἔρευναν τῶν τηλεσεισμῶν, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἔλαβε ταχεῖαν ἐξέλιξιν. Παρὰ τὸν Paschwitz ἠσχολήθησαν οἱ Ὁμόρι, Βίχερτ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν σεισμογραμμάτων, καὶ οἱ Ἀγαμέμνονε, Ἔλερτ, Γκαλιτζίν, Μαίνκα, Ὁμόρι, Βιτσεντίνι, Βίχερτ κλπ. εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν σεισμογραφικῶν ὀργάνων. Αἱ ἔρευναι τοῦ Βίχερτ ἐδημιούργησαν τὸ θεμέλιον τῆς αὐστηρῶς φυσικῆς ἐρεύνης τῶν σεισμῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του προέκυψαν αἱ γνώσεις μας περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς πορείας τῶν σεισμικῶν κυμάτων, ὡς καὶ αἱ γνώσεις μας περὶ τῆς συστάσεως τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς. Τῷ 1904 ἱδρύθη, κατόπιν ἐνεργειῶν ἰδίᾳ τοῦ G. Gerland, ἡ διεθνὴς σεισμολογικὴ ἕνωσις, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέσχε καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἡ ἕνωσις αὕτη διελύθη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1922. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἕδραι εἰδικαὶ ἱδρύθησαν εἴς τινα πανεπιστήμια καὶ περιοδικὰ ἐξεδόθησαν εἰδικῶς ἀφιερωμένα εἰς τὴν ἔρευναν τῶν σεισμῶν. Τὰ πλεῖστα τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν ἵδρυσαν σεισμολογικὰς ὑπηρεσίας καὶ εἰδικοὶ σεισμολογικοὶ σταθμοὶ ἱδρύθησαν εἰς διάφορα σημεῖα πολλῶν χωρῶν, ἀποτελοῦντες διεθνὲς δίκτυον, ἐργαζόμενον διὰ τὴν πλήρη σπουδὴν τῶν φαινομένων τῶν σεισμῶν.

Ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων τῆς ἀρχαιότητος ἔχει διασωθῇ ἄφθονον ὑλικὸν παρατηρήσεων καὶ περιγραφῶν σεισμικῶν φαινομένων ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀπὸ τοῦ 1860—1878, ὁ Σμὶτ εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐν Ἑλλάδι πολυαρίθμους παρατηρητὰς σεισμῶν. Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1825 μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος οἱ D. G. καὶ B. A. Barbiani, ὁ de Biazi καὶ ὁ Μάργαρης παρηκολούθησαν τοὺς σεισμοὺς ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐκράτησαν σειρὰν παρατηρήσεων ἐπ' αὐτῶν, διακοπτομένων μόνον ἀπὸ τοῦ 1869 μέχρι τοῦ 1888. Τὸ ὑλικὸν τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ἔχει περιληφθῇ μετ' ἄλλων παρατηρήσεων εἰς τοὺς καταλόγους σεισμῶν τῶν Perrey καὶ Schmidt. Μετὰ ταῦτα οἱ Schmidt, Κ. Μητσόπουλος, Δ. Αἰγινήτης, Σ. Παπαβασιλείου, Θ. Σκοῦφος καὶ ἄλλοι ἐμελέτησαν διαφόρους καταστρεπτικοὺς σεισμοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐπισυμβάντας ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ σημερινοῦ.

Τελευταίως ἡ ἔρευνα τῶν σεισμῶν ἀπὸ τῆς γεωλογικῆς πλευρᾶς διεξήγετο ὑπὸ τοῦ γεωλογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως ὅμως ὑπὸ τοῦ κράτους τῆν γεωλογικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος παρακολουθοῦνται καὶ μελετῶνται ὑπ' αὐτῆς οἱ σεισμοὶ τῆς Ἑλλάδος συστηματικῶς ἀπὸ τῆς γεωλογικῆς κατευθύνσεως. Ἀπὸ τῆς φυσικῆς πλευρᾶς διὰ καταλλήλων σεισμογράφων ἐρευνᾷ τοὺς σεισμοὺς ἀπὸ τοῦ 1893 καὶ ἐντεῦθεν τὸ γεωδυναμικὸν τμῆμα τοῦ Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου. Τελευταίως (1930) ἱδρύθη καὶ ἐπίκουρος ἕδρα σεισμολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν παρὰ τῇ ἕδρᾳ τῆς γεωλογίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ : *A. Sieberg*, Erdbebenkunde, Jena 1923.— *Ch. Davison*, The Founders of Seismology (1927). Γ. Κ. Γ.

σεισμολόγιον (τό)· πίναξ ἀναγράφων τοὺς σεισμούς. Γ. Κ. Γ.

σεισμολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σεισμολογίαν, ὁ τῆς σεισμολογίας: «σεισμολογικὴ μελέτη».

σεισμολόγος (ὁ)· ὁ εἰδικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν σεισμῶν καταγινόμενος ἐπιστήμων.

σεισμομετρία (ἡ)· ἡ μελέτη τῶν διὰ τῶν σεισμομέτρων ἀναγραφομένων σεισμογραφημάτων. Γ. Κ. Γ.

σεισμομετρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀνήκων εἰς τὴν σεισμομετρίαν ἢ τὸ σεισμόμετρον.

σεισμόμετρον (τό)· ὄργανον χρησιμεῦον πρὸς παρατήρησιν μικροσεισμικῶν δονήσεων καὶ ὡς *σεισμογράφος* (βλ.λ.). Εἶναι ἐφωδιασμένον μὲ μηχανὴν ἀναγράφουσαν αὐτομάτως τὰ σεισμικὰ κύματα. Γ. Κ. Γ.

σεισμόπληκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὑπὸ τῶν σεισμῶν πληγείς, κάτοικος τόπου ὑπὸ τῶν σεισμῶν καταστραφέντος: «οἱ σεισμόπληκτοι Κορίνθου, —Χαλκιδικῆς».

σεισμὸς (ὁ)· κλονισμὸς ἐπιφανείας τῆς γῆς: «ἡφαιστειακὸς —, τεκτονικὸς σεισμός».

— *[Γεωλογ.]* Καλεῖται *σεισμὸς* (Tremblement de terre, Erdbeben, Earthquakc) ἡ φυσικὴ καὶ οὐχὶ τεχνητή, ἀνεξάρτητος δὲ τῆς θελήσεως καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου κίνησις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἡ ἐμφανιζομένη ἀπροσδοκήτως καὶ ἔχουσα τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἐντὸς τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς.

Ὅλως γενικῶς, ὁ σεισμὸς δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς ἡ φυσικὴ καὶ ὄχι τεχνητὴ ἐκδήλωσις δυνάμεων ἡ συντελουμένη ἐντὸς τῶν εἰς τὰ βάθη τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς μαζῶν πετρωμάτων καὶ προκαλοῦσα γένεσιν κυμάτων ἐλαστικότητος βραχείας περιόδου. Ἐκ τούτου καθίσταται πρόδηλον ὅτι δονήσεις τοῦ ἐδάφους, συχνὰ αἰσθηταί, αἱ ὁποῖαι ὅμως προέρχονται ἐξ ἐκπυρσοκροτήσεως ἢ ἐξ ἀναφλέξεως ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, ἢ ἐξ ἐγκατακρημνίσεων ὑπογείων ἐργασιῶν ἢ καὶ ἀκόμη ἐξ ἐπιφανειακῶν καταπτώσεων ὄγκων βράχων δὲν χαρακτηρίζονται ὡς σεισμοί. Ἂν ἡ πηγὴ τῆς σεισμικῆς ἐνεργείας κεῖται κάτωθεν τμημάτων τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, καλυπτομένων ὑπὸ θαλάσσης, καὶ συνεπῶς ἡ περιοχή, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ σεισμὸς γίνεται αἰσθητὸς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, περιορίζεται ἐντὸς τῆς ἐπιφανείας ὠκεανῶν ἢ θαλασσῶν, τότε ὁ σεισμὸς καλεῖται *ὑποθαλάσσιος* ἢ καὶ ἁπλῶς *θαλάσσιος*.

Οἱ σεισμοὶ ὑποπίπτουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην αἴσθησιν ὡς φαινόμενα ἐντελῶς αἰφνίδια καὶ ὀλίγων δευτερολέπτων διαρκείας. Ἐν τούτοις εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ περιστάσεις οἱ σεισμοὶ δύνανται νὰ κρατῶσιν ἐν κινήσει εὐαίσθητα αὐτογραφικὰ ὄργανα ἐπὶ μακρότερον χρονικὸν διάστημα. Ἡ εἰς τὰ βάθη τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς εὑρισκομένη θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν γεννᾶται ἡ παράγουσα τὸν σεισμὸν ἐνέργεια καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ὁ σεισμὸς

Digitized by Google

ἐξορμᾶται, ὀνομάζεται *ἑστία* τοῦ σεισμοῦ. Αὕτη δὲν εἶναι σημεῖον, ἀλλ' ἐπιφάνεια ἢ καὶ τμῆμα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς ἀγνώστων διαστάσεων. Διὰ λόγους ὅμως σκοπιμότητος, συχνὰ σημειώνομεν, πρὸς ἁπλοποίησιν καὶ τῶν ὑπολογισμῶν, ἀντὶ τῆς πεπερασμένης ἑστίας, ἓν σημεῖον, τὸ ὁποῖον καλοῦμεν *ὑπόκεντρον*. Ἡ ἑστία τοῦ σεισμοῦ δύναται νὰ εὑρίσκηται εἰς ποικίλα βάθη ἐντὸς τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Εἰς τὴν ἑστίαν ταύτην, διὰ νὰ παραχθῇ καὶ ἐξαπολυθῇ σεισμός, δίδουν ἀφορμὴν αἰφνίδιαί τινες κινήσεις, ὡς π. χ. ἡ *διάρρηξις* μιᾶς μεγάλης μάζης πετρωμάτων ἢ ἡ *τριβή*, ἡ ὁποία παράγεται ὅταν τεμάχη πετρωμάτων, οὐχὶ ἀρκετὰ στερεὰ ἑσφηνωμένα πρὸς ἄλληλα, μετακινοῦνται μετὰ ταχύτητος πρὸς νέαν θέσιν ἰσορροπίας, ἢ τέλος ἡ ὤθησις (ἢ τὸ κτύπημα), τὴν ὁποίαν δίδουν ἢ πετρώματα κατακρημνιζόμενα ἐπὶ τοῦ δαπέδου ὑπογείων κοιλωμάτων, ἢ μᾶζαι ἐκρηκτικῶς κινούμεναι ἐντὸς ηφαιστείου τινὸς ἑστίας. Ὅσῳ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ εἰς ἐνέργειαν τιθεμένη ἑστιακὴ ἐπιφάνεια καὶ ὅσῳ ἡ αἰφνιδία κίνησις συντελεῖται εὐρύτερον, ταχύτερον καὶ συχνότερον, τόσῳ σημαντικωτέρα εἶναι ἡ ἐκλυομένη σεισμικὴ ἐνέργεια.

Ἑκάστη ἐκ τῶν προαναφερθεισῶν τοπικῶν διαταράξεων ἰσορροπίας (τῶν αἰφνιδίων δηλαδὴ κινήσεων) προκαλεῖ γένεσιν κυμάτων. Ταῦτα, ἀναδυόμενα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, γίνονται ἀφορμὴ ὅπως ὅλα τὰ ἐπ' αὐτῆς εὑρισκόμενα ἀντικείμενα συμμετάσχωσι τῶν κραδάνσεων τοῦ ἐδάφους, οἱονεὶ ὡς ἀνεστραμμένα ἐκκρεμῆ. Τὰ μέρη τὰ εὑρισκόμενα ὑψηλότερον, συνεπείᾳ τῆς ἀδρανείας των, διατηροῦν ἐπί τινας στιγμὰς ἀκόμη τὴν ἠρεμίαν. Κατόπιν ὅμως τίθενται καὶ αὐτὰ μὲ αἰφνιδίαν ὤθησιν εἰς κίνησιν καὶ τὰ διάφορα μέρη κραδαίνονται ἀμοιβαίως, ὅπως περίπου ἄνισα σκέλη ἑνὸς διαπασῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δύνανται οἱ σεισμοὶ νὰ γίνουν ἀντιληπτοὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Βασικὸς ὅμως ὅρος, ἵνα οἱ σεισμοὶ ὑποπέσουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν, εἶναι ὅπως αἱ κραδάνσεις διαδέχωνται ἀλλήλας πολὺ ταχέως ἤ, ὅπως ἐν τῇ φυσικῇ λέγομεν, νὰ εἶναι *βραχείας περιόδου*.

Ἡ ἔντασις τῆς δονήσεως εἰς ἕνα τόπον ἐκδηλοῦται τόσῳ ἀσθενεστέρα, ὅσῳ ἡ ἀπόστασις τοῦ τόπου τούτου ἀπὸ τὴν ἑστίαν τοῦ σεισμοῦ εἶναι μεγαλυτέρα. Συνεπείᾳ τούτου ἡ δόνησις ἐκδηλοῦται ἰσχυροτέρα καὶ μεγίστη εἰς τὸ κατακορύφως ὑπεράνω τῆς ἑστίας εὑρισκόμενον τμῆμα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, εἰς τὴν *ἐπικεντρικὴν* δηλαδὴ *περιοχὴν* ἤ, ὅπως πάλιν διὰ λόγους σκοπιμότητος παρίσταται διὰ σημείου, εἰς τὸ *ἐπίκεντρον*. Εἰς τὸ ἐπίκεντρον ἐπίσης ἡ δόνησις γίνεται λίαν ἐνωρὶς αἰσθητή. Τὸ κατὰ 180° ἀπομεμακρυσμένον ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου σημεῖον, ὅπου φθάνουν μὲν τὰ σεισμικὰ κύματα, ἀλλ' ὑποπίπτουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν μόνον διὰ τῶν σεισμογραφικῶν ὀργάνων, καλεῖται *ἀντεπίκεντρον*. Εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου αἱ κραδάνσεις τοῦ ἐδάφους δὲν ὑποπίπτουν πλέον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν. Μέχρις ἐκεῖ λέγομεν ὅτι φθάνουν τὰ ὅρια τῆς *μακροσεισμικῆς περιοχῆς δονήσεων*. Περὶ αὐτὴν ἐκτείνεται ἡ *μικροσεισμικὴ περιοχὴ δονήσεων*, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ σεισμικαὶ δονήσεις καθίστανται ἀντιληπταὶ ὡς *τηλέσεισμοι* μέσῳ καταλλήλων εὐαισθήτων ὀργάνων, *τῶν σεισμομέτρων* ἢ *σεισμογράφων* (βλ. λ.).

Ἂν ἡ μικροσεισμικὴ ζώνη καταλαμβάνῃ τοὐλάχιστον ἓν περίπου ἡμισφαίριον τῆς γῆς, τότε ἔχομεν τοὺς καλουμένους *μεγάλους* σεισμούς. Ἂν ὅλη ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς τίθεται εἰς μικροσεισμικὴν κίνησιν, τότε ἔχομεν τοὺς *παγκοσμίους* σεισμούς. Τέλος, ἂν τὰ κύματα περιτρέχουν πλειστάκις τὴν γηΐνην σφαῖραν, ἔχομεν τοὺς *ἐπιστρέφοντας* σεισμούς. Οἱ *μέσοι* σεισμοὶ ἔχουν μικροσεισμικὴν περιοχὴν ὑπερβαίνουσαν τὸ $^1/_4$ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας, ἐνῷ τῶν *μικρῶν* καὶ τῶν *τοπικῶν* σεισμῶν ἡ ἔκτασις τῆς μικροσεισμικῆς περιοχῆς δὲν ὑπερβαίνει τὸ $^1/_4$ τῆς γηΐνης ἐπιφανείας. Ὑπὸ τῶν σεισμογραφικῶν ὀργάνων σημειοῦνται καὶ δονήσεις τοῦ ἐδάφους, τῶν ὁποίων ἡ αἰτία εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς γῆς ἢ ὑπεράνω αὐτῆς. Αἱ τοιαῦται δονήσεις καλοῦνται *ἐδαφικὴ ταραχή*. Ὅταν αἱ προκαλοῦσαι αὐτὴν δυνάμεις εἶναι ὁ ἄνεμος, ἡ κυματαγωγὴ ἐπὶ ἀποκρήμνων ἀκτῶν κτλ., τότε διακρίνεται ὡς *μικροσεισμικὴ ταραχή*, ἐνῷ ἂν αὕτη προκαλῆται ὑπὸ τῶν μέσων τῶν ἀνθρωπίνων συγκοινωνιῶν ἢ ὑπὸ τῆς λειτουργίας μηχανῶν καλεῖται *μηχανικὴ ταραχή*.

Σεισμοὶ μὲ εὐρεῖαν σεισθεῖσαν περιοχὴν ἔχουν ἑστίαν βαθέως εὑρισκομένην. Εἰς τὴν μακροσεισμικὴν περιοχὴν δονήσεων, ἂν ἑνώσωμεν διὰ γραμμῶν ὅλους τοὺς τόπους, ὅπου ὁ σεισμὸς μετέδωσε τὴν αὐτὴν ἔντασιν, ἀποκτῶμεν τὰς *ἰσοσείστους* καμπύλας. Αὗται περικλείουν τὴν *πλειστόσειστον* ζώνην, τὴν ἰσχυρότατα δηλαδὴ σεισθεῖσαν περιοχήν, ἥτις συχνά, οὐχὶ ὅμως πάντοτε, συμπίπτει μὲ τὴν κεντρικὴν περιοχήν. Ἡ πλειστόσειστος ζώνη παρουσιάζει καὶ τὰς μεγίστας καταστροφάς. *Ἀκτὶς ὠθήσεως* (Stosstrahl) εἶναι ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ σεισμικὴ ἐνέργεια διὰ νὰ φθάσῃ ἀπὸ τῆς ἑστίας μέχρις ἑνὸς οἱουδήποτε τόπου. Ἡ ἀκτὶς ὠθήσεως διήκει καθέτως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν κυμάτων. Μὲ μίαν ἐπιφάνειαν, π. χ. μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἡ ἀκτὶς ὠθήσεως σχηματίζει τὴν *γωνίαν ἀναδύσεως*. Περιοχαί, αἵτινες προσβάλλονται συχνότερον ὑπὸ σεισμῶν, καλοῦνται *μόνιμοι σεισμικαὶ περιοχαί*. Ὁ Sieberg τέλος τονίζει ὅτι αἱ σχέσεις ἀφ' ἑνὸς μεταξὺ τῆς *ἐκτάσεως* τῆς σεισθείσης περιοχῆς καὶ τῆς *ἐντάσεως* (βλ. κατωτ.) τοῦ σεισμοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου πάλιν μεταξὺ τῆς *ἐκτάσεως* καὶ τῆς *ἑστίας* δίδουν εἰς ἕκαστον σεισμὸν ὡρισμένον τινὰ χαρακτῆρα. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἰδίων ἐρευνῶν ὁ Sieberg δίδει τὸν ἀκόλουθον πίνακα τῶν τάξεων χαρακτηρισμοῦ τῶν σεισμῶν:

ἐπιφάνειαι τῶν κυμάτων, αἱ περιβάλλουσαι τὸ ὑπόκεντρον, δὲν ἀποτελοῦν συγκεντρωτικὰς σφαίρας, ἀλλὰ λαμβάνουν μορφήν, ἡ ὁποία γίνεται βαθμηδὸν πάντοτε ἐκκεντρικωτέρα.

Τὰ εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ σεισμοῦ παραγόμενα κύματα εἶναι κύματα *ἐλαστικότητος* καὶ οὐχὶ βαρύτητος, ὅπως δηλαδὴ εἶναι τὰ κύματα μιᾶς κινουμένης ὑδατίνης ἐπιφανείας, εἶναι δέ, ὅπως εἰς κάθε ἐλαστικὸν σῶμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου γίνεται μία δόνησις, δύο εἰδῶν: α) Κύματα ἀραιώσεως καὶ συμπυκνώσεως, ἀντιδρῶντα εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ ὄγκου. Εἰς ταῦτα ἡ διεύθυνσις τῆς κραδάνσεως τῶν

Τάξις	Μῆκος ἐκτάσεως εἰς χιλιόμετρα: Τῆς μικροσεισμικῆς περιοχῆς	Μῆκος ἐκτάσεως εἰς χιλιόμετρα: Τῆς μακροσεισμικῆς περιοχῆς	Ἔντασις τοῦ σεισμοῦ εἰς τὸ ἐπίκεντρον	Ἑστία: Βάθος	Ἑστία: Ἐνέργεια
1. Σεισμοὶ παγκόσμιοι καὶ ἐπιστρέφοντες	18,000—20,000	1,000—2,000	X—XII	Ἐκ πολὺ μεγάλου βάθους μέχρι σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας .	ἰσχυρά
2. Μεγάλοι σεισμοὶ	10,000—17,000	ὑπὲρ τὰ 500	VIII—XII	Πολὺ βαθέως	»
3. Μέσοι »	5,000— 9,000	300—1,000	VII—X	Ἐκ σημαντικοῦ βάθους μέχρις ἐγγὺς τῆς γηΐνης ἐπιφανείας	ἀσθενής
4. Μικροὶ »	2,000— 4,000	κάτω τῶν 600	VI—VIII	Βαθέως..............	»
5. » »	500— 4,000	» » 400	VII—X	Ἀβαθής...........	ἰσχυρά
6. Τοπικοὶ »	κάτω τῶν 500	» » 200	κάτω τοῦ VI	Ἀβαθὴς ἢ ἀμέσως ὑπὸ τὴν γηΐνην ἐπιφάνειαν	ἀσθενής

Βάθη τῶν σεισμικῶν ἑστιῶν. Τὰ βάθη, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται αἱ ἑστίαι τῶν σεισμῶν, δὲν κατωρθώθη νὰ προσδιορισθῶσιν ἀκριβῶς. Ἐξ ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων συζητήσεων καὶ ἐρευνῶν, ἁπλῶς δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὡς ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι τὰ πραγματικὰ βάθη δὲν πρέπει πιθανῶς νὰ φθάνουν τὰ 100—200 χιλιόμετρα. Παράδειγμα τοῦ ἀδυνάτου τοῦ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τοῦ βάθους τῆς σεισμικῆς ἑστίας εἶναι ὁ μέγας σεισμὸς τῆς Νοτίου Γερμανίας τῆς 16 Νοεμβρίου 1911. Ὁ Galitzin ὑπελόγισε δι' αὐτὸν βάθος 9,5 χιλιομέτρων μὲ προσέγγισιν ±3,8 χιλιομέτρων. Ὁ Αὔγουστος ὅμως Schmidt εὗρε διὰ τὸν αὐτὸν σεισμὸν τιμὰς μέχρις 150 χιλιομέτρων, ἐνῷ ὁ Gutenberg ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα δὲν εἶναι τόσον ἀκριβῆ ὅσον ἔπρεπεν, ἵνα γίνῃ ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ βάθους τῆς σεισμικῆς ἑστίας καὶ ὅτι δύναται ἐπίσης νὰ ἐξαχθῇ ἐξ αὐτῶν βάθος ἑστίας 15 χιλιομέτρων, ἔτι δὲ καὶ 45 χιλιομέτρων. Ἐν τούτοις φαίνεται δικαιολογημένη ἡ γνώμη ὅτι τὰ βάθη τῶν ἑστιῶν σημαντικῶν σεισμῶν γενικῶς δὲν ὑπερβαίνουν δεκάδας τινὰς χι-

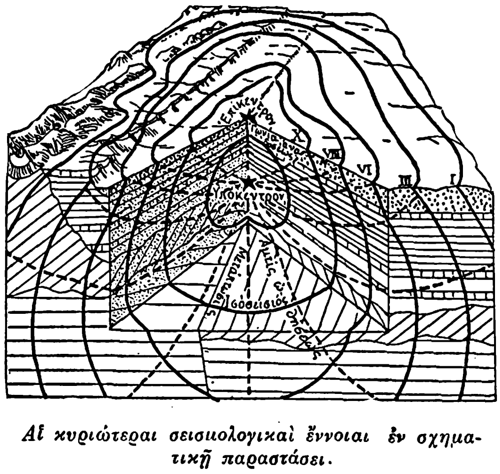

Αἱ κυριώτεραι σεισμολογικαὶ ἔννοιαι ἐν σχηματικῇ παραστάσει.
[Ἐκ τῆς γεωλογίας τοῦ W. Salomon. Τόμ. Αος. Κεφάλαιον «Σεισμοὶ» ὑπὸ A. Sieberg.]

λιομέτρων. Διότι ἡ γνώμη αὕτη προσαρμόζεται καλῶς πρὸς τὴν ἰσχύουσαν θεωρίαν ὅτι τὸ βάθος τῆς ὀνομαζομένης *ἐξισωτικῆς ἐπιφανείας*, κάτω τῆς ὁποίας δηλαδή, κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἰσοστασίας, δὲν ὑπάρχουν συνθῆκαι τοιαῦται, ὥστε νὰ παράγωνται φαινόμενα αἰφνιδίων κινήσεων προκαλουσῶν σεισμούς, εἶναι κατὰ μέσον ὅρον 120 χιλιόμετρα.

Τὰ σεισμικὰ κύματα καὶ ἡ ἐξάπλωσίς των. Ἑκάστη ἐκ τῶν προαναφερθεισῶν τοπικῶν διαταράξεων ἰσορροπίας (τῶν αἰφνιδίων δηλαδὴ κινήσεων) προκαλεῖ εἰς τὴν ἑστίαν ἐκδήλωσιν κινητικῆς ἐνεργείας, γένεσιν δηλαδὴ *κυμάτων*. Ταῦτα μεταδίδονται ἐκ τῆς ἑστίας τάχιστα πρὸς ὅλας τὰς πέριξ διευθύνσεις κατὰ σειράς, ὅπως τὰ κύματα τοῦ ἤχου. Ἡ μετάδοσις αὕτη ἐξακολουθεῖ μέχρις ὅτου ἡ ἐνέργεια μεταβληθῇ εἰς ἄλλην μορφὴν ἐνεργείας, π. χ. εἰς θερμότητα. Μέχρι πρό τινος ἐνομίζετο ὅτι τὰ κύματα μεταδίδονται κατὰ συγκεντρωτικὰς σφαιροειδεῖς ἐπιφανείας καὶ συνεπῶς ὅτι καὶ αἱ ἀκτῖνες ὠθήσεως εἶναι εὐθεῖαι γραμμαί, τοὐλάχιστον ἐφ' ὅσον αὗται διήκουσι δι' ὁμοιομόρφου πετρώματος. Βραδύτερον κατεδείχθη ὅτι καὶ ἂν ἡ σύστασις τῶν πετρωμάτων παραμείνῃ ἀναλλοίωτος, πάλιν ἕνεκα τῆς πρὸς τὸ βάθος αὐξανομένης πιέσεως ἡ πυκνότης καὶ ἡ ἐλαστικότης τῶν πετρωμάτων αὐξάνονται πρὸς τὰ βάθη καὶ συνεπῶς αἱ ἀκτῖνες ὠθήσεως ἐκτρέπονται τῆς εὐθείας καὶ λαμβάνουν κεκαμμένην, πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς κολπουμένην, μορφήν. Αἱ δὲ ἀλληλοδιαδεχόμεναι μεμονωμένων τεμαχίων συμπίπτει μὲ τὴν διεύθυνσιν τῆς περαιτέρω διαδόσεως τῶν κυμάτων καὶ ὡς ἐκ τούτου ταῦτα καλοῦνται *κύματα ἐπιμήκη* καὶ β) Κύματα ἀντιδράσεως εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς μορφῆς —εἰς τὰς διατμητικὰς τάσεις τοῦ σώματος—εἰς τὰ ὁποῖα τὰ μεμονωμένα τεμαχίδια κραδαίνονται κατὰ διεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς περαιτέρω διαδόσεως τῶν κυμάτων. Τὰ κύματα ταῦτα καλοῦνται *ἐγκάρσια*. Τὰ δύο εἴδη ταῦτα τῶν κυμάτων μεταδίδονται περαιτέρω ἀπὸ τοῦ κοινοῦ σημείου ἐξορμήσεώς των ἐντελῶς ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων, καθόσον ἔχουν διαφορετικὴν ταχύτητα. Τὰ ἐπιμήκη εἶναι τὰ ταχύτερα. Ἡ ταχύτης των κατὰ μῆκος τῶν ἐπιφανειακῶν στρωμάτων τῆς γῆς εἶναι περίπου κατὰ μέσον ὅρον 13 χιλιόμετρα εἰς ἓν δευτερόλεπτον. Ὡς ἐκ τούτου ἐμφανίζονται *πρῶτα* εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐκδηλοῦνται ὡς *πρῶτα πρόδρομα* κύματα (undae primae, ἤ, ὅπως εἰς τὰ σεισμογραφήματα διακρίνονται καὶ σημειοῦνται, *P—κύματα*). Μετ' αὐτὰ παρουσιάζονται τὰ βραδύτερα ἐγκάρσια κύματα, τὰ λεγόμενα *δεύτερα πρόδρομα* κύματα (undae secundae ἢ *S—κύματα*). Τούτων ἡ μέση ταχύτης ὑπολογίζεται περίπου εἰς 7 $^1/_2$ χιλιόμετρα εἰς 1'.

Ὅταν τέλος τὰ δύο αὐτὰ εἴδη κυμάτων φθάσουν μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, γίνεται διὰ τοῦ συνδυασμοῦ των τρίτον εἶδος κυμάτων, τὰ ὁποῖα μεταδίδονται περαιτέρω κατὰ μῆκος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον, ὅπως τὰ κύματα τῆς ἐπιφανείας ὕδατος, ὅταν ἐντὸς αὐτοῦ ριφθῇ λίθος. Τὰ κύματα ταῦτα ὀνομάζονται ἐπίσης ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὰ λόρδου Rayleigh *κύματα τοῦ Rayleigh* ἢ *ἐπιφανειακὰ* ἢ καὶ *μακρὰ κύματα* (undae longae ἢ *L-κύματα*), ἐπειδὴ ἔχουν σχετικῶς μεγάλην περίοδον κραδάνσεως. Τὸ εὖρος τῶν κυμάτων αὐτῶν ἐλαττοῦται πρὸς τὸ βάθος. Τὰ κύματα αὐτὰ ἐξορμῶνται ἐκ τοῦ ἐπικέντρου καὶ εἶναι κύματα γιγαντιαῖα, τῶν ὁποίων τὸ μῆκος δύναται κατὰ πολὺ νὰ ὑπερβῇ τὰ 100 χλμ., ἂν καὶ τὸ εὖρός των ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φθάνει κλάσματα μόνον τοῦ χιλιοστομέτρου καὶ μόνον εἰς τοὺς μεγάλους καὶ εἰς τοὺς παγκοσμίους σεισμοὺς φθάνει δέκατά τινα τοῦ μέτρου. Ἡ ταχύτης μεταδόσεώς των εἶναι συνήθως μικροτέρα τῆς ταχύτητος τῶν ἐγκαρσίων κυμάτων, κυμαινομένη μεταξὺ 3 $^1/_2$—4 χλμ. εἰς 1'. Ἡ τιμὴ ὅμως αὕτη εἶναι πολὺ μεγάλη, ἂν τὰ ἐπιφανειακὰ στρώματα εἶναι ἄμμοι, πηλοὶ ἢ ἄλλα μαλακὰ πετρώματα. Ἕνεκα τούτου παραδεχόμεθα τὴν τιμὴν ταύτην, ὅταν ἡ μετάδοσις τῶν τοιούτων εἴδους κυμάτων γίνεται κατὰ μῆκος σκληρῶν καὶ στιφρῶν πλουτωνείων, ἀρχαϊκῶν ἢ παλαιοζωϊκῶν ὄγκων πετρωμάτων μεγαλυτέρου βάθους. Ὅλα τὰ ἄλλα μαλακὰ πετρώματα, τὰ ὁποῖα ἐπίκεινται αὐτῶν, συγκραδαίνονται ἁπλῶς παθητικῶς. Εἰς τὴν ἀνθρωπίνην αἴσθησιν καὶ ἀντίληψιν ὑποπίπτουν τὰ μὲν δύο πρῶτα εἴδη τῶν κυμάτων (ἐπιμήκη καὶ ἐγκάρσια) ὡς ὤσεις προερχόμεναι ἐκ τοῦ βάθους, τὰ δ' ἐπιφανειακὰ κύματα ὡς πλευρικαὶ κινήσεις κυματοειδεῖς.

Τὰ ἐπιφανειακὰ κύματα, ὅσῳ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου, τόσῳ χάνουν εἰς ἔντασιν ἐνεργείας. Τοῦτο ὅμως γίνεται μέχρις ἑνὸς μεγίστου κύκλου τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος ἐπέχει θέσιν ἰσημερινοῦ σχετικῶς πρὸς τὸ ἐπίκεντρον ὡς πόλον θεωρούμενον. Πέραν τοῦ μεγίστου τούτου κύκλου τὰ ἐπιφανειακὰ κύματα καθίστανται ἐνεργητικώτερα, ἐπειδὴ βαίνουν πρὸς τὸ ἀντεπίκεντρον, καὶ συνεπῶς τὸ ποσὸν τῆς ἐνεργείας των συνωθεῖται εἰς διαρκῶς μικροτέραν ἐπιφάνειαν. Εἰς τὸ ἀντεπίκεντρον ἔχει μετρηθῇ ὅτι ἡ ἐνέργειά των εἶναι περίπου—συνεπείᾳ τῆς καθ' ὁδὸν γενομένης ἀπορροφήσεως ἐνεργείας—τὸ 1/250ὸν τῆς ἀρχικῆς. Ἀπὸ τοῦ ἀντεπικέντρου ἐξορμοῦν κατόπιν πάλιν νέα ἐπιφανειακὰ κύματα, τὰ ὁποῖα ἐπιστρέφουν πρὸς τὸ πρῶτον ὁρμητήριον, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον

Digitized by Google

ἐπιτελεῖται ἀλλεπάλληλος παλινδρομικὴ διάδοσ ς κυμάτων, σημειουμένων εἰς τὰ σεισμογραφήματα διὰ τῶν σημείων W_2 ἢ K_2, W_3 ἢ K_3 κτλ., μέχρις ὅτου ὅλη ἡ ἐνέργεια καταναλωθῇ.

Ἐξ ὅλων τούτων συνάγεται ὅτι αἱ κινήσεις τῶν σεισμικῶν κυμάτων ἐν τῇ πραγματικότητι καταλήγουν νὰ ἐμφανίζωνται πολὺ περιπεπλεγμέναι. Ἡ περιπλοκὴ αὕτη καθίσταται ἀκόμη μεγαλυτέρα, διότι γίνονται καὶ μεμονωμέναι κραδάνσεις ὁλοκλήρων τεμαχῶν πετρωμάτων, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦνται ὑπὸ τῶν κυρίων σεισμικῶν κυμάτων. Αὗται δ' αἱ μεμονωμέ αι κραδάνσεις, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι γεωλογικαὶ συνθῆκαι, ἐπηρεάζουν τὴν κανονικὴν ἐμφάνισιν τῶν κυρίων σεισμικῶν κυμάτων. Εἶναι δυνατὸν π.χ. τεμάχη πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν μὲν εἰς κίνησιν ὑπὸ τῶν κυρίων σεισμικῶν κυμάτων, κραδαίνονται ὅμως μὲ ἰδίαν περίοδον, διάφορον τῆς ἀρχικῆς περιόδου τῶν κυμάτων τοῦ σεισμοῦ, νὰ ἀπορροφῶσι μέρος τῆς ἐνεργείας τῶν κυρίων σεισμικῶν κυμάτων καὶ νὰ ἀκτινοβολῶσιν αὐτὴν πάλιν βαθμηδὸν μὲ τὴν ἰδικήν των περίοδον κυμάνσεως. Συχνὰ συμβαίνουν ἐπίσης πολλαὶ ἀντανακλάσεις τῶν κυμάτων, τὰ ὁποῖα ἔφθασαν μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Γενικῶς οὕτω πως εἰς τὰς ἐπιφανείας ἀσταθείας, ὡς ἡ γηΐνη ἐπιφάνεια, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὁρικὴ ἐπιφάνεια μεταξὺ ὑδροσφαίρας καὶ ἀτμοσφαίρας, ὡς καὶ μεταξὺ ὑδροσφαίρας καὶ λιθοσφαίρας, παράγονται ἐξορμητήρια νέων συστημάτων κυμάτων, τὰ ὁποῖα συμβάλλονται μὲ τὰ ἀρχικὰ κατὰ πολυποίκιλον τρόπον. Τοιοῦτον φαινόμενον εἶναι σύνηθες, καθαρὰ καὶ συχνὰ παρουσιαζόμενον εἰς τὰ σεισμογραφήματα.

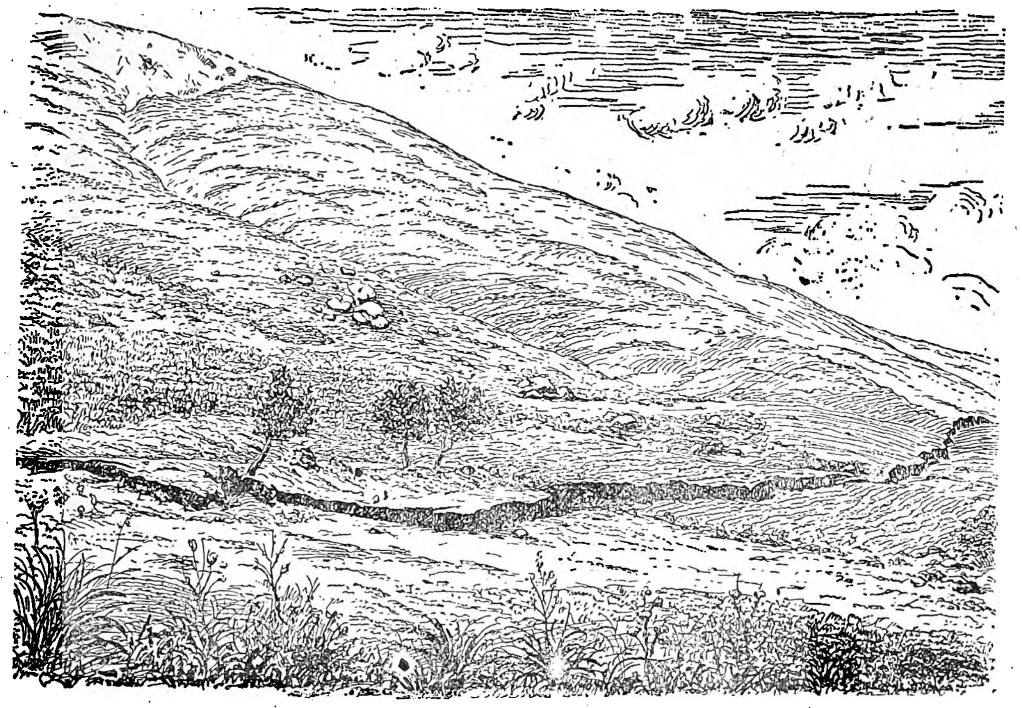

Τὸ μέγα ῥῆγμα, τὸ γεννηθὲν κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς Λοκρίδος 1894.

[Κατὰ φωτογραφίαν τοῦ Καθ. Δρος Θ. Γ. Σκούφου.]

Ἡ *ταχύτης διαδόσεως* τῶν ἐπιφανειακῶν κυμάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συστάσεως καὶ τῆς γεωτεκτονικῆς κατασκευῆς τοῦ ὑπεδάφους. Οὕτως ἡ περαιτέρω διάδοσις τῶν σεισμικῶν κυμάτων γίνεται ταχύτερον εἰς στερεὰ πετρώματα ἢ εἰς τὰ κορήματα καὶ προσχώματα, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν στρωμάτων ἢ καθέτως πρὸς αὐτήν. Λόγῳ τῆς ἐναλλασσομένης συστάσεως τοῦ ὑπεδάφους μεταβάλλεται ποικιλοτρόπως καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς μεταδόσεως τῶν σεισμικῶν κυμάτων, διότι εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἰσχύει καὶ διὰ τὰ σεισμικὰ κύματα ὁ κανὼν τοῦ Fermat, καθ' ὃν ταῦτα ἀκολουθοῦν ἐκείνην τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ ταχύτατα εἰς τὸ τέρμα.

Ἀριθμὸς καὶ διάρκεια τῶν σεισμικῶν δονήσεων. Ἐπισεισμοί. Σμηνοσεισμοί. Εἰς πολλὰς περιστάσεις ὁ σεισμὸς συνίσταται ἐκ μιᾶς μοναδικῆς δονήσεως πολὺ βραχείας διαρκείας. Ἡ διάρκεια αὕτη φθάνει τὸ πολὺ ὀλίγα δευτερόλεπτα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ κλάσματα τοῦ δευτερολέπτου· εἰς τοὺς ἐν ἀγωνίᾳ ὅμως εὑρισκομένους ἀνθρώπους φαίνεται ὡς σημαντικῶς μεγαλυτέρα. Ἐνίοτε, ἰδίᾳ εἰς σφοδροὺς σεισμούς, ὁλόκληρος σειρὰ μεμονωμένων δονήσεων ἐπακολουθεῖ ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος. Πολλάκις τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ σεισμοῦ ἀποτελοῦσιν ἀσθενεῖς τρομώδεις κινήσεις, ἐπακολουθεῖ ἡ κυρία δόνησις καὶ τὸ τέλος ἀποτελοῦν κυματοειδεῖς κινήσεις, βαθμηδὸν καθιστάμεναι ἀσθενέστεραι. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ σεισμικὴ διαταραχὴ ἀρχίζει μὲ ἰσχυροτάτην ὤθησιν καὶ ἀποσβέννυται μὲ ἐλαφρῶς τρομώδεις κινήσεις, ὁμοίας πρὸς κινήσεις αἰώρας.

Κατόπιν ἑνὸς πραγματικῶς ἰσχυροῦ σεισμοῦ ἐπακολουθοῦν, κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς καὶ κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας, οἱ *ἐπισεισμοὶ* (ἢ ἄλλως *μετασεισμοί*). Ὁ ἀριθμός των εἶναι γενικῶς τόσῳ μεγαλύτερος, ὅσῳ ἡ κυρία δόνησις ἦτο ἰσχυροτέρα. Τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον αὐτοὶ διαρκοῦσι, δύναται νὰ εἶναι ἑβδομάδες, μῆνες ἢ καὶ ἔτη. Οὕτω π. χ. κατὰ τὸ 1871 ἤρχισε σειομένη ἡ Φωκὶς καὶ ἡ ἐπισεισμικὴ περίοδος διήρκεσε 3 ½ ἔτη, αἱ δὲ κατ' αὐτὴν δονήσεις ἀνῆλθον εἰς 70.000 περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων 300 περίπου ἦσαν ἰσχυραί. Ἐπειδὴ ἡ γένεσις τῶν ἐπισεισμῶν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ διάφορα μετακινηθέντα τεμάχη πετρωμάτων, βαθμηδὸν μόνον καὶ κατ' ὀλίγον ἐπανευρίσκουσι τὴν νέαν κατάστασιν τῆς ἰσορροπίας των, διὰ τοῦτο ἡ συχνότης τῶν ἐπισεισμῶν ἐλαττοῦται βαθμηδόν, ὅσῳ παρέρχεται ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς κυρίας δονήσεως. Ἡ περιοχή, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἐπισεισμοὶ γίνονται αἰσθητοί, δὲν συμπίπτει τελείως πάντοτε μὲ τὴν ἐπικεντρικὴν περιοχὴν τῆς κυρίας δονήσεως, διότι τὰ ἐπίκεντρα τῶν μετασεισμῶν συνηθίζουν νὰ μετατίθενται ἐντὸς τῆς κυρίως σεισθείσης περιοχῆς.

Οἱ ἐπισεισμοὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μὲ τοὺς *σμηνοσεισμούς*, οἱ ὁποῖοι διαρκοῦσιν ὁμοίως ἐπὶ ἡμέρας, ἑβδομάδας ἢ μῆνας. Οἱ σμηνοσεισμοὶ εἶναι σειραὶ σεισμῶν, ἐμφανιζόμεναι τμηματικῶς καὶ διακεκομμένως καὶ ἀπαρτιζόμεναι ἀπὸ πολλοὺς σεισμοὺς (συχνὰ ἑκατοντάδας ἢ χιλιάδας τοιούτων), χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ μεταξὺ αὐτῶν διάκρισις ἑνὸς κυρίου σεισμοῦ. Οἱ σμηνοσεισμοὶ γίνονται, ὅταν ὁλόκληρον σύστημα τεμαχῶν πετρωμάτων διεταράχθη ἀπὸ τὴν ἰσορροπίαν του καὶ τούτου ἕνεκα τὰ διάφορα τεμάχη διαταράσσουν τὸ ἓν τὸ ἄλλο ἐν τῇ προσπαθείᾳ των νὰ ἐπανεύρωσι τὴν νέαν θέσιν τῆς ἰσορροπίας των.

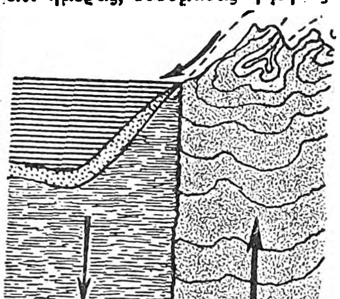

Ἰσοστατικαὶ ἐξισωτικαὶ κινήσεις διὰ μεταφορᾶς μαζῶν ἀπὸ ἓν τέμαχος εἰς γειτονικόν.

[Ἐκ τοῦ κεφαλαίου «Σεισμοί» τοῦ A. Sieberg.]

Μορφαὶ ἐμφανίσεως, ἐνέργειαι τῶν σεισμῶν, ἠχητικὰ καὶ φωτεινὰ φαινόμενα. Τὸ εἶδος τῆς κινήσεως τοῦ ἐδάφους εἰς τοὺς σεισμοὺς γίνεται ἀντιληπτὸν διαφοροτρόπως, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ἀμέσως ὑπεράνω τοῦ ὑποκέντρου, δηλαδὴ ἐγγὺς τοῦ ἐπικέντρου, ἐπικρατεῖ ἡ κατακόρυφος συνιστῶσα τῆς κινήσεως. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἡ δόνησις γίνεται ἀντιληπτὴ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην αἴσθησιν ὡς ὤθησις ἐνεργοῦσα ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Ἐφ' ὅσον ἡ ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου ἀπόστασις αὐξάνει, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξασθενεῖ ἡ κατὰ τὴν κατακόρυφον ἐνέργεια, ἕως ὅτου τελικῶς ἡ δόνησις γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς κυματοειδὴς κίνησις κατὰ σαφῆ ὁριζόντιον διεύθυνσιν.

Αἱ ἐνέργειαι τῶν σεισμῶν εἰς τὰς ἐλαφροτέρας περιπτώσεις ἐκδηλοῦνται μόνον εἰς τὰς κινήσεις καὶ κραδασμοὺς οἰκιακῶν σκευῶν καὶ ἄλλων μικρῶν ἀντικειμένων. Ἰσχυρότεροι ὅμως σεισμοὶ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα βλάβας τῶν οἰκοδομημάτων ὡς καὶ ἀλλοιώσεις τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους. Γενικῶς δύναται νὰ παρατηρηθῇ ὅτι οἱ σεισμοὶ γίνονται ἐντονώτερον ἀντιληπτοὶ εἰς τὰ ἐπιφανειακὰ στρώματα ἢ εἰς τὸ βάθος (ὡς π. χ. ἐντὸς στοῶν μεταλλείων). Ἐννοεῖται ὅτι καὶ τὸ ἀντίθετον ἔχει παρατηρηθῇ.

Μεγίστην σπουδαιότητα ἔχουν διὰ τοὺς ἀνθρώπους αἱ βλάβαι τῶν οἰκοδομημάτων, διότι, ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν ζημιῶν, τῶν προερχομένων ἐκ τῶν καταρρεουσῶν οἰκιῶν καὶ τῶν καταστρεφομένων ἐπίπλων, συμβαίνουν ἐνίοτε ἀποκλειστικῶς διὰ τῆς καταρρεύσεως τῶν οἰκιῶν θάνατοι καὶ τραυματισμοὶ ἀνθρώπων. Οὕτω π. χ. ὁ καταστρεπτικὸς σεισμὸς τῆς Μεσσήνης τοῦ 1908 ἔσχεν 100 χιλιάδας θυμάτων, ὁ τοῦ Τόκιο τοῦ 1923 99.331 νεκροὺς καὶ 103.733 τραυματίας, ἐνῷ ὁ τῆς Κορίνθου τοῦ 1928 μόνον 20 νεκροὺς καὶ ὁ τῆς Χαλκιδικῆς τοῦ 1932 140 νεκροὺς καὶ 365 τραυματίας.

Εἰς τὰς ταχέως παρερχομένας ἀλλοιώσεις τοῦ ἐδάφους, αἱ ὁποῖαι προσβάλλουν τὸ ἐπιφανειακὸν στρῶμα, ἀνήκουν σχισμαί, ρωγμαὶ κλπ., διήκουσαι κατὰ ποικιλωτάτας διευθύνσεις, πολλαχοῦ ἀλληλοτεμνόμεναι καὶ κατατεμαχίζουσαι τὴν περιοχὴν εἰς τεμάχη. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ρωγμαὶ αὗται κλείουν μετ' οὐ πολὺ πάλιν μόναι των. Ἂν αἱ ρωγμαὶ διήκωσι βαθύτερον, μέχρι τοῦ ὁρίζοντος τοῦ ἐδαφικοῦ ὕδατος, τότε ἐπηρεάζονται αἱ πηγαὶ καὶ αἱ μικρότεραι ροαὶ ὑδάτων. Συχνὰ ἐμφανιζόμενον φαινόμενον εἶναι ὁ σχηματισμὸς χοανοειδῶν στρογγύλων ὀπῶν. Ἂν ἐξ αὐτῶν ἢ ἐκ τῶν ρωγμῶν ἀνεξέλθωσιν εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους σεισμοὺς ἰλυοῦχοι ἢ ἀμμοῦχοι μᾶζαι, τότε αὗται σχηματίζουν καλυμματόμορφα ἐκχύματα ἢ κώνους, φέροντας εἰς τὴν κορυφήν των μικροὺς κρατῆρας. Κατὰ τὰς βαθύτερον διηκούσας ἀλλοιώσεις τῆς γηΐνης ἐπιφανείας γεννῶνται ῥήγματα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ καταστῶσι πραγματικαὶ *μεταπτώσεις* μετὰ κατακορύφων ἢ καὶ ὁριζοντίων μετατοπίσεων. Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ρωγμαὶ παρετηρήθησαν μέχρι τοῦδε μόνον ἐπὶ νήσων (Ἰαπωνία) ἢ εἰς παρακτίους περιοχὰς (Ἀλάσκα, Καλιφορνία). Κατὰ τὸν σεισμὸν π. χ. τῆς Λοκρίδος τοῦ 1894 ἐγεννήθη πλῆθος ρωγμῶν καὶ τὸ μέγα Λοκρικὸν ῥῆγμα, μήκους 60 χιλιομ. καὶ μὲ μεταπτώσεις τοπικάς, παρουσιαζούσας ὕψη ἁλμάτων 1,5—2,0 μ. Κατὰ τὸν σεισμὸν ἐπίσης τοῦ Μιντόρι τῆς Ἰαπωνίας τὸ ἔδαφος ἐρράγη εἰς μῆκος 112 χιλιομ. καὶ παρουσίασε μετάπτωσιν μέχρις 6 μ. ὕψους.

Κινήσεις μαζῶν γαιῶν, ὡς π. χ. κατολισθήσεις γαιῶν, συνιζήσεις ἐδαφῶν, παρουσιάζονται κατὰ σεισμοὺς ἰδιαιτέρους ὅταν τὸ ἔδαφος συνίσταται ἀπὸ ἔκλυτα χαλαρὰ ἢ δι' ὕδατος ἐμποτισμένα ὑλικά. Ἐνίοτε συμβαίνουν καὶ κατακρημνίσεις βράχων. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἐπίσης αἱ ὑπὸ τῶν σεισμῶν προκαλούμεναι κινήσεις μαζῶν ὑδάτων. Εἰς λίμνας καὶ ποταμοὺς τὸ ὕδωρ των κυματοῦται, κύματα φέρονται καὶ ἐκσπῶσιν εἰς τὰς ὄχθας, ὡς ἐὰν διήρχετο ἀτμόπλοιον. Εἰδικῶς εἰς τοὺς θαλασσίους σεισμοὺς ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος —καὶ κατὰ τοὺς ἰσχυροὺς ἀκόμη σεισμούς—συχνὰ δὲν παρουσιάζει ταραχήν τινα. Μόνον οἱ διαμένοντες ἐντὸς πλοίων, εὑρισκομένων ἐν τῇ σειομένῃ περιοχῇ, δοκιμάζουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ πλοῖον προσέκρουσεν ἐπὶ ὑφάλου ἢ ναυαγίου. Εἰς σπανιωτέρας περιπτώσεις κυματοῦται καὶ παφλάζει τὸ ὕδωρ ἐπὶ μικρᾶς ἐκτάσεως, ἢ ἐξακοντίζονται πρὸς τὰ ἄνω στῆλαι ὕδατος ἢ γίνονται ὑψηλὰ κύματα. Εἰς μίαν μοναδικὴν περίπτωσιν κατέστη δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ τελείως ἥσυχος λίμνη ἐπί τινα δευτερόλεπτα ἀνεθολώθη καθ' ὅλην της τὴν μᾶζαν καὶ κατόπιν πάλιν ἐπανέλαβε τὴν ἤρεμον μορφὴν αὐτῆς. Μεγαλοπρεπέστατα καὶ καταστρεπτικώτατα εἶναι τὰ *σεισμικὰ κύματα πλημμυρίδος*, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς παρακτίους σεισμοὺς καὶ τὰ ὁποῖα προκαλοῦσι σοβαρὰς καταστροφάς, ὅπως π. χ. κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς Λισσαβῶνος, ὅτε κῦμα τοιοῦτον ἐπέδραμεν ἐπὶ τὴν ξηρὰν καὶ ἐθανάτωσε πολλὰς χιλιάδας ἀνθρώπων.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῶν σεισμῶν δυστυχημάτων καὶ προφύλαξιν ἀπ' αὐτῶν ἐνδείκνυται ἡ ὅσῳ τὸ δυνατὸν ἀποφυγὴ κατασκευῆς οἰκιῶν εἰς τόπους, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν σεισμοπλήκτους ζώνας. Ἐπιβάλλεται ἐπίσης ἡ θεμελίωσις τῶν οἰκιῶν εἰς ἐδάφη στερεά, συμπαγῆ, ὄχι ψαθυρὰ καὶ ἡ καλὴ δομὴ αὐτῶν μὲ ὅσῳ τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν ὁμοιογένειαν τῶν διαφόρων τμημάτων των. Ἐνδείκνυται κατὰ τὴν δομὴν τῶν οἰκιῶν ἡ χρῆσις λίθων γωνιωδῶν καὶ γωνιολίθων (ἀγκωναρίων) ἢ πλίνθων ἐν διασταυρώσει, ἡ χρῆσις κονιάματος ἰσχυροῦ, ἡ καλὴ σύνδεσις τῶν τοίχων πρὸς ἀλλήλους καὶ τῆς στέγης ἐπ' αὐτῶν. Ἰδεώδεις ἀντισεισμικαὶ οἰκοδομαὶ εἶναι αἱ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος κατασκευαζόμεναι εἰς διαφόρους τύπους καὶ σύμφωνα μὲ εἰδικοὺς κανονισμοὺς (βλ. κατ. *[Δομ.]*).

Digitized by Google

Ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχραιμίας ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ζητούντων νὰ ἐξέλθωσι τῶν οἰκιῶν των καὶ νὰ εὕρωσι προφύλαξιν εἰς ἀναπεπταμένα μέρη, πολλάκις ἐγένετο ἡ μοναδικὴ αἰτία δυστυχημάτων. Πολύτιμον ὡς ἐκ τούτου στοιχεῖον εἶναι κατὰ τὴν εἰσβολὴν καὶ τὴν διάρκειαν τοῦ σεισμοῦ ἡ ψυχραιμία καὶ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἐνδείκνυται ἡ ἔξοδος ἐκ τῶν οἰκιῶν εἰς ἀνοικτὰ μέρη καὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης.

Μεταξὺ τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα συνηθίζουν νὰ ἐμφανίζωνται ὡς συνέπεια τῶν σεισμῶν, συγκαταλέγονται καὶ τὰ *ἠχητικά*. Συνηθέστατα αἱ σει-

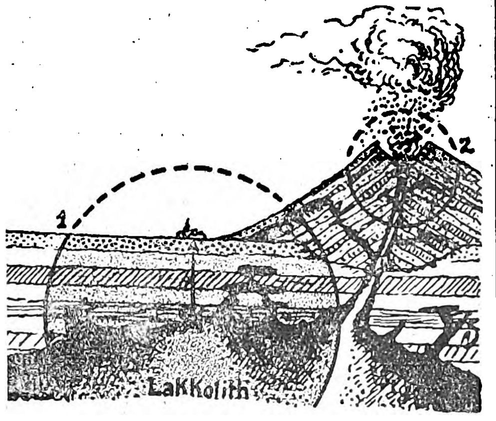

Αἱ περιοχαὶ δονήσεων ἡφαιστειογενῶν σεισμῶν.
[1=πρόδρομος τῆς ἐκρήξεως σεισμός· 2=σύγχρονος μὲ τὴν ἔκρηξιν.]
['Εκ τῆς γεωλογίας Salomon κατὰ σχεδίασμα A. Sieberg.]

σμικαὶ βοαὶ προηγοῦνται ἀμέσως τῆς κυρίας δονήσεως, πολλάκις ὅμως ἐμφανίζονται συγχρόνως μετ' αὐτῆς ἢ ἀκολουθοῦσι μετ' αὐτήν. Τὸ εἶδος τῶν βοῶν αὐτῶν εἶναι διάφορον. Γίνονται αἰσθηταὶ ὡς μυκηθμοί, συριγμοί, κρότοι κυλιομένων ἀντικειμένων, βρονταί, κ.τ.λ., ἐμφανίζονται δὲ καὶ κατὰ τοὺς θαλασσίους σεισμούς. Ἡ ἔντασις τοῦ ἤχου, διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ὁποίας οἱ Knett καὶ Davison κατήρτισαν ἰδιαιτέρας κλίμακας, εἰς οὐδεμίαν ἀναλογίαν εὑρίσκονται μὲ τὴν ἔντασιν τῶν δονήσεων. Ἀσθενεῖς σεισμοὶ δύνανται νὰ συνοδεύωνται μὲ ὑψηλοὺς ἤχους, καὶ ἀντιστρόφως. Εἰς πολλοὺς μάλιστα τόπους γίνονται ἀκουστοὶ ὑπόγειοι ἦχοι, χωρὶς νὰ γίνωνται αἰσθητοὶ καὶ κινήσεις τοῦ ἐδάφους. Περὶ τῆς φύσεως τῶν σεισμικῶν ἠχητικῶν φαινομένων οὐδὲν ὑπάρχει ἀκόμη τὸ σαφές. Οἱ Milne καὶ Davison ἀποδίδουν γενικῶς τὴν γένεσιν τῶν ἤχων τούτων εἰς τὰς κυμάνσεις, τὰς ὁποίας ὑφίστανται τὰ μόρια τοῦ ἐδάφους κατὰ τοὺς σεισμούς. Αἱ κυμάνσεις δ' αὗται παράγονται συνεπείᾳ τῆς τριβῆς τῶν μετακινουμένων τεμαχῶν πετρωμάτων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι καταφανές, κατὰ τὸν Sieberg, ὅτι ἡ διάρρηξις στρωμάτων πετρωμάτων, ἡ ἀπότομος διάνοιξις ρωγμῶν, ἡ πρὸς ἄλληλα τριβὴ ἀνωμάλων ἐπιφανειῶν τεμαχῶν πετρωμάτων δύνανται νὰ παραγάγουν φαινόμενα ἠχητικά, τὰ ὁποῖα οὕτω πως ἔχουν τὴν καταγωγὴν των ἐντὸς τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς καὶ διέρχονται εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα.

Συχνὰ ἐπίσης ἔχουν παρατηρηθῆ κατὰ σεισμοὺς καὶ *φωτεινὰ φαινόμενα*. Ταῦτα ἄλλοτε μὲν ἐκλαμβάνονται ὡς ὀπτικαὶ αὐταπάται, ἄλλοτε δ' ὡς ἠλεκτρικαὶ ἐκκενώσεις, ἄλλοτε ὡς φλόγες πυρῶν, ἄλλοτε φαίνονται ὡς σφαιροειδεῖς κεραυνοὶ καὶ ἐξηγοῦνται ὅτι γίνονται ἕνεκα τῆς ἀναπτύξεως ἠλεκτρισμοῦ. Τοιαῦτα φαινόμενα παρετηρήθησαν καὶ κατὰ τοὺς σεισμοὺς τῆς Κορίνθου τοῦ 1928 καὶ τῆς Χαλκιδικῆς τοῦ 1932.

Ἐπιτάχυνσις τοῦ σεισμοῦ. Ἔντασις. Κλῖμαξ ἐντάσεων. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους αἱ σεισμικαὶ δονήσεις προκαλοῦν κίνησιν παλμικὴν τῶν διαφόρων σημείων ἑκατέρωθεν μέσης τινὸς ὁριζοντίας θέσεως. Εἰς τὴν παλμικὴν αὐτὴν κίνησιν διακρίνομεν πλήρη *περίοδον παλμοῦ* καὶ *εὖρος κινήσεως* μεταξὺ δύο ἀκραίων ὁρίων τοῦ παλμοῦ. Διὰ τὴν μελέτην τῆς ἐντάσεως τῶν σεισμῶν καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν μελέτην τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ βάρους τῶν οἰκοδομημάτων (ἐλάττωσις δηλαδὴ τῆς ἐπιταχύνσεως g τῆς βαρύτητος κτλ.) παραδεχόμεθα ὅτι ἡ κίνησις τῶν σεισμικῶν κυμάτων δύναται νὰ παρασταθῇ δι' ἡμιτονοειδοῦς καμπύλης καὶ ἐφαρμόζομεν τὴν ἐξίσωσιν τῆς τοιαύτης καμπύλης διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν διαφόρων θεμάτων.

Ἡ ἔντασις τοῦ σεισμοῦ, καὶ συνεπῶς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀποτελέσματά του ἐξαρτῶνται καὶ μετροῦνται διὰ τῆς λεγομένης *ἐπιταχύνσεως* τοῦ σεισμοῦ. Ἡ ἐπιτάχυνσις αὐτὴ ἐκφράζεται δι' ἀριθμοῦ (π. χ. 30 χιλιοστ. δλ.² ἢ 1000 χτμ. δλ.²), ὁ ὁποῖος ἐξάγεται ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἡμιτονοειδοῦς καμπύλης τοῦ σεισμικοῦ κύματος. Ὁ σεισμὸς ἐνεργεῖ τόσῳ ταχύτερον, ὅσῳ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ *ἐπιτάχυνσίς* του, δηλαδὴ ὅσῳ εἶναι μικροτέρα ἢ εἰς πλάτος τι παρατηρουμένη περίοδος τῆς παλμικῆς κινήσεως τοῦ ἐδάφους. Τὴν ἔντασιν τῶν σεισμῶν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν διαφόρων σεισμῶν ἐβάσισαν κυρίως ἐπὶ τῆς ἐπιταχύνσεως τοῦ σεισμοῦ. Διὰ νὰ εἶναι ὅμως δυνατὸς ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν σεισμῶν καὶ ὅπου δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἐπιτάχυνσίς των, κατέστρωσαν κλίμακας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαφόρων ἀποτελεσμάτων τοῦ σεισμοῦ ἐπὶ τῶν οἰκοδομημάτων κτλ., ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀντιστοιχοῦσαν ἐπιτάχυνσιν. Πολὺ ἐν χρήσει εἶναι ἡ δεκάβαθμος κλῖμαξ τοῦ Rossi - Forel. Τελευταίως ὅμως ὁ Sieberg προέτεινε τὴν ἑπομένην δωδεκάβαθμον κλίμακα, ἥτις ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς κλίμακος Mercalli, ὅπως τὴν ἐτροποποίησεν ὁ Cancani.

	Ἐπιτάχυνσις
I Βαθμός. Σεισμὸς *ἀπαρατήρητος*. Καταδεικνύεται μόνον διὰ τῶν σεισμογράφων	2,5 χστμ. δλ²
II βαθμός. Σεισμὸς *πολὺ ἐλαφρός*. Γίνεται ἀντιληπτὸς μόνον ἂν εἶναι ἡσυχία καὶ εἰς τὰ ὑψηλότερα πατώματα	2,5—5 » »
III βαθμός. Σεισμὸς *ἐλαφρός*. Κρότοι, ὅπως οἱ παραγόμενοι ἐκ διερχομένων ἁμαξῶν. Γίνεται ἀντιληπτὸς ὑπὸ μικροῦ τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ	5—10 » »
IV βαθμός. Σεισμὸς *μέτριος*. Τριξίματα καὶ κρότοι. Γίνεται ἀντιληπτὸς ἐντὸς μὲν τῶν οἰκιῶν ὑπὸ πολλῶν ἀτόμων, ἐν ὑπαίθρῳ δ' ὑπὸ ὀλίγων	10—25 » »
V βαθμός. Σεισμὸς *ἀρκούντως ἰσχυρός*. Ἀφύπνισις κοιμωμένων. Ἐκκρεμῆ ἀκινητοῦντα τίθενται εἰς κίνησιν. Μεμονωμέναι ἀνατροπαὶ ἀντικειμένων. Εἰς τὸ ὕπαιθρον γίνεται γενικῶς ἀντιληπτός	25—50 » »
VI βαθμός. Σεισμὸς *ἰσχυρός*. Πτώσεις μεγαλυτέρων ἀντικειμένων. Ρωγμαὶ εἰς τὰς ὀροφάς, θρυμμάτισμα κονιαμάτων	50—100 » »
VII βαθμός. Σεισμὸς *λίαν ἰσχυρός*. Ἐλαφραὶ βλάβαι εἰς τὰ οἰκοδομήματα, μεμονωμέναι κατακρημνίσεις καπνοδόχων	100—250 » »
VIII βαθμός. Σεισμὸς *ἐρειπωτικός*. Χαίνοντα ρήγματα εἰς τοὺς τοίχους. Πτώσεις τοίχων τινῶν	250—500 » »
IX βαθμός. Σεισμὸς *καταστρεπτικός*. Βαρεῖαι βλάβαι. Κατακρημνίσεις στερεῶν τινων οἰκοδομημάτων	500—1000 » »
X βαθμός. Σεισμὸς *λίαν καταστρεπτικός*. Καταστροφὴ πολυαρίθμων οἰκοδομημάτων καὶ τῶν θεμελίων των	1000—2500 » »
XI βαθμός. Σεισμὸς - *Καταστροφή*. Οὔτε ἓν λίθινον οἰκοδόμημα μένει εἰς τὴν θέσιν του	2500—5000 » »
XII βαθμός. Σεισμὸς - *Μεγάλη καταστροφή*. Κάθε ἀνθρώπινον ἔργον καταστρέφεται	5000 - 10000 » »

Ἐπίδρασις τῶν συνθηκῶν τοῦ ὑπεδάφους ἐπὶ τῆς ἐντάσεως τῶν σεισμῶν. Ἡ μελέτη τῶν χαρτῶν τῶν ἰσοσείστων καμπύλων σεισμοῦ τινος κατέδειξεν ὅτι ἡ ἔντασις τῶν σεισμῶν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰς συνθήκας τοῦ ἐδάφους καὶ ὑπεδάφους. Αἱ συνθῆκει αὗται εἶναι ἡ σύστασις καὶ ἡ διανομὴ τῶν πετρωμάτων κατὰ τὴν κατακόρυφον, ὡς καὶ ἡ τοπικὴ τεκτονική, δηλαδὴ αἱ διαφοραὶ πετρωμάτων καὶ τῆς παρατάξεως τούτων κατὰ τὴν ὁριζόντιον.

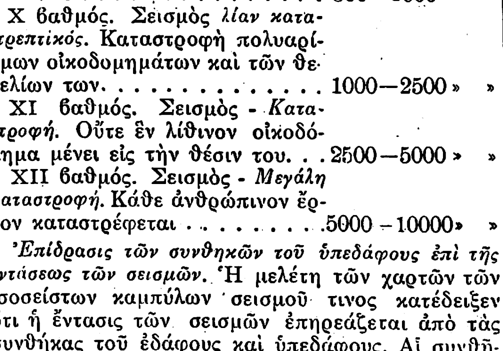

Ἡμιτονοειδὴς καμπύλη σεισμικοῦ κύματος.

Γενικῶς ἔδαφός τι σείεται ἐπὶ τοσούτῳ ἀσθενέστερον, ὅσῳ στερεώτερον καὶ ἐλαστικώτερον εἶναι τὸ πέτρωμα, ἐκ τοῦ ὁποίου συνίσταται.

Τὰ χαλαρὰ ἔκλυτα καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως τὰ μὲ ὕδωρ διαποτισμένα πετρώματα ὑποφέρουν πολὺ καὶ συχνὰ εἰς αὐτὰ συμβαίνουν κατολισθήσεις, καταιθάσεις κτλ. Τὰ ὁλοκρυσταλλικά, ἡφαιστειογενῆ πετρώματα καὶ οἱ κρυσταλλοπαγεῖς σχιστόλιθοι, ὅταν δὲν εἶναι ἀποσαθρωμένα, εἶναι ἀσφαλῆ κατὰ σεισμῶν τοὐναντίον ὅμως προκαλοῦσι καταστροφὰς ἂν διὰ τῆς ἀποσαθρώσεως ἔχουσιν ἀποσυντεθῆ ἐντόνως. Ἐπικίνδυνα εἶναι τὰ ὀλίγον ἱκανὰ εἰς ἀντίστασιν ἐδάφη ἐκ λόφων καὶ ἄμμων, αἱ ἄργιλλοι, αἱ μάργαι, τὰ ὁλόκαινα ποτάμια ἀποθέματα καὶ οἱ κῶνοι κορημάτων. Ἰδιαιτέρως ὑποφέρουν πολὺ τὰ χαλαρὰ ὑλικά, ὅταν ταῦτα ἐπικάθηνται ὡς λεπτὸν στρῶμα ἐπὶ στερεῶν πετρωμάτων. Πολλάκις βραχώδη ὑψώματα ἢ λόφοι, ἐκπροβάλλοντα ἐντὸς πεδιάδων πλήρων μὲ προσχώματα, ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ σεισμοῦ πολὺ ἀσθενέστερον ἢ αἱ περιβάλλουσαι αὐτὰ πεδιάδες. Τοιαῦται τοποθεσίαι, ἐλαφρῶς σειόμεναι ἐντὸς περιοχῆς ἐντόνως σεισμικῶς κινηθείσης, καλοῦνται *σεισμικαὶ νῆσοι*. Καθ' ὅλως ἰδιαίτερον τρόπον συνηθίζουν πολλοὶ

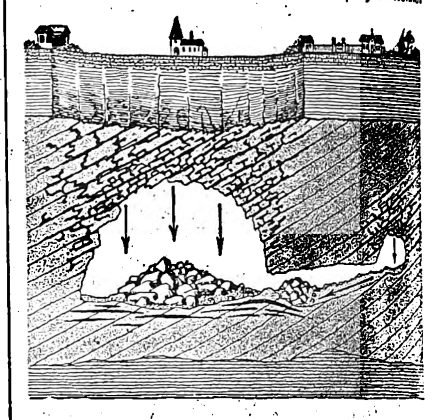

Γένεσις σεισμοῦ ἐγκατακρημνίσεως.
[Κατὰ σχεδίασμα τοῦ A. Sieberg]

ἀρχαῖοι πυρηνώδεις ὄγκοι ὀρέων νὰ ἐνεργῶσιν ὡς κυματοθραῦσται τῶν σεισμικῶν κυμάτων, οὕτως ὥστε αἱ ὄπισθεν αὐτῶν κείμεναι περιοχαὶ σείονται σημαντικῶς ἀσθενέστερον, εὑρισκόμεναι οὕτως εἰπεῖν ἐν τῇ *σεισμικῇ σκιᾷ*. Μεταπτώσεις, κοιλάδες, ἐντομαὶ τοῦ ἐδάφους, κοῖται ποταμῶν ἐγκαρσίως διήκουσαι πρὸς τὴν ἀκτῖνα ὠθήσεως τῶν κυμάτων καταπίνουν τὴν σεισμικὴν ἐνέργειαν καὶ ρίπτουσιν εἰς τὴν ὄπισθεν αὐτῶν χώραν σεισμικὴν σκιάν. Ἀντιθέτως ἡ σεισμικὴ ἐνέργεια μεταδίδεται καλῶς διὰ μεταπτώσεων, διηκουσῶν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀκτῖνος ὠθήσεως. Ζῶναι πτυχῶν διαδίδουν τὴν σεισμικὴν ἐνέργειαν κάλλιστα κατὰ τὴν διεύθυνσίν των.

Αἴτια, γένεσις καὶ εἴδη σεισμῶν. Αἱ μᾶζαι τῶν πετρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς εὑρίσκονται πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐν καταστάσει μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας τάσεως ἐλαστικότητος. Ἐκεῖ ὅπου ἡ ὑφισταμένη ἰσορροπία πάσχει διατάραξίν τινα, ἀμέσως καὶ ἡ τάσις ὑφίσταται ἀποτόμους μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι μηχανικῶς δύνανται νὰ ὁδηγήσουν εἰς κροῦσιν ἢ ὤθησιν, ρῆξιν καὶ τριβὴν ὀλισθήσεως. Συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω μηχανικῶν ἐνεργειῶν προσβαλλόμεναι μᾶζαι πετρωμάτων περιπίπτουν εἰς κραδάνσεις, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦν ὅλας τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς θεωρίας τῆς ἐλαστικότητος. Αἱ κραδάνσεις αὗται εἶναι οἱ σεισμοί. Σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω, διαιροῦμεν τοὺς σεισμοὺς ἀναλόγως τῶν αἰτίων, ἅτινα δύνανται νὰ τοὺς προκαλέσουν, εἰς τρεῖς κατηγορίας, αἵτινες εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Οἱ σεισμοὶ ἐγκατακρημνίσεων. Οὕτω χαρακτηρίζονται αἱ σπάνιαι καὶ τοπικῶς περιωρισμέναι κραδάνσεις τοῦ ἐδάφους, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦνται ὑπὸ τῆς αἰφνιδίας ἐγκατακρημνίσεως ὀροφῶν φυσικῶν ὑπογείων κοιλωμάτων, εὑρισκομένων ἐντὸς τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Τῶν σεισμῶν τούτων ἡ ἑστία ἔχει περιωρισμένην ἔκτασιν, καὶ τὸ βάθος εἰς τὸ ὁποῖον αὕτη εὑρίσκεται, εἶναι μικρόν. Ἕνεκα τούτου οἱ σεισμοὶ οὗτοι γίνονται συχνὰ αἰσθητοὶ μόνον ἐπὶ τῆς ἐπικεντρικῆς περιοχῆς καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ σεισμικὴ περιοχὴ οὐδέποτε καταλαμβάνει σημαντικὴν ἔκτασιν (εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις τὸ μῆκος τῆς ἐκτάσεως του ἔφθασε τὰ 30—40 χιλιόμ.). Ἡ μικροσεισμικὴ ζώνη μόλις ὑπερβαίνει τὴν μακροσεισμικήν. Ἂν ἡ ὀροφὴ τοῦ ὑπογείου κοιλώματος καταπέσῃ ὅλη, μέχρι τῆς ἐπιφανείας δηλαδὴ τοῦ ἐδάφους, τότε γεννῶνται εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς βυθίσματα, κοινῶς *βουλιαγμέναι*. Τῶν σεισμῶν τούτων παραλλαγὴ εἶναι οἱ σεισμοὶ ἐκπλύσεως, οἱ παραγόμενοι πάλιν διὰ τῆς ἐγκατακρημνίσεως τῶν ὀροφῶν ὑπογείων κοιλωμάτων, συνεπείᾳ ἀνεπαρκοῦς ὑποστηρίξεώς των. Τὴν διάνοιξιν ὅμως καὶ τὴν διερεύνησιν τῶν κοιλωμάτων εἰς τοὺς σεισμοὺς ἐκπλύσεως προκαλεῖ κυρίως ἡ χημικὴ-διαλυτικὴ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος καὶ δευτερευόντως καὶ συμπληρωματικῶς ἡ μηχανικὴ-διαβρωτική.

2) Οἱ ἡφαιστειογενεῖς σεισμοί. Καὶ αὐτοὶ εἶναι κραδάνσεις τοῦ ἐδάφους ὀλίγον συχναὶ καὶ τοπικῶς περιωρισμέναι, αἱ ὁποῖαι ἢ ἐμφανίζονται ὡς πρόδρομοι τῶν ἐκρήξεων ἡφαιστείων ἢ συνοδεύουν αὐτάς. Ἡ ἔντασις τῶν σεισμῶν τούτων εἶναι μικρά. Εἴς τινας μεμονωμένας δονήσεις δύναται νὰ φθάσῃ μέχρις ἀνωτέρων βαθμῶν (οὐδέποτε ὅμως ὑπερέβη τὸν 8ον βαθμόν). Οἱ πλεῖστοι τῶν ἡφαιστειογενῶν σεισμῶν γίνονται ἀντιληπτοὶ μόνον κατὰ τὸν τόπον τῆς ἐκρήξεως, καὶ μάλιστα ὡς ἀσθενεῖς

Digitized by Google

ἢ μόνον μέσῳ τῶν σεισμογράφων. Ἡ σειομένη περιοχή των εἶναι πάντοτε μικρά. Ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἡφαιστειογενῶν σεισμῶν οἱ πλεῖστοι περιορίζονται εἰς τὸ νὰ σείουν τὴν θέσιν, ὅπου γίνεται ἡ ἔκρηξις, ὀλίγοι τινὲς σείουν ὅλον τὸ ἡφαίστειον ὄρος καὶ ἐλάχιστοί τινες μεμονωμένοι ἐπεκτείνονται εἰς τὴν ἐγγυτέραν περὶ τὸ ὄρος περιοχήν.

Ἡ κυρία πηγὴ ἐνεργείας τῶν ἡφαιστειογενῶν σεισμῶν εἶναι τὰ χημικοφυσικὰ ἐκεῖνα φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἀναγκαστικῶς συνδέονται μὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ μάγματος εἰς τὴν τελικὴν φάσιν τῆς διεισδύσεώς του καὶ ἀνόδου του πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Εἶναι δηλαδὴ κυρίως τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα γίνονται κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀερίων ἐκ τοῦ μάγματος. Ἡ ἀπελευθέρωσις αὕτη συμβαίνει εὐθὺς ὡς κατὰ τὴν ἄνοδον τοῦ μάγματος ἡ χημικὴ ἰσορροπία τοῦ διαπύρου τούτου πολτοῦ διαταραχθῇ διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς πιέσεως καὶ διὰ τῆς ψύξεως. Τότε συμβαίνουν ἀντιδράσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτυλίσσονται μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα τοσοῦτον θυελλωδέστερον, ὅσῳ ἐντονωτέρα εἶναι ἡ ἔκλυσις θερμότητος. Τὰ ἐκλυόμενα ἀέρια, τείνοντα νὰ ἀνεξέλθουν, εὑρίσκουν ἀντιστάσεις καὶ ἐν τῇ προσπαθείᾳ των ὅπως ὑπερνικήσουν τὰς ἀντιστάσεις ταύτας κραδαίνουν καὶ σείουν τὸ ἔδαφος (βλ καὶ λ. *ἡφαίστειον*).

3) *Οἱ τεκτονικοὶ σεισμοί.* Οὗτοι ἀποτελοῦν φαινόμενα, συνοδεύοντα τὴν γένεσιν τῶν ὀρέων, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ καὶ κατὰ τοὺς σημερινοὺς χρόνους, κατὰ διαλείμματα, διαταράσσουσα συγχρόνως τὴν δομὴν τῶν διαφόρων στρωμάτων τοῦ δυναμένου νὰ κατατεμαχίζηται στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ὅταν εἰς θέσιν τινὰ ἐκδηλοῦνται αἱ ὀρεσιγόνοι δυνάμεις, ἐκεῖ ἡ τάσις τῶν πετρωμάτων αὐξάνεται βαθμηδὸν καὶ εὐθὺς ὡς ὑπερβῇ τὸ κρίσιμον σημεῖον, ἀρκεῖ ἡ ἐλαχίστη ἀφορμή, ἵνα διαταραχθῇ ἡ ἐσωτερικὴ τῶν στρωμάτων ἰσορροπία καὶ παραχθοῦν αἰφνιδίως κραδάνσεις ἐλαστικότητος. Μηχανικῶς ἡ διατάραξις αὐτὴ τῆς ἰσορρυπίας τῶν στρωμάτων ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ἀκολούθων δύο φαινομένων: α) Ἢ γίνεται διάρρηξις μαζῶν πετρωμάτων ἢ καὶ δεσμῶν στρωμάτων, ὁπότε σπεύδουν ἀμέσως τὰ κατὰ τὴν θέσιν τῆς διαρρήξεως μονοπλεύρως ἐλευθερωθέντα ἀπὸ τὴν τάσιν τεμαχίδια νὰ ἐπανέλθουν συνεπείᾳ τῆς ἐλαστικότητος εἰς τὴν κανονικήν των θέσιν, ἀνασχηματίζοντα τὸν ὄγκον των καὶ πολλάκις καὶ τὴν μορφήν των καὶ παράγοντα οὕτω πως κραδάνσεις· β) Ἢ ἀναπτύσσεται *τριβή*, διότι ἡ διατάραξις τῆς ἰσορροπίας τῶν στρωμάτων ἐπιφέρει ὡς τελικὸν ἀποτέλεσμα τὴν ἐπ' ἀλλήλας ὀλίσθησιν τραχειῶν καὶ ἀνωμάλων ἐπιφανειῶν πετρωμάτων. Ἡ ὀλίσθησις αὕτη γίνεται, ὅταν συνεπείᾳ τῆς διαταράξεως παρατηρῆται ὁριζοντία ἢ κατακόρυφος μετακίνησις τεμαχῶν πετρωμάτων, ἢ ὅταν γίνεται ἀναστροφὴ πετρωμάτων καὶ τεμάχη τούτων μεταβαίνουν ταχέως εἰς νέαν θέσιν ἰσορροπίας, ἢ τέλος ὅταν πτυχῶνται κάπου στρώματα πετρωμάτων καὶ συμβαίνουν ἐπωθήσεις καὶ προελάσεις δεσμῶν στρωμάτων ὑπὲρ ἄλλα στρώματα.

Αἱ δύο αὗται ὁμάδες τῶν μηχανικῶν φαινομένων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκδηλοῦται ἡ διατάραξις τῆς ἰσορροπίας τῶν στρωμάτων, εἶναι γενικῶς ἢ κοινῶς τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα τῶν τεκτονικῶν σεισμῶν. Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐκδηλοῦνται ἐκεῖ, ὅπου γίνονται ἢ ὑπάρχουν μεταπτώσεις ἢ πτυχώσεις τῶν στρωμάτων τοῦ γηΐνου φλοιοῦ. Ἡ ἑστία τῶν τεκτονικῶν σεισμῶν δύναται νὰ εὑρίσκηται τόσον εἰς μεγάλα βάθη, ὅσον καὶ εἰς ἐντελῶς ἐπιφανειακά. Καὶ ἀναλόγως καὶ τὸ μέγεθος τῆς σειομένης περιοχῆς κυμαίνεται μεταξὺ ἀκροτάτων ὁρίων.

Συνέπεια ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι τεκτονικοὶ σεισμοὶ παρουσιάζονται μονίμως καὶ κατὰ περιόδους ἐκεῖ, ὅπου ἔχουν συμβῆ μεγάλαι διαταράξεις τῆς τεκτονικῆς κατασκευῆς τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Αἱ μεγάλαι ζῶναι τῆς γῆς, ὅπου ἔχει συμβῆ γένεσις ὀρέων εἰς νέους σχετικῶς γεωλογικοὺς χρόνους, εἶναι καὶ αἱ κυριώτεραι ἕδραι τῆς σεισμικῆς ἐνεργείας. Μεγάλαι ταφροειδεῖς ἐγκατακρημνίσεις, λεβητοειδῆ βυθίσματα καὶ ἄλλα πεδία γεννηθέντα διὰ καταβυθίσεων, εἶναι τὰ θέατρα συχνῶν σεισμῶν. Διότι ὅλαι αὗται αἱ περιοχαὶ παριστῶσιν ἀσθενῆ, ἐνδίδοντα, τμήματα τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ εἰς τὰ ἐνδότερα τάσεις ἐπηρεάζουν καὶ καταστρέφουν ταχύτερον τὴν κατάστασιν τῆς ἰσορροπίας τῶν ἐπιφανειακῶν τεμαχῶν. Καὶ οἱ σεισμοὶ τῆς Ἑλλάδος γίνονται ἐπὶ ῥηξιγενῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν χώρας κατατεμαχισμένας.

Εἶναι φανερὸν ἐπίσης ὅτι εἰς ὅλας τὰς ὁριζοντίας καὶ κατακορύφους μετατοπίσεις, τὰς ὁποίας ὑφίστανται μεγαλύτερα τεμάχη τοῦ γηΐνου φλοιοῦ, τὰ κράσπεδα τῶν τεμαχῶν τούτων ὑφίστανται ἰδιαιτέρως ἰσχυρὰν θλῖψιν καὶ συνεπῶς κατὰ τὰ κράσπεδα ταῦτα αἱ καταστρεπτικαὶ ἐνέργειαι τοῦ σεισμοῦ θὰ εἶναι ἰδιαιτέρως ἰσχυραί.

Αἱ γραμμαί, κατὰ τὰς ὁποίας εὑρίσκονται τὰ ὅρια τῶν μετακινουμένων καὶ πρὸς ἄλληλα συνθλιβομένων τεμαχῶν, παριστῶσι τὰς λεγομένας *σεισμικὰς γραμμάς*. Ἐπειδὴ δ' αἱ γραμμαὶ αὗται εἶναι γραμμαὶ διαταράξεως τῶν στρωμάτων καὶ ἡ γένεσίς των κατὰ μέγα μέρος δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ κατὰ διαλείμματα, διὰ τοῦτο αἱ ἐξ αὐτῶν προερχόμεναι δονήσεις ἐπαναλαμβάνονται εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ μὲ τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ (ἂν καὶ μὲ ἔντασιν μεταβαλλομένην). Τοὺς τεκτονικοὺς σεισμοὺς ὑποδιαιροῦμεν εἰς δύο ὁμάδας: α) Ἂν αἱ διαταράξεις τῆς τεκτονικῆς κατασκευῆς τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς προέρχονται ἐκ μεταπτώσεων, ἔχομεν τοὺς *μεταπτωσιγενεῖς τεκτονικοὺς σεισμούς*. β) Ἂν ὅμως προέρχωνται συνεπείᾳ πτυχώσεων, ἔχομεν τοὺς *πτυχωσιγενεῖς τεκτονικοὺς σεισμούς*. Οἱ μεταπτωσιγενεῖς εἶναι οἱ συχνότεροι. Οἱ περισσότεροι τῶν σεισμῶν εἶναι τεκτονικοί, καὶ ἰδίᾳ ὅλοι ὅσοι παρουσιάζουν σειομένην μακρο— ἢ μικρο— σεισμικὴν περιοχὴν ἐκτεταμένην, συνεπῶς ὅλοι, ἄνευ ἐξαιρέσεως, οἱ μεγάλοι, οἱ παγκόσμιοι καὶ οἱ ἐξ ἐπιστροφῆς σεισμοί.

4) Ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων εἰδῶν σεισμῶν διέκριναν καὶ τοὺς μαγματικοὺς ἢ κρυπτοηφαιστειογενεῖς σεισμούς. Οὗτοι γεννῶνται συνεπείᾳ διεισδύσεων μάγματος ἐντὸς ὑπερκειμένων μαζῶν πετρωμάτων, αἱ ὁποῖαι συμβαίνουν εἰς ἀρκετὰ μέγα βάθος. Οἱ σεισμοὶ δηλαδὴ οὗτοι ἔχουν σχέσιν μὲ τὰς ἐκθλίψεις μεγάλων μαζῶν τετηκότος μάγματος ἐντὸς τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἡ ὑποδιαίρεσις ὅμως αὕτη, κατὰ τὸν Sieberg, δὲν πρέπει νὰ γίνῃ δεκτή, καθόσον ἐν τῇ πράξει εἶναι ἀδύνατον ἕνα σεισμὸν νὰ τὸν κατατάξῃ τις μετὰ ποιᾶς τινος πιθανότητος εἰς τὴν τάξιν ταύτην. Μόνον ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ καθορίζωνται ἀκριβῶς τὰ βάθη τῶν σεισμῶν, θὰ κατετάσσοντο εἰς τοὺς κρυπτοηφαιστειογενεῖς σεισμοὺς ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἡ ἑστία θὰ εὑρίσκετο ἐγγὺς τῆς ἰσοστατικῆς ἐπιφανείας ἢ καὶ ἀκόμη βαθύτερον. Μόνον διὰ τοιαῦτα βάθη ἑστιῶν θὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι αἱ σεισμικαὶ δονήσεις προέρχονται ἀπὸ τοιαύτας διεισδύσεις μάγματος.

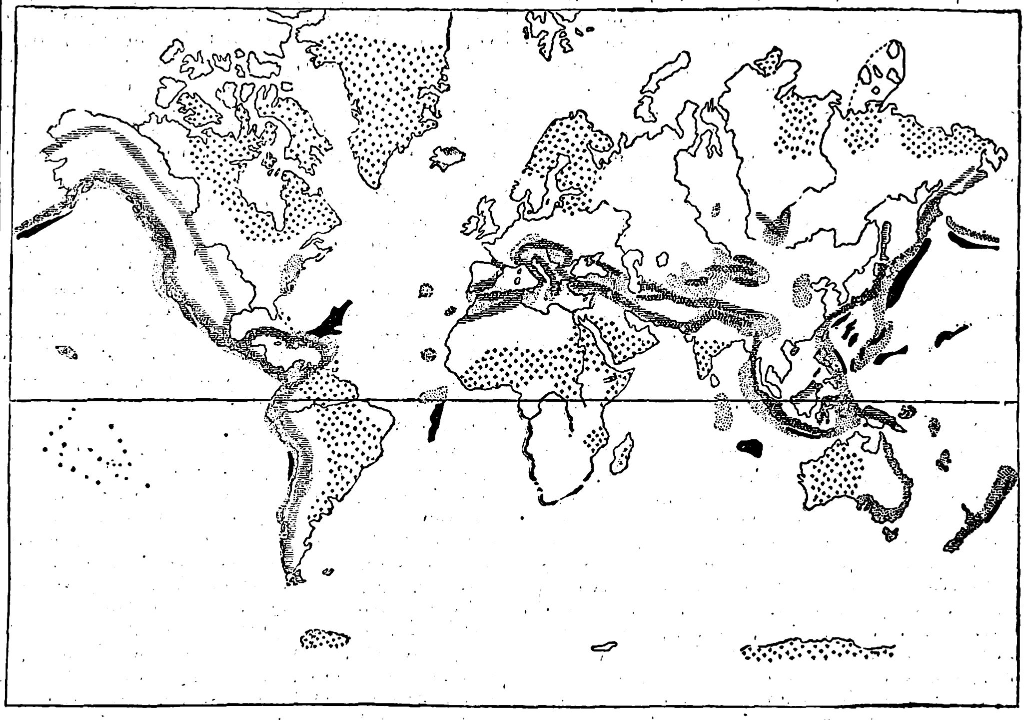

Ἐξάπλωσις τῶν σεισμῶν κατὰ τὸν Montessus de Ballore κ. ἄ.

[Αἱ διὰ στιγμῶν σημειούμεναι περιοχαὶ παριστῶσι τὰς κυρίας περιοχὰς ἢ ζώνας σεισμῶν. Αἱ δι' ἁπλῶν μικρῶν γραμμῶν σημειούμεναι εἶναι αἱ τριτογενεῖς πτυχώσεις τῆς γῆς, ἐνῷ αἱ διὰ σταυρίσκων παριστῶσι τὰς ἀρχαιοτάτας κεντρικὰς μάζας. Τὰ μέγιστα βάθη τῶν θαλασσῶν παριστῶσιν αἱ μέλαιναι περιοχαί.]

5) Ἕτερον εἶδος σεισμῶν εἶναι καὶ οἱ *κατὰ παρακίνησιν σεισμοί*. Οὗτοι γεννῶνται ὁσάκις τεμάχη τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, εὑρισκόμενα ἐν μόλις κρατουμένῃ ἰσορροπίᾳ, τίθενται εἰς σεισμικὴν διατάραξιν καὶ παράγουσι νέον σεισμόν, παρακινούμενα ἢ ἐρεθιζόμενα ὑπὸ τῶν σεισμικῶν κυμάτων ἄλλου σεισμοῦ, ἔχοντος τὴν ἑστίαν του εἰς ἀπόστασιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην ἀπὸ τῶν εἰς παρακινητικὴν κίνησιν τιθεμένων τεμαχῶν.

Αἴτια παραγωγῆς σεισμῶν. Ἐξ ὅλων τῶν ἀρχαίων περὶ σεισμῶν δοξασιῶν ἀξία μνείας εἶναι ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους (Μετεωρολογ. Β, η): «Οὐκ ἂν οὖν ὕδωρ, οὐδὲ γῆ αἴτιον εἴη (σεισμοῦ), ἀλλὰ πνεῦμα τῆς κινήσεως, ὅταν ἔσω τύχῃ ῥυὲν εἰς ἔξω ἀναθυμιώμενον· διὸ γίνονται νηνεμίᾳ οἱ πλεῖστοι καὶ μέγιστοι τῶν σεισμῶν· συνεχὴς γὰρ οὖσα ἡ ἀναθυμίασις, ἀκολουθεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῇ ὁρμῇ τῆς ἀρχῆς, ὥστ' ἢ ἔσω ἅμα ἢ ἔξω ὁρμᾷ πᾶσα.... Καὶ νυκτὸς δ' οἱ πλείους καὶ μείζους γίνονται τῶν σεισμῶν, οἱ δὲ τῆς ἡμέρας περὶ μεσημβρίαν.... Ἔτι δὲ περὶ τόποις τοιούτοις οἱ ἰσχυρότατοι γίνονται τῶν σεισμῶν, ὅπου ἡ θάλασσα ῥοώδης ἢ ἡ χώρα σομφὴ καὶ ὕπαντρος· διὸ καὶ περὶ Ἑλλήσποντον καὶ περὶ Ἀχαΐαν καὶ Σικελίαν, καὶ τῆς Εὐβοίας περὶ τούτους τοὺς τόπους· δοκεῖ γὰρ διαυλωνίζειν ὑπὸ τὴν γῆν ἡ θάλασσα· διὸ καὶ τὰ θερμὰ τὰ περὶ Αἰδηψὸν ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας γέγονε.... Καὶ ἔαρος καὶ μετοπώρου μάλιστα καὶ ἐν ἐπομβρίαις καὶ αὐχμοῖς γίνονται διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· αἱ γὰρ ὧραι αὗται πνευματωδέσταται.... Ποιεῖ δὲ καὶ τοὺς ψόφους τοὺς ὑπὸ τὴν γῆν γινομένους τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς πρὸ τῶν σεισμῶν....». Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπικρατεῖ ἡ γνωστὴ θεωρία ὅτι οἱ τεκτονικοὶ σεισμοὶ εἶναι ἓν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ τὸ διαρκῶς προχωροῦν γῆρας τῆς γῆς. Ὁ πλανήτης ἡμῶν, κινούμενος ἐντὸς τοῦ καταψύχρου χάους, ψύχεται βραδέως μέν, ἀλλὰ διαρκῶς, συνεπείᾳ συνεχοῦς ἀπωλείας θερμότητος. Ἕνεκα τῆς ψύξεώς του ταύτης ὁ ὄγκος του ἐλαττοῦται βαθμηδὸν σὺν τῷ χρόνῳ. Ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς γῆς, ψυχόμενος καὶ αὐτός, θέλει νὰ συσταλῇ, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὰ ἐπίσης ψυχόμενα καὶ συστελλόμενα ἔγκατα τῆς γῆς, διότι δὲν δύναται νὰ μείνῃ μετέωρος ὑπεράνω τοῦ κενοῦ, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται ὑποκάτω του συνεπείᾳ τῆς συστολῆς τῶν ἐγκάτων. Ἀναγκάζεται λοιπόν, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὸν συστελλόμενον πυρῆνα τῆς γῆς, ἢ νὰ στολιδωθῇ, ὅπως στολιδοῦται καὶ ῥυτιδοῦται ὁ φλοιὸς ῥαγὸς σταφυλῆς ξηραινομένης, ἢ νὰ διαρραγῇ διὰ ῥηγμάτων εἰς τεμάχη, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ θὰ ὑποστοῦν κατακρήμνισιν ἢ καθίζησιν μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὰ ὁποῖα θὰ μείνουν εἰς τὴν θέσιν των. Καὶ εἰς μὲν τὰς θέσεις, ὅπου ὁ στερεὸς φλοιὸς θὰ στολιδωθῇ, γίνονται διὰ τῶν στολιδώσεων μετατοπίσεις μαζῶν πετρωμάτων κατὰ διεύθυνσιν πλαγίαν, ἤ, ὅπως συνήθως λέγεται, ἐφαπτομένην πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Εἰς τὰς θέσεις διαρρήξεως εἰς τεμάχη γίνονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἁπλῶς διαρρήξεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ μετατοπίσεις τεμαχῶν τινων κατὰ τὴν κατακόρυφον, κατακόρυφοι ἢ ἀκτινωταὶ (κατὰ τὴν διεύθυνσιν δηλαδὴ τῆς ἀκτῖνος τῆς γῆς). Καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις εὐκόλως ἐννοεῖ τις ὅτι ἐκδηλοῦνται τὰ δύο μηχανικὰ φαινόμενα—ἡ διάρρηξις δηλαδὴ μαζῶν πετρωμάτων καὶ ἡ συνεπείᾳ μετατοπίσεων μαζῶν τριβὴ—τὰ ὁποῖα, ὅπως εἴδομεν ἀνωτέρω, εἶναι τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα πρὸς γένεσιν τεκτονικῶν σεισμῶν,

Ἡ τόσῳ ὅμως ἐπικρατοῦσα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη θεωρία αὐτὴ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἤρχισε κατόπιν τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν τῆς γεωφυσικῆς καὶ τῆς σεισμολογίας νὰ χάνῃ τὸ κῦρός της, διάφοροι δὲ γνῶμαι καὶ θεωρίαι ἤρχισαν ἐσχάτως ἀναπτυσσόμεναι καὶ ὑποστηριζόμεναι σχετικῶς μὲ τὰ αἴτια γενέσεως τῶν σεισμῶν. Ἡ διασαφήνισις ὅμως τούτων δὲν ἔχει προοδεύσει ἀκόμη κατὰ πολύ.

Ἀσφαλῶς εἰς τὸ πλαστικὸν στρῶμα πετρωμάτων, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ διαρρηκτὸν στερεὸν δέρμα τῆς γῆς καὶ τὸ ὁποῖον συνήθως χαρακτηρίζεται, κατὰ τρόπον ὅμως ὁδηγοῦντα εἰς πλάνας (κατὰ τὸν Siederg), ὡς *ζώνη μάγματος*, συμβαίνουν μετατοπίσεις μαζῶν ποικίλων εἰδῶν. Εἰς τὰς τοιαύτας μετακινήσεις τὸ δέρμα τῆς γῆς ἀντιδρᾷ διὰ μετατοπίσεων καὶ μετακινήσεων τεμαχῶν πετρωμάτων, ὁπότε παράγονται σεισμοί. Αἱ παρατηρήσεις καὶ οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Spitaler ἀφήνουν νὰ φαίνεται ὡς ἐντελῶς δυνατὸν ὅτι αἱ καταδειχθεῖσαι μετατοπίσεις τῶν πόλων ἀδρανείας τῆς γῆς συμβάλλουν ἐπίσης καλῶς εἰς τὴν γένεσιν τῶν σεισμῶν. Ἀλλὰ καὶ παντοῖαι φυσικαὶ δυνάμεις ἐξωγενεῖς (ἐκ τῶν ἔξωθεν δηλαδὴ ἐνεργοῦσαι) εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἰσορρο-

Digitized by Google

πίας τῶν τεμαχῶν τοῦ γηΐνου δέρματος. Οὕτω αἱ παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἰδίᾳ παρὰ τὴν τόσῳ ἐνεργὸν σεισμικῶς δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὡδήγησαν εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς γνώμης ὅτι σεισμοὺς δύνανται νὰ προκαλέσουν καὶ αἱ συνεπείᾳ τῆς ἐκγυμνώσεως μεταφοραὶ μαζῶν ὑλικῶν ἀπὸ ἓν τέμαχος πετρωμάτων εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ γειτονικοῦ του.

Ἡ γνώμη αὕτη φαίνεται πολὺ σαφὴς καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς *ἰσοστασίας*, πρὸ πάντων ἂν παρατηρήσῃ τις ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν περιοχὴν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἡ διαφορὰ τοῦ ὕψους ἑκατέρωθεν τῶν μεγάλων ρηξιγενῶν γραμμῶν, τῶν χαρακτηριζομένων μὲ τὰς βαθείας τῶν ἐγκαταχρημνισιγενεῖς ὠκεανίους τάφρους, φθάνει μέχρι 14 χιλιομέτρων (ἡ διαφορὰ δηλαδὴ μεταξὺ τοῦ μεγίστου ὕψους τῶν παρακτίων ὀρέων καὶ τοῦ μεγίστου βάθους τῶν γειτονικῶν ὠκεανῶν).

Συνεπείᾳ τῆς ἰσοστατικῆς τάσεως πρὸς ἐξίσωσιν πρέπει τὰ τεμάχη τῶν ὑψηλῶν ὀρέων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐκγύμνωσις ἐνεργεῖ μὲ ἐντελῶς ἰδιαιτέραν ἰσχὺν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων συνεπῶς γίνεται διαρκὴς ἐλάττωσις βάρους, νὰ ἀνέρχωνται βαθμηδὸν εἰς ὕψος, ἐνῷ τοὐναντίον αἱ περιοχαί, εἰς τὰς ὁποίας γίνεται ἀπόθεσις καὶ ἐπίστρωσις τοῦ ἀποκομιζομένου ἐκ τῶν ὀρέων ὑλικοῦ, βυθίζονται πρὸς τὰ βάθη ὑπὸ τὴν διαρκῶς αὐξανομένην ἐπιφόρτισίν των. Παρόμοιαι συνθῆκαι εὑρίσκονται εἰς τὰς Ἰνδίας εἰς τὴν περιοχὴν ἐξορμήσεως τοῦ περιφήμου σεισμοῦ τοῦ Kangratal, ὅπου ἡ διαφορὰ ὕψους μεταξὺ τοῦ βαθυπέδου τοῦ Ἰνδοστὰν μέχρι τῆς ἀκρωρείας τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων φθάνει οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν 4,2 χιλιομέτρων (ἐπὶ ὁριζοντίας ἀποστάσεως μόλις 10 χιλιομέτρων).

Ἐπίσης φαίνεται ὄντως σαφὲς ὅτι ταχεῖαι καὶ ἔντονοι διακυμάνσεις τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, ὅπως συνεπέρχονται τοιαῦται εἰς τὸ ἐπίκεντρον κατὰ τὴν διέλευσιν βαθειῶν βαρομετρικῶν ὑφέσεων, δύνανται νὰ γίνουν ἀφορμὴ κατὰ περιστάσεις νὰ παραχθῶσι σεισμοί, ἂν αἱ τάσεις εἰς τὸ ὑπόκεντρον ἔχουν φθάσει ἤδη εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τῆς ἰσορροπίας των. Διότι μία ἀνύψωσις τῆς βαρομετρικῆς στήλης κατὰ 1 χιλιοστόμετρον ἀντιστοιχεῖ εἰς αὔξησιν πιέσεως 13,6 ἑκατομμυρίων χιλιογράμμων ἀνὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, συνεπείᾳ δὲ τούτου αἱ διαφοραὶ τῆς ἐπιφορτίσεως δύο γειτονικῶν ἄκρων τεμαχῶν ἀποκτοῦν τιμὰς ὅλως σημαντικάς. Ὁ L. Neumann κλίνει νὰ παραδεχθῇ ὅτι καὶ τοιούτου εἴδους φαινόμενα συνέτειναν ἀρκετὰ εἰς τὴν γένεσιν τοῦ σεισμοῦ τῆς νοτίου Γερμανίας τῆς 16 Νοεμβρίου 1911. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν διὰ τὰς μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ βάρους τῶν ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῶν θαλασσῶν ἐνεργουσῶν μαζῶν ὕδατος, ἀλλοιώσεις αἱ ὁποῖαι γίνονται συνεπείᾳ ἀσυνήθων παλιρροιακῶν ρευμάτων. Ὁ F. Omori νομίζει ὅτι εὗρεν ἀποδείξεις τοῦ τοιούτου εἰς σεισμοὺς τῆς Ἰαπωνίας.

Τέλος, ἂς μνημονευθῇ καὶ ἡ παλαιὰ πολὺ διαδεδομένη πεποίθησις ὅτι ἡ μεταβαλλομένη θέσις σημαντικῶν ἀστερισμῶν, ἰδίᾳ τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης καὶ τῶν πλανητῶν, ἐπηρεάζει διὰ τῆς ἑλκτικῆς δυνάμεως τὴν σεισμικὴν ἐνέργειαν, ὡς καὶ ἡ γνώμη ὅτι ὑφίστανται σχέσεις μεταξὺ τῆς ἐμφανίσεως ἡλιακῶν κηλίδων καὶ τῶν σεισμῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας τελευταίως ἰδίᾳ ἐπανῆλθον οἱ E. Oddone καὶ F. A. Perret. Τελείως ὅμως ἀναντιρρήτως ἀπέδειξαν καὶ καθώρισαν τόσον ἡ θεωρία ὅσον καὶ ἡ πρακτικὴ πεῖρα ὅτι αἱ διάφοροι μέθοδοι *προγνώσεως* καὶ *προσδιορισμοῦ σεισμῶν*, αἱ στηριχθεῖσαι ἐπὶ τῶν προρρηθεισῶν σκέψεων, ἀπέτυχον τελείως.

Συχνότης καὶ γεωγραφικὴ διανομὴ τῶν σεισμῶν. Σεισμικότης. Ἱστορικοὶ σεισμοί. Εἶναι γνωστὸν ἀπὸ μακροῦ ἤδη ὅτι οἱ σεισμοὶ δὲν εἶναι πανταχοῦ ἐξ ἴσου συχνοί, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουν ἀφ' ἑνὸς μὲν πολλαὶ περιοχαί, ὅπου σεισμοὶ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστοι, ἀφ' ἑτέρου δ' ἄλλαι, ὅπου οἱ σεισμοὶ οἱονεὶ ἐνδημοῦσιν, ἀποτελοῦντες συνήθη φαινόμενα τῶν περιοχῶν τούτων. Κατὰ κανόνα ἡ συχνότης τῶν σεισμῶν εἰς περιοχήν τινα παρουσιάζει ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἔντασίν των.

Εἰς τὰς περιοχάς, εἰς τὰς ὁποίας οἱ σεισμοὶ εἶναι ἀσθενεῖς καὶ σπάνιοι, ἀνήκουσιν ὁλόκληρον τὸ βόρειον τμῆμα τῆς Γερμανίας, τὰ βόρεια τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς Ρωσίας, τὸ ΒΑ. τμῆμα τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἡ ἀρχαία μᾶζα τῆς Βραζιλίας καί, ὡς ὑποτίθεται, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς καὶ Αὐστραλίας. Τοὐναντίον αἱ νοτιοευρωπαϊκαὶ χῶραι (Ἑλλάς, Ἰταλία κλπ.), ὁλόκληρος ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἡ Περσία, αἱ κλιτύες τῶν Ἱμαλαΐων κλπ., σείονται πολὺ συχνότερον. Εἰς τὰς πλειστάκις σεισμικῶς κινουμένας περιοχὰς ἀνήκουσι τὰ κράσπεδα τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἰδίᾳ ἡ δυτικὴ ἀκτὴ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, εἰς δὲ τὰς πλουσιωτάτας εἰς σεισμοὺς πολιτισμένας χώρας ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Ἰταλία.

Τὴν συχνότητα καὶ ἔντασιν τῶν σεισμῶν χώρας τινὸς χαρακτηρίζουσιν ὡς *σεισμικότητα* αὐτῆς. Ἡ σεισμικότης ἐκφράζεται καὶ ἀριθμητικῶς, κατὰ τὰς μεθόδους τοῦ Montessus καὶ τοῦ Lais.

Ἡ ἐπισκόπησις τῆς διανομῆς σεισμῶν ἐφ' ὅλης **τῆς γῆς ἀποδεικνύει πασιφανῶς** α) ὅτι ἡ κυρία **ἐξάπλωσις τῶν σεισμῶν συμπίπτει εἰς τὴν ἰσημερινὴν περιοχὴν καὶ ὅτι οὗτοι μόλις ἐξέρχονται πέραν τοῦ 60ου παραλλήλου βορείου καὶ νοτίου πλάτους**· καὶ β) ὅτι, ἐξαιρέσει τῆς εὐρωπαϊκῆς Βορείου θαλάσσης, οἱ σεισμοὶ συνδέονται κυρίως πρὸς δύο μεγάλας ζώνας, μίαν μεσημβρινὴν καὶ μίαν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν παραλλήλων κύκλων τῆς γῆς. Ἀμφότεραι αἱ ζῶναι συμπίπτουσι κατὰ λίαν ἀξιοσημείωτον τρόπον μὲ τὰς μεγάλας ζώνας τῆς νεωτέρας ὀρεογενέσεως καὶ ἡφαιστείου ἐνεργείας.

Ὁ Montessus de Ballore, βασισθεὶς ἐπὶ στατιστικῆς 159.781 σεισμῶν, διετύπωσε τὰ ἀνωτέρω συμπεράσματα λεπτομερέστερον ὡς ἑξῆς: «Ὁ γήϊνος φλοιὸς σείεται σχεδὸν ἐξ ἴσου καὶ ἐνιαίως κατὰ μῆκος δύο μεγάλων κύκλων, σχηματιζόντων μεταξύ των γωνίαν 67° περίπου, *τοῦ μεσογειακοῦ* ἢ *ἀλπινο-καυκασο-ἱμαλαϊκοῦ κύκλου* (53,5% τῶν σεισμῶν) καὶ τοῦ *κυκλοειρηνικοῦ* ἢ *ἰνδοϊαπωνικομαλαϊκοῦ* (41,08% τῶν σεισμῶν). Αἱ δύο αὗται ζῶναι συμπίπτουν πρὸς τὰς δύο κυρίας γραμμὰς τῆς ἀναγλύφου κατασκευῆς τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς».

Ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς σεισμικότητος τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς γῆς, ὁ Montessus διακρίνει αὐτὰς εἰς *σεισμικάς*, *πτωχοσεισμικὰς* καὶ *ἀσεισμικάς*. Εἰς τὰς *σεισμικὰς* ἀνήκουν αἱ χῶραι τῶν δύο προμνημονευθέντων κύκλων τοῦ Montessus. Εἰς αὐτὸς κατατάσσεται καὶ ἡ Ἑλλάς. *Πτωχοσεισμικαὶ* εἶναι αἱ ἀκραῖαι πτυχαὶ παλαιῶν τεμαχωδῶν χωρῶν, ὡς τὰ Οὐράλια, αἱ Αὐστραλιακαὶ Ἄλπεις κλπ. Ἐπίσης παλαιαὶ κορμοορoσειραὶ (Χάρτς, Ἀππαλάχια κ. ἄλ.), ὡς καὶ νεώτεραι τεφροειδεῖς ἐγκαταχρημνίσεις, ὡς ἡ μεσορρηνική, ἡ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ ἡ τάφρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. *Ἀσεισμικαὶ* τέλος εἶναι αἱ ἀρχαῖαι κρυσταλλοπαγεῖς μᾶζαι (Βραζιλίας, ΝΑ. Ἀμερικῆς, Αὐστραλίας κ. ἄ.), τὰ ἐκτεταμένα καὶ ὑπὸ προσχωμάτων μεγάλου πάχους πεπληρωμένα πεδία (βορειογερμανικὸν βαθύπεδον, τὰ πεδία τῆς Βορ. Ρωσίας καὶ Σιβηρίας, τὸ μεταξὺ Ἄνδεων καὶ τῆς βραζιλιανῆς ὀρεινῆς μάζης βαθύπεδον τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς κ. ἄλ.).

Εἰδικώτερον ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἑλληνικὰς χώρας, τῶν ὁποίων ἡ σημερινὴ μορφολογία ὀφείλεται εἰς τὰς κατὰ τὸν καινοζωϊκὸν αἰῶνα γενομένας ὀρεογενετικὰς κινήσεις καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς διαρρήξεις καὶ μεταπτώσεις, αἵτινες ἐπηκολούθησαν μετὰ τὰς ὀρεογενικὰς κινήσεις κατὰ τὴν νεογενῆ καὶ τὴν τεταρτογενῆ περίοδον τοῦ καινοζωϊκοῦ αἰῶνος (βλ. λ. *Αἰγηΐς* καὶ *Ἑλλάς*), οἱ σεισμοὶ εἶναι συχνοὶ καὶ ἐπιζήμιοι. Οἱ σεισμοὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν εὑρίσκονται ὅλοι σχεδὸν ἐν γενετικῇ σχέσει μὲ τὰς ζώνας τῶν μεγάλων διαρρήξεων καὶ μεταπτώσεων, καταδεικνύοντες ὅτι ἡ γεωλογικὴ ἐξέλιξις τῶν ζωνῶν τούτων δὲν ἐπερατώθη εἰσέτι. Ἐκ τῆς στατιστικῆς ὅμως τῶν σεισμῶν πιστοποιεῖται ὅτι πολλαὶ τῶν ζωνῶν διαρρήξεων καὶ μεταπτώσεων εὑρίσκονται ἐν καταστάσει σχετικῆς ἡσυχίας, ἐνῷ ἄλλαι εἶναι κέντρα σεισμικῆς ἐνεργείας πρώτης τάξεως.

Αἱ κυριώτεραι τῶν σεισμοπλήκτων ζωνῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὰ παράλια τοῦ μεγάλου ρήγματος τοῦ Ἰονίου πελάγους (Μεσσηνία, Ζάκυνθος, Κεφαλληνία κτλ.), αἱ νότιαι ἀκταὶ τῶν κόλπων Πατραϊκοῦ καὶ Κορινθιακοῦ μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ, αἱ νότιαι κλιτύες τοῦ Παρνασσοῦ, ἡ ζώνη τῶν ρηγμάτων τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου (Ἀταλάντη), αἱ ἐγκαταχρημνίσεις τῆς Θεσσαλίας, ἡ Χίος, ἡ Β. Κρήτη, ἡ Α. Χαλκιδικὴ κ. ἄ. Μικρότερας σημασίας σεισμικὰ κέντρα εἶναι αἱ ἐγκαταχρημνισιγενεῖς λεκάναι τῆς Βοιωτίας καὶ Αἰτωλίας, αἱ Κυκλάδες, ἡ τάφρος τοῦ Εὐρώτα (Σπάρτη), ἡ Μυτιλήνη κτλ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν τῶν σεισμῶν, οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσι πολλὰς δονήσεις εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ μάλιστα καὶ εἰς τὰς σημερινὰς σεισμοπλήκτους ζώνας, ὡς π.χ. τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 373 π.Χ. σεισμοῦ τοῦ Αἰγίου, ὁπότε, κατὰ τὸν Παυσανίαν, «σείσαντος ἐξαίφνης τοῦ θεοῦ καὶ ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῆς θαλάσσης ἐπιδραμούσης, καθείλκυσεν αὔτανδρον τὸ κῦμα τὴν Ἑλίκην (πόλιν)». Ἱστορικοὶ σεισμοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι οἱ: τῆς Ὕδρας 18 Μαρτίου 1837), τῆς Μεσσηνίας (14 Ἰουνίου 1846), τῶν Θηβῶν (18 Αὐγούστου 1853), τῆς Κορίνθου (21 Φεβρουαρίου 1858) τοῦ Αἰγίου (26 Δεκεμβρίου 1861), τῆς Κεφαλληνίας (23 Ἰανουαρίου 1867), τῆς Φωκίδος (20 Ἰουλίου 1871), τῆς Μεσσηνίας (15 Αὐγούστου 1886), τοῦ Αἰγίου (28 Αὐγούστου 1888), τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου (13 Αὐγούστου 1889), τῆς Ζακύνθου (19 Ἰανουαρίου καὶ 5 Ἀπριλίου 1893), τῶν Θηβῶν (14 Μαΐου 1893), τῆς Λοκρίδος (8 καὶ 15 Ἀπριλίου 1894), τῆς Ρόδου - Ἡρακλείου (26 Ἰουνίου 1926), τῆς Κορίνθου (22 Ἀπριλίου 1928), τῆς Ἀνατολικῆς Χαλκιδικῆς (26 Σεπτεμβρίου 1932).

Ἐκ τῶν μεγάλων καταστρεπτικῶν σεισμῶν τῶν ἄλλων τόπων τῆς γῆς ἄξιοι μνείας εἶναι οἱ: τῆς Σμύρνης (1868 καὶ 1878), τοῦ Περοῦ (1746), τῆς Λισσαβῶνος (1755), τῆς Καλαβρίας (1783), τοῦ Ἰσημερινοῦ (1793), τοῦ Καρακὰς τῆς Βενεζουέλας (1812), τοῦ Βαλπαραΐζο τῆς Χιλῆς (1822), τῆς Γκουαντελοὺπ (1843), τοῦ Κουμανὰ τῆς Βενεζουέλας (1853), τῆς Προύσης (1855), τοῦ Κίτο τοῦ Ἰσημερινοῦ (1859), τοῦ Περοῦ καὶ τῆς Καλιφορνίας (1868), τῆς Ἴσχια (1883), τῆς Ριβιέρα (1887), **τῆς Ἰαπωνίας (1896 καὶ 1894)**, τοῦ Λάϊμπαχ (1895), **τῆς Χιλῆς καὶ Ἰαπωνίας (1896)**, τῆς Καλιφορνίας (1898 καὶ 1906), τῆς Μεσσήνης (1908), τοῦ Τόκιο (1923).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. Sieberg*: α') Handbuch der Erdbebenkunde 1904. β') Erdbeben (εἰς τὸ βιβλίον Grundzüge der Geologie τοῦ W. Salomon 1924, τόμ. I).—*E. Kayser* Lehrbuch der Geologie (Allgemeine Geologie, τόμ. II 1923).—*Κ. Μητσοπούλου*, Γεωλογία, τόμ. I).—*Θ. Σκούφου*, Die zwei grossen Erdbeben in Lokris (1894).—*Γ. Γεωργαλᾶ*, Ὁ σεισμὸς τῆς Κορίνθου τοῦ 1928.

Γ. Κ. Γ.

— *[Δομ.]* Αἱ καταστροφαί, ἃς οἱ ἰσχυροὶ σεισμοὶ ἐπιφέρουν ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν, ἤγαγον εἰς τὴν ἀναζήτησιν διαφόρων προφυλακτικῶν μέτρων πρὸς ἐξουδετέρωσιν αὐτῶν. Τὸ ριζικώτερον βεβαίως μέτρον πρὸς πρόληψιν τῶν ἐκ τῶν σεισμῶν καταστρεπτικῶν συνεπειῶν εἶναι ἡ ἀποφυγὴ ἀνεγέρσεως συνοικισμῶν εἰς περιοχὰς ὑποκειμένας εἰς σεισμικὰς δονήσεις. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατον ἐκ πλείστων λόγων, ἀνεζητήθη ἡ ἀποτροπὴ τῶν ἐκ τῶν σεισμῶν μεγάλων καταστροφῶν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως εἰδικῶν *ἀντισεισμικῶν* οἰκοδομῶν, δυναμένων νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς σεισμικὰς δονήσεις. Πρὸς ἐπίτευξιν τοιούτων ἀντισεισμικῶν κατασκευῶν πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, τόσον κατὰ τὴν περίοδον τῶν στατικῶν ὑπολογισμῶν αὐτῶν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνεγέρσεώς των, πλὴν τῶν συνήθως λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν ἐπιρροῶν τῶν κατακορύφων φορτίων, ἐνδεχομένως δὲ καὶ τῶν ἐπιρροῶν τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς θερμοκρασίας, καὶ αἱ ἐπιρροαὶ τῶν σεισμῶν ἐπὶ τῶν διαφόρων τμημάτων αὐτῶν. Ἐπειδὴ ἡ ἀκριβὴς γνῶσις καὶ καταμέτρησις τῆς ἐπὶ τῶν διαφόρων κατασκευῶν ἀσκουμένης ὑπὸ τῶν σεισμῶν ἐπιρροῆς εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος, τὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν ἀντισεισμικῶν κατασκευῶν διέπονται κυρίως ὑπὸ κανόνων βασιζομένων ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῆς ἐμπειρίας, ἣν ἀρυόμεθα ἐκ τῆς ἐπιδράσεως καὶ τῶν καταστροφῶν, τὰς ὁποίας ἐπιφέρουσιν ἑκάστοτε οἱ σεισμοὶ ἐπὶ τῶν διαφόρων οἰκοδομῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τούτων συντάσσονται, εἰς τὰ κράτη ὅπου ὑπάρχουσι περιοχαὶ ὑφιστάμεναι τὴν καταστρεπτικὴν ἐνέργειαν τῶν σεισμῶν, εἰδικοὶ οἰκοδομικοὶ κανονισμοί, ἐφαρμοζόμενοι διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἀντισεισμικῶν κατασκευῶν εἰς τὰς σεισμοπαθεῖς περιοχάς. Ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει τὸ διάταγμα τῆς 16 Νοεμβρίου 1928 «Περὶ ἀντισεισμικοῦ οἰκοδομικοῦ κανονισμοῦ Κορίνθου-Λουτρακίου», τὸ ὁποῖον καθορίζει τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐπιρροὴ τοῦ σεισμοῦ κατὰ τοὺς στατικοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς ἀνεγερθησομένης ἀντισεισμικῆς κατασκευῆς, καὶ τοὺς γενικοὺς κανόνας, οἵτινες δέον νὰ τηρηθῶσι κατὰ τὴν ἀνέγερσιν ταύτης. Οὕτω ἐπειδὴ ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι αἱ ὑψηλαὶ οἰκοδομαὶ ὑποφέρουσι περισσότερον ἐκ τῶν σεισμῶν, ὑφιστάμεναι σοβαρωτάτας ζημίας, συνιστᾶται ἡ εἰς τὰς σεισμοπλήκτους περιοχὰς ἀνέγερσις χαμηλῶν κατασκευῶν, ἀπαγορευομένης ὑπὸ τῶν σχετικῶν κανονισμῶν τῆς ἀνεγέρσεως ἐν αὐταῖς οἰκοδομῶν πέραν ὡρισμένου ὕψους. Κατὰ τὴν θεμελίωσιν μιᾶς ἀντισεισμικῆς κατασκευῆς, δέον ν' ἀποφεύγωνται ἐδάφη ψαθυρά, ἐδάφη ὀλισθαίνοντα, τελματώδη ἢ προερχόμενα ἐκ τεχνητῶν ἐπιχωματώσεων, νὰ προτιμῶνται δὲ τὰ συμπαγῆ καὶ στερεὰ ἐδάφη. Τὰ τελευταῖα ταῦτα μεταδίδουσι τὴν σεισμικὴν δόνησιν μᾶλλον ὁμοιομόρφως εἰς ὁλόκληρον τὴν κατασκευήν, τῆς ὁποίας οὕτως ἅπαντα τὰ μέρη σείονται συγχρόνως, καταπονούμενα ὀλιγώτερον. Ἐπίσης δέον ν' ἀποφεύγεται ἡ θεμελίωσις κατασκευῶν εἰς ἐδάφη παρουσιάζοντα ἐναλλαγὴν ὑλικῶν, διότι εἰς τὰς παρυφὰς τῶν διαφόρων πετρωμάτων οἱ ἐκ τῶν σεισμῶν κραδασμοὶ εἶναι ἰσχυρότεροι.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατασκευῆς τῶν θεμελίων εἶναι εὐνοϊκώτερα διὰ τὰς ἀντισεισμικὰς κατασκευὰς τὰ ὁλόσωμα θεμέλια, τὰ ἐκτεινόμενα ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ὑπὸ τῆς κατασκευῆς καταλαμβανομένης ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἢ καὶ ἐπὶ τμημάτων μόνον αὐτῆς, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ γίνεται πλήρης σύνδεσις τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς κατασκευῆς. Οὕτως, εἰς τὴν περίπτωσιν κατασκευῶν ἐκ λιθοδομῶν ἡ ἐκτέλεσις τῶν θεμελίων δέον νὰ γίνεται διὰ συνεχῶν τοίχων ἐκ λιθοδομῆς μὲ ὑδραυλικὴν κονίαν ἢ ἐκ τοίχων ἐξ ἰσχνοῦ σκυροκονιάματος. Εἰς τὴν περίπτωσιν κατασκευῶν μὲ σκελετὸν σιδηροῦν ἢ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, ἡ θεμελίωσις δέον νὰ γίνεται ἐπὶ διαστρώσεως ἐκ σκυροκονιάματος παχέος ἢ ὡπλισμένου καὶ ἐκτεινομένου εἴτε γενικῶς ἐφ' ὅλης τῆς ὑπὸ τῆς κατασκευῆς καταλαμβανομένης ἐπιφανείας, εἴτε μερικῶς, κατὰ τρόπον ὅμως ὥστε νὰ γίνεται πλήρης σύνδεσις τοῦ σκελετοῦ πρὸς ἐπίτευξιν ἑνιαίου συνόλου. Τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὰς διαφόρους κατασκευὰς ὑλικὰ δέον νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν καλυτέρας ποιότητος καὶ νὰ τηρῶνται κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν των ἅπαντες οἱ κανόνες τῆς τέχνης μὲ σχολαστικὴν ἀκρίβειαν. Τὸ σπουδαιότερον μέλημα κατὰ τὴν κατασκευὴν ἀντισεισμικῆς οἰκοδομῆς εἶναι ἡ ἐπίτευξις ὁμογενοῦς ὅσον τὸ δυνατὸν συνόλου. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἰδιαιτέρως πλεονεκτικαὶ εἶναι ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος κατασκευαὶ

Digitized by Google

ὁποίων τόσον τὰ κατακόρυφα, ὅσον καὶ ὁριζόντια μέρη ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὡπλισμένον σκυροκονιαμα. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ τοιούτου εἴδους κατασκευαὶ εἶναι λίαν δαπανηραί, οἱ τεχνικοὶ περιορίζονται σήμερον εἰς τὴν κατασκευὴν οἰκοδομῶν ἀποτελουμένων ἐκ σκελετοῦ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, τοῦ ὁποίου τὰ διάφορα κενὰ πληροῦνται ὑπὸ ἄλλων ὑλικῶν, διὰ τοῦ καλουμένου ὀργανισμοῦ συμπληρώσεως. Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος συμπληρώσεως ἀποτελεῖται ἀπὸ τοιχοποιίας, αἱ ὁποῖαι δέον νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν ἐλαφρότεραι. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν ἐσωτερικῶν χωρισμάτων διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ξυλίνου σκελετοῦ μὲ παρειὰς ἐξ ὀροφοπήχεων ἢ καὶ ὡπλισμένου σκυροδέματος, λεπτοῦ πάχους. Ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ τοιχώματα, ἅτινα ἀναγκαίως δέον νὰ ἔχωσι μεγάλον πάχος, ταῦτα, πρὸς ἐπίτευξιν μεγάλης μονώσεως καὶ τοίχων ἀνθισταμένων εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις, κατασκευαζονται—ὁσάκις δὲν εἶναι εὔκολος ἡ χρησιμοποίησις σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος—ἐκ λίθων, φυσικῶν ἢ τεχνητῶν, συνδεομένων καὶ ἀγκυρουμένων πρὸς τὸν λοιπὸν σκελετὸν τῆς κατασκευῆς διὰ περιζωμάτων (*σαινάζ*) ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος, διατασσομένων ὁριζοντίως καὶ κατακορύφως. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σύστημα ἐφηρμόσθη εὐρέως εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Κορίνθου. Ὅταν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ κατασκευὴ σκελετοῦ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, καλὸν εἶναι νὰ λαμβάνεται μέριμνα ὅπως τὰ πατώματα τοὐλάχιστον ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τούτου, ἐκτεινομένου ἐφ᾽ ὁλοκλήρου τοῦ πάχους τῶν τοίχων.

Ἐν τῇ περιπτώσει χρησιμοποιήσεως λίθων διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἀντισεισμικῶν κατασκευῶν, ἐνδείκνυται ἡ χρησιμοποίησις λίθων κανονικοῦ σχήματος, καὶ δὴ λαξευτῶν τοιούτων. Οἱ λίθοι οὗτοι πλεονεκτοῦσι λόγῳ τοῦ ὅτι δι᾽ αὐτῶν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν τοίχων ἑνιαῖον σύνολον. Ἀντιθέτως ἐμφανίζει μεγάλα μειονεκτήματα ἡ κατασκευὴ τοιχοποιίας δι᾽ ἀργῶν λίθων καὶ δὴ ἀπεστρογγυλωμένων, ὧν ἡ σύνδεσις, μόνον διὰ κονιάματος ἐπιτυγχανομένη, δὲν δύναται νὰ περιέχῃ τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὰς ἀντισεισμικὰς οἰκοδομὰς ἑνιαῖον σύνολον. Πάντως, οἱονδήποτε εἶδος λίθων καὶ ἂν χρησιμοποιῆται, δέον εἰς τὰς ἀντισεισμικὰς κατασκευὰς νὰ γίνεται χρῆσις λίαν ἰσχυροῦ κονιάματος (σιμεντοκονιάματος ἢ ἀσβεστοκονιάματος), ἐπὶ πλέον δὲ ἡ σύνδεσις τῶν τοίχων μεταξύ των να γίνεται διὰ περιζωμάτων καὶ ἀγκυρώσεων ἐκ ξυλοδεσιῶν, σιδηροδοκῶν ἢ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος. Μεγάλην σύνδεσιν εἰς τοὺς τοίχους παρέχουσι τὰ μονολιθικὰ πατώματα. Ἀνάλογον σύνδεσιν παρέχουσιν εἰς αὐτοὺς καὶ αἱ στέγαι, αἱ ὁποῖαι δέον ἀπαραιτήτως νὰ ἀγκυροῦνται καλῶς ἀπὸ τῶν τοίχων. Εἰς τὴν περίπτωσιν κατασκευῆς τοίχων ἐξ ἀργολίθων, δέον οὗτοι νὰ εἶναι γωνιώδεις, νὰ γίνεται δὲ χρῆσις ἐν τῇ τοιχοποιίᾳ καὶ λίθων διατόνων (μπατικῶν), διηκόντων ἀπὸ τῆς μιᾶς παρειᾶς εἰς τὴν ἑτέραν. Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἐφαρμοζόμενον σύστημα τῆς κατασκευῆς τοιχοποιιῶν ἐξ ἀργολίθων ὑπὸ ζεύγους κτιστῶν, οἱ ὁποῖοι κτίζουσιν ἕκαστος τὴν πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ παρειὰν τοῦ τοίχου, ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπὸ τοῦ ἑτέρου συντελουμένης ἐργασίας καὶ χωρὶς νὰ λαμβάνεται φροντὶς διὰ τὴν καθόλου σύνδεσιν τῶν δύο παρειῶν, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν ὡραίαν ἐμφάνισιν αὐτῶν, ἀποτελεῖ μέγιστον κίνδυνον διὰ τὰς εἰς σεισμοπλήκτους τόπους οἰκοδομάς. Παρετηρήθησαν ἐν Κορίνθῳ, κατὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1928, τοῖχοι, τῶν ὁποίων ἡ μία παρειά, ἂν καὶ ἔχουσα πάχος ὀλιγώτερον καὶ τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἀρχικοῦ τοίχου, εἶχε διατηρηθῆ εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς, χωρὶς οὐδεμίαν ζημίαν, συγκρατουμένη ὑπὸ τῆς στέγης, ἐνῷ ἡ ἑτέρα παρειά, λόγῳ τῆς μὴ ὑπάρξεως οὐδεμιᾶς συνδέσεως πρὸς τὴν ἄλλην καὶ πρὸς τὴν στέγην, εἶχε καταπέσει.

Ἡ ἐπιστέγασις, τέλος, τῶν διαφόρων ἀντισεισμικῶν κατασκευῶν δέον νὰ γίνεται διὰ συνήθους στέγης ἢ καλύτερον διὰ μονολιθικῆς πλακὸς ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος. Αἱ θολωταὶ ἐπιστεγάσεις πρέπει ν᾽ ἀποφεύγωνται, καθ᾽ ὅσον αὗται, λόγῳ τῶν πλαγίων ὠθήσεων, τὰς ὁποίας ἀναπτύσσουσιν ἐπὶ τῶν τοίχων ἑδράσεως αὐτῶν, συντελοῦσιν εἰς τὴν ἐπαύξησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ δονήσεων. Ἕνεκα τούτου δέον ν᾽ ἀποφεύγωνται καὶ πᾶσαι ἐν γένει αἱ θολωταὶ κατασκευαί, ὅπως ἐπίσης καὶ αἱ διὰ τὰ ἀνώφλια τῶν κουφωμάτων κατασκευαζόμεναι ἁψῖδες ἰδίᾳ εἰς τὰ παρὰ τὰ πέρατα τῶν τοίχων ἀνοίγματα. Τὰ πλέον ἐνδεικτικὰ ἀνώφλια εἶναι τὰ ἐκ σιδηροδοκῶν ἢ ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος τοιαῦτα, ὅταν διήκουσι καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκος τῶν τοίχων.

Μεγάλην ἀντοχὴν εἰς τοὺς σεισμοὺς ἐπιδεικνύουσι καὶ αἱ ἐξ ὠμοπλίνθων κατασκευαί, ὡς ἐκ τῆς ὁμοιογενείας αὐτῶν, καθὼς καὶ αἱ ξύλιναι κατασκευαί, λόγῳ τῆς ἐλαφρότητος αὐτῶν, τῆς συνδέσεως ἥτις ἐπιτυγχάνεται μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων αὐτῶν καὶ τῆς ἐλαστικότητος, ἣν κέκτηνται. Ἐν τούτοις, παρὰ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα τῶν ξυλίνων οἰκιῶν, καὶ τὸ σχετικῶς οὐχὶ δαπανηρὸν αὐτῶν, αὗται διὰ προχείρους μόνον στεγάσεις χρησιμοποιοῦνται, λόγῳ τοῦ κινδύνου καταστροφῶν ἐκ πυρκαϊᾶς. Α. Κ.

— **Σεισμῶν** *μνῆμαι*. Ὁσάκις συνετάραττον τὴν γῆν σεισμοὶ καταστρεπτικοί, ἡ Ἐκκλησία ἐτέλει λιτὰς (λιτανείας) «ὑπὲρ τῆς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μακροθυμίας», τὴν ἐπέτειον δὲ τῶν φοβερωτέρων σεισμῶν ὥρισεν εἰς μνήμην «τῆς μετὰ φιλανθρωπίας ἐπενεχθείσης ἡμῖν μεγαλης ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ, οὗ παρ᾽ ἐλπίδα ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ὁ φιλάνθρωπος Θεός». Τοιοῦτοι δὲ σεισμοὶ ἐγένοντο τῇ 26 Ἰανουαρίου τοῦ 449 (ἢ 450), ὅτε πολλαὶ πόλεις τῆς Θρᾴκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Βιθυνιας κατεστράφησαν, τῇ 17 Μαρτίου τοῦ 790 πιθανῶς, τῇ 16 Αὐγούστου τοῦ 542, ὅτε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔπεσαν ἐκκλησίαι καὶ οἶκοι καὶ ἀπέθανον πολλοί, τῇ 25 Σεπτεμβρίου τοῦ 447, ὅτε «πολλοὶ ναοὶ κατηνέχθησαν εἰς ἔδαφος, ἔμβολα καὶ οἶκοι πολλοί, θανόντος ἀναριθμήτου πλήθους ἀνθρώπων» κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς Θεοφάνη καὶ Κεδρηνόν, τῇ 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 740, ὅτε ἐπὶ 11 μῆνας συνταρασσομένης τῆς γῆς πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι ἐθανατώθησαν, πολλαὶ δὲ πόλεις ἐν Θρᾴκῃ καὶ Βιθυνίᾳ, ἰδίᾳ ἡ Νίκαια, ἡ Νικομήδεια καὶ ἡ Πραίνετος, πολλὰς ζημίας ἔπαθον, τῇ 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 975, ὅτε πολλοὶ μὲν ἐφονεύθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, πολλὰ δὲ τῶν πέριξ χωρίων κατεστράφησαν, τῇ 6 Δεκεμβρίου καὶ τῇ 14 τοῦ αὐτοῦ τοῦ 557, ὅτε δέκα ἡμέρας καὶ νύκτας ἐσείετο ἡ γῆ καὶ πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ ἐφονεύθησαν, πολλὰ δὲ οἰκοδομήματα καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐβλάβησαν ἢ καὶ κατέπεσον. Ἐν τῷ βυζαντινῷ δ᾽ Ἑορτολογίῳ ἀναγράφεται καὶ ἡ τῆς 7 Ὀκτωβρίου «μνήμη τῆς μετὰ φιλανθρωπίας ἐπενεχθείσης φοβερᾶς ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ», πιθανῶς τοῦ ἔτους 525, ὅτε κατεστράφη καὶ ἡ Ἀντιόχεια. Κατὰ τὴν ἐπέτειον λοιπὸν τῶν σεισμῶν τούτων τελεῖται ἰδία ἀκολουθία ἐν τοῖς ναοῖς μετὰ τῶν καταλλήλων ἀναγνωσμάτων, εὐχῶν καὶ ἀσμάτων (*Μ. Γεδεὼν* «Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889). Ε. Γ. Π.

σεισμοσκόπιον (τό). Ὄνομα διδόμενον εἰς διάφορα εἴδη ὀργάνων, ἄλλοτε ἐν χρήσει, τὰ ὁποῖα παρεῖχον στοιχειώδεις πληροφορίας περὶ τῶν σεισμικῶν δονήσεων. Τὰ σεισμοσκόπια ἦσαν κυρίως ἐκκρεμῆ, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ ἄκρον των ἔφερον γραφίδα, διὰ τῆς ὁποίας ἐγράφετο ἐπὶ χάρτου ἡ κίνησις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτίθεντο ὑπὸ τῶν σεισμικῶν κυμάτων. Ἄλλα σεισμοσκόπια ἦσαν λεκάναι πλήρεις ὑγρῶν, ἰδίᾳ ὑδραργύρου, ὅτις ἐξεχύνετο κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ὠθήσεως, τὴν ὁποίαν ἔδιδον τὰ σεισμικὰ κύματα. Γ. Κ. Γ.

σεισοπυγίδαι (οἱ) (Motacillidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν*, περιλαμβάνουσα μετριόσωμα πτηνὰ μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κομψόν, πτέρυγας μετρίου μεγέθους, πόδας λεπτοὺς καὶ ἀρκετὰ ὑψηλοὺς καὶ οὐρὰν μακροτάτην. Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἀπαντῶσι πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τρέφονται κυρίως ἐξ ἐντόμων καὶ σκωλήκων. Ἀξιολογώτερον γενος εἶναι ἡ *σεισοπυγὶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σεισοπυγὶς (ἡ) (Motacilla) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ᾠδικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σεισοπυγιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους πτηνά, ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης. Ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους συνήθως καὶ τρέφονται κυρίως ἐξ ἐντόμων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σεισοπυγὶς ἡ λευκὴ* (Motacilla alba), παρ᾽ ἡμῖν γνωστὴ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *σουσουράδα* καὶ *κωλοσοῦσα*. Τὸ μῆκός της φθάνει τὰ 18 ἑκατοστ., ὧν τὰ 9 κατέχει ἡ οὐρά. Οἱ πόδες της ἔχουσιν ὕψος 27 χλσμ. καὶ εἶναι λεπτοὶ καὶ μελανοί. Τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ αὐχένος εἶναι μελανὸν καὶ τὸ ὑπόλοιπον ὡς καὶ αἱ πλευραὶ φαιοϋποκυαναῖ. Τὸ μέτωπον, αἱ παρειαὶ καὶ αἱ πλευραὶ τοῦ λαιμοῦ εἶναι λευκά. Τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ στήθους εἶναι μελανὰ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα ὑποκάτω τοῦ σώματος εἶναι λευκόν. Αἱ πτέρυγες ἔχουσι χρῶμα σκοτεινῶς φαιόν. Ἡ θήλεια δὲν ἔχει οὔτε τὰς παρειὰς οὔτε τὸ μέτωπον λευκά, ἀλλὰ φαιοτεφρά, ὁ δὲ γενικὸς χρωματισμὸς τῶν ἄνω μερῶν τοῦ σώματός της εἶναι ἀνοικτῶς φαιοτεφρὸς καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος κιτρινολευκόφαια. Ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ἡ σεισοπυγὶς διατρίβει εἰς τοὺς ἀγρούς, τὰ δάση, τοὺς κήπους καὶ παρὰ τὰ κατῳκημένα μέρη καὶ ἰδίως ἐκεῖ ὅπου ἀφθονοῦν τὰ ἔντομα καὶ οἱ σκώληκες. Εἶναι πτηνὸν μεταναστευτικόν.

Σεισοπυγὶς ἡ λευκή.

Ἀπὸ τὴν Εὐρώπην ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Ἀφρικὴν κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ ἐπανέρχεται κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Φεβρουαρίου ἢ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου. Ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ διατηρούμενον τρέφεται κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας δι᾽ ᾠῶν μυρμήκων, ἀλευροσκωλήκων, μυιῶν καὶ ἄλλων ἐντόμων, εἶτα ὅμως συνηθίζει καὶ εἰς ἄλλας τροφάς· ἀπαραίτητον ὅμως εἶναι ἡ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνάμιξις τῆς συνήθους τροφῆς της καὶ μὲ ἔντομα ἢ σκώληκας. Εἰς μεγάλον κλουβίον ζῇ περίπου 6 ἔτη αἰχμάλωτος. Γεννᾷ, ἐν ἐλευθέρᾳ καταστάσει, δὶς ἢ τρὶς τοῦ ἔτους. Τὴν φωλεὰν κατασκευάζει εἰς ὀπὰς τοίχων ἢ ξηρῶν κορμῶν δένδρων καὶ ἐπιστρώνει ταύτην ἀτέχνως διὰ βρύων, μικρῶν λεπτῶν ριζῶν καὶ ἀχύρων. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἑκάστοτε 5—6 ᾠὰ λευκοϋποκύανα μὲ μελανὰς κηλῖδας. Τὸ ᾆσμά της εἶναι ἁπλοῦν καὶ μονότονον, ἀλλὰ διαρκεῖ καθ᾽ ὅλον τὸ ἔτος.

Σεισοπυγὶς ἡ ξανθόχρους (Motacilla boarula). Αἱ πτέρυγές της εἶναι μελαναὶ καὶ φέρουσι λευκὰς τεφρὰς γραμμώσεις. Ἡ οὐρὰ εἶναι ἐπίσης μελανή. Ἡ θήλεια ἔχει τὸν λαιμὸν λευκοκιτρινοπορτοκαλιόχρουν. Ἀπαντᾷ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἡ θήλεια γεννᾷ ἅπαξ τοῦ ἔτους περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 5—6 ᾠά. Διατηρεῖται διὰ τὸ λαμπρὸν πτέρωμά της καὶ τὸ ᾆσμά της, ὅπερ εἶναι μελῳδικώτερον τοῦ ᾄσματος τοῦ προηγουμένου εἴδους.

Σεισοπυγὶς ἡ μελανοκέφαλος (Motacilla melanocephala). Τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος εἶναι φαιοϋπέρυθρα μὲ ζωηρὰς ἐλαιώδεις ἀποχρώσεις, τὸ δ᾽ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς εἶναι μελανὸν καὶ τὸ ἐπίλοιπον φαιοπράσινον. Ἄνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν φέρει λευκοϋπέρυθρον γραμμήν. Τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος γενικῶς εἶναι λευκοκίτρινα, ἐφ᾽ ὅσον ὅμως αὐξάνει ἡ ἡλικία τοῦ πτηνοῦ γίνονται κίτρινα, σχεδὸν λεμονόχροα. Αἱ πτέρυγες εἶναι σκοτεινῶς φαιαὶ καὶ περιβάλλονται ὑπὸ λευκοϋπερύθρων γραμμώσεων. Ἡ οὐρὰ εἶναι μελανή. Ἀπαντᾷ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς πεδιάδας τῆς Εὐρώπης, εἰς ἣν ἔρχεται κατὰ Μάρτιον, φεύγει δὲ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον. Τρέφεται, ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα εἴδη, ἐξ ἐντόμων, σκωλήκων κ. τ. λ. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ δὲν ζῇ περισσότερον τῶν δύο ἐτῶν. Διατηρεῖται κυρίως διὰ τὸ μελῳδικὸν ᾆσμά της. Δ. Ν. Π.

σείσουρος (ὁ) (Seisurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ξηροβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιοθηριδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους πτηνά, χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τοῦ λαμπροῦ χρωματισμοῦ των καὶ ἰθαγενῆ τῶν νήσων τῆς Ὠκεανίας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σείσουρος ὁ δίχρους* (Seisurus bicolor), ὅστις ἔχει χρῶμα φαιὸν μετὰ κυανῶν, κιτρίνων καὶ πυρρῶν ἀποχρώσεων κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ λευκοτεφρὸν κατὰ τὰ κάτω. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς δασώδεις ἐκτάσεις τῆς Αὐστραλίας. Δ. Ν. Π.

Σειστάκις, ***Νικόλαος***. Ἁρματολὸς ἐκ Κακοδικίου Κρήτης (βλ. λ. *Κακοδικιανός*).

Σεϊστάν, ἢ ***Σεγιστάν,*** ἢ ***Σιστὰν*** *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Α. Περσίας, ἐκτεινομένη καὶ εἰς τὸ Ἀφγανιστάν, κειμένη μεταξὺ 30° 0´—31° 35´ Β. πλάτ. καὶ 61°—62° 40´ Ἀν. μήκ. Τὸ μέγιστον αὐτῆς μῆκος εἶναι 400 χλμ., βαίνει δὲ παραλλήλως πρὸς τὸν ποταμὸν Χελμούντ. Κυριωτέρα πόλις εἶναι ἡ *Νασὶρ-ἀμπάτ*, ἐν Περσίᾳ. Κάτ. 205.000. Εἶναι χώρα εὔφορος, ἀλλ᾽ ἀκαλλιέργητος.

Τὸ Σεϊστὰν εἶναι ἡ ἀρχαία *Δραγγιανὴ* (περσ. *Ζαραγιὰ* ἢ *Δαραγκᾶ*, ἤτοι λιμναία χώρα), ὠνομάσθη δὲ *Σακαστανὴ* (=χώρα τῶν Σακῶν) μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Σακῶν ἢ Σκυθῶν, οἵτινες εἰσέβαλον εἰς Περσίαν τῷ 128 π. Χ. Περιληφθεῖσα εἰς τὸ κράτος τῶν Σασανιδῶν, περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἄραβας χαλίφας καὶ ἠκολούθησεν ὑπὸ διαφόρους ἡγεμονικὰς δυναστείας τὴν τύχην τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Περσίας. Διεκδικηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀφγανῶν, ἐπεδικάσθη ὑπὸ Ἄγγλου διαιτητοῦ κατὰ τὸ κύριον αὐτῆς μέρος εἰς τὴν Περσίαν καὶ κατὰ τὸ μικρότερον τμῆμα εἰς τὸ Ἀφγανιστὰν (1872). Ν. Μ.

Σειστονικολῆς. Ἁρματολὸς ἐκ Κακοδικίου Κρήτης (βλ. λ. *Κακοδικιανός*).

σειστός, *—ή, —όν*· ὁ σειόμενος, ὁ κλονούμενος· || ἕτερον ὄνομα τοῦ χοροῦ *μπάλλος* (βλ. λ.)· || οὐσ., τὸ *σειστὸν* τὸ στριμμένον χρυσοῦν νῆμα, κοιν. *τιρτίρι*.

σεῖστρον (τό). Παιδικὸν ἄθυρμα τῶν ἀρχαίων, παράγον κρότον διὰ τῆς κινήσεώς του («ᾧ καταβαυκαλῶσιν αἱ τίτθαι ψυχαγωγοῦσαι τὰ δυσυπνοῦντα τῶν παιδίων»: *Πολυδ.* Θ´ 127)· || μουσικὸν ὄργανον τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ἔχον σχῆμα πετάλου καὶ ὀρθὴν λαβήν. Ἐπὶ τοῦ πεταλοειδοῦς τούτου σώματος ἦσαν ἐξηρτημένοι κωδωνίσκοι, τὸ δὲ ὄργανον ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Ἴσιδος, παρουσιάζον οὕτω πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς τοὺς κωδωνίσκους τοὺς ἐν χρήσει ἐν τῷ καθολικῷ δόγματι, ἐν τῇ λατρείᾳ· || κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἀρχαιότητα, τὸ χαμαιτυπεῖον, τὸ πορνεῖον. Π. Ν. Π.—Γ. Σ.

— *[Ἀρχ.]* Τὸ τελετουργικὸν σεῖστρον ἦτο χαλκίνη ἀργυρᾶ, ἢ χρυσῆ ἐλλειψοειδὴς ἢ πεταλόσχη-

Digitized by Google

μιος στεφάνη, προσηρμοσμένη ἐπὶ λαβῆς καὶ διασχιζομένη ὑπὸ εὐλυγίστων μεταλλικῶν ταινιῶν ἢ ῥαβδίων. Ἡ λαβὴ ἦτο κυλινδρική, ἔχουσα ἐνίοτε μορφὴν κιονίσκου μετὰ μικροσκοπικῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀθὼρ ἀντὶ κιονοκράνου ἢ ἀντικαθιστᾶτο δι' ἀνδριαντίου παιδός, διὰ στελέχους φυτοῦ ἢ ἄνθους κτλ. Ἡ ἄνω ἄκρα τῆς στεφάνης ἐστέφετο διὰ γλυπτῶν παραστάσεων γαλῆς ἢ ἄλλων ζῴων. Τὸ ὄργανον, φαραωνικὴν ἔχον τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπαντῶν εἰς πλείστας ἱερογλυφικὰς παραστάσεις τῶν σαϊτικῶν χρόνων, διεδόθη κυρίως κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐν τῷ ἑλληνορρωμαϊκῷ κόσμῳ, διὰ τῆς σείσεως δὲ αὐτοῦ ἐνομίζοντο ἀποτρεπόμενα τὰ κακοποιὰ πνεύματα, ὁ Τυφὼν κτλ. Ἀπαντᾷ εἰς τοιχογραφίας τῶν ἰταλικῶν πόλεων, εἰς ἐπιτάφια μνημεῖα, ἐπὶ σειρᾶς ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν νομισμάτων τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς, εἰς μνημεῖα ἀνδριαντοποιίας κ. ἄ., φερόμενον ὑπὸ τῆς Ἴσιδος ἢ τῶν ἱερειῶν της. Π. Ν. Π.

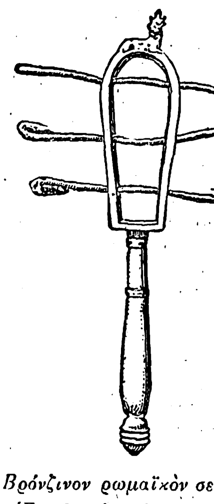

Βρόνζινον ρωμαϊκὸν σεῖστρον.
[Ἐκ τῶν εὑρημάτων τοῦ τάφου ἱερείας τῆς Ἴσιδος ἐν Νίμῃ τῆς Γαλλίας.]

Σεϊτανὴ λιμὰν *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ὑφόρμου τῆς Σάμου *Δια(β)ολολίμανο* (βλ. λ.).

Σεΐφ-ἐδ-δὶν *Ἄμπου-Μπέκρ*. Ἀδελφὸς τοῦ Σαλαδδίνου, 4ος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Ἐγιουπιδῶν Αἰγύπτου. Ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1200 μέχρι τοῦ 1219, πολεμήσας ἐπανειλημμένως κατὰ τῶν Σταυροφόρων.

— **Σεΐφ-ἐδ-δὶν** *Καλαοὺν ἐλ Ἔλφη*. Σουλτᾶνος τῆς Αἰγύπτου (βλ. λ. *Καλαοὺν*).

— **Σεΐφ-ἐδ-δὶν** *Κοττοὺζ*. Πέμπτος σουλτᾶνος τῆς α' δυναστείας τῶν Μαμελούκων, υἱὸς τοῦ Μαουδοὺδ σάχ, ἀνεψιοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Χοβαρεσμίων. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Ταρτάρων εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Συρίαν εἶχε διασκορπίσει τὴν οἰκογένειάν του καὶ περιήγαγεν αὐτὸν εἰς δουλείαν. Διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀνήλικον καὶ ἐκθρονισθέντα σουλτᾶνον Νοὺρ ἐδ δὶν Ἀλῆ ἔμπν Ὑβὲκ τῷ 1259, προσλαβὼν τὸ σουλτανικὸν ὄνομα *ἐλ Μελὲκ ἐλ Μοταφάρ*. Ἐδολοφονήθη ὑπό τινος ἐμίρου Βεϊβάρς κατόπιν βασιλείας ἑνὸς περίπου ἔτους. Γ. Λ. Α.

— **Σεΐφ-ἐδ-δὶν** *μπὲν Ἀλαεττὶν Χασάν*. Ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Γουριδῶν, δυναστεύσας ἐν Γάζνᾳ τῆς κεντρῴας Ἀσίας ἀπὸ τοῦ 1156 μέχρι τοῦ 1163. Ν. Μ.

— **Σεΐφ ἐδ-δὶν** *Ἀμιδί*. Ἄραψ ἰατροφιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Διαβεκίρῃ τῷ 1156 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1232. Ἔγραψε διάφορα φιλοσοφικὰ ἔργα καὶ ἱστορίαν τοῦ Σαλαδδίνου. Ν. Μ.

Σεϊφουλλὰχ *πασᾶς*. Τοῦρκος στρατιωτικός, διατελέσας στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐν Ἀθήναις τουρκικῆς πρεσβείας καὶ κατόπιν πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Λαρίσῃ καὶ Βόλῳ πρὸ τοῦ 1897 καὶ δράσας κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ἦτο Κιρκάσιος τὴν καταγωγήν, υἱὸς τοῦ Κιρκασίου στρατιωτικοῦ Μεχμὲτ πασᾶ, ἐκπαιδευθεὶς κατ' ἀρχὰς ἐν Ρωσίᾳ. Τῷ 1884 ἐγένετο βοηθὸς τοῦ Γερμανοῦ ὀργανωτοῦ στρατηγοῦ φὸν ντὲρ Γκόλτς εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας, ἧς βραδύτερον ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἔλαβε μέρος ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου, προαχθεὶς εἰς ὑποστράτηγον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Σοβαρὰν δρᾶσιν ἐσημείωσεν ὁ Σεϊφουλλὰχ κατὰ τὰς μάχας τῆς Δομοκοῦ καὶ τῆς Δερβὲν Φούρκας, καθ' ἃς ὡδήγει αὐτοπροσώπως διαφόρους μονάδας. Ἐν Δομοκῷ ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ΣΤ' μεραρχίας τοῦ Χαμδὴ πασᾶ, συντελέσας τὰ μέγιστα ἵνα ἡ μεραρχία αὕτη μετὰ τῆς Γ' τοῦ Μεμδοὺ πασᾶ ἐκτελέσωσι τὴν γνωστὴν νυκτερινὴν πορείαν διὰ τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων τοῦ Κασσιδιάρη καὶ τοιουτοτρόπως φθάσωσι τὴν πρωΐαν τῆς 6 Μαΐου εἰς Δομοκόν, ἀγνοοῦσαι τὴν κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς 5—6 Μαΐου ὑποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκ Δομοκοῦ πρὸς Δερβὲν Φούρκα. Κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ταράτσαν τῆς Λαμίας προέλασιν τῶν Τούρκων, ὁ Σεϊφουλλὰχ ἡγεῖτο τοῦ ἱππικοῦ, ὅπερ εἶχε προχωρήσει ἐσπευσμένως, διοικήσας ἐν τέλει αὐτοπροσώπως τὰ εἰς Ταράτσαν καταφθάσαντα τουρκικὰ στρατεύματα. Ν. Θ. Κ.

Σεΐφ-οὐλ-Ἰσλὰμ (*Ἐλ-Μελὶκ Ἐλ-Ἀζὶζ Ἄμπουλ-Φαρὶς Τογιεκὶν μπὲν Ἐγιούπ*). Ἀδελφὸς τοῦ Σαλαδδίνου. Διορισθεὶς γενικὸς διοικητὴς τῆς Ὑεμένης τῷ 1182, ἐκυβέρνησεν ἐπὶ 17 ἔτη ὡς ἡμιανεξάρτητος. Ἀπέθανεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ὑεμένῃ κτισθείσῃ πόλει Μανσούρᾳ. Ν. Μ.

Σεϊφουλλίνα, *Λυδία Νικολάγιεβνα*. Ρωσὶς λογοτέχνις, γεννηθεῖσα τῷ 1889. Μέχρι τοῦ 1921, ὅτε ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον διήγημά της, «Ἡ καριέρα τῆς Παυλούσκας», ἐχρημάτισεν ἀλληλοδιαδόχως δημοδιδάσκαλος, ἠθοποιὸς καὶ εἶτα ὑπάλληλος. Μεταχειρίζεται ἰδιωματικὴν γλῶσσαν, δίδει δὲ συναρπαστικὰς περιγραφὰς τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀλητοπαίδων. Τῷ 1924 περιηγήθη τὴν Τουρκίαν, ἐκδώσασα εἰς τόμον τὰς ἐντυπώσεις της («Εἰς τὴν χώραν τοῦ δύοντος Ἰσλάμ», Λένινγκραντ 1925). Ἔγραψεν: «Οἱ παραβάτες τῶν νόμων» (Μόσχα 1924), «Ὁ Τραυματίας» (Μόσχα 1924), «Ἡ Βιρινέγια» (Μόσχα 1925) κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά της, εἰς 5 τόμους, ἀριθμοῦν πολλὰς ἐκδόσεις. Ε. Ι. Χ.

Σεΐφ-οὐτ-ντοβλὲ (*Ἄμπουλ-Χασὰν Ἀλῆ μπὲν-Ἀβδουλλὰχ μπὲν-Χαμαδάν*). Τρίτος ἡγεμὼν τῆς ἐν τῇ Ἄνω Μεσοποταμίᾳ, Συρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ ἡγεμονευσάσης δυναστείας τῶν Ἀλ-Χαμαδὰν (τῶν Χαμαδανιδῶν). Ἑδρεύων ἐν Μοσούλῃ, ἐπολέμησεν ἐν Συρίᾳ κατὰ τῶν Σταυροφόρων ὡς καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, προχωρήσας μέχρις Ἀμασείας. Ἀπέθανε τῷ 967. Ν. Μ.

—**Σεΐφ-οὐτ-Ντοβλὲ** (*Μπαχαντούρου-Δζένκ*). Ἡγεμὼν τῆς Λαχώρης τῶν Ἰνδιῶν (βλ. λ. *Ζεκεριὰ χάν*).

σεΐχης (ὁ), ἢ *σέχης* (ἀραβ. *σεΐχ*=γέρων)· ἄνθρωπος ἡλικιωμένος καὶ σεβάσμιος || ἡγούμενος ἑνὸς δερβισικοῦ τεκκέ || ἀρχηγὸς ἀραβικῆς φυλῆς || ὁ πρεσβύτερος ἑνὸς θρησκευτικοῦ σωματείου κλπ. Ν. Μ.

Σεϊχλὲρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τουρκίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Καντιρὲ τοῦ νομοῦ Κοτζᾶ-Ἐλὶ (τέως σαντζακίου Νικομηδείας ἢ Ἰζμίτ), εἰς ἀπόστασιν 34 χλμ. ἀπὸ τῆς Νικομηδείας, Κάτ. 1.800 περίπου. Ν. Μ.

Σεΐχ Μεχμὲτ *Μπὶ-τζὰν* βλ. λ. *Γιατζῆ ὀγλοῦ*.

σεΐχ-οὐλ-ἰσλὰμ (τουρκ =ὁ γέρων τοῦ Ἰσλάμ). Θρησκευτικὸν ἀξίωμα, συσταθὲν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Κατακτητοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ σεΐχ-οὐλ-ἰσλάμης ἦτο ὁ μόνος ἔγκυρος ἑρμηνευτὴς τοῦ Κορανίου καὶ τοῦ ἱεροῦ ἐν γένει νόμου, ὡς τοιοῦτος δὲ ἔπρεπε νὰ δώσῃ τὴν ἔγκρισίν του εἰς πᾶσαν πρᾶξιν τῆς νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας διὰ φετβᾶ, ἤτοι ἱερονομολογικῆς ρήτρας, δηλούσης ὅτι εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν ἱερὸν νόμον (σερί) καὶ ἐπιτρέπεται ἡ ἐκτέλεσίς της. Εἶχεν ἄρα δικαίωμα ἀρνησικυρίας (veto). Ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως ταύτης ἡ πρᾶξις ἦτο ἄκυρος, διότι κατὰ τὴν μουσουλμανικὴν θεωρίαν ὁλόκληρος ὁ δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν Μουσουλμάνων δέον νὰ κανονίζεται ὑπὸ τοῦ Κορανίου, οὕτινος αἱ κατευθυντήριοι ἀρχαὶ δέον νὰ διέπουν τὰ τῆς διοικήσεως, τῆς θρησκείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ὅπως ἀσκῇ τὸν πρὸς τοῦτο ἔλεγχον ὁ σεΐχ-οὐλ-ἰσλάμης, παρεκάθητο εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἔχων τὴν πρώτην ἱεραρχικῶς θέσιν μετὰ τὸν μέγαν βεζύρην (πρωθυπουργόν). Ἡ εἰς τὴν δικαιοσύνην ἀνάμειξίς του εἶχε περιορισθῆ σημαντικῶς ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δικαστικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Τανζιμάτ, μετὰ τὸ φερμάνιον τοῦ Γκιουλχανὲ (1839), ὀργανωθέντων ἔκτοτε πρὸς τοῖς ἱεροδικείοις (μαχκεμέ-σερίε) καὶ πολιτικῶν δικαστηρίων. Ὡς σπουδαιοτέρα περίπτωσις ἐπεμβάσεως τοῦ σεϊχουλισλάμου παρέμεινεν ἡ διὰ φετβᾶ ἔγκρισις τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἀνωτάτης ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἤτοι τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ σουλτάνου. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ σεϊχουλισλάμου διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος (1908), ὅτε, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1909, τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνοσυνελεύσεως (βουλῆς καὶ γερουσίας) περὶ ἐκθρονίσεως τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β' ἐδέησε νὰ ἐπικυρωθῇ πρὸ τῆς ἐκτελέσεως διὰ φετβᾶ.

Ἐκτὸς τοῦ δικαιώματος τούτου, ὁ σεϊχουλισλάμης διετήρησε μετὰ τὰς δικαστικὰς μεταρρυθμίσεις τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀποκλειστικὴν ἀνωτάτην θρησκευτικὴν ἐξουσίαν, ὢν συγχρόνως ὁ ἀνώτατος ἀρχηγὸς τῶν ἱεροδικαστῶν καὶ ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς τῆς δικαστικῆς διαιοδοσίας τῶν ἱεροδικείων. Προΐστατο τοῦ σεϊχουλισλαμάτου, διαιρουμένου εἰς τμήματα δικαστικὰ καὶ διοικητικά, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ διεύθυνσις διαχειρίσεως τῶν περιουσιῶν τῶν ἀνηλίκων, τελούντων ὑπὸ τὴν ἱεροδικαστικὴν κηδεμονίαν τοῦ κράτους. Τὸ ἀξίωμα τοῦ σεϊχουλισλάμου καὶ τὸ σεϊχουλισλαμᾶτον, τῶν ὁποίων ἡ σημασία καὶ τὸ κῦρος εἶχον περιορισθῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ νεοτουρκικοῦ καθεστῶτος, κατηργήθησαν ὁριστικῶς διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 3 Μαρτίου 1924. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Σεΐχ-Σοὺ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Θεσσαλονίκης τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ νομοῦ. Κάτ. (1928) 157. —Π.

σείω, *ἀόρ. ἔσεισα—ἐσείσθην*· κάμνω τι νὰ κινηθῇ, κινῶ, κλονῶ, σαλεύω || παθ. *σείομαι*, δημοτ. *σείεμαι* καὶ *σέμαι*: «σεῖται καὶ λυγιέται» ἰδίᾳ ἐπὶ γυναικὸς ἐπιδεικνυομένης.

σεκακορνίνη (ἡ) (Secacornine) *[Φαρμ. Χημ.]*. Διάλυμα περιέχον τὰ δραστικὰ συστατικὰ τῆς ἐρυσιβώδους βρίζης, ἤτοι τὰ συσταλτικὰ καὶ αἱμοστατικά, ἀπηλλαγμένον δὲ τοῦ προκαλοῦντος γάγγραιναν σφακελινικοῦ ὀξέος. Εἶναι ὑγρὸν σκοτεινόφαιόν, οὕτινος 1 γρ. ἀντιστοιχεῖ πρὸς 4 γρ. ἐρυσιβώδους βρίζης. Τὸ σκεύασμα εἶναι διατηρήσιμον, ἡ δὲ δρᾶσις αὐτοῦ εἶναι ταχυτέρα τῆς παραγωγοῦ δρόγης. Χορηγεῖται ἡμερησίως εἰς δόσεις 5—20 σταγόνων ἢ ἑνὸς δισκίου τῶν 0,25 γρ. πλειστάκις ἡμέρας. Τοῦ σκευάσματος γίνονται καὶ ὑποδόριοι ἢ ἐνδομυϊκαὶ ἐνέσεις (½—1 κ. ἑκ.). Ἐνδείκνυται ὡς αἱμοστατικὸν τῆς μήτρας. Κ. Γ. Ν.

Σεκᾶνοι (οἱ). Φυλὴ τοῦ Καναδᾶ (βλ. *Σικάνοι*).

Σεκαντεραμπὰντ (Sekanderabad ἢ Haidarabad) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ τῆς προεδρίας Βομβάης, εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καράτσι—Ντελχῆ. Κάτ. 107.596 (1921), ἐξ ὧν 68.000 Ἰνδοί, 39.700 Μωαμεθανοὶ καὶ οἱ λοιποὶ Εὐρωπαῖοι. Ἔχει φρούριον, ἀνάκτορον τοῦ πρώην ἡγεμόνος του Σίντ, πολλὰ τεμένη καὶ περίφημον βιομηχανίαν καὶ χειροτεχνίαν εἰδῶν ἐκ μετάξης καὶ κομψοτεχνημάτων ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ. Θ. Κ.

σέκελ (ἑβρ. Schekel, λατιν. siclus, ἑλλ. *σίκλος* ἢ *σίγλος*)· λέξις σημιτικὴ δηλοῦσα μονάδα βάρους, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀχαιμενιδῶν Περσῶν καὶ μονάδα νομισματικήν. Θ. Κ.

Σέκελερ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Χρυσουπόλεως (Σαρῆ-Σαμπὰν) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας Κάτ. (1928) 140.

Σέκελυουντβάρχελυ (οὑγρ. Szekelyudvarhely, ρουμ. Odorheiu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἀπὸ τοῦ 1921 ἀνήκουσα εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κόκελ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαίσμπουργκ - Σέκελυουντβάρχελυ. Κάτοικοι 10.192 (1921). Θ. Κ.

Σεκερλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Ζαχαρᾶτον*).

Σεκέρης. Ὄνομα μεγάλης οἰκογενείας ἐκ Τριπόλεως τῆς Ἀρκαδίας, σπουδαιότερα μέλη τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν: —1) *Ἀθανάσιος*. Υἱὸς τοῦ Δημητρίου, τοῦ γενάρχου τῆς οἰκογενείας. Ἐγεννήθη τῷ 1783, ἐσπούδασεν, ἐν τῇ σχολῇ τῆς Δημητσάνης, νεαρώτατος δὲ ἀπῆλθεν εἰς Ὀδησσὸν καὶ εἶτα εἰς Μόσχαν καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον ἐπλούτησεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Κατηχηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας προσήνεγκεν οὐκ ὀλίγα χρήματα πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου καὶ ἐφάνη χρησιμώτατος εἰς τὰς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς Ὀδησσὸν καταφυγούσας ἑλληνικὰς οἰκογενείας.—2) *Παναγιώτης*. Γεννηθεὶς τῷ 1785, ἐσπούδασεν ἐν Δημητσάνῃ καὶ ἰδὼν τὸν πατέρα του φονευόμενον ἐν τῷ ἰδίῳ ἐμπορικῷ καταστήματι ὑπό τινος Τούρκου καὶ ἀπειλούμενος καὶ αὐτὸς ἐδραπέτευσεν εἰς Σπέτσας, ὁπόθεν ἐπιβὰς πλοίου ἀπέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνέστησεν ἴδιον ἐμπορικὸν οἶκον τὰ μέγιστα ἀκμάσαντα, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπεκτάθησαν εἰς Ὀδησσὸν καὶ Μόσχαν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του. Ἐν τοῖς Φιλικοῖς μυηθεὶς καὶ μυήσας καὶ τοὺς ἀδελφούς, εἰργάσθη πολλαπλῶς εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἑταιρείας. Τῷ 1819 προήχθη εἰς ἐνεργὸν μέλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφορείας τῶν Φιλικῶν, οἵτινες διὰ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ε' καὶ τῶν Φιλικῶν ἀρχιερέων ἐπέβλεπον ἵνα μὴ ἀνακαλυφθῶσιν αἱ ἐνέργειαι τῆς ἑταιρείας. Ἐκραγείσης ὅμως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὁ Παναγιώτης, καταστὰς ὕποπτος τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ἠναγκάσθη νὰ ἀποδράσῃ εἰς Ὀδησσόν, ὅπου μετὰ τῶν ἀδελφῶν του παρέσχε περίθαλψιν εἰς τοὺς καταφυγόντας ἐκεῖ Ἕλληνας πρόσφυγας. Τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι ἀποκαταστάντων, κατῆλθεν ἐπὶ Καποδιστρίου εἰς Ναύπλιον τῷ 1830, διωρίσθη τελώνης Ὕδρας καὶ εἶτα Ναυπλίου, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1846. —3) *Γεώργιος*. Ὁ νεώτερος τῶν ἀδελφῶν, ὅστις μετὰ τὰς ἐν Δημητσάνῃ σπουδὰς ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ συνειργάζετο μετὰ τῶν δύο ἄλλων. Ἑταῖρος τῆς Φιλικῆς κατηχηθείς, ἐστάλη εἰς διακονίαν εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας καὶ ἔδειξε μεγάλην ἀγχίνοιαν καὶ δραστηριότητα. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον καὶ συνεπολέμησε μετὰ τῶν συμπολιτῶν του ἔν τε Πάτραις καὶ ἐν Δερβενίοις τῷ 1822. Ἀλλ' ἀσθενήσας ὑπέκυψεν ὀλίγῳ ὕστερον. Τ. Ε. Ε.

Σέκεσγεγιερβαρ (Szekesfehervar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βουδαπέστης—Ναγκυκανίσα. Κάτ. 39.1.. (1920). Ἔχει ἐμπορικὴν Ἀκαδημίαν, βιομηχανίαν προϊόντων δερμάτων, σακχαροποιίας, χημικῶν προϊόντων

διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον ζῴων καὶ δημητριακῶν. Εἶναι ἡ τῶν Ρωμαίων Albaregia. Διετέλεσε πρωτεύουσα τῆς Οὐγγαρίας ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1543—1688 κατεῖχον αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι. Εἰς τὴν Αὐστρίαν περιῆλθε τῷ 1777. Θ. Κ.

Σεκὲτ *[Αἰγ. Μυθολ.]*. Θεὰ ἀποτελοῦσα τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς μεμφιτικῆς Τριάδος, σύζυγος τοῦ Φθᾶ καὶ μήτηρ τοῦ Νεφὲρ Τοὺμ καὶ Ἰμχετέπ. Παρίστατο λεοντοκέφαλος μετὰ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τοῦ οὐραίου ὄφεως. Συνεβόλιζε δὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἡλίου. Γ. Λ. Α.

Σεκὴζ - Ἐβρὲν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀρκαδιουπόλεως τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 534 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήλων δὲ ἐκαλεῖτο *Ἰτέα*.

Σεκὴζ-Πενὲρ *[Γεωγρ.]* βλ. *Πανέριον*.

Σεκιάρης, *Εὐριπίδης*. Δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ περὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1904. Ἀπὸ τοῦ 1875 ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος «Σμύρνη», συγχρόνως δὲ προέβη καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Βέλους». Ἐξέδωκε συνάμα καὶ συλλογὴν λυρικῶν ποιημάτων. Τ. Ε. Ε.

Σεκίας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὁρμητικὸς ποταμὸς τῆς Βορείου Ἰταλίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων χύνεται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πάδου, ἀπέναντι τῆς συμβολῆς τοῦ Μιγκίου (Mincio). Ἐκαλεῖτο καὶ *Γάβηλλος*. Εἶναι ὁ σημερινὸς Secchia. Α. Θ. Σ.

Σεκιρτζὲ *μπουρνοῦ* *[Γεωγρ.]*. Μικρασιατικὸν ἀκρωτήριον (πλάτ. 39° 52' Β., μήκ. 26° 50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1902: Gulf of Sandarli), σχηματίζον, 1 ½ μίλλ. πρὸς ΝΑ., τὸν λιμένα Νέες Φώκιες (Foggia Nova). Πρόκειται αὐτοῦ ἡ νησὶς Σηρονήσι. Σ. Ε. Λ.

Σεκὶ Πανὲρ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ Ροδόπης χωρίου *Πανέριον* (βλ. λ.).

Σέκκενχάϊμ (Seckenheim) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βάδῃ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νέκαρ. Κάτ. 5.872 (1925). Ἔχει βιομηχανίαν χρωμάτων. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ἔλαβε χώραν τῇ 30 Ἰουλίου 1462 ἡ ὁμώνυμος μάχη, καθ' ἣν ὁ ἐκλέκτωρ Φρειδερῖκος Α' τοῦ Παλατινάτου ἐνίκησε τὰ ἡνωμένα στρατεύματα τῆς Βάδης καὶ τῆς Βυρτεμβέργης. Θ. Κ.

Σέκκι (Secchi), *Ἄγγελος*. Ἰταλὸς ἀστρονόμος (1818—1878). Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν Κολλέγιον τῆς Ρώμης καὶ ἔγραψεν: «Ὁ ἥλιος» (1870) γαλλιστί, «Κατάλογος τῶν ἀστέρων, ὧν ἔχει καθορισθῆ τὸ φωτεινὸν φάσμα» (1867), «Περὶ τῶν πρισματικῶν φασμάτων τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων» (1868) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

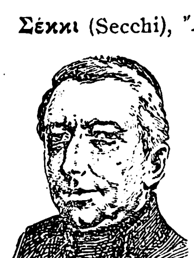

Ἄγγελος Σέκκι.

—**Σέκκι** (Secchi), *Λουδοβῖκος*. Ἰταλὸς γλύπτης (1861—1921). Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Μπρέρα τοῦ Μιλάνου καὶ ἔβραβεύθη εἰς πλείστας ἐκθέσεις καὶ εἰδικοὺς διαγωνισμοὺς διὰ τὰ πλήρη ἐκφράσεως ἔργα του, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ Δάντης» (1880), «Ἀναπαυόμενον κοντέλλο» (1886), «Ὀκαρίνα» κ. ἄ. Ἐξετέλεσεν ἐπίσης πολλὰ ἀγάλματα διασήμων ἀνδρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τοῦ Παρίνι, τοῦ Μπριόσκι, τοῦ Κορρέντι, τοῦ Τζιακόζα, τοῦ Νέγκρι, τοῦ Βέρδι, τοῦ Μάκ-Μαὸν κ. ἄ. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἀφῆκεν ἡμιτελὲς τὸ ἄγαλμα τοῦ Μπόϊτο, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ στηθῇ εἰς τὸ προαύλιον τῆς «Σκάλας» τοῦ Μιλάνου. Μ. Δ. Β.

Σέκκια (Secchia) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Πάδου, διαρρέων τοὺς νομοὺς Μοδένης καὶ Μαντούης. Πηγάζει ἐκ τῶν Τοσκανικῶν Ἀπεννίνων καὶ διαρρέων τὴν ὁμώνυμον αὐτῷ εὔφορον πεδιάδα χύνεται εἰς τὸν Πάδον παρὰ τὴν κοιλάδα Μπρέντα, μετὰ ροῦν 157 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 57 εἶναι πλωτὰ διὰ μικρὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς Μοδένης καὶ εἰς μεγαλύτερα ἀπὸ τοῦ Κιστέλλο μέχρι τοῦ Πάδου. Ἔχει πολλοὺς παραποτάμους, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Ὀτσόλα, ὁ Ντόλο, ὁ Μπραγκόνε, ὁ Ροζέννα καὶ ὁ Τρεζινάρο. Μ. Δ. Β.

Σέκκλινγκ (Suchling), *σὲρ Ἰωάννης*. Ἄγγλος ποιητὴς (1609—1642). Κληρονομήσας σημαντικὴν περιουσίαν καὶ διακρινόμενος διὰ τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν γενναιοδωρίαν του, ἐπεδόθη εἰς πολλὰ ἀξεῖδια καὶ εἰς τὰς διασκεδάσεις, ἐνῷ συγχρόνως κατεγίνετο εἰς τὴν ποίησιν, γράψας λυρικὰ ποιήματα, κωμῳδίας, τραγῳδίας καὶ διάφορα δοκίμια καὶ ἀποκτήσας φήμην ἑνὸς τῶν καλυτέρων Ἄγγλων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του. Κατασπαταλήσας ἐν τέλει τὴν περιουσίαν του, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν καὶ ηὐτοκτόνησε δηλητηριασθείς. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι αἱ κωμῳδίαι «Aglaura», «The Goblins» καὶ «Brennoralt», ἡ τραγῳδία «The Sad One» κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Fragmenta Aurea» τῷ 1646. Μ. Δ. Β.

σέκκο. Λέξις ἰταλικὴ (secco), σημαίνουσα «ξηρὸν» καὶ χρησιμοποιουμένη κυρίως ἐν τῷ παιγνιδίῳ τῆς ρουλέττας πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ πονταρίσματος ἐπὶ ἑνὸς ὁλοκλήρου ἀριθμοῦ: «ἔβαλα 50 δραχμὲς στὸ 7 σέκκο, ἐπέτυχα τὸ 22 σέκκο» ‖ μουσικὸς ὅρος ἐμφανιζόμενος συνήθως ὡς secco recitativo καὶ ὑποδεικνύων τὸ *ἁπλοῦν* ἢ *ξηρὸν ρετσιτάτιβο*, τὴν ἁπλῆν δηλαδὴ ἐκείνην μουσικὴν ἀπαγγελίαν, τὴν στοιχειωδῶς ὑποβασταζομένην ὑπὸ ἁπλουστάτων συγχορδιῶν (βλ. *ρετσιτατίβο*).

σεκλέτι (τό), καὶ *σικλέτι* δημοτ., στενοχωρία, μαρασμός: «τὸν ἔφαγε τὸ σεκλέτι» (λ. τουρκ.).

σεκλετίζω, καὶ *σικλετίζω* δημοτ., στενοχωρῶ ‖ παθ. στενοχωροῦμαι: «μὴ σεκλετίζεσαι».

Σέκλιζα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 755. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμούς. Π. Ν. Π.

Σεκλίστα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 372. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν διαχειρίσεως χορτονομῆς.

Σέκλοι (Szekler, οὐγγρ. Székelyek). Λαὸς κατοικῶν ἐν Ἀνατολικῇ Τρανσυλβανίᾳ, εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Μούρες καὶ τοῦ Ὄλτ, εἰς τὰς ἤδη ρουμανικὰς ἐπαρχίας Τσίκ, Οὐντβαρχεγῦ, Χώρομσεκ, Μάρος-Τόρντα. Οἱ Σέκλοι ἀνέρχονται σήμερον εἰς 450.000 ἄτομα, οὐδόλως δὲ διακρίνονται τῶν Οὔγγρων. Κατὰ τὰς παραδόσεις των, οἱ Σέκλοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Οὔννων τοῦ Ἀττίλα, ἐνῷ ἄλλοι τοὺς θεωροῦσιν ὡς Μαυροούγγρους, πιθανῶς ἐγκατασταθέντας ἐν Τρανσυλβανίᾳ ὑπὸ τοῦ Λαδισλάου πρὸς φρούρησιν τῶν συνόρων, ὡς ἄλλως τε δηλοῖ τὸ ὄνομά των (=φρουροὶ τῶν συνόρων). Μέχρι τοῦ 1848 διετήρησαν τὴν φυλετικήν των αὐτοτέλειαν. Γ. Ι. Β.

Σεκὸντ (Second), *Ἰωάννης*. Νεολατῖνος ποιητής (βλ. *Σεκοῦνδος Ἰωάννης*)

σεκοντάρω δημοτ., κάμνω σεκόντο ᾄδω μετ' ἄλλου διὰ δευτέρας φωνῆς ‖ καθόλου, βοηθῶ, ὑπερασπίζω.

Σεκόντι (Sekondi) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας Χρυσῆ Ἀκτή, ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ. Κάτ. 9.945 (1921). Θ. Κ.

σεκόντο (τὸ) (ἰταλ. secondo) *[Μουσ.]*. Εἰς τὰς αὐτοσχεδίους καντάδας ἡ δευτέρα φωνὴ ἡ συνοδεύουσα «μὲ τὸ αὐτὶ» τὴν πρώτην.

Σέκου *μονή*. Πλουσία καὶ ἀρχαία ἐν Μολδαυίᾳ μονή, ἱδρυμένη ἐντὸς στενῆς μὲν ἀλλὰ καταφύτου καὶ καταρρύτου κοιλάδος. Οἱ κατὰ καιροὺς ἐντόπιοι βοεβόδαι τὸ πρῶτον καὶ εἶτα οἱ ἀπὸ τοῦ 1711 Ἕλληνες ἡγεμόνες ἐπροστάτευσαν αὐτήν, ἀφιερώσαντες πλεῖστα κτήματα καὶ πολύτιμα ἀφιερώματα. Κατέστη δὲ γνωστὴ παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονίαις ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τῇ 22 Φεβρουαρίου 1821 ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου (7 Ἰουνίου) καὶ τὴν φυγὴν τοῦ Ὑψηλάντου, οἱ Ἕλληνες ὁπλαρχηγοὶ Γεώργιος Ὀλύμπιος καὶ Ἰωάννης Φαρμάκης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀνδρῶν, ἀνερχομένων εἰς 450, ἐζήτησαν καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων καταφύγιον εἰς τὴν μονὴν Σέκου, ὅπου ὀχυρωθέντες ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθῶσι. Βλέποντες ὅμως τὸν κίνδυνον ἐπερχόμενον, ἔθεσαν τῇ 8ῃ Σεπτεμβρίου πῦρ εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ κωδωνοστασίου, ὅπερ κατέλαβεν ὁ Ὀλύμπιος μετὰ 11 συντρόφων, εναποθηκευμένην πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα, ἑνὸς μόνον σωθέντος ἐκ τῶν 12. Ὁ Φαρμάκης, συνθηκολογήσας, παρεδόθη εἰς τοὺς πολιορκητάς, οἵτινες παρασπονδήσαντες ἤγαγον αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐξεδάρη ζῶν, οἱ δὲ ὀπαδοὶ καὶ ἀξιωματικοί του ἐθανατώθησαν. Τ. Ε. Ε.

Σεκουανοὶ (Sequani) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Γαλατίας (βλ. *Σηκουανοί*).

σεκουέντσα (ἡ) (γερμ. Sequenz, γαλλ. sequence). Θρησκευτικὸν ᾆσμα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, συγγενὲς πρὸς τὸν ὕμνον. Ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως εἰς τὰς ἐκτενεῖς καὶ πλουσίας εἰς ρυθμικὰς ἀλλαγὰς μελῳδίας τοῦ ἀλληλούϊα προστεθῶσιν ἕτερα ἐκτενέστερα κείμενα. Ἡ τελειοποίησις τῆς σεκουέντσας ὀφείλεται εἰς τὸν Νότκερ Μπάλμπουλους (840—912), ὅστις εἰς γνωστὰς μελῳδίας τοῦ ἀλληλούϊα προσήρμοσε λατινικὸν κείμενον, ὥστε εἰς ἕκαστον φθόγγον ἢ νεῦμα νὰ ἀντιστοιχῇ μία συλλαβή. Βραδύτερον ὁ Νότκερ ἐχρησιμοποίησε μόνον τὴν ἀρχὴν τῶν γρηγοριανῶν μελῳδιῶν ὡς πυρῆνας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνέπτυξεν ἐλευθερώτερον τὰ ἱερὰ μέλη· αἱ ἐλεύθεραι δ' αὗται προσθῆκαι ἔλαβον τότε τὸ ὄνομα sequentia (=ἀκολουθία). Σὺν τῷ χρόνῳ αἱ σεκουέντσαι εἶχον τοσοῦτον αὐξήσει εἰς ἀριθμόν, ὥστε τῷ 1586 ὁ πάπας Πῖος Ε' διέταξε τὴν κατάργησίν των. Τοῦ Νότκερ Μπάλμπουλους περιεσώθησαν τεσσαράκοντα σεκουέντσαι, ἐν αἷς ἡ περίφημος «Media vita in morte sumus». Γ. Σ.

Σέκουλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 403. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σεκοῦνδα *Ἰουστινιανὴ* (Iustiniana Secunda) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θράκης (βλ. *Ἰουστινιανὴ δευτέρα*).

Σεκουνδινός, *Νικόλαος*. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον ὡς διερμηνεύς, καθότι ἐγίνωσκεν ἄριστα τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Ἐχρημάτισε κατόπιν δουκικὸς γραμματεὺς ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐν τέλει προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πάπα Πίου τοῦ Β', ἀπέθανε δὲ ἐν Ρώμῃ τῷ 1463. Συνέγραψεν ἑλληνιστί: «Γενεαλογίαν τῶν Τούρκων σουλτάνων» τυπωθεῖσαν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556, «Περὶ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς διάνοιξιν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου», «Gubernaculum Consiliorum», μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὸν «Στρατηγικὸν» τοῦ Ὀνησάνδρου, τὴν «Ἀνάβασιν Ἀλεξάνδρου» τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ Πλουτάρχου (τυπωθέντα ἐν Βριξίᾳ τῷ 1485), ἀπὸ δὲ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικόν: «Ζητήματα Ἰουλιανοῦ καρδιναλίου» τυπωθέντα ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1762 καὶ πολλὰς ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους ἄνδρας. Ε. Γ. Π.

Σεκοῦνδος (Secundus), *ἅγιος*. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις μετὰ τοῦ ἐπισκόπου *Ἐπικτήτου* καὶ δέκα ἄλλων Χριστιανῶν ἐμαρτύρησεν ἐν Ἀφρικῇ πιθανῶς τῷ 250 καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 9 Ἰανουαρίου. —2) Ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ *Ρωμύλου* ἐν Μαυριτανίᾳ τῆς Ἀφρικῆς μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 24 Μαρτίου. —3) Ὁ ἐν Asti τοῦ Πεδεμοντίου τῷ 134 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 29 Μαρτίου. —4) Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἱερεύς, ὅστις καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ αἱρετικοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Γεωργίου καὶ τῷ 354 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς μάρτυς τὴν 21 Μαΐου. —5) Ὁ ἐκ Σπολέτου τῆς Ἰταλίας, ὅστις συλληφθεὶς ὡς Χριστιανὸς καὶ εἰς τὸν Τίβεριν πνιγεὶς ἑορτάζεται τὴν 1 Ἰουνίου. —6) Ὁ μετὰ *Δημοκρίτου* καὶ *Διονυσίου* ἐν Συνάδοις τῆς Φρυγίας ἢ ἐν Ἀφρικῇ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 31 Ἰουλίου. —7) Ὁ κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα διάκονος τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Γαλλίᾳ Νάντης, ὅστις μετὰ τοῦ ἁγίου *Φρεάρδου* ζήσας ὡς ἀναχωρητὴς ἔν τινι νησυδρίῳ τοῦ Λίγηρος ποταμοῦ ἑορτάζεται τὴν 1 Αὐγούστου. —8) Στρατιώτης, ὅστις ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Γ' αἰῶνος ὑποστὰς μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ 5 ἄλλων στρατιωτῶν συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 7 Αὐγούστου. —9) Ἀξιωματικὸς ἐν Λιγουρίᾳ, μαρτυρήσας τῷ 286 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 26 Αὐγούστου. —10) Ὁ μετὰ *Φιδεντιανοῦ* καὶ *Βαρίκου* ἐν Ἀφρικῇ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 15 Νοεμβρίου. —11) Ὁ μετὰ *Δαρείου*, *Ζωσίμου* καὶ *Παύλου* ἐν Νικαίᾳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 19 Δεκεμβρίου. —12) Ὁ μετὰ *Κυριακοῦ*, *Παυλίλλης*, *Ἀναστασίου* καὶ *Συνδημίας* μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 19 Δεκεμβρίου. —13) Ὁ μετὰ *Βίκτωρος*, *Σατουρνίνου* καὶ ἄλλων Χριστιανῶν ἐν Ἀφρικῇ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 29 Δεκεμβρίου.

Ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ θανατωθεὶς καὶ ἑορταζόμενος τὴν 28 Δεκεμβρίου καὶ ὁ μετὰ *Περπετούας* καὶ ἄλλων ἐν Ἀφρικῇ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 1 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σεκοῦνδος** ὁ *Ἐπίθυρος*. Νεοπυθαγόρειος φιλόσοφος, ἀκμάσας ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Ἀδριανοῦ. Σώζονται αὐτοῦ διάφοροι σκέψεις ἀναφερόμεναι ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου ἐν «Βίοις σοφιστῶν», ὑπὸ τοῦ Σουΐδα (ἐν λ.) κλπ. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων προκύπτει ὅτι ὁ Σεκοῦνδος ἦτο ἠθικολόγος μᾶλλον καὶ ὄχι μεταφυσικός, ἐπηρεασμένος ἐξ ἴσου ἀπὸ πλατωνικά, στωϊκὰ καὶ πυθαγόρεια δόγματα. Κατ' αὐτὸν τὸ σύμπαν εἶναι κύκλος ἄνευ τέλους, αἰωνία συνέχεια, ὁ θεὸς «ἰδιόπλαστον ἀγαθόν», ὁ ἄνθρωπος ἐνσαρκωμένη νόησις, δοχεῖον πνεύματος, προωρισμένον διὰ τὴν ὀδύνην, ἡ ζωὴ ἀναμονὴ τοῦ θανάτου, ἡ δὲ πίστις ἡ βεβαιότης τοῦ ἀγνώστου. Ἀπεκάλει τὴν γυναῖκα ἀναγκαῖον κακὸν καὶ ἦτο ἐξαιρετικῶς σιωπηλός. Τὰ διασω-

Digitized by Google

θέντα ἀποσπάσματα τοῦ Σεκούνδου ἐξεδόθησαν ἐπανειλημμένως εἰς διαφόρους συλλογάς, ἐν αἷς καὶ εἰς τοῦ Orelli τὰ «Opuscula Graecorum veterum sententiosa et moralia» (Leipsig 1819-1821), εἰς τοῦ Mullach τὰ «Fragmenta philosophorum Graecorum» κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Bachmann*: Die Philosophie des Neupythagor. Secundus (Berlin 1888)—*Τοῦ αὐτοῦ*: Lateinische Secundus Handschriften ἐν «Philologus» (XLVI 1888).—*H. Sauppe*: Griechische Papyrus. Zu Diodorus dem Philosophen Secundus und anderen (Berlin 1896). Θ. Π.

— **Σεκοῦνδος** (Secundus), *Ἰωάννης*. Λατινικὸν ὄνομα τοῦ *Ἰωάννου Νικολάου Ἔβεραιρτς* (Everaerts), Ὁλλανδοῦ νεολατίνου ποιητοῦ (1511—1536). Τὰ ποιήματά του διακρίνονται διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ κλασσικὸν ὕφος. Τὰ «Ἅπαντά» του ἐδημοσιεύθησαν ἐν Παρισίοις (154.) καὶ ἐν Λέϋντεν. Γ. Ι. Β.

— **Σεκοῦνδος** ***Καρίνας*** (Secundus Carina). Σοφιστὴς (βλ. λ. *Καρινας*).

— **Σεκοῦνδος** (Secundus), ***Πομπώνιος***. Ρωμαῖος πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Ἐγένετο ὕπατος τῷ 41 μ. Χ., νικήσας δὲ τοὺς Χάττας τῆς Γερμανίας ἠξιώθη θριάμβου ἐπὶ Κλαυδίου. Ἀναφέρεται ὡς συγγραφεὺς τραγῳδιῶν, αἵτινες δὲν διεσώθησαν. Π. Ν. Π.

— **Σεκοῦνδος**, ἐπίσκοπος ***Πτολεμαΐδος***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Ἀφρικῇ Πτολεμαΐδος, μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἐπειδὴ δ' ἦτο φίλος τοῦ Ἀρείου, δὲν ὑπέγραψε τὸ ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης συνταχθὲν σύμβολον τῆς πίστεως οὗτός τε καὶ ὁ *Θεωνᾶς* τῆς Μαρμαρικῆς, οἵτινες ἀνεθεματίσθησαν μὲν ὑπὸ τῆς συνόδου, ἐξωρίσθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου εἰς Ἰλλυρίαν. Ε. Γ. Π.

— **Σεκοῦνδος**, ἐπίσκοπος ***Τιγίσιος***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Νουμιδίᾳ τῆς Ἀφρικῆς Τιγίσιος κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν προκαλεσάντων τὸ σχίσμα τῶν αἱρετικῶν *Δονατιστῶν* (βλ. λ.). Ε. Γ. Π.

Σεκούντα ***Τζιεντὶ*** (Secunda Giedi) [*Γεωγρ.*]. Λατινοαραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς $α^2$ Αἰγόκερω. Ὁ ἀστὴρ οὗτος εἶναι μεγέθους 3,77 καὶ φασματικοῦ τύπου G_5. Σ. Π.

Σεκοῦντο Ρίο (Rio Segundo) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Ἀργεντινῆς πηγάζων ἐκ τῆς Σιέρρας ντὲ Κόρντομπα, καὶ μετὰ ροῦν 270 χλμ. ἐκβάλλων εἰς τὴν λίμνην Μὰρ Τσικίτα. Θ. Κ.

σεκουριγέρη (ἡ) (Securigera) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χεδροπῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ τὸ εἶδος *σεκουριγέρη ἡ κορωνίλλη* (Securigera coronilla), κοινῶς *πικρολόβι*. Δ. Ν. Π.

Σεκούρισκα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως μετὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἀλούτου (Oltu) καὶ Ἀσάμου (Osem).

Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν βουλγαρικὴ πόλις *Νικόπολις* (Nikopol). Α. Θ. Σ.

σεκπὰρ (secpar) [*Ἀστρον.*]. Ἡ δευτερολεπτικὴ μονὰς (βλ. *παρσέκ*). Σ. Π.

σεκρέτον (τό), ἢ ***σκρίνιον*** [*Βυζ.*]. Δημόσιον γραφεῖον παρὰ Βυζαντινοῖς (βλ. λ. *Βυζάντιον*, τ. Ζ', σ. 878 β' ἑπ.).

Σεκρετὰν (Secrétan), ***Κάρολος***. Ὀνομαστὸς Ἑλβετὸς μεταφυσικὸς καὶ ἠθικολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λωζάννῃ τῷ 1815 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1895. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1838 μέχρι τοῦ 1846 καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λωζάννης, κατόπιν ἐδίδαξεν ἐπί τι διάστημα εἰς τὸ κολλέγιον τοῦ Neuchâtel (1850) καὶ τῷ 1866 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἕδραν του ἐν Λωζάννῃ. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «La philosophie de Leibnitz» (1840), «La philosophie de la liberté» (τόμ. 2, 1848—1849), «Recherches de la méthode» (1857), «La raison et le christianisme» (1863), «Précis de philosophie» (1868), «Discours laïques» (1877), «Principe de la morale» (1884), «La civilisation et la croyance» (1887), «Monutopie» (1892). Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σεκρετὰν εἶναι βαθέως ἐπηρεασμένη ὑπὸ τῆς θρησκείας, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν συντηρητικότητα καὶ ἀντιδραστικότητα αὐτῆς. Εἶναι ὀρθολογιστικὴ καὶ φιλελευθέρα, βαδίζουσα ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Vinet. Εἰς τὰ ἔργα τοῦ Σεκρετὰν διαφαίνεται ἡ ἀγωνιώδης προσπάθειά του ὅπως συμβιβάσῃ τὰ θεμελιώδη δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς μεταφυσικῆς φιλοσοφίας. [Πρβλ. ***Pillon***: La philosophie de Charles Secrétan (1898).] Θ. Π.

— **Σεκρετὰν** (Secrétan), ***νόσος τοῦ* —**. Οὕτω καθορίζεται νόσος τὸ πρῶτον περιγραφεῖσα τῷ 1878 ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἰατροῦ Σεκρετὰν καὶ χαρακτηριζομένη ἀπὸ οἴδημα σκληρὸν τῆς ράχεως τῆς χειρός, ἀπότοκον τραυματισμοῦ ἐνίοτε ἀσημάντου, καὶ ἐπιφέρον λειτουργικὴν ἀνικανότητα μακρᾶς διαρκείας. Μ. Ν. Κ.

σεκρετίνη (ἡ) (Secretin) [*Βιολ. Χημ.*]. Ἐκχύλισμα τοῦ δωδεκαδακτύλου, λαμβανόμενον ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ στρώματος τοῦ προσφάτου δωδεκαδακτύλου τοῦ χοίρου διὰ κατεργασίας μεθ' ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος 0.4 % καὶ ἐξουδετερώσεως εἶτα διὰ σόδας. Ἐνισχύει τὴν λειτουργίαν τοῦ παγκρέατος καὶ χορηγεῖται εἰς διαβητικοὺς νέους, εἰς δόσιν 30 κ. ἐκ τρὶς τῆς ἡμέρας μετὰ τὸ γεῦμα. Κ. Γ. Μ.

Σέκσαρντ (Szekszard) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Τόλνα, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Δουνάβεως. Κάτ. 14.025 (1920). Παράγει σηροτροφικὰ προϊόντα. Θ. Κ.

Σέκσνα [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας. Πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης Μπιέλο-Ὀζέρο (Λευκῆς λίμνης), ρέει πρὸς Ν. καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Βόλγαν ἐν τῇ διοικήσει Ἰβάνοβο, παρὰ τὸ Ρομπίνσκ. Ἔχει μῆκος 425 χλμ., ἅπαν πλωτόν, ἀποτελοῦν μέρος τοῦ συστήματος διωρύγων Μαριΐνσκαγια συστέμα. Κύριοι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶναι οἱ: *Σουϊόσα*, *Σουντά*, *Κόβσα*. Π. Ν. Π.

Σεκυὼν [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἑτέρα γραφὴ τῆς *Σικυῶνος* (βλ. λ.).

Σὲλ (Chelles) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μάρνη. Κάτ. 9.715 Ἔχει λατομεῖα καὶ ἐργοστάσια παραγωγῆς γύψου. Παρ' αὐτὴν κεῖνται ἐρείπια γυναικείας μονῆς ἱδρυθείσης τὸν ΣΤ' αἰῶνα ὑπὸ τῆς ἁγίας Κλοτίλδης. Εἶναι σταθμὸς προϊστορικὸς εὑρημάτων παλαιολιθικῆς ἐποχῆς. Θ. Κ.

Σὲλ (la Selle) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Σκάλδιος, ἔχων μῆκος 46 χλμ. Πηγάζει ΒΑ. τοῦ Κατὼ (Cateau), ρέει πρὸς ΒΔ. καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ Ντεναὶν (Denain). Π. Ν. Π.

— [*Στρατ. Ἱστορ.*] Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, οἱ Γερμανοὶ εἶχον ὀργανώσει ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν γραμμὴν κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ *Σὲλ* (Selle). Κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς γερμανικῆς τοποθεσίας Λὺς Χέρμαν—Χοῦντινγκ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1918, οἱ Γερμανοὶ ἀντέταξαν σθεναρὰν ἄμυναν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης (17—20 Ὀκτωβρίου 1918), ὑπερνικηθεῖσαν ὑπὸ τῆς 3ης ἀγγλικῆς στρατιᾶς. Ν. Θ. Κ.

Σὲλ (Scheil), ***Ἰωάννης - Βικέντιος***. Γάλλος ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν καὶ φιλολογίαν, κατόπιν δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀσσυριολογίαν καὶ τὴν σπουδὴν τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν. Ἀνέσκαψε τὴν νεκρόπολιν τῶν Θηβῶν, ὠργάνωσε τὸ ἀσσυριακὸν καὶ αἰγυπτιακὸν τμῆμα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μουσείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διηύθυνε τὰς ἐν Μεσοποταμίᾳ ὀθωμανικὰς ἀνασκαφὰς (1894), τῷ 1895 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀσσυριακῆς γλώσσης ἐν τῇ πρακτικῇ σχολῇ ἀνωτάτων σπουδῶν τῶν Παρισίων, τῷ δὲ 1908 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν. Ἐξέδωκε: «Συλλογὴ ἀρχαϊκῶν βαβυλωνιακῶν σημείων», «Κατάλογος τοῦ αἰγυπτιακοῦ μουσείου τῆς Κωνσταντινοπόλεως», «Ἀσσυριακὴ γραμματικὴ» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Forsey, «Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Χαμμουραμπὶ» (1897), «Κείμενα ἐλαμιτικὰ» (1904) κ. ἄ. Π. Ν. Π.

σέλα (ἡ)· ὀρθότ. *σέλλα* (βλ. λ.).

Σελᾶ [*Γεωγρ.*]. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 424. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 495), περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Ἄνυδρον* (Λεσοβίτι). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ κοινοτικὸν ἀτμόμυλον.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Στεφανίου (Γόλιανης) τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Κάτ. (1928) 207. —Π.

Σελάγια (Celaya) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρίο Λάγα. Κάτ. (1921) 24.021. Ἔχει βιομηχανίαν κατασκευῆς ἐφιππίων καὶ μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Θ. Κ.

Σελαγινέλλη.

σελαγίζω, καὶ ***σελαγῶ*** (—*έω*)· ἐκπέμπω σέλας, λάμπω, καταυγάζω.

σελαγινέλλη (ἡ) (Selaginella) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σελαγινελλοειδῶν* ἢ *σελαγινελλιδῶν*, περιλαμβάνον πτεριδόφυτα λεπτοφυῆ μὲ λεπτότατα καὶ πολυπληθῆ φυλλάρια. Ἐκ τῶν πέντε εἰδῶν τοῦ γένους, ἅτινα εἶναι ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς, γνωστότερον, ὅπερ καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι ἡ *σελαγινέλλη ἡ ὀδοντωτὴ* (Selaginella dentalia), κοιν. *νέρωτα*, ἥτις φύεται μετὰ βρύων ἀναμὶξ ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ὀρέων. Δ. Ν. Π.

σελαγινελλοειδῆ, ἢ ***σελαγινελλίδαι*** (τά, οἱ) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πτερίδων*, περιλαμβάνουσα παρεμφερῆ πρὸς τὰ λυκοπόδια φυτά, ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *σελαγινέλλη* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σελάγιον (τὸ) (Selaginella) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λυκοποδιοειδῶν* ἢ *λυκοποδιδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς καὶ ἰδίως τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὧν πλεῖστα εἴδη καλλιεργοῦνται πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

σελάγισμα (τό)· φωτισμός, λάμψις, φωτοβολία.

σελαγίτης (ὁ) (Selagit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα πυριγενές. Ἀποτελεῖται ἀπὸ στιφρὰν θεμελιώδη μᾶζαν καὶ ἀπὸ φαινοκρυστάλλους βιοτίτου, οἱ ὁποῖοι παρατηροῦνται εἰς μεγάλην ἀφθονίαν ὑπὸ μορφὴν λεπτοπλακώδη καὶ μὲ χρῶμα σκοτεινόφαιον. Ἡ θεμελιώδης μᾶζα αὐτοῦ περιέχει ἀστρίους, διοψίδιον, ἀπατίτην καὶ ὀλιβίνην. Ἀπαντᾷ παρὰ τὴν θέσιν Monte Catini εἰς τὴν Τοσκάνην. Γ. Β.

Σελανγκὸρ (Selangor) [*Γεωγρ.*]. Μαλαϊκὸν κράτος (βλ. *Σελανγκόρ*).

σελαγῶ (—*έω*)· ἄλλως *σελαγίζω* (βλ. λ.).

σελαδονίτης (ὁ) (Seladonit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου καὶ τοῦ σιδήρου ἔνυδρον. Εἶναι ἄμορφον, παρουσιάζει θραυσμὸν ἀνώμαλον ἕως γεώδη καὶ ἔχει σκληρότητα 1—2, εἰδικὸν βάρος 2,8—2,9 καὶ χρῶμα φαιοπράσινον ἢ μηλοπράσινον. Προέρχεται ἐξ ἄλλων ὀρυκτῶν συνεπείᾳ ἀλλοιώσεως αὐτῶν. Γ. Β.

Σελαμίν, ἢ ***Σαλαμὶν*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Παλαιστίνης ἐν τῇ Κάτω Γαλιλαίᾳ, ἢ ἄλλως *Σαλαμὶς* (βλ. λ.) καλουμένη. Α. Θ. Σ.

σελαμλίκι (τό)· ὁ ἀνδρωνίτης, ἤτοι τὸ διὰ τοὺς ἄνδρας προωρισμένον μέρος τῶν μεγάλων μουσουλμανικῶν κατοικιῶν ἐν Τουρκίᾳ, ἐπὶ τοῦ σουλτανικοῦ καθεστῶτος, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *χαρεμλίκι* (τὸν γυναικωνίτην). Μεταξὺ τῶν δύο διαμερισμάτων ὑπῆρχε τὸ *μαμπεΐν*, ἤτοι «τὸ μεταξύ», ἐξ οὗ *μαμπεΐν* ὠνομάσθη εἰς τὰ νεώτερα σουλτανικὰ ἀνάκτορα (Γιλδίζ) τὸ κυρίως ἀνάκτορον, ὅπου τὰ γραφεῖα, ἡ αἴθουσα τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου κτλ. Εἰς τὸ σελαμλίκι ἐδέχετο ὁ οἰκοδεσπότης ἐπισκέψεις. *Σελαμλίκι* ἐλέγετο καὶ ἡ ἑβδομαδιαία καθ' ἑκάστην Παρασκευὴν ἔξοδος τοῦ σουλτάνου πρὸς μετάβασιν εἰς τέμενός τι πρὸς τέλεσιν τοῦ προσκυνήματος. Ἡ ἔξοδος αὕτη εἶχε λάβει κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν τῆς σουλτανικῆς Τουρκίας τὸν χαρακτῆρα μεγάλης κρατικῆς τελετῆς μετὰ στρατιωτικῆς παρατάξεως, πρὸς παρακολούθησιν τῆς ὁποίας καὶ ὑπὸ ξένων ἐπισήμων καὶ ἐπισκεπτῶν ὁ σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ὁ Β' (1876—1909) εἶχεν ἀνεγείρει καὶ ἰδιαίτερον περίπτερον ἔμπροσθεν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Γιλδίζ. Ν. Μ.

σελαμπασὰς (ὁ)· βλ. λ. *σιλαμπασάς*.

σελανδρία (ἡ) (Selandria) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων ὑμενοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τενθρηδινιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτας ψυχὰς μὲ σῶμα βραχύ, ᾠοειδὲς καὶ σκοτεινοῦ συνήθως χρώματος. Ἡ θήλεια ἐναποθέτει τὰ ᾠά της ἐπὶ τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας τῶν φύλλων, αἱ δὲ νύμφαι κατατρώγουν τὰς νευρώσεις τοῦ φύλλου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σελανδρία ἡ ἐριοκάμπη* (Selandria eriocampa). Δ. Ν. Π.

Σελὰντρ (Schelandre), ***Ἰωάννης ντὲ* —**. Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὸ πρῶτον καὶ σημαντικώτερον τῶν ἔργων του εἶναι: «Τύρος καὶ Σιδὼν ἢ οἱ ὀλέθριοι ἔρωτες τοῦ Βελιὰρ καὶ τῆς Μελίας», δημοσιευθὲν τῷ 1608 ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Ἰωάννης Ντ' Ἀνσὲρ* (Jean d'Anchères). Ἁπλοῦν κατ' ἀρχὰς κατασκεύασμα διαλόγων καὶ μονολόγων τὸ ἔργον τοῦτο, μετὰ εἰκοσαετίαν ἐπεξεργασθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ νέου ἔλαβε τὸν τύπον τραγικοκωμῳδίας. Ἄλλα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ Στουαρτὶς» (1611) καὶ «Οἱ ἑπτὰ ἐξαίρετοι ἆθλοι μετανοίας τοῦ ἁγίου Πέτρου». Γ. Ι. Β.

Σελάνων, ***τέως δῆμος*** — [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Συλλάνων* τέως δῆμος.

Σελαπαράνγκ (Selaparang) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς Ὠκεανίας, ἢ ἄλλως *Λόμποκ* (βλ. λ.).

σέλας, —*αος* (τό)· λάμψις, λαμπηδών ‖ ἰδίᾳ, τὸ κατὰ τοὺς πόλους φωτεινὸν μετέωρον: «βόρειον —, νότιον σέλας».

Digitized by Google

— *[Γεωφυσ.]* Φωτεινὸν φαινόμενον ἐμφανιζόμενον ὑπὸ διαφόρους μορφὰς εἰς ἀμφοτέρας τὰς πολικὰς περιοχὰς—ἀρκτικὴν καὶ ἀνταρκτικὴν—καὶ σχηματιζόμενον ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἀτμοσφαίρᾳ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀναλόγως τῆς περιοχῆς, εἰς ἣν παρατηρεῖται, καλεῖται καὶ *βόρειον σέλας* (aurore boréale καὶ *νότιον* (aurore australe). Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὑποδύεται διαφόρους μορφάς, σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι: α) ἀσθενεῖς λάμψεις ἄνευ μορφῆς καλῶς καθοριζομένης, β) λάμψεις ὑπὸ μορφὴν νεφῶν μετὰ ταινιῶν καὶ πλακῶν φωτεινῶν, γ) ἐν ᾗ πολλὰ τόξα κυκλικὰ καὶ συγκεντρικά, λίαν κανόνικὰ καὶ μὲ ἄκρα λίαν εὐκρινῆ καὶ ὁμοιομόρφως φωτιζόμενα, δ) ἀνομοιογενῆ τόξα ἢ ἀκτῖνες, ε) σύνολον σελαοειδῶν ἀκτίνων, ὑφισταμένων ἀνεξαρτήτως ἐφ᾽ ἑνὸς ἀκτινωτοῦ τόξου, καὶ τέλος στ) μορφὴ παραπεσματοειδής. Τὸ ἐπικρατοῦν χρῶμα τοῦ σέλαος εἶναι γενικῶς τὸ λευκόν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κλίνον πρὸς τὸ κίτρινον. Μετὰ τὸ λευκὸν ὑποκίτρινον, τὸ συχνότερον χρῶμα εἶναι τὸ ἐρυθρὸν καρμινοειδές. Ὡρισμένα φαινόμενα σέλαος εἶναι καθαρῶς τοπικά, παρατηρούμενα ἐπι περιωρισμένης περιοχῆς. Τὰ τοπικὰ σέλα φαίνεται ὅτι εἶναι συχνὰ εἰς τὰ ἀνώτερα πλάτη. Ἐκτὸς τῶν περιωρισμένων τούτων σελάων ἐμφανίζονται, ἰδίᾳ εἰς τὰ χαμηλότερα πλάτη, καὶ σέλα ὁρατὰ συγχρόνως ἐπὶ τεραστίας ἐκτάσεως, παρατηρηθέντα συγχρόνως ἐπὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ὡς βόρειον καὶ νότιον σέλας. Πρὸς στιγμὴν αἱ λάμψεις τοῦ διπλοῦ τούτου σέλαος δύνανται νὰ καλύψωσι τὴν ὑδρόγειον, ἐξαιρέσει μιᾶς ἰσημερινῆς ζώνης 40 μοιρῶν περίπου πλάτους. Πρὸς εὕρεσιν τοῦ ὕψους τοῦ σέλαος χρησιμοποιεῖται ἡ μέθοδος Mairan, τελειοποιηθεῖσα τελευταίως. Πρὸς τοῦτο μετροῦσι κατὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν καὶ ἀπὸ διαφόρων σταθμῶν γνωστῆς ἀποστάσεως τὸ γωνιῶδες ὕψος ἑνὸς ὡρισμένου σημείου τοῦ σέλαος ἄνωθεν τοῦ ὁρίζοντος καὶ τὸ ἀζιμούδιον αὐτοῦ καὶ ἐξάγεται τὸ ὕψος καὶ ἡ θέσις τοῦ σέλαος εἰς τὸ διάστημα. Συνήθως τὸ σέλας μεταβάλλει θέσιν καὶ σχῆμα μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε τὸ ἀπολύτως σύγχρονον εἶναι ἀπαραίτητον εἰς τὰς παρατηρήσεις τὰς γινομένας εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς βασεως Ἑτέρα δυσκολία εἶναι ἡ σκόπευσις ἀκριβῶς τῶν ἰδίων σημείων τοῦ σέλαος. Διὰ τοῦτο σήμερον χρησιμοποιεῖται ἡ προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Störmer μέθοδος τοῦ τηλεφώνου καὶ τῆς φωτογραφίας. Οἱ παρατηρηταὶ εἰς τὰ ἄκρα τῆς βάσεως συνδέονται διὰ τηλεφώνου καὶ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, ὅστις ἔχει καὶ τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας, κανονίζει τὴν ὅλην ἐργασίαν τῆς λήψεως τῶν φωτογραφιῶν. Ἡ ἀνωτέρω μέθοδος τοῦ Störmer, χρησιμοποιηθεῖσα κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ σέλαος 22—23 Μαρτίου 1920, ἀπέδειξεν ὅτι αἱ κορυφαὶ τῶν ἀκτίνων τοῦ σέλαος ἔφθασαν μέχρις ὕψους 750 χλμ., τοῦ συνήθους ὕψους αὐτῶν ὄντος 550—650 χλμ. Αἱ μετρήσεις τοῦ Bravan, στηριζόμεναι ἐπὶ ἄλλης ἀρχῆς, ἀπέδειξαν ὅτι τὸ ὕψος τῶν τόξων τοῦ βορείου σέλαος περιλαμβάνεται συνήθως μεταξὺ 100 καὶ 200 χλμ. Οὕτω τὰ λίαν ἐκτενῆ σέλα, ὅπως ἐκεῖνα, ἅτινα παρατηροῦνται συγχρόνως ἐπὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων, φαίνεται ὅτι ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς μέγα ὕψος.

Τὸ σέλας εἶναι πολὺ σπάνιον εἰς τὴν νότιον Εὐρώπην καὶ Ἀγγλίαν. Ἡ συχνότης του αὐξάνει ἐφ᾽ ὅσον μεταβαίνομεν πρὸς Β. τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὸ Orkney καὶ Shetland. Ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ σχεδὸν πάντοτε παρατηρεῖται τὸ βόρειον σέλας ἀπὸ βορρᾶ Αἱ περιπτώσεις παρατηρήσεως βορείου σέλαος ἀπὸ νότου εἶναι ἐξαιρετικῶς σπάνιαι. Ἐν Ἑλλάδι τὸ βόρειον πολικὸν σέλας εἶναι μὲν σπάνιον, ἀλλὰ παρατηρεῖται ἐνίοτε, περιεγράφη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλινίου, τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Σενέκα.

Τὸ φάσμα τοῦ σέλαος ἐμελετήθη κατ᾽ ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Angström, εἶτα ὑπὸ τοῦ Wegener καὶ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ Vegard. Ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ὡρισμένου ἀριθμοῦ γραμμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία τῆς κλίμακος τοῦ πρασίνου εἶναι ἰδιαιτέρως χαρακτηριστική, δὲν ἀνήκει ὅμως εἰς οὐδὲν τῶν γνωστῶν ἀερίων.

Τὸ σέλας ἀναφαίνεται συχνὰ πρὸς Α.ΝΑ. τοῦ ὁρίζοντος, γενικῶς δὲ τὰ τόξα αὐτοῦ εἶναι προσηνατολισμένα ἀπ᾽ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, καθέτως πρὸς τὸν γήϊνον μαγνητισμὸν καὶ συχνά, ἀλλ᾽ ὄχι πάντοτε, ἐπεκτείνονται μέχρι τοῦ ὁρίζοντος. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ σέλαος εἶναι παράλληλοι πρὸς τὰς δυναμικὰς γραμμὰς τοῦ μαγνητικοῦ πεδίου.

Αἱ προσπάθειαι ἱκανοποιητικῆς ἐξηγήσεως τοῦ πολικοῦ σέλαος ἤρχισαν κυρίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ὀφείλονται εἰς τοὺς Νορβηγοὺς φυσικούς. Ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ ἥλιος ἐκπέμπει ἠλεκτρικὰς ἀκτῖνας, αἵτινες προκαλοῦσι βόρειον σέλας ἐπὶ τῆς γῆς, διετυπώθη τῷ 1872 ὑπὸ τοῦ Donati καὶ τῷ 1881 ὑπὸ τοῦ Goldstein, ὅστις παρέβαλε τὰς ἀκτῖ-

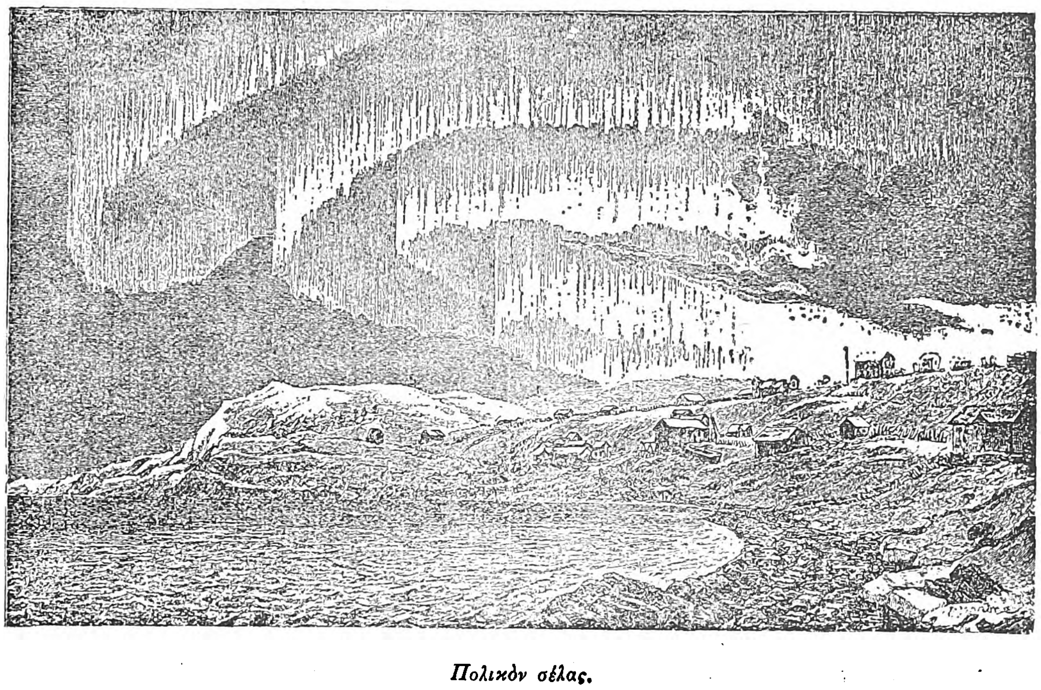

Πολικὸν σέλας.

νας ταύτας πρὸς τὰς καθοδικάς. Τῷ 1894 ὁ Paulsen, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σέλαος ἐν Γροιλλανδίᾳ, διετύπωσεν ἐπίσης τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὀφείλονται αὗται εἰς τὰς καθοδικὰς ἀκτῖνας, αἵτινες γεννῶνται εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας. Ὁ Kristian Birkeland διὰ τῶν πειραμάτων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν καθοδικῶν ἀκτίνων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μαγνητι-

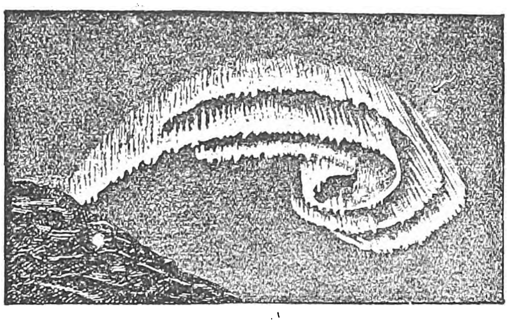

Πολικὸν σέλας παρατηρηθὲν ὑπὸ τοῦ Bravan ἐν Bossekop τὴν 6 Ἰανουαρίου 1839.

κοῦ πεδίου κατέληξε τῷ 1896 εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ βόρειον σέλας ὀφείλεται εἰς καθοδικὰς ἀκτῖνας (ἢ ἀναλόγους ἀκτῖνας) ἐκπεμπομένας ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ εἰσερχομένας εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ. Ἡ ὑπόθεσις τῆς ἡλιακῆς ἐκπομ-

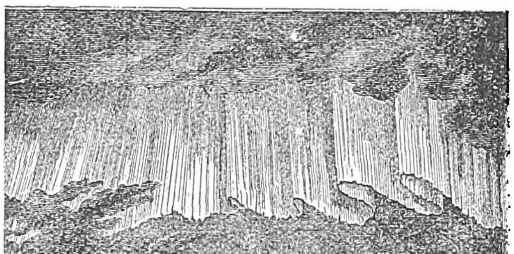

Πολικὸν σέλας ὑπὸ μορφὴν παραπετασμάτων.

πῆς ἐτέθη ὑπὸ μορφὴν λίαν διάφορον ὑπὸ τοῦ Sw. Arrhenius. Ἡ θεωρία τοῦ σέλαος ἡ προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ τούτου ὑπενθυμίζει τὰ παλαιὰ συμπεράσματα τοῦ Mairan (1733), ἅτινα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κοσμικοῦ *κονιορτοῦ*. Κατὰ τὸν Arrhenius ἡ ἐκπομπὴ συνίσταται εἰς ὑλικὰ μορίδια διαστάσεων ἱκανῶς μικρῶν (διαμέτρου κατωτέρας τοῦ 1.5 μ.). Ὁ κονιορτὸς οὗτος ἀπωθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν ἀναλόγων ἄστρων παρουσιάζει τὰς ἀναλογίας τῆς ὕλης τῆς ἐκτοξευομένης κατὰ τὰς ἰσχυρὰς ἐκρήξεις, αἵτινες προκαλοῦσι προεκβολὰς καὶ κηλῖδας, διαχέεται διὰ μέσου τοῦ κόσμου, φέρων ἀρνητικὸν φορτίον καὶ ἀφίνων νὰ φορτισθῇ θετικῶς ἡ ἀερώδης στιβὰς (στέμμα), περιβάλλει δὲ τὸ ἄστρον, ἐξ οὗ ἐξεπέμφθη. Τὰ ἀρνητικὰ ταῦτα μόρια φθάνουσιν ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ συσσωρεύονται εἰς τὰ πλέον ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ὑψηλότερον τῶν πλέον ὑψηλῶν διαττόντων ἀστέρων (160 χιλ.), τουτέστι περὶ τὰ 200 χλμ. ὕψος, εἰς ὃ φαίνονται ὅτι παραμένουσι στάσιμα τὰ ἐλάχιστα μορίδια διαστάσεων 1 μ. Εἰς τὰ οὕτω φορτισμένα στρώματα καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων, θὰ παραχθῶσιν ἐκκενώσεις ὑπὸ τὴν μορφὴν καθοδικῶν ἀκτίνων, αἵτινες γεννῶνται εἰς μέσον οὗτινος ἡ πίεσις εἶναι 10^{-8} ἢ 10^{-9} τοῦ ὑδραργύρου. Ὅταν φθάσωσιν εἰς μέσον ἀρκετὰ πυκνόν, ἔνθα ἡ πίεσις θὰ εἶναι τῆς τάξεως 0,01 χμ. (ἥτις ἀντιστοιχεῖ εἰς ὕψος 80—90 χλμ.), θὰ δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς τὸν σχηματισμὸν φωτεινῶν φαινομένων σέλαος.

θ. θ. φ.

—**«Σέλας»**. Ἐφημερὶς ἡμερησία ἐν Πάτραις, ἱδρυθεῖσα τὴν 29ην Μαρτίου 1909 ὑπὸ Λουκᾶ Φλαμῆ.

Σέλας, ἢ Σέλλας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου ἐν Μεσσηνίᾳ, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Αἰγάλεω (βουνὰ τῆς Μάλης) χύνεται εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, περὶ τὰ δέκα στάδια πρὸς Β. τῆς Πύλου, ἀπέναντι τῆς Σφακτηρίας. Λ. Θ. Ζ.

Σελασιέ, *Χαϊλέ*. Αὐτοκράτωρ της Αἰθιοπίας. Υἱὸς τοῦ ρὰς Μακόννεν, τοῦ ἥρωος τῶν ἀντιιταλικῶν πολέμων καὶ πρώτου ἐξαδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος Μενελὶκ Β΄, ἐγεννήθη τῇ 23 Ἰουλίου 1892. Τῷ 1911 ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν *Βοϊλετέρο Μαννέν*, θυγατέρα τοῦ ρὰς Μικαέλ. Φέρων ὡς πρίγκιψ τὸ ὄνομα *Ταφάρρι*, εἰσήχθη ἐκ παίδων εἰς τὴν αὐλήν, ἅμα δὲ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός του διωρίσθη, εἰς ἡλικίαν 15 μόλις ἐτῶν, διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Σιδάμο μὲ τὸν ὑψηλὸν τίτλον τοῦ δεδζαζμάτς. Θανόντος μετὰ μικρὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἴλμα, ἀνέλαβε καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ Χαρράρ, οὗτινος ἐκεῖνος ἦτο διοικητής. Ὁ αὐτοκράτωρ Μενελὶκ Β΄, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1908 εἶχε προσβληθῇ ὑπὸ γενικῆς παραλυσίας, ἀνεκήρυξε τῷ 1910 διάδοχον τὸν ἔγγονόν του Λὶτζ Γιασσοῦ, υἱὸν τοῦ ρὰς Μικαέλ, κληρονομικοῦ ἄρχοντος τῶν Οὐαλλός, μουσουλμάνων κατὰ τὸ πλεῖστον. Ὁ Μενελὶκ εἶχε νικήσει τὸν ρὰς Μικαὴλ καὶ ἐφαρμόζων τὴν πολιτικὴν τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τὸν ἐβάπτισε καὶ τοῦ ἔδωκεν ὡς σύζυγον τὴν κόρην του. Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τούτου, ὅστις ἐπωφελήθη τοῦ θανάτου τοῦ Μακόνεν, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀνεπαρκείας τοῦ Μενελίκ, ἐγένετο ἡ ἀνακήρυξις αὕτη, τὴν ὁποίαν δὲν ἐνέκρινεν ἡ σύζυγος τοῦ Μενελὶκ Ταϊτοῦ καὶ ὁ χριστιανικὸς κόσμος τῶν ἀνακτόρων. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λ. Γιασσοῦ, ὀργανώσαντες συνωμοσίαν, κατέλαβον αἰφνιδιαστικῶς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν Ταϊτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα της Ζαοδιτοῦ, τὰς ὁποίας ἐνέκλεισαν εἰς ἀπόκεντρον διαμέρισμα μετὰ τοῦ παραλύτου αὐτοκράτορος. Θανόντος τούτου ὁ Γιασσοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀμέσως διώρισε τὸν πατέρα του ἀρχιστράτηγον. Ταυτοχρόνως ἐξεδηλώθη φανατικὸς Μουσουλμᾶνος. Ἐφόρεσε σαρίκιον πράσινον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκέντησε τὴν γενεαλογίαν του ἀπὸ τοῦ προφήτου Μωάμεθ, ἀνεπέτασσε σημαίας μὲ τὸ σύμβολον πίστεως τοῦ Ἰσλὰμ «Λὰ ἰλὰ ἴλ-ἀλλάχ, οὐὲ Μοχαμεντοῦ Ρεσοὺλ οὐλ-λάχι», προσηύχετο εἰς τζαμία, ἵδρυε νέα τοιαῦτα καὶ περιοδεύων εἰς τὰς μουσουλμανικὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους ἐπλήρου τιμῶν καὶ παρασήμων τοὺς ἰθαγενεῖς φυλάρχους. Ἐκραγέντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἔλαβεν ὑπόσχεσιν ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν ὅτι ἐν περιπτώσει νίκης θ᾽ ἀπέδιδον εἰς τὴν Ἀβησσυνίαν τὰς ἀποκλειούσας ταύτην ἀπὸ τῆς θαλάσσης συμμαχικὰς ἀποικίας. Ὁ Γιασσοῦ ἀνέλαβε νὰ προσβάλῃ τὸ Σουδάν. Οἱ Σύμμαχοι ἤρχισαν ν᾽ ἀποβιβάζωσι δυνάμεις εἰς τὰς ἀποικίας των. Ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ πολλοὶ ἰσχυροὶ ρὰς συνεκέντρωνον δυνάμεις εἰς τὰς ἐπαρχίας των, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ κηρύξωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οὕτως ἡ αὐτοκρατορία εὑρίσκετο εἰς

Digitized by Google

τὰ πρόθυρα τῆς ἀποσυνθέσεως. Τότε ἐνεφανίσθη ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεὸς ὁ ρὰς Ταφφάρι. Σπουδάσας εἰς τὰς γαλλικὰς σχολὰς τοῦ Χαρράρ, εὐσεβὴς Χριστιανός, εὐφυὴς καὶ τολμηρός, συνεκέντρωσε τὰς ἐλπίδας τῆς ἀντιπάλου παρατάξεως. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1916 ὁ Λὶτζ Γιασσοῦ μετέβη εἰς Χαρράρ, ὅπου ἡ πλειοψηφία εἶναι μουσουλμανική. Ἤθελε ν' ἀπουσιάσῃ ἐπιδεικτικῶς ἐκ τῆς πρωτευούσης, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Μασκὰλ (τοῦ Σταυροῦ), ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ τῶν Ἀβησσυνῶν. Τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς ταύτην, ὠργανωμένη ἤδη ἡ ἀντίδρασις, συνεκρότησεν εἰς τὰ ἀνάκτορα μέγα συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀμπούνα (μητροπολίτου) Ματθαίου. Ἐκηρύχθη ἔκπτωτος ὁ Λ. Γιασσοῦ, ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτειρα ἡ Ζαδιτοῦ καὶ ἀντιβασιλεύων διάδοχος ὁ ρὰς Ταφφάρι. Ὁ ἀμπούνα ἔλυσεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ὅρκου ὑπακοῆς πρὸς τὸν ἔκπτωτον, ὃν καὶ ἀφώρισεν. Ἀθρόαι ἀμέσως ἐξεδηλώθησαν αἱ προσχωρήσεις, τῶν ὁποίων σημαντικώτεραι εἶναι ἡ τοῦ ρὰς Βολδὲ Γιώργης, διοικητοῦ τοῦ Γκονδάρ, καὶ ἡ τοῦ ρὰς Χαΐλοῦ, διοικητοῦ τοῦ Γκοτζάμ. Τὴν λαϊκὴν ὅμως προσχώρησιν ἐξησφάλισεν ἡ ἀνακάλυψις ἢ σκόπιμος φήμη ὅτι οἱ κυριώτεροι χριστιανικοὶ λαοὶ εἶχον ὑπονομευθῆ διὰ ν' ἀνατιναχθοῦν. Ὁ Γιασσοῦ καὶ ὁ πατήρ του ἀνέλαβον τὸν ἀγῶνα. Ὁ πρῶτος προέβη εἰς στρατολογίαν ἐν Χαρράρ καὶ ἀπέκοψε τὰς συγκοινωνίας, ὁ δεύτερος ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἀδδὶς Ἀμπέμπας καὶ κατέλαβε τὸ Ἀγκοβίρ. Ὁ ρὰς Ταφφάρι ἀντεμετώπισε θαρραλέως τὴν κατάστασιν. Τῇ 27 Ὀκτωβρίου ἐδόθη ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη εἰς Δέβρα Βρεχάν, ὅπου ὁ ρὰς Μιχαὲλ ἐπὶ κεφαλῆς 50 χιλιάδων ἀνδρῶν ἐπολέμησεν ὡς λέων, ἀλλ' ἡττηθεὶς ᾐχμαλωτίσθη. Ἕνδεκα χιλιάδες νεκροὶ ἔμειναν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Τῇ 2 Νοεμβρίου ἔγινε μεγάλη στρατιωτικὴ παρέλασις ἐνώπιον τῆς Ζαοδιτοῦ καὶ τῶν ξένων διπλωματῶν, πλὴν τοῦ Γερμανοῦ, καθ' ἣν ὁ ρὰς Ταφφάρι παρήλασεν ἐπὶ κεφαλῆς 100.000 ἀνδρῶν. Εἵπετο ὁ ρὰς Μιχαὲλ φέρων χρυσῆν ἅλυσιν εἰς τὴν χεῖρα καὶ ὁδηγούμενος ὑφ' ἑνὸς στρατιώτου. Ὄπισθέν του ἤρχετο εἷς τῶν στρατηγῶν του φέρων εἰς τὸν αὐχένα ὀγκώδη πέτραν εἰς δεῖγμα ὑποταγῆς. Ὁ Λ. Γιασσοῦ, μὴ δυνηθεὶς νὰ διαφύγῃ εἰς Ἀραβίαν, περιεπλανήθη ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν καὶ ἐν τέλει κατέφυγε πρὸς τὸν ρὰς Κούξα Βολλιέ, διοικητὴν τοῦ Γκονδάρ, τρίτον σύζυγον τῆς Ζαοδιτοῦ, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ἐκεῖ ὁ ρὰς Ταφφάρι ὑπὸ τὸν ὅρον οὐδέποτε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ Κούξα παρέδωκε τὸν πρόσφυγα εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις τὸν ἐνέκλεισεν εἰς φρούριον ἀπέχον 50 χλμ. βορείως τῆς Ἀδδὶς Ἀμπέμπας ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ρὰς Κάσσα. Τῷ 1929 ὁ Κούξα ἐπανεστάτησεν, ἀλλ' ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Μουλουγέττα ἐφονεύθη. Κατὰ τὸν θάνατον τῆς Ζαοδιτοῦ (2 Ἀπριλίου 1930) ὁ ρὰς Ταφφάρι, φέρων ἤδη τὸν τίτλον τοῦ νεγκούς, ἀπονεμηθέντα ὑπ' ἐκείνης τῷ 1928, ἀντεμετώπισε νέον ἀντιδραστικὸν κοχλασμόν, τὸν ὁποῖον κατέστειλεν εὐχερῶς. Τῇ 2 Νοεμβρίου 1930 ὁ ρὰς Ταφφάρι ἐστέφθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χαϊλὲ Σελασιέ.

Χαϊλὲ Σελασιὲ

Τὴν 9 Μαΐου 1932 ὁ Γιασσοῦ ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ φρούριον, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀπουσίας τοῦ ρὰς Κάσσα εἰς Ἀδδὶς Ἀμπέμπαν καὶ ὑποστηριχθεὶς χρηματικῶς ὑπὸ τοῦ αὐλικοῦ Χαΐλοῦ. Μετὰ τινας καταδιώξεις καὶ συμπλοκάς, ὁ φιτουαράρι (στρατηγὸς) Κάσσα Μπελόου, ἀνεψιὸς τοῦ ρὰς Χαΐλοῦ, συνέλαβε τὴν 11 Ἰουνίου τὸν Γιασσοῦ, τὸν ὁποῖον ἔφερε δέσμιον εἰς Ἀδδὶς Ἀμπέμπαν. Διὰ τῶν ἐπανειλημμένων τούτων ἐπιτυχιῶν ὁ Χαϊλὲ Σελασιὲ ἔθηκε τέρμα εἰς τὸ φεουδαλικὸν σύστημα τῆς Αἰθιοπίας καὶ ἐπαγίωσε τὴν διοικητικὴν τῆς ἑνότητος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔχει 5 τέκνα: τὸν διάδοχον *Μαρὶδ Ἀζμάτς Ἀσφάου Βέσσεν*, γεννηθέντα τῷ 1916 καὶ νυμφευθέντα τῷ 1932 τὴν πριγκήπισσαν Οὐολέτταν Ἰσραέλ, θυγατέρα τοῦ ρὰς Σεγιούμ, διοικητοῦ τοῦ Τιγκρέ, ἐγγόνου δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου, τὸν πρίγκιπα Μακόννεν καὶ τρεῖς θυγατέρας, ἐξ ὧν ἡ δευτερότοκος Τσάχυ Οὐὸρκ (χρυσοῦς ἥλιος) συνεζεύχθη τῷ 1932 τὸν δεσμαζμάτς Χαΐλοῦ, υἱὸν τοῦ ρὰς Κούξα Ἀράγια, διοικητοῦ τοῦ Τιγκρέ. Τῷ 1924 ὁ ρὰς Ταφφάρι ἐπισκεφθεὶς τὴν Εὐρώπην διῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν. Πλὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἑνότητος, ἐπέτυχε τὴν εἴσοδον τῆς Αἰθιοπίας εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, τὸν κανονισμὸν τοῦ ζητήματος τῆς αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων τῆς χώρας του ἐκμετάλλευσιν τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Τσάνας. Ἐπέτρεψε δὲ εἰς τὸ ἑλληνικὸν πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἱδρύσῃ μητρόπολιν ἐν Ἀξούμῃ χάριν τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων. Γ. Λ. Α.

σελασφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων φῶς, φωτοβόλος.

Σελασφόρος (ἡ) [*Ἀρχ.*]. Ἐπίθετον τῆς Ἀρτέμιδος, λατρευομένης ἐν Μυρρινοῦντι, δήμῳ τῆς Ἀττικῆς, ἔνθα ὑπῆρχε ξόανον καὶ ναός. Α. Θ. Σ.

σελασφόρος (ὁ) (Selasphorus) [*Ζωολ.*]. Γένος πτηνῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τροχιλιδῶν*, περιλαμβάνον μικροτάτου μεγέθους πτηνά, διακρινόμενα ἐκ τοῦ λεπτοτάτου ῥάμφους των, ὅπερ εἴς τινα εἴδη ἰσοῦται πρὸς τὸ μῆκος τοῦ σώματος. Οἱ πόδες εἶναι βραχύτατοι, λεπτοὶ καὶ συνήθως καλύπτονται ὑπὸ πτερῶν. Τὸ γένος τοῦτο περιλαμβάνει 110 εἴδη, ὧν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *σελασφόρος ὁ ποικιλόχρους* (Selasphorus variegatus), ὅστις ἔχει ῥάμφος ἐπίμηκες, λεπτὸν καὶ ἐλαφρῶς κυρτὸν κατὰ τὸ ἄκρον του. Ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς κοσμεῖται ὑπὸ λοφίου, ὁ δὲ λαιμὸς ὑπὸ λεπτῶν πτερῶν, ἐν εἴδει περιλαιμίου, λαμπροῦ κυανοχρύσου χρώματος. Τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ λαιμοῦ καὶ ἡ ῥάχις εἶναι πυρρόχρυσα, τὸ ἄνω μέρος τοῦ στήθους στιλπνῶς μελανόν, τὸ κάτω μέρος τοῦ στήθους καὶ ἡ κοιλία πρασινοϋπομελανά, τὰ περὶ τὴν ἕδραν πτερὰ λευκά, τὸ ἄνω μέρος τῆς οὐρᾶς μελανὸν μὲ χρυσοπρασίνους ἀποχρώσεις, τὸ κάτω μέρος τῆς οὐρᾶς κυανόφαιον μὲ ἀργυρώδεις ἀποχρώσεις, αἱ πτέρυγες πορφυραῖ καὶ οἱ πόδες κυανοῖ. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Περοὺ καὶ τὸ μῆκός του δὲν ὑπερβαίνει τὰ 10 ἑκατοστόμετρα. Ἐξημεροῦται εὐκόλως, τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων καὶ ἐντόμων καὶ διατηρεῖται ἀρκετὰ ἔτη ἐντὸς κλωβοῦ. Δ. Ν. Π.

Σελασφόρος ὁ ποικιλόχρους.

Σελασφόρος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις μεσαιωνικὴ ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τὴν Κορυτσᾶν, κειμένη εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ χωρίου *Σβέντζα* ἤ, κατὰ τὸν Π. Ἀραβαντινόν, τοῦ χωρίου *Πλιάσα*, ἕδρα τὸ πάλαι ἐπισκοπῆς, ὑπαγομένης εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῶν Ἀχριδῶν. Τῷ 1670 ἀποσχισθεῖσα τῶν Ἀχριδῶν, ἀπετέλεσε μετὰ τῆς Κοριτσᾶς καὶ Μοσχοπόλεως ἰδιαιτέραν ἀρχιεπισκοπήν, τιτλοφορουμένου τοῦ ἀρχιεπισκόπου: Κοριτσᾶς, Σελασφόρου καὶ Μοσχοπόλεως. Τῷ 1835 περίπου ὁ τίτλος Σελασφόρου κατηργήθη. Χ. Ι. Σ.

σελατοσωμος (ὁ) (Selatosomus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλατηριδῶν*. Προσβάλλουσι διαφόρους ὀπώρας καὶ τὰς ῥίζας τῶν τεύτλων, τῶν γεωμήλων καὶ τοῦ καπνοῦ. Ε. Τ. Ε

σελάχι (τό), καὶ *σιλάχι*· εἶδος δερματίνης ζώνης φερούσης ἔμπροσθεν ἐπαλλήλους πτυχὰς πρὸς ἔνθεσιν πιστολίου καὶ ἑνὸς ἢ πλειόνων μαχαιρίων (λ. τουρκ.).

σελάχια (τά) [*Ζωολ.*]. Καλοῦνται γενικῶς οἱ ἰχθύες τῆς κατηγορίας τῶν *χονδροπτερυγίων*.

σελαχοειδῆ (τά) (Selachoides) [*Ζωολ.*]. Οἰκογένεια ἰχθύων χονδροπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πλαγιοστόμων*, περιλαμβάνουσα ἰχθῦς διαφόρου μεγέθους φέροντος 5—7 βραγχιακὰ τρήματα ἐν εἴδει φατνίων ἀμφοτέρωθεν τοῦ λαιμοῦ. Τὸ στόμα των εἶναι, κατὰ κανόνα, μέγα καὶ κεῖται πλαγίως τοῦ σώματος. Παρὰ τὸ στόμα κεῖνται τὰ δύο ῥωθωνικὰ τρήματα. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *σέλαχος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σέλαχος (ὁ) (Selache) [*Ζωολ.*]. Γένος ἰχθύων χονδροπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *σελαχοειδῶν*, περιλαμβάνον ἰχθῦς παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς καρχαρίας, ἀπαντῶντας εἰς τὰ βόρεια τμήματα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Μοναδικὸν εἶδος τοῦ γένους τούτου εἶναι ὁ *σέλαχος ὁ μέγιστος* (Selache maximus) κοιν. *πελεgῖνος*, ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 12 περίπου μέτρων καὶ ἔχει σῶμα ὀγκῶδες, ἐπίμηκες, ἀτρακτοειδές, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ἐλαφρῶς πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ πολυαρίθμων λεπίων. Ἡ κεφαλή του εἶναι παμμεγίστη. Τὸ στόμα εἶναι μέγα, ἡμικυκλικὸν μὲ ἰσχυροτάτας σιαγόνας, ἐφωδιασμένας δι' ἰσχυρῶν καὶ κωνικῶν πολυαρίθμων ὀδόντων. Ἡ ἄνω σιαγὼν εἶναι ἐπιμηκεστέρα τῆς κάτω καὶ ἀμβλεῖα. Τὰ βράγχια καὶ ἐπιπτύγματα εἶναι εὐμεγέθη. Τὸ πρῶτον ῥαχιαῖον πτερύγιον εἶναι βραχύ, πλατὺ καὶ σχεδὸν τριγωνικόν· τὸ δεύτερον μικρότατον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλλείπει. Τὰ στηθιαῖα πτερύγια εἶναι λεπτὰ καὶ μετρίως ἀνεπτυγμένα· τὰ κοιλιακὰ καὶ τὸ ἑδραῖον πτερύγιον σχεδὸν ὑποτυπώδη καὶ τὸ οὐραῖον μέγα, ἰσχυρότατον καὶ τροπιδῶδες. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς τοῦ σώματος εἶναι φαιομελανοκυανοῦς κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλευρὰς καὶ λευκοϋποκύανος κατὰ τὴν κοιλίαν. Οἱ σέλαχοι εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ἰχθύες ἐκ τῶν σελαχοειδῶν καὶ τὸ βάρος των ἀνέρχεται εἰς ἀρκετὰς χιλιάδας ὀκάδων, 5—7 τόννους. Παρ' ὅλον τὸ μέγεθός των καὶ τὰς ἰσχυροτάτας μυϊκὰς δυνάμεις των δὲν ἐπιτίθενται κατὰ τῶν ἀνθρώπων παρὰ μόνον ὅταν παρενοχληθῶσιν ὑπ' αὐτῶν. Τρέφονται ἐκ μικρῶν ἰχθύων καὶ διαφόρων μαλακοστράκων. Κατὰ τὸ φθινόπωρον κατέρχονται κατὰ πολυπληθεῖς ἐνίοτε ὁμάδας πρὸς νότον, διὰ τὴν ὀχείαν των, ἥτις λαμβάνει χώραν κατὰ τὰ βόρεια δυτικὰ παράλια τῆς Εὐρώπης.

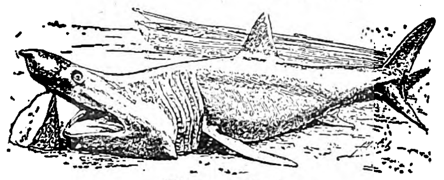

Σέλαχος ὁ μέγιστος.

Εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν ἡ ἁλιεία τῶν μεγίστων τούτων ἰχθύων διενηργεῖτο εἰς μεγάλην κλίμακα λόγῳ τῆς ἐν τῷ ἥπατι αὐτῶν περιεχομένης ἐλαιώδους οὐσίας, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο ποικίλως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Σήμερον σχεδὸν οὐδόλως διενεργεῖται ἡ ἁλιεία τῶν ἰχθύων τούτων. Ὁ τοῦ Ἀριστοτέλους *σέλαχος* εἶναι ὁ ἰχθὺς *ῥαΐας* κοιν. σαλάχι ἢ *σελάχι*. Δ. Ν. Π.

Σὲλβ (Selves), *Ἰουστῖνος-Γερμανὸς-Καζιμῖρος ντὲ* —. Γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1848. Τῷ 1909 ἐξελέγη γερουσιαστής, ὡς ἡγέτης τῆς Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως (ὁμάδος τοῦ κέντρου). Ἐχρημάτισε (1911 — 1912) ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης (1914). Γ. Ι. Β.

Σέλβε (Selve, κροατιστὶ Silba) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς Δαλματίας ἐν Κουαρναρόλο, ἀνήκουσα εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν. Ἔχει ἐμβαδὸν 15 τ. χλμ. καὶ κατ. 4.076 (1920). Παράγει οἴνους καὶ τυρόν. Θ.Κ.

σελβεργίτης (ὁ) (Selbergit) [*Πετρογρ.*]. Πέτρωμα ἡφαιστειογενές. Ἡ θεμελιώδης μᾶζα αὐτοῦ εἶναι ὁλοκρυσταλλικὴ καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ νεφελίτην μὲ ὀλίγον σανίδινον καὶ αἰγιρίνην, καθὼς καὶ ἀπὸ τιτανίτην, μελανίτην καὶ ἀσβεστίτην, ἐνῷ ὡς πορφυριτικοὶ κρύσταλλοι διακρίνονται νοσεάνης, λευκίτης, σανίδινον, βιοτίτης καὶ αὐγιρινικὸς αὐγίτης. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Rieden παρὰ τὴν λίμνην Laach. Γ. Β.

Σελβὲς (ἀρθ. *Σέλβε*) *μπουρνοῦ* [*Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου (πλάτ. 41° 08′ Β., μῆκ. 29° 04′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1198: Bosporus) ΒΔ. κέρας τοῦ κολπίζοντος ὅρμου Μπεϊκοζού. Εἶναι τὸ *Ἀετόρυγχον* τῶν ἀρχαίων. Παρ' αὐτὸ τὸ τερπνὸν παραθαλάσσιον ἄλσος *Χουνκιὰρ Ἰσκαλεσὶ* (ἀρχ. *αὐλὴ Ἀμύκου*) καὶ μνημεῖον λίθινον ἀναμνηστικὸν τῆς κατὰ τὸ 1833 ἀποχωρήσεως τῶν δεκακισχιλίων Ῥώσων, οἵτινες εἶχον σταλῆ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μουράβιεφ, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ θρόνου τῶν Ὀσμανιδῶν, ἀπειλουμένου ὑπὸ τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου. Σ. Ε. Λ.

σελβίτης (ὁ) (Selbit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, παράμειξιν ἀργυρίτου καὶ δολομίτου, περιέχον συγχρόνως καὶ σίδηρον καὶ μαγγάνιον. Ἔχει χρῶμα τεφρὸν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὸ Real de Catorce τοῦ Μεξικοῦ καὶ τὸ Altwolfach τῆς Βάδης. Γ. Β.

Σέλγη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Πισιδίᾳ παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Παμφυλίας, κειμένη ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταύρου καὶ δεξιὰ τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ, ἐπὶ ἰσχυρᾶς καὶ δυσπροσίτου τοποθεσίας. Ὁ κάτοικος *Σελγεύς*. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκτίσθη ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀποίκων ἢ καὶ πολὺ πρότερον ὑπὸ τοῦ Κάλχαντος. Χάρις εἰς τὸ ἄριστον πολίτευμα αὐτῆς καὶ τὴν ἐρυμνότητα τῆς θέσεώς της «οὔτε πρότερον οὔθ' ὕστερον, οὐδ' ἅπαξ οἱ Σελγεῖς ἐπ' ἄλλοις ἐγένοντο, ἀλλὰ τὴν ἄλλην χώραν ἀδεῶς ἐκαρποῦντο» (*Στράβ.* 10 571). Οἱ κάτοικοί της ὑπερηφανεύοντο διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των, ἠδύναντο δὲ νὰ παρατάξωσι δύναμιν 20.000 μαχητῶν.

Περιπλακεῖσα εἰς πόλεμον μετὰ τῆς ὁμόρου πόλεως Πεδνηλισσοῦ, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Ἀχαιοῦ, δυνάστου τῆς Λυδίας καὶ ἐξαδέλφου Ἀντιόχου τοῦ Γ', ἐλθόντος εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν οἱ Σελγεῖς προδοθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των καταβαλόντες 700 τάλαντα.

Σῴζονται ἀργυροῖ στατῆρες αὐτῆς, χρονολογούμενοι ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, ὁμοιάζοντες πρὸς τοὺς τῆς Ἀσπένδου μετ' ἐπιγραφῆς ἐν παμφυ-

Digitized by Google

λιακῇ διαλέκτῳ. Ἐπίσης συμμαχικὰ νομίσματα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΕΛΓΕΩΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΟΜΟΝΟΙΑ καὶ αὐτοκρατορικὰ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΕΛΓΕΩΝ. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς (θέατρον, ναοί, στάδιον, στοαὶ κλπ.) σῴζονται παρὰ τὸ νῦν χωρίον *Σεργκέ*. Α. Θ. Σ.

Σελγία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε' 12, 8) πρὸς Α. τῆς Θωσπίτιδος λίμνης (νῦν Βὰν) καὶ ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ. Α. Θ. Σ.

Σελγικὰ *ὄρη* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Τμῆμα τῆς μεγάλης τοῦ Ταύρου ὀροσειρᾶς, ὀνομασθὲν οὕτως ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου πόλεως. Ἐκ τῶν Σελγικῶν ὀρέων, ἅτινα, λίαν ἀπόκρημνα καὶ πλήρη χαραδρῶν, ὀλίγας μόνον ἔχουσι προσβάσεις, πηγάζουσι πολλοὶ ποταμοί, ἐν οἷς ὁ Κέστρος καὶ ὁ Εὐρυμέδων. Εἶναι πλούσια εἰς ξυλείαν καὶ διάφορα ἀρωματικὰ δένδρα, ἐν οἷς καὶ ἡ καλουμένη «Σελγικὴ ἶρις καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς ἄλειμμα» (*Στράβ*. ΙΒ' 571). Ε. ΔΙ. Κ.

Σελγοῦαι (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 3, 6) πρὸς Β. τῆς στοματολίμνης τοῦ Ἰτούνα (νῦν Solway Firth). Α. Θ. Σ.

Σέλε (Sele) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας, πηγάζων ἐκ τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Σαλέρνου. Ἔχει μῆκος 64 χλμ. καὶ ταυτίζεται πρὸς τὸν *Σίλαρον* (Silarus) τῶν ἀρχαίων. Π. Ν. Π.

Σελεγούδι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 303. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σέλελη *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ροδόκηπος*.

Σελέμανοι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κάτ. 110. Α. Κ. Α.

σελέμης (ὁ)· ὁ ἀποζῶν εἰς βάρος τῶν ἄλλων, παράσιτος, παρακεντές, τσανακογλύφτης.

Σελεμιγιὲ (Selemiyé) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Συρίας, πρὸς Α. τῆς Χαμᾶ, ἐν τῇ ΝΑ. ἐσχατιᾷ τοῦ ὄρους Τζεμπὲλ-ἐλ-Ἄλα. Κάτ. 7.500 Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σαλαμινίας.

σελεμίζω· ζῶ ὡς παράσιτος.

Σέλεμνος *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀχαΐας (κοιν. *Καστριτσάνικο*, ἐκ τοῦ χωρίου Καστριτσίου) πηγάζων ἀπὸ τοῦ Παναχαϊκοῦ εἰς ὕψος 700 περίπου μέτρων. Ῥέων ὁρμητικῶς, ἐκβάλλει ἀνατολικῶς τοῦ Ρίου, παρὰ τὸν Ἅγιον Βασίλειον, εἰς ἀπόστασιν 9 χλμ. πρὸς Β. τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν. Πάλαι ἐνομίζετο ὅτι ὅσοι ἐλούοντο εἰς τὸν Σέλεμνον, ἄνδρες ἢ γυναῖκες ἐρωτόληπτοι, ἐθεραπεύοντο ἀπὸ τοῦ πάθους τούτου. Περὶ τοῦ μύθου τοῦ Σελέμνου καὶ τῆς Ἀργυρᾶς, ἐξ οὗ κατὰ τοὺς ἀρχαίους προῆλθεν ἡ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ καὶ μιᾶς παρακειμένης πηγῆς, βλ. εἰς λ. *Ἀργυρᾶ*. Ι. Σ. Σ.

Σέλεμνος *[Μυθολ.]*. Μειράκιον ὡραῖον, οὗτινος ἐρασθεῖσα ἡ θαλασσία νύμφη Ἀργυρᾶ, κατέλιπε τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀνάκτορά της καὶ συνεκοιμᾶτο μετ' αὐτοῦ παρὰ τὴν ὁμώνυμον αὐτῇ ἐν Ἀχαΐᾳ πηγήν. Ἐγκαταλειφθεὶς ὑπ' αὐτῆς ὅτε ἐγήρασεν, ἀπέθανεν ἐκ λύπης. Ἡ Ἀφροδίτη ὅμως, εὐσπλαγχνισθεῖσα αὐτόν, μετεμόρφωσεν εἰς τὸ ὁμώνυμον ποτάμιον, ἵνα ἐξακολουθήσῃ νὰ τὴν φιλῇ διὰ τῶν ὑδάτων του, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο τὸ πάλαι «σύμφορα ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ἐς ἔρωτος ἴαμα», καθόσον ἐπέφερον εἰς τοὺς λουομένους ἐν αὐτῷ λήθην τοῦ ἔρωτος (*Παυσ*. Α, 23, 2). Α. Θ. Σ.

Σελέμπες (Celebes) *[Γεωγρ.]*. Σουνδαία νῆσος (βλ. *Κελέβη*).

Σελένα *[Γεωγρ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (ὕψους 1.585 μ.) τῆς μακρᾶς δειράδος, ἥτις, ἀποσπωμένη ἐκ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Δίκτης (ὄρη Λασηθίου), βαίνει πρὸς ΒΑ. καὶ καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ἅγιος Ἰωάννης* ἢ *Σπιναλόγκα*. Ἐκ τῆς δειράδος ταύτης ἀποσπῶνται πρὸς δυσμὰς δύο ἄλλαι δειράδες, ἡ τῆς *Καβαλλαρᾶς* (ὕψ. 910) καὶ ἡ τοῦ *Ἀφέντη Σταυροῦ* (ὕψ. 840), μεταξὺ τῶν ὁποίων σχηματίζεται ἡ εὐρεῖα καὶ κατάφυτος κοιλὰς τοῦ Μεραμπέλλου. Ν. ΚΛΣ

Σελένδερα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ περιφερείᾳ Χαιριάνων τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λύκου (Κερμελὶ τσάϊ), κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 15 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

σελενίτης (ὁ) (Selenit) *['Ορυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειικὸν ἀσβέστιον ἔνυδρον, $CaSO_4.2H_2O$, συνώνυμον πρὸς τὴν *γύψον* (βλ. λ.). Γ. Β.

Σελένκα (Selenka), ***Αἰμίλιος***. Γερμανὸς ζωολόγος (1842—1902). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Λάϊντεν, Ἐρλάγγῃ καὶ Μονάχῳ. Ἔγραψε: «Ζωολογικαὶ Μελέται» (1878—1881, τόμ. 2), «Μελέται περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐξελίξεως τῶν ζῴων» (1883 — 1906, τεύχη 14) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

σέλενο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ φυτοῦ *σέλινον τὸ βαρύοσμον* (Apium graveolens).

Σελεντὶ *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Τουρκίας, ἕδρα τοῦ ὁμωνύμου δήμου ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κούλα τοῦ νομοῦ Μαγνησίας, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου μικροῦ ποταμοῦ. Κεῖται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας λυδικῆς πόλεως *Σιλάνδου*, ἥτις ἦτο ἄλλοτε ἕδρα ἐπισκοπῆς. Εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως ἀνευρέθησαν ἐπιγραφαί. Ν. Μ.

Σελεοβέρεια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ταυτίζεται πρὸς τὴν *Ὀλεόβερδα* τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος, ἀπέχουσαν 21 μίλλια ἀπὸ τῆς Νικοπόλεως (νῦν Πούρκ, παρὰ τὸ χωρίον Ἐντερέζ), ἐπὶ τῆς εἰς Ζίμαρα (νῦν Ζιμμάρα) ἀγούσης ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Σέλερ (Seler), ***Γεώργιος - Ἐδουάρδος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος (1849—1922). Ἀπὸ τοῦ 1891 διετέλει διευθυντὴς τοῦ λαογραφικοῦ τμήματος τοῦ μουσείου Βερολίνου. Τῷ 1899 ἀνέλαβε τὴν τότε ἱδρυθεῖσαν ἐν Βερολίνῳ ἕδραν τῆς ἀμερικανικῆς γλωσσολογίας - ἐθνολογίας-ἀρχαιολογίας. Ἔγραψε: «Τὸ σύστημα τῶν συζυγιῶν τῶν ρημάτων τῆς γλώσσης τῶν Μαγνὰ» (1887), «Περουβιαναὶ ἀρχαιότητες» (1892—1898), «Κῶδιξ Βατικανοῦ 3373» (1902), «Συλλογὴ πραγματειῶν περὶ ἀμερικανικῶν ἰθαγενῶν γλωσσῶν καὶ ἀρχαιοτήτων» (1902, 1904, 1908). Ἡ σύζυγός του *Καικιλία* ἔγραψε: «Πρὸς τὰς ἀρχαιότητας τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῆς Γουατεμάλας» (1900). Γ. Ι. Β.

— **Σέλερ** (Scheler), ***Ἰωάννης-Αὔγουστος-Οὐλρῖχος***. Βέλγος φιλόλογος (1819—1890). Ἐσπούδασεν ἐν Ἐρλάγγῃ, Βόννῃ καὶ Μονάχῳ, διετέλεσε βιβλιοθηκάριος τοῦ βασιλέως Λεοπόλδου τοῦ Α' τοῦ Βελγίου, καθηγητὴς εἰς τὸ ἐλεύθερον πανεπιστήμιον τῶν Βρυξελλῶν καὶ καθηγητὴς τῶν πριγκίπων. Ἠσχολήθη ἰδίως μὲ τὴν ρουμανικὴν φιλολογίαν, τῆς ὁποίας ἐξέδωκε πολλὰ κείμενα καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα μαρτυροῦντα μεγάλην πολυμάθειαν καὶ λεπτὸν κριτικὸν πνεῦμα. Σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Dictionnaire d'étymologie française d'après les résultats de la science moderne» (1862, γ' ἔκδ. 1888), «De Juliani Apostatae ea vitae parte que praecessit imperium» (1839), «Sur le séjour de l'apôtre saint Pierre à Rome» (1845) κλπ.

— **Σέλερ** (Scheler), ***Μὰξ-Φερδινάνδος***. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ κοινωνιολόγος (1874—1928). Μετέσχε (1917—1918) ὡς τεχνικὸς σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας εἰς τὰς διασκέψεις καὶ διαπραγματεύσεις τῆς Γενεύης καὶ τῆς Χάγης, τῷ 1919 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Κολωνίᾳ καὶ τῷ 1928 ἐν Φραγκφούρτῃ Ἠσπάσθη τὰς καθολικιζούσας κατευθύνσεις τῆς ὑπὸ τοῦ Χοῦσσερλ ἱδρυθείσης φαινομενολογικῆς σχολῆς, θέσας νέας βάσεις τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς φιλοσοφίας. Μετ' ὀλίγον ἀπεσπάσθη τοῦ καθολικισμοῦ καὶ ἐστράφη εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κοινωνιολογικῶν καὶ φυσιολογικῶν συνθηκῶν τῆς κοσμικῆς φιλοσοφίας. Κυριώτερον τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἡ μεταφυσικὴ καὶ ψυχολογικὴ μέθοδος» (1901, 2α ἔκδ. 1922), «Φαινομενολογία τοῦ συμπαθητικοῦ συναισθήματος» (1913, 2α ἔκδ. 1923), «Τὸ πνεῦμα τοῦ πολέμου καὶ ὁ γερμανικὸς πόλεμος» (1919, 3η ἔκδ 1917), «Ἡ εἰδοκρατία ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ τῇ ὑλικῇ ἠθικῇ τῶν ἀξιῶν» (1916, 2α ἔκδ. 1921), «Ἡ ἀνατροπὴ τῶν ἀξιῶν» (1915—1924, τόμ. 2) «Περὶ τοῦ αἰωνίου ἐν τῷ ἀνθρώπῳ» (τόμ. 1 1921, 2α ἔκδ. 1923) «Κοινωνιολογία τῆς γνώσεως» (1924), «Αἱ μορφαὶ τῆς γνώσεως καὶ ἡ κοινωνία» (1926), «Ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ» (1928). Γ. Ι. Β.

Σέλερον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Γκιοκῆ-Τσελέρ*. Κάτ. (1928) 718. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 2.409), εἰς ἣν περιλαμβάνονται καὶ τὰ χωρία *Ἄκαρπον*, *Βελοχώριον* (Οὔκκιοϊ), *Γρήγορον* (Ἡρκεντζηλέρ), *Λευκόπετρα* (Σακὰρ-Καγιά), *Σήμαντρα* (Καρατσιανλάρ), *Φίλια* καὶ συνοικισμὸς ἐξοχικῶν κατασκηνώσεων. Κατοικεῖται κατὰ τὸ πολὺ ὑπὸ Μωαμεθανῶν καὶ ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀλευρόμυλον. Π. Ν. Π.

σελὲς (ὁ) *[Καπνολ.]*. Λέξις ἐν χρήσει παρὰ τοῖς καπνοπαραγωγοῖς, σημαίνουσα μέγα καλάθιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετοῦνται μὲ προσοχὴν τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ, χλωρὰ εἰσέτι, κατὰ τὴν συγκομιδήν. Ἐπίσης τὸ περιεχόμενον ἑνὸς τοιούτου καλαθίου. Εἴς τινας τῶν νήσων, ὡς ἐν Σάμῳ καὶ Χίῳ, ὁ σελὲς καλεῖται *γιαγκολόγος*. Δ. Μ. Γ.

Σελεστὰ (Sélestat, γερμαν. Schlettstadt) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις ἐν Κάτω Ἀλσατίᾳ, ἐν τῷ νομῷ τοῦ Κάτω Ρήνου, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1918 εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴλλ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Στρασβοῦργον—Μιλχάουζεν. Κάτ. 10.165 (1926). Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας καὶ σιδηρουργίας καὶ οἰνοπαραγωγήν. Θ. Κ.

Σελεστῖνος. Ὄνομα παπῶν (βλ. *Καιλεστῖνος*).

Σελετζίκ-κιοΐ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ραιδεστοῦ τοῦ τέως νομοῦ Ραιδεστοῦ. Κάτ. (1920) 968. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν ἐκαλεῖτο *Ἅγιος Μηνᾶς*. Π.Ν.Π.

Σελεύκεια (τὰ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἀξιόλογος ἀγωνιστικὴ ἑορτή, ἀγομένη κατ' ἔτος ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἐρυθραῖς, πόλει τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἰωνίας. Ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Α' τοῦ Νικάτορος, φαίνεται δὲ ὅτι ἤγοντο συγχρόνως μετὰ τῶν Διονυσίων. Ἡ ἑορτὴ ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὸ Ἴλιον, ὅπου καὶ εἷς τῶν μηνῶν ὠνομάζετο Σελεύκιος καὶ θυσίαι καὶ ἀγῶνες πεντετηρικοὶ ἐτελοῦντο· ἐπίσης ἐν Λήμνῳ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἀποίκων Ἀθηναίων. Ἀναφέρονται δὲ τὰ Σελεύκεια καὶ ἐπὶ δύο ἐπιγραφῶν ἐκ Δελφῶν καὶ ἄλλης ἐκ Ρόδου. Ε. Δ. Κ.

Σελεύκεια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Πόλις ἐν τῇ Τραχείᾳ Κιλικίᾳ, κτισθεῖσα ὑπὸ Σελεύκου Α' καὶ ἐπικληθεῖσα *Τραχεῖα* πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων ὁμωνύμων κτισμάτων. Συνῳκίσθη κυρίως ἀπὸ τῶν κατοίκων τῶν Ὄλμων, ἔκειτο δὲ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλυκάδνου (*Σελεύκεια ἡ κατὰ Καλύκαδνον*), πλωτοῦ μέχρις αὐτῆς εἰς μῆκος 22 χλμ. Τὰ ἐρείπιά της ἐκτείνονται εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους καὶ εἰς τὴν κοιλάδα ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως Ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους ἀναρριχᾶται τὸ νεώτερον χωρίον *Σελεφκέ*, μετονομασθὲν εἰς *Ἴτς-Ἔλ* (βλ. λ. *Σελεύκεια [Γεωγρ.]*). Μεταξὺ τῶν ἐρειπίων της διακρίνονται τὸ θέατρον, πολλαὶ στοαί, ἐκκλησία βυζαντινή, δεξαμενὴ μεγάλη καὶ πλῆθος τάφων γεγλυμμένων εἰς τὸν βράχον καὶ σαρκοφάγοι πολλοί.

—2) *Σελεύκεια ἡ ἐν Πιερίᾳ*. Πόλις τῆς *Σελευκίδος* (βλ. λ.) ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀρόντου. Σήμερον κεῖται εἰς τὴν θέσιν της τὸ χωρίον *Σελουκιγέ*. Ὑπῆρξε τὸ πρῶτον κτίσμα τοῦ Σελεύκου Α' τοῦ Νικάτορος καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ἐπίνειον τῆς Ἀντιοχείας, ἔκειτο δὲ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ σημερινοῦ ὄρους Δζέμπελ Μούσα. Περιελθοῦσα ἐπί τινα ἔτη εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Πτολεμαίων, ἀνεκτήθη ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου (219), εἶχε δὲ κοσμηθῆ ὑπὸ τῶν Σελευκιδῶν διὰ λαμπρῶν μνημείων. Ὁ Πομπήϊος τὴν ἐκήρυξεν ἐλευθέραν πόλιν, ἐπειδὴ ἀντεστάθη εἰς τὸν Τιγράνην, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος τὴν ἐξωράϊσεν. Ἀλλ' ἡ σπουδαιότης της ἐξέπεσεν ἤδη πρὸ τῆς μουσουλμανικῆς κατακτήσεως. Ὁ ἀραβικὸς λιμὴν Σουουεϊδίγε, ὁ ἐπὶ σταυροφόρων λιμὴν τοῦ Ἁγίου Συμεών, ἦτο μίαν ὥραν νοτιώτερον, ὅπου τὸ σημερινὸν παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐκ τῆς Σελευκείας ἐπεβιβάσθησαν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας διὰ τὴν Κύπρον.

— 3) *Σελεύκεια ἡ ἐπὶ τοῦ Τίγρητος*. Ἐκτίσθη τῷ 307 ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ὅπου κατέληγε διῶρυξ ἑνοῦσα τοὺς δύο ποταμούς. Κατέστη πρωτεύουσα τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν, ἔπειτα δὲ πρωτεύουσα τῶν Πάρθων βασιλέων (140 π. Χ.). Ὅπως ἡ κτίσις αὐτῆς ἐμάρανε τὴν Βαβυλῶνα, οὕτω καὶ ἡ τῆς Κτησιφῶντος ἔρριψεν εἰς λήθην τὴν Σελεύκειαν, ἕως οὗ κατεστράφη αὕτη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου Λ. Οὐήρου (160 μ. Χ.). Σήμερον λέγεται *Ἐλ Μοδαΐμ*.

— 4) *Σελεύκεια ἡ πάραλος*, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Παμφυλίας καὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ταύρου. Δὲν εἶναι βέβαιον ἂν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Σελεύκου Α'.

— 5) *Σελεύκεια ἡ πρὸς Βήλῳ* κατὰ Κλαύδιον Πτολεμαῖον, ἢ κοινότερον *Σελευκόβηλος*. Πόλις τῆς Κοίλης Συρίας, ὅπου, κατὰ Θεοδώρητον, ἐμόνασεν ὁ Μ. Βασίλειος. Ἐγένετο ἕδρα ἐπισκόπου, ὧν εἷς ἀναφέρεται εἰς τὴν Α' Οἰκουμενικὴν σύνοδον. Γ. Λ. Α.

— **Σελεύκεια** (τουρκ. τέως *Σελέφκε* καὶ σήμερον *Ἴτς-Ἔλ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας, ἕδρα τῆς ὑποδιοικήσεως Ἴτς-Ἔλ, τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῶν κεμαλικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ 1924. Ἡ πόλις κεῖται ἐν τῇ Τραχείᾳ Κιλικίᾳ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Καλυκάδνου (Γκιὸκ-Σοῦ), εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, τοῦ *Τὰς-ούτζοῦ*, κειμένου εἰς τὸ βάθος τοῦ κολπίσκου Ἀγᾶ-λιμάν, κατοικουμένου πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ συνορεύοντος μὲ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Ὄλμων. Κάτ. 4.801 (1927). Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τουρκόφωνοι Ἕλληνες, προσφυγόντες εἰς Ἑλλάδα (βλ. καὶ λ. *Σελεύκεια ['Αρχ. Γεωγρ.]*).

Ἡ *ὑποδιοίκησις Σελευκείας* (σήμερον *Ἴτς-Ἔλ*) ἔχει ἐπιφάνειαν 3.970 τ. χλμ. καὶ (1927) 37.680 κατ. Ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς ὑποδιοικήσεως ταύτης σῴζονται ἐρείπια πλείστων ἀρχαίων πόλεων, αἵτινες ἱδρύθησαν καὶ ἤκμασαν κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους. ΒΑ. τῆς Σελευκείας ὑπῆρχεν ἡ *Ἐλαιοῦσα Σεβαστή*, εἰς θέσιν

Digitized by Google

καλουμένην σήμερον *Ἀγιάς*. Ἐπί τινος βραχώδους νησῖδος ὑπῆρχε φρούριον, ὀνομαζόμενον σήμερον ὑπὸ τῶν Τούρκων *Κὺζ-καλὲ* (=φρούριον κόρης), τὸ ὁποῖον ὑπερήσπιζε τὴν πόλιν Κώρυκον (σήμερον Γκοργκός), παρ' ἣν ἔκειτο τὸ περίφημον Κωρύκειον ἄντρον. Ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς Σελευκείας κεῖται ἐπὶ ὑψώματος τὸ Μεριεμλίκ, προσκύνημα τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων. Ἡ ἁγία Θέκλα, μαθήτρια τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καταδιωκομένη ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν κατέφυγεν ἐκεῖ που πλησίον εἰς σπήλαιον, ὅπου καὶ κατεπόθη κατὰ τὴν παράδοσιν ἐντὸς τῆς γῆς ἐνώπιον τῶν διωκτῶν της. Εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. Β. τῆς Σελευκείας, εἰς ὕψος 1.100 μ., ἐπὶ λοφώδους ὀροπεδίου τοῦ Ν. Ταύρου, σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς *Ὄλβης*, ἕδρας ἄλλοτε τῶν Τευκριδῶν, κυριαρχησάντων τῆς Κιλικίας κατὰ τὸν Γ' καὶ Β' π. Χ. αἰῶνα. Σῴζονται ἐπίσης εἰς ὅλην ταύτην τὴν περιοχὴν μνημεῖα τῶν πρώτων χριστιανικῶν καὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

—**Σελεύκεια, *Νέα*** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 274, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Βουνοσπηλιά*, 783. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σελευκίδαι (οἱ). Μακεδονικὴ δυναστεία, βασιλεύσασα ἐν Συρίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ ἀπὸ τοῦ 312 μέχρι τοῦ 64 π. Χ. Περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν μελῶν αὐτῆς βλ. λ. *Ἀντίοχος, Σέλευκος, Δημήτριος, Ἀπάμα, Στρατονίκη, Λαοδίκη, Κλεοπάτρα, Ἀλέξανδρος*. Ὁ ἑπόμενος πίναξ παρέχει τὰ γενεαλογικὰ στοιχεῖα ἑκάστου τούτων:

Ἀντίοχος στρατηγ. Φιλίππου σύζυγ. Λαοδίκη

Σέλευκος Α' Νικάτωρ συνεζεύχθη:

- *Ἀπάμα*
  - *Ἀντίοχος Α'* Σωτὴρ συνεζ. Στρατονίκην τὴν μητρυιάν του
    - *Ἀντίοχος Β'* Θεὸς συνεζεύχθη:
      - Λαοδίκη
        - *Σέλευκος Β'* Καλλίνικος σύζ. Λαοδίκη
          - *Σέλευκος Γ'* Κεραυνὸς ἄγαμος
          - *Ἀντίοχος Γ'* Μέγας σύζ. Λαοδίκη θυγ. Μιθριδάτου Δ'
            - *Ἀντίοχος* σύζ. Λαοδίκη ἀδελφή του
            - Ἄρδυς Μιθριδάτης
            - *Σέλευκος Δ'* Φιλοπάτωρ σύζ. Λαοδίκη ἀδελφή του
              - *Δημήτριος Α'* Σωτὴρ σύζ. ἄγνωστος
                - *Δημήτριος Β'* Νικάτωρ σύζ. Κλεοπάτρα
                  - Σέλευκος Ε'
                  - *Ἀντίοχος Η'* Γρυπὸς σύζ. Κλεοπάτρα Τρύφαινα
                    - Σέλευκος Στ' Ἐπιφανὴς
                    - Φίλιππος
                    - *Ἀντίοχος ΙΑ'* Ἐπιφανής, σύζ. Κλεοπάτρα Σελήνη
                    - *Δημήτριος Γ'* Εὔπατρος
                    - Ἀντίοχος ΙΒ' Διονύσιος
                - *Ἀντίοχος Ζ'* Σιδήτης σύζ. ἡ νύμφη του Κλεοπάτρα
                  - Ἀντίοχος
                  - Σέλευκος
                  - *Ἀντίοχος Θ'* Κυλικηνός, σύζ. Κλεοπάτρα
                    - *Ἀντίοχος Ι'* Εὐσεβὴς σύζ. Κλεοπάτρα Σελήνη
                      - Ἀντίοχος ΙΓ' Ἀσιατικός, ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ Πομπηΐου
                  - Δύο Λαοδίκαι
              - Λαοδίκη σύζ. Περσέως
            - *Ἀντίοχος Δ'* Ἐπιφανὴς
              - Ἀντίοχος Ε' Εὐπάτωρ
              - Λαοδίκη βασιλεύσασα μὲ Ἀλέξανδρον Βάλαν
            - Λαοδίκη σύζ. Ἀντιόχου
            - Κλεοπάτρα μνηστὴ Πτολεμαίου Ἐπιφανοῦς
            - Ἀντιοχὶς σύζ. Ἀριαράθου Δ'
            - θυγάτηρ ἀγνώστου ὀνόματος
        - *Ἀντίοχος* Ἱέραξ σύζ. θυγάτηρ τοῦ Ζίκλα
        - Στρατονίκη σύζ. Μιθριδάτου Δ'
        - Στρατονίκη(;) σύζ. Ἀριαράθου Γ'
      - Βερενίκη
        - νήπιος υἱὸς
    - Ἀπάμα σύζ. Μάγα
    - Στρατονίκη σύζ. Δημητρίου Β'
- *Στρατονίκη*
  - *Φίλα* σύζ. Ἀντιγόνου

[Ἀλέξανδρος Βάλας καὶ Ἀλέξανδρος Ζαβινᾶς ἦσαν μνηστῆρες τοῦ θρόνου, ὁ δὲ Ἀντίοχος ΣΤ', υἱὸς τοῦ Βάλα, δὲν εἶχε συγγένειαν πρὸς τὴν δυναστείαν. Δι' αὐτὸ παρελείφθησαν οἱ τρεῖς ἀπὸ τὸν πίνακα].

Ἡ δυναστεία τῶν Σελευκιδῶν ἐκρίθη δυσμενῶς πολλάκις. Τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὰς ἱστορικὰς πηγάς, ὧν ἄλλαι μέν, εὐμενεῖς πρὸς τοὺς Ἑβραίους, κατηγοροῦν τοὺς τυραννήσαντας τούτους, ἄλλαι δὲ λαλοῦσι κακῶς κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῶν Ρωμαίων. Ἐν τούτοις οἱ Σελευκίδαι δὲν ἔπαυσαν νὰ διαχέουν μὲ ζῆλον καὶ εὐστοχίαν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, εὑρεθέντες ὑπὸ δυσχερεστάτας συνθήκας διοικητικάς. Διότι ἐνῷ οἱ Πτολεμαῖοι εἶχον ἐθνολογικὴν ὁμοιογένειαν καὶ γεωγραφικὴν ἑνότητα εἰς τὴν Αἴγυπτον, οἱ Σελευκίδαι τοὐναντίον ἐκράτησαν χωρῶν ἀνομοιοτάτων ἐθνολογικῶς καὶ γεωγραφικῶς. Διὰ τῆς ἱδρύσεως πολλῶν ἑλληνίδων πόλεων ἐπέτυχον νὰ ἀναχαιτίσουν τὸν βαρβαρισμὸν καὶ νὰ ἐξημερώσουν τοῦτον. Ἀπέναντι τῶν Ρωμαίων ἐδείχθησαν ἀξιοπρεπέστεροι ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς δυναστείας. Ἐπέδειξαν ἀνεξιθρησκείαν, δειχθέντες μισαλλόδοξοι μόνον ὅπου ἀντεμετώπισαν μισαλλοδοξίαν. Αἱ οἰκογενειακαὶ ὅμως διενέξεις ἐπετάχυναν τὴν καταστροφὴν τῆς δυναστείας. Γ. Λ. Α.

σελευκίδης (ὁ) (Seleucides) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν ξηροβοτικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *παραδεισιιδῶν*, περιλαμβάνον παραδείσια πτηνὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Νέαν Γουϊνέαν. Ἐκ τῶν τριῶν εἰδῶν τοῦ γένους ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *σελευκίδης ὁ θαυμάσιος* (Seleucides mirabilis), ὅστις ἔχει πτέρυγας μετρίου μεγέθους, ὧν ἑκάστη ἀπολήγει εἰς θύσανον λεπτοτάτων κυματοειδῶν πτερῶν, οὐρὰν μᾶλλον βραχεῖαν καὶ πόδας ἰσχυροὺς καὶ ἀρκετὰ ὑψηλούς. Ὁ γενικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ σώματός του εἶναι μελανοϊώδης καὶ τὰ πτερά, εἰς ἃ ἀπολήγουσιν αἱ πτέρυγές του, λευκοαργυρώδη. Δ. Ν. Π.

Σελευκίδης ὁ θαυμάσιος.

Σελευκὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς βορείου Συρίας κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀρόντου. Τὸ ὄνομα *Τετράπολις*, ὑφ' ὃ ἐνίοτε ἀπαντᾷ, ἀναφέρεται εἰς τὰς 4 πόλεις αὐτῆς: *Ἀντιόχειαν, Λαοδίκειαν, Ἀπάμειαν* καὶ *Σελεύκειαν*. Γ.Λ.Α.

Σελευκόβηλος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σελεύκεια* ἀριθ. 5 *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*.

Σέλευκος Α' *Νικάτωρ*. Κατήγετο ἐκ τῆς μικρᾶς μακεδονικῆς πόλεως Εὔροπος, ἦτο δὲ υἱὸς Ἀντιόχου, στρατηγοῦ τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Λαοδίκης. Ὁμήλικος περίπου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἠκολούθησε τοῦτον ἐκστρατεύοντα εἰς τὴν Ἀσίαν. Κατόπιν οἱ κόλακες ἔπλασαν περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς γεννήσεώς του μύθους. Ἐγεννήθη πιθανῶς μεταξὺ τοῦ 354 καὶ 358. Κατ' ἀρχὰς ἄσημος ἀξιωματικός, διεκρίθη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Ὑδάσπου (326) ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπασπιστῶν, ἤτοι τοῦ πεζικοῦ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς. Τὸν ἐπανευρίσκομεν ἐπὶ κεφαλῆς φάλαγγος καὶ κατόπιν εἰς τοὺς πολλαπλοῦς γάμους, καθ' οὓς ὁ Ἀλέξανδρος θέλων νὰ μυήσῃ τοὺς ἑταίρους του εἰς τὰ ἀνατολικὰ ἤθη ἐνύμφευσεν αὐτοὺς μὲ Περσίδας τῆς ἐκλογῆς του. Ὁ Σέλευκος, ἀναφερόμενος τελευταῖος εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Ἀρριανοῦ, ἐνυμφεύθη τὴν Ἀπάμαν, θυγατέρα τοῦ Βακτριανοῦ Σπιταμένους, ἧς ἐξελληνίσθη πιθανῶς τὸ ὄνομα διὰ τοῦ *Ἀντιοχίς*. Τὸ ὄνομά του μνημονεύεται μεταξὺ τῶν «φίλων», οἱ ὁποῖοι συνεβουλεύθησαν τὸν Βὴλ-Σέραπιν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τότε ἦτο ἀκόμη ἀρχηγὸς τῶν νέων τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καὶ ὡς τοιοῦτος ἠδυνήθη νὰ προστατεύσῃ τὸν Περδίκκαν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν κατεδίωξαν μέχρι τοῦ θαλάμου, ὅπου ἔκειτο νεκρὸς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Ὁ Περδίκκας τὸν ἀντήμειψε προαγαγὼν αὐτὸν εἰς διοικητὴν τῶν ἱππέων τῶν ἑταίρων, ἀξίωμα μέγα, τὸ ὁποῖον εἶχον πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἡφαιστίων καὶ αὐτὸς ὁ Περδίκκας. Ἦτο τότε 30 ἐτῶν, μὲ ὡραῖον καὶ ἐπιβάλλον ἐξωτερικόν, ψύχραιμος, ὀλιγόλογος, πολὺ ρωμαλέος, ἀφοῦ ἄοπλος εἶχε συλλάβει διαφυγόντα ταῦρον μανιώδη.

Ἐπὶ τρία ἔτη διετήρησε τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀκολουθήσας τὸν Περδίκκαν εἰς Καππαδοκίαν, Πισιδίαν καὶ Αἴγυπτον. Ἐκεῖ ὅμως ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατησάντων ἀξιωματικῶν τούτου καὶ κατήνεγκε τὸ πρῶτον δολοφονικὸν πλῆγμα κατὰ τοῦ Περδίκκα. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης καταλαμβάνει θέσιν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν ὁ Σέλευκος ἔλαβε τὴν μικρὰν σατραπείαν τῆς Βαβυλωνίας. Ἀπὸ τοῦ 321—318 οὐδὲν μανθάνομεν περὶ Σελεύκου. Συνταχθεὶς βραδύτερον μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τῶν ἄλλων σατραπῶν, διωρίσθη σατράπης καὶ τῆς Σουσιανῆς. Ὁ Ἀντίγονος ὅμως, καταστὰς κύριος τῆς Ἀσίας, ἀπεφάσισε νὰ μοναρχήσῃ ἐν Ἀσίᾳ, ἐξαφανίζων τοὺς ἐμφανεῖς καὶ πιθανοὺς ἀντιπάλους, ἐν οἷς καὶ ὁ Σέλευκος. Ἀφοῦ ἐθανάτωσε τὸν Πίθωνα, ἀνέθεσε τὴν σατραπείαν τῆς Σουσιανῆς εἰς τὸν ἰθαγενῆ σατράπην, τὸν Ἀσπίσαν, καὶ κατῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ διεπίστωσεν ὅτι ὁ Σέλευκος ἦτο πολὺ ἀγαπητὸς παρά τε τῷ λαῷ καὶ τῷ στρατῷ, διὸ ἐζήτησε νὰ τὸν ἐκτοπίσῃ. Πρὸς τοῦτο ἔλαβε στάσιν κυριάρχου καὶ ἐζήτησε νὰ ἐλέγξῃ τὴν διαχείρισίν του. Ὁ Σέλευκος, ἔχων τὸ παράδειγμα τοῦ Πίθωνος, ἐδραπέτευσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ. Ὁ Ἀντίγονος τὸν κατεδίωξεν ἀνεπιτυχῶς, διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ σατράπην ἄλλον, ἀντικατέστησε καὶ τὸν σατράπην τῆς Μεσοποταμίας, διευκολύναντα τὴν φυγὴν τοῦ Σελεύκου, καὶ μετέβη εἰς Κιλικίαν νὰ διαχειμάσῃ ἰσχυρὸς εἰς στρατεύματα καὶ πλουσιώτατος εἰς χρῆμα. Ἀλλ' οἱ Πτολεμαῖος, Σέλευκος, Κάσσανδρος καὶ Λυσίμαχος δὲν ἦσαν διατεθειμένοι ν' ἀνεχθοῦν τὴν δεσποτείαν τοῦ Ἀντιγόνου, διὸ ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ νὰ διαμοιράσῃ μαζί των τοὺς θησαυρούς, νὰ προσαρτηθῇ ἡ Συρία καὶ ἡ Παλαιστίνη εἰς τὴν Αἴγυπτον, νὰ ἀποδοθῇ ἡ Βαβυλωνία εἰς τὸν Σέλευκον καὶ ἡ Φρυγία εἰς τὸν Λυσίμαχον. Τέλος δὲ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ Κάσσανδρος στρατηγὸς τῆς Εὐρώπης. Εἰς ἀπάντησιν τοῦ τελεσιγράφου ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος (315), διαρκέσας 14 ἔτη μὲ ποικίλας περιπετείας, γενικῶς ὅμως εὐνοϊκὸς διὰ τὸν Ἀντίγονον. Ὁ Ἀντίγονος ἔσχε τὴν φρόνησιν νὰ κολακεύσῃ ὄχι μόνον τὰς ἑλληνίδας πόλεις τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς Εὐρώπης. Κατέλαβε τὴν Συρίαν καὶ κατήρτισε σπουδαῖον στόλον εἰς τοὺς φοινικικοὺς της λιμένας. Ὁ Σέλευκος, ναύαρχος τῶν συμμάχων, δὲν ἀντέδρασεν ἀποτελεσματικῶς, ἠναγκάσθη δ' ἐπὶ πλέον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἐρυθραίας καὶ νὰ μεταβῇ πρὸς διαχείμασιν εἰς Κύπρον, ὅπου συνηνώθη μὲ τὸν Μενέλαον ἀδελφὸν τοῦ Πτολεμαίου, ἐπιβλέπων τὴν πίστιν τῶν ἐκεῖ δυναστῶν. Κατὰ τὸν Διόδωρον ἐπολιόρκησε τὴν Κηρυνείαν, τὴν Λάπηθον, τὴν Ἀμαθοῦντα καὶ τὸ Κίτιον. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (314) τὸν εὑρίσκομεν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Λήμνου, ὅπου παρὰ τὰ 20 πλοῖα τὰ σταλέντα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου δὲν κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ τοὺς Λημνίους ἀπὸ τὸν Ἀντίγονον. Ἔπειτα εἰς Κῶν. Τὸ ἔαρ τοῦ 312 ὁ Πτολεμαῖος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ τὸν Σέλευκον ὡς ἐπιτελάρχην ἐβάδισε κατὰ τῆς Συρίας, ὅπου ἀνέκτησε τὴν Παλαιστίνην, Φοινίκην καὶ Συρίαν. Ὁ Σέλευκος ἡρωϊκῶς καὶ δεξιῶς ἀγωνισθεὶς εἰς Γάζαν ἔσπευσε μὲ 800 πεζοὺς καὶ 200 ἱππεῖς τοῦ Πτολεμαίου εἰς Βαβυλῶνα, βασιζόμενος εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τῶν ἐκεῖ πληθυσμῶν. Οἱ φρουροὶ τοῦ Ἀντιγόνου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκλεισθοῦν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὑπὸ τὸν Δίφιλον, ἀλλ' ὁ Σέλευκος ἐπόρθησε τὸ φρούριον καὶ ἀπηλευθέρωσε τοὺς ἐκεῖ κρατουμένους φίλους του. Ἀμέσως ἐστρατολόγησεν, ἠγόρασεν ἵππους καὶ ἐφρόντισε διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεώς του. Ἡ ἀνάκτησις αὕτη ἀφῆκε τόσην ἐντύπωσιν, ὥστε ἐλήφθη ὡς χρονολογικὴ ἀφετηρία, ἡ λεγομένη ἔτος Σελευκιδῶν (1 Ὀκτωβρίου 312 π. Χ.).

Ἂν καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως ἀνέλαβεν ὁ Σέλευκος μετὰ 6 ἔτη (305), ὅμως ἔδρασεν ἀμέσως ὡς ἀνεξάρτητος βασιλεύς. Ὁ Νικάτωρ, στρατηγὸς τῆς Ἄνω Ἀσίας ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον, ἔσπευσε κατὰ τῆς Βαβυλῶνος μὲ 20 χιλ. ἄνδρας καὶ 400 ἱππεῖς διὰ νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν Σέλευκον. Οὗτος προλαβὼν ἐνήδρευσε παρὰ τὸν Τίγρητα μὲ 3.000 πεζοὺς καὶ 400 ἱππεῖς. Ὁ Νικάτωρ νικηθεὶς ἐτράπη εἰς φυγήν, ὁ δὲ στρατός του μετέστη εἰς τὸν Σέλευκον, ὅστις ἐπωφελούμενος τῆς νίκης κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὴν Σουσιανήν, τὴν Μηδίαν καί τινας ὁμόρους ἐπαρχίας. Ὁ Ἀντίγονος ἐπὶ τρία ἔτη κατέγινε μὲ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ κράτους του ἀφήσας ἥσυχον τὸν Σέλευκον, ὅστις ἐπωφελήθη νὰ ἐμπεδωθῇ καλῶς εἰς τὴν Ἀνατολήν. Κατὰ τὸν Ἰουστῖνον, ὁ Σέλευκος, ἀνακτήσας τὴν Βαβυλῶνα ὑπέταξε τὴν Βακτριανὴν καὶ εἶτα ἐστράφη πρὸς τὴν Ἰνδικήν, ὅπου κατ' εἰσήγησιν τοῦ Σανδρακότ-

Digitized by Google

του ἐσφάγησαν ὑπὸ τοῦ Σελεύκου οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου διορισθέντες σατράπαι. Ὁ Ἀντίγονος ἐξηκολούθει ἐπιδιώκων νὰ συγκεντρώσῃ τὴν πᾶσαν ἀρχὴν εἰς χεῖράς του. Δι' αὐτὸ οἱ Κάσσανδρος, Λυσίμαχος, Πτολεμαῖος καὶ Σέλευκος ἦλθον εἰς συνεννόησιν. Ὁ Πτολεμαῖος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐπολιόρκει τὴν Σιδῶνα, ἀλλὰ ἀνέστρεψε ταχέως εἰς Αἴγυπτον, μαθὼν ψευδῶς ὅτι οἱ σύμμαχοί του ἐνικήθησαν εἰς τὴν Φρυγίαν. Ὁ Σέλευκος ἦλθε διὰ Καππαδοκίας καὶ συνηνώθη ἐπὶ τοῦ Ἅλυος μὲ τὸν Λυσίμαχον. Συνεκροτήθη ἡ αἱματηρὰ μάχη τῆς Ἰψοῦ (301), ὅπου ὁ Ἀντίγονος ἐφονεύθη ἀνδρείως ἀγωνισθείς. Οἱ νικηταὶ κατένειμον μεταξύ των τὸ κράτος τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Σέλευκος ἔλαβε τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Φρυγίας μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τὴν Συρίαν ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἰσσοῦ μέχρι τῶν συνόρων τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Πτολεμαῖος δυσηρεστήθη, διότι διεξεδίκει τὴν Συρίαν, τοὐλάχιστον τὴν Κοίλην, ὅπου εἶχεν ἀκόμη αἰγυπτιακὰς φρουρὰς καὶ εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς συμμαχίας τὴν διεξεδίκησε κατηγορηματικῶς. Ὁ Σέλευκος δὲν ἠθέλησεν ἀμέσως νὰ ἐκβιάσῃ τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς. Ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐννοεῖ νὰ κρατήσῃ τὴν Συρίαν, ἔσπευσε νὰ κτίσῃ τὴν Ἀντιόχειαν εἰς τιμὴν τοῦ πατρός του καὶ τὴν Πιερίαν Σελεύκειαν ἐπίνειον ἐκείνης (300). Κατόπιν ἔκτισε Λαοδίκειαν τὴν ἐπὶ θαλάσσῃ εἰς τιμὴν τῆς μητρός του, Ἀπάμειαν τὴν ἐπὶ Ὀρόντῃ εἰς τιμὴν τῆς γυναικός του, Λαοδίκειαν τὴν ἐν Λιβάνῳ κλπ. Ὁ Πτολεμαῖος ἔσπευσε τότε νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὸν Λυσίμαχον, ἀνησυχοῦντα ἐπίσης διὰ τὰς προόδους τοῦ Σελεύκου, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτόν, ἑξηκοντούτην ἤδη, τὴν θυγατέρα του Ἀρσινόην, ἀφοῦ οὗτος ἐχώρισε τὴν τρίτην του γυναῖκα Ἄμαστριν. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Σέλευκος, ἀποθανούσης ἤδη τῆς Ἀπάμας, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Δημητρίου Πολιορκητοῦ Στρατονίκην. Ὁ Δημήτριος ἔδωκεν ὡς προῖκα τὴν Συρίαν καὶ τὸν εἰς Κιλικίαν ἐκ Σούσων μετακομισθέντα ὑπὸ τοῦ πατρός του θησαυρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐνῷ δὲ ὁ γέρων ἤδη Σέλευκος διήρχετο τὸν πρῶτον μῆνα τοῦ γάμου του, ὁ Δημήτριος μὲ τὸν στόλον του ἔβλαπτε τὰς παραλίους κτήσεις τοῦ Λυσιμάχου, τὰς συμμάχους πόλεις τοῦ Κασσάνδρου καὶ ἐκτείνων τὴν ἐν Συρίᾳ δρᾶσίν του ἐπολιόρκησε τὴν Σαμάρειαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ τὸν Σέλευκον, ὅστις μὲ πολλὴν διπλωματικὴν δεξιότητα κατώρθωσε νὰ συμβιβάσῃ τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Πτολεμαῖον, οὗ τὴν θυγατέρα καὶ ἐνυμφεύθη ὁ Δημήτριος. Ὁ Σέλευκος ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Δημήτριον ν' ἀγοράσῃ τὴν Τύρον καὶ Σιδῶνα, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη. Τότε ὁ Σέλευκος συνενοήθη μὲ τὸν Πτολεμαῖον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ γυμνώσουν τὸν Δημήτριον, ὁ μὲν λαμβάνων τὴν Φοινίκην, ὁ δὲ τὴν Ν. Συρίαν. Ταυτοχρόνως ὁ Σέλευκος ἐπεδόθη εἰς τὴν κτίσιν τῆς Σελευκείας ἐπὶ τοῦ Τίγρητος. Ὁ Σέλευκος τὰς δώδεκα σατραπείας του διήρεσεν εἰς 72 ἐπαρχίας ὑπὸ ἐπάρχους ἐντεταλμένους νὰ ἐλέγχουν τὴν διαχείρισιν τῶν σατραπῶν καὶ στρατηγῶν καὶ πληροφοροῦνται ἐγκαίρως πᾶσαν κίνησιν πρὸς ἀνεξαρτησίαν. Εἰς τὰ 294 ὁ Σέλευκος ἀνέθηκε τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους του, ἤτοι τοῦ Πέραν τοῦ Εὐφράτου, εἰς τὸν υἱόν του Ἀντίοχον, ἀφοῦ παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν σύζυγόν του Στρατονίκην. Λέγεται ὅτι ὁ Σέλευκος διενοήθη νὰ ὀρύξῃ διώρυγα ἀπὸ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (Μαιώτις λίμνη), νῦν θαλάσσης Ἀζόφ, μέχρι τῆς Κασπίας, ὥστε ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου νὰ μεταβαίνῃ τὸ πλοῖον δι' Ἀζοφικῆς καὶ Κασπίας εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Ὁ Σέλευκος περιορισθεὶς εἰς τὴν κυβέρνησιν Σύρων καὶ Καππαδοκῶν ἀπέλαυσεν ἔτη τινα εἰρήνης, ἐπιβλέπων, χωρὶς ν' ἀναμιγνύεται, τὰς τολμηρὰς κινήσεις τοῦ Δημητρίου. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ Σέλευκος ἠναγκάσθη νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τοῦ Λυσιμάχου. Ὁ γέρων οὗτος μονάρχης ἐδεκάτισε τὴν οἰκογένειάν του σφάζων τὰ ἐπιφανέστερα μέλη της, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀγαθοκλῆς. Ἡ σκληρότης του αὐτὴ ἠσκήθη καὶ ἐπὶ τῶν σημαντικωτέρων ὀργάνων τῆς κυβερνήσεώς του. Οἱ κινδυνεύοντες ἢ δυσηρεστημένοι κατέφυγον εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὰς πόλεις τοῦ Σελεύκου, ὁ δὲ Φιλέταιρος διοικητὴς τῆς Περγάμου καὶ φίλος τοῦ Ἀγαθοκλέους, προσηνέχθη νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον καὶ τοὺς θησαυροὺς εἰς τὸν Σέλευκον. Παρὰ τούτῳ εὗρον ἄσυλον ἡ χήρα, τὰ τέκνα καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγαθοκλέους (283). Ὁ Λυσίμαχος, διαβλέπων τὸν κίνδυνον ἐκ τῆς Συρίας, ἀπεφάσισε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν Πτολεμαῖον. Ταυτοχρόνως ὁ Σέλευκος ἐδέχετο πρόσφυγα ἐκ Θρᾴκης Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνόν, διεκδικοῦντα τὴν διαδοχὴν τοῦ πατρός του Πτολεμαίου Α' Σωτῆρος. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐξερράγη ὁ πόλεμος ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Σωτῆρος. Οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Λυσιμάχου μετέβησαν εἰς τὸν Σέλευκον, ὅστις ἐνίκησε τὸν Λυσίμαχον εἰς Κοροπέδιον (281), πεσόντα εἰς τὴν μάχην. Ὁλόκληρος ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου Ἀσία ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν Θρᾴκην καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σελεύκου. Δὲν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς πῶς διηυθέτησε τὰ τῆς νίκης του. Αἱ ἑλληνίδες πόλεις ἀνέμενον τὴν ἐπικύρωσιν τῆς αὐτονομίας των, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ὅτι τὸ ἐπέτυχον. Ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς ἐν Λήμνῳ κληρουχίας των, ἀλλὰ κακομετεχειρίσθη τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Ἡρακλείας τοῦ Πόντου, ἡρωϊκῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἐξεδίωξε τὸν Ἡρακλείδην ἐπίτροπον τῆς Ἀρσινόης καὶ ἀπέκρουσεν ἐπιδρομὴν τῶν Βιθυνῶν ἦλθε νὰ τοῦ προτείνῃ τὴν συμμαχίαν της. Ὁ Σέλευκος ὅμως μόνον περὶ ὑποταγῆς ἤκουεν. Οἱ Ἡρακλειῶται συνεννοήθησαν τότε μὲ τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὸ Βυζάντιον καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὸν δυνάστην τοῦ Πόντου Μιθριδάτην τὸν Κτίστην καὶ οὗτος μὲ τὸν Ἀριάραθον τῆς Καππαδοκίας, καὶ γενομένης μάχης ἐν Καππαδοκίᾳ ἐνίκησαν τὸν στρατηγὸν τοῦ Σελεύκου Δημήτριον. Ἔκτοτε ὅλον τὸ βόρειον τῆς Ἀσίας ἐκλείσθη εἰς τοὺς Σελευκίδας, διότι ἡ αὐστηρότης τοῦ Σελεύκου διέθετε τοὺς πληθυσμοὺς της λίαν δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς διαδόχους του. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Σέλευκος ἤθελε νὰ ἰδιοποιηθῇ τὰς ἐν Εὐρώπῃ κτήσεις τοῦ Λυσιμάχου. Λέγεται δὲ ὅτι ἤθελε ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰ τέκνα τοῦ Ἀγαθοκλέους τὴν Θρᾴκην καὶ νὰ ζήσῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ὡς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ὁ Σέλευκος λοιπὸν διέβη τὸν Ἑλλήσποντον μὲ τὸν στρατόν του ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Πτολεμαῖον Κεραυνόν, πρὸς ὃν εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν, ἣν ὅμως ἐλησμόνησεν, ὅτι θὰ τῷ παρεχώρει τὴν Αἴγυπτον. Δι' αὐτὸ εἰς τὴν Λυσιμάχειαν ὁ Κεραυνὸς ἐδολοφόνησε τὸν Σέλευκον καὶ ἀνεκηρύχθη αὐτὸς βασιλεύς, προσχωρήσαντος καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἦτο τότε ὁ Σέλευκος 75 ἐτῶν. Τὸ σῶμά του ἐξηγόρασεν ὁ Φιλέταιρος τῆς Περγάμου, τὸ μετέφερεν εἰς Σελεύκειαν ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου καὶ τὸν ἔθαψεν εἰς ναὸν ἐπιτάφιον, τὸ *Νικατόρειον*. Γ. Λ. Α.

— **Σέλευκος Β' Καλλίνικος**. Ἦτο υἱὸς Ἀντιόχου Β' τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς καὶ πρώτης του γυναικὸς Λαοδίκης, ἧς ἐκληρονόμησε τὴν ἠθικὴν εὐθύνην καὶ τὰς πολιτικὰς συνεπείας τῶν ἐγκλημάτων. Διότι δηλητηριάσασα τὸν βασιλέα καὶ ἐνεργήσασα τὴν σφαγὴν τῆς δευτέρας τούτου συζύγου Βερενίκης καὶ τοῦ υἱοῦ της, προεκάλεσε τὸν τρίτον Συριακὸν πόλεμον, τὸν λεγόμενον Λαοδί-

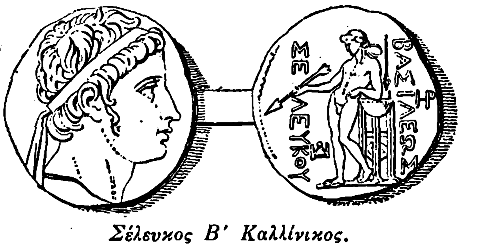

Σέλευκος Β' Καλλίνικος.

[Ἐπὶ ἀργυροῦ νομίσματος. Ὄπισθεν Ἀπόλλων κρατῶν βέλος καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τρίποδος.]

κειον (βλ. λ. *Λαοδίκη* ἀρ. 2), κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφὸς τῆς δολοφονηθείσης Βερενίκης Πτολεμαῖος Β' εἰσήλασεν εἰς τὰς κτήσεις τῶν Σελευκιδῶν. Ὁ Σέλευκος Β' καταφυγὼν εἰς Μ. Ἀσίαν, ὅπου δὲν εἰσήλασεν ὁ Πτολεμαῖος, κατέγινεν εἰς τὸν καταρτισμὸν μεγάλου στόλου πρὸς τιμωρίαν τῶν πόλεων, αἵτινες εἶχον ἀποστῇ ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ στόλος ὅμως οὗτος κατεποντίσθη ὑπὸ τρικυμίας, κατ' Ἰουστῖνον, καὶ ἡ συμφορὰ μετέστρεψεν ὑπὲρ τῶν ναυαγῶν τὰς συμπαθείας τῶν πόλεων. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ Σέλευκος ἔλαβε βοήθειαν ἀπὸ τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι κατόπιν ἐκηρύχθησαν ἀναφανδὸν ἐναντίον του, ὅπως τῶν Ροδίων, τῶν ὁποίων ὁ ναύαρχος Ἀγαθόστρατος ἐνίκησε τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον ὑπὸ τὸν Χρεμωνίδην ἐνώπιον τῆς Ἐφέσου. Ἐπίσης ἐβοήθησε τὸν Σέλευκον Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ὅστις, αἰώνιος ἐχθρὸς τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὸ Αἰγαῖον ἐνίκησε παρὰ τὴν Ἄνδρον μοῖραν πτολεμαϊκὴν ὑπὸ τὸν Σώφρονα, τὸν πρὶν φρούραρχον τῆς Ἐφέσου. Ὁ Σέλευκος προβλέπων συνέχειαν τοῦ Λαοδικείου πολέμου, ἐπεζήτησε συμμαχίαν καὶ δὴ δι' ἐπιγαμιῶν, κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν μέθοδον. Μία ἀπὸ τὰς ἀδελφάς του, ἡ Στρατονίκη, ἦτο ἤδη βασίλισσα τῆς Καππαδοκίας. Ἔδωκε τὴν ἄλλην Λαοδίκην, εἰς τὸν Μιθριδάτην Β' τοῦ Πόντου, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐνυμφεύθη τὴν Λαοδίκην, θυγατέρα τοῦ Ἀχαιοῦ καὶ ἀδελφὴν τοῦ Ἀνδρομάχου, οἰκογενείας συγγενοῦς πρὸς τὴν δυναστείαν. Τότε (243) ὁ Πτολεμαῖος εὑρίσκετο εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀφήσας τὴν διοίκησιν τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὸν Ξάνθιππον, ὡς εἶδος ἀντιβασιλέως, τὴν δὲ μεταξὺ Ταύρου καὶ θαλάσσης Κιλικίαν εἰς τὸν «Φίλον του Ἀντίοχον». Ὁ Σέλευκος ἐνθαρρυνθεὶς ἀπὸ τὴν παλινόστησιν τοῦ Πτολεμαίου, ἐνόμισεν εὔκαιρον τὴν στιγμὴν νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Συρίαν. Ἀνέκτησεν εὐχερῶς τὴν Ἄνω Συρίαν, ἔφθασε μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ ἔκτισεν εἰς μνήμην τῶν νικῶν του τὴν πόλιν Καλλίνικον (241). Ὁ Πτολεμαῖος ἐνδιεφέρετο μόνον διὰ τὴν Ν. Συρίαν, τὴν λεγομένην Κοίλην, διό, ὅταν ὁ Σέλευκος ἐβάδισε καὶ κατὰ ταύτης, ὁ Πτολεμαῖος τὸν ἀντεμετώπισε, κατανικήσας δὲ αὐτὸν τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀντιόχειαν. Τότε τυχὼν τῆς βοηθείας τοῦ ἐν Μικρασίᾳ στρατηγοῦντος ἀδελφοῦ του Ἀντιόχου τοῦ Ἱέρακος, ἐπέβαλε τὴν εἰρήνην εἰς τὸν Πτολεμαῖον, καθ' ἣν ἄφηνεν εἰς τοῦτον τὴν Κοίλην Συρίαν καί τινα φρούρια τῶν ἀκτῶν Λυκίας καὶ Καρίας, τὴν Ἔφεσον καὶ τὴν ἐν Πιερίᾳ Σελεύκειαν, ὥστε ὁ Πτολεμαῖος ἠδύνατο νὰ κόπτῃ τὰς συγκοινωνίας τῆς Ἀντιοχείας μὲ τὴν θάλασσαν. Ἡ χρονολογία τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης κυμαίνεται μεταξὺ 242 καὶ 237 π. Χ. Κατὰ τὰ ἐπιγραφικὰ κείμενα διετηρήθη ἐπί τινα ἔτη συμβασιλεία τῶν δύο ἀδελφῶν εἰρηνικὴ μὲ προτεραιότητα τοῦ πρεσβυτέρου. Ὁ Ἀντίοχος ἦδρευεν ὡς ἀντιβασιλεὺς τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὰς Σάρδεις. Πότε εἴρισαν οἱ ἀδελφοὶ εἶναι ἄγνωστον. Κατὰ τὸν Ἰουστῖνον μόνη ἡ ἀκόρεστος φιλοδοξία τοῦ Ἀντιόχου ἦτο ὑπαίτιος. Κατὰ τὸν Πλούταρχον, τὸν ὤθησε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡ μήτηρ του Λαοδίκη. Εἶναι ὅμως προφανὲς ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι δυνάσται, οἱ πρὸς Β. τῆς Συρίας, ὁ τῆς Καππαδοκίας, ὁ τοῦ Πόντου, ὁ τῆς Βιθυνίας, ὁ τῆς Περγάμου, εἶχον μέγα συμφέρον νὰ ἐνθαρρύνουν τὸν ἀσύνετον βασιλόπαιδα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Τότε εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπῆρχον πλήθη Γαλατῶν προσφερόντων τὸ ξίφος των εἰς τὸν πρῶτον πλειοδοτοῦντα. Μὲ χρήματα λοιπὸν τοῦ Πτολεμαίου ὁ Ἱέραξ ἤρχισε τὸν ἀδελφοκτόνον πόλεμον. Ὁ Σέλευκος προλαβὼν διῆλθε τὸν Ταῦρον καὶ μετά τινας ἀτυχεῖς ἀποπείρας εἰς Σάρδεις καὶ Ἔφεσον τὸν κατεδίωξεν εἰς Καππαδοκίαν. Ἐκεῖ ὅμως ὁ Μιθριδάτης Β' ἡνώθη μὲ τὸν γυναικάδελφόν του Ἀντίοχον τὸν Ἱέρακα καὶ ὁ Σέλευκος ἡττήθη κατὰ κράτος ἐν Ἀγκύρᾳ. Ἔχασεν 20 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ μάλιστα ἐνομίσθη ὅτι καὶ ὁ ἴδιος εἶχε πέσει (235). Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ὁ Ἀντίοχος, νομίσας αὐτὸν φονευθέντα, ἐπενθηφόρησεν, ὅταν δὲ ἔμαθεν ὅτι ζῇ διέταξε τὰς πόλεις νὰ ἑορτάσουν τὴν διάσωσιν τοῦ ἀδελφοῦ. Κατὰ τὸν Πολύαινον ὁ Σέλευκος ἐσώθη μετημφιεσμένος εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐκ τῶν κατόπιν γεγονότων φαίνεται ὅτι συνήφθη εἰρήνη, καθ' ἣν ὁ Σέλευκος ἀνεγνώριζε τὸν Ἀντίοχον ὡς αὐτόνομον μονάρχην ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Τότε φαίνεται ὅτι διεξήχθη καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Σελεύκου εἰς τὴν Ἄνω Ἀσίαν. Ἡ φήμη τοῦ θανάτου του διαδοθεῖσα ἐνεθάρρυνεν εἰς ἀποστασίαν τοὺς ἐκεῖ λαούς. Καὶ ἡ μὲν Βακτριανὴ παρουσίαζε μεγάλους κινδύνους διὰ ν' ἀνακτηθῇ, ἀλλὰ ρωμαλέα ἐνέργεια ἠδύνατο νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ νεοφανοῦς βασιλείου τῶν Πάρθων, οἱ ὁποῖοι προσαρτήσαντες τὴν Ὑρκανίαν ἠπείλουν νὰ εἰσβάλουν εἰς Μηδίαν καὶ Περσίαν. Ὁ Σέλευκος ἐνόμισεν ὅτι εἶχε τὰς χεῖρας ἐλευθέρας, διότι ὁ μὲν Πτολεμαῖος ἔμεινεν οὐδέτερος θεατὴς τῆς πάλης τῶν ἀδελφῶν, ὁ δὲ Ἀντίοχος ἦτο ἀπησχολημένος νὰ ὀργανώσῃ τὸ κράτος του, ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς Γαλάτας καὶ νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὸν ἐνεδρεύοντα Ἄτταλον τῆς Περγάμου. Συνεκέντρωσε λοιπὸν ὁ Σέλευκος τὰς δυνάμεις του εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐξεκίνησεν. Εἰς Σουσιανὴν καὶ Μηδίαν ἔγινεν εὐμενῶς δεκτός, ἀλλ' εὗρεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Πάρθων, μεθ' ὧν εἶχε συμμαχήσει ὁ Θεόδοτος, δυνάστης τῆς Βακτριανῆς. Ἡττήθη λοιπὸν ὁ Σέλευκος καὶ ἔκτοτε οἱ Πάρθοι ἑορτάζουν τὴν ἐπέτειον τῆς νίκης των ταύτης ὡς ἀρχὴν τῆς ἀνεξαρτησίας των. Ὁ Σέλευκος δὲν ηὐκαίρησε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν ἧτταν του, διότι ἀνακληθεὶς εἰς Συρίαν ἀπὸ νέας σοβαρωτάτας ταραχὰς εἰσῆλθεν ἔνοπλος εἰς τὴν πρωτεύουσάν του Ἀντιόχειαν. Κατὰ τὸν Ἀγαθαρχίδην τὰς ταραχὰς προεκάλεσεν ἡ Στρατονίκη, θυγάτηρ Ἀντιόχου Α' καὶ θεία τοῦ Σελεύκου. Αὕτη ἡττηθεῖσα ἔφυγεν εἰς Σελεύκειαν ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου, ἀλλ' ὁ κάτοχος ταύτης Πτολεμαῖος τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν Σέλευκον, ὅστις καὶ τὴν ἐθανάτωσε. Τῷ 226 ἀπέθανεν ὁ Σέλευκος πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου του· ἀφῆκε δὲ δύο υἱοὺς ἐκ τῆς Λαοδίκης Β', θυγατρὸς τοῦ Ἀχαιοῦ, τὸν Σέλευκον Γ' Κεραυνὸν καὶ Ἀντίοχον τὸν Μέγαν.

— **Σέλευκος Γ' ὁ Κεραυνός**. Ἀνήλικος ἀκόμη, μόλις 18 ἢ 17 ἐτῶν, ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἐκ μητρὸς θείου του Ἀνδρομάχου καὶ τοῦ υἱοῦ τούτου Ἀχαιοῦ. Οὗτοι εἶχον ἀποκρούσει τὸν Ἀντίοχον τὸν Ἱέρακα ἐκ Μεσο-

Σέλευκος Γ' ὁ Κεραυνός.

[Ἐπὶ ἀργυροῦ νομίσματος. Ὄπισθεν Ἀπόλλων κρατῶν βέλος καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τόξου.]

ποταμίας, νῦν δὲ ἐστράτευσαν κατὰ τοῦ Ἀττάλου, διὰ ν' ἀνακτήσουν τὰς ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἱέρακος ἀπολεσθείσας ἐπαρχίας. Φαίνεται ὅτι εἰς πρώτην ἐπίθεσιν ᾐχμαλωτίσθη ὁ Ἀνδρόμαχος καὶ παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου εἰς τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ Ἀχαιὸς προσλαβὼν καὶ ἀξιόλογον συνεργάτην τὸν Ἐπιγένη καὶ τὸν νεαρὸν βασιλέα ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα. Ὁ στρατὸς διέβη τὸν Ταῦρον,

Digitized by Google

ἀλλ' εἰς τὴν Φρυγίαν οἱ σωματοφύλακες τοῦ Ἀπατουρίου τοῦ Γαλάτου καὶ Νικάτορος συνωμοτήσαντες ἐθανάτωσαν τὸν βασιλέα. Ὁ Ἀχαιὸς ἐτιμώρησε τοὺς ἐνόχους, καὶ ἀπορρίψας τὸ στέμμα, προσενεχθὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀνεκήρυξε τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ Κεραυνοῦ, Ἀντίοχον Γ' τὸν Μέγαν, στρατηγοῦντα τότε τῆς Ἄνω Ἀσίας.

— **Σέλευκος Δ', ὁ *Φιλοπάτωρ*.** Υἱὸς καὶ διάδοχος Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρωτοτόκου Ἀντιόχου (192). Ὁ Σέλευκος, εἰς τὸν ὁποῖον, τῷ 196, ὁ πατὴρ προώριζε τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Θράκης, εἶχε δώσει δείγματα διπλωματικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἱκανότητος κατὰ τὸν ἀτυχῆ τοῦ πατρὸς πόλεμον πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἐπέβλεψε μὲ δεξιότητα τὰ παράλια τῆς Αἰολίδος, διηυθέτησε τὴν παράδοσιν τῆς Φωκαίας, εἰσέβαλεν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Περγάμου καὶ ἐκυβέρνησε σῶμα στρατοῦ κατὰ τὴν μάχην τῆς Μαγνησίας. Ἀναχωρῶν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὁ Ἀντίοχος, ἀφῆκε τὸν Σέλευκον εἰς τὴν Συρίαν ὡς ἀντιβασιλέα καὶ διά-

Σέλευκος Δ' Φιλοπάτωρ.

[Ἐπὶ βρονζίνου νομίσματος. Ὄπισθεν ἥμισυ νηὸς καὶ τὸ ἔτος ϚΛΡ (136) τῆς χρονολογίας τῶν Σελευκιδῶν (=177 π. Χ.)]

δοχον, ἄγοντα τότε τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Οὗτος ἀντελήφθη ὅτι βιαίως δὲν θὰ ἀπετίνασσε τὸν ρωμαϊκὸν ζυγόν, ὑφ' ὃν εἶχεν ὑποκύψει ὁ πατήρ του· ἐσκέφθη λοιπὸν ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν Ρωμαίων τοὺς συμμάχους των, νὰ ὑποθάλψῃ τὰς δυσαρεσκείας των, ν' ἀποκοιμίσῃ διὰ γλυκῶν λόγων καὶ εὐστόχου διανομῆς χρημάτων τὰς καχυποψίας τῆς συγκλήτου, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ νὰ κραταιώσῃ τὰς πολεμικὰς δυνάμεις τοῦ κράτους του, χωρὶς νὰ παύσῃ πληρώνων τακτικὰ τὰς δόσεις τῆς πολεμικῆς ἀποζημιώσεως καὶ νὰ περιμένῃ τὴν κατάλληλον στιγμήν. Δι' αὐτὸ ἡ βασιλεία του, διαρρεύσασα ὁμαλή, ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ καὶ τοῦ Ἰουστίνου ὡς ἄσημος «ἄνευ μαχῶν καὶ δόξης». Ὁ Σέλευκος κατηνάλωσε τὴν βασιλείαν του ἀναζητῶν συμμάχους. Μὴ δυνάμενος νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Μακεδονίαν, διὰ λόγους προστριβῶν ἐν Θρᾴκῃ, ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, τὴν ὁποίαν περιεποιοῦντο πάντες οἱ ἄλλοι ἑλληνιστικοὶ ἡγεμόνες καὶ περιέθαλπον οἱ Ρωμαῖοι. Εἰς τὴν ἐν Μεγαλοπόλει συνέλευσιν τοῦ 185 οἱ πρέσβεις του ἐζήτησαν τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας καὶ προσέφερον δέκα μεταγωγικά. Ταυτοχρόνως ὁ ἀντίπαλός του Εὐμένης ἐχορήγει εἰς ταύτην 120 τάλαντα. Ἀλλ' οἱ Ἀχαιοὶ δημοκράται, δυσπιστοῦντες πρὸς τοὺς μονάρχας, ἀνενέωσαν μὲν τὰς συμμαχίας, ἀλλ' ἀπέκρουσαν τὰς δωρεάς. Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁ Σέλευκος ἔβλεπεν ὅτι αἱ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀποσπασθεῖσαι κτήσεις ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του κατέστησαν πληγαὶ διὰ τούτους, ἀλλ' ἔμενε θεατής, διότι ἐφοβεῖτο ἐπίθεσιν τοῦ Πτολεμαίου Ε' Ἐπιφανοῦς εἰς Κοίλην Συρίαν καὶ μόνον ὅταν οὗτος ἀπέθανεν (181) ἐπειράθη νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διαδραματιζόμενα. Ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλων δυνάμεων ἐκινήθη ὅπως διαβῇ τὸν Ταῦρον, ἀλλ' ἐκεῖ ἐπίταγμα τῆς συγκλήτου τὸν ἠνάγκασε νὰ σταματήσῃ. Ἐστράφη ὅθεν πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν. Συνεδέθη μὲ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περσέα, εἰς ὃν ἔδωκε τὴν κόρην του Λαοδίκην. Τοῦτο δυσηρέστησε τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι ἐξεδήλωσαν τὴν δυσμένειάν των κατὰ τῶν Ροδίων (177), διευκολυνάντων τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας τῆς Συρίας, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς συγκλήτου καὶ διαπλεόντων τὰ συριακὰ πλοῖα τὸ Αἰγαῖον. Ἐπροφασίσθη λοιπὸν ὅτι κακῶς οἱ Ρόδιοι ὑποτάξαντες τοὺς Λυκίους μετεχειρίζοντο τούτους ὡς ὑπηκόους, ἐνῷ ἡ συνθήκη τῆς Ἀπαμείας ὥριζεν ὅτι θὰ ἦσαν φίλοι καὶ σύμμαχοι. Ἐντεῦθεν ἐπῆλθεν ἐπανάστασις τῶν Λυκίων, ὑποστηριξις των ὑπὸ τοῦ Εὐμένους καὶ κήρυξις πολέμου διαρκέσαντος ἐπὶ τρία ἔτη, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ ἡ Ρόδος ν' ἀνακτήσῃ τὴν Λυκίαν. Ὁ Σέλευκος ἀπέθανε τῷ 175 δολοφονηθεὶς ὑπό τινος Ἡλιοδώρου, πιθανῶς τοῦ ἰδίου αὐτοῦ οἰκονόμου, διὰ λόγους σχέσιν ἔχοντας πρὸς τὴν ἄκρατον φιλοχρηματίαν τοῦ τελευταίου, ἱκανοποιηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων τῆς Κοίλης Συρίας, τὸν θησαυρὸν τοῦ ναοῦ τῶν ὁποίων κατὰ διαταγὴν τοῦ Σελεύκου εἶχε παραλάβει ὁ Ἡλιόδωρος, ὅπως τὸν παραδώσῃ εἰς τὸν κύριόν του. Γ. Λ. Α.

— **Σέλευκος Ε'.** Υἱὸς Κλεοπάτρας τῆς Θεᾶς ἐκ τοῦ δευτέρου συζύγου της Δημητρίου Β', βασιλέως τῆς Συρίας Παῖς ἀκόμη εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ ὑπὸ τῶν Πάρθων, ὅπως καὶ ὁ πατήρ του Ὅταν ἀπηλευθερώθη καὶ προσῆλθεν εἰς τὴν μητέρα του ἐσφάγη ὑπ' αὐτῆς, φιλοδοξούσης νὰ βασιλεύῃ μόνη.

— **Σέλευκος ΣΤ'.** Υἱὸς Ἀντιόχου Η' τοῦ Γρυποῦ καὶ Κλεοπάτρας Τρυφαίνης, θυγατρὸς Πτολεμαίου Εὐεργέτου Β' τοῦ Φύσκωνος. Ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς (96 π. Χ.), ὁ Σέλευκος, πρεσβύτερος τῶν πέντε ἀδελφῶν, ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ἀνταπαιτητοῦ Ἀντιόχου Θ' τοῦ Κυζικηνοῦ, ὃν ἐνυμφεύθη ἡ μητρυιά των Κλεοπάτρα. Ἀνακτήσας πόλεις τινὰς κατεδίωξε τὸν Κυζικηνόν, τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἐθανάτωσεν (95). Ὁ υἱὸς τούτου, Ἀντίοχος Ι' ὁ Εὐσεβής, σωθεὶς ὑπό τινος αὐλικῆς γυναικὸς ἐρωτευμένης μὲ τὴν ὡραιότητά του, εἶχε καταφύγει εἰς Ἄραδον, πόλιν ἐλευθέραν, συγκεντρώσας δ' ἐκεῖ στρατὸν ἐβάδισε κατὰ τοῦ Σελεύκου, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς τὴν Μοψουεστίαν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἔθηκαν πῦρ εἰς τὸ ἀνάκτορον καὶ τὸν ἔκαυσαν ζῶντα. Γ. Λ. Α.

— **Σέλευκος.** Ἕλλην φρούραρχος τοῦ Πηλουσίου τῆς Αἰγύπτου περὶ τὸ 30 π. Χ. Ἔδρασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας, τελευταίας βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου κατ' αὐτῆς καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὁ Σέλευκος παρέδωκε τὸ φρούριον τοῦ Πηλουσίου εἰς τὸν Ὀκταβιανόν, κατὰ διαταγὴν τῆς Κλεοπάτρας, ἡ ὁποία, ἵνα ἀποκρύψῃ τὴν ἐνοχὴν αὐτῆς, παρέδωκε τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα τοῦ Σελεύκου εἰς τὸν Ἀντώνιον, ἵνα οὗτος πρὸς ἐκδίκησιν διὰ τὴν προδοσίαν προβῇ εἰς τὸν φόνον αὐτῶν. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σέλευκος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην γραμματικὸς καὶ συγγραφεὺς ἐξ Ἐμέσης τῆς Κοίλης Συρίας, ἀκμάσας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου καὶ ἀποθανὼν πρὸ τοῦ 386 μ. Χ. Συνέγραψεν: «Εἰς λυρικοὺς ὑπόμνημα», ἤτοι σχόλια λυρικῶν ποιητῶν, τὸ ἔπος «Ἁλιευτικὰ ἢ Ἀσπαλιευτικὰ» εἰς 4 βιβλία, ὅπερ ὅμως ὁ Ἀθήναιος θεωρεῖ ἔργον τοῦ Σελεύκου τοῦ ἐκ Ταρσοῦ, «Παρθικῶν» δύο βιβλία, ἤτοι ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ κατὰ τῶν Πάρθων πολέμου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ, ὃν παρηκολούθησεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σέλευκος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην γραμματικὸς ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὁ ἐπικληθεὶς διὰ τὴν ἰδίᾳ περὶ τὸν Ὅμηρον ἀσχολίαν αὐτοῦ *Ὁμηρικός*, ἀκμάσας ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τιβερίου. Ἠσχολήθη περὶ τὴν στίξιν τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων καὶ ἔγραψεν ὑπομνήματα καὶ σχόλια ἐξηγητικὰ εἰς τὴν «Ἰλιάδα» καὶ τὴν «Ὀδύσσειαν», «Περὶ θεῶν» εἰς 90 βιβλία, «Περὶ ἑλληνισμοῦ», «Περὶ τῶν παρ' Ἀλεξανδρεῦσι παροιμιῶν», «Περὶ τῆς ἐν συνωνύμοις διαφορᾶς», «Περὶ τῶν ψευδῶς πεπιστευμένων», «Γραμματικὰ» καὶ «Ἄλλα σύμμεικτα», ἅτινα ἀναφέρει ὁ Σουΐδας καί, ὡς φαίνεται, εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ἀναφερόμεναι «Γλῶσσαι». Τὰ βιβλία ταῦτα τοῦ Σελεύκου ἦσαν πλείονα τῶν τριῶν χιλιάδων, ἤντλησαν δὲ παρ' αὐτῶν πλεῖστα οἱ ἀρχαῖοι, οἵτινες πολλαχοῦ ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν ποιοῦνται μνείαν τοῦ ἀξιολόγου τούτου γραμματικοῦ καὶ συγγραφέως. Ε. ΔΙ. Κ

— **Σέλευκος.** Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητής, υἱὸς τοῦ ἱστοριογράφου Μνησιπτολέμου, ἀκμάσας ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου. Ἔγραψε ποιήματα μᾶλλον ἀσεμνογραφικὰ εἰς διάλεκτον ἰωνικὴν καὶ μέτρον ἀσκληπιάδειον, ἀναφερόμενα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱλαρὰ ᾄσματα. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σέλευκος.** Περίφημος Ἕλλην ἀστρονόμος καὶ μαθηματικὸς ἐκ Σελευκείας τῆς ἐπὶ Τίγρητι, ἀκμάσας κατὰ τὸν Β' ἢ τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Εἰς τὸν Σέλευκον ὀφείλεται ἡ ἔρευνα καὶ ἐπίλυσις πλείστων ἀστρονομικῶν μεγάλων προβλημάτων. Οὗτος ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστάρχου περὶ τῆς ἐλευθέρας ἐν τῷ διαστήματι κινήσεως τῆς Γῆς, ὡς καὶ περὶ τῆς περιφορᾶς ταύτης καὶ τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον, πληρέστερον ἀποδείξας τὰς θεωρίας ταύτας καὶ πολὺ πρότερον τοῦ Κοπερνίκου, τοῦ Κεπλέρου καὶ τοῦ Νεύτωνος (*Πλουτάρχ.* Ζητημ. πλατων. VIII). Ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ κατὰ τοῦ γραμματικοῦ Κράτητος τοῦ Μαλλώτου συνεσχέτισεν ὁ Σέλευκος τὰ φαινόμενα τῆς πλημμυρίδος καὶ τῆς ἀμπώτιδος πρὸς τὴν θέσιν τῆς Σελήνης ὡς πρὸς τὴν Γῆν. Δυστυχῶς οὐδὲν τῶν τοῦ Σελεύκου ἔργων διεσώθη. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σέλευκος ὁ *Ταρσεύς*.** Ἀρχαῖος Ἕλλην συγγραφεὺς φυσιογνωστικῶν καὶ ἄλλων ἔργων, περὶ οὗ παρὰ τοῦ Ἀθηναίου (Δειπνοσοφ. Ι. 22 σ. Bc καὶ VII. 113 σ. 320α) μανθάνομεν μόνον ὅτι ἔγραψεν «Ἁλιευτικὸν» ἐν πεζῷ λόγῳ. Ε. ΔΙ. Κ.

— **Σέλευκος, *ἅγιος*.** Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μάρτυς, ὅστις μετὰ Γορδιανοῦ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ γενόμενος βορὰ τῶν θηρίων συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 13 Σεπτεμβρίου. —2) Ὁ μετὰ τῆς συζύγου Στρατονίκης ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ σφαγεὶς καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῆς τὴν 31 Ὀκτωβρίου. —3) Ὁ μετ' Ἀγαπίου καὶ Μάμαντος ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ σφαγεὶς καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 3 Δεκεμβρίου. —4) Ὁ ἐκ Καππαδοκίας στρατιώτης, ὅστις ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης μετὰ Παμφίλου καὶ Πορφυρίου καὶ συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 16 Φεβρουαρίου. —5) Ὁ μάρτυς, ὅστις ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας ἑορτάζεται τὴν 23 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

Σέλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Αἰγύπτου, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ, ὅστις χωρίζει τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος (Μεσόγειος θάλασσα) ἀπὸ τοῦ Ἡρωοπολιτικοῦ κόλπου (νῦν κόλπος Σουέζ), πρὸς τὰ ΝΑ. τῶν Δαφνῶν (νῦν Τὲλλ-Δεφενέ). Εἶναι ἡ σημερινὴ *Σαλιχιέ*, πρὸς νότον τῆς λίμνης Μεντζάλας. Α. Θ. Ι.

Σελήμ. Τουρκικὸν ὄνομα (βλ. *Σελίμ*).

σεληναῖα (τά), ἢ *σελιναῖα*· βυζαντ., τὰ πέταλα τῶν ἵππων.

σεληναῖος, *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σελήνην, ὁ τῆς σελήνης: «σεληναία νὺξ» νὺξ φωτιζομένη ὑπὸ τῆς σελήνης· || «σεληναῖον πάθος», ὁ σεληνιασμός, ἡ ἐπιληψία.

σελήνη (ἡ)· τὸ φεγγάρι: «τὸ φῶς τῆς σελήνης», «νέα σελήνη», «σελήνη πλήθουσα»· || «σελήνη τοῦ μέλιτος» ἄλλως «μὴν τοῦ μέλιτος» οἱ μετὰ τὸν γάμον μῆνες.

— *[Ἀστρον.]* Καλεῖται *Σελήνη* ὁ μόνος δορυφόρος τῆς Γῆς καὶ τὸ πλησιέστατον πρὸς αὐτὴν ἐξ ὅλων τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ἂν καὶ ἐν τῷ σύμπαντι ἀποτελεῖ μικροσκοπικὸν οὕτως εἰπεῖν καὶ ἀσήμαντον σῶμα, ἐν τούτοις, λόγῳ τῆς ἐγγύτητος πρὸς τὴν Γῆν, ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ σπουδαιότατον μετὰ τὸν Ἥλιον ἄστρον, ὅπερ ἀπὸ τῆς νηπιώδους ἔτι ἡλικίας τῆς ἀνθρωπότητος οὐ μόνον ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ἐξήσκησεν ἐπίδρασιν ἐν τῇ ρυθμίσει τῶν συνθηκῶν τῆς καθημερινῆς των ζωῆς.

Ἡ λαμπρότης τῆς πανσελήνου καὶ ἡ κανονικότης τῆς κατὰ τὴν αὐτὴν στερεοτύπως τάξιν διαδοχῆς τῶν σεληνιακῶν φάσεων ἐντὸς ὡρισμένης χρονικῆς περιόδου, ὑπῆρξαν ἀναμφιβόλως τὰ δύο φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐνεποίησαν τὴν ζωηροτέραν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς πρώτους παρατηρητὰς τοῦ οὐ-

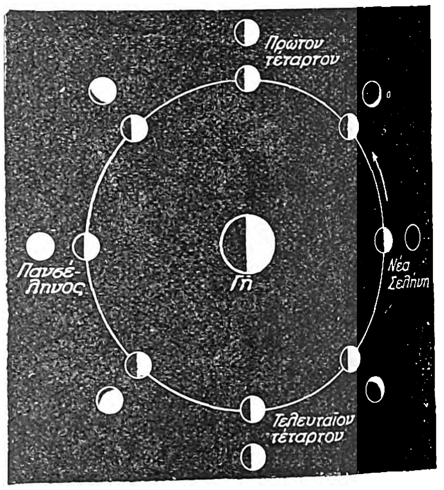

Ἑρμηνεία τῶν φάσεων τῆς Σελήνης.

ρανοῦ. Βραδύτερον ἡ παρατήρησις ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὴν κίνησιν τῆς Σελήνης ἐπὶ τοῦ στερεώματος ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς, ἐνῷ βαθμηδὸν ἡ μακρὰ πεῖρα διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐχορήγει εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς σοφοὺς τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν διεπόντων τὸ γειτονικὸν ἄστρον πολυπλόκων νόμων καὶ ἑρμηνείαν σπουδαιοτάτων ἀστρονομικῶν φαινομένων, ὡς αἱ ἐκλείψεις καὶ αἱ παλίρροιαι. Πρὸς τὴν Σελήνην ἐστράφη ὁ ἄνθρωπος ἐνωρίτατα πρὸς μέτρησιν τοῦ χρόνου καὶ πρὸς προσδιορισμὸν τῶν γεωγραφικῶν μηκῶν, ἐντεῦθεν δὲ ὡδηγήθη εἰς μνημειώδεις μαθηματικὰς ἀνακαλύψεις, ὡς ἡ τοῦ νόμου τῆς παγκοσμίου ἕλξεως, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐθεμελιώθη ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῆς θεωρητικῆς ἀστρονομίας.

Φαινομένη κίνησις τῆς Σελήνης. Συμβαίνει πολλάκις νὰ εὑρίσκεται ἡ Σελήνη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπό τινος λαμπροῦ ἀπλανοῦς. Ἐὰν εἰς τοιαύτην περίπτωσιν παρακολουθήσωμεν ἐπί τι διάστημα τὴν γειτνίασιν τῶν δύο ἄστρων, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ μεταξύ των ἀπόστασις μεταβάλλεται, τῆς Σελήνης βαθμηδὸν μετατιθεμένης πρὸς ἀνατολὰς ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀστέρα, ὅστις, ὡς ἀπλανής, διατηρεῖ σταθερὰν τὴν ἀπὸ τῶν πέριξ ὁμοίων του ἀπόστασιν. Ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ἂν ἀπόψε ὁ ἀστὴρ καὶ ἡ Σελήνη μεσουρανοῦν συγχρόνως, αὔριον ἡ Σελήνη θὰ εὑρίσκεται 13° περίπου ἀνατολικώτερον τοῦ

Digitized by Google

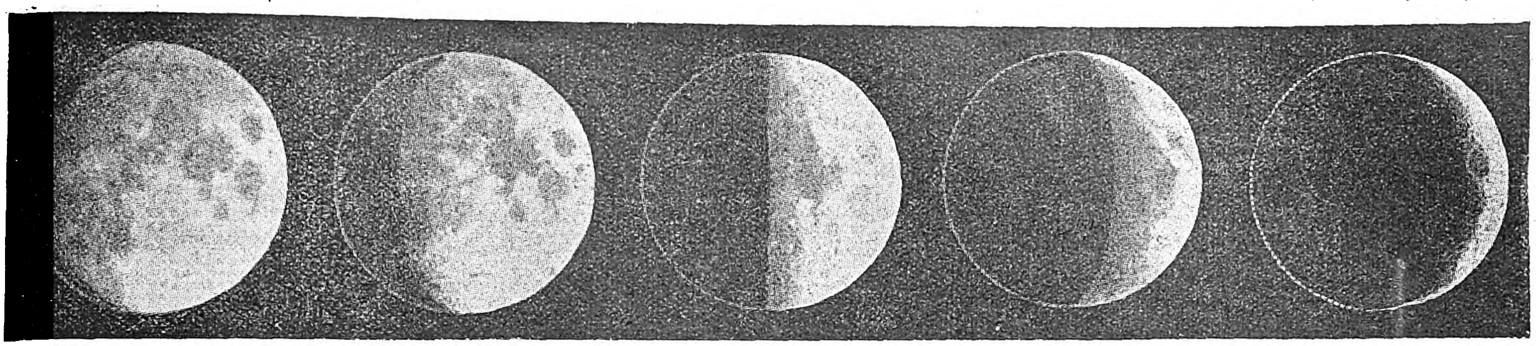

Αἱ διαδοχικαὶ αὔξουσαι φάσεις τῆς Σελήνης ἀπὸ τῆς Νέας Σελήνης μέχρι τῆς Πανσελήνου.

ἀστέρος, κινουμένη δὲ οὕτω θὰ διαγράψῃ κατὰ τὴν ὀρθὴν φορὰν πλήρη κύκλον ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας ἐντὸς 27 ἡμ. 7 ὡρ. 43 λ. 11.47δ. (=27. 32166 ἡμ.), ἤτοι ἐντὸς ἑνὸς ἀστρικοῦ μηνός. Συνεπῶς ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος ἡ Σελήνη θὰ διαγράφῃ μίαν πλήρη περιφορὰν περὶ τὴν Γῆν, ἐνῷ συγχρόνως παρακολουθεῖ αὐτὴν περιφερομένην περὶ τὸν Ἥλιον.

Ἡ φαινομένη κίνησις τῆς Σελήνης ἀποτελεῖ ἀντικείμενον λεπτομεροῦς μελέτης ἐν τοῖς ἀστεροσκοπείοις πρὸς προσδιορισμὸν τῶν ἑκάστοτε θέσεων τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας καὶ κατὰ συνέπειαν πρὸς εὕρεσιν τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς τροχιᾶς αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκ τῶν προτέρων σύνταξις τῶν ἀστρονομικῶν τῆς Σελήνης ἐφημερίδων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκτελοῦνται τακτικῶς παρατηρήσεις τῆς Σελήνης διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου καὶ προσδιορίζονται αἱ οὐρανογραφικαὶ αὐτῆς συντεταγμέναι ἢ σημειοῦνται αἱ στιγμαὶ τῶν *ἐπιπροσθήσεων* τῶν ἀπλανῶν ὑπὸ τῆς Σελήνης, ἤτοι τῶν ἐξαφανίσεων ἢ ἀναδύσεων τῶν ἀστέρων ὄπισθεν τοῦ δίσκου αὐτῆς. Διὰ τὰς τελευταίας ταύτας παρατηρήσεις γίνεται χρῆσις τοῦ ἰσημερινοῦ τηλεσκοπίου ἢ ἀζιμουθιακῆς διόπτρας.

Φάσεις τῆς Σελήνης. Ἄμεσος συνέπεια τῆς φαινομένης κινήσεως τῆς Σελήνης εἶναι καὶ ἡ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μεταβολὴ τῆς γωνιαίας ἀποστάσεως αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Ἡλίου. Ἐπειδὴ ὁ Ἥλιος κινεῖται ἡμερησίως κατὰ 1° πρὸς ἀνατολάς, ἡ δὲ κίνησις τῆς Σελήνης κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν εἶναι 13 φορὰς μεγαλυτέρα, εἶναι προφανὲς ὅτι καθ' ὡρισμένα διαστήματα τὰ δύο ἄστρα ἔχουσι τὴν αὐτὴν ὀρθὴν ἀναφοράν, ἤτοι ἔρχονται εἰς *σύνοδον*, ἄλλοτε δὲ εἰς *ἀντίθεσιν*, ἤτοι ἔχουσιν *ἀποχὴν* 180°. Πλὴν τῶν δύο τούτων περιπτώσεων, καθ' ἃς λέγομεν ὅτι ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη εὑρίσκονται ἐν *συζυγίᾳ*, ὑπάρχουσι καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἀποχὴ τῶν δύο ἄστρων ἰσοῦται πρὸς 90°. Τότε λέγομεν ὅτι ἡ Σελήνη εὑρίσκεται εἰς *τετραγωνισμόν*.

Καθ' ἃ ἐδίδαξε πρῶτος ὁ φιλόσοφος Ἀναξαγόρας περὶ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα, ἡ Σελήνη εἶνε σῶμα σκοτεινὸν καὶ ἑτερόφωτον, τὸ δὲ φῶς αὐτῆς εἶναι δάνειον, ἤτοι προερχόμενον ἐκ τοῦ Ἡλίου, προσπίπτει ἐπὶ τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας, ἐκεῖθεν δὲ ὡς ἀπὸ κατόπτρου ἀνακλᾶται πρὸς ἡμᾶς. Συνεπῶς βλέπομεν ἐκ τῆς Γῆς ἐκεῖνο μόνον τὸ τμῆμα τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσπίπτουν αἱ ἄμεσοι ἡλιακαὶ ἀκτῖνες. Ἐντεῦθεν εἶναι προφανὲς ὅτι κατὰ τὴν σύνοδον, ἤτοι ὅταν ἡ Σελήνη εὑρίσκεται μεταξὺ Ἡλίου καὶ Γῆς, τὸ πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαίριον αὐτῆς δὲν θὰ φωτίζεται ὑπὸ τοῦ Ἡλίου καὶ ἐπομένως ἡ Σελήνη θὰ εἶναι τελείως ἀόρατος. Ἀπὸ τῆς φάσεως ταύτης, ἡ ὁποία καλεῖται *Νέα Σελήνη* ἢ *Νουμηνία*, ὁ πρὸς τὸ δυτικὸν χεῖλος τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου φωτεινὸς δρεπανοειδὴς μηνίσκος ὁλονὲν αὐξάνει καὶ μὲ τὴν συμπλήρωσιν ἑβδομάδος, ὅτε ἡ Σελήνη ἔρχεται εἰς τετραγωνισμόν, φωτίζεται τὸ δυτικὸν ἡμικύκλιον τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου. Τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν *πρῶτον τέταρτον* τῆς Σελήνης. Πέραν τῆς *διχοτόμου* ταύτης φάσεως, τὸ φωτεινὸν τμῆμα τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένου ἡμισφαιρίου τῆς Σελήνης ὁλονὲν αὐξάνει, ἕως οὗ, μὲ τὴν συμπλήρωσιν δευτέρας ἑβδομάδος φθάσωμεν εἰς τὴν φάσιν τῆς *Πανσελήνου*, καθ' ἣν ἡ Σελήνη εἶναι *πλησιφαής*, εὑρισκομένη εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἥλιον. Μετὰ πάροδον τρίτης ἑβδομάδος τὸ φωτεινὸν τμῆμα, ὁλονὲν ἐλαττούμενον περιορίζεται εἰς τὸ ἀνατολικὸν μόνον ἡμικύκλιον τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου. Τότε ἔχομεν πάλιν τετραγωνισμὸν τῆς Σελήνης καὶ διχότομον φάσιν αὐτῆς, ἥτις καλεῖται *τελευταῖον τέταρτον*.

Πρὸς πειραματικὴν ἐξήγησιν τῶν φάσεων τῆς Σελήνης δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ σφαῖρα εἰκονίζουσα τὴν Σελήνην, τὴν ὁποίαν παρατηρητὴς ἀντιπροσωπεύων τὴν Γῆν περιφέρει περὶ ἑαυτόν, κινούμενος πέριξ λυχνίας, παριστώσης τὸν Ἥλιον.

Κατὰ ταῦτα αἱ φάσεις τῆς Σελήνης εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συνεχοῦς μεταβολῆς τῶν σχετικῶν πρὸς ἄλληλα θέσεων τῶν τριῶν σωμάτων, Ἡλίου, Γῆς καὶ Σελήνης, ἤτοι προέρχονται ἐκ τῆς μεταθέσεως τῆς *ὁριζούσης*, δηλαδὴ τῆς ἀνωμάλου γραμμῆς, ἥτις χωρίζει τὸ φωτεινὸν ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ τμήματος τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου. Ἡ γραμμὴ αὕτη εἶναι περιφέρεια κύκλου, ἡ ὁποία κατὰ μὲν τὴν διχότομον φάσιν προβάλλεται ἐπὶ τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, κατὰ δὲ τὰς περιόδους, καθ' ἃς ἡ Σελήνη εἶναι *αὔξουσα* ἢ *φθίνουσα*, κατὰ τόξον ἐλλείψεως.

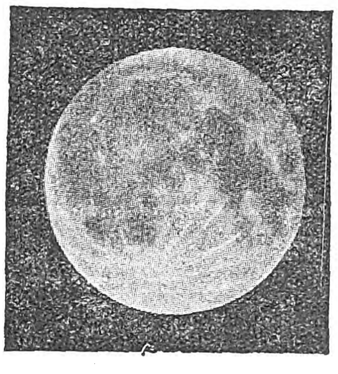

Ὄψις τῆς Πανσελήνου.

Ἐπειδὴ ἡ Γῆ, ὁρωμένη ἐκ τῆς Σελήνης, παρουσιάζει καὶ αὐτὴ ἀναλόγους φάσεις, καὶ δὴ συμπληρωματικὰς τῶν σεληνιακῶν, ἐγγὺς τῆς νουμηνίας ἡ Γῆ θὰ φαίνεται ἐκ τῆς Σελήνης σχεδὸν πλησιφαής, ἤτοι θὰ ἀνακλᾷ πρὸς αὐτὴν σχεδὸν τὸ μέγιστον τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐγγὺς τῆς Νέας Σελήνης πλὴν τοῦ φωτεινοῦ δρεπάνου διακρίνεται σαφῶς ἐπ' ἀρκετὰς ἑσπέρας καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου, φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς Γῆς ἀνακλωμένου πρὸς τὴν Σελήνην ἡλιακοῦ φωτός, ὅπερ, ὡς ἐκ τοῦ χρώματος, ὅπερ προσλαμβάνει, ὀνομάζεται *τεφρῶδες φῶς*.

Κεραῖαι τῆς Σελήνης. Αἱ ὀξεῖαι ἀκμαὶ τοῦ φωτεινοῦ μηνίσκου τῆς Σελήνης, αἱ σχηματιζόμεναι μεταξὺ τοῦ γύρου τοῦ δίσκου αὐτῆς καὶ τῆς ὁριζούσης, καλοῦνται *κεραῖαι*, ἡ δὲ εὐθεῖα, ἥτις συνδέει τὰ ἄκρα αὐτῶν, εἶναι πάντοτε κάθετος ἐπὶ τὴν ἑνοῦσαν τὰ κέντρα τῶν δίσκων τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι ἡ θέσις τῶν κεραιῶν, αἵτινες στρέφονται πάντοτε ἀντιθέτως τοῦ Ἡλίου, δύναται νὰ εὑρεθῇ δι' οἱανδήποτε ἐποχήν, ὑπολογιζομένων τῶν σχετικῶν θέσεων τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης καὶ τῆς Γῆς. Συνεπῶς ἡ κλίσις πρὸς ὁρίζοντα τῆς συνδεούσης τὰς κεραίας διαμέτρου τῆς Σελήνης οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ, ὡς ἐπιστεύετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ὡς μέχρι τοῦδε νομίζεται παρὰ τῷ λαῷ.

Τροχιὰ τῆς Σελήνης. Προσδιορίζοντες διὰ καταλλήλου ὀργάνου, ὡς ὁ μεσημβρινὸς κύκλος, τὰς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τιμὰς τῶν οὐρανογραφικῶν συντεταγμένων καὶ τῆς φαινομένης διαμέτρου τῆς Σελήνης, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὸ σχῆμα τῆς τροχιᾶς, ἣν αὕτη διαγράφει περὶ τὴν Γῆν. Διὰ τοιούτων παρατηρήσεων συνήχθη ὅτι ἡ σεληνιακὴ τροχιὰ θὰ ἦτο ἔλλειψις, διαγραφομένη συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κεπλέρου, ἂν ἡ Σελήνη ὑπέκειτο εἰς μόνην τὴν ἕλξιν τῆς Γῆς καὶ ἂν ἡ τελευταία αὕτη ἦτο τελείως σφαιρική. Λόγῳ ὅμως τῆς ἕλξεως τῶν λοιπῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ ἰδίως τοῦ Ἡλίου, καὶ ἕνεκα τοῦ πεπλατυσμένου σχήματος τῆς Γῆς, ἡ Σελήνη ἐν τῇ κινήσει αὐτῆς ἐκτρέπεται τῆς κανονικῆς ἐλλειπτικῆς τροχιᾶς αὐτῆς. Ἡ σύγκρισις τῶν θέσεων τῆς Σελήνης, ὡς προκύπτουσιν αὗται ἐκ τῆς παρατηρήσεως, πρὸς τὰς θεωρητικάς, ἃς παρέχει ὁ ὑπολογισμός, παρουσιάζει συστηματικὰς περιοδικὰς διαφοράς, αἱ ὁποῖαι εἶναι γνωσταὶ ἐν τῇ οὐρανίῳ μηχανικῇ ὡς *ἀνωμαλίαι* ἢ *παρέλξεις* τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς.

Ἐξ αὐτῶν κυριώτεραι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: α') Ἡ *πορεία* (évection), ἣν ἀνεκάλυψεν ὁ Ἵππαρχος καὶ ἐμελέτησεν ἀκολούθως ὁ Πτολεμαῖος. Αὕτη, οὖσα ἡ μεγίστη τῶν σεληνιακῶν ἀνωμαλιῶν, ἦτο ἡ μόνη γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους.

β') Ἡ *ἀλλαγὴ* (variation), ὀνομασθεῖσα οὕτω, διότι ἀλλάσσει συχνάκις, ἤτοι ἀνὰ 3—4 ἡμέρας· ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἐπιτρόχιον συνιστῶσαν τῆς παρελκτικῆς δυνάμεως τοῦ Ἡλίου καὶ ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Τύχωνος τῷ 1600, ἂν καὶ κατά τινας ἦτο γνωστὴ πρὸ πέντε αἰώνων εἰς τὸν Ἄραβα ἀστρονόμον Ἀβοὺλ Βεφᾶ. Ἡ μεγίστη τιμὴ αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 39'30'', 7.

γ') Ἡ *ἐτησία ἐξίσωσις* (annual equation). Αὕτη ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Τύχωνος ἐκ τῶν παρατηρήσεων πολὺ πρὶν ἢ προκύψῃ ἐκ τῆς θεωρίας τῆς Σελήνης, ὀφείλεται δὲ εἰς τὴν ἐκκεντρότητα τῆς γηΐνης τροχιᾶς, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Ἥλιος παρέλκει τὴν Σελήνην ἰσχυρότερον, ὅταν ἡ Γῆ ἔρχεται εἰς τὸ περιήλιον παρὰ εἰς τὸ ἀφήλιον. Λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας ταύτης ἡ ἀστρικὴ περίοδος τῆς Σελήνης τὸν Ἰανουάριον εἶναι κατὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας περίπου μείζων ἢ κατὰ τὸν Ἰούλιον. Ἡ μεγίστη τιμὴ τῆς ἐν λόγῳ ἀνωμαλίας ἀνέρχεται εἰς 11'9'', ἡ δὲ περίοδός της εἰς ἓν ἀνωμαλιακὸν ἔτος, ὅθεν καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομά της.

δ') Ἡ *ἀναδρομὴ τῶν συνδέσμων* (regression of the nodes). Αὕτη, οὖσα μία τῶν σπουδαιοτάτων ἀνωμαλιῶν τῆς Σελήνης, συνίσταται εἰς τὴν βαθμιαίαν πρὸς δυσμὰς μετάθεσιν τῶν σημείων τούτων ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς ἐντὸς 19 περίπου ἐτῶν. Τὸ μεταξὺ δύο διαδοχικῶν διαβάσεων τῆς Σελήνης διὰ τοῦ αὐτοῦ συνδέσμου χρονικὸν διάστημα καλεῖται *συνδεσμικὸς* ἢ *δρακόντειος μὴν* καὶ ἰσοῦται πρὸς 27.2122 ἡμ.

ε') Ἡ *περιστροφὴ τῆς γραμμῆς τῶν ἀψίδων* (rotation of the line of apsides). Αὕτη, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀκτινικήν, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὴν ἐπιτρόχιον συνιστῶσαν τῆς παρελκτικῆς δυνάμεως τοῦ Ἡλίου, ἔχει περίοδον 9 περίπου ἐτῶν, συνίσταται δὲ εἰς τὴν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς κατὰ 41° περίπου

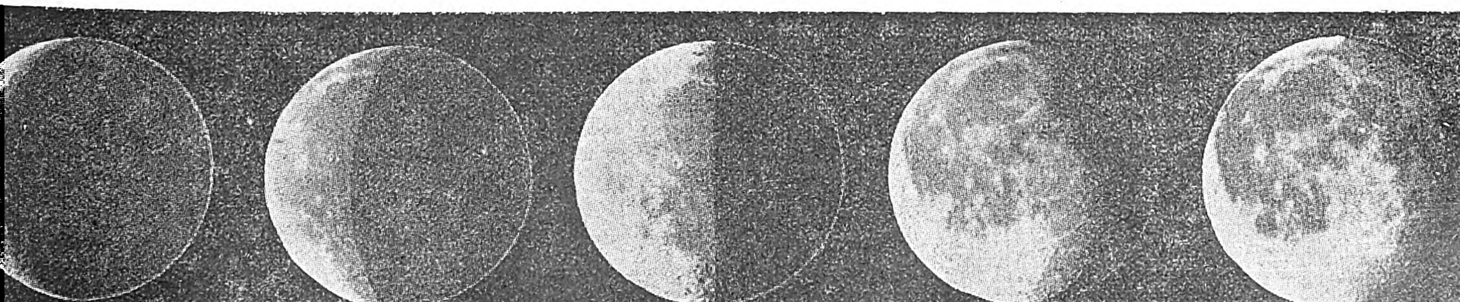

Διαδοχικαὶ φθίνουσαι φάσεις τῆς Σελήνης ἀπὸ τῆς Πανσελήνου μέχρι τῆς Νέας Σελήνης.

Digitized by Google

ἐτησίως μετάθεσιν τοῦ περιγείου καὶ τοῦ ἀπογείου τῆς Σελήνης.

στ') Ἡ κλόνησις (nutation). Συνεπείᾳ αὐτῆς ἡ κλίσις τῆς τροχιᾶς τῆς Σελήνης πρὸς τὴν ἐκλειπτικήν, ἥτις κατὰ μέσον ὅρον ἰσοῦται πρὸς 5° 8′, κυμαίνεται μεταξὺ 4° 59′ καὶ 5° 18′.

ζ') Ἡ αἰωνία ἐπιτάχυνσις (secular acceleration). Αὕτη ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Χάλλεϋ τῷ 1695 ἐκ συγκρίσεως τῶν ἀρχαίων πρὸς τὰς νεωτέρας παρατηρήσεις ὁλικῶν ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου. Ἡ ἀνωμαλία αὕτη εἶναι ἀνάλογος τοῦ τετραγώνου τοῦ χρόνου, ἐσχάτως δὲ ἐκ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῆς θεωρίας εὑρέθη ἴση πρὸς 6″,2 περίπου.

Ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω ἀνωμαλίαι καὶ αἱ πλεῖσται μεταξὺ ἄλλων δευτερευουσῶν ἐξηγοῦνται διὰ τοῦ νόμου τοῦ Νεύτωνος. Ὑπάρχουσιν ὅμως καί τινες, αἱ ὁποῖαι δὲν κατωρθώθη εἰσέτι νὰ ἐξηγηθῶσιν οὔτε διὰ τοῦ νόμου τούτου οὔτε διὰ τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος.

Θεωρία τῆς Σελήνης. Εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι διέπουσι τὴν κίνησιν τῆς Σελήνης, ἤχθη ὁ Νεύτων ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἐλευθέρως πιπτόντων ἐπὶ τῆς Γῆς σωμάτων. Ἐπὶ ἥμισυν καὶ πλέον αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νόμου τῆς παγκοσμίου ἕλξεως οὐδεμία οὐσιώδης πρόοδος ἐσημειώθη εἰς τὰς μεθόδους τοῦ ἀκριβοῦς ὑπολογισμοῦ τῆς κινήσεως τῆς Σελήνης, ὅστις ἀποτελεῖ μέχρι τοῦδε ἓν ἐκ τῶν δυσκολωτάτων καὶ κοπιωδεστάτων θεμάτων τοῦ κλάδου τῶν ἐφηρμοσμένων μαθηματικῶν. Σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπετέλεσεν ἡ ἀναλυτικὴ θεωρία τοῦ Κλαιρώ, μεγίστη δὲ ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιότης τῆς συμβολῆς τοῦ ντ' Ἀλαμπὲρ καὶ τοῦ Εὐλήρου. Ἰδιαιτέραν ὅλως ἐποχὴν ἐσημείωσεν ἡ ὑπὸ τοῦ Λαπλὰς διατυπωθεῖσα θεωρία τῆς Σελήνης. Ἅπασαι αἱ μέθοδοι, αἵτινες διετυπώθησαν ἔκτοτε μὲ σκοπὸν τὴν ἁπλοποίησιν τοῦ τρόπου ὑπολογισμοῦ τῶν ἐφημερίδων τῆς Σελήνης, διακρίνονται εἰς τὰς ἀκολούθους τρεῖς κατηγορίας:

Ἐν τῇ πρώτῃ, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὸν Λαπλὰς καὶ συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Πλάνα, ὁ χρόνος ἐκφράζεται συναρτήσει τοῦ ἀληθοῦς μήκους τῆς Σελήνης, ἀκολούθως δὲ εὑρίσκονται αἱ συντεταγμέναι αὐτῆς, ἐκφραζόμεναι ὑπὸ μορφὴν σειρῶν, ὧν οἱ ὅροι εἶναι συναρτήσεις τοῦ χρόνου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ, ἥτις ἐφηρμόσθη ὑπὸ τοῦ Ποντεκουλάν, τοῦ σὲρ Τζὼν Λάμποκ καὶ ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ Νιελωναί, αἱ συντεταγμέναι τῆς Σελήνης προκύπτουσι δι' ἀπ' εὐθείας ὁλοκληρώσεως τῶν διαφορικῶν ἐξισώσεων τῆς κινήσεως αὐτῆς καὶ εἶναι ἐκπεφρασμέναι συναρτήσει τοῦ χρόνου ὑπὸ μορφὴν τριγωνομετρικῶν σειρῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις οἱ συντελεσταὶ τῶν περιοδικῶν ὅρων εἶναι καὶ αὐτοὶ σειραί, διατεταγμέναι κατὰ τὰς δυνάμεις τῆς ἐκκεντρικότητος τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς, τῆς ἐκκεντρότητος τῆς τροχιᾶς τῆς Γῆς καὶ ἄλλων τινῶν στοιχείων. Ἐν τῇ τρίτῃ γίνεται χρῆσις τῶν ἀριθμητικῶν τιμῶν τῶν διαφόρων στοιχείων ἀντὶ τῶν ἀλγεβρικῶν συμβόλων αὐτῶν.

Τὴν τελευταίαν ταύτην μέθοδον ἠκολούθησε μεταξὺ ἄλλων ὁ P. A. Hansen. Τὸ πρῶτον ἔργον αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Fundamenta nova», ἐδημοσιεύθη τῷ 1838 καὶ ἀποτελεῖ ἔκθεσιν τῶν λογιστικῶν αὐτοῦ μεθόδων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐπὶ 20 περίπου ἔτη κατέγινεν εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς Σελήνης, τὸν προσδιορισμὸν τῶν σταθερῶν τῆς κινήσεως αὐτῆς καὶ τὴν σύνταξιν πινάκων πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν θέσεων τῆς Σελήνης. Οἱ πίνακες οὗτοι ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1857 δαπάναις τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου τῇ εἰσηγήσει τοῦ Αἴαρυ, ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Nautical Almanac τῷ 1862 πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν ἐφημερίδων τῆς Σελήνης, εἰς ἀντικατάστασιν τῶν μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐν χρήσει πινάκων τοῦ Bürckhardt (Παρίσιοι 1812). Οἱ πίνακες τοῦ Χάνσεν διετηρήθησαν ἐν χρήσει μέχρι τοῦ 1922, ἀπὸ τοῦ 1883 ὅμως εἰσήχθησαν καὶ αἱ διορθώσεις τοῦ Newcomb ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τόσον τῆς θεωρίας ὅσον καὶ τῆς παρατηρήσεως.

Ἤδη γενικῶς χρησιμοποιοῦνται πρὸς σύνταξιν τῶν ἀστρονομικῶν ἐφημερίδων τῆς Σελήνης οἱ ἐπὶ τῇ βάσει ἐντελῶς νέας θεωρίας συνταχθέντες πίνακες τοῦ E. W. Brown, καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Yale. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πινάκων τούτων ὑπελογίσθησαν ἐσχάτως ἐν τῷ Nautical Almanac Office αἱ ἀστρονομικαὶ ἐφημερίδες τῆς Σελήνης μέχρι τοῦ ἔτους 2000, ἐν τῷ ὑπολογισμῷ δὲ τῶν θέσεων αὐτῆς ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἐλάχισται καὶ πολυπλοκώταται ἐπιδράσεις τῶν μελῶν τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος.

Ἡμερησία ἐπιβράδυνσις τῶν ἀνατολῶν καὶ δύσεων τῆς Σελήνης. Λόγῳ τῆς πρὸς ἀνατολὰς κινήσεως αὐτῆς ἡ Σελήνη ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν διέρχεται βραδύτερον διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ ἑκάστου τόπου. Ἡ ἡμερησία ἐπιβράδυνσις τῆς *μεσουρανήσεως* τῆς Σελήνης ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 50.5 λεπτά, κυμαινομένη μεταξὺ 38 καὶ 66 λεπτῶν, ὀφείλεται δὲ εἰς τὴν ἀνώμαλον κατ' ὀρθὴν ἀναφορὰν κίνησιν τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου, λόγῳ τῶν παρέλξεων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τοῦ ἐλλειπτικοῦ σχήματος καὶ τῆς κλίσεως τῆς τροχιᾶς αὐτοῦ.

Ἡ κατὰ μέσον ὅρον ἡμερησία ἐπιβράδυνσις τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως τῆς Σελήνης ἀνέρχεται ἐπίσης εἰς 50.5 λεπτά, ἀλλὰ τὰ ὅρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυμαίνεται, εἶναι πολὺ εὐρύτερα, ὡς ἐξαρτώμενα κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τοῦ παρατηρητοῦ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους. Οὕτως, ἐνῷ εἰς πλάτος 40° ἡ ἐπιβράδυνσις κυμαίνεται ἀπὸ 18 μέχρις 80 λεπτῶν, εἰς πλάτος μεῖζον τῶν 61° 20′ ἡ Σελήνη, ὅταν φθάσῃ τὴν μεγίστην δυνατὴν ἀπόκλισίν της +28° 47′, κατανιᾷ, ἀναλόγως τοῦ πλάτους τοῦ τόπου, ἀειφανὴς ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ πλέον ἐνίοτε. Εἰς τοιαῦτα μεγάλα πλάτη ὑπάρχει μία τοὐλάχιστον ἡμέρα τοῦ μηνός, καθ' ἣν ἡ Σελήνη δὲν ἀνατέλλει.

Περιστροφὴ τῆς Σελήνης περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς. Παρατηροῦντες τὴν Σελήνην διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἢ διὰ τηλεσκοπίου, διακρίνομεν ἐπὶ τοῦ δίσκου αὐτῆς διαφόρους λεπτομερείας, αἱ ὁποῖαι φαίνονται πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἤτοι εἰς ἀμετάβλητον ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἢ ἀπὸ τοῦ γύρου. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ἡ Σελήνη στρέφει πρὸς τὴν Γῆν πάντοτε τὸ αὐτὸ ἡμισφαίριον, ἐνῷ τὸ ἕτερον εἶναι τελείως ἀόρατον καὶ ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς. Ἀλλ' ἵνα ἡ Σελήνη στρέφῃ πρὸς τὴν Γῆν διαρκῶς τὸ ἴδιον ἡμισφαίριον, πρέπει βαθμιαίως νὰ περιστρέφεται περὶ τὸν ἴδιον αὐτῆς ἄξονα ἐντὸς χρόνου ἀκριβῶς ἴσου πρὸς τὸν χρό-

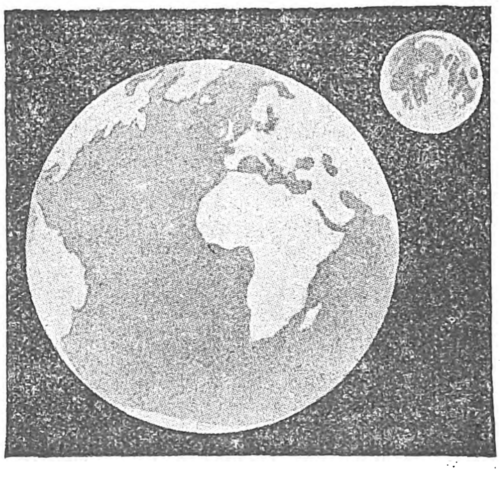

Συγκριτικαὶ διαστάσεις τῆς Γῆς καὶ τῆς Σελήνης.

νον, ὃν δαπανᾷ διὰ νὰ συμπληρώσῃ μίαν πλήρη περιφορὰν περὶ τὴν Γῆν. Πρὸς κατανόησιν τοῦ φαινομένου τούτου φαντασθῶμεν τὴν Σελήνην εἰς δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα σημεῖα τῆς τροχιᾶς της. Προφανῶς, ἂν ἡ Σελήνη δὲν περιεστρέφετο περὶ τὸν ἄξονά της, εἰς τὴν πρώτην θέσιν της θὰ ἐδείκνυε πρὸς τὴν Γῆν τὸ ἓν ἡμισφαίριον αὐτῆς, ὅταν δὲ θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν κατὰ 180° διαφέρουσαν δευτέραν θέσιν της, θὰ ἐδείκνυε πρὸς τὴν Γῆν τὸ ἕτερον ἡμισφαίριον, τουθόπερ δὲν συμβαίνει. Ὅθεν ἡ Σελήνη στρέφεται κατὰ τὴν ὀρθὴν φορὰν (ἐκ Δ. πρὸς Α.) περὶ ἄξονα κάθετον ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς της καὶ εἰς χρόνον καθ' ὃν περιφέρεται περὶ τὴν Γῆν, ἤτοι ἐντὸς ἑνὸς ἀστρικοῦ μηνός.

Λίκνισις. Ἐὰν ἐν τούτοις παρακολουθήσωμεν ἐπισταμένως διὰ τηλεσκοπίου διαφόρους λεπτομερείας τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ θέσις αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ δίσκου δὲν παραμένει ἡ αὐτή, ἀλλὰ κυμαίνεται περὶ μέσην τινά, ὡσεὶ ὁλόκληρος ἡ Σελήνη νὰ ἐλικνίζετο περὶ τὸ κέντρον αὐτῆς. Συνεπείᾳ τῆς λικνίσεως, ἣν ἀνεκάλυψεν ὁ Γαλιλαῖος καὶ ἡ ὁποία διακρίνεται α) εἰς λίκνισιν κατὰ πλάτος, β) εἰς λίκνισιν κατὰ μῆκος καὶ γ) εἰς λίκνισιν ἡμερησίαν, βλέπομεν ὀλίγον τι πλέον τῶν $^4/_7$ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Σελήνης (βλ. *λίκνισις*).

Σχῆμα τῆς Σελήνης. Λόγῳ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ γύρου τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου, τὸ σφάλμα παρατηρήσεως κατὰ τὰς μικρομετρικὰς μετρήσεις τῶν καθέτων ἐπ' ἀλλήλας διαμέτρων τῆς Σελήνης εἶναι τόσον, ὥστε καλύπτει τὴν διαφορὰν μήκους τῶν διαμέτρων τούτων, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη. Συνεπῶς ὁ δίσκος τῆς Σελήνης δύναται νὰ θεωρηθῇ κυκλικός. Ἂν ὁ χρόνος περιστροφῆς τῆς Σελήνης ἦτο διάφορος τοῦ χρόνου περιφορᾶς αὐτῆς περὶ τὴν Γῆν, ἡ ἔλλειψις πλατύνσεως εἰς τὸν σεληνιακὸν δίσκον θὰ ἀπεδείκνυεν ὅτι ἡ Σελήνη εἶναι σφαιρική. Δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ σχῆμα τῆς Σελήνης ἐλάχιστα διαφέρει τοῦ σφαιρικοῦ, διότι, λόγῳ τῆς βραδύτητος τῆς περιστροφῆς τῆς Σελήνης περὶ τὸν ἄξονά της, ὁ πρὸς τὴν Γῆν διευθυνόμενος τρίτος ἄξων αὐτῆς ἐλαχίστην ἔχει ὑποστῆ ἐπιμήκυνσιν, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς θεωρίας τῶν παλιρροιῶν καὶ τῆς λικνίσεως.

Παράλλαξις τῆς Σελήνης. Ἡ μέση ὁριζοντία ἰσημερινὴ παράλλαξις τῆς Σελήνης εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Brown ἴση πρὸς 57′ 2″,7, ἀλλὰ κυμαίνεται σημαντικῶς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, λόγῳ τῆς ἐκκεντρότητος τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς, ἥτις ἀνέρχεται εἰς 0,055. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι ἡ μέση ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπόστασις τῆς Σελήνης ἰσοῦται πρὸς 384 403 χλμ., ἤτοι 60,267 γηΐνας ἰσημερινὰς ἀκτῖνας, κυμαινομένη μεταξὺ 56 καὶ 64 ἀκτίνων. Ἐκ τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ σχήματος τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς ὑπολογίζεται ὅτι ἡ μέση γωνιαία ταχύτης τῆς Σελήνης ἐν τῇ κινήσει αὐτῆς ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας ἰσοῦται πρὸς 33′ καθ' ὥραν, ἤτοι ὑπερβαίνει κατά τι τὴν φαινομένην διάμετρον τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου, ἡ ὁποία ἰσοῦται κατὰ μέσον ὅρον πρὸς 31′ 5″.

Διαστάσεις τῆς Σελήνης. Ἡ πραγματικὴ διάμετρος τῆς Σελήνης ἰσοῦται πρὸς 3.476 χιλιόμετρα, ἤτοι πρὸς τὰ 0,273 τῆς διαμέτρου τῆς γῆς. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ μὲν ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης ἰσοῦται πρὸς τὰ 0,0744 ἢ πρὸς τὸ $^1/_{14}$ τῆς γηΐνης, ὁ δὲ ὄγκος αὐτῆς πρὸς τὰ 0,0203, ἤτοι πρὸς τὸ $^1/_{49}$ τοῦ ὄγκου τῆς Γῆς. Σημειωτέον ὅτι οὐδεὶς δορυφόρος ἐν τῷ πλανητικῷ ἡμῶν συστήματι ἔχει τοιαύτας διαστάσεις ὡς πρὸς τὸν πλανήτην, περὶ ὃν περιστρέφεται. Ἐὰν ἑπομένως παρατηρηθῇ ἡ Γῆ μετὰ τῆς Σελήνης ἐξ ἀποστάσεως, τὰ δύο σώματα θὰ παρέχωσι μᾶλλον τὴν ἐντύπωσιν διπλοῦ πλανήτου, παρὰ πλανήτου μετὰ τοῦ δορυφόρου του.

Ἡ μᾶζα τῆς Σελήνης εὑρέθη ἴση πρὸς τὸ $^1/_{81,56}$, ἤτοι πρὸς τὰ 0,012 τῆς γηΐνης. Ἡ μέση πυκνότης αὐτῆς εἶναι ὀλίγον ὑπερτέρα τῆς τῶν πετρωμάτων τοῦ γηΐνου φλοιοῦ, ἤτοι τριπλασία περίπου τῆς τοῦ ὕδατος (3,3, ἐνῷ τῆς γῆς εἶναι 5.5). Ἡ ἔντασις τῆς βαρύτητος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης εἶναι ἑξάκις μικροτέρα ἢ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πλανήτου.

Φυσικὴ κατάστασις τῆς Σελήνης. Ἡ Σελήνη δὲν ἔχει ἀτμοσφαῖραν ἤ, ἂν ὑπάρχῃ τοιαύτη, θὰ ἀσκῇ βαρομετρικὴν πίεσιν οὐχὶ ἀνωτέραν τοῦ ἑνὸς ἑκατοντάκις χιλιοστοῦ τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Ἴσως ἴχνη τινὰ ἀτμοσφαίρας νὰ ἀπαντῶσιν εἰς τὰ βάθη τῶν κρατήρων καὶ τῶν πολυαρίθμων κοιλοτήτων τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας. Ἀποδείξεις τῆς ἐλλείψεως ἀτμοσφαίρας περὶ τὴν Σελήνην ὑπάρχουσι διάφοροι, ἐξ αὐτῶν δὲ κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς:

α') Ἐὰν ἡ Σελήνη εἶχεν ἀτμοσφαῖραν, θὰ παρετηροῦντο ἐν αὐτῇ μετεωρολογικὰ φαινόμενα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἀπαντῶντα ἐν τῇ γηΐνῃ ἀτμοσφαίρᾳ, ἤτοι νέφη, ὁμίχλη, ἀχλύς, ἄνεμοι κ.τ.λ. καὶ ἡ παρουσία αὐτῶν θὰ ἠλλοίωνε τὴν τηλεσκοπικὴν ὄψιν τῶν τοπογραφικῶν λεπτομερειῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδέποτε παρετηρήθη.

β') Ἡ παρουσία ἀτμοσφαίρας θὰ παρῆγεν ἐπὶ τῆς Σελήνης φαινόμενα περιθλάσεως τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ὁπότε θὰ ἦσαν ὁρατὰ καὶ διάφορα σημεῖα τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας, ἐφ' ὧν δὲν προσπίπτουσιν ἄμεσοι ἡλιακαὶ ἀκτῖνες. Ἀντιθέτως, τὸ φωτεινὸν τμῆμα τῆς Σελήνης χωρίζεται διὰ τῆς ὁριζούσης ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ, χωρὶς νὰ παρατηρῆται λυκαυγὲς ἢ λυκόφως, ἤτοι βαθμιαία μετάβασις ἀπὸ τοῦ φωτεινοῦ εἰς τὸ σκοτεινὸν τμῆμα, ἐπίσης δέ, ἐνῷ ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ πέριξ ἑνὸς οἱουδήποτε κρατῆρος φωτίζεται ὑπὸ τοῦ Ἡλίου, τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἶναι βεβυθισμένον εἰς βαθύτατον σκότος.

γ') Ἡ ὕπαρξις ἀτμοσφαίρας θὰ παρῆγε φαινόμενα διαθλάσεως, ὁσάκις ἡ Σελήνη παρεμβαίνει μεταξὺ τῆς Γῆς καί τινος ἄλλου οὐρανίου σώματος. Ἀλλ' οὔτε κατὰ τὰς ἐκλείψεις τοῦ Ἡλίου παρατηρεῖται ἀλλοίωσίς τις τοῦ χείλους τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου ἢ τῶν ἐπ' αὐτοῦ λεπτομερειῶν, οὔτε κατὰ τὰς ἐπιπροσθήσεις τῶν ἀπλανῶν ἐξασθένησις τῆς λαμπρότητος ἢ μεταβολή τις τοῦ χρώματος αὐτῶν. Τοὐναντίον τόσον ἡ ἐξαφάνισις αὐτῶν ὄπισθεν τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου, ὅσον καὶ ἡ ἀνάδυσίς των ἐπέρχεται ἀποτόμως καὶ αὐτοστιγμεί.

δ') Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς Σελήνης, ἐὰν ὑπῆρχε, θὰ ἐξήσκει ἀπορρόφησιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ γῦρος αὐτῆς θὰ ἐφαίνετο σκοτεινότερος τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπερ δὲν συμβαίνει.

ε') Παρομοία ἀπορρόφησις θὰ ἐπέφερεν ἀλλοίωσιν τοῦ φάσματος τῆς Σελήνης, ἐνῷ τοὐναντίον τοῦτο οὐδεμίαν παρουσιάζει διαφορὰν ἀπὸ τὸ φάσμα τοῦ ἡλιακοῦ φωτός.

Ἡ ἀπογύμνωσις τῆς Σελήνης ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτῆς ἢ ἡ διατήρησις τοιαύτης, ἀλλ' εἰς λεπτότατον στρῶμα καὶ ἐν ἐξόχως ἀραιᾷ καταστάσει, ἐξηγεῖται πλήρως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν ἀερίων. Κατ' αὐτὴν τὰ μόρια οἱουδήποτε ἀερίου τείνουσι νὰ διασκορπισθῶσι μετὰ μεγίστης ταχύτητος πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, προσκρούοντα ἐπ' ἀλλήλων καὶ ἀναπηδῶντα ὡς ἐλαστικαὶ σφαῖραι. Συνεπῶς, ἂν ἀρχικῶς ἡ Σελήνη εἶχεν ἀτμοσφαῖραν, ὅπερ εἶναι λίαν πιθανόν, ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἡμέτερος δορυφόρος ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς Γῆς, ἡ διαρροὴ τῶν ἀερίων ἤρξατο ἐκ τῶν ἀνωτάτων ἀτμοσφαιρικῶν στρωμάτων, ὅπου τὰ μόρια δὲν παρεκωλύοντο δι' ἀμοιβαίων συγκρούσεων, οὕτω δὲ διέρρευσαν κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Jeans πρῶτον τὰ ἐλαφρό-

Digitized by Google

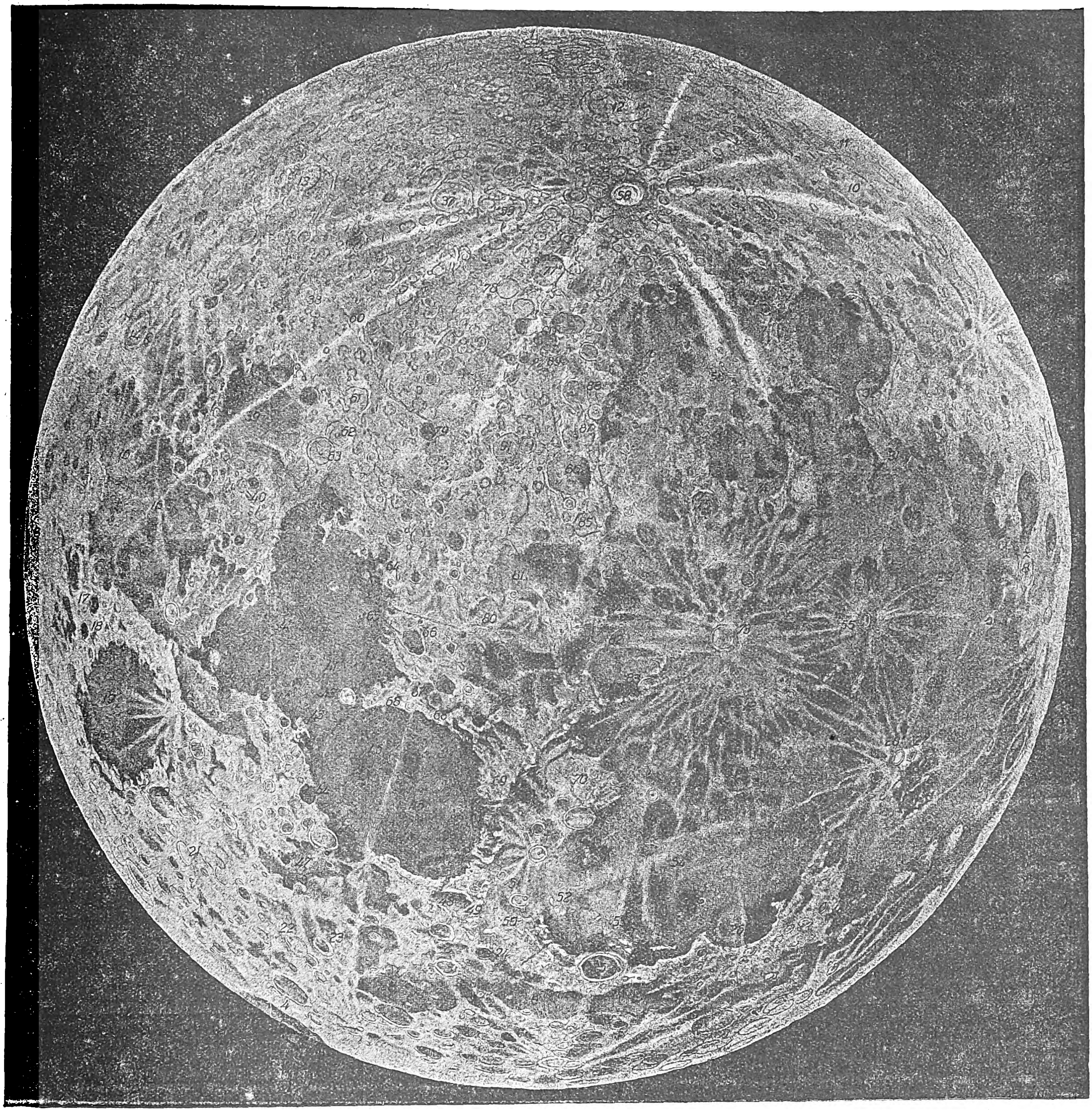

Χάρτης τοῦ φωτεινοῦ ἡμισφαιρίου τῆς Σελήνης.

[1="Ορη Λάϊμπνιτς, 2=Νοτία θάλασσα, 3=Θάλασσα τοῦ Σμύθ, 4=Θάλασσα τοῦ Οὔμπολτ, 5=Θάλασσα τοῦ ψύχους, 6=Κόλπος τῆς Δρόσου, 7="Οθων Στροῦβε, 8=Ἑβέλιος, 9=Γκριμάλντι, 10=Σίκκαρντ, 11=Βαργειεντέν, 12=Κλάβιος, 13=Ζάνσεν, 14=Πετάβιος, 15=Θάλασσα τῆς Γονιμότητος, 16=Λαγγκρένους, 17=Ἀπολλώνιος, 18=Φιρμῖκος, 19=Θάλασσα τῶν Κρίσεων, 20=Κλεομήδης, 21=Γεμῖνος, 22="Ατλας, 23=Ἡρακλῆς, 24=Κοιλὰς τῶν "Αλπεων, 25=Πλάτων, 26=Κόλπος τῆς "Ιριδος, 27=Ἡρόδοτος, 28=Ἀρίσταρχος, 29=Θάλασσα τῶν Θυελλῶν, 30=Φλάμστηντ, 31=Λετρόν, 32=Γκαζέντι, 33=Θάλασσα τῶν Χυμῶν, 34=Ντόππελμάγερ, 35=Λογγομοντᾶνος, 36=Μάγινος, 37=Μαυρόλυκος, 38=Πικολόμινι, 39=Θάλασσα τοῦ Νέκταρος, 40=Αἴξ, 41=Θάλασσα τῆς Ἡσυχίας, 42=Πλίνιος, 43=Ντόους, 44=Λεμοννιέ, 45=Θάλασσα τῆς Γαλήνης, 46=Ποσειδόνιος, 47=Λίμνη τῶν Ὀνείρων, 48=Ἀλέξανδρος, 49=Καύκασος, 50="Αλπεις, 51=Κασσίνι, 52="Ορος Πιτόν, 53="Ορος Πικό, 54=Θάλασσα τῶν "Ομβρων, 55=Κέπλερος, 56=Μπουϊγιώ, 57=Πιτᾶτος, 58=Τύχων, 59=Στόφλερ, 60=Ἀλτάϊα "Ορη, 61=Φρακάστωρ, 62=Κύριλλος, 63 – Θεόφιλος 64=Σαβῖνος καὶ Ρίττερ, 65=Ἀραγκό, 66=Ἰούλιος Καῖσαρ, 67=Μενέλαος, 68="Ορος Αἶμος, 69=Ἀπέννινα, 70=Τέναγος τῆς Σήψεως, 71=Ἀρχιμήδης, 72=Κορπάθια, 73=Κοπέρνικος, 74=Ριφαῖα "Ορη, 75=Φρὰ Μάουρο, 76=Θάλασσα τῶν Νεφελῶν, 77=Γουῶλτερ, 78=Ἀλιακένσις, 79=Ἀμπουλφέντα, 80=Θάλασσα τῶν Ἀτμῶν, 81=Κόλπος τοῦ Κέντρου, 82=Εὔκρατος Κόλπος, 83=Ἐρατοσθένης, 84=Κόλπος τοῦ Κέντρου, 85=Φλαμμαριών, 86=Πτολεμαῖος, 87=Ἀλφόνσος, 88=Ἀρζαχέλ, 89=Θεβίτ, 90=Πούρμπαχ, 91= Αλβατέγνιος.]

τατα ἀέρια, τὸ ὑδρογόνον καὶ τὸ ἥλιον, ἐντὸς ὀλίγων γεωλογικῶν αἰώνων ἐξηφανίσθησαν καὶ τὰ τελευταῖα ἴχνη ὑδρατμῶν, ὑπὸ θερμοκρασίαν 100° ἀπέπτη βαθμιαίως τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ἄζωτον, καὶ ἂν ὄντως ἐπεκράτουν ποτὲ ὑψηλαὶ θερμοκρασίαι ἐπὶ τῆς Σελήνης, αὗται ὑπεβοήθησαν τὴν βαθμιαίαν διασπορὰν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν βαρέων ἀερίων.

Ἡ ὕπαρξις ὕδατος. Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν παρατηρήσεων, ἀποκλείεται ἡ ὕπαρξις ὕδατος ἐπὶ τῆς Σελήνης εἴτε ἐν ὑγρᾷ εἴτε ἐν πεπηγυίᾳ καταστάσει. Διότι, ἐὰν συνέβαινε τοὐναντίον, θὰ ἐπήρχετο ἐξάτμισις αὐτοῦ ὑπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας καὶ θὰ ἐσχηματίζετο περὶ τὴν Σελήνην ἀτμόσφαιρα ἐξ ὑδρατμῶν ἢ θὰ παρετηροῦντο μετεωρολογικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠλλοίουν τὴν εὐκρίνειαν τῶν τοπογραφικῶν λεπτομερειῶν τῆς Σελήνης. Ὡς φαίνεται, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου, ὑπῆρχόν ποτε ὡρισμέναι περιοχαὶ ἐπὶ τῆς Σελήνης καλυπτόμεναι ὑπὸ ὑδάτων, ταῦτα ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηφανίσθησαν, εἴτε διασπαρέντα ὑπὸ μορφὴν ὑδρατμῶν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, εἴτε ἀπορροφηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς Σελήνης καὶ ἑνωθέντα χημικῶς μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς χημικῶν στοιχείων. Ἄρα τὸ ἐπὶ τῆς Σελήνης ὑπάρχον ὕδωρ ἀπαντᾷ μόνον ὡς κρυσταλλικὸν ὕδωρ ἢ γενικῶς ὡς συστατικὸν τῶν πετρωμάτων αὐτῆς, οὐδαμοῦ δὲ ἐλεύθερον.

Θερμότης τῆς Σελήνης καὶ θερμοκρασία τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Ὅπως τὸ φῶς τῆς Σελήνης (βλ. *σεληνόφως*), οὕτω καὶ ἡ ὑπ' αὐτῆς ἀκτινοβολουμένη θερμότης προέρχεται ἐν μέρει ἐξ ἀνακλάσεως, ἐν μέρει δὲ ἀποτελεῖ σκοτεινὴν θερμότητα, ἥτις ἀπορροφεῖται ὑπὸ τῶν πετρωμάτων τῆς Σελήνης καὶ ἔπειτα ἀκτινοβολεῖται. Ἡ μέτρησις τῆς θερμότητος τῆς Σελήνης συνήντα ἐπ' ἀρκετὸν σημαντικὰς δυσκολίας, ὡς ἐκ τῆς σμικρότητος αὐτῆς. Πρῶτος ἐπέτυχε τοῦτο ὁ Melloni τῷ 1846 διὰ θερμοστήλης, ἣν ἐτοποθέτησεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Βεζουβίου. Ἔκτοτε ἐπανελήφθησαν ἀνάλογοι μετρήσεις ὑπὸ διαφόρων ἀστρονόμων, ἐν οἷς ὁ Rosse καὶ ὁ Langley. Κατὰ τὸν Hutchins (1888) τὸ ὅλον ποσὸν θερμότητος, ἣν ἀκτινοβολεῖ ἡ πανσέληνος, ἀντιπροσωπεύει τὸ 1:185.000 τῆς ἡλιακῆς.

Ἡ θερμοκρασία τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης ὑπόκειται εἰς σημαντικωτάτας μεταπτώσεις, διότι τὸ ἔδαφος τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου εὑρίσκεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ 14 περίπου συνεχεῖς ἡμέρας ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἀμέσους ἡλιακὰς ἀκτῖνας ὑπὸ τελείως ἀνέφελον οὐρανόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ δύο περίπου ἑβδομάδας, καθ' ἃς διαρκεῖ συνεχὴς νύξ, ἀποδίδει τὴν ὑπὸ τῶν πετρωμάτων ἀποταμιευθεῖσαν θερμότητα πολὺ ταχύτερον ἢ ἂν ἐκαλύπτετο ὑπὸ δυσθερμαγωγοῦ περιβλήματος ἀτμοσφαίρας. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Dietzius, ἡ θερμοκρασία εἰς τὰς περὶ τὸν ἰσημερινὸν περιοχὰς τῆς Σελήνης δέον ν' ἀνέρχεται εἰς 110° περίπου κατὰ τὴν πανσέληνον, ἤτοι κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς σεληνιακῆς ἡμέρας, νὰ φθάνῃ εἰς τοὺς —10° εἰς τὰ σημεῖα ἐξ ὧν ὁ Ἥλιος φαίνεται δύων καὶ νὰ κατέρχεται εἰς —80°, συνεπείᾳ ψύξεως κατὰ τὴν δεκαπενθήμερον νύκτα. Τὰ θεωρητικὰ ταῦτα ἐξαγόμενα ἐπεβεβαιώθησαν ἐν μέρει διὰ τῶν μετρήσεων τῇ βοηθείᾳ βολομέτρου ἢ θερμοστήλης, ἃς ἐξετέλεσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἱ ἀστρονόμοι Comblentz, Lampland, Petit καὶ Nicholson. Κατὰ τὰς μετρήσεις ταύτας ἡ θερμοκρασία τοῦ κέντρου τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου κατὰ τὴν πανσέληνον ἀνέρχεται εἰς 127° Κελσίου, ἤτοι εἰς 400 ἀπολύτους βαθμούς.

Digitized by Google

Ἐπίδρασις τῆς Σελήνης ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἡ Σελήνη, λόγῳ τῆς γειτνιάσεως αὐτῆς πρὸς τὴν Γῆν, ἀσκεῖ ποικίλας καὶ σημαντικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου.

Οὕτως ἡ παρουσία τῆς Σελήνης, ἧς ἡ ἐνέργεια εἶναι πολὺ ἰσχυροτέρα καὶ μεταβάλλεται πολὺ ταχύτερον τῆς ἡλιακῆς, συμβάλλει εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ φαινομένου τῆς μεταπτώσεως τῶν ἰσημεριῶν καὶ τῶν περιοδικῶν ἀνωμαλιῶν αὐτοῦ. Ὡσαύτως ἡ κίνησις τῆς Σελήνης ἐπὶ τῆς τροχιᾶς της ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐξογκώματος τῆς Γῆς καὶ προκαλεῖ, πλὴν ἀναδρόμου κινήσεως τοῦ ἐαρινοῦ σημείου, περιοδικὴν μεταβολὴν τῆς λοξώσεως τῆς ἐκλειπτικῆς. Τέλος, ἡ *μηνιαία* καὶ ἡ *σεληνιακὴ κλόνησις* τοῦ γηΐνου ἄξονος εἶναι φαινόμενα ὀφειλόμενα εἰς τὴν Σελήνην.

Ἑτέραν σπουδαιοτάτην ἐκδήλωσιν τῆς ἐπὶ τῆς Γῆς ἐπιδράσεως τῆς σεληνιακῆς ἕλξεως ἀποτε-

Τμῆμα τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης. Ἡ περιοχὴ τῆς Θαλάσσης τῆς Γαλήνης (πρὸς τὰ ἄνω) καὶ τῆς Θαλάσσης τῶν Ὄμβρων (πρὸς τὰ κάτω). Μεγέθυνσις φωτογραφίας τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Yerkes.

λοῦσι τὰ φαινόμενα τῶν *παλιρροιῶν* (βλ. λ.), τὰ ὁποῖα εἶναι καταφανέστερα περισσότερον μὲν ἐπὶ τῶν ὑγρῶν ἐκτάσεων, ὀλιγώτερον δὲ ἐπὶ τῶν τμημάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς. Ἀνάλογα ἐπίσης φαινόμενα παράγονται καὶ ἐπὶ τῆς γηΐνης ἀτμοσφαίρας, ἐκδηλούμενα ὑπὸ μορφὴν ἀσθενῶν μεταβολῶν τῆς πιέσεως.

Ἡ μεταβολὴ τῶν ἀποστάσεων τῆς Σελήνης κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ περιγείου ἢ τοῦ ἀπογείου ἀσκεῖ ὡσαύτως ἀποδεδειγμένας μαγνητικὰς διαταράξεις· προκειμένου ὅμως περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν φάσεων τῆς Σελήνης ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ ἢ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ φυτικοῦ καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου, αὗται ἐλέγχονται ἀβάσιμοι. Ἂν καὶ αἱ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ λαϊκαὶ πεποιθήσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἀπαύγασμα μακραιώνων παρατηρήσεων ἢ ὑπόλειμμα ἀρχαίων δοξασιῶν καὶ ἀστρολογικῶν ἐπινοήσεων, συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου, ἐν τούτοις ἡ ἐπιστήμη, ἐρωτωμένη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, οὐδὲν ἄλλο ἔχει νὰ ἀπαντήσῃ εἰμὴ ὅτι τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα αὕτη διαθέτει μέχρι τοῦδε, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὴν νὰ βεβαιώσῃ καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ τὴν ὕπαρξιν τοιαύτης ἐπιδράσεως τῆς Σελήνης ἐπὶ τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων καὶ τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, ἡ ὁποία, καὶ ἂν ἔτι ὑφίσταται, θὰ εἶναι ἐλαχίστη καὶ δυσεξιχνίαστος, ὡς ἐκ τούτου δὲ διαλανθάνει πάσας τὰς μέχρι σήμερον διεξαγομένας πρὸς ἀνακάλυψιν αὐτῆς ποικίλας ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας καὶ παρατηρήσεις.

Ἀναντίρρητος εἶναι ἐν τούτοις ἡ ἐπίδρασις τῆς Σελήνης ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ Σελήνη ὑπῆρξε πηγὴ ποιητικῶν ἐμπνεύσεων ἢ προλήψεων, παρ' ὅλοις δὲ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς ἐχρησίμευσεν ὡς ἀντικείμενον θείας λατρείας. Ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Συρίᾳ ἐλατρεύετο ὡς *Ἀστάρτη*, θεὰ ὡραία ἀλλ' ἄσεμνος, ἣν οἱ Ἑβραῖοι ἐκάλουν *Ἀσταρὼθ ἢ βασίλισσαν τῶν οὐρανῶν*. Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐλατρεύετο ὡς θεὰ τοῦ νυκτερινοῦ φωτός, ἐθεωρεῖτο δὲ θυγάτηρ τοῦ Ὑπερίωνος καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἡλίου. Ἐνιαχοῦ φέρεται ὡς προστάτρια τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ κυνηγίου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει συγχέεται πρὸς τὴν *Ἑκάτην* ἢ τὴν *Ἄρτεμιν*, ἥτις ὡς ἐκ τούτου εἰκονίζεται πολλάκις ἐπιστέφουσα τὴν κόμην διὰ μηνίσκου. Ἀναλόγους δοξασίας ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἐλατρεύετο ὡς Selene ἢ Diana. Οἱ Ἄραβες, οἱ Ἰνδοί, οἱ Ἴνκας καὶ οἱ Ἀζτέκοι ἐλάτρευον ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Σελήνης θεόν, ὅπως καὶ οἱ Σκανδιναυοὶ καί τινες φυλαὶ τῶν νήσων τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ὄψις τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης, παρατηρουμένης διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, φαίνεται πεποικιλμένη ὑπὸ τεφρῶν κηλίδων διαφόρου τόνου, ἐκτάσεως καὶ σχήματος, αἱ ὁποῖαι ἐν τῷ συνόλῳ των προσδίδουσιν ἐντύπωσιν προσώπου. Ἡ παρατήρησις αὕτη χρονολογεῖται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, διάφοροι δὲ λαοί, τόσον τῆς Ἀνατολῆς ὅσον καὶ τῆς Δύσεως, ἀνεγνώριζον ἐπὶ τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου πρόσωπον ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ἢ καὶ δύο τοιαῦτα πρόσωπα συγχρόνως. Οἱ Σκανδιναυοὶ διακρίνουν ἀντὶ προσώπου δύο παιδία, μεταφέροντα δοχεῖον ὕδατος, ὑποβασταζόμενον διὰ ξύλου, τὸ ὁποῖον φέρουν ἐπὶ τῶν ὤμων. Κατά τινα ἰνδικὴν παράδοσιν, αἱ κηλῖδες τῆς Σελήνης παριστῶσι λαγωόν, τοποθετηθέντα ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Βούδα, ἀνάλογον δὲ ἑρμηνείαν δίδουσι μερικαὶ φυλαὶ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς.

Ἐὰν διευθύνωμεν πρὸς τὴν Σελήνην τηλεσκόπιον, ἔστω καὶ μετρίας δυνάμεως, θὰ διακρίνωμεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ἀπειρίαν λεπτομερειῶν, τῶν ὁποίων ἡ θέα πείθει ἀμέσως τὸν παρατηρητὴν περὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀνωμάλου χαρακτῆρος τοῦ σεληνικοῦ ἐδάφους. Πλὴν τῶν τεφρωδῶν ἐκτάσεων, οἵτινες ὠνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου *«θάλασσαι»* (maria) καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι σχετικῶς ὁμαλαί, πᾶσα ἡ λοιπὴ ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης παρουσιάζει ὄψιν σπογγώδη, ὁμοίαν πρὸς ἔκτασιν ἀσβέστου καλυπτομένην ἀπὸ διαρραγείσας φυσαλίδας. Αἱ κυκλοτερεῖς αὗται ἀνωμαλίαι, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς διαμέτρου αὐτῶν, καλοῦνται *κρατῆρες*, ἐκ τῆς ὁμοιότητος αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀναλόγους ἡφαιστειογενεῖς σχηματισμοὺς ἐπὶ τῆς Γῆς, ἢ *δακτυλιοειδῆ ὄρη* καὶ *περίφρακτοι πεδιάδες*.

Ἀξιοπαρατήρητον χαρακτηριστικὸν τῆς Σελήνης εἶναι ὅτι τὰ ὄρη αὐτῆς, πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, ἔχουσι διάταξιν κυκλοτερῆ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ὄρη τῆς Γῆς, ὧν ἡ διάταξις εἶναι κατὰ κανόνα εὐθύγραμμος (Ἄνδεις, Ἱμαλάϊα κτλ.). Σημειωτέον προσέτι ὅτι, ἐνῷ οἱ μέγιστοι ἐπὶ τῆς Γῆς κρατῆρες ἡφαιστείων δὲν ἔχουσι διάμετρον μείζονα τῶν 12 χιλιομέτρων, πολλῶν κρατήρων τῆς Σελήνης ἡ διάμετρος ἀνέρχεται εἰς 80—100 χλμ., τινῶν δὲ φθάνει μέχρις 160 χλμ., ἐνῷ οἱ ἔχοντες διάμετρον ἀπὸ 10—30 χλμ. ἀριθμοῦνται κατὰ ἑκατοντάδας.

Οἱ κρατῆρες ἔχουσι κατὰ κανόνα σχῆμα κυκλικόν. Ἡ περιφέρεια αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ δακτυλιοειδοῦς ὄρους, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ φθάνει εἰς ὕψος 300—7.000 μέτρων ὑπὲρ τὴν γύρω ἐπιφάνειαν τῆς Σελήνης. Ὁ ἐντὸς τοῦ κυκλικοῦ τειχώματος πυθμὴν τοῦ κρατῆρος δύναται νὰ εὑρίσκεται χαμηλότερον ἢ ὑψηλότερον τῆς ἐξωτερικῆς στάθμης, πολλαχοῦ δὲ ἀπαντῶσι κρατῆρες βαθύτατοι, ἐνῷ ἄλλοι εἶναι πλήρεις μέχρι χειλέων. Ἀλλαχοῦ πάλιν οἱ κρατῆρες ἀποτελοῦσι βαθεῖαν κυκλικὴν ὀπὴν ἐπὶ τοῦ σεληνιακοῦ ἐδάφους ἄνευ περιφερικοῦ τοιχώματος, οὐχὶ σπανίως δὲ ἀπαντῶσιν ἄλλοι, ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ὁποίων διακρίνονται δύο ἢ τρεῖς ἐξέχουσαι κωνοειδεῖς κορυφαὶ ἢ δεύτερος ἐσωτερικὸς κρατήρ, ὁμόκεντρος πρὸς τὸν πρῶτον, ὡσεὶ νὰ προέκυψεν ἐκ δευτερογενοῦς ἐκρήξεως. Εἴς τινας περιοχὰς οἱ κρατῆρες εἶναι ἀραιῶς ἐγκατεσπαρμένοι, εἰς ἄλλας ὅμως, καὶ ἰδίᾳ περὶ τὸν νότιον πόλον τῆς Σελήνης, εἶνε τόσον πυκνοί, ὥστε προσδίδουσιν εἰς τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἀνωμαλίαν, ἀνάλογος τῆς ὁποίας δὲν ἀπαντᾷ ἐπὶ τῆς Γῆς οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν τῶν Ἄλπεων. Πλὴν τῶν κυκλοτερῶν σχηματισμῶν, ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς Σελήνης καὶ εὐθύγραμμοι ὀροσειραί, ἐξ ὧν κυριώτεραι εἶναι αἱ παρὰ τὸν βόρειον πόλον αὐτῆς ὀροσειραὶ τῶν Ἄλπεων, τῶν Ἀπεννίνων καὶ τοῦ Καυκάσου. Σχετικῶς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς Σελήνης, τὸ ὕψος τῶν ὀρέων αὐτῆς εἶναι πολὺ μεγαλύτερον τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων τῆς Γῆς, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς διαστάσεις αὐτῆς. Οὕτω λ. χ., ἐνῷ τὰ Ἱμαλάϊα ἔχουν ὕψος 8.840 μέτρων περίπου, ἤτοι ἴσον πρὸς τὸ 1: 1400 τῆς διαμέτρου τῆς Γῆς, ἡ κορυφὴ τοῦ Dörfel, τοῦ ὑψίστου τῶν σεληνιακῶν ὀρέων, εὑρίσκεται εἰς ὕψος 7.600 μέτρων ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ 1 : 470 τῆς διαμέτρου τῆς Σελήνης. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι περὶ τὰ 20 ὄρη ἐπὶ τῆς Σελήνης ἔχουσιν ὕψος μεῖζον τοῦ Λευκοῦ ὄρους τῆς Γῆς, συνάγεται ὅτι ἡ σεληνιακὴ ἐπιφάνεια εἶναι ἐξόχως ἀνώμαλος.

Σαφῆ ἰδέαν τῆς ἀνωμαλίας ταύτης δύναται νὰ σχηματίσῃ τις παρατηρῶν τὸν ἡμέτερον δορυφόρον διὰ τηλεσκοπίου περὶ τὴν φάσιν τοῦ πρώτου τετάρτου. Ὅταν ἡ Σελήνη εἶναι 6 - 10 ἡμερῶν, τότε τὸ ἡλιακὸν φῶς προσβάλλει πλαγίως τὰ ὄρη καὶ τὰς λοιπὰς ἀνωμαλίας τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, αἵτινες, λόγῳ τῶν σκιῶν τὰς ὁποίας ρίπτουσιν, εἶναι εὐδιάκριτοι καὶ φαίνονται ἀνάγλυφοι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει κατὰ τὴν φάσιν τῆς πανσελήνου, ὁπότε αἱ σκιαὶ ἐξαφανίζονται λόγῳ τῆς καθετότητος τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης διακρίνονται προσέτι ἐκ πρώτης ὄψεως διάφοροι ἀνωμαλίαι, αἵτινες εἶναι γνωσταὶ ὡς *ἀκτῖνες*, λόγῳ τῆς ἀκτινοειδοῦς διατάξεως αὐτῶν. Αὗται, ἀναχωροῦσαι ἀπό τινος κρατῆρος, διήκουσιν εἰς μῆκος πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιομέτρων καὶ διασχίζουσιν ὄρη, κοιλάδας καὶ κρατῆρας ἀκόμη, χωρὶς καμμίαν μεταβολὴν τοῦ ἀρχικοῦ των πλάτους ἢ τῆς ἀρχικῆς των κατευθύνσεως. Τοιαῦτα συστήματα ἀκτίνων διακρίνονται μεταξὺ ἄλλων τὰ περὶ τοὺς κρατῆρας τοῦ Τύχωνος καὶ τοῦ Κοπερνίκου.

Ἀξιοσημείωτοι ἀνωμαλίαι εἶναι ἐπίσης αἱ γνωσταὶ ὡς *ρύακες* καὶ *ρήγματα*. Οἱ ρύακες ἀποτελοῦσι

Digitized by Google

βαθείας. στενὰς καὶ ἑλικοειδεῖς αὔλακας, ἐνῷ τὰ ρήγματα εὐθυγράμμους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ρωγμὰς ἀγνώστου βάθους, αἵτινες, ὅπως καὶ αἱ ἀκτῖνες, διήκουσιν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, διασχίζουσαι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Σελήνης χωρὶς νὰ φαίνωνται ἐπηρεαζόμεναι ἀπὸ τὰς κατὰ τόπους διαταράξεις τοῦ ἐδάφους.

Ἐν γένει ἡ ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης, ἐξεταζομένη δι' ἰσχυροῦ τηλεσκοπίου, φαίνεται πλουσιωτάτη εἰς λεπτομερείας, αἵτινες εἶναι δυσδιάκριτοι διὰ μετρίων ὀργάνων. Τηλεσκόπιον, τοῦ ὁποίου ὁ ἀντικειμενικὸς φακὸς ἔχει διάμετρον 15—25 ἑκατοστομέτρων, ἐφωδιασμένον διὰ προσοφθαλμίου μεγεθύνοντος 300—500 φοράς, προσεγγίζει ὀπτικῶς τὴν Σελήνην εἰς ἀπόστασιν 800—1.600 χιλιομέ-

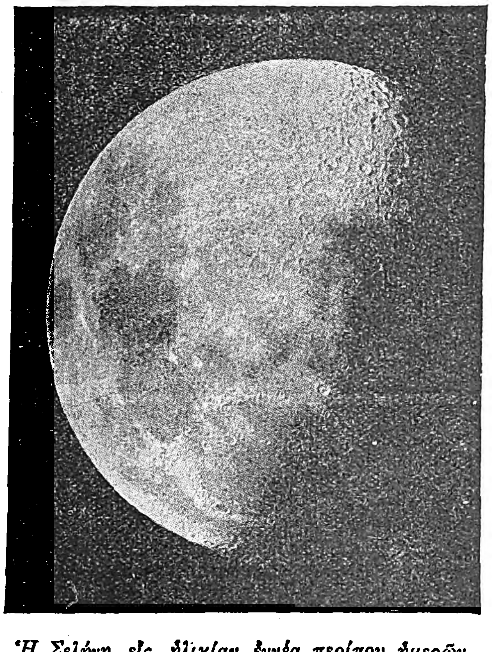

Ἡ Σελήνη εἰς ἡλικίαν ἐννέα περίπου ἡμερῶν. (Εἴδωλα ἀντεστραμμένα, ὅπως παρατηροῦνται ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ ἀστρονομικῆς διόπτρας).

τρων. Συνεπῶς θὰ εἶναι ὁρατὸν ἐπ' αὐτῆς πᾶν ἀντικείμενον διαμέτρου 800 μέτρων, ὅπερ ἐπὶ τῆς Σελήνης ὑποτείνει γωνίαν 0″,43 περίπου. Ἡ χρῆσις ἰσχυροτέρου τηλεσκοπίου ἐπιτρέπει βεβαίως μείζονας μεγεθύνσεις καὶ συνεπῶς καθιστᾷ δυνατὴν τὴν διάκρισιν μικροτέρων λεπτομερειῶν, πάντως ὅμως ἐντὸς τῶν ὁρίων, τὰ ὁποῖα θέτουσιν οἱ νόμοι τῆς ὀπτικῆς καὶ ἐφ' ὅσον εὐνοεῖ τὴν παρατήρησιν τελεία διαύγεια τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἀπόλυτος ἠρεμία τῶν εἰδώλων.

Μεταβολαὶ ἐπὶ τῆς Σελήνης. Ἡ ὄψις τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης φαίνεται πάντοτε στερεοτύπως ἡ αὐτή. Ἐν τούτοις διάφοροι ἀξιόπιστοι παρατηρηταὶ ὑποστηρίζουν ὅτι παρετήρησαν αἰσθητὰς μεταβολὰς ἐφ' ὡρισμένων λεπτομερειῶν τοῦ σεληνιακοῦ ἐδάφους, τὰς ὁποίας ὅμως ἄλλοι ἀμφισβητοῦν ἢ ἀποκρούουν τελείως. Ἡ δυσκολία πρὸς παραδοχὴν τῆς πραγματικότητος τοιούτων μεταβολῶν ἔγκειται εἰς τὴν μεγάλην διαφορὰν τῆς ὄψεως, ἣν παρουσιάζουν οἱ τοπογραφικοὶ σχηματισμοὶ τῆς Σελήνης ὑπὸ διαφόρους συνθήκας φωτισμοῦ ἀπὸ φάσεως εἰς φάσιν.

Πρὸς διαπίστωσιν τῆς πραγματικότητος οἱασδήποτε μεταβολῆς, δέον αὕτη νὰ παρατηρηθῇ εἴτε συγχρόνως καὶ ἀνεξαρτήτως ὑπὸ πολλῶν παρατηρητῶν, εἴτε ἐπανειλημμένως, ἀλλ' ὑπὸ τὰς αὐτὰς πάντοτε συνθήκας, ἤτοι ὅταν ἡ Σελήνη εὑρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς φάσιν καὶ εἰς τὸ ἴδιον ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος ὕψος, ἐπὶ τῇ προϋποθέσει ὅτι ἐπικρατεῖ ἡ αὐτὴ διαύγεια ἀτμοσφαίρας, ἡ αὐτὴ ἠρεμία τῶν εἰδώλων καὶ ὅτι χρησιμοποιοῦνται τὰ αὐτὰ ἢ τοὐλάχιστον ὅμοια ὄργανα. Βεβαίως ἡ πραγματοποίησις ὅλων αὐτῶν τῶν ὅρων εἶναι δύσκολος, ἢ μᾶλλον ἀδύνατος, λαμβανομένης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς σπουδαιότητος τῆς προσωπικῆς ἐξισώσεως τῶν παρατηρητῶν, δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἡ λύσις τοῦ προβλήματος εἶναι ἀνέφικτος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δύναται νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὅτι, ἀφότου ἐφηρμόσθη ἡ φωτογραφία εἰς τὴν μελέτην τῆς Σελήνης, δὲν ἀπεδείχθη ἐπ' αὐτῆς μεταβολή τις, ὀφειλομένη εἰς ἠφαιστειακὰ φαινόμενα, κατολισθήσεις ἐδάφους, στολιδώσεις κτλ.

Προέλευσις τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας. Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν κρατήρων καὶ λοιπῶν ἀνωμαλιῶν τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης προὐτάθησαν δύο κυρίως θεωρίαι. Κατὰ τὴν πρώτην ἡ Σελήνη ὑπέστη βομβαρδισμὸν σμήνους ἀερολίθων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσχηματίσθησαν τὰ κυκλοτερῆ κοιλώματα τῶν κρατήρων. Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς θεωρίας ταύτης προβάλλουσιν οἱ ὑποστηρικταὶ αὐτῆς ἀναλόγους σχηματισμοὺς ἐπὶ τῆς Γῆς, ὀφειλομένους εἰς πτῶσιν ἀερολίθων, ὡς ὁ κρατὴρ τοῦ ἐν Ἀριζόνα Κανυὸν Ντιάμπολο, ἢ εἰς πτῶσιν ὀβίδων εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Τοιοῦτος βομβαρδισμός, ἂν ὄντως συνέβη, θὰ ἐγένετο πάντως πρὶν ἢ ἡ Σελήνη δεσμευθῇ ὑπὸ τῆς ἕλξεως τῆς Γῆς, ἂν παραδεχθῶμεν βεβαίως ὅτι ἡ Σελήνη ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου καὶ ὄχι ὅτι ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτοῦ. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξηγηθῇ πῶς τὸ σμῆνος τῶν ἀερολίθων ἐπέπεσεν ἐπὶ τῆς Σελήνης καὶ ὄχι ἐπὶ τῆς Γῆς, ἥτις, ὡς ἔχουσα μεγαλυτέραν μᾶζαν, ὤφειλε νὰ ἀσκήσῃ ἐπ' αὐτοῦ μείζονα ἕλξιν.

Κατὰ τὴν δευτέραν θεωρίαν, ὅταν ἡ Σελήνη ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς Γῆς διετέλει ἀκόμη ἐν ρευστῇ καὶ διαπύρῳ καταστάσει, οὖσα ὅμως μικροτέρα κατ' ὄγκον ἐψύγη ταχύτερον, ἐκ δὲ τῆς ταχείας ψύξεως ἐσχηματίσθη λεπτὸς ἐπιφανειακὸς ἐπίπαγος, τὸν ὁποῖον κατὰ καιροὺς διετρύπησαν ἀλλεπάλληλοι ἐκρήξεις ἠφαιστείων, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν αὔξουσαν ὁλονὲν τάσιν τῶν ἐντὸς τοῦ ἐπιπάγου περικλεισθέντων ἀερίων. Αἱ τοιαῦται ἐκρήξεις ηὐνοήθησαν σημαντικῶς ὑπὸ τῶν παλιρροϊκῶν φαινομένων, ἐκ τῆς σμικρότητος τῆς ἰσχύος τῆς βαρύτητος, ἐκ τῆς ἀσθενοῦς βαρομετρικῆς πιέσεως καὶ ἐκ τῆς ἀραιότητος ἢ τῆς λεπτότητος τῆς σεληνιακῆς ἀτμοσφαίρας. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω ὅροι, ὑφ' οὓς εὑρέθη ἡ Σελήνη, τόσον σημαντικῶς διαφέρουσιν ἐκείνων, ὑφ' οὓς διατελεῖ ἡ Γῆ, ἀποτελεῖ ἀρκετὰ σοβαρὸν ἐπιχείρημα πρὸς ἐξήγησιν τῆς διαφορᾶς τῆς ἐπιφανειακῆς διαμορφώσεως τοῦ ἡμετέρου πλανήτου καὶ τοῦ δορυφόρου αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Clairaut*, Théorie de la Lune (2e éd. 1765).—*S. Euler*, Theoria motuum Lunae nova methodo pertractata (Petropolis 1772).—*G. Plana*, Théorie du mouvement de la Lune (3 vol. Turin 1832).—*P. A. Hansen*, Fundamenta nova investigationis orbitae verae quam Luna perlustrat (Gotha 1838), Darlegung der theoretischen Berechnung der in den Mondtafeln angewandten Störungen (Leipzig 1862), Tables de la Lune (Admiralty Publication, London 1857).—*C. E. Delaunay*, Théorie du mouvement de la Lune (1860—1867).—*F. F. Tisserand*, Traité de mécanique céleste (τόμοι III), Exposé de l'ensemble des théories relatives au mouvement de la Lune (1894).—*S. Newcomb*, Researches on the motion of the Moon (Appendix to Washington Observations for 1875), Discussion of the Moon's mean motion, Transformation of Hansen's lunar theory (Astronomical Papers of the American Ephemeris vol. I). Action of the Planets on the Moon (Astr. Papers of the Am. Eph. vol. V p. 3).—*R. Radeau*, Inégalités planétaires du mouvement de la Lune (Annales de l'Obs. de Paris, vol XXI). Tables de la Lune (Annales du Bureau des Longitudes vol. VII). —*E. W. Brown*, Theory of the motion of the Moon (Memoirs of the R. A. S. 1901—1908). Constants for the Tables of the Moon (Monthly Notices 1913—1915), Tables of the Moon (Yale University Press 1919), Introductory treatise on the lunar theory (Cambridge University Press 1896), Inequalities in the Moon's motion produced by the action of the Planets (Cambridge 1907).—*Russell-Dugan-Stewart*, Astronomy - Encycl. Britannica, κτλ.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

— *[Μυθολ.]* Τὸ ὄνομα *Σελήνη* ἐδίδετο εἰς τὴν θήλειαν σεληναίαν θεότητα, τὴν ἄλλως γνωστὴν καὶ μὲ τὸ ὄνομα *Μήνη*. Ἡ ἄρρην σεληναία θεότης ἦτο ὁ φρυγικὸς θεὸς *Μήν*, τοῦ ὁποίου ἡ λατρεία εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἰδίως εἰς τὸ Λαύριον. Τὸ πρῶτον ὄνομά της προῆλθεν ἐκ τῆς λάμψεως τοῦ φωτός της, τὸ δεύτερον ἐκ τῆς χρησιμοποιήσεώς της ὡς μετρητοῦ τοῦ χρόνου, διότι αἱ κανονικαὶ περιοδικαὶ μεταμορφώσεις αὐτῆς κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς μηνὸς κατέστησαν τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα χρονικὴν μονάδα. Παρ' Ὁμήρῳ δὲν ἐμφανίζεται ἀκόμη ὡς θεότης, εἰς ἕνα δὲ ὁμηρικὸν ὕμνον περιγράφεται μὲν ὡς ὡραία πτερωτὴ γυνὴ μὲ ἐνδύματα ἀπαστραπούσης λευκότητος, ἐπιβαίνουσα ἅρματος συρομένου ὑπὸ ὁλολεύκων ἵππων, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀκόμη γενεαλογίαν. Ταύτην ἔδωκεν εἰς αὐτὴν πρῶτος ὁ Ἡσίοδος, κατὰ τὸν ὁποῖον εἶναι θυγάτηρ τοῦ Τιτᾶνος Ὑπερίωνος ἢ Πάλλαντος καὶ τῆς Θείας ἢ Εὐρυφαέσσης καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Ἠοῦς. Ὁ βίος της ὅλος εἶναι πλήρης ἐρωτικῶν ἐπεισοδίων. Ἐρασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διός, ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ τὴν Πανδίαν ἢ Πάνδειαν, τῆς ὁποίας τὴν ἑορτὴν ἐτέλουν οἱ Ἀθηναῖοι συγχρόνως μὲ τὴν τοῦ Διὸς κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ἐρασθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Πανός, μετὰ τοῦ ὁποίου συνελατρεύετο εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ ἀρκαδικοῦ ὄρους Λυκαίου ἱερόν του, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ δέρμα θαυμασίας λευκότητος. Ὁ κυριώτερος ὅμως τῶν ἐραστῶν της ἦτο ὁ ὡραῖος Ἐνδυμίων, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεκοιμᾶτο ὁσάκις ἐγκατέλειπε τὸν οὐρανὸν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ ὄρους Λάτμου, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε, κατά τινα παράδοσιν, ἐπιχωριάζουσαν ἐν Ἤλιδι, 50 θυγατέρας, αἵτινες ἦσαν, φαίνεται, αἱ 50 σελῆναι ἑκάστης ὀλυμπιάδος. Τὰ ἐρωτικὰ ἐπεισόδιά της μετὰ τοῦ Πανὸς καὶ Ἐνδυμίωνος ἦσαν προσφιλῆ θέματα τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν. Ἡ λατρεία τῆς Σελήνης, ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ δημοτικωτέρων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, ἦτο κυρίως διαδεδομένη ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἔνθα ἐλατρεύετο εἰς διάφορα σπήλαια αὐτῆς. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐπίδαυρον ὑπῆρχε βωμὸς αὐτῆς ἐκ μαρμάρου καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἤλιδα ἄγαλμα ἐκ μαρμάρου. Εἰς τὰς Θαλάμας τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα ἐλατρεύετο ὑπὸ τὸ ὄνομα Πασιφάη, εἶχεν ἱερὰν πηγὴν καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον Γύθειον κοινὸν ἱερέα μετὰ τοῦ Βουλαίου Διός, Ἡλίου, Ἀσκληπιοῦ καὶ Ὑγιείας. Εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας προσέφερον εἰς αὐτὴν σπονδὰς ἐκ καθαροῦ ὕδατος καὶ πλακοῦντος μορφῆς πανσελήνου ἢ ἡμισελήνου. Ἦτο κυρίως θεότης τῶν ἐρώντων καὶ ταύτην ἐπεκαλοῦντο αἱ μάγισσαι. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην, ἔνθα ἐπιστεύετο ὅτι εἶχεν εἰσαχθῆ ἡ λατρεία της ὑπὸ τοῦ Σαβίνου Τατίου, εἶχεν ἱερὸν ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου, ἔνθα ἔκαιε λυχνία καθ' ὅλην τὴν νύκτα, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου. Βραδύτερον Σελήνη (Luna) καὶ Ἥλιος ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τοῦ ζεύγους Ἀπόλλων-Ἄρτεμις. Εἰς τὰ μνημεῖα τῶν καλῶν τεχνῶν ἀπεικονίσθη ἡ Σελήνη κατὰ μὲν τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὡς ἡμισέληνος ἐπὶ διαφόρων κοσμημάτων, κατὰ δὲ τοὺς κλασσικοὺς ὡς ἀνθρωπόμορφος μὲ ἡμισέληνον εἰς τὴν κεφαλήν. Παρίστατο, συνήθως, ὁδηγοῦσα ἅρμα συρόμενον ὑπὸ δύο ἵππων ἢ ἔφιππος (καὶ ἐπὶ ἡμιόνου).

Τὸ ἅρμα τῆς Σελήνης.
[Ἀγγειογραφία.]

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἀέτωμα τοῦ Παρθενῶνος, παρίστατο, εἰς τὴν νοτίαν γωνίαν τούτου, ὁδηγοῦσα τὸ ἅρμα της. Ὁμοίως παρίστατο ἔφιππος εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν θεῶν ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ὀλυμπίου Διός, εἰς τὴν βάσιν τῆς χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς τοῦ Παρθενῶνος, πιθανώτατα ἐπὶ ἀετώματος τοῦ Θησείου (Ἡφαιστείου), ἐπὶ τῆς ζῳφόρου τοῦ βωμοῦ τῆς Περγάμου καὶ πλείστων ἄλλων μνημείων. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων ἀγγειογραφιῶν, εἰς τὰς ὁποίας περιλαμβάνεται καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Σελήνης, ἀρίστη εἶναι ἡ ἀγγειογραφία θεοτήτων τοῦ φωτὸς ἐπὶ ὡραίου κρατῆρος τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου· ὡσαύτως ὡραιοτάτη εἶναι ἡ παράστασις αὐτῆς ἐπὶ ἀργυροῦ κατόπτρου τῆς Δημητριάδος τῆς Μαγνησίας. Ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Ρώμης ἀπεικονίζετο ὡσαύτως ἔφιππος ἢ ἐπὶ ἅρματος, φέρουσα ἡμισέληνον εἰς τὴν κεφαλήν, πολλάκις ὅμως καὶ ἐπιβαίνουσα τράγου ἢ ἅρματος συρομένου ὑπὸ ζεύγους ταύρων. Ἡ μορφὴ τῆς Σελήνης εἶχε χαραχθῆ ἐπίσης καὶ ἐπὶ νομισμάτων ἑλληνικῶν (τῶν ἀρχαίων Πατρῶν) καὶ ρωμαϊκῶν (τοῦ Βαλερίου καὶ Πετρωνίου γένους) καὶ εἶχε κοσμήσει πλῆθος σαρκοφάγων (ἰδίως τὸ ἐρωτικὸν μετὰ τοῦ Ἐνδυμίωνος ἐπεισόδιόν της). Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ παράστασις τῆς Σελήνης, ὁδηγούσης τὸ ἅρμα της, εἶχε κοσμήσει τὸ ἀέτωμα τοῦ νέου Καπιτωλίου τοῦ Δομιτιανοῦ καὶ τὴν ἐν Ρώμῃ ἁψῖδα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

ΚΑΨ.

— *[Λαογρ.]* Ἡ *Σελήνη* (κοιν. *Φεγγάρι*) καταλαμβάνει σημαντικὴν θέσιν εἰς τοὺς μύθους, τὰ ᾄσματα, τὰς παραδόσεις καὶ τὰς δοξασίας ἐν γένει τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὅπως δὲ εἶναι φυσικόν, αἱ περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεις δὲν παρουσιάζουν καμμίαν ἑνότητα καὶ συστηματικότητα. Οὕτω, κατά τινας παραδόσεις, φέρεται ὡς σύζυγος ἢ ἀδελφὴ τοῦ Ἡλίου, διαμένουσα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας πλησίον τῆς μητρός της, ἐνῷ ὑπὸ ἄλλων χαρακτηρίζεται ὡς ἀνὴρ βασιλεὺς μὲ ἴδια ἀνάκτορα ἐν τῷ οὐρανῷ, μὲ μητέρα, γυναῖκα καὶ ἀνθρωποφαγικὰς ὀρέξεις, ἱκανοποιουμένας εἰς βάρος τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν κατοικίαν του. Τὸ Φεγγάρι ἐπίσης διαδραματίζει σπουδαῖον πρόσωπον εἰς τὴν μαγικὴν πρακτικὴν καὶ τὰς περὶ αὐτῆς δοξασίας. Τὸ κριτήριον τῆς ἀξίας μαγίσσης τινὸς εἶναι ἂν μπορῇ «νὰ κατεβάσῃ τὸ φεγγάρι». Ὅταν ἡ μάγισσα πρόκειται νὰ ἐκτελέσῃ σπουδαῖα τερατουργήματα, στρέφεται πρὸς τὸ Φεγγάρι, τὸ ἐρωτᾷ καὶ τὸ ἐπιτάσσει ν' ἀποκριθῇ· ἂν δὲ τοῦτο ἀρνηθῇ, τὸ καταβιβάζει ἐξ οὐρανοῦ διὰ τῆς βίας, ἐπιβαίνει αὐτοῦ, τὸ ποδοπατεῖ, τὸ λακτίζει καὶ μυριοτρόπως τὸ βασανίζει, μέχρις ὅτου τοῦτο ἐπιδοκιμάσῃ τὰ βουλεύματα τῆς μαγίσσης καὶ τῆς ἀνακοινώσῃ ὅ,τι ἀπόρρητον ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ. Ὅταν τὸ Φεγγάρι βασανίζεται ὑπὸ τῆς μαγίσσης, οἱ διάβολοι περιτρέχουν καὶ παρίστανται περὶ αὐτήν, ζητοῦντες τὴν ἄδειαν νὰ κακοποιήσουν τὸν κόσμον. Αἱ μάγισσαι πολλάκις, διὰ νὰ καταστήσουν ὑποχείριόν των τὸ Φεγγάρι, χρησιμοποιοῦν ὡς δέλεαρ εἰδικῆς κατασκευῆς πίτταν, ἣν κατερχόμενον νὰ καταφάγῃ συλλαμβάνεται καὶ περιπίπτει εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς μαγίσσης.

Πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἐν τῇ Σελήνῃ παρατηρουμένων κηλίδων φέρονται πολλαὶ παραδόσεις. Μία τούτων ἀποδίδει τὰς κηλῖδας εἰς τὴν λάσπην, τὴν ὁποίαν ἔρριψε κατ' αὐτῆς κακός τις ἄνθρωπος, ὅταν ὁ οὐρανὸς ἦτο χαμηλὸς καὶ ἤγγιζε τὴν Γῆν· ἡ λάσπη αὐτὴ ἐκόλλησεν εἰς τὸ Φεγγάρι καὶ ἔκτοτε φαίνεται ὡς κηλῖδες. Κατ' ἄλλην, τὸ Φεγγάρι, ἄλλοτε, δὲν ἦτο ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ περιεπάτει ἐπὶ τῆς γῆς στερούμενον πάντων καὶ ἀποζῶν ἐξ ἐπαιτείας. Εἰσελθὸν κάποτε εἴς τινα χωρικὴν οἰκίαν, ἐδέχθη κατὰ πρόσωπον τὸ πάνιστρον τοῦ φούρνου, τὸ ὁποῖον ἐμαύρισε τὸ πρόσωπόν του. Κατ' ἄλλην πάλιν παράδοσιν, αἱ φαινόμεναι ἐν τῇ Σελήνῃ σκιαὶ εἶναι σκιαὶ δένδρου, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ ὁ Πειρασμὸς ἢ ὁ Κάϊν (Κάης) νὰ κόψῃ διὰ τοῦ πελέκεως, ἵνα αὐτοῦ καταστραφέντος συγκαταστραφῇ καὶ ἡ Γῆ. Ὁ Κάϊν

Digitized by Google

εὑρίσκεται ἐν τῇ Σελήνῃ καταδικασμένος νὰ συνάγῃ ἐντὸς τετρυπημένου καλάθου τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε.

Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς Σελήνης ὁ ἑλληνικὸς λαὸς συνάγει πολλοὺς οἰωνούς. Τὸ πορφυροῦν χρῶμα αὐτῆς θεωρεῖται ὡς προμήνυμα αἱματοχυσίας καὶ πολλῶν καταστροφῶν. Ὅταν ἡ μήνη αὐτῆς εἶναι ὀρθία, προμηνύεται εὐδία, τοὐναντίον δὲ τρικυμία ὅταν εἶναι πλαγία. Ἡ ἅλως τῆς Σελήνης θεωρεῖται πρoάγγελος τρικυμίας. Μεγάλην ῥοπὴν ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα πιστεύεται ὅτι ἔχει ἡ *γιόμηση* ἢ *γέμωση* τοῦ Φεγγαριοῦ (Σελήνη πλήθουσα) καὶ ἡ *χάση* αὐτοῦ (Σελήνη φθίνουσα). Ἐκεῖναι αἱ ἐργασίαι εὐοδοῦνται, ὅσων ἡ ἔναρξις γίνεται μὲ τὴ γιόμωση τῆς Σελήνης, τοὐναντίον δὲ ἀποτυγχάνουν ὅσαι μὲ τὴ χάση. Καὶ αὐταὶ αἱ μαγικαὶ πράξεις κανονίζονται κατὰ τὰς φάσεις τῆς Σελήνης, διὸ καὶ τὰ μαγικὰ βιβλία περιέχουν λεπτομερεῖς ὁδηγίας περὶ τῆς φάσεως, καθ' ἣν δέον νὰ γίνεται κάθε μαγικὴ πρᾶξις. Ἐπίσης ὁ ἑλληνικὸς λαὸς λαμβάνει ὡς ὁδηγὸν τὰς φάσεις τῆς Σελήνης καὶ κατὰ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας. Οὕτω τὰ δένδρα κλαδεύονται καὶ ἐνοφθαλμίζονται μόνον κατὰ τὴν γιόμοση. Τὰ ξύλα δὲν κόπτονται ἐν πανσελήνῳ, διότι πιστεύεται ὅτι σήπονται κτλ. Ἀλλὰ καὶ οἱ γάμοι ἀκόμη κανονίζονται κατὰ τὰς φάσεις τῆς Σελήνης. Πολλαχοῦ μόνον περὶ πλήθουσαν Σελήνην τελοῦνται γάμοι. Ἡ νέα Σελήνη γίνεται πάντοτε μετ' εὐφροσύνης δεκτή, ἡ δὲ θέα αὐτῆς περιβάλλεται ὑπὸ διαφόρων δεισιδαιμονιῶν. Οἱ τὸ πρῶτον βλέποντες τὴν νέαν Σελήνην ψαύουν διὰ τῆς χειρὸς χρυσοῦν τι νόμισμα ἢ κόσμημα, ἵνα αὐξάνωσι τὰ χρήματα των κατὰ συμπάθειαν ὅπως αὐξάνει ἡ Σελήνη. Ἐνιαχοῦ πάλιν τῆς Ἑλλάδος πιστεύεται ὅτι ἡ θέα τῆς νέας Σελήνης εἶναι ἐπικίνδυνος, διότι ἡ νέα Σελήνη εἶναι πλήρης κακῶν, τὰ ὁποῖα μεταδίδει εἰς τοὺς βλέποντας αὐτὴν τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της. Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τούτου, ἅμα τῇ ἀτενίσει αὐτῆς στρέφουν τὸ ὄμμα πρὸς ὄρος τι, οἱονεὶ διὰ νὰ ἐπιρρίψουν ἐπ' αὐτοῦ τὴν κακὴν ἐπήρειαν. Ἐπικίνδυνον ὡσαύτως καὶ τὸ δακτυλοδεικτεῖν τὴν Σελήνην. Δραστικωτάτη πιστεύεται ἡ ἐπήρεια τῆς Σελήνης καὶ ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν ἀνθρώπων. Ἰδιαιτέρως ἡ νόσος ἐπιληψία ἀποδίδεται εἰς τὴν κακὴν ἐπήρειαν τῆς Σελήνης (βλ. λ. *σεληνιασμός*).

Αἱ ἐκλείψεις τῆς σελήνης, ὅπως καὶ αἱ τοῦ ἡλίου, θεωροῦνται πάντοτε κακὸς οἰωνός. Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐπικειμένου κακοῦ οἱ ἁπλοϊκώτεροι καταφεύγουν εἰς δεήσεις καὶ ἱκεσίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους. Συνήθως ἡ ἔκλειψις θεωρεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς δράσεως πονηρῶν πνευμάτων ἢ δρακόντων ἢ θηρίων ζητούντων νὰ καταβροχθίσουν τὴν Σελήνην ἢ τὸν Ἥλιον. [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*: Ἡ Σελήνη κατὰ τοὺς μύθους καὶ τὰς δοξασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐν «Λαογραφικοῖς συμμείκτοις» τ. Β' σ. 154 κ. ἑξ.] Θ. Π.

—*[Ἀποκρυφ.]* Ἡ *Σελήνη* ἐν τῇ ἀποκρύφῳ κοσμοθεωρίᾳ, ἐκπροσωπεῖ τὴν θήλειαν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας τῶν κόσμων, τὴν παθητικὴν ἔκφανσιν τῆς δημιουργούσης θεότητος, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν γονιμοποιὸν ἐπίδρασιν τῆς ἄρρενος ἀρχῆς (ἡλίου), συλλαμβάνει, ἐμφανίζει καὶ συντηρεῖ πάσας τὰς μορφὰς καὶ τὰ ὄντα. Εἶναι τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἱερᾶς Δυάδος τῶν πυθαγορείων, ἡ Ἶσις τῶν αἰγυπτιακῶν μυστηρίων, ἡ παγκόσμιος μήτηρ ἢ ἡ φύσις, ἥτις συζεύγνυται μετὰ τοῦ Ὀσίριδος-Ἡλίου διὰ τὴν ἀέναον ἀναπαραγωγὴν καὶ διατήρησιν τῶν ὄντων. Ὡς σύμβολον ἐν ἐλευθεροτεκτονικῇ στοᾷ εὑρισκομένη ἄνωθεν καὶ ἀριστερὰ τῆς ἕδρας τοῦ σεβασμίου τῆς στοᾶς ἐξεικονίζει τὴν μορφοποίησιν τῶν ἰδεῶν ἢ τὴν φαντασίαν ἡ ὁποία συνδυαζομένη μὲ τὴν λογικὴν ἀποτελεῖ τὴν ἐνσυνείδητον ἀρχὴν τῶν ὄντων ἢ τὴν σοφίαν, ἥτις διαμορφοῦται ὑπὸ τὴν διπλῆν ἐπίδρασιν τῆς λογικῆς (ἡλίου) καὶ τῆς φαντασίας (σελήνης). Η. Π. Γ.

— **«Σελήνη»**. Τίτλος ἑλληνικῶν περιοδικῶν: —1) Ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τὴν 5ην Νοεμβρίου 1848. —2) Ἐν Σμύρνῃ, ἱδρυθὲν τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1860 ὑπὸ *Χ. Ζιάκα καὶ Π. Πανταζῆ*.

—***Σελήνη τοῦ ἀμητοῦ*** (Harvest Moon) *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἡ πανσέληνος ἡ ὁποία συμπίπτει ἐγγὺς τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας. Τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτῆς εἶναι ὅτι ἡ ἡμερησία ἐπιβράδυνσις τῆς ἀνατολῆς τῆς πανσελήνου ταύτης εἶναι (ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ) μικροτέρα παρὰ οἱασδήποτε ἄλλης πανσελήνου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Εἰς πλάτος +40° περίπου ἡ Σελήνη περὶ τὴν πανσέληνον τοῦ Σεπτεμβρίου ἀνατέλλει ἀπὸ μιᾶς ἑσπέρας εἰς τὴν ἑπομένην περίπου 22 λεπτὰ βραδύτερον, οὕτω δὲ μετὰ τὸ λυκόφως, ἐπ' ἀρκετὰς ἑσπέρας, κατὰ συνέχειαν ὁ ὁρίζων φωτίζεται ὑπὸ τοῦ σεληνόφωτος χωρὶς νὰ μεσολαβήσῃ περίοδος σκότους. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι αἰσθητὸν ἰδίᾳ εἰς τὰ μεγάλα γεωγραφικὰ πλάτη, ἐξηγεῖται δὲ ὡς ἑξῆς: Περὶ τὴν πανσέληνον τοῦ Σεπτεμβρίου ὁ μὲν Ἥλιος εὑρίσκεται ἐγγὺς τοῦ φθινοπωρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου, ἡ δὲ Σελήνη ἀνατέλλει ἐγγὺς τοῦ ἐαρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου. Τότε ἡ πρὸς τὸν ὁρίζοντα κλίσις τῆς ἐκλειπτικῆς, μεθ' ἧς εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ τροχιὰ τῆς Σελήνης δύναται νὰ ὑποτεθῇ συμπίπτουσα, εἶναι ἐλαχίστη καὶ ἑπομένως ἡ ἡμερησία κίνησις τῆς Σελήνης ἐπὶ τῆς τροχιᾶς της ἐλάχιστα ἐπιδρᾷ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπὶ τῆς ὥρας τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡμε-

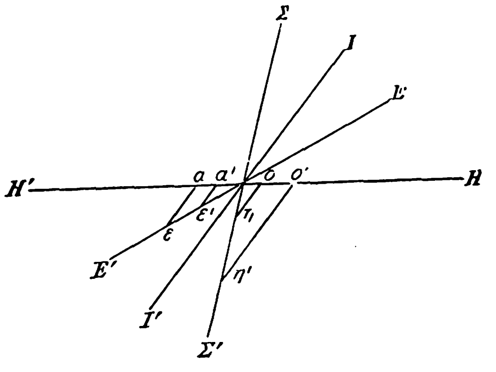

Σελήνη ἀμητοῦ.

[ΙΙ' = ἰσημερινός, ΕΕ' = τροχιὰ τῆς Σελήνης κατὰ Σεπτέμβριον, εε' = ἡμερησία κίνησις τῆς Σελήνης, ΗΗ' = ὁρίζων, εα καὶ εα' = διαδρομαὶ τῆς Σελήνης ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐπιβραδύνσεις τῆς ἀνατολῆς αὐτῆς ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας μέχρι τῆς ἑπομένης, ΣΣ' = τροχιὰ τῆς Σελήνης κατὰ Μάρτιον.]

τέρου δορυφόρου. Ἐὰν ὁ ἀναβιβάζων σύνδεσμος τῆς σεληνιακῆς τροχιᾶς συμπίπτῃ μετὰ τοῦ ἐαρινοῦ σημείου γ, ὅτε ἡ σεληνιακὴ τροχιὰ σχηματίζει μετὰ τοῦ ὁρίζοντος γωνίαν μικροτέραν ἐκείνης, ἣν οὗτος σχηματίζει μετὰ τῆς ἐκλειπτικῆς, τότε ἡ ἡμερησία ἐπιβράδυνσις τῆς ἀνατολῆς τῆς Σελήνης θὰ εἶναι ἔτι μικροτέρα καὶ τὸ φαινόμενον τῆς Σελήνης τοῦ ἀμητοῦ ἀκόμη αἰσθητότερον. Σ. Π.

— ***Σελήνη αὔξουσα*** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ Σελήνη ἀπὸ τῆς νουμηνίας μέχρι τῆς πανσελήνου. Σ. Π.

— ***Σελήνη τοῦ κυνηγοῦ*** (Hunter's Moon) *[Ἀστρον.]*. Ἡ πανσέληνος ἡ ἀμέσως ἑπομένη τῆς *Σελήνης* τοῦ ἀμητοῦ (βλ. λ.) καὶ παρουσιάζουσα τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἐκείνη φαινόμενα, ἀλλ' εἰς μικροτέραν κλίμακα. Σ. Π.

—***Σελήνη, Κλεοπάτρα*** —· βλ.λ. *Κλεοπάτρα* Σελήνη.

— ***Σελήνη πυρρὰ*** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ Σελήνη ἡ ἀρχομένη κατ' Ἀπρίλιον καὶ γινομένη πλησιφαὴς εἴτε περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς τούτου εἴτε, συνηθέστερον, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Μαΐου. Σ. Π.

— ***Σελήνη φθίνουσα*** *[Ἀστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ Σελήνη ἀπὸ τῆς πανσελήνου μέχρι τῆς νουμηνίας. Σ. Π.

— ***Σελήνης θεμέλιον*** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. *ἐπακτή*.

Σελήνη *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πορδοσελήνη*.

Σελήνης *ἄκρον* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη χερσονησώδης προβολὴ τῆς Ἰσπανικῆς Λουσιτανίας, ἀπολήγουσα εἰς τὸ βόρειον κέρας τῆς στομαλίμνης τοῦ Τάγου (*Πτολεμ.* Β', ε, 4). Εἶναι τὸ σύγχρονον πορτογαλικὸν ἀκρωτήριον Cabo Roca, ἡ δυτικὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου ἐσχατιὰ (πλάτ. 38° 46' 55'' Β., μῆκ. 9° 29' 55'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1515: Burling island to cape Espichel), τὸ δὲ ὄρος τὸ σύγχρονον Peña de Cintra, ἐφ' οὗ τὰ ἀνάκτορα τῶν μαύρων βασιλέων τῆς Ἰσπανίας. Σ. Ε. Λ.

— ***Σελήνης ἄκρον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τῆς χώρας τῶν Τούσκων προέχον μεταξὺ Λούνας πόλεως (βλ. *Σελήνης* λιμὴν) καὶ Ἡρακλέους ἱεροῦ (Λιβόρνο). Εἶναι τὸ σύγχρονον Punta Corvo ἢ Bianca (πλάτ. 44° 02' Β., μῆκ. 9° 58' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 157: San Remo to cape Cavallo) τοῦ κόλπου τῆς Σπέτζια. Σ. Ε. Λ.

— ***Σελήνης λιμὴν*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Τυρρηνίας, ὃν ὁ Πτολεμαῖος (Γ', α, 4) ὀνομάζει *Λούναν*, «μέγιστος καὶ κάλλιστος, ἐν αὐτῷ περιέχων λιμένας ἀγχιβαθεῖς πάντας, οἷον ἂν γένοιτο ὁρμητήριον θαλαττοκρατησάντων ἀνθρώπων. τοσαύτης μὲν θαλάττης, τοσοῦτον δὲ χρόνον» (*Στράβ.* Ε', 222). Ἡ περιγραφὴ αὐτὴ τοῦ Στράβωνος ἐξηγεῖ διατὶ τὸν λιμένα τοῦτον, τὴν σύγχρονον *Σπέτζια*, κατέστησαν οἱ Ἰταλοὶ τὸν ἄριστον καὶ πρώτιστον τῶν συγχρόνων ναυσταθμῶν των. Σ. Ε. Λ.

— ***Σελήνης ὄρη*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρη τῆς Κεντρῴας Ἀφρικῆς, κατὰ τὰς ἀρχαίας γεωγραφικὰς ἀντιλήψεις, εὑρισκόμενα πρὸς δυσμὰς τῶν περιοικούντων τὸν Βαρβαρικὸν κόλπον ἀνθρωποφάγων Αἰθιόπων, «ἀφ' οὗ ὄρους ὑποδέχονται τὰς χιόνας αἱ τοῦ Νείλου λίμναι» (*Πτολεμ.* Δ', θ, 3). Τὴν ὕπαρξίν των ἐδέχετο καὶ ὁ Πλάτων (*Πρόκλ.* εἰς Τιμ. 37), ἅτινα ὠνόμαζε *Σεληναῖα*, «ἃ διὰ τὸ ὕψος οὕτως ἐκάλεσαν καὶ τῶν πρὸς ἐκείνοις ἀθροιζομένων νεφῶν», φανταζόμενος μάλιστα ὅτι ἐκεῖθεν καὶ ὁ Νεῖλος ἐπήγαζε, τοῦ ὁποίου δὲν ἠγνοοῦντο οἱ καταρράκται. Οἱ μεσαιωνικοὶ χάρται τὰ σημειοῦν ὡσαύτως ὡς διήκοντα καθ' ἅπαν τῆς Ἀφρικῆς τὸ πλάτος ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Μοζαμβίκης ἕως τοῦ τῆς Γουϊνέας. Ὁ Πτολεμαῖος ὅμως δὲν ἐξετάθη εἰς περιγραφὴν νοτίως αὐτῶν, ἅτινα ἐτοποθέτει εἰς 12° νοτίου πλάτους, τονίζων «ἀπὸ νότου τῆς οἰκουμένης ἕως νοτίου πόλου ἄγνωστοι μοῖραι ογ L6' (73°35'') ἢ ὅλαι μοῖραι οδ (=74°)». Προφανῶς ὑπενοοῦντο τὰ ὑψίπεδα τὰ ἀπὸ Ras Dajan (4.620 μ.) εἰς Kenia (5.560) καὶ Kilimandjaro (5.700), ἐκ τῶν λιμνῶν δὲ τοὐλάχιστον αἱ τοῦ *Ροδόλφου* καὶ τῆς *Στεφανίας*. Σ. Ε. Λ.

Σεληνήτης *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Ἄνδρῳ, πηγάζων ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Πετάλου καὶ χυνόμενος εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ τῶν πρὸς Β. ἀκρωτηρίων Ἀκαμάτη καὶ Γριᾶς. Δ. Π. Π.

Σελήνια (τὰ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Σαλαμῖνος τῆς ἐπαρχίας Μεγαρίδος τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 104. Ἡ διασωθεῖσα ὀνομασία αὐτοῦ ἐπιτρέπει ὅπως τοποθετήσωμεν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερομένην ἀκτὴν *Σεληνίαι*, συνδεομένην μὲ τὴν τοπογραφίαν τῆς διεξαχθείσης περιωνύμου ναυμαχίας. Ὁ συνοικισμὸς ἔγινε περὶ τὸ παλαιότερον ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ χρησιμεύει κατὰ τὸ θέρος καὶ διὰ παραθεριστάς. Εἰς τὸν ὁμώνυμον ὅρμον, ἐφ' οὗ κεῖται τὸ χωρίον, ὑπάρχουν καὶ δύο συστάδες σκοπέλων, αἱ *Πέλισες* καὶ αἱ *Σκρόφες*. Ι. Σ. Σ.

— **Σελήνια** *[Παρ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Σαλαμῖνος κατὰ τὴν νοτίαν μασχάλην τῆς χερσονήσου Κυνοσούρας (πλάτ. 37° 56' 20'' Β., μῆκ. 23° 32' 40'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens). Πρὸ τῶν Σεληνίων ἐν στίχῳ πρὸς Α. ΒΑ. αἱ νησῖδες Προφήτης καὶ Ἀταλάντη καὶ ἡ Ψυττάλεια. Σ. Ε. Λ.

σεληνία (ἡ) (Selenia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *γεωμετριδῶν*, περιλαμβάνον ὡραίας ψυχὰς μετρίου μεγέθους, ἀπαντώσας εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ἡ *σεληνία ἡ κεκοσμημένη* (Selenia ornata), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 35 περίπου χιλιοστομέτρων καὶ ἔχει σῶμα κυλινδρικὸν καὶ πτέρυγας κιτρινερύθρους μὲ μελανὰ καὶ κυανᾶ στίγματα, κηλῖδας καὶ γραμμώσεις. Εἶναι κοινοτάτη ψυχή, ἀναφαινομένη κατὰ τὴν ἄνοιξιν εἰς τὴν μέσην καὶ νοτιοδυτικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

σεληνιάζομαι· δημοτ., ἐπηρεάζομαι ὑπὸ τῆς σελήνης, εἶμαι ἐπιληπτικός.

σεληνιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σελήνην, ὁ τῆς σελήνης: «σεληνιακὸς μὴν» τὸ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἡ σελήνη περιστρέφεται περὶ τὴν γῆν, ἤτοι ἡμέραι 28· || ὁ πάσχων σεληνιασμόν· || «σεληνιακὴ νόσος» ἡ ἐπιληψία καὶ αἱ πρὸς ταύτην σχετικαί.

— ***σεληνιακαὶ ἐκλείψεις*** *[Ἀστρον.]*· βλ. ἔκλειψις.

— ***σεληνιακὴ ἡμέρα*** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. ἡμέρα σεληνιακή.

— ***σεληνιακὴ κλόνησις*** *[Ἀστρον.]*· βλ. κλόνησις.

— ***σεληνιακὸν ἔτος*** *[Ἀστρον.]*. Χρονικὴ περίοδος, περιλαμβάνουσα δώδεκα συνοδικοὺς μῆνας, ἤτοι δώδεκα ἐπανόδους τῶν τεσσάρων κυρίων φάσεων τῆς Σελήνης. Τοιοῦτο ἔτος, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς κινήσεως τῆς Σελήνης, μετεχειρίζοντο τὸ πάλαι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, σήμερον δὲ ἀπαντᾷ τοῦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς καὶ Ἰουδαίοις. Σ. Π.

— ***σεληνιακὸν πολιτικὸν ἔτος*** *[Ἀστρ.]*· βλ. ἔτος.

— ***σεληνιακὸς κύκλος*** *[Ἀστρον.]*· βλ. λ. κύκλος σεληνιακὸς καὶ *Μέτων*.

Σεληνιάς, *μάρτυς*. Μία τῶν δέκα μαρτύρων, αἵτινες, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος μαρτυρήσασαι ἐν Αἰγύπτῳ, ἑορτάζονται τὴν 5 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

σεληνιασμὸς (ὁ). Κοινὴ ὀνομασία τῆς *ἐπιληψίας* (βλ. λ.).

— *[Λαογρ.]* Καλεῖται οὕτως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἡ νόσος *ἐπιληψία*, ἡ ὁποία ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐπιβλαβῆ ἐπήρειαν τῆς σελήνης. Λόγῳ τοῦ χαρακτῆρός της καὶ τῶν συμπτωμάτων της, ἡ νόσος αὕτη ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν μυστηριώδης καὶ ἀπεδόθη εἰς τὴν ἐπίδρασιν κακῶν πνευμάτων σχετιζομένων μὲ τὴν σελήνην ἢ αὐτῆς τῆς σελήνης. Ἡ λέξις σεληνιάζομαι ἀπαντᾷ ἤδη ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου, ὅστις ἀποδίδει τὴν νόσον εἰς δαίμονα κατοικοῦντα ἐντὸς τοῦ νοσοῦντος. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπιστεύετο ὅτι αἰτία τῆς ἐπιληψίας ἦτο ἡ σελήνη, καθὼς μαρτυροῦν τὰ «Ἀμφιλόχια» τοῦ Φωτίου καὶ τὸ περὶ σεληνιασμοῦ συνταγμάτιον τοῦ Ψελλοῦ. Σήμερον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ ὡς αἰτίαν τοῦ πάθους τὴν σελήνην, διὸ καὶ πιστεύει ὅτι δύναται νὰ θεραπευθῇ τοῦτο ἂν ὁ σεληνιαζόμενος πίῃ, κατὰ τὴν ἔκλειψιν τῆς σελήνης, ὅτε

Digitized by Google

παύει ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς, ὕδωρ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου **ἔχει τεθῆ λίθος ἐκ** τῶν πιπτόντων, κατὰ τὰς **λαϊκὰς δοξασίας, ἐξ οὐρανοῦ** μετὰ τοῦ κεραυνοῦ (**ἀστραπόπετρα**).

σελήνιον (τὸ) *[Χημ.]*. Χημικὸν στοιχεῖον, οὗτινος τὸ σύμβολον εἶναι Se. Κέκτηται ἀτομικὸν βάρος 79,20 ὡς μέσον βάρος συμπλόκου μείγματος 6 ἰσοτόπων σεληνίων μὲ ἀτομικὰ βάρη 80, 78, 76, 82, 77 καὶ 74 καὶ σταθερᾶς συστάσεως καὶ σταθερῶν ἰδιοτήτων. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1817 ὑπὸ τοῦ Berzelius κατὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἐρυθροφαίου ὑποστάθμης τοῦ θειικοῦ ὀξέος ἐκ τῶν μολυβδίνων θαλάμων τοῦ Gripsholm διὰ τελλούριον καὶ ἐπειδὴ ἀνευρέθη ὡς συνοδεῦον τὸ τελλούριον (λατ. tellus =γῆ) ἐκλήθη σελήνιον (ἐκ τοῦ ἑλλην. *σελήνη*). Τῷ 1851 ὁ Hittort παρετήρησε τὰς διαφόρους ἀλλοτροπικὰς μεταβολὰς τῆς καταστάσεώς του καὶ τῷ 1873 οἱ May, Smith καὶ Sale εὗρον ὅτι ἡ ἠλεκτρικὴ ἀγωγιμότης αὐτοῦ μεταβάλλεται διὰ φωτοχημικῶν ἐπιδράσεων, τὴν ἰδιότητα δ' αὐτὴν ἐξήγησεν ἐν μέρει ὁ Marc τῷ 1907. Τὸ σελήνιον ἀνήκει εἰς τὴν 6ην ὁμάδα τοῦ περιοδικοῦ συστήματος, τῆς 6-σειρᾶς, ὡς μέλος τῆς τριαδικῆς οἰκογενείας: θεῖον, σελήνιον καὶ τελλούριον.

Τὸ σελήνιον, ὅπως καὶ τὸ συγγενές του θεῖον, ἀποτελεῖ τυπικὸν ἀμέταλλον ἀκόμη καὶ ὅταν εὑρίσκηται ὑπὸ τὴν καλουμένην μεταλλικὴν αὐτοῦ μορφήν. Τὸ σελήνιον σχηματίζει σειρὰν ἀλλοτροπικῶν μορφῶν στοιχειακῆς συστάσεως, τὰς ὁποίας κατὰ τὸν J. Meyer δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν ὡς ἑξῆς: 1) Ἀτμὸς σεληνίου. 2) Τετηκὸς σελήνιον. 3) Στερεὸν ἄμορφον σελήνιον, μὲ τὰς διακρίσεις εἰς: α') ὑαλῶδες, 6) ἄμορφον καὶ γ') κολλοειδὲς σελήνιον. 4) Ἐρυθρὸν κρυσταλλικὸν σελήνιον μὲ τὰς δύο μονοκλινεῖς αὐτοῦ μορφὰς α καὶ 6. 5) Τὸ φαιὸν μεταλλικὸν κρυσταλλικὸν σελήνιον, μὲ τὰς δύο του μορφὰς Α. καὶ Β. Τὸ ἄμορφον σελήνιον διαλύεται εἰς τὸν διθειάνθρακα καὶ ἀποχωρίζεται εἶτα ἐκ τοῦ διαλύματος ὑπὸ μορφὴν σκοτεινερύθρων μονοκλινῶν κρυστάλλων, οἵτινες τήκονται εἰς 144° καὶ ἔχουσιν εἰδικὸν βάρος 4,47. Τὸ μονοκλινὲς κρυσταλλικὸν σελήνιον, ὡς καὶ τὸ ἄμορφον, διὰ θερμάνσεως εἰς 150° μετατρέπονται εἰς κόνιν, ἥτις ἔχει εἰδικὸν βάρος 4, 8. Τὸ φαιὸν μεταλλικὸν σελήνιον κρυσταλλοῦται κατὰ τὸ ἑξαγωνικὸν σύστημα καὶ τήκεται εἰς 220°, ὑπὸ τὴν μορφὴν δ' αὐτὴν δὲν διαλύεται εἰς τὸν διθειάνθρακα καὶ ἄγει τὸν ἠλεκτρισμόν. Ἡ ἀγωγιμότης αὐτή, οὖσα μικρά, ἐπαυξάνεται σημαντικῶς διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ φωτὸς καὶ τοιουτοτρόπως δυνάμεθα διὰ καταλλήλου φωτισμοῦ λεπτῆς στιβάδος μεταλλικοῦ σεληνίου, ἡπλωμένης ἐπὶ ὑαλίνης πλακὸς καὶ κλειούσης ἠλεκτρικὸν κύκλωμα, νὰ μεταβάλωμεν κατὰ βούλησιν φωτεινὰς διακυμάνσεις εἰς ἠλεκτρικάς. Τῆς τοιαύτης ἰδιότητος ποιούμεθα χρῆσιν πρὸς ἠλεκτρικὴν μεταβίβασιν φωτογραφιῶν, πρὸς λῆψιν ταινιῶν ὁμιλοῦντος κινηματογράφου κ.λ.π. Τὸ σελήνιον βράζει εἰς 688°.

Ἐνῷ αἱ φυσικαὶ καὶ φυσικοχημικαὶ ἰδιότητες τοῦ σεληνίου μεταβάλλονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἰσχυρῶς ἐκ τῆς ἀλλοτροπικῆς αὐτοῦ μορφῆς, αἱ καθαρῶς χημικαὶ αὐτοῦ ἰδιότητες εἶναι σχεδὸν τελείως ἀνεξάρτητοι τῆς ἀλλοτροπικῆς μορφῆς. Τὸ σελήνιον καίεται ἐν ὀξυγόνῳ εἰς ὑψηλοτέρας θερμοκρασίας μετὰ κυανῆς φλογὸς πρὸς SeO_2, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν τῷ ἀέρι, ἀλλ' ὄχι πλήρως. καὶ μόνον ἐπὶ συνεχοῦς παροχῆς θερμότητος. Μετὰ τῶν ἀλογόνων ἑνοῦται τὸ σελήνιον ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος, ὡς καὶ μείγματος νιτρικοῦ καὶ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ὀξειδοῦται πρὸς SeO_2, ὑπὸ μόνου ὅμως ὑδροχλωρικοῦ δὲν προσβάλλεται. Τὸ σελήνιον δύναται εἰς πολλὰς ἀνοργάνους ὡς καὶ ὀργανικὰς ἑνώσεις νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν θεῖον.

Προέλευσις. Τὸ σελήνιον εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένον, ἀλλὰ μόνον εἰς λίαν μικρὰς ποσότητας. Συνοδεύει σχεδὸν πάντοτε εἰς μικρὰ ποσὰ τὸ ἡφαιστειογενὲς θεῖον, ὡς λ. χ. εἰς τὰς Λιπαρίους νήσους, καὶ παρέχει εἰς αὐτὸ τὴν πορτοκαλιόχρουν ἀπόχρωσιν. Ἐπίσης ἀπαντᾷ εἰς πολλοὺς πυρίτας, σχηματίζει δὲ καὶ σπάνιά τινα ὀρυκτά, ὡς ὁ εὐκαιρίτης, ὁ κρουζίτης κ.π. Ὁμοίως τὸ σελήνιον ἀποτελεῖ σταθερὸν συστατικὸν (εἰς ἴχνη πάντοτε) τῶν ὀστῶν τῶν ζῴων, τῶν ὀδόντων, τοῦ γάλακτος κλπ. Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν σεληνιούχων πυριτῶν πρὸς θειϊκὸν ὀξὺ συλλέγεται τὸ σελήνιον εἰς τὴν ὑποστάθμην τῶν μολυβδίνων θαλάμων, ὡς ἐπίσης συλλέγεται καὶ εἰς τὴν ὑποστάθμην τῆς ἀνόδου κατὰ τὸν ἠλεκτρολυτικὸν καθαρισμὸν τοῦ χαλκοῦ. Αἱ δύο δ' αὗται ὗλαι, ἤτοι ἡ ὑποστάθμη τῶν μολυβδίνων θαλάμων καὶ ἡ ὑποστάθμη τῆς ἀνόδου τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ χαλκοῦ, ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην ὕλην τῆς παραλαβῆς τοῦ σεληνίου.

Παραλαβή. Ἡ ὑποστάθμη τῶν μολυβδίνων θαλάμων ἢ τῆς ἀνόδου τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ χαλκοῦ πλύνεται πρῶτον καὶ εἶτα θερμαίνεται μετὰ πυκνοῦ διαλύματος θειοκυανικοῦ καλίου πρὸς διάλυσιν καὶ παραλαβὴν τοῦ σεληνίου. Τὸ σχηματιζόμενον διάλυμα τοῦ σεληνοκυανικοῦ καλίου (SeCNK) ὑποβάλλεται εἰς κατεργασίαν μετ' ὀξέων, ὁπότε καθιζάνεται ἐρυθρὸν ἄμορφον σελήνιον.

Χρησιμοποίησις. **Τὸ σελήνιον, ἀνῆκον εἰς τὰ μέχρι τινὸς ὡς ἄχρηστα στοιχεῖα θεωρούμενα, ἔσχε κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν** ἀρχὴν χρησιμοποιήσεως εἰς βιομηχανίαν τῆς ὑάλου ὡς χρωστικὸν καὶ ἀποχρωστικὸν μέσον ἀντὶ τοῦ μαγγανίου, εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ κόμμεως, ὡς καὶ εἰς τὴν φωτοηλεκτρικὴν λεπτομηχανικήν.

Σεληνίου ἑνώσεις. α) Ἀνόργανοι. Τὸ σελήνιον εἰς τὰς ἑνώσεις του ἐμφανίζεται ὡς δι—, τετρα— καὶ ἑξατομικόν, αἱ ἑνώσεις δ' αὗται παρουσιάζουν μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἀντιστοίχους ἑνώσεις τοῦ θείου. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι: 1) Τὸ *διοξείδιον τοῦ σεληνίου* SeO_2. Παράγεται κατὰ τὴν καῦσιν τοῦ σεληνίου εἰς ρεῦμα ὀξυγόνου καὶ ἀποτελεῖ λευκὴν κρυσταλλικὴν ὕλην, σχετικῶς εὐκόλως ἐξαχνουμένην καὶ τηκομένην εἰς 340° περίπου. Εἶναι ὑγροσκοπικὸν καὶ σχηματίζει οὕτως εὐκόλως τὸ *σεληνῶδες ὀξὺ* H_2SeO_3 ὑπὸ τὴν μορφὴν μεγάλων ἑξαγωνικῶν βελονῶν. Τὸ διοξείδιον τοῦ σεληνίου κατὰ τὴν θέρμανσιν μετὰ εὐκόλως ὀξειδωσίμων ὑλῶν, ὡς π.χ. S,P,C,H, καὶ μετάλλων παρέχει τὸ ὀξυγόνον του καὶ ἀνάγεται πρὸς σελήνιον. 2) *Σεληνῶδες ὀξὺ* H_2SeO_3. Εἶναι ὁ ὑδρίτης τοῦ διοξειδίου τοῦ σεληνίου. Εἰς τὸ ὕδωρ εἶναι λίαν εὐδιάλυτον καὶ ἀντιστοιχεῖ ἀπὸ ἀπόψεως χημικῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τὸν ἀνυδρίτην του. Ἀνάγεται εὐκόλως, δι' ὀξειδωτικῶν δὲ μέσων, ὡς $KMnO_4$,H_2O_2,Na_2O_2 καὶ παρομοίων, ὀξειδοῦται πρὸς *σεληνικὸν ὀξὺ* H_2SeO_4. 3) *Σεληνικὸν ὀξὺ* H_2SeO_4. Ἑξαγωνικὰ πρίσματα μὲ σημεῖον τήξεως 57—58°. Παρασκευάζεται ἀναλόγως πρὸς τὸ θειικὸν ὀξὺ δι' ὀξειδώσεως τοῦ διοξειδίου τοῦ σεληνίου ἢ τοῦ σεληνώδους ὀξέος. Ἡ ὀξείδωσις αὕτη ἐπιτελεῖται συνήθως διὰ βρωμικοῦ καλίου καὶ νιτρικοῦ ὀξέος. Διάλυμα αὐτοῦ 95% ἐν ὕδατι ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ θειικὸν ὀξύ, ἂν καὶ εἶναι ὀλιγώτερον καυστικὸν καὶ ἀνάγεται εὐκολώτερον. Τὸ μετὰ βαρίου ἅλας τοῦ σεληνικοῦ ὀξέος εἶναι ἀδιάλυτον εἰς τὸ ὕδωρ, ὅπως τὸ θειικὸν βάριον, ἀλλὰ διαλύεται ὅμως εἰς τὸ ὑδροχλωρικὸν ὀξύ. 4) *Ὑδροσελήνιον* H_2Se. Ἄχρουν ἀέριον ὀσμῆς σεσηπυιῶν ραφανίδων. Παρασκευάζεται δι' ἐπιδράσεως ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐπὶ σεληνιούχου σιδήρου, ὅστις παράγεται κατὰ τὴν διοχέτευσιν ἀτμῶν σεληνίου καὶ ὑδρογόνου ὑπεράνω πεπυρακτωμένου σιδήρου. Τὸ ὑδροσελήνιον διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ εὐκολώτερον τοῦ ἀντιστοίχου ὑδροθείου καὶ κέκτηται ὀξίνην ἀντίδρασιν. Ἐρεθίζει ἰσχυρῶς καὶ ἐμμόνως τοὺς βλεννογόνους ὑμένας τῆς ρινὸς καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. 5) *Σεληνοξυχλωρίδιον* $SeOCl_2$. Ἕνωσις ἀνάλογος πρὸς τὸ θειονυλοχλωρίδιον $SOCl_2$. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ χλωρίδιον τοῦ σεληνώδους ὀξέος $SeO(OH)_2$ καὶ ἀποτελεῖ ἀσθενῶς ὑποκίτρινον ὑγρόν. βράζον εἰς 177°,2.

6) Ὀργανικαί. Τὸ σελήνιον σχηματίζει πολλὰς ὀργανικὰς ἑνώσεις, ἀναλόγους πρὸς τὰς τοῦ θείου. Τοιουτοτρόπως ἔχομεν τὸ *διμεθυλοσεληνίδιον* $(CH_3)_2Se$, ὑγρὸν βράζον εἰς 58°, τὸ *διαιθυλοσεληνίδιον* $(C_2H_5)_2Se$, βράζον εἰς 108°, τὴν *αἰθυλοσεληνομερκαπτάνην* C_2H_5SeH, ὑγρὸν δυσαρέστου ὀσμῆς κλπ. Ἐπίσης ἔχομεν γνωστὰ *διαλκυλοδισεληνίδια* $C_vH_{2v+1}Se.SeC_vH_{2v+1}$ τὰ ὁποῖα ὀξειδοῦνται πρὸς *σεληνινικὰ ὀξέα* $C_vH_{2v+1}SeO_2H$, σώματα ἀνάλογα πρὸς τὰ σουλφινικὰ ὀξέα. Ἐπίσης εἶναι γνωσταὶ *ἑνώσεις τοῦ σεληνωνίου* ὡς $(C_2H_5)_3SeJ$, ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἑνώσεις τοῦ σουλφωνίου. **σ. γ.**

— σελήνιον ἔνθειον *['Ορυκτολ.]*· βλ. λ. *βολκανίτης*.

σεληνὶς (ἡ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὸ *ἐπισφύριον*, ἤτοι ἴδιόν τι καὶ διακριτικὸν ἡμισεληνοειδὲς ἀργυροῦν ἢ ἐλεφάντινον κόσμημα (λατ. *lunula* ἢ *luna patricia*). Τοῦτο προσήπτετο κατὰ τὴν θέσιν τῶν σφυρῶν ἐπὶ τῶν δερματίνων πεδίλων, ἅτινα ἔφερον ἐν ἀρχῇ μὲν οἱ τῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἰταλίᾳ πόλεως Ἄλβας, εἶτα δὲ καὶ οἱ τῆς Ρώμης βασιλεῖς καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας πάντες οἱ συγκλητικοί, οἵτινες ἦσαν πατρίκιοι· βραδύτερον δὲ καὶ οἱ ἐκ τῶν συγκλητικῶν πατρίκιοι πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, τῶν συγγεγραμμένων συγκλητικῶν. Τὸ σχῆμα τῆς σεληνίδος, ὡς διακριτικοῦ συμβόλου, ἡρμηνεύετο ἄλλως ὡς προελθὸν ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ C, πρώτου γράμματος τῆς λατινικῆς λέξεως Centum (=ἑκατόν), τοῦ ἀριθμοῦ δηλαδὴ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς συστάσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους συγκλητικῶν. Ἡ σεληνὶς δ' ὅμως ἀναφέρεται καὶ πολὺ βραδύτερον ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς ὑποδύσεως τῶν πατρικίων καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς αὐτοκρατορικοῖς χρόνοις ἐν Ρώμῃ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν θριαμβευτικῶν πεδίλων κατὰ τοὺς ἐν Ρώμῃ θριάμβους. Ἐξ ἄλλου, ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν καθόλου καὶ τὴν σημασίαν τῆς σεληνίδος, ταύτην ἀνευρίσκομεν τὸ μὲν ἐπὶ τῶν ὑποδημάτων τῶν μικρῶν παιδίων τῶν εὐγενῶν τῆς Ρώμης, δι' ὧν ταῦτα ἐποιοῦντο τὰ πρῶτα αὐτῶν βήματα, τὸ δὲ εἰς περιδέραια καὶ περίαπτα ἢ καθόλου φυλακτήρια. **ε. Δ. κ.**

Σεληνὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου ἀκτῆς τῆς Αἰγύπτου μεταξὺ Νήσων καὶ Ἀζὺ (ἢ Ζυγρίς). Εἶναι τὸ *Δρέπανον* τοῦ Στράβωνος καὶ ὁ *Σεληνοῦς* τοῦ Πτολεμαίου. **σ. ε. λ.**

σεληνίτης (ὁ), ἢ ***βολκανίτης*** (Selenschwetel) *['Ορυκτολ.]*. **Σπάνιον ὀρυκτὸν θειοῦχον σελήνιον S Se. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ σεληνίου, ἔχει** χρῶμα πορτοκαλιόχρουν **καὶ ἀπαντᾷ εἰς γεώδεις** ἢ ἰνώδεις **ἐπιφλοιώσεις μαζὶ μὲ χλωραμμώνιον** καὶ στυπτηρίαν εἰς τὴν νῆσον Vulcano, καθὼς καὶ παρὰ τὸ Kilanea τῶν νήσων Hawaii. **γ. β.**

σεληνῖτις (ἡ) (Lunaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ***σταυρανθῶν***, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Γνωστότερον εἶδος τοῦ γένους εἶναι ἡ *σεληνῖτις ἡ ἐτησία* (Lunaria annua), ἧς τὰ σπέρματα εἶναι φαρμακευτικά. **Δ. Ν. Π.**

σεληνογραφία (ἡ). Κλάδος τῆς ἀστρονομίας, ἀσχολούμενος περὶ τὴν σπουδὴν τῆς Σελήνης. **σ. π.**

σεληνογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σεληνογραφίαν: «σεληνογραφικὸς χάρτης» ὁ περιγραφικὸς τῆς σελήνης.

— σεληνογραφικαὶ ***συντεταγμέναι*** *['Αστρον.]*. Σύστημα σφαιρικῶν συντεταγμένων, ἔχον ὡς βασικὸν ἐπίπεδον τὸν ἰσημερινὸν τῆς Σελήνης καὶ πρῶτον κάθετον κύκλον τὸν κεντρικὸν μεσημβρινὸν αὐτῆς, ὅστις ἐκ τῆς Γῆς φαίνεται προβαλλόμενος ἐπὶ τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου κατὰ μίαν τῶν διαμέτρων αὐτοῦ, παράλληλον τῷ ἄξονι περιστροφῆς τῆς Σελήνης. Αἱ συντεταγμέναι αὗται εἶναι δύο, ἤτοι τὸ *σεληνογραφικὸν πλάτος* καὶ τὸ *σεληνογραφικὸν μῆκος*. Καὶ τὰ μὲν πλάτη μετροῦνται ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους τῆς Σελήνης, λογιζόμενα θετικὰ ἐν τῷ βορείῳ καὶ ἀρνητικὰ ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ αὐτῆς, τὰ δὲ μήκη ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ μεσημβρινοῦ, λαμβανόμενα ὡς θετικὰ πρὸς Δ. καὶ ὡς ἀρνητικὰ πρὸς Α. Ἀμφότεραι αἱ συντεταγμέναι αὗται μετροῦνται εἰς μοίρας ἀπὸ 0° μέχρι ± 90°, γίνεται δὲ χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ σεληνοτοπογραφίᾳ. **σ. π.**

σεληνογράφος (ὁ). Ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν σεληνογραφίαν. **σ. π.**

σεληνόδερος (ὁ) (Selenoderus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πτηνῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀναρριχητικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ραμφηστιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους πτηνά, ἀπαντῶντα εἰς τὴν μεσημβρινὴν καὶ κεντρικὴν Ἀμερικήν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σεληνόδερος ὁ δικτυορραμφὴς* (Selenoderus retirhamphus), οὗτινος τὸ πτέρωμα εἶναι κυανόπυρρον μετὰ ποικίλων μεταλλικῶν ἀποχρώσεων, τὸ δὲ κωνικὸν καὶ κυρτὸν ράμφος του ποικίλλεται κατὰ τὸ ἄκρον ὑπὸ μελανολεύκων γραμμώσεων, αἵτινες προσδίδουσιν εἰς αὐτὸ μορφὴν δικτύου. Ἐξημεροῦται εὐκόλως. **Δ. Ν. Π.**

σεληνόδοντα (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία θηλαστικῶν ἀρτιοδακτύλων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυρηκαστικῶν*, διακρινομένων κυρίως ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν γομφίων αὐτῶν ὀδόντων, οἵτινες ἔχουσι σεληνοειδῆ μορφήν, ἐξ οὗ ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν. **Δ. Ν. Π.**

σεληνοδοντία (ἡ) *['Οδοντ.]*. Παλαιὸς ὅρος, μὴ ὢν ἐν χρήσει νῦν, δι' οὗ ἐσημαίνετο ἡ κατὰ τρόπον τοξοειδῆ ἢ σεληνοειδῆ ἐμφάνισις τοῦ σχήματος τῶν ὀδόντων, ἰδίως τῶν προσθίων ἄνω τομέων. **Ν. Γ. Π.**

σεληνοδρόμιον (τό). Ὁ πίναξ τῶν κύκλων τῆς Σελήνης (βλ. λ. *Μέτων*). Ἐν τῇ ἀστρολογίᾳ καλεῖται οὕτω τὸ βιβλίον, ὅπερ πραγματεύεται περὶ τῆς πορείας τῆς Σελήνης καὶ τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ δρόμου αὐτῆς παρέχει ἐνδόσιμα πρὸς εἰκασίαν τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσι. **σ. π.**

σεληνοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς τὴν σελήνην.

σεληνοηλιακὴ ***μετάπτωσις***· βλ. *μετάπτωσις*.

σεληνόθριψ (Selenothrips) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων θυσανοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *θριπιδῶν*. Ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ Νοτίῳ Ἀμερικῇ, τῇ Ἀφρικῇ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου προσβάλλουσι καὶ ἀποφυλλώνουσι τὰ φυτὰ τοῦ κακάο, τῆς ἀμυγδαλῆς, τοῦ καφὲ κλπ. μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. **Ε. Τ. Ε.**

σεληνοκεντρικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ κέντρον τῆς Σελήνης. **σ. π.**

—σεληνοκεντρικαὶ ***συντεταγμέναι*** *['Αστρον.]*. Σύστημα συντεταγμένων, ἐν τῷ ὁποίῳ ὡς ἀρχὴ λαμβάνεται τὸ κέντρον τῆς Σελήνης. **σ. π.**

σεληνοσκόπιον (τό). Τηλεσκόπιον ἐφωδιασμένον διὰ καταλλήλου μηχανισμοῦ πρὸς παρακολούθησιν τῆς φαινομένης κινήσεως τῆς Σελήνης ἐπὶ τοῦ οὐρανίου θόλου. **σ. π.**

σεληνοστάτης (ὁ). Ὄργανον χρησιμεῦον πρὸς βαθμιαίαν κίνησιν τοῦ τηλεσκοπίου κατὰ τρόπον, ὥστε τοῦτο νὰ παρακολουθῇ τὴν κίνησιν τῆς Σελήνης (βλ. *ἀστροστάτης*). **σ. π.**

Digitized by Google

σεληνοτοπογραφία (ἡ). Κλάδος τῆς ἀστρονομίας, ὁ ὁποῖος σκοπὸν ἔχει τὴν σπουδήν, τὴν περιγραφὴν καὶ τὴν ἀπεικόνισιν τῶν τοπογραφικῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης πρὸς διαπίστωσιν ἐνδεχομένων μεταβολῶν εἰς ὡρισμένα σημεῖα αὐτῆς καὶ πρὸς ἐξήγησιν τῶν αἰτίων, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλεται ἡ ἐδαφικὴ διαμόρφωσις τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου. Πρῶτος ὁ Ἕλλην φιλόσοφος Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος κατὰ τὸν Ε' π.Χ. αἰῶνα ἐδίδαξεν ὅτι ἡ Σελήνη, οὖσα οὐράνιον σῶμα ὅμοιον πρὸς τὴν Γῆν, παρουσιάζει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ὄρη καὶ πεδιάδας. Ὁ Ἀριστοτέλης παρεδέχετο ὅτι τὰ φωτεινὰ καὶ τὰ σκοτεινὰ τμήματα τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου ἀποτελοῦσι κατοπτρισμὸν τῶν ξηρῶν καὶ τῶν θαλασσῶν τῆς Γῆς. Παρῆλθον ἔκτοτε πολλοὶ αἰῶνες, μέχρις ὅτου ἡ ἀνακάλυψις τοῦ τηλεσκοπίου οὐ μόνον ἀπέδειξεν ὅτι ἡ πραγματικὴ ὄψις τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας εἶναι ὄντως πλήρης ἀνωμαλιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψε τὴν μετ' ἐπαρκοῦς ἀκριβείας μέτρησιν τοῦ βάθους τῶν κρατήρων καὶ τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων τῆς Σελήνης, τῇ βοηθείᾳ τοῦ μήκους τῶν ριπτομένων ὑπ' αὐτῶν σκιῶν ἢ διὰ τῆς ἀποστάσεως τῆς ὁριζούσης ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν, καθ' ἣν στιγμὴν αὗται δέχονται τὰς πρώτας ἡλιακὰς ἀκτῖνας. Ὁ πρῶτος τοπογραφικὸς χάρτης τῆς Σελήνης ὀφείλεται εἰς τὸν Γαλιλαῖον, ὅστις τῷ 1610 ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Sydereus Nuncius παρέχει εἰκόνα τῶν κυριωτέρων λεπτομερειῶν τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρήσεων, ἃς ὁ ἴδιος ἐξετέλεσε τῇ βοηθείᾳ τηλεσκοπίου. Τὸ ἔργον τοῦ Γαλιλαίου ὑπερέβαλον εἰς ἀκρίβειαν οἱ σύγχρονοί του Sarpi καὶ Lagalla καὶ περὶ τὸ 1628 ὁ Langren, ὅστις ἐδημοσίευσε χάρτην τῆς Σελήνης διαμέτρου 0μ,35, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔδωκεν εἰς τὰ σπουδαιότατα σημεῖα διάφορα ὀνόματα εἰλημμένα ἐκ τῆς Βίβλου. Τῷ 1646 ὁ Francesco Fontana ἐν τῷ ἔργῳ του «Novae coelestium terrestriumqne rerum observationes» ἐδημοσίευσε πληρέστερον χάρτην τῆς Σελήνης ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίων αὐτοῦ παρατηρήσεων καὶ σχεδίων, γενομένων ἀπὸ τοῦ 1630—1646. Ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν σεληνοτοπογραφίαν ἀποτελοῦν τὰ ἔργα τοῦ Claude Mellan (1635), τοῦ Eustachio Divini (1649) καὶ κυρίως τοῦ Χεβέλιους · Hevelius). Οὗτος τῷ 1647 ἐξέδωκε σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Selenographia», ὅπερ ἀφῆκεν ὄντως ἐποχὴν τόσον διὰ τὰς χαλκογραφίας τῶν διαφόρων φάσεων τῆς Σελήνης καὶ διὰ τὸν τοπογραφικὸν χάρτην τῆς πανσελήνου, ὅσον καὶ διὰ τὴν λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῶν παρατηρήσεων τοῦ συγγραφέως καὶ τῶν μεθόδων, ἃς οὗτος ἠκολούθησεν ἐν τῷ ἔργῳ του. Εἰς τὴν ὀνοματολογίαν τῶν τοπογραφικῶν λεπτομερειῶν τῆς Σελήνης ὁ Χεβέλιους ἐσκέφθη κατ' ἀρχὰς νὰ μεταχειρισθῇ τὰ ὀνόματα τῶν διασήμων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Φοβηθεὶς ὅμως ὅτι τοῦτο θὰ ἀπετέλει πηγὴν ζηλοτυπιῶν, προὐτίμησε νὰ δώσῃ γεωγραφικὰ ὀνόματα εἰς τὰ ὄρη, εἰς τοὺς κρατῆρας καὶ εἰς τὰς σκιερὰς περιοχάς, τὰς ὁποίας ἤδη ὁ Γαλιλαῖος εἶχεν ὀνομάσει «θαλάσσας» (Maria). Τὴν ὀνοματολογίαν ταύτην συνεπλήρωσε κατόπιν ὁ Riccioli, ὀνομάσας διαφόρους κρατῆρας καὶ ἄλλα σημεῖα διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ ἀστρονόμων καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς Λατίνων, Ἀράβων καὶ ἄλλων σοφῶν τῆς Δύσεως. Μὲ τοιαύτην ὀνοματολογίαν ἐδημοσίευσεν ὁ Riccioli τῷ 1651 ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Almagestum novum» πλουσιώτερον εἰς λεπτομερείας τοπογραφικὸν χάρτην τῆς Σελήνης, σχεδιασθέντα ὑπὸ τοῦ φίλου του Grimaldi. Ἡ ὀνοματολογία τοῦ Riccioli διετηρήθη μέχρι σήμερον, συμπληρωθεῖσα κατὰ καιροὺς διὰ τῆς ὀνομασίας τῶν μικροτέρων κρατήρων ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν μεταγενεστέρων ἀστρονόμων.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ Κασσινὶ καὶ ὁ Λαχὶρ ἐσχεδίασαν χάρτας τῆς Σελήνης εἰς μεγάλην κλίμακα, ἀλλ' οἱ χάρται οὗτοι ἀπωλέσθησαν ὅπως καὶ τὰ 350 περίπου σχέδια τῶν διαφόρων φάσεων τῆς Σελήνης, τὰ ὁποῖα εἶχε σχεδιάσει ἡ Κλάρα Ἄϊμμαρτ, θυγάτηρ τοῦ Γεωργίου Χριστοφόρου Ἄϊμμαρτ, διασήμου χαράκτου καὶ ἱδρυτοῦ ἀστεροσκοπείου ἐν Νυρεμβέργῃ καὶ μετὰ ταῦτα σύζυγος τοῦ ἀστρονόμου Ἰωάννου Ἑρρίκου Μύλλερ. Σπουδαιοτάτην συμβολὴν εἰς τὴν σεληνοτοπογραφίαν ἀποτελεῖ τὸ ἔργον τοῦ Τωβία Μάγερ, ὅστις ἐπὶ τῇ βάσει πολυαρίθμων σχεδίων, τὰ ὁποῖα ἐσχεδίασεν ἐκ παρατηρήσεων τῆς Σελήνης μεταξὺ τοῦ 1748—1750, προὐτίθετο νὰ καταρτίσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν χάρτην τῆς πανσελήνου, ἀφ' ἑτέρου δὲ σφαῖραν τῆς Σελήνης. Τὸ ἔργον τοῦ Μάγερ, ὅπερ ἔμεινεν ἡμιτελές, λόγῳ τοῦ προώρου θανάτου τοῦ διασήμου τούτου σεληνογράφου, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Lichtenberg (Tobiae Mayeri Opera inedita, 1775) καὶ ὑπὸ τοῦ Klikerfues (T. Mayers grössere Mondkarte etc., 1881). Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὁ Schröter ἐπεχείρησε τὴν τοπογράφησιν ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως τὰ σχέδιά του, παραβαλλόμενα μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν πρὸς τὰ νεώτερα, χρησιμεύσωσι πρὸς διαπίστωσιν μεταβολῶν ἐπὶ τῆς Σελήνης. Ἂν καὶ τὸ ἔργον του δὲν ἀνταπεκρίθη τελείως πρὸς τὸν σκοπόν του, ἐν τούτοις ἀποτελεῖ πολύτιμον ἀφετηρίαν διὰ τὰς σεληνοτοπογραφικὰς μελέτας. Νέαν ἐποχὴν ἐν τῇ σεληνοτοπογραφίᾳ ἐσημείωσε τὸ ἔργον τοῦ Wilhelm Beer καὶ τοῦ Heinrich Mädler, οἵτινες ἐξέδωκαν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1834 χάρτην τῆς Σελήνης («Mappa selenographica») ἐπὶ τῇ βάσει πλουσιωτάτου ὑλικοῦ ἐξ 600 παρατηρήσεων. Ὁ χάρτης οὗτος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ Σελήνη εἰκονίζεται ὑπὸ μεγέθυνσιν 300 φορῶν, ὑπερέχει πάντων τῶν προγενεστέρων οὐ μόνον διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λεπτομερειῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ, καὶ συνοδεύεται ὑπὸ τεύχους («Der Mond nach seinen Kosmischen und individuellen Verhältnissen, Berlin 1837»), ἐν τῷ ὁποίῳ παρέχονται διάφοροι ἐξηγήσεις καὶ περιγραφαὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ χάρτου. Ἐκ τῶν μεταγενεστέρως ἀσχοληθέντων εἰς τὴν σεληνοτοπογραφίαν ἄξιοι ἰδίας μνείας εἶναι ὁ Lohrman, ὁ Nasmyth καὶ ὁ Julius Frederik Schmidt. Ὁ τελευταῖος, ἀρξάμενος τῶν συστηματικῶν παρατηρήσεων τῆς Σελήνης ἐκ Γερμανίας περὶ τὸ 1840, ἐξηκολούθησεν αὐτὰς ἐν Ἀθήναις, ὡς διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου, καὶ κατόπιν ἐργασίας 34 ὅλων ἐτῶν ἐδημοσίευσε δαπάναις τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τὸν περίφημον χάρτην του, τὸν ὁποῖον συνοδεύει τόμος ὑπὸ τὸν τίτλον «Charte der Gebirge des Mondes nach eigenen Beobachtungen in den Jahren 1840—1874 entworfen» (Berlin 1878). Ἀξιόλογα εἶναι ἐπίσης τὰ ἔργα τῶν H. W. Thiersch (Μόναχον 1817), James Carpenter (Greenwich 1840), R. Proctor (Λονδῖνον 1873), E. Neison (1876) καὶ Weinek (Πράγα 1890).

Πλὴν τῆς χαρτογραφήσεως, ἐπεχείρησαν διάφοροι τὴν ἐν ἀναγλύφῳ ἀναπαράστασιν τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας. Οὕτως ὁ W. Böttcher τῷ 1777 κατεσκεύασεν ἐν Ἀννοβέρῳ ἐπιτυχέστατον ἀνάγλυφον τῆς Σελήνης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χάρτου τοῦ Mädler. Ὁμοίως ὁ Dickert ἐν Βόννῃ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Schmidt κατεσκεύασε σφαῖραν διαμέτρου ἑνὸς ποδός, ἐφ' ἧς παρέστησεν ἐν ἀναγλύφῳ τὰς ἀνωμαλίας τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας. Ἡ σφαῖρα αὕτη, οὖσα στρεπτὴ περὶ ἄξονα, ἐδείκνυε τὰς διαφορὰς τῆς ὄψεως τῶν ἀνωμαλιῶν ὑπὸ διάφορον γωνίαν φωτισμοῦ. Τέλος ὁ S. Mognetti καὶ ἄλλοι κατεσκεύασαν γύψινα ἐκμαγεῖα διαφόρων κρατήρων, ὡς τοῦ Κοπερνίκου κτλ.

Μεγίστην συμβολὴν εἰς τὴν πρόοδον τῶν σεληνοτοπογραφικῶν ἐρευνῶν παρέχει ἤδη ἡ φωτογραφία. Πρῶτος ὁ Daguerre τῷ 1839 ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἄνευ τελείως ἱκανοποιητικῶν ἀποτελεσμάτων, νὰ λάβῃ φωτογραφίας τῆς Σελήνης. Μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν ἐσημείωσε τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ J. Draper ἐν Ν. Ὑόρκῃ. Τῷ 1850 ὁ Bond κατώρθωσε νὰ λάβῃ λίαν ἐπιτυχῆ δαγερροτυπίαν τῆς Σελήνης καὶ τῷ 1857 ἐπιτυχεστάτην φωτογραφίαν αὐτῆς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ L. Rutherford ἐν Ν. Ὑόρκῃ ἐπέτυχε στερεοσκοπικὰς εἰκόνας τῆς Σελήνης, ἔκτοτε δὲ ἡ φωτογραφικὴ μελέτη τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου προὐχώρησεν ἅλματωδῶς χάρις εἰς τὰς προσπαθείας τῶν Delarue, Secchi, Jansen κτλ. Αἱ καλύτεραι φωτογραφίαι τῆς Σελήνης ἐπιτυγχάνονται διὰ τηλεσκοπίων μεγάλης διαμέτρου καὶ μεγάλης ἑστιακῆς ἀποστάσεως. Ταῦτα παρέχουσιν ἑστιακὸν εἴδωλον μεγάλων διαστάσεων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι ἐπ' αὐτοῦ εὐδιάκριτοι πολλαὶ λεπτομέρειαι, αἱ ὁποῖαι χάνονται κατὰ τὰς μεγεθύνσεις τῶν μικρῶν πρωτοτύπων. Μεταξὺ τῶν φωτογραφιῶν, αἵτινες ἐλήφθησαν διὰ μεγάλων τηλεσκοπίων, ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ τοῦ ἀστεροσκοπείου τῶν Παρισίων («Atlas photographique de la Lune par Loewy et Puiseux»), τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Harvard («Annals vol. LI»), τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Lick κ. ἄ. Ἡ ἀκρίβεια μεθ' ἧς εἶναι δυνατὸν νὰ προσδιορισθῶσιν αἱ θέσεις διαφόρων σημείων τῆς Σελήνης διὰ μετρήσεων τοιούτων φωτογραφικῶν πλακῶν, εἶναι τοιαύτη, ὥστε δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τοπογραφικῶς ἡ Σελήνη ἔχει μελετηθῆ λεπτομερέστερον καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Γῆς, τῆς ὁποίας πολλαὶ χῶραι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς εἶναι εἰσέτι ἄγνωστοι καὶ ἀνεξερεύνητοι. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

σεληνοτοπογράφος (ὁ). Ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Σελήνης (βλ. *σεληνοτοπογραφία*). Σ. Π.

σεληνοτροπισμὸς (ὁ) *[Βιολ.]*· βλ. *τροπισμὸς* καὶ *φωτοτροπισμός*.

σεληνόφως (τό). Τὸ φῶς μὲ τὸ ὁποῖον ἡ Σελήνη φωτίζει τὸν ὁρίζοντα. Τὸ φῶς τοῦτο, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς φασματοσκοπικῆς ἀναλύσεως, εἶναι φῶς ἡλιακόν, τὸ ὁποῖον, προσπίπτον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης, ἀνακλᾶται ὑπ' αὐτῆς πρὸς τὴν Γῆν. Κατὰ τοὺς μέχρι τοῦδε προσδιορισμοὺς ὁ λόγος τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς πρὸς τὸ φῶς τῆς πανσελήνου ἀνέρχεται εἰς 465.000, τοῦ πιθανοῦ σφάλματος μὴ ὑπερβαίνοντος τὰ 10 %. Συνεπῶς, ἐὰν τὸ ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ ἐκάλυπτετο διὰ πανσελήνων, τὸ φῶς τὸ ὁποῖον θὰ ἐδεχόμεθα θὰ ἦτο ἴσον πρὸς τὸ ἓν πέμπτον περίπου τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας. Μετρούμενον τὸ φῶς τῆς πανσελήνου διὰ τεχνητῆς μονάδος, ἰσοῦται πρὸς τὸ τέταρτον περίπου ἑνὸς κηρίου εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς μέτρου. Φωτογραφικῶς ἡ ἔντασις τοῦ σεληνόφωτος ἀνέρχεται εἰς τὸ 1 : 650.000 τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης κλίνει πρὸς τὸ κίτρινον. Ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως τῆς Σελήνης ἀπὸ τῆς Γῆς τὸ φῶς τῆς πανσελήνου κυμαίνεται κατὰ 30 % περίπου.

Τὸ φῶς τὸ ὁποῖον στέλλει πρὸς τὴν Γῆν ἡ Σελήνη ὀλίγον μετὰ τὸ πρῶτον τέταρτον εἶναι κατὰ 20 % περίπου ἐντονώτερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δεχόμεθα κατὰ τὴν ἀντίστοιχον φάσιν αὐτῆς πρὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡλίου φωτιζομένη περιοχὴ τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας περιλαμβάνει ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὀλιγωτέρας ἐκ τῶν ἐχουσῶν μικρὰν ἀνακλαστικὴν δύναμιν ἐκτάσεων. Μετὰ τὴν πανσέληνον ἡ ἔντασις τοῦ σεληνόφωτος βαίνει ταχέως ἐλαττουμένη, ἡ δὲ ἐλάττωσις αὕτη ἀκολουθεῖ κατὰ μέσον ὅρον τὸν ἑξῆς νόμον:

Ἀποχὴ	180°	160°	140°	120°	100°	80°	60°	40°	20°
Φῶς	100	65	41	26	15	7,5	3,2	1,0	0,1

Προσέτι κατὰ τὰ τέταρτα, ἂν καὶ φωτίζεται τὸ ἥμισυ τοῦ δίσκου, ἐν τούτοις ἡ ἔντασις τοῦ σεληνόφωτος ἀνέρχεται μόλις εἰς τὸ ἔνατον τοῦ φωτὸς τῆς πανσελήνου. Τοῦτο ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὴν μεγάλην πλαγιότητα τῶν ἀκτίνων, τὰς ὁποίας ρίπτει ὁ Ἥλιος εἰς τὰς ἐγγὺς τῆς ὁριζούσης περιοχάς, κυρίως ὅμως δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὰς ἀνωμαλίας τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας, τῶν ὁποίων αἱ σκιαὶ συμβάλλουσιν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀνακλωμένου φωτός. Ἡ μέση ἀνακλαστικὴ δύναμις ἢ λευκάγεια τῆς Σελήνης, ἤτοι ὁ λόγος τοῦ φωτός, ὅπερ αὕτη ἀνακλᾷ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον δέχεται ἐκ τοῦ Ἡλίου, ἀνέρχεται εἰς 0,073. Συνεπῶς τὰ ὑπόλοιπα 0,927 ἀπορροφοῦνται ὑπὸ τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας. Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξομαλυνθῶσιν αἱ ἀνωμαλίαι τοῦ ἐδάφους τῆς Σελήνης, ἡ ἀνακλαστικὴ δύναμις αὐτῆς θὰ ἦτο κατά τι μείζων, πιθανῶς ἴση πρὸς 0,10, ἤτοι ὅση περίπου ἡ λευκαύγεια τῶν βαθυχρώμων βράχων. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης ἀποτελεῖται ἐκ βράχων βαθέος φαιοῦ μᾶλλον παρὰ τεφροῦ χρώματος. Λεπτομερεῖς ἐν τούτοις ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης παρουσιάζει μεγάλας ποικιλίας λευκαυγείας κατὰ τὰς διαφόρους περιοχὰς αὐτῆς. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

σεληνοφώτιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φωτιζόμενος ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης.

σεληνόφωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ *σεληνοφώτιστος* (βλ. λ.).

Σέλι, *Ἄνω*— καὶ *Κάτω*— *[Γεωγρ.]*. Χωρία τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *Βέρμιον*, Ἄνω— καὶ Κάτω—).

Σελὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πρασῶν τῆς ἐπαρχίας Ρεθύμνης τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 195. Ν. ΚΑΣ

Σελιὰκ (Sheliak) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς β *Λύρας*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος κατολέγεται μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων βραχείας περιόδου μεταβλητῶν, τοῦ μεγέθους του κυμαινομένου μεταξὺ 3,4 καὶ 4,1 ἐντὸς 12 ἡμ. 21 ὡρ. 47 λ. Ἐντὸς τῆς αὐτῆς περιόδου τὸ φάσμα του μεταβάλλεται ἐπίσης ἀπὸ B_8p. εἰς B_2p. Σ. Π.

Σελιάνα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σελλιάνα*.

Σέλιανη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 282. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται ὁ συνοικισμὸς *Καβαλόβρυσο* καὶ ἡ μονὴ *Παναγίας Θεοτόκου*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

—2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Καβάλλας, νῦν καλούμενον *Μεσόρρεμα* (βλ. λ.).

—3) Χωρίον τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, νῦν καλούμενον *Μάρμαρα* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

Σελιανίτικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 547. Κεῖται εἰς τὸ 197 χιλ. τοῦ ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Πάτρας σιδηροδρόμου καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ συνεταιρισμὸν πωλήσεως σταφιδοκάρπου. Εἰς τὴν θέσιν Βρωμολάγκαδο τῆς κοινότητος ὑπάρχουσι δύο σιδηροθειοῦχοι πηγαὶ ἀνήκουσαι εἰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ θερμοκρασία ἀμφοτέρων τῶν πηγῶν εἶναι 16°—18° C. Τὸ ὕδωρ εἶναι πόσιμον, μὲ ἐλαφρὰν ὀσμὴν ὑδροθείου. Τὸ πρὸς χρῆσιν λουτρῶν ὕδωρ θερμαίνεται, ἐκ τούτου δὲ προέρχεται ἀπώλεια θεραπευτικῆς ἐνεργείας. Αἱ πηγαὶ αὗται ἐνδείκνυνται κατὰ τῶν μυαλγιῶν, καὶ νευροαρθριτισμῶν, ὡς καὶ ἐπὶ λεμφατικῶν καταστάσεων.

Digitized by Google

σελιγεριίδαι (οἱ) (Seligeriidae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυκήτων*. Γνωστότερον γένος εἶναι ὁ *βραχυόδους* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

Σέλιγκερ *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἰχθυοβριθὴς τῆς Ρωσίας μεταξὺ Μόσχας καὶ Πετρουπόλεως, μία τῶν κυριωτέρων πηγῶν τοῦ Βόλγα. Ἔχει ἐμβαδὸν 296 τ. χλμ., βάθος 24 μ., ἐκχύνεται δὲ εἰς τὸν πλωτὸν Σελισάροφκα, παραπόταμον τοῦ Βόλγα. Ἐκ τῶν νησίδων αὐτῆς ἀξιομνημόνευτος ἡ *Στολμπένσκυϊ* μετὰ τῆς ἐν αὐτῇ μονῆς *Νίλοβα Πούτσιν!*, ἄλλοτε περιφανοῦς τόπου προσκυνήματος. Π. Ν. Π.

Σέλιγκμαν (Seligman), ***Ἐντουὶν-Ρόμπερτ Ἄντερσον***. Βορειοαμερικανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1861. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολομβίας, τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῷ δικαίῳ. Κατόπιν ἐφοίτησεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Βερολίνου, τῆς Ἀϊδελβέργης, τῶν Παρισίων κλπ. καὶ τῷ 1888 ἐξελέγη ἔκτακτος, εἶτα δὲ τακτικὸς (1891) καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολομβίας. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς «American Economic Association» καὶ τεχνικὸς σύμβουλος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι: «The continuity of economic thought» (1866), «Railway tariffs» (1887), «Two chapters on the mediaeval guilds of England» (1887), «The shifting and incidence of taxation» (1892), «Essays in taxation» (1895, θ' ἔκδ. 1921), «The economic interpretation of history» (1902), «Principles of economics» (1905, θ' ἔκδ. 1921), «The incometax» (β' ἔκδ. 1914), «Currency inflation and public debt» (1921). Ὁ Σέλιγκμαν ἐκδίδει καὶ τὰ περιοδικά: «Political Science», «Studies in history, economics and public law». Εἰς τὸ ἔργον του «The economic interpretation of history» παραδέχεται ὡς ὀρθὴν τὴν ὑλιστικὴν ἐξήγησιν τῆς ἱστορίας, χωρὶς νὰ συμμερίζεται τὰ ἀθεϊστικὰ καὶ σοσιαλιστικὰ πορίσματα, τὰ ὁποῖα ἐδέχθη μέχρι τοῦδε ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν ὀπαδῶν της. Κατ' αὐτὸν ὁ ἱστορικὸς ὑλισμὸς (ἡ οἰκονομικὴ ἐξήγησις τῆς ἱστορίας), ὡς ἐπιστημονικὴ μέθοδος, ζημιοῦται πολύ, διότι εἶναι στενὰ συνδεδεμένος μὲ τὸν σοσιαλισμὸν καὶ τὰς «παραλόγους ὑπερβολάς» του, ἐν αἷς συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἀρνητική του στάσις ἀπέναντι τῆς θρησκείας γενικῶς. Θ. Π.

σελιγμαννίτης (ὁ) (Seligmannit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαρσενικῶδες ἅλας τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ χαλκοῦ, $PbCuAsS_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἔχει σκληρότητα 3 καὶ χρῶμα κυανότεφρον, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς τοῦ δολομίτου τοῦ Binnental. Γ. Β.

σελιδοθέτης (ὁ). Σύνεργον χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ τυπογραφίᾳ εἴτε πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν συντεθειμένων στοιχείων (ἄδειασμα τῶν ἀράδων), εἴτε πρὸς σύνδεσιν καὶ τοποθέτησιν τῶν σελίδων. Οἱ συνήθεις σελιδοθέται ἀποτελοῦνται ἐκ λεπτῆς ὀρθογωνίου πλακὸς ἐκ ψευδαργύρου (τσίγκου) ἢ σιδήρου (λαμαρίνας), κατὰ τὰ δύο ἢ τὰ τρία χείλη τῆς ὁποίας προσαρμόζεται σιδηροῦν ἔλασμα, οὕτως ὥστε προσλαμβάνουν τὸ σχῆμα Γ ἢ Π. Οἱ σελιδοθέται ἔχουν ποικίλλας διαστάσεις, ἀναλόγως τῆς χρήσεως δι' ἣν προορίζονται, καὶ χρησιμοποιοῦνται οἱ μὲν σχήματος Γ, συνήθως στενοὶ καὶ ἐπιμήκεις, διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν συντεθειμένων στοιχείων, οἱ δὲ σχήματος Π διὰ τὴν σελιδοποίησιν. Πλὴν τοῦ τύπου τούτου τῶν σελιδοθετῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ ξύλινοι τοιοῦτοι, ἀποτελούμενοι ἐκ ξυλίνης πλακός, ἐφ' ἧς προσαρμόζονται παραλλήλως κατὰ διαστήματα ξύλιναι πήχεις.

σελιδοποίησις, —εως (ἡ)· ἡ εἰς σελίδας κατανομὴ τῆς στοιχειοθετημένης τυπογραφικῆς ὕλης, ἄλλως *σελίδωσις*.

σελιδοποιῶ (*—έω*)· κατανέμω εἰς σελίδας τὴν στοιχειοθετημένην τυπογραφικὴν ὕλην, ἄλλως *σελιδῶ*.

σελιδῶ (*—όω*)· *σελιδοποιῶ* (βλ. λ.).

σελίδωσις, —εως (ἡ)· *σελιδοποίησις* (βλ. λ.).

Σελίμ. Ὄνομα τριῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων τῆς Τουρκίας.

—Σελὶμ Α' (1470—1520), ὁ ἐπιλεγόμενος ***Γιαβοὺζ*** (=σκληρός). Ἔνατος σουλτᾶνος τῆς δυναστείας τῶν Ὀσμανιδῶν, υἱὸς τοῦ σουλτάνου Βαγιαζὶτ τοῦ Β' καὶ ἔγγονος Μωάμεθ τοῦ Β' τοῦ Πορθητοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1470. Ἦτο ὁ ἕκτος ἐκ τῶν πολλῶν υἱῶν τοῦ πατρός του καὶ δὴ ὁ νεώτερος ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἶχον διορισθῆ εἰς τὰς ἓξ κυριωτέρας διοικήσεις τοῦ κράτους. Τῷ 1511, διατελῶν διοικητὴς Τραπεζοῦντος, ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ πατρός του, ὅστις ἤθελε νὰ διορίσῃ διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν εὐνοούμενόν του Ἀχμέτ, τριτότοκον υἱόν του, καὶ νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου ὑπὲρ αὐτοῦ. Διαβὰς εἰς Εὐρώπην ἐπὶ κεφαλῆς 25.000 ἀνδρῶν, ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅπου ἐφησύχαζεν ὁ Βαγιαζίτ, καὶ διαδώσας τὴν φήμην ὅτι θέλει νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Οὐγγαρίας, προσείλκυσε πρὸς τὸ μέρος του τοὺς γενιτσάρους, ἀδημονοῦντας ἐκ τῆς εἰρηνικῆς πολιτικῆς τοῦ σουλτάνου. Διαθέτων τοιαύτην δύναμιν ὁ Σελίμ, ἐπέβαλεν εἰς τὸν πατέρα του τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ διορίσῃ κανένα ἐκ τῶν ἄλλων υἱῶν του εἰς τὴν διοίκησιν εὐρωπαϊκῆς τινος ἐπαρχίας, ν' ἀναθέσῃ ὅμως κατ' ἐξαίρεσιν εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τῆς Σεμενδρίας καὶ τοῦ Βιδδινίου. Ἐπαναστατήσαντος ὅμως τότε ἐναντίον αὐτοῦ ἑνὸς ἄλλου ἀδελφοῦ του, τοῦ Κορκούτ, ὅστις κατέλαβε τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διοίκησιν τοῦ Σαρουχὰν (Μαγνησίας), ὁ Σελὶμ κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν. Τότε ὁ Βαγιαζίτ, παρακινούμενος καὶ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ σουλτανόπαιδος Ἀχμέτ, ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ Σελίμ. Οὗτος ἡττηθεὶς ἔφυγεν εἰς Κριμαίαν, ὅπου ὁ χάνης τῶν Τατάρων ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν βοήθειαν. Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ Σελὶμ ὁ Ἀχμὲτ ἐβάδισε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' οἱ γενίτσαροι, κηρυχθέντες κατ' αὐτοῦ, τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐπελθὼν τότε ὁ Σελίμ, ἔφθασε τὴν 19ην Ἀπριλίου 1512 ἐνώπιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἔγινε πανηγυρικῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ γενιτσὰρ-ἀγᾶ καὶ τῶν μεγιστάνων, παραδόξως δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Κορκούτ. Ὁ Βαγιαζὶτ προσέφερεν εἰς αὐτὸν 300.000 δουκᾶτα ἐφ' ἅπαξ καὶ 250.000 κατ' ἔτος, ἂν ἤθελεν ἀποχωρήσει, ἀλλ' ὁ Σελὶμ ἐξηνάγκασε τὸν πατέρα του εἰς παραίτησιν (25 Ἀπριλίου 1512) καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ σουλτανικοῦ θρόνου. Ὁ Βαγιαζὶτ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, δηλητηριασθεὶς ἴσως. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του ὁ νέος σουλτᾶνος ἐθανάτωσε δώδεκα ἀδελφοὺς καὶ ἀνεψιούς του καὶ ἐφόνευσεν ἐνώπιον τῶν ὁπλιτῶν δύο ἀξιωματικούς, κατηγορηθέντας ἐπὶ ἀπειθαρχίᾳ. Τὸν αἱμοδιψῆ χαρακτῆρά του ἐπέδειξε καὶ εἰς τὰ θρησκευτικά του αἰσθήματα. Φανατικὸς σουννίτης (ὀπαδὸς τοῦ ὡς ὀρθοδόξου ὑπὸ τῶν Τούρκων θεωρουμένου σουννιτικοῦ δόγματος), διέταξε τὴν σφαγὴν ὅλων τῶν εἰς τὸ κράτος του Περσῶν, ὡς ὀπαδῶν τοῦ σιιτικοῦ δόγματος, καὶ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐθεωροῦντο πρεσβεύοντες τὴν αἵρεσιν ταύτην, διαδεδομένην τότε ἐν Τουρκίᾳ. Τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο ἐξηρέθισε τοὺς Πέρσας καὶ τὸν σάχην τῆς Περσίας Ἰσμαὴλ τὸν Σαφαβίδην. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος συνεμάχησε κατὰ τῆς Τουρκίας μετὰ τοῦ Μαμελούκου ἡγεμόνος τῆς Αἰγύπτου Τουμανμπάϊ, ἐπὶ πλέον δὲ παρέσχε φιλοξενίαν καὶ εἰς τὸν σουλτανόπαιδα Μουράτ, ἀνεψιὸν τοῦ Σελίμ, οὗτος ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Περσίας (1514), ὅπως πατάξῃ τὴν ἀπειλητικῶς διὰ τὴν Τουρκίαν αὔξουσαν διηνεκῶς δύναμιν τῶν Σαφαβιδῶν καὶ ἀνακόψῃ τὴν εἰς Τουρκίαν προέλασιν τῶν Περσῶν καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ σιιτισμοῦ. Οὕτως ὁ πόλεμος ἔφερε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν τῇ 23 Αὐγούστου 1514 εἰς τὴν ἐν τῷ περσικῷ Ἀζερμπαϊτζὰν πεδιάδα τοῦ Τσαλδιράν. Οἱ Τοῦρκοι, διαθέτοντες καὶ ἐλαφρὸν πυροβολικόν, τελείως ἄγνωστον εἰς τοὺς Πέρσας, ἐνίκησαν, μετὰ ἐννέα δὲ ἡμέρας κατέλαβον τὴν Ταμπρίζ, πρωτεύουσαν τοῦ νέου περσικοῦ κράτους, ὅπου ὁ Σελὶμ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς τὴν 5 Σεπτεμβρίου, λαβὼν εἰς τὴν κατοχήν του τὴν ὡραίαν γυναῖκα καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ σάχου, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ βαρυτιμότατον θρόνον ἐξ αὐτοφυοῦς χρυσοῦ ἀδαμαντοποίκιλτον, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίουν μέχρις ἐσχάτων οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὰς μεγάλας σουλτανικὰς τελετὰς τῶν ἀνακτόρων, σήμερον δὲ ἐπιδεικνύουν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ παλαιοῦ παλατίου τοῦ Σεράϊ-Μπουρνού. Μετὰ δύο ἔτη ὁ Σελὶμ ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου, τῆς ὁποίας τὸν τελευταῖον Μαμελοῦκον ἡγεμόνα Τουμανμπάϊ ἐνίκησε κατὰ κράτος τῇ 21 Ἰανουαρίου 1617 ἐν Χανκὰχ παρὰ τὸ Κάϊρον, χάρις πάλιν εἰς τὸ πυροβολικόν, τοῦ ὁποίου ἐστερεῖτο ὁ μαμελουκικὸς στρατός. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα ὁ Σελὶμ εἰσῆλθε νικητὴς εἰς Κάϊρον, κατόπιν νέας νικηφόρου μάχης παρὰ τὴν Ραδανία, ὅπου ἔπεσαν 25.000 Μαμελοῦκοι. Μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Τουμανμπάϊ, αἰχμαλωτισθείς, ἐθανατώθη ἐν Καΐρῳ. Ἐξ Αἰγύπτου ὁ Σελὶμ εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ κατέλαβε τὰς ἱερὰς πόλεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, τὴν Μέκκαν καὶ Μεδίναν, τῶν ὁποίων ἀνεκηρύχθη «ὑπηρέτης» (χαδὶμ-οὐλ-χαρεμέϊν ἐσ-σεριφέϊν). Ὁ τίτλος οὗτος ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς σουλτάνους. Ὁ Σελὶμ ἔπεισεν ἢ ἠνάγκασε τὸν τελευταῖον ἐν Καΐρῳ, μὲ πολὺ σκιώδη ἐξουσίαν, ἐπιζῶντα ἀββασίδην χαλίφην Μοταβεκὶλ Ἀλὶ-οὐλλάχ, νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὰ χαλιφικὰ δικαιώματά του καὶ παραδώσῃ τὰ ἐμβλήματα τῆς χαλιφείας, ἤτοι τὸν μανδύαν, τὴν σημαίαν καὶ τὴν γενειάδα τοῦ προφήτου Μωάμεθ. Οὕτως ἡ χαλιφεία περιῆλθεν εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Ὀσμανιδῶν.

Μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδον ὁ Σελίμ, συνάψας συνθήκην εἰρήνης μετὰ τῆς Βενετίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, παρεσκευάζετο εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου, ὅτε, φεύγων τὸν κίνδυνον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνσκηψάσης πανώλους, προσεβλήθη ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης κατὰ τὴν εἰς Ἀδριανούπολιν πορείαν του παρὰ τὴν Γυρολόην (Τσορλοῦ) καὶ ἀπέθανε τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1520, εἰς ἡλικίαν 50 μόλις ἐτῶν, παρὰ τὴν θέσιν ὅπου εἶχεν ἐπιτεθῆ ἄλλοτε κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ πατρός του.

Ὁ Σελὶμ ἦτο ἡγεμὼν φιλόδοξος καὶ τολμηρός, συνάμα δὲ στρατηγικώτατος. Τὴν κατὰ τῆς Περσίας νικηφόρον ἐκστρατείαν ἀπεφάσισε καὶ ἐξετέλεσε παρὰ τὴν γνώμην τῶν ὑπουργῶν καὶ στρατηγῶν του. Παρὰ τὸν αἱμοχαρῆ καὶ σκληρὸν χαρακτῆρά του, οἱ Τοῦρκοι χρονογράφοι περιγράφουν αὐτὸν ὡς φιλοδίκαιον καὶ φιλάνθρωπον. Λέγεται ὅτι ἦτο καὶ ποιητής. Φανατικὸς εἰς τὸ ἔπακρον, ἀπεφάσισε τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Τουρκίᾳ, διατάξας νὰ μετατραποῦν εἰς τζαμία ὅλαι αἱ ἐν Τουρκίᾳ ἐκκλησίαι, νὰ καταργηθῇ τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ ἐξισλαμισθοῦν διὰ τῆς βίας ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ἄλλως νὰ σφαγοῦν. Τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου ἐπρόλαβεν ὁ πατριάρχης (Θεόληπτος ὁ Α' ἴσως καὶ οὐχί, ὡς συνήθως λέγεται, Ἱερεμίας ὁ Α'), εὑρὼν διὰ χρημάτων, κατὰ συμβουλὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου Πιρῆ Μεχμὲτ πασᾶ καὶ τοῦ σεϊχουλισλάμου Δζεμαλῆ, δύο γέροντας γενιτσάρους, μαρτυρήσαντας ὅτι εἶδον ἰδίοις ὄμμασι τὸν σουλτᾶνον Μωάμεθ τὸν Πορθητὴν δίδοντα εἰς τὸν πατριάρχην Γεννάδιον τὸν Σχολάριον τὸ κατόπιν ἔν τινι πυρκαϊᾷ (ἴσως τῆς 15 Αὐγούστου 1515) καταστραφὲν φιρμάνιον, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλιζε τὴν ὕπαρξιν τοῦ πατριαρχείου μετὰ τῶν γνωστῶν προνομίων.

—Σελὶμ Β', ὁ ἐπιλεγόμενος ***Μὲστ*** (=μέθυσος). Ἑνδέκατος Ὀσμανίδης σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας, υἱὸς Σουλεϊμὰν τοῦ Β' τοῦ Νομοθέτου καὶ τῆς Ρωσίδος τὴν καταγωγὴν Χουρρὲμ σουλτάνας, τῆς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ὀνομαζομένης Ρωξελάνης, γεννηθεὶς τῷ 1524 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἦτο γενικὸς διοικητὴς Κιουταχείας, ὅτε ὁ πατὴρ ἀπέθανε (1566) πολιορκῶν τὸ ἐν Οὐγγαρίᾳ φρούριον τοῦ Σίγκετβαρ. Τὸν θάνατον τοῦ σουλτάνου ἀπέκρυψεν ὁ βεζύρης Μεχμὲτ πασᾶς Σόκολι, ὅπως μὴ ἀποθαρρυνόμενος ὁ στρατὸς διακυβεύσῃ τὴν ἀναμενομένην ἅλωσιν τοῦ φρουρίου, ἥτις καὶ ἐπετεύχθη. Συγχρόνως εἰδοποίησε τὸν Σελίμ, ὅστις σπεύσας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνεκηρύχθη σουλτᾶνος καὶ ἔδραμε πρὸς συνάντησιν τοῦ στρατοῦ εἰς Βελιγράδιον, ὅπου μόνον μετὰ τὴν ἄφιξίν του ἐγνώσθη ὁ θάνατος τοῦ πατρός του. Ὁ Σελὶμ ἦτο ὁ πρῶτος σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας, ὅστις ἐγκατέλειψε τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους εἰς τὸν μέγαν βεζύρην καὶ εἰς τοὺς ὑπουργούς, ὅπως διέρχεται τὸν καιρόν του εἰς τὴν οἰνοποσίαν καὶ τὸν ἔκλυτον βίον. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Σελὶμ ὁ μέγας βεζύρης κατώρθωσε νὰ συνάψῃ ἐπωφελῆ συνθήκην μετὰ τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ὑπεχρεώθη νὰ πληρώνῃ εἰς τὸν σουλτᾶνον φόρον 30.000 δουκάτων ὑπὸ τύπον ἐτησίου δώρου (1568). Ἀμέσως κατόπιν ἐπεχειρήθη ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ρωσίας μὲ τὸ σχέδιον τῆς κατασκευῆς διώρυγος συνδεούσης τὸν ποταμὸν Δὸν (Ντόν, τὸν Τάναϊν τῶν ἀρχαίων) μετὰ τοῦ Βόλγα. Διὰ τῆς διώρυγος ταύτης, ἥτις θὰ συνέδεε τὸν Εὔξεινον μετὰ τῆς Κασπίας, οἱ Τοῦρκοι ἤλπιζον ὅτι θὰ ἐξησφάλιζον τὰς στρατιωτικὰς μεταφορὰς καὶ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ στρατοῦ ἐν περιπτώσει πολέμου μετὰ τῆς Περσίας. Ἀλλ' ὁ πρῶτος οὗτος Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος, καθ' ὃν οἱ ἐπιτιθέμενοι χάριν κατακτητικῶν σκοπῶν ἦσαν οἱ Τοῦρκοι, ὑπῆρξεν ἀτυχέστατος διὰ τούτους. Τὸ ἔαρ τοῦ 1569 μεγάλη στρατιὰ γενιτσάρων συνοδευομένη ὑπὸ πλήθους ἐργατῶν ἐξεπέμφθη εἰς Ρωσίαν καὶ ἐπολιόρκησε τὸ ἐπὶ τοῦ Βόλγα Ἀστραχάν, ἐνῷ συγχρόνως ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι τῆς διώρυγος παρὰ τὸ Τσαρίτσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὅπλων. Τὸ ἔργον εἶχε συμπληρωθῆ κατὰ τὸ ἓν τρίτον, ὅταν ἦλθεν ἡ εἴδησις ὅτι ὁ τσάρος Ἰβὰν ὁ Τρομερὸς ἐπελαύνει ἐκ Νίζνι-Νόβγοροδ μετὰ στρατοῦ ἰσχυροῦ πρὸς παρακώλυσιν τῶν ἐργασιῶν. Οἱ Ρῶσοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν συμπραττόντων μετὰ τῶν Τούρκων Τατάρων τῆς Κριμαίας, ἐφόνευσαν μέγα μέρος τούτων καὶ κατέστρεψαν τὰ συντελεσθέντα ἔργα. Ὁ τουρκικὸς στρατός, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ πολιορκήσῃ τὸ Ἀστραχάν, ὑπεχώρησε καὶ διεσκορπίσθη πανικόβλητος. Ὑπαίτιος τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐκστρατίας ἦτο ὁ χάνης τῶν Τατάρων τῆς Κριμαίας Δεβλὲτ-Γκεραΐ, ὅστις ἦτο μὲν σύμμαχος τῶν Τούρκων, φοβούμενος ὅμως τὴν εἰς τὰ νῶτα τῆς Ρωσίας τουρκικὴν ἐπικράτησιν ἐπρόδιδε τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν εἰς τὸν τσάρον, ἐκτὸς δὲ τούτου ἀπεθάρρυνε τοὺς Τούρκους, ἐκμεταλλευθεὶς μουσουλμανικήν τινα πρόληψιν, καθ' ἣν ἡ θρησκεία ἀπαγορεύει εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς τὴν εἰς τὰς χώρας τοῦ Βορρᾶ μακρὰν παραμονήν. Μόλις 7.000 ἄνδρες κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐπιτυχεστέρα ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τῆς Ἀραβίας ἐκστρατεία, ἥτις συνεπλήρωσε τὴν ἐπικράτησιν τῶν Τούρκων μέχρις Ὑεμένης. Ἀμέσως κατόπιν ἤρχισε νέος πόλεμος κατὰ τῆς Βενετίας πρὸς κατάκτησιν τῆς Κύπρου, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ὁ σουλτᾶνος, ὅπως ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τοὺς οἴνους τῆς νήσου. Τὴν κατὰ τῆς Κύπρου ἐκστρατείαν ἀνέλαβεν ὁ Σελὶμ παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ τέως παιδαγωγοῦ του (λαλᾶ) καὶ τότε καπετὰν-πασᾶ Λαλᾶ-Μουσταφᾶ

Digitized by Google

πασᾶ, παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ μεγάλου βεζύρου Μεχμὲτ Σοκόλι. **Πρὸς δικαιολογίαν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Βενετίας ἐξεδόθη τότε καὶ ὁ ἱστορικὸς ἐκεῖνος φετβᾶς τοῦ σεϊχουλισλάμου Ἔμπου-Σουούτ, καθ'** ὃν ὁ Μουσουλμᾶνος ἡγεμὼν δύναται νὰ παρασπονδῇ καὶ νὰ παραβιάζῃ τὰς μετὰ τῶν ἀπίστων συνθήκας εἰρήνης, ὅταν πρόκειται νὰ προκύψῃ ἐκ τούτου διαρκὴς ὠφέλεια. Τὴν 1 Αὐγούστου 1570 ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπεβίβασεν εἰς Κύπρον στρατὸν 100.000 ἀνδρῶν, ὅστις προχωρήσας πρὸν τὴν Λευκωσίαν ἐκυρίευσεν αὐτὴν μετὰ πολιορκίαν ἑνὸς μηνός. Ἐπηκολούθησε σφαγὴ τῶν κατοίκων καὶ λεηλασία ἀπεριγράπτου ὠμότητος. Ἡ Πάφος, ἡ Λεμεσσὸς καὶ ἡ Λάρναξ ὑπέκυψαν ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ μόνη ἡ Ἀμμόχωστος (Φαμαγκούστα) ἀντέστη πεισμόνως. Ἐπὶ τέλους ὅμως καὶ αὐτὴ παρεδόθη, μετὰ μακρὰν πολιορκίαν (1 Αὐγούστου 1571), ὁ δὲ ἡρωϊκὸς ὑπερασπιστὴς αὐτῆς, ὁ Νικόλαος Βραγαδῖνος, παρασπονδούντων τῶν Τούρκων, ἐθανατώθη, ἀφοῦ ὑπεβλήθη εἰς φρικτὰς βασάνους. Τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο ἐξεδίκησεν ὁ ἡνωμένος χριστιανικὸς στόλος τῶν Ἱσπανῶν, Βενετῶν, Μελιταίων ἱπποτῶν καὶ τοῦ πάπα ὑπὸ τὸν Δὸν Ἰωάννην (Juan) τῆς Αὐστρίας, φυσικὸν υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε', καταναυμαχήσας καὶ καταστρέψας τὸν τουρκικὸν στόλον παρὰ τὰς αἰτωλικὰς ἀκτάς, κατὰ τὴν ἱστορικὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου (7 Ὀκτωβρίου 1571). Ἡ εἴδησις τῆς καταστροφῆς ταύτης ἐπροξένησε τοιαύτην κατάπληξιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ πολυφάγος καὶ πολυπότης Σελὶμ ἔμεινεν ἄσιτος ἐπὶ τριήμερον, ὡς λέγεται, ἱκετεύων τὸν Θεὸν νὰ λυπηθῇ τὸν λαόν του. Ἀπὸ τῆς καταστροφῆς ἐκείνης ἔπαυσεν ἡ ἀκατανίκητος ἐπικράτησις τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐν τῇ Μεσογείῳ. Ἐν τούτοις ὁ Μεχμὲτ Σοκόλι χρησιμοποιῶν τοὺς ἀφθόνους τότε οἰκονομικοὺς πόρους τῆς Τουρκίας, ἐναυπήγησε ταχέως νέον στόλον ἐκ 250 πλοίων καὶ ἐπωφελούμενος τῶν διχονοιῶν τῶν Χριστιανῶν παρεσκευάζετο εἰς νέον πόλεμον, ὅτε ἡ Βενετία ὑπέγραψε συνθήκην εἰρήνης (7 Μαρτίου 1573), δι' ἧς παρεχώρει τὴν Κύπρον εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐπλήρωνεν ἀποζημίωσιν 300.000 δουκάτων. Οἱ πόλεμοι ὅμως ἐξηκολούθουν μετὰ τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Μολδαυΐας, βοηθουμένης ὑπὸ τῶν Ρώσων, ὅτε ὁ Σελίμ, ὀλισθήσας καὶ πεσὼν ἐν καταστάσει μέθης ἐν τῷ λουτρῶνι τοῦ σεραγίου, ἔπαθε τόσον, ὥστε ἀπέθανε μετὰ ἕνδεκα ἡμέρας, τὴν 12 Δεκεμβρίου 1574.

— **Σελὶμ Γ'.** Εἰκοστὸς ὄγδοος Ὀσμανίδης σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας, διάσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ διὰ τὰς φιλελευθέρας ἰδέας του καὶ διὰ τοὺς ἀγῶνάς του πρὸς κατάργησιν τοῦ σώματος τῶν γενιτσάρων καὶ εἰσαγωγὴν νεωτεριστικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Τουρκίᾳ. Υἱὸς τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Γ', ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1761, διεδέχθη δὲ τὸν θεῖόν του, τὸν σουλτᾶνον Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τὸν Α', εἰς ἡλικίαν 28 ἐτῶν (1789). Ἡ ἀνάρρησίς του ἐγένετο καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Τουρκία, εὑρισκομένη εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας, διέτρεχε κίνδυνον σοβαρὸν ἔξωθεν καὶ ἐκλονίζετο ἐσωτερικῶς. Οἱ Ρῶσοι εἶχον προχωρήσει μέχρι Μπεντὲρ καὶ Ἰσμαηλίας, οἱ δὲ Αὐστριακοὶ ἐκυρίευσαν τὸ Βελιγράδιον. Μετ' ὀλίγον συνήφθη μετὰ τῶν δύο τούτων Δυνάμεων ἡ εἰρήνη τοῦ Ἰασίου (9 Ἰανουαρίου 1792), ἀλλὰ τὰ ἐν Γαλλίᾳ γεγονότα τῆς ἐπαναστάσεως, λαβόντα ἄλλην τροπήν, παρέσυραν τὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Φραγκίσκου τοῦ Α' σύμμαχον ταύτην τῆς Τουρκίας εἰς πόλεμον κατ' αὐτῆς διὰ τῆς ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας ἐκστρατείας, ἥτις ὅμως ἀπέτυχεν. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν οἱ πασᾶδες τῶν ἐπαρχιῶν ἐκυβέρνων ὡς ἡμιανεξάρτητοι σατράπαι καὶ ἤγειρον ἀλλεπαλλήλως τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας· ὁ Πασβάνογλους εἰς τὸ Βιδδίνιον, ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὁ Δζεζζὰρ πασᾶς εἰς τὴν Συρίαν, ἐνῷ ἐν Ἀραβίᾳ οἱ Βαχαβῖται ἐπαναστατήσαντες κατελάμβανον τὴν Μέκκαν καὶ τὴν Μεδίναν. Ἀφ' ἑτέρου, ἐνῷ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διηρωτᾶτο ἂν ἦλθεν ἡ στιγμὴ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἐλευθερίας του καὶ παρεσκευάζετο εἰς τοῦτο, οἱ Σέρβοι ἐπανεστάτουν τῷ 1804 ὑπὸ τὸν Καραγεώργην. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ἐν μέσῳ τοιαύτης καταστάσεως, ὁ Σελὶμ ἀνεγνώρισε τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην τῆς ἀναμορφώσεως καὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς Τουρκίας ἐπὶ τῇ βάσει νεωτεριστικῶν μεταρρυθμίσεων. Εἰς τὸν μεταρρυθμιστικὸν ἀγῶνά του ὁ Σελὶμ εὗρε σοβαροὺς συνεργάτας, οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἐκ Γαλλίας ἀποσταλέντας ἀξιωματικούς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προσώπῳ δύο ἐπιφανῶν Φαναριωτῶν, τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, πάππου τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου τῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Ὁ πρῶτος, ἐπανελθὼν τῷ 1792 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ Βλαχίας, ὅπου διετέλεσεν ἡγεμών, ὑπέβαλεν εἰς τὸν Σελὶμ σχέδιον μεταρρυθμίσεων βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἰσότητος Μουσουλμάνων καὶ Χριστιανῶν, εἰσηγούμενος συγχρόνως καὶ τὴν ἐκμηδένισιν τῆς δυνάμεως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δυναστῶν, τῶν λεγομένων δερεβέηδων, πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος ἐν τῇ διοικήσει. Οἱ νεώτεροι Τοῦρκοι ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Ὑψηλάντου **εἶχε σκοπὸν τὴν ἐξασθένησιν τῆς Τουρκίας διὰ τῆς παραλύσεως,** ἣν θὰ ἐπέφερεν ἡ διάλυσις τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς Τουρκίας, βασιζομένης ἐπὶ τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος. Ἴσως δὲ καὶ πράγματι τοιαύτη νὰ ἦτο ἡ πρόθεσις τοῦ Ὑψηλάντου μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Πάντως ὁ Σελίμ, ὅστις καὶ αὐτὸς εἶχεν ἤδη ἀποφασίσει, ὡς φαίνεται, τὴν κατάργησιν τοῦ στρατιωτικοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος, διέταξε νὰ δοθῇ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τοὺς οὐλεμᾶδες (ἱερονομολόγους) καὶ σοφτᾶδες (σπουδαστὰς τοῦ ἱεροῦ δικαίου), ὡς καὶ εἰς τὰς τότε ἱδρυομένας πρώτας ἀνωτέρας τουρκικὰς σχολάς, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα ὕφους καὶ συλλογισμῶν. Ἦτο ἄλλως τε ἡ ἐποχὴ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, καθ' ἣν καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διεξήγετο ὑπὸ τῶν ἐπισήμων αὐτῆς ἀντιπροσώπων καὶ ὑπὸ ἀνεπισήμων ἢ μυστικῶν πρακτόρων ζωηρὰ προπαγάνδα πρὸς διάδοσιν τῶν ἐπαναστατικῶν καὶ δημοκρατικῶν ἰδεῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ παρασυρθῇ εἰς πόλεμον ἡ Τουρκία καὶ ἐπιπέσῃ ἐκ νώτων κατὰ τῶν συμμάχων, οἵτινες ὑπεστήριζον τοὺς Γάλλους βασιλόφρονας. Ὁ σουλτᾶνος Σελίμ, υἱοθετῶν τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ὑψηλάντου, ἀνελάμβανε τὸν ἐναντίον τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σατραπῶν ἀγῶνα καὶ συγχρόνως ἐπεχείρει τὴν ἐφαρμογὴν ριζικῶν στρατιωτικῶν μεταρρυθμίσεων. Ὁ Ὑψηλάντης ἠσχολήθη καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ «νιζάμι-δζεδήτ» (=νέα τάξις ἢ νέος νόμος), δηλαδὴ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ νέου στρατεύματος, καὶ μετέφρασεν ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν τουρκικὴν τὸ περὶ ὀχυρωτικῆς ἔργον τοῦ Vauban. Τότε ἱδρύθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ αἱ πρῶται θεωρητικαὶ στρατιωτικαὶ σχολαί, ὡς καὶ ἐργοστάσια πολεμικοῦ ὑλικοῦ, ἀκόμη καὶ τηλεβολοχυτήρια, ἤρχισε δὲ νὰ διδάσκεται εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν καὶ ἡ γαλλικὴ γλῶσσα.

Ἦτο νεωτερισμὸς πολὺ τολμηρός, ὁ ὁποῖος ἐξῆψε τὸν φανατισμὸν τῶν γενιτσάρων, οἵτινες ἔβλεπον ὅτι μὲ τὸ νέον στράτευμα αὐτοὶ θὰ ἐγίνοντο περιττοί. Ὁ ἀναβρασμὸς ἐλάμβανε σοβαρὰς διαστάσεις, ἐνῷ καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ περιπλοκαὶ δὲν ἔλειπον. Οἱ ναπολεόντειοι πόλεμοι εἶχον τὸν ἀντίκτυπον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ὁ στρατηγὸς Σεβαστιάνης (Sebastiani) ἦτο πανίσχυρος, ἐξασκῶν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Σελίμ, κατορθώσας πρὸς στιγμὴν νὰ ἑλκύσῃ τὴν Τουρκίαν πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας, ἐνῷ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁ αὐτὸς σουλτᾶνος εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ Ἀγγλίας. Εἰς τὴν ζωηρὰν ταύτην διπλωματικὴν κίνησιν σπουδαῖον πρόσωπον διεδραμάτιζον οἱ ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυΐᾳ Ἕλληνες ἡγεμόνες, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, διορισθεὶς ἐκ νέου, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μουρούζης, δρῶντες τότε κατὰ τῆς Γαλλίας. Τούτων τὴν ἀντικατάστασιν ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχεν ὁ Σεβαστιάνης (τοῦ Ὑψηλάντου ὡς ὑποκινήσαντος εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Σέρβους) ἐνεργήσας νὰ διορισθῶσιν εἰς τὴν θέσιν των ὁ Καλλιμάχης καὶ ὁ Σοῦτσος. Μετ' ὀλίγον, συνεπείᾳ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Σεβαστιάνη, ὁ Σελὶμ περιεπλάκη εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας. Ἡ δὲ Ἀγγλία συμπράττουσα μετὰ τῆς Ρωσίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ἀπήτησε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Σεβαστιάνη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀνέθεσε τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦ σουλτάνου εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον τῆς Μεσογείου ὑπὸ τὸν ναύαρχον Δάκουορθ (Duckworth). Οὗτος, διελθὼν εὐκόλως τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ καταστρέψας τὸν τουρκικὸν στόλον παρὰ τὸ Ναγαρᾶ, ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (20 Φεβρουαρίου 1807). Ὁ Σελὶμ καταληφθεὶς ὑπὸ τρόμου ἦτο ἕτοιμος νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ ἀγγλικὸν τελεσίγραφον καὶ διεμήνυσεν εἰς τὸν Σεβαστιάνην ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ φύγῃ ἀμέσως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Σεβαστιάνης ὅμως ἀπήντησεν ὅτι, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ, μόνον διὰ διαταγῆς του ἠδύνατο νὰ φύγῃ, καὶ συγχρόνως παρώτρυνε τοὺς Τούρκους εἰς ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν καὶ ὠργάνωσε μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος ὁ ἴδιος, ἐξορκίζων δι' ἐπιστολῶν τὸ διβάνιον καὶ τοὺς ἀνωτάτους λειτουργοὺς τοῦ κράτους νὰ μὴ ἐνδώσουν εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἄγγλου ναυάρχου. Ὑπὸ τὰς παροτρύνσεις τοῦ σουλτάνου αὐτοπροσώπως, ὄχι μόνον ὁ στρατός, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αὐτοὶ οἱ μὴ στρατευόμενοι Χριστιανοὶ μὲ τὸν πατριάρχην ἐπὶ κεφαλῆς, εἰργάσθησαν νυχθημερὸν καὶ ἐντὸς 24 ὡρῶν 917 τηλεβόλα καὶ 196 μεγάλα ὁλμοβόλα εἶχον στηθῆ εἰς τὰ παράλια, ἀπὸ τοῦ Ἑπταπυργίου (Γεδῆ-Κουλὲ) μέχρι Μεσαχώρου (Ὀρτάκιοϊ) καὶ ἀπὸ Χαλκηδόνος μέχρι Σκουτάρεως. Καὶ οὕτως, ἐνῷ ὁ ναύαρχος Δάκουορθ ἔχανε τὸν καιρόν του εἰς διαπραγματεύσεις, ἡ Κωνσταντινούπολις εὑρέθη τελείως εἰς κατάστασιν ἀμύνης, ἑτοίμη ν' ἀποκρούσῃ πᾶσαν ἀγγλικὴν ἐπίθεσιν. Ἐνώπιον τοιαύτης καταστάσεως ὁ ἀγγλικὸς στόλος εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀποχωρήσῃ, ὄχι ἄνευ ἀπωλειῶν καὶ ζημιῶν τινων, τὰς ὁποίας ὑπέστη φεύγων ἐκ βολῶν τῶν βαρέων ὁλμοβόλων, βαλλόντων μεγάλα βλήματα ἐκ γρανίτου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σελίμ, ἐνῷ εἰς τὰς ἡγεμονίας ἐξηκολούθουν αἱ κατὰ τῆς Ρωσίας ἐχθροπραξίαι, ἐσυνέχιζε τὸ ἔργον τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ στρατοῦ, ἐπιχειρήσας μάλιστα νὰ κατατάξῃ εἰς τὸ νέον σῶμα, εἰς τὸ «νιζάμι-δζεδίτ», καὶ γενιτσάρους. Ὁ εἰς τὰς τάξεις τούτων ἐπικρατῶν ἀναβρασμὸς ἐπηύξανεν ὡς ἐκ τούτου τόσον, ὥστε παρεσκευάζοντο πλέον εἰς ἐπανάστασιν, ζητοῦντες τὴν διάλυσιν τοῦ νέου σώματος. Τὰς ἐνεργείας τοῦ σουλτάνου ὑπέθαλπεν, ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν γενιτσάρων, κερδηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σεβαστιάνη. Ἀλλ' ὁ Σελὶμ ἔσχε τὸ ἀτύχημα νὰ χάσῃ ἕνα τῶν κυριωτέρων συνεργατῶν του, τὸν σεϊχουλισλάμην, ἀποθανόντα. Εἰς τὴν θέσιν του διώρισε τὸν καζασκέρην τῆς Ρούμελης, ὅστις ἦτο ἐν τῷ κρυπτῷ ἀντιδραστικός, συμπράττων μετὰ τοῦ ἐπίσης ἀντιδραστικοῦ τοποτηρητοῦ τῆς μεγάλης βεζυρείας Μουσταφᾶ πασᾶ. Διὰ τῶν μηχανορραφιῶν τούτου παρεσύρθησαν κατὰ τοῦ «νιζὰμ-δζεδίτ» οἱ μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν καὶ Λαζῶν στρατολογηθέντες βοηθητικοὶ ἄνδρες τοῦ πυροβολικοῦ, οἱ λεγόμενοι γιαμάκοι (=βοηθοί), οἵτινες ἐστρατωνίζοντο μετὰ τῶν νιζάμηδων εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἄνω Βοσπόρου στρατῶνας, κυρίως εἰς τὸ Λεβέντ-τσιφλίκ. Ὅτε τῇ 26 Μαΐου 1807 ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀνῆλθεν εἰς τοὺς στρατωνισμοὺς τούτους, ὅπως, ἀφοῦ καταβάλῃ εἰς αὐτοὺς τὸν μισθὸν (λουφέ), τοὺς ἐνδύσῃ διὰ τῶν νέων στολῶν τοῦ νιζάμ, οὗτοι, ὑποκινούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μουσταφὰ πασᾶ εἰς τοὺς στρατῶνας παρεισφρησάντων γενιτσάρων, ἐκήρυξαν πλέον ἀναφανδὸν τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ ὑπουργὸς καὶ ὁ γραμματεύς του ἐφονεύθησαν, ἤρχισε δὲ εἰς ὅλα τὰ ὀχυρώματα τῶν δύο ὀχθῶν τοῦ Βοσπόρου λυσσώδης μάχη μεταξὺ γιαμάκων καὶ νιζάμηδων. Ἡ κατάπληξις ἦτο μεγάλη εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀλλ' ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς καὶ ὁ σεϊχουλισλάμης διεβουκόλουν τὸν Σελίμ, διαβεβαιοῦντες αὐτὸν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ σοβαρᾶς ἐξεγέρσεως, ἐνῷ συγχρόνως ὑπέθαλπον ἔτι μᾶλλον τὴν ἐπανάστασιν. Ἰδιαίτεροι πράκτορές των, ἱμάμαι καὶ σεΐχαι, διανέμοντες καὶ χρήματα, ἐξηρέθιζον τὸν φανατισμὸν τῶν γενιτσάρων κατὰ τῶν νεωτερισμῶν τοῦ Σελίμ, κηρύττοντες ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς καταστροφῆς τοῦ νέου στρατιωτικοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀντίθετον πρὸς τὰ διδάγματα τῆς θρησκείας. Οἱ γιαμάκοι, διηνεκῶς προχωροῦντες καὶ καταλαβόντες τὴν κοιλάδα τοῦ Βουγιοὺκ-δερέ, ἐξέλεξαν ἀρχηγὸν κάποιον Καμπακτσήογλου Μουσταφᾶν, ἄνθρωπον τολμηρότατον καὶ εὔγλωττον, ὅστις, ἀφοῦ ἐπερίμενε τρεῖς ἡμέρας ἥσυχος πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ σουλτάνου, ἐτέθη τὴν 29ην Μαΐου (1807) ἐπὶ κεφαλῆς 600 ἀνδρῶν καὶ ἐβάδισε κατὰ τῆς Πόλεως, ὅπου φθάσας μετ' ὀλίγον ἐγένετο δεκτὸς ἐν μέσῳ ἐκδηλώσεων ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ὄχλου. Ἡ πρώτη ἐνέργειά του ἦτο νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ σώματος τῶν γενιτσάρων, πρὸς παλινόρθωσιν, ὡς ἔλεγε, τοῦ ἱεροῦ νόμου, καταστροφὴν τοῦ «νιζάμι-δζεδίτ» καὶ τιμωρίαν τῶν ἐνόχων. Περὶ τοὺς 800—900 γενίτσαροι καὶ 200 γαλιοντζῆδες (ναῦται) τὸν ἠκολούθησαν. Μόνον οἱ ἁδρῶς ἀμειβόμενοι ἄνδρες τοῦ πυροβολικοῦ ἐφαίνοντο ἕτοιμοι ν' ἀντισταθοῦν. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι τὸν ἠκολούθησαν μετ' ὀλίγον, λαβόντες τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν θὰ περιεκόπτετο ἡ μισθοτροφοδοσία των, καὶ τὸ ὅλον στράτευμα τῶν ἐπαναστατῶν, ἀκολουθούντων καὶ τῶν γενιτσαρικῶν μαγείρων μὲ τὰ καζάνια ἀνεστραμμένα εἰς ἔνδειξιν ἐπαναστάσεως, συνεκεντρώθη εἰς τὸ οὐχὶ μακρὰν τῶν ἀνακτόρων Ἂτ-Μεϊντὰν (τὸν Ἱππόδρομον). Εἰς φλογερὸν λόγον πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας ὁ Καμπακτσήογλου κατωνόμασεν ὅλους τοὺς «ἀπίστους» ὑπουργούς, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν. Ὁ δεφτερδάρης (ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν), ὁ διευθυντὴς τοῦ νομισματοκοπείου καὶ ἄλλα μέλη τοῦ διβανίου, προσελκυσθέντες εἰς τὸ μέγαρον τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς μεγάλης βεζυρείας, ἐθανατώθησαν καὶ αἱ κεφαλαί των ἀπεστάλησαν εἰς τὸ Ἂτ-Μεϊντάν, ἐνῷ συγχρόνως ἀνεζητοῦντο καὶ ἐσφάζοντο ὅλοι οἱ ἄλλοι προγεγραμμένοι. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ μποσταντζῆ-μπασῆς, ὁ ἐσωτερικὸς οὕτως εἰπεῖν φρούραρχος τῶν ἀνακτόρων. Οὗτος προσέφερεν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας τὴν κεφαλήν του, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ φεισθοῦν τοῦ σουλτάνου. Ἡ προσφορὰ ἔγεινε δεκτὴ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ μποστανζῆ-μπασῆ ἐρρίφθη μὲ 16 ἄλλας ἀνακτορικῶν ὑπαλλήλων ἔξω τοῦ περιβόλου τῶν ἀνακτόρων εἰς τὰ ἀγαλλιῶντα πλέον καὶ αἱμοδιψῆ πλήθη. Περίτρομος ὁ Σελὶμ ἐξέδωκε διάγγελμα (χαττὶ-σερίφ), διὰ τοῦ ὁποίου διέτασσε τὴν κατάργησιν τοῦ στρατιωτικοῦ σώματος τοῦ «νιζάμι-δζεδίτ». Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Σελὶμ εἶχεν ἀποφασισθῆ ὑπὸ τῆς τρισανδρίας, τοῦ τοποτηρητοῦ, τοῦ σεϊχουλισλάμου καὶ τοῦ Καμπακτσήογλου. Τὴν πρωΐαν τῆς 31ης Μαΐου οὗτος, ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον τῶν εἰς τὸ Ἂτ-Μεϊντὰν συγκεντρωμένων ἐπαναστατῶν, ἐξήγησε τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ ἐκθρονισθῇ ὁ Σελίμ. Ἀμέσως, κατὰ πρότασιν τοῦ Καμπακτζῆ, ἀπεστάλη

ἐπιτροπὴ εἰς τὸν σεϊχουλισλάμην, ὅπως ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ νὰ ἐκδώσῃ φετβᾶν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐρωτήματος: «Εἶναι ἄξιος νὰ μένῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ πατισάχ, ὅστις διὰ τῆς πολιτείας καὶ τῶν διαταγμάτων του πολεμεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ Κορανίου καθιερωμένας θρησκευτικὰς ἀρχάς;» Ὁ σεϊχουλισλάμης, προπαρεσκευασμένος ἤδη, ὑπεκρίθη ὅτι τὸ ἐρώτημα τὸν καταπλήττει, ἐπὶ τέλους ὅμως ἐξέδωκε τὸν φετβᾶν του, δι' οὗ ἐδίδετο ἀρνητικὴ ἀπάντησις. Κατόπιν τούτου ἐκηρύχθη ἔκπτωτος ὁ Σελὶμ καὶ ὡρίσθη διάδοχός του σουλτᾶνος ὁ Μουσταφᾶ, υἱὸς τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμίτ.

Αἱ μεταρρυθμιστικαὶ ἰδέαι τοῦ Σελὶμ εἶχον ἀκόμη ὀπαδοὺς μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἀρχηγῶν τοῦ στρατεύματος. Εἷς τούτων ἦτο ὁ πασᾶς τοῦ Ρουχτσουκίου Μουσταφᾶς Μπαϊρακτὰρ (ἢ Ἀλεμντάρ). Οὗτος ἐπωφελούμενος τῆς μεταξὺ τοῦ σεϊχουλισλάμη καὶ τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς μεγάλης βεζυρείας ἀντιζηλίας, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς 15.000 ἀνδρῶν, ἐβάδισεν ἐσπευσμένως πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν 16 Ἰουλίου 1808 ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως. Πρὸ δύο ἤδη ἑβδομάδων ὄργανά του εἶχον δολοφονήσει εἰς Φαναράκι τοῦ Ἄνω Βοσπόρου τὸν Καμπακτσήογλου. Συμπράττοντος δὲ καὶ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παυθέντος τοποτηρητοῦ διορισθέντος μεγάλου βεζύρου Ταγιὰρ πασᾶ, ὁ Μπαϊρακτὰρ Μουσταφᾶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πόλιν, ἔφθασεν ἐπὶ κεφαλῆς 8.000 ἀνδρῶν μέχρι τῆς ἐξωτερικῆς αὐλῆς τῶν ἀνακτόρων καὶ διεκήρυξεν ἐκεῖ ὅτι ὁ σουλτᾶνος Μουσταφᾶς δὲν κυβερνᾷ πλέον διότι σουλτᾶνος εἶναι ὁ Σελίμ, τὸν ὁποῖον καὶ ἐζήτησε νὰ ἴδῃ. Ὁ σουλτᾶνος Μουσταφᾶς, ὅστις ἀπουσιάζων εἰς ἐν ἐξοχικὸν περίπτερον εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπανέλθει διὰ μυστικῆς εἰσόδου εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἀπήντησε διὰ τοῦ ἀρχιευνούχου (κιζλάρ-ἀγᾶ), ὅτι ὁ Σελὶμ θὰ ἐμφανισθῇ ἐντὸς ὀλίγου. Διατάξας δὲ ἀμέσως νὰ στραγγαλισθῇ ὁ Σελίμ, ἔρριψεν εἰς τὸν ἀναμένοντα Μπαϊρακτὰρ τὸ πτῶμα τοῦ τέως σουλτάνου. Ἐκδικούμενος τὸν τοιοῦτον θάνατον τοῦ Σελὶμ ὁ Μπαϊρακτὰρ ἐξεβίασε μετὰ τοῦ στρατοῦ τὴν εἴσοδον τῶν ἀνακτόρων. Ὁ Μουσταφᾶς μετεφέρθη εἰς τὸ διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον ὡρίσθη εἰς αὐτὸν ὡς φυλακή, ἐνῷ ὁ μόνος ἐπιζῶν γόνος τῆς δυναστείας τῶν Ὀσμανιδῶν, Μαχμοὺτ ὁ Β', ἀδελφὸς τοῦ Μουσταφᾶ, ἀνευρεθεὶς ὄπισθεν σωροῦ ταπήτων, ὅπου ἐκρύπτετο, ἀνεκηρύσσετο σουλτᾶνος. Ν. Μ.

Σελιμιέ. Μέγας στρατὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ Σκουτάρεως (Χρυσουπόλεως) καὶ Καδηκιοΐ (Χαλκηδόνος), τετράγωνος, μὲ πύργους εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας. Ἐκ τοῦ στρατῶνος ὀνομάζεται καὶ ἡ πέριξ συνοικία. Ν. Μ.

—**Σελιμιὲ-τζαμισί.** —1) Μέγα τζαμίον ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὴν κυρίως Πόλιν, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Α' πρὸς τιμὴν τοῦ πατρός του Σελὶμ τοῦ Α' καὶ ἀποπερατωθὲν τῷ 1523. —2) Τζαμίον παρὰ τὸ Σκούταρι (Χρυσούπολιν), κτισθὲν ὑπὸ Σελὶμ τοῦ Γ'. Ν. Μ.

Σελιμίνσκι, Ἰβάν. Βούλγαρος λόγιος (1798—1875). Ἐσπούδασεν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῶν Κυδωνιῶν καὶ κατόπιν μετέσχε τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, καθ' ἣν ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς μάχας. Τῷ 1840 ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1845. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ ἐξήσκησε κατόπιν ἐν Ρουμανίᾳ μέχρι τοῦ 1853, ἔκτοτε δὲ ἀνεμείχθη ἐνεργῶς εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν τῆς πατρίδος του ἀγῶνα. Ἠγωνίσθη συνάμα διὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς παλαιοβουλγαρικῆς γλώσσης ἐν Βουλγαρίᾳ. Συνέγραψεν ἑλληνιστὶ βιογραφίας ἐπιφανῶν Βουλγάρων. Π. Τ. Π.

Σέλιμνος *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας (βλ. *Σλίβεν*).

Σελίμογλου *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Τρικκαίων τῆς ἐπαρχίας Τρικκάλων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 78. Π. Ν. Π.

Σελὶμ-Τσαούση *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος (βλ. *Παλαιοχώρι*).

σελινένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Δικυκλικὸν σεσκιτερπένιον, ἀνευρεθὲν εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ σελίνου. Ἔχει εἰδικὸν βάρος εἰς 20° 0,919, δείκτην διαθλάσεως εἰς 20° 1,5092, εἰδικὴν στροφὴν +38° καὶ βράζει ὑπὸ πίεσιν 11 χλστμ. εἰς 130°. Σ. Γ.

Σελίνια *[Γεωγρ.]* βλ. *Σελήνια*.

Σελινῖτις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκτεινομένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 7, 2) εἰς τὰ παράλια τῆς Τραχείας Κιλικίας, τῆς ὁποίας μνημονεύει τὰς πόλεις: *Ἰωταπην*, *Σελινοῦντα*, *Ἀντιόχειαν ἐπὶ Κράγῳ* καὶ *Νεφελίδα*. Α. Θ. Σ.

Σελινίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κεῖται παρὰ τὸν ὁμώνυμον ὕφορμον. Κάτ. (1928) 342. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Δημήτριος* καὶ *Κορώνι*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀστυνομικὸν σταθμόν. Παρὰ τὸ χωρίον εὑρίσκεται περίεργον γεωλογικὸν ἄντρον ἀτέρμονος βάθους, μὲ σταλακτίτας.

— **Σελινίτσα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γυθείου τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 107.

— **Σελινίτσα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὕφορμος τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου, 2 1/8 μίλ. ΒΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Τραχήλι. Ἔχει φανὸν ναυτικὸν (πλάτ. 36°48' 1/4 Β., μῆκ 22°18' 2/3 Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 1635: Venetico to Spezzia) λευκοῦ σταθεροῦ φωτὸς 7 μιλ., ἱδρυθέντα τῷ 1925. Ὠνομάζετο παλαιότερον *Αἳ Δημήτρης*, ὡς ἐπίνειον φερωνύμου χωρίου. Σ. Ε. Λ.

Σέλινον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πολυσίτου τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 346. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κερεβοῦς*. Π. Ν. Π.

σέλινον (τὸ) (Apium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδιοφόρων*, περιλαμβάνον φυτὰ διετῆ, μὲ ἄνθη μικρὰ λευκοκίτρινα κατὰ σκιάδιον διατεταγμένα. Ἐκ τῶν 30 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι τὸ *σέλινον τὸ βαρύοσμον* ἢ *κηπευτικὸν* (Apium graveoleus), γνωστότατον καὶ παρ' ἡμῖν καὶ καλλιεργούμενον ὡς λαχανικόν. Τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει αὐτοφυὲς εἰς τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ αὐτοφυὲς σέλινον ἦτο γνωστότατον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀναφέρεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου. Οἱ νικηταὶ τῶν ἀγώνων ἐν Νεμέᾳ ἐλάμβανον ὡς ἔπαθλον στέφανον ἐκ σελίνου. Τὸ σέλινον χρησιμοποιεῖται εὐρέως εἰς τὴν μαγειρικὴν καί, τρώγεται ὠμὸν ἢ σαλάτα. Ἡ ῥίζα τούτου χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἰατρικὴν ὡς ἔχουσα διουρητικὰς ἰδιότητας. Τὸ σπέρμα τούτου περικλείει ἀρωματικήν τινα οὐσίαν ἐνέχουσαν ἔλαιον, ὅπερ ἀποχωριζόμενον δι' οἰνοπνεύματος χρησιμοποιεῖται ποικίλως ἐν τῇ φαρμακευτικῇ. Τοῦ εἴδους τούτου ὑπάρχουσι πλεῖσται ποικιλίαι, ὧν ἀξιολογωτέρα εἶναι *σέλινον τὸ βαρύοσμον τὸ χονδρόρριζον* (Apium graveoleus tuberosum), οὗ ὁ περὶ τὰ παράρριζα καυλὸς ἀποτελεῖ περιζήτητον ἔδεσμα, ποικίλως μαγειρευόμενος. Ἡ ποικιλία αὕτη τοῦ σελίνου εἶναι γνωστὴ παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ραπανοσέλινο*. Ἡ σπορὰ τοῦ σελίνου διενεργεῖται κατὰ μῆνα Μάϊον εἰς φυτώρια, ὁπόθεν μεταφυτεύεται κατὰ μῆνα Ἰούλιον. Πλὴν τῆς συχνῆς ἀρδεύσεως, οὐδεμιᾶς ἄλλης περιποιήσεως ἔχει ἀνάγκην (βλ. καὶ λ. *ψευδοσέλινον*). Δ. Ν. Π.

Σέλινον τὸ βαρύοσμον.
[α= Ἄνθος.]

σέλινον *[Λογικ.]*. Μνημονικὴ λέξις τοῦ τεταρτοσχήμονος συλλογισμοῦ (λατινικὴ ἀντίστοιχος: fresison), δηλοῦσα συλλογισμόν, ἐν ᾧ ἡ μείζων εἶναι γενικὴ ἀποφατικὴ ἡ ἐλάσσων μερικὴ καταφατικὴ καὶ τὸ συμπέρασμα μερικὸν ἀποφατικόν, ὁ δὲ μέσος ὅρος ἐν μὲν τῇ μείζονι κατηγορούμενον, ἐν δὲ τῇ ἐλάσσονι ὑποκείμενον. [Πρβλ. *Θ. Βορέα* «Λογική» (1932).]

Σελίνου ἐπαρχία *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν πέντε ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ Χανίων, καταλαμβάνουσα τὸ νοτιοδυτικὸν αὐτοῦ τμῆμα. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν Κισάμου καὶ Κυδωνίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Σφακίων καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους. Εἶναι χώρα ὀρεινὴ (κορυφαὶ *Ἀποπηγάδι* 1518 μ., *Ἅγιος Δίκαιος*, *Ἀγγιμοκεφάλα*), διαρρέεται ὑπὸ τοῦ μικροῦ ποταμίου *Βλιθιά* καὶ ἔχει πολλὰς κοιλάδας. Ἐπίσημα ἀκρωτήρια ἔχει τὸ *Καστέλλι Σελίνου* καὶ *Κάβο Κριὸς* (ἀρχ *Κριοῦ Μέτωπον*), νοτιοδυτικὴν ἐσχατιὰν τῆς Κρήτης, ὅρμους δὲ τὸν *Καλαμον* ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Καστέλλι Σελίνου καὶ τὴν Παλαιοχώραν δυτικῶς αὐτοῦ, *Ἅγιον Κύρκον*, *Κριὸν* καὶ *Σταυρόν*, ὁρίζοντα τὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ τῆς ἐπαρχίας Κισάμου. Πρὸ τοῦ ὅρμου τούτου ἡ νῆσος Ἐλαφόνησος. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ ἐπαρχία ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κισάμου-Σελίνου μὲ ἕδραν ἐπισκόπου τὸ Καστέλλι Κισάμου. Εἶναι χώρα γεωργική, παράγουσα ἔλαιον, κάστανα, χαρούπια, ἀμύγδαλα καὶ τυρόν, ἅπαντα ἐκλεκτῆς ποιότητος. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὸ χωρίον *Κάνδανος*, ἡ ὅλη δὲ ἐπαρχία ἔχει (1928) 9.933 κατοίκους, κατανεμημένους εἰς 14 κοινότητας, ἀπαρτιζομένας ἐξ 85 χωρίων, ἐν οἷς λειτουργοῦσι 33 δημοτικὰ σχολεῖα. Αἱ κοινότητες αὗται εἶναι: *Ἀπανωχωρίου*, *Βοθιανῶν*, *Βουτᾶ*, *Κακοδικίου*, *Καμπανοῦ Κανδάνου*, *Μονῆς*, *Παλαιοχώρας*, *Πλεμενιανῶν*, *Ροδοβανίου*, *Σαρακίνας*, *Σκάφης*, *Σκλαβοπούλας* καὶ *Στρωβλῶν*. Ν. Β. Τ.

— *[Ἱστορ.]* Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐπαρχίας *Σελίνου* ἤκμασαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ πόλεις *Ἔλυρος*, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ροδοβάνι, *Ὑρτακίνα* παρὰ τὰ σημερινὰ Τεμένια, *Καντανος*, παρὰ τὸν Σπανιάκον, μακρὰν τῆς σημερινῆς ὁμωνύμου, *Λισσός*, παρὰ τὸν Κάλαμον, καὶ *Συΐα*, ἡ σημερινὴ Σούγια. Αἱ δύο τελευταῖαι φέρονται ὡς ἐπίνεια τῆς Ἐλύρου. Αἱ πόλεις διετηρήθησαν καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, φαίνεται δ' ὅτι ἤκμαζον καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς βυζαντινῆς περιόδου.

Τὰ μόνα χωρία, ἅτινα γνωρίζομεν ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, εἶναι τὸ *Χριστογέρακον* (νῦν Κουστογέρακον) καὶ ὁ *Ἀζοῦρέας*. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν, ἔλαβον φέουδα ἐν Σελίνῳ οἱ Τζαγκαρόλαι, οἱ Περάτσοι, οἱ Βιτσαμάνοι, οἱ Κατσοματίδες, οἱ Μουάτσοι, οἱ Σγουράφοι, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ Μελισσουργοί, οἱ Κοντολέοι, οἱ Βέργιοι, οἱ Παρτσάλοι κ. ἄ. Τῷ 1280 ὁ δοὺξ τῆς Κρήτης Μαρῖνος Γραδόνιγος ἔκτισε φρούριον ἐπὶ τῆς σημερινῆς Παλαιοχώρας, διὰ νὰ κυριαρχῇ εὐκολώτερον τῶν ὀρεινῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας, τῆς καλουμένης Ἀγνὰ (*Ὀρνά*, *Ὀρεινά*). Τὸ φρούριον ὠνομάσθη *Καστὲλ Σέλινο* (Castel Selino) ἐκ τῆς ἐκεῖ τοποθεσίας. Ἀπετέλεσε δ' ἡ ἐπαρχία Ὀρνὰ (τὰ) τὴν καστελλανίαν Σελίνου, ἥτις διετηρήθη καθ' ἅπασαν τὴν ἐνετοκρατίαν. Τῷ 1539 ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας ἐπιδρομῶν κατέστρεψε τὸ φρούριον καὶ ἐλεηλάτησε τὴν ἐπαρχίαν. Εἶτα τὸ Σέλινον ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Καντανολέου (1570), καθ' ἣν καὶ ἠρημώθησάν τινα χωρία αὐτοῦ. Οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὸ Σέλινον ὁριστικῶς τῷ 1653. Ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ κάτοικοι ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα· χωρία ὁλόκληρα ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξισλαμισθοῦν. Κατὰ τὸν Ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας τὸ Σέλινον ἐπανεστάτησεν ἐκ τῶν πρώτων. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 δὶς ἠρημώθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ν. Β. Τ.

Σελινοῦς *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Αἰγιαλείας ἐν Πελοποννήσῳ. Πηγάζει ἐκ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ ὑψηλοῦ Ἐρυμάνθου καὶ ῥέει κατὰ ΒΑ. διεύθυνσιν, διερχόμενος δι' ἀποτόμων καὶ ὑψηλῶν ὀχθῶν μεταξὺ τοῦ Παναχαϊκοῦ καὶ τῆς Κερυνείας. Πλησιάζων τὴν πόλιν τοῦ Αἰγίου, κάμπτει πρὸς Α. καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὰ χωρία Τέμενη καὶ Βαλημίτικα, κατὰ τὴν καταποντισθεῖσάν ποτε πόλιν Ἑλίκην. Τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ εἶναι ὁρμητικὸν καὶ πολλάκις ἐπήνεγκε διὰ τῶν πλημμυρῶν καταστροφάς.

—2) Μικρὸς ποταμὸς ἐν Σκιλλουντίᾳ τῆς Ἠλειακῆς Τριφυλίας, ῥέων παρὰ τὴν ἀρχαίαν Σκιλλοῦντα καὶ τὸν σημερινὸν Σελινοῦντα (Κρέσταινα). Σχηματίζεται ἐκ διαφόρων ρυάκων κατερχομένων ἐκ τῶν παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν λόφων Ὄσσης καὶ Τυπαίου καὶ τοῦ ὄρους Λαπίθου (Σμέρνα) καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἀλφειὸν ΝΔ. τῆς Ὀλυμπίας. Καλεῖται νῦν *ποτάμι τῆς Κρέσταινας*.

—3) Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Καΐκου ἐν Μυσίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διερχόμενος διὰ τῆς πόλεως Περγάμου (κοιν. Πέργαμα τσάϊ).

—4) Μικρὸν ποτάμιον παρὰ τὴν Ἔφεσον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παραρρέον τὸν ἐκεῖ ἄλλοτε μέγαν ναὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος. Συμβάλλει μὲ τὸν Κάϋστρον ἐξ ἀριστερῶν.

—5) Μικρὸς ποταμὸς ἐν Σικελίᾳ, παραρρέων τὴν ὁμώνυμον ἀρχαίαν πόλιν. Ι. Σ. Σ.

—**Σελινοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀποικία, κτισθεῖσα τῷ 628 π. Χ. ὑπὸ τῶν Δωριέων, τῶν Ὑβλαίων Μεγάρων εἰς τὰς νοτιοδυτικὰς ἀκτὰς τῆς νήσου Σικελίας, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, πλησίον τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ὕψα. Ἦτο ἡ δυτικωτάτη ἐπὶ τῆς νήσου ἑλληνικὴ ἀποικία καὶ γείτων τῶν ἐπ' αὐτῆς κτήσεων τῶν Καρχηδονίων. Οἱ πρῶτοι ἄποικοι, πεπειραμένοι εἰς ὑδραυλικὰς ἐργασίας, μετέβαλον εἰς γονιμωτάτους ἀγροὺς τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις τῆς λεκάνης τοῦ Ὕψα καὶ ἡ πόλις, ἔχουσα διπλῆν ἀκρόπολιν καὶ διπλοῦν λιμένα, ἔγινε πολυάνθρωπος καὶ ἔφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Τῷ 480 π. Χ. οἱ Σελινούντιοι, ἐκ μίσους πρὸς τὸν Ἀκράγαντα, ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἐναντίον τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Γέλωνος, ὅστις ὅμως κατήγαγε κατὰ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Καρχηδόνος Ἀμιλκὰ τὴν περιφανῆ νίκην τῆς Ἱμέρας. Οἱ Σελινούντιοι ἀνέπτυξαν κατόπιν φιλικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων καὶ κατώρθωσαν νὰ φθάσουν εἰς μέγαν βαθμὸν εὐημερίας καὶ πολιτισμοῦ, ὡς μαρτυροῦν τὰ ἐρείπια τῶν μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων εἴς τε τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Σελινοῦντος καὶ πέριξ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ διασωθέντα λαμπρὰ ἀργυρᾶ νομίσματα αὐτῶν. Περιελθόντες κατὰ τὸ 416 π. Χ. εἰς πόλεμον

Digitized by Google

πρὸς τοὺς Ἐγεσταίους, τῇ ὑποκινήσει τῶν Συρακοσίων, προεκάλεσαν τὴν ἐκ νέου ἀνάμιξιν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ πράγματα τῆς Σικελίας, παρασχόντων τὴν συνδρομήν των πρὸς τοὺς προσφυγόντας εἰς αὐτοὺς Ἐγεσταίους. Ὁ Σελινοῦς κατεστράφη κατὰ τὸ 409 π. Χ. ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Καρχηδονίων Ἀννίβα, ὅστις ἐξεδικήθη διὰ τὴν κατὰ τὸ 480 ἧτταν τοῦ πάππου του Ἀμίλκα ὑπὸ τοῦ Γέλωνος. Ἡ πόλις φαίνεται ὅτι ἀνέλαβε καὶ πάλιν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φθάσῃ εἰς ἀκμήν, κατὰ δὲ τὸ 250 π. Χ. ἐξέλιπεν ἐντελῶς, ὑποστᾶσα τελειωτικὴν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καταστροφήν. Πολλοῦ λόγου ἄξια εἶναι τὰ ἐρείπια τῶν τεσσά-

Μετόπη τοῦ ναοῦ τοῦ Σελινοῦντος.
[Μουσεῖον Παλέρμου.]

ρων ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ναῶν της τοῦ ΣΤ' καὶ Ε' π. Χ. αἰῶνος, καὶ τριῶν ἄλλων ἐπὶ γειτονικοῦ τῆς ἀκροπόλεως λόφου· ἁπάντων τούτων θαυμάζονται αἱ διασωθεῖσαι μετόπαι μὲ τὰς ἀρχαϊκὰς ἀναγλύπτους παραστάσεις των (Ἀθηνᾶ—Περσεύς—Μέδουσα, Ἡρακλῆς—Κέρκωπες, Ἡρακλῆς—Ἀμαζών, Ἄρτεμις—Ἀκτέων, Τέθριππον). Παρὰ τὴν νεκρόπολιν αὐτῆς ἀνευρέθησαν τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαϊκωτάτου ναοῦ τῆς Μαλοφόρου Δήμητρος (καλουμένης οὕτως ἀπὸ τοῦ κρατουμένου ὑπ' αὐτῆς μήλου), ὅστις ἀπετελεῖτο μόνον ἐκ σηκοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς ἀνασκαφέντων τάφων καὶ ἄλλων μερῶν πλῆθος ἄλλων εὑρημάτων, ὧν ὑπερέχει τὸ ἄγαλμα τοῦ χαλκοῦ ἐφήβου τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἐπίσης πολλοῦ λόγου ἄξια εἶναι τὰ λαμπρὰ νομίσματα τῆς πόλεως, φέροντα συνήθως τὸ σύμβολον ἢ παράσημον τῆς πόλεως (φύλλον σελίνου ὡς ἔμβλημα τῆς λατρείας τοῦ ποταμοῦ Σελινοῦντος). Ταῦτα ἀνήκουν εἰς τρεῖς χρονικὰς περιόδους καὶ εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀργυρᾶ (τετράδραχμα, δίδραχμα, δραχμαί, λίτραι καὶ ὀβολοί). Τὰ τῆς α' ἐκόπησαν πρὸ τοῦ 466 π. Χ. καὶ φέρουν ἔμπροσθεν μὲν φύλλον σελίνου, ὄπισθεν δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον διῃρημένον τριγωνικῶς εἰς ὀκτὼ ἢ περισσότερα μέρη — ἢ φύλλον σελίνου ἐν ἐγκοίλῳ τετραγώνῳ καὶ τὰ γράμματα ΣΕΛΙ. Τὰ τῆς β' (466—415 π. Χ.) ἔμπροσθεν μὲν Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἱσταμένους παραπλεύρως ἐπὶ τεθρίππου καὶ τὴν λέξιν ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΟΝ, ὄπισθεν δὲ τὴν λέξιν ΣΕΛΙΝΟΣ καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ποταμοῦ Σελινοῦντος γυμνοῦ μετὰ βραχέων κεράτων, κρατοῦντος φιάλην καὶ κλάδον καθαρτηρίου, καὶ σπένδοντος εἰς βωμὸν Ἀσκληπιοῦ, ἢ ἔμπροσθεν μὲν Ἡρακλέα παλαίοντα πρὸς ἄγριον ταῦρον καὶ τὴν λέξιν ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΟΝ, ὄπισθεν δὲ τὴν λέξιν ΗΥΨΑΣ καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ποταμοῦ Ὕψα ἢ Ὑψᾶ, σπένδοντος πρὸ βωμοῦ, περὶ τὸν ὁποῖον ἐλίσσεται ὄφις μὲ πελαργὸν ἀφιπτάμενον. Περὶ τὸν Σελινοῦντα ἀνέβλυζον θειοῦχοι πηγαὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Νόμισμα Σελινοῦντος.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Σελινοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλισμα ὀλίγον ἔνδον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Πεπαρήθου τῆς συστάδος τῶν νήσων τῶν Μαγνήτων. Ἡ ὕπαρξίς του προέκυψεν ἐξ ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐν Γλώσσῃ τῆς Σκοπέλου (πλάτ. 39° 09' 30" Β., μῆκ. 23° 38' 00" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group) ἐπεχούσῃ προφανῶς τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου Σελινοῦντος. Σ. Ε. Λ.

— **Σελινοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Κιλικίας μεταξὺ Νησιαζούσης ἄκρας καὶ Ναύλων κατὰ τὰς ἐκβολὰς φερωνύμου ποταμοῦ. Ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἄλλοτε ἱδρυμένη πόλις, *Τραϊανούπολις* ὑπὸ τῶν Ρωμαίων μετονομασθεῖσα, διατηρεῖ νῦν τὸ ὄνομα της παρεφθαρμένον εἰς *Σιλιντί* (πλάτ. 36° 17' Β., μῆκ. 32° 45' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 237: Kara Burnu to Karadash burnû). Σῴζεται αὐτόθι τὸ μαυσωλεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ μετὰ 110 περὶ αὐτὸ κιόνων. Σ. Ε. Λ.

— **Σελινοῦς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς ἐν Μεσογείῳ Αἰγύπτου, ἐν τῇ ἄκρῃ τοῦ νομοῦ τῆς Μαρμαρικῆς, θαλάσσιον σύνορον πρὸς τὸν νομὸν Λιβύης. Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Μέρσα-Οὐμ-Ἐλ-Ραχὰμ* (πλάτ. 31° 16' Β., μῆκ. 27° 01' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh). Παρὰ Στράβωνι (799, 6) φέρεται ὡς *Δρέπανον*. Σ. Ε. Λ.

— **Σελινοῦς** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 3.095. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κρέσταινα*, μετονομασθεῖσα ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν ὁμωνύμου ποταμοῦ. Ἄλλοτε ἦτο ἕδρα τοῦ δήμου Σκιλλοῦντος. Ἔχει γυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν, ταμεῖον, ἀστυνομικὸν τμῆμα, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, 4 ἀτμομύλους καὶ ἕνωσιν συνεταιρισμῶν. Π. Ν. Π.

— **Σελινοῦντος, τέως δῆμος** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας δέκα δήμων, περιλαμβάνων τὰς κοινότητας *Βλυσηδιᾶς* (χωρία *Βλυσηδιὰ* ἢ *Νεοχώριον*, *Σφεντάμη*, *Φιλάτικα*) καὶ *Κοσμᾶ* (χωρία *Κοσμᾶς*, *Πηγάδι* καὶ *Μονὴ Ἐλώνης*), μὲ πρωτεύουσαν τὸ χωρίον Κοσμᾶ καὶ πληθυσμὸν 905 κατοίκων.

Σελιὸ *[Γεωγρ.]* βλ. *Σελλάδες*.

Σέλιους, Ἀδάμ. Ρῶσος ἱστορικὸς (1680—1748). Ἠσχολήθη εἰς τὴν συλλογὴν χειρογράφων, ἐπιγραφῶν, οὐκαζίων κλπ. ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὴν ρωσικὴν ἱστορίαν, ἣν καὶ ἐξέδωκε τῷ 1736 ἐν Πετρουπόλει. Συνέγραψεν ἐπίσης τὴν ἱστορίαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Μόσχας Ἰβὰν Γ' καὶ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ, δημοσιευθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Θ. Β.

Σελιπιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 385. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

σελίς, —ίδος (ἡ)· ὁ κενὸς χῶρος μεταξὺ τῶν καθισμάτων τοῦ θεάτρου· ‖ ἡ μεταξὺ τῶν θρανίων τῶν ἐρετῶν πάροδος ἐν τῷ πλοίῳ· ‖ τὸ μεταξὺ δύο ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω γεγραμμένων στηλῶν ἄγραφον μέρος ἐν χειρογράφοις (παπύροις ἢ περγαμηναῖς) ‖ ἑκάστη τῶν γεγραμμένων στηλῶν· ‖ ἕκαστον πρόσωπον, ἑκάστη ὄψις τοῦ φύλλου (ὡς σήμερον)· ‖ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου: «χρυσῆ σελὶς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας», «ποιητικαὶ—, ρωμαντικαὶ σελίδες».

—*[Παλαιογρ.]* Καλεῖται *σελὶς* τὸ μεταξὺ τῶν ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω γεγραμμένων μερῶν τοῦ φύλλου κυλίνδρου, ἤτοι τοῦ ἀρχαίου βιβλίου, μένον ἄγραφον μέρος, εἶτα δὲ καὶ αὐτὸ τὸ γεγραμμένον καὶ ἀναγινωσκόμενον μέρος, ὅπερ ἐκαλεῖτο καὶ *σελίδιον* καὶ *καταβατόν*. Οἱ στίχοι τῆς σελίδος ἔβαινον παραλλήλως πρὸς τὸ μῆκος τοῦ κυλίνδρου, κανονιζόμενοι κατὰ τὰ πλάγια περιθώρια διὰ γραμμῶν, χαρασσομένων διὰ μολυβδίδος, ἢ ἁπλῶς ἀφοριζόμενοι διὰ τῶν ὁριζοντίων ἰνῶν τοῦ παπύρου. Πολλάκις ὅμως οἱ παρασελίδιοι στίχοι ἀπέκλινον ἀπὸ τῆς καθέτου, ὅταν δὲν ὑπῆρχεν ὅλως ὑποδειγματική τις εἴτε φυσικὴ εἴτε τεχνητὴ γραμμή, τεμαχίζουσα τὰς σελίδας ἐκ τῶν πλευρῶν. Αἱ σελίδες ἐγράφοντο ἢ ἐν μιᾷ στήλῃ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲν στενῇ, ἐνίοτε δ' εὐρείᾳ, ἢ διῃρεῖτο εἰς δύο, τρεῖς καὶ σπανιώτερον εἰς τέσσαρας στήλας (paginas). Οὕτω λ.χ. ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς τῶν Ρωμαίων πολιτείας ἦσαν γεγραμμένα δι' ὅλου τοῦ πλάτους τοῦ κυλίνδρου. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἔχομεν παπύρους, ἐφ' ὧν αἱ γραμμαὶ σχηματίζουσι μίαν μόνην στήλην καθέτως τοῦ κυλίνδρου, ἐνῷ ἐν τῷ σιναϊτικῷ κώδικι τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀνοιγομένου τοῦ κώδικος, παρουσιάζεται εἰς τὸν ἀναγνώστην σειρὰ ὀκτὼ παραλλήλων στηλῶν. Τὸ τρίστηλον ὅμως καὶ τετράστηλον σύστημα τῶν σελίδων ἐγκατελείφθη μετὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα. Τὸ μῆκος τῆς σελίδος ἦτο διάφορον, ἀπὸ 0,16 μ.—0,13 καὶ ἔτι μικρότερον μέχρι 0,11 καὶ 0,09. Ὡς πρὸς τὸ μέσον πλάτος τῶν στηλῶν, κοινὸν μέτρον ἐλαμβάνετο τὸ μῆκος στίχου δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου περίπου 35 γραμμάτων ἢ 16 συλλαβῶν. Αἱ σελίδες γραφεῖσαι ἐκολλῶντο ἐπὶ τῆς κόλλας τοῦ φύλλου οὕτως, ὥστε ἕκαστον κόλλημα φύλλου περιεῖχε μίαν στήλην· καὶ τὸ μὲν πρῶτον κολληθὲν τοῦ κυλίνδρου φύλλον ἐκαλεῖτο *πρωτόκολλον*, τὸ δὲ τελευταῖον *ἐσχατόκολλον*. Οὕτω πᾶσαι αἱ σελίδες παραλλήλως τεθειμέναι ὑπέπιπτον διαδοχικῶς ὑπὸ τὸ ὄμμα τοῦ ἀναγνώστου. Ὁ μέγιστος ἀριθμὸς τῶν σελίδων ἑκάστου κυλίνδρου ἦτο εἴκοσιν. Ἔγραφον δὲ συνήθως μὲν μόνον ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τοῦ φύλλου, τῆς κυρίας, πολλάκις δέ, ὅταν ὁ πάπυρος, ὧν πυκνότερος, ἀντεῖχε, καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου (inversa charta), ὅπερ δ' ὅμως ἐθεωρεῖτο οὐχὶ εὐπρεπὲς καὶ μάλιστα προκειμένου περὶ ἐπιστολῶν πρὸς φίλους, ἐπισήμων ἐγγράφων κ. τ. τ. Κατ' ἐξαίρεσιν ἀξιόλογος πάπυρος, ὁ περιέχων τὸ χειρόγραφον τῶν «Πολιτικῶν» τοῦ Ἀριστοτέλους, εἶναι ὀπισθόγραφος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. M. Thompson—Σπ. Λάμπρου*, Ἐγχειρίδιον ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς παλαιογραφίας (Ἀθῆναι 1903).—*Gardthausen*, Griechische Paläographie (1911—1913). —*W. Schubart*, Griechische Paläographie (1925). Ε. Δ. Κ.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *σελὶς* (κοιν. *πέλλα*) λεπτὸν ἐξ ἐπηγκενίδων ζῶμα, τὸ ὁποῖον προστίθεται ὑπὲρ τὸν κωπωτῆρα ἢ τὴν ἐπισκαλμίδα (κοιν. κουπαστὴ) τῶν διπλοκώπων λέμβων. Ἐν τῇ σελίδι ὑπάρχουσι κενὰ ἰσαπέχοντα, διακόπτοντα τὴν ἀπὸ πρύμνης ἕως πρώρας συνέχειάν της, χρησιμεύοντα ὡς ἔγκωπα μετὰ ἢ ἄνευ σκαλμοῦ καὶ κλειόμενα, ὅταν δὲν κωπηλατῆται ἡ λέμβος διὰ τῶν ἐγκωπίδων. Σ. Ε. Λ.

Σέλισμα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Διασελάκι*).

Σέλιτσα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου τοῦ νομοῦ Λακωνίας (κατ. 645), ἀποτελοῦν ἕδραν κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον Ἁλμυρὸς (49 κάτ.). —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Καρυοπόλεως τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας (κάτ. 33). —3) Χειμερινὴ ἕδρα τῆς κοινότητος *Πτέρης* τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 228. —4) Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας βλ. *Καστανοῦλα*. —5) Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης, νῦν καλούμενον *Ἐράτυρα* (βλ. λ.).

Σελιτσάνη *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Ἁγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης, νῦν καλούμενον *Ἀνατολή*. Κάτ. (1928) 1.371. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, κειμένη ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ὄσσης, ἐγγὺς τῶν βυζαντινῶν μονῶν *Προδρόμου* καὶ *Παναγίας*. Ἔχει ὑγιεινότατον κλῖμα καὶ ἄφθονα ὕδατα, ἀποτελοῦσα θέρετρον τῶν κατοίκων τοῦ Βόλου, Θεσσαλονίκης καὶ Λαρίσης καὶ ἀπέχουσα περὶ τὰ 12 χλμ ἀπὸ Ἁγιᾶς. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ἀγροτικὸν συνεταιρισμόν, γεωργικὸν σύλλογον καὶ κτηνοτροφικὸν σύλλογον. —Π.

Σελὶφ (Cheliff) *[Γεωγρ.]*. Ὁ μακρότερος ποταμὸς τῆς Ἀλγερίας, μήκους 700 χλμ., σχηματιζόμενος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀράν, εἰς τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν πηγαίων ποταμῶν Τουὶλ καὶ Νὰρ Οὐασσέλ. Ἐνισχύεται κατὰ τὸν ροῦν του ὑπὸ τῶν παραποτάμων Ρουΐνα, Ἰσλὺ καὶ Ριοὺ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. βορείως τοῦ Μοσταγκανέμ. Θ. Κ.

Σέλκ, ἢ **Σελκίτ,** ἢ **Σερκὲτ** *[Αἰγυπτ. Μυθ.]*. Θεὰ τοῦ φαραωνικοῦ πανθέου, προστάτις τῶν κανωπικῶν ἀγγείων τῶν περιεχόντων τὰ σπλάγχνα τοῦ νεκροῦ. Εἰκονίζετο μὲ ἕνα σκορπίον ὀρθούμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς σκορπίος ἀνθρωποκέφαλος. Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ρᾶ καὶ συνεβόλιζεν ἐνίοτε τὴν καυστικότητα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Σέλκερκ (Selkirk) *[Γεωγρ.]*. —1) Κομιτεία ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Σκωτίᾳ, ἐμβαδοῦ 691 τ. χλμ. καὶ 20.400 κατ. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. —2) Πόλις, πρωτεύουσα τῆς κομιτείας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἔττρικ. Κάτ. 5 [illegible] (1921). Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμόν, βιβλιοθήκην καὶ βιομηχανίαν ἐριουργίας καὶ ὑφαντουργίας. Θ. Κ.

Σὲλλ (Scelle), *Γεώργιος-Αὔγουστος*. Γάλλος νομοδιδάσκαλος καὶ διεθνολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων καὶ ἐν τῇ σχολῇ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ κατόπιν διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ βουλγαρικῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σόφιας, ἐν τῷ τῆς Λίλλης καὶ ἤδη (1932) ἐν Ντιζόν. Κατὰ τὸ 1925 καὶ 1926 μετέσχε τῆς γαλλικῆς ἀντιπροσωπείας παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν. Ἐδημοσίευσε μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ βουλγαρικὴ ἀνεξαρτησία» (1910), «Τὸ σύμφωνον τῶν ἐθνῶν καὶ ὁ δεσμὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς συνθήκης εἰρήνης» (1919), «Ἡ ἠθικὴ τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης» (1920), «Τὸ ἐργατικὸν δίκαιον» (1922), «Τὸ πολιτικὸν ἔργον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κατὰ τὰ ἔτη 1920—1923» (1924). Εἶναι ἐπίσης τακτικὸς συνεργάτης τῆς «Dépêche de Toulouse» καὶ ἄλλων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Δ. Δ.

Σὲλλ (ἀγγλ. Shell=ὄστρακον). Ὄνομα πολλῶν συγγενῶν μὲν ἀλλ' ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων εταιρειῶν, ἐδρευουσῶν εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου καὶ ἀσχολουμένων μὲ τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν συναφῶν αὐτῷ προϊόντων. Πᾶσαι αἱ φέρουσαι τὸν κοινὸν αὐτὸν τίτλον ἑταιρεῖαι εἶναι δημιουργήματα (filiales) παλαιᾶς ἑταιρείας, τῆς «Shell Transport and Trading Company Limited» (Σὲλλ Ἑταιρείας Μεταφορῶν καὶ Ἐμπορίου), ἱδρυθείσης τὴν 18ην Ὀκτωβρίου 1897 ἐν Ἀγγλίᾳ μὲ κύριον κύκλον ἐργασιῶν τὴν μεταφορὰν φωτιστικοῦ πετρελαίου εἰς Ἰνδίας, Κίναν, Ἰαπωνίαν κ.ἄ. Ἡ ἑταιρεία αὕτη συνεχωνεύθη τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1907 μετὰ τῆς «Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Nederlandsch Indie» (Βασιλικῆς Ὀλλανδικῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν

Digitized by Google

πετρελαιοπηγῶν τῶν Ὁλλανδικῶν Ἰνδιῶν), ἱδρυθείσης τὴν 16ην Ἰουνίου 1890 ἐν Ὁλλανδίᾳ, ἐκ τῆς συγχωνεύσεως δὲ ταύτης ἐδημιουργήθησαν δύο νέαι ἑταιρεῖαι: ἡ «Ἀγγλοσαξονικὴ Ἑταιρεία Πετρελαίων», ἑδρεύουσα ἐν Ἀγγλίᾳ, μὲ κεφάλαιον σήμερον 25.000.000 λιρῶν, καὶ ἡ «Βαταβικὴ Ἑταιρεία Πετρελαίων», ἑδρεύουσα ἐν Ὁλλανδίᾳ μὲ κεφάλαιον 300.000.000 φιορινίων. Εἰς τὰ κεφάλαια τῶν ἑταιρειῶν τούτων ἡ «Σέλλ Ἑταιρεία Μεταφορῶν καὶ Ἐμπορίου» συμμετέχει κατὰ 40%, ἡ δὲ «Βασιλικὴ Ὁλλανδικὴ Ἑταιρεία Πετρελαίων» κατὰ 60%. Σκοπὸς ἀμφοτέρων εἶναι ἡ ἐκμετάλλευσις πετρελαιοπηγῶν καί, ἐν γένει, πᾶσα ἐπιχείρησις ὁπωσδήποτε συνδεομένη μὲ τὴν παραγωγήν, τὴν μεταφορὰν καὶ τὴν ἐμπορίαν τῶν διαφόρων προϊόντων τοῦ φυσικοῦ πετρελαίου. Αἱ ἑταιρεῖαι αὗται ἵδρυσαν κατὰ τόπους, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἀγοραὶ καταναλώσεως, νέας ἑταιρείας πρὸς ἐκμετάλλευσιν διαφόρων ἐξαρτημάτων, ἤτοι σάκκου, μαρσιπίων, ὑπουρίδος, προστερνιδίου καὶ ἱμάντων συσκευασίας. Ἡ πηδητικὴ ἔχει ὑπερυψωμένας τήν τε προσθίαν καὶ ὀπισθίαν ἀψῖδας πρὸς συγκράτησιν τοῦ σώματος τοῦ ἱππέως κατὰ τὰς λίαν ἀποτόμους κινήσεις τοῦ ἐπὶ τόπου πηδήματος. Τοιαύτην μεταχειρίζονται οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Κοζάκοι. Τοιούτου τύπου ἦτο καὶ ἡ τῶν ἱπποτῶν τοῦ μεσαίωνος. Ἡ ἀγγλικὴ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν κοινῶν ἱππέων κατὰ τοὺς περιπάτους καὶ εἶναι ἐλαφροτάτη καὶ περιωρισμένων διαστάσεων. Τέλος, κατὰ τὰς ἱπποδρομίας χρησιμοποιεῖται εἶδος λίαν ἐλαφρᾶς σέλλης, ἄνευ σκελετοῦ ξυλίνου, δυναμένης νὰ συγκρατῇ μόνον τὰ γόνατα καὶ τοὺς ἀναβολεῖς, ὄντας ἐπίσης ἐλαφροτάτους. Ἀποτελεῖται γενικῶς ἐκ τῆς ἕδρας τοῦ σφαιρώματος, τῶν παραπλευριδίων καὶ ὑποπαραπλευριδίων, ἱμάντων ἐπόχων καὶ μαξηλαρίων (τυλείου). Εἰς τὴν ἀραβικὴν τὸ σφαίρωμα

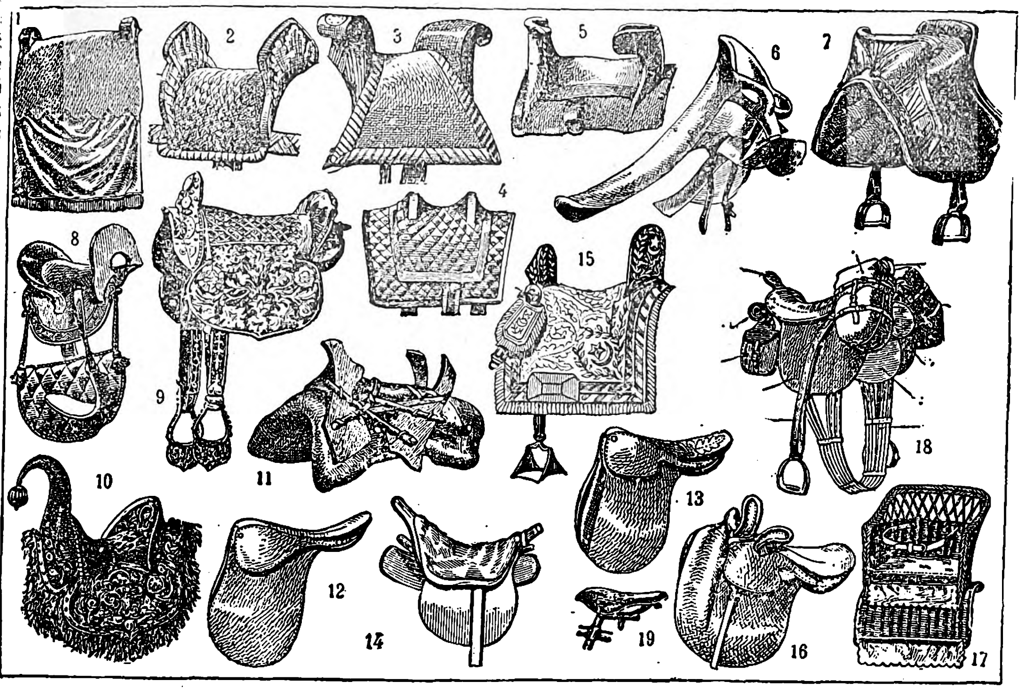

Διάφοροι τύποι σελλῶν.

[1=ρωμαϊκή, 2=βυζαντινή, 3=νορμανδική, 4=καρολίγγειος, 5=ΙΗ' αἰῶνος, 6=ἐφίππου λογχομαχίας, 7=γυναικεῖα (ΙΣΤ αἰῶνος), 8=σινική, 9=τουρκική, 10=ἀνατολική, μετὰ μεγάλου σφαιρώματος, 11=καμηλοσέλλα, 12=σύγχρονος ἀγγλική, 13=γαλλική, 14=οὐγγρική, 15=ἀραβικὴ σεΐχου, 16=γυναικεία, 17=παιδική, 18=ὀρδινάντσας ἐλαφροῦ ἱππικοῦ (γαλλική), 19=σελλίσκη ποδηλάτου.]

των. Μεταξὺ τῶν ἀπειραρίθμων ἑταιρειῶν πετρελαίου, εἰς τὰς ὁποίας συμμετέχει καὶ ἐνδιαφέρεται σήμερον ὁ ἰσχυρὸς ὅμιλος Βασιλικῆς Ὁλλανδικῆς καὶ Σέλλ εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ «Asiatic Petroleum Company Limited», ἥτις εἶχεν ἱδρυθῇ τῷ 1903, μὲ κεφάλαια 4.000.000 λιρῶν καὶ μὲ κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐμπορίαν τῶν προϊόντων ὡρισμένων πετρελαιοπηγῶν τῆς Ρωσίας, τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν κ.ἄ., ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ «Shell Company (Hellas) Limited», ἱδρυθεῖσα τὴν 3 Μαΐου 1926 καὶ ἑδρεύουσα ἐν Λονδίνῳ, μὲ κεφάλαια 200.000 λιρῶν καὶ κύριον ἔργον τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἑλληνικῆς ἀγορᾶς καταναλώσεως, διὰ τῆς διαθέσεως τῶν πετρελαιογενῶν προϊόντων ἐν Ἑλλάδι. Αἱ δύο τελευταῖαι ἑταιρεῖαι ἵδρυσαν τὸν Φεβρουάριον 1930 τὴν «Shell-Ἀνώνυμον Ἑλληνικὴν Ἑταιρείαν Πετρελαίων» μὲ ἕδραν τὰς Ἀθήνας καὶ κεφάλαιον 100.000.000 δραχμῶν, καταβληθὲν ἐξ ἡμισείας περίπου ὑπὸ τῶν δύο αὐτῶν συγγενῶν ἑταιρειῶν. Ἡ ἑταιρεία αὕτη ἔχει ἀνεγείρει παρὰ τὴν θέσιν μὲν Πέραμα, ἔναντι τῆς νήσου Σαλαμῖνος, τὰς μεγαλυτέρας ἐξ ὅλων τῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπαρχουσῶν δεξαμενῶν βενζίνης καὶ ἀκαθάρτου πετρελαίου, μικροτέρας δὲ τοιαύτας ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τῶν προϊόντων της εἰς Δραπετσῶνα τοῦ Πειραιῶς (ἔνθα ἔχει ἱδρύσει καὶ ἐργοστάσιον διὰ τὴν κατασκευὴν λευκοσιδηρῶν δοχείων), Θεσσαλονίκην καὶ Βόλον. Διατηρεῖ ὑποκαταστήματα ἐν Πειραιεῖ, Θεσσαλονίκῃ, Καβάλλᾳ, Πάτραις καὶ Βόλῳ, καὶ περὶ τὰ 35 πρακτορεῖα καὶ 130 ὑποπρακτορεῖα εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ι. Χ. Σ.

σέλλα (ἡ) τὸ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν ὑποζυγίων, ἰδίᾳ τοῦ ἵππου, προσαρμοζόμενον κάθισμα τοῦ ἱππέως, τὸ ἐφίππιον.

— *[Ἐγκυκλ.]* Διακρίνονται τριῶν εἰδῶν *σέλλαι*: ἡ στρατιωτικὴ ἢ γαλλική, ἡ ἀραβικὴ ἢ πηδητικὴ καὶ ἡ τοῦ περιπάτου, κοινῶς γνωστὴ ὡς ἀγγλική. Ἅπασαι ἀποτελοῦνται ἐξ ἀστράβης ἢ σκελετοῦ ἐκ ξύλου ἀνθεκτικοῦ μετὰ σιδηρῶν ἐνισχύσεων καὶ ἐπενδύσεως ἐκ δέρματος. Ἐφαρμόζονται δ' ἐπὶ τοῦ ἵππου διὰ ζεύγους ἐπόχων παρεντιθεμένου γεμίσματος ἐκ τριχῶν. Διὰ τὴν γυναικείαν, τὴν στρατιωτικὴν καὶ πηδητικὴν χρησιμοποιεῖται ἐπὶ πλέον καὶ καταζώστης σκύτινος. Ἡ στρατιωτικὴ εἶναι ἐν γένει μεγαλυτέρων διαστάσεων καὶ φέρει ἀγκύλια καὶ διατόνια διὰ τὴν προσαρμογὴν τῶν

καὶ περιέδριον ἀντικαθίσταται διὰ τῆς προσθίας καὶ ὀπισθίας ἀψῖδος. Ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς ἀστράβης εἶναι προσηρμοσμένα τὰ ἀρτανοφόρια τῶν ἀναβολέων (βλ. καὶ λ. *ἀστράβη* καὶ *ἐφίππιον*). Σ. Κ. Γ.

Σέλλα (Sella) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν συγκρότημα, ἐν τῷ νοτίῳ Τυρόλῳ, τῶν λεγομένων δολομιτικῶν Ἄλπεων τοῦ Γκραϊντεν, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν Μπόεσπιτσε (3.152 μ.). Θ. Κ.

Σελλᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 250. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο ὑδρομύλους. —Π.

Σελλάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Τζουμέρκων τοῦ νομοῦ Ἄρτης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 681, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μεγάρχη*, 939. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα (τὸ ἓν ἐν Μεγάρχῃ) καὶ δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς (ὁ εἷς ἐν Μεγάρχῃ).

σελλαΐτης (ὁ) (Sellait) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν φθοριοῦχον μαγνήσιον Mg F_2. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα, εἶναι ἄχρουν καὶ ἔχει σκληρότητα 5, εἰδικὸν βάρος 2,972 καὶ λάμψιν ὑαλώδη. Ἀπαντᾷ ἐντὸς τοῦ ἀνυδρίτου εἰς τὴν Savoyen. Γ. Β.

σελλάκη (ἡ), ἡ *γόμμα λάκκα*, ἢ *λάκκειον κόμμι* βλ. *λάκκη*.

Σελλασία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς Λακωνικῆς, σημαντικὴ διὰ τὴν στρατηγικὴν τοποθεσίαν της. Ἔκειτο πρὸς Β. τῆς ἀρχαίας Σπάρτης καὶ εἰς ἀπόστασιν 3 περίπου ὡρῶν ἀπ' αὐτῆς, εἰς τὸ μέσον μικρᾶς πεδιάδος περιβαλλομένης ὑπὸ τῶν βουνῶν Εὔας καὶ Ὀλύμπου, παραφυάδων τοῦ Πάρνωνος, καὶ διαρρεομένης ὑπὸ ῥύακος (τοῦ Γοργύλου), χυνομένου εἰς τὸν παραπόταμον τοῦ Εὐρώτα Οἰνοῦντα, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ὁποίου εἶχε κτισθῆ ἡ πόλις, καὶ κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ἀπὸ Σπάρτης εἰς Τεγέαν καὶ Ἄργος ὁδῶν. Ἡ Σελλασία, ἡ Βελεμίνη καὶ αἱ Καρυαὶ ἦσαν αἱ τρεῖς βόρειοι φυσικαὶ πύλαι, διὰ τῶν ὁποίων εἰσεχώρει τις εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα. Κατὰ τὴν εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐπιδρομὴν τῆς ὑπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ Πελοπίδαν θηβαϊκῆς στρατιᾶς κατὰ τὸ 370—369 π. Χ. ἡ Σελλασία, καταληφθεῖσα, παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων πολεμίων (*Ξεν.* Ἑλλ. VI 5.27), ἐπυρπολήθη δὲ καὶ μετὰ τριετίαν ὑπ' αὐτῶν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπωφεληθέντων τῆς ἐκ Πελοποννήσου ἀπουσίας τοῦ Ἐπαμεινώνδα, ἐκδικουμένων κατ' αὐτῶν, διότι δὲν εἶχον ἀντισταθῆ ὅσον ἔδει οἱ κάτοικοί της κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Θηβαίων.

Ὀνομαστὴ ὅμως εἶναι κυρίως διὰ τὴν παρ' αὐτὴν συγκροτηθεῖσαν κατὰ τὸ 221 π. Χ. μάχην τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους κατὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, ἥτις ἔσχε σπουδαῖα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀποτελέσματα, διότι ἡ ἰσχὺς τῆς Σπάρτης ἐξεμηδενίσθη ἀπὸ τότε, χωρὶς νὰ ἐνισχυθῇ ἡ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, τοῦ Ἀντιγόνου διορίσαντος μακεδονικὸν μὲν ἐπιστάτην ἐν Σπάρτῃ (τὸν Βραχίλλην), διαχειριστὴν δὲ τῶν μακεδονικῶν συμφερόντων ἐν Πελοποννήσῳ (*Πολυβ.* IV, 6, 4). Εἰς τὴν μάχην ταύτην ὁ μὲν Κλεομένης παρέταξεν 20 χιλ. ἄνδρας, οἱ δὲ Ἀχαιοὶ καὶ ὁ Ἀντίγονος 28 χιλ. περίπου (*Πολυβ.* II, 65, 6), διεκρίθη δὲ ὡς στρατηγὸς ὁ Μεγαλοπολίτης Φιλοποίμην, νεαρώτατος ἔτι. Οἱ κάτοικοι τῆς Σελλασίας μετὰ τὴν μάχην ἐξηνδραποδίσθησαν (*Παυσ.* III, 10, 7) καὶ ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς ἐρείπια, μὴ ἀνακύψασα πλέον ἐξ αὐτῶν. Ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σελλασίας δὲν διασῴζονται, τοῦ χώρου αὐτῆς φυτευθέντος δι' ἀμπέλων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων ὑπὸ τῶν κατοίκων *Βρουλιᾶ* (βλ. λ.), ἀπέχοντος αὐτῆς περὶ τὰ 3 χλμ., διεσώθησαν ὅμως ἐλάχιστα ἐρείπια τῆς ἀκροπόλεώς της ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς ῥάχεως, ἥτις καλεῖται σήμερον Ἅγιος Κωνσταντῖνος. Παρὰ τὴν ἀρχαίαν Σελλασίαν διέρχεται σήμερον ἡ ὁδὸς Σπάρτης—Τριπόλεως. Εἰς τὰ στενὰ τῆς ἀρχαίας Σελλασίας συνέτριψε πολλάκις ὁ κλέφτης Ζαχαριᾶς τουρκικὰ ἀποσπάσματα μεταβαίνοντα εἰς Μυστρᾶν ἢ ἀπερχόμενα ἐξ αὐτοῦ καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Σελλασίαν, εἰς τοὺς λόφους Λούμου, κατὰ τὸ 1826 ἐπαναστάται ὑπὸ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην ἀπέκρουσαν ἀπόσπασμα τῶν Ἀράβων τοῦ Ἰμπραήμ. ΚΑΨ.

—**Σελλασίας**, *τέως δῆμος* — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν δεκατεσσάρων δήμων τῶν ἀποτελούντων ἄλλοτε (πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ') τὴν ἐπαρχίαν Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Περιελάμβανε τὰς κοινότητας *Βουτιάνων*, *Βρουλιᾶ*, *Θεολόγου* (χωρία *Θεολόγος*, *Καλύβια*, *Χτόριζα*), *Κλαδᾶ* καὶ *Κονιδίτσης* (χωρία *Κονιδίτσα*, *Κοπητέϊκα*, *Σκουφέϊκα*), εἶχε πρωτεύουσαν τὸ χωρίον *Βρουλιᾶς* καὶ 3.494 κατοίκους.

Σέλλεν (Sellen), *Φραγκῖσκος*. Κουβαῖος φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1838. Ἔγραψε: «Libro intimo poesias» (1868), «Ecos del Rhin» (1881), «El Giaour» (1886), «Cantos de la Patria» κ. ἄ. Λ. Χ. Ζ.

Σελλεντία, *Σαλλεντίνη*, *Σαλλεντῖνοι* *[Ἀρχ.]* βλ. *Σαλεντία*, *Σαλεντίνη*, *Σαλεντῖνοι*.

Σέλλερ, *Ἀλέξανδρος Κωνσταντίνοβιτς*. Ρῶσος συγγραφεὺς (1838—1910). Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν Πετρουπόλει, κατόπιν δέ, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν, προεκάλεσε τὴν γενικὴν προσοχὴν διὰ τῶν μυθιστορημάτων του: «Τὰ σάπια νερά» καὶ «Ἡ ζωὴ τοῦ Σούπωφ» (1865). Ἐδημοσίευσε κατόπιν καὶ ἄλλα μυθιστορήματα, ἐν οἷς: «Εἰς διασκορπισμόν», «Πρὸ τοῦ κρημνοῦ», «Ἄρτος καὶ θεάματα», «Εἰς διαφόρους ἀκτάς», «Ὁ πρῶτος ἔρως», «Οἱ ξυπόλυτοι». Πλὴν τῶν λογοτεχνικῶν, ἐδημοσίευσε καὶ ἄλλα ἔργα, ὡς: «Οἱ συνεταιρισμοὶ ἐν Γαλλίᾳ», «Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ», «Ἡ ταραχώδης ἐποχὴ τῆς ἀναβαπτίσεως», «Ἡ ἱστορία τοῦ κοινωνισμοῦ» κ. ἄ. Θ. Κ. Β.

Σέλλες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λούμας τῆς ἐπαρχίας Μεραμπέλλου τοῦ νομοῦ Λασηθίου (Κρήτης). Κατ. 102 (1928). Ν. ΚΛΣ

Σέλλεϋ (Shelley), *Μαρία*. Διακεκριμένη Ἀγγλὶς συγγραφεὺς (1797—1851), σύζυγος τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Στερηθεῖσα τῆς μητρός αὐτῆς, ἅμα τῇ γεννήσει της, καὶ παραμεληθεῖσα ἐκ μέρους τοῦ πατρός της, διῆλθε τὴν παιδικὴν αὐτῆς ἡλικίαν εἰς τὰς οἰκίας γνωρίμων οἰκογενειῶν. Περιπαθὴς καὶ στοργικὴ τὸν χαρακτῆρα, ἠράσθη τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης μετ' ἐκείνου συναντήσεως, ἀπαχθεῖσα δὲ κατόπιν παρὰ τούτου (1812), ἠκολούθησεν αὐτὸν ἀποδημήσαντα εἰς Γαλλίαν καὶ εἰς Ἑλβετίαν, μόλις μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης τοῦ συζύγου τῷ 1816 ἐγένετο σύζυγος αὐτοῦ, ἀφοῦ ἤδη ἀπέκτησεν υἱὸν ἐκ τῶν μετ' ἐκείνου σχέσεών της. Εὐφυεστάτη καὶ ταχεῖα τὴν ἀντίληψιν, ἐξέμαθεν ἐν ὀλιγίστῳ χρόνῳ τὴν ἑλληνικήν, λατινικήν, γαλλικὴν καὶ ἰταλικήν. Ἀπολαύουσα μεγίστης ἐκτιμήσεως παρὰ τῶν φίλων καὶ οἰκείων τοῦ συζύγου της, ἰδιαιτέρως δὲ παρὰ τοῦ Βύρωνος, τοῦ ὁποίου καὶ ἀντέγραψε κατόπιν τὸ τρίτον ᾆσμα τοῦ «Μικροῦ Ἀρόλδου», ἐξέδωκε τῷ 1818 τὸ πρῶτον μυθιστόρημα αὐτῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον «Φράνκενσταϊν». Μετὰ δὲ τὸν τραγικὸν

Digitized by Google

πνιγμὸν τοῦ συζύγου της ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιστρέψασα εἰς Ἀγγλίαν, ἐξέδωκε νέον μυθιστόρημα τιτλοφορούμενον «Ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος» (1826), σύνθεσιν τολμηρῶς φανταστικήν, ἐν ᾗ ἐκμεταλλεύεται ὡς θέαμα τὴν ἐπὶ τῆς γῆς τελείαν ἐξολόθρευσιν, ἐκ λοιμοῦ, τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἶτα δὲ τὴν «Βαλπέργκα», ἐπίσης μυθιστόρημα (1829). Κατόπιν ἐδημοσίευσε δύο συλλογὰς διηγημάτων, ὑπὸ τοὺς τίτλους «Πέρκιν Οὐῶρμπεκ» (1830) καὶ «Φάλκνερ» (1837) καὶ τὴν «Λοντὸρ» («Lodore», 1835), εἶδος λεπτῆς αὐτοβιογραφίας, ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος, πλήρους γλαφυρότητος καὶ χάριτος. Ἔγραψε συνάμα τὰς βιογραφίας τοῦ Πετράρχη, τοῦ Βοκκακίου καὶ τοῦ Μακιαβέλλη, καὶ δίτομον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταξιδιωτικαὶ περιπλανήσεις εἰς Γερμανίαν καὶ εἰς Ἰταλίαν» (1844). Ἀφιερώθη κατόπιν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ συζύγου της.

Ν. Λ. Λ.

—**Σέλλεϋ** (Shelley), ***Πέρσυ Μπύσς***. Εἷς τῶν μεγίστων λυρικῶν ποιητῶν τῆς Ἀγγλίας, γεννηθεὶς παρὰ τὸ Χόρσαμ τὴν 4ην Αὐγούστου 1792, πνιγεὶς δὲ κατά τινα θαλασσίαν ἐν Ἰταλίᾳ διαδρομὴν τὴν 8ην Ἰουλίου 1822. Ἐφοίτησεν ἐν Μπρέντφορντ καὶ Ἦτον, καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς ἐν τοῖς λυκείοις φοιτήσεως, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ καλλονῆς, τῆς λεπτεπιλέπτου κράσεως καὶ τῆς νοσηρᾶς εὐαισθησίας του, ἀπετέλεσε τὸν στόχον τῶν λοιδοριῶν καὶ τῶν σκωμμάτων τῶν συμμαθητῶν του. Ἡ δὲ μετὰ πάθους ἀφοσίωσίς του εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, αἵτινες ἦσκουν ἐπ' αὐτοῦ μεγίστην γοητείαν, ἐπέτεινε τὰς εἰρωνείας ταύτας, ἐπικληθέντος παρ' αὐτῶν «ἀθέου» καὶ «παράφρονος». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνέθετεν ἤδη μυθιστορήματα, ὡς τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Zastrozzi» (1808) «Ὁ ἅγιος Ἴρβυν ἢ ὁ Ροδοσταυρίτης» («Saint Irvyne or the Rosicrucian», 1810) καὶ ποιήσεις, ὡς ἡ συλλογὴ «Περιπλανώμενος Ἰουδαῖος» («Wandering Jew»), τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Θωμᾶ Μέντουϊν, καὶ αἱ «Πρωτότυποι ποιήσεις» («Original poetry by Victor and Cazire», 1810), τῇ συνεργασίᾳ τῆς ἐξαδέλφης αὐτοῦ Χάρριετ Γκρόβ, ἧς τὸν πλατωνικὸν ἔρωτα διετήρησε καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον. Ἀποβληθείς, τέλος, τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, ἐξ αἰτίας τοῦ ἔργου του «Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀθεΐας» («The Necessity of Atheism», 1811), ἐγκατεστάθη ἐν Λονδίνῳ. Ἐνταῦθα ἐρασθεὶς νεαρωτάτης κόρης, μόλις δεκαεξαέτιδος, τῆς *Χάρριετ Οὐέστμπρουκ*, ἐνυμφεύθη ταύτην μετὰ ρωμαντικὴν ἀπαγωγήν. Βραδύτερον δέ, συνδεθεὶς μετὰ τῶν Σάουθεϋ καὶ Γκόντουϊν καὶ ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, μετὰ πάθους καὶ φανατισμοῦ, ἠγόρευεν εἰς τὰ συλλαλητήρια καὶ ἐλάμβανε μέρος ἐνεργὸν εἰς τὰς ἰδιορρύθμους ἐκδηλώσεις τῶν ἐνθέρμων ὑποστηρικτῶν τῆς ἰδέας τῆς φυτοφαγίας Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐπαναστατικῶν αὐτοῦ βιβλίων «Δήλωσις τῶν δεξιῶν» («Declaration of Rights», Δουβλῖνον 1812) καὶ «Ὁ περίπατος τοῦ Διαβόλου» («The Devil's Walk», 1812), ἅτινα ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τῆς τότε κυβερνήσεως, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐσπευσμένως ἐκ Λονδίνου καὶ νὰ περιπλανηθῇ ἐπ' ἀρκετὸν καθ' ὅλην τὴν Ἀγγλίαν. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀποδημίας εὗρε τὸν καιρὸν ὅπως συνθέσῃ καὶ ἐκδώσῃ τὴν «Βασίλισσαν Μὰμπ» («Queen Mab», Λονδῖνον 1813), ποίημα ἐκτενὲς καὶ ὡραιότατον, χαρακτῆρος φιλοσοφικοῦ, καὶ τὴν «Ἀναίρεσιν τοῦ μονοθεϊσμοῦ» («Refutation of Deism», 1814). Τοῦ οἰκογενειακοῦ του βίου καταστάντος ἄκρως ἐπαχθοῦς καὶ ἀφορήτου, διεζεύχθη τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἐπικαλεσθεὶς τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν χαρακτήρων, πρὸς παρηγορίαν του δὲ προέβη εἰς ἀπαγωγὴν τῆς *Μαρίας Γκόντουϊν* (βλ. *Σέλλεϋ* Μαρία), μεθ' ἧς ἐπεχείρησε ταξίδιον εἰς Γαλλίαν καὶ Ἑλβετίαν, τοῦ ὁποίου τὰς λεπτομερείας ἀφηγήθη μετὰ ταῦτα ἐν τῷ ἔργῳ «Ἱστορία περιοδείας ἓξ ἑβδομάδων» («The History of a six week's Tour», 1817). Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου ἡ σύζυγός του ἔτεκεν ἄρρεν, ἡ οἰκογένειά του ὅμως διέκοψε τὴν παροχὴν εἰς αὐτὸν πάσης ἀρωγῆς χρηματικῆς. Ἡ ἐπακολουθήσασα πενία ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ποιητὴν τὴν σύνθεσιν ποιήματος λαμπροῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀλάστωρ ἢ τὸ πνεῦμα τῆς μονώσεως» («Alastor or the Spirit of Solitude», Λονδῖνον 1816). Λόγῳ διαφόρων ἄλλων ὑποθέσεων, ἐξ ἀφορμῆς ὡρισμένων γυναικῶν, ἐν αἷς ἡ Κλαίρη Κλαίρμοντ, φίλη τοῦ λόρδου Βύρωνος—ἐξ ἧς καὶ ἐγνωρίσθη τότε μετ' ἐκείνου—ἠναγκάσθη νὰ διαπεραιωθῇ ἐκ νέου εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης του συζύγου ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν Γκόντουϊν (30 Δεκεμβρίου 1816), μεθ' ἧς ἀπέκτησε κατόπιν καὶ θυγατέρα. Ἡ Κλαίρη Κλαίρμοντ διακόψασα τὰς σχέσεις μετὰ τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐραστοῦ της, ἐξ οὗ εἶχεν ἀποκτήσει καὶ θυγάτριον, ἐγκατεστάθη μετὰ τοῦ μικροῦ της τέκνου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐγγάμου ἤδη Σέλλεϋ.

Πέρσυ Σέλλεϋ.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν παντοειδῶν καὶ πολλαπλῶν ἐκείνων ἐνοχλήσεων καὶ τῆς οἰκονομικῆς στενοχωρίας, ὁ ποιητὴς ἐνεπνεύσθη καὶ συνέθεσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀνταρσία τοῦ Ἰσλὰμ» («The Revolt of Islam», Λονδῖνον 1818) ἓν τῶν λαμπροτέρων, βαθυτέρων καὶ ἁγνοτέρων ποιητικῶν του ἀριστουργημάτων. Μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ ἐν Ἀγγλίᾳ, προῆλθεν εἰς τὴν τελικὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐκπατρισθῇ ὁριστικῶς καὶ ἐγκατασταθῇ μετὰ τῆς συζύγου του ἐν Ἰταλίᾳ (1818). Διέτρεξε τότε τὰς κυριωτέρας αὐτῆς πόλεις, Φλωρεντίαν, Βενετίαν, Νεάπολιν καὶ Ρώμην, συναντήσας δὲ ἐκεῖ τὸν ἐπίσης ἐκπατρισθέντα Βύρωνα, συνεδέθη μετ' αὐτοῦ δι' ἰσχυρᾶς καὶ θερμῆς φιλίας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821, εὑρισκόμενος ἐν Πίζᾳ, ἐγνωρίσθη μετά τινων Φαναριωτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος. Οὗτος τῷ ἀνέφερε συχνάκις, μετὰ θέρμης πατριωτικῆς, περὶ τῆς ἐπικειμένης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Σέλλεϋ ᾐσθάνετο πραγματικὴν ἀγαλλίασιν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, καθόσον ἐν τῇ ἀναγεννήσει τῆς Ἑλλάδος διέβλεπεν ὄχι ἁπλῶς τὴν λύτρωσιν λαοῦ μικροῦ καὶ ὑποδούλου, ἀλλὰ τὴν δυνατότητα ἀναβαπτίσεως τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἐξυψώσεως αὐτῆς εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν ἐπίπεδον. Συγκινηθεὶς βαθύτατα ἐκ τῆς προκηρύξεως τοῦ πρίγκιπος Ὑψηλάντου, ἐξαδέλφου τοῦ Μαυροκορδάτου, ἣν ὁ τελευταῖος τῷ ἐπέδειξε, καὶ εἰς στιγμὰς ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ, ἔγραψε την «Ἑλλάδα», («Hellas»), δρᾶμα λυρικόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀρχιτεκτονικήν, ὡς βεβαιοῖ ὁ ἴδιος, ἔλαβεν ὡς πρότυπον τοὺς «Πέρσας» τοῦ Αἰσχύλου. Συνεπλήρωσεν αὐτὸ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ ἐξέδωκε κατόπιν ἐν Λονδίνῳ (1822) μετ' ἀφιερώσεως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον. Πρὸ τῆς «Ἑλλάδος» ὁ Σέλλεϋ εἶχε συνθέσει ἤδη τὴν πεντάπρακτον αὐτοῦ τραγῳδίαν τῶν «Τσέντσι» («The Cenci» 1819), τὸν «Προμηθέα λυόμενον» («Prometheus unbound» 1820), ποίημα ὑψηλὸν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ὁριστικῆς ἀπολυτρώσεως τῆς δοκιμαζομένης ἀνθρωπότητος, τὴν «Ὑπεράσπισιν τῆς ποιήσεως» («Defense of Poetry» 1821), τὴν «Ὠδὴν τοῦ δυτικοῦ ἀνέμου» («The Ode of west Wind»), καὶ ἄλλα. Ἡ γνωριμία τοῦ ποιητοῦ μετὰ τῆς Αἰμιλίας Βιβιάνι ἐνέπνευσεν αὐτῷ τὸ «Ἐπιψυχίδιον» («Epipsychidion» 1821), ποίημα ζοφεροῦ, μελῳδικοῦ καὶ μεταφυσικοῦ μυστικισμοῦ, ἡ δὲ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου Κῆτς τὸ ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄδωνις» («Adonais» 1821), θεωρούμενον ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς δημιουργικῆς παραγωγῆς του. Θαυμαστῆς πνευματικῆς δραστηριότητος, δὲν ἔπαυε συγχρόνως μεταφράζων ἔργα τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Καλντερόν, τοῦ Σπινόζα καὶ τοῦ Γκαῖτε. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1822 κατῴκησε τῇ συνοδείᾳ φίλων ἐν τῇ μικρᾷ πόλει τῆς Σπέτσιας. Ἐπιχειρήσας νὰ διαπεραιωθῇ κατά τινα νύκτα τρικυμιώδη ἀπὸ μιᾶς ἀκτῆς εἰς ἄλλην, ἀπωλέσθη ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς Σπέτσιας. Τὸ πτῶμά του ἀνευρεθὲν μόλις μετὰ πάροδον δέκα ἡμερῶν, ἐτέθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς παρουσίᾳ ὡρισμένων φίλων, ἐν οἷς τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ Λεϊ Χώντ, ἡ δὲ τέφρα αὐτοῦ ἐναπετέθη κατόπιν εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ κοιμητήριον τῶν διαμαρτυρομένων.

Ὁ Σέλλεϋ, λόγῳ τῆς λαμπρότητος τοῦ ὕφους του, τῆς δροσερᾶς διαυγείας καὶ χάριτος τοῦ αὐθορμήτου καὶ πλουσίου λυρισμοῦ του, λογίζεται μεταξὺ τῶν πρώτων Ἄγγλων νεωτέρων λυρικῶν, ἂν μὴ ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς ποιήσεως ὑπῆρξε μόνιμος, ἰσχυρὰ καὶ βαθυτατη. Ποιητὴς ἐλευθέρας ἀντιλήψεως ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ζωῆς, δριμὺς καὶ ἀδιάλλακτος πολέμιος τῶν διαφόρων συμβατικοτήτων, ἀπεκρυστάλλωσεν εἰς τοὺς στίχους του ὑψηλὰς ἀνθρωπίνους διαθέσεις χαρακτῆρος πανθεϊστικοῦ. Κυριώτεραι ποιητικαὶ συλλογαὶ αὐτοῦ εἶναι τά: «Ποιητικὰ τεμάχια» («Poetical pieces»), ἐκδοθέντα τῷ 1823, «Μεταθανάτιοι ποιήσεις» (Posthumous poems»), ἐκδοθεῖσαι ἐν Λονδίνῳ τῷ 1874. Πρώτη ἔκδοσις τῶν «Ἁπάντων» αὐτοῦ ἐγένετο ὑπὸ τῆς συζύγου του, εἰς τέσσαρας τόμους, τῷ 1839, ἀλλ' ἔκτοτε προσετέθησαν εἰς ταῦτα ἐπιστολαί, πεζογραφήματα, ἀποσπάσματα ποιητικά, ὥστε πλήρης ἔκδοσις αὐτῶν νὰ θεωρῆται ἡ ὑπὸ τοῦ Μπῶξτον Φόρμαν γενομένη ἐν Λονδίνῳ (1876—1880) εἰς ὀκτὼ τόμους. Ὁ Σέλλεϋ ἔχει μεταφρασθῆ εἰς τὴν γαλλικήν, γερμανικήν, ἰταλικήν, ρωσικὴν καὶ ἄλλας γλώσσας. Ποιήματα καὶ δράματα αὐτοῦ, μεταπεφρασμένα εἰς τὴν ἑλληνικὴν εἶναι τὰ ἑξῆς: «Προμηθεὺς λυόμενος» ὑπὸ Κ. Πρινάρη («Παναθήναια»), «Ἀλάστωρ» καὶ ἄλλα ὑπὸ Γλαύκου Ἀλιθέρση («Ἀγγλικὴ Ἀνθολογία»), «Προμηθεὺς λυόμενος» καὶ «Ἀρέθουσα» ὑπὸ Λαυρεντίου Μαβίλη, «Ἑλλὰς» ὑπὸ Γ. Σωτηριάδου («Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος» 1923), «Ἑλλάς», «Τὰ δύο πνεύματα», «Στροφὲς γραμμένες σὲ ὥρα μελαγχολίας» καὶ ἄλλα ὑπὸ Γ. Φιλήντα (ἐν τῇ συλλογῇ «Ξένες Ἁρμονίες στὴ δική μου λύρα») καὶ πλεῖστα ἄλλα διεσκορπισμένα εἰς παλαιὰ τεύχη περιοδικῶν. Βιογραφία αὐτοῦ ἀξιόλογος εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Γάλλου συγγραφέως Ἀνδρέα Μωρουὰ συντεθεῖσα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄριελ ἢ ἡ ζωὴ τοῦ Σέλλεϋ».

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Σελλήεις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Ἤλιδος ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ ἄλλως *Λάδων* καλούμενος, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ὁμηρικὴ πόλις Ἐφύρα, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Φολόη καὶ διευθυνόμενος ἐξ Α. πρὸς Δ. χύνεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ, παρὰ τὸ νῦν χωρίον Ἀγραπιδοχώρι.

—2) Ποταμίσκος τῆς Σικυωνίας ἐν Πελοποννήσῳ, παρὰ τὸν ὁποῖον ἔκειτο ἡ κώμη Ἐφύρα. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Δαλιώτης*, ὅστις χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, πρὸς Δ. τοῦ χωρίου Δημηνίου.

—3) Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Τρῳάδι, ὅστις ρέων πλησίον τῆς Ἀρίσβης ἐκβάλλει ΒΑ. τῆς Ἀβύδου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀπέναντι τῆς Σηστοῦ. Σήμερον καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων *Γαπιλντὰκ-τσάϊ*.

—4) Ποτάμιον τῆς Θεσπρωτίας ἐν Ἠπείρῳ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ θεσπρωτικὴ πόλις Ἐφύρα.

Α. Θ. Σ.

Σέλλια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 230. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Λυκοτηναρᾶ* καὶ *Σῦρι*. Ν. ΚΑΣ

Σελλιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 510. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Πλακιᾶς* καὶ *Φοινικιᾶς*. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο συνήφθησαν συμπλοκαὶ κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1878 καὶ 1895—1897 μεταξὺ Κρητῶν καὶ τουρκικοῦ στρατοῦ.

— 2) Χωρίον τῆς κοινότητος Πλεμενιανῶν τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1920) 30.

Ν. ΚΑΣ

Σελ(λ)ιάνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 205. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ φιλόπτωχον ἀδελφότητα. Τὰ περὶ αὐτὸ τέσσαρα σπήλαια ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν Ἀγῶνα ὡς καταφύγιον τῶν γυναικοπαίδων κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ.

Π. Ν. Π.

Σέλλιγγ (Schelling), ***Φρειδερῖκος Γουλιέλμος Ἰωσήφ*** Εἷς τῶν τριῶν ἀστέρων τῆς φιλοσοφίας τοῦ γερμανικοῦ ἰδανισμοῦ (1775—1854). Ἐσπούδασε θεολογίαν μετὰ τοῦ Χαίλδερλιν καὶ τοῦ Ἑγέλου, τραπεὶς ἐνωρὶς πρὸς τὴν φιλοσόφιαν καὶ ἀσχοληθεὶς περὶ τὸν Πλάτωνα, τὸν Σπινόζαν, τὸν Λεϊβνίτιον, τὸν Κάντιον καὶ τὸν Φίχτε. Κατὰ τὴν ἐν Λειψίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ παρέχεται εἰς αὐτὸν ἡ εὐκαιρία νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ὀλίγον δὲ ἔπειτα σχετίζεται ἐν Ἰένῃ πρὸς τὸν κύκλον τῶν ρωμαντικῶν, καὶ δὴ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Σλέγγελ, τὸν Νοβάλις, τὸν Τεὶκ καὶ τὸν Στέφφενς. Ἐνταῦθα καταβάλλει τὰ θεμέλια τῆς «Φιλοσοφίας τοῦ πνεύματος», ὡς ἐν Λειψίᾳ τὰ τῆς «Φιλοσοφίας τῆς φύσεως», ἣν καταπολεμεῖ ὁ Φίχτε, ἀπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ ὁποίου ἀπομακρύνεται ἀεὶ μᾶλλον. Ἐν Βυρτσβούργῃ ἐνδιατρίβει περὶ μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως. Βραδύτερον δρᾷ ἐν Ἐρλάγγῃ καὶ ἐν Μονάχῳ, κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην τοῦ βίου του προσεγγίζει ὁλονὲν περισσότερον πρὸς τὸ θετικὸν θρήσκευμα. Τέλος τῷ 1841 καλεῖται ὑπὸ Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Δ' εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀντίρροπον κατὰ τοῦ Ἑγέλου, τοῦ ὁποίου ἡ πανθεΐζουσα φιλοσοφία κυριαρχεῖ ἐπικινδύνως τῶν πνευμάτων. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Σέλλιγγ τελεῖ πλέον ἐν παρακμῇ. Αἱ ἐπ' αὐτὸν προσδοκίαι διαψεύδονται καὶ μετ' οὐ πολὺ διακόπτει τὰς παραδόσεις του. Ὁ Σέλλιγγ εἶναι ἐσωτερικῶς πλουσία προσωπικότης καὶ διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον πλήρης ἀντιφατικῶν ροπῶν καὶ γνωρισμάτων. Ὅ,τι κυρίως διακρίνει αὐτὸν εἶναι σπανία δύναμις τῆς φαντασίας, ἡ ὁποία παρέχει εἰς αὐτὸν τὴν ἱκανότητα πρὸς ἐνόρασιν καὶ διαίσθησιν καὶ πρὸς αἰσθητικὴν συμπάθειαν, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας εἰσδύει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ὄντων. Μετὰ τῆς δι-

Φρειδερῖκος Σέλλιγγ.

Digitized by Google

νάμεως ταύτης τῆς φαντασίας συνδέει ἐξαιρετικὴ εὐκινησία τῆς νοήσεως, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἀφομοιοῖ πᾶν τὸ παρεχόμενον νέον, πρὸς τὸ ὁποῖον καθιστᾷ αὐτὸν δεκτικὸν τὸ δῶρον τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ὀξείας παρατηρητικότητος, ἐφ' ᾗ διακρίνεται. Ἡ εὐκινησία αὕτη συντελεῖ εἰς τὴν διαρκῆ μεταλλαγὴν τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ ἀπόψεων, ἥτις ἐμφανίζει αὐτὸν καὶ τὴν φιλοσοφίαν του ἐν διηνεκεῖ ῥοῇ καὶ συνεχεῖ ἐξελίξει. Ἕκαστον ἔργον τοῦ φιλοσόφου σημαίνει καὶ νέαν τροπήν, ἑκάστη δὲ πάλιν τούτων ὀφείλεται ἐκ ξένας ἰδέας, τὰς ὁποίας ἑκάστοτε ἀναλαμβάνει καὶ ἀφομοιοῖ. Παρὰ τὸν Λεϊβνίτιον, τὸν Κάντιον καὶ τὸν Φίχτε, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα σπουδάζει ὡς φοιτητὴς ἔτι, ἐπιδρῶσι κατὰ σειρὰν ἐπ' αὐτόν, ἐπιφέροντες μεταλλαγὴν καὶ μετασχηματισμὸν τῆς φιλοσοφίας του, κατ' ἀρχὰς ὁ περίφημος θεολόγος καὶ ποιητὴς Χέρδερ, ἔπειτα ὁ Βροῦνος καὶ ὁ Σπινόζας, μετ' αὐτοὺς οἱ νεοπλατωνικοὶ καὶ ὁ μυστικισμὸς τοῦ Ἰακὼβ Μπαῖμε, τέλος ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τὰ γνωστικὰ συστήματα. Πρὸς τούτοις δύναμιν ἐπ' αὐτοῦ ἀσκοῦσι καί τινες τῶν συγχρόνων τῷ φιλοσόφῳ ἀνδρῶν, ἰδίᾳ ὁ καθολικὸς θεολόγος Βάαδερ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς διαρκοῦς ἐσωτερικῆς ἐξελίξεως τοῦ Σέλλιγγ εἶναι πολὺ σπουδαῖον διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἔργων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἀντικατοπτρίζουσι τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἐξελίξεως ἐκείνης. Παρὰ ταῦτα δέον ὅμως νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀρχικοῦ καὶ σταθεροῦ πυρῆνος, ὅστις ἐνυπάρχει ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ κοσμοθεωρίᾳ αὐτοῦ, ὡς καταφαίνεται ἐκ συγγράμματος καταγομένου ἐκ τῶν νεανικῶν χρόνων αὐτοῦ (1796) καὶ περιέχοντος ἐν προγράμματι τὰς ἐκ τοῖς διαφόροις περιόδοις τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ ἀναπτυχθείσας ἰδέας. Αἱ περίοδοι αὗται, ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ δράσεως προσκόλλησιν εἰς τὸν Φίχτε, εἶναι τρεῖς. Ἡ πρώτη (1797—1800) περιλαμβάνει τοὺς χρόνους τῆς συλλήψεως καὶ συγκροτήσεως τῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως, ἡ ὁποία ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ Καντίου καὶ τοῦ Χέρδερ, καθὼς καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πνεύματος, ὡς δευτέρου ἡμίσεος τοῦ συστήματος αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκδέχεται ὡς συμπληρωματικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ἐπιστημολογίας τοῦ Φίχτε. Ἡ δευτέρα περίοδος (1801—1809) περιλαμβάνει τὴν περὶ τοῦ ἀπολύτου ἐπιστήμην, τὴν φιλοσοφίαν τῆς ταυτότητος, μέλλουσαν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῶν δύο ἐκείνων παραλλήλων θεωριῶν περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τελοῦσαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Σπινόζα καὶ τοῦ Βρούνου. Ἡ τρίτη περίοδος (1809—1854) εἶναι οἱ χρόνοι τῆς «θετικῆς» φιλοσοφίας, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ Σέλλιγγ τρέπεται ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας καὶ τὸ ἠθικὸν πρόβλημα καὶ προσεγγίζει εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ θετικοῦ θρησκεύματος. Τὴν περίοδον ταύτην διακρίνουσιν εἰς δύο στάδια, τὸ μυστικοπαθές, καθ' ὃ ὁ φιλόσοφος τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς περὶ ἐλευθερίας διδασκαλίας τοῦ Ἰακὼβ Μπαῖμε, καὶ τὸ σχολαστικόν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει τὰς περὶ μυθολογίας καὶ ἀποκαλύψεως ἰδέας αὐτοῦ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν Γνωστικῶν. Κατὰ τὴν πρώτην τῶν περιόδων τούτων τὸ ἀπόλυτον ἐκδέχεται ὁ Σέλλιγγ ὡς τὴν δημιουργοῦσαν φύσιν, κατὰ τὴν δευτέραν ὡς τὴν ταυτότητα τῶν ἀντιθέσεων, κατὰ τὴν τρίτην ὡς ἐνέργειαν προαιωνίαν, χωροῦσαν πρὸ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀντιθέσεων πρὸς ὑπερνίκησιν αὐτῶν κατὰ τὴν μέλλουσαν αὐτῶν ἀναγκαίαν ἐμφάνισιν. Ἀλλ', ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη, ἑκάστην νέαν φάσιν τῆς φιλοσοφίας του θεωρεῖ ὁ Σέλλιγγ ὡς συμπλήρωμα τῶν προηγουμένων, τὰς ὁποίας ἐκδέχεται ὡς μέρη τοῦ ὅλου καὶ ὡς τοιαῦτα διατηρεῖ. Τὰ φιλοσοφήματα αὐτοῦ ἐξέθηκεν ἐν πολλοῖς συγγράμμασιν, ὧν κυριώτερα τὰ ἀκόλουθα: «Ἰδέαι πρὸς φιλοσοφίαν τῆς φύσεως» (1797), «Φιλοσοφία τοῦ πνεύματος» (1800), «Ἔκθεσις τοῦ φιλοσοφικοῦ μου συστήματος» (1801), «Βροῦνος ἢ περὶ τῆς φυσικῆς καὶ θείας ἀρχῆς τῶν ὄντων» (1803), «Μαθήματα περὶ τῆς μεθόδου τῶν ἀκαδημαϊκῶν σπουδῶν» (1803), «Φιλοσοφικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας» (1809), «Ἔκθεσις τῆς ἀληθοῦς σχέσεως τῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως πρὸς τὴν βελτιωμένην φιλοσοφίαν τοῦ Φίχτε» (1806), «Ἡ σχέσις τῶν πλαστικῶν τεχνῶν πρὸς τὴν φύσιν» (1807).

Τὸ σύστημα τῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως, ὅπερ ἐφιλοτέχνησεν ὁ Σέλλιγγ, ἀποτελεῖ ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἰσχυούσης τότε φυσικῆς καὶ βιολογίας, ἥτις ἔφερε χαρακτῆρα μηχανικὸν καὶ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Κάντιον, ὅστις ἀποδέχεται μὲν τὸν τελολογικὸν χαρακτῆρα τῆς φύσεως, ἀλλὰ κηρύσσει ὡς μόνην ἐπιστημονικὴν τὴν μηχανικὴν ἐξήγησιν αὐτῆς, καὶ ἐν διαφορᾷ πρὸς τὸν Φίχτε, ὅστις ἀρκεῖται εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ φύσις ὑπηρετεῖ εἰς σκοπόν τινα, τουτέστιν εἰς τὴν ἠθικὴν δρᾶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιχειρεῖ ὁ Σέλλιγγ νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν τελολογικὴν θεώρησιν καὶ ἐξήγησιν τῆς φύσεως μέχρι τῶν λεπτομερειῶν. Ἡ ἠθικὴ δρᾶσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τῆς ἐλευθερίας, δὲν εἶναι ἑπομένως φυσικὸν φαινόμενον ἢ γεγονὸς καὶ ἄρα εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποτελῇ τὸν ἄμεσον σκοπὸν τῆς φύσεως. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι ὁ ἔμμεσος σκοπὸς αὐτῆς, ἐφ' ὅσον ἡ φύσις πραγματοποιεῖ τὸν ὅρον, ὑφ' ὃν μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ ἠθικὴ δρᾶσις, τουτέστι τὴν συνειδητὴν νόησιν. Οὕτω ἡ φύσις εἶναι, κατὰ τὸν Σέλλιγγ, τὸ ὁρατὸν καὶ αἰσθητὸν γινόμενον πνεῦμα καὶ τὸ μέσον τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται τὸ δημιουργοῦν ὑποκείμενον, ἵνα δημιουργήσῃ τὴν συνείδησιν. Ὁλόκληρος ἡ φύσις ἀποτελεῖ κατὰ ταῦτα σύστημα ἀσυνειδήτων ἐνεργειῶν τοῦ Λόγου, ὧν ἔσχατος σκοπὸς ἡ πραγματοποίησις τοῦ συνειδητοῦ Ἐγὼ καὶ τῆς πλήρους καὶ τελείας γνώσεως. Ἐντεῦθεν τὴν φύσιν ἐκδέχεται ὡς πεπληρωμένην ζωῆς καὶ ἐμπεφορημένην πνεύματος, ὅπερ χωρεῖ ἀπὸ τῆς ἀσυνειδήτου ἐπὶ τὴν συνειδητὴν ἐνέργειαν. Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη, ἥτις ὑπενθυμίζει τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Λεϊβνιτίου, ἐμφανίζει τὴν φύσιν ὡς ὀργανισμόν, ἐν τῷ ὁποίῳ οὐδὲν ὑπάρχει τὸ νεκρὸν καὶ οὐδὲν ἄμοιρον πνεύματος, συγχρόνως δὲ ἐξηγεῖ καὶ τὸ δυνατὸν τῆς νοήσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν πρὸς τούτοις ταύτην τῆς φύσεως αἴρονται αἱ ἀντιθέσεις, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑφίστανται κατ' οὐσίαν αὗται, ἕνεκα τῆς ταυτίσεως φύσεως καὶ πνεύματος. Οὕτω μεταξὺ ἀνοργάνου καὶ ὀργανικῆς φύσεως δὲν ὑφίσταται, κατὰ τὸν φιλόσοφον ἡμῶν. ἀνυπέρβλητον χάσμα, διότι ὄπισθεν τῶν δύο τούτων μορφῶν ὑποκρύπτεται ἡ μία φύσις, ἥτις εἶναι δημιουργοῦσα δύναμις, ἐνέργεια, ζωή Διότι ἄλλως πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παραχθῇ ζωὴ ἐξ ἀψύχου καὶ ὑπὸ μηχανικοὺς ἁπλῶς νόμους τελούσης φύσεως; Τὸ ἄψυχον καὶ τὸ νεκρὸν δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπολιθωθεῖσα ἢ ἀνεξέλικτος εἰσέτι ζωή, ἥτις μέλλει νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ αὐτὴ καὶ νὰ ἀποτελέσῃ στιγμὴν ἐν τῇ προόδῳ τῆς ὀργανικῆς φύσεως, τῆς ὁποίας τὴν κίνησιν ἐξηγεῖ ὡς κατὰ διαρκῆ κλίμακα χωροῦσαν, ὑπεισάγων οὕτω τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξελίξεως, εἰ καὶ οὐχὶ ὡς ἐν χρόνῳ τελούμενον φαινόμενον νοῶν αὐτήν. Πρὸς τὰς ἰδέας ταύτας περὶ τῆς φύσεως ὑποβοηθεῖται ὁ Σέλλιγγ ὑπὸ τῶν κατευθύνσεων τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης τῶν χρόνων του, περὶ τὴν ὁποίαν ἠσχολήθη ἐπιμελῶς. Ἐντεῦθεν ἴσως καὶ ἡ ἐνθουσιώδης ὑποδοχή, τῆς ὁποίας ἔτυχον αἱ ἰδέαι αὗται, καὶ ἡ μεγάλη ἐπίδρασις, ἣν ἤσκησαν ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐρεύνης. Ὁ Στέφφενς ἐρευνᾷ τὴν γεωλογικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἐν τῷ πνεύματι τῆς φιλοσοφίας ταύτης τοῦ Σέλλιγγ, ὁ Κάρους προάγει τὴν συγκριτικὴν ἀνατομίαν, ἀναζητῶν ἑνιαίαν καὶ κατὰ σχέδιον κατασκευὴν ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν ὀργανικῶν ὄντων, ὁ Ὄκεν θεμελιοῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ φιλοσόφου τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελίξως τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου ἐν Γερμανίᾳ. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀντίληψις τῆς φύσεως ὡς ἀσυνειδήτου νοήσεως ἐγονιμοποίησε καὶ τὴν ψυχολογικὴν ἔρευναν, τρέψασα τὴν προσοχὴν ἐπὶ τὰ ὑποσυνείδητα ψυχικὰ φαινόμενα, θεωρούμενα ὡς μεσάζοντα μέλη φύσεως καὶ πνεύματος.

Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς φύσεως ἀφωρμήθη ὁ Σέλλιγγ ἀπὸ τῆς φύσεως, ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου· ἀντιστρόφως ἐν τῇ ὑπερβατικῇ αὐτοῦ φιλοσοφίᾳ ἢ τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ πνεύματος ἀναχωρεῖ ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου, ἐκ τοῦ ὑποκειμένου. Ἐκεῖ, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς φύσεως, πειρᾶται νὰ ἐξηγήσῃ τελολογικῶς τὰ δημιουργήματα αὐτῆς, ἀνιχνεύων τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἑκάστη βαθμὶς τῆς φύσεως κέκτηται ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἰδανικὸν νόημα τοῦ ὅλου. Παραπλήσιον πρόβλημα ἀπασχολεῖ αὐτὸν καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ πνεύματος, μόνον ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῶν διανοητικῶν, ἠθικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν φαινομένων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ὅ,τι ἐνδιαφέρει αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα δὲν εἶναι ὁ μηχανισμὸς τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἀλλ' ἡ σημασία, τὸ νόημα, ὁ σκοπὸς τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Τὸ κεντρικὸν ἐρώτημα αὐτοῦ σχετίζεται πρὸς τὴν φύσιν τῆς γνώσεως. Ἐπειδὴ ἀλήθεια εἶναι ἡ συμφωνία μεταξὺ παραστάσεως καὶ ἀντικειμένου, εἶναι ἀναγκαία ἡ σύμπτωσις δύο τινῶν, τοῦ ὑποκειμενικοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ. Ἐφ' ὅσον ὁρμώμεθα ἀπὸ τοῦ ὑποκειμενικοῦ, ὡς πράττει ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος, τὸ ἐρώτημα διαμορφοῦται ὡς ἑξῆς: Πῶς κατορθώνει τὸ Ἐγὼ νὰ παριστᾷ ἐν ἑαυτῷ τὴν φύσιν, ἢ ἄλλως: Πῶς ἀποκτᾷ ἡ νόησις ἀντικείμενον συμφωνοῦν πρὸς αὐτήν. Ὁ Σέλλιγγ προστρέχει πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου, ὡς ὁ Φίχτε, εἰς τὴν νοητὴν ἐποπτείαν, ἥτις εἶναι εἶδος ἐνοράσεως καὶ διὰ τῆς ὁποίας λαμβάνουσιν οἱ ἐκλεκτοὶ γνῶσιν τῶν πρωταρχικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἐγώ, δι' ὧν τίθεται ἢ δημιουργεῖται τὸ ἀντικείμενον. Ἔργον τῆς νοητικῆς ἐποπτείας εἶναι ἡ συγκρότησις καὶ ἡ δημιουργία τῆς φύσεως, διότι «περὶ τῆς φύσεως φιλοσοφεῖν σημαίνει τὴν φύσιν δημιουργεῖν», ἐπειδὴ πᾶσα ἀληθὴς γνῶσις ἴσα δύναται πρὸς τὴν ἐξ ὑποκειμένου ἢ ἐκ τῶν προτέρων ἀνασυγκρότησιν τοῦ ἀντιληπτοῦ γενομένου, ἐνῷ ἡ ἐμπειρία εἶναι δι' αὐτὸν ἄσκοπος συλλογὴ γεγονότων. Τὴν παράστασιν τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος ἐξηγεῖ ὁ Σέλλιγγ ἐκ τῆς καθαρᾶς αὐτοσυνειδησίας, ἥτις περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ δύο ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα στοιχεῖα, τουτέστι μίαν πραγματικὴν καὶ μίαν ἰδανικὴν δύναμιν, περιοριζούσας ἀλλήλας. Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πνεύματος εἰς τρεῖς ἐποχάς, ἀπὸ τοῦ αἰσθήματος μέχρι τῆς δημιουργικῆς ἐποπτείας τῆς νοήσεως καὶ τῶν ἐνεργημάτων τῆς ἀπολύτου βουλήσεως. Τὴν βούλησιν ἑρμηνεύει ὡς συνέχισιν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἐποπτείας, μεταβάλλων οὕτω τὴν μεταξὺ γνώσεως καὶ βουλήσεως ἀντίθεσιν εἰς ἁπλῆν ποσοτικὴν διαφοράν. Ἡ μὲν ἐποπτεία εἶναι κατ' αὐτὸν ἀσυνείδητος δημιουργία, ἡ δὲ βούλησις συνειδητὴ τοιαύτη. Διὰ τῆς βουλήσεως ταύτης, τουτέστι διὰ τῆς ἐξ αὐτῆς ἀπορρεούσης δράσεως, ἀντιλαμβανόμεθα τὸ πρῶτον τὸν κόσμον ὥς τι ἀντικειμενικῶς ὑπάρχον, διότι μόνον διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως δρώντων πνευμάτων καταντᾷ τὸ Ἐγὼ εἰς τὴν συνείδησιν πραγματικοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν συνείδησιν τῆς ἑαυτοῦ ἐλευθερίας. Τὸ πεδίον τῆς ἀλληλεπιδράσεως ταύτης εἶναι ἡ ἱστορία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐλευθερία καὶ ἀναγκαιότης εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἐφ' ὅσον ἡ συνειδητὴ δρᾶσις τῶν ἀτόμων ὑπηρετεῖ εἰς ἀσυνείδητον σκοπὸν ὑπὸ τοῦ ἀπολύτου προδιαγεγραμμένον. Οὕτω ἡ ἱστορία θεωρεῖται ὡς ἀπόρροια τοῦ ἀπολύτου Ἐγώ, ὅπερ εἶναι ἡ ἑνότης συνειδητοῦ καὶ ἀσυνειδήτου, ὡς ἀποκάλυψις τοῦ ἀπολύτου Ἐγὼ διὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον εἶναι καὶ αὐτὴ ἑνότης ἐλευθερίας καὶ ἀναγκαιότητος, ὡς τὸ πνεῦμα τοῦ παντός. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ὅ,τι καλοῦμεν ἱστορίαν εἶναι ἡ ἱστορία αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, ὅτι αὕτη εἶναι θεῖον ποίημα, δρᾶμα, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἠθοποιοὶ καὶ ποιηταὶ συγχρόνως τοῦ προσώπου, ὅπερ διαδραματίζουν ἐν αὐτῇ. Ἐν αὐτοῖς ὅμως πᾶσι ζῇ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ὅπερ κατευθύνει τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον συγκεχυμένην καὶ ἄσκοπον δρᾶσιν εἰς τὴν ὁδὸν λογικῆς ἐξελίξεως, ἧς τὸ τέλος ἡ ἀποκάλυψις τοῦ θεοῦ ὡς θείας προνοίας. Τοῦτο θὰ συμβῇ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἱστορίας, τὴν θρησκευτικήν, ὅτε καὶ θὰ συντελεσθῇ ἡ βαθμιαίως χωροῦσα γένεσις τοῦ θεοῦ, ὅστις τότε θὰ εἶναι, ἐνῷ κατὰ τὰς δύο προηγουμένας, τὴν τραγικήν, καθ' ἣν ἀποκαλύπτεται ὡς εἱμαρμένη, καὶ τὴν μηχανικήν, καθ' ἣν ἀποκαλύπτεται ὡς σχέδιον τῆς φύσεως, δὲν ὑπάρχει πραγματικῶς, ἀλλὰ γίνεται. Πᾶσαι αὗται αἱ ἰδέαι στηρίζονται κατ' οὐσίαν ἐπὶ τῆς ἐπιστημολογίας τοῦ Φίχτε. Τοὐναντίον, τὸ τρίτον μέρος τῆς φιλοσοφίας τοῦ πνεύματος, ὅπερ πραγματεύεται τὴν φιλοσοφίαν τῆς τέχνης, ἀποτελεῖ ἄξιον λόγου συμπλήρωμα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Φίχτε, περιέχει ἰδέας ἐντελῶς πρωτοτύπους καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παντελῶς αὐτοτελὴς δημιουργία τοῦ Σέλλιγγ. Ἐν τῷ καλλιτεχνήματι ἐποπτεύει τὸ ἀπόλυτον Ἐγὼ αὐτὸ ἑαυτὸ καὶ διαγιγνώσκει οὕτω ἑαυτὸ ὡς ἑνότητα ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, ἀναγκαιότητος καὶ ἐλευθερίας, ἀσυνειδήτου καὶ συνειδητοῦ. Διότι τὸ γνήσιον καλλιτέχνημα εἶναι δημιούργημα ἐλευθέρας ἐνεργείας, ἀλλὰ συγχρόνως οὐχὶ αὐθαίρετον, ἀλλ' ἐξ ἐσωτερικῆς ἀναγκαιότητος γεννηθέν, νόησις ὡς φύσις ἐνεργοῦσα. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ τέχνη εἶναι τὸ ἀνώτερον τρίτον, βασικὸς χαρακτὴρ τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ἄνευ συνειδήσεως ἑαυτοῦ ἄπειρον. Διότι ἡ φύσις τοῦ καλοῦ συνίσταται εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἀπείρου ἐν τῷ πεπερασμένῳ, εἰς τὴν πλήρη παρουσίαν τῆς ἰδέας ἐν τῷ αἰσθητῷ φαινομένῳ. Οὕτω ἡ τέχνη σημαίνει τὴν τελειοτάτην ἀποκάλυψιν τοῦ ἀπολύτου Ἐγώ, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν λόγον καὶ τὴν πηγὴν παντὸς τοῦ πραγματικοῦ. Δὲν εἶναι λοιπὸν οὔτε μίμησις τῆς φύσεως, οὔτε ἐξιδανίκευσις αὐτῆς, ἀλλ' ἀναβλύζει ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξ ἧς καὶ ἡ φύσις πηγῆς, οὖσα ἡ πληρεστάτη αὐτοπαράστασις τῆς δημιουργούσης δυνάμεως καὶ ἐν μικρογραφίᾳ ὅ,τι καὶ τὸ σύμπαν, ὅπερ ὀνομάζει ὁ Σέλλιγγ τὸ καλλιτέχνημα τοῦ θεοῦ. Κατὰ ταῦτα ἡ τέχνη ἐμφανίζει ἐν αἰσθητῇ μορφῇ τὸ πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας, τὴν ταυτότητα τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ ἰδανικοῦ καὶ ἀποτελεῖ κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἀληθὲς ὄργανον τῆς φιλοσοφίας, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἡ ὁδὸς πρὸς τὸ ὕψιστον καὶ ἡ ἀποκάλυψις ὅλων τῶν μυστηρίων.

Ἐν τῇ ἑπομένῃ περιόδῳ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, πειρᾶται ὁ Σέλλιγγ νὰ δημιουργήσῃ κοινὴν βάσιν εἰς τὰ δύο τμήματα τῆς μέχρι τοῦδε φιλοσοφίας ταύτης, τὴν φιλοσοφίαν τουτέστι τῆς φύσεως καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ πνεύματος, καὶ νὰ ἐμφανίσῃ αὐτὰ ὡς μέλη εὐρυτέρου συστήματος, τοῦ τῆς ἀπολύτου ταυτότητος. Τὸ ἀπόλυτον ἐκδέχεται νῦν ὁ Σέλλιγγ ὡς τὴν ταυτότητα τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ ἰδανικοῦ, ἀφοῦ ἤδη ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς φιλοσοφίας του ἐδίδαξεν ὅτι φύσις καὶ πνεῦμα εἶναι κατ' οὐσίαν τὰ αὐτά. Ὡς ὁ Σπινόζας, διακρίνει καὶ ὁ Σέλλιγγ δύο εἴδη γνώσεως, τὴν φιλοσοφικὴν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένην τῆς φαντασίας. Κατ' ἀναλογίαν ὑπάρχουσι καὶ δύο μορφαὶ ὑπάρξεως, ἡ ἑνιαία καὶ ἄπειρος τοῦ ἀπολύτου καὶ ἡ πεπερασμένη καὶ διεσπασμένη τῶν καθ' ἕκαστον ὄντων. Ταῦτα ἐμφανίζονται ὡς καθ' ἑαυτὰ ὑπάρχοντα μόνον εἰς τὴν συγκεχυμένην παράστασιν, ἐνῷ τοὐναντίον ὁ φιλόσοφος θεωρεῖ αὐτὰ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ὡς ἰδέας, ὡς ἐν τῷ θεῷ ὑπάρχοντα. Ἐν τῷ θεῷ ὅμως εἶναι πάντα ἕν, πάντα ἀπόλυτα καὶ

Digitized by Google

αἰώνια. Καὶ ἐμφανίζεται μὲν ὁ τοῦ παντὸς λόγος ὡς φύσις καὶ πνεῦμα, ἀλλ' ὅμως οὐδέτερον τούτων εἶναι πραγματικῶς, διότι εἶναι ἡ πέρα τῆς ἀντιθέσεως ταύτης ἑνότης ἀμφοτέρων, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων τὸ ὑποκειμενικὸν καὶ τὸ ἀντικειμενικόν. Ἡ ἑνότης αὕτη δὲν ἀπόλλυται παντελῶς ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἀτόμων, εἰς ὃν ἀναπτύσσεται τὸ ἀπόλυτον. Διότι ἕκαστον τῶν ἐπὶ μέρους ὄντων εἶναι ὡρισμένη τις ἔκφρασις τοῦ ἀπολύτου τούτου καὶ ὡς τοιαύτη φέρει καὶ αὐτὴ τὸν χαρακτῆρα τῆς ταυτότητος, εἶναι καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ὄντα ταυτότης, ἀλλὰ σχετική. Οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι μόνον ἀντικείμενον ἢ μόνον ὑποκείμενον, ἀλλὰ συνίσταται ἐξ ἀμφοτέρων τούτων. Οὕτω, τόσον τὰ φυσικὰ ὅσον καὶ τὰ πνευματικὰ φαινόμενα εἶναι ἑνότητες πραγματικοῦ καὶ ἰδανικοῦ, διαφέρουσαι ἀλλήλων κατὰ τοῦτο, ὅτι εἰς μὲν τὰ φυσικὰ ἐπικρατεῖ τὸ πραγματικόν, εἰς δὲ τὰ πνευματικὰ τὸ ἰδανικόν. Καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα ἐμπεριέχονται ὡς ἐνεργοῦσαι δυνάμεις καὶ τὰ τρία στοιχεῖα ἢ στάδια τοῦ ἀπολύτου, καὶ δὴ εἰς ἐκείνην μὲν ὡς βαρύτης, φῶς καὶ ὀργανισμός, εἰς τοῦτο δὲ ὡς ἐποπτεία, νόησις καὶ λόγος. Ἡ φύσις εἶναι ἡ εἰς τὸ πεπερασμένον ἐγχάραξις τοῦ ἀπείρου, τὸ πνεῦμα, ἡ ἀνάληψις τοῦ πεπερασμένου εἰς τὸ ἄπειρον. Ἡ ἀνάληψις αὕτη διατρέχει τὰ τρία ἐκεῖνα στάδια τοῦ πνευματικοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἐποπτεία εἶναι πεπερασμένη, ἡ δὲ νόησις ἄπειρος καὶ ὁ λόγος ἀπόλυτος γνῶσις. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἢ ἡ φιλοσοφία εἶναι ἀποκατάστασις τῆς ταυτότητος, ἐπιστροφὴ τοῦ ἀπολύτου εἰς ἑαυτό. Ἡ σύγκρισις τῶν ἰδεῶν τούτων πρὸς τὰς τοῦ Σπινόζα διδάσκει ὅτι ἀφορμῶνται μὲν ἀμφότεροι οἱ φιλόσοφοι ἀπὸ τῆς κατ' ἀρχὴν ταυτίσεως τῶν δύο τρόπων τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀπολύτου, τῆς φύσεως δηλαδὴ καὶ τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐσιωδῶς. Ὁ μὲν Σπινόζας ἐξαρτᾷ μᾶλλον τὴν νόησιν ἀπὸ τῆς ἐκτάσεως, τὸ πνευματικὸν ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ, ὁ δὲ Σέλλιγγ ὑποτάσσει τὸ ὑλικὸν εἰς τὸ πνευματικόν, ὡς ὁ Φίχτε. Ἔπειτα, δι' ὅλου τοῦ συστήματος αὐτοῦ διήκει ἡ ἰδέα τῆς ἐξελίξεως, ἥτις ἐλλείπει ἐντελῶς παρὰ τῷ Σπινόζᾳ. Καὶ τῆς φάσεως ταύτης τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σέλλιγγ ἡ ἐπίδρασις ἐγένετο ἰσχυρά. Τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τοῦ συστήματος διεμόρφωσεν εὐρύτερον καὶ πληρέστερον ὁ Ἕγελος. Ἐπίσης γόνιμος ἀπέβη ἡ ἰδέα τῆς ταυτότητος διὰ τὴν αἰσθητικήν. Πρὸ πάντων ὅμως ὁ ἐν συστήματι τῆς ταυτότητος κηρυσσόμενος πανθεϊσμὸς ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ γένεσιν τοῦ πανενθεϊσμοῦ διὰ τῆς ἐξάρσεως τῆς ὑπερβατικότητος τοῦ θεοῦ ὑπὸ τοῦ Κράουζε, ὅστις ἔσχεν ἰσχυρὰν ἀπήχησιν πρὸ πάντων ἐκτὸς τῆς Γερμανίας.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Σέλλιγγ αὐτὸς δὲν παρέμεινε μέχρι τέλους πανθεϊστής, ἀλλ' ἀπαλλασσόμενος τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Σπινόζα καὶ τοῦ Ἰ. Βρούνου ἀναγνωρίζει βραδύτερον αὐτοτέλειάν τινα εἰς τὸ ἀπόλυτον καὶ τὴν φύσιν, αἴρων τὴν προτέραν ταύτισιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα. Ἡ ταύτισις αἴρει τὸ δυνατὸν τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας. Διότι ἐὰν θεὸς καὶ κόσμος εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη διαλλαγῆς καὶ ἑνώσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν δύναται νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ οὔτε νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ἐν αὐτῷ κακόν. Ἀλλ' ὅμως πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ παράγεται μὲν ὁ κόσμος ἐκ τοῦ ἀπολύτου, νὰ ὑφίσταται δ' ὅμως παρ' αὐτὸ ὡς σχετικῶς αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος αὐτοῦ; Ὁ Σέλλιγγ προσφεύγει ἐνταῦθα εἰς τὸν μυστικισμὸν τῆς Ἀνατολῆς, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὕπαρξις τοῦ καθ' ἕκαστον, ἡ ἐξατομίκευσις καὶ ἡ προσωπικότης ἀποτελοῦσι τὸ πρωταρχικὸν ἁμάρτημα τῶν ὄντων. Ὁ αἰσθητὸς κόσμος εἶναι δυνατὸς μόνον δι' αὐθαιρέτου ἀποσπάσεως ἀπὸ τοῦ θεοῦ, διά τινος πτώσεως. Εἶναι λοιπὸν πρᾶξις ἐλευθερίας, διὰ τῆς ὁποίας αἱ «ἰδέαι» ἢ «εἰκόνες» τοῦ θεοῦ θέλουσι νὰ εἶναί τι ἴδιον ἐκτὸς τοῦ θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνεξάρτητος αὕτη ὕπαρξις ἐκτὸς τοῦ θεοῦ εἶναι ἁμαρτία, ἐπιφέρει κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν τιμωρίαν, ἥτις συνίσταται ἐν τῇ εἰς τὴν ὕλην καταπτώσει τοῦ πνεύματος. Ἐκ ταύτης ὀφείλουν τὰ ὄντα νὰ ἀπολυτρωθοῦν ὑψούμενα πάντα μέχρι τοῦ ἀπολύτου. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ τῆς ἱστορίας, ἥτις εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ κόσμου εἰς τὴν πρωταρχικὴν αὐτοῦ πηγήν. Ἡ ἀτομικότης, συναισθανομένη τὴν μηδαμινότητα αὐτῆς, τείνει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν θεόν. Οὕτω σκοπὸς τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ σύμπαντος εἶναι ἡ πλήρης διαλλαγὴ πρὸς τὸν θεὸν καὶ ἡ διάλυσις ἐν τῷ ἀπολύτῳ. Ἡ ἐπιστροφὴ δὲ αὕτη συντελεῖται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πνευματικῷ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, τῇ τέχνῃ, τῇ ἠθικῇ καὶ τῇ θρησκείᾳ. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἰακὼβ Μπαίμε, τοῦ ὁποίου τὰς ἰδέας γνωρίζει ἀργότερον διὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Βάαδερ, καθηγητοῦ τῆς δογματικῆς θεολογίας, ἐκδέχεται ὁ Σέλλιγγ τὸν κόσμον ὡς φέροντα διαρχικὸν χαρακτῆρα, ἐφ' ὅσον ἡ μερικὴ βούλησις τῶν ὄντων ἀντιτίθεται εἰς τὴν καθολικὴν βούλησιν. Ἐννοεῖται ὅτι τὴν ἀντίθεσιν ταύτην εὑρίσκει καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀπολύτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ, παρὰ τὴν φωτεινὴν λογικὴν ἀρχήν, τὴν καθολικὴν βούλησιν, ὑπάρχει καὶ σκοτεινὴ ἄλογος βούλησις. Ὁ ἄνθρωπος καθίσταται πνευματικὸν καὶ προσωπικὸν ὂν μόνον ἐφ' ὅσον κέκτηται τὴν δύναμιν νὰ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκείνην βούλησιν, ἥτις ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τῶν γενικῶς ἰσχυόντων νόμων τῆς φύσεως. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη εἶναι δυνατὴ μόνον δι' ἐλευθέρας πράξεως τοῦ ἀτόμου, ἡ ὁποία, ὡς τοιαύτη, δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὑφ' ἡμῶν ἐντελῶς. Οὕτω ἡ πραγματικότης τοῦ κακοῦ ἐκπηγάζει ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς δημιουργίας, ἂν καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ χωρισμοῦ τῶν δύο βουλήσεων ἐνυπάρχει ἐν αὐτῷ τῷ ἀπολύτῳ. Τὸ κακὸν ὅμως ὑπηρετεῖ καὶ αὐτὸ εἰς τὸν τελικὸν ἐκεῖνον σκοπὸν τῆς ἱστορίας, ἐπειδὴ πᾶσα ἀποκάλυψις, καὶ δὴ ἡ ἀγαθότης τοῦ θεοῦ, εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τῆς ἀντιθέσεως, διὰ τοῦ κακοῦ. Διὰ τῆς πραγματικότητος τοῦ κακοῦ συντελεῖται ἡ ἱστορικὴ πρόοδος, ἧς ἄσχετος σκοπὸς ἡ ὑπερνίκησις τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως διὰ τῆς καθολικῆς. Τοῦτο δὲ κατορθοῦται διὰ τῆς ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως ἀναλήψεως τῆς καθολικῆς βουλήσεως ἐν ἑαυτῇ, ἀναλήψεως ἐλευθέρας καὶ συνειδητῆς. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐπιστρέφει ὁ κόσμος εἰς τὸν θεὸν καὶ ὁ θεὸς εἰς ἑαυτόν, τουτέστιν εἰς τὴν πλήρη αὐταποκάλυψιν.

Ἡ κυριωτέρα διαφορὰ μεταξὺ τῆς μυστικῆς ταύτης περιόδου καὶ τῆς προηγουμένης ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ ἀπόλυτον ἀναπτύσσει νῦν ἑαυτὸ καὶ ὅτι ὁ αἰσθητὸς κόσμος δὲν ὑπολαμβάνεται μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπάρχων. Ἀλλ' ὁ Σέλλιγγ δὲν παραμένει καὶ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τῶν καταλοίπων αὐτοῦ συνάγεται, ἡ φιλοσοφική του ἐξέλιξις ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὸ περὶ τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως σύγγραμμα αὐτοῦ. Τὴν φιλοσοφίαν τῆς ταυτότητος, ὡς καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ λόγον φιλοσοφίαν, θεωρεῖ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς δράσεως αὐτοῦ ὡς ἀτελῆ φιλοσοφίαν. Διὰ τοῦ λόγου δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν μόνον τὸ γενικόν, τὴν φύσιν τοῦ κόσμου, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, τὰ καθ' ἕκαστον καὶ τὴν εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἰδιάζουσαν ποιότητα. Ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῶσι λογικῶς καὶ νὰ γνωσθῶσιν ἐκ τῶν προτέρων. Πᾶσα λοιπὸν κατὰ λόγον φιλοσοφία εἶναι ἀρνητικὴ μόνον φιλοσοφία, ἥτις ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς θετικῆς, ἥτις ἐρευνᾷ τὸ πραγματικῶς ὑπάρχον καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ μὴ δεκτικὸν λόγου. Ἔχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ πρόβλημα, περὶ τὸ ὁποῖον ἐνδιατρίβει ἐν τῷ περὶ ἐλευθερίας ἔργῳ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τώρα πειρᾶται νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας, εἰ καὶ ὑπὸ ταύτην νοεῖ ὑψηλοτέραν, μεταφυσικήν τινα ἐμπειρίαν, ἄμεσόν τινα πεῖραν τοῦ ἀπολύτου ἐν τῇ θρησκευτικῇ συνειδήσει τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν ταύτην ἐμπειρίαν νοεῖ ὁ Σέλλιγγ οὐ μόνον τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ τὰς μυθολογικὰς καθόλου παραστάσεις. Διότι ἀποδέχεται ὅτι τὰ διάφορα στάδια τοῦ ἀπολύτου ἐμφανίζονται βαθμηδὸν ἐν τῇ πορείᾳ τῆς θρησκευτικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν τῷ συνόλῳ τῶν θρησκευτικῶν τούτων παραστάσεων παρέχει τὴν πλήρη γνῶσιν τοῦ θεοῦ. Ἡ θετικὴ λοιπὸν αὐτοῦ φιλοσοφία καθίσταται φιλοσοφία τῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ στηρίζεται ἐπὶ φιλοσοφικῆς θεωρήσεως τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων. Δεχόμενος τὸν θεὸν ὡς τριαδικόν, ἑρμηνεύει τὸν μὲν πατέρα ὡς τὴν δυνατότητα τῆς ὑπερνικήσεως τῆς σκοτεινῆς βουλήσεως ὑπὸ τῆς φωτεινῆς, τῆς ἐπὶ μέρους ὑπὸ τῆς καθολικῆς, τὸν δὲ υἱὸν ὡς τὴν δύναμιν τῆς ὑπερνικήσεως ταύτης, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τέλος ὡς τὴν τελείωσιν αὐτῆς.

Ἡ σύγχυσις ποιητικοῦ συμβολισμοῦ καὶ ἐπιστήμης ἀποτελεῖ τὸ μέγιστον μειονέκτημα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σέλλιγγ. Παρὰ ταῦτα ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως αὐτοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάγνωσιν τοῦ ἀνεπαρκοῦς τῆς μηχανικῆς θεωρίας τῆς φύσεως, ὅπερ πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ καὶ ὁ νέος βιταλισμὸς τῶν χρόνων ἡμῶν, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν φαίνονται νὰ εἶναι ἄγνωστοι αἱ θεμελιώδεις ἰδέαι τοῦ φιλοσόφου περὶ τῆς φύσεως. Περισσότερον αἰσθητὴ ἐγένετο ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς, τὴν ὁποίαν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τοῦ μονομεροῦς τυπολογικοῦ χαρακτῆρος, τὸν ὁποῖον εἶχε προσλάβει διὰ τοῦ Καντίου, τρέψας τὴν προσοχὴν ἐπὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς θρησκείας περιπίπτει εἰς σκοτεινὸν μυστικισμὸν καὶ πειρᾶται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν διὰ φανταστικῶν αὐθαιρεσιῶν. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ παρὰ τὰ γενναῖα καὶ βαθυστόχαστα νοήματα, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν πραγματικὴν ἐμπειρίαν καὶ συνεπῶς πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἐπιστήμην, ἀπολέσασα τὴν πρὸς αὐτὴν ἐπαφήν. Τὰ ἔργα τοῦ Schelling ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του (1856—1861). Κατ' ἐκλογὴν ἔκδοσις εἰς τρεῖς τόμους ὑπὸ Weiss τῷ 1907.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Braun*, «Schelling als Persönlichkeit» (1909), «Grosse Denker» (1911).—*Metzger*, «Die Epochen der Schellingschen Philosophie» (1911). Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Σελλιὲ (Sellier), ***Κάρολος-Αὔγουστος***. Γάλλος ζωγράφος (1830—1882). Ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις τῷ 1857. Εἰργάσθη ἰδίᾳ ἐπὶ θεμάτων μυθολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν. Μεταξὺ τῶν καλυτέρων του ἔργων τάσσονται: «Ἡ Μαγδαληνὴ μετανοοῦσα», «Ἡ φυγὴ εἰς Αἴγυπτον» καὶ «Ὁ Λέανδρος νεκρός». Ι. Μ. Π.

σελλίνιον (τὸ) (Schilling, διεθνὴς συντομία *S* ἢ *Sch*). —1) Νομισματικὴ μονὰς τῆς Αὐστρίας, εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1925 εἰς ἀντικατάστασιν τῆς παλαιᾶς αὐστριακῆς κορώνας. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 100 *γρόσσες* καὶ ἔχει βάρος 0,2352454 γραμμ. χρυσοῦ τίτλου 0,900, ἤτοι περιεκτικότητα καθαροῦ χρυσοῦ 0,21172086 γραμμ., ἰσοδυναμοῦσα ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου μὲ δραχ. σταθ. 10,84, $ 0,14071, £ 0,02891. Κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα χρυσᾶ τῶν 100, 25 σελλ., ἀργυρᾶ τῶν 2, 1, $^1/_2$, τραπεζογραμμάτια τῶν 5, 10, 20, 50, 100, 1.000 σελλ.

—2) Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_{20}$ τῆς λίρας Ἀγγλίας (S*hilling*, διεθνὴς συντομία *S*) ὑποδιαιρούμενον ὁμοίως εἰς 12 πέννας. Ἰσοδυναμεῖ ἐν ἰσοτιμίᾳ ἀρτίου πρὸς δραχ. 18.75 καὶ κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα ἀργυρᾶ τοῦ 1 σελλ.

—3) Ἀργυρᾶ νομισματικὴ μονὰς τῆς Ἀνατολικῆς Βρεττανικῆς Ἀφρικῆς, τῆς αὐτῆς ἀπολύτως πρὸς τὸ ἀγγλικὸν σελλίνιον ἀξίας, ὑποδιαιρουμένη ὅμως εἰς 100 σέντς ἀντὶ 12 πεννῶν. Ι. Α. Β

Σέλ(λ)ιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἐν Λουσιτανίᾳ (νῦν Πορτογαλία) κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης. μεταξὺ τοῦ κάτω ροῦ τῶν ποταμῶν Τάγου καὶ Μούνδα (νῦν Mondego), καὶ ἐπὶ τῆς εἰς Βρακάραν (νῦν Braga) ἀγούσης ὁδοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Seijo. Α. Θ. Ι.

σελλίσκη (ἡ). Τμῆμα σαγῆς ἐν εἴδει μικρᾶς σέλλης. Χρησιμεύει διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς σαγῆς, τῶν ἡνιῶν καὶ τῆς ὑπουρίδος ἐπὶ τῆς ράχεως. Φέρει τὰς πεταλοθήκας. Σ. Κ. Γ.

Σελλοὶ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λαὸς τῆς Ἠπείρου (βλ. *Ἑλλοὶ καὶ Δωδώνη*).

σελλολικὸν ***ὀξὺ*** [*Ὀργ. Χημ.*]· βλ. *λάκκη*.

σελλοποιεῖον (τό)· τὸ ἐργαστήριον τοῦ σελλοποιοῦ.

σελλοποιὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς σελλῶν, ἐφιππίων.

σελλοστάσιον (τό)· τὸ κατάστημα ὅπου τοποθετοῦνται αἱ σέλλαι καὶ ἐν γένει ἡ σαγὴ τῶν ὑποζυγίων τοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ.

σελλουλόϊντ (ἡ)· βλ. *κελλουλοΐτης*.

Σέλλχας (Schellhass), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ἱστοριοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἔγραψε: «Τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον πρὸ τῆς Ἄαχεν καὶ πρὸ τῆς Φρανκφούρτης» (1887), «Ἡ ἀντιμεταρρύθμισις ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κωνσταντίας ἐπὶ ποντίφικος Γρηγορίου τοῦ ΙΓ» (1925), ἐπίσης «Βιβλιογραφίαν τῆς Ἰταλικῆς Ἱστορίας» (1905—1917). Γ. Ι. Β.

— **Σέλλχας** (Schellhas), ***Παῦλος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἔγραψεν: «Ἰδανικὸν καὶ ἰδεαλισμὸς ἐν τῷ δικαίῳ» (1896), «Ταξίδιον εἰς Ἰταλίαν μέσῳ Τουρίνου» (1901), «Ταξίδιον εἰς τὸ Βελιγράδιον» (1905), «Αἱ μορφαὶ τῶν θεῶν ἐν τῇ γραφῇ τῶν Μαγιὰ» (1897, 1904). Γ. Ι. Β.

σέλλωμα (τό)· ἡ προσαρμογὴ καὶ πρόσδεσις τῆς σέλλας ἐπὶ τοῦ ἱπποζυγίου.

σελλώνω· προσαρμόζω καὶ ἐπιδένω τὴν σέλλαν ἐπὶ τοῦ ὑποζυγίου: «σελλώνω τ' ἄλογο».

σέλμα (τό)· ἡ σανίς, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάθηται ὁ κωπηλάτης· || καθόλου, θρανίον· || ἰκρίωμα ἐκ δοκῶν· || ναυτ. κοιν. *μπάγκος*· ἑκάστη τῶν ἐγκαρσίων καὶ ἀπὸ πλευρᾶς εἰς πλευρὰν διηκουσῶν σανίδων, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουσι καὶ ὡς κάθισμα τοῦ κωπηλάτου καὶ διὰ τὴν καλυτέραν σύνδεσιν τοῦ σκάφους τῆς λέμβου· τινὲς τούτων χρησιμεύουν καὶ ὡς ἱστοπέδαι τῶν ἀφαιρετῶν τῆς λέμβου ἱστῶν. Ὑπάρχουν καὶ ἀφαιρετὰ τοιαῦτα, τὰ *παρασέλματα*. Σ. Ε. Λ.

Σελμεβίχ, ***μπὲν-Μπενά***. Ἄραψ ἰατρός, Χριστιανὸς τὸ θρήσκευμα, ἀκμάσας ἐν Βαγδάτῃ. Ἦτο ἰδιαίτερος ἰατρὸς καὶ ἔμπιστος τοῦ χαλίφου Μοτασίμ. Ἀπέθανε τῷ 840 μ. Χ. Ν. Ν.

Σέλμπ (Selb) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βαυαρίας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὀμπερκοτσάου-Ἄς. Κάτ. (1925) 13.366. Ἔχει λαογραφικὸν μουσεῖον, σχολὴν εἰδικὴν διὰ τὴν τέχνην τῆς πορσελλανοποιίας, περίφημον ἐργοστάσιον κατασκευῆς εἰδῶν ἐκ πορσελλάνης καὶ βιομηχανίαν μηχανῶν χαρτοποιίας, εἰδῶν ἠλεκτροτεχνικῆς. Θ. Κ.

Σέλμπυ (Selby) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ὑόρκης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄουζ. Κάτ. περίπου 10.000. Ἔχει βιομηχανίαν κατασκευῆς ἱστιοφόρων καὶ ἱστίων. Θ. Κ.

Digitized by Google

Σέλντε (Schelde) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Κάτω Χωρῶν (βλ. *Σκάλδις*).

Σέλντεν (Selden), ***Ἰωάννης***. Ἄγγλος νομομαθής, ἀσχοληθεὶς καὶ εἰς ἱστορικὰ ζητήματα, ἀφορῶντα τοὺς ἀρχαίους ἀνατολικοὺς λαούς. Ἐγεννήθη τῷ 1584 ἐν Salvington καὶ ἀπέθανε τῷ 1654. Συνέγραψε πλεῖστα ὅσα πονήματα μεγάλης ἀξίας, ἐξ ὧν κυριώτερα εἶναι: «De Diis Syriis» (1617), «History of Tithes» (1618), «De jure naturali et gentium juxta disciplinam Ebraeorum» (1640), «Uxor Ebraica» (1646), «De Synedriis et Prefecturis juridicis veterum Ebraeorum» εἰς τρία μέρη (1650—1655). Διὰ τοῦ «Mare clausum» (1635), ὅπερ συνέταξε κατ' ἐντολὴν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἀπήντα εἰς τὸ «Mare liberum» τοῦ Οὔνου Γροτίου. Τὸ πόνημα τοῦτο βρίθει περιττολογιῶν, οὐχ ἧττον ὁ συγγραφεὺς ὑποστηρίζει τὴν ἄποψιν αὐτοῦ διὰ μεγάλων ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Ὁ Σέλντεν ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὰς πολιτικὰς διαμάχας τῆς ἐποχῆς του ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐξελέγη επανειλημμένως μέλος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, τῷ δὲ 1621 συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη, ὡς προκαλέσας τὴν ἀπὸ 18 Δεκεμβρίου 1621 ἔντονον διαμαρτυρίαν τῆς βουλῆς κατὰ τῶν τάσεων τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐπέμενεν ἀρνούμενος τὰ προνόμια αὐτῆς. Δ. Δ.

Ἰωάννης Σέλντεν.

Σέλντεροπ (Schjelderup), ***Γεράρδος***. Νορβηγὸς συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἐσπούδασεν ἐν Χριστιανίᾳ φιλολογίαν καὶ μουσικήν, κατόπιν δὲ ἀφιερωθεὶς ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν μουσικήν, ἐτελειοποιήθη εἰς Παρισίους καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Δρέσδην, γράψας πολλὰς συνθέσεις, μελοδράματα, ἔργα δι' ὀρχήστραν, ᾄσματα, σουΐτας, πολλὰ ἄρθρα εἰς μουσικὰ περιοδικὰ καὶ τὰς βιογραφίας τοῦ Βάγνερ καὶ τοῦ Γκρήγκ. Μεταξὺ τῶν μελοδραμάτων του εἶναι: «Νορβηγικὸς γάμος» (1900), «Ἐαρινὴ νὺξ» (1908) κ. ἄ., ἐκ δὲ τῶν ἄλλων του ἔργων: «Χριστουγεννιάτικη σουΐτα», «Σάμπο» δραματικὸν διήγημα, κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Σέλο-Γκόλο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Πέλλης (βλ. λ. *Γυμνά*).

Σέλον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ψιανῶν τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 237. Π. Ν. Π.

Σέλος (τὸ) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Λαρίσης (βλ. *Πύθιον*).

Σελοῦχοι (οἱ). Φῦλον ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Βερβέρων, καλούμενον καὶ *Σελλόν*, κατοικοῦν εἰς τὸ νότιον τμῆμα τοῦ Μαρόκκου (βλ. *Βέρβεροι*). Θ. Κ.

σέλτερς (τό) βλ. *σέλτς*.

Σελτζούκ, ἢ ***Σελτζίκ***. Γενάρχης τῆς δυναστείας τῶν *Σελτζουκιδῶν* (βλ. λ.), υἱὸς τοῦ Ντακάκ, ἀνήκοντος εἰς τὴν πατριὰν τῶν Κινίκ, τῆς φυλῆς Ούτς-Όκ (τριῶν βελῶν) τῶν Ὀγούζων (Οὔζων Τούρκων). Ἦτο σούμπασης δηλαδὴ ὑποδιοικητὴς τῶν πολεμικῶν δυνάμεων μιᾶς ἐπαρχίας τῆς χώρας τῶν Ὀγούζων Τούρκων, κειμένης πέραν τοῦ Ὤξου ποταμοῦ, ἐν Βουχάρᾳ, ὅτε, ἐρίσας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ὀγούζων, διέβη τῷ 1034 μ. Χ. μετὰ τῶν δύο υἱῶν του Μιχαὴλ (Μιχαὴλ) καὶ Ἰσραὴλ (ἢ Ἀρσλὰν) καὶ τῆς συνοδείας του τὸν Ὦξον τῇ ἀδείᾳ τοῦ Γαζνεβίδου σουλτάνου Μαχμοὺτ καὶ ἐγκατεστάθη περὶ τὴν πόλιν Τσέντ, εἰς τὴν χώραν τῶν Σαμανιδῶν, οἵτινες ἦσαν τότε ἐν παρακμῇ. Κατορθώσας νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας τῶν ἐκ τῶν ὀρέων κατερχομένων εἰδωλολατρικῶν τουρκικῶν φυλῶν, προσείλκυσεν εἰς τὴν περιοχήν του πολλοὺς Ὀγούζους καὶ κατώρθωσεν οὕτω νὰ ἀποκτήσῃ καὶ πλοῦτον καὶ δύναμιν. Οἱ ἀπόγονοί του, ἱδρύσαντες κράτος μέγα, ἠξίουν ὅτι κατάγονται ἐκ τοῦ θρυλικοῦ βασιλέως τῆς ἀρχαίας Περσίας Ἐφρασυγιάπ, τὸν ὁποῖον πολλοὶ ταυτίζουν μὲ Δαρεῖον τὸν Α' τὸν Ὑστάσπους. Ν. Μ.

Σελτζουκίδαι, ἢ ***Σελτζοῦκοι***. Τουρκικὴ δυναστεία καταγομένη ἐκ τοῦ *Σελτζοὺκ* (βλ. λ.), διαιρουμένη εἰς τρεῖς κλάδους: α) τοὺς *Σελτζούκους τῆς Περσίας*, 6) τοὺς *Σελτζούκους τοῦ Ἰκονίου*, τοὺς ἐπιλεγομένους ὑπὸ τῶν Τούρκων, Ἀράβων καὶ Περσῶν *Ρούμ*, ἤτοι Ρωμαίους, ὡς ἐγκατασταθέντας εἰς τὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς (ρωμαϊκῆς) αὐτοκρατορίας, καὶ γ) τοὺς *Σελτζούκους τοῦ Κερμάν*, ἤτοι τῆς ἐν τῇ κεντρικῇ Περσίᾳ ὁμωνύμου ἐπαρχίας.

Οἱ Σελτζοῦκοι καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτοὺς ὁμόφυλοί των εἶναι οἱ πρῶτοι Τοῦρκοι, οἵτινες, ἐκκινήσαντες ἐκ τῶν πεδιάδων τοῦ Τουρκεστάν, διέσχισαν τὴν Περσίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἱδρύσαντες κράτος ἰσχυρόν.

Α'. Σελτζοῦκοι τῆς Περσίας. Ἐκ τῶν τριῶν βασιλείων, τὰ ὁποῖα ἵδρυσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σελτζούκ, τὸ πρῶτον χρονολογικῶς καὶ τὸ μεγαλύτερον εἶναι τὸ τῶν Σελτζούκων τῆς Περσίας (Ἰράν), ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ *Τογρούλ βέη*, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Μιχαήλ, υἱοῦ τοῦ Σελτζούκ. Ἐκ τῶν δύο τούτου υἱῶν, ὁ μὲν Ἰσραήλ, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαζνεβίδου Μαχμούτ, ἀπέθανε μετὰ ἑπτὰ ἔτη, ὁ δὲ Μιχαὴλ ἔπεσε κατά τινα μάχην ἐναντίον τῶν περιοίκων φυλῶν. Μείνας μόνος ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς ὁ Τογρούλ, ἀνεγνωρίσθη ἡγεμὼν καὶ νικήσας τὸν Γαζνεβίδην σουλτᾶνον Μεσούτ, υἱὸν τοῦ Μαχμούτ, ἐν Μὲρβ (1040), ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς (σουλτᾶνος) ἐν Νισαπούρ, πρωτευούσῃ τότε τῶν Γαζνεβιδῶν. Ἐκταθεὶς ἐν Περσίᾳ πρὸς τὸ περσικὸν Ἰρὰκ μετέφερε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς Ραΐ (τὰς ἀρχαίας Ραγὰς) καὶ κατέκτησε βαθμιαίως μέγα μέρος τῆς Περσίας, ἤτοι τὸ Ἀζερμπαϊτζάν, τὸ Κουρδιστάν, τὸ Χουζιστὰν καὶ τὸ Φάρς, τὸ Κερμάν, τὸ Ταμπαριστάν, πρὸς δὲ καὶ τὴν Χωρασμίαν. Ἡ πρὸς Δ. προέλασις ἔφερεν αὐτὸν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπολέμησε πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐν τῇ Μηδίᾳ ἀρμενικῆς ἐπαρχίας Βασπουρακάν, νικήσας τὸν βυζαντινὸν στρατὸν παρὰ τὸ φρούριον Καπετρού. Κατόπιν ἐστράφη ἐναντίον τῶν Ἀββασιδῶν χαλιφῶν. Τῷ 1051 κατέλαβε τὸ Ἰσπαχάν, πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τῶν Βουϊδῶν, ὅπου καὶ ἐγκατέστησε τὴν ἕδραν του. Μετὰ τέσσαρα ἔτη ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Βαγδάτης, πρωτευούσης τοῦ χαλιφικοῦ κράτους, ὅπου εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων, ὑπακουόντων εἰς τοὺς Βουΐδας. Μετὰ ἓν ἔτος κατέλαβε τὴν Μοσούλην καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῷ 1057 εἰσῆλθε τὸ δεύτερον εἰς Βαγδάτην, ὅπου ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ χαλίφου Καΐμ-μπὶ-ἐμρ-Ἰλλάχ, λαβὼν παρὰ τούτου ἐν πομπῇ τὸν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἰς τὸν ἡγεμόνα τῶν Βουϊδῶν ἀνήκοντα τίτλον Ἐμὶρ-οὐλ-ουμερᾶ (ἡγεμὼν τῶν ἡγεμόνων). Οὕτως ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῶν χαλιφῶν ἡ κυριαρχία τῶν Τούρκων ἐν Ἀσίᾳ. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ Τογρούλ ἀπέσπασε ἀπὸ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τὸ Ἀνίον (Ἀνί, ἄλλοτε πρωτεύουσαν τῆς Ἀρμενίας), ἀκραῖον ἤδη σταθμὸν τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους πρὸς τὰ σύνορα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους.

Τὸν Τογρούλ, ἀποθανόντα τῷ 1063, διεδέχθη ὁ διάσημος *Ἄλπ-Ἀρσλὰν* (=ἰσχυρὸς λέων), υἱὸς τοῦ προαποθανόντος ἀδελφοῦ του Τσαγρῆ βέη. Οὗτος μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν πάλιν εἰς Ραΐ καὶ ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους του, ἐνισχύσας τὴν κυριαρχίαν του ἐν τῇ Ὑπερωξονίῳ χώρᾳ καὶ ἐν Συρίᾳ. Προελάσας δὲ μέχρι Καππαδοκίας, Κιλικίας καὶ Φρυγίας, ἐλεηλάτησε τὴν Καισάρειαν καὶ ἐπολέμησεν ἐπὶ τρία ἔτη (1068—1071) κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ρωμανοῦ τοῦ Διογένους, ὅστις ἀπέκρουσεν αὐτὸν πέραν τοῦ Εὐφράτου καὶ κατέλαβε τὴν ἐν τῷ Κουρδιστὰν πόλιν Μαλασκερτ ἢ Μαλασκιούρτ. Ὁ σουλτᾶνος ἐζήτησεν εἰρήνην, ἀλλ' ὁ Ρωμανὸς ἀπήτησεν ἀπὸ αὐτὸν νὰ παραδώσῃ τὴν πρωτεύουσάν του, τὴν ἐν πλήρει Περσίᾳ πόλιν Ραΐ, καὶ πρὶν ἢ λάβῃ ἀπάντησιν ἐπανέλαβεν ἐν πλήρει ἀνακωχῇ τὴν ἐπίθεσιν. Ὁ Ρωμανός, προδοθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν τῷ στρατῷ του ὑπηρετούντων Οὔζων (Τούρκων), αὐτομολησάντων πρὸς τοὺς ὁμοφύλους των, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἰωσὴφ Ταρχανιώτου, ἡττήθη, συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἤχθη ἐνώπιον τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλάν, ὅστις τὸν μετεχειρίσθη μετὰ γενναιοφροσύνης. Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ὁ Ρωμανὸς ὑπέγραψε συνθήκην εἰρήνης μετὰ τοῦ Ἄλπ Ἀρσλάν, ὑποσχόμενος ἁδρὰ λύτρα, ὡς καὶ τὴν πληρωμὴν ἐτησίου φόρου, μεθ' ὃ ἀπελύθη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐν Κωνσταντινουπόλει κατέλαβε τὸν θρόνον Μιχαὴλ ὁ Παραπινάκης. Οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης δὲν ἐτηρήθησαν καὶ ὁ Ἄλπ Ἀρσλὰν εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ υἱός του Μαλὲκ Σὰχ ὑπέτασσε τὴν Γεωργίαν. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἄλπ-Ἀρσλὰν στραφεὶς πρὸς Α. εἰσέβαλεν, ἐπὶ κεφαλῆς 200.000 ἱππέων, εἰς τὴν πέραν τοῦ Ὤξου χώραν, ἀλλ' ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὸ φρούριον Μπερζέμ, ἐπλήγη θανασίμως δι' ἐγχειριδίου ὑπὸ τοῦ φρουράρχου Γιουσοὺφ Κοθουάλ (1072).

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του *Μαλὶκ-Σάχ*, ἔχων πολύτιμον συνεργάτην τὸν μέγαν βεζύρην Νιζὰμ-οὐλ-μούλκ, ἐβασίλευσεν ἐνδόξως. Ἔλαβε παρὰ τοῦ χαλίφου τῆς Βαγδάτης τὸν τίτλον «ἀζελὰλ-οὺτ-ντοβλὲτ-οὺτ-ντίν (τὸ κλέος τοῦ κράτους καὶ τῆς πίστεως). Ἐπεξέτεινε τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του μέχρις Αἰγύπτου, κατέλαβε τὴν Ἔμεσσαν (Χέμς ἢ Χὸμς) καὶ τὴν Δαμασκὸν πρὸς Δ., ἐνῷ πρὸς Α. συνετέλει τὴν κατάκτησιν τῆς Βουχάρας καὶ τῆς Σαμαρκάνδης καὶ κατέστη ὑποτελεῖς τὸν ἡγεμόνα τῆς Κασγάρης καὶ ἄλλους. Ἡ βασιλεία τοῦ Μαλὶκ Σὰχ εἶναι ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ ἐν Περσίᾳ σελτζουκικοῦ κράτους. Ἐπ' αὐτοῦ ὠργανώθη συστηματικῶς τὸ μέγα τοῦτο τουρκικὸν κράτος, ὅπερ ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Κεντρῴας Ἀσίας μέχρι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Συρίας. Ὑπὸ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Νιζὰμ-οὐλ-μούλκ ἡ πρωτεύουσα τῶν Σελτζουκιδῶν ἔγινε τὸ ἐντευκτήριον σοφῶν, ἐπιστημόνων καὶ ποιητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ διάσημος μαθηματικὸς καὶ ποιητὴς Ὀμὰρ Χαγιὰμ ὡς καὶ ὁ Χασὰν-μπὲν-Σαμπάχ, ὁ κατόπιν ἱδρυτὴς τῆς αἱρέσεως τῶν ἀσασίνων. Ἡ ἰσχὺς τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους ἐβασίζετο πλέον οὐχὶ μόνον ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ γοήτρου.

Οἱ Σελτζουκίδαι ἡγεμόνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς ὑπερασπιστὰς καὶ φρουροὺς τοῦ ὀρθοδόξου μωαμεθανικοῦ δόγματος, δηλαδὴ τοῦ σουννιτικοῦ, καὶ τῆς ἀββασιδικῆς χαλιφείας. Ὁ Μαλὶκ Σὰχ ἀπέθανε τῷ 1092, τεσσαράκοντα περίπου ἡμέρας μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Νιζὰμ-οὐλ-μούλκ ὑπὸ φανατικοῦ ἀσασίνου. Οἱ διάδοχοί του δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσουν τὰ πρωτεῖα ἀπέναντι τῶν ἄλλων κλάδων τῆς σελτζουκικῆς δυναστείας, τῶν ὁποίων τὰ κράτη ἤρχισαν ν' ἀναπτύσσωνται ὡς ἀνεξάρτητα, ἔχοντα τὴν αὐτὴν φεουδαρχικὴν ὀργάνωσιν, καθ' ἣν οἱ κληρονομικοὶ κάτοχοι ὡρισμένων περιφερειῶν, οἱ λεγόμενοι ἀταμπέκοι, ἀνεπτύσσοντο εἰς τινας ἐπαρχίας ὡς ἡμιανεξάρτητοι ἀρχηγοί.

Ἡ δυναστεία τῶν ἐν Περσίᾳ Σελτζουκιδῶν ἀριθμεῖ 14 ἐν ὅλῳ ἡγεμόνας, οἵτινες, ἐκτὸς τοῦ Τογρούλ, τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλὰν καὶ τοῦ Μαλὶκ Σάχ, εἶναι οἱ ἑξῆς: *Μπαρκγιαρόκ*, υἱὸς τοῦ Μαλὶκ Σὰχ (1092—1104), *Μωχάμμετ*, υἱὸς τοῦ Μαλὶκ Σὰχ (1104—1118), *Σιντζὰρ* υἱὸς τοῦ Μαλὶκ Σὰχ (1118), *Μαχμούτ*, υἱὸς τοῦ Μωχάμμετ (1118—1121), *Τογρούλ ὁ Β'*, υἱὸς τοῦ Μωχάμμετ (1121—1125), *Μεσούτ*, υἱὸς τοῦ Μωχάμμετ (1125—1146), *Μαλὶκ-Σὰχ ὁ Β'*, υἱὸς τοῦ Μαχμοὺτ (1146), *Μωχάμμετ ὁ Β'*, υἱὸς τοῦ Μαχμοὺτ (1146—1154), *Σουλεϋμὰν-Σάχ*, υἱὸς Μωχάμμετ (1154—1155), *Ἀρσλάν*, υἱὸς Τογροὺλ τοῦ Β' (1155—1175), *Τογροὺλ ὁ Γ'*, υἱὸς τοῦ Ἀρσλὰν (1175—1194), φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰνανὲτζ, υἱοῦ τοῦ ἀταμπέκου του.

Β'. Σελτζοῦκοι τοῦ Ἰκονίου. Γενάρχης τοῦ κλάδου τούτου τῶν Σελτζουκιδῶν εἶναι ὁ *Σουλεϋμάν*, υἱὸς τοῦ Κοτουλμὶς (ἢ Κουτλουμίς), υἱοῦ τοῦ Ἰσραήλ, ἀνεψιὸς δὲ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ κράτους τῶν ἐν Περσίᾳ Σελτζουκιδῶν Τογροὺλ βέη. Ὁ Σουλεϋμὰν οὗτος διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἄλπ-Ἀρσλὰν διοικητὴς τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ σελτζουκικῆς ἐπαρχίας, ἣν οἱ ἐν Περσίᾳ ἐκάλουν Ρούμ (τῶν Ρωμαίων), ἐπωφελήθη τῆς ἐναντίον Ρωμανοῦ τοῦ Διογένους νίκης τοῦ ἡγεμόνος του καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης ἀναρχίας καὶ ἀδυναμίας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὅπως ἐκταθῇ τῷ 1081 μέχρι Νικαίας. Τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου ἀντεποιοῦντο ἐν Ἀσίᾳ μὲν Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος, ἐν Εὐρώπῃ δὲ Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης. Ὁ Βρυέννιος, ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Σουλεϋμάν, ἀνῆλθε τὸν θρόνον. Ὁ Σελτζοῦκος ὅμως ἡγεμών, θέλων νὰ παγιώσῃ τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κυριαρχίαν του, κατέλαβε τὴν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς τότε ἀκόμη ἀνήκουσαν Ἀντιόχειαν, ἐπιτυχὼν τούτο χάρις εἰς προδοσίαν τοῦ διοικητοῦ Φιλαρέτου, ὅστις ἐδέχθη νὰ γίνῃ ὑποτελὴς τῶν Σελτζούκων. Ἡ κατάληψις τῆς πόλεως ταύτης περιέπλεξε τὸν Σουλεϋμὰν εἰς συγκρούσεις πρὸς τοὺς πέριξ Μουσουλμάνους δυνάστας. Εἷς τούτων, ὁ Τουτούς, ἀντέταξε σοβαρὰν ἀντίστασιν παρὰ τὸ Σαϊζάρ, κατὰ δὲ τὴν μάχην ἐφονεύθη καὶ ὁ Σουλεϋμάν. Ἐδέησε τότε νὰ ἐπέμβῃ ἐκ Περσίας ὁ Μαλὶκ Σάχ, ὅπως κανονίσῃ τὰ πράγματα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Συρίας. Συνέλαβεν αἰχμαλώτους τοὺς υἱοὺς τοῦ Σουλεϋμὰν καὶ ἀνέθεσε τὸν ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν πόλεμον εἰς τοὺς στρατηγοὺς Μπουρσοὺκ (Προσοὺχ κατὰ τοὺς Βυζαντίους ἱστορικοὺς) καὶ Μπουζὰν (Πουζάνον κατὰ τοὺς Βυζαντινούς). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαλὶκ Σὰχ ὁ διάδοχός του Μπαρκγιαρὸκ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν *Κιλὶτς Ἀρσλάν*, υἱὸν τοῦ Σουλεϋμάν, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς κτήσεις τοῦ πατρός του. Ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῶν ἄλλων Τούρκων ἡγεμονίσκων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐγκατέστησε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς Νίκαιαν καὶ ἐνίκησεν εἰς μίαν πρώτην μάχην τοὺς σταυροφόρους. Ἐπελθόντος ὅμως κατόπιν τοῦ κυρίου σώματος ὑπὸ τὸν Γοδοφρεῖδον τοῦ Μπουγιόν, ἐνικήθη παρὰ τὴν Νίκαιαν, μεθ' ὃ ἡ πόλις αὕτη παρεδόθη εἰς τοὺς σταυροφόρους (23 Ἰουνίου 1097). Προελασάντων κατόπιν τῶν σταυροφόρων διὰ Δορυλαίου (Ἐσκὶ-Σεχὶρ) καὶ Ἰκονίου πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Βυζαντινοὶ ὑπέταξαν τοὺς ἐν Σμύρνῃ, Ἐφέσῳ, Φιλαδελφείᾳ, Λαοδικείᾳ, Σάρδεσι κλπ. Τούρκους ἐμίρας, ἐνῷ ὁ Σουλεϋμὰν ἀπεχώρει πρὸς Α., ὅπως συμπράξῃ μετὰ τῶν ἐκεῖ Τούρκων ἡγεμόνων τῆς δυναστείας τῶν Δανισμέντ, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία εἶναι ἀκόμη πολὺ σκοτεινή. Κατὰ τὸν μεταξὺ Σελτζούκων καὶ Δανισμεντιδῶν ἐπακολουθήσαντα ἀνταγωνισμόν, οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὑπέκυψαν καὶ τότε ὁ Κιλὶτζ-Ἀρσλὰν κατέλαβε τὴν Μοσούλην καὶ ἐκήρυξε τὰς κτήσεις του κράτος ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν τέως κυριάρχων ἢ ἐπικυριάρχων του Σελτζούκων τῆς Περσίας. Μετ' ὀλίγον ὅμως οἱ υἱοί του, προδοθέντες ὑπὸ ἄλλων Τούρκων ἀρχηγῶν, συνελαμβάνοντο αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν ἐν Περσίᾳ καὶ ὁ πλάγιος οὗτος κλάδος τῶν Σελτζουκιδῶν ἐφαίνετο ἐν κινδύνῳ. Ἀλλ' ὁ σουλτᾶνος Μωχάμμετ ἀπέλυσε τὸν Μαλὶκ Σάχ, πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Κιλὶτζ-Ἀρσλάν, ὅστις ἡγε-

Digitized by Google

μόνευσεν ἐπί τινα καιρόν. Διάδοχος αὐτοῦ, δολοφονηθέντος, ἄγνωστον ὑπὸ ποίου, ἦτο ὁ ἀδελφός του *Μασούτ*. Κατὰ τὴν βασιλείαν του (ἀπέθανε τῷ 1155) οἱ Βυζαντινοὶ ἐπεχείρησαν διαφόρους ἐκστρατείας εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Ἀρμενίαν, ἀλλ' ὁ Μεσοὺτ ἦτο ἀρκετὰ πανοῦργος, ὥστε προσποιούμενος τὸν σύμμαχον νὰ χρησιμοποιῇ αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. Ἐν τούτοις τὸ κράτος τῶν Σελτζούκων τοῦ Ἰκονίου ἦτο ἀσθενές, μέχρις ὅτου *Κιλὶτζ Ἀρσλὰν ὁ Β* ὑπέταξεν ὁριστικῶς τοὺς Δανισμέντας.. Συγχρόνως ὅμως εἶχε ν' ἀντιπαλαίσῃ καὶ κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἀταμπέκου τῆς Συρίας Νουρεδδὶν καὶ κατόπιν κατὰ τοῦ Σαλαδδίνου. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ Κιλὶτζ-Ἀρσλὰν τούτου ἐπίκραναν αἱ ἔριδες τῶν πολλῶν υἱῶν του, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Κούτμπ-ἐτ-ντὶν κατετυράννει καὶ τὸν πατέρα του ἐν Ἰκονίῳ, ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερῖκος ὁ Α' ὁ Βαρβαρόσσας διήλαυνε διὰ τῶν σελτζουκικῶν χωρῶν κατευθυνόμενος εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους (1190). Ὁ σταυροφορικὸς στρατὸς κατέλαβε καὶ τὸ Ἰκόνιον, ὁ δὲ σουλτάνος ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ὁδηγούς. Ὁ Κιλὶτζ Ἀρσλὰν ἔζησε δύο ἀκόμη ἔτη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ υἱοῦ του Καϊχοσρόου, ὅστις ἐξηκολούθησε κυριαρχῶν τῆς πρωτευούσης, μέχρις ὅτου ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του *Ρουκνεντὶν Συλεϋμάν*, νικήσας ὅλους τοὺς ἄλλους ἀδελφούς, ἀνῆλθε τὸν θρόνον καὶ ἠνάγκασε τὸν Καϊχοσρόου νὰ καταφύγῃ καὶ παραμείνῃ ἐπὶ ἕνδεκα ἔτη εἰς τὴν αὐλὴν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, Ἀλαεντὶν Καϊκομπὰτ καὶ Ἀζεντὶν Καϊκαούς. Ἀποθανὼν ὁ Σουλεϋμάν, ἀφῆκεν ὡς διάδοχον τὸν ἑνδεκαετῆ υἱόν του Ἀζεντὶν Κιλὶτζ-Ἀρσλάν. Πληροφορηθεὶς τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του ὁ *Καϊχοσρόου*, ἔδραμεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπως διεκδικήσῃ τὸν θρόνον. Τὸ Ἄκ-Σαράϊ καὶ τὸ Ἰκόνιον ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Οὗτος δὲ συλλαβὼν αἰχμάλωτον τὸν παῖδα ἀκόμη Κιλὶτζ-Ἀρσλάν, κατέλαβεν ὁριστικῶς τὸν σουλτανικὸν θρόνον. Ἡ ὀκταετὴς βασιλεία του ἦτο ἀδιάκοπος σειρὰ πολέμων πρὸς Δ. μὲν κατὰ τῶν σταυροφόρων, καὶ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας, πρὸς Α. δὲ κατὰ τῆς Ἀρμενίας. Τέλος ἀπέθανε μαχόμενος νικηφόρως ἐναντίον Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως, παρὰ Ἀντιόχειαν τὴν ἐπὶ Μαιάνδρῳ (1211). Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ *Καϊκαοὺς* ἐπολέμησε κατὰ τοῦ θείου του Τυγρούλ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Καϊκομπάτ, ὅστις ἐγκατεστάθη ἐν Ἀγκύρᾳ. Νικήσας ἀμφοτέρους, ἐστράφη κατὰ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως, ὅπως ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του. Συλλαβὼν δὲ αὐτὸν αἰχμάλωτον, τὸν ἀπέλυσεν ἔναντι ἀδρῶν λύτρων καὶ πολλῶν φρουρίων τῆς παραμεθορίου περιοχῆς τῆς μικρᾶς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας. Μετὰ τοῦτο ὁ Καϊκαοὺς ἐκυρίευσε τὴν ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Σινώπην, προήλασεν εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἀπέτυχεν ὅμως εἰς τὰς κατὰ τῆς Ἀντιοχείας καὶ διαφόρων Μουσουλμάνων μικροηγεμόνων τῆς Μεσοποταμίας ἐκστρατείας. Κατάκοπος πλέον ἐκ τῶν πολέμων καὶ καχουχῶν ἀπέθανεν ἐν Σεβαστείᾳ (1222). Ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν ἀδελφοῦ του *Ἀλαεδδὶν* ἐμφανίζονται καὶ οἱ κατόπιν ὁλόκληρον τὸ σελτζουκικὸν κράτος τοῦ Ἰκονίου ἀπορροφήσαντες Ὀθωμανοί, διότι τότε ἦλθεν ἐκ Χορασὰν τῆς Ἀνατολικῆς Περσίας ὁ Σουλεϋμὰν-Σάχ, πάππος τοῦ Ὀσμὰν (Ὀθμὰν) μὲ 50 000 ἄνδρας τῆς φυλῆς καὶ ἐγκατέστη παρὰ τὸ Ἐρζιντζὰν καὶ τὸ Ἀχλὰτ τῆς Ἀρμενίας. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀλαεντίν, *Γαγιὰς-ἐτ-ντὶν Καϊχοσρόου* ἦτο ἡγεμὼν διεφθαρμένος, κηλιδώσας τὴν βασιλείαν του διὰ σειρᾶς ἐγκλημάτων καὶ βίου ἀσελγοῦς. Τὸ κράτος τῶν Σελτζούκων περιῆλθεν εἰς ἀναρχικὴν κατάστασιν, ἐπιδεινουμένην ἐκ φοβερᾶς σιτοδείας, διαρκεσάσης ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτσης, πληρώσας τὰς ἀποθήκας τοῦ κράτους του σιτηρῶν καὶ τροφίμων, ἐπώλει ταῦτα εἰς τιμὰς λίαν ὑψηλὰς εἰς τοὺς Τούρκους. Ἐν τῷ μεταξὺ κίνδυνος δεινὸς ἠπείλησε τὸ κράτος τῶν Σελτζούκων. Οἱ Μογγόλοι τοῦ Τζεγκὶζ Χὰν εἰσήλασαν τῷ 1243 εἰς Ἀρμενίαν καὶ κατέλαβον σχεδὸν ἀμαχητὶ τὴν Θεοδοσιούπολιν (Ἐρζερούμ). Ὁ Καϊχοσρόου, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς μισθοφορικοῦ στρατοῦ ἐκ Φράγκων, ἔδραμεν εἰς προϋπάντησιν τῶν Μογγόλων εἰς Ἐρζιντζάν, ὅπου ὑπέστη δεινὴν πανωλεθρίαν. Ὁ Καϊχοσρόου ἔφυγεν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἄγκυραν, ἐνῷ αἱ χῶραί του κατεκλύζοντο ὑπὸ τῶν μογγολικῶν ὀρδῶν. Τὸ Ἐρζιντζὰν καὶ ἡ Καισάρεια ἐσαρώθησαν κυριολεκτικῶς, διότι ἐπεχείρησαν νὰ ἀντισταθοῦν. Ὁ Καϊχοσρόου ἐζήτησε νὰ καταφύγῃ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρὰ τῷ Λατίνῳ αὐτοκράτορι Βαλδουίνῳ τῷ Β', ἐπειδὴ δὲ δὲν κατώρθωσε νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ, ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτση, μετὰ τοῦ ὁποίου συνῆψε τῷ 1243 συνθήκην φιλίας καὶ συμμαχίας, ἐπικυρωθεῖσαν πομπωδῶς διὰ προσωπικῆς τῶν δύο ἡγεμόνων συνεντεύξεως ἐν Τριπόλει τῇ παρὰ τῷ Μαιάνδρῳ. Ἀλλά, παρὰ τὴν συμμαχίαν ταύτην, δὲν ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ περὶ ἐνόπλου ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Μογγολων. Ἐδέησε νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν μετὰ τούτων εἰρήνην διὰ πληρωμῆς φόρου ὑποτελείας. Ὁ Καϊχοσρόου (ὁ Β') ἀπέθανε στραγγαλισθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν στρατηγῶν του. Οἱ διαδεχθέντες αὐτὸν δύο υἱοί του, *Ρουκνεντὶν Κιλὶτζ Ἀρσλὰν* καὶ *Ἀζεντὶν Καϊκαούς*, ἀνελθόντες ὁμοῦ τὸν θρόνον, δὲν ἠδύναντο νὰ σώσουν τὸ σελτζουκικὸν κράτος ἐκ τῆς ἀθλιότητος, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε. Τὸ κράτος διῃρέθη εἰς τρία μερίδια. Ὁ Ἀζεντὶν Καϊκαοὺς ἔλαβε τὸ Ἰκόνιον, τὴν Ἄγκυραν, τὸ Ἄκ-σαράϊ καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ὁ Κιλὶτζ-Ἀρσλὰν τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας καὶ εἷς τρίτος ἀδελφός, ὁ *Ἀλαεντὶν Καϊκομπατ*, ἓν μικρὸν μερίδιον, καὶ οἱ τρεῖς ὅμως ἦσαν ὑποτελεῖς τοῦ χάνου τῶν Μογγόλων. Μεταξὺ τῶν δύο πρώτων ἀδελφῶν ἤρχισαν ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπωφελοῦντο οἱ Μογγόλοι. Ἡττηθεὶς ὑπὸ μιᾶς μογγολικῆς ὀρδῆς, ὁ Ἀζεντὶν Καϊκαοὺς κατέφυγεν εἰς Σάρδεις, εἰς τὸ κράτος Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως. Οὗτος, ἀνανεώσας προ τινος τὴν συμμαχικὴν τοῦ πατρός του συνθήκην, δέχθη τὸν Καϊκαοὺς φιλικῶς, ἀλλὰ προσεπάθησε νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς παρουσίας του, φοβούμενος τὴν ὀργὴν τῶν Μογγόλων. Ἔδωκεν ὅθεν εἰς αὐτὸν μικρὸν στρατιωτικὸν σῶμα ἐξ Ἑλλήνων, τῇ συνοδείᾳ τοῦ ὁποίου ὁ Καϊκαοὺς ἐπανῆλθεν εἰς τὸ κράτος του, ἐκεῖ δὲ φθάσας ἔσπευσε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Μογγόλων Χολαγκιοῦ. Οὕτω τὸ κράτος τῶν Σελτζούκων, παρακμάζον διηνεκῶς καὶ ἐξασθενίζον ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν δύο ἀδελφῶν, ἠπείλει νὰ καταρρεύσῃ. Ἀπελπισθεὶς ὁ Καϊκαοὺς κατέφυγε τῷ 1261 μετὰ τῆς συζύγου, τῆς μητρὸς καὶ τῶν τέκνων του, μετὰ τινων πιστῶν θεραπόντων, εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις ἀνέκτησεν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν τέως πρωτεύουσαν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἂν καὶ ὁ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος συνεδέετο διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Καϊκαούς, φιλοξενηθεὶς μάλιστα ἄλλοτε, ἐπί τινα καιρόν, ὡς ἀναφέρει Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς, ἐν Ἰκονίῳ, δὲν ἔδειξε μεγάλην προθυμίαν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν στρατιωτικὴν βοήθειαν ἢ νὰ τῷ παραχωρήσῃ μέρος πρὸς μόνιμον ἐγκατάστασιν. Ἀκόμη καὶ ἡ πραγματικὴ ἢ προσποιητὴ κλίσις τοῦ Καϊκαοὺς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, δὲν ἤρκει ὅπως ἄρῃ τοὺς φόβους τοῦ Μιχαήλ, φοβουμένου τὴν ἐκδίκησιν τῶν Μογγόλων, τῶν ὁποίων καὶ τὸ ὄνομα μόνον ἐπροξένει εἰς αὐτὸν τὸν τρόμον. Οὕτως, ἐνῷ ἔδιδε κενὰς ὑποσχέσεις καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα μεγαλυτέρας ἀσφαλείας ἀπέστελλε την οἰκογένειαν τοῦ Καϊκαοὺς εἰς Βέρροιαν, ὅπου ἐκράτει αὐτὴν ὡς αἰχμάλωτον, ὁ Μιχαὴλ ἤρχετο εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ μεγάλου χάνου τῶν Μογγόλων, τοῦ Χουλαγκιοῦ, ὑποσχόμενος νὰ κρατήσῃ τὸν Καϊκαοὺς τόσον χρόνον, ὅσον θὰ ἐχρειάζοντο οἱ Μογγόλοι πρὸς κατάκτησιν τοῦ κράτους του. Φαίνεται ὅτι ὁ Καϊκαούς, ὅστις ἀπέλαυεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου ἡγεμονικῶν τιμῶν, ἀντελήφθη τὰ συμβαίνοντα καὶ διενοήθη νὰ ἐκδικηθῇ. Λέγεται μάλιστα κατὰ πληροφορίας ἐξ ἀνατολικῶν πηγῶν, ὅτι ὁ Καϊκαοὺς ἐξύφανε συνωμοσίαν κατὰ τοῦ Μιχαήλ, ὅπως, θανατώνων τοῦτον, καταλάβῃ τὸν θρόνον καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὴν συνωμοσίαν ὅμως ἀπεκάλυψεν ὁ οἰνοχόος καὶ εἷς ἄλλος ἐκ τῶν οἰκετῶν τοῦ Καϊκαούς. Τοῦτον ἀπέστειλεν ἀμέσως ὁ Μιχαὴλ εἰς τὸ φρούριον τῆς Αἴνου ὡς ἐξόριστον, ἐνῷ δύο ἄλλοι ἐκ τῶν Τούρκων συνωμοτῶν κατεδικάζοντο εἰς τὴν ποινὴν τῆς τυφλώσεως. Καὶ ἐκεῖθεν ὅμως ὁ Καϊκαούς, ἂν καὶ ἰσχυρῶς φρουρούμενος, κατώρθωσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ δύο ἀσπόνδους ἐχθροὺς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων καὶ τὸν ἡγεμόνα (χάνην) τῶν Τατάρων τῆς Κριμαίας καὶ τῆς χώρας τοῦ Κιπτσάκ, παρακινῶν τούτους νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀποχωροῦντος τότε ἐκ Θεσσαλίας, καὶ συλλάβουν αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ συνωμοσία αὕτη ἀπέτυχε. Διότι ἐπετέθησαν μὲν οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Τάταροι κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ εἰς τὰς στενοπορίας τοῦ Αἵμου καὶ κατέσφαξαν αὐτόν, ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως διαφυγὼν δι' ἄλλης ὁδοῦ πρὸς τὴν παραλίαν, ὁπόθεν ἐν φραγκικὸν πλοῖον τὸν ἐπανέφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ δὲ Καϊκαούς, ὅστις εἶχε συνοδεύσει τὸν αὐτοκράτορα εἰς Θεσσαλίαν, ὅπως τὸν παραδώσῃ εἰς τοὺς ἐχθρούς του, ἐπανῆλθε συνοδεύων τοὺς αὐτοκρατορικοὺς θησαυροὺς εἰς Αἶνον. Οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Τάταροι, οἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον διασκορπισθῇ δῃοῦντες καὶ ἐρημοῦντες τὴν Θρᾴκην καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας, φθάσαντες σχεδὸν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπολιόρκησαν τὴν Αἶνον, ζητοῦντες καὶ ἐπιτυχόντες παρὰ τῶν κατοίκων νὰ παραδώσουν καὶ τὸν Σελτζοῦκον σουλτάνον καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν φύλαξιν αὐτοῦ αὐτοκρατορικοὺς θησαυρούς. Ὁ Καϊκαοὺς ἠκολούθησε τοὺς ἐλευθερωτάς του μετὰ τοῦ υἱοῦ του Μασοὺτ εἰς Κριμαίαν, ἐνυμφεύθη ἐκεῖ τὴν θυγατέρα τοῦ χάνου ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ τύχῃ παρὰ τούτου βοηθείας πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ κράτους του, ἀλλ' ἀπέθανε μετὰ μικρὸν (1267) ἐν Μπαγτσὲ σαράϊ, πρωτευούσῃ τῆς Κριμαίας. Μέρος τῶν θησαυρῶν του, οἵτινες εἶχον ἀφεθῆ εἰς Αἶνον, παρεδόθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ πρώτη σύζυγός του, ἥτις ἀπὸ τῆς φυγῆς του εἶχεν ἐγκλεισθῆ μεθ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας του εἰς Βέρροιαν, πληροφορηθεῖσα τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἀνδρός της, ηὐτοκτόνησεν. Εἷς ἐκ τῶν υἱῶν του, ὅστις εἶχε μεινει ὡς ὅμηρος τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ κατετάχθη εἰς τὸν βυζαντινὸν στρατόν, ἐνῷ ἄλλος υἱός του, ὁ Μασούτ, ἀνέμενεν ἐν Μπαγτσὲ-σαράϊ νὰ ἐπαναστατήσῃ τὸ κράτος τοῦ πατρός του. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ περιπετειώδους βίου τοῦ Καϊκαούς, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα σῴζεται ἀκόμη εἰς τοὺς Γκαγκαούζους Τούρκους τῆς Βουλγαρίας, οἵτινες ὁμιλοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον παρεφθαρμένον τι ἑλληνοτουρκικὸν ἰδίωμα καὶ θεωροῦνται ὅτι κατάγονται ἐκ Τούρκων τῆς ἀκολουθίας τοῦ Σελτζούκου τούτου σουλτάνου, ἐποικισθέντων τότε εἰς Βουλγαρίαν. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐτελεύτησεν οἰκτρῶς καὶ ὁ ἀδελφός του, ὁ Κιλὶτζ Ἀρσλάν, ὅστις εἶχε διατηρήσει τὸν ὑψηλὸν τίτλον τοῦ σουλτάνου ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ χάνου τῶν Μογγόλων, ὅστις ἐπὶ τέλους ἐνήργησε νὰ τὸν στραγγαλίσουν καὶ ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ σουλτανικοῦ θρόνου τὸν τετραετῆ υἱόν του *Γαγιὰς-ἐτ-ντὶν Καϊχοσρόου*, ὅστις ἔμεινε σουλτᾶνος ἐπὶ δέκα πέντε ἔτη. Ἀντίζηλος αὐτοῦ ἦτο ὁ θεῖός του *Μασούτ*, ὅστις κατέφυγεν ἐκ Κριμαίας διὰ τοῦ Εὐξείνου καὶ διὰ Κασταμονῆς εἰς τὸν Ἀμπακᾶ, χάνην τῶν Μογγόλων, ὅπως καταλάβῃ τῇ βοηθείᾳ τούτου τὸν σουλτανικὸν θρόνον. Ὁ Ἀμπακᾶ συγκατετέθη νὰ χωρισθῇ τὸ σελτζουκικὸν κράτος εἰς δύο μεταξὺ θείου καὶ ἀνεψιοῦ. Ὁ Καϊχοσρόου ἔλαβε τὸ δυτικὸν τμῆμα μὲ τὴν πρωτεύουσαν τὸ Ἰκόνιον, ὁ δὲ Μασοὺτ τὸ ἀνατολικὸν μὲ τὴν Σεβάστειαν, τὴν Μελιτηνὴν (Μαλάτια) καὶ τὸ Ἐρζιντζαν. Τὴν διανομὴν ὅμως ταύτην δὲν ἐνέκρινεν ὁ διάδοχος τοῦ Ἀμπακᾶ Ἀργοὺν Χάν. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του (1283), ὁ Καϊχοσρόου ἐθανατώθη ὑπὸ ἀνθρώπων τοῦ χάνου, ὡς διατελῶν εἰς προδοτικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ χάνου τῆς Κριμαίας, καὶ ὁ Μασοὺτ ἔλαβε τὴν ὀνομαστικὴν κυριαρχίαν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον, παρακμάσαν τελείως, ἐφαίνετο διαρρέον πανταχόθεν. Ἀπετελεῖτο πλέον ἐκ πολλῶν μικρῶν κρατιδίων, τῶν ὁποίων οἱ ἡγεμόνες ἐπεδίωκον τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐπέκτασίν των. Καὶ αὐτὴ ἡ δύναμις τῶν Μογγόλων χάνων, ἐξασθενήσασα πλέον, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ συγκρατήσῃ τοὺς δυνάστας τούτους καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ πάλιν τὴν ἑνότητα τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων. Κατὰ τὴν δεκαπενταετῆ βασιλείαν του ὁ Μασοὺτ ἐπολέμησεν ἐπανειλημμένως κατὰ τῶν ἐμιρῶν τούτων, ὅπως ὁλοκληρώσῃ πάλιν τὸ κράτος του. Ἀλλὰ πολεμούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Μογγόλων, οἵτινες δὲν ἠδύναντο ν' ἀνεχθοῦν τὴν ὕπαρξιν ἰσχυροῦ τουρκικοῦ κράτους ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὑπέκυψεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐχθρῶν του.

Μετὰ τὸν θάνατόν του (1297), εἷς τῶν ἀνεψιῶν του, ὁ *Ἀλαεντὶν Καϊκομπὰτ ὁ Β'* (1297–1307), υἱὸς τοῦ Καραμζὶν Καϊκαούς, ἐπεχείρησε ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς δυναστείας του ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰ πρὸς τὸ βυζαντινὸν κράτος σύνορα ἐγκατασταθέντων Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὸν Ὀσμάν, τὸν ἐπιλεγόμενον Καρᾶ-Ὀσμάν, ἱδρυτὴν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἠγωνίσθη ἐπὶ δέκα ἔτη κατὰ τῶν λοιπῶν Τούρκων ἐμιρῶν, τηρήσας σθεναρὰν στάσιν καὶ κατὰ τοῦ χάνου τῶν Μογγόλων. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἄνθρωποι τούτου ἐδολοφόνησαν τὸν Ἀλαεντὶν καὶ τὸν υἱόν του Γαγιασεντὶν (1307) καὶ ἐτέθη οὕτω τέρμα εἰς τὸ κράτος τῆς ἐκλιπούσης πλέον σελτζουκικῆς ταύτης δυναστείας. Λέγεται ὅτι εἷς τελευταῖος αὐτῆς γόνος, ὀνόματι *Γαζῆ Τσελεμπῆ*, καταλαβὼν τὴν Κασταμονὴν καὶ τὴν Σινώπην, ἐπεδόθη ἐπὶ ἥμισυν αἰῶνα εἰς τὴν λῃστείαν καὶ τὴν πειρατείαν.

Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους τοῦ Ἰκονίου, τοῦ ὁποίου ἐβασίλευσαν 15 σουλτάνοι (1084—1307), ἐσχηματίσθησαν διάφορα ἀνεξάρτητα κρατίδια, συμπιεζόμενα εἰς Δ. ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἐξ Α. δὲ ὑπὸ τῶν Μογγόλων. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπελογίζετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἰς δέκα, τὰ ἑξῆς: Ἡ Λυκαονία μετὰ μέρους τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Φρυγίας, ἐτέλει ὑπὸ τὸν Καραμάν, ὅστις, κατέχων καὶ τὸ Ἰκόνιον, ἦτο ὁ ἰσχυρότερος τῶν Τούρκων τούτων ἐμιρῶν καὶ ὁ κινδυνωδέστερος ἐχθρὸς τοῦ τότε ἐξελισσομένου κράτους τῶν Ὀθωμανῶν. Τῆς Λυδίας μετὰ τῆς Σμύρνης ἐκράτουν ὁ Σαρού-χὰν καὶ ὁ Ἀϊδίν, τῆς Καρίας ὁ Μέντεσε, ἐκτείνων τὴν κυριαρχίαν του μέχρις Ἐφέσου, Πριήνης καὶ Μαγνησίας. Τὰ παράλια τῆς Λυκίας καὶ Παμφυλίας κατεῖχεν ὁ Τεκκέ. Ἐν Πισιδίᾳ καὶ Ἰσαυρίᾳ ἐκράτει ὁ Χαμίτ. Πρὸς Β. ἐν τῇ Μυσίᾳ μέχρις Ἑλλησπόντου ἐδυνάστευον ὁ Καλὰμ καὶ ὁ υἱός του Καράσι. Τῆς βορείου Φρυγίας ἐδέσποζεν ὁ Κερμιάν, ἐν δὲ Παφλαγονίᾳ καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς Βιθυνίας, ἀπὸ Ποντοηρακλείας μέχρι Κασταμονῆς ὁ περὶ οὗ ἀνωτέρω Σελτζουκίδης Γαζῆ-Τσελεμπῆ. Ἀνατολικώτερον ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Πόντου εἶχον ἐγκατασταθῆ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσφενδιὰρ καὶ τοῦ Ὀμοὺρ (ἢ Ἀμοὺρ) βέη. Τέλος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Ὀσμὰν εἶχεν ἐκτείνει τὴν κυριαρχίαν του εἰς μέγα μέρος τῆς Γαλατίας καὶ Βιθυνίας, μέ-

Digitized by Google

χρι τῶν προπόδων τοῦ βιθυνικοῦ Ὀλύμπου, ὅστις ἀπετέλει τότε τὸ πρὸς Α. σύνορον τῆς ἐν παρακμῇ Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ἱστορία τῶν κρατιδίων τούτων εἶναι συγκεχυμένη, ἐνδιαφέρουσα πλέον μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις των μετὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ μετὰ τοῦ κράτους τοῦ Ὀσμάν, τὸ ὁποῖον, ἐξαπλωθὲν διὰ τῶν ὅπλων καὶ ἐπιγαμιῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπερρόφησε τὰ ἐννέα ἄλλα τουρκικὰ κρατίδια καὶ διεμορφώθη εἰς τὴν μεγάλην Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἐνῷ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνωτέρω ἀπαριθμηθέντων σῴζονται ἀκόμη ὡς ὀνόματα ἐπαρχιῶν τοῦ σημερινοῦ κράτους.

Γ'. Σελτζοῦκοι τοῦ Κερμάν. Ὀλιγώτερον γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἶναι τὸ τρίτον κράτος τῶν Σελτζούκων, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Καούρτ, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλπ-Ἀρσλὰν καὶ υἱοῦ τοῦ Τσαγρῆ, υἱοῦ τοῦ Μιχαὴλ υἱοῦ τοῦ Σελτζοὺκ τῷ 1042 εἰς τὰ κεντρικὰ τῆς Περσίας. Τὸ κράτος τοῦτο ἀριθμεῖ 11 ἡγεμόνας, διαρκέσαν μέχρι τοῦ 1174, ὁπότε ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀσίας δυνάστου Μαλὶκ Ντινὰρ Κερμανί, ἐξολοθρεύσαντος ὅλους τοὺς ἐπιζῶντας γόνους τοῦ σελτζουκικοῦ τούτου κλάδου. Ν. Μ.

Σελτζοῦκοι (οἱ). Τουρκικὸς λαὸς (βλ. *Σελτζουκίδαι*).

σέλτς (τό), ἢ ***σέλτερς***. Ὀξυανθρακοῦχον φυσικὸν ἢ τεχνητὸν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον περιέχει ὑπὸ πίεσιν ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ χρησιμοποιεῖται εἴτε ὡς ἔχει πρὸς πόσιν εἴτε πρὸς ἀνάμιξιν μετὰ διαφόρων ἀλκοολούχων ποτῶν. Τὸ ὄνομά του ὀφείλει εἰς τὴν γερμανικὴν πόλιν Selters, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουσι πηγαὶ φυσικοῦ ὀξυανθρακούχου ὕδατος. Τὸ εἰς τὴν κατανάλωσιν φερόμενον σήμερον ὕδωρ σέλτς εἶναι τεχνητὸν ὀξυανθρακοῦχον ὕδωρ, πλείονα δὲ περὶ αὐτοῦ βλ. εἰς λ. *ἀεριοῦχα ποτά*. Σ. Γ.

Σέλτσα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων (βλ. *Ὀξυά*). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (βλ. *Διασελάκι*).

Σέλτσιανα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γκριμπόβου τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 107. Π. Ν. Π.

Σέλτσου ***μονή***. Μονὴ κειμένη παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀχελῴου, εἰς δίωρον καὶ πλέον ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ χωρίον Κρετσενίτσα τοῦ νομοῦ Ἄρτης, τιμωμένη δὲ ἐπ' ὀνόματι τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*. Ἐκτίσθη τῷ 1698, κατὰ σῳζομένην ὑπέρθυρον ἐπιγραφήν, ὑπὸ τῶν «Καπετὰν Νίκου» καὶ «Καπετὰν Ἀποστολη», ὧν τοιχογραφίαι σῴζονται εἰσέτι ἐν αὐτῇ. Ἐνταῦθα κατέφυγε, μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Σουλίου, πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν, ὁ Κίτσος Μπότσαρης μετὰ 1.148 Σουλιωτῶν καὶ τῶν γυναικοπαίδων των. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἔστειλεν ἐναντίον αὐτῶν τὸν Τουρκαλβανὸν ἀρχηγὸν Τζογαδόρον μὲ ἀρκετὸν στρατόν. Οἱ Σουλιῶται, συναθροίσαντες τὰ γυναικόπαιδα εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέλτσου καὶ καταλαβόντες τὰς περὶ αὐτὴν ὀχυρὰς θέσεις, ἀντέστησαν ἐπὶ τετράμηνον, ὑποστάντες τὰ πάνδεινα. Τέλος, καμφθέντες ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν κακουχιῶν ἢ ὑπὸ προδοσίας, ὡς τινες παραδέχονται, ἠναγκάσθησαν, κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1804, νὰ ἐπιχειρήσουν ἀπεγνωσμένην ἔξοδον ἐκ τῆς μονῆς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κίτσον Μπότσαρην. Τὴν ἔξοδον ἐπηκολούθησε μάχη φονικωτάτη, καθ' ἣν οἱ πλεῖστοι τῶν Σουλιωτῶν ἐφονεύθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Γιαννάκης Μπότσαρης καὶ ἡ Ἑλένη, θυγάτηρ τοῦ Νότη Μπότσαρη. Ὁ Κ. Μπότσαρης μετὰ τοῦ νεαροῦ Μάρκου ἐσώθησαν, ἐπίσης καὶ ὁ Νότης Μπότσαρης, ὅστις τραυματισθεὶς καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐδραπέτευσεν. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, μόνον ἄλλοι πεντήκοντα Σουλιῶται ἐσώθησαν. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία, μὴ δυνάμενα νὰ φύγουν, ἐρρίφθησαν ἀπὸ τοὺς πρὸ τῆς μονῆς βράχους, ἐξ ὕψους 400 μέτρων καὶ πλέον, εἰς τὴν χαίνουσαν κοίτην τοῦ Ἀχελῴου. Ἡ μονή, σήμερον οὖσα διαλελυμένη, ὑπάγεται εἰς τὴν τῆς Ροβελίστης. Παρ' αὐτὴν κεῖται ἡ ὀνομαστὴ μονότοξος γέφυρα τοῦ Κοράκου, ἀνοίγματος 45 καὶ ὕψους 25 μέτρων. Χ. Ι. Σ.

Σέλυμνος *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σήλυμνος*.

σελφάκτωρ (ὁ). Κλωστικὸν μηχάνημα (βλ. λ. *κλῶσις*), ὀνομαζόμενον κοινῶς *σαλφάκ*.

σέλφ-γκόβερνμεντ (selfgovernment). Ἀγγλικὸς ὅρος πρὸς δήλωσιν πολιτικοῦ συστήματος ἀναπτυχθέντος κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐν Ἀγγλίᾳ. Διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἀποδίδεται τὸ σύστημα τῆς αὐτοκυβερνήσεως τοῦ λαοῦ, καθ' ὃ ἡ ἐνάσκησις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς ὄργανα τῆς πολιτείας, ἀλλὰ εἰς ταῦτα ἀπὸ κοινοῦ ὅμως μετ' ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου, τοῦ ὁποίου ἡ συγκατάθεσις διὰ τὰς περισσοτέρας πολιτειακὰς πράξεις τοῦ μονάρχου ἀπέβη νὰ εἶναι σήμερον ἀπαραίτητος καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν ὁποίων μόνον διὰ προσώπων, τὰ ὁποῖα χαίρουν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς πλειοψηφίας τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, εἶναι δυνατή. Τὸ αὐτὸ σύστημα ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν αὐτοδιοικουμένων τοπικῶν ὀργανισμῶν, ἡ ἐν αὐτοῖς δὲ ἀσκουμένη ἐξουσία δὲν προέρχεται ἀπὸ κρατικὰ ὄργανα, ἀλλ' ἀπὸ ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δικαιοσύνην ἔχει εἰσχωρήσει τὸ σύστημα τοῦτο, ὥστε ὑπὸ τὸν ὅρον σέλφ-γκόβερνμεντ δὲν πρέπει νὰ ἐννοῆται μόνον ἡ «αὐτοδιοίκησις». Διὰ τοῦ χρόνου τὸ σύστημα τοῦτο ἀπέβαλε πολὺ τῆς ἀρχικῆς του σημασίας, σήμερον δὲ ἐν πολλοῖς δὲν παραλλάσσει τοῦ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην κρατοῦντος συστήματος, καθ' ὃ ἡ ἄσκησις τῆς ἐξουσίας ἔχει ἀνατεθῆ εἰς «ἐπαγγελματίας» ὑπαλλήλους ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κράτους. Ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1832 εἰσαχθείσης μεταρρυθμίσεως, ὡρίσθη ὅτι δι' εἰδικὰς διοικητικὰς ὑποθέσεις (ὡς λ.χ. ἡ περίθαλψις τῶν πτωχῶν) συνιστῶνται ἰδιαίτεραι «διοικητικαὶ κοινότητες», τὰς ὑποθέσεις τῶν ὁποίων διοικοῦν αἱρετὰ κοινοτικὰ συμβούλια, «boards» καλούμενα, ἀποτελούμενα ἐν μέρει ἀπὸ ὑπαλλήλους διοριζομένους καὶ μισθοδοτουμένους παρὰ τῶν εἰρημένων διοικητικῶν κοινοτήτων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν κρατικῶν ὑπαλλήλων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1872 ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς κεντρικῆς διοικητικῆς ἀρχῆς (Local Government Board). Τὸ ὡς σέλφ-γκόβερνμεντ γνωστὸν ἐν Ἀγγλίᾳ σύστημα εἰσέδυσε καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα, ὑπὸ τὸν τύπον ὑφ' ὃν καθιερώθη ἐκεῖ, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ καὶ παραμένει οὕτω ἰδιότυπον σύστημα εἰς τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν ἐν γένει (βλ. *Gueist*, Selfgovernment, Kommunalverfassung und Verwaltungsgerichte» 3 ἔκδ. 1871). Η. Γ. Κ.

Σὲμ (Ras Sem) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κυρηναϊκῆς (πλάτ. 32°57' Β, μῆκ. 21°42' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 241: Benghazi to Derna), τερματισμὸς δύο ὀροσειρῶν, ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν ὁποίων, εἰς ὕψος 621 μέτρ., τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Κυρήνης*, τὰ ὁποῖα οἱ Ἄραβες ὀνομάζουν *Γκουρέϊνα*. Εἶναι ὁ *Φυκοῦς* τοῦ «Σταδιασμοῦ τῆς Μεγ. θαλάσσης».

— **Σὲμ** *[Γεωγρ.]* Ποταμὸς τῆς Ρωσίας καὶ Οὐκρανίας (βλ. *Σέϊμ*).

σεμὰκ (τὸ) (Semack)· ναυτ., πλοιάριον ἁλιευτικὸν ἢ φορτὶς τῆς Βορείου θαλάσσης, ἐξηρτισμένον ὡς τὰ παρ' ἡμῖν *τσερνίκια* ἢ *λεῦκαι*, ἀλλ' ὑπόπλατυ. Σ. Ε. Λ.

Σεμὰνγκ (οἱ) (Semang) Μία τῶν τριῶν νεγριτικῶν ὁμάδων τῆς ΝΑ. Ἀσίας, εὑρισκομένη εἰς τὴν Ἰνδοκίναν, δηλαδὴ ἡ νεγριτικὴ ὁμὰς τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου. Αἱ δύο ἄλλαι εἶναι ἡ τῶν Φιλιππίνων καὶ ἡ τῶν Ἀνδαμάνων νήσων, δηλαδὴ τῶν *Ἀέτα* καὶ τῶν *Ἀνδαμάνων* ἢ *Μινκοπί*. Οἱ Σεμάνγκ ἢ *Μενὶκ* ἢ *Μεντὶ* ἢ *Παγκὰν* ἢ *Σακαΐ*, περὶ τὰς 2 000 ἐν ὅλῳ, κατοικοῦν σήμερον εἰς τὸ Περάκ, Κεντά, δυτικῶς, καὶ Κελαντὰν καὶ εἰς Τράγκ τοῦ Σιάμ, ἀνατολικῶς. Νοτιώτερον μείγνυνται μετὰ τῶν Σενόϊ. Σωματολογικῶς διαφέρουν εἰς τινα χαρακτηριστικὰ μεταξύ των, ἔχουν ὅμως τὸ γενικὸν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν Πυγμαίων, ὡς καὶ τὸ βαθὺ μέλαν χρῶμα δέρματος καὶ τὰς οὔλας τρίχας (Νεγρῖται, μικροὶ Νέγροι).

Οἱ Σεμάνγκ εἶναι συνήθως ὑψηλοσωμότεροι τῶν ἄλλων ἀσιατικῶν Νεγριτῶν (1.52 μ.) καὶ ἐμφανίζουν μεσοκεφαλίαν (κεφ. δείκτ. 79.5) καὶ δολιχοκεφαλίαν ἀκόμη. Αἱ οὖλαι τρίχες των εἶναι σπειροειδεῖς μὲ μικρὰς σπείρας.

Ἡ γλῶσσα τῶν Σεμάνγκ περιέχει πολλὰ στοιχεῖα τῆς ἰδίας τῶν Νεγριτῶν γλώσσης (τῆς διατηρουμένης παρὰ τοῖς ἀπομεμονωμένοις Μινκοπὶ τῶν Ἀνδαμάνων νήσων μόνον τελείως) γενικῶς ὅμως μετεβλήθη εἰς αὐστραλοασιατικήν, ἐκ παλαιᾶς ἐπικοινωνίας, ἀγνώστου ἐποχῆς, τῶν αὐτοχθόνων αὐτῶν φυλῶν τῆς χώρας πρὸς νεώτερα στοιχεῖα τῆς Ἰνδονησίας καὶ Αὐστραλίας.

Ἐθνολογικῶς, πρόκειται περὶ φυλῆς κυνηγῶν καὶ ἁλιέων. Χρησιμοποιοῦν, ὡς καὶ ὅλοι οἱ Νιγρῖται, τὸ τόξον καὶ τὰ βέλη καὶ στήνουν κυνηγετικὰ τρόπαια, ἐξ ὀστῶν καὶ κρανίων. Κατοικοῦν μικρὰς καλύβας ἢ ἁπλᾶ ὑπόστεγα, ἅτινα ἐγκαταλείπουν διαρκῶς. Φέρουν ἔνδυμα βραχὺ ἐκ φλοιῶν καὶ φύλλων, διάφορα στολίσματα κλπ. Πιστεύουν εἰς θεότητα οὐρανίαν (Σαμανισμὸς καὶ Μαγεία καὶ Τοτεμισμός). Θάπτουν συνήθως τοὺς νεκρούς των διὰ καταχώσεως ἁπλῆς, ἐν κεκαμμένῃ θέσει, ἢ ἀποθέτουν ἐπὶ δένδρων. Γενικῶς οἱ Σεμάνγκ (καὶ οἱ Ἀέτα), ἂν καὶ μέσῳ πεπολιτισμένων λαῶν, ἐμφανίζουν πλέον πρωτόγονον πολιτισμὸν ἀκόμη, κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἀπομεμονωμένων Ἀνδαμάνων, πιθανῶς ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων γειτόνων των καταθλίψεως καὶ ἀπωθήσεως ἐκ τῶν παραλίων. Ἀπὸ ἀπόψεως πολιτισμοῦ ἔχουν ἐπηρεασθῆ ἄλλως τὰ μέγιστα οἱ Σεμάνγκ ὑπὸ τῶν μεικτῶν Βεδδικῶν Σενόϊ. Ι. Γ. Κ.

Σεμάου (Szemau, καὶ Semao) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας, εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Γιουνάν. Κάτ. 15.000. Ἀπὸ τοῦ 1901 εἶναι κέντρον ἐλευθέρας διεξαγωγῆς διεθνοῦς ἐμπορίου. Θ. Κ.

Σεμαράνγκ (Semarang, καὶ Samarang) *[Γεωγρ.]*. —1) Ἁρμοστεία τῆς Ὁλλανδίας ἐν τῇ βορείᾳ παραλίᾳ τῆς νήσου Ἰάβας, ἐμβαδοῦ 8.348 τ. χλμ. καὶ κατ. (1926) 2.784.081, ἐξ ὧν 19.713 Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ λοιποὶ ἰθαγενεῖς. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ὀρεινὸν καὶ ἡφαιστειογενὲς (ὑψηλοτέρα κορυφὴ *Μερμπαμπού*, 3.145 μ.) μὲ πολλὰς θερμὰς πηγὰς καὶ πετρελαιοπηγάς. Παράγει ξυλείαν, ὄρυζαν, καφέν, σάκχαριν καὶ καπνόν.

— 2) Πόλις, πρωτεύουσα τῆς ἁρμοστείας, εἰς τὸν μυχὸν βαθέος κόλπου. Κάτ. 150.952 (1925). Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμόν, ἀσύρματον, ἀξιόλογα κτήρια. Τὸ παρ' αὐτὴν ἔδαφος εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τελματῶδες. Εἶναι, μετὰ τὴν Μπαταβίας καὶ τὴν Σουραμπάγια, ὁ σπουδαιότερος ἐμπορικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς λιμὴν τῆς Ἰάβας (ἐξαγωγὴ ὀρύζης, καφέ, δερμάτων κλπ.). Θ. Κ.

Σέμαση *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κρεμαστὸν* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Σεμβάντ. Ἀρχηγὸς τῆς ἀρμενικῆς αἱρέσεως τῶν *Ἀραβούρδων* (βλ. λ.).

Σεμβρῖται (οἱ), ἢ ***Σεμβερρῖται*** *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Αἰθιοπίας (βλ. *Σεβρίδαι*).

Σεμὲ (Semet), ***Θεόφιλος-Αἰμὲ-Αἰμίλιος***. Γάλλος μουσουργὸς (1824—1888). Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὸ μουσικὸν θέατρον, ἀναβιβάσας ἀπὸ σκηνῆς τὰ μελοδράματα: «Αἱ νύκτες τῆς Ἱσπανίας», «Ἡ κυρία τῆς τιμῆς», «Gil Blas», «Ondine» καὶ «La petite Fadette». Γ. Σ.

Σεμεκλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς (βλ. *Ρουδιά*).

Σεμέλη *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Ἁρμονίας, ἀδελφὴ τῆς Ἰνοῦς καὶ μήτηρ τοῦ Διονύσου, κατὰ τοὺς θηβαϊκοὺς μύθους. Ταύτην, ὡραίαν οὖσαν, ἐπρόκειτο νὰ συζευχθῇ, κατὰ Στησίχορον τὸν Ἱμεραῖον, ὁ περίφημος κυνηγὸς Ἀκτέων, ἀλλὰ τὸν γάμον ἐματαίωσεν ἡ Ἄρτεμις, ἐκ ζηλοτυπίας, περιβαλοῦσα μὲ δέρμα ἐλάφου τὸν Ἀκτέωνα καὶ προκαλέσασα οὕτω τὴν καταβρόχθισίν του ὑπὸ τῶν κυνῶν του (*Παυσ.* IX, 2, 3). Διὰ τὸ κάλλος της ἡ Σεμέλη ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ Διός, ὅστις συνῆλθε μετ' αὐτῆς ὑπὸ μορφὴν βροχῆς, κατά τινα παράδοσιν, ἢ ὡραίου νεανίου κατ' ἄλλην. Καταστᾶσα ἔγκυος ἐκ τοῦ Διὸς αὕτη, ἐζήτησεν ἐπιμόνως παρ' αὐτοῦ, πεισθεῖσα ὑπὸ τῆς ζηλοτύπου Ἥρας, λαβούσης τὴν μορφὴν τῆς γραίας τροφοῦ της Βερόης, νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν της ἐν ὅλῃ τῇ δόξῃ του. Ἡ ἐπιθυμία της ἔγινεν, ἀφοῦ ὁ θεῖος ἐραστής της δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν μεταπείσῃ, καὶ ἀποτέλεσμα ταύτης ὑπῆρξε νὰ πέσῃ ἡ Σεμέλη κεραυνόπληκτος, τοῦ Διὸς ἐμφανισθέντος πρὸς αὐτὴν ἐν μέσῳ ἀστραπῶν καὶ κεραυνῶν. Ἀποθνήσκουσα ἡ Σεμέλη, ἔφερεν εἰς φῶς προώρως τὸν καρπὸν τῶν ἐρώτων της, τὸν Διόνυσον, τὸν ὁποῖον ἔσωσεν ἀπὸ τῶν φλογῶν ἡ θεὰ Γαῖα, περιβαλοῦσα τὸ βρέφος μὲ πυκνὸν κισσόν. Ταῦτα συνέβησαν ἐν Θήβαις ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κάδμου, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδείκνυον καὶ τὸν ἄβατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους θάλαμον τῆς Σεμέλης (*Παυσ.* IX, 12, 3). Κατ' ἄλλην ὅμως παράδοσιν, ἡ Σεμέλη δὲν ἀπέθανε κεραυνόπληκτος, ἀλλ' ἐντὸς λάρνακος, τὴν ὁποίαν ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀφοῦ ἔθεσεν ἐντὸς ταύτης τὴν Σεμέλην καὶ τὸν υἱόν της ὁ Κάδμος, ἀγανακτήσας διὰ τὸ ἔγκλημά της (ἠγνόει ὅτι εἶχε συνέλθει μετὰ τοῦ Διός), καὶ ἐτάφη ὑπὸ τῶν Βρασιατῶν, ὅταν τὰ κύματα ἐξέβρασαν τὴν λάρνακα εἰς τὴν πόλιν των, ἥτις καὶ διὰ τοῦτο εἰς Βρασιὰς μετωνομάσθη, Ὀρειᾶται πρότερον καλουμένη (*Παυσ.* III, 24, 3—4). Ὁ *Διόνυσος* (βλ. λ.), ἀνδρωθείς, κατῆλθεν εἰς τὸν Ἅδην, διαπλεύσας τὴν παρὰ τὸ Ἄργος Ἀλκυονίαν λίμνην, καὶ ἀνήγαγεν εἰς τὴν ζωὴν τὴν μητέρα του (*Παυσ.* II, 37, 5), ἥτις, μετονομασθεῖσα *Θυώνη* (θεία Μαινὰς) ἢ *Χιόνη*, κατέστη ἡ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ υἱοῦ της, μετέχουσα τοῦ ἐκ Σειληνῶν, Σατύρων καὶ Βακχῶν θιάσου του. Ἡ Σεμέλη μετὰ τὸν θάνατόν της ἐν Θήβαις, ἔνθα ἐδείκνυον καὶ τὸ μνῆμά της, ἐτιμήθη ὡς θεὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀφιέρωσαν εἰς ναοὺς λατρευτικὰ ἀγάλματά της, τῶν ὁποίων ἓν ἐφυλάσσετο εἰς τὸν παρὰ τὰς Προιτίδας πύλας ναὸν τοῦ Λυσίου Διονύσου, ἡ δὲ μορφή της ἐκόσμησε πάντα τὰ μνημεῖα, τῶν ὁποίων ὁ γλυπτὸς ἢ γραπτὸς κόσμος εἶχε θέμα τοὺς μύθους τοῦ Διονύσου. Τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μύθου, συμβολίζοντος τὴν βλάστησιν καὶ καρποφορίαν τῆς ἀμπέλου, βλ. ἐν λ. *Διόνυσος*. Τὸν μῦθον τῆς Σεμέλης ἐμεγέθυναν καὶ διερρύθμισαν κυρίως οἱ ὀρφικοί, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ δαίμονες ἔτρεμον εἰς τὸ ὄνομά της. Μεταφορικῶς τὴν λέξιν μεταχειρίζονται ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πίπτουν θύματα τῆς ἐπάρσεώς των καὶ τῶν ἀνεκπληρώτων πόθων των. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Σεμέλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τοξοτῶν (Ὀκτσιλάρ) τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Φουτσουρλοῦ*. Κάτ. (1928) 292. Π. Ν. Π.

Σεμέμψης. Τελευταῖος φαραὼ τῆς Α' δυναστείας, ἔγγονος δὲ τοῦ Χουσαφαΐτου. Γ. Λ. Α.

Digitized by Google

Σεμένης (Semeni) *[Γεωγρ.]*. Ἀλβανικὴ ὀνομασία τοῦ ποταμοῦ *Ἄψου* (βλ. λ.).

Σεμένι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀλβανίας (πλάτ. 40° 47′ Β., μῆκ. 19° 20′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2701: Gulf of Cattaro to Corfu) μεταξὺ Δυρραχίου καὶ Αὐλῶνος, ἔχον φάρον. Σ. Ε. Λ.

Σέμενικ (Semenik) *[Γεωγρ.]*. Ὀροπέδιον ἐν Βανάτῳ τῆς Ρουμανίας, μεταξὺ τῶν κοιλάδων Τέμες, Νέρα, Μπαρσάβα καὶ Καράς, ὕψους 1.447 μ. Θ. Κ.

Σεμὲν-ντὲ-Ντὰμ (Chemin des Dames) *[Γεωγρ.]*. Διάβασις ἁμαξιτὸς ἐν Γαλλίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Αἰν, ἐπὶ τῶν ἰχνῶν παλαιᾶς ρωμαϊκῆς ὁδοῦ. Κατεσκευάσθη τὸν ΙΗ′ αἰῶνα, ἐγένετο δὲ περίφημος κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον διὰ τὰς πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς διεξαχθείσας ἀλλεπαλλήλους μάχας (βλ. κατωτ.). Θ. Κ.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς *Σεμὲν-ντὲ-Νιάμ*, μήκους 25 περίπου χιλιομέτρων, διήκει κατὰ μῆκος τοῦ ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς μακροῦ καὶ χαμηλοῦ ὀροπεδίου (ὑψόμετρον 200 μέτρων), τοῦ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Αἰν καὶ τοῦ ποταμίου Αἰλέτ. Ἄρχεται δὲ ἀπὸ τοῦ ὀχυροῦ Μαλμαιζὸν καὶ καταλήγει εἰς τὴν Κραόν. Κατ' ἐπέκτασιν, καλεῖται *Σεμὲν - ντὲ - Ντὰμ* ὁλόκληρον τὸ ὀροπέδιον, ἐφ' οὗ ἡ ἐν λόγῳ ὁδὸς (βλ. σχ.). Ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Σεμὲν ντὲ Ντὰμ πολλάκις διεξήχθησαν ἀγῶνες ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐποχῶν μέχρι σήμερον, διότι ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἠγωνίσθη ἐν αὐτῷ τῷ 57 π. Χ. καὶ ὁ Μέγας Ναπολέων τῷ 1814. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ ὀροπεδίου τούτου κατέστη πασίγνωστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, καθόσον κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ διεξήχθησαν πολλοὶ ἀγῶνες ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τούτου: ὁ ἀπὸ 16 Ἀπριλίου—5 Μαΐου 1917, καθ' ὃν ἐπεζήτησαν οἱ Γάλλοι (ἐπιθέσεις ἀρχιστρατήγου Νιβέλ) ν' ἀνακαταλάβωσι τὸ Σεμὲν-ντὲ-Ντάμ, διατελοῦν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1914 ὑπὸ τὴν γερμανικὴν κατοχήν, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσωσιν· ὁ ἀπὸ τῆς 23—26 Ὀκτωβρίου 1917 (ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀγὼν τοῦ Μαλμαιζόν*, ἐπιθέσεις ἀρχιστρατήγου Πεταίν), καθ' ὃν ἀπωθήθησαν οἱ Γερμανοὶ ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ ὀροπεδίου τούτου· ὁ ἀπὸ 27 Μαΐου—8 Ἰουνίου 1918 (ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Θύλακος Σατὼ Τιερρύ*), καθ' ὃν ἀνακατελήφθη τὴν 27ην Μαΐου τὸ ὀροπέδιον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Ἅπασαι αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ὑπάγονται εἰς τὰς φερομένας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐπιχειρήσεις τοῦ Αἰν*. Τὸ Σεμὲν-ντὲ-Ντὰμ ἀνακατελήφθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῶν Συμμάχων τὴν 11ην Ὀκτωβρίου 1918. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

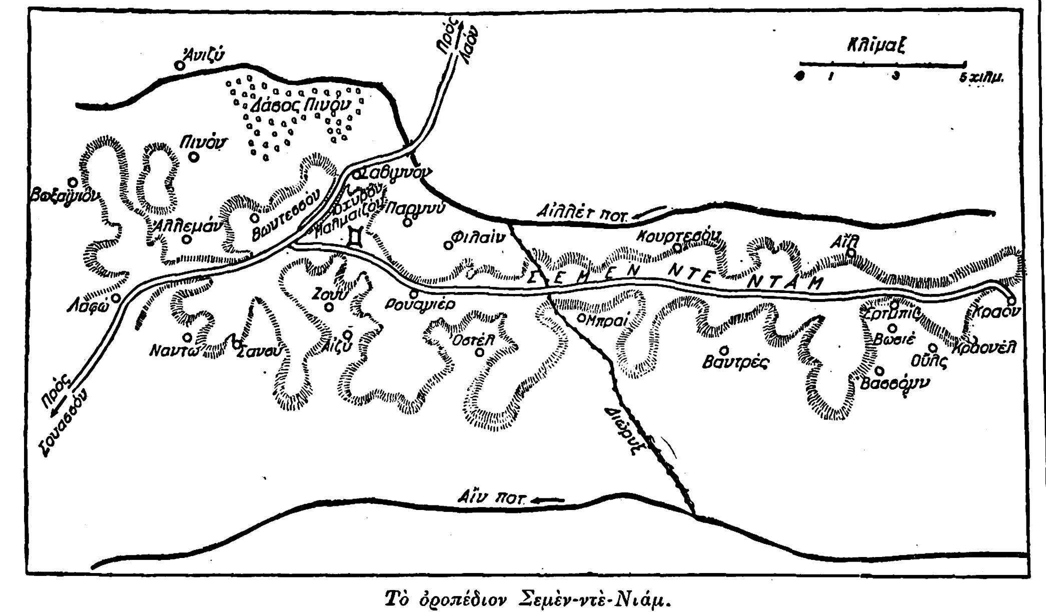

Τὸ ὀροπέδιον Σεμὲν-ντὲ-Νιάμ.

σεμὲν-ντὲ-φέρ. Εἶδος χαρτοπαιγνίου, ἀποτελοῦν ποικιλίαν τοῦ *μπακκαρᾶ* (βλ. λ.).

Σέμενοβ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος τοῦ ποταμοῦ Σανάχτα καὶ πλησίον τῆς Νίζνι - Νόβγκοροντ. Κάτ. 14.503. Θ. Β.

Σεμὲν-ὀγλοῦ-νταγ *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ σαντζακίῳ Μόλου (Βιθυνίου) τοῦ νομοῦ Κασταμονῆς, παραφυὰς τοῦ Ὀλγάσσυος.

σεμεντίτης (ὁ) *[Χημ.]*. Χημικὴ ἕνωσις τοῦ σιδήρου μετ' ἄνθρακος, τοῦ τύπου Fe_3C, καὶ ἀπαντῶσα κυρίως εἰς τὸν μὴ πυριτιοῦχον καὶ μᾶλλον μαγγανιοῦχον χυτὸν σίδηρον, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὸν χάλυβα εἰς ἀναλογίας τόσον μεγαλυτέραν ὅσον μείζων εἶναι ἡ εἰς ἄνθρακα περιεκτικότης αὐτοῦ. Σ. Γ.

— *[Μεταλλευτ.]* Ὁ *σεμεντίτης* περιέχει 6,67 % ἄνθρακα καὶ ἀποτελεῖ συστατικὸν οὐσιῶδες πλείστων σιδηρουργικῶν προϊόντων καὶ δὴ τῶν λευκῶν χυτοσιδήρων, τῶν συνήθων χαλύβων, πλείστων ἄλλων χαλύβων κτλ. Εἶναι ὑλικὸν χρώματος λευκοῦ στιλπνοῦ, λίαν σκληρὸν ἀλλ' εὔθραυστον, τὸ σκληρότερον τῶν μεταλλογραφικῶν συστατικῶν τῶν σιδηρουργικῶν προϊόντων, σκληρότερον τῆς ὑάλου, ἣν χαράσσει, ἀλλὰ μαλακώτερον τοῦ χαλαζίου, ὑφ' οὗ χαράσσεται. Ἀδιάλυτος εἰς ἀραιὰ ὀξέα, δύναται νὰ ἀπομονωθῇ ἐκ τῶν σιδηρουργικῶν προϊόντων, διαλύεται ὅμως ὑπὸ τῶν συμπεπυκνωμένων ὀξέων. Τὸ πικρικὸν νάτριον χρωματίζει αὐτὸν εἰς χρῶμα καστανόν. Μεταλλοσκοπικῶς ὑπὸ ἀρκετὴν μεγέθυνσιν παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν λευκῶν κρυστάλλων. Σχηματίζει μετ' ἄλλων ἀνθρακωμάτων, π.χ. μαγγανίου, χρωμίου, βολφραμίου, μεικτοὺς κρυστάλλους ἢ διπλᾶ ἀνθρακώματα, παρουσιάζων συχνὰ καλῶς μορφωμένους κρυσταλλίτας. Θ. Χ.

Σεμέντρια (Semendria, σερβ. *Σμεντέρεβο*, Smederevo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γιουγκοσλαυΐας παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Μοράβα εἰς τὸν Δούναβιν. Κάτ. 6 307. Ἔχει σιδηροχυτήρια, ἐργαστήρια ἐπισκευῆς μηχανῶν καὶ ὀχημάτων σιδηροδρομικῶν, καὶ διεξάγει μέγα ἐμπόριον οἴνων, χοίρων καὶ σιτηρῶν. Κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος ἦτο πρωτεύουσα τῶν Σέρβων δεσποτῶν, τοῦ τότε καλουμένου κράτους τοῦ Σμεντέρεβο. Τὸ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀνεγερθὲν ἰσχυρὸν φρούριον ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, προσκαίρως μὲν τῷ 1438, ὁριστικῶς δὲ τῷ 1459. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν (στρατιὰ Γκάλβιτς) τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, περιῆλθε δὲ πάλιν εἰς τοὺς Σέρβους τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918. Θ. Κ.

Σέμενωφ, ***Πέτρος Πέτροβιτς***. Ρῶσος γεωγράφος (1827—1899). Ἐξετέλεσε σπουδαιοτάτας ἐπιστημονικὰς ἀποστολὰς εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν, ἰδίως εἰς τὸ διαμέρισμα Τιὰν-Χάν. Ἐδημοσίευσε διάφορα γεωγραφικὰ καὶ στατιστικὰ ἔργα, ἐν οἷς: «Γεωγραφικὸν λεξικὸν τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας». Θ.Β.

Σεμερτζάκης, ***Μιχαήλ***. Γεννηθεὶς περὶ τὸ 1790 εἰς τὸ χωρίον Σάρχος τῆς Κρήτης, ἀπεδήμησε νεώτατος εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου, ἔνθα ἐγκατεστάθη ὡς ἔμπορος. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀπῆλθε μετ' ἄλλων ἐκεῖ Κρητῶν εἰς Σάμον καὶ ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἔνθα ἐστρατολόγησεν ἀριθμόν τινα ἐθελοντῶν, μεθ' ὧν ἀπεβιβάσθη εἰς Κρήτην περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1821. Ἀλλ' ὁ ἁρμοστὴς τῆς νήσου Μιχαὴλ Ἀφεντούλης, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Σεμερτζάκης κατὰ τὰς περιοδείας του εἶχε φορολογήσει ἀγρίως τοὺς κατοίκους αὐτῶν, τὸν ἐδολοφόνησε δι' ἐμπίστων του. Ν. ΚΛΣ

σεμεσάντο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀψίνθινον ἢ κῖνα*.

σεμιαδαλὶξ (ἡ) (Semiadalia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κοκκινελλιδῶν*, περιλαμβάνον ἐντομοφάγα, ὠφέλιμα εἰς τὴν γεωργίαν. Ε. Τ. Ε.

σεμίδαλις (ἡ). Εἶδος ἀλεύρου (κοιν. *σεμιγδάλι* ἢ *σιμιγδάλι*), παραγόμενον κυρίως ἐκ σκληροῦ σίτου (βλ. λ. *ἄλευρον*).

σεμιδαλίτης (ὁ). Ἄρτος παρεσκευασμένος ἐκ σεμιδάλεως.

Σεμιὲν (Semien=ψυχρὰ χώρα) *[Γεωγρ.]*. Ὑψηλὴ περιοχὴ ἐν Ἀβησσυνίᾳ (ὑψ. 4.620 μ.). Ὑψηλότερος τόπος, ὅστις κατοικεῖται, εἶναι ἡ *Μπάρνα* (3.595 μ.). Θ. Κ.

Σεμίζ, ἢ ***Σεμὶν νταγ*** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. λ. *Σεμὲν ὀγλοῦ νταγ*).

Σεμὶκ (οἱ). Μία τῶν ἐρημονόμων φυλῶν τῆς Νουβίας, διαιτωμένη πέραν τοῦ β′ καταρράκτου τοῦ Νείλου, ἀναφερομένη εἰς τὰ φαραωνικὰ κείμενα. Γ. Λ. Λ.

σεμικαρβαζίδιον (τό), ἢ Ν—*ἀμινουρία* *[Ὀργ. Χημ.]*. Τὸ ἀμίδιον τοῦ ὑδραζινομονοκαρβονικοῦ ὀξέος. Ἔχει τὸν τύπον $H_2N.NH.CO.NH_2$ καὶ παρασκευάζεται διὰ προσθήκης κυανικοῦ καλίου εἰς ὑδατικὸν διάλυμα οὐδετέρας θειικῆς ὑδραζίνης. Λευκὴ κρυσταλλικὴ ὕλη, εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην. Τήκεται εἰς 96°, τὸ διάλυμα αὐτῆς ἀντιδρᾷ οὐδετέρως καὶ ἀνάγει τὸ φελίγγειον ὑγρόν. Εἶναι πολυτιμότατον ἀντιδραστήριον διὰ τὰς καρβονυλικὰς ἑνώσεις (ἀλδεΰδας καὶ κετόνας), μεθ' ὧν ἀντιδρᾷ κατὰ τὸ σχῆμα:

$$>C:O + H_2N.NH.CO.NH_2 =$$
$$= >C:N.NH.CO.NH_2 + H_2O$$

σχηματιζομένων τῶν *σεμικαρβαζονῶν* (βλ. λ.). Συνήθως χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ ἐλευθέρου σεμικαρβαζιδίου τὸ ἄριστα κρυσταλλούμενον ὑδροχλωρικὸν ἅλας αὐτοῦ $H_2N.NH.CO.NH_2,HCl$. Σ. Γ.

σεμικαρβαζόναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀργανικαὶ ἑνώσεις τοῦ γενικοῦ τύπου:

$$\left.\begin{matrix} R \\ (H)\,R' \end{matrix}\right> C:N.NH.CO.NH_2$$

λαμβανόμεναι δι' ἐπιδράσεως *σεμικαρβαζιδίου* ἐπὶ καρβονυλικῶν ἑνώσεων (ἀλδεϋδῶν ἢ κετονῶν). Δι' ἐπιδράσεως ἀραιῶν ὀξέων διασπῶνται εἰς τὰ συστατικά των. Χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀποχωρισμὸν καὶ χαρακτηρισμὸν τῶν διαφόρων καρβονυλικῶν ἑνώσεων. Σ. Γ.

σεμιμπρέβε (ἰταλ. semibreve)· βλ. *σημειογραφία*.

σεμινάριον (ἐκ τοῦ λατιν. seminarium). Ἵδρυμα σκοποῦν τὴν μόρφωσιν τῶν τροφίμων αὐτοῦ δι' ὡρισμένα ἐπαγγέλματα, καὶ δὴ τὸ τοῦ κληρικοῦ. Οὕτω ἐν Γερμανίᾳ καλοῦνται σεμινάρια καὶ τὰ ἱδρύματα τὰ σκοποῦντα τὴν μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων. Εἰδικῶς ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καλοῦνται σεμινάρια (seminaria clericorum) τὰ ἱδρύματα τὰ σκοποῦντα τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου, τὰ ἱδρυθέντα κατὰ τὰς διατάξεις τῆς συνόδου τοῦ Τριδέντου (1563). Κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας τὰ σεμινάρια διαιροῦνται εἰς μικρά, προωρισμένα διὰ μικρὰ παιδία, καὶ μεγάλα, εἰς ἃ εἰσέρχονται νέοι δωδεκαετεῖς, περατώσαντες τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν καὶ προοριζόμενοι διὰ τὸν κλῆρον. Ἕκαστος τῶν ἐπισκόπων ἔχει καθῆκον νὰ ἱδρύσῃ ἐν τοὐλάχιστον σεμινάριον ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς ἐπισκοπῆς του, καὶ δὴ παρὰ τὸν καθεδρικὸν ναόν. Ἐὰν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπισκοπικῇ περιφερείᾳ ἱδρυθῶσι πολλὰ σεμινάρια, ταῦτα θὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ κεντρικοῦ. Τὴν ἐπίβλεψιν τῶν σεμιναρίων ἔχει ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δύο κανονικῶν, ὡς συμβούλων, οὓς ὁ ἴδιος ὁρίζει. Ὁ ἐπίσκοπος ὁρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰσαγομένων μαθητῶν, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπισκοπῆς του, ἐκλέγει αὐτοὺς καὶ ἀποβάλλει ἐν ἀνάγκῃ τοῦ σεμιναρίου, διορίζει τοὺς καθηγητὰς καὶ ἐπιβλέπει καθόλου τὴν διδασκαλίαν καὶ εὐταξίαν ἐν τῷ σεμιναρίῳ. Τὰ σεμινάρια συντηροῦνται ἐκ διαφόρων εἰσφορῶν καὶ κληροδοτημάτων, οἱ δὲ μαθηταὶ εἶναι ἐσωτερικοί, ζῶντες κατὰ ὡρισμένους κανόνας. Ἐκ τούτων μόνον οἱ πλούσιοι πληρώνουσι τροφεῖα.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Τριδέντου ταχέως ἱδρύθησαν σεμινάρια πολλαχοῦ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, πολλαχοῦ ὅμως προσέκοψαν εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, οἰκονομικὰς καὶ ἄλλας. Ὁ Γαλλικανισμὸς ἰδίᾳ καὶ ἔπειτα ὁ Ἰανσενισμὸς καὶ μάλιστα αἱ ἀπὸ τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἐπικρατήσασαι ἰδέαι ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις ἀνήκει εἰς τὴν πολιτείαν ἦσαν ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια τῆς ἱδρύσεως ἑνιαχοῦ σεμιναρίων. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Τριδέντου δὲν ἤθελε νὰ ἄρῃ τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου καὶ ἐν ταῖς θεολογικαῖς σχολαῖς τῶν πανεπιστημίων, ἠξίου ὅμως ἀναμφιβόλως ὅπως καὶ αὗται ὑπάγωνται ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον. Τὸ ζήτημα, ἐὰν ἡ μόρφωσις τοῦ κλήρου ἐπιτυγχάνεται κάλλιον ἐν σεμιναρίοις ἢ θεολογικαῖς πανεπιστημιακαῖς σχολαῖς, ἐγένετο ἀντικείμενον μακρᾶς ἐρεύνης καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὴν ὁποίαν τινὲς τῶν δυτικῶν ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῶν θεολογικῶν πανεπιστημιακῶν σχολῶν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι καὶ ἐν τῇ ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπῆρχον μέχρι πρό τινος σεμινάρια πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου, οἱ ἀπόφοιτοι τῶν ὁποίων, ὀρεγόμενοι ἀνωτέρας θεολογικῆς μορφώσεως, ἠδύναντο νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὰς πνευματικὰς ἀκαδημίας. Κ. Ι. Δ.

σεμὶ-ντίζελ (semi-Diesel=ἡμι-ντίζελ). Καλοῦνται κινητῆρες σεμὶ-ντίζελ ἢ κινητῆρες μετὰ πυροκεφαλῆς κατηγορία μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀνάφλεξις τοῦ καυσίμου ἐξασφαλίζεται ἀρχικῶς διὰ τῆς πυροκεφαλῆς, σφαίρας μεταλλικῆς, εὑρισκομένης ἐντὸς τοῦ χώρου καύσεως τοῦ κυλίνδρου, ἐρυθροπυρουμένης ἔξωθεν διὰ φλογὸς λυχνίας (καμινέτου) καὶ τῆς ὁποίας ἡ θερμοκρασία διατηρεῖται κατόπιν διὰ τῶν ἀερίων τῆς καύσεως. Χρησιμοποιοῦσιν ὡς καύσιμον ὑγρ-

Digitized by Google

βαρὺ πετρέλαιον, τοῦ ὁποίου ἡ ἔγχυσις ἀρχικῶς ἐπετυγχάνετο δι' ἐμφυσήσεως ἀέρος, νῦν δὲ διὰ τὴν ἁπλοποίησιν τῆς κατασκευῆς (παράλειψις τοῦ ἀεροσυμπιεστοῦ) ἡ ἔγχυσις ἐπιτυγχάνεται μέσῳ ἀντλίας καὶ ἁπλῆς βαλβίδος ἐγχύσεως, συνήθως αὐτομάτου. Ἡ διάσπασις τοῦ καυσίμου καὶ ἡ ἀνάμειξις αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀέρος καύσεως ἐπιτυγχάνεται ἤδη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τελείως δι' ἐκτοξεύσεώς του κατ' εὐθεῖαν ἐπὶ τῆς πυροκεφαλῆς, ἥτις λόγῳ τῆς ὑψηλῆς της θερμοκρασίας ἀναγκάζει τοῦτο νὰ διασπασθῇ καὶ ἐξατμισθῇ κατὰ τὸ μέγιστον. Ὁ βαθμὸς συμπιέσεως τοῦ ἀναφλεξίμου μείγματος (ἀὴρ μετὰ ψεκάδων πετρελαίου) φθάνει ἐν τῷ θαλάμῳ τὰ εἴκοσι περίπου χιλιόγραμμα κατὰ τετραγωνικὸν ἑκατοστὸν καὶ εἶναι κατά τι ἀνώτερος τοῦ ἡμίσεος τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐν ταῖς μηχαναῖς Ντίζελ πιέσεως, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῆς πυροκεφαλῆς. Αἱ μηχαναὶ αὗται, ὁριζόντιοι ἢ καὶ κατακόρυφοι, μονοκύλινδροι ἢ καὶ πολυκύλινδροι, κατὰ μέσον ὅρον 300 στροφῶν κατὰ πρῶτον λεπτόν, κατασκευάζονται τετράχρονοι, ἢ συνηθέστερον δίχρονοι, διότι αἱ τελευταῖαι ἐπιτυγχάνουσι μεγαλυτέραν κανονικότητα λειτουργίας καὶ χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα διὰ μικρὰς δυνάμεις (90 ἵπποι κατὰ κύλινδρον) τόσον ἐν τῇ ξηρᾷ ὅσον καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, συνδυάζουσι δὲ τὴν εὐθηνὴν τιμήν, ὡς ἐκ τῆς ἁπλότητος τῆς κατασκευῆς των, μὲ τὸν ἁπλοῦν τρόπον τῆς λειτουργίας, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐξυπηρετηθῶσιν ὑπὸ προσωπικοῦ ἄνευ πολλῶν εἰδικῶν γνώσεων. Ἡ κατανάλωσις αὐτῶν ἀνὰ ἵππον καὶ ὥραν ἀνέρχεται εἰς 250—300 γραμμάρια. Οἱ κινητῆρες οὗτοι λειτουργοῦσι καλῶς ἰδίως ἐν πλήρει φορτίῳ (βλ. καὶ λ. *μηχαναὶ* ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ *Ντίζελ*).

Α. Π. ΜΠΡΟΥΜΗΣ

Σέμιο (Semio) *[Γεωγρ.]*. Σουλτανᾶτον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς γαλλικῆς ἀποικίας τοῦ Ἰσημερινοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ περιοχὴ εἶναι πλουσία εἰς ζῷα, ἰδίως εἰς καμηλοπαρδάλεις. Οἱ κάτοικοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν φυλὴν Νιάμ-Νιάμ. Θ. Κ.

Σεμίραμις *[Μυθολ.]*. Μυθικὴ βασίλισσα τῶν ὀψιγενῶν περὶ Νινευῆς καὶ Ἀσσυρίας περσικῶν παραδόσεων, θυγάτηρ τῆς Ἀσκαλωνίτιδος θεᾶς Δερκετοῦς καί τινος θνητοῦ. Ἐκτεθεῖσα εἰς τὸ ὄρος πρὸς βορὰν τῶν θηρίων, συνελέγη ὑπὸ τοῦ ποιμένος Σίμα. Βραδύτερον τὴν ἐνυμφεύθη ἐξ ἔρωτος ὁ Ἀσσύριος διοικητὴς τῆς Συρίας Ὀαννές, ὅστις προσῆλθεν εἰς βοήθειαν τοῦ κυριάρχου του Νίνου, πολεμοῦντος κατὰ τῶν Βάκτρων. Εἰς τὸ στρατόπεδον τὴν ἐγνώρισεν ὁ *Νῖνος*, ἐθαύμασε τὴν ἀνδρείαν της καὶ τὴν κατέστησε συμμέτοχον τοῦ θρόνου του. Εὐθὺς ἀμέσως ἡ Σεμίραμις ἔκτισε τὴν Βαβυλῶνα ἐπὶ σχεδίου μεγαλυτέρου τῆς Νινευῆ. Ἀνήγειρε φράκτας ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου, κατεσκεύασεν εἰς τὴν ὄχθην του προκυμαίαν μήκους 30 χλμ. καὶ ἔζευξε γέφυραν ἐπ' αὐτοῦ. Εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦ Βήλ. Ἔκτισεν ὡσαύτως τὰ Ἐκβάτανα εἰς τὴν Μηδίαν, καὶ τὴν Σεμιραμόκερταν ἐν Ἀρμενίᾳ, ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς λίμνης Βάν. Φθάσασα εἰς τὰ σύνορα τῆς Συρίας διέβη τὸν Ἰσθμὸν καὶ κατέκτησε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Αἰθιοπίαν. Ἀλλ' ἡ φήμη τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς Ἰνδικῆς τὴν εἵλκυσεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰνδοῦ. Ἐκεῖ ὅμως τὰ στρατεύματά της συνετρίβησαν ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως Στρατοβάτου. Ἡ Σεμίραμις ἀπογοητευθεῖσα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, μὴ ἐξελθοῦσα ἔκτοτε αὐτῆς. Εἶχε στήσει θριαμβευτικὰς στήλας ἐν Σκυθίᾳ, πλησίον τοῦ Ἰαξάρτου, ὅπου τὰς ἀνεῦρεν ἀθίκτους ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. «Ἡ φύσις, ἔλεγεν εἰς αὐτάς, μοὶ ἐπέβαλε τὸ σῶμα γυναικός, ἀλλ' αἱ πράξεις μου μὲ κατέστησαν ἰσότιμον πρὸς τοὺς μεγίστους τῶν ἀνδρῶν. Ἐκυβέρνησα τὸ κράτος τοῦ Νίνου, τὸ ὁποῖον πρὸς δυσμὰς ἐγγίζει τὸν ποταμὸν Χιναμάν, πρὸς νότον τὰς χώρας τῶν ἀρωμάτων καὶ τοῦ μύρου, πρὸς βορρᾶν τοὺς Σάκας καὶ Σογδιανούς. Πρὸ ἐμοῦ, οὐδεὶς Ἀσσύριος εἶδε θάλασσαν. Ἐγὼ εἶδον τέσσαρας ὠκεανούς, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἐπλησίασε· τόσον μακρὰν εὑρίσκοντο. Ἠνάγκασα τοὺς ποταμοὺς νὰ ρέουν ὅπου ἤθελον, καὶ ἤθελον νὰ ρέουν ὅπου ἦσαν ὠφέλιμοι. Ἐγονιμοποίησα γαίας ἀγόνους, ἀρδεύσασα αὐτὰς διὰ τῶν ποταμῶν μου. Ἤγειρα φρούρια ἀπόρθητα, ἤνοιξα εἰς τὰ ἅρματά μου δρόμους διὰ μέσου βράχων τὰ ὁποῖα οὔτε θηρία ἐτόλμησαν νὰ διέλθουν. Καὶ εἰς τὰς ἀσχολίας μου ταύτας εὕρισκον τὸν καιρὸν διὰ τὰς διασκεδάσεις μου καὶ τοὺς φίλους μου». Λαβοῦσα κατόπιν γνῶσιν συνωμοσίας τοῦ υἱοῦ της Νινύα, παρῃτήθη τοῦ θρόνου καὶ μετεμορφώθη εἰς περιστεράν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀπεκάλυψε τὴν θεογενῆ καταγωγήν της (βλ. καὶ λ. *Νῖνος*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Fr. Lenormant*, La légende de Sémiramis (Paris 1872).—*G. Maspero*, Hist. des peuples de l' Orient classique (Paris 1912).

— **«Σεμίραμις»**. Μελόδραμα εἰς δύο πράξεις (ποίησις Ἰ. Ρόσσι, μουσικὴ Ἰ. Ροσσίνι), ἀναβιβασθὲν τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τὴν 3 Φεβρουαρίου 1823, πρωταγωνιστούντων τῆς Κολμπράν, τῆς Μαριάνι, τοῦ Μαριάνι καὶ τοῦ Σανκλαίρ. Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἔργων τοῦ Ροσσίνι, μολονότι παρουσιάζει κατάχρησιν καλλωπισμῶν καὶ ἐπίδειξιν δεξιοτεχνίας. Γ. Σ.

Σεμιραμόκερτα (ἀρχ. *Σεμιραμαγκέρτ*=πόλις τῆς Σεμιράμιδος) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας εἰς ὕψος 1.730 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἱδρύθη ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Σεμιράμιδος, ἥτις ἐκαλλώπισεν αὐτὴν διὰ μεγαλοπρεπῶν ἀνακτόρων, δημοσίων κήπων κτλ., μετακαλέσασα πρὸς τοῦτο ἐξ Ἀσσυρίας 60 ἀρχιτέκτονας καὶ 42 χιλιάδας ἐργάτας, ἐργασθέντας ἐπὶ πενταετίαν. Διετέλεσε θερινὴ πρωτεύουσα αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως μεμονωμένου βράχου, μήκους 600 μ. καὶ ὕψους 100, σῴζονται λαξευταὶ κλίμακες, κρύπται, σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαὶ κτλ., δείγματα προηγμένου πολιτισμοῦ. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται ἡ πόλις *Βάν*. Α. Θ. Σ.

Σεμιριέτσενσκ, ἡ *Σεμιριέτσιε* (τουρκ. *Τζετισοὺ*=ἑπταποταμία) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας τῶν Κοζάκων (Καζακστάν), μεταξὺ τῆς λίμνης Μπαλχὰς καὶ τῆς ὀροσειρᾶς Τιέν-Σάν. Ἔχει ἔκτασιν 283.550 τ. χλμ. καὶ 887.800 (1926) κατ., ἐξ ὧν 93 % ἀγρόται. Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ *Ἄλμα-Ἄτα* (τέως *Βιέρνυϊ*, κάτ. 45.385). Ἡ χώρα διαρρέεται ὑπὸ τῶν ἑπτὰ βραχιόνων τοῦ ποταμοῦ *Ἰλί*, ἐκβάλλοντος εἰς Μπαλχάς. Ἔχει ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν. Π. Ν. Π.

Σεμιστσά, ἡ *Σεμὶς [Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βουλγαρίας ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, βορείως τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ παρὰ τὸν Ἕβρον. Εἶναι τὸ παλαιότερον ὀνομαζόμενον *Κλοκοτνίτσα*, παρ' ὅ, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1230, γενομένης μάχης μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσὰν τοῦ β' καὶ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Θεοδώρου Ἀγγέλου τοῦ Κομνηνοῦ, ἡττήθη ὁλοσχερῶς ὁ δεύτερος, ὅστις ᾐχμαλωτίσθη καὶ ἐτυφλώθη. Τ. Β.

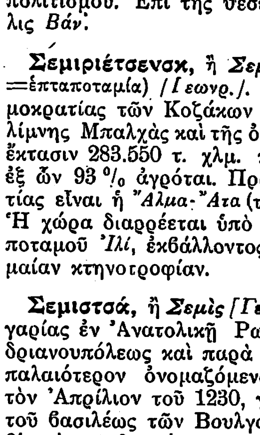

Δημήτριος Σεμιτέλος.

Σεμιτέλος, *Δημήτριος*. Ἕλλην φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Μονοδενδρίῳ τῆς Ἠπείρου τῷ 1830 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1898. Ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ καὶ κατόπιν ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τὰς φιλολογικὰς του σπουδὰς συνεπλήρωσεν ἐν Βερολίνῳ, ὅπου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1854 διὰ τῆς διατριβῆς «Ἠπειρωτικὰ» (Epiroticorum liber primus), ἐν ᾗ ἐρευνᾷ γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ ζητήματα τῆς Ἠπείρου. Τὸ ἔργον, γεγραμμένον εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀποτελεῖ τμῆμα ἐκτενεστέρας περὶ Ἠπείρου μελέτης, ἥτις ἔμεινεν ἀνέκδοτος. Ἐπανελθὼν ἐκ Γερμανίας, διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ Πατρῶν καὶ ἔπειτα τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας. Τῷ 1864 ἐγένετο ἔκτακτος καὶ τῷ 1868 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Κλονισθείσης κατόπιν τῆς ὑγείας αὐτοῦ, ἔπαυσεν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τὴν πανεπιστημιακὴν διδασκαλίαν καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ. Ἐξέδωκε: «Λατινικὴ γραμματικὴ» (1884), «Μετρικὴ» (1896), «Διορθωτικὰ εἰς Εὐριπίδην» (ἐν τῷ «Bulletin de Corr. Hellénique»), «Διορθωτικὰ εἰς Πίνδαρον καὶ Σοφοκλέα» (ἐν τοῖς «Mélanges Weil», Paris 1898), «Πινδάρου σχόλια Πατμιακά», «Ἀντιγόνη Σοφοκλέους» ἐξ ἑρμηνείας καὶ διορθώσεως (ἐν τῇ Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ) μετὰ μακρᾶς εἰσαγωγῆς, κριτικῶν καὶ ἑρμηνευτικῶν σχολίων, ὡς καὶ τολμηρῶν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἐπιτυχῶν διορθώσεων τοῦ κειμένου, κ. ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Σουρῆ*, «Ρωμηός» (19 Δεκεμβρίου 1898). —*Ι. Καλιτσουνάκι*, Δημήτριος Σεμιτέλος (ἐν «Ἠπειρωτικοῖς Χρονικοῖς» 1927, παράρτημα Α' σ. 50). Ε. Δ. Κ.

Σεμλῖνον (Semlin, σερβ. Zemm) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γιουγκοσλαυΐας, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Σαύου εἰς τὸν Δούναβιν, ἔναντι τοῦ Βελιγραδίου, μεθ' οὗ συνδέεται διὰ σιδηροδρομικῆς γεφύρας. Κάτ. (1926) 25.661. Ἔχει ἐμπορικὴν Ἀκαδημίαν, σχολὴν τυφλῶν, βιομηχανίαν δερμάτων καὶ ὑφαντουργίας καὶ διεξάγει ἐμπόριον ζῴων καὶ σιτηρῶν. Ἡ πόλις, καλουμένη κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶσσαν Zimony (βλ. λ. *Ζέμων*), ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς πόλεως Taurunum. Ἀπὸ τοῦ 1164—1168 συνήφθησαν περὶ αὐτὴν σφοδροὶ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Οὔγγρων, οἵτινες ἡττήθησαν ὁριστικῶς τῷ 1168 ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν στρατηγῶν Ἀνδρονίκου Κοντοστεφάνου, Ἀνδρονίκου Λαμπαρδᾶ καὶ Γεωργίου Βρανᾶ. Ἡ πόλις κατεκτήθη τῷ 1521 ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατεστράφη τὸν ΙΖ' αἰῶνα, τὸν δὲ ΙΗ' συνῳκίσθη ἐκ νέου. Θ. Κ.

Σέμμελβάϊς (Semmelweis), ***Ἰγνάτιος-Φίλιππος***. Οὖγγρος μαιευτὴρ (1818—1865). Ἐσπούδασεν ἐν Πέστῃ καὶ Βιέννῃ, κατόπιν δέ, ὡς βοηθὸς τῆς μαιευτικῆς κλινικῆς τῆς Βιέννης (1846—1849), ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς μετέπειτα διασήμου θεωρίας του «Περὶ τῆς αἰτιολογίας καὶ προφυλάξεως τῆς ἐπιλοχείου λοιμώξεως». Τῷ 1854 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς ἐν Πέστῃ. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, κατόπιν ἐπισταμένων κλινικῶν παρατηρήσεων καὶ πειραματισμῶν, διεπίστωσε τὸν σηπτικὸν μολυσματικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐπιλοχείου πυρετοῦ καὶ κατέστησε γνωστὴν τὴν ὡς ἄνω θεωρίαν του διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κλασσικοῦ ἔργου «Die Aetiologie, der Begriff und die Prophylaxis des Kindbettfiebers» (1861), δι' οὗ ἐπέλυσε τὸ ζήτημα τῆς καταπολεμήσεως τῆς νόσου διὰ τῶν ἀντισηπτικῶν. Ἡ θεωρία του αὕτη, ὡς καὶ ἡ μέθοδος, ἀνταποκρινομένη τελείως εἰς τὰ διδάγματα τῆς συγχρόνου ἀντισηψίας, ἔσχε πλείστους πολεμίους, ἐν οἷς διασήμους τῆς ἐποχῆς του ἰατρούς. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη ὑπέσκαψε σημαντικῶς τὴν ὑγείαν του καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν φρενοκομείῳ. Ο. Ρ.

Σέμμερινγκ (Semmering) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ διάβασις ἐπὶ τῶν Ἄλπεων, μεταξὺ κάτω Αὐστρίας καὶ Στυρίας, ὕψους 981 μ., ἑνοῦσα τὰς κοιλάδας Σβάρτσα καὶ Μύρτσταλ, δι' ὁδοῦ μετὰ δυσχερῶν τεχνητῶν ἔργων, κατασκευασθείσης τῷ 1728, καὶ σιδηροδρόμου διερχομένου δι' 23 σηράγγων. Ἡ ὁμώνυμος κωμόπολις εἶναι περίφημος τόπος ἀεροθεραπείας καὶ χειμερινῶν ἀθλητικῶν παιδιῶν, ἔχει δὲ πλῆθος μεγάλων ξενοδοχείων, οἰκοτροφείων καὶ ἐπαύλεων διὰ τὴν στέγασιν τῶν κατὰ τὴν θερινὴν καὶ χειμερινὴν ἐποχὴν ἐπισκεπτῶν, ἀνερχομένων εἰς 55.000 περίπου. Θ. Κ.

Σέμμολα (Semmola), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1853. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως καὶ ἔγραψεν: «Il Senato nel sistema rappresentativo» (1879), «La censura publica nei liberi ordinamenti» (1886), «Sul concorso dei reati», «Enrico Pessina nella scienza del diritto penale», «Il 23 Gennaio 1779» κ. ἄ. Λ. Χ. Ζ.

— **Σέμμολα** (Semmola), ***Μαριάνος***. Ἰταλὸς κλινικὸς (1831—1896), υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Τῷ 1865 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φαρμακολογίας καὶ θεραπευτικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως. Προέβη εἰς πλείστας ἐρεύνας διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἰωδοφορμίου κατὰ τῆς φυματιάσεως καὶ τῆς συφιλιδικῆς καρδιοπαθείας, ὡς καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ κατὰ τῆς μολυβδιάσεως. Ἐδημοσίευσεν: «Ἡ βακτηριδιολογία ἐν σχέσει πρὸς τὴν πειραματικὴν μέθοδον», «Ἡ λευκωματουρία καὶ ἡ βριγχθεία νόσος» (1850), «Ἡ παθολογία καὶ ἡ θεραπευτικὴ τοῦ διαβήτου» (1855) κ. ἄ. Ο. Ρ.

Σεμναὶ (αἱ) *[Μυθολ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων αἱ ἐν τῇ μυθολογίᾳ συχνάκις ὁμοῦ ἀναφερόμεναι καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἑλλήνων θρησκείαν συλλατρευόμεναι χθόνιαι θεότητες *Δημήτηρ* καὶ *Περσεφόνη*. Ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις *Σεμναὶ* ἐκαλοῦντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ τῶν κακῶν πράξεων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐγκλημάτων τιμωροὶ θεότητες *Ἐρινύες*. Ε. Δ. Κ.

Σεμνὲ *[Γεωγρ.]*. Πόλις παρὰ τὸν β' καταρράκτην τοῦ Νείλου, ὅπου ὁ κατακτήσας τὴν Νουβίαν φαραὼ Σανουασρὶτ Γ' ὥρισε τὰ νότια σύνορα τῆς Αἰγύπτου. Γ. Λ. Α.

Σέμνιτσα (Schemnitz, σλαβονιστὶ Banskastiavnica) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γκρὰν Μπρέσνιτς—Σέμνιτσα. Κάτ. 13.264. Ἔχει ἱερατικὴν σχολήν, 2 μουσεῖα, βιβλιοθήκην, βοτανικὸν κῆπον. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχε περίφημος μεταλλειολογικὴ καὶ δασολογικὴ σχολή, ἱδρυθεῖσα τῷ 1760, ἥτις τῷ 1919 μετεφέρθη εἰς Βουδαπέστην. Ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὑπάρχουν παρ' αὐτὴν ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀξιόλογα μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου, μολύβδου καὶ χαλκοῦ. Θ. Κ.

— **Σέμνιτσα** *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ἐριγῶνος ἐν τῇ Σερβικῇ Μακεδονίᾳ. Πηγάζει ἐκ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ ὄρους Βαρνοῦντος (Περιστέρι—Μπαμπᾶς), παρὰ τὸ χωρίον Μηλόβιτσα. Κατ' ἀρχὰς ἔχει διεύθυνσιν ΒΑ., διερχόμενος οὐ μακρὰν τοῦ χωρίου Διαβατοῦ, ἔπειτα δὲ στρέφεται ΝΑ. Α., διερχόμενος διὰ τοῦ χωρίου Μογκίλα, καὶ τερματίζεται εἰς ἕλη, τὰ ὁποῖα ἑνοῦνται μετὰ τοῦ ροῦ τοῦ Ἐριγῶνος. Τὸ μῆκος αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 20 χλμ. Ι. Σ. Σ.

Σέμνονες, ἢ *Σέμνωνες* (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Ὁ ἰσχυρότερος τῶν λαῶν τῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, σουηβικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν τὴν μεταξὺ τοῦ μέσου ροῦ τοῦ Ἄλβιος καὶ Οὐϊαδούα (Ὄδερ) δασώδη χώραν. Εἰς τι τῶν ἱερῶν αὐτῶν συνήρχοντο κατ' ἔτος αἱ συνελεύσεις τῶν σουηβικῶν λαῶν, ὅπου προσέφερον, κατ' ἀρχαῖον ἔθος, ἀνθρωποθυ-

Digitized by Google

σίας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος μετηνάστευσαν εἰς τὰ ΝΔ. τῆς Γερμανίας, ὅπου ἀπετέλεσαν τὸν κύριον πυρῆνα τῶν *Ἀλαμάνων*. Α.Θ.Σ.

σεμνοπιθηκίδαι (οἱ) (Semnopithecidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια πιθήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *στενορρίνων*, περιλαμβάνουσα πιθήκους μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ἀρκετὰ εὔρωστον καὶ εὐκίνητον, πόδας ἰσχυροὺς καὶ μᾶλλον λεπτούς, ὧν οἱ πρόσθιοι, ἡ χεῖρες, ἀπολήγουσιν εἰς ἐπιμήκεις δακτύλους μὲ ἀτροφικὸν καὶ ἄχρηστον, ὡς συλληπτήριον ὄργανον, ἀντίχειρα. Ἡ κεφαλή των εἶναι μικρὰ καὶ ἀρκούντως ὑψηλή, ἀπολήγουσα εἰς βραχὺ ῥύγχος. Τὸ πρόσωπον εἶναι γυμνόν, τὸ τρίχωμά των λεπτότατον καὶ μακρόν. Ἐνδιαιτῶνται κατὰ μεγάλας ὁμάδας ἐντὸς τῶν βαθυσκίων δασῶν τῆς νοτίου Ἀσίας καὶ τῆς Κεϋλάνης. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *σεμνοπίθηκος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σεμνοπίθηκος (ὁ) (Semnopithecus) *[Ζῳολ.]*. Γένος πιθήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *σεμνοπιθηκιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἁπαντῶντα εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς γειτονικὰς τούτων νήσους.

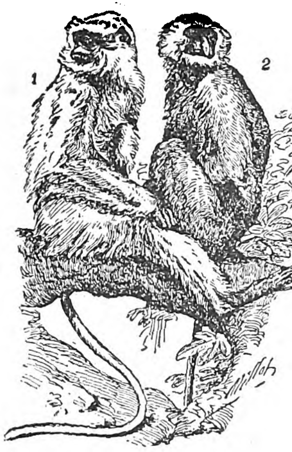

Σεμνοπίθηκος ὁ μελανός.

Κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους τούτου εἶναι: Σῶμα κομψὸν καὶ μετρίως εὔρωστον, μέλη ἐπιμήκη καὶ μᾶλλον λεπτά, οὐρὰ μακρά, κεφαλὴ ἀρκετὰ ὑψηλή, πρόσωπον γυμνὸν τριχῶν, δέρμα λεπτότατον καὶ ζωηρὸς χρωματισμός. Ἡ ὑφὴ τοῦ στομάχου των εἶναι ἰδιορρυθμοτάτη, διότι, λόγῳ τῶν πολλῶν συσφίγξεων, προσομοιάζει πρὸς τὸν στόμαχον τῶν μηρυκαστικῶν. Ζῶσι καθ' ὁμάδας ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ εἶναι κινονικώτατα ζῷα. Ἀξιολογώτερον εἶδος εἶναι ὁ *σεμνοπίθηκος ὁ μελανὸς* (Semnopithecus niger), ὃν οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Ἰνδιῶν καλοῦσι *χοῦ·μαν*. Τὸ μῆκος του κυμαίνεται μεταξὺ 157 καὶ 175 ἑκατοστομέτρων, ὧν τὰ 98 ἕως 100 ἑκατοστόμετρα κατέχει ἡ οὐρά. Τὸ ἐνήλικον ζῷον ἔχει χρῶμα στιλπνῶς μελανὸν κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ ἀνοικτῶς φαιὸν κατὰ τὰ κάτω. Τὰ νεαρὰ ζῷα ἔχουσι χρυσοκίτρινον χρῶμα, ὅπερ ὀλίγον κατ' ὀλίγον γίνεται σκοτεινότερον, μέχρις ὅτου καταστῇ τελείως μελανόν. Τρέφεται ἐκ διαφόρων φύλλων, τρυφερῶν βλαστῶν καὶ ὀπωρῶν καὶ ἐξημεροῦται εὐκόλως, ἐνδιαιτώμενος εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς ζῳολογικοὺς κήπους τοῦ κόσμου. Εἰς πολλὰ μέρη τῶν Ἰνδιῶν λατρεύεται ὡς θεότης, διὸ καὶ καλεῖται *πίθηκος ὁ ἱερός*. Δ. Ν. Π.

σεμνοπρέπεια (ἡ)· σεμνὴ συμπεριφορά, εὐπρέπεια.

σεμνοπρεπὴς (ὁ, ἡ), —ἐς (τό)· ὁ διαπρέπων, ὁ διακρινόμενος ἐπὶ σεμνότητι, σεμνός, εὐπρεπής. —Ἐπίρρ. ***σεμνοπρεπῶς***.

σεμνός, —*ή*, —*όν*· ὁ σεβασμοῦ ἄξιος, σεβάσμιος || σοβαρός, εὐπρεπής, κόσμιος || αἰδήμων, συνεσταλμένος: «σεμνὸς νεανίας», «σεμνὴ κόρη».

σεμνότης, —*ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σεμνοῦ, σοβαρότης, κοσμιότης, αἰδημοσύνη.

σεμνοτυφία (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σεμνοτύφου, ἐπίδειξις πλαστῆς σεμνότητος, προσποίησις σεμνότητος.

σεμνότυφος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ ἐπιτηδευόμενος σεμνότητα, ὁ ἐπιδεικνύων πλαστὴν σεμνότητα, ὑπερβολικὴν αἰδημοσύνην.—Ἐπίρρ. ***σεμνοτύφως***.

σεμνύνομαι· ὑπερηφανεύομαι, γαυριῶ, ἐγκαλλωπίζομαι, κοιν. ***καμαρώνω***: «σεμνύνεται ἐπὶ πατραγαθίᾳ».

σέμνωμα (τό)· ἐφ' ᾧ τις σεμνύνεται, καύχημα, κοιν. ***καμάρι***: «σέμνωμα τῆς πατρίδος».

Σέμον (Semon), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς βιολόγος (1859—1919). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας καὶ τῆς βιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης καὶ ἔγραψεν: «Εἰς τὰ αὐστραλιανὰ δάση καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης Κοραλλίων» (β' ἔκδ. 1903), «Die Mneme als erhaltendes Prinzip in Wechsel des organischen Lebens» (γ' ἔκδ. 1911) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

—**Σέμον** (Semon), ***σὲρ Φῆλιξ***. Ἐπιφανὴς Ἄγγλος λαρυγγολόγος (1849—1921), γερμανικῆς καταγωγῆς. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Ἀϊδελβέργῃ, Βιέννῃ, Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ. Γενόμενος διευθυντὴς τοῦ λαρυγγολογικοῦ τμήματος τοῦ νοσοκομείου Ἁγίου Θωμᾶ τοῦ Λονδίνου, ἐκτήσατο ταχέως φήμην. Ἐγένετο μέλος τοῦ «Βασιλικοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου» καὶ συντάκτης τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντος περιοδικοῦ (1884) «Internationalen centralblattes für Laryngologie, Rhinologie etc.», ὅπερ ἐξηκολούθησε νὰ ἐκδίδῃ μέχρι τοῦ 1909. Τῷ 1888 διωρίσθη λαρυγγολόγος τοῦ «Ἐθνικοῦ νοσοκομείου τῶν παραλυτικῶν καὶ ἐπιληπτικῶν», ἔνθα μετὰ τοῦ Sir Victor Horsley ἐπεδόθη εἰς ἐρεύνας, αἵτινες ὡδήγησαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ *σεμονείου νόμου*, καθ' ὃν εἰς πάσας τὰς προϊούσας ὀργανικὰς βλάβας τῶν κέντρων καὶ τῶν κορμῶν τῶν λαρυγγικῶν κινητικῶν νεύρων, οἱ ἀπαγωγοὶ μύες τῶν φωνητικῶν χορδῶν ὑποκύπτουσιν ἐνωρίτερον τῶν προσαγωγῶν. Αἱ ἔρευναί του ὡδήγησαν εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ θυρεοειδοῦς κατὰ το μυξοίδημα, ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη πρόωρος διάγνωσις τοῦ καρκίνου τοῦ λάρυγγος τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἐκτελέσῃ πλείστας ἐπιτυχεῖς λαρυγγικὰς ἐγχειρήσεις διὰ λαρυγγοτομίας. Μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν τὰς «Νόσους τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς ρινὸς» τοῦ Morell Mackenzie (1884), ἔγραψε πλεῖστα ἄρθρα τῆς εἰδικότητός του εἰς τὸ «Λεξικὸν χειρουργικῆς» τοῦ Christopher Heath, καὶ ἐδημοσίευσεν: «Ἡ παράλυσις τῆς γλωττίδος», «Αἱ μηχανικαὶ κινητικαὶ διαταραχαὶ τοῦ λάρυγγος», «Ἡ νευροφυσιολογία τοῦ λάρυγγος», «Ὁ ἠλεκτρικὸς φωτισμὸς τῶν κοιλοτήτων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος» κ. ἄ. Ο. Ρ.

Σεμουὰ (Semois) *[Γεωγρ.]*. Δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Μεύσιος (Meuse), ῥέων ἐπὶ γαλλικοῦ καὶ βελγικοῦ ἐδάφους. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Ἀ ντέν, παρὰ τὸ Ἀρλόν, καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Μεῦσιν, παρὰ τὸ Μοντερμέ. Ἔχει μῆκος 198 χλμ. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 ἡ 4η γερμανικὴ στρατιά, ὑπὸ τὸν δοῦκα Ἀλβέρτον τῆς Βυρτεμβέργης, ἐξεβίασε τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Νεφσατώ. Θ. Κ.

Σεμπάλατινσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου κυβερνείου κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴρτυς. Κάτ. 57.411 (1926). Συνδέεται διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νόβο-Σιμπίρσκ. Θ. Β.

Σεμπάντ. Αἱρετικὸς παυλικιανός, ζήσας τὸν Θ' μ. Χ. αἰῶνα καὶ ὀργανώσας τὴν αἵρεσιν τῶν *Ἀρεβούρδων* (βλ. λ.).

Σεμπαστιάνι (Sebastiani), ***Ἰωάννης-Ἀνδρέας***, *ὑποκόμις*—. Γάλλος στρατηγὸς (1786—1871). Ἐσπούδασεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Φονταινεμπλὼ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1806. Μετέσχε πολλῶν ἐκστρατειῶν, προαχθεὶς δὲ εἰς στρατηγὸν τῷ 1823, ἐξελέγη βουλευτὴς Κορσικῆς τῷ 1828 καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μετέσχε τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείας ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μαιζών, ἐκυριεύσε δὲ τὴν Κορώνην. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν παρέστη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀμβέρσης (1832) καὶ διωρίσθη μέλος τῆς βουλῆς τῶν πατρικίων. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου (1848) ἐπέστρεψεν εἰς Κορσικήν, ἔνθα διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ἰδιωτεύων. Θ. Β.

— **Σεμπαστιάνι** (Sebastiani), ***Ἰωσήφ***. Ἤκμασεν ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Διετέλεσε Λατῖνος ἐπίσκοπος καὶ ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀποστολικὸς ἐπισκέπτης εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Τῷ 1687 ἐδημοσιεύθη ἐν Ρώμῃ τὸ ἔργον του «Viaggio e navigatione dell' Arcipelago», πολλαὶ τῶν πληροφοριῶν τοῦ ὁποίου εἶναι λίαν ἀμφισβητήσιμοι. Δ. Π. Π.

—**Σεμπαστιάνι** (Sebastiani), ***Φραγκῖσκος-Ὁράτιος, κόμης*** —. Γάλλος στρατάρχης (1772—1851). Προωρισμένος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, εἰσήχθη εἰς τὸ ἱεροσπουδαστήριον, ἀλλὰ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἀκολουθήσας τοὺς γονεῖς του εἰς Γαλλίαν, κατετάχθη ὡς ἀνθυπολοχαγὸς εἰς τὸν στρατὸν καὶ τῷ 1793 προήχθη εἰς ταγματάρχην, κατὰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς συνταγματάρχην τῶν δραγόνων. Διαπρέψας κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀρκόλ, προήχθη εἰς στρατηγὸν καὶ ἠκολούθησε τὸν Βοναπάρτην εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1802 ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τῆς Τουρκίας. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν ἐτοποθετήθη ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τοῦ Μυρᾶ καὶ τῷ 1805 εἰσῆλθε πρῶτος εἰς τὴν Βιέννην, ἐτραυματίσθη δὲ εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀούστερλιτς. Τῷ 1806 ἐπέμφθη ἐκ νέου πρεσβευτὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου, ἐπὶ Σελὴμ Γ', ἀπειλοῦντος τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα, ἔδωκε τὸ σχέδιον τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπως ἀποκλείσῃ τὴν ἔξοδον τῶν Ἄγγλων, ὅπερ πληροφορηθέντες οὗτοι ἔσπευσαν νὰ καταλίπωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Σελὶμ Γ' ἐζήτησε τὴν ἀνάκλησίν του καὶ τῷ 1808 ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν μεραρχίας τοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ στρατοῦ, πρὸς δὲ τὸν τίτλον τοῦ κόμιτος. Μετασχὼν τῆς ἐκστρατείας τῆς Ρωσίας, διέπρεψεν εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλὼ ἐξελέγη βουλευτὴς καὶ ἐτάχθη κατὰ τῶν Βουρβώνων καὶ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτῶν ἠκολούθησε τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον-Φίλιππον. Εἶτα διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν πρεσβευτὴς εἰς Νεάπολιν καὶ Λονδῖνον. Θ. Β.

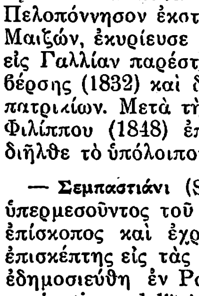
Φραγκῖσκος Σεμπαστιάνι.

Σεμπάτ. Ὄνομα τριῶν βασιλέων τῆς Ἀρμενίας ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Βαγρατιδῶν.

Σέμπαχ (Sempach) *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ καντονίῳ Λουκέρνης, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὄλτεν—Λουκέρνης, παρὰ τὴν ἐκτάκτως ἰχθυοβριθῆ ὁμώνυμον λίμνην (ὕψος 507 μ., ἐμβαδὸν 14,4 τ. χλμ. καὶ βάθος 87 μ.). Κάτ. 1.158 (1920). Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1386 ἡττήθησαν παρὰ τὴν πόλιν οἱ Αὐστριακοὶ ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν. Ἔκτοτε ἐξησθένησε καὶ βαθμηδὸν ἐξέλιπεν ἡ ἐπὶ τῆς Ἑλβετίας κυριαρχία τῆς Αὐστρίας. Θ. Κ.

Σεμπὲκ *[Μυθολ.]*. Κροκοδειλόμορφος θεὸς τῶν Αἰγυπτίων (βλ. λ. *Σοῦχος*).

Σεμπένικο (Sebenico, σλαβ. Sibenik) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς Δαλματίας ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς, πρώην ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1920 εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Κεῖται ἐπὶ τοῦ κλόπου, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Κέρτα, καὶ ἐπὶ διακλαδώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἄγκραμ (Ζάγκρεμπ)—Σπαλᾶτον. Κάτ. 12.588 (1921). Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς, δεσπόζουν δὲ ταύτης τρία παλαιὰ φρούρια καὶ κυκλικὸν τεῖχος. Ἔχει παλαιὸν δημαρχεῖον, πάρκον καὶ βιομηχανίαν παραγωγῆς ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου καὶ ἀσβεστοκυαναμίδης. Τμῆμα τοῦ λιμένος χρησιμοποιεῖται ὡς πολεμικὸς ναύσταθμος. Θ. Κ.

σεμπέκι (τὸ) *[Ναυτ.]*. Τύπος πλοίου ἱστιοφόρου, εἴδους μπελλοῦς, ἐκλιπὼν ἤδη. Ἔφερε τρεῖς ἱστοὺς καὶ ἱστία λατίνια ἢ τρίγωνα ὡς τὸ μίστικον, πυροβολικὸν δὲ συνήθως ἓν ἐπίπρωρον πυροβόλον καὶ 2 ἢ 4 σφίγγας ἐπὶ τῶν κωπαστῶν, κατάλληλον εἰς δίωξιν πειρατῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πειρατείαν. Τοιαῦτα ὑπῆρχον ἱκανὰ τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὸν Ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ 1875 διετηρήθη ὁ τύπος των, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ ὑπὸ τὴν ἐπίσημον ὀνομασίαν *λιβυρνὶς* διὰ τὴν τήρησιν τῶν τελωνειακῶν ἢ ὑγειονομικῶν διατάξεων. Σ. Ε. Λ.

Σέμπερ (Semper), ***Γοδεφρεῖδος***. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων (1803—1879). Ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἐν Δρέσδῃ καὶ Βιέννῃ, ἰδίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, σημειωθείσης καλλιτεχνικῆς κινήσεως πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὸ παλαιὸν πνεῦμα τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως. Πεπροικισμένος διὰ γονίμου καὶ ῥωμαλέου ταλάντου, συνεπλήρωσε τὴν καλλιτεχνικὴν κατάρτισιν, ἐπιτευχθεῖσαν δι' ἀκαταπονήτου σπουδῆς, διὰ μακρῶν ἀποδημιῶν εἰς Ἰταλίαν, Σικελίαν καὶ Ἑλλάδα. Τῷ 1834 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῇ Βασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς Δρέσδης. Ὠκοδόμησε τὸ βασιλικὸν θέατρον τῆς Δρέσδης, τὸ ἀστεροσκοπεῖον καὶ τὸ πολυτεχνεῖον τῆς Ζυρίχης καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Χαζενάουερ τὰ δύο αὐτοκρατορικὰ μουσεῖα τῆς Βιέννης. Ὁ Σέμπερ διεκρίθη καὶ ὡς συγγραφεύς, γράψας: «Ἡ πολυχρωμία καὶ ἡ γέννησις αὐτῆς», «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς πολυχρώμου ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πλαστικῆς τῶν ἀρχαίων» κ.λ.π. Ι. Μ. Π.

—**Σέμπερ** (Semper), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φυσιοδίφης (1832—1893). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ζῳολογίας καὶ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας ἐν Βύρτσμπουργκ, διευθυντὴς τοῦ ἐν ἔτει 1872 νεοϊδρυθέντος ζῳολογικο-ἀνατομικοῦ ἰνστιτούτου. Ἔγραψεν: «Αἱ Φιλιππῖναι νῆσοι καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν» (1869), «Αἱ νῆσοι Παλαοῦ» (1873), «Αἱ φυσικαὶ συνθῆκαι τῆς ζωῆς τῶν ζῴων» (1880, μέρη 2). Διὰ τῆς «Ἀνοικτῆς ἐπιστολῆς» του (1877) ἐκηρύχθη ἀντίπαλος τῆς διδασκαλίας τοῦ Χαῖκελ. Γ. Ι. Β.

σεμπερβίβο, ἢ *ἀμάραντο* *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γόμφρενα* ἢ *σφαιρανθὴς* (βλ. λ).

Σέμπες (Sebesh) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρουμανίας, ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Τρανσυλβανίᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν Καρπαθίων, παρὰ τὸ ὕψωμα Σιντρεζόν, καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Μουρές, παρὰ τὴν πόλιν Ἄλμπα-Ἰούλια. Σ. Κ. Γ.

Σεμπῖγαι (οἱ). Οὕτω καλοῦνται οἱ ἐν Μεσοποταμίᾳ σῳζόμενοι ἀρχαῖοι αἱρετικοὶ Ἀρεβοῦρδοι (βλ. λ.).

Σέμπιλλ (Sempill), ***Ροβέρτος***. Ἄγγλος ποιητὴς (1530—1595). Διετέλεσε στρατιωτικός, ἐξησεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Σκωτίας, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς πολιορκίας τῆς Λάϊθ (1559—1560) καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου (1573) καὶ ἔγραψε διάφορα λυρικὰ ποιήματα καὶ πολιτικὰς σατίρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «The Arllat maid upon Margret Fleming»

Digitized by Google

«The defense of Crissell», «The claith merchant», «The Regentis tragedie» (1570), «The sege of Castel of Edinburgh» (1573), «Ane Complaint upon fortoun...» (1581), «The ligend of the Bischop» κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Σεμπιλλὸ (Sebillot), ***Παῦλος***. Γάλλος θαλασσογράφος, τοπιογράφος καὶ λαογράφος (1846—1918). Ἐφιλοτέχνησεν ἀξιολόγους θαλασσογραφίας, ὡς τοὺς «Βράχους εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τριὲ» (1877), «Ἀμμουδιὲς τῆς κοιλάδος τοῦ Μπενῶ» (1880), «Ἡ τελευταία ἀκτὶς τοῦ ἡλίου εἰς τὴν παραλίαν» (1883) καὶ ἠσχολήθη μὲ μελέτας λαογραφικάς, γράψας τὰ ἑξῆς: «Λαϊκοὶ μῦθοι τῆς Βρετάνης» (1880), «Παραδόσεις καὶ δεισιδαιμονίαι ἐν Βρετάνῃ» (1882), «Λαογραφία τῆς Γαλλίας» (1904—1907), κ.ἄ. Γ. Ι. Β.

Σεμπλὸν (Simplon, ἰταλ. Sempione) *[Γεωγρ.]*. Διάβασις τῶν Βαλαισιακῶν Ἄλπεων εἰς ὕψος 2.009 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, μεταξὺ τῶν κοιλάδων Ροδανοῦ καὶ Τότσε. Κατὰ τὰ ἔτη 1800—1805 κατεσκευάσθη διὰ ταύτης ὁδὸς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς διαβάσεως ὑπάρχει ξενών, εἰς σημεῖον δὲ κείμενον 1.457 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν τὸ χωρίον *Σεμπλὸν* (γερμ. *Σίμπελν*), χρησιμεῦον ὡς θερινὴ διαμονή. Ὑπὸ τὴν δίοδον διέρχεται ἡ σήραγξ Σεμπλόν, ἥτις διαπερᾷ τὸ ὄρος Μόντε Λεόνι (ὕψ. 3.552 μ.) καὶ ἔχει μῆκος 19,7 χλμ. Διὰ τῆς σήραγγος διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἡ ὁποία ἑνώνει τὴν Β. Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἰταλίας. Ἡ βόρειος εἴσοδος τῆς σήραγγος εὑρίσκεται εἰς ὕψος 687 μ., τὸ μέσον τῆς σήραγγος εἰς 705 μ. καὶ ἡ νοτία εἴσοδος εἰς 634 μ. Κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς διατρήσεως τοῦ ὄρους ἀνευρέθησαν διάφοροι θερμαὶ πηγαί. Τῷ 1908 ἤρχισεν ἡ κατασκευὴ παραλλήλου σήραγγος, ἥτις ἐτέθη εἰς χρῆσιν τῷ 1922. Γ. Ι. Β.

Σεμπλὸν (Simplon). Ὄνομα, δι' οὗ ἐπεκράτησε νὰ καλῶνται διεθνῶς αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ καὶ οἱ συρμοὶ οἱ διερχόμενοι διὰ τῆς σήραγγος τοῦ Σεμπλόν. Τὸ *Σεμπλὸν-Ὀριὰν* (Simplon-Orient) εἶναι μία τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, αἵτινες συνδέουσι τὴν δυτικὴν πρὸς τὴν νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Βαλκανικήν.

Σέμπνιτς (Sebnitz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Σαξονίᾳ, παρὰ τὰ βοημικὰ σύνορα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαντάου - Ρούμπουργκ. Κάτ. 11.849 (1925). Ἔχει περίφημον βιομηχανίαν τεχνητῶν ἀνθέων, χαρτοποιίας καὶ ὑφαντουργίας. Θ. Κ.

Σεμποὺ (Sebu) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Μαρόκῳ, μήκους 334 χλμ. Πηγάζων ἐκ Τζέμπελ Μπενὶ Ἀοράρ, κατὰ τὰς βορειοδυτικὰς ὑπωρείας τοῦ κεντρικοῦ Ἄτλαντος, δέχεται τὸν ποταμὸν Μέκας, παρὰ τὸ Φέζ, καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, παρὰ τὴν Μαχέντια. Θ. Κ.

— **Σεμποὺ** (Sebu ἢ Zebu) *[Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν νοτίων Φιλιππίνων νήσων, ἐμβαδοῦ, μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν νησίδων, 4.697 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 727.955 κατ. (1928). Παράγει ὄρυζαν, κακάον, καφὲν καὶ σάκχαριν. Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα, ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἰσπανικῶν ἀποικισμῶν, ἔχει ἀσφαλῆ λιμένα, φρούριον καὶ 83.980 κατ. (1928). Θ. Κ.

Σεμποὺζ (Sebuse καὶ Seybuse) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Ἀλγερίᾳ, ἐν τῷ νομῷ Κωνσταντίας, μήκους 225 τ. χλμ. Πηγάζει νοτιοδυτικῶς τῆς Γκέλμα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Μεσόγειον, παρὰ τὴν Μπόνην. Θ. Κ.

Σεμπουκτεκὶν. Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Περσίᾳ καὶ τῇ Κεντρῴᾳ Ἀσίᾳ ἀκμάσαντος τουρκικοῦ μουσουλμανικοῦ κράτους τῶν Γαζνεσιδῶν (991—1150). Ἦτο δοῦλος τοῦ ἐκ τῶν στρατηγῶν τῆς ἡγεμονίας τῶν Σαμανιδῶν Ἄλπ-Τεκίν, ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα. Ἀποθανόντος ἀτέκνου τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Ἀλπ-Τεκὶν Ἔμπου-Ἰσχάκ, ὁ Σεμπουκτεκὶν ἐκυρίαρχησε τῆς πόλεως Γάζνας, ἐξ ἧς ὠνομάσθη ἡ δυναστεία, ἣν ἵδρυσε. Ν. Μ.

Σεμπρικός, ἢ ***Κατσιλίβας***, ***Διονύσιος***. Ἀγωνιστής, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἡγούμενος σώματος Ζακυνθίων, διεπεραιώθη εἰς Πελοπόννησον καὶ μεταβὰς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Γ. Σισίνη ἐπολέμησε γενναίως καὶ ἐπληγώθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Λάλα, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ζάκυνθον πρὸς θεραπείαν συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας. Δραπετεύσας ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας, καὶ δὴ ἐν Τριπολιτσᾷ καὶ Ναυπλίῳ, καὶ παρημπόδισε τὴν τροφοδότησιν ἐκ τῶν ξένων πλοίων τῶν πολιορκουμένων Τούρκων. Γενομένης τῆς ἀποκαταστάσεως, ἐτιμήθη δι' ἀνωτέρου βαθμοῦ, ὡς φαλαγγίτης. Λ. Χ. Ζ.

Σέμπριτζ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δαμασκηνιὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Σέμπριτς (Sembrich), ***Μαρκέλλα***. Αὐστριακὴ ἀοιδός, κόρη τοῦ μουσικοδιδασκάλου Κ. Κοχάνσκυ, γεννηθεῖσα τῷ 1858. Ἔχουσα ὡραιοτάτην φωνὴν ἐλαφρᾶς ὑψιφώνου, ἔκαμε τὴν πρώτην της ἐμφάνισιν ἐν Ἀθήναις τῷ 1877 εἰς τοὺς «Πουριτανοὺς» τοῦ Μπελλίνι, εἶτα δὲ προσελήφθη εἰς τὸ μελόδραμα τῆς Δρέσδης. Ἦρε μεγάλους θριάμβους ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, ὅπου καὶ τελικῶς ἐγκατεστάθη. Γ. Σ.

σέμπρος (ὁ)· δημοτ., ὁ καλλιεργῶν ἀλλοτρίους ἀγροὺς ἐπὶ συμβάσει μετὰ τοῦ ἰδιοκτήτου ἢ διατρέφων ἀλλότρια βοσκήματα, ὁ ἐπίμορτος καλλιεργητής, ἄλλως *κολλήγας*.

Σέμπρωνας *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πρασσῶν τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 175. Ν. ΚΛΣ

Σεμσελῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Τροῦλος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

σεμσεϋίτης (ὁ) (Semseyit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν θειοαντιμονιῶδες ἅλας τοῦ μολύβδου $Pb_9Sb_8S_{21}$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα ὑπὸ μορφὴν πλακώδη, ἔχει εἰδικὸν βάρος 5,92—5,95 καὶ χρῶμα σιδηρόμαυρον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ Wolfsberg τοῦ Harz κ. ἄ. Γ. Β.

Σέμυστρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λόφος κατὰ τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος τοῦ Βυζαντίου.

Σὲν (Sein) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὴ νῆσος ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, ἀνήκουσα εἰς τὸν νομὸν Φινιστέρ. Ἐμβαδὸν 0,56 τ. χλμ. καὶ (1921) 1.077 κατ. Θ. Κ.

— **Σὲν** (Seine) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Σηκουάνας*).

Σὲν (Schœn), ***Μόριτς***. Αὐστριακὸς βιολιστὴς (1808—1885). Ἐγένετο γνωστὸς κυρίως ὡς παιδαγωγὸς μεγάλης ἀξίας. Ἔγραψε τὰ ἑξῆς διὰ βιολίον: «Praktischer Lehrgang für den Violinunterricht», «Der Opernfreund», «Der Sonntagsgeiger», «Erholungsstunden» κ.λ.π. Γ. Σ.

σὲν (τό). —1) Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_{100}$, τοῦ *γιέν*, νομισματικῆς μονάδος τῆς Ἰαπωνίας, ὑποδιαιρούμενον ὁμοίως εἰς 10 *ρέν*. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς δραχμὰς σταθερὰς 0,384 καὶ κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα: ἀργυρᾶ τῶν 50, 20 σέν, νικέλινα καὶ χάλκινα 10, 5, 1 σέν.

— 2) Πλασματικὴ νομισματικὴ μονὰς (sun=ἥλιος), καλουμένη ὡσαύτως *χρυσοῦν τάελ*, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς 0,601866 γραμμάρια καθαροῦ χρυσοῦ καὶ χρησιμοποιουμένη ἐν Κίνᾳ διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν τελωνειακῶν δασμῶν ἀπὸ τοῦ 1930, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀργυροῦ τάελ, ὅπερ δὲν παρεῖχε θετικὴν βάσιν, λόγῳ τῶν ἀποτόμων διακυμάνσεων τοῦ ἀργύρου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

— 3) Μέτρον μήκους τοῦ Σιάμ, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 39,6 μέτρα, 133 περίπου ἀγγλικοὺς πόδας. Ι. Α. Β.

Σέν'α *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Ὑεμένης (βλ. λ. *Σάν'α*).

Σένα (Sena) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἄκρᾳ τοῦ καντονίου Γκριζόν, παρὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Πεσκιαβίνο καὶ νοτιοανατολικῶς τοῦ ὄρους Μπερνίνα. Ὕψ. 3.078 μέτρα. Σ. Κ. Γ.

Σένα ***Ἰουλία*** (Sena Julia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σήνα*.

Σενὰ (οἱ) (Sena). Φυλὴ Νέγρων Μπαντοῦ, κατοικοῦσα νοτιοδυτικῶς τῶν ποταμῶν Ροβούμα καὶ Λοντζέντα τῆς Πορτογαλικῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ὑποδιαιροῦνται, ἀπὸ ἀπόψεως τῶν ὁμιλουμένων ὑπ' αὐτῶν διαλέκτων, εἰς τοὺς κυρίως Σενά, τοὺς Σοφάλα, τοὺς Σιρέ, τοὺς Νιοῦγκβε, τοὺς Σούμπο, τοὺς Νυάνσα, τοὺς Τουμπούκα, τοὺς Ραβὶ καὶ τοὺς Γκιντό. Θ. Χ. Σ.

Σενὰ ***Γιομπὲλ*** *[Ἰουδ. Θρησκ.]*. Οὕτως ἐλέγετο παρ' Ἑβραίοις πᾶν πεντηκοστὸν ἔτος, ὅπερ ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεὸν (βλ. λ. *Ἰωβηλαῖον*).

Σενaὰρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ὀνομάζεται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γενέσεως (ι' 10, ια' 2 κλπ.) καὶ παρά τισι προφήταις (Ἡσ. ια' 11, Δαν. α' 2, Ζαχαρ. ε' 11) ἡ *Βαβυλωνία*. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ ὄνομα τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ *Σουμὲρ* τῶν ἀσσυριακῶν μνημείων καὶ τὸ *Σαγχὰρ* τῶν πινακίων τῆς Ἀμάρνης (βλ. λ. *Σουμέρ*). Π. Ι. Μ.

Σεναὰρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ Ἄνω Νείλου. Ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κυανοῦ Νείλου. Ὀλίγα χλμ. βορειότερον κεῖται ἡ παλαιὰ πόλις, τὴν ὁποίαν κατέστρεψεν ὁ Μάγδης (βλ. *Σουδάν*). Γ. Λ. Α.

Σεναβὰρ (Chenavard). Γάλλος περιηγητής, ἀκμάσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Ἔγραψε «Voyage en Grèce et dans le Levant fait en 1843—1844» (1849). Δ. Π. Π.

Σεναβάρης. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς πόλεως Σεβωεὶμ ἐν Παλαιστίνῃ, ὁ *Συμόβορ(ος)* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Γεν. XIV, 2). Α. Θ. Σ.

— ***Σεναβάρης***, ἢ ***Σαναβάρης***. Βασιλεὺς τῶν Ἰνδιῶν μεταξὺ τῶν ετῶν 50 π.Χ.—50 μ.Χ., ἀνήκων πιθανῶς εἰς τὸν κλάδον τῆς Παρθικῆς δυναστείας, τοῦ ὁποίου τὰ σῳζόμενα ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα παρουσιάζουσι μεγάλην ὁμοιότητα κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὸν σταθμητικὸν κανόνα πρὸς τὰ τῶν τελευταίων Ἑλλήνων βασιλέων τῶν Ἰνδιῶν, ἐνῷ συγχρόνως δεικνύουσι καί τινα συγγένειαν πρὸς τὴν νομισματοκοπίαν τῶν Ἀρσακιδῶν. Α. Θ. Σ.

Σεναγάλλικα (Senagallica) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σήνα* Γάλλικα.

Σενὰκ (Senac), ***Ἰωάννης-Βαπτιστής***. Γάλλος ἰατρὸς (1693—1770). Διετέλεσε ἀρχίατρος τοῦ Λουδοβίκου ΙΑ' καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων. Ἀπέβη ἰδίᾳ διάσημος διὰ τοῦ κλασσικοῦ διτόμου περὶ καρδιας ἔργου του: «Traité de la structure du coeur, de son action et de ses maladies» (1749, 1774). Ο. Ρ.

— ***Σενὰκ ντὲ Μελὰν*** (Senac de Meilhan), ***Γαβριήλ***. Γάλλος ἰατρὸς καὶ συγγραφεὺς (1736—1803). Ἔγραψε: «Σκέψεις περὶ πλούτου καὶ πολυτελείας» (1787), ἐν ᾧ ἐπολέμει τὰς ἰδέας τοῦ Νέκκερ, «Σκέψεις περὶ πνεύματος καὶ ἠθῶν» (1788), «Ὁ μετανάστης» (1797, 1904). Γ. Ι. Β.

Σενανκοὺρ (Sénancour), ***Στέφανος Πιβὲρ*** (Pivert), *ντὲ* —. Γάλλος συγγραφεὺς (1770—1846). Ἔγραψε: «Συλλογισμοὶ περὶ τῆς πρωτογόνου φύσεως τοῦ ἀνθρώπου». Αἱ περιπαθεῖς περιγραφαὶ καὶ τὸ ἐν γένει ὕφος τοῦ ἔργου χαρακτηρίζουσι τὸν Σενανκοὺρ ὡς τὸν πρόδρομον τῆς ρωμαντικῆς κινήσεως. Ἀλλὰ τὸ ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει τὴν φήμην του εἶναι ὁ «Ὄμπερμαν» (τόμ. 2, 1804). Ἄλλα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἰσαβέλλα» «Ἐλεύθεροι στοχασμοὶ ἑνὸς ἐρημίτου» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σενάντόα (Shenandoah) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βιργινίας. Ἔχει μῆκος 270 χλμ. καὶ ἑνοῦται μετὰ τοῦ κυρίως *Ποτομὰκ* παρὰ τὴν πόλιν Χάρπερς Φέρρυ.

— 2) Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν Πεννσυλβανίᾳ. Κάτ. 25.000 Εἶναι κόμβος σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἔχει σημαντικὰ ὀρυχεῖα ἀνθρακίτου. Ἔχει ἐπίσης ἐργοστάσια σιδηροδρόμων καὶ δυναμιτίδος. Γ. Ι. Β.

— **Σενάντόα** ***Κοιλὰς*** (Chenandoah Valley) *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς ἐν Βιργινίᾳ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Ποτομὰκ καὶ τῶν Κυανῶν Ὀρέων. Ἔχει μῆκος ἄνω τῶν 160 χλμ. καὶ πλάτος ποικίλλον μεταξὺ 32 καὶ 48 χλμ. Ὁ κυριώτερος ποταμὸς τῆς κοιλάδος εἶναι ὁ Σενάντόα, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον ἀμερικανικὸν πόλεμον (1861—1865) ἡ κοιλὰς ὑπῆρξε τὸ θέατρον πολλῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, διότι ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἡ κατοχὴ τῆς κοιλάδος ταύτης παρέχει, λόγῳ τῆς ἀφθονίας γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, πολλὰ πλεονεκτήματα. Γ. Ι. Β.

Σενὰρ *[Γεωγρ.]*. Χώρα τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδὰν (βλ. λ. *Σεννάρ*).

σεναρμοντίτης (ὁ) (Senarmontit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν τριοξείδιον τοῦ ἀντιμονίου Sb_2O_3. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν ὀκταεδρικήν, ἐμφανίζεται ὅμως καὶ κοκκῶδες ἢ στιφρόν. Ἔχει θραυσμὸν κογχώδη ἕως ἀνώμαλον, σκληρότητα 2—2½, εἰδικὸν βάρος 5,22—5,30, λάμψιν ἀδαμαντοειδῆ ἢ στεατώδη καὶ εἶναι ἄχρουν ἢ λευκὸν ἢ τεφρόν. Ἀπαντᾷ ὡς δευτερογενὲς ὀρυκτόν, προερχόμενον ἐξ ἀλλοιώσεως τοῦ ἀντιμονίτου εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, τὸν Καναδᾶν, τὴν Σαρδηνίαν κ. ἄ. Γ. Β.

σενατόριον (τό) ἀντὶ *σανατόριον* (βλ. λ.).

Σεναχειρίμ. Βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας (704—681 π. Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σαργών. Διετήρησε τὴν ἀκμὴν τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους, ἣν τοῦτο εἶχε προσλάβει ἐπὶ τοῦ πατρός του, καὶ ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Βαβυλῶνος, τὴν ὁποίαν ἀνέκτησε, τῆς Χαλδαίας, τῆς Ἰουδαίας, τῆς Μηδίας καὶ τῆς Ἀραβίας. Ἡ βιαιότης τοῦ χαρακτῆρός του κατέστησεν αὐτὸν μισητὸν καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους του καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, δύο δὲ ἐκ τῶν υἱῶν του, ἀποφασίσαντες ν' ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ, τὸν ἐδολοφόνησαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, πιθανώτατα τῷ 681 π. Χ. (βλ. καὶ λ. *Ἀσσυρία* τ. Ε', σ. 873 α' κ.ἑξ.).

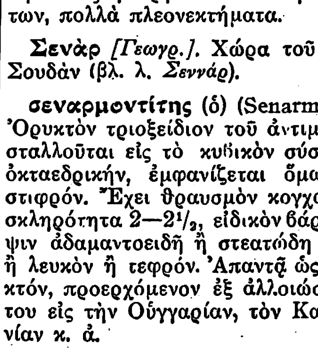

Σεναχειρίμ.

Digitized by Google

Σεναχηρείμ. Ἡγεμὼν τῆς Ἄνω Μηδίας ἢ Ἀσπρακανίας κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Τῷ 1016 βυζαντινὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μογγὸν καταπλεύσας εἰς Χαζαρίαν (μεσημβρινὴν Ρωσίαν), καθυπέταξεν αὐτὴν καὶ συνέλαβε τὸν ἄρχοντα αὐτῆς Γεώργιον Τζοῦλον. Πληροφορηθεὶς ταῦτα ὁ Σεναχηρείμ, ὅστις ἀφ' ἑτέρου ἐπιέζετο ὑπὸ τῶν γειτόνων αὐτοῦ Τούρκων, κατέφυγε μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ βυζαντινὸν ἔδαφος καὶ παρέδωσε τὴν χώραν του εἰς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον Β' τὸν Βουλγαροκτόνον, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πατρικίου καὶ διωρίσθη στρατηγὸς Καππαδοκίας, συγχρόνως δὲ ἔλαβε πλουσίας κτήσεις εἰς Σεβάστειαν κλ., ἵνα συντηρῆται ἡγεμονικῶς μετὰ πάντων τῶν συγγενῶν καὶ ὀπαδῶν του. Ν. ΚΛΣ

—**Σεναχηρείμ.** Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Δ' Ἀγγέλου (1203—1204). Διατελῶν διοικητὴς τοῦ θέματος Νικοπόλεως, προεκάλεσε διὰ τῆς πιεστικῆς αὐτοῦ διοικήσεως τὴν γενικὴν τῶν κατοίκων ἀγανάκτησιν, ἥτις ἐξέσπασεν εἰς ἔνοπλον στάσιν ἅμ' ὡς ἐγνώσθη, κατὰ τὸ θέρος 1204, ἡ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων τῆς Δ' Σταυροφορίας ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Σταυροφορίας Βονιφάτιος μαρκήσιος τοῦ Μομφερράτου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δοθῆ ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἡ Θεσσαλονίκη μετὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, προήλαυνε πρὸς κατάληψιν τῶν ἐπιδικασθεισῶν αὐτῷ χωρῶν συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων ἀρχόντων, ἐν οἷς καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνός. Πληροφορηθεὶς ταῦτα ὁ Σεναχηρείμ, ἀπετάθη πρὸς τὸν Μιχαὴλ τοῦτον ζητῶν τὴν συνδρομήν του κατὰ τῶν στασιαστῶν, καὶ ὁ Μιχαήλ, ἐγκαταλείψας τότε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του τὸ φραγκικὸν στρατόπεδον, ἔσπευσεν εἰς Ἄρταν, ἔνθα ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε φονευθῆ ὁ Σεναχηρεὶμ ὑπὸ τῶν στασιαστῶν. Νυμφευθεὶς τότε τὴν χήραν ἐκείνου καὶ καταλαβὼν πάσας τὰς χώρας τοῦ θέματος τῆς Νικοπόλεως, ἵδρυσε τὸ ἀνεξάρτητον ἑλληνικὸν δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου. Ν. ΚΛΣ

—**Σεναχηρείμ, *Ἄγγελος*.** Αὐλικός, φέρων τὸ ἀξίωμα τοῦ *πιγκέρνη* ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1282—1328). Συμμετέσχε τῷ 1307 εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μιχαὴλ Θ' Παλαιολόγου ἐναντίον τῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ στασιασάντων μισθοφόρων τῆς *Καταλωνικῆς* Ἑταιρείας (βλ. λ.). Ν. ΚΛΣ

—**Σεναχηρεὶμ *Κακός*.** Πρωτασηκρήτης, ἤτοι ἀρχιγραμματεὺς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως τῆς Νικαίας Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου. Εὑρισκόμενος ἐν Νικομηδείᾳ, ὅτε ἔφθασεν ἐκεῖ ἡ εἴδησις περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξίου Μελισσηνοῦ ἢ Στρατηγοπούλου καὶ περὶ τῆς ἐκεῖθεν φυγῆς τοῦ τελευταίου Φράγκου αὐτοκράτορος Βαλδουίνου Β' (τὴν νύκτα τῆς 24—25 Ἰουλίου), κατελήφθη ὑπὸ βαθυτάτης λύπης καὶ τίλλων τὴν γενειάδα του ἀνέκραξεν: «Τοῦ λοιποῦ καλόν τις μὴ ἐλπιζέτω, ἐπεὶ Ρωμαῖοι καὶ αὖθις πατοῦσι τὴν Πόλιν». Ν. ΚΛΣ

Σενγκέρ, καὶ ***Σένγκελ*** (Senger, καὶ Senguer, Senguel) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀργεντινῆς, ἐν τῇ Ἀν. Παταγονίᾳ, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Τσουμπούτ. Πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης Φοντάνα καὶ χύνεται εἰς τὴν λίμνην Μοῦστερς καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν λίμνην Κόλχι-Οὐάπι, ὁπόθεν ἐξερχόμενος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ., λαμβάνει συνηθέστερον τὸ ὄνομα *Ρίο Τσίκο* καὶ συμβάλλει εἰς τὸν Τσουμπούτ πρὸς Α. τῆς πόλεως Λὰς Πλούμας, μετὰ ροῦν 500 περίπου χλμ.

Σένγκλα (Sengla) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων τῆς Ἑλβετίας παρὰ τὴν παγοθάλασσαν Ἀρολλὰ πλησίον τῶν ἰταλικῶν συνόρων. Ὕψ. 3.702 μ. Σ. Κ. Γ.

σενεβιέρη (ἡ) (Senebiera) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Δ. Ν. Π.

Σενεγαλέζος (ὁ), θηλ. —α' ὁ κάτοικος τῆς Σενεγάλης, ὁ ἐκ Σενεγάλης καταγόμενος.

Σενεγάλη (γαλλ. Sénégale) *[Γεωγρ.]*. Γαλλικὴ κτῆσις ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ, ὁριζομένη πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Μαυριτανίας, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Σενεγάλη, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Σουδάν, ἀφ' οὗ χωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Φαλέμε, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς καὶ Πορτογαλικῆς Γουϊνέας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐντὸς τῆς γαλλικῆς κτήσεως καὶ ὑπὸ ταύτης περιβαλλομένη εὑρίσκεται ἡ ἀγγλικὴ κτῆσις τῆς Γαμβίας, ἐκτεινομένη ἑκατέρωθεν τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Γαμβία μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἡ Σενεγάλη ἔχει ἔκτασιν 201.375 τετρ. χλμ., μὴ περιλαμβανομένου τοῦ Ντακὰρ (157 τ. χλμ.), καὶ πληθυσμὸν 1.569.765 κατοίκων (1930), ὧν 5.402 Εὐρωπαῖοι (3.055 Γάλλοι), οἱ δὲ λοιποὶ νεγροειδεῖς καὶ ἐκ μικρᾶν ἀναλογίαν βέρβεροι. Πρωτεύουσα ὁ *Ἅγιος Λουδοβῖκος* (κάτ. 19.000). Οἱ νεγροειδεῖς τῆς Σενεγάλης ἀνήκουσιν εἰς δύο μεγάλας ὁμάδας: τοὺς *Πόλους* καὶ τοὺς *Νανδίγκους*, οἵτινες διαιροῦνται εἰς πλείστας πατριάς. Εἰς τοὺς πρώτους ὑπάγονται οἱ *Οὐολόφοι*, οἱ *Σερέροι* καὶ οἱ *Τουκουλέροι*, νομαδικαὶ πᾶσαι φυλαί, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους οἱ *Μαλίνκοι*, οἱ *Μπαμπάρας*, οἱ *Μαντισκέοι* καὶ οἱ *Σουζοῦ*. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι πατριαὶ προελθοῦσαι ἐκ διασταυρώσεως ἄλλων φυλῶν, ἐκ τούτων δὲ κυριώτεραι εἶναι οἱ *Σονινκέοι*, *Χασσουκέοι* καὶ οἱ *Οὐασσουλουνκέοι*.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, κατὰ τὸν ροῦν ἰδίως τοῦ ποταμοῦ Σενεγάλη καὶ ἐγγὺς τοῦ Φούτα-Ντζαλλὸν εἶναι μᾶλλον ὀρεινόν, εἶτα ὅμως καθίσταται πεδινὸν καὶ κατέρχεται μὲ κανονικὴν κλίσιν πρὸς τὸν ὠκεανόν. Ἡ χώρα ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Σενεγάλη καὶ τοῦ Φαλέμε, τοῦ ἄνω καὶ μέσου ροῦ τοῦ Γαμβία καὶ τῶν μικροτέρων ποταμῶν Σαλοὺμ καὶ Καζαμάνσε, οἵτινες ἐκβάλλουσι πάντες εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Αἱ ἀκταὶ τῆς Σενεγάλης εἶναι ὁμαλαί, στερούμεναι λιμένων, μόνη δὲ ἐξαίρεσις εἶναι ἡ χερσόνησος τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου, τῆς ὁποίας ἡ βλάστησις ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ξηρότητα τῶν ἄλλων ἀκτῶν. Παρὰ τὸ Πράσινον Ἀκρωτήριον εὑρίσκεται ἡ νησὶς Γκορέ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ μόνον ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τοὺς ναυτιλλομένους. Τὸ κλίμα τῆς χώρας εἶναι τροπικόν, ξηρὸν δηλαδὴ καὶ ὑγιεινὸν ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Μαΐου, ὑγρὸν δὲ καὶ νοσηρὸν κατὰ τὴν περίοδον τῶν βροχῶν (Ἰούνιος - Νοέμβριος), καθ' ἣν μαστίζουσι τοὺς πληθυσμοὺς οἱ ἑλώδεις πυρετοὶ (*μαλάρια*). Ἐν Σενεγάλῃ καλλιεργεῖται ἡ ἀραχίς, τὸ σακχαροκάλαμον, ὁ καπνός, ὁ κέγχρος, ὁ βάμβαξ, ὁ ἀραβόσιτος, ἡ πιστακία κ.λ.π. Πλὴν τῆς γεωργίας σημαντικῶς εἶναι ἀνεπτυγμένη ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἡ κτηνοτροφία.

Εἰς τὴν Σενεγάλην ἀπεβιβάσθησαν τὸ πρῶτον Νορμανδοὶ τῷ 1364. Μετ' αὐτοὺς οἱ Πορτογάλοι τῷ 1446 ἐγκατεστάθησαν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Σενεγάλη. Μεταξὺ τοῦ 1626 καὶ 1637 Γάλλοι ἔμποροι ἐκ Διέππης καὶ Ρουὲν ἵδρυσαν ἐν αὐτῇ τὰ πρῶτα γαλλικὰ ἐμπορικὰ πρακτορεῖα, ἅτινα ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τοῦ μέλλοντος ἀπεράντου γαλλικοῦ κράτους ἐν τῇ ΒΔ. Ἀφρικῇ. Τῷ 1638 οἱ Ὁλλανδοὶ κατέλαβον τὰς ἐν Σενεγάλῃ πορτογαλικὰς ἐγκαταστάσεις, ἀλλὰ ταχέως ὑπεσκελίσθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες τελικῶς ἐπεκράτησαν καὶ τῶν Ἄγγλων ἀνταγωνιστῶν των, οἵτινες περιωρίσθησαν εἰς μόνην τὴν Γαμβίαν. Κατὰ τὸν ἑπταετῆ πόλεμον οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τὰς γαλλικὰς ἐγκαταστάσεις, αἵτινες ὅμως περιῆλθον πάλιν εἰς τὴν γαλλικὴν ἑταιρείαν τῆς Σενεγάλης διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ 1763 καὶ 1779. Τῷ 1791 κατηργήθησαν τὰ προνόμια τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας καὶ ἀνεκηρύχθη ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου ἐν Σενεγάλῃ, ἥτις ὅμως κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1809—1817. Τῷ 1818, ἡ Σενεγάλη ἀποδοθεῖσα εἰς τὴν Γαλλίαν κατέστη γαλλικὴ ἀποικία, ἥτις ἀνεπτύχθη σπουδαίως ἀπὸ τοῦ 1854, ὅτε τὴν διοίκησιν αὐτῆς ἀνέλαβεν ὁ Φαιντέρμπ, ὁ ἐγκαταστήσας τὴν γαλλικὴν κυριαρχίαν ἐν *Σουδὰν* (βλ. λ.). Ἀπὸ τοῦ 1904 ἡ Σενεγάλη ὑπήχθη διοικητικῶς εἰς τὴν Γαλλικὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν. Τῷ 1925 τὸ *Ντακάρ*, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σενεγάλη, ἀπετέλεσεν ἰδίαν περιοχὴν καὶ κατέστη πρωτεύουσα τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἐνῷ πρωτεύουσα τῆς Σενεγάλης παρέμεινεν ὁ *Ἅγιος Λουδοβῖκος*. Οὗτος συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Ντακὰρ (263 χλμ.). Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου ἐπίσης ὁ Σενεγάλης καθίσταται πλωτὸς εἰς μῆκος 800 περίπου χιλιομέτρων μέχρι τοῦ Καγές, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ἡ κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ καὶ πρὸς Α. βαίνουσα σιδηροδρομικὴ γραμμή. Δι' ἑτέρας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς συνδέεται τὸ Τιές, κείμενον ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ντακὰρ - Ἅγιος Λουδοβῖκος, πρὸς τὸ Καγές. Ἡ Σενεγάλη ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ γαλλικῇ βουλῇ δι' ἑνὸς βουλευτοῦ.

Σενεγάλης (ὁ) (γαλλ. Sénégal) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἔχων μῆκος 1.800 περίπου χιλιομέτρων. Σχηματίζεται ἐκ δύο μεγάλων βραχιόνων: τοῦ *Μπάφινγκ*, πηγάζοντος ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Φούτα-Ζαλὸν (Γαλλικὴ Γουινέα) ἐγγὺς τοῦ Λούφα καὶ τοῦ *Μπακόϋ* (=Λευκὸς ποταμός), πηγάζοντος ἐκ τῆς ἑλώδους περιοχῆς τοῦ Σερεάνι, ἐγγὺς τοῦ Μπουρέ. Οἱ δύο οὗτοι βραχίονες ἑνούμενοι παρὰ τὸ Μπαφουλαμπὲ σχηματίζουσι τὸν Σενεγάλην, ὅστις ῥέει μὲ διεύθυνσιν ἐκ ΝΑ. πρὸς ΒΔ. διὰ μέσου βραχώδους ἐν ἀρχῇ περιοχῆς, τῆς ὁποίας οἱ ἀπότομοι καὶ ὑψηλοὶ βράχοι παρεμβαλλόμενοι εἰς τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ σχηματίζουσι πολλαχοῦ μεγάλους καταρράκτας, ὧν σπουδαιότεροι ὁ Γκουϊνὰ καὶ ὁ Φελοῦ. Κατὰ τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ροῦ του ὁ Σενεγάλης δέχεται πλὴν τοῦ ὕδατος διαφόρων χειμαρρωδῶν ποταμίσκων, τὰ ὕδατα δύο σημαντικῶν παραποτάμων: ἐκ μὲν τῆς δεξιᾶς ὄχθης του τὸν *Κουλόβ*, πηγάζοντα ἐκ Κονιακάρι, ἐκ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης του τὸν *Φαλέμε*, πηγάζοντα ἀπὸ τῶν ὀρέων Κουάν. Ἀπὸ τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ Φαλέμε ὁ Σενεγάλης εἰσέρχεται εἰς τὴν πεδινὴν περιοχὴν τῆς Σενεγάλης καὶ ῥέων ἐν ἀρχῇ κατὰ τὴν ἀρχικὴν του διεύθυνσιν στρέφεται ἀπὸ τοῦ Κνέντι πρὸς Δ., δεχόμενος διὰ τῶν παραποτάμων τὰ ὕδατα τῶν λιμνῶν Γκούγιε καὶ Κάγιορ καὶ σχηματίζων πολλὰς νησῖδας. Παρὰ τὸ Ρισὰρ-Τόλ, ὁ Σενεγάλης στρέφεται ἀποτόμως πρὸς τὰ Ν. καὶ ῥέων σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τὴν ἀφρικανικὴν ἀκτὴν ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν παρὰ τὸν Ἅγιον Λουδοβῖκον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σενεγάλης. Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Σενεγάλη εἶναι ἀνώμαλοι καὶ ἐπικίνδυνοι εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἐκτελοῦνται ἀπὸ τοῦ 1906 μεγάλαι ἐργασίαι πρὸς διευθέτησιν τῆς κοίτης του, συνεχιζόμεναι μέχρι σήμερον (1932). Κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμά του ὁ ποταμὸς εἶναι πλωτὸς εἰς μικρὰ πλοιάρια, τὰ *σαλάν*, ἅτινα ἀναπλέουν τὸν Σενεγάλην μέχρι τοῦ Μαφοῦ, εἰς ἀπόστασιν 75 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ποντόρ, κατὰ δὲ τοὺς μῆνας τῶν πλημμυρίδων καὶ μέχρι τοῦ χειμάρρου τοῦ Φελοῦ. Ἡ πλωτὴ περιοχὴ τοῦ Σενεγάλη συνδέεται μετὰ τοῦ ποταμοῦ Γαμβία διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Καγιὲλ-Κουλικόφο. Ὁ Σενεγάλης, ὅστις ταυτίζεται πρὸς τὸν Bambotus τῶν Ρωμαίων, ἀποτελεῖ τὴν συνοριακὴν γραμμὴν μεταξὺ τῶν πρὸς Β. μαυριτανικῶν φύλων τῆς Δ. Ἀφρικῆς καὶ τῶν πρὸς Ν. νεγροειδῶν φυλῶν, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν Σενεγαλέζων. Γ. Δ. Κ.

σενεγαλὶ (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Ὑπὸ τὴν γαλλικὴν ταύτην ὀνομασίαν εἶναι γνωστὰ εἰς τὸ πτηνεμπόριον καὶ τοὺς πτηνοφίλους πτηνὰ διαφόρων γενῶν καὶ εἰδῶν μικροτάτου μεγέθους, προερχόμενα ἐκ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἰδίως ἐκ τῆς ὁμωνύμου γαλλικῆς κτήσεως τῆς Σενεγάλης. Ταῦτα διατηροῦνται εἰς τὸν κλωβὸν οὐχὶ τόσον διὰ τὸ ᾆσμά των, ὅπερ εἶναι μονότονον, ὅσον διὰ τὸ λαμπρότατον ποικιλόχρουν πτέρωμά των. Δ. Ν. Π.

σενεγαλικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος ἢ σχετιζόμενος πρὸς τὴν Σενεγάλην καὶ τοὺς Σενεγαλέζους: «σενεγαλικὸς στρατός».

— **σενεγαλικαὶ *γλῶσσαι*.** Αἱ ἐν τῇ Σενεγάλῃ τῆς Δ. Ἀφρικῆς ὁμιλούμεναι γλῶσσαι ἀνήκουν εἰς τὰς «νεγροαφρικανικὰς» γλώσσας τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, ὑπολογιζομένας εἰς πεντακοσίας περίπου. Αἱ σενεγαλικαὶ γλῶσσαι εἶναι τριάκοντα καὶ ἓξ ἐν ὅλῳ, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότεραι εἶναι ἡ *σαρακολλικὴ* (saracollé), ὁμιλουμένη εἰς τὴν ἑκατέρωθεν τοῦ μέσου ροῦ τοῦ ποταμοῦ Σενεγάλη χώραν, ἡ *ζερμαϊκὴ* (zerma) καὶ ἡ *σογγοϊκὴ* (songoï), ὁμιλούμεναι εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νίγρου ποταμοῦ μὲ κέντρον τὸ Τουμβουκτού, ὑπὸ πληθυσμοῦ ἀνερχομένου εἰς 400.000 περίπου κατ., ἡ *σαμοϊκὴ* (samo), ἡ *δογονικὴ* (dogon ἢ dogo), ἡ *βουσαϊκὴ* (busa), ἡ *σορκοϊκὴ* (sorogo), ἡ *μανδιγγικὴ* (mande ἢ mandingo) καὶ ἄλλαι. Ἓν ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων γνωρισμάτων τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος γλωσσῶν εἶναι ὅτι τὸ ὄνομα δὲν διακρίνεται μορφολογικῶς ἀπὸ τὸ ῥῆμα, δύναται δ' οὕτως ἡ αὐτὴ λέξις νὰ τελῇ τὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ῥήματος ἀναλόγως τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν κατέχει ἐν τῇ προτάσει. Εἰς ὀλίγας μόνον γλώσσας ἀνεπτύχθησαν καὶ μορφολογικαὶ τούτων διαφοραὶ (ὅπως λ. χ. εἴς τινας δογονικὰς διαλέκτους, εἰς τὰς ὁποίας πρὸς διάκρισιν τοῦ ὀνόματος προστίθεται ἐν τέλει τὸ ἐπίθημα —*ο* καὶ εἰς τὴν σαρακολλικήν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ὄνομα διακρίνεται ἀπὸ τοῦ ῥήματος διὰ τῆς ἐν τέλει ὡσαύτως προσθήκης τοῦ ἐπιθήματος —*e*. Εἴς τινας τέλος διαλέκτους τὸ ὄνομα διακρίνεται ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον ῥῆμα διὰ τῆς ἐνρίνου ἐκφωνήσεως τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πρὸς μελέτην τῆς ζερμαϊκῆς καὶ σογγοϊκῆς ἄξιον συστάσεως εἶναι τὸ ἔργον τῶν *Hacquard* et *Dupuis*, «Manuel de la langue songay» (Paris 1897) καὶ *Dupuis—Yakouba*, «Essai de méthode pratique pour l'étude de la langue songoi» (Paris 1917), διὰ δὲ τὴν μανδιγγικὴν βλ. *Delafosse*, «Essai de manuel pratique de la langue mandé» (Paris 1901). Γ. Π. Α.

Σενεγαμβία (γαλλ. Sénégambie) *[Γεωγραφ.]*. Γεωγραφικὸς ὅρος δηλῶν τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σενεγάλη καὶ Γαμβία περιλαμβανομένην χώραν. Ὁ ὅρος οὗτος περιέπεσεν ἤδη ἐν ἀχρηστίᾳ, ἡ δὲ Σενεγαμβία περιλαμβάνεται ἐν τῇ γαλλικῇ ἀποικίᾳ τῆς *Σενεγάλης* (βλ. λ.).

σενεγίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Σαπωνίνη τοῦ τύπου $C_{18}H_{28}O_{10}$, ἀπαντῶσα εἰς τὰς ῥίζας διαφόρων πολυγάλων. Δι' ὑδρολύσεως διασπᾶται πρὸς γλυκόζην καὶ *σενεγινίνην*, ἥτις ἔχει τὸν τύπον $C_{30}H_{11}O_{..}$ Σ. Γ.

Σένεκα (Seneca) *[Γεωγρ.]*. —1) Λίμνη τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ν. Ὑόρκης. Ἔχει ἔκτασιν 172 τ. χλμ. καὶ μέγιστον βάθος 192 μ.

—2) Ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Νέας Ὑόρκης, μήκους 100 χλμ., σχηματιζόμενος ἐκ τῆς ἐκροῆς τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Σένεκα. Δέχεται τὰ ὕδατα Ὀνονταγκα καὶ τῆς λίμνης Ὀνεΐνια καὶ συμβάλλει μετὰ τοῦ ποταμοῦ Ὀσβέγκο. Γ. Ι. Β.

Σένεκα (Seneca). Φυλὴ τῶν Βορειοαμερικανῶν Ἰνδῶν τοῦ κλάδου τῶν Ἰροκέζων. Οἱ Σένεκα ὀνο-

Digitized by Google

μάζουσιν ἑαυτοὺς *Τσοτὶ νοννταβαγκὰ* (=«λαὸς τοῦ δρυὸς»). Ἀρχικῶς ἔζων πρὸς δυσμὰς τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης εἰς τὴν χώραν μεταξὺ τῆς λίμνης Σένεκα καὶ τοῦ ποταμοῦ Τζενήζη. Ἀπετέλουν ἓν τῶν ἓξ ὁμοσπόνδων κρατῶν τῶν Ἰροκέζων καὶ τὴν ἰσχυροτέραν φυλὴν τοῦ κλάδου τούτου. Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν φυλῶν τῆς Ἥρι καὶ τοῦ Νιοῦταρ κατέλαβον τὴν πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης Ἥρι κειμένην χώραν, κατὰ τὸν πόλεμον δὲ τῆς ἀνεξαρτησίας ἐπολέμησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἄγγλων. Σήμερον ἀριθμοῦνται περὶ τοὺς 2.500 καὶ κατοικοῦσιν εἰς χωριστὰς περιοχὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ Νέας Ὑόρκης, ὀλίγοι δὲ ἐν Ὀκλαχόμᾳ καὶ τῷ Μεγάλῳ ποταμῷ. Γ. Ι. Β.

Σενέκας (Seneca) *Λούκιος Ἀνναῖος ὁ ῥήτωρ*. Ρωμαῖος λόγιος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 55 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν μεταξὺ τοῦ 37 καὶ τοῦ 41 μ. Χ. Κατήγετο ἐκ Κορδούης τῆς Ἱσπανίας καὶ ἦτο κάτοχος μεγάλης περιουσίας. Μετὰ τὴν μάχην τῶν Φιλίππων μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου ἐσπούδασε, κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς Ἱσπανίαν, συνεζεύχθη τὴν Ἑλβίαν καὶ περὶ τὰ πρῶτα μ. Χ. ἔτη ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Ρώμῃ, ἴσως χάριν τῆς μορφώσεως τῶν τέκνων του, τοῦ Νοβάτου, τοῦ Σενέκα τοῦ Φιλοσόφου καὶ τοῦ Μέλα. Τὸ ὄνομα rhetor, ὅπερ τῷ ἐδόθη, σημαίνει προφανῶς ὅτι διετέλεσε ῥητοροδιδάσκαλος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι βέβαιον, διότι ὁ ἴδιος οὐδὲν ὁμολογεῖ. Ἡ τεραστία περιουσία, τὴν ὁποίαν ἀφῆκε, γεννᾷ ἀπεναντίας τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἀνεμείχθη μᾶλλον εἰς χρηματιστηριακὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι εἶχε μεγάλην μόρφωσιν καὶ ὅτι ἦτο πεπροικισμένος μὲ ἐξαιρετικὴν μνήμην. Εἶχε γράψει «Ἱστορίαν τῆς Ρώμης ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων», τῆς ὁποίας μόνον βραχύτατα ἀποσπάσματα σῴζονται. Τὸ κύριον ἔργον του ὑπῆρξεν ἡ συλλογὴ καὶ ἡ δημοσίευσις χάριν τῶν τέκνων του τῶν πλέον ἀξιοπεριέργων τεμαχίων, τὰ ὁποῖα ἐνεθυμεῖτο ὅτι ἤκουσε κατὰ τὰς «declamationes», δηλαδὴ κατὰ τὰς ῥητορικὰς ἀσκήσεις, ὧν μετεῖχον οὐ μόνον νέοι, ἀλλὰ καὶ ἐνήλικες. Τὸ ἔργον τοῦτο τιτλοφορεῖται: «Sententiae, divisiones, colores». Καὶ sententiae μὲν καλοῦνται αἱ γνῶμαι, αἱ προκαλοῦσαι ἐντύπωσιν· divisiones τὰ σχέδια λόγων, colores δὲ τὰ ῥητορικὰ κατασκευάσματα, τὰ ἐπιτρέποντα νὰ ἐμφανίζεται γεγονός τι ὑπὸ εὐνοϊκὸν χρῶμα. Ἡ συλλογὴ ἀπαρτίζεται ἐκ δύο μερῶν διακεκριμένων. Τὸ πρῶτον ἐπιγράφεται: «Suasoriae» καὶ περιλαμβάνει συμβουλευτικοὺς λόγους (βιβλίον Ι). Τὸ δεύτερον ἐπιγράφεται «Controversiae» καὶ περιλαμβάνει 10 βιβλία (Ι—Χ, ἐξ ὧν τὰ III-VI δὲν σῴζονται ἐξ ὁλοκλήρου) δικανικῶν λόγων. Εἰς τοὺς λόγους τούτους ἐξετάζονται ἀλληλοδιαδόχως τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ ἑκάστου θέματος. Τὰ θέματα εἶναι παράδοξα καὶ συμβατικά: ἀφοροῦν πειρατάς, τυράννους κατοικοῦντας ἀκροπόλεις κλπ., προϋποθέτουν νόμους μὴ ὑπάρχοντας ἢ οὐδέποτε ὑπάρξαντας ἐν Ρώμῃ, συσσωρεύουν περιστατικὰ ἀναληθῆ καὶ ἀδύνατα κλπ. Εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῇ τις θορυβωδέστερον καὶ ψευδέστερον ἔργον. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Σενέκας συνήθιζε ν' ἀναφέρῃ ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα εἶχον τὴν μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν, τὸ ἔργον ἀποκτᾷ μεγάλην ἀξίαν διὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ γούστου καὶ τῆς φιλολογικῆς ἀγωγῆς τῶν Ρωμαίων ἐπὶ αὐτοκρατορίας. Σπανίως ἀνευρίσκομεν εἰς τὴν συλλογὴν αὐτὴν ἀξίας λόγου ἱστορικὰς λεπτομερείας ἢ παραθέσεις σημαντικῶν χωρίων ἀπολεσθέντων συγγραφέων. Τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα σημεῖα τοῦ ὅλου ἔργου εἶναι οἱ πρόλογοί του, ἐν ἀρχῇ ἑκάστου βιβλίου, οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνουν πληροφορίας περὶ διαφόρων συγχρόνων του ῥητόρων. Αἱ «Sententiae κλπ.» ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα. Κριτικὴ ἔκδοσις αὐτῶν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ H. J. Müller τῷ 1887, μετὰ γαλλικῆς δὲ μεταφράσεως καὶ σημειώσεων ὑπὸ τοῦ H. Bornecque ἐν Παρισίοις τῷ 1902. Θ. Π.

—**Σενέκας** (Seneca), *Λεύκιος Ἀνναῖος ὁ φιλόσοφος*. Ρωμαῖος ἠθικολόγος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς περὶ τὸ 4 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 65 μ. Χ. Ἦτο δευτερότοκος υἱὸς *Σενέκα* τοῦ ῥήτορος (βλ. λ.) καὶ τῆς Ἑλβίας, γυναικὸς μὲ μετρίαν μὲν μόρφωσιν, ἀλλὰ μὲ μεγάλην ἠθικότητα καὶ στοργήν. Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του ἦτο ὁ Νοβάτος, υἱοθετηθεὶς ὑπὸ τοῦ ῥητοροδιδασκάλου Γαλλίωνος, ὁ δὲ νεώτερος ὁ Μέλας, ὅστις, παρὰ τὰς λαμπρὰς σπουδάς του, ἐγένετο ἔμπορος καὶ αὐτοκρατορικὸς προμηθευτής. Νεώτατος ὁ Σενέκας ὡδηγήθη ἐκ Κορδούης, ὅπου εἶχε γεννηθῆ, εἰς Ρώμην ὑπὸ μιᾶς ἐκ μητρὸς θείας του, ἧς ὁ σύζυγος ἐγένετο βραδύτερον διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐπεμελήθη τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐπισφαλοῦς ὑγείας τοῦ ἀνεψιοῦ της καὶ τὸν διηυκόλυνε βραδύτερον, χάρις εἰς τὰς γνωριμίας της, νὰ σταδιοδρομήσῃ. Ἐνωρίτατα ὁ Σενέκας ᾐσθάνθη κλίσιν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. Ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος ὁ Σέξτος ὁ Πυθαγόρειος εἶχεν ἱδρύσει ἐν Ρώμῃ φιλοσοφικὴν σχολὴν μὲ πυθαγορειοστωϊκὰς τάσεις καὶ εἶχε κινήσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ρωμαίων πρὸς τὸν στωϊσμόν. Ὁ Σενέκας παρηκολούθησε μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον τὰς στωϊκὰς θεωρίας, διδαχθεὶς ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου, ἀλλὰ δὲν ἀπέφυγε νὰ γνωρίσῃ καὶ τὰς ἄλλας φιλοσοφικὰς αἱρέσεις, ὅσαι εἶχον ἠθικὴν ἀνωτερότητα, ὅπως τὸν πυθαγορισμὸν καὶ τὸν κυνισμόν. Μὲ ὅλην τὴν θέρμην τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τῆς νεότητός του ἐτήρει τὰς διδασκαλίας τῶν αἱρέσεων τούτων καὶ ἔφθανε μέχρι καὶ τῆς πλέον αὐστηρᾶς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς των. Ἡ αὐστηρότης αὕτη ἀνησύχησε τὸν πατέρα του, ὅστις ἐφοβεῖτο κακὰς συνεπείας διὰ τὴν ὑγείαν καὶ τὸ μέλλον τοῦ υἱοῦ του. Αἱ συμβουλαὶ τοῦ πατρὸς συνετέλεσαν ὥστε νὰ παραμελήσῃ ὀλίγον τὴν φιλοσοφίαν καὶ νὰ τραπῇ πρὸς τὴν ῥητορικήν.

Ἡ τροπή του αὕτη ἔσχε τρομερὰς συνεπείας. Αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ νέου σταδίου του ὑπῆρξαν λαμπραί. Ταχέως ἐγένετο ταμίας καὶ δὲν ἤργησε νὰ καταλάβῃ ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ῥητόρων τῆς ἐποχῆς του. Ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι αὗται ἐκίνησαν τὸν φθόνον τοῦ αὐτοκράτορος Καλιγούλα, ὅστις ἐσκέφθη νὰ τὸν φονεύσῃ. Οἱ περιστοιχίζοντες ὅμως αὐτὸν τὸν συνεβούλευσαν νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὴν φύσιν, ἡ ὁποία δὲν τοῦ ἐπεφύλασσε μακροζωΐαν, δεδομένης τῆς ἐπισφαλοῦς ὑγείας του. Πράγματι δὲ ὁ μὲν Καλιγούλας περιωρίσθη εἰς δριμείας καὶ ἀρκετὰ εὐστόχους ἐπικρίσεις τοῦ ὕφους τοῦ Σενέκα, οὗτος δὲ ἠναγκάσθη διὰ λόγους ὑγείας νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ τόσον κουραστικὸν ἐν Ρώμῃ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Οὕτω ὁ Σενέκας ἐστράφη ἐκ νέου πρὸς τὴν φιλοσοφίαν εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν.

Μετ' ὀλίγον ὅμως περιέπεσεν εἰς νέαν δυσμένειαν. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῆς Μεσσαλίνας ἐπὶ μοιχείᾳ μετὰ τῆς Ἰουλίας Λιβίλλας, ἀδελφῆς τοῦ Καλιγούλα, ἐξωρίσθη εἰς Κορσικὴν ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου. Ὁ Σενέκας ὑπέμεινε κατ' ἀρχὰς μετὰ στωϊκότητος τὰς κακουχίας τῆς διαμονῆς εἰς νῆσον ἔρημον καὶ ἡμιαγρίαν. Ἀλλὰ ταχέως ᾐσθάνθη νὰ τὸν ἐγκαταλείπουν αἱ δυνάμεις του καὶ διὰ νὰ εὕρῃ ἀνακούφισιν ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκάμπτετο ἡ ἀντοχή του. Ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου ν' ἀπευθύνῃ ἐκ τῆς ἐξορίας του κολακείας χαμερπεῖς πρὸς τὸν Πολύβιον, ἀπελεύθερον τοῦ Κλαυδίου, καὶ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν Κλαύδιον, τοῦ ὁποίου ἐξύμνει εἰς ἐπιγράμματα τὰς στρατιωτικὰς ἐπιτυχίας. Ἡ πτῶσις τῆς Μεσσαλίνας καὶ ὁ γάμος τῆς Ἀγριππίνας μετὰ τοῦ Κλαυδίου ἤλλαξαν τὴν τύχην του. Τῷ 49 ἀνεκλήθη ἐκ τῆς ἐξορίας. Ἀηδιασμένος ἐκ τῆς πολιτικῆς ζωῆς, προσεπάθησε νὰ καταπνίξῃ τὰς φιλοδοξίας του. Ἀλλὰ οἱ πειρασμοὶ ἦσαν μεγάλοι. Ἡ Ἀγριππίνα τοῦ προσέφερε θέσιν πραίτωρος καὶ παιδαγωγοῦ τοῦ υἱοῦ της Νέρωνος, ἔχοντος τότε ἡλικίαν 11 ἐτῶν. Ὑπεχώρησε, δικαιολογηθεὶς εἰς τὸν ἑαυτόν του ὅτι ἤξιζε τὴν κόπον νὰ ἀναμειχθῇ μὲ τὰ δημόσια, διὰ νὰ ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἕνα παῖδα, διὰ τὸν ὁποῖον αἱ σκευωρίαι τῆς μητρός του ἡτοίμαζον μέγα μέλλον. Ἐφεξῆς διὰ δύο πράγματα ἐφρόντιζεν ὁ Σενέκας: διὰ τὴν στερέωσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ διαδεχθέντος τὸν Κλαύδιον Νέρωνος καὶ διὰ τὴν ἐκδίκησιν κατὰ τῆς μνήμης τοῦ ἀποθανόντος Κλαυδίου. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος ὁ Σενέκας καὶ ὁ Βοῦρρος ἔσχον ἀγαθὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίδρασιν. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἠνδροῦτο ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐξέφευγε τῆς ἐπιρροῆς του, ἐπὶ τοσοῦτον ὁ φιλόσοφος προέβαινε καὶ εἰς ὑποχωρήσεις, ἀναγκασθεὶς ἀκόμη καὶ δικαιολογητικὴν τοῦ φόνου τῆς Ἀγριππίνας ἐπιστολὴν νὰ συντάξῃ καὶ νὰ τὴν ἀπευθύνῃ πρὸς τὴν σύγκλητον. Αἱ ὑποχωρήσεις αὗται τὸν κατέστησαν ἰσχυρόν. Ὅταν κατηγορήθη διὰ τὰ ἤθη του, διότι ἐν μεγάλῃ ἡλικίᾳ εἶχε συζευχθῆ τὴν κατὰ πολὺ νεωτέραν του Πομπηΐαν Παυλῖναν, κόρην ὡραίαν καὶ πλουσίαν, ἐπέτυχε τὴν καταδίκην τῶν κατηγόρων του. Περὶ τὸ 62 ὁ Σενέκας παρεχώρησεν ὅλην του τὴν περιουσίαν εἰς τὸν Νέρωνα καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ ὅπως ἀποσυρθῇ τοῦ δημοσίου βίου. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ οὔτε τὴν περιουσίαν ἐδέχθη οὔτε τὴν ἄδειαν παρεχώρησε. Μετ' ὀλίγον ἐνεπλάκη εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ Πείσωνος καὶ ὑπεχρεώθη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ν' αὐτοκτονήσῃ. Ὁ φιλόσοφος ἤνοιξε τὰς φλέβας του καὶ ἀπέθανε μετὰ καρτερίας.

Ὁ Σενέκας ὑπῆρξεν ὑψηλόφρων, ἀλλ' ἀσθενὴς χαρακτήρ. Ἡ διαγωγή του ἦτο συχνὰ ἀντίθετος πρὸς τὸν στωϊσμόν, τὸν ὁποῖον ἐκήρυσσεν. Ἔγραφε τὸ ἐγκώμιον τῆς πτωχείας καὶ συνέλεγε τεράστια πλούτη. Μολονότι ἐδίδασκεν ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ στερήσῃ τὸν σοφὸν ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν, μόλις ἐξωρίσθη μετεχειρίσθη ἀναξίους κολακείας διὰ νὰ ἐπανέλθῃ. Ἐπὶ Νέρωνος ἐταπεινώθη ἔτι μᾶλλον, ἀλλ' ἔσχε κατὰ διαστήματα ὡραίας στιγμὰς θάρρους καὶ ἀνδρισμοῦ.

Ὁ Σενέκας ἔγραψε πλεῖστα, ἐκ τῶν ὁποίων μέρος μόνον σῴζεται. Τὰ σῳζόμενα ἔργα του εἶναι τὰ ἑξῆς: «Dialogorum libri XII». Ὑπὸ τὸν γενικὸν τοῦτον τίτλον περιλαμβάνονται τὰ ἑξῆς ἔργα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πραγματικοὶ διάλογοι: «De providentia», «De constantia sapientis», «De ira libri tres», «Ad Marciam de consolatione» (παραμυθία μητρὸς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ της), «De vita beata», «De otio», «De tranquilitate animi», «De brevitate vitae», «Ad Polybium de consolatione» (ἔνθα ὑπὸ τὸ πρόσχημα παραμυθίας πρὸς τὸν Πολύβιον, ἀπελεύθερον τοῦ Κλαυδίου, ἀπευθύνει διαφόρους κολακείας, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνάκλησίν του ἐκ τῆς ἐξορίας) καὶ «Ad Helviam matrem de consolatione» (ἔνθα ἐπιδιώκει νὰ παρηγορήσῃ τὴν μητέρα του διὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ υἱοῦ της, ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνάκλησίν του). Ἀκολουθοῦν δύο ἄλλα ἔργα, ὅμοιου περιεχομένου, ἀλλὰ μὴ περιλαμβανόμενα εἰς τὴν συλλογὴν τῶν «Διαλόγων»: «De clementia» καὶ «De beneficiis». Ἐπίσης σῴζονται 124 «Litterae ad Lucilium» εἰς 20 βιβλία. Τὸ πρόβλημα τῶν ἐπιστολῶν τούτων συνίσταται εἰς τὸ ἂν ἀπεστάλησαν πράγματι ἢ εἶναι πλασματικαί. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἦσαν προωρισμέναι πρὸς δημοσίευσιν, διότι δὲν ὁμοιάζουν μὲ οἰκείαν ἀλληλογραφίαν. Εἶναι μᾶλλον διατριβαὶ ἐπὶ διαφόρων θεμάτων τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας, περὶ τῆς ἀληθοῦς δόξης τοῦ φιλοσόφου, περὶ τῆς περιφρονήσεως τοῦ θανάτου, περὶ τῆς σοφίας, περὶ τῆς πτωχείας, περὶ τῆς εὐτυχίας κλπ. Τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα σημεῖα τῶν ἐπιστολῶν τούτων εἶναι αἱ ἀναφοραί των εἰς τὴν σύγχρονον ζωήν, εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ρωμαϊκῆς ζωῆς. Ἄλλα ἔργα τοῦ Σενέκα εἶναι: α «Naturales quaestiones» (7 ἢ πιθανῶς 8 βιβλία), περιλαμβάνουσαι διαφόρους ἀξιοπεριέργους δοξασίας περὶ φυσικῶν φαινομένων (κεραυνοῦ, ἀνέμου, σεισμῶν κλπ.), ἡ «Apokolokyntosis» («Ἀποκολοκύνθωσις»), ὡραία σάτιρα, ἐν πεζῷ καὶ στίχοις, ἔχουσα ὡς θέμα τὸν θάνατον τοῦ Κλαυδίου, ἐν ᾗ ὁ Σενέκας διηγεῖτο τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Κλαυδίου εἰς κολοκύνθην (τὸ τέλος τοῦ ἔργου ἔχει ἀπολεσθῆ) καὶ αἱ τραγῳδίαι: «Ἡρακλῆς μαινόμενος», «Τρῳάδες» (ἢ «Ἑκάβη»), «Φοίνισσαι», «Μήδεια», «Φαίδρα» (ἢ «Ἱππόλυτος»), «Οἰδίπους», «Ἀγαμέμνων», «Θυέστης» καὶ «Ἡρακλῆς ἐπὶ τῆς Οἴτης». Εἰς τὰ χειρόγραφα συνάπτεται πρὸς τὰς τραγῳδίας ταύτας καὶ ἡ τραγῳδία «Ὀκταβία», ἀγνώστου συγγραφέως, ἀλλὰ μεταγενεστέρα πάντως τοῦ θανάτου τοῦ Σενέκα. Παλαιότερον αἱ τραγῳδίαι αὗται ἀπεδίδοντο εἰς ἕτερον Σενέκαν, ὃν ἀπεκάλουν *τραγικόν*, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τοῦ φιλοσόφου, σήμερον ὅμως αὗται ὁμοφώνως ἀναγνωρίζονται ὡς ἔργα Σενέκα τοῦ φιλοσόφου. Ὁ Σενέκας εἶχε γράψει καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα, ἀπολεσθέντα σήμερον, λόγους, ἐπιστολάς ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς πραγματείας: «De vita patris», «De situ Indiae», «De officiis», «De matrimonio», «De superstitione» κλπ.

Ὁ Σενέκας ἦτο ἀναμφισβητήτως μέγα τάλαντον, ἀλλ' ἐχαρίζετο ὑπερβολικὰ εἰς τὰς προτιμήσεις τῆς ἐποχῆς του. Εἰς τὰ πεζογραφήματά του ἀναπτύσσει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαφόρους κοινοτοπίας τῆς στωϊκῆς ἠθικῆς. Τὸ ὕφος του εἶναι εὐχάριστον καὶ πολλαχοῦ πνευματῶδες. Ἡ φράσις του εἶναι ὀλιγώτερον περιοδικὴ ἢ εἰς τοὺς κλασσικοὺς χρόνους, διακεκομμένη, ἐπιγραμματικὴ καὶ γνωμική. Αἱ τραγῳδίαι του εἶναι ψυχραὶ ἀπομιμήσεις τῶν ἑλληνικῶν προτύπων, ἀσκήσεις λογίου μᾶλλον ἢ ἔργα προωρισμένα διὰ τὸ θέατρον. Αἱ ἠθικολογίαι εἰς αὐτὰς κατέχουν μέγα μέρος, ἀλλὰ τὸ ὕφος εἶναι λαμπρόν, ὁ δὲ λυρισμός, ἐνίοτε, πλήρης χάριτος.

Κριτικαὶ ἐκδόσεις τῶν φιλοσοφικῶν του ἔργων σπουδαιότεραι εἶναι: ἡ τοῦ E. Hermes, C. Hosius, A. Gercke, O. Hense εἰς τὴν «Bibliotheca Teubneriana» (Λειψία 1898—1907) καὶ ἡ τοῦ F. Préchac, A. Bourgery, R. Waltz μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ἐν τῇ συλλογῇ G. Budé (Paris 1921 κ. ἑξ.), τῶν δὲ τραγῳδιῶν ἡ τοῦ R. Peiper καὶ G. Richter εἰς τὴν «Bibliotheca Teubneriana» (6' ἐκδ. Λειψία 1902) καὶ ἡ τοῦ L. Herrmann μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ἐν τῇ συλλογῇ G. Budé (Paris 1924 κ. ἑξ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *R. Waltz*, La vie politique de Sénèque (Paris 1909).— *C. Marchesi*, Seneca (Messine 1902).— *A. Bourgery*, Sénèque prosateur (Paris 1922).—*P. Faider*, Études sur Sénèque (Gand, 1921).—*C. Burnier*, La morale da Sénèque (Lausanne 1908).—*C. Martha*, Les moralistes sous l'empire romain (Paris 1865).—*E. Albertini*, La composition dans les ouvrages philosophiques de Sénèque (Paris 1923).—*G. Boissier*, Les tragédies de Sénèque ontelles été représentées? (Paris 1861).—*Levy-Brühl*, Quid de Deo Seneca senserit. Θ. Π.

σενέκιον (τὸ) *[Βοτ.]* βλ. *σηνέκιον*.

Σενεκτάντυ (Chenectady) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπὶ τῆς διώρυγος Ν. Ὑόρκης - Μπάφαλο καὶ τοῦ ποταμοῦ Μόχωκ. Κάτ. 93 300 (1928). Ἔχει ἀσύρματον, μέγαν σταθμὸν παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος καὶ τεράστια ἐργοστάσια τῆς γενικῆς ἠλεκτρικῆς ἑταιρίας, ἀπασχολοῦντα 23.000 ἐργάτας. Ἐκ τούτου δὲ καὶ καλεῖται «πόλις τοῦ Ἔδισσον». Θ. Κ.

Σενελῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κρήνης τῆς ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 77. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Γαδόκηπον*, πρότερον δ' ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ *Σέλελη*.

Σενεμπιὲ (Senebier), *Ἰωάννης*. Ἑλβετὸς φυσιοδίφης (1742—1809). Ἱερεὺς ἐν Γενεύῃ καὶ διευθυντὴς τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δημοτικῆς βιβλιοθήκης, ἐγένετο ἰδίᾳ γνωστὸς διὰ τῶν ἐπιστημονι-

Digitized by Google

κῶν ἐρευνῶν του περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῆς βλαστήσεως τῶν φυτῶν. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Περὶ τῆς τέχνης τοῦ παρατηρεῖν καὶ πειραματίζεσθαι» (1802, τόμ. 3), «Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἐπὶ τῶν ὄντων τῶν τριῶν βασιλείων τῆς φύσεως» (1782), «Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος πρὸς τὰ ἐνόργανα ὄντα» (1807, τόμ. 3), «Φυτικὴ φυσιολογία» (1782—1788), «Φιλολογικὴ ἱστορία τῆς Γενεύης» (1786, τόμ. 3). Γ. Ι. Β.

Σενεντολλὲ (Chênedollé), ***Κάρολος-Ἰούλιος Λιοὺλ ντὲ*** —. Γάλλος ποιητὴς (1769—1833). Ἐξόριστος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἔζησεν ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἔνθα συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Κλόπστοκ. Ἤρχισε γράφων ᾠδάς· ἔπειτα ἔγραψε «Δοκίμιον περὶ μεταφράσεων» (1795). Τὴν φήμην του κυρίως ὀφείλει εἰς τὸ ποίημα «Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ ἀνθρώπου» (1807). Ἕτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Τὸ πνεῦμα τοῦ Ριβαρὸλ (1810), «Ποιητικαὶ σπουδαὶ» (1820) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σένεφέλντερ (Senefelder), ***Ἀλοΰς.*** Γερμανὸς ἐφευρέτης τῆς λιθογραφίας (1771—1834). Μετὰ μακρᾶς προσπαθείας κατώρθωσε νὰ ἐφεύρῃ μέθοδον ἀποτυπώσεως διὰ λιθίνων πλακῶν, ἱδρύσας μετὰ ταῦτα λιθογραφεῖον, εἰς ὃ προσέλαβεν ὡς συνεταίρους τοὺς ἀδελφούς του Γεώργιον καὶ Θεοβάλδον καὶ βραδύτερον τὸν μουσικὸν τῆς αὐλῆς Γλάϊσνερ. Τῷ 1800 ἐγκατεστάθη εἰς Βιέννην, ἔνθα ἤρχισεν ἐκτυπώνων μουσικὰ τεμάχια. Μετὰ ἓξ ἔτη ἐπανῆλθεν εἰς Μόναχον καὶ τῷ 1809 διωρίσθη ἐπόπτης τοῦ κρατικοῦ βαυαρικοῦ λιθογραφείου, ἱδρυθέντος διὰ τὴν ἐκτύπωσιν γεωγραφικῶν χαρτῶν. Τῷ 1826 ἀνεκάλυψε τὸν τρόπον τῆς ἐγχρώμου λιθογραφήσεως φύλλων, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο ὅμοια πρὸς ἐλαιογραφίας, καὶ τῷ 1833 ἐπέτυχε τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἐγχρώμων λιθογραφημάτων ἐπὶ λινοῦ ὑφάσματος. Γ. Ι. Β.

Ἀλοῦς Σένεφέλντερ.

Σενεφεροῦ. Βασιλεὺς τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ἱδρυτὴς τῆς Δ΄ αἰγυπτιακῆς δυναστείας (βλ. λ. *Αἴγυπτος* τ. Β΄, σ. 570 β΄).

Σένι (Segni) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ρώμης. Κάτ. 9 800. Παράγει σταφυλὰς καὶ οἴνους. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐχρησιμευσεν ἐπανειλημμένως ὡς καταφύγιον τῶν παπῶν, ἕνεκα τῆς ὀχυρᾶς της θέσεως. Μ. Δ. Β.

Σένι (Segni), ***Βερνάρδος.*** Ἰταλὸς ἱστορικὸς (1500—1558). Ἔγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ «Φλωρεντινὴ ἱστορία ἀπὸ τοῦ 1527 μέχρι τοῦ 1554» εἰς 15 βιβλία. Μετέφρασε καὶ διάφορα ἔργα τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ συνέταξε «Πραγματείαν περὶ τοῦ βιβλίου περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους». Μ. Δ. Β.

Σενὶ (Mont Cenis) *[Γεωγρ.].* Ὄρος καὶ διάβασις τῶν Δ. Ἄλπεων (βλ. λ. *Κενίσιον ὄρος*).

Σένια, ἢ ***Σενία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς ΒΔ. Ἰλλυρίας ἐν Λιβουρνίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 16, 2) ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἰστρίας. Ἀναφέρεται πολλάκις εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ἰαπύγων πολέμους τοῦ Ὀκταβίου. Εἶναι ἡ σημερινὴ Segna ἢ Zeng, ὁ κυριώτερος λιμὴν τῆς Κροατίας. Α. Θ. Σ.

Σένια (Senja) *[Γεωγρ.].* Νῆσος τῆς Νορβηγίας, ὀρεινή, ἔχουσα ἔμβαδον 1.596 τ. χλμ. καὶ 7.749 κατ. (1920). Θ. Κ.

σενιάρω· δημωδ. ναυτ., προετοιμάζω: «σενιάρω τὸν ἀργάτη».

Σενιγκάλια, ἢ ***Σινιγκάλια*** (Senigaglia ἢ Sinigaglia) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ἀγκῶνος, ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς, εἰς ἀπόστασιν 30 χλμ. ΒΔ. τοῦ Ἀγκῶνος. Κάτ. 27.200. Ἔχει βιομηχανίαν σακχάρεως καὶ μεταξωτῶν καὶ εἶναι πολυσύχναστος θερινὴ λουτρόπολις. Ἔχει πολυάριθμα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, μέγα καὶ ὡραῖον δημαρχεῖον καὶ πύργον τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *Σήνα-Γάλλικα* (βλ. λ.), κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα *Σενιγάλλια*.

Σενιὲ (Chénier), ***Ἀνδρέας-Μαρία.*** Ἐπιφανὴς Γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου τοῦ 1762 καὶ καρατομηθεὶς ἐν Παρισίοις τὴν 20ὴν Ἰουλίου τοῦ 1794. Ἦτο υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Σενιέ, συγγραφέως, δημοσιολόγου καὶ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἐν Μαρόκῳ, καὶ τῆς Ἐλισάβετ Σάντη Λομάκη, Ἑλληνίδος τὴν καταγωγήν, ἐκ Κύπρου, ἐπίσης συγγραφέως. Μεταβὰς εἰς Γαλλίαν μετὰ τῶν γονέων καὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν, κατετάγη τῷ 1782 εἰς τὸ σύνταγμα πεζικοῦ τοῦ Ἀγγουμουά, διαμένον τότε ἐν Στρασβούργῳ, ἀλλὰ παρητήθη μετὰ ἑξάμηνον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους. Κατόπιν, παρὰ τὸ φιλάσθενον αὐτοῦ, ἠκολούθησε τοὺς ἀδελφοὺς Τρυνταὶν εἰς Ἑλβετίαν καὶ εἰς Ἰταλίαν (1783). Διῆλθε τὰς Ἄλπεις μετ' αὐτῶν, ἀποκομίσας ἐκ τοῦ ταξιδίου ζωηρὰς καὶ βαθείας ἐντυπώσεις, καὶ παραμείνας διαδοχικῶς ἐν Ρώμῃ καὶ Νεαπόλει ἐπέστρεψεν ἐκ νέου εἰς Γαλλίαν. Ἀκολούθως σχετισθεὶς ἐν Παρισίοις μετὰ συγχρόνων προσωπικοτήτων, ὡς τοῦ Μπωμαρσαὶ καὶ τοῦ Ἀλφιέρι, παρέ-

Ἀνδρέας Σενιέ.

[Προσωπογραφία ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καρναβάλε.]

μεινεν, ἀμέσως μετὰ ταῦτα, ἐπὶ τριετίαν ἐν Λονδίνῳ ὡς γραμματεὺς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας, ἀπεσύρθη δὲ ὁριστικῶς ἐκεῖθεν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1790. Μολονότι δὲν ἦτο πλούσιος, ἔζησεν ἐν σχετικῇ ἀνέσει, ἐπιδιδόμενος εἰς μελέτας καὶ συναναστρεφόμενος τοὺς φίλους του. Ἡ δημοσίευσις τῆς «Εἰδοποιήσεως πρὸς τὸν γαλλικὸν λαὸν περὶ τῶν πραγματικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν» (1789), ἐμποιήσασα αἴσθησιν εἰς πάντας καὶ προκαλέσασα διενέξεις, ἐπροκάλεσε τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ Στανισλάου, βασιλέως τῆς Πολωνίας, ἀπονομὴν ἰδιαιτέρου μεταλλίου. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐπετίθετο κατὰ τῆς λέσχης τῶν Ἰακωβίνων, ἧς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Μαρία-Ἰωσήφ, ἀπετέλει μέλος ἐνεργόν. Τῆς ἔριδος τῶν δύο ἀδελφῶν λαβούσης μετ' ὀλίγον διαστάσεις, ἐσιώπησεν ἐπὶ διάστημά τι, ἀσχοληθεὶς μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἔκδοσιν δύο ἐκτεταμένων ποιημάτων, τοῦ «Jeu de Paume à David peintre» καὶ ὕμνου λυρικοῦ ἐνθουσιώδους πρὸς τὴν πιστὴν τῷ ἄνακτι φρουρὰν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Σατωβιέ. Αἱ πλήρεις σθένους καὶ δεινῆς προκλήσεως ἀδιάλλακτοι ἐκεῖναι ἐπιθέσεις εἶχον ἤδη προκαλέσει, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν μῆνιν τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀλλὰ κατ' ἐπίμονον παράκλησιν τοῦ ἀντιφρονοῦντος ἀδελφοῦ, ἠναγκάσθη ἐπ' ὀλίγους μῆνας ν' ἀποσυρθῇ προσωρινῶς εἰς Βερσαλλίας ἐπιδοθεὶς εἰς τὰς λογοτεχνικάς του ἀσχολίας. Συλληφθεὶς παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς γενικῆς ἀσφαλείας, ἐν Πασσύ, ὡς διευκολύνας τὴν φυγὴν καταζητουμένου ὑποδίκου, παρὰ τὰς ἐπιμόνους του ἀρνήσεις, ὡδηγήθη εὐθὺς εἰς Παρισίους καὶ ἐνεκλείσθη τὴν 9ην Μαρτίου τοῦ 1794 εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ἁγίου Λαζάρου, μετ' ὀλίγον δὲ ἐξετελέσθη ἐν Βεγκένναις μετὰ εἰκοσιτεσσάρων ἄλλων συγκρατουμένων περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 20ῆς Ἰουλίου ὡς «συνωμότης κατὰ τοῦ καθεστῶτος». Ἐπικρατήσας θρῦλος ἀναφέρει ὅτι μικρὸν πρὶν ἢ ἐκτελεσθῇ ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπον, ἀναφωνήσας ἐν πικρᾷ ἀγανακτήσει: «Καὶ ὅμως εἶχα κάτι ἐδῶ μέσα!», ὑπονοῶν τὴν ἰδιοφυΐαν, ἥτις ὑπῆρχε κεκρυμμένη ἐν αὐτῷ. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἀπεῖχε ἀπαγγέλλων ὡρισμένους στίχους ἐκ τῆς «Ἀνδρομάχης» τοῦ Ρακίνα. Πλὴν τῶν ἀμφιβόλων τούτων θρύλων οὐδεμία οὐδαμόθεν, ὁπωσδήποτε, θετικὴ ἐπιβεβαίωσις ὑπάρχει. Δημευθείσης τῆς περιουσίας του, ἐξηρέθησαν ἐκείνης τῆς δημεύσεως τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ χειρόγραφα. Ταῦτα παρέμειναν εἰς χεῖρας τοῦ πατρός του, μεταξὺ δὲ τούτων καί τινα ἀποσπαλέντα ἐκ τῆς φυλακῆς κρυφίως, ἐντὸς μικρῶν δεμάτων ἐσωρούχων, καὶ γεγραμμένα ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἐπὶ προχείρων τεμαχίων χάρτου. Ἡ «Νεαρὰ αἰχμάλωτος» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ «Φιλοσοφικῇ δεκάδι», ἐπανατυπωθεῖσα εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον τῶν Μουσῶν», εἶτα δὲ ἐν τῷ «Ἐγκυκλοπαιδικῷ περιοδικῷ», ἡ δὲ «Νεαρὰ Ταραντινὴ» κατεχωρήθη ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἑρμῆς». Τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ χειρόγραφα, περιαγόμενα ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, κατέληξαν εἰς χεῖρας τοῦ Λατούς, ἐκδοθέντα παρ' αὐτοῦ τῷ 1819 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιητικὰ ἅπαντα». Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκδόσεως ὑπῆρξεν ὄντως θριαμβευτική. Τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Ἀνδρέα Σενιέ, πλουτισθέντα καὶ ἐπαυξηθέντα διὰ τῆς προσθήκης εἰς αὐτὰ νέων ἀνεκδότων ποιημάτων, παραχωρηθέντων τῷ Λατοὺς παρὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Σενιέ, ἐπανεξεδόθησαν κατόπιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μεταθανάτιοι ἀνέκδοτοι ποιήσεις, νέα καὶ μόνη ἔκδοσις αὐτῶν», εἰς δύο τόμους, παρὰ τοῦ αὐτοῦ (1833). Τέλος, τῷ 1839, ἐπηκολούθησε καὶ νεωτέρα ἔκδοσις, προλογισθεῖσα παρὰ τοῦ Σαὶντ-Μπὲβ μετ' εἰκόνος ἐν χαλκογραφίᾳ τοῦ τραγικῶς θανόντος ποιητοῦ. Ἔκτοτε ἐγένοντο ἐκδόσεις ἀλλεπάλληλοι παρὰ τοῦ Μπὲκ ντὲ Φουκιὲρ καὶ τοῦ Γαβριὴλ ντὲ Σενιέ, διαμφισβητούντων μεταξύ των τὴν ἀκρίβειαν τῆς συναρμολογήσεως καὶ τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν αὐθεντικότητα τῆς χρονολογικῆς ταξινομήσεως τῶν ἐν τῇ συλλογῇ ἑνὸς ἑκάστου περιεχομένων ποιημάτων καὶ ποιητικῶν ἀποσπασμάτων. Κλασσικὸς τὴν μορφὴν καὶ τὴν οὐσίαν, «ὁ μεγαλύτερος Γάλλος κλασσικὸς ἀπὸ τοῦ Μπουαλῶ καὶ τοῦ Ρακίνα», κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ κριτικοῦ Σαὶντ-Μπέβ, ὁ Σενιὲ ἔχει καταταχθῆ μεταξὺ τῶν μᾶλλον διασήμων καὶ ἀνεγνωρισμένων ποιητῶν, θεωρούμενος ὡς ἀντιπροσωπεύων διὰ τῆς ἀρτιότητος τῶν στίχων του τεχνοτροπίαν δύουσαν καὶ ἄνευ ἐπανόδου, πλὴν ὑγιᾶ καὶ ἰσορροπημένην, ὑπηρετοῦσαν διαυγῆ ἰδανικὰ καὶ πλήρη αὐθορμήτου καὶ ἐντόνου λεπτῆς ποιητικῆς εὐαισθησίας. Λαβὼν ὡς θέμα τὸν οἰκτρῶς τελειωθέντα συγκινητικὸν βίον αὐτοῦ ὁ ἐμπνευσμένος μουσουργὸς Τζορντάνο, συνέθεσε δημοφιλὲς μελόδραμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνδρέας Σενιέ». Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

— Σενιὲ (Chénier), ***Ἐλισάβετ.*** Μήτηρ τοῦ Γάλλου ποιητοῦ Ἀνδρέα Σενιέ. Ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ ἐκ γένους ἑλληνικοῦ τοῦ Σάντη Λομάκη τῷ 1729. Οἱ γονεῖς αὐτῆς, μεταναστεύσαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγκατεστάθησαν ἐν Γαλατᾷ. Ἐνταῦθα ἐνυμφεύθη τῷ 1755 τὸν Λουδοβῖκον Σενιέ, δημοσιογράφον καὶ ὑπάλληλον Γάλλων ἐμπόρων. Ἡ Ἐλισάβετ μετὰ τοῦ συζύγου της ἀπῆλθε τῷ 1765 εἰς Παρισίους καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ μόνη μετὰ τῶν τέκνων, τῶν ὁποίων ἐπεμελήθη τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς διορισθέντος γενικοῦ προξένου ἐν Μαρόκῳ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκπαιδευθεῖσα καὶ πεπροικισμένη διὰ φυσικῆς εὐγενείας καὶ καλλιτεχνικὰ τρέφουσα αἰσθήματα, ἀνεμίχθη εἰς τὴν φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν, συνδέσασα σχέσεις μετὰ διακεκριμένων προσώπων. Ἀπέκτησε τέσσαρας υἱούς, ὧν πρεσβύτερος ὁ Ἀνδρέας ὁ ποιητής, καὶ μίαν θυγατέρα, Ἑλένην, νυμφευθεῖσαν τὸν μαρκήσιον Λα-

Ἐλισάβετ Σινιέ.

[Προσωπογραφία τοῦ Cazes ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Καρκασσόν.]

τοὺρ Σαὶν Ἰζέστ († 1797). Ἔγραψεν ἐπιστολὰς ἐκδοθείσας ἐν Παρισίοις τῷ 1879 ὑπὸ τοῦ Ροβὲρ Ντὲ Μποννιὲρ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἑλληνικαὶ ἐπιστολαὶ τῆς Κας Σενιὲ μετὰ τοῦ βίου αὐτῆς», ἀπέθανε δὲ τῷ 1808. Τ. Ε. Σ.

— Σενιὲ (Chénier), ***Μαρία-Ἰωσὴφ-Βλάσιος.*** Γάλλος ποιητὴς καὶ πολιτικός, ἀδελφὸς τοῦ Ἀνδρέα Σενιέ, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1764, ἀποθανὼν δὲ ἐν Παρισίοις τῷ 1811. Ἀκολουθήσας μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ μαθήματα ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Ναβάρρας, κατετάχθη δεκαεπταετὴς εἰς τὸ σύνταγμα τῶν δραγώνων τοῦ Μον-

Digitized by Google

μορανσὺ καὶ παρέμεινεν ἐν ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ διετίαν. Παραιτηθεὶς τοῦ στρατιωτικοῦ σταδίου ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Μετά τινας θεατρικὰς ἀποτυχίας του, ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς τῷ 1789 τὴν τραγῳδίαν του «Κάρολον τὸν Θ΄», ἀνυπομόνως ἀναμενομένην παρὰ τοῦ κοινοῦ τῆς πρωτευούσης. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπως καὶ τὸ μετὰ δύο ἔτη ἀναβιβασθὲν «Ἐρρῖκος ὁ Η΄», ἔσχον τεραστίαν ἐπιτυχίαν. Ὁ «Ζὰν Καλὰς ἢ ἡ σχολὴ τῶν δικαστῶν», ἔμμετρον δρᾶμα τοῦ Σενιέ, πεντάπρακτον, παρασταθὲν ὀλίγον μετὰ ταῦτα, δὲν ἔσχε τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν, ὁ δὲ «Γάϊος Γράκχος» αὐτοῦ, προκαλέσας ἱκανὴν πολεμικήν, τῷ ἀπέφερε τὸν χαρακτηρισμὸν ὡς κακοῦ πολίτου τῆς δημοκρατίας. Μετὰ τὴν ἐν τῷ μελοδράματι τῶν Παρισίων μεταγενεστέραν ἀναβίβασιν λυρικοῦ ἔργου ἐλαφροῦ καὶ μονοπράκτου, τῇ συνοδείᾳ μουσικῆς τοῦ Γκοσσέκ, τοῦ «Θριάμβου τῆς δημοκρατίας ἢ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Γκρανπρὲ» (1793), ἔδωκε τὸ αὐτὸ ἔτος τὸν «Φενελὼν ἢ τὰς μοναχὰς τοῦ Καμπραί», τραγῳδίαν αὐτοῦ εἰς πέντε πράξεις, ἐμποδισθεῖσαν παρὰ τῆς λογοκρισίας. Ἄλλη τραγῳδία αὐτοῦ τρίπρακτος, μετὰ χορικῶν, ὁ «Τιμολέων», τῇ συνοδείᾳ μουσικῆς τοῦ Μεΰλ, ἀπηγορεύθη κατὰ ῥητὴν καὶ αὐστηρὰν διαταγὴν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς κοινῆς σωτηρίας, τὸ δὲ χειρόγραφον αὐτῆς ἐκάη ἐπισήμως. Ἐκ περισωθέντος ὅμως ἀντιγράφου κατωρθώθη, ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, ἡ διδασκαλία αὐτῆς. Ἐξ ἐναντίας, τὴν ἰδίαν ἐποχήν, αἱ λυρικαὶ ποιήσεις τοῦ Σενιέ, ὡς τὸ περιώνυμον «Ἆσμα τῆς ἀναχωρήσεως» («Le Chant du Départ»), κατὰ μελοποίησιν τοῦ μουσουργοῦ Μεΰλ, ὁ «Ὕμνος πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον», ὁ «Ὕμνος τοῦ ἀνωτάτου ὄντος», ὁ «Ὕμνος τῆς ἐνάτης Θερμιδόρ», ὁ «Ὕμνος τῆς δεκάτης Αὐγούστου» καὶ ὁ «Ὕμνος διὰ τὴν νεκρώσιμον πομπὴν τοῦ Ὅς», ἔσχον σημαντικὴν ἐπιτυχίαν. Μέλος τῆς λέσχης τῶν Ἰακωβίνων καὶ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπιτροπὰς ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τῆς γενικῆς Ἀσφαλείας καὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ὑποβαλὼν παντοειδεῖς προτάσεις, χαρακτῆρος ἐντελῶς φιλελευθέρου καὶ κατὰ βάσιν δημοκρατικοῦ. Ὡς μέλος, μετὰ ταῦτα, τοῦ συμβουλίου τῶν Πεντακοσίων, ἔσχε πρωτοβουλίαν μικροτέραν. Μετὰ τὴν 18ην Μπρυμαὶρ εἰσῆλθεν εἰς τὸ νομοθετικὸν συμβούλιον. Κατηγορηθεὶς ὅτι ἠμέλησε δῆθεν νὰ παρέμβῃ πρὸς σωτηρίαν τῶν δύο ἀδελφῶν του, Ἀνδρέα καὶ Σωτῆρος, ἠναγκάσθη ἐν τῇ ἀπογνώσει του νὰ προβῇ εἰς σθεναρὰν ἀπολογίαν ἐν τῷ «Λόγῳ ἐπὶ τῆς συκοφαντίας» (1795), ἐπικαλεσθεὶς ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἐξόχως λεπτὸν τῆς θέσεώς του καὶ τοὺς μεγάλους κινδύνους, οὓς διέτρεχε κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην. Διορισθεὶς μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου, ἅμα τῇ συστάσει τοῦ ἱδρύματος, συνεδέθη μετὰ τοῦ Βοναπάρτου, ὅστις περιέβαλεν αὐτὸν δι' ἐξαιρετικῶν περιποιήσεων, ὡς ἐπιδοκιμάσαντα τὸ πραξικόπημά του· ἀλλ' ἡ ὑπερβολικὴ τούτου προσήλωσις εἰς τὸ δόγμα τῆς δημοκρατίας ἐπέφερε ψυχρότητα, κατόπιν, μεταξύ των. Ἡ τραγῳδία «Κῦρος» τοῦ Σενιέ, παρασταθεῖσα μετὰ ταῦτα, δὲν ἐπέτυχε (1804), ὁ δὲ «Τιβέριος», ἑτέρα τραγῳδία, θεωρουμένη ὡς τὸ ἀριστούργημά του, εἰς ἣν ἐστήριζε σημαντικὰς ἐλπίδας, δὲν εἶδε τὸ φῶς ἀπὸ σκηνῆς, ἀπαγορευθείσης τῆς παραστάσεώς της κατόπιν ἀναγνώσεως αὐτῆς εἰς τὸν Ναπολέοντα. Ἐν οἰκονομικῇ στενοχωρίᾳ μετ' ἀπώλειαν τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς ἐπιθεωρητοῦ τῶν κεντρικῶν σχολῶν, ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῆς «Ἐπιστολῆς πρὸς Βολταῖρον», λογισθείσης ὡς ἀντιθρησκευτικῆς, περιωρίσθη εἰς θέσιν μετριόφρονα, ἐργαζόμενος ἁπλῶς ἐν τοῖς ἀρχείοις. Καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς ἀσθενείας, ἀπηύθυνε τῷ Βοναπάρτῃ ἔκκλησιν, ἐξ ἧς ἐκεῖνος μαλαχθεὶς ἀπένειμε χρηματικὸν ἐπίδομα, ἀναθέσας εἰς τοῦτον τὴν συνέχισιν τῆς ἀτελοῦς «Ἱστορίας τῆς Γαλλίας», τῆς συνταχθείσης παρὰ τοῦ ἀββᾶ Μιλλό. Τευταῖον ἔργον τοῦ Σενιὲ εἶναι ὁ «Ἱστορικὸς πίναξ τοῦ κράτους καὶ τῶν προόδων τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἀπὸ τοῦ 1789», δημοσιευθεὶς μόλις τῷ 1816. Ἡ ἀπηνὴς δίωξις τῶν ἔργων του ἐξηκολούθησε καὶ πέραν τοῦ θανάτου του. Ὁ «Τιβέριος» αὐτοῦ παρεστάθη μόλις μετὰ ἥμισυν αἰῶνα, προκαλέσας καὶ πάλιν διενέξεις μεταξὺ τῶν διαφόρων φιλολόγων καὶ λογοτεχνῶν τῆς ἐποχῆς. Τὰ «Παλαιὰ καὶ μετὰ θάνατον ἔργα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1824—1826, αἱ δὲ «Ποιήσεις», ἐν αἷς περιελήφθησαν οἱ στίχοι του, αἱ ᾠδαί του καὶ τὰ ἐλεγεῖα, τὰ ἐπιγράμματά του καὶ αἱ σάτιραι, τῷ 1844. Ν. Λ. Λ.

Σενιελαὶ (Seignelay), ***Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Κολμπέρ, μαρκήσιος*** —. Γάλλος πολιτικὸς (1651—1690). Υἱὸς τοῦ Κολμπέρ, ὃν διεδέχθη εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας (1683). Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, προαγαγὼν τὸ γαλλικὸν ναυτικόν, καὶ ἔλαβε προσωπικῶς μέρος εἰς διαφόρους ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις, καταναυμαχήσας τοὺς Ἄγγλους καὶ Ὁλλανδοὺς παρὰ τὴν Διέππην. Γ. Ι. Β.

Σένικον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 171, τῆς δὲ κοινότητος εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Δωμολόσσα* καὶ *Ποσκεσάτι*, 345. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σὲν-ἰλ-Μπὰχρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαδύτου τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχεν 852 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Ἐλαιοῦς*.

Σενιομπὸς (Seignobos), ***Κάρολος***. Σύγχρονος Γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Λαμάστρ τῷ 1854. Ἀποφοιτήσας τοῦ ἀνωτέρου διδασκαλείου τῷ 1877, συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐπὶ διετίαν ἐν Γερμανίᾳ. Τὸ πρῶτον ἐξελέγη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ντιζὸν τῷ 1879, εἶτα δὲ ἐν τῇ Σορβόννῃ, τῷ 1883. Τὰ ἀξιολογώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα ἐν Βουργουνδίᾳ» (1882), «Ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ» (1884, ἑλλην. μετ. Ἰ. Οἰκονομίδου), «Ἀφηγηματικὴ καὶ περιγραφικὴ ἱστορία τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς» (1890), «Σκηναὶ καὶ ἐπεισόδια τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας» (1890), «Σκηναὶ καὶ ἐπεισόδια τῆς γερμανικῆς ἱστορίας» (1896). «Πολιτικὴ ἱστορία τῆς συγχρόνου Εὐρώπης» (1897), τὸ σημαντικώτερον τῶν συγγραμμάτων του καὶ ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς νεωτέρας ἱστοριογραφίας, διακρινόμενον διὰ τὴν βαθύτητα τῶν κρίσεων. Ὁ Σενιομπὸς ἠσχολήθη καὶ εἰς τὴν μεθοδολογίαν τῆς ἱστορίας, συγγράψας, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Λανγκλουά, «Εἰσαγωγὴν εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας» (1897, ἑλλ. μετ. Σπ. Λάμπρου) καὶ τὸ γενικώτερον ἔργον «Ἡ ἱστορικὴ μέθοδος ἐφαρμοζομένη εἰς τὰς κοινωνικὰς ἐπιστήμας» (1901). Α. Μ. Ι.

Σένιτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαργαριτίου τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 409, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Πυργί*, 451. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δύο συνεταιρισμοὺς ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Ἤδη μετωνομάσθη *Ἐλευθέριον*.

Σένκ, *βαρῶνος* — (Baron Schenck von Schweinsberg). Γερμανὸς πράκτωρ, ὅστις ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀντιπροσώπου τῶν ἐργοστασίων Κροὺπ καὶ ἀνταποκριτοῦ τοῦ Wolffbureau, ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ πρῶτον, ἐν Ἀθήναις δὲ ὕστερον, ἔδρασε κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἐν Ἑλλάδι ὡς ἀρχηγὸς τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1916, τῇ ἀπαιτήσει τῶν Συμμάχων (Ἀντάντ), ἀπηλάθη μετ' ἄλλων ξένων ἐξ Ἑλλάδος, ἐγκατασταθεὶς βραδύτερον ἐν Βουδαπέστῃ, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν, ἀπέθανε τῷ 1921 ἐκ χρονίου στηθικοῦ νοσήματος.

— **Σὲνκ** (Schenk), ***Ἐδουάρδος φὸν*** —. Γερμανὸς πολιτικὸς καὶ λογογράφος (1788—1841). Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν. Τὸ μετὰ τὸν θάνατόν του ἀναβιβασθὲν δρᾶμά του «Βελισσάριος» ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν, ἀπασχολῆσαν ἐπὶ πολὺ τὴν γερμανικὴν σκηνήν. Γ. Ι. Β.

— **Σὲνκ** (Schenk), ***Ἰωάννης***. Αὐστριακὸς μουσουργὸς (1753—1836). Εἶναι ἐκ τῶν πρώτων, οἵτινες ἠσχολήθησαν ἐν Αὐστρίᾳ μὲ τὸ κωμικὸν μελόδραμα καὶ τὸ ἐλαφρὸν μουσικὸν θέατρον ἐν γένει. Ὁ Σὲνκ εἶχε καταγάγει ἀληθῆ θρίαμβον διὰ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος «Ὁ κουρεὺς τοῦ χωρίου», ἔργου ὅπερ ἐπαίζετο ἐπὶ δεκαετηρίδας συνεχῶς. Ἐκτὸς τούτου ἔγραψε τὰ ἐλαφρὰ ἔργα: «Die Weinlese», «Die Weihnacht auf dem Lande», «Im Finstern ist nicht tappen», «Das unfermutete Seefest» κτλ. Συνέθεσεν ὡσαύτως 6 συμφωνίας, δύο λειτουργίας, κοντσέρτα δι' ἅρπαν κλπ. Γ. Σ.

Σένκελ (Schenckel), ***Λαμβέρτος-Θωμᾶς***. Ὁλλανδὸς φιλόλογος (1547—1630). Ἐσπούδασεν ἐν Λουβαὶν καὶ Κολωνίᾳ. Κυρίως εἶναι γνωστὸς ἐκ συστήματος μνημοτεχνικῆς, ὅπερ ἐπενόησεν. Ἔγραψεν: «Gazophylacium artis memoriae» (1593, πλεῖσται ἀνατυπώσεις καὶ μεταφράσεις), ἐν ᾧ ἀναπτύσσει καὶ τὰς μνημοτεχνικὰς μεθόδους τοῦ Ἀριστοτέλους, Θωμᾶ τοῦ Ἀκουΐνου, Κικέρωνος καὶ Κοϊντιλιανοῦ, «Tabula publicae scholae Mechliniensis summam rei scholasticae complectus» (1576), «Flores et sententiae insigniores» (1606), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σένκενμπεργκ (Senckenberg), ***Ἐρρῖκος-Χριστιανός, βαρῶνος*** —. Γερμανὸς νομικὸς (1704—1768), καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Γοτίγγης καὶ τοῦ Γκίσσεν (1738—1744), νομικὸς σύμβουλος τῆς αὐλῆς ἐν Βιέννῃ ἀπὸ τοῦ 1844. Ἔγραψε: «Corpus juris feudalis germanici» (1740), «Corpus juris germanici publici ac privati» (1760—1762, 2 τ.) «Νέα καὶ πλήρης συλλογὴ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ράϊχσταγ ἀπὸ τοῦ Κονράδου Β΄ καὶ ἐφεξῆς» (1747, 2 τ.). Θ. Κ.

— **Σένκενμπεργκ** (Senckenberg), ***Ἰωάννης-Χριστιανός***. Γερμανὸς ἰατρὸς (1707—1772). Τῷ 1737 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἐν Γοτίγγῃ μὲ τὴν διατριβὴν «De lilii convallium ejusque imprimis baccae viribus». Ὑπῆρξεν ἀλληλοδιαδόχως ἰατρός, νομίατρος, αὐλικὸς σύμβουλος ἐν Κάσσελ καὶ βασιλικὸς ἰατρός. Μὴ ἀποκτήσας τέκνα, διέθεσε τὴν περιουσίαν του πρὸς ἵδρυσιν ἐν Φραγκφούρτῃ ἰατρικοῦ ἰνστιτούτου (Σενκενβέργειον ἵδρυμα), περιλαμβάνοντος δημοτικὸν νοσοκομεῖον, παθολογικὸν ἰνστιτοῦτον, ἀνατομεῖον, βοτανικὸν κῆπον, χημικὸν ἐργαστήριον μετὰ βιβλιοθήκης καὶ μουσείου. Μετὰ τοῦ ἱδρύματος τούτου συνηνώθησαν: τῷ 1817 ἡ ἱδρυθεῖσα Σενκενβέργειος ἑταιρεία φυσιοδιφῶν, περιλαμβάνουσα μουσεῖον ἐν Φραγκφούρτῃ καὶ γεωλογικὸν καὶ φυσιοδιφικὸν σταθμὸν ἐν Wilhelmshafen, ὁ σύνδεσμος φυσικῶν ἐπιστημῶν (1824), ἡ γεωγραφικὴ ἕνωσις (1836), ἡ ἰατρικὴ ἕνωσις (1845) καὶ ἡ μικροβιολογικὴ ἕνωσις (1855). Ἔγραψε καὶ τὸ φιλολογικὸν ἔργον «Dichtung und Wahrheit». Ο. Ρ.

Σένκεντορφ (Schenkendorf), ***Μαξιμιλιανὸς φὸν*** —. Γερμανὸς λυρικὸς ποιητὴς καὶ πατριώτης, γεννηθεὶς ἐν Τίλσιτ τῷ 1773. Ἐσπούδασε πολιτικὰς ἐπιστήμας, ἀκολούθως δὲ διωρίσθη νομικὸς σύμβουλος παρὰ τῇ κυβερνήσει τῆς Καινιξβέργης. Γόνος οἰκογενείας αὐστηρῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν, ἔτρεφεν ἰδιαίτερον θαυμασμὸν πρὸς τὸ λυρικοθρησκευτικὸν ἔργον τοῦ Νοβάλις, τὸν ὁποῖον ἐφιλοδόξει νὰ μιμηθῇ. Ἀπὸ τοῦ 1811 ἠκολούθησεν ἐπὶ διετίαν αἰσθητικὰς σπουδάς, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Καρλσρούην, ἔνθα ἐνυμφεύθη. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐγκατέλειψε τὴν οἰκογενειακὴν γαλήνην του, διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ Ναπολέοντος ἐκστρατείας (1813—1815). Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης διωρίσθη σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας ἐν Κόμπλεντς, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1817 ἐκ στηθικοῦ νοσήματος. Οἱ Γερμανοί, τιμῶντες τὴν μνήμην του, ἀνήγειραν δύο ἀνδριάντας του, ἕνα ἐν Κόμπλεντς καὶ ἕτερον ἐν τῇ γενετείρᾳ του. Τὰ «Ποιήματά» του, ἐκδοθέντα εἰς ἴδιον τόμον μετὰ τὸν θάνατόν του, κατέταξαν τοῦτον μεταξὺ τῶν ἀρίστων ποιητῶν τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς. Βαθὺ θρησκευτικὸν καὶ πατριωτικὸν αἴσθημα, εἰλικρίνεια συγκινήσεως καὶ ἀρτιότης μορφῆς χαρακτηρίζουσι τὰς ποιήσεις του. Ἐν τούτοις ἡ σχεδὸν νοσηρὰ μεσαιωνολατρεία καὶ ὁ μυστικισμός του συνετέλεσαν ὥστε τὸ ἔργον του νὰ λησμονηθῇ βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Λ. Κ.

Σὲνκλ (Schenkl), ***Κάρολος***. Γερμανὸς φιλόλογος (1827—1900). Διωρίσθη τὸ πρῶτον καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἴννσμπρουκ τῷ 1858, κατόπιν ἐν Γρὰτς τῷ 1863 καὶ ἐν Βιέννῃ τῷ 1875. Συνέγραψεν «Ἑλληνογερμανικὸν λεξικὸν» (1859, στ΄ ἔκδ. 1895) καὶ «Γερμανοελληνικὸν λεξικὸν» (1866, ε΄ ἔκδ. 1898), ἀμφότερα πρὸς σχολικὴν χρῆσιν. Ἐξέδωκεν ἐπίσης εἰς δύο τόμους τὸν Ξενοφῶντα (1869, 1876), τὸν Βαλέριον Φλάκκον (1871), τὸν Αὐσώνιον, τὸν Ἀμβρόσιον κ. ἄ. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1900 συνεκδότης τοῦ «Περιοδικοῦ διὰ τὰ αὐστριακὰ γυμνάσια», τῷ δὲ 1879 ἵδρυσε μετὰ τοῦ Χάρτελ τὰς «Βιενναίας μελέτας». Α. Μ. Τ.

Σενκὸφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐν τῷ ποτὲ κυβερνείῳ τῆς Πολτάβας. Κάτ. (1926) 10.905. Ἔχει ἀλευρομύλους καὶ κεραμεικὴν καὶ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας μὲ 57.108 κατ. Κεῖται Δ.ΒΔ. τῆς Πολτάβας.

Σὲν λὲ Νὸμπλ (Sin le Noble) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Νόρ, νοτίως τοῦ ποταμοῦ Σκάρπ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντουαὶ—Βαλανσιέν. Κάτ. 11.269 (1926). Ἔχει βιομηχανίαν ὑελουργίας καὶ ὑφαντουργίας. Εἶναι προάστιον τῆς πόλεως Ντουαί, μεθ' ἧς συνδέεται καὶ διὰ τροχιοδρόμου. Θ. Κ.

Σένμπαουμ, ἢ ***Σαίνμπαουμ*** (Schoenbaum), ***Αἰμίλιος***. Καθηγητὴς τῶν ἐφηρμοσμένων μαθηματικῶν ἐν τῷ Καρολείῳ πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας καὶ διευθυντὴς τοῦ τσεχοσλοβακικοῦ ἱδρύματος συντάξεων ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων, γεννηθεὶς τῷ 1882. Τῷ 1906 ἐπεράτωσεν ἐν Πράγᾳ τὰς πανεπιστημιακάς του σπουδάς, συμπληρώσας αὐτὰς βραδύτερον ἐν Βιέννῃ καὶ Γοτίγγῃ. Τῷ 1923 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φυσικομαθηματικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πράγας, τῷ δὲ 1932 ἐξελέγη κοσμήτωρ τῆς σχολῆς ταύτης. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ὀλίγων διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως εἰδικῶν ἐπιστημόνων, οἵτινες εἰσέδυσαν εἰς τὰ προβλήματα τῶν ἀσφαλιστικῶν καὶ στατιστικῶν μαθηματικῶν, ἐκτιμᾶται δὲ ἰδιαιτέρως, διότι τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν του κατέστησεν ὁ ἴδιος ἀντικείμενον πρακτικῆς ἐφαρμογῆς. Διεδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ διεύθυνσιν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ἐν

Αἰμίλιος Σένμπαουμ.

Digitized by Google

Τσεχοσλοβακία. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων μελετῶν του ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, τὰς ὁποίας κατὰ καιροὺς δημοσιεύσεν, ἰδιαιτέρως γνωστὴ εἶναι ἡ εἰσηγητική του ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ τσεχοσλοβακικοῦ νομοσχεδίου περὶ συντάξεων τοῦ 1920. Τὸν Σένμπαουμ ἐχρησιμοποίησε καὶ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, κατόπιν σχετικῆς ὑποδείξεως τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας, διὰ τὴν κατάρτισιν τῆς μελέτης περὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ μαθηματικῶν βάσεων τοῦ νόμου περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Μάϊον τοῦ 1930, ἐμελέτησε τὰ ὑπάρχοντα τότε στατιστικὰ στοιχεῖα, ὑπέδειξε τὴν μεταρρύθμισιν σημείων τινῶν τοῦ νομοσχεδίου περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ ἐζήτησε συμπληρωματικὴν τὴν διενέργειαν εἰδικῆς ἀπογραφῆς τῶν μισθωτῶν, ἥτις καὶ ἐγένετο τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1930. Ἐπὶ ὅλων τῶν στοιχείων τούτων ἐβάσισε τὴν κατάστρωσιν τῶν ὑπολογισμῶν του, ὑποβαλὼν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν μακρὰν ἔκθεσιν οἰκονομικὴν καὶ μαθηματικήν, ἐπὶ τῆς ὁποίας, υἱοθετηθείσης ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, βασίζεται ἡ ἰσορροπία μεταξὺ πόρων καὶ παροχῶν τοῦ νόμου 5733 «Περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων». Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπένειμεν εἰς τὸν Σενμπάουμ τὸν Ἀνώτερον Ταξιάρχην τοῦ Φοίνικος. Ι. Λ. Ζ.

σέννα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *γλοβουλαρία* καὶ *κασσία* (βλ. λ.).

Σεννὰρ (Sennar) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς βορειοανατολικῆς Ἀφρικῆς, ἀποτελοῦσα τμῆμα τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδάν, ἐκτεινομένη ἐν σχήματι τριγώνου μεταξὺ τοῦ Κυανοῦ καὶ Λευκοῦ Νείλου, βορείως τοῦ 10ου βορείου παραλλήλου. Ἔχει ἔκτασιν περίπου 125.000 τ. χλμ. καὶ 150.000 κατ. Εἶναι γενικῶς ἐπίπεδος χώρα—κατὰ τὸ πλεῖστον ὑψηλοτέρα τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν (60 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν)—μετὰ γρανιτωδῶν ἐνιαχοῦ λόφων. Τὸ κλῖμά της εἶναι ἀνθυγιεινόν, τὸ δὲ ἔδαφός της, κυρίως σχηματισθὲν ἐκ προσχώσεων, εἶναι γόνιμον. Ἔχει πολλὰ δάση, ἐν οἷς ἀπαντῶνται ρινοκέρωτες, ἐλέφαντες, λέοντες, πάνθηρες, ἀντιλόπαι, πολυάριθμοι δὲ κροκόδειλοι εἰς τοὺς ποταμούς. Ἡ χώρα αὕτη, κειμένη μεταξὺ Νουβίας καὶ Ἀβησσυνίας, ἐτέλει κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιόπων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς φαίνεται ὅτι ἠσπάσθησαν ἐνωρίτατα τὸν Χριστιανισμόν. Κατὰ τὸν Ζ' ἢ Η' αἰῶνα μ. Χ. εἰσῆλθον εἰς τὴν χώραν Ἄραβες καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξηλείφθη. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Φουντζῆ ἤρχισαν νὰ καταλαμβάνουν διάφορα τμήματα αὐτῆς καὶ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ἐπικρατήσαντες τῶν λοιπῶν ἐν αὐτῇ φυλῶν, ἵδρυσαν τὸ βασίλειόν των, τὸ ὁποῖον ἐπεξετείνετο ἐπὶ μεγάλου ἀκόμη τμήματος τοῦ Ἀνατολικοῦ Σουδάν. Τὸ κράτος αὐτῶν κατελύθη τῷ 1821 ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. Γ. Ι. Β.

σεννατίνη (ἡ) (Sennatin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Ὑγρὸν σκοτεινοῦ χρώματος, λαμβανόμενον ἐκ τῶν φύλλων τῆς σέννης δι' ἐκχειλίσεως καὶ περιέχον τὰ δραστικὰ συστατικὰ αὐτῆς. Τὸ σκεύασμα ἐνίεται ὑποδορίως ἢ ἐνδομυϊκῶς, χρησιμοποιούμενον ὡς ὑπακτικὸν καθαρτικὸν ἀντὶ τῶν φύλλων τῆς σέννης. Κ. Γ. Μ.

Σενναχερὶμπ. Βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων (βλ. λ. *Σεναχειρίμ*).

σεννίτης (ὁ) *[Ὀργ. Χημ.]* βλ. *ἰνοσίτης*.

Σεννούφιος, ἅγιος. Ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ζήσας, ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 25 Μαρτίου. Ε. Γ. Π.

Σένοα Senoa), **Μιλᾶνος**. Κροάτης συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἔγραψε διάφορα γεωγραφικὰ ἔργα, τὰ μυθιστορήματα: «Νιούτα» (1890) καὶ «Ἔξοδος» (1904), τὸ εἰς πεζὸν ἔπος: «Μᾶρκος Κράλεβιτς» (1891), τὰ ἱστορικὰ δράματα: «Πριγκίπισσα Δόρα» (1896), «Μπὰν Πάβαο» (1903) καὶ τὴν κωμῳδίαν «Ὅπως σᾶς ἀρέσει» (1893). Γ. Ι. Β.

Σενόϊ (οἱ). Μία τῶν ὁμάδων τῆς μεσημβρινῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, ὑπαγομένη γενικῶς εἰς τοὺς πυγμαίους νεγριτικοὺς λαοὺς καὶ διατηρουμένη μέχρι σήμερον. Πραγματικῶς οἱ Σενόϊ ἀνήκουν εἰς τοὺς Ἰνδονησίους, Βέντα, μειχθέντας μετὰ νεγριτικοῦ αἵματος.

Σωματολογικῶς οἱ Σενόϊ ἐνθυμίζουν τοὺς πραγματικοὺς Βέντα, τὴν μικρὰν ἰδίαν φυλὴν τῆς νήσου Κεϋλάνης. Πυγμοειδεῖς, ἀλλὰ κάπως ὑψηλότεροι τῶν Νεγριτῶν, ἔχουν ἀνάστημα μέχρις 1,58 μ. Ἐμφανίζουν ὑποδολιχοκεφαλίαν, μὲ προβάλλον μέτωπον καὶ γεῖσον (ἐκ τῆς προβολῆς τοῦ ὅλου μετωπιαίου), πλατυπροσωπίαν, μὲ στενὴν κάτω γνάθον, ὀπισθογένειαν σημαντικὴν καὶ ἀντιθέτως προγναθίαν μετὰ προβάλλοντος στόματος (προφατνίαν ἰδίᾳ). Ἐπίσης ἐμφανίζουν πλατυρινίαν μετὰ ἐκσήμου χαμαιρρινίας, καὶ δὴ πεπιεσμένης ῥίζης ρινός, ἐξ ἧς ἡ προβολὴ τοῦ ὅλου μετώπου ἐντείνεται καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ φαίνονται βαθεῖς καὶ ἄγριοι. Τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος εἶναι ὀρφνοκίτρινον, αἱ δὲ τρίχες ἀδρῶς κυματοειδεῖς, μέλαιναι ἢ ὀρφνομέλαιναι. Ἡ γλῶσσά των ἀνήκει εἰς τὰς αὐστραλοασιατικάς. Ι. Γ. Κ.

Σένονες, ἢ *Σένωνες [Ἀρχ.]*. Μέγας καὶ ἰσχυρὸς λαὸς τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς, κατοικῶν παρὰ τὰ βελγικὰ μεθόρια, μεταξὺ τοῦ Λείγηρος καὶ Ματρόνα (νῦν Μάρνης), ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰκαύνα (νῦν Yonne) καὶ τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Σηκουάνα. Κατ' ἀρχὰς φίλοι τοῦ Καίσαρος, ἐξεδίωξαν τὸν ἐπιβληθέντα εἰς αὐτοὺς βασιλέα καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Βερκιγγετόριγα μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν Γαλατῶν. Περὶ τὰ τέλη τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐπὶ Οὐάλεντος (364—378), ἡ χώρα αὐτῶν ἀπετέλεσεν ἰδίαν ἐπαρχίαν, τὴν Σενονίαν, ἡ δὲ ἀρχαία αὐτῶν πρωτεύουσα τὸ Ἀγήδινκον ἢ Ἀγήδικον (νῦν Sens ἐν τῷ νομῷ Yonne), ἐπωνομάσθη Σένονες (Senones Civitas). Α. Θ. Σ.

— **Σένονες,** ἢ *Σένωνες [Ἀρχ.]*. Κελτικὸς λαός, ὅστις, μεταναστεύσας περὶ τὸ 400 π. Χ. εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐγκατεστάθη εἰς τὰ παράλια τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους μεταξὺ τῶν ποταμῶν Οὔτιος (νῦν Montone) καὶ Αἴσιος (νῦν Esino) καὶ ἐκδιώξας τοὺς Ὀμβρίους ἔκτισε τὴν πόλιν Σήναν-Γάλλικαν (νῦν Sinigaglia). Μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν διαρπαγὴν τῆς Ἐτρουρίας, ἐπετέθησαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Βρέννον καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν τῷ 390 π.Χ. Ἔκτοτε εὑρίσκοντο εἰς διαρκεῖς πολέμους μετὰ τῶν Ρωμαίων, μέχρις οὗ κατεστράφησαν ὁλοσχερῶς ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Πουβλίου Κορνηλίου Δολαβέλλα, τῷ 283 π. Χ. Α. Θ. Σ.

Σενουσῖται (οἱ) (τουρκ *Σενυσιγιᾶ* ἢ *Συνοσί*). Μουσουλμανικὴ δερβισικὴ ἀδελφότης τῆς Β. Ἀφρικῆς. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔλαβεν ἐκ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς σεῖχ-ἐσ-Σενουσῆ, γεννηθέντος παρὰ τὸ Μοσταγανὲμ τῆς Ἀλγερίας τῷ 1791. Ὁ Σενουσῆ ἐσπούδασε θεολογίαν ἐν Φὲζ τοῦ Μαρόκου, μεθ' ὃ διέτρεξε τὸ Ἀλγέριον, τὴν Σαχάραν, τὴν Τύνιδα καὶ τὴν Τριπολίτιδα κηρύττων μεταρρυθμιστικὰς τῆς μουσουλμανικῆς πίστεως ἰδέας. Κατόπιν πολλῶν περιοδειῶν ἐγκατεστάθη ἐν Βεγγάζῃ καὶ ἵδρυσε τὸ παρὰ τὴν Δέρνα διάσημον μοναστήριον (ζαουΐα), ὅπερ ὀνομάζεται Ζαουΐα-Μπαΐντα (λευκὴ μονή). Χάρις εἰς τὰς μετὰ τοῦ Οὐαδάϊ, βασιλέως τοῦ Κεντρικοῦ Σουδάν, σχέσεις του ἀπέκτησε πολλοὺς ὀπαδοὺς ἐν τῷ βασιλείῳ τούτῳ. Τὰς προόδους αὐτοῦ ἔβλεπον ἀνησύχως οἱ σουλτᾶνοι τῆς Τουρκίας, φοβούμενοι διὰ τὰ χαλιφικὰ των δικαιώματα. Ὅπως ἀποφύγῃ τὰς ἐνοχλήσεις των ὁ Σενουσῆ, μετέφερε τῷ 1855 τὴν ἕδραν του εἰς Δζεραμπούπ, μικρὰν ὄασιν εἰς ἀπόστασιν 48 χλμ. περίπου νοτίως τοῦ Σιουᾶ, ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1859 ἢ 1860, ἀφήσας διάδοχόν του τὸν δευτερότοκον υἱόν του Ἐλ-Μαχδῆ. Οὗτος ἐξηκολούθησεν ἀπολαύων τῆς φήμης ἁγίου, ἧς ἔχαιρεν ὁ πατήρ του, χάρις δὲ εἰς τὰς ἐνεργείας του αἱ σενουσιτικαὶ ζαουΐαι (μοναὶ) ἐξετάθησαν ἀπὸ τοῦ Μαρόκου μέχρι Συρίας, Ἀραβίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὰς ἀγγλικὰς Ἰνδίας. Ἀπετελέσθη οὕτω σειρὰ σταθμῶν, οἵτινες ἐνεθάρρυνον πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐνῷ συγχρόνως ἐτηρεῖτο ἡ τάξις μεταξὺ τῶν Βεδουΐνων.

Ὅταν ὁ σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας Ἀβδοὺλ Χαμὶτ ὁ Β' ἤρχισε ν' ἀκολουθῇ πολιτικὴν πανισλαμικήν, ἐζήτησε φυσικῶς καὶ ἐπωφελήθη τῆς δυνάμεως τῆς σενουσιτικῆς ἀδελφότητος. Τῷ 1889 ὁ Τοῦρκος διοικητὴς τῆς Βεγγάζης, συνοδευόμενος ὑπὸ στρατοῦ, ἐπεσκέφθη τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σενουσιτῶν ἐν Δζεραμποὺπ καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ μεταφέρῃ τὴν ἕδραν του εἰς Δζόφ, παρὰ τὴν ὄασιν Κουφρᾶ. Βραδύτερον οἱ Σενουσῖται εἶχον ν' ἀντιπαλαίσουν κατὰ τῶν Γάλλων, διηνεκῶς ἐξαπλουμένων ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, ἐν μέσῳ δὲ τῶν περισπασμῶν τούτων ἀπέθανεν ὁ Ἐλ-Μαχδῆ (30 Μαΐου 1902) καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του *Σιδὶ Μωχάμμετ Ἐλ-Ἰδρίς*, ἐνῷ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ πατρός του διέδιδον μέχρι τοῦ 1906 ὅτι δὲν ἀπέθανεν. Ἀλλ' ἡ πραγματικὴ ἀρχηγία τῆς ἀδελφότητος περιῆλθεν εἰς τὸν ἐξάδελφον τοῦ Μωχάμμετ, τὸν *Ἀχμὲτ Σερὶφ ἐσ-Σενουσῆ*. Κατὰ τὸν Ἰταλοτουρκικὸν πόλεμον τῆς Τριπολίτιδος (1911—1912) ἡ σενουσιτικὴ ὀργάνωσις παρέσχε σοβαρὰν βοήθειαν εἰς τοὺς Τούρκους. Μετὰ τὴν συνθήκην εἰρήνης τοῦ Ouchy (Λωζάννης), δι' ἧς ἡ Τουρκία παρεχώρει εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν Τριπολίτιδα καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν (Βεγγάζη), ὁ Ἀχμὲτ ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἀρνούμενος νὰ δεχθῇ συμβιβασμόν, καθ' ὃν θὰ ἀνεγνωρίζετο εἰς αὐτὸν κάποια διοικητικὴ ἐξουσία ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἰταλίας. Οὕτω, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914) ἦτο ὁ πραγματικὸς κύριος ὁλοκλήρου τῆς Κυρηναϊκῆς, ἐνῷ ἡ πραγματικὴ κυριαρχία τῶν Ἰταλῶν περιωρίζετο εἴς τινα σημεῖα τῆς παραλίας. Οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐνόμισαν τότε ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήσωσι τοὺς Σενουσίτας πρὸς παρενόχλησιν ἢ καὶ πρὸς δρᾶσιν κατὰ τῶν Ἄγγλων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῶν Γάλλων ἐν τῷ Γαλλικῷ Σουδάν. Ὁ Σιδὶ Ἀχμὲτ ἀντέστη ἐφ' ἱκανὸν κατὰ τῆς προθέσεως ταύτης, μὴ θέλων νὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν Αἴγυπτον, αἱ μετὰ τῆς ὁποίας σχέσεις του ἦσαν πάντοτε ἄρισται· ἀλλ' ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὸν πόλεμον καὶ οἱ Ἰταλοί, οἱ θανάσιμοι αὐτοῦ ἐχθροί (Μάϊος 1915), παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ Νουρῆ βέη, ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ τοῦ Ἐμβὲρ πασᾶ. Ὁ κίνδυνος διὰ τοὺς Ἄγγλους, Γάλλους καὶ Ἰταλοὺς προήρχετο οὐχὶ τόσον ἐκ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν διέθετον οἱ Σενουσῖται, ὅσον ἐκ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν ἐπιρροῆς. Αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρχισαν τὴν 15ην Νοεμβρίου 1915. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σενουσιτῶν εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὀλίγους Τούρκους στρατιώτας, 5.000 ἄνδρας τακτικοῦ στρατοῦ τῆς ὀργανώσεώς του καὶ ἀκαθόριστον ἀριθμὸν ἀτάκτων ἰθαγενῶν. Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀγὼν ἦτο ἀναποφάσιστος, διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων οἱ Ἄγγλοι εἶχον παραμελήσει τὴν Αἴγυπτον. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1916 ὁ Ἄγγλος ὑποστράτηγος Ν. Ε. Peyton ἤρχισε σοβαρωτέραν πολεμικὴν ἐνέργειαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς σπουδαίας θέσεως Ἐσ-Σολούμ. Τὴν 26ην Φεβρουαρίου ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς Σενουσίτας, συλλαβὼν αἰχμάλωτον καὶ τὸν στρατιωτικὸν ἀρχηγὸν τὸν ἐκ Βαγδάτης Τοῦρκον στρατηγὸν Δζαφφὲρ πασᾶν, τὴν δὲ 14 Μαρτίου κατέλαβε τὸ Ἐσ-Σολούμ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1917 ἡ γερμανοτουρκικὴ ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν Σενουσιτῶν κατέπεσε. Τὸ θέρος τοῦ 1918 ὁ Σιδὶ Ἀχμὲτ ἐγκατέλειψε τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ κατέφυγεν εἰς Τουρκίαν. Τὸν διεδέχθη ὁ *Σιδὶ Μωχάμμετ Ἐλ-Ἰδρίς*, υἱὸς τοῦ Ἐλ-Μαχδῆ, ὅστις συνῆψε συμφωνίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας, ἀναγνωρίσας τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἰταλῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν εἶχεν ἐξασφαλισθῆ ἡ ἀπὸ τοῦ 1911 ἐπιδιωκομένη ὁριστικὴ εἰρήνευσις, τὴν ὁποίαν εἶχον ἐξασφαλίσει οἱ Ἰταλοὶ μόνον χάρις εἰς τὴν σύμπραξιν τῶν Ἄγγλων κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Συμπλοκαὶ ἐξηκολούθουν μεταξὺ Σενουσιτῶν καὶ Ἰταλῶν. Ἐκ τῆς Κυρηναϊκῆς ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σενουσιτῶν ἐξετάθη ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ εἰς τὴν Τριπολίτιδα. Τὸ φασιστικὸν καθεστὼς ἤρχισε τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1925 κάπως σοβαρωτέραν ἐνέργειαν κατὰ τῶν Σενουσιτῶν. Μετὰ ἑξάμηνον ἀντίστασιν οἱ Σενουσῖται περιωρίσθησαν εἰς τὸ Δζεμπὲλ-ἐλ-Ἄχνταρ, ἀνατολικῶς τοῦ Βεγγάζη. Ὁ ἀρχηγός των ἀπεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον. Τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1925 οἱ Ἰταλοὶ συνῆψαν συμφωνίαν μετὰ τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἰταλικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν παραμεθόριον ζώνην. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1926 οἱ Ἰταλοὶ κατέλαβον τὴν διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης ἀναγνωρισθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ὄασιν τοῦ Δζαγμπούπ, ὅπου ὑπάρχει σπουδαία σενουσιτικὴ μονὴ καὶ τάφος ἁγίου τινός, χρησιμεύων ὡς προσκύνημα. Οἱ Ἰταλοὶ ἐδέχθησαν νὰ σεβασθοῦν τὸ προσκύνημα. Ἔκτοτε δὲν ἠκούσθησαν σοβαρὰ πολεμικὰ ἐπεισόδια μεταξὺ Ἰταλῶν καὶ Σενουσιτῶν.

Τὰ θρησκευτικὰ δόγματα τῶν Σενουσιτῶν δὲν εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερον καλῶς γνωστά. Γνωστὸν εἶναι ὅτι τὸ δερβισικὸν τάγμα (ἢ ἀδελφότης) τῶν Σενουσιτῶν δὲν ἔχει τὴν μοναστικὴν αὐστηρότητα τῶν ἄλλων ὁμοίων ὀργανώσεων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Δὲν ἀπαιτεῖται μακρὰ περίοδος μυήσεως μετ' ἀπομονώσεως, νηστειῶν καὶ ἄλλης ἀσκήσεως. Ὁ ὑποψήφιος ἀπευθύνεται εἰς ἕνα οἱονδήποτε Σενουσίτην σεῖχην. Ἂν δὲν ὑπάρχουν κωλύματα ἠθικὰ ἢ πολιτικά, ὁ νεόφυτος δίδει τὸν ὅρκον (μπαϊά) διὰ χειραψίας καὶ διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ φατιχὲ (τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ Κορανίου) ὁρκιζόμενος ν' ἀκολουθῇ τὸν μουσουλμανικὸν νόμον, νὰ μὴ βλάπτῃ κανένα, νὰ μὴ κλέπτῃ, ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἀδελφοὺς (χουὰν) ὡς ἑαυτὸν καὶ νὰ ὑπακούῃ τυφλῶς εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σενουσιτῶν. Τότε ὁ σεῖχης ἢ ὁ τοποτηρητὴς τούτου μυεῖ τὸν νεόφυτον εἰς τὰ τῶν προσευχῶν καὶ ἄλλων ἰδιαζουσῶν λεπτομερειῶν τοῦ σενουσισμοῦ. Τὴν κυριωτέραν εὐχὴν (*οὐϊρντ*) ἐπαναλαμβάνουν οἱ Σενουσῖται ἑκατοντάκις. Προσεύχονται οὐχὶ ὡς οἱ λοιποὶ Μουσουλμᾶνοι, δηλαδὴ ἀνατείνοντες τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἔχοντες αὐτὰς ἐσταυρωμένας, τὸν δὲ δείκτην τῆς ἀριστερᾶς μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ δείκτου τῆς δεξιᾶς. Οἱ Σενουσῖται ὀφείλουν νὰ μὴ ψάλλουν, νὰ μὴ χορεύουν, νὰ μὴ καπνίζουν, νὰ μὴ μεταχειρίζωνται ταμβάκον τῆς ρινός, [illegible] τινας δὲ καὶ νὰ μὴ πίνουν καφέν, ἀλλὰ μόνον [illegible] Χρυσᾶ κοσμήματα ἐπιτρέπονται μὲ περιορισμὸν [illegible] εἰς τὰς γυναῖκας ὅμως ἀπεριορίστως. Οἱ Σενουσῖται ἀγαποῦν πολὺ τὰ ἀρώματα. Δὲν ἐπιβάλλεται εἰς αὐτοὺς ἰδιαίτερον ἔνδυμα (χιρκᾶ), ἀλλ' οἱ εὐσεβέστεροι φέρουν ἰδιαίτερον μάλλινον ἔνδυμα [illegible] Πολλοὶ τῶν Μουσουλμάνων [illegible] βολον ἁγνότητος. Πολλοὶ τῶν Μουσουλμάνων θεωροῦν τοὺς Σενουσίτας αἱρετικοὺς ὡς τοιοῦτοι ἐχαρακτηρίσθησαν, φαίνεται, εἰς ὡρισμένας [illegible] πτώσεις καὶ ὑπὸ τοῦ χαλίφου, δηλαδὴ ὑπὸ [illegible] Τούρκων. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν αἱρετικοί, ἀλλ' ἁπλῶς νεωτερισταὶ ἢ μᾶλλον ἀναμορφωταί, ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἁγνότητος τῶν ἠθῶν ἐν τῇ πίστει.

Σενουσσὶ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Συστὰς σκοπέλων τῆς Αἰγυπτιακῆς παραλίας (πλάτ. 31°22' Β. [illegible] 27°14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 244: Derna to Mersa Matruh) πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Μανδρούχας [illegible]

Digitized by Google

Αἰνήσιππα καὶ Ζεφύριον). Εἶναι αἱ *Νῆσοι* τοῦ Σταδιασμοῦ (23). Σ. Ε. Λ.

Σὲν-Σῖ (Shen-Si ἢ Schensi) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τῆς Βορείου Κίνας. Ἔχει ἔκτασιν 203.700 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν περίπου 10.000.000 κατ. Πρωτεύουσα αὐτῆς τὸ *Σιὰν* (ἢ *Σιγγὰν* ἢ *Σιγγανφοῦ*). Ἡ ἐπαρχία εἶναι πλουσία εἰς λαΐς, ἄνθρακα καὶ πετρελαιοφόρα κοιτάσματα. Ἔχει κτηνοτροφίαν καὶ βιομηχανίαν ταπήτων, μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ χάρτου, ἐν αὐτῇ δὲ καλλιεργεῖται ὁ σῖτος, ὁ βάμβαξ κλπ. Γ. Ι. Β.

σενσουαλισμὸς (Sensualismus) *[Φιλοσοφ.]*. Διεθνὴς ὅρος ἀντίστοιχος τοῦ ἑλληνικοῦ *αἰσθησιαρχία* (βλ. λ.).

Σένσουντεπέκε (Sensuntepeke) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δημοκρατίας Σαλβαδώρ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Καμπάνας. Κάτ. 22.290 (1927). Παράγει καφέν, κακάο, σάκχαριν καὶ ἰνδικόν. Θ. Κ.

Σένστοουν (Shenstone), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ποιητὴς (1714—1763). Τὰ ποιητικά του ἔργα καὶ αἱ ἐπιστολαί του ἐξεδόθησαν τῷ 1764—1769 εἰς τρεῖς τόμους. Μ. Δ. Β.

Σὲν-σὺρ-Μὲρ (Seyne sur Mer) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Γαλλίας, εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μασσαλία—Τουλών. Κάτ. (1921) 23.168. Ἔχει ναυπηγεῖα, βιομηχανίαν καλῳδίων καὶ σημαντικὴν ἐλαιοπαραγωγήν. Θ. Κ.

σὲντ (τὸ) (cent, πληθ. cents=*σέντς*). Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_{100}$, τῶν νομισματικῶν μονάδων διαφόρων χωρῶν (βλ. λ. *νόμισμα*). Ι. Α. Β.

σὲντ (shunt). Ἐκλαϊκευμένος οἰκονομολογικὸς ὅρος, σημαίνων ἐνεργουμένας κερδοσκοπικὰς πράξεις εἰς δύο ἢ περισσοτέρας ἀγοράς. Ι. Α. Β.

σεντάβος (τὸ) (centavos). Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_{100}$, τῶν νομισματικῶν μονάδων διαφόρων χωρῶν (βλ. λ. *νόμισμα*). Ι. Α. Β.

Σενταΐ (Sendai) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ κόλπος τῆς Ἰαπωνίας. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τῆς νήσου Χοῦτο. Κάτ. 142.894. Ἔχει πανεπιστήμιον καὶ ἰνστιτοῦτον μεταλλευτικῶν ἐρευνῶν. Ἐξάγει ὀρυζαν καὶ προϊόντα ἁλιείας. Ὁ κόλπος κεῖται ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς νήσου. Εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ κεῖται ὁ λιμὴν Σιβογκάμα. Γ. Ι. Β.

Σενταὶν (Sedaine), ***Μιχαὴλ-Ἰωάννης***. Γάλλος δραματικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1719 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1797. Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς λιθοξόος, τὰς δὲ ὥρας τῆς σχολῆς του ἀφιέρωνεν εἰς τὴν μελέτην. Ἡ πρὸς τὴν σπουδὴν ἔφεσις τοῦ Σενταὶν προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ προϊσταμένου του ἀρχιτέκτονος, ὅστις τὸν προσέλαβε μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, βραδύτερον δὲ τῷ ἀνέθεσε τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ ἐγγόνου του, τοῦ διασήμου καταστάντος ζωγράφου Δαυῒδ. Ὁ Σενταὶν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον μὲ τὸ κωμειδύλλιον «Ὁ πειρασμὸς τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου» καὶ τὴν ἐφήμερον «Ἐπιστολὴν πρὸς τὸ φράκο μου» (1745). Τῷ 1850 ἐξέδωκε συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Φευγαλέαι ποιήσεις», ἀκολούθως δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν μελοδραματικῶν κειμένων, μελοποιηθέντων ὑπὸ τῶν μουσουργῶν Φιλιντόρ, Μονσινὶν καὶ Γκρετρύ. Ἐκ τούτων γνωστότερα εἶναι: Le deserteur», «Le diable à quatre», «Le roi et le fermier», «Rose et Colas», «Richard Coeur de Lion», «Guillaume Tell» κ. ἄ. Ἀλλ' ἡ ἀξία τοῦ Σενταὶν ἔγκειται κυρίως εἰς τὰς δύο κλασσικὰς κωμῳδίας του: «Φιλόσοφος χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ» (1765) καὶ «Τὸ ἀπρόβλεπτον στοίχημα» (1768), αἵτινες παραμένουσιν ἔτι καὶ σήμερον ἀναγεγραμμέναι ἐν τῷ ρεπερτορίῳ τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας. Τῷ 1786 ἐγένετο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Συνέθεσεν ὡσαύτως ἱστορικὰς τραγῳδίας («Ραϋμόνδος Ε'», «Ὁ κόμις τῆς Τουλούζης» κ. ἄ.), ἀλλ' ἄνευ ἐξαιρετικῆς τινος ἐπιτυχίας. Παρὰ τὸ ἀτημέλητον καὶ σχοινικὸν ὕφος των, τὰ ἔργα τοῦ Σενταὶν διακρίνονται διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τῆς διαθέσεως καὶ τὴν φυσικότητα τοῦ διαλόγου των. Λ. Κ

Σένταλ (Sendall), ***σὲρ Γουώλτερ***. Ἁρμοστὴς τῆς Κύπρου, ἀποθανὼν τῷ 1904. Διώκησε τὴν νῆσον ἀπὸ τοῦ 1892 μέχρι τοῦ 1898, μεθ' ὃ ἀπεστάλη ὡς κυβερνήτης τῆς Βρεττανικῆς Γουϊάνας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἀδαμαντίνου ἰωβιλαίου τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, ἐδώρησε 500 λίρας δι' ὑποτροφίαν ἐκ τῶν τόκων των εἰς ἀπόφοιτον τοῦ Παρθεναγωγείου Φανερωμένης ἐν Λευκωσίᾳ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρσάκειον. Α. Κ. Α.

Σεντὰν (Sedan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας (βλ. λ. *Σεδάν*).

Σεντάνγκ (οἱ) (Sedang). Φυλὴ κουρκουαναμιτικὴ τῆς Ἰνδοκίνας, ἀνήκουσα εἰς τὴν γλωσσικὴν ὁμάδα τῶν φυλῶν Μόϊ. Θ. Χ. Σ.

Σεντάνοι (οἱ) (Sentani). Φυλὴ παπουανικὴ τῆς Ὁλλανδικῆς Νέας Γουϊνέας. Θ. Χ. Σ.

Σεντὰρ (Schedar) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς α *Κασσιόπης*. Ὁ ἀστὴρ οὗτος φέρεται πολλαχοῦ ὡς *Σεντὶρ* (Schedir ἢ Shedir), εἶναι δὲ μεγέθους μεταβλητοῦ καὶ φασματικοῦ τύπου Ko. (βλ. *Κασσιόπη*). Σ. Π.

σέντας (τὸ) (sentas, πληθ. sentu, διεθνὴς συντομία ct). Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_{100}$, τοῦ λίτας, νομισματικῆς μονάδος τῆς Λιθουανίας. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς δρχ. σταθ. 0,077 καὶ κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα χάλκινα τῶν 1, 5, 10, 20, 50, σ., ἐξοφλητικῆς ἱκανότητος μέχρι 10 *λίτων*. Ι. Α. Β.

Σέντε (Schede), ***Μὰξ-Ἐδουάρδος-Ἕρμαν-Γουλιέλμος***. Γερμανὸς χειρουργός, γεννηθεὶς τῷ 1844. Τῷ 1896 κατέλαβε τὴν χειρουργικὴν ἕδραν τοῦ πανεπιστημίου Βόννης. Τῷ 1874 ἵδρυσε μετὰ τοῦ L. v. Lesser καὶ Tillmann τὸ περιοδικὸν «Centralblatt fur Chirurgie», οὗτινος διετέλεσε καὶ συντάκτης μέχρι τοῦ 1880. Ἔγραψε πλείστας πραγματείας καὶ κεφάλαια εἰς διάφορα συγγράμματα χειρουργικῆς, μεταξὺ ἄλλων τὰ «Τραύματα καὶ νόσοι τῶν νεφρῶν καὶ οὐρητήρων» εἰς τὸ σύγγραμμα πρακτικῆς χειρουργικῆς τοῦ v. Bergmann, v. Bruns καὶ v. Mikulicz, ὡς καὶ «Χειρουργικὴν τῶν περιφερικῶν νεύρων καὶ νωτιαίου μυελοῦ» (1896, 2α ἔκδ. 1898) κλπ. Ο. Ρ.

— **Σέντε** (Schede), ***Μαρτῖνος***. Σύγχρονος Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1883. Τυγχάνει νῦν διευθυντὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἐν Ἑλλάδι ἀνασκαφάς, διενήργησε δὲ τοιαύτας καὶ ἐν Μικρασίᾳ. Τὰ σπουδαιότερα τῶν δημοσιευμάτων αὐτοῦ εἶναι: «Simaornamentik Entwickelnng der Anthemien und Rankenmotive bis zum IV Jahrhundert v. Chr.» (1909), «Antiken Traufleistenornamentic» (1909), «Die Burg von Athen» (1922), «Zweiter vorlänfiger Bericht über die Ausgrabungen von Samos» (1929), «Griechische und römische Skulpturen des Antikenmuseums Konstantinopels». Β. Δ. Θ.

Σεντέϊκα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τοῦ δήμου Ἀμαλιάδος τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Ἠλείας. Κάτοικοι (1928) 35.

Σεντεκλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Διαλεκτοῦ τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 59.

Σεντελῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δύμη* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Σέντερ Τόνυ (Senter Tony). Γερμανὶς σοσιαλδημοκράτις, γεννηθεῖσα ἐν Biebrich τῷ 1888. Ἐπεδόθη εἰς τὰς πολιτικὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας, τῷ 1920 ἐξελέγη βουλευτὴς Φραγκφούρτης, τῆς ὁποίας διετέλεσε καὶ δημοτικὸς σύμβουλος (1919—1925), ἀπὸ δὲ τοῦ 1924 καὶ ἐντεῦθεν βουλευτὴς Δρέσδης. Κατὰ τὸν πανευρωπαϊκὸν πόλεμον μετέσχε ζωηρῶς τοῦ ἀντιπολεμικοῦ συνεδρίου τῶν σοσιαλιστριῶν (Βέρνη 1915). Κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος προσεχώρησε εἰς τοὺς ἀνεξαρτήτους, τότε ἀριστερούς, μὲ τὸν Κρίσπιεν καὶ τὸν Λέντεμπουρ. Ἐπὶ δεκαετίαν ἀρχισυντάκτρια τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Ἐργατικῶν Συμβουλίων Μεταλλουργίας», ἱδρύτρια καὶ ἀρχισυντάκτρια ἀπὸ τοῦ 1924 τοῦ σοσιαλιστικοῦ περιοδικοῦ «Γυναικεῖος Κόσμος» «(Frauenwelt»), συνέγραψε μελέτας ἐπὶ ζητημάτων τακτικῆς, ἐπὶ τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος κτλ. Α. Γ.-Γ.

Σέντερχαμ (Söderham) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Σουηδίας, ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς, εἰς τὸν κόλπον Μπόττνις. Κάτ. 11.697 (1928). Θ. Κ.

σεντεφένιος, —α, —ο ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ σεντέφι, ἀπὸ μάργαρον.

σεντέφι (τό)· δημοτ., τὸ *μάργαρον* (βλ. λ.).

Σεντζελῆ *[Γεωγρ.]*. Μικροσυνοικισμὸς τῆς κοινότητος Νέας Καλλικρατείας τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Κάτ. (1928) 12. Ἤδη μετονομάσθη εἰς *Ξηροκώμην*.

Σέντζουϊκ (Sedgwick), ***Ἐρρῖκος Ντουάϊτ*** (Dwight). Ἄγγλος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἔγραψε: «Βίος τοῦ Φραγκίσκου Πάρκμαν», «Σύντομος ἱστορία τῆς Ἰταλίας», «Ἡ Ἰταλία κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα», «Ἰγνάτιος Λογιόλας», «Ἰσπανία» (1926) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

σέντι (τὸ) (senti). Ὑποδιαίρεσις, τὸ $^1/_{100}$, τῆς ἐσθονικῆς *κορώνας*, νομισματικῆς μονάδος τῆς Ἐσθονίας. Ἰσοδυναμεῖ πρὸς δρχ. σταθ. 0,2065 καὶ κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα χάλκινα τῶν 1, 3, 5, 10, 25, 50 σέντι. Ι. Α. Β.

Σέντι (Shendi) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδάν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου. Κάτ. 25.000. Γ. Ι. Β.

Σεντία, καὶ ***Σεντῖνος*** (Sentia, Sentinus) *[Ἀρχ.]*. Ἡμίθεοι τῆς ρωμαϊκῆς μυθολογίας, θεωρούμενοι προστάται τοῦ γένους τῶν Σεντίων.

Σεντιγιὸ (Sedillot), ***Κάρολος-Ἐμμανουήλ***. Γάλλος στρατιωτικὸς χειρουργὸς (1804—1883). Τῷ 1837 σταλεὶς εἰς Ἀφρικὴν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κωνσταντίνης. Τῷ 1841 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου, τῷ 1857 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς καὶ τῷ 1872 τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου. Συνέγραψε: «Du relévement de la France» (1874), «L'évolution en médecine» (1879), «Manuel complet de médecine leg.» (1830), «Des amputations des membres dans la continuité et la contignité e.t.c.» (1836), «De l'opération de l'empyème» (1841), «De l'infection purulente ou pyoémie» (1849) κ. ἄ. Ο. Ρ.

— **Σεντιγιὸ** (Sédillot), ***Λουδοβῖκος-Πέτρος-Εὐγένιος***. Γάλλος ἀνατολιστὴς (1808—1875). Ἔγραψεν: «Ἐπιστολὴ ἐπί τινων σημείων τῆς ἀνατολικῆς ἀστρονομίας» (1834 καὶ 1859), «Ἐγχειρίδιον παγκοσμίου χρονολογίας» (1835), «Νέαι ἔρευναι ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱστορίας τῶν μαθηματικῶν τῆς Ἀνατολῆς» (1837), «Ἱστορία τῶν Ἀράβων» (1854), «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἀριθμῶν» (1865) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σεντικὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 6, 49) ἐν Λουσιτανίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Οὐεττόνων, περὶ τὰ 24 μίλια πρὸς Ν. τῆς Σαλμάντικας (Σαλαμάνκα). Ἀκαθόριστος ἡ θέσις αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

σεντίνα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων: 1) Τὰ ὕδατα τὰ ἐξ ἐλαφρῶν διαρροῶν ἢ ἄλλως πως συγκεντρούμενα εἰς τὰς στενότητας τῶν ἑδρῶν τῶν νομέων καὶ τὰ *μιξόδια*, ὅπου καθίστανται ρυπαρὰ καὶ δυσώδη. 2) Τὴν *σιφωνοθήκην* καὶ τὴν *ἀντλοδόκην* τοῦ πλοίου. Σ. Ε. Λ.

Σέντινον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, ἐν Ὀμβρίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῶν Ἀπεννίνων ὀρέων, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Αἴσιος ποταμοῦ (Esino). Κατὰ τὸν τρίτον Σαμνιτικὸν πόλεμον, τῷ 295 π. Χ., ἐνίκησαν ἐν αὐτῇ οἱ Ρωμαῖοι τοὺς Σαμνίτας καὶ Γαλάτας. Εἶναι τὸ σημερινὸν χωρίον Sentino ἐν τῷ νομῷ Ἀγκῶνος, ὅπου σῴζονται ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σεντῖνος (Sentinus) *[Ἀρχ.]*. Ρωμαϊκὴ θεότης (βλ. *Σεντία*).

Σέντιοι (οἱ) (Sentii) *[Ἀρχ.]*. Κελτικὸς λαὸς τῶν Ἄλπεων, ἔχων κυρίας πόλεις τὴν *Δίνιαν* (νῦν Digne) ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ναρβωνίτιδος καὶ τὸ *Σανίτιον* (νῦν Sénez) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Παραλίων Ἄλπεων, κειμένας ἐν τῷ σημερινῷ γαλλικῷ νομῷ τῶν Κάτω Ἄλπεων.

Σέντιος (Sentius), ***Γάϊος***. Ρωμαῖος στρατηγός. Διετέλεσεν ἔπαρχος Ρώμης καὶ κατόπιν ἐπὶ μακρὰ ἔτη στρατηγὸς τῆς Μακεδονίας, ἀνεπιτυχῶς πολεμήσας τοὺς Θρᾷκας (92 π.Χ.).

— **Σέντιος** ***Σατορνῖνος*** (Sentius Satorninus), ***Γάϊος***. Ρωμαῖος στρατηγός. Τῷ 19 π.Χ. ἐγένετο ὕπατος, μεταξὺ 17 καὶ 9 π. Χ. ἀνθύπατος Ἀφρικῆς, κατὰ δὲ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ πρεσβευτὴς μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν του εἰς Συρίαν, διενεργήσας τὴν περίφημον ἀπογραφὴν τῶν Ἰουδαίων. Τῷ 4 μ. Χ. ἐγένετο κυβερνήτης τῆς Γερμανίας, συνάψας συνθήκην μετὰ τῶν Χαττῶν, εἶτα δὲ διετέλεσε κυβερνήτης τῆς Δαλματίας καὶ Παννονίας. Ἦτο στενὸς φίλος τοῦ Αὐγούστου. Ἐκ τῶν υἱῶν του ὁ *Γάϊος* καὶ *Γνάϊος* διετέλεσαν ὕπατοι τῷ 4 μ.Χ. Π. Ν. Π.

Σεντὶρ (Schedir ἢ Shedir) *[Ἀστρον.]* βλ. *Κασσιόπη* καὶ *Σεντάρ*.

Σεντίτ. Διάσημος Ἑβραῖος ἰατρός, γράψας ἀραβιστί. Ἤκμασεν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τοῦ Σαλαδδίνου, τοῦ ὁποίου ἦτο καὶ ἰδιαίτερος ἰατρός. Ἀπέθανε τῷ 1184.

Σεντιτεδίν. Διάσημος Ἄραψ ἰατροφιλόσοφος καὶ ἀστρονόμος, εἰδικευθεὶς εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν καὶ ἐγχειρητικήν. Ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμά του ἐν Δαμασκῷ. Ἔγραψεν ἰατρικὰ καὶ φιλοσοφικὰ συγγράμματα, ἀπέθανε δὲ τῷ 1236. Ν. Μ.

Σέντιτες (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Νομαδικὸς καὶ ποιμενικὸς λαὸς κατοικῶν, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, 5, 12), τὰ μεσόγεια τῆς Μαρμαρικῆς ἐν τῇ Β. Ἀφρικῇ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σίντας* τοῦ Στράβωνος (Β, 131), καλουμένους σήμερον *Σιντάν*, κατοικοῦντας ἐν τῇ Ouadi Sofeggin, κειμένῃ εἰς 4—5 ἡμερῶν δρόμον πρὸς νότον τῆς Τριπόλεως. Α. Θ. Σ.

Σέντλεϋ (Sedley), ***σὲρ Κάρολος***. Ἄγγλος θεατρικὸς συγγραφεὺς (1639—1701), περίφημος διὰ τὰς εὐφυολογίας του. Ὁ Δράϋδεν ἀπεικόνισεν αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ του «Περὶ δραματικῆς ποιήσεως» ὑπὸ τὸ ὄνομα *Λυσίδιος*. Ἔγραψε τὸ ποίημα «Ἡ Φυλλὶς εἶναι ἡ μόνη μου χαρά», τὴν κωμῳδίαν «Μπελλαμίρα ἢ ἡ ἐρωμένη» (1867), κατ' ἀπομίμησιν τοῦ «Εὐνούχου» τοῦ Τερεντίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡρωῒς εἶναι ἡ δούκισσα Κλέβελαντ, ἐρωμένη Καρόλου τοῦ Β', κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Digitized by Google

σεντόνι (τό)· δημοτ., ἀντὶ *σινδὼν* (βλ. λ.).

σεντούκι (τό)· δημοτ. κιβώτιον πρὸς φύλαξιν ἐνδυμάτων καὶ ἰδίᾳ ἀσπρορρούχων.

Σεντούκια *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Κάβο Βάυβαρο*, ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς Σαλαμῖνος (πλάτ. 37° 57′ Β., μῆκ. 23° 35′ Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: gulf of Athens). Εἶναι ἡ *Κυνόσουρα* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σεντούκιοϊ *[Γεωγρ]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Θράκῃ (νομὸς Ραιδεστοῦ) χωρίου *Σύνδικον* (βλ. λ.).

Σέντ-οὐλ-μπάχρ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τοῦ βορείου Αἰγαίου, ἡ *Μαστουσία ἄκρα* τῶν ἀρχαίων, νοτιωτάτη τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἐσχατιὰ καὶ δυτικὸν κέρας τοῦ νοτίου στομίου τοῦ Ἑλλησπόντου (πλάτ. 40°02′ ½ Β., μῆκ. 26°12′ Αν., χάρτ ἀγγλ. 2429: The Dardanelles), οὗτινος ἡ ὀνομασία σημαίνει «φραγμὸν τῆς θαλάσσης», ὅπως καὶ πράγματι εἶναι ἀπὸ ὀχυρωτικῆς ἀπόψεως. ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ κατέναντι ἀκρωτηρίου Κοὺμ Καλέ. Ἐπιστέφεται ὑπὸ τετραγώνου φρουρίου μετὰ χαμηλῶν πύργων κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας, ἀνεγερθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1659, εἰς δὲ τὸ νότιόν του ἄκρον φάρος Ἄγκα πρασίνων ἐκλάμψεων. Ἐγγὺς τὰ ἐρείπια φερωνύμου χωρίου καὶ τυμβοειδὴς λόφος, ὃν ταυτίζουσι πολλοὶ πρὸς τὸ *Πρωτεσιλάειον* (*Στράβ.* Δ, 331, 52) καὶ εἶτα ὁ ὅρμος *Μόρτο*. Σ. Ε. Λ.

Σεντράλια (Centralia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς: 1) Ἐν τῇ πολιτείᾳ Ἰλλινόϊς (κάτ. 12.491) καὶ 2) ἐν τῇ πολιτείᾳ Οὐασιγκτῶνος (κάτ. 7.549). Θ. Κ.

Σέντραλ Φὼλς Σίτυ (Central Falls Citv) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Ρὸντ Ἄϊλαντ. Κάτ. (1920) 24.174. Ἔχει μεγάλα ἐργοστάσια παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ διὰ τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ Σέκονκ καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν. Θ. Κ.

Σένφλ (Senfl), *Λουδοβῖκος*. Γερμανοελβετὸς μουσουργὸς (1492—1555). Εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων Γερμανῶν συνθετῶν τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος. Ἐκ τῶν ἔργων του γνωστὰ εἶναι τὰ ἑξῆς: «5 Salutationes Domini nostri Hiesu Christi» (1526), «Magnificat orto tonorum 2—5 voc.» (1537), «Varia carminum genera quibus tum Horatius tum alii» (1539), ὡς καὶ τινα ἄλλα τεμάχια ἐγκατεσπαρμένα εἰς παλαιὰς ἀνθολογίας. Γ. Σ.

Σένφτενμπεργκ, καὶ *Ζένφτενμπεργ* (Senftenberg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βρανδεμβούργῳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μέλας Ἔλστερ. Κάτ. (1925) 17 472. Ἔχει βιομηχανίαν ὑαλουργίας καὶ μηχανουργεῖα. Θ Κ.

Σενὼ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀσενώ*.

Σενὼ (Chesnau), *Ἰωάννης*. Γάλλος περιηγητής, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ βαρώνου Γαβριὴλ δ' Ἀραμόν, πρέσβεως ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου Α′, βραδύτερον δὲ διωρίσθη κλειδοῦχος τῆς δουκίσσης τῆς Φερράρας. Ἡ περιήγησίς του, γραφεῖσα ἐν ἔτει 1546, ὅτε ὁ βαρῶνος δ' Ἀραμὸν περιηγήθη τὴν Τουρκίαν, ἐδημοσιεύθη μετὰ δύο καὶ πλέον αἰῶνας, τῷ 1759. ἐν τοῖς ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένοις «Pièces fugitives pour servir à l'histoire de France». Τὸ ἔργον φέρει τὸν τίτλον «Ταξίδιον τοῦ πρεσβευτοῦ δ' Ἀραμόν», περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ περίεργοι καὶ ἄξιαι λόγου πληροφορίαι, ἰδίως περὶ Συρίας καὶ Αἰγύπτου. Δ. Π. Π

Σενὼλ (Senault), *Ἰγνάτιος*. Γάλλος στρατηγὸς (1762—1834). Παῖς ἔτι, καταταχθεὶς εἰς τὸ γαλλικὸν ναυτικόν, ἀπώλεσε τὸν ἀριστερόν του βραχίονα εἴς τινα ἀγγλογαλλικὴν ναυμαχίαν πρὸς τοὺς Ἄγγλους, κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἐτοποθετήθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς. Μετέσχε πλείστων μαχῶν καὶ τῷ 1794 προήχθη εἰς στρατηγόν. Θ. Β.

Σέξ, *Σέξοι*, ἢ *Σίξος* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας (Ἀνδαλουσία), κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαστούλων, μεταξὺ Μαίνοβας (Velez-Malaga) καὶ Ἀβδήρων (Ἄδρα), ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Ἰλλίπουλα (Sierra de Malaga). Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Γ. 156) καλεῖται *Ἐξιτανῶν πόλις*, περίφημος διὰ τὰ ὁμώνυμα αὐτῆς ταρίχη, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀθηναίου (Δειπνοσ. Γ, 121) *Σεξιτανία*. Ὁ Πομπώνιος Μέλας ὀνομάζει αὐτὴν *Ἔξ*, ὁ Πτολεμαῖος *Σέξ*, τὰ δὲ Ὁδοιπορικὰ Saxetanum Ὑπὸ τινων τῶν νεωτέρων ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Nerja. Α. Θ. Σ.

Σεξαντάπριστα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, περὶ τὰ 23 μίλλ. ΝΔ. τῆς Ἀπιαρίας, ἡ ἄλλως καλουμένη *Πρίστα* ἢ *Πριστή*. Εἶναι ἡ σημερινὴ πόλις τῆς Βουλγαρίας *Ρουστσούκ*. Α. Θ. Σ.

σὲξ-ἀππὴλ (τό). Νεόπλαστος ἀγγλικὴ λέξις (sex-appeal) διεθνοῦς χρήσεως, σημαίνουσα ἐπὶ λέξει «κλῆσις, φωνή, ἕλξις τοῦ φύλου». Λέγεται πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ἀτόμων ἐκείνων, ἅτινα, χωρὶς νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι πληροῦν τὰς περὶ κάλλους κοινὰς ἀντιλήψεις, ἀσκοῦσιν ἀκατανίκητον γοητείαν ἐπὶ ἀτόμων τοῦ ἀντιθέτου φύλου. Ἡ λέξις ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῆς ἀγγλίδος συγγραφέως Ἔλινορ Γκλὺν πρὸς χαρακτηρισμὸν τὸ πρῶτον τῆς γοητείας, ἣν ἀσκεῖ ἐπὶ τῶν θεατῶν ἡ περίφημος ἠθοποιὸς τοῦ κινηματογράφου Γκρέτα Γκάρμπο.

Σεξβούργη, *ἁγία*. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς ἀνατολικῆς Ἀγγλίας Aunard καὶ τῆς ἁγίας Héreswide. Ἐνυμφεύθη τὸν Ercombert, βασιλέα τοῦ Kent, μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ, τῷ 664, ἀπετελείωσε τὸ μοναστήριον τοῦ Shepey καὶ εἶτα ἀπεσύρθη εἰς Ely, ἔνθα ἡγουμένη ἦτο ἡ ἀδελφή της ἁγία Ἐθελδρέδη. Ταύτην δ' ἀποθανοῦσαν τῷ 679 διεδέχθη ἡ Σεξβούργη, ἥτις ἐπὶ 15 ἔτη διοικήσασα τὸ μοναστήριον ἀπέθανε τῷ 684. Ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 6 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

σεξουαλικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σεξουαλισμόν, εἰς τὴν γενετήσιον ὁρμήν.

—**σεξουαλικὴ** *ἀγωγὴ* *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *ἀφροδισία*.

—**σεξουαλικὸν** *ἔνστικτον* *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *γενετήσιον* ἔνστικτον.

σεξουαλισμὸς (ὁ) (sexualisme) *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *ἀφροδισία*.

σεξτάριος (ὁ) (sextarius) *[Ἀρχ.]*. Μετρικὴ μονὰς (βλ. *ξέστης*).

σεξτέττο (τό)· βλ. λ. *σεστέττο*.

Σέξτια *ὕδατα* (Aquae Sextiae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Σαλύων ἐν νοτίῳ Γαλατίᾳ Ναρβωνίτιδι, ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀρτηρίας ἀπὸ Φόρου Ἰουλίου εἰς Ἀρελάτην. Εἶναι ἡ νῦν Aix-en-Provence τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ Bouches de Rhône. Ἱδρύθη τῷ 122 π Χ. ὑπὸ τοῦ νικητοῦ τῶν Σαλύων Σεξτίου Καλβίνου ὡς ὀχυρὸς σταθμὸς ρωμαϊκῆς φρουρᾶς ἐπὶ ἐρειπίων κελτικοῦ συνοικισμοῦ. Παρ' αὐτὴν τῷ 102 π. Χ. ἐνίκησεν ὁ Μάριος τοὺς Τεύτονας. Ἀργότερον ἐγένετο ἰσοπολῖτις πόλις καὶ τέλος ρωμαϊκὴ ἀποικία ὑπὸ τὸ ὄνομα Colonia Julia (Augusta) Aquae. Π. Ν. Π.

Σέξτιος (Sextius). Γένος πληβείων ἐν Ρώμῃ, συχνάκις συγχεόμενον μετὰ τοῦ γένους τῶν *Σηστίων* (Sestius). Κυριώτερα μέλη αὐτοῦ ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

—**Σέξτιος** *Καλβῖνος Γάϊος*. Ρωμαῖος στρατηγὸς τοῦ Β π. Χ. αἰῶνος. Διετέλεσεν ὕπατος τῷ 124 καὶ ἀνθύπατος τῷ 123. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ὡς διάδοχος τοῦ Φουλβίου Φλάκκου, ἐσυνέχισε τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀγῶνας ἐν νοτίῳ Γαλατίᾳ κατὰ τῶν ἡνωμένων Σαλουβίων, Λιγύρων καὶ Οὐοκοντίων. Νικήσας αὐτοὺς ἐπανειλημμένως, ἵδρυσεν ἐν τῇ χώρᾳ των τὴν πόλιν *Σέξτια ὕδατα* καὶ ἠξιώθη θριάμβου τῷ 122. Π. Ν. Π.

— **Σέξτιος** *Κόϊντος Νίγηρ*. Ρωμαῖος φιλόσοφος (βλ. λ. *Κόϊντος*-Σέξτιος Νίγηρ).

— **Σέξτιος** *Λεύκιος Λατερανὸς* (Lateranus). Ρωμαῖος ρήτωρ (βλ. λ. *Λατερανός*).

— **Σέξτιος** *Πόπλιος*. Ρωμαῖος στρατηγὸς τοῦ Α′ π. Χ. αἰῶνος. Μετέσχε τῆς ἐν Πιστωρίᾳ μάχης, ἠκολούθησε τὸν Ἀντώνιον εἰς Μακεδονίαν καὶ κατόπιν ἐγένετο ὕπατος. Δὶς κατηγορηθεὶς ἐπὶ καταχρήσει ἐξουσίας, εὗρεν ὑπερασπιστὴν τὸν Κικέρωνα, καὶ τὴν μὲν πρώτην φορὰν ἠθωώθη, τὴν δευτέραν ὅμως κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν.

σεξτόνη (ἡ) *[Χημ.]*· βλ. *κυκλοεξανόνη*.

Σέξτος *ὁ Ἐμπειρικός*. Ὀνομαστὸς Ἕλλην φιλόσοφος καὶ ἰατρός, ἀναζωογονήσας τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων σκεπτικῶν, τοῦ Πύρρωνος τοῦ Ἠλείου καὶ τοῦ Αἰνησιδήμου τοῦ Κνωσίου. Περὶ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἔζησε, καθὼς καὶ περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ οὐδὲν βέβαιον γινώσκομεν. Μόνον ἐκ τοῦ Διογένους τοῦ Λαερτίου (Θ 116), καταλέγοντος αὐτὸν εἰς τοὺς ὑστάτους σκεπτικούς, μανθάνομεν ὅτι ἔζη μικρὸν πρὸ τοῦ Διογένους καὶ ἦτο μαθητὴς Ἡροδότου τοῦ Ταρσέως καὶ διδάσκαλος τοῦ Σατουρνίνου. Ἐπειδή, ἐξ ἄλλου, δὲν μνημονεύει αὐτοῦ ὁ Γαληνός, μολονότι συχνάκις εἶχεν εὐκαιρίαν πρὸς τοῦτο, συνάγομεν ὅτι ἔγραψε πρὸ τοῦ Διογένους, ἀλλ' ὄχι καὶ πρὸ τοῦ Γαληνοῦ, ἤτοι περὶ τὸ 180 μ. Χ. Ὁ Σέξτος ἤσκει τὴν ἰατρικὴν τέχνην καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐμπειρικὴν αἵρεσιν (ἡ ὁποία ἠσμένιζε νὰ περιβάλλῃ τὰ ἰατρικὰ διδάγματα διὰ φιλοσοφικῶν θεωριῶν), δι' ὃ καὶ ὠνομάζετο Ἐμπειρικός. Νέος ὢν ἔγραψε καὶ περὶ ἰατρικῶν πραγμάτων («Ἰατρικὰ ὑπομνήματα» ἢ «Ἐμπειρικὰ ὑπομνήματα»). Σήμερον σῴζονται αὐτοῦ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Πυρρώνειοι ὑποτυπώσεις» εἰς 3 βιβλία, ἐν οἷς ὑποδεικνύει ἐν ὑποτυπώσει, ἤτοι κεφαλαιωδῶς, τὸν χαρακτῆρα τῆς διδασκαλίας τοῦ Πύρρωνος, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς σκεπτικῆς αἱρέσεως· «Σκεπτικὰ» εἰς 11 βιβλία, ἐν οἷς ἐκφέρει τὰς ἀντιρρήσεις τῶν σκεπτικῶν πρὸς τὰ δόγματα τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν κατ' ἰδίαν μαθήσεων αὐτῆς. Ἐκ τῶν 11 τούτων βιβλίων, τὰ μὲν ἓξ πρῶτα, κατὰ τὴν παραδεδομένην τάξιν, τιτλοφοροῦνται εἰδικώτερον: «Πρὸς μαθηματικούς», διότι ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν μαθημάτων τῆς ἐγκυκλίου παιδείας καὶ δὴ καθ' ἕκαστον πρὸς γραμματικούς, ρήτορας, γεωμέτρας, ἀριθμητικούς, ἀστρολόγους καὶ μουσικούς, τὰ δὲ λοιπὰ πέντε τιτλοφοροῦνται «Πρὸς δογματικοὺς» καὶ ἔτι εἰδικώτερον: «Πρὸς λογικούς», «Πρὸς φυσικοὺς» καὶ «Πρὸς ἠθικούς», διότι ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς ἐπιμελουμένους ἰδίᾳ ἑκάστου τῶν τριῶν μερῶν τῆς δογματικῆς φιλοσοφίας, τοῦ λογικοῦ, τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ. Αἱ παραπομπαὶ εἰς τὰ «Σκεπτικὰ» γίνονται συνήθως μὲ τὸν τίτλον τῶν 6 πρώτων βιβλίων, ἤτοι: «Πρὸς μαθηματικούς». Ἀμφότερα τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Σέξτου εἶναι μετὰ πολλῆς μὲν λογικῆς δυνάμεως γεγραμμένα, ἀλλ' ἔχουν ξηρὸν ὕφος, ποικιλλόμενον μόνον διὰ τῆς συχνῆς παρεμβολῆς ποιητικῶν ρήσεων.

Ὁ Σέξτος μετὰ τοῦ Πύρρωνος καὶ τοῦ Αἰνησιδήμου εἶναι ὁ σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος τοῦ σκεπτικισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐσυστηματοποίησε καὶ ἀνέπτυξε καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε σχεδὸν ὁριστικὴν μορφήν. Δὲν εἶναι μόνον φιλόσοφος, εἶναι καὶ ἱστορικὸς τῆς φιλοσοφίας. Ἀναλαβὼν νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἰσοσθένειαν τῶν λόγων τῶν προβαλλομένων ὑπὸ τῶν μεταφυσικῶν πρὸς δικαιολογίαν τῶν θεωριῶν των, ἐνδιαφέρεται νὰ τὰς παρουσιάσῃ ἐν ὅλῃ των τῇ ἀκριβείᾳ καὶ τῇ δυνάμει. Ὁ Σέξτος μᾶς ἔχει παραδώσει περὶ τῶν σπουδαιοτέρων Ἑλλήνων φιλοσόφων ἀκριβεστάτας καὶ μοναδικὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εὑρίσκομεν ἢ ἂν τὰς εὑρίσκωμεν δὲν εἶναι τόσον ἀκριβεῖς καὶ ἀμερόληπτοι. Βεβαίως, ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Κικέρων, οὕτω καὶ ὁ Σέξτος μετέφερεν εἰς τὴν γλῶσσάν του τὰς προγενεστέρας θεωρίας, ἀλλ' οὐδόλως τὰς παρεμόρφωσεν. Εἶναι εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων σκεπτικῶν ὅλων τῶν αἰώνων καὶ εἷς ἐκ τῶν περισσότερον ἀξίων τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν μεταγενεστέρων διὰ τὴν συμβολὴν τὴν ὁποίαν παρέχει εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας (βλ. καὶ λ. *Πύρρων* καὶ *σκεπτικισμός*).

Σπουδαιότεραι ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Σέξτου εἶναι ἡ τοῦ Fabricius: «Sexti Empirici opera cum versione et notis» (Lipsiae 1718), ἡ κριτικὴ ὑπὸ I. Bekker (Βερολῖνον 1842), καὶ ἡ ἐπίσης κριτικὴ ὑπὸ H. Mutschmann ἐν τῇ «Bibliotheca Teubneriana» (Leipzig 1912 κ. ἑξ.). Θ. Π.

— **Σέξτος** *Ἰούλιος Ἀφρικανός*. Χρονογράφος ἐξ Ἐμμαῶν τῆς Παλαιστίνης, ζήσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ′ μ. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψε χρονογραφίαν εἰς πέντε βιβλία, κληθεῖσαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων «Πεντάβιβλον χρονολογικόν». Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο παρέτασσε πλησίον ἀλλήλων χρονολογικῶς τεταγμένα ἑβραϊκά, καθὼς καὶ ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ γεγονότα, ἤρχιζε δὲ ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 5 500 π. Χ. καὶ ἔφθανε μέχρι τοῦ 221 μ. Χ. Τὸ «Πεντάβιβλον χρονολογικὸν» ὑπῆρξεν ἡ κυρία πηγὴ καὶ τοῦ Εὐσεβίου καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων Βυζαντινῶν χρονογράφων. Ἐξ αὐτοῦ, χάρις εἰς τὸν Εὐσέβιον, διεσώθη πολυτιμότατον τεμάχιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὀλυμπιάδων ἀναγραφή», ὅπερ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Rutgers τῷ 1862. Ὁ Σέξτος ἔγραψε προσέτι ἐγκυκλοπαιδικὸν σύγγραμμα εἰς 14 (ἢ 24 κατὰ τὸν Σουΐδαν) βιβλία, ὑπὸ τὸν τίτλον «Κεστοὶ» (=ποικιλμέναι ζῶναι), περιλαμβάνον ποικίλην ὕλην. Ἐξ αὐτοῦ ἐσώθησαν ἐκλογαὶ τμημάτων του περὶ τακτικῆς, γεωργίας καὶ μαγείας. Τέλος περιῆλθον εἰς ἡμᾶς καὶ δύο ἀξιόλογοι ἐπιστολαί του, ἡ μία πρὸς τὸν Ὠριγένην περὶ τῆς ἀποκρύφου ἱστορίας τῆς Σωσάνης καὶ ἡ ἄλλη πρὸς τὸν Ἀριστείδην περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ Χριστοῦ. Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Σέξτου μετὰ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς εὑρίσκονται ἐν τῇ «Ἑλληνικῇ πατρολογίᾳ» τοῦ Migne (τ. Χ, σ. 37—94), ἡ δὲ πρώτη ἐπιστολὴ ἐν: Spitta: Der Brief des Julius Africanus an Aristides (Halle 1877). [Πρβλ. καὶ *H. Gelzer*: «Sextus Julius Africanus und die byzantinische Chronologie» Leipzig 1885, τ. 2.]

— **Σέξτος** *Κόϊντος*. Στωϊκὸς φιλόσοφος ἐκ Χαιρωνείας. ἀνεψιὸς τοῦ Πλουτάρχου, διατελέσας διδάσκαλος τοῦ αὐτοκράτορος φιλοσόφου Μάρκου Αὐρηλίου, ὅστις εἰς τὰ «Εἰς ἑαυτὸν» ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης. Ἀποδίδονται αὐτῷ πέντε «Ἠθικοὶ λόγοι» εἰς δωρικὴν διάλεκτον, οἱ ὁποῖοι εἴς τινας ἐκδόσεις περιλαμβάνονται εἰς τὸ τέλος τῶν ἔργων Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ. [Πρβλ. *Μ. Αὐρηλίου*: «Τὰ εἰς ἑαυτὸν», βιβλ. 1, κεφ. 9.—*Φιλοστράτου*: «Βίοι σοφιστῶν», ΙΙ, κεφ. 1—*Σουΐδας* ἐν λ. Σέξτος καὶ Μάρκος.]

Digitized by Google

—Σέξτος, ἢ **Σέξτιος** (Sextius) **Κοΐντιος.** Ρωμαῖος φιλόσοφος, σύγχρονος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ τοῦ Αὐγούστου. Ἀποκτήσας τὴν φιλίαν τοῦ Καίσαρος, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦ συγκλητικοῦ. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἔγραψεν ἑλληνιστὶ πλεῖστα ἔργα πρακτικῆς φιλοσοφίας καὶ ἐπεχείρησε δι' αὐτῶν νὰ δημιουργήσῃ ἑνιαῖον ἠθικὸν σύστημα ἐκ τῆς στωϊκῆς ἠθικῆς καὶ τῆς πυθαγορείου ἀσκητικῆς. Παρὰ τῶν στωϊκῶν ἐδανείσθη τὴν ἰδέαν τοῦ σοφοῦ των, ἀλλ' ἀπηλλαγμένην ἀπὸ ὅλας τὰς ἀντιβαινούσας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερβολάς. Παρὰ τοῦ Πυθαγόρου ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐγκρατείας, θεωρῶν τὸ κρέας τῶν ζῴων ὡς βλαβερὸν διὰ τὴν ὑγείαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ὡς παράγοντα σκληρότητος καὶ ἀκολασίας. Τὴν ζωὴν ἐθεώρει ὡς διαρκῆ ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν ἐλαττωμάτων του.

Μὲ τὸ ὄνομά του φέρεται λατινικὴ μετάφρασις συλλογῆς πυθαγορείων γνωμῶν, γενομένη ὑπὸ τοῦ Ρουφίνου: «Sexti Pythagorei Sententiae e graeco in latinum a Rufino versae». Ἀλλ' αἱ γνῶμαι αὗται εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποδοθοῦν εἰς τὸν Σέξτον τοῦτον. Εἶναι βαθέως ἐμπεποτισμέναι ὑπὸ χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ ἀνήκουν προφανῶς εἰς ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα τῶν πρωτοχριστιανικῶν αἰώνων. Εἰς αὐτὰς γίνεται λόγος περὶ ἀγγέλων, διαβόλων, αἰωνίων ποινῶν καὶ ἄλλων χριστιανικῶν ἠθικῶν ἀρχῶν. Θ. Π.

—Σέξτος. Ὄνομα πέντε παπῶν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας (βλ. λ. *Σίξτος*).

Σέο ντὲ Οὐρχὲλ (Seo de Urgel) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Οὐρχέλ*).

Σεούακες (οἱ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β', 13, 2) τὰ ΒΔ. τοῦ Νωρικοῦ, δεξιὰ τοῦ Αἴνου ποταμοῦ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Οὐϊνδελικίας. Α. Θ. Σ.

Σεουῆρος. Ὄνομα τεσσάρων αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης (βλ. λ. *Σεβῆρος*).

Σεούλ, ἢ **Κεϊτζό** (Seoul, Seul, Séiour, Soeul, Sieur ἢ Kéijô) *[Γεωγρ.]*. Πρωτεύουσα τοῦ παλαιοῦ βασιλείου καὶ νῦν ἰαπωνικῆς ἀποικίας τῆς Κορέας. Κάτ. 340.290 Κεῖται παρὰ τὴν Δ. ἀκτὴν τῆς χερσονήσου τῆς Κορέας, εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. πρὸς Β. τοῦ ποταμοῦ Χὰν καὶ 30 χλμ. πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Τσεμοῦλπο, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου καὶ εἶναι κέντρον τῶν σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν τῆς Κορέας. Ἡ κινεζικὴ αὐτῆς ὀνομασία εἶναι Χὰν-Τσίνγκ καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας, ἧς εἶναι πρωτεύουσα, Κίεν-Κεϊ-Τό. Ἐν Κορέᾳ ὅμως εἶναι γνωστοτέρα ὑπὸ τὸ ὄνομα Σιεούρ, ὅπερ μετεβλήθη εἰς Σεούλ καὶ σημαίνει πρωτεύουσα ἢ βασιλικὴ διαμονή. Τὸ ἐπίσημον κορεατικὸν αὐτῆς ὄνομα ἦτο Χάνγκ-Γυάνγκ ἢ κατὰ συγκοπὴν Ἀνιάνγκ. Ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων ὀνομάζεται σήμερον ἐπισήμως Κεϊτζό. Εἶναι πόλις εὐρυτάτη, ἐκτεινομένη μεταξὺ δύο σειρῶν ὑψωμάτων, τινὰ τῶν ὁποίων περικλείονται ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ περιβάλλεται ὑπὸ τείχους ὕψους ἀπὸ 4 μέχρι 8 μ., ἔχοντος περίμετρον 16 χλμ. καὶ 8 πύλας. Ἡ καθ' αὐτὸ ἐκτισμένη πόλις ἔχει μῆκος 5 χλμ. καὶ πλάτος 3,5 χλμ. καὶ διαιρεῖται εἰς τέσσαρας συνοικίας ὑπὸ δύο εὐρέων καὶ καθέτων πρὸς ἀλλήλας λεωφόρων. Αἱ λοιπαὶ ὁδοὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στεναὶ καὶ σκολιαὶ καὶ λίαν ἀκάθαρτοι. Αἱ οἰκίαι εἶναι κατὰ πλειοψηφίαν μονόροφοι, αἱ πλεῖσται ἐκτισμέναι ἐκ πλίνθων. Ἡ παλαιὰ κορεατικὴ πόλις καταλαμβάνει τὸ βόρειον τμῆμα, ἡ δὲ σύγχρονος τὸ νότιον. Ἐν τῷ βορείῳ τμήματι ὑπάρχουν τὰ δύο βασιλικὰ ἀνάκτορα, τὸ παλαιὸν πρὸς Δ. καὶ τὸ νέον πρὸς Α. Τὸ παλαιὸν ἀνάκτορον ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα οἰκοδομήματα ἐκ γρανίτου, διεσπαρμένα εἰς ἔκτασιν 2 μέχρι 3 χλμ. καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ τείχους ὕψους 10 μέχρι 12 μ. Ἀπὸ τῆς νοτίας πύλης τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους τῆς πόλεως μέχρι τοῦ παλαιοῦ ἀνακτόρου ἄγει ὡραία λεωφόρος πλάτους 30 μ. Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς πόλεως εὑρίσκονται ἐπίσης τὸ μουσεῖον, ὁ βοτανικὸς κῆπος καὶ ὁ ζῳολογικὸς κῆπος, εἰς δὲ τὸ νότιον τὰ σύγχρονα κτήρια, τὰ δημόσια ἱδρύματα, τὸ μουσεῖον τέχνης τοῦ πρίγκιπος Λί, τὸ πανεπιστήμιον, αἱ τράπεζαι, τὰ προξενεῖα καὶ τὰ ξενοδοχεῖα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν κτηρίων τῆς πόλεως εἶναι ὁ πύργος τῶν κωδώνων τοῦ 1468 καὶ ἡ μαρμαρίνη παγόδα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἔχει βιομηχανίαν εἰδικοῦ χάρτου χρησιμοποιουμένου ταπήτων, ὑάλων κτλ., ὑφαντουργεῖα βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ἐργοστάσια μεταλλίνων εἰδῶν κτλ. Ἡ Σεοὺλ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς Κορέας τῷ 1394, μετὰ τὴν τελείαν καταστροφὴν ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων τοῦ λιμένος Σοῦντο, ὅπου διέμενον παλαιόθεν οἱ βασιλεῖς. Τῷ 1637 κατεστράφη ὑπὸ τῶν Μαντζοῦ, οἵτινες εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Κορέαν, τῷ δὲ 1895 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων. Μ. Δ. Β.

Σέουτα (Ceuta) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ ἱσπανικοῦ Μαρόκου (βλ. λ. *Θέουτα*).

Σεϊὺχ βέης. Δερέβεης (= αὐθαίρετος δυνάστης) τῆς περὶ τὴν Δράμαν χώρας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅστις ἐπωφεληθεὶς τῆς χαλαρᾶς διοικήσεως τοῦ σουλτάνου Σελὶμ τοῦ Γ' ἀνεκηρύχθη ἡμιανεξάρτητος. Πλουτήσας διετήρησε τὴν ἡμιανεξαρτησίαν του διὰ μεγαλοπρεπῶν δώρων πρὸς τὸν σουλτᾶνον καὶ τοὺς ἰσχύοντας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ τὴν ἄνοδον ὅμως εἰς τὸν θρόνον τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ (1808—1839), ὅστις ἐπεζήτησε τὴν ἀναστύλωσιν τοῦ κράτους, ἐδηλητηριάσθη τῷ 1812. Ὁ Σεϊὺχ βέης ὑπῆρξε πατὴρ τοῦ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν δράσαντος Μεχμὲτ Ρεσὶτ πασᾶ (Δράμαλη). Τ. Ε. Ε.

σεπαλοειδής (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σέπαλον.

— *[Βοτ.]* Καλεῖται *σεπαλοειδὲς* τὸ ἄνθος, οὗ τὸ περιάνθιον φέρει πράσινα φυλλάρια παρόμοια πρὸς τὰ *σέπαλα.* Δ. Ν. Π.

σέπαλον (τὸ) *[Βοτ.]*. Τὰ μεταμορφωμένα φυλλάρια τῶν μονοκοτυληδόνων καὶ δικοτυληδόνων φυτῶν, ἅτινα περιβάλλουσι τὸν κάλυκα τοῦ ἄνθους. Δ. Ν. Π.

Σεπετόφκα (οὐκραν. *Σεπετύφκα*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπερντίτσεφ-Κόβελ. Κάτ. (1926) 14.693. Π.Ν.Π.

Σεπετσιλὲρ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλαταμῶνας (πρ. Ὀλατζὰκ) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 61. Ἤδη μετωνομάσθη εἰς *Καλαθᾶν.*

Σεπζεβὰρ *[Γεωγρ.]*. Μικρὰ πόλις τῆς Περσίας, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Χορασάν, ἐν μέσῳ περιοχῆς καταφύτου ἐξ ἀμπέλων καὶ λαχανοκήπων. Διετέλεσε πρωτεύουσα τοῦ βραχυβίου κράτους τῶν Σερμπενταράν. Ν. Μ.

σέπια (ἡ)· ὑγρὸν ὑπομέλαν, ἐξαγόμενον ἀπὸ τὸ μέλαν τῆς σηπίας, κατάλληλον διὰ χρωματισμὸν σχεδίων || αὐτὸ τὸ σχεδίασμα διὰ τοῦ τοιούτου ὑγροῦ (γαλλ. sépia, ὃ ἐκ τοῦ ἑλλην. *σηπία*).

Σέπια κάβο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Σύγχρονος ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου *Σηπιὰς ἄκρα* τῆς Θεσσαλομαγνησίας. Σ. Ε. Λ.

Σεπλασία, ἢ **Σηπλασία**(Seplasia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἑτέρα τῶν δύο ἀγορῶν τῆς ἀρχαίας Καπύης ἐν Ἰταλίᾳ καὶ μία τῶν σπουδαιοτέρων ἀγορῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον ὀνομαστὰ ἐργαστήρια, ἐν οἷς ἐγίνετο ἐπεξεργασία τῶν καμπανικῶν ῥόδων ὑπὸ τῶν μυρεψῶν καὶ φαρμακοτριβῶν. Π. Ν. Π.

Σεπόλια *[Γεωγρ.]*. Παλαιὸς συνοικισμὸς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐκτὸς τοῦ σχεδίου πόλεως περιοχήν. Κεῖται κατὰ μῆκος τοῦ Κηφισοῦ ποταμοῦ, Β τῆς Κολοκυνθοῦς, καὶ ἔχει πολλοὺς κήπους Κάτ. (1928) 6.649. Ι. Σ. Σ

Σεποτνίκια *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ριζὰ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς.

Σεπουᾶ (Sepoy), **Θεοβάλδος.** Γάλλος ναύαρχος ἐπὶ Φιλίππου Δ' (1285—1314). Καταταχθεὶς νεώτατος ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν στρατόν, συμμετέσχεν ὡς διοικητὴς τῶν Βαλλιστραρίων εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν τοῦ 1304, μεθ' ὃ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Βαλουᾶ (1306) εἰς Μακεδονίαν, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐκεῖ περιπλανωμένων στιφῶν τῆς Καταλανικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἧς τὸν θρόνον διεξεδίκει ὁ Κάρολος. Ὁ Σεπουᾶ συνήντησεν ἐν Κασσάνδρᾳ τῆς Μακεδονίας τὴν Καταλανικὴν Ἑταιρείαν, ἥτις, ἀποτελουμένη ἐξ ὑπεροκτακισχιλίων ὁπλιτῶν, διωκεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀτιθάσου καὶ φιλοδόξου Ἱσπανοῦ τυχοδιώκτου Ροκαφόρτε· τοῦτον μάτην προσπαθήσας νὰ χαλιναγωγήσῃ ὁ Σαπουᾶ, ἠναγκάσθη νὰ συλλάβῃ καὶ ἀποστείλῃ δέσμιον εἰς Νεάπολιν. Λόγῳ ὅμως τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῶν ἀνδρῶν του καὶ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ, ἀντὶ νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατηυθύνθη εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν. Ἀποτυχὼν δὲ εἰς τὰς προσπαθείας του, ὅπως προσεταιρισθῇ ὡς συμμάχους τὸν δεσπότην τῆς Θεσσαλίας Ἰωάννην Ἀγγέλου, τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ Ἑνετούς, τὸν δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν, τοὺς Τούρκους κ. ἄ., ἐγκατέλειψε κρύφα τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ στρατόπεδον του καὶ τὴν νύκτα τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1309 ἐπιβιβασθεὶς τῶν γαλερῶν του, ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, ἔνθα ἀπέθανε τῷ 1315. Ν. ΚΛΣ

Σέπτ (Sepp), **Βερνάρδος.** Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1853. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Ρατισβόνῃ, καὶ ἔγραψε: «Die Wanderung der Cimbern und Teutonen» (1882). Λ. Χ. Ζ.

Σεππάλα (Seppala), **Χίλντα.** Φινλανδὴ σοσιαλίστρια (1879—1932). Κόρη ἀγρότου, ἀνεμείχθη ἐνωρίτατα εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἰδεολογικοὺς ἀγῶνας τῆς χώρας της, καθ' οὓς ἀνεδείχθη πρωτοπόρος ἀγωνίστρια. Διετέλεσε γραμματεὺς τῆς ὁμοσπονδίας τῶν σοσιαλιστριῶν τῆς Φινλανδίας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της (1919) καὶ συντάκτρια τοῦ περιοδικοῦ «Tveritar» («Ἡ συντρόφισσα») ἀπὸ τοῦ 1927, ὅτε ἐξελέγη μέλος τοῦ διεθνοῦς συμβουλίου τῶν σοσιαλιστριῶν, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς χώρας της, μέλος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς Ἑλσιγκφὸρς ἀπὸ τοῦ 1919, μέλος τῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῶν ἰατρικῶν βοηθειῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1922 βουλευτής. Ὡς μέλος τῆς «Ἐπιτροπῆς τοῦ κράτους» διεδραμάτισε σπουδαιότατον ῥόλον ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰσηγουμένη τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα. Τῷ 1926 καὶ 1931 ἦτο ἐκ τῶν ἐκλογέων τοῦ προέδρου τῆς Φινλανδικῆς δημοκρατίας. Εἰρηνόφιλος καὶ κεχηρυγμένη κατὰ τοῦ ἀλκοολισμοῦ, προέστη ἀπὸ τοῦ 1919 τῆς «Κεντρικῆς Ὁμοσπονδίας τῶν συνεργατικῶν» («Fédération centrale des Coopératives K. K.») Τὴν ἐχαρακτήριζε θερμὸς ἰδεαλισμός, βαθεῖα γνῶσις τῶν ζητημάτων, ἔκτακτος εὐφυΐα, κριτήριον ἀσφαλὲς καὶ δραστηριότης ἀσυνήθης. Α. Γ.-Γ.

Σέππεϋ (Sheppey) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Κέντ, πρὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Μηντγουάυ, εἰς τὸ δέλτα τοῦ Ταμέσεως. Ἔχει ἐμβαδὸν 91 τ. χλμ. Κάτ. 26.344. Παράγει δημητριακὰ καὶ προϊόντα κηπουρικῆς. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν κεῖνται ὁ λιμὴν *Κουΐνινμπόρω* καὶ ὁ ναυτικὸς σταθμὸς *Σῆρνες.* Θ. Κ.

Σέππχαν (Schepphahn). Φιλέλλην ἐκ Νόϋμπουργ τῆς Γερμανίας, ὅστις κατελθὼν ἐθελοντὴς εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας, καθ' ἃς ἐπολέμησε γενναίως. Ἐγκλεισθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὴν τρίτην πολιορκίαν αὐτοῦ, ἔπεσε κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς τὴν νύκτα τῆς 10—11 Ἀπριλίου 1826. Τ. Ε. Ε.

σεπτακά, ἢ *σβαραγκράμα.* Ὀνομασία τῆς μουσικῆς κλίμακος παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς.

Σεπτάλιος (Septalius ἢ Settala), **Λουδοβῖκος.** Ἰταλὸς κλινικὸς (1552—1633). Ἐν ἡλικίᾳ 16 ἐτῶν ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, κατόπιν δὲ ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις ἰατρικήν. Τῷ 1575 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μιλάνου. Συνέγραψεν: «Animadversionum et cantionum medicarum Libri IX» (1614), «De peste et pestiferis adfectibus» (1625), «De naevis liber» (Μιλᾶνον 1606), «Compendio di chirurgia» (1626), «Della preservazione della peste» (1630). Ο. Ρ.

σεπταμίδη (ἡ) (Septamid) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ π-τολουολοσουλφονοχλωραμιδικὸν μαγνήσιον. Εἶναι σκεύασμα δρῶν ἀναλόγως πρὸς τὴν χλωραμίνην. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἐσωτερικὸν ἀντισηπτικὸν καὶ πρὸς ἀντισηψίαν ἐπιδέσμων, πληγῶν, χειρῶν, ἐργαλείων κλπ. Κ. Γ. Μ.

Σεπτέκασας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

«Σεπτεμβριανή». Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Ἑρμουπόλει τῷ 1845.

σεπτεμβριανός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Σεπτέμβριον, ὁ τοῦ Σεπτεμβρίου.

Σεπτέμβριος (ὁ). Ὁ ἔνατος μὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτικοῦ ἡμερολογίου. Παρὰ Ρωμαίοις ἦτο ἕβδομος, ὅπως δηλοῖ καὶ τὸ ὄνομά του September, ὅπερ παράγεται ἐκ τοῦ septem=ἑπτά, ἐκλήθη δὲ κατὰ διαστήματα *Τιβέριος* (Tiberius), *Γερμανικὸς* (Germanicus), *Ἀντωνῖνος* (Antoninus), *Ἡράκλειος* (Herculeus), *Τάκιτος* (Tacitus) κλπ., πρὸς τιμὴν διαφόρων Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὰ ὀνόματα ἢ ἐπώνυμα ταῦτα. Ὁ Σεπτέμβριος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν *Βοηδρομιῶνα* τοῦ ἀττικοῦ ἡμερολογίου, ἄρχεται δὲ ὅταν ὁ ἥλιος διατρέχῃ τὰ $^{8}/_{10}$ περίπου τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Παρθένου. Κατὰ τὴν 22αν ἡμέραν αὐτοῦ ὁ ἥλιος εἰσέρχεται εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ζυγοῦ. Ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὁ Σεπτέμβριος καλεῖται ἐκ τῆς σπουδαιοτέρας ἑορτῆς αὐτοῦ (Ὕψωσις τοῦ Σταυροῦ τῇ 14ῃ) *μήνας τοῦ Σταυροῦ, Σταυρίτης, Σταυριώτης,* ἐκ τῆς σπουδαιοτέρας ἀπασχολήσεως (τοῦ τρυγητοῦ τῶν ἀμπέλων) *Τρυγητὸς* ἢ *Τρύγος* καὶ ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς κατ' αὐτὸν καταστάσεως *Χινόπωρος,* ὡς ὁ πρῶτος μὴν τοῦ φθινοπώρου. Ὁ Σεπτέμβριος εἶναι ἐπίσης ὁ πρῶτος μὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου. Κατὰ τὴν 1ην Σεπτεμβρίου πιστεύεται ὅτι ὁ Χάρος ἀποφασίζει ποίους πρόκειται νὰ πάρῃ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους, διὸ καὶ πολλαχοῦ συνηθίζουν νὰ ἐκθέτουν ἐπὶ τῆς στέγης, ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς παραμονῆς, ἰσαρίθμα μὲ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας κάρυα, τὰ ὁποῖα θραύουν τὴν πρωΐαν τῆς 1, καὶ ἂν εὑρεθῇ κανένα κούφιο, συμπεραίνουν ὅτι θ' ἀποθάνῃ ἓν ἐκ τῶν μελῶν. Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τέλος γί-

Digitized by Google

νονται αἱ περισσότεραι μετακομίσεις τῶν μὴ ἐχόντων ἰδιόκτητον οἰκίαν.

—*[Γεωπ.]*. Κατὰ Σεπτέμβριον σπείρονται, συνήθως, οἱ δημητριακοὶ καρποὶ ὡς καὶ τὰ ὀσπριώδη. Εἰς τοὺς ὀπωροκήπους ἐξακολουθεῖ εἰσέτι ἡ συλλογὴ τῶν δαμασκήνων, τῶν σύκων, τῶν ροδακίνων, τῶν μήλων, τῶν σταφυλῶν, τῶν καρύων κ.τ.λ. καὶ ἄρχεται ἐπίσης εἰς ειδικὰ ὑπόστεγα ἡ ἀποξήρανσις ὡρισμένων καρπῶν. Εἰς τοὺς λαχανοκήπους διενεργεῖται ἡ συλλογὴ τῶν σκορόδων, τῶν καρόττων, τῶν λαχάνων, τῶν κραμβῶν, τῶν θριδάκων, τῶν τοματῶν κτλ. Εἰς τοὺς ἀνθοκήπους μετὰ τὴν κατάλληλον προετοιμασίαν τοῦ ἐδάφους ἄρχεται ἡ σπορὰ τῶν διαφόρων ἐνιαυσίων καὶ δυναμένων νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰ ψύχη φυτῶν, ὡς τοῦ ἀδώνιδος, τῆς ἀγρώστιδος, τοῦ ἀλύσου, τοῦ βουγλώσσου, τῶν μηκώνων, τῶν κυνογλώσσων, τῶν ἀνεμωνῶν ὡς καὶ τῶν εἰς θερμοκήπια ἢ ἐντὸς τῶν οἴκων διατηρουμένων διακοσμητικῶν φυτῶν. Κατὰ Σεπτέμβριον ἐξακολουθεῖ ἡ συγκομιδὴ τοῦ βάμβακος καὶ εἴς τινας χώρας καὶ ἡ τοῦ ἀραβοσίτου. Ἐπίσης κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον προετοιμάζονται οἱ λάκκοι διὰ τὴν φύτευσιν ὡρισμένων δένδρων καὶ διενεργεῖται καὶ ὁ ἐμβολιασμὸς πλείστων δένδρων. Τὸν Σεπτέμβριον ὁ μελισσοτρόφος μετακομίζει τὰς κυψέλας τῶν μελισσῶν εἰς ἀσφαλέστερον μέρος. Δ. Ν. Π.

—**Σεπτεμβρίου, τρίτη** —. Ἡμέρα τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἑλλάδι. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1843 συνεπήχθη συνταγματικὸν κόμμα, εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὁποίου κατελέγοντο πλεῖστοι διαπρεπεῖς ἄνδρες τοῦ Ἀγῶνος, ἐπιδιώκοντες τὴν ἐγκατάστασιν συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἐξυφανθεῖσα συνωμοσία ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κινήματος εἰς τὸν συνταγματάρχην Δημήτριον Καλλέργην. Οὗτος παρεσκεύασε τὸ σχέδιον πολιορκίας τῶν ἀνακτόρων καὶ τὴν ἐπιβολὴν εἰς τὸν βασιλέα Ὄθωνα τοῦ Συντάγματος. Τὴν 1ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 ὁ Καλλέργης, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φρουρᾶς τῆς πρωτευούσης, κατέλαβε τὴν πλατεῖαν τῶν ἀνακτόρων καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἡγεμόνος ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ Σύνταγμα. Συνελθὸν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας συνέταξε προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, ἀγγέλλουσαν ὅτι συνεμερίζετο τοὺς πόθους αὐτοῦ, ἐπιτροπὴ δὲ τοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένη ὑπὸ τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, Κουντουριώτου, Αἰνιᾶνος, Ψύλλα, Λόντου καὶ Προβελεγγίου, ἐπέδωσεν εἰς τὸν βασιλέα ἀναφοράν, δι' ἧς ἐπεζητεῖτο ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Συντάγματος. Ὁ βασιλεὺς ὑπεχώρησεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ λαοῦ καὶ ἐκήρυξε τὴν 3 Σεπτεμβρίου «ἡμέραν ἑορτάσιμον ὡς παραγωγὸν λαμπροῦ μέλλοντος», πρὸς δὲ τὴν σύστασιν παρασήμου φέροντος ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους τὴν ἐπιγραφὴν «3 Σεπτεμβρίου 1843» καὶ ἀπὸ τοῦ ἑτέρου «Συνταγματικὸς Θρόνος», κρεμαμένου δὲ ἀπὸ πορφυρᾶς ταινίας. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας ταύτης ὠνομάσθη μία τῶν ὁδῶν τῆς πρωτευούσης «Ὁδὸς Γ' Σεπτεμβρίου». Θ. Β.

Σεπτέμπεδα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Πικηνῶν, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ὀμβρίας καὶ ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Ποτεντία ποταμοῦ (νῦν Ποτέντσα). Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν San-Severino. Α. Θ. Σ.

σεπτέττο (γερμ. Septett, γαλλ. septuor, ἰταλ. settimino). Μουσικὴ σύνθεσις γραφομένη δι' ἑπτὰ μόνα ὄργανα ἢ καὶ φωνάς. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει χρησιμοποιεῖται μᾶλλον ἡ ὀνομασία *septuor*. Ἐκ τῶν ὡραιοτέρων ἐνοργάνων σεπτέττων εἶναι τὸ τοῦ Μπετόβεν, καὶ τὸ «Σεπτέττο μετὰ σάλπιγγος» τοῦ Σαὶν Σάνς. Εἰς τὰ φωνητικὰ σεπτέττα τὰ ὄργανα τῆς συνοδείας δὲν ὑπολογίζονται εἰς τὴν ἀρίθμησιν τῶν φωνῶν. Γ. Σ.

σέπτη (ἡ) *[Ζῳολ.]*. Καλεῖται οὕτω τὸ ἐπίμηκες διάφραγμα τῶν ἀνθοζώων, ὅπερ διαιρεῖ τὸ σῶμα των εἰς πλεῖστα συγκεντρικὰ τμήματα καὶ διήκει ἀπὸ τοῦ περιστομίου μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ σώματος.

Σεπτήρια (τά), ἢ *Σεπτήριον* *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἀρχαία μετὰ μιμικῶν τελετῶν ἑορτή, ἀγομένη κατ' ἐννεαετηρίδα ἐν Δελφοῖς τὴν 23ην τοῦ Ἰλαίου μηνός, ἢ κατ' ἄλλους τὴν 7ην μηνὸς Βουκατίου, ἐν ζωηρᾷ καὶ δραματικῇ παραστάσει εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τὴν μονομαχίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πύθωνα. Ἐτελεῖτο δ' ἡ ἑορτὴ αὕτη ὡς ἑξῆς: Ἐπί τινος τῶν ἐπιχώσεων τῶν Δελφῶν ἐπήγνυτο καλύβη, ἡ καλιά, ἐκ ξύλων, μεγαλοπρεπῶς διὰ κλάδων κεκοσμημένη, ἡ καλύβη τοῦ Πύθωνος. Νεανίας εὐγενὴς καὶ ὡραῖος ὑπεδύετο τὸν Ἀπόλλωνα. Οὗτος προὐχώρει διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ Δολωνίας ἐν σιγῇ, ἀκολουθούμενος ὑπ' εὐγενῶν νεανιῶν, φερόντων ἀνημμένας δᾷδας. Ὅτε δ' ἡ πομπὴ ἐξικνεῖτο παρὰ τὴν μυθολογουμένην φωλεὰν τοῦ δράκοντος, ἡ καλύβη ἐκαίετο καὶ οἱ ἱεροτελεσταὶ καὶ προσκυνηταὶ ἔφευγον εἰς τὰ Τέμπη, ὅπου ὁ τὸν Ἀπόλλωνα ὑποδυόμενος ὑπεβάλλετο εἰς οἵας καὶ ὁ θεός, κατὰ τὴν ἐκεῖσε μετάβασίν του, καθάρσεις καὶ ἁγνισμούς, ἐλάμβανε δ' ἐκεῖθεν δι' ἱεροτελεστιῶν τὴν ἱερὰν δάφνην, ἣν ἐκόμιζεν εἰς Δελφούς, πάντων τῶν ἱεροτελεστῶν καὶ προσκυνητῶν παρακολουθούντων ἐν πομπῇ, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο *δαφνηφορία* (βλ. λ.), καὶ ᾀδόντων νικητηρίους καὶ ὑμνητικοὺς εἰς τὸν Ἀπόλλωνα παιᾶνας. Μουσικὸς δὲ ἀγὼν κιθαρῳδικὸς εἶτα ἐτελεῖτο, κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, μὴ ὑπάρχοντος θεάτρου, εἰς τὴν Θόλον τῶν Σικυωνίων. Εἰς τὸν κιθαρῳδικὸν κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα προσετέθη καὶ ὁ τοῦ αὐλοῦ ἀγών. Ἐν τῇ βαθυτέρᾳ καὶ φυσικωτέρᾳ ἐννοίᾳ τοῦ μύθου διέβλεπον οἱ Δελφοὶ κατὰ τὴν τελετὴν τὰ πάθη τοῦ Ἡλίου (Ἀπόλλωνος, θεοῦ τοῦ φωτὸς) ἀπομακρυνομένου κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ πλησιάζοντος τὰς χώρας τῶν χιόνων καὶ τῶν πάγων, ὠχριῶντος δὲ καὶ ἀποβάλλοντος οὕτω τὴν θερμότητα καὶ ζωηρότητα αὐτοῦ.

Μέρος τῆς δραματικῆς παραστάσεως τῶν Σεπτηρίων, ἤτοι τὸν ἀγῶνα τοῦ θεοῦ κατὰ τοῦ Πύθωνος, ἔχομεν ἐπὶ ὡραίας τοιχογραφίας τῆς οἰκίας Vettii ἐν Πομπηΐᾳ. Ε. Δ. Κ.

σεπτιζώνιον (τό), ἢ *ἑπταζώνιον* (Septizonium) *[Ἀρχ.]*. Ὅρος, δι' οὗ ἐκαλοῦντο παρὰ Ρωμαίοις μνημειώδεις περίστυλοι κυκλικαὶ οἰκοδομαί, ἀρχικῶς ἐξ ἑπτὰ ἀλλεπαλλήλων δωμάτων, εἶτα δὲ ἐξ ἀδιαφόρου ἀριθμοῦ ὀρόφων. Κλασσικὸν πρότυπον σεπτιζωνίου ἦτο τὸ ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου ἱδρυθὲν ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου καὶ καταστραφὲν ἐπὶ πάπα Σίξτου Ε', ἔτι δὲ τὸ ἐν Λαμβαίσῃ τῆς Ἀφρικῆς ρωμαϊκὸν ἵδρυμα, τὸ ἄλλως γνωστὸν καὶ ὡς νυμφαῖον. Ἐπὶ τῆς προσόψεως τῶν σεπτιζωνίων ὑπῆρχον σηκοὶ μεγάλοι πρὸς τοποθέτησιν προτομῶν ἢ ἀνδριάντων. Π. Ν. Π.

Σεπτιμάγκα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ταρρακωνικῆς Ἰσπανίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐακκαίων, ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Πισοκάρα (νῦν Pisuerga), παραποτάμου δεξιοῦ τοῦ Δούρου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Simancas. Α. Θ. Σ.

Σεπτίμιος βλ. λ. *Ὀδέναθος*.

— **Σεπτίμιος** *Σεβῆρος*. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ (βλ. λ. *Σεβῆρος*).

Σεπτιμόντιον (Septimontium = *ἑπτάλοφον*) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τῆς ἀρχαίας *Ρώμης* (βλ. λ. καὶ λ. *Ἑπταλόφιον*).

σεπτοϊώδιον (τὸ) (Septojod) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι σκεύασμα ἀνάλογον πρὸς τὸ διάλυμα Pregl (πρεσοϊωδόλη), δεκάκις ὅμως ἰσχυρότερον τούτου. Χρησιμοποιεῖται εἰς ἐνέσεις ἐπὶ σηπτικῶν καταστάσεων. Κ. Γ. Μ.

Σέπτον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιότατον ρωμαϊκὸν φρούριον ἐπὶ τῆς ἀφρικανικῆς ἀκτῆς τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ. κατάληψιν τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ὑπὸ τῶν Βανδήλων, τὸ φρούριον, παραμεληθὲν τελείως ὑπ' αὐτῶν, κατηρειπώθη, μετὰ ἕνα δὲ ἀκριβῶς αἰῶνα, ὅτε οἱ Βυζαντινοὶ ἐξεδίωξαν ἐκεῖθεν τοὺς Βανδήλους, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) διέταξε τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐγκατάστασιν ἰσχυρᾶς ἐν αὐτῷ φρουρᾶς, συγχρόνως δὲ ἀνήγειρεν ἐκεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ ναὸν πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου. Ἡ θέσις ἔνθα ἔκειτο τὸ φρούριον καλεῖται σήμερον *Σέφτα* ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Ν. ΚΛΣ

σεπτορία (ἡ) (Septoria) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μυξομυκήτων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σφαιροψιδιδῶν*, περιλαμβάνον μικροσκοπίους μύκητας, παρασιτικοὺς ζῶντας ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ προκαλοῦντας διαφόρους κρυπτογαμικοὺς νόσους ἐπ' αὐτῶν. Δ. Ν. Π.

σεπτός, *—ή, —όν* σεβαστός, σεβάσμιος: «ὁ σεπτὸς ἡμῶν ἄναξ», «τὸ σεπτὸν σκήνωμα τοῦ ἁγίου».

Σεπφουρεί *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλιλαίας ἐν Παλαιστίνῃ παρὰ Πτολεμαίῳ (βλ. λ. *Σεπφωρίς*). Α. Θ. Σ.

Σεπφώρα *[Βιβλ.]*. Σύζυγος τοῦ Μωυσέως, θυγάτηρ τοῦ Μαδιανίτου ἱερέως Ἰοθὸρ (Ἐξόδου β' 21—22 κτλ.). Ταύτην ἐγνώρισε καὶ ἐνυμφεύθη ὁ Μωυσῆς ὅτε, ἵνα σωθῇ ἀπὸ τοῦ φαραὼ μετὰ τὸν φόνον τοῦ Αἰγυπτίου, κατέφυγεν εἰς τὴν γῆν Μαδιάμ. Π. Ι. Μ.

Σεπφωρίς (ἑβραϊστὶ *Σεπφουρὶν* καὶ *Σαμφουρεὶν*) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης ἐν Γαλιλαίᾳ, πρὸς Δ τῆς Τιβεριάδος λίμνης καὶ 5 μίλλια ΒΔ. τῆς Ναζαρέτ, μνημονευομένη πολλάκις ἐπὶ Ἡρώδου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Οἱ κάτοικοι *Σεπφωρηνοί*. Τῷ 56 π. Χ. ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Γαβινίου ἕδρα τῶν πέντε συνεδρίων τῆς Ἰουδαίας, ὁ δὲ Ἡρώδης ἐνίσχυσε τὰ τείχη αὐτῆς. Καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Οὐάρου, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀντύπα (4 π. Χ. —39 μ.Χ.) καὶ ἀπέβη ὄχι μόνον ἡ ὀχυρωτάτη πόλις τῆς Γαλιλαίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπισημοτέρα αὐτῆς μετὰ τὴν Τιβεριάδα. Ἐπὶ Ἡρώδου Ἀγρίππα τοῦ Β' ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς Γαλιλαίας, κατὰ δὲ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα μετωνομάσθη *Διοκαισάρεια*. Κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 339 μ. Χ. Σῴζονται αὐτοκρατορικὰ νομίσματα αὐτῆς. Σήμερον τὴν θέσιν τῆς πόλεως ἐπέχει τὸ χωρίον *Σεφουρίέ*. Α. Θ. Σ.

σὲρ (sir, ἐκ τοῦ γαλλ. sire, σύντμησις τοῦ λατιν. senior). Λέξις δι' ἧς εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν τιτλοφορεῖται γενικῶς ὁ ἀνήκων εἰς ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν. Κυρίως εἶναι τιμητικὸς τίτλος τῶν βαρωνέτων καὶ ἱπποτῶν. Συνοδεύει προτασσόμενον πάντοτε τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα, οὐδέποτε δὲ τὸ οἰκογενειακὸν (π. χ. σὲρ Ροβέρτος Σέσιλ). Ἐπίσης συνοδεύει τὸν ἐπαγγελματικὸν τίτλον τοῦ διδάκτορος (ἀντὶ τοῦ ἄλλοτε ἐν χρήσει λατινικοῦ dominus) ἢ τοῦ κληρικοῦ (π. χ. σὲρ πρῆστ). Διὰ τοῦ σὲρ προσαγορεύεται εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ πᾶν πρόσωπον, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπακολουθῇ τὸ ὄνομα τοῦ προσαγορευομένου (π. χ. sir, ἢ dear sir). Ὑποχρεωτικῶς δὲ διὰ τῆς λέξεως ταύτης προσαγορεύεται ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὁπότε γράφεται μὲ κεφαλαῖον ἀρχικὸν γράμμα, καὶ τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Γ. Ι. Β.

Σὲρ (Cher) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Λείγηρος, πηγάζων ἐκ τοῦ ὀροπεδίου Κομπράγι. Δέχεται κατὰ τὸν ροῦν του τοὺς ποταμοὺς Τὰρντ, Ὑέβρ, Μπούρζ, Σώντρ, καὶ ἔχει ὁλικὸν μῆκος 320 χλμ Εἶναι πλωτὸς μόνον ἀπὸ τοῦ Σαὶντ Αἰνιὰν καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Μπερρὺ μέχρι Μονλουσόν. Θ. Κ.

—**Σέρ, νομός**— (Cher, départ du—) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς κεντρικῆς Γαλλίας, ἐμβαδοῦ 7.200 τ. χλμ. καὶ κατ. (1928) 298.400. Εἰς τὰς πόλεις ἀκμάζει παντοειδὴς βιομηχανία καὶ δὴ ἡ μεταλλουργία. Θ. Κ.

Σὲρ (Seure), ***Γεώργιος***. Σύγχρονος Γάλλος ἀρχαιολόγος. Μετέσχε πολλῶν ἀνασκαφῶν, ἠσχολήθη δὲ ἰδίως εἰς τὴν ρωσικὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν θρακικὴν ἀρχαιολογίαν. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν τοῦ Seure, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ἰδίως ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς: «Revue Archéologique» καὶ «Bulletin de Correspondence héllénique», εἶναι αἱ ἑξῆς, κατὰ χρονολογικὴν σειράν: «Voyage en Thrace; l'emporium romain de Pizos» (1898), «Le Théâtre de Perinthe-Héraclée» (1898), «Bas-relief funéraire de style attique au musée de Tchinily-Kiosk» (1899), «Inscriptions de Thrace: Le territoire des Dieux de Samothrace» (1900), «Établissements scythiques dans la Thrace» (1901), «Notes d'archéologie russe. Tumuli et poteries de l'âge du bronze en Géorgie» (1902), «Nicopolis ad Istrum. étude historique et épigraphique» (1907—1908), «Antiquités Thraces de la Propontide» (1912), «Documents inédits ou peu connus d'Archéologie Thrace» (1912—1913). Β. Δ. Ε.

—**Σὲρ** (Scherr), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς διηγηματογράφος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1817 ἐν Χοέρέχμπεργκ. Ἀπὸ τοῦ 1843 μέχρι τοῦ 1849 διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Βυττεμβέργης. Ἐγκαταλείψας τὴν πολιτικήν, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἀπέθανε τῷ 1886 ἐν Ζυρίχῃ ὡς καθηγητὴς τῆς ἐκεῖ πολυτεχνικῆς σχολῆς. Μεταξὺ τῶν μυθιστορημάτων καὶ τῶν διηγημάτων του διακρίνονται: «Ὁ ἐσταυρωμένος» (1[illegible]), «Ἡ τραγῳδία εἰς τὸ Μεξικὸν» (1868) «Τὸ θε[illegible] ἡμερολόγιον τοῦ μακαρίτου Ἱερεμία Σαουρ[illegible]» (1873), «Φύλλα στὸν ἄνεμο» (1875), «Μορφαὶ καὶ ἱστορία» (1885), «Οἱ μηδενισταὶ» (1887) κ. ἄ. Ἐπίσης συνέγραψε πλεῖστα ἱστορικὰ καὶ κριτικὰ ἔργα, γνωστότερα τῶν ὁποίων τυγχάνουσι: «Γενικὴ ἱστορία τῆς λογοτεχνίας» (1851), «Ἱστορία τοῦ γερμανικοῦ πολιτισμοῦ» (1852), «Ἱστορία τῆς θρησκ[illegible]» (1855—1857), «Ὁ Σίλλερ καὶ ἡ ἐποχή του» (1[illegible]) «Ὁ Μπλύχερ, ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἐποχή του» (1862—1863) κ. ἄ. Διηγηματογράφος μὲ ὀξεῖαν παρατήρησιν καὶ ἐξαιρετικὴν δύναμιν, ὁ Σὲρ παρουσιάζεται συχνάκις, λόγῳ τῆς πολυγραφίας του, ἐπαναλαμβάνων ἑαυτόν. Α. [illegible]

Σεραβσὰν *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς σοβιετικῆς δημοκρατίας Οὐσμπεκιστάν. Πηγάζει ἐκ Ταγ[illegible]στὰν ἐκ τῶν παγώνων Σεραβσὰν καὶ τῶν ὀρ[illegible] Κὸκ-Σοῦ, διχαζόμενος δὲ πρὸς Α. τῆς Σαμαρκάνδης εἰς δύο βραχίονας ἀρδεύει τὴν εὔφορον ὁμώνυμον αὐτοῦ πεδιάδα καὶ ἑνοῦται πρὸς Β. τῆς Βουχάρας. Μετὰ ροῦν 650 χλμ. ἀπορροφεῖται ἐν τῇ πρὸς [illegible] τῆς Βουχάρας ἐρήμῳ.

σεράγι (τό), καὶ *σεράϊ*· ἀνάκτορον (λ. τουρκ.).

Σεράγεβον (Seragevo ἢ Serajevo) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, πρωτεύουσα τῆς Βοσνίας, ἐπὶ τοῦ Μίλιατσκα, μικροῦ ποταμοῦ, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Βόσνα (Μπόσνα). Κάτ. 78 182 (1[illegible]). Ἱδρύθη τῷ 1262 ὑπὸ τοῦ Οὔγγρου στρατηγοῦ Κότρομαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μποσκαβάρ* ἢ *Βεχμ[illegible]*. Μετὰ δύο αἰῶνας ἐμεγεθύνθη ὑπὸ τοῦ Τούρκου διοικητοῦ Χοσρὲβ βέη, ὅστις κτίσας καὶ μέγαρον (σαράγι) ὠνόμασεν αὐτὴν *Μπόσνα-σαράϊ* ἢ *Σε[illegible]*

Digitized by Google

γεβο. Τῷ 1480 κατέλαβεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ματθίας, τῷ δὲ 1697 ὁ ἀρχηγὸς τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ πρίγκιψ Εὐγένιος τῆς Σαβοΐας. Κατεστράφη ἐπανειλημμένως ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Τῷ 1850 οἱ Τοῦρκοι μετέφερον εἰς Σεράγεβον τὴν ἕδραν τοῦ βιλαετίου Βόσνης ἐκ Τράβνικ, ἔκτοτε δὲ ἔμεινε καὶ ὑπὸ τὴν αὐστριακὴν διοίκησιν πρωτεύουσα τῆς Βοσνίας, περιληφθείσης τῷ 1918 εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Ν. Μ.

Σεράγιον (τό), ἢ *Σαράγιον*, ἢ *Σαράϊ*. Καλοῦνται οὕτω κατ' ἐξοχήν, τὰ ἐπὶ τῆς ἀκραίας περιοχῆς τοῦ τριγώνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ, τὴν λεγομένην τοῦ Σαράϊ-μπουρνοῦ ἢ τοῦ Χρυσοῦ κέρατος, ἐγειρόμενα παλαιὰ ἀνάκτορα τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων, ὀνομαζόμενα ἐπίσης καὶ τοῦ *Τόπ-Καποῦ* (Πύλης τοῦ τηλεβόλου). Τὸ παλάτιον τοῦτο, ἐγκαταλειφθὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β' (1808—1839), ὅτε ἡ ὀθωμανικὴ αὐλὴ μετεφέρθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Δολμᾶ-Μπαγτσέ, χρησιμεύει σήμερον ὡς μουσεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπιδεικνύονται εἰς τοὺς ξένους μέρος τῶν σουλτανικῶν θησαυρῶν καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα παλαιὰ τουρκικὰ ἐνθύμια τῆς σουλτανικῆς περιόδου. Ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰν κτηρίων, μεγάλων καὶ μικρῶν, ἀλληλοσυνεχομένων ἢ χωριζομένων δι' αὐλῶν μᾶλλον ἢ ἧττον στενῶν, οὕτως ὥστε ἔξωθεν ὁμοιάζει πρὸς μικρὰν πόλιν.

— **Σεραγίου** ***βιβλιοθήκη***. Ἡ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ σουλτανικοῦ Σεραγίου τοῦ Σεράϊ-Μπουρνοῦ, Κωνσταντινουπόλεως, ἐντὸς ἰδιαιτέρου κτηρίου, ὑπάρχουσα βιβλιοθήκη, ἥτις δὲν ἠνοίχθη ἀκόμη εἰς τὸ δημόσιον, ἀλλ' εἶναι προσιτὴ μόνον δι' εἰδικῆς ἀδείας. Αἱ φῆμαι, καθ' ἃς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ ὑπάρχουσιν ἀνέκδοτα πολύτιμα χειρόγραφα τῆς πλήρους ἱστορίας Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου καὶ τῆς τοῦ Τίτου Λιβίου, ὡς καὶ ἄλλα, δὲν ἐπηλήθευσαν. Φαίνεται ἄλλως τε πιθανώτερον ὅτι τοὺς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν βυζαντινῶν ἀνακτόρων σῳζομένους θησαυρούς, ὧν πίναξ ὑπάρχει ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ Παρισίων, κατέστρεψαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὴν ἅλωσιν.

Πάντως ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Σεραγίου περιέχει χειρόγραφα τουρκικά, τῶν ὁποίων ἡ μελέτη θὰ ἦτο λίαν ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ν. Μ.

Σεράϊ, ἡ *Σκήτη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου*. Μονὴ κοινοβιακή, κειμένη κατὰ τὰ μεσόγεια τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω καὶ πλησιέστατα τῶν Καρυῶν. Ἡ σκήτη αὕτη, ἐξαρτωμένη πρότερον ἀπὸ τῆς μονῆς Βατοπεδίου, ἦτο ἱδρυμένη ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας μονῆς Ξεστοῦ. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος ὁ Πατελλάριος ἔκτισε μέγα κελλίον, κληθὲν ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους του Σεράϊ. Βραδύτερον, ὅτε ὁ πατριάρχης Σεραφεὶμ ὁ Ἀκαρνὰν ἀπεχώρησεν εἰς Ἄθω (1734), ἐκαλλώπισε τὸν ἐν αὐτῷ ναΐσκον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ἡ κυρίαρχος μονὴ τοῦ Βατοπεδίου ἐξεχώρησε τὸ Σεράϊ εἴς τινα Ῥῶσον, τῷ δὲ 1845, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἀνδρέου Μουράβιεφ, μετεβλήθη εἰς σκήτην, ἐκτίσθησαν δὲ πλεῖσται ἄλλαι οἰκοδομαὶ καὶ κατέστη ῥωσικὴ μονή, εἰς ἣν διαμένουν περὶ τοὺς χιλίους Ῥῶσοι μοναχοί. Τὸ καθολικὸν αὐτῆς, κεκοσμημένον κατὰ τὸν ῥωσικὸν ῥυθμόν, εἶναι πλουσιώτατον, εἰς αὐτὸ δὲ ἐντὸς ἀργυρᾶς θήκης φυλάσσεται ἡ κάρα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Θ. Β.

Σεράϊ-Ἀχ-Μπουνὰρ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὴ ὀνομασία τοῦ χωρίου *Παλάτι* (βλ. λ.) τῆς Ἀν. Θρᾴκης.

Σεράϊ-μπουρνοῦ, ἢ *Σαράϊ-μπουρνοὺν [Γεωγρ.]*. Τὸ ἀκρωτήριον (πλάτ. 41° 00' Β., μήκ. 28° 59' Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1198: The Bosporus) τὸ σχηματιζόμενον εἰς τὴν ἄκραν τῆς τριγωνικῆς χερσονήσου, ἥτις ἔχει ὡς βάσιν μὲν τὸ χερσαῖον λεγόμενον τεῖχος, ὡς πλευρὰς δὲ τὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος καὶ τὴν Β ὄχθην τοῦ Κερατίου κόλπου, τὸ ἄλλως λεγόμενον ἀκρωτήριον τοῦ *Χρυσοῦ Κέρατος* (βλ. *Κωνσταντινούπολις*), τὸ τῶν Βυζαντινῶν *Βοσπόριον ἄκρον*. Τὸ ὄνομα Σεράϊ-μπουρνοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἐντὸς τῆς δι' ἰδιαιτέρου τείχους περικλειομένης ἄκρας τοῦ τριγώνου ἐγείρονται τὰ διάφορα περίπτερα, ἅτινα ἀποτελοῦν τὰ παλαιὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα, τὰ ἄλλως λεγόμενα τοῦ Τὸπ-Καποῦ, εἰς ἣν θέσιν ὑπῆρχε τὸ Μέγα Παλάτιον τῶν Βυζαντινῶν. Ἔμπροσθεν τοῦ ἀκρωτηρίου διέρχεται, μεταφερόμενον ἐκ τοῦ Βοσπόρου καὶ ἐκρέον πρὸς τὴν Προποντίδα, ἰσχυρότατον ῥεῦμα ὁ ὁρμητικὸς ποταμός. Ν. Μ.

Σεραὶν-σὺρ-Μὲζ (Seraing-sur-Meuse) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Βελγίου, ἐπὶ τοῦ Μεύση ποταμοῦ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Λυττὶχ—Ναμύρ. Κάτ. (1928) 43.227. Ἔχει ἀνθρακωρυχεῖα καὶ σπουδαίαν βιομηχανίαν μεταλλουργίας (σιδηροχυτήρια, κατασκευὴ μηχανῶν, γεφυρῶν), ὡς καὶ ὑαλουργίαν. Θ.Κ.

Σέρακα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σιράκων, παρὰ τὸν Οὐάρδανον ἢ Οὐαρδάνην ποτάμον (νῦν Κοpyl). Α. Θ. Σ.

Σερὰμ (Ceram, ἢ Serang, ἢ Sirang) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Ὁλλανδικῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἐν τῷ συμπλέγματι τῶν Μολούκων. Ἔχει μῆκος 216 μιλλίων καὶ ἐμβαδὸν 17.658 τ. χλμ. Κάτ. 82.546. Ἡ νῆσος συνίσταται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἡφαιστειογενῶν πετρωμάτων καὶ ἀσβεστολίθων. Διασχίζεται ἀπὸ Δ. πρὸς Α. ὑπὸ ἀποτόμου ὀρεινῆς ἀλύσεως, ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς ὁποίας εἶναι τὸ *Νουσαχελῆ* (ὑψ. 2.985 μ.). Ἔχει πολλοὺς ποταμούς, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Ρουάτα, ὁ Μπόμποτ καὶ ὁ Σαπουτάνα. Ἡ νῆσος καλύπτεται ὑπὸ πυκνῶν δασῶν, ἐξ ὧν ἐξάγεται ἀξιόλογος ξυλεία (σιδηρόξυλον) καὶ ἄλλα δασικὰ προϊόντα, ὡς τὸ καγεπούτιον ἔλαιον. Οἱ κάτοικοι εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον Μωαμεθανοί, ζῶντες εἰς τὰ νοτιανατολικά, καὶ Χριστιανοί, ζῶντες εἰς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου. Γ. Ι. Β.

Σεραντζῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Περίβλεπτον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Σεράο (Serao), ***Ματθίλδη***. Ἰταλὶς συγγραφεὺς καὶ μυθιστοριογράφος (1856—1927). Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις, ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, ἐν ᾗ ἐγεννήθη καὶ ὁ Ἕλλην ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς, ἐκ πατρὸς Ἰταλοῦ πολιτικοῦ ἐξορίστου καὶ μητρὸς Ἑλληνίδος, ἥτις ἦτο σπανίας μορφώσεως καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν καθωδήγησεν εἰς τὰ πρῶτα φιλολογικά της βήματα. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας, ὅπου εἰργάζετο ὡς διδασκάλισσα καὶ ὡς ὑπάλληλος τοῦ τηλεγραφείου, ἐνῷ συγχρόνως ἔγραφε διάφορα διηγήματα εἰς τὰς ἐφημερίδας, τὰ ὁποῖα λίαν ἐνωρὶς ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς κριτικῆς. Ἐπεδόθη κατόπιν ἐνεργότερον εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἀπὸ τοῦ 1878, καὶ τῷ 1881 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην συλλογὴν διηγημάτων της ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεαπολιτανικοὶ θρῦλοι», ἣν ἐπηκολούθησεν ἑτέρα ὑπὸ τὸν τίτλον «Διηγήματα» καὶ τῷ 1883 τὸ πρῶτον τῆς μυθιστόρημα «Φαντασία», τὸ ὁποῖον κατέστησεν αὐτὴν ὀνομαστὴν εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τῆς Νεαπόλεως. Τῷ 1885 ἐνυμφεύθη τὸν Ἰταλὸν συγγραφέα καὶ δημοσιογράφον Ἐδουάρδον Σκαρφόλιο, μετὰ τοῦ ὁποίου ἵδρυσεν ἐν Ῥώμῃ τὴν ἐφημερίδα «Ὁ Ταχυδρόμος τῆς Ῥώμης» («Il corriere di Roma»).

Ματθίλδη Σεράο.

Τῷ 1888 μετέφερε τὴν ἐφημερίδα ταύτην εἰς τὴν Νεάπολιν, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ταχυδρόμος τῆς Νεαπόλεως» («Corriere di Napoli»), τῷ δὲ 1891 ἤρχισεν ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Πρωΐας» («Il Mattino»), ἥτις τάχιστα ἀπέβη ἡ μᾶλλον διαδεδομένη ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλίᾳ ἰταλικὴ ἐφημερίς. Ἀπὸ τοῦ 1902 ἤρχισεν ἐκδίδουσα καὶ διευθύνουσα καὶ τὸ ἑβδομαδιαῖον περιοδικὸν «Ἡ ἑβδομάς» («La settimana»). Τῷ 1905 διαζευχθεῖσα τὸν σύζυγόν της καὶ ἀφήσασα εἰς αὐτὸν τὴν «Πρωΐαν», ἐξέδιδε τὴν ἐφημερίδα «Ἡ ἡμέρα» («Il giorno»), ἐνῷ συγχρόνως συνειργάζετο εἰς πλεῖστα φιλολογικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἰδίως εἰς τὴν «Risorgimento» καὶ «Illustrazioue Italiana». Παρὰ τὴν καθημερινὴν ἀπασχόλησίν της εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἡ Σεράο ἐξηκολούθει νὰ καταγίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μὲ τὴν φιλολογίαν. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων της ἐσημείωσαν μεγίστην ἐπιτυχίαν, τόσον ἐν Ἰταλίᾳ ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου μετεφράσθησαν εἰς πολλὰς γλώσσας καὶ θεωροῦνται ἐξαιρετικὰ εἰς τὸ εἶδός των διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς διηγήσεως, τὴν δύναμιν τῆς περιγραφῆς καὶ τὴν ἀκίβειαν τῆς ἀναλύσεως τῶν χαρακτήρων τῶν διαφόρων τύπων καὶ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων της, πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων, εἶναι: «Ἄρρωστη καρδιά» (1881), «Ἡ ἀρετὴ τῆς Τσεκίνας» (1884), «Οἱ τηλέγραφοι τοῦ κράτους» (1884), «Ἡ κοιλία τῆς Νεαπόλεως» (1885), «Ἡ κατάκτησις τῆς Ῥώμης» (1885), «Ἡ χώρα τῆς ἀφθονίας» (1891), «Ἄπιστος» (1897), «Ἡ μπαλλαρίνα» (1899), «Ἀντίο, ἔρωτα!», «Μικρὸ ῥωμάντζο», «Ἡ γυναῖκα μὲ τὰ μαῦρα», «Οἱ ἐρασταί», «Ἱστορία μιᾶς μοναχῆς», «Μετὰ τὴν συγγνώμην», «Ἐκείνη δὲν ἀπήντησε», «Ζήτω ἡ ζωή» κτλ. Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν μεταφρασθέντων εἰς τὴν ἑλληνικὴν εἶναι τὰ «Ἀντίο, ἔρωτα!» καὶ «Ἐκείνη δὲν ἀπήντησε». Μ. Δ. Β.

Σεράπειον, ἢ *Σεραπεῖον* (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Μέγας ναὸς τοῦ Σαράπιδος ἐν *Ἀλεξανδρείᾳ* (βλ. λ. ἐν τ. Γ' σ. 584—587).

—**«Σεράπειον»**. Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἱδρυθὲν τῷ 1909 ὑπὸ τῆς αὐτόθι ὁμωνύμου «Ἑταιρείας πρὸς προστασίαν καὶ ἀνάδειξιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων».

Σεραπεῖον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολύχνιον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πολυβίου, ἐκεῖνον ὅπερ ὁ Στράβων ὀνόμαζει *Βυζαντίων Ἱερόν*. *Ἱερὸν Ῥωμυλίας* μεταγενεστέρως ὀνομασθὲν (Graec. Geogr. Minor. II, 56), ταυτίζεται πιθανῶς πρὸς τὴν θέσιν *Μαῦρος μύλος*, μεταξὺ Ῥούμελη καβὰκ καὶ Μπουγιοὺκ λιμάν, δι' ἣν ὁ ἀγγλικὸς χάρτης (1198: Bosporus) σημειοῖ old genoese fort ruined (=ἠρειπωμένον γενουήνσιον φρούριον). Σ. Ε. Λ.

— **Σεραπεῖον** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Σύρτεως τῆς Κυρήνης μεταξὺ Δρεπάνου (Μέρσα Κὰρ Κορὰ) καὶ Διαρροιάδος (βλ. λ. *Ἄπις*). Εἶναι ὁ σύγχρονος ὅρμος *Μέρσα* Bueb (πλάτ. 31° 19' Β., μήκ. 20° 17' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 241: Benghazi to Derna), 52 μίλ. παράπλου νοτίως τῆς Βεγγάζης. Σ. Ε. Λ.

σεραπιὰς (ἡ) (Serapias) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ὀρχεοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς κονδυλορρίζους, ἰθαγενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν, ἅτινα ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοφυῆ, εἶναι ἡ *σεραπιὰς ἡ γλῶσσα* (Serapias lingua) καὶ ἡ *σεραπιὰς ἡ καρδιόσχημος* (Serapias cordigera), κοιν. *καρδιόχορτο*. Δ. Ν. Π.

σεραπινέλι (τὸ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *πλάγιος*.

σεράπιον (τό)· ἄλλως *σιρόπιον* (βλ. λ.).

Σέραπις *[Μυθολ.]*. Θεὸς τῶν ἀρχαίων Βαβυλωνίων (βλ. λ. *Σάραπις*).

Σεραπίων. Ἀρχαῖος Ἕλλην ἀστρολόγος, ἀκμάσας ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸν Γ' μ. Χ. αἰῶνα. Οὗτος δι' ἐξετάσεως τῶν ἄστρων προεῖπεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων Καρακάλλας θὰ ἐφονεύετο καὶ ἀντ' αὐτοῦ θ' ἀνήρχετο εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ὁ ἀρχηγὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς καὶ μετέπειτα αὐτοκράτωρ Μακρῖνος. Ὁ Καρακάλλας ἐξοργισθεὶς διέταξε νὰ φονεύσωσι τὸν Μακρῖνον, ἀνθ' οὗ ὅμως ἐφονεύθη ἄλλος ὁμώνυμος αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σεραπίων ἐρρίφθη βορὰ λέοντος, ὅστις ὅμως δὲν κατεσπάραξεν αὐτὸν καὶ τότε ὁ Σεραπίων ἐθανατώθη διὰ μαχαίρας. Ε.Δ.Κ.

— **Σεραπίων**. Ἕλλην ἰατρὸς ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἀκμάσας περὶ τὸ 220 π. Χ., ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἐμπειρικῆς σχολῆς καὶ συγγραφεὺς δύο ἔργων ἀναφερομένων παρὰ Καιλίῳ Αὐρηλιανῷ, ὧν τὸ μὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρὸς τὰς αἱρέσεις» εἰς δύο τουλάχιστον βιβλία (Acut. II, 6), τὸ δὲ εἰς τρία τουλάχιστον βιβλία ὑπὸ τὸν τίτλον «Θεραπευτικά» (Αὐτ. III, 17), ἐξ οὗ ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς καὶ θεραπευτικάς τινας ὁδηγίας παραλαμβάνει, ὡς εἶτα καὶ ὁ Κέλσος καὶ ὁ Γαληνός. Οὗτος ὡς πηγὴν ἐμπειρίας, πρὸς τῇ τηρήσει καὶ τῇ ἱστορίᾳ, ἐθεώρησε καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ὁμοίου μετάβασιν, ἤτοι τὴν μόρφωσιν γνώμης διὰ τοῦ κατ' ἀναλογίαν συλλογισμοῦ (βλ. *Ἐμπειρικὴ* σχολή). ΑΡ. Π. Κ.

— **Σεραπίων**. Ἕλλην ζωγράφος τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος. Ἴσως κατήγετο ἐκ Συρίας ἢ Ἀλεξανδρείας, ὡς εἰκάζεται ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ἀναφέρεται ὡς ζωγράφος. Σπουδαῖον ἔργον τοῦ Σεραπίωνος παραδίδεται μέγας πίναξ χρησιμεύων ὡς διάκοσμος σκηνῆς ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῆς ἀρχαίας Ῥώμης. Β. Δ. Θ.

— **Σεραπίων, ἅγιος**. Ὄνομα ἁγίων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν: —1) Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν τῷ 250 μαρτυρήσας μετὰ πολλῶν ἄλλων Χριστιανῶν καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 13 (12 ὑπὸ τῶν Δυτικῶν) Σεπτεμβρίου. —2) *Σεραπίων* ὁ Σινδόνιος (βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 21 Μαρτίου. —3) Ὁ μετὰ Μελετίου τοῦ στρατηλάτου καὶ πολλῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 24 Μαΐου. —4) Ὁ ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου (193—211) πιθανῶς ἐν Μακεδονίᾳ μετ' ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 12 (13 ὑπὸ τῶν Δυτικῶν) Ἰουλίου. —5) Ὁ μετὰ Ἑρμᾶ καὶ Πολυαίνου ἐν ἀγνώστῳ χρόνῳ ἐν Ῥώμῃ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 18 Αὐγούστου.

Ἐν δὲ τῷ Ῥωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καί: —1) Ὁ ἐν Διοσπόλει τῆς Αἰγύπτου τῷ 283 μετὰ ἓξ ἄλλων Χριστιανῶν μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετὰ τῶν συναθλητῶν τὴν 25 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ Κελερίου, Ποπύλου καὶ Γαΐου κατ' ἄγνωστον χρόνον μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 28 Φεβρουαρίου. —3) *Σεραπίων* ὁ Θμουέως (βλ. λ.), ἑορταζόμενος τὴν 21 Μαρτίου. —4) Ὁ ἐν Ἀρσινόῃ τῆς Αἰγύπτου διάσημος ἀναχωρητὴς περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος ἀποθανὼν καὶ ἑορταζόμενος τὴν 21 Μαρτίου. —5) Ὁ ἐν Πενταπόλει τῆς Ἀφρικῆς τῷ 304 μετὰ Θεοδώρου, Εἰρηναίου καὶ Ἀμμωνος μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 26 Μαρτίου. —6) Ὁ μετὰ Μαρκελλίνου καὶ ἄλλων Χριστιανῶν τῷ 304 ἐν Ὀξυρύγχῳ τῆς Αἰγύπτου (ἢ ἐν Τόμᾳ τῆς Μοισίας) μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 27 Αὐγούστου. —7) Ὁ *Ἀντιοχεύς*, ἑορταζόμενος τὴν 30 Ὀκτωβρίου. —8) Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 252 μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 14 Νοεμβρίου. —9) Ὁ ἱεραπόστολος, ὅστις ἐξ Ἀγγλίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος μεταβὰς εἰς Ἰσπανίαν καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλλίας ἐπο-

Digitized by Google

λέμησε κατὰ τῶν Ἀράβων. Εἶτα ἐγένετο μοναχός, ἐπιστρέφων δὲ εἰς Ἀγγλίαν συνελήφθη ὑπὸ πειρατῶν καὶ ριφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν ἐσώθη κολυμβῶν εἰς Λονδῖνον. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱσπανίαν ἐστάλη ὡς ἱεραπόστολος εἰς Ἀλγέριον, ἔνθα σφαγεὶς τῷ 1240 ἐνεγράφη ὑπὸ τοῦ πάπα Βενεδίκτου τοῦ ΙΔ' ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς 14 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σεραπίων** ἐπίσκοπος *Θμούεως*. Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κάτω Αἰγύπτῳ Θμούεως κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος. Συνδεδεμένος φιλικῶς μετὰ τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, ἦτο ἀνὴρ ἐξαιρέτου μορφώσεως, εὐγλωττος καὶ «τὸν βίον θεσπέσιος». Ἀπέθανε μετὰ τὸ 362. Ἔγραψε κατὰ Μανιχαίων καὶ ἐπιστολάς, ὧν ἐσώθησαν δύο μόνον· τὸ δ' ἔργον του περὶ τίτλων τῶν Ψαλμῶν ἀπωλέσθη. Εἶναι καὶ συγγραφεὺς πασῶν ἢ τοὐλάχιστον τινῶν ἐκ τῶν εὐχῶν περισωθέντος Εὐχολογίου, δημοσιευθέντος τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1894 ὑπὸ Dimitrijewski. (Πρβλ. *O. Bardenhewer* «Geschichte d. altk Literatur» 3, 98 κ. ἑ. *Δ. Σ. Μπαλάνου* «Πατρολογία» 457—458.) Δ. Σ. Μ.

— **Σεραπίων**, *Ἰωάννης*. Υἱὸς τοῦ *Σεραπίωνος τοῦ Πρεσβυτέρου*, ἰατρὸς καὶ οὗτος. Ἀναφέρεται ὡς συγγραφεὺς ἰατρικῶν τινων συγγραμμάτων, κυρίως ἐν συριακῇ γλώσσῃ. ΑΡ. Π. Κ.

— **Σεραπίων** ὁ *νεώτερος*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἄραβος ἰατροῦ τούτου φέρεται βιβλίον περὶ ἁπλῶν φαρμάκων, οὗ τὸ πρωτότυπον ἀραβικὸν ἀπωλέσθη, διὸ καὶ θεωρεῖται ὑποβολιμαῖον, καθόσον καὶ Ἄραβες βιογράφοι καὶ ἱστορικοὶ οὐδόλως ἀναφέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Σεραπίωνος. Τὸ ἔργον τοῦτο, στηριζόμενον ἐπὶ ἑλληνικῶν πηγῶν, ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Μιλάνῳ τῷ 1473 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Liber Serapionis aggregatus de medicinis simplicibus», εἶτα δ' ἐπανειλημμένως μόνον, εἴτε καὶ μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Σεραπίωνος τοῦ πρεσβυτέρου, οὓς κακῶς τινες ταυτίζουσι. Τὸ ΣΤ' κεφάλαιον, πραγματευόμενον περὶ πυρετῶν, ἐξεδόθη καὶ ἰδιαιτέρως ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, Λατίνων καὶ Ἀράβων ἰατρῶν τῶν γραψάντων περὶ πυρετῶν (Venet. 1594). ΑΡ. Π. Κ.

— **Σεραπίων** ὁ *πρεσβύτερος*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο (λατιν. Serapion) φέρεται ὁ Σύρος ἰατρὸς *Γιαχγιὰ ἴμπν Σεραμπί, μπὲν Ἰμπραΐμ*, ἐκ Δαμασκοῦ, ζήσας κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καθ' οὓς καὶ ὁ Ραζῆς, ἤτοι κατὰ τὸ μέσον τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος. Οὗτος ὑπῆρξε συγγραφεὺς δύο πραγματειῶν, τῆς μὲν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀφορισμοὶ (Aphorismi magni momenti de medicina practica) εἰς 12 βιβλία, τῆς δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον Πανδέκται (Κούνασς, Pandectae). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον, εἰς δύο ἐκδόσεις, ὧν ἡ μὲν μείζων εἰς 12 βιβλία, ἡ δὲ ἐλάσσων εἰς 7 βιβλία, ἀρχικῶς γραφὲν εἰς συριακὴν γλῶσσαν, μετεφράσθη εἶτα εἰς ἀραβικὴν ὑπὸ τοῦ Μούσα μπὲν Ἰμπραχὶμ ἐλ Χαντὶθ καὶ Ἴμπν Μπελούλ. Ἡ μικρὰ ἔκδοσις, μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν λατινικὴν ὑπὸ τοῦ ἐκ Κρεμόνας Γεράρδου, ἐξεδόθη εἶτα ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοὺς τίτλους Aggregator, Breviarium ἢ Practica medicinae (α' ἔκδ. ἐν Βενετίᾳ 1479). Αὕτη εἶτα ὑπὸ τοῦ Torinus ὑπὸ τὸν τίτλον Therapeuticae methodus ἐκδοθεῖσα καὶ κακῶς ἀποδοθεῖσα τῷ Ἰανῷ ἢ Ἰωάννῃ Δαμασκηνῷ, ἐπέφερε σύγχυσιν τοῦ Σεραπίωνος πρὸς τὸν *Μέσσουε* τὸν πρεσβύτερον. ΑΡ. Π. Κ.

— **Σεραπίων** ὁ *Σινδόνιος*. Ἐν Αἰγύπτῳ γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει ζῶν ἐπωνομάσθη *Σινδόνιος*, διότι «παρεκτὸς σινδονίου οὐδέποτε οὐδὲν περιεβάλλετο», εἰς ἄκρον δὲ φιλομαθὴς περιῆλθε πολλοὺς τόπους, ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην, ἐν ᾗ ἔμεινεν ὑπὲρ τὰ δύο ἔτη. Τελευταῖον δὲ κατήντησεν εἰς Ρώμην, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν ἄγων τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Ε. Γ. Π.

σεραρδία (ἡ) (Sherardia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαιαγνιδῶν*, περιλαμβάνον δενδρύλλια φυόμενα εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Ἰαπωνίαν. Αἱ σεραρδίαι ἔχουσι φύλλα λογχοειδῆ, σαρκώδη, καλυπτόμενα κατὰ τὴν ραχιαίαν αὐτῶν ἐπιφάνειαν ὑπὸ σκληρῶν τριχῶν ἀργυροῦ χρώματος. Τὰ ἄνθη των εἶναι δίοικα καὶ φέρουσι τετραμερὲς περιάνθιον. Ὁ καρπός των εἶναι ἀχαίνιον. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σεραρδία ἡ καναδική* (Sherardia Canadensis), δένδρον φθάνον εἰς ὕψος 2 περίπου μέτρων, μὲ φύλλα σκωριόχροα καὶ καρποὺς γλυκυπίκρους, λαμβανομένους ὡς καθαρτικόν. Δ. Ν. Π.

Σεράριος (Sérarius), *Νικόλαος*. Γάλλος θεολόγος (1555—1609). Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν τῷ 1573. ἐδίδαξεν ἐπὶ 20 ἔτη θεολογίαν ἐν Mainz καὶ Würtzburg καὶ συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα (ὧν τινα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν), ἤτοι: «Prolegomena biblica et commentaria in omnes Epistolas canonicas» (Mainz 1612 καὶ Lyon 1689), «In libros Regum et Paralipomena commentaria posthuma» (Mainz 1617 καὶ Lyon 1618) κλπ. Ε. Γ. Π.

Σερασκεράτον (τό). Μέγαρον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ἄλλοτε ἦτο ἐγκατεστημένον τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Εἶναι κτισμένον ἐντὸς εὐρείας πλατείας μὲ μνημειώδη πύλην, τὴν λεγομένην τοῦ Σερασκεράτου, εἶδος θριαμβευτικῆς ἀψῖδος, καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς δύο περίπτερα μαυριτανικοῦ ρυθμοῦ. Ἐπὶ τῆς πλατείας ὑψοῦται ὁ πύργος τοῦ Σερασκεράτου, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β' ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὅστις ἐχρησίμευεν ἄλλοτε ὡς παρατηρητήριον διὰ τὰς πυρκαϊάς. Τὸ κτήριον τοῦ Σερασκεράτου εἶναι νεωτέρα κομψὴ οἰκοδομή. Ἀνηγέρθη τῷ 1870 ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἐσκὶ-σαράϊ, τοῦ πρώτου ἀνακτόρου τὸ ὁποῖον ἔκτισεν ἐν τῇ πόλει Μωάμεθ ὁ Πορθητής. Σήμερον χρησιμεύει ὡς πανεπιστήμιον. Ν. Μ.

σερασκέρης (ὁ) (λέξ. περσ. καὶ τουρκ. ἐκ τοῦ περσ. σὲρ=κεφαλὴ καὶ τοῦ ἀραβ. ἀσκὲρ=στρατός). Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐν Τουρκίᾳ. Ἄλλοτε ὠνομάζετο οὕτως ὁ ἀρχηγὸς στρατιᾶς ἢ μεγαλυτέρου τμήματος στρατοῦ. Ὑπῆρχε σερασκέρης τῆς Ρούμελης, σερασκέρης τῆς Ἀνατολῆς καὶ σερασκέρης στρατοῦ ὡρισμένης ἐκστρατείας. Ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Τουρκίᾳ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, σερασκέρης ὠνομάζετο ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ὡς γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς νεοτουρκικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1908, ὁ σουλτᾶνος Ἀβδοὺλ Χαμίτ, ὑποπτευθεὶς τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ὡς προσεγγίζοντα πρὸς τοὺς Νεοτούρκους, κατήργησε τὸν τίτλον *σερασκέρης* καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὸν διὰ τοῦ ὀλιγώτερον ἠχηροῦ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐπὶ Νεοτούρκων ὁ τίτλος, ἂν καὶ διετηρήθη ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ διὰ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπισήμως, ἔκτοτε δὲ ἐξέλιπε. Ν. Μ.

Σεραστέρη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς ΝΑ. Καππαδοκίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε' 6,25) ἐν τῇ Στρατηγίᾳ Ἀραυηνῆς, παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σερατὰν (Sheratan) [*Ἀστρον.*]· βλ. *Σαραταίν*.

Σεραφείμ [*Βιβλ.*]. Διὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ τούτου ὀνόματος, ὅπερ παραγόμενον ἐκ τοῦ ρήματος *σαράφ* (=καίειν) σημαίνει ὄντα καίοντα ἢ καιόμενα, ἄρα δὲ καὶ καθαίροντα, ὀνομάζονται παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ ὄντα οὐράνια περιιστοιχοῦντα τὸν θρόνον τοῦ Ἰαβὲ καὶ ψάλλοντα τὸν τρισάγιον ὕμνον («ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαββαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ»). Τὰ ὄντα ταῦτα, ἅτινα περιγράφει ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁράματος, δι' οὗ ἐκλήθη εἰς τὸ προφητικόν του ἔργον (κεφ. στ'), παρίστανται παρ' αὐτοῦ ἔχοντα ἓξ πτέρυγας, ἐξ ὧν δύο μὲν κατεκάλυπτον τὸ πρόσωπον, ἄλλαι δύο τοὺς πόδας καὶ διὰ τῶν ἄλλων δύο ἐπέταντο. Ἐν τούτων, λαβὸν ἄνθρακα ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου διὰ τῆς λαβίδος, ἅπτεται δι' αὐτοῦ τοῦ προφήτου πρὸς καθαρμὸν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Ἐκ τῆς μοναδικῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Ἡσαΐου δὲν φαίνονται τὰ Σεραφεὶμ ὄντα ὄφεις πετόμενοι τῆς λαϊκῆς φαντασίας, ὡς ὑπέθεσάν τινες, ἀλλ' ὄντα θαυμαστὰ μέν, λογικὰ δέ. Ὅλως ἀβάσιμος εἶναι καὶ ἡ ἐκδοχὴ ὅτι πρόκειται περὶ ἐφεστίων θεῶν. Ἐν τῇ ἀγγελικῇ ἱεραρχίᾳ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφεὶμ παρίστανται ἐν τοῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην ἀποδιδομένοις συγγράμμασι κατέχοντα τὴν α' θέσιν τῆς α' τριαδικῆς διακοσμήσεως. Π. Ι. Μ.

Σεραφείμ, *ἅγιος*. —1) Ὁ ἐν τῷ παρὰ τὴν Λειβάδειαν ὄρει Δομποῦ διάσημος ἀσκητὴς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀποθανὼν τῷ 1602 καὶ ἑορταζόμενος τὴν 6 Μαΐου. —2) Ὁ Μεγαρεύς, ὅστις μετὰ τῶν ὡσαύτως Μεγαρέων *Δωροθέου, Ἰακώβου, Βασιλείου, Δημητρίου* καὶ *Σαράντη* ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, πιθανῶς ἐπὶ τουρκοκρατίας, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 16 Αὐγούστου. —3) Ὁ νεομάρτυς. Οὗτος ἐπίσκοπος ὢν Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς συνεργάτης δῆθεν τοῦ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1611 ἡγηθέντος ἐπαναστάσεως ἐν Ἠπείρῳ ἐπισκόπου Τρίκκης Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου. Ριφθεὶς εἰς τὴν φυλακὴν ἐβιάζετο εἰς ἐξόμοσιν τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ὅπως σώσῃ τὴν ζωήν του. Ἀρνηθεὶς νὰ προβῇ εἰς τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο, ἐβασανίσθη σκληρῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐν τῇ φυλακῇ καὶ τῇ 4 Δεκεμβρίου τοῦ 1611 ἀνεσκολοπίσθη. Ἡ κεφαλή του ἀποκοπεῖσα μετηνέχθη μετὰ κεφαλῶν ἄλλων Χριστιανῶν εἰς Τρίκκαλα, ὅπου διεσώθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν καὶ παρελήφθη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Κορώνης ἢ Κρυᾶς Βρύσης, ἐν ᾗ ἐδέχθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὁ ἱερομάρτυς. Περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ νεομάρτυρος τούτου ὑπάρχει δημῶδες ᾆσμα, ἐκδοθὲν ὑπὸ Passow (Popularia carmina Graeciae recentioris», ἀρ. 492). Ε. Γ. Π.

— **Σεραφείμ**, πατριάρχης *Ἀντιοχείας*. —1) Ὁ Α', *Σεραφεὶμ Τανᾶς* ἐπονομαζόμενος, ὅστις ἐπὶ τοῦ νομίμου πατριάρχου Σιλβέστρου τοῦ Κυπρίου (1724—1766), ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν παπιστῶν, κατέλαβε βίᾳ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου καὶ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας. Ἐπανελθὼν δ' ἐκ τῆς ἐξορίας μετά τινα χρόνον ἀναφανδὸν ἐκηρύχθη ὀπαδὸς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ μετονομασθεὶς *Κύριλλος* ἵδρυσε τὴν ἀραβοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν ἐν Συρίᾳ. Τῷ 1759 ἀνέδειξε διάδοχον αὐτοῦ τὸν ἀνεψιόν του *Ἰγνάτιον*, μετονομασθέντα *Ἀθανάσιον*. —2) Ὁ Β', ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1813. Ἐπὶ δεκαετίαν ἀγωνιζόμενος σθεναρῶς κατὰ τῆς λατινικῆς ἐν Συρίᾳ προπαγάνδας, ἀπέθανε τῷ 1823 ἐν Δαμασκῷ. Ε. Γ. Π.

— **Σεραφείμ**, μητροπολίτης *Ἄρτης*. Ἐπίσκοπος Ἀργυρουπόλεως καὶ ἀπὸ τοῦ 1864 μητροπολίτης Ἄρτης. Ἐγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὅπου καὶ ὑπηρέτησεν ὡς κληρικὸς καὶ ἀρχιερεὺς τιτουλάριος ἐπὶ 28 ἔτη. Ἐν Ἄρτῃ διαμένων ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε μελέτην ἱστορικὴν καὶ τοπογραφικήν, ἀναφερομένην εἰς τὰς ἐπαρχίας Ἄρτης καὶ Πρεβέζης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Δοκίμιον ἱστορικῆς τινος περιλήψεως τῆς ποτὲ ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου ἠπειρωτικῆς πόλεως Ἄρτης καὶ τῆς ὡσαύτως νεωτέρας πόλεως Πρεβέζης» (Ἀθῆναι 1884). Τῷ 1873 διετέλεσε τοποτηρητὴς τοῦ χηρεύσαντος τότε πατριαρχικοῦ θρόνου. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1890. Χ. Ι. Σ.

— **Σεραφείμ**, πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως*. —1) Ὁ Α', ἐξ Ἀκαρνανίας καταγόμενος, λόγιος κληρικὸς καὶ ἱεροκήρυξ δόκιμος. Ὑπηρετήσας ὡς μητροπολίτης Δρύστρας καὶ κατόπιν Νικομηδείας, ἀνῆλθεν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον κατ' Αὔγουστον τοῦ 1713 καὶ μετὰ δεκάμηνον πατριαρχείαν ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου καὶ ἐξωρίσθη εἰς Λῆμνον, διότι ἠρνήθη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῶν Τούρκων περὶ παραχωρήσεως προνομίων ἐν τοῖς Ἁγίοις Τόποις εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Ἐκ Λήμνου μετέβη εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. —2) Ὁ Β', Ἠπειρώτης, ὅστις μητροπολίτης ὢν Φιλιππουπόλεως ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1757, ἀλλὰ τῷ 1761 ἐπαύθη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 ἐξέδωκεν ἐγκυκλίους, δι' ὧν ἐκάλει τοὺς Ἕλληνας νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ρώσους, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ρωσίαν (1771), ἔνθα μετὰ πολλῆς τιμῆς ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Κιέβῳ ἀπέθανεν αὐτόθι μετὰ τὸ 1776. Ε. Γ. Π.

— **Σεραφείμ** ὁ *Μυτιληναῖος*. Τυχοδιώκτης κληρικὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Μυτιλήνῃ. Εἰσελθὼν εἰς τὸν κλῆρον ἐχρημάτισε πρωτοσύγκελλος τοῦ μητροπολίτου Μυτιλήνης, ὅστις μὴ ὑποφέρων τὸ φίλερι τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἀπρεπῆ διαγωγήν του ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ δὲ ὑποκλέψας τὴν πατριαρχικὴν σφραγῖδα ἐσφράγιζε πλαστὰ πατριαρχικὰ γράμματα· ἀνακαλυφθεὶς ὅμως ἐδραπέτευσεν εἰς Πόντον καὶ Ρωσίαν, ἔνθα ἠργυρολόγει πρὸς ἀπολύτρωσιν δῆθεν Χριστιανῶν αἰχμαλώτων. Μετὰ ταῦτα, ἀπελθὼν εἰς Γαλλίαν ἐλειτούργει ἐν Παρισίοις ὡς οὐνίτης ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Ρώμην, Βενετίαν, Βιέννην καὶ πάλιν εἰς Ρωσίαν, ἔνθα διὰ πλαστογραφιῶν συνέλεξεν ἱκανὰ χρήματα. Κατόπιν, διὰ Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, ἐπανῆλθεν εἰς Μυτιλήνην, ὁπόθεν ἀνεχώρησεν εἰς Ἀγγλίαν· ἐνταῦθα διαπράξας ἀνοσιούργημά τι ἐξύρησε τὸν πώγωνα καὶ νύκτωρ δραπετεύσας ἦλθεν εἰς Ὁλλανδίαν καὶ ἐκεῖθεν «πενόμενος καὶ θυροκοπῶν ἐπλανᾶτο τῇδε κἀκεῖσε πᾶσαν θρησκείαν καὶ αἵρεσιν ὁμολογῶν καὶ πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην ἀναιδῶς μετερχόμενος» (*Κ. Σαθα*, «Νεοελληνικὴ φιλολογία», ἐν Ἀθήναις 1868, σ. 451). Ε. Γ. Π.

— **Σεραφείμ** ὁ *Πισίδιος*. Ἐν Σπάρτῃ τῆς Πισιδίας γεννηθεὶς κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ ΙΗ αἰῶνος, ἐχρημάτισε μαθητὴς Ἱεροθέου τοῦ Ἰθακησίου καὶ Ἐφραὶμ τοῦ Ἀθηναίου, γενόμενος δὲ μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς ἐν Κύπρῳ Θεοτόκου τοῦ Κύκκου προήχθη εἶτα εἰς μητροπολίτην Ἀγκύρας τῷ 1774. Συνέγραψε τὴν «Πνευματικὴν κιθάραν», ἤτοι λόγους ψυχωφελεῖς ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1783, «Περιγραφὴν τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου», καὶ ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως ἐν Βενετίᾳ καὶ Λειψίᾳ πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων. Μεγάλης δ' ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος εἰς τοὺς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τουρκοφώνους Ἕλληνας, χάριν τῶν ὁποίων, μεταφράσας εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, ἐξετύπωσε δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων τὸ «Ψαλτήριον» τοῦ Δαυΐδ, «Βίους ἁγίων» καὶ τὸ «Ἐκλόγιον» Ἀγαπίου τοῦ Κρητός. Ε. Γ. Π.

Σεραφείμ, *Στάμος*. Προὔχων Ἀθηναῖος, δράσας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ τέλους Ἀπριλίου 1821 μέχρι τῆς καταλήψεως αὐτῆς καὶ τῆς παραδόσεως τῆς Ἀκροπόλεως (10 Ἰουνίου 1822). Τὴν 25 Μαρτίου 1825, καθαιρεθέντων τῶν δημογερόντων διὰ ψηφίσματος 141 πολιτῶν, ἐξελέγη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν πα-

Digitized by Google

ρεσχέθη πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐξουσία. Ἀπέθανεν ἐπὶ Ὄθωνος. Τ. Ε. Ε.

Σεραφία, ***μάρτυς*** (Sainte Séraphie). Ἐκ Συρίας καταγομένη, ἔζη ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀβεντίνου ὡς θετὴ θυγάτηρ τῆς ἁγίας Σαβίνης, ἣν εἶχε κατηχήσει εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Συλληφθεῖσα δ' ὡς Χριστιανὴ τῷ 122 καὶ ἀποκεφαλισθεῖσα, ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 29 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Σεραφίνι (Serafini), ***Φίλιππος.*** Ἰταλὸς νομοδιδάσκαλος (1831—1897). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Παβίας, Βολωνίας, Ρώμης καὶ Πίζης (1873) καὶ ἔγραψεν: «Ὁ τηλέγραφος ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀστικὴν καὶ ἐμπορικὴν νομολογίαν» (1863), «Εἰσηγήσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου» (7η ἔκδ. 1899 εἰς 2 τ.). Θ. Κ.

Σερβαῖος. Βέλγος ἐπίσκοπος. Ὅτε ὁ μέγας Ἀθανάσιος, τῷ 336, ἐξωρίσθη εἰς τὴν γαλατικὴν πόλιν Αὐγούσταν Τρευήρων (Trèves), ὁ Σερβαῖος κατεῖχε τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τοῦ ἐν τῷ Βελγίῳ Tongres καὶ μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ ὑπεδέχθη καὶ ἐξένισε τὸν μέγαν ἱεράρχην. Τῷ 346, μεταβὰς εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον, ἰσχυρῶς ὑπερεμάχησε τοῦ Ἀθανασίου καὶ κατὰ τὸ 359 ἀντέκρουσε τοὺς ἀρειανίζοντας ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Rimini. Ἀποθανὼν τῷ 384, ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 13 Μαΐου. Ε. Γ. Π.

σερβὰλ (serval) *[Ζωολ.]*· εἶδος *γαλῆς* (βλ. λ.).

Σερβὰν (Servan), ***Ἰωσήφ.*** Γάλλος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς (1741—1808). Τῷ 1792 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Κατόπιν διετέλεσε διοικητὴς τοῦ στρατοῦ τῶν ἀνατολικῶν Πυρηναίων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τρομοκρατίας τοῦ Ροβεσπιέρρου καθείρχθη. Ἐπανακτήσας εἶτα τοὺς βαθμοὺς αὐτοῦ, διεκρίθη κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους. Θ. Β

—**Σερβὰν** (Servan), ***Ἰωσὴφ - Μιχαὴλ - Ἀντώνιος.*** Γάλλος δικαστικὸς καὶ συγγραφεὺς (1737—1807) Φίλος τοῦ Βολταίρου, ἐκηρύχθη κατὰ τῶν βασάνων καὶ ὑπερημύνθη τῶν περὶ ἀνεξιθρησκείας ἰδεῶν τῶν φιλοσόφων. Οἱ λόγοι καὶ τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1818. Γ. Ι. Β.

—**Σερβὰν** (Servan), ***Πέτρος.*** Γάλλος ἑλληνιστὴς καὶ μυθιστοριογράφος (1796 — 1831). Συνέθεσε πλεῖστα ποιήματα, μετέφρασεν ἐμμέτρως τὰ «Εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου», ἔγραψε τὴν μελέτην «Ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια», τὸ μυθιστόρημα «Οἱ γάμοι τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος» κ. ἄ. Θ. Β.

σερβάντα (ἡ)· βοηθητικὸν τοῦ *μπυφφὲ* ἔπιπλον τῆς τραπεζαρίας, χρησιμεῦον διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ πρόχειρον ἐναπόθεσιν διαφόρων σκευῶν καὶ εἰδῶν σερβιρίσματος, καὶ πρὸς φύλαξιν τῶν καθημερινῆς χρήσεως σερβιτσιων φαγητοῦ.

Σερβέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καστορίου (πρώην Καστανιᾶς) τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 175.

Σερβὲ Μπουρνοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (πλάτ. 41° 40′ Β., μήκ. 28°07′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2230: Bosporus to cape Kaliakra). Εἶναι ἡ *Σαλμυδησσὸς* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σερβὲν (Chervin), ***Νικόλαος.*** Γάλλος ἰατρὸς (1783—1843). Ἐμελέτησε καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ζωήν του τὸν κίτρινον πυρετόν, ὑποστηρίξας ὅτι ἡ νόσος δὲν εἶναι μεταδοτικὴ καὶ συνεπῶς οὐδεμία ἀνάγκη ὑγειονομικῶν μέτρων παρίσταται. Τῷ 1832 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς. Ἔγραψε: «Examen du principe de l'administration en matière sanitaire» (1827), «De l'identité de nature des fièvres d'origine paludéenne» (1842). Ο. Ρ.

Σέρβερτ. Γερμανὸς φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1824. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας καὶ τῇ 6 Μαΐου 1826 ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τῆς Κωλιάδος Ἄκρας (Τρεῖς Πύργοι). Τ. Ε. Ε.

Σερβέτο (Serveto, ἢ Servede), ***Μιγκέλ.*** Διάσημος Ἰσπανὸς θεολόγος καὶ ἰατρὸς 1511—1553). Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς νομικὴν ἐν Τουλούζῃ, τῷ δὲ 1535 μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς. Τῷ 1537 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον «De syroporum ratione», ἀπὸ δὲ τοῦ ἑπομένου ἔτους ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνατομικὴν καὶ ἰδίως εἰς τὴν μελέτην τοῦ μηχανισμοῦ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος. Ἀπαλλαγεὶς ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἐναντίον του μηνύσεως ὡς αἱρετικοῦ διὰ τῆς ἀπολογητικῆς διατριβῆς «Apologetica disceptatio», ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἐν Lyon, ὅπου ἀπὸ τοῦ 1542 διετέλεσεν ἰατρὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Palmier. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ παρέμεινε μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ θεοσοφικοῦ του βιβλίου «Christianismi restitutio», διὰ τοῦ ὁποίου κατέλαβε περίβλεπτον θέσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, λόγῳ τῆς ἐν αὐτῷ περιγραφῆς τῆς διὰ τῶν πνευμόνων κυκλοφορίας τοῦ αἵματος· συγχρόνως ὅμως κατηγγέλθη ὑπὸ τοῦ Καλβίνου ὡς αἱρετικός, καὶ τὸ μὲν βιβλίον του κατεσχέθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, αὐτὸς δὲ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, ὃν ὑπέστη δημοσίᾳ τῷ 1553 ἐν Γενεύῃ. Ἡ ἀξία τοῦ Σερβέτο ὡς ἰατροῦ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι κατεπολέμησε τὰς δοξασίας τῶν Ἀράβων ἰατρῶν περὶ τῶν ἀφεψημάτων τῶν βοτανῶν, τῆς παρασκευῆς σιροπίων κ.λ. («Syroporum universa ratio ad Galeni censuram diligenter expolita etc.» 1537), καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι διὰ τοῦ μνημονευθέντος θεολογικοῦ του συγγράμματος ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τοῦ Harvey. Ο. Ρ.

Σέρβη *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀνακτορίου τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 229 κατοίκους, ἐκαλεῖτο δ' ἐπίσης καὶ *Ζερβή.*

Σέρβης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας (Ἀλγερίου), ἐκβάλλων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, 2, 2) εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν πρὸς Α. τοῦ Ἰκοσίου (Ἀλγερίου), παρὰ τὴν πόλιν Ρουσίκιβαρ (Mers-el-Hadjedjé). Σήμερον καλεῖται Oued- Isser. Α. Θ. Σ.

σερβὶ (γαλλ. servi). Χαρτοπαικτικὸς ὅρος χρησιμοποιούμενος εἰς τὸ πόκερ, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν χαρτιῶν, ὑπὸ τῶν μὴ λαμβανόντων νέα τοιαῦτα, εἴτε διότι ἔχουν ἤδη ἀνὰ χεῖρας καλὸν συνδυασμόν, εἴτε διότι θέλουν νὰ μπλοφάρουν. Οὗτοι δηλοῦν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅτι εἶναι: «σερβί».

Σέρβια *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ νομῷ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 3.250. Κεῖται μεταξὺ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τῶν Πιερίων ὀρέων, εἰς τὴν ἄκραν εὐφόρου πεδιάδος, ἀπέχει δὲ 27 χλμ. τῆς Κοζάνης, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ, καὶ

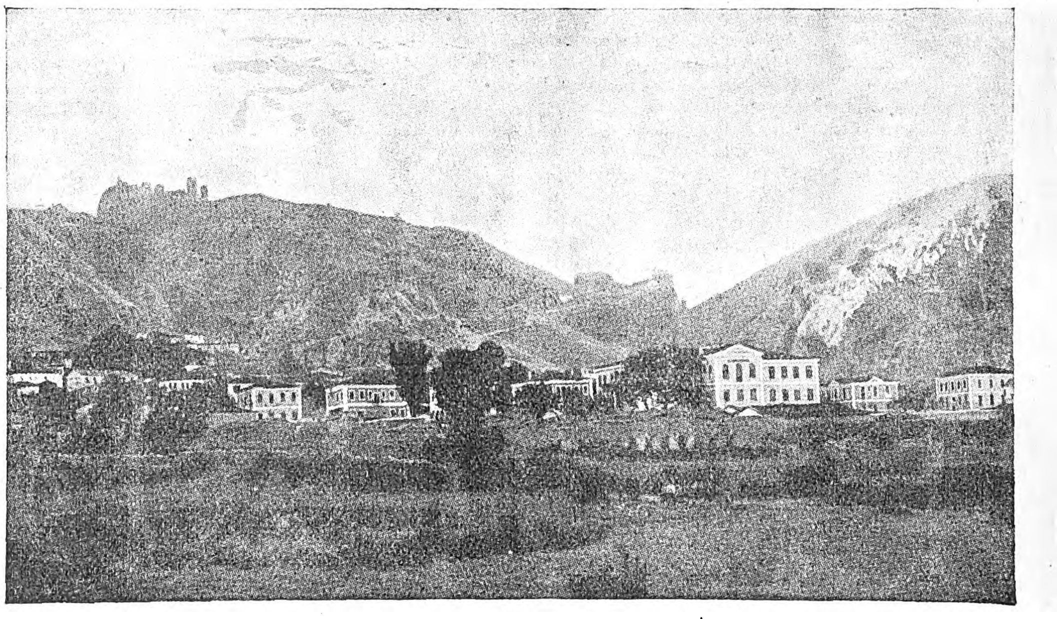

Ἄποψις τῶν Σερβίων.

περὶ τὰ 15 χλμ. τῶν στενῶν Πόρτες (Σαραντάπορον). Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν γ′, ταμεῖον γ′, ὑποδιοίκησιν χωροφυλακῆς, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, ἡμιγυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ὀρφανοτροφεῖον ἀρρένων, δύο γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς συμπτυχθέντας εἰς γεωργικὴν πιστωτικὴν τράπεζαν. Εἶναι ἠλεκτροφώτιστος ἀπὸ τοῦ 1929 καὶ ὑδρεύεται διὰ νέου ὑδραγωγείου ἀπὸ τοῦ ὕπερθεν αὐτῆς ὄρους Σιάπκα. Ἡ περιφέρεια τῶν Σερβίων, περιλαμβάνουσα 21 κοινότητας, παράγει σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Τὰ Σέρβια εἶναι πόλις μεσαιωνική, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸν Ζ′ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου καὶ ἀποικισθεῖσα ὑπὸ Σέρβων. Ἦτο πόλις ὀχυρὰ καὶ περιεβάλλετο ὑπὸ τείχους. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σέρβων ἡ πόλις παρέμεινεν ὡς φρούριον μέχρι τοῦ Ι′ αἰῶνος, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀνεκτήθη ὅμως ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, τῷ δὲ 1259 ἐπανεκτίσθησαν τὰ καταστραφέντα τείχη της. Εἶχε πλείστους ναούς, ὧν σπουδαιότερος ὁ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τῆς ὁμωνύμου μονῆς, ἥτις ἐκαλεῖτο Πολύθυρος καὶ τῆς ὁποίας ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Σῴζονται ἐπίσης καὶ ἐρείπια φρουρίου, ὅπερ καλεῖται Κάστρον τῆς Ὡριᾶς καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ ἀνάκτορον τοῦ κράλη τῶν Σέρβων, οἵτινες κατέκτησαν αὐτὴν τὸν ΙΔ′ αἰῶνα. Κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ μακρὰν πολιορκίαν, παρέμενε δὲ ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τοῦ 1912, ὅτε ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαρανταπόρου, τὴν 10ην Ὀκτωβρίου. Γ. Ε. ΜΑΡΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σερβία (σερβ. *Σρμπίγια*). Τέως βασίλειον, σήμερον μία τῶν χωρῶν τοῦ βασιλείου τῆς *Ἰουγκοσλαυΐας* ἢ *Νοτιοσλαυΐας* (βλ. λ.).

Ἐξετείνετο κατὰ τὰ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου (1878) καθορισθέντα σύνορα μεταξὺ 42° 25′ καὶ 45° Β. πλάτους καὶ 19°—23° Α. μήκους (Γκρήνουϊτς), εἶχε δὲ ἐπιφάνειαν 48.590 (πρὸ τοῦ 1878 37.560) τ. χλμ. καὶ (1910) 2.750.000 κατοίκους.

Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἡ Σερβία ἀπέκτησε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (10 Αὐγούστου 1913) ὁλόκληρον τὴν *Παλαιὰν* καλουμένην Σερβίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας μέχρι τῶν σημερινῶν ἑλληνογιουγκοσλαυϊκῶν συνόρων, μετὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπετέλεσε μετὰ τῆς Κροατίας καὶ Σλοβενίας τὸ βασίλειον τῶν ***Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων,*** μετονομασθὲν τῷ 1929 εἰς ***Ἰουγκοσλαυΐαν.***

— [ΙΣΤΟΡ.] ***Προϊστορικοὶ καὶ πρῶτοι ἱστορικοὶ χρόνοι. Περίοδος ρωμαϊκή.*** Ἡ ἱστορία τῶν χωρῶν, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν Σερβίαν κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς χρόνους τῆς ὑπάρξεώς της, ἀνατρέχει συνήθως εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς ἡ ὅλη Βαλκανικὴ χερσόνησος κατῳκεῖτο ὑπὸ δύο κυρίως λαῶν, τοῦ θρᾳκικοῦ πρὸς Α. καὶ τοῦ ἰλλυρικοῦ πρὸς Δ. Μέχρις ἐσχάτων δὲν ἀνεζητεῖτο ἡ ἱστορία τῶν χωρῶν τῆς χερσονήσου ταύτης εἰς πολὺ παλαιοτέρους αἰῶνας. Αἱ νεώτεραι ὅμως ἔρευναι, ἰδίᾳ αἱ τοῦ Σέρβου γεωγράφου καὶ γεωλόγου Γιοβὰν Τσβίγιτς, βαίνουν πολὺ ἀπωτέρω, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν πάγων, καὶ εἰδικῶς μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς οἱ παγετῶνες τῶν Νοτίων Ἄλπεων ἐξετείνοντο μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου, ἐν τῇ Β. Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐσχημάτισαν κατόπιν τὴν περιοχὴν τῶν λιμνῶν. Γενικῶς ἐπιστεύετο προηγουμένως ὅτι περίοδος πάγων δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον. Ἀλλ' ὁ Τσβίγιτς ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὑπῆρχον καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου παγετῶνες, τῶν ὁποίων ἴχνη φαίνονται ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων τῆς Βοσνίας, τῆς Ἑρζεγοβίνης, τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Β. Ἀλβανίας, ἐπίσης δὲ ἐπὶ τοῦ Σκάρδου, ἐπὶ τοῦ ὄρους Περιστέρι τῆς Μακεδονίας καὶ ἐπὶ τοῦ Ρίλα ἐν Βουλγαρίᾳ, κατερχόμενοι μέχρις ὕψους 1 400 μ., ἄρα ὅσον σήμερον ἐν Νορβηγίᾳ, ἔβαινον δέ, ὡς καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν μὲ διεύθυνσιν ἐκ Δ. πρὸς Α. Κάτω τῶν ὀρέων ὑπῆρχον πολλαὶ λίμναι. Βραδύτερον, καθιζανούσης βαθμιαίως τῆς παραλίας τῆς Ἀδριατικῆς, παρέμειναν αἱ νῆσοι τῶν δαλματικῶν ἀκτῶν ὡς ὑπόλοιπα τῆς τέως ξηρᾶς. Ἡ βραδεῖα αὕτη καθίζησις τοῦ Διναρικοῦ ὀρεινοῦ συστήματος ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, παρατηρουμένη ἰδίᾳ εἰς τὴν λίμνην τῆς Σκόδρας, τῆς ὁποίας ὁ βυθὸς κατῆλθε κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ εἰς κτήριά τινα τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῆς πρώτης μεσαιωνικῆς περιόδου εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰστρίας καὶ Δαλματίας, ἐνῷ πρὸς τὰ Α. τῆς χερσονήσου ἡ ξηρὰ ἀνυψοῦται.

Μετὰ τὴν περίοδον τῶν πάγων ἐπεκράτησεν εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου κλῖμα ἠπιώτερον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἵ τε Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν τὰ βόρεια τῆς χώρας ἀκατάλληλα πρὸς οἰκισμόν. Οἱ Μύριοι τοῦ Ξενοφῶντος συναντοῦν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Στράντζας τόσον ψῦχος, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ οἶνος παγώνει. Ἀκόμη καὶ πολὺ βραδύτερον ὁ Προκόπιος περιγράφει τὰς φοβερὰς χειμερινὰς θυέλλας τῆς Δαλματίας. Εἰς τὰ δάση τῆς παλαιᾶς ἐκείνης προϊστορικῆς ἐποχῆς ὑπάρχουν ἄγρια θηρία, τῶν

Digitized by Google

ὁποίων ἴχνη σῴζονται μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν περσικῶν πολέμων, ὅτε λέοντες ἐπετίθεντο, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, νύκτωρ κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ξέρξου εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας. Ἡ ὕπαρξις τῶν θηρίων τούτων καὶ μεγάλων προκατακλυσμιαίων ζῴων σῴζεται τόσον εἰς τὰς ἑλληνικὰς μυθολογικὰς παραδόσεις, ὅσον εἰς τὰς λαϊκὰς παραδόσεις τῶν ἄλλων τῆς χερσονήσου λαῶν. Ὁ Τσβίγιτς περισυνέλεξε λαϊκοὺς μύθους περὶ μεγάλου δράκοντος τῶν ὑδάτων (βόδενι μπίχ), ὅστις κατεδίωκε τὴν νύκτα τοὺς βοῦς παρὰ τὰς λίμνας ἐν Σερβίᾳ, Μαυροβουνίῳ, Βοσνίᾳ, Δαλματίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ. Αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις περὶ θηρίων καὶ δρακόντων ἐσῴζοντο καὶ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου γραφείσῃ βιογραφίᾳ τοῦ ἁγίου Ἱλαρίωνος τοῦ ἐκ Γάζης ἀναφέρεται δράκων (βόας), ὅστις κατέτρωγε ζῷα καὶ ἀνθρώπους ἐν Ἐπιδαύρῳ (Παλαιᾷ Ραγούζῃ), μέχρις ὅτου ὁ ἅγιος κατέστρεψε τὸ θηρίον διὰ πυρός.

Ἡ ὕπαρξις ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην προϊστορικὴν ἐποχὴν εἶναι ἀποδεδειγμένη, οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν νεολιθικήν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν παλαιολιθικὴν περίοδον. Ἴχνη τοῦ παλαιολιθικοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς τῶν πάγων ἀνεκαλύφθησαν οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρὰ τὰς θέρμας τῆς Κράπινα, ἐν Κροατίᾳ. Εἰς τὴν νεολιθικὴν περίοδον ἀνήκουν ἀντικείμενα ἀνακαλυφθέντα παρὰ τὸ Βελιγράδιον. Ταῦτα ὁμοιάζουν πρὸς τὰ μνημεῖα τοῦ ἀρχαιοτάτου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι τάφοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων σῴζονται ἐργαλεῖα ἐξ ὀστοῦ, κέρατος καὶ λίθου, ὡς καὶ πήλινα ἀγγεῖα οὐχὶ ὅμως ἀκόμη καὶ μέταλλα. Μεταξὺ ἄλλων ὑπάρχουν καὶ πήλινα εἴδωλα, ἰδίᾳ δὲ γυναικεῖα. Τὰ ἐντὸς σπηλαίων, παρὰ τὸ Βάλιεβο καὶ τὴν Νύσσαν, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα ὡς καὶ ἐν Βοσνίᾳ, ἀνακαλυφθέντα χάλκινα καὶ μεταγενέστερα σιδηρᾶ ἀντικείμενα ἀποδεικνύουν ὅτι ἀνθρώπινοι συνοικισμοὶ ὑπῆρχον ἐκεῖ ἐπὶ μακρὰν χρονικὴν περίοδον. Ἐπερχομένων κατόπιν τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἀναφαίνονται εἰς τὴν χερσόνησον τρεῖς λαοί, οἱ Ἰλλυριοί, οἱ Θρᾷκες καὶ οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Ἰλλυριοὶ κατῴκουν εἰς τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς χερσονήσου, ἀπὸ τοῦ μέσου Δουνάβεως μέχρι τῆς Ἠπείρου. Ἴχνη τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ ἀνευρίσκονται ἐν τῇ σημερινῇ ἀλβανικῇ, κυρίως ὅμως εἰς τὰ σημερινὰ τοπωνύμια. Ἀπετελεῖτο δὲ τὸ ἰλλυρικὸν ἔθνος ἐκ διαφόρων φυλῶν, αἵτινες εὑρίσκοντο εἰς διηνεκῆ μεταναστευτικὴν κίνησιν καὶ ἠγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλας. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ νοτίου Σαύου ἀπαντῶσιν οἱ Βρεῦκοι, εἰς τὰ ΒΔ. τῆς Βοσνίας οἱ Ἰάποδες, εἰς δὲ τὰ παράλια τῆς Δαλματίας καὶ τὰς νήσους οἱ Λιβούρνιοι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως ἐπεκράτουν οἱ Δελμᾶται ἢ Δαλμᾶται, ἔχοντες κυριωτέραν πόλιν τὸ Δελμίνιον (Delminium, σήμερον Ζούπανιατς) καὶ τὴν παράλιον πόλιν Σάλονα. Ἑκατέρωθεν τοῦ ὄρους Μακάρσκα ἔζων οἱ Ἀρδιαῖοι (λατινιστὶ Vardaei), διαβόητοι πειραταὶ τῆς Ἀδριατικῆς. Οἱ Δαόρσοι (λατινιστὶ Daversi), παρὰ τὸν ποταμὸν Ναρέντα, εἶχον νόμισμα χαλκοῦν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο χαραγμένον ἑλληνιστὶ τὸ ὄνομά των (Δαόρσων) μὲ εἰκόνα πλοίου. Ἐν Μαυροβουνίῳ κατῴκουν οἱ Δοκλεᾶται. Γείτονες αὐτῶν ἦσαν οἱ Λαβεᾶται παρὰ τὴν λίμνην τῆς Σκόδρας (Λαβεάτιδα) καὶ οἱ εἰδήμονες τῆς μεταλλευτικῆς τέχνης Πιροῦσται. Εἰς τὰ ἐνδότερα κατῴκουν οἱ Ὀκταριᾶται, ἐχθροὶ τῶν Ἀρδιαίων. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν ἰσχυρὸς λαὸς ἦσαν οἱ Δαισιτιᾶται, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Βοσνίας, οἱ Διτίονες, οἱ Σαρδεᾶται καὶ ἄλλοι. Εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Οὐζίτσε ἔζων οἱ Παρθινοί, λατρεύοντες ὡς προστάτην θεὸν Δία τὸν Παρθινόν. Εἰς τας κοιλάδας τοῦ Ἄνω Ἀξιοῦ, τοῦ Λευκοῦ Δρίνου, εἰς τὸ Κοσσυφοπέδιον καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νύσσης ἦσαν οἱ Δάρδανοι, ἀναφερόμενοι κατὰ πρῶτον τῷ 284 π. Χ. ὡς πολέμιοι τῶν Μακεδόνων καὶ κατόπιν τῶν Ρωμαίων.

Τὰ ἔθνη ταῦτα διῃροῦντο εἰς πατριάς, τὰς ὁποίας ὁ Πλίνιος ὀνομάζει «decuriae». Τοιαύτας εἶχον οἱ Δελμᾶται 342, οἱ Δαισιτιᾶται 103 καὶ οἱ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατατροπωθέντες Βαρδαῖοι μόνον 20. Ὁ Στράβων (VII, 5) ἀναφέρει ὅτι ἡ γῆ διανέμεται ἐκ νέου ἀνὰ πᾶσαν ὀκταετίαν μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πατριᾶς. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἀπέλαυον μεγάλου σεβασμοῦ, ἀνερχόμεναι καὶ εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Εἰς τὴν χώραν μάλιστα τῶν Λιβουρνίων ἐβασίλευον αἱ γυναῖκες ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς πολυανδρίας. Ὁ Οὐάρων ἐξαίρει τὴν φιλεργίαν τῶν γυναικῶν τῶν Ἰλλυριῶν, αἱ ὁποῖαι ὑλοτομοῦσι, βόσκουσι τὰ κτήνη, μαγειρεύουσι καὶ τίκτουσιν ἀφθόνως. Παρὰ τοὺς ἐλευθέρους πολίτας ὑπῆρχον καὶ δοῦλοι, εἶδος εἱλώτων. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν φυλῶν ὑπῆρχον φύλαρχοι ἢ κληρονομικοὶ βασιλεῖς. Ἀλλ' οὐδέποτε κατώρθωσαν οἱ Ἰλλυριοὶ νὰ ἑνωθῶσιν εἰς ἓν ἑνιαῖον βασίλειον. Τὸ μόνον γνωστὸν ἰσχυρὸν κράτος ὑπῆρξε κατὰ τὸν Γ' καὶ Β' π. Χ. αἰῶνα εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ σήμερον Ἀλέσιο μέχρι τοῦ ἐν Γιουγκοσλαυίᾳ Σεμπένικο (Σιμπίνικ), ἀλλὰ τοῦτο ἦτο μᾶλλον ὁμοσπονδία, ἔχον ἕδραν τὴν Σκόδραν. Ὁ Θεόπομπος καὶ ὁ Πολύβιος (XXVIII, 8) περιγράφουν φαιδρὰ συμπόσια τῶν Ἰλλυριῶν.

Μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν λαῶν τούτων ἤσκησεν ὁ ἀρχαῖος ἑλληνισμός. Τὸν ποταμὸν Νάρωνα (Ναρέντα) ἀνέπλεον τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα μέχρι τῆς πόλεως Ναρόνα τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Μεγάλην ἀλλαγὴν εἰς τὴν ἐθνογραφικὴν σύστασιν καὶ τῶν σερβικῶν χωρῶν ἐπήνεγκεν ἡ εἰσβολὴ τῶν Κελτῶν, τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Γαλάτας. Οὗτοι εἰσώρμησαν εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων. Εἰς Σερβίαν, δυτικῶς τοῦ Μοράβα μέχρι τοῦ Σαύου, ἐγκατέστη τότε ἡ ἰσχυρὰ κελτικὴ φυλὴ τῶν Σκορδίσκων καὶ εἰδικῶς οἱ Μεγάλοι Σκορδίσκοι, ἐνῷ οἱ Μικροὶ Σκορδίσκοι ἐξετάθησαν πρὸς Α., μέχρι τῆς χώρας τῶν Μοισῶν καὶ Τριβαλλῶν. Τὸ κυριώτερον αὐτῶν φρούριον, τὸ Σιγγίδουνον, τὸ σημερινὸν Βελιγράδιον, διετήρησε τὸ κελτικὸν τοῦτο ὄνομα μέχρι τοῦ Ζ' μ.Χ. αἰῶνος.

Οἱ Σκορδίσκοι παρέσχον ἱκανὰ πράγματα εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον κληθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς βοήθειαν κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἡ δύναμις τῶν Σκορδίσκων ἐθραύσθη καὶ τὰ τελευταῖα αὐτῶν λείψανα μετῳκίσθησαν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Παννονίας (Οὐγγαρίας). Ἡ ρωμαϊκὴ κυριαρχία ἐξετάθη μέχρι τοῦ Δουνάβεως κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς δευτέρας τριανδρίας μέχρις Ὀκταβίου καὶ Τιβερίου πολέμους. Ἡ κατακτηθεῖσα χώρα ἀπετέλεσε κατ' ἀρχὰς μίαν μεγάλην ἐπαρχίαν, τὴν Ἰλλυρίαν (Illyricum), διαιρεθεῖσαν εἰς δύο, τὴν Ἄνω Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Κάτω Ἰλλυρίαν (Παννονίαν). Ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τῆς Δαλματίας καὶ Παννονίας ἡ μεγάλη αὕτη ἐπαρχία τῆς Ἰλλυρίας διῃρέθη εἰς μικροτέρας διοικητικὰς μονάδας, τὴν Δαλματίαν μὲ πρωτεύουσαν Σάλονα καὶ τὴν Παννονίαν μὲ τὰς πόλεις Σισκίαν (σήμερον Σίσακ) καὶ Σίρμιον (Μητροβίτσα). Ἡ ρωμαϊκὴ αὕτη Δαλματία ἐξετείνετο ἀνατολικῶς μέχρι Σερβίας, συνορεύουσα μὲ τὴν Μοισίαν, τὴν ἄλλοτε χώραν τῶν Δαρδάνων, Σκορδίσκων, Τριβαλλῶν καὶ Μοισῶν. Κατὰ τὴν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μεγάλην διοικητικὴν μεταρρύθμισιν, ἡ ἔκτασις τῆς Δαλματίας περιωρίσθη σημαντικῶς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογεῖται καὶ ἡ ἐγκατάστασις Ρωμαίων στρατιωτῶν εἰς τὰ βόρεια ταῦτα μέρη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ὁ παραμεθόριος ρωμαϊκὸς στρατὸς ὑπηρέτει ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Εἰς τοὺς στρατιώτας ἀπηγορεύετο ὁ γάμος ἐπὶ 25—30 ἔτη, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπετράπη εἰς τοὺς ἀφυπηρετοῦντας νὰ ἔχωσι μὴ νομίμους γυναῖκας καὶ νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὴν χώραν λαμβάνοντες γαίας, γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ σποράν. Αἱ τοιαῦται ρωμαϊκαὶ στρατιωτικαὶ ἀποικίαι ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῶν Σκοπίων. Μόνον οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ἤρχοντο πλέον εἰς Ρώμην. Ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου ἐπετράπη εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ νυμφεύωνται, ἀπὸ δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σεβήρου ὑπηρέτουν κληρονομικῶς, ὄντες ἀσύδοτοι εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν οἰκιζομένας γαίας. Ἐπῆλθεν οὕτω κἄποιος ἐκλατινισμὸς τῶν ἀρχαίων κατοίκων. Τῆς λατινικῆς ταύτης ἐπιμειξίας τὰ ἴχνη ἐσῴζοντο μέχρι τῶν τελευταίων μεσαιωνικῶν χρόνων (Βλάχοι). Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Κωνσταντίνου ἐφηρμόσθησαν στρατιωτικαὶ μεταρρυθμίσεις, καθ' ἃς οἱ παραμεθόριοι στρατιῶται (ripenses, limitanei) ἐθεωροῦντο πλέον ὡς δευτερευούσης ἀξίας. Ὁ στρατὸς τῆς γραμμῆς, οἱ κυρίως milites, ἦσαν οἱ παλατῖνοι (palatini), ὀργανούμενοι ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ. Τὴν ἐφεδρείαν τοῦ μεθοριακοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν οἱ «κομιτάτειοι» (comitatenses). Ὑπῆρχον δὲ καὶ οἱ ψευδοκομιτάτειοι (pseudocomitatenses), τοπικὸς στρατός, ὀνομαζόμενος ἐκ τῶν πόλεων, εἰς ἃς ὑπηρέτει (Σκοπιανοί, Οὐλπιάνειοι κλπ.). Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχον οἱ φεδερᾶτοι (foederati), βάρβαροι τῶν παραμεθορίων χωρῶν ὑπὸ τοὺς ἰδίους των ἀρχηγούς. Ἀπὸ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος χρονολογεῖται ἡ ἔνδοξος περίοδος τοῦ ἰλλυρικοῦ στρατοῦ.

Ἡ ρωμαϊκὴ κυριαρχία διέδωσε τὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς τέως ἀπολιτίστους ἰλλυρικὰς χώρας. Ἡ ἐθνογραφικὴ διαμόρφωσις μετεβάλλετο διὰ τῆς ταχείας διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐκλιπούσης βαθμιαίως τῆς ἰλλυρικῆς. Τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένον. Ἤρχιζεν ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς ἐκ Λίσσου, διῄκε διὰ τῶν ὀρέων τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Μιρδιτίας καὶ τῶν Δεβρῶν εἰς Β. Μακεδονίαν μεταξὺ Σκοπίων καὶ Στόβων (Γράτσκο). διήρχετο παρὰ τὴν Νύσσαν, ἀφήνουσα ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἑλληνικῆς τὸ σημερινὸν Κιουστεντὶλ καὶ τὴν Σερδικὴν (Σόφιαν), ὡς καὶ τὸ σερβικὸν Πίροτ, καὶ κατηυθύνετο πρὸς τὸν Εὔξεινον διὰ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ Αἵμου. Κατὰ ταῦτα ἡ κυρίως Σερβία ἀνῆκεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς λατινικῆς.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ χρόνων, ἀφοῦ Τίτος ὁ μαθητὴς τοῦ Παύλου ἐκήρυξεν ἐν Δαλματίᾳ. Κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν, μετὰ τὸν θάνατον Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἡ Σερβία ἔμεινεν εἰς τὸ μεταίχμιον τῶν δύο, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γραφῆς. Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐπῆλθεν ἡ μετανάστευσις τῶν ἐθνῶν καὶ αἱ εἰσβολαὶ τῶν Γότθων καὶ Ἀβάρων, μεθ' οὓς ἐνεφανίσθησαν, κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, οἱ Σλαῦοι καὶ μετ' αὐτῶν οἱ Σέρβοι.

Ἡ ἐμφάνισις τῶν Σέρβων. *Καταγωγὴ καὶ ἐγκατάστασις αὐτῶν.* Ἡ ἱστορία τῶν Σέρβων πρὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἢ Βαλκανικὴν χερσόνησον συγχέεται μετὰ τῆς τῶν Σλαύων ἐν γένει, οἵτινες ἔζων ἀρχικῶς, ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, βορειοδυτικῶς τῶν Καρπαθίων εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Βιστούλα, τοῦ Πρίπετ καὶ τοῦ ἄνω Δνειστέρου (Τύρα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων), ἔχοντες βορειότερον ἄλλους στενοτάτους αὐτῶν συγγενεῖς, τοὺς προπατορας τῶν βαλτικῶν φυλῶν, Πρώσσους, Λιθουανοὺς καὶ Λέττονας, πρὸς Α. δὲ λαοὺς φιννικῆς καταγωγῆς καὶ πρὸς τὰ ΝΑ. τὰ εἰς τὰς στέππας τῆς Σκυθίας οἰκοῦντα ἰρανικῆς καταγωγῆς ἔθνη.

Εἰς τοὺς σλαυϊκοὺς τούτους λαοὺς ἀνήκουν καὶ οἱ *Σέρβοι* (Σρμπι, Srbi), κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ *Σέρβλοι*, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον τὸν Β' μ.Χ. αἰῶνα παρὰ Πτολεμαίῳ (5.8.13) καὶ Πλινίῳ ὡς οἰκοῦντες ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Σαρματίᾳ. Περὶ τῆς πρώτης αὐτῶν ἱστορίας δὲν εἶναι γνωστὸν ἄλλο τι, εἰμὴ μόνον ὅτι ἦσαν λαὸς γεωργικός, ζῶν ἐν τῇ σήμερον πολωνικῇ Γαλικίᾳ, παρὰ τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν Βίσλα (Βιστούλα) καὶ Δνειστέρου. Λησμονηθέντες οὗτοι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπί τινα καιρόν, ἀπαντῶσι βραδύτερον, τὸν ΣΤ' μόλις αἰῶνα, παρὰ Προκοπίῳ, ὡς Σπόροι. Κατὰ τὸν Προκόπιον, οὕτως ἐκαλοῦντο ἀρχικῶς οἵ τε Σλαῦοι καὶ οἱ Ἄνται. Παράγει δὲ τὸ Σπόροι ἐκ τοῦ «σποράδην». Οἱ νεώτεροι ὅμως σλαυολόγοι (Δοβρόβσκυ, Σαφάρυκ) θεωροῦν τὸ Σπόροι ὡς παραφθορὰν τοῦ Σέρβοι, ἐκ τούτου δὲ συνάγουν ὅτι Σέρβοι ἐκαλοῦντο ἀρχικῶς ὅλοι οἱ Σλαῦοι.

Μᾶλλον συγκεκριμένως ὁμιλεῖ περὶ τῶν Σέρβων Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὅστις ἀναφέρει χώραν ***Σερβλίαν***, κειμένην μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Δουνάβεως, οἰκουμένην ὑπὸ τῶν *Σέρβλων*, οἵτινες μόλις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Κομνηνῶν καλοῦνται *Σέρβοι* ἢ *Σέρβιοι* καὶ ἡ χώρα των *Σερβία*, ὡς ἄλλωστε καὶ σλαυϊστὶ ἀρχικῶς ὀνομάζονται (Srbli) καὶ μόνον βραδύτερον Srbi. Τὸ λ ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰς λατινικὰς ὀνομασίας (regnum Servilie) εἰς ἐκκλησιαστικὰ χειρόγραφα τῆς Ραγούζης τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἐνῷ εἰς φραγκικὰ χρονικὰ ἀναφέρονται ὡς Sorabi. Κατὰ τὴν περιγραφὴν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, οἱ Σέρβοι ἦσαν γείτονες ἐκ Δ. τῶν Διοκλητίων, τῶν Τραβουνίων (κατοίκων τῆς Τερβουνίας, Τραβουνίας, Τρεβουνίας ἢ Τροβουνίας, τῆς σήμερον ἐν Βοσνίᾳ Trebinje) ἢ Τερβουνιωτῶν ἢ Τριβουνίων καὶ τῶν Ζαχλουμίων, ἄρα πιθανώτατα πέραν τῆς γραμμῆς τῆς χωριζούσης τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀδριατικῆς ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Δουνάβεως. Νοτίως ἡ χώρα των ἐσυνόρευε, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Λίμ (παραποτάμου τοῦ Δρίνα), πρὸς τὰς χώρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ εἰδικῶς πρὸς τὸ ὀρεινὸν Πόλατον. Τὸ πρὸς Α. σύνορον τῶν Σέρβων ἔφθανε μέχρι τοῦ φρουρίου Ράσου (ἢ τῆς Ράσης), ὅπερ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ράσκα, παρὰ τὸ σημερινὸν Νόβι-Παζάρ. Πρὸς τὰ ΒΑ ἡ Σερβία αὕτη ἤγγιζε κατὰ τὸν Η' αἰῶνα τὴν χώραν τῶν Ἀβάρων, οἵτινες ἐκυριάρχουν τότε τοῦ Σιρμίου, ἴσως δὲ καὶ τῆς ἄνω Μοισίας. Οὕτω ἡ χώρα τῶν κυρίως Σέρβων περιελάμβανε τότε τὴν κοιλάδα τοῦ Λίμ, τὰ ἐδάφη τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Δρίνα, τὴν κοιλάδα τοῦ Ἴμπαρ καὶ τὸν ἄνω ροῦν τοῦ δυτικοῦ βραχίονος τοῦ Μοράβα. Ἡ χώρα αὕτη, συμπίπτουσα κατὰ μέγα μέρος πρὸς τὸ ἄλλοτε σαντζάκιον τοῦ Νόβι-Παζάρ, ἔκειτο ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῶν ἀλβανικῶν Ἄλπεων μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Ναρέντα, ἐκ τῶν ὁποίων ὑψοῦνται αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων Βίζιτορ, Κὸμ καὶ Ντουρμίτορ, δεσπόζουσαι τῶν πέριξ κοιλάδων. Τὸ πρὸς τὰ ΒΑ. μέτωπον ἀπετέλει ἰσχυρὰν θέσιν κατὰ τῶν Ἀβάρων καὶ βραδύτερον κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ Οὔγγρων. Οὕτως οἱ Σέρβοι ἠδυνήθησαν ν' ἀντιτάξουν τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα ἰσχυρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῆς προελάσεως τῶν Βουλγάρων, ἀποβαίνοντες ἰσχυροὶ σύμμαχοι τῶν Βυζαντινῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο τότε συμφέρουσα ἡ ἐπέκτασις τῆς Σερβίας. Ἀντίπαλοι αὐτῶν ἦσαν οἱ Ζαχλούμιοι, ἐνῷ οἱ Τραβούνιοι, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, εξηρτῶντο ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν Σέρβων, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν εἶχον συνάψει ἐπιγαμίας. Οὕτως οἱ Σέρβοι ἐξησφάλισαν διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν. Κατεῖχον δὲ καὶ τὴν τότε Βοσνίαν. Κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον ἡ Σερβία ἐσυνόρευε τότε μὲ τὴν χώραν τῶν Χρωβατῶν (Κροατῶν), προσθέτει δὲ ὅτι ὁ ἄρχων τῆς Σερβίας Πέτρος (881—917) ἐκυριάρχει καὶ τῆς Παγανίας, ἤτοι τῆς χώρας τοῦ Ναρέντα.

Βαθμιαίως τὸ ὄνομα Σέρβοι ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλας γειτονικὰς φυλάς. Ὁ Πορφυρογέννητος ὀνο-

Digitized by Google

μάζει Σέρβους καὶ τοὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ὅλως ἀνεξαρτήτως Ζαχλουμίους, παρατηρῶν ὅτι οἱ Σέρβοι κατοικοῦν οὐχὶ μόνον ἐν Σερβίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ζαχλουμίᾳ καὶ Τερβουνίᾳ. Μόλις ὅμως κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα συγχέουσιν οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς Σέρβους πρὸς τοὺς Κροάτας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν διαφόρων φυλῶν ὑπῆρχον τὸν Ι΄ αἰῶνα κληρονομικοὶ ἄρχοντες (δοῦκες). Τὸ εἰς αὐτοὺς διδόμενον ἐντόπιον ὄνομα δὲν εἶναι γνωστόν, διότι ὁ τίτλος κνὲζ (κνέζης) ἀπαντᾷ μόλις τῷ 1050 παρὰ τοῖς Νοτιοσλαύοις. Κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, οἱ ἄρχοντες τῶν Σέρβων ἦσαν ἀπόγονοι δύο ἀδελφῶν, ὧν ὁ εἷς ἦτο ὁ τὸ πρῶτον εἰς Σερβίαν μεταναστεύσας ἡγεμών, ὁ δὲ ἕτερος ὁ γενάρχης τῶν ἐν τῇ ἀρχικῇ κοιτίδι αὐτῶν ὑπολειφθέντων Σέρβων.

Πρῶτοι ἡγεμόνες τῶν Σέρβων. Οἱ ζούπανοι. Ὀργάνωσις. Πόλεμοι κατὰ Βουλγάρων. Τὴν σειρὰν τῶν Σέρβων ἀρχόντων ἀρχίζει ὁ αὐτοκράτωρ ἱστορικὸς μὲ τὸν Βυσεσλαῦον (περὶ τὸ 780) καὶ τὸν υἱὸν τούτου Ραδοσλαῦον. Ἀλλ᾽ ὁ πρῶτος, καλύτερον κάπως γνωστός, ἄρχων εἶναι ὁ ἔγγονος τοῦ Ραδοσλαύου Βλαδίμιρος, ἀρχοντεύσας περὶ τὸ 850. Δὲν ἀναφέρει λεπτομερείας περὶ τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῶν Διοκλητίων, ἀλλ᾽ εἶναι γνωστὸν ἐκ μολυβδοβούλλου τοῦ Θ΄ ἢ Ι΄ αἰῶνος ὅτι ὑπῆρξε κάποιος Πέτρος ἄρχων Διοκλίας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Τραβουνίων ἀναφέρει ὡς ζήσαντα περὶ τὸ 850 τὸν ζούπανον Κραϊνᾶν. Ὁ ἄρχων τῶν Σέρβων Βλαδίμιρος ἔδωκεν εἰς τὸν Κραϊνᾶν τοῦτον τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν ἄρχοντα. Εἰς τοὺς καταλόγους τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς ἀναφέρεται κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἄρχων τοῦ Κανάλη. Εἰς τὰ βενετικὰ χρονικὰ ἀναφέρεται πρίγκιψ τῶν Ναρεντανῶν (Narentanorum princeps), μετὰ πολλῶν εὐγενῶν, τοῦτον ὅμως ἀγνοεῖ ὁ Πορφυρογέννητος.

Κατὰ τὴν τότε πολιτειακὴν ὀργάνωσιν τῶν Σέρβων, ὁ ἄρχων ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ δικαστὴς τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον ἀντεπροσώπευε καὶ ἀπέναντι τῶν ξένων χωρῶν. Ἡ αὐλή του ἐλέγετο δβὸρ (dvor), ἦτο δὲ σύμπλεγμα ἁπλῶν κτηρίων ἐντὸς φρουρίου ἢ κάτωθεν ὠχυρωμένου ὑψώματος. Κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς ὁ ἡγεμὼν ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου, ὅστις ἐλέγετο στὸλ ἢ πρεστόλ, ἦτο δὲ ὁ θῶκος τῶν προγόνων του, ἀπολαύων ἰδιαιτέρας λατρείας. Ἐν Ἑρζεγοβίνῃ σῴζονται τέσσαρες τοιοῦτοι λίθινοι θῶκοι, ἐφ᾽ ὧν καθήμενοι ἐδίκαζον οἱ ἀρχαῖοι ἄρχοντες. Τὰ ἐμβλήματα τῆς αὐλῆς δὲν εἶναι καλῶς γνωστά, πάντως ὅμως ἓν ἐξ αὐτῶν ἦτο ἡ θεόθεν δωρηθεῖσα λόγχη, περὶ ἧς ἀναφέρει ἡ ἱστορία τοῦ μεγάλου ζουπάνου Νεμάνια. Τὰ αὐλικὰ ἀξιώματα ἀντιστοιχοῦν μᾶλλον πρὸς τὰ τῶν Λογγοβάρδων καὶ Φράγκων ἢ πρὸς τὴν τάξιν τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς. Ἐν γένει δὲ ἡ σύγκρισις τῶν αὐλικῶν ἀξιωμάτων κατὰ τὸν Θ΄—ΙΑ΄ αἰῶνα ἐν Βοσνίᾳ, Σερβίᾳ καὶ Κροατίᾳ δεικνύει ὅτι ἅπαντα εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχαίας προελεύσεως. Δύο ἀξιωματοῦχοι τῆς παλαιᾶς κροατικῆς αὐλῆς, ὁ ποστέλνικ ἢ jupanus camerarius (ζούπανος τοῦ θαλάμου, θαλαμηπόλος) καὶ ὁ δβόρνικ (ἐκ τοῦ δβὸρ=αὐλή), ἐπανευρίσκονται βραδύτερον εἰς Βλαχίαν, εἶναι δὲ καὶ οἱ ἐκ τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων γνωστοὶ ἄρχοντες ποστέλνικος καὶ δβόρνικος.

Ὁ ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος τῆς αὐλῆς κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα, ὁ τέπτσιζ, ἐπανευρίσκεται κατὰ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα ἐν Σερβίᾳ καὶ Βοσνίᾳ ὡς τεπτσίγια. Ἀξιωματοῦχοι ἦσαν καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν κυνῶν, ὀνομαζόμενοι ψάρ, ὡς καὶ οἱ ἱερακάριοι (σόκολαρ). Παρὰ τὸν ἄρχοντα οἱ ἰσχυρότεροι ἐν τῇ χώρᾳ ἦσαν οἱ ζουπάνοι. Ἡ ἐξουσία τοῦ ἄρχοντος (ἡγεμόνος) περιωρίζετο ὑπὸ τῶν συμβούλων του (αὐλικῶν) καὶ ὑπὸ λαϊκῶν συνελεύσεων. Αὗται ἦσαν διτταί, αἱ γενικαὶ ὁλοκλήρου τῆς χώρας καὶ αἱ τοπικαὶ δι᾽ ἑκάστην ζούπαν. Ἡ γενικὴ συνέλευσις τοῦ λαοῦ ὤφειλε νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἡγεμόνα ὁσάκις ἐχήρευεν ὁ θρόνος. Ἐν Σερβίᾳ αἱ γενικαὶ συνελεύσεις (σμπὸρ) εἶναι γνωσταὶ ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν Νεμάνια. Οἱ χωρικοί, ὄντες κυρίως πακτωταὶ ἢ κολλῆγοι, ὠνομάζοντο σέμπρ (καὶ νεοσερβιστὶ σέμπαρ). Ὁ οἰκογενειακὸς βίος ἦτο πατριαρχικός.

Διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Σέρβων καὶ Κροατῶν συνετελέσθη, κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, εἰς δύο περιόδους: πρῶτον ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ὅστις ἐζήτησε παρὰ τοῦ πάπα Ρώμης τὴν ἀποστολὴν ἱερέων ὅπως βαπτίσουν τοὺς σερβικοὺς λαούς. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ Σλαῦοι τῆς Δαλματίας ἦσαν καὶ κατὰ τὸν Ζ΄ ἀκόμη αἰῶνα, ἐπὶ πάπα Ἰωάννου τοῦ Δ΄ (640—642), εἰδωλολάτραι. Βραδύτερον, ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Α΄ (περὶ τὸ 879), προσῆλθον εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὅλοι οἱ ἀβάπτιστοι Σέρβλοι, Χρωβάται, Ζαχλούμιοι, Ναρεντανοὶ κ.λ.π. Μόνον ὅμως ὅταν εἰσήχθη ἡ σλαυϊκὴ γλῶσσα εἰς τὴν λειτουργίαν καὶ τὰς προσευχὰς ἤρχισεν ἡ πραγματικὴ ἐπικράτησις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται ἀναμφισβητήτως εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας καὶ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἂν ἡ διὰ τῆς σλαυϊκῆς γλώσσης κήρυξις τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς σλαυϊκοῖς λαοῖς ἐβράδυνεν ἐπί τινα καιρόν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν εἰκονομαχίαν, ἥτις παρέλυσεν ἐπί τινα καιρὸν τὴν ἐκκλησιαστικὴν δρᾶσιν τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τὸν Θεοφάνη, Σλαῦος (ἀπὸ Σκλάβων) ἦτο ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νικήτας (766—780) καὶ βεβαίως δὲν ἦτο ὁ μόνος ἀνώτερος κληρικὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ εὐρύτης ἀντιλήψεων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κυβερνώντων διηυκόλυνε τὰ μέγιστα τοὺς πραγματικοὺς ἀποστόλους τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τοὺς ἀδελφοὺς Κύριλλον καὶ Μεθόδιον. Τὴν διάδοσιν τῶν σλαυϊκῶν (γλαγολιτικῶν κυρίως καὶ κατόπιν κυριλλικῶν) ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων μεταξὺ τῶν Σέρβων, ἀρχίσασαν ζῶντος ἀκόμη τοῦ Μεθοδίου (ἀποθανόντος τῷ 885), ἐπολέμησεν ἡ Ἐκκλησία Ρώμης ἐν τῇ Ἄνω Δαλματίᾳ, ὁ δὲ μεταξὺ τῶν δύο λειτουργιῶν ἀπὸ τότε ἀρχίσας ἀγὼν ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐποχὴν τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἄγνωστος. Ἐπίσκοποι ὑπῆρχον μόνον εἰς τὰ παράλια, ἐνῷ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀπεστέλλοντο ὀλίγοι τινὲς ἱερεῖς. Εἰδικὸν ἐκκλησιαστικὸν ἔθιμον τῶν Σέρβων ἦτο καὶ εἶναι ἡ λεγομένη σλάβα, καθ᾽ ἣν ἑορτάζεται οὐχὶ ἡ ὀνομαστικὴ ἑορτὴ ἑνὸς ἑκάστου τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἀλλ᾽ εἷς ἅγιος προστάτης, κοινὸς διὰ μίαν ὁλόκληρον οἰκογένειαν ἢ καὶ δι᾽ ὁλόκληρον τὴν πατριὰν ἢ τὴν φυλήν. Πολλάκις ἑορτάζεται μίαν ἄλλην ἡμέραν τοῦ ἔτους ἡ προκαταρκτικὴ ἑορτὴ τῆς σλάβας (ἡ *πρεσλάβα* ἢ *ποσλούζμπιτσα*). Κατά τινας σλαυολόγους τὸ ἔθιμον τοῦτο ἔχει οὐχὶ κυρίως χριστιανικὴν τὴν προέλευσιν, διότι ἀνευρίσκονται ἐν αὐτῷ καὶ στοιχεῖα τῆς παλαιοτέρας θρησκείας τῶν Σλαύων.

Ἡ Σερβία ὑπὸ βυζαντινὴν ἐπικυριαρχίαν. Ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, ἐπικρατοῦσα μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204) καθ᾽ ὅλην τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον, διεξεδίκει ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου ἀκόμη τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Σερβίας καὶ Κροατίας. Ἀλλ᾽ ἡ ἐπικυριαρχία αὕτη οὔτε καθωρισμένη ἦτο οὔτε συνεχής. Ἐβασίζετο κυρίως ἐπὶ τῆς ἐν τῇ Ἀδριατικῇ (Δαλματικῇ, ὡς ἐλέγετο τότε) θαλάσσῃ ναυτικῆς ἐπικρατήσεως, ἀνηκούσης ἀναμφισβητήτως εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐφ᾽ ὅσον κατεῖχε μετὰ τῆς Ἀλβανίας καὶ τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἡ ἐπικοινωνία τοῦ Βυζαντίου μετὰ τῆς Σερβίας ἐγίνετο ἐπὶ Πορφυρογεννήτου καὶ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν διὰ Δυρραχίου, τοῦ ὁποίου ἡ διοικητικὴ περιφέρεια ἐξετείνετο πρὸς Β. μέχρις Ἀντιβαρέως καὶ Ντουλτσίνο. Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις προέβλεπεν ἕνα γενικὸν διοικητὴν (δοῦκα), ἑδρεύοντα ἐν Δυρραχίῳ, διοικητὴν (κατεπάνω) διὰ τὴν Δαλματίαν καὶ ὑποδιοικητὰς (στρατηγούς). Ὁ κατεπάνω τῆς Δαλματίας ἦτο ἱεραρχικῶς ὁ προτελευταῖος, ἐρχόμενος πρὸ τοῦ τῆς Χερσῶνος. Ὁ κατεπάνω οὗτος ὠνομάζετο ἐνίοτε ἐν Δαλματίᾳ καὶ ἄρχων. Αἱ πόλεις, ἐγκαταλειπόμεναι εἰς τὴν τύχην των, ἀνεπτύσσοντο βαθμιαίως εἰς αὐτονόμους δημοκρατίας. Δημοτικοὶ σύμβουλοι ἦσαν ἀρχικῶς οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπιτοπίου στρατοῦ, φέροντες πολλάκις καὶ βυζαντινοὺς τίτλους. Τὰ κατώτερα ἀξιώματα, ἀπὸ τοῦ μαντάτορος μέχρι τοῦ πρωτοσπαθαρίου, ἐξηγοράζοντο. Ὁ δήμαρχος, ὅστις ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν «πρωτεύων», ἦτο αἱρετός, ἐκλεγόμενος διά τινα ἔτη. Παρ᾽ αὐτὸν ὑπῆρχον οἱ κατ᾽ ἐκλογὴν ὁριζόμενοι κριταί. Αἱ πόλεις, ὀνομαζόμεναι κάστρον, διῃροῦντο εἰς βάνδα (βάνδον=σημαία). Ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ αὐτοκράτορος ἐξεδηλοῦτο διὰ τοῦ πολυχρονισμοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν λειτουργίαν ἐν τῷ κυριωτέρῳ ναῷ. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ βυζαντινοῦ δικαίου παρατηρεῖται μέχρι τῶν δαλματικῶν νόμων τοῦ ΙΓ΄—ΙΕ΄ αἰῶνος, ἰδίᾳ ἐν τῷ ναυτικῷ καὶ τῷ ποινικῷ δικαίῳ. Ἠσκεῖτο δὲ ἡ βυζαντινὴ ἐπικυριαρχία διὰ τοῦ στόλου. Τὸν ἐπαρχιακὸν (θεματικὸν) στόλον ἐξώπλιζον αἱ πόλεις. Οὕτως οἱ Ραγουζαῖοι εἶχον ἐπὶ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου (1192) τὸ δικαίωμα νὰ ἐξοπλίζουν δι᾽ ἰδίων ἐξόδων δύο γαλέρας. Στρατιωτικῶς ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ Βυζαντίου ἐξεδηλοῦτο διὰ τῆς ὑποχρεώσεως τῶν Σέρβων ἡγεμόνων νὰ θέτουν στρατὸν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, οἱ Σέρβοι ἀρχιζούπανοι ἔδιδον 2.000 ἄνδρας εἰς τὰ δυτικὰ σύνορα καὶ 300, βραδύτερον 500, εἰς Ἀσίαν. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν Χρωβατῶν, Σέρβων, Ζαχλουμίων, Τραβουνίων, Καναλιτῶν καὶ Διοκλητίων, ἔφερον πάντοτε χρυσῆν σφραγῖδα (χρυσόβουλλα), ἐχαρακτηρίζοντο δὲ ὡς διαταγαὶ (κελεύσεις). Αἱ σφραγῖδες τῶν Σέρβων ἀρχόντων εἶχον ἑλληνικὰ γράμματα, ὡς π. χ. τοῦ Στεφάνου Νεμάνια.

Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Βυζαντίου ἐν Σερβίᾳ ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ ἀφότου, συνεπείᾳ τῆς καταλήψεως τοῦ Τάραντος καὶ τοῦ Μπάρι ὑπὸ τῶν Ἀράβων (841), ἐξησθένησεν ἡ βυζαντινὴ ναυτικὴ κυριαρχία εἰς τὴν Ἀδριατικήν. Καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἐδολοφονεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Γ΄ καὶ ἀνήρχετο τὸν θρόνον Βασίλειος ὁ Α (867), οἱ Ἄραβες κατέστρεφον τὰς πόλεις Βουδούα καὶ Ρόζα, ἐλεηλάτουν τὸ Κάτταρο καὶ ἐπολιόρκουν τὴν Ραγοῦζαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν δὶς ἰσχυρὸν στόλον ὑπὸ τὸν πατρίκιον Νικήταν τὸν Ὠορύφαν, ὅστις κατέστρεψε τὸν ἐκ Κρήτης ὁρμηθέντα ἀραβικὸν στόλον (872). Ἐπανῆλθε τότε ἡ βυζαντινὴ ἐπιρροὴ καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κροατίας ἀνεβιβάσθη ὁ προστατευόμενος τοῦ Βυζαντίου Ζδεσλάβ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀνεφάνη ἐν τῇ Βαλκανικῇ χερσονήσῳ ἡ Βουλγαρία, ὁ ἡγεμὼν τῆς ὁποίας συνῆψε τὰς πρώτας φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ ἄρχοντος τῶν Σέρβων Πέτρου Γκοζνίκοβιτς, ὑποτελοῦς τοῦ Βυζαντίου. Οὗτος, πολεμήσας ἐναντίον δύο ἄλλων μνηστήρων τοῦ θρόνου, ἐπεξέτεινε τὴν κυριαρχίαν του εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Βόσνα καὶ τοῦ Ναρέντα. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον τοῦ Συμεὼν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, οἱ Κροᾶται ἐτάχθησαν κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἀλλ᾽ ὁ Μιχαήλ, ἄρχων τοῦ Ζαχλουμίου, συνεμάχησε μετὰ τοῦ Συμεών. Ἡ Σερβία ἔπαθε τότε πολὺ ὡς ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ὀπαδῶν τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Βουλγάρων. Καθ᾽ ἣν στιγμὴν ὁ Συμεὼν ἐνίκα τὸν βυζαντινὸν στρατὸν παρὰ τὴν Ἀγχίαλον, ὁ δοὺξ τοῦ Δυρραχίου Λέων ὁ Ραβδοῦχος, ὁ βραδύτερον λογοθέτης τοῦ δρόμου, μετέβαινε διὰ θαλάσσης εἰς τὴν παραλίαν τῆς χώρας τῶν Ναρεντανῶν, ὅπως συναντηθῇ μετὰ τοῦ ἄρχοντος τῶν Σέρβων Πέτρου. Τὸ γεγονὸς ὅμως διεμήνυσεν εἰς τὸν Συμεὼν ὁ Μιχαήλ, ἀναφέρων ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ζητοῦν νὰ κερδίσουν τὸν Πέτρον διὰ δώρων, ὅπως οὗτος συμμαχῶν μετὰ τῶν Οὔγγρων εἰσβάλῃ εἰς Βουλγαρίαν. Ὀργισθεὶς ὁ Συμεὼν ἀπέστειλε τοὺς στρατηγοὺς Θεόδωρον τὸν Σιγρίτσην καὶ Μαρμαΐμ εἰς Σερβίαν, συνοδευομένους καὶ ὑφ᾽ ἑνὸς μνηστῆρος τοῦ σερβικοῦ θρόνου, τοῦ Παύλου, τοῦ ὁποίου τὸν πατέρα, Βράν, εἶχε τυφλώσει ὁ Πέτρος. Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις, ὁ τελευταῖος οὗτος συλληφθεὶς ἤχθη αἰχμάλωτος εἰς Βουλγαρίαν, ὅπου ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐν τῇ φυλακῇ (περὶ τὸ 916). Κατὰ τοῦ προστατευομένου τῶν Βουλγάρων Παύλου, ἀρχοντεύσαντος μετὰ τὸν Πέτρον (περὶ τὸ 917—923), ἀντέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς ὁ Α΄ τὸν ἐν Βυζαντίῳ ἀνατραφέντα ἐξάδελφον αὐτοῦ Ζαχαρίαν, υἱὸν τοῦ Πρβοσλάβ. Οὗτος ὅμως ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου του καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἀπεστάλη εἰς Βουλγαρίαν. Μετὰ μικρὸν ὅμως τὰ πράγματα ἔλαβον τὴν ἀντίθετον τροπήν. Ὁ Παῦλος προσήγγισε πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ Συμεὼν ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ θρόνου τὸν Ζαχαρίαν ὡς προστατευόμενον τῆς Βουλγαρίας. Μετ᾽ ὀλίγον ὁ Ζαχαρίας οὗτος συνετάχθη πάλιν πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, νικήσας δὲ καὶ φονεύσας τοὺς Βουλγάρους στρατηγοὺς Σιγρίτσην καὶ Μαρμαΐμ, ἀπέστειλε τὰς κεφαλὰς καὶ τὰ ὅπλα των ὡς τρόπαιον εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ἥττης ταύτης ἐπῆλθε κατὰ τῆς Σερβίας ἄλλος βουλγαρικὸς στρατὸς τοῦ τσάρου Συμεών, συνοδευόμενος ὑπὸ ἄλλου μνηστῆρος τοῦ σερβικοῦ θρόνου, τοῦ Τσασλάβ, ἀλλ᾽ οὗτος ἦτο ἁπλοῦν δόλωμα διὰ τοὺς Σέρβους, διότι ὁ Βούλγαρος τσάρος δὲν εἶχε πλέον διάθεσιν νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἡγεμόνα Σέρβον, ὅστις νὰ μεταπηδήσῃ κατόπιν εἰς τοὺς Βυζαντινούς. Πρὸ τοῦ προσεγγίζοντος βουλγαρικοῦ στρατοῦ ὁ Ζαχαρίας ἔφυγεν εἰς Κροατίαν, ἐνῷ οἱ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ νέου ἄρχοντος κληθέντες ζούπανοι συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς διήλασε διὰ τῆς Σερβίας καὶ ἀπήγαγεν εἰς Βουλγαρίαν ὅσους ἠδυνήθη Σέρβους (924). Πολλοὶ ὅμως τούτων κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν εἰς Κροατίαν. Κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, ὁλόκληρος ἡ Σερβία ἠρημώθη τότε τελείως, κατοικουμένη ὑπὸ ὀλίγων κυνηγῶν ἄνευ γυναικοπαίδων. Κατόπιν Βούλγαρος στρατηγός, τὸν ὁποῖον ὁ Πορφυρογέννητος ἐξελληνίζει εἰς Ἀλογοβότουρ, εἰσέβαλεν εἰς Κροατίαν, εὗρεν ὅμως ἐκεῖ τὸν θάνατον μεθ᾽ ὅλου τοῦ στρατοῦ του. Ἄρχων τῆς Κροατίας ἦτο τότε πιθανῶς ὁ Τομισλάβ, ὅστις ἔφερε πρῶτος τὸν βασιλικὸν τίτλον. Διὰ τῆς ἐν Σερβίᾳ ἐπικρατήσεως, οἱ Βούλγαροι συνώρευσαν πρὸς τὴν χώραν τῶν Ζαχλουμίων, δι᾽ ἧς διῆλθον πιθανῶς οἱ πρέσβεις τοῦ Συμεών, οἵτινες ἀπεστάλησαν (926) εἰς τοὺς Φατιμίτας τῆς Ἀφρικῆς, ὅπως προτείνουν εἰς αὐτοὺς συμμαχίαν κατὰ τῶν Βυζαντινῶν (βλ. *Βουλγαρία [Ἱστ ορ.]*).

Ἐπὶ τοῦ τσάρου Πέτρου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Συμεών, ἡ Βουλγαρία ἐξησθένησε σημαντικῶς. Ἐκ τούτου ἐπωφελήθησαν οἱ Σέρβοι, ὅπως ἀνακτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἑπτὰ ἔτη μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀναφερομένην ἐκστρατείαν, ὁ ἐκ τῶν μνηστήρων τοῦ σερβικοῦ θρόνου Τσάσλαβ, δισέγγονος τοῦ Βλαστίμιρ, υἱὸς τοῦ Κλονίτμιρ καὶ Βουλγαρίδος, γεννηθεὶς ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βόριδος, διέφυγεν ἐκ τῆς βουλγαρικῆς πρωτευούσης Πρεσλάβας καὶ καταλαβὼν τὸν σερβικὸν θρόνον ἀνεγνώρισε πάλιν τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου (931). Οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ Σέρβοι πρόσφυγες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν των διὰ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἔλαβον δῶρα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπέστρεψαν ἐπίσης εἰς Σερβίαν καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν ὅλοι οἱ Σέρβοι πρόσφυγες καὶ ἡ χώρα κατῳκήθη ἐκ νέου. Ὁ Τσάσλαβ ἔζη ἀκόμη, ὅταν ἔγραφεν ὁ Πορφυρογέννητος τὸ

Digitized by Google

«Περὶ διοικήσεως τοῦ κράτους» (948—952). Λέγεται ὅτι ἐφονεύθη ἐν πολέμῳ κατὰ τῶν Οὔγγρων, πνιγεὶς εἰς τὸν Σαῦον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Συμεὼν συνεφιλιώθη μετὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὁ Μιχαήλ, ἄρχων τοῦ Ζαχλουμίου, εἰς ὃν ἀπένειμεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν τίτλον τοῦ ἀνθυπάτου καὶ πατρικίου.

Τὰ ἐν Σερβίᾳ γεγονότα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ι' αἰῶνος εἶναι ἄγνωστα. ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν διαδόχων τοῦ Τσάσλαβ καὶ τοῦ Μιχαήλ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, συνεπείᾳ τῆς παρακμῆς τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν Ἀράβων, ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἀνέλαβε τὴν προτέραν δύναμιν. Εἶναι ἡ περίοδος τῶν νικηφόρων πολέμων Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ καὶ Βασιλείου τοῦ Β' (976—1025). Μετὰ μακρὰν διακοπὴν ἀπὸ τοῦ Ζ' μ. Χ. αἰῶνος ὁ Δούναβις ἔγινε πάλιν τὸ πρὸς Β. σύνορον τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ ἡ ἐπιρροὴ αὐτοῦ ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς ἀντίπεραν χώρας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Κροατίας Κρεζίμιρ ὁ Β' ὠνομάσθη βυζαντινὸς πατρίκιος.

Πόλεμοι κατὰ τῶν Βυζαντινῶν (ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰών). Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατάκτησιν ὁλοκλήρου τῆς Βουλγαρίας, ἡ θέσις τῆς Σερβίας ἀπέναντι τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤλλαξε καθ' ὁλοκληρίαν. Ἡ χώρα περιεζώσθη πανταχόθεν, ἐξ Α., ἐκ Ν. καὶ ἐκ Δ, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ τέως τόσον πολύτιμος προστασία μετετράπη εἰς βαρεῖαν ἐπικυριαρχίαν. Μόνον τὰ πρὸς Β. καὶ πρὸς τὰ ΒΑ., δηλαδὴ πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν, Βοσνίαν καὶ Κροατίαν, παρέμενον ἐλεύθερα. Τὴν παλαιὰν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς φιλίαν διεδέχθη ἤδη μῖσος καὶ ἀγῶνες πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Εἰς τοὺς ὑποτελεῖς ἄρχοντας τῶν Σέρβων ἀπενέμοντο τίτλοι καὶ ἀξιώματα, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τῆς στάσεώς των. Ἂν δὲν ἐνέπνεον ἐμπιστοσύνην, ἔπρεπε νὰ παραδίδουν ὡς ὁμήρους τὰ τέκνα των ἢ ἄλλους στενοὺς συγγενεῖς. Οὕτως οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον πάντοτε εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ εἰς Δυρράχιον ἑτοίμους μνηστῆρας τοῦ θρόνου πρὸς ἀντικατάστασιν ὑπόπτων ἀρχόντων. Συχνάκις ἐνεφανίζετο καὶ βυζαντινὸς στρατός, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν βυζαντινὴν ἐξουσίαν, οὐχὶ ὅμως πάντοτε μετ' ἐπιτυχίας. Αἱ ἀξιώσεις τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ἐξεδηλοῦντο καὶ εἰς τοὺς τίτλους των. Ἡ Σερβία, ἡ Βοσνία καὶ ἡ Κροατία περιελαμβάνοντο εἰς τὴν σειρὰν τῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων ἐλέγετο αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνός.

Οἱ Σέρβοι εἶχον τότε δύο θρόνους μὲ δύο δυναστείας. Ἡ τοῦ Στεφάνου Βογισλὰβ ἦρχεν εἰς τὰς παραλίους ἐπαρχίας, ἐν Διοκλίᾳ, Τριβουνίᾳ καὶ Ζαχλουμίῳ. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἡ χώρα αὕτη, ἀμυνθεῖσα ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, ἀπέβη τὸ κυριώτερον κράτος τῶν Σέρβων. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἤδρευεν ἄλλη δυναστεία, ἥτις λαβοῦσα, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἐπιθετικὴν στάσιν κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, ἐπεσκίασε τοὺς ἄρχοντας τῆς παραλίου χώρας καὶ ἐξετόπισε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τελείως τοὺς Βογισλαβίδας καὶ ἐκ Διοκλίας. Τοὺς τελευταίους τούτους ὀνομάζουν οἱ Βυζαντινοὶ πάντοτε ἄρχοντας (ὁ Σκυλίτσης λέγει «ὁ τῶν Σέρβων ἄρχων» ἢ ἀρχηγός), ὁ Κεκαυμένος τοὺς ἀποκαλεῖ τοπάρχας καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἐξάρχους, ἂν καὶ οὗτοι, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν Κροατῶν, ἔλαβον ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος τὸν βασιλικὸν τίτλον. Ὡς βασιλεὺς τῶν Σλαύων (Sclavorum rex) ἀναφέρεται ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ ΙΓ' πρῶτος ὁ Μιχαήλ, υἱὸς τοῦ Βογισλάβ, μετ' αὐτὸν δὲ Μιχαὴλ ὁ υἱὸς τοῦ Βόδιν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Α' σταυροφορίας καὶ εἰς ἓν ἔγγραφον τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Γ'. Οἱ συγγενεῖς τοῦ βασιλέως ὀνομάζονται εἰς δαλματικὰς πηγὰς κνέζ, εἰς λατινικὰ δὲ ἔγγραφα κόμητες. Ὡς ἕδρα ἀναφέρεται ἡ Σκόδρα, αὐλαὶ δὲ ἐν Κατάρῳ καὶ Πραπράτνᾳ (ἐν Δεπατέροις καὶ Πραπράτοις, ὡς λέγει ὁ Σκυλίτσης).

Μετὰ τοὺς πρώτους τρεῖς βασιλεῖς ἐπῆλθε παρακμὴ τῆς δυναστείας συνεπείᾳ ἐμφυλίων πολέμων. Ὅσοι ἄρχοντες ἐνίκων κατὰ τοὺς ἀγῶνας τούτους, ἐφονεύοντο ἢ ἐτυφλοῦντο ἢ ἐνεκλείοντο ὡς εὐνοῦχοι εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου, ἢ τέλος κατέφευγον εἰς τὸ ἀνατολικὸν σερβικὸν κράτος.

Οἱ μεγάλοι ζούπανοι κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα. Οἱ ἡγεμόνες τοῦ ἀνατολικοῦ τούτου σερβικοῦ κράτους ἔφερον μόνον τὸν τίτλον velji zupan, τὸν ὁποῖον οἱ μὲν Βυζαντινοὶ μετέφραζον ἑλληνιστὶ διὰ τοῦ «μέγας ζούπανος» ἢ «ἀρχιζούπανος», οἱ δὲ λατινιστὶ γράφοντες διὰ τοῦ λατινοελληνικοῦ megajupanus, ἢ τοῦ λατινοσλαυϊκοῦ magnus jupanus, ὅπερ ἐπὶ συγχρόνων μνημείων φέρεται καθ' ὁλοκληρίαν λατινιστὶ ὡς magnus comes (μέγας κόμης). Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ζουπάνων, ἐν μέρει μὲν συγγενεῖς τῆς ἡγεμονευούσης δυναστείας, ἐν μέρει δὲ συγγενεῖς ἐπιτοπίων γενεῶν, ἐκαλοῦντο, ὡς καὶ πρότερον, ζούπανοι. Τῶν μεγάλων ζουπάνων ὀλίγα μόνον ὀνόματα ὑπενθυμίζουν τὰ παλαιὰ καθαυτὸ σερβικὰ τοῦ Θ' καὶ Ι' αἰῶνος, ὡς Στέφαν, Πριβοσλάβ. Τὰ λοιπὰ ὀνόματα κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐποχὴν περιορίζονται ἐντὸς ὡρισμένου κύκλου, ἐπαναλαμβανόμενα συχνάκις τὰ αὐτὰ (Βλκάν, Στέφαν, Οὐρός, Δέσα). Περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς οἰκογενείας τῶν μεγάλων ζουπάνων ἀναφέρεται ὅτι ὁ γενάρχης αὐτῶν ἦτο ὁ Τιχόμιλ, υἱὸς ἑνὸς πρεσβυτέρου. Οὗτος ἔβοσκε τὰ πρόβατα τοῦ κυρίου του καὶ συνώδευε τοῦτον εἰς τὸ κυνήγιον. Κάποτε εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ φονεύσῃ τὸν ἀγαπητὸν κύνα τοῦ κυρίου του, φοβούμενος δὲ μήπως τιμωρηθῇ κατέφυγεν εἰς τὸν ἄρχοντα Τσάσλαβ. Ὅτε δὲ οὗτος ἐπολέμει κατὰ τῶν τότε εἰδωλολατρῶν ἀκόμη Οὔγγρων, ὁ Τιχόμιλ ἐφόνευσεν ἕνα Οὔγγρον ἡγεμόνα ὀνόματι Κὶς καὶ ἔφερε τὴν κεφαλὴν του ὡς τρόπαιον εἰς τὸ σερβικὸν στρατόπεδον. Εἰς ἀμοιβὴν ὁ Τσάσλαβ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ζουπανίαν Δρίνα καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βάνου τοῦ Ράσου (Rassa) εἰς γάμον. Πεσόντος δὲ τοῦ Τσάσλαβ ἐν πολέμῳ κατὰ τῶν Οὔγγρων, ὁ Τιχόμιλ ἐκληρονόμησε τὴν ζουπανίαν τοῦ πενθεροῦ του λαβὼν τὸν τίτλον μέγας ζούπανος. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἡ καταγωγὴ τοῦ μεγάλου ζουπάνου κατέρχεται εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ὁ ἐν Σερβίᾳ ἀκμάσας συγγραφεὺς Κωνσταντῖνος ὁ Φιλόσοφος ἀναφέρει τὸν Τιχόμιλ ὡς πατέρα τοῦ Νεμάνια.

Κέντρον τοῦ ἀνατολικοῦ σερβικοῦ κράτους ἦτο ἡ κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Ράσκα, παρὰ τὸ σημερινὸν Νόβι παζὰρ μὲ τὸ φρούριον Ράς, ὅπου μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ὑπῆρχε προσωρινῶς καὶ βυζαντινὴ φρουρά. Ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης ἡ Σερβία ὠνομάσθη ἐπί τινα καιρὸν *Ρασία*. Ἡ ἡγεμονεύουσα οἰκογένεια, οἱ «ἀδελφοί», ἦσαν διῃρημένοι. Ἡ μία μερὶς διέκειτο φιλικῶς πρὸς τοὺς Οὔγγρους, ἡ ἄλλη πρὸς τοὺς Βυζαντινούς. Ὡς ἐκ τούτου συχνὴ ἀλλαγὴ μεγάλων ζουπάνων κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Κατάλογος ἀκριβὴς τῶν ὀνομάτων αὐτῶν δὲν σῴζεται.

Οἱ ἀνατολικοὶ οὗτοι Σέρβοι διέβαινον ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος συχνάκις τὰ βυζαντινὰ σύνορα. Ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ αἱ εἰσβολαὶ αὐτῶν ἐστρέφοντο πρὸς ΝΑ δι' Ἰπεκίου μέχρι Μακεδονίας. Ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἡ ἐπίθεσις αὐτῶν ἐτράπη ἀνατολικώτερον, πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ Βελιγραδίου διὰ Νύσσης πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Βαθμιαίως Σέρβοι ζούπανοι ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῶν ὀρέων μεταξὺ τοῦ Ράσου καὶ τῆς Νύσσης. Πρὸς παρεμπόδισιν τῶν σερβικῶν τούτων εἰσβολῶν οἱ Κομνηνοὶ ἐξετόπισαν ὁμαδικῶς πολλοὺς Σέρβους αἰχμαλώτους εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κράτους. Ἰωάννης ὁ Β' ὁ Κομνηνὸς (1118—1143) ἐγκατέστησε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἰς τὰ πέριξ τῆς Νικομηδείας, ὅπου μέχρι τοῦ 1204 ὑπῆρχον σερβοχώρια, ὁ δὲ Μανουὴλ (1143—1180) παρὰ τὴν Σερδικὴν (Σόφιαν). Εἰς τὴν παραμεθόριον περιοχὴν ἐρῳκίσθησαν τότε οἱ τουρκικῆς καταγωγῆς Πετσενέγοι.

Ἐκκλησία. Ἀνταγωνισμὸς Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς. Ἐπικράτησις τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ ἀντίστασις αὐτὴ τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ηὐνόησε τὴν ἐξάπλωσιν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἱδρυθείσης ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Στεφάνου τοῦ Βοζισλὰβ τῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς Ἀντιβάρεως, ἥτις ὑφίσταται καὶ σήμερον ἀκόμη. Τότε, μετὰ τὴν ἀπόσπασιν τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἄλλων ἐκ τῆς μητροπόλεως Δυρραχίου καὶ τὴν ὑπαγωγήν των εἰς τὴν καθολικὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σπαλάτου, ἡ ὀρθόδοξος μητρόπολις Δυρραχίου ἔμεινε μὲ μόνον τέσσαρας ἐπισκοπάς. Οἱ Σέρβοι ὅμως τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους ἐξηκολούθουν ὑπαγόμενοι εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐξαρτώμενοι ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας διεδόθη τότε εἰς Σκόπια ἡ λατρεία ἐπιτοπίων ἁγίων, ὡς τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐκτίσθησαν ναοί.

Οὕτω, παρὰ τὰ ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου φρονήματα τῶν Σέρβων, ἡ ἐπιρροὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ σερβικοῦ κράτους ἦτο ἰσχυροτέρα τῆς Δυτικῆς διότι ὁ σλαυϊκὸς κλῆρος τῆς Μακεδονίας καὶ Βουλγαρίας ἦτο συγγενέστερος πρὸς τοὺς Σέρβους. οἵτινες ἀνεγίνωσκον καὶ ἠννόουν εὐκολώτερον τὰ σλαυϊκὰ βιβλία. Μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν Σέρβων πρὸς Α., ὁ ἐπίσκοπος Ράσου, οὕτινος ἡ ἐπαρχία δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ ἔγγραφα Βασιλείου τοῦ Β', ἔγινεν ὁ ἐπίσκοπος τῆς αὐλῆς τοῦ μεγάλου ζουπάνου, διοικῶν ἐκκλησιαστικῶς ὁλόκληρον τὴν χώραν τοῦ ἀνατολικοῦ σερβικοῦ κράτους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἤρχοντο μέχρι τῆς αὐλῆς τοῦ μεγάλου ζουπάνου, ἐνῷ Σέρβοι μοναχοὶ μετέσχον τῆς ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τῶν Νορμανδῶν (1185).

Παρὰ τὰς δύο ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένας Ἐκκλησίας, διεδόθη καὶ ἐν Σερβίᾳ ἡ ὑπὸ Παύλου τοῦ ἐκ Σαμοσάτων ἀνοργανωθεῖσα αἵρεσις τῶν Παυλικιανῶν, οἵτινες εἶναι γνωστοὶ ἐν Βουλγαρίᾳ ὡς Βογόμιλοι. Εἰς τὰς σερβικὰς χώρας ἡ αἵρεσις τῶν Παυλικιανῶν ὠνομάζετο «θρησκεία τῶν Μπαμπούνων» (μπάμπουνσκα βγιέρα). Ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης ἀναφέρονται κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐν Βοσνίᾳ, ἐν Σερβίᾳ δὲ ὑπὸ τοὺς Νεμανίδας ἡ αἵρεσις διεδόθη ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ μεταξὺ τῶν εὐγενῶν. Τόσην δὲ ἔλαβε διάδοσιν, ὑπονομεύουσα ὄχι μόνον τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀλλὰ καὶ τὴν κοινωνίαν ἐν γένει, ὥστε ὁ μέγας ζούπανος, συγκαλέσας κοινοβούλιον, ἐνήργησε τὴν σύλληψιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς αἱρέσεως καὶ τοὺς ἐτιμώρησε συμφώνως πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τῶν Μανιχαίων καὶ ἄλλων αἱρετικῶν ἐφαρμοζομένους νόμους. Τοῦ κυριωτέρου διδασκάλου καὶ ἀρχηγοῦ τῶν Μπαμπούνων ἐκόπη ἡ γλῶσσα καὶ ἐκάησαν τὰ βιβλία, ὁ ἴδιος δὲ ἀπεστάλη εἰς ἐξορίαν, ἐνῷ τινες ἐκ τῶν ὀπαδῶν του ὑπέστησαν τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον, ἄλλοι δὲ ἐξώσθησαν ἀφοῦ κατεσχέθησαν τὰ κτήματα αὐτῶν πρὸς ὄφελος τῶν λεπρῶν καὶ πτωχῶν. Ἔκτοτε οὐδεὶς πλέον λόγος ἔγινε περὶ Βογομίλων ἐν Σερβίᾳ.

Τὰ φιλολογικὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιορίζονται εἰς ὀλίγα γλαγολιτικὰ βιβλία. Μεταγενέστερον εἶναι τὸ διὰ τὸν ἡγεμόνα τοῦ Ζαχλουμίου Μιροσλάβ, ἀδελφὸν τοῦ Νεμάνια, μὲ κυριλλικὸν ἀλφάβητον γραφὲν ἀρχαιότατον σερβικὸν Εὐαγγέλιον (τελευταῖον τέταρτον τοῦ ΙΒ' αἰῶνος), τὸ ὁποῖον, σῳζόμενον εἰς τὴν ἐν Ἄθωνι μονὴν τοῦ Χιλιανδαρίου, ἐδωρήθη τῷ 1896 εἰς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον Ὀβρένοβιτς κατὰ τὴν ἐκεῖ ἐπίσκεψίν του, ὅστις καὶ τὸ ἐδημοσίευσεν εἰς φωτοτυπικὸν ἀντίγραφον (ἐν Βιέννῃ 1898).

Ἐπιτυχίαι τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἀντεπιτυχίαι τούτων. *Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Σερβίας.* Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ τοῦ Γ' τοῦ Ἀργυροῦ (1028—1034), ἤρχισε σοβαρωτέρα ἀντίστασις τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, ὅτε ἀνῆλθε τὸν θρόνον Μιχαὴλ ὁ Δ' ὁ Παφλαγὼν (1034—1041). Βραχεῖα σημείωσις τοῦ Κεδρηνοῦ ἀναφέρει ὅτι ἡ Σερβία, ἥτις εἶχεν ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ρωμανοῦ, συνῆψε πάλιν συνθήκην μετὰ τοῦ βασιλέως. Φαίνεται ὅτι τότε ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Σέρβος ἡγεμὼν Στέφανος Βοζισλάβ (Στέφανος ὁ καὶ Βοϊσθλάβος κατὰ Κεδρηνόν, 2, 526, 543, κατὰ δὲ τὸν Κεκαυμένον, Βυϊσθλάβος ὁ Διοκλητιανός), καὶ ἡ ἐπίβλεψις τῆς χώρας του ἀνετέθη εἰς Θεόφιλον τὸν Ἐρωτικόν, πιθανῶς τότε δοῦκα Δυρραχίου. Ἀλλ' ὁ Βογισλάβος διέφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν χώραν του ἐξεδίωξε τὸν Ἐρωτικὸν καὶ ἐκυριάρχησεν ὁλοκλήρου τῆς χώρας ἀπὸ Σκόδρας μέχρι Διοκλίας, Τριβουνίας καὶ Ζαχλουμίου Μετὰ μικρὸν ὁ Βογισλάβος οὗτος κατέσχε (1040) δέκα κεντηνάρια χρυσίου ἀποστελλόμενα ὑπὸ τοῦ εὐνούχου Ἰωάννου εἰς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ τότε εὑρισκόμενον βασιλέα Μιχαὴλ διὰ πλοίου ναυαγήσαντος εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐζήτησε τὴν ἀπόδοσιν τῶν χρημάτων, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν. Ὡς ἐκ τούτου ἀπεστάλη ὁ εὐνοῦχος Γεώργιος Προβατᾶς πρὸς τιμωρίαν τοῦ Βογισλάβου, ἀλλ' ἔχασεν ὁλόκληρον τὸν στρατόν του καὶ μόλις διεσώθη ὁ ἴδιος.

Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Πέτρου Δελιγιάν, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Θ' ὁ Μονομάχος (1042—1055) διέταξε τὸν δοῦκα τοῦ Δυρραχίου, τὸν πατρίκιον Μιχαήλ, υἱὸν τοῦ λογοθέτου Ἀναστασίου, νὰ εἰσβάλῃ εἰς Σερβίαν ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἀνερχομένου εἰς 40 000—60.000 ἄνδρας (φθινόπωρον 1042), ὀλίγον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν κομήτου τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ὁ στρατὸς οὗτος, λεηλατήσας τὴν Διόκλιαν, ἐπέστρεφε διὰ στενοποριῶν, ὅτε οἱ Σέρβοι, ἐπιτεθέντες ἐκ τῶν ὀρέων διὰ βελῶν καὶ λίθων καὶ κυλίοντες ὀγκώδεις βράχους, ἐφόνευσαν τὰ δύο τρίτα τῶν ἀνδρῶν καὶ ἑπτὰ στρατηγούς. Οἱ λοιποί, κρυβέντες εἰς τὰ δάση καὶ εἰς χαράδρας διέφυγον τὴν νύκτα εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ἀνέλαβον νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Βογισλάβου καὶ οὕτω ἡ παραμεθόριος περιοχὴ τῆς Σκόδρας καὶ τὸ Ἀντίβαρι ἔμειναν ὁριστικῶς εἰς τὴν Σερβίαν.

Τὸν Βογισλάβον διεδέχθη ὁ υἱός του Μιχαὴλ (Μιχαηλᾶς παρὰ Κεδρηνῷ, 2, 607, 715), ὅστις συμφιλιωθεὶς μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πρωτοσπαθαρίου. Ἐπηκολούθησεν εἰκοσαετὴς εἰρήνη, καθ' ἣν ὁ Μιχαηλᾶς, ἐπωφελούμενος τῆς ἐν Μαλασκὲρτ ἥττης Ρωμανοῦ τοῦ Διογένους, αἰχμαλωτισθέντος ὑπὸ τοῦ Σελτζούκου σουλτάνου Ἀλπ Ἀρσλὰν (1071), ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ἐνῷ οἱ Βούλγαροι ἐπαναστατήσαντες ἀπηυθύνθησαν εἰς αὐτόν. Οὗτος ἀπέστειλεν εἰς Βουλγαρίαν τὸν υἱόν του Κωνσταντῖνον Βόδιν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Πετρίλου καὶ 300 Σέρβων. Ἐν Πρεσθλάβῳ ὁ Βόδιν ἀνεκηρύχθη «βασιλεὺς Βουλγάρων» καὶ μετωνομάσθη Πέτρος, ἐκ τοῦ ἁγίου Πέτρου, υἱοῦ τοῦ τσάρου Συμεών. Ὁ Βυζαντινὸς δοὺξ Σκοπίων Δαμιανὸς ὁ Δαλασηνὸς ἐπεχείρησε νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἡττηθεὶς συνελήφθη αἰχμάλωτος ὡς καὶ ὁ Βυζαντινὸς ἀξιωματικὸς Λογγιβαρδόπουλος. Οὗτος ἐδήλωσεν ἀμέσως πίστιν εἰς τοὺς τέως ἐχθροὺς καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Μιχαηλᾶ. Μετὰ τοῦτο ὁ σερβικὸς στρατὸς διῃρέθη εἰς δύο: ὁ Βόδιν ἐτράπη βορείως, πρὸς τὴν Νύσσαν, ὁ δὲ Πετρίλος πρὸς τὴν Ν. Μακεδονίαν. Μὲ τὴν ἐπανάστασιν συνετάχθησαν ὅλαι αἱ σλαυϊκαὶ ἐπαρχίαι (αἱ σλαβηνίαι), τὸ δὲ Σίρμιον καὶ αἱ πόλεις τοῦ Δουνάβεως μέχρι Βιδινίου ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Πετρίλος κα

Digitized by Google

θεν ἀκόπως τὴν Ἀχρίδα καὶ τὸ Δέβολι καὶ ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς Καστορίας, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπολιόρκησεν. Ἀλλ' ἡ φρουρὰ τῆς ὀχυρᾶς ταύτης πόλεως ἐκτελέσασα ἐπιτυχῆ ἔξοδον ἐνίκησε τὸν Πετρίλον, ὅστις διέφυγε διὰ τῶν ὀρέων εἰς Σερβίαν, ἐνῷ ἰσχυρὸς βυζαντινὸς στρατὸς κατελάμβανε τὰ Σκόπια. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπετέθη ἐκ Νύσσης ὁ Βόδιν, ἀλλ' ἡττηθεὶς συνελήφθη αἰχμάλωτος παρὰ τὸ Ταόνιον. Ὁδηγηθεὶς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκρατήθη εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου καὶ ἀπεστάλη βραδύτερον εἰς Ἀντιόχειαν, ὁπόθεν ἀπήγαγον αὐτὸν Ενετοὶ θαλασσινοί. πληρωθέντες ἀδρῶς ὑπὸ τοῦ πατρός του. Ἐπανελθὼν εἰς Σερβίαν ὁ Βόδιν ἔγινε συμβασιλεὺς τοῦ πατρός του. Ἀμφότεροι ἀναφέρονται ὑπὸ Ἄννης τῆς Κομνηνῆς ὡς «ἔξαρχοι Δαλματῶν».

Πρὸς τιμωρίαν τῶν Σέρβων ἐπεχείρησε τότε ἐκστρατείαν ὁ δοὺξ τοῦ Δυρραχίου Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος. Νικήσας δὲ αὐτοὺς ἔλαβεν ὁμήρους, ἀφῆκεν εἰς ἑκάστην χώραν φρουράν, ἐπέβαλεν εἰς τοὺς κατοίκους νὰ εὐρύνωσι τὰς ὁδοὺς καὶ ὑποτάξας ὅλας τὰς πόλεις τῆς Δαλματίας ἐπανῆλθε νικητὴς εἰς Δυρράχιον. Ἐπηκολούθησαν ἐν Βυζαντίῳ ἐμφύλιοι πόλεμοι, καθ' οὓς ὁ δοὺξ Δυρραχίου Γεώργιος ὁ Μονομαχᾶτος καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς, ἐκτεθέντες κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐζήτησαν τότε ἄσυλον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μιχαηλᾶ.

Ὅτε βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἦλθεν αὐτοπροσώπως εἰς Δυρράχιον, ὅπως ὑπερασπισῃ τὴν πόλιν ἐναντίον τῶν ὑπὸ τὸν Ροβέρτον Γυσκάρδον Νορμανδῶν, εἰς τὸ βυζαντινὸν στρατόπεδον εὑρίσκοντο καὶ Σέρβοι ὑπὸ τὸν Βόδιν, τὸν ὁποῖον Ἄννα ἡ Κομνηνὴ περιγράφει ὡς ἄνδρα πολεμικὸν μὲν ἀλλὰ κακόν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1082;), ὁ Βόδιν ἐκυβέρνησε μόνος. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς Μακεδονίας, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν συνετάχθη πρὸς τοὺς τελευταίους τούτους Ὑπέταξε τότε τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ράσα, ἐγκαταστήσας ἐκεῖ δύο ζουπάνους. Ὅταν οἱ Βυζαντινοὶ κατέλαβον πάλιν τὸ Δυρράχιον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου, ὁ δοὺξ Δυρραχίου Ἰωάννης ὁ Δούκας, πολεμήσας κατὰ τῶν Σέρβων, συνέλαβε τὸν Βόδιν αἰχμάλωτον. Ὅταν ἀπελύθη, ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἤρχισε νὰ ἐξασθενίζῃ, ἐφαίνετο δὲ ἐπικρατῶν πάλιν ὁ μέγας ζούπανος τῶν ἀνατολικῶν Σέρβων Βλκάν, ὅστις συνῆψε συνθήκας μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ὡς ἀνεξάρτητος ἡγεμών. Ἀλλ' ἡ εἰρήνη δὲν διήρκεσεν. Οἱ ἀκραῖοι πρὸς τὴν Σερβίαν σταθμοὶ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἦσαν τότε εἰς τὸ νότιον κράσπεδον τῆς πεδιάδος τοῦ Κοσσυφοπεδίου. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδέησε νὰ μεταβῇ δὶς αὐτοπροσώπως εἰς τὰ σύνορα. Οἱ Σέρβοι ὑπέσχοντο εἰρήνην καὶ ὁμήρους, ἀλλὰ δὲν ἐτήρουν τὰς ὑποσχέσεις των. Ἐπὶ τέλους ὁ δοὺξ Δυρραχίου Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀλεξίου, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Σέρβων καὶ ἔφθασε μέχρι Ζβέτσαν (τὸ κατὰ Βυζαντινοὺς Σφεντζάνιον), ἐξαπατώμενος ὑπὸ τῶν Σέρβων δι' ὑποσχέσεων. Οὗτοι καιροφυλακτήσαντες ἐπετέθησαν κατά τινα σκοτεινὴν νύκτα κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν Βυζαντινῶν. Πολλοὶ τούτων ἐφονεύθησαν ἐντὸς τῶν σκηνῶν, ἄλλοι ἐπνίγησαν εἰς τὸν ποταμὸν Σιτνίτσαν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ μὲ τὸν ἀρχηγόν. Οἱ Σέρβοι ἔφθασαν δῃοῦντες καὶ ἐρημοῦντες μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Ἀξιοῦ (παρὰ τὸ Καλκάνδελεν). Τὸ τρίτον ἐξῆλθεν ὁ αὐτοκράτωρ μέχρι τῶν συνόρων εἰς Λίπλιαν (Φεβρουάριος 1094). Ὁ Βλκὰν ἦλθε τότε αὐτοπροσώπως εἰς τὸ βυζαντινὸν στρατόπεδον συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ζουπάνων, συνωμολόγησεν εἰρήνην καὶ ἔδωκεν ὁμήρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ δύο ἀνεψιοί του Οὖρος (Οὔρεσις κατὰ τὴν Κομνηνὴν) καὶ Στέφανος Βλκάν.

Ἀμέσως μετὰ τοῦτο ἐπῆλθον οἱ σταυροφόροι, οἵτινες διῆλθον διὰ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου δῃοῦντες καὶ ἐρημοῦντες καὶ τὴν Σερβίαν ὡς καὶ τόσας ἄλλας χώρας.

Μετὰ τὴν διάβασιν τῶν σταυροφόρων, ὁ Βλκὰν ἐπολέμησε πάλιν ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Δυρραχίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀλλ' ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἐξῆλθε μέχρι Στρωμνίτσης, ἔσπευσε πάλιν νὰ δώσῃ ὁμήρους. Ὅταν ὅμως οἱ σταυροφόροι ἀπεπειράθησαν νὰ μεταφέρουν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου ἐκ Συρίας εἰς Ἀλβανίαν, οἱ Σέρβοι ἐβοήθησαν τοὺς Βυζαντινούς.

Τὸν Βλκὰν διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Οὖρος ὁ Α'. Κατὰ τοὺς ἐπ' αὐτοῦ πολέμους τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τῶν Οὔγγρων, οἵτινες καταλαβόντες τὸ Βελιγράδιον προήλασαν λεηλατοῦντες μέχρι Νύσσης καὶ Σερδικῆς, οἱ Σέρβοι συνετάχθησαν πρὸς τοὺς Οὔγγρους, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Βέλα ὁ Β' (1131—1141) ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Οὔρος.

Ἐπὶ Μάνουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐπανελήφθησαν αἱ ἐπιθέσεις τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, παρὰ τὴν ἀκμὴν καὶ φήμην τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει τότε ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατός. Ἀφετηρίαι τούτου ἦσαν ἡ Αὐλών, ἡ Πελαγονία (Μοναστήριον), ἡ Σόφια καὶ ἡ Νύσσα, τὸ δὲ πολεμικὸν θέατρον ἡ περὶ τὸ Ράσον περιοχὴ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Τάρα πρὸς Δ. Φαίνεται ὅτι μετὰ τοὺς πολέμους τούτους οἱ Σέρβοι ἐπεξέτειναν τὰ σύνορά των σχεδὸν μέχρι Νύσσης.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν διέλευσιν τῶν στρατιῶν τῆς Β' Σταυροφορίας, ὁ μέγας ζούπανος Οὖρος ὁ Β, υἱὸς πιθανῶς Οὔρος τοῦ Α', ἀπέσεισε τὴν βυζαντινὴν ἐπικυριαρχίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Μανουήλ, ἀνακτήσας παρὰ τῶν σταυροφόρων τὴν Κέρκυραν, ἐπῆλθε δι' Αὐλῶνος καὶ Πελαγονίας κατὰ τῶν Σέρβων (φθινόπωρον 1149), κατέλαβε τὸ Ράσον (Ras), ἐκυρίευσε τὸ φρούριον Γκάλιτς (Γαλίτζη κατὰ Βυζαντινοὺς) καὶ ἐξεδίωξε τὸν μέγαν ζούπανον εἰς τὰ ὄρη, ἐμπρήσας μίαν τῶν καθεδρῶν του. Τὸ ἐπιὸν φθινόπωρον ὁ Μανουὴλ ἐξεστράτευσε πάλιν κατὰ τῶν Σέρβων, πρὸς βοήθειαν τῶν ὁποίων ἔφθασεν οὐγγρικὸς στρατός. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνίκησε καὶ τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Οὔγγρους καὶ φέρων χρυσῆν πανοπλίαν κατεδίωξεν αὐτούς. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Οὔγγρων Βακχῖνος, νικηθεὶς ἐν μονομαχίᾳ μὲ τὸν αὐτοκράτορα, ᾐχμαλωτίσθη, ὁ δὲ ἀρχιζούπανος τῶν Σέρβων προσελθὼν εἰς τὸ βυζαντινὸν στρατόπεδον ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὡρκίσθη πίστιν. Κατὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Οὔγγρων πολέμους τῶν Βυζαντινῶν οἱ Σέρβοι ἐξεθρόνισαν τὸν Οὖρος καὶ ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν υἱόν του (;) Δέσα (Δεσὲ κατὰ Βυζαντινούς). Ἀλλ' ὁ νέος μέγας ζούπανος δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ καὶ ἀμφότεροι οἱ μνηστῆρες τοῦ θρόνου ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ ὅπως δικασθοῦν. Ὁ Μανουὴλ ἔκρινε τὴν δίκην ὑπὲρ τοῦ Οὔρος, καθώρισε τὰ σύνορα ἑκάστου ζουπάνου, ἔλαβεν ὁμήρους καὶ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Σέρβους τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συνεκστρατεύωσι μετὰ τῶν Βυζαντινῶν (1155).

Ἐπηκολούθησε συχνὴ ἀλλαγὴ ἀρχιζουπάνων. Ὁ Πρβοσλάβ, τὸν ὁποῖον ὁ Κίνναμος ὀνομάζει Πριμισθλάβον (ὀρθότερον Πριβισθλάβος), ἐπαύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἔφυγεν εἰς Οὐγγαρίαν. Τῷ 1161 ἐμφανίζεται ὡς ἀρχιζούπανος πάλιν ὁ Δέσα, ἐπιζητῶν τὴν ἐλευθερίαν τῶν Σέρβων δι' ἐπιγαμιῶν μετὰ τῶν Γερμανῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Ἐνετῶν καὶ διὰ συνεννοήσεων μετὰ τῶν Οὔγγρων. Ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὸν Δέσα, ἐπανελθόντα εἰς Σερβίαν, ἀναφέρεται ὡς μέγας ζούπανος ὁ Τιχομὶρ ἀδελφὸς τοῦ Νεμάνια.

Ἡ Σερβία ἀνεξάρτητος. Δυναστεία τῶν Νεμανιδῶν. Ἐν μέσῳ τῆς μετὰ τοὺς διηνεκεῖς τούτους πολέμους ἀρξαμένης παρακμῆς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἐνεφανίσθη ἐν Σερβίᾳ ἡγεμὼν ἱκανώτατος, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἑνώσῃ ὅλας τὰς σερβικὰς χώρας, νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ σύνορά του εἰς βάρος τῶν Βυζαντινῶν πρὸς Α. καὶ πρὸς Ν. καὶ νὰ θέσῃ τὰς βάσεις τοῦ βραδύτερον ἀναπτυχθέντος μεγάλου σερβικοῦ κράτους. Οὗτος εἶναι ὁ Στέφανος Νεμάνια, ὁ κατόπιν μοναχὸς Συμεών, τοῦ ὁποίου τόση ὑπῆρξεν ἡ δόξα, ὥστε ὁ σερβικὸς λαὸς ἐλησμόνησεν ὅλους τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἡγεμόνας καὶ αἱ μεταγενέστεραι σερβικαὶ πηγαὶ αὐτὸν ἀναφέρουν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Σέρβων ἡγεμόνων, ὡς νὰ μὴ ὑπῆρξε κανεὶς ἄλλος πρὸ αὐτοῦ. Οὐδὲ κἂν τὸ ὄνομα τῶν γονέων του ἀναφέρουν αἱ πηγαί, οὕτως ὥστε ὁ Νεμάνια ἐμφανίζεται ἐν τῇ σερβικῇ ἱστορίᾳ ὡς κάποιος μυθικὸς ἥρως. Οὗτος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, Οὔγγρων καὶ Γερμανῶν, ἤρχισε τὴν κατὰ τῶν Βυζαντινῶν δρᾶσίν του εἰσβαλὼν εἰς Δαλματίαν καὶ Χρωβατίαν καὶ ἀπειλήσας τὴν πόλιν Κάτταρον. Μετὰ μικρὸν ὅμως Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς εἰσέβαλεν εἰς Σερβίαν. Ὁ Νεμάνια φοβηθεὶς προσῆλθε γυμνὸς τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας (κατὰ τὸν Κίνναμον) μὲ σχοινίον περὶ τὸν τράχηλον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Βυζαντινῶν καὶ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ αὐτοκράτορος παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ξίφος. Ὁ αὐτοκράτωρ συνεχώρησε τὸν Νεμάνια, ἀλλὰ τὸν παρέλαβεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (1172), ὅπου ἐκόσμησε τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ αὐτοκράτορος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουήλ, ὁ Νεμάνια ἐπανελθὼν εἰς Σερβίαν ἤρχισε πάλιν τὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἐν συμπράξει μετὰ τῶν Οὔγγρων. Οἱ σύμμαχοι κατέλαβον τότε καὶ κατέστρεψαν τὸ Βελιγράδιον, τὴν Νύσσαν καὶ τὴν Σόφιαν, τὰς ὁποίας ἐπελθόντες κατόπιν οἱ Φράγκοι τῆς Γ' Σταυροφορίας εὗρον σχεδὸν ἐρήμους. Μετὰ τοῦτο ὁ Νεμάνια ἐστράφη κατὰ τῶν ἀλβανικῶν καὶ δαλματικῶν κτήσεων τοῦ Βυζαντίου. Κατέλαβε τὴν Σκόδραν, τὸ Ἀντίβαρι, τὸ Κάτταρον καὶ τὸ Ντουλτσίνιο, ἀπέτυχεν ὅμως πρὸ τῆς Ραγούζης. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν Γ' Σταυροφορίαν, ὁ Νεμάνια ἀποστείλας προηγουμένως πρεσβείαν εἰς Νυρεμβέργην, ὅπως ἀναγγείλῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον τὸν Βαρβαρόσσαν ὅτι θὰ ἐπιτρέψῃ προθύμως τὴν διάβασιν τοῦ σταυροφορικοῦ στρατοῦ, προσέφερεν, ὡς ἄλλως τε καὶ οἱ Βούλγαροι, τὴν ὑποστήριξίν του κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ὁ Βαρβαρόσσας, σκεπτόμενος τότε μόνον περὶ ἀπολυτρώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, δὲν ἔδωκε πολλὴν προσοχήν. Κατόπιν ὅμως, ἀποφασίσας νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν καὶ τῶν Σέρβων. Ὁ Νεμάνια κατέστρεψε τότε τὰ βυζαντινὰ φρούρια ἀπὸ Σόφιας μέχρι Πρεσρένης καὶ ἄλλα καὶ κατέλαβε πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ Σκόπια. Ἀλλ' οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι εἶδον διαψευδομένας τὰς ἐλπίδας των, ὅταν ἤκουσαν ὅτι ὁ Βαρβαρόσσας συνῆψεν ἐν Ἀδριανουπόλει εἰρήνην μετὰ τῶν Βυζαντινῶν (14 Φεβρουαρίου 1190). Οὗτοι ἐστράφησαν τότε κατὰ τῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Β' ὁ Ἄγγελος εἰσέβαλεν εἰς Σερβίαν καὶ ἔκαυσε μίαν τῶν καθεδρῶν τοῦ μεγάλου ζουπάνου. Οὗτος ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ εἰρήνην. Οἱ Σέρβοι ἐκράτησαν μέρος τοῦ βυζαντινοῦ ἐδάφους, κυρίως δὲ τὴν κοιλάδα τοῦ Κοσσυφοπεδίου, τὸ Ἰπέκιον (Πέτς), τὴν Δέτσανι ὡς καὶ τὰς πόλεις Σκόδραν, Ἀντίβαρι καὶ Κάτταρον. Τὸ Βελιγράδιον, ἡ Νύσσα, τὰ Σκόπια καὶ ἡ Πρεσρένη τῆς σημερινῆς Σερβίας, ἡ Κρόϊα καὶ τὸ Ἀλέσιον τῆς Ἀλβανίας ἦσαν ἤδη αἱ παραμεθόριοι πόλεις τοῦ βυζαντινοῦ κράτους Ὁ υἱὸς τοῦ Νεμάνια Στέφανος ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ αὐτοκράτορος Εὐδοκίαν. Ὁ Ἰσαάκιος ἐξῆλθε τότε εἰς Βελιγράδιον, ὅπου συνηντήθη μετὰ τοῦ πενθεροῦ του, τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Βέλα τοῦ Γ'. Ἦτο ἡ τελευταία φορὰ καθ' ἣν ἐνεφανίσθη Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ καὶ βυζαντινὸς στρατὸς εἰς τὴν σημερινὴν πρωτεύουσαν τῆς Νοτιοσλαυΐας. Μετ' ὀλίγον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπῆλθεν ἀλλαγὴ θρόνου. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Γ' (1193—1203), πατὴρ τῆς Εὐδοκίας, ἀπένειμεν εἰς τὸν γαμβρόν του Στέφανον, υἱὸν τοῦ Νεμάνια, τὸν τίτλον τοῦ σεβαστοκράτορος.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην χρονολογοῦνται καὶ αἱ σχέσεις τῶν Σέρβων μετὰ τῶν μονῶν τοῦ Ἄθωνος. Πλεῖστοι μοναχοὶ τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους ἤρχοντο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Νεμάνια πρὸς συλλογὴν δωρεῶν. Ἡ τοιαύτη προπαγάνδα τῶν ἁγιορειτῶν ἔλαβε μάλιστα τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν τοῦ Νεμάνια, ὀνόματι Ράστκο, ἐγκαταλείψας τὴν πατρικὴν οἰκίαν διέφυγεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐγένετο μοναχός, μετονομασθεὶς Σάββας. Τὸ παράδειγμά του ἠκολούθησε καὶ ὁ πατήρ του. παραιτηθεὶς τὸν Μάρτιον τοῦ 1196 τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Στεφάνου. Ἀπέθανε μετὰ ὀκτὼ μῆνας ὡς μοναχὸς Συμεών. Οὗτος ἔγινε δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν ὑπὸ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἄθωνος, ὅπου ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Σάββα συνέρρεον ἐκ Σερβίας παντοῖα δῶρα εἰς χρυσόν, ἄργυρον καὶ ἵππους. Πατὴρ καὶ υἱὸς ἐσκέφθησαν νὰ κτίσουν ἰδικήν των μονὴν καὶ πρὸς τοῦτο ἐξέλεξαν τὴν εἰς τὰ Β. τῆς χερσονήσου θέσιν τῆς ὑπὸ πειρατῶν καταστραφείσης ἑλληνικῆς μονῆς τοῦ Χελανταρίου ἢ Χιλιανδαρίου. Ἐν μέσῳ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἄθω εὗρε τὸν θάνατον μετὰ ὀκτὼ μῆνας ὁ Στέφανος Νεμάνια, ὀλίγον πρὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Τὰ ὀστᾶ του ἀνεκομίσθησαν μετά τινα ἔτη εἰς Σερβίαν καὶ κατετέθησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς μονῆς τῆς Στουδενίτσας, ὁ ἴδιος δὲ κατετάχθη ὑπὸ τοῦ εὐγνωμονοῦντος λαοῦ του εἰς τὴν χορείαν τῶν ἁγίων.

Πρῶτοι Νεμανίδαι. Στέφανος ὁ πρωτόστεπτος. Ἵδρυσις τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας. Οὖρος ὁ Α'. Ἡ περίοδος τῆς δυναστείας τῶν Νεμανιδῶν εἶναι ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ἱστορίας τῆς Σερβίας. Τὸ σερβικὸν κράτος, τυχὸν ἀρίστης εὐκαιρίας, ἐξετάθη βαθμιαίως, κυριαρχῆσαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τῶν δύο τρίτων τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Εἶχεν ἐκλείψει ἤδη ἡ ἰσχυρὰ καὶ στρατιωτικῶς ὠργανωμένη Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔγινεν ἐπὶ ἥμισυ καὶ πλέον αἰῶνα ἡ ἕδρα κράτους λατινικοῦ. Ὅταν Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐξεδίωξε τοὺς Λατίνους, τὸ βυζαντινὸν κράτος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὴν προτέραν ἀκμήν. Τὰ πρὸς τὴν Σερβίαν σύνορα τοῦ κράτους ὑπεχώρουν διηνεκῶς πρὸς νότον, μέχρις ὅτου ὁ Στέφανος Δουσὰν ἔφθασε μέχρι τοῦ νὰ λάβῃ καὶ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Νεμάνια Στέφανος ἦτο ἡγεμὼν σώφρων, συνάμα δὲ ἐπιδέξιος διπλωμάτης καὶ ἱκανὸς στρατιωτικός, ἐπὶ πᾶσι δὲ εἶχε μόρφωσιν βυζαντινήν. Κατὰ τὴν μακρὰν βασιλείαν του (1196—1228) κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας του. Ἀκόμη πρὶν ἢ κριθῇ ἡ τύχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ κατὰ τῶν Λατίνων ἀγῶνι, ὁ τὸν τίτλον τοῦ σεβαστοκράτορος φέρων μέγας ζούπανος ἔστρεψε τὰ νῶτα κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ἀποπέμψας τὴν σύζυγόν του Εὐδοκίαν, ἥτις ἐπέστρεψεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα πατέρα της (1201 ἢ 1202) νυμφευθεῖσα Ἀλέξιον τὸν Ε' τὸν Μούρτζουφλον καὶ κατόπιν Λέοντα τὸν Σγουρόν, ἄρχοντα Ἄργους, Ναυπλίου καὶ Κορίνθου. Κατόπιν ὁ Στέφανος ἐζήτησε προσέγγισιν πρὸς τὴν Δύσιν. Ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν οἱ πάπαι Ρώμης διένεμον βασιλικὰ στέμματα. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοιούτου στέμματος εἰς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Καλογιάννην, ἐνεφανίσθη εἰς Ρώμην καὶ σερβικὴ πρεσβεία, ζητήσασα καὶ αὐτὴ βασιλικὸν ἔμβλημα διὰ τὸν μέγαν ζούπανον. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀντετάχθη ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ἔμεριχ, μετ' ὀλίγον δὲ οὗτος, πολεμῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων περὶ διανομῆς τῶν βυζαντινῶν ἐπαρχιῶν, ἐπετέθη καὶ κατὰ τοῦ Στεφάνου, τὸν ὁποῖον ἐκδιώξας ἐκ τῆς χώρας του ἔλαβε τὸν τίτλον «**βασιλεὺς τῆς Σερβίας**», ὅστις ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς τὸ σερ-

Digitized by Google

βικὸν στέμμα, ζητήσας συγχρόνως ἐκ Ρώμης βασιλικὸν στέμμα διὰ τὸν Βλκάν, ἀντίπαλον τοῦ Στεφάνου. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔγινε. Μετ' ὀλίγον εἰσέβαλον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Σερβίαν οἱ Βούλγαροι. Ὁ Βλκὰν ἀπεσύρθη καὶ ἀνῆλθε πάλιν εἰς τὸν θρόνον ὁ Στέφανος (1203) καὶ μετ' ὀλίγον, μεσολαβήσει τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ Σάββα, ἐλθόντος ἐξ Ἁγίου Ὄρους μὲ τὰ ὀστᾶ τοῦ πατρός των, οἱ δύο ἀδελφοὶ συνεφιλιώθησαν καὶ ὁ Βλκὰν δὲν ἀναφέρεται πλέον. Ὁ δὲ Στέφανος, ἔχων ν' ἀντιμετωπίσῃ ἀξιώσεις τῆς Λατινικῆς αὐτοκρατορίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐζήτησε νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἐγγόνην τοῦ δόγη Ἐρρίκου Δανδόλου Ἄνναν. Τέλος τῷ 1217 ὁ Στέφανος ἐπέτυχε τοῦ ἀπὸ πολλοῦ ποθουμένου, λαβὼν παρὰ τοῦ πάπα Ρώμης Ὁνωρίου τοῦ Γ' τὸ βασιλικὸν στέμμα, κομισθὲν ὑπὸ παπικοῦ ληγάτου, ὅστις καὶ ἔστεψε τὸν μέγαν ζούπανον εἰς βασιλέα ὁμοῦ μετὰ τῆς συζύγου του. Κατ' ἄλλας ἐκδοχάς, καθ' ἃς οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ Ρώμης, τὸν Στέφανον ἔστεψεν ὁ ἀδελφός του Σάββας ὁ μοναχός. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ Στέφανος, ὅστις ἔμεινεν ἔκτοτε ἐν τῇ σερβικῇ ἱστορίᾳ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὁ πρωτόστεπτος», ἐστράφη μετ' ὀλίγον πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἡγεμόνας τῆς Ἀνατολῆς, δηλαδὴ πρὸς τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας, τῶν ὁποίων ηὔξανεν ἡ σπουδαιότης ἐφ' ὅσον παρήκμαζεν ἡ Λατινικὴ αὐτοκρατορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τῷ 1219 ὁ βασιλεὺς Στέφανος ἀπέστειλε τὸν μοναχὸν Σάββαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν καὶ τὸν ἐκεῖ ἑδρεύοντα πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Μανουὴλ τὸν Σαραντηνὸν (ἢ Χαριτόπουλον) (1215—1222) ζητῶν τὴν ἵδρυσιν σερβικῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Ἡ ἄδεια ἐδόθη καὶ ὁ Σάββας ἀνεκηρύχθη ἐπισήμως ἐν Νικαίᾳ ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας, ἱδρύθησαν δὲ τότε παρὰ τῇ τέως ὑφισταμένῃ ἐπισκοπῇ Ράσου καὶ ἄλλαι ἐπισκοπαί. Τὸ γεγονὸς δὲν ἀνεκοινώθη εἰς τὸν τότε ἀρχιεπίσκοπον Ἀχριδῶν Δημήτριον τὸν Χωματιανόν, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἤθελε κυρίως ν' ἀνταγωνισθῇ ὁ Σερβίας. Ὁ Χωματιανὸς διεμαρτυρήθη πρὸς τὸν Σάββαν ἐναντίον τῆς παραβιάσεως τῶν δικαιωμάτων του (διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Σερβία ἐξηρτᾶτο ἐκκλησιαστικῶς ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν). Μετά τινα δὲ ἔτη ἔγραψε καὶ εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Γερμανὸν τὸν Β', ἐπαναλαμβάνων τὰς διαμαρτυρίας του. Ἄγνωστον ἂν οἱ ἐν Σερβίᾳ ἢ οἱ ἐν Νικαίᾳ ἀπήντησαν εἰς τὰς διαμαρτυρίας ταύτας. Ἐν Σερβίᾳ ἐκτίσθη τότε ἡ μονὴ Ζίτσης, ὅπου ἐγκατέστη ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ ναός, ὅπου ἐστέφοντο οἱ βασιλεῖς. Αἱ σχέσεις τοῦ Στεφάνου μετὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν ἄρισται. Ὁ υἱός του, Στέφανος Ραδοσλαῦος, ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν, θυγατέρα τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Θεοδώρου, ἀφοῦ οὗτος κυριεύσας τὴν Θεσσαλονίκην ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ. Ὁ Στέφανος ὁ Πρωτόστεπτος περιεβλήθη ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει (1228;)

Ἐκ τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ βασιλέως ἐστέφθη ὁ πρωτότοκος Στέφανος Ραδοσλαῦος (1228—1234) ἡγεμὼν ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανος. Πολιτικῶς ἐξηρτᾶτο καθ' ὁλοκληρίαν παρὰ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου, φαίνεται δὲ ὅτι καὶ τὴν σερβικὴν Ἐκκλησίαν ἤθελε νὰ ὑποτάξῃ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχριδῶν, ἀπευθυνόμενος διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα οὐχὶ εἰς τὸν πατριάρχην ἐν Νικαίᾳ, ἀλλ' εἰς τὸν Χωματιανόν. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος ἐνικήθη καὶ ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου τσάρου Ἀσὰν τοῦ Β' (1230) καὶ ἡ κατάστασις εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον ἀνετράπη. Οἱ Βούλγαροι ἐξετάθησαν διὰ Σκοπίων καὶ Ἀχρίδος μέχρι Δυρραχίου, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας ἔμενεν ἀπροστάτευτος μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ πενθεροῦ του. Ὁ Ἀσὰν διεξεδίκει τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Σερβίας καὶ ἐπροστάτευε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βλαδισλάβ, ὅστις καὶ κατέλαβε πράγματι μετ' ὀλίγον τὸν θρόνον, ἐνῷ ὁ Ραδοσλαῦος, ἐγκαταλειφθεὶς καὶ ὑπὸ τῆς συζύγου του, τῆς ῥηγαίνας Ἄννης τῆς Δουκαίνης, ἐτελεύτησε τὸν βίον ὡς μοναχὸς Ἰωάννης.

Ὁ Στέφανος Βλαδισλάβ (1234—1243), ὢν γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Ἀσάν, ἐβασίλευσε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Μογγόλων τῆς Χρυσῆς Ὀρδῆς. Μὴ δυνηθεὶς νὰ παραμείνῃ μόνος κυρίαρχος τῆς Σερβίας, παρεχώρησε τὸν θρόνον εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφὸν του Στέφανον Οὖρος (1243), κρατήσας μόνον τὸ βασιλικὸν στέμμα καὶ ὀλίγην ἐδαφικὴν ἔκτασιν παρὰ τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς, ἑδρεύων πιθανῶς ἐν Σκόδρᾳ τῆς Ἀλβανίας.

Ὁ βασιλεὺς Στέφανος Οὖρος ὁ Α' (1243—1276) ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Σέρβων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων «Μέγας» (βελίκι), ἀλλ' ἡ δρᾶσις του ἔδειξεν ὅτι ἔλειπε παρ' αὐτῷ ἡ ἱκανότης τοῦ πατρός του Στεφάνου τοῦ Πρωτοστέπτου. Ἡ Οὑγγαρία, αναλαβοῦσα ταχέως ἐκ τῆς μογγολικῆς εἰσβολῆς, ἐξετάθη εἰς τὰ βόρεια τῆς Σερβίας (Βελιγράδιον) καὶ τῆς Βοσνίας, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ Βούλγαροι, ὑπὸ τοὺς Μιχαὴλ Ἀσὰν καὶ τὸν σεβαστοκράτορα Πέτρον, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Ραγουζαίων, εἰσέβαλον εἰς Σερβίαν καὶ κατέστρεψαν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Λὶμ τὴν παρὰ τὸ Βιελοπόλιε μονὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἀποκατέστη ἡ εἰρήνη μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Σέρβων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἤλλαξε ριζικῶς διὰ τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου (1261). Οὗτος, ἔχων ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Φράγκους, προσεπάθει νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς Βουλγάρους καὶ Σέρβους. Ὁ Βούλγαρος τσάρος Κωνσταντῖνος Ἀσὰν ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Παλαιολόγου, ἐνῷ τὴν θυγατέρα του Ἄνναν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ εἰς γάμον ὁ Μιλουτίν, νεώτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως Οὖρος. Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα ὅμως πόλεμον τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ μετὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Α' τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ τῆς Νεαπόλεως, ἡ στάσις τοῦ Οὖρος ἦτο ἀναποφάσιστος, ἐπηρεαζομένη ὑπὸ τῆς Γαλλίδος συζύγου του Ἑλένης. Ἐν μέσῳ διαφόρων μικροπολέμων κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ Ραγουζαίων ὁ Οὖρος ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Στεφάνου Δραγουτίν, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Οὔγγρων. Ὁ γέρων βασιλεύς, νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἐρζεγοβίνης (1276), κατέφυγεν εἰς Ζαχλούμιον καὶ περιβληθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀπέθανεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἄλλοτε ἱδρυθεῖσαν μονὴν Σοπότσανι, παρὰ τὸ Ράσον.

Ἀκμὴ τῆς Σερβίας (1276—1282). Ἐπὶ τῶν δύο διαδόχων Οὖρος τοῦ Α' ἡ Σερβία ἀνεπτύχθη ταχέως, χάρις εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν μεταλλείων της. Τὰ μεγάλα ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τούτων κέρδη ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς πρόσληψιν ξένων μισθοφόρων καὶ ὀργάνωσιν ἰσχυροῦ στρατοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεχειρήθησαν ἐπιθετικοὶ πόλεμοι κατὰ τῆς ἐν παρακμῇ πλέον Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Στέφανος ὁ Δραγουτὶν ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς φιλικὰς σχέσεις τοῦ πατρός του μετὰ Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ, ἐξακολουθοῦντος τὸν κατὰ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου πόλεμον. Ἐβασίλευσε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1282, ὅτε πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου καὶ θραύσας τὸν πόδα του ἐθεώρησε τοῦτο ὡς θείαν τιμωρίαν διὰ τὴν κατὰ τοῦ πατρὸς ἐπανάστασίν του. Ἀποσυρθεὶς τότε ἀμέσως, ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Στέφανον Οὖρος τὸν Β', τὸν Μιλουτίν. Ὑπῆρχον οὕτως ἐν Σερβίᾳ δύο βασιλεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Παχυμέρης θεωρεῖ νόμιμον τὸν πρεσβύτερον. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1316, ὅτε Οὖρος ὁ Β' ἔμεινε μόνος βασιλεύς. Ἐπωφελούμενος τοῦ μεταξὺ τῶν Βυζαντινῶν καὶ Φράγκων πολέμου ἐκυρίευσε τὰ Σκόπια, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε πλέον ἀνέκτησε τὸ Βυζάντιον, ὡς καὶ τὰ νοτιώτερον κείμενα ἐδάφη τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄνω Ἀξιοῦ. Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος παρεσκευάσθη ἀμέσως εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας, ὅπως ὑποδουλώσῃ τὸν βασιλέα της. Ἐστρατολόγησε Φράγκους καὶ Τούρκους, ἔλαβε καὶ βοηθητικὸν στρατὸν παρὰ τοῦ χάνου Νογκάϊ τῶν Μογγόλων, ἀλλ' ἀπέθανε κατὰ τὰς πολεμικὰς παρασκευὰς παρὰ τὴν Ραιδεστὸν (11 Δεκεμβρίου 1282). Οἱ Σέρβοι ἐπωφελήθησαν τῆς ἀνικανότητος Ἀνδρονίκου τοῦ Β' τοῦ Παλαιολόγου (1282—1328). Οὗτος ἀπέστειλεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς Ἕλληνας καὶ Τατάρους κατὰ τῶν Σέρβων, ἀλλ' ὁ στρατὸς οὗτος ἐνικήθη. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας μετέφερε τότε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς Σκόπια καὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων (1283) εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν ἠρήμωσε μέχρι Σερρῶν καὶ Χριστουπόλεως (τῆς σήμερον Καβάλλας), φθάσας μέχρι τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω. Δυτικῶς κατέλαβεν ὅλην τὴν χώραν μέχρι Δεβρῶν. Τὰ σερβοβυζαντινὰ σύνορα εὑρίσκοντο ἤδη βορείως τῶν βυζαντινῶν φρουρίων τῆς Στρωμνίτσης, τοῦ Πρόσεκ, τοῦ Πριλάπου (Πέρλεπε), τῆς Ἀχρίδος καὶ τῆς Κροΐας, ἐπὶ τῆς γραμμῆς δὲ ταύτης συνεχεῖς ἦσαν αἱ ἀψιμαχίαι. Ἐκ τῆς πολεμικῆς ταύτης καταστάσεως ἐζήτησε νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ πάπας Ρώμης, χρησιμοποιῶν τὴν Γαλλίδα τὸ γένος βασιλομήτορα Ἑλένην, ὅπως κερδίσῃ τὴν Σερβίαν. Αἱ προσπάθειαι τοῦ ὅμως ἀπέτυχον. Τὰς ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν ἐχθροπραξίας διέκοψαν οἱ πόλεμοι τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Βουλγάρων. Μετά τινα δὲ ἔτη ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος, ἔχων ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας κίνδυνον τῶν Τούρκων, ἐπεζήτησε τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν Σέρβων. Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης, ὁ βραδύτερον μέγας λογοθέτης, ἀπεστάλη πεντάκις ὡς πρέσβυς εἰς τὴν σερβικὴν αὐλήν. Αἱ ὑπὸ τῶν Σέρβων κατακτηθεῖσαι πόλεις ἀνεγνωρίσθησαν ὡς σερβικαί. Πρὸς παγίωσιν τῶν σχέσεων ἐπεζητήθησαν καὶ ἐπιγαμίαι μεταξὺ τῶν δύο αὐλῶν. Εἰς τὸν Οὖρος, ἔχοντα τότε τὴν τρίτην σύζυγόν του Ἄνναν, θυγατέρα τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Γεωργίου Τερτέρη, ἐπροτάθη ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀνδρονίκου Εὐδοκία, χήρα τοῦ αὐτοκράτορος Τραπεζοῦντος Ἰωάννου τοῦ Β' τοῦ Κομνηνοῦ, κατόπιν δὲ ἡ θυγάτηρ του Σιμωνίς, ἂν καὶ μόλις ἐξ ἢ ὀκτὼ ἐτῶν. Παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ ΙΒ', θεωροῦντος ὅτι ἔγκυρος ἦτο ὁ μετὰ τῆς Βουλγαρίδος γάμος τοῦ Οὖρος, οὗτος μετέβη μεθ' ὁλοκλήρου τῆς αὐλῆς εἰς Θεσσαλονίκην (1299), ὅπου, ἀνταλλαγέντων προηγουμένως ὁμήρων, οἱ Σέρβοι παρέδωκαν τὴν τέως βασίλισσάν των, οἱ δὲ Βυζαντινοὶ ἀπέστειλαν τὴν βασιλόπαιδα Σιμωνίδα. Ὁ κράλης ἐκράτησεν ὡς προῖκα τὰς κυριευθείσας ἑλληνικὰς πόλεις, ἐπεσκέφθη τὸν πενθερόν του εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἀντήλλαξε μετ' αὐτοῦ πλούσια δῶρα. Ὡς ἐκ τῶν συγγενικῶν τούτων σχέσεων ὁ βασιλεὺς Μιλουτὶν ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀνδρονίκου, ὅτε οὗτος εὑρίσκετο εἰς δύσκολον θέσιν, συνεπείᾳ τῶν ἐν Βιθυνίᾳ προόδων τοῦ Ὀσμάν. Τὸ εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀνδρονίκου ἀποσταλὲν σερβικὸν σῶμα, ὑπὸ τὸν μέγαν βοεβόδαν Νόβοκε Γρέμποστρεκ (1313 ἢ 1314), ἔφθασεν εἰς Ἡράκλειαν τῆς Προποντίδος, ὅπου ἐπιβιβασθὲν ἐπὶ πλοίων κατηυθύνθη πρὸς τὴν Μαύρην θάλασσαν καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν «χώραν τῶν ἀθέων». Συνήφθησαν τότε πολλαὶ μάχαι κατὰ τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους οἱ Σέρβοι ἐνίκησαν κατὰ κράτος. Μετά τινα ἔτη ἐπῆλθεν ἐν Σερβίᾳ ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν βασιλέων, τοῦ Δραγουτὶν καὶ τοῦ Μιλουτίν. Ὁ πρῶτος ἀπέθανε τῷ 1316, γενόμενος καὶ οὗτος μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του μοναχὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Θεόκτιστος. Μετὰ πέντε ἔτη ἀπέθανε καὶ ὁ Μιλουτὶν (29 Ὀκτωβρίου 1321), ἀφήσας ἐν τῇ σερβικῇ ἱστορίᾳ τὴν μνήμην ἡγεμόνος ἱκανοῦ.

Ὁ υἱός του Στέφανος Οὖρος ὁ Γ', στεφθεὶς βασιλεὺς τῇ 6ῃ Ἰανουαρίου 1322, προσέλαβεν ὡς συμβασιλέα του τὸν νεαρὸν αὐτοῦ υἱὸν Στέφανον Δουσάν. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον ἐν Βυζαντίῳ πόλεμον Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' τοῦ νεωτέρου κατὰ τοῦ πάππου του Ἀνδρονίκου τοῦ Β', Οὖρος ὁ Β' ἐτάχθη πρὸς τὸ μέρος τοῦ τελευταίου τούτου. Μετὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ νίκας τοῦ νεωτέρου, πολλοὶ τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων ὀπαδῶν Ἀνδρονίκου τοῦ Β' κατέφυγον εἰς Σερβίαν, ἀλλ' ὁ κράλης δὲν παρεσύρθη εἰς πολεμικὰς ἐνεργείας. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἐπικράτησιν Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' σερβικὸς στρατὸς ἐπολιόρκησε τὴν Ἀχρίδα, ἀλλ' ἀπεσύρθη ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀναλαβὼν ἐξ ἀσθενείας, ἔσπευσεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἐπηκολούθησε συμμαχία τοῦ Ἀνδρονίκου μετὰ τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων Μιχαήλ, ὅστις διαζευχθεὶς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Οὖρος ἐνυμφεύθη τὴν Θεοδώραν, ἀδελφὴν τοῦ Ἀνδρονίκου. Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι ἐπολέμησαν χωριστὰ κατὰ τοῦ Οὖρος, ὅστις εἶχε καταρτίσει στρατὸν ἐξ Ἱσπανῶν (Καταλανῶν), ἴσως καὶ Γερμανῶν μισθοφόρων. Βούλγαροι καὶ Σέρβοι συνηντήθησαν παρὰ τὸ Κιουστεντὶλ (28 Ἰουλίου 1330). Οἱ Σέρβοι, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν δύο βασιλέων, πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἐνίκησαν κατὰ κράτος. Ὁ τσάρος τῶν Βουλγάρων, πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου του κατὰ τὴν ἄτακτον φυγήν, ἐφονεύθη. Οἱ Βούλγαροι ἔσπευσαν νὰ συνάψουν εἰρήνην, καθ' ἣν ὡς νόμιμος τσαρίνα τῆς Βουλγαρίας ἀνεγνωρίσθη ἡ διωχθεῖσα ἀδελφὴ τοῦ Οὖρος μετὰ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της Ἰωάννου Στεφάνου.

Εὐθὺς κατόπιν οἱ Σέρβοι ἐστράφησαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β', ὅστις εἶχε καταλάβει διάφορα φρούρια παρὰ τὴν Ἀχρίδα καὶ τὸ Κίτσεβον. Ὅτε ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων ἡ εἴδησις τῆς ἥττης τῶν Βουλγάρων, τὸ πολεμικὸν συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐναντίον τῆς Σερβίας ἐκστρατείαν καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἀνωμαλιῶν. Ὁ Ἀνδρόνικος, ἀφήσας εἰς τὰ σερβικὰ σύνορα τὸν στρατηγὸν Συργιάννην, ἔσπευσε δι' Ἀδριανουπόλεως καὶ κατέλαβε τὴν Μεσημβρίαν καὶ τὴν Διάμπολιν (Γιάνμπολ), ἐνῷ οἱ Σέρβοι, ἐκτοπίσαντες τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν ἔκ τινων θέσεων, ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Ἐπηκολούθησε πόλεμος μεταξὺ τοῦ Οὖρος καὶ τοῦ υἱοῦ του Δουσάν, ὅστις μετὰ τὴν νίκην τοῦ Βελβουσδίου (Κιουστεντὶλ) εἶχε καταστῇ λαοφίλητος. Ἡ νίκη ἔμεινεν ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, ὅστις νικήσας τελειωτικῶς τὸν πατέρα του, παρὰ τὸ φρούριον Νεροντίμλια, ἐνέκλεισεν αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον Σβέτσαν καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς τὸ δεύτερον (8 Σεπτεμβρίου 1331), ἐνῷ ὁ πατήρ του ἀπέθνῃσκε μετὰ δύο μῆνας, στραγγαλισθείς, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν.

Ἡ Σερβία ἐπικρατοῦσα δύναμις εἰς τὴν Βαλκανικήν. Κατάκτησις τῆς Μακεδονίας, Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου. Ἐπὶ Στεφάνου τοῦ Δουσάν, τοῦ ἀπὸ τοῦ 1346 αὐτοκράτορος, ἡ Σερβία ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς μεσαιωνικῆς αὐτῆς ἀκμῆς καὶ δυνάμεως.

Ἡ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δουσὰν συντελεσθεῖσα κατάκτησις τῆς Μακεδονίας, Ἀλβανίας, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας δὲν ἦτο ἐπιχείρησις δυσχερὴς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς τελείας παρακμῆς καὶ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Οὐδεμία μεγάλη μάχη συνήφθη κατὰ τὴν κατάκτησιν ταύτην. Αἱ κομματικαὶ διαμάχαι εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐδημιούργουν εὐκόλως φιλοσερβικὸν κόμμα, ἂν καί, ὡς ἀναφέρει ὁ Καντακουζηνός, καὶ μεταξὺ τῶν Σέρβων ὑπῆρχον ὀπαδοὶ τῶν Βυζαντινῶν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Δουσάν, στρέψας ὁλόκληρον τὴν προσοχήν του πρὸς νότον, ἐκαλλιέργησε φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Βουλγάρων, νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφὴν τοῦ τσάρου Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου Ἑλένην.

Τὰς πρώτας κατὰ τῶν Βυζαντινῶν ἐπιχειρήσεις

Digitized by Google

του ἀνέλαβεν ὁ Δουσὰν παρακινηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκ μητρὸς Κουμάνου (Τούρκου) τὴν καταγωγὴν στρατηγοῦ Συργιάννη, ὅστις κατηγορηθεὶς ἐπὶ συνωμοσίᾳ ἔφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Εὔβοιαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σερβίαν. Οἱ Σέρβοι κατέλαβον εὐκόλως τὴν Ἀχρίδα, τὴν Στρώμνιτσαν καὶ ἄλλας πόλεις, ἐνῷ ὁ Συργιάννης εἰσήρχετο ἐπὶ κεφαλῆς σερβικοῦ στρατοῦ εἰς Καστορίαν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους ὁ Δουσὰν εὑρίσκετο μετὰ τοῦ Συργιάννη πρὸ τῶν θυρῶν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἓν κόμμα ἐντὸς τῆς πόλεως ἦτο ἕτοιμον νὰ παραδώσῃ ταύτην. Ὁ Ἀνδρόνικος ἔσπευσεν αὐτοπροσώπως ὅπως ὑπερασπίσῃ τὴν δυτικὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του. Ἐκεῖ εὗρε τὸν προδότην Συργιάννην οἰκτρὸν τέλος. Μετὰ τὸν θάνατόν του οἱ ὀπαδοί του προσῆλθον εἰς τὸ βυζαντινὸν στρατόπεδον καὶ ἡ θέσις τῶν Σέρβων κατέστη δυσχερής. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκλείσθη εἰρήνη, καθ' ἣν συνήφθη, ὡς φαίνεται, καὶ συμμαχία (26 Αὐγούστου 1334). Ἀλλὰ παρὰ τὴν φιλίαν τῶν Σέρβων ὁ αὐτοκράτωρ ὠχύρωσεν ἰσχυρῶς τὰ σύνορα. Ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τῶν Σέρβων καταληφθέντος φρουρίου Πρόσεκ, ἐκτίσθη εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης νέον φρούριον μὲ ἰσχυρὸν πύργον, τὸ Γυναικόκαστρον. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀνδρόνικος μετέβη εἰς Θεσσαλίαν, τὴν ὁποίαν ἀνέκτησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τῆς χώρας, τοῦ σεβαστοκράτορος Στεφάνου Γαβριηλοπούλου. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του συνηντήθη μετὰ τοῦ Δουσὰν ἐν Ραδοβίστᾳ, παρὰ τὴν Στρώμνιτσαν. Ἐκεῖ ἐγνώρισε τὸν βασιλέα τῶν Σέρβων ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ γνωριμία αὕτη ἀπέβη τόσον ἐπωφελὴς κατὰ τὸν μετὰ τὸν θάνατον Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' (1341) ἐκραγέντα ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Βυζαντινῶν, μεταξὺ τοῦ ἀντιβασιλεύοντος μεγάλου δομεστίχου Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ τοῦ νεαροῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου. Ὁ Καντακουζηνός, νικηθεὶς παρὰ τὸ Γυναικόκαστρον, κατέφυγε μετὰ τῶν υἱῶν του Ματθαίου καὶ Μανουὴλ καὶ τοῦ Juan de Peralta, ἀρχηγοῦ τῶν Καταλανῶν μισθοφόρων, εἰς Σερβίαν, γενόμενοι δεκτοὶ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Κοσσυφοπεδίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Δουσὰν (1342). Ὁ Καντακουζηνός, παραμείνας ἐν Σερβίᾳ δέκα μῆνας, συνῆψε μετὰ τούτου συνθήκην συμμαχίας, τῆς ὁποίας εἶναι ἄγνωστον τὸ περιεχόμενον. Ὁ Δουσὰν ἤθελεν ὅλας τὰς δυτικῶς τῆς Καβάλλας (τότε καλουμένης σερβιστὶ Μόρουνατς) ἢ τοὐλάχιστον τῆς Θεσσαλονίκης κειμένας πόλεις. Οἱ σύμμαχοι ἐστράφησαν ἀμέσως κατὰ τῶν Σερρῶν (φθινόπωρον 1342), ἀλλ' οἱ Σέρβοι παθόντες, ἕνεκα ὑπερμέτρου χρήσεως γλεύκους, ἐκ δυσεντερίας ἔχασαν 1.500 ἄνδρας καὶ ἡ ἐπιχείρησις ἀπέτυχεν, ἐνῷ ὁ Σέρβος βασιλεὺς ἔγινε κύριος τῶν Βοδενῶν διὰ δωροδοκίας, κατέλαβε δὲ καὶ τὴν Στρώμνιτσαν καὶ τὸ Μελένοικον. Τὸ ἐπιὸν ἔαρ (1343) ὁ βασιλεὺς Στέφανος καὶ ὁ Καντακουζηνὸς ἐνεφανίσθησαν πάλιν πρὸ τῶν Σερρῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν εἰς μάτην. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Στέφανος, μεσολαβούντων τῶν Ἐνετῶν ὑπὲρ τῆς βασιλομήτορος Ἄννης, συνεννοήθη μετ' αὐτῆς, διότι ὁ Καντακουζηνὸς ἦτο πλέον ἐνοχλητικὸς διὰ τοὺς Σέρβους. Ὁ υἱὸς τοῦ Στεφάνου, ὀνόματι Οὖρος, ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ νεαροῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου.

Ἤδη αἱ δυτικαὶ ἐπαρχίαι τοῦ κράτους ἦσαν πλέον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Σέρβων. Οὗτοι κατέλαβον τὴν Ἀχρίδα, κατόπιν μετὰ πολιορκίαν τὰς Σέρρας (Ὀκτώβριος 1345), κλεῖδα τῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁδοῦ, ἔπειτα τὴν Δράμαν καὶ τοὺς Φιλίππους ὡς καὶ τὴν ἐπὶ τῆς παραλίας Χρυσούπολιν (Ὀρφανό). Ἡ Καβάλλα ἔμεινεν ἑλληνικὴ ὡς παραμεθόριος πόλις. Ἀλλ' ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς συνετελοῦντο αἱ κατακτήσεις του, ἔπεισε τὸν Στέφανον Δουσὰν νὰ σκεφθῇ περὶ τελείας καταλύσεως τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Τὸν χειμῶνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὸ σερβικὸν κοινοβούλιον ἔδωκε τὴν συγκατάθεσίν του διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Στεφάνου εἰς αὐτοκράτορα μὲ τὸν τίτλον «τσάρος τῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων» σερβιστί, «αὐτοκράτωρ Σερβίας (Ράσκας) καὶ Ρωμανίας» λατινιστὶ καὶ ἑλληνιστί. Ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως (κρὰλ) ἐδόθη εἰς τὸν υἱόν του Οὖρος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ καὶ πατριάρχην, ἀνεκηρύχθη «πατριάρχης τῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων» ὁ τέως λογοθέτης καὶ κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Ἰωαννίκιος. Ἡ συγκατάθεσις ὅμως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἐδόθη, οἱ δὲ εἰς τοῦτον ὑπαγόμενοι μητροπολῖται ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Σέρβων κατεχομένων χωρῶν καὶ ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ Σέρβων.

Ἡ στέψις τοῦ Στεφάνου Δουσὰν ἐτελέσθη τὴν 16 Ἀπριλίου 1346 ἐν Σκοπίοις. Ἡ νέα αὐλὴ ἐπληρώθη ἐξ αὐλικῶν μὲ τίτλους βυζαντινοὺς καὶ πολυτελεῖς ἀμφιέσεις. Οἱ συγγενεῖς τοῦ αὐτοκράτορος ὠνομάσθησαν δεσπόται. Ἄλλοι συγγενεῖς, ὑπηρετοῦντες ὡς βοεβόδαι, ἔγιναν σεβαστοκράτορες, δύο ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ ὠνομάσθησαν καίσαρες. Ὁ Σέρβος αὐτοκράτωρ ἐπεσκέφθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1347 τὸ Ἅγιον Ὄρος σκορπίζων ἀφειδῶς πλούσια δῶρα. Οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἦσαν τότε τόσον ἀπησχολημένοι μὲ ἄλλας μερίμνας, ὥστε οὔτε κἂν ἐσκέφθησαν νὰ διαμαρτυρηθοῦν κατὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου. Μόλις μετά τινα ἔτη ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κάλλιστος ὁ Α' ὁ Ἁγιορείτης ἀφώρισε τὸν πατριάρχην Σερβίας, ὡς ἀντικανονικῶς ἀνακηρυχθέντα. Ἀπασχοληθεὶς κατόπιν ἐπί τινα καιρὸν πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς ὁ Δουσάν, ἐπωφελήθη τῷ 1348 τῆς ἐκ τῆς μεγάλης πανώλους εἰς ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον προκληθείσης ταραχῆς καὶ τοῦ ἐκ τῆς νόσου ταύτης θανάτου τοῦ δουκὸς τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας Ἰωάννου τοῦ Ἀγγέλου, ὅπως ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροῦ στρατοῦ καταλάβῃ τὰ Ἰωάννινα, τὴν Ἄρταν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἠπείρου μέχρι τῶν φραγκοκρατουμένων ἑλληνικῶν ἐδαφῶν. Οἱ Ἀλβανοὶ ὑπηρέτουν προθύμως ὑπὸ τοὺς Σέρβους καὶ ἐπωφελοῦντο τῆς εὐκαιρίας ὅπως οἰκειοποιηθοῦν τὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1348 ὁ Πρελιοὺπ ἔφθασε μέχρι Πτελεῶν. Ἤδη ὁ Στέφανος ὑπεγράφετο «αὐτοκράτωρ Ραξίας καὶ Ρωμανίας, δεσπότης Λάρτης καὶ κόμις Βλαχίας» (Βλαχία ἡ Θεσσαλία). Ἀλλὰ τὴν κατοχὴν τοῦ δεσποτάτου δὲν ἐθεώρει ἀσφαλῆ καὶ ἐσκέπτετο νὰ ἐκχωρήσῃ αὐτὸ εἰς τὴν Ἐνετίαν ἔναντι ἀνταλλαγμάτων, ἐπιζητῶν καὶ συμμαχίαν αὐτῶν κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ προσφέρων εἰς αὐτοὺς τὸν Γαλατᾶν. Ἀλλ' ἡ Γαληνοτάτη δημοκρατία, συνδεομένη διὰ συνθηκῶν μετὰ τῶν αὐτοκρατόρων Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ Ἰωάννου Παλαιολόγου (συμφιλιωθέντων), ἀπεποιήθη.

Μετ' ὀλίγον οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς εἰς τὰ βόρεια τῆς χώρας του ἀπουσίας τοῦ Σέρβου τσάρου, ἐξεστράτευσαν ἐκ Θεσσαλονίκης ὑπὸ τὸν Κατακουζηνὸν κατὰ τῶν Σέρβων. Ἡ Βέρροια ἐσυνθηκολόγησε καὶ μετ' αὐτὴν τὰ Βοδενά, ἡ ἀρχαία Ἔδεσσα, τὸ Ὄστροβον καὶ ἡ Νοτία, ἐνῷ συνεννοήσεις διεξήγοντο μετὰ τῶν εἰς τὰ βορειότερα φίλων τῶν Βυζαντινῶν. Ἀκόμη καὶ ἐκ Σκοπίων ἦλθεν ἀντιπροσωπεία, καλοῦσα τὸν Καντακουζηνὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως.

Αἴφνης ὅμως ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης ὁ τσάρος Στέφανος, προσδραμὼν ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἀδριατικῆς. Ἤρχισαν ἀμέσως πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ Δουσὰν καὶ τῶν δύο αὐτοκρατόρων. Ὁ τσάρος ἔμεμψε τὸν Καντακουζηνὸν ἐπὶ ἀγνωμοσύνῃ καὶ ἐπὶ συμπράξει μετὰ τῶν Τούρκων, ἐζήτησε δὲ πρὸς σύναψιν εἰρήνης τὴν ἀποκατάστασιν τῶν τέως συνόρων. Ὁ Καντακουζηνὸς ἐζήτησε τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ὡς καὶ τὰς παραλίους πόλεις τῆς Μακεδονίας, ἀφήνων εἰς τὸν Στέφανον τὴν Ζίχναν, τὰς Σέρρας, τὸ Μελένοικον, τὴν Στρώμνιτσαν καὶ τὴν Καστορίαν. Τὴν ἐπιοῦσαν ὅμως αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν καὶ οἱ δύο στρατοὶ παρετάχθησαν ὡς εἰς μάχην, ἥτις ὅμως δὲν ἔγινεν. Ὁ Στέφανος ἐκέρδισε χωρὶς νὰ πολεμήσῃ. Ὁ Καντακουζηνὸς ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνῷ ὁ Παλαιολόγος ἔμεινεν εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ τσάρος ἐστράφη ἀμέσως κατὰ τῶν Βοδενῶν καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν (ἀρχαὶ Ἰανουαρίου 1351), ἥτις ἐλεηλατήθη. Μετ' ὀλίγον κατελήφθη καὶ ἡ Βέρροια ὑπὸ τοῦ Σέρβου στρατηγοῦ Χλάπεν (Χλαπένου).

Πρῶτοι ἀγῶνες κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀπόπειραι ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς Ρώμης. Τελευταῖοι Νεμανίδαι. Ἀλλ' ἤδη ἀνεφάνη εἰς τὸν ὁρίζοντα τῶν Βαλκανίων νέος ἀπειλητικὸς παράγων. Οἱ Τοῦρκοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Ὀσμὰν Τοῦρκοι εἶχον ἤδη διαβῆ ἐπανειλημμένως εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, εἴτε πρὸς λεηλασίαν, εἴτε ὡς σύμμαχοι καὶ μισθοφόροι τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ δύναμίς των ηὔξανε διηνεκῶς. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ὀσμανίδου σουλτάνου Ὀρχὰν εἰς Προῦσαν ἐνεφανίζοντο πρέσβεις τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Γενουηνσίων. Μετ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς Προῦσαν καὶ πρεσβεία Σέρβων. Ὁ τσάρος θέλων ν' ἀποσπάσῃ τὸν σουλτᾶνον Ὀρχὰν ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ συμμαχίας, ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν γάμον τῆς θυγατρός του μεθ' ἑνὸς τῶν υἱῶν του. Οι Σέρβοι ἀπεσταλμένοι ἔγιναν δεκτοὶ καλῶς καὶ ἐπανῆλθον εἰς Σερβίαν συνοδευόμενοι ὑπὸ Τούρκων πρέσβεων. Ἀλλὰ παρὰ τὴν Ραιδεστὸν ἐφονεύθησαν ὑπὸ ἀνθρώπων τοῦ ἄλλοτε δεσπότου Ἠπείρου Νικηφόρου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ τσάρος Στέφανος ἐστρατοπέδευε πρὸ τῆς Θεσσαλονίκης, προσπαθῶν νὰ κερδίσῃ τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, προτείνων συγχρόνως εἰς αὐτὸν νὰ διαζευχθῇ τὴν Ἑλένην Καντακουζηνὴν καὶ νὰ νυμφευθῇ τὴν γυναικαδέλφην του. Ἐνῷ ὅμως συνέβαινον ταῦτα, οἱ Τοῦρκοι διαβάντες εἰς Εὐρώπην κατέλαβον τὸ φρούριον τῆς Τζύμπης καὶ κατόπιν τὴν Καλλίπολιν (1354). Ἡ εἴδησις κατετρόμαξεν οὐχὶ μόνον τὸν ἑλληνικὸν ἀλλὰ καὶ τὸν σλαυϊκὸν κόσμον. Ὁ τσάρος Στέφανος ἐστράφη πρὸς τὴν Ρώμην καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΣΤ' ν' ἀνακηρυχθῇ ἀνώτατος ἀρχηγὸς τοῦ χριστιανικοῦ στρατοῦ, ὅπως ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Τούρκων, ἕτοιμος, ὡς λέγεται, ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῆς ἐπικυριαρχίαν. Περιχαρὴς ἀπήντησεν ὁ πάπας, γράψας συγχρόνως εἰς διαφόρους ἄλλους καθολικοὺς ἄρχοντας τῆς Δαλματίας νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἐπιχείρησιν. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι τοῦ Στεφάνου ἐματαιώθησαν δι' ἐνεργειῶν τῶν Ἀνδηγαυῶν τῆς Νεαπόλεως καὶ ὁ Δουσὰν ἐθέσπισε νόμους προβλέποντας αὐστηρὰς ποινὰς κατὰ παντός, ὅστις θὰ ἤθελε νὰ μεταστῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης. Ἐν τούτοις τῷ 1354 ἐνεφανίσθη εἰς Ἀβινιὸν τῆς Γαλλίας, ὅπου εὑρίσκετο ὁ πάπας, νέα πρεσβεία τοῦ Δουσὰν φέρουσα καὶ ἐπιστολήν του, διὰ τῆς ὁποίας ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἕτοιμος ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν πάπαν ὡς πατέρα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀληθῆ διάδοχον τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ἐπηκολούθησαν νέαι διαπραγματεύσεις, καθ' ἃς ὁ Στέφανος ἐζήτει ν' ἀνακηρυχθῇ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας «καπιτὰν» (καπετάνιος) κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ πάπας ἐδέχετο ν' ἀπονείμῃ εἰς τὸν Σέρβον τσάρον τὸ ὀφφίκιον τοῦ καπιτάνου καὶ ηὔχετο μακρὰν καὶ εὐτυχῆ εἰρήνην μετὰ τὸν πόλεμον. Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἀναμενομένου πολέμου κατὰ τῶν Τούρκων, ἐξερράγη πόλεμος οὐγγροσερβικός, τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι γνωσταὶ αἱ λεπτομέρειαι. Γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβῖκος εὑρίσκετο τὸν Ἰούνιον τοῦ 1354 εἰς Βελιγράδιον καὶ ὁ Στέφανος τὸν Αὔγουστον κάτωθεν τοῦ Ροῦδνικ. Μετ' ὀλίγον ὁ μὲν οὐγγρικὸς στρατὸς παθὼν σοβαρῶς ἐξ ἐπιδημιῶν ἀπεχώρησεν, ὁ δὲ Στέφανος ἀπεσύρθη εἰς τὰ νότια τοῦ κράτους του, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1355).

Ὁ υἱός του Οὖρος (1355—1371) δὲν ἦτο φυσικῶς καὶ διανοητικῶς ἱκανὸς νὰ συγκρατήσῃ κράτος περιλαμβάνον φυλὰς τόσον διαφόρους. Τῆς ἀδυναμίας αὐτοῦ ἐπωφελήθησαν βοεβόδαι τινὲς τῶν ἐπαρχιῶν, ὅπως κηρυχθοῦν ἀνεξάρτητοι, ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς τοῦ πατρός του Συμεὼν (Συμεῶντσεν ἢ Σύμτσε ἢ Σίμσα) ἤθελε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον, ἴσως ὡς συμβασιλεὺς τοῦ ἀνεψιοῦ του. Συναθροίσας παρὰ τὴν Καστορίαν στρατὸν ἐκ 5 000 Σέρβων, Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ ἁπάσης Ἀλβανίας καὶ ὑπεγράφετο Συμεὼν Ὄρσι Παλαιολόγος. Πρὸς ἄγραν ὀπαδῶν διένεμον ἀφειδῶς βυζαντινοὺς τίτλους τόσον ὁ Οὖρος ὅσον καὶ ὁ Συμεών. Τὸ ἔαρ τοῦ 1356 ὁ δεσπότης Νικηφόρος κατέκτησεν ἀκόπως τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἤπειρον, ἡττήθη ὅμως ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἀλβανῶν (1358). Ἐπωφεληθεὶς ὁ Συμεὼν τοῦ γεγονότος τούτου ἀνέκτα τὴν Ἤπειρον καὶ μέρος τῆς Θεσσαλίας, ἐγκαταστήσας τὴν καθέδραν του ἐν Τρικκάλοις.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Τοῦρκοι κατελάμβανον πόλεις τῆς Θράκης καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν (1361). Τὰ τελευταῖα ὑπόλοιπα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἔχανον τὴν ἐδαφικὴν συνέχειάν των μὲ τοὺς ἄλλους χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ἐπιζητῶν τρόπον συναφείας μὲ τοὺς Σέρβους, ἀπέστειλε τὸν πατριάρχην Κάλλιστον εἰς τὴν ἐν Σέρραις διαμένουσαν τσαρίναν τῆς Σερβίας, ὅπως συνάψῃ εἰρήνην καὶ συμμαχίαν κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ πατριάρχης ἔτυχε θερμῆς ὑποδοχῆς, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἀπέθανεν ἐκεῖ (1364).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις ἐν Σερβίᾳ ὑπέστη σοβαρὰν ἀλλαγήν. Πολλοὶ τῶν εὐγενῶν κατενόησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπάρχῃ παρὰ τὸν ἀδυνάτου χαρακτῆρος τσάρου προσωπικότης ἰσχυρά, ἥτις νὰ φέρῃ τὸν τίτλον βασιλέως. Ὡς τοιοῦτος ἐμφανίζεται αἴφνης ὁ Βλκάζιν (Βουκάζιν), κυριαρχῶν εἰς τὴν περιοχὴν Πρεσρένης, Σκοπίων καὶ Πριλάπου καὶ ἔχων ὡς κυριώτερον παραστάτην τὸν ἀδελφόν του, τὸν δεσπότην Ἰωάννην Οὐγκλέσην (Οὐγλιέζα), ὅστις ἀνέλαβε τὴν πρὸς Ν. παραμεθόριον περιοχὴν μετὰ τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν, καθέδρας τῆς τσαρικῆς αὐλῆς. Ὁ Οὐγκλέσης οὗτος ὑπεγράφετο ἑλληνιστὶ «δεσπότης καὶ αὐτοκράτωρ».

Περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους τοῦ 1371 ὁ Οὐγκλέσης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Βλκάζιν παρεσκεύασαν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων, οὓς συνήντησαν εἰς τὴν θέσιν Τσερνόμεν (Τζερνομιάνον κατὰ Βυζαντινούς, σήμερον Τσερμέν). Ἐκεῖ οἱ Σέρβοι, ἐπιτεθέντων αἰφνιδιαστικῶς τῶν Τούρκων τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1371, ὑπέστησαν ἀληθῆ πανωλεθρίαν, καθ' ἣν ἔπεσε καὶ ὁ Βλκάζιν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ ἐπνίγη εἰς τὸν Ἕβρον. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἡ μάχη ἔγινε παρὰ τὸ σήμερον ἐν Βουλγαρίᾳ Χαρμανλί. Ἔκτοτε ἀρχίζει ἡ τουρκικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν Νοτιοσλαύων. Οἱ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπάρχοντες ἀκόμη Σέρβοι ἡγεμονίσκοι ἐδέησε νὰ γίνουν φόρου ὑποτελεῖς τῶν Τούρκων. Δύο μῆνας μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τσερνόμεν ἀπέθανε καὶ ὁ τσάρος Οὖρος. Τὸ σερβικὸν κράτος ἐπέζησεν 88 ἀκόμη ἔτη ἐν μέσῳ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς τουρκικῆς ἐπιδρομῆς.

Ἡ τουρκικὴ κατάκτησις. Μετά τινα ἔτη ἀκαθορίστου καταστάσεως τὸ Σάμπορ (κοινοβούλιον) συνῆλθε τῷ 1374 ἐν Ἰπεκίῳ (Πὲτς) καὶ ἐξέλεξε κνέζην τὸν Λάζαρον Χρεμπελιάνοβιτς, συγγενῆ τοῦ Οὔρος, ὡς κυβερνήτην τῶν Σέρβων καὶ τῆς παραδουναβίου χώρας (Ποδουνάβλιε). Οὗτος προσεπάθησε νὰ προλάβῃ τὴν περαιτέρω ἀποσύνθεσιν τῆς

Digitized by Google

τέως μεγάλης σερβικῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἰργάσθη πρὸς ὀργάνωσιν χριστιανικοῦ συνασπισμοῦ κατὰ τῶν Τούρκων. Οὗτοι πληροφορηθέντες τὰ συμβαίνοντα ἀπεφάσισαν νὰ πλήξουν τὰ χριστιανικὰ κράτη ἓν πρὸς ἕν, πρὶν προφθάσουν νὰ συνασπισθοῦν. Ὁ σουλτᾶνος Μουρὰτ ὁ Α΄ ἐπῆλθε κατ' ἀρχὰς κατὰ τῆς Βουλγαρίας, τὴν ὁποίαν ὑπέταξε, κατόπιν δὲ κατὰ τῶν Σέρβων, οὓς ἐνίκησε κατὰ κράτος εἰς τὴν μάχην τοῦ Κοσσυφοπεδίου (15 Ἰουνίου 1389, βλ. λ.).

Οὐδὲν γεγονὸς τῆς ἱστορίας τῆς Σερβίας ἐπροξένησε τόσον βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸ σερβικὸν ἔθνος ὅσον ἡ καταστροφὴ τοῦ Κοσσυφοπεδίου Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κοσσυφοπεδίου ἡ Σερβία ἐξηκολούθησεν ὑπάρχουσα ἀκόμη μέχρι τοῦ 1459 ὡς κράτος ὑποτελὲς εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ κυβερνωμένη ὑπὸ Σέρβων ἡγεμόνων, οἵτινες ἔλαβον τὸν ἑλληνικὸν τίτλον «δεσπότης». Ὁ πρῶτος τοιοῦτος δεσπότης ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Λαζάρου Στέφανος Λαζάροβιτς. Οὗτος, ἀποθανὼν ἄτεκνος (1427), ὑπέδειξεν ὡς διάδοχόν του τὸν ἀνεψιόν του Γεώργιον Μπράγκοβιτς, ὅστις προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ συμμαχίαν μεταξὺ Σερβίας, Βοσνίας καὶ Οὐγγαρίας. Ἀλλὰ πρὶν αὕτη πραγματοποιηθῇ, ὁ Μουρὰτ ὁ Β΄ ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Σερβίας καὶ ἠνάγκασε τὸν Μπράγκοβιτς νὰ καταφύγῃ εἰς Οὐγγαρίαν (1437), ὅπου ἐξηκολούθει νὰ ἐνεργῇ κρυφίως πρὸς πραγματοποίησιν οὐγγροσερβικῆς συμμαχίας κατὰ τῶν Τούρκων. Διαθέτων δὲ ἱκανὰ χρηματικὰ μέσα κατώρθωσε νὰ ὀργανώσῃ οὐγγροσερβικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Τουρκίας (1444) ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Οὔγγρου πολεμάρχου Ἰωάννου Οὐνιάδη, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Τούρκους μεταξὺ Ἀλεξινὰτς καὶ Νύσσης καὶ ἔφθασεν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς Σόφιαν. Ἡ τολμηρὰ αὕτη προέλασις ἔσχε μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου, ὅστις ἤρχισε νὰ κινῆται. Ὁ σουλτᾶνος ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ εἰρήνην (15 Αὐγούστου 1444) μετὰ τοῦ δεσπότου, ὅστις εἰσῆλθε τὴν 22 εἰς Σμεδέρεβο (Σεμένδριαι), τότε πρωτεύουσαν τῆς Σερβίας. Τὸ σερβικὸν κράτος ἐφαίνετο ἀναγεννώμενον ἀλλ' ἡ χώρα ἦτο ἔρημος. Τὸν δεσπότην τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 1457 διεδέχθη ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν του Λάζαρος, ἀλλ' ἀπέθανε μετ' ὀλίγους μῆνας. Ἡ χήρα τοῦ Λαζάρου Ἑλένη ἡ Παλαιολογίνα παρεχώρησε τὴν Σερβίαν εἰς τὸν πάπαν, ἐλπίζουσα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Δυνάμεων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐν Εὐρώπῃ ἐκινήθη πρὸς βοήθειαν τῶν Σέρβων. Ὁ Μωάμεθ ὁ Πορθητὴς κατέλαβε τῷ 1459 τὴν Σερβίαν, ἥτις ἐκυβερνήθη ἔκτοτε ἐπὶ 345 ἔτη ὡς τουρκικὴ ἐπαρχία (πασαλίκι). Τῷ 1521 οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον καὶ τὸ Βελιγράδιον, ὅπερ εἶχε μείνει εἰς χεῖρας τῶν Οὔγγρων.

Ἡ κατάστασις τῆς Σερβίας ἐπὶ τῶν δεσποτάτων. Ὀργάνωσις. Νέα σερβικὴ νομοθεσία. Ἡ περίοδος τῶν Δεσποτάτων εἶναι ἡ ὀλιγώτερον γνωστὴ τῆς σερβικῆς ἱστορίας. Ἐν τούτοις ἡ ἔκτασις τῆς Σερβίας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ἦτο μικροτέρα τῆς κατὰ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα. Ἀλλὰ τὸ κέντρον τῆς χώρας μετεφέρθη ἀπὸ τῶν νοτίων, τὰ ὁποῖα πρῶτα ὑπέκυψαν εἰς τὸν τουρκικὸν ζυγὸν (1371—1423), πρὸς τὰ βόρεια. Ἦλθε μάλιστα στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐκλιπόντων τῶν ἡγεμονευόντων οἴκων διαφόρων μικροτέρων δεσποτάτων, ἐσχηματίσθη πάλιν ἓν ἑνιαῖον σερβικὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Μπράγκοβιτς. Πολλαὶ περιοχαὶ τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν περιῆλθον εἰς τὸ βασίλειον τῆς Βοσνίας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τῶν παραλίων ἐπαρχιῶν ἤλλασσε συχνάκις κύριον.

Κατὰ τὴν μεγάλην ἀκμὴν τοῦ σερβικοῦ δεσποτάτου (1423), τὰ ἀνατολικὰ σύνορα τῆς Σερβίας ἤρχιζον ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως φρουρίου Γκόλουμπατς καὶ ἠκολούθουν τὴν γραμμὴν τῆς διαχωρίσεως τῶν ὑδάτων μεταξὺ τῶν ποταμῶν Μοράβα καὶ Τίμοκ. Ὁλόκληρος ἡ κοιλὰς τοῦ Τίμοκ ἦτο τουρκική. Νοτίως ἡ Σερβία ἔφθανε μέχρι Νόβο-Μπρντό, Λίπλιαν καὶ Πρεσρένης, μέχρι τῆς ὀροσειρᾶς τῶν ὀρέων Τσέρνα-Γκόρα καὶ Σκάρδου (Σάρ). Ἐπὶ τῆς ἀπὸ Πρεσρένης εἰς Ἀλέσιο ὁδοῦ διὰ Σκόδρας ἦσαν ἐγκατεστημέναι αἱ ἀνεξάρτητοι ἀλβανικαὶ οἰκογένειαι τῶν Καστριώτη, Δουσμάνη, Ζαχαρίου καὶ Ἰωνύμου Δουκατζίν. Τὸ παρὰ τὴν Σκόδραν Δρίβαστο καὶ ἡ Ποδγορίτσα ἦσαν σερβικά. Νοτίως τῆς Σκόδρας ἡ μεθόριος ἔθιγε τὸν ποταμὸν Βογιάνα, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁποίου τὸ μὲν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀνῆκεν εἰς τοὺς Σέρβους, τὸ δὲ Ντουλτσίνιο μετὰ τῆς περιχώρου εἰς τὴν Βενετίαν. Εἰς τὰ παράλια ὁ Σέρβος δεσπότης κατεῖχε τὸ Ἀντίβαρι, τὴν Βουδούα καὶ τὴν νοτίαν ὄχθην τοῦ κόλπου τοῦ Κάτταρο, ἡ ὁμώνυμος ὅμως πόλις ἀνῆκεν εἰς τὴν Βενετίαν. Βορείως τοῦ Μαυροβουνίου ἡ μεθόριος γραμμὴ ἐξετείνετο διὰ τῶν ὀρέων τοῦ Κάτταρο μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄνω Λίμ. Ἡ Νίξιτς, τὸ ὄρος Ντουρμίτορ, ἡ Πλέβλιε (ἡ κατόπιν τουρκικὴ Τάσλιτζα) καὶ ἡ Πριεπόλιε ἀνῆκον εἰς τὸν μέγαν βοεβόδαν Σαντάλη καὶ τὸν ἀνεψιόν του τὸν δοῦκα Στίπαν. Ὁλόκληρος ἡ κοιλὰς τοῦ Ἄνω Λίμ καὶ ἡ Σιένιτσα ἀνῆκον εἰς τὸν δεσπότην, ἐπίσης δὲ τὸ Βίζεγραδ. Περαιτέρω ὁ ποταμὸς Δρίνα ἀπετέλει τὸ πρὸς τὴν Βοσνίαν σύνορον. Τὰ βορειότερα κατείχοντο ὁτὲ μὲν ὑπὸ τῶν Οὔγγρων, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τῶν Σέρβων. Ὁ δεσπότης κατεῖχε καὶ τὸ Σρέμνικ, ἐνῷ τὸ Βελιγράδιον περιῆλθεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δεσπότου Στεφάν. Τὸ Βάλιεβο καὶ τὰ μεταλλεῖα Κρούπανι καὶ Ζάγνατσα ἦσαν σερβικά, ἐπὶ δὲ τοῦ Δουνάβεως ἡ νέα πρωτεύουσα, τὸ Σμεδέρεβο. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς μάχης τοῦ Κοσσυφοπεδίου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον συνεχῶς ὅλας τὰς σπουδαίας θέσεις ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σκοπίων εἰς Βοσνίαν ὁδοῦ διὰ Πριστίνης.

Καθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τοῦ 1389 μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως περίοδον οἱ Σέρβοι δεσπόται ἐθεώρουν ἀνώτερον νόμιμον αὐτῶν ἐπικυρίαρχον καὶ ἀρχηγὸν ὁλοκλήρου τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου. Τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπονεμόμενον ἔμβλημα τοῦ δεσποτάτου ἦσαν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μαργαριτοκόσμητον, ἐρυθρὸς μανδύας, ἐρυθρὰ περιπόδια καὶ ὑποδήματα χρώματος λευκοῦ καὶ ἰανθίνου. Ἀλλ ἡ τοιαύτη ἐξάρτησις ἦτο ὀνομαστική. Ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ Σερβία ἦτο ἐνδιάμεσον κράτος, συμπιεζόμενον μεταξὺ Τούρκων καὶ Οὔγγρων. Ἀπὸ τοῦ 1426 ὑπῆρχε πραγματικὴ ἐξάρτησις ἐκ τῶν βασιλέων τῆς Οὐγγαρίας διὰ τῆς συνθήκης τῆς Τάτα. Οἱ δεσπόται ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσι στρατὸν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ὅστις ἀντεποιεῖτο βραδύτερον καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπονομῆς τοῦ δεσποτικοῦ ἀξιώματος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Τούρκους ἦσαν ὑπόχρεοι οἱ δεσπόται νὰ πληρώνουν φόρον καὶ νὰ δίδουν στρατόν. Ἡ σχέσις αὕτη κατωχυροῦτο καὶ δι' ἐπιγαμιῶν.

Οἱ δεσπόται ἦσαν ἡγεμόνες ἀπολυταρχικώτεροι τῶν Νεμανιδῶν βασιλέων. Ζοῦπαι καὶ ζούπανοι δὲν ὑπῆρχον πλέον. Ἡ μικρὰ διοικητικὴ μονὰς καλεῖται βλάστ. Ὁ ἀνώτερος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς τίτλος εἶναι ὁ τοῦ βοεβόδα.

Ὁ δεσπότης Στέφανος ἠσχολήθη καὶ μὲ νομοθετικὴν ἐργασίαν. Κατὰ τὸν Στογιὰν Νοβάκοβιτς τῷ 1413 ἔγινε δευτέρα κωδικοποίησις τῶν νόμων τοῦ Στεφάνου Δουσὰν ὁμοῦ μετὰ περιληπτικῆς μεταφράσεως τοῦ Συντάγματος Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως. Ἀνώτερος δικαστὴς ἦτο ὁ δεσπότης, παρ' αὐτὸν δὲ ὑπῆρχεν ὁ μέγας κριτής. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἦτο εἰς διηνεκῆ μεταναστευτικὴν κίνησιν συνεπείᾳ τῶν πολέμων, τῶν ἐπιδημιῶν καὶ τῶν λιμῶν. Ὁ Δούκας ἀφηγεῖται ὅτι τῷ 1454—1455, ὅτε συνεπείᾳ σιτοδείας οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ τρώγουν χόρτα καὶ ῥίζας, ἐνεφανίσθη στρατιὰ πειναλέων ἐν πορείᾳ πείνης πρὸ τῆς Ραγούζης. Ἡ δημοκρατία τῆς Ραγούζης ἠρνήθη νὰ δεχθῇ πρόσφυγας, πολλοὶ δὲ τότε μετηνάστευσαν εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, ὅπου ἴχνη τοιούτων Σέρβων μεταναστῶν σῴζονται εἰς Acquaviva (Ζίβα Βόδα σλαυϊστί), ἄλλοι εἰς Οὐγγαρίαν, Ἰστρίαν καὶ Κάτω Αὐστρίαν. Ἐν Σερβίᾳ ἐγκαθίσταντο ἤδη καὶ Τοῦρκοι καὶ οἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄγνωστοι ἐκεῖ Ἀτσίγγανοι.

Ἐπὶ δεσπότου Στεφὰν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ τὰ γράμματα, διὸ καὶ ὠνομάσθη οὗτος ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ὁ νέος Πτολεμαῖος. Αἱ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Σερβίας μεταφράσεις ἑλληνικῶν βιβλίων ἐξηκολούθουν. Οὕτω μεταφράσθησαν τὰ Χρονικὰ Γεωργίου τοῦ Ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ Ζωναρᾶ, ἐπίσης δὲ ἐκ νέου ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη. Ὁ κυριώτερος συγγραφεὺς τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Φιλόσοφος, ὁ καὶ Γραμματικός.

Ἡ Σερβία ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγών. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν κατάκτησιν τῆς Σερβίας ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β΄, ἡ νέα ἄνθησις τῆς Σερβίας διεκόπη καὶ ἡ χώρα ὑπέκυψεν εἰς τὸν ἀμείλικτον τουρκικὸν ζυγόν. Πλεῖσται οἰκογένειαι ἐπιφανῶν ἐξωλοθρεύθησαν καὶ 200 000 περίπου ἐκ τῶν κατοίκων ἤχθησαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἡ Σερβία ἐστέναζεν ὑπὸ τὰς τουρκικὰς στρατιάς, αἵτινες διήλαυνον δι' αὐτῆς κατὰ τοὺς σχεδὸν ἀδιακόπους ἐναντίον τῆς Οὐγγαρίας καὶ Αὐστρίας πολέμους καὶ τὸ Βελιγράδιον ἦτο ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τῶν στρατιωτικῶν συγκεντρώσεων. Ἀλλ' ἀκριβῶς ὁ διαβατικὸς οὗτος χαρακτὴρ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας συνετέλεσεν ὥστε νὰ μὴ ἐγκατασταθοῦν οἱ Τοῦρκοι ὁμαδικῶς ἐν τῇ χώρᾳ. Οἱ Σέρβοι ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσουν τὴν γλῶσσαν, τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν θρησκείαν των, ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἡρωϊκῶν των χρόνων. Οὐδεὶς λόγος ἐγίνετο ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνας περὶ Σερβίας ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ χώρα εἶχε σχεδὸν λησμονηθῆ ὑπὸ τὸ σκότος τῆς τουρκικῆς δουλείας, ὅτε ἡ ὑπὲρ τῶν Αὐστριακῶν μεταστροφὴ τῆς τύχης τῶν ὅπλων ἀνακαλεῖ πάλιν τὴν χώραν εἰς τὴν μνήμην τοῦ κόσμου. Τῷ 1688 οἱ Αὐστριακοὶ καταλαμβάνουν τὸ Βελιγράδιον καὶ τῷ 1689 ὁ πρίγκιψ Εὐγένιος τῆς Σαβοΐας προελαύνει μέχρι Σκοπίων. Ἀλλ' ἡ ἀποχώρησις τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ ἐπαναφέρει τὰς τουρκικὰς ὁρδάς. Τῷ 1690 ὁ πατριάρχης Ἰπεκίου Ἀρσένιος ὁ Γ΄ ὁ Τσερνόγεβιτς (1683—1706) ἀναγκάζεται νὰ παραλάβῃ 40.000 σερβικὰς οἰκογενείας καὶ νὰ μεταναστεύσῃ μετ' αὐτῶν, προσκλήσει, ὡς λέγεται, τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου τοῦ Α΄ εἰς Ν. Οὐγγαρίαν. Οἱ Σέρβοι πρόσφυγες ἐγκατέστησαν μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Τίσα, τυχόντες ἐθνικῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων.

Μετ' ὀλίγον ἐπανέρχονται οἱ Αὐστριακοὶ εἰς Σερβίαν. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Πασάροβιτς (21 Ἰουλίου 1718) ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Σερβία τῶν κοιλάδων τοῦ Μοράβα καὶ τοῦ Τίμοκ καὶ μέρος τῆς Βοσνίας περιέρχονται εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ἀλλ' οἱ Αὐστριακοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ κερδίσουν τὰς συμπαθείας τῶν Σέρβων Κατὰ τὸν Αὐστροτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1738—1739, ὅστις ὑπῆρξε τόσον ἀτυχὴς διὰ τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν ΣΤ΄, αὐτοὶ οἱ Σέρβοι συνέπραξαν πρὸς ἐπάνοδον τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἀντήμειψαν τὴν τοιαύτην στάσιν τῶν Σέρβων τόσον κακῶς, ὥστε οὗτοι ἐξηγέρθησαν πάλιν ὑπὲρ τῶν Αὐστριακῶν κατὰ τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον διεξήγαγον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσὴφ ὁ Β΄ καὶ Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλη κατὰ τῆς Τουρκίας (1788—1790).

Ἤδη ἀπὸ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἡ Ρωσία, ἀρχίσασα νὰ διεκδικῇ τὸ δικαίωμα προστασίας τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας, ἐνδιεφέρθη βραδύτερον καὶ διὰ τοὺς Σέρβους, οἵτινες ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἤρχισαν νὰ κινοῦνται πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των. Ἀφορμὴν πρὸς ἐξέγερσιν ἔδωκαν οἱ δαῆδες (σερβιστὶ νταχίαι), ἢ νταῆδες, γενίτσαροι ἐκ τῶν ἀτιθασοτέρων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1801, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀναρχίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐκυβέρνων ἐν τῇ χώρᾳ ὡς δικτατορίσκοι, ἐκτρεπόμενοι εἰς ἀπεριγράπτους ὠμότητας καὶ πιέσεις κατὰ τῶν ἐντοπίων πληθυσμῶν. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1804 ὁ Σέρβος κληρικὸς Ματθίας Νενάδοβιτς ἐκάλεσε τοὺς Σέρβους εἰς τὰ ὅπλα, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν σπαήδων, ἄλλων γενιτσάρων, ἐχθρῶν τῶν νταήδων, θέσουν τέρμα εἰς τὴν τυραννίαν τούτων. Οἱ νταῆδες, ὅπως προλάβουν, ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσουν ὅλους τοὺς κνέζους τῶν Σέρβων. Πρὸς τοῦτο ἐπετέθησαν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1804 εναντίον πολλῶν κνέζων εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία των. Ἐσκόπευον δὲ νὰ φονεύσουν καὶ τὸν κυριώτερον τῶν κνέζων, τὸν Γεώργιον Πέτροβιτς, λεγόμενον Τζέρνι-Τζόρτζε, ὅστις ἦτο γνωστὸς παρὰ τοῖς Τούρκοις ὡς Καρὰ-Δζόρτζε (Καραγεώργης=Μαυρογεώργης)· ἐκεῖνος ὅμως κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἐκ τοῦ χωρίου του Τόπολα καὶ συνηνώθη μὲ τοὺς χαϊδούκους (ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τοὺς ἡμετέρους κλέφτας) τῶν δασῶν τῆς Σουμαδίας καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἐναντίον τῶν νταήδων. Τὸν Φεβρουάριον συνῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Ὄρασατς ἡ ἐθνοσυνέλευσις τῶν Σέρβων καὶ ἐξέλεξε τὸν Καραγεώργην ἀρχιστράτηγον τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους. Βλέποντες τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐξαπλούμενον, οἱ νταῆδες, ἐπαναστάται καὶ αὐτοὶ κατὰ τοῦ σουλτάνου, ἐπεχείρησαν δὶς καὶ τρὶς νὰ συμβιβασθοῦν μετὰ τῶν Σέρβων, ὑποσχόμενοι ἀμνηστίαν. Τὰς τελευταίας διαπραγματεύσεις διεξήγαγεν ὁ Ἕλλην μητροπολίτης Βελιγραδίου Λεόντιος. Ἀλλ' οἱ Σέρβοι ἐζήτουν τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχηγῶν τῶν νταήδων, καὶ ἐπειδὴ οὗτοι ἠρνοῦντο, οἱ Σέρβοι κατέλαβον τὰς πόλεις Σαμπὰτς καὶ Ποζαρεβὰτς (Πασάροβιτς) καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Βελιγραδίου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σέρβοι ἐνεφανίζοντο ὡς πιστοὶ πρὸς τὸν σουλτᾶνον, πολεμοῦντες μόνον τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐπαναστατήσαντας γενιτσάρους, ὁ πασᾶς Βοσνίας Μπεκὶρ πασᾶς ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν ἀντεπαναστατῶν Σέρβων, ἐπὶ κεφαλῆς 3.000 ἀνδρῶν. Φοβηθέντες τότε οἱ νταῆδες τὴν ὀργὴν τοῦ σουλτάνου, ἠθέλησαν νὰ διαφύγουν παραδίδοντες εἰς αὐτοὺς τὸ Βελιγράδιον. Οἱ Σέρβοι εἰσῆλθον τότε καὶ ἐφόνευσαν τοὺς κυριωτέρους ἀρχηγοὺς τῶν νταήδων (23 Φεβρουαρίου 1807) Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην σημαντικῶς ὑπεστηρίχθη ὁ Καραγεώργης ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Σέρβοι εἶχον ἀρχίσει νὰ ὀργανοῦνται ὡς ἀνεξάρτητον κράτος. Ὁ σουλτᾶνος προσεφέρθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Καραγεώργην ὡς ἀρχηγὸν τοῦ ἔθνους μὲ τὸν τίτλον ἡγεμόνος. Ἀλλ' ὑπὸ τὰς συμβουλὰς τῆς Ρωσίας, ἥτις ἡτοιμάζετο τότε εἰς νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, οἱ Σέρβοι ἀπέρριψαν τὴν προσφορὰν τοῦ σουλτάνου, προτιμήσαντες νὰ πολεμήσουν κατὰ τῶν Τούρκων ὡς σύμμαχοι τῆς Ρωσίας. Ὁ πόλεμος ὅμως διεξήχθη κυρίως εἰς τὸν Κάτω Δούναβιν καὶ οἱ Σέρβοι δὲν ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος. Τῷ 1812 ἡ Ρωσία, ἀναγκασθεῖσα, συνεπείᾳ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος, νὰ κλείσῃ εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας, ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου (16/28 Μαΐου 1812), εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἐλήφθη ἐπαρκὴς μέριμνα ὑπὲρ τῶν Σέρβων. Διὰ τοῦ 8ου ἄρθρου τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Τουρκία ἐχορήγει ἁπλῶς ἀμνηστίαν εἰς τοὺς Σέρβους, ὡρίζετο δὲ ὅτι θὰ κατηδαφίζοντο τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἀνεγερθέντα φρούρια καὶ τὰ ἄλλα θὰ κατελαμβάνοντο καὶ ἐξωπλίζοντο πάλιν ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἀλλ' ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ μετεχειρίζετο τοὺς Σέρβους μετὰ μετριοπαθείας καὶ θὰ παρεχώρει εἰς αὐτοὺς τὰ προνόμια, ὧν ἀπέλαυον οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Τουρκίας, ἀφήνουσα εἰς αὐτοὺς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῆς χώρας ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ πληρώνουν μετρίους φόρους.

Digitized by Google

Συνεπείᾳ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου τούτου στρατὸς τουρκικὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σερβίαν καὶ κατέλαβεν ἐκ νέου ὁλόκληρον τὴν χώραν, ἐγκαταστήσας φρουρὰς εἰς τὰς ὀχυρὰς πόλεις. Ἡ τοιαύτη ἔκβασις τῆς ἐπαναστάσεως ἀπεγοήτευσε τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῆς. Ὁ Καραγεώργης μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν ἀρχηγῶν ἔφυγεν εἰς Αὐστρίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ρωσίαν. Ἐν Σερβίᾳ ἔμεινεν ὡς κυριώτερος ἀρχηγὸς ὁ Μίλος (Μιλόσχης) Ὀβρένοβιτς, βοεβόδας τῆς περιφερείας Ρούδνικ. Οὗτος παρέδωκε τὴν χώραν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ διωρίσθη ὑπ' αὐτῶν ἀρχηγὸς τῆς κεντρικῆς Σερβίας. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ὁ Μίλος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς δευτέρας. ἐπαναστάσεως τῶν Σέρβων κατὰ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς. Τοὺς ὀπαδούς του συνεκάλεσε τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων τοῦ 1815 εἰς τὸ χωρίον Γάκοβο, νικήσας δὲ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Μάτσβα τοὺς ἐκ Βοσνίας προελάσαντας Τούρκους ὑπὸ τὸν Ρεσὶτ πασᾶν καὶ εὐθὺς κατόπιν τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ἦλθε τέλος εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν Τούρκων

Προσπάθειαι ἑλληνοσερβικῆς συνεργασίας. Δολοφονία Καραγεώργη. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἤρχιζε καὶ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία τὰς παρασκευὰς αὐτῆς πρὸς ἐξέγερσιν ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐνδεχομένως καὶ ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ ἐκήρυττεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1797 Ρήγας ὁ Φεραῖος. Ἔγινε τότε σκέψις κοινῆς ἐνεργείας καὶ μετὰ τῶν Σέρβων. Ἤδη καὶ προηγουμένως εἶχεν ἐπέλθει ἐπαφὴ μεταξὺ τοῦ Καραγεώργη, διατρίβοντος ἐν Βεσσαραβίᾳ καὶ τοῦ ἐν Σερβίᾳ ὀπαδοῦ του, τοῦ κνέζη Βουΐτσα (Βόϊτσα) Βουλιτσέβιτς. Τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ἀλληλογραφίας διεξῆγεν ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, ὅστις καὶ ἐμύησε τὸν Καραγεώργην εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ὁ Καραγεώργης ὡρκίσθη δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν γενεάν του αἰωνίαν καὶ εἰλικρινῆ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος φιλίαν καὶ μῖσος κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, ὑπεσχέθη δὲ τὴν ὁλόψυχον συνδρομήν του πρὸς ἀπόσπασιν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἁπάντων τῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους Χριστιανῶν, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος. Κατὰ τὰς μυστικὰς συνεντεύξεις, ἃς ἔσχεν ὁ Καραγεώργης μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς μεταξὺ των συνεργασίας. Κατὰ τὰ συμφωνηθέντα, οὗτος θὰ συνεννοεῖτο μετὰ τῶν ὀπαδῶν του καὶ θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ χώρᾳ του. Ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Σέρβων θὰ ἠπειλεῖτο Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος, διότι ἡ Τουρκία θὰ ἀπέδιδε τὴν ἐπανάστασιν εἰς ρωσικὰς ἐνεργείας, ἐπιστεύετο δὲ ὅτι πρὸς πρόληψιν τούτου θὰ προτίμα ἡ Τουρκία ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Καραγεώργην ὡς ἡγεμόνα τῆς Σερβίας. Οὗτος δὲ ὑποκρινόμενος ὑποταγὴν εἰς τὴν Πύλην θὰ ἔσπευδε ἀ συστήσῃ ἑλληνοσερβικὰ σχολεῖα καὶ ἐργοστάσια παραγωγῆς πολεμεφοδίων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς εὔθετον στιγμὴν πρὸς γενικὴν ἐξέγερσιν Ρητῶς ἐγίνετο μνεία ὅτι θὰ παρεσκευάζετο συγχρόνως καὶ ἐνέργεια τῶν Βουλγάρων, ἀνέλαβε δὲ ὁ Καραγεώργης νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτῶν Ἂν τυχόν, ἀνατρεπομένου τοῦ Μίλος ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δὲν ἀνεγνώριζε τὸν Καραγεώργην ἢ ἐκήρυττε τὸν πόλεμον, ἡ ἐξέγερσις τῆς Ἑλλάδος, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας θὰ ἐγίνετο σύγχρονος καὶ ἄμεσος. Καθωρίσθη ἐπίσης καὶ ὁ τρόπος τῆς μυστικῆς ἐπανόδου τοῦ Καραγεώργη εἰς Σερβίαν, μεταμφιεσμένου ὡς ἀκολούθου τοῦ ἐν Ρωσίᾳ ὑπηρετοῦντος Πελοποννησίου στρατιωτικοῦ Μιχαὴλ Θ Λεονάρδου. Πράγματι τὴν ἐπαύριον ὁ Λεονάρδος ἐμίσθωσεν ἅμαξαν, εἰς τὴν ὁποίαν κατεκλίθη ὡς ταλαίπωρος ὁ Καραγεώργης, ἵνα μὴ ἀναγνωρισθῇ ἐκ τοῦ πελωρίου ἀναστήματός του Οὕτως ὁ Καραγεώργης, συνοδευόμενος μέχρι τῶν συνόρων καὶ ἀπὸ τοῦ Ὀλυμπίου, ὡς δῆθεν μεταβαίνων εἰς τὰ ἐν τῷ Βανάτῳ λουτρὰ τῆς Μεχαδίας, ὡδηγήθη διὰ Βουκοβίνης, Τρανσυλβανίας καὶ Βανάτου καὶ λαθὼν τὰς αὐστριακὰς ἀρχὰς παρεδόθη εἰς τὸν φίλον του Βουΐτσα, δήμαρχον Σεμενδρίας. Ἐνταῦθα ὅμως ἐδολοφονήθη ὁ Καραγεώργης ὑπὸ τοῦ φιλοξενίζοντος αὐτὸν Βουΐτσα ὑπὸ περιπτώσεις αἵτινες δὲν εἶναι ἐξηκριβωμέναι. Πάντως βαρύνουσι τὸν Μίλος Ὀβρένοβιτς ὑπόνοιαι ὅτι αὐτὸς ὑπεκίνησε τὴν δολοφονίαν τοῦ πολιτικοῦ ἀντιπάλου του. Μείνας μόνος ὁ Μίλος Ὀβρένοβιτς ἀνεκηρύχθη ἡγεμὼν τῶν Σέρβων τῇ 6 Νοεμβρίου (ν. ἡμ.) 1817 ὑπὸ συνελεύσεως τῶν Σέρβων συνελθούσης ἐν Βελιγραδίῳ, δὲν ἀνεγνωρίσθη ὅμως ὑπὸ τῆς Πύλης. Τῆς ἐκκρεμοῦς ταύτης καταστάσεως ἠθέλησαν νὰ ὠφεληθῶσιν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὅτε παρεσκεύαζε τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1818 ὁ Ὀλύμπιος ἤρχισεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Ὀβρένοβιτς, ἂν καὶ μὴ ὢν φίλος του. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1820 ἤρχισεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Μίλου ἐκ Κισνοβίου ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Ἀνεπτύσσοντο καὶ πάλιν σχέδια κοινῆς δράσεως κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐγίνετο σκέψις ἂν θὰ ἀρχίσουν πρῶτοι οἱ Ἕλληνες ἢ οἱ Σέρβοι. Ἀποτέλεσμα τῶν συνεννοήσεων τούτων ἦτο σύνταξις σχεδίου συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Σέρβων εἰς δέκα ἄρθρα. Ὅταν ὅμως ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὁ Ὀβρένοβιτς, παρὰ τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις του, ἔμεινεν οὐδέτερος, ἐξαγοράσας οὕτω τὴν προσωρινὴν ἀναγνώρισίν του ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἡ Σερβία κράτος αὐτόνομον (1830—1879). Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἡ Τουρκία, βλέπουσα δυσχεραινομένας τὰς ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων πολεμικὰς ἐνεργείας της καὶ θέλουσα νὰ προλάβῃ ἐνεργὸν ἐπέμβασιν τῆς Ρωσίας, ὑπέγραψε μετ' αὐτῆς τὴν συνθήκην τοῦ Ἀκκερμαν (7 Ὀκτωβρίου 1826), τῆς ὁποίας τὸ 6ον ἄρθρον προνοεῖ περὶ τῆς Σερβίας. Ἡ Πύλη ὑπέσχετο νὰ κανονίσῃ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ σερβικοῦ ἔθνους κατάλληλα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ προβλεπομένων ὠφελημάτων. Εἰς τὴν συνθήκην ἐπισυνήπτετο καὶ ἰδιαιτέρα πρᾶξις, προβλέπουσα τὴν ἐσωτερικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Σέρβων ἔναντι ὡρισμένου φόρου καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ κατοικοῦν οἱ Τοῦρκοι μόνον εἰς τὰς πόλεις, αἵτινες θὰ εἶχον τουρκικὴν φρουράν. Αἱ διατάξεις ὅμως αὗται ἔμειναν ἀνεκτέλεστοι καὶ μόνον μετὰ τὸν ὀλέθριον διὰ τὴν Τουρκίαν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1828—1829 καθωρίσθησαν καὶ ἐξετελέσθησαν τὰ περὶ αὐτονομίας τῆς Σερβίας. Ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει τῇ 2/14 Σεπτεμβρίου ὑπογραφεῖσα συνθήκη τοῦ 1829 ὁρίζει, ἐν ἄρθρῳ 6ῳ, ὅτι ἡ Τουρκία ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προβῇ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπιβραδύνσεως καὶ μετὰ τῆς αὐστηροτέρας ἀκριβείας εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀπὸ τῆς Σερβίας (τῆς λέξεως γίνεται χρῆσις διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ὑποδουλώσεως) ἀφαιρεθέντων ἓξ διαμερισμάτων, θὰ ἐκδώσῃ καὶ ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν ρωσικὴν αὐλὴν ἐντὸς ἑνὸς μηνὸς σουλτανικὸν διάγγελμα διατάσσον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν περὶ Σερβίας διατάξεων τῆς συνθήκης τοῦ Ἀκκερμαν.

Τὸ περὶ Σερβίας φιρμάνιον τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Β' ἐξεδόθη τῇ 17/29 Αὐγούστου 1830, ἓν σχεδὸν ἔτος μετὰ τὴν συνθήκην. Δι' αὐτοῦ ὁ κνέζης Μίλος Ὀβρένοβιτς, μεταβὰς ἐπὶ τούτῳ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀνεκηρύσσετο, εἰς ἀναγνώρισιν τῆς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην πίστεώς του, ἀρχικνέζης τοῦ σερβικοῦ ἔθνους, τὸ δὲ ἀξίωμα τοῦτο θὰ ἦτο κληρονομικὸν εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὁ μητροπολίτης καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ σερβικοῦ ἔθνους ἐκλεγόμενοι ἐπίσκοποι θὰ ἐλάμβανον τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισίν των παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, θὰ καθωρίζετο δὲ καὶ φόρος πληρωτέος εἰς τὴν Τουρκίαν. Ὁ Μίλος Ὀβρένοβιτς εἰργάσθη διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας του. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του νὰ χειραφετηθῇ ἀπὸ τῆς Ρωσίας ἔφερον αὐτὸν εἰς σύγκρουσιν μετὰ τῆς Δυνάμεως ταύτης. ἐνῷ συγχρόνως ἡ ἀπολυταρχικὴ διοίκησίς του συνήνωσεν ἐναντίον του μεγάλην μερίδα Σέρβων, ζητούντων τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα Ἀποτέλεσμα τῆς καταστάσεως ταύτης ἦτο ὅτι ὁ Μίλος ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Σερβίας τῷ 1839, ἀφοῦ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς φυγῆς του ὑπέγραψε διάταγμα παραχωροῦν Σύνταγμα (τὸ λεγόμενον τοῦ 1838), ἐπιβληθὲν εἰς τὴν Σερβίαν κατ' ἀπαίτησιν τῆς Ρωσίας ἀκριβῶς πρὸς ὑπονόμευσιν τῆς θέσεώς του ὡς ἡγεμόνος. Διὰ τοῦ Συντάγματος τούτου μέρος τῆς ἐξουσίας τοῦ ἡγεμόνος μετεβιβάζετο εἰς συμβούλιον (γερουσίαν) ἐξ 70 μελῶν διοριζομένων ἰσοβίως.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μίλος, Μιλᾶνος Ὀβρένοβιτς ὁ Β', ἀπέθανε μετά τινας μῆνας καὶ εἰς τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ νεώτερος υἱός του Μιχαῆλος Ὀβρένοβιτς ὁ Γ'. Ἀλλ' οἱ προκαλέσαντες τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μίλος ἐπαναστάτησαν καὶ κατὰ τοῦ Μιχαήλου, ὅστις ἐξωρίσθη (1842). Ἐξελέγη τότε ἡγεμὼν ὁ Ἀλέξανδρος Καραγεώργεβιτς, νεώτερος υἱὸς τοῦ Καραγεώργη.

Ἡ ἡγεμονία τοῦ Ἀλεξάνδρου Καραγεώργεβιτς (1842—1858) διῆλθεν ἥσυχος καὶ ἡ χώρα ἐπετέλεσε σημαντικὰς προόδους. Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος ἡγεμὼν ἐφοβεῖτο νὰ συγκαλέσῃ τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἐν δὲ τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ ἠκολούθει πολιτικὴν αὐστρόφιλον μᾶλλον ἢ ρωσόφιλον Ὅταν, ἐπὶ τέλους, συνεκάλεσε τὴν ἐθνοσυνέλευσιν, τὸ πρῶτον αὐτῆς ψήφισμα διέτασσε τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ γέροντος Μίλου Ὀβρένοβιτς τοῦ Α'.

Ἡ ἀλλαγὴ τῆς δυναστείας ἔγινεν ἄνευ κλονισμῶν οὐδὲ αἱματοχυσίας Ὁ Μίλος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν τῷ 1859, ἀλλ' ἀπέθανε τῷ 1860 καὶ τὸν διεδέχθη πάλιν ὁ υἱός του Μιχαῆλος Οὗτος ἐφήρμοσε πολλὰς μεταρρυθμίσεις καὶ ἀντικατέστησε τὸ ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Τουρκίας ὑπαγορευθὲν Σύνταγμα τοῦ 1838 διὰ νέου κάπως φιλελευθερωτέρου.

Μία τῶν κυριωτέρων φροντίδων του ἦτο πῶς ν' ἀπαλλάξῃ τὴν χώραν του ἐκ τοῦ τελευταίου ἴχνους τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας. Τῷ 1862, συνεπείᾳ τυχαίου ἐπεισοδίου, καθ' ὃ ἡ τουρκικὴ φρουρὰ τοῦ Βελιγραδίου ἐβομβάρδισε τὴν πόλιν, ἐπέμεινε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν τουρκικῶν φρουρῶν ἐκ πολλῶν φρουρίων. Τῷ 1863 ὁ Μιχαῆλος ἔστειλε τὴν σύζυγόν του, τὴν ἡγεμονίδα Ἰουλίαν, εἰς Λονδῖνον, ὅπως ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀπομακρύνσεως καὶ τῶν τελευταίων τουρκικῶν φρουρῶν. Κατώρθωσε πράγματι νὰ ἐφελκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον σπουδαίων Ἄγγλων πολιτικῶν, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ τοῦ Γλάδστωνος, διὰ τὴν τύχην τῶν βαλκανικῶν χωρῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἡγεμὼν Μιχαῆλος ὠργάνωσε τὸν σερβικὸν στρατὸν καὶ ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν λαῶν (τῶν Βουλγάρων, τῶν Ἀλβανῶν, τῶν Σέρβων τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, τοῦ Μαυροβουνίου), ἀλλὰ κυρίως μετὰ τῆς Ἑλλάδος πρὸς κοινὴν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Τουρκίας. Αἱ μετὰ τῆς Ἑλλάδος σχετικαὶ διαπραγματεύσεις ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1861, ἐπὶ Ὄθωνος. Αἱ περὶ συμμαχίας σερβικαὶ προτάσεις ἐπανελήφθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως (1866) διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπων τῆς Σερβίας καὶ Ἑλλάδος, ἐνεργούντων ἐν Ἀθήναις κυρίως τοῦ Ἀλεξάνδρου Κουμουνδούρου, τοῦ Μάρκου Ρενιέρη καὶ τοῦ Χαριλάου Τρικούπη Συγχρόνως ἡ σερβικὴ κυβέρνησις ἐζήτει παρὰ τῆς Πύλης τὴν ἀναχώρησιν τῆς μόνης ἐν Σερβίᾳ ὑπολειφθείσης τουρκικῆς φρουρᾶς, τῆς τοῦ Βελιγραδίου. Ἡ αἴτησις τῆς Σερβίας ἔγινε δεκτὴ χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῇ 3/15 Μαρτίου 1867 ἡ Τουρκία, οὖσα τότε ἀπησχολημένη εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης, ἀνεκάλεσε καὶ τὴν φρουρὰν τοῦ Βελιγραδίου. Αἱ δὲ ἑλληνοσερβικαὶ διαπραγματεύσεις περὶ συμμαχίας, καθ' ἃς ἐπετήθη ὑπὸ τῶν Σέρβων συζήτησις περὶ Μακεδονίας καὶ ἐξόδου εἰς τὸ Αἰγαῖον, δὲν ἐτελεσφόρησαν πρὸς ὄφελος τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ ἐν Βεσλάου, παρὰ τὴν Βιέννην τῇ 14/26 Αὐγούστου 1867 ὑπογραφεῖσα συνθήκη συμμαχίας, ἥτις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας, καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις ὑπογραφεῖσα συναφὴς ταύτῃ στρατιωτικὴ σύμβασις (16 Φεβρουαρίου 1868), ἂν καὶ ἐπικυρωθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῶν δύο χωρῶν, ἔμεναν γράμμα νεκρὸν συνεπείᾳ τοῦ θανάτου τοῦ Μιχαήλου, δολοφονηθέντος ἐν Βελιγραδίῳ τῇ 29/10 Ἰουνίου 1868, ἐξυφανθείσης ἐναντίον του συνωμοσίας. Ὁ στρατὸς ἀνεκήρυξε τότε ἡγεμόνα τὸν Μιλᾶνον Ὀβρένοβιτς, υἱὸν τοῦ Ἐφραὶμ (Γεφραίμ), ἀδελφοῦ τοῦ Μίλος, καὶ τὴν ἐκλογὴν ταύτην ἐπεκύρωσεν ἀμέσως ἡ μεγάλη ἐθνοσυνέλευσις. Ὁ Μιλᾶνος Ὀβρένοβιτς ὁ Δ' ἦτο ἀκόμη παῖς 13 ἐτῶν. διὸ καὶ ὡρίσθη ἀντιβασιλεία ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Ρίστιτς Τῷ 1869 ἡ ἀντιβασιλεία ἐπανέφερεν εἰς ἰσχὺν τὸ Σύνταγμα τοῦ 1838.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐκδηλοῦται ἡ πανσλαυϊστικὴ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας, ἐπιζητούσης νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ Βαλκανικῇ χερσονήσῳ διὰ τῶν σλαυϊκῶν λαῶν. Ὁ ἡγεμὼν Μιλᾶνος, ὑπείκων εἰς ρωσικὰς εἰσηγήσεις, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας (Ἰούνιος 1876). Ὁ σερβικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ Τσερνάγεβ ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Ἀβδοὺλ Κερὶμ πασᾶ, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς τὸ Βελιγράδιον προέλασις ἀνεκόπη χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'. Ἀλλ' ἡ κατάστασις, ἥτις ἐδημιουργήθη διὰ τοῦ Σερβοτουρκικοῦ καὶ Τουρκομαυροβουνιωτικοῦ πολέμου, τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης καὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐξεγέρσεων, ὡς καὶ διὰ τῆς ἀποτυχίας τῆς συνδιασκέψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπέληξεν εἰς τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—1878, εἰς ὃν ἡ Σερβία μόλις ὅταν ἔγινε φανερὰ πλέον ἡ νίκη τῶν Ρώσων ἐπεχείρησε ν' ἀναμιχθῇ.

Ἡ Σερβία ἀνεξάρτητον βασίλειον. Ἡ ἐπακολουθήσασα Βερολίνιος συνθήκη (1/13 Ἰουλίου 1878) προνοεῖ περὶ Σερβίας ἐν ἄρθροις 34—42. Ἡ Σερβία ἐκηρύσσετο ἀνεξάρτητος, ἀλλὰ παρέμενεν ἡγεμονία καὶ ἐπετύγχανε μικρὰν σχετικῶς ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν, μὴ ἀνταποκρινομένην πρὸς τὰς ἀξιώσεις της. Ἡ ἀπέναντι τῆς Σερβίας στάσις τῆς Ρωσίας ἔπεισε τὸν ἡγεμόνα Μιλᾶνον νὰ ἀλλάξῃ ὁριστικῶς τὴν πατροπαράδοτον πολιτικήν, ἥτις ἔφερε τὴν Σερβίαν πρὸς τὴν Ρωσίαν, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῆς Αὐστρίας περὶ τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς ἡ Δύναμις αὕτη θ' ἀνελάμβανε τὴν προστασίαν τῶν σερβικῶν συμφερόντων. Τῷ 1881 τὸ ὑπουργεῖον Πιροτσάνατς συνῆψεν ἐμπορικὴν συνθήκην μετὰ τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ ὑπέγραψε μετὰ γαλλικῆς τραπέζης σύμβασιν περὶ δανείου, προοριζομένου διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἥτις θὰ συνέδεε τὴν Σερβίαν μετὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου. Εἰς ἀντάλλαγμα ἡ Αὐστροουγγαρία συγκατετέθη ὅπως ὁ Μιλᾶνος ἀνακηρυχθῇ βασιλεύς, ὅπερ καὶ ἔγινε τῇ 6 Μαρτίου (ν.ἡμ.) 1882. Ἡ Σερβία ἦτο πλέον βασίλειον.

Ἡ ἱστορία τῆς Σερβίας καθ' ὅλον τὸ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας της μέχρι τῆς καθαιρέσεως τῆς δυναστείας τῶν Ὀβρένοβιτς διάστημα εἶναι ἀδιάκοπος σειρὰ ἀγώνων τοῦ Μιλάνου κατ' ἀρχάς, τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου κατόπιν ἐναντίον τῶν φιλελευθέρων στοιχείων τῆς χώρας καὶ ἐναντίον τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς.

Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐξεγέρσεων ἐσημειώθη δι' ἀποπείρας κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Μιλάνου τῷ 1882 καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1883 διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ριζοσπαστικῶν ὑπὸ τὸν Πάσιτς, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς χώρας, ἀλλ' ἐπανῆλθε μετὰ μικρόν. Αἱ τοιαῦται ἐξεγέρσεις ἐπανελήφθησαν καὶ

Digitized by Google

κατόπιν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν πολιτικῶν, ὁ Μιλᾶνος εἶχε ν' ἀντιπαλαίσῃ καὶ ἐναντίον οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ διάφορα μέτρα, ἐπαυξήσαντα τὴν ἀντιδημοτικότητά του.

Σερβοβουλγαρικὸς πόλεμος. Εἰς τὴν δυσχερῆ ταύτην διὰ τὸν βασιλέα κατάστασιν προσετέθη καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας ἐπιχειρηθέντος πολέμου. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1885 ἡ Βουλγαρία, ὑποκινήσασα ἐπανάστασιν ἐν Φιλιππουπόλει, κατέλαβε τὴν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας τελοῦσαν αὐτόνομον Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Τοῦτο ἐθεώρησεν ὁ Μιλᾶνος ὡς ἀνατροπὴν τοῦ διὰ τῆς Βερολινίου συνθήκης καθιερωθέντος καθεστῶτος καὶ ὡς διατάραξιν τῆς ἰσορροπίας εἰς βάρος τῆς Σερβίας. Ἐνῷ δὲ οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Βερολινίου συνθήκης συνεσκέπτοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Μιλᾶνος καὶ ἡ σερβικὴ κυβέρνησις διετύπωσαν τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἡ ἕνωσις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας πρέπει νὰ προληφθῇ, ἄλλως νὰ δοθῶσιν ἀνταλλάγματα εἰς τὴν Σερβίαν. Μὴ ληφθείσης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς ἀξιώσεως ταύτης, ὁ Μιλᾶνος ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ὁ σερβικὸς στρατός, ἀποτελούμενος κυρίως ἐκ τῆς ἐθνοφυλακῆς, ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ νεαροῦ στρατοῦ ἐν Σλιβνίτσῃ (18—19 Νοεμβρίου 1885). Οἱ Βούλγαροι κατέλαβον τὸ Πίροτ καὶ ἐβάδιζον πρὸς τὴν Νύσσαν, ἀλλ' ἡ προέλασις αὐτῶν ἀνεστάλη ἐπεμβάσει τῆς Αὐστρίας (βλ. *Βουλγαρία* τ. Ζ', σ. 657—658). Ὁ πόλεμος διαρκέσας 15 μόλις ἡμέρας ἔληξε καὶ τῇ 19/3 Μαρτίου 1886 ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης ἐν Βουκουρεστίῳ, ἀποκαταστήσασα τὸ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν καθεστώς. Ὁ Μιλᾶνος τὸν Δεκέμβριον 1888 παρεχώρησε νέον Σύνταγμα, λίαν φιλελεύθερον, μετὰ μικρὸν ὅμως παρῃτήθη ἑκουσίως ὑπὲρ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου, ἀνακηρυχθέντος βασιλέως τῇ 6 Μαρτίου 1889 ὑπὸ ἀντιβασιλείαν, καθ' ἣν τὸ κυρίως δρῶν πρόσωπον ἦτο ὁ Ἰωάννης Ρίστιτς, ὅστις διετέλεσεν ἀντιβασιλεὺς καὶ κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ πατρός του.

Τὸ τέλος τῆς δυναστείας τῶν Ὀβρένοβιτς. Δολοφονία τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Δράγας. Αἱ ἐσωτερικαὶ ὅμως ἀνωμαλίαι καὶ αἱ κομματικαὶ διαμάχαι, ὑποθαλπόμεναι ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ τοῦ πρίγκιπος Πέτρου Καραγεώργεβιτς, ἦσαν συνεχεῖς. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1894 ὁ τέως βασιλεὺς Μιλᾶνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν κληθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του. Ἀλλ' ἡ ἐπάνοδός του παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πάθη. Τῷ 1898 ὁ Μιλᾶνος διωρίσθη γενικὸς ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ. Τοῦτο ἐθεώρησαν πρόκλησιν τόσον ἡ Ρωσία ὅσον καὶ τὸ Μαυροβούνιον, τοῦ ὁποίου ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος ἦτο πενθερὸς τοῦ μνηστῆρος τοῦ θρόνου Πέτρου Καραγεώργεβιτς. Ἔτι μᾶλλον περιεπλάκη ἡ κατάστασις, ὅταν, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1900, ὁ Ἀλέξανδρος ἐνυμφεύθη αἰφνιδίως τὴν Δράγα Μάσίν, παρήλικα χήραν Σέρβου ἀξιωματικοῦ, ἄλλοτε θαλαμηπόλον τῆς μητρός του Ναθαλίας. Συγχρόνως ὁ Ἀλέξανδρος ἐρρίπτετο εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς καὶ ἐξεδίωκεν ἐκ Σερβίας τὸν πατέρα του, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὄργανον τῆς Αὐστροουγγαρίας.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θέσεώς του ὁ Ἀλέξανδρος ἐδημοσίευσε νέον Σύνταγμα, ἱδρύον διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ σερβικῇ ἱστορίᾳ πρὸς τῇ βουλῇ καὶ γερουσίαν. Ἀλλ' ἡ ἀντιδημοτικότης τοῦ βασιλέως συνεπείᾳ τοῦ γάμου του ἐπετείνετο, ὁ δὲ τύπος διεξῆγεν ἐναντίον του σφοδρὰν πολεμικήν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ πρὸ πολλοῦ ἀρχίσασα κίνησις τῶν ἀξιωματικῶν πρὸς ἀνατροπήν του δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ συγκρατηθῇ. Τὰς πρώτας μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρας τῆς 11ης Ἰουνίου (ν. ἡμ.) 1903 οἱ συνωμοτήσαντες ἀξιωματικοί, ἐκβιάσαντες τὴν εἴσοδον τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου καὶ εἰχωρήσαντες εἰς τὰ ἰδιαίτερα δωμάτια τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους, ἐφόνευσαν τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὴν Δράγαν. Διὰ τῆς δολοφονίας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξέλιπε τελείως ἡ δυναστεία τῶν Ὀβρένοβιτς. Βασιλεὺς ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν συνωμοτῶν ἀξιωματικῶν ὁ Πέτρος Καραγεώργεβιτς, ὅστις ἔφθασεν εἰς Βελιγράδιον τῇ 12/24 Ἰουνίου 1903. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἦτο κατ' ἀρχὰς ὀνομαστική, διότι ἀληθεῖς δικτάτωρες ἦσαν οἱ συνωμόται ἀξιωματικοί, ἐξ ὧν ὁ γαμβρὸς τῆς Δράγας συνταγματάρχης Μάσιν ἔγινεν ὑπουργὸς τῶν Δημοσίων Ἔργων. Μόναι ἡ Ρωσία, ἡ Αὐστρουγγαρία (ἡ τελευταία αὕτη ὅπως μὴ ὑπολειφθῇ τῆς Ρωσίας) καὶ τὸ Μαυροβούνιον συνεχάρησαν τὸν Πέτρον ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει του. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1903 ὅλαι αἱ Δυνάμεις ἀνεκάλεσαν τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους των ἐκ Βελιγραδίου ἐν εἴδει διαμαρτυρίας κατὰ τῆς στάσεως τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως ἔναντι τῶν βασιλοκτόνων. Ἀλλ' ἡ θέσις τῆς Σερβίας ἔναντι τῶν ξένων δυνάμεων ἐβελτιώθη βαθμιαίως καὶ κατὰ τὴν στέψιν τοῦ βασιλέως Πέτρου ἀντεπροσωπεύθησαν ὅλαι αἱ δυνάμεις πλὴν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις μόλις τὸν Μάϊον τοῦ 1906 ἐπανέλαβε τὰς σχέσεις της. (Συνέχειαν τῆς συγχρόνου ἱστορίας τῆς Σερβίας βλ. ἐν λ. *Νοτιοσλαβία*, *Βαλκανικοὶ* πόλεμοι καὶ *Παγκόσμιος* πόλεμος.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Zugovich*, Geologische Uebersicht des Königreichs Serbien ἐν Jahrbuch der k. k. geologischen Reichssanstalt» (Βιέννη 1889).—*J. Cvvich*, La Peninsule balkanique (Παρίσιοι 1918). —*Kanitz*, «Serbien» Λειψία 1868).—*D. J. Antula*, «Revue générale des gisements metalifères en Serbie» (Παρίσιοι 1900). —*Th. ..rkovich*, «Les eaux minérales en Serbie» (Παρίσιοι 1892).—*L. R. Yovanovich*, «L'Agriculture en Serbie» (Παρίσιοι 1900). —*Anton Tuma*, «Serbien» (Ἁννόβερον 1894).—Διὰ τὰ τῆς μεσαιωνικῆς Σερβίας, οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς *Προκόπιος, Παῦλος ὁ Διάκονος, Θεοφάνης* κυρίως *Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, Κεκαυμένος, Ἀκομινᾶτος, Ἄννα ἡ Κομνηνή, Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Κεδρηνός, Δούκας* κλπ.—*Hilferding*, «Geschichte der Serben und Bulgaren-Bautzen» (856—1864).—*V. Ranke*, «Serbien und die Türkei im XIX Jahrhundert» (Λειψία 1879).—*v. Ranke*, «Geschichte Serbiens» (1842, Λειψία 1844) —*Kallay*, «Geschichte der Serben» (Βουδαπέστη 1878).—*Mijatovich*, «History of modern Servia». (Λονδῖνον 1872).—*Stojan Novakovic*, «Die Serben und die Türken im XIV und XV Jahrhundert» (Σεμλῖνον 1897).—*Cunibert*, «Essai historique sur les révolutions et l'indépendance de laSerbie depuis 1804 jusqu'à 1850» (Λειψία 1855).—*Rachich*, «Le Royaume de Serbie, étude d'histoire diplomatique» (Παρίσιοι 1901).—*R. Möller*, «Der Serbisch - Bulgarische Krieg» (1885, Ἁννόβερον 1891). — *C. Jirecek*, «Geschichte der Serben» (Gotha 1911—1918).— *N. Μοσχοπούλου*, Ἄρθρα περὶ Νοτιοσλαβίας καὶ Βουλγαρίας ἐν «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ». — *Hermann Wendel*, «Der Kampf der Sudslaven um Freiheit und Einheit» (Φραγκφούρτη 1925). — *Duschan Lontscharevitsch*, «Jugoslaviens Entstehung» (Λειψία - Βιέννη 1929). — *R. W. Seton - Watson*, «The Southern Slavquestion» (1911).— *L. von Süd'and*, «Die südslavische Frage und der Weltkrieg» (1918).— *F. Schischitsch*, «Geschichte der Kroaten» (1917). — *St. Lascaris*, «La première alliance entre la Grèce et la Serbie. Traité de Voeslau du 14/26 Août 1867». — *C. Jirecek*, «Staat und Gesellschaft im mittelalterlischen Serbien».—*Novakovich*, «Die Wiedergeburt des serbischen Staates» (1912—1913).— *G. Yakshitch*, «L' Europe et la résurrection de la Serbie» (β' ἐκδ. 1919). — *H. W. Temperley*, History of Serbia» (1917) —*Seton Watson*, «The rise of nationality in the Balkans». — *Lujo Voinovith*, «Dalmatia» (1920).—*Loiseau*, «Les Yougoslaves d'Autriche - Hongrie pendant la guerre» (Paris 1924) — *Radonich*, Histoire des Serbes de Hongrie» κτλ Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

— [ΕΚΚΛ.] Βλ. λ. *Σερβικὴ* Ἐκκλησία.

Σερβιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 369. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Ἡ κοινότης περιελάμβανε πρότερον καὶ τὸ χωρίον *Αὐγὸ* (Λεσσιανά), ὅπερ ἀποσχισθὲν ἀπετέλεσεν ἰδίαν κονότητα.

Σερβιὲ (Servier), ***Αὔγουστος***. Γάλλος ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαιζῶνος τῷ 1828 συγκατελθόντων καὶ ἀποτελεσάντων τὸν στρατὸν τῆς κατοχῆς τῆς Πελοποννήσου πρὸς ἀντίπραξιν τοῦ λυμαινομένου τὴν χώραν Ἰμπραὴμ πασᾶ (1828—1832). Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Σερβιὲ διὰ τὴν τοπογράφησιν τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν σπουδαιόταται. Τῷ 1832, ἀπελθὼν εἰς Γαλλίαν, ἐπανῆλθε τὸ δεύτερον εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἀπέθανε κατὰ τὴν χολέραν τοῦ 1854. Τ. Ε. Ε.

Σερβικὸν ***μετόχιον*** *[Γεωγρ.]*. Μετόχιον τῆς σερβικῆς μονῆς Χιλιανδαρίου τοῦ Ἄθωνος, ὑπαγόμενον εἰς τὴν κοινότητα Καρβιᾶς, τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χαλκιδικῆς. Μονάζοντες 38, ἐργάτριαι 53.

σερβικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σερβίαν, ὁ τῆς Σερβίας: «σερβικὴ γλῶσσα, — ἱστορία».

— **σερβικὴ** ***γλῶσσα***· βλ. λ. *σερβοκροατικὴ* γλῶσσα.

— **Σερβικὴ** ***Ἐκκλησία***. Ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν Σέρβων ἤρξατο κατὰ τὸν Ζ αἰῶνα δι' ἱεραποστόλων ἐκ τῆς Δύσεως, δι' ὧν ἐξηρτήθη ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας, πρὸς καιρόν, ἐκ Ρώμης, συνεπληρώθη δὲ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ἐπὶ τοῦ Βασιλείου Μακεδόνος (867—886) δι' Ἑλλήνων ἱεραποστόλων ἐκ Βυζαντίου, ὅτε ἡ νεοπαγὴς Ἐκκλησία τῆς Σερβίας ἐξηρτήθη ἐκ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, μεθ' ἧς καὶ παρέμεινεν ἔκτοτε ἡνωμένη. Κατὰ τὸν Ι' καὶ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους, ὑπήχθη καὶ ἡ σερβικὴ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν βουλγαρικήν, μεγάλαι δὲ κατεβλήθησαν προσπάθειαι παρὰ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πρὸς πνευματικὴν καθυπόταξιν τῶν ὀρθοδόξων Σέρβων. Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, πολιτικῶς ὀργανωθέντες οἱ Σέρβοι εἰς ἰσχυρὸν κράτος, ὑπὸ τὸν Στέφανον Α' Νεμάνιαν (1159—1195), κατέστησαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν αὐτοτελῆ καὶ κυριαρχοῦσαν ἐν τῷ κράτει, ἐπὶ δὲ τοῦ διαδόχου τοῦ Νεμάνια, τοῦ Στεφάνου Β' Πρωτοστεφοῦς, ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου αὐτοκέφαλος, πρώτου ἀρχιεπισκόπου χειροτονηθέντος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἡγεμόνος ἁγίου Σάβα, ὅστις, καταστήσας ἕδραν τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας τὸ Ἰπέκ, διωργάνωσεν αὐτήν, ἱδρύσας ἐπισκοπὰς καὶ μοναστήρια. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀκμῆς τοῦ σερβικοῦ κράτους, ὑπὸ τὸν Στέφανον Δουσὰν (1336—1355), ἡ σερβικὴ Ἐκκλησία ἔτι μᾶλλον ἐμεγαλύνθη διὰ τῆς ὑπ' αὐτὴν ὑπαγωγῆς καὶ τινων ἑλληνικῶν μητροπόλεων τῆς Μακεδονίας. Ὁ Δουσὰν ὅλως αὐθαιρέτως τῇ 16 Ἀπριλίου 1346 ἀνεκήρυξε πατριάρχην τὸν ἀρχιεπίσκοπον Πεκίου Ἰωαννίκιον, ὅστις καὶ ἔστεψεν αὐτὸν «τσάρον καὶ αὐτοκράτορα Σέρβων, Ἑλλήνων, Βουλγάρων καὶ Ἀλβανῶν». Τείνων ὁ Δουσὰν εἰς κατάλυσιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου, δὲν ἐδίστασε νὰ προέλθῃ εἰς συνεννοήσεις καὶ μετὰ τῶν Τούρκων, προυκάλεσε δὲ ῥῆξιν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Σέρβων, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Καλλίστου (1350—1354). Ἀλλὰ ταχέως (1379) ἤρθη μὲν ὁ ἀφορισμός, ἀποκατεστάθησαν δὲ πάλιν αἱ σχέσεις Σέρβων καὶ Ἑλλήνων. Τῷ 1389, μετὰ τὴν ἐν Κοσσυφοπεδίῳ περιώνυμον μάχην, οἱ Σέρβοι ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν των, ὑποδουλωθέντες ὑπὸ τοὺς Τούρκους.

Καὶ μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πεκίου διετήρησε τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῆς, ἔφερον δὲ οἱ ἀρχιεπίσκοποι αὐτῆς τὸν ψιλὸν τίτλον τοῦ πατριάρχου. Ἕνεκα τῆς καταδυναστεύσεως τῶν Τούρκων δύο ἀρχιεπίσκοποι, ὁ Ἀρσένιος Τσέρνοεβιτς τῷ 1691, καὶ ὁ Ἀρσένιος Ἰωάννοβιτς, τῷ 1730, ἔφυγον εἰς Αὐστρίαν μετὰ πολλῶν χιλιάδων τοῦ πνευματικοῦ των ποιμνίου. Ἡ Τουρκία ἔκτοτε ὑπόπτως διετέθη πρὸς τοὺς Σέρβους ἱεράρχας, ἤσκησε δὲ τοιαύτην τυραννίαν ἐπὶ τῶν ὑποδούλων Σέρβων, ὥστε οὗτοι ἐζήτησαν τὴν προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καταργηθείσης τῷ 1766 τῆς αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου. Ἡ προστασία τοῦ πατριαρχείου ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη διὰ τοὺς Σέρβους καὶ σωτηριωδεστάτη.

Τῷ 1815 ἡ Σερβία ἀπέκτησεν ἡμιανεξαρτησίαν ἀπὸ τῶν Τούρκων μετ' ἐπιτυχῆ κατ' αὐτῶν ἐπανάστασιν ὑπὸ τὸν Μιλὸς Ὀβρένοβιτς, ὅστις μετὰ διετίαν ἀνεγνωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Σερβίας, ὑποτελὴς τῇ Τουρκίᾳ. Συνεπείᾳ τῆς ἀπελευθερώσεως ταύτης, κατ' Αὔγουστον τοῦ 1831, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐξέδωκε «Τόμον συνοδικόν», δι' οὗ παρείχετο διοικητικὴ αὐτονομία εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας. Τῷ 1878 ἡ Σερβία, διὰ τῆς Βερολινίου συνθήκης, ἀνεγνωρίσθη ἐλεύθερον κράτος, τῇ αἰτήσει δὲ τῆς σερβικῆς ἱεραρχίας τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1879, ἐξέδωκε τόμον, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἡ πλήρης ἀνεξαρτησία τῆς Ἐκκλησίας Σερβίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, καὶ πρὸ τούτου τοῦ γεγονότος, οἱ Σέρβοι ἱεράρχαι κατέβαλον πολλὰς προσπαθείας πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας, ἀντιδράσαντες καὶ κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῆς πολιτείας εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τούτῳ διεκρίθη ὁ μητροπολίτης Βελιγραδίου Μιχαήλ, ἀναγκασθεὶς ν' ἀπομακρυνθῇ ἐκ Σερβίας εἰς Ρωσίαν ἐπὶ μίαν πενταετίαν (1883—1888), ὅθεν ἐπανακάμψας κατέλαβε πάλιν τὴν θέσιν αὐτοῦ καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του (1898) ἐξηκολούθησε τὴν σπουδαίαν ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως τῆς Ἐκκλησίας δρᾶσίν του.

Αἱ ἐπισκοπαὶ Σκοπίων, Πρεζρένης, Πελαγονίας, Ἀχρίδος καὶ Στρωμνίτζης, μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, χειραφετηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, προσετέθησαν εἰς τὴν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν Σερβίας.

Εἰς αὐτὴν ὡσαύτως προσετέθη καὶ ἡ τέως αὐτοκέφαλος μητρόπολις Μαυροβουνίου. Ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Σερβίας Στεφάνου Νεμάνια ἡ Ἐκκλησία Ζέτας (οὕτως ἐκαλεῖτο τότε τὸ Μαυροβούνιον) ὑπήχθη ὑπὸ τὴν τῆς Σερβίας, ἐπὶ δὲ τοῦ Στεφάνου Δουσὰν ὁ ἐπίσκοπος Ζέτας προήχθη εἰς μητροπολίτην. Μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν Σέρβων ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἡ Ζέτα διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος οἱ ἡρωϊκοὶ κάτοικοι αὐτῆς ἠναγκάσθησαν ν' ἀπομακρυνθῶσιν εἰς τὸ δυσπρόσιτον Μαῦρον Ὄρος (Tserna Gora), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα Μαυροβούνιον. Ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἥ τε ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐν Μαυροβουνίῳ συνεκεντρώθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ μητροπολίτου Μαυροβουνίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους καὶ ὁ δικαστὴς τοῦ λαοῦ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν πολεμιστῶν. Μόλις δὲ κατὰ τὸ 1851 ἐχωρίσθη ἡ ἀρχιερατικὴ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐν Μαυροβουνίῳ, ὅτε καὶ μετὰ τοῦτο ὁ βλαδίκας Μαυροβουνίου διετήρησε τὴν μεγάλην ἐπιβολήν του ἐν τῷ κράτει Μαυροβουνίου.

Ἡ μητρόπολις Μαυροβουνίου εἶχεν ὑφ' ἑαυτὴν τὰς ἐπισκοπὰς Ζαχουμλίας καὶ Ρασσίας, ὧν οἱ ἐπίσκοποι, μετὰ τοῦ μητροπολίτου, ὡς προέδρου, καὶ τῶν ἡγουμένων τῶν μοναστηρίων Κετίγνης καὶ Ὀστρόγου καὶ τριῶν πρωτοπρεσβυτέρων ἀπετέλουν τὴν δὶς τοῦ ἔτους συνερχομένην σύνοδον. Πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου ὑφίστατο σχολὴ ἐν τῷ μοναστηρίῳ Ὀστρόγου, οἱ δὲ κληρικοὶ γενικῶς δὲν ἔφερον ἰδιαιτέραν ἐνδυμασίαν, ἀλλὰ τὴν τῶν λαϊκῶν, διακρινόμενοι αὐτῶν μόνον κατὰ τὴν γενειάδα. Ὑφίσταντο τὰς αὐτὰς μετὰ τοῦ λαοῦ ταλαιπωρίας καὶ ἔζων ἐν μεγάλῃ πτωχείᾳ. Ὁ καθεδρικὸς ναὸς τῆς Κετίγνης ἦτο ἁπλοῦν μέγαρον δωμάτιον, οἱ δὲ ναοὶ τῶν χωρίων δὲν διεκρίνοντο τῶν καλυβῶν τῶν χωρικῶν.

Διάφορος ἦτο ἡ θέσις τῆς ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ μητροπόλεως Καρλοβιτσίου, ἧς τὸ ποίμνιον ἀπετελέσθη ἐκ τῶν προσφύγων ὀρθοδόξων Σέρβων καὶ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων Νοτιοσλάβων. Ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς σερβικῆς μεταναστεύσεως εἰς τὴν χώραν αὐτῆς, ἐχορήγησε πολλὰς προνομίας εἰς τὴν ὀρθόδοξον σερβικὴν Ἐκκλησίαν Καρλοβιτσίου, ἥτις, ἐξαρτωμένη τέως ἐκ τοῦ πατριαρχείου τοῦ Ἰπέκ, τῷ 1710 ἀνεκηρύχθη αὐτοκέφαλος. Μετὰ τὴν οὐγγρικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, εἰς τὴν καταστολὴν τῆς ὁποίας

ἐβοήθησαν καὶ οἱ Σέρβοι, ὁ μητροπολίτης Καρλοβιτσίου ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πατριάρχου. Ταυτοχρόνως ὅμως ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις προσεπάθει νὰ συνδέσῃ τοὺς ἐν τῷ κράτει αὐτῆς Σέρβους μᾶλλον μετὰ τῆς Δύσεως, διὰ τοῦτο δὲ ὑπέθαλψε τὴν μεταξὺ αὐτῶν προπαγάνδαν τῆς οὐνίας. Τὰ ἀποτελέσματα σχετικῶν ἐνεργειῶν ὑπῆρξαν ἀσήμαντα, διότι τῆς ὀρθοδοξίας μεταξὺ τῶν Σέρβων τῆς Αὐστρίας ἵστατο φρουρὸς ἀκοίμητος τὸ λαϊκο-εκκλησιαστικὸν συμβούλιον, εἰς ὃ ἀνῆκε καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ μητροπολίτου-πατριάρχου Καρλοβιτσίου. Κατὰ τὸ 1894 ἀνεκηρύχθη ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία ἐν Αὐστρίᾳ, εἰσήχθη δὲ καὶ ὁ πολιτικὸς γάμος, ὅθεν εὑρέθη ἡ ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ ὀρθόδοξος σερβικὴ Ἐκκλησία ἐν μειονεκτικῇ θέσει ἔναντι τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ ζωὴ αὐτῆς μέχρι τῶν τελευταίων μεταβολῶν διῆλθεν ἄνευ σημασίας τινός. Οὐχ ἧττον ἡ Ἐκκλησία Καρλοβιτσίου εἶχεν ἄφθονα τὰ οἰκονομικὰ μέσα, ἄριστα μεμορφωμένον κλῆρον καὶ ἐπιβλητικὴν τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Διῳκεῖτο δὲ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἢ τοῦ κλήρου καὶ δὲν ἦτο, κυρίως εἰπεῖν, κανονικῶς ὠργανωμένη Ἐκκλησία.

Ἡ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη, ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος κατοικουμένη ὑπὸ Σέρβων καὶ Κροατῶν (Χορβατῶν), ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὑπήγετο ὑπὸ τὴν Οὐγγαρίαν. Ἀλλ' ἡ ἐκεῖ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, μορφωθεῖσα καθ' ὃν χρόνον ἐμορφώθη καὶ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, συνεταράσσετο ἐσωτερικῶς ὑπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Βογομίλων. Κατ' αὐτῶν διεξήχθησαν ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας σταυροφορίαι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Οὐγγρων ἡγεμόνων. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐξηκολούθουν αἱ ἐκ τῶν Βογομίλων ταραχαί, εἰς ἃς προσετέθησαν καὶ αἱ μεταξὺ τῶν Δυτικῶν καὶ τῶν Ὀρθοδόξων.

Ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Στεφάνου Τβέρδκο ἐπεκράτησε σχετικὴ εἰρήνη, διαρκέσασα ἕνα περίπου αἰῶνα (1355—1463), ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1463 ἡ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνη ὑπήχθησαν ὑπὸ τοὺς Τούρκους, ἕνεκα δὲ τῶν φοβερῶν καταπιέσεων τούτων πολλοὶ προσῆλθον εἰς τὸν ἰσλαμισμόν. Διὰ τῆς Βερολινίου συνθήκης τοῦ 1878 αἱ εἰρημέναι ἐπαρχίαι παρεδόθησαν προσωρινῶς εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἥτις τῷ 1909 ὁριστικῶς ἥνωσεν αὐτὰς μεθ' ἑαυτῆς, ἡ δ' ἐν αὐταῖς ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ συμβάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετὰ τῆς Αὐστρίας (1880) ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριαρχείου.

Ἐν Δαλματίᾳ ἤδη ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος κατῴκουν Σέρβοι, ἀλλ' ἰδίως κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ σερβικοῦ κράτους, κατέφυγον ἐκεῖ πολυάριθμοι Σέρβοι. Ἐδέησε δὲ νὰ διεξαγάγωσι σκληροὺς ἀγῶνας ὅπως παραμείνωσιν ὀρθόδοξοι, διότι ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις ὑπεστήριξε τὴν μεταξὺ αὐτῶν λατινικὴν προπαγάνδαν. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἐκείνους ἀνεδείχθησαν διαπρεπεῖς ἱεράρχαι, ὡς ὁ Ἰωσὴφ Ράλτσιτς, ὁ Παντελεήμων Ζίβκοβιτς, ὁ Ἱερόθεος Μοντιμπράσιτς, ὁ Στέφανος Κνιάζεβιτς καὶ ὁ κανονολόγος Νικόδημος Μίλας, οὗτινος τὸ «Κανονικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» ἔχει μεταφρασθῆ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Αἱ ἐν Δαλματίᾳ ὀρθόδοξοι ἐπισκοπαὶ Ζάρας καὶ Καττάρου ἐξηρτῶντο διοικητικῶς ἐκ τῆς μητροπόλεως Βουκοβίνης ἥτις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἀνεκηρύχθη αὐτοκέφαλος, διείποντο δὲ ὑπὸ εἰδικῶν κανονισμῶν.

Τὴν 1 Δεκεμβρίου 1918, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἐθνικῆς ἑνώσεως τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων εἰς ἓν κράτος, τὸ τῆς *Νοτιολαυΐας*, ὡς νῦν καλεῖται, συνῆλθον πάντες οἱ ὀρθόδοξοι Σέρβοι ἀρχιερεῖς τῶν ἀνωτέρω διεσπασμένων τμημάτων τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας ἐν Κάρλοβιτς, ἔνθα πανηγυρικῶς ἀνεκήρυξαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἕνωσιν, προέβησαν δὲ εἰς ἐκλογὴν κεντρικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ὑπὸ τὸν πρεσβύτερον τὴν ἡλικίαν ἱεράρχην, τὸν Μητροφάνη, μητροπολίτην Μαυροβουνίου, καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην τῆς διοικητικῆς διοργανώσεως τῆς ἡνωμένης σερβικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς παρετάθη ἐπὶ διετίαν σχεδόν, ἕνεκα τῶν μεγάλων δυσχερειῶν, ἃς παρουσίαζεν ἡ ἀφομοίωσις τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς Ἐκκλησίας, διοικουμένων μέχρι τοῦδε κατὰ διάφορον τρόπον, καὶ τῆς ἀνάγκης διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κέντρων, ἀφ' ὧν ἔμελλον ν' ἀποσπασθῶσιν ὡρισμέναι ἐπαρχίαι. Τῇ 22 Νοεμβρίου 1919 ὁ μητροπολίτης Βουκοβίνης Βλαδίμιρος Ρέπτας παρεχώρησεν εἰς τὴν σερβικὴν Ἐκκλησίαν τὰς ἐν Δαλματίᾳ ἐπισκοπάς, κατὰ Μάρτιον δὲ τοῦ 1920 καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παρεχώρησε τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπισκοπάς, ὡς καὶ τὰς τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης. Τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1920 ἐν Κάρλοβιτς ἐγένετο, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντιβασιλέως Ἀλεξάνδρου, ἡ ἀνακήρυξις τῆς ἡνωμένης σερβικῆς Ἐκκλησίας εἰς πατριαρχεῖον, τῇ δὲ 12 Νοεμβρίου 1920 ἐξελέγη ὁ Βελιγραδίου Δημήτριος πατριάρχης τῶν Σέρβων. Τῇ 19 Φεβρουαρίου 1922 ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος (νῦν Ἀλεξανδρείας) ἐξέδωκε κανονικὸν γράμμα, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο τὸ σερβικὸν πατριαρχεῖον καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχου Δημητρίου, ὡς καὶ ὁ σχετικὸς τόμος τῆς χειραφετήσεως τῶν τέως ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπαγομένων σερβικῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν.

Μέχρι τῶν μεταβολῶν τούτων ἡ σερβικὴ Ἐκκλησία ἦτο ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ κράτει Ἐκκλησία, ἀλλά, κατὰ νόμον τῆς 28 Ἰουνίου 1921, ἀπώλεσε τὸ προνόμιον τοῦτο, ἐξισωθεῖσα πρὸς τὰς λοιπὰς ἐν τῷ κράτει Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἀνεγνωρισμένα θρησκεύματα. Μετὰ δεκαετίαν δέ, ἤτοι τῇ 8 Νοεμβρίου 1931, ἐδημοσιεύθη τέλος ὁ νέος «Νόμος τῆς σερβικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», ἀποτελούμενος ἐξ 27 ἄρθρων, καὶ τῇ 16 Νοεμβρίου 1931 ὁ «Κανονισμὸς τῆς σερβικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» ἐκ 280 ἄρθρων. Δι' αὐτῶν ἐπετεύχθη ἡ ἑξῆς ὀργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης.

Ἀνώταται ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ εἶναι ἡ ἀρχιερατικὴ σύνοδος, ἀποτελουμένη ἐξ ἁπάντων τῶν ἀρχιερέων (Sabor), καὶ ἡ ὀλιγομελὴς ἀρχιερατικὴ σύνοδος (Synode), ἀμφότεραι προεδρευόμεναι ὑπὸ τοῦ πατριάρχου· ὡσαύτως τὸ ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, τὸ πατριαρχικὸν συμβούλιον καὶ ἡ διοικοῦσα πατριαρχικὴ ἐπιτροπεία. Ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς ὅλης ἱεραρχίας ἀποτελεῖ κυρίως εἰπεῖν τὴν νομοθετικήν, ἡ δὲ ὀλιγομελής, ἐκ τοῦ πατριάρχου καὶ τεσσάρων μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς ἱεραρχίας (δύο ἀνὰ δύο ἔτη), τὴν ἐκτελεστικὴν ἀρχήν. Τὸ ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον εἶναι ἡ ἀνωτάτη δικαστικὴ ἀρχὴ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν (δι' ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις), εἰς αὐτὸ δὲ ὑπάγονται τὰ ζητήματα τοῦ γάμου καὶ τὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, τὰ ἐκτὸς τοῦ κλήρου τῶν δύο συνόδων. Εἶναι δὲ διαρκὲς καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἐκλεγομένου διὰ δύο ἔτη ὑπὸ τῆς ἱεραρχίας μεταξὺ τῶν μελῶν της, ἐκ δύο παρέδρων, ὁριζομένων ὡσαύτως ὑπὸ τῆς ἱεραρχίας, καὶ ἐκ δύο ἐγγάμων ἱερέων. Ἐπικυροῖ ἢ ἀκυροῖ καὶ μεταβάλλει εἰς δευτέραν καὶ τελευταίαν δίκην τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐπαρχιακῶν δικαστηρίων. Τὸ πατριαρχικὸν συμβούλιον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, περιλαμβάνει δώδεκα μέλη λαϊκά, διοριζόμενα ὑπὸ τοῦ βασιλέως, τέσσαρας ἀρχιερεῖς, τὸν κοσμήτορα τῆς θεολογικῆς σχολῆς, δύο ἀντιπροσώπους τῶν μονῶν, τὸν διευθυντὴν τῆς ἱερατικῆς σχολῆς, ἕνα ἀντιπρόσωπον ἐξ ἑκάστης ἐπαρχίας. Τὸ συμβούλιον τοῦτο εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, ἐκτελεστικὸν δὲ ὄργανον αὐτῆς ἡ διοικοῦσα πατριαρχικὴ ἐπιτροπεία, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ πατριάρχου, ὡς προέδρου, ἑνὸς ἀρχιερατικοῦ μέλους, ἑνὸς ἀντιπροσώπου τῶν μονῶν καὶ τριῶν ἱερέων.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας περιλαμβάνει 21 ἐπισκοπὰς (ἀντὶ τῶν 28, ἃς εἶχε πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου), τεσσάρων δὲ αὐτῶν (Κετίγνης, Σκοπίων, Σαραγέβου καὶ Ζάγρεμπ) οἱ ἐπίσκοποι τιτλοφοροῦνται μητροπολῖται, ὁ δὲ πατριάρχης φέρει τὸν τίτλον «Ἀρχιεπίσκοπος Πεκίου, μητροπολίτης Βελιγραδίου-Καρλοβιτσίου καὶ πατριάρχης τῶν Σέρβων». Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐπισκοπῶν, ἐκ τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας ἐξαρτῶνται ἡ τσεχικὴ ὀρθόδοξος ἐπισκοπὴ (Πράγας), ἡ σερβοορθόδοξος ἐπισκοπὴ Ἀμερικῆς καὶ Καναδᾶ (ἑδρεύουσα ἐν Σικάγῳ), ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Καρπαθίων (Λουκάσεβο), ἡ σερβοορθόδοξος ἐπισκοπὴ Ζάρας καὶ ἡ σερβοορθόδοξος ἐξαρχία ἐν Σκούταρι τῆς Ἀλβανίας.

Ἑκάστης ἐπαρχίας προΐσταται ὁ ἀρχιερεύς, ὅστις εἶναι ὁ ἄμεσος ἀρχηγὸς καὶ κυριώτερος ὀργανωτὴς τῆς ζωῆς καὶ τῆς τάξεως ἐν τῇ ἐπισκοπῇ. Ἐξασκεῖ τὰ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας ἐν πλήρει ἀνεξαρτησίᾳ, ἀλλ' ὑποχρεοῦται διὰ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ τῆς διοικήσεως νὰ ἐνεργῇ ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Ἐκτὸς τῶν ἐπισκοπῶν ὑπάρχουσι καὶ ἐπισκοπικαὶ ἐξαρχίαι, ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες καὶ μοναστηριακαὶ περιοχαί. Αἱ ἐπισκοπικαὶ ἐξαρχίαι περιλαμβάνουσιν ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς ἐπισκοπικοῦ ἐπιτρόπου, ὅστις ἱδρύει αὐτὰς καὶ τὰς διοργανώνει, ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου καὶ τῆς διοικούσης ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπείας καὶ κατόπιν ἐξουσιοδοτήσεως τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῆς διοικούσης πατριαρχικῆς ἐπιτροπείας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινότης ἀποτελεῖται ἐξ ἐνοριῶν, πλειόνων τῆς μιᾶς. Αἱ ἐνορίαι ἑνὸς ἰδίου τόπου σχηματίζουσι μίαν κοινότητα. Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρθοδόξων εἶναι τοὐλάχιστον 50.000, ἱδρύονται πλείονες τῆς μιᾶς κοινότητες. Ἑκάστη ἐνορία ἀποτελεῖται ἐκ 300—500 οἰκογενειῶν. Ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν μειοῦται ἢ αὐξάνει καὶ ἀναλόγως τῶν τοπογραφικῶν συνθηκῶν ἢ ἄλλων αἰτιῶν. Ὁ ἐπίσκοπος ἀποφασίζει περὶ τῆς ἱδρύσεως νέων ἢ καταργήσεως ἐνοριῶν, κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου καὶ τῆς διοικούσης ἐπαρχιακῆς ἐπιτροπείας. Ἡ ἀπόφασις κυροῦται ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῆς διοικούσης πατριαρχικῆς ἐπιτροπείας. Πᾶς ὀρθόδοξος ἀποτελεῖ μέλος τῆς ἐνορίας ἐν ᾗ κατοικεῖ ἀπὸ ἓξ τοὐλάχιστον ἑβδομάδων.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, εἶναι τὸ ὄργανον τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ δικαιοδοσίᾳ καὶ ἐν ταῖς ὑποθέσεσι τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς ἐπαρχίας. Ὁ ἀρχιερεὺς ὡς πρόεδρος δύναται ν' ἀντικαθίσταται καὶ ὑπὸ ἀναπληρωτοῦ. Ὡσαύτως τὸ δικαστήριον δικάζει τὰ ἀδικήματα τοῦ ἐγγάμου καὶ τοῦ ἀγάμου κλήρου, ὡς καὶ τὰ τῶν πιστῶν, ἅτινα ἐπιφέρουσι τὸν προσωρινὸν ἢ ἰσόβιον ἀφορισμόν, ἀποφαίνεται περὶ τοῦ κύρους τῶν γάμων καὶ περὶ τῶν διαζυγίων, περὶ τῆς διατροφῆς, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἀστικῶν δικαστηρίων διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ζήτημα. Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον εἶναι τὸ ὄργανον τῆς διοικήσεως τῆς ἐπισκοπῆς. Συμμετέχουσιν αὐτοῦ· ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἀναπληρωτής του, τὰ μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, τὸ ἥμισυ τῶν ἀρχιερατικῶν ἐπιτρόπων, εἷς ἄγαμος καὶ εἷς ἔγγαμος ἐφημεριος ἐξ ἑκάστης ἐξαρχίας, μὴ ἀντιπροσωπευομένης ὑπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου, καὶ δύο λαϊκὰ μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου. Ἡ δὲ διοικοῦσα ἐπισκοπικὴ ἐπιτροπεία ἀποτελεῖ τὸ ἐκτελεστικὸν ὄργανον ἐν ταῖς ὑποθέσεσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου. Ἀπαρτίζεται ἐκ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ του, ἑνὸς ἀγάμου κληρικοῦ, δύο ἐφημερίων, ἑνὸς ἐπισκόπου ἐπιτρόπου καὶ ἓξ λαϊκῶν. Ἑκάστη ἐπισκοπὴ ἔχει ἕνα συνήγορον, τὸν αὐτὸν διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ συμβουλίου καὶ τῆς ἐπιτροπείας. Ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος δύναται νὰ εἶναι ἁπλοῦς ἱερεὺς ἐφημέριος, δευτερευούσης θεολογικῆς μορφώσεως, ἔχων δεκαετῆ πεῖραν. Διὰ τὸν κεκτημένον ἀνωτέραν θεολογικὴν μόρφωσιν ἀρκεῖ πενταετὴς πεῖρα. Ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος διορίζεται καὶ παύεται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου.

Τῆς ἐνορίας προΐσταται εἷς ἐφημέριος, ὅστις ὀφείλει νὰ παραμένῃ ἐν αὐτῇ καὶ νὰ μὴ ἀπομακρύνεται ἄνευ ἀδείας τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς. Διορίζεται δὲ προσωρινῶς ἢ ὁριστικῶς. Προσωρινῶς μὲν τὸ πρῶτον χειροτονούμενος, ὁριστικῶς δὲ μετὰ τριετῆ δοκιμασίαν καὶ μετὰ σχετικὰς ἐξετάσεις. Οἱ ἐφημέριοι διορίζονται ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων προσόντων καὶ διὰ διαγωνισμοῦ. Ἐπὶ πολλῶν ἱερέων ὁ ἐπίσκοπος ὁρίζει τὸν προϊστάμενον αὐτῶν. Ὁ ἐφημέριος μετατίθεται μόνον τῇ αἰτήσει του, ἐὰν εἶναι μόνιμος, ὁ δὲ προσωρινὸς μετατίθεται δι' ἀποφάσεως τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς. Ἕκαστος ναὸς δύναται νὰ ἔχῃ καὶ διάκονον, ἀλλ' οἱ καθεδρικοὶ ναοὶ ἔχουσιν ὑποχρεωτικῶς τοιοῦτον.

Ἑκάστη ἐκκλησιαστικὴ κοινότης ἔχει μίαν συνέλευσιν, ἓν συμβούλιον καὶ μίαν διοικοῦσαν ἐπιτροπείαν. Τῆς συνελεύσεως μετέχουσι πάντα τὰ ἐνήλικα καὶ φορολογούμενα μέλη, ἅτινα καὶ ψηφίζουσι τὸν ἐκκλησιαστικὸν φόρον 10%, συμφώνως τῷ νόμῳ. Τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου ἐκλέγονται ἐκ τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως τῶν ἐχόντων ἡλικίαν 24 ἐτῶν συμπεπληρωμένων καὶ μὴ στερουμένων δικαιώματος ψήφου, συνεπείᾳ κακῆς διαγωγῆς (παλλακείας, ῥήξεως τοῦ γάμου). Περιλαμβάνει δὲ τὸ συμβούλιον 24—60 μέλη, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν. Ἡ διοικοῦσα ἐπιτροπεία τῆς ἐπισκοπῆς καθορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου. Οἱ ἐφημέριοι εἶναι αὐτοδικαίως μέλη. Πᾶς ὑπήκοος ὀρθόδοξος Σέρβος, κατοικῶν ἐν τῇ κοινότητι ἀπὸ ἑνὸς τοὐλάχιστον ἔτους, δικαιοῦται ν' ἀποτελέσῃ μέλος τοῦ συμβουλίου ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους. Τὸ συμβούλιον ἀσχολεῖται κυρίως περὶ τὴν ψήφισιν τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως καὶ εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ φόρου 10%. Αἱ ἀποφάσεις του ἀπαιτοῦσι τὴν ἔγκρισιν τῆς διοικούσης πατριαρχικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ δὲ διοικοῦσα ἐπιτροπεία τῆς ἐπισκοπῆς περιλαμβάνει 6—12 μέλη, ἀναλόγως τῆς συνθέσεως τοῦ συμβουλίου. Αὐτοδικαίως εἶναι μέλη ὁ πρόεδρος καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ συμβουλίου ὡς καὶ ὁ ἐφημέριος. Τὰ ἄλλα μέλη ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ἐξ αὐτῶν τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου διὰ μίαν ἑξαετίαν. Ὁ ἐφημέριος δύναται νὰ προσβάλῃ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου καὶ τῆς ἐπιτροπείας ἐνώπιον τῆς ἁρμοδίας ἀρχῆς ἐντὸς 14 ἡμερῶν. Ἡ διοικοῦσα ἐπιτροπεία τῆς ἐπισκοπῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλύσῃ τὸ συμβούλιον καὶ τὴν διοικοῦσαν ἐπιτροπείαν τῆς κοινότητος καὶ ν' ἀναθέσῃ τὰς ὑποθέσεις εἰς μίαν προσωρινὴν ἐπιτροπείαν ἐκ 3—5 μελῶν.

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀδικήματα τοῦ ἀγάμου καὶ ἐγγάμου κλήρου εἶναι πράξεις ἀντίθετοι πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ πρὸς τὴν πειθαρχίαν αὐτῆς, ἡ ἀναξία διαγωγή, ἡ μὴ ἐκπλήρωσις ἢ ἡ ὀλιγωρία ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων, αἱ ὕβρεις καὶ αἱ συκοφαντίαι, ἡ ἀπαίτησις παρανόμου ἀμοιβῆς, ἡ ἐπίκρισις τῶν νόμων, διαταγμάτων καὶ πράξεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν. Διὰ τοὺς πιστοὺς ἐκκλησιαστικὰ ἀδικήματα θεωροῦνται πράξεις ἀντίθετοι πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν διαδοχὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἠθικήν. Ἐκκλησιαστικαὶ δὲ ποιναὶ διὰ μὲν τοὺς κληρικοὺς εἶναι ἡ παρατήρησις, ἡ μομφή, ἡ ἐλάττωσις τοῦ μισθοῦ κατὰ τὸ ἥμισυ δι' ἕνα μῆνα τὸ πολύ, ὁ περιορισμὸς δι' ἕνα μῆνα τὸ πολύ, ἡ ἐκτόπισις, ἡ ἀργία, ἡ καθαίρεσις καὶ ὁ ἀφορισμός. Διὰ τοὺς πιστοὺς πρόσκαιρος στέρησις ὡρισμένων δικαιωμάτων καὶ τιμῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρόσκαιρος ἢ ἰσόβιος ἀφορισμός.

Digitized by Google

Ἡ σερβικὴ Ἐκκλησία λαμβάνει ἐτησίως παρὰ τοῦ κράτους ὡρισμένην ἐπιχορήγησιν (περὶ τὰ 12.000.000 δηναρίων), ὡσαύτως αἱ ἀστικαὶ κοινότητες παρέχουσιν ὡρισμένας ἐπιχορηγήσεις πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς κοινότητας, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν. Ὁ πατριάρχης λαμβάνει παρὰ τοῦ κράτους δι' ἔξοδα παραστάσεως κατὰ μῆνα 35.000 δηνάρια, αὐτοκίνητον καὶ ἄλλα μέσα μεταφορᾶς, ἀνάλογα πρὸς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀνεξάρτητος ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν κτημάτων καὶ τῶν ἱδρυμάτων της, ἐν τῇ διαθέσει τῶν εἰσοδημάτων της. Ἵνα καλύπτῃ τὰ ἔξοδά της, διαθέτει τοὺς ἑξῆς πόρους: εἰσοδήματα τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν κτημάτων, φόρον 10 % ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ τῶν φόρων παντὸς ὀρθοδόξου Σέρβου πολίτου, βοηθείας παρεχομένας παρὰ τῶν ἀστικῶν ἀρχῶν καὶ ἄλλων καθιδρυμάτων, δῶρα καὶ ἐλέη. Τὰ ἰδιαίτερα ἔξοδα τῶν ἐπαρχιῶν καλύπτονται ὑπὸ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐπισκοπικῶν κτημάτων, ὑπὸ τῶν ἐκτάκτων εἰσοδημάτων, ὑπὸ τῶν συνεισφορῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων καὶ μοναστηρίων καὶ τοῦ ἀμέσου ἐκκλησιαστικοῦ φόρου. Τὰ ἔξοδα τῶν κοινοτήτων καλύπτονται ὑπὸ τῶν εἰσοδημάτων ἐκ τῶν κτημάτων των, τῶν ναῶν, τῶν ἱδρυμάτων, τῶν ἐκτάκτων ἐσόδων καὶ τοῦ ἀμέσου ἐκκλησιαστικοῦ φόρου. Τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἐκκλησίας δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐκκλησιαστικῶν οἰκονομικῶν ἱδρυμάτων, ἀσφαλειῶν, τυπογραφείων, βιβλιοπωλείων, ἐργοστασίων λειτουργικῶν σκευῶν κ.τ.λ.

Ἡ ὀρθόδοξος σερβικὴ Ἐκκλησία ἐνεργεῖ ἐν πλήρει ἀνεξαρτησίᾳ, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων τοῦ κράτους, ἱδρύει σχολὰς διὰ τὴν θεολογικὴν καὶ τὴν ἱερατικὴν μόρφωσιν, ὡς καὶ διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς τέχνας, καὶ διευθύνει ἐλευθέρως τὰ ἱδρύματα αὐτῆς.

Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Νοτιοσλαυΐας, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1929 ἀνεορχομένων εἰς 13.290.000, ἀριθμοῦνται Ὀρθόδοξοι 47 %, Λατῖνοι 39 % καὶ Μουσουλμᾶνοι 11 %. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι κατοικοῦσι τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, οἱ Λατῖνοι τὴν Σλοβενίαν, Κροατίαν καὶ Δαματίαν, οἱ δὲ Ὀρθόδοξοι τὰς ἐπαρχίας τῆς παλαιᾶς Σερβίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *E. Golovbinsky*, Σύντομος μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν βουλγαρικῆς, σερβικῆς, ρουμανικῆς ἢ μολδοβλαχικῆς (ρωσιστί, Μόσχα 1870).— *K. Jerecek*, Geschichte der Serben (Gotha 1910).—*Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*. Αἱ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι Σερβίας καὶ Ρουμανίας κατὰ τὸ ἱστορικὸν αὐτῶν παρελθὸν καὶ τὴν νέαν συγκρότησιν (Ἱεροσόλυμα 1921). — *A. d' Avril*, La Serbie chrétienne (ἐν «Revue d'Orient Chrétien», I, Paris 1896, σ. 16 ἑξ.).—*E. Gondal*, L'Eglise de Serbie (ἐν «Échos d'Orient», X, Paris 1907, σ. 236 ἑξ.).—*M Tseltrov* Ἡ Ἐκκλησία τοῦ βασιλείου τῆς Σερβίας ἀπὸ τῆς ἀποκτήσεως τοῦ αὐτοκεφάλου αὐτῆς (ρωσιστί, Πετρούπολις 1899).

† ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Σερβιλὶ *[Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ τοποθεσία ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν προπόδων τοῦ ὄρους Στρούμπουλα (ὕψ. 820 μ.), τοῦ διαχωρίζοντος τὴν πεδιάδα τοῦ Ἡρακλείου ἀπὸ τῆς δυτικῶς ταύτης κειμένης ὀρεινῆς ἐπαρχίας τοῦ Μυλοποτάμου. Ἡ τοποθεσία αὕτη ἐγένετο πολλάκις θέατρον αἱματηρῶν μαχῶν κατὰ τὰς διαφόρους κρητικὰς ἐπαναστάσεις. Ἐκεῖ ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τῶν ἐξ Ἡρακλείου ἐπιδραμόντων Τούρκων (Φεβρουάριος 1823) ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μυλοποταμιτῶν Θεόδωρος Χοῦρδος. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 — 1869 ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς Ἡρακλείου Μιχαὴλ Κόρακας, στρατοπεδεύων εἰς Σερβιλί, προσεβλήθη τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1866 ὑπὸ τῶν ἐξ Ἡρακλείου ἐξελθόντων Τούρκων (τακτικοῦ στρατοῦ καὶ Τουρκοκρητῶν) καὶ μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἀπέκρουσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς κατεδίωξε μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ Ἡρακλείου. Τὴν 8 Ἰανουαρίου 1868 οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Κόρακαν, Ρωμάνον, Πετροπουλάκην, Γάκην Ζῆκον, Μήτσαν κτλ. ὁρμηθέντες ἐκ Σερβιλί, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν Ἁλμυρῷ Τούρκων καὶ ἐξετόπισαν αὐτούς. Τὴν 2 Μαρτίου 1868 οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Κόρακαν, Μάστραχαν, Κατεχάκην, Πήλιον κτλ., ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ἐν Σερβιλὶ Τούρκων, ἐξετόπισαν αὐτοὺς καὶ τοὺς κατεδίωξαν μέχρι Γάζη. Τὴν 26 Ἰουλίου 1868 οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ τοὺς Σκουλᾶν, Κοκκινίδην, Γάκην Ζῆκον κτλ., ὁρμηθέντες ἐκ Σερβιλί, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν Γάζῃ Τούρκων καὶ μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἀπώθησαν αὐτοὺς πέραν τοῦ Ξηροποτάμου. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 ὁ ὑπεροχοσηκοντούτης γενικὸς ἀρχηγὸς Ἡρακλείου Μιχαὴλ Κόρακας, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ἐν Σερβιλὶ καὶ Γάζῃ ἐστρατοπεδευμένων Τούρκων, ἀπώθησεν αὐτοὺς πρὸς τὸ Ἡράκλειον (Μάϊος 1878). Ν. ΚΛΣ

Σερβιλία (Servilia). Ρωμαία, θυγάτηρ τοῦ Κοΐντου Σερβιλίου Κηπίωνος καὶ τῆς Λιβίας (ἀδελφῆς τοῦ Μ. Λιβίου Δρούσου), γεννηθεῖσα τῷ 100 π.Χ. περίπου. Διετέλεσε σύζυγος τοῦ Ἰουνίου Βρούτου καὶ τοῦ Δεκίμου Ἰουνίου Σιλανοῦ καὶ ἐρωμένη τοῦ Καίσαρος. Ἐκ τοῦ πρώτου της γάμου (ἢ κατά τινας ἐκ τοῦ Καίσαρος) ἀπέκτησε τὸν ἐν φόνῳ τοῦ Καίσαρος Μᾶρκον Ἰούνιον Βροῦτον. —Π.

Σερβιλιανός, μάρτυς. Ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Τραϊανοῦ (98—117) μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς μετὰ Σουλπικίου, συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 20 Ἀπριλίου. Ε. Γ. Π.

Σερβίλιοι, ἢ *Σερουΐλιοι* (Servilii). Ρωμαϊκὸν γένος, σπουδαιότερα μέλη τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

Σερβίλιος (Servilius) *Γνάϊος*. Μετέσχε τῆς ἐν Τάραντι νίκης κατὰ τοῦ Ἀννίβα (212 π. Χ.) καὶ διετέλεσε ποντίφιξ (210), ἀγορανόμος (208 καὶ 173), ἀρχηγὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ ἱππικοῦ, πραίτωρ διοικητὴς τῆς Σικελίας (206) καὶ ὕπατος (203), εἰσβαλὼν τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν. Τῷ 201 ἐγένετο δικτάτωρ καὶ τῷ 183 μέγας ἀρχιερεύς, διαδεχθεὶς τὸν Πόπλιον Λικίνιον Κράσσον.

Σερβίλιος Γλαυκίας (Servilius Glaucia), *Γάϊος*. Ρωμαῖος δημαγωγός, διάσημος διὰ τὴν εὐφράδειάν του, παραβαλλόμενος πρὸς τὸν Ὑπέρβολον. Διετέλεσε δήμαρχος (111 π. Χ.) καὶ πραίτωρ (100), ἦτο δὲ στενὸς φίλος τοῦ Λ. Ἀππουληΐου Σατουρνίνου.

Σερβίλιος Καιπίων (Servilius Caepio), *Κόϊντος*. Ρωμαῖος στρατηγός, υἱὸς ὁμωνύμου πατρός, ὑπατεύσαντος τῷ 140 π. Χ. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 150 π. Χ. καὶ διετέλεσε χιλίαρχος ἐν Ἀσίᾳ ἐπὶ Μ. Ἀκυλλίου (128—127) καὶ πραίτωρ διοικητὴς τῆς Ἄνω Ἱσπανίας (109), θριαμβεύσας κατὰ τοῦ Λυσιτανοῦ ἥρωος Οὐϊριάθου (107). Τῷ 106 ἐγένετο ὕπατος μετὰ τοῦ Γ. Ἀτιλίου Σαρρανοῦ, εἰσηγηθεὶς τὸν νόμον lex Servilia judiciaria, δι' οὗ περιήρχετο ἡ δικαστικὴ ἐξουσία εἰς τοὺς συγκλητικούς. Τὸ αὐτὸ ἔτος πολεμήσας τοὺς Τεκτοσάγας ἐσύλησε τὸν ὀνομαστὸν θησαυρὸν τῆς Τολώσης (aurum Tolosanum) ἐν Ναρβωνίτιδι, τῷ δὲ 105 ἐγένετο ἀνθύπατος τῆς Γαλατίας. Ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο ἡ συμμαχία τῶν Ἀμβρόνων, Ἑλβετῶν, Κίμβρων καὶ Τευτόνων, καθ' ἧς ἐπολέμησεν ὡς ἀρχηγὸς τῆς μιᾶς τῶν αὐτόθι τριῶν ρωμαϊκῶν στρατιῶν τῆς ταχθείσης πρὸς Δ. τοῦ Ροδανοῦ. Ὑπῆρξεν ὑπαίτιος τῆς πρωτοφανοῦς πανωλεθρίας τῶν Ρωμαίων ἐν Ἀρανσίωνι (νῦν Orange), καθ' ἣν (6 Ὀκτ. 105) ἐκ 80.000 ἀνδρῶν ἐσώθη μόνον μία δεκάς. Ἀπέθανεν ἐξόριστος ἐν Σμύρνῃ.

Σερβίλιος Νονιανὸς (Servilius Nonianus), *Μᾶρκος*. Ρωμαῖος ἱστορικὸς τοῦ Α' αἰῶνος μ. Χ. Διετέλεσε συγκλητικὸς καὶ ὕπατος (35 μ.Χ.) καὶ ἀναφέρεται ὡς ἐκ τῶν προεστώτων τῆς πολιτείας (princeps civitatis), γράψας ἀπολεσθέντα «Ρωμαϊκὰ Χρονικά», ὧν ἀπόσπασμα διέσωσεν ὁ Κοϊντιλιανός. Ἀπέθανε περὶ τὸ 60 μ. Χ.

Σερβίλιος Οὐατίας Ἰσαυρικὸς (Servilius Vatia Isauricus), *Πόπλιος*. Ρωμαῖος στρατιωτικός, ἐκ μητρὸς ἔγγονος Μετέλλου τοῦ Μακεδονικοῦ. Διετέλεσε πραίτωρ τῷ 90 π. Χ. καὶ διοικητὴς μιᾶς τῶν δύο Ἱσπανιῶν, θριαμβεύσας αὐτόθι τῷ 88 π. Χ. Τῷ 84 ἐγένετο πραίτωρ, τῷ 79 ὕπατος καὶ εἶτα ἀνθύπατος ἐν Ἀσίᾳ, καταπολεμήσας τοὺς Κίλικας καὶ Ἰσαύρους πειρατάς, καταλαβὼν πλείστας λυκιακὰς καὶ παμφυλιακὰς πόλεις, ἐξασφαλίσας τὰς ὀχυρὰς διόδους τοῦ Ταύρου καὶ τέλος (74) ἀξιωθεὶς θριάμβου. Ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος τῆς συγκλήτου, ὑπῆρξε τιμητὴς τῷ 55 π. Χ., ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀρχιερεύς, ἀπέθανε δὲ τῷ 44 π. Χ.

Σερβίλιος Οὐατίας Ἰσαυρικὸς (Servilius Vatia Isauricus), *Πόπλιος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 94 π. Χ. Διετέλεσε μετὰ τοῦ Κάτωνος πραίτωρ τῷ 54 π. Χ. Τῷ 48 π. Χ. ἐγένετο ὕπατος μετὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τῷ 46—44 ἀνθύπατος ἐν Ἀσίᾳ, ἐπιστρέψας κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος καὶ νικήσας τὸν Ἀντώνιον. Ταχθεὶς εἶτα μετὰ τοῦ Ὀκταβίου, ἐγένετο ἐκ νέου ὕπατος τῷ 41 π. Χ. Π. Ν. Π.

Σερβίλιος *Δαμοκράτης*. Ἰατρὸς τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος (βλ. λ. *Δαμοκράτης* Σερβίλιος).

Σέρβιος (Servius), *Μαῦρος Ὀνωρᾶτος*. Ρωμαῖος γραμματικὸς τοῦ Δ'—Ε' μ. Χ. αἰῶνος, ἐκ τῶν σπουδαίων ὑπομνηματιστῶν τοῦ Βιργιλίου. Τὰ ὑπομνήματά του, στηριζόμενα εἰς παλαιοτέρας ἐργασίας, καίτοι μεγάλως παραμορφωθέντα παρὰ τῶν μεσαιωνικῶν ἀντιγραφέων, εἶναι πολυτιμότατα. Ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ πολὺ μετὰ τοῦ Βιργιλίου, ἰδιαιτέρως δὲ παρὰ τῶν Lion (Γοτίγγη 1825, τόμ. 2), Thilo καὶ Hagen (1880—1902, τόμ. 3) κ. ἄ. —Π

— Σέρβιος *Σουλπίκιος Γάλβας*. Ρωμαῖος στρατηγός (βλ. λ. *Γάλβας* Σέρβιος Σουλπίκιος).

—Σέρβιος (Servius), *Τύλλιος*. Ὁ ἕκτος θρυλικὸς βασιλεὺς τῆς Ρώμης, ἄρξας κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ἀπὸ τοῦ 578 μέχρι τοῦ 534 π. Χ. Αἱ περὶ αὐτοῦ παραδιδόμεναι πληροφορίαι περιβάλλονται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ μυθικῆς ἀχλύος. Κατ' αὐτὰς ὁ Σέρβιος ἦτο υἱὸς τῆς Ὀκρισίας, δούλης τῆς βασιλίσσης Τανακύλης (συζύγου Ταρκυνίου τοῦ πρεσβυτέρου) καὶ μιᾶς θεότητος, ἡ ὁποία ἐνεφανίσθη ὑπὸ τὴν μορφὴν φλογὸς τῆς ἑστίας κατά τινα προσφορὰν θυσίας εἰς τὸν Λάρητα. Κατ' ἄλλην παράδοσιν, πατὴρ τοῦ Σερβίου ἦτο εἷς εὐγενὴς ἐκ τοῦ Κορνικούλου, ὅπερ κατέκτησεν ὁ Ταρκύνιος ἡ μήτηρ του αἰχμαλωτισθεῖσα ὡδηγήθη δεσμία εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου ἐγέννησε τὸν μέλλοντα βασιλέα. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γεννήσεώς του καὶ κατὰ τὴν νεότητά του πολλὰ σημεῖα ἔδειξαν τὴν θείαν εὔνοιαν πρὸς αὐτόν. Ἀνατραφεὶς μετὰ τῶν τέκνων τοῦ Ταρκυνίου, συνεζεύχθη μίαν τῶν θυγατέρων του, ὅταν δὲ ἐδολοφονήθη οὗτος, ἡ Τανακύλη ἀπέκρυψε τὸν θάνατόν του ἐπί τι διάστημα καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι οὗτος μετεβίβαζε τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὸν Σέρβιον Τύλλιον. Ὁ Σέρβιος κατέλαβε τὴν ἀρχὴν στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ἄνευ κανονικῆς ἐκλογῆς παρὰ τῆς συγκλήτου καὶ τῶν φρατρῶν, αἱ ὁποῖαι τὸν περιέβαλον μὲ τὸ imperium ἐκ τῶν ὑστέρων. Κατ' ἄλλην, τέλος, παράδοσιν, ὁ Σέρβιος ἦτο Ἐτροῦσκος ἡγέτης, καλούμενος Μαστάρνας, καὶ καταλαβὼν τὴν ἐξουσίαν ἔλαβε τὸ ὄνομα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Σερβίου Τυλλίου παραμένει συνδεδεμένον μὲ μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἐπαναστάσεις, ἐξ ἐκείνων αἵτινες μετεμόρφωσαν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Ἡ παλαιὰ Ρώμη τῶν Κυριτῶν, ἡ πόλις τῶν πατρικίων ὠργανωμένων κατὰ φράτρας, ηὐρύνθη εἰς κράτος πληβειοπατρικιακόν, διῃρημένον εἰς λόχους καὶ ἐμπεπιστευμένον εἰς τὴν προστασίαν νέων θεῶν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Καπιτωλίου. Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη ἀποδίδεται εἰς τοὺς Ταρκυνίους, καθὼς καὶ αἱ στρατιωτικαὶ κατακτήσεις αἱ ὁποῖαι ηὔξησαν τὴν ρωμαϊκὴν δύναμιν. Ἐκ τῶν κατορθωμάτων τούτων μέρος βεβαίως ἐπετέλεσε καὶ ὁ Σέρβιος Τύλλιος. Οὗτος διεξήγαγε νικηφόρον πόλεμον κατὰ τῶν Ἐτρούσκων τῶν Βηΐων, συνεδέθη διὰ συμμαχίας μετὰ τῶν Λατίνων, ηὔξησε τὴν ἔκτασιν τῆς πόλεως δι' εὐρύνσεως τοῦ πωμηρίου, εἰς τρόπον ὥστε περιελήφθησαν εἰς αὐτὴν καὶ οἱ λόφοι Κυρινάλιος, Βιμινάλιος καὶ Ἐσκυλῖνος, ἔκτισε μέγα τεῖχος, ὅπερ φέρει τὸ ὄνομά του, καὶ τέλος εἰς τὴν νέαν ταύτην οὕτω μεγεθυνθεῖσαν πόλιν παρέσχε νέαν πολιτικὴν συγκρότησιν, ἐξασφαλίσας διὰ τοὺς πληβείους ἴσα πρὸς τοὺς πατρικίους πολιτικὰ δικαιώματα καὶ διαιρέσας τοὺς πολίτας κατὰ τάξεις εἰς 193 λόχους. Ἡ παράδοσις προσθέτει καὶ νέας μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ Σερβίου Τυλλίου. Ἐπλήρωσε, κατ' αὐτήν, τὰ χρέη τῶν αὐτοχθόνων, ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς πιστωτὰς νὰ στεροῦν τῆς προσωπικῆς των ἐλευθερίας τοὺς χρεώστας καὶ νὰ τοὺς καθιστοῦν δούλους των, ἔδωκεν εἰς τοὺς πληβείους γαίας κλπ. Οἱ πατρίκιοι τότε συνεσπειρώθησαν περὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ταρκυνίου καὶ ἐζήτησαν νὰ τὸν δολοφονήσουν. Ὁ πρεσβύτερος ἐκ τούτων Ταρκύνιος ὁ ὑπερήφανος, γαμβρὸς τοῦ Σερβίου ἐκ τῆς θυγατρός του Τυλλίας, τὸν ἐκρήμνισεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν κλιμάκων τοῦ ναοῦ, ὅπου ἥδρευεν ἡ σύγκλητος, καὶ κατόπιν τὸν ἀπετελείωσε διὰ τῶν ὑπηρετῶν του. Ἡ Τυλλία ὡδήγησε τὸ ἅρμα εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔκειτο ὁ πατήρ της καὶ διῆλθεν ὑπεράνω τοῦ πτώματός του. Ὁ λαὸς διετήρησεν ὅμως τὴν μνήμην του καὶ τὸν ἐτίμα ὡς μάρτυρα κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεώς του. Εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ τί ἐκ τούτων εἶναι θρῦλος καὶ τί πραγματικὴ ἱστορία. Θ. Π.

σερβίρισμα (τό)· δημοτ., παράθεσις φαγητῶν, ποτῶν κ.τ.λ.

σερβίρω· δημοτ., ἐπὶ ὑπηρετοῦντος, παραθέτω φαγητά, ποτὰ κττ. (γαλλ. servir).

Σερβῖται (οἱ). Τάγμα θρησκευτικὸν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἱδρυθὲν τῷ 1240 ὑπὸ εὐγενῶν τῆς Φλωρεντίας. Οὗτοι τῷ 1233, κατόπιν ὁράματος κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν παρὰ τὴν Φλωρεντίαν Καμάτσια καὶ ἔπειτα εἰς τὸ ὄρος Σενάριο, τὸ ἀπέχον 4 περίπου ὥρας τῆς Φλωρεντίας. Ἐνταῦθα, μετὰ ἐμφάνισιν τῆς Θεοτόκου, ἵδρυσαν μοναχικὸν τάγμα πρὸς προαγωγὴν τῆς τιμῆς τῆς Θεοτόκου, τὸ τάγμα τῶν δούλων τῆς μακαρίας παρθένου Μαρίας (ordo servorum beatae Mariæ virginis), οὗτινος τὰ μέλη ἐκαλοῦντο *δοῦλοι τῆς Μαρίας* (servi Mariae) καὶ ἁπλῶς *Σερβῖται*. Τὸ τάγμα τῶν Σερβιτῶν διέτρεξε κατ' ἀρχὰς κινδύνους διαλύσεως, μέχρις οὗ ὁ πάπας Βενέδικτος ὁ ΙΑ', διὰ τῆς βούλλας τῆς 11 Φεβρουαρίου τοῦ 1304, ἐπεκύρωσεν αὐτό, διὰ διαφόρων δὲ προνομίων παραχωρηθέντων αὐτῷ ἔπειτα ὑπὸ διαφόρων παπῶν ἐνισχύθη σημαντικῶς. Γὴν ἀπ' ἀρχῆς ἐμφανισθεῖσαν τάσιν τοῦ σχηματισμοῦ διαφόρων κλάδων ἐν τῷ τάγματι τούτῳ ἐκώλυσεν ὁ πάπας Πῖος ὁ Ε' τῷ 1570, ὅστις ἥνωσε τοὺς κλάδους τούτους. Διετηρήθη μόνον ὁ κλάδος τῶν ἐρημιτῶν τοῦ ὄρους Σενάριο, ὁ ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Βερναρδίνου Ρικκιολίνι, οὗτινος τὰ μέλη διεκρίνοντο διὰ τὴν αὐστηρὰν ἄσκησιν. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ταγμάτων τῶν Σερβιτῶν, κατὰ τὴν συνήθειαν τὴν ἐπικρατοῦσαν κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐν τῇ Δύσει, ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοῦ 1255 καὶ τρίτον τάγμα τῶν λαϊκῶν Σερβιτῶν, ὡς καὶ γυναικεῖον τάγμα αὐτῶν. Τὸ τάγμα τῶν Σερβιτῶν ἐξηπλώθη εἰς πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας. Καὶ ἐν Ἑλλάδι δέ, καὶ δὴ ἐν Κρήτῃ, ἔδρασεν ἐπί τινα χρόνον, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Τούρκων καταδιωχθὲν ἐγκατέλιπε ταύτην κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἐκ τοῦ τάγματος τοῦ

Digitized by Google

του ἐξῆλθον διαπρεπεῖς κληρικοί, ἐπιστήμονες καὶ καλλιτέχναι, δέκα δὲ ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀνεκηρύχθησαν ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἅγιοι Κ. Ι. Δ.

Σερβίτιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς νοτίου Ἄνω Παννονίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ Σαύου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σισκίας (νῦν Sissek) εἰς Σίρμιον (νῦν Μητροβίτσα) ἀγούσης ὁδοῦ. Ὑπὸ τῶν νεωτέρων ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν Gradiska ἢ Berbir, ἐν Βοσνίᾳ τῆς Νοτιοσλαυΐας. Α. Θ. Σ.

σερβιτόρος (ὁ)· ὁ ὑπηρετῶν ἐν ἑστιατορίοις, ζαχαροπλαστείοις, καφενείοις κττ., ὁ παραθέτων φαγητόν, ποτὸν κττ.

σερβιτσάκι (τό)· κοινὴ ὀνομασία τοῦ *κλυστῆρος* (βλ. λ.).

σερβίτσιο (τό)· τὸ σύνολον τῶν ἐπιτραπεζίων σκευῶν πρὸς παράθεσιν γεύματος, προγεύματος, τείου κττ. διὰ δώδεκα συνήθως πρόσωπα· || ἰδικῶς, «σερβίτσιο τοῦ τσαγιοῦ, —τοῦ γάλακτος, —τοῦ παγωτοῦ κττ.» || τὸ σύνολον τοῦ ἐπιτραπεζίων σκευῶν μετὰ μάκτρου δι' ἕκαστον πρόσωπον.

—[*Οἰκονομ.*] Πρὸς παράθεσιν τυπικοῦ γεύματος ἐν οἴκῳ ἀπαιτοῦνται κυρίως σερβίτσια: φαγητοῦ, ποτοῦ καὶ γλυκίσματος ἢ ὀπωρῶν. Τὸ σερβίτσιο τοῦ φαγητοῦ σύγκειται ἀπαραιτήτως ἐξ ἀριθμοῦ πινακίων βαθέων καὶ ἀβαθῶν, ἴσων πρὸς τὰ παρακαθήμενα πρόσωπα, καὶ περονίων, μαχαιριῶν καὶ κοχλιαρίων, σχετικὸν πρὸς τὸ *μενὺ* τοῦ γεύματος, ἐπὶ πλέον δὲ ἐκ τῶν ἀναγκαίων λαχανοδοχείων (σαλατιέρες), ἁλατοδοχείων, ἐλαιοδοχείων, δοχείων ἐμβάμματος (σαλτσιέρες), σαλάτας, σούπας, μουστάρδας κ.ἄ. Τὸ σερβίτσιο τοῦ ποτοῦ περιλαμβάνει ἓν ποτήριον ὕδατος καὶ ἰσάριθμα πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν ποικιλίαν ποτήρια οἴνου. Τὸ σερβίτσιο τοῦ φρούτου ἢ τοῦ γλυκίσματος ἀποτελούμενον ἐκ μικρῶν πινακίων, περονίων, μαχαιρίων καὶ κοχλιαρίων, εἶναι ἀνάλογον ἐπίσης πρὸς τὸ μενὺ τῶν ἐπιδορπίων. Φρουτιέρες τοποθετοῦνται 3—4 κατὰ συνδαιτυμόνας, καὶ ἀναλόγως τὰ σακχαροδοχεῖα καὶ ἄλλα σκεύη. Ἀνάλογα εἶναι τὰ σκεύη τοῦ σερβίτσιου καφέ. Πρὸ ἑκάστου συνδαιτυμόνος τοποθετεῖται ἀνὰ ἓν *μπὼλ* (βλ. λ.). —π.

Σερβοβουλγαρικὸς πόλεμος [*Στρατ. Ἱστορ.*]. **Α' 1885.** Μετὰ τὴν κατὰ Σεπτέμβριον 1885 προσάρτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ μετὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν ἄρνησιν τῆς Βουλγαρίας, ὅπως, πρὸς ἀντιστάθμισμα, παραχωρήσῃ εἰς τὴν Σερβίαν στενὴν ἐδαφικὴν λωρίδα ἀπὸ Βιδινίου μέχρι Τρὸν (ἀκραίαν βορειοδυτικὴν βουλγαρικὴν περιοχήν), ἐπῆλθεν ἡ ἔκρηξις τοῦ πολέμου, τοῦ φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σερβοβουλγαρικὸς πόλεμος τοῦ 1885*.

Ἐπιστράτευσις. Βουλγαρία. Ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ εἶχεν ἀρχίσει μυστικῶς ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ κινήματος ἐποχῆς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἦτο σκηνοθετημένον ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἀπετελεῖτο ἐξ 8 συνταγμάτων πεζικοῦ, 2 συνταγμάτων ἱππικοῦ, 1 συντάγματος πυροβολικοῦ ἐκ 12 πυροβολαρχιῶν, 1 τάγματος μηχανικοῦ, ἄνευ συγκροτήσεως εἰς μεγάλας μονάδας καὶ σχεδὸν ἄνευ βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν. Ὁμοίως πρὸ τοῦ κινήματος εἶχεν ἐκτελεσθῆ ἐπιστράτευσις τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν μὲν τοῦ σουλτάνου, ἀλλὰ πάντως ἀνεξαρτήτου ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ὁ στρατὸς οὗτος ἀπετελεῖτο ἐξ 24 ταγμάτων πεζικοῦ, 2 ἰλῶν, 4 πυροβολαρχιῶν, 2 λόχων μηχανικοῦ, ἄνευ ὀργανώσεως εἰς μεγάλας μονάδας καὶ ἐντελῶς ἄνευ βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἀπὸ τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου 1885 (ἡμέρας τῆς ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρίας ἀποδοχῆς τῆς κατὰ ταύτης ἑνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας), ἀμφότεροι οἱ στρατοὶ οὗτοι ἀπετέλεσαν ἓν σύνολον, φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα βουλγαρικὸς στρατός. Ὁ στρατὸς οὗτος εἶχε μεγίστην ἔλλειψιν ἀνωτάτων καὶ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, καθόσον οἱ μέχρις ὥρας τοιοῦτοι ἦσαν Ρῶσοι, οἵτινες ὅμως ἀνεχώρησαν ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ πολέμου. Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς (50.000 πεζοί, 1.500 ἱππεῖς, 100 πυροβόλα) ἐτάχθη ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου.

Σερβία. Ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ ἤρχισε τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου 1885, δηλαδὴ μετὰ τὸ κίνημα καὶ τὴν προσάρτησιν. Ἐπεστρατεύθησαν 5 μεραρχίαι καὶ μία ταξιαρχία ἱππικοῦ. Ὁ σερβικὸς στρατὸς (60.000 πεζοί, 2.000 ἱππεῖς, 130 πυροβόλα) ἐτάχθη ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ βασιλέως Μιλάνου.

Σχέδια ἐπιχειρήσεων. Σχέδια ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τὴν κυριολεξίαν τοῦ ὅρου δὲν ὑπῆρχον. Ὁπωσδήποτε ἡ Βουλγαρία ἐσκόπευε νὰ παραμείνῃ ἐν ἀμύνῃ, καθόσον ὤφειλε νὰ καταλείπῃ τὰς δυνάμεις της κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ προκαλύπτῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ νέα βουλγαροτουρκικὰ σύνορα (τὰ τῆς Ρωμυλίας), δεδομένου ὅτι ἡ Τουρκία εἶχε συγκεντρώσει σοβαρὰς δυνάμεις καὶ πρὸς στιγμὴν ἠπείλησε πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ σερβοβουλγαρικά, δεδομένου ὅτι ἡ Σερβία εἶχεν ἐγείρει ἤδη ἀξιώσεις καταλήψεως βουλγαρικῶν ἐδαφῶν, εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καταληφθείσης Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας· ἡ Σερβία εἶχεν ἐπιθετικὸν πάντοτε σκοπόν, ἀρχικῶς μὲν κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐφ' ὅσον οἱ πάντες ἐθεώρουν ὅτι θὰ ἐνεπλέκετο αὕτη εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Βουλγαρίας, ὁπότε ἡ Σερβία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν αἰφνιδιαστικὴν κατάληψιν τῆς παλαιᾶς Σερβίας· κατόπιν δ' ἅμα ἀπηλπίσθη νὰ εὕρῃ τὴν Τουρκίαν ἀπησχολημένην (ἡ Τουρκία, ὑπείκουσα εἰς τὴν ἀγγλικὴν πίεσιν, δὲν ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας) ἐστράφη κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ καταλάβῃ βουλγαρικὰ ἐδάφη.

Συγκέντρωσις. Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀντιπάλων κατ' Ὀκτώβριον 1885 ἐγένετο ὡς εἰς τὸ σχῆμα 1.

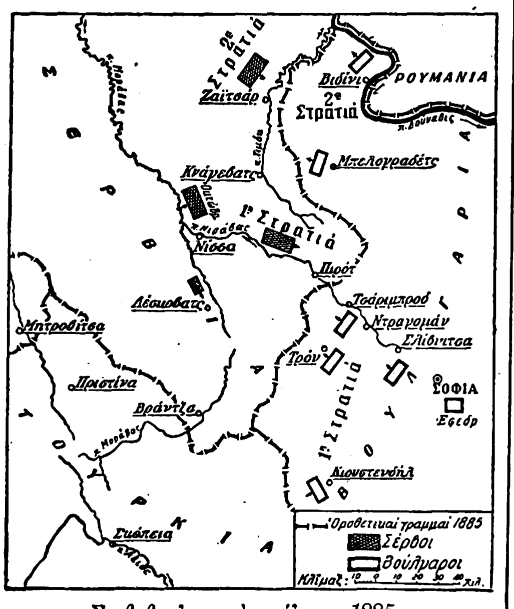

Σερβοβουλγαρικὸς πόλεμος 1885.

Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς μὲ τὴν 1ην στρατιὰν ἐκ 15.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Γκουντιέφ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Νισάβα, ἀποσκοποῦσαν τὴν προάσπισιν ἀπὸ πάσης σερβικῆς ἐπιδρομῆς διὰ τῆς ἐν λόγῳ κοιλάδος, τῆς ἀποτελούσης τὴν κυρίαν ἀρτηρίαν συγκοινωνίας μεταξὺ Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, καὶ μὲ τὴν 2αν στρατιὰν (τοῦ Τιμὸκ) ἐκ 10.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Οὐζούνωφ, ἀποσκοποῦσαν τὴν προάσπισιν τῆς σερβικῆς ἐπιδρομῆς ἐκ τῶν βορείων διαβάσεων, ἰδίᾳ τὴν ἐκ τοῦ σερβικοῦ φρουρίου Ζαϊτσάρ. Ἡ συγκέντρωσις τῆς 3ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Νικολάϊεφ εἰς τὰ νοτιοανατολικὰ σύνορα τῆς Ρωμυλίας (τὰ πρὸς τὴν Τουρκίαν) δὲν σημειοῦται εἰς τὸ σχῆμα, καθ' ὅ μὴ ἀφορῶσα τὸν σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον. Ὁ σερβικὸς στρατὸς παρέμεινεν ὁλόκληρος συγκεντρωμένος περὶ τὴν Νίσσαν, ἐφ' ὅσον προεβλέπετο κήρυξις πολέμου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, συνε-

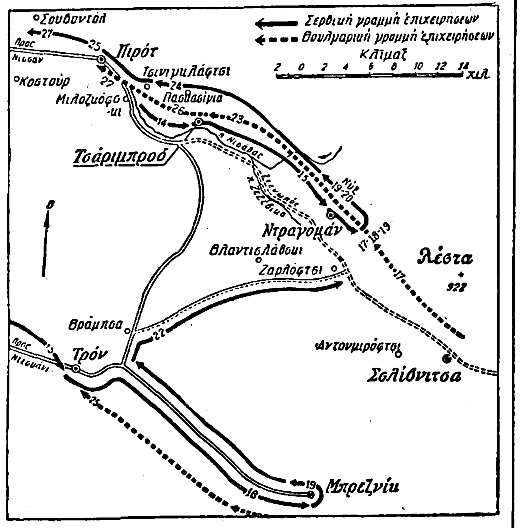

Ἐπιχειρήσεις σερβοβουλγαρικοῦ πολέμου 1885.

πῶς περίπτωσις αἰφνιδιαστικῆς προσβολῆς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μοράβα πρὸς τὴν τουρκικὴν περιοχὴν τῆς παλαιᾶς Σερβίας (Πριστίνα — Σκόπια). Ἅμα ὡς, περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου 1885, ἐπείσθη ἡ Σερβία ὅτι τουρκοβουλγαρικὸς πόλεμος ἀπεσοβήθη, τότε μόνον συνεκέντρωσε τὸν στρατὸν της κατὰ τῆς Βουλγαρίας, μὲ τὴν 1ην στρατιὰν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γκιοβάνοβιτς, ἀποτελουμένην ἐκ 4 μεραρχιῶν καὶ τῆς ταξιαρχίας ἱππικοῦ, κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Νισάβα (τρεῖς μεραρχίαι τεταγμέναι κατὰ βάθος, ἡ μὲν ὄπισθεν τῆς δέ, μία δὲ μεραρχία εἰς Λέσκοβατς, ὡς δεξιὰ πλαγιοφυλακή), μὲ τὴν 2αν στρατιὰν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λεσζανίν, ἀποτελουμένην ἐκ μιᾶς μεραρχίας καί τινων ἀνεξαρτήτων συνταγμάτων πεζικοῦ, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ φρουρίου Ζαϊτσάρ.

Κήρυξις τοῦ πολέμου. Ἐνῷ εὑρίσκοντο οὕτω ἀντιμέτωποι οἱ στρατοί, ἐξαίφνης τὴν 13ην Νοεμβρίου 1885 (ν. ἡ.) ἐπῆλθεν αἱματηρὰ συμπλοκὴ μεταξὺ ἀντιπάλων περιπόλων· ταύτης ἐπωφεληθεῖσα ἡ Σερβία ἐκήρυξε τὴν 14ην Νοεμβρίου 1885 τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας.

Ἐπιχειρήσεις. Τὴν μεσημβρίαν τῆς 14ης Νοεμβρίου 1885 ἡ 1η σερβικὴ στρατιὰ ἤρχισε προελαύνουσα, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Σόφιαν, διὰ δύο φαλάγγων, τῆς μὲν προχωρούσης διὰ Πιρὸτ καὶ Ντραγομάν, τῆς δὲ διὰ κοιλάδος Βλασίνα, Ντεσκάνι Κλάδενατς, καὶ Τρόν.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ Σέρβοι ἀπώθησαν τοὺς Βουλγάρους ἐξ ὅλου τοῦ μετώπου τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς καὶ κατέλαβον τὸ Τσαριμπρόδ. Τὴν 15ην Νοεμβρίου ἡ σερβικὴ ἐπίθεσις ἐξηκολούθησε, καὶ τότε διεξήχθησαν δύο χωριστοὶ σοβαροὶ ἀγῶνες, καθόσον οἱ Βούλγαροι ἠμύνθησαν σθεναρῶς τῶν σχετικῶν διαβάσεων· ὁ μὲν περὶ τὸ Ντραγομάν, ἤτοι εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ (οἱ Βούλγαροι ἐξετέλεσαν ἄμυναν τῆς στενωποῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν), καθ' ὃν κατώρθωσαν οἱ Σέρβοι νὰ ὑπερκεράσωσι τὴν ἐν λόγῳ στενωπὸν καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἐξαναγκάσωσι τοὺς Βουλγάρους εἰς ὑποχώρησιν περὶ τὴν 18ην ὥραν· ὁ δὲ περὶ τὴν Τρόν, ἤτοι εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν ἔξοδον στενωποῦ, καθ' ὃν ὄχι μόνον κατώρθωσαν οἱ Σέρβοι νὰ κυκλώσωσι τὴν βουλγαρικὴν τοποθεσίαν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποκόψωσι διὰ τοῦ ἱππικοῦ των τὴν πρὸς Μπρεζνὶκ ὁδόν, δηλαδὴ τὴν ἄγουσαν πρὸς Σόφιαν, ὁπότε τὸ ἐκεῖ βουλγαρικὸν στράτευμα ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ διὰ τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων, ἐγκαταλεῖψαν μάλιστα ἅπαντα τὰ πυροβόλα του. Ἡ 16η Νοεμβρίου ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Σέρβων διὰ τὴν προχώρησιν τῶν μονάδων τῆς οὐρᾶς τῶν πορευομένων διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Νισάβα. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βούλγαροι παρεσκεύαζον ἀμυντικῶς τὴν τοποθεσίαν τῆς Σλίβνιτσα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ παρασχεθῇ παραταγμένη ἀντίστασις κατὰ τῶν Σέρβων, παρέχουσα τὸν χρόνον τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ βουλγαρικῶν δυνάμεων (3ης βουλγαρικῆς στρατιᾶς) καὶ τῆς συγκεντρώσεως αὐτῶν περὶ τὴν Σλίβνιτσα, δεδομένου ὅτι ἡ ἐν Τουρκίᾳ κατάστασις εἶχε μὲν ἤδη διασαφηνισθῆ, ἀλλὰ μόλις τώρα εἶχε γίνει γνωστὸν ὅτι ὁριστικῶς καὶ θετικῶς ἡ Τουρκία δὲν θὰ ἐκήρυσσε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἡ τοποθεσία αὕτη τῆς Σλίβνιτσα (Ἀλτονμιρόφτσι—Λέστα) ἦτο ἰσχυροτάτη, καθ' ὃ εὑρισκομένη ἐπὶ τὸ βάθος τριγωνικῆς λεκάνης ἐπικρατουμένης ἐκ τῶν ὑψωμάτων, δι' ἧς διέρχεται ἡ ἐκ Ντραγομὰν (ἐξόδου στενωποῦ) πρὸς Σόφιαν ἁμαξιτὸς ὁδός. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης συνεκεντρώθησαν περὶ τοὺς 20.000 Βούλγαροι.

Ἡ 17η Νοεμβρίου προωρίζετο ὑπὸ τῶν Σέρβων πρὸς ἀνάπαυσιν, καθόσον προυτίθεντο οὗτοι ὅπως ἀπὸ τῆς ἐπομένης, 18ης, ἀναλάβωσι σοβαρὰν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς τοποθεσίας τῆς Σλίβνιτσας. Ἐνῷ ὅμως τὴν πρωΐαν τῆς 17ης τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τῶν Σέρβων (μεραρχία Δουνάβεως) ἐξετέλει μετακινήσεις τινὰς τῶν μονάδων του πρὸς κατάληψιν τῶν καταλλήλων θέσεων διὰ τὴν ἐξόρμησιν τῆς ἐπομένης, τοῦτο ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὡς ἔναρξις ὑπερκερωτικῆς κινήσεως κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ των, διὸ διετάχθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ἀρχιστρατηγείου ἐπίθεσις σφοδρὰ κατὰ τῶν Σέρβων, ἵνα τοιουτοτρόπως ἀποτραπῇ πᾶς κίνδυνος, ὄχι μόνον ὑπερκεράσεως, ἀλλὰ καὶ ἁπλῆς ἀπωθήσεως. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας προῆλθεν ἡ μάχη τῆς Σλίβνιτσας (βλ. λ.), 17—19 Νοεμβρίου 1885, καθ' ἣν ἡττήθησαν κατὰ κράτος οἱ Σέρβοι, ἐξαναγκασθέντες νὰ ὑποχωρήσωσι τὴν νύκτα 19—20 Νοεμβρίου πρὸς Ντραγομὰν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν στενωπόν. Καθ' ὃν χρόνον διεξήγετο ἡ μάχη αὕτη, ἡ δεξιὰ (νοτία) σερβικὴ φάλαγξ εἶχε προχωρήσει μέχρι Μπρεζνὶκ καὶ καταλαβεῖ τὴν πόλιν ταύτην τὴν 18ην Νοεμβρίου· θελήσασα ὅμως νὰ προχωρήσῃ ἀνατολικώτερον, ἐδέχθη σφοδρὰν βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν, ἐξαναγκάσασαν τὴν φάλαγγα ταύτην εἰς ὑποχώρησιν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ σερβικὴ φάλαγξ ἤρχισε διαπράττουσα τὸ σφάλμα τῆς μὴ ὑποχωρήσεως τῆς πρὸς τὴν φυσικὴν ὁδὸν ὑποχωρήσεως, τὴν τῆς Μπρεζνὶκ - Βράμπσα πρὸς Τσαριμπρόδ, ἵνα τοιουτοτρόπως καταλάβῃ τὴν δυτικὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ, ἐξ ἧς νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐκ τῆς στενωποῦ ἔξοδον τῶν Βουλγάρων, δηλαδή, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐκτελέσῃ ἄμυναν τῆς στενωποῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν (κατὰ τὴν σερβικὴν ἄποψιν). Τοὐναντίον ἐκ Βράμπσα ἔλαβε τὴν 22αν Νοεμβρίου τὴν πρὸς Ντραγομὰν ἄγουσαν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ συνενωθῇ μετὰ τοῦ κυρίου ὄγκου τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ· ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐνέργεια συνώθει ἅπαντα τὸν σερβικὸν στρατὸν πρὸς τὴν νοτιοανατολικὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν στενωπόν, καθόσον ἦτο ἄγνωστον ποῦ θ' ἀπέληγεν ἡ περὶ τὸ Ντραγομὰν σερβικὴ ἄμυνα. Οὕτω οἱ Βούλγαροι ἀφ' ἑνὸς μὲν

Digitized by Google

κατέλαβον τὴν Τρὸν τὴν 25ην Νοεμβρίου, δηλαδὴ ἔγιναν κύριοι τῆς πρὸς Τσαριμπρὸδ ἀγούσης, ἀφ' ἑτέρου δέ, μετὰ ἀγῶνα δοθέντα ἐναντίον τῆς σερβικῆς ὀπισθοφυλακῆς παρὰ τὸ Ντραγομὰν (εἰς Βλαντισλάβσκι), ἀπώθησαν τοὺς Σέρβους πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς στενωποῦ, ὁπότε, τὴν 23ην Νοεμβρίου, ἀνέλαβον οἱ Βούλγαροι σφοδρὰν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Σέρβων διὰ δύο φαλάγγων, καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἐξεδίωξαν τοὺς Σέρβους ἐξ ὁλοκλήρου τῆς στενωποῦ, ἀπωθήσαντες αὐτοὺς πρὸς Τσαριμπρὸδ (δυτικὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ). Οἱ Σέρβοι τὴν 24ην Νοεμβρίου ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν μεθόριον, ἵνα ἀμυνθῶσιν ἐπὶ τῶν ὀχυρῶν θέσεων Πασκασίγια — Τσινιγκλάφτσι—Μιλοζκόφσκι. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης (24 Νοεμβρίου) ἐπετέθησαν οἱ Βούλγαροι πρὸς κατάληψιν προκεχωρημένων σερβικῶν θέσεων, καὶ τότε διεξήχθη σφοδρὸς ἀγών, φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα μάχη Τσαριμπρὸδ 24 Νοεμβρίου 1885, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος. Τὴν 25ην Νοεμβρίου ὁ ἀρχιστράτηγος βασιλεὺς τῆς Σερβίας ἐζήτησεν ἀνακωχήν, ἀλλ' ὁ ἀρχιστράτηγος ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ἠρνήθη. Ἀμέσως τότε ὁ σερβικὸς στρατὸς ὑπεχώρησεν ἐκ τῆς μεθορίου χωρὶς νὰ πιεσθῇ διόλου καὶ ἔφθασε πρὸ τοῦ Πιρότ, μὲ τὸν σκοπὸν τὴν ἀμύνης πρὸ τοῦ φρουρίου τούτου. Τὴν 26ην Νοεμβρίου ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς προσεπέρασε τὴν μεθόριον καὶ προὐχώρησε πρὸς τὸ Πιρότ, καὶ τότε διεξήχθησαν ἐπανειλημμένοι ἀγῶνες, καθ' οὕς, κατὰ τὴν 26ην Νοεμβρίου, κατέλαβον οἱ Βούλγαροι τὸ φρούριον τοῦτο, ἀλλὰ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης, 27ης, ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Σέρβων, ἀνακαταλαβόντων αὐτό, τῆς κατοχῆς ὅμως ταύτης μὴ διαρκεσάσης ἐπὶ πολύ, καθόσον τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας κατώρθωσαν οἱ Βούλγαροι ν' ἀπειλήσωσι τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῶν Σέρβων καὶ τοιουτοτρόπως νὰ τοὺς ἐξαναγκάσωσι νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Νίσσας, ταχθέντας τὴν ἑσπέραν τῆς ἰδίας ταύτης ἡμέρας ἐπὶ τῶν θέσεων Κοστοὺρ—Σουβοντόλ. Ἐνῷ διεξήγοντο οἱ ἀγῶνες οὗτοι μεταξὺ τῆς 1ης σερβικῆς στρατιᾶς καὶ τῆς 1ης βουλγαρικῆς, ἕδρων ἐπίσης καὶ τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ Τιμὸκ ἀντίπαλα στρατεύματα, ἔχοντα ὡς ὁρμητήρια ἡ μὲν 2α σερβικὴ στρατιὰ τὸ φρούριον τοῦ Ζαϊτσάρ, ἡ δὲ 2α βουλγαρικὴ τὸ φρούριον τοῦ Βιδινίου. Τὴν 15ην Νοεμβρίου, ἤτοι τὴν ἐπομένην τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἐξώρμησαν οἱ Σέρβοι καὶ εὐθὺς ἀμέσως συνεπλάκησαν μετὰ τῶν Βουλγάρων. Ἡ τύχη ἐφάνη εὐνοϊκωτέρα πρὸς τοὺς Σέρβους εἰς τὴν βόρειον ταύτην περιοχήν, διότι κατώρθωσαν οὗτοι ν' ἀπωθήσωσι τὴν 24ην Νοεμβρίου τοὺς Βουλγάρους ἐντὸς τοῦ φρουρίου Βιδινίου καὶ ν' ἀρχίσωσι τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ. Τὴν 27ην Νοεμβρίου ἀπεπειράθησαν οἱ Βούλγαροι νὰ ἐκτελέσωσιν ἔξοδον, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Τὴν 28ην ἤρχισαν οἱ Σέρβοι ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν κατὰ τοῦ Βιδινίου, ἵνα προπαρασκευάσωσι τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν. Ἐνῷ εἶχεν οὕτως ἡ κατάστασις, δηλαδή, ἐν μὲν τῇ νοτίᾳ περιοχῇ μὲ τοὺς Βουλγάρους ἀπειλοῦντας μείζονα προέλασιν ἐντὸς τοῦ σερβικοῦ ἐδάφους, ἐν δὲ τῇ βορείᾳ περιοχῇ μὲ τοὺς Σέρβους ἀπειλοῦντας τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Βιδινίου, εἰδοποιήθη τὸ σερβικὸν ἀρχιστρατηγεῖον, τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Νοεμβρίου, ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ κατάπαυσις τῶν ἐχθροπραξιῶν, διότι ἄλλως ἡ Αὐστρία θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῶν νώτων τῆς Σερβίας. Μετὰ τὸν δεκατετραήμερον τοῦτον πόλεμον συνήφθη τὴν 28ην Νοεμβρίου 1885 ἀνακωχή, ἐπηκολούθησε δ' ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου τῆς 3ης Μαρτίου 1886, ἡ τερματίσασα τὸν Σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον ἄνευ οὐδενὸς κέρδους καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐδαφικῆς μετατροπῆς ὑπὲρ οὐδετέρου τῶν ἀντιπάλων.

Β. 1913· βλ. λ. *Βαλκανικοὶ* πόλεμοι (τ. ΣΤ', σ. 565).

Γ. 1915—1918· βλ. λ. *Παγκόσμιος* πόλεμος (τ. ΙΘ', σ. 341 καὶ 351). Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σερβο-κροάται (οἱ)· βλ. *Σλαῦοι*.

σερβοκροατικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σέρβους ἅμα καὶ τοὺς Κροάτας: «σερβοκροατικὴ γλῶσσα».

— **σερβοκροατικὴ** *γλῶσσα*. Καλεῖται οὕτως ἡ ὁμιλουμένη μὲ διαφόρους κατὰ τόπους παραλλαγὰς εἰς τὸ μέγιστον μέρος τοῦ νοτιοσλαυϊκοῦ (ἢ γιουγκοσλαυϊκοῦ) βασιλείου, ἤτοι εἰς τὴν Σερβίαν (παλαιὰν καὶ νέαν), τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, τὸ Μαυροβούνιον, τὴν Δαλματίαν, τὴν Κροατίαν, τὸ Βανᾶτον κ.λ. ὑπὸ δέκα περίπου ἑκατομμυρίων Σέρβων, Κροατῶν, Μαυροβουνίων κ.λ. Ἡ Σερβοκροατικὴ εἶναι μία ἐκ τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν καὶ ἀποτελεῖ μετὰ τῆς *βουλγαρικῆς* καὶ τῆς *σλοβενικῆς* (βλ. λ.) τὴν νότιον ὁμάδα τῆς μεγάλης σλαυϊκῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας.

Ὅτι γλῶσσα ὁμιλουμένη ἐπὶ τόσον ἐκτεταμένης χώρας καὶ ὑπὸ τόσον διαφόρους κατὰ τόπους ἱστορικοὺς ὅρους ἀνέπτυξε πολλὰς καὶ ποικίλας ἰδιωματικὰς (φωνητικάς, μορφολογικάς, λεξιλογικὰς καὶ λοιπὰς) διαφοράς, εἶναι αὐτονόητον. Ἡ μέχρι τοῦδε ἐπικρατοῦσα διάκρισις τῶν σερβοκροατικῶν διαλέκτων δὲν ἔγινεν ἐπὶ ἀσφαλοῦς βάσεως. Αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν κατὰ τόπους διαφορὰν τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας (*τί;*), ἥτις ἀλλαχοῦ μὲν λέγεται ça καὶ ἀλλαχοῦ kai ἡ što. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς—ὄχι σπουδαίας—λεξιλογικῆς ταύτης διαφορᾶς, ἡ σερβοκροατικὴ διακρίνεται εἰς τρεῖς μεγάλας διαλέκτους: 1) Τὴν *τσιακαβικήν*, ὁμιλουμένην ἐν Ἰστρίᾳ, τῇ βορείῳ Δαλματίᾳ (μέχρι τοῦ Σπαλάτου περίπου) καὶ εἰς τὰς παρακειμένας νήσους. 2) Τὴν *καϊκαβικήν*, ὁμιλουμένην ἐν τῇ βορείῳ Κροατίᾳ (πρὸς βορρᾶν τῶν ποταμῶν Kulpa καὶ Korana καὶ ἀνατολικῶς πέραν τοῦ Sissek καὶ Virovitic). Ἡ τσιακαβικὴ καὶ ἡ καϊκαβικὴ καλοῦνται καὶ μὲ ἓν ὄνομα «hrvatski» (κροατική)· καὶ 3) Τὴν *στοκαβικὴν* διάλεκτον (štokavski), ὁμιλουμένην ἐφ' ὅλης τῆς ὑπολοίπου χώρας, ἤτοι ἐπὶ τοῦ μεγίστου τμήματος τῆς χώρας, ἐφ' ἧς ὁμιλεῖται ἡ σερβοκροατική: εἰς τὴν Σερβίαν (παλαιὰν καὶ νέαν), εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, εἰς τὸ νοτιώτερον μέρος τῆς Δαλματίας (τὸ νοτίως τοῦ Σπαλάτου, νῦν Split καλουμένου), εἰς τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὸ Βανᾶτον, μὲ ποικίλας, ἐννοεῖται, κατὰ τόπους ἰδιωματικὰς παραλλαγάς.

Ἡ στοκαβικὴ διάλεκτος ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς μικροτέρας διαλέκτους, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαφόρου ἑκασταχοῦ ἐξελίξεως τοῦ παλαιοσλαυϊκοῦ μακροῦ Ε, τὸ ὁποῖον ἀλλαχοῦ μὲν ἀπαντᾷ ὡς Ε, ἀλλαχοῦ ὡς jè ἢ ije καὶ ἀλλαχοῦ ὡς κλειστότερος φθόγγος Ι, δι' ὃ ἡ ῥηθεῖσα στοκαβικὴ διάλεκτος διακρίνεται εἰς τήν: 1) *ἐ-καβικήν*, ὁμιλουμένην ἐν Συρμίᾳ, Βανάτῳ καὶ (παλαιᾷ καὶ νέᾳ) Σερβίᾳ, 2) εἰς τὴν *γε-καβικήν*, λαλουμένην ἐν Μαυροβουνίῳ καὶ Ἑρζεγοβίνῃ, καὶ 3) τὴν *ἰ-καβικήν*, ἐπικρατοῦσαν ἐν Βοσνίᾳ, Σλαβονίᾳ κ.λ.

Ἐκ τῶν ῥηθεισῶν μεγάλων σερβοκροατικῶν διαλέκτων ἡ μὲν τσιακαβικὴ διέσωσε τὸν κύριον τόνον ἐπὶ τῆς συλλαβῆς, ἐφ' ἧς ἐτονίζετο καὶ ἡ ἀρχικὴ σλαυϊκή, ἤτοι ἡ παλαιὰ γλῶσσα, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον αἱ σύγχρονοι σλαυϊκαὶ γλῶσσαι, εἰς τὴν στοκαβικὴν ὅμως ὁ ῥηθεὶς τονισμὸς μετεκινήθη. Ἄλλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν μνημονευθεισῶν διαλέκτων εἶναι καὶ ἡ ἀνομοία ἐν αὐταῖς ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος sk, τὸ ὁποῖον ἐν μὲν τῇ τσιακαβικῇ ἐτράπη εἰς šç, ἐν δὲ τῇ στοκαβικῇ εἰς št, ἔτι δὲ ἡ ὑπεροχὴ τῆς δευτέρας ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν φωνηέντων καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προερχομένην εὐφωνίαν. Ὁ συντηρητικώτερος χαρακτὴρ τῆς τσιακαβικῆς καταφαίνεται καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον διάσωσιν τῶν ἀρχικῶν ὀνοματικῶν τύπων, ἐνῷ εἰς τὴν στοκαβικὴν οὗτοι μετεβλήθησαν, καὶ ἰδίως εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν. Χαρακτηριστικὸν τῆς ὅλης Σερβοκροατικῆς εἶναι ἡ μοναδικὴ τονικὴ ποικιλία της, ὁποία δὲν ἀπαντᾷ εἰς καμμίαν ἄλλην ἐκ τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν. Αἱ ποικίλαι τονικαὶ ἀποχρώσεις (τονισμὸς ἢ ἀτονία μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν, ἀνιὼν καὶ κατιὼν τονισμὸς τούτων κ.λ.) προσδίδουν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Σέρβων καὶ τῶν Κροατῶν τὸ εὔηχον αὐτῆς, διὰ τὸ ὁποῖον διακρίνεται αὕτη μεταξὺ ὅλων τῶν ἀδελφῶν της σλαυϊκῶν γλωσσῶν.

Ἡ γραπτὴ καὶ λογοτεχνικὴ γλῶσσα τῶν συγχρόνων Κροατῶν καὶ Σέρβων διεμορφώθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στοκαβικῆς διαλέκτου (καὶ δὴ τοῦ γεκαβικοῦ κλάδου αὐτῆς). Οἱ πρῶτοι καλλιεργήσαντες τὴν δημώδη λαλιὰν εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ὑπῆρξαν ὁ ἐκ τοῦ Βανάτου καταγόμενος Δοσίθεος Obradovic (1739—1811) καὶ ὁ Κροάτης Ματθαῖος Reljkovic (1732—1798). Ἀλλ' οἱ πραγματικοὶ δημιουργοὶ τοῦ νεωτέρου γραπτοῦ λόγου τῶν Σέρβων καὶ Κροατῶν εἶναι οἱ περίφημοι συγγραφεῖς καὶ λόγιοι Vuk Stefanovic Karadzic (1784—1864), καὶ ὁ Cjuro Danicic (1825—1882), ἰδίως ὁ πρῶτος, ὅστις διὰ τῶν λεξικογραφικῶν καὶ λαογραφικῶν συλλογῶν καὶ ἔργων του ἀπεκάλυψεν εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς καὶ τοὺς ξένους λογίους τοὺς λεξιλογικοὺς θησαυροὺς καὶ τὸν φραστικὸν πλοῦτον τῆς λαλουμένης Σερβικῆς, διὰ δὲ τῆς περιφήμου «Γραμματικῆς» του —ἐκδοθείσης τῷ 1814 καὶ μεταφρασθείσης εἰς τὴν Γερμανικὴν ὑπὸ τοῦ διασήμου J. Grimm, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς—ἐρρύθμισε καὶ ἐκανόνισε ταύτην. Οὕτω διὰ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Vuk Karadzic ἐπεβλήθη καὶ ἐπεκράτησεν εἰς τὸν γραπτὸν λόγον καὶ τὴν λογοτεχνίαν τῶν Σέρβων καὶ τῶν Κροατῶν ἡ λαλουμένη γλῶσσά των, ἥτις βαθμηδὸν ἐξετόπισε καὶ ἀντικατέστησε τὴν πρότερον ἐν ἀποκλειστικῇ σχεδὸν χρήσει ἐκκλησιαστικὴν Σλαυϊκὴν (βλ. λ. *σλαυϊκαὶ* γλῶσσαι). Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ τὸ περίεργον φαινόμενον ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη γράφεται διὰ δύο διαφόρων ἀλφαβήτων, ἤτοι παρὰ τοῖς καθολικοῖς μὲν Νοτιοσλαύοις διὰ τοῦ λατινικοῦ (ὅπως μετερρυθμίσθη καὶ συνεπληρώθη τοῦτο ὑπὸ τῶν Τσεχοσλοβάκων διὰ τὴν ἰδίαν γλῶσσάν των), παρὰ δὲ τοῖς ὀρθοδόξοις—Σέρβοις καὶ Μαυροβουνίοις—διὰ τοῦ *κυριλλικοῦ* (βλ. λ.) λεγομένου ἀλφαβήτου. Ἡ σερβικὴ ὀρθογραφία (ὅπως ἐρρυθμίσθη ὑπὸ τοῦ Vuk Karadzic καὶ τοῦ Danicic) εἶναι σχεδὸν καθαρῶς φωνητική, συμφώνως πρὸς τὸ παλαιὸν παράγγελμα τοῦ Adelung «γράφε ὅπως ὁμιλεῖς!».

Πρέπει ὅμως νὰ λεχθῇ χάριν τῆς ἀληθείας ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Vuk Karadzic, ἤτοι ἤδη κατὰ τὸν ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνα, ἔγιναν διάφοροι τοπικαὶ ἀπόπειραι γραπτῆς χρησιμοποιήσεως τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς Σλαυϊκῆς. Εἰς τὴν Δαλματίαν λ. χ. (εἰς τὸ Σπαλάτον, εἰς τὴν νῆσον Ρεσίναν καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἐλευθέραν πολιτείαν τῆς Ραγούζης) γραπτὴ γλῶσσα κατέστη ἡ δημώδης Σερβική. Εἰς τὴν ραγουσαίαν διάλεκτον—ἀνάμεικτον μὲ πολλὰ ἰταλικὰ στοιχεῖα—ἐγράφησαν λαμπρὰ λογοτεχνικὰ ἔργα (ἐπικά, λυρικά, δραματικά, διδακτικὰ καὶ ἄλλα), κατέχοντα ἔξοχον θέσιν ἐν τῇ καθόλου σερβοκροατικῇ λογοτεχνίᾳ. Ἀλλ' ἡ χρῆσις αὕτη τῆς ὁμιλουμένης Σερβοκροατικῆς ὡς γραπτῆς καὶ λογοτεχνικῆς γλώσσης ἦτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον τοπικῶς περιωρισμένη, πρὸς δὲ καὶ ἀκανόνιστος καὶ ἀνάμεικτος πρὸς πλεῖστα ξένα (ἰδίως ἰταλικὰ) στοιχεῖα. Μόνον ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤρχισεν ἡ δημώδης Σερβικὴ τόσον εἰς τὴν ὑπὸ τὴν αὐστροουγγρικὴν ἀκόμη κυριαρχίαν διατελοῦσαν Κροατίαν (ὑπὸ τὸ ὄνομα ἰλλυρικὴ γλῶσσα), ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν Σερβίαν, νὰ ἐπικρατῇ σὺν τῷ χρόνῳ πανταχοῦ καὶ νὰ καθίσταται ἡ ἀληθῶς ἐθνικὴ γραπτὴ γλῶσσα τῶν Νοτιοσλαύων, ἑνιαία καὶ ὁμοιόμορφος καὶ μόνον κατὰ τὴν γραφὴν—ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω—διαφέρουσα παρὰ τοῖς καθολικοῖς καὶ ὀρθοδόξοις ἐκ τῶν Γιουγκοσλαύων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Διὰ τὴν μελέτην τῆς Σερβοκροατικῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς λοιπὰς σλαυϊκὰς γλώσσας ἄξιαι συστάσεως εἶναι ἡ τοῦ *F. Miklosich*, Vergleichende Grammatik der Slavischen Sprachen, I—II (Wien 1876—1879) καὶ ἡ τοῦ *W. Vondrak*, Vergleichende Slavische Grammatik, I—II (Göttingen 1906—1907). Εἰδικαὶ γραμματικαὶ τῆς Σερβοκροατικῆς εἶναι ἡ μνημονευθεῖσα καὶ ἀνωτέρω τοῦ *Vuk Karadzic* (ἧς ἴδε τὴν ἐν τῇ γερμανικῇ μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ *J. Grimm*, Wuk's Stephanowitsch Kleine serbische Grammatik, Leipzig-Berlin 1824, μετὰ προλόγου τοῦ μεταφραστοῦ), ἡ ἐν τῇ Sammlung Göschen ἐκδοθεῖσα σύνοπτος Serbokroatische Grammatik ὑπὸ τοῦ *Vladimir Corovic* (Berlin-Leipzig 1913) καὶ ἡ καλλίστη καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου γλωσσικῆς ἐπιστήμης συνταχθεῖσα τοῦ *A. Leskien*, Grammatik der serbokroatischen Sprache, I. Lautlehre, Stammbildung, Formenlehre (Heidelberg 1914). Διὰ τὴν μελέτην τῶν σερβοκροατικῶν διαλέκτων ἴδε *M. Resetar*, Der stokavische Dialekt (Wien 1907) (=Schriften der Balkankommission VIII).—*O. Broch*, Die Dialekte des südlichen Serbiens (Wien 1903). Ἀξιόλογοι εἶναι προσέτι καὶ αἱ σερβιστὶ γεγραμμέναι συμβολαὶ τοῦ *A. Belic* εἰς τὴν σερβοκροατικὴν διαλεκτολογίαν. Λεξικὰ τὸ τοῦ *Vuk Karadzic*, Lexicon serbico-germanico-latinum (1852), τὸ μέγα ἱστορικὸν λεξικὸν τῆς σερβοκροατικῆς, τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Agram (νῦν Zagreb) Ἀκαδημίας, τὸ σερβογερμανικὸν τοῦ *Ι. Popovic* (β' ἔκδ. 1926) καὶ τὸ γαλλοσερβικὸν τοῦ *L. Kngrvitch* (1927). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Σέρβολα (Servola) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀδριατικὸς λιμὴν νοτ. τῆς Τεργέστης ἐν τῇ βορείᾳ ἀκτῇ (πλάτ. 45°37' Β., μῆκ. 13°46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 201: Gulfs of Venice and Trieste) τοῦ κόλπου τῆς Μουγγία. Σ. Ε. Λ.

σερβομοτὲρ (τὸ) (γαλλ. servomoteur). Ὅρος σημαίνων πᾶν ἐπὶ τοῦ πλοίου βοηθητικὸν μηχάνημα, ἄσχετον πρὸς τὴν καθ' αὐτὸ κίνησιν τῆς κινητηρίου μηχανῆς, χρησιμεῦον ὅμως διὰ τὴν εὔχερῆ θέσιν αὐτῆς εἰς κίνησιν καὶ διὰ τὴν ἐφεξῆς κανονικὴν λειτουργίαν της. Τοιαῦτα βοηθητικὰ μηχανήματα ἀπαντῶσιν εἰς τὰ μηχανήματα διὰ τὸν χειρισμὸν τοῦ οἴακος, τοῦ ἐργάτου τῶν ἀνελκυστήρων τῶν πυρομαχικῶν, ἰδίως ὅμως εἰς τὰς αὐτοκινήτους τορπίλλας πρὸς αὐτόματον χειρισμὸν τῶν πηδαλίων των. Σ. Ε. Λ.

Σέρβος, ἢ *Σέρβου* *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 788, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀράπηδες* καὶ *Λυκούρεσι*, 1.092. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ τρία δημοτικὰ σχολεῖα, ὧν τὸ ἓν εἰς τὸ χωρίον Λυκούρεσι. Πλησίον τῆς κοινότητος ὑπάρχουσι θειοῦχα ἰαματικὰ λουτρὰ ἐνδεικνυόμενα κατὰ τῶν ῥευματισμῶν.

Σέρβος (ὁ)· θηλ.—*ίς*,—*ίδος*· ὁ κάτοικος τῆς Σερβίας, ὁ ἐκ Σερβίας καταγόμενος.

— *[Ἀνθρωπολ.]* Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V,8,13) οἱ *Σέρβοι* ἦσαν βαρβαρικὸς λαὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κατοικῶν μεταξὺ τῶν Κεραυνίων ὀρέων, πρὸς Β. τοῦ Καυκάσου καὶ τοῦ ποταμοῦ Ρᾶ (νῦν Βόλγα).

Σήμερον *Σέρβοι* καλοῦνται οἱ Νοτιοσλαῦοι οἱ κατοικοῦντες τὴν Σερβίαν. Ἀνθρωπολογικῶς οὗτοι ἀποτελοῦσι μίαν τῶν μεγάλων ὁμάδων τῶν *Νοτίων Σλαύων*, περιλαμβανόντων τοὺς *Σέρβους* καὶ *Κροάτας*, τοὺς *Σλοβένους* (καὶ τοὺς *Βουλγάρους*, μεικτούς). Ἐντὸς τοῦ μείζονος σήμερον σερβοκροατικοῦ κράτους ἢ τῆς Νοτιοσλαυΐας, οἱ Σέρβοι ἀποτελοῦν τὴν πλειονότητα (Σερβία). Τὸ σύνολον ὅλων τῶν Νοτιοσλαύων (ἐξαιρουμένων τῶν Βουλγάρων) λαμβάνεται ὡς εἷς τύπος γενικός. Εἰς τοῦτον περιλαμβάνονται τὰ διάφορα νοτιοσλαυϊκὰ φῦλα, ἅτινα διεσπάρησαν ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος εἰς τὴν Κροατίαν (Κροᾶται), τὴν Στυρίαν, Ἰστρίαν κλπ. (Σλοβένοι), τὴν Σερβίαν (Σέρβοι), τὴν Βοσνίαν-Ἑρζεγοβίνην (Βόσνιοι καὶ Ἑρζεγοβίνιοι), τὸ Μαυροβούνιον (Τσερναγκόρτσοι - Μαυροβούνιοι), τὴν Δαλματίαν (Δαλματοὶ) κτλ.

Ἀνθρωπολογικῶς ὁ τύπος οὗτος δὲν εἶναι ὁμοιογενής. Διακρίνονται καθαρώτερον δύο ὁμάδες, τῶν

Digitized by Google

δυτικῶν καὶ τῶν νοτιοανατολικῶν Νοτιοσλαύων. Εἰς τὴν πρώτην, τῶν Βοσνίων-Ἑρζεγοβινίων, δυτικῶν Κροατῶν καὶ δυτικῶν Σέρβων, παρατηροῦμεν καθαρώτερα τὰ στοιχεῖα τῆς καλουμένης διναρικῆς φυλῆς τῆς Εὐρώπης, κατὰ τὴν μεγάλην ἀνθρωπολογικὴν διαίρεσιν τῶν νεωτέρων χρόνων. Τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν Σέρβων, μετὰ μέρους τῶν Κροατῶν, ἐμφανίζει διαφορὰς τοῦ τύπου τούτου καὶ ἀποτελεῖ τὸν κυρίως σερβικὸν τύπον. Ὁ τύπος οὗτος διακρίνεται δι' ὑψηλοῦ ἀναστήματος, μεσοκεφαλίας καὶ δολιχοκεφαλίας ἀκόμη (ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἔκσημον βραχυκεφαλίαν τῶν πρώτων), καὶ ἀνοικτοῦ χρώματος συνδρομῆς (τρίχες ὀρφναὶ ἀνοικτοῦ χρώματος καὶ συχνάκις γλαυκοὶ ὀφθαλμοί). Πλὴν τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων, ἔχομεν καὶ ἄλλα διακριτικὰ γενικῶς τοῦ σλαυϊκοῦ κόσμου, δηλαδὴ χαρακτηριστικὰ τῆς γενικῆς τῶν Σλαύων μογγολικῆς μείξεως, μικροτέρου βεβαίως βαθμοῦ ἢ ἐπὶ τῶν Βουλγάρων, Γούρκων κτλ., χαρακτηριστικὰ πλέον τοῦ σλαυϊκοῦ τύπου, πλατυπροσωπία καὶ γωνιῶδες πρόσωπον καὶ προβάλλοντα ζυγωματικά, πλατυρρινία ἀνάλογος κτλ. Τὰ γνωρίσματα ταῦτα ἐμφανίζονται ὅμως πολὺ ἀσθενέστερα ἢ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Σλαύων (Ρώσων κτλ.), ὑπερτερούντων τῶν γενικῶν χαρακτήρων τῶν εὐρωπαϊκῶν βασικῶν φυλῶν, τοῦ βορείου τύπου ἰδίως (λεπτοπροσωπία, λεπτορρινία κτλ.). Ἡ γενικὴ σχεδὸν μεσοκεφαλία καὶ βραχυκεφαλία τῶν Σέρβων (Νοτιοσλαύων) ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὴν μεῖξιν τῆς διναρικῆς φυλῆς, παρά, ὅπως παρὰ τοῖς βορείοις Σλαύοις, εἰς τὴν μογγολικὴν ἐπίδρασιν. Τυπικώτερα μογγολικὰ χαρακτηριστικὰ (μογγολικὴ πτυχὴ κτλ.) δὲν ἐμφανίζονται κατὰ κανόνα. Ι. Γ. Κ.

— **Σέρβων, *Κροατῶν καὶ Σλοβένων βασίλειον***. Ἐπίσημον ὄνομα τῆς μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἱδρυθείσης μεγάλης *Γιουγκοσλαυίας* ἢ *Νοτιοσλαυίας* (βλ. λ.) ἀπὸ τοῦ 1918 μέχρι τοῦ 1929.

Σέρβος *ὁ* ***ἀρχιμανδρίτης*** Σέρβος ἐπαναστάτης τοῦ 1821, σύμμαχος τῶν Ἑλλήνων. Ὁδηγῶν σῶμα Σέρβων καὶ Ἑλλήνων ἐπολέμησε γενναίως· ἀλλ' ἐπελθούσης τῇ ἐν Δραγατσανίῳ καταστροφῆς, τῇ 7ῃ Ἰουνίου, ὁ Σέρβος τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς 300 ἀνδρῶν ὠχυρώθη περὶ τὰ Καρπάθια. Οἱ Τοῦρκοι ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν τὸν ἀποστάτην χιλίαρχον Σάββαν Φωκιανὸν Καμινάρην, ὅστις ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ μετ' ἰσχυρᾶς δυνάμεως, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ὁ Τοῦρκος Σελὴμ Μεχμὲτ καὶ τῇ 11 Ἰουλίου 1821 διεσκόρπισε τὸ σῶμα τοῦ Σέρβου, ὅπερ διαβὰν τὰ βλαχοουγγρικὰ σύνορα εἰσῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν. Ὁ Φωκιανὸς ἀπήτησε παρὰ τῶν Αὐστριακῶν τὴν ἔκδοσίν του, ὁ δὲ Σέρβος ἐκδιωχθεὶς καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔπεσεν εἰς βάραθρον, συλληφθεὶς δὲ ζῶν ἀπεστάλη εἰς Βουκουρέστιον πρὸς τὸν Σελὴμ Μεχμέτ, ἐκεῖ δ' ἐφονεύθη κατόπιν πολλῶν βασάνων. Τ. Ε. Ε.

—**Σέρβος, *Μελέτιος***. Θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λευκάδι λήγοντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Διεκρίθη ὡς ἱεροκήρυξ. Μεταβὰς εἰς Βενετίαν ἐδίδαξεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διὸ καὶ ἡ ἐκεῖ ἑλληνικὴ παροικία, τιμῆς ἕνεκεν, προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὴν προτομήν του κεχαραγμένην ἐπὶ χαλκοῦ. Ἐκλεγεὶς ἐπίσκοπος Λευκάδος, τῷ 1736, ἀπέθανε τὸ ἑπόμενον ἔτος, καταλιπὼν μελέτην κατὰ τῆς δόξης τῶν καθολικῶν περὶ καθαρτηρίου πυρός. Λ. Χ. Ζ.

— **Σέρβος, *Χρῆστος***. Κατήγετο ἐξ Ἀκαρνανίας καὶ διεκρίθη ὡς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, προσκολληθεὶς τῷ Θεοδώρῳ Γρίβᾳ καὶ κατόπιν τῷ Καραϊσκάκῃ, μετὰ τῶν ὁποίων ἐπολέμησε πολλαχοῦ. Ἀπειθὴς ὅμως τὸν χαρακτῆρα, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1825 ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς ἐν Κορώνῃ δυσπραγίας. Συναισθανόμενος τὸ σφάλμα του ἐπεδείξατο κατὰ τῶν πολιορκητῶν τοῦ Μεσολογγίου Τουρκοαιγυπτίων γενναιότητα ἀπαράμιλλον, καθὼς καὶ τῷ 1826 παρακωλύων τὰς διὰ τὴν πολιορκίαν Ἀθηνῶν ἐκ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἀποστελλομένας ἐνισχύσεις ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ καὶ τραυματισθεὶς κατέστη ἀνάπηρος. Κατὰ τὴν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην εἰς Ἀττικὴν ἐκστρατείαν, καίπερ ἀνάπηρος, ἐπολέμησε γενναίως. Τ. Ε. Ε.

Σερβοτουρκικὸς *πόλεμος [Στρατ. Ἱστορ.]. Α'*. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον 1877—1878, εὐθὺς μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Πλεύνας, τὸν Δεκέμβριον 1877, ἐξῆλθεν ἡ τότε ἡγεμονία τῆς Σερβίας εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα ὑποβοηθήσῃ τὴν Ρωσίαν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἵνα ἐπωφεληθῇ καὶ καταλάβῃ ἐδαφικήν τινα περιοχήν. Οἱ Σέρβοι (50.000 ἄνδρες) προσέβαλον κατὰ νῶτα τοὺς ἀμυνομένους τῆς Σόφιας Τούρκους, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ρῶσοι ἐπετίθεντο ἐναντίον αὐτῶν κατὰ μέτωπον. Δι' ἑτέρων δὲ στρατευμάτων μικρᾶς δυνάμεως προήλασαν οἱ Σέρβοι πρὸς Α. καὶ κατέλαβον τὴν Νίσσαν καὶ τὸ Πιρότ, πρὸς Ν. καὶ κατέλαβον τὸ Κοσσυφοπέδιον ἀμαχητί, ἅτε τῶν Τούρκων ὄντων ἀπησχολημένων κατὰ τῶν Ρώσων, ἃς περιοχὰς ἐξεκένωσαν βραδύτερον, συμφώνως τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τῆς 3ης Μαρτίου 1878.

Β'. Βλ. λ. *Βαλκανικοὶ* πόλεμοι (τ. Στ', σ. 557). Ν. Θ. Κ.

Σερβωνὶς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα τῆς ΒΑ. Αἰγύπτου (βλ. *Σιρβωνίς*). Α. Θ. Σ.

Σερβωτὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Τρικκάλων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 373, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Γλῆνος*, 753. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γεωργικὸν συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Σεργάκης, *Παναγιώτης*. Κρὴς ἀγωνιστὴς ἐκ Λάκκων, πρωτοστατήσας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1858, καθ' ἣν ἐξελέγη καὶ πρόεδρος τῆς ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς. Ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἐκ τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869, καθ' ἣν διετέλεσε κατ' ἐπανάληψιν πρόεδρος τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν Κρητῶν. Ἀπέθανεν εἰς βαθὺ γῆρας τῷ 1887. Ν. ΚΛΣ

Σεργὰτ Ἀλῆ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Καλὰτ* Σεργάτ.

Σεργέντιον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Σικελίας. Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καλεῖται *Ἐργέτιον*, τὸ δὲ ἐθνικὸν ***Ἐργετῖνος***. Ἄγνωστος ἡ ταυτότης αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

σέργεστος (ὁ) (Sergestus) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων δεκαπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *σεργεστιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σέργεστος ὁ μακρόκερως* (Sergestus macrocerus), ὅστις ἔχει σῶμα λεπτόν, ἐλαφρῶς πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλευρῶν, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, μελανούς, κεραίας λεπτοτάτας καὶ χρῶμα ἐρυθρόλευκον. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Δ. Ν. Π.

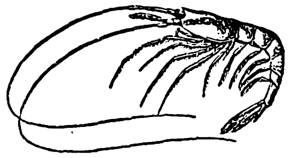

Σέργεστος ὁ μακρόκερως.

σεργὶ (τό), ἢ *σιργί*. Λέξις, πιθανῶς τουρκική, ἐν χρήσει παρὰ τοῖς καπνοπαραγωγοῖς, σημαίνουσα τμῆμα τοῦ ἀγροῦ, διαστάσεων περίπου 20×30 μέτρων, κεκαθαρισμένον τελείως ἀπὸ τῶν ἀγρίων χόρτων καὶ ἐστρωμένον, εἰ δυνατόν, μὲ κοκκινόχωμα. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ καπνοπαραγωγοὶ ἁπλώνουσιν εἰς ξυλίνους ὀβελοὺς (βέργες) τὰ φύλλα τοῦ συγκομισθέντος καπνοῦ, πρὸς ξήρανσιν καὶ ἀπόκτησιν χρώματος. Πράγματι τὸ χρῶμα τοῦ χώματος —διὰ τοῦτο, ἄλλως τε, προτιμᾶται τὸ κοκκινόχωμα – ἀντανακλᾶται, κατὰ τὴν ξήρανσιν, ἐπὶ τῶν φύλλων καὶ ἀποκτᾷ οὕτως ὁ καπνὸς ὡραῖον ἐρυθρωπὸν χρῶμα. Τὸ σεργὶ καλεῖται καὶ *ἁπλώστρα*. Δ. Μ. Γ.

Σεργιανὰ *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία μεσαιωνικὴ θέσεως τῆς Πελοποννήσου, πρὸς Α. τῆς Ἀνδραβίδας τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας κειμένη καὶ σήμερον μὴ σῳζομένη, παρὰ τὴν ὁποίαν οἱ κατέχοντες τὴν Πελοπόννησον Φράγκοι δυνάσται ἐνίκησαν τοὺς ἐπαναστατήσαντας κατοίκους, τοὺς ζητοῦντας τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των τῷ 1263. Τ. Ε. Ε.

σεργιάνι (τό), καὶ *σιργιάνι*· περίπατος: «βγήκαμε —, πήγαμε σεργιάνι».

σεργιανίζω, καὶ *σιργιανίζω* (καὶ *—νάω*)· κάμνω σεργιάνι, περίπατον.

Σεργιάννης, ἢ ***Συργιάννης Ἐπικέρνης***. Στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου. Ἀπεκλήθη Ἐπικέρνης, ὡς ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦ οἰνοχόου. Τῷ 1319 σταλεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Α' Παλαιολόγου μετὰ στρατοῦ ἐναντίον τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἰωαννίτας νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὑπὸ ὅρους. Τοὺς ὅρους τούτους διετύπωσεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς δύο χρυσόβουλλα σῳζόμενα μέχρι σήμερον (βλ. *Π. Ἀραβαντινοῦ*, Χρονογραφία τ. Β σ. 294) καὶ περιλαμβάνοντα τὰ προνόμια τὰ χορηγηθέντα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν μητρόπολιν τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκ τοῦ Σεργιάννη προῆλθον τὰ ἐν Ἠπείρῳ ὀνόματα τῶν χωρίων *Σεργιαννὰ* καὶ *Πικέρμι*. Χ. Ι. Σ.

Σέργιγιεφ, ἢ ***Σεργίγεβο*** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σεργκίγιεφ*.

Σεργιέφκα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πέτερχοφ*.

Σέργιος, *ἅγιος*. —1) Ὁ μετὰ *Βάκχου* ἐν Μεσοποταμίᾳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 7 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ ἱερεύς, ὅστις ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τῷ 361 ἐν Τιβεριουπόλει τῆς Μακεδονίας μαρτυρήσας μετὰ τοῦ ἐπισκόπου *Τιμοθέου* καὶ ἄλλων κληρικῶν, συνεορτάζεται μετ' αὐτῶν τὴν 28 Νοεμβρίου. —3) Ὁ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ «ξίφει τελειωθεὶς» καὶ ἑορταζόμενος τὴν 2 Ἰανουαρίου. —4) Ὁ ὁμολογητής, Βυζάντιος τὴν πατρίδα, υἱὸς εὐγενῶν καὶ πλουσίων γονέων, ὅστις μὴ συμφωνῶν τῷ εἰκονομάχῳ αὐτοκράτορι Λέοντι Ἰσαύρῳ ἀπῆλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς συζύγου Εἰρήνης καὶ τῶν τέκνων καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἀποθανὼν ἑορτάζεται τὴν 13 Μαΐου. —5) Ὁ μάρτυς, ὁ ἐπὶ Ἡλιογαβάλου (218—222) μετὰ *Μελετίου* τοῦ στρατηλάτου καὶ ἄλλων μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 24 Μαΐου. —6) Ὁ Παφλαγών, πρωτοστατήσας εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων. Σταλεὶς εἰς Κρήτην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, ἀπέθανεν ἐκεῖ, τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἀνακομισθὲν κατετέθη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νικομηδείας μονὴν τοῦ Νικητιάτου. Ἑορτάζεται τὴν 28 Ἰουνίου. —7) Ὁ ὅσιος, ὅστις ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἀσκήσας μετὰ *Στεφάνου* συνεορτάζεται μετ' αὐτοῦ τὴν 12 Αὐγούστου.

Ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ, ἐκτὸς τοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου καὶ Σεργίου τοῦ ὁμολογητοῦ, μνημονεύονται καὶ οἱ ἑξῆς. —1) Ὁ ἱερεύς, ὅστις ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας τῷ 304 μαρτυρήσας ἑορτάζεται τὴν 24 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ μετὰ *Παντελεήμονος* ἐπὶ Τραϊανοῦ τῷ 117 ἐν Bisceglia τῆς Ἰταλίας μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 27 Ἰουλίου. —3) Ὁ πάπας, ἑορταζόμενος τὴν 9 Σεπτεμβρίου. —4) Ὁ Ρῶσος, γεννηθεὶς τῷ 1314. Ἱδρύσας μονὴν παρὰ τὴν Μόσχαν καὶ ἐν αὐτῇ ἀποθανὼν τῷ 1392, ἑορτάζεται τὴν 25 Σεπτεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος**. Ἐπιφανὴς ἄρχων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565). Ἀποσταλεὶς τῷ 546 μετὰ τοῦ Κωνσταντινιανοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Χοσρόην Α', συνωμολόγησε μετ' αὐτοῦ συνθήκην πενταετοῦς εἰρήνης. Ν. ΚΛΣ

—**Σέργιος**, Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565). Ἦτο υἱὸς τοῦ Βάκχου, ἀδελφοῦ τοῦ στρατηγοῦ Σολόμωνος, ἀρχηγοῦ τῶν ἐν Λιβύῃ βυζαντινῶν στρατευμάτων. Τῷ 544 ἀπεστάλη ὁ Σέργιος εἰς Λιβύην, ὅπου διωρίσθη ὑπὸ τοῦ θείου του διοικητὴς Τριπόλεως. Ἀφικόμενος ἐκεῖ, ἐδέχθη εἰς τὴν πόλιν Λεπτίμαγναν πρέσβεις τῶν ἰθαγενῶν Μαυρουσίων ζητούντων χρήματα ἵνα εἰρηνεύσωσι. Κατὰ τὸ παρατεθὲν γεῦμα ἡ συμπεριφορὰ αὐτῶν ἦτο τόσον αὐθάδης, ὥστε ἐκμανέντες οἱ δορυφόροι τοῦ Σεργίου τοὺς κατέσφαξαν, πλὴν ἑνός, ὅστις κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τῶν συμβάντων τοὺς συμπατριώτας του, οἵτινες ἐπῆλθον παμπληθεῖς κατὰ τῆς Λεπτιμάγνης. Ὁ Σέργιος ἡττηθεὶς ὑπ' αὐτῶν κατέφυγε παρὰ τῷ θείῳ του Σολόμωνι, μεθ' οὗ ἐστράτευσε κατὰ τῶν Μαυρουσίων. Φονευθέντος τοῦ Σολόμωνος εἰς τὴν παρὰ τὴν Τεβέστην μάχην, ὁ Σέργιος διωρίσθη ἀνώτατος διοικητὴς Καρχηδόνος. Διὰ τοῦ ἀλαζονικοῦ καὶ προκλητικοῦ ὕφους του καὶ διὰ τοῦ ἐκδότου βίου, ὃν διῆγε, προεκάλεσε τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν. Κατόπιν ἐπανειλημμένων στάσεων τοῦ τε βυζαντινοῦ στρατοῦ καὶ τῶν κατοίκων ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀρεσβίνθου. Τῷ 559 ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν εἰς Θρᾴκην εἰσβαλόντων Σκλαβηνῶν καὶ Οὔννων. Ν. ΚΛΣ

— **Σέργιος**. Βυζαντινὸς στρατηγός. Διατελῶν τῷ 632 διοικητὴς τῶν ἐν Παλαιστίνῃ στρατευμάτων τῶν φρουρούντων τὰ πρὸς τὴν Ἀραβίαν σύνορα, ἡττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Ἀράβων καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ὑπέστη οἰκτρὸν θάνατον. Οἱ Ἄραβες προελάσαντες κατόπιν ἐγένοντο κύριοι τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας. Ν. ΚΛΣ

— **Σέργιος**. Βυζαντινὸς στρατηγός. Ὑπηρετῶν ἐν Πόντῳ τῷ 667, συμμετέσχεν εἰς τὴν στάσιν τοῦ στρατηγοῦ Σαβωρίου, ὑφ' οὗ ἀπεστάλη πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀράβων Μωαβιᾶ, ἵνα ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ, ἣν καὶ ἐπέτυχε. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ὅμως συνελήφθη δι' ἐνέδρας ὑπὸ τοῦ κουβικουλαρίου Ἀνδρέου, ἀπεσταλμένου τοῦ αὐτοκράτορος Κώσταντος τοῦ Β', ὅστις ἀφοῦ τοῦ ἀπέκοψε τὰ αἰδοῖα τὸν ἀπηγχόνισεν. Ν. ΚΛΣ

— **Σέργιος**. Βυζαντινὸς στρατηγὸς καὶ πρωτοσπαθάριος (βλ. *Ὀνομάγουλος* Βασίλειος).

— **Σέργιος**. Εὐνοῦχος κουβικουλάριος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου (976—1025). Ν. ΚΛΣ

— **Σέργιος**. Ἕλλην γραμματικός, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνα. Οὗτος πολλάκις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Χοιροβοσκοῦ, ὅστις πολλὰ παρ' αὐτοῦ ἤντλησεν. Ε. Δ. Κ.

— **Σέργιος** (Sargis). Μονοφυσίτης συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Θεοδοσιουπόλει (Risaina) τῆς Μεσοποταμίας κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ θεολογίαν, ἰατρικὴν καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας. Γενόμενος ἱερεύς, ἀπεστάλη τῷ 535 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἐφραὶμ πρὸς τὸν πάπαν Ἀγαπητὸν τὸν Α' εἰς Ρώμην, ὁπόθεν ἀμφότεροι, μεταβάντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, καθήρεσαν ὡς αἱρετικὸν Ἄνθιμον τὸν Α' καὶ ἄλλους τινὰς ἀνωτέρους κληρικούς, ἐκεῖ δ' ἀπέθανεν ὁ Σέργιος τῷ 536. Οὗτος ὑπῆρξεν ἀσταθὴς μὲν εἰς τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας του, ἐκ τῶν πολυμαθεστάτων δ' ἀνδρῶν τῶν Σύρων· μετέφρασε διάφορα ἔργα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν, ὡς τὴν «Εἰσαγωγὴν» τοῦ Πορφυρίου, τὰς «Κατηγορίας» καὶ τὸ «Περὶ κόσμου πρὸς Ἀλέξανδρον»

Digitized by Google

τοῦ Ἀριστοτέλους, πλεῖστα τοῦ Γαληνοῦ, τὰ συγγράμματα τοῦ Ψευδοδιονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ ἴσως καί τινα τῶν «Ἠθικῶν» τοῦ Πλουτάρχου καί τινα γεωπονικά, συνέγραψε δὲ καὶ πολλὰ πρωτότυπα φιλοσοφικά, ἰατρικὰ καὶ ἀστρονομικὰ ἔργα. Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος.** Θεολόγος Σύρος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος Ἐκ τῆς πέραν τοῦ Τίγρητος Ἀδιαβηνῆς καταγόμενος, ἔγραψεν ἑρμηνευτικὰ ὑπομνήματα εἰς τὰ βιβλία τῶν προφητῶν Ἱερεμίου, Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιήλ. Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος.** Σύρος λόγιος μοναχός, Sergis bar Karia καλούμενος. Μετέφρασεν εἰς τὴν συριακὴν βίον τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Σεβήρου συγγραφέντα ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ μονῆς Beith-Aphthonia. Καὶ τὸ μὲν ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ βίου τούτου ἀπωλέσθη, ἐσώθη δ' ἡ συριακὴ μετάφρασις, ἥτις ἐξεδόθη μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Kugener ἐν τῷ 6' τόμῳ τῆς Patrologia Orientalis τῶν Παρισίων. Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος.** Ἐκκλησιαστικὸς ποιητής. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰκονομαχίας ζῶν, ἔγραψε ποιήματα κατὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων, ἅτινα διεσώθησαν ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Ἔλεγχοι καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀσεβῶν ποιημάτων». Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος.** Νεστοριανὸς ποιητὴς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Μοναχὸς ὢν ἐν μοναστηρίῳ τινὶ κειμένῳ ἐν Alkosch τῆς Μεσοποταμίας, πέραν τοῦ Τίγρητος, ἔγραψε ποίημα περὶ τοῦ βίου τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ μοναστηρίου τούτου Rabban Hormizd εἰς δωδεκασυλλάβους στίχους, διῃρημένον εἰς 22 ᾄσματα, ὅσα εἶναι τὰ γράμματα τοῦ συριακοῦ ἀλφαβήτου· ἕκαστος δὲ στίχος τῶν 24 ᾀσμάτων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ αὐτὸ γράμμα. Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος, ὁ *Ἁγιοπολίτης*.** Μοναχὸς τοῦ κλίματος τοῦ πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὸ τέλος τοῦ Θ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ι' αἰῶνος. Ἐποίησε πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα, ὧν τινα ἰδιόμελα εἰσήχθησαν ἐν τοῖς Μηναίοις. Κανόνα δὲ αὐτοῦ περιέχοντα τοὺς ἁγίους ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ μέχρι τοῦ «ἁγιωτάτου πατριάρχου Μεθοδίου» τοῦ Α' (842—846), ἐδημοσίευσεν ὁ Μ. Γεδεὼν ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» (1903—1904). Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος *Ἀλεξάνδροβιτς*.** Ρῶσος μέγας δοὺξ (1857—1905), υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου Β'. Ἵδρυσε τὴν Ἑταιρείαν τῆς Παλαιστίνης πρὸς χειραφέτησιν τοῦ ἀραβικοῦ κλήρου ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ κατεπολέμησε τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Διορισθεὶς στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Μόσχας, κατέστειλεν ἐν αὐτῇ δι' αἱματηρᾶς ἐπεμβάσεως τοῦ στρατοῦ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τοῦ Ρωσσοϊαπωνικοῦ πολέμου ἐπαναστατικὴν ἐξέγερσιν καθ' ὅλην τὴν Ρωσίαν. Οἱ ἐπαναστάται ὅμως τὸν προέγραψαν καὶ τὴν 4 Φεβρουαρίου 1905 ὁ Καλλιάγεφ ἔρριψε κατ' αὐτοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχετο τοῦ Κρεμλίνου, βόμβαν καὶ τὸν διεμέλισεν. Ἡ σύζυγός του Ἐλισάβετ Θεοδώροβνα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, ἐγένετο ἡγουμένη τῆς γυναικείας μονῆς Μάρθας-Μαρίας, ἐφονεύθη δὲ ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων τῷ 1918. Θ. Β.

— **Σέργιος ὁ *Ἀναγνώστης*.** Ἕλλην γραμματικός, ἐξ Ἐμέσης τῆς Κοίλης Συρίας καταγόμενος, δι' ὃ πολλάκις καὶ Ἐμεσηνὸς ἐπικαλεῖται. Ἤκμασε περὶ τὸν Θ' μ. Χ. αἰῶνα καὶ ἔγραψεν «Ἐπιτομὴν» τῶν «Ὀνοματικῶν κανόνων» τοῦ γραμματικοῦ Αἰλίου Ἡρωδιανοῦ». Ε. Δ. Κ.

— **Σέργιος ὁ *Δαμασκηνός*.** Ὁ πατὴρ τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ. Ἔζησεν ἐν Δαμασκῷ τῆς Συρίας κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, ὅπου ἀπέκτησε μέγαν πλοῦτον καὶ ὑψηλὸν ἀξίωμα ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ χαλίφου. Ἀμφίβολον εἶναι ἂν ὁ Σέργιος οὗτος ἢ ὁ πατὴρ αὐτοῦ διεξήγαγε τὰς περὶ παραδόσεως τῆς Δαμασκοῦ εἰς τοὺς Ἄραβας διαπραγματεύσεις. Ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐκαλεῖτο *Μανσοὺρ*, ἤτοι νικητής. Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος *Διοκλητιανός*.** Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ αὐτόθι ἀκμαζούσῃ σχολῇ καὶ εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην τῷ 1790, ὅπου ἠκροάσατο μαθημάτων φυσικῆς καὶ χημείας. Ἐνταῦθα ἐπεδόθη εἰς μαγείας καὶ ἀγυρτείας, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἡ ἀστυνομία ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς Τεργέστην, ὅπου ἐσκανδάλισε τὴν αὐτόθι ἑλληνικὴν παροικίαν. Ἐπιβιβασθεὶς ἐνταῦθα τοῦ ἀποπλεύσαντος διὰ τὴν Ἑλλάδα πλοίου τοῦ πλοιάρχου Ἀναγνώστου Μακρῆ, διατελοῦντος ναυάρχου τοῦ στολίσκου τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, διηγήθη εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν μέχρι Πατρῶν πλοῦν ὅτι δύναται νὰ κατασκευάσῃ τεχνητὸν χρυσόν. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς, πληροφορηθεὶς παρὰ τοῦ Μακρῆ τὰ κατὰ τὸν Σέργιον, διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀνεύρῃ τὸ ταχύτερον τὸν Ἕλληνα χημικόν. Ὁ Σέργιος ἐν τῷ μεταξὺ τοσαύτην φήμην προσεκτήσατο ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν, ὥστε προσέτρεχον πολλοὶ ἵνα μάθωσι τὰ τῆς τέχνης του, συγχρόνως δὲ κατεγίνετο καὶ περὶ τὴν χρυσοποιίαν. Τῷ 1816 ὁ Ἀλῆ πασᾶς, εἰς ὃν ὑπήγετο τότε καὶ ἡ Μακεδονία, ἀνευρὼν τὸν Σέργιον προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλήν του πρὸς κατασκευὴν χρυσοῦ. Πρὸς τοῦτο παρέσχεν αὐτῷ πάντα τὰ μέσα ἐν ἀφθονίᾳ, μὴ φεισθεὶς μηδὲ τῆς σφαγῆς ἀνθρώπων πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς φιλοσοφικῆς λίθου. Ὁ Σέργιος κλεισθεὶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Λιθαριτσίων, προσεπάθει ἐπὶ διετίαν νὰ ἀγάγῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον, δι' ὃ ἐκλήθη, ἀλλ' ὁ Ἀλῆ πασᾶς, βλέπων τὰ σχέδιά του ἀποτυγχάνοντα καὶ πληροφορηθεὶς τὰ τοῦ ἀγύρτου ἐκ τοῦ ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένου «Λογίου Ἑρμοῦ», διέταξε τῷ 1818 τὸν ἀπαγχονισμόν του. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰς τὸ στῆθός του ἀναρτηθείσης πινακίδος ἔγραψε: «Σέργιος ὁ ἀγύρτης». Τ. Ε. Ε.

— **Σέργιος, πατριάρχης *Ἱεροσολύμων*.** Ὄνομα δύο πατριαρχῶν τῶν Ἱεροσολύμων, ἐξ ὧν ὁ Α' (842—844), ὁ ἐπονομαζόμενος *Μανσούρ*, κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν προδόντων τὴν Δαμασκὸν εἰς τοὺς Ἄραβας. Περὶ αὐτοῦ, ὡς καὶ περὶ τοῦ Β' (908—911), οὐδὲν ἕτερον εἶναι γνωστόν. Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος Α', πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως*** (610—639) Σύρος ὢν τὴν καταγωγὴν καὶ χρηματίσας ἐν Κωνσταντινουπόλει διάκονος καὶ διευθυντὴς τοῦ πτωχοτροφείου, ἀνῆλθε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῷ 610. Ὁ Σέργιος εἶναι γνωστός, διότι ἕνεκα τῶν αἱρετικῶν αὐτοῦ δοξασιῶν ἐχρησίμευσεν ὡς ὄργανον τοῦ αὐτοκράτορος *Ἡρακλείου* κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις αὐτοῦ μετὰ τῶν *Μονοφυσιτῶν* καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς αἱρέσεως τῶν *Μονοθελητῶν*, καθ' ἣν παρεδέχετο μὲν ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεις, τὰς δύο ὅμως θελήσεις συνεχώνευεν εἰς μίαν ἐνέργειαν καὶ θέλησιν. Ἐν τῇ κακοδοξίᾳ ταύτῃ ὁ Σέργιος εἶχεν ὁμόφρονας τοὺς μονοφυσίτας ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου, ἔτι δὲ καὶ τὸν πάπαν Ὀνώριον. Ἐπὶ τοῦ Σεργίου τούτου ἐγένετο ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου ἐπανάκτησις ἀπὸ τῶν Περσῶν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ ἡ κατάθεσις αὐτοῦ καὶ προσκύνησις ἐν Κωνσταντινουπόλει. † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **Σέργιος ὁ Β', πατριάρχης *Κωνσταντινουπόλεως*** Ἀνεψιὸς ὢν τοῦ μεγάλου Φωτίου, σοφὸς καὶ ἐνάρετος κληρικός, ἀνῆλθεν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ τῷ 999 καὶ ἀπέθανε τῷ 1019. Συγκαλέσας σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐβεβαίωσε τὰ ὑπὸ τοῦ Φωτίου κατὰ τῶν λατινικῶν καινοτομιῶν πραχθέντα καὶ ἐξήλειψεν ἀπὸ τῶν ἱερῶν διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Χριστοφόρου. Ἐπ' αὐτοῦ μετεφράσθησαν εἰς τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι χάριν τῶν ἐν Ρωσίᾳ κληρικῶν. Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος, μητροπολίτης *Νόβγκοροντ*.** Ρῶσος κληρικὸς (1435 — 1498). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μόσχας Ἰβὰν Γ', ὁ Σέργιος, λίαν πεπαιδευμένος κληρικός, προήχθη εἰς ἀρχιεπίσκοπον Νόβγκοροντ (1 89). Θ. Π.

— **Σέργιος, *ὁμολογητής*.** Περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν ὅ,τι μόνον ὁ ἱερὸς Φώτιος ἀναφέρει εἰς τὴν Μυριοβίβλον αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἔγραψεν ἱστορίαν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας *Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ* (821—828). Ὁ Φώτιος ἐπαινεῖ αὐτὸν διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ σαφήνειαν καὶ τὴν φυσικὴν καλλονὴν τῆς ὑποθέσεως, ἥτις δυστυχῶς δὲν σῴζεται σήμερον. Τινὲς τὸν Σέργιον τοῦτον ταυτίζουσι πρὸς ἕτερον Σέργιον ἀκμάσαντα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τῷ 735 καὶ ὁμολογήσαντα τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τὴν 13 Μαΐου κατὰ τὸ ἡμέτερον μηνολόγιον, ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἀναφερόμενα καὶ ὅτι ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἐξικνεῖτο μέχρι τοῦ 828 ἀποδεικνύουσι τὴν διαφορὰν ἀμφοτέρων. (Πρβλ. *Φωτίου* Μυριόβ. 67 — Συναξαρισταὶ Νικοδήμου ἐν Ζακύνθῳ 1868 καὶ Μηνολόγιον Βασιλείου παρὰ Migne, τόμ. 117 κλπ.) † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **Σέργιος *Παῦλος*** (Sergius Paulus). Ἀνθύπατος Ρωμαῖος (proconsul) ἐν Κύπρῳ, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἀρχίσας τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀποστολικὴν πορείαν (45—48 μ. Χ.), ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον προερχόμενος ἐκ Σελευκείας. Ὁ Σέργιος προσκαλέσας τὸν Παῦλον καὶ τὸν συνοδοιπόρον αὐτοῦ Βαρνάβαν, ἐπεζήτησε νὰ ἀκούσῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δ' Ἐλύμας ὁ μάγος, ὅστις παρίστατο κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἐζήτει νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως, ὁ Παῦλος αὐστηρῶς ἐπιτιμήσας αὐτὸν κατέστησε προσωρινῶς τυφλὸν διὰ θαύματος· «Ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονός, ἐπίστευσεν ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ Κυρίου» (Πράξεις ιγ', 7—12). Ε. Γ. Π.

— **Σέργιος, πάπας *Ρώμης*** Ὄνομα τεσσάρων παπῶν τῆς Ρώμης. — 1) ***Σέργιος ὁ Α'*** (687—701). Ἐγεννήθη ἐν Παλέρμῳ, ἀνυψώθη δὲ εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τῷ 687. Ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ γεννηθεῖσαν ἔριδα μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν δύο μερίδων ἐκλεγέντων ἀντιπάλων, ὡς καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐξάρχου τῆς Ραβέννης, ὅστις ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Σεργίου, ἀφοῦ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιπάλων ὑποσχεθὲν χρηματικὸν ποσόν. Ὡς πάπας ὁ Σέργιος διετέλει εἰς καλὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανὸν τὸν Β', διότι δὲν ἐπεκύρωσε τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου (692), καίτοι ταῦτα εἶχον ἐπικυρώσει οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέστειλεν εἰς Ρώμην τὸν πρωτοσπαθάριον Ζαχαρίαν, ἵνα συλλάβῃ τὸν Σέργιον καὶ ἀπαγάγῃ δέσμιον εἰς Κωνσταντινούπολιν· οὗτος ὅμως ἐσώθη διὰ τοῦ προσδραμόντος στρατοῦ τῆς Ραβέννης καὶ τῶν πέντε παπικῶν πόλεων.

— 2) ***Σέργιος ὁ Β'*** (844—847). Ἡ ἐκλογὴ καὶ τούτου ὡς πάπα ἐγένετο κατόπιν ἀντιδράσεως, καθ' ἣν οἱ ἀντίθετοι ἐξεδίωξαν ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ Λατερανοῦ τὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ προβαλλόμενον καὶ ἐξέλεξαν τὸν Σέργιον, ὀπαδὸν τῶν παντοκρατορικῶν παπικῶν ἀξιώσεων. Οὗτος, μὴ ἀναμείνας τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ, ἐχειροτονήθη καὶ ἐγκατέστη ἐν τῷ Λατερανῷ. Τούτου δ' ἕνεκα ὁ αὐτοκράτωρ ἐξαπέστειλεν εἰς Ρώμην μετὰ στρατοῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λουδοβῖκον. Ὁ Σέργιος περιεποιήθη αὐτὸν καὶ οὕτως ἀπέφυγε τὴν λεηλασίαν τῆς Ρώμης, ἀνεγνώρισε κατ' ἀνάγκην τὰς μετὰ τῶν αὐτοκρατόρων παλαιὰς συμβάσεις καὶ ἔστεψε τὸν Λουδοβῖκον εἰς βασιλέα τῶν Λογγοβάρδων. Τῷ 846 ὁ Σέργιος παρέστη πρὸ τοῦ θεάματος τῆς καταστροφῆς τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, κατώρθωσεν ὅμως πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ ἀνακαινίσῃ τοὺς καταστραφέντας ναοὺς τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

— 3) ***Σέργιος ὁ Γ'*** (904—911). Παπεύσας ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς πορνοκρατίας ἐν Ρώμῃ, ἐγένετο εἷς τῶν αἰσχροτέρων παπῶν, ἀγόμενος καὶ φερόμενος ὑπὸ τῆς Θεοδώρας καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Μαρικίας, μεθ' ἧς ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν μετὰ ταῦτα πάπαν Ἰωάννην τὸν ΙΑ'. Τῷ 898 ἀποθανόντος τοῦ πάπα Θεοδώρου τοῦ Β', ἐξελέγη διάδοχος αὐτοῦ ὁ Σέργιος, ὑπέκυψεν ὅμως εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λαμβέρτου ὑποστηριχθέντα Ἰωάννην τὸν Θ' (898—900) καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ δουκὸς Ἀδαλβέρτου, ἀλλὰ τῷ 904 ἐπέστρεψεν εἰς Ρώμην καὶ κατέλαβε τὸν παπικὸν θρόνον. Ὁ Σέργιος ἀνεκαίνισε τὸ Λατερανόν, καταστραφὲν ἐκ σεισμοῦ.

— 4) ***Σέργιος ὁ Δ'*** (1009—1012). Πρῶτος αὐτὸς γενόμενος πάπας, μετέβαλε τὸ ὄνομα αὐτοῦ *Πέτρος* εἰς *Σέργιον*, δῆθεν ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον. Ὁ Σέργιος οὐδεμίαν ἰσχὺν καὶ δύναμιν ἠδύνατο νὰ ἐξασκήσῃ ὡς πάπας, ἀφοῦ ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρικίου Ἰωάννου τοῦ Κρησκεντίου. † Η. Φ. ΒΑΦΕΙΔΗΣ

— **Σέργιος *Τυχικός*.** Αἱρετικὸς τοῦ Δ' αἰῶνος. Διοργανώσας τὴν αἵρεσιν τῶν Παυλικιανῶν, δραστηριώτατα εἰργάσθη πρὸς διάδοσιν αὐτῆς. Καταδιωχθεὶς ὅμως ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, κατέφυγε μετὰ πολλῶν ὀπαδῶν του εἰς Μελιτηνήν, ὅπου οἱ Παυλικιανοὶ ὀργανώσαντες στρατιωτικὰς ἀποικίας ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σεργίου ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους βοηθούμενοι ὑπὸ Σαρακηνῶν. Ε. Γ. Π.

— **Σεργίου ἁγίου *Λαύρα*.** Ρωσικὴ μονὴ (βλ. *Σέργκιγιεφ*).

Σεργιούπολις *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΑ. Συρίας «ἐν τῷ βαρβαρικῷ καλουμένῳ πεδίῳ» τῆς Εὐφρατησίας, κατὰ τὸν Προκόπιον, δεξιὰ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ καὶ περὶ τὰ 130 στάδια πρὸς Ν. τῶν Σούρων (νῦν Χαμμάμ), κληθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σεργίου, μεγάλως τιμωμένου. Ταύτην, ὑποκειμένην εἰς συχνὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σαρακηνῶν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) «τείχει τε ἀξιολογωτάτῳ ἐν τοῖς μάλιστα περιβέβληκε, καὶ ὑδάτων θησαυρίσας μέγα τι χρῆμα πλήθειν αὐτοῖς ἐσκευάσατο» (*Προκ.*, Περὶ κτισμ. Β, θ'). Ἐπολιορκήθη ματαίως ὑπὸ Χοσρόου, βασιλέως τῶν Περσῶν. Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀναστασιούπολις*, ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας Εὐφρατησίας καὶ Ἁγιουπόλεως, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἱεραπόλεως (νῦν Μεμβύτζ, Membidj). Σήμερον καλεῖται *Ζεμπέ*). Α. Θ. Σ.

Σέργκι (Sergi), *Ἰωσήφ*. Ἰταλὸς καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ πειραματικῆς ψυχολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ρώμης, γεννηθεὶς ἐν Μεσσήνῃ τῷ 1841. Ἐκτὸς τῶν ὑπερεκατὸν πεντήκοντα ἐπιστημονικῶν διατριβῶν του, ἐξέδωκε: «Usiologia» (1868), «Vico e la scienza della storia» (1872), «Principi di psicologia» (1873) «Valutazione dell'usufrutto» (1877), «Le scuole classiche in Italia» (1881), «L'antropologia moderna» (1882), «Educazione ed instruzione» (1892) «Etruschi e Pelasgi» (1893), «Psicologia per le scuole» (1895). Α. Χ. Ζ.

Σέργκιγιεφ, ***Σεργκίγιεβο*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει Μόσχας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μόσχας—Γιαροσλάβ. Κάτ. (19..) 21.563. Ἔχει χημικὴν βιομηχανίαν, εἶναι δὲ ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας μὲ 60.451 κατ. Ἡ πόλις κυρίως εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῆς αὐτόθι μονῆς τῆς

Digitized by Google

Ἁγίας Τριάδος τοῦ Σεργίου, ἱδρυθείσης τὸν ΙΔ' αἰῶνα παρὰ τοῦ ἁγίου Σεργίου καὶ ἀποτελούσης ἓν ὧν σπουδαιοτέρων μεσαιωνικῶν μνημείων τῆς Ρωσίας, περιλαμβανούσης δὲ 13 ναούς, ποικίλου ρυθμοῦ. Ἐσχάτως μετωνομάσθη *Ζαγκόρσκ*. π. ν. π.

Σεργόπουλος, *Μανουήλ*. Βυζαντινὸς ἄρχων ἐπὶ Ἰωάννου ΣΤ' Καντακουζηνοῦ (1341—1355). Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τούτου τῷ 1348 πρὸς τὸν Ἄραβα σουλτᾶνον τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας, ἵνα διαπραγματευθῇ τὴν μετ' αὐτοῦ εἰρήνην, συνῆψε συνθήκην, καθ' ἣν ἀποκαθίστατο ὁ ἐκδιωχθεὶς πατριάρχης Ἱεροσολύμων Λάζαρος, ἐπροστατεύοντο οἱ ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ Χριστιανοί, καθὼς καὶ οἱ εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους μεταβαίνοντες προσκυνηταί, ἀνεγνωρίζετο τὸ ἄβιαστον τῶν χριστιανικῶν ναῶν καὶ μοναστηρίων, ἀπηλευθεροῦντο πάντες οἱ Χριστιανοὶ αἰχμάλωτοι καὶ τέλος ἐξησφαλίζετο ἡ ἀκώλυτος κυκλοφορία τῶν ἐμπόρων, ὑπηκόων τοῦ Βυζαντίου, εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. ν. κλσ

Σεργοῦλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 318, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Παλιοχώρι*, 405. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σεργούνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 118. Ἤδη μετωνομάσθη *Ἅγιος Κωνσταντῖνος*.

Σέργουντ (Sherwood), *Μαίρυ-Μάρθα* Ἀγγλὶς συγγραφεὺς (1775—1851) Ἠκολούθησε τὸν σύζυγόν της εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου οὗτος εἶχεν ἀποσταλῆ ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, καὶ ἔγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα ἐκ τῆς ζωῆς τῶν Ἰνδιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ «Ὁ Μικρὸς Ἑρρῖκος», ὅπερ μετεφράσθη εἰς πολλὰς γλώσσας, καὶ ἡ «Ἱστορία μιᾶς οἰκογενείας», ὅπερ εἶναι τὸ μᾶλλον γνωστὸν τῶν ἔργων της, κυκλοφορήσαν εἰς πολλὰς ἐκδόσεις τῷ 1818, 1842, 1847 κτλ. μ. δ. β

Σερδάνη (Cerdaña, γαλλ. Cerdagne) *[Γεωγρ.]*. Χώρα παρὰ τὰ Πυρηναῖα, ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν (βλ. *Θερντάνια*).

σερδάρης (λ. περσ.). Ἀρχηγὸς καὶ εἰδικῶς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ || «σερδάρ-ἰ-ἐκρέμ» ἐν Τουρκίᾳ ὁ ἀρχηγὸς μετὰ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἐρχόμενος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ εἰδικῶς ὁ ἐν καιρῷ πολέμου διοριζόμενος ἀρχιστράτηγος. ν. μ

Σερδάρης, *Διαμαντῆς* Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠπείρου (βλ. λ. *Διαμαντῆς ὁ Κὶρ-σιρδάρης*).

Σερδῶν πόλις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ *Σαρδική* (βλ. λ.)

Σέρεθ (Sereth) *[Γεωγρ.]*. Εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ποταμῶν τῆς Ρουμανίας, διασχίζων ἐκ Β πρὸς Ν. τὴν Μολδαυΐαν καὶ διαβρέχων τὰς πόλεις Ρομὰν καὶ Γαλάτσιον, παρὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Δούναβιν. Δέχεται, ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ, τοὺς παραποτάμους *Σουτσεάβα*, *Μόλδοβα* *Βίστριτσα*, *Τρότσε*, *Πούτνα* καὶ *Μπουζέου*, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ, τὸν *Μπερλάντ*. Μῆκος ροῆς 525 χλμ. σ. κ. γ.

Σερεμέτιεφ, *Βόρις Πέτροβιτς*, *κόμης*—. Στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Πέτρου (1653—1719). Συνεβούλευσε τὸν τσάρον ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας Κάρολον ΙΒ' καὶ διέπρεψεν εἰς τὴν μάχην τῆς Πολτάβας τῷ 1709. Εἶτα ἠκολούθησε τὸν Μέγαν Πέτρον εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν τοῦ Προύθου καὶ μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν ἀπεστάλη ὡς ὅμηρος εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατόπιν ἐπολέμησε τοὺς Σουηδοὺς καὶ κατέλαβε τὴν Λιβονίαν καὶ Ρίγαν. Βραδύτερον διέλυσεν εἰς τὰς ὄχθας τῆς Κασπίας τοὺς ἐπαναστάτας τοῦ Στένκα-Ραζίν. θ. β.

Σερεμετλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Φανάρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

σερενάτα (ἡ) (ἰταλ. serenata, γαλλ. sérénade, γερμ. Ständchen). Εἶδος μουσικῆς συνθέσεως, φωνητικῆς ἢ ὀργανικῆς. Ἡ σερενάτα ἔλαβε τὸ ὄνομα προφανῶς ἐκ τοῦ sera=ἑσπέρα, καὶ ὑπεδήλου ἀρχικῶς σύνθεσιν ἐκτελουμένην μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, συνήθως ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ὑπὸ τὰ παράθυρα προσφιλοῦς τινος προσώπου. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰς π ριωρισμένας ταύτας φωνητικὰς σερενάτας, τὰς ᾀδομένας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῇ συνοδείᾳ κιθάρας ἢ μανδολινάτας, ἦτο κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα πολὺ τοῦ συρμοῦ εἶδος φωνητικῆς σερενάτας, ἐκτελουμένης ὑπὸ πολλῶν προσώπων καὶ ἐχούσης μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὰ ποιμενικὰ καὶ τὸ μελόδραμα, ἂν καὶ δὲν ἐχρησιμοποιεῖ τὴν σκηνικὴν ἀναπαράστασιν. Τοιαῦται σερενάται ἐγράφησαν εἰς μέγαν ἀριθμὸν διὰ τὴν αὐλὴν τῆς Βιέννης. Ἡ ὀργανικὴ ἀφ' ἑτέρου σερενάτα ἐλαχίστην ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Περιλαμβάνει μεγάλον ἀριθμὸν μερῶν—περισσοτέρων τῶν τῆς συμφωνίας—καὶ ἔχει μορφὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐλευθέραν. Ἡ ἐνορχήστρωσις τῶν παλαιοτέρων συνθέσεων τοῦ εἴδους τούτου—ἐνορχήστρωσις βασιζομένη ἐκτὸς τῶν ἐγχόρδων καὶ εἴς τινα πνευστὰ—παρουσίαζε τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι πάντα τὰ ὄργανα ἔπαιζον ὡς κορυφαῖα (soli). Αἱ μεταγενέστεραι ὅμως σερενάται ἐγκατέλειψαν τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐνορχηστρώσεως. Ἡ παλαιοτέρα σερενάτα, ἧς θαυμάσια πρότυπα εὑρίσκομεν παρὰ Χάϋδν καὶ Μόζαρτ, ἀπετελεῖτο ἐκ δύο γοργῶν τεμαχίων, πλαισιούντων τὸ σύνολον, δύο βραδέων μερῶν καί τινων μενουέττων. γ. σ.

σερενία (ἡ) (Serenia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *φοινικοειδῶν* ἢ *φοινικωδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς ἕρποντας πολυκλαδώδεις θάμνους ἢ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ἡ *σερενία ἡ πριονόφυλλος* (Serenia serrulata), ἥτις φέρει μελιγόνα ἄνθη καὶ παμμέγιστα φύλλα, χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν πλεκτικὴν βιομηχανίαν. Δ. Ν. Π.

Σερένιο (Seregno) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μιλάνου καὶ εἰς ἀπόστασιν 20 χλμ πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ Μιλάνου, παρὰ τὸν ποταμὸν Μπριάντσα. Κάτ. 12 790. Εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον, μὲ μεγάλα νηματουργεῖα, ἐργοστάσια μεταξωτῶν καὶ ἐπίπλων. Μ. Δ. Β.

Σερεντὰ (ἄλλοτε *Στρατηλάτοβο*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ βιομηχανικῇ περιοχῇ τοῦ Ἰβάνοβο. Κάτ. (1926) 20.967. Κεῖται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἰβάνοβο Βοσνεσένσκ—Νερέχτα καὶ εἶναι σπουδαῖον ὑφαντουργικὸν κέντρον καὶ ἕδρα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, μὲ 61 108 κατ. π. ν. π.

Σέρερ (Scherer), *Γουλιέλμος*. Διακεκριμένος Γερμανὸς φιλόλογος καὶ γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Schönborn τῆς Αὐστρίας τῷ 1841. Ἐσπούδασεν ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίνῳ τὴν κλασσικὴν καὶ γερμανικὴν φιλολογίαν καὶ γλῶσσαν, ὡς καὶ τὴν σανσκριτικήν. Τῷ 1868 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γερμανικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης, τῷ 1872 ἐν Στρασβούργῳ, τῷ δὲ 1877 ἐν Βερολίνῳ. Τῷ 1884 ἐξελέγη μέλος τῆς Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Τὰ ἔργα τοῦ Scherer εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τούτων εἶναι τὰ ἑπόμενα: «Denkmäler deutscher Poesie und Prosa» (ἐκδοθέντα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Müllendorf, ἐν Βερολίνῳ 1864, 6' ἐκδ 1873) «Zur Geschichte der deutschen Sprache (Berlin 1868 6' ἐκδ. 1878), «Deutsche Studien», I—III (Wien 1872—1878), «Geschichte der deutschen Dichtung im 11 und 12 Jahrh. (Strassburg 1875), «Geschichte der deutschen Litteratur» (Berlin 1883, γ' ἐκδ. 1886), «J. Grimm» (διογραφία τοῦ ἐξόχου γερμανιστοῦ, 6' ἐκδ. 1864, ἐν Βερολίνῳ). Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Brink καὶ Martin ἐξέδωκε τὰς «Quellen und Forschungen zur Sprach — und Kulturgeschichte der germ. Völker» (ἐν Στρασβούργῳ ἀπὸ τοῦ 1874 κ ἑξ.). Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσεν ἱκανὰς πραγματείας ἐν τῷ ἐγκρίτῳ περιοδικῷ «Zeitschrift fur deutsches Altertum». Γ. Π. Α.

Σερὲρ (Scherer), ***Βαρθολομαῖος-Λουδοβῖκος-Ἰωσήφ***. Γάλλος στρατηγὸς (1747—1804). Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐπὶ διευθυντηρίου. Δὶς ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα κατήγαγε τὴν νίκην τοῦ Λοάνο. Γ. Ι. Β.

— Σερὲρ (Scherer), ***Ἐδμόνδος-Ἑρρῖκος-Ἀδόλφος***. Γάλλος θεολόγος, κριτικὸς καὶ πολιτικὸς (1815—1889). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ προτεσταντικῷ σεμιναρίῳ τῆς Γενεύης καὶ μετὰ ταῦτα, ἐγκατασταθεὶς εἰς Παρισίους, ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Διεκρίθη ὡς κριτικὸς εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο Κόσμων». Τῷ 1870 ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος Βερσαλλιῶν, τῷ 1871 πληρεξούσιος καὶ μετὰ τέσσαρα ἔτη γερουσιαστής. Ὑπῆρξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνεργάτης τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων. Ἔγραψε: «Κριτικαὶ μελέται ἐπὶ τῆς συγχρόνου φιλολογίας» (1863—1889) «Φιλολογικαὶ κριτικαί» (1876), «Ὁ Ντιντερό» (1880), «Ἡ δημοκρατία καὶ ἡ Γαλλία» (1883), «Μελέται περὶ τῆς φιλολογίας τοῦ ΙΗ' αἰῶνος» (1891). Γ. Ι. Β.

Σερὲτ (Sereth καὶ Seret) *[Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Ρουμανίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ κάτω Δουνάβεως, μήκους 535 χλμ. Πηγάζει ἀπὸ τὰ Καρπάθια ὄρη, παρὰ τὸ Σπὸ τῆς Βουκοβίνας, δέχεται τὸν μικρὸν Σερέτ, διέρχεται ἐκεῖθεν τῆς πόλεως Σερὲτ τὴν Μολδαβίαν, ἧς ἀποτελεῖ τὸν κύριον ποταμόν, καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ Γαλάτσι. Παραποτάμους ἔχει αὐτὸς ἐκ δεξιῶν οἱ *Κουτσεάβα*, *Μόλδοβα*, *Πούτνα*, *Μπουζάου*, ἐξ ἀριστερῶν ὁ *Μπάρλαντ*. Παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ τελευταίου τούτου εἰσέρχεται ὁ Σερὲτ εἰς τὴν μεγάλην ρουμανικὴν πεδιάδα καὶ καθίσταται πλωτὸς δι ἀτμόπλοια. Εἰς τὰς ὄχθας αὐτοῦ, παρὰ τὸ Μαρατσέσκι, ἀπέκρουσεν ἡ 9η γερμανικὴ στρατιὰ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ρουμανικοῦ στρατοῦ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1917. —2) Ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Δνειστέρου ἐν Ἀν Γαλικίᾳ, μήκους 230 χλμ, πηγάζων παρὰ τὸ Ὀλέσκο καὶ ἐκβάλλων εἰς Τσαλετσύκι. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1916 ἡ γερμανικὴ καὶ αὐστριακὴ στρατιά, παρὰ τὸ Ταρνοπὸλ καὶ τὸ Τσαλετσύκι, ἠμύνθησαν κατὰ τῶν ρωσικῶν ἐπιθέσεων. —3) Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Βουκοβίνᾳ, μέχρι τοῦ 1921 ἀνήκουσα εἰς τὴν Αὐστρίαν. Κάτ. 10.168 (1929). Ἔχει βιομηχανίαν γεωργικῶν μηχανῶν καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον σιτηρῶν. θ. κ.

σερέτης (ὁ) δημοτ., ὁ ἄλλως *σέρτικος*.

Σέρετος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Δαρδανίας, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν ἱστορικὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

σὲρζ (τὸ) (Serge). Ὕφασμα κατασκευαζόμενον ἐξ ἐρίου ἢ μετάξης, λεπτὸν καὶ πυκνῶς ὑφασμένον κατὰ τρόπον ὥστε, κατὰ τὴν ὕφανσιν αὐτοῦ ἑκάστη διαδρομὴ τῆς κρόκης νὰ δένῃ ὁμοῦ περισσότερα τοῦ ἑνὸς νήματα διασταυρούμενα διαγωνίως, ἐξ οὗ τὸ ὕφασμα τοῦτο καλεῖται καὶ *διαγώνιον* (γαλλ. diagonale). Ἀναλόγως τῶν χρησιμοποιουμένων νημάτων καὶ τῆς ποικιλίας τῆς λεπτομερειακῆς κατασκευῆς των λαμβάνουν τὰ σὲρζ ὑφάσματα καὶ διαφόρους προσθέτους ὀνομασίας, ὡς σὲρζ γκρανιτὲ σεβρόν, σὲρζ κρουαζέ, σὲρζ σούραχ (surah), σὲρζ τουΐλλς (twills) κλπ. Τὸ πλάτος αὐτοῦ ποικίλλει ἀπὸ 0,90 μ. μέχρι 1 μ. καὶ 30 ἑκ.

Σερζιανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 102. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Σερζίπε (Sergipe) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία τῆς Βραζιλίας, κειμένη κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν παραλίαν, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἐμβαδοῦ 21.522 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 524.095 (1926) κατ., κατὰ τὸ πλεῖστον μιγάδων καὶ Μαύρων. Πέραν τῆς ἀμμώδους παραλιακῆς ζώνης, τὸ ἔδαφος ἀνυψοῦται κλιμακηδὸν εἰς πλάτος 20 χλμ. περίπου καὶ μετ' αὐτὸ ἄρχεται ἡ κυρία καὶ εὔφορος χώρα, πλουσία εἰς δάση σκληροῦ ξύλου καὶ δένδρων χρωστικῶν καὶ εἰς λειμῶνας ἐπὶ τῶν ὑψιπέδων, ὅπου ἀναπτύσσεται ἀκμαία κτηνοτροφία. Τὸ κλίμα εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη εἶναι ξηρὸν καὶ ὑγιεινόν, εἰς τὰ χθαμηλά, παρὰ τὴν παραλίαν ἰδίᾳ, θερμὸν καὶ ὑγρόν. Κύρια προϊόντα εἶναι σακχαροκάλαμον, κακάον, βάμβαξ, ὄρυζα καὶ καπνός. Πρωτεύουσα ἡ *Ἀρακαζού*. θ. κ.

Σερήγιαρ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Χρυσαυγὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Σερῆνα, ἢ *Σερήνη*, *ἁγία*. Σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ, πρὶν οὗτος ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ρώμης, ἐν ἀγνώστῳ χρόνῳ ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἑορταζομένη ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 16 Αὐγούστου. Ε. Γ. Π.

— Σερῆνα. Σύζυγος τοῦ στρατηγοῦ Στελίχωνος. Ἐγεννήθη ἐν Ἱσπανίᾳ περὶ τὸ 366 καὶ ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ὀνωρίου, πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ τότε στρατηγοῦ καὶ εἶτα αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (379—395), παρὰ τοῦ ὁποίου ἐδόθη ὡς σύζυγος εἰς τὸν πανίσχυρον στρατηγὸν Στελίχωνα. Τῷ 398 ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα αὐτῆς Μαρίαν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνωρίου καὶ τὸν υἱὸν της Εὐχέριον μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ὀνωρίου Πλακιδίας, τέλος δέ, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μαρίας, ἐνύμφευσε τὸν Ὀνώριον μετὰ τῆς ἑτέρας θυγατρὸς της Θερμαντίας. Ἀλλ' ὁ Ὀνώριος, ὑπείκων εἰς διαφόρους διαβολάς, διέταξε (τῷ 408) τὸν φόνον τοῦ Στελίχωνος, ἐξέβαλε τὴν Θερμαντίαν καὶ ἐφόνευσε τὸν Εὐχέριον. Ἡ Σερῆνα, καταβεβλημένη ἐκ τῶν τοιούτων συμφορῶν, ἀπῆλθεν ἐκ Ραβέννης (ἥτις ἦτο τότε πρωτεύουσα τοῦ Δυτικοῦ κράτους) καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Ρώμῃ, ἔνθα ἔζη ἐν πλήρει ἀφανείᾳ. Ὅταν μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλάριχος προσέβαλε τὴν Ρώμην, οἱ ἐχθροί της διέδωσαν ὅτι οὗτος εἶχε κληθῆ ὑπὸ τῆς Σερήνας καὶ ἀπῄτησαν τὸν θάνατον αὐτῆς. Δικασθεῖσα τότε ὑπὸ τῆς συγκλήτου, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Ν. ΚΛΣ

Σερῆνος ὁ *Ἀντινοεύς*. Ἕλλην μαθηματικὸς ἐξ Αἰγύπτου, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψεν ὑπομνήματα (ἀπολεσθέντα) εἰς τὰ «Κωνικὰ» τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ πραγματείας «Περὶ κυλίνδρου τομῆς» καὶ «Περὶ κώνου τομῆς», αἱ ὁποῖαι διεσώθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ἐπανειλημμένως. — π.

—Σέρηνος (Serenus), *Σεπτίμιος*. Ρωμαῖος ποιητὴς τῆς λεγομένης σχολῆς τῶν «νεωτερικῶν ποιητῶν» (poetae neoterici), ἀκμάσας τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα. Ἔγραψεν «Opuscula rurria» οὗ μέρος θεωροῦνται τὰ «Carmina docta Falisca» (ἐν Wernsdorf, «Poet. latini min.» τόμ. II). —π.

Digitized by Google

Σεριανὴ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Συρίας, κειμένη πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Ἐπιφανείας (νῦν Hamah), ἐπὶ τῆς ἀπὸ Χαλκίδος (νῦν Kinnesrin) εἰς Παλμύραν ἀγούσης ὁδοῦ. Σήμερον καλεῖται *Σεριά*. Σῴζονται ἐρείπια. Α. Θ. Σ.

σεριανία (ἡ) (Serjania) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαπινδοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς δασώδεις ἐκτάσεις τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σεριανία ἡ δηλητηριώδης* (Serjania venimosa), φυτὸν ἕρπον καὶ δηλητηριῶδες, ἀλλὰ λίαν κοσμητικόν. Δ. Ν. Π.

Σεριάτ-ἐλ-Μεναντιρὲ [*Γεωγρ.*]. Σημερινὴ ὀνομασία ποταμοῦ ἐν Παλαιστίνῃ, τοῦ ταλμουδικοῦ *Γιαρμοὺκ* (βλ. λ.).

Σεριζὺ (Cérisy), ***Λουδοβῖκος-Κάρολος Λεφεμπὺρ ντὲ*** —. Διάσημος Γάλλος ναυπηγὸς (1789—1864) Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ ὑπηρέτησεν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ τοῦ 1829 μέχρι τοῦ 1835, κτίσας ναυπηγεῖα, νεώρια, ναύσταθμον, χυτήρια, σχοινοποιεῖα καὶ ἀσκήσας εἰς τὴν ναυπηγικὴν καὶ τὸν χειρισμὸν πλοίων κλπ. πλείστους Αἰγυπτίους. Τῷ 1835 παραιτηθεὶς ἐγκατεστάθη ἐν Τουλῶνι, ὅπου κατέγινεν εἰς γεωργικὰς μελέτας καὶ ἰδίως εἰς συλλογὴν μαλακίων, ἐντόμων καὶ ψυχῶν, τὴν ὁποίαν θανὼν ἐκληροδότησεν εἰς τὴν γενέτειράν του. Γ. Λ. Α.

Σερὶκ [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Τριπολίτιδος (πλάτ 32°36′ Β., μῆκ. 14°13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 246: Ras Makhabez to Benghazi). Εἶναι ἡ *Μεγάλη Λέπτις* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

σερίκη (ἡ) (Serica) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλατηριδῶν*, περιλαμβάνον μικροσώμους κανθάρους, ἀπαντῶντας εἰς τὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σερίκη ἡ φαιὰ* (Serica bruneus), ἥτις ἔχει ἱκανὸν μέγεθος, κεφαλὴν ἐλάχιστα διακρινομένην τοῦ θώρακος, ὅστις εἶναι μεγάλος, εὔρωστος καὶ ἐπιμήκης, κοιλίαν ἐπιμήκη, ᾠοειδῆ καὶ σχεδὸν τριγωνικὴν κατὰ τὸ ἄκρον της. Αἱ κεραῖαί της εἶναι μετρίως ἀνεπτυγμέναι καὶ λεπταὶ καὶ οἱ πόδες της λεπτοὶ καὶ μετρίως μακροί. Ὁ γενικὸς χρωματισμὸς εἶναι φαιὸς μετ' ἐπιμήκων, λεπτοτάτων λευκῶν γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ράχεως. Εἶναι κοινοτάτη εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Δ. Ν. Π.

Σερίκη ἡ φαιὰ

σερικίνη (ἡ), ἢ *σηρικίνη* [*Χημ.*]. Ἡ πρωτεϊνικῆς φύσεως κολλοειδὴς ὕλη (κοιν. μεταξόκολλα), ἥτις ἀποτελεῖ συστατικὸν τῆς μετάξης, εὑρισκομένη εἰς τὴν ἐξωτερικὴν στιβάδα τῶν ἰνῶν αὐτῆς. Σ. Γ.

σερικίτης (ὁ) (Sericit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ μοσχοβίτου εἰς λεπιδώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα μὲ ὄψιν ταλκοειδῆ. Ἀπαντᾷ συνηθέστατα ὡς δευτερογενές, προέρχεται δὲ ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως ἄλλων πυριτικῶν ὀρυκτῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀστρίων. Γ. Β.

σερικιτικοὶ *σχιστόλιθοι* (Sericitschiefer) [*Πετρολ.*]. Πετρώματα ἰζηματογενῆ. Ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν φυλλιτῶν, χαρακτηρίζονται δὲ ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ σερικίτου ἐντὸς τῆς μάζης αὐτῶν, δηλαδὴ τῆς παραλλαγῆς ἐκείνης τοῦ μοσχοβίτου, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν φυλλαρίων καὶ λεπίων μὲ λάμψιν μεταξώδη καὶ ὄψιν ταλκοειδῆ. Ἐνίοτε προέρχονται καὶ ἀπὸ τοὺς χαλαζιακοὺς πορφύρας, κατόπιν διασπάσεως τῶν ἀστρίων αὐτῶν εἰς σερικίτην καὶ χαλαζίαν. Γ. Β.

σερικόμετρον (τό), ἢ *σηρικόμετρον*. Ὄργανον χρησιμοποιούμενον πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀντοχῆς τῆς ἐλαστικότητος τῶν ἐκ μετάξης νημάτων.

σερῖκος (ὁ) (Seriquus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ριζοφαγιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 100 εἴδη κανθάρων, ἀπαντώντων εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *σερῖκος ὁ φαιὸς* (Seriquus cinereus), ὅστις ἔχει ἀρκετὸν μέγεθος, κεφαλὴν βραχεῖαν, κολοβωμένην καὶ σχεδὸν τετραγωνικήν, κεραίας μᾶλλον βραχείας καὶ εἰς ροπαλοειδεῖς ἀποφύσεις τελευτώσας, θώρακα διωγκωμένον, κοιλίαν εὐμεγέθη, σχεδὸν τετραγωνικὴν καὶ ἀποστρογγυλωμένην κατὰ τὸ ἄκρον της, πόδας ἰσχυροὺς καὶ χρωματισμὸν φαιὸν μετὰ λεπτοτάτων, λευκῶν ἐπιμήκων γραμμώσεων ἐπὶ τῆς ράχεως. Δ. Ν. Π.

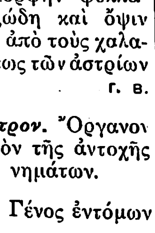

Σερῖκος ὁ φαιός.

Σέρμιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σαρματίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙΙ, 5, 14) «περὶ τὸν Βορυσθένην ποταμὸν» (νῦν Δνεῖπερ) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Μητροπόλεως (πιθανῶς τὸ νῦν Κίεβον). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σέρινγκ (Schering). Γερμανὸς φαρμακοποιὸς (1834—1890). Ἐσπούδασε φαρμακευτικήν, μετὰ δὲ τὴν λῆψιν τοῦ διπλώματος τοῦ φαρμακοποιοῦ, τῷ 1861, ἠγόρασε τὸ ἐν Βερολίνῳ φαρμακεῖον, τὸ «Grüne Apotheke». Ὀλίγα ἔτη βραδύτερον ἐπεδόθη εἰς τὴν βιομηχανίαν χημικῶν σκευασιῶν, ὡς ἰωδίου, ἰωδιούχου καλίου, νιτρικοῦ ἀργύρου κλπ., ἐθεμελίωσε δὲ οὕτω τὸ βραδύτερον μεγεθυνθὲν καὶ ἐξελιχθὲν ὡς ὑπόδειγμα ἐργοστασίου χημικῶν προϊόντων ἐργοστάσιον, ὅπερ τῷ 1871 περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας μετοχικῆς ἑταιρείας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σέρινγκ. Ἐκτὸς τῶν χημικῶς καθαρῶν προϊόντων, τῶν χρησίμων διὰ τὰ χημεῖα, καὶ τῶν φαρμακευτικῶν προϊόντων, τὸ ἐργοστάσιον Σέρινγκ παρασκευάζει καὶ διάφορα ἰδιοσκευάσματα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μετὰ τοῦ ἐργοστασίου Σέρινγκ συνεχωνεύθη τὸ ἐξ ἴσου γνωστὸν ἐργοστάσιον χημικῶν προϊόντων Kahlbaum, οὕτω δὲ λειτουργεῖ σήμερον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Schering-Kahlbaum». Κ. Γ. Μ.

— **Σέρινγκ** (Sering), ***Μάξ***. Σύγχρονος Γερμανὸς οἰκονομολόγος. Ἐχρημάτισε τὸ πρῶτον καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης, μετετέθη δὲ κατόπιν εἰς Βερολῖνον. Ἐμελέτησεν ἰδίως τὰς οἰκονομικὰς ἀπόψεις τῆς γεωργίας. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἠσχολήθη ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως διοργανωθεῖσαν μεγάλην ἔρευναν τῆς παραγωγῆς. Ἔργα: «Die landwirtschaftliche Konkurrenz Nordamerikas» (1887), «Grundbesitzverteilung und Abwanderung von Lande» (1919), «Agrarkrisen und Agrarzölle» (1925). Ἐξέδιδε μετ' ἄλλων τὴν συλλογήν: «Staats- und Sozialwissenschaftliche Forschungen». Α.Α.Τ.

Σέρινγκαμ (Seringham ἢ Srirangam) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῷ διαμερίσματι Τριχινοπόλεως τῆς προεδρίας Μαντράς, 3,5 χλμ. βορείως τῆς Τριχινοπόλεως. Κάτ. 23.152 (1921). Κεῖται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νησῖδος, τῆς σχηματιζομένης ἐκ τῆς διασταυρώσεως τοῦ ποταμοῦ Κάβερυ καὶ τῆς διώρυγος τοῦ Κολεροὺν. Εἶναι περίφημος διὰ τὸν μέγαν ναὸν τὸν ἀφιερωμένον εἰς τὸν Βισνού. Θ. Κ.

Σερινγκαπατὰν (Seringapatan ἢ Srirangapattan) [*Γεωγρ.*]. Πόλις ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς Ἰνδίαις, ἐν τῷ ὑποτελεῖ κράτει Μαϋσόρ, κειμένη ἐπὶ νησῖδος τοῦ ποταμοῦ Κάβερυ. Κάτ. 7.217 (1921) Ὑπετάγη εἰς τοὺς Ἄγγλους τῷ 1799, εἶχε δὲ τότε πληθυσμὸν 150.000 κατ. Θ. Κ.

σερίνη (ἡ), ἢ *β-ὀξυ-α-ἀμινοπροπιονικὸν ὀξὺ* [*Ὀργ. Χημ.*] Ἀμινοξυοξὺ τοῦ τύπου

$$CH_2 (OH). CH (NH_2). COOH.$$

Ἀναφαίνεται συχνάκις εἰς μικρὰ ποσὰ κατὰ τὴν ὑδρόλυσιν τῶν πρωτεϊνῶν. Παρεσκευάσθη καὶ συνθετικῶς. Λόγῳ τῆς παρουσίας ἀσυμμέτρου ἀτόμου ἄνθρακος ἐμφανίζεται εἰς δύο ὀπτικῶς ἐνεργοὺς μορφὰς καὶ μίαν ἀνενεργὸν δι' ἐξωμοριακῆς ἀντισταθμίσεως. Ἡ d,l- σερίνη εἶναι σῶμα κρυσταλλικὸν (λεπτὰ φυλλίδια), διαλύεται εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἔχει γλυκεῖαν γεῦσιν. Κατὰ τὴν θέρμανσιν εἰς 225° ἄρχεται ἀποσυντιθεμένη. Ἡ l- σερίνη ἀποτελεῖ πρίσματα ἢ μεγάλους πίνακας, εἶναι μᾶλλον εὐδιάλυτος τῆς d, l, ὀλιγώτερον γλυκεῖα τῆς d-σερίνης καὶ ἄρχεται ἀποσυντιθεμένη εἰς 207°. Ἡ σερίνη ἔχει οὐδετέραν ἀντίδρασιν, δύναται δὲ νὰ σχηματίσῃ ἅλατα καὶ μετ' ὀξέων καὶ μετὰ βάσεων. Σ. Γ.

Σέρινταν (Sheridan), ***Κλάρα Κονσουέλο***. Σύγχρονος Ἀγγλὶς γλύπτης, ζωγράφος καὶ συγγραφεύς. Ἐφιλοτέχνησε προτομὰς τοῦ Μαρκόνι, τοῦ Ἀσκουὶθ καὶ εἰκόνας τοῦ Λένιν, Τρότσκι, Κάμενεφ, Ζηνόβιεφ (1920). Τῷ 1922 ἀνέλαβε τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ «Κόσμου τῆς Ν. Ὑόρκης». Διῆλθε διὰ ποδηλάτου τὴν Ρωσίαν, Τουρκίαν, Ὁλλανδίαν, Γερμανίαν, Τσεχοσλοβακίαν καὶ Πολωνίαν καὶ ἔγραψε: «Ρωσικαὶ εἰκόνες» (1921), «Τὸ ἀμερικανικὸν ἡμερολόγιόν μου» (1922), «Ἐλ Ραϊσουνὶ, ὁ σουλτᾶνος τῶν ὀρέων» (1924), «Τουρκικὸν καλειδοσκόπιον» (1926). Γ. Ι. Β.

— **Σέρινταν** (Sheridan), ***Ριχάρδος-Μπρίνσλεϋ-Μπώτλερ*** (Brinsley Butler). Ἄγγλος θεατρικὸς συγγραφεὺς (1751—1816). Τὸ πρῶτον του ἔργον εἶναι οἱ «Ἀντίζηλοι», παιχθὲν τῷ 1775. Ἡ ἐπιτυχία του ἰδίως ἀπὸ τὴν δευτέραν παράστασιν ὑπῆρξε καταπληκτική. Μετὰ τοῦτο ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν φάρσαν «Μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρικίου», τῷ δὲ 1775 τὸ κωμικὸν μελόδραμα «Ντουέννα». Ὡς καλύτερον τῶν ἔργων του Σέρινταν θεωρεῖται τὸ «Σχολεῖον σκανδάλων» (ἀναβιβασθὲν τὴν 8 Μαΐου 1877). Τῷ 1779 ἔγραψε τὸν «Κριτικόν». Εἰσελθὼν εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον ἐγένετο βουλευτὴς (1780), ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Διεκρίθη ὡς δεινὸς ρήτωρ καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ὀλίγων, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν τὴν ἕνωσιν τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ ἰρλανδικοῦ κοινοβουλίου. Γ. Ι. Β.

— **Σέρινταν** (Sheridan), ***Φίλιππος-Ἐρρῖκος***. Ἀμερικανὸς στρατιωτικὸς (1831—1888). Διεκρίθη εἰς ἐκστρατείας ἐναντίον Ἐρυθροδέρμων. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῆς Ἀμερικῆς προήχθη ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος διαδοχικῶς ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπολοχαγοῦ εἰς συνταγματάρχην. Διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μποὺνβιλ (1 Ἰουλίου 1862) μεθ' ὃ τῷ ἀνετέθη ἡ διοίκησις ταξιαρχίας ἐθελοντῶν καὶ μετὰ ταῦτα μεραρχίας. Ὀλίγον ἔπειτα προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον. Κατόπιν πολλῶν ἐπιτυχιῶν του εἰς διαφόρους μάχας, τῷ ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῶν στρατευμάτων τῶν Βορείων, τὰ ὁποῖα ἕδρων εἰς τὴν κοιλάδα Σεναντόα, πρὸς ἐκκαθάρισιν αὐτῆς ἀπὸ τῶν στρατευμάτων τῶν Νοτίων. Ἐνίκησε τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Ἤρλυ ἐν Οὐΐνστερ καὶ ὑπεχρέωσε τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Νοτίων Λῆ νὰ παραδοθῇ (Ἀπρίλιος 1865). Μετὰ ἕνα μῆνα ἐστάλη εἰς τὰ μεξικανικὰ σύνορα, ἵνα παρακολουθήσῃ τὸν μεταξὺ Μαξιμιλιανοῦ (ὃν ἐγκατέστησεν ὁ Ναπολέων τῷ 1864 ὡς αὐτοκράτορα τοῦ Μεξικοῦ) καὶ τῶν φιλελευθέρων, ἐπιδιωκόντων τὴν ἀνατροπήν του, πόλεμον. Μετὰ ταῦτα ἀνέλαβε διαφόρους διοικήσεις μονάδων ἐν τῷ στρατῷ καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του προήχθη εἰς στρατηγόν. Γ. Ι. Β.

σεριόλη (ἡ) (Seriola) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκομβροειδῶν* ἢ *σκομβριδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς διαφόρους θαλάσσας τῆς γῆς. Αἱ σεριόλαι ἔχουσιν ὀδόντας ἐπὶ τῶν σιαγόνων καὶ ἐπὶ τοῦ οὐρανίσκου, δύο ραχιαῖα πτερύγια, οὐρὰν πλατεῖαν καὶ διεσχισμένην καὶ χρῶμα λευκοκυανομελανόν. Ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀπαντᾷ τὸ εἶδος *σεριόλη ἡ δουμερίλειος* (Seriola Dumerilii), ἥτις φθάνει εἰς μῆκος 0,90 μ. καὶ ἔχει κρέας νόστιμον. Δ. Ν. Π.

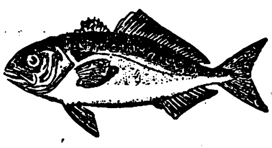

Σεριόλη ἡ δουμερίλειος.

— **σεριόλη** (ἡ) (Seriola) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη, φυόμενα εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας καὶ τὴν Ἀμερικήν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων παραμεσογειακῶν εἰδῶν, ὅπερ ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἡμῖν, εἶναι ἡ *σεριόλη ἡ αἴτνιος* (Seriola Aetnii κοιν. *ἀρodαμός*). Δ. Ν. Π.

σέρις (Serissa) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐρυθροδανοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σερις ἡ δύσοσμος* (Serissa foetida) θάμνος οὗ ὁ φλοιὸς εἶναι δυσωδέστατος. Δ. Ν. Π.

σερὶφ (λ. ἀραβ.). Διάσημος, εὐγενής, ἱερός. Ὡς τίτλος εὐγενείας ἐδίδετο εἰς τοὺς καταγομένους ἢ ἀνάγοντας τὴν καταγωγήν των εἰς τὸν Μωάμεθ. Εἰδικῶς ἐκαλεῖτο *σερὶφ* ὁ εἰς οἰκογένειαν ἀνάγουσαν τὴν καταγωγήν της εἰς τὸν Μωάμεθ ἀνήκων διοικητὴς τῆς Μέκκας. Ὁ τίτλος *σερὶφ* ἐδίδετο ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς Μουσουλμάνους ἡγεμόνας, τοὺς ὁποίους δὲν ἀνεγνώριζον ὡς σουλτάνους, ὡς ὁ σουλτᾶνος τοῦ Μαρόκου. Ν. Μ.

Σερὶφ ***πασᾶς***. Αἰγύπτιος πολιτικός, κιρκασιανῆς καταγωγῆς, διατελέσας ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ χεδίβου Ἰσμαὴλ πασᾶ. Ἐγένετο παραίτιος τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἥτις ἐπήνεγκε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἀραβῆ πασᾶ (1881) καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας. Γενόμενος πρωθυπουργὸς ἐπὶ χεδίβου Τεφβὴκ πασᾶ, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ μετὰ μικρόν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἀρχὴν μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, παρῃτήθη τῷ 1884 κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σουδάν. Ἀπέθανεν ἐν Γρὰτς τῆς Αὐστρίας τῷ 1887. Ν. Μ.

Σερὶφ-Ἰντρισί. Ἄραψ γεωγράφος, ἀστρονόμος καὶ φιλόσοφος (βλ. λ. *Ἰντρισί*).

σέριφο (τὸ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀψίνθιον* τὸ θαμνῶδες (βλ. λ.).

Σεριφοπούλα [*Γεωγρ.*]. Νησίον τοῦ Αἰγαίου (πλάτ. 37° 15′ Β., μῆκ. 24° 36′ Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 1817: Serpho island), 4 $^1/_8$ μίλ. βορειοανατολικῶς τῆς Σερίφου, 650 ποδ. ὑψηλὸν καὶ ἔχον ἀκτὰς ἐλευθέρας κινδύνων. Σ. Ε. Λ.

Σέριφος [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τοῦ Αἰγαίου, μία τῶν δυτικῶν Κυκλάδων, εὑρισκομένη 7 μίλ. νοτίως τῆς Κύθνου καὶ 7 μίλ. βορειοδυτικῶς τῆς Σίφνου, ἀφ' ὧν χωρίζεται διὰ τῶν ὁμωνύμων πορθμῶν, αὐτὰς διέκπλων. Αἱ ἐγγύτεραι ἀκταί της ἀπέχουν ἀπὸ μὲν τοῦ Πειραιῶς 62 μίλ. Ν.ΝΑ., ἀπὸ δὲ τῆς Σύρου 20 μίλ. ΝΔ. Περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν παραλλήλων 37° 12′ $^1/_2$ Β. καὶ 37° 06′ Β. καθὼς καὶ τῶν ἀπὸ Γκρήνουϊτς μεσημβρινῶν 24° 25′ Ἀν. καὶ 24° 32′ Ἀν., ἔχει σχῆμα σχεδὸν κυκλικόν, διαμέτρου 6 ὡς ἔγγιστα μίλ., μετὰ δύο χερσονησωδῶν ἀποφύσεων, ὧν ἡ μὲν ἀνατολικὴ ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Ἄμυνο* ἢ *Λιακόφτη*

Digitized by Google

ἡ δὲ δυτικὴ εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Κύκλωψ*, ἐμφανίζει δὲ ἐν ὁριζοντιογραφίᾳ ἐμβαδὸν 78 τ. χλμ. περίπου. Ὁ χάρτης της ὑπετυπώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ μεγάλην κλίμακα τῷ 1844 ὑπὸ τοῦ Βρεττανοῦ ἀντιπλοιάρχου S. Brock, κυβερνήτου τοῦ ὑδρογραφικοῦ H. M. S. «Benetta», φέρει δὲ τὸν τίτλον

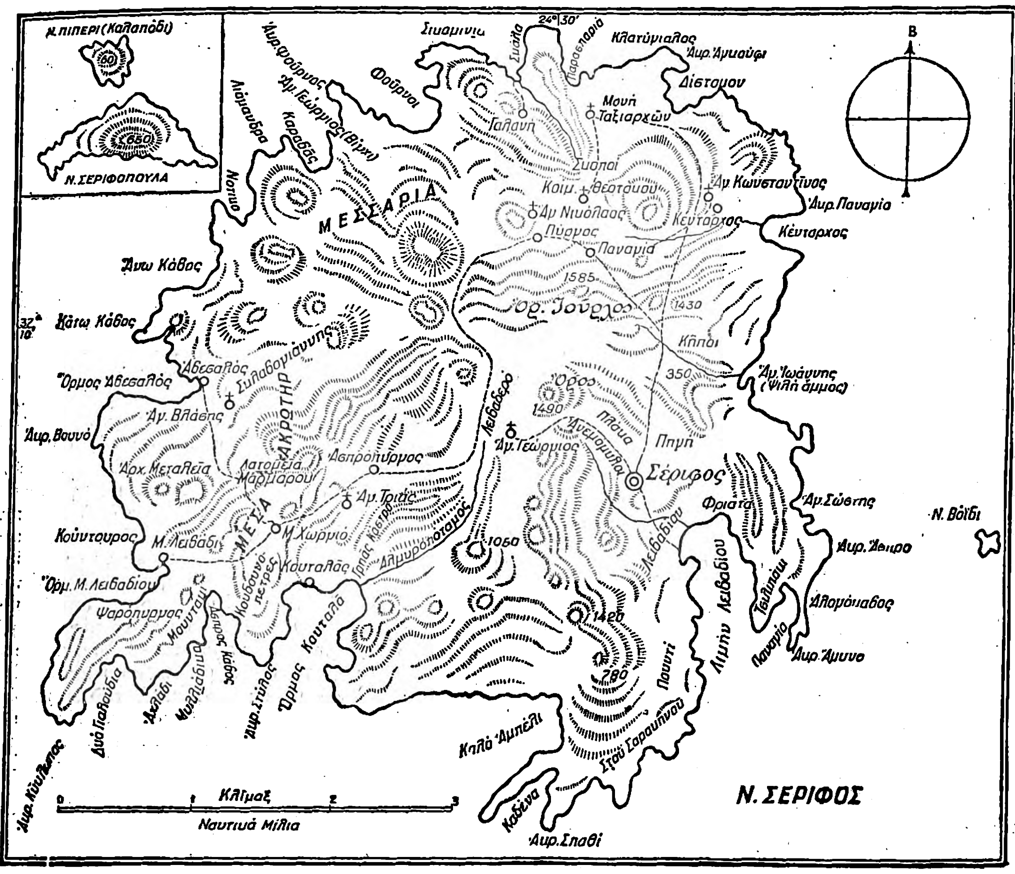

«1817: Serpho island». Ὁ ναυτικός της φωτισμὸς ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς φάρου περιστροφικοῦ (1901), πολυτίμου διὰ τὴν διεθνῆ γραμμὴν Μαλέα—Σμύρνης, τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου *Σπαθί*, ὅστις ἐκπέμπει τριάδα ἐκλάμψεων λευκῶν 30 μιλ., ἑνὸς μεγάλου αὐτομάτου (1925) ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κύκλωψ (πλάτ. 37° 07′ Β., μῆκ. 24° 25′ Ἀν.), ἐκπέμποντος ζεῦγος ἐρυθρῶν ἐκλάμψεων 30 μιλ. διὰ τὴν διεθνῆ γραμμὴν Ἀλεξανδρείας—Πειραιῶς, καὶ ἑνὸς φανοῦ λιμένος (1912) εἰς ἐπίνειον Λιβάδι, ἐκπέμποντος ἐρυθρὸν σταθερὸν φῶς 5 μιλ. (βλ. καὶ λ. *Αἰγαῖον*, τ. Β, σ. 402). Σ. Ε. Λ.

—*[Φυσ.—Πολ. Γεωγρ.]* Ἡ Σέριφος, ὡς ὅλαι αἱ Κυκλάδες, πλὴν τῆς Νάξου, εἶναι γυμνὴ καὶ ἐμποιεῖ ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν, παρουσιάζουσα ὄγκον πετρώδη καὶ μὲ ἀραιοτάτην καὶ μαρασμώδη βλάστησιν. Ἐλαχίστη εἶναι ἡ ἐμφάνισις ἀειθαλῶν θάμνων, ὡς ἐκ τῆς κοπῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν κατοίκων χάριν τῶν κλιβάνων. Εἰς τὰς χαράδρας μόνον φύονται θαυμάσιαι πικροδάφναι, πᾶσα δ' ἡ ἄλλη χλωρὶς εἶναι ἔργον ἀνθρώπων, οἵτινες πολλάκις καὶ ἔξωθεν εἰσκομίζουσι χῶμα, ἵνα πληρώσωσι τοὺς πρὸς φυτείαν τόπους, ἰδίως χάριν τῆς ἀμπέλου, τῶν πεφημισμένων σεριφικῶν σταφυλῶν. Πρὸς συγκράτησιν τῶν χωμάτων κτίζουσι τεχνητοὺς ὄχθους καὶ τοιχία, ἵνα σπείρωσι κριθὴν ἢ σῖτον καὶ καλλιεργήσωσι λαχανικὰ καὶ ἐμφυτεύσωσιν ἀμπέλους, συκᾶς ἢ ἐλαίας. Κατὰ τὸν A. Lepsius, ἡ νῆσος συγκροτεῖται κυρίως ἐκ γνευσίου, ἐν ᾧ ἐνυπάρχουσι φλέβες γρανίτου πορφυρίτου, πετρώματος σπανίου ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι. Ἐν αὐτῷ ἐπικρατεῖ στιφρὰ ὑπόλευκος μᾶζα, ἐν ᾗ ἐνσπείρονται πολὺ μικροὶ χαλαζίαι. Ἀνευρέθη καὶ μάρμαρον καὶ μαγνητίτης καὶ τιτανίτης· ἀλλὰ κυρίως ἀπαντῶσι γνεύσιοι καθ' ὅλην τὴν νῆσον, ἀπὸ τὰ ΝΑ. πρὸς τὰ ΒΔ. ὑπὸ κλίσιν 20—30°, ἀπὸ Α. δὲ πρὸς τὰ ΝΔ. 50—60°, οὕτως ὥστε τὸ μέσον τῆς Σερίφου σχηματίζει, τρόπον τινά, σκάφην. Αἱ μεταλλευτικαὶ ἐργασίαι ἐγίνοντο ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, εἶχον δὲ διακοπῆ ἐπὶ τῶν κλασσικῶν χρόνων. Σήμερον ἡ σπουδαιότης τῆς ἄλλως πτωχῆς Σερίφου ἔγκειται ἐν τοῖς πλουσίοις στρώμασι σιδήρου, ἅπερ θεωροῦνται τὰ ἄριστα τῶν ἐν Ἑλλάδι. Τὰ μεταλλεῖα Σερίφου ἐκμεταλλεύεται ἡ ἑταιρεία «*Σέριφος - Σπηλιαζέζα*», ἐξαγομένων ἐτησίως ὑπὲρ τὰς 160.000 τόννων. Τὸ κλῖμα τῆς νήσου εἶναι εὔκρατον καὶ μόνον ἐν βαρεῖ χειμῶνι τὰ δύο ὑψηλὰ βουνὰ αὐτῆς, *Ὄρος* καὶ *Τοῦρλος*, καλύπτονται ὑπὸ χιόνος.

Ἡ Σέριφος ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κέας τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, ὅλη δὲ ἡ νῆσος ἀποτελεῖ μίαν κοινότητα ἐκ 2.418 κατοίκων (1928), ἀπαρτιζομένων ἐκ τῆς ὁμωνύμου τῇ νήσῳ κώμης (ἕδρας τῆς κοινότητος, κάτ. 1.621) καὶ τῶν χωρίων *Γαλανὴ* (κ. 184). *Κένταρχος* (κ. 116), *Λιβάδι* (κ 136), *Παναγιὰ* (κ. 276), *Ράμος* (κ. 80) καὶ τῆς ἀνδρικῆς μονῆς *Ταξιαρχῶν* (κ. 5). Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ὑποτελωνεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

Περὶ τὴν Σέριφον κεῖνται αἱ ἑξῆς νησῖδες: *Σεριφοπούλα* πρὸς τὰ ΒΑ., ἔχουσα 3 μιλίων περίμετρον. Εἶναι βράχος ἀκατοίκητος, ἐκτάσεως 3.258 στρεμμάτων. Ἀνήκει εἰς τὴν μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν καὶ ἐνοικιάζεται ὡς βοσκήσιμος τόπος εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου τῆς Σερίφου Κεντάρχου. Ἐπ' αὐτῆς κεῖται μονύδριον τῆς Παναγίας καὶ λείψανα μεσαιωνικοῦ πύργου μετὰ δεξαμενῆς ὕδατος. *Πιπέρι* (Καλοπόδι) καὶ αὕτη κεῖται πρὸς Β. καὶ ἀπέχει τῆς Σερίφου περὶ τὰ 10 μίλια. Ἔχει ἔκτασιν 50 στρεμ. καὶ ἐνοικιάζεται πρὸς βοσκήν. *Βοΐδι* (Πολώνη), νησὶς κειμένη πρὸς τὰ ΝΑ. εἰς ἀπόστασιν 1 μιλίου ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἁγίου Σώστη. Τὸ σχῆμα αὐτῆς ὁμοιάζει πρὸς βοῦν καὶ ἐντεῦθεν ἡ ὀνομασία της. Ἔχει ὕψος 133 μ. *Γαρμπιᾶς* καὶ αὕτη κεῖται πρὸς ΝΑ. ἔξωθι τοῦ Καλοῦ Ἀμπελιοῦ, εἰς ἀπόστασιν 80 μ. τῆς Σερίφου.

—*[Ἱστορ.]* Πρῶτοι κάτοικοι τῆς Σερίφου θεωροῦνται θεσσαλο-αιολικῆς καταγωγῆς, μὲ πρώτους βασιλεῖς τὸν Δίκτυν καὶ Πολυδέκτην. Μέχρι τοῦ Ζ' αἰῶνος διετηρήθη τὸ μοναρχικὸν τῆς Σερίφου πο-

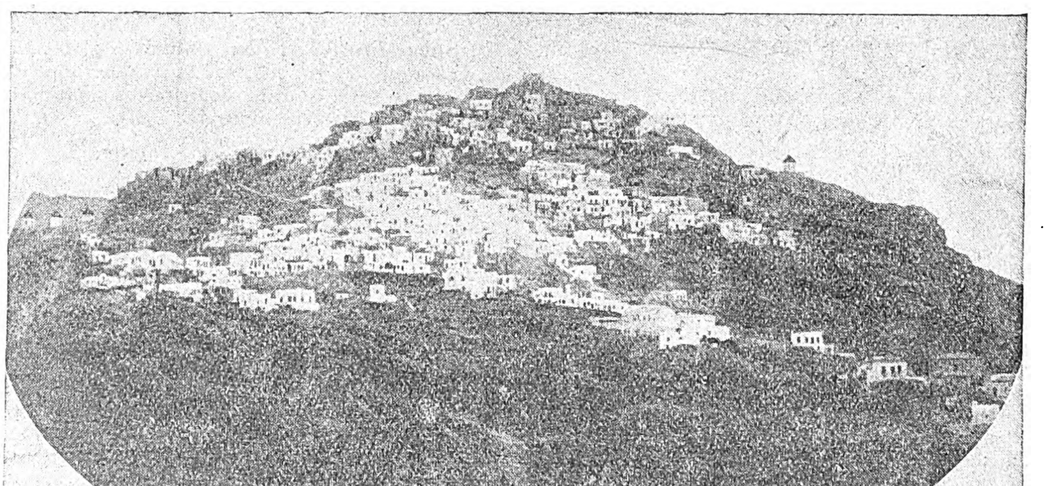

Ἄποψις τῆς κώμης Σερίφου.

λίτευμα καὶ ἡ αὐτονομία, εἶτα ὅμως ἡ νῆσος ἐδέχθη ἀποικίαν Ἰώνων Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Ἐτέοκλον καὶ ἐξιωνισθεῖσα ἔλαβε μέρος εἰς τὴν δηλιακὴν ἀμφικτιονίαν καὶ καταργήσασα τὴν μοναρχίαν ἠσπάσατο τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ἐπὶ τῶν μηδικῶν, συμμαχοῦντες μὲ τοὺς Πέρσας, οἱ Σερίφιοι ἀπέστειλαν αὐτοῖς ἐπικουρίαν δεκαεπτὰ τριήρων, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, τῷ 480, συνετάχθησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, πέμψαντες ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Κυθνίων καὶ Σιφνίων μίαν πεντηκόντορον, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἐποικισταὶ αὐτῶν, περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τοὺς Σεριφίους, οἵτινες καὶ κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἐπεκούρησαν, τῷ 479. Μετὰ τὰ μηδικὰ ὑπήχθησαν εἰς τὸν νησιωτικὸν φόρον τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων τῷ 477, πληρώνοντες κατ' ἀρχὰς μὲν τόκον δύο ταλάντων, εἶτα δέ, ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ κατόπιν, ἑνός. Κατὰ τὸ ἀπὸ 363 μέχρι 308 π. Χ. διάστημα ἡ Σέριφος ὑπήγετο ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, εἶτα δὲ ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ 266 καὶ αὖθις ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας καὶ τέλος ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους τῷ 146 π.Χ. Ἐπὶ τούτων, δημοκρατικῶς κυβερνώμενοι, οἱ Σερίφιοι ἐπεδόθησαν εἰς ἔργα εἰρήνης μέχρι τοῦ 88, ὅτε συμμαχήσαντες μὲ τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Μιθριδάτην τὸν ΣΤ' ἔπαθον δεινῶς τῷ 84, ἡ δὲ νῆσός των προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίας. Ἐφεξῆς ἡ νῆσος περιῆλθεν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, ὡς πᾶσαι αἱ μικραὶ Κυκλάδες, καὶ ἐχρησίμευεν ὡς τόπος ἐξορίας τῶν πολιτικῶν καταδίκων.

Τῷ 1204, ἁλόντος τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Φράγκων, κατελήφθησαν καὶ αἱ Κυκλάδες ὑπὸ τῶν Λατίνων. Τῆς Σερίφου ἦρξαν τοῦ ἑνὸς τετάρτου οἱ Μικέλη (1207—1537), τοῦ ἑτέρου οἱ Ἰουστινιάναι (1207—1412), τοῦ ἡμίσεος δὲ οἱ Γκίζαι, οἱ τῆς Μυκόνου δυνάσται (1207—1334), οἱ Βραγαδῖνοι (1334—1354), οἱ Μινόττοι (1354—1373), οἱ Ἀδόλδοι (1373—1432) καὶ τέλος οἱ Μικέλη τὸ δεύτερον (1432—1537), οὓς ἐκδιώξαντες οἱ Τοῦρκοι ἐδέσποσαν τῶν Κυκλάδων. Ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Φράγκων οἱ Σερίφιοι ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα πολιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς. Μόνον ἐπὶ τῶν Μινόττων εὐγενῶν Βενετῶν ἡ Σέριφος ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ σιδήρου, ἀλλ' ἐπὶ μικρὸν μόνον· διότι οἱ διαδεχθέντες αὐτοὺς Ἀδόλφοι προσηνέχθησαν αἴσχρότατα, ληστεύοντες καὶ ἁρπάζοντες ὅ,τι εἶχον συγκομίσει οἱ κάτοικοι ἐκ τῆς προτέρας τῶν Μινόττων δυναστείας. Ἐπὶ τῆς τελευταίας δυναστείας τῶν Μικέλη τὰ πράγματα ὑπερέβησαν πᾶσαν δυστυχίαν. Οἱ κάτοικοι ἔζων δίκην κτηνῶν, περίφοβοι ἐκ τῶν πειρατικῶν ἐπιθέσεων καὶ τῆς ὁλονὲν διαλαλουμένης ἐπιθέσεως τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὅστις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ ὑπὸ τὸν ἐκ Μυτιλήνης ἀρνησίθρησκον Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσαν, καταλαβόντα, κατ' Ἰούνιον τοῦ 1537 τὴν Σέριφον. Ἡ ἀλλαγὴ δυνάστου δὲν ἐβελτίωσε τὴν θέσιν τῶν κατοίκων, οἵτινες τὸ μόνον ὅπερ ἀπέλαυσαν ἦτο ὅτι ἐξέλεγον ἐπίτροπον τοῦ κοινοῦ καὶ καντζελλάριον, ἀξίωμα τὸ ὁποῖον μετήρχετο ὁ τῆς νήσου πρωτονοτάριος, καθὼς καὶ δημογέροντας. Τῷ 1600, κομισθείσης ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταληφθείσης Κύπρου τῷ 1571 τῆς εἰκόνος τῶν Ἀσωμάτων, ᾠκοδομήθη ἡ μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν κατὰ τὰ βόρεια εἰς ὕψος 100 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν μετὰ λαμπροῦ ναοῦ τῶν ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ κατέστη πλουσιωτάτη καὶ διὰ τοῦτο ἐπέσυρεν ἐπιδρομὰς πλείστας κατὰ καιρούς, ἰδίως τῷ 1648 τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλὼφ (1679—1774) ἡ Σέριφος ὑπέστη οὐκ ὀλίγα ὑπὸ τῶν καταλαβόντων αὐτὴν Ρώσων, οἵτινες, ἀφοῦ ἀπεμύζησαν πᾶσαν τῆς νήσου ἰκμάδα, ἀπελθόντες τῷ 1774 διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ, παρέδωκαν αὐτὴν εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ βίος ἐν Σερίφῳ κατέστη ἀβίωτος μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς

Digitized by Google

Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, εἰς ἣν ἤδη ἦσαν πολλοὶ μεμυημένοι διὰ τῶν ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυΐᾳ Φιλικῶν Σεριφίων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Κρητὸς Γρηγορίου Καλλονᾶ ἐν τῇ νήσῳ μυηθέντων. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τῇ 21 Μαΐου 1821, ὑψώθη καὶ ἐν τῇ νήσῳ ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ ἐκδιωχθέντων τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων διωρίσθησαν δύο δημογέροντες, ὁ Γεώργιος Πρωτονοτάριος καὶ ὁ Ἰωάννης Κόντες, μεθ' ἑνὸς γραμματέως, τοῦ Νικολάου Θ. Λυμβαίου. Ἀντιπρόσωποι τῆς Σερίφου ἐστέλλοντο εἰς πάσας τὰς συνελθούσας ἐθνικὰς συνελεύσεις.

Ἡ Σέριφος ἀπέκτησε τὸ πρῶτον ἐπίσκοπον τῷ 1143 τὸν «Σύρας καὶ Σερίφου» καὶ βραδύτερον ὑπήχθη ὑπὸ τὸν Σίφνου, Πάρου καὶ Ἀμοργοῦ. Ἐπὶ τῶν Λατίνων ἀγνοοῦμεν ποῦ ὑπήγετο, διότι αἱ ὀρθόδοξοι μητροπόλεις τῶν Κυκλάδων ἐσχόλασαν μέχρι τοῦ 1537, ὅτε κατέλαβον τὰς νήσους οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐπανίδρυσαν αὐτάς. Τῷ 1595—1602 ὁ πατριάρχης Ματθαῖος ὁ Β' ὑπήγαγε τὴν Σέριφον, τὴν Κάλυμνον καὶ Ἀμοργὸν ὑπὸ ἐξαρχίαν μέχρι τοῦ 1646, ὅτε ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σίφνου, προαχθεῖσαν εἰς μητρόπολιν τῷ 1797. Ὑπὸ τὸν Σίφνου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1824, ὅτε ἀποσπασθεῖσα ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἐπισκοπὴν «Κύθνου, Κέας (Τζιᾶς) καὶ Σερίφου». Τῷ 1842, καταργηθείσης τῆς ἐπισκοπῆς, συμπεριελήφθη εἰς τὴν τῶν Κυκλάδων μέχρι τοῦ 1852 καὶ προσεκολλήθη τῇ ἐπισκοπῇ «Ἄνδρου, Κέας, Κύθνου καὶ Σερίφου» μέχρι τοῦ 1889. Τότε, ἱδρυθείσης τῆς ἀρχιεπισκοπῆς (νῦν μητροπόλεως), ὑπήχθη ὑπὸ τὸν «Σύρου, Ἄνδρου, Τήνου», ὑφ' ὃν μέχρι τοῦδε ὑπάγεται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *L. R(oss)*. Περὶ θερμῶν ὑδάτων ἐν τῇ νήσῳ Σερίφῳ («Ἀσκληπιὸς» Ἀθῆναι 1837). — *Τοῦ αὐτοῦ* Reisen auf den Griechischen Inseln des Aegaeisches Meeres (Stuttg. 1840). — Εὕρεσις ἀρχαίου ἀγάλματος ἐν Σερίφῳ «Παρνασσὸς» τόμ. Ε'). — *Ι. Ν. Σβορώνου*. Βάτραχος σερίφιος (ἐν «Διεθνεῖ ἐφημερίδι τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας», Ἀθῆναι τόμ. Α'). — *Μ. Ι. Μαρκόπολι*, Ἀντωνίου Ἰουστινιάνη, ἔκθεσις περὶ τῆς νήσου Σερίφου «Ἑστία» 1894). — *H. Hautlecœur*, L'île de Seriphos (Brux. 1900). — *Θ. Κ. Ἀργουζάκη*, Μέχρι Σερίφου μετ' εἰκόνων (Ἀθῆναι 1904). — *Ε. Γ. Ἀνδρονίκου*. Αἱ μεταλλευτικαὶ ἐργασίαι ἐν Σερίφῳ («Κυκλαδικὸν ἡμερολόγιον» 1907). — *Τ. Ε. Εὐαγγελίδου*, Ἡ νῆσος Σέριφος (Ἑρμούπολις 1909). — *Κ. Α. Κτενᾶ*, Τὸ μεταλλεῖον «Ἀκρωτήριον Χάλαρα» καὶ ἡ πρὸς αὐτὸ συνεχομένη ἀπαραχώρητος ἔκτασις τῆς νήσου Σερίφου (Ἀθῆναι 1910). — *Τοῦ αὐτοῦ*. Sur les relations pétrographiques existant entre l'île de Seriphos et les formations environnantes (Paris 1914). — Les phénomènes métamorphiques de l'île de Seriphos — Ἔρευναι περὶ τῆς μεταλλογενείας τῆς νοτιοδυτικῆς Αἰγηΐδος (Ἀθῆναι 1917 σ. 20 ἑξ.). — *Π. Γ. Ζερλέντη*, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν νήσων τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου θαλάσσης τόμ. Α' (Ἑρμούπολις 1913, Β' 1922). — *Τοῦ αὐτοῦ* Νησιωτικὴ ἐπετηρὶς (Ἑρμούπολις 1918, τεύχη 2. Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις μακρὰ διεξοδικὴ βιβλιογραφία περὶ Σερίφου). — *Η. Π. Γούναρη*, Τὸ μεταλλεῖον τῶν Χαλάρων (ἐν «Δελτίῳ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας» 1914).

Τ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

— **Σερίφου *δίαυλος*** (Serpho channel) [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ὁ μεταξὺ Σερίφου πρὸς Ν. καὶ Κύθνου πρὸς Β. δίαυλος, ἔχων εὖρος 7 μιλ. κατὰ τὴν μεγίστην στενότητά του. Σ. Ε. Λ.

Σέρκιο (Serchio) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ, πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Τσερρῆτο τῶν Ἀπεννίνων καὶ χυνόμενος ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγει μετὰ ροῦν 110 χλμ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων *Αἴσαρ* καὶ *Αὔσαρ*, ὑπὸ δὲ τῶν Ρωμαίων Auser. Μ. Δ. Β.

Σέρλεη (Shirley), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος πειρατής, ὅστις μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Λιθγόου ἐλυμαίνετο τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ἀρχομένου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ὀκτὼ φοῦσται ἀπετέλουν τὴν δύναμιν τῶν Ἄγγλων τούτων θαλασσίων λῃστῶν, οἵτινες εἰς τοσοῦτον θρασύτητος ἔφθασαν, ὥστε ἐν ἔτει 1609 ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσωσι τὴν νῆσον Σίφνον. Δ. Π. Π.

Σέρλεϋ (Sherley ἢ Shirley), *σὲρ* ***Ἀντώνιος***. Ἄγγλος θαλασσοπόρος (1565—1635). Μετὰ πολλὰ ταξίδια, ἔλαβε μέρος τῷ 1596 εἰς τὰς ἀποστολὰς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, τῷ δὲ 1599 μετέβη εἰς τὴν Περσίαν, ὅπου ἀπέκτησε τὴν εὔνοιαν τοῦ σάχη Ἀμπᾶς τοῦ Μεγάλου, ὅστις τὸν διώρισε πρεσβευτήν του εἰς πολλὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης. Βραδύτερον ὅμως περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν Μαδρίτῃ, ἀποζῶν ἐκ μικρᾶς συντάξεως, ἣν παρεῖχεν εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσίας του. Μ. Δ. Β.

— **Σέρλεϋ** (Sherley, ἢ Shirley), ***Ἰάκωβος***. Ἄγγλος ποιητὴς καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1596—1666). Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἀκολουθήσει τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα καὶ προσελθὼν εἰς τὸν καθολικισμὸν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῇ σχολῇ τῆς Σαίντ-Ἄλμπανς. Βραδύτερον ἐγκατασταθεὶς εἰς τὸ Λονδῖνον, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν δραματικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔσχον μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ τὸν κατέστησαν δημοφιλέστατον. Ὁ Σέρλεϋ εἶχε τύχει μεγάλων τιμῶν ἐν τῇ ἀγγλικῇ αὐλῇ, ἀλλ' οἱ ἐπικρατήσαντες κατόπιν ἐπαναστάται κατεδίωξαν αὐτὸν καὶ ἀπηγόρευσαν τὴν παράστασιν τῶν ἔργων του. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν, τὰ ἔργα του ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ παίζωνται καὶ νὰ γίνωνται δεκτὰ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Χάϋντ Πάρκ» (1632), «Ὁ θρίαμβος τῆς εἰρήνης» (1634), «Πονηρίαι τῆς ἀγάπης», «Ὁ πονηρὸς τίμιος», «Ὁ γάμος», «Ὁ εὐγνώμων ὑπηρέτης», «Σχολεῖον φιλοφρονήσεων», «Ὁ καρδινάλιος», «Ἡ κυρία τῶν ἡδονῶν» (1635) κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

σερμαγιά (ἡ), καὶ ***σιρμαγιά*** · δημοτ., τὸ πρῶτον ἀπαραίτητον χρηματικὸν κεφάλαιον εἴς τινα ἐπιχείρησιν.

Σέρμαν (Sherman) [*Γεωγρ.*]. Ὄνομα διαφόρων πόλεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐξ ὧν σημαντικωτέρα εἶναι ἡ κατὰ τὰ βόρεια σύνορα τῆς πολιτείας Τεξάς. Κάτ. (1923) 16 020. Ἔχει ἐργοστάσια μηχανῶν καὶ ὑφαντουργίας. Θ. Κ.

Σέρμαν (Sherman), ***Γουλιέλμος - Τέκιουμσε***. Ἀμερικανὸς στρατηγὸς (1820—1891). Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους πολέμους, κατὰ δὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὑπηρετῶν ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Γκράντ, διεκρίθη εἰς τὰς παρὰ τὴν Τσατταννόγκα καὶ τὸν Μισσισιπῆ μάχας. Τὸν Μάϊον τοῦ 1864 ἐπεχείρησεν εἰσβολὴν εἰς Γεωργίαν καὶ ἀφοῦ ἐνίκησε τὸν στρατηγὸν Τζόνστον ἤρξατο τὴν περίφημον στρατιωτικὴν πορείαν πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπὸ Ἀτλάντα εἰς Σαβάννα ἐπὶ κεφαλῆς 60.000 ἀνδρῶν, διατρέξας 480 χλμ. Κατόπιν ἐπροχώρησεν ἀπὸ Σαβάννα εἰς Ράλη (Raleigh), τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βορείου Καρολίνας, διατρέξας 800 χλμ. Ὁ Σέρμαν προαχθεὶς τῷ 1869 εἰς στρατηγὸν διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ ἀμερικανικοῦ στρατοῦ. Θεωρεῖται, μετὰ τὸν Γκράντ, ὡς ὁ μεγαλύτερος στρατηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Βορείων. Γ. Ι. Β.

— **Σέρμαν** (Scherman), ***Λουκιανός***. Γερμανὸς ἀνατολιστής, γεννηθεὶς τῷ 1864. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1901 διατελεῖ διευθυντὴς τοῦ ἐν Μονάχῳ ἐθνολογικοῦ μουσείου. Ἔγραψε: «Φιλοσοφικοὶ ὕμνοι ἀπὸ τὸ Ρίγκβεδα, Ἀθαρβαβέδα καὶ Σανχιτά» (1887), «Ἐθνολογ. καὶ σημειώσεις ἐκ τῆς Ἄνω Βιρμανίας» (1911—1920 τεύχ. 6). «Προβουδικὰ γλυπτὰ ἐν Κίνᾳ» (1921). Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1893 ἐκδίδει τὴν «Ἀνατολικὴν βιβλιογραφίαν». Γ. Ι. Β.

— **Σέρμαν** (Scherman), ***Μάξ***. Γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἔγραψεν: «Ὁ πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος» (1905), «Ἐγχειρίδιον παγκοσμίου ἱστορίας» (10η ἔκδ. 1906) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σερμαρίνοβον [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μαρίνα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πέλλης.

Σερμενῖκον [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Φυλακτὴ* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Τρικκάλων.

Σερμὶ [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ξερολίθι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

Σερμιζὺ (Sermisy), ***Κλαύδιος ντὲ*** —. Γάλλος μουσουργὸς (1490—1562). Εἰς τὰ παλαιότερα βιβλία, τὰ περιλαμβάνοντα συνθέσεις αὐτοῦ, φέρεται ἁπλῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κλωνιὲν* (Claudin). Ὁ Σερμιζὺ εἶναι ἐκ τῶν ἐλάχιστα γνωστῶν συνθετῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, μολονότι τὰ ἔργα του εἶναι μεγίστου ἐνδιαφέροντος. Εἰς πλείστας γαλλικὰς ἀνθολογίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὕρηνται λειτουργίαι, μοτέττα, τραγούδια καὶ ἄλλαι συνθέσεις αὐτοῦ. Γ. Σ.

Σερμὶν [*Γεωγρ.*]. Πόλις παλαιὰ τῆς Συρίας, εἰς ἀπόστασιν 50 χμ. ΝΔ. τοῦ Χαλεπίου, σήμερον ἠρειπωμένη. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν πολλὰ σπήλαια λελαξευμένα ἐντὸς βράχων. Ν. Μ.

Σέρμιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] · βλ. *Σίρμιον*.

Σερμορίνοβον [*Γεωγρ.*] · βλ. λ. *Μαρίνα*.

Σέρμος, ἢ ***Σέρμων***. Βούλγαρος ἡγεμὼν τοῦ Σιρμίου. Μόνος ἐξηκολούθησε νὰ ἀρνῆται νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ καθυπόταξιν τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ τὴν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Σαμουήλ. Ἐναντίον του ἐξεστράτευσεν ὁ στρατηγὸς Κωνσταντῖνος Διογένης, ὅστις φονεύσας αὐτὸν διὰ δόλου κατέλαβε τὸ Σίρμιον. Τοῦ Σέρμου σῴζονται χρυσᾶ νομίσματα φέροντα τὴν ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν «ΖΕΡΜΩ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤ». Β. Γ. Μ.

Σερμοῦσκ [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Καππαδοκίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πευτιγγεριανοῦ Πίνακος, ἐν τῇ στρατηγίᾳ Σαραυηνῆς, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Μάζακας (Καισάρεια) εἰς Ταουΐον (Νεφέσκιοϊ) ἀγούσης ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

— **Σερμοῦσα** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῷ Πολεμωνιακῷ Πόντῳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Ε' 6, 8). Ταυτίζεται πρὸς τὴν *Σεράμισαν* τοῦ Πευτιγγεριανοῦ Πίνακος, ἀπέχουσαν 54 μίλια ἀνατολικῶς τῶν Ζήλων (Zileh). Α. Θ. Σ.

Σερμπὰλ (Serbal) [*Γεωγρ.*]. Ὄρος ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ (ὕψ. 2.052 μ.), εἰς ἀπόστασιν 36 χλμ. ἀπὸ τῆς ΑΒΑ. ἀκτῆς τοῦ κόλπου τοῦ Σουέζ. Ὑπό τινων ὑπεστηρίχθη ὅτι ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ὁ Μωϋσῆς ἔλαβε θεόθεν τὰς δέκα ἐντολάς. Θ. Κ.

Σερμπὰν ***Βόδας Μπραγκοβάνος***. Ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας (βλ. λ. *Καντακουζηνὸς Σερμπάν*).

Σερμπενταράν. Ὄνομα δυναστείας τουρκικῆς καταγωγῆς, ἥτις ἵδρυσε τῷ 1337 μικρὸν ἀνεξάρτητον κράτος εἰς τὴν περσικὴν χώραν τοῦ Χορασὰν μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν Σεπζεβάρ. Ἡ δυναστεία αὕτη, ἀριθμοῦσα 12 ἡγεμόνας, ἐξέλιπε τῷ 1386, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ 1350 εἶχεν ὑποταγῆ εἰς τὸν Ταμερλᾶνον. Ν. Μ.

σερμπέτι (τό) · δημοτ., ἡδύποτον (λ. τουρκ.).

Σέρμπκα [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Οὐκρανίας ΒΑ. τῆς Ὀδησσοῦ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ὀδησσοῦ—Βασιλίνοβο. Περὶ αὐτὸ συνῆψε μάχας πρὸς τὰ μπολσεβικικὰ στρατεύματα, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1919, ὁ ἑλληνογαλλικὸς στρατός. Μετὰ τὴν περὶ τὴν Μπερεζόφκαν ἧτταν τοῦ 1ου ἑλληνικοῦ συντάγματος πεζικοῦ ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων (18 Μαρτίου 1919) καὶ τὴν ἐν ἀταξίᾳ ὑποχώρησιν αὐτοῦ πρὸς Ὀδησσόν, ὁ Γάλλος στρατηγὸς D' Anselme, διοικητὴς τῶν ἐν Οὐκρανίᾳ συμμαχικῶν στρατευμάτων (ἑλληνικῶν καὶ γαλλικῶν), προώθησε πρὸς Σέρμπκαν τὸ 3ον σύνταγμα πεζικοῦ, τὸ 5/42 σύνταγμα εὐζώνων, τὸ 3ον τάγμα τοῦ 34ου συντάγματος πεζικοῦ, μίαν μοῖραν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἕνα λόχον μηχανικοῦ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν μονάδων, ἐπὶ πλέον δὲ οὐλαμὸν γαλλικοῦ μηχανικοῦ καὶ ἕτερον ἱππικοῦ, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Tchimanovski σῶμα Ρώσων ἐθελοντῶν ἀντιμπολσεβίκων, τάξας ἁπάσας τὰς μονάδας ταύτας ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Nerel. Αἱ δυνάμεις αὗται ἐτάχθησαν περὶ τὴν Σέρμπκαν ὡς ἑξῆς: ἐν πρώτῃ μὲν γραμμῇ (ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ) τὸ ἐθελοντικὸν ρωσικὸν σῶμα, τὸ 3ον σύνταγμα πεζικοῦ καὶ τὸ 3ον τάγμα τοῦ 34ου συντάγματος μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ, ἐν δευτέρᾳ δὲ γραμμῇ (παρὰ τὸ Μπογιαλὶ) τὸ 5/42 σύνταγμα εὐζώνων. Ἀλλ' ὁ μπολσεβικικὸς στρατὸς ἐπιτεθεὶς ἐξηνάγκασε τὰς ἐν πρώτῃ γραμμῇ συμμαχικὰς δυνάμεις νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἐγκαταλιπούσας εἰς Σέρμπκαν ἅπαν τὸ ὑλικόν αὐτῶν καὶ τοὺς τραυματίας (26 Μαρτίου 1919). Τὴν ἑπομένην προαχθὲν τὸ σύνταγμα εὐζώνων ἐπανέκτησε τὰς ἀπολεσθείσας θέσεις, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἠναγκάσθη τῇ 31 Μαρτίου 1919 νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Μπουγιαλὶκ ἕνεκα τῆς ρωσικῆς πιέσεως καὶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ στρατηγοῦ Nerel. Ν. Σ.

Σερμποννὼ (Cherbonneau), ***Ἰάκωβος - Αὔγουστος***. Γάλλος ἀνατολιστὴς (1813—1882). Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἔγραψε: «Περὶ τῶν συζυγιῶν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης» (1854), «Περὶ τῆς ἀραβικῆς φιλολογίας τοῦ Σουδὰν» (1855), «Λεξικὸν γαλλο-αραβικὸν καὶ ἀραβο-γαλλικὸν» (1872, 1875). Γ. Ι. Β.

Σέρμπουρυ (Cherbury), ***Ἐδουάρδος*** · βλ. λ. *Ἔρμπερτ* Ἐδουάρδος.

Σέρμπρο (Sherbro) [*Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἀγγλικῆς κτήσεως Σιέρρας Λεώνης (7°34' Β. πλάτ.). Εἶναι σχήματος τριγωνικοῦ, ἔχει ἔκτασιν 53 τ. χλμ. καὶ παράγει φοινικέλαιον. Γ. Ι. Β.

Σερμπροὺκ (Sherbrook) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τοῦ Καναδᾶ ἐν τῷ νομῷ Κεμπέκ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαὶν Φράνσις. Κάτ. 25.021. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφασμάτων, χάρτου καὶ μηχανῶν. Θ. Κ.

Σερμπυλιὲ (Cherbuliez), ***Βίκτωρ***. Γάλλος συγγραφεὺς ἑλβετικῆς καταγωγῆς (1829—1899). Ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα καὶ κριτικὰς καὶ αἰσθητικὰς μελέτας, ὡς: «Ἡ μὶς Ρόβελ» (1875), «Ὁ κόμις Κόστια» (1863), «Ὁ πρίγκιψ Βιτάλ» (1864), «Ἡ περιπέτεια τοῦ Λαδισλάου Μπόλσκι» (1870), «Ἡ πολιτικὴ Γερμανία» (1870), «Ἡ πολιτικὴ Ἱσπανία» (1874), «Πρόσωπα καὶ πράγματα ἐν Γερμανίᾳ» (1877), «Ἡ τέχνη καὶ ἡ φύσις» (1892). Γ. Ι. Β.

Σερμύλη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἑλληνικὴ πόλις τῆς Χαλκιδικῆς, ἀποικία τῶν Χαλκιδέων, κειμένη ἐν τοῦ Τορωναίου κόλπου (τῆς Κασσάνδρας), πρὸς Ν. τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ὀρμύλια. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν στρατὸν καὶ στόλον. Μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Περσῶν κατέστη φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Περὶ τὸ ... π. Χ. κατεστράφη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Β'. Χ. Ι.

σερμύλη (ἡ) (Sermyle) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν φυτοφάγων τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομελιδῶν*, περιλαμβάνον μικρὰ μεγέθους κανθάρους ἰθαγενεῖς τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σερμύλη ἡ δίχροος* (Sermyle bicolor), ἥτις ἔχει θώρακα λευκοῦ χρώματος, κεφαλὴν ..., κοιλίαν στιλπνοῦ μελανοῦ χρώματος, ... μελανοραίους καὶ πόδας μελανούς. Ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην.

Digitized by Google

σέρμων (ὁ) *[Ναυτ.]*. Τύπος βυζαντινοῦ πλοίου. Ὑπό τινων θεωρεῖται παραλλαγὴ τοῦ δρόμωνος, προσομοιάζουσά πως τὸν πάμφυλον, κατ' ἄλλους τῆς γαλέας καὶ τῆς σακτούρας, κατ' ἄλλους τοῦ χυμβαρίου. Ἐλέγετο καὶ *ζέρμων*. Σ. Ε. Λ.

σερνάμενον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸ ἀγόμενον συσπάστου ἢ πολυσπάστου. Ἐν τῷ πληθυντικῷ τὰ *σερνάμενα*, ἡ ἐπιχειρία ἐν γένει. Σ. Ε. Λ.

Σερνικάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 839. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐλαιοτριβεῖον. Π. Ν. Π.

σερνικοβότανο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὄρχις* (βλ. λ.).

σερνικοθήλυκος,—η,—ο δημοτ., ἑρμαφρόδιτος.

Σερντόμπσκ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κάτω Βόλγα, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σέρντομπα. Κάτ. (1926) 18 616. Εἶναι ἡ παλαιὰ ὀχυρὰ πόλις *Μπόλσαγια Σέρντομπα*, καθ' ἧς ἐπέδραμον ἐπανειλημμένως οἱ Τάταροι τοῦ Κουβὰν καὶ τῆς Κριμαίας (ἰδίως τῷ 1717). Π. Ν. Π.

σέρνω δημοτ. τοῦ *σύρω* (βλ.λ.), τραβῶ, ἕλκω: «αὐτὸς ποῦ σέρνει τὸ χορὸ» ὁ ἄρχων τοῦ χοροῦ || φρ. «σέρνει τὰ πόδια του» περιπατεῖ μετὰ δυσκολίας, ἄλλως «σέρνεται», «ζῇ καὶ σέρνεται» ἐπὶ νοσοῦντος χρονίως καὶ ἰδίᾳ μὴ δυναμένου νὰ βαδίζῃ εὐκόλως || φρ. «τοῦ 'συρε ὅσα σέρνει ἡ σκούπα» τοῦ εἶπε πολλὰς ὕβρεις ἢ τοῦ ἀπέδωκε πολλὰς κατηγορίας, «πολλὰ τοῦ σέρνει ὁ κόσμος» πολλαὶ κατηγορίαι λέγονται κατ' αὐτοῦ.

σερόλις (ἡ) (Serole) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἰσοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κιμοθοειδῶν*, περιλαμβάνον τέσσαρα εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰάβας. Δ. Ν. Π.

Σερὸν (Cheron), *Αὔγουστος-Ἀθανάσιος* Γάλλος ἀοιδὸς (1760—1829). Πεπροικισμένος δι' ὡραίας φωνῆς βαρυτόνου καὶ μεγαλοπρεποῦς παραστάσεως, διέπρεψεν εἰς τὸ παρισινὸν μελόδραμα, ὑποκριθεὶς τὰ πρόσωπα τῶν Ἀγαμέμνονος εἰς τὴν «Ἰφιγένειαν ἐν Αὐλίδι» καὶ τοῦ Οἰδίποδος εἰς τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ». Θ. Β.

σεροτίνη (ἡ) (Serotina) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος των *χειροπτέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτεριδιδῶν*, περιλαμβάνον νυκτερίδας μικροῦ ἢ μετρίου μεγέθους. Γνωστότερον εὐρωπαϊκὸν εἶδος εἶναι ἡ *σεροτίνη ἡ δύσοσμος* (Serotina foetida). Ὁ ἄρρην τοῦ εἴδους τούτου ἔχει χρῶμα φαιοσαρκῶδες κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιοτεφρὸν κατὰ τὰ κάτω. Ἡ θήλεια ἔχει χρῶμα φαιοϋπέρυθρον κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ φαιοϋποκίτρινον κατὰ τὰ κάτω. Τὰ ὦτα καὶ αἱ δερματοπτυχαὶ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν εἶναι μελανά. Τὰ νεαρὰ ζῷα ἔχουσιν ἀνοικτὸν φαιὸν ἢ μελανὸν χρωματισμόν. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν, Ἑλλάδα, Κριμαίαν καὶ δυτικὴν Ἀσίαν. Ἐνδιαιτᾶται ἐντὸς ῥωγμῶν δένδρων καὶ ἀναφαίνεται μόνον κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Ζῇ μεμονωμένως κατὰ ζεύγη καὶ ἐξέρχεται τῆς κρύπτης της μόνον τὴν νύκτα. Κατὰ τὴν πτῆσιν της ἀναδίδει δυσάρεστον ὀσμήν, ὀφειλομένην εἰς εἰδικοὺς ἀδένας διανοιγομένους κατὰ τὸ κατώτερον μέρος τῆς κοιλίας της. Δ. Ν. Π.

Σεροτίνη, μάρτυς. Ἐμαρτύρησεν ἐν Ρώμῃ κατά τινα τῶν πρώτων διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν μετὰ τῆς *Δονάτης, Παυλίνης, Ρουστίκης Νομινάνδης* καὶ *Ἰλαρίας*. Τὰ ἱερὰ αὐτῶν λείψανα ἐτάφησαν ἐν ταῖς κατακόμβαις τῆς Via Salaria, συνεορτάζονται δ' ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 31 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Σερουάτι (Serwatti ἢ Servatti) *[Γεωγρ.]*. Ἀκαθόριστος γεωγραφικὸς ὅρος, διδόμενος εἴτε εἰς τὸ σύνολον τῶν Μαλαισιῶν νήσων (Ὀλλανδικαὶ Ἰνδίαι ἢ Ἀσιατικὸν ἀρχιπέλαγος), εἴτε μόνον εἰς τὸ τμῆμα τοῦ Ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους τὸ κείμενον ἀνατολικῶς τῆς νήσου Βέτταρ. Τὸ ἀρχιπέλαγος ἔχει ἐμβαδὸν 5 236 τ. χλμ. καὶ 54.000 κατοίκους. Μεγίστη νῆσος εἶναι ἡ *Βέτταρ* (ἐμβαδὸν 3.182 τ. χλμ.), ἄλλαι δὲ νῆσοι αἱ *Ντάμα, Ρόμα, Λέττι, Κίσσερ, Σερμάτα, Μπαμπάρ, Νίλα*. Θ. Κ.

Σερουβὶλ (Serouville), *Νικόλαος-Βολκὺρ ντὲ* — Γάλλος σοφὸς (βλ. *Βολκύρ*, Νικόλαος).

Σερουΐος. Οἰκογένεια καταγομένη ἐκ Κέας. Πολλὰ μέλη της διεκρίθησαν ὡς προεστοί, κληρικοὶ καὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὡς ἀγωνισταὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἐπιστήμονες καὶ λόγιοι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν.

—1) *Γεώργιος*. Ἐγεννήθη ἐν Κέᾳ ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν καὶ εἶτα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Αὐθεντικῆς σχολῆς (1819—1821). Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821, κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ μετέσχε τοῦ Ἀγῶνος, εἶτα δέ, ἀποκατασταθέντων τῶν πραγμάτων, ἀνεδέχθη μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀσωπίου καὶ Γεωργίου Γενναδίου τὴν ἵδρυσιν τῶν γυμνασίων, ἱδρύσας αὐτὸς πρῶτον τὸ ἐν Χαλκίδι (τῷ 1830), εἶτα τὸ ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ τὸ ἐν Σύρῳ, ἔνθα παρέμεινεν ὡς γυμνασιάρχης μέχρι τοῦ θανάτου του (1857). Διορισθεὶς ὀλίγῳ πρότερον καθηγητὴς τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, δὲν ἐπρόλαβε ν' ἀρχίσῃ διδάσκων. Ἐδημοσίευσε: «Ψυχολογίαν» (Ἑρμούπολις 1841), «Λεξικὸν Ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας» (1857 αὐτόθι· 6' ἔκδ. Ἀθῆναι 1870). Μετέφρασε τραγῳδίας τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Ρακίνα, ἐπιστατήσας καὶ κατὰ τὴν ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίαν αὐτῶν ἐν Βουκουρεστίῳ παρ' ἐρασιτεχνῶν πρὸ τοῦ 1821. Συνέθεσεν ᾠδὰς εἰς ἀρχαϊκὰ μέτρα, ἐδημοσίευσε δὲ φιλολογικὰς πραγματείας καὶ λόγους πανηγυρικοὺς εἰς ἰδιαίτερα φυλλάδια.

—2) *Ναπολέων*. Υἱὸς τοῦ Γεωργίου, γεννηθεὶς ἐν Κέᾳ τῷ 1833 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1888. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Παρισίοις. Εἰσελθὼν εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον, ὑπηρέτησεν ὡς πρόεδρος πρωτοδικῶν. Κληθεὶς εἶτα παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Γ', διετέλεσε νομικὸς σύμβουλος παρ' αὐτῷ. Ἐδίδαξε ρωμαϊκὸν δίκαιον εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀθωμανικὴν σχολὴν πολιτικοῦ δικαίου. Ἐκτελῶν ἐντολὴν τῆς ἱερᾶς συνόδου τῶν πατριαρχείων κατήρτισε τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας χάριν τῶν πατριαρχικῶν δικαστηρίων, ἅτινα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1887) ἐδίκαζον ἐπὶ τῇ βάσει ἀγράφων ἐθίμων καὶ τῆς Ἑξαβίβλου. Ἐδημοσίευσεν: «Ἐπιτομὴ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου» (Κωνσταντινούπολις, 1888). Τ. Ε. Ε.

—3) *Ἄννα*. Σύζυγος τοῦ Ναπολέοντος Σερουΐου, θυγάτηρ τοῦ ἱερολοχίτου καὶ εἶτα γερουσιαστοῦ Ἀνδρέου Σοφιανοῦ. Γεννηθεῖσα ἐν Κέᾳ τῷ 1856, ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Χηρεύσασα ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, ἠσχολήθη εἰς τὰ παιδαγωγικὰ καὶ ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις εἰς τὰ παρθεναγωγεῖα Σκέντου, Κεχαγιᾶ, Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας. Ἐδημοσίευσε παιδαγωγικὰς μελέτας, ἄρθρα εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν», διηύθυνεν ἐπί τινα χρόνον παιδαγωγικὸν περιοδικὸν καὶ ἐξέδιδεν ἀνάλογον χαρακτῆρος οἰκογενειακὸν ἡμερολόγιον. Ἀπεβίωσε τῷ 1917 ἐν Ἀθήναις.

—4) *Γεώργιος*. Υἱὸς τοῦ Ναπολέοντος. Ἐγεννήθη ἐν Κέᾳ τῷ 1887. Ἐσπούδασε νομικά, ἐπιδοθεὶς δὲ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν συνειργάσθη εἰς πλείστας ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Διηύθυνε τὴν «Νέαν Ἡμέραν Τεργέστης» (1916—1918 καὶ 1920—1923) καὶ ἔγραψε πολιτικὰ ἄρθρα, πεζογραφήματα καὶ φιλολογικὰς μελέτας εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ἐλεύθερον Τύπον», «Καθημερινήν», «Πρωΐαν», «Ἐλεύθερον Βῆμα» κ. ἄ. καὶ εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν «Πειθαρχία». Ἐξετέλεσε πολλὰς δημοσιογραφικὰς ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ μετέφρασεν ἔργα τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς φιλολογίας. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρομεν: H. v. Keyserling «Σπίτια στὸ λυκόφως» («Πρωΐα» 1926), «Ἱστορία ἰταλικῆς λογοτεχνίας» τοῦ Φλαμίνι-Κρεμιέ, «Ἱστορία τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας» τοῦ Οὐόλτερ Τόμας, «Παγκόσμιος μυθολογία» τοῦ Ντυπρὲ (1931). Τ. Ε. Ε.

Σεροῦ ντ' Ἀζενκοὺρ (Seroux d'Azincourt), *Ἰωάννης-Βαπτιστής*. Γάλλος ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος (1730—1814). Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἀκολουθήσει τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα, ἀλλὰ κατόπιν παρητήθη τούτου καὶ ἐπεδόθη εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐξ ὧν ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Ταξιδεύσας εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Ὀλλανδίαν, Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν, ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἀπὸ τοῦ 1779 ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἠσχολήθη, κατὰ τὸν ὑπόλοιπον βίον του, εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας, μελέτας καὶ ἀνασκαφάς, διὰ τὰς ὁποίας ἐξώδευσε τεράστια ποσά. Ὁ κυριώτερος σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο ἡ συνέχισις τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἀπὸ τοῦ σημείου ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀφήσει ταύτην ὁ Βίνκελμαν, μόλις δὲ κατὰ τὸ 1808 ἤρχισε τὴν δημοσίευσιν τοῦ ὀνομαστοῦ αὐτοῦ ἔργου «Ἱστορία τῆς τέχνης διὰ τῶν μνημείων ἀπὸ τῆς καταπτώσεως αὐτῆς κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μέχρι τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῆς κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα», ἧς ἡ ἔκδοσις συνεπληρώθη τῷ 1823 εἰς 6 τόμους μὲ 325 πίνακας. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τῷ 1814 καὶ «Συλλογὴν τεμαχίων ἀπὸ τερρακόττας τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς» μὲ ἐγχρώμους εἰκόνας. Μ. Δ. Β.

Σέρπα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπικίνδυνον ὑφαλέμβολον χωροῦν ὑφάλως ἐπὶ ἥμισυ μίλιον ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐσχατιᾶς τοῦ βορείου κορμοῦ τῆς νήσου Κερκύρας (πλάτ. 39° 46' Β, μηκ. 19° 58' Αν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu). Εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀποχήν της καὶ ἐπὶ τῆς πορείας τῶν πλοίων σημαντὴρ φωτοβόλος Ἄγκα λευκῶν ἐκλάμψεων. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, οἱ Γάλλοι εἶχον ἐκτείνει ἀνθυποβρυχιακὸν δίκτυον ἀπὸ Σέρπας πρὸς τὴν νοτίως τῶν Τετρανησίων ἠπειρωτικὴν ἄκραν, ἀποφράξαντες οὕτω τὸ βόρειον στόμιον τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης. Ἡ ὀνομασία φαίνεται ἱσπανικῆς προελεύσεως. Σ. Ε. Λ.

σερπαντίνα (ἡ) χαρτίνη ταινία (γαλλ. serpantine=ὀφιοειδής).

σερπαντινίωσις (ἡ) *[Χημ.—Ὀρυκτολ.]* βλ. *δερματίνης*.

Σέρπα Πίντο (Serpa Pinto), *Ἀλέξανδρος-Ἀλβέρτος de la Rocha*. Πορτογάλος ἐξερευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς (1846—1900). Ἐξηρεύνησε τοὺς ποταμοὺς Ζαμβέζην καὶ Σιρέ, τὴν λίμνην Νυάσσαν καὶ τὰς νήσους Κομόρας καὶ Σεϋχέλλας. Ὡς ἀρχηγὸς εἰδικῆς ἀποστολῆς (1877—1879) διέτρεξε τὴν ἀπὸ τῆς λίμνης Μπανγκουέλο (Ροδεσία) εἰς Πρατωρίαν περιοχήν, διελθὼν διὰ τῶν καταρρακτῶν τῆς Βικτωρίας. Τῷ 1885 διηύθυνε τὴν ἀποστολὴν ἐξερευνήσεως τῆς λίμνης Νυάσσας καὶ τῷ 1890 τὴν εἰς τὸν ποταμὸν Σιρέ. Διετέλεσε γενικὸς διοικητὴς τῶν ἐν Ἀφρικῇ πορτογαλικῶν κτήσεων μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀντιβασιλέως καὶ ἔγραψε «Ταξίδια εἰς Ἀφρικήν». Π. Ν. Π.

Σερπεντζὲς (περσ. = φρούριον) *[Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ ἐπὶ τουρκοκρατίας οἰκοδομηθὲν ὀχύρωμα τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν ΝΑ. ὑπωρειῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο κατέλαβον τὸν Νοέμβριον τοῦ 1821 οἱ ἐπαναστατήσαντες Ἀθηναῖοι. Τ. Ε. Ε.

σερπεντίνης (ὁ) (Serpentin) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα πυριγενές. Παρουσιάζεται στιφρὸν μὲ χρῶμα συνήθως πράσινον ἕως πρασινόμαυρον, συνίσταται δὲ κυρίως ἀπὸ τὸ ὀρυκτὸν σερπεντίνην μὲ ὑπολείμματα ἀπὸ ὀλιβίνην, βρονζίτην, διαλλαγή, διοψίδιον καὶ χεροστίλβην. Σχηματίζεται δευτερογενῶς συνεπείᾳ χημικῆς ἀποσαθρώσεως τῶν περιδοτιτῶν καὶ τῶν γάββρων καὶ ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς γῆς. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὁ σερπεντίνης κέκτηται καὶ οἰκονομικὴν σημασίαν, διότι ἐντὸς αὐτοῦ ἐμφανίζονται οἱ χρωμῖται τῆς Θεσσαλίας (Τσαγκλί, Ἀρδουάν, Δομοκοῦ) καὶ οἱ λευκόλιθοι τῆς Εὐβοίας (Λίμνης, Μαντουδίου). Γ. Β.

σερπεντόνε, ἢ καὶ *ὀφίαυλος* (ἰταλ. serpentone, γαλλ. serpent). Πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, ἀποτελούμενον ἐκ ξυλίνου σωλῆνος, κεκομμένου εἰς δύο καὶ κεκαλυμμένου διὰ δέρματος. Ὁ σωλὴν οὗτος παρουσίαζε σχῆμα εὐθύ, καμπύλον ἢ ἀναδιπλούμενον καὶ ἔφερεν ἐπιστόμιον προσομοιάζον πρὸς στρογγύλον ῥάμφος. Ὁ ὀφίαυλος, ὅστις εἶναι ἡ βάσις τῆς οἰκογενείας τῶν *κερατίων* (cornetti), ἐφευρέθη τῷ 1550 ὑπὸ τοῦ κληρικοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὀξέρρης, διετηρήθη δὲ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ὑποχωρήσας πρὸ τῆς ὀφικλήδος, ἥτις ἐδημιουργήθη ἐξ αὐτοῦ. Ὁ σωλὴν τοῦ ὀργάνου τούτου ἔφερεν 9 ὀπάς, δι' ὧν ἦτο δυνατὸν νὰ παραχθῇ πλήρης κλῖμαξ, ἐξικνουμένη ἀπὸ

τοῦ 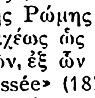 μέχρι τοῦ 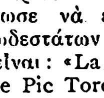

Ὁ ὀφίαυλος κατεσκευάζετο συνήθως εἰς τὸν τόνον τοῦ σι ♭, ὁ δὲ ἦχός του ἦτο ἄγριος καὶ τραχύς. Μέχρι τῆς ἐπινοήσεως τοῦ ἀντιβαρυαύλου ἦτο τὸ βαθύτερον ἐκ τῶν ξυλίνων πνευστῶν ὀργάνων. Γ. Σ.

Σερπὲτ (Serpette), *Γάστων*. Γάλλος μουσουργὸς (1846—1904). Ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβείου τῆς Ρώμης (1871) καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ ταχέως ὡς συνθέτης πνευματωδεστάτων ὀπερεττῶν, ἐξ ὧν αἱ μᾶλλον γνωσταὶ εἶναι: «La branche cassée» (1874), «Le manoir de Pic Tordu», «Le Moulin du Vert-Galant», «La petite muette», «La Nuit de St Germain», «Le Chateau de Tire Larigot», «Le Cornet du Diable», «Le Royaume des Femmes», «Madame le Diable», «Fanfreluche». Γ. Σ.

σερτετιὰ (ἡ) ἰδιωματ., εὐκινησία, ζωηρότης || πανουργία, κατεργαριά.

σερπετὸ (τὸ) ἰδιωματ., τὸ ἑρπετόν.

σερπετός,—ή,—ό ἰδιωματ., ζωηρός, εὐκίνητος, ἀνήσυχος || πονηρός, κατεργάρης.

Σερπιέρης (Serpieri), *Ἰωάννης-Βαπτιστής*. Ἰταλὸς ἐπιχειρηματίας (1815—1887). Τῷ 1864 ἐζήτησε παρὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἐπ' ὀνόματι τῆς «Ἑταιρείας Σερπιέρη καὶ Roux de Fraissinet», ὅπως τῇ παραχωρηθῇ τὸ δικαίωμα τῆς ἐξορύξεως τῶν ἐν τῷ δήμῳ Λαυρείου ἀρχαίων μεταλλείων, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Μεθ' οὐ πολὺ προέκυψαν πολλαὶ διαφοραί, συνταράξασαι τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον καὶ προκαλέσασαι διπλωματικὰς ἐπεμβάσεις. Ἡ ταραχώδης αὕτη ὑπόθεσις κατέληξεν εἰς τὴν μεταβίβασιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ἑταιρείας «Σερπιέρη καὶ Ρου» εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἔκτοτε ὁ Σερπιέρης ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Θ. Β.

Digitized by Google

σερπιερίνα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *γλαύκιον τὸ ξανθόν*.

σερπιερίτης (ὁ) (Serpierit) *['Ορυκτολ.]* 'Ορυκτὸν θειικὸν ἅλας ἔνυδρον (Cu, Zn, Ca) $SO_4.3H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν πετάλων, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς φυλλώδη συσσωματώματα ἢ θυσάνους καὶ ἔχει χρῶμα πρασινίζον ἢ κυανοῦν. Εὑρίσκεται εἰς τὴν Καμάριζαν τοῦ Λαυρείου. Γ. Β.

σερπουλαρία (ἡ) (Serpularia) *[Ζῳολ.]*. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *δελφινουλιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

σερπουλίδαι (οἱ) (Serpulidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη θαλάσσια, ὧν γνωστότερον εἶναι ἡ *δασιχώνη* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

Σέρπουχοφ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας ἐν τῇ διοικήσει Μόσχας. Κάτ. (1926) 55.949. Κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Μάλαγια Σερπέϊκα μετὰ τοῦ Νάρα καὶ ἔχει ποταμολιμένα συγκοινωνοῦντα μὲ πλείστας πόλεις (Καλούγκα, Ριαζάν, κ. ἄ.). Διεξάγει σημαντικὸν ἐμπόριον ξυλείας καὶ καννάβεως, ἔχει μεγάλην ὑφαντουργίαν καὶ χυτήρια χαλκοῦ καὶ σιδήρου. Ἡ πόλις ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ 1328 ὡς στρατηγικὴ θέσις τοῦ μεγάλου πριγκιπάτου τῆς Μοσχοβίας, ὑποστᾶσα ἐπιδρομὰς Τατάρων (1382), Λιθουανῶν (1410), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σέρπτσι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας, 14 χλμ. ΒΔ. τοῦ Μοναστηρίου, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ Ἑλλήνων ὀρθοδόξων. Κάτ. 750. Ι. Σ. Σ.

σέρρα (ἡ)· δημοτ., θερμοκήπιον.

Σέρρα - ντὸ - Μάρ, ἢ ***Κορδιλλιέρα ντὲ λὰ Μὰρ*** (Serra-do-Mar, ἢ Cordillera de la Mar) *[Γεωγρ.]*. Παράκτιος ὀροσειρὰ τῆς Βραζιλίας πρὸς τὸν 'Ατλαντικὸν ὠκεανόν, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ 'Αγίου Φραγκίσκου μέχρι τῆς λιμνοθαλάσσης Λὸς Πάτος. Ἔχει μῆκος 80 χλμ. Κορυφαί τινες αὐτῆς φθάνουν εις ὕψος 3.000 μ. Γ. Ι. Β.

Σέρρα (Serra) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς 'Ιταλίας ἐν τῷ νομῷ Νοβάρρας τοῦ Πεδεμοντίου, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. εἰς μῆκος 16 χλμ. Τὸ μεγαλύτερον ὕψος αὐτοῦ εἶναι 823 μ. Μ.Δ.Β.

Σέρρα (Serra), ***'Αντώνιος***. 'Ιταλὸς οἰκονομολόγος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Κοζέντσα. Περὶ αὐτοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι εἶχε φυλακισθῆ κατὰ τὴν συνωμοσίαν τοῦ Καμπανέλλα, κατὰ δὲ τὴν παραμονήν του ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Νεαπόλεως, ἔγραψε τὴν περίφημον «Πραγματείαν περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα δύνανται νὰ προκαλέσουν τὴν συρροὴν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου εἰς τὰ κράτη εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν χρυσωρυχεῖα. Μετ' ἐφαρμογῆς εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως» (1613). 'Εν τῷ ἔργῳ του τούτῳ ὑπεστήριξε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ νομίσματος καὶ τῆς συναλλαγῆς καὶ ἐξέθεσε τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς διεθνοῦς συναλλαγῆς καὶ οἰκονομίας, ἕνεκα δὲ τούτου θεωρεῖται ὑπὸ πολλῶν ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῆς οἰκονομολογικῆς ἐπιστήμης. Μ. Δ. Β.

—**Σέρρα** (Serra), ***Ἐρρῖκος***. Ἱσπανὸς ζωγράφος (1859—1918). Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ εἰρήνη», «Τορκουεμάδας», «Δύο κυρίαι ἐντὸς κήπου», «'Εσωτερικὸν χαρεμίου μὲ μίαν νεκρὰν ὀδαλίσκην» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

—**Σέρρα** (Serra), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1888. 'Εσπούδασεν ἐν Γαλλίᾳ, Φλωρεντίᾳ, Βενετίᾳ καὶ Ρώμῃ καὶ διεκρίθη διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ σχεδίου καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων του, ἀναγομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς συνθέσεις μεγάλης ὑποβλητικότητος καὶ ἐξαιρετικοῦ ψυχολογικοῦ βάθους, ἕνεκα τῶν ὁποίων κατέλαβε λίαν τιμητικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν συγχρόνων 'Ιταλῶν καλλιτεχνῶν, Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων του εἶναι: «Ὁ 'Αννίβας Μπεντιβόλια φυλακισμένος ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Βεράνο». «Ὅραμα τοῦ 'Ασσίζι» (1882), ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ εὑρισκόμενον ἐν τῇ «Πινακοθήκῃ τῆς νεωτέρας τέχνης» τῆς Ρώμης, «Ἡ ἄμωμος παρθένος μετὰ τοῦ 'Αγίου Μποναβεντούρα», ἓν τῶν καλυτέρων του ἔργων, «Αὐτοπροσωπογραφία», κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

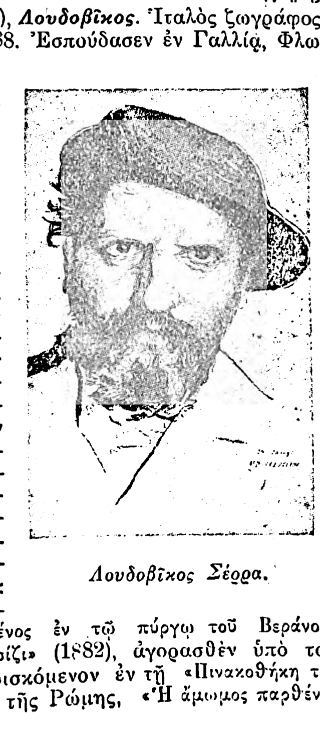

Λουδοβῖκος Σέρρα.

—**Σέρρα** (Serra), ***Μπουεναβεντοῦρα*** (Buenaventura). Ἱσπανὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς (1728—1784). 'Ησχολήθη εἰς μελέτας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς νήσου Μαγιόρκας καὶ ἔγραψεν: «'Αρχαιότητες τῆς Μαγιόρκας» κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σέρραι *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας, κειμένη κατὰ τοὺς νοτιοδυτικοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μενοικίου (ἢ Μενικέως), ἐπὶ ἑπτὰ γηλόφων, καὶ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Κάτω Στρυμόνος, εἰς μέσον ὕψος 50 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἔχει καλὰ ξενοδοχεῖα καὶ ἀκμάζουσαν βιομηχανίαν καπνοῦ καὶ ἐγχωρίων ὑφασμάτων. Εἶναι ἕδρα τῆς ὁμωνύμου μητροπόλεως, μὲ 10 ναοὺς καὶ τὴν μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἀπέχουσαν 2 ½ ὥρας ΒΑ., ἕδρα δήμου μὲ 29.640 κατ., πρωτεύουσα ἐπαρχίας καὶ πρωτεύουσα νομοῦ. Ὡς πρωτεύουσα νομοῦ ἔχει νομαρχεῖον, πρωτοδικεῖον, διοίκησιν χωροφυλακῆς, γραφεῖον ΤΤΤ, οἰκομικὴν ἐφορείαν, ταμεῖον, δασαρχεῖον, γυμνάσιον, γεωργικὸν ἐπιμελητήριον, νοσοκομεῖον, οἰκοτροφεῖον, δύο ἐθνικὰ ὀρφανοτροφεῖα, ἐθνικὸν παιδικὸν σταθμόν. Ἡ κοινωνικὴ ζωή της εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Ἔχει κέντρα διασκεδάσεων, ἐν οἷς 6 κινηματοθέατρα, δύο γυμναστικοὺς συλλόγους, τὸν μουσικογυμναστικὸν σύλλογον «'Απόλλων». 'Εκδίδονται ἐν αὐτῇ 6 ἐφημερίδες. Αἱ Σέρραι εἶναι ἐπίσης κέντρον σπουδαίου δικτύου ὁδῶν. Πλὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης—'Αλεξανδρουπόλεως, καθ' ἣν ὁ σταθμὸς Σερρῶν εὑρίσκεται εἰς τὸ 163ον χλμ., ἐκ Σερρῶν ἄγουσιν ἁμαξιτοὶ εἰς Θεσσαλονίκην, Σιδηρόκαστρον καὶ Βουλγαρίαν, εἰς τὴν Ἄνω - Βροντοῦν, εἰς τὴν Νιγρήταν καὶ εἰς τὴν Ζίχνην—Δράμαν—Καβάλλαν. Ἡ ἐν τῇ πόλει συγκεντρουμένη παραγωγὴ καπνοῦ μεταφέρεται πρὸς τοὺς λιμένας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Καβάλλας.

—*[Ἱστορ.]* Αἱ Σέρραι ἦσαν ἡ κυρία ἕδρα τοῦ ἔθνους τῶν Σιρῶν ἢ τῶν Σιριοπαιόνων, ἐκαλοῦντο δὲ *Σῖρις, Σίρρα, Σιραι, Σιρραίων πόλις, Σάρρα* καὶ *Φεραί*. Ἡ ἀρχὴ καὶ κτίσις τῆς πόλεως, κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἀνάγεται εἰς Φέρητά τινα, πάντως δ' εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρων αὐτὴν διὰ τοῦ πρώτου ὀνόματος, τὴν χαρακτηρίζει ὡς παιονικήν, κατοικουμένην μέχρι τοῦ 496 π. Χ. ὑπὸ τῶν Σιριοπαιόνων, τοὺς ὁποίους ὁ Δαρεῖος διὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Μεγαβάζου μετῴκισεν εἰς τὴν 'Ασίαν. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ξέρξου ἐν Σαλαμῖνι, μέρος τῶν νοσούντων στρατιωτῶν κατελείφθη ἐν τῇ Σίρει. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σιριοπαιόνων κατῴκησαν ἐνταῦθα 'Οδόμαντες. Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως φέρεται ὡς *Σέρραι, Σέρα* καὶ *Φεραί*. 'Απὸ τοῦ Β' ἢ Γ' αἰῶνος αἱ Σέρραι ἦσαν ἕδρα ἐπισκοπῆς, ἀργότερον δὲ ἀρχιεπισκοπῆς καὶ μητροπόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέκειντό ποτε καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ Μελενίκου καὶ Ζιχνῶν. Κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ὁ Ἱεροκλῆς κατατάσσει αὐτὴν εἰς τὴν ἑβδόμην ἐπαρχίαν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, δηλαδὴ εἰς τὴν τοῦ 'Ιλλυρικοῦ, καὶ τὴν συγκαταλέγει μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων τῆς Μακεδονίας. Βραδύτερον ἐγένετο τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν Βουλγάρων καὶ Σέρβων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀφ' ἑτέρου. Οἱ Βούλγαροι τῷ 1206 τὴν μὲν πόλιν κατέκτησαν καὶ ἐλεηλάτησαν, τὴν δὲ ἀκρόπολιν, ἡ ὁποία ἦτο ὀχυρά, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκπορθήσωσιν. Οἱ Βούλγαροι ἔμειναν κύριοι τῆς πόλεως ἐπὶ 39 ἔτη, μέχρι τοῦ 1245, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ 'Ιωάννης ὁ Δούκας ἀνέκτησεν αὐτὴν καὶ κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν. Βραδύτερον, ἐπὶ Καντακουζηνοῦ, ὅστις εἶχε πολλὰ καὶ πλούσια κτήματα ἐν Σέρραις, καὶ ἐπὶ 'Ανδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, ὁ κράλης τῆς Σερβίας Δουσάν, καταλαβὼν τὴν πόλιν διὰ προδοσίας τῷ 1345, ἐστέφθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως Μακαρίου. Συζευχθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ 'Ανδρονίκου Ἑλένην, συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ. 'Ακολούθως ἡ πόλις, τρὶς ἁλωθεῖσα καὶ πολλὰ παθοῦσα, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τῶν Σέρβων καὶ ὠχυρώθη διὰ τείχους, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια καὶ νῦν ἔτι σῴζονται. 'Αλλὰ τῷ 1373, ἐπὶ Μουρὰτ τοῦ Α', ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ ἐμπειροπολέμου στρατηγοῦ τῆς Προύσης 'Εβρένου, Ἕλληνος τὸ γένος, ὅστις ἐξομόσας ἐκλήθη 'Εβρενὸς-μπέης. Μετὰ ταῦτα καὶ πάλιν περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βυζαντινῶν. Ὑπὸ τοὺς Τούρκους ὠχυρώθη ὑπὸ τοῦ Λάλα Σαχίν, διατηρήσασα τὴν ὑλικὴν αὐτῆς ἀκμὴν καὶ τὰ σκῆπτρα τοῦ ἐμπορίου. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας εἶχε 30—32 χιλ. κατοίκων, ἐξ ὧν τὸ ἥμισυ Ἕλληνες ἀκραιφνεῖς. 'Αξιόλογος ἦτο ἡ πνευματικὴ ἀκμὴ τῶν Ἑλλήνων τῶν Σερρῶν, συντηρούντων πλῆρες ἑξατάξιον γυμνάσιον καὶ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, ἐννεατάξιον παρθεναγωγεῖον καὶ τρεῖς δημοτικὰς σχολὰς ἀρρένων καὶ θηλέων μετὰ νηπιαγωγείου. Εἶχε προσέτι τέλειον γυμναστήριον καὶ διαφόρους συλλόγους καὶ σωματεῖα, γυμναστικὸν σύλλογον, μουσικὸν ὅμιλον, ὅμιλον ἐρασιτεχνῶν, ἀδελφότητας κλπ. Εἰς τὴν πρόοδον αὐτὴν συνετέλεσαν καὶ εὐεργέται, ὡς ὁ Γρηγόριος Τακιτζῆς, ὅστις ἀνήγειρε σχολεῖα καὶ οἰκοτροφεῖον, καὶ ὁ μητροπολίτης Γρηγόριος. Ἡ πολυάνθρωπος καὶ ὡραιοτάτη αὐτη πόλις διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ 1912, ὅτε κατελήφθη κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ὅτε οὗτοι, τὸ θέρος τοῦ 1913, ὑπεχώρησαν πρὸ τοῦ ἐπιτιθεμένου ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τὴν παρέδωσαν εἰς τὸ πῦρ, λεηλατήσαντες καὶ καταστρέψαντες αὐτήν. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὑπέστη πολλά. Ὅ,τι ἄφησαν τῷ 1913 ἀπετελείωσαν τῷ 1916, πλεῖστοι δ' ὅμηροι ἤχθησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, διατελέσαντες αἰχμάλωτοι ἐπὶ 18 μῆνας. Οὕτως, ὅτε ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῷ 1918, ἤρχισεν ἐκ νέου ν' ἀνακύπτῃ, κτιζομένη μὲ ὡραίαν ρυμοτομίαν, εὐρείας ὁδοὺς καὶ πλατείας. Τὰ σῳζόμενα ἔτι μνημεῖα ἀνήκουν ἄλλα εἰς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἄλλα εἰς βυζαντινοὺς καὶ ἄλλα εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους. Πολλὰ τούτων εἶχον συληθῆ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὰς τελευταίας κατοχάς. Τὰ ἐναπομείναντα εὑρίσκονται εἰς μικρὸν μουσεῖον ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν. 'Εκ τῶν βυζαντινῶν ναῶν ἀξιόλογος εἶναι ἡ μητρόπολις Παναγία, ἥτις ἐκάη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ὡραῖα εἶναι τὰ ψηφιδωτὰ αὐτῆς εἰς τὴν κόγχην τοῦ ἱεροῦ, ὡς καὶ τὸ κωδωνοστάσιον αὐτῆς (ἔτους 1678). Ἡ ἀκρόπολις σῴζει τὸ περιθέον αὐτὴν τεῖχος, ὅπερ εἶχεν 7 πύργους. Εἶναι μεσαιωνικῶν χρόνων, πολλαχοῦ ὅμως διακρίνονται καὶ λείψανα τῆς ἀρχαίας ὀχυρώσεως. Κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος διασῴζεται ὁ εἰς τὸ ἄνω μέρος βεβλαμμένος «πύργος τοῦ βασιλέως», φέρων δι' ἐντετοιχισμένων κεράμων ἑλληνικὴν ἐπιγραφήν, κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικὸν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ 'Αγίου Νικολάου, ἀρχαιοτέρου τῆς κατασκευῆς τοῦ τείχους.

—**Σερρῶν** ***ἐπαρχία*** *[Γεωγρ.]*. 'Επαρχία τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ὁριζομένη πρὸς ΒΔ. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς, πρὸς ΝΔ. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας, πρὸς ΝΑ. ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος καὶ πρὸς ΒΑ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Δράμας. Τὸ ΒΑ. αὐτῆς τμῆμα εἶναι ὀρεινόν, τὸ δὲ λοιπὸν πεδινόν, διασχιζόμενον ὑπὸ τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ καὶ ἀριστερῶν αὐτοῦ παραποτάμων, κατερχομένων ἐκ τοῦ ὄρους Μενοικίου. Τὸ πεδινὸν τοῦτο τμῆμα τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμῶνος εἶναι εὐφορώτατον καὶ πυκνῶς κατῳκημένον. 'Εν μὲν τῇ χαμηλῇ κοιλάδι τοῦ Στρυμόνος ὑπάρχουν αἱ κοινότητες: *Ἡρακλείας* (Τζουμαγιᾶς), *Ποντισμένου* (Ἐρτήκιόϊ), *Δασοχωρίου*, *Καρπερῆς* (Ἔλσιανης), *'Αναγεννήσεως* (Τσιουτσιλικόβου), *Σκοτούσης* (Πρόσνικ), *Προβατᾶ* (Γενήκιοϊ), *Κάτω Καμήλας*, *Κουμαριᾶς* (Κουμάργιανης), *Σκούταρι* (Κιοπεκλῆ), *Πεποινιᾶς*, *Νέου Σκοποῦ* (Κεσικλὶκ ἢ Τουμπίστα), *Ψυχικοῦ* (Βερζιανῆς) καὶ *Παραλιμνίου* (Βερνάρ), ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν καὶ τῶν παραφυάδων τῶν ὀρέων αἱ κοινότητες: *Μελενικιτσίου* (Μελεγκιτσίου), *Πευκώνα* (Καβακλῆ), *Νεοχωρίου*, *Νέου Σουλίου* (Σουμπάσκιοϊ), *Χιονοχώρου* (Καλῆ-κιόϊ), *Μονοίκου* (Βεζνίσκου), *Παππᾶ* (Δοβίστης), *Πενταπόλεως* (Σαρμουσακλῆ) καὶ *Ἄνω Δαφνουδίου* (Ἄνω Νούσκια). Ὀρειναὶ δ' εἶναι αἱ κοινότητες: *Ἄνω Βροντοῦς*, *Ξηροτόπου* (Μερτάτης), *'Ορεινῆς* (Κάτω Φρασταίνης) καὶ *'Ελαιῶνος* (Ντουτλῆ), εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ ὀνομαστὴ μονὴ Προδρόμου.

—**Σερρῶν** ***νομὸς*** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας. Ἔχει ἐπιφάνειαν 4.200 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 182.710 κατ. Τὸ πρὸς Β. αὐτοῦ ὄρος Κερκίνη (Μπέλες), ὑψούμενον ὡς περιτείχισμα ἐκ Δ. πρὸς Α., ὁρίζει τὸν νομὸν ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ ὁ βορειοανατολικῶς ὑψούμενος Ὄρβηλος, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ 'Αλῆ Μπουτοὺς (ὑψ. 2.112 μ.) εἶναι ἡ ὑψίστη τοῦ νομοῦ. Κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη ὁρίζεται ἀπὸ τοῦ νομοῦ Δράμας (ΒΑ.) διὰ γραμμῆς ἀκολουθούσης τὰ ὄρη τῆς Βροντοῦς καὶ τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τοῦ ὄρους Μενοικίου (κορυφὴ Καραγκιὸζ γιαλί, 1.963 μ.), ἀπὸ τοῦ νομοῦ Καβάλλας (ΝΑ) διὰ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Παγγαίου (κορυφὴ Πιλὰφ τεπέ, 1.956 μ.), πρὸς Ν. βρέχεται ἐπ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, ὅπου αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Στρυμόνος, πρὸς Δ. δὲ ὁρίζεται ἀπὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, καθ' ἣν πλευρὰν τὰ ὅρια ἀκολουθοῦν τὰ χαμηλὰ ὄρη Κερδύλιον (ὑψ. 1.092) καὶ Δύσωρον (ὑψ. 1.103). Μεταξὺ τῶν πλευρικῶν τούτων ὀρέων ἐκτείνεται τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Στρυμόνος, εἰς τὸ ὁποῖον σχηματίζονται ἕλη καὶ λίμναι. Εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ βορειοδυτικῶς μὲν ἁπλοῦται ἡ λίμνη τοῦ Μπουτκόβου, νοτιοανατολικῶς δὲ ἡ Κερκινῖτις (τοῦ 'Αχινοῦ). Τὰ ἄφθονα ἐνταῦθα ὕδατα καθιστοῦν τὸ ἔδαφος γονιμώτατον. 'Αλλ' αἱ ἑκάστοτε πλήμμυραι τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος προξενοῦν ὄχι ὀλίγας ζημίας εἰς τὰ παρόχθια τούτου χωρία, ἅτινα εἶναι ᾠκοδομημένα ἐπὶ χαμηλοῦ ἐδάφους.

Τὸ κλῖμα εἰς μὲν τὰ ὀρεινὰ εἶναι ψυχρὸν καὶ ὑγιεινόν, εἰς δὲ τὰ πεδινὰ ὑγρὸν καὶ ἑλῶδες, ἰδίᾳ εἰς τὰ παραποτάμια καὶ παραλίμνια μέρη. Τὸ ἔδαφος ὅμως εἶναι εὐφορώτατον, καλλιεργουμένων κατ' ἐξοχὴν τῶν σιτηρῶν καὶ τοῦ καπνοῦ. Ἡ καλλιέργεια ηὐξήθη ἐσχάτως διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως προσφύγων, ἀνερχομένων εἰς 81.724 κατ., ἐν μέσῳ

Digitized by Google

τοῦ ἐξ 182.700 ὁλικοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος 1931 ἐκαλλιεργήθη ἔκτασις 767.837 στρεμμάτων, ἀποδώσασα ὁλικὴν ἀξίαν 391.631.212 δραχμῶν. Τὰ εἴδη καὶ ἡ παραγωγὴ αὐτῶν εἶχον ὡς ἑξῆς:

Εἴδη καλλιεργείας	*Παραγωγὴ εἰς χιλιάδ. τόννων*	*Ὁλικὴ ἀξία εἰς χιλιάδ. δραχμῶν*
Σιτηρὰ	47 993	12 685
Ὄσπρια	1.180	5.436
Λαχανικὰ	5.283	4.806
Καπνὸς	6.398	188 765
Βάμβαξ	2.049	10.014
Σησάμιον	874	5 123
Ζωοτροφικὰ	9 961	9 118
Ἄχυρον	60.190	26.886
Ἄμπελοι (γλεῦκος καὶ σταφυλαὶ)	1.341	5.958
Ἔλαιον καὶ ἐλαῖαι	41	154

Ὁ νομὸς Σερρῶν εἶναι ἐκ τῶν κτηνοτροφικωτέρων νομῶν τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸ 1931 ἠρίθμει 35.118 βοῦς, 20.892 ἀγελάδας, 7.628 βουβάλους, 8.571 ἵππους, 1.857 φορβάδας, 2.435 ἡμιόνους, 16 512 ὄνους, 156.912 πρόβατα, 97.013 αἶγας, 9.045 χοίρους, 432.025 κατοικίδια πτηνὰ καὶ 1.208 κονίκλους. Εἰς δάση ὁ νομὸς εἶναι πτωχὸς (μόλις καλύπτων τοιαῦτα 27.000 στρέμματα), ἀξιόλογον δ' ὀρυκτὸν ἔχει λιγνίτην παρὰ τὰς Σέρρας. Ἰαματικὰς πηγὰς ἔχει παρὰ τὸ Σιδηρόκαστρον καὶ τὴν Νιγρήταν. Ὅλος ὁ νομὸς ἔχει 19 ταχυδρομικὰ γραφεῖα τῶν Τ. Τ. Τ., ἓν πρωτοδικεῖον, 210 σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως μὲ 245 διδασκάλους, 1 γυμνάσιον, 4 ἡμιγυμνάσια, 1 ἀστικὴν σχολὴν θηλέων, 1 διδασκαλεῖον καὶ 1 διδασκαλεῖον νηπιαγωγῶν. Ἐκκλησιαστικῶς περιλαμβάνει 4 μητροπόλεις μὲ 225 ἐνοριακοὺς ναοὺς καὶ 241 ἱερεῖς. Ἡ ἀνδρικὴ μονὴ τοῦ Προδρόμου ἔχει 13 μοναχούς, δύο δὲ γυναικεῖαι ἀριθμοῦν 12 μοναχάς.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ περιφέρεια τοῦ νομοῦ Σερρῶν ἀπετέλει ἀρχαιότατα τμῆμα τῆς Θράκης, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ Φιλίππου Β' ἀπετέλεσε τμῆμα τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας. Διεκρίνετο δ' αὕτη εἰς τέσσαρας περιοχάς, τὴν Σιντικήν, τὴν Ὀδομαντίδα (ἢ Ὀδομαντικήν), τὴν Βισαλτίαν καὶ τὴν Φυλλίδα (τμῆμα τῆς Ἠδωνίδος), καθ' ἃς διαιρεῖται καὶ σήμερον ὁ νομὸς εἰς τὰς τέσσαρας αὐτοῦ ἐπαρχίας: *Σιντικῆς, Σερρῶν, Βισαλτίας* (Νιγρίτης) καὶ *Φυλλίδος* (Ζίχνης). Τὸ τμῆμα τοῦτο ἠκολούθησε τὴν τύχην τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, περιελθὸν κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν Κάσσανδρον. Ἐπὶ ρωμαιοκρατίας ἀπετέλει τμῆμα τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας, ἐπὶ δὲ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας τμῆμα τοῦ θέματος τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὰς βουλγαρικὰς ἐπιδρομὰς ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς, ὑπῆρξε δὲ μετὰ τῆς Θράκης πεδίον τῶν διαρκῶν πολέμων τοῦ Βυζαντίου κατὰ τῶν Βουλγάρων. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας περιῆλθεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης, μεθ' ὃ εἰς τοὺς Βυζαντινούς, Σέρβους καὶ πάλιν εἰς τοὺς Βυζαντινούς, μέχρι τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας. Ι. Σ. Σ.

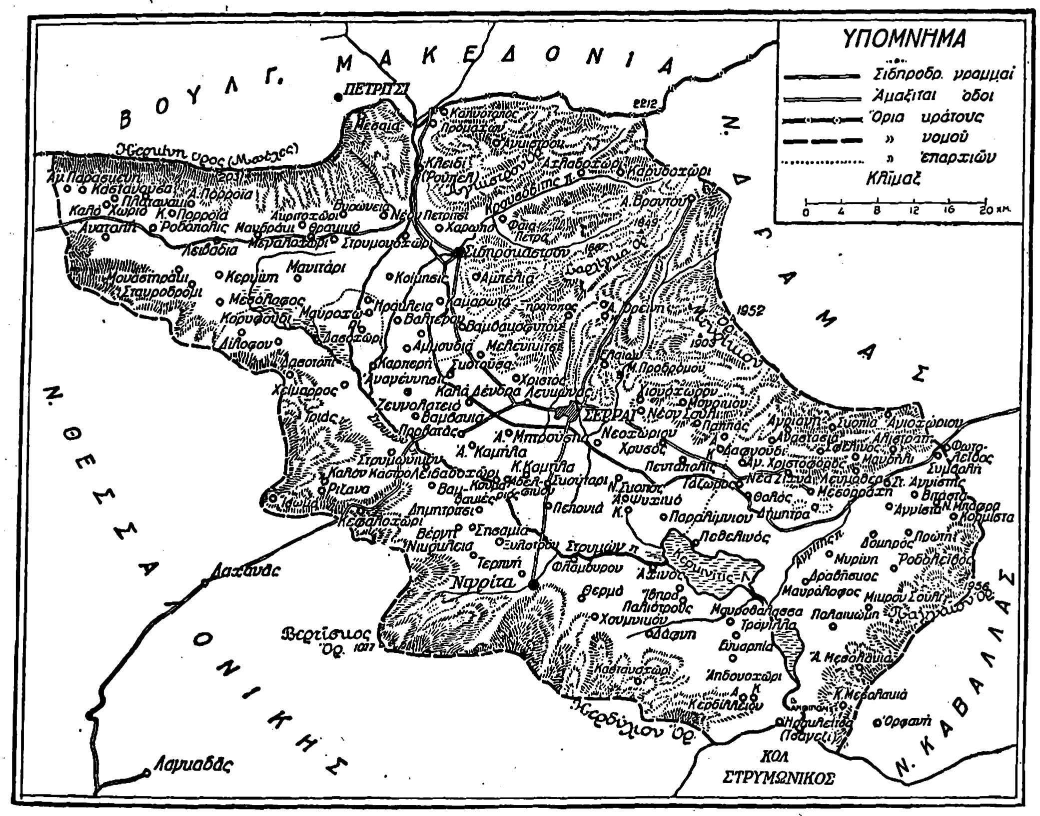

Σερραίπολις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀσίας, ἢ ἄλλως *Σεῤῥέτιλλις* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Σερραλλιὲ (Serrallier), *Αὔγουστος*. Γάλλος σοσιαλιστὴς (1840—1901). Ἀκολουθήσας τὸν πατέρα τοῦ εἰς Λονδῖνον, ἐγένετο μέλος τῆς Διεθνοῦς (1864). Μετὰ τὴν παρισινὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1870, ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους, ἐξεφώνει λόγους κατὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ ἐδημοσίευεν ἄρθρα ὑπὲρ τῆς Διεθνοῦς. Τῷ 1871, ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος Παρισίων, παρεκάθησεν εἰς τὴν συνέλευσιν μετὰ τῶν σοσιαλιστῶν, ἐκηρύχθη κατόπιν κατὰ τῆς δικτατορίας, ἀναγκασθείς, ὡς ἐκ τούτου, νὰ καταφύγῃ εἰς Λονδῖνον. Θ. Β.

Σερράνο Ἀγκίτα (Serrano Anguita), *Φραγκῖσκος*. Ἱσπανὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1887. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης εἰς πλείστας ἐφημερίδας καὶ τῷ 1927 προσελήφθη ὡς ἀρχισυντάκτης τοῦ «Κήρυκος τῆς Μαδρίτης». Ἔγραψε ποιήματα καὶ τὰ θεατρικὰ ἔργα: «Ὁ πατὴρ» (1914), «Τὸ μοιραῖον σφύριγμα» (1915), «Τὸ θεῖον ἁμάρτημα» (1916), «Τὸ τελευταῖον ἐπεισόδιον» (1920) κλπ. Γ. Ι. Β.

— **Σερράνο** (Serrano), *Λουκιανός*. Ἱσπανὸς κληρικός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἐξέδωκε: «Διπλωματικὴ ἀλληλογραφία μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Ἁγίας Ἕδρας ἐπὶ πάπα Πίου τοῦ Ε'» (1913—1914). «Ἱστορία τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου» (1918), «Πηγαὶ τῆς ἱστορίας τῆς Καστίλλης». Γ. Ι. Β.

— **Σερράνο** (Serrano), *Φραγκῖσκος*. Δομινικανὸς μοναχός, ὅστις, σταλεὶς ὡς ἱεραπόστολος εἰς Κίναν μετὰ τοῦ Πέτρου Sanz, Ἰωακεὶμ Royo, Ἰωάννου Alcober καὶ Φραγκίσκου Diaz, ἐσφάγη μετ' αὐτῶν τῷ 1748. Συνεορτάζονται πάντες τὴν 26 Μαΐου καὶ 28 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

— **Σερράνο** (Serrano), *Φραγκῖσκος, δοὺξ ντὲ λὰ Τόρρε*. Ἱσπανὸς στρατάρχης καὶ πολιτικὸς (1810—1885). Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, γερουσιαστὴς καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς Γρανάδας καὶ Κούβας (1859—1862). Τῷ 1868 ἐξωρίσθη ὡς συνωμότης εἰς τὰς Καναρίους νήσους, ὁπόθεν δραπετεύσας ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαναστατικῶν στρατευμάτων, ἐνίκησε τὸν στρατὸν τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας καὶ ἀνηγορεύθη ἀντιβασιλεύς. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ἀμαδίου ὡς βασιλέως, ἐπεχείρησε νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν συνασπισμοῦ ἀλλ' ἀπέτυχε. Κατὰ τὸ πραξικόπημα (1874) τοῦ στρατηγοῦ Παβία ἐσχημάτισε κυβέρνησιν, διατηρηθεῖσαν ἐν τῇ ἀρχῇ ἐπὶ ἕνδεκα μῆνας. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων μετέβη εἰς Γαλλίαν. Γ. Ι. Β.

Φραγκῖσκος Σερράνο, δοὺξ ντὲ λὰ Τόρρε.

σερράνος (ὁ) (Serranus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων ἀκανθοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *περκοειδῶν* ἢ *περκιδῶν*, περιλαμβάνον πολυπληθῆ εἴδη ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Οἱ ἰχθύες τοῦ γένους τούτου διακρίνονται κυρίως ἐκ τοῦ βραγχιακοῦ καλύμματος, ὅπερ εἶναι λεπτῶς ὀδοντωτὸν καὶ παρουσιάζει ὄψιν πρίονος (πριονιοῦ). Οἱ ὀδόντες εἶναι πολυπληθεῖς καὶ αἰχμηροί. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὰ ἑξῆς:

Σερράνος ὁ κοινὸς (Serranus vulgaris), γνωστὸς παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σφυρίδα*. Ἔχει σῶμα ἐπιμηκες καὶ τριγωνικόν, μὲ ράχιν κυρτήν, πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλευρῶν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι κυανομελανὸς κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος καὶ κυανόφαιος κατὰ τὰ κάτω, μὲ τὴν κοιλίαν λευκοϋποκιτρίνην. Αἱ πλευραί του κοσμοῦνται ὑπὸ καθέτων ἐρυθροκιτρίνων λωρίδων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ἁλιεύεται ἐντατικῶς διὰ τὴν εὔγευστον καὶ τρυφερὰν σάρκα του.

Σερράνος ὁ γραφεὺς (Serranus scriba). Τὸ μῆκός του κυμαίνεται μεταξὺ 28 ἕως 33 ἑκατοστομέτρων. Φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῶν παρειῶν καὶ τοῦ ρύγχους του γραμμώσεις ἰδιορρύθμους, παρομοίας πρὸς ἀγνώστους γραφικοὺς χαρακτῆρας, ἐξ ὧν καὶ ἡ ὀνομασία του *γραφεύς*. Ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Μεσόγειον καὶ ἁλιεύεται διὰ τὸ εὔγευστον καὶ τρυφερὸν κρέας του.

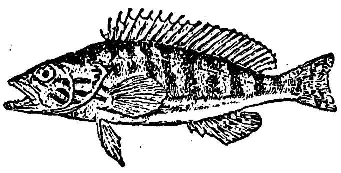

Σερράνος ὁ γραφεύς.

Σερράνος ὁ γίγας (Serranus gigas). Εἶναι τὸ μεγαλύτερον πάντων τῶν εἰδῶν, φθάνον εἰς μῆκος 100 ἑκατοστομέτρων καὶ εἰς βάρος 30 χιλιογράμμων. Τὸ σῶμά του εἶναι ἐπίμηκες καὶ καλύπτεται ὑπὸ πολυπληθῶν λεπίων. Ὁ χρωματισμός του εἶναι κίτρινος μὲ φαιοτεφρὰ ποικίλματα, ἡ κεφαλὴ του ἐρυθρὰ καὶ τὰ βραγχιακὰ του ἐπιπτύγματα ἐρυθροκίτρινα. Ἀπαντᾷ σπανιώτερον τῶν προηγουμένων εἰδῶν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἀνευρίσκεται δὲ εἰς τὰ παράλια τῶν Βαλεαρίδων νήσων καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ σάρξ του εἶναι εὔγευστος. Δ. Ν. Π.

Σερραντιφάλκο (Serradifalco) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Καλτανιζέττας τῆς Σικελίας, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μόντε Καλβάρο Κάτ. 10.800. Ἔχει μεταλλεῖα θείου καὶ παράγει ἄφθονα ἀμύγδαλα. Μ. Δ. Β.

Σερράο (Serrao), *Αἰμίλιος*. Ἱσπανὸς κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης, γεννηθεὶς τῷ 1850. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου τῆς Μαδρίτης ὡς καὶ κλειδοκυμβαλιστὴς τῆς ἱσπανικῆς αὐλῆς. Συνέθεσε τὰ μελοδράματα: «Irene d' Otrando» (1891) καὶ «Gonzalo di Cordoba» (1891). Γ. Σ.

—**Σερράο** (Serrao), *Παῦλος*. Ἰταλὸς συνθέτης, πορτογαλικῆς καταγωγῆς γεννηθεὶς τῷ 1830. Ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῶν μελοδραμάτων του «L'impostore» (1852), «Pergolesi» (1857), «La duchessa di Guisa» (1865), «Il figliuol prodigo» (1868), μιᾶς πενθίμου συμφωνίας κ. ἄ. Γ. Σ.

Σέρρας. Ὄνομα εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Ζακύνθου, ἐξ ἧς κατάγεται καὶ ὁ ἐν Χίῳ κλάδος, ὁ καταγεγραμμένος εἰς τὰ βιβλία τῶν Μαονέων. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀνεδείχθησαν διαπρεπεῖς ἱεροκήρυκες καὶ πολιτικοί, καθολικοὶ τὸ θρήσκευμα. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770 ὁ Νικόλαος Σέρρας, ἡγούμενος σώματος δισχιλίων Ζακυνθίων, παρὰ τὰς αὐστηρὰς προτροπὰς τῆς ἑνετικῆς κυβερνήσεως, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἦλιδα καὶ κατέλαβε τὸν Πύργον.

σερρασάλμων (ὁ) (Serrasalmon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων μαλακοπτερυγίων τῆς οἰκογενείας τῶν *χαρακινιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰχθύων τῶν γλυκέων ὑδάτων, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σερρασάλμων ὁ στικτὸς* (Serrasalmon maculatus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 20 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει χρωματισμὸν κυανοῦν κατὰ τὴν κεφαλήν, τὴν ράχιν καὶ τὰ πτερύγια καὶ κυανοαργυρώδη κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος. Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶναι λίαν ἀδηφάγοι καὶ συναθροίζονται κατὰ πολυπληθῆ στίφη εἰς ἀφανῆ μέρη τῶν ποταμῶν ἢ τῶν λιμνῶν, καραδοκοῦντες νὰ διέλθῃ ἡ λεία των, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπιπίπτουν καὶ τὴν κατασπαράσσουν. Δ. Ν. Π.

Σερρασάλμων ὁ στικτός.

Σερράτι (Serrati), *Ὑάκινθος*. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ δημοσιογράφος (1873—1926). Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἡγετῶν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς Ἰταλίας, λαβὼν δὲ μέρος εἰς τὰς ταραχὰς τοῦ 1898 καὶ καταδικασθεὶς ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου ἐξέδωσε καὶ διηύθυνε «Τὸ μέλλον τοῦ ἐργάτου» ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ τὸν «Προλετάριον» ἐν Ν. Ὑόρκῃ. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ «Ἀβάντι», κατόπιν τῆς ἀποχωρή-

Digitized by Google

σεως τοῦ Μπενίτο Μουσσολίνι καὶ τῷ 1921 ἐξελέγη βουλευτής. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ Τσίμμερβαλντ κηρυχθεὶς κατὰ τοῦ πολέμου καὶ ὑπὲρ τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἰταλίας. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, προσεχώρησε μετὰ τοῦ κόμματός του εἰς τὴν Γ' Διεθνῆ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὅμως ἀπεχώρησε κατόπιν τοῦ ἐπελθόντος ἐν τῷ σοσιαλιστικῷ κόμματι σχίσματος.

Σερρὲ (Serret), ***Ἰωσὴφ-Ἀλφρέδος***. Γάλλος μαθηματικὸς (1819—1885). Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Τῷ 1860 ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός. Ἔγραψε: «Μαθήματα ἀνωτέρας Ἀλγέβρας» (1849), «Ἐγχειρίδιον τριγωνομετρίας» (1850), «Μαθήματα διαφορικοῦ καὶ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ» (1867—1869). Γ. Ι. Β.

Σερρεβάντιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] βλ. λ. *Ἐρριβάντιον*.

Σέρρειον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Θράκης, μεταξὺ Μεσημβρίας καὶ Ζώνης (*Ἡροδ.* 7, 59), ἀντικρύζον τὴν Σαμοθράκην. Ὁ Στράβων ὀνομάζων αὐτὸ *Σέρριον*, τοποθετεῖ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ τὴν Ὀρθαγόρειαν πρὸς Δ. καὶ τὴν Τέμπυραν πρὸς Ἀν. (Ζ, 31, 8). Ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ξέρξου διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν νεῶν τοῦ στόλου του, εἶχε δὲ καὶ ἔρυμα τὸ Σέρρειον τεῖχος. Κατελήφθη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β' (*Δημοσθ.* Η, 64).

Σερρέτιλλις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Κιλικίᾳ, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 7,5), παρὰ τὸν κάτω ροῦν τοῦ Πυράμου ποταμοῦ (νῦν Δζιχούν). Κατὰ τὸν «Σταδιασμὸν Μεγάλης Θαλάσσης» (§ 159) ἀπεῖχεν ἀπὸ μὲν τῶν Αἰγαιῶν (νῦν Ἀγιᾶς) 150 στάδια, ἀπὸ δὲ τῆς Ρωσοῦ (νῦν Ἀρσουζ) 250. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης *Σερραίπολις, Σερρόπολις, Σερόπολις, Σερραὶ κώμη* κτλ. Α. Θ. Σ.

Σέρρεϋ (Surrey) [*Γεωγρ.*]. Κομιτεία τῆς Ἀγγλίας, κειμένη πρὸς τὸ ΝΑ τμῆμα ταύτης καὶ περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ Ταμέσεως καὶ τῶν κομιτειῶν Σώσσεξ, Χάμπ, Μπέρκς, Μπάκκινγχαμ καὶ Κέντ. Ἔχει ἔκτασιν 1 869 τ. χλμ. καὶ 1.180.810 κατ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ Κίνγκστον. Διασχίζεται ὑπὸ τῆς μικρᾶς ὀροσειρᾶς Νὸρθ Ντάουνς καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ταμέσεως καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ Οὐάϊ, Μὸλ καὶ Ἔντεν. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ἀρκετὰ γόνιμον καὶ παράγει δημητριακὰ καὶ οἴνους. Ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ δάση καὶ λειμῶνες, ὅπου εὐδοκιμεῖ ἡ κτηνοτροφία. Ἡ βιομηχανία περιλαμβάνει ἐργοστάσια μεταξωτῶν, χάρτου καὶ κεραμεικῆς. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὰς φυσικάς της καλλονάς, τὰς ὁποίας ἔχουν περιγράψει καὶ ἐξυμνήσει πολλοὶ Ἄγγλοι ποιηταὶ καὶ λογογράφοι. Αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς κομιτείας ταύτης ἀποτελοῦν προάστεια τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους περιελαμβάνετο εἰς τὸ βασίλειον τῆς Μερκίας καὶ βραδύτερον, κατὰ τὴν σαξονικὴν ἐπαρχίαν, εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Σούσσεξ. Κατόπιν περιῆλθεν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Οὐάσσεξ. Τὸ ὄνομα αὐτῆς προῆλθεν ἐκ τῆς θέσεώς της πρὸς νότον τοῦ Λονδίνου (βασίλειον τοῦ Νότου Surrey). Ἐκ τῆς κομιτείας ταύτης κατάγεται ὁ ἱστορικὸς Γίββων καὶ ὁ οἰκονομολόγος Μάλθος. Μ. Δ. Β.

Σέρρεϋ (Surrey), ***Ἐρρῖκος Χόουαρντ***, *κόμης τοῦ* —. Ἄγγλος ποιητὴς (1515—1547). Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατόν, ὅπου ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Βοστώνης. Ἡττηθεὶς ὅμως ἐν Σαὶντ-Ἐτιέν, ἀνεκλήθη τῷ 1546 καὶ κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ ἐνεκλείσθη ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Λονδίνου, ὅπου, μετὰ σύντομον διαδικασίαν, καθ' ἣν ὑπερήσπισεν ἑαυτὸν μετὰ προκλητικοῦ θάρρους, ἐρεθίσαντος τοὺς δικαστάς, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Ὁ Σέρρεϋ ἐγένετο γνωστὸς καὶ ὡς ποιητής, γράψας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νεότητός του καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς στρατιωτικῆς του ὑπηρεσίας, πολλὰ σονέττα καὶ ἀναδειχθεὶς ὡς εἷς τῶν δημιουργῶν τοῦ ἀγγλικοῦ τελείου σοννέτου, εἰς τὸ ὁποῖον προσέδωσε μεγαλυτέραν δύναμιν. Ἔγραψεν ἐπίσης πολλὰ ποιήματα κατὰ μίμησιν τοῦ πατριάρχου, ἅτινα διακρίνονται διὰ τὴν δροσερότητα καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ ὕφους. Τὰ κυριώτερα ὅμως τῶν ποιημάτων του εἶναι τὰ ἐρωτικοῦ περιεχομένου καὶ ἰδίως τὰ πρὸς τὴν «Ὡραίαν Γεραλδίναν». Μετέφρασεν ἐμμέτρως δύο βιβλία τῆς Αἰνειάδος τοῦ Βιργιλίου, μεταχειρισθεὶς πρῶτος ἐν τῇ μεταφράσει του ταύτῃ εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὸν δεκασύλλαβον ἀνομοιοκατάληκτον στίχον, καὶ ἔγραψε παράφρασιν εἰς στίχους τῶν ψαλμῶν 8. 53, 73 καὶ 88 καὶ τῶν κεφαλαίων Α—Ε τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ. Τὰ ποιήματα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1557 ὑπὸ τὸν τίτλον «τραγούδια καὶ σοννέτα». Μ. Δ. Β.

Σερριστόρι (Serristori). Ρῶσος στρατηγὸς ἰταλικῆς καταγωγῆς (1793 — 1857). Μεταβὰς νέος εἰς Ρωσίαν, κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν μὲ τὸν βαθμὸν ταγματάρχου, μετέσχε δὲ τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου (1828) καὶ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν στρατηγοῦ, ἐγένετο δὲ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Πετρουπόλεως. Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἀπῆλθεν εἰς Τοσκάνην (1833) καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Στρατιωτικῶν. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἰταλικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν κατὰ τὸν μεσαίωνα», «Γενικὴ στατιστικὴ τῆς Ἰταλίας» κτλ. Θ. Β.

Σέρριφ (Sherriff), ***Ροβέρτος Κεντρικός***. Ἄγγλος δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1896. Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ὑπάλληλος ἀσφαλιστικῆς εταιρείας, τῷ δὲ 1914, μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στρατὸν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ καὶ ἐτραυματίσθη κατὰ μίαν τῶν μαχῶν τοῦ Ὕπρ. Ἀπολυθεὶς τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, ἔγραψε διάφορα θεατρικὰ ἔργα, ἅτινα κατ' ἀρχὰς παρεστάθησαν ὑπὸ διαφόρων ἐρασιτεχνῶν. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε παγκόσμιον φήμην, εἶναι τὸ δρᾶμα «Τὸ τέλος τοῦ ταξιδίου», ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναπαριστᾷ τὴν ζωὴν τῶν πολεμικῶν χαρακωμάτων καὶ ὅπερ παρεστάθη κατὰ πρῶτον ἐν τῷ θεάτρῳ «Σαβοΐας» τοῦ Λονδίνου τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1929. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπαίχθη καὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, βραδύτερον δὲ ἐδημοσιεύθη καὶ ὡς μυθιστόρημα καὶ ἐκινηματογραφήθη. Μ. Δ. Β.

σερρόπαλπος (ὁ) (Serropalpus) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν μελανδρυϊδῶν. Τὸ εἶδος σερρόπαλπος barbatus, μήκους 12—13 χιλιοστ., εἶναι βλαβερὸν εἰς τὰ δάση, διότι ὁ σκώληξ του ζῇ ἐντὸς τοῦ ξύλου τῆς λευκῆς ἐλάτης, ἀχρηστεύων αὐτὸ διὰ τῶν σηράγγων του. Ε. Τ. Ε.

σέρρυ (Sherry). Λευκὸς ἱσπανικὸς οἶνος (βλ. λ. *Σερὲς οἶνος*).

Σερρὺρ (Serryre), ***Ραϋμόνδος***. Βέλγος νομισματολόγος, γεννηθεὶς ἐν Γάνδῃ τῷ 1862. Ἔγραψεν: «Éléments de l'histoire monétaire de la Flandre», «La monnaie en Belgique» (1884), «Dictionnaire géographique de l'histoire monétaire de la Hollande» κτλ. Λ. Χ. Ζ.

Σερσὲλ (Cherchel) [*Γεωγρ.*]. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς Ἀλγερίας, ἐπὶ τῆς Μεσογείου, εἰς ἀπόστασιν 96 χλμ. ἀπὸ τοῦ Ἀλγερίου. Κάτ. 12.300 (192-). Ἔχει λατομεῖα, τὰ μεταλλεῖα σιδήρου Μπεῖρα καὶ παράγει οἴνους. Θ. Κ.

Σερσεμλῆ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Ξερόβρυση*).

Σερσὼ (Cerceau), ***Ἰάκωβος-Ἀντρουὲ ντὺ*** —. Γάλλος ἀρχιτέκτων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐσχεδίασε τὴν μεγάλην Νέαν Γέφυραν (Pont-Neuf) τῶν Παρισίων, εἶχε ἀρχίσει δὲ τὴν κατασκευὴν αὐτῆς τῷ 1579, ἀλλ' οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὸ ἔργον. Μεταξὺ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ὡς ἰδικά του καὶ υἱοῦ του, εἶναι ἡ μεγέθυνσις τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κεραμεικοῦ, τῆς μεγάλης στοᾶς τοῦ Λούβρου, τὸ μέγαρον Καρναβαλέ, τὸ μέγαρον τοῦ Σουλλὺ κλπ. Θ. Β.

Σέρτζι (Sergi), ***Ἰωσήφ***. Ἰταλὸς ἀνθρωπολόγος, ψυχολόγος καὶ παιδαγωγός, γεννηθεὶς τῷ 1841. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ γενετείρᾳ του Μεσσήνῃ, εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς ὁποίας ἐγένετο καθηγητής, τῷ δὲ 1880 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βολωνίας καὶ τῷ 1884 τῆς Ρώμης. Βραδύτερον διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου. Ἔγραψε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἡ κατάπτωσις τῶν λατινικῶν ἐθνῶν» (1900), εἰς πολλὰς γλώσσας καὶ ἐγένετο ἀντικείμενον ζωηροτάτων συζητήσεων, «Οὐσιολογία, ἤτοι ἐπιστήμη τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων» (1868), «Ὁ Βίκο καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας» (1872), «Ἑκατόν, çatam, centum, ὡς στοιχεῖον προέχον κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἀριθμῶν τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν» (1872), «Ἀρχαὶ τῆς ψυχολογίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πειραματικῶν ἐπισημῶν» (1873—1874), «Στοιχεῖα ψυχολογίας» (1879), «Περὶ τῆς φύσεως τῶν ψυχικῶν φαινομένων» (1880), «Ἡ νεωτέρα ἀνθρωπολογία» (1882), «Βιολογικὴ ἀνθρωπολογία» (1884), «Ἡ ψυχολογία καὶ βιολογικὴ ἐπιστήμη» (1884), «Φύσις καὶ ἀρχαὶ τῆς ἐγκληματικότητος» (1885), «Κρανία ἀφρικανικὰ καὶ κρανία ἀμερικανικὰ» (1891), «Ἐτρούσκοι καὶ Πελασγοί» (1893), «Οἱ Ἄριοι ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ» (1902), «Εὐρώπη», «Ἡ καταγωγὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ ἡ σχέσις των πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ὠκεανίας» (1908), «Οἱ Ἀμερικανοὶ αὐτόχθονες» (1928). Μ. Δ. Β.

Σέρτης (Surtees), ***Ροβέρτος***. Ἄγγλος ἱστορικὸς (1779—1834). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, βραδύτερον δ' ἀφιερώθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ τετράτομος «Ἱστορία τοῦ Ντέρχαμ» (1816—1840), «Ἱστορία τῆς Βορείου Ἀγγλίας» κ. ἄ. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ ποιήματά τινα. Μ. Δ. Β.

σέρτικος (ὁ) δημωδ., δύστροπος, φίλερις, εὐέξαπτος ‖ μεταφ. «σέρτικος καπνὸς» καπνὸς βαρύς, δυσκολοκάπνιστος. Α. Γ. Φ.

Σερτσελῆ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, νῦν μετονομασθὲν *Σπουργίτες* (βλ. λ.).

Σερτύρνερ (Sertürner), ***Φραγκίσκος***. Γερμανὸς φαρμακοποιὸς (1783—1841). Ἐσπούδασε φαρμακευτικὴν ἐν Paderborn καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν μελέτην τῶν ἕως τότε ἀγνώστων φυτικῶν βάσεων (ἀλκαλοειδῶν), ἀποδείξας τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν. Τῷ 1805 ἀνεκάλυψε τό, μετὰ δέκα ἔτη χαρακτηρισθὲν ὡς μορφίνη, κυριώτερον ἀλκαλοειδὲς τοῦ ὀπίου. Ἐπεδόθη ἐπίσης εἰς τὴν ἔρευναν τῆς αἰθεροποιήσεως. Κ. Γ. Μ.

Σερτώριος (Sertorius), ***Κόϊντος***. Ἐπιφανὴς Ρωμαῖος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 123 π. Χ. καὶ δολοφονηθεὶς τῷ 72 π. Χ. Τὸ πρῶτον ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Σερβίλιον Καιπίωνα ἐν Ἀρανσίωνι (Ὀράνζ) κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων. Τῷ 102 εἰσέδυσεν ὡς κατάσκοπος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Τευτόνων καὶ μετέσχε τῆς ἐν Σεξτίοις Ὕδασι μάχης. Τῷ 90 ἐνίκησε τοὺς Μαρσοὺς καί, ἐκραγέντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἐτάχθη μετὰ τοῦ Μαρίου. Κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Κίννα (87) συνέβαλεν εἰς τὴν ἐπανάκτησιν τῆς Ρώμης. Τῷ 83 π. Χ. ἐγένετο πραίτωρ, μετὰ δὲ τὸν φόνον τοῦ Κίννα καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μαρίου ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἄνω Ἱσπανίαν, διωκόμενος κατὰ πόδας παρὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Σύλλα. Φράξας τὴν δίοδον τῶν Πυρηναίων καὶ τάξας φρουρὸν τὸν Ἰούλιον Σαλινάτωρα μετὰ 6.000 ἀνδρῶν, μετὰ τὴν ἧτταν τούτου παρὰ τοῦ Γαΐου Ἀννίου (81) ἀπέπλευσεν εἰς Λιβύην. Κατόπιν κατέλαβε τὰς Πιτυούσσας νήσους (νῦν Iviça καὶ Formentera), ἐπιστρέψας δὲ εἰς Λιβύην ἐνίκησε τὸν ἡγεμόνα Ἄσκαλιν, ἐφόνευσε τὸν σύμμαχόν του στρατηγὸν τοῦ Σύλλα Πακκιανὸν καὶ κατέλαβε τὴν Τιγγίδα (Γαγγέρην). Τὸ ἴδιον ἔτος (81), προσκληθεὶς παρὰ τῶν στασιαστῶν Λυσιτανῶν, ἀπεβιβάσθη εἰς Ἄπω Ἰβηρίαν, ὅπου ὀργανώσας κρατίδιον ἐπολέμησε μὲ 8 000 ἄνδρας κατὰ 128.000 Ρωμαίων. Ἐνίκησε τὸν Κότταν ἐν ναυμαχίᾳ εἰς τὸν Μελλαρίας πορθμὸν καὶ τὸν διοικητὴν τῆς Βαιτικῆς Φουφίδιον παρὰ τὸν Βαῖτιν (Γουαδαλκιβίρ). ὃ ἐξήγαγε δὲ συνεχῆ κλεφτοπόλεμον κατὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Νικήσας τὸν διοικητὴν τῆς Ναρβωνίτιδος Γαλατίας Λούκιον Μάλλιον, παρὰ τὸν Ἔβρον ποταμὸν (78), ἐγκατεστάθη εἰς Διάνιον (νῦν Denia) ἔχων στρατιὰν 35 χιλιάδων τεων ἐξ εὐγενῶν ἰθαγενῶν καὶ προγεγραμμένων Ρωμαίων. Ἀπήλλαξε τοὺς Ἱσπανοὺς πάσης φορολογίας, ὠργάνωσε στρατιωτικῶς αὐτούς, ἵδρυσεν ἐν Ὄσκᾳ (νῦν Huesca) διδασκαλεῖα καὶ συνέπηξε σύγκλητον ἐκ 300 ἰσοτίμων μελῶν Ρωμαίων. Τῷ 77 ἀπεστάλη ἐναντίον του ὁ Πομπήϊος ἄγων 30—40 χιλ. ἄνδρας, ἀλλ' ἀπεκρούσθη εἰς Λαύρωνα (76). Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 76 ἤρξατο ἡ κρίσιμος φάσις τοῦ ἀγῶνος· καὶ ἐνικήθη μὲν ὁ Πομπήϊος εἰς Σούκρωνα καὶ μετὰ τοῦ Μετέλλου εἰς Τουρίαν, ἀλλ' εἰς μὲν τὴν μάχην τῆς Σεγοβίας ἐφονεύθη ὁ σερτωριανὸς στρατηγὸς Ἱρτουλήϊος, εἰς δὲ τὴν ἐν Βαλεντίᾳ ἡττήθη ὁ Περπέρνας. Τότε ὁ Σερτώριος συνῆψε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Μιθριδάτου, παρ' οὗ λαβὼν (74 π. Χ.) 3.000 τάλαντα καὶ 40 τριήρεις ἀνεγνώρισε τὰς ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ ἐδαφικὰς ἀπαιτήσεις του. Ἤδη ὅμως εἶχον ἀρχίσει φοβούμενοι οἱ στρατηγοὶ τοῦ Σερτωρίου τὴν ἄκρατον ἱσπανοφιλίαν του, πιέζοντες δὲ τοὺς ἰθαγενεῖς προεκάλουν στάσεις αὐτῶν, οἵτινες ἀπῄτουν πλέον ἀπόλυτον ἰσοτιμίαν. Ἐκ τῶν στάσεων αὐτῶν μεταταραπεὶς ὁ Σερτώριος, κατέσφαξε τοὺς ἐν Ὄσκᾳ ἱσπανόπαιδας, οἱ δὲ συνωμόται (Αὐφίδιος, Γραικῖνος, κ. ἄ.), μὲ ἀρχηγὸν τὸν Περπέρναν, διωργάνωσαν δολίαν ἑστίασιν ἐπὶ δῆθεν νίκῃ τινὶ καί, ἐπωφεληθέντες τῆς δυσαρεσκείας τῶν Ἱσπανῶν, ἐσφαξαν τὸν Σερτώριον. Ἀμέσως προεκλήθη διχοστασία τῶν ἰθαγενῶν ἡγεμόνων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐδήλωσαν φιλίαν εἰς τὸν Πομπήϊον, τινὲς δέ, ταχθέντες μετὰ τοῦ Περπέρνα, συνετρίβησαν παρὰ τῶν Ρωμαίων. Π. Κ. Π.

Σεσὺ (Chery), ***Φίλιππος***. Γάλλος ζωγράφος (1759—1838). Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Βιέν, ἠσπάσθη τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετέσχε τῆς ἁλώσεως τῆς Βαστίλλης. ἐγένετο δὲ λοχαγὸς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τῷ 1791 ἐξέθεσε τὸν πρῶτόν του πίνακα «Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλκιβιάδου», καὶ εἶτα κατ' ἔτος ἐξέθετεν ἔργα του εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων. Τὰ ἄριστα τούτων εἶναι: «Ἡ ἀποτομὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου», «Ὁ Δαβὶδ παίζων τὴν κιθάραν πρὸ τοῦ Σαούλ», «Ἡ γέννησις τῆς Ἀφροδίτης», «Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου» κτλ. Θ. Β.

Σερυὲλ (Cheruel), ***Πέτρος-Ἀδόλφος***. Γάλλος ἱστορικὸς (1809—1891). Ἀποφοιτήσας τοῦ ἀνωτέρου διδασκαλείου τῷ 1830, ἐγένετο ὑφηγητὴς τῷ 1849. εἶτα δὲ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ πρύτανις τῶν Ἀκαδημιῶν Στρασβούργου καὶ Πουατιέ. Τὰ σημαντικώτερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἱστορία τῆς Ρουένης κατὰ τὸν μεσαίωνα», «Ἱστορία τῆς μοναρχικῆς διοικήσεως ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως Φιλίππου Αὐγούστου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'» (1855), «Ἱστορικὸν λεξικὸν τῶν θεσμῶν, ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς Γαλλίας» (1855-

Digitized by Google

1858), «Ἱστορία τῆς Γαλλίας κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'» (1879—1880) καὶ «Ἱστορία τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὸ ὑπουργεῖον Μαζαρίνου» (1883). Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὰ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Σαὶν-Σιμὸν» (1856—1858) καὶ τὰς «Ἐπιστολὰς τοῦ καρδιναλίου Μαζαρίνου» (1872). Ὁ Σερυὲλ ὡς ἱστορικὸς διακρίνεται διὰ τὴν εὐσυνειδησίαν καὶ τὴν πολυμάθειάν του. Α. Μ. Ι.

σέρφες (αἱ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν βλαττῶν (βλ. λ. *βιβλιοφάγα* καὶ *βλάττη*).

Σερφιώτης, *Ἀριστείδης*. Ἕλλην κλινικὸς ζήσας καὶ ἐργασθεὶς ἐν Ρουμανίᾳ (1828—1905). Διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1849), συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν τῷ Μαξιμιλιανείῳ πανεπιστημίῳ Μονάχου δαπάναις τοῦ δήμου Πειραιῶς. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Γαλαζίῳ τῆς Ρουμανίας, ἵδρυσεν αὐτόθι τὸ νοσοκομεῖον «Elisabetha Doamna» ὅπερ διηύθυνε μέχρι προβεβηκυίας ἡλικίας ὁμοῦ μετὰ τῆς ἰδιωτικῆς αὐτοῦ κλινικῆς (Casa de sanatate). Ἦτο κατὰ τὴν ἐποχήν του ἡ μεγαλυτέρα ἰατρικὴ αὐθεντία τῆς Ρουμανίας. Μέγα μέρος τῆς περιουσίας του κατέλιπεν εἰς τὴν Ρουμανικὴν Ἀκαδημίαν. Ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἐκλήθη ὁδός τις τοῦ Βουκουρεστίου, ὡς καὶ τοῦ Γαλαζίου. Ἔγραψε: «De cholera morbo», (1851), «De angina membranacea», «Introduction à la chirurgie: Rapports et liaisons entre la médecine et la chirurgie» κλπ. Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ μὲ τὴν ποίησιν, συνθέσας πλεῖστα ποιήματα εἰς τὴν ἑλληνικήν. Ο. Ρ.

Σερφόπουλο *[Γεωγρ.]*. Νησίον τοῦ Αἰγαίου ἔρημον καὶ ἀπόκρημνον (ὕψομ. 650 ποδ., πλάτ. 37° 15' Β., μῆκ. 24° 36' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1817: Serpho island), 4 ½ μίλ. βορειοανατολικῶς τῆς Σερίφου. Ἔχει μῆκος 1 ½ μιλ. καὶ εὖρος ½ μιλ Σ. Ε. Λ.

Σερὼ (Chérau), ***Γάστων***. Γάλλος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἔγραψε μυθιστορήματα, ἐμπνευσμένα σχεδὸν πάντα ἐκ τῆς ἐπαρχιακῆς ζωῆς: Κυριώτερα τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Αἱ μεγάλαι ἐποχαὶ τοῦ Τεμπὼλ» (1902), «Ὁ ἐπίσκοπος ταξιδεύει» 1904), «Τὸ τέρας» (1913), «Βαλεντίνη Πασκὼλ» (1921), «Ὁ ἄνεμος τοῦ πεπρωμένου» (1926). Γ. Ι. Β.

Σέρωφ (Serow), ***Ἀλέξανδρος-Νικολάεβιτς***. Ρῶσος μουσουργὸς (1820—1871). Συνέβαλεν εἰς τὴν δημιουργίαν πραγματικῆς μουσικῆς κινήσεως ἐν τῇ πατρίδι του. Τὰ πρωτόλειά του ἦσαν τὰ μελοδράματα: «Ἡ μυλωθρὸς» (1846) καὶ «Νύχτα τοῦ Μαΐου» (κατὰ Γκόγκολ). Βραδύτερον, ἐνθουσιασθεὶς ἀπὸ τὸ παίξιμον τῆς διασήμου Ριστόρι εἰς τὸ δρᾶμα «Ἰουδείθ», ἔγραψεν ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον μελόδραμα παρασταθὲν τῷ 1863 ἐν Πετρουπόλει καὶ τυχὸν εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς. Τὸ ἐπακολουθῆσαν μελόδραμα «Ρογκνέδα» εἶχεν ἔτι μεγαλυτέραν ἐπιτυχίαν (1866), ἐνῷ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ σκηνικὸν ἔργον «Ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ», διεκόπη λόγῳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ ἐπερατώθη ὑπὸ τῆς συζύγου του, ἵνα παρασταθῇ τῷ 1871. Ὁ Σέρωφ συνέθεσεν ὡσαύτως: μουσικὴν διὰ τὸ δρᾶμα «Νέρων», τὸ «Χριστουγεννιάτικο τραγούδι», ἓν «Stabat Mater» κ. λ. π. Ἔδρασε κατ' ἐξοχὴν ὡς μουσικοκριτικός, ἔγραψε δὲ πλείστας μελέτας περὶ τοῦ Γκλίνκα Νταργκομίσκι, Μπετόβεν, Μόζαρτ, Σπονίνι καὶ Βάγνερ, οὗτινος ἦτο θαυμαστής. Γ. Σ.

Σέσα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σέσι*.

Σεσάρηθος *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου Βυζαντίου. Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν ἔκειτο παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Ἀῴου εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν Μεσογέφυρα. Χ. Ι. Σ.

σεσβανία (ἡ) (Sesbania) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 15 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερον εἶναι ἡ *σεσβανία ἡ αἰγυπτιακὴ* (Sesbania egyptiaca), καλλιεργουμένη πρὸς κόσμον, καὶ ἡ *σεσβανία ἡ μεγανθὴς* (Sesbania grandiflora), καλλιεργουμένη ὡς κτηνοτροφικὸν καὶ κοσμητικὸν φυτόν. Δ. Ν. Π.

Σέσελι τὸ φαρμακευτικόν.

Σεσβένα (Sesvenna) *[Γεωγραφ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ἄκρον ἐν Ἄνω Ἐγκαντὶν τοῦ καντονίου Γκριζὼν καὶ παρὰ τὴν ὁμώνυμον παγοθάλασσαν. Ὕψος 3208 μ. Σ. Κ. Γ.

σέσελι (τὸ) (Seseli) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδοφόρων*, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Τὰ φυτὰ τοῦ γένους τούτου εἶναι πόαι διετεῖς ἢ πολυετεῖς, μὲ φύλλα πτεροειδῆ, συνήθως ζωηροῦ γλαυκοῦ χρώματος, ἄνθη λευκὰ καὶ ἐνίοτε ὑπέρυθρα, σπανιώτατα δὲ κίτρινα. Ὁ καρπὸς εἶναι ᾠοειδὴς ἢ ἐπιμήκης καὶ φέρει διακλαδώσεις κατὰ τὴν ἐπιφάνειάν του. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σέσελι τὸ φαρμακευτικὸν* (Seseli officinalis), πολυετὴς πόα μὲ βλαστὸν σκληρὸν καὶ εὐθυτενῆ. Τὰς ῥίζας τοῦ εἴδους τούτου χρησιμοποιοῦσιν ὡς φάρμακον κατὰ τοῦ ἄσθματος καὶ τῆς ὑστερίας. Ὁ καρπός του ἐνδείκνυται ὡς ἀνθελμινθικός, διουρητικός, καρδιοτονωτικὸς καὶ στομαχικός. Ἡ ὀσμή του ὑπενθυμίζει τὴν ὀσμὴν τοῦ ἀνήθου. Δ. Ν. Π.

Σεσέλλαι (Seychelles) *[Γεωγρ.]*. Νησιωτικὴ συστὰς τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ (βλ. *Σεϋχέλλαι*).

σεσημασμένος, *—η, —ον*· παθ. μετχ. τοῦ *σημαίνω*, ὁ φέρων σῆμα, σημειωμένος: «σεσημασμένος λωποδύτης» (βλ. λ. *σήμανσις*).

Σέσι, ἢ ***Σέσα*** *[Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν ὀρέων τῆς Κυπαρισσίας (ὕψ. 1.117 μ.) κατὰ τὰ ὅρια τῶν ἐπαρχιῶν Τριφυλίας καὶ Μεσσήνης. Ι. Σ. Σ.

—**Σέσι** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τροιζηνίας (βλ. *Ἅγιοι Θεόδωροι*).

Σέσιλ (Cecil). Ὄνομα ἀριστοκρατικῆς ἀγγλικῆς οἰκογενείας, ἧς πολλὰ μέλη ὑπῆρξαν διακεκριμένοι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοί. Τὸ γενεαλογικόν της δένδρον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἡμίσεος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὅτε ἀναφέρεται οἰκογένεια γαιοκτημόνων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σέϋσελντ* (Seyceld), ἐξ ἧς ὁ *Δαυὶδ* ***Σίσσελντ*** (Scisseld) ἢ Σέσιλ διετέλεσε δήμαρχος Στράφορντ καὶ ὑπηρέτησεν Ἐρρῖκον τὸν Η'. Ὁ υἱός του *Ριχάρδος* εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς αὐλῆς, τούτου δ' ὁ υἱὸς *Γουλιελμος* διωρίσθη μέλος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου τοῦ ἄνακτος. Τῷ 1571 ἔλαβε τὸν τίτλον λόρδου Μπώρλεϋ ἢ Μπέργκλεϋ (Burghley), ἐγένετο λόρδος τοῦ Θησαυροφυλακίου καὶ πρωθυπουργὸς τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ. Ἐκ τῆς πρώτης συζύγου Μαρίας Τσῆκ ἐγένετο πατὴρ τοῦ *Θωμᾶ*, κόμιτος τοῦ Ἐξέτερ, οὗ οἱ ἀπόγονοι ἀνήκουν εἰς τὸν πρῶτον κλάδον τῆς οἰκογενείας, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας Μίλδρηδ Κούκ, τοῦ ***Ροβέρτου Σέσιλ***, οἱ ἀπόγονοι τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν τὸν δεύτερον κλάδον. Ἐκ τοῦ δευτέρου κλάδου, πλὴν τῶν φερομένων ὡς μαρκησίων ***Σώλσμπερυ***, σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Οὖγος-Ριχάρδος-Χέθκοτ*** (Heathcot), *λόρδος —*. Ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1869. Νεώτερος υἱὸς τοῦ πρωθυπουργοῦ μαρκησίου Σαλισβουρῆ, διετέλεσε βουλευτής, διεκρίθη ὡς ῥήτωρ καὶ κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῷ συντηρητικῷ κόμματι. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατετάγην εἰς τὸ σῶμα τῆς ἀεροπορίας καὶ κατόπιν μετέσχε τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μεσοποταμίας.

—2) ***Ἔδγαρ-Ἄλγκερνον-Ροβέρτος***. Ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1864, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Τῷ 1906 ἐξελέγη βουλευτὴς συντηρητικός. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον μετέσχε τῆς κυβερνήσεως ὡς ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Τῷ 1919 διετέλεσε πρόεδρος τοῦ ἐν Παρισίοις ἀνωτάτου οἰκονομικοῦ συμβουλίου καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συντάξεως τοῦ συμφώνου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Τῷ 1920 ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρώτην συνέλευσιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Τῷ 1923 μετέσχε τῆς κυβερνήσεως Μπάλντουϊν ὡς λόρδος σφραγιδοφύλαξ· ἀκολούθως ἐστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν διάσκεψιν τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἐν Γενεύῃ (1926—1927), παρῃτήθη ὅμως τῆς θέσεώς του λόγῳ διαφωνίας του πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος ὑπέρμαχος τῆς ἰδέας τοῦ ἀφοπλισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ κηρύττῃ ἀπὸ τοῦ 1919, ὅτε ἦτο ἀντιπρόεδρος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἔγραψεν: «Ἀρχαὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ νόμου», «Ἡ ἐθνική μας Ἐκκλησία», «Ὁ δρόμος πρὸς τὴν εἰρήνην». Γ. Ι. Β.

Σεσίτης (Sesites) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἐκεῖθεν τοῦ Πάδου Γαλατίας, ἄλλως καλούμενος καὶ Sisido ἢ Sessis, ῥέων παρὰ τὰς Οὐϊκτουμούλας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Πάδον παρὰ τὰς Κοττίας (νῦν Cozzo). Ταυτίζεται πρὸς τὸν σημερινὸν *Σέζια* (Sesia). Π. Ν. Π.

σεσκικιτρονελλένιον (τὸ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ἄκυκλον σεσκιτερπένιον τοῦ τύπου $C_{15}H_{24}$, περιεχόμενον εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τῆς κιτρονέλλης τῆς Ἰάβας. Σ. Γ.

σεσκιτερπεναλκοόλαι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὀξυγονοῦχα παράγωγα τῶν σεσκιτερπενίων. Διακρίνομεν: α') τοῦ τύπου $C_{15}H_{26}O$, ὡς ἡ *φαρνεσόλη*, ἡ *νερολιδόλη*, ἡ *γουαϊόλη*, ἡ *εὐδεσμόλη*, ἡ *κιδρόλη* κ. ἄ., καὶ β') τοῦ τύπου $C_{15}H_{24}O$, ὡς αἱ *σανταλόλαι* κλπ. Ἀπαντοῦν εἰς πλεῖστα αἰθέρια ἔλαια. Σ. Γ.

σεσκιτερπένια (τά), ἢ ***σεσκιτερπέναι*** (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Ὑδροαρωματικοὶ ὑδρογονάνθρακες, ἔχοντες τὴν σύνθεσιν $C_{15}H_{24}$. Εἶναι λίαν διαδεδομένα εἰς τὰ αἰθέρια ἔλαια, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνευρέθησαν ἄνω τῶν 70, καίτοι πιθανῶς πολλὰ ἐξ αὐτῶν συμπίπτουν πρὸς ἄλληλα. Εἶναι εὐχαρίστου ὀσμῆς, ἀρκούντως παχύρρυτα ἔλαια, ἀσθενῶς κεχρωσμένα καὶ βράζουν μεταξὺ 250 καὶ 280°. Ἀποχωρίζονται τῶν τερπενῶν διὰ κλασματικῆς ἀποστάξεως, διότι αἱ τερπέναι βράζουν εἰς αἰσθητῶς χαμηλοτέρας θερμοκρασίας. Ἡ χημικὴ αὐτῶν σύνταξις δὲν εἶναι διὰ τὰ πλεῖστα ἐπαρκῶς καθωρισμένη, πάντως δυνάμεθα νὰ τὰ κατατάξωμεν εἰς τρεῖς τάξεις, πλὴν τῶν ἀκύκλων, ἐξ ὧν ἓν μόνον εἶναι γνωστόν, τὸ *σεσκικιτρονελλένιον*, ἤτοι εἰς *μονοκυκλικά, δικυκλικὰ* καὶ *τρικυκλικά*. Σ. Γ.

Σεσκλὶ *[Γεωγρ.]*. Νησίον δωδεκανησιακὸν τοῦ Καρπαθίου πελάγους (πλάτ. 36° 31' 20" Β., μῆκ. 25° 53' 15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1604: The gulf of Kos, Doris and Symi) κατὰ τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς Σύμης, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ στενοῦ Σεσκλί. Σ. Ε. Λ.

σέσκλο (τό), ***σέσκουλο***, ***σεῦτλο*** καὶ ***σευτλομαλάχη*** (τό, ἡ) *[Βοτ.]*. Κοιναὶ ὀνομασίαι τοῦ φυτοῦ *τεῦτλον τὸ σικελικὸν* (Beta sicula).

Σέσκλο, ἢ ***Σέσκουλο*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 852. Ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Εἰς ἀπόστασιν δέκα περίπου λεπτῶν ἀπὸ τοῦ χωρίου καὶ κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς ὀροσειρᾶς, ἥτις ὁρίζει πρὸς δυσμὰς τὴν πεδιάδα τοῦ Βόλου, ἀνευρέθη προϊστορικὸς συνοικισμὸς ἐπὶ λόφου γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Καστράκι*, ὕψους 17,50 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῶν κάτωθεν καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ δύο ῥυάκων, μήκους δὲ 100 μέτρων καὶ πλάτους 40. Κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα, τῷ 1901 καὶ 1902, τὴν τοποθεσίαν ταύτην Ἕλληνα ἀρχαιολόγον Χρ. Τσούνταν, ὁ συνοικισμὸς οὗτος σύγκειται ἀπὸ λείψανα περιβόλων, πηλοκτίστων καλυβῶν, λιθοκτίστων οἰκιῶν, τάφων καὶ τῶν συμπαρομαρτούντων τοῖς κτίσμασι τούτοις λιθίνων, πηλίνων, ὀστεΐνων καὶ χαλκῶν ἀντικειμένων κοινῆς χρήσεως. Ἱδρύθη κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην περίοδον τοῦ λιθικοῦ αἰῶνος πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τοῦ λόφου, σὺν τῷ χρόνῳ δ' ἐπεκταθεὶς ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ διετηρήθη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ χαλκοῦ αἰῶνος· ἐγκαταλειφθεὶς δὲ πρὸ τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, ἔμεινεν ἔκτοτε ἔρημος. Κατὰ τὸν Leake καὶ τὸν Lolling, ὁ συνοικισμὸς οὗτος ἦτο ἡ ἀρχαία πόλις *Αἰσωνία*. Ἡ ἀποκάλυψις αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ τοῦ γειτονικοῦ του Διμηνίου, ὑπῆρξε σημαντική, διότι διὰ τῆς εὑρέσεως τόσων σπουδαιοτάτων λειψάνων κατοικιῶν καὶ ὀχυρωτικῶν περιβόλων, ὡς καὶ τῶν ἐκ παντοίας ὕλης ἀντικειμένων τῆς βιοτεχνίας, ἀπεδείχθη ὅτι ἐν Θεσσαλίᾳ, κατὰ τοὺς λιθικοὺς χρόνους, ἤκμασε πολιτισμός, ὅστις συγγενεύει μὲν στενότατα πρὸς τὸν ταυτόχρονον πολιτισμὸν τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Φωκίδος, διαφέρει δὲ πολὺ τοῦ τῆς Κρήτης.

[*Χρ. Τσούντα*, Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου.] Β. Δ. Θ.

— **Σέσκλο** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀκρωτήριον τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου, ἀριστερᾷ τῷ καταπλέοντι εἰς Βόλον (πλάτ. 39° 21' Β., μῆκ. 22° 58' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1196: Port of Volo). Ἔχει φανὸν (1864) ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτὸς 5 μιλ. Ἐγγύτατα αὐτοῦ αἱ ἀρχαῖαι Παγασαί. —2) Νησίον τοῦ Καρπαθίου πελάγους, πρὸς νότον τῆς Σύμης. Εἶναι ἡ *Τεύτλουσα* τοῦ Θουκυδίδου (Η, 42) καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (619,11), ἧς διεσώθη ἡ ὀνομασία ἐν μεταφράσει. Λέγεται καὶ *Σεσκλί*. Σ. Ε. Λ.

σεσλερία (ἡ) (Sesleria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας φυομένας εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σεσλερία ἡ κυανόχρους* (Sesleria cyanea), ἥτις φθάνει εἰς ὕψος 15—20 ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει στάχυς ὑποκυάνους. Εἶναι φυτὸν πολυετές, ἀπαντῶν πανταχοῦ τῶν ὀρεινῶν μερῶν, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

Σέσλοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, μετονομασθὲν εἰς *Σεβαστὸν* (βλ. λ.).

Σέσοβον *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πολύβρυσος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Πρεβέζης.

Σεσόγχις, ἢ ***Σεσώνκ***· βλ. λ. *Βούβαστις* καὶ *Αἴγυπτος* (τ. Β', σ. 573 β καὶ 604 β).

σέσουλα (ἡ)· ξύλινον ἀγγεῖον, δι' οὗ ἀντλοῦσι τὸ εἰς τὸ κύτος τῆς λέμβου εἰσρέον ὕδωρ· || ξύλινον ἢ μετάλλινον δοχεῖον, δι' οὗ λαμβάνουσιν ἀπὸ τοῦ σάκκου ἄλευρον, ὄσπρια, καφὲ κττ. (Ἰταλ. sessola).

Σέσουλα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς τοῦ Ἰονίου πελάγους, προκειμένη τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τῆς Λευκάδος (πλάτ. 38° 41' Β', μῆκ. 20° 33' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), 6 μίλ. βορείως τῶν ἀπορρώγων Σαπφοῦς ἅλμα τοῦ Λευκάτα. Ἐγγὺς αὐτῆς συνήφθη (27 Σεπτεμβρίου 1538) ναυμαχία μεταξὺ τοῦ στόλου τοῦ Βαρβα-

Digitized by Google

ρόσσα καὶ τῆς ἑνετικῆς μοίρας ὑπὸ τὸν Condulmiero, μοίραρχον τοῦ Ἀνδρέα Δόρια. σ. ε. λ.

Σέσσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐλατοχωρίου (Τσέρνεσι) τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 79. π. ν. π.

Σέσσα Ἀουρούνκα (Sessa Aurunca) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Νεαπόλεως. Κάτ. (1928) 4.608. Ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Σουέσσης Αὐρούγκας* (Suessa Aurunca), μητροπόλεως τῶν Αὐρούγκων. π. ν. π.

Σεσσὶ ἀντὰ *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρά, σχηματίζουσα τὸν λιμένα τῆς Βηρυττοῦ. σ. ε. λ.

σεστέττο (τὸ) (ἰταλ. sestetto, γαλλ. sextette), ἢ *σεστίνο*, ἢ *σεξτίνο*. Ποίημα παγίας μορφῆς. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓξ ἑξαστίχους στροφὰς καὶ μιᾶς τριστίχου, βασιζομένας ἐπὶ ὁμοιολεξίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ δὲν ἀποκλείεται καὶ προαιρετικὴ ὁμοιοκαταληξία, τριαδικὴ (terza rima)· κατὰ ταῦτα, ἡ στιχουργικὴ ἀνταπόκρισις ἐν τῷ σεστέττῳ δὲν παρουσιάζεται ἐσωτερικὴ ἐν ἑκάστῃ στροφῇ καὶ αὐτοτελής, ἀλλ' εἶναι ἐξωτερικὴ ἀπὸ στροφῆς εἰς στροφήν· ἐπανέρχεται ὅμως ἡ ἐξαπλῆ αὕτη στιχουργικὴ ἀνταπόκρισις οὐχὶ κατ' εὐθὺ σχῆμα ἀναλογίας, ἀλλὰ κατὰ πλάγιον, ἢ ἀντίστροφον, ὑπαναχωροῦσα εἴτε βουστροφηδόν, εἴτε κατ' ἄλλην τινὰ διάταξιν συμμετρίας. Εἰδικῶς ἡ ἀκροτελεύτιος τρίστιχος στροφὴ συντίθεται ἀθροιστικῶς ἐπὶ ὁμοιολεξίας κατά τε τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ πέρας τοῦ στίχου. (Γραφικὴ παράστασις σεστέττου: α΄ στρ.: ΑΒΓΔΕΖ, β΄ στρ. ΖΕΔΓΒΑ, γ΄στρ. ΑΒΓΔΕΖ....τρίστιχον: Α—Ζ | Β—Ε | Γ—Δ.) Τὸ σεστέττο ἐνεφανίσθη λίαν πρωΐμως ἐν Ἰταλίᾳ, ὑπὸ τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Πετράρχου, ἐκαλλιεργήθη δ' ἐπιτυχῶς ἐπὶ μακρόν. Ἀντιθέτως ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ἡ ἐπινόησίς του ἀποδίδεται εἰς τὸν Προβηγκιανὸν τρουβαδοῦρον Ἀρνόλδον Δανιέλ, δὲν ηὐδοκίμησε, καθὼς καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Rückert κατὰ μίμησιν τοῦ ἰταλικοῦ. Ὁ αὐτὸς ὅρος τίθεται καταχρηστικῶς πρὸς δήλωσιν τοῦ δευτέρου τμήματος τοῦ *σονέττου*, ἀποτελουμένου ἐκ δύο τριστίχων, στιχουργικῶς αὐτοτελῶν ἀπὸ τῆς ὁμοιοκαταληξίας τοῦ πρώτου τμήματος τοῦ σονέττου. Τὸ συμμετρικὸν σχῆμα τοῦ τοιούτου σεστέττου εἶναι ἐπίσης ποικίλον, πηγάζον ἐξ ὁμοιοκαταληξίας εἴτε διπλῆς, εἴτε τριπλῆς. Καίτοι δ' ἐπεκράτησεν ὁ τύπος ΑΒΓ—ΑΒΓ, οὐχ ἧττον καὶ αὐτὸς ὁ Δάντης, λίαν πρωΐμως, στιχουργεῖ συχνάκις ἐπὶ τύπου ΑΒΓ—ΓΒΑ. Οἱ Γάλλοι formistes τῆς Ἀναγεννήσεως μεταχειρίζονται τὸν τύπον ΑΑΒ—ΓΓΒ. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ σεστέττο ἀποτελεῖται ἐξ ἀθροίσματος συνήθους τετραστίχου μετὰ συνήθους διστίχου, μορφῆς, ὑφ' ἣν καὶ ὁ Σαίκσπηρ ἐν ταῖς λυρικαῖς του ποιήσεσιν ἐποιήσατο χρῆσιν. τ. α.

— **σεστέττο** (τὸ) (γαλλ. sextette, ἢ sextuor, ἰταλ. sestetto). Μουσικὴ σύνθεσις διὰ 6 φωνὰς ἢ 6 ὄργανα. Εἰς τὰς φωνητικὰς συνθέσεις τοῦ εἴδους τούτου τὰ ὄργανα τῆς συνοδείας δὲν συνυπολογίζονται εἰς τὴν ἀρίθμησιν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν μόνον τῶν 6 φωνῶν, αἵτινες συμμετέχουσι. γ. σ.

Σεστίνι (Sestini), ***Δομίνικος***. Ἰταλὸς νομισματολόγος (1750—1832). Σπουδάσας ἀρχαιολογίαν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας Ροβέρτου Αἴνσλ, χάριν τοῦ ὁποίου κατήρτισε σπουδαίαν συλλογὴν ἑλληνικῶν νομισμάτων. Περιῆλθε πλείστας ἐπαρχίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα του διωρίσθη ἀρχαιοφύλαξ τοῦ δουκάτου τῆς Τοσκάνης, εἶτα δὲ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης. Ἔγραψε περιηγήσεις τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος, τῆς Κυζικηνῆς χερσονήσου, τῆς Προύσης καὶ τῆς Νικαίας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Λεοπόλδος Β΄ ἠγόρασε τὴν βιβλιοθήκην του καὶ τὰ χειρόγραφα αὐτοῦ, εἰς ἃ εὑρέθη ἐκτεθειμένον εἰς 14 τόμους τὸ νομισματικόν του σύστημα. θ. β.

Σέστο (Sesto) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα πολλῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς Ἰταλίας, οὗτινος ἐπιτάσσεται ἑκάστοτε τὸ ὄνομα τῆς περιοχῆς. Τὰ κυριώτερα τούτων εἶναι: *Σέστο-ἀλ-Ῥεγκένα*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Οὔντινε, παρὰ τὸν ποταμὸν Ρεγκένα. Κάτ. 10.600. Ἔχει βυρσοδεψεῖα καὶ ἀλευρουργεῖα. —2) *Σέστο Φορεντῖνο*. Πόλις τῆς Ἰταλίας, ἐν τῷ νομῷ τῆς Φλωρεντίας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ριμάτζιο. Κάτ. 20.500. Ἔχει βιομηχανίαν ψαθίνων πίλων, κονσερβῶν καὶ σάπωνος. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ ἐργοστάσιον ἔργων ἐκ πορσελλάνης καὶ μαγιόλικας Ντότσια, ὅπερ ἱδρύθη τῷ 1735. —3) *Σέστο Σὰν Τζοβάννι*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Μιλάνου, εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. ΝΔ. τῆς Μόντσα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μιλάνου—Μόντσα. Κάτ. 19.800 Ἔχει ἐργοστάσια μεταλλικῶν εἰδῶν. Εἶναι πατρὶς τοῦ ζωγράφου Τσέζαρε ντὰ Σέστο τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, ἑνὸς τῶν καλυτέρων μαθητῶν τοῦ Λεονάρδο ντὰ Βίτσι. μ. δ. β.

Σέστρι Λεβάντε (Sestri Levante) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Γενούης, εἰς ἀπόστασιν 18 χλμ. ΝΑ. τοῦ Ραπάλλο, ἐπὶ μικροῦ ἀκρωτηρίου, κατὰ τὰ ἀνατολικὰ τοῦ κόλπου τῆς Γενούης. Κάτ. 13.000. Ἔχει καλὸν λιμένα, δι' οὗ διεξάγεται ζωηρὰ ἀκτοπλοΐα καὶ εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Γενούης—Σπέτσια. Εἶναι σημαντικὸν κέντρον ἁλιείας ὀστρέων καὶ ἔχει ἐργοστάσια κονσερβῶν, σχοινίων καὶ χυτήρια σιδήρου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα χαλκοῦ. μ. δ. β.

Σέστρι Πονέντε (Sestri Ponente) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Γενούης, εἰς ἀπόστασιν 6 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Γενούης. Κάτ. 25.900. Ἔχει ἐργοστάσια ξυλουργικῆς καὶ ξυλογλυπτικῆς, κυβερνητικὰ καπνεργοστάσια, βυρσοδεψεῖα, ἐργοστάσια ζυμαρικῶν κτλ. μ. δ. β.

Σεστρορίετσκ (ἢ *Σίστερμπακ, Σίστερμπαχ*) *[Γεωγρ.]*. Προάστιον τοῦ Λένινγκραντ ἐν Ρωσίᾳ ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σέστρα ἐν τῷ Φιννικῷ κόλπῳ. Κάτ. (1926) 11.026. Εἶναι διάσημος διὰ τὰ αὐτόθι μεγάλα μηχανουργεῖα, ἱδρυθέντα τῷ 1721 ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου ὡς χυτήρια τηλεβόλων. Παρὰ τὸ προάστιον εὑρίσκονται σιδηροῦχοι ἰαματικαὶ πηγαὶ μετὰ θεραπευτηρίων καὶ θαλασσίων λουτρῶν. π. ν. π.

Σέστωβ (Chestow), ***Λέων***. Σύγχρονος Ρῶσος συγγραφεὺς καὶ φιλόσοφος. Προοριζόμενος διὰ τὸ δικαστικὸν στάδιον, ἐσπούδασε νομικὰ καὶ πολὺ ἀργὰ ἐστράφη πρὸς τὴν φιλοσοφίαν διὰ νὰ λύσῃ τὰς ἠθικὰς ἀμφιβολίας, αἱ ὁποῖαι τὸν συνετάρασσον. Τῷ 1895 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτόν του ἔργον «Ὁ Σαίξπηρ καὶ ὁ κριτικός του Μπραντές», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπετίθετο δριμύτατα κατὰ τοῦ θετικισμοῦ τοῦ Ταὶν καὶ τοῦ σκεπτικισμοῦ τοῦ Μπραντές, ἐν ὀνόματι ἑνὸς ὑψηλόφρονος ἀλλὰ κάπως ἁπλοϊκοῦ ἠθικοῦ ἰδεαλισμοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι τὸ μόνον δογματικὸν ἔργον τοῦ Σεστώβ. Ἐντελῶς διαφορετικὰ εἶναι τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔργα του: «L'idée du bien chez Tolstoi et Nietzsche» (γαλλ. μετ. 1926), «Ντοστογέφσκι καὶ Νίτσε», αἱ συλλογαὶ ἀφορισμῶν καὶ ἄρθρων: «Ἡ ἀποθέωσις τοῦ ξεριζώματος», «Ἀρχαὶ καὶ τέλη», «Αἱ μεγάλαι ἀγρυπνίαι», «Χίλιαι καὶ μία νύκτες», «Ἡ ρίζα τῶν πραγμάτων». Τὰ ἔργα ταῦτα στεροῦνται πάσης δογματικότητος· εἶναι ἀποκαλυπτικαὶ καὶ συναρπαστικαὶ εἰκόνες τῆς συνεχοῦς ἀγωνίας ἑνὸς διανοητοῦ. Τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα ἔχουν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Σεστώβ: «Potestas clavium», «Προφανεῖς ἀλήθειαι», «Δημιουργία ἐκ τοῦ μηδενός», «La nuit de Gethsémani. Essai sur la philosophie de Pascal» (γαλλ. μετ. 1923), «Les revelations de la mort Dostoievski-Tolstoi» (γαλλ. μετ. 1923), «Memento mori. A propos de la théorie de la connaissance» d' Edmond Husserl» (γαλλ. μετ. ἐν «Revue philosophique» 1926), «Qu' est-ce que la vérité. Ontologie et éthique» (ἐν «Revue philosophique» 1927).

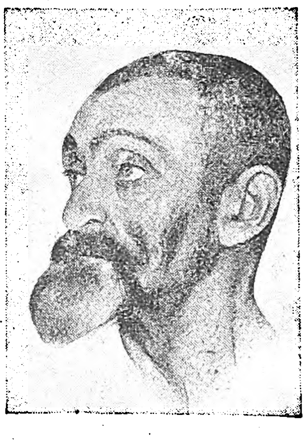

Λέων Σέστωβ.

Ὁ Σεστὼβ εἶναι εἷς ἐκ τῶν πλέον ἰδιοτύπων καὶ πρωτοτύπων διανοητῶν τοῦ Κ΄ αἰῶνος. Πολέμιος κάθε μορφῆς δογματισμοῦ, ἀντιτίθεται πρὸς κάθε θεωρίαν, διότι ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ἡ θεωρία εἶναι παραμόρφωσις τῆς πραγματικότητος καὶ συμμόρφωσίς της πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις μας, αἱ ὁποῖαι πάντοτε, καὶ εἰς τὴν πλέον ἐμπειρικὴν καὶ ἐπαγωγικὴν θεωρίαν, εἶναι τεθειμέναι ἐν ἡμῖν ἐκ τῶν προτέρων. Καταρρίπτων ἀνηλεῶς καὶ μὲ σωκρατικὴν διαλεκτικότητα τὴν πίστιν εἰς τὰ κρατοῦντα, δὲν προβάλλει νέας ἀξίας. Προετοιμάζει ἁπλῶς τὸν ἀναγνώστην διὰ τὴν αὐτενέργειαν καὶ τὸν ἀφήνει ἕρμαιον τῆς ἀγωνίας του. Τὸ ὕφος του εἶναι ἁπλοῦν καὶ κοινόν. Δὲν θηρεύει νέας λέξεις καὶ ἀποφεύγει κάθε τι τὸ περίτεχνον καὶ περίπλοκον. Ἐγκύψας εἰς τὴν μελέτην τῶν πρὸ αὐτοῦ μεγάλων διανοητῶν, τοῦ Νίτσε, τοῦ Τολστόϊ, τοῦ Ντοστογέφσκι, τοῦ Ἴψεν, τοῦ Τσέχωφ κλπ., ὄχι ἐξ ἐπιστημονικῆς περιεργείας ἢ φιλολογικοῦ πάθους, ἀλλ' ἐκ ψυχολογικοῦ ἐνδιαφέροντος, προσεπάθησε ν' ἀνεύρῃ τὸν βαθύτερον χαρακτῆρα τῶν σκέψεών των καὶ τῶν συναισθημάτων των, νὰ συλλάβῃ τὴν ἀγωνιῶσαν ψυχήν των καὶ νὰ τὴν προσφέρῃ ἐν τῇ ἀγωνίᾳ της ὄχι νὰ περισυλλέξῃ τὰ πολλὰ ἢ ὀλίγα στοιχεῖα ἀληθείας, τὰ ὁποῖα κατώρθωσαν νὰ κατακτήσουν οἱ διανοηταὶ οὗτοι. Καταφέρεται ἐναντίον τῆς λογικοκρατίας, χρησιμοποιῶν ἐκείνας ἀκριβῶς τὰς μεθόδους, τὰς ὁποίας ἐπικρίνει, διὰ ν' ἀποδείξῃ τὰς ἀντιφάσεις καὶ τὰς ἀτοπίας τῶν ἀντιπάλων του, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν κατηγορήσουν, διότι ποιεῖται χρῆσιν μεθόδων, ἃς καταδικάζει. Κατ' αὐτὸν ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ στηριζομένη ἐπιστήμη ἔχουν μὲν πρακτικὴν ἀξίαν, ἀλλ' οὐδόλως ἐπιτυγχάνουν τὴν πλήρη ταυτότητα τῆς νοήσεως πρὸς τὸ εἶναι· δὲν ἐξαντλοῦν τὴν πραγματικότητα. Πάντοτε ὑφίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπέκεινα ἐρεύνης. Ἡ ἀλήθεια δὲν παρουσιάζεται ὡς λογικὴ ἀναγκαιότης, ὅπως πιστεύεται· δὲν εἶναι προφανής, εἶναι ἀντιφατική, ἀσυνεπής, πολυμερὴς καί, τὸ σπουδαιότερον, δὲν δύναται ν' ἀνακοινωθῇ: ἔχει ὑποκειμενικὴν μόνον ἀξίαν. Αἱ σκέψεις του πολλάκις προκαλοῦν τὴν ἔκπληξιν τοῦ παραδόξου. Καὶ πράγματι ὁ Σέστωβ εἶναι ὁ μόνος μετὰ τὸν Νίτσε ἀνανεώσας καὶ καλλιεργήσας τὸ παράδοξον μὲ τόσην δροσερότητα καὶ γοητείαν, ὥστε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας νὰ κατέχῃ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐξέχουσαν θέσιν. Ἂν θελήσῃ τις νὰ τοποθετήσῃ, ἔστω καὶ συμβατικῶς, τὸν Σέστωβ εἰς μίαν φιλοσοφικὴν κατηγορίαν, τὸ μόνον ὅπερ δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ εἶναι ὅτι παρουσιάζει ἔκδηλον ἀλογοκρατίαν (irrationalismus) καὶ ἰμμοραλισμὸν (immoralismus). Αἱ περὶ ὑποκειμενικῆς ἀξίας τῆς ἀληθείας ἀντιλήψεις του δὲν εἶναι σχετικισμός. Ὁ Σέστωβ δὲν ἀρνεῖται τὴν δυνατότητα τῆς γνώσεως. Ἀπ' ἐναντίας χαρακτηρίζει ὡς σκεπτικιστὰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς τὴν ἀλήθειαν μιᾶς θεωρίας, διότι πρέπει κατ' ἀνάγκην ν' ἀρνοῦνται τὴν περαιτέρω ἔρευναν καὶ νὰ τὴν θεωροῦν ἄχρηστον. θ. π.

Σέσωστρις. Οὕτω ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ὁ *Ραμσῆς Β΄*. γ. λ. λ.

Σέσωχρις. Τέταρτος φαραὼ τῆς Γ΄ δυναστείας (μεμφιτικῆς). γ. λ. λ.

Σὲτ *[Αἰγυπτ. Μυθ.]*. Αἰγυπτιακὸς θεὸς (βλ. λ. *Αἴγυπτος* τ., Β΄, σ. 540).

Σὲτ (Cette ἢ Sète) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γαλλίας, ἐν τῷ νομῷ Ἐρώ, κατὰ τὴν ἐκβολὴν τῆς διώρυγος τοῦ Μιντὶ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων—Μεσογείου. Κάτ. (1921) 36.505. Εἶναι μετὰ τὴν Μασσαλίαν ὁ σπουδαιότερος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Μεσογείῳ. Δι' αὐτοῦ ἐξάγονται ἅλας, σάπων, χημικὰ προϊόντα, βυτία, ἁλίπαστοι ἰχθύες. Ἔχει ναυπηγεῖα καὶ βοτανικὸν κῆπον. θ. κ.

Σὲτ (Seth), ***Ἰάκωβος***. Ἄγγλος φιλόσοφος (βλ. *Σήθ*).

Σέτα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 513. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. π. ν. π.

Σέταιλαι (Setälä), ***Αἰμίλιος***. Διαπρεπὴς Φινλανδὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1864. Μετὰ τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδάς του διωρίσθη τῷ 1893 καθηγητὴς τῆς φινλανδικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἔλσιγκφορς. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικήν, ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῇ φινλανδικῇ βουλῇ, ἐχρημάτισε δὲ καὶ πρεσβευτὴς τῆς Φινλανδίας ἐν Κοπεγχάγῃ (1927). Ἵδρυσε τὸ ἔγκριτον περιοδικὸν «Finnisch—ugrische Forschungen» (1901), δι' οὗ ὡς καὶ διὰ τῶν αὐτοτελῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων του προήγαγε τὰ μάλιστα τὴν ἔρευναν τῶν γλωσσῶν τῆς φιννοουγγρικῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας. Συνέγραψε: «Zur Geschichte des Tempus—und Modusstammbildung in den Finnisch-Ugrischen Sprachen» (1886), «Über Quantitätswechsel im Finnisch-Ugrischen» (1895—1896) κ. ἄ. γ. π. λ.

Σέταινα *[Γεωγρ.]*. Πόλις μεσαιωνικὴ τῆς Μακεδονίας (ἐν Λυγκηστίδι), ἔνθα ὁ τσάρος τῶν Βουλγάρων Σαμουὴλ εἶχε τὰ ἀνάκτορα αὐτοῦ. Ἔκειτο εἰς στενὴν κοιλάδα πρὸς Δ. τοῦ ὄρους Βόρα καὶ ἔγινεν ὀνομαστὴ ἐκ τῆς παρὰ ταύτην μάχης (1017), καθ' ἣν ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἐνίκησε τοὺς Βουλγάρους. Εἶναι ἡ σημερινὴ *Σέτινα* ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φλωρίνης, μετονομασθεῖσα εἰς *Σκοπόν*. ι. Σ. Σ.

σετάντε *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, ἀπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ sextant, σημαῖνον τὸν *ἑξᾶντα*. Σ. Ε. Λ.

Σεταντίων ***λιμὴν*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς δυσμικῆς πλευρᾶς Ἀλουΐωνος νήσου Βρεττανικῆς μεταξὺ τῶν εἰσχύσεων Μορικάμβης (Morecambe bay) καὶ Βελισάμας (Liverpool). Ταυτίζεται πιθανῶς πρὸς τὸν σημερινὸν λιμένα Caer Siont. Σ.Ε.Λ.

σεταρία (ἡ) (Setaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη ποωδῶν φυτῶν, ἰθαγενῶν τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

Σεταρντὶ (La Chetardie), ***Ἰωακεὶμ λὰ—***. Γάλλος θεολόγος κληρικὸς (βλ. λ. *Λὰ Σεταρντί*).

Σὲτ-Γιεετζοὺτζ *[Μυθολ.]*. Τὸ ἄλλως Σὲτ-Ι.-Ἰ. σκαντὲρ (=τεῖχος Ἀλεξάνδρου), καλούμενον μέγα

Digitized by Google

θρυλικὸν τεῖχος, κτισθὲν κατὰ τὰς ἀσιατικὰς παραδόσεις πρὸς πρόληψιν τῶν εἰσβολῶν τῶν εἰς τὰς ὑπερβορείους χώρας οἰκούντων λαῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδίδετο τὸ ὄνομα Γιετζοὺτζ καὶ Μεετζούτς. Κατὰ τὰς αὐτὰς παραδόσεις, τὸ τεῖχος ἔκτισεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Ὑποτίθεται ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μεγάλου σινικοῦ τείχους, τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις, ἀορίστως γνωσθεῖσα εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας, ἀπεδόθη ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν, ἐνῷ ἐκτίσθη τῷ 287 π. Χ., ἤτοι 76 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, πρὸς πρόληψιν τῶν εἰσβολῶν τῶν Μογγόλων, Τατάρων καὶ Τούρκων. Ἄλλοι θεωροῦν ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλου τείχους κτισθέντος εἰς τὸν Καύκασον ὑπὸ τοῦ μυθικοῦ Νουσιρβάν. Ν. Μ.

Σετελσὶς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΑ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 6, 71) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰακκητανῶν, ΒΑ. τῆς Ἰλέρδας (Λερίδα) παρὰ τὸν Σίκωριν ποταμὸν (Segre). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Solsona. Α. Θ. Σ.

Σετζᾶ *σάχ*. Δεύτερος ἡγεμὼν τῆς ἐν Φαρσιστὰν τῆς Περσίας ἡγεμονευσάσης δυναστείας τῶν Μουζαφεριδῶν, υἱὸς τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας ταύτης Ἐμὶρ Μουμπαρεζεντίν. Συνωμόσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐναντίον τοῦ βασιλεύοντος πατρός του ἐξεθρόνισε τοῦτον τῷ 1359 καὶ ἀνῆλθε τὸν θρόνον ἐν Σιράζ. Κατέκτησε κατόπιν τὸ Ἀζερμπαϊτζάν, νικήσας τὸν ἐκεῖ δυναστεύοντα σουλτὰν Χουσεῒν Ἰλκιανί. Ἀπέθανε τῷ 1384. Ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων καὶ στιχουργός. Ν. Μ.

Σετζάχ, *μπίντι-Χαρὶς* **Ἐχτεμιμιγέ**. Ψευδοπροφῆτις ἀναφανεῖσα ἐν Ἀραβίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου τοῦ Μωάμεθ. Λέγεται ὅτι εἶχε δεχθῆ προηγουμένως τὸν Χριστιανισμόν. Θελήσασα νὰ διδάξῃ νέαν θρησκείαν, κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ χαλίφου Ἀμποὺ-Μπέκρ καὶ τέλος ἐδέχθη τὸν Ἰσλαμισμόν. Ν. Μ.

Σετηΐα *εἴσχυσις* (Seteiae aestuarium) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Βρεττανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀρδοουΐκων, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ Δηούας ποταμὸς (νῦν Chester). Εἶναι ὁ σημερινὸς κόλπος Ντὶη (Dee Firth). Α. Θ. Σ.

Σέτια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 6, 66) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Οὐασκόνων, ἀριστερὰ τοῦ Ἴβηρος ποταμοῦ. Προφανῶς εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σεγίαν*, κειμένην βορειοδυτικῶς τῆς Καισαραυγούστας (νῦν Σαραγόσσα) καὶ ἐπὶ τῆς εἰς Πομπαιλῶνα (νῦν Pampelune) ἀγούσης ὁδοῦ. Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Ejea, ἐπὶ τοῦ Ἄρβα ποταμοῦ, ὅπου εὑρέθησαν ἐπιγραφαὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

Σετίδαυα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Δ. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. ΙΙ, 11, 13) ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ναχαρναβάλων, 44 μίλια πρὸς Β. τῆς Καλισίας (νῦν Κάλις, Kalisch), ἐν τῇ νῦν Πολωνίᾳ. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σετίπνσις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐν Βυζακηνῇ (νῦν Νότιος Τύνις), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 3, 10) ὑπὸ τὴν πόλιν Ἀδρούμητον (νῦν Σοῦσσα). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σέτινα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, νῦν καλούμενον *Σκοπὸς* (βλ. λ.).

Σέτινε *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία (Setine ἢ Setini ἢ καὶ Zetine), ὑφ' ἣν εἰς τοὺς ναυτικοὺς χάρτας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος φέρεται ἡ νῆσος *Σίκινος*. Σ. Ε. Λ.

Σετὶφ (Sétif) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀλγερίας ἐν τῷ νομῷ Κωνσταντίας, ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀνινί. Κάτ. 34.172 (1926), ἐξ ὧν 10.422 Εὐρωπαῖοι. Ἔχει μουσεῖον ῥωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἀκμαίαν ἱπποτροφίαν. Θ. Κ.

Σετλάνδαι *νῆσοι* (Shetland καὶ Zetland ἢ Hitland) *[Γεωγρ.]*. Ἀρχιπέλαγος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, κείμενον παρὰ τὸ βορειότατον ἄκρον τῆς Σκωτίας καὶ ἀποτελοῦν ἰδίαν κομητείαν. Ἐκτείνεται πρὸς τὰ ΒΑ. τῶν Ὀρκάδων νήσων μεταξὺ τῶν 59° 51' 25" καὶ 60° 51' 35" Β. πλάτ. καὶ 0° 44' 1" καὶ 2° 6' 16" Δ. μήκ. Ἔχει συνολικὴν ἔκτασιν 1.832 τ. χλμ. καὶ 25.520 κατ. Ἀποτελεῖται ἐξ 100 περίπου νήσων καὶ νησίδων, ἡ μεγαλυτέρα καὶ σημαντικωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Μαΐϊνλαντ*, ἐκτάσεως 84 τ. χλμ., σχηματίζουσα πρὸς Ν. μακρὰν καὶ στενὴν χερσόνησον. Πρὸς Β. ταύτης εὑρίσκονται αἱ νῆσοι *Γυέλλ* (27 τ. χλμ.), *Οὔνς* (23 τ. χλμ.), καὶ *Φέτλαρ* (10 τ. χλμ.). Πρὸς Δ. τῆς Μαΐϊνλαντ ὑπάρχουν αἱ μικραὶ νησῖδες *Χαλβέρα, Οὐέστ, Ἤστ Μπούρρα, Τρόντρα* κἄ. καὶ πρὸς Α. αἱ *Μάουζα, Μπρέσσα, Νὸς, Ἄουτ Σκέρρις* κἄ. Εἶναι βραχώδεις καὶ ὀρειναί. Αἱ ὄχθαι αὐτῶν εἶναι πολυσχιδεῖς, σχηματίζουσαι πολυαρίθμους κόλπους καὶ ὅρμους καὶ λιμένας. Ἡ κυριωτέρα πόλις καὶ πρωτεύουσα αὐτῶν εἶναι ἡ *Λέρουϊκ*, ἐπὶ τῆς νήσου Μαΐϊνλαντ. Οἱ κάτοικοι ἀποζοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἁλιείας ῥεγγῶν, εἶναι δὲ σκανδιναυϊκῆς καταγωγῆς. Μ. Δ. Β.

Σέτλοτες *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Ἰλλυρίας, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Σέτομα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κεφαλάρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φλωρίνης.

Σέτουΐ, ἢ *Σέτι*. Δύο φαραὼ τῆς ΙΘ' αἰγυπτιακῆς δυναστείας (βλ. λ. *Αἴγυπτος*, τ. Β', σ. 572 γ καὶ 573 α).

Σὲτ-οὺλ-βουζερᾶ. Διάσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀραβικῆς φιλοσοφίας γυνή, διδάξασα ἐν Συρίᾳ (Δαμασκῷ) καὶ Αἰγύπτῳ (1227—1317). Πολλοὶ τῶν Ἀράβων φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς της ἦσαν μαθηταὶ αὐτῆς. Ν. Μ.

Σετουμπὰλ (Setubal) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς Πορτογαλίας ἐν τῷ ὁμωνύμῳ νομῷ Λισσαβῶνος, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ, παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Σάντο. Κάτ. 37.820 (1925). Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Λισσαβῶνος καὶ ἔχει ἐμπόριον σιτηρῶν, οἴνου, ἐλαίου καὶ ἐξαγωγὴν ἁλιπάστων ἰχθύων. Τῷ 1755 κατεστράφη ἐκ σεισμοῦ. Θ. Κ.

Σέτραχος *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κύπρου, πηγάζων ἐκ τῆς Χιονίστρας ἐν Τροόδει καὶ χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μόρφου. Καλεῖται καὶ Μάραθος. Α. Κ. Α.

Σέτς-Γερὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κυψελῶν τοῦ νομοῦ Ἕβρου, ἔχον κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν (1920) 425 κατ. καὶ μετονομασθὲν *Στέππη*.

Σέτσενυ (Szechenyi), *Στέφανος*, *κόμις* —. Οὖγγρος πολιτικὸς καὶ μεταρρυθμιστὴς (1792—1860). Ἀξιωματικὸς κατ' ἀρχάς, διῆλθε τὴν νεότητά του εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν κατὰ τοὺς ναπολεοντείους πολέμους, διακριθεὶς πάντοτε, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς μάχας τοῦ Ραάμπ καὶ τῆς Λειψίας. Μετὰ μακρὰ ταξίδια εἰς Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν παρῃτήθη τοῦ στρατοῦ τῷ 1826 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Πέστην. Βοηθούμενος ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν, εἰργάσθη διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Οὐγγαρίας. Ἡ ἵδρυσις τῆς Ἀκαδημίας, ἀδρῶς ἐπιχορηγουμένης παρ' αὐτοῦ, ἡ μεγάλη κρεμαστὴ γέφυρα ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως μεταξὺ Πέστης καὶ Βούδας, ἡ ποταμοπλοϊκὴ ἑταιρεία συγκοινωνίας τῆς Βουδαπέστης μετὰ τοῦ Εὐξείνου, ἡ σήραγξ τῆς Βούδας, ἡ ῥύθμισις τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ Τίσα (Τεισίου), ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἱπποτροφίας, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν σχολείων κλπ. ὠφείλοντο εἰς τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ. Πολιτικῶς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του, παρέμεινε δὲ παροιμιώδης ἡ προφητικὴ αὐτοῦ ῥῆσις: «Ἡ Οὐγγαρία δὲν ὑπῆρξε, θὰ ὑπάρξῃ». Διὰ τῶν ἔργων του: «Πίστις» (1830), «Φῶς» (1831) καὶ «Στάδιον» (1833), ἐκαυτηρίασε τὴν ὀπισθοδρομικὴν μαγυαρικὴν κοινωνίαν καὶ διετύπωσεν εἰς 12 ἄρθρα τὰς ἐπιβαλλομένας μεταρρυθμίσεις, ὧν κύριαι ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ οὐγγρικοῦ ἐδάφους ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῶν τιμαριούχων, ἡ φορολογικὴ ἰσότης, ἡ δημοσιότης εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων, ἡ καθιέρωσις τῆς οὐγγρικῆς γλώσσης ὡς ἐπισήμου. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πολιτικῶν του σκοπῶν ἀπέβλεπε μόνον διὰ τῆς βραδείας ὡριμάνσεως καὶ δι' εἰρηνικῶν μέσων. Εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην εὗρεν ἀντίπαλον τὸν Λουδοβῖκον Κοσσούθ, ἀξιοῦντα τὴν ἄμεσον πλήρη αὐτονομίαν καὶ ἐπιζητοῦντα τὴν κατάργησιν τῆς εἱλωτείας καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου. Ὁ λαὸς παρεσύρθη εὐχερῶς εἰς τὰ πατριωτικὰ ταῦτα κηρύγματα καὶ ὁ Σέτσενυ, καταπολεμούμενος ἤδη καὶ ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας, περιέπεσεν εἰς ἀντιδημοτικότητα. Τῷ 1848 ἠναγκάσθη νὰ συμμετάσχῃ μετὰ τοῦ Κοσσοὺθ εἰς τὴν πρώτην οὐγγρικὴν κυβέρνησιν. Ἀλλὰ παθὼν διανοητικὴν διατάραξιν ἀπεσύρθη τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐνεκλείσθη εἰς θεραπευτήριον μέχρι τοῦ 1856, ὅτε, ἀποκατασταθείσης ὁπωσοῦν τῆς ὑγείας του, ἐπεδόθη εἰς μελέτας. Ἀλλὰ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας ὑπέστη νέον κλονισμὸν καὶ ηὐτοκτόνησεν. Θ. Κ.

Στέφανος Σέτσενυ.

Σὲ Τσουὲν (Se-Tchouen ἢ Tchouan) *[Γεωγρ.]*. Γενικὴ διοίκησις ἐν τῇ Δ. Κίνᾳ, ἡ δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος, ἐμβαδοῦ 386.200 τ. χλμ. καὶ κατ. 49.782.810, κειμένη μεταξὺ τῶν διοικήσεων Κάνσου, καὶ Σὲν-σὲ πρὸς Β., Χοὺ Πὲ καὶ Χοὺ Νὰν πρὸς Α., Κουαὶ Τσεοὺ πρὸς Ν. καὶ τοῦ Θιβὲτ καὶ Κουκουνὸρ πρὸς Δ. Πρωτεύουσα αὐτῆς τὸ *Τσαϊγκτού*. Ἡ χώρα εἶναι λίαν ὀρεινὴ κατὰ τὴν περιφέρειαν ἰδίᾳ πρὸς Δ. (Σίπανφαγκ 5.480 μ., Ὀμισὰν 3.350 μ.), πεδινὴ δὲ κατὰ τὸ κέντρον. Κύρια προϊόντα: σῖτος, βρόμη, ὄρυζα, σακχαροκάλαμον, καπνός, ὄπιον, φαρμακευτικὰ φυτά. Ἡ συγκοινωνία ἐνεργεῖται κυρίως διὰ τῶν ποταμῶν καὶ καλοῦ δικτύου διωρύγων. Λιμὴν ἐλεύθερος εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον εἶναι μόνον ὁ *Τσουνγκκὶνγκ* ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κιαλὶνγκ (κάτ. 593.000). Θ. Κ.

Σέτται *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις Μ. Ἀσίας ἐν τῇ Λυδίᾳ Κατακεκαυμένῃ, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Φρυγίας καὶ Μυσίας, παρὰ τὸν Ὕλλον ποταμὸν (νῦν Κοὺμ-τσάϊ), ἡ ἄλλως λεγομένη *Σαΐτται*. Α. Θ. Σ.

Σεττάλα (Settala), *Μαμφρέδης*. Ἰταλὸς περιηγητής, γεννηθεὶς τῷ 1600 ἐν Μιλάνῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1680. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν. Νεώτατος περιηγήθη τὴν Κρήτην, Κύπρον, Κωνσταντινούπολιν, Αἴγυπτον καὶ Μ. Ἀσίαν καὶ περισυνέλεξεν ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα καὶ νομίσματα, καταρτίσας σπουδαίαν συλλογήν,

Σέττε Κομοῦνι (Sette Comuni=Ἑπτὰ κοινότητες) *[Γεωγρ.]*. Περιοχὴ τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Βικεντίας (Bicenza) τοῦ Βένετο. Καταλαμβάνει τὸ ὀρεινὸν διαμέρισμα, ὅπερ κεῖται μεταξὺ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μπρέντα πρὸς Α. καὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄστικο πρὸς Δ., ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τῶν βενετικῶν Ἄλπεων, ἔχει δὲ συνολικὸν πληθυσμὸν 26.069 κατ. Πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς εἶναι ἡ **Ἀζιάγκο**. Μ. Δ. Β.

Σεττεμβρίνι (Settembrini). ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1813—1876). Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Κατανσάρο, ἀλλὰ ἕνεκα τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν του κατεδιώχθη, τῷ δὲ 1839 συνελήφθη ὡς ἐνεχόμενος εἰς πολιτικὴν συνωμοσίαν καὶ κατεδικάσθη εἰς 4 ½ ἐτῶν φυλάκισιν. Τῷ 1847 ἀπηύθυνεν ἀνωνύμως πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης διαμαρτυρίαν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαμαρτυρία τοῦ λαοῦ τῶν Δύο-Σικελιῶν» ἐναντίον τοῦ οἴκου τῶν Βουρβώνων. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν Νεαπόλει. Μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ 1849 συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλ' ἡ ποινή του μετετράπη κατόπιν εἰς ἰσόβια δεσμά. Τῷ 1859 δραπετεύσας κατέφυγεν εἰς Λονδῖνον. Κατὰ τὴν φυλάκισίν του ἐξεπόνησε μετάφρασιν τοῦ Λουκιανοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξέδωσε τῷ 1861—1862. Τῷ 1860 ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν, διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῆς παιδείας καὶ κατόπιν καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως. Τῷ 1873 ἐξελέγη γερουσιαστής. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Μαθήματα ἰταλικῆς φιλολογίας» (1867—1872), καὶ τὰ δημοσιευθέντα μετὰ τὸν θάνατόν του «Ἀπομνημονεύματα» (1879—1880, 23η ἔκδοσις 1903), «Διάφορα ἔργα» (1879) καὶ «Ἐπιστολαί» (1883). Μ. Δ. Β.

σέττερ (ὁ) *[Ζωολ.]*. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἶναι γνωστὸς *κύων ὁ δείκτης*, ἀγγλικῆς προελεύσεως, ζῷον ἐκτάκτως νοήμον, εὐμαθές, εὐπειθὲς καὶ κατάλληλον διὰ τὴν θήραν. Εἰς τὸ κυνήγιον ἀνακαλύπτει τὸ καταδιωκόμενον ζῷον ἐκ τῶν ἰχνῶν τῆς διαβάσεώς του. Διακρίνονται τρεῖς ὑποποικιλίαι: σέττερ ὁ *μακρότριχος*, ὁ *βραχύτριχος* καὶ ὁ *σμηριγγότριχος*. Ὁ χρωματισμός του εἶναι ποικίλος. Δ. Ν. Π.

σεϋβερτίτης (ὁ) (Seybertit) *[Ὀρυκτολ.]* βλ. λ. *κλιντονίτης*.

Σευῆρα, *Σευῆρος*, *Σευηριανὸς* (Severa, Severus, Severianus). Ῥωμαϊκὰ ὀνόματα (βλ. *Σεβῆρα, Σεβῆρος, Σεβηριανός*).

Σεύθης. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστοὶ τρεῖς βασιλεῖς τῆς ἀρχαίας Θράκης: —1) *Σεύθης ὁ Α'*. Ἦτο υἱὸς τοῦ Σπαραδόκου ἢ Σπαρδάκου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Θρακῶν Σιτάλκου, τὸν ὁποῖον καὶ ἠκολούθησεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκα Β' κατὰ τὸ 429 π. Χ. ἐκστρατείαν του (*Θουκ*. ΙΙ.95—101). Εἰς τοῦτον ὀφείλεται καὶ ἡ σωτηρία τότε τοῦ Περδίκκα ἀπὸ τὸν ἀπειλήσαντα τὴν χώραν του κίνδυνον, διότι λαβὼν παρ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν γάμου του μετὰ τῆς ἀδελφῆς ἢ θυγατρός του Στρατονίκης, ἔπεισε τὸν θεῖόν του Σιτάλκην ν' ἀποσύρῃ τὸν στρατόν του ἐκ τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸ 424, συζευχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ τὴν Στρατονίκην, διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν θεῖόν του. Ὡς βασιλεὺς ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους του ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τοῦ Ἴστρου καὶ μέχρι τῶν Ἀβδήρων πρὸς Δ., προήγαγεν εἰς πολιτισμὸν αὐτὸ καὶ ἐβελτίωσε τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, κόψας καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του διετέλεσε φίλος καὶ σύμμαχος πιστὸς τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες τιμῆς ἕνεκα εἶχον ἀνακηρύξει αὐτὸν πολίτην Ἀθηναῖον.

—2) *Σεύθης Β'*. Ἦτο υἱὸς τοῦ Μαισάδου, βασιλεύσαντος τῶν ἐν Θράκῃ Μελανδιτῶν, Θυνῶν καὶ Τρανυψῶν, οἵτινες ὅμως πρὸ τοῦ θανάτου του εἶχον ἐκδιώξει τοῦτον ἐκ τοῦ θρόνου του· ἕνεκα τούτου ὁ υἱός του Σεύθης ἀνετράφη εἰς τὴν αὐ-

Digitized by Google

λὴν τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Μηδόκου ἢ Ἀμαδόκου. Κατὰ τὸ 405 π. Χ. ὑπεσχέθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀμαδόκου τὴν συνδρομήν του εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον, ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀνατεθῇ ἡ ἀρχιστρατηγία εἰς τὸν φίλον των Ἀλκιβιάδην, χάριν τοῦ ὁποίου καὶ ὑπισχνοῦντο τὴν συνδρομήν των. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως στρατηγοὶ δὲν ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἀξίωσιν καὶ τὰς συστάσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἡ προσφορὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Θρακῶν ἡγεμόνων ἀπερρίφθη, ἐπῆλθε δὲ ἡ ὀλεθρία διὰ τὰς Ἀθήνας ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ναυμαχία. Κατὰ τὸ 400 π. Χ. ὁ Σεύθης, ὡς στρατηγὸς τοῦ Ἀμαδόκου, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ξενοφῶντος ἀφικομένων εἰς Χρυσόπολιν Μυρίων πρὸς ἀνάκτησιν τῶν χωρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐκδιωχθῆ ὁ πατήρ του. Τυχὼν τῆς συνδρομῆς (*Ξεν.* Κύρου ἀνάβ. VII 2 10 καὶ 15) δὲν ἠμείψεν ἐπαρκῶς τοὺς Μυρίους, ἂν καὶ ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του. Κατὰ τὸ 399 παρέσχε τὴν συνδρομήν του εἰς τὸν Σπαρτιάτην Δερκυλίδαν ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ κατὰ τὸ 393, τῇ παρεμβάσει τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν Θρασυβούλου καὶ Χαβρίου, συνεβιβάσθη πρὸς τὸν προστάτην του Ἀμάδοκον, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε περιέλθει εἰς ρῆξιν, καὶ συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ὀλίγον διήρκεσε, διότι ὁ Θρᾷξ οὗτος ἡγεμὼν ἦτο δόλιος καὶ ἄπιστος. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 383 π. Χ.

—3) *Σεύθης Γ'*. Ἦτο βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν Θρακῶν, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, τοῦ ὁποίου καὶ ἔγινε κατὰ τὸ 335 π. Χ. ὑποτελής. Μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως τοῦ Ζωπυρίωνος, κατὰ τὸ 325, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (323) ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον. Ἔχων ἰσχυρὸν στρατὸν (20 χιλ. πεζοὺς καὶ 8 χιλ. ἱππεῖς) ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Λυσιμάχου, μὴ ἀναγνωρίσας τὴν ἐπὶ τῆς Θράκης κυριαρχίαν του. Κατὰ τὸ 313 ὅμως ἡττήθη εἰς τὰ στενὰ τοῦ Αἵμου ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου καὶ ὑπετάγη εἰς αὐτόν. Ὁ Σεύθης καὶ ὡς ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν καὶ ὡς ὑποτελὴς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 338—325 εἰς φιλικωτάτας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους σχέσεις. καψ.

Σέϋμουρ (Seymour).—1) ***Ἐδουάρδος Χόρβαρτ.*** Ἄγγλος ναύαρχος (1840—1929). Ὑπηρέτησε κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν καὶ κατὰ τὸν Αἰγυπτιακὸν πόλεμον τοῦ 1882. Ὑποναύαρχος κατὰ τὸ ἔτος 1900, ἐστάλη εἰς Κίναν καὶ ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Μπόξερ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμμαχικῶν ἀγημάτων, τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν πρὸς διάσωσιν τῶν ἐν Πεκίνῳ πρεσβειῶν. Συναντήσας ὑπερτέρας δυνάμεις ἠναγκάσθη να ὑποχωρήσῃ. Ἐπεχείρησε τότε νὰ καταλάβῃ λιμένας τῆς Κίνας, ἀλλ' ἠμποδίσθη κατόπιν διαμαρτυριῶν τῶν λοιπῶν Δυνάμεων. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1910. Ἔγραψε: «Τὸ ναυτικόν μου στάδιον καὶ ταξίδια» (1914).—2) ***Σεντελέϋ-Θωμᾶς.*** Ἄγγλος ναύαρχος (1508—1549). Υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Σέϋμουρ καὶ ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης Ἰωάννας, συζύγου Ἐρρίκου τοῦ Η'. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ βραχὺν χρόνον εἰς μάχιμον ὑπηρεσίαν, διορισθεὶς εἶτα λόρδος ναύαρχος. Ἔκτοτε ἀναφέρεται ὡς ἀσχοληθεὶς κυρίως εἰς διαφόρους μηχανορραφίας ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του δουκὸς Σόμερσετ. Ἐπεδίωξε νὰ νυμφευθῇ τὴν τότε πριγκίπισσαν καὶ κατόπιν βασίλισσαν Ἐλισάβετ. Ὅταν τὸ πρῶτον ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ τούτου, ἐνυμφεύθη μυστικῶς τὴν χήραν τοῦ βασιλέως Αἰκατερίνην Πάρ. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ἐπεχείρησε πάλιν νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἐλισάβετ. Ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος ὁ ΣΤ' παρέπεμψεν αὐτὸν εἰς δίκην ἐπὶ προδοσίᾳ. Καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ἀπεκεφαλίσθη. Γ. Ι. Β.

—**Σέϋμουρ** (Seymour) ***Ἰωάννα.*** Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας (βλ. λ. *Ἰωάννα* Σέϋμουρ).

Σεΰν (Cheyne), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος ἰατρὸς (1777—1836). Ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ Ἄγγλου ἰατροῦ τοῦ Δουβλίνου Οὐΐλλιαμ Stokes ἐκλήθη *ἀναπνοὴ* Cheyne-Stokes (1816) εἶδος διαταραχῆς τοῦ ἀναπνευστικοῦ ρυθμοῦ, καθ' ἣν ἡ φυσιολογικὴ ἀναπνοὴ ἐναλλάσσεται διὰ περιόδων ὑπερπνοίας, ἐπιπολαίας ἀναπνοῆς καὶ τέλος ἀπνοίας, διαρκείας 20—30 δευτερολέπτων μέχρις ἑνὸς λεπτοῦ, ἐπανερχομένη καὶ αὖθις εἰς τὸν κατὰ φύσιν ρυθμόν της. Ἡ διαταραχὴ αὕτη ἧς τὸ προγνωστικὸν εἶναι βαρύ, εἶναι ἀπότοκος ἀναιμίας προμηκικῆς ἐξ ἀνεπαρκείας ἢ δηλητηριάσεως, ἀπαντῶσα εἰς οὐραιμίας, καρδιοπαθείας, μηνιγγίτιδας, ἐγκεφαλοπαθείας καὶ ὄγκους ἐγκεφαλικούς, μολυσματικὰς νόσους κλπ. Ὁ ἠλεκτρισμὸς τοῦ δέρματος εἰς τὴν διαταραχὴν ταύτην παρέσχεν ἀποτελέσματα καλύτερα τῶν διὰ τοῦ βρωμιούχου καλίου, τῆς χλωράλης, ἢ τῆς μορφίνης. Ο. Ρ.

Σέϋρ (Sayre), *Λούης-Ἀλβέρτος.* Ἀμερικανὸς χειρουργός, ἐφευρέτης τοῦ φέροντος τὸ ὄνομά του *ἀνελκτῆρος* (βλ. λ. καὶ *Σαΐϋρ*, Λούης-Ἀλβέρτος).

Σεϋχέλλαι (Seychelles, γαλλιστὶ Séchelles) *[Γεωγρ.]*. Σύμπλεγμα νήσων ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ, μεταξὺ 4—5° νοτ πλάτους καὶ 55.10' ἕως 56° δυτ. μήκους, ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἀποτελεῖται, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν νήσων Ἀμιράντε καὶ ἄλλων, κειμένων βορείως τῆς Μαδαγασκάρης, ἐξ 101 νήσων κοραλλιογενῶν καὶ γρανιτώδους συστάσεως κατὰ τὸ πλεῖστον, ὁλικοῦ ἐμβαδοῦ 404 τ. χλμ. καὶ 26.835 κατ. (1927). Μόναι αἱ Σεϋχέλλαι ἔχουσιν ἐμβαδὸν 230—264 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 20.000 κατ., μεταξὺ τῶν ὁποίων Γάλλοι κρεολοί, Νέγροι, Ἰνδοὶ καὶ Κινέζοι. Μεγίστη τούτων εἶναι ἡ νῆσος Μαέ. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμὸν καὶ ὑγρὸν (μέση θερμοκρασία 26—29 βαθ. Κ.), ἡ χλωρὶς ὁμοία μὲ τὴν τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς, μετὰ ἰδιαιτέρων τινῶν ἐπιχωρίων ποικιλιῶν, ἡ δὲ πανὶς παρεμφερὴς πρὸς τὴν τῆς Μαδαγασκάρης. Πάντα τὰ θηλαστικά, πλὴν νυκτερίδων, εἰσήχθησαν ἔξωθεν. Τὸ ἔδαφος, ἀρκούντως εὔφορον, παράγει κυρίως φοινικοκάρυα, βάμβακα, αἰθέρια ἔλαια, ὀλίγα δημητριακά, κανέλλαν, πέπερι, σακχαροκάλαμον, καφέ, καπνόν, βανίλιαν, ὄρυζαν, γεώμηλα. Ἔχουν συγκοινωνίαν ἀτμοπλοϊκὴν μετὰ τῆς Βομβάης καὶ τῆς Μομπάσσας, τηλεγραφικὴν δὲ διὰ καλωδίων μετὰ τῶν νήσων Μαυρικίου, Ζανζιβάρης, μετὰ τοῦ Ἄντεν καὶ τοῦ Κολόμβο. Ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶναι ἡ γαλλική, ἐπίσημος δὲ ἡ ἀγγλική. Πρωτεύουσα τοῦ συμπλέγματος ὁ λιμὴν *Πὸρ Βικτόρια*, ἐπὶ τῆς νήσου Μαέ. Αἱ Σεϋχέλλαι ἀποτελοῦν ἡμιαυτόνομον διοικητικὴν περιφέρειαν, ὑπὸ γενικὸν διοικητὴν διοριζόμενον ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Αἱ νῆσοι αὗται ἀνεκαλύφθησαν πιθανῶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πορτογάλου Βάσκου ντὲ Γάμα τῷ 1502. Ἀλλ' οἱ Πορτογάλοι δὲν ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὰς οὔτε τότε οὔτε βραδύτερον, κατέλαβε δὲ τὸ σύμπλεγμα, ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλίας, τῷ 1744, ὁ Γάλλος ἀξιωματικὸς Πικώ, κυβερνήτης τοῦ πολεμικοῦ «Ἐλισάβετ». Τῷ 1756 ὠνομάσθησαν Séchelles ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Moreau de Séchelles, ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ', τῷ δὲ 1772 ἀπεβιβάσθησαν εἰς αὐτὰς οἱ πρῶτοι Γάλλοι ἄποικοι, 30—40 τὸν ἀριθμόν. Τῷ 1792 ἀγγλικὴ μοῖρα, ἐμφανισθεῖσα πρὸ τῶν νήσων, ἠνάγκασε τοὺς ἀποίκους νὰ ὑπογράψουν συνθήκην, καθ' ἣν παραμένον μὲν αἱ νῆσοι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὑπεχρεοῦντο νὰ τηρήσωσιν οὐδετερότητα. Ἀλλὰ συνεχιζομένων τῶν ναπολεοντείων πολέμων οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τῷ 1810 τὰς νήσους, ὑπὸ τύπον προσωρινῆς κατοχῆς, ἣν κατέστησαν ὁριστικὴν τῷ 1815. Θ. Κ.

Σέφ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ φρούριον τῆς Γαλιλαίας ἐν Παλαιστίνῃ, κειμένη πρὸς Δ τοῦ Ἰορδάνου, βορειοδυτικῶς τῆς Καπερναοὺμ (νῦν Τέλλ-Χοὺμ) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Τύρον ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Σεφὰ-Ἀλὰν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀνακτορίου τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν μετονομασθὲν *Σέφαλος* καὶ ἔχον (1920) 350 κατοίκους.

Σεφαθᾶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κοιλὰς τῆς Παλαιστίνης πλησίον τῆς πόλεως Μαρησὰ (νῦν Τέλλ-Σανδαχαννά), πρὸς τὰ ΝΔ. τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου ὁ Ἀσᾶ, βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, κατετρόπωσε τῷ 945 π. Χ. Ζερὰ τὸν Αἰθίοπα καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν μέχρι Γεράρων, ἀποκομίσας πλούσια λάφυρα. Α. Θ. Σ.

Σέφαλος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (βλ. *Σεφὰ-Ἀλάν*).

Σεφαρδὶμ (Sephardim, ἱσπαν. Sefardi). Οὕτω καλοῦνται οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐξ Ἱσπανίας τῷ 1492 ἀπελαθέντων Ἑβραίων. Γ. Ι. Β.

Σέφερ (Schefer), ***Λεοπόλδος.*** Γερμανὸς ποιητὴς καὶ διηγηματογράφος (1784—1862). Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν ἐν Μπάουτσεν τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν, τῆς μουσικῆς, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἐπεχείρησε πλεῖστα ταξίδια ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, Ἑλλάδα, Μικρασίαν καὶ τὰς Ἰονίους νήσους. Κυριώτερα μεταξὺ τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων του εἶναι: «Διηγήματα» (1825—1829), «Μικρὰ μυθιστορήματα» (1836—1837), «Ἡ θεία κωμῳδία εἰς τὴν Ρώμην» (1843), «Ποιήματα» (1846), «Ἡ Σίβυλλα τῆς Μάντουας» 1852), «Ὁ Χαφὶζ εἰς τὴν Ἑλλάδα» (1853), «Τὸ Κοράνιον τῆς ἀγάπης» (1854), τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα «Ἡ ἀθέωσις τοῦ Ὁμήρου» (1858) κ. ἄ. Ἐπίσης συνέθεσε τὴν μουσικὴν μελοδράματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Σακούνταλα», ὡς καὶ πλεῖστα κουαρτέττα. Τὰ διηγήματα τοῦ Σέφερ φέρουσι μᾶλλον χαρακτῆρα ἐπικολυρικῶν συνθέσεων καὶ μαρτυροῦσι ζωηρὰν φαντασίαν, κινουμένην μετ' ἐξαιρετικῆς ἀνέσεως εἰς τὰ πλέον διάφορα περιβάλλοντα (Κίνα, Καναδᾶς, Ἰταλία, Ἑλλάς, Κωνσταντινούπολις κτλ.). Ἐπίσης τὰ λυρικὰ ἔργα του, εἰς τὰ ὁποῖα συνδυάζει τὸ ἀναχρεόντειον πνεῦμα μὲ τὴν φιλοσοφικοδιδακτικὴν διάθεσιν τῆς ἀνατολικῆς ποιήσεως, ἐθεωροῦντο ἐπὶ μακρὸν ἐν Γερμανίᾳ μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδός των. Λ. Κ

Σεφέρης, Γεώργιος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ *Γ. Σεφεριάδου*, συγχρόνου Ἕλληνος ποιητοῦ Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1900, περατώσας δὲ αὐτόθι καὶ ἐν Ἀθήναις τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς, ἐφοίτησεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων, τοῦ ὁποίου ἐξῆλθε διδάκτωρ τῆς νομικῆς. Ἐν Ἑλλάδι προσελήφθη εἰς τὸ διπλωματικὸν σῶμα, διατελῶν ἤδη πρόξενος ἐν Λονδίνῳ. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐνεφανίσθη ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς ποιητικῆς συλλογῆς «Στροφὴ» (1931), μεθ' ὃ συνειργάσθη ἀραιῶς ἐν τῇ «Νέᾳ Ἑστίᾳ». Ἐξέδωκεν ἐπίσης εἰς τεῦχος τὸ ποίημα «Ἡ Στέρνα» (1932). Τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Σεφέρη παρουσιάζει συνέχισιν καὶ ἅμα ἐκσυγχρονισμὸν καὶ ὡριμότητα τῆς ποιητικῆς τάσεως τῆς ἀνταποκρινομένης πρὸς τὸν συμβολισμὸν τῶν Γάλλων ποιητῶν, ὅστις παρ' ἡμῖν ἔσχεν ἐπίδρασιν παλαιότερον ἐπὶ τοῦ Γρυπάρη, ἐπὶ τοῦ Μαλακάση, ἰδίᾳ δ' ἐπὶ τοῦ Σπ. Πασαγιάννη καὶ τοῦ Ἀπ. Μελαχρινοῦ. [Πρβλ. *Ανδρ. Καραντώνη:* «Ὁ Ποιητὴς Γ. Σεφέρης» (1931). —*Γ. Θεοτοκᾶ* ἐν «Πρωΐᾳ» 1931.] Τ. Λ.

Σεφεριάδης, *Στυλιανός.* Ἕλλην διεθνολόγος, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1873. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων αὐτοῦ σπουδῶν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ ἐφοίτησεν εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Aix en Provence, ὅθεν ἀπεφοίτησε τῷ 1894 τυχὼν διαφόρων βραβείων. Ἐξηκολούθησε κατόπιν τὰς σπουδάς του ἐν Παρισίοις, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1897. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐδικηγόρησεν ἐν Σμύρνῃ, διορισθεὶς τῷ 1919 ἔκτακτος, τῷ δὲ 1920 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Νομικὸς σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν (1919), μέλος τοῦ Διαρκοῦς Διαιτητικοῦ Δικαστηρίου τῆς Χάγης (1920), ἑταῖρος τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλλάδα εἰς πλεῖστα διεθνῆ συνέδρια καὶ παρὰ τῇ συνελεύσει τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας διωρίσθη σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, παραιτηθεὶς τῷ 1930 Ἐδημοσίευσε τὰ κάτωθι ἔργα: «Étude critique sur la théorie de la cause» (Παρίσιοι 1897), ἐναίσιμος διατριβὴ βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίοις «Faculté de Droit», «Les jeux de Bourse en droit international privé» (Σμύρνη 1901), «Reflexions sur le boycottage en droit international», Παρίσιοι 1912), «Le regime immobilier en Turquie au point de vue du droit international» (Παρίσιοι 1913), «Les tribunaux de prise en Grèce. leur constitution, leur fonctionnement et leur jurisprudence» (ἐν «Rev. Gen de droit intern. pub. 1916), «Chronique de droit international. Arrestation de consuls d' Allemagne, d' Autriche, de Hongrie de Turquie et de Bulgarie à Salonique» Rev. Gen. de droit int pub. 1916), «Étude sur la proclamation annuelle d'archonte éponyme à Athènes» (ἐνθ. ἀνωτέρω 1906), «Τὸ μέλλον τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου» (1920), «Μαθήματα Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου» (Βιβλίον Α' «Τὸ ἐν εἰρήνῃ Διεθνὲς Δημόσιον Δίκαιον» 1925, βιβλίον Β' «Διεθνεῖς διαφοραὶ καὶ συγκρούσεις» 1928—1929). Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ποιήματα εἰς διάφορα περιοδικά, βραβευθεὶς ἐν ποιητικῷ διαγωνισμῷ τῷ 1902, καὶ μετέφρασεν ἐμμέτρως τὸν «Οἰδίποδα Τύραννον» καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Σοφοκλέους, ὡς καὶ τὰ ἀφορῶντα τὴν Ἑλλάδα ποιήματα τοῦ λόρδου Βύρωνος ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Στέφανος Μύρτιας.* Μ. Γ. Δ.

σεφερτάσι (τό)· σκεῦος μὲ ἐπάλληλα δοχεῖα πρὸς μεταφορὰν φαγητῶν (λ. τουρκ.).

«Σέφερ χά' Ζόχαρ». Τίτλος τῆς Βίβλου τῶν Ἰουδαίων καββαλιστῶν (βλ. λ. «*Ζόχαρ*»).

Σεφήλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χαμηλὴ καὶ εὐφορωτάτη πεδιὰς τῆς Ἰουδαίας ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἡ χώρα τῶν Φιλισταίων, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ὄπισθεν τῆς Γάζης καὶ τῆς Ἀζώτου. Α. Θ. Σ.

Σεφὶντ-Κοὺχ (Sefid-Kuh, ἢ Sofeit-Koh = «Λευκὰ ὄρη») *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ ἐν τῷ ΒΑ. Ἀφγανιστάν. Ἔχει ὕψος εἰς τὴν κορυφὴν Σικαρὰμ 4.[illegible] μ. καὶ δύο διαβάσεις: Χαιμπὲρ καὶ Πεϊβάρ. Γ. Ι. Β.

Σεφκὲτ *Μαχμοὺτ* *πασᾶς*. Τοῦρκος στρατηγός ἀραβικῆς καταγωγῆς, διακριθεὶς ἐπὶ νεοτουρκικοῦ καθεστῶτος. Ἀνελθὼν ἐπὶ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β' μέχρι τοῦ βαθμοῦ ἀντιστρατήγου δὲν συνετάχθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρὸς τὸ νεοτουρκικὸν κίνημα, μόνον δὲ ὅταν τὸ κομιτᾶτον τῆς Ἑνώσεως καὶ Προόδου ἐπέβαλεν εἰς τὸν σουλτᾶνον τὸ Σύνταγμα, συνετάχθη καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ νέον καθεστώς. Κατὰ τὸ ἀντιδραστικὸν κίνημα τῆς 31ης Μαρτίου 1909, εὑρεθεὶς τότε ἀρχηγὸς τοῦ 3ου σώματος στρατοῦ (Θεσσαλονίκης), ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐκ παντοδαπῶν στοιχείων ἀποτελεσθέντος σώματος στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατέλαβεν αὐτὴν κατόπιν ἀσημάντου ἀντιστάσεως στρατιώτων τινῶν καὶ ἐλαχίστων ἀπωλειῶν, μεθ' ὃ ἐπέβαλε τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β' καὶ τὴν εἰς Θεσσαλονίκην ἐξορίαν αὐτοῦ. Ἔμεινε τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἐκείνου, ὅστις ὠνομάσθη «στρατὸς τῆς ἐλευθερίας», παραδυναστεύων ὡς φρούραρχος

Digitized by Google

τοῦ νεοτουρκικοῦ καθεστῶτος. Ὅταν οἱ Νεότουρκοι, μετὰ τὴν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1912 ἐπελθοῦσαν ἀνατροπήν των, ἀνῆλθον πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν διὰ τοῦ πραξικοπήματος τῆς 10/23 Ἰανουαρίου 1913, εἰς τὸν Μαχμοὺτ Σεφκὲτ πασᾶν ἀνετέθη ἡ προεδρία τῆς τότε σχηματισθείσης κυβερνήσεως καὶ τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. Ἐξυφανθείσης κατόπιν συνωμοσίας ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ κόμματος τῆς Ἐλευθερίας καὶ Συνεννοήσεως πρὸς βιαίαν ἀνατροπὴν τῆς κυβερνήσεως τοῦ κόμματος τῶν κομιτατικῶν (Ἑνώσεως καὶ Προόδου), ὁ Μαχμοὺτ Σεφκὲτ πασᾶς ἐδολοφονήθη τῇ 29ῃ Μαΐου 1913 ἐντὸς τοῦ αὐτοκινήτου του, παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Σερασκεράτου, καθ' ἣν στιγμὴν μετέβαινεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν. Ὁ Σεφκὲτ ἦτο λίαν κομπορρήμων, ἔγραψε δὲ «Περὶ ὀργανώσεως καὶ στολῶν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ». Ν. Μ.

—**Σεφκὲτ** ***Μπουχαρί***. Πέρσης ποιητής, υἱὸς τοῦ ἐμίρου τῆς Βουχάρας. Ἀπέθανεν ἐν Ἰσφαχὰν τῆς Περσίας τῷ 1696. Ν. Μ.

—**Σεφκὲτ** ***Τουργοὺτ πασᾶς***. Τοῦρκος στρατηγός. Διετέλεσεν ἐπὶ νεοτουρκικοῦ καθεστῶτος ἀρχηγὸς τοῦ πρὸς καταστολὴν τῆς ἀλβανικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ 1910 ἀποσταλέντος στρατοῦ. Διέπραξεν ἀνηκούστους βιαιότητας, αἵτινες ἀφῆκαν ἀπαισίαν ἀνάμνησιν ἐν Ἀλβανίᾳ. Ν. Μ.

Σεφουριὲ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Παλαιστίνης, ἐπέχον τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας *Σεπφώριδος* ἢ *Διοκαισαρείας*. Π. Ν. Π.

Σέφουρις. Ὄγδοος φαραὼ τῆς Γ' δυναστείας (μεμφιτικῆς). Γ. Λ. Α.

Σεφτέλοβιτς (Scheftelowitz), *Ἰσίδωρος*. Γερμανὸς ἀνατολιστής, γεννηθε ς τῷ 1875. Ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς σανσκριτικῆς καὶ ἰρανικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κολωνίας. Ἔγραψεν: «Ἀπόκρυφα τῆς Ριγκβέντα» (1906), «Κριτικὴ τοῦ κειμένου καὶ φωνολογία τῆς Ριγκβέντα» (1907), «Σουπάρνας καὶ Βαλαχίλγιας» (1920), «Εἶναι ἡ αἵρεσις τῶν Μανιχαίων ἰρανικὴ θρησκεία;» (1924), «Ἡ ἀρχαία περσικὴ θρησκεία καὶ ὁ ἰουδαϊσμός» (1920), «Μελέται περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἰρανικῆς θρησκείας» (1927), «Αἱ ρηματικαὶ καὶ ὀνοματικαὶ εἰς σκ ρίζαι ἐν τῇ ἀρίᾳ καὶ ἀρμενικῇ γλώσσῃ» (1928). Γ. Ι. Β.

Σεφτσένκο *[Γεωγρ.]*. Πεδινὸν διαμέρισμα τῆς Οὐκρανίας, ἔχον 13 468 τ. χλμ. ἔκτασιν καὶ (1926) 1.131.370 κατ., μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Τσερκάσσυ*. Π. Ν. Π.

Σεφτσένκο (Schewtschenko), ***Ταράσιος***. Οὐκρανὸς ποιητὴς (1814—1861). Ἐπεξειργάσθη μετὰ θαυμασίας τέχνης τὰ λαϊκὰ ᾄσματα τῆς πατρίδος του εἰς διάφορα ποιητικὰ ἔργα, ὡς τὴν «Κατερίναν» (1838), τοὺς «Χαϊδαμάκους» (1842) κ. ἄ. Ἔγραψε τὰς ραψῳδίας: «Ὁ μεγάλος τάφος» (1845). «Ὄνειρον» (1865), διηγήματα κ. ἄ. Ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ ὑπὸ τὸν τίτλον «Κομπσάρ» (=ὁ λαϊκὸς μουσικὸς) ἐδημοσιεύθη τῷ 1840. Γ. Ι. Β.

Σέφφελ (Scheffel), ***Ἰωσὴφ-Βίκτωρ***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ πεζογράφος (1826—1886) Ἐσπούδασε νομικά. ἀλλὰ μετὰ τὴν πρωτοφανῆ ἐκδοτικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πρώτου ἐπικολυρικοῦ ποιήματός του «Ὁ σαλπιγκτὴς τοῦ Σαίκκιγγεν» (1853) ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ διέπρεψε κυρίως διὰ τοῦ ἱστορικοῦ μυθιστορήματος «Ἔκκερχαρντ» (1857) Κατόπιν ἐδημοσίευσε τὴν «Κυρὰ Ἀβεντιοῦρε» (1863), τὸ μεσαιωνικῆς ὑποθέσεως διήγημα «Juniperus» (1866), τοὺς «Ψαλμοὺς τοῦ βουνοῦ» (1870), τὴν «Μοναξιὰν τοῦ δάσους» (1877), τὰ διηγήματα «Hugideo» (1884) κ.ἄ. Ὁ Σέφφελ κατώρθωσε νὰ ἀναζωογονήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ του τὸν κόσμον τῶν παλαιῶν τευτονικῶν παραδόσεων. Λ. Κ.

Ἰωσὴφ Σέφφελ.

Σέφφερ (Schöffer), ***Πέτρος***. Γερμανὸς τυπογράφος (1425—1502). Εἷς τῶν πρώτων βοηθῶν τοῦ Γουτεμβεργίου καὶ τοῦ Φοὺστ καὶ μετὰ ταῦτα συνεταῖρος καὶ γαμβρὸς τοῦ τελευταίου. Ἐτύπωσε τῷ 1457 τὸ «Psalterium Moguntinum», ἐβελτίωσε τὰ σχήματα τῶν γραμμάτων, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Φοὺστ ἀνέλαβε μόνος τὰς ἐργασίας τοῦ τυπογραφείου, τυπώσας κατὰ προτίμησιν θεολογικὰ βιβλία. Γ. Ι. Β.

— **Σέφφερ** (Scheffer), ***Τάσσιλος-Φρειδερῖκος φὸν —***. Γερμανὸς φιλόλογος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1873. Ἐδημοσίευσε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Βαθμῖδες» (1896), «Ἐλευσίνια» (1898), καὶ «Νέα ποιήματα» (1907), μετέφρασε τὴν «Ἰλιάδα» (3η ἔκδ 1926), τὴν «Ὀδύσσειαν» (2α ἔκδοσις 1924) καὶ τοὺς «Ὕμνους» (1927) τοῦ Ὁμήρου, συνέγραψε τὰ «Διονυσιακὰ» τοῦ Νόννου (1925) καὶ τὸ τρίτομον ἔργον «Ρώμη» (1903) καὶ τὰς μονογραφίας: «Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ θρησκεία» (1908), «Ἡ ὡραιότης τοῦ Ὁμήρου» (2α ἔκδ. 1925), «Ὁ Ὅμηρος καὶ ἡ ἐποχή του» (1924) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

Σεφφὲρ (Scheffer), ***Ἀρύ***. Γάλλος ζωγράφος καὶ χαράκτης, γερμανικῆς καταγωγῆς (1795—1858). Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωάννης Βαπτιστὴς Σεφφὲρ ἦτο ζωγράφος ἐπίσης, ἐργασθεὶς καὶ διακριθεὶς ἐν Ὀλλανδίᾳ. Ὁ Ἀρὺ Σεφφὲρ διδαχθεὶς τὰ πρῶτα μαθήματα ζωγραφικῆς ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἔδειξεν ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας μεγάλα χαρισματα δεξιοτεχνίας, εἰς ἡλικίαν δὲ 12 ἐτῶν ἐξέθεσεν ἐν Ἀμστελλοδάμῳ πίνακα ἱστορικῆς ὑποθέσεως, ὁ ὁποῖος ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Βοναπάρτου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐγκατασταθεὶς εἰς Παρισίους, εἰσήχθη εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Γκερέν, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ Ζερικώ, τοῦ Ντελακρουὰ καὶ τοῦ Ντελαρός. Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς γνωστὸς διὰ μικρῶν συνθέσεων ἐπὶ θεμάτων λαϊκῆς ἐμπνεύσεως, ὡς «Ἡ χήρα τοῦ στρατιώτου» (1822), «Τὰ ὀρφανά», «Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ἐξορίστου», «Ἡ πυρκαϊὰ τῆς ἀγροικίας», «Ἡ οἰκογένεια τοῦ ναύτου», τὰ ὁποῖα κατέστησαν δημοφιλέστατα καὶ διεδόθησαν εἰς τὸ πολὺ κοινὸν διὰ τῆς λιθογραφίας καὶ τῆς χαλκογραφίας. Τὴν φήμην του ὅμως ὀφείλει κυρίως εἰς τὸν θαυμαστὸν πίνακά του «Ἡ ἀφοσίωσις τῶν ἀστῶν τοῦ Καλαί» (1822). Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1821 καθηγητὴς τοῦ σχεδίου εἰς τὰ τέκνα τοῦ πρίγκιπος τῆς Ὀρλεάνης, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του εἰς τὸν θρόνον ἐπροστάτευσεν αὐτὸν παντοιοτρόπως. Ὁ Ἀρὺ Σεφφὲρ διεκρίθη κυρίως διὰ τοὺς ἐπὶ ἱστορικῶν θεμάτων πίνακάς του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ εἷς, ἐμπνευσμένος ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εὑρισκόμενος νῦν εἰς τὸ Λοῦβρον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ Σουλιώτισσαι» (1897). Συνέθεσεν ἐπίσης πολλοὺς πίνακας ἐπὶ θεμάτων τῶν ἔργων τοῦ Δάντου, τοῦ Βύρωνος, τοῦ Γκαῖτε καὶ προσωπογραφίας ὀνομαστῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς, ὡς ὁ Λαφαγιέτ. ὁ Βερανζέρος, ὁ Λαμαρτῖνος κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν ἄλλων πινάκων του εἶναι: «Φραντζέσκα ντὰ Ρίμινι» (1822), «Ὁ θάνατος τοῦ Γκαστὸν ντὲ Φουὰ» (1824), «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος», «Ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ Κήπῳ τῶν Ἐλαιῶν» (1839), «Μινιὸν» (1839), «Μαργαρίτα» (1839), «Ὁ θάνατος τοῦ Ζερικὼ» (1858), «Οἱ Μάγοι μὲ τὰ δῶρα», «Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Χριστοῦ» κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Ἀρὺ Σεφφέρ: Ὁ θάνατος τοῦ Ζερικώ.

[Μουσεῖον Λούβρου.]

σεφφερίτης (ὁ) (Schefferit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν μεταπυριτικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ ἀσβέστου, περιέχον καὶ μαγνήσιον καὶ μαγγάνιον. Ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν μονοκλινῶν πυροξένων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ μαγγανιοῦχα κοιτάσματα τοῦ Langbau καὶ Pajsberg. Γ. Β.

Σέφφιλδ (Sheffield) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Ὑόρκης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ντόν. Κάτ. (1928) 524.900. Εἶναι πόλις βιομηχανική, ἔχουσα ὡραῖα κτήρια, ὧν σπουδαιότερα τὸ δημαρχεῖον, τὸ χρηματιστήριον, ἡ ἀγορά, τὸ πανεπιστήμιον, τὸ πολυτεχνεῖον, σχολεῖον τυφλῶν, βιβλιοθήκη (200.000 τόμ.), μουσεῖον, πινακοθήκη, βοτανικὸς κῆπος, σταθμὸς ἀσυρμάτου. Τὰ βιομηχανικὰ αὐτῆς προϊόντα εἶναι ἐργαλεῖα, πυροβόλα, βλήματα, θώρακες πολεμικῶν πλοίων, ἐξαρτήματα καὶ ἀνταλλακτικὰ σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων καὶ μηχανῶν, ὀπτικὰ ὄργανα, ὑφάσματα, χημικὰ εἴδη, ψῆκτραι, κτένια καὶ ἄλλα. Διεξάγει ἐπίσης μέγα ἐμπόριον γαιανθράκων καὶ χάλυβος. Θ. Κ.

Σέφφλερ (Scheffler), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς θεολόγος, γνωστὸς ὡς *Ἄγγελος Σιλέσιος*.

—**Σέφφλερ** (Scheffler), ***Κάρολος***. Γερμανὸς τεχνοκρίτης, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἔγραψε μονογραφίας περὶ τοῦ Λουδ. φὸν Χόφμαν (1902), τοῦ Κ. Μενιὲ (1903), τοῦ Μ. Λίμπερμαν (1906), τοῦ Μέντζελ (1915), καὶ τὰ ἔργα: «Ὁ Γερμανὸς καὶ ἡ τέχνη του» (1907), «Παρίσιοι» (1908, νέα ἔκδ. 1924), «Γερμανοὶ ζωγράφοι καὶ ἰχνογράφοι κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα» (1911), «Ζωή, τέχνη. κράτος» (β' ἔκδ. 1920), «Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς μεγαλοπόλεως» (1913), «Τὸ μέλλον τῆς γερμανικῆς τέχνης» (1918), «Ἱστορία τῆς εὐρωπαϊκῆς ζωγραφικῆς» (1926), «Ἡ εὐρωπαϊκὴ τέχνη κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα» (1927). Γ. Ι. Β.

Σέφφνερ (Seffner), ***Κάρολος***. Γερμανὸς γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1861. Ἐσπούδασεν ἐν Λειψίᾳ καὶ Βερολίνῳ καὶ κατόπιν ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν (1886—1888). Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Γερμανίαν ἐγκατεστάθη τῷ 1891 εἰς τὴν Λειψίαν, ὅπου ἐξετέλεσε πλεῖστα ἔργα, εὑρισκόμενα νῦν εἰς τὰ μουσεῖα, τὰς πλατείας κτλ. διαφόρων μεγαλοπόλεων τῆς Γερμανίας. Μεταξὺ τούτων εἶναι «Ὁ κυνηγὸς τῶν μυιῶν», «Ἀλβέρτος τῆς Σαξονίας», «Κάρολος Λουδοβῖκος», «Βασίλισσα Αἰκατερίνη τῆς Σαξονίας», προτομαὶ τοῦ Καρόλου Σοῦττε, τοῦ Σοῦλλερ, τοῦ Ρόσχερ, τοῦ Λέσσιγκ, τοῦ Τίερς, τοῦ Μπὰχ κ.ἄ. Μ. Δ. Β.

Σεχαβεδὶν ***πασᾶς***. Τοῦρκος στρατηγός, ἀποσταλεὶς τῷ 1442 ὑπὸ τοῦ Μουρὰτ τοῦ Β κατὰ τοῦ Ἰωάννου Οὐνυάδου, ἵνα ἐπανορθώσῃ τὴν ἧτταν, ἣν ὑπέστη ὁ τουρκικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Μεζίτμεην καὶ καταλάβῃ τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Τρανσυλβανίαν Ἡγούμενος 80.000 στρατοῦ, συνηντήθη μετὰ τοῦ Οὐνυάδου πλησίον τοῦ Βασάγ, ὅπου ἡττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Οὔγγρου ἥρωος, καίτοι διαθέτοντος 15.000 ἀνδρῶν. Ὁ Σεχαβεδὶν πασᾶς ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην, ἠλώθησαν δὲ 200 σημαῖαι καὶ συνελήφθησαν 5.000 αἰχμάλωτοι. Β. Γ. Μ.

Σεχαμπεδὶν (***Ἄμπουλ-Κασὶμ Ἀμπντ-ἐρ-Ραχμὰν Ἴμπν Ἰσμαὴλ Ἴμπν-Ἰμπρεχίμ***). Ἄραψ σοφός, γεννηθεὶς ἐν Ἱερουσαλὴμ (ἐξ οὗ καὶ ἐπωνομάσθη *Ἄμπου-Σαμᾶ*) καὶ δολοφονηθεὶς ἐν Δαμασκῷ τῷ 1267. Ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κιτὰμπ-ερ-Ραουντατεῖν φὶ ἀχμπὰρ-ἐντ-νταουλετεῖν» (=Βίβλος τῶν δύο κήπων καὶ ἱστορία δύο βασιλειῶν), ἱστορικὸν δοκίμιον περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Νουρεδδὶν καὶ τοῦ Σαλαδδίνου, λίαν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν σταυροφοριῶν. Ν. Μ.

— **Σεχαμπεδὶν** - ***Σεχραβαρντέ***. Διάσημος Ἄραψ ἰατροφιλόσοφος, ἀκμάσας ἐν Χαλεπίῳ ἐπὶ ἡγεμόνος Μελὶκ-Ζαχίρ, υἱοῦ τοῦ Σαλαδδίνου. Διαβληθεὶς εἰς τὸν προστάτην του ὡς ἄθεος, ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαλαδδίνου τῷ 1190, εἰς ἡλικίαν 35 ἐτῶν. Ἀναφέρονται πολλὰ συγγράμματά του. Ν. Μ.

Σεχεραζὰντ (Seherazada). Ἡ σύζυγος τοῦ χαλίφου Χαροὺν-Ἀλ-Ρασίδ, ἡ ὁποία ἀφηγεῖται παραμύθια εἰς τὰς «Χιλίας καὶ μίαν νύκτας». Ἡ περὶ ταύτης παράδοσις ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ Χαροὺν-Ἀλ-Ρασίδ, ἀπατηθεὶς ὑπό τινος τῶν συζύγων του, ὡρκίσθη νὰ φονεύῃ πᾶσαν νέαν σύζυγον μετὰ τὴν πρώτην νύκτα τοῦ γάμου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σουλτᾶνος ἐξέλεγε δι' ἑκάστην νύκτα καὶ νέαν σύζυγον, πολυάριθμα ἦσαν τὰ θύματα τῆς ἐκδικήσεώς του. Ἡ ἐκλογὴ ἔπεσε καὶ ἐπί τινος τῶν θυγατέρων τοῦ μεγάλου βεζύρου, προξενήσασα εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ μεγάλην θλῖψιν. Τότε ἡ Σεχεραζάντ, ἑτέρα θυγάτηρ τοῦ μεγάλου βεζύρου, προσεφέρθη νὰ καταλάβῃ ἀντὶ τῆς ἀδελφῆς της τὴν θέσιν τῆς συζύγου τοῦ σουλτάνου, ὑποσχεθεῖσα ὅτι θὰ σώσῃ καὶ ἑαυτὴν καὶ πάσας τὰς μελλούσας συζύγους αὐτοῦ. Μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου ἡ Σεχεραζάντ, εὐφυεστάτη καὶ μεμορφωμένη νεᾶνις, κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ συζύγου της ν ι τῷ διηγηθῇ ἓν παραμύθι. Τόσῳ δὲ ἐνδιαφέρουσα ἦτο ἡ διήγησις, ὥστε οὗτος ἀνέβαλε τὴν θανάτωσιν τῆς Σεχεραζάντ, ἵνα ἀποτελειώσῃ τὸ παραμύθι. Αὕτη ἐξηκολούθησε τὴν ἀφήγησίν της ἐπὶ πολλὰς νύκτας, μέχρις ὅτου ἔτεκεν υἱόν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐχαροποίησε τὸν Χαροὺν-Ἀλ-Ρασίδ, ὅστις καὶ ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὴν Σεχεραζάντ. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ὁ Ρῶσος μουσουργὸς Ρίμσκυ-Κορσακὼφ συνέθεσεν ἓν τῶν καλυτέρων του ἔργων. Γ. Ι. Β.

Σέχερς (Seghers, Zegers, Segers). —1) ***Γεράρδος***. Ὀλλανδὸς ζωγράφος (1589—1651). Ἐζωγράφησε κυρίως πίνακας ἐπὶ ἱστορικῶν καὶ θρησκευτικῶν θεμάτων, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ρούμπενς ἐθεωρεῖτο ὁ διασημότερος τῶν Ὀλλανδῶν ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του. Ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἱσπανίαν, ἔζησεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδου, ὁ ὁποῖος ἐτίμησεν αὐτὸν μεγάλως, καὶ ἀπέκτησε

Digitized by Google

μεγάλην περιουσίαν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἔργων του καὶ ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τοιχογραφιῶν. Ἔργα αὐτοῦ ὑπάρχουν εἰς ὅλα τὰ μεγάλα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν εἶναι: «Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων», ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας τῆς Βρύγης (1630), ὅπερ θεωρεῖται τὸ ἀριστούργημά του, «Ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος», «Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Εὐρώπης», «Ἡ ἀποκαθήλωσις» κ. ἄ.

—2) *Δανιήλ*. Ὁλλανδὸς ζωγράφος (1590—1661), ὁ ἐπικληθεὶς «ζωγράφος τῶν ἀνθέων καὶ ἄνθος τῶν ζωγράφων». Ἐσπούδασεν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰωάννου Μπρέχελ καὶ ἐζωγράφησεν ἰδίως ἀνθέμια καὶ εἰκόνας ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων διακρινομένας διὰ τὸ ἰδιότυπον τοῦ χρωματισμοῦ των ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τεφροχρόου, ἐπὶ τεφροχρόου ἐπίσης βάθους ἐν εἴδει ἀναγλύφων. Ἔργα αὐτοῦ ὑπάρχουν εἰς πλείστας πινακοθήκας τῆς Εὐρώπης. Μεταξὺ τούτων εἶναι: Ἄνθινος Στέφανος πέριξ μιᾶς εἰκόνος τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τῆς Σούτ, «Ἡ Παναγία», «Ἡ Ἁγία Θηρεσία», «Ἄνθη» ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῶν Βρυξελλῶν, δύο πίνακες ἀνθέων ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Βιέννης κ. ἄ.

—3) *Ἑρμῆς-Ἡρακλῆς-Πέτρος*. Ὁλλανδὸς ζωγράφος καὶ χαράκτης (1590—1610). Ἐσπούδασεν ἐν Ἀμστελλοδάμῳ καὶ κατέγινεν ἰδίως εἰς τὴν τοπιογραφίαν, θεωρούμενος ὡς πρόδρομος τῆς νεωτέρας τοπιογραφίας καὶ τοῦ Ρέμπραντ. Ἐζωγράφησε πλεῖστα τοπία, ὄρη, πεδιάδας, ἐκ τοῦ φυσικοῦ, ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἄλπεις, πολλὰς περιοχὰς τῆς Ἰταλίας, τῆς Δαλματίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου. Ἔργα του ὑπάρχουν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Φλωρεντίας, μεταξὺ δὲ τούτων εἶναι καὶ 60 χαλκογραφίαι του, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων εἶναι δύο ἢ πολλῶν τόνων. Τινὰ τῶν ἔργων του ἀπεδίδοντο ἄλλοτε εἰς τὸν Ρέμπραντ, βραδύτερον ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι ταῦτα ὠφείλοντο εἰς τὸν χρωστῆρα τοῦ Σέχερς. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων του ἔργων, πλὴν τῶν τοπίων του, εἶναι καὶ τὰ «Ἐνέδρα», «Ἡ Ἁγία οἰκογένεια», «Συνάθροισις ἐφίππων ἀξιωματικῶν» κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

σεχζαδὲ (ὁ), ἢ *σαχζαδὲ* (=βασιλόπαις). Οὕτως ὠνομάζοντο ἐν Τουρκίᾳ οἱ αὐτοκρατορικοὶ πρίγκιπες.

Σεχζαδὲ-μπασὶ *[Γεωγρ.]*. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ κέντρον τῆς Πόλεως (Σταμπούλ), ὅπου ὑποτίθεται ὅτι ἔκειντο ἐπὶ Βυζαντινῶν οἱ Ἔμβολοι τοῦ Δομνίνου.

Σεχζαδὲ-τζαμισί. Ὡραῖον τζαμίον παρὰ τὸ Ἀκ-μεϊντὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Α' τῷ 1547 εἰς ἀνάμνησιν τοῦ υἱοῦ του Μεχμὲτ (Σεχζαδέ), ἀποθανόντος τοῦ 1543. Λέγεται ὅτι ἐκτίσθη εἰς τὸν χῶρον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Ν. Μ.

σέχης (ὁ). Ὁ ἡγεμὼν παρὰ Πέρσαις (βλ. *σάχης* καὶ *σεΐχης*).

Σέχι *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ρέματα*.

Σεχινσάχ. Υἱὸς τοῦ σουλτάνου Βαγιαζὶτ τοῦ Β', διατελέσας βαλῆς Καραμανίας. Ἀπέθανε τῷ 1509.

σεχίρ. Λέξις περσικὴ μεταφυτευθεῖσα εἰς τὴν τουρκικὴν καὶ σημαίνουσα πόλις (μεγάλη), ἀπαντῶσα δὲ συχνάκις ὡς δεύτερον συνθετικὸν εἰς τοπωνύμιον πόλεων (καὶ μικρῶν), ὡς *Ἄκ-σεχίρ*, *Ἐσκὶ-σεχίρ* κτλ. Ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἀπαντᾷ σπανιώτερον. Ν. Μ.

σεχίτ. Μάρτυς τῆς μουσουλμανικῆς πίστεως. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν Τουρκίᾳ οἱ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης πίπτοντες. Ἐκ τούτου ἡ τουρκικὴ εὐχὴ ἡ συνοδεύουσα τοὺς εἰς πόλεμον ἀπερχομένους: «γιὰ γαζῆ γιὰ σεχίτ», ἢ νικητὴς ἢ ἐθνομάρτυς. Ν. Μ.

Σεχμπὰς Γκεραΐ. Ἡγεμὼν (χάνης) τῆς Κριμαίας, τρίτος υἱὸς τοῦ Ἀρσλὰν-Γκεραΐ, ἀνελθὼν τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον τῷ 1768. Ἔλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ τῶν Ρώσων καὶ Αὐστριακῶν πόλεμον. Ἀπέθανε τῷ 1774. Ν. Μ.

Σέχοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, νῦν μετονομασθὲν *Εἰδομένη* (βλ. λ.).

Σέχος, *Ἰωάννης*. Ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, ἕλκων τὸ γένος ἐκ Σουλίου, γεννηθεὶς τῷ 1828 ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1901. Προήρχετο ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων, προήχθη δὲ μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Διετέλεσε πολλάκις βουλευτής. Ν. Θ. Κ.

— **Σέχος, *Κωνσταντῖνος***. Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ, ἕλκων τὸ γένος ἐκ Σουλίου, γεννηθεὶς τῷ 1831 ἐν Μεσολογγίῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1910. Προήρχετο ἐκ τοῦ στρατεύματος καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1897 διετέλεσε διοικητὴς ταξιαρχίας ἐν τῷ στρατῷ Ἠπείρου. Ν. Θ. Κ.

— **Σέχου, *Δέσπω***. Κόρη τοῦ Σουλιώτου Σέχου καὶ σύζυγος τοῦ Γεωργάκη Μπότση ἢ Βότση, Σουλιώτου καὶ τούτου. Οὗτος, ὡς καί τινες ἄλλοι Σουλιῶται, διαρκούσης τῆς πολιορκίας τοῦ Σουλίου, εἶχε καταφύγει, λόγῳ τῆς πείνης, μετὰ τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας του εἰς τὴν Ρηνιάσαν τῆς Πρεβέζης καὶ κατῴκει εἴς τινα παλαιὸν πύργον, «Κουλὰν τοῦ Δημουλᾶ» καλούμενον. Μετὰ τὴν τραγικὴν καταστροφὴν τοῦ Ζαλόγγου, οἱ Τουρκαλβανοὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, γνωρίζοντες ὅτι εἰς Ρηνιάσαν διέμενον Σουλιῶται καὶ θέλοντες νὰ ἐξοντώσουν καὶ τούτους, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Ρηνιάσης. Ἡ Δέσπω, ἐπειδὴ ὁ σύζυγός της καὶ οἱ υἱοί της ἔλειπον, βλέπουσα ἀδύνατον τὴν σωτηρίαν, ἐκάλεσεν ἐμπρός της τὰς νύμφας της, τὰς θυγατέρας της καὶ τοὺς ἐγγόνους της, ἕνδεκα ἐν ὅλῳ ἄτομα, καὶ θέσασα πῦρ εἰς παρακειμένην ἀποθήκην πολεμεφοδίων ἀνετινάχθη μετὰ τῶν τέκνων της εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐτάφη εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ πύργου. Χ. Ι. Σ.

Σεχρᾶ-Σοφουλὰρ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀνακτορίου τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν (1920) 159 κατ. καὶ μετονομασθὲν *Ζαφύριον*.

Σεχρᾶ-Ταταρλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Ἀνακτορίου τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐποχὴν ἔχον (1920) 369 κατ. καὶ μετονομασθὲν *Κεχριά*.

Σζε—. Τὰ ἀπὸ Sze— ἀρχόμενα οὐγγρικὰ ὀνόματα ἀπεδόθησαν διὰ τοῦ Σε—.

Ση— (Sie—). Τὰ ἀπὸ Sie— γερμανικὰ ὀνόματα βλ. ἐν λ. *Σι—*.

Σῆ (See), ***Θωμᾶς Τζέφφερσον***. Ἀμερικανὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1866. Ἀπὸ τοῦ 1887—1889, παρατηρητὴς ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ τοῦ Μισσουρῆ, συνετέλεσε βραδύτερον εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου. Εἰργάσθη ἐπὶ μικρὸν ἐν Ἀριζόνᾳ καὶ Μεξικῷ εἰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀστέρων, ἀνακαλύψας 600 περίπου νέους διπλοῦς ἀστέρας. Ἔγραψεν: «Ἡ ἐξέλιξις τῶν διπλῶν συστημάτων», «Θεωρία τῆς κοσμικῆς ἐξελίξεως» (1910) κλπ. Θ. Κ.

Σῆ-Ἄϊλαντς (See-Islands) *[Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῶν πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Νοτ. Καρολίνας καὶ Γεωργίας, οὐχὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, σχηματιζομένων δὲ ἐν μέσῳ τεναγῶν. Τὸ ἔδαφος αὐτῶν, τελματῶδες κατὰ τὸ πλεῖστον, λίαν ὅμως εὔφορον, παράγει ἐξαιρετικῆς ποιότητος ὄρυζαν καὶ τὸν γνωστὸν ἐν τῷ ἐμπορίῳ βάμβακα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Θ. Κ.

Σῆαμ Χάρμπουρ (Seahm Harbour) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ σταθμὸς ναυαγοσωστικὸς τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομητείᾳ Ντῶραμ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς *Σάντερλαντ—Χάρτλεπουλ*. Κάτ. 16.975 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν ὑαλουργίας, μεταλλίνων εἰδῶν καὶ χημικῶν προϊόντων. Θ. Κ.

Σῆγκερ (Seager), ***Ριχάρδος***. Ἀμερικανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1882 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κρήτῃ τῷ 1925. Ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος εἰς διαφόρους ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφάς, ἰδίᾳ δὲ ἐνήργησεν ἐπιτυχεῖς τοιαύτας ἐπὶ τῆς νησῖδος Ψείρας, ἔνθα ἀνεκάλυψε ναυτικὸν συνοικισμόν, καὶ ἐν Μόχλῳ, ὅπου ἔφερεν εἰς φῶς τὰ περίφημα πολύχρωμα λίθινα ἀγγεῖα τῆς πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς. Αἱ σπουδαιότεραι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τοῦ Σῆγκερ εἶναι αἱ ἑξῆς: «Vasiliki» (1907), «Excavations on the island of Pseira» (1910), «Explorations in the island of Mochlos (1912), «The cemetery of Pachyammos» (1916). Β. Δ. Θ

Σηγόβριγα (Segobriga) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σεγόβριγα*.

Σηγὼρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης, ἄλλως καὶ *Σογὰρ* ἢ *Σόγαρα* (ἑβρ. *Σοάρ*=μικρά) καὶ παρὰ Ἰωσήπῳ *Ζόαρα*. Ἦτο ἡ μικροτέρα πόλις τῆς Πενταπόλεως, ἐν ᾗ κατέφυγεν ὁ Λώτ. Καταληφθεῖσα παρὰ τῶν Ἀράβων, ἐπανεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων διὰ τοῦ Ἀλεξάδρου Ἰανναίου, ἦτο δὲ μία τῶν 12 πόλεων, ἃς ὑπεσχέθη ὁ Ὑρκανὸς Β' πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πέτρας Ἀράταν, ὅπως λάβῃ ἐνίσχυσιν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀριστοβούλου. Διετέλεσεν ἕδρα ἐπισκοπῆς, ὑπαγομένης εἰς τὴν Πέτραν καὶ διατηρουμένης μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν, ἐξηφανίσθη δὲ περὶ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως φαίνεται παραγόμενον τὸ ὄνομα τῆς σακχάρεως (ἀραβ. σοῦγκαρ), ἐξαγομένης εὑρέως αὐτόθι ἐκ τῶν φοινίκων. Τὴν Σηγὼρ τοποθετοῦν ἔνθα ἡ νῦν Tell-es-Saghûr (12 χλμ. ΒΑ. τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης), ἄλλοι δὲ εἰς 2 χλμ. ΒΔ. τοῦ Τζεμπὲλ Εσντούμ ἢ 6—7 χλμ. ἔτι πρὸς Β. (νοτία ἀκτὴ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης). Ἐν τῇ Γραφῇ εἶναι τὸ νοτιώτατον ὅριον τῆς Ἰορδανίας. Π. Ν. Π.

Σηδάλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Τελεδα* τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος, κειμένην ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἀρτάξατα (νῦν Ardachar) εἰς Σαντούταν ὁδοῦ. Λ. Θ.

Σηδίγιτος (Sedigitus = ἑξαδάκτυλος), ***Οὐολκάτιος***. Λατῖνος γραμματικὸς τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος. Ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἑλληνίζουσαν κωμῳδίαν, περὶ ἧς ἔγραψε «De Poetis». Ἐν αὐτῷ, γραφέντι εἰς ἰαμβικὸν τρίμετρον, ἀπαριθμοῦνται κατὰ σειρὰν ἀξίας οἱ 10 κλασσικώτεροι ἐκπρόσωποι τῆς ἑλληνιζούσης κωμῳδίας, ὡς ἑξῆς: Καικίλιος, Πλαῦτος, Ναίβιος, Λικίνιος, Ἀτίλιος, Τερέντιος, Τουρπίλιος, Τραβέας, Λούσκιος καὶ Ἔννιος. Τὸν «κανόνα» αὐτόν, γραφέντα κατ' ἀπομίμησιν τῶν Περγαμηνῶν γραμματικῶν, ἀνέτρεψεν ἡ μεταγενεστέρα κριτική, ἐμελέτησε δὲ ἰδιαιτέρως ὁ Ludwig («Über den Canon d. Volcatius Sedigitus»). Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου διέσωσεν ὁ Αὖλος-Γάλλος κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σηδούλιος (Sedulius), ***Γάϊος-Κόλλιος***. Λατῖνος ποιητὴς (βλ. *Σεδούλιος*).

Σηείρ, καὶ ἑβρ. ***Σεΐρ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ χώρα τῆς Παλαιστίνης, ἡ μεταξὺ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ Ἐλανιτικοῦ κόλπου, μεταγενεστέρως ἀποκληθεῖσα καὶ *Ἐδὼμ* ἢ *Ἰδουμαία*. Πρὸ τῆς αὐτόθι ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἠσαῦ, κατῴκεῖτο ὑπὸ Χορραίων, ἔκ τινος δὲ ἡγεμόνος των ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Τοὺς Χορραίους διεδέχθησαν οἱ Ἰδουμαῖοι, πρὸς οὓς συνεδέθη ἡ ἱστορία τοῦ τόπου. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωσάφατ ἐτάχθη ἡ χώρα μετὰ τῶν Μωαβιτῶν καὶ Ἀμμωνιτῶν κατὰ τῶν Ἰουδαίων. Ἐκ τῶν ἐν Σηεὶρ πόλεων μνημονευτέα ἡ ***Σιὼρ*** (ἑβρ. *Σαϊρά*, *Σεϊρά*). —Π

Σὴθ *[Βιβλ.]*. Τρίτος υἱὸς τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, δοθεὶς εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Κάϊν φονευθέντος Ἄβελ. Πατὴρ τοῦ Ἐνώς. Ἔζησε κατὰ τὴν Γραφὴν ἔτη ἐννεακόσια δώδεκα (Γενέσεως δ' 25 καὶ ε' 8). Π. Ι. Ν.

Σὴθ *[Μυθολ.]*. Αἰγυπτιακὴ θεότης (βλ. *Σέτ*).

Σήθ, ἢ ***Σηθῆς***· βλ. ***Συμεών***.

Σὴθ (Seth), ***Ἰάκωβος***. Σκῶτος φιλόσοφος (1860—1922). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Χάλιφαξ καὶ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Μπράουν (1892) καὶ τοῦ Κόρνελ (1896) τῆς Ἀμερικῆς. Ἐπανελθὼν τῷ 1898 εἰς Σκωτίαν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἐδιμβούργου. Ἔγραψεν: «Ἡ ἐλευθερία ὡς ἠθικὸν θεώρημα» (1891), «Μελέτη τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν» (13η ἔκδ. 1916), «Ἄγγλοι φιλόσοφοι καὶ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ» (1912), «Τὸ ὠφελιμιστικὸν στοιχεῖον τῆς γνώσεως» (1901) κ. ἄ. Γ. Ι. Ε.

Σηθιανοὶ (οἱ). Οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Ὀφιτῶν, οἵτινες ἀκολούθως ἠλλοίωσαν αὐτὴν καὶ παρεδέχοντο τρεῖς ἀρχάς: ἄνω τὸ φῶς, κάτω τὸ σκότος καὶ μεταξὺ τὸ πνεῦμα. Συμφώνως τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ, ἀπεδέχοντο καὶ τρία γένη ἀνθρώπων, τοὺς ὑλικοὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κάϊν, τοὺς ψυχικοὺς ὑπὸ τὴν τοῦ Ἄβελ καὶ τοὺς πνευματικοὺς ὑπὸ τὴν τοῦ Σήθ. Περαιτέρω ἐδίδασκον ὅτι οἱ ἅγιοι τῆς Π. Διαθήκης εἶναι πάντες Σηθιανοί, ὁ δὲ Χριστὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Σήθ, θαυματουργικῶς ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον (*Φ. Βαφείδου*, «Ἐκκλ. Ἱστορία» τόμ. Α', σελ. 93). † Η. Θ. Ε.

Σηϊανὸς (Sejanus), ***Λούκιος-Αἴλιος***. Ρωμαῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν πραιτωριανῶν Σηΐου Στράβωνος. Ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μ. Χ. αἰ. μετεῖχε τῆς ἀρχῆς τοῦ πατρός του, ὅτε δὲ ὁ τελευταῖος ἐγένετο κυβερνήτης τῆς Αἰγύπτου, παρέμεινε μόνος αὐτὸς πραίτωρ. Συναθροίσας τὰς ἐν Ρώμῃ καὶ εἰς περιχαρακωμένας κατασκηνώσεις τὰς μέχρι τοῦδε διεσκορπισμένας κοόρτεις τῶν πραιτωριανῶν, κατέστησεν αὐτὰς σπουδαιότατον παράγοντα ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δημοσίῳ βίῳ. Μνηστὴρ τοῦ θρόνου καὶ ἐραστὴς τῆς Λιβίας, θυγατρὸς τοῦ Γερμανικοῦ καὶ συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, ἔθεσεν ἐκποδὼν τὸν διάδοχον Δροῦσον (23) καὶ ἔπεισε τὸν Τιβέριον νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Καπρέαν, παραμείνας αὐτὸς οἰονεὶ ἀπολυτικὸς ἄρχων τοῦ κράτους. Ἐξόρισε τὴν Ἀγριππίναν, πενθερὰν τοῦ αὐτοκράτορος, μεθ' ὅλων τῶν τέκνων της, ἐγένετο ὕπατος (31) καὶ εἶτα ποντίφιξ, ἀλλὰ γενόμενος ὕποπτος ἀντικατεστάθη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῷ πραιτωρίῳ διὰ τοῦ Μάκρωνος. Ἕτοιμος πρὸς πραξικόπημα, ἐθανατώθη τὴν 18ην Ὀκτωβρίου τοῦ 31 μετὰ τῶν φίλων του, τοῦ υἱοῦ του Ἰουλίου Βλαίσου καὶ τῆς παρὰ τοῦ δημίου ἐκπαρθενευθείσης θυγατρός του, τὸ δὲ σῶμά του ἐρρίφθη εἰς τὸν Τίβεριν. Π. Κ.

Σήϊον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον Κελτικῆς Γαλατίας τῆς Ναρβωνησίας (βλ. *Σήτιον*). Σ. Ε.

Σήϊος (Sajus, Sehius). Οἰκογένεια ἐκ ... Ἰταλίας, μέλη τῆς ὁποίας ἀνεδείχθησαν οἱ ἀκόλουθοι: —1) *Λεύκιος*. Ἀνθύπατος τῆς Σικελίας ... τὸ 27—23 π. Χ., ἀναφερόμενος ἐπὶ νομισμάτων ... Πανόρμου. —2) *Στράβων Λεύκιος*. Ὁ πατὴρ τοῦ Σηϊανοῦ, ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιὸς τοῦ Τερεντίου Οὐάρρωνος Μουρήνα καὶ συγγενὴς τοῦ Μαικήνα ...

Digitized by Google

ἄλλων ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων. Κατήγετο ἐξ Οὐολσινίων, ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν Πωμεντίνην φυλήν. Ἤκμασε τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα καὶ ἦτο ἡγεμὼν τῆς τάξεως τῶν ἱπποτῶν, γενόμενος ἐπὶ Τιβερίου ὕπαρχος τοῦ πραιτωρίου, ἔπαρχος Αἰγύπτου, κ. ἄ. —3) *Τουβέρων Αἰλιος*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Σηϊανοῦ. Διετέλεσε λεγᾶτος τοῦ Γερμανικοῦ εἰς Κάτω Γερμανίαν (16 μ. Χ.) καὶ ἀναπληρωματικὸς ὕπατος (18 μ. Χ.), τῷ δὲ 24 μ. Χ. ἀνεφέρετο μεταξὺ τῶν «πρώτων τῆς πολιτείας», στενὸς φίλος τοῦ Καίσαρος. —4) *Φουσκιανός*. Ρωμαῖος εὐγενής, γενόμενος δὶς ὕπατος (τῷ 188 μ. Χ. καὶ ἐπὶ Κομμόδου), ὡς καὶ ἔπαρχος Ρώμης. Π. Ν. Π.

σηκίον (τὸ) (Sechium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῶν Ἀντιλλῶν. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σηκίον τὸ ἐδώδιμον* (Sechium edulis), πόα κονδυλόρριζος μὲ ρίζαν ἀρκετῶν ὀκάδων βάρους, πολυετής, κληματώδης καὶ ξυλώδης κατὰ τὴν βάσιν της. Καλλιεργεῖται εἰς τὰς θερμὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἰδίως εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὰ νότια τῆς Ἱσπανίας, ὡς καὶ εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀφρικῆς διὰ τὸν ἐδώδιμον καρπόν του, ὅστις ἔχει σχῆμα φοειδὲς καὶ μέγεθος πορτοκαλίου, παχεῖαν δὲ σάρκα, ἥτις τρώγεται ὠμὴ ἢ μαγειρευομένη. Πολλαπλασιάζεται διὰ ριζῶν ἢ διὰ σπορᾶς. Δ. Ν. Π.

Σηκίον

σηκός (ὁ)· τόπος περίφρακτος, μάνδρα· || τὸ μέρος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ὅπου ἦτο τοποθετημένον τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ· || κοίλωμα εἰς τὸ πάχος τοῦ τοίχου πρὸς τοποθέτησιν ἀγάλματος ἢ πρὸς ἄλλον σκοπόν, κοιν. *ἀχηβάδα*· || τὸ ἐν τοῖς νεωτέροις ναοῖς κοίλωμα τὸ χρησιμοποιούμενον ὡς πρόθεσις.

—*[Ἀρχ.]*. Ὁ σηκὸς κατ' ἀρχὰς ἐχωρίζετο εἰς δύο τμήματα («ὑποστάσεις») διὰ μιᾶς κατὰ μῆκος κιονοστοιχίας. Ἀργότερον ὅμως, ἐπειδὴ ἡ μοναδικὴ κιονοστοιχία ἐκάλυπτε τὸ κατὰ τὸ μέσον τοῦ σηκοῦ κείμενον λατρευτικὸν ἄγαλμα τῆς θεότητος, οἱ σηκοὶ κατεσκευάζοντο τρισυπόστατοι διὰ δύο κατὰ μῆκος κιονοστοιχιῶν.

Σηκουάνας (λατ. Sequana, γαλλ Seine) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς βορείου Γαλλίας, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Λάνγκς πρὸς ΒΔ. τῆς Ντιζὸν (ὕψος 470 μ.), διαρρέων τοὺς γαλλικοὺς νομοὺς Κὸτ-ντ' Ὄρ, Μάρνη, Σηκουάνα καὶ Μάρνη, Σηκουάνα καὶ Οὐάζ, Ἔρ καὶ Κάτω Σηκουάνα καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Μάγχην μεταξὺ Χάβρης καὶ Ὀνφλέρ. Ἔχει γενικῶς διεύθυνσιν ἀπὸ Α.ΝΑ. πρὸς Δ.ΒΔ, διαγράφει ὅμως πολυδαιδάλους μαιάνδρους, ὥστε, ἐνῷ ἡ ἀπὸ τῶν πηγῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς ἀπόστασις εἶναι 400 χλμ., ἔχει ροῦν 776 χλμ. μὲ 77 769 τ. χλμ. ὑδατολεκάνην. Εἶναι πλωτὸς ἐπὶ 541 χλμ. ἀπὸ Marcilly, ἀπὸ δὲ τῆς Ρουάνης καὶ διὰ πλοῖα μεγάλου ἐκτοπίσματος. Παρέχει κατὰ μέσον ὅρον 300 κυβ. μ. ὕδατος ἀνὰ πᾶν 1'' τῆς ὥρας (μέγιστος ὅρος 3.000 κυβ. μ. ἀνὰ 1') καὶ παρὰ τὸ Caudebec παρουσιάζει τὸ ἀξιοπερίεργον φαινόμενον τῆς ἀναχύσεως (mascaret du Seine), ἤγουν τῆς ἐν παλιρροίᾳ τροπῆς τῆς ροῆς τῶν ὑδάτων πρὸς τὰς πηγάς. Συνδέεται διὰ πολυαρίθμων διωρύγων μετὰ τῶν ποταμῶν Σόμ, Σκάλδιος, Μεύσου, Ρήνου, Σών, Ροδανοῦ καὶ Λίγηρος. Κυριους παραποτάμους ἔχει τοὺς *Ὤυπ* (248 χλμ.), *Μάρνην* (525 χλμ.), *Οὐάζ* (300 χλμ.), καὶ *Αἲν* (280 χ.) ἐκ δεξιῶν, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τοὺς *Ὑὼν* (273 χλμ.), *Λουὰρ* (160 χλμ.), *Ἔρ* (226 χλμ.) κ. ἄ. —Π.

—**Σηκουάνα** (Seine), *νομὸς [Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς βορείου Γαλλίας, ἀποτελούμενος ἐκ τῆς περὶ τοὺς Παρισίους περιοχῆς. Εἶναι ὁ μικρότερος γαλλικὸς νομός, περιβαλλόμενος πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ νομοῦ Σηκουάνα καὶ Οὐάζ, ἔχων 480 τ. χλμ. ἔκτασιν καὶ (1926) 4.628.637 κατ. (ὧν 423.784 ἀλλοδαποί). Πρωτεύουσα: *Παρίσιοι*. Κύρια προάστια: *Βενσὲν* (Vincennes), *Ἰβρὺ* (Ivry), *Σαὶν-Ντενὶ* (Saint-Dénis), *Σαραντὸν* (Charanton), *Σὼ* (Sceaux) κλπ. —Π.

—**Σηκουάνα Κάτω** (Seine-Inférieur), *νομὸς [Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς βορείου Γαλλίας, πρὸς Β. τοῦ Κάτω Σηκουάνα, σχηματιζόμενος ἐκ τμήματος τῆς Νορμανδίας. Ὁρίζεται ὑπὸ τῶν νομῶν Σὸμ ἀπὸ ΒΑ., Οὐὰζ (Α.), Ἔρ (Ν.) καὶ τῆς Θαλάσσης τῆς Μάγχης (Δ. καὶ ΒΔ.). Ἔχει κλωστοϋφαντουργίαν, χαρτοποιΐαν, μεταλλουργίαν κ. ἄ. Ἔκτασις: 6.036 τ. χλμ. Κάτ. (1926) 885.299. Πρωτεύουσα: *Ρουὰν* (Rouen). Κύριαι πόλεις: *Διέππη* (Dieppe), *Νεφσατὲλ* (Neufchâtel), *Χάβρη* (Havre). Δικαστικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ ἐφετεῖον καὶ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Ρουάνης. —Π.

—**Σηκουάνα καὶ Μάρνη** (Seine-et-Marne), *νομὸς [Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς βορείου Γαλλίας, σχηματιζόμενος ἐκ τμημάτων τῶν παλαιῶν ἐπαρχιῶν Ἴλ-ντὲ-Φρὰνς καὶ Καμπάνης. Ὀνομάζεται ἀπὸ τῶν διαρρεόντων αὐτὸν ποταμῶν καὶ ὁρίζεται ὑπὸ τῶν νομῶν Οὐὰζ (ἀπὸ Β.), Αἲν (ΒΑ.), Μάρνη (Α.), Ὤμπ (ΝΑ.), Ὑὸν καὶ Λουαρὲ (Ν.) καὶ Σηκουάνα καὶ Οὐάζ (Δ.). Παράγει σῖτον, τεῦτλα καὶ δασικὰ προϊόντα καὶ ἔχει διϋλιστήρια, σακχαροποιΐαν, σοκολατοποιΐαν κ. ἄ. Ἔκτασις 5.931 τ. χλμ. Κάτ. (1926) 388.017. Πρωτεύουσα: *Μελὲν* (Melun). Δικαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ ἐφετεῖον τῶν Παρισίων καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Μὼ (Meaux). —Π.

—**Σηκουάνα καὶ Οὐάζ** (Seine-et-Oise), *νομὸς [Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς βορείου Γαλλίας, σχηματιζόμενος ἐκ τμήματος τῆς παλαιᾶς ἐπαρχίας Ἴλ-ντὲ-Φράνς. Ὁρίζεται ὑπὸ τῶν νομῶν Οὐὰζ (ἀπὸ Β.), Σηκουάνα καὶ Μάρνη (Α.), Λουαρὲ (Ν.), Ἔρ-ὲ-Λουὰρ καὶ Ἔρ (ἀπὸ Δ.). Ὀνομάζεται ἀπὸ τῶν διαρρεόντων αὐτὸν ποταμῶν, περικλείει ἐν αὐτῷ τὸν νομὸν Σηκουάνα καὶ ἔχει λατομεῖα, βιομηχανίαν πορσελλάνης, χαρτοποιΐαν κ. ἄ. Ἔκτασις 5.659 τ. χλμ. Κάτ. (1926) 1.137.524. Πρωτεύουσα *Βερσαλλίαι*. Δικαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ ἐφετεῖον τῶν Παρισίων καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Βερσαλλιῶν. Π. Ν. Π.

Σηκουανοί (οἱ), ἢ *Σηκοανοὶ [Ἀρχ.]*. Ἰσχυρὸς λαὸς τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, κατοικῶν μεταξὺ τοῦ Ἄραρος (νῦν Saône), τοῦ Ἰούρα, τῶν Βοσγίων ὀρέων καὶ τοῦ Ροδανοῦ. Πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Καίσαρος εἶχον ἰδίους βασιλεῖς καὶ ἦσαν σύμμαχοι τῶν Γερμανῶν. Διατελοῦντες εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ἀρουέρνων διὰ τὴν κυριότητα τοῦ Ἄραρος, ὅστις ἐχώριζεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Αἰδούων, ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Καίσαρος. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ὑπὸ τὴν Βερκιγγετόριγα μεγάλην ἐπανάστασιν τῶν Γαλατῶν, τῷ 52 π.Χ. Ἡττηθέντες προσηρτήθησαν εἰς τὴν Βελγικὴν Γαλλίαν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἄνω Γερμανίαν, κατὰ δὲ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἡ ἐπαρχία Σηκουανία ἢ Μεγάλη Σηκουανία περιελάμβανε, πλὴν τῆς χώρας των, τὴν χώραν τῶν Λιγγόνων, Ἐλβετίων καὶ Ραυρικῶν μὲ πρωτεύουσαν τὸ Οὐϊσόντιον (νῦν Besançon). Περὶ τὸ 300 μ.Χ. ἐξαφανίζεται τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τῆς ἱστορίας, καθὼς καὶ ἡ ὁμώνυμος ἐπαρχία. Α. Θ. Σ.

σήκρητον (τὸ) (secretum) *[Βυζαντ.]*· βλ. *σέκρετον*.

σήκωμα (τό)· δημοτ., ἔγερσις: «σήκωμα ἀπὸ τὸν ὕπνο, — ἀπὸ τὸ κάθισμα»· || ἆρσις: «σήκωμα τοῦ φορτίου, — τοῦ βάρους»· || ἀρχ., τὸ ἀντίζυγιον τῆς πλάστιγγος, κοιν. *βαρύδι*.

σηκωμός (ὁ)· δημοτ., τὸ νὰ σηκώσῃ τις, τὸ ἐγείρειν· «σηκωμὸ δὲν ἔχει ἀπὸ τὸ βάρος».

σηκώνω· δημοτ. προστακτ. *σήκω*· ἐγείρω, ἐξεγείρω, ἀφυπνίζω: «σηκώνω τὸ παιδὶ ἀπὸ τὸν ὕπνο»· || παθ., ἐγείρομαι, ἀφυπνίζομαι: «σηκωθῆτε γιατὶ ἔφεξε»· || αἴρω, ἀνορθῶ, ὑψῶ, «σήκωσε τὸ παιδὶ ἀπὸ τὴν κούνια», «ἦτο πεσμένο καὶ τὸ σήκωσε», «εἶναι βαρὺ καὶ δὲν σηκώνεται»· || φέρω βάρος, βαστάζω: «σηκώνει μεγάλα βάρη»· || ἡ προστακτ. *σήκω* καὶ μεταβ. καὶ ἀμεταβ., «σήκω τὸ ἀπάνω» ἔγειρον αὐτό, καὶ «σήκω ἀπάνω» ἐγέρθητι· || φρ. «δὲ σηκώνει κεφάλι ἀπὸ τὸ διάβασμα, —ἀπὸ τὴ δουλειά» διαρκῶς μελετᾷ, ἐργάζεται· || μεταφ., «σηκώνει κεφάλι» δὲν ὑπακούει, δὲν πειθαρχεῖ: «ἡ ὑπηρέτριά μου σήκωσε κεφάλι»· || εἰμ. ἢ δεκτικός: «τὸ κρασὶ εἶναι δυνατὸ καὶ σηκώνει νερό», «δὲ σηκώνει ἀστεῖα» δὲν ἀνέχεται ἀστεῖα, «τὸν ἐσήκωσε τὸ κλῖμα καὶ ἐπάχυνε» τὸν ἐδέχθη, ἐπέδρασεν ἐπωφελῶς· || «σηκώνω χρήματα» δανείζομαι: «σήκωσε χρήματα μὲ βαρὺ τόκο»· || ἐπὶ καταθέσεων, ἀποσύρω: «ὅσα εἶχε 'ς τὴν τράπεζα τὰ ἐσήκωσε»· || «σηκώνουν τὸν νεκρὸν» μεταφέρουν τὸν νεκρὸν πρὸς ταφήν, «πότε θὰ τὸν σηκώσουν;», «τὸν ἐσήκωσαν πρωΐ»· || ἐπὶ πλοίου «σηκώνω παννιά» ἀπαίρω καὶ μεταφ. δὲν ὑπακούω, χειραφετοῦμαι· || «σηκώνω 'ς τὸ πόδι» ἀπασχολῶ τινα, ἀναστατώνω: «μᾶς σήκωσε 'ς τὸ πόδι ἀπὸ τὴ νύχτα»· || ναυτ., ἐν τῇ κοινῇ ναυτικῇ γλώσσῃ: *ἀνιδρύω τοὺς νομεῖς* ἢ τὰ *στήματα*, «σηκώνω τὰ καμάρια» ἐπιθέτω τὰ ζυγά, «σηκώνω τὸ τσιμπούκι» ἀνάγω τὸ ἐπιστήλιον, «σηκώνω τὸ καράβι», προέλκω πλοῖον ἐπιπλέον διὰ τόνων (σχοινίων) ἢ ἀνορθῶ πλοῖον κεκλιμένον λόγῳ προσαράξεως, «σηκώνω τὸ καράβι ὑποτυπῶ τὸ σχῆμα τῆς ἀκτῆς ἢ λιμένος τῇ βοηθείᾳ ὑδρογραφικῶν μεθόδων· «σηκώνομαι 'ς τὰ παννιά», ἀπαίρω (ἐπὶ ἱστιοφόρου), τάσσομαι εἰς τάξιν ἀπάρσεως.

Σηκὼρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν Κελτογαλατίας τῆς Ἀκουϊτανίας μεταξὺ Πηκτωνίου ἄκρου καὶ ἐκβολῶν τοῦ Λίγειρος. Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν καὶ πόλις Pornic, ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Σ. Ε. Λ.

σηκωτός, —ή, —ό· σηκωνόμενος βασταζόμενος: «τὸν ἔφεραν σηκωτόν».—Ἐπίρρ. *σηκωτά*.

Σὴλ (Sheil), *Ριχάρδος-Λάλορ*. Ἰρλανδὸς δικηγόρος, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς (1791—1851). Ἔγραψε θεατρικά τινα ἔργα («Ἀδελαΐς ἢ οἱ μετανάσται», «Ἀποστάτης», 1817), «Μπελλαμίρα», 1818, «Οὐγενόττος», 1819, «Μορτίνι», 1820. Ὁ Σὴλ ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἱδρυτῶν τῆς Καθολικῆς Ἑταιρείας (1823). Τῷ 1829 ἐξελέγη βουλευτής. Τῷ 1846 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Νομισματοκοπείου καὶ τῷ 1850 πρεσβευτὴς εἰς Τοσκάνην. Γ. Ι. Β.

Σηλάμβινα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Ἀν. Βαιτικῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βαστούλων, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Ἰλίπουλα, πρὸς Δ. τῶν Ἀβδήρων. Ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν Solobrena. Α. Θ. Σ.

Σηλαμπούρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἔξω τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς, μεταξὺ τοῦ Γάγγου ποταμοῦ καὶ τοῦ Βηπύρρου ὄρους, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Ζ' β' 22). Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Π. Ν. Π.

Σήλεϋ (Seeley), *Τζὼν-Ροβέρτος σὲρ* —. Ἄγγλος συγγραφεὺς (1834—1895), καθηγητὴς πανεπιστημίου ἀπὸ τοῦ 1869 ἐν Λονδίνῳ. Ἔγραψεν: «Ecce Homo» «Ἡ ἐπέκτασις τῆς Ἀγγλίας» (1883), «Φυσικὴ θρησκεία» (1882), «Εἰσαγωγὴ εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας» (1896), «Ἠθικὴ καὶ θρησκεία» (1900) κλπ. Θ. Κ.

Σήλσφιλντ (Seelsfield), *Κάρολος*. Γερμανὸς συγγραφεὺς (1793—1864). Ἦτο μοναχὸς εἰς τὴν Πράγαν, ὠνομάζετο δὲ *Κάρολος-Ἀντώνιος Πόστλ*. Ἀποβαλὼν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, κατέφυγεν εἰς τὴν Ν. Ἀμερικήν, ἔνθα ἔλαβε τὸ ὄνομα *Σήλσφιλντ*. Τῷ 1826 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως ἐν Λονδίνῳ τὸ βιβλίον «Ἡ Αὐστρία, ὁποία πράγματι εἶναι» (ἀγγλιστὶ 1828). Ἐπανελθὼν εἰς Ἀμερικὴν ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτόν του μυθιστόρημα «Tokeah, ἢ τὸ λευκὸν ῥόδον» (ἀγγλιστὶ 1828). Εἰργάσθη ὡς δημοσιογράφος ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, εἶτα ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ καὶ τῷ 1832 ἐγκατέστη ἐν Ἑλβετίᾳ. Ἔγραψε γερμανιστί: «Ὁ Virey καὶ οἱ ἀριστοκράται» (1835), «Τὸ βιβλίον τοῦ κοιτωνίσκου τῶν πλοίων» (1840), «Εἰκόνες ἐκ τοῦ Δ. ἡμισφαιρίου» (1843) κ. ἄ. Κ. Β. Λ.

Σηλυβρία, ἢ *Σηλύβρια* (κοιν. *Σηλυβριά*, τουρκ. *Σηλύβρι*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις μικρὰ τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐπὶ τῆς Προποντίδος, 55 χλμ. δυτικῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μέχρι τοῦ 1922 ἦτο ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως καὶ μητροπόλεως, εἶχεν 6.000 κατοίκους, ὧν οἱ ἡμίσεις ἦσαν Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ Τοῦρκοι, Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι καὶ ἐλάχιστοι Χριστιανοὶ Ἀτσίγγανοι. Οἱ κάτοικοι κατεγίνοντο εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργίαν καὶ ἀμπελουργίαν, τὴν ναυτιλίαν, ἁλιείαν, κτηνοτροφίαν καὶ γαλακτοκομίαν. Ἡ Σηλυβρία, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀνομαστά της γιαούρτια, ἐξῆγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀρνιά, σταφύλια, πεπόνια, καρπούζια καὶ σιμιγδάλι· δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην βρόμην, λιναρόσπορον, καναβόσπορον καὶ ἔρια. Οἱ Ἕλληνες τῆς Σηλυβρίας διετήρουν πλήρη ἀστικὴν σχολὴν ἀρρένων καὶ θηλέων. Εἶχον τρεῖς ἐκκλησίας: τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅπου ἐφυλάττοντο θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἡ κάρα τοῦ ἁγίου Ἀγαθονίκου, μαρτυρήσαντος ἐν Σηλυβρίᾳ τῷ 290, καὶ τὸ λείψανον τῆς ὁσίας Ξένης, τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, κτίσμα καλῆς βυζαντινῆς τέχνης, καὶ τὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας εἰς τὸ Παραπόρτι. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον τρία τζαμιά, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξεῖχε τὸ τοῦ Πιρῆ-πασᾶ, καὶ ἓν σχολεῖον. Οἱ Ἑβραῖοι συναγωγὴν καὶ δημοτικὴν σχολὴν καὶ οἱ Ἀρμένιοι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἡ Σηλυβρία ἐπὶ Τουρκίας ἦτο ἕδρα ὑποδιοικήσεως (καϊμακαμλίκι) περιλαμβανούσης 19 χωρία, τὰ ἑξῆς: *Ἐπιβάται, Τσαντῶ, Φανάρι, Καλαυρή, Ἄβρεν, Γιαπαγτζῆ, Δὰγ-Γενίκιοϊ, Κουρφαλῆ, Κιωστεμίρ, Κουρτουλμούς, Μικρὸ-Σεϊμέν, Μεγάλο Κιλίτς, Μικρὸ Κιλίτς, Μεγάλο Τσαουσλῆ, Μικρὸ Τσαουσλῆ, Μπετζελέρ, Μπεκιρλῆ, Συνοικλὴ* καὶ *Τσουκοὺρ-Τσεγκέλ*, μὲ 25.000 περίπου κατοίκους (1912), καὶ ὑπαγομένη εἰς τὴν διοίκησιν Μετρῶν (μουτεσαρίφλικι Τσατάλτζας). Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν (Ἰούλιος τοῦ 1920) ὑπήχθη ὑπὸ τὴν νομαρχίαν Ραιδεστοῦ μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1922, ὁπότε καὶ πάλιν ἡ Ἀνατολικὴ Θρᾴκη ἐξεχωρήθη εἰς τοὺς Τούρκους. Ἐλαττωθέντος τοῦ πληθυσμοῦ της, ἡ Σηλυβρία ὑπεβιβάσθη σήμερον εἰς μουδουρλίκι.

Εἰς τὴν Σηλυβρίαν φαίνεται ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐπεκράτησεν ἐνωρίς, διότι ἀπὸ τὸν ἀρχὼν τοῦ Δ' αἰῶνος ἀπαντῶμεν ἐκεῖ ἐπίσκοπον. Εἰς τὸ συνταγμάτιον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἡ Σηλυβρία ἀναφέρεται ὡς ἀνεξάρτητος ἀρχιεπισκοπή. Μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων Σηλυβρίας διακρίνονται: Φιλόθεος τῷ 1365—1367, ὁ γράψας τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Ἀγαθονίκου, Ἰγνάτιος ὁ Χορτασμένος, τῷ 1431, σοφὸς καὶ λόγιος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἷς τῶν δύο διδασκάλων τοῦ Βησσαρίωνος, ὅστις ἤκουσε μαθήματα παρὰ τῷ τότε μητροπολίτῃ Σηλυβρίας, καὶ Παΐσιος (1816—1818), πρώην Σταγῶν καὶ εἶτα Φιλιππουπόλεως. Εἰς τὴν μητρόπολιν Σηλυβρίας ὑπήγοντο τὰ χωρία: *Ἐπιβάται, Φανάρι, Ἐξάστερον, Δελλειῶνες, Καδήκιοϊ, Αἰγιαλοί, Κουρφαλῆ, Ἄβρεν, Μικρὸ Σεΐμενι, Συνοικλή, Οἰκονομειό*. Ὁ Σηλυ-

Digitized by Google

βρίας ἦτο τεσσαρακοστὸς τὴν τάξιν καὶ ἡ φήμη του «ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Θρᾴκης».

—*[Ἱστορ.]* Ἡ Σηλυβρία ἐκτίσθη περὶ τὸ 675 π. Χ. ἀπὸ τὸν Σῆλυν, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα (*Σκύμνου* Περιήγ. σ. 715—716) καὶ ἦτο ἀποικία Μεγαρέων. Ἡ κατάληξις—βρία, λέξις θρᾳκική, σημαίνει πόλιν, ἤτοι πόλις Σήλυος· ὅθεν καὶ *Σηλυμβρία* (*Στράβ.* Ζ, 319). Ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. ἐγεννήθη ὁ Ἡρόδικος, ὅστις ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ὁ πρῶτος, ὅστις εἰσήγαγε τὴν γυμναστικὴν ἐν τῇ θεραπευτικῇ. Ἡ Σηλυβρία, ὡς ἐκ τῆς ἐπικαίρου θέσεώς της καὶ τῶν ἰσχυρῶν τειχῶν της, κατέλαβε σημαίνουσαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀναφέρεται δὲ συχνάκις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν συγγραφέων. Τῷ 410 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου διὰ προδοσίας (*Ξενοφ.* Ἑλλην. 1, 3, 10). Τῷ 351 διετέλει σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, ἀναγραφομένη εἰς τὸν ἑλλησπόντειον φόρον ὡς καταβάλλουσα πέντε τάλαντα. Τῷ 342 ἡλώθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ Ἀλεξάνδρου περιῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Θρᾴκης Λυσίμαχον καὶ βραδύτερον εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου (383—408 μ. Χ.), ἐπί τι διάστημα, μετωνομάσθη εἰς *Εὐδοξιούπολιν* πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Εὐδοξίας. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ μνημονεύεται εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς συνόδου. Τῷ 457 Λέων ὁ Θρᾷξ ἀπὸ Τριβούνων καὶ δοὺξ τῶν Σηλυβριανῶν ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Τῷ 479 μ. Χ. ὁ Θεοδώριχος, βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότθων, κατέλαβε τὴν Σηλυβρίαν. Ὁ Ἀλέξιος τῷ 1082 ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς νὰ συστήσωσιν ἐν Σηλυβρίᾳ ἐμπορικὴν ἀποικίαν. Τῷ 1261 ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος μετέφερεν εἰς Σηλυβρίαν τὰ ὀστᾶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ κατέθηκεν αὐτὰ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σωτῆρος, ἐν ᾗ καὶ αὐτὸς ἐτάφη. Ὁ Καντακουζηνὸς τῷ 1346 ἔξω τῆς Σηλυβρίας, εἰς τὴν πεδιάδα, ἐτέλεσε τοὺς γάμους τῆς θυγατρός του μετὰ τοῦ Τούρκου σουλτάνου Ὀρχὰν καὶ ἔκτισεν ἐν αὐτῇ ἀνάκτορα. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἡ Σηλυβρία ἐδίδετο ὡς δεσποτεία εἰς μέλη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Τοιοῦτοι δεσπόται ὑπῆρξαν τῷ 1357 ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος, τῷ 1390 ὁ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, τῷ 1443 ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος καὶ τῷ 1448 ὁ Δημήτριος Παλαιολόγος. Κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἡ Σηλυβρία ὑπέστη ὅλας τὰς κατὰ καιροὺς ταλαιπωρίας καὶ δῃώσεις τῆς Θρᾴκης, μετέχουσα εἰς τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας τοῦ Βυζαντίου πρὸς τοὺς παντοίους βαρβάρους ἐπιδρομεῖς, καὶ παρέμεινεν ἰσχυρὸν προπύργιον ἐκείνου μέχρι τοῦ 1453.

Ὑπὸ τοὺς Τούρκους παρέμεινεν ἀφανής. Τὰ ὑψηλά της τείχη παρημελήθησαν. Ἐσῴζοντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς βορείου καὶ ἀνατολικῆς πλευρᾶς μέχρι τοῦ 1915, ὁπότε κατηδαφίσθησαν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ διὰ τὴν σκυρόστρωσιν τῆς δημοσίας ὁδοῦ Μεγάλου Τσεκμετζὲ—Σηλυβρίας—Τυρολόης. Πότε ἐκτίσθησαν τὰ τείχη ταῦτα εἶναι ἄγνωστον. Ὁ Προκόπιος (Περὶ κτισμ. Γ' 298) ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεκαίνισε τὰ τείχη τῆς Σηλυβρίας. Ἐπὶ Λέοντος αὐτοκράτορος, ὁ Κροῦμος κατηδάφισε μέρος τῶν τειχῶν. Τὸ μέρος τοῦτο ἀνῳκοδομήθη κατὰ τὸ 855 ὑπὸ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας καὶ Θέκλης, ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιγραφῆς σῳζομένης ἐπὶ τῆς βορείας πύλης. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878 ἡ Σηλυβρία κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες καὶ παρέμειναν ἐν αὐτῇ ἐπὶ ἐννέα μῆνας, τῷ δὲ 1912 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἀνακαταληφθεῖσα κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1913 ὑπὸ τῶν Τούρκων, παρεχωρήθη μετὰ τῆς περιφερείας της τῷ 1920 διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἐγκατεστάθησαν κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ παρέμειναν μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1922, ὁπότε, μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν, διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς ἐν Μουδανίοις συνδιασκέψεως ἐπεδικάσθη καὶ πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους. Κατόπιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς οἱ Ἕλληνες τῆς Σηλυβρίας ἐγκατέλιπον τὴν πατρίδα των καὶ προσέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐγκατασταθέντες ἐν Καβάλλᾳ, Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀλλαχοῦ.

—*[Ἀρχ.]* Εἰς τὴν Σηλυβρίαν οὐδέποτε ἐγένοντο ἀνασκαφαί. Εὑρέθησαν ὅμως τυχαίως καὶ περισυνελέγησαν παρὰ τοῦ Ἀ. Σταμούλη, ἐργασθέντος πρὸς τοῦτο ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, διάφορα ἀρχαῖα ἑλληνικά, ρωμαϊκὰ καὶ βυζαντινὰ νομίσματα, λίθιναι ἐπιγραφαί, ψηφίσματα, ἀγαλμάτια, ἐπιτύμβιοι πλάκες, βυζαντινὰ μολυβδόβουλλα καὶ τελευταῖον ὡραία ὀρειχάλκινος κεφαλὴ γυναικὸς σπανίας τέχνης. Ἅπαντα τὰ ὡς ἄνω εὑρήματα, ἐκτὸς τῶν λιθίνων, τὰ ὁποῖα ἐγκατελείφθησαν ἐν Σηλυβρίᾳ κατὰ τὸ 1922, εὑρίσκονται εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν καὶ νομισματικὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν, δωρηθέντα εἰς αὐτὰ παρὰ τοῦ Ἀ. Σταμούλη. Τὰ μολυβδόβουλλα ἐξεδόθησαν παρὰ τοῦ Κ. Κωνσταντοπούλου τῷ 1930 ὑπὸ τὸν τίτλον «Βυζαντιακὰ μολυβδόβουλλα. Συλλογὴ Ἀ. Σταμούλη». Τὰ νομίσματα εἶναι μικρὰ ἀργυρᾶ καὶ φέρουσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἀλέκτορα μὲ τὰ γράμματα ΣΑ-ΛΥ, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας στάχυν ἢ σβάστικα. Ε. Σ. ΣΑΡΑΝΤΗ

Σήλυμνος, ἡ ***Σέλυμνος*** (τουρκ. *Ἰσλεμιέ*, βουλγ. *Σλίβεν*) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Βουλγαρίας ἐν τῷ νομῷ Πύργου, κειμένη παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ἀνατολικοῦ Αἵμου. Ἔχει γυμνάσια ἀρρένων καὶ θηλέων, ἐπαγγελματικὴν σχολὴν ὑφαντικῆς καὶ ἑτέραν ἐπιπλοποιίας, ἑπτὰ μεγάλα ὑφαντήρια καὶ ἑπτὰ πλεκτήρια, ὡς καὶ ἐργοστάσια ζύθου, δερμάτων καὶ μεταλλικῶν εἰδῶν. Κάτ. 30.000 περίπου, ὧν τὸ ἕκτον Μωαμεθανοί, Ἑβραῖοι καὶ ἄλλαι φυλαί, οἱ δὲ λοιποὶ Βούλγαροι. Ἡ Σήλυμνος ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μερῶν, ὧν τὸ ἓν φέρει τὴν ἑλληνικὴν προσωνυμίαν *Κριτοχώρι(ον)*, τουρκιστὶ *Καδίκιοϊ*, ὅπως καὶ παρακειμένη τις κώμη ὀνομάζεται *Νεοχώρι(ον)*. Εἰς τρίωρον ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ἡττήθησαν τῷ 1829 οἱ Τοῦρκοι ὑπὸ τῶν Ρώσων. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐνθαρρυνθέντες οἱ Σελυμνιῶται Χριστιανοὶ ἐκακοποίησαν τοὺς συμπολίτας των Μωαμεθανούς, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ρώσων ἠναγκάσθησαν ἐκ φόβου ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτοὺς ὑπὲρ τὰς 10.0000 ἄτομα, ἅτινα διεσπάρησαν ἐν Ρουμανίᾳ καὶ Βεσσαραβίᾳ. Πρὸ αἰῶνος ὑπῆρχεν ἐν Σηλύμνῳ ἀνθηρὰ ἑλληνικὴ κοινότης μετ' ὀνομαστοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου. Ἐκ τῶν ἀποκαλυπτομένων ἀρχαιοτήτων εἰκάζεται ὅτι ἐν τῷ χώρῳ τῆς πόλεως ὑπῆρχε θρᾳκικὸς συνοικισμός. Τὸ ὄνομα *Σλίβεν* ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον παρὰ τῷ Ἄραβι Ἀρδίσῃ (1153), ὅστις καλεῖ τὴν πόλιν καὶ *Ἰστιλιφνός*. Κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων συγγραφέων Παχυμέρους, Ἀκροπολίτου καὶ Καντακουζηνοῦ καλεῖται *Στίλβνος* καὶ χαρακτηρίζεται ὡς φρούριον κείμενον ἐν τοῖς ὁρίοις Βουλγαρίας καὶ Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Κ.-Μ. Α.

Σηλὼ (ἑβρ. Siloh) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Χαναὰν ἐν τῇ φυλῇ Ἐφραΐμ, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸν σημερινὸν ἐρειπιῶνα τῆς Παλαιστίνης *Σεϊλούν*. Αὐτόθι τὸ πρῶτον κατεσκήνωσαν οἱ Ἑβραῖοι ἐρχόμενοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, χρησιμοποιήσαντες αὐτὴν ὡς πρωτεύουσαν καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐν αὐτῇ διαφυλάξαντες τὴν Κιβωτόν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Μακκαβαίων ὑπήχθη εἰς τὴν Σαμαρίτιδα, τῷ 128 π. Χ. ἐπανεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ἦτο ἤδη ἔρημος. Ἐν αὐτῇ ἐτάφη ὁ προφήτης Ἀχίας. Π. Ν. Π.

Σὴμ *[Βιβλ.]*. Ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ Νῶε, πατὴρ τοῦ Ἀρφαξὰδ καὶ ἄλλων τέκνων. Διὰ τὴν εὐλάβειάν του πρὸς τὸν μεθυσθέντα πατέρα του, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀδελφόν του Χάμ, ηὐλογήθη παρ' αὐτοῦ («Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ καὶ ἔσται Χαναὰν παῖς οἰκέτης αὐτοῦ», Θ' 22 ἑξ.). Ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἑξακοσίων ἐτῶν. Ὑπῆρξεν ὁ γενάρχης τῶν Σημιτῶν. Εἷς τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ὁ *Ἕβερ*, ὁ γενάρχης τῶν Ἑβραίων, πρόγονος τοῦ Ἀβραάμ. Π. Ι. Μ.

σῆμα (τό)· σημεῖον, γνώρισμα, κοιν. *σημάδι*, οἷον τὸ δηλωτικὸν τάφου· ‖ τὸ ὁδόσημον, στήλη, ἐν ᾗ ἦτο γεγραμμένη ἡ διεύθυνσις τῆς ὁδοῦ (ἀρχ.)· ‖ παράστασίς τις, συνήθως καλλιτεχνική, ὡς σύμβολον ἐργοστασίου, καταστήματος, ἑταιρείας, κοιν. *μάρκα*: «σῆμα κατατεθὲν» ἐπισήμως ἀναγνωρισθέν· ‖ σύνθημα, συμβολικὸν σημεῖον διδόμενον εἴτε διὰ σημαίας, εἴτε διὰ χρώματος, εἴτε δι' ἤχου, εἴτε διὰ φωτεινῶν σημείων, εἴτε ἄλλως: «σῆμα κινδύνου», «σῆμα ἀκουστικόν, — ὀπτικόν»· ‖ καθόλου πᾶν διακριτικὸν γνώρισμα, οἷον ἡ κονκάρδα, ἔμβλημα.

— *[Ἐμπορ. Δίκ.] Σῆμα* (βιομηχανικὸν ἢ ἐμπορικὸν) θεωρεῖται πᾶν σημεῖον χρήσιμον πρὸς διάκρισιν τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας καὶ ἐν γένει τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐμπορίου. Τὸ σῆμα σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξασφάλισιν ἀφ' ἑνὸς τῆς βιομηχανικῆς κυριότητος τοῦ ἐπιθέτοντος πρὸς διατήρησιν καὶ αὔξησιν τῆς πελατείας του, ἀμειβομένης οὕτω τῆς ἐργασίας αὐτοῦ πρὸς βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν προϊόντων του· ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν καταναλωτῶν περὶ τῆς γνησιότητος τῆς προελεύσεως καὶ τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος. Τὸ σῆμα τίθεται εἴτε ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἀντικειμένων εἴτε ἐπὶ τῶν περικαλυμμάτων αὐτῶν, ὡς τοιοῦτον δὲ θεωρεῖται καὶ ὁ διακριτικὸς σχηματισμὸς τοῦ προϊόντος ἢ τῆς συσκευασίας αὐτοῦ, ἔτι δέ, πρὸς διάκρισιν ἐμπορικοῦ ἢ βιομηχανικοῦ καταστήματος καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ καταστήματος ἔμβλημα.

Ἡ νομικὴ προστασία τοῦ σήματος χωρεῖ ἀπὸ τῆς κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις καταθέσεως αὐτοῦ παρὰ τῷ Γραμματεῖ τῶν Πρωτοδικῶν καὶ διαρκεῖ ἐπὶ δεκαετίαν ἀπὸ τῆς καταθέσεως, εἶναι δὲ ποινικὴ καὶ ἀστική.

Καὶ ἡ μὲν ποινικὴ χωρεῖ: α) διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ὡς ἀδικήματος (πλημμελήματος) τῆς παραποιήσεως ἢ δολίας χρήσεως παραποιημένου ἢ δολίας χρήσεως ἀλλοτρίου σήματος, τῆς ἀπομιμήσεως τοιούτου, ὡς καὶ τῆς πωλήσεως ἐμπορεύματος μὲ τοιοῦτον (παραποιηθὲν ἢ δολίως ἀπομιμηθὲν ἢ ἀλλότριον) σῆμα, ἀπειλουμένης ὑπὸ τοῦ νόμου ποινῆς φυλακίσεως τριῶν μηνῶν μέχρις ἑνὸς ἔτους καὶ χρηματικῆς ποινῆς μέχρι δεκακισχιλίων δραχμῶν ἢ τῆς ἑτέρας τῶν ποινῶν τούτων· β) διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως· γ) διὰ τῆς καταστροφῆς (τῆς διαγορευομένης ὑπὸ τῆς καταδικαστικῆς ἢ ἀθωωτικῆς ἀποφάσεως) τῶν κατασχεθέντων ἀλλοτρίων ἢ παραποιημένων ἢ δολίως ἀπομιμηθέντων σημάτων καὶ μετ' αὐτῶν ἔτι τῶν προϊόντων τῶν φερόντων αὐτά, ἐὰν εἶναι ἀδύνατος ἡ καταστροφή των ἄνευ αὐτῶν.

Ἡ δὲ ἀστικὴ διὰ τῆς παροχῆς: α) Ἀγωγῆς παραλείψεως, ἀποσκοπούσης τὴν ἐπὶ ἀπειλῇ ποινικῆς ρήτρας ἀπαγόρευσιν τῆς περαιτέρω παραγωγῆς καὶ κυκλοφορίας τῶν φερόντων τὴν ἀπομίμησιν ἢ παραποίησιν ἐμπορευμάτων, τὴν καταστροφὴν τοῦ μὴ γνησίου σήματος μετὰ ἢ ἄνευ τῶν φερόντων αὐτὸ ἐμπορευμάτων καὶ τὴν ἀπαγγελίαν προσωπικῆς κρατήσεως ἐν περιπτώσει ὑποτροπῆς. προηγουμένης τῆς ἐγέρσεως τῆς ἀγωγῆς ταύτης συντηρητικῆς κατασχέσεως τῶν οὕτωσεὶ παρανόμως κυκλοφορούντων ἐμπορευμάτων, ἀδείᾳ τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν ἢ τοῦ εἰρηνοδίκου. β) Ἀγωγῆς ἀποζημιώσεως κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ κοινοῦ δικαίου διὰ τὴν ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας ἐκ τῶν ὡς ἄνω πράξεων.

Ἀλλοδαποὶ ἢ Ἕλληνες ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ προστατεύονται ἐφ' ὅσον καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐν ᾗ κεῖνται τὰ καταστήματα αὐτῶν, ὑπάρχει προστατευτικὴ τῶν σημάτων νομοθεσία καὶ ἔχει ἐξασφαλισθῇ διὰ συνθήκης ἢ διὰ κυβερνητικῆς δηλώσεως μετὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς πολιτείας ταύτης ἡ ἀμοιβαιότης μετὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ σήματος αὐτῶν παρὰ τῷ τμηματάρχῃ βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τὴν τήρησιν τῶν λοιπῶν ἐν τῷ νόμῳ ὁριζομένων διατυπώσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Δαμασκηνοῦ*, «Ἐμπορικὸν δίκαιον», τόμ. Α', σελ. 102—125.—*Διγενοπούλου*, «Ἐμπορικὸν δίκαιον», τόμ. 2, σελ. 458—465.—*Πετιμεζᾶ*, «Ἐμπορικὸν δίκαιον», τόμ. Α παρ. 68, ἔκδοσις 1929.—*Κ. Σοκόλη*, «Πραγματεία περὶ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν σημάτων». Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

—*[Στρατ.]* Ἐν τῷ στρατῷ καλεῖται *σῆμα* εἴτε μικρὸν τεμάχιον ὑφάσματος, σχήματος τετραγώνου, ὀρθογωνίου ἢ τριγωνικοῦ, εἴτε μικρὸς φανός, χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἀναγνώρισιν σταθμευούσης ἢ πορευομένης μεγάλης μονάδος στρατοῦ. Τό τε ὕφασμα καὶ ὁ φανὸς εἶναι πάντοτε χρωματιστοί, φέροντες ἀνεγεγραμμένον τὸν ἀριθμὸν τῆς μονάδος διὰ χρώματος διαφόρου τοῦ τοῦ ὑφάσματος ἢ τῆς ὑάλου τοῦ φανοῦ.

Σῆμα ἐπίσης καλεῖται πᾶν διακριτικὸν φερόμενον ἐπὶ τῆς στολῆς τοῦ ὁπλίτου ἢ τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὡς π. χ. τὸ σῆμα τοῦ πολυβολητοῦ, τοῦ τηλεφωνητοῦ, τοῦ νοσοκόμου κτλ. Γενικῶς λέγονται πολλάκις σήματα τὰ διακριτικὰ τοῦ βαθμοῦ, ὡς οἱ ἀστέρες καὶ τὰ γαλόνια. Ν. Θ. Κ.

—*[Ναυτ.]* Ἐν τῷ ναυτικῷ *σῆμα* (κοιν. σινιάλο, γαλλ. καὶ ἀγγλ. signal) καλεῖται τὸ μέσον ἢ ὁ τρόπος, δι' ὧν συννενοοῦνται τὰ πλοῖα, ἐν πλῷ ἢ καὶ ἐν τῷ λιμένι, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων, ἢ ὅταν ἡ συνεννόησις δὲν πρέπῃ νὰ γίνῃ διὰ ζώσης. Παρ' ἀρχαίοις τὰ τοιαῦτα σήματα ἐκαλοῦντο *σημεῖα* ἢ *συνθήματα*. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπίσης ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν ναυτιλλομένων σήματα, ὅλως ὑποτυπώδη ὅμως, ἅτινα, σὺν τῇ ἀνα-

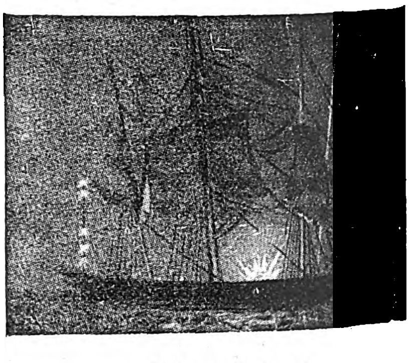

Σήματα ἀναλαμπῶν.

[1) Ἀριστερᾷ, σήματα διὰ φανῶν· 2) ἐν τῷ μέσῳ, σήματα ἀναλαμπῶν· 3) δεξιᾷ σημαλέος πύραυλος.]

πτύξει τῆς ναυτιλίας, ἀπέβαινον ἀνεπαρκῆ. Τὸ πρῶτον εἰς τὸν Ἄγγλον ἀρχιναύαρχον δοῦκα τῆς Ὑόρκης καὶ κατόπιν βασιλέα Ἰάκωβον τὸν Β' ἀποδίδεται ἡ συστηματοποίησις τοῦ τοιούτου τρόπου συνεννοήσεως, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τόσον σημείων ἐν μεγάλῃ ποικιλίᾳ, ὅσον καὶ *σηματολογίων* διά τε τὴν ἑρμηνείαν τῶν σημαινομένων σημάτων καὶ διὰ τὸν καταρτισμὸν αὐτῶν. Ἀλλά, σὺν τῷ χρόνῳ, μόνα τὰ ἡμερινὰ σήματα ἀπέβαινον ἀνεπαρκῆ καὶ οὕτω ἡ ἀνάγκη τῶν ἐν νυκτὶ σημάτων κατέστη κατάδηλος. Ἀνέζησαν τότε αἱ *πυρσεῖαι* καὶ οἱ *φρυκτοὶ* τῶν ἀρχαίων στόλων ὡς *σήματα νυκτερινά*, ἐνῷ ἡ διὰ ζώσης μέσῳ τηλεβόα μετάδοσις διαταγῶν ἀπὸ πλοίου εἰς πλοῖον ἐξετοπίζετο διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν *σημάτων διὰ βραχιόνων*.

Τανῦν, σὺν τῇ προόδῳ τῆς ναυτικῆς τέχνης, τὰ ἐν χρήσει σήματα συστηματοποιηθέντα διαιροῦνται: Ἀναλόγως τοῦ μέσου μεταβιβάσεώς των εἰς: τὰ *τηλεγραφικὰ* (ἀσυρμάτου καὶ ὀπτικοῦ), τὰ διὰ

Digitized by Google

τῶν κυρίως *σημάτων*, τὰ διὰ *βραχιόνων* ἢ *σηματογράφων* μεταδιδόμενα, *ἠχητικὰ* καὶ *φωτεινά*. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἐπενοήθησαν τὰ σήματα, ἀνάγκη ὅπως ἡ μετάδοσίς των καθίσταται δυνατὴ ὑπὸ οἱασδήποτε συνθήκας· ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὰ σήματα χωρίζονται εἰς *ἡμερινά, νυκτερινά, ὁμίχλης, μικρᾶς* καὶ *μεγάλης ἀποστάσεως*. Ἀναλόγως τοῦ ἂν ἡ ἐπιδιωκομένη συνεννόησις πρόκειται νὰ γίνῃ μεταξὺ πλοίων τῆς αὐτῆς ἢ διαφόρου ἐθνικότητος, τὰ σήματα διακρίνονται εἰς *ἐθνικὰ* καὶ *διεθνῆ*. Ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης τῆς ταχείας μεταδόσεώς των εἰς *ἐπείγοντα* καὶ *κοινά*, ἂν ἀπευθύνωνται εἰς ἅπαντα τὰ πλοῖα ναυτικῆς ὁμάδος εἰς *γενικά*, ἂν δὲ εἰς ἓν μόνον ἢ εἰς ὡρισμένα πλοῖα *ἰδιαιτερα*· ἀναλόγως τοῦ ἀκολουθουμένου συστήματος, τὰ σήματα διαιροῦνται εἰς μορσικά, ἀλφαβητικά, ἀριθμητικὰ καὶ τὰ δηλοῦντα λέξεις ἢ φράσεις, μεταδιδονται δὲ ἢ διὰ μεμονωμένων σημείων ἢ δι' ὁμάδων ἢ κατὰ σειράν.

Ἐκτὸς τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου, ὅστις εὐηργέτησε τὴν νυκτερινὴν καὶ τὴν ἡμερινὴν σήμανσιν, ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν (1911) καὶ τὰ ὑποβρύχια σήματα, ἐκτελούμενα δι' ὑποβρυχίου ἠχητῆρος ἐκπέμποντος μακρὰς καὶ βραχείας κατὰ τὸ σύστημα Μόρς, λύσαντα οὕτω τὸ ζήτημα τῆς ἀπὸ συνήθων ἀποστάσεων συνεννοήσεως ἐν ὁμίχλῃ· ἐπειδὴ ὅμως πάντα τὰ πλοῖα δὲν ἔχουν τοιαύτας ἐγκαταστάσεις, καὶ δὴ μικροφωνικοὺς δέκτας διὰ τὰ ὑποβρύχια σήματα, ὁ τρόπος τῆς διὰ *σημάτων ὁμίχλης* συνεννοήσεως οὐδέποτε ἢ τοὐλάχιστον πολὺ θὰ βραδύνῃ νὰ ἐκτοπισθῇ τέλεον Εἰρήσθω ὅτι ἡ διὰ σημάτων *ἡμερινῶν* ἢ *νυκτερινῶν* συνεννόησις δὲν περιορίζεται μεταξὺ ὁμοεθνῶν πλοίων; ἀλλ' εἶναι δυνατὴ καὶ μεταξὺ ἀλλοεθνῶν τῇ βοηθείᾳ *διεθνῶν σημάτων* (βλ. λ. *κῶδιξ* διεθνής).

Τὰ κυριώτερα τῶν σήμερον ἐν χρήσει ἐν τῷ ναυτικῷ σημάτων εἶναι τὰ ἑξῆς:

Σῆμα ἀναχωρήσεως· βλ. λ. *ἀναχωρήσεως σῆμα*.

Σῆμα ἀποφατικόν. Κυανοῦν τρίγωνον μετὰ λευκοῦ κύκλου, τὸ D τοῦ διεθνοῦς κώδικος, σημαῖνον «ὄχι».

Σῆμα ἀριθμητικόν. Βλ. λ. *ἀριθμητικὸν σῆμα*.

Σῆμα διακριτικόν. Σῆμα καταδηλοῦν ὅτι ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ ἢ κρατικοῦ πλοίου, ἐφ' οὗ τοῦτο εἶναι ἐπηρμένον, ἐπιβαίνει ἀρχηγὸς (σῆμα προέδρου δημοκρατίας, ὑπουργοῦ ναυτικῶν, ἀντιναυάρχου, ὑποναυάρχου, πλοιάρχου μοιράρχου, ἀνωτέρου ναυτικοῦ διοικητοῦ, ἀρχικυβερνήτου) ἢ διοικητὴς ὑπηρεσίας (σῆμα λιμενάρχου κ.τ.λ.). Τὸ διακριτικὸν μονάρχου δὲν ὀνομάζεται σῆμα ἀλλὰ *σημαία*.

Σῆμα διεθνοῦς κώδικος· βλ. λ. *ἀντίσημον, ἐπισείων, κῶδιξ διεθνής*.

Σῆμα ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Ψαλιδωτὸν ἐρυθρόν, τὸ B τοῦ διεθνοῦς κώδικος, τηρούμενον ἐπηρμένον ἀπὸ παντὸς πλοίου φορτοῦντος ἢ ἐκφορτοῦντος ἐκρηκτικὰς ὕλας καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας ταύτης.

Σῆμα ἐκτελεστικόν. «Σημεῖον» μεμονωμένον, ὅπερ συνεπαίρεται μετὰ τοῦ σήματος τοῦ περιλαμβάνοντος τὴν διαταγήν. Ἄνευ τοῦ ἐκτελεστικοῦ, ἡ ὑποστολὴ τοῦ σήματος τῆς διαταγῆς σημαίνει καὶ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Ὅταν ὅμως εἶναι συνεπηρμένον τὸ ἐκτελεστικόν, τὸ σῆμα τῆς διαταγῆς ὑποστέλλεται, χωρὶς αὐτη νὰ ἐκτελεσθῇ, παρὰ μόνον ὅταν καὶ τὸ ἐκτελεστικὸν ὑποσταλῇ.

Σῆμα καθάρσεως· βλ. λ. *καθάρσεως σῆμα*.

Σῆμα καταφατικόν. Λευκὸν τρίγωνον, μετὰ ἐρυθροῦ κύκλου, τὸ C τοῦ διεθνοῦς κώδικος, σημαῖνον «ναί».

Σῆμα τοῦ κράτους. Κλῶσμα, ὅπερ παρεμβάλλεται ἐν παντὶ σχοινίῳ, ὅπως καταφαίνεται ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο προέρχεται ἐκ προμηθείας τοῦ κράτους. Τὸ τοιοῦτον δὲ κλῶσμα εἶναι ἐν παντὶ μὲν ἀκεδρώτῳ σχοινίον κεδρωτόν, ἐν πανὶ δὲ κεδρωτῷ ἀκέδρωτον.

Σ. Ε. Λ.

Σῆμα λοιμωδῶν νόσων. Σῆμα τετράγωνον, διῃρημένον εἰς τέσσαρα τετράγωνα, τὰ δύο διαγωνίως κίτρινα καὶ τὰ δύο μέλανα, τὸ L τοῦ διεθνοῦς κώδικος. Ὁ κυβερνήτης παντὸς πλοίου σχόντος, πρὸ τοῦ ἀπόπλου του ἢ κατὰ τὸν πλοῦν του, κροῦσμα κιτρίνου πυρετοῦ, χολέρας ἢ πανώλους, ὑποχρεοῦται νὰ κρατῇ τὸ σῆμα τοῦτο ἐπηρμένον καὶ κατὰ τὸν ἐμφανέστερον τρόπον ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἕως τῆς δύσεως, ὁσάκις ἀπέχει ἔλασσον τῶν 3 μιλ. ἀπὸ τῆς ξηρᾶς.

Σῆμα πλοηγικόν. Τετράγωνον σῆμα, λευκὸν κατὰ τὸ πλαίσιον καὶ ἔχον ὀρθογώνιον κυανοῦν κατὰ τὸ κέντρον, τὸ S τοῦ διεθνοῦς κώδικος, σημαῖνον «αἰτοῦμαι πλοηγόν».

Σ. Ε. Λ.

Σήματα ἠχητικά· βλ. λ. *ἠχητικὰ σήματα*.

Σήματα κακοκαιρίας. Σήματα ἐπιδεικνυόμενα ὑπὸ τῶν σημαφόρων, πρὸς κοινοποίησιν εἰς τοὺς παραπλέοντας προγνώσεως κακοκαιρίας. Καὶ τὰ μὲν *ἡμερινὰ* τούτων εἶναι: Δύο κῶνοι, ὁ μὲν ὑπὲρ τὸν δὲ μὲ τὰς κορυφάς των πρὸς τὰ ἄνω=πιθανότης σφοδρῶν ἀνέμων ἀπὸ τοῦ ΒΑ τεταρτοκυκλίου· εἷς μόνος κῶνος μὲ τὴν κορυφὴν πρὸς τὰ ἄνω=ὁμοίως, ἀπὸ τοῦ ΒΔ τεταρτοκυκλίου· δύο κῶνοι ὁ μὲν ὑπὲρ τὸν δέ, μὲ τὰς κορυφὰς πρὸς τὰ κάτω=ὁμοίως, ἀπὸ τοῦ ΝΑ τεταρτοκυκλίου· εἷς μόνος κῶνος μὲ τὴν κορυφὴν πρὸς τὰ κάτω=ὁμοίως ἀπὸ τοῦ ΝΔ τεταρτοκυκλίου· δύο κῶνοι ὁ μὲν ὑπὲρ τὸν δὲ μὲ ἀντικειμένας τὰς βάσεις των=πιθανότης σφοδρᾶς καταιγίδος ἐπικειμένης.

Τὰ δὲ *νυκτερινὰ* σημαίνονται διὰ τριῶν κατακορύφων φώτων σταθερῶν, ὧν τὸ ἓν ἐρυθρὸν καὶ τὰ δύο λευκά, ὡς ἀκολούθως: τὸ ἐρυθρὸν ἄνωθεν=πιθανότης σφοδρᾶς κακοκαιρίας ἀπὸ τοῦ Βορ. ἡμικυκλίου· τὸ ἐρυθρὸν κάτωθεν=ὁμοίως, ἀπὸ τοῦ νοτ. ἡμικυκλίου· τὸ ἐρυθρὸν μεταξὺ τῶν δύο λευκῶν=πιθανότης σφοδρᾶς καταιγίδος ἐπικειμένης.

Σηματα κινδύνου· βλ. λ. *κινδύνου σήματα*.

Σήματα νυκτερινά· βλ. λ. *νυκτερινὰ σήματα*.

Σήματα ὁμίχλης· βλ. λ. *ὁμίχλης σήματα*.

Σήματα παλιρροίας (γαλλ. signaux de marée, ἀγγλ. tide signal). Σήματα ἐπαιρόμενα ὑπὸ τῶν σημαφόρων τῶν λιμένων, εἰς οὓς τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀμελητέον, ὅπως ταῦτα καταδηλώσωσιν εἰς πλοῖον πλέον πρὸς τὸν λιμένα, τὸ ἀπὸ τοῦ πυθμένος τοῦ στομίου ὕψος τῆς θαλασσίας στάθμης κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας. Σφαῖρα κατὰ τὴν διασταύρωσιν τοῦ ἱστοῦ καὶ τῆς κεραίας ἐπηρμένη σημαίνει βάθος 3 μέτρων· πᾶσα σφαῖρα ἄνωθεν τῆς διασταυρώσεως προσθέτει ἀνὰ ἓν μέτρον, πᾶσα δὲ ὑποκάτωθεν αὐτῆς δύο μέτρα· σφαῖρα εἰς τὸ δεξιὸν ἀκροκέραιον σημαίνει 50 ἑκατοστά, εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν 25.

—*[Ναυτ. Δίκ.]* Κατὰ τὸ ἀπὸ 10/15 Ἀπριλίου 1906 Β.Δ. περὶ συγκρούσεως πλοίων, ὅλα τὰ ἀτμόπλοια ἢ ἱστιοφόρα καὶ τὰ ῥυμουλκούμενα ἔτι πλοῖα εἶναι ὑποχρεωμένα ἐν καιρῷ ὁμίχλης, χιόνος ἢ θυέλλης νὰ κάμνωσιν ὡρισμένα ἐν τῷ διατάγματι τούτων περιγραφόμενα ἠχητικὰ σήματα, τὰ μὲν πρῶτα διὰ τῆς ἀτμοσυρίκτρας ἢ τῆς σειρῆνος, τὰ δὲ δεύτερα διὰ κέρατος ὁμίχλης. Ἐπίσης, ὡρισμένα ἠχητικὰ σήματα ὑποχρεοῦνται νὰ κάμνωσι πλοῖα συναντώμενα ἐν τῇ θαλασσοπορείᾳ καὶ ἀλλάσσοντα πορείαν (ὡς δικαιοῦνται ἢ ὑποχρεοῦνται). Ἐπίσης ἐν περιπτώσει κινδύνου ὀφείλουν νὰ ἐκτελοῦν ὡρισμένα σήματα, διάφορα τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν νύκτα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Βασιλικὸν Διάταγμα 10/15 Ἀπριλίου 1906 περὶ συγκρούσεως πλοίων.—*Διγενοπούλου*, «Ἐμπορικὸν Δίκαιον», τόμ. 2ος.

Κ. Γ. ΚΛΑΜΑΡΗΣ

—*[Σιδηροδρ.]* I. ***Γενικά***. Μεταξὺ τῶν ζητημάτων τῆς τεχνικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων σπουδαιότατον εἶναι τὸ τῶν *σημάτων*, καθόσον ἐνδιαφέρει τοῦτο ἀμέσως τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Διὰ τῶν σημάτων πράγματι ἐνδεικνύομεν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τὴν κατάστασιν τῆς ὁδοῦ ἢ καὶ αὐτῶν τῶν συρμῶν, ἀπὸ ἀπόψεως τῆς κυκλοφορίας. Πρὸς τοῦτο δὲν ἐπεμβαίνει μόνον ἡ συμβατικὴ γλῶσσα τῶν σημάτων, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος ἱδρύσεως καὶ λειτουργίας αὐτῶν, ὡς καὶ αἱ μέθοδοι τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἀπὸ τῆς τριπλῆς ταύτης ἀπόψεως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ σηματολογία τῶν σιδηροδρόμων ἀποτελεῖ τὸν δυσκολώτερον ἐκ τῶν κλάδων τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν, κλάδον ὅμως, δι' ὃν δικαίως ὑπερηφανεύονται, διότι ἄνευ αὐτοῦ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ νῦν σιδηροδρομικὴ κίνησις, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐντατική. Ὁ σιδηρόδρομος κατέστη τὸ ἀσφαλέστερον ἐπὶ τῆς γῆς μεταφορικὸν μέσον, λόγῳ τῆς θαυμασίας σηματολογίας του, τῶν μεθόδων ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς ἱκανότητος καὶ εὐσυνειδησίας τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ.

Τὰ σήματα ἐπενέβησαν βαθμιαίως εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν σιδηροδρόμων, σὺν τῇ αὐξήσει τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς ταχύτητος τῆς κινήσεως, ἀνομοιομόρφως ὅμως ἀπὸ συμπλέγματος εἰς σύμπλεγμα καί, κατὰ μείζονα λόγον, ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Ἐν τούτοις, σημαντικώτατον εἶναι, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, νὰ ἔχωμεν εὔληπτον, σαφῆ, ἀκριβῆ καὶ ὁμοιόμορφον τὴν συμβατικὴν γλῶσσαν τῶν σημάτων, ὄχι μόνον διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς αὐτῆς ἐπικρατείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς διεθνεῖς συρμούς. Πάντα τὰ μεγάλα κράτη, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μικρά, ἐθέσπισαν «κώδικα τῶν σημάτων», σύμφωνον πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀπόψεις καὶ συνεχῶς βελτιούμενον ἐκ τῶν διδαγμάτων τῆς πείρας. Νῦν τείνουσι πρὸς διεθνῆ κώδικα σημάτων, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν συμβατικὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Παρ' ἡμῖν ἐφηρμόσθη γενικῶς ὁ ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1885 ἰσχύσας «κῶδιξ τῶν σημάτων». Ὁ κῶδιξ οὗτος ὑπέστη, μεταπολεμικῶς, οὐσιώδεις μεταβολὰς καὶ ἀντικατεστάθη ἀπὸ τῆς 30ῆς Αὐγούστου 1930 διὰ νέου κώδικος, οὗτινος παρακατιόντες θ' ἀναφέρωμεν τὰ κύρια.

Τὰ χρησιμοποιούμενα σήματα ἀπευθύνονται εἴτε πρὸς τὰ ὦτα, εἴτε πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς, εἴτε καὶ εἰς ἀμφότερα (κροτίδες μετὰ λάμψεως), ὥστε ἔχομεν *σήματα ἀκουστικὰ* καὶ *σήματα ὀπτικά*. Τὰ σήματα ἐπίσης διακρίνομεν εἰς *μετακινητά*, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιῶμεν ταῦτα εἰς διάφορα μέρη, καὶ *εἰς πάγια*, ἐφ' ὅσον ἔχομεν ταῦτα μονίμως ἐγκατεστημένα εἰς καθωρισμένα μέρη τοῦ σιδηροδρόμου.

Τὰ *ἀκουστικὰ σήματα* δὲν ἐπηρεάζονται σχεδὸν ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ἰδίως δ' ἐκ τῆς ὁμίχλης καὶ τῆς χιόνος, ἔχουσιν ὅμως τὸ μειονέκτημα νὰ ἐνεργῶσιν ἐξαπίνης, στιγμιαίως καὶ οὐχὶ ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως.

Τὰ *ὀπτικὰ σώματα*, ἰδίως δὲ *τὰ φωτεινά*, ἤτοι τὰ δίδοντα φωτεινὰς ἐνδείξεις καθ' ὅλον τὸ ἡμερονύκτιον, δρῶσιν ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως καὶ ἐφ' ὅσον χρόνον θέλομεν. Τὰ φωτεινὰ σήματα σχεδὸν δὲν ἐπηρεάζονται ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκ τῆς ὥρας τῆς ἡμέρας, ὡς συμβαίνει διὰ τὰ λοιπὰ σήματα, ἐν περιπτώσει σκιόφωτος. Οἱ ὑπάλληλοι συνηθίζουσι ταχέως νὰ γνωρίζωσι τὰς θέσεις τῶν παγίων σημάτων ἢ πινακίδων, δὲν ἐξαναγκάζονται ὅμως ὑπὸ τούτων εἰς προσοχήν, πλὴν ἂν δρῶσι ταῦτα ἐν συνδυασμῷ μετ' ἀκουστικῶν σημάτων ἢ ὁσάκις πρόκειται αὐτόματος λειτουργία σημάτων, προκαλουμένη ἐκ τῆς διελεύσεως αὐτῶν τῶν συρμῶν.

Χρῶμα τῶν σημάτων. Διὰ τὰ σιδηροδρομικὰ σήματα χρησιμοποιοῦσι γενικῶς τὰ ἀκόλουθα χρώματα: 1) *τὸ ἐρυθρόν*, ὅπερ εἶναι δηλωτικὸν κινδύνου, διὰ τὰ σήματα *ἀμέσου* ἢ *ἐπικειμένης στάσεως*· ἡ ἐκλογὴ αὕτη εἶναι ἐπιτυχής, καθόσον τὸ ἐρυθρὸν φῶς εἶναι σπάνιον καὶ ὁρατὸν ἐξ ἱκανοποιητικῆς ἀποστάσεως· 2) *τὸ πράσινον*, κατὰ μὲν τὸν τέως γαλλικὸν κώδικα σημάτων διὰ τὴν ἐπιβράδυνσιν, κατὰ δὲ τὸν νέον, ὡς καὶ κατὰ τὰ γενικῶς ἀλλαχοῦ ἰσχύοντα, *διὰ τὴν ἐλευθέραν ὁδόν*· τὸ ὁρατικὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ διὰ τὸ χρῶμα τοῦτο εἶναι ἐπίσης ἱκανοποιητικόν· 3) *τὸ ὑποκίτρινον* (jaune orangé), πρὸς ἔνδειξιν *εἰδοποιήσεως* ἢ *ἐπιβραδύνσεως* ἢ πρὸς *ἐπανάληψιν ἐπιβραδύνσεως*· καὶ τὸ χρῶμα τοῦτο εἶναι ὁρατὸν ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως· 4) τὸ *ὑπόλευκον* (blanc lunaire, λευκὸν μετὰ ἐλαχίστου κυανοῦ) διὰ τὴν ἔνδειξιν *διευθύνσεων ἀλλαγῶν ὁδοῦ*· 5) *τὸ ἰόχρουν* (violet) ἢ *τὸ λευκὸν φῶς*, ἐνίοτε δὲ καὶ *τὸ κυανοῦν*, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν *χειρισμῶν*.

Ἐν καιρῷ νυκτὸς χρησιμοποιοῦσι, δι' ἐγχρώμων ὑέλων, αὐστηρῶς ἐκλελεγμένων, φῶτα τῶν ὡς ἄνω χρωματισμῶν. Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας, προκειμένων φωτεινῶν σημάτων.

Ἐὰν παραστήσωμεν διὰ τοῦ 1 *τὸ ὁρατικὸν ὀφθαλμοῦ* διὰ τὸ λευκὸν φῶς, θὰ εἶναι τοῦτο $1/8$ διὰ τὸ ἐρυθρόν, $1/5$ διὰ τὸ πράσινον καὶ $1/7$ διὰ τὸ κυανοῦν. Δυστυχῶς ὅμως τὸ λευκὸν φῶς εἶναι κοινότατον, ἐν καιρῷ δὲ νυκτὸς οἱονδήποτε λευκὸν φῶς δυνατὸν νὰ ἐκληφθῇ ὡς σῆμα ἐλευθέρας ὁδοῦ, ἐφ' ὅσον θὰ εἶχε θεσπισθῆ πρὸς τοῦτο, ὡς διὰ τοῦ τέως γαλλικοῦ κώδικος τῶν σημάτων. Ἐάν, ὑπὸ τοιούτους ὅρους, θραυσθῇ ἡ ἐρυθρὰ ὕελος φανοῦ, διατάσσοντος τὴν στάσιν, θὰ ἔχωμεν τὴν ἔνδειξιν λευκοῦ φωτός, ἤτοι ἐλευθέρας ὁδοῦ, ἐνῷ θὰ πρόκειται πράγματι περὶ κλειστῆς ὁδοῦ. Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου ἀντικατέστησαν, ἐν τῷ νέῳ γαλλικῷ κώδικι, τὸ λευκὸν φῶς διὰ τοῦ πρασίνου, πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἐλευθέρας ὁδοῦ, τὸ δὲ πράσινον φῶς διὰ τοῦ ὑποκιτρίνου.

Προκειμένων ἐγχρώμων σημάτων, ἀπαιτεῖται αὐστηροτάτη ἐξέτασις τῆς ὁράσεως τῶν ὑπαλλήλων τῆς ἐκμεταλλεύσεως: ὅσοι ἐκ τούτων συγχέουσι τὰ χρώματα, ἰδίως δ' ἐκλαμβάνουσι τὸ ἐρυθρὸν ὡς πράσινον καὶ ἀντιστρόφως, ἀπομακρύνονται ἀμέσως ἐκ πάσης ὑπηρεσίας, σχετιζομένης πρὸς τὰ σήματα.

II. ***Τὰ ἰδίως σήματα***. Ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν σημάτων διακρίνομεν: Α') τὰ σήματα τῶν ὁδῶν, ἅτινα ὑποδιαιροῦμεν εἰς κινητὰ καὶ πάγια· Β') τὰ σήματα τῶν συρμῶν, μηχανοδηγῶν καὶ ὁδηγῶν· Γ') τὰ σήματα ἀναχωρήσεως καὶ σταθμεύσεως τῶν συρμῶν.

Α') *Σήματα τῆς ὁδοῦ*. 1) *Κινητὰ σήματα*. Τὰ συνήθη κινητὰ σήματα γίνονται: ἐν καιρῷ ἡμέρας διὰ σημαιῶν, σηματίων (guidons), δι' οἱουδήποτε ἀντικειμένου ἢ διὰ τοῦ βραχίονος· ἐν καιρῷ νυκτὸς ἢ ὁμίχλης, διὰ φανῶν μετὰ φωτὸς ἐγχρώμου ἤ, προκειμένων χειρισμῶν, λευκοῦ· ἐν καιρῷ ἡμέρας ἢ νυκτὸς διὰ κροτίδων (pétards). Τὴν *ἐλευθέραν ὁδὸν* ἐνδεικνύομεν εἰς τοὺς συρμούς, ἐν καιρῷ μὲν ἡμέρας διὰ συνεπτυγμένης σημαίας ἢ διὰ τοῦ βραχίονος ὁριζοντίως τεταμένου, κατὰ τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τοῦ συρμοῦ διεύθυνσιν, ἐν καιρῷ δὲ νυκτὸς διὰ *πρασίνου φωτός*. Ἡ *ἀνεπτυγμένη ἐρυθρὰ σημαία*, κρατουμένη ὑφ' ὑπαλλήλου καθέτως τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ, διατάσσει *τὴν ἄμεσον στάσιν*. Ἐλλείψει ἐρυθρᾶς σημαίας, ἡ στάσις διατάσσεται εἴτε διὰ τῆς ζωηρᾶς κινήσεως οἱουδήποτε ἀντικειμένου, εἴτε διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῶν βραχιόνων καθ' ὅλον τὸ ὕψος αὐτῶν. Τὸ *ἐρυθρὸν φῶς* διατάσσει τὴν *ἄμεσον στάσιν*, ἐλλείψει δὲ τοιούτου ἡ στάσις διατάσσεται δι' οἱουδήποτε φωτός, ζωηρῶς κινουμένου. Ἡ ἀνεπτυγμένη *ὑποκιτρίνη σημαία* ἢ τὸ *ὑποκίτρινον σημάτιον* διατάσσει τὴν *ἐπιβράδυνσιν*, Τὸ *ὑποκίτρινον φῶς* διατάσσει τὴν *ἐπιβράδυνσιν*.

Ἐν περιπτώσει τυχαίων ἢ προσκαίρων ἐπιβραδύνσεων, προερχομένων ἐκ τῆς ὁδοῦ ἢ ἐκ συρμοῦ ἐν κινήσει, ἐρυθρὸς ἢ ὑποκίτρινος δίσκος ἢ σημαία δεικνύει τὴν ἀφετηρίαν τῆς στάσεως ἢ τῆς ἐπιβραδύνσεως, συνεπτυγμένη δὲ σημαία, πράσινον σημάτιον ἢ πράσινον φῶς ἐνδεικνύει τὸ τέρμα τῆς ἐπιβραδύνσεως.

Αἱ *κροτίδες* χρησιμοποιοῦνται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κινητῶν ἢ τῶν παγίων σημάτων, τῶν διατασσόντων τὴν στάσιν, ὁσάκις, εἴτε ἐν καιρῷ ἡμέρας, εἴτε ἐν καιρῷ νυκτός, λόγῳ ἀτμοσφαιρικῶν

Digitized by Google

διαταράξεων ἢ δι' οἱανδήποτε ἄλλην αἰτίαν, τὰ σήματα ταῦτα καθίστανται δυσδιάκριτα ἐξ ἀποστάσεως 100 μ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τοποθετοῦσι δύο τοὐλάχιστον κροτίδας, ἐξ ὧν ἀνὰ μίαν ἐφ' ἑκάστης τροχιᾶς, εἰς 25 ἕως 30 μ. ἀπ' ἀλλήλων καὶ μίαν εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν πρὸ τοῦ ὀπτικοῦ σήματος, ὅπερ συμπληροῦσιν. Ἡ χρῆσις κροτίδων κατέστη ὑποχρεωτικὴ ἐν Γαλλίᾳ πρὸς αὐτόματον ἐπανάληψιν τῆς διαταγῆς στάσεως, τῆς διδομένης διὰ παγίων σημάτων, ὁσάκις ἡ μηχανὴ ὑπερβῇ ταῦτα. Ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας, δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι κροτίδες μεμονωμένως καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν ὀπτικῶν σημάτων, ἔτι καὶ ἐν ἀπουσίᾳ ὑπαλλήλου, τοποθετουμένου ὅπως ποιῇ τὰ σήματα ἐπιτοπίως. Ὁ μηχανοδηγὸς συρμοῦ, ὅστις συναντᾷ κροτίδας ἐπὶ τῶν τροχιῶν, δέον νὰ γίνῃ ἀμέσως κύριος τῆς ταχύτητος τοῦ ἑαυτοῦ συρμοῦ, ὅπως ᾖ εἰς κατάστασιν νὰ σταματήσῃ ἐπὶ τοῦ ὁρατοῦ μέρους τῆς ὁδοῦ, ἐὰν παρουσιασθῇ κώλυμα ἢ σῆμα διατάσσον τὴν στάσιν. Ἐὰν ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἐκρήξεως καὶ μετὰ διαδρομὴν τοὐλάχιστον 1000 μ. δὲν παρουσιασθῇ κώλυμα ἢ σῆμα στάσεως, ὁ μηχανοδηγὸς δύναται νὰ ἐπαναχτήσῃ τὴν ταχύτητα τοῦ δρομολογίου.

Αἱ κροτίδες ἔχουσι τὸ μειονέκτημα νὰ προκαλῶσι, διὰ τῆς ἐκρήξεως αὐτῶν, ἐπιβραδύνσεις, ἔστω καὶ ἂν ἔπαυσαν, πρὸ τῆς ἐκρήξεως, τὰ προκαλέσαντα τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν αἴτια. Πιθανὸν προσέτι νὰ μὴ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ ἔκρηξις κροτίδων, λόγῳ τοῦ ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ συρμοῦ προκαλουμένου θορύβου ἢ σφοδροῦ ἀνέμου· πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ τοιούτου κινδύνου χρησιμοποιοῦσι κροτίδας, ὧν ἡ ἔκρηξις συνοδεύεται δι' ἰσχυρᾶς λάμψεως, ἀντικαθιστώσης φωτεινὸν σῆμα.

2) *Πάγια σήματα.* Παραθέτομεν πίνακα τῶν παγίων σημάτων τῆς ὁδοῦ, ὡς θὰ ἰσχύσωσι ταῦτα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νέου γαλλικοῦ κώδικος. Αἱ διατάξεις τοῦ πίνακος ἐφαρμόζονται διά τε τὰ μηχανικὰ καὶ τὰ φωτεινὰ σήματα. Ὁ καταρτισμὸς τοῦ πίνακος βασίζεται ἐπὶ τῶν ἀκολούθων κανόνων: α) Ἐν καιρῷ ἡμέρας τὰ μηχανικὰ σήματα παρουσιάζονται καθέτως ἢ παραλλήλως τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ· ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει δίδουσι διαταγήν, ἐν τῇ δευτέρᾳ ὄχι. β) Ἐν καιρῷ νυκτὸς τὰ σήματα παρέχουσιν ἐλευθέραν ὁδόν, ὁσάκις παρουσιάζουσι πράσινον ἢ λευκὸν φῶς, διατάσσουσι δέ, ὁσάκις παρουσιάζουσιν ἄλλο φῶς.

α') Σημαφόρος. Ἀποτελεῖται οὗτος ἐξ ὑψηλοῦ μεταλλικοῦ ἢ ξυλίνου ἱστοῦ, φέροντος ἕνα ἢ πλείονας βραχίονας, κινητοὺς περὶ ὁριζοντίους ἄξονας, παραλλήλους τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ. Οἱ σημαφόροι χρησιμοποιοῦνται ἰδίως ὡς σήματα ἀφετηρίας καὶ τέρματος τῶν τμημάτων τοῦ λεγομένου ἀπομονωτικοῦ συστήματος ἐκμεταλλεύσεως (exploitation par block-system). Ἐρυθρὸς βραχίων σημαφόρου *ὁριζόντιος καὶ κάθετος τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ* (σχ. 1) διατάσσει *τὴν στάσιν*. *Ἐρυθρὸν φῶς* σημαφόρου, ἐν καιρῷ νυκτός, διατάσσει ἐπίσης *τὴν στάσιν*. Σημαφόρος δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ὡς σῆμα ἀπολύτου στάσεως, ἐφ' ὅσον ἤθελε παρουσιάσει συγχρόνως δὶς τὰς ὡς ἄνω ἐνδείξεις. Σημαφόρος μὲ *τὸν ἐρυθρὸν βραχίονα κρεμάμενον πρὸς τὰ κάτω* (σχ. 1'), σχεδὸν κατακορύφως, ἐν καιρῷ ἡμέρας, ἢ παρουσιάζων *πράσινον φῶς*, ἐν καιρῷ νυκτός, ἐνδεικνύει *ὁδὸν ἐλευθέραν*.

β') Σῆμα ἀπολύτου στάσεως. Ἀνήκει τοῦτο εἰς τὰ λεγόμενα *στοχοφόρα σήματα* (Signaux à voyant) καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τετραγώνου, ὑποδιῃρημένου εἰς 4 τετράγωνα, ἐξ ὧν τὰ κατὰ τὴν μίαν διαγώνιον ἐρυθρά, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἑτέραν λευκά. Φέρεται καὶ τοῦτο ἐπὶ ὑψηλοῦ ἱστοῦ καί, διὰ περιστροφῆς περὶ κατακόρυφον ἄξονα, τίθεται κάθετον ἢ παράλληλον τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ.

Ἐν τῇ περιπτώσει *τῆς καθέτου θέσεως* (σχ. 2) διατάσσει *τὴν ἄμεσον στάσιν* ἐν καιρῷ ἡμέρας· ἐν καιρῷ νυκτὸς διατάσσει ἐπίσης τὴν *ἄμεσον στάσιν* διὰ *δύο ἐρυθρῶν φώτων*, ὑπερκειμένων ἢ παρακειμένων. Ἐν τῇ περιπτώσει *τῆς παραλλήλου θέσεως* (σχ. 2'), ἐν καιρῷ ἡμέρας, ἢ τοῦ *πρασίνου φωτός*, ἐν καιρῷ νυκτός, δίδει *ὁδὸν ἐλευθέραν*.

γ') Ἐρυθρὸς δίσκος. Φέρεται καὶ οὗτος ἐπὶ ἱστοῦ, εἶναι ἐρυθρὸς καὶ περιβάλλεται ἀπὸ δύο στενὰ περιθώρια, τὸ πρῶτον λευκὸν καὶ τὸ δεύτερον μέλαν, παρουσιάζεται δὲ καθέτως ἢ παραλλήλως τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ. Ἐν τῇ πρώτῃ θέσει (σχ. 3) διατάσσει, ἐν καιρῷ ἡμέρας, τὴν *ἐπικειμένην στάσιν*, ἐν καιρῷ δὲ νυκτὸς παρουσιάζει παρακείμενα 1 *κίτρινον* καὶ *1 ἐρυθρὸν φῶς*. Ἐν τῇ δευτέρᾳ θέσει (σχ. 3') ἐνδεικνύει, ἐν καιρῷ ἡμέρας, τὴν ὁδὸν ἐλευθέρα· ἐν καιρῷ νυκτὸς δίδει τὴν *ἐλευθέραν ὁδὸν διὰ πρασίνου φωτός*.

Ὅθεν τὰ ὑπὸ στοιχεῖα α, β καὶ γ σήματα στάσεως παρουσιάζουσιν *1 πράσινον φῶς δι' ὁδὸν ἐλευθέραν*.

δ') Σῆμα εἰδοποιήσεως (signal d'avertissement). Τὸ σῆμα εἰδοποιήσεως ἀποτελεῖται ἐκ ῥόμβου, χρώματος *ὑποκιτρίνου*, μὲ λευκὸν καὶ μὲ μέλαν στενὸν περιθώριον, λαμβάνει δὲ θέσιν κάθετον ἢ παράλληλον τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει (σχ. 4) εἰδοποιεῖ, ἐν καιρῷ ἡμέρας, ὅτι ἐπίκειται ἡ *παρουσία κλειστοῦ σήματος στάσεως*· τὸ αὐτὸ πράττει, ἐν καιρῷ νυκτός, διὰ μοναδικοῦ *ὑποκιτρίνου φωτός*. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει (σχ. 4') ἐνδεικνύει, ἐν καιρῷ ἡμέρας, *τὴν ὁδὸν ἐλευθέραν*· ἐν καιρῷ νυκτὸς παρουσιάζει πρὸς τοῦτο *μοναδικὸν πράσινον φῶς*.

ε') Σήματα ἐπιβραδύνσεως. Τὸ *σῆμα ἐπιβραδύνσεως*, προωρισμένον νὰ διατάσσῃ τὴν ἐπιβράδυνσιν εἰς τὰ σημεῖα διχασμῶν, ἀποτελεῖται ἐξ *ὑποκιτρίνου τριγώνου*, μὲ τὴν αἰχμὴν πρὸς τὰ ἄνω, μὲ λευκὸν καὶ μὲ μέλαν στενὸν περιθώριον, χωρίζεται δέ, διὰ κατακορύφου μελαίνης λωρίδος, εἰς δύο ἴσα μέρη. Παρουσιάζεται κάθετον (σχ. 5) ἢ παράλληλον τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ (σχ. 5'), ἐφ' ὅσον θέλει νὰ δώσῃ ἢ νὰ μὴ δώσῃ ἔνδειξιν. Ἐν καιρῷ νυκτὸς παρουσιάζει δύο παρακείμενα ὑποκίτρινα φῶτα, ὅταν θὰ ᾖ κλειστόν, ἓν δὲ πράσινον, ὅταν θὰ ᾖ ἀνοικτόν. Τὸ σῆμα τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται πλησίον τῶν διχάσεων διὰ τοῦ λεγομένου *ἐπαναληπτικοῦ σήματος ἐπιβραδύνσεως*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐπίσης ἀπὸ ὑποκίτρινον τρίγωνον, μὲ τὴν αἰχμὴν πρὸς τὰ κάτω, μὲ λευκὸν καὶ μὲ μέλαν στενὸν περιθώριον καὶ μὲ χωρισμὸν δι' ὁριζοντίας μελαίνης λωρίδος εἰς δύο ἴσα μέρη. Ὁσάκις εἶναι κλειστὸν παρουσιάζει, ἐν καιρῷ νυκτός, δύο ὑπερκείμενα ὑποκίτρινα φῶτα (σχ. 5α), ἐν καιρῷ δὲ ἡμέρας τὴν ὄψιν κάθετον ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ (σχ. 5α). Ὁσάκις τὸ σῆμα θὰ ᾖ ἀνοικτόν, τὴν μὲν νύκτα θὰ δίδῃ μοναδικὸν πράσινον φῶς (σχ. 5'α), τὴν δὲ ἡμέραν θὰ τίθηται παράλληλον τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ (σχ. 5'α).

στ') Σήματα διευθύνσεως (σχ. 6). Ἡ χρῆσις σημάτων διευθύνσεως τείνει νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἀποτελοῦνται ταῦτα ἐξ ἱστοῦ φέροντος τόσους μικροὺς βραχίονας, ὅσαι αἱ ἐνδεικτέαι διευθύνσεις: ὁ ἀνώτατος βραχίων διὰ τὴν τελευταίαν ἀριστερὰν διεύθυνσιν, ὁ κατώτατος διὰ τὴν πρώτην ἀριστεράν. Οἱ βραχίονες ἔχουσι χρῶμα ὑπόλευκον, εἰσὶ δέ, ἐν κανονικῇ θέσει, ὁριζόντιοι. Ἐάν, ἐν καιρῷ ἡμέρας, ὁ ἀνώτατος βραχίων καταβιβασθῇ κατὰ 45° κάτω τοῦ ὁρίζοντος ἢ ἐὰν δοθῇ τὸ πρῶτον ἀνώτατον ὑπόλευκον φῶς, ἐν καιρῷ νυκτός, δίδεται οὕτως ἡ τελευταία ἀριστερὰ διεύθυνσις. Ἐὰν καταβιβασθῶσιν οἱ δύο πρῶτοι βραχίονες ἢ δειχθῶσι τὰ δύο πρῶτα φῶτα, δίδεται ἡ προτελευταία ἀριστερὰ διεύθυνσις καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

ζ') Σήματα χειρισμῶν. Τὰ σήματα χειρισμῶν παρουσιάζουσι τὰς ἀκολούθους ἐνδείξεις: ἐν καιρῷ μὲν νυκτὸς μοναδικὸν *ἰόχρουν* χρῶμα (σχ. 7) διὰ *τὴν κλειστὴν ὁδὸν* καὶ λευκὸν φῶς (σχ. 7') διὰ τὴν ἐλευθέραν, ἐν καιρῷ δὲ ἡμέρας ἰόχρουν τετράγωνον (σχ. 7), κάθετον ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ διὰ τὴν στάσιν καὶ παράλληλον αὐτῷ (σχ. 7') διὰ τὴν ἐλευθέραν ὁδόν.

Β' Σήματα τῶν συρμῶν. α) Συνήθη σήματα φερόμενα ὑπὸ τῶν συρμῶν. Πᾶς συρμός, ἢ μεμονωμένη μηχανή, κυκλοφορῶν τόσον ἐπὶ τῶν γραμμῶν διπλῆς ὁδοῦ ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν μοναδικῆς ὁδοῦ, φέρει εἰς τὰ δύο τέρματα ἔγχρωμα σήματα ἢ φανοὺς ἀντιστοίχων χρωμάτων. Διὰ τῶν σημάτων τούτων βεβαιοῦται ὅτι δὲν ἐγένετο ἀπόσπασις ὀχημάτων, δίδονται δὲ χρήσιμοι ἐνδείξεις εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως

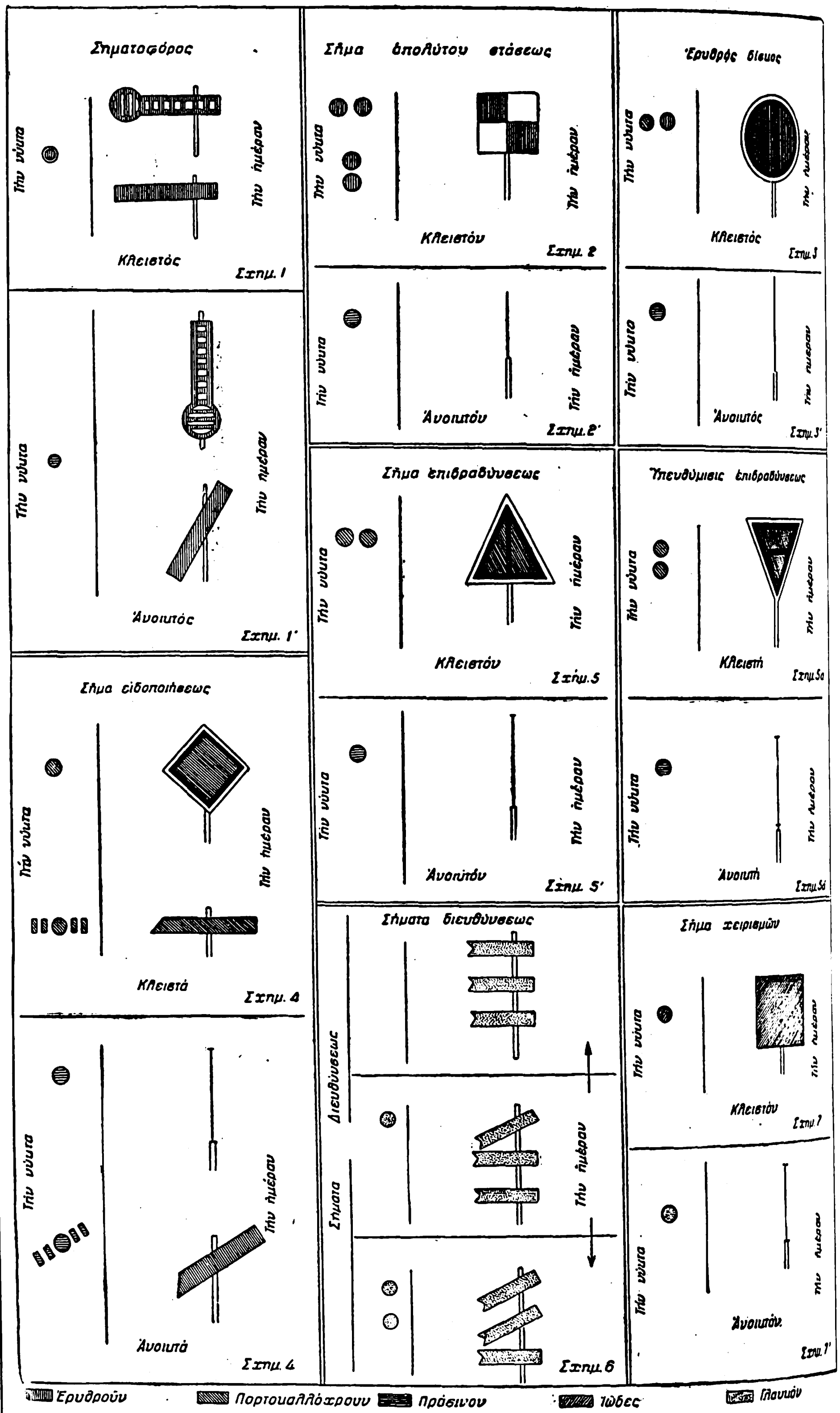

Digitized by Google

περὶ τοῦ εἴδους τοῦ συρμοῦ, τῶν ἀκολουθούντων συρμῶν κ.λπ.

β) Σήματα τοῦ μηχανοδηγοῦ. Ὁ μηχανοδηγὸς συνεννοεῖται μετὰ τῶν ὑπαλλήλων τῶν συρμῶν ἢ τῆς ὁδοῦ διὰ τῆς συρίκτρας τῆς μηχανῆς. Συριγμὸς παρατεταμένος προκαλεῖ τὴν προσοχὴν καὶ ἀναγγέλλει τὴν ἐκκίνησιν. Εἰς τὰς διχάσεις, κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἐξ αἰχμῆς προσπελαστέων ἀλλαγῶν ὁδοῦ, ὁ μηχανοδηγὸς ζητεῖ τὴν ὁδόν, δίδων τὸν ἀριθμὸν παρατεταμένων συριγμάτων, τὸν ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὴν σειράν, τὴν κατεχομένην ὑπὸ τῆς ὁδοῦ, ἣν δέον νὰ λάβῃ, λογίζων ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἀριστεράν. Δύο συριγμοὶ βραχεῖς καὶ ἀπότομοι διατάσσουσι τὴν σύσφιγξιν τῶν χειροκινήτων τροχοπεδῶν, εἷς βραχὺς συριγμὸς τὴν χαλάρωσιν αὐτῶν.

Χρῆσις τῆς συρίκτρας γίνεται, ὁσάκις πρόκειται διάβασις ἰσοπέδου διαβάσεως, εἴσοδος εἰς σήραγγας, μεγάλα τεχνικὰ ἔργα, μακρὰ καὶ καμπύλα ὀρύγματα, διάβασις σταθμῶν ἄνευ σταθμεύσεως, παρουσία συνεργείων συντηρήσεως κ.λπ. Γενικὴ τάσις ἐπικρατεῖ πρὸς περιορισμὸν τῆς χρήσεως τῆς συρίκτρας.

γ) Σήματα τῶν ὁδηγῶν τῶν συρμῶν. Κατὰ τὴν κίνησιν συρμοῦ ὁ ἀρχιοδηγὸς ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ μηχανοδηγοῦ διὰ τοῦ κώδωνος ἢ τοῦ κωδωνίσκου τοῦ ἐφοδιοφόρου. Κροῦσις κώδωνος ἢ κωδωνίσκου διατάσσει τὴν στάσιν. Οἱ ἐνδιάμεσοι ὁδηγοὶ σημειοῦσι τὴν στάσιν εἰς τὸν ἀρχιοδηγὸν καὶ εἰς τὸν μηχανοδηγόν, ὡς καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ὁδοῦ, κινοῦντες πρὸς τὰ ἔξω τοῦ σκευαγωγοῦ αὐτῶν ἢ τοῦ φυλακείου τροχοπέδης ἐρυθρὰν ἀνεπτυγμένην σημαίαν ἢ φῶς ἐρυθρόν, ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Ὁ ἀρχιοδηγός, ἐπὶ τῇ ὄψει τοιούτου σήματος, ἐπαναλαμβάνει αὐτὸ πρὸς τὸν μηχανοδηγόν, κρούων τὸν κώδωνα ἢ τὸν κωδωνίσκον τοῦ ἐφοδιοφόρου. Πᾶς ὑπάλληλος τῆς ὁδοῦ, ὅστις ἐν καιρῷ παρατηρεῖ τοιοῦτον σῆμα, δέον νὰ ποιῇ ἀμέσως τὸ σῆμα στάσεως πρὸς τὸ μηχανοδηγόν, ἂν δὲ οὗτος δὲν παρετήρησε τὸ σῆμα, νὰ μεταχειρισθῇ πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ διατιθέμενα μέσα, ὅπως ὁ ἀμέσως πλησιέστερος ὑπάλληλος ἢ φυλακεῖον παρουσιάσῃ τελεσφόρως τὸ σῆμα στάσεως κατὰ τὴν φορὰν τῆς πορείας τοῦ συρμοῦ.

Γ') *Σήματα ἀναχωρήσεως καὶ σταθμεύσεως τῶν συρμῶν.* Ἡ διαταγὴ ἀναχωρήσεως συρμοῦ δίδεται εἰς τὸν ἀρχιοδηγὸν ὑπὸ τοῦ σταθμάρχου ἢ τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιπροσώπου, διὰ συριγμοῦ μικρᾶς συρίκτρας. Ὁ ἀρχιοδηγὸς διατάσσει ἀφ' ἑτέρου τὸν μηχανοδηγὸν νὰ ἐκκινήσῃ διὰ συριγμοῦ κέρατος. Ἂν ὁ τεθεὶς εἰς κίνησιν συρμὸς δέον νὰ σταματήσῃ ἀμέσως, δι' οἱανδήποτε αἰτίαν, ὁ σταθμάρχης δίδει τὸ σῆμα δι' ἀποτόμων συριγμῶν, ὁ δὲ ἀρχιοδηγὸς κρούει τὸν κώδωνα ἢ τὸν κωδωνίσκον τοῦ ἐφοδιοφόρου. Ὁ μηχανοδηγὸς ὀφείλει, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς συριγμοὺς τοῦ σταθμάρχου, εὐθὺς ὡς ἀκούσῃ τούτους, καὶ ἂν ἔτι ὁ ἀρχιοδηγὸς δὲν ἤθελεν ἐπιβεβαιώσει αὐτῷ τούτους.

Δ') *Θέσις τῶν σημάτων ὡς πρὸς τὴν ὁδὸν αὐτῶν, ἀπόστασις μεταξὺ τῶν διαδοχικῶν σημάτων.* α') Θέσις τῶν σημάτων ὡς πρὸς τὴν ὁδὸν αὐτῶν. Τὰ σήματα τοποθετοῦνται πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς διατρεχομένης ὁδοῦ καὶ πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ταύτης. Ὁ μηχανοδηγὸς θὰ τοποθετῆται ἐπὶ τῆς μηχανῆς πρὸς τὸ μέρος παρατηρήσεως τῶν σημάτων, δηλονότι δεξιὰ τοῦ λέβητος διὰ πορείαν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τούτου διὰ πορείαν πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀλλ' ὁ κανὼν οὗτος δὲν τηρεῖται πάντοτε. Ἐπὶ γραμμῆς μετὰ διπλῆς ὁδοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ τοποθετῶμεν τὰ σήματα πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς ἑτέρας ὁδοῦ: σῆμα διατάσσον συρμόν, πιθανὸν νὰ κρυβῇ ἀπὸ συρμὸν διερχόμενον πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὁδοῦ. Δὲν δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ἐγκαθιστῶμεν τὰ σήματα ἐπὶ τῆς μεταξὺ δύο ὁδῶν περιλαμβανομένης ζώνης: θὰ ἐπήρχετο σύγχυσις ὡς πρὸς τὰ σήματα τῶν δύο ὁδῶν, ἀνεξαρτήτως τοῦ στενοχώρου τῆς ζώνης. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς βραχίονας τῶν σημαφόρων παρουσιάζονται οὗτοι πρὸς τὰ ἀριστερὰ (Ἀγγλία, Γαλλία κ.λπ.) ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ (Γερμανία κ.λπ.) τοῦ ἑαυτῶν ἱστοῦ. Κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν σηματολόγον Morrisson, λογικωτέρα θέσις εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ βραχίονες θ' ἀνοίγωσι πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ, εἰς ἣν ἀνήκουσι, κατ' ἀντίθεσιν τῆς ἀγγλο-γαλλικῆς πρακτικῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέσιν τοῦ μηχανοδηγοῦ ἐπὶ τῆς μηχανῆς, τοποθετεῖται οὗτος δεξιὰ ἐν Γερμανίᾳ (πορεία δεξιά), Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ (πορεία ἀριστερά), δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ ἐν Βελγίῳ καὶ Γαλλίᾳ (πορεία ἀριστερὰ) κ.λπ.

β') *Ἀπόστασις μεταξὺ τῶν διαδοχικῶν σημάτων.* Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ δύο διαδοχικῶν σημάτων εἶναι διάφορος, ἐφ' ὅσον πρόκεινται σήματα στάσεως ἢ σήματα εἰδοποιήσεως.

1) Σήματα στάσεως. Διατηροῦσι γενικῶς ἀπόστασίν τινα μεταξὺ τοῦ σήματος ἀπολύτου στάσεως καὶ τοῦ καλυπτομένου σημείου (ἀλλαγαὶ διχασμοῦ, εἴσοδοι σταθμῶν, περιστροφικὴ γέφυρα κ.λπ.)· ἡ ἀπόστασις αὕτη περιλαμβάνεται συνήθως μεταξὺ 50 μ. καὶ 120 μ.

2) Προκεχωρημένα σήματα. Ἡ ἀπόστασις τοῦ σήματος εἰδοποιήσεως ἀπὸ τὸ σῆμα ἀπολύτου στάσεως σχετίζεται μὲ τὴν λεγομένην *ἀπόστασιν στάσεως* ἢ *τροχοπεδήσεως*: συρμὸς τροχοπεδούμενος ἀπὸ τοῦ προκεχωρημένου σήματος δέον νὰ ἀκινητήσῃ πρὸ τοῦ κυρίου σήματος. Τὴν προκειμένην ἀπόστασιν ἐπηρεάζει ἡ κατάστασις τῆς ἀτμοσφαίρας (συντελεστὴς προσφύσεως, ὁρατότης κ.λπ.), τὰ μέσα τροχοπεδήσεως, αἱ κλίσεις τῆς κατατομῆς κ.λπ. Ἐν Ἀγγλίᾳ περιλαμβάνεται μεταξὺ 600 καὶ 1.000 ὑαρδῶν, ἐπὶ τῶν κρατικῶν τῆς Γαλλίας μεταξὺ 800 καὶ 1 500 μ. Ἐπὶ τῶν βορείων γαλλικῶν σιδηροδρόμων λογίζουσιν ὡς ἀπόστασιν τροχοπεδήσεως τὴν διδομένην διὰ τοῦ τύπου $L=3{,}95V^2:(60\pm i)$, ἐν τῷ ὁποίῳ L ἐκπεφρασμένον εἰς μέτρα, V εἰς χιλιόμετρα ἀνὰ ὥραν καὶ i εἰς χιλιοστόμετρα ἀνὰ μέτρον, τὸ + διὰ τὰς ἀνωφερείας καὶ τὸ —i διὰ τὰς κατωφερείας. Ἐν τῷ ἰδίῳ συμπλέγματι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν κεφαλῶν δύο διαδοχικῶν συρμῶν δίδεται διὰ τοῦ τύπου $E=D+\frac{3{,}95V^2}{60\pm i}+300+600$, ἐν τῷ ὁποίῳ D ἡ ἀπόστασις μεταξὺ δύο διαδοχικῶν σημαφόρων τοῦ block-system, 300 μ. ἡ ἀπόστασις ἀσφαλείας (χειρισμὸς τῶν ἀλλαγῶν) καὶ 600 μ. τὸ μῆκος τοῦ ἐπιμηκεστέρου συρμοῦ.

III. ***Τὰ διάφορα μέσα λειτουργίας τῶν σημάτων.*** Ὁ χειρισμὸς τῶν σημάτων γίνεται καὶ ἐπὶ τόπου, συνήθως ὅμως καὶ ἐξ ἀποστάσεως, ὑπερβαινούσης πολλάκις τὰ 1.000 μ. Ὁ χειρισμὸς ἐξ ἀποστάσεως γίνεται διὰ μεταδόσεων ἐκ μοναδικοῦ ἢ διπλοῦ χαλυβδίνου σύρματος μεγάλης ἀντοχῆς, διαμέτρου δὲ 3 ἕως 4 χιλιοστομέτρων, ἀναλόγως τοῦ μήκους τῆς μεταδόσεως. Αἱ μεταδόσεις καθοδηγοῦνται καθ' ὕψος καὶ ὁριζοντίως διὰ τροχηλιῶν, λαμβάνονται δὲ εἰδικαὶ διατάξεις πρὸς συμψηφισμὸν τῶν συστολῶν καὶ διαστολῶν τῶν συρμάτων τῶν μεταδόσεων, πρὸς ἔνδειξιν στάσεως ἐν περιπτώσει θραύσεως τοῦ σύρματος κτλ.

IV. ***Συμπλοκαὶ*** (enclenchements). Αἱ *συμπλοκαὶ* ἢ *συμπλέξεις*. εἰσὶν ἀλληλενδέσεις μεταξὺ σημάτων, μεταξὺ ἀλλαγῶν ὁδοῦ καὶ μεταξὺ σημάτων καὶ ἀλλαγῶν ὁδοῦ, δι' ὧν παρακωλύεται πᾶς συνδυασμὸς χειρισμῶν, ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς κυκλοφορίας.

Διὰ πρώτην φοράν, ἐν ἔτει 1855, ὁ Γάλλος Vignier εἰσήγαγεν εἰς τοὺς σιδηροδρόμους τὴν ἀρχὴν τῶν συμπλοκῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων θὰ παρέλυε νῦν πᾶσα κίνησις εἰς ὁπωσδήποτε σημαίνοντας σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς ἢ φυλακεῖα. Ἡ συσκευὴ Vignier προωρίζετο πρὸς δίχασιν καὶ ἀπέβλεπεν εἰς τὸ μὴ σύγχρονον ἄνοιγμα τῶν δύο διευθύνσεων.

Τὴν ἀρχὴν τοῦ Vignier ἐφήρμοσαν ἐπιτυχέστατα οἱ πραγματικοὶ δημιουργοὶ τῶν συμπλοκῶν Ἄγγλοι Saxby καὶ Farmer, διὰ τῶν παγκοσμίου φήμης καὶ χρήσεως ὁμωνύμων αὐτῶν συσκευῶν. Ὁ συνδυασμὸς τῶν Saxby καὶ Farmer ἔγκειται εἰς τὴν χρῆσιν συστήματος μεταδόσεως, ἐπιτρέποντος νὰ τοποθετήσωμεν τὸν μοχλὸν χειρισμοῦ ἀλλαγῆς ὁδοῦ ἢ σήματος εἰς μεγάλην ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν· ὅθεν δυνάμεθα νὰ συγκεντρώσωμεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὅλους τοὺς μοχλοὺς τῶν ἀλλαγῶν ὁδοῦ καὶ τῶν σημάτων τοῦ αὐτοῦ σταθμοῦ ἢ τῆς αὐτῆς περιοχῆς καὶ νὰ τοποθετήσωμεν τούτους ἐντὸς φυλακείου (signal box), ἐν τῷ ὁποίῳ εὑρίσκεται ὁ χειριστής, προφυλαγμένος ἀπὸ πάσας τὰς καιρικὰς ἐπιδράσεις καὶ τοὺς κινδύνους κυκλοφορίας διὰ μέσου τῶν ἐν κινήσει συρμῶν. Μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν μοχλῶν τῶν ἀλλαγῶν καὶ τῶν σημάτων ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ σηματοφυλακείου, καθιστῶμεν αὐτοὺς ἀλληλενδέτους *διὰ συμπλοκῶν*, δι' ὧν ὁδὸς δὲν δύναται νὰ δοθῇ εἰς συρμὸν δι' ἀνοίγματος τοῦ ἑαυτῆς σήματος πρὶν ἢ ἡ ἀντίστοιχος ἀλλαγὴ προσαρμοσθῇ δι' αὐτὴν καὶ πρὶν ἢ ἡ αὐτὴ ὁδὸς κλεισθῇ διὰ σημάτων εἰς πάντας τοὺς ἄλλους συρμούς, τοὺς δυναμένους νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὴν ἐξ ἄλλης διευθύνσεως. Ἡ εἰς τὸ αὐτὸ φυλακεῖον συγκέντρωσις τῶν μοχλῶν χειρισμοῦ τῶν ἀλλαγῶν ὁδοῦ καὶ τῶν σημάτων ὑπερβαίνει πολλάκις τὴν ἑκατοντάδα.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω συμπλοκῶν ἔχομεν τοιαύτας καὶ μεταξὺ συρμῶν καὶ ἀλλαγῶν, ἰδίως δὲ μεταξὺ συρμῶν καὶ σημάτων ἐν τῷ αὐτομάτῳ ἀπομονωτικῷ συστήματι ἐκμεταλλεύσεως (block-system automatique), ἐν τοῖς ἐπαναληπτικοῖς σήμασιν εἰδοποιήσεως ἐπὶ τῶν μηχανῶν καὶ τελευταῖον *ἐν τῇ τελείᾳ καταργήσει* τῶν μηχανικῶν καὶ φωτεινῶν ὑλικῶν σημάτων *δι' ἐκπομπῆς φωτεινῶν σημάτων ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν σηματοφυλακείων εἰς πίνακα κρεμάμενον πρὸ τοῦ προσωπικοῦ τῆς μηχανῆς.* Τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἀὴρ ὑπὸ θλῖψιν, ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, ὡς καὶ συνδυασμοὶ τῶν στοιχείων τούτων, παρέχουσι τὴν κινητήριον ἐνέργειαν εἰς τοὺς μοχλοὺς τῶν συμπλοκῶν.

V. Τὰ διεθνῆ σιδηροδρομικὰ συνέδρια, τὰ συνελθόντα ἐν Λονδίνῳ (1925) καὶ ἐν Μαδρίτῃ (1930), συνεζήτησαν τὸ ζήτημα τῶν σημάτων, συμπλοκῶν, αὐτομάτων blocksystem κ.λπ. Αἱ ὑποβληθεῖσαι ἐκθέσεις, αἱ γενόμεναι συζητήσεις, ὡς καὶ τὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ κατέληξαν, περιέχονται εἰς τὰ τεύχη Νοεμβρίου 1924, Φεβρουαρίου, Ἀπριλίου καὶ Ἰουνίου 1925, Σεπτεμβρίου καὶ Νοεμβρίου 1929, Φεβρουαρίου καὶ Μαΐου 1930, Μαρτίου 1931 τοῦ περιοδικοῦ τῶν συνεδρίων τούτων: «Bulletin de l'association internationale du congrès des chemins de fer».

Δι' ἀμφοτέρων τῶν συμπερασμάτων ὑποστηρίζεται ἡ συγκέντρωσις, ἐφ' ὅσον ἐφικτόν, πλειόνων σημάτων ἐπὶ τὸ αὐτό, ὅπως μένωσιν εἰς τὴν ἐντύπωσιν τοῦ μηχανοδηγοῦ αἱ πρωτεύουσαι ἐνδείξεις. Ὑποστηρίζονται προσέτι τὰ φωτεινὰ σήματα, ἔναντι τῶν μηχανικῶν, ὡς καὶ τὸ αὐτόματον ἀπομονωτικὸν σύστημα ἔναντι τοῦ μὴ τοιούτου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Chemins de fer (Pierre Place 1929, 1930 καὶ 1931).—Revue générale des chemins de fer (Ἰανουάριος 1931, Ἰούνιος 1932).—Λιθόγραφα μαθήματα σιδηροδρομικῆς Ἐθν. Μετσ.-Πολυτεχνείου.

Δ. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

—σῆμα *ἀσπίδος* [*Ἀρχ.*]. Κόσμημα ἢ ἄλλο σημεῖον ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς *ἀσπίδος* (βλ. λ.), δι' οὗ ἐγίνετο ἡ ἀναγνώρισις τοῦ φέροντος αὐτὴν πολεμιστοῦ.

—σῆμα *κινδύνου* (signal d'alarme) [*Σιδηροδρ.*]. Διὰ τῶν σημάτων κινδύνου ἐγκαθιστῶμεν, κατὰ τὴν πορείαν συρμοῦ, ἐπικοινωνίαν· μεταξὺ ὅλων τῶν ἁμαξῶν αὐτοῦ, ἐπιτρέπομεν δηλονότι εἰς τοὺς ἐπιβάτας νὰ προκαλῶσι τὴν προσοχὴν τῶν ὑπαλλήλων, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν στάσιν τοῦ συρμοῦ, ἐξ οἱουδήποτε διαμερίσματος. Ἡ κατὰ τὴν πορείαν ἐπικοινωνία ἐπιβάλλεται διὰ τοὺς ταχεῖς συρμοὺς καὶ ἐν γένει διὰ πάντας τοὺς συρμοὺς ἐπιβατῶν, πλὴν τῶν μεικτῶν συρμῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ καταχρήσεως ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρῆσιν τῶν σημάτων κινδύνου, εἰδικῶς ὁρίζονται ποιναὶ διὰ πάντα χειρισμὸν ἄκαιρον καὶ ἀδικαιολόγητον. Ἡ κατὰ τὴν πορείαν ἐπικοινωνία πραγματοποιεῖται διὰ συσκευῶν λειτουργουσῶν ἢ δι' ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἢ διὰ πεπιεσμένου ἀέρος, ἢ δι' ἠραιωμένου τοιούτου.

Τὸ ἠλεκτρικὸν σύστημα εἶναι τηλεγραφικὴ διάταξις, θέτουσα εἰς ἐνέργειαν κώδωνας καὶ λειτουργοῦσα δι' ἐκπομπῆς ἢ διακοπῆς ῥεύματος. Ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὸ διαμέρισμα, ἐξ οὗ προέρχεται ἡ κροῦσις· γίνεται τοῦτο γνωστὸν δι' ἐξωτερικοῦ σήματος, ὅπερ ἀλλάσσει θέσιν, λόγῳ αὐτῆς τῆς κλήσεως. Δυσκολία τῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι ἡ πραγματοποίησις καλῆς ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν ὀχημάτων. Καλὴ ἐπαφὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἢ οὐ κονιορτῶν κ.λπ.

Ἡ χρῆσις πεπιεσμένου ἀέρος εἶναι λίαν λογική, ὁσάκις εὑρίσκεται ἐν τῷ συρμῷ ἀγωγός, διαρκῶς πλήρης πεπιεσμένου ἀέρος πρὸς λειτουργίαν τῶν συνεχῶν τροχοπεδῶν. Αἱ τροχοπέδαι λειτουργοῦσι λόγῳ πτώσεως τῆς θλίψεως ἐν τῷ γενικῷ ἀγωγῷ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὴν συσκευὴν ἐπικοινωνίας: ἡ πτῶσις αὕτη ἐπέρχεται διὰ τοῦ ἀνοίγματος κρουνοῦ ἢ ἐπιστομίου, εὑρισκομένου ἐφ' ἑκάστου ὀχήματος· ὁ ἐκ τῆς ὀπῆς ταύτης ἐξερχόμενος ἀὴρ θέτει εἰς λειτουργίαν συρίκτραν· τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἀρκεῖ· δέον νὰ εἰδοποιηθῇ καὶ τὸ προσωπικὸν τοῦ συρμοῦ. Δύο πρὸς τοῦτο συστήματα χρησιμοποιοῦνται: Τὸ μὲν ἐφηρμόσθη ἀρχικῶς ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ παρέχει τοιαύτην ὀπὴν ἐκροῆς εἰς τὸν πεπιεσμένον ἀέρα, ὥστε προκαλεῖται μεγάλη πτῶσις θλίψεως ἐν τῷ γενικῷ ἀγωγῷ, δι' ἧς συσφίγγονται αἱ τροχοπέδαι καὶ ἀκινητοῦσι τὸν συρμόν. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι δραστήριο , βέβαιον καὶ ταχύ, ἀλλὰ νῦν ἀποφεύγεται, καθόσον πιθανὸν νὰ σταματήσῃ τὸν συρμὸν ἐπὶ ἀνωφερείας ἢ καμπύλης, ἐξ ὧν νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ ἐκκινήσῃ. Τὸ δέ, χρησιμοποιηθὲν ἐπί τινων γαλλικῶν συμπλεγμάτων, προκαλεῖ συριγμὸν ἐπὶ τῆς ἀτμαμάξης, τῇ βοηθείᾳ συρίκτρας, λειτουργούσης διὰ συσκευῆς ἀρκούντως εὐαισθήτου. Ὁ ἀρχιοδηγός, εἰδοποιούμενος οὕτω, ἐπιχειρεῖ ν' ἀντιληφθῇ τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα τὴν λειτουργίαν τοῦ σήματος κινδύνου· ἀναλόγως τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεύνης ταύτης, ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ συρμοῦ κ.λπ., ἀποφασίζει ἂν πρέπῃ νὰ σταματήσῃ αὐτὸν ἢ νὰ προχωρήσῃ, διὰ τῶν ἐξωτερικῶν βαθμίδων, πρὸς τὸ μέρος ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ πρόσκλησις, ἢ τέλος νὰ περιμείνῃ μέχρι τῆς πρώτης στάσεως.

Ἐν ταῖς τροχοπέδαις διὰ κενοῦ (δι' ἠραιωμένου δηλονότι ἀέρος) αἱ συσκευαὶ ἐπικοινωνίας λειτουργοῦσι διὰ μειώσεως τούτου ἐν τῷ γενικῷ ἀγωγῷ τῆς τροχοπέδης. Σημειοῦμεν τέλος καὶ τὴν διὰ σηματοσχοινίου ἐπικοινωνίαν. Τὸ σηματόσχοινον διήκει καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ συρμοῦ, θέτει δὲ εἰς λειτουργίαν κώδωνα, εὑρισκόμενον ἐντὸς τοῦ σκευαγωγοῦ.

Οἱονδήποτε καὶ ἂν ᾖ τὸ σύστημα ἐπικοινωνίας ἐν πορείᾳ, ἀνάγκη νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν κανονικὴν θέσιν συσκευὴν ταύτης, ἅπαξ χειρισθεῖσαν, παρὰ μόνον τῇ ἐπεμβάσει ὑπαλλήλου τοῦ συρμοῦ. Τὰ σήματα κινδύνου χρησιμεύουσι τὰ μέγιστα ἐν περιπτώσει ἀναγγελίας δι' αὐτῶν κινδύνου προερχομένου ἐκ βλάβης τοῦ συρμοῦ, ἀμφίβολον ὅμως ἂν ἐπιβάτης, προσβαλλόμενος ἐξ ἀπίνης ὑφ' ἑνὸς ἢ καὶ πλειοτέρων κακούργων, θὰ δυνηθῇ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ σῆμα κινδύνου.

Δ. Ε. Π.

—[*Ναυτ.*]. Βλ. λ. *κινδύνου* σῆμα.

Digitized by Google

— **σήματα διὰ βραχιόνων.** Σήματα ἐκτελούμενα διὰ τῶν βραχιόνων ἢ διὰ τοῦ «μηχανικοῦ σηματογράφου» ὅστις εἶναι σηματογράφος ἀποτελούμενος ἐκ στυλίσκου καὶ δύο βραχιόνων δυναμένων νὰ λαμβάνουν διαφόρους θέσεις (κατακορύφους, ὁριζοντίους ἢ κεκλιμένας κατὰ 45° πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω), περιστρεφόμενοι περὶ κοινὸν ὁριζόντιον ἄξονα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ στυλίσκου εὑρισκόμενον. Διὰ τῶν σημάτων τούτων ἐπιτυγχάνεται ἡ σήμανσις πάσης φράσεως ἢ ἀριθμητικῆς ποσότητος, ἑκάστου ἀλφαβητικοῦ γράμματος ἢ ἀριθμητικοῦ ψηφίου ἀνταποκρινομένου εἰς ὡρισμένην θέσιν τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ ἀμφοτέρων τῶν βραχιόνων. Καὶ τὰ μὲν ὑπὸ πραγματικῶν βραχιόνων γινόμενα σήματα, συνηθεστάτης χρήσεως διὰ τὴν συνεννόησιν μεταξὺ μικρῶν πλοίων ἢ καὶ μεταξὺ ἀνδρῶν ἀποβάντων εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τοῦ πλοίου ἢ ἀντιστρόφως, γίνονται καταφανέστερα, ὅταν οἱ συνεννοούμενοι κρατοῦν εἰς ἑκατέραν τῶν χειρῶν των ῥαβδία φέροντα σημάτια ἐκ σακκελίδος διαφόρου χρωματισμοῦ, λ. χ. πρασίνου ὡς ἐνδεικτικοῦ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ ἐρυθροῦ τῆς ἀριστερᾶς· τὰ δὲ διὰ τῶν ξυλίνων βραχιόνων τοῦ μηχανικοῦ σηματογράφου σημαινόμενα εἶναι ἀποκλειστικῆς χρήσεως μεταξὺ πλοίων καὶ δὴ μεγάλων καὶ ἐχόντων τοιοῦτον μηχάνημα εἰς καταφανὲς τῆς γεφύρας των μέρος. Παρ' ἡμῖν ἦσαν ἐν χρήσει τὰ τῶν Γάλλων σήματα διὰ βραχιόνων λίαν εὐμνημόνευτα πράγματι, ἀντικατασταθέντα τῷ 1911 ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς διὰ τῶν ἀγγλικῶν. Εἰς τὸν παρατιθέμενον πίνακα δεικνύονται αἱ θέσεις, ἃς δέον νὰ ἔχῃ ἑκάτερος τῶν βραχιόνων, εἴτε πραγματικοὶ εἶναι οὗτοι εἴτε μηχανικοί· προκειμένης ὅμως σημάνσεως διὰ «μηχανικοῦ σηματοτηλεγράφου» εἶναι ἀπαραίτητον νὰ προσέχῃ τις πρὸς ποίαν διεύθυνσιν προέχει δείκτης εἰς τὴν κάτω μοῖραν τοῦ στυλίσκου εὑρισκόμενος, δεδομένου ὅτι οὗτος σημειοῖ ποῖος τῶν ξυλίνων βραχιόνων εἶναι ὁ δεξιός· οὕτω διὰ τὸ γράμμα Λ ὁ δεξιὸς βραχίων εἶναι κατὰ 45° κάτω πρὸς δεξιὰ καὶ ὁ ἀριστερὸς κατὰ 45° ἄνω ἀριστερά, εἰς τὸ Χ ἀμφότεροι κατὰ 45° πρὸς τὰ ἄνω δεξιὰ καὶ ἀριστερά, εἰς τὸ Ι ἀμφότεροι δεξιὰ καὶ κατὰ 45° ὁ μὲν πρὸς τὰ κάτω, ὁ δὲ πρὸς τὰ ἄνω. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς σημάνσεως τῆς φράσεως ἢ τῶν ἀριθμῶν, δέον ἀπαραιτήτως νὰ σημανθῇ τὸ *ἀλφαβητικὸν* ἢ τὸ *ἀριθμητικὸν* προειδοποιητικόν, ἐν περιπτώσει δὲ ἀνάγκης ἀκυρώσεως λόγῳ λάθους, τὸ *ἀκυρωτικόν*. Διὰ τὴν σήμανσιν φράσεων διὰ λατινικῶν ψηφίων πρὸς διεθνῆ συνεννόησιν μεταχειρίζονται τὸ ἀγγλικὸν ἀλφάβητον, τῶν ἀκολουθούντων τοὺς Γάλλους ἐθνῶν μεταχειριζομένων καὶ τὸ γαλλικὸν τοιοῦτον. Σ. Ε. Λ.

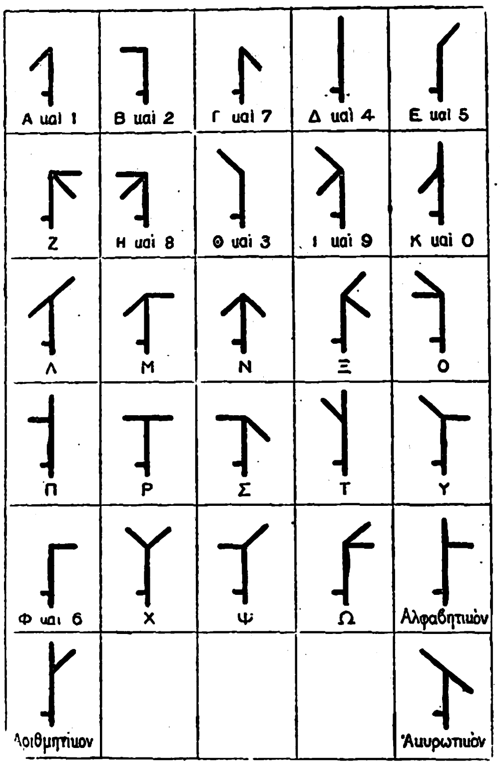

Σήματα διὰ βραχιόνων ἢ διὰ «μηχανικοῦ σηματογράφου» (ὁ πρὸς τὰ κάτω ἑκάστου «σημείου» δείκτης, δεικνύει «δεξιὰν χεῖρα»).

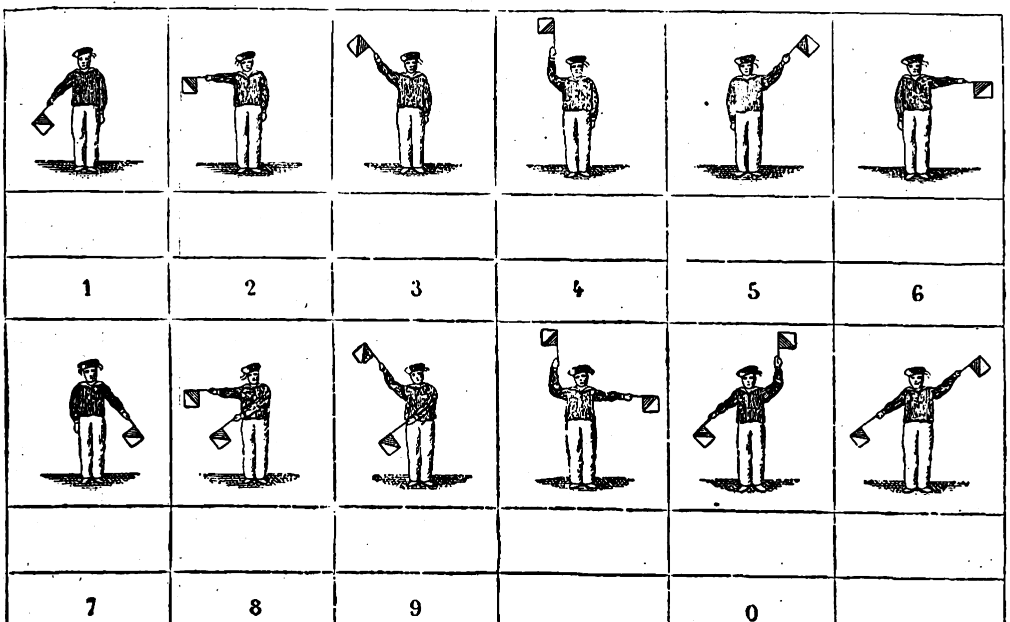

***Σήματα διὰ βραχιόνων** ἀγγλικοῦ συστήματος, διεθνῶς χρησιμοποιούμενα παρ' ὅλων τῶν κρατῶν πλὴν τῆς Γαλλίας ἐχούσης ἴδιον τοιοῦτον.*

— ***σήματα διὰ βραχιόνων μορσικά.*** Τὰ σήματα ταῦτα ἀποσκοποῦν εἰς τὴν σήμανσιν διὰ προχείρου μέσου λέξεων ἢ φράσεων διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἢ λατινικοῦ ἀλφαβήτου, μετὰ παρεμβολῆς τῶν πρεπόντων σημείων στίξεως καὶ τῶν εἰδικῶν σημείων ἅτινα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κατὰ τὸ σύστημα *Μὸρς* τηλεγραφίαν, διὰ συνδυασμοῦ δηλαδὴ «μακρῶν» καὶ «βραχειῶν». Πρὸς τοῦτο ὁ σημαίνων κρατεῖ στηλίδιον, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου εἶναι ἐρραμμένον εὐδιάκριτόν τι σημεῖον ἐκ σακκελίδος καὶ ἂν μὲν θέλῃ νὰ σημάνῃ «βραχεῖαν» μετακινεῖ αὐτὸ ἀπὸ 45° δεξιᾷ ἄνω ἕως 45° ἀριστερᾷ ἄνω (δηλαδὴ ἀπὸ Α εἰς Β ὡς εἰς τὸ σχῆμα), ἐὰν δὲ «μακράν», ἀπὸ 45° δεξιᾷ ἄνω εἰς 45° ἀριστερᾷ κάτω (δηλαδὴ ἀπὸ Α εἰς Γ), ἐπαναφέρων ἀποτόμως τὸ σημεῖον εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν, (δηλαδὴ εἰς Α) ἅμα τῷ πέρατι ἑκάστης τοιαύτης σημάνσεως. Ἡ χρησιμότης τοῦ τρόπου τούτου σημάνσεως εἶναι μεγίστη. Σ. Ε. Λ.

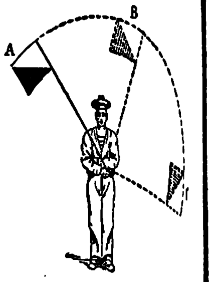

Διαδρομὴ τῆς σημαίας: ἀπὸ Α εἰς Β καὶ ἐκεῖθεν εἰς Α= «βραχεῖα» τοῦ Μορσικοῦ ἀλφαβήτου. Ἀπὸ Α εἰς Γ εἰς Α=«μακρά».

— **σήματα ἔμπυρα** *[Ἀρχ.]*. Βλ. λ. ἔμπυρος.

— **σήματα ὡριαῖα** *[Ἀστρον.]*. Βλ. ὡριαῖα σήματα.

— ***σημάτων διεθνὴς κῶδιξ*** *[Ναυτ.]*. Βλ. λ. *κῶδιξ* διεθνὴς σημάτων.

Σῆμα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τυμβοειδὴς μαστὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου, εὐδιάκριτος εἰς τοὺς παραπλέοντας, κατέναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ροδίου. Εἶναι δὲ τὸ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κιλὶντ Μπάχρ ὕψωμα (πλάτ. 40°09' Β, μῆκ. 26°23' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles) ἐφ' οὗ τὸ φρούριον Ναμαζιέ. Σ. Ε. Λ.

—**Σῆμα,** ἢ ***Σῶμα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τμῆμα τῆς συνοικίας Βρούχιον τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας, ἔνθα οἱ τάφοι τῶν βασιλέων, ἐν οἷς καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

—**Σῆμα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Τάσμου (Γιασήκιοΐ) τῆς ἐπαρχίας Κομοτινῆς (Γκιουμουλτζίνας) τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Καγιάμπαση*. Κάτ. (1928) 56. Π. Ν. Π.

σημάδεμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ σημαδεύῃ τις· σκόπευσις· || ἡ ἐπίθεσις ἢ χάραξις διακριτικοῦ σημείου: «τὸ σημάδεμα τῶν προβάτων».

σημαδεύω· σκοπεύω, στοχάζομαι: «σημάδεψε καταμεσῆς» || βάλλω σημάδι, γνώρισμά τι διακριτικόν: «σημαδεύω τὰ πρόβατα» || «σημαδεύω τὸ χωράφι» καρφώνω εἰς τὸν ἀγρὸν κλάδον δένδρου πρὸς δήλωσιν ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἐν αὐτῷ βοσκή || καθιστῶ τινα ἀνάπηρον: «τὸν ἐσημάδεψε ὁ Θεός» || «σημαδεμένος ἄνθρωπος» ὁ ἀνάπηρος ἢ φέρων οὐλὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐμφανῆ.

σημάδι (τό)· σημεῖον, γνώρισμα διακριτικόν: «βάλε σημάδι νὰ μὴ τὸ λησμονήσῃς» || τὸ ἰδιαίτερον γνώρισμα, τὸ ὁποῖον φέρει τις ἐκ γενετῆς, οἷον μελανὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ δέρματος, ἢ ἐλάττωμά τι σωματικόν || οἰωνός: «καλὸ —, κακὸ σημάδι» || ὁ στόχος, ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν βάλλει τις: «ρίχνομε 'ς τὸ σημάδι».

— *[Καπνολ.]* Καλεῖται *σημάδι* τὸ προϊὸν τῆς συγκομιδῆς τοῦ καπνοπαραγωγοῦ, συνήθως προσφερόμενον ἀκέραιον πρὸς πώλησιν. Δ. Μ. Γ.

Σημάδι *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ τῆς νήσου *Ἁγίου Εὐστρατίου* ὕψους 296 μ.

σημαδιακός, *—ή, —ό*· δημοτ., ποῦ ἔχει σημάδι, σωματικὸν ἐλάττωμα, ἄλλως *σημαδεμένος* || ἰδιωματ., ἐξαιρετικός, σπάνιος: «σημαδιακὸ ἀρνί».

σημαδοῦρα (ἡ) *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης (ἄλλως *τσαμαδοῦρα*), σημαίνων πᾶν εἶδος σημαντῆρος. Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

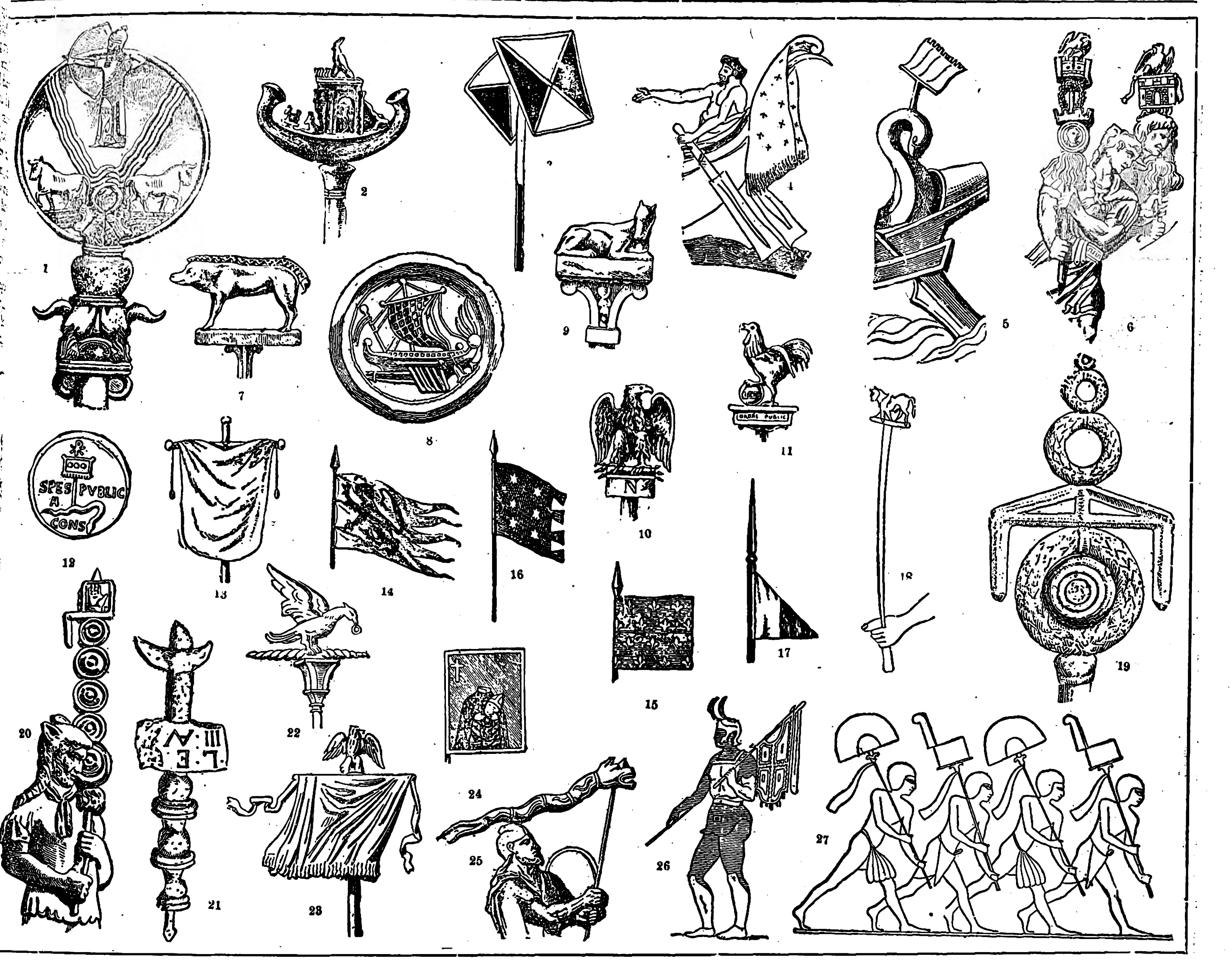

Ἀρχαῖαι σημαῖαι: 1=ἀσσυριακή, 2=αἰγυπτία, 3=περσικὴ (διπλῆ), 4=διπλῆ ἑλληνικοῦ πλοίου, 5=βήξιλλον πρύμνης, 6=ρωμαϊκοὶ ἀετοὶ μετὰ τῶν διασήμων των, 7=γαλλικὸς κάπρος, 8=διπλῆ ἑλληνικὴ ταινία, 9=ρωμαϊκὸς ἵππος, 12=λάβαρον ἐμπεπηγμένον ἐπὶ δράκοντος, 18=ἐτρουσκικὸς ταῦρος, 19=ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορικὴ εἰκών, 20=σίγνον σπείρας, 21=πινακὶς λεγεῶνος, 22=ρωμαϊκὸς ἀετὸς κεραυνοφόρος, 23=βήξιλλον μετ' ἀετοῦ, 25=δρακωνάριος, 26=καμπανὸς σημαιοφόρος, 27=Αἰγύπτιοι τῆς ΙΗ' δυναστείας.
Μεταγενέστεραι: 10=ναπολεόντειος ἀετός, 11=γαλατικὸς ἀλέκτωρ, 13=ἡ κουκούλα τοῦ ἁγίου Μαρτίνου, 14=φλάμμουλον φεουδάρχου (ΙΓ' αἰῶνος), 15=κρινοφόρος γαλλικὴ σημαία (ΙΓ'—ΙΣΤ' αἰῶνος), 16 καὶ 24=φλάμμουλον καὶ σημαία τοῦ ἁγίου Διονυσίου, 17=παράσειον ἱππότου.

σημαδόφωνα *[Βυζ. Μουσ.].* Ὀνομασία τῶν τε ἐμφώνων καὶ ἀφώνων χαρακτήρων τοῦ ἀρχαίου στενογραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, οἵτινες ἐκαλοῦντο καὶ *σημάδια* ἢ *ὑποστάσεις.*

N. A. X

σημαία (ἡ)· τεμάχιον ὑφάσματος φέρον τὸ ἔμβλημα τοῦ ἔθνους: «ἑλληνικὴ σημαία»· || πᾶσα σημαία φέρουσα οἱονδήποτε ἔμβλημα: «σημαία σωματείου»· || καθόλου, ἔμβλημα: «ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ τάδε κόμματος», «ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας»· || «κόκκινη —, ἐρυθρὰ σημαία» σημαία ἐπαναστατική.

— *[Ἐγκυκλ.]* Αἱ κυρίως *σημαῖαι* ἀποτελοῦνται ἐκ συνερραμμένων πανίων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἢ ἁπλαῖ μονόχρωμοι καὶ ἐναλλασσόμεναι λωρίδες (Γαλλίας, Βουλγαρίας κ. ἄ.) ἢ ἁπλοῦν σύμβολον ἐπὶ μονοχρώμου ὑφάσματος (Αἰγύπτου, Ἀλβανίας, Τουρκίας, κ. ἄ.) ἢ τέλος ἀποτελοῦν σύνθεσιν ποικιλοσχήμων χρωμάτων καὶ συμβόλων (ὡς ἡ ἑλληνική). Κατὰ τὴν χρῆσίν των διακρίνονται εἰς σημαίας *ἐθνικάς, πολεμικάς, βασιλικας, ναυτικάς,* κ τ.τ., ὧν πλήρη πίνακα παρέχουν εἰδικὰ ἐπίσημα διεθνῆ λευκώματα, ἐκδιδόμενα παρὰ τῶν διαφόρων κρατῶν. Κυρίως ὅμως ἡ ἔννοια τῆς σημαίας ἔχει περιορισθῆ ἐν τῇ εἰδικῇ ἐννοίᾳ τῆς πολεμικῆς σημαίας. Ἐπ' αὐτῆς ὁρκίζονται τὰ στρατεύματα τῶν κρατῶν τὴν πρὸς τὴν πατρίδα πίστιν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀποτελεῖ αὕτη ἓν τῶν σπουδαιοτέρων τροπαίων τῆς μάχης· ὅθεν οἱ Ρωμαῖοι διέλυον τὰς λεγεῶνας, αἵτινες ἀπώλεσαν τὴν σημαίαν.

—*[Ἱστορ.]* ***Ἀνατολικοὶ λαοί.*** Κατὰ τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα ἀντὶ σημαιῶν ἐχρησιμοποιήθησαν κειμήλια θρησκευτικὰ ἢ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα ἐμβλήματα τῶν θεοτήτων ἑκάστου λαοῦ, ἀνυψούμενα ἐπὶ κοντοῦ (παρ' Αἰγυπτίοις ἀπὸ τῆς Ε' π. Χ. χιλιετηρίδος) ἢ φερόμενα ἐφ' ἅρματος ἱεροῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατεύματος (παρ' Ἀσσυρίοις). Οἱ Ἰουδαῖοι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν τὴν Κιβωτόν, οἱ Κίμβροι βρόνζινον ταῦρον, οἱ δὲ Πέρσαι καὶ οἱ γερμανικοὶ λαοὶ ζῶντα τὸν ἱερόν των λευκὸν ἵππον. Ἀπὸ τῆς ἐμβληματικῆς ἐξεικονίσεως τῶν προστατῶν θεῶν εἰς πολέμους, μεταναστεύσεις κτλ. ἐξεπήδησεν **ἡ ἔννοια τῆς σημαίας, ἐπὶ μακρὸν διατηρηθείσης** ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐμβληματοφόρου κοντοῦ. Τοιούτους κοντούς, κατὰ τὸ κάτω ἄκρον ἀπολήγοντας εἰς παλάμην καὶ κατὰ τὸ ἄνω εἰς ὁμοιώματα τῶν ζῳομόρφων θεῶν των (ἶβιν, ἱπποπόταμον, κροκόδειλον, ὄφιν, ταῦρον κτλ.), ἔφερον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Αἰγυπτίων. Οἱ Ἀσσύριοι ἔφερον ἐπὶ κοντοῦ τὸν θεὸν Ἀσσοὺρ ὡς ἀετὸν ἀνθρωπόμορφον ἢ τὸν Μαρδοὺκ τοξότην ὕπερθεν δύο ταύρων ἀντιθέτως βλεπόντων. Οἱ Χαλδαῖοι εἶχον τὴν περιστερὰν κρατοῦσαν ἀκόντιον διὰ τῶν ὀνύχων, ἀετὸν μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας, τὴν ἡμισέληνον, τὸν ἡλιακὸν δίσκον κ.ἄ., ἔφερον ὅμως οἱ πολεμισταὶ καὶ ταινίαν ὑφάσματος ἐπὶ τῶν δοράτων των. Οἱ Χιττῖται ἔφερον τὸν δικέφαλον ἀετόν, οἱ Πέρσαι εἶχον ὡς «βασίλειον σημεῖον» τὸν χρυσοῦν ἀετὸν ἐπὶ δόρατος καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Κῦρον Κᾶρες τὸν χρυσοῦν ἀλέκτορα. Σημαίας ἐξ ὑφάσματος ἐχρησιμοποίησαν οἱ πρῶτοι σκυθοπερσικοὶ λαοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Οἱ τελευταῖοι εἶχον τὸ *νές*, ἀντικείμενον ὑψούμενον ὡς σῆμα συγκεντρώσεως, τὸ *δι* σημαίαν φυλετικήν, καὶ τὰς 4 *ντεγκὲλ* (μίαν δι' ἕκαστον ἐκ τριῶν φυλῶν σῶμα), ἤτοι λέοντα ἐπὶ δαπέδου χρώματος σαρδόνυχος, ἀνθρωπίνην κεφαλὴν ἐπὶ χρώματος ρουβινίου, ταῦρον ἐπὶ χρώματος ὑακίνθου καὶ ἀετὸν ἐπὶ χρώματος σαπφείρου. Τὰ «σημεῖα σκυθικὰ» ἦσαν κατὰ Σουΐδαν «ὑφάσματα βαφῇ πεποικιλμένα, ἃ εἰς ἰδέαν μάλιστα ὄφεων εἴκασται»· τοιαύτας δρακοντοσχήμους σημαίας ἢ χρυσοκέντητα λάβαρα μὲ εἰκόνα δράκοντος εἶχον οἱ Πάρθοι, Σκύθαι, Σαρμάται, Βισάλται, Δᾶκες κ. ἄ. συγγενεῖς λαοί, οἱ δὲ Πέρσαι ἱππεῖς τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης ἔφερον πορφυροῦν τετράπλευρον λάβαρον μετὰ κρεμαμένων κροσσῶν καὶ διακεντήτου ἢ ζωγραφιστῆς παραστάσεως ἀετοῦ ἢ ἀλέκτορος.

Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι. Οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἀντὶ σημαιῶν ἐχρησιμοποίουν κυρίως τὰ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἢ τῆς πρῴρας τῶν πλοίων *ἐπίσημα, ἐπισήματα, παράσημα* ἢ *σημεῖα* πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν συστρατιωτῶν· ἦσαν δὲ ταῦτα ψηφία ἀρχικὰ (Λ παρὰ Λακεδαιμονίοις, Μ παρὰ Μεσσηνίοις, Σ παρὰ Σικυωνίοις), ζῳομορφικαὶ παραστάσεις (σφὶγξ παρὰ τοῖς Θηβαίοις, ἵππος πτερωτὸς παρὰ τοῖς Κορινθίοις) καὶ ἐξεικονίσεις τῶν θεοτήτων (Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις) ἢ τῶν συμβόλων των (ἡ γλαῦξ τῶν Ἀθηναίων, ἡ τρίαινα ἐν Μαντινείᾳ, τὸ ἡράκλειον ρόπαλον τῶν Βοιωτῶν, τῶν Ἀρκάδων τῶν Μακεδόνων, ὁ ἀετὸς τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ καὶ Μακεδόνων κ. ἄ.

Σημαῖαι ἐξ ὑφάσματος ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν τῇ ξηρᾷ κυρίως ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, πορφυραῖ. ἀρχικῶς ὑψούμεναι ἀπὸ σαρίσσης ὡς σῆμα ἐνάρξεως τῆς μάχης, αἵτινες κατέστησαν κατόπιν σημαῖαι τῶν ἐπιλέκτων ἰλῶν καὶ τέλος ἐφέροντο παρ' ὅλων τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων. Ἡ ἐπὶ πλοίων ὅμως χρῆσις σημαιῶν ἀνάγεται εἰς παλαιοτάτους χρόνους (παλαιομηκυναϊκὸν ἀγγεῖον τῆς Φυλακωπῆς ἐν Μήλῳ). Τοιαῦται σημαῖαι ἦσαν τὸ «σημήϊον τῆς στρατηγίδος» τοῦ Θεμιστοκλέους, αἱ χρυσαῖ «στυλίδες» τῶν πειρατῶν, τὸ «παράσειον ἁλουργὲς» (ἄλλως καὶ «πυραυγὲς») τοῦ βασιλικοῦ πλοίου Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος, οἱ «ἐπισείοντες» τοῦ μέσου ἱστοῦ, τῆς πρύμνης ἢ τῆς πρῴρας τῶν τριήρεων, αἱ ἀπὸ τῶν ἀθηναϊκῶν πλοίων ἀναπεταννύμεναι πρὸς ἔναρξιν τῆς μάχης «φοινικίδες» κ. ἄ. Οὐχὶ πολεμικῆς φύσεως σημαῖαι ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὰς δημοσίᾳ γινομένας κατάρας καὶ ἀφορισμοὺς («φοινικίδα ἀνασείειν») καὶ ἀνηρτῶντο κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου («καθαιρεῖν τὸ σημεῖον»=διαλύειν τὴν ἐκκλησίαν). Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον τὰ *σίγνα* (βλ. λ.) καὶ οἱ Βυζαντινοὶ τὸ *λάβαρον* (βλ. λ.), ἀπὸ τοῦ ὁποίου προῆλθεν ἡ σημαία τῶν Παλαιολόγων, λευκὴ μὲ γαλανὸν σταυρόν, ἀφ' οὗ ἐξεπορεύοντο 4 χρυσαῖ ἀκτῖνες (πυρεκβόλα), εἰς ὧν τὰ ἄκρα ὑπῆρχε γαλανὸν ψηφίον Β (=βασιλεῦ βασιλέων βασιλέα βοήθει» ἢ «βασιλεὺς βασιλέων βασιλεύων βασιλευόντων»), ἔτι δὲ τὸ οἰκόσημον τῶν Φωκάδων καὶ ἡ σημαία τῶν ἀπ' αὐτῶν καταγομένων (ΙΒ' αἰὼν) Καλλεργῶν τῆς Κρήτης. ὁμοία πρὸς σημερινὴν ἑλληνικὴν ναυτικήν, ἔχουσα ὅμως ἐν τῷ γωνιαίῳ σταυρῷ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ. Παρὰ τὰς χριστιανικὰς αὐτὰς σημαίας ἐπέζησε καὶ ὁ ρωμαϊκὸς *ἀετός* (βλ. λ. τ. Α', σ. 819 γ ἐπ.).

Σημαῖαι τῆς Δύσεως. Οἱ Φράγκοι ἀνεπετάννυον ἐπὶ κοντοῦ τὴν κυανῆν κουκούλαν τοῦ ἁγίου Μαρτί-

Digitized by Google

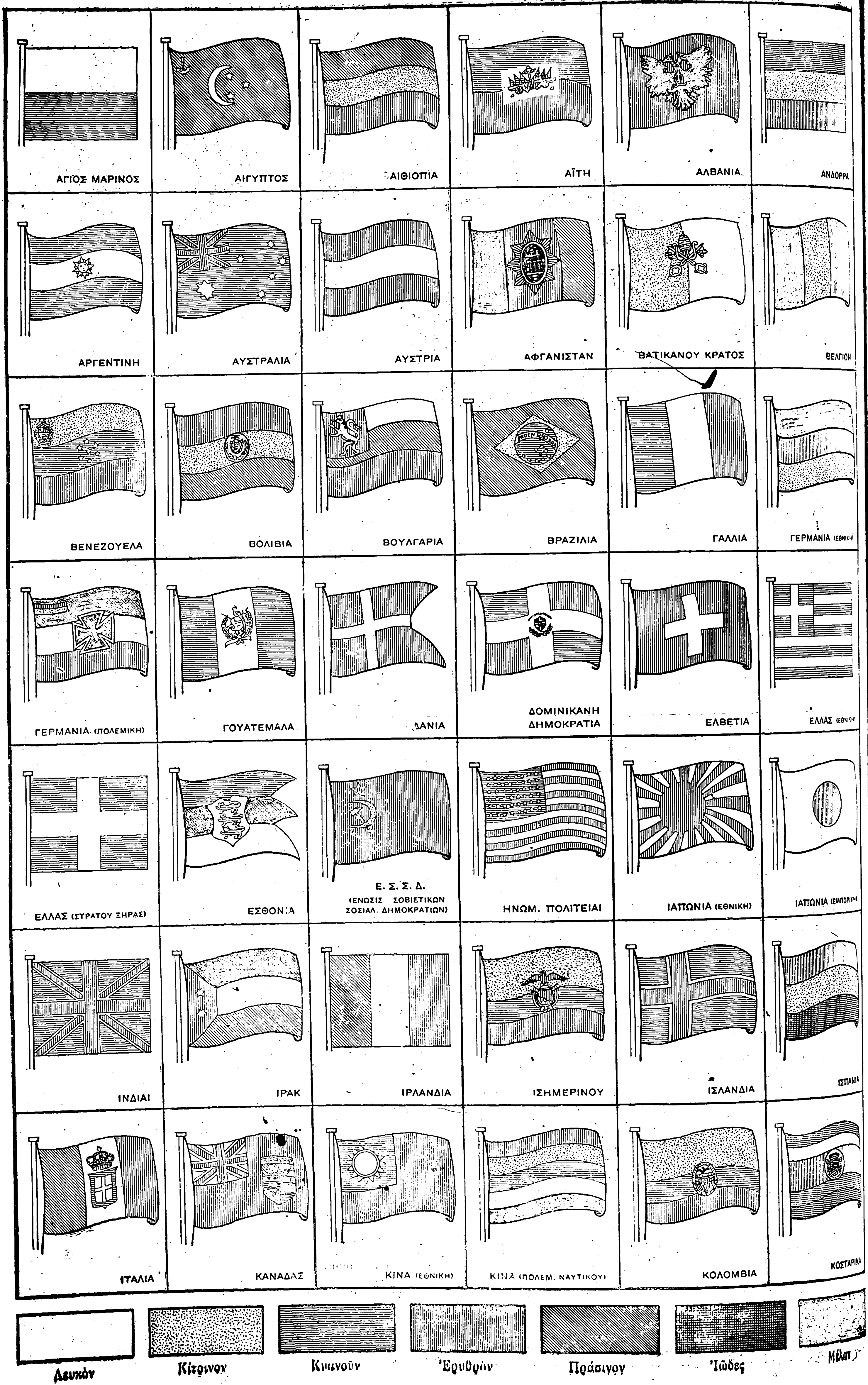

Digitized by Google

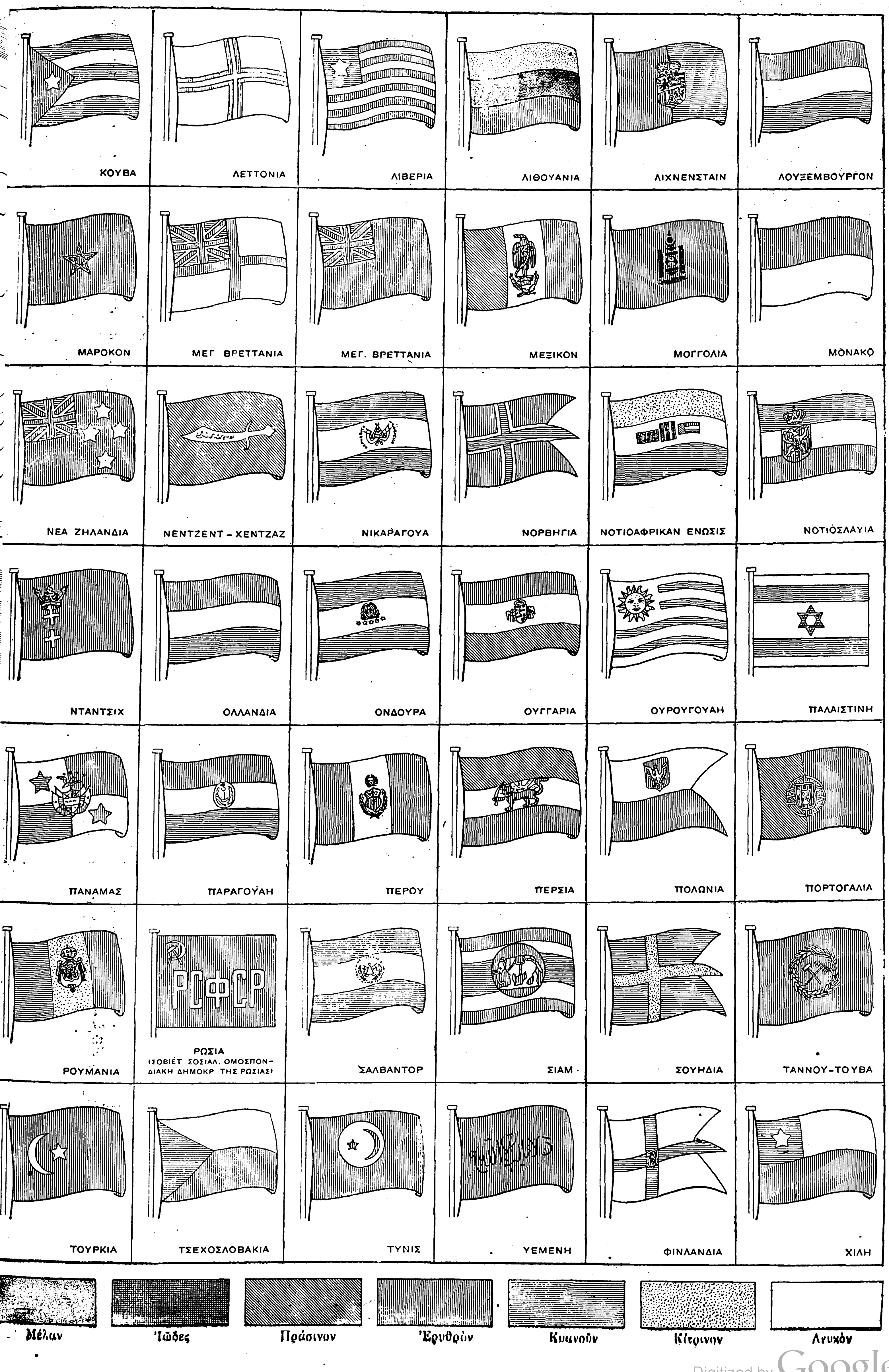

Digitized by Google

νου ἤδη ἀπὸ τοῦ 498. Οἱ Γάλλοι βασιλεῖς ἀπὸ Λουδοβίκου ΣΤ' (1124) μέχρι τῆς ἐν Ἀζενκοὺρ ἥττης (1415) ἐχρησιμοποίουν τὸ χρυσέρυθρον φλάμμουλον (auriflamma, γαλλ. oriflame) τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου, εἶτα τὸν κυανόλευκον σταυρόν, τὸν ἐρυθρὸν σταυρὸν Πέτρου τοῦ Ἐρημίτου καὶ τὴν διάστικτον ἐκ κρίνων λευκὴν σημαίαν τῆς Βαλεσιανῆς δημοκρατίας· ἡ ἐπανάστασις (1789) εἶχε τὴν τρίχρουν σημαίαν ἐκ λευκῆς ταινίας (βασιλικὸν χρῶμα) ἐν τῷ μέσῳ ταινίας κυανῆς καὶ ἐρυθρᾶς (χρῶμα τῆς πόλεως τῶν Παρισίων)· ἐπὶ Ναπολέοντος ἐπὶ τοῦ κοντοῦ ἐτοποθετήθη ὁ ρωμαϊκὸς ἀετός, ὑπὸ τῆς ἰουλιανῆς μοναρχίας (1830) ὁ γαλατικὸς ἀλέκτωρ καὶ τέλος σιδήριον ἀκοντίου. Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία εἶχε τὸν ἀρχάγγελον Μιχαήλ, ἤδη δὲ ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος τὸν τευτονικὸν χρυσαετὸν (aquila fulva), ὃν εἶχον μονοκέφαλον πάντες οἱ ὑποτελεῖς ἡγεμόνες (διατηρηθέντα ὑπὸ τῆς Πρωσσίας), δικέφαλον δὲ ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οἱ αὐτοκράτορες (διατηρηθέντα ὑπὸ τῶν Ἀψβούργων). Οἱ πάπαι εἶχον χρυσοκέντητον πορφυροῦν φλάμμουλον, εἶτα σημαίας μὲ τὰ οἰκόσημα τῶν ἑκάστοτε παπῶν, κατόπιν λευκὴν σημαίαν φέρουσαν τὸ παπικὸν στέμμα καὶ τέλος ἐρυθροκιτρίνην σημαίαν. Πλεῖστα κράτη εἶχον τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ: μέλανος (Βρετάνη), πρασίνου (Φλάνδρα, Λωρραίνη), κιτρίνου (Ἰταλία, Σουηδία) ἢ ἐρυθροῦ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου (Βουργουνδία). Λευκὸν σταυρὸν ἀρχικῶς εἶχον οἱ Ἄγγλοι, τῷ 1244 ἐχρησιμοποίησαν πορφυροῦν μεταξωτὸν δράκοντα ἔχοντα σαπφειρίνους ὀφθαλμούς, ἐπὶ αἰῶνας δὲ κατόπιν εἶχον ὡς ἐθνικὴν σημαίαν τὸν ἐρυθρὸν σταυρὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅστις, ἑνωθεὶς μετὰ τῶν σταυρῶν τῶν ἁγίων Ἀνδρέου καὶ Πατρικίου (Σκωτίας καὶ Ἰρλανδίας), ἀποτελεῖ τὴν βρεττανικὴν σημαίαν. Αἱ ἱπποτικαὶ σημαῖαι ἔφερον ὡς ἐμβλήματα σταυροὺς ἰδίως καὶ ἀετοὺς ἢ θυρεοὺς οἰκοσήμων, ἀπετέλεσαν δ' αὗται τὸ πρότυπον τῶν μετέπειτα στρατιωτικῶν σημαιῶν καὶ τῶν λαβάρων συντεχνιῶν, ἀδελφοτήτων, κοινοτήτων κ. ἄ., ἐνῷ ἐκ τῶν βασιλικῶν προῆλθον αἱ νῦν ἐθνικαὶ σημαῖαι. Ἀναλόγους σημαίας εἰσήγαγεν ἐν Ἑλλάδι ἡ φραγκοκρατία, ἂν καὶ κατὰ τῶν Ἑνετῶν (ἐν Κρήτῃ) ἀνεπετάσθησαν ὁ βυζαντινὸς δικέφαλος ἀετὸς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννη Καλλέργη (1365) καὶ τοῦ Κορκονδίλου Κλαδᾶ ὁ κυανόλευκος σταυρὸς μετὰ τοῦ ἁγίου Γεωργίου (1570, Καντονολέων), κ. ἄ.

Τουρκοκρατία. Οἱ Τοῦρκοι διετήρουν μονοχρώμους σημαίας (σαντζάκια), ὧν ἐξεῖχον ἡ μέλαινα, κιτρίνη, πρασίνη καὶ ἐρυθρά· ἡ τελευταία, τελικῶς ἐπικρατήσασα, εἶναι ἡ σημαία τῶν Ὀσμανιδῶν, τὰ δὲ ἐπ' αὐτῆς ἐμβλήματα (ἡμισέληνος μετ' ἀστέρος) ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἱσπανίᾳ ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων. Τὰ *μπαϊράκια, φλάμπουρα καὶ παντιέρες* τῶν κλεφτῶν καὶ ἁρματολῶν (περιφρονητικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων *πατσαούρ* καλούμενα) ἦσαν ἀπειροπληθῆ. Ὁ σταυραετὸς (aquila pennata), τὸ κατ' ἐξοχὴν στόλισμα τῶν ἐπιστηθίων τῶν κλεφτῶν, ὑψώθη ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου Τσεκούρα· «αϊτὸς μὲ δύο κεφάλια» ἦτο ἡ περιώνυμος σημαία τοῦ Ἠπειρώτου Χρήστου Μηλιώνη, μονοκέφαλον δὲ ἀετὸν διὰ τοῦ ράμφους κρατοῦντα σταυρὸν μεταξὺ ἡμισελήνου καὶ ἡλίου εἶχον οἱ Φαναριῶται τῆς Βλαχίας. Κύριον ὅμως ἔμβλημα τῶν σημαιῶν ἦτο ὁ σταυρός, ὅστις εὐθὺς ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπέβη τὸ πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἔμβλημα τῶν ὑποταγέντων Ἑλλήνων. Ἤδη ὁ ποιητὴς τοῦ θρήνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μνημονεύει «μέγα φλάμπουρον τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου». Λευκὴν σημαίαν μὲ κυανοῦν σταυρὸν ὕψωσαν ὁ Γιάννης Σταθᾶς («τ' οὐρανοῦ παντιέρα») ἐπὶ τῶν ἐν τῷ Στρυμονικῷ κόλπῳ πλοίων του τῷ 1803, οἱ Μαυρομιχάλαι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769, ὁ Μακάριος Μελισσηνός, ὁ Γιατρᾶκος κ.ἄ. Ἐρυθρόλευκον σταυρὸν ἀνύψωσαν οἱ Καλαρρυτηνοὶ καὶ οἱ Ἀγραφιῶται Σουμήλας, Μεϊντάνης καὶ Χορμόπουλος, τὸν σταυρὸν δὲ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης τῷ 1806—1807. Ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τῆς σημαίας ἀνέγραφον οἱ Μανιᾶται ρήσεις («Ἐλευθερία ἢ θάνατος») ἢ θρησκευτικὰς φράσεις (Ι.Χ.Ν.Κ. = Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ), ἄλλοι δὲ ἐξεικόνιζον ἁγίους, ὡς ὁ Νικολὸς Τζιουβάρας, ὁ Κατσώνης κυανόλευκον μὲ τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον καὶ Ἑλένην, οἱ Λευκάδιοι (λευκὴν μετ' ἐρυθροῦ σταυροῦ, ἐφ' οὗ οἱ ἅγιοι Τιμόθεος καὶ Μαύρα) καὶ οἱ σπαχῆδες τῆς Ἠπείρου (κυανόλευκον μὲ τὸν ἅγιον Γεώργιον)· οἱ τελευταῖοι, μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐδικαιοῦντο νὰ φέρουν ἐν πορείᾳ μέχρι τῆς Πίνδου τὴν σημαίαν των (ἧς πέραν ἀνεπετάννυον τὴν ὀθωμανικήν), εἶτα ὅμως ἡ σημαία των αὕτη παρέμεινε τιμητικὸν μόνον δικαίωμα τῶν ἐξάρχων τῶν κοινοτήτων. Ἀλλὰ καὶ ἁπλαῖ εἰκόνες ἁγίων ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς σημαῖαι, οἷαι αἱ τοῦ Καρατάσου (λευκὴ μὲ τὸν ἅγιον Γεώργιον), καπετὰν Ρομφάνη (ἅγιος Δημήτριος), τῶν αὐτονόμων Παργηνῶν (πορφυρᾶ μετὰ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἰησοῦ), τῶν Χιμαριωτῶν (λευκὴ μετὰ τῶν Ταξιαρχῶν Γαβριὴλ καὶ Μιχαήλ). Κατὰ τὸν πρὸ τοῦ 1821 ἀγῶνα ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ξέναι σημαῖαι, ὡς ἡ ρωσικὴ (Σταθᾶς, Κατσώνης), ἡ τρίχρους γαλλικὴ (Πάργα 1814), ἡ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου, ἡ ἑνετικὴ κ ἄ. Τέλος, ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ σημαία τοῦ Ζαχαριᾶ (1777), ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν χρωμάτων: ἐρυθροῦ, λευκοῦ καὶ μέλανος μετὰ σταυροῦ ἐν τῷ μεσαίῳ χρώματι καὶ τῆς ἐπιγραφῆς «ἢ αἷμα ἢ ἐλευθερία ἢ θάνατος», ἔτι δὲ ἡ παρὰ τοῦ Ρήγα Φεραίου σχεδιασθεῖσα ἐκ τῶν αὐτῶν χρωμάτων, ἀλλὰ μετὰ τριῶν σταυρῶν καὶ ἡρακλείου ροπάλου· ἐδήλουν δὲ τὸ ἐρυθρὸν «τὴν αὐτοκρατορικὴν πορφύραν καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», τὸ λευκὸν «τὴν ἀθῳότητα τῆς δικαίας ἡμῶν ἀφορμῆς κατὰ τῆς τυραννίας» καὶ τὸ μέλαν «τὸν ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας θάνατον».

Αἱ σημαῖαι τοῦ Ἀγῶνος. Περὶ τῶν σημαιῶν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν βλ.λ. *Ἀγῶνος σύμβολα* (τ. Α', σ. 522 γ).

Σημαῖαι τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Βλ. λ. *Ἑλλάς.*

Π. Ν. ΠΑΠΑΣ

—*[Διεθν. Δίκ.]* Γνώρισμα τῆς λόγῳ ἐθνικότητος ὑπαγωγῆς πλοίου τινὸς εἰς ὡρισμένην πολιτείαν ἀποτελεῖ ἡ *σημαία*, τὴν ὁποίαν τοῦτο φέρει. Ἡ ἐκ μέρους τῆς πολιτείας χορήγησις τῆς σχετικῆς ἀδείας εἴς τι πλοῖον, ὅπως φέρῃ τὴν σημαίαν της, θέτει τοῦτο ταυτοχρόνως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν της, ἀλλὰ καὶ ἐπεκτείνει καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν κρατικὴν προστασίαν, ἥτις καὶ μόνη ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερίαν τῆς ναυσιπλοΐας, ἐνῷ ἐξ ἄλλου αὐτὴ ἡ πολιτεία ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην διὰ πᾶσαν τυχὸν ὑπὸ τοῦ πλοίου γενομένην νομικὴν παράβασιν. Πᾶσα πολιτεία δικαιοῦται νὰ ἔχῃ ναυτικὴν σημαίαν, ἧς ὁρίζει ἐλευθέρως τὸ εἶδος καὶ τὸ χρῶμα· ἀνάγκη ὅμως ὅπως αὕτη διακρίνηται καλῶς τῆς τῶν ἄλλων κρατῶν, καθότι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται αἱ σημαῖαι δύο πολιτειῶν νὰ ὁμοιάζωσι μεταξύ των, τοῦ σφετερισμοῦ ξένων σημείων κυριαρχίας θεωρουμένου ὡς ἀντιθέτου πρὸς τὸ διεθνὲς δίκαιον. Τὸ ζήτημα ἂν καὶ πολιτεία μὴ ἐπικοινωνοῦσα ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς θαλάσσης δύναται νὰ ἔχῃ ναυτικὴν σημαίαν ἐλύθη τὸ πρῶτον ἀρνητικῶς, τῷ 1864, ὑπὸ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συμβουλίου τῆς Ἑλβετίας, ἐξ ἀφορμῆς αἰτήσεως Ἑλβετοῦ τινος ξένης ὑπηκοότητος περὶ ἀναρτήσεως ἐπὶ τοῦ πλοίου του τῆς ἑλβετικῆς σημαίας. Βραδύτερον ὅμως, διὰ τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τοῦ 1919 (ἄρθρ. 273, ἐδ. 3), ἀνεγνωρίσθη διὰ τὰς συμμάχους συνησπισμένας Δυνάμεις, τὰς μὴ ἐπικοινωνούσας μετὰ τῆς θαλάσσης ἀπ' εὐθείας, τὸ δικαίωμα ὅπως ἔχουν ἰδίαν σημαίαν, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ εἶναι τὸ πλοῖον νηολογημένον «εἰς ὡρισμένην θέσιν εὑρισκομένην ἐπὶ τῆς χώρας τῆς πολιτείας ταύτης· ἡ θέσις αὕτη θὰ θεωρῆται διὰ τὰ πλοῖα ὡς λιμὴν νηολογήσεως». Ἡ ἐν λόγῳ διάταξις τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ἐπεκυρώθη διὰ τῆς ἐν Βαρκελώνῃ τῇ 21 Ἀπριλίου 1921 ὑπ' ἀριθμὸν 4 ληφθείσης ἀποφάσεως, γνωστῆς ὡς «Déclaration portant réconnaissance du droit au pavillon des États dépourvus de littoral maritime», διὰ τῆς ὁποίας ἔπαυσαν καὶ αἱ θεωρητικαὶ ἀντιρρήσεις, αἵτινες διετυποῦντο ἄλλοτε.

Τὰ τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἀνάρτησις τῆς σημαίας πολιτείας τινὸς ἐπὶ πλοίου διέπει ἡ ἐσωτερικὴ νομοθεσία αὐτῆς. Οὐδεμία δὲ ὑποχρέωσις ὑφίσταται ὅπως αἱ πολιτεῖαι ἔχωσι διὰ τὸ ναυτικόν των διάφορον σημαίαν τῆς συνήθους, οὔτε ὅπως ἡ σημαία τοῦ πολεμικοῦ στόλου διαφέρῃ τῆς τῶν ἐμπορικῶν πλοίων. Ἐν τούτοις αἱ κυριώτεραι ναυτικαὶ Δυνάμεις ἔχουσι διὰ τὰ πολεμικὰ σημαίαν διάφορον τῆς τῶν ἐμπορικῶν πλοίων, πλὴν τῆς Γαλλίας, ἥτις ἔχει μίαν καὶ μόνην γενικῶς σημαίαν. Συμφώνως πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς νόμους τῆς μητροπόλεως ρυθμίζεται καὶ τὸ ζήτημα τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς εἶναι δυνατὸν εἰς πλοῖα τῶν ἰθαγενῶν τῆς ἀποικίας ν' ἀναρτηθῇ ἡ σημαία τῆς πολιτείας. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἡμιανεξάρτητοι ἡγεμονίαι νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιῶσιν ἰδίας ἐμπορικὰς σημαίας, ὅπως συνέβαινεν ἄλλοτε μὲ τὴν Σάμον καὶ τὰς Ἰονίους νήσους, ἐπίσης δὲ μὲ τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας, Βλαχίαν καὶ Μολδαυΐαν, αἵτινες διὰ τῆς συνθήκης τῆς Πετρουπόλεως τοῦ 1834 ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα νὰ ἔχωσι καὶ πολεμικὴν σημαίαν, ἂν καὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας.

Ἡ σημαία τῶν πλοίων πρέπει ν' ἀναρτᾶται ἐπὶ τοῦ πρυμναίου ἱστοῦ, οὐδεμία ὅμως ὑποχρέωσις ὑφίσταται ὅπως τοῦτο γίνεται διαρκῶς. Πότε δ' ὑφίσταται σχετικὴ ὑποχρέωσις ὁρίζεται ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς νομοθεσίας ἑκάστης πολιτείας. Γενικῶς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιδεικνύωσι τὴν σημαίαν εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα οὐ μόνον τῆς χώρας των, ἀλλὰ καὶ τὰ ξένα, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἤθελε ζητηθῇ (βλ. λ. *ἐπισκέψεως* δικαίωμα καὶ *νηοψία*). Ἀλλὰ καὶ πᾶσα πολιτεία ἐντὸς τῶν χωρικῶν ὑδάτων της δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ νὰ γνωρίσῃ ποίαν σημαίαν φέρει τὸ πλοῖον, ὑποχρέωσις δὲ πρὸς ἐπίδειξιν τῆς σημαίας ὑφίσταται ἐν περιπτώσει διάπλου διεθνῶν θαλασσῶν ἢ ποταμῶν, ὅπως λ. χ. κατὰ τὸ ἄρθρ. 23 τοῦ κανονισμοῦ τῆς ναυσιπλοΐας τοῦ Δουνάβεως, τοῦ συνταχθέντος τῇ 10 Νοεμβρίου 1911.

Ὑποχρέωσις πρὸς χαιρετισμὸν ὑφίσταται διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα, ὅταν ταῦτα εἰσέρχωνται εἰς ξένους λιμένας, ὡς καὶ ἐπὶ διάπλου στενῶν ἐντὸς ἐκτάσεως τριῶν μιλίων ἐφ' ὅσον κυματίζει ἐπ' αὐτῶν σημαία· ἀλλὰ καὶ τὸν χαιρετισμὸν τῆς ἰδίας σημαίας παρὰ τῶν πολεμικῶν πλοίων δύναται νὰ ὁρίσῃ ἡ νομοθεσία τῶν πολιτειῶν. Ἡ ἀνάρτησις τῆς σημαίας ἐπιβάλλεται εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐπὶ ἑορτασμῶν ὡς δεῖγμα συμμετοχῆς εἰς αὐτούς.

Ἐν καιρῷ πολέμου ἀπαγορεύεται ἡ παρὰ τῶν πολεμικῶν ὕψωσις ἄλλης σημαίας πλὴν τῆς ἐθνικῆς των. Προκειμένου περὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων αἱ γνῶμαι τῶν διεθνολόγων διίστανται· ἄλλοι μὲν ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἡ ὕψωσις ξένης σημαίας (συνήθως οὐδετέρου κράτους), πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς ἢ συλλήψεως, ἀποτελεῖ θεμιτὸν τέχνασμα πολέμου, ὅπως ἐδέχθη σταθερῶς καὶ ἡ ἀγγλικὴ πρακτική, ἄλλοι δὲ ἀντιτίθενται εἰς τὴν ἄποψιν ταύτην, ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ζημιώσῃ ἐνίοτε τὰ οὐδέτερα πλοῖα. Πάντως, δέον νὰ θεωρηθῇ παράνομος ἡ χρῆσις ξένης σημαίας, ὅταν ἡ οὐδετέρα πολιτεία ἀπαγορεύσῃ ρητῶς τὴν παρ' ἄλλων χρῆσιν τῆς σημαίας της, ὡς λ.χ. διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἔπραξε τοῦτο ἡ Ὁλλανδία τὴν 23 Φεβρουαρίου 1915. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεταβολὴν τῆς σημαίας ἐμπορικοῦ πλοίου, συμφώνως πρὸς τὰ ἄρθρα 55 καὶ 56 τῆς δηλώσεως τοῦ Λονδίνου τοῦ 1908—1909, ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τρεῖς περιπτώσεις: α') Ἐὰν ἡ μεταβολὴ τῆς σημαίας ἐγένετο τριάκοντα ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, θεωρεῖται αὕτη ἔγκυρος, ἐκτὸς ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν εἶναι ἔγκυρος, τοῦ συλῶντος ὑποχρεουμένου ν' ἀποδείξῃ τὴν εἰκονικότητα τῆς μεταβολῆς, ἄλλως ἡ σύλη δὲν εἶναι νόμιμος. β') Ἐὰν ἡ μεταβολὴ τῆς σημαίας ἐγένετο διὰ νόμου τοῦ κράτους ἐξήκοντα ἡμέρας πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου καὶ τὸ ἔγγραφον τῆς μεταβολῆς δὲν εὑρίσκεται μετὰ τῶν λοιπῶν ναυτιλιακῶν ἐγγράφων τοῦ πλοίου κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ καὶ ἐφ' ὅσον ἡ μεταβολὴ τῆς σημαίας ἐγένετο μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, τότε ἡ σημαία δὲν ἐπηρεάζει τὴν τύχην τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον εἶναι συλήσιμον. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐπιτρέπεται ἡ ἀνταπόδειξις. γ') Ἐὰν ἡ μεταβολὴ τῆς σημαίας ἐγένετο μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ὑφίσταται τεκμήριον ἀπολύτου ἀκυρότητος, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ἀνταποδείξεως, ἐὰν ἡ μεταβολὴ ἐπῆλθε διαρκοῦντος τοῦ ταξιδίου τοῦ πλοίου ἢ ὅτε τοῦτο εὑρίσκετο ἐντὸς ἀποκεκλεισμένου λιμένος, ἢ ἐὰν ἐν τῷ σχετικῷ συμβολαίῳ ἀπαντᾷ ὁ ὅρος τῆς ἐξωνήσεως ἢ τῆς ἐπιστροφῆς, ἢ ἐὰν ἠγνοήθησαν οἱ ἰσχύοντες νόμοι τῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας τὴν σημαίαν ἔφερε προηγουμένως τὸ πλοῖον. Οἱ ὡς ἄνω κανόνες, ἀποβλέποντες εἰς τὸ νὰ παρακωλύσωσιν, ἐπὶ ἐπικειμένου ἢ ἐκραγέντος πολέμου, τὴν ἐκχώρησιν παντὸς δικαιώματός των ἐπὶ τῶν πλοίων, παρὰ τῶν ἐφοπλιστῶν τῶν ἐμπολέμων κρατῶν ὑπὲρ ὑπηκόων οὐδετέρων Δυνάμεων, ὅπως ὑπὸ τὴν σημαίαν τούτων διαφύγωσι τὰ πλοῖά των τὴν σύλην, ἐξαπατῶντα οὕτω πως τοὺς ἐμπολέμους, οἵτινες οὐσιαστικῶς θὰ ἔχανον τὸ δικαίωμα τῆς ἐνασκήσεως αὐτῆς, ἐφηρμόσθησαν πάντοτε ἐν τῇ πρακτικῇ καὶ ἰδίως κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐμπόρευμα, τὸ διὰ πλοίων μετακομιζόμενον, ἰσχύει ὁ ἐν τῇ δηλώσει τῶν Παρισίων (16 Ἀπριλίου 1856) κανών, ὅτι ἡ οὐδετέρα σημαία καλύπτει τὸ ἐχθρικὸν ἐμπόρευμα, πλὴν τοῦ λαθρεμπορίου πολέμου.

Η. Γ. Κ.

—*[Στρατ.]* Τὸ ὕφασμα τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς *σημαίας* εἶναι κυανοῦν μὲ λευκὸν σταυρὸν ἐν τῷ μέσῳ, διήκοντα μέχρι τῶν ἑκατέρωθεν πλευρῶν. Ὁ κοντὸς αὐτῆς φέρει πρὸς τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ ἄκρον μικρὸν μεταλλικὸν σταυρόν. Ἐπειδὴ ἡ σημαία συμβολίζει τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος, οἱ στρατιωτικοὶ κανονισμοὶ καθώρισαν μεγάλας καὶ ὅλως ἐξαιρετικὰς τιμὰς κατὰ πᾶσαν ἐμφάνισιν αὐτῆς. Ἐν ἐκστρατείᾳ ἡ σημαία φέρεται ὑπὸ ἀξιωματικοῦ καλουμένου σημαιοφόρου. Ἡ σημαία ἀπονέμεται εἰς ἕκαστον τῶν συνταγμάτων διὰ τελετῆς.

Ν. Θ. Κ.

—*[Ναυτ.]* *Σημαία* (κοιν. *μπαντιέρα*, γαλλ. le pavillon καὶ les couleurs, ἀγγλ. the flag καὶ the standard) καλεῖται τὸ ἐπὶ τῶν πλοίων ἐπαιρόμενον *σημεῖον* πρὸς συμβολισμὸν τῆς πατρίδος καὶ πρὸς καταδήλωσιν τῆς ἐθνικότητος αὐτῶν. Εἰδικὰ ἐπίσημα βιβλία ὡς τὸ «Flags of all nations» τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου καὶ τὸ «Album des pavillons» τοῦ γαλλικοῦ καὶ οἱ ἐν τῷ «Κώδικι τῶν διεθνῶν σημάτων» ἔγχρωμοι πίνακες πρὸς πρόχειρον ἀναγνώρισιν παρέχουν τὰς ναυτικὰς σημαίας τῶν συγχρόνων ἐπικρατειῶν. Ἡ ἐθνικὴ *ναυτικὴ σημαία*, οὖσα διάφορος κατὰ κανόνα τῆς *σημαίας τῆς ξηρᾶς*, ἐπαίρεται πρὸς πρύμναν, ἐν ὅρμῳ μὲν συνήθως ἐπὶ στηλιδίου, ἐν πλῷ δὲ εἰς τὸ κέρας τοῦ ἐπιδρόμου ἤ, ὡς εἰς τὰ σύγχρονα πλοῖα, εἰς τὸ ἄκρον σιδηροῦ κατασκευάσματος ἀποφυομένου ἀπὸ τοῦ μᾶλλον πρὸς πρύμναν ἱστοῦ καὶ ὑπομιμνήσκοντος τοιοῦτόν τι κέρας. Καὶ ἡ μὲν *ἔπαρσις τῆς σημαίας* τελεῖται ἐν ὅρμῳ μὲν τὴν 8ην πρωϊνήν, ἐν πλῷ δὲ ἅμα ὡς τὸ λυκαυγὲς προχωρήσῃ, καὶ δὴ σὺν τῇ σβέσει τῶν πλοϊκῶν φανῶν, ἡ δὲ *ὑποστολὴ τῆς σημαίας*, τόσον ἐν πλῷ ὅσον καὶ ἐν ὅρμῳ, σὺν τῇ δύσει τοῦ ἡλίου καὶ τῇ ἀφῇ τοῦ φανοῦ τοῦ προβόλου (ἐν ὅρμῳ) ἢ τῶν πλοϊκῶν φανῶν (ἐν πλῷ)

Digitized by Google

Οἱ κανόνες οὗτοι εἶναι προαιρετικοὶ διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἅτινα ὑποχρεοῦνται ἐν ὅρμῳ μὲν «νὰ ἔχωσιν ὑψωμένας τὰς σημαίας των κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἄλλας ἐπισήμους ἑορτάς, ἐὰν δὲν ἐμποδίζωνται ἀπὸ μεγάλην κακοκαιρίαν» (*Γοργορίνη*, Ναυτιλ. Κῶδ 1904 Α, 36), ἐν πλῷ δὲ νὰ ὑψώνουν αὐτὴν ὅταν εὑρίσκωνται ἐν ὄψει πολεμικοῦ πλοίου πάσης σημαίας «πρὶν φθάση ἐντὸς βολῆς κανονίου», ὑποχρεούμενα ἅμα εἰς χαιρετισμὸν διὰ τῆς σημαίας των καὶ εἰς συνέπαρσιν τοῦ διεθνοῦς ἀριθμοσήμου, ἂν τὸ ἐν ὄψει πολεμικὸν ἀναγνωρισθῇ ὡς ὁμοεθνές. Ἀντιθέτως, εἰς τὰ πολεμικὰ ἡ ἔπαρσις καὶ ἡ ὑποστολὴ τῆς σημαίας ἐν ὅρμῳ τελεῖται (πλὴν εἰς περίπτωσιν πένθους ἢ θρησκευτικῆς λύπης) μετὰ πάσης ἐπισημότητος, διὰ τῶν κελευμάτων «εἰς ἔπαρσιν (ἢ ὑποστολὴν) σημαίας!.. Προσοχή!.. Αἶρε! (ἢ ὑπόστειλον!)»· ἡ φρουρὰ ἐγκαρσίως τεταγμένη παρουσιάζει ὅπλα, πάντες οἱ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀποκαλύπτονται εἰς στάσιν προσοχῆς μὲ μέτωπον πρὸς πρύμναν, οἱ σκοποὶ τῶν κλιμάκων πυροβολοῦν ἅπαξ, ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ μουσικὴ ἔνδον ἀνακρούει κατ' ἀμφοτέρας μὲν τὰς περιπτώσεις τὸ ἐμβατήριον τῆς σημαίας, κατὰ δὲ τὴν ἔπαρσιν τὸν ἐθνικὸν ὕμνον τοῦ πλοίου, μεθ' ὃ τὸν ἐθνικὸν ὕμνον τῆς χώρας, εἰς ἣν τοῦτο ὁρμεῖ, καὶ κατόπιν τοὺς ὕμνους τῶν ἐν τῷ λιμένι ὁρμούντων τυχὸν ἀλλοεθνῶν πλοίων. Ἀλλὰ καὶ πᾶς ἀνερχόμενος εἰς οἱονδήποτε πολεμικὸν πρέπει νὰ χαιρετήσῃ τὴν σημαίαν τοῦ σκάφους μόλις πατήσῃ τὸ κατάστρωμα, στρέφων πρὸς πρύμναν καὶ ἀποκαλυπτόμενος ἐπὶ 2 δευτερόλεπτα ἂν εἶναι ἰδιώτης ἢ χαιρετῶν στρατιωτικῶς. Τὰ πολεμικά, οὐδέποτε χαιρετῶντα πρῶτα, ἀντιχαιρετοῦν ἐμπορικὰ διὰ μιᾶς ὑποστολῆς τῆς σημαίας των, ἐπαναιρομένης χωρὶς νὰ σταθῇ εἰς τὸ κατώτερον ὕψος τῆς ὑποστολῆς. Συνίσταται δὲ ὁ χαιρετισμὸς τῶν ἐμπορικῶν γενικῶς εἰς τρεῖς ὑποστολὰς τῆς σημαίας των, τῶν Ἄγγλων μόνον κατ' ἐξαίρεσιν χαιρετώντων διὰ μιᾶς ὑποστολῆς ἀλλὰ μακρᾶς διαρκείας, καθ' ἣν ὁ ναύτης κρατεῖ ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν ἀγκάλην του τὴν ὑποσταλεῖσαν σημαίαν, ἕως οὗ τὰ ἀλληλοχαιρετώμενα πλοῖα ἀντιπαρέλθωσι· πάντως ὁ ἀντιχαιρετισμὸς εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν χαιρετισμόν. Διαιροῦνται δὲ αἱ *ναυτικαὶ σημαῖαι* εἰς *πολεμικὰς* καὶ εἰς *ἐμπορικὰς* (τῶν πλοίων τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ), τῶν μεγάλων ναυτικῶν κρατῶν θεσπισάντων καὶ σημαίας θαλαμηγῶν, διὰ τὰς θαλαμηγοὺς τὰς ἀνηκούσας εἰς προνομιακοὺς συλλόγους. Εἰς τὸ ἄλλοτε ναυτικὸν τῆς Ἀγγλίας ὑπῆρχον ἐν χρήσει τρεῖς διάφοροι σημαῖαι διὰ τοὺς στόλους: «τῆς πατρίδος (home fleet)», τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Μεσογείου, καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, ἃς διετήρουν τὰ πλοῖα καὶ ὅταν ἀκόμη προσωρινῶς ἀπεσπῶντο ἀπὸ στόλου εἰς στόλον. Ἀπὸ ἀπόψεως διαστάσεων διαιροῦνται αἱ σημαῖαι εἰς 6 μεγέθη, τοῦ μήκους ἑκάστου ὄντος ἐν ὡρισμένῃ ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ πλάτος τῆς σημαίας, ὅπερ πάλιν εἶναι ἄμεσος συνάρτησις (τοῦ ὅλου, τοῦ ἡμίσεος ἢ τοῦ τεταρτημορίου) τοῦ πλάτους τῆς σακκελίδος. Ἀπὸ ἀπόψεως διεθνῶν σχέσεων διακρίνονται εἰς *φίλας*, εἰς *πολεμίας* καὶ εἰς *οὐδετέρας* σημαίας. Κατὰ τὸν κανονισμὸν οὐδὲν πολεμικὸν πλοῖον δύναται νὰ μάχηται ὑπὸ ἄλλην σημαίαν πλὴν τῆς ἰδικῆς του, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου τῆς «Abeille» ὁ Κανάρης, ὡς πολεμήσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ ρωσικὴν σημαίαν, κακῶς ὅμως, διότι καθ' ἣν στιγμὴν ἤρξατο τῶν ἐχθροπραξιῶν ὑπέστειλεν ἐκείνην καὶ ὕψωσε τὴν ἑλληνικήν. Ὑποστολὴ σημαίας πλοίου ναυμαχοῦντος σημαίνει τὴν ἄνευ ὅρων παράδοσιν αὐτοῦ. Ἔπαρσις σημαίας εἰς τὸ ἐπίμηλον τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, συνοδευομένη ὑπὸ κανονιοβολισμοῦ, σημαίνει ἀπόδοσιν τιμῆς εἰς τὸ ἔθνος οὗ ἐπαίρεται ἡ σημαία. Σημαία *μεσίστιος* (κοιν. *μετζάστρα*) ἀποτελεῖ ἔνδειξιν πένθους ἢ θρησκευτικῆς λύπης· ἐὰν ὅμως αὕτη εἶναι «πνιγμένη» κατὰ τὸ μέσον αὐτῆς διὰ σχοινιδίου, ὥστε νὰ φαίνηται ἐκ δύο μερῶν ἀποτελουμένη εἰς σχῆμα χρυσαλίδος, ἢ ἂν εἶναι δεδεμένη εἰς κόμβον, ἀποτελεῖ σῆμα ἀμηχανίας καὶ ἐπικλήσεως ἐσχάτης βοηθείας. Σ. Ε. Λ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ν. Ἀ. Ἀγγελίδου*, Ἡ ἑλληνικὴ σημαία (Ἀθῆναι, 1909).—*Γ. Ἀσπρέα*. Ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς σημαίας (ἐν ἐφημ. «Ἑστίᾳ 13—14 Σεπτεμβρίου, 1930). —*Σπ Δὲ Βιάζη*, Αἱ πρῶται ἐθνικαί μας σημαῖαι (ἐν περιοδ. «Παναθηναίοις» τόμ. Η' 1904, σελ. 230—234). —*Ν. Ζαφειρίου*, Ἡ ἑλληνικὴ σημαία (Ἀθῆναι 1930). —*Ι. Νουχάκη*, Ἡ σημαία μας (Ἀθῆναι 1909). —*Β. Τζουρᾶ*, Ἡ ἑλληνικὴ σημαία (Κέρκυρα 1909). – *Ὑπουργείου Ναυτικῶν*, Αἱ σημαῖαι καὶ τὰ ἄλλα διακριτικὰ τοῦ κράτους· χαιρετισμοὶ αὐτῶν διὰ βολῶν πυροβόλου (Ἀθῆναι 1914). —Σημαῖαι καὶ διακριτικὰ σήματα (ἐπίσημος ἔκδοσις. 1930). —*Siegel*, Die Flaggen (1912), «Album des pavillons» (γαλλικὸν) κ.ἄ., ἔτι δὲ τὰς ἐτησίως δημοσιευομένας ἐν τῷ «Almanach de Gotha» περιγραφὰς τῶν σημαιῶν ὅλων τῶν κρατῶν τῆς γῆς. Π. Ν. Π.

— **«Σημαία»**. Τίτλος ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἐκδοθεισῶν εἰς διαφόρους πόλεις: —1) Ἐν Ἀθήναις (ἱδρυθ. 25ην Αὐγούστου 1871). —2) Ἐν Λευκάδι (ἔτος ἱδρύσ. 1871). —3) Ἐν Ἑρμουπόλει (ἑβδομαδιαία, ἱδρυθ. τὴν 19ην Δεκεμβρίου 1875). —4) Ἐν Ἀθήναις (ἱδρυθ. τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1880).—5) Ἐν Χαλκίδι (ἱδρυθ. τὴν 24ην Ἰουνίου 1882).—6) Ἐν Βόλῳ (δισεβδομαδιαία, ἱδρυθ. τὴν 26ην Ἰουνίου 1885). —7) Ἐν Ἀθήναις, ἡμερησία, ἱδρυθ. τῷ 1886). —8) Ἐν Ἀθήναις (ἱδρυθ. τὴν 1ην Νοεμβρίου 1887). —9) Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ (δισεβδομαδιαία, ἱδρυθ. τῷ 1905 εἰς 2ον ὑπὸ Κ. Δ. Φασουλαρίδου). —10) Ἐν Καβάλλᾳ (ἡμερησία, ἱδρυθ. τῷ 1908 ὑπὸ Ι. Ζουρμπᾶ). —11) Ἐν Ἀθήναις (ἱδρυθ. τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1913). —12) Ἐν Καλάμαις. —13) Ἐν Πειραιεῖ (ἡμερησία, ἱδρυθ. τῷ 1918 εἰς σχῆμα 2ον ὑπὸ Π. Θ. Λογοθέτη καὶ Ι. Α. Θεοφιλοπούλου). Π. Ν. Π.

— **«Σημαία ἐθνική»**. Τρισεβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1869.

— **σημαία** ***λευκή***. Κατὰ τὰ γενικῶς παραδεδεγμένα ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ, ἐν περιπτώσει πολιορκίας πόλεως καὶ βομβαρδισμοῦ αὐτῆς ὀφείλουσιν οἱ πολιορκούμενοι νὰ καθιστῶσι διὰ σημάτων φανερὰ εἰς τοὺς πολιορκητὰς τὰ οἰκοδομήματα, μνημεῖα, ναοὺς καὶ ὅσα ἄλλα πρέπει νὰ παραμείνουν σεβαστά, ἐφ' ὅσον ἡ καταστροφή των οὐ μόνον εἰς οὐδὲν θὰ ὠφέλει, ἀλλὰ καὶ θ' ἀπετέλει ταυτοχρόνως διεθνῆ παράβασιν. Τοιαῦτα σήματα εἶναι κυρίως ἡ λευκὴ σημαία, προκειμένου δὲ περὶ νοσοκομείων ἡ λευκὴ σημαία μετ' ἐρυθροῦ σταυροῦ. Χρῆσις σημαίας λευκῆς γίνεται ἐπίσης ἐν καιρῷ πολέμου, ὅταν ὁ ἀντίπαλος ἀποστείλῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν κήρυκα, ὅπως ζητήσῃ μικρὰν ἀνακωχὴν κλμ. Ὁ κῆρυξ βαδίζων πρὸς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον ὀφείλει, διὰ νὰ ἀναγνωρισθῇ καὶ μὴ ἐκληφθῇ ὡς κατάσκοπος κλπ., νὰ φέρῃ λευκὴν σημαίαν. Η. Γ. Κ.

— **σημαίας** ***ἦχος***. *['Ιατρ.]*. Οὕτω καθορίζεται στηθακουστικὸν σημεῖον, ὀφειλόμενον εἰς τριβὴν τεμαχίου μεμβρανώδους, εὑρισκομένου ἐντὸς βρόγχου ἀρκούντως εὐμεγέθους. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἐνδεικνύει τὴν ὕπαρξιν ψευδομεμβρανώδους βρογχίτιδος. Μ. Ν. Κ.

σημαίνω· δηλῶ διὰ σήματος, φανερώνω, δεικνύω: «ἐσήμανεν ἡ σάλπιγξ ἔφοδον, — παῦσιν πυρὸς κτλ.»· ‖ «σημαίνουν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν, — οἱ καμπάνες» ἠχοῦσι, κτυποῦν ‖ συνεκδ. «σημαίνει ἡ ἐκκλησία» ἀντὶ «σημαίνει ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας»· ‖ δηλῶ, φανερώνω σημασίαν: «τί σημαίνει ἡ λέξις,— ἡ φράσις» ποίαν σημασίαν ἔχει· ‖ ἔχω σημασίαν, σπουδαιότητα: «οἱ σημαίνοντες ἐν τῇ πολιτείᾳ», «αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε»· ‖ ἐπιθέτω σῆμα, γνώρισμα, σφραγῖδα, συνήθως παθητ. «ἐσημάνθη ὁ χάρτης», «σεσημασμένος ἄργυρος» τὸ ἀργυροῦν νόμισμα· ‖ «σεσημασμένος λωποδύτης»· ‖ ναυτ., ἐκφράζω ὅ,τιδήποτε διὰ τῆς γλώσσης τῶν σημάτων· ‖ τὸ ἀναφαίνειν γῆν «ἐσημάνθη γῆ, πρὸς λίβα»· ‖ τὸ ἀναγνωρίζειν στόλον κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν παλαιοτέρων ναυτικῶν: «ἐσημάνθησαν ἑπτὰ ἱστία (δηλ. πλοῖα) πρὸς νότον»· ‖ τὸ κρούειν διὰ τοῦ κώδωνος τὰ ἡμιώρια πάσης τετραωρίας.

σημαιοστολίζω· στολίζω μὲ σημαίας κατάστημα, πλοῖον κττ.

σημαιοστολισμὸς (ὁ)· στολισμὸς διὰ σημαιῶν: «σημαιοστολισμὸς τῶν καταστημάτων, — τῶν πλοίων, — τῶν πλατειῶν».

—*[Ναυτ.]* Παλαιότερον ὁ στολισμὸς ἐγίνετο διὰ τῶν σημαιῶν διαφόρων κρατῶν· ἐπειδὴ ὅμως προέκυπτον ζητήματα ὡς πρὸς τὰς σημαίας, αἵτινες θὰ διεξεδίκουν τὰς περισσότερον τιμητικὰς θέσεις, ὁ

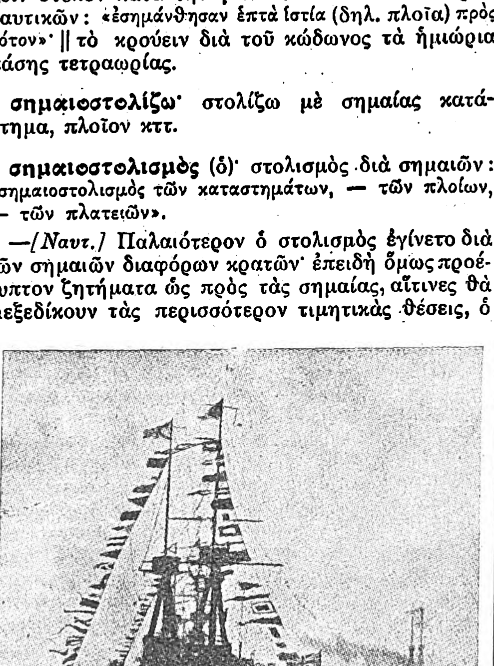

Σύγχρονος σημαιοστολισμὸς εἰς ἀγγλικὸν ντρέντνωτ.

σημαιοστολισμὸς ἀντικατεστάθη διὰ *στολισμοῦ* διὰ τῶν ἡμερινῶν σημάτων τοῦ σηματολογίου τοῦ στολιζομένου πλοίου, πάντως ὅμως αἰρομένων εἰς τὰ ἐπίμηλα τῶν ἱστῶν τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ σημαιῶν, εἰς δὲ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, παραπλεύρως καὶ δεξιᾷ τῆς ἐκεῖ ἐθνικῆς σημαίας, ἐπαιρομένης τῆς σημαίας τοῦ ξένου κράτους πρὸς τιμὴν τυχὸν τοῦ ὁποίου ἐγένετο ὁ στολισμός. Εἰς τὰ πολεμικὰ τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ ὁ σημαιοστολισμὸς ἦτο ἐγκάρσιος διὰ τῶν ἀκροκεραίων ἀπὸ τῶν τραχηλωμάτων τῶν ἀτράκτων μέχρι τῶν ἀκροκεραίων τῶν μεγάλων κεραιῶν, ὑφ' ἃ ἐπῄρετο ἡ ἐθνικὴ ἐπίσης σημαία, τὴν δὲ στιγμήν, καθ' ἣν ἦτο ἐν ὄψει ἡ φέρουσα τὸ τιμώμενον πρόσωπον λέμβος, οἱ ναῦται ἠραιοῦντο ἐπὶ τῶν κεραιῶν ὀρθοὶ καὶ ἐκτείνοντες τὴν δεξιὰν κρατοῦσαν τὸν πιλίσκον ἀνεβόων τρὶς ἢ ἑπτάκις: «Ζήτω ὁ βασιλεὺς» (αὐτοκράτωρ κ.τ.τ.), ἐν ᾧ χρόνῳ ἐχαιρετᾶτο τοῦτο δι' 21 βολῶν. Εἰς τὰ σύγχρονα πολεμικὰ ὁ σημαιοστολισμὸς εἶναι διαμήκης ἀπὸ τοῦ πρωραίου στηλιδίου τοῦ ἐπισήμου μέχρι τῶν πρυμναίου τοιούτου τῆς σημαίας διὰ μέσου τῶν ἀτράκτων τῶν ἱστῶν, εἰς δὲ τὰ ἐμπορικὰ εἴτε ὁμοίως εἴτε ἑκατέρωθεν ἑκάστου τῶν ἱστῶν ἀπὸ τοῦ ἐπιμήλου μέχρι τοῦ ἀντιστοίχου περιτοναίου ἑκατέρας τῶν πλευρῶν. Κατὰ τὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἑορτὰς ἐπαίρεται ὁ σημαιοστολισμὸς τὴν 8 καὶ ὑποστέλλεται σὺν τῇ δύσει τοῦ ἡλίου καὶ τῇ ὑποστολῇ τῆς σημαίας, τῶν 21 βολῶν ριπτομένων τὴν μεσημβρίαν· κατ' ἐξαίρεσιν ὁ σημαιοστολισμὸς τοῦ Πάσχα ἐπαίρεται σὺν τῇ σημαίᾳ καὶ τῷ τοιούτῳ κανονιοβολισμῷ τὸ μεσονύκτιον τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἐκτὸς τοῦ τοιούτου (σημαιο)στολισμοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ μέγας καλεῖται, ὑπάρχει καὶ ὁ δι' ἐπάρσεως τῶν ἐθνικῶν σημαιῶν μόνον εἰς τὰ ἐπίμηλα, ὅστις καλεῖται μικρὸς σημαιοστολισμός, ὅστις ἐπαίρεται καὶ κατὰ τὰς ναυμαχίας, κατὰ τὴν παλαιὰν ναυτικὴν παράδοσιν τῆς ἀνάγκης, ἥτις ἐγεννᾶτο τότε ὅπως εὐχερῶς διακρίνωνται διὰ μέσου τοῦ καπνοῦ τῶν πυροβόλων τὰ φίλα πλοῖα τῶν πολεμίων τοιούτων. Σ. Ε. Λ.

σημαιοστόλιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ στολισμένος μὲ σημαίας: «σημαιοστόλιστον κατάστημα, — πλοῖον».

σημαιοφόρος (ὁ)· ὁ φέρων, ὁ κρατῶν τὴν σημαίαν· ‖ βαθμὸς ἀξιωματικοῦ ἐν τῷ ναυτικῷ, ἀντιστοιχῶν πρὸς ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ ‖ κῆρυξ καὶ πρωταγωνιστὴς πρὸς ἐπικράτησιν ἰδέας τινός: «σημαιοφόρος τῆς δημοκρατίας, — τοῦ κομμουνισμοῦ».

— *[Ναυτ.]* Ὁ κατώτερος βαθμὸς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς. Ὀνομάζονται *σημαιοφόροι* οἱ μάχιμοι δόκιμοι οἱ ἐπιτυχῶς ἀποφοιτήσαντες τῆς ναυτικῆς τῶν Δοκίμων σχολῆς, μόλις περατώσωσι τὸν τρίμηνον μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των ἐκπαιδευτικὸν πλοῦν. Οἱ δόκιμοι ὅμως μηχανικοί, ἐξερχόμενοι τῆς σχολῆς ὡς δόκιμοι σημαιοφόροι, ὀνομάζονται *σημαιοφόροι μηχανικοὶ* μόνον ἀφ' ἧς διακούσουν ἐπὶ ἓν εἰσέτι ἔτος μαθήματα ἀνωτέρων σπουδῶν. Παλαιότερον οἱ σημαιοφόροι ὠνομάζοντο δόκιμοι α' τάξεως οἱ μάχιμοι, λογισταὶ οἱ σημαιοφόροι οἰκονομικοί, ἀνθυπίατροι οἱ σημαιοφόροι ἰατροὶ κτλ. Σ. Ε. Λ.

— **«Σημαιοφόρος»**. Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1861.

Σῆμα Κυνός, ἡ *Ἕλλη [Γεωγρ.]*. Μετονομασία, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, τοῦ χωρίου τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (ὑποδιοίκησις Μαδύτου) *Κιλὶτ Μπάχρ*. Κάτ. (1920) 1.712.

Σημαλέος (ὁ) *['Αρχ.]*. Ἐπίκλησις τοῦ Διὸς ἐν Ἀττικῇ, λατρευομένου οὕτω ἐπί τινος κορυφῆς τῆς Πάρνηθος, ἐμφανοῦς ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως. Αὐτόθεν οἱ ἐν Ἀθήναις Πυθαϊσταὶ ἔδει, παρατηροῦντες τὰ παρὰ τὸν βωμὸν τῆς Πάρνηθος σημειούμενα προγνωστικὰ τοῦ καιροῦ (*διοσημίας*), νὰ δώσουν τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως τῆς δελφικῆς θεωρίας. —Π.

σήμανσις, *—εως* (ἡ)· Τὸ σημάδευμα, ἡ διὰ σημείων διάκρισίς τινος· ‖ ἐπικόλλησις φορολογικοῦ ἢ δικαστικοῦ ἐνσήμου ἐπὶ ἐγγράφου, χαρτοσήμανσις· ‖ λῆψις καὶ καταγραφὴ τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ταυτότητος ἐγκληματίου ἢ ὑπόπτου· ‖ ἐπίθεσις σφραγῖδος ἢ ἄλλων σημείων ἐπὶ ἐγγράφου, ἐπιστολῆς, βιβλίου κτλ. πρὸς ἐπικύρωσιν ἢ πρὸς δήλωσιν τοῦ κτήτορος κτλ.· ‖ χρῆσις σημάτων πρὸς συνεννόησιν ἐξ ἀποστάσεως. Θ. Π.

—*['Εγκληματολ.]* Ἡ ἐγκληματολογικὴ *σήμανσις* σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ταυτότητος καὶ τοῦ ποινικοῦ παρελθόντος ἑνὸς ἀτόμου. Αὕτη διακρίνεται, κατὰ τὰ νομοθετικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς παραδεδεγμένα, εἰς: α') ἀνθρωπομετρικὴν καὶ περιγραφικήν, β') δακτυλοσκοπικήν, καὶ γ') δικαστικὴν ἢ ἀστυνομικὴν φωτογραφίαν.

Ἀνθρωπομετρικὴ καὶ περιγραφικὴ σήμανσις. Ἡ ἀνθρωπομετρία βασίζεται ἐπὶ τοῦ ἀμεταβλήτου τῶν διαστάσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σκελετοῦ ἀπὸ τοῦ 21 περίπου ἔτους καὶ τῆς ἀπείρου ποικιλίας τούτων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων (θεωρία τοῦ Quetelet), συνίσταται δὲ εἰς τὴν δι' εἰδικῶν ἀνθρωπομετρικῶν ὀργάνων ἀπολύτου ἀκριβείας μέτρησιν τῶν διαστάσεων τούτων. Ἡ περιγραφικὴ σήμανσις, ἥτις ἦτο γνωστὴ καὶ ἐν χρήσει πρὸς ἀστυνομικοὺς σκοποὺς ἤδη ἀπὸ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, συνίσταται εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν μορφολογικῶν χαρακτήρων τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἰδιαίτατα δὲ τοῦ προσώπου (μέτωπον, ῥίς, ὀφθαλμοί, ὦτα κ.λ.π.) καὶ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν σημείων, οὐλῶν, στίξεων κλπ. Αἱ μέθοδοι αὗται (ὡς καὶ ἡ φωτογραφία),

Digitized by Google

ἐφαρμοσθεῖσαι συστηματικῶς ἐν Εὐρώπῃ (1885) ὑπὸ τοῦ Alphonse Bertillon, τὸ πρῶτον, ὡς μέσα ἐξακριβώσεως τῆς ταυτότητος, παρουσίασαν πλεῖστα μειονεκτήματα, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν δυσχέρειαν ὡς πρὸς τὴν ἐκμάθησιν καὶ βραδύτητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀπαιτοῦσι μακροτάτην ἐμπειρίαν καὶ γνώσεις ἱκανὰς ἀνατομικῆς, ἐπὶ πλέον δὲ δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ ἀτόμων πάσης ἡλικίας. Σπουδαῖον ἐπίσης μειονέκτημα εἶναι ἡ δυσκολία τῆς κατατάξεως σημαντικοῦ ἀριθμοῦ τοιούτων δελτίων (ἀνθρωπομετρικῆς - περιγραφικῆς σημάνσεως). Λόγῳ τῶν μειονεκτημάτων τούτων, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, αἱ μέθοδοι αὗται (ἐπικουρικῶς χρησιμοποιούμεναι νῦν) ἀντικατεστάθησαν διὰ τῆς δακτυλοσκοπίας.

Δακτυλοσκοπικὴ σήμανσις. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν λῆψιν τῶν ἀποτυπωμάτων τῶν ῥαγῶν τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν ἐπὶ εἰδικοῦ φύλλου χάρτου (δακτυλοσκοπικοῦ δελτίου), ἐφ' οὗ καταχωρίζονται ὡς ἐπικουρικὰ στοιχεῖα τὰ τῆς ἀνθρωπομετρικῆς καὶ περιγραφικῆς σημάνσεως. Ἀναπαρίστανται οὕτω ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ τούτου δελτίου κατ' ἀπόλυτον ἀκρίβειαν αἱ προεξοχαὶ (δερματικαὶ ἀκρολοφίαι, θηλόγραμμα) καὶ αἱ αὔλακες τοῦ πολφοῦ τῶν δακτύλων. Τὰ θηλόγραμμα καὶ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τούτων, σχηματιζόμενα ἀπὸ τοῦ 4ου περίπου μηνὸς τῆς ἐνδομητρίου ζωῆς, παραμένουσιν ἀμετάβλητα ἀπὸ τοῦ 6ου μηνὸς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς καὶ μέχρι τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ δέρματος, διαφέρουσι δὲ κατὰ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ σημεῖα οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν δακτύλων τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου. Προϊούσης τῆς ἀναπτύξεως ἐπέρχεται συμμετρικὴ διαδοχικὴ μεγέθυνσις τῶν θηλογράμμων, ἄνευ μεταβολῆς τῆς μορφῆς καὶ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν σημείων.

[1 = Τεμάχιον γραμμῆς. 2=ἀνεστραμμένον δίχαλον. 3,4,5,6=λήγουσαι γραμμαί. 7,8,9,10=ἁπλοῦν δίχαλον. 11 = ἀρχομένη γραμμή. 12 = ἐγκοπή. 13=ἀρχομένη γραμμή. 15=ὀφθαλμός. 16=ἁπλοῦν δίχαλον. 17=λήγουσα γραμμή. 18=ἀρχομένη γραμμή. 19, 20, 21, 22= ἁπλοῦν δίχαλον. 23, 24, 25=ἀρχομένη γραμμή. 26= ὀφθαλμός. 27,28,29,30,31=λήγουσα γραμμή. 32=ἀνεστραμμένον δίχαλον. 33,34=τεμάχιον γραμμῆς.]

Κατὰ τὸν Galton δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσι δύο ὅμοια θηλόγραμμα παρὰ μόνον ἐὰν ἐξετασθῶσιν 64 δισεκατομμύρια τοιαῦτα. Ὁ Galdino Ramos ὑπελόγισεν ὅτι θὰ ἐχρειάζοντο 4.660.377 αἰῶνες διὰ νὰ ταυτισθοῦν τὰ ἀποτυπώματα δύο διαφόρων ἀτόμων, ὁ δὲ Balthazard ὅτι θ' ἀπῃτεῖτο ἀριθμὸς αἰώνων δεκαπεντάκις δισεκατομμυρίων, διὰ νὰ ὑπάρξῃ πιθανότης εὑρέσεως δύο ὁμοίων θηλογράμμων.

Ἡ ὕπαρξις ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιότης τῶν θηλογράμμων τῶν ῥαγῶν τῶν δακτύλων φαίνεται νὰ ἦτο γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς προϊστορικοὺς ἀνθρώπους. Τοῦτο εἰκάζεται ἐκ τῆς παρατηρηθείσης ἐγχαράκτου ἀπεικονίσεως τοιούτων ἐπὶ λίθου (pétroglyphe) παριστώσης ἀνθρωπίνην χεῖρα, καὶ σχεδιάσεως ἢ ἀποτυπώσεως θηλογράμμων ἐπὶ ἀγγείων προϊστορικῶν. Ἑτέρα ἔνδειξις περὶ τούτου εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς κατὰ Φεβρουάριον 1925 εἰς Χαλδαίαν ἀποστολῆς τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου καὶ τοῦ πανεπιστημιακοῦ μουσείου τῆς Τρανσυλβανίας γενομένη ἀνακάλυψις εἰς τὸ Οὖρ τείχους χρονολογουμένου ἀπὸ τοῦ 2800 π. Χ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρετηρήθησαν βαθύτατα ἀποτυπωμένα δύο δακτυλικὰ ἀποτυπώματα, ἅτινα, κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους τῆς ἀποστολῆς ταύτης, πιθανὸν νὰ εἶναι τὰ ἀρχαιότερα δακτυλικὰ ἀποτυπώματα ὡς ἔνδειξις ταυτότητος.

Εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι κοιτὶς τῆς δακτυλοσκοπίας ὑπῆρξεν ἡ Ἄπω Ἀνατολή, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ Κίνα καὶ ἡ Ἰαπωνία. Σινικαὶ σφραγῖδες, ἀναγόμεναι εἰς τοὺς προχριστιανικοὺς χρόνους, ἀνεκαλύφθησαν φέρουσαι ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως αὐτῶν δακτυλικὸν ἀποτύπωμα εἰς ἔνδειξιν τῆς ταυτότητος τοῦ κτήτορος.

Σινικὴ προχριστιανικὴ σφραγὶς φέρουσα δακτυλικὸν ἀποτύπωμα τοῦ κτήτορος.

Χρῆσις συχνοτάτη τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ ἐγίνετο ἀπὸ τοῦ Ζ' μ. Χ. αἰῶνος ἐπὶ ἐγγράφων συμβάσεων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ἐπὶ τῶν ἐγγράφων τῶν διαζυγίων καὶ εἰς περιπτώσεις ἐγκλημάτων πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ταυτότητος τῶν συλλαμβανομένων καὶ εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ τύπου τοῦ ἀδικήματος, εἰς τὰ βρεφοκομεῖα, ἐπὶ ἐπισήμων βιβλίων (κτηματολόγια, ταχυδρομικὰς ὑπηρεσίας κλπ.). Ἐν Τουρκίᾳ ἐπίσης ἡ χρῆσις τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων ὑπῆρξεν εὐρεῖα καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας, ἐγίνετο χρῆσις τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων εἰς τὰς συμβάσεις ἀγοραπωλησίας ἀκινήτων. Τοῦτο ἐξηκολούθησε καὶ μετέπειτα, καὶ σήμερον δ' ἔτι χρησιμοποιοῦνται τὰ δακτυλικὰ ἀποτυπώματα ὑπὸ τῶν ἀγραμμάτων ἀντὶ ὑπογραφῆς.

Αἱ πρῶται ἐπιστημονικαὶ παρατηρήσεις ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ τῶν θηλογράμμων εἶναι αἱ τοῦ ἰατροῦ Marcellus Malpighius (1686). Κατόπιν ἠσχολήθησαν ὁ C. J. Hintze (1747), ὁ B. S. Albinus (1764), ὁ Prohaska (1812) ἐν Βιέννῃ, ὁ J. F. Schröter ἐν Λειψίᾳ (σύγχρονος τοῦ προηγουμένου), ὁ Purkinje (1823), καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας καὶ παθολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Breslau, δοὺς ἰσχυρὰν ἐπιστημονικὴν ὤθησιν εἰς τὴν δακτυλοσκοπίαν, καθορίσας τύπους θηλογράμμων καὶ θεμελιώσας τὸ οἰκοδόμημα, ὅπερ οἱ μεταγενέστεροι εἰδικοί, μετὰ πολλὰς δεκαετηρίδας, ἀπεπεράτωσαν. Οὗτος ὑπέδειξε τὴν ὕπαρξιν θηλογράμμων καὶ εἰς τοὺς πιθήκους (ὡρισμένης κατηγορίας), παραδόξως ὅμως ἀντιπαρῆλθε τὸ ζήτημα τοῦ ἀναλλοιώτου τῶν θηλογράμμων καθ' ὅλην τὴν ζωὴν καὶ τὴν διαφορὰν τούτων ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, ὅπερ οἱ Σῖναι πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὁ Herschell καὶ ὁ Galton μεταγενεστέρως ἠρεύνησαν. Ὁ William Herschell (τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς διοικήσεως ἐν Ἰνδίαις, 1853—1878) καθιέρωσε τῷ 1858 ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Καλκούτας τμηματικῶς τὴν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν παράθεσιν τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων τοῦ ἀντίχειρος παρὰ τὴν ὑπογραφήν των κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν συντάξεων κατ' ἀρχάς. Μετέπειτα ἐφήρμοσε τὸ σύστημα τοῦτο πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ταυτότητος τῶν κρατουμένων, τουτέστι τὸν ἔλεγχον ἐὰν οἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατούμενοι ἦσαν οἱ πράγματι προφυλακισθέντες ἢ καταδικασθέντες διὰ τῆς παραβολῆς πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ ἐντάλματος συλλήψεως ἢ ἀποφάσεως δακτυλικὰ ἀποτυπώματα. Ὁ Herschell πρῶτος ἀπέδειξεν ὅτι τὰ θηλόγραμμα δὲν ἀλλοιοῦνται καθ' ὅλην τὴν ζωήν. Μετὰ τὸν Herschell ὁ Ἄγγλος Henry Faulds, ἰατρὸς ἐν Τόκιο, ἐμελέτησε τοὺς διαφόρους τύπους τῶν θηλογράμμων. τὴν σχέσιν τῆς φυλῆς πρὸς ταῦτα, καὶ ἠρεύνησε τὸ ζήτημα τῶν θηλογράμμων τῶν πιθήκων. Σπουδαίαν ὅμως συμβολὴν παρέσχεν ὁ Faulds εἰς τὴν δακτυλοσκοπικὴν ἐπιστήμην (1880), ὑποδείξας τότε τὴν ἔρευναν τῶν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἀδικήματος ἀφιεμένων δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ταυτότητος τῶν δραστῶν καὶ τὴν διὰ τῶν θηλογράμμων ἐξακρίβωσιν τῆς ταυτότητος πτωμάτων ἀγνώστου ταυτότητος. Αἱ ἰδέαι αὗται τοῦ Faulds, ἐπιτυχῶς πειραματισθέντος, ὑπῆρξαν ἡ ἀφετηρία τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐφαρμογῆς τῆς δακτυλοσκοπίας ἐν τῷ ἐγκληματολογικῷ πεδίῳ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ὁ Faulds ἐπρότεινε τὴν λῆψιν τῶν ἀποτυπωμάτων καὶ τῶν 10 δακτύλων, ἀντὶ τοῦ ἑνὸς ἢ δύο, ἣν ὁ Herschell εἶχεν ἐφαρμόσει. Μετὰ τὸν Faulds ὁ Ἄγγλος Françis Galton, μελετήσας τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς ταυτότητος διὰ τῆς ἀνθρωπομετρικῆς μεθόδου τοῦ Bertillon καὶ τῆς ἐν Ἰνδίαις δακτυλοσκοπικῆς τοῦ Herschell, διεπίστωσε τὴν διαφορὰν τῶν θηλογράμμων ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον καὶ ἀπὸ δακτύλου εἰς δάκτυλον τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου, τὴν ἀνυπαρξίαν σχέσεως τῆς φυλῆς πρὸς ταῦτα καὶ τὸ ἀναλλοίωτον τῶν θηλογράμμων, καὶ ἐμελέτησε τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν εἰς τὴν ἐγκληματολογίαν, ἐπενόησε δὲ καὶ μέθοδον ταξινομήσεως τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων. Ὁ Galton ἀνεκοίνωσε τὴν μέθοδόν του εἰς ἐπὶ τούτῳ συσταθεῖσαν ἐπιτροπὴν τῷ 1888. Συγχρόνως ἡ ἐν Λυῶνι ἰατροδικαστικὴ σχολή, μὲ τὰς ἐργασίας τοῦ καθηγητοῦ Florence (1885), ὅστις μετὰ τὸν Faulds ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην ἐρεύνης πρὸς ἀνεύρεσιν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων εἰς τὰς κηλῖδας αἵματος κατὰ τὰς ἰατροδικαστικὰς πραγματογνωμοσύνας τοῦ Frécon (1889) καὶ τοῦ Forgeot (1891), καθιέρωσε τὴν ἐξερεύνησιν ταύτην καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἐν Antiquaille χειρουργοῦ Aubert καθώρισε πρακτικὴν μέθοδον διὰ τὴν ἔρευναν τοιούτων ἀποτυπωμάτων. Τὸ δακτυλοσκοπικὸν σύστημα τοῦ Galton συνήντησεν ἐν Ἀγγλίᾳ δυσχερείας, λόγῳ ἀντιδράσεως τῶν ὀπαδῶν τοῦ Bertillon, ἐφηρμόσθη δ' ὡς ἐκ τούτου ἐκεῖ συνδεδυασμένη ἡ ἀνθρωπομετρικὴ καὶ δακτυλοσκοπικὴ μέθοδος τῷ 1895. Ἡ μέθοδος τοῦ Galton ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀστυνομικῇ πρακτικῇ ἐν Ἀργεντινῇ, ὑπὸ τοῦ Henry δὲ ἐν Ἰνδίαις καὶ εἶτα ἐν Ἀγγλίᾳ, καταργηθέντος τῷ 1901 τοῦ ἀπὸ τοῦ 1895 τεθέντος ἐκεῖ ἐν ἐφαρμογῇ συνδεδυασμένου συστήματος ἀνθρωπομετρίας τοῦ Bertillon καὶ δακτυλοσκοπίας τοῦ Galton. Παρὰ τὰς ἐπιμόνους προσπαθείας τοῦ Galton, ὁ Bertillon ἠρνεῖτο ν' ἀσπασθῇ τὴν δακτυλοσκοπικὴν μέθοδον, θεωρῶν ταύτην δυσχερῆ ἐν τῇ πρακτικῇ καὶ ἀνεπαρκῆ. Διὸ εἰσήγαγε τῷ 1894 ἐν Γαλλίᾳ συνδεδυασμένην τὴν ἀνθρωπομετρικὴν καὶ δακτυλοσκοπικὴν μέθοδον, λαμβανομένων τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων ἐπὶ ἰδιαιτέρου τμήματος τῶν δελτίων ἀνθρωπομετρικῆς σημάνσεως. Μολονότι δὲ εἶχε καταδειχθῇ ταχέως ἡ πενιχρότης τοῦ συστήματος τοῦ Bertillon καὶ εἶχεν ἀναγνωρισθῇ ἐν Γαλλίᾳ ἡ ὑπεροχὴ τῆς δακτυλοσκοπίας, ἐν τούτοις μόνον μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, τῷ 1914, ἀφέθη ἐλεύθερον ἀπολύτως ἐν Γαλλίᾳ τὸ πεδίον δράσεως. Εἰς τὸ συνελθὸν διεθνὲς ἀστυνομικὸν συνέδριον ἐν Μονάχῳ τὸ ἔαρ τοῦ 1914 προήδρευσεν ὁ Goron, προϊστάμενος τῆς ἀσφαλείας ἐν Παρισίοις, ὁ δὲ David, ἀντικαταστάτης τοῦ Bertillon, θιασώτης τῆς δακτυλοσκοπίας, ἐπρότεινε ταύτην ὡς διεθνῆ μέθοδον ἀναγνωρίσεως τῶν ἐγκληματιῶν. Οὕτω καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἀνθρωπομετρία ἡττήθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῆς δακτυλοσκοπίας.

Ἡ μέθοδος τῆς δακτυλοσκοπίας, οὖσα ἀσφαλεστάτη, ἀψευδὴς καὶ ἀδιαφιλονικήτου κύρους μάρτυς, κέκτηται καὶ τὸ πλεονέκτημα εὐκόλου ταξινομήσεως, ταχύτητος καὶ ἁπλότητος.

Ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὴν πρώτην ἐφαρμογὴν τῆς ἀνθρωπομετρικῆς μεθόδου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγνωρίσεων ἀνῆλθεν εἰς 462, ἐνῷ κατ' ἴσον διάστημα μεταγενεστέρως διὰ τῆς δακτυλοσκοπίας ἐπετεύχθησαν 6776 ἀναγνωρίσεις. Μετὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ εἰσαγωγὴν τῆς δακτυλοσκοπικῆς μεθόδου Galton-Henry ἤρξαντο ἀσχολούμεναι μὲ αὐτὴν καὶ αἱ ἀστυνομίαι τῶν ἄλλων κρατῶν, μετὰ πολλὰς δὲ ἀμφιταλαντεύσεις—ἰδίᾳ ὅπου εἶχεν εἰσαχθῇ ἡ μέθοδος τοῦ Bertillon— ἡ ἀνθρωπομετρία, κλονιζομένη ὁσημέραι, ἡττήθη ὁριστικῶς, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῆς δακτυλοσκοπίας.

Παρ' ἡμῖν, ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις τμήματι καταδιώξεως, ἀπὸ τοῦ 1900, ἐλήφθη τὸ μέτρον τῆς φωτογραφήσεως τῶν ἐγκληματιῶν (οὐχὶ ὅλων). Αἱ φωτογραφίαι αὗται ἐπεκολλῶντο ἐπὶ εἰδικοῦ βιβλίου, παρὰ ταύταις δὲ κατεχωρίζοντο σύντομοι πληροφορίαι περὶ τῆς ταυτότητος καὶ τοῦ παρελθόντος. Προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸ μέτρον τοῦτο κατεδείχθη ἀνεπαρκὲς καὶ ἐπιβραδυντικὸν τῆς διεκπεραιώσεως. Διό, τῷ 1911, ὁ καθηγητὴς τῆς ἰατροδικαστικῆς Ι. Γεωργιάδης ἐφήρμοσε τὰς μεθόδους τῆς ἀνθρωπομετρικῆς, περιγραφικῆς, φωτογραφικῆς καὶ δακτυλοσκοπικῆς σημάνσεως κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Bertillon. Τοῦτο ἐφηρμόσθη καὶ εἰς τὰς ὠργανωμένας φυλακὰς τοῦ κράτους, τῇ προτάσει τοῦ τότε ὀργανωτοῦ Barthès. Ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ καὶ τοῦ συστήματος τούτου, ὅπερ εἶχεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, διήρκεσεν ἐπὶ βραχὺ (μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων). Ὅτε τῷ 1914 μετεκλήθη ἰταλικὴ ὀργανωτικὴ τῆς χωροφυλακῆς ἀποστολή, ἐφήρμοσεν αὕτη ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκῃ τὸ σύστημα τοῦ καθηγητοῦ Gasti (παραλλήλως πρὸς τὸν Bertillon ἀσχοληθέντος). Ἀλλὰ καὶ ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐπὶ βραχὺ διήρκεσεν, ἐτέθη δὲ πάλιν εἰς ἐφαρμογὴν ἡ ἀλφαβητικὴ ταξινόμησις, ὅτε τῷ 1919, διὰ διατάγματος, ἐκδοθέντος τῇ εἰσηγήσει τῆς βρεττανικῆς ὀργανωτικῆς τῆς ἀστυνομίας πόλεων ἀποστολῆς, ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις κεντρικὸν γραφεῖον ἐγκληματολογικῆς σημάνσεως. Ἀλλ' ἡ δακτυλοσκοπικὴ σήμανσις ἐφηρμόζετο εἰς ἐλαχίστας πόλεις μέχρι τοῦ 1927, ὅτε, κατόπιν τοῦ ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1925 ὀργανισμοῦ τῆς χωροφυλακῆς τὸ μέτρον ἐξετάθη καθ' ὅλον τὸ κράτος. Ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν τὰ ἑξῆς στατιστικὰ δεδομένα ἐξακριβώσεως τῆς ταυτότητος διὰ τῆς δακτυλοσκοπίας: Ἐκ τῶν συλληφθέντων ἔδωκαν ψευδῆ ταυτότητα τῷ 1929 638, τῷ 1930 725. τῷ 1931 411.

Ἐξηκριβώθη δὲ ἡ ταυτότης τῶν δραστῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ἀδικήματος εὑρεθέντων δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων, τῷ 1920—1929 18, τῷ 1930 43 καὶ τῷ 1931 66.

Αἱ μορφαὶ τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων ἀνάγονται εἰς πέντε γενικοὺς τύπους.

Ἡ ἀρχειοθέτησις καὶ ἡ παραβολὴ τῶν δακτυλοσκοπικῶν δελτίων γίνεται μετὰ τὴν καθ' ὡρισμένους κανόνας ταξινόμησιν, τουτέστι τὴν ἀνάλογως τῶν τύπων τῶν δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων ὑποδιαίρεσιν αὐτῶν. Γενικῶς σχεδὸν ἐφαρμόζονται τριῶν κατηγοριῶν ταξινομήσεις: 1) ἡ δεκαδακτυλοσκοπική, καθ' ἣν λαμβάνονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ

Digitized by Google

δελτίου καὶ ὑπ' ὄψιν τὰ ἀποτυπώματα καὶ οἱ τύποι καὶ τῶν 10 δακτύλων ὁμοῦ· 2) ἡ μονοδακτυλοσκοπική, βασιζομένη ἐπὶ τοῦ τύπου ἑνὸς ἑκάστου δακτύλου διακεκριμένως, οὗτινος τὸ ἀποτύπωμα λαμβάνεται ἐπὶ ἰδίου δελτίου κεχωρισμένως· 3) ἡ τηλεδακτυλοσκοπική, ἔχουσα τὴν αὐτὴν βάσιν μὲ

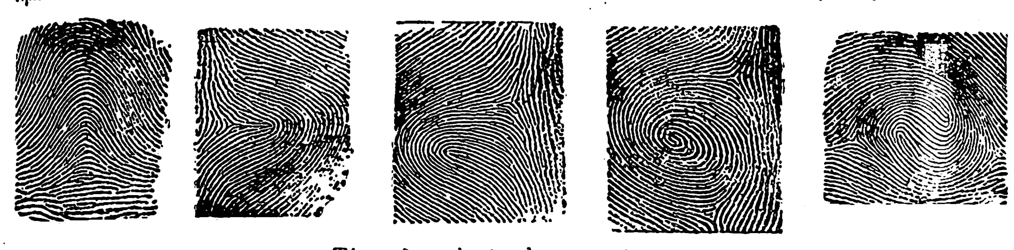

Τύποι δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων.

[1=τοξοειδεῖς· 2=σκηνοειδεῖς· 3=κολποειδεῖς. 4=περιστροφικοί· 4=σύνθετοι.]

τὴν δεκαδακτυλοσκοπικήν, χρησιμεύουσα δὲ διὰ τὴν μεταξὺ τῶν εἰς διαφόρους τόπους ἑδρευουσῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν συνεννόησιν. Ἡ ἐπὶ τῶν δακτυλοσκοπικῶν δελτίων λῆψις τῶν ἀποτυπωμάτων, ἡ ταξινόμησις, ἡ ἀναζήτησις εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ ἡ παραβολὴ ἀπαιτεῖ ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα, ἀσυγκρίτως δὲ μικρότερον τῆς ἀνθρωπομετρικῆς σημάνσεως.

Ἡ ἀναζήτησις δακτυλικῶν ἀποτυπωμάτων εἰς τὸν τόπον διαπραχθέντος ἀδικήματος πρέπει νὰ γίνηται πρὸ πάντων ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τῶν ἐχόντων λείαν ἐπιφάνειαν, φιαλῶν, ποτηρίων, κατόπτρων, ἐστιλβωμένων ἐπίπλων κλπ. Τὰ ἀντικείμενα, ἅτινα πιθανὸν νὰ ἤγγισαν οἱ δράσται καὶ ἐφ' ὧν δὲν φαίνονται δακτυλικὰ ἀποτυπώματα διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, φυλάσσονται μετὰ μεγάλης προσοχῆς, διότι ἐπ' αὐτῶν κατόπιν εἰδικῆς ἐπεξεργασίας δυνατὸν νὰ ἐμφανισθῶσι λανθάνοντα ἀποτυπώματα (ἀόρατα διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ). Οἱ ἐντεταλμένοι διὰ τὴν συλλογὴν τῶν τοιούτων ἀντικειμένων εἰδικοὶ ὑπάλληλοι δέον νὰ προσέχωσιν, ὥστε νὰ μὴ ἀφήνωσιν αὐτοὶ οὗτοι ἀποτυπώματα ἐπὶ τούτων καὶ οὕτω ἐπέρχεται σύγχυσις ἢ καταστροφὴ τῶν ὑπόπτων ἀποτυπωμάτων.

Φωτογραφικὴ σήμανσις. Στοιχεῖον συμπληρωματικὸν τῆς ἀνθρωπομετρικῆς, περιγραφικῆς καὶ δακτυλοσκοπικῆς σημάνσεως εἶναι ἡ φωτογραφία, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία εἶναι περιωρισμένη, διότι, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ φωτογραφία δὲν ἔχει ὑποστῆ retouche, τὸ εἰκονιζόμενον πρόσωπον δυνατὸν ν' ἀλλάξῃ ὄψιν ἕνεκα διαφόρων αἰτίων, λ. χ. ἀσθενείας, ἀποκοπῆς τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, ξυρίσματος τοῦ μύστακος κλπ., ἢ νὰ ὁμοιάζῃ κατὰ τὰ χαρακτηριστικὰ μὲ ἄλλο. Φωτογραφίαι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου ληφθεῖσαι κατὰ διαφόρους ἐποχάς, μὴ ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ πολύ, δυνατὸν νὰ ὦσιν ἀνόμοιαι. Μολονότι δὲ ἡ ἐν τοῖς ἐγκληματολογικοῖς ἐργαστηρίοις λῆψις καὶ ἐκτύπωσις τῆς φωτογραφίας γίνεται κατὰ τρόπον μὴ ἀλλοιοῦντα οὐδὲν χαρακτηριστικόν, δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι δὲν εἶναι ἐνδεχομένη πλάνη, δεδομένου ὅτι ἡ αἰσθητικὴ χειρουργικὴ προήχθη σήμερον τοσούτῳ, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν ἐξάλειψιν ῥυτίδων, θηλωμάτων ἢ ἀκροχορδόνων, μυρμηκιῶν κλπ., ἐξ ἧς μεγίστη ἀλλοίωσις ἐπέρχεται. Ἡ ἐν τοῖς ἐγκληματολογικοῖς ἐργαστηρίοις φωτογραφικὴ σήμανσις συνίσταται εἰς τὴν λῆψιν τῆς φωτογραφίας εἰς τρεῖς στάσεις, κατὰ μέτωπον ἄνευ πίλου, κατὰ τομὴν ἄνευ πίλου καὶ κατὰ τὰ $^{3}/_{4}$ πλαγίως μετὰ πίλου, μὴ ἀποκλειομένης τῆς λήψεως φωτογραφίας καὶ εἰς ἄλλας στάσεις ἢ μέρη, ἐφ' ὅσον συντρέχουσιν εἰδικοὶ λόγοι. Ἐπὶ τῆς φωτογραφίας ταύτης οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἐπεξεργασία (retouche).

Ἡ παρ' ἡμῖν ὑπηρεσία σημάνσεως. Διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ τόπου διαπραχθέντος ἀδικήματος πρὸς ἀνεύρεσιν ἰχνῶν, τὴν τεχνικὴν ἐξέτασιν τῶν ἰχνῶν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ταυτότητος τῶν δραστῶν, τὴν φωτογράφησιν τοῦ τόπου τοῦ ἀδικήματος καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἰχνῶν, λειτουργεῖ ἐν Ἀθήναις, κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 3754, παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν εἰδικὴ ὑπηρεσία ὑπὸ τὸν τίτλον «Διεύθυνσις ἐγκληματολογικῶν ὑπηρεσιῶν», ἥτις διέπεται ὑπὸ τοῦ διατάγματος τῆς 14 Ἰουνίου 1929 «Περὶ κανονισμοῦ τῆς παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν Δ. Ε. Υ., ἐγκληματολογικῶν ἐργαστηρίων καὶ συνεργείων ἐγκληματολογικῆς σημάνσεως». Ἡ Δ. Ε. Υ. κατανέμεται εἰς τὰς ἑξῆς ὑπηρεσίας: τὸ ἐν Ἀθήναις κεντρικὸν γραφεῖον ἐγκληματολογικῶν ὑπηρεσιῶν, τὰ ἐγκληματολογικὰ ἐργαστήρια, ἑδρεύοντα ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν σπουδαιοτέρων νομῶν, τὰ συνεργεῖα ἐγκληματολογικῆς σημάνσεως, ἑδρεύοντα παρὰ ταῖς ἕδραις τῶν πρωτοδικείων καὶ τὰ συνεργεῖα ἐγκληματολογικῆς σημάνσεως φυλακῶν.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 69 τοῦ νόμου 4578 περὶ ὀργανισμοῦ τῆς χωροφυλακῆς λειτουργοῦσιν, ὑπαγόμενα εἰς τὰς ἑκασταχοῦ διοικήσεις χωροφυλακῆς, παρὰ ταῖς ἕδραις μὲν ἀνωτέρων διοικήσεων ἐργαστήρια ἐγκληματολογικῶν ἀναζητήσεων, συνεργεῖα δὲ ἐγκληματολογικῆς σημάνσεως ἀνάλογα παρὰ ταῖς διοικήσεσι καὶ ὑποδιοικήσεσι χωροφυλακῆς, ὧν ἡ ἕδρα εἶναι καὶ ἕδρα πρωτοδικείου, πλὴν τῶν πόλεων, εἰς ἃς εἶναι ἐγκατεστημένη ἀστυνομία πόλεων, ἐν αἷς αἱ λειτουργοῦσαι ὅμοιαι ὑπηρεσίαι ἐξαρτῶνται παρ' αὐτῆς. Τὰ δακτυλοσκοπικὰ δελτία, δελτία διαπραχθέντος ἀδικήματος, συλλήψεις, ἀθῳώσεις, καταδίκαι, εἴσοδος εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἔξοδος ἐκ τούτων κλπ. συγκεντροῦνται εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις κεντρικὸν γραφεῖον, ὅπου ταξινομοῦνται, ἀποτελοῦσι δὲ πολύτιμον βοηθὸν διὰ τὴν πρόληψιν καὶ καταστολὴν τῆς ἐγκληματικότητος καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν δικαστικῶν καὶ ἀστυνομικῶν ἀρχῶν. Ἡ ἐγκληματολογικὴ σήμανσις, ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω μορφὰς (δακτυλοσκόπησιν, ἀνθρωπομέτρησιν καὶ φωτογράφησιν), ἐπιβάλλεται ἐπὶ παντὸς ἀτόμου συλλαμβανομένου, προφυλακιζομένου καὶ καταδικαζομένου δι' οἱονδήποτε κακούργημα ἢ πλημμέλημα καὶ τὰ ἐν τοῖς ἄρθροις 519, 520—530, 534, 557, 658—660, 668—669, 670—672, 673, 675—677, 678—686, 693—696 πταίσματα, ἐπίσης δὲ ἐπὶ παντὸς ἀτόμου διοικητικῶς ἐκτοπιζομένου εἰς μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ἢ ἐκτὸς ταύτης, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξεδόθη καταδικαστικὴ ἀπόφασις. Περιωρισμένη σήμανσις ἐπιβάλλεται ἐπὶ παντὸς ἀτόμου, οὗ ἡ ταυτότης δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη καὶ δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐξακριβωθῇ. Εἰς τὴν ἰδίαν περιωρισμένην σήμανσιν ὑποβάλλονται αἱ νομίμως χαρακτηριζόμεναι κοιναὶ γυναῖκες, οἱ διευθυνταὶ οἴκων ἀνοχῆς καὶ τὸ ὑπηρετικὸν τούτων προσωπικόν. Προκειμένου περὶ χορηγήσεως πιστοποιητικοῦ ποινικῆς καταστάσεως, οἱ αἰτούμενοι τοιαῦτα παρὰ τῆς διευθύνσεως ἐγκληματολογικῶν ὑπηρεσιῶν δακτυλοσκοποῦνται, τὸ δελτίον ὅμως αὐτῶν καταστρέφεται ἐξακριβουμένου τοῦ λευκοῦ ποινικοῦ παρελθόντος. Οἱ κατηγορούμενοι διὰ πολιτικὰ ἢ κοινωνικὰ ἀδικήματα ὑποβάλλονται εἰς ἐγκληματολογικὴν σήμανσιν μόνον τῇ ἐντολῇ ἢ ἀδείᾳ τοῦ ἁρμοδίου εἰσαγγελέως ἢ ἀνακριτοῦ. Τὰ στοιχεῖα τῆς ἐγκληματολογικῆς σημάνσεως (δακτυλοσκοπικὸν δελτίον, δελτίον ἐγκληματικότητος, φωτογραφίαι κλπ.) καταστρέφονται ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ σημανθέντος, ἀθῳώσεως ἢ ἀπαλλαγῆς τοῦ σημανθέντος ἀπὸ τοῦ ἀδικήματος, δι' ὃ ἐσημάνθη, διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ ὁριστικοῦ βουλεύματος, οὐχὶ ὅμως ὁσάκις παύει πρὸς καιρὸν ἡ ποινικὴ διαδικασία. Ἐξαιρετικῶς ὅμως δὲν καταστρέφονται τὰ στοιχεῖα σημάνσεως, ἐφ' ὅσον ὁ ἀπαλλαγεὶς ἢ ἀθῳωθεὶς ἔχει προηγουμένως διαπράξει ἀδίκημα, δι' ὃ ἐσημάνθη ἢ ἔδει νὰ σημανθῇ, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν ἀπαλλασσομένων λόγῳ νεαρᾶς ἡλικίας, ἐμπράκτου μετανοίας, ἐλλείψεως ἐγκλήσεως παραιτήσεως ἀπὸ τῆς ἐγκλήσεως, παραγραφῆς κ.ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Κ. Γαρδίκα*, Ὁ Heindl καὶ ἡ δακτυλοσκοπική. — *Κ. Καιροφύλα*, Δακτυλοσκοπία (ἐν «Ψυχιατρ.-Νευρολ. Ἐπιθεωρήσει» Σ. Βλαβιανοῦ 1909).—*Κ. Κασιμάτη*, Ἡ διὰ μέσου τῶν αἰώνων βεβαίωσις τῆς ταυτότητος διὰ τῆς δακτυλοσκοπίας (1932).—*Σ. Κρεμεζῆ*, Μελέτη περὶ ἐγκληματολογικῆς σημάνσεως.—*Ν. Παπαδημητρίου*, Δακτυλοσκοπία. — *Δ. Σκουλούδη*, Στοιχεῖα ἐπιστημονικῆς ἀστυνομίας.—*A. Bertillon*, Instructions signalétiques (Paris 1893). —*E. Goddefroy*, Manuel de Police Technique (Bruxelles 1931).—*H. Gross*, Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνάκρισις (μετάφ. *Φ. Ζήρου*, Χανιὰ 1920).—*R. Heindl*, System und Praxis der Dakryloskopie (Βερολῖνον—Λειψία 1927).—*E. Locard*, Ἡ ποινικὴ ἀνάκρισις καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ μέθοδοι (μετφ. *Χρ. Γιώτη*, Ἀθῆναι 1923, β' ἔκδ. 1929).—*E. Locard*, L'identification des récidivistes (Paris 1909).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Manuel de téchnique policière (Paris 1923).— *Τοῦ αὐτοῦ*, Traité de Criminalistique (Lyon 1931).—*A. Niceforo*, La police et l'enquête judiciaire scientifiques (Paris 1907). — *E. Reiss*, Manuel de Police Scientifique. I Vols et Homicides (Lausanne—Paris 1911).—*Vidal* et *Magnol*, Μαθήματα ποινικοῦ δικαίου καὶ σωφρονιστικῆς ἐπιστήμης (μετάφ. *Π. Κωνσταντινίδη*, Ἀθῆναι 1929).

Κ. Κ. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ

— *[Φιλοτ.]* Αἱ σημάνσεις ἢ ταχυδρομικαὶ σφραγῖδες ἔχουσιν ὅλως ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς συλλέκτας γραμματοσήμων, τοὺς εἰδικευομένους εἰς γραμματόσημα μιᾶς χώρας. Αἱ σημάνσεις διακρίνονται εἰς προγραμματοσημολογικὰς καὶ μεταγραμματοσημολογικάς. Καὶ αἱ μὲν πρῶται ἀποτελοῦσι πεδίον ἰδιαιτέρας μελέτης, καθότι ἐπετίθεντο ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χρήσεως τῶν γραμματοσήμων, ἡ δὲ προπληρωμὴ τοῦ ταχυδρομικοῦ τέλους ἐσημειοῦτο δι' εἰδικῶν σφραγίδων: Franca ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Ἑπτανήσῳ, Paid ἐν Ἀγγλίᾳ, Π Ε.Δ. (πληρωμένον ἐξωτερικὸν δικαίωμα) ἐν Ἑλλάδι, P. P. (port payé) ἐν Γαλλίᾳ κλπ. Αἱ μεταγραμματοσημολογικαὶ σημάνσεις διακρίνονται εἰς σημάνσεις ἐπὶ τῶν πρώτων γραμματοσήμων τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ εἰς νεωτέρας τοιαύτας, ἐξ ὧν εἰδικὴν σημασίαν ἀπὸ φιλοτελικῆς ἀπόψεως ἔχουσιν αἱ ἀναμνηστικαὶ σημάνσεις καὶ ἰδιαιτέρως αἱ τῶν ἀεροπορικῶν ταχυδρομείων. Ἐν Ἑλλάδι εἰδικῶς συλλέγονται αἱ σφραγῖδες τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ἑλληνικοῦ γραμματοσήμου, αἱ φέρουσαι αὔξοντα ἀριθμὸν ἑκάστου ταχυδρομικοῦ γραφείου. Ἐκ τούτων σπανιώταται εἶναι αἱ σφραγῖδες τῶν ἐν Τουρκίᾳ, Κρήτῃ, Αἰγύπτῳ, Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυΐᾳ ἑλληνικῶν ταχυδρομικῶν γραφείων, ἅτινα εἶχον ἱδρυθῆ περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. (Ε. Φ. Ε.)

— *[Ὑδρογρ.]* Βλ. *ἐπίσημα* καὶ *ἐπισήμανσις.*

— **σήμανσις *σημείου*** *[Γεωδ.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῇ γεωδαισίᾳ ὁ δι' ὑλικῶν μέσων καθορισμὸς τῆς θέσεως τοῦ σημείου. Διακρίνομεν μόνιμον καὶ πρόχειρον σήμανσιν, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀποτυπώσεως. Μέσα προχείρου σημάνσεως εἶναι: α') Διὰ γαιώδη ἐδάφη ξύλινος πάσσαλος διατομῆς κυκλικῆς ἢ τετραγωνικῆς πλευρᾶς 3—5 ἑκ. καὶ μήκους 25—30 ἑκ., φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὀπὴν καθορίζουσαν τὴν θέσιν τοῦ σημείου. β') Εἰς βραχώδη ἐδάφη λαξεύεται κυκλίσκος ἢ σταυρὸς δηλῶν τὴν θέσιν τοῦ σημείου. Διὰ μόνιμον σήμανσιν εἰς γαιώδη ἐδάφη χρησιμοποιεῖται λιθίνη κόλουρος πυραμὶς ὕψους 60—70 ἑκ., φέρουσα εἰς τὸ κέντρον τῆς ἄνω βάσεως ὀπὴν διαμέτρου $^{1}/_{2}$ ἑκ. καὶ βάθους 6—7 ἑκ., καθορίζουσαν τὴν θέσιν τοῦ σημείου. Ὑπὸ τὴν λιθίνην πυραμίδα εἰς βάθος 30—40 ἑκ. τίθεται πλάξ, ἀσφαλιστήριος καλουμένη, ἧς τὸ κέντρον σεσημασμένον κεῖται ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατακορύφου μὲ τὴν ὀπὴν τῆς κεφαλῆς. Εἰς βραχώδη ἐδάφη ἡ σήμανσις ἐπιτυγχάνεται διὰ χυτοσιδηροῦ σωλῆνος πλήρους σκυροκονιάματος, φέροντος εἰς τὸ κέντρον ῥαβδίον ἐκ χαλκοῦ καὶ τοποθετημένον ἐντὸς ἰσχνοῦ σκυροδέματος. Εἰς σκληρὰ ἐδάφη ἐκτὸς πόλεων ἡ σήμανσις ἐκτελεῖται δι' ὀρειχαλκίνου ἥλου, ἀπολήγοντος εἰς ὀδόντας καὶ ἐμβαπτισμένου ἐντὸς μολύβδου ἢ σκυροκονιάματος, εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὀπὴ διὰ τὴν σήμανσιν τοῦ σημείου. Ἡμιμόνιμον μέσον σημάνσεως εἶναι ἡ διὰ πηλίνων σωλήνων ἢ κυλίνδρων, ὧν ἡ ἄνω ἐπιφάνεια, εὑρισκομένη ὀλίγον κάτω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, καλύπτεται διὰ χυτοσιδηροῦ σώματος. Δ. Μ.

σημαντὴρ (ὁ) (κοιν. *τσαμαδούρα* ἢ *σημαδούρα*). Τὸ δι' οὗ ἐπισημαίνονται ἀβαθῆ ἢ πλόϊμοι πόροι ἢ ναυάγια ἢ πᾶς ὕφαλος κίνδυνος πλωτὸν σῶμα· ἐπίσης καὶ τὸ ἐνδεικνύον τὴν θέσιν, εἰς ἣν ἡ ἄγκυρα πλοίου εἶναι ποντισμένη ἢ εἰς ἣν ἔχει βυθισθῆ ἀντικείμενόν τι, ὅπερ πρόκειται νὰ ἀγρευθῇ καὶ νὰ ἀνελκυσθῇ ἐν καιρῷ. Ἄλλοτε κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου ἢ φελλοῦ (ὡς καὶ νῦν οἱ μικροὶ σημαντῆρες), σήμερον ὅμως ἐκ σιδήρου ἢ χάλυβος. Τὸ μέγεθός των ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς σημασίας τῆς ἐνδείξεως, χάριν τῆς ὁποίας ἀγκυροβολοῦνται, τὸ δὲ σχῆμά των, κυλινδρικὸν ἢ κωνικόν, καὶ τὸ χρῶμά των, μέλαν ἢ ἐρυθρόν, ἔχουν ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τοὺς ναυτικούς, εἰς οὓς δεικνύουν, κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῶν διαφόρων κρατῶν, πρὸς ποίαν πλευρὰν δέον νὰ τοὺς ἀφήσῃ ὁ παραπλέων αὐτούς, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὑπερτιθέμενα εἰς τοὺς σημαντῆρας *ἐπισήματα* (βλ. λ. *ἐπίσημα*). Τὸ πράσινον χρῶμα ἔχει διεθνῶς θεσπισθῆ διὰ σημαντῆρας ἐνδεικτικοὺς ναυαγίων. Οἱ σημαντῆρες, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ των, διαιροῦνται εἰς σημαντῆρας *προσδέσεως* (βλ. λ. *ναύδετον*) καὶ εἰς *ἐνδεικτικούς*, χαρακτηριζομένους εἰς *ἀφωτίστους* διὰ τὴν ἡμερινὴν ἐπισήμανσιν, εἰς *φωτοβόλους* ἐκπέμποντας αὐτομάτως ἐκλάμψεις διὰ καύσεως ἀσετυλίνης (σύστημα Ἄγκα καὶ διάφορα ἄλλα) ἢ gaz baw (σύστημα Πὶντς καὶ ἄλλα), καὶ εἰς *ἠχοῦντας* εἴτε διὰ τῶν ἀναπάλσεων τῆς θαλάσσης ἐπιδρωσσῶν ἐπὶ συρίκτρας (σύστ. Courtenay), εἴτε ἐπὶ κώδωνος (συνήθεις κωδωνοφόροι) ῥυθμικῶς κωδωνίζοντος διὰ μηχανήματος κινουμένου ὑπὸ ἀνθρακικοῦ ὀξέος πεπιεσμένου, περιεχομένου εἰς εἰδικοὺς ἀεριοταμι-

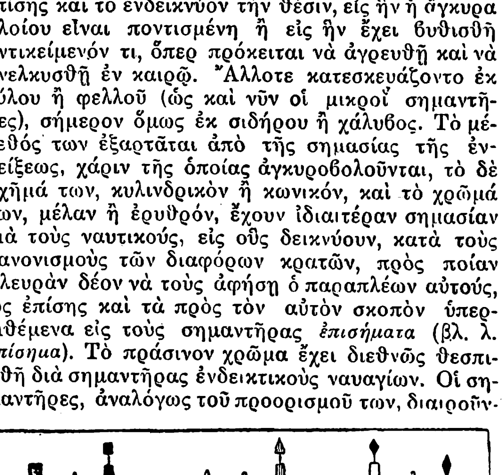

Σημαντῆρες ἐνδεικτικοὶ (κατὰ τὸ θέσπισμα τοῦ Διεθνοῦς Ὑδρογρ. Συνεδρίου Βασιγκτῶνος).

[1=Μέλας μετὰ κυλινδρικοῦ ἐπισήματος: δεξιᾷ τῷ ἀπὸ τοῦ πελάγους εἰσπλέοντι. 2=Ἐρυθρὸς μετὰ κωνικοῦ ἐπισήματος: ἀριστερᾷ τῷ εἰσπλέοντι. 3=(πλωτοὶ) καὶ 8 (κτιστὸς) λευκὸς καὶ μέλας κατὰ ζώνας μετὰ ἐπισήματος ἐκ δύο κώνων ἡνωμένων κατὰ βάσιν: σημεῖον διχαλώσεως (βλ. λ. ἐπισήμανσις). 4=Λευκὸς καὶ ἐρυθρὸς κατὰ ζώνας μετ' ἐπισήματος ἐκ δύο κώνων κατὰ κορυφήν: σημεῖον συμβολῆς. 5=(πλωτὸς) καὶ 7 (ἐμπεπηγμένος) κατὰ ζώνας μελαίνας καὶ ἐρυθρὰς μετ' ἐπισήματος σφαιρικοῦ: μεμονωμένος κίνδυνος, πλωτὸς γύρω. 6=Κωνικὸς σημαντὴρ πράσινος: ἔνδειξις ναυαγίου.]

Digitized by Google

ευτῆρας (σύστημα Ἄγκα) καὶ δὴ ἐν συνδυασμῷ μετὰ φωτοβόλου μηχανήματος. Διαρκοῦντος τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐπενοήθησαν ἐν Σουηδίᾳ φωτοβόλοι σημαντῆρες ἐλαφροὶ καὶ μικροί, δυνάμενοι νὰ ἀγκυροβολῶνται ὑπὸ δύο τὸ πολὺ ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκπέμπωσι, παρὰ τὴν μικρότητά των, ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας συνεχῶς ἐκλάμψεις 5 μ λ. Ἀπεδείχθησαν δὲ οὗτοι πολύτιμοι διὰ τὰ ἐν μοίρᾳ ὁμοπλοοῦντα ἐλαφρὰ σκάφη, καθόσον ὅταν ὁ πρωτόπλους ἔφθανεν εἰς σημεῖον χρῇζον ἐπισημάνσεως ἐπόντιζε τοιοῦτον, ὅταν δὲ διήρχοντο ἀσφαλῶς ὅλα τὰ πλοῖα, ἀνέσυρεν αὐτὸν ὁ οὐραγός. Μικροὺς σημαντῆρας προσδένουν εἰς τὰς ἀγκύρας των διὰ

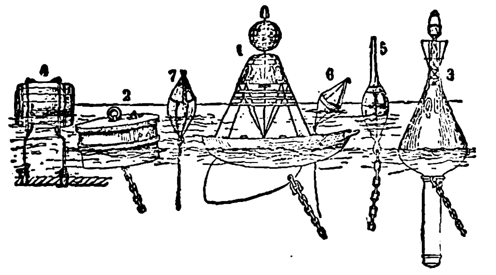

Σημαντῆρες.

[1=Σκαφοειδής, κωδωνοφόρος μετὰ κωνικοῦ ἐπισήματος 2=Ναυδέτου 3=Φωτοβόλος. 4=Εἷς τῶν βυτιοσημαντήρων σημειούντων ἅμα καὶ συγκρατούντων ὑποβρυχίως τεταμένον τόννον 5=Τύπου ἀνδρεικέλου, κοιν. μαριονέττα. 6=Διπλοκωνικὸς σημαντὴρ ἀγκύρας ἐξ ἐλάσματος. 7=Ἀγκύριος ἐκ φελλοῦ.]

σημαντηροδέσμου τὰ ἐν ἀνοικτῷ ὅρμῳ ἀγκυροβολοῦντα καὶ ἐπ' ἀγκύρας σαλεύοντα πλοῖα, ἵνα μὴ ἐπαναράξουν εἰς τὰς ἀγκυρίους ἁλύσεις των ἄλλα πλοῖα. Μικροὺς σημαντῆρας σύρουν ἀπὸ τῆς πρύμνης των, τῇ βοηθείᾳ ρυματίου παρεαθέντος εἰς ὡρισμένον μῆκος, καὶ τὸ ὑπὸ ὁμίχλην ἐν γραμμῇ παραγωγῆς πλέοντα πλοῖα, ἵνα ὁ ἐπιπλέων τηρῇ τὴν ὁρισθεῖσαν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ προπλέοντος. Τελευταίως μελετῶνται καὶ σημαντῆρες *ἑτερoφώτιστοι*, φέροντες ἐπίκρανον ἐκ πρισματικῶν κρυστάλλων, οἱ ὁποῖοι φωτιζόμενοι διὰ προβολέως ἀνακλῶσι τὸ φῶς αὐτῶν, παρέχοντες λαμπρότερα σημεῖα ἐν τῇ φωτισθείσῃ ἐκτάσει τῆς θαλάσσης.

Σ. Ε. Λ.

Σημαντήρας, *Ἰωάννης*. Καθηγητὴς τῆς νομικῆς ἐν τῷ Καποδιστριακῷ πανεπιστημίῳ, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1878 καὶ ἀποβιώσας τῷ 1916. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀθήναις, ἀνηγορεύθη δὲ τῷ 1898 διδάκτωρ τῆς νομικῆς. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἐξήσκησε μέχρι τοῦ 1906, ὅτε ἀπεστάλη πρὸς εὐρυτέρας σπουδάς, καὶ δὴ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, εἰς Γερμανίαν ὡς ὑπότροφος τοῦ κληροδοτήματος Κρέτσκη. Παραλλήλως πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν διέτριψε καὶ περὶ τὸ δικονομικὸν δίκαιον ἐπὶ τρία ἔτη. Παραμείνας δ' ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος καὶ ἐν Παρισίοις, ἐπανῆλθε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1904 εἰς Ἀθήνας καὶ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος διωρίσθη ὑφηγητὴς καὶ τῷ 1911 τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ δικονομικοῦ δικαίου ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ τότε ἱδρυθέντος Καποδιστριακοῦ πανεπιστημίου. Ὑφηγητὴς ἤδη ὢν ἐχρημάτισε γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἀστικοῦ κώδικος, ὡς καθηγητὴς δὲ διορισθεὶς μέλος τῆς πολυμελοῦς ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας ἐπιτροπῆς καὶ τῆς τριμελοῦς ἐπὶ τῆς δικονομίας, ἠδυνήθη διὰ συντόνου καὶ ἀκαταπονήτου ἐργασίας ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὡς εἰσηγητὴς νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ προσχέδιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινικῆς δικονομίας, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ νὰ καταρτίσῃ ὡσαύτως τὸ προσχέδιον τῆς νέας πολιτικῆς δικονομίας ἐξ ὑπερεξακοσίων ἄρθρων τῆς διαγνωστικῆς διαδικασίας. Διετέλεσε κατὰ τὴν περίοδον τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπάλληλος ἐν τῇ διοικητικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ κράτους. Συνέγραψε: «Περὶ μεσοτοιχίας» (Ἀθ. 1897, ἐν «Νομικῇ» τόμ. 5), «Περὶ τῆς ad diem certum vel incertum κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως» (Ἀθ. 1898), «Ἑρμηνεία τῶν κεφαλαίων ΚΖ' καὶ ΚΗ' τῆς ΚΒ' Νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ» (Ἀθ. 1900), «Τίς ἡ σχέσις τοῦ μισθωσαμένου πρὸς τὸν μισθώσαντα μετὰ τὴν διαρκούσης τῆς μισθώσεως ἀπαλλοτρίωσιν» (Ἀθ. 1901, ἐν «Ἐφημερ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ Νομολ», τ. Κ'), «Περὶ τοῦ βάρους τῆς ἀποδείξεως ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ» (Ἀθ. 1904), «Τὸ ζήτημα τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας» (Ἀθ. 1905), «Ἡ δικηγορικὴ ἀμοιβὴ καὶ ἡ ἐργολαβία δίκης» (Ἀθ. 1909, «Ὁ χρόνος παρατάσεως τῶν ἐπὶ τῆς οὐσίας πραγματικῶν ἰσχυρισμῶν ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ» (Ἀθ. 1910), «Ἡ ἐργολαβία δίκης ὡς νομικὴ ἔννοια» (Ἀθ. 1911), «Ἡ ἐπιστημονικὴ κίνησις καὶ αἱ σύγχρονοι νομοθετικαὶ τάσεις ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πολιτικῆς δικονομίας» (ἐναρκτήριος εἰς τὸ δικονομικὸν δίκαιον, Ἀθ. 1912), «Die ideem Kleins und die Zivilprozessreform in Griechenland» (onderabdruck ans der Festschrift für Franz Klim zur seinem 60 tem Geburstage 1914, «Αἰτιολογικὴ ἔκθεσις τοῦ σχεδίου νόμου περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας» (Ἀθ. 1916), «Ὁ δικαστὴς ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ» (Ἀθ. 1916), «Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου» (ἄρθρα τρία ἐπὶ τῶν προταθεισῶν μεταβολῶν τοῦ ἄρθρ. 14 τοῦ ἑλλ. Συντάγματος ἐν ἐφημερίδι «Ἑστίᾳ», Φεβρ. 1911, καὶ εἶτα ἐν ἰδίῳ τεύχει 1916).

—Σημαντήρας, *Κωνσταντῖνος*. Πατὴρ τοῦ *Ἰωάννου*, γεννηθεὶς ἐν Ἄργει τῷ 1841 καὶ ἀποβιώσας ἐν Ἀθήναις τῷ 1927. Τὴν στοιχειώδη καὶ τὴν μέσην παίδευσιν διήνυσεν ἐν Ναυπλίῳ καὶ τῷ 1863 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσελθὼν εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον, διωρίσθη πρωτοδίκης καὶ τῷ 1868 προήχθη εἰς πρόεδρον πρωτοδικῶν. Τῷ 1870 προαχθεὶς εἰς ἐφέτην, ἀνεχώρησεν εἰς Γερμανίαν πρὸς εὐρυτέρας σπουδάς. Ἐπανακάμψας μετὰ διετίαν καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἐν τῇ δικαστικῇ ὑπηρεσίᾳ θέσιν του προήχθη τῷ 1877 εἰς ἀρεοπαγίτην καὶ τῷ 1891 εἰς πρόεδρον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀπεχώρησε δὲ τῆς ὑπηρεσίας τῷ 1911 λόγῳ ὁρίου ἡλικίας. Ἐχρημάτισε καὶ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν τακτικὸν μέλος καὶ πρόεδρος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας.

Δ. Α. Δ.

Σημαντηριανὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κεφαλιου τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 20.

Ν. ΚΛΣ

σημαντηρόδεσμος (ὁ)· ναυτ., βλ. *πεισματιόδεσμος*.

σημαντικὴ (ἡ) *[Γλωσσολ.]*· βλ. *σημασιολογία*.

σημαντικός, *—ή, —όν*· ὁ σημαίνων, ὁ δηλωτικὸς σημασίας τινός: «ἡ κατάληξις —τήριον εἶναι σημαντικὴ τοῦ τόπου καὶ τοῦ ὀργάνου»· || ὁ σημαίνων, ὁ ἔχων σπουδαιότητα, ἀξίαν: «σημαντικὸν κέρδος, —μέγεθος». «σημαντικὸς παράγων τοῦ πολιτισμοῦ».— Ἐπίρρ. ***σημαντικῶς***.

σημαντικότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σημαντικον, σπουδαιότης.

σημαντὸς *τροχαῖος* (ἐνν. πούς) *[Ἀρχ. Μετρ.]*. Μείζων πούς, συγκειμενος ἐξ ὀκτασήμου θέσεως καὶ τετρασήμου ἄρσεως. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ ἦτο: |¨| |¨| |´| Ὁ τοιοῦτος ποὺς εἶναι ἀντίστοιχος τοῦ ἁπλοῦ τροχαίου, διαφέρων τούτου μόνον καθ' ὅτι ἕκαστος τῶν τριῶν μετρικῶν χρόνων αὐτοῦ εἶναι ηὐξημένος εἰς τετράσημον διὰ τομῆς (*Ἀριστ. Κοϊντιλιανοῦ*, Περὶ Μουσ. 1.37) Τοιοῦτον πόδα ἔχομεν καὶ εἰς δημοτικὰ ᾄσματα τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως.

Ε. Δ. Κ.

σημαντεύρι (τὸ) *[Ἁλιευτ.]*. Τετράεδρος ἰσακμος πυραμίς, ἧς ἡ βάσις, χρησιμεύουσα ὡς πλωτήρ, εἶναι ἐκ ξύλου ἢ φελλοῦ, αἱ δὲ τρεῖς ὑπὲρ τὴν θάλασσαν ἕδραι ἀνύπαρκτοι, μὴ ὑπαρχουσῶν παρὰ τῶν εἰς τὴν κορυφὴν συγκλινουσῶν ἐκ καλάμου ἀκμῶν των. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἤρτηται κωδωνίσκος, ἡ δὲ βάσις προσδένεται εἰς τὸν ἀνελκυστῆρα (κοιν. ποδάρια) ἑκατέρου τῶν ἄκρων πολυαγκίστρου (τῆς μάνας τοῦ παραγαδιοῦ) ἢ μανωμένων δικτύων, διὰ τὴν ἀνεύρεσιν αὐτῶν ἐν τῷ σκότει ἀπὸ τῶν κωδωνισμῶν τοῦ λικνιζομένου ὑπὸ τῆς θαλάσσης σημαντουριοῦ. ἐν ἀπνοίᾳ δὲ περιβάλλεται τοῦτο καὶ ὑπὸ λεπτῆς ὀθονίδος λευκῆς, ὅπως διευκολύνεται καὶ ἡ διὰ τῆς ὁράσεως ἀναζήτησίς του.

Σ. Ε. Λ.

Σήμαντρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σελέρου (Γκιοκῆ-Τσελὲρ) τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης, πρότερον καλούμενον *Καρατσιανλάρ*. Κάτ. (1928) 357.

—Σήμαντρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὸν χωρίον τῆς Βιθυνίας, ἔχον ἰσχυρὸν φρούριον, ὅπερ κατελήφθη τῷ 1326 ὑπὸ τῶν Τούρκων.

σημαντρίς, *—ίδος* (ἡ)· δισκίον ἀπὸ κολλητικὴν ὕλην, διὰ τοῦ ὁποίου ἐσφραγίζοντο φακελοι ἐπιστολῶν ἢ ἐγγράφων, ἄλλως *ὄστια*.

σήμαντρον (τό)· τὸ δι' οὗ σημαίνεται, σφραγίζεταί τι, σφραγίς: «ταχυδρομικὸν σήμαντρον»· || σιδηροῦν ἔλασμα, χρησιμοποιούμενον παλαιότερον εἰς τοὺς ναοὺς ἀντὶ κώδωνος.

—*[Ἐκκλ.] Σήμαντρον* ἢ *σημαντήριον* καλεῖται τὸ σήμερον μὲν ἐν τοῖς μοναστηρίοις κυρίως, ἄλλοτε δέ, πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν κωδώνων, καὶ ἐν καθολικωτέρᾳ χρήσει ὑπάρχον τεμάχιον ξύλου ἢ μετάλλου (σιδήρου συνηθέστερον, ὀρειχάλκου ἢ χαλκοῦ σπανιώτερον), τὸ ὁποῖον κρούεται ρυθμικῶς διὰ σφύρας ἢ κοπάνου πρὸς εἰδοποίησιν τῶν πιστῶν ἢ μοναχῶν περὶ τῶν ὡρῶν τῆς προσευχῆς. Ἐντεῦθεν ἔχομεν τὰ ξύλα ἢ τὰ ἱερὰ ξύλα καὶ τὰ ἁγιοσίδηρα. Ἔκ τε τοῦ Τυπικοῦ τοῦ ἁγίου Σάββα (κεφ. 1 καὶ 57) καὶ ἐκ τοῦ Βαλσαμῶνος (Migne 138, 1073) συνάγομεν ὅτι ὑπῆρχον τρία σήμαντρα, ἤτοι τὸ μικρὸν καὶ μέγα, ἀμφότερα ξύλινα, καὶ τὸ σιδηροῦν· ὁ τελευταῖος δ' οὗτος ἀλληγορεῖ αὐτά, ἐκδεχόμενος τὸ μὲν πρῶτον, τὸ κατ' ὄρθρον κρουόμενον, ὡς συμβολίζον τὰ ἐν τῇ Π. Δ. σκιαγραφούμενα, τὸ δὲ μέγα ὡς συμβολίζον τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὸ σιδηροῦν ὡς ὑπομιμνῆσκον τὴν σάλπιγγα τοῦ ἀγγέλου. τὴν κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν ἠχήσουσαν Σήμερον ἐν τοῖς κυριωτέροις τῶν μοναστηρίων τὸ ξύλινον σήμαντρον κρούεται κατ' ὄρθρον, περιαγόμενον ἐνιαχοῦ ὑπὸ τοῦ ἐντεταλμένου μοναχοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ ἀφυπνίζονται οἱ μοναχοί, προκειμένου μετ' ὀλίγον ν' ἀρχίσῃ ἡ συνήθης ἀκολουθία, ἡ ἔναρξις τῆς ὁποίας σημειοῦται διὰ τῆς κρούσεως τοῦ μεταλλίνου τοιούτου.

Π. Ν. Τ.

—σήμαντρον *ταχυδρομικόν*. Σφραγὶς συνήθως κυκλική, ἀναγράφουσα τὸ ὄνομα τοῦ τόπου καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἀποστολῆς ἢ ἀφίξεως, ἐπιτιθεμένη παρὰ τῶν ταχυδρομικῶν ἀρχῶν ἐπὶ τῶν διὰ τοῦ ταχυδρομείου διαβιβαζομένων ἐπιστολῶν καὶ λοιπῶν ἀντικειμένων. Γραμματόσημα ἢ καὶ ὁλόκληροι φάκελοι ἐπιστολῶν μὲ τοιαύτας σφραγῖδας συλλέγονται ἰδιαιτέρως παρὰ τῶν εἰδικευμένων συλλεκτῶν (βλ. καὶ λ. *σήμανσις*).

(Ε. Φ. Ε.)

Σήμαντρον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Βοΐου (Ἀνασελίτσης), πρότερον δὲ καλούμενον *Λαμπάνοβο*. Κάτ. (1928) 96. Ἔχει ταχ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

Π. Ν. Π.

σημάνωτος (ὁ) (Semanotus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μακροκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κεραμβυκιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σημάνωτος ὁ ζωνηφόρος* (Semanotus zoniferus), ὅστις ἔχει χρῶμα φαιὸν μετὰ δύο πλαγίων λωρίδων μελανοῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ράχεως. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν βόρειον καὶ κεντρικὴν Εὐρώπην.

Δ. Ν. Π.

σημασία (ἡ)· ἡ ἐν λέξει τινὶ περιεχομένη ἔννοια: «κυρία —, μεταφορικὴ σημασία»· || σπουδαιότης: «δὲν ἀποδίδω σημασίαν εἰς τοὺς λόγους του».

—*[Ἀρχ. Μετρ.]* Ἡ ἐν ἑκάστῳ στίχῳ διάκρισις τῶν ποδῶν ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς ἰσχυροτέρας ἐκφορᾶς τοῦ ἑτέρου τῶν σημείων ἑκάστου ποδός, ἤτοι τῆς θέσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀσθενεστέραν ἐκφορὰν τῆς ἄρσεως.

Ε. Δ. Κ.

σημασία (ἡ) (Semasia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τορτρικιδῶν*. Τὸ εἶδος Semasia conterminana, διὰ τῆς κάμπης του, προσβάλλει διάφορα σαλατικὰ μὲ σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας.

Ε. Τ. Ε.

σημασιολογία (ἡ) *[Γλωσσολογ.]*. Καλεῖται *σημασιολογία* ἢ *σημαντικὴ* (γαλλ. sémantique, ὅπως ὠνόμασεν αὐτὴν πρῶτος ὁ Γάλλος γλωσσολόγος Michel Bréal) ὁ κλάδος τῆς γλωσσολογίας, ἀντικείμενον τοῦ ὁποίου εἶναι αἱ σημασίαι τῶν λέξεων, αἱ ποικίλαι μεταβολαί, τὰς ὁποίας αὗται ὑφίστανται, καὶ οἱ ὅροι, ὑπὸ τοὺς ὁποίους τελοῦνται αἱ μεταβολαὶ αὗται. Ἡ ἔρευνα τῶν σημασιολογικῶν μεταβολῶν εἶναι συνήθως δυσχερεστάτη, καὶ μάλιστα ὅταν εἶναι δυσπαρακολούθητοι αἱ διάμεσοι βαθμῖδες τῆς σημασιολογικῆς ἐξελίξεως. Ἐπειδὴ δ' αἱ ποικίλαι μεταβολαὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων (εὐρύνσεις καὶ ἐπεκτάσεις ἢ περιορισμοὶ ἢ μεταφορικαὶ μεταβολαὶ τῆς ἐννοίας) εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συναφεῖς πρὸς τὸν βίον, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ λαοῦ, καθίσταται φανερὸν ὅτι πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν αἱ σημασιολογικαὶ μεταβολαί, ἀπαιτεῖται πλὴν ἄλλων καὶ γνῶσις βαθεῖα τοῦ βίου καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ λαλοῦντος τὴν γλῶσσαν λαοῦ. Μόνον διὰ ταύτης καὶ τῆς ἐπιμελοῦς παρακολουθήσεως τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως κατορθώνομεν ν' ἀνευρίσκωμεν τὸν λόγον πολλῶν σημασιολογικῶν μεταβολῶν καὶ τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν αὗται ἠκολούθησαν (περὶ τούτων βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, «Γενικὴ γλωσσικὴ» (τόμ. Α' Ἀθῆναι 1915 σελ 201 271) καὶ τὸ εἰδικὸν ἔργον τοῦ *M. Bréal*, «Essai de sémantique», γ' ἔκδ., Paris 1904).

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

σηματόγραφον (τό). Βιβλίον ἐν τῷ ὁποίῳ καταχωροῦνται ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῆς φυλακῆς σηματωρῶν κατὰ σειρὰν καὶ ὥραν λήψεως ἢ σημάνσεως πάντα τὰ πρὸς πολεμικὸν πλοῖον ἀπευθυνόμενα ἢ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἄλλο πλοῖον σημανθέντα σήματα.

Σ. Ε. Λ.

σηματογράφος (ὁ) *[Ναυτ.]*. Μηχάνημα, δι' οὗ εἶναι ἐφωδιασμένοι οἱ *σημα(το)φόροι*, πρὸς συνεννόησίν των ἀπὸ μεγάλων ἀποστάσεων μετὰ τῶν αἰτούντων τοιαύτην παραπλεόντων πλοίων. Ἀποτελεῖται (σχ.) ἐξ ἱστοῦ σιδηροῦ λευκοῦ ΑΙ, ἐνισχυομένου δι' ἐπιτόνων Κ καὶ ἀπολήγοντος εἰς ἄτρακτον χρωματισμένην μέλαιναν καὶ ἀπολήγουσαν εἰς δίσκον Ι. Τρεῖς βραχίονες, μέλανες ὡσαύτως, δύνανται νὰ περιστρέφωνται περὶ πόλους Θ, Η καὶ Ζ, λαμβάνοντες τέσσαρας διακεκριμένας θέσεις ἕκαστος, ὧν ἑκάστη ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἕνα τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τοῦ 1 ἕως 4. Ὁ χειρισμὸς γίνεται διὰ μοχλῶν εὑρισκομένων ἐν τῇ βάσει Α τοῦ ἱστοῦ, ἐνῷ τρεῖς δεικται Β, Γ καὶ Δ δεικνύουσιν εἰς τὸν χειριστὴν τὰς θέσεις, εἰς ἃς ἔφερε τοὺς βραχίονας σημάνσεως. Διακρίνεται δε ὁ ἀριθμὸς 4 ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 2, καθόσον διὰ τὸν ἀριθμὸν 4 ὁ βραχίων σημάνσεως εἶναι καὶ πρὸς τὸ μέρος «δείκτου» μέλανος Ε καὶ παράλληλος πρὸς αὐτόν, ἐνῷ διὰ τὸν ἀριθμὸν 2 ὁ βραχίων καταλαμβάνει τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον θέσιν. Διὰ τῶν σηματογράφων ση-

Digitized by Google

μαίνονται τὰ γράμματα τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου καὶ οἱ ἀριθμοὶ 0—9, ὃν τρόπ·ν περιγράφει τὸ ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι ὑπόμνημα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ἑκάστης σημάνσεως γίνεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω· οὕτω εἰς τὸ σχῆμα

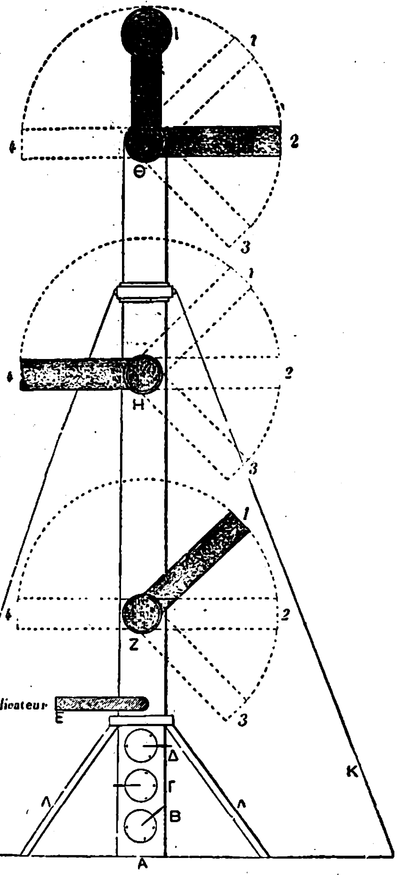

Σηματογράφος σημαφόρου.

[ΑΙ=Ἱστὸς τοῦ μηχανήματος. Β,Γ,Δ=Δεῖκται δεικνύοντες ποίαν κλίσιν σχηματίζει ἕκαστος τῶν βραχιόνων πρὸς τὸν ἱστόν. Ε=Δεικτης πρὸς διαστολὴν τοῦ σημείου «4» ἀπὸ τοῦ σημείου «2». Ζ,Η,Θ=Ἄξονες στροφῆς τῶν τριῶν βραχιόνων. Ι=Δίσκος δεικνύων τὸ ἄκρον τοῦ ἱστοῦ. 1,2,3,4=Αἱ τέσσαρες θέσεις ἃς καταλαμβάνει ἕκαστος τῶν τριῶν βραχιόνων, ὧν ὁ προς τὰ ἄνω σημαίνει τὰς ἑκατοντάδας· λ. χ. εἰς τὸ σχῆμα σημαίνεται 241.]

εἰκονίζεται σήμανσις τοῦ συμβολικοῦ ἀριθμοῦ 241. Εἰς τοὺς σημαφόρους ὅλων σχεδὸν τῶν ναυτικῶν κρατῶν ὑπάρχουν τοιοῦτοι σηματοτηλέγραφοι πρὸς κοινὴν χρῆσιν· εἰς τὴν Γαλλίαν ὅμως ἡ χρῆσις τῶν σηματογράφων δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἄλλα πλοῖα πλὴν τῶν πολεμικῶν. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

σηματοθέσιον (τὸ) */Ναυτ./*. Ἑρμάριον ἐν τῷ θαλαμίσκῳ τῶν χαρτῶν (τσάρτ-ρούμ) ἢ ἐν τῷ οἰακιστηρίῳ, διῃρημένον δὲ εἰς θυρίδας δι' ἐπαλλήλων ὁριζοντίων καὶ διὰ παραπλαγίων κατακορύφων διαφραγμάτων. Ἑκάστη θυρὶς προορίζεται διὰ τὴν ἐναπόθεσιν ἑνὸς σήματος ἢ μιᾶς σημαίας, κυλινδρικῶς ἐπτυγμένων καὶ μετὰ τοῦ κολεοῦ των περιειλιγμένου καὶ συγκρατουμένου διὰ ψευδοδέσμου, εἰς τρόπον ὥστε ἑλκομένου τούτου ἀποτόμως κατὰ τὴν ἔπαρσιν τοῦ σήματος νὰ ἐλευθεροῦται τοῦτο αὐτομάτως καὶ νὰ κυματίζῃ Εἰς τὸ πλαίσιον ἑκάστης θυρίδος σημειοῦται ὁ ἀριθμὸς ἑκάστου σήματος ἢ τὸ ὄνομα τοῦ κράτους τῆς φυλασσομένης σημαίας, διὰ δὲ τὰ σημεῖα τοῦ διεθνοῦς κώδικος καὶ αἱ ζωγραφίαι αὐτῶν. Σ. Ε. Λ.

σηματολόγησις (ἡ) */Ναυτ./*. Κυρίως ὁ καθορισμός, διὰ πᾶν πλοῖον ἄνω τῶν 30 κόρων χωρητικότητος, «διεθνοῦς διακριτικοῦ σήματος τοῦ πλοίου». Κατ' ἐπέκτασιν καὶ ἡ ἐγγραφὴ αὐτοῦ εἰς τὸ νηολόγιον, εἰς τὸ ἔγγραφον τῆς ἐθνικότητος καὶ τὸ ναυτιλιακὸν δίπλωμα, εἰς τὸ ναυτολόγιον, εἰς τὸ πρωτόκολλον καταμετρήσεως, εἰς τὸ βιβλίον τῶν ναυτοδανείων καὶ εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ σηματολογηθέντος πλοίου. Σ. Ε. Λ.

σηματολογία (ἡ)· ἡ τέχνη τῆς διὰ σημάτων συνεννοήσεως.

σηματολόγιον (τὸ) */Ναυτ./*. Βιβλίον συντεταγμένον καθ' ὃν τρόπον οἱ τηλεγραφικοὶ ἢ κρυπτογραφικοὶ κώδικες, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔναντι ὁμάδος ἀριθμῶν ἢ ἀλφαβητικῶν στοιχείων, κατὰ διαδοχικὴν σειρὰν τεταγμένων, δυναμένης δὲ νὰ σημανθῇ διὰ σημείων ἢ μορσικοῦ ἀλφαβήτου, ἀναγράφεται ἀντιστοίχως ἡ ἑρμηνεία τοῦ σήματος. Διὰ τὰς συνεννοήσεις μεταξὺ πλοίων πάσης ἐθνικότητος χρησιμοποιεῖται τὸ *διεθνὲς σηματολόγιον*, τὸ ἄλλως *διεθνὴς κῶδιξ* ἢ *κῶδιξ διεθνῶν σημάτων*. Τὰ διὰ τὴν μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν πολεμικῶν συνεννόησιν σηματολόγια θεωροῦνται ἐμπιστευτικὰ βιβλία καὶ ὡς τοιαῦτα εἶναι ἠριθμημένα. Χειρόγραφον σηματολόγιον ἐκ τῶν χρησιμοποιηθέντων κατὰ τὸν Ἀγῶνα εὕρηται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Σ. Ε. Λ.

σηματόσχοινον (τὸ) (κοιν. *σαντζακόσκοινο*) */Ναυτ./*. Τὸ διὰ τὴν ἀνάδεσιν καὶ τὴν ἔπαρσιν τῶν σημαιῶν καὶ τῶν σημάτων πλεκτὸν σχοινίον. Εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς μηρύματα 123 ὀργυιῶν, εἰς πάχος δὲ 20 ἢ 27 ἢ καὶ 40 χιλ. περιφερείας. Λίαν εὔκαμπτον, εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ κοινοῦ ἴσου πάχους σχοινίου, μὴ ὂν συνεστραμμένον ὡς ἐκεῖνο, ἀλλὰ πλεκτὸν δι' εἰδικῆς μηχανῆς, πλοκαμοειδῶς πλεκόμενον, ἐξ ὀκτὼ δεσμίδων κλωσμάτων. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς πλοκῆς ἐξασφαλίζει τὸ σηματόσχοινον ἀπὸ πάσης συστροφῆς ὅταν ὑγραίνηται τοῦτο λόγῳ τῆς βροχῆς ἢ τῆς ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὑγρασίας. Σ. Ε. Λ.

σηματοτηλέγραφος (ὁ) */Ναυτ./*. —1) Ναυτικὸν σύσκευον πρὸς ταχεῖαν ἔπαρσιν εἰδικῶν σημείων δι' ἡμερινὰ σήματα (βλ. *τηλέγραφος ναυτικός*). —2) Ἱδρύματα ἀνεγειρόμενα πλησίον λιμένων καὶ ἐπὶ θέσεων δεσποζουσῶν εἰς θέαν τόσον ἐπὶ τοῦ πελάγους ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς πόλεως τοῦ λιμένος. Χρησιμεύει ὅπως δι' ἰδιαιτέρων δι' ἕκαστον λιμένα σημάτων ἀγγέλλῃ εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐνδιαφερομένους τὴν ἐμφάνισιν ἀτμοπλοίου πλέοντος πρὸς τὸν λιμένα καὶ τὴν διεύθυνσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔρχεται. Παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι πέντε σηματοτηλέγραφοι: εἰς Πειραιᾶ (ἐπὶ τοῦ λόφου Σταυρὸς τῆς Πειραϊκῆς χερσονήσου), εἰς Κέρκυραν (ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως), Ἀργοστόλιον, Ζάκυνθον καὶ Κέαν. Σ. Ε. Λ.

σηματοφορικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σηματοφόρον.

σηματοφόρος (ὁ)· βλ. *σημαφόρος*.

σηματωρὸς */Ναυτ./*. Ὑπαξιωματικὸς ἢ ναύτης τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἐπιφορτισμένος νὰ ἐκτελῇ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σημάτων. Μέχρι τοῦ 1891 οἱ σηματωροὶ ἐκαλοῦντο *ἐπὶ τῆς πηδαλιουχίας*, ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 1911 *οἰακισταὶ* καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν *οἰακονόμος*. Σ. Ε. Λ.

σημαφόρος */Ναυτ./*. Ἵδρυμα εἰς ἐπίσημον διὰ τοὺς πλοϊζομένους σημεῖον τῆς ἀκτῆς ἀνεγειρόμενον καὶ χρησιμεῦον διὰ τὴν μεταξὺ τῶν παραπλεόντων καὶ τῆς ξηρᾶς συνεννόησιν, μέσῳ σημάτων ἐπαιρομένων ἀπὸ ἱστοῦ ἢ διὰ σηματογράφου σημαινομένων, ἑρμηνευομένου δὲ ὑπὸ συνήθεις περιστάσεις διὰ τοῦ «Διεθνοῦς κώδικος σημάτων». Πᾶς σημαφόρος ἔχει διεθνὲς ἀριθμόσημον. Συνδεόμενος δὲ ἠλεκτρικῶς πρὸς τὸ διεθνὲς τηλεγραφικὸν δίκτυον, εἴτε μεταβιβάζει πρὸς παραπλέον πλοῖον διὰ σημάτων τηλεγράφημα, ὅπερ ἔχει λάβει δι' αὐτό, ἢ δέχεται σήμανσιν παραπλέοντος πλοίου πρὸς περαιτέρω μεταβίβασιν διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς ὁδοῦ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Ἀνακοινοῖ δὲ εἰς τὰ αἰτοῦντα πλοῖα καὶ μετεωρολογικὸν δελτίον διὰ τὰς πλησίον θαλάσσας. Σ. Ε. Λ.

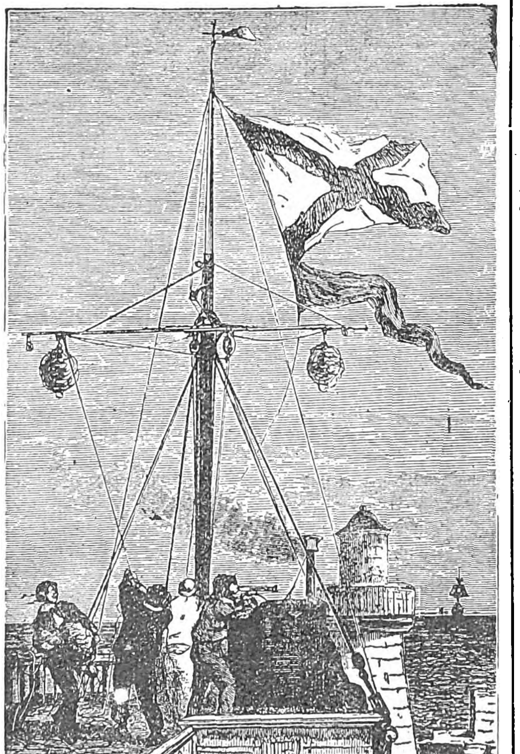

Σημαφόρος μὲ τὸ προσωπικόν του «εἰς τάξιν χειρισμοῦ» πρὸς συνεννόησιν μετὰ πλοίου ἐν ὄψει. Συγχρόνως ἔχει ὑψωμένας σφαίρας σημάτων παλιρροίας.

Σημαχίδαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν δήμων τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς ἐν τῇ περιοχῇ Ἐπακρίᾳ (ἢ Διακρίᾳ), ἀνήκων εἰς τὴν Ἀντιοχίδα φυλήν. Τοποθετεῖται μετὰ πιθανότηττος εἰς τὴν περιοχὴν τῶν σημερινῶν χωρίων Βαρνάβα καὶ Καλέντζι. Ι. Σ. Σ.

σημειογενὲς ***ἐπίπεδον***. Καλεῖται οὕτω σύνολον ἀπαριθμητὸν σημείων κειμένων ἐν ἑνὶ ἐπιπέδῳ. Ν. Ε. Γ.

σημειογραφία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ γράφειν διὰ σημείων ταχυγραφικῶν, στενογραφία.

σημειογραφία (ἡ) (γαλλ. notation, γερμ. Notenschrift). Ἡ δι' εἰδικῶν σημείων παράστασις τῶν μουσικῶν ἤχων. Καὶ οἱ μὲν ἀρχαιότεροι λαοὶ ἐχρησιμοποίησαν ἀντὶ μουσικῶν σημείων αὐτὰ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἐνῷ οἱ νεώτεροι ἴδια σημεῖα, οὐδὲν κοινὸν ἔχοντα μὲ τὸ ἀλφάβητον. Οἱ Αἰγύπτιοι, ὡς φαίνεται, δὲν εἶχον μουσικὰ σημεῖα πρὸς ἀπόδοσιν τῶν ἱερῶν ἢ κοσμικῶν αὐτῶν μελῶν, καθότι οὐδὲν συγκεκριμένον γνωρίζομεν περὶ αὐτῶν· τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Χαλδαίων, τῶν Ἑβραίων, τῶν Σύρων κ.τ.λ.· τοὐναντίον φαίνεται ὅτι οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἐγνώρισαν σύστημα μουσικῆς γραφῆς ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ὅτι ἡ σύγχρονος αὐτῶν σημειογραφία εἶναι ἐξέλιξις τῆς παλαιοτέρας (βλ. *Ἰνδίαι καὶ Κίνα /Μουσ./*). Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Ἀριστοξένου ἀπεκάλουν τὴν σημειογραφίαν παρασημαντικήν, ὡς καὶ οἱ Βυζαντινοί, ἐχρησιμοποίουν ἀντὶ μουσικῶν σημείων αὐτὰ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπήρκουν, ἔγραφον ταῦτα ὡσαύτως κεκλιμένα, ἀνεστραμμένα ἢ ἠκρωτηριασμένα.

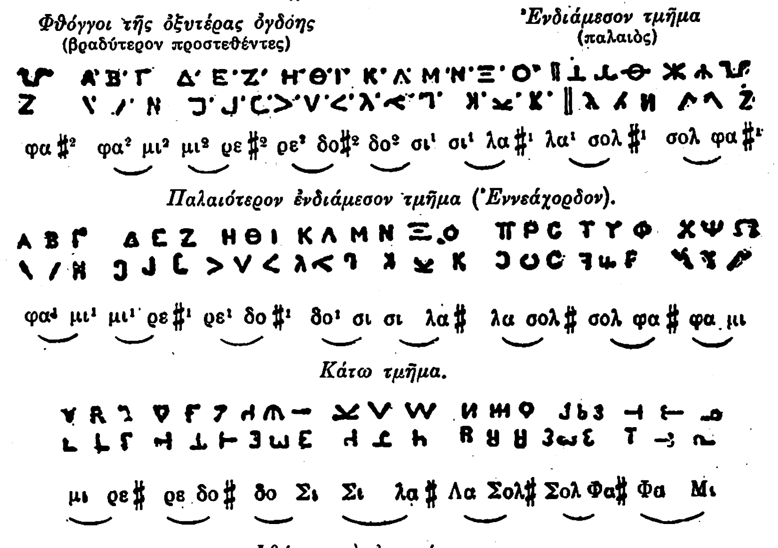

Φθόγγοι μὴ ἐν χρήσει.

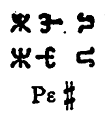

Ἡ ἑλληνικὴ παρασημαντικὴ ἐμφανίζεται ἐν τῷ συνόλῳ της ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρω σχεδίῳ.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίησαν τὸ ἑλληνικὸν σύστημα μουσικῆς γραφῆς ἡπλοποιημένοι ὁπωσδήποτε· ἀκόμη ἐν χρήσει κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα τὸ σύστημα τοῦτο, ἐξαφανίζεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἵνα δώσῃ θέσιν εἰς ἕτερα συστήματα, ὧν ἴχνη εὑρίσκομεν ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος, ὁπότε ἀπαντῶμεν τὴν *ἀλφαβητικὴν* σημειογραφίαν καὶ τὴν σημειογραφίαν διὰ τῶν *τονων*.

Ἡ ἀρχαιοτέρα ἀλφαβητικὴ σημειογραφία εἶναι ἡ τῆς μαγικῆς κλίμακος, ἧς οἱ φθόγγοι παριστῶντο διὰ τῶν ἑπτὰ ἑλληνικῶν φωνηέντων, *α, ε, η, ι, ο, υ, ω*. Ἡ κλίμαξ αὕτη, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς σειρὰν φθόγγων: *ρε, ντο, σι♭, λα, σολ, φα, μι*, ἀνάγεται εἰς τὸν Γ' ἢ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα.

Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα γίνεται τὸ πρῶτον μνεία περὶ τῆς *βοηθιανῆς* λεγομένης σημειογραφίας, τῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν δέκα πέντε πρώτων λατινικῶν γραμμάτων, δι' ὧν ὁ Βοήθιος ἀντικατέστησε τὴν ἑλληνικὴν παρασημαντικήν. Ἡ παρὰ τοῦ Βοηθίου χρησιμοποιηθεῖσα σειρὰ τῶν γραμμάτων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἑξῆς κλίμακα:

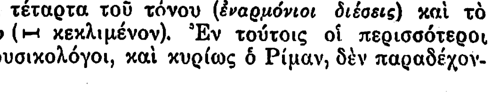

Διὰ συμπληρωματικῶν σημείων ὑπεδεικνύοντο τὰ τέταρτα τοῦ τόνου (*ἐναρμόνιοι διέσεις*) καὶ τὸ *σι♭* (⊢ κεκλιμένον). Ἐν τούτοις οἱ περισσότεροι μουσικολόγοι, καὶ κυρίως ὁ Ρίμαν, δὲν παραδέχον-

Digitized by Google

ται σήμερον πλέον ὅτι εἰς τὸν Βοήθιον ὀφείλεται ἡ σημειογραφία αὕτη, λέγοντες ὅτι ὁ Λατῖνος οὗτος σοφὸς χρησιμοποιεῖ τὰ γράμματα μόνον πρὸς ὑπόδειξιν τῶν μέτρων διὰ τὸ μονόχορδον καὶ τῶν διαστάσεων τῶν αὐλῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου. Ὁ Ρίμαν ἀπορρίπτει ὡσαύτως τὴν γνώμην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Μέγας (τέλη ΣΤ' αἰῶνος) ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀλφαβητικὴν σημειογραφίαν διὰ τὴν γραφὴν τοῦ ἀντιφωναρίου του, ἀποδεικνύων ὅτι τὸ ἀντιφωνάριον τοῦτο ἐγράφη διὰ νευμάτων. Πάντως ὅμως, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, ἀντὶ τῶν δέκα πέντε γραμμάτων τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου χρησιμοποιοῦνται μόνον τὰ πρῶτα ἑπτά, κεφαλαῖα διὰ τὴν βαρυτέραν ὀγδόην, μικρὰ διὰ τὴν μέσην καὶ διπλᾶ μικρὰ διὰ τὴν ὀξυτέραν, δηλαδή:

Γ A B C D E F G a b c d e f g aa bb cc dd ee ff gg

Τὸ εἰς ἀρχὴν τῆς κλίμακος ἑλληνικὸν Γ παριστᾷ τὸν βαρύτερον φθόγγον *σολ*, ὅστις προσετέθη περὶ τὸ 900 καὶ ὅστις ἐγένετο ἔκτοτε ἡ ἀφετηρία τῆς μουσικῆς κλίμακος.

Τὸ ἑπόμενον παράδειγμα ἀλφαβητικῆς σημειογραφίας ἔχει ληφθῆ ἐκ τῆς «Ἱστορίας καὶ θεωρίας τῆς μουσικῆς τῆς ἀρχαιότητος» τοῦ Γκέβαρτ.

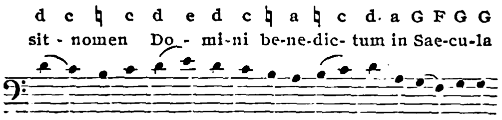

Ἡ ἀλφαβητικὴ σημειογραφία ἐτελειοποιήθη ἔτι περαιτέρω ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Ὄδωνος τοῦ Κλουνὺ (μέσα Ι' αἰῶνος), ὅστις μεταξὺ ἄλλων καθώρισε τὸ διπλοῦν σχῆμα τοῦ λατινικοῦ *b*, οὕτως ὥστε τὸ μὲν γωνιῶδες *b* (♮, *b* durum ἢ *b* quadratum) νὰ παριστᾷ τὸν *σι φυσικόν*, τὸ δὲ στρογγύλον *b* (*b* rotundum ἢ molle) νὰ ὑποδεικνύῃ τὸν *σι* ♭.

Ὁ Οὐβάλδος, μοναχὸς τοῦ Ἁγίου Ἀμάνδου (840—930), ἐπενόησεν ἴδιον σύστημα μουσικῆς γραφῆς, βασιζόμενον ἐπὶ τῶν διαφόρων τύπων τοῦ γράμματος F, οὗτινος ἑκάστη παραλλαγὴ ὑπεδείκνυε τοὺς θεμελίους τῶν τεσσάρων κυρίων ἐκκλησιαστικῶν τόνων καὶ ἑκάστη θέσις βαρυτέρας ἢ ὀξυτέρας θέσεις τῶν τετραχόρδων.

Ἴδιον σύστημα ἀλφαβητικῆς σημειογραφίας ἐπενόησε καὶ ὁ Χερμάννους Κοντράκτους (ἀποθ. τῷ 1054), κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ γράμματα δὲν ὑποδεικνύουν τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος, ἀλλὰ τὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων φθόγγων διαστήματα. Οὕτω λοιπὸν διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ σημειογραφίᾳ (καθότι ἐν τῇ βυζαντινῇ ὑπῆρχεν ἤδη ἐμβρυωδῶς) καθορίζεται σαφέστερον ὁπωσδήποτε ἡ ὀξύτης τῶν φθόγγων. Ἰδοὺ τὸ σύστημα τοῦ Κοντράκτους:

E = ταυτοφωνία (equat)
S = ἡμιτόνιον (semitonium)
T = τόνος (tonus)
TS = τρίτη μικρὰ (tonus cum semitonio)
TT = τρίτη μεγάλη (ditonus)
D = τετάρτη (diatessaron)
Δ = πέμπτη (Diapente)
ΔS = ἕκτη μικρὰ (diapente cum semitonio)
ΔT = ἕκτη μεγάλη (diapente cum tono)
ΔD = ὀγδόη (diapente cum diatessaron)

Διὰ τὰ ἀνιόντα διαστήματα ἐχρησιμοποιοῦντο τὰ γράμματα ἄνευ στιγμῆς· διὰ τὰ κατιόντα προσετίθετο εἰς ταῦτα μία στιγμή.

Ἀρχαιοτέρα τῆς ἀλφαβητικῆς σημειογραφίας εἶναι ἡ *νευματική*, βυζαντινῆς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προελεύσεως, διότι καὶ ἡ βάσις, ἐφ' ἧς στηρίζεται, εἶναι συγγενὴς πρὸς τὴν τῆς παλαιοτέρας βυζαντινῆς καὶ τὸ ὄνομα ἑλληνικόν. Τὰ κύρια σημεῖα τῆς σημειογραφίας ταύτης εἶναι οἱ τόνοι, ἐξ ὧν ἡ ὀξεῖα ὑποδεικνύει ὀξύτερον φθόγγον, ἡ βαρεῖα βαρύτερον, ὁ συνδυασμὸς ὀξείας καὶ βαρείας δύο φθόγγους, ἐξ ὧν ὁ δεύτερος εἶναι βαρύτερος τοῦ πρώτου· ἡ στιγμὴ ἐξ ἄλλου σημαίνει κρατημένον φθόγγον.

Ἀρχαιοτάτη βυζαντινή, ἀρμενικὴ καὶ συριακὴ παρασημαντική:

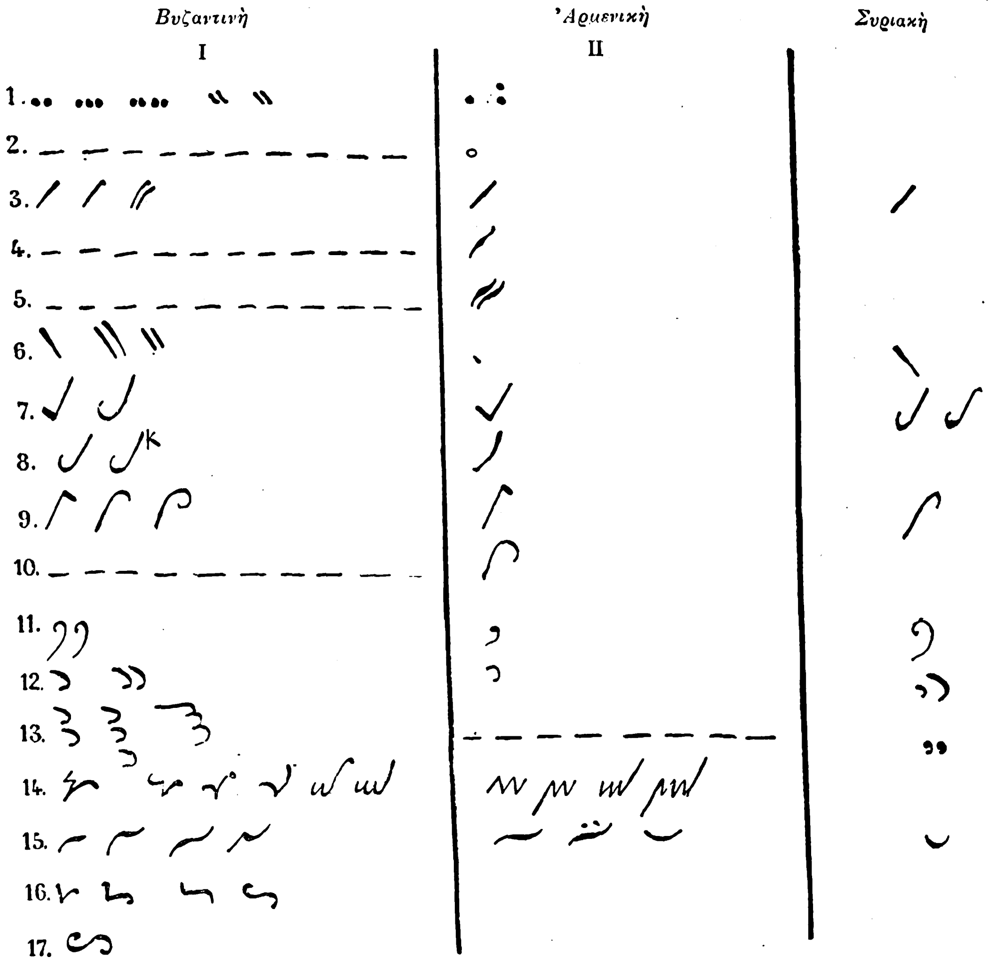

[1, I=Κεντήματα, δηλ. ὑποδιαιρέσεις τῆς φράσεως· II=Κὲτ (στιγμὴ) βερτζανὲτ (δύο στιγμαί). 2, II=Σούγκ, σημεῖον τῆς ἀρμενικῆς παρασημαντικῆς τιθέμενον ὕπερθεν ἀτόνων τινῶν συλλαβῶν. 3, I=Ὀξεῖα φθόγγος ἀνιών· II=Σέχτ, ὁμοίως ἀνιὼν φθόγγος. 4, II=Γιερκάρ, ὀξεῖα μεγαλυτέρας διαρκείας. 5, II=Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διπλῆ ὀξεῖα. 6, I=Βαρεῖα· δύο βαρεῖς φθόγγοι· II=Μποτούχ, ὁμοίως. 7, II=Πούχ, βαρεῖα διαστήματος τετάρτης. 8, II=Θούρ, παραλλαγὴ τοῦ Πούχ. 9, I=Κρεμαστὴ ἀπ' ἔξω, σημεῖον ἀντίθετον πρὸς τὸ προηγούμενον. 10. II=Παρουΐκ (περισπωμένη), δύο φθόγγοι, ὀξὺς καὶ βαρύς. 11, I=Δύο ἀπόστροφοι, χωρίζουσαι μέλη τῆς φράσεως. II=Στορακέτ, χωρίζουσαι τμήματα φράσεως μικρότερα τῶν χωριζομένων ὑπὸ τοῦ κέτ. 12, I=Ἀπόστροφος, παραλλαγὴ τῆς βαρείας. II=Τζούνκ. 13, I=Ὑπόκρισις, δύο ἢ τρεῖς κατιόντες φθόγγοι. 14, I=Παρακλιτική, ἢ καὶ κύλισμα, φωνητικὸς καλλωπισμός. II=Κάγκ, ὡσαύτως σημεῖον καλλωπισμοῦ, συγγενὲς πρὸς τὸν τρίλλον. 15, I=Συρματική, ἀγνώστου σημασίας. II=Τάχτ, ὡσαύτως. 16, I=Καθιστή. 17, I=Ἀνάλογον σημεῖον πρὸς τὸ προηγούμενον ὑποδεικνῦον ὁμάδα ἐκ 3 φθόγγων.]

Τὰ σημεῖα ταῦτα παρουσιάζουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἑπόμενα τῆς νευματικῆς σημειογραφίας, ἧς καί τινα ὀνόματα νευμάτων, ὡς τά: Quilisma (*κύλισμα*), Epiphonus κ.λπ., εἶναι ἑλληνικά.

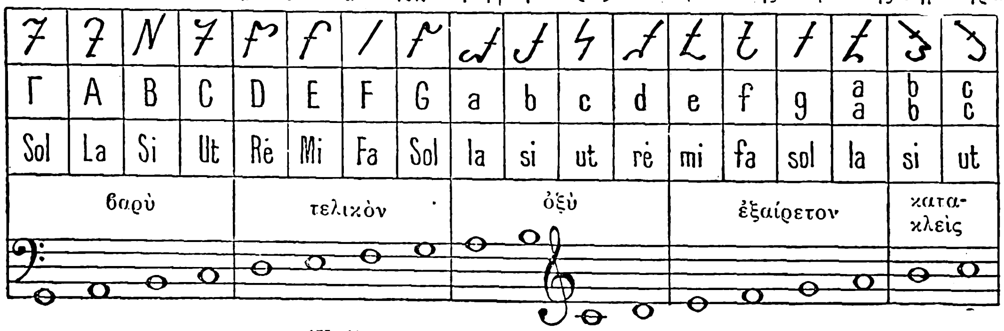

Ὑπόδειγμα σημειογραφίας τοῦ Οὐβάλδου.

Ἰδοὺ τὰ σημεῖα ταῦτα ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ αὐτῶν μορφῇ:

/ = virga acuta, ὀξεῖα (δεικνύει ὀξύτερον φθόγγον).
\ = gravis, βαρεῖα (δεικνύει βαρύτερον φθόγγον).
Λ = flexa, περισπωμένη (δεικνύει 2 φθόγγους, ὀξὺν καὶ βαρύν).
V = Περισπωμένη ἀνεστραμμένη (2 φθόγγοι, βαρὺς καὶ ὀξύς).
• = punctum, στιγμή.
ϡ = apostropha ἢ strophicus, ἀπόστροφοι, κρατημένοι ἢ ἐπαναλαμβανόμενοι φθόγγοι.

Τὰ ἀνωτέρω σημεῖα ὑπέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ πλείστας μεταβολάς, ὧν ἰδέαν παρέχει ὁ ἑπόμενος πίναξ, περιλαμβάνων, ἐκτὸς τῆς ἑρμηνείας ἑκάστου σημείου, καὶ τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς τετραγώνου καὶ διὰ τῆς συγχρόνου σημειογραφίας.

Virga....... Virgula.....	Φθόγγος μεμονωμένος, ἀρχὴ τοῦ φθογγοσήμου μετὰ οὐρᾶς.
Punctum...	Φθόγγος μεμονωμένος βραχύς, ἀρχὴ τοῦ βραχέος.
Clivis, Clivus ou Flexa ...	Δύο φθόγγοι κατερχόμενοι κατὰ δευτέραν, τρίτην, τετάρτην ἢ πέμπτην, ὁ 1ος μακρός, ὁ 2ος βραχύς.
Podatus....	Τὸ ἀντίθετον τοῦ *clivis*. Δύο φθόγγοι ἀνιόντες, ὁ 1ος βραχύς, ὁ 2ος μακρός.
Torculus ...	Τρεῖς φθόγγοι ἴσης ἀξίας, ὧν ὁ δεύτερος εἶναι πάντοτε ὀξύτερος.
Climacus ...	Φθόγγος μακρὸς ἀκολουθούμενος ὑπὸ 2 ἢ 3 φθόγγων βραχέων κατιόντων, συνεχῶν ἢ ἀφεστώτων.
Scandivus..	Τὸ ἀντίθετον τοῦ προηγουμένου.
Pressus.....	Ἀρχὴ τοῦ τρίλλου. Ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὸ τέλος τῶν φράσεων ἢ τῶν πτώσεων.
Quilisma ...	Ἀρχὴ τοῦ *τρέμολο* καὶ τοῦ *βιμπράτο*. Τρομώδης ἐκτέλεσις ἄνευ ἀλλαγῆς φθόγγου, ἀκολουθουμένη ὑπὸ ἀνιόντος μακροῦ φθόγγου εἰς ἀπόστασιν τρίτης καὶ μετὰ διαβατικοῦ φθόγγου.
Distrophus.. Tristrophus.	Ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ φθόγγου, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπερτεθειμένων στιγμῶν.

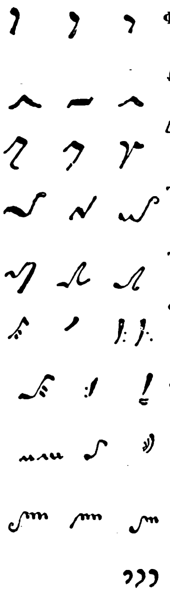

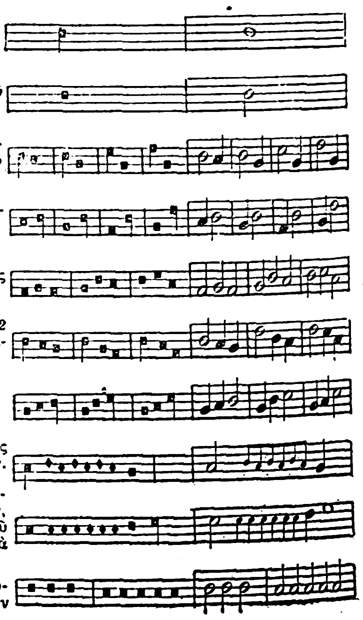

Digitized by Google

Ἡ πραγματικὴ ὀξύτης τῶν φθόγγων καθωρίσθη ὅμως μόνον ὅταν ὁ Γουΐδος τοῦ Ἀρέτζο ἐτοποθέτησε τὰ νεύματα ἐπὶ γραμμῶν, χρησιμοποιήσας ταυτοχρόνως τὰ γράμματα εἰς τὴν ἀρχὴν ἑκάστης γραμμῆς ὑπὸ μορφὴν γνώμονος. Πρὸ τοῦ Γουΐδου τὴν ἰδέαν τῶν γραμμῶν εἶχεν ὁ Οὐβάλδος, εἰς τὸν πρῶτον ὅμως ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι καθώρισε σαφῶς τὸ σύστημα. Οὕτως, ὁ Γουΐδος ἐχρησιμοποίησε τέσσαρας γραμμάς, μίαν κιτρίνην διὰ τὸν ντο, μίαν κοκκίνην διὰ τὸν *φα* καὶ μίαν μαύρην διὰ τὸν ἐνδιάμεσον *λα*· ἡ τελευταία γραμμὴ προσετίθετο ἄνωθεν (διὰ τὸν *μι*) ἢ κάτωθεν (διὰ τὸν *ρε*).

(μι) e ——— (κιτρίνη)
(λα) a ——— (κοκκίνη)

Ταυτοχρόνως ὁ Γουΐδος ἔδωκεν εἰς τὰ νεύματα σχῆμα κεφαλῆς ἢ ῥάβδου, ὥστε οὐδεμία νὰ παραμένῃ ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀκριβοῦς αὐτῶν θέσεως. Οὕτω δὲ ἐξέλιπον μετ' ὀλίγον τὰ ἀρχαιότερα νεύματα, λεπτὰ ὡς πόδες μυίας, ἢ χονδρά, σχήματος δὲ καρφίου ἢ πετάλου. Ἐγεννήθη δὲ ἡ *τετράγωνος σημειογραφία* (nota quadrata ἢ nota quadriquarta), ἡ ἀποτελουμένη μόνον ἀπὸ φθογγόσημα τετραγώνου σχήματος (ΙΒ' αἰών).

Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι πάντοτε μαῦρα καὶ τετράγωνα ■, καὶ μόνον τὰ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν ὀξεῖαν συνοδευομένην ὑπὸ στιγμῶν λαμβάνουσι ῥομβοειδὲς σχῆμα: ◆ ◆

Ἡ ἀνωτέρω σημειογραφία καθώριζε μὲν τὴν ὀξύτητα, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν διάρκειαν τῶν φθόγγων· διὸ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἤρχισαν ἐμφανιζόμενα τὰ μετρικὰ σημεῖα, οὕτω δὲ ἡ μουσικὴ ἡ χρησιμοποιοῦσα ταῦτα ἐκλήθη *ἔμμετρος μουσικὴ* (nota mensurabilis), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παλαιοτέραν, τὴν ὀνομαζομένην *ὁμόρρυθμον* (musica plana). Ἡ ἔμμετρος σημειογραφία καλεῖται καὶ *ἀναλογική*, λόγῳ τοῦ ὅτι διακρίνει ἀναλογίας ἀξίας τῶν φθογγοσήμων. Τὰ ἀρχαιότερα σημεῖα τῆς ἀνωτέρω σημειογραφίας, ἐν χρήσει μέχρι τῶν τελῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, εἶναι τὰ ἑξῆς:

Maxima (μέγιστον) longa (μακρὸν)
Brevis (βραχὺ) semibrevis (ἡμίβραχυ).

Περὶ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἤρχισαν χρησιμοποιούμενα τὰ λευκὰ ἢ διάκενα φθογγόσημα, ἐδημιουργήθησαν καὶ αἱ παύσεις, οὕτω δὲ ἡ σημειογραφία ἐμφανίζεται ὡς ἑξῆς:

Φθογγόσημα		Παύσεις
Μέγιστον (maxima)		
Μακρὸν (longa)		
Βραχὺ (brevis)		
Ἡμίβραχυ (semibrevis)	(ἡμέτερον ὁλόκληρον)	(κάτωθεν 4ης γραμμῆς)
Ἐλάχιστον (minima)	(ἡμέτερον ἥμισυ)	(ἐπὶ τῆς δευτέρας γραμμῆς)
Ἡμιελάχιστον (semiminima) ἢ	(ἡμέτερον τέταρτον)	
Χρῶμα (fusa) ἢ	(ὄγδοον)	
Ἡμίχρωμα (Semifusa) ἢ	(δέκατον ἕκτον)	

Ὡς παρατηρεῖ τις, τὰ φθογγόσημα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (ΙΕ' αἰὼν) εἶχον ἤδη πλησιάσει πρὸς τὸ σημερινὸν σχῆμα, δὲν ἔμενε δὲ ἢ νὰ γίνωσι στρογγύλα ὡς τὰ σύγχρονα καὶ νὰ ἐγκαταλειφθῶσι τὰ μεγίστης ἀξίας, ὡς τὸ μέγιστον καὶ τὸ μακρόν.

Ἡ μεσαιωνικὴ σημειογραφία ἐχρησιμοποίησεν ὡσαύτως τὰς συζεύξεις (ligatures)· ἦτο δὲ ἡ σύζευξις συνένωσις περισσοτέρων φθόγγων, ὥστε νὰ ἀποτελῶσιν οὗτοι ἓν σχῆμα. Κατὰ τὰς συζεύξεις τὰ φθογγόσημα παρουσιάζοντο κεκολλημένα ἢ ὑπερτεθειμένα π. χ.:

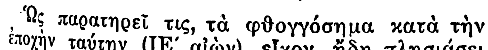

Ἀναλόγως δὲ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἦσαν συνεζευγμένοι οἱ φθόγγοι, παρήλλασσεν ἡ ἀξία τῶν φθογγοσήμων.

Ἀπὸ τῶν τελῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἡ σημειογραφία ἔχει πλέον λάβει τὴν σημερινὴν αὐτῆς μορφήν. Τὰ συλλαβικὰ ὀνόματα οὒτ (ἢ ντο), ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, ἔχουσιν ἐπικρατήσει (ἐκτὸς παρὰ Γερμανοῖς καὶ Ἄγγλοις, οἵτινες διατηροῦσι τὴν ἀλφαβητικὴν ὀνομασίαν τῶν φθόγγων), καθορίζεται σαφῶς ἡ μεταξὺ ♯ καὶ ♭ διαφορά, ἐμφανίζεται ἡ διπλῆ δίεσις καὶ ἡ διπλῆ ὕφεσις (✕ ♭♭), ἡ ἀξία δὲ τῶν φθογγοσήμων καθορίζεται γενικῶς ὡς ἑξῆς: τὸ ἡμίβραχυ (semibrevis) ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ σύγχρονον ὁλόκληρον, τὸ ἐλάχιστον (minima) = πρὸς τὸ ἥμισυ, τὸ ἡμιελάχιστον (semiminima) = πρὸς τὸ τέταρτον, τὸ χρῶμα ἢ φοῦζα (fusa) = ἓν ὄγδοον καὶ τὸ ἡμίχρωμα (semifusa) = ἓν δέκατον ἕκτον (βλ. καὶ λ.: *ἀλλοίωσις, γνώμων, Ἰνδίαι, Κίνα, μουσική, νεύματα, παρασημαντική, παῦσις* καὶ *σημαόφωνα*).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Aalst van.* «Chinese Music» (1884).—*Piggot J. T.*, «The music and musical instruments of Japan» (1893).—*Gevaert Fr. A.*, «Histoire et théorie de la musique de l'antiquité» (1875—1881), «La mélopée antique dans le chant de l'église latine» (1895).—*Jan von.* «Musici scriptores Graeci» (1895). — *Fortlage.* «Das musikalische System der Griechen in seiner Urgestalt» (1847) — *Bellermann*, «Die Tonleitern und Musiknoten der Griechen» (1847).—*Westphal*, «Die Musik des griechischen Altertums» (1883).—*Riemann*, «Studien zur Geschichte der Notenschrift» (1878), «Notenschrift und Notendruck» (1896), «Geschichte der Mysiktheorie im 9—19 Jahrhundert» (1898), «Die byzantinische Notenschrift im 10—15 Jahrh.» (1909). Ἐπίτομος ἱστορία τῆς μουσικῆς (ἑλλην. μετφ. 1932). —*Fleischer.* «Neumenstudien» (1895—1904). — *Coussemaker*, «Histoire de l'harmonie au Moyen-âge». — *Wolf Joh.* Handbuch der Notationskunde» (1913), «Paléographie musicale», τῶν βενεδικτίνων τοῦ Solesmes. — *Gerbert*, «Scriptores ecclesiastici de musica sacra potissium» (1784, νέα ἔκδ. 1907).—*Lavignac* καὶ *la Laurencie*, «Encyclopédie de la musique».—*Κ. Α. Ψάχου*, «Ἡ παρασημαντικὴ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς» (1917). Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

—*[Βυζ. Μουσ.]* Βλ. λ. *νεύματα* καὶ *παρασημαντική*.

σημειογραφικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σημειογραφίαν, βραχυγραφικός, στενογραφικός.—Ἐπίρρ. ***σημειογραφικῶς.***

σημειογράφος (ὁ)· ὁ γράφων διὰ σημείων βραχυγραφικῶν, στενογράφος.

σημειοθέτης (ὁ) (κοιν. *πουνταδόρος*). Ὄργανον τοῦ γλύπτου, διὰ τοῦ ὁποίου μεταφέρονται πιστῶς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ γυψίνου προπλάσματος εἰς τὸν πρὸς κατεργασίαν ὄγκον τοῦ μαρμάρου διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἀναπαράστασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ προπλάσματος εἰκονιζομένου. Ἀποτελεῖται δὲ τὸ ὄργανον τοῦτο ἐκ βελόνης ἐφηρμοσμένης ἐπὶ συστήματος βραχιόνων συνδεδεμένων μεταξύ των διὰ γιγγλύμων, οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ λάβῃ οἱανδήποτε θέσιν εἰς τὸν χῶρον, τὸ δὲ ὅλον σύστημα στηρίζεται ἐπὶ πλαισίου τετραγωνικοῦ ἢ κατ' ὀρθὴν γωνίαν. Τὸ πλαίσιον τοποθετεῖται εἰς ὡρισμένην ἀπὸ τοῦ προπλάσματος θέσιν καὶ κανονίζεται ἡ βελόνη ὥστε νὰ ἐγγίζῃ σημεῖόν τι αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ μεταφέρωμεν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου. Στερεοῦται κατόπιν διὰ κοχλιῶν εἰς τὴν θέσιν ταύτην τοῦ χώρου ἡ βελόνη καὶ τὸ ὅλον ἐργαλεῖον μεταφέρεται καὶ τοποθετεῖται πρὸ τοῦ μαρμάρου, εἰς ἀπόστασιν τόσην ὅσην ἀπεῖχε καὶ ἀπὸ τοῦ προπλάσματος. Τὸ σημεῖον τότε τοῦ μαρμάρου, εἰς ὃ θὰ ἐγγίσῃ ἡ βελόνη, εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀντίστοιχον τοῦ προπλάσματος. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐπαναλαμβάνεται δι' ὅλα τὰ σημεῖα καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ μεταφορά.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐκτελεῖται ὑπὸ εἰδικῶν μαρμαρογλύφων, οἵτινες μόλις ἓν χιλιοστὸν τοῦ μέτρου ἀφήνουν εἰς τὸν καλλιτέχνην, ἵνα ἐπεξεργασθῇ διὰ τῆς ῥίνης καὶ τοῦ ἀμμοχάρτου. Τελειοποίησιν τοῦ ὀργάνου τούτου ἀποτελεῖ ὁ *παντογραφικὸς σημειοθέτης*, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται ἀκόμη καὶ ἡ ὑπὸ διάφορον κλίμακα ἀναπαράστασις τοῦ προπλάσματος (ὑπὸ μεγέθυνσιν ἢ σμίκρυνσιν).

σημειόκαρπος (ὁ) (Semecarpus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *τερεβινθοειδῶν*, περιλαμβάνον δένδρα ἰθαγενῆ τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν καὶ τῆς Αὐστραλίας. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σημειόκαρπος τὸ ἀνάκαρδον* (Semicarpus anacardum), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν Ἰνδιῶν, ὧν οἱ καρποὶ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῶν μερῶν ἐκείνων ὡς ἀντισυφιλιδικὸν φάρμακον. Δ. Ν. Π.

σημειολογία (ἡ) (séméiologie). Μέρος ἢ κλάδος τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὅστις ἀσχολεῖται περὶ τῶν σημείων τῶν νόσων ἢ περὶ τῶν νοσηρῶν συμπτωμάτων καὶ ἐξάγει ἐκ τούτων συμπεράσματα σχετιζόμενα πρὸς τὴν φύσιν τῆς νόσου, ἤτοι σχετικὰ πρὸς τὴν διάγνωσιν καὶ πρὸς τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς. Μ. Ν. Κ.

— *[Πνευματ.]* Βλ. *τυπτολογία*.

σημειολογικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σημειολογίαν.

σημειολόγος (ὁ)· ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν σημειολογίαν, εἰς τὰ συμπτωματικὰ τῶν νοσημάτων σημεῖα.

σημεῖον (τό)· τὸ δι' οὗ σημαίνεταί τι, γνώρισμα διακριτικόν, σύμβολον, σημάδι: «σημεῖα τῆς στίξεως», «θαυμαστικόν—, ἐρωτηματικὸν σημεῖον»· || «σημεῖα τῆς ἀριθμητικῆς,—τῆς ἀλγέβρας», «μαθηματικὰ σημεῖα», οἷον τὰ τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων· || βραχυγραφικὸν ἢ στενογραφικὸν σύμβολον· || ἐκδήλωσίς τις, φαινόμενόν τι ὡς ἀποτέλεσμα ἐνεργείας ἢ καταστάσεως: «σημεῖον εὐοίωνον —, δυσοίωνον», «ἔδωσε σημεῖα ζωῆς, — ἀκμῆς, — παρακμῆς»· || ὅριον, βαθμός: «αἱ σχέσεις των ἔφθασαν εἰς δυσάρεστον σημεῖον», «τὸ κρίσιμον σημεῖον τῆς ὑποθέσεως,—τῆς νόσου», «εἰς ποῖον σημεῖον εὑρισκόμεθα;»· || καθόλου, ἐλάχιστον μέρος ἑνὸς ὅλου: «εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τοῦ λόγου συνεκινήθη», «τὰ ἀντιλεγόμενα σημεῖα τῆς θεωρίας του»· || φρ. «τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν» διοσημίαι, μετέωρα δηλοῦντα τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, καθόλου, προμήνυμα· || «σημεῖα καὶ τέρατα» ἢ «τέρατα καὶ σημεῖα», σπουδαῖα καὶ θαυμαστά: «ἦρθε κι' ἔκαμε σημεῖα καὶ τέρατα»· || γεωμετρ., ἑκάτερον τῶν ἄκρων γραμμῆς· ἐντεῦθεν «τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος».

—*[Μαθημ.]* Εἰς τὰ μαθηματικὰ ἡ λέξις *σημεῖον* ἔχει διπλῆν σημασίαν: α') ἐν τῇ ἀλγέβρᾳ σημεῖον (γαλλ. signe) λέγεται τὸ σύμβολον τὸ πρὸ ἀριθμοῦ γραφόμενον + ἢ — (σὺν ἢ πλὴν) καὶ δηλοῦν τὸ εἶδος αὐτοῦ (θετικὸς ἀριθμὸς ἢ ἀρνητικός)· β') εἰς τὴν γεωμετρίαν σημεῖον (γαλλ. point) λέγεται στοιχεῖον χώρου μὴ ἔχον ἔκτασιν, ὡς εἶνε π. χ. τὸ ἄκρον γραμμῆς, ἡ τομὴ δύο γραμμῶν κλπ. Τὸ γεωμετρικὸν σημεῖον νοεῖται ὡς μὴ διαιρετὸν εἰς μέρη καὶ ἐφαρμόσιμον ἐπὶ παντὸς ἄλλου σημείου· δηλαδὴ ὅλα τὰ σημεῖα ὡς μεγέθη θεωρούμενα εἶναι ἴσα καὶ μόνον κατὰ θέσιν διαφέρουσιν. Σημεῖον κινούμενον θεωρεῖται γράφον γραμμήν· ἤτοι ἡ γραμμὴ δύναται νὰ νοηθῇ ὡς συνεχὲς σύνολον σημείων, οὕτως ὥστε ἕκαστον σημεῖον γραμμῆς δὲν δύναται ἐν γένει νὰ διακριθῇ ἀπὸ τὰ γειτονικὰ αὐτοῦ· ἐν τούτοις ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις, καθ' ἃς σημεῖά τινα διακρίνονται ἐπὶ τῶν γραμμῶν, ἐφ' ὧν κεῖνται. Τὰ συνηθέστερα τῶν διακρινομένων σημείων, εἶναι τὰ ἑξῆς: σημεῖον ἐπαφῆς, καθ' ὃ γραμμή τις ἐφάπτεται ἄλλης, σημεῖον τομῆς, καθ' ὃ δύο ἢ περισσότεραι γραμμαὶ συναντῶνται, σημεῖον ληκτικόν, καθ' ὃ γραμμή τις τελειώνει, σημεῖον ἀνακάμψεως, γωνιῶδες σημεῖον, κορυφὴ γραμμῆς, πολλαπλοῦν σημεῖον, σημεῖον καμπῆς καί, τὸ περιεργότερον, τὸ μεμονωμένον σημεῖον, σημεῖον δηλαδὴ τοῦ ὁποίου αἱ συντεταγμέναι ἐπαληθεύουσι τὴν ἐξίσωσιν τῆς γραμμῆς, ἀλλ' οὐδεὶς κλάδος αὐτῆς διέρχεται διὰ τούτου.

Ἡ θέσις σημείου ἐπὶ γραμμῆς ὁρίζεται δι' ἀριθμοῦ πραγματικοῦ (θετικοῦ ἢ ἀρνητικοῦ), ὅταν ληφθῇ σημεῖόν τι τῆς γραμμῆς ὡς ἀρχὴ τῶν ἀποστάσεων. Ἐν ἐπιφανείᾳ ἡ θέσις σημείου ὁρίζεται δι' ἀριθμοῦ μιγάδος. Πρὸς τοῦτο λαμβάνονται δύο γραμμαὶ τῆς ἐπιφανείας τεμνόμεναι, τοῦ σημείου τῆς τομῆς λαμβανομένου ὡς ἀρχῆς τῶν συντεταγμένων, ὅτε αἱ ἀποστάσεις τοῦ τυχόντος σημείου τῆς ἐπιφανείας ἀπὸ τῶν ἀρχικῶν γραμμῶν παρίστανται καὶ αἱ δύο δι' ἑνὸς ἀριθμοῦ μιγάδος. Ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν διαστάσεων ἡ θέσις σημείου τινὸς ὁρίζεται διὰ τριῶν συντεταγμένων ἢ δι' ἑνὸς ἀριθμοῦ τοῦ ἀριθμητικοῦ συστήματος Hamilton (Χάμιλτον). Εἰς τὴν μηχανικὴν δέχονται τὸ ὑλικὸν σημεῖον, δηλαδὴ μᾶζαν μὲ μηδενικὰς διαστάσεις. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκάλουν χρονικὸν σημεῖον ἢ ἀκαρὲς τὴν χρονικὴν στιγμήν, τὴν ἄνευ διαρκείας. Ν. Γ.

— *[Τοπογραφ.]* Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ γενικῶς διὰ τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ ἐδάφους προσδιορίζονται αἱ κάτωθι κατηγορίαι *σημείων*, τὰ ὁποῖα, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τοῦ προσδιορισμοῦ των, τῶν χρησιμοποιουμένων μεθόδων καὶ ὀργάνων καὶ τοῦ βαθμοῦ ἀκριβείας αὐτῶν, διακρίνονται εἰς *τριγωνομετρικὰ σημεῖα, γραφικὰ σημεῖα, τοπογραφικὰς στάσεις* καὶ *σημεῖα λεπτομερειῶν*. Τὰ σημεῖα λεπτομερειῶν χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ὑποτύπωσιν ἀφ' ἑνὸς ἁπάντων τῶν ἐπιπεδομετρικῶν λεπτομερειῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ὑψομετρικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐδάφους. Ἀναλόγως τῆς κλίμακος τῆς ἐκτελουμένης ἐργασίας ἐξαρτᾶται καὶ ἡ πυκνότης τῶν λαμβανομένων σημείων. Ὁ προσδιορισμὸς τῶν σημείων λεπτομερειῶν ἐκτελεῖται διὰ μιᾶς μόνον ἀναγνώσεως καὶ εἰς μίαν θέσιν τοῦ τηλεσκοπίου τοῦ ὀργάνου τῶν τριῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων (ἀποστάσεως, ὁριζοντίου καὶ κατακορύφου γωνίας). Κ. Χ. Α.

— *[Γραμματ.]* Ἀπὸ τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων εἰσήχθησαν πρὸς εὐχερεστέραν ἀνάγνωσιν τῶν κειμένων, ἐφ' ὅσον ἐξησθένιζεν ἡ προσῳδία, διάφορα *σημεῖα*, τὰ ὁποῖα ἐτίθεντο ἐπὶ τῶν λέξεων καὶ παρ' αὐτὰς καὶ τὰ ὁποῖα καλοῦνται σημεῖα τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς στίξεως. Καὶ τονικὰ μὲν σημεῖα εἶναι: ἡ *ὀξεῖα* (´), ἡ *βαρεῖα* (`), ἡ *περισπωμένη* (˜ ^), ἡ *ψιλὴ* (᾿), ἡ *δασεῖα* (῾), ἡ *ἀπόστροφος* (᾿). ἡ *κορωνὶς* (᾿) καὶ τὰ *διαλυτικὰ* (¨), στίξεως δὲ σημεῖα εἶναι: ἡ *τελεία* (.), ἡ *ἄνω τελεία* ἢ *ἄνω στιγμὴ* ἢ *κῶλον* (·), τὸ *κόμμα* ἢ *ὑποστιγμὴ* (,). Ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν εἰσήχθησαν καὶ ἄλλα σημεῖα, τὰ κριτικὰ καὶ τὰ προσῳδιακά. Καὶ κριτικὰ μὲν εἶναι: ἡ *διπλῆ* > ἢ =, ὁ *ὀβελός*, ὁ *ἀστερίσκος* ·✕·, τὸ *ἀντίσιγμα* ͻ, προσῳδιακὰ δὲ ἡ *μακρὰ* — καὶ ἡ *βραχεῖα* ◡. Νεώτερα σημεῖα χρησιμώτατα ἐπίσης εἶναι: αἱ *ἀγκύλαι* [ ], τὰ *εἰσαγωγικὰ* « », τὰ *ἀποσιωπητικὰ* ...., αἱ *δύο στιγμαὶ* :, τὸ *ἐρωτηματικὸν* ; ?, τὸ *θαυμαστικὸν* !, ἡ *κεραία* ἢ *παῦλα* —, αἱ *παρενθέσεις* ( ), ἡ *παράγραφος* §, αἱ *παράλληλοι* ||, τὸ *ὑφὲν* ‿.

— *[Ἀρχ. Μετρ.]* Καλεῖται *σημεῖον* ἐν τῇ μετρικῇ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως ἡ μετρικὴ μονὰς τοῦ μεγέθους τῶν χρόνων, ἤτοι ὁ ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ τοῦ μέτρου ἐλάχιστος πάντων τῶν χρόνων, ὅστις καλεῖται καὶ *πρῶτος χρόνος* ἢ *μονόσημος* καὶ ἰσοδυναμεῖ ἐν τῇ ποιήσει πρὸς βραχεῖαν συλλαβήν. Τὰ διάφορα μεγέθη τῶν χρόνων σημειοῦνται ἐν ταῖς ᾠδαῖς καὶ μουσουργίαις διὰ τῶν ἑξῆς σημείων: ◡ = πρῶτος χρόνος, — = δίσημος, ⌊ ἢ ⌋ = τρίσημος, ⊔ = τετράσημος, ⊔⊥ = πεντάσημος. Ε. Δ. Κ.

Digitized by Google

— *[Μουσ.] Σημεῖα* ἐν τῇ μουσικῇ καλοῦνται κυρίως τὰ φθογγόσημα (νότες), ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομαζόμενα *σήματα κρούσεως* ἢ *λέξεως*, ἐν δὲ τῇ βυζαντινῇ μουσικῇ, *σημάδια* ἢ *σημαδόφωνα* ἢ *ὑποστάσεις* ἢ *χαρακτῆρες* καὶ χρησιμεύοντα πρὸς παράστασιν τῶν μουσικῶν φθόγγων. Ν. Α. Χ.

— *['Ιατρ.]* Καλεῖται ἐν τῇ ἰατρικῇ *σημεῖον* τὸ φαινόμενον, ὅπερ, ἀναγνωριζόμενον ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ πάσχοντος καὶ ἐκτιμώμενον δεόντως παρ' αὐτοῦ, ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν νὰ εἰδικεύσῃ τὴν νόσον καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν πρόγνωσιν ταύτης. Τὰ σημεῖα ἐξάγονται ἐκ τῶν συμπτωμάτων τῆς νόσου, καθὼς καὶ ἐκ τῆς ἰδιοσυστασίας, ἐκ τῆς προηγουμένης καταστάσεως καὶ ἐκ τῆς κληρονομικότητος τοῦ πάσχοντος. Τὰ σημεῖα λαμβάνουσι πολλάκις τὸ ὄνομα τοῦ ἀνακαλύψαντος ἢ τοῦ τὸ πρῶτον παρατηρήσαντος ταῦτα ἰατροῦ, ὡς λ.χ. σημεῖον τοῦ Babinski, τοῦ Kernig κλπ. Μ. Ν. Κ.

— *[Νομισμ.] Σημεῖον* ἢ *ὅριον χρυσοῦ* (gold point) διὰ τὰς χώρας τὰς χρησιμοποιούσας τὸν χρυσὸν ὡς νομισματικὸν κανόνα, καὶ *σημεῖον* ἢ *ὅριον ἀργύρου* (silver point) διὰ τὰς χώρας τὰς χρησιμοποιούσας τὸν ἄργυρον, καλεῖται ἡ τιμὴ τοῦ ἀρτίου τοῦ αὐτουσίου νομίσματος (χρυσοῦ ἢ ἀργύρου) μιᾶς χώρας, ηὐξημένη ἢ ἠλαττωμένη κατὰ τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς τοῦ νομίσματος ἀπὸ τῆς χώρας ἢ εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐκ τῆς χώρας ἢ εἰς τὴν χώραν εἰς ἣν γίνεται ὁ ὑπολογισμός. Ἐν Ἑλλάδι, (παρεμφερὴς περίπτωσις καὶ εἰς τὰς χώρας, αἵτινες προσφέρουσι τὸ ἀβέβαιον) ἡ τιμὴ ἀρτίου τῆς χρυσῆς λίρας Ἀγγλίας, ὑπὸ ὁμαλάς, ἐννοεῖται, νομισματικὰς συνθήκας, εἶναι δραχ. 375.—, τὰ δὲ ἔξοδα μεταφορᾶς χρυσοῦ ἐκ Λονδίνου εἰς Ἀθήνας (καὶ τἀνάπαλιν) ἤτοι ἀπώλεια βάρους νομισματοκοπῆς, ναῦλα ἀσφάλιστρα, ἀπώλεια τόκων κατὰ τὸ διάστημα τῆς μεταφορᾶς, ἀνέρχονται σήμερον εἰς 6.67 °/₀₀, ἤτοι δρχ. 2.50 κατὰ λίραν Ἀγγλίας. Αἱ τιμαὶ τῶν δρχ. (375+2.50)=377.50 καὶ δρχ. (375—2.50)=δρχ. 372.50 ἀποτελοῦσι διὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ ὅρια χρυσοῦ. Τὰ ὅρια διακρίνονται εἰς ὅρια εἰσαγωγῆς χρυσοῦ (ἢ ἀργύρου) (import gold ἢ silver points) διὰ τὴν ὑπὸ τὸ ἄρτιον τιμὴν (372.50) καὶ ὅρια ἐξαγωγῆς χρυσοῦ (ἢ ἀργύρου) (export gold ἢ silver points) διὰ τὴν τιμὴν τῶν 377.50. Διὰ τὰς χώρας, αἵτινες προσφέρουσι τὸ βέβαιον (Μεγ. Βρεττανία κτλ.), οἱ ὡς ἄνω ὁρισμοὶ τῶν ὁρίων εἰσαγωγῆς κτλ. νοεῖται οἴκοθεν ὅτι ἀντιστρέφονται.

Ὑπὸ ὁμαλὰς συναλλαγματικὰς συνθήκας ἡ πρὸς τὰ κάτω ἢ πρὸς τὰ ἄνω διακύμανσις τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος ἐπὶ μιᾶς χώρας δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια χρυσοῦ κτλ., διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, πρὸς διακανονισμὸν τῶν μετὰ τῆς χώρας ταύτης συναλλαγματικῶν σχέσεων, ἐγκαταλείπεται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος καὶ ἀντ' αὐτοῦ προκρίνεται τὸ αὐτούσιον νόμισμα (χρυσὸς ἢ ἄργυρος) ὡς πλέον συμφέρον, κατὰ τὰ ὡς ἄνω ἐκτεθέντα. Ι. Α. Β.

— *[Στρατ.] Α' Στρατηγικὸν σημεῖον.* Καλεῖται οὕτω ἐδαφικὴ τις περιοχή, ὡς π. χ. σημαίνουσα πόλις ἢ χωρίον, κόμβος συγκοινωνιῶν, κορυφογραμμή, αὐχὴν κτλ., ἧς ἡ διακατοχὴ αὐξάνει τὴν ἰσχὺν στρατοῦ τινος καὶ τῷ παρέχει πολλὰ πλεονεκτήματα διὰ τὰς μελλοντικὰς ἐπιχειρήσεις. Αὐτονόητον καθίσταται ὅτι ἡ παρεχομένη ἑκάστοτε ἰσχὺς διαφέρει ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ σημείου. Αἱ σημαίνουσαι πόλεις, ἰδίως ἡ πρωτεύουσα, προσδίδουσι μεγάλην ἰσχύν, διότι, ἐκτὸς τῶν ἀφθόνως παρεχομένων πόρων καὶ ὑλικῶν, περικλείουσι μέγαν ἀριθμὸν κατοίκων, δυναμένων πολλάκις νὰ πιέσωσι τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας εἰς ἀποδοχὴν λύσεώς τινος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ διακατοχὴ τοιούτου σημείου ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου παραλύει συνήθως τὴν ἐν γένει διοίκησιν τῆς χώρας. Ἡ διακατοχὴ κόμβου συγκοινωνιῶν, γεφύρας, αὐχένος, ἐπιδρᾷ σπουδαίως, διότι δίδει πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὸν κατέχοντα τὰ σημεῖα ταῦτα ν' ἀχθῇ πρὸς τὴν ἐπιθυμητὴν κατεύθυνσιν. Ὡρισμέναι φυσικαὶ ἐδαφικαὶ διαμορφώσεις, ὡς κορυφογραμμαί, ὀροπέδια, μεμονωμένοι λόφοι κτλ., ἔχουσιν ἐπίδρασιν μεγάλην, καθόσον παρέχονται λίαν εὐνοϊκῶς δι' ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν. Ἐξαίρετα στρατηγικὰ σημεῖα παρουσιάζουσι τὰ φρούρια καὶ ἐν γένει αἱ ὀχυραὶ περιοχαί.

Β. Ἀρχικὸν σημεῖον (διαρροῆς ἢ διελεύσεως)· βλ. λ. *πορεία* τ. Κ', σ. 562.

Γ. Σημεῖον κατευθύνσεως. Καλεῖται οὕτω τὸ σημεῖον, πρὸς ὃ κατευθύνεται ὁ ἄξων μιᾶς ἑκάστης μονάδος διατελούσης ἐν κινήσει. Ἐν τῇ μάχῃ, τὸ σημεῖον κατευθύνσεως εἶναι συνήθως αὐτὸς οὗτος ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς σχετικῆς μονάδος.

Δ. Σημεῖον στηρίγματος. Καλεῖται οὕτω χωρίον ἢ δασύλλιον ἢ λόφος ἢ σημαίνουσα ἐδαφικὴ διαμόρφωσις, μικρᾶς ὅμως ἐκτάσεως, κτλ., ὅπερ, εὑρισκόμενον συνήθως πρὸ ἀμυντικῆς τοποθεσίας καὶ τυγχάνον πλήρους ἀμυντικῆς ὀργανώσεως, παρέχει μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας. Τὸ σημεῖον στηρίγματος ἀμύνεται ὑπὸ δυνάμεως ποικιλλούσης ἀπὸ διμοιρίας μέχρι λόχου, ἐνισχυμένης συνήθως διὰ πολυβόλων. Ἄθροισμα παρακειμένων σημείων στηρίγματος ἀποτελεῖ κέντρον ἀντιστάσεως.

Ε. Σημεῖον σκοπεύσεως. Καλεῖται οὕτω τὸ σημεῖον, ἐφ' οὗ σκοπεύεται τὸ ὅπλον (τυφέκιον, πυροβόλον, πολυβόλον).

ΣΤ. Σημεῖον ἐπιτηρήσεως. Καλεῖται οὕτω ἐν τῷ πυροβολικῷ τὸ σημεῖον τὸ χρησιμεῦον ἢ ὡς ἀφετηρία τοῦ μοιράρχου ἢ πρὸς κατεύθυνσιν τῶν πυροβόλων ἐν περιπτώσει ἐπιτηρήσεως.

Ζ. Σημεῖον ἐπισημάνσεως. Καλεῖται οὕτω ἐν τῷ πυροβολικῷ τὸ σημεῖον, ὅπερ λαμβάνει ἕκαστον πυροβόλον ἀτομικῶς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κατὰ διεύθυνσιν σκοπεύσεώς του.

Η. Σημεῖον ὑπηρεσίας. Ἐκαλεῖτο οὕτω κατὰ τὰς παλαιὰς ἐποχὰς τὸ ἔμβλημα (παλάσκα, ὥσκολον, ζώνη) τὸ φερόμενον ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ εἰς ὡρισμένας ὑπηρεσίας. Σήμερον ἔχει καταργηθῆ. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

—*[Ναυτ.] Σημεῖα* (κοιν. *σινιάλα*, παλαιότερον δὲ *παράσεια*) καλοῦνται αἱ διαφόρων σχημάτων καὶ διαφόρων συνδυασμῶν χρωμάτων (λευκοῦ, κυανοῦ, κιτρίνου, ἐρυθροῦ καὶ μέλανος) ἐκ σακκελίδος σημαῖαι, αἵτινες, ἐπαιρόμεναι κατὰ μόνας ἢ κατὰ συνδυασμούς, ἀποτελοῦν τὰ σήματα, δι' ὧν συνεννοοῦνται μεταξύ των τὰ πλοῖα ἐν ἡμέρᾳ. Διακρίνονται δὲ τὰ σήματα ἀπὸ τοῦ σχήματός των εἰς *ψαλιδωτὰ* (ὡς τὸ A) τοῦ διεθνοῦς κώδικος, *ἐπισείοντας* (ὡς τὸ F), *τετράγωνα* (ὡς τὸ V) καὶ *τραπέζια* ἐν χρήσει μόνον μεταξὺ τῶν πλοίων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἡ χρῆσις τῶν σημείων φέρεται ὡς ἐπινόησις (1665) τοῦ Ἄγγλου ἀρχιναυάρχου δουκὸς τῆς Ὑόρκης, τοῦ κατόπιν βασιλέως Ἰακώβου Β'. Ἕκαστον σημεῖον εἶναι δηλωτικὸν ἀριθμοῦ μονοψηφίου ἢ γράμματος τοῦ ἀλφαβήτου· τινὰ ὅμως τούτων εἶναι ὅλως εἰδικῆς σημασίας, ὡς τὸ *ἱερουργικόν*, τὰ *ἐπαναληπτικά*, τὰ *καταφατικά*, τὸ *ἀποφατικόν*, ὁ *διακριτικὸς ἐπισείων τοῦ διεθνοῦς κώδικος*, τὸ *«εἶδον»* κλπ. Ἄσχετα πρὸς τὴν μεταξὺ τῶν πλοίων συνεννόησιν εἶναι τὰ *διακριτικὰ σημεῖα* ἢ τὰ διοικήσεως ἢ ἀρχηγίας, οἷα τὰ ναυαρχικὰ κλπ. Σημεῖα κατὰ Μὸρς εἶναι οἱ κατὰ τὸ τηλεγραφικὸν μορσικὸν σύστημα συνδυασμοὶ μακρῶν καὶ βραχειῶν, χρησιμεύοντες διὰ τὴν ἐν νυκτὶ σήμανσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἡμερινὴν σήμανσιν μέσῳ κινουμένης σημαίας. Σ. Ε. Λ.

—*[Πυροβολ.]* —1) *Σημεῖον διαρρήξεως* καλεῖται, ἰδίως εἰς τὴν ἐγκαιροφλεγῶς ἐκτελουμένην βολήν, τὸ σημεῖον τῆς τροχιᾶς, καθ' ὃ ἐπέρχεται ἡ διάρρηξις τοῦ βλήματος συνεπείᾳ τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκαιροφλεγοῦς μηχανισμοῦ τοῦ πυροσωλῆνος.

—2) *Σημεῖον πτώσεως* καλεῖται τὸ σημεῖον, καθ' ὃ τὸ βλῆμα, κατὰ τὴν καταγραφὴν τῆς τροχιᾶς του, συναντᾷ τὸ ἔδαφος. Τὸ σημεῖον τοῦτο, εἰς τὴν κρουσιφλεγῶς ἐκτελουμένην βολήν, συμπίπτει μετὰ τοῦ σημείου διαρρήξεως, καθ' ὃ αὕτη ἐπέρχεται συνεπείᾳ τῆς λειτουργίας τοῦ κρουσιφλεγοῦς μηχανισμοῦ τοῦ πυροσωλῆνος.

—3) *Σημεῖον ἐπισημάνσεως* καλεῖται τό, μετὰ τὴν σκόπευσιν τοῦ πυροβόλου, ὑπὸ τοῦ σκοπευτοῦ ἐκλεγόμενον σημεῖον διὰ τήν, κατὰ τὴν βολήν, κατὰ διεύθυνσιν, μέσῳ τῆς σκοπευτικῆς διόπτρας τοῦ πυροβόλου ἐπισήμανσιν τούτου. Ἐφ' ὅσον τὸ ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ εἰς τοὺς σκοπευτὰς τῶν πυροβόλων ὁριζόμενον σημεῖον σκοπεύσεως προσφέρεται καταλλήλως, τότε τὸ σημεῖον σκοπεύσεως διατηρεῖται καὶ ὡς σημεῖον ἐπισημάνσεως. Γ. Α. ΚΝ.

—**σημεῖα ἐπαγγελματικὰ** *['Ιατροδικ.]*· βλ.λ. *ἐπαγγελματικὰ σημεῖα*.

—**σημεῖα ἰθυντήρια** *[Ναυτ.]*· βλ.λ. *ἰθυντήρια σημεῖα*.

—**σημεῖα κρίσιμα** *[Μεταλλοτεχν.]*· βλ. λ. *κρίσιμα σημεῖα*.

—**σημεῖα κρούσεως** *['Αρχ. Μουσ.]*· βλ. λ. *κρούσεως σημεῖα*.

—**σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος** *['Αστρον.]*· βλ.λ. *ὁρίζων*.

—**σημεῖα τῶν τροπῶν** *['Αστρον.]*· βλ. λ. *ἡλιοστάσια*.

—**σημεῖον τοῦ βυτίου** (signe du tonneau). Αἴσθησις ἰδιάζουσα, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ δι' ὕδατος διαβραχεὶς δάκτυλος, περιφερόμενος ἐπὶ τοῦ θωρακικοῦ τοιχώματος, ὅταν φθάνῃ κατὰ τὸ μέρος πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος. Μ. Ν. Κ.

—**σημεῖον τῆς δοκιμασίας** (signe d'épreuve). Προὐτάθη ὑπὸ τοῦ Lannelongue ὡς σημεῖον τῆς ἰσχιαρθροκάκης (coxalgie) ἐν τῇ ἐνάρξει αὐτῆς, ἀποκαλυπτόμενον ὡς ἀκολούθως: ὁ ἄρρωστος τίθεται εἰς ὀρθίαν στάσιν, τοῦ βάρους τοῦ σώματος φερομένου ἐξ ἴσου ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν, ὁπότε δὲν βραδύνει νὰ προσκλίνῃ οὗτος ἐπὶ τοῦ ὑγιοῦς πλευροῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν πάσχουσαν ἄρθρωσιν. Μ. Ν. Κ.

—**σημεῖον δακρυϊκὸν** *['Ανατομ.]*. Στόμιον μικρὸν ἐν τῇ κορυφῇ ἑκατέρας δακρυϊκῆς θηλῆς τῶν βλεφάρων παρὰ τῷ ἔσω κανθῷ, ὅπερ ἄγει εἰς σωλῆνα, τὸν *δακρυϊκὸν πόρον*, εἰσδεχόμενον καὶ φέροντα τὰ δάκρυα εἰς τὸν δακρυϊκὸν ἀσκόν. Ι. Π.

— **σημεῖον εὐτηκτικὸν** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *εὐτηκτικὸν σημεῖον*.

— **σημεῖον ἐφαρμογῆς** *[Μηχαν.]*· βλ. λ. *ἐφαρμογῆς σημεῖον*.

— **σημεῖον ζέσεως** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *ζέσεως σημεῖον* καὶ *βρασμός*.

— **σημεῖον ἡμέρας** *[Ναυτ.]*. Ὀνομάζουν οὕτω πᾶν εἶδος ἀλεωρίου μὴ φωτιζομένου, ὅπερ χρησιμεύει δι' ἡμερινὴν ἐπισήμανσιν ἀβαθῶν ἢ καὶ πλοΐμων πόρων, ὡς καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν εὐθυγραμμίσεων. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἀνεγείρονται ταῦτα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐπίτηδες, καὶ ὡς τοιαῦτα δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τὰ «γνωρίσματα» (κωδωνοστάσια, καπνοδόχοι), ἅτινα κατὰ σύμπτωσιν εὑρέθησαν εἰς θέσεις ἐξυπηρετούσας τοιοῦτον σκοπόν. Σ. Ε. Λ.

—**σημεῖον τοῦ ἱππεμπόρου** (signe du marchand des chevaux). Τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπερ ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ Marjolin, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐλαφρὰν χωλότητα, ἥτις παρατηρεῖται πολλάκις κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχιαρθροκάκης (coxalgie). Συνίσταται δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἀνισότητα τοῦ ρυθμοῦ τοῦ βηματισμοῦ, καθισταμένην ἀντιληπτὴν μᾶλλον εἰς τὴν ἀκοὴν ἢ εἰς τὴν ὅρασιν. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον οἱ ἱππέμποροι ἀναγνωρίζουσι παρὰ τοῖς ἵπποις τυχὸν ὑπάρχοντα ἐλαφρὸν βαθμὸν χωλότητος. Μ. Ν. Κ.

— **σημεῖον ἰσέκκεντρον** *['Αστρον.]*. Καλεῖται οὕτως ἐν τῷ πτολεμαϊκῷ συσήματι τὸ σημεῖον τοῦ ἄξονος τῶν ἀψίδων, ὅπερ εἶναι συμμετρικὸν τοῦ κέντρου τῆς Γῆς ὡς πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἐκκέντρου κύκλου. Σ. Π.

— **σημεῖον τῆς κροταφικῆς ἀρτηρίας** (signe de l'artère temporale). Καλεῖται καὶ *σημεῖον τοῦ μικροῦ βριχθισμοῦ* (petit brigthisme), συνιστάμενον εἰς τὸν ἐλαφρὸν ἀνευρυσμὸν τῆς κροταφικῆς ἀρτηρίας (Dieulafoy). Μ. Ν. Κ.

— **σημεῖον κυβιστήσεως** (signe de la culbute). Σημεῖον παθογνωμονικὸν τῆς παρουσίας λίθου ἐν τῇ κύστει. Ὅπως καταστῇ τοῦτο ἀντιληπτόν, ὁ ἄρρωστος τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς κλίνης ἐν τῇ ἐπὶ γόνατα καὶ στῆθος θέσει, ἤτοι τετραποδητί· ἀκολούθως δέ, ἀνακαθήμενος αἰφνιδίως, αἰσθάνεται ζωηρὸν ἄλγος ἐπεκτεινόμενον μέχρι τοῦ προσθίου ἄκρου τοῦ πέους, ἐν ᾗ περιπτώσει ὑπάρχει λίθος ἐντὸς τῆς κύστεως. Μ. Ν. Κ.

— **σημεῖον νεκρὸν** *[Μηχανολ.]*· βλ. λ. *νεκρὸν σημεῖον*.

— **σημεῖον τοῦ ὀβολοῦ** (signe du sou). Τὸ σημεῖον τοῦτο καθίσταται ἀντιληπτὸν διὰ τῆς πληξιμετρικῆς ἐπικρούσεως τοῦ θώρακος, παρακολουθουμένης ὑπὸ τῆς ταυτοχρόνου ἀκροάσεως, ὅταν ἡ πλευρικὴ κοιλότης περιέχῃ ὑγρὸν πλευρικὸν ἐξίδρωμα. Ἡ ἀκρόασις, γινομένη κατὰ τὸ σημεῖον τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον ἐκείνου ἐπὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ ἐπίκρουσις, καθιστᾷ ἀντιληπτὸν ἦχον σαφῆ, διαυγῆ, ἀργυρόηχον, ὅστις φαίνεται παραγόμενος ἐγγύτατα τοῦ ὠτός. Μ. Ν. Κ.

—**σημεῖον ὄψεως** *[Γεωμ.]*. Ἡ θέσις τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ παρατηρητοῦ (βλ. λ. *προβολῆς μέθοδος*).

— **σημεῖον τοῦ παλμώδους σκαρδαμυγμοῦ** (signe de clignement vibratoire) **τῶν βλεφάρων**. Κατὰ τὸν G. Ullmann, ὁ παλμώδης σκαρδαμυγμὸς εἶναι σημεῖον παθογνωμονικὸν τῆς ἐνάρξεως τῶν νεφρικῶν παθήσεων· παρατηρεῖται δ' οὗτος σταθερώτερον ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου βλεφάρου καὶ συχνάκις ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μόνον τούτων κατὰ παροξυσμούς. Ἕκαστος παροξυσμὸς σκαρδαμυγμοῦ διαρκεῖ μέχρις ἡμισείας καὶ πλέον ὥρας. Εἶναι δ' οὗτος πιθανῶς φαινόμενον αὐτοδηλητηριάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ μῦσις παρακολουθεῖ συχνάκις τὸν σκαρδαμυγμόν. Μ. Ν. Κ.

—**σημεῖον τοῦ προσωπικοῦ** (signe du facial). Περιγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Weiss καὶ Chvostek, συνίσταται δ' εἰς τὴν σύσπασιν τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, ἥτις παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς τετανίας, ὅταν ἐπικρούηται ἠπίως τὸ προσωπικὸν νεῦρον κάτωθεν τῆς ζυγωματικῆς ἀποφύσεως. Μ.Ν.Κ.

— **σημεῖον τῆς κατὰ τὴν ῥάχιν τοῦ ποδὸς ἀρτηρίας** (signe de l'artère du dos du pied). Περιεγράφη κατὰ πρῶτον τῷ 1902 ὑπὸ τοῦ Tessier. Ἐκδηλοῦται δὲ τοῦτο διὰ τῆς ἐμφανίσεως ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως σχετικῆς κατὰ τὴν ἀρτηρίαν τῆς ῥάχεως τοῦ ποδός, παρὰ τοῖς πάσχουσιν ἐξ ἀορτίτιδος κοιλιακῆς. Ἡ ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ ταύτῃ πίεσις τοῦ αἵματος, οὖσα συνήθως κατωτέρα τῆς ἐν τῇ κερκιδικῇ ἀρτηρίᾳ πίεσεως, καθίσταται ἀνωτέρα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ. Μ. Ν. Κ.

—**σημεῖον σχοινισμοῦ** (signe du cordeau). Προὐτάθη ὑπὸ τοῦ Pitres πρὸς διάγνωσιν πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐξετάσεως τοῦ θώρακος συνίσταται εἰς τὸ νὰ τείνηται θώμιγξ ἀπὸ τῆς στερνικῆς προεξοχῆς μέχρι τῆς ἡβικῆς συμφύσεως. Ἡ ξιφοειδὴς ἀπόφυσις τότε, ἐν περιπτώσει πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος, φέρεται δεξιόθεν ἢ ἀριστερόθεν τῆς γραμμῆς τοῦ θώμιγγος. Ἐλήφθη

Digitized by Google

δ' ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σημείου ἐκ τοῦ θώμιγγος (κοιν. ἀλφάδι), τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται οἱ κτίσται, ξυλουργοὶ κτλ., τεταμένου πρὸς στάθμισιν. Μ. Ν. Κ.

—**σημεῖον** ***τιτανώσεως*** *['Ανατομ.]*· βλ. λ. *ζώνη* τετιτανωμένη.

σημειόπτερος (ὁ) (Semiopterus) */Ζωολ./* Γένος πτηνῶν ξηροβατικῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *παραδεισιιδῶν*, περιλαμβάνον εὐμεγέθη πτηνὰ ἰθαγενῆ τῶν Μολούκων νήσων. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σημειόπτερος ὁ βαλάσειος* (Semiopterus Walacii), ὅστις φέρει κεφαλὴν εὐμεγέθη, ράμφος μέγα καὶ ἰσχυρόν, σῶμα βραχὺ καὶ εὔρωστον· τὸ κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ μέρος καὶ τὸ στῆθος καλύπτονται ὑπὸ πτερῶν ἀργυροχρόων, τὸ δ' ἄλλο σῶμα εἶναι φαιοαργυρῶδες. Δ. Ν. Π.

Σημειόπτερος ὁ βαλάσειος.

σημειοσειρὰ (ἡ) */Γεωμετρ./*. Σειρὰ σημείων ἐπ' εὐθείας κειμένων, ἥτις καλεῖται *φορεὺς* αὐτῶν ἤτοι σημειοσειρὰ εἶναι εὐθεῖα συγκειμένη ἀπὸ πλῆθος σημείων, ἄπειρον μὲν ἀλλ' ἀπαριθμητόν. Ν Ε. Γ.

σημείωμα (τό)· σημείωσις, μικρὰ παρατήρησις πρὸς διασάφησιν κττ.· || καθόλου, φράσις ἢ περίοδος ὑπομνηστική || βραχεῖα ἐπιστολή, σύντομος ὑπόδειξις ἢ παράκλησις: «σημείωμα βουλευτοῦ», «ὅταν εἶναι καιρός, στεῖλέ μου ἕνα σημείωμα»· || δημοτ., χαρακτηριστικὸν ἀναπήρου, *σημειωμένου* (βλ. λ.).

—*[Διπλωμ.]* Πολλάκις ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος κράτους τινὸς προβαίνει εἰς προφορικὴν μόνον ἀνακοίνωσιν περὶ ὡρισμένου ζητήματος παρὰ τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργῷ ἤ, κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, ἀναγινώσκει εἰς αὐτὸν ὡρισμένον τηλεγράφημα. Ὁ ὑπουργός, εἰς παρεμφερεῖς περιπτώσεις, θὰ ἐδικαιοῦτο ν' ἀξιώσῃ ὅπως ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος διαβιβάσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἐγγράφως τὰ σπουδαιότερα καὶ οὐσιωδέστερα σημεῖα τοῦ γενομένου προφορικοῦ διαβήματος, καὶ τοῦτο πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων καὶ παρερμηνειῶν δυναμένων νὰ ἐπέλθωσιν ἐξ ἀνακοινώσεων προφορικῆς μόνον φύσεως, ἰδίᾳ δὲ ἂν πρόκειται περὶ πολυπλόκου ἢ λεπτῆς φύσεως διεθνοῦς ζητήματος ἀναφυέντος μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν. Ἡ εἰς τὸν ὑπουργὸν διαβίβασις ἢ ἐγχείρησις περιλήψεως τῶν οὐσιωδεστέρων σημείων τῆς προφορικῆς ἀνακοινώσεως γίνεται συνήθως δι' εἰδικοῦ ἐγγράφου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὴ φέροντος ὑπογραφὴν καὶ καλουμένου *σημειώματος* (notice). Ἡ ὑποβολὴ ὅμως σημειώματος δὲν μετατρέπει τὸ διάβημα ἀπὸ προφορικοῦ εἰς ἔγγραφον, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ τοῦτο νὰ θεωρῆται ὡς γενόμενον προφορικῶς μόνον. Δ. Δ.

σημειωματάριον (τό)· τετράδιον μικρόν, συνήθως τῆς τσέπης, πρὸς ἐγγραφὴν διαφόρων σημειωμάτων προχείρων ἢ ὑπομνηστικῶν.

—*['Εγκυκλ.]* Τὸ *σημειωματάριον* (agenda) εἶναι βιβλιάριον διῃρημένον κατὰ μῆνας καὶ ἡμέρας τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ προοριζόμενον διὰ τὴν ἀναγραφὴν κατὰ τὰς οἰκείας χρονολογίας ἐνδιαφερουσῶν σημειώσεων. Συνηθέστερον χρησιμοποιεῖται πρὸς διαφήμησιν τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν οἴκων. Ι. Α. Β.

—**σημειωματάριον** ***χρηματιστοῦ***. Βιβλιάριον ἠριθμημένον κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν φύλλων, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ χρηματιστὴς ἀναγράφει προχείρως, κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς συνάψεως αὐτῶν, ἁπάσας τὰς παρ' αὐτοῦ συναπτομένας ἐν τῷ κύκλῳ συναλλαγάς, εὐθὺς ἅμα τῇ ἐκφωνήσει αὐτῶν, ὡς καὶ τὰς πράξεις μεταφορᾶς ἅμα τῇ συνάψει αὐτῶν. Εἰδικώτερον δὲ σημειοῖ ἐν αὐτῷ δι' ἑκάστην συναλλαγὴν τὸ εἶδος αὐτῆς, τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἀντισυμβαλλομένου χρηματιστοῦ, τὸ εἶδος τῶν τίτλων, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν κατὰ μονάδα τιμὴν αὐτῶν. Ἐν περιθωρίῳ ἔναντι ἑκάστης πράξεως δύναται νὰ σημειοῖ τὸ ὄνομα τοῦ πελάτου. Ἡ χρῆσις κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἐν τῷ κύκλῳ ἑτέρων προχείρων σημειωμάτων ἀποκλείεται, θεωρουμένη ὡς παράβασις τοῦ ἰσχύοντος κανονισμοῦ τοῦ χρηματιστηρίου. Ι. Α. Β.

σημειωμένος, —*η*, —*ο*· δημοτ., ποῦ ἔχει σημείωμα, ἐλάττωμα σωματικόν, ἀνάπηρος.

σημειώνω· θέτω, γράφω σημεῖον: «κάθε σπουδαῖον ποῦ διαβάζω τὸ σημειώνω μὲ ὑπογραμμὴν ἢ μὲ σταυρόν»· || λαμβάνω σημείωσιν, γράφω σημείωμα: «τὸ ἐσημείωσα εἰς τὸ τετράδιόν μου»· || συνεκδ., λαμβάνω ὑπ' ὄψιν, ὑπολογίζω: «σημειώσατε πρὸς τούτοις ὅτι...»· || καθόλου, ἐπισημαίνω, λαμβάνω τι ὡς σοβαρόν, ὡς σπουδαῖον: «αὐτὸ ποῦ μοῦ λὲς τὸ σημειώνω».

σημειωτέος, —*α*, —*ον*· ποῦ πρέπει νὰ σημειωθῇ· || συνήθως τὸ οὐδ. *σημειωτέον*: πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν: «σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι...».

σημειωτὴς (ὁ) */Στρατ./*. Ὁ ὁπλίτης ὁ παρακολουθῶν τὰ ἀποτελέσματα τῆς βολῆς τοῦ τυφεκίου ἐπὶ τοῦ στόχου. Ὁ σημειωτὴς κάθηται ἐντὸς ὀρύγματος παρὰ τὸν πόδα τοῦ στόχου. Ν. Θ. Κ.

σημειωτικὴ (ἡ)· ἡ τέχνη, ἡ ἄσκησις περὶ τῶν σημείων τῶν νόσων, σημειολογία.

σημειωτικὸν ***σύμπτωμα*** (signal - symptôme). Οὕτω καλεῖται σύμπτωμα, δι' οὗ ἐπιτρέπεται νὰ ἐντοπίσωμεν τὴν ἕδραν παθήσεως τῶν νευρικῶν κέντρων. Μ. Ν. Κ.

σημειωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ διὰ σημείου δηλούμενος.

—**σημειωτὸν** ***βῆμα***. Καλεῖται ἡ κίνησις τῶν ποδῶν, καθ' ἣν ὁ γυμναζόμενος ἀνυψοῖ καὶ καταβιβάζει τοὺς πόδας του συμφώνως τῷ συνήθει ρυθμῷ τοῦ βαδίσματος, χωρὶς οὔτε προχώρησις οὔτε ὀπισθοχώρησις νὰ ἐκτελῆται. Ν. Θ. Κ.

σήμερα, καὶ *σήμερις*· δημοτ. τύποι τοῦ *σήμερον* (βλ. λ.).

σημερινός, —*ή*, —*όν*, καὶ δημοτ. *σημερνός*· ὁ τῆς σήμερον, ἡ τῆς παρούσης ἡμέρας, ἀντίθ. *χθεσινός*, *αὐριανὸς* κτλ.: «σημερινὸ ψωμί», «ἡ σημερινὴ βροχή, —ζέστη»· || ὁ τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, σύγχρονος.

σήμερον, καὶ *σήμερα*, καὶ *σήμερις*· ταύτην τὴν ἡμέραν, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς παρελθοῦσαν ἢ μέλλουσαν ἡμέραν: «ἔφυγε σήμερα τὸ πρωί», «σήμερα θὰ κλειστῶ μέσα»· || φρ. «σήμερα αὔριο» αὐτὰς τὰς ἡμέρας, κατ' αὐτάς: «σήμερα αὔριο τὸν περιμένομε,—φθάνει»· || φρ «μὲ τὸ σήμερα καὶ αὔριο» ἢ «μὲ τὸ σήμερα καὶ μὲ τὸ αὔριο» μὲ διαρκεῖς μικρὰς ἀναβολάς· || μετὰ τοῦ ἄρθρου: «ἡ σήμερον» ἡ σημερινὴ ἡμέρα: «ἀπὸ τῆς σήμερον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς»· || φρ. «τὴν σήμερον ἡμέραν» εἰς τὸ παρόν, εἰς τὴν ἐποχήν μας: «τὴν σήμερον ἡμέρα ἡ ντροπὴ χάθηκε».

Σημηριώτης, ***Ἄγγελος Θ.*** Σύγχρονος Ἕλλην ποιητὴς καὶ θεατρικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1870 ἐν Δικελὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ ἐμπορικῇ σχολῇ Χάλκης, ἐταξίδευσε πρὸς παρακολούθησιν ἐλευθέρων νομικῶν, ἰατρικῶν καὶ φιλολογικῶν σπουδῶν εἰς Λωζάννην καὶ Παρισίους, μεθ' ὃ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ καὶ τῷ κεντρικῷ παρθεναγωγείῳ Σμύρνης. Ἐνωρὶς τραπεὶς πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, ἐκδώσας τὸ βραχύβιον καὶ ἰδιότυπον περιοδικὸν «Ἄτλαντα». Βραδύτερον μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τῆς «Κωνσταντινουπόλεως» καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ σμυρναϊκοῦ περιοδικοῦ «Κόσμος», τέλος δ' εἰς Σμύρνην, ὅπου ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Ἀνατολή». Μετ' ὀλίγον, διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ Μυτιλήνης καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς «Λέσβου», διέμεινεν εἰς τὴν νῆσον μέχρι τοῦ 1919. Ἡ μικρασιατικὴ ἧττα εὗρεν αὐτὸν ἐν Σμύρνῃ, ὁπόθεν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ Δ' γυμνασίῳ, ὅπου καὶ διατελεῖ μέχρι σήμερον. Ἐταξίδευσεν ἐπίσης εἰς Κάτω Αἴγυπτον καὶ Παλαιστίνην, εἰς Πόντον δὶς καὶ Νότιον Ρωσίαν, εἰς Γαλλίαν καὶ Ἑλβετίαν κλπ. Ἐκτὸς τῶν ἰδίων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, συνειργάσθη εἰς τὴν σμυρναϊκὴν «Ἀμάλθειαν» καὶ εἰς τὰ ἀθηναϊκὰ «Παναθήναια», τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερον Λόγον», τὴν «Νέαν Ἑστίαν», «Κύκλον» κλπ. Ἔκαμε διαλέξεις ἐν τῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ διετέλεσε πρόεδρος τοῦ ὁμίλου φιλοτέχνων Σμύρνης. Βιβλία ἐξέδωκε κατὰ σειρὰν τὰ ἑξῆς ποιητικά: «Θανάσιμα» (1896, ἐν Κωνσταντινουπόλει), «Μαῦρα Κρίνα» (1905, ἐν Κωνσταντινουπόλει), «Τραγούδια τοῦ Λυτρωμοῦ» (1920. ἐν Σμύρνῃ), «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος....» (1927, ἐν Ἀθήναις). Δράματα ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα: «Στάσα Σιδέρη» (διδαχθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τῆς Κυβέλης Θεοδωρίδου καὶ τοῦ θιάσου αὐτῆς καὶ ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τοῦ θιάσου Βερώνη—Γεννάδη), «Φρόσω Νοταρᾶ» (διδαχθὲν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Ν. Βεάκη τῷ 1926), «Ἀστραία» (1929, βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τῷ 1930), «Τὸ παιγνίδι τοῦ βασιλιᾶ Κανδαύλη» (κωμῳδία), «Πρόλογος στὴν Ἀστραία» (μονόπρακτον), «Οἱ γάμοι Ρωμανοῦ τοῦ Γ'» (διδαχθὲν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Λαϊκοῦ θεάτρου Ἀθηνῶν) καὶ τὸ βυζαντινὸν «Ὁ ἀντιφωνητὴς ἐμίλησε» (βραβευθὲν διὰ τοῦ πρώτου βραβείου τοῦ Α' Σταθατείου δραματικοῦ διαγωνισμοῦ, 1931). Τέλος μετέφρασε τὸν «Ἀγαμέμνονα» τοῦ Αἰσχύλου (1931). Ποιήματά του μετεφράσθησαν εἰς τὴν ξένην ἐν τῇ «Neue Fraue Presse», τῇ «Ἐφημερίδι τῆς Βασιλείας» εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος ὑπὸ τοῦ Ἀντ. Σοφιανοῦ, καὶ ἐν τῇ «Revue Hébdomadaire» τῶν Παρισίων. Ποιητὴς ἀκραιφνῶς λυρικός, παρουσιάζει συγγένειάν τινα πρὸς τὸν Μαλακάσην. Ὁ λυρισμός του εἶναι γραφικὸς μᾶλλον ἢ μουσικός· τὰ θέματά του εἶναι συνήθως ἐρωτικὰ ἐγκωμιαστικά, εὔρηται δὲ εἰς αὐτὰ μέχρις ἁδρότητος ἀνεπτυγμένος ὁ τόνος τῆς τρυφερότητος. Γλῶσσαν μεταχειρίζεται ἠχηράν, ποιητικὴν φράσιν στρογγύλην, στιχουργικὸν μέτρον ἀνεξαιρέτως τὸ ἰαμβικόν, ἐξαπλούμενον εἴτε ἐπὶ κανονικῶν στροφῶν εἴτε ἐπὶ ἐλευθέρου (συλλαβικῶς) στίχου, ὁμοιοκαταληξίαν δὲ οὐχὶ περιτέχνον. Ἐκαλλιέργησε τὴν στροφὴν (stance), τρίστιχον ἢ τετράστιχον. Τὰ θεατρικά του ἔργα εἶναι ρωμαντικὰ καὶ ἱστορικὰ μὲ ποιητικὰ γνωρίσματα. Τ. ΑΓΡΑΣ

— **Σημηριώτης,** ***Γεώργιος Θ.*** Ἕλλην λογοτέχνης, γεννηθεὶς ἐν Μυτιλήνῃ τῷ 1878. Ἀποπερατώσας τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ, ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις (1898—1906) μεθ' ὃ ἐταξίδευσεν ἐπὶ μακρὸν εἰς Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἑλβετίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας τῷ 1916, συνειργάσθη εἰς λογοτεχνικὰ περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς καὶ μετέφρασε πλεῖστα ξένα θεατρικὰ ἔργα. Τῷ 1924 ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Σαλόνι». Διετέλεσεν ἐπὶ ἔτη διευθυντὴς τοῦ θεατρικοῦ φοιτητικοῦ ὁμίλου καὶ τῷ 1929 σύμβουλος τῆς «Ἑνώσεως Ἑλλήνων λογοτεχνῶν». Ἔγραψε τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Τραγούδια» (Ἀθῆναι 1902), «Μοιραῖα» (Σμύρνη 1905), «Γκρεμισμένοι βωμοί» (Νέα Ὑόρκη 1910), «Νυχτόπνοα» (Ἀθῆναι 1916), «Τραγούδια στὴ φίλη μου» (Ἀθῆναι 1923), τὰ δράματα: «Κόκκινη Πρωτομαγιά» (1921), «Τραγικὸ ξύπνημα» (1930), τὴν σατιρικὴν ἠθογραφίαν «Τὰ φροῦτα τῆς ἐποχῆς» (1931) καὶ τὸ μυθιστόρημα «Οἱ τρεῖς προσφυγοποῦλες». Ἐξέδωκεν «Ἀνθολογίαν τῶν Γάλλων ποιητῶν» εἰς ἑλληνικὴν ἔμμετρον μετάφρασιν (1925) καὶ μετέφρασεν ἐπίσης: «Τὰ ἄνθη τοῦ κακοῦ» τοῦ Μπωντελαὶρ (1925), τοὺς «Μύθους» τοῦ Λαφονταὶν (1929) τὴν «Μήδειαν» τοῦ Εὐριπίδου (1932), ἔτι δὲ πεζὰ τῶν Γκόρκυ («Βάνιας»), Ζολᾶ («Μαγδαληνὴ Φερά»), Μιρμπὼ («Τὸ ἡμερολόγιο μιᾶς καμαριέρας»), Μυσσὲ («Οἱ ἔρωτες τῆς ἐποχῆς μας»), Μωπασσὰν («Μιὰ βραδυὰ μὲ τὸ φεγγάρι»), Ντοστογιέφσκυ («Τὸ ὑπόγειο», «Ὁ φτωχόκοσμος», «Ἀδύνατη καρδιά», «Μιὰ γλυκειὰ γυναῖκα»), Οὐγκὼ («Μπροστὰ στὴ λαιμητόμο»), Τολστόϊ («Πῶς πέθανε ἡ ἀγάπη), Τσέχωφ («Στὸ βάθος τῆς λαγκαδιᾶς»), κ. ἄ. Π. Ν. Π.

Σημιακός, ***Ἀναγνώστης*** ἢ ***Χατζηαναγνώστης***. Κρὴς ὁπλαρχηγὸς ἐκ Σήμης (Βιάνου). Διεκρίθη ὡς ἁρματολὸς κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1821 χρόνους, ὅτε περιφερόμενος μετὰ εὐαρίθμων ὀπαδῶν του ἀνὰ τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης περιέστελλε τὰς τουρκικὰς ἀγριότητας. Ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821 ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας του καὶ ὡς τοιοῦτος συμμετέσχεν εἰς πάσας τὰς ἐν τῇ κεντρικῇ καὶ τῇ ἀνατολικῇ Κρήτῃ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ Ἀγῶνος (1830). Συμμετέσχεν ὡσαύτως εἰς τὴν μάχην τοῦ Φραγκοκαστέλλου (εἰς Σφακιὰ) κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ (Μάϊος 1828). Ν. ΚΛΣ

Σημισσὸς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀν. Καππαδοκίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μελιτηνῆς, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, περὶ τὰ 13 μίλια ΝΔ τῆς ὁμωνύμου πόλεως (νῦν Μαλάτια). Ὑπὸ τῶν Ὁδοιπορικῶν καλεῖται *Σάμα* καὶ *Μεσήνη*, ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν σημερινὴν *Σαμά*. Α. Θ. Σ.

σημιτζῆς (ὁ)· κουλουροπώλης.

Σημίτης (ὁ)· ὁ τῆς φυλῆς τοῦ Σήμ, ὁ οἱονεὶ ἀπὸ τοῦ Σὴμ καταγόμενος, ὡς οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Ἄραβες, οἱ Σύροι.

— *['Ανθρωπολογ.]* Οἱ Σημῖται ἀποτελοῦν σύνολον παλαιοτάτων λαῶν τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου, ἐπεκταθέντων εἰς τὰς πέριξ χώρας τῆς Ἀσσυρίας καὶ τοῦ Ἐλὰμ ἀνατολικῶς, καὶ τοῦ Σινᾶ καὶ τῆς Αἰγύπτου δυτικώτερον. Οὗτοι συνέβαλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν φυλῶν τῶν χωρῶν τούτων, ἔτι δὲ καὶ τῆς Αἰθιοπίας, τῆς ὁποίας εἶναι ἱδρυταί, ἐπεκταθέντες ἐκεῖ, καὶ τῶν φοινικικῶν ἀποικιῶν, μέχρι πολλῶν ἐκ τῶν βορείων παραλίων τῆς Ἀφρικῆς. Διὰ τῆς ἱδρύσεως διαφόρων σημιτικῶν κρατῶν ἀνωτέρου πολιτισμοῦ ἐπῆλθεν ὁ βαθμιαῖος ἐκσημιτισμὸς τῶν λαῶν ἐκείνων. Ἔχομεν οὕτω τοὺς σημιτικοὺς λαοὺς διαιρουμένους εἰς βόρειόν τινα κύκλον (Ἀσσυριοβαβυλωνίων, Φοινίκων, Ἑβραίων κλπ.) καὶ εἰς νότιον (τῶν Ἀράβων). Οἱ σημιτικοὶ ὅμως οὗτοι λαοὶ δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται εἰμὴ ὡς μείγματα διαφόρων ἀνθρωπολογικῶν φυλῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς προσθιασιατικῆς (ἀρμενοειδοῦς, χετταίας κλπ.), τῆς βορειας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς κυρίως σημιτικῆς φυλῆς. Εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τούτους ἀπαντᾷ ὁ κοινῶς λεγόμενος σήμερον σημιτικὸς τύπος (ἀρμενοειδὴς ρὶς κλπ.). Μετ' αὐτῶν ὅμως ἡνώθησαν καὶ ἄλλα ἀκόμη στοιχεῖα, καὶ δὴ εἰς τὰ νότια, ἡ μεσογειακὴ φυλή, ἧς μάλιστα ἡ σημιτικὴ ἀποτελεῖ τὴν προέκτασιν κατά τινας.

Κοιτὶς τῆς βασικῆς σημιτικῆς φυλῆς θεωρεῖται εἴτε ἡ χώρα τῶν Ἀμορραίων, δηλαδὴ ἡ βορείως τοῦ Ἰορδάνου, θεωρία ἔχουσα πολλὰ ἐναντίον, εἴτε, ὅπερ πιθανώτερον, κατὰ τὸν J. de Morgan, ἡ Ἀραβία. Ἐνταῦθα τὴν εὑρίσκομεν ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς Ἱστορίας. Εἶναι ὅμως αὐτὴ ἡ

Digitized by Google

ἀρχική της κοιτίς; Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι εὐεξήγητον, προκειμένου περὶ λευκῆς φυλῆς καὶ μιᾶς χώρας ἐκ τῶν πλέον κεκαυμένων τῆς σφαίρας, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ κλίματος εἶναι αἰτία τῆς διαφοροποιήσεως τῶν φυλῶν. Ὁ Morgan θεωρεῖ ὡς μόνην πιθανὴν ἐξήγησιν τὴν ἄλλοθεν προέλευσιν τῶν Σημιτῶν, πιθανῶς ἐκ βορρᾶ, ἀπὸ τῶν παγετωδῶν περιόδων καὶ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν νοτίων τῆς Ἀσίας παγετώνων. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον ὅτι περὶ τὸ τέλος τῆς πλειστοκαίνου ἡ Ἀραβία δὲν ἦτο ἔρημος. Πάντως, ὅσον καὶ ἂν ἀνέλθωμεν εἰς τὸ παρελθόν, εὑρίσκομεν, πλὴν τῶν τριῶν ἄλλων στοιχείων τῆς περιοχῆς (ἑνὸς νεγριτικοῦ, ἀπὸ τοῦ Ἐλὰμ μέχρι τῆς Μεσογείου, τοῦ λευκοῦ (Καυκασίου), εἰς τὰ βόρεια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι Καυκάσου, στοιχείου διατηρουμένου μέχρι σήμερον τόσον περιέργως πρωτοτύπου (ἰδίως Καυκάσιοι), καὶ τοῦ βερβερικοῦ, εἰς τὴν Β Ἀφρικὴν) καὶ τὸ τέταρτον τοῦτο λευκὸν στοιχεῖον, τὸ σημιτικόν, περὶ τὴν Ἀραβικὴν χερσόνησον. Ταῦτα ἐμφανίζονται διάφορα σωματολογικῶς, ἐθνολογικῶς, γλωσσολογικῶς.

Τὸ ὄνομα Σημῖται ἐδόθη, ἀντὶ τοῦ παλαιοτέρου «Ἀνατολικὴ φυλὴ» (λαμβανομένου οὐχὶ ὑπὸ τὴν σημασίαν τῆς ἀνατολικωτέρας, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν ἣν δίδομεν κοινῶς εἰς τὴν λέξιν «Ἀνατολή»), ὑπὸ τῶν Schlöger καὶ Eichhorn ἐκ τοῦ Σήμ, οὗτινος υἱοὶ ἐθεωροῦντο οἱ Ἑβραῖοι, Ἀραμαῖοι, Ἀσσύριοι κλπ., διὰ τὴν μεγάλην πάντως γλωσσικὴν συγγένειαν τῶν λαῶν τούτων, ἥτις ἀνταποκρίνεται καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπολογικήν.

Ἐν τούτοις, ἂν καὶ ὁ γενικὸς τύπος τῆς βασικῆς σημιτικῆς φυλῆς διατηρεῖται ἐν πολλοῖς ἐν τῇ ὑποθετικῇ κοιτίδι της, μέχρι τῶν βορείων παραλίων (Μεσοποταμίας, Συρίας, Παλαιστίνης), ἕνεκα τῶν μείξεων καὶ τῶν τοπικῶν συνθηκῶν ζωῆς των εἰς μεγάλην ἔκτασιν διασπαρέντων καὶ διακριθέντων καθ' ἕκαστον σημιτικῶν λαῶν, ἐμφανίζουν οὗτοι ἀρκούντως διάφορον ἑκάστοτε τύπον καὶ αἱ γλωσσικαὶ ποικιλίαι των εἶναι μεγάλαι. Ἀκριβῶς ἡ συγγένεια τῶν πολλῶν σημιτικῶν γλωσσῶν ὑποδεικνύει κοινὴν ἀρχικὴν σημιτικὴν γλῶσσαν, δυσχερῶς ὅμως σήμερον ἀποκαλυπτομένην. Ἅπασαι ἔχουν ὡρισμένους βασικοὺς γλωσσικοὺς χαρακτῆρας.

Ἐκ τῆς γλώσσης εὑρίσκομεν τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος μέχρι Ἐλάμ, ἀπὸ τῆς Δ' χιλιετηρίδος π. Χ, ἤδη σημιτικούς, μειγνυομένους δὲ διαρκῶς μετὰ Σουμερίων, μέχρι τῆς ἱδρύσεως σημιτικοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους καὶ γενικοῦ ἐκσημιτισμοῦ μέχρι καὶ τῶν ὀρεινῶν χωρῶν τῶν Ἐλαμιτῶν καὶ τῶν βορειοτέρων Ἀσσυρίων. Ἐπίσης σημιτικὰ φῦλα εὑρίσκομεν ἀπὸ τῆς Γ' χιλιετηρίδος εἰς Συρίαν. Βραδύτερον δέ, ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους, ἐμφανίζεται ἕτερος σημιτικὸς λαός, οἱ Χαλδαῖοι (ΣΤ' αἰὼν π. Χ.). Διὰ τῶν μείξεων τούτων καὶ οἱ Σημῖται ἐπηρεάσθησαν καὶ σημιτικὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα διεσπάρησαν πέραν τῶν χωρῶν των, μεταξὺ τῶν Χετταίων κλπ. Ἐγεννήθησαν δὲ καὶ μεγάλαι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν Σημιτῶν, π. χ. Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων κλπ.

Τὰ μεσογειακὰ παράλια, ἡ Συρία καὶ Παλαιστίνη, ἐμφανίζουν ἀνέκαθεν σημιτικοὺς λαούς, ὡς ἡ γλωσσολογικὴ ἔρευνα (τοπωνύμια) δηλοῖ σαφῶς, μὲ προεβραϊκὰ ὀνόματα. Ἐπίσης εἰς τὰς ἐρήμους ἔχομεν σημιτικὰ φῦλα, πολεμικά, ἐξ ὧν οἱ Ὑξῶς εἰσέβαλον καὶ εἰς Αἴγυπτον. Μεθ' ὅλας δὲ τὰς εἰσβολάς, ἀπὸ τῶν μέσων ἰδίως τῆς Β' χιλιετηρίδος π. Χ., ξένων στοιχείων, καὶ δὴ τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογενείας, ἔχομεν σαφῆ τὴν διατήρησιν τῶν δύο κυρίων σημιτικῶν τῆς προσθίας Ἀσίας φύλων, τῶν Ἀμορραίων καὶ Χαναναίων, μεθ' ὅλας τὰς γλωσσολογικὰς καὶ σωματολογικὰς λεπτομερειακὰς ποικιλίας των. Ἔχομεν τοὺς Ἑβραίους τῆς Παλαιστίνης (μεικτούς), τοὺς Ἀμμωνίτας, Μοαβίτας κλπ. καὶ ἰδίᾳ Φοίνικας, οὓς ἀπὸ τῆς Γ' χιλιετηρίδος εὑρίσκομεν ἔμπροσθεν τοῦ Λιβάνου, καὶ τοὺς Ἀραμαίους, ἀπὸ νομάδας τῶν συριακῶν ἐρήμων ἐπεκταθέντας εἰς Μεσοποταμίαν καὶ Παλαιστίνην, μετὰ μεγάλης διαδόσεως τῆς ἰδίας διαλέκτου των, καὶ ὡς ἐξαραβισθέντας Παλμύρας. Ὡς νεώτερος λαὸς σημιτικὸς ἐμφανίζονται οἱ Ἄραβες, γλωσσολογικῶς συνδεόμενοι μὲ τοὺς Ἀραμαίους. Πλὴν τῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν Ἀράβων, τῶν νομάδων μεταξὺ τῶν διαφόρων ἄλλων σημιτικῶν λαῶν, ἔχομεν ὡς παλαιοτέραν ἑστίαν ἀραβικῆς πολιτείας τὴν νοτίαν ἄκραν καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου μὲ τοὺς νοτίους Ἄραβας (Μιναῖοι, Σαβαῖοι κλπ) ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς τελευταίας χιλιετηρίδος π. Χ. Ἀπὸ τοῦ τελευταίου αἰῶνος καὶ μ. Χ. ἐπεξετάθησαν (Χιμιαρῖται) εἰς τὴν λοιπὴν χερσόνησον καὶ τὴν Συρίαν καὶ ἐκ τῶν βορείων Ἀράβων κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐπεξετάθησαν διάφορα φῦλα διὰ τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ μέχρι τῶν εὐρωπαικῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου (Ἰβηρικὴ χερσόνησος), ἀφοῦ κατέλαβον τὸς λοιπὰς προσθιοασιατικὰς σημιτικὰς χώρας ὅλας.

Ἀνθρωπολογικῶς ἑπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ καθαρᾶς σημιτικῆς φυλῆς σήμερον. Πολὺ ὀλιγώτερον οἱ Σημῖται δύνανται νὰ ταυτίζωνται πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εἶναι καθαρὸν μεῖγμα σημιτικῶν λαῶν μετὰ ξένων στοιχείων. Ὡς εἴπομεν, ὑπὸ πολλῶν ἡ σημιτικὴ φυλὴ θεωρεῖται ὡς ἀνατολικώτερος κλάδος μιᾶς ὅλης κοινῆς μεσογειακῆς φυλῆς, ὁ ἀνατολικὸς κλάδος (Homo mediterraneus, var. orientalis), ἢ ἀνατολικὴ φυλὴ ἢ ἀραβική. Ἐπειδή, ὁ μὲν ὅρος ἀραβικὴ φυλή, ἕνεκα τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ μέρους διὰ τὸ ὅλον, καὶ ὁ ὅρος ἀνατολικὴ διὰ τὴν σύγχυσιν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην κτλ., δὲν εἶναι κατάλληλος, προτιμότερος ὁ ὅρος σημιτικὴ φυλή, ἔχων τὴν εὐρυτάτην ἔννοιαν, ἣν εἴδομεν. Τὰ κυριώτερα βασικὰ σωματικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ βασικοῦ σημιτικοῦ τύπου, γενικῶς τύπου ὑπαγομένου εἰς τὴν καλουμένην λευκὴν φυλὴν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι μέτριον ἀνάστημα, δολιχοκεφαλία καὶ μικροπροσωπία, εὐθεῖα ἢ κυρτή, μετρία ρίς, λεπτορρινία, ὀρφνὴ συνδρομὴ δέρματος, ἴριδος, τριχῶν, μὲ ἀνοικτοῦ (λευκοῦ) χρώματος δέρμα καὶ μελανῶν τριχῶν καὶ ἴριδος συνήθως. Ἀπὸ τῆς βάσεως ταύτης διεσπάσθησαν ἤδη αἱ διάφοροι ποικιλίαι τῶν ἐκγόνων φυλῶν, ὡς εἴπομεν.

Κυριώτερα ψυχικὰ γνωρίσματα τοῦ σημιτικοῦ κόσμου εἶναι τὸ ἐπίμονον καὶ ἐνεργητικὸν καὶ σκληρὸν τοῦ χαρακτῆρος, τὸ λελογισμένον, ἡ μεγάλη εὐφυΐα καὶ ἡ ἄπειρος θρησκευτικότης καὶ τὸ αἴσθημα τῆς δυνάμεως ἐν τῇ ἑνώσει.

Αἱ σημιτικαὶ γλῶσσαι ἀποτελοῦν, ὅπως καὶ αἱ χαμιτικαί, τύπον κλιτῶν γλωσσῶν, διακεκριμένον τοῦ τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν, ἀπὸ κοινοῦ δὲ μετὰ τῶν τελευταίων τὸν ἀντίποδα τῶν μονοσυλλαβικῶν (Κινέζων κτλ.), ὡς καὶ τῶν γενικῶς διακρινομένων ὡς συγκολλητικῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου (Νέγρων κτλ.). Αἱ σημιτικαὶ γλῶσσαι ἀπαντοῦν σήμερον κυρίως μεταξὺ τῶν ἀραβικῶν καὶ ἑβραϊκῶν λαῶν καὶ τῶν Συρίων. Ι. Γ. ΚΟΥΜΑΡΗΣ

σημίτι (τό)· τὸ κουλούρι (ἐν Τουρκίᾳ).

σημιτικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σημίτας, ὁ τῶν Σημιτῶν: «σημιτικὴ γλωσσικὴ ὁμοεθνία» ἡ περιλαμβάνουσα τὰς γλώσσας τῶν Ἑβραίων, τῶν Ἀράβων, τῶν Σύρων (πρβλ. *ἰαπετικός*).

— *[Γλωσσ.] Σημιτικαὶ* (ἤ, σπανιώτερον, *συροαραβικαὶ*) καλοῦνται διάφοροι γλῶσσαι ὁμιλούμεναι ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ βορείῳ καὶ κεντρικῇ Ἀφρικῇ, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Σήμ, ἀρχηγέτου τῶν πλείστων λαῶν τῶν λαλούντων τὰς γλώσσας ταύτας συμφώνως πρὸς τὴν «Γένεσιν» τοῦ Μωϋσέως. Αἱ σημιτικαὶ γλῶσαι (αἵτινες προῆλθον ἐκ τῆς διαφόρου κατὰ τόπους ἐξελίξεως μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης, τῆς συνθηματικῶς καλουμένης «ἀρχικῆς σημιτικῆς», γερμ. Ursemitisch) διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας τάξεις: 1) Τὴν *ἀνατολικὴν σημιτικὴν* (τῆς ὁποίας ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ἡ *ἀκκαδική*, ἤ, ὅπως πρότερον ἐκαλεῖτο, *ἀσσυροβαβυλωνιακή*), καὶ 2) Τὴν *δυτικὴν σημιτικήν*, ὑποδιαιρουμένην εἰς τὴν *βόρειον* καὶ εἰς τὴν *νότιον* ὁμάδα.

Ἡ ἀκκαδικὴ μᾶς εἶναι γνωστὴ ἐκ τῶν περιφήμων σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνευρέθησαν ἐν Βαβυλωνίᾳ κ. ἀ. καὶ τῶν ὁποίων αι παλαιότεραι ἀνέρχονται εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Γ' π. Χ. χιλιετηρίδος. Ἡ ἀκκαδικὴ θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρχαϊκωτάτη ἐκ τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν καὶ ἑπομένως ἔχει διὰ τοὺς σημιτοδίφας τὴν αὐτὴν ἀξίαν, οἵαν ἔχει ἡ σανσκριτικὴ διὰ τοὺς ἐρευνητὰς τῶν ἰαπετικῶν (ἢ ἄλλως ἰνδοευρωπαϊκῶν καλουμένων) γλωσσῶν.

Εἰς τὴν βόρειον ὁμάδα τῆς δυτικῆς σημιτικῆς ἀνήκουν ἡ *χαναναία* καὶ ἡ *ἀραμαϊκή*. Καὶ τῆς μὲν χαναναίας οἱ κυριώτεροι καὶ σπουδαιότεροι ἀντιπρόσωποι εἶναι ἡ *ἑβραϊκὴ* (ἥτις ἔχει τὴν ἀρχαιοτέραν γραπτὴν παράδοσιν ἐξ ὅλων τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν, ἐξαιρουμένης τῆς ἀκκαδικῆς, καὶ ἥτις ἔπαυσε νὰ ὁμιλῆται κατὰ τὸν Β' π. Χ. αἰῶνα, ἐκτοπισθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀραμαϊκῆς) καὶ ἡ *φοινικική*, ἡ ὁποία μᾶς εἶναι γνωστὴ μόνον ἐξ ἐπιγραφικῶν κειμένων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρχαιότατον εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Μωαβίτου βασιλέως *Μέσα* (τοῦ Ι' πιθανῶς αἰῶνος π. Χ.).

Τῆς δὲ ἀραμαϊκῆς (ἥτις ἐξετόπισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἀσσυριακήν, τὴν ἑβραϊκὴν καὶ τὴν φοινικικήν, ἀλλ' ἥτις καὶ αὐτὴ ἐξετοπίσθη κατόπιν πολλαχόθεν καὶ περιωρίσθη τὰ μέγιστα ὑπὸ τῆς ἀραβικῆς) οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι εἶναι ἡ *συριακὴ* (βλ. λ.) καὶ ἡ γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν συνετάχθησαν διάφορα μέρη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (καὶ μάλιστα ὡρισμένα μέρη τῶν βιβλίων τοῦ Ἔσδρα καὶ τοῦ Δανιήλ), τὸ Targoum καὶ τὸ Ταλμούδ, αἱ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Παλμύρας ἀνευρεθεῖσαι ἀραμαϊκαὶ ἐπιγραφαὶ (τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων μ Χ.), καθὼς καὶ αἱ σχεδὸν σύγχρονοι Ναβαταῖαι λεγόμεναι ἐπιγραφαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἱκαναὶ εὑρέθησαν ἐν τῇ Πετραίᾳ Ἀραβίᾳ (καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, χρονολογούμεναι ἀπὸ τοῦ 150—250 μ. Χ.), ἐν τῇ Α. τῆς Παλαιστίνης κειμένῃ Βόστρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ ἀραμαϊκή, ἥτις, ὡς εἴπομεν, περιωρίσθη τὰ μάλιστα ὑπὸ τῆς ἀραβικῆς (ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ζ' αἰῶνος μ.Χ καὶ ἑξῆς), ὁμιλεῖται σήμερον ὑπὸ 200.000 μόλις κατοίκων. Ἡ μεγίστη ἀκμὴ καὶ ἐξάπλωσίς της διήρκεσεν ἐπὶ ἐννέα καὶ πλέον αἰῶνας (ἀπὸ τοῦ 300 περίπου π. Χ. μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ζ' αἰῶνος μ. Χ.).

Εἰς τὴν νότιον ὁμάδα τῆς δυτικῆς σημιτικῆς ἀνήκουν ἡ *ἀραβικὴ* καὶ ἡ συγγενὴς πρὸς ταύτην καὶ ἐν Ἀβησσυνίᾳ ὁμιλουμένη *αἰθιοπικὴ* ἢ *γεεζικὴ* (Geez).

Ἡ ἀραβική, ὅπως καὶ ἡ ἑβραϊκή, κατέχει ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν, καὶ τοῦτο οὐχὶ μόνον ἕνεκα τῆς ἐκτάκτου ἐξαπλώσεώς της ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τίγρητος μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἀλλὰ κυρίως ἕνεκα τῆς μεγάλης σπουδαιότητός της ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ σημιτικοῦ καὶ τοῦ παγκοσμίου ἐν γένει πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν ἀραβικὴν ἐγράφη τὸ Κοράνιον· εἰς αὐτὴν συνετάχθη ἡ πλουσιωτάτη καὶ ποικίλη φιλολογία τῶν Ἀράβων καὶ εἰς αὐτὴν μεταφρασθέντες ἐγνώσθησαν καὶ διεδόθησαν εὐρύτατα οἱ ἀνεκτίμητοι θησαυροὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ διανοήσεως. Τῆς μεγίστης ἐπιδράσεως τῆς ἀραβικῆς γλώσσης τεκμήρια εἶναι τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα ἐξ αὐτῆς (λεξιλογικὰ καὶ λοιπὰ) δάνεια, τὰ ὁποῖα ἐπολιτογραφήθησαν οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῆς περσικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς ἱσπανικῆς καὶ τῆς ἰνδοστανικῆς καὶ διαφόρων ἄλλων γλωσσῶν μικροτέρας σπουδαιότητος.

Τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν εἶναι κατὰ πρῶτον ἡ τριφθογγία τῶν ριζῶν αὐτῶν. Αἱ πλεῖσται ἐκ τῶν σημιτικῶν ριζῶν (ἐξαιρουμένων τῶν ἀντωνυμικῶν) ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν συμφώνων. Ἀναφέρομεν δὲ μόνα τὰ σύμφωνα, διότι εἰς τὰς σημιτικὰς γλώσσας ταῦτα ἀποτελοῦν τὰ κύρια στοιχεῖα τῶν ριζῶν, ἐνῷ τὰ φωνήεντα ἔχουν ἁπλῶς τυπικήν, μορφολογικὴν σημασίαν καὶ χρησιμεύουν πρὸς ἔκφρασιν γραμματικῶν σχέσεων, οὐχὶ δὲ τῆς κυρίας ἐννοίας τῆς λέξεως. Δεύτερον ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων γνωρισμάτων τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος γλωσσῶν εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν συζυγιῶν τοῦ ρήματος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πενίαν τούτου εἰς χρόνους καὶ ἐγκλίσεις. Δώδεκα (εἴς τινας δὲ σημιτικὰς γλώσσας καὶ ἔτι περισσότεραι) συζυγίαι διακρίνονται: ἡ μεταβατική, ἡ μεταβιβαστική, ἡ ἐπιτατική, ἡ θαμιστική, ἡ ἐναρκτική, ἡ ἀντανακλωμένη κλπ. (τὸ συνδετικὸν ρῆμα, ἤτοι τὸ ρῆμα εἶναι, παραλείπεται κανονικῶς εἰς τὰς σημιτικὰς γλώσσας, οὕτω δὲ ἀντὶ τῶν φράσεων «τὸ παιδὶ εἶναι φρόνιμο», «τὸ βουνὸ εἶναι ψηλὸ» κλπ. λέγεται μόνον «τὸ παιδὶ φρόνιμο», «τὸ βουνὸ ψηλὸ» κ.οὕ.κ.). Εἰς τὰ κύρια γνωρίσματα τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν πρέπει νὰ καταλεχθῇ ἡ πτωχεία των εἰς συνδέσμους καὶ μόρια, τοῦτο δὲ μετὰ τῆς μνημονευθείσης πενίας τοῦ ρήματος εἰς ἐγκλίσεις θεωροῦνται ὡς τὸ κύριον αἴτιον τοῦ ἁπλοῦ, τοῦ ἀκόμψου καὶ δυσκάμπτου τῆς σημιτικῆς συντάξεως. Ἐνῷ οἱ ἰαπετικοὶ λαοὶ ὁμιλοῦν (καὶ ἔτι μᾶλλον γράφουν) δι' ἀπεστρογγυλωμένων, πολυπλόκων καὶ πολυσυνδέτων προτάσεων, ὁ δὲ λόγος αὐτῶν καθίσταται οὕτως ἐμπερίοδος καὶ πολυμελής, οἱ σημιτικοί, ἀντιθέτως, ὁμιλοῦντες καὶ γράφοντες παρατάσσουν τὰς προτάσεις ἐν χαλαρᾷ ἀκολουθίᾳ καὶ μόνον ἐνίοτε παρεμβάλλουν τοὺς παρατακτικοὺς συνδέσμους καὶ καὶ ἀλλά. Αἱ σημιτικαὶ γλῶσσαι εἶναι πρὸς ἀλλήλας πλησιέστεραι καὶ ὁμοιότεραι ἢ ὅσον εἶναι αἱ ἰαπετικαί. Ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων δὲν εἶναι, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, πολὺ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν διαφορὰν τὴν παρατηρουμένην μεταξὺ τῶν διαλέκτων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης. Ἀνάλογός πως ὁμοιότης παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν γλωσσῶν τῆς γερμανικῆς καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς σλαυϊκῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας. Ἐκ τούτου δὲν πρέπει νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ χωρισμὸς τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν ἀπὸ τῆς κοινῆς μητρός των (τῆς ἀνωτέρω κληθείσης «ἀρχικῆς σημιτικῆς») συνέβη βραδύτερον ἀπὸ τὴν διάσπασιν τῆς ἀρχικῆς ἰαπετικῆς εἰς τὰς ἐξ αὐτῆς προελθούσας γλώσσας. Ἡ μεγαλυτέρα ὁμοιότης τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν βραδυτέραν ἐξέλιξίν των, εἰς τὴν μεγαλυτέραν συντηρητικότητα ἢ μᾶλλον στασιμότητά των. Καὶ τοῦτο, διότι ἕνεκα τῆς ρηθείσης τριφθογγίας τῶν σημιτικῶν ριζῶν καὶ τῆς ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι ἰσχυρᾶς συνάψεως τῆς ἐννοίας τῶν λέξεων πρὸς τὰς τριφθόγγους ρίζας των ἡ ἐξαλλοίωσις τούτων δὲν ἦτο δυνατὴ ἢ τοὐλάχιστον εὔκολος. Τὴν πρὸς ἐξαλλοίωσιν μικρὰν σχετικῶς τάσιν τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν ὑπεβοήθησεν ἀναμφιβόλως καὶ ἡ πρὸς τὰς συνθέτους λέξεις ἐλαχίστη ροπὴ τῶν Σημιτῶν. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἀναπτύξεως νέων τύπων, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος γλώσσας, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ἡ σύνθεσις αὐτοτελῶν λέξων εἶναι τὸ πρῶτον βῆμα καὶ ἡ κυριωτέρα ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ σχηματισμοῦ νέων τύπων καὶ ἐν γένει νέων μορφολογικῶν στοιχείων.

Ἐγεννήθη ἐπίσης τὸ ζήτημα: ποία ἡ σχέσις τῆς σημιτικῆς πρὸς τὸς ἄλλας μεγάλας γλωσσικὰς ὁμοεθνίας. Διάφοροι φωνητικαὶ καὶ μορφολογικαὶ ὁμοιότητες τῶν σημιτικῶν πρὸς τὰς χαμιτικὰς λεγομένας γλώσσας (ἰδίως ἡ δήλωσις τοῦ θηλυκοῦ γένους διὰ τοῦ ἐπιθήματος t, ὁ σχηματισμὸς τῶν μεταβιβαστικῶν ρημάτων διὰ τοῦ s, ἡ ὁμοιότης

Digitized by Google

τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν καὶ ὡρισμένων ἀριθμητικῶν κτλ.) καθιστοῦν πιθανωτάτην, κατά τινας μάλιστα ἀναντίλεκτον (*Whitney*), τὴν γνώμην περὶ τῆς συγγενείας τῆς σημιτικῆς πρὸς τὴν χαμιτικὴν γλωσσικὴν ὁμοεθνίαν. Ὀλιγώτερον πιθανὴ φαίνεται, τοὐλάχιστον ἐν τῇ σημερινῇ καταστάσει τῆς συγκριτικῆς ἐρεύνης, ἡ συγγένεια τῶν σημιτικῶν πρὸς τὰς ἰαπετικὰς γλώσσας, τὴν ὁποίαν προσεπάθησε ν' ἀποδείξῃ ἰδίως ὁ Möller ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τοῦ σημιτικοῦ καὶ ἰαπετικοῦ λεξιλογίου. Εἰς τὰς μελλούσας ἐρεύνας ἐναπόκειται ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ ὀρθοῦ ἢ ἐσφαλμένου τῶν ῥηθεισῶν γνωμῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Περὶ ὅλων ἐν γένει τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν διέλαβεν ὁ ἐπιφανὴς σημιτοδίφης *K. Brockelmann* εἰς τὸ θεμελιῶδες ἔργον του: «Grundriss der vergleichenden Grammatik der semitischen sprachen» (I—II, Berlin 1908—1913), ἐν ᾧ εὑρίσκει τις καὶ τὴν εἰδικὴν βιβλιογραφίαν ἑκάστης τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν. Σύντομον περιγραφὴν τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν εὑρίσκει τις καὶ παρὰ τῷ *Whitney-Χατζιδάκι* «Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς συγκριτικῆς γλωσσικῆς» (Ἀθῆναι, βιβλιοθήκη Μαρασλῆ, 189 · σελ. 441—458) καὶ παρὰ *Meillet-Kohen*, «Les langues du monde» (Paris 1924, σελ. 81—127).—Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ καταγωγῆς τοῦ σημιτικοῦ ἀλφαβήτου ἐπραγματεύθησαν ὁ *Allan Gardiner*, «The egyptian origin of the semitic alphabet», ὁ *A. Cowley*, «The origin of the semitic alphabet» (=The Journal of egyptian archaeology, τεῦχ. Ἰανουαρίου τοῦ 1916) καὶ ὁ *H. Sottas*, «Une nouvelle théorie sur l'origine égyptienne de l'alphabet sémitique» (=Journal Asiatique, ἐν τῷ τεύχει τοῦ Ἰανουαρίου—Μαρτίου τοῦ 1921). Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

σημιτισμὸς (ὁ)· ὁ χαρακτὴρ τῶν Σημιτῶν.

Σῆμος ὁ ***Δήλιος*** (κατὰ Σουΐδαν, *Ἠλεῖος*). Ἕλλην ἀρχαιόφιλος καὶ περιηγητὴς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψε: «Περὶ παιάνων» εἰς 1 βιβλίον, «Περὶ Περγάμου» εἰς 1 βιβλίον, «Περιόδους» εἰς 2 βιβλία καὶ «Νησιάδα», ἧς ἴσως μέρη εἶναι ἡ «Δηλιάς» (ἢ «Δηλιακά» ἢ «Περὶ Δήλου») εἰς 8 βιβλία καὶ τὸ «Περὶ Πάρου» εἰς 1 βιβλίον. Τὰ ἀποσπάσματά του ἐν ὅλῳ 20 (ἐν Müller, Fragm. Histor. Graec, τόμ. Δ', σελ. 492—496) διέσωσε κυρίως ὁ Ἀθήναιος. Ἐν τοῖς ἔργοις του ὁ Σῆμος, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν μεταγενέστερον Παυσανίαν, περιέγραψε τὰ ἀξιοθέατα τῶν διαφόρων μερῶν, τοὺς τοπικοὺς μύθους κ. τ. τ. Π. Ν. Π.

Σημπόϋγκαν (Sheboygan) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πολιτείᾳ Οὐΐσκονσιν, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Μίτσιγκαν. Κάτ. 32.597 (1923). Ἔχει σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ βιομηχανίαν μεταλλουργίας, βυρσοδεψίας, ὑφαντουργίας καὶ μέγα ἐμπόριον τυροῦ. Θ. Κ.

σημύδα (ἡ) (Betula) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *βετουλοειδῶν* (βλ. λ. *βετούλη*).

σημύδα (ἡ) (Betula) *[Παλαιοφυτολ.]*. Ἀσφαλῆ ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι ἀπολιθωμένα λείψανα τοῦ εἴδους *σημύδα* Oreadum εὑρέθησαν εἰς τὴν νῆσον Εὔβοιαν ἐντὸς τῶν τριτογενῶν στρωμάτων τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης. Γ. Κ. Γ.

Σήμυλλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* «Ἐμπόριον τοπικὸν» τῆς Ἰνδικῆς, ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ μετὰ τὴν Καλλίεναν, ἀναφερόμενον περ' Ἀρριανῷ (Περίπλ. Ἐρυθρ. θαλ. 53). Εἶναι πιθανῶς τὸ αὐτὸ μὲ τὸν πολυσύχναστον λιμένα καὶ ἀκρωτήριον *Σίμυλλα* τῆς Ἀριανῆς (παρὰ Πτολεμαίῳ), τὸν ἐν ἰνδικαῖς πηγαῖς *Τίμυλλα* ἢ *Τίμυρα*. Τοποθετεῖται κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Βομβάης. — Π.

Σήμων. Ἀθηναῖος ζωγράφος, ἀκμάσας, πιθανώτατα, κατὰ τὴν ΣΤ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἐκ παπύρου τῆς συλλογῆς Laterculi Alexandrini, ἔνθα μνημονεύεται ὡς ὁ ἐφευρέτης τῆς ζωγραφικῆς, διότι πρῶτος περιέγραψε τὴν σκιὰν ἵππου εἰς τὸν ἥλιον, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναγόρου ἀναφερόμενα ὅτι ἐπινοητὴς μὲν τῆς σκιαγραφήσεως ὑπῆρξεν ὁ Σάμιος Σαυρίας, ἐφευρέτης δὲ τῆς ζωγραφικῆς Κρίτων ὁ Σικυώνιος. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τοῦ παπύρου ὁ Loeschcke ὑποθέτει ὅτι ὁ ὡς ἐπινοητὴς τῆς σκιαγραφίσεως καὶ ἐφευρέτης τῆς ζωγραφικῆς θεωρούμενος οὗτος Σήμων πρέπει νὰ εἶναι ὁ ζωγράφος τῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ ἀποκειμένης γραπτῆς μαρμαρίνης στήλης τοῦ Λυσέου (ἀρ. 30 ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ αἰθούσῃ) ὄχι μόνον διότι κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς βάσεως ἐπιγραφὴν ἱδρυτὴς αὐτῆς εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ Λυσέου Σήμων, ἀλλὰ καὶ διότι κατὰ τοὺς πόδας τοῦ εἰκονιζομένου Λυσέου παρίστανται δύο ἵπποι.

(*Lippold*: Semon ἐν Pauly-Wissowa). Β. Δ. Θ.

— **Σήμων**. Σφραγιδογλύφος γνωστὸς ἔκ τινος ἐγγλύπτου σκαραβαίου ἐξ ἀχάτου, εὑρεθέντος ἄλλοτε ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Τροίας καὶ ἀποκειμένου νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου. Ἡ ἔγγλυπτος παράστασις εἰκονίζει γυμνὴν παρθένον γονατιστὴν πρὸ πηγῆς, ἧς τὸ ὕδωρ ἐκρέει διὰ λεοντοκεφαλῆς. Ὁ ἀρχαϊκὸς ῥυθμὸς τῆς ἐκτελέσεως καὶ ἐπὶ πλέον ἡ δι' ἀρχαϊκῶν γραμμάτων ὑπογραφὴ τοῦ τεχνίτου Σήμονος φανερώνουσιν ὅτι ὁ ἄλλοθεν ἄγνωστος οὗτος καλιτέχνης ἤκμασε κατὰ τοὺς ἀρχαϊκοὺς χρόνους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Brunn*, Geschichte der griechisches Künstler.—*Sieveking*, Semon ἐν Pauly-Wissowa.—*Furtwängler*, Antike Gemmen. Taf. 8, 28. Β. Δ. Θ.

Σήμων ***Σάγκος*** ἢ ***Σάγκτος*** (Semo Sanctus, Sancus, Sancius). *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Παλαιοτάτη λατινικὴ θεότης, ἀνήκουσα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *Σημώνων* καὶ ἐπέχουσα ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ λατρείᾳ τὴν θέσιν τοῦ ἑλληνικοῦ *Διὸς Πιστίου*. Ἡ μόνη διασωθεῖσα ἐξεικόνισις αὐτοῦ εἶναι ἄγαλμα εὑρεθὲν ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου. Π. Ν. Π.

Σήμωνες (οἱ) (Semones) *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Πνεύματα τῆς ῥωμαϊκῆς λατρείας, προστατεύοντα τὴν εὐγονίαν τῆς γῆς. Π. Ν. Π.

Σημωνία (Semonia) *[Ρωμ. Μυθολ.]*. Ρωμαϊκὴ ἀγροτικὴ θεότης τῆς τάξεως τῶν *Σημόνων*.

Σημωνίδης ὁ ***Ἀμοργῖνος***. Ἀρχαῖος ἰαμβικὸς ποιητὴς (βλ. *Σιμωνίδης*).

Σήνα, ἢ ***Σήνη*** (Sena) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Βρετάνης ἐν Γαλλίᾳ. Ἔκειτο κατέναντι τοῦ ἐδάφους τῶν Ὀσσίσμων Γαλατῶν, ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τῆς Ἀρεμορικῆς (Ἀρμορίκ). Εἶναι ἡ ἐν μεσαιωνικοῖς ὁδοιπορικοῖς *Σῖνα* (Sina) μεταξὺ τῶν νήσων Uxantis (Οὐεσσὰν) καὶ Vindilis (Μπέλ-Ἰλ-άν-Μέρ), ταυτιζομένη πρὸς τὴν σημερινὴν *Ἴλ-ντὲ-Σὲν* (Ile-de-Sein). —Π.

— **Σήνα** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μέσης Ἰταλίας, ἐν Ὀμβρίᾳ, ἐκβάλλων εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος μεταξὺ τῶν ποταμῶν Αἴσιος (νῦν Esino) καὶ Μεταύρου (νῦν Metauro). Εἶναι ὁ σύγχρονος Nevola. Α. Θ. Σ.

Σήνα-Γάλλικα (Sena-Gallica) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μέσης Ἰταλίας, κειμένη ἐν Ὀμβρίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Σενόνων, Κελτικοῦ λαοῦ, ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους καὶ βορειοανατολικῶς τοῦ Ἀγκῶνος (*Πτολ.*, Γεωγρ. III, 1, 19) Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (V, 227) καλεῖται ἁπλῶς *Σήνα*. Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, ἐγένετο τῷ 289 π. Χ. ῥωμαϊκὴ ἀποικία, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἐνταῦθα ἡνώθησαν τὰ στρατεύματα τῶν ὑπάτων Λιβίου Σαλινάτορος καὶ Νέρωνος πρὸ τῆς παρὰ τὸν Μέταυρον ποταμὸν μάχης τῷ 207 π. Χ., καθ' ἣν ἐνικήθησαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ ἐφονεύθη ὁ Ἀσδρούβας. Τῷ 82 π. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Πομπηΐου, ὀλίγον δὲ βραδύτερον ἡ τριανδρία ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ νέους ἀποίκους. Πρὸ τῆς πόλεως ταύτης ὁ βυζαντινὸς στόλος κατεναυμάχησε, κατὰ τὸ ἔαρ 552, τὸν στόλον τῶν κατεχόντων τότε τὴν Ἰταλίαν Γότθων. Ἡ ναυμαχία αὕτη ἔτρωσε καιρίως τὸ ἠθικὸν τῶν Γότθων καὶ παρεσκεύασε τὴν ὁριστικὴν ἧτταν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ μετ' ὀλίγον ἐλθόντος εἰς Ἰταλίαν στρατηγοῦ Ναρσῆ. Περιελθοῦσα εἰς τὸ Βυζάντιον ἡ Σήνα Γάλλικα (Σενεγαλλία) ἀπετέλεσε μετὰ τοῦ Ἀγκῶνος, Ἀριμινίου, Πισαύρου καὶ Φανοῦ τὴν λεγομένην Ἰταλικὴν πεντάπολιν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἤκμασε σημαντικῶς, ἀλλ' ὑπέστη ἐπανειλημμένας καταστροφὰς ὑπὸ τῶν Λομβαρδῶν καὶ τῶν Σαρακηνῶν. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ Γουέλφων καὶ Γιβελίνων περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς χεῖρας τῶν δύο φατριῶν. Α. Θ. Σ.—Ν. ΚΛΣ—Μ. Δ. Β.

Σήνα Ἰουλία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μέσης Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρίᾳ, κειμένη νοτιοδυτικῶς τοῦ Ἀρρητίου (νῦν Arezzo), ἐπὶ τῆς ἀπὸ Φλωρεντίας εἰς Κλούσιον (νῦν Chiusi) ὁδοῦ. Εἶναι ἡ νῦν *Σιέννα* ἐν Τοσκάνῃ. Α. Θ. Σ.

Σήναννττω (Shenandoáh) *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Ποτομάκ, ἐν τῇ πολιτείᾳ Βιργινίας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, μήκους 270 χλμ., σχηματιζόμενος ἐκ δύο βραχιόνων, ἀρδεύων τὴν ὁμώνυμον ἐκτεταμένην κοιλάδα καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ποτομάκ. Ὁ ὁρμητικὸς αὐτοῦ ῥοῦς χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Θ. Κ.

σηνέκιον (τὸ) (Senecio) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας, διετεῖς ἢ καὶ πολυετεῖς, καὶ σπανιώτερον θάμνους ἢ δενδρύλλια ἰθαγενῆ τῶν ὀρεινῶν μερῶν τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶντα εἶναι τὸ *σηνέκιον τὸ κοινὸν* (Senecio vulgare), ἐτησία πόα, αὐτοφυὴς ἰδίως εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *μαρτιάτικο* ἢ *μαρτιάκος*. *Σηνέκιον τὸ ἰακώβαιον* (Senecio Jacobei), διετὴς πόα, ἀπαντῶσα παρ' ἡμῖν καὶ πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι τὸ *σηνέκιον τὸ κομψὸν* (Senecio elegans), ἰθαγενὲς τῆς Ἀφρικῆς. Δ. Ν. Π.

Σήνιορ (Senior), ***Νάσσω Οὐΐλλιαμ***. Ἄγγλος οἰκονομολόγος (1790—1864). Ἐσπούδασε τὴν νομικὴν καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν Ὀξφόρδῃ (1825). Ὀπαδὸς τῆς κλασσικῆς σχολῆς, ἐπεδόθη εἰς τὴν μερικωτέραν ἀνάπτυξιν καὶ πληρεστέραν αἰτιολογίαν τῶν ἰδεῶν τοῦ Ricardo. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ἔρευναν τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιδράσεως τούτων ἐπὶ τῶν τιμῶν, τοῦ ἐγγείου εἰσοδήματος, τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ἡμερομισθίου καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας κλπ. Ἐγένετο γνωστὸς ἰδίως ἐκ τῶν θεωριῶν του περὶ τοῦ μισθοδοτικοῦ ἀποθέματος, κατέλιπε δὲ τὰ ἑξῆς ἔργα: «An introductory Lecture on Political Economy» (1827), «Three Lectures on the Transmission of precious Metals from Country to Country (2 ἔκδ. 1830), «Two Lectures on Population» (1828), «Three Lectures on the cost of obtaining Money» (1830), «Three Lectures on the Value of Money» (1829), «An Outline of the Science of Political Economy» (2 ἔκδ. 1850). Α. Α. Τ.

σηνναμική (ἡ) *[Φαρμακ.]*· βλ. *σέννα*.

Σήνσιοι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Δακίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. III, 8, 3) τὰ ΝΑ. τῆς χώρας πρὸς Β. τῶν Πιεφίγων. Ἄγνωστος ἄλλοθεν. Α. Θ. Σ.

Σηνταίλια (Sedalia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν τῇ πολιτείᾳ Μισσουρῇ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κέντρον διασταυρώσεως πλείστων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Κάτ. 21.114 (1925). Ἔχει μεγάλα ἐργαστήρια σιδηροδρομικῶν ἐπισκευῶν καὶ διεξάγει ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ ζῴων. Θ. Κ.

Σήνταρ Κρήκ (Cedar Creek) *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Σήναννττω ἐν τῇ πολιτείᾳ Βιργινίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, γνωστὸς ἐκ τῆς παρ' αὐτὸν ἥττης τῶν ὁμοσπονδιακῶν, τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1864. Θ. Κ.

Σήνταρ Ράπιντς (Cedar Rapids) *[Γεωγρ.]*. Βιομηχανικὴ πόλις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς πολιτείας Ἰόβας, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ρένт Σήνταρ Ρίβερ. Κάτ. 45.566 (1920). Ἔχει βιομηχανίαν κατασκευῆς γεωργικῶν μηχανῶν καὶ ἐργαλείων καὶ διεξάγει μέγα ἐμπόριον χοίρων. Θ. Κ.

Σῆξτος (Sextus). Ρωμαϊκὸν ὄνομα (βλ. *Σέξτος* καὶ *Σίξτος*).

σηπεδονώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πάσχων ἐκ σηπεδόνος, πυώδης· ‖ ὁ προκαλῶν σηπεδόνα· ‖ σηπεδονώδης ζύμωσις· βλ. *σῆψις*.

σηπεδών, —*όνος* (ἡ)· σῆψις ὀργανικοῦ σώματος, φθορά, νέκρωσις τῶν ἱστῶν: «σηπεδὼν ζῴων, —φυτῶν, — ξύλου».

— *[Χειρουργ.]* Βλ. *σῆψις*.

—*[Φυλοπαθ.]* Οἱ ἱστοὶ τοῦ ξύλου προσβάλλονται καὶ ἀποσυντίθενται ὑπὸ πολλῶν μυκήτων, ἀνηκόντων εἰς τὴν κλάσιν τῶν βασιδιομυκήτων. Οὕτως ἡ λευκὴ σηπεδὼν τοῦ ξύλου τῆς δρυὸς καὶ τῆς φηγοῦ προέρχεται ἀπὸ προσβολὴν τοῦ μύκητος hydnum diversidens, ὁ κράδος τῆς ἐλαίας (κοίλανσις τοῦ κορμοῦ) καὶ ἡ σηπεδὼν τοῦ ξύλου τῆς δρυὸς ἐκ τοῦ stereum hirsutum, ἡ ἐρυθρὰ σηπεδὼν τῶν ξύλων τῶν κωνοφόρων ἐκ τοῦ poria vaporaria, ἡ τῆς λεύκης, δρυός, καρυδέας, ἀχλαδέας κλπ. ἐκ τοῦ polyporus sulphureus, ἡ δακτυλιοειδὴς σηπεδὼν τοῦ ξύλου τῆς πεύκης ὑπὸ τοῦ trametes pini. Ε. Τ. Ε.

—*[Ἀκτογρ.]* Βλ. λ. *πάραλος σηπεδών*.

σηπεδὼν (ἡ) (Sepedon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη μυιῶν διαδεδομένα πανταχοῦ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Τὸ τέλειον ἔντομον ζῇ ἐπὶ διαφόρων ὑδροχαρῶν φυτῶν καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν καλάμων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σηπεδὼν ἡ σφὴξ* (Sepedon sphex), ἥτις ἔχει χρῶμα κατὰ τὸ σῶμα στιλπνῶς κυανομελανόν, ἀλαμπὲς μελανὸν κατὰ τὰς κεραίας, θώρακα καλυπτόμενον ὑπὸ πολεύκων τριχῶν, πτέρυγας φαιοκιτρίνας καὶ πόδας ἐπιξάνθους. Δ. Ν. Π.

Σηπεδὼν ἡ σφήξ.

—*[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀφιδίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐχιδῶν*, περιλαμβάνον ἱκανοῦ μεγέθους ἐχίδνας, ἀπαντώσας εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικήν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σηπεδὼν ἡ ἰοβόλος* (Sepedon venimosa), ἥτις ἔχει μῆκος 2 μ. περίπου, σῶμα πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων, χρώματος φαιοῦ μὲ λευκοπρασίνας κηλῖδας, καὶ κεφαλὴν πλατεῖαν καὶ λίαν πεπιεσμένην. Δ. Ν. Π.

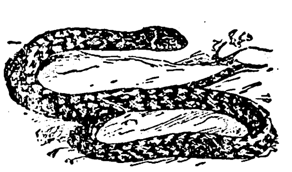

Σηπεδὼν ἡ ἰοβόλος.

Digitized by Google

σηπεδωνῖτις (ἡ) *['Ακτογρ.]* βλ. *πάραλος σηπεδών*.

Σήπεια *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αρχαία παραλία θέσις τῆς 'Αργείας παρὰ τὴν Τίρυνθα (ὅπου νῦν ὁ προσφυγικὸς συνοικισμὸς Νέα Κίος) καὶ ἐν ἑλώδει βαθυπέδῳ. 'Ενταῦθα οἱ 'Αργεῖοι ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κλεομένους (τῷ 495 π. Χ.). Ι. Σ. Σ.

σηπία (ἡ) (Sepia) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων κεφαλοπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *σηπιιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Τὰ μαλάκια ταῦτα ἔχουν δέκα βράγχια καὶ δέκα βραχίονας, ἐξ ὧν οἱ δύο εἶναι ἐπιμηκέστεροι καὶ ἰσχυρότεροι τῶν λοιπῶν, οἵτινες εἶναι ἰσομήκεις μεταξύ των. Ἕκαστος βραχίων ἢ πλόκαμος ἀπολήγει εἰς ἀπομυζητικὸν ὄργανον. Τὴν περιφέρειαν τοῦ σώματος περιβάλλει σαρκῶδες πτερύγιον μαλακόν, ἔχον σχῆμα ἀσκοῦ. Κατὰ μῆκος τῆς ράχεως διήκει ὀστοῦν ἐλεύθερον, σπογγῶδες, κρητιδικῆς συστάσεως, ἀδιαφανές, φοειδὲς καὶ κυρτὸν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν του. Τὸ ὀστοῦν τοῦτο προστατεύει τὸ σπλαγχνικὸν σύστημα καὶ σχηματίζει εἶδος ἀτελοῦς ὀστράκου, ὅπερ καλεῖται *σήπιον* (κοιν. *κόκκαλο τῆς σουπιᾶς* ἢ *σουπιοκόκκαλο*). Ἡ κεφαλὴ τοῦ ζῴου τούτου εἶναι ὀγκωδεστάτη, βραχεῖα, πεπιεσμένη, περισσότερον εὐρεῖα ἢ ἐπιμήκης καὶ μετεσχηματισμένη εἰς κερατοειδὲς ράμφος. Παρὰ τὴν κεφαλὴν εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι ὀφθαλμοί, οἵτινες ἀμοιροῦσι βλεφαρίδων καὶ εἶναι τελείως ἀκίνητοι. Ὑπάρχουσι καὶ ὦτα τοποθετημένα ὑπὸ τὸ παχὺ δέρμα τῆς βάσεως τῆς κεφαλῆς καὶ ἀόρατα ἐξωτερικῶς. Τὸ σῶμα εἶναι ἀτρακτοειδές. Τὰ δύο βράγχια τοῦ ζῴου, συμμετρικὰ μεταξύ των, εἶναι τοποθετημένα ἐντὸς κοιλότητος παρὰ τὴν κοιλίαν, ἥτις διανοίγεται κατὰ τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ. Παρὰ τὸ ἀναπνευστικὸν τμῆμα εὑρίσκεται καὶ ἡ ἕδρα τοῦ ζῴου. Συνέχειαν τοῦ στόματος, ἐν ᾧ διανοίγονται οἱ σιελογόνοι ἀδένες, εἶναι ὁ οἰσοφάγος, ὅστις εἶναι στενὸς καὶ ἐπιμήκης καὶ ὅστις διανοίγεται εἰς εὐρὺν σάκκον, τὸν στόμαχον, οὗ συνέχεια εἶναι τὸ ἔντερον, ὅπερ περιελίσσεται πολλάκις περὶ ἑαυτό. Παρὰ τὸ ἔντερον εὑρίσκεται ὀγκῶδες ἧπαρ. Ἡ καρδία προσδέχεται τὸ καθαρισθὲν ὑπὸ τῶν βραγχίων αἷμα καὶ ὠθεῖ τοῦτο εἰς τὰς δύο ἀρτηρίας, ἐξ ὧν ἡ μία διανέμει αὐτὸ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ σπλαγχνικοῦ συστήματος καὶ ἡ ἑτέρα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπλαγχνικοῦ συστήματος τμῆμα. Τὸ αἷμα δὲν εἶναι ἐρυθρόν, ἀλλ' ἄχρουν καὶ ψυχρόν. Κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ σώματος εὑρίσκεται ὁ ἀδήν, ὅστις ἐκκρίνει τὸ μυκῶδες φαιομελανοῦ χρώματος ὑγρόν, ὅπερ εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *μελάνι τῆς σουπιᾶς* ἢ *σέπια*. Τὸ τρῆμα δι' οὗ ἐκχέεται τὸ ὑγρὸν τοῦτο πρὸς τὰ ἔξω εὑρίσκεται παρὰ τὴν ἕδραν. Τὸ νευρικὸν σύστημα ἀποτελεῖται ἀπὸ εἶδος ἐγκεφάλου, ὅστις ἑδρεύει εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἔχει μορφὴν ὀγκώδους γαγγλίου, ἐξ οὗ διακλαδίζονται τὰ διάφορα νεῦρα, ἅτινα συναθροίζονται παρὰ τὸν οἰσοφάγον καὶ ἀποτελοῦσι τὸν καλούμενον γαγγλιακὸν οἰσοφαγικὸν κλοιόν. Αἱ κινήσεις τῆς σηπίας εἶναι βραδύταται. Τα μαλάκια ταῦτα ἐνδιαιτῶνται κυρίως ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ πολλάκις καλύπτονται καὶ ὑπὸ ταύτης. Τρέφονται ἐκ διαφόρων ὑδροβίων ζῴων καὶ ἰχθύων, ἅτινα συλλαμβάνουσι δι' ἐνέδρας, τῇ βοηθείᾳ τῶν συλληπτικῶν βραχιόνων ἢ πλοκάμων των. 'Αξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς τὰ ζῷα ταῦτα μεταβάλλουσι τὸν χρωματισμὸν των συμφώνως πρὸς τὸ περιβάλλον, ἐν ᾧ ζῶσιν. Ἡ αἰφνιδία αὕτη μεταβολὴ τοῦ χρωματισμοῦ ὀφείλεται εἰς εἰδικὰ χρωμοφόρα κύτταρα. Ὅταν καταδιώκωνται αἱ σηπίαι ὑπὸ ἑτέρων ζῴων, πιέζουσι τὸ σῶμά των, ἀνοίγουσι τὸ εἰδικὸν τρῆμα τούτου καὶ ἐξαπολύουσι τὴν μελάνην των, ἥτις θολώνει τὸ ὕδωρ καὶ οὕτω διαφεύγουσι τὸν κίνδυνον. Αἱ σηπίαι εἶναι ἐδώδιμοι καὶ τὸ κρέας των εἶναι περιζήτητον. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν θαλασσῶν εἶναι ἡ *σηπία ἡ κοινὴ* ἢ *φαρμακευτικὴ* (Sepia vulgaris ἢ officinalis, κοιν. *σουπιά*), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους, φθάνει εἰς μῆκος 0,35 μ. περίπου καὶ ἔχει χρῶμα ὑπέρυθρον μετὰ λευκῶν γραμμώσεων κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματός της καὶ λευκὸν μέρη ὑπερύθρων στιγμάτων κατὰ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ σώματος. Δ. Ν. Π.

Σηπία ἡ φαρμακευτική.

—*[Παλαιοζωολ.]* 'Απολιθωμένα λείψανα τῶν μαλακίων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Σηπία (ἡ) *[Γεωγρ.]*. 'Αρκαδικὸν ὄρος συνεχόμενον μετὰ τοῦ Γεροντίου καὶ ὑψούμενον πρὸς Α. τῆς ἀρχαίας Φενεοῦ. Σήμερον ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κορινθίας. Ι. Σ. Σ.

Σηπιὰς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τοῦ ΒΔ. Αἰγαίου, ἀποτελοῦν τὴν νοτιοανατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τῆς Θετταλομαγνησίας καὶ ἀντικρύζον τὴν Σκίαθον καὶ τὴν Β. Εὔβοιαν (*Πτολεμ.* Γ, ιγ, 16), τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Κάβο Σέπια* ἢ *Ἅγιος Δημήτριος* καὶ *Ἅγιος Γεώργιος* (πλάτ. 39°11' Β., μῆκ. 23°22' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1556: Gulf of Volo with the Oreos and Talanta channels) Παρ' αὐτὸ ἔκειτο χωρίον φερώνυμον, ὑποτελὲς τῇ Δημητριάδι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος. Σ. Ε. Λ.

—**Σηπιάδος, τέως δῆμος** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν 15 δήμων, οἵτινες πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ ἀπετέλουν τὴν ἐπαρχίαν Βόλου τοῦ νομοῦ Λαρίσης. 'Απετελεῖτο ἐκ τῶν κοινοτήτων *Λαύκου*, πρωτεύουσα τοῦ δήμου (εἰς ἣν ὑπήγοντο καὶ τὰ χωρία *Λαῦκος, Ἅγιος Νικόλαος, Βλιχάδες* καὶ *Μαύρη Πέτρα, Κουμὰν Ρεῦμα, Λογγάρι, Μηλίνα, Ξηρόκαμπο, Συκιὰ* καὶ *Χονδρὴ Ἄμμος*) καὶ *Προμυρίου* (εἰς ἣν ὑπήγετο καὶ τὸ χωρίον *Πλατανιά*). Εἶχε 3.423 κατοίκους.

σηπιδία (ἡ) (Sepidia) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σηπιδιδῶν*, περιλαμβάνον μετρίου μεγέθους κανθάρους, ζῶντας εἰς τὰς ἐρήμους ἐκτάσεις τοῦ παλαιοῦ κόσμου. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σηπιδία ἡ ἀκανθώδης* (Sepidia spinosa), ἥτις ἔχει κεφαλὴν βραχεῖαν, ἀπεστρογγυλωμένην, θώρακα σχεδὸν τετραγωνικόν, φέροντα περὶ τὸ μέσον τῶν πλευρικῶν τρημάτων του δύο εὐμεγέθεις ἀκανθοειδεῖς ἀποφύσεις καὶ χρῶμα τεφρὸν μετὰ λευκῶν γραμμώσεων. 'Απαντᾷ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν βόρειον 'Αφρικὴν καὶ τὴν νότιον 'Ασίαν. Δ.Ν.Π.

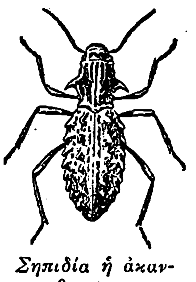

Σηπιδία ἡ ἀκανθοφόρος.

σηπιδίδαι (οἱ) (Sepididae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτιων*, περιλαμβάνουσα μετρίου μεγέθους κανθάρους, πανταχοῦ σχεδὸν τῶν χωρῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἀπαντῶντας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι ἡ *σηπιδία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σηπιίδαι (οἱ) (Sepiidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων κεφαλοπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διβραγχίων δεκαποδων*, περιλαμβάνουσα μαλάκια μικροῦ ἢ μεγάλου μεγέθους, ἔχοντα 2 βράγχια, 2 νεφροὺς καὶ 8—10 κεφαλικὰς ἀποφύσεις ἢ πλοκάμους. Τὸ ὄστρακον εἶναι ἀνανάπτυκτον. Γνωστότερον γένος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ *σηπία* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

σηπιόλη (ἡ) (Sepiola) *[Ζωολ.]*. Γένος μαλακίων κεφαλοπόδων τῆς οἰκογενείας τῶν *σηπιολιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους θαλάσσια ζῷα, μὲ σῶμα βραχὺ καὶ πτερύγια στενά, ἀπεστρογγυλωμένα καὶ ἀμφοτέρωθεν τῆς πλαγίας γραμμῆς τοῦ σώματος τοποθετημένα. 'Εκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σηπιόλη ἡ κοινὴ* (Sepiola vulgaris), ἥτις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γένους καὶ χρῶμα σαρκέρυθρον μετ' ἀκανονίστων μελανοφαίων κηλίδων. Τὸ μῆκος της φθάνει τὰ 0,07 μ. 'Αλιεύεται ἀπλήστως διὰ τὸ εὔγευστον κρέας της εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Δ. Ν. Π.

σηπιολίδαι (οἱ) (Sepiolidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια μαλακίων κεφαλοπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *διβραγχίων*, περιλαμβάνουσα παρεμφερῆ πρὸς τὴν *σηπίαν* (βλ. λ.) ζῷα, μικροῦ μεγέθους, μὲ σάρκα ἐδώδιμον καὶ εὔγευστον. Τὰ ἐλάχιστα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπαντῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον. Γνωστότερον γένος εἶναι ἡ *σηπιόλη* (βλ. λ.). Δ.Ν.Π.

σηπιόλιθος (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]* βλ. *σήπιον*.

σήπιον, ἡ **σηπιόλιθος**, ἡ **ἀφρὸς τῆς θαλάσσης** (Meerschaum, Sepiolith) *['Ορυκτ.]*. 'Ορυκτὸν ἔνυδρον πυριτικὸν μαγνήσιον $Mg_2H_4Si_3O_{10}$. Ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν κρυπτοκρυσταλλικὴν ὡς λεπτογεώδης ἢ κονδυλώδης μᾶζα μὲ θραυσμὸν ἐλαφρῶς κογχώδη, σκληρότητα 2—2 ½, εἰδικὸν βάρος 2 καὶ χρῶμα συνήθως λευκόν. Προσκολλᾶται ζωηρῶς εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἶναι ἐξαιρετικὰ πορῶδες, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπιπλέει ἐπὶ τοῦ ὕδατος παρ' ὅλον ὅτι εἶναι βαρύτερον αὐτοῦ. 'Αποτελεῖ προϊὸν ἀποσαθρώσεως τῶν σερπεντινῶν, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ 'Εσκὶ-Σεχὶρ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ὅπου εὑρίσκονται τὰ κυριώτερα κοιτάσματα αὐτοῦ, καθὼς καὶ παρὰ τὴν Προῦσαν, εἰς τὴν Κριμαίαν, τὴν Βοσνίαν, ἐν 'Ελλάδι δὲ εἰς τὴν Σάμον, εἰς τοὺς 'Αγίους Θεοδώρους παρὰ τὰς Θήβας καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σουσακίου. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν καπνοσυρίγγων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων πολυτελείας. Γ. Β.

Σηπλασία (Seplasia) *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σεπλασία*.

σήπομαι· ἀόρ. *ἐσάπην*, μετχ. παρακ. *σεσηπώς, —υῖα, —ος*· πάσχω σῆψιν, φθείρομαι, ἀποσυντίθεμαι, κοιν. *σαπίζω*, ἰδιωματ. *σέπομαι*.

Σηποῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς 'Ιταλίας παράλιος ἐν τῇ χώρᾳ 'Απουλῶν τῶν Δαυνίων καὶ ἐπὶ τοῦ 'Ιονίου ('Αδριατικοῦ) πελάγους, μεταξὺ Σαλαπίας (νῦν: Saline di Salpi) καὶ 'Απενεστῶν (νῦν: Vieste) ὡς Πτολεμαῖος (Γ, α, 16). Κατέναντι τῶν Διομηδίων νήσων (νῦν: Tremiti) κειμένη, ἐθεωρεῖτο καὶ αὐτὴ τοῦ Διομήδους κτίσμα, ὠνομάσθη δ' οὕτω «*ἀπὸ τῶν ἐκκυματιζομένων σηπιῶν*» (*Στράβ.* ΣΤ, 284). Εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν Sipanto (πλάτ. 41°37' Β, μῆκ. 15° 55' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 199: Brindisi to Ortona). Σ. Ε. Λ.

σηπτικός, —ή, —όν· ὁ ἐπιφέρων, ὁ προκαλῶν σῆψιν, ἀντίθ. *ἀσηπτικός*.

— *['Ιατρ.]* Ὁ ὅρος *σηπτικὸς* ἀποδίδεται εἰς πᾶν σῶμα ἢ τραῦμα, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσι παθογόνοι μικροοργανισμοὶ προκαλοῦντες ἢ δυνάμενοι νὰ προκαλέσωσι νοσηρὰ φαινόμενα. 'Αποδίδεται ὡσαύτως καὶ εἰς τυχαῖα συμβάματα, προκαλούμενα ὑπὸ τῶν μικροβίων ἐν γένει καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκκρινομένων τοξινῶν. Τὰ κοινὰ ἢ τυχαῖα τραύματα διὰ παντοίων ὅπλων εἶναι συνήθως σηπτικά, ἐνῷ τοὐναντίον τὰ χειρουργικὰ τραύματα εἶναι ἄσηπτα. Μ. Ν. Κ.

— **σηπτικὴ ἐνδομητρῖτις** *['Ιατρ.]* βλ. λ. *ἐνδομητρῖτις*.

—**σηπτικὸν δονάκιον**, ἢ **βακτηρίδιον τοῦ κακοήθους οἰδήματος** *[Μικροβ.]*. Μικρόβιον, ὅπερ ἐρευνήθεν ὑπὸ τοῦ Παστὲρ τῷ 1887 καὶ ὀνομασθὲν ὑπὸ τούτου σηπτικὸν δονάκιον, ἐθεωρήθη ὡς τὸ αἴτιον τῆς γαγγραινώδους σηψαιμίας. Αἱ νεώτεραι ὅμως ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι τὸ μικρόβιον τοῦτο δὲν εἶναι ὁ μοναδικὸς παράγων τῶν γαγγραινωδῶν σηψαιμιῶν καὶ ὅτι πλεῖονα ἀναερόβια μικρόβια, ἐλάχιστα διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων, δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὸ σύνδρομον τοῦτο, ὅπερ καλοῦμεν ἀεριώδη γάγγραιναν. Διὸ ὁ Κὼχ ὠνόμασε τὸ μικρόβιον τοῦτο *βακτηρίδιον τοῦ κακοήθους οἰδήματος*, τὴν δὲ νόσον τὴν προκαλουμένην ὑπὸ τούτου *κακόηθες οἴδημα*. Τὸ μικρόβιον τοῦτο εἶναι λίαν διαδεδομένον ἐν τῇ φύσει. Οἱ σπόροι αὐτοῦ ἀνευρίσκονται εἰς τὸ χῶμα τῶν κήπων, εἰς τὸν κονιορτὸν τῶν ὁδῶν κτλ. 'Απαντᾶται εἰς τὰ ἔντερα καὶ τὰ περιττώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπὶ ζῴων, εἰσερχόμενον, μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, εἰς τὸ αἷμα καὶ διὰ τούτου εἰς τὰ διάφορα σπλάγχνα, ἔνθα ἀνευρίσκεται ὑπὸ μορφὴν ἀλύσεων ἀποτελουμένων ἐξ ἐπιμήκων βακτηριδίων. Κινεῖται διὰ τῶν 4—16 περιτρίχων βλεφαρίδων, παράγει σπόρους εὑρισκομένους συνήθως κατὰ τὸ μέσον καὶ ἐπιφέροντας μικρὰν ἐξοίδησιν τοῦ βακτηριδίου καὶ χρωματίζεται δι' ὅλων τῶν βασικῶν χρωστικῶν τῆς ἀνιλίνης, ὡς καὶ κατὰ Gram καὶ Claudius. Εἶναι ἀναερόβιον, καλλιεργεῖται εὐκολώτερον εἰς ζωμὸν Μαρτέν, εἰς λευκωματοῦχα θρεπτικὰ ὑποστρώματα καὶ παράγει γνησίαν τοξίνην, ἥτις φονεύει τὰ ζῷα ταχύτατα. Διὰ καταλλήλων ἐμβολιασμῶν ἠδυνήθησαν νὰ παραγάγωσι θεραπευτικοὺς καὶ συγκολλητικοὺς ὀρούς. Ν. Α. Μ.

σηπτικότης, —ητος (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σηπτικοῦ, τὸ νὰ εἶναί τι σηπτικόν.

σηπτίνη (ἡ), ἢ *σηψίνη*. Τοξικὴ ὕλη σχηματιζομένη κατὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ κρέατος. Οὕτω καλεῖται ἐπίσης καὶ ἀλκαλοειδὲς ἐκκρινόμενον παρὰ τοῦ βακτηριδίου *πρωτέως τοῦ κοινοῦ*. Σ. Γ.

σηπτίνη (ἡ)· βλ. *σηψίνη*.

σηπτορία (Septoria) *[Φυτοπαθ.]*. Γένος δευτερομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν σφαιροειδῶν, περιλαμβάνον πλεῖστα εἴδη, συνήθως παράσιτα φύλλων, ἐφ' ὧν προκαλοῦν τὴν ἐμφάνισιν κηλίδων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀργότερον ἀναπτύσσονται μικρὰ ὑποδέρμια, σφαιροειδῆ, πεπλατυσμένα καστανόχροα πυκνίδια. Τὰ στυλοσπόρια εἶναι σκωληκοειδῆ, ὑελώδη, πολυτετμημένα καὶ προσβάλλουν τὸν σῖτον, τὴν σίκαλιν, τὴν κάνναβιν, τὴν τομάταν, τὴν κολοκύνθην, τὴν ἄμπελον κλπ. Ε. Τ. Ε.

Σήπυρρον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μέγα ὄρος σχηματίζον χερσονησώδη προβολὴν μεγάλην τῆς ἐντὸς Γάγγου 'Ινδικῆς (*Πτολεμ.* Ζ, 6, 8). Θεωρεῖται πιθανὴ ἡ ταυτότης του πρὸς τὴν ὀροσειρὰν τὴν ἀπολήγουσαν εἰς τὴν Σιγγαπούρην. Σ. Ε. Λ.

σήπω· ἀρχ., ποιῶ τι σαπρόν, κάμνω τι νὰ σαπίσῃ || συνήθως τὸ παθ. *σήπομαι* (βλ. λ.).

σήρ, —ρὸς (ὁ)· ὁ μεταξοσκώληξ (ἐκ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς του, βλ. *Σήρ*).

Σήρ, —ρὸς (ὁ), πληθ. *Σῆρες*· ἔθνος μέγα, κατοικοῦν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ἀνατολικῆς 'Ασίας, κατὰ τὴν σημερινὴν Κίναν· ἐντεῦθεν τὸ προσηγορικὸν *σήρ* (βλ. λ.).

—*['Αρχ.]* *Σῆρες* ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων

Digitized by Google

Ἑλλήνων οἱ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντες λαοί. Οὗτοι ἐθεωροῦντο ὅτι ἦσαν γένος σύμμικτον Σκυθῶν καὶ Ἰνδῶν, τρεφόντων τοὺς μεταξοσκώληκας, ἐξ ὧν παρήγετο ἡ θαυμασία μέταξα, ἡ διακομιζομένη διὰ καραβανίων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἦτο ἡ γενικὴ ἀποθήκη ἐξαγωγῆς εἰς τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (527—565) δύο Πέρσαι ἔμποροι μετεκόμισαν κρύφα εἰς Βυζάντιον τὸν σπόρον τοῦ μεταξοσκώληκος καὶ ἔκτοτε ἐκαλλιεργήθη τὸ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου τόσον ηὐδοκίμησε. Τὰ ἐκ μετάξης ὑφάσματα καλοῦνται *σηρικὰ* καὶ *ὁλοσηρικὰ* καὶ ἦσαν πολυτιμότατα. Τ. Ε. Ε

σὴρ (Seer) *[Μετρολ.]*. Μέτρον βάρους τῶν Ἰνδιῶν, ἐκ τῶν ἀναγνωρισμένων ὑπὸ τῶν βρεττανικῶν ἀρχῶν, ὑποδιαιρούμενον εἰς 16 χιτὰκ (chittak) καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς 2 1/2 λίτρας troy, 2 2/85 λίτρας avoirdupoids ἢ 933,10436 γραμμάρια. Ι. Α. Β.

Σήρ, ἢ Σῆρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ἄπω Ἰνδικῆς, πηγάζων, κατὰ Πτολεμαῖον, ἀπὸ τοῦ Σημανθινοῦ ὄρους (τῶν νῦν Ἀνναμιτικῶν ὀρέων) διὰ δύο βραχιόνων. Ταυτίζεται πρὸς τὸν μεγαλοπόταμον τῆς Ἰνδοκίνας *Μὲ-Κόνγκ*, ἐκβάλλοντα εἰς τὰ ἀνοικτὰ τῆς Σινικῆς θαλάσσης ἢ πρὸς τὸν *Μὲ-Ναμ*, ἐκβάλλοντα εἰς τὸ πέλαγος τοῦ Σιάμ. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Σήρου ἦτο ἡ σπουδαιοτάτη ἀπὸ Ἰνδιῶν εἰς Κίναν διάβασις τῶν ἀρχαίων χρόνων. — Π.

Σήρα (λατ. Sera) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας, ἥτις ἦτο τὸ τέρμα τῶν ὅλων πρὸς ἀνατολὰς γεωγραφικῶν γνώσεων τῶν μεσογειακῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἐταυτίσθη μὲ ἄπειρα ἐμπορεῖα τοῦ Ἀνατολικοῦ Τουρκεστὰν καὶ Κίνας, ὧν μᾶλλον ἀξιόλογα εἶναι τὸ *Χαμὶ* τῆς ἀνατολικῆς Τζουγγαρίας (κατὰ Lassen), ἡ *Κασγκὰρ* τοῦ ἀνατολικοῦ Τουρκεστάν, καὶ τὰ σινικὰ *Γιοὺ-Μὲν-Κουὰν* τῆς ἐπαρχίας Κιανγκσοῦ, *Κὰν-Τσοῦ* τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, *Δὸ-Γιὰνγκ* ἕδρα τῆς ἐπαρχίας Χονὰν κλπ. Π. Ν. Π.

Σηράγγιον *[Γεωγρ.]*. Οὕτω καλεῖται τὸ ἐν Πειραιεῖ καὶ μεσημβρινοανατολικῶς τοῦ λόφου τῆς Μουνιχίας, κάτω παρὰ τὴν θάλασσαν σπήλαιον, ὅπου σήμερον εἶναι ἐγκατεστημένα τὰ «λουτρὰ τοῦ Παρασκευᾶ». Τὸ σπήλαιον, ἀποκαθαρθὲν τοῦ χώματος, τοῦ πληροῦντος μέρος αὐτοῦ, ἀπεκάλυψε πλῆρες τὸ ὄρυγμα, ὅπερ εἶναι 12 μ., ἔχον δεξιὰ τῆς εἰσόδου θολωτὴν αἴθουσαν διαμέτρου 6 μ. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει πέριξ διπλῆ σειρὰ σκαφῶν ἢ πυέλων, χρησιμεύουσα ὡς ἀποδυτήριον. Εἰς τὴν εἴσοδον ἑκατέρωθεν ὑπάρχουσι δύο χαρακτηριστικὰ ψηφιδωτά, ὧν τὸ ἓν παριστᾷ πιθανώτατα τὴν Σκύλλαν, τὸ δ' ἄλλο νεανίαν, ὅστις εἶναι θαλασσία τις θεότης. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σπηλαίου ὑπάρχουσι τρία φρέατα, ἀριστερὰ σῆραγξ 1 μ. σχεδὸν πλάτους, φθάνουσα εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς δὲ τὸ μέσον ὁ βράχος φαίνεται ἐσκαμμένος ὡς λουτήρ. Ἐντὸς τοῦ Σηραγγίου ἀνεκαλύφθη καὶ βωμὸς ἐκ πωρίνου λίθου, φέρων τὴν ἐπιγραφήν: *Ἀπόλλωνος Ἀποτροπαίου*. Α. Σ. Χ.

Σήραγγος *[Μυθολ.]*. Μυθολογικὸς ἥρως, ἐπώνυμος τοῦ *Σηραγγίου* (βλ. λ.) Σχετίζεται μὲ τὸν Γλαῦκον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Εὐρώπης Εὔφημον. Α. Σ. Χ.

σηραγγώδης (ὁ, ἡ), —*ες* (τό)· ὁ πλήρης σηράγγων, σπογγώδης. ἐπὶ ὀργάνων τοῦ σωματος τῶν ζῴων: «σηραγγώδης κόλπος».

—**σηραγγώδη** ***σώματα*** *[Ἀνατομ.]*. Τρία ἐπιμήκη κυλινδρικὰ σώματα, ἅτινα παραλλήλως φερόμενα καὶ πρὸς ἄλληλα συναπτόμενα ἀπαρτίζουσι τὸ πέος. Ἀποτελοῦνται ἐξ ἰνώδους χιτῶνος καὶ ἐκ σηραγγώδους ἱστοῦ. Καὶ ὁ μὲν *ἰνώδης χιτὼν* συνίσταται ἐκ συνδετικῶν δεσμίδων ἐπιμήκων καὶ κυκλοτερῶν μετ' ἐλαστικῶν ἰνῶν καὶ εἶναι στερρὸς μέν, ἀλλ' ἐλαστικὸς καὶ ἐκτατός, προσαρμοζόμενος εἰς τὰς διαφόρους καταστάσεις τοῦ ὄγκου τοῦ πέους. Ἐκ τῆς ἔσω αὐτοῦ ἐπιφανείας ἐκπορεύονται εἰς τὰ ἔνδον τῶν σηραγγωδῶν σωμάτων δοκίδες, αἵτινες ἀναστομούμεναι πρὸς ἀλλήλας ἀφορίζουσι πολυπληθεῖς αἱμοφόρους χώρους (ἀραιώματα), τὰς *σήραγγας*, αἵτινες κατὰ μέγα μέρος παριστῶσι φλέβας ἀνευρυσμένας. Ὁ δὲ *σηραγγώδης* ἱστὸς ἀποτελεῖται ἐκ τῶν εἰρημένων δοκίδων καὶ ἐκ τῶν σηράγγων, αἵτινες ἐν χαλάσει μὲν διατελοῦντος τοῦ πέους παριστῶσι σχισμὰς στενάς, κατὰ δὲ τὴν στύσιν, διαστελλομένων τῶν ἀρτηριῶν, πλημμυρίζονται ὑφ' αἵματος καὶ οὕτω διατεινόμεναι διογκοῦσι καὶ τὸ ὅλον πέος. Αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες τῶν σηραγγωδῶν σωμάτων, ἀποσχίσεις οὖσαι τῶν ραχιαίων καὶ τῶν ἐν βάθει ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν τοῦ πέους, χαρακτηρίζονται διὰ τὸν ἰσχυρὸν μυϊκὸν χιτῶνα καὶ διὰ τὸ πάχος καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ὑφὴν τοῦ ἔσω χιτῶνος αὐτῶν. Ι. Π.

—**σηραγγώδης** ***κόλπος*** *[Ἀνατομ.]*. Εἷς ἐκ τῶν φλεβικῶν κόλπων τῆς σκληρᾶς μήνιγγος τοῦ ἐγκεφάλου (βλ. *κόλποι φλεβικοί*). Ι. Π.

σῆραγξ, —*αγγος* (ἡ)· ὑπόγειος θολωτὴ δίοδος. φυσικὸν σπηλαιῶδες κοίλωμα ἢ τεχνητὸν ὄρυγμα ὑπὸ τὴν γῆν ἢ κάτωθι ὄρους, ἀνοικτὸν κατὰ τὰ δύο ἄκρα του, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας, διοχέτευσιν ὕδατος κ.τ.τ.

— *[Εγκυκλ.]* Ἡ ἔκφρασις *ὑπογεία ὁδὸς* ἀνήκει, γενικῶς, εἰς πάντα τὰ μέσα μεταφορᾶς, τὰ ἱδρυόμενα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἐδάφους, ὅθεν ἀνήκει αὕτη καὶ εἰς τὰς ὑπογείους στοὰς ὀρυχείων, ὑδραγωγείων, ὑπονόμων, κλπ. Ὁ ὅρος *σῆραγξ* (tunnel) ἐφαρμόζεται εἰδικώτερον, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε, προκειμένων ὑπογείων τμημάτων σιδηροδρομικῶν ὁδῶν. ἐνταῦθα θὰ χρησιμοποιηθῇ γενικῶς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Γενικαὶ διατάξεις. 1. Γενικότητες.—2. Χάραξις, γεωλογικαὶ μελέται, φρέατα, γεωτρήσεις, στοαὶ ἀναγνωρίσεως. —3. Ἐλευθέρα διατομή, διατομὴ τοῦ ὀρύγματος.—4. Ὁριζοντιογραφία, κατατομή, διατομαί.—5 Ἐπενδύσεις, ὀχετοί, καταφύγια ἢ σηκοί, κεφαλαί, θάλαμοι συντηρήσεως, προστατευτικὰ ἔργα.

II. Ἐκτέλεσις τῶν ἔργων. 1. Ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ χάραξις τοῦ ἄξονος.—2 Γενικὰ ἐπὶ τῆς ἰδίως κατασκευῆς: μέσα ἐκτελέσεως τοῦ ὀρύγματος, ἀντιστηρίξεις ξύλιναι ἢ μεταλλικαί, εἰσαγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ τῶν ὑλικῶν, ἀερισμός. —3. Μέθοδοι ἱδρύσεως: ἀγγλική, βελγική, γερμανική, αὐστριακή. παραλλαγαί.—4. Ἐκλογὴ μεθόδου ἱδρύσεως. —5. Κατασκευὴ τῶν ἐπενδύσεων, πάχη καὶ στεγανότης τούτων, ἐμποτισμοὶ διὰ σιμέντου. — 6. Ἀερισμὸς τῶν σηράγγων κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν.—7. Τεχνηταὶ σήραγγες ἢ κεκαλυμμένα ὀρύγματα.— 8. Ἀτυχήματα ἔργων.

III. Σήραγγες δυσχεροῦς ἐκτελέσεως. 1. Σήραγγες ὑπὸ δυσμενεῖς κλιματολογικοὺς ἢ τοπογραφικοὺς ὅρους, ἐντὸς σκληροτάτων ἐδαφῶν, ὑδροφόρων στρωμάτων, ὑπὸ ποταμοὺς ἢ στενὰ θαλασσῶν, διὰ μητροπολιτικοὺς σιδηροδρόμους κλπ.— 2. Σήραγγες ἐντὸς διογκουμένων διὰ τῆς ὑγρασίας ἢ τοῦ ὕδατος ἐδαφῶν, ἰδίως δ' ἐντὸς ἀνυδρίτου. —3. Εἰδικαὶ μέθοδοι ἱδρύσεως: διὰ προόδου θώρακος (bouclier), διὰ τμηματικῆς καταβυθίσεως, διὰ παγώματος τοῦ ἐδάφους, κλπ.—4. Παραδείγματα σηράγγων ἐξαιρετικῶς δυσκόλου ἱδρύσεως.

IV. Ὑπολογισμὸς τῆς δαπάνης σήραγγος, 1. Στοιχεῖα ὑπολογισμοῦ: δαπάναι ἐξορύξεως καὶ ἐπενδύσεων, μῆκος τῆς σήραγγος, ὕδατα, τοποθεσία, προσπέλασις, κλῖμα, μέθοδος ἱδρύσεως, γενικαὶ δαπάναι, ἐνδιάμεσοι τόκοι.— 2. Στατιστικὰ ἐξαγόμενα.

V. Συντήρησις τῶν σηράγγων. Ἐπίβλεψις, συνθλίψεις καὶ διαβροχαὶ τῶν ἐπενδύσεων, συντήρησις τῆς ὁδοῦ, μαζικαὶ μετακινήσεις.

VI. Αἱ πρόοδοι ἐν τῇ κατασκευῇ σηράγγων κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν.

VII. Πίναξ σηράγγων μεγάλου μήκους, ἰδίως ἐν Εὐρώπῃ.—Ἑλληνικαὶ σήραγγες.

Προκειμένης ὑπαιθρίας χαράξεως σιδηροδρόμου, συνήθους ὁδοῦ ἢ διώρυγος, εἰσερχόμεθα εἰς ὑπόγειον ὄρυγμα, ὁσάκις τυγχάνει τοῦτο οἰκονομικώτερον τοῦ ὑπαιθρίου. Ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει γίνεται ἡ σχετικὴ σύγκρισις, ἐν τῇ πράξει δέ, διὰ μέσης συστάσεως ἐδάφη, ὑπάρχει οἰκονομία διὰ τὸ ὑπόγειον ὄρυγμα. ὁσάκις τὸ ὕψος τοῦ ὑπαιθρίου ὀρύγματος ὑπερβαίνει τὰ 12 ἕως 20 μέτρα. Ἀλλ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δὲν εἶναι περιοριστικοί: ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους, ἐκ τῆς εὐσταθείας τῶν πρανῶν τοῦ ὀρύγματος, κλπ. Ἄλλως τε, προκειμένων ὑπονόμων, μητροπολιτικῶν σιδηροδρόμων, ἐπισφαλῶν ἐδαφῶν, εὐρειῶν ἐκβολῶν ποταμῶν, στενῶν θαλασσῶν, ἐνίοτε κώνων προσχώσεως χειμάρρων, ὑδροηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων (ἀπὸ τοῦ φράγματος εἰς τὸν θάλαμον φορτίσεως) κλπ., ἐπιβάλλεται ὑπόγειον ὄρυγμα, ἀνεξαρτήτως τοῦ βάθους εἰς ὃ εὑρίσκεται κάτω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἐπιβάλλεται ἐπίσης συνεχὴς ὑπογεία χάραξις, ὁσάκις πρόκειται διάβασις σιδηροδρομικῆς ἢ συνήθους ὁδοῦ δι' ἐδαφῶν διηνεκῶς χιονοσκεπῶν.

Αἱ προκείμεναι περιπτώσεις, ἡ ἀντικατάστασις παλαιῶν σηράγγων δι' ἄλλων εὐκολωτέρας προσπελάσεως, ἀλλὰ μεγαλυτέρου μήκους, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ἵδρυσις καθ' ὁλοκληρίαν νέων σιδηροδρόμων, καθιστῶσι πάντοτε λίαν ἐνδιαφέρουσαν τὴν κατασκευὴν σηράγγων, δι' ἣν μέγισται ἐσημειώθησαν πρόοδοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἰδίως ἐξ αἰτίας τῶν σιδηροδρόμων, ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν.

2. *Χάραξις, γεωλογικαὶ μελέται, φρέατα, γεωτρήσεις, στοαὶ ἀναγνωρίσεως.* Χάραξις. Ὁσάκις ἡ χάραξις σήραγγος, ὁ καθορισμὸς δηλονότι ταύτης ἐν ὁριζοντιογραφίᾳ, ἐν κατατομῇ καὶ ἐν διατομαῖς, δὲν ἐπιβάλλεται ἀπολύτως ἐκ τῆς χαράξεως τοῦ συνόλου τῆς ὁδοῦ μεταφορᾶς ἢ ἐξ εἰδικῶν αἰτίων. δέον νὰ προσδιορίζωμεν ταύτην μετὰ λεπτομερῆ γεωλογικὴν μελέτην τοῦ διατρηθησομένου ὄγκου. Αἱ δυσχέρειαι ἐκτελέσεως, ὅθεν καὶ αὐταὶ αἱ δαπάναι, δυνατὸν νὰ ποικίλλωσιν ἐντὸς εὐρυτάτων ὁρίων, ἐφ' ὅσον πρόκειται διάτρησις ἐδαφῶν λίαν δυσχερῶν (αἱ μαλακαὶ ἄργιλοι, αἱ βεβρεγμέναι ἢ αἱ ῥέουσαι ἄμμοι, τὰ διὰ τοῦ ὕδατος ἢ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ὑγρασίας διογκούμενα ἐδάφη, ὡς ἀσβεστολιθικαί τινες μάργαι, ὁ ἀνυδρίτης $CaSO_4$) κλπ., ἢ ἐδαφῶν εὐκόλων, ὡς τὰ μὴ χρῄζοντα ἐπενδύσεων ἄνυδρα πετρώματα, κλπ. Ἀλλὰ καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ χάραξις δεσμεύεται ἀπὸ ἀπόψεις ἀσχέτους πρὸς τὴν φύσιν τῶν διαπεραστέων ὄγκων, δυνατὸν ἐν τούτοις ν' ἀχθῶμεν νὰ θυσιάσωμεν κατά τι ταύτας, ὅπως μὴ ἐκτεθῶμεν εἰς ἀπαγορευτικὰς δαπάνας, προερχομένας ἐκ τῆς διατρήσεως δυσχερεστάτων ἐδαφῶν, ἅτινα θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν δι' ἀλλαγῆς τοῦ συνόλου τῆς χαράξεως. Ἐνεργοῦντες οὕτως ἔχομεν ἀσφαλεστέραν ἐγγύησιν ἐπιτυχίας καὶ μείωσιν τῶν δαπανῶν, ὡς πλειστάκις συνέβη τοῦτο: αἱ βραχύτεραι σήραγγες δὲν εἶναι πάντοτε αἱ οἰκονομικώτεραι.

Γεωλογικαὶ μελέται. Ὅθεν, προκειμένης μελέτης σήραγγος, ἀναπόφευκτον νὰ προστρέχωμεν εἰς τὰς ἐνδείξεις τοῦ τυχὸν ὑπάρχοντος γεωλογικοῦ χάρτου ἢ νὰ καταρτίζωμεν τοιοῦτον, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει, καὶ νὰ ἐπαληθεύωμεν ἐπιμελῶς ταύτας δι' ἐπιτοπίας ἀναγνωρίσεως, νὰ συμπληρῶμεν δ' αὐτὰς διὰ φρεάτων ἢ διὰ γεωτρήσεων, ἐφ' ὅσον τὸ βάθος τούτων δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολικόν. Δέον νὰ σημειῶμεν μετὰ προσοχῆς τὰς ἰδιότητας τῶν διαφόρων στρωμάτων, τὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἄξονος τῆς σήραγγος κλίσεις (σχ. 13), τὰ ὑψόμετρα διαχωρισμοῦ, ἰδίως δὲ τὰ ὑψόμετρα τῶν ὑδροφόρων στρωμάτων. Ἀναγκαία ἐπίσης ἡ ὑδρολογικὴ μελέτη τῆς ἐπιφανείας τῶν ἐδαφῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων θὰ διέλθῃ ἡ σῆραγξ, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ μελέτη τῶν τυχὸν ὑπαρχόντων τεκτονικῶν ῥηγμάτων τῆς αὐτῆς περιοχῆς (σχ. 14).

Διὰ μακρὸς σήραγγας ἐπιβάλλεται νὰ ζητῶμεν τὴν γνωμάτευσιν γεωλόγων, κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν καλῶς γνωριζόντων τὴν διαπερωμένην χώραν, νὰ ἐπαληθεύωμεν δὲ τὰ συμπεράσματα αὐτῶν διὰ γεωτρήσεων, καθόσον ἡ γεωλογία παρέχει πολλὰ ἀπρόοπτα, ὡς πολλάκις ἀπεδείχθη, προκειμένης ἀκριβῶς τῆς κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν σηράγγων (Simplon, Lötschberg, Meudon, κλπ.).

Φρέατα, γεωτρήσεις. Ἐν τοῖς ὀρύγμασι προσπελάσεως εἰς σήραγγα κατασκευάζομεν φρέατα ἢ γεωτρήσεις ἀναγνωρίσεως, ἄνευ ἐπιβλαβῶν συνεπειῶν, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἄξονος καὶ ἔχομεν οὕτως ἀσφαλῆ ἀναγνώρισιν τοῦ ἐξορυκτέου ἐδάφους. Διὰ τὸ σῶμα ὅμως τῆς σήραγγος προτιμότερον νὰ ἐκτελῶμεν τὰς δοκιμὰς ἔξω τοῦ ἄξονος, ἐμποδίζοντες τὰ ἐπιφανειακὰ ὕδατα, ὡς καὶ τὰ τῶν ὑδροφόρων στρωμάτων νὰ κατέρχωνται καὶ νὰ πολτοποιῶσι τὰ κάτωθεν στρώματα. Αἱ τοιαῦται ἀναγνωρίσεις παρέχουσι βεβαίως ἐνδείξεις ὀλιγώτερον ἀσφαλεῖς ἢ ἂν ἐγίνοντο ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἄξονος, ἀλλ' ἀποφεύγομεν δι' αὐτῶν μεγάλας δαπάνας ἐκ κατακρημνίσεων καὶ εἰσροῶν ὑδάτων.

Στοαὶ ἀναγνωρίσεως. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐξετέλουν, ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, πρὸ τῆς μειοδοσίας τῶν ἔργων σήραγγος, στοὰν ἀναγνωρίσεως εἰς τὴν βάσιν ἢ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς διατομῆς καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς σήραγγος, μέσων διαστάσεων 2,20 μ. εὔρους καὶ 2,60 μ. ὕψους. Παρείχετο οὕτω, τοὐλάχιστον θεωρητικῶς, πλήρης ἀναγνώρισις τοῦ ἐδάφους καὶ συνεπῶς πᾶσα εὐκολία εἰς τοὺς ἐργολήπτας, πρὸς καθορισμὸν τῶν τιμῶν προσφορᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατασκευὴ τῆς σήραγγος ἐγίνετο συνήθως πολὺ ἀργότερον ἀπὸ ἐκείνην τῆς στοᾶς ἀναγνωρίσεως, αἱ τυχὸν ἀναγκαιοῦσαι ξυλοδέσεις ἐσήποντο, ἐπηκολούθουν δὲ κατακρημνίσεις καὶ εἰσροαὶ ὑδάτων, καθόσον ἡ ἱδρυθεῖσα στοὰ ἐλειτούργει ὡς στραγγιστήριον. Αἱ εἰσροαὶ ὑδάτων ἐπολτοποίουν συχνάκις τὰ πρὸς ἐξόρυξιν πετρώματα καὶ πλέον ἔτι, ἐπροκαλοῦντο δ' οὕτω δυσχέρειαι ἐκτελέσεως καὶ συνεπῶς σημαντικαὶ ἐπὶ πλέον δαπάναι Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ἀρκοῦνται νῦν εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους μόνον διὰ φρεάτων ἢ διὰ γεωτρήσεων, γινομένων ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη.

3 *Ἐλευθέρα διατομή, διατομὴ τοῦ ὀρύγματος.* Ἐλευθέρα διατομή. Ἡ ἐλευθέρα διατομὴ σήραγγος προσδιορίζεται ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει συμφώνως πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Μεταβάλλεται αὕτη ἀπὸ 2 ἢ 3 $μ^2$ δι' ὑπονόμους, μέχρι τῶν διατομῶν τῶν μεγάλων ὑπογείων τμημάτων πλωτῶν διωρύγων, ἐξ ὧν μεγίστη (320 $μ^2$) ἡ τῆς διώρυγος τοῦ Rove ἀπὸ Μασσαλίας εἰς τὸν Ροδανὸν ποταμὸν (σχ. 10). Μεταξὺ τῶν ἄκρων τούτων διατομῶν συναντῶμεν πληθὺν ἐνδιαμέσων: οὕτως ἔχομεν σιδηροδρομικὰς σήραγγας διὰ μετρικὴν ὁδὸν (σχ. 1), διὰ μοναδικὴν καὶ διὰ διπλῆν κανονικὴν ὁδὸν (σχ. 2, καὶ 3), μέσων ἐλευθέρων διατομῶν 23, 29 καὶ 49 $μ^2$. Ἀναγράφομεν ἐπίσης τὴν διατομὴν τῆς πρὸ ὀλίγου χρόνου ἀποπερατωθείσης μεγάλης ἰταλικῆς σήραγγος τοῦ Ἀπεννίνου (σχ. 4), ἐπὶ τῆς νέας γραμμῆς μεταξὺ Φλωρεντίας καὶ Βολωνίας.

Αἱ γαλλικαὶ συγγραφαὶ ὑποχρεώσεων, αἵτινες ἐφηρμόσθησαν εὐρύτατα καὶ ἀλλαχοῦ, καθώριζον ὡς ἐλαχίστας διαστάσεις διὰ τὴν ἐλευθέραν διατομὴν τῶν σηράγγων κανονικῆς ὁδοῦ (εὔρους δηλονότι 1435 ἕως 1470 χλ). τὰς ἀκολούθους:

	1 Ὁδὸς	*2 Ὁδοί*
Εὖρος	4,50 μ.	8,00 μ.
Ἐλεύθερον ὕψος ὑπὸ τὴν κλεῖν	6,00 »	6,00 »
Ἐλάχιστον ἐλεύθερ. ὕψος ἄνω τῶν τροχιῶν	4,80 »	4,80 »

Τὰς διαστάσεις ταύτας ηὔξησαν κατά τι, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τοῖς σχήμασιν ὑπ' ἀριθμοὺς 2 καὶ 3.

Διὰ τὴν περίπτωσιν μετρικῆς ὁδοῦ δέχονται εἰς μὲν τὴν στάθμην τῶν τροχιῶν εὖρος $α=4,00$ μ., εἰς ὕψος 2 περίπου μέτρων ἄνω τῶν τροχιῶν εὖρος $β=4,50$ μ. καὶ ὕψος ὑπὸ τὴν κλεῖν $γ=5,30$ μ.

Τὰς διατομὰς ὑπ' ἀριθμ. 1 καὶ 2 ἀντικαθιστῶμεν προσφόρως διὰ τμημάτων ἐλλείψεων, ἃς καθορίζομεν διὰ τῶν ἀκολούθων ἐξισώσεων:

$$\frac{x^2}{3,3^2}+\frac{y^2}{2,51^2}=1$$ διὰ τὴν περίπτωσιν μετρικῆς ὁδοῦ

$$\frac{x^2}{4^2}+\frac{y^2}{2,55^2}=1$$ » » » 1 κανον. »

Digitized by Google

Ἀντὶ τῆς διατομῆς ὑπ' ἀριθμ. 3 προτιμοτέρα θὰ ἦτο πλήρης κυκλικὴ διατομὴ ἀκτῖνος κύκλου 4,40 μ., ἀντὶ τοῦ προτεινομένου ἡμικυκλίου ἀκτῖνος 4,30 μ. καὶ τῶν δύο κυκλικῶν τόξων τῶν βάθρων ἀκτῖνος 5,55 μ.

Οἱ ἰταλικοὶ σιδηρόδρομοι δέχονται, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τε ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς συντηρήσεως τῆς σήραγγος, διαστάσεις κατά τι διαφόρους τῶν προηγουμένων (σχ. 5 καὶ 6) τὰς ἀκολούθους:

α ἢ α′=εὖρος τῆς βάσεως εἰς τὸ ἐπίπεδον κυλίσεως τῶν τροχιῶν:
=4,00 ἕως 4,50 μ. διὰ μοναδικὴν ὁδὸν
=7,70 μ. » διπλῆν »

β ἢ β′=μέγιστον εὖρος εἰς ὕψος περὶ τὰ 2,00 μ. ἄνω τῶν τροχιῶν:
=5,00 μ. διὰ μοναδικὴν ὁδὸν
=8,00 μ. » διπλῆν »

γ ἢ γ′=ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου κυλίσεως μέχρι τῆς κλειδὸς τοῦ θόλου:
=5,50 μ. διὰ μοναδικὴν ὁδὸν
=6,00 μ. » διπλῆν »

Τὰς διατομὰς ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 6, ἐὰν δεχθῶμεν β=5,50 μ. καὶ β′=8 90 μ. ἀντὶ τῶν ὡς ἄνω 5,00 μ. καὶ 8,00 μ., ἀντικαθιστῶμεν προσφόρως διὰ τμημάτων ἐλλείψεων, ὧν ἐξισώσεις αἱ ἀκόλουθοι:

$\frac{x^2}{3,5^2}+\frac{y^2}{2,75^2}=1$ διὰ τὴν περίπτωσιν 1 κανον. ὁδοῦ.

$\frac{x^2}{4^2}+\frac{y^2}{4,45^2}=1$ » » » 2 » ὁδῶν.

Προτιμότεραι αἱ γαλλικαὶ διατομαί, ὡς κατά τι εὐρύτεραι τῶν ἰταλικῶν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ διατομὴ σήραγγος θὰ ᾖ ἀρκούντως μεγάλη, ὅπως, περὶ τὸ περίγραμμα τοῦ ὑλικοῦ, ὑπάρχῃ προσέτι χῶρος διὰ τὰ ἰκριώματα ἐπιδιορθώσεως καὶ ἐπιβλέψεως τῆς ἐπενδύσεως, ἀνεξαρτήτως δὲ τῶν ἑκάστοτε καθοριζομένων ὅρων προσαρμογῆς ἡ μορφὴ τῆς διατομῆς ἐξαρτᾶται ἐπίσης ἐκ τῆς ἀνάγκης πραγματοποιήσεως ἀρκούσης ἀντοχῆς εἰς τὰς πιέσεις, τὰς μεταδιδομένας εἰς τὴν ἐπένδυσιν τῆς σήραγγος ὑπὸ τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἄποψις αὕτη τῆς ἀντοχῆς τῶν ἐπενδύσεων πρωτεύει πάντοτε καὶ δέον νὰ δεσπόζῃ ὅλων τῶν ἄλλων. Ἡ ἀντοχὴ ἐπιδιώκεται διά τε τῆς μορφῆς τῆς διατομῆς, ὡς καὶ διὰ τοῦ πάχους καὶ τοῦ εἴδους τῆς ἐπενδύσεως.

Ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τῆς διατομῆς ἰδεώδης διάταξις θὰ ἦτο ἡ κυκλική, διὰ τὴν περίπτωσιν ἴσων ἐπιφανειακῶν πιέσεων, ὡς συμβαίνει γενικῶς διὰ σήραγγας ἐντὸς προσχωσιγενῶν ὑδροφόρων ἐδαφῶν. Τὴν κυκλικὴν διατομὴν ἐφαρμόζουσι σχεδὸν διὰ σήραγγας μεγάλης διατομῆς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν σχημάτων ὑπ' ἀριθ. 3, 4, 6, 8 καὶ 10. Δέχονται τοὐναντίον ἐλλειψοειδεῖς ἢ πολυκέντρους ᾠοειδεῖς διατομὰς (σχ. 1, 2, 5, 9 καὶ 17), μὲ τὸν μέγαν ἄξονα κατακόρυφον, ὁσάκις πρόκεινται σήραγγες μικροῦ εὔρους καὶ μεγάλων ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω πιέσεων. Ὁσάκις πρόκεινται προφανεῖς λοξαὶ πιέσεις, δέχονται καὶ διατομὰς μὴ συμμετρικάς, ὡς πρὸς τὸν κατακόρυφον ἄξονα τῆς διατομῆς· ἐνισχύεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ πλευρά, ἥτις θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀντέρεισμα κατὰ τῶν λοξῶν πιέσεων.

Διατομὴ τοῦ ὀρύγματος. Δέον νὰ διακρίνωμεν τὴν ἑκάστοτε διατομὴν τοῦ ὀρύγματος ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν διατομὴν τῆς σήραγγος, καθόσον ἡ πρώτη δέον νὰ ᾖ τοιαύτη, ὥστε αἱ ἐπενδύσεις νὰ ἔχωσι πάχος ἀρκετόν, ἵνα μὴ συνθλίβωνται ἐκ τῶν πιέσεων τῶν πετρωμάτων. Ἀλλ' αἱ πιέσεις τοῦ περιβάλλοντος ἐδάφους εἰσὶ μεταβληταί, ὡς πρός τε τὴν ἔντασιν καὶ τὴν διεύθυνσιν, κατὰ μῆκος τῆς σήραγγος καὶ ἐγκαρσίως ταύτῃ, τυγχάνουσι δὲ δυσκόλου προσδιορισμοῦ. Οὕτως αἱ πιέσεις εἰσὶν ἐλάχισται ἐν τῷ συμπαγεῖ βράχῳ, ὅτε πιθανὸν νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἐπενδύσεως· ἐν τούτοις καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πραγματοποιοῦσι διατομὴν ὀρύγματος διὰ πιθανὴν ἐπένδυσιν 30 ἕως 40 ἑκ. ἢ δι' ἐπένδυσιν 4 ἕως 8 ἑκ. πάχους ἀπὸ πολτὸν σιμέντου, πρὸς προφύλαξιν τῶν πετρωμάτων ἀπὸ ἀτμοσφαιρικὰς ἐπιδράσεις. Τὰ ὑδροφόρα ἐδάφη, τοὐναντίον, ἅτινά εἰσιν ἄνευ συνοχῆς καὶ ἀποτελοῦνται ἐξ ἄμμων καὶ φερτῶν ὑδροφόρων γαιῶν, ἐξασκοῦσι μεγάλας πιέσεις, ἀπαιτοῦσι δὲ πλήρη ἐπένδυσιν τῶν παρειῶν τῆς σήραγγος, ἤτοι, γενικῶς, τὴν κατασκευὴν *θόλου*, *βάθρων* καὶ *κοιτοστρώσεως*.

Τὸ ἀνέφικτον τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς φορᾶς καὶ τῆς ἐντάσεως τῶν πιέσεων, ὡς καὶ τῆς ἐφαρμογῆς, ἐν ἑκάστῃ νέᾳ περιπτώσει, νέας διατομῆς, ἄγει εἰς τὴν ἀποδοχὴν σειρᾶς κανονικῶν διατομῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκλέγομεν τὴν δι' ἑκάστην περίπτωσιν μᾶλλον ἁρμόζουσαν. Ὅθεν δυνατὸν νὰ γίνηται χρῆσις διαφόρων κανονικῶν διατομῶν ἐν τῇ αὐτῇ σήραγγι· ἰδίως μεταβλητὸν εἶναι τὸ πάχος τῶν θόλων, ὡς καὶ τὸ βέλος τῆς θολωτῆς ἀνεστραμμένης καταστρώσεως, ὅπερ εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μέγα, ἢ καὶ λείπει ἐντελῶς, ἀναλόγως τῶν πιέσεων τοῦ ἐδάφους, τοῦ ποσοῦ τῶν ὑδάτων κ. τ. λ.

Ἐν γένει ἡ διατομὴ τοῦ ὀρύγματος κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προβλεπομένου πάχους τῆς ἐπενδύσεως καὶ ἀναλόγως τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ ὑδάτων ἄνωθεν τοῦ θόλου. Οὕτω διὰ πετρώματα ἀνθεκτικά, ἀλλὰ παγόπληκτα, ἀρκοῦνται συνήθως εἰς ἐπένδυσιν 40 ἕως 50 ἑκ.· ἐν ᾗ περιπτώσει εὑρισκόμεθα πρὸ ἐδάφους ἐξασκοῦντος μετρίας πιέσεις, προκειμένων σιδηροδρομικῶν σηράγγων μετρικῆς ἢ μοναδικῆς κανονικῆς ὁδοῦ ἀναγκαιοῦσι τοὐλάχιστον 40 ἕως 50 ἑκ., καὶ τοιούτων διπλῆς κανονικῆς ὁδοῦ 60 ἕως 70 ἑκ.· ἐὰν τὸ ἔδαφος πιέζῃ πολύ, ἀπαιτοῦνται πάχη μεγαλύτερα: οὕτω κατεσκεύασαν θόλους διὰ διπλῆν σιδηροδρομικὴν ὁδὸν πάχους 1,20 μ., 1,50 μ., ἔτι δὲ καὶ 2,00 μ. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἔχουσι διαρραγῆ θόλοι πολὺ παχεῖς. Εἰς τὴν διώρυγα τοῦ Rove, ἀνοίγματος 22,00 μ., ἔδωκαν πάχος εἰς τὴν ἐπένδυσιν ἀπὸ 1,00 ἕως 1,25 μ. Τὰ πάχη ταῦτα τῶν ἐπενδύσεων, ἐφ' ὅσον πρόκειται λιθοδόμησις μέχρι τῶν παρειῶν τοῦ ὀρύγματος, καθορίζουσι τὴν ἐλευθέραν διατομὴν τούτου. Ἐὰν ὅμως, λόγῳ ὑπάρξεως ὑδάτων, πρόκειται κατασκευὴ ἐπικαλύμματος τοῦ θόλου, ἀνάγκη νὰ εὐρύνωμεν κατὰ 20 ἑκ. τοὐλάχιστον τὴν προηγουμένως καθορισθεῖσαν ἐλευθέραν διατομὴν τοῦ ὀρύγματος.

Ἡ ἀντοχὴ τῶν ἐπενδύσεων ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἐκ τοῦ πάχους αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τῆς λιθοδομῆς καὶ τῶν κονιαμάτων, εἶναι δὲ τοῦτο τόσον ἀληθές, ὥστε, ἐνῷ διερράγησαν ἐπενδύσεις ὡρισμένου πάχους, ἀντέσχον αὗται, ὅτε ἀντικατεστάθησαν δι' ἄλλων τοῦ αὐτοῦ πάχους ἀλλὰ μὲ ξεστὴν λιθοδομήν. Οὕτως, ὁσάκις τὸ ἔδαφος ἐξασκεῖ πιέσεις, ἀναγκαιοῦσι κονιάματα μεγάλης ἀντοχῆς καὶ ὀρθογωνισμένοι λίθοι καθ' ὅλον τὸ πάχος τῆς ἐπενδύσεως. Ἡ χρῆσις ὑδραυλικῶν κονιαμάτων καὶ κατειργασμένων λίθων, ὡς καὶ διαστρώσεων τῶν λιθοδομῶν καθέτων ἐπὶ τὰς πιέσεις, ἐνδεικνυται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, καθ' ἣν αἱ ἐργασίαι προσεγγίσεως καὶ τοποθετήσεως στοιχίζουσι, γενικῶς, πολὺ περισσότερον ἢ αὐτὰ τὰ ὑλικά, καθόσον ἐπιτρέπεται οὕτως, ἐπὶ ἴσῃ ἀντοχῇ, νὰ περιορίσωμεν κατὰ πολὺ τὰ πάχη. Τὰς ἐπενδύσεις πραγματοποιοῦμεν συνήθως διὰ λιθοδομῆς· χρησιμοποιοῦμεν καὶ σκυρόδεμα, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον δὲν ῥέουσιν ὕδατα ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν τοῦ ὀρύγματος, καθ' ὃν χρόνον κατασκευάζομεν τὴν ἐπένδυσιν. Ἡ χρησιμοποίησις φυσικῶν θολιτῶν ἀντὶ σκυροδέματος, ἐπὶ πλάτους 1 μ. ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς κλειδὸς τοῦ θόλου, εἶναι ὠφέλιμος (σχ. 23).

Δυνατὸν ἐπίσης νὰ δεχθῶμεν καὶ ἐπένδυσιν ἐξ ὀπτοπλίνθων ἢ ἐκ τεχνητῶν ἐκ σκυροδέματος λίθων, ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως φυσικῶν ἀνθεκτικῶν λίθων. Ἡ πλινθοδομὴ χρησιμοποιεῖται συνηθέστατα δι' ὑπονόμους, λόγῳ τοῦ περιωρισμένου πάχους τῶν ἑαυτῶν τοιχωμάτων.

4. *Ὁριζοντιογραφία, κατατομή, διατομαί.* Ὁριζοντιογραφία. Ἡ ἐπίτευξις εὐθυγράμμου ὁριζοντιογραφίας ἀποτελεῖ λύσιν λίαν ἐπιθυμητὴν διά τε τὴν ἵδρυσιν καὶ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν σήραγγος, δυστυχῶς ὅμως μὴ ἐφικτὴν πάντοτε. Πρὸς ἐξασφάλισιν μάλιστα τῆς ὁριζοντιογραφίας τῶν μακρῶν εὐθυγράμμων σηράγγων προεκτείνουσι τὴν εὐθυγραμμίαν κατὰ τὰς δύο ἀντιθέτους φορὰς ταύτης καὶ κατασκευάζουσιν οὕτω τμήματα α εὐθύγραμμα, ἄχρηστα τῇ ἐκμεταλλεύσει (σχ. 24), χρησιμώτατα ὅμως τῇ κατασκευῇ. Τὰ καμπύλα τμήματα τῶν δύο εἰσόδων ἱδρύουσι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ εὐθυγράμμου τμήματος τῆς σήραγγος.

Ἐνίοτε, τοὐναντίον, ἀντὶ μακρᾶς εὐθυγράμμου σήραγγος αβ, προτιμῶσι δύο ἄλλας καμπύλας αγ καὶ δβ, μὲ ἐνδιάμεσον ὑπαίθριον τμῆμα γδ (σχ. 25): διπλασιάζουσιν οὕτω τὰ μέτωπα προσβολῆς κατὰ τὴν κατασκευὴν καὶ διευκολύνουσι τὸν ἀερισμὸν κατά τε τὴν ἵδρυσιν καὶ κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν.

Ἡ ἀποδοχὴ ἑλικοειδῶν σηράγγων, δι' ὧν ἀνυψούμεθα πολὺ ἐντὸς περιωρισμένου ἐν ὁριζοντιογραφίᾳ χώρου, ἀποτελεῖ λύσιν δαπανηροτάτην διά τε τὴν κατασκευὴν καὶ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν γραμμῶν: ὁ ἀερισμὸς ἰδίως τῶν σηράγγων τούτων εἶναι δυσχερέστατος, μεγάλη δὲ ἡ ἐν αὐταῖς ὑγρασία. Ὅθεν μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἐπιβάλλονται τοιαῦται σήραγγες.

Κατατομή. Εὐθύγραμμος κατατομὴ ἀποτελεῖ ἐπίσης λύσιν ἀπολύτως μὲν ἐπιθυμητὴν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν, μερικῶς δὲ μόνον διὰ τὴν ἵδρυσιν. Πρὸς μείωσιν τοῦ χρόνου τῆς κατασκευῆς, δέον, πράγματι, ν' ἀρχίζωμεν συγχρόνως ταύτην καὶ ἐκ τῶν δύο μετώπων, πρὸς τοῦτο δὲ ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίζωμεν τὴν διὰ τῆς βαρύτητος ῥοὴν τῶν ὑδάτων. Πραγματοποιοῦμεν τὸ αἴτημα τοῦτο διὰ κατατομῆς, ἀποτελουμένης ἐξ ἀνωφερειῶν, ἐλαχίστης κλίσεως, τοὐλάχιστον 2 χλ. ἀνὰ μέτρον, ἀρχομένων ἀπὸ τῶν κεφαλῶν τῆς σήραγγος. Ἀλλ' ἡ δημιουργία τοιούτων ἀνωφερειῶν προκαλεῖ τόσῳ σοβαρωτέρας ἀνωμαλίας ἐπὶ τῆς κατατομῆς τῆς σήραγγος, ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ ὑψομετρικὴ διαφορὰ y (σχ. 26) μεταξὺ τῶν δύο εἰσόδων α καὶ β, ἤτοι ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ κλίσις $\frac{y_0}{\lambda}=\iota_0$, ἔνθα λ ἡ προβολὴ τοῦ μήκους αβ ἐπὶ ὁριζοντίου ἄξονος, διερχομένου διὰ τῆς χαμηλότερον κειμένης κεφαλῆς α. Ἐν ᾗ περιπτώσει $y_0=0$, αἱ δημιουργητέαι ἐκ τῶν δύο εἰσόδων ἑτεροφερεῖς ἀνωφέρειαι, ἐλαχίστης κλίσεως 0,002, θὰ συναντηθῶσι προφανῶς εἰς τὸ μέσον γ′ τῆς σήραγγος, ἀνυψωμένον κατὰ $\frac{\lambda}{2}\cdot 0,002=\frac{\lambda}{1000}$ μ, ἤτοι κατὰ τὸ μῆκος λ τῆς σήραγγος εἰς χιλιόμετρα ἐκπεφρασμένον. Ἐν ᾗ ὅμως περιπτώσει $y_0>0$, ἐκ μὲν τῆς εἰσόδου β θὰ δημιουργήσωμεν ἀνωφέρειαν κλίσεως 0,002, ἐκ δὲ τῆς α ἀνωφέρειαν κλίσεως ι′, πάντως μικροτέρας τῆς $0,80\iota_m$, ἔνθα ι_m ἡ μεγίστη ἀνεκτὴ ὑπαιθρία κλίσις, ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ αἱ συντεταγμέναι x καὶ y τοῦ σημείου συναντήσεως γ τῶν ἀνωφερειῶν αγ καὶ βγ ὡς πρὸς ἄξονας αx ὁριζόντιον καὶ αy κατακόρυφον, προσδιορίζονται εὐκόλως διὰ τῶν σχέσεων

$$\frac{y}{x}=\iota' \ (1) \qquad \frac{y-y_0}{\lambda-x}=0,002 \ (2) \qquad \frac{y_0}{\lambda}=\iota_0 \ (3)$$

ἐξ ὧν εὑρίσκομεν

$$x=\frac{y_0+0,002\lambda}{\iota'+0,002}=\lambda\frac{\iota_0+0,002}{\iota'+0,002}=\lambda' \text{ καὶ } y=\lambda'\iota'.$$

Διὰ $\iota_0=0,005$ καὶ διὰ δεδομένον λ ἔχομεν τὰ ἀκόλουθα ἐξαγόμενα:

ι′=0,012	0,010	0,009	0,008	0,006
x=0,50λ	0,58λ	0,64λ	0,70λ	0,875λ
y=0,0060λ	0,0058λ	0,00576λ	0,0056λ	0,0052[illegible]λ
$y-y_0$=0,0010λ	0,00084λ	0,00072λ	0,00060λ	0,00025λ

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων βλέπομεν ὅτι ἄνευ μεγάλων ἀνωφερειῶν ἐκ τῆς εἰσόδου α, τόσῳ δὲ μεγαλυτέρων, ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ κλίσις ι, δυσκόλως ἐπιτυγχάνομεν τὴν περὶ τὸ μέσον τῆς σήραγγος συνάντησιν τῶν ἀνωφερειῶν αγ καὶ βγ, ὅπερ ἐπιβλαβὲς τῇ τε κατασκευῇ καὶ τῇ ἐκμεταλλεύσει. Ἐπιπροσθέτως, ἐκ τῆς παραδοχῆς τοιούτων ἀνωφερειῶν δημιουργοῦμεν ὑψηλὸν τμῆμα ἐντὸς τῆς σήραγγος, ὅπερ φύσει πληροῦται ἐκ τῶν καπνῶν τῶν ἁτμαμαξῶν καὶ θέτει εἰς κίνδυνον τὸ προσωπικὸν τῶν συρμῶν καὶ τῆς συντηρήσεως, δυσχεραίνει δ' ἐν γένει τὸν φυσικὸν καὶ τὸν τυχὸν τεχνητὸν ἀερισμὸν αὐτῆς.

Ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω λόγων ἀποφεύγουσι τὰς ἑτεροφερεῖς ἀνωφερείας, συνήθως μὲν διὰ σήραγγας μήκους μικροτέρου τῶν 5 χμ., ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ μήκη μεγαλύτερα (σῆραγξ τοῦ Mont-d'Or)· δὲν ἀποδίδουσι δηλονότι νῦν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν διμέτωπον ἔναρξιν τῶν ἔργων, καθόσον διὰ τῶν προόδων τῶν τε μηχανικῶν μέσων διατρήσεων καὶ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν σήραγγες 5 ἢ 6 χμ. ἀποπερατοῦνται εὐχερῶς μὲ μονόπλευρον ἔναρξιν τῶν ἔργων ἐντὸς τριετίας περίπου, ἐνῷ πρό τινος ἀπῃτεῖτο διπλάσιος καὶ πλέον χρόνος διὰ διμέτωπον ἔναρξιν. Ἡ περίπτωσις ὅμως μοναδικῆς κλίσεως καθ' ὅλον τὸ μῆκος σήραγγος καὶ διμετώπου προόδου τῶν ἔργων συνεπάγεται ὑψομετρήσεις ὅλως ἐξαιρετικῆς ἀκριβείας πρὸς ἐπίτευξιν ἀνεκτῆς συναντήσεως. Θὰ διετρέχομεν πράγματι τὸν κίνδυνον νὰ μὴ ἔχωμεν σημεῖον συναντήσεως, ἐὰν ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς μετώπου εὑρισκόμεθα ἄνωθεν τῆς μοναδικῆς κλίσεως, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου κάτωθεν ταύτης. Διὰ συνήθη ὡς καὶ διὰ σιδηροδρομικὴν ὁδὸν ἡ κλίσις τῆς κατατομῆς ὄχι μόνον ὑπόκειται εἰς τὴν μεγίστην ἀνεκτὴν κλίσιν τῆς χαράξεως, ἀλλά, προκειμένου σιδηροδρόμου, ὑπόκειται καὶ εἰς μείωσιν τῆς κλίσεως ἐκείνης κατὰ 20 % περίπου διὰ μήκη σήραγγος μεγαλύτερα τῶν 200—300 μέτρων. Ἡ μείωσις αὕτη ἐπιβάλλεται λόγῳ μειώσεως τοῦ ἐντὸς τῶν σηράγγων ἀποδεκτοῦ συντελεστοῦ προσφύσεως, ὀφειλομένης εἰς ὑγροτέρας καὶ μᾶλλον ἀκαθάρτους τροχιὰς ἢ ἐν ὑπαίθρῳ.

Προκειμένης σήραγγος πρὸς διοχέτευσιν καθαρῶν ἢ ἀκαθάρτων ὑδάτων διὰ τῆς βαρύτητος, ἡ κλίσις τῆς κατατομῆς, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπιφανείας τῆς διατομῆς, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διοχετευθησομένης παροχῆς ὡς καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῶν διαβρεχομένων παρειῶν, ὡς πρὸς τὴν λειότητα αὐτῶν. Προκειμένης πλωτῆς διώρυγος ἡ κατατομὴ δέον νὰ εὑρίσκηται κατ' ἀνάγκην ἐπὶ ὁριζοντίας.

Διατομαί. Εἴπομεν ἤδη ὅτι, ὁσάκις πρόκειται ὁδὸς συγκοινωνίας, ἡ ἐλευθέρα διατομὴ σήραγγος δέον ν' ἀφήνῃ ἐλεύθερον χῶρον περὶ τὸ περίγραμμα τῶν διερχομένων ὀχημάτων, ὥστε νὰ καθίσταται πάντοτε ἐφικτὴ ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ ἡ συντήρησις αὐτῆς. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, προκειμένου καμπύλου τμήματος σήραγγος, δέον νὰ ἱδρύηται τοῦτο συμφώνως πρὸς τὰς ἐφαρμοζομένας παραβολικὰς συναρμογὰς τῆς ὁδοῦ, ὡς καὶ συμφώνως πρὸς τήν, λόγῳ τῆς ἐπικλίσεως, ἀπόκλισιν τοῦ περιγράμματος τῶν ὀχημάτων. Ὡς πρὸς τὴν ἀπόκλισιν τοῦ περιγράμματος τῶν ὀχημάτων ἢ ἀποκλίνομεν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξ ἴσου τὴν διατομὴν τῆς σήραγγος, ἤ, ὅπερ προτιμότερον, εὐρύνομεν κατά τι τὸ πρὸς τὸ κέντρον τῆς καμπύλης ἥμισυ τμῆμα τῆς διατομῆς καὶ αὐξάνομεν ἐπίσης κατά τι τὸ ὕψος· μέγιστα τῶν μεταβολῶν τούτων εἰσὶ 35 ἑκ. ὡς πρὸς τὸ εὖρος καὶ 14 ἑκ. ὡς πρὸς τὸ ὕψος, ἀναγκαιοῦντα διὰ τὸ μέγιστον ἀνυψώσεως 15 ἑκ. ἐν τῇ περιπτώσει μοναδικῆς κανονικῆς ὁδοῦ.

5. ***Ἐπενδύσεις, ὀχετοί, καταφύγια ἢ σηκοί, κεφαλαί,***

Digitized by Google

θάλαμοι συντηρήσεως, προστατευτικὰ ἔργα Ἐπενδύσεις. Ἀνεφέραμεν ἤδη τὰ χρησιμοποιούμενα διάφορα ὑλικὰ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐπενδύσεων, ἤτοι φυσικοὺς ἢ τεχνητοὺς ἐκ σκυροδέματος λίθους, ὑδραυλικὸν σκυρόδεμα, ὀπτοπλίνθους κλπ., προσεθέσαμεν δὲ ὅτι δέον νὰ ὦσι ταῦτα, ὡς καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα κονιάματα, τόσῳ μεγαλυτέρας ἀντοχῆς, ὅσῳ αἱ ἐκδηλούμεναι πιέσεις εἰσὶ μεγαλύτεραι. Ὅπως ἂν ᾖ, αἱ βασικαὶ ἰδιότητες τῶν ἐπενδύσεων σηράγγων δέον νὰ ὦσι τρεῖς: ἁπλότης κατασκευῆς, καθόσον πᾶσα πολυτέλεια εἰς τὸ ἐσωτερικὸν σήραγγος εἶναι ἢ γίνεται ἐκ τῶν καπνῶν ἀφανής, *στερεότης*, καθόσον αὕτη ἀποτελεῖ πρωταρχικὸν ὅρον ἀσφαλείας, *στεγανότης*, διότι ἄνευ ταύτης τὰ καλύτερα κονιάματα καταστρέφονται διὰ τοῦ χρόνου, ὁ συντελεστὴς προσφύσεως μειοῦται λόγῳ τῆς ὑγρασίας, ἡ ὁδὸς καταστρέφεται ταχέως καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς συντηρήσεως ὑποφέρει κατὰ τὴν ἐν τῇ σήραγγι διαμονὴν αὐτοῦ.

Ὀχετοί. Σχεδὸν πάντοτε συναντῶμεν ὕδατα κατὰ τὴν κατασκευὴν σηράγγων, ἅτινα δέον νὰ διοχετεύωμεν διὰ χανδάκων, ἐφ' ὅσον δυνατὸν στεγανῶν, ἱδρυομένων εἰς τὸ κατώτερον μέρος τῶν διαδοχικῶν ἐκσκαφῶν. Προκειμένης κατασκευῆς διώρυγος ἢ σηράγγων ὑπὸ ποταμοὺς ἢ διὰ μητροπολιτικοὺς σιδηροδρόμους ἐξ ἀνάγκης θ' ἀντλῶμεν τὰ ὕδατα.

Ὁριστικὴ διοχέτευσις. Προκειμένης σήραγγος διώρυγος, τὰ ὕδατα τοῦ ἐδάφους εἰσέρχονται, δι' εἰδικῶν ὀπῶν, ἐντὸς τῆς ὑγρᾶς τομῆς καὶ συντρέχουσιν εἰς τὴν τροφοδότησιν, ὅθεν δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη ἱδρύσεως διοχετευτικοῦ κατὰ μῆκος χάνδακος. Ἀλλ' ὁσάκις ἡ στάθμη τοῦ ἐν τῷ ἐδάφει ὕδατος εἶναι ἄλλοτε ὑψηλότερον καὶ ἄλλοτε χαμηλότερον τῆς στάθμης τοῦ ὕδατος τῆς διώρυγος, ἀνάγκη νὰ κατασκευάζωμεν ἐπὶ τῆς κοιτοστρώσεως καὶ ἐπὶ τῶν βάθρων ὀπὰς μετὰ ἐπιστομίων, ἅτινα ἀνοίγουσι πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν μὲν τῆς διώρυγος ὁσάκις ἡ στάθμη τῶν ἐξωτερικῶν ὑδάτων ὑπερβαίνει τὴν τῆς διώρυγος, πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν δ' ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει.

Προκειμένων σηράγγων σιδηροδρόμων, κατασκευάζομεν ἐπὶ τῆς κοιτοστρώσεως ὀχετὸν κατὰ μῆκος ταύτης, δι' οὗ διοχετεύομεν τὰ ἐκ τῶν πλευρῶν τῆς σήραγγος προερχόμενα καὶ ὁδηγούμενα εἰς αὐτὸν ὕδατα. Τὸν ὀχετὸν τοῦτον ἐξακολουθοῦμεν καὶ ἔξω τῆς σήραγγος, μέχρις οὗ ὁδηγήσωμεν τὰ ὕδατα εἰς τὴν πλησιεστέραν συγκλινίαν. Διὰ γραμμὴν διπλῆς ὁδοῦ ἐνδείκνυται ἡ κατὰ τὸν ἄξονα τῆς σήραγγος τοποθέτησις τοῦ ὀχετοῦ, διὰ γραμμὴν δὲ μοναδικῆς ὁδοῦ ἡ πλευρὰ ἐξ ἧς προέρχονται τὰ περισσότερα ὕδατα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ μόνιμοι ὀχετοὶ δὲν πρέπει νὰ βλάπτωσι τὴν ἀντοχὴν τῆς ἐπενδύσεως, δέον δὲ νὰ καθαρίζωνται εὐκόλως (σχ. 4, 11, 12, 16, 17).

Καταφύγια ἢ σηκοί. Ὅπως ἐπιτρέπωμεν εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς συντηρήσεως καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ἐν γένει νὰ προφυλάσσωνται κατὰ τὴν διάβασιν τῶν συρμῶν, κατασκευάζομεν ἐντὸς τῶν πλευρῶν καταφύγια ἢ σηκούς. Ἐπὶ τῶν γραμμῶν διπλῆς ὁδοῦ ἱδρύομεν τὰ καταφύγια ἀνὰ 50 μ. ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς, διασταυροῦντες ταῦτα ἐναλλάξ, τοῦθ' ὅπερ περιορίζει τὴν ἀπόστασιν δύο διαδοχικῶν προβολῶν τῶν καταφυγίων ἐπὶ τοῦ ἄξονος εἰς 25 μόνον μέτρα. Ἐπὶ τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ ἱδρύομεν τὰ καταφύγια ἀνὰ 35 μ. ἐπὶ τῆς μιᾶς μόνον ἐκ τῶν δύο πλευρῶν, πάντοτε ὅμω τῆς αὐτῆς δι' ἑκάστην γραμμήν. Αἱ διαστάσεις τῶν καταφυγίων εἰσὶ συνήθως ἀπὸ 1,50 ἕως 2 μ. διὰ τὸ εὖρος, 1,50 ἕως 2,50 μ. διὰ τὴν ἐσοχὴν καὶ 2,50 μ. ὕψος ὑπὸ τὴν κλεῖν (σχ. 16).

Κεφαλαί. Ἄλλοτε κατεσκεύαζον διὰ τὰς σήραγγας μνημειώδεις κεφαλάς· αὗται ἀνωφελεῖς, διότι γενικῶς οὐδεὶς παρατηρεῖ ταύτας. Νῦν ἀρκοῦνται ἁπλῶς εἰς τὴν κατασκευὴν τοίχου, καθέτου ἤ, ἐν ἀνάγκῃ, καὶ λοξοῦ τῷ ἄξονι τῆς σήραγγος, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν γαιῶν, ἐκτὸς ἂν ἡ σῆραγξ εἶναι μακρά, ἔχει δὲ κεφαλὴν πλησίον πόλεως καὶ φαίνεται ἐκ τῶν πέριξ τοῦ σιδηροδρόμου, ὅτε δικαιολογεῖται πως καλλιτεχνικὴ δι' αὐτὴν ἐμφάνισις (σχ. 17). Ἐν περιπτώσει ἀρχῆς σήραγγος ἐντὸς συμπαγοῦς βράχου περιττὴ πᾶσα κεφαλή: δακτύλιος τερματισμοῦ τῆς ἐπενδύσεως εἶναι ἀρκετός.

Θάλαμοι συντηρήσεως. Ἐντὸς τῶν μακρῶν σηράγγων κατασκευάζουσιν ἕνα ἢ καὶ πλείονας θαλάμους συντηρήσεως, ἐν οἷς τοποθετοῦσι τὰ ἐργαλεῖα τῆς ὁδοῦ, ὡς καὶ ὑλικὰ χρήσιμα δι' ἐπειγούσας ἐπισκευάς. Οἱ θάλαμοι οὗτοι χρησιμεύουσι καὶ πρὸς ἀνετωτέραν πως διαμονὴν τοῦ προσωπικοῦ τῆς συντηρήσεως ἐντὸς τῆς σήραγγος.

Προστατευτικὰ ἔργα. Ἀνεξαρτήτως τῶν προηγουμένων ἔργων, πᾶσα σῆραγξ συνεπάγεται πληθὺν προστατευτικῶν ἔργων καθ' ὅλην τὴν ζώνην, ἐν ᾗ εὑρίσκεται αὕτη: προάσπισιν ἐδαφῶν πρὸς τὰ κατάντη, ἐφ' ὅσον εὑρίσκεται ἐπὶ ὀροπλαγιᾶς, προάσπισιν ἐδαφῶν πρὸς τὰ δύο τέρματα, προάσπισιν κατὰ διεισδύσεων ὑδάτων ἐντὸς τῶν ὑπερκειμένων γαιῶν, κλπ.

II. Ἐκτέλεσις τῶν ἔργων. 1) *Ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ χάραξις τοῦ ἄξονος.* Ὁσάκις ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους χάραξις τοῦ ἄξονος σήραγγος εἶναι ἐφικτή, προβαίνομεν εἰς ταύτην μετὰ μεγίστης ἀκριβείας, ὡς πρός τε τὴν ὁριζοντιογραφίαν καὶ τὴν χωροστάθμησιν, πρὸς σύνδεσιν τῶν δύο σημείων ἐνάρξεως. Ἔχομεν οὕτω καὶ ἀπὸ τὰς δύο κεφαλὰς ἀσφαλῆ ὑψόμετρα καὶ κατευθύνσεις πρὸς ἔναρξιν τῶν ἔργων καὶ κατὰ πρόοδον χάραξιν τοῦ ἄξονος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς σήραγγος.

Ἐὰν ἡ σῆραγξ εἶναι μεγάλου μήκους, ἡ δ' ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους χάραξις τοῦ ἄξονος ἀνέφικτος ἢ δαπανηρά, συνδέομεν δι' ἀκριβεστάτου τριγωνομετρικοῦ δικτύου τὰς δύο κεφαλάς, πρὸς καθορισμὸν τῶν ἀρχικῶν ὑψομέτρων καὶ κατευθύνσεων τῶν ἔργων.

Σπουδαιότατον νὰ ἐπεκτείνωμεν κατὰ τὴν διάτρησιν ἀκριβέστατα τὸν ἄξονα. Πράγματι ἡ διάτρησις ἀρχίζει πάντοτε ἀπὸ τὰς δύο κεφαλὰς καὶ ἐνίοτε ἀπὸ ἐνδιάμεσα μέρη, εἰς ἃ φθάνομεν ἢ διὰ κατακορύφων φρεάτων ἢ διὰ παραπλεύρων στοῶν. Τὸ ἐλάχιστον σφάλμα ἐπεκτάσεως θὰ παρεξέκλινε τὰς διαφόρους μερικὰς διατρήσεις καὶ θὰ ἐκώλυε τὰ μέτωπα ἐργασίας νὰ ἑνωθῶσι δεόντως. Γενικῶς οἱ ἄξονες τῶν στοῶν προόδου συναντῶνται κατὰ προσέγγισιν ἑκατοστῶν τινων τοῦ μέτρου, τὰ δ' ἐπιτευχθέντα μέχρι τοῦδε ἀποτελέσματα τιμῶσι τὰ μέγιστα τὸν κλάδον τῆς γεωδαισίας.

Πρὸς χάραξιν εὐθυγράμμου ἢ καμπύλης σήραγγος μεταχειριζόμεθα πάντοτε θεοδολίχους μεγάλης ἀκριβείας, οὓς, ἐν ἀνάγκῃ, τοποθετοῦμεν ἐπὶ πρὸς τοῦτο ἱδρυθησομένων προφυλαγμένων ἰκριωμάτων.

Διὰ τὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν σήραγγος ἐπέκτασιν τοῦ ἄξονος ἀπαιτοῦνται ὑπάλληλοι ἐξησκημένοι διὰ το αὐτην ἐργασίαν, καθόσον αἱ μετρήσεις γίνονται ὑπὸ λίαν δυσχερεῖς ὅρους: χῶρος περιωρισμένος, σκοτεινός, ὑγρός, λασπώδης, ἀσταθὴς κλπ.

2) *Γενικὰ ἐπὶ τῆς ἰδίως κατασκευῆς.* Μέσα ἐκτελέσεως τοῦ ὀρύγματος. Τὸ δυσκολώτερον πρὸς λύσιν πρόβλημα εἶναι ἡ ἐκτέλεσις ὑπογείων ἔργων, δι' ἣν προβλέπονται, γενικῶς, δύο μέτωπα ἐργασίας, ὁδεύοντα ἀπὸ τὰς δύο εἰσόδους πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Ἀλλὰ δὲν ἐπιδιώκομεν νὰ ἐπιτύχωμεν μονοβαθμίως τὴν ὁριστικὴν ἐλευθέραν διατομὴν τῆς σήραγγος. Ἡ ἐκτέλεσις διαιρεῖται τοὐναντίον εἰς δύο διακριτικὰς βαθμῖδας, μεθ' ὑποδιαιρέσεων: τὴν ἀνέωξιν τῆς λεγομένης στοᾶς προόδου ἀφ' ἑνός, τὴν ὑπόλοιπον ἐξόρυξιν καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς ἐπενδύσεως ἀφ' ἑτέρου.

Αἱ στοαὶ προόδου εἰσὶν ὑπόγειοι διάδρομοι, γινόμενοι κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς σήραγγος. Αἱ διαστάσεις τῶν στοῶν τούτων ποικίλλουσι διὰ μὲν τὸ εὖρος ἀπὸ 2,20 ἕως 3,00 μ., διὰ δὲ τὸ ὕψος ἀπὸ 2,50 ἕως 2,70 μέτρα, ὥστε νὰ ᾖ δυνατὴ ἡ ἐξόρυξις καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν ἐκχωμάτων. Πλὴν τῶν ἐργατῶν, δέον νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὰ ἐργαλεῖα, τὰ μηχανήματα διατρήσεως, τὰς ἐκρηκτικὰς ὕλας, νέον ἀέρα, ψυχρὸν ὕδωρ, τὴν κινητήριον ἐνέργειαν, τὰ μέσα φωτισμοῦ, κλπ. Δέον προσέτι νὰ ἐξάγωμεν ἐκ τῆς σήραγγος τὰ ἐκχώματα καὶ τὰ φθαρέντα ἐν γένει ὑλικά. Τὰ στερεὰ ὑλικὰ μεταφέρομεν ἐντὸς μικρῶν φορτηγῶν (τύπου Decauville), κυκλοφορούντων ἐπὶ ὁδῶν εὔρους 50 ἕως 60 ἑκ. ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς στοᾶς προόδου, διὰ μεταφορτώσεως δ' ἐντὸς συνήθων φορτηγῶν, χωρητικότητος περίπου 2 κυβικῶν μέτρων, κυκλοφορούντων ἐπὶ μετρικῆς ὁδοῦ, πρὸς τελικὴν μεταφορὰν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς σήραγγος. Τὰ φορτηγὰ κυκλοφοροῦσι δι' ἐργατῶν ἢ ἵππων ἐντὸς τῶν βραχειῶν σηράγγων, διὰ συρμοκινητήρων πεπιεσμένου ἀέρος ἐντὸς τῶν μακρῶν. Ἐν τῇ περιπτώσει κορυφαίας στοᾶς προόδου ἄγονται τὰ μικρὰ φορτηγὰ δι' ἰκριώματος ἄνωθεν τῆς μετρικῆς ὁδοῦ, ὥστε νὰ ᾖ δυνατὴ ἡ ἀπ' εὐθείας ἐκφόρτωσις αὐτῶν ἐντὸς τῶν μεγάλων φορτηγῶν.

Πλὴν τῆς μεταφορᾶς τῶν ὑλικῶν, ἡ διάτρησις τῶν στοῶν ἀπαιτεῖ δύο σημαντικὰς ἐργασίας: τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ ὀρύγματος καὶ τὴν ἀποφυγὴν καταкρημνίσεων. Ἡ ἐξόρυξις γίνεται διὰ ποικίλων μέσων, ἀναλόγως τῆς σκληρότητος τοῦ ἐδάφους. Τὰ ὑδροφόρα προσχωσιγενῆ ἐδάφη διασπῶνται συχνάκις ἀφ' ἑαυτῶν εἰς τὸ μέτωπον ἐργασίας· τὰ κατά τι ἀνθεκτικώτερα ἀπαιτοῦσι τὸ πτύον· ἡ ἄργιλος καὶ ἡ μάργη τὴν ἀξίνην, τὸν τύκον (pic). Πάντα τὰ εἴδη πετρωμάτων, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ τῶν μαλακῶν καὶ εὐθρύπτων, διασπῶνται δι' ἐκρηκτικῶν ὑλῶν. Ὅθεν ἡ ἐξόρυξις διὰ πυροτρυπῶν ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων στοιχείων κατασκευῆς τῶν σηράγγων (σχ. 15). Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν γίνεται ἀναλόγως τῆς σκληρότητος τοῦ βράχου, ἀλλ' οὐχὶ τόσον ἐλευθέρως ὅσον ἐν ὑπαίθρῳ: πᾶσαι αἱ ἐκρηκτικαὶ ὗλαι αἱ ἐκλύουσαι δηλητηριώδη ἀέρια δὲν χρησιμοποιοῦνται ὑπογείως, ἔνθα ὁ ἀήρ, διὰ πολλοὺς λόγους, εἶναι ἤδη ἐξ ἄλλων αἰτίων μεμολυσμένος. Γενικῶς χρησιμοποιοῦσι τὰς δυναμίτιδας ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 3 διὰ τὰ εὔκολα πετρώματα μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ 1 διὰ τὰ πολὺ σκληρά· διὰ τὰ ἐξαιρετικῶς σκληρὰ πετρώματα χρησιμοποιοῦσι τὴν πηκτοειδῆ δυναμίτιδα (dynamite gomme). Ἡ ἐκρηκτικὴ ὕλη, ὑπὸ τὴν μορφὴν φυσιγγίων, τοποθετεῖται εἰς τὸ βάθος πυροτρυπῶν, μήκους μέχρις 1,60 μ. καὶ διαμέτρου μέχρις 70 χλ., ἀνοιγομένων ἐντὸς τῆς μάζης τοῦ ἐξορυκτέου ὄγκου· αἱ ἐκρήξεις πολλῶν πυροτρυπῶν γίνονται μονοβαθμίως, ἐνίοτε ὅμως καὶ διβαθμίως, δι' ἠλεκτρικῆς ἀφῆς.

Τὸ ἀπαιτοῦν τὸν μείζονα χρόνον κύριον ἔργον ἔγκειται εἰς τὴν διάτρησιν τῶν πυροτρυπῶν, ἥτις γίνεται διὰ τῶν χειρῶν ἢ δι' εἰδικῶν διατρητικῶν μηχανημάτων, ἅτινα γενικῶς ἀποτελοῦνται νῦν ἐκ σφυρῶν, λειτουργουσῶν διὰ πεπιεσμένου ἀέρος.

Ἀντιστηρίξεις ξύλιναι ἢ μεταλλικαί. Ἡ στοὰ προόδου δέον, ἀφ' ἑτέρου, νὰ προασπίζηται κατὰ τῶν κατακρημνίσεων τόσῳ ταχύτερον, ὅσῳ τὸ ἔδαφος πιέζει περισσότερον. Ἐνῷ ἐν σκληρῷ πετρώματι ἡ διάτρησις εἶναι ἡ δυσκολωτέρα ἐργασία καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς στοᾶς σχεδὸν μηδαμινή, ἀντιθέτως εἰς κινητὰ ὑδροφόρα ἐδάφη ἡ ἐξασφάλισις τῆς στοᾶς ἀποτελεῖ τὸ δυσκολώτερον μέρος τῆς ἐργασίας. Μὲ τὴν νῦν τελειοποίησιν τῶν διατρητικῶν μηχανημάτων καὶ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, τὰ σκληρὰ πετρώματα εἶναι τὰ μᾶλλον πρὸς διάτρησιν εὐπρόσδεκτα, τὰ ὀλιγώτερον πάντων τῶν ἄλλων ἐπικίνδυνα. Ἡ ἀσφάλεια ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀντιστηρίξεως τῆς στοᾶς, τῇ μεσολαβήσει ξυλίνων ἤ, ἐν ἀνάγκῃ, μεταλλικῶν στυλωμάτων, ὁσάκις δὲν ἀντέχουσι τὰ ξύλινα. Διὰ τῶν στυλωμάτων τούτων κατασκευάζομεν στερεὰ πλαίσια ἐκ στρογγύλων ξύλων (σχ. 27), ἅτινα τοποθετοῦμεν τόσῳ πλησιέστερον ἀλλήλων, προβαίνοντες εἰς ἀλληλοαντιστηρίξεις τούτων, ὅσῳ τὸ ἔδαφος δυσκολώτερον. Ὄπισθεν τῶν πλαισίων τούτων εἰσχωροῦμεν τὰ ἀναγκαιοῦντα ξύλα καλύψεως.

Ἀερισμὸς κατὰ τὴν κατασκευήν. Ἐὰν τὸ τέρμα τῆς στοᾶς προόδου ἀπέχῃ περισσότερον τῶν 150 ἕως 250 μέτρων ἀπὸ τὴν εἴσοδον τῆς σήραγγος, προκύπτει ἀνάγκη ἀερισμοῦ τοῦ μετώπου ἐργασίας. Διὰ τοῦ ἀερισμοῦ φέρομεν διηνεκῶς νέον ἀέρα εἰς τὸ μέτωπον προσβολῆς, ὅπως παρέχωμεν τὸ ἀναγκαιοῦν ὀξυγόνον εἰς τοὺς ἐργαζομένους καὶ εἰς τοὺς λαμπτῆρας, ἐπίσης δὲ καὶ πρὸς ταπείνωσιν τῆς τυχὸν μεγάλης θερμοκρασίας, καθόσον ἡ θερμοκρασία τῶν πετρωμάτων αὐξάνει, ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἔχομεν μεγαλυτέρους ὄγκους ἄνωθεν τῆς σήραγγος. Ὁ παρεχόμενος ἀὴρ δέον νὰ ᾖ ἀπηλλαγμένος κονιορτῶν, ἐπιτυγχάνομεν δὲ τοῦτο διὰ λεπτοῦ ραντισμοῦ ὕδατος. Τὸ χρησιμοποιηθὲν ὕδωρ, τὰ τυχὸν συναντηθησόμενα ὕδατα, ὡς καὶ τὸν φθαρέντα ἀέρα ὁδηγοῦμεν δι' ἁρμοζουσῶν διατάξεων ἔξω τῆς σήραγγος.

Γενικῶς χρησιμοποιοῦμεν ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν σηράγγων ὠθητικοὺς ἀνεμιστῆρας, ἐνῷ διὰ τὰ τὰ οἰκοδομήματα προτιμῶνται οἱ ἀπορροφητικοί. Οἱ ἀνεμιστῆρες οὗτοι παρέχουσιν ἀέρα θλίψεως 100 ἕως 200 χλ. στήλης ὕδατος, ἀρκούσης πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν τριβῶν ἐν τοῖς ἀγωγοῖς διοχετεύσεως.

3) *Μέθοδοι ἱδρύσεως.* Ἀναλόγως τῆς ἀνωτέρας ἢ τῆς κατωτέρας θέσεως τῆς στοᾶς προόδου, ὡς πρὸς τὴν διατομὴν τῆς σήραγγος, ἔχομεν στοὰν *κορυφῆς* ἢ στοὰν *βάσεως*. Ἡ τελευταία διάταξις προτιμᾶται νῦν γενικῶς. Ἡ στοὰ προόδου δέον νὰ διευρυνθῇ εἶτα πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὁριστικῆς διατομῆς τοῦ ὀρύγματος. Πρὸς τοῦτο προσβάλλεται αὕτη προοδευτικῶς εἰς διάφορα σημεῖα, ἐπιτρέπεται δ' οὕτω δημιουργία κατὰ βούλησιν ἐργοταξίων, δι' ὧν θὰ γίνῃ ἡ ὑπόλοιπος διάτρησις καὶ ἀντιστήριξις, τελικῶς δὲ καὶ ἡ ἐπένδυσις, μονοβαθμίως ἢ πολυβαθμίως (σχ. 29). Ἀγόμεθα οὕτως εἰς τὰς λεγομένας μεθόδους κατασκευῆς τῶν σηράγγων, ἃς καλοῦμεν ἀγγλικήν, ἢ βελγικήν, ἢ γερμανικήν, ἢ αὐστριακήν, ἀναλόγως τῆς χώρας, ἔνθα ἰδίως ἐφηρμόσθησαν. Ἡ παραδεκτὴ μέθοδος διὰ τὴν κατασκευὴν σήραγγος ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν λόγων, ἐξ ὧν πρωτεύοντες οἱ γεωλογικοί, ὡς καὶ τὸ μέγεθος τῆς διατομῆς.

Μέθοδος ἀγγλική. Τὸ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ἁπλούστερον μέσον πρὸς διάτρησιν σήραγγος συνίσταται εἰς τὴν κατὰ πρόοδον ἐλευθέρωσιν τῆς ὅλης διατομῆς καὶ τὴν σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἐξορύξεως ἵδρυσιν τῆς ἐπενδύσεως ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω (σχ. 18α). Ἡ μέθοδος αὕτη παρέχει, εἰς πολὺ μικρὰν ἀπὸ τοῦ μετώπου ἐργασίας ἀπόστασιν, μεγάλην ἐλευθέραν διατομήν, ἐν ᾗ δυνάμεθα νὰ κινώμεθα εὐχερῶς διὰ τὰς μεταφοράς, τὰς προμηθείας ὑλικῶν κλπ. Ἀλλ' ἔχει αὕτη μειονεκτήματά τινα: Πρῶτον, εἶναι δυσχερὴς ὡς πρὸς τὰς ἀντιστηρίξεις. Πρέπει πράγματι ν' ἀντιστηρίξωμεν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὀρύγματος, πρὸ τῆς ἐπενδύσεως αὐτοῦ. Ἐπίσης, ἐὰν τὸ ἔδαφος εἶναι κακῆς ποιότητος, δέον ν' ἀντιστηρίζωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μετώπου ἐργασίας. Δεύτερον, εἶναι ἀνέφικτος ἡ ἐκ τῶν προτέρων ἀναγνώρισις τοῦ ἐδάφους· ὅθεν, ἐὰν συναντήσωμεν ἔδαφος κακῆς ποιότητος, δὲν ἔχομεν τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, ὅπως σκεφθῶμεν πόσον πάχος θὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἐπένδυσιν καὶ κανονίσωμεν ἀναλόγως, ἄνευ μεγάλης δαπάνης, τὴν ἐπὶ πλέον ἀπαιτουμένην διατομὴν τοῦ ὀρύγματος κλπ. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ μειονεκτήματος τούτου ἀνοίγουσι νῦν, πέραν τοῦ μετώπου προσβολῆς, ἐπὶ 20 περίπου μέτρων μήκους, στοὰν ἀναγνωρίσεως συνήθων διαστάσεων (σχ. 18β). Τρίτον, ἡ μικρὰ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν ἐργοταξίων

Digitized by Google

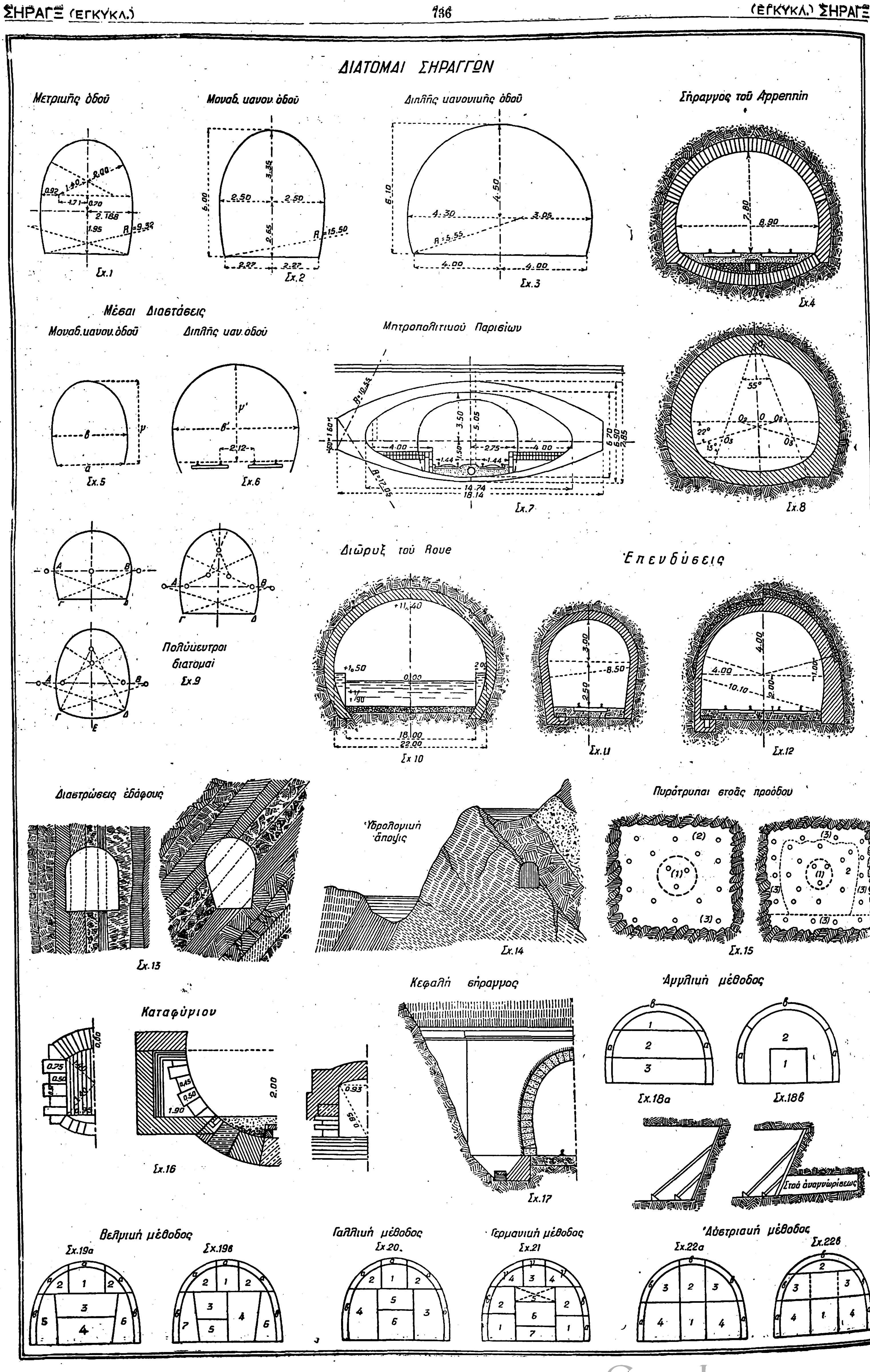

Digitized by Google

Κλείς θόλου ἐκ σκυροδέματος

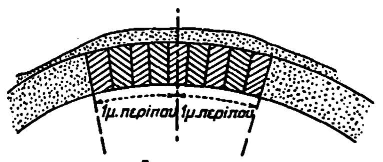

Σχ. 23

Ψευδοστόμιον α

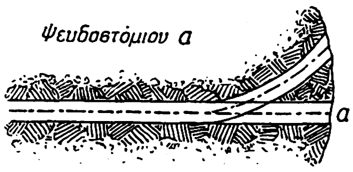

Σχ. 24

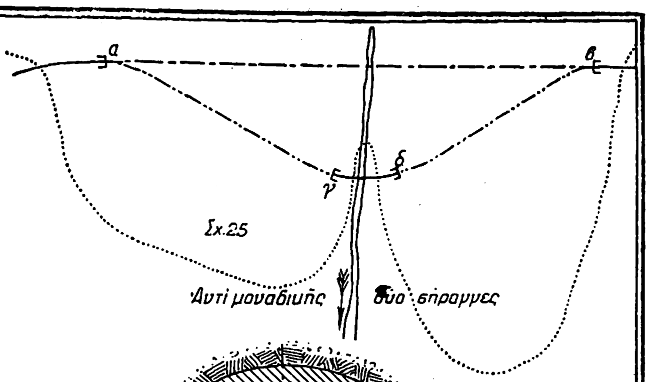

Ἑτεροφερεῖς κλίσεις

Σχ. 26

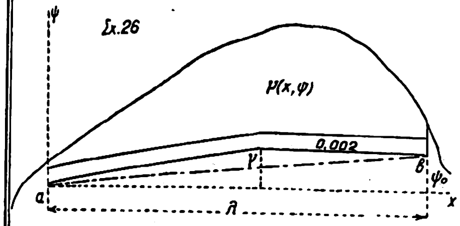

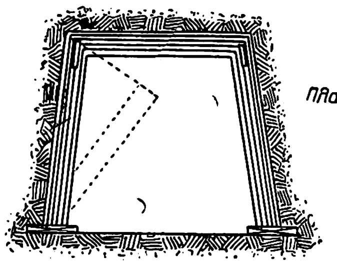

Πλαίσιον στοᾶς προόδου

Σχ. 27

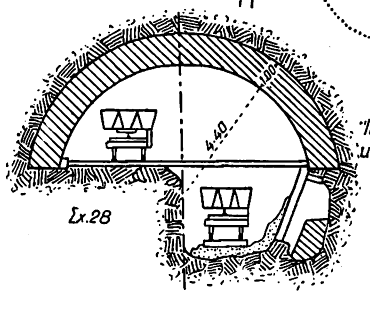

Σχ. 28

Ἵδρυσις βάθρων κατά τήν βελγικήν μέθοδον

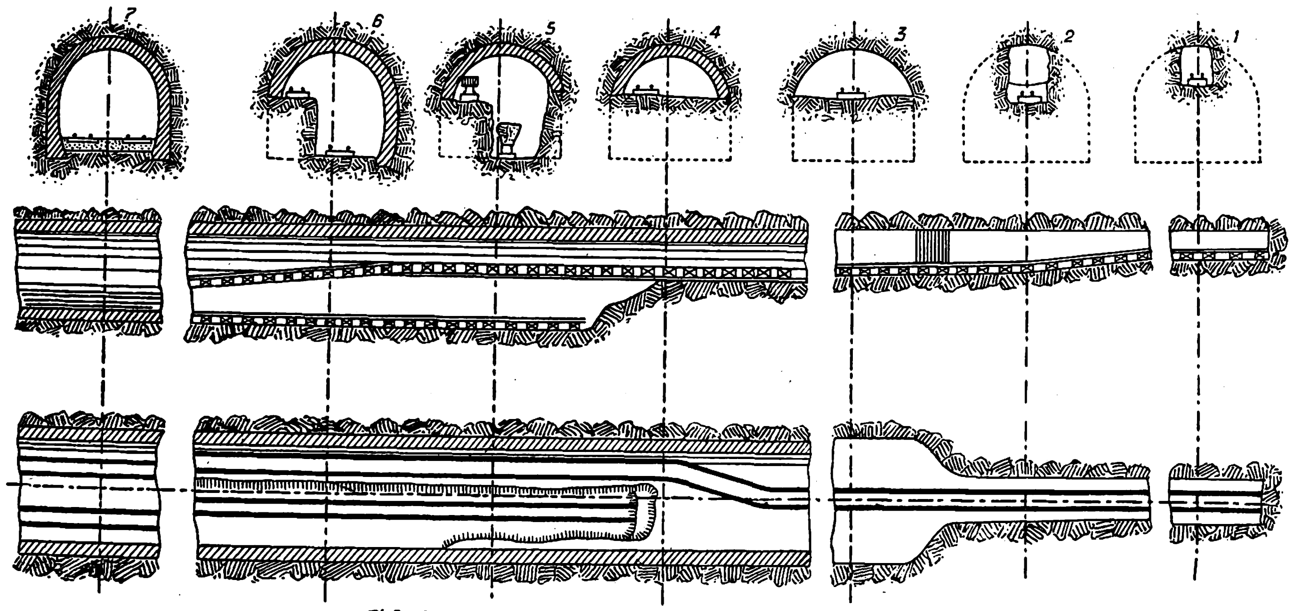

Τά διαδοχικά συνεργεῖα κατά τήν βελγικήν μέθοδον

Σχ. 29

Κλείς θόλου μέ ἐπικάλυμμα καί στραγγιστήριον

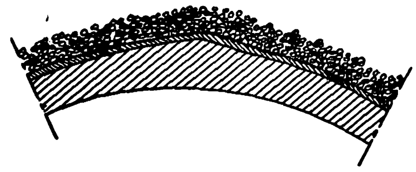

Σχ. 30

Κεκαλυμμένον ὄρυγμα

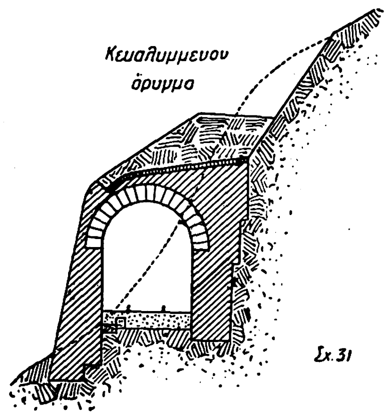

Σχ. 31

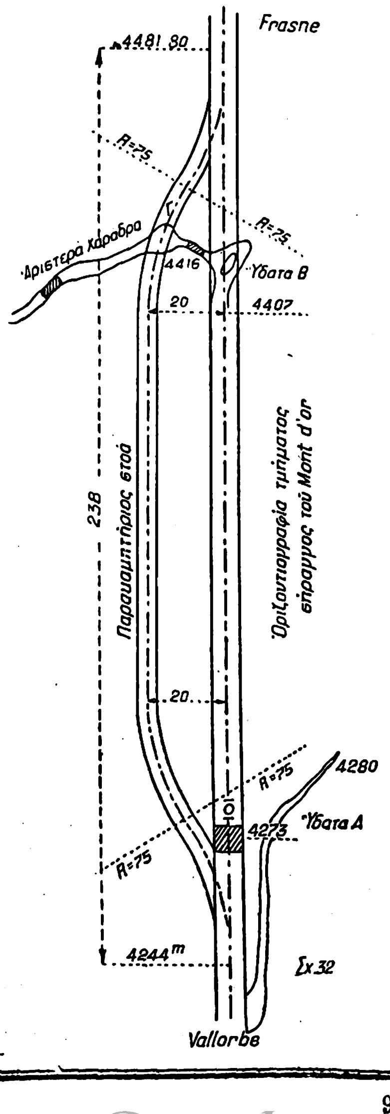

Σχ. 32

Διατομαί

Μετρικῆς ὁδοῦ

Σχ. 33

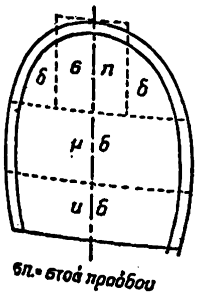

Κανον. μοναδ. ὁδοῦ

Σχ. 34

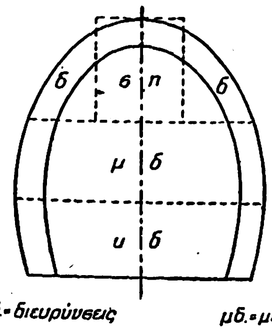

Κανον. διπλ. ὁδοῦ

Σχ. 35

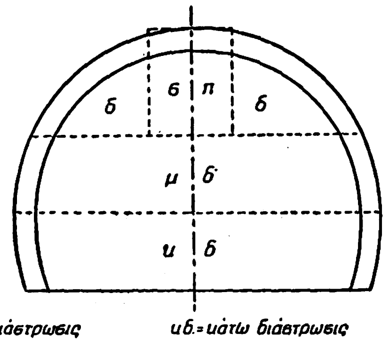

σπ.= στοά προόδου   δδ.= διευρύνσεις   μδ.= μεσαία διάστρωσις   κδ.= κάτω διάστρωσις

Digitized by Google

ἐξορύξεως, ὡς καὶ τούτων ἀπὸ τὰ ἐργοτάξια ἐπενδύσεως, ἐπιφέρει ὁπωσδήποτε ἀπωλείας χρόνου, ἰδίως διὰ τὴν ἀποκόμισιν τῶν ἐκχωμάτων.

Ἡ ἀγγλικὴ μέθοδος χρησιμοποιεῖται συνήθως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, συχνάκις μετὰ μεταλλικῶν ἐπενδύσεων. Ἐχρησιμοποιήθη ἐπίσης ἀλλαχοῦ, εἶναι δὲ συμφέρουσα ἰδίως διὰ τὰ ἀρκούντως στερεὰ ἐδάφη, ὡς καὶ διὰ μικρὰς διατομάς, καθόσον καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις δὲν ἀπαιτοῦνται δαπανηραὶ ἀντιστηρίξεις.

Μέθοδος βελγική. Διὰ ταύτης ἀνοίγομεν πρῶτον εἰς τὴν κορυφὴν τῆς διατομῆς τὴν στοὰν προόδου, ἣν ἀντιστηρίζομεν διὰ πλαισίων. Εἶτα εὐρύνομεν τὴν διατομὴν ἑκατέρωθεν καὶ κατερχόμεθα μέχρι τῆς στάθμης τῶν ἀρχικῶν γενετειρῶν τοῦ θόλου, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ κατασκευάσωμεν ἀμέσως τοῦτον, στηρίζοντες αὐτὸν στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, διὰ τῆς παρεμβολῆς χονδρῶν διπλοσανίδων (σχ. 28)· τέλος πραγματοποιοῦμεν τὸ ὑπόλοιπον ὄρυγμα καὶ κατασκευάζομεν τμηματικῶς τὰς πλευρὰς τῆς σήραγγος, ἀπὸ τῶν θεμελίων μέχρι τῆς ἑνώσεως αὐτῶν μετὰ τοῦ θόλου (σχ. 19α ἢ 19β). Ἡ ἕνωσις τῶν δύο λιθοδομῶν δέον νὰ γίνηται διὰ γομώσεως τῆς διαστρώσεως τῆς ἑνώσεως ἐκ μείγματος σιμέντου καὶ ἄμμου, μαλαχθέντων δι' ἐλαχίστου ποσοῦ ὕδατος. Ἐὰν τὸ ἔδαφος εἶναι κακῆς ποιότητος, δυνάμεθα ν' ἀφαιρέσωμεν πρῶτον τὰ δύο πλάγια καὶ εἶτα τὸν πυρῆνα, ὅτε δυνάμεθα ν' ἀντιστηρίξωμεν ἰσχυρῶς, ἑδράζοντες τὰ στηρίγματα ἐπὶ τοῦ πυρῆνος, ἐφ' ὅσον ἤθελεν ἀντέχει οὗτος εἰς τὰς μεταδιδομένας αὐτῷ πιέσεις (σχ. 20). Πρέπει ὅμως ν' ἀνυψῶμεν τότε τὰ πρὸς φόρτωσιν ἐκχώματα, ὅπερ δαπανηρόν. Ἡ παραλλαγὴ αὕτη καλεῖται *γαλλικὴ μέθοδος*. Ἐὰν τὸ ἔδαφος εὔκολον, ἀφαιροῦμεν τοὐναντίον πρῶτον τὸ μέσον καὶ εἶτα τὰ δύο πλάγια. Ἡ ἀποκόμισις τοῦ πυρῆνος δύναται, ἄλλωστε, νὰ γίνῃ εἰς δύο δάπεδα, οὕτω δὲ καὶ γίνεται πάντοτε, ἐὰν τὸ ἔδαφος δύσκολον.

Διὰ τῆς βελγικῆς μεθόδου ἐργαζόμεθα κατὰ μικρὰ τμήματα, ὅπερ λίαν συμφέρον διὰ τὰ κακῆς ποιότητος ἐδάφη, ἱδρύομεν δ' ἀμέσως τὸν θόλον. Τὰ σκαριφήματα ὑπ' ἀριθμὸν 19α καὶ 19β παρέχουσι παραδείγματα ἐφαρμογῆς τῆς προκειμένης μεθόδου, ὡς καὶ τῆς παραλλαγῆς αὐτῆς (σχ. 20). Μειονεκτήματα σοβαρὰ τῆς βελγικῆς μεθόδου εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα: Πρῶτον, ὑποχρεούμεθα διὰ ταύτης νὰ φορτώνωμεν τὰ ἐκχώματα ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ὅπερ τόσῳ δυσκολώτερον, ὅσῳ δὲν ὑπάρχει ὁ ἀπαιτούμενος χῶρος πρὸς πρόσφορον χειρισμὸν τοῦ πτύου. Δεύτερον, ἀνάγκη, ἀπὸ δαπέδου εἰς δάπεδον ἐργασίας, νὰ μεταφορτώνωμεν τὰ ἐκχώματα ἢ νὰ κατασκευάζωμεν δύσχρηστα κεκλιμένα ἐπίπεδα, ἴσως δὲ καὶ ἐπικίνδυνα. Τέλος, ἐὰν ὑπάρχωσι πολλὰ ὕδατα, δυσχεραίνουσι ταῦτα τὴν ἐργασίαν ἐπὶ ἑκάστου δαπέδου.

Μέθοδος γερμανική. Ἐν τῇ μεθόδῳ ταύτῃ ἀφήνομεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς διατομῆς, ἐφ' ὅσον ἐφικτόν, μεγαλυτέραν μᾶζαν πρὸς σχηματισμὸν πυρῆνος, περὶ τὸν ὁποῖον ἡ ἐλευθέρωσις τῆς διατομῆς τοῦ ὀρύγματος, ἡ ἀντιστήριξις καὶ ἡ κατασκευὴ τῆς ἐπενδύσεως θὰ γίνωσι διαδοχικῶς, ὥστε θὰ χρησιμεύῃ ὁ πυρὴν οὗτος πρὸς ἀντιστήριξιν τῶν στυλωμάτων. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἣν παρίστησι τὸ σκαρίφημα (σχ. 21), ἐφηρμόσθη διὰ τὴν πρώτην σήραγγα γερμανικοῦ σιδηροδρόμου, τὴν τοῦ Koenigsdorf ἐπὶ τῆς γραμμῆς Cologne—Aix la Chapelle, κατασκευασθεῖσαν ἐν ἔτει 1837 ὑπὸ ἐξαιρετικῶς δυσκόλους ὅρους, καθόσον εὑρίσκεται κατὰ μέγα μέρος ἐντὸς ὑδροφόρων ἄμμων. Τὸ σύστημα τοῦτο κατασκευῆς ἔχει νῦν σχεδὸν ἐγκαταλειφθῆ.

Μέθοδος αὐστριακή. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, λίαν ἐν χρήσει ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ, ἀποφεύγομεν τὰ μειονεκτήματα τῆς βελγικῆς μεθόδου. Βασίζεται αὕτη, κατ' ἀρχήν, ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως ἀξονικῆς στοᾶς προόδου εἰς τὴν βάσιν τῆς σήραγγος. Ἡ στοὰ αὕτη ἔχει δύο πολύτιμα πλεονεκτήματα, ἰδίως ὁσάκις ἡ σῆραγξ μακρά: ἐπιτρέπει αὕτη ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἐγκατάστασιν ὁριστικῆς ὁδοῦ, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν παντὸς εἴδους μεταφορῶν, ἀποξηραίνει δ' αὕτη ἐν γένει τὰ διάφορα δάπεδα ἐργασίας ἐντελῶς καὶ διευκολύνει τὴν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω φόρτωσιν τῶν ἐκχωμάτων. Μετὰ τὴν διάτρησιν τῆς στοᾶς βάσεως προσβάλλομεν τὸ ἀμέσως ἄνωθεν αὐτῆς εὑρισκόμενον μέρος τοῦ ὀρύγματος. Δυνάμεθα πρὸς τοῦτο νὰ μεταχειρισθῶμεν δύο μεθόδους: διὰ τῆς πρώτης ἀφαιροῦμεν, διὰ προόδου, ὅλον τὸ τμῆμα τῆς διατομῆς τὸ εὑρισκόμενον ἄνω τῆς στοᾶς προόδου (σχ. 29α)· διὰ τῆς δευτέρας (σχ. 22β), ἀνοίγομεν ἄνωθεν τῆς πρώτης στοᾶς σειρὰν κατακορύφων φρεάτων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐκσκάπτομεν ἐφ' ὅλου τοῦ πλάτους καὶ μέχρι τῆς κορυφῆς, ἀφήνοντες ἄνωθεν τῆς κάτω στοᾶς μέρος τι ἐδάφους, ὅπερ ἀφαιροῦμεν κατόπιν. Ἡ ἄνωθεν τῆς πρώτης τοποθετουμένη δευτέρα στοὰ διευκολύνει τὰς ἀντιστηρίξεις καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐργοταξίων ἐν γένει.

Ἐν τῇ καθαρῶς εἰπεῖν αὐστριακῇ μεθόδῳ κατασκευάζομεν ὁλόκληρον τὴν ἐπένδυσιν, ἀφοῦ ἀντιστηρίξωμεν, ἐν ἀνάγκῃ, καθ' ὁλοκληρίαν τὴν διατομήν· οὐδὲν ὅμως κωλύει νὰ ἱδρύωμεν τὴν ἐπένδυσιν τμηματικῶς, ἀρχίζοντες ἐκ τοῦ θόλου, ὅπερ ὀρθότερον, ἐὰν τὸ ἔδαφος εἶναι κακῆς ποιότητος.

Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ, ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀρχὴν τῆς μεθόδου: αἱ λεπτομέρειαι δηλονότι καὶ ἡ σειρὰ τῶν διαφόρων προσβολῶν ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων.

Ἡ προκειμένη μέθοδος κατασκευῆς μετὰ τῶν παραλλαγῶν αὐτῆς ἐφαρμόζεται δι' ἐδάφη πάσης φύσεως, ἐπιβάλλεται δέ, γενικῶς, διὰ τὰς ὁπωσδήποτε μακρὰς σήραγγας.

4) *Ἐκλογὴ τῆς μεθόδου.* Εἰς τὰς μελέτας ἐκτελέσεως σηράγγων ἀρκούμεθα, γενικῶς, νὰ ὁρίσωμεν, κατ' ἀποκοπήν, τιμὰς ἀνὰ κυβικὸν μέτρον ὀρύγματος καὶ ἀνὰ κ. μ. ἐπενδύσεως, ἀφήνοντες εἰς βάρος τοῦ ἐργολήπτου τὴν διοχέτευσιν καὶ τὴν κάτω ὁρίου τινὸς ἄντλησιν τῶν ὑδάτων, ἐπιβάλλοντες δ' εἰς αὐτὸν κατώτατον ὅριον μηνιαίας προόδου τῶν ἐργασιῶν. Ὅθεν ὀρθὸν ν' ἀφίηται εἰς τὸν ἐργολήπτην ἡ ἐκλογὴ τῆς μεθόδου ἱδρύσεως, ἀφοῦ ὅμως ὑποβάλῃ ταύτην πρὸς συζήτησιν καὶ βελτίωσιν εἰς τὴν διοίκησιν.

Ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς μεθόδου οἱ ἐργολῆπται ὁδηγοῦνται ἰδίως ἐκ τῆς πείρας, ἣν ἀπέκτησαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν προηγηθέντων ἀναλόγων ἔργων. Ἀλλ' ὑπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀνάγκη νὰ καθορισθῇ τὸ ἀκολουθητέον σύστημα, ὅπως μὴ προσκόπτωμεν κατὰ δυσχερειῶν, αἵτινες ἀποφεύγονται δι' ἐκλογῆς προσφορωτέρας μεθόδου. Οὕτω, διὰ τὰς σήραγγας μεγάλου μήκους καὶ μεγάλης διατομῆς, ἐπιβάλλεται γενικῶς ἡ αὐστριακὴ μέθοδος, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν βραχυτέραν διάρκειαν τῶν ἔργων. Ἡ τελευταία αὕτη ἄποψις εἶναι σημαντικωτάτη, λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τῶν καταβαλλομένων κεφαλαίων, ὅθεν καὶ τῶν λεγομένων ἐνδιαμέσων τόκων, ἀνεξαρτήτως τῆς ὅσον οἷόν τε ταχυτέρας παραδόσεως τῶν γραμμῶν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν.

5) ***Κατασκευὴ τῶν ἐπενδύσεων, πάχη καὶ στεγανότης τούτων, ἐμποτισμοὶ διὰ σιμέντου.*** Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ θόλου χρησιμοποιοῦμεν ξυλίνους ἢ καὶ μεταλλικοὺς θολοτύπους εἰς τὰ ἐνδιάμεσα τῶν ζευκτῶν ἀντιστηρίξεως. Οἱ θολότυποι οὗτοι στηρίζονται ἐπὶ ἀμμοδοχείων ἢ ἐπὶ συζυγῶν σφηνῶν. Λιθοδομοῦμεν ὁλόκληρον τὸν μεταξὺ τῶν θολοτύπων καὶ τῶν παρειῶν τοῦ ὀρύγματος χῶρον, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουσιν ὕδατα. Ἐφ' ὅσον ὅμως προέρχεται ὕδωρ ἐκ τοῦ ἐδάφους, δημιουργοῦμεν, ὡς εἴπομεν ἤδη, κενὸν μεταξὺ τοῦ ἐξωρραχίου τοῦ θόλου καὶ τοῦ γυμνοῦ ὀρύγματος, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς κατασκευὴν ἐπικαλύμματος τοῦ θόλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς δημιουργίαν στραγγιστηρίου ὄπισθεν τούτου καὶ καθοδήγησιν τῶν ὑδάτων εἰς τὸν ὀχετὸν τῆς σήραγγος (σχ. 30). Ἐκτελοῦμεν τὸ ἐπικάλυμμα τοῦ θόλου διὰ στεγανοῦ κονιάματος, ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν πρὸς τὴν κλεῖν, ὑπερασπίζομεν δὲ τὸ νωπὸν ἐπικάλυμμα διὰ φύλλων ψευδαργύρου καὶ ὠθοῦμεν ἀμμοχάλικον ἢ πετρώδη συντρίμματα μεταξὺ τῶν φύλλων τούτων καὶ τῶν παρειῶν τοῦ ὀρύγματος. Τὰ ὕδατα συναθροίζομεν εἰς αὔλακας, διηκούσας κατὰ μῆκος τῶν γενέσεων τοῦ θόλου, ἐξ ὧν κατέρχονται διὰ χυτοσιδηρᾶς σωληνώσεως εἰς τὸν ὀχετὸν τῆς σήραγγος ἢ εἰς τὸ διαβρεχόμενον τμῆμα τῆς διώρυγος. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ πάχη τῶν ἐπενδύσεων, ἀναφερόμεθα εἰς τὰ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει καθορισθέντα.

Ἐμποτισμοὶ διὰ σιμέντου. Εἰς τὰς ὑδαταγωγοὺς στοάς, ἰδίως τὰς ὑπὸ θλῖψιν, ὑπάρχουσι πάντοτε κενὰ μεταξὺ τῆς ἐπενδύσεως καὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, μεθ' ὅλην τὴν μέχρι τοῦ γυμνοῦ τοῦ ὀρύγματος γενομένην ἐπένδυσιν. Τὰ κενὰ ταῦτα φράσσομεν δι' ἐμποτισμοῦ, ὑπὸ θλῖψιν, μίγματος ὕδατος καὶ σιμέντου. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἐμποτισμοῦ τούτου ἀφήνομεν ὀπὰς ἐπὶ τῆς ἐπενδύσεως μέχρι τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων δημιουργοῦμεν τοιαύτας διὰ διατρητικῆς σφύρας. Τὸ σιμέντον καὶ τὸ ὕδωρ ἀναμιγνύονται διὰ στρεφομένων πτερυγίων ἐντὸς μεταλλικοῦ δοχείου, ἔνθα ὁδηγεῖται πεπιεσμένος ἀήρ, ὅστις ὠθεῖ τὸ μῖγμα, διὰ μέσου ἐλαστικοῦ σωλῆνος, εἰς τὰ κενὰ ἐν γένει μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπενδύσεως καὶ τῆς τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους.

Ὁσάκις προβαίνομεν εἰς βαθμιαίους ἐμποτισμούς, τὸ ἐμποτιζόμενον μῖγμα ὠθεῖται συχνάκις εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Ἀρχίζομεν τὸν ἐμποτισμὸν ἀπὸ τὰ ἄκρα τῆς βεβρεγμένης ἐπενδύσεως· προβαίνομεν πρὸς τοῦτο βραδέως, κατ' ἀρχὰς ὑπὸ μετρίαν θλῖψιν, πρὸς πραγματοποίησιν φραγμάτων εἰς τὰ μέρη ἐκ τῶν ὁποίων ἠρχίσαμεν. Προχωροῦμεν εἶτα τὸν ἐμποτισμὸν μεταξὺ τῶν σχηματισθέντων φραγμάτων, βαίνοντες ἐκ τοῦ μὲν πρὸς τὸ δέ. Ἐν ἑκάστῃ στάσει ἀρχίζομεν ἀπὸ τὸ κατώτατον μέρος τῆς ἐμποτιστέας ἐπιφανείας, ὥστε τὸ μῖγμα ν' ἀνέρχηται βραδέως διὰ μέσου τῶν κενῶν: τὸ σιμέντον, βαρύτερον ἀπὸ τὸ ὕδωρ, κατακάθηται καὶ πήγνυται. Εὐθὺς ὡς τὸ μῖγμα ἀρχίσῃ νὰ ἐξέρχηται ἀπὸ ὑψηλοτέραν ὀπήν, ἐμποτίζομεν δι' αὐτῆς, ἀφοῦ φράξωμεν τὴν κατωτέραν καὶ οὕτως ἐφεξῆς, μέχρι τῆς κλειδός, ἐν ᾗ ποιοῦμεν ἐμποτισμὸν πυκνοτέρου μίγματος, ὑπὸ θλῖψιν 6 ἕως 8 ἀτμοσφαιρῶν.

Ἡ λιθοδομή, ὡς καὶ τὸ σκυρόδεμα διαπερῶνται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ὅθεν ἐξέρχεται μέρος τοῦ ἐμποτιζομένου ὑγροῦ διὰ τῶν ἁρμῶν ἢ διὰ τῶν ὀπῶν. Ἵνα μὴ χάνωμεν σιμέντον, ἁρμολογοῦμεν διὰ κονιάματος ταχείας πήξεως τὰ μέρη ἔνθα ἔχομεν διαφυγάς.

Σπάνιον νὰ ἐπιτύχωμεν τελείαν στεγανότητα διὰ τοῦ ἐμποτισμοῦ, ἐπιτυγχάνομεν ὅμως δι' αὐτοῦ συγκέντρωσιν τῶν ὑδάτων εἰς ὡρισμένα σημεῖα, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ διοχετεύσωμεν αὐτὰ εὐκόλως εἰς τὸν γενικὸν ὀχετὸν τοῦ ἔργου.

Ἁρμολογήματα. Ὁσάκις συναντῶμεν ἄφθονα ὕδατα, εἴπομεν ἤδη ὅτι ὑποχρεούμεθα, ἐξ ἀνάγκης, νὰ παρεμβάλλωμεν μεταξὺ τῆς ἐπενδύσεως καὶ τοῦ ἐδάφους στραγγιστήριον καὶ νὰ προβαίνωμεν, ἐφ' ὅσον δυνατὸν ἐπιμελῶς, εἰς τὴν κατασκευὴν ἐπικαλύμματος τοῦ ἐξωρραχίου τῆς ἐπενδύσεως. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἐπένδυσις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἰσόδομον τοιχοποιίαν, καθόσον τὸ ὕδωρ θὰ κατέστρεφε τὸ σκυρόδεμα. Εἰς τὰ μέρη, ἔνθα τὸ ἐπικάλυμμα ἀφήνει νὰ διέλθῃ τὸ ὕδωρ, δὲν δυνάμεθα νὰ προβαίνωμεν εἰς ἐμποτισμούς: τὰ κενὰ τοῦ παρεμβληθέντος στραγγιστηρίου θ' ἀπερρόφουν πολὺ σιμέντον. Ξέομεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τοὺς ἁρμοὺς τοῦ ἐσωρραχίου ἐπὶ βάθους 5 ἐκ., στομοῦμεν δὲ τὸ βάθος δι' ἀσφαλτικῆς μαστίχης ἐπὶ 2 ἐκ. Ἡ μαστίχη αὕτη κωλύει τὸ ὕδωρ νὰ διηθῆται διὰ τοῦ ἁρμοῦ, δυνατὸν δὲ τότε νὰ γίνῃ ἄνωθεν ταύτης ἱκανοποιητικὸν ἁρμολόγημα διὰ κονιάματος ἐκ σιμέντου. Ὅταν οὕτω καταστῇ ἀδιαπέρατον τὸ μέρος τῆς ἐπενδύσεως, διὰ τοῦ ὁποίου διηθεῖτο τὸ ὕδωρ, τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀναφαίνεται ὀλίγον μακρότερον· ὅθεν ἀνάγκη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἁρμολόγημα. Ὡς διὰ τοὺς ἐμποτισμούς, δὲν ἐπιδιώκομεν διὰ τοῦ ἁρμολογήματος τὴν ἐπίτευξιν τελείας στεγανότητος, ἀλλὰ μόνον τὴν συγκέντρωσιν τῶν ὑδάτων εἰς ὡρισμένα σημεῖα, ἐξ ὧν ὁδηγοῦμεν ταῦτα εἰς τὸν γενικὸν ὀχετὸν τοῦ ἔργου.

6) ***Ἀερισμὸς τῶν σηράγγων κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν.*** Λόγῳ τῆς παραγωγῆς μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος (CO) ἐν ταῖς συσκευαῖς καύσεως τῶν ἀτμαμαξῶν, ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίζωμεν τῇ ἐκμεταλλεύσει, ὡς καὶ τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ὁδοῦ, ἐνεργητικὸν ἀερισμὸν τῶν σηράγγων. Παρετηρήθη πράγματι, διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, ἐμποτισμὸς τῶν ἐπενδύσεων, ἰδίως τῶν μακρῶν σηράγγων, ἐκ τοῦ ἀερίου ἐκείνου, ὡς καὶ ἔκλυσις αὐτοῦ, ἐπιβλαβὴς εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς ὁδοῦ.

Εἰς τὴν σήραγγα τοῦ Simplon ὁ ἀερισμὸς ἐξασφαλίζεται δι' ὠθητικοῦ ἀνεμιστῆρος εἰς τὴν μίαν ἐκ τῶν εἰσόδων καὶ δι' ἀπορροφητικοῦ εἰς τὴν ἄλλην. Αἱ εἴσοδοι τῆς σήραγγος κλείονται διὰ διαφραγμάτων, ἅτινα ἀνοίγουσι μόνον διὰ τὴν διέλευσιν τῶν συρμῶν. Εἰς πολλὰς ἰταλικὰς καὶ εἴς τινας γαλλικὰς σήραγγας χρησιμοποιοῦσι τὸ καλούμενον σύστημα ἀερισμοῦ Saccardo, ὅπερ λειτουργεῖ ὡς ἀληθὴς σιφωνισμὸς ὕδατος πρὸς ἑλκυσμὸν ὅλης τῆς στήλης ἀέρος τῆς σήραγγος, χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη κλεισίματος τῶν εἰσόδων διὰ φραγμάτων, ὡς ἐν τῇ σήραγγι τοῦ Simplon.

Πανταχόθεν διαπιστοῦται ἡ ἀνάγκη καταργήσεως τῶν πολυδαπάνων τεχνητῶν ἀερισμῶν τῶν σηράγγων καὶ ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἐν αὐταῖς καὶ παρ' αὐταῖς ἀτμήρους ἕλξεως δι' ἠλεκτρικῆς. Τὸ σύστημα τοῦτο θεωρεῖται ὡς τὸ λυσιτελέστερον μέσον βελτιώσεως τῆς ἀτμοσφαίρας τῶν σηράγγων καί, κατά τι, τοῦ ἐν αὐταῖς συντελεστοῦ προσφύσεως, λόγῳ τῆς καταργήσεως τῶν ἐκ τῶν καπνοδοχῶν τῶν ἀτμαμαξῶν ἀκαθαρσιῶν καὶ ἐξυδατωμένων ἀτμῶν ἐπὶ τῶν τροχιῶν.

Διὰ τὰς σήραγγας τῶν μητροπολιτικῶν σιδηροδρόμων, μεθ' ὅλην τὴν ἐν αὐταῖς ἠλεκτρικὴν ἕλξιν, προβλέπονται εἰδικαὶ ἐγκαταστάσεις πρὸς δημιουργίαν ῥεύματος καὶ ταπείνωσιν τῆς διηνεκῶς τεινούσης πρὸς αὔξησιν θερμοκρασίας αὐτῶν. Μηχανικοὶ ἀεριστῆρες ἢ δημιουργία ῥεύματος δι' ὑψηλῶν καπνοδοχῶν ἀποτελοῦσι τὰ συνήθη μέσα ἀερισμοῦ.

7) *Κεκαλυμμένα ὀρύγματα ἢ τεχνηταὶ σήραγγες.* Ἀναγκαζόμεθα ἐνίοτε νὰ κατασκευάζωμεν σήραγγας εἰς λίαν μικρὸν βάθος· τοῦτο συμβαίνει π. χ. ὁσάκις πρόκειται δίοδος γραμμῆς κατὰ μῆκος δημοσίας ὁδοῦ καὶ ὑπογείως ταύτῃ, ἢ δι' ἐδαφῶν λίαν δυσκόλων, ἐν οἷς προσφορώτερον μέσον συγκρατήσεως τῶν πρανῶν ἡ ἀντιστήριξις αὐτῶν διὰ θόλου (σχ. 31). Ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ἔχομεν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, συμφέρον ν' ἀνοίγωμεν ὑπαίθριον ὄρυγμα, νὰ κατασκευάζωμεν τὰ τοιχώματα τῆς σήραγγος καὶ νὰ καλύπτωμεν εἶτα ταύτην. Ὑπάρχει τοιαύτη διαφορὰ δαπάνης μεταξὺ ὑπαιθρίου καὶ ὑπογείου ὀρύγματος, ὥστε ἀπαιτεῖται ἀρκετὸν πάχος ἐδάφους ἄνωθεν τοῦ θόλου (εἴπομεν ἤδη ἄνω τῶν 12 μ.), ὅπως ᾖ συμφερώτερον τὸ ὑπόγειον ὄρυγμα. Οὐχ ἧττον, ἐντὸς τῶν λίαν κακῆς ποιότητος ἐδαφῶν ἡ δυσκολία συγκρατήσεως τῶν πρανῶν κωλύει τὴν διάτρησιν καὶ διατήρησιν πλήρους ὑπαιθρίου ὀρύγματος. Εὐκταῖον θὰ ἦτο νὰ ἱδρύωμεν τὰ κεκαλυμμένα ὀρύγματα κατὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς γραμμῆς: θὰ εἴχομεν οὕτω μεγάλην οἰκονομίαν χωματισμῶν καὶ πολὺ μικροτέρας πιθανότητας διασαλεύσεως τοῦ

Digitized by Google

ἐδάφους, ἥτις ἐνίοτε ἐξικνεῖται εἰς μεγάλην ἔκτασιν.

Ὁσάκις κατασκευάζομεν κεκαλυμμένα ὀρύγματα, δυνατὸν νὰ ἐνδιαφέρῃ νὰ κατασκευάσωμεν τὰς πλευρὰς δι' ἀντιστηριγμένων ἐκσκαφῶν καὶ νὰ κατασκευάσωμεν τὸν θόλον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους, διατασσομένου κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐσωρραχίου, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς θολότυπος, ἀφοῦ στρωθῇ πρὸς τοῦτο τελείως διὰ στρώματος γύψου. Ἀποφεύγομεν οὕτω τὰς δαπάνας θολοτύπων καὶ μειοῦμεν τὰς δαπάνας τῶν ἀντιστηρίξεων, αὐξάνομεν ὅμως τὰς δαπάνας τῆς ἐξορύξεως. Ὁσάκις εὑρισκόμεθα πρὸ στερεοῦ ἐδάφους, δυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν τὰς πλευρὰς διὰ βάθρων, συνδεομένων διὰ τόξων, ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ γενέσεις τοῦ θόλου· πληροῦμεν εἶτα τὰς μεταξὺ τῶν βάθρων ἐπιφανείας δι' ἐπενδύσεων, προωρισμένων νὰ προφυλάττωσι τὸ ἔδαφος ἀπὸ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων καὶ νὰ κωλύωσι τὰς μερικὰς καταπτώσεις.

8) *Ἀτυχήματα ἔργων*. Κατὰ τὴν κατασκευὴν σηράγγων δέον πάντοτε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι δυνατὸν νὰ συμβῶσιν ἀτυχήματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σοβαρά. Πολλάκις φονεύονται ὀρύκται ἐξ ἐκρήξεως πυροτρυπῶν, ἐκ πτώσεως ὄγκων, ἐκ συντρίψεως ὑπὸ μεγάλας καταπτώσεις ἢ καὶ ἐξ ἀποκλεισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν ἀτμόσφαιραν, λόγῳ ἐμφράξεως τῆς σήραγγος ὄπισθεν αὐτῶν κλπ. Δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτον μέσον πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυστυχημάτων, προσεκτικὴ ὅμως ἐπίβλεψις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, προλαμβάνει ταῦτα.

Πλὴν τῶν δυστυχημάτων ἀνθρώπων ἔχομεν ἀτυχήματα ἔργων: καταπτώσεις, διασπάσεις θόλων, εἰσβολὰς ὑδάτων, πυρκαϊὰς κλπ. Προλαμβάνομεν τὰς καταπτώσεις δι' ἰσχυρῶν ἀντιστηρίξεων, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης θὰ πράττωμεν πάντοτε πλέον τοῦ δέοντος· δέον, ἰδίως, νὰ εἴμεθα λίαν προσεκτικοί, ὁσάκις εὑρισκόμεθα πρὸ ἀλλαγῆς ἐδάφους. Συναντῶμεν συχνάκις ἐντὸς βραχώδους ἐδάφους ἀργιλώδεις ὄγκους, δυναμένους νὰ καταπέσωσιν ἐξ ἀπίνης καὶ νὰ προκαλέσωσι σοβαρὰ δυστυχήματα· εὐθὺς ὡς ἀντιληφθῶμεν τοιούτους ὄγκους, δέον νὰ ἐνισχύωμεν τὰς ἀντιστηρίξεις.

Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐδάφη, ἅτινα φαίνονται στερεώτατα κατὰ τὴν ἐξόρυξιν αὐτῶν, ἅτινα συχνάκις ἐξορύσσονται μόνον δι' ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως, εὐθὺς ὡς ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος, ἀποσυντίθενται καὶ ἐξασκοῦσιν ἰσχυρὰς ὠθήσεις ἢ διαρρήγνυνται εἰς ὄγκους, οἵτινες ἀποσπῶνται. Ὅπως ἀποφεύγωμεν τὰ ἐκ τούτων ἀτυχήματα, δέον νὰ ἐπιβλέπωμεν τὰς ἀντιστηρίξεις μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ νὰ μὴ διστάζωμεν, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ διακόπτωμεν τὴν ἐργασίαν προόδου, ὅπως ἐνισχύωμεν ταύτας: δὲν γνωρίζομεν ποῦ θὰ σταματήσῃ κατάπτωσις, ἥτις ἤρχισε, προκύπτει δὲ πάντοτε σπουδαία ἀπώλεια χρόνου καὶ χρήματος. Πρέπει ἑπομένως νὰ ὑπερβάλλωμεν εἰς πρόνοιαν, ὅπως εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἐπράξαμεν ὅ,τι δυνατόν, νὰ προσπαθῶμεν δὲ νὰ ἐμποδίζωμεν τὴν παραγωγὴν κινήσεων τοῦ ἐδάφους, ὅσον ἀσήμαντοι καὶ ἂν ὦσιν αὗται.

Ἐν σήραγγι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ἐδάφους γίνεται μετὰ δυσκολίας: ὁ φωτισμὸς εἶναι ἀνεπαρκής, αἱ ἀντιστηρίξεις διακόπτουσι τὴν συνέχειαν τῶν ἐπιφανειῶν, αἵτινες ὁρῶνται μόνον κατὰ περιωρισμένα τμήματα. Ἀπαιτεῖται ἑπομένως μεγάλη προσοχή, συχναὶ ἐπισκέψεις καὶ προσεκτικὴ ὑπαίθριος ἐξέτασις τῶν ἐκχωμάτων. Ὁσάκις συμβαίνει κατάπτωσις, ἡ ἀποκόμισις τῶν γαιῶν εἶναι συχνάκις λίαν δυσχερής, καθόσον κατέρχονται ἄλλαι, ἐφ' ὅσον ἀποκομίζομεν τὰς ἤδη καταπεσούσας. Πρόσφορον ἐνίοτε νὰ εἰσερχώμεθα διὰ παρακαμπτηρίου στοᾶς εἰς τὸν ἐκ τῆς καταπτώσεως σχηματισθέντα θάλαμον, ὅπως ἀντιστηρίξωμεν ἢ διὰ λιθοδομῆς ὑποστηρίξωμεν αὐτόν.

Ἡ σύνθλιψις τῶν θόλων εἶναι ἀτύχημα σοβαρώτατον, καθόσον συνοδεύεται πάντοτε ὑπὸ μεγάλης καταπτώσεως· διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ διστάζωμεν, ὁσάκις εὑρισκόμεθα ἐντὸς κακῆς ποιότητος ἐδάφους, νὰ δεχώμεθα μεγαλύτερα πάχη ἐπενδύσεων. Δέον νὰ ἐξασφαλίζωμεν μετὰ προσοχῆς τὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων, ὧν ἡ πίεσις δυνατὸν ν' αὐξήσῃ καὶ νὰ καταστῇ ἀκατάβλητος, ἐὰν δὲν λάβωμεν σχετικὴν προφύλαξιν. Τέλος, ἀναπόφευκτον νὰ ἐπιβλέπωμεν μετὰ ἰδιαιτέρας προσοχῆς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐπενδύσεων· ἡ ἐπίβλεψις αὕτη τόσῳ μᾶλλον ἀναγκαία, ὅσῳ ἡ ἐργασία, ἐν τῷ μέσῳ ξύλων καὶ ἐν στενῷ καὶ μὴ καλῶς φωτιζομένῳ χώρῳ γινομένη, πάντοτε δύσκολος καὶ κοπιώδης. Δυνατὸν νὰ παραχθῶσιν ἐνίοτε πυρκαϊαὶ τῶν ξυλοδέσεων, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους, ἐὰν τὰ στρώματα ὦσιν ἀνθρακοῦχα· αἱ πυρκαϊαὶ τῶν ξυλοδέσεων δυνατὸν νὰ διακινδυνεύσωσι σοβαρώτατα τὰ ἔργα, ἐνίοτε δὲ δύσκολον ν' ἀντιταχθῶμεν κατ' αὐτῶν ταχέως, λόγῳ τοῦ πληροῦντος τὴν σήραγγα καπνοῦ. Πυρκαϊαὶ τοῦ ἐδάφους σπανιώταται (σῆραγξ διώρυγος ἐν Braye-en-Laonnais), ἐκρήξεις ὅμως ἀερίων ἐξ ἀνθρακούχων ἐδαφῶν συχνότεραι καὶ ἐπικίνδυνοι: ἐδυσχέραιναν αὗται τὴν διάτρησιν πολλῶν σηράγγων.

III. Σήραγγες δυσκόλου ἐκτελέσεως.* 1) *Κλῖμα καὶ τοπογραφικοὶ ὅροι δυσμενεῖς, ἐδάφη σκληρότατα ἢ ὑδροφόρα καὶ φερτά, ποταμοὶ καὶ στενὰ θαλασσῶν, μητροπολιτικοὶ σιδηρόδρομοι, κλπ. Πάντα τὰ προκείμενα στοιχεῖα δέον νὰ λαμβάνωνται σοβαρώτατα ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ μελέτῃ τῆς κατασκευῆς σήραγγος: σήραγγες τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς σχεδίων, ἀλλ' ὑπὸ διαφόρους κλιματολογικοὺς καὶ τοπογραφικοὺς ὅρους, ἀπαιτοῦσι δαπάνας κατασκευῆς τόσῳ μεγαλυτέρας, ὅσῳ τὸ κλῖμα δυσμενέστερον, ἡ προσπέλασις δυσκολωτέρα καὶ τὰ κέντρα ἐφοδιασμοῦ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα. Τὰ πολὺ σκληρὰ πετρώματα, ὡς τὰ μάρμαρα, ὁ συμπαγὴς δολομίτης, ὁ λίαν συμπαγὴς γνεύσιος, ὁ πορφυρίτης, αἱ λάβαι, οἱ συενῖται, οἱ γρανῖται καὶ ἡ σειρὰ τῶν κρυσταλλοσχιστωδῶν ἐν γένει πετρωμάτων, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ἐξαιρετικῆς σκληρότητος, ὡς κροκαλοπαγῆ τινα, ὁ πράσινος σερπαντίνης κλπ., παρέχουσι μεγάλας δυσχερείας εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἔργων, μεθ' ὅλας τὰς προόδους τῶν διατρητικῶν μηχανημάτων καὶ τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, προκαλοῦσι δὲ σοβαρὰς ἐπὶ πλέον δαπάνας. Τὰ ὑδροφόρα ἐδάφη, ἰδίως δὲ τὰ ἐκ τούτων προσχωσιγενῆ, τοιαῦτα δὲ συνήθως τὰ ὑπὸ ποταμούς, ὑπὸ στενὰ θαλασσῶν καὶ κάτωθεν τῶν πόλεων, συνεπάγονται ἐπίσης δαπανηρότατα εἰδικὰ μέσα κατασκευῆς.

2) *Σήραγγες ἐντὸς διογκουμένων διὰ τῆς ὑγρασίας ἢ τοῦ ὕδατος ἐδαφῶν, ἰδίως δ' ἐντὸς ἀνυδρίτου*. Ἀσβεστολιθικαί τινες μάργαι, ἐρχόμεναι εἰς ἐπαφὴν μετὰ ὑγροῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἢ μεθ' ὕδατος, διογκοῦνται καὶ ἐξασκοῦσι μεγάλας πιέσεις ἐπὶ τῶν ἐπενδύσεων, αἵτινες πολλάκις διαρρήγνυνται καὶ μετακινοῦνται. Τὴν αὐτὴν ἰδιότητα ἔχει, ἀλλ' εἰς πολὺ μεγαλύτερον βαθμόν, ὁ λεγόμενος ἀνυδρίτης, ἤτοι τὸ ἄνυδρον θειικὸν ἀσβέστιον $CaSO_4$. Τὸ πέτρωμα τοῦτο συναντᾶται ἐνίοτε ὑπὸ στρῶμα γύψου ($CaSO_4+2H_2O$) καὶ ἀργίλου, ἅτινα ἐπροφύλαξαν αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὕδωρ. Τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ πετρώματος τούτου εἶναι περίπου 3,3. Ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ὕδατος ἢ τοῦ ὑγροῦ ἀέρος ὁ ἀνυδρίτης μετατρέπεται εἰς γύψον, δι' ἀπορροφήσεως 2 μορίων ὕδατος. Τὸ εἰδικὸν βάρος τῆς γύψου εἶναι μόνον 2,4, ὅθεν ἡ μετατροπὴ τοῦ ἀνυδρίτου εἰς γύψον προκαλεῖ σημαντικὴν διόγκωσιν αὐτοῦ, $3{,}3:2{,}4=1{,}375$, ἤτοι αὔξησιν τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου μείζονα τοῦ $^1/_3$ τούτου.

Ὑπὸ τοιαύτην διόγκωσιν διεπιστώθη ὅτι ἐπενδύσεις ἀνεκτοῦ ὁπωσδήποτε ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως πάχους δὲν ἀντέχουσιν. Οὕτως ἡ γαλλικὴ σῆραγξ τοῦ Genevreuille, ἥτις συνήντησεν ἀνυδρίτην, ὑπὸ μορφὴν πολὺ σκληροῦ βράχου, κατὰ τὴν κατασκευήν της, πολλάκις διερράγη, διογκουμένης καὶ αὐτῆς τῆς κοιτοστρώσεως, ἡσύχασε δὲ μόνον ὅταν ἔπαυσαν νὰ παλαίωσι κατὰ τῆς διογκώσεως. Ἐνίσχυσαν δηλονότι τὰ βάθρα τῆς σήραγγος καὶ ἤνοιξαν, ἀνὰ δύο μέτρα, κοιλώματα ἐν αὐτοῖς, εὔρους 1 μ., ὕψους 2 μ. καὶ ἐσοχῆς μέχρι 2,75 μ. ἀπὸ τῶν παρειῶν τῶν βάθρων, τὰς παρειὰς δὲ τῶν κοιλωμάτων τούτων ἔκλεισαν διὰ ξηρολιθοδομῆς πάχους 1,25 μ. περίπου. Διὰ τῶν διατάξεων τούτων ὁ ἀνυδρίτης διογκοῦται ἐλευθέρως, ὠθῶν τὴν πρὸ αὐτοῦ ξηρολιθοδομήν, ἣν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παραμερίζουσι, πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ διογκουμένου ἀνυδρίτου, ἐπανιδρύουσι δὲ καὶ πάλιν ταύτην.

Εἰς τὴν γαλλικὴν σήραγγα τοῦ Col de Braus ἐπὶ τῆς γραμμῆς Nice—Coni, συνηντήθη ἐπίσης ἀνυδρίτης ἐπὶ 1000 μ. μήκους, ὅστις παρέχει εἰσέτι σοβαρὰς δυσχερείας εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν, καθόσον ἦλθεν οὗτος εἰς ἐπαφὴν μὲ ὑδροφόρον στρῶμα, οὗτινος δὲν κατωρθώθη εἰσέτι ἡ πλήρης ἀποστράγγισις. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω γραμμῆς συνηντήθη ἐπίσης ἀνυδρίτης ἐντὸς δύο εἰσέτι σηράγγων. Ἐπεδιώχθη καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ἡ τελεία καὶ ταχεῖα ἀπομόνωσις αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἀτμοσφαιρικὴν ὑγρασίαν καὶ ἀπὸ πᾶσαν ἐπαφὴν μεθ' ὕδατος. Κατεσκεύασαν πρὸς τοῦτο, ὡς οἷόν τε τάχιστα, τὴν ἀντίστοιχον ἐπένδυσιν, ἀφοῦ πρότερον ἐπήλειψαν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀνυδρίτου διὰ τριῶν ἐπιστρώσεων λιθανθρακούχου πίσσης (coaltar). Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐπενδύσεως ἐπλήρωσαν ἐπίσης διὰ λιθανθρακούχου πίσσης, ὑπὸ θλῖψιν 6 ἀτμοσφαιρῶν, πᾶν κενὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπενδύσεως μέχρι τῆς τοῦ ἀνυδρίτου. Ἀπὸ τῆς κατασκευῆς μέχρι τῆς σήμερον, ἤτοι ἐπὶ δεκαετίαν περίπου, οὐδεμία παρουσιάσθη βλάβη εἰς τὴν ἐπένδυσιν.

3) *Εἰδικαὶ μέθοδοι ἱδρύσεως:* Διὰ προόδου θώρακος (bouclier). Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀγγλικῆς μεθόδου κατασκευῆς σηράγγων παρουσιάσθη πολλάκις ἀνάγκη πλήρους ἀντιστηρίξεως τοῦ μετώπου ἐργασίας, ἤτοι ὁλοκλήρου τῆς διατομῆς. Ἡ ὑπὸ τοιούτους ὅρους σύγχρονος παρουσία ὑδάτων ἤγαγεν εἰς τὴν συνένωσιν ὅλων τῶν στοιχείων ἀντιστηρίξεως εἰς μοναδικὸν ὁριζόντιον θάλαμον ἐργασίας διὰ πεπιεσμένου ἀέρος, ὃν ἐκάλεσαν θώρακα (bouclicr) καὶ οὗτινος γίνεται ἀποκλειστικὴ σχεδὸν χρῆσις διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑπὸ ποταμοὺς ἢ πόλεις σηράγγων. Ὁ θώραξ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀκολούθων στοιχείων: Πρῶτον ἐκ μεταλλικοῦ περιβλήματος ἢ ὁπλισμοῦ, ἐφαρμοζομένου ἐπὶ τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τομῆς. Δεύτερον ἐκ κατακορύφου χωρίσματος ἢ διαφράγματος, διατετρημένου δι' ἀνοιγμάτων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλων, ἃ δυνατὸν νὰ κλείωμεν διὰ θυρῶν, καὶ πρὸ τοῦ ὁποίου ἐκσκάπτομεν. Τὸ σύνολον τοῦτο εἶναι στερεῶς συμπεπηγμένον καὶ ἔχει καταστῇ τελείως ἄκαμπτον διὰ μεταλλικῶν στοιχείων, ὡς δοκίδων, ὁπλισμῶν κλπ.

Ὁ θώραξ δυνατὸν νὰ χρησιμοποιῆται πρὸς ἵδρυσιν τῶν μᾶλλον διαφερουσῶν σηράγγων, εἴτε ἐντὸς κρημνιζομένων ἐδαφῶν, εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τὰς ὁδούς, εἴτε ἐν τῷ μέσῳ ὑδροφόρων ἐδαφῶν κλπ. Ἐπενοήθη ἐν ἔτει 1825 ὑπὸ τοῦ Γάλλου μηχανικοῦ Brunnel, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐφηρμόσθη ἐπιτυχῶς διὰ σήραγγα ὑπὸ τὸν Τάμεσιν, ἐν Λονδίνῳ. Ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐξηπλώθη ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ἀπό τινων δὲ χρόνων καὶ ἐν Γαλλίᾳ.

Μέσα διὰ τμηματικῆς καταβυθίσεως. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ, ὅπερ προσφόρως χρησιμοποιεῖται δι' ἀβαθεῖς ὑπὸ ποταμοὺς σήραγγας, κατασκευάζουσιν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τὴν σήραγγα κατὰ τμήματα, ἅτινα τοποθετοῦσιν εἰς τὰς οἰκείας θέσεις διὰ κατακορύφου βυθίσεως, τῇ βοηθείᾳ πεπιεσμένου ἀέρος. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη ἤδη δὶς ἐπὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ σιδηροδρόμου τῶν Παρισίων, ὡς καὶ ἐν Βερολίνῳ.

Σύστημα διὰ παγώματος τοῦ ἐδάφους κλπ. Τὸ σύστημα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν Γερμανὸν μηχανικὸν Poestch, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου εἶναι γνωστόν. Ἐφηρμόσθη ἐπὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ τῶν Παρισίων, ὡς καὶ διὰ τὴν διάτρησιν φρεάτων ὀρυχείων. Ἡ ἀρχὴ τοῦ συστήματος εἶναι ἁπλουστάτη: δι' ἁλμυρᾶς διαλύσεως, θερμοκρασίας περίπου —20^0 ἑκατονταβάθμου, πηγνύουσι τὸ ὕδωρ τοῦ ἐδάφους πέριξ τοῦ κατασκευαστέου ἔργου καὶ ἐργάζονται οὕτως ἐν ξηρῷ.

Περιοριζόμεθα εἰς τὴν συνοπτικὴν περιγραφὴν τῶν μεθόδων τούτων, καθόσον, ὁσάκις θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ μεταχειρισθῶμέν τινας ἐξ αὐτῶν, δέον νὰ μελετήσωμεν ἐν εἰδικοῖς ὑπομνήμασι ταύτην.

4) *Παραδείγματα σηράγγων ἐξαιρετικῶς δυσκόλου ἱδρύσεως*. Ὁσάκις αἱ σήραγγες ἱδρύονται ἐντὸς συμπαγοῦς βράχου, ἡ κατασκευὴ αὐτῶν πιθανὸν νὰ ᾖ δαπανηρά, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει εἶναι ἀσφαλής. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτως ὁσάκις συναντῶμεν μεγάλας πιέσεις ἐδάφους, ὡς εἰς τὴν μεσημβρινὴν εἴσοδον τοῦ Simplon, ἢ ὑδροφόρα φερτὰ ἐδάφη, ἰδίως δὲ ῥέουσαν ψιλὴν ἄμμον, ὡς εἰς τὰς γαλλικὰς σήραγγας τοῦ Marot, ἐπὶ τῆς γραμμῆς Montauban-Brive καὶ τοῦ Meudon, ἐπὶ τῆς γραμμῆς Invalides-Versailles. Ἡ τελευταία αὕτη σῆραγξ ἐπρόκειτο, κατὰ τοὺς γεωλόγους, νὰ ἱδρυθῇ συνολικῶς ἐντὸς ἀργίλου, ἀλλ' εὑρέθη, ἐπὶ 40 μ., ἐντὸς ῥεουσῶν ἄμμων. Ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀμμώδους τούτου τμήματος παρέσχεν ἐξαιρετικὰς δυσκολίας καὶ διήρκεσε τρία ἔτη. Αἱ δυσχέρειαι ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἐσκέφθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ἔργα καὶ νὰ μελετήσωσιν ἄλλην χάραξιν.

Ἀναφέρομεν ἐπίσης τὴν ἐν Braye-en-Laonnais τῆς Γαλλίας σήραγγα τῆς διώρυγος ἀπὸ τὴν Oise εἰς τὴν Aisne, ἱδρυθεῖσαν ἐντὸς ῥεουσῶν ἄμμων. Αἱ ἄμμοι αὗται περιεῖχον σιδηροπυρίτας (FeS_2), οἵτινες ὠξειδώθησαν, λόγῳ τοῦ χρησιμοποιηθέντος πεπιεσμένου ἀέρος ἐν τῇ κατασκευῇ, ἤναψαν καὶ προὐκάλεσαν τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον 17 ἐργατῶν. Ἡ σῆραγξ αὕτη κατεστράφη κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἐπανιδρύεται μετὰ μεγίστων δυσχερειῶν. Ἀνεφέραμεν ἐπίσης τὸς σήραγγας τοῦ Génevreuille καὶ τοῦ Col de Braus (μήκους 5.939 μ.) ὡς ἐξαιρετικῶς δυσχερεῖς, λόγῳ τῆς μὴ ἐγκαίρου ἀπομονώσεως τοῦ συναντηθέντος ἀνυδρίτου ἀπὸ πάσης ὑγρασίας ἢ ὕδατος.

Σῆραγξ τοῦ Lötschberg. Ἡ ἑλβετικὴ αὕτη σῆραγξ ἐχαράχθη ἀρχικῶς ἐπὶ εὐθυγραμμίας μήκους 13.735 μ. Λόγῳ μεγάλης κατακρημνίσεως, περίπου 6.000 $μ.^3$, συμβάσης τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 24ης Ἰουλίου 1908, εἰς ἀπόστασιν 2.675 μέτρων ἀπὸ τὴν βορεινὴν εἴσοδον καὶ ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν συγκλινίαν τῆς κοιλάδος τῆς Kander καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἐφράχθη μῆκος 1.500 μέτρων, ἠναγκάσθησαν νὰ μετατοπίσωσι, διὰ παρεκκλίσεως πρὸς τὰ ἀνάντη, τὸν ἄξονα καὶ ν' αὐξήσωσι τὸ μῆκος κατὰ 801 μ. Ἐκ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὸ καταστραφὲν μέτωπον 29 ἀνδρῶν, κατεπλακώθησαν καὶ ἔμειναν τεθαμμένοι ἐπὶ τόπου οἱ 25. Ἐκ τῆς κατακρημνίσεως ἐγκατελείφθη μῆκος τετελεσμένης σήραγγος 1 χιλιομέτρου, ὅπερ ἀπεμονώθη ἀπὸ τὸ πρὸ αὐτοῦ διὰ λιθίνου φράγματος πάχους 6 μέτρων. Περὶ τοῦ ἀνεφίκτου τῆς προκειμένης κατακρημνίσεως εἶχον ἀποφανθῆ διάσημοι γεωλόγοι, φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ὕπαρξις ἀπροσδοκήτου τεκτονικοῦ ῥήγματος (faille) διέψευσε τὰ συμπεράσματα αὐτῶν: ἐνῷ δηλαδὴ ἀπεφάνθησαν ὅτι ἡ σῆραγξ θὰ εἶχεν ὑπὸ τὴν Kander, εἰς βάθος 180 μ., στρῶμα γρανίτου ἄνωθεν αὐτῆς πάχους 100 μέτρων, εὑρέθη αὕτη ἐκεῖ ἐντὸς τῶν προσχώσεων τῆς κοιλάδος, αἵτινες διῆκον πολὺ βαθύτερον, μόνον δὲ μετὰ τὴν γενομένην παρέκκλισιν διετηρήθη αὕτη ἐντὸς τῆς γρανιτικῆς μάζης.

Σῆραγξ τοῦ Mont-d'Or. Ἡ σῆραγξ αὕτη, διπλῆς ὁδοῦ, εὑρίσκεται ἐπὶ εὐθυγράμμου κατωφερείας μήκους 6.100 μ. ἀπὸ Frasne (Γαλλία) εἰς Vallorbe (Ἑλβετία). Τὸ πλεῖστον τῆς σήραγγος διε-

Digitized by Google

τρήθη, λόγῳ τῆς κατωφερείας, ἐκ τοῦ ἑλβετικοῦ πρὸς τὸ γαλλικὸν μέτωπον. Τὴν 7ην πρωϊνὴν τῆς 23/12/1912 ἐγένετο εἰσβολὴ ὑδάτων εἰς τὸ σημεῖον Α, εἰς 4.273 μ. ἀπὸ τὸ ἑλβετικὸν μέτωπον (σχ. 32). Ἐμετρήθη ἀρχικὴ παροχὴ 3000 λίτρων ἀνὰ 1″, κατελθοῦσα εἰς 700 λίτρα τὴν 25ην καὶ ἀνελθοῦσα εἰς 5.000 λίτρα τὴν 28ην καὶ τὴν 29ην ἰδίου μηνός, λόγῳ χειμαρρωδῶν βροχῶν καὶ τήξεως χιόνων. Τὸ ὕδωρ ἔρρεεν ἐφ' ὅλου τοῦ δαπέδου τῆς σήραγγος· κατέστρεψεν εἰς τὴν ἔξοδον ἐπίχωμα 17.000 κ. μ., ἐκρήμνισε παρακείμενον οἰκοδόμημα καὶ ἔκοψε δύο ὁδοὺς πρὸς τὰ κατάντη. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς εἰσβολῆς ἐστείρευσαν ἐπιφανειακαὶ πηγαὶ Α′ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς λεκάνης, ἐξ ὧν παρείχετο κινητήριος ἐνέργεια εἰς ἐργοστάσια

Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως προεῖχεν ἡ πλήρης ἀποπεράτωσις τῆς σήραγγος μέχρι τῶν ὑδάτων Α, καθόσον προηγεῖτο τούτων τμῆμα ἡμιτελές, ἐντὸς κυανῆς μάργης, διογκουμένης διὰ τῆς ὑγρασίας. Ἵδρυσαν πρὸς τοῦτο, εἰς ἀπόστασιν 6 περίπου μέτρων πρὸ τῶν ὑδάτων Α, λίθινον κωνικὸν φράγμα Φ, πάχους 7 μέτρων, εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου ἐπάκτωσαν δύο σωλῆνας διαμέτρου 80 ἑκ., ὧν ἕκαστος εἶχε κρουνὸν καὶ θλιψιόμετρον. Τὴν 17/1/1923, ὅτε ἡ παροχὴ τῶν ὑδάτων Α ἦτο 350 λίτρα ἀνὰ 1″, ἔκλεισαν τοὺς κρουνούς· ἀνέβλυσαν τότε ἐκ νέου αἱ ἐπιφανειακαὶ πηγαὶ Α′ μὲ παροχὴν ἴσην πρὸς τὴν τῶν ὑδάτων Α, τὰ δὲ θλιψιόμετρα ἔδειξαν θλῖψιν στήλης ὕδατος 80 μέτρων, ἤτοι ἀκριβῶς τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν ὑψομετρικὴν διαφορὰν (80 μ.) μεταξὺ τῶν ὑδάτων Α καὶ τῶν πηγῶν Α′. Ἀποκατέστησαν οὕτω, προσωρινῶς, τὰς πηγὰς καὶ διεπιστώθη ὅτι ἐπρόκειτο διάρρηξις φυσικῆς στοᾶς πλήρους ὕδατος καὶ τῆς ὁποίας ἡ συνέχεια ἀποκατεστάθη πλήρως, ἤτοι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπωλείας ὕδατος.

Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ φράγματος Φ ἐπεράτωσαν τὴν σήραγγα μέχρις αὐτοῦ. Εἶτα, διὰ παρακαμπτηρίου πρὸς τὰ δεξιὰ στοᾶς, ἀνεζήτησαν τὰ ὕδατα Α ἔξω τῆς περιοχῆς τῆς σήραγγος καὶ διὰ σωληνώσεως 80 ἑκ. διαμέτρου ὡδήγησαν ταῦτα μέχρι τῆς συγκλινίας τῆς Orbe. Ἐκρήμνισαν τότε τὸ φράγμα Φ καὶ ἐπροχώρησαν τὴν διάτρησιν, ὅτε, τὴν 18/4/1913, ἐγένετο δευτέρα εἰσβολὴ ὑδάτων εἰς τὸ σημεῖον Β, εἰς 4.407 μ. ἀπὸ τῆς ἑλβετικῆς εἰσόδου. Τὴν 25/4/1913 τὸ ἄθροισμα τῶν παροχῶν Α καὶ Β ἀνῆλθεν εἰς 10.000 λίτρα ἀνὰ 1″, πᾶσα δ' ἀπόπειρα ἐπαναλήψεως τῶν ἐργασιῶν ἀπέτυχεν. Ἀπεφασίσθη τότε ἡ ἐπανίδρυσις τοῦ φράγματος Φ, ἡ προσωρινὴ ἀποκατάστασις τῶν πηγῶν Α′ καὶ ἡ παράκαμψις τῶν ὑδάτων Α καὶ Β. Ἡ παράκαμψις αὕτη ἐγένετο μεταξὺ τῶν σημείων 4.244 μ. καὶ 4.482 μ. τοῦ ἄξονος διὰ παρακαμπτηρίου πρὸς τὰ ἀριστερὰ στοᾶς, εἰς ἀπόστασιν 20 μ. ἀπὸ τοῦ ἄξονος. Κατὰ τὴν διάτρησιν τῆς στοᾶς ταύτης συνήντησαν ἔναντι τοῦ σημείου 4.416 μ. τοῦ ἄξονος ἐγκαρσίαν χαράδραν Γ πλήρη ὕδατος ὑπὸ θλῖψιν, ἣν ἠρεύνησαν καὶ ἔφραξαν πρὸς τὰ ἀριστερὰ μὲν ἔξω τῆς παρακαμπτηρίου στοᾶς, πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ μεταξὺ τῆς τελευταίας καὶ τῆς σήραγγος διὰ σωληνώσεων, πεπακτωμένων ἐντὸς λιθίνων φραγμάτων καὶ φερουσῶν κρουνούς.

Μετὰ τὴν ἄφιξιν εἰς τὸ ἀξονικὸν σημεῖον ἑνώσεως 4.482 μ., ἐπροχώρησαν τὴν διάτρησιν ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὸ γαλλικὸν στόμιον τῆς σήραγγος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὰ ὄπισθεν, ἤτοι πρὸς τὰ ὕδατα Β, ἄνευ δυσχερειῶν. Ἔμενεν οὕτω πρὸς ἐκτέλεσιν ἡ ἀπομόνωσις τῶν ὑδάτων Α καὶ Β καὶ ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ μεταξὺ αὐτῶν τμήματος τῆς σήραγγος. Ἡ ἀπομόνωσις τῶν ὑδάτων Α ἐγένετο ἄνευ δυσκολίας, δι' ἀναζητήσεως συγκεντρωμένης πως ἀφετηρίας αὐτῶν, σωληνώσεως μετὰ κρουνοῦ καὶ πακτώσεως αὐτῆς ἐντὸς λιθοδμήτου ὄγκου. Ἡ ἀπομόνωσις ὅμως τῶν ὑδάτων Β ὑπῆρξε δυσχερεστάτη, καθόσον ἀνέβλυζον ταῦτα ἀπὸ λίαν ἀνώμαλον σχισμὴν τοῦ δαπέδου τῆς σήραγγος, μήκους 30 μ., πλάτους 30 ἕως 40 ἑκ., βάθους δέ, κατὰ μέσον ὅρον, 8 μέτρων. Τὰ ὕδατα τῆς σχισμῆς ταύτης ἐπεκοινώνουν μετὰ τῶν ὑδάτων τῆς χαράδρας Γ, ἔπρεπε δὲ νὰ φραχθῇ ἡ σχισμή, χωρὶς ὅμως νὰ παύσῃ ἡ ὑπάρχουσα καὶ διακοπεῖσα ἐπικοινωνία μεταξὺ ταύτης καὶ τῶν ὑδάτων τῆς χαράδρας Γ. Πρὸς τοῦτο ἀπεφασίσθη ἡ κατασκευὴ φρέατος παρὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῆς σήραγγος, ἔναντι τοῦ ἀξονικοῦ σημείου 4.425 μ., ἀντικρύζοντος τὸ πρὸς Frasne τέρμα τῆς σχισμῆς τοῦ δαπέδου. Τὸ βάθος τοῦ φρέατος, ἀπὸ τοῦ δαπέδου τῆς σήραγγος, ἦτο 16 μ., ἡνώθη δέ, περὶ τὸ μέσον τοῦ ἑαυτοῦ ὕψους, διὰ σωληνώσεως πεπακτωμένης ἐντὸς λιθοδμήτου φράγματος καὶ φερούσης κρουνούς, μετὰ τοῦ πυθμένος τῆς σχισμῆς, ἔναντι τοῦ ἀξονικοῦ σημείου 4.420 μ. Μετὰ ταῦτα ἐτέθησαν εἰς λειτουργίαν ἀντλίαι, λειτουργοῦσαι διὰ πεπιεσμένου ἀέρος ὑπὸ στήλην ὕδατος ὕψους 8 μ., πρὸς ἀποστράγγισιν, καθαρισμὸν καὶ πλήρωσιν τῆς σχισμῆς διὰ πλουσίου σκυροδέματος ἐκ σιμέντου. Πρὸς συγκράτησιν τοῦ σκυροδέματος ἀντεστήριξαν τὰς παρειὰς τῆς σχισμῆς διὰ σιδηρῶν ῥάβδων. Τὰ ἀντλούμενα ὕδατα ὡδηγοῦντο διὰ σωληνώσεως, μέσῳ τῆς παρακαμπτηρίου στοᾶς, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς σήραγγος. Κατωρθώθη οὕτως ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ μεταξὺ τῶν ὑδάτων Α και Β τμήματος τῆς σήραγγος. Προέβησαν εἶτα εἰς τὴν σύνδεσιν τῶν σωληνώσεων τῆς χαράδρας Γ καὶ τοῦ πυθμένος τῆς σχισμῆς Δ, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διακοπείσης κυκλοφορίας τῶν ὑδάτων, ἐσταμάτησαν τὰς ἀντλίας καὶ ἔκλεισαν τὸ φρέαρ. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων τούτων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὑδροστατικῶν πιέσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐδάφους, ἀνέβλυσαν ὕδατα εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἐπενδύσεως, ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν σημείων Α καὶ Β, ἀλλὰ καὶ ἔξω τοῦ τμήματος ΑΒ. Ἀπῃτήθησαν νέαι ἀντλήσεις, ἀνακατασκευή, μετ' ἐνισχύσεων, πολλῶν τμημάτων τῆς ἐπενδύσεως καὶ ἐμποτισμοὶ σιμέντου περὶ τοὺς 500 τόννους.

Ἡ προκειμένη σῆραγξ, ἥτις ἐξετελέσθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διασήμου Γάλλου γεφυροποιοῦ Séjourné, πρόκειται λαμπρὸν ὑπόδειγμα τῶν κατορθωμάτων τῆς πείρας, τῆς εὐφυΐας, τῆς ἠτιολογημένης αἰσιοδοξίας καὶ τῆς ἐπιμονῆς. Τὰ εἰσβαλόντα εἰς αὐτὴν ὕδατα (10 000 λίτρα ἀνὰ 1″) ἦσαν ὀκταπλάσια τῶν κατὰ τῶν διάτρησιν τῆς σήραγγος τοῦ Simplou συναντηθέντων· εἰς τὴν τελευταίαν ἐν τούτοις σήραγγα ἀνῆκον τὰ ἐκ τῶν πολλῶν ὑδάτων πρωτεῖα.

IV. Ὑπολογισμὸς τῆς δαπάνης σήραγγος. 1) *Στοιχεῖα ὑπολογισμοῦ*: δαπάναι ἐξορύξεως καὶ ἐπενδύσεων, μῆκος τῆς σήραγγος, ὕδατα, τοποθεσία, προσπέλασις, κλῖμα, μέθοδος ἱδρύσεως, γενικαὶ δαπάναι, ἐνδιάμεσοι τόκοι κλπ.

Δαπάναι ἐξορύξεως. Ἡ δαπάνη τοῦ κυβικοῦ μέτρου τοῦ ὀρύγματος σήραγγος ποικίλλει, ἐν εὐρείᾳ κλίμακι, ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ συναντωμένου ἐδάφους, ἀπὸ τοῦ ἁπλοῦ εἰς τὸ τετραπλοῦν καὶ πλέον ἔτι. Ἡ αὐτὴ δαπάνη ποικίλλει ἐπίσης ἀναλόγως τῶν πρὸς ἄλληλα ἀναλογιῶν τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς ἐξορύξεως, ἤτοι τῆς στοᾶς προόδου, τῶν ἑκατέρωθεν διευρύνσεων καὶ τῶν ὑπολοίπων διαστρώσεων. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δέχονται, γενικῶς, τὰ ἀκόλουθα πολλαπλάσια τῆς ἐν ὑπαίθρῳ τιμῆς ω τοῦ κυβικοῦ μέτρου ὀρύγματος: διὰ τὴν στοὰν προόδου 9 ω, διὰ τὰς ἑκατέρωθεν διευρύνσεις 5 ω, διὰ τὴν μεσαίαν διάστρωσιν 3 ω καὶ διὰ τὴν τελευταίαν 2,6 ω, δι' ἐδάφη μέσης σκληρότητος. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συντελεστῶν τούτων εὑρίσκομεν, διὰ συνήθεις διατομὰς σήραγγος μετρικῆς, μοναδικῆς ἢ διπλῆς κανονικῆς ὁδοῦ (σχ. 33, 34 καὶ 35) ὡς μέσην τιμὴν ἀνὰ κυβικὸν μέτρον ὀρύγματος διὰ τὰς τρεῖς κατηγορίας σηράγγων, 4,20 ω, 4,00 ω, καὶ 3,80 ω· ὑπετέθησαν ἐπενδύσεις πάχους 40 ἑκ. διὰ τὴν μετρικὴν ὁδὸν καὶ 60 ἑκ. διὰ τὴν κανονικὴν ἁπλῆν ἢ διπλῆν ὁδόν.

Ἐλάχιστα λιθοδομῶν τῶν τριῶν ἐπενδύσεων θὰ λογισθῶσιν, ἀνὰ τρέχον μέτρον σήραγγος, ἄνευ θεμελιώσεων, κοιτοστρώσεως, ὀχετῶν καὶ σηκῶν, 5,6 κ. μ., 9,60 κ. μ. καὶ 11,6 κ. μ., κύβοι δὲ ὀρύγματος ἀνὰ τρέχον μέτρον, 28,00 κ. μ., 38,60 κ. μ. καὶ 60,60 κ. μ. Ἐν τῷ κάτωθι πίνακι διακρίνονται αἱ τρεῖς περιπτώσεις.

Τμήματα διατομῆς	*Μετρικὴ ὁδὸς*	*Κανον. μοναδ. ὁδὸς*	*Κανον. διπλῆ ὁδὸς*
Στοὰ προόδου	4,65 μ^2	5,45 μ^2	5,95 μ^2
Διευρύνσεις	4,40 »	6,00 »	11,00 »
Μεσαία διάστρωσις	9,60 »	12,20 »	21,05 »
Κάτω »	9,35 »	14,95 »	22,60 »
Διατομὴ ὀρύγματος....	28,00 μ^2	38,60 μ^2	60,60 μ^2

Αἱ τοῦ προηγουμένου πίνακος μερικαὶ ἐπιφάνειαι δίδουσι τὰς μερικὰς δαπάνας ἐξορύξεως μετὰ πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν ἐπὶ τοὺς προηγουμένους συντελεστὰς 9ω, 5ω, 3ω καὶ 2,60ω, ὡς κάτωθι:

Τμήματα διατομῆς	*Μετρικὴ ὁδὸς*	*Κανον. μοναδ. ὁδὸς*	*Κανον. διπλῆ ὁδὸς*
Στοὰ προόδου..........	41,85ω	44,05ω	53,55ω
Διευρύνσεις	22,00 »	30,00 »	55,00 »
Μεσαία διάστρωσις......	28,80 »	36,60 »	60,15 »
Κάτω »	24,30 »	38,90 »	58,75 »
Δαπάνη ὀρύγματος ἀνὰ μέτρον σήραγγος	=117,00 »	=150,00 »	=228,00 »
Ἐπένδυσις ἀνὰ μ. σήραγ.	5,60μ^3	9,60μ^3	11,60μ^3

Διὰ τὴν δαπάνην τῆς ἐπενδύσεως θὰ γίνῃ ἐπίσης καθορισμὸς τῶν τμηματικῶν δαπανῶν βάθρων, θόλου, κοιτοστρώσεως, σηκῶν κτλ. καὶ θὰ ἐξαχθῇ μέση τιμή.

Μῆκος τῆς σήραγγος. Αἱ τιμαὶ μονάδος τοῦ ὀρύγματος, τῆς ἐπενδύσεως καὶ τῶν στοιχείων ἐν γένει τῆς σήραγγος ἐξαρτῶνται ἐπίσης καὶ ἐκ τοῦ μήκους ταύτης. Αἱ προηγουμένως δοθεῖσαι τιμαὶ τοῦ κυβικοῦ μέτρου τοῦ ὀρύγματος ἐφαρμόζονται διὰ σήραγγας μήκους $\lambda \leqq 500$ μ. Πράγματι, κατατάσσομεν τὰς σήραγγας, ὡς πρὸς τὸ μῆκος αὐτῶν, εἰς τρεῖς κατηγορίας: εἰς σήραγγας *μικροῦ μήκους*, δι' ἃς $\lambda \leqq 500$ μ., εἰς σήραγγας *μέσου μήκους*, δι' ἃς $500 < \lambda \leqq 2000$ μ. καὶ εἰς *μακρὰς σήραγγας*, μήκους ἄνω τῶν 2000 μ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν κατηγορίαν δέον νὰ σημειώσωμεν ὅτι αἱ σήραγγες ἀπὸ μήκους 6.000 ἢ 7.000 μ. καὶ ἄνω ἀποτελοῦσιν ἔργα ἐντελῶς εἰδικά. Ἡ ἵδρυσις αὐτῶν ἀπαιτεῖ λεπτομερεῖς μελέτας καὶ σημαντικὰς μηχανικὰς ἐγκαταστάσεις. Αἱ σήραγγες αὗται δικαιολογοῦνται μόνον ἐκεῖ, ἔνθα ἡ ἔντασις τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἵδρυσιν τόσῳ δαπανηρῶν ἔργων. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὸ μῆκος σήραγγος αὐξάνει, αἱ ἀνηγμέναι τιμαὶ αὐξάνουσιν ἐπίσης. Ἐν πρώτοις, διότι τὸ μῆκος τῶν μεταφορῶν τῶν ἐκχωμάτων, τῶν ὑλικῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ ἐν γένει αὐξάνει, ἐν δυσμενεῖ δὲ χώρῳ. Κατὰ δεύτερον λόγον, διότι τὸ ζήτημα τοῦ ἀερισμοῦ τῶν ἐργοταξίων, ὅπερ δὲν ὑφίσταται διὰ προσβολὰς μέχρι 250 μ. μήκους, δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν διὰ μεγαλύτερα μήκη. Τέλος, ἐφ' ὅσον τὸ μέτωπον ἐργασίας ἀπομακρύνεται, αὐξάνει ἡ κόπωσις τῶν συνεργείων καὶ ἐπιβάλλεται ἀντάλλαγμά τι, ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐπιμισθίων ἢ ἄλλως, διὰ τὰς ὁμάδας νυκτός, αἵτινες καθίστανται τότε ἀναγκαῖαι. Ἐν τούτοις αἱ αὐξήσεις αὗται ἐπιβαρύνσεων δὲν θὰ παραχθῶσιν, ἐὰν εἶναι πρόσφορος ἡ ἵδρυσις παραπλεύρων στοῶν μικροῦ μήκους ἤ, ὡς εἴπομεν ἤδη, ἡ παραδοχὴ πλειόνων σηράγγων ἀντὶ μοναδικῆς τοιαύτης. Δυνάμεθα οὕτω νὰ ὑποδιαιρέσωμεν σήραγγα μήκους 2.000 ἢ καὶ 3.000 μέτρων εἰς τμήματα, ἔχοντα μέτωπον ἐργασίας εἰς ἀπόστασιν ἀφ' ἑκάστης παραπλεύρου στοᾶς ἥσσονα τῶν 250 μέτρων. Ἐφαρμόζομεν τότε τὰς ἀνηγμένας δαπάνας τῶν σηράγγων μικροῦ μήκους.

Ὅθεν μόνον διὰ σήραγγας μήκους μεγαλυτέρου τῶν 500 μ. μεταξὺ τῶν δύο κεφαλῶν, ἢ μεταξὺ δύο ἀντιμετώπων προσβολῶν, δέον νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν αὔξησιν σχετικὴν τῷ μήκει τῆς σήραγγος. Τὸ ποσοστὸν τῆς αὐξήσεως ταύτης, διὰ μήκη σήραγγος μέχρι 2.000 μ., λογίζουσιν ἐνίοτε διὰ τοῦ τύπου $\frac{2}{100} \cdot \frac{\lambda-500}{100}$, ἐξ οὗ

προκύπτουν αὐξήσεις:	0 %	5	10	15	20	25	30
δι' ἀντίστοιχα μήκη:	500 μ.	750	1000	1250	1500	1750	2000

Ἐπικρατεστέρα εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ αὐξήσεως τῶν ἀνηγμένων τιμῶν σήραγγος μήκους 1 χιλιομέτρου κατὰ 5 % ὡς πρὸς τὸ ἀμέσως προηγούμενον χιλιόμετρον. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ἀνηγμένη τις τιμὴ δ_1 τοῦ πρώτου χιλιομέτρου σήραγγος θὰ ὑποστῇ τὰς ἀκολούθους αὐξήσεις:

διὰ μῆκ.:	1000 μ.	2000	3000	4000	5000	6000	7000	8000	12000
αὔξησις:	0 %	5	10,25	15,76	21,55	27,63	34	40,71	71,03

Ὕδατα. Ἡ συνάντησις ὑδάτων πέραν ὡρισμένης παροχῆς συνεπάγεται δαπάνας τόσῳ μεγαλυτέρας, ἐπὶ ἴσοις ἄλλοις ὅροις, ὅσῳ τὰ ὕδατα περισσότερα καὶ ἐφ' ὅσον πρόκειται ἄντλησις, ἀντὶ ῥοῆς διὰ τῆς βαρύτητος. Αἱ δαπάναι αὗται λογίζονται ἰδιαιτέρως καὶ βαρύνουσι, γενικῶς, τὸν ἐργοδότην, ἕνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου ἀποκτᾷ μεγάλην σημασίαν ἡ ὑδρολογικὴ μελέτη τῶν ἐδαφῶν, δι' ὧν θὰ διέλθῃ σῆραγξ. Ἔστω πάντοτε ὡς πρότυπον σχετικὸν παράδειγμα ἡ σῆραγξ τοῦ Mont d'Or.

Τοποθεσία, προσπέλασις, κλῖμα. Τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν, ὅσον ἀφορᾷ τὸν καταρτισμὸν τῶν τιμῶν μονάδος σήραγγος· ὅσῳ περισσότερον ἀπέχομεν ἀπὸ κατῳκημένα μέρη, ὅσῳ δυσχερέστεραι αἱ ὁδοὶ καὶ τὰ μέσα προσπελάσεως, ὅσῳ τὸ κλῖμα τραχύτερον, τόσῳ αἱ δαπάναι μεγαλύτεραι. Ἀπὸ τῆς προκειμένης ἀπόψεως δέον νὰ λαμβάνηται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὸ μέσον ὑψόμετρον τῆς κατατομῆς τῆς σήραγγος· ὅσῳ μεγαλύτερον τοῦτο, τόσῳ δυσμενέστεροι οἱ ὅροι ἐκτελέσεως.

Μέθοδος ἱδρύσεως. Ἡ ἀγγλικὴ μέθοδος ἱδρύσεως, ἄνευ στοᾶς ἀναγνωρίσεως, δίδει τὴν εὐθηνοτέραν ἐξόρυξιν, ἐφ' ὅσον δὲν μεσολαβοῦσι δαπανηραὶ ἀντιστηρίξεις· τὸ ἀντίθετον συμβαίνει διὰ τὴν αὐστριακὴν μέθοδον ὀρύξεως μετὰ διπλῆς στοᾶς προόδου εἰς τὴν βάσιν καὶ διὰ φρεάτων εἰς τὴν κορυφήν, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκεινται οἰκονομίαι ἐξ ἀντιστηρίξεων, φορτώσεων τῶν ἐκχωμάτων κτλ.

Γενικαὶ δαπάναι. Αἱ γενικαὶ δαπάναι πρὸς κατασκευὴν σήραγγος ἐξαρτῶνται σημαντικῶς ἐξ ὅλων τῶν προηγουμένως ἐξετασθέντων στοιχείων, ἰδιαιτέρως δ' ἐκ τοῦ μήκους, τῆς τοποθεσίας, τῆς προσπελάσεως, τοῦ κλίματος, τῶν προβλεπομένων εἰδικῶν δυσκολιῶν, ὡς τῆς δημιουργίας ἀληθῶν συνοικισμῶν διὰ τὸ προσωπικόν, ἐργοστασίων καὶ ποικίλων ἐργοταξίων διὰ τὴν σήραγγα.

Ἐνδιάμεσοι τόκοι. Αἱ σήραγγες ἀποτελοῦσιν ἔργα δαπανηρότατα· τὸ δι' αὐτὰς ἀναγκαιοῦν κεφάλαιον δέον νὰ λαμβάνῃ τὸν συμπεφωνημένον τόκον καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς, ἀνεξαρτήτως τοῦ χρεολυσίου: σῆραγξ, ἧς ἡ ἰδίως ἵδρυσις θὰ ἀπῄτει 5 ἑκατομμύρια χρυσᾶ φράγκα καὶ τῆς ὁποίας ἡ κατασκευὴ θὰ διήρκει 2 ἔτη, συνεπάγεται τὴν πληρωμὴν 500.000 φρ. χρυσῶν δι' ἐπιτόκιον 5 % καὶ 800.000 χρ. φράγκων δι' ἐπιτόκιον 8 %, ἤτοι ἐπιβαρύνεται μὲ αὔξησιν τῶν δαπανῶν κατὰ 10 % ἢ κατὰ 16 %.

2) *Στατιστικὰ ἐξαγόμενα*. Τὰ κάτωθι διδόμενα ἀναφέρονται εἰς προπολεμικὰς τιμάς, λογιζομένας εἰς φράγκα χρυσᾶ. Ὡς διεμορφώθη ἡ μεταπολεμικὴ κατάστασις, τὰ διδόμενα ταῦτα συνεπάγονται αὔξησιν 25 % κατ' ἐλάχιστον ὅριον, ἐφ' ὅσον πρόκεινται ὅμοια πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργα καὶ πρόχειρος λογισμὸς τῆς κατὰ προσέγγισιν πιθανῆς δαπάνης

Digitized by Google

μελετωμένης σήραγγος. Ἡ ἐπαγγελματικὴ εὐσυνειδησία καὶ ἱκανότης τῶν μηχανικῶν ἀπαιτεῖ πράγματι λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῶν τιμῶν μονάδος τῶν ἔργων, ἐφ ὅσον ἐφικτὸν βασιζομένην ἐπὶ τῶν μᾶλλον πιθανῶν ὅρων ἐκτελέσεως τῶν ἔργων καὶ οὐχὶ ἐπὶ ὑποθετικῶν τοιούτων. Αὔξησις κατὰ 20 % τῶν λεπτομερῶς ὑπολογισθεισῶν δαπανῶν, δι' ἀπρόοπτα, ἀποτελεῖ στοιχειῶδες ἔργον προνοίας.

1) Ἡ τιμὴ τῶν λιθοδομῶν ποικίλλει γενικῶς μεταξὺ 25 καὶ 50 φρ. ἀνὰ κυβικὸν μέτρον.

2) Ἐν γένει αἱ δαπάναι σηράγγων *μέσου μήκους διὰ διπλῆν κανονικὴν ὁδὸν* δυνατὸν νὰ λογισθῶσιν οὕτω:

α) Τμήματα ἄνευ ἐπενδύσεως 1000 φρ. τὸ τρ. μέτρ.
β) » μετὰ » μερικῆς 1500 » » » »
γ) » » » πλήρους 2000 » » » »
δ) » » μερικῆς κοιτοστρώσεως 2500 » » » »
ε) » » ὁλικῆς » 3000 » » » »
3) Ἡ σῆραγξ τοῦ Arlberg ἐστοίχισε κατὰ μέσον ὅρον 3625 » » » »
4) » » St Gothard » » » 4200 » » » »
5) » » Mont-Cenis » » » 6150 » » » »
6) Τὰ τμήματα τοῦ Simplon καὶ St Golhard τὰ μᾶλλον δυσχερῆ (πιέσεις ἐδάφους καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις) 25000 » » » »
7) Αἱ δαπάναι σηράγγων διὰ μοναδικὴν κανονικὴν ὁδὸν δυνατὸν νὰ λογισθῶσιν εἰς 60% ἕως 70% τῶν ἀντιστοίχων δαπανῶν διὰ διπλῆν ὁδόν.
8) Αἱ δαπάναι ἐγκαταστάσεως πρὸς κατασκευὴν σήραγγος, ἀναλόγως τῶν μηχανικῶν μέσων, τῆς γεωλογικῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, τῆς τοποθεσίας κλπ. 300 ἕως 600 » »
9) Ἑκάστη κεφαλὴ σήραγγος μετὰ διπλῆς ὁδοῦ 8000 ἕως 19000 » »
10) Ἑκάστη κεφαλὴ σήραγγ. μετὰ μοναδ. ὁδοῦ. 5000 ἕως 12000 » »

Ὁ κάτωθι πίναξ δεικνύει τὰς δαπάνας κατασκευῆς σηράγγων τινῶν τῶν Ἄλπεων:

Σῆραγξ	*Ἀριθ. τῶν ὁδῶν*	*Μῆκος τῆς σήραγγος*	*Διὰ τὴν ἰδίως κατασκευὴν*	*Διὰ τὸ ὑλικὸν ἐγκαταστάσεων*	*Ὁλικὴ δαπάνη*	*Δαπάναι ἀνὰ μέτρον*
		μέτρα	φρ.	φρ.	φρ.	φρ.
τοῦ Wochein	2	6.339	18 621.200	1.768 000	20.389.200	3.217
τῶν Karawanken	2	7.9 6	34.368.080	3 862 2 7	38 230.288	4.793
τῶν Tauern	2	8.551	28 555 280	5 073 640	33.659.720	3.933
Μέσαι τιμαὶ	2	7.622	27 181.520	3.567.949	30.759 736	4 036
τοῦ Bosruck	1	4.766	8.540.168	1.263 288	9.803.456	2.056
τοῦ Bukovo	1	928	3.716.017		3 716.017	4.001
τοῦ Oberne	1	1.297	4.960.800		4 960.800	3.830
τοῦ grand Hartberg	1	2.477	4 867.800	208.000	5.075.200	2 049
Μέσαι τιμαὶ	1	2.367	5 521.196	735 644	5.888.868	2 488

V. ***Συντήρησις τῶν σηράγγων.*** *Ἐπίβλεψις, συνθλίψεις καὶ διαβροχαὶ τῶν ἐπενδύσεων, συντήρησις τῆς ὁδοῦ, μαζικαὶ μετακινήσεις.* Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σώματος σήραγγος, τὰ ἐκτελεστέα ὑπόλοιπα συμπληρωματικὰ ἔργα δὲν εἶναι ἰδιαιτέρας ἢ ἐπικινδύνου φύσεως. Ἀλλ' αἱ σήραγγες ἀπαιτοῦσι, κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν, διαρκῆ ἐποπτείαν καὶ συντήρησιν, ἰδιαιτέρως δυσχερεῖς, ἐὰν οἱ γεωλογικοὶ ὅροι εἶναι δυσμενεῖς. Πρόκειται πρωτίστως ταχίστη ἀνακάλυψις, παρακολούθησις καὶ μεθοδικὴ ἐξέτασις τῶν ἐξογκώσεων ἢ διαρραγῶν τῆς ἐπενδύσεως καὶ τῶν ἀκαλύπτων ἐπιφανειῶν, τῶν ὀφειλομένων εἰς πιέσεις τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν ὑδάτων, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ ἐκτελέσωμεν ἐγκαίρως τὰ ἀναγκαιοῦντα ἔργα. Τὰ ἔργα ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὴν βελτίωσιν καί, ἐν ἀνάγκῃ, εἰς τὴν καθοδήγησιν τῶν ἐπικινδύνων ὑδάτων κλπ. Διὰ τὰς ἐπαληθεύσεις τῆς ἐλευθέρας διατομῆς τῆς ἐπενδύσεως χρησιμοποιοῦμεν τὸ μέγιστον ἀνεκτὸν περίγραμμα τῶν ὀχημάτων, ὅπερ προσαρμόζομεν ἐπὶ ὀχήματος ἑλκομένου βραδέως διὰ μέσου τῆς σήραγγος. Ἐφ' ὅσον πρόκειται σῆραγξ ἐν καμπύλῃ, ἀνάγκη ὑπολογισμοῦ τοῦ μεγίστου μήκους τῶν ὀχημάτων, ὥστε νὰ μὴ προσκρούωσι διὰ τῶν ἑαυτῶν γωνιῶν ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς σήραγγος. Ἡ συντήρησις τῶν ὀχετῶν καὶ πάντων τῶν προστατευτικῶν ἔργων τῶν σηράγγων δέον νὰ γίνηται μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας: αἱ ἐλάχισται παραλείψεις συνεπάγονται ἐνίοτε σοβαρωτάτας ζημίας καὶ κινδύνους.

Συντήρησις τῆς ὁδοῦ. Ἡ ὁδὸς ἐντὸς τῶν σηράγγων διατελεῖ ὑπὸ δυσμενεῖς ὅρους: φῶς καὶ ἀερισμὸς ἀνεπαρκής, ὑγρασία καὶ ἐνίοτε ὕδατα ἐκ τοῦ θόλου τῆς σήραγγος ἐνοχλοῦσι πολὺ τὸ προσωπικὸν τῆς συντηρήσεως, ἐπιταχύνουσι δὲ τὴν ἐκ σκωρίας καταστροφὴν τῶν μεταλλικῶν μερῶν τῆς ὁδοῦ, ἰδίως τῆς ἐπὶ μεταλλικῶν δοκίδων. Ἡ ὑγρασία καὶ τὰ ὕδατα καταστρέφουσιν ἐπίσης τάχιστα τὰς μὴ ἐμπεποτισμένας δι' ἀντισηπτικῆς ὕλης δοκίδας. Ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τούτων ἐπιβάλλονται ἐνισχυμέναι διατομαὶ καὶ μακρὰ τεμάχια τροχιῶν πρὸς μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀμφιδετῶν· ἐπιβάλλονται ἐπίσης ξύλιναι ἐμπεποτισμέναι δοκίδες ἄνευ μεταλλικῶν ἑδρῶν, ποιότητες μετάλλου ἐξαιρετικαὶ καὶ ἕρμα ἐκ καλῆς ποιότητος σκύρων, μὴ ἐπηρεαζομένων ἐκ τῆς ὑγρασίας.

Μαζικαὶ μετακινήσεις. Τοιαῦται μετακινήσεις γίνονται ἐνίοτε ἐπὶ σηράγγων ἱδρυθεισῶν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ὀροπλαγιᾶς, μάλιστα δὲ ἐντὸς φερτῶν ἐδαφῶν. Μετακινήσεις πρὸς τὰ κατάντη τμημάτων τῆς ὀροπλαγιᾶς, ἔστω καὶ ἐλάχισται, συμπαρασύρουσι καὶ συνθλίβουσι τὰ περικλειόμενα τμήματα τῆς σήραγγος, ἰδίως ὁσάκις εὑρίσκονται ταῦτα ἐπὶ καμπύλης, τῆς ὁποίας τὸ κέντρον εἶναι πρὸς τὰ ἀνάντη. Κλασσικὸν παράδειγμα τοιαύτης περιπτώσεως πρόκειται ἡ εἰς τὸ χιλιόμετρον 252 σῆραγξ 20A τῶν παρ' ἡμῖν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων, ἧς τμῆμα 70 μέτρων μήκους ἀπὸ τοῦ πρὸς τὰς Ἀθήνας στομίου ἐμπνέει σοβαρὰς ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὴν τελικὴν εὐστάθειαν αὐτοῦ. Παρακώλυσις τῶν ὀλισθήσεων τοῦ ἐδάφους διὰ στραγγιστηρίων καὶ προστατευτικῶν ἐν γένει ἔργων ἢ βαθυτέρα ἐντὸς τῆς ὀροπλαγιᾶς χάραξις ἀποτελοῦσι λύσεις ἐπιμελῶς ἐξεταστέας.

VI. Αἱ πρόοδοι ἐν τῇ κατασκευῇ σηράγγων κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν. Μεταξὺ τῶν διαφόρων πρὸς λύσιν προβλημάτων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων τεχνικῶν ἔργων, δυσκολώτερά εἰσι τὰ παρουσιαζόμενα ἐν τῇ κατασκευῇ σηράγγων. Δυνατὸν πράγματι νὰ λεχθῇ ὅτι ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ κατασκευῆς δὲν ὑπάρχει γενικὴ λύσις: τὰ πρὸς χρῆσιν μέσα ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων, εἴτε διότι τὸ ἔργον εὑρίσκεται ἐντὸς μαλακῶν ἢ σκληρῶν ἐδαφῶν, εἴτε διότι αἱ διαστάσεις εἰσὶ διάφοροι, εἴτε διότι πρόκεινται μεγάλοι συλλεκτήριοι ὑπόνομοι, διώρυγες, σιδηροδρομικαὶ σήραγγες διὰ μοναδικὴν ἢ διπλῆν κανονικὴν ἢ μετρικὴν ὁδὸν ἢ δι' εὐρεῖς ἢ μητροπολιτικοὺς σιδηροδρόμους ὑπὸ συνήθεις ὁδοὺς ἢ οἰκοδομήματα, σήραγγες ὑπὸ τὴν θάλασσαν ἢ ὑπὸ ποταμούς, ἢ τέλος διότι πρόκειται μῆκος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μέγα ἢ ἐφικτὰ μέτωπα ἐργασίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολλά. Ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει δέον νὰ μελετήσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἀκολουθητέαν μέθοδον καὶ τὰ χρησιμοποιητέα μέσα, ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ τῆς σημασίας τοῦ κατασκευαστέου ἔργου.

Ἡ μεγάλη ἐξάπλωσις τῶν σιδηροδρόμων ἐν τῷ κόσμῳ ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προὐκάλεσε τὴν ἵδρυσιν πολλῶν σηράγγων ὑπὸ ὅρους λίαν ποικίλους, ἀπετέλεσε δὲ τὸν κύριον παράγοντα τῶν πραγματοποιηθεισῶν προόδων ἐν τῇ τεχνικῇ τῶν σηράγγων. Παρατηρητέον ὅτι αἱ μεγάλαι δυσκολίαι συνηντήθησαν εἰς τὰς ἀκολούθους περιπτώσεις: 1) Κατὰ τὴν ἵδρυσιν μακρῶν σηράγγων διὰ μέσου ὀρεινῶν ὄγκων, εἰς μεγάλα ὕψη, μεταξὺ τῶν ὁποίων δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὰς σήραγγας τοῦ Gothard, τοῦ Simplon, τοῦ Lötschberg, κλπ. 2) Κατὰ τὴν κατασκευὴν σηράγγων ὑπὸ τὸ ἔδαφος πόλεων. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει αἱ δυσκολίαι προέκυψαν γενικῶς ἐκ τῆς σκληρότητος τῶν συναντηθέντων πετρωμάτων, ἐκ τοῦ μήκους τῆς σήραγγος, ἐκ τῆς δριμύτητος τοῦ κλίματος, τῆς προκυπτούσης ἐκ τοῦ ὑψομέτρου τοῦ τόπου τῶν ἔργων, ἐκ τῶν εἰσβολῶν ὕδατος καὶ τέλος ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν κέντρων ἐφοδιασμοῦ.

Ὅθεν τὰ πρὸς λύσιν προβλήματα ἀνάγονται κυρίως εἰς ζητήματα ὀργανώσεως τῶν ἔργων, προμηθείας ἐργαλείων καὶ μηχανημάτων καὶ εἰς ζητήματα ποικίλου ἐφοδιασμοῦ. Τὰ χρησιμοποιηθέντα γενικὰ μέσα, κατὰ βάσιν, σχεδὸν δὲν μετεβλήθησαν, αἱ γενόμεναι δὲ πρόοδοι ἀφορῶσιν ἰδίως τὰς ἐκρηκτικὰς ὕλας, τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ μηχανήματα: πρόοδοι ἐν τῇ διατρήσει, τῇ ἕλξει, τῷ ἀερισμῷ, κλπ. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει αἱ δυσκολίαι εἰσὶν ἄλλου εἴδους: ἐνταῦθα πρόκειται διέλευσις ὑπὸ τὸ ἔδαφος δημοσίων ὁδῶν καὶ συχνάκις ὑπὸ σημαντικὰ οἰκοδομήματα, πρόκειται ἐργασία πλησίον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἐντὸς ἐδαφῶν γενικῶς εὐκινήτων καὶ ἑτερογενῶν, μὲ μέγιστον περιορισμὸν τῶν παρεχομένων εἰς τὴν συνήθη κυκλοφορίαν ὀχλήσεων ὡς καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ζημιῶν. Ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν σηράγγων ὑπὸ ποταμούς, διαρκῶς πληθυνομένων, αἱ δυσχέρειαι ὑπῆρξαν μέγισται καὶ αἱ πρόοδοι λίαν ἀξιόλογοι.

Ἀναφέρομεν ἐν πρώτοις τὴν διηνεκῶς αὔξουσαν χρῆσιν πεπιεσμένου ἀέρος διὰ τὰ ὑπόγεια ἔργα, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπετεύχθη ἡ ἐκτέλεσις ἔργων, ἅτινα θὰ παρουσίαζον ἀνυπερβλήτους δυσκολίας διὰ τῶν συνήθων μέσων κατασκευῆς. Ὁ πεπιεσμένος ἀὴρ ἀποτελεῖ ὄργανον μεταδόσεως ἐνεργείας πολὺ μεγάλης ἐλαστικότητος. Ἐχρησιμοποιήθη κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν κίνησιν τῶν διατρητικῶν βελονῶν, ἀντικατέστησε δὲ τελείως πᾶσαν ἐν χρήσει πρότερον κινητήριον ἐνέργειαν, ἤτοι ὕδωρ ὑπὸ θλῖψιν, ἀτμόν, ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, κλπ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ διατρητικαὶ μηχαναί, βαρεῖαι καὶ ὀγκώδεις, ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν διατρητικῶν διὰ πεπιεσμένου ἀέρος σφυρῶν, πολὺ περισσότερον εὐχρήστων. Τὰ ἐργαλεῖα ταῦτα ἐπέτρεψαν τὴν πραγματοποίησιν ταχυτήτων διατρήσεως ἀνεφίκτων προγενεστέρως· τὰ ἀκόλουθα ἐξαγόμενα δηλοῦσι σαφῶς τὴν πρόοδον ταύτην:

Σήραγγες →	*Mont-Cenis*	*St Gothard*	*Simplon*	*Lötschberg*	*Apennin*	*Le Rove*	*Cascade*	*Moffat*	*Mont-d'Or*
Μῆκος, μέτρα	12 229	14.912	19.770	14 536	18.510	7.266	12.518	9.800	6.100
Ἔτος τῆς ἐνάρξεως	1857	1872	1898	1907	1921	1911	1925	1924	1910
Διάρκεια τῶν ἔργων, ἔτη	14	9	7,75	4,5	11	12	4	3	3

Ἔχομεν εἶτα τοὺς συρμοκινητῆρας διὰ πεπιεσμένου ἀέρος, γενικῶς ὑπὸ θλῖψιν 80 ἕως 150 ἀτμοσφαιρῶν, χρησιμοποιουμένους κατὰ πρόοδον αὔξουσαν διὰ τὴν κατασκευὴν μακρῶν σηράγγων, ἀνταγωνιζομένους τοὺς λοιποὺς κινητῆρας, ἐφ' ὧν ἔχουσιν ἀναμφισβήτητα προσόντα: οὐδεμία παραγωγὴ ἐπιβλαβῶν ἀερίων, οὐδεμία δυσχέρεια λόγῳ συντηρήσεως ἀγωγῶν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, περιωρισμένος ὄγκος, πολὺ μεγάλη ἐλαστικότης, ἐπικουρία εἰς τὸν ἀερισμὸν τῶν στοῶν κλπ. Τέλος ἡ χρῆσις πεπιεσμένου ἀέρος ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν εἰδικῶν τινων μέσων, χρησιμοποιηθέντων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν σηράγγων ἐντὸς ὑδροφόρων ἐδαφῶν, ἰδίως ὁσάκις πρόκεινται διαβάσεις ὑπὸ ποταμούς: εἰς τὰ μέσα ταῦτα ἐργασίας ἐπιτυγχάνομεν διὰ τοῦ πεπιεσμένου ἀέρος τὴν ἰσορροπίαν τῆς ὑδροστατικῆς πιέσεως καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀσφάλειαν τῶν ἐργατῶν ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς ὕδατος. Ἀνεφέραμεν προηγουμένως δύο πρὸς τοῦτο μέσα: τὴν ὁριζοντίαν πρόοδον διὰ τῆς χρήσεως θώρακος (bouclier) καὶ τὴν κατακόρυφον βύθισιν κιβωτίων. Εἴπομεν ἤδη ὅτι ἐπετεύχθησαν πρόοδοι εἰς τὰ ἐργαλεῖα, τὰ μηχανήματα καὶ τὰς ἐκρηκτικὰς ὕλας, ἐλάχισται δ' ἐπ' αὐτῶν τῶν μεθόδων.

Ἤδη εἰς τὴν σήραγγα τοῦ St Gothard (1872—1881) ἐγένοντο ἀμυδραὶ δοκιμαὶ πρὸς ἕλξιν διὰ πεπιεσμένου ἀέρος: ὁ ἀὴρ ἐπιέζετο μόνον εἰς 10 ἀτμοσφαιρῶν θλῖψιν, ἕνεκα δὲ τούτου οἱ κινητῆρες ἐποιοῦντο βραχείας διαδρομάς, ἕλκοντες πολὺ μικρὰ φορτία. Ἡ διάτρησις ἐπραγματοποίησε μικρὰς προόδους εἰς τὴν σήραγγα τοῦ Simplon (1898—1906), ἀλλ' ὁ πεπιεσμένος ἀὴρ ἐχρησιμοποιήθη ἐν ταύτῃ ἐπὶ πολὺ εὐρείας κλίμακος. Ἡ διάτρησις μὲ διατρητικὰς ἐπὶ στύλου βελόνας ἤχθη εἰς 7 ἕως 8 μέτρα ἡμερησίως· ἡ ἕλξις ἐγίνετο μὲ συρμοκινητῆρας διὰ πεπιεσμένου ἀέρος μέχρι 2 χιλιομέτρων ὄπισθεν τοῦ μετώπου ἐργασίας· ὁ ἀερισμὸς ἐβοηθήθη διὰ ραντισμοῦ ὕδατος, προωρισμένου νὰ ταπεινώνῃ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ βράχου καὶ τοῦ ἀέρος. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, προερχομένη ἐκ σημαντικῶν ἐργοστασίων, ἐγκατεστημένων παρ' ἑκάστην εἴσοδον, ἐχρησίμευε νὰ θέτῃ εἰς κίνησιν πληρεστάτας ἐγκαταστάσεις συμπιεστῶν διά τε τὴν διάτρησιν καὶ τὴν ἕλξιν. Οἱ συμπιεσταὶ διὰ τὴν διάτρησιν παρεῖχον εἰς τὸ μέτωπον προσβολῆς ἀέρα θλίψεως 80 ἀτμοσφαιρῶν.

Εἰς τὴν σήραγγα τοῦ Lötschberg (1906—1911), εἰς ὕψος 1.200 μέτρων, ἤτοι κατὰ 600 μ. ὑψηλότερον τοῦ Simplon, καὶ ἑπομένως μετὰ πολὺ περισσοτέρων δυσκολιῶν, αἱ ἐγκαταστάσεις ὑπῆρξαν πολὺ ἐκτενέστεραι. Ἡ ἕλξις ὠργανώθη διὰ πεπιεσμένου ἀέρος 150 ἀτμοσφαιρῶν, ὥστε νὰ φθάνωσι τὰ δι' αὐτῆς ἑλκόμενα ὀχήματα ἔξω τῆς σήραγγος. Οἱ συμπιεσταὶ διὰ τὴν διάτρησιν ἔστελλον ἀέρα θλίψεως 8 ἕως 9 ἀτμοσφαιρῶν εἰς τὸ μέτωπον ἐργασίας καὶ ἐπετυγχάνοντο οὕτως ἡμερήσια πρωτεῖα προόδου, ἐπὶ τρεῖς συνεχῶς μῆνας, μέχρι 14,5 μ. κατὰ μέσον ὅρον. Ἡ διατρητικὴ σφῦρα ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ σήραγγι ταύτῃ καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἐν εὐρείᾳ κλίμακι. Προσθετέον ὅτι αἱ ἐπιτευχθεῖσαι ταχύτητες διατρήσεως ὠφείλοντο, κατὰ μέγα μέρος, εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν χρησιμοποιηθεισῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν: τὴν μαύρην πυρίτιδα ἀντικατέστησαν διὰ τῆς σεδίτιδος (cheddite), τῶν διαφόρων εἰδῶν δυναμίτιδος, τῶν ἀντιπαγῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν κλπ.

VII. Πίναξ σηράγγων μεγάλου μήκους (ἰδίως ἐν Εὐρώπῃ). ***Ἑλληνικαὶ σήραγγες.*** Ἐν τῷ ἑπομένῳ πίνακι περιλαμβάνονται αἱ πλεῖσται ἐκ τῶν ἱδρυθεισῶν μακρῶν σιδηροδρομικῶν σηράγγων, ἰδίως ἐν Εὐρώπῃ, μὲ πληροφορίας, διά τινας ἐξ αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸ ὑψόμετρον καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ἐν Ἰαπωνίᾳ ἀπεπερατώθη ἐσχάτως ἡ σῆραγξ τοῦ Tanna, μήκους 7.790 μ., ἱδρυθεῖσα διὰ δύο

Digitized by Google

Ὄνομα	Χώρα	Μῆκος	Μέγα ὑψόμετρον	Ἔτος ἐνάρξεως ἐκμεταλλεύσεως
Simplon	Ἑλβετία-Ἰταλία	19.770	705	1898—1906
Apennin	Ἰταλία	18.510		1912—1932
Gothard	Ἑλβετία	14.912	1.155	1872—1881
Lötschberg	Ἑλβετία	14.536	1.244	1906—1913
Mont-Cenis	Γαλλία-Ἰταλία	12.229	1.295	1851—1871
Cascades	Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	12.518	877	1925—1928
Arlberg	Αὐστρία-Ἑλβετία	10.270	1.311	1880—1884
Moffat	Κολοράδο	9.800	2.800	1926
Ricken	Ἑλβετία	8 590		1910
Granges-Moutier	Ἑλβετία	8.560	545	
Tauern	Αὐστρία	8.551	1.225	
Ronca	Ἰταλία	8.297	324	
Tende	Ἰταλία	8.098		
Connaugt	Καναδᾶς	8.050	152	1916
Ceylan	Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι	8.000		
Rogers Pass	Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	7.900		
Karawanken	Αὐστρία	7.876	636	
Somport	Γαλλία-Ἱσπανία	7.820	1.212	1928
Severn	Ἀγγλία	7.250		
Hoosac	Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	7.040		1876
Marianopoli	Ἰταλία	6.480		
Turcino	Ἰταλία	6.447	379	
Grenchenburg	Ἑλβετία	6.430		
Wochein	Αὐστρία	6.339	534	
Mont-d'Or	Γαλλλία - Ἑλβετία	6.100	895	1915
Sutro	Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	6.000		
Col de Braus	Γαλλία	5.939	418	1928
Albula	Ἑλβετία	5 870	1.870	1903
Puymorens	Γαλλία	5.118	1.597	
Standbridge	Ἀγγλία	4.970		
Woodhead	Ἀγγλία	4.844		
Nerthe	Γαλλία	4.620		
San Lorenzo	Καναδᾶς	4.570		
Belbo	Ἰταλία	4.240		
Cochem	Γερμανία	4.220		
Blaisy	Γαλλία	4 100		
Argentera	Ἱσπανία	4.043		
Mersey	Ἀγγλία	4.000		

ὁδοὺς 1066 χλ. ἐντὸς ἡφαιστειογενῶν ἐδαφῶν μετὰ σοβαρὰς δυσχερείας.

Ἡ διάτρησις τῆς ἰταλικῆς σήραγγος τοῦ Ἀπεννίνου ἤρχισεν ἐν ἔτει 1912, διεκόπη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ ἐπανήρχισεν ἐν ἔτει 1921. Εἶναι αὕτη ἡ ἐπιμηκεστέρα σῆραγξ διὰ γραμμὴν μετὰ διπλῆς ὁδοῦ, μοναδικῆς διατομῆς: ἡ σῆραγξ τοῦ Simplon ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο χωριστὰς διατομάς, μίαν δι' ἑκάστην ὁδόν.

Ἡ σῆραγξ τῆς Cascade, ἐν τῇ πολιτείᾳ Washington, εὑρίσκεται ἐπὶ συνεχοῦς κλίσεως 16 χιλιοστομέτρων ἀνὰ μέτρον· ἐγένετο διὰ μοναδικὴν κανονικὴν ὁδὸν μὲ εὖρος 4,90 μ. καὶ ὕψος 6,35 μ. Εἶναι ἡ ἔξω τῆς Εὐρώπης ἐπιμηκεστέοα σῆραγξ.

Ὡς ἡμερησίας προόδους ἀναφέρομεν 1,75 μ. διὰ τὴν σήραγγα τοῦ Mont-Cenis, 2,75 μ. διὰ τὴν τοῦ St Gothard, 4,15 μ. διὰ τὴν τοῦ Arlberg καὶ 5,40 μ. διὰ τὴν τοῦ Lötschberg.

Ὡς ἐξαιρετικῶς μεγάλην διώρυγα ἀνεφέραμεν ἤδη τὴν τοῦ Rove ἐν Γαλλίᾳ.

Ἑλληνικαὶ σήραγγες. Τὸ ἑλληνικὸν σιδηροδρομικὸν σύμπλεγμα εἶναι πλούσιον εἰς σήραγγας:

α) Ἑλληνικοὶ κρατικοὶ σιδηρόδρομοι. Ἐπὶ τοῦ συμπλέγματος τούτου ὑπάρχουσιν ἐν ὅλῳ 101 σήραγγες, ὧν λεπτομερείας περιέχει ὁ ἀκόλουθος πίναξ.

Ὅρια μήκους	Πειραιεὺς —Πλατὺ	Θεσσαλονίκη —Κέναλη	Θεσσαλονίκη —Ἀλεξανδρούπολις	Σύνολον
0— 100 μ.	19	10	15	44
100— 200 »	17	2	11	30
200— 300 »	5	1	5	11
300 - 400 »	4	1	3	8
400— 500 »	2			2
500— 600 »	2		1	3
600— 700 »		2		2
>2000 »	1			1
Μερικὸς ἀριθμὸς	50	16	35	101
Μερικὰ μήκη	10.192,41	2.894,50	5.375	18.461μ.

Ὑπάρχουσιν ἐπίσης κεκαλυμμένα ὀρύγματα (14) συνολικοῦ μήκους 206 μ.

Ἐπὶ τῆς ὑπὸ κατασκευὴν γραμμῆς Καλαμπάκας—Βερροίας ὑπάρχουσιν ἐπίσης πολλαὶ σήραγγες, ὧν ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ μῆκος καθορίζονται εἰσέτι. Ἐπὶ τοῦ τμήματος Πειραιεὺς—Πλατὺ εὑρίσκεται ἡ ἐπιμηκεστέρα σῆραγξ τοῦ συμπλέγματος, μήκους 2.109 μ. καὶ ὑψομέτρου 410 μ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τμήματος κεῖται καὶ ἡ τὸ μεγαλύτερον ὑψόμετρον (585 μ.) ἔχουσα σῆραγξ τοῦ Κουρνόβου, μήκους 510 μ. Ἐπὶ τοῦ τμήματος Θεσσαλονίκη—Μοναστήρι εὑρίσκονται ἐπίσης δύο μεγάλαι σήραγγες, αἱ ὑπ' ἀριθμ. 3 καὶ 13, μήκους 640 καὶ 683 μ., ὑψομέτρων δὲ 201 καὶ 480 μ.

Ἐπὶ τοῦ τμήματος Θεσσαλονίκη—Ἀλεξανδρούπολις ἡ ὑπ' ἀριθμ. 26 σῆραγξ εἶναι ἡ ἐπιμηκεστέρα, μήκους 589 μ. καὶ ὑψομέτρου 58 μ.

β') Σιδηρόδρομοι Πειραιῶς—Πελοποννήσου. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς Μύλων—Καλαμῶν τοῦ συμπλέγματος τούτου ὑπάρχουσιν 9 ἐν ὅλῳ σήραγγες, συνολικοῦ μήκους 1.203 μ. Ἐκ τῶν σηράγγων τούτων 3 ἔχουσι μῆκος κάτω τῶν 100 μ., 5 ἔχουσι μῆκος μεταξὺ 100 καὶ 200 μ. καὶ 1 ἔχει μῆκος 270 μ. μὲ ὑψόμετρον 389 μ. Τὸ μέγιστον ὑψόμετρον εἶναι 662,75 μ. Ἐπὶ τῆς γραμμῆς Διακοφτοῦ—Καλαβρύτων ὑπάρχουσιν ἐπίσης 9 σήραγγες, συνολικοῦ μήκους 456 μ. Ἐκ τούτων 8 ἔχουσι μῆκος ἔλασσον τῶν 100 μ. καὶ 1 ἔχει μῆκος 157,28 μ.

γ') Ὑπόγειον τμῆμα τοῦ Πειραιῶς—Κηφισίας. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἔχει μῆκος 2.861 μ. ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τοῦ Μοναστηρακίου μέχρι τοῦ σταθμοῦ Ἀττικῆς. Ἐκ τούτων 2.262 μ. ἀποτελοῦσι τὴν νέαν σήραγγα, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 599 τὴν παλαιάν. [Βιβλιογραφίαν βλ. ἐν λ. *σιδηροδρομική*.] Δ. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

— *['Αρχ.] Σηράγγων* λείψανα ἢ μνείας εὑρίσκομεν εἰς ἅπαντας τοὺς μεγάλους πολιτισμοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 2000 π. Χ. οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάξευον μακροτάτας σήραγγας ἐν βράχοις, αἵτινες ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς ταφὴν ἢ δι' ἄλλους σκοπούς. Οἱ Ἰουδαῖοι κατεσκεύασαν περὶ τὸ 1000 π. Χ. σειρὰν μεγάλων σηράγγων διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ μεγαλυτέρα δὲ αὐτῶν εἶχε μῆκος 137 μ. Οἱ Βαβυλώνιοι κατεσκεύασαν τῷ 800 π. Χ. μεγάλην σήραγγα διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς Νιμρούδ, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος ἑτέραν μήκους 900 μ., ὕψους 3.70 μ. καὶ πλάτους 4,60, δι' ἧς, διερχομένης ὑπὸ τὴν κοίτην τοῦ Εὐφράτου, συνέδεσαν τὰ ἀνάκτορα μετὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡλίου. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἀναφέρεται ἡ παρὰ τοῦ Εὐπαλίνου διὰ τὴν ὕδρευσιν τῆς Σάμου γενομένη (Εὐπαλίνειον ὄρυγμα). Οἱ Ρωμαῖοι, μαθηταὶ τῶν Ἐτρούσκων εἰς τὰ τεχνικὰ ζητήματα, προήγαγον μεγάλως τὴν κατασκευὴν σηράγγων (cryptae), συνεχουσῶν τμήματα μεγάλων ἀρτηριῶν ἢ χρησιμοποιηθεισῶν πρὸς ἀποχετευτικοὺς σκοπούς. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνάγεται ἡ περίφημος crypta Neapolitana (νῦν grotta vecchia ἢ grotta di Posilipo)· κατασκευασθεῖσα τῷ 36 π.Χ. καὶ ἔχουσα μῆκος 708 μ., πλάτος 7.80 καὶ ὕψος 7.25 μ., διεπέρα τὸν λόφον τοῦ Παυσιλύπου, συνδέουσα τὸ μεταξὺ Νεαπόλεως καὶ Ποτιόλων (νῦν Puzzuoli) τμῆμα τῆς Φλαμινίας ὁδοῦ. Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνῆκεν ἡ ἀποχετεύουσα τὴν Φουκίνην λίμνην (νῦν lago di Celano) εἰς τὸν Λεῖριν ποταμὸν (νῦν Garigliano), διαπερῶσα τὸ ὄρος Μόντε Σαλβιάνο εἰς βάθος 122 μ. καὶ ἔχουσα 5.600 μ. μῆκος, 5.80 μ. ὕψος καὶ 2,80 μ. πλάτους· διὰ τὴν κατασκευήν της (44—54 μ.Χ.) ἐχρησιμοποιήθησαν 30.000 ἄνδρες. —Π.

— **σήραγγες,** ἢ *ἀραιώματα* [*Ἀνατομ.*]. Χῶροι κοῖλοι διάφοροι τὸ μέγεθος ἐντὸς τῶν σηραγγωδῶν σωμάτων τοῦ πέους, σχηματιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ἰνώδους χιτῶνος αὐτῶν ἐκπορευομένων δοκίδων ἢ πεταλίων, πολυειδῶς ἐν αὐτοῖς διαιρουμένων καὶ πρὸς ἀλλήλας ἑνουμένων. Αἱ σήραγγες κατὰ τὴν χάλασιν τοῦ πέους, ἂν καὶ εἶναι παρεμβεβλημέναι μεταξὺ τῶν ἀρτηριῶν καὶ τῶν φλεβῶν καὶ συγκοινωνοῦσι μετ' αὐτῶν, ὅμως ἐλάχιστον ἐμπεριέχουσιν αἷμα, ἐμφανιζόμεναι δίκην σχισμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν στύσιν, διαστελλομένων τῶν ἀρτηριῶν τοῦ πέους, ἀνευρύνεται ὁ αὐλὸς αὐτῶν καὶ οὕτω ῥέει ἄφθονον αἷμα εἰς τὰς σήραγγας, αἵτινες διευρύνονται παριστῶσαι φλεβώδεις κόλπους. Ι. Π.

—**σῆραγξ** *κορτιανοῦ ὀργάνου* [*Ἀνατομ.*]. Εὐρεῖα κοιλότης μεσοκυττάριος, χωρίζουσα ἀπ' ἀλλήλων τοὺς δύο στοίχους τῶν στυλοειδῶν κυττάρων τοῦ κορτιανοῦ ὀργάνου (ἔσω ὠτός). Ι. Π.

Σῆραι, ἢ *Σῆρες* (λατ. Serae ἢ Seres) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Οἱ κάτοικοι τῆς *Σηρικῆς* (βλ. λ.).

Σηρέκος, *Γεώργιος*. Ἐκκλησιαστικὸς μελοποιὸς (βλ. *Γεώργιος ὁ Σηρέκος* τ. Η', σ. 324 β').

Σηρικὴ (Serica) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Γενική, παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις, ὀνομασία τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν, τῆς Κίνας καὶ τοῦ Τουρκεστάν.

σηρικὴ (ἡ) (Serica) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν σκαραβαιδῶν. Τὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου ὡς σκώληκες κατατρώγουν τὰς ῥίζας καὶ ὡς ἀκμαῖα τὰ φύλλα διαφόρων δένδρων καὶ θάμνων. Ε. Τ. Ε.

σηρικίνη (ἡ)· βλ. *σερικίνη*.

σηρικόμετρον (τό)· βλ. *σερικόμετρον*.

σηρικός, *—ή, —όν*· ὁ τῶν σηρῶν, μεταξωτός· ‖ *σηρικὸν* (τό)· ὡς οὐσ., ἡ μέταξα.

Σηρνὲς (Sheernes) [*Γεωγρ.*]. Πόλις καὶ φρούριον τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Κέντ, ἐπὶ τῆς νήσου Σέππεϋ. Κάτ. 18.673 (1921). Ἔχει ναυπηγεῖα. Θ. Κ.

Σηρονήσι [*Γεωγρ.*]· βλ. *Σεκερτζὶ* μπουρνοῦ.

σηροτροφεῖον (τό)· ὁ τόπος ὅπου ἐκτρέφονται οἱ μεταξοσκώληκες, βομβυκοτροφεῖον.

σηροτροφία (ἡ). Καλεῖται οὕτω ἡ τέχνη τῆς καλλιεργείας τοῦ μεταξοσκώληκος πρὸς βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν βομβυκίων καὶ παραγωγὴν μετάξης. Ἡ σηροτροφία συνίσταται εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν μεταξοφόρων ἐντόμων εἰς εἰδικὰ διαμερίσματα, τὴν παραγωγὴν φύλλων χρησιμοποιηθησομένων πρὸς διατροφήν των, τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν ἐντόμων τούτων καὶ ἐνίοτε καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ εἰδικὴν κατεργασίαν τῶν βομβυκίων εἰς εἰδικὰ μεταξοκλωστήρια. Ἡ σηροτροφία διακρίνεται εἰς οἰκιακὴν σηροτροφίαν καὶ εἰς βιομηχανικὴν σηροτροφίαν. Διὰ τὴν πρώτην ἀπασχολοῦνται τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας καλλιεργουμένων 2—3 οὐγγιῶν, ἑκάστη τῶν ὁποίων περιλαμβάνει περὶ τὰ 25 γραμμάρια μεταξοσπόρου. Εἰς τὴν μεγάλην καλλιέργειαν ἀπασχολοῦνται πολλὰ ἄτομα εἰς εἰδικὰ ἐργοστάσια καὶ εἰδικὰς ἐγκαταστάσεις.

Τὸ πρῶτον καὶ κυριώτερον στάδιον τῆς σηροτροφίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς παρασκευῆς τοῦ μεταξοσπόρου καὶ φθάνει μέχρι τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ βομβυκίου. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ μεταξοσπόρου ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σηροτροφίας. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ ἐκλέγωνται ᾠὰ προερχόμενα ἐξ ὑγιῶν ὑποκειμένων γνωστοῦ γένους καὶ μεθοδικῶς νὰ παρακολουθῶνται ἀπὸ τοῦ ἐπῳασμοῦ των μέχρι τῆς ἐκκολάψεώς των. Κατὰ τὸν ἐπῳασμὸν τῶν ᾠῶν πρέπει ἡ θερμοκρασία νὰ κυμαίνεται μεταξὺ 20—22° Κελσίου, ὁπότε τὰ ᾠὰ ἐκκολάπτονται κατὰ τὴν 3ην ἡμέραν. Ἐπειδὴ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπῳάσεως τὰ ᾠὰ ἔχουν ἀνάγκην ἀρκετοῦ ἀέρος ὅπως ἀναπνέωσι, δέον νὰ τοποθετοῦνται εἰς τελλάρα, ὧν ἡ βάσις νὰ εἶναι διάτρητος. Ἑκάστη οὐγγία ᾠῶν δέον νὰ ἐξαπλοῦται ἐπὶ ἐπιφανείας 0,20 μ. Ἐκ τῶν ἐκκολαπτομένων ᾠῶν ἐξέρχονται αἱ κάμπαι, αἵτινες δέον ἀμέσως νὰ μεταφερθῶσιν εἰς μέρος καθαρόν, εὐάερον, ἐκ τῶν προτέρων ἀπολυμασμένον, θερμοκρασίας ὁμοιομόρφου καὶ οὐχὶ ἀνωτέρας τοῦ 23° Κελσίου. Αἱ κάμπαι τοποθετοῦνται εἰς εἰδικὰ τελλάρα ὑπερκείμενα ἀλλήλων, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε νὰ γίνηται πλήρης ὁ ἐξαερισμός, ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ παροχὴ τῆς τροφῆς. Τὰ φύλλα τῆς μορέας, ἅτινα δίδονται ὡς τροφή, δέον πρῶτον νὰ καθαρίζωνται ἀπὸ πάσης ξένης οὐσίας, κονιορτοῦ κ. τ. λ. Συλλέγονται ἐκ τῶν μορεῶν δὶς τῆς ἡμέρας, τὴν πρωΐαν μετὰ τὴν πάχνην καὶ τὴν ἑσπέραν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς δρόσου ἐπὶ τῶν φυτῶν. Τὰ φύλλα τὰ βεβρεγμένα ὑπὸ τῆς δρόσου ἐπιδρῶσι κακῶς ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν καμπῶν, ὅπως καὶ τὰ φύλλα τὰ συλλεγόμενα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, λόγῳ τῆς θερμότητός των. Τὰ συλλεγέντα φύλλα μειαφέρονται ἐντὸς καθαρῶν καλαθίων εἰς τὸ σηροτροφεῖον καὶ μέχρι τῆς διανομῆς αὐτῶν ἐναποτίθενται εἰς καθαρὸν δάπεδον κατὰ στιβάδας, ὧν τὸ ὕψος δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 0,30 μ. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας δίδονται εἰς τὰς κάμπας τὰ φύλλα κεκομμένα, εἶτα δὲ ἀκέραια. Ἀπὸ τῆς 24 ὥρας ἀπὸ τῆς ἐκκολάψεως τῶν καμπῶν μέχρι τῆς τρίτης μεταμορφώσεώς των δίδονται εἰς αὐτὰς πέντε γεύματα τὴν ἡμέραν (5 π. μ., 10 π. μ., 1 μ. μ., 4 μ. μ. 7 μ. μ. καὶ 10 μ. μ.). Ἀπὸ τῆς τετάρτης μεταμορφώσεως δίδονται τέσσαρα γεύματα (4 π.μ., 10 π. μ., 4 μ. μ., 10 μ. μ.). Καθ' ἑκάστην πρέπει νὰ ἀφαιρῶνται ἀπὸ τὰ τελλάρα τὰ περισσεύματα τῶν φύλλων καὶ νὰ καθαρίζωνται καταλλήλως ταῦτα, διότι τὰ τυχὸν σεσηπότα φύλλα ἀφιέμενα προξενοῦσι πλείστας παρασιτικὰς ἀσθενείας, αἵτινες δύνανται ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος νὰ καταστρέψωσι τελείως τὴν παραγωγήν. Ἐφ' ὅσον μεγαλώνουσιν αἱ κάμπαι, δέον νὰ ἀραιῶνται μεταξύ των, διότι ἡ ἐπαφὴ ἐπιφέρει τὸν θάνατον λόγῳ πλημμελοῦς ἀερισμοῦ. Κατὰ τὴν 7ην ἢ 8ην ἡμέραν μετὰ τὴν τετάρτην μεταμόρφωσίν των αἱ κάμπαι καθίστανται ὥριμοι, δηλαδὴ ἐκκενοῦσι τὸ ἔντερόν των καὶ ἐκ τῶν τελευταίων στερεῶν ἀπορριμάτων καὶ καθαρίζουσι τὸ σῶμά των διὰ τῆς ἐκκρίσεως ὑγροῦ τινος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀποκτοῦν σῶμα ἡμιδιαφανές, παύουν νὰ τρώγουν καὶ ἀρχίζουν νὰ πλέκουν τὰ βομβύκιά των. Ἡ πλοκὴ τοῦ βομβυ-

Digitized by Google

κίου διαρκεῖ τρεῖς ἡμέρας, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ἡ ἐντὸς τοῦ βομβυκίου ἐγκεκλεισμένη κάμπη μεταμορφοῦται εἰς χρυσαλίδα καὶ εἶτα εἰς ψυχήν, ἥτις διατρυπᾷ κατὰ τὴν 18ην ἡμέραν τὸ βομβύκιον καὶ ἐξέρχεται πρὸς ὀχείαν καὶ ὠοτοκίαν. Τὰ βομβύκια συναθροίζονται μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐντὸς καλάθων καὶ μεταφέρονται εἰς τὸ ὑφαντήριον (βλ. καὶ λ. *μέταξα* καὶ *μεταξοσκώληξ*). Δ. Ν. Π.

σηροτροφικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σηροτροφίαν, ὁ τῆς σηροτροφίας.

σηροτρόφος (ὁ, ἡ)· ὁ τρέφων σῆρας, μεταξοσκώληκας, ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν σηροτροφίαν.

σής (ὁ) (Tinea) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νυκτοβίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τινεΐδων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 25 εἴδη, ὧν τὰ πλεῖστα ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου ἔχουσι κεφαλὴν εὐρεῖαν καὶ ὑπὸ πυκνῶν τριχῶν κεκαλυμμένην, κοιλίαν κυλινδρικήν, τελευτῶσαν εἰς θύσανον τριχῶν εἰς τὸν ἄρρενα καὶ εἰς αἰχμὴν εἰς τὰ θήλεα, πτέρυγας φαιὰς ἢ καστανὰς μετὰ λευκῶν ἢ ὑποκιτρίνων γραμμώσεων ἢ στιγμάτων. Αἱ κάμπαι εἶναι λεῖαι καὶ σκωληκόμορφοι, φέρουσιν ὀκτὼ μεμβρανώδεις πόδας καὶ ἔχουσι χρῶμα ὑπόλευκον ἢ ὑποκίτρινον.

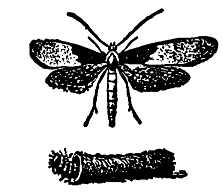

Σὴς ὁ διφθερόφιλος. [α=κάμπη.]

Ἐνδιαιτῶνται καὶ μεταμορφοῦνται ἐπὶ τῶν δημητριακῶν, ὀπωροφόρων δένδρων, ἐνδυμάτων, ὑφασμάτων, τριχάπτων, πτερῶν διαφόρων ζῴων κ.ἄ. καὶ ἐπιφέρουσι πανταχοῦ καὶ πάντοτε μεγάλας καταστροφάς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σὴς ὁ διφθερουργός* (Tinea pellicuella) κοινῶς παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκόρος*. Εἶναι ἔντομον κοινότατον εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ ἀναφαίνεται κατὰ Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον. Ἡ κάμπη του εἶναι λευκοῦ χρώματος, στιλπνή, μὲ δέρμα διαφανές, ὥστε νὰ διακρίνηται ὁ χρωματισμὸς τῶν διαφόρων τροφῶν, τὰς ὁποίας τρώγει. Ἡ κάμπη μόλις ἐκκολαφθῇ κατατρώγει τὰ ὑφάσματα, κατασκευάζουσα ἐντὸς αὐτῶν μικρὰν κοιλότητα, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ παραμένει πλέκουσα συγχρόνως ὑπεράνω τοῦ σώματός της βομβύκιον μεταξοειδές, μεταχειριζομένη πρὸς τοῦτο τὰς ἶνας τοῦ ὑφάσματος ἀναμεμειγμένας μὲ ὑγρόν τι, ὅπερ ἐκκρίνει ἐξ ἀδένων τοῦ σώματός της. Ἐντὸς τοῦ προτύπου τούτου βομβυκίου διέρχεται ὁλόκληρον τὸν χειμῶνα, ὑφίσταται πάσας τὰς μεταμορφώσεις καὶ κατόπιν ἐξέρχεται αὐτοῦ τέλειον ἔντομον κατὰ τὸ ἔαρ. Πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐντόμων τούτων ἐνδείκνυται ἡ ναφθαλίνη, ἧς ἡ ὀσμὴ ἐμποδίζει τὴν παρουσίαν των ἐπὶ τῶν διαφόρων ὑφασμάτων, τῆς μετάξης κλπ. Ἐκ τῶν ἄλλων εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι ὁ *σὴς ὁ τῶν σιτηρῶν* (Tinea triticum), οὗτινος ἡ κάμπη κατατρώγει τὰ σιτηρά, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ ἐνδιαιτᾶται. Εἶναι τὸ μεγαλύτερον πάντων τῶν εἰδῶν. Δ. Ν. Π.

σησαμέλαιον (τό). Ἐδώδιμον ἔλαιον λαμβανόμενον διὰ πιέσεως ἐκ τῶν σπερμάτων τοῦ σησάμου (Sesamum indicum καὶ S. orientale). Ἡ πίεσις ἐπιτελεῖται κατ' ἀρχὰς ἐν ψυχρῷ καὶ εἶτα ἐν θερμῷ. Τὸ λαμβανόμενον ἔλαιον διὰ τῆς ἐν ψυχρῷ πιέσεως εἶναι χρυσοκιτρίνου χρώματος, ἄοσμον καὶ ἔχει ἰδιάζουσαν ἠπίαν γεῦσιν. Τὸ λαμβανόμενον διὰ τῆς ἐν θερμῷ πιέσεως εἶναι σκοτεινοτέρου χρώματος καὶ ἀποτελεῖ κατωτέραν ποιότητα. Παρ' ἡμῖν τὸ σησαμέλαιον λαμβάνεται συνήθως δι' ἠρεμήσεως τοῦ *σησαμοπόλτου* (κοιν. *ταχίνιον*), ὅστις ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ὕλην τῆς παρασκευῆς τοῦ χαλβᾶ. Τὸ σησαμέλαιον ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν μὴ ξηραινομένων ἐλαίων καὶ ἀποτελεῖται ἐκ γλυκεριδίων τοῦ στεατικοῦ, παλμιτικοῦ, ἐλαϊκοῦ καὶ λινολικοῦ ὀξέος. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 0,920—0,924 καὶ ἀριθμὸν ἰωδίου 103—112. Λόγῳ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτοῦ καὶ εὐκόλως ἐκτελουμένης χρωστικῆς ἀντιδράσεως (ἀντίδρασις Baudouin) αἱ νομοθεσίαι τῶν πλείστων κρατῶν καθώρισαν ὡς ἀπαραίτητον τὴν προσθήκην ὡρισμένης ποσότητος αὐτοῦ εἰς τὴν μαργαρίνην καὶ τὰ μαγειρικὰ λίπη, ἵνα εἶναι εὔκολος ἡ διάκρισις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ βουτύρου. Σ. Γ.

— *[Ἐμπορευμ.]* Τὸ μεγαλύτερον κέντρον κατεργασίας *σησαμελαίου* εἶναι ἡ Μασσαλία, ἀκολουθεῖ δὲ ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἀγγλία. Σησαμέλαιον παράγεται ἐπίσης καὶ ἐν Ἑλλάδι (βλ. *σήσαμον*), ἀλλ' ἡ ποσότης αὐτοῦ δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας, διὸ καὶ εἰσάγονται περὶ τοὺς 1000 τόννους σησάμου ἐτησίως ἐκ Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου. Ἡ περιεκτικότης τῶν σπερμάτων τοῦ σησάμου εἰς ἔλαιον ποικίλλει ἀπὸ 47—56%, ἀναλόγως τῆς ποιότητος αὐτῶν, διακρινομένων εἰς λευκούς, κιτρίνους καὶ ποικιλοχρώμους. Οἱ ποικιλόχρωμοι σήσαμοι πρέπει νὰ περιέχουν 35% ἀνοικτοχρόων κόκκων, ὅταν δὲ ἡ περιεκτικότης των αὕτη κατέλθῃ τὰ 15% λογίζονται ὡς μέλαινα ποιότης. Τὰ λευκὰ σήσαμα περιέχουν κόκκους ἄλλου χρώματος ἕως 15%, μέχρις 20% γίνεται ἔκπτωσις ἐπὶ τῆς τιμῆς καὶ πέραν τῶν 20% ἀκυροῦται ἡ ἀγορά. Ποσότης 100 χιλιογράμμων σησάμου Καλκούτας ἀποδίδει 36—37 χιλιόγραμμα ἐλαίου ἐκ τῆς ἐν ψυχρῷ πιέσεως· ἴση ποσότης σησάμου τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς ἀποδίδει διὰ τῆς ἐν ψυχρῷ πιέσεως 30 χιλιόγραμμα ἀρίστης ποιότητος σησαμελαίου, 10 χιλιόγραμμα ἐκ τῆς δευτέρας ψυχρᾶς ἐκθλίψεως καὶ ἕτερα 10 διὰ τῆς ἐν θερμῷ. Τὰ σήσαμα Βομβάης ἀποδίδουσιν 25 χιλιόγραμμα διὰ τῆς πρώτης ἐν ψυχρῷ ἐκθλίψεως, 10—11 διὰ τῆς δευτέρας καὶ 10—11 διὰ τῆς ἐν θερμῷ.

Τὸ διὰ ψυχρᾶς ἐκθλίψεως λαμβανόμενον σησαμέλαιον ἔχει χρῶμα ἀνοικτῶς κίτρινον, γεῦσιν γλυκεῖαν, εἶναι ἐντελῶς ἄοσμον καὶ δυσκόλως ἀλλοιοῦται. Τὸ προσφάτως παρασκευασθὲν σησαμέλαιον ἔχει γεῦσιν ὀλίγον δριμεῖαν, ἥτις ἐξαφανίζεται μετά τινα χρόνον. Τὸ ἐκ τῆς ἐν θερμῷ ἐκθλίψεως λαμβανόμενον ἔχει χρῶμα βαθύτερον καὶ βαρεῖαν ὀσμήν. Τὸ καλὸν σησαμέλαιον χρησιμοποιεῖται ὡς τροφὴ καὶ εἰς τὴν μυρεψικὴν πρὸς ἐκχύλισιν τοῦ ἀρώματος τῶν ἀνθέων. Τὸ σησαμέλαιον δευτέρας καὶ τρίτης ποιότητος χρησιμοποιεῖται πρὸς φωτισμόν, λίπανσιν καὶ ἐν ἀναμείξει μὲ ἄλλα λίπη εἰς τὴν σαπωνοποιΐαν, διότι αὐτούσιον παρέχει σάπωνα μαλακόν. Νοθεύεται διὰ τοῦ ἀραχιδελαίου καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς νοθείαν τοῦ ἐξ ἐλαιῶν ἐλαίου.

σησάμι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ σπέρματος τοῦ φυτοῦ *σήσαμον* (βλ. λ.).

σησαμιά (ἡ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σήσαμον* (βλ. λ.).

Σησαμιά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (Νιγρίτης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 585. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἀβδαμάλ*.

σησαμία (ἡ) (Sesamia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *νυκτιιδῶν*. Τὸ εἶδος *σησαμία nonagrioides* διὰ τῶν καμπῶν του προσβάλλει τὸ σακχαροκάλαμον καὶ τὸν ἀραβόσιτον, ἄλλα δὲ εἴδη αὐτῆς καὶ διάφορα σιτηρὰ εἰς τὰς τροπικὰς χώρας. Ε. Τ. Ε.

σησαμοειδὲς (τὸ) (Reseda) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σησαμοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας, διετεῖς ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν, ὡς καὶ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Περσίας. Ἐκ τῶν 25 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶντα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σησαμοειδὲς τὸ κίτρινον* (Reseda lutea), διετὴς πόα, γνωστὴ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *ὤχρα* ἢ *ὤχηστρα*. *Σησαμοειδὲς τὸ λευκὸν* (Reseda alba), διετὴς πόα κοινῶς γνωστὴ παρ' ἡμῖν ὡς *ἀγωνόστρα, βρωμοῦσα, γαϊδουράγκαθο, μεσαντροῦλα* καὶ *ὤχηστρα*. *Σησαμοειδὲς τὸ μεσογειακὸν* (Reseda mediterranea), ἐτησία πόα, κοινῶς *ὤχηστρα*. *Σησαμοειδὲς τὸ τυμφαῖον* (Reseda tymphaea) πολυετὴς πόα. *Σησαμοειδὲς τὸ φύτευμα* (Reseda phyteuma), ἐτησία πόα, καὶ *σησαμοειδὲς τὸ ὠχρὸν* (Reseda luteola), κοινῶς *ὤχρα*. Τὸ χόρτον πάντων τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν ἐνέχει βαφικήν τινα οὐσίαν, τὴν *λουτεολίνην*, ἥτις χρησιμοποιεῖται πρὸς βαφὴν τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων, ἰδίως εἴς τινας χώρας τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξωτικῶν εἰδῶν εἶναι τὸ *σησαμοειδὲς τὸ εὔοσμον* (Reseda odorata), ἐτησία πόα καλλιεργουμένη πρὸς κόσμον διὰ τὰ ὡραῖα της ἄνθη, ἅτινα δι' ἀποστάξεως παρέχουσιν αἰθέριον ἔλαιον χρήσιμον εἰς τὴν μυρεψικήν. Εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Ἀμερικῆς καὶ γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ ὄνομα *ρεζεντάς*. Δ. Ν. Π.

σησαμοειδῆ *ὀστᾶ* *[Ἀνατομ.]*. Ὀστᾶ μικρά, βραχέα, ἐστρογγυλωμένα, ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐπιγονατίδα, ἀναπτυσσόμενα ἐν τῷ πάχει τῶν τενόντων κατὰ τὴν περιοχὴν ἀρθρώσεών τινων, ἐκτελουσῶν ταχείας καὶ ἐπανειλημμένας κινήσεις. Ἀπαντῶσι δ' ἐπὶ μὲν τοῦ ποδὸς σταθερῶς δύο ὑπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ 1ου μεταταρσίου ὀστοῦ, ἔχοντα ἑκάτερον μέγεθος περὶ τὸ 1 ἑκ. καὶ ἐνίοτε δύο ὑπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ 5ου μεταταρσίου, ἓν ὑπὸ τὴν τοῦ 2ου μεταταρσίου καὶ ἓν ὑπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς 1ης φάλαγγος τοῦ 1ου δακτύλου· ἐπὶ δὲ τῆς χειρὸς ὑπάρχουσι κατὰ κανόνα πάντοτε δύο σησαμοειδῆ ὀστᾶ ἐν τῷ παλαμιαίῳ τοιχώματι τῆς μετακαρποφαλαγγικῆς διαρθρώσεως, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς διαρθρώσεσι καὶ σπανιώτερον ἐν ταῖς μεσοφαλαγγικαῖς. Καὶ ἡ ἐπιγονατὶς δέ, ὡς παρεμβαλλομένη ἐν τῷ τένοντι τοῦ τετρακεφάλου μυός, ὑπολαμβάνεται ὡς σησαμοειδὲς ὀστοῦν. Ι. Π.

—**σησαμοειδεῖς** *χόνδροι* *[Ἀνατομ.]*. Δύο πρόσθιοι καὶ δύο ὀπίσθιοι ἀσταθεῖς χόνδροι τοῦ λάρυγγος, ὧν οἱ μὲν πρόσθιοι ἀπαντῶσι κατὰ τὸ πρόσθιον ἄκρον τῶν φωνητικῶν συνδέσμων δίκην μικρᾶς προμήκους παχύνσεως, οἱ δ' ὀπίσθιοι κεῖνται ἑκατέρωθεν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ ἔξω χείλους τοῦ ἀρυταινοειδοῦς χόνδρου καὶ συνάπτονται διὰ μὲν τοῦ ἄνω ἄκρου αὐτῶν μετὰ τοῦ σφηνοειδοῦς, διὰ δὲ τοῦ κάτω μετὰ τοῦ ἀρυταινοειδοῦς χόνδρου. Ι. Π.

σήσαμον (τὸ) (Sesamum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πηδαλιοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 20 εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τὰ φυτὰ τοῦ γένους τούτου εἶναι πόαι μὲ βλαστοὺς εὐθεῖς, τριχωτούς, φύλλα ὠοειδῆ, ἐπιμήκη, ἀντίθετα καὶ ἀκέραια ἢ ἐλαφρῶς ὀδοντωτά. Τὰ ἄνθη των εἶναι μονήρη, ἀναφαίνονται κατὰ τὰς μασχάλας τῶν φύλλων καὶ περικλείουσιν ὠοειδῆ ἢ ἐλλειψοειδῆ μικρὰ σπέρματα (βλ. κατωτ. *σησάμου σπέρματα*), κοινῶς γνωστὸν ὡς *σησάμι* ἢ *σουσάμι*.

Σήσαμον τὸ ἰνδικόν.

Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σήσαμον τὸ ἰνδικὸν* (Sesamum indicum), γνωστὸν παρ' ἡμῖν ὡς *σησαμιὰ* ἢ *σουσαμιά*. Καλλιεργεῖται ἐντατικῶς εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Περσίαν, τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ παρ' ἡμῖν ἰδίως διὰ τὸ ἐκ τῶν σπερμάτων του λαμβανόμενον ἔλαιον, τὸ κοινῶς *σουσαμόλαδο*. Παρ' ἡμῖν καλλιεργεῖται κυρίως ἡ ποικιλία *σήσαμον τὸ ἰνδικὸν τὸ λευκόσπερμον* (Sesamum indicum albisemis) εἰς ἔκτασιν 160.000 περίπου στρεμμάτων ἐξ ὧν παράγονται ἐτησίως περὶ τοὺς 3.500 τόνν. σπερμάτων. Τὸ σήσαμον εὐδοκιμεῖ κυρίως εἰς ἀργιλλοαμμώδη ἐδάφη καὶ σπείρεται κατὰ τὸ ἔαρ εἰς καλῶς καλλιεργημένους ἀγροὺς καὶ μὲ ἀναλογίαν 2 ὀκάδων κατὰ στρέμμα. Ἡ ὡρίμανσίς του συντελεῖται ἐντὸς 2—5 μηνῶν. Δ. Ν. Π.

— **σησάμου** *σπέρματα* (Semina Sesami) *[Φαρμακογ.—Ἐμπορευματ.]*. Παραγωγὸν φυτὸν τῆς δρόγης εἶναι *σήσαμον τὸ ἰνδικὸν* καὶ *σήσαμον τὸ ἀνατολικόν*. Τὰ σπέρματα αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται τόσον πρὸς ἐξαγωγὴν τοῦ *σησαμελαίου* (βλ.λ.), ὡς καὶ πρὸς βρῶσιν, ποικιλοτρόπως προσφερόμενα. Οὕτω π.χ. δι' αὐτῶν ἐπιπάσσονται διάφορα εἴδη ἄρτου, κουλούρια, σῦκα, παρασκευάζονται μετὰ μέλιτος τὰ καλούμενα παστέλλια, διὰ συνθλίψεως δὲ λαμβάνεται ὁ σησαμοπολτὸς (ταχίνι), ἐξ οὗ λαμβάνεται ὁ χαλβᾶς τῆς σακχάρεως κτλ. Τὰ σπέρματα τοῦ σησάμου εἶναι ἐλλειψοειδῆ, ἐλαφρῶς πεπλατυσμένα, ἡ ἐξωτερική των ἐπιφάνεια εἶναι στιλπνὴ καὶ ἔχουν χρῶμα λευκωπὸν φαιοϊῶδες ἢ φαιοκίτρινον ἢ ἀνοικτὸν κίτρινον ἢ καὶ ἐρυθρωπὸν καὶ γεῦσιν γλυκίζουσαν καὶ ἐλαιώδη. Συστατικὰ τῶν σπερμάτων εἶναι κατὰ μέσον ὅρον: 5,50 ὕδωρ, 20.30% πρωτεϊνικαὶ οὐσίαι, 45.6% ἔλαιον, 15% μὴ ἀζωτοῦχοι ἐκχυλισματικαὶ οὐσίαι, 7.15% ξυλώδεις οὐσίαι καὶ 6.5% τέφρα. Τὸ καλύτερον ἔλαιον δίδουν τὰ ἀνοικτόχρωμα σπέρματα. Εἰς τὴν φαρμακευτικὴν τὰ σπέρματα τοῦ σησάμου δὲν χρησιμοποιοῦνται, τὸ ἔλαιον ὅμως αὐτοῦ δίδεται ὡς ἐλαφρὸν καθαρτικόν, ὡς ἀναπλήρωμα τοῦ ἐλαίου τῶν ἐλαιῶν καὶ ὡς ἔκδοχον φαρμάκων. Τὸ κυριώτερον εἶδος τοῦ σησάμου εἶναι τὸ ἰνδικὸν καὶ αἱ κυριώτεραι ὑπὸ καλλιέργειαν ποικιλίαι εἶναι τρεῖς: ἡ λευκόσπερμος ἡ καλλιεργουμένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρ' ἡμῖν, ἡ μελανόσπερμος ἢ ἀνατολικὴ καὶ ἡ καστανόσπερμος. Τὰ σπέρματα τοῦ σησάμου παραδέχονται ὅτι ἦσαν γνωστὰ 3.000 ἔτη π. Χ. Κ.Γ.Μ.

σησαμόπαστος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ πεπασμένος μὲ σήσαμον.

σησαμόπιττα (ἡ). Εἶναι οἱ πλακοῦντες οἱ ἀπομένοντες μετὰ τὴν ἔκθλιψιν τῶν σπερμάτων τοῦ σησάμου πρὸς ἀποχωρισμὸν τοῦ ἐλαίου αὐτῶν. Οἱ πλακοῦντες οὗτοι εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἐκτιμωμένων ὡς φορβὴ τῶν ζῴων. Πρόσφατος ὁ πλακοῦς εἶναι ἀρκετὰ εὔγευστος, τρωγόμενος μάλιστα εὐχαρίστως ὑπὸ τῶν ἐργατῶν. Κ. Γ. Μ.

σησαμόπολτος (ὁ). Καλεῖται οὕτως ἡ παχύρρευστος καὶ ἀλοιφώδης ὕλη, ἡ λαμβανομένη διὰ συνθλίψεως τῶν σπερμάτων τοῦ σησάμου. Συνηθέστερον ὄνομα αὐτοῦ εἶναι τὸ *ταχίνιον* (βλ. λ.). Σ. Γ.

Σήσαμος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγαρικὴ ἀποικία ἐν Παφλαγονίᾳ (βλ. *Ἄμαστρις*).

σησαμοῦς, —*οῦντος* (—*όεις*, ὁ)· σησαμοῦς ἄρτος, ἄρτος ἠρτυμένος μετὰ πολλοῦ σησάμου· ‖ μελίτηκτον ἐκ σησάμου, τὸ κοιν. *σουσαμάτο* ἢ *παστέλλι*. Κατὰ παλαιὰν παράδοσιν οἱ σησαμοῦντες, καθὰ καὶ ἄλλα πέμματα, προετίθεντο «ἆθλα τοῖς διαγρυπνητaῖς ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ ὁ διαγρυπνήσας μέχρι τῆς ἕω ἐλάμβανε τὸν σησαμοῦντα».

Σησάται *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τοῦ νοτιοανατολικοῦ ἄκρου τῆς Σηρικῆς. Περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ (Περίπλ. Ἐρυθρ. Θαλ. 65) ὡς «τῷ

Digitized by Google

σώματι κολοβοὶ καὶ σφόδρα πλατυπρόσωποι, ἐννοίαις δὲ λῷστοι, παρόμοιοι ἀνημέροις», πλάνητες, ἐγκαθιστάμενοι καθ' ὡρισμένην ἐποχὴν τοῦ ἔτους εἰς τὰ σύνορα τῆς Θινὸς καὶ τελοῦντες αὐτόθι πολυμέρους ἑορτάς. Εἶναι πιθανῶς οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς παρὰ Πτολεμαίῳ *Βησσάδας* καὶ τοὺς *Βισάδας* τοῦ Παλλαδίου. Δ. Ν. Π.

Σησεκρείεναι [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Συστὰς νήσων τῆς ἐντὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, κειμένη κατέναντι τοῦ ἐμπορίου Τυρρανοσβόας καὶ συνεχιζομένη ὑπὸ τῶν νήσων τῶν Αἰγιδίων καὶ τῶν Καινητῶν, τῆς ὅλης σειρᾶς οὔσης ὁρμητηρίου πειρατῶν, ἀποληγούσης εἰς τὴν νῆσον *Λευκὴ* (*Ἀνων.* Περίπλ. Ἐρυθρ. 53). Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Πτολεμαίου (Ζ, α, 95) τὰ ὀνόματα τῶν κυριωτέρων τῶν νήσων τούτων *Ἑπτανησία* (ἢ συστάς), *Τρικάδιβα*, *Πεπερίνη*, *Τριvησία*, *Λεύκη*, τοποθετουμένων μεταξὺ τῶν κόλπων Ἀργαλικοῦ καὶ Κολχικοῦ. Εἶναι αἱ προσκείμεναι τῇ Κεϋλάνῃ ἐλάσσονες νῆσοι. Σ. Ε. Λ.

σησία (ἡ) (Sesia) [*Ζωολ.*]. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σησιιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἵπτανται τὴν ἡμέραν καὶ ἐπαναπαύονται ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀνθέων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπομυζῶσι τὸ νέκταρ. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σησία ἡ ἀπιδόμορφος* (Sesia apiformis). Ὁ γενικὸς χρωματισμός της εἶναι μελανὸς μὲ κεφαλὴν κιτρίνην. Ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐπὶ τῶν δασικῶν δένδρων καὶ ἰδίως τῶν ἰτεῶν. Δ. Ν. Π.

σησιίδαι (οἱ) (Sesiidae) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων λεπιδοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἡμεροβίων*. Κυριώτερον γένος εἶναι ἡ *σησία* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σῆσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σήθειν, κοσκίνισμα: «σῆσις τοῦ ἀλεύρου, — τῆς πυρίτιδος».

σῆσκλο (τό)· εἶδος τεύτλου, ἄλλως *σέσκλο*: «Τί κονσοῦλτο ποῦ θὲ νά 'ναι | καὶ τὰ σῆσκλα θὰ γελᾶνε» (*Σολωμ.* 333).

σηστέρτιος (sestertius) [*Ρωμ. Ἀρχ.*]. Μικρὸν ρωμαϊκὸν νόμισμα, ἀργυροῦν κατ' ἀρχάς, βρόντζινον κατόπιν, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 2 καὶ 1/2 *ἀσσάρια* (βλ. λ.). Ἡ ἀρχικὴ ὀνομασία αὐτοῦ ἦτο nummus semistertius, ἐξ οὗ προῆλθε τὸ sestertius κατὰ συγκοπήν. Βραδύτερον ἔπαυσαν νὰ κόπτωνται νομίσματα τοιαύτης ἀξίας, ἀλλ' ὁ σηστέρτιος παρέμεινεν ὡς νομισματικὴ μονὰς εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν Ρωμαίων. Ὡς πραγματικὸν νόμισμα ἐκόπη ἐξ ἀργύρου ἀπὸ τοῦ 269 μέχρι τοῦ 217 π. Χ., κατόπιν τῷ 89 π. Χ. καὶ τέλος ἀπὸ τὸ 49 μέχρι τοῦ 43 π. Χ. Μετὰ τὸ 43 ὁ σηστέρτιος ἐκόπτετο ἐκ βρόντζου, ἰσοδυνάμει πρὸς 4 ἀσσάρια, ἐκαλεῖτο ἑλληνιστὶ τετρασσάριον καὶ εἶχε βάρος μιᾶς οὐγγίας. Τὸ σύμβολον τοῦ σηστερτίου ἦτο HS. Ὁ ὅρος εἰς τὸν οὐδέτερον τύπον: sestertium ἐσήμαινε 1000 ἀσσάρια. Θ. Π.

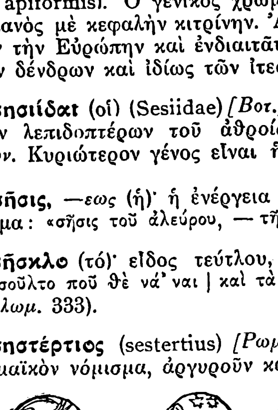

Σησιαρία ἄκρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον Μαυριτανίας τῆς Τυγγιτανῆς καὶ βορειοτάτη αὐτῆς ἐσχατιά, προέχουσα βραχὺ πρὸς Α. τοῦ Ρυσαδείρου (νῦν Mellila). Ταυτίζεται πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Ras Hourak τῶν Μαροκκινῶν ἢ Tres Forcas (πλάτ. 35°27' Β., μηκ. 3°00' Δ., χάρτ. ἀγγλ. 2437: cape Tres Forcas to Ivi). Σ. Ε. Λ.

Σηστιὰς ἄκρα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς τοῦ Ἑλλησπόντου ἀκτῆς μεταξὺ Μαδύτου (νῦν *Μαΐτος*) καὶ Σηστοῦ (νῦν Ἀκ λιμάν), κατὰ τὸ ὁποῖον ἐστηρίχθη ὁ ἀκρόπους τοῦ ζεύγματος τοῦ Ξέρξου (*Στράβ.* Ζ, 31,56). Ἐπ' αὐτοῦ ἠγείρετο πύργος φάρου ἀρχαιοτάτου, ἰσούψους πρὸς τὸν τῆς Ἀβύδου. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Μποβάλι καλεσσί* (πλάτ. 40°12'45" Β., μηκ. 26°23'15" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles). Σ. Ε. Λ.

Σηστόβιον (βουλγ. *Σβηστόβ*) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βουλγαρίας, κειμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς δεξιᾶς τοῦ Δουνάβεως ὄχθης, πρωτεύουσα ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Τυρνόβου. Τὸ Σηστόβιον κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἦτο μέγα ἐμπορικὸν κέντρον εἰσαγωγῆς ἀποικιακῶν καὶ ἐξαγωγῆς δημητριακῶν, νῦν ὅμως ἀπώλεσεν ἐν πολλοῖς τὴν ἐμπορικήν του σπουδαιότητα, ὑπερβληθὲν ὑπὸ τοῦ Ρουχτσουκίου. Ἔχει ἐργοστάσια ἐπίπλων, φυτικῶν ἐλαίων, ἀλεύρων, ὄξους κλπ. καὶ εἶναι ὡραία πόλις, ὁλονὲν ἀνακαινιζομένη, μετὰ προκυμαίας παρὰ τῷ Δουνάβει. Ἔχει τὸ πρῶτον καὶ τὸ καλύτερον διωργανωμένον ἐν τῷ κράτει ἐμπορικὸν γυμνάσιον, μεικτὸν γυμνάσιον καὶ μουσεῖον, τὴν οἰκίαν τοῦ ἠθογράφου Ἀλέκου Κωνσταντίνωφ (συγγραφέως τοῦ «Μπάη-Γκάνιου»). Κάτ. 12.000.

Τὸ Σηστόβιον ἀνεπτύχθη ἐπὶ τουρκοκρατίας, παλαιότερον καλούμενον *Στίκλεν*. Εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας καὶ στρατιωτικοῦ σταθμοῦ Novae. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1810 κατεκάη καὶ ἀνεκτίσθη ὅλον. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τοῦ Σηστοβίου ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο μία τῶν ἀνθηροτέρων ἐν τῇ βουλγαρικῇ χώρᾳ, ἐπιδράσασα εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν συνοίκων Βουλγάρων, οἵτινες ἐλάλουν καὶ ἔγραφον ἑλληνιστί. Ὁ Σηστοβίτης Βασιλειάδης ἐκληροδότησεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα μέγα ποσόν, ὅπερ, καταλυθείσης τῆς κοινότητος, καρποῦται νῦν ὁ δῆμος ὑπὲρ τῶν σχολείων του. Παρὰ τῷ Σηστοβίῳ, οὗ ἀπέναντι κεῖται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ποταμοῦ ὄχθης ἡ ρουμανικὴ πόλις Ζήμνιτς, διῆλθον οἱ Ρῶσοι τῷ 1877 τὸν Δούναβιν καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους οἱ Γερμανοὶ καὶ Βούλγαροι εἰς Ρουμανίαν τῷ 1916. Ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ λίθινοι ὀβελίσκοι δεικνύουσι τὰ μέρη τῆς διαβάσεως. Κ.-Μ. Α.

Σηστὸς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη καὶ ἕνεκα τῆς τοποθεσίας της σπουδαιοτάτη πόλις τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, κειμένη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν αὐτῆς, κατὰ τὸ στενότερον μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο Ἑπταστάδιον καὶ Ζεῦγμα, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καὶ ἀπέναντι τῆς ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς κειμένης Ἀβύδου, τῆς ὁποίας ἀπεῖχεν ὑπὲρ τὰ 5 χλμ. Τῆς Σηστοῦ, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεταναστεύσεως τῶν Αἰολέων καὶ Ἀχαιῶν ὑπῆρξε σπουδαῖος σταθμὸς μεταναστεύσεως, γίνεται μνεία τὸ πρῶτον παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. Β. 836), διότι ἀνῆκεν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ συμμάχου τῶν Τρώων Ἀσίου τοῦ Ὑρτακίδου. Μετὰ ταῦτα γίνεται μνεία αὐτῆς πολλάκις ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, διότι διὰ ταύτης διεπέρασεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἐπιστρέφων ἐκ τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείας του ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος (513 π. Χ.) καὶ παρ' αὐτὴν ἔζευξεν ὁ υἱός του Ξέρξης τὰς δύο γεφύρας, διὰ τῶν ὁποίων διῆλθεν ἡ στρατιά του κατὰ τὸ 480 π. Χ. ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην. Κατὰ τὸ 479 ἡ Σηστὸς ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου, τοῦ νικητοῦ τῶν Περσῶν ἐν Μυκάλῃ, καὶ κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος παρεδόθη, πιεσθείσης τῆς περσικῆς φρουρᾶς αὐτῆς ὑπὸ λιμοῦ, εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἀνεσκολόπισαν τὸν ζωγρηθέντα Πέρσην ὕπαρχον τῆς Θρακικῆς χερσονήσου Ἀρταΰκτην καὶ ἔγιναν κύριοι τῶν θησαυρῶν, τοὺς ὁποίους οὗτος εἶχε συσσωρεύσει ἐκεῖ (*Θουκ.* Ι, 89). Ἀπὸ τοῦ 478 μέχρι τῆς ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς ἥττης τῶν Ἀθηναίων (405 π. Χ.) ἡ Σηστὸς διετέλεσε σύμμαχος τούτων καὶ ὁρμητήριον τῶν κατὰ τὸ Θρᾳκικὸν πέλαγος καὶ τὴν Προποντίδα πολεμικῶν ἐνεργειῶν τοῦ στόλου των. Μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς νίκην του καταλαβὼν τὴν Σηστὸν ὁ Λύσανδρος, ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς κατοίκους της καὶ ἀντικατέστησεν αὐτοὺς δι' ἀνδρῶν τῶν πληρωμάτων τοῦ στόλου του, τὴν ἐνέργειάν του ὅμως ταύτην δὲν ἐνέκριναν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ κάτοικοί της ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των. Μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ ναυμαχίαν (394 π. Χ.) ἡ Σηστὸς ἠθέλησε ν' ἀποστατήσῃ, ὡς αἱ πλεῖσται πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, ἀπὸ τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ συνεκράτησε ταύτην ὁ Σπαρτιάτης Δερκυλλίδας καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Κόνωνος πολιορκία της ἀπέβη εἰς μάτην. Μετὰ ταῦτα διετέλεσεν ἀμφισβητουμένη μεταξὺ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Θρᾳκῶν βασιλέων, καὶ κατὰ τὸ 360 κατέλαβεν αὐτὴν ὁριστικῶς ὁ βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης Κότυς. Τῷ 353 ὅμως περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ὁ στρατηγὸς Χάρης ἐγκατέστησεν εἰς αὐτὴν ἐποίκους ἐξ Ἀθηνῶν, σφάξας τοὺς κατοίκους της. Ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων περιῆλθεν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ διὰ ταύτης κατὰ τὸ 334 π. Χ. ὁ στρατηγὸς Παρμενίων διεπεραίωσεν εἰς τὴν Ἄβυδον τὸ ἱππικὸν καὶ τὸ πλεῖστον πεζικὸν τῆς στρατιᾶς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου περιῆλθεν εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τοὺς Ροδίους (219 π.Χ.) καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τοὺς Περγαμηνούς, μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ ἧτταν Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου (190 π. Χ.). Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος (67 π. Χ.—19 μ. Χ.) ἦτο ἡ ἀρίστη πόλις τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου (*Στρ.* C. 591) καὶ εἶχεν ἀκμαῖον ἔτι ἐμπόριον. Κατὰ τὸ 550 μ. Χ. ἀνήγειρεν ἐπί τινος παρ' αὐτὴν λόφου ἀπόρθητον φρούριον ὁ Ἰουστινιανός. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204 μ. Χ.) περιῆλθεν εἰς τούτους ἡ Σηστός, ἀλλὰ τὴν ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτῶν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Δούκας Βατάτσης (1222—1254). Τὸ φρούριον τῆς Σηστοῦ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατακτηθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων (1355) φρούριον ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ὀρχάν. Σήμερον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων της ὑπάρχει μόνον ἓν τουρκικὸν μοναστήριον.

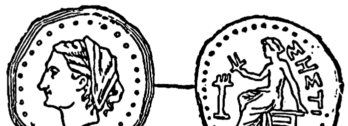

Νόμισμα τῆς Σηστοῦ.

Τὰ ἀρχαιότερα νομίσματα τῆς Σηστοῦ ἀνέρχονται εἰς τὸ ἔτος 350 π. Χ. Ταῦτα φέρουν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν γυναικείαν μετὰ κόμης ἐν σφενδόνῃ, ἢ κεφαλὴν Δήμητρος ἐστεμμένην μὲ στάχυν, ἢ κεφαλὴν Ἑρμοῦ καὶ τὰ γράμματα ΣΑ ἢ ΣΗ, ὄπισθεν δὲ Δήμητρα καθημένην ἐπὶ στήλης καὶ κρατοῦσαν στάχυν, ἢ Ἑρμῆν ἱστάμενον. Τὰ τῆς δευτέρας χρονικῆς περιόδου (Β' αἰῶνος π. Χ.) ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀπόλλωνος ἢ γυναικείαν μετὰ σφενδόνης ἢ σάκκου, ὄπισθεν δὲ Δήμητρα καὶ ἐπιγραφὴν ΣΗΣΤΙ. Τὰ τῆς τρίτης περιόδου (αὐτοκρατορικῶν χρόνων) φέρουν συνήθως τὴν παράστασιν τοῦ κατορθώματος τοῦ Λεάνδρου. ΚΑΝ.

— **Σηστὸς** [*Γεωγρ.*]. Μετονομασία, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, τοῦ χωρίου τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης (ὑποδιοίκησις Μαδύτου) *Γιάλοβα*. Κάτ. (1920) 529.

σήτα (ἡ)· δημοτ., κόσκινον μὲ τὸ ὁποῖον κοσκινίζομεν τὸ ἄλευρον, ἄλλως *κρησάρα*.

Σητεία [*Γεωγρ.*]. Πολίχνη τῆς Κρήτης, κειμένη εἰς τὸν μυχὸν ὁμωνύμου κόλπου, ἀνατολικωτάτου τῆς βορείας ἀκτῆς, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου καὶ ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 2.170, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἁγία Φωτιά*, *Ἀργυκοῦ*, *Ἐπάνω Δρῦς*, *Ζαχαρίνου*, *Ζοῦ*, *Κάτω Δρῦς*, *Μανδραλίδι*, *Μεσακὰ Μετόχια*, *Πετρᾶς*, *Σταυρωμένος* καὶ *Σφακάκια*, 2.708. Ἡ Σητεία ἔχει τρεῖς ναοὺς (μητροπολιτικὸν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου καὶ τῆς Ἀναλήψεως), πλῆρες γυμνάσιον, τρία δημοτικὰ σχολεῖα (ἐκ τῶν ὁποίων ἓν εἰς Ἁγίαν Φωτιὰν καὶ ἓν εἰς Σταυρωμένον), γεωργικὴν σχολὴν καὶ εἶναι ἕδρα ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως μὲ δικαιοδοσίαν ἐπὶ 69 δημοτικῶν σχολείων. Ἐπίσης εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, οἰκονομικῆς ἐφορίας γ', ταμείου γ', ὑποθηκοφυλακείου, ὑποτελωνείου, λιμεναρχείου, ὑποδιοικήσεως χωροφυλακῆς, ἔχει ταχυδρομικόν, τηλεγραφικὸν καὶ τηλεφωνικὸν γραφεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ εἶναι ἠλεκτροφώτιστος. Ἡ σημερινὴ πόλις εἶναι νέα, συνοικισθεῖσα τῷ 1870 καὶ ὠνομάσθη ἀρχικῶς Ἀβνιὲ ἀπὸ τοῦ Ἀβνὴ πασᾶ, διοικητοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τῷ 1897 ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, κατόπιν δὲ κατελήφθη ὑπὸ τῶν διεθνῶν ναυτικῶν ἀγημάτων, ἀπελευθερωθεῖσα μετὰ τῆς λοιπῆς Κρήτης. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς θέσεως παλαιοτέρας, ἥτις ἤκμασεν ἐπὶ ἐνετοκρατίας καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1650. Ν. Φ.

— **Σητεία** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τέρμα τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Κρήτης (πλάτ. 35° 14' Β., μηκ. 26° 08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2536 b: Candia Eastern portion), βορειοδυτικὸν κέρας τοῦ φερωνύμου κόλπου. Ἔχει ναυτικὸν φανὸν (1892) ἐρυθροῦ σταθεροῦ 6 μιλ. Ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὀνομάζεται καὶ *κάβο Βαμβακιᾶς*. Σ.Ε.Λ.

— **Σητείας ἐπαρχία** [*Γεωγρ.*]. Ἡ ἀνατολικωτέρα καὶ μεγαλυτέρα ἐπαρχία τῆς Κρήτης (κοιν. *Στεία*). Ἡ Σητεία ἀποτελεῖ χερσόνησον ἑνουμένην μὲ τὴν λοιπὴν Κρήτην διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Ἱεραπέτρας. Ἀπὸ τῆς Ἱεραπέτρας χωρίζεται διὰ τῶν ὀροσειρῶν τῆς Μαλαύρας, τοῦ Πέπονα, τῆς Θριφτῆς καὶ Ἀφέντη καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἁγία Φωτιά. Ὁρίζεται δὲ πρὸς Β. μὲν ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Λιβυκοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Καρπαθίου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ἱεραπέτρας. Ἡ ἐπαρχία ἔχει ἀκρωτήρια μὲν τὸ τοῦ *Σιδέρου* (Σαμμώνιον), τὸ βορειοανατολικώτερον τῆς νήσου, τὸ τῆς *Σητείας* καὶ τὸ *Μαῦρο Μουρὶ* πρὸς Β., πρὸς Α. δὲ τά: *Πλάκα* (Σαλμώνη), *Ζάκρος* καὶ *Ἄμπελος*, καὶ πρὸς Ν. τὸ ἀκρωτήριον *Γούδουρα* (Ἐρυθραῖον). Λιμένας δὲ καὶ ὅρμους τὸν τῆς *Σητείας* (Δίδυμος) ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, *Καρούμπες*, *Ζάκρος*. Ὄρη ἡ Σητεία ἔχει τὸ *Ὄρνον*, τὴν *Δάφνην* (948 μ.), τὰ *Καλὰ Πλάγια*, τὸ *Μώδι* (558 μ.), τὸ *Ρωμανάτι* (948 μ.), τὶς *Δρυζὲς* (831 μ.), τὸ *Δαμνώνι* (820 μ.), τὸ *Ζάκρο*, τὸ *Ζυγιανό*, καὶ ἄλλα μικρότερα. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἀνήκουν αἱ νῆσοι *Διονυσιάδες* (νῦν Γιανυσάδες) πρὸς Β. τοῦ κόλπου Σητείας, *Ἔλασα* καὶ *Παλαμίδα* παρὰ τὸ Σίδερον, *Γράντες* ἐντὸς ὁμωνύμου ὅρμου καὶ *Καβάλλοι*, τρία νησίδια βραχώδη. Τὸ μὲν γενικὸν ἡ ἐπαρχία εἶναι ὀρεινή, ἔχει ὅμως καὶ πεδινὰς ἐκτάσεις· εἶναι κατάφυτος καὶ τὸ ἔδαφός της γόνιμον. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ναυτιλίαν καὶ ἁλιείαν. Παράγει δ' ἡ Σητεία ἔλαιον, τυρόν, δημητριακὰ καὶ χαρούπια. Ἡ ἐπαρχία Σητείας κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (1928) ἔχει 20.323 κατ., συνοικισμένους εἰς 109 χωρία καὶ συνοικισμούς, ἀποτελοῦντας 25 κοινότητας. Ἐπὶ Ἐνετῶν ἀπετέλει ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων τιμημάτων τῆς νήσου. Οἱ Τοῦρκοι ἀργότερον προσήρτησαν αὐτὴν εἰς τὸ τμῆμα Χάνδακος (Ἡρακλείου), ὑφ' ὃ ἔμεινε μέχρι τοῦ ὀργανικοῦ νόμου (1868), ὅτε ἱδρύθη ἡ διοίκησις Λασιθίου, μία τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὁποίας ἦτο καὶ ἡ Σητεία. Διῃρέθη δὲ

Digitized by Google

τότε ἡ ἐπαρχία εἰς 5 δήμους: τοῦ Λιμένος, τῆς Τουρλωτῆς, τῆς Ρουκάκας, τοῦ Χαντρᾶ καὶ τοῦ Καρυδίου. Ἡ διοικητικὴ αὕτη διαίρεσις διετηρήθη μέχρις ἡμῶν κατὰ τὰ ἄλλα, ὡς πρὸς τοὺς δήμους δὲ μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐν Κρήτῃ τοῦ συστήματος τῶν κοινοτήτων. Σήμερον σπουδαιότεραι κωμοπόλεις καὶ χωρία τῆς ἐπαρχίας εἶναι ὁ *Λιμὴν Σητείας*, ἡ *Τουρλωτή*, ὁ *Χανδράς*, ὁ *Ἅγιος Στέφανος* καὶ ὁ *Ζῆρος*.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἔφερεν εἰς φῶς πολλοὺς συνοικισμοὺς μεσομινωϊκῆς καὶ ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς ἐν Σητείᾳ, ὡς τὸν Ἐπάνω καὶ Κάτω Ζάκρο, Πετσοφᾶ, Πραισόν, Μουλιανὰ κτλ. καὶ πρωτομινωϊκῆς, ὡς εἰς Χαμαίτζι καὶ ἐν τῇ νησῖδι Μόχλος (scoglio di Muglio, κατὰ τοὺς Ἑνετούς), ὥστε νὰ μὴ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης μινωϊκῆς ἐποχῆς κατῳκεῖτο ἡ ἐπαρχία καὶ εἶχε πολιτισμὸν οἷον καὶ ἡ λοιπὴ ἀνατολικὴ Κρήτη. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εὑρίσκονται κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀρχαιότητα αἱ πόλεις *Ἦτις*, *Πραισός*, *Ἴτανος*, *Δράγμος* καὶ *Ἠτεία*. Ἱστορικῶς ἡ ἐπαρχία ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ πόλεως, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα παραδίδεται *Ἦτις* καὶ *Ἠτεία*. Ἀλλ' ὁ Γ. Ν. Χατζιδάκις ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, εἰς ἣν ἀναφέρονται δὶς οἱ κάτοικοι Σηταῆται, ἤκασεν ὅτι ἡ πόλις ἐκαλεῖτο Σηταία καὶ κατόπιν Σητεία, συσχετίζει δὲ τοὺς Σηταήτας μὲ τοὺς Χεταίους, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὡς ἀρχαιοτάτους κατοίκους τῆς Κρήτης, Ἐτεόκρητας συγκεντρωθέντας, μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Κρήτην. Ἐκ τῆς Ἠτείας ταύτης κατήγετο ὁ σοφὸς Μέσων, κατὰ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον. Ἡ πόλις ἔκειτο εἰς τὸν σημερινὸν κόλπον Σητείας, δὲν γνωρίζομεν δ' ἂν ἦτο αὐτόνομος, ὡς συμπεραίνουν ἐκ νομισμάτων εἰς αὐτὴν ἀποδιδομένων, ἢ ὑπήγετο ὡς ἁπλοῦν ἐπίνειον εἰς τὴν Πραισόν. Εἰδήσεις περὶ τῆς ἐπαρχίας κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους σπανίζουν. Ἐπὶ Ἑνετῶν ἡ ἐπαρχία Σητείας μετὰ τμήματος τῆς ἐπαρχίας Ἱεραπέτρας, τοῦ ἀπὸ Καλοῦ Χωριοῦ μέχρι Μύρτου διὰ γραμμῆς χωριζομένου πρὸς τὴν Σητείαν, ἀπετέλεσε τὸ τμῆμα (νομαρχίαν) Σητείας, ὅπερ διῳκεῖτο, ὡς καὶ τὰ ἄλλα τμήματα, ὑπὸ τοῦ ρέκτωρος (νομάρχου) καὶ τοῦ συμβουλίου του. Εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο εἶχον φέουδα αἱ εὐγενεῖς οἰκογένεια τῶν Κορνέρ, Βάλβη, Ντεμέτσο (Demezzo), Ρεοντέτι (Reodeti) καὶ Κουερίνη. Ἡ Σητεία πολλάκις ἐδοκιμάσθη ὑπὸ σεισμῶν, περισσότερον δὲ τῷ 1508, ὅτε κατεστράφη ἡ Ἱεράπετρα, ἀλλ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ πάντοτε φέρεται ὡς εἰρηνικὴ ἐπαρχία, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας δὲν ἐπρωτοστάτησαν εἰς ἐπαναστάσεις. Μόνον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1363, ὅτε ἀνεκηρύχθη ἐν Κρήτῃ ἡ δημοκρατία τοῦ Ἁγίου Τίτου, συνέβη νὰ προσεγγίσῃ εἰς Σητείαν στόλος ἑνετικὸς πλέων εἰς Κύπρον καὶ Ἀλεξάνδρειαν. Οἱ κάτοικοι ἦλθον εἰς προστριβὰς μὲ τοὺς Ἑνετούς, πολλοὺς τῶν ὁποίων μετὰ σύγκρουσιν κατέσφαξαν ἢ ἔπνιξαν, ὥστε ὀλίγα τῶν πλοίων διεσώθησαν. Τῷ 1538 ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας ἠρήμωσε τὰ περίχωρα τοῦ φρουρίου Σητείας, ὅπερ ἐγκατελείφθη καὶ κατεστράφη τῷ 1650. Ἡ Σητεία ὑπῆρξεν ἡ πατρὶς λογίων ἀνδρῶν, ὡς τοῦ Ἀνδρέα Περτζιβάλη (1599—1669), ἑλληνιστοῦ καὶ διδασκάλου τῆς ῥητορικῆς ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦ Γεωργίου Καλύβα, τοῦ Γαβριὴλ Παντογάλου, ἀνακαινιστοῦ τῆς μονῆς Τοπλοῦ, τοῦ ἀδελφοῦ του μητροπολίτου Ἐφέσου Μελετίου Παντογάλου, καὶ τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» Βιτσέντζου Κορνάρου. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σητείας ἀνήκει τὸ μοναστήριον τῆς Κυρίας Ἀκρωτηριανῆς, τὸ κατόπιν κληθὲν Τοπλοῦ, ἓν τῶν μεγαλυτέρων καὶ σπουδαιοτέρων ἐν Κρήτῃ, καὶ αἱ διαλελυμέναι μοναὶ Τράχαλας ἢ Κυρίας Φανερωμένης, μονὴ Καψᾶ καὶ μονὴ Ἁγίας Σοφίας, ἅπασαι ἀνάγουσαι τὴν ἵδρυσίν των εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἑνετοκρατίας. Καὶ οἱ Ἑνετοὶ διετήρουν δύο μονάς, τὴν Santa Maria πρὸς Β. τοῦ φρουρίου Σητείας καὶ τὴν Santa Lucia, παρὰ τὸ χωρίον Ἁγία Φωτιά. Ἀλλὰ καὶ ἀξιόλογα οἰκοδομήματα ἑνετικὰ σῴζονται καθ' ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν. Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἡ Σητεία ἐγένετο θέατρον αἱματηρῶν ἀγώνων καὶ σφαγῶν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὑπήγετο εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἓξ ἀνατολικωτέρων ἐπαρχιῶν, κατὰ δὲ τὸ 1897 δ ωργανώθη κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἐκτελεστικοῦ καὶ περιώρισε τὸν τουρκικὸν πληθυσμόν, μέγα μέρος τοῦ ὁποίου ἐσφάγη, πρὸς ἐκδίκησιν.

—**Σητείας ἐπισκοπὴ** *[Ἐκκλ.]*. Ἡ Σητεία κατὰ τὴν β' βυζαντινὴν περίοδον ἀπετέλει ἰδίαν ἐπισκοπήν, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ὀνομασίας τῶν χωρίων Κάτω καὶ Ἀπάνω Πισκοπή. Οἱ Ἑνετοὶ μετέφερον τὴν ἕδραν τῆς ἐπισκοπῆς εἰς τὴν ἀνακτισθεῖσαν καὶ ὀχυρωθεῖσαν Σητείαν καὶ τὴν διετήρησαν μέχρι τοῦ 1571. Τῷ 1571 συνεχωνεύθη μὲ τὴν ἀρχαιοτέραν ἐπισκοπὴν Ἱεραπέτρας, ἧς καὶ διετηρήθη τὸ ὄνομα. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀνασυνεστήθη καὶ διετηρήθη ὀρθόδοξος καὶ αὐτοτελὴς μέχρι τοῦ 1832, ὅτε ἡνώθη πάλιν μὲ τὴν ἐπισκοπὴν Ἱεραπέτρας, ἥτις ἐκαλεῖτο Ἱερᾶς (ἀφοῦ Πέτρας ἐκαλεῖτο ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας Μεραμπέλλου) καὶ ἀπεκλήθη ἐπισκοπὴ *Ἱεροσητείας*. Ἡ ἕνωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸν τελευταῖόν της ἐπίσκοπον Μελέτιον Νικολετάκην, προαχθέντα εἰς μητροπολίτην Κρήτης (1832). Ἐπισκόπους πρὸ μὲν τῆς ἑνώσεως γνωρίζομεν τοὺς Μελέτιον, Παρθένιον, Γρηγόριον, Ἀθανάσιον, Διονύσιον, Ἰωσήφ, Κωνστάντιον, Θεοφύλακτον, Ζαχαρίαν, ὅστις ἐσφάγη τῷ 1821, καὶ τὸν Μελέτιον τὸν κατόπιν μητροπολίτην Κρήτης (1832). Ἐπισκόπους δὲ Ἱερᾶς τοὺς Μελέτιον Τριβιζᾶν (1700—1713), Γεδεὼν καὶ Αὐξέντιον ἐκ Κισάμου, καὶ τὸν κατόπιν Κεστεντηλίου καὶ Ἀλεξανδρείας Ἀρτέμιον (μέχρι 1821). Ἱεροσητείας δὲ πάντας τοὺς χρηματίσαντας, ἤτοι Γεράσιμον, Καλλίνικον, Ἱλαρίωνα, Νεόφυτον (1869—1878), Γρηγόριον Παπαδοπετράκην (1880—1889) καὶ Ἀμβρόσιον Σφακιανάκην (1890—1929). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἡ ἐπισκοπὴ ἔμεινεν ἐν χηρείᾳ, ἕως οὗ συνεχωνεύθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πέτρας (1932). Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΙΣ

—**Σητείας κόλπος** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς ἀνατολικῆς ἐσχατιᾶς τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Κρήτης, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων *Σητεία* (ΒΔ. κέρας) καὶ *Τράπεζα* (ΒΑ.), ἀναπεπταμένος πρὸς Β., καὶ ἀτενίζων τὴν συστάδα τῶν Διονυσιάδων νήσων. Εἰς τὸν νότιον μυχόν του ἡ Σητεία, τὸ ἐπίνειον καὶ ἡ κωμόπολις. Σ. Ε. Λ.

Σήτη, ἢ ***Σήταια*** *[Μυθολ.]*. Μία τῶν Τρωάδων γυναικῶν, αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ πλοῦ καὶ τῆς αἰχμαλωσίας βασάνων, ἐνῷ εὑρίσκοντο περὶ τὴν Σύβαριν τῆς Ἰταλίας, συνεβούλευσεν αὐτὰς νὰ καταπαύσωσι τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων. Συλληφθεῖσα ὅμως ὑπ' αὐτῶν ἀνεσταυρώθη καὶ προσηλώθη ἐπί τινος πέτρας, ἥτις ἀπ' αὐτῆς *Σήταια* ἐπωνομάσθη (*Λυκόφρ.* Ἀλεξ. στίχ. 1075). Α. Θ. Σ.

Σητία (Setia) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Σετία*).

σητίδιον (τὸ) (Tineola) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *τινεΐδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστον εἴδη ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ. Αἱ κάμπαι τῶν ἐντόμων τούτων προσβάλλουσι διάφορα ὑφάσματα καὶ κατατρώγωσι ταῦτα, δι' ὃ καὶ πολλάκις συγχέονται μὲ τὰς κάμπας τοῦ σητὸς (κοιν. *σκόρου*). Δ. Ν. Π.

Σήτιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτηριάζον ὄρος τῆς Μεσογείου ἐν τῷ Γαλατικῷ κόλπῳ Κελτογαλατίας τῆς Ναρβωνησίας, προέχον μεταξὺ Ἀγάθης πόλεως (νῦν Agde) καὶ Φόσσων Μαριαννῶν (νῦν St Blaise) πρὸς τὸ δυτικὸν τοῦ Ροδανοῦ στόμιον (*Πτολεμ.* Β, 1, 2). Ἀπολῆγον εἰς φερώνυμον ἀκρωτήριον, φερόμενον καὶ ὡς *Σήϊον* καὶ ὡς *Σίγιον*, εἶχε πρὸ αὐτοῦ νησῖδα Βλάσκων (*Στράβ.* Δ, 180). Καὶ τὸ μὲν ὄρος εἶναι τὸ σύγχρονον Saint Clair, τὸ δὲ ἀκρωτήριον τὸ cap Cette τοῦ φερωνύμου λιμένος (πλάτ. 43°24' Β., μῆκ. 3°43' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1804: Cape Sebastian to Cette) καὶ ἡ νησὶς ἡ νῦν îlot de Brescoù. Σ. Ε. Λ.

σητόβρωτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ὑπὸ σητῶν βεβρωμένος, σαρακοφαγωμένος ἢ σκοροφαγωμένος.

Σῆτον (Seaton), *σὲρ* ***Ἰωάννης - Κόλομπορν***. Ἄγγλος ἀντιστράτηγος καὶ ἕβδομος ἁρμοστὴς τῶν Ἰονίων νήσων (1778—1863). Καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατὸν ἔφηβος, μετέσχεν εἰς διαφόρους ἐκστρατείας καὶ παρέστη εἰς τὴν μάχην τοῦ Βατερλὼ ὡς συνταγματάρχης. Προαχθεὶς βραδύτερον εἰς ἀντιστράτηγον, ἀπεστάλη ὡς διοικητὴς τοῦ Ἄνω Καναδᾶ. Τῷ 1838, ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων τοῦ Καναδᾶ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν. Τῷ 1844 διωρίσθη ἁρμοστὴς τῶν Ἰονίων νήσων, διαδεχθεὶς τὸν σὲρ Ἀλέξανδρον Stewort. Ἀγαθός, συνετὸς καὶ φιλελευθέρων ἀρχῶν, προσεκτήσατο τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ τῶν Ἰονίων νήσων. Ὁ Σῆτον παρέσχεν οὐσιώδεις συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ διεκρίθη διὰ τὴν κοινωφελῆ καὶ χρηστοτάτην διοίκησίν του. Ἐπέτρεψε πρῶτος τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, τὴν ἵδρυσιν τυπογραφείων, τὴν ἔκδοσιν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, τὴν ἐλευθέραν συγκρότησιν συλλαλητηρίων καὶ τὴν ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τοῦ προκαταρκτικοῦ συμβουλίου ἐκλογὴν τῶν βουλευτῶν. Ἐπὶ τῆς ἁρμοστείας αὐτοῦ συνεστήθησαν τὰ δημοτικὰ συμβούλια (consigli cumunali). Ὁ Σῆτον, φιλάρχαιος ὤν, ἐνήργησε τὰς ἐν Σάμῃ τῆς Κεφαλληνίας ἀνασκαφάς. Κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἄνευ βιαίων μέτρων καὶ κατόπιν ἠμνήστευσε πάντας τοὺς χαρακτηρισθέντας ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ὡς ἐπαναστάτας. Ἡ Ἰόνιος βουλὴ ἐψήφισε τὴν ἵδρυσιν ἀνδριάντος αὐτοῦ ἐν Κερκύρᾳ. Θ. Β.

Σῆτον-Οὐάτσον (Seton - Watson), ***Ροβέρτος-Γουλιέλμος***. Ἄγγλος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Περατώσας τὰς πανεπιστημιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Ὀξφόρδῃ, ἐφοίτησε μετὰ ταῦτα εἰς τὰ πανεπιστήμια Βερολίνου, Παρισίων καὶ Βιέννης, ἐπιδοθεὶς ἰδίως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν. Τῷ 1916 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Νέα Εὐρώπη», τῷ δὲ 1922 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου. Τὰ σπουδαιότερα αὐτοῦ συγγράμματα εἶναι: «Τὸ μέλλον τῆς Αὐστροουγγαρίας» (1907), «Τὸ ζήτημα τῶν Νοτίων Σλαύων» (1911), «Ἡ Ρουμανία καὶ ὁ μέγας πόλεμος» (1915), «Τὰ Βαλκάνια, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἀδριατική» (1915), «Ἡ γένεσις τῆς ἐθνικότητος εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς λαούς» (1917), «Ἡ νέα Σλοβακία» (1924), «Σεράγεβον» (1926). Α. Μ. Ι.

Σητὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία λιμένος τῆς Κιλικίας (*Σκυλ. Καρ.* 102). Τὸν ταυτίζουν πρὸς τὴν *Συκῆν* (*Στεφ. Βυζ.*), τὴν *Κητίδα* (*Πτολεμ.* Ε' η, 3), τὴν *Χετιείμ* τῆς Βίβλου (*Ἐζεκ.* 27,6), τὴν Sicae τοῦ Γεωγράφου Ραβέννης. Ἔκειτο κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ποσείδιον καὶ Κρουνοὶ ἀκτήν. Σ. Ε. Λ.

Σήττιφ, ***Σίτιφα***, ἢ ***Σίτιφις*** (λατ. Sitifis) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ὀχυρὰ τῆς Νουμιδίας. Ἐπὶ Νερούχ ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία παλαιμάχων, εἶτα πρωτεύουσα τῆς Καισαρικῆς ἢ Πρώτης Μαυριτανίας, τῆς καὶ Σιτιφηνσίας ἀποκληθείσης (Mauritania Sitifensis). Μνημεῖά τινα αὐτῆς σῴζονται εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν *Σετίφ* (Sétif) ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κωνσταντίνας—Ἀλγερίου. Π. Ν. Π.

Σήττλ (Seattle) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, μεταξὺ τῆς λίμνης τῆς Βασιγκτῶνος καὶ τοῦ κόλπου Πιοῦτζετ. Κάτ. (1928) 383.200. Εἶναι ὁ μέγιστος τῶν ἐμπορικῶν λιμένων ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἔχει πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκην (390.000 τόμ.), 2 λίμνας, τρία ἀεροδρόμια, στάδιον, ναυπηγεῖα, σιδηροχυτήρια, ἐργοστάσια μηχανῶν κλπ. Διεξάγει μέγα ἐμπόριον γαιανθράκων. Θ. Κ.

Σήφακας. Οἰκογένεια Κρητῶν ἀγωνιστῶν (βλ. λ. *Κωνσταντουδάκης*), ἧς κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Σήφης Κωνσταντουδάκης***. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Μελιδωνίῳ τοῦ Ἀποκορώνου τῷ 1774. Νεώτατος, ἐξελθὼν ἁρματολὸς εἰς τὰ ὄρη, ἐτρομοκράτει τοὺς γενιτσάρους. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, διέπρεψεν ὡς ἀρχηγὸς Ἀποκορώνου εἰς πλείστας μάχας. Ἀπέθανε τῷ 1823.

— 2) ***Ἀντώνιος***. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, δράσας εἰς πάσας τὰς ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1878 ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1897 καὶ ἐκηδεύθη μετὰ τιμῶν στρατηγοῦ.

— 3) ***Ἀντώνιος***. Ἔγγονος τοῦ προηγουμένου. Συμμετέσχεν ὡς ὁπλαρχηγὸς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878, καθ' ἣν διετέλεσε καὶ πληρεξούσιος τῆς ἐπαρχίας Ἀποκορώνου ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῶν Κρητῶν. Ἀπεβίωσε τῷ 1910.

— 4) ***Σήφακας***. Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, φονευθεὶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 εἰς τὴν ἐν Καλύβαις μάχην. Ν. ΚΛΣ

Σήφης. Κύριον ὄνομα ἐν Κρήτῃ, καὶ ἰδίως ἐν Σφακίοις, κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ ὀνόματος Ἰωσήφ. Ν. ΚΛΣ

Σήχαμ (Seaham) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ντούρχαμ. Ἔχει ὀρυχεῖα ἄνθρακος. Κάτ. 16.971. Σ. Κ. Γ.

σήψ (ὁ) (Seps) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σαυριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα ἐν Εὐρώπῃ. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σήψ ὁ χαλκίδιος* (Seps Chalcides), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 40 περίπου ἑκατοστομέτρων, ἔχει σῶμα κεκαλυμμένον ὑπὸ λεπίδων καὶ οὐρὰν ἐπιμηκεστάτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὰ μεσημβρινὰ μέρη τῆς Γαλλίας καὶ τρέφεται ἐξ ἐντόμων καὶ σκωλήκων. Εἶναι ἀνιοβόλος καὶ χρησιμεύει πολλάκις ὡς λεία τῶν ὀρνίθων καὶ ἄλλων ἀλεκτοροειδῶν πτηνῶν. Ἡ θήλεια εἶναι ᾠοζωοτόκος. Δ. Ν. Π.

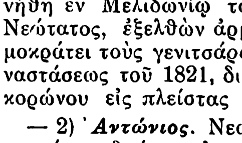

Σήψ ὁ χαλκίδιος.

σηψαιμία (ἡ). Ὁ ὅρος οὗτος ἐχρησιμοποιήθη πρὸ τῆς γνώσεως τῆς μικροβιολογικῆς αἰτιολογίας τῆς ἀσθενείας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καθαρῶς κλινικῆς παρατηρήσεως· ἐκαλεῖτο δ' οὕτως ἡ γενικὴ δηλητηρίασις τοῦ ὀργανισμοῦ διὰ δηλητηρίων τῆς σήψεως. Σήμερον εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων δὲν πρόκειται περὶ μικροοργανισμῶν ἢ δηλητηρίων αὐτῶν προκαλούντων σῆψιν, ἀλλὰ περὶ βακτηριακῶν δηλητηρίων τοῦ αἵματος. Κατὰ τὸν Leschke σηψαιμία εἶναι «ἡ γενικὴ λοίμωξις τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ, ἄνευ εἰδικῶν ἀλλοιώσεων τῶν ὀργάνων, ἐπερχομένη ἐκ τῆς συνεχοῦς ἢ τμηματικῆς ἐξωθήσεως, ἐκ πρωτοπαθοῦς φλεγμονώδους ἑστίας, νοσογόνων σπερμάτων ἢ τοξινῶν αὐτῶν εἰς τὸ αἷμα, προκαλούντων βαρέα γενικὰ φαινόμενα, ἔναντι τῶν ὁποίων αἱ τοπικαὶ ἀλλοιώσεις τῆς πρωτοπαθοῦς ἑστίας ἔχουσι δευτερεύουσαν ὅλως κλινικὴν σημασίαν». Ὥστε σηψαι-

Digitized by Google

μία δὲν εἶναι ἡ πνευμονία, ὁ τύφος, ἡ φυματίασις κλπ., παρὰ τὰ γενικὰ τοξικὰ φαινόμενα, ἅτινα δύνανται νὰ προκαλέσωσι, καὶ παρὰ τὴν δυνατὴν ὕπαρξιν μικροβίων εἰς τὸ αἷμα, καθότι εἰς ταῦτα ὑπάρχουσιν εἰδικαὶ ἀλλοιώσεις τῶν ὀργάνων· ὁσάκις ὅμως οἱ τὰ νοσήματα ταῦτα προκαλοῦντες μικροοργανισμοὶ προκαλέσωσι βαρέα γενικὰ φαινόμενα, ἄνευ χαρακτηριστικῶν ἀλλοιώσεων τῶν ὀργάνων (λοβώδους πνευμονίας, ἀλλοιώσεων τῶν ἐντέρων, φυματίων κλπ.), τότε ἔχομεν τὴν πνευμονοκοκκικὴν σηψαιμίαν, τὴν τυφικήν, τὴν φυματιώδη κλπ. Ἕτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς σηψαιμίας εἶναι ἡ συνεχὴς ἢ τμηματικὴ ἐξώθησις μικροβίων εἰς τὸ αἷμα· ὥστε ἡ ἐπί τινων νοσημάτων ὑφισταμένη παροδικὴ βακτηριαιμία (π. χ. τυφοειδὴς πυρετὸς κλπ.) κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς νόσου δὲν ἀποτελεῖ γνώρισμα σηψαιμίας.

Τὴν σηψαιμίαν διακρίνομεν ἑτέρας βαρείας γενικῆς λοιμώξεως τοῦ ὀργανισμοῦ, τῆς *πυαιμίας*. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν δευτέραν γεννᾶται περὶ τὴν ἀρχικὴν ἑστίαν θρομβοφλεβῖτις, ἐξ ἧς σχηματίζονται μεταστατικὰ ἀποστήματα (Gussenbauer), ἐξ οὗ αὕτη καλεῖται καὶ *μεταστατικὴ σηψαιμία*, ἐνῷ ἡ ἑτέρα ἀποτελεῖ τὴν σηψαιμίαν ἢ σῆψιν (Sepsis τοῦ Lenhartz) ἢ σηψαιμίαν ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν.

Αἰτιολογία. Μεταξὺ τῶν νοσημάτων, ἅτινα δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς *σηψαιμίαν*, *συνηθέστερα* εἶναι τὰ νοσήματα τοῦ δέρματος, εἰς ὁ πλειστάκις δὲν ἀνευρίσκεται τὸ ἀρχικὸν αἴτιον, τὰ διάφορα τραύματα, αἱ παθήσεις τῶν κινητικῶν ὀργάνων, τοῦ οὐροποιογεννητικοῦ συστήματος, τοῦ πεπτικοῦ, αἱ λοιμώδεις νόσοι κλπ. Ἡ συνηθεστέρα δ' ὅλων εἶναι ἡ ἐπιλόχειος σηψαιμία, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ $^1/_3$ περίπου τῶν περιπτώσεων. Μεταξὺ τῶν διαφόρων μικροοργανισμῶν, οἵτινες περιεγράφησαν ὡς προκαλέσαντες σηψαιμίαν, καταλέγονται ὁ σταφυλόκοκκος, στρεπτόκοκκος, πνευμονιόκοκκος, κολοβακτηρίδιον, πνευμονοβάκιλλος, τετραγενὴς μικρόκοκκος, τυφικὰ καὶ παρατυφικὰ βακτηρίδια (*ἐβέρθειος σηψαιμία*), γονόκοκκος, μηνιγγιτιδόκοκκος, βακτηρίδιον τοῦ κυανοῦ πύου, τὸ ἀλκαλιγόνον βακτηρίδιον τῶν κοπράνων, ὁ πρωτεύς, τὸ ἀερογόνον βακτηρίδιον τοῦ γάλακτος, τὸ ἀερογόνον βακτηρίδιον, τὰ βακτηρίδια τῆς αἱμορραγικῆς σηψαιμίας, τὸ βακτηρίδιον τοῦ κακοήθους οἰδήματος, ὁ παχὺς διπλόκοκκος, ὁ ξανθὸς μικρόκοκκος, τὰ ἀτρακτόμορφα βακτηρίδια (Vincent), τὸ διφθεριτικὸν βακτηρίδιον, τὸ γριππικὸν βακτηρίδιον, ὁ μελιταῖος μικρόκοκκος, τὸ βακτηρίδιον τῆς φυματιάσεως (typhobacillose Landouzy), τὸ βακτηρίδιον τῆς λέπρας, σπληνάνθρακος, χολέρας, διάφοροι μύκητες καὶ σπειρίλια κλπ.

Νοσηρότης. Μεταξὺ τῶν ἐκ διαφόρων νοσημάτων πασχόντων ἀτόμων ὑπολογίζεται ὅτι τὸ 0,25 % περίπου πάσχουσιν ἐκ σηψαιμίας. Οἱ θάνατοι ἐξ αὐτῆς ὑπολογίζονται εἰς 2,3 % τῶν ἐξ ἄλλων νόσων ἐπερχομένων θανάτων.

Παθολογοανατομικαὶ ἀλλοιώσεις. Ἐπὶ μὴ μεταστατικῆς σηψαιμίας ἀνευρίσκονται πολλαπλαῖ μικραὶ αἱμορραγίαι εἰς πάντα τὰ ὄργανα μετὰ παρεγχυματωδῶν ἐκφυλίσεων αὐτῶν, μικραὶ βακτηριακαὶ ἐμβολαί, αὔξησις τῆς λευκοποιήσεως εἰς τὸν μυελὸν τῶν ὀστῶν μετ' ἐμφανίσεως ἀώρων μορφῶν λευκῶν αἱμοσφαιρίων εἰς τὸ αἷμα, φλεγμονώδεις καὶ ἐκφυλιστικαὶ ἀλλοιώσεις τῶν μαλπιγιανῶν σωματίων τοῦ νεφροῦ καὶ οὐροφόρων σωληναρίων. Ἐπὶ μεταστατικῆς σηψαιμίας, ἐκτὸς τῶν πρωτοπαθῶν ἀλλοιώσεων τῆς ἀρχικῆς ἑστίας, ἀνευρίσκομεν ἐμβολάς, ἐμφράξεις καὶ ἀποστήματα εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ ὄργανα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ μὲ βραδεῖαν κυκλοφορίαν τοιαῦτα (σπλήν, ἧπαρ, νεφροί). Χαρακτηριστικαὶ δὲ εἶναι αἱ σηπτικαὶ δερματικαὶ μεταστάσεις, αἵτινες ἐμφανίζονται ὡς ἐρύθημα, αἱμορραγίαι, ὀζῶδες ἐρύθημα, ἀποστήματα, πέμφιξ, περιαγγειακαὶ διηθήσεις, νεκρώσεις κλπ.

Γενικὴ συμπτωματολογία. Ἡ διάρκεια τῆς ἐπφάσεως τῆς νόσου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ καὶ τῆς ζωτικότητος τῶν μικροβίων καὶ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, καθὼς καὶ ἐκ τῆς χώρας ἀπὸ τῆς ὁποίας εἰσέρχονται τὰ μικρόβια εἰς τὴν λεμφικὴν καὶ αἱμοφόρον ὁδόν, κυμαίνεται δὲ ἀπὸ ὡρῶν μέχρις ἑβδομάδων. Ὡς πρόδρομα φαινόμενα ἀναφαίνονται ἀδιαθεσία, κεφαλαλγία, ἀνορεξία καὶ μικρὰ πυρετικὴ κίνησις. Συνήθως ἡ νόσος εἰσβάλλει ἀποτόμως δι' ὑψηλοῦ πυρετοῦ, ῥίγους, βλάβης τῆς συνειδήσεως ἀπὸ ἁπλῆς βυθιότητος μέχρι κώματος, παραληρημάτων, πόνων τῶν μελῶν, διαρροίας καὶ καρδιακῆς ἐξασθενήσεως. Ὁ πυρετὸς ἐμφανίζει συνεχῆ ἢ διαλείποντα τύπον μὲ ἐπαναλαμβανόμενα ῥίγη, ὀφείλεται δὲ εἰς τοξικὰ πυρετογόνα προϊόντα τῆς διασπάσεως τῶν λευκωμάτων τῶν μικροβίων (ἀναφυλατοξίνη καὶ ἐνδοτοξίνη). Ἡ ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ηὐξημένη, ἐνίοτε ὅμως ἠλαττωμένη, ὁ σφυγμὸς συνεχὴς (120—140), ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις χαμηλή, λόγῳ παραλύσεως τῶν ἀγγειοκινητικῶν, εἰς τὴν καρδίαν δὲ ἀκούονται φυσήματα εἰς τὰ διάφορα στόμια, λόγῳ συνυπαρχούσης σηπτικῆς ἐνδοκαρδίτιδος. Φαινόμενα ἀρτηρίτιδος ἢ θρομβοφλεβίτιδος δὲν εἶναι σπάνια, ἰδίᾳ περὶ τὴν πρωτοπαθῆ ἑστίαν. Αἱ αἱμορραγίαι εἶναι λίαν συνήθεις, ἀπὸ τοῦ αἵματος δ' ἔχομεν ἐλάττωσιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, τῶν αἱμοπεταλίων καὶ τῆς αἱμοσφαιρίνης, μὲ ἐμφάνισιν ἐνίοτε τῆς εἰκόνος τῆς κακοήθους ἀναιμίας. Τὰ λευκὰ αἱμοσφαίρια αὐξάνουσιν ἐμφανίζοντα παρέκκλισιν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ τύπου αὐτῶν (ἐμφάνισις νεαρῶν μορφῶν), ἐνίοτε δὲ τὴν εἰκόνα τῆς ἀλευχαιμικῆς μυελώσεως. Ὁ σπλὴν διογκοῦται, ἡ ἀναπνοὴ αὐξάνεται (40—60), συγχρόνως δὲ ἀναφαίνονται βρογχοπνευμονικαὶ ἑστίαι, αἱμορραγικαὶ ἐμφράξεις ἢ ἀποστήματα ἀπὸ τῶν πνευμόνων. Ἐκ τῶν πεπτικῶν ὀργάνων ἀναφαίνεται ἐπιχείλιος ἕρπης, ἀνορεξία τελεία, ξήρανσις καὶ ῥυπαρότης τῆς γλώσσης, παρωτῖτις, διαταραχαὶ τῆς ἐκκρίσεως τοῦ στομάχου, διάρροια ἢ δυσκοιλιότης, αἱμορραγίαι τοῦ στομάχου ἢ ἐντέρων, σπανιώτερον δὲ ἕλκη ἢ καὶ γάγγραινα αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ ἥπατος ἐμφανίζονται ἐνίοτε ἀποστήματα ἢ καὶ ὀξεῖα κιτρίνη ἀτροφία αὐτοῦ, εἰς τὰ οὖρα δὲ ἐρυθρὰ αἱμοσφαίρια, πυοσφαίρια, διάφορα βακτηρίδια (βακτηριουρία), λεύκωμα καὶ κύλινδροι. Οὐχὶ σπανίως ἀναφαίνεται αἱμορραγικὴ νεφρῖτις καὶ οὐραιμία. Ἐπὶ στρεπτοσταφυλοκοκκικῆς σηψαιμίας παρατηρεῖται ἐνίοτε αἱμοδιάλυσις καὶ αἱμοσφαιρινουρία. Ἐκ τοῦ γεννητικοῦ συστήματος μεταστατικαὶ διαπυήσεις, ὀρχῖτις, ἐπιδιδυμῖτις, προστατῖτις, ἀποστήματα τῶν ᾠοθηκῶν. Ἐκ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἄλλοτε μὲν ἐμφανίζονται λειτουργικαὶ διαταραχαὶ αὐτοῦ λόγῳ τοξικῆς ἐπιδράσεως τῶν βακτηριακῶν τοξινῶν, ὡς κεφαλαλγία, νευραλγία, ὑπνηλία, κῶμα, παραληρήματα, σπασμοί, ψυχώσεις, μηνιγγιτισμός, ἄλλοτε δὲ ὀργανικαὶ ἀλλοιώσεις, ὡς μαλακύνσεις καὶ ἀποστήματα τοῦ ἐγκεφάλου, μυελῖτις, πυώδης μηνιγγῖτις κλπ. Ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αἱμορραγίαι τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, ὀπτικὴ νευρῖτις, κηλῖδες τοῦ Roth, ὀφθαλμία, θρομβοφλεβῖτις τοῦ σηραγγώδους κόλπου. Ἐκ τοῦ δέρματος καὶ τῶν κινητικῶν ὀργάνων αἱμορραγίαι λόγῳ τοξικῆς βλάβης τῶν ἀγγείων (πορφύρα κλπ.), νεκρώσεις, φλυκταινώδη ἐξανθήματα, ὀζῶδες ἐρύθημα συνεπείᾳ ἐμβόλων τῶν ἀρτηριδίων τοῦ δέρματος, οἰδήματα, διαπυήσεις ἄρθρων, μυϊκὰ ἀποστήματα κλπ.

Κλινικαὶ μορφαί. Ἀναλόγως τῆς πύλης εἰσόδου τῶν μικροβίων διακρίνομεν τὴν σηψαιμίαν εἰς κλινικὰς μορφάς, αἵτινες ἐμφανίζουσι καὶ ἰδίαν συμπτωματολογίαν, χωρὶς νὰ στερῆται τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης γενικῆς συμπτωματολογίας τῆς σηψαιμίας· οὕτω διακρίνομεν τὴν ἐπιλόχειον σηψαιμίαν, τὴν ὀξεῖαν ἢ χρονίαν (lenta) σηπτικὴν ἐνδοκαρδίτιδα, τὴν σηψαιμίαν μετὰ κυνάγχην, ὠτίτιδα, χολοκυστίτιδα, ὀστεομυελίτιδα, πυελίτιδα, κυστίτιδα ἢ τὴν ἐπὶ παθήσεων τοῦ δέρματος ἢ τραυματισμοῦ (γαγγραινώδης ἢ τραυματικὴ κλπ.). Ὁμοίως, ἀναλόγως τοῦ προκαλοῦντος μικροοργανισμοῦ, τὴν κολλοβακτηριακήν, ἐβέρθειον, αἱμορραγικὴν κλπ.

Διάγνωσις καὶ διαφορικὴ διάγνωσις. Αὕτη πολλάκις εἶναι δύσκολος, ὁσάκις πρόκειται περὶ τοπικῶν νόσων, αἵτινες δύνανται νὰ προκαλέσωσι σηψαιμίαν καὶ συνοδεύονται ὑπὸ ὑψηλοῦ πυρετοῦ καὶ διαταραχῶν τοῦ σφυγμοῦ, ἀναπνοῆς καὶ βαρέων γενικῶν φαινομένων, ὡς ἐπὶ σηψαιμίας. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ διάγνωσις τῆς σηψαιμίας βασίζεται κυρίως εἰς τὰς σηπτικὰς ἐκδηλώσεις τῶν ὀργάνων, εἰς τὴν πιθανὴν συνύπαρξιν ἐνδοκαρδίτιδος σηπτικῆς, τὴν αἱμορραγικὴν νεφρίτιδα, πολλαπλᾶς ἐμβολὰς τῶν πνευμόνων καὶ τὰς διαπυήσεις τῶν ἀρθρώσεων. Ὁσάκις δὲν ὑπάρχουσι τοπικαὶ ἀλλοιώσεις, αἵτινες νὰ δικαιολογῶσι τὴν φύσιν τῆς νόσου, ἡ διάγνωσις καθίσταται δυσκολωτέρα καὶ δύναται νὰ συγχυσθῇ πρὸς τοὺς ὀξεῖς ῥευματισμοὺς τῶν ἄρθρων, τὸν κοιλιακὸν τῦφον, τὴν κεγχροειδῆ φυματίασιν, τὴν ἐπιδημικὴν μηνιγγίτιδα, τὴν ἑλονοσίαν καὶ τὴν ὀξεῖαν λευχαιμίαν· εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ διαφορικὴ διάγνωσις θὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν κλινικῶν καὶ ἐργαστηριακῶν εὑρημάτων.

Πρόγνωσις. Τῆς σηψαιμίας ἡ πρόγνωσις εἶναι πάντοτε σοβαρὰ (περίπου τὰ $^2/_3$ τῶν περιπτώσεων ἀπολήγουν κακῶς), ἐξαρτᾶται δ' αὕτη ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐκ τῆς ζωτικότητος τῶν μικροβίων, τῆς ἐπεκτάσεως καὶ τῆς θέσεως τῆς πρωτοπαθοῦς ἑστίας. Τὴν μεγαλυτέραν θνησιμότητα ἐμφανίζει ἡ σταφυλοκοκκικὴ σηψαιμία (88%), ἡ στρεπτοκοκκικὴ (83%) καὶ ἡ πνευμονιοκοκκικὴ (52%).

Θεραπεία. Εἰς τοὺς ἐκ σηψαιμίας πάσχοντας ἐπιβάλλεται ἀπόλυτος ἡσυχία ἐπὶ τῆς κλίνης, γενικὴ καθαριότης τοῦ σώματος καὶ τοῦ στόματος, ἐπαρκὴς σίτισις (35—40 θερμίδες ἀνὰ 1 χιλ. βάρους), καθὼς καὶ ἡ χορήγησις μικρᾶς ποσότητος οἰνοπνευματωδῶν (ἐπιτραπεζίου οἴνου κλπ.). Πρὸς καταπολέμησιν τοῦ πυρετοῦ συνιστῶνται θερμὰ λουτρὰ μὲ βραδεῖαν ψῦξιν ἢ ψυχραὶ περιτυλίξεις. Φαρμακευτικῶς χορηγοῦμεν τὰς ἐνδοφλεβίους ἐνέσεις κολλοειδῶν διαλυμάτων ἀργύρου (Electrargol κλπ.), τὰ παράγωγα τῆς κινίνης (Morgenroth), τὸν ὑδράργυρον, τὴν trypaflavine καὶ τὸ ἀρσενικόν. Ἐπίσης συνιστῶνται αἱ ἐνέσεις πολυδυνάμου ἀντιστρεπτοκοκκικοῦ ὀροῦ ἢ ὀροῦ ἀναρρωννυόντων (Lenhartz) ἢ ὀροῦ φυσιολογικῶν ἀνθρώπων εἰς μεγάλας ποσότητας, ἡ ἐμβολιοθεραπεία, τὰ καθηλωτικὰ ἀποστήματα (albcès de fixation), τὸ πυρηνικὸν ὀξύ. Πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὑφισταμένης καρδιακῆς καὶ ἀγγειακῆς ἐξασθενήσεως χορηγοῦμεν τὰ καρδιοτονωτικὰ (δακτυλῖτιδα, καφουράν), ἀδρεναλίνην, στρυχνίνην κλπ. Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀμυντικῶν δυνάμεων τοῦ ὀργανισμοῦ ἐναντίον τῆς λοιμώξεως καὶ πρὸς πρόκλησιν διουρήσεως συνιστῶνται τὰ στάγδην κλύσματα σακχαρούχων διαλυμάτων, ὑπό τινων δὲ ἡ ἀλκαλοποίησις τοῦ σώματος διὰ χορηγήσεως δισανθρακικοῦ νατρίου. Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

— *[Κτηνιατρ.]* Ἡ *σηψαιμία* εἶναι λοίμωξις προκαλουμένη ἐκ τῆς εἰσχωρήσεως ἐν τῷ αἵματι τῶν ἐν τοῖς τραύμασι μικροοργανισμῶν, δι' ὃ καὶ *μικροβιαιμία* καλεῖται. Οἱ μικροοργανισμοὶ οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατακλύζουσι τὴν ζωϊκὴν οἰκονομίαν καὶ προκαλοῦσι σοβαρὰς γενικῶς ἀλλοιώσεις καὶ ἰδίᾳ θρομβώσεις, αἱμορραγίας καὶ κυτταρικὰς ἐκφυλίσεις. Ἐνδέχεται ὅμως νὰ ἐντοπισθῶσιν εἰς ἐντελῶς περιωρισμένον χῶρον (τραῦμα ἢ φλεγμονώδης ἑστία) καὶ νὰ προσβάλωσι τὴν ζωϊκὴν οἰκονομίαν διὰ τῶν ἐπὶ τόπου ἐκκρινομένων δηλητηριωδῶν οὐσιῶν, αἵτινες ἀπορροφούμεναι προκαλοῦσι γενικὰ συμπτώματα ἀνάλογα τῶν ὑπὸ τῶν μικροβιαιμιῶν προκαλουμένων. Αἱ τοιαῦται μικροβιαιμίαι καλοῦνται *μικροβιοτοξιναιμίαι*. Τὰ συνηθέστερα μικρόβια σηψαιμιῶν παρὰ τοῖς κατοικιδίοις ζῴοις εἶναι ὁ στρεπτόκοκκος, ὁ σταφυλόκοκκος, ὁ κολοβάκιλλος, τὸ βακτηρίδιον τῆς αἱμορραγικῆς σηψαιμίας, τὸ σηπτικὸν δονάκιον κτλ. Αἱ σηψαιμίαι τῶν κατοικιδίων ζῴων δὲν εἶναι σπάνιαι. Παρὰ τῷ ἵππῳ ἐμφανίζονται ὡς ἐπιπλοκαὶ βαθέων καὶ ἀφθόνως πυορροούντων τραυμάτων, ἀρθριτίδων κλπ. Συνηθεστέρα παρ' αὐτῷ εἶναι ἡ τραυματικὴ γάγγραινα, ἡ χειρουργικὴ σηψαιμία ἢ κακοῆθες οἴδημα, σηψαιμία τοῦ τύπου μικροβιοτοξιναιμιῶν, ὀφειλομένη εἰς τὸν ἐν τοῖς ἱστοῖς πολλαπλασιασμὸν τοῦ σηπτικοῦ δονακίου καὶ χαρακτηριζομένη ὑπὸ ἐξοιδήματος γαγγραινώδους, τριγμώδους καὶ σοβαρῶν γενικῶν συμπτωμάτων. Ἐπὶ τῶν βοϊδῶν καὶ τῶν σαρκοφάγων συναντῶνται εἰς τὰ θήλεα ἰδίᾳ ζῷα ὡς ἐπιπλοκαὶ ἐπισυμβαινόντων κατὰ τοὺς τοκετοὺς τραυματισμῶν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων. Κατὰ τῶν σηψαιμιῶν ἐφαρμόζεται προληπτικῶς ἀσηψία καὶ ἀντισηψία, ἡ προληπτικὴ ὀροθεραπεία, θεραπευτικῶς δὲ καυτηριασμοὶ καὶ ἀντισηψία τῆς ἀρχικῆς πληγῆς, ὡς ἐπίσης ἐνέσεις ὀροῦ ἀντιγαγγραινώδεις. Θ. Α. ΦΕΛΟΥΚΗΣ

— **σηψαιμία αἱμορραγικὴ** *[Κτηνιατρ.]* βλ. *παστεριδίασις*.

σηψαιμικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σηψαιμίαν, ὁ τῆς σηψαιμίας: «*μόλυνσις σηψαιμική*».

σηψιγόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ γεννῶν, ὁ προκαλῶν σῆψιν.

σηψίδαι (οἱ) (Sepsidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων τῆς τάξεως τῶν *διπτέρων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μετρίου μεγέθους καὶ χρώματος μελανοῦ Προσβάλλουσι τὸ σέλινον. Ε. Τ. Ε.

σηψίνη (ἡ)· βλ. *σηπτίνη*.

σηψιρριζία (ἡ) *[Φυτοπαθολ.]*. Νόσος προσβάλλουσα ἰδίως ξυλώδη φυτὰ καὶ ὀφειλομένη εἰς προσβολὴν τοῦ ῥιζικοῦ των συστήματος ὑπὸ διαφόρων μυκήτων καὶ ἰδίως τῆς ἀρμιλλαρίας (Armillaria mellea) καὶ τῆς ῥοζελλινίας (Rosellinia necatrix). Ὑπὸ τῆς σηψιρριζίας προσβάλλονται ἡ ἄμπελος, τὰ ὀπωροφόρα, τὰ ἑσπεριδοειδῆ, διάφορα κωνοφόρα καὶ δασικὰ φυτά, ἡ συκῆ, ἡ ἐλαία κλπ. Ἡ νόσος ἐμφανίζεται εἰς τὰ ὑγρά, ἀργιλλώδη καὶ συνεκτικὰ ἐδάφη, ὅπου τὸ ῥιζικὸν σύστημα ἀερίζεται ἀτελῶς. Τὰ προσβεβλημένα δένδρα ἔχουν ὄψιν ἀσθενικήν, φύλλωμα ὑποκίτρινον, βαθμιαίως δὲ ἀποξηραίνονται. Ἐνδείκνυται ἡ ἐκρίζωσις καὶ καῦσις τῶν προσβεβλημένων δένδρων μετὰ τῶν ῥιζῶν των, ἡ ἀπολύμανσις τοῦ πέριξ ἐδάφους διὰ διθειούχου ἄνθρακος καὶ ἡ φύτευσις νέου δένδρου μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινων. Ε. Τ. Ε.

σῆψις, — *εως* (ἡ)· αὐτόματος ἀποσύνθεσις ὀργανικῆς οὐσίας, σηπεδών, σάπισμα: «*σῆψις κρέατος, — ξύλου*» ‖ μεταφ. «*σῆψις κοινωνική, — ἠθική*».

— *[Χημ.]* *Σῆψις* καλεῖται ἡ ἀποσύνθεσις τῶν ὀργανικῶν ὑλῶν ζωϊκῆς ἢ φυτικῆς προελεύσεως, ἡ ἐπιφέρουσα τὴν τελείαν ἀλλοίωσιν αὐτῶν. Εἶναι εἶδος ζυμώσεως, συνοδευόμενον ὅμως συνήθως ὑπὸ ἐκλύσεως δυσόσμων ὑλῶν καὶ ἐπιφέρον βαθεῖαν καὶ ῥιζικὴν ἀλλοίωσιν τοῦ σώματος. Σ. Γ.

— *[Ἰατρ.]* *Σῆψις* καλεῖται ἡ ταχεῖα καὶ ἔντονος ἀποσύνθεσις λευκωματούχων οὐσιῶν μὲ ἀπόσχισιν αὐτῶν εἰς κατώτερα παράγωγα καὶ σχηματισμὸν κακόσμων ἀερίων. Ἐπὶ αὐτομάτου σήψεως καὶ οὐχὶ τεχνητῆς, διὰ καθαρῶν καλλιεργημάτων μικροβίων προκαλουμένης, σχηματίζονται πολυάριθμα παράγωγα ὡς CO_2, CH_4, H_2, N_2, NH_3, H_2S, λιπαρὰ ὀξέα, πολυβασικὰ ὀξέα, ὡς γαλακτικόν, ἠλεκτρικόν, ὀξαλικὸν ὀξύ, ἀμῖναι, ἀμίδαι, ἀμινοξέα (λευκίνη, τυροζίνη), ἀρωματικὰ ὀξέα, ἰνδόλη, σκαόλη, πεπτόναι, πτωμαῖναι καὶ τοξῖναι. Ἡ πα-

Digitized by Google

ρουσία δὲ τοῦ H_2S χρησιμεύει πρὸς διάκρισιν μεταξὺ ζωϊκῆς καὶ φυτικῆς σήψεως, καθότι σχηματίζεται μόνον εἰς τὴν πρώτην.

Ἐπὶ αὐτομάτου σήψεως τὸ εἶδος τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ τὰ σχηματιζόμενα παράγωγα ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ εἴδους τῶν συμμετεχόντων μικροβίων· ἐπίδρασιν δὲ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς ἐξασκεῖ τὸ ὀξυγόνον (Pasteur).

Κατ' ἐξοχὴν κάκοσμος σῆψις μὲ σχηματισμὸν ποικίλων διαμέσων προϊόντων τῆς διασπάσεως τοῦ λευκώματος σχηματίζεται μόνον ἐπὶ περιορισμοῦ τῆς εἰσόδου ἀέρος· ἀπ' ἐναντίας, ἐπὶ παρουσίας ἀέρος σχηματίζεται ταχεῖα καὶ πλήρης ἀποσύνθεσις τῶν οὐσιῶν, μέχρι τῶν ἁπλουστέρων τελικῶν παραγώγων (CO_2, H_2O, NH_3 κλπ.), τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο διακρίνεται ἀπὸ τῆς σήψεως καὶ καλεῖται *ἀποσύνθεσις* (Verwesung). Ἡ ἀποσύνθεσις εἶναι σπανία, ἐνῷ ἡ καθαρὰ σῆψις εἰς τὴν φύσιν εἶναι εὔκολος, ἀναπτυσσομένη ἢ κατὰ βάθος ἢ διὰ συγχρόνου ἀναπτύξεως ἀεροβίων μικροβίων, ἅτινα ἀπορροφοῦν τὸ ὀξυγόνον.

Αἰτιολογικὸν ρόλον εἰς τὴν σῆψιν παίζουν ὀλίγα εἴδη μικροβίων· τὰ λοιπὰ τυχαίως εὑρίσκονται εἰς τὸ ὑπόστρωμα καὶ ἐξακολουθοῦν ἁπλῶς τὸ ὑπὸ τῶν μικροβίων τῆς σήψεως ἀρξάμενον ἔργον.

Τὰ διάφορα ἀερόβια καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἀναερόβια μικρόβια ἐπὶ εἰσόδου ἀέρος δὲν προκαλοῦν σῆψιν, ἐνῷ τὰ μονίμως ἀναερόβια μικρόβια προκαλοῦν, καὶ δὴ τὸ εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα τοῦ ἀνθρώπου καλλιεργούμενον σηψιγόνον βακτηρίδιον. Ἐπίσης τὸ βακτηρίδιον τοῦ κακοήθους οἰδήματος καὶ τοῦ πνευματάνθρακος (Rauschbrand-bacillus), ἐνῷ τὸ τοῦ τετάνου εἶναι ἀνενεργόν. Κατὰ τὰς ἐρεύνας μὲ μικτὰς καλλιεργείας μικροβίων (ἀεροβίων καὶ ἀναεροβίων) διακρίνομεν δύο ὁμάδας τοιούτων. Ἡ μία περιλαμβάνει τὰ πλεῖστα τῶν ἀεροβίων μικροβίων, ἅτινα συντελοῦσιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς σήψεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς καταναλώσεως τοῦ ὀξυγόνου, δι' ἧς διευκολύνουσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀναεροβίων μικροβίων, ἐξ ἄλλου δὲ διὰ τῆς περαιτέρω ἐπεξεργασίας τῶν ὑπὸ τῶν ἀναεροβίων μικροβίων παραγομένων πρωτευόντων παραγόντων ἀποσχίσεως τοῦ λευκώματος (σχηματισμὸς ἰνδόλης κλπ.). Ἡ ἑτέρα ὁμὰς περιλαμβάνει κυρίως τὸ κολοβακτηρίδιον, ὅπερ ἀναπτύσσεται μὲν συγχρόνως μὲ τὸ σηψιγόνον βακτηρίδιον, ἀλλὰ σῆψις δὲν συντελεῖται (ἀνταγωνιστικὴ δρᾶσις). Ἐκ τούτου καταφαίνεται ἡ μεγίστη σημασία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κολοβακτηριδίου εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα τοῦ ἀνθρώπου, ἔνθα πιθανῶς ἀποσχίζει καὶ ἐξουδετερώνει τὰ προϊόντα τῆς σήψεως (Metschnikoff). Εἰς τὸν εἰδικὸν τοῦτον ἀνταγωνισμὸν τοῦ κολοβακτηριδίου στηρίζονται μερικὰ γεγονότα, εἰς τὴν ἰατρικὴν λ. χ. ὅτι τὸ μὴ βεβρασμένον γάλα ἐμποδίζει τὴν σῆψιν ἄλλων οὐσιῶν (κρέας), ἐνῷ τὸ ἀπεστειρωμένον οὐχί. Ἐπίσης ἡ ἔλλειψις κακόσμου σήψεως εἰς τὰ κόπρανα τῶν βρεφῶν, καθὼς καὶ τὸ μειονέκτημα νὰ διατρέφωνται τὰ βρέφη μὲ βεβρασμένον γάλα, ἐπίσης ἡ ἐπὶ γαστρεντερικῶν βλαβῶν τῶν βρεφῶν ἐπάνοδος τῶν κοπράνων εἰς τὸ φυσιολογικὸν κατόπιν διατροφῆς μὲ ὑδατάνθρακας, γάλα, κεφὶρ ἢ γιαούρτην.

Ἐπὶ πτωμάτων τὸν πρωτεύοντα ρόλον παίζουν τὰ πάντοτε ἀναερόβια μικρόβια, ἰδίᾳ τὸ τοῦ Klein σπορογόνον τῶν πτωμάτων βακτηρίδιον, ὅπερ θεωρεῖται ταυτόσημον μὲ τὸ σηψιγόνον βακτηρίδιον (cadaveres sporogenes). Δευτερεύοντα ρόλον παίζουν ὁ πρωτεὺς καὶ εἴδη τινὰ κολοβακτηριδίου.

Ι. Λ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

—*[Χειρουργ.]* Ἡ *σῆψις* ἢ *σηπεδὼν* εἶναι νέκρωσις καὶ ἀποσύνθεσις τῶν ἱστῶν τοῦ σώματος, τῇ ἐπενεργείᾳ εἰδικῶν μικροβίων, καθ' ἣν παράγεται ὑγρὸν ρυπαρόν, λίαν κάκοσμον, ἐμπεριέχον ἀέρια (ἰχώρ). Ἀναπτύσσεται δὲ ἡ σῆψις κυρίως ἐπὶ ἱστῶν ἐχόντων ἠλαττωμένην τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως, ἐπὶ ἱστῶν συντεθλασμένων καὶ ὅπου ὑπάρχουσι κρύπται ἐντὸς σκολιῶν, ἀνωμάλων τραυμάτων, εἰς ἃς δὲν εἰσδύει ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ καὶ ἔνθα εὐδοκιμοῦσι καὶ ἀναπτύσσονται οἱ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναερόβιοι σηψιγόνοι μικροοργανισμοί. Οὕτως ἐπέρχεται σῆψις πολλάκις ἐπὶ ἀνωμάλων τραυμάτων διὰ θλάσεως, ἐπιπεπλεγμένων καταγμάτων, ἐπὶ γαγγραίνης ἱστῶν ἐκ κυκλοφορικοῦ κωλύματος ἢ ἄλλων λόγων, ἐπὶ τραυμάτων τῆς οὐροδόχου κύστεως ἢ τῆς οὐρήθρας μετὰ διηθήσεως οὔρων, ἐπὶ τραυμάτων τῆς κοιλότητος τοῦ στόματος, τοῦ ἐντέρου κλπ. Εἴς τινας ἐκ τῶν περιπτώσεων τούτων οἱ σηψιγόνοι μικροοργανισμοὶ προέρχονται οὐχὶ ἔξωθεν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν κοιλοτήτων τοῦ σώματος, ἐν αἷς πολλάκις ὑπάρχουσιν οὗτοι, καὶ ἐπὶ ὑγιῶν ἀνθρώπων ἢ ζῴων, ὡς ἀβλαβῆ παράσιτα, καθιστάμενα παθογόνα ὑπὸ εὐνοϊκοὺς δι' αὐτὰ συνθήκας.

Πλὴν τῶν τοπικῶν φαινομένων τῆς σήψεως, ἤτοι τῆς νεκρώσεως καὶ ἀποσυνθέσεως τῶν ιστῶν μετὰ διαφόρων φλεγμονωδῶν φαινομένων, ἀναπτύσσονται κατ' αὐτὴν καὶ γενικὰ φαινόμενα λοιμώξεως μᾶλλον ἢ ἧττον βαρεία., πυρετός, ἐξόγκωσις τοῦ σπληνὸς καὶ τοῦ ἥπατος, ἴκτερος, λευκωματουρία, διάρροια, αἱμορραγίαι κλπ. (σηψαιμία), ἅτινα πολλάκις καταλήγουσιν εἰς τὸν θάνατον. Ὀφείλονται δὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ αἵματος εἴσδυσιν τῶν προϊόντων τῆς σήψεως, ὡς καὶ τῶν ὑπὸ τῶν μικροβίων παραγομένων τοξινῶν. Ἐνίοτε ἀνευρίσκονται αὐτοὶ οὗτοι οἱ σηψιγόνοι μικροοργανισμοὶ ἐν τῷ αἵματι, μόνοι ἢ μετ' ἄλλων πυογόνων μικροβίων, ἅτινα συχνότατα συνυπάρχουσι καὶ ἐν τῇ σηπτικῇ ἑστίᾳ.

Διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τῆς ἀσηπτικῆς ἀγωγῆς ἐπὶ πάσης κακώσεως προλαμβάνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ σῆψις. Ἐκδηλωθείσης δὲ ταύτης, ὠφελεῖ κυρίως ἡ ἔγκαιρος σχάσις τῶν ἱστῶν πρὸς διάνοιξιν πάσης κρύπτης καὶ ἀποχέτευσιν τοῦ ἰχῶρος, μετὰ διακλυσμοῦ δι' ἀντισηπτικῶν οὐσιῶν (ὀξυγονούχου ὕδατος, ριβανόλης κττ.), ἔτι δέ, πλὴν τῶν γενικῶν κατὰ τῆς λοιμώξεως μέσων, δύναται ἴσως νὰ εἶναι ὠφέλιμος καὶ ἡ χρῆσις εἰδικῶν τινων ὀρῶν. Ἐνίοτε ἐπιβάλλεται ἡ ἀφαίρεσις ὅλης τῆς σηπτικῆς ἑστίας (ἀκρωτηριασμός).

Δ. Χ. ΚΟΚΚΟΡΗΣ

—*[Φυτοπαθ.]* *Σῆψις* καλεῖται ἡ λόγῳ προσβολῆς διαφόρων μικροβίων ἢ μυκήτων ἀποσύνθεσις τῶν φυτικῶν ἱστῶν. Εὐνοϊκοὶ ὅροι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σήψεως εἶναι ἡ ἠπία θερμοκρασία καὶ ἡ ὑγρασία. Οὕτως ἔχομεν τὴν σῆψιν τῶν γεωμήλων, ὀφειλομένην εἰς τὸν Bacillus solaniperda, τῶν γεωμήλων καὶ τοματῶν εἰς τὸν μύκητα φυτοφθόρον, τῶν φυτωρίων εἰς τὸν μύκητα Pythium Debaryanum, τῶν καρπῶν, ὀφειλομένην εἰς διάφορα εἴδη Penicillium, Botrytis, τὴν πικρὰν σῆψιν τῶν μήλων εἰς τὸν μύκητα Glomerella fructigena, τὴν μελανὴν σῆψιν τῶν λεμονίων εἰς τὸν Pythiacystis citrophthora κλπ.

Ε. Ε. Τ.

—*[Μελισσ.]* Ἡ *σῆψις τοῦ γόνου* (κοινῶς *πανοῦκλα*) εἶναι ἡ καταστρεπτικωτέρα νόσος τῶν μελισσῶν, λίαν μεταδοτική, καὶ ὀφείλεται εἰς τὸν βάκιλλον Bacillus alvei. Τὰ καλύμματα τῶν κυττάρων τῆς κηρήθρας παρουσιάζουν ὀπὰς καὶ ὁ γόνος καθίσταται γλοιώδης. Πρὸς πρόληψιν τῆς νόσου ἐνδείκνυται ἡ προφύλαξις τῶν κυψελῶν ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἡ καῦσις τῶν προσβεβλημένων κηρηθρῶν καὶ ἡ χρῆσις καμφορᾶς, μυρμηκικοῦ ὀξέος κλπ.

Ε. Τ. Ε.

σῆψις (ἡ) (Sepsis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *βραχυκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυιιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη μετριοσώμων μυιῶν ἰθαγενῶν τῆς Εὐρώπης. Δ.Ν.Π.

σηψοβακτηρίδια (τὰ) *[Μικροβ.]* Τὰ βακτηρίδια τὰ προκαλοῦντα σῆψιν. Ἐκ τῶν σηψοβακτηριδίων προέχουσαν θέσιν κατέχουσιν ὁ *πρωτεύς*, τὸ *ζόπφειον* καὶ τὸ *σηψιγόνον* τοῦ Bienstok, ὅπερ εἶναι ἀναερόβιον, κινεῖται διὰ τῶν πολυαρίθμων περιτρίχων βλεφαρίδων καὶ παράγει σπόρους, οἵτινες, εὑρισκόμενοι εἰς τὸ ἄκρον, δίδουσιν εἰς αὐτὰ τὴν ὄψιν πλήκτρου τυμπάνου. Τὸ μικρόβιον τοῦτο, εὑρισκόμενον εἰς τὰς ἐσωτερικὰς κοιλότητας τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ, εἰσέρχεται μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς ἱστούς, προκαλοῦν τὴν σῆψιν αὐτῶν. Ν. Α. Μ.

Σηὼν *[Παλ. Διαθ.]*. Βασιλεὺς τῶν Ἀμορραίων σύγχρονος τοῦ Μωυσέως. Τὸ βασίλειον αὐτοῦ εὑρίσκετο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Ἐσεβών. Θελήσας νὰ παρεμποδίσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας ἀπὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἡττήθη παρ' αὐτῶν καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Τὴν ἠχὼ τῆς μεγάλης ταύτης ἰσραηλιτικῆς ἐπιτυχίας, ἣν ἀπηθανάτισε καὶ τὸ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Ἀριθμῶν (κα' 21 — 30) διασῳζόμενον ᾆσμα, εὑρίσκομεν διὰ μέσου τῆς ἰσραηλιτικῆς φιλολογίας πολλάκις ἐπαναλαμβανομένην (Δευτερονομ. α' 4, Ἰησ Ν. β' 10, Κριτ. ια' 19, Γ' Βασιλ. δ' 19, Ἱερεμ. λα' 45, Νεεμ. θ' 22, Ψαλμ. ρλδ' 14, ρλε' 19). Π. Ι. Μ.

— **Σηών**. Βυζαντινὸς στρατηγὸς ἐπὶ Μιχαὴλ Γ' (842—867). Ὑπηρετῶν εἰς τὴν αὐλὴν τούτου, ἠκολούθησε τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῶν συμμαχούντων μετ' αὐτῶν Παυλιανιτῶν τῆς Τεφρικῆς. Κατὰ τὴν πολιορκίαν δὲ τῶν Σαμοσάτων, αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Καρβέα, ἀρχηγοῦ τῶν Παυλιανιτῶν, καὶ μὴ θελήσας νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀνηθίκους προτάσεις αὐτοῦ, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ἔνθα καὶ μετά τινα χρόνον ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν στερήσεων. Ν. ΚΛΣ

«Σθεινὼ» *['Αρχ.]*. Μία τῶν ἀρχαίων ἀττικῶν τριήρεων, φερώνυμος τῆς Γοργόνος Σθεινοῦς ἢ Σθηνοῦς.

σθεναρός, *—ά, —όν*· ὁ πλήρης σθένους, δυνάμεως, ἀκμῆς, τολμηρός, θαρραλέος: «ὕφος σθεναρόν», «βραχίονες σθεναροί». — Ἐπίρρ. *σθεναρῶς*.

σθεναρὸς *[Λογικ.]*. Μνημονικὴ λέξις τοῦ δευτέρου τρόπου τοῦ τριτοσχήμονος κατηγορικοῦ συλλογισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ μείζων εἶναι γενικὴ ἀποφατικὴ (Ε), ἡ ἐλάσσων γενικὴ καταφατικὴ (Α) καὶ τὸ συμπέρασμα μερικὸν ἀποφατικὸν (Ο), ὁ δὲ μέσος ὅρος ὑποκείμενον ἔν τε τῇ μείζονι καὶ τῇ ἐλάσσονι. Παράδειγμα:

Μ ε Κ	Οὐδεὶς Μωαμεθανὸς εἶναι Χριστιανός.
Μ α Υ	Οἱ Μωαμεθανοὶ εἶναι ἐκ τῶν πρεσβευόντων τὴν μονοθεΐαν
Υ ο Κ	Τινὲς ἄρα τῶν τὴν μονοθεΐαν πρεσβευόντων δὲν εἶναι Χριστιανοί.

Ἡ μνημονικὴ αὕτη λέξις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν λατινικήν: felapton. [Πρβλ. *Θ. Βορέα*, Λογικὴ (1932) σ. 104, 108.] Θ. Π.

σθεναρότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σθεναροῦ, σθένος.

Σθενέβοια *[Μυθολ.]*. —1) Θυγάτηρ τοῦ Ἰοβάτου, βασιλέως τῆς Λυκίας, ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Ἀμφιδάμαντος, λαβοῦσα σύζυγον τὸν Προῖτον, ὅτε οὗτος, ἐκδιωχθεὶς ἐξ Ἄργους ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀκρισίου, κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρός της. Ἀκολουθήσασα αὐτὸν εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ καταλαβόντα τῇ βοηθείᾳ τοῦ πενθεροῦ του τὴν Τίρυνθα, ἐσυκοφάντησε πρὸς αὐτὸν τὸν Βελλεροφόντην, ὡς δῆθεν θελήσαντα νὰ διαφθείρῃ αὐτήν. Μετανοήσασα ὅμως ηὐτοκτόνησε (*Ἀπολλοδ.* Β, 2, 1). Παρ' Ὁμήρῳ καλεῖται *Ἄντεια* (βλ. λ.), ἥτις ἐξ ἔρωτος πρὸς τὸν Βελλεροφόντην κατελήφθη ὑπὸ μανίας, ἢ κατ' ἄλλον μῦθον ἐγκαταλείψασα τὴν συζυγικὴν στέγην ἦλθε πρὸς τὸν Βελλεροφόντην, ὅστις διὰ τοῦτο «ἥρως Σθενέβοιος» ἐπεκλήθη. Μνημονεύεται τραγῳδία τις τοῦ Εὐριπίδου «Σθενέβοια».

—2) Κατ' ἄλλην παράδοσιν θυγάτηρ τοῦ Ἀφείδαντος, ἥρωος τῆς Τεγέας, ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεοῦ καὶ σύζυγος τοῦ Προίτου (*Ἀπολλοδ.* Γ, 9, 1). Α. Θ. Σ.

Σθενελαΐδας. Ἔφορος ἐν Σπάρτῃ τῷ 432 π. Χ., εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ἡ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ψήφισις τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἀθηνῶν (*Θουκ.* 86—87). Π.Α.Ρ.

Σθενέλαος. —1) Τρώς, υἱὸς τοῦ Ἰθαιμένους, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου (*Ἰλ.* Π. 586).

—2) Λακεδαιμόνιος, τὸν ὁποῖον ὁ Λύσανδρος ἀναχωρῶν ἐκ Προποντίδος, μετὰ τὴν παρὰ τοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς νίκην του, κατέλιπε διοικητὴν τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Χαλκηδόνος (*Ξεν.* Ἑλλην. II, 2, 2). Π. Α. Ρ.

Σθενέλη *[Μυθολ.]*. —1) Μία τῶν Δαναΐδων, λαβοῦσα σύζυγον «ἀκληρωτὶ δι' ὁμωνυμίαν» τὸν Σθένελον, υἱὸν τοῦ Αἰγύπτου καὶ τῆς Τυρίας (*Ἀπολλοδ.* Β, 1, 5).

—2) Θυγάτηρ τοῦ Ἀκάστου, βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ, σύζυγος τοῦ Ἀργοναύτου Μενοιτίου καὶ μήτηρ τοῦ Πατρόκλου (*Ἀπολλοδ.* Γ, 13, 8). Α. Θ. Σ.

Σθένελος *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδας, βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἄργους. Ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πέλοπος Νικίππης ἐγέννησε τὴν Ἀλκυνόην, τὴν Μέδουσαν καὶ τὸν Εὐρυσθέα. Συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Τίρυνθος Ἀμφιτρύωνα, φονεύσαντα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἠλεκτρύωνα, ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ ἐγένετο κύριος τοῦ κράτους του.

— 2) Υἱὸς τοῦ Καπανέως καὶ τῆς Εὐάδνης, ἀνήκων εἰς τὴν Ἀργείαν οἰκογένειαν τῶν Ἀναξαγοριδῶν. Ἦτο εἷς τῶν κυριευσάντων τὰς Θήβας Ἐπιγόνων, ἀναφέρεται δ' ὡς εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Ἑλένης. Μετέσχε τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ὑπῆρξε πιστὸς φίλος καὶ ἡνίοχος τοῦ Διομήδους. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν δούρειον ἵππον, κατὰ δὲ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων ἔλαβεν εἰκόνα τριοφθάλμου Διός, τὴν ὁποίαν ἐπιστρέψας εἰς Ἄργος ἀφιέρωσεν εἴς τινα ναόν. Εἶχεν υἱὸν τὸν Κυλάραβον ἢ κατ' ἄλλους τὸν Κομήτην. Ἐν Ἄργει ἐδεικνύετο ὁ τάφος αὐτοῦ καὶ ὁ ἀνδριάς.

— 3) Υἱὸς τοῦ Ἄκτορος. Συνοδεύσας τὸν Ἡρακλέα εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἀμαζόνων ἐκστρατείαν του, ἐφονεύθη ἐν Παφλαγονίᾳ, ὅπου καὶ ἐτάφη. Βραδύτερον, κατὰ τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν τῶν Ἀργοναυτῶν, ἐνεφανίσθη εἰς αὐτοὺς τῇ ἀδείᾳ τῆς Περσεφόνης, ἵνα ζητήσῃ παρ' αὐτῶν τὴν ἵδρυσιν μνημείου ἐπὶ τῆς παραλίας.

— 4) Υἱὸς τοῦ Ἀνδρόγεω καὶ πάππος τοῦ Μίνωος. Ἠκολούθησε καὶ οὗτος τὸν Ἡρακλέα ἐκ Πάρου εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἀμαζόνων ἐκστρατείαν του καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν ἔλαβε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλκαίου τὴν Θάσον.

— 5) Εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰγύπτου καὶ σύζυγος τῆς Σθενέλης.

— 6) Υἱὸς τοῦ Μέλανος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τυδέως.

— 7) Πατὴρ τοῦ Κύκνου, μεταμορφωθεὶς εἰς κύκνον. Π. Α. Ρ.

Σθένια (τὰ) *['Αρχ.]*. Ἑορτὴ τελουμένη ἐν Ἄργει πρὸς τιμὴν τοῦ Σθενίου Διός.

Σθενιὰς (ἡ) *['Αρχ.]*. Ἐπώνυμον τῆς Ἀθηνᾶς παρὰ Τροιζηνίοις. Ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Τροιζῆνος ὑπῆρχε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου ναὸς τῆς Σθενιάδος Ἀθηνᾶς καὶ ἄγαλμα αὐτῆς, ἔργον τοῦ Αἰγινήτου Κάλλωνος (*Παυσ.* II, 32, 5).

Π. Α. Ρ.

Digitized by Google

Σθένιος (ὁ) [*'Αρχ.*]. 'Επώνυμον τοῦ Διὸς ἐν Ἑρμιόνῃ, πλησίον τῆς ὁποίας ὑπῆρχε βωμὸς αὐτοῦ λελαξευμένος ἐν βράχῳ. Ὑπὸ τοῦτον ὁ Αἰγεὺς ἔκρυψε τὸ ξίφος καὶ τὰ πέδιλα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα βραδύτερον ἔλαβεν ὁ Θησεὺς ὑπανεγείρας τὸν βράχον, ὀνομασθέντα ἔκτοτε «*Θησέως πέτρα*». Π. Α. Ρ.

σθενῖτις (ἡ). 'Εκρηκτικὴ ὕλη, ἡ ἄλλως *φοροῖτις* (βλ. λ.).

Σθέννις. Ἕλλην γλύπτης τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. 'Ολύνθιος τὴν γενέτειραν, κατὰ τὸν Παυσανίαν, καὶ υἱὸς τοῦ Ἡροδώρου, κατέφυγε, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς 'Ολύνθου, εἰς 'Αθήνας καὶ πολιτογραφηθεὶς 'Αθηναῖος πολίτης κατῴκησεν ἐν τῷ δήμῳ τῆς Διομείας, διὸ καὶ ὑπεγράφετο Διομειεύς, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ σῳζόμενα ἐνεπίγραφα βάθρα ἔργων του. Κατὰ τὸν Πλίνιον, ὁ Σθέννις ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Λυσίππου, ἀκμάσαντος κατὰ τὴν 113ην 'Ολυμπιάδα (328 π. Χ.) καὶ συνεργάτης τοῦ Λεωχάρους ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἀγαλμάτων τῆς οἰκογενείας τοῦ Πανδαίτου ἐπὶ τῆς 'Ακροπόλεως τῶν 'Αθηνῶν. 'Εκ τῶν σῳζομένων ἐνεπιγράφων σχετικῶν βάθρων βεβαιοῦται ὅτι ὁ Σθέννις ἐποίησε τὰ ἀγάλματα τοῦ Μύρωνος καὶ τῆς Λυσίππης, τέκνων τοῦ Πανδαίτου. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Σθέννις ἦτο νεώτερος τῶν ἄλλων συγχρόνων του καλλιτεχνῶν, διότι τὸ ἐν 'Αμφιαρείῳ τοῦ 'Ωρωποῦ εὑρεθὲν μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ βάθρου εἶναι τὸ βάθρον, ἐφ' οὗ ἵστατο ἡ Ἄδεια, ἡ σύζυγος τοῦ Αὐτοδίκου, ἄγαλμα ἱδρυθὲν δαπάναις τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου, ὅστις ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 287—281 π. Χ. Ἄλλα ἔργα τοῦ καλλιτέχνου τούτου ἀναφέρονται ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τὰ ἑξῆς: 'Εν 'Ολυμπίᾳ οἱ ἀνδριάντες τοῦ Πυτάλλου Λάμπιδος καὶ τοῦ Χοιρίλου. 'Εν Σινώπῃ τὸ ἄγαλμα τοῦ οἰκιστοῦ τῆς πόλεως ταύτης Αὐτολύκου, καὶ ἐν διαφόροις ἄλλοις τόποις πολλὰ ἐπιτύμβια καὶ ἀναθηματικὰ ἀγάλματα γυναικῶν. Υἱὸς τοῦ Σθέννιδος ἦτο ὁ ἐπίσης γλύπτης Ἡρόδωρος Σθέννιδος. Β. Δ. Θ.

Σθενοκράτης. 'Αθηναῖος, ὅστις μετ' ἄλλων ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν 'Ακρόπολιν, κατεχομένην ὑπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καταληφθείσης φρουρᾶς. Ὁ ἀρχηγὸς ὅμως τῆς φρουρᾶς Ἡρακλείδης, πληροφορηθεὶς ἐκ τῶν προτέρων τὴν μελετωμένην ἔφοδον, κατώρθωσε διὰ στρατηγήματος νὰ συλλάβῃ καὶ φονεύσῃ πάντας (*Πολυαίν*. V, 17). Π. Α. Ρ.

σθένος, *—ους* (τό)· δύναμις, ἰσχύς, ῥώμη, θάρρος, τόλμη: «ψυχικὸν σθένος».

—[*Χημ.*] Βλ. *ἀτομικότης*.

Σθένος [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Μικρὸς ποταμὸς τῆς μεσημβρινῆς Θρᾴκης, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πομπωνίου Μέλα, ὅστις διαρρέων τὴν χώραν τῶν Κικόνων ἐκβάλλει παρὰ τὴν Μαρώνειαν. Α. Θ. Σ.

Σθενώ, καὶ ***Σθένουσα***, ἢ ***Σθειὼ*** [*Μυθολ.*]. Μία τῶν Γοργόνων (βλ. *Γοργώ*).

Σθετώνιοι (οἱ) [*'Αρχ.*]. Φυλὴ θεσσαλική, ἧς ἡ ὕπαρξις ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ φιλολόγου Νικ. Γ. Χατζηζωγίδου, ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων. Οὗτος ἀνεῦρε τῷ 1895 ἐν ἀγρῷ χωρίου τῆς Καρδίτσης πλάκα χαλκῆν, ἐφ' ἧς ἦτο ἐγκεχαραγμένη ἐπιγραφὴ ἀρχαϊκή, ἐξ ἧς ἐτεκμαίρετο ἡ ὕπαρξις τῆς φυλῆς τῶν *Σθετωνίων*, ἀγνώστου μέχρι τότε. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Χατζηζωγίδης ἐδημοσίευσε μεθ' ἑρμηνείας ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς ἐν 'Αθήναις γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς (Aus den Mittleilungen des K. Deutschen arch. Instituts, Athen 1896, XXI 8. S. 248, ff). —Π.

σι (si). 'Ονομασία τῆς ἑβδόμης βαθμῖδος τῆς συγχρόνου μουσικῆς κλίμακος, τῆς δευτέρας δὲ τῆς ἀρχαιοτέρας, ἥτις εἶχεν ὡς ἀφετηρίαν τὸν φθόγγον *λα*. 'Αντιστοιχεῖ πρὸς τὸ *Η* τῶν Γερμανῶν καὶ πρὸς τὸ *Β* τῶν Ἄγγλων καὶ Ὁλλανδῶν. Γ. Σ.

Σιὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας. Κάτ. περίπου 300, πάντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Α. Κ. Α.

σιαβὸν (Schiavone). Εἶδος σλαυϊκοῦ *ξίφους* (βλ. λ., τ. ΙΗ', σ. 646 γ').

Σιαγὶν - Κιαλαρὶ [*Παραλ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Ζάγωρον*.

Σιαγκούνης, *Φίλιππος*. 'Εγεννήθη τῷ 1868 ἐν 'Ιωαννίνοις. 'Αποπερατώσας τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Ζωσιμαίαν σχολὴν καὶ τὸ 'Εθνικὸν πανεπιστήμιον, ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς εἰς σχολεῖα τῆς ἐλευθέρας καὶ ὑποδούλου Ἑλλάδος καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ. Τῷ 1928 ἐστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τοῦ Βουκουρεστίου. Εἰς τὰ «'Ηπειρωτικὰ Χρονικὰ» ἐδημοσίευσε σπουδαῖα ἔγγραφα ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ 'Ιωαννίτου Α. Φίλιου, σχετικὰ μὲ τοὺς Ζωσιμάδας καὶ τὴν πόλιν τῶν 'Ιωαννίνων. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς 'Εγκυκλοπαιδείας». Χ. Ι. Σ.

σιαγμένος, *—η, —ο*· κοιν. *σιασμένος* καὶ *σασμένος*· παθ. μετχ. τοῦ *σιάζω* ὁ ἐξωμαλισμένος, διωρθωμένος· || ἐπὶ ἀνθρώπου ἢ ζῴου, παχύς, θρεμμένος, ἄλλως *φτιασμένος*.

σιαγονάγρα (ἡ) [*'Οδοντιατρ.*]. Παλαιὸς ὅρος ἐν τῇ παθολογίᾳ τῶν ὀδόντων, ἀντικατασταθεὶς ἤδη διὰ τοῦ ὅρου *φατνιακὴ πυόρροια*. Ν. Γ. Π.

σιαγονικός, *—ή, —όν*· ὁ τῶν σιαγόνων.

Σιαγοὺλ [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Β. 'Αφρικῆς, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ζευγιτανῆς, μεταξὺ Νεαπόλεως καὶ 'Αφροδισίοι. Ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν 'Αμμαμέτ. Α. Θ. Σ.

σιαγών, *—όνος* (ἡ)· ἑκάτερον τῶν ὀστῶν τοῦ προσώπου, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὸ στόμα, ἄλλως *γνάθος*, κοιν. *σιαγόνι*: «ἄνω σιαγών, — κάτω σιαγών».

— [*'Ανατομ.—Χειρουργ.*] Βλ. *γνάθος*.

Σιαδαμὰν [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἕβρου (βλ. *Βεργη*).

Σιαδήμας· βλ. *Σαδήμας*.

σιάζω, καὶ ***σάζω***, κοιν. ***σιάχνω***, ἀόρ. *ἔσιαξα*· δημοτ., ἰσάζω, κάμνω τι ἴσον, ὁμαλόν, ἐξομαλίζω, διορθώνω, ἄλλως *φτιάνω*· || συνεκδ., ταχτοποιῶ, εὐτρεπίζω· || φρ. «τὰ σιάξανε» συνεβιβάσθησαν, συνεφιλιώθησαν, ἠγαπήθησαν ἐρωτικῶς· || *κατασκευάζω*: «τί σιάζεις αὐτοῦ;»

Σίαι, ἢ ***Σίτται*** [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας ἐν Μυγδονίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, παρὰ τὰ Τιγρανόκερτα. Εἶναι αἱ Σίται τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος, ἀπέχουσαι τῶν Τιγρανοκέρτων 25 μίλια καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Νίσιβιν ὁδοῦ. Ταυτίζεται πρὸς τὸ νῦν χωρίον *Σινάν*. Α. Θ. Σ.

Σιὰκ (Siak) [*Γεωγρ.*]. —1) Ποταμὸς τῆς Σουμάτρας, μήκους 350 χλμ., πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Μπαριζὰν καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Μαλάκκας. Κατὰ τὸ ἥμισυ μῆκος εἶναι πλωτὸς εἰς μεγάλα πλοῖα. —2) Χώρα τῆς Σουμάτρας, κατοικουμένη ὑπὸ Μωαμεθανῶν, ἀποτελοῦσα σουλτανᾶτον τοῦ ὁλλανδικοῦ κράτους τῶν 'Ανατολικῶν 'Ινδιῶν. Καταλαμβάνει τὴν κεντρικὴν ἀνατολικὴν ἀκτήν, σχεδὸν πανταχοῦ τελματοβριθῆ. Πρωτεύουσα αὐτῆς ἡ ὁμώνυμος πόλις *Σιάκ*. Θ. Κ.

Σιάκι [*Γεωγρ.*]. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κομνηνᾶδες* (βλ. λ.) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας.

Σιάκκα (Sciacca) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς 'Ιταλίας ἐν τῷ νομῷ τοῦ Τζιρτζέντι ('Ακράγαντος) τῆς Σικελίας ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου. Κάτ. 27.000. Παράγει σιτηρὰ καὶ ἔλαιον, διεξάγει σημαντικὴν ἁλιείαν καὶ ἔχει ναυπηγεῖα ἱστιοφόρων. Τὸ παρ' αὐτὴν βουνὸν Κρόνιο ἔχει κοιτάσματα νιτράτου ποτάσσης καὶ πολλὰς θερμοπηγὰς ἁλατούχους καὶ θειούχους. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ πόλις ἐκαλεῖτο Thermae Selinuntinae. Μ. Δ. Β.

σιὰλ [*Γεωγρ.*]· βλ. *σάλ*.

Σίαλα [*'Αρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς ΝΔ. Καππαδοκίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἐν τῇ στρατηγίᾳ Τυανίτιδος. Ταυτίζεται πρὸς τὴν Σκόλλα τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος. Ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα, μνημονεύεται, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σάσιμα*, ὡς μία τῶν 8 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Καππαδοκίας Δευτέρας ὑπὸ ἡγεμόνα, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Τυάνων. Α. Θ. Σ.

σιαλαγωγὸς (ὁ, ἡ), *—ὸν* (τό)· ὁ ἄγων, ὁ διοχετεύων σίαλον· || ὁ προκαλῶν ἔκκρισιν σιάλου, σιαλογόνος: «σιαλαγωγὰ φάρμακα».

—[*Φαρμ.*] *Σιαλαγωγὰ* (sialagoga) ἢ καὶ *πτυαλαγωγὰ* καλοῦνται τὰ φάρμακα, δι' ὧν προκαλεῖται καὶ ἐνισχύεται ἡ ἐπαύξησις τῆς ἐκκρίσεως σιάλου. Διακρίνονται τὰ φάρμακα ταῦτα εἰς ἄμεσα καὶ ἔμμεσα. Τὰ πρῶτα, τὰ καὶ εἰδικῶς σιαλαγωγὰ καλούμενα, προκαλοῦν εὐθὺς μετὰ τὴν λῆψίν των διέγερσιν τῆς ἐκκρίσεως τοῦ σιάλου, δρῶντα ἀμέσως ἐν τῷ αἵματι. Τοιαῦτα φάρμακα εἶναι ἡ πιλοκαρπίνη καὶ ἡ μουσκαρίνη, ἅτινα κυρίως περιφερικῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν σιαλαγωγῶν ἀδένων, ἡ φυσοστιγμίνη καὶ νικοτίνη, αἵτινες διεγείρουν προοδευτικῶς τὸ σιαλαγωγὸν κέντρον, ὁ ὑδράργυρος, ὅστις δρᾷ μερικῶς ἀνακλαστικῶς, μερικῶς ἀμέσως διὰ τῆς ἀποβολῆς του διὰ τοῦ σιάλου. Τὰ ἔμμεσα σιαλαγωγὰ εἶναι δριμεῖαι οὐσίαι, τασσόμεναι μεταξὺ τῶν παλαιότερον καλουμένων μασητικῶν (masticatoria), τῶν ὁποίων ἡ δρᾶσις ἐνισχύεται διὰ τῆς μασήσεως. Τοιαῦτα εἶναι ἡ ῥίζα τοῦ πυρέθρου, ἡ ἶρις ἡ φλωρεντιανή, τὸ σίναπι, τὸ πέπερι, τὸ κουμπεμπὶ κλπ. Μεταξὺ τῶν ἐμμέσων σιαλαγωγῶν τάσσονται καὶ τὰ ναυτιώδη ἐμετικὰ (Emetica nauseosa), ἅτινα κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον αὐτῶν προκαλοῦν ἐπαύξησιν τῆς σιαλοεκκρίσεως. Ὁμοίως ὁ πρὸς μάσησιν καπνὸς ἀνακλαστικῶς δρᾷ ὡς σιαλαγωγόν. Τὰ ἔμμεσα σιαλαγωγὰ δρῶσι μερικῶς ἀνακλαστικῶς, τοῦ εἰς τὸ στόμα ἢ τὴν βλεννομεμβρᾶναν τοῦ στομάχου προκαλουμένου ἐρεθισμοῦ μεταφερομένου εἰς τὸ ἐν τῷ προμήκει μυελῷ κέντρον (σιαλαγωγὸν κέντρον) καὶ ἐκεῖθεν ἀγομένου διὰ τῶν μετεχόντων εἰς τὴν ἔκκρισιν τοῦ σιάλου νεύρων εἰς τοὺς ἀδένας. Εἰς τὰ εἰδικὰ σιαλαγωγὰ ἀντιτάσσονται τὰ ἀντισιαλικὰ (antisialica), ἅτινα εἶναι οὐσίαι περιστέλλουσαι τὴν ἔκκρισιν τοῦ σιάλου (ὡς ἡ ἀτροπίνη, τὰ ὀξέα, τὸ ἰωδιοῦχον κάλιον κλπ.). Κ. Γ. Μ.

σιαλαδενῖτις, *—ιδος* (ἡ). Οὕτω καλεῖται ἡ φλεγμονὴ τῶν σιαλογόνων ἀδένων, ὀφειλομένη εἰς παθήσεις τῶν ὀδόντων καὶ τῶν οὔλων, ὡς καὶ εἴς τινας λοιμώδεις παθήσεις. Μ. Ν. Κ.

σιαλανελία (ἡ) [*'Οδοντιατρ.*]. 'Εργαλεῖον δι' οὗ ἀπορροφεῖται ἡ σίαλος ἐκ τοῦ στόματος.

Σιάλεσι [*Γεωγρ.*] Παλαιοτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῷ νομῷ 'Αρκαδίας χωρίου *Μακρίσι(ον* (βλ. λ.).

σιαλίδαι (οἱ) (Sialidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νευροπτέρων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη ἀπαντῶντα εἰς τὰς παραποταμίους καὶ παραλιμνίους ἐκτάσεις τοῦ Νέου Κόσμου. Αἱ κάμπαι των ζῶσιν ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Δ. Ν. Π.

σιαλίζω· ἐκβάλλω σίαλον, κοιν. *σαλιάζω* || *ἐπαλείφω* διὰ σιάλου.

σιαλικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σίαλον, ὁ τοῦ σιάλου.

σιαλισμὸς (ὁ) (sialisme). Οὕτω καλεῖται ἡ ἄφθονος ἔκκρισις τοῦ σιάλου, ὀφειλομένη εἰς παθήσεις τῶν σιαλογόνων ἀδένων καὶ εἰς νευρικὰς ὑστερικὰς καταστάσεις (βλ. *πτυαλισμός*). Μ. Ν. Κ.

Σιαλκὸτ (Sialkot) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν 'Ινδιῶν, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Παντζάμπ. Κάτ. 70.619 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν χαρτοποιίας καὶ ὑφαντουργίας. Θ. Κ.

Σιαλόγια (Scialoja). —1) ***'Αντώνιος***. 'Ιταλὸς οἰκονομολόγος καὶ πολιτικὸς (1816—1877). Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς δικηγόρος, δικαστὴς καὶ καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου (1846—1848), τῷ δὲ 1848 ἐξελέγη βουλευτὴς Νεαπόλεως. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐξωρίσθη ὡς ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν. Τῷ 1860 διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῆς 'Ιταλίας, κατόπιν δὲ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν (1865 1867) καὶ τῷ 1872 ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, εἰσήγαγε δὲ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν. Συνέγραψε μεταξὺ ἄλλων: «'Αρχαὶ κοινωνικῆς οἰκονομίας» (1843), «Στοιχειώδης πραγματεία περὶ κοινωνικῆς οἰκονομίας» (1848) κ. ἄ.

—2) ***Βίκτωρ***. 'Ιταλὸς πολιτικὸς καὶ νομομαθής, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1856. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Καμερίνο, τῆς Σιένης καὶ ἀπὸ τοῦ 1884 τῆς Ῥώμης. Τῷ 1888 ἵδρυσε τὸ «'Ινστιτοῦτον τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου», τῷ δὲ 1900 ἐξέδωκε τὸ «Πρακτικὸν λεξικὸν ἰδιωτικοῦ δικαίου». Θεωρεῖται ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων νομομαθῶν τῆς 'Ιταλίας. Τῷ 1904 ἐξελέγη γερουσιαστής. Τῷ 1909 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῷ ὑπουργείῳ Σοννῖνο, κατὰ δὲ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διετέλεσεν ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου εἰς τὰς κυβερνήσεις Μποζέλλι καὶ 'Ορλάνδο. Τῷ 1919, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Τιττόνι, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν 'Εξωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Νίττι, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του δὲ ταύτην ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους διασκέψεις τῆς εἰρήνης. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου, τὸν 'Ιούνιον τοῦ 1920, διωρίσθη, τὸ φθινόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς 'Ιταλίας εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν 'Εθνῶν. Διετέλεσεν ὡσαύτως ἀντιπρόσωπος τῆς 'Ιταλίας κατὰ τὴν διάσκεψιν τοῦ Λοκάρνο καὶ πρόεδρος τοῦ διεθνοῦς ἰνστιτούτου πρὸς δημιουργίαν ἑνιαίου ἀστικοῦ δικαίου. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Περὶ τοῦ θετικοῦ δικαίου καὶ περὶ τῆς ἰσότητος» (1880), «Εὐθύνη καὶ θέλησις» (1885), «Σύστημα ῥωμαϊκοῦ δικαίου» μετάφρασις τοῦ Σαβινύ εἰς 8 τόμους (1886—1898), «Περὶ τῆς θεωρίας τῆς ἑρμηνείας τῶν νόμων» (1898), μετάφρασις μετὰ σχολίων τοῦ λόγου τοῦ Δημοσθένους «Κατὰ Καλλικλέους» (1890), «Περὶ τῶν ὅρων τῶν διαθηκῶν» (1901) κ. τ. λ. Μ. Δ. Β.

σιαλογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ γεννῶν, ὁ ἐκκρίνων σίαλον: «σιαλογόνοι ἀδένες».

— **σιαλογόνοι ἀδένες** [*'Ανατομ.*]. Οὗτοι εἶναι κυρίως τρεῖς, ἡ παρωτίς, ὁ ὑπογλώσσιος καὶ ὁ ὑπογνάθιος ἀδήν, οἵτινες καλοῦνται καὶ *μείζονες*, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς *ἐλάσσονας*, οἵτινες εἶναι οἱ τῶν χειλέων, τῶν παρειῶν, τῆς γλώσσης καὶ τῆς σκληρᾶς καὶ μαλθακῆς ὑπερῴας. Πάντες, μείζονες καὶ ἐλάσσονες, καλοῦνται σιαλογόνοι ἀδένες τοῦ κοίλου τοῦ στόματος καὶ εἶναι ἢ ἀμειγεῖς (βλεννο-

Digitized by Google

γόνοι ἢ ὀρογόνοι) ἢ μεικτοὶ (ὀροβλεννογόνοι). Καὶ μετέχουσι μὲν πάντες εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ στοματικοῦ ὑγροῦ, τοῦ *σιάλου*, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον χορηγοῦσιν οἱ τρεῖς μείζονες, οἵτινες, καὶ μάλιστα ἡ παρωτίς, ἐκκρίνουσι καὶ τὸ σπουδαῖον συστατικὸν τοῦ σιάλου, τὴν *πιναλίνην*, δι' ἧς αἱ ἀμυλώδεις οὐσίαι μετατρέπονται εἰς σακχαρώδεις. Ι. Π.

—*[Παθολ.]* Εἰς τὴν παθολογίαν τῶν σιαλαγόνων ἀδένων περιλαμβάνονται: α') αἱ περὶ τὴν ἔκκρισιν τοῦ σιάλου διαταραχαί, οἷαι παρατηροῦνται εἰς πλεῖστα πυρετικὰ νοσήματα, εἰς διαρροίας, εἰς στομαχικὰς παθήσεις, εἰς τὴν πολυουρίαν, εἰς τὴν ἄφθονον ἐφίδρωσιν, κλπ.· β') ἡ ὑπεραύξησις τῆς ἐκκρίσεως ταύτης, ἢ σιαλισμὸς ἢ σιαλόρροια, ἡ ἀπαντῶσα εἰς τὰς στοματίτιδας, εἰς τὴν κύησιν, εἰς τὰς νευραλγίας τοῦ τριδύμου, εἰς τὰς χρονίας ἐν γένει δηλητηριάσεις τὰς ἔκ τινων μετάλλων προερχομένας (ὑδράργυρος ἰδίᾳ), κλπ.· γ') ἡ λιθίασις τῶν σιαλογόνων ἀδένων· δ') τὰ τραύματα καὶ οἱ ὄγκοι, αἱ παρωτιδίτιδες καὶ αἱ φλεγμοναὶ τῶν ὑπογναθίων καὶ ὑπογλωσσίων ἀδένων, τὸ βατράχιον, κλπ. Μ. Ν. Κ.

σιαλόλιθος, ἢ ***σιαλολιθίασις*** (ἡ). Εἶναι πάθησις ἀρκούντως συχνή, ἀπαντῶσα ἰδίως ἐπὶ ἀτόμων ἡλικίας 20—60 ἐτῶν. Κατ' αὐτήν, ἐὰν οἱ λίθοι σχηματισθῶσιν ἐντὸς τοῦ παρεγχύματος τοῦ σιαλογόνου ἀδένος, ἐλαχίστας ἐνοχλήσεις παρέχουσιν ἐν τῇ ἀρχῇ, ἄχρις οὗ βραδύτερον ἐμφανισθῶσι φαινόμενα ἀποστήματος. Ὅταν ὁ λίθος ἑδράζηται ἐν τῷ ἐκφορητικῷ πόρῳ τοῦ ἀδένος, ὁ πάσχων αἰσθάνεται ἄλγη δριμύτατα κατὰ τὰς ὥρας τῶν γευμάτων, ὀφειλόμενα εἰς τὴν παρακώλυσιν τοῦ σιάλου ἕνεκα τῆς ἀθροίσεως τούτου ὄπισθεν τοῦ ἐν τῷ ἐκφορητικῷ πόρῳ τοῦ ἀδένος ἐνσφηνωμένου σιαλολίθου. Κατ' ἀκολουθίαν τούτου ἐπέρχεται διόγκωσις, ἥτις ὅμως δὲν βραδύνει νὰ παρέλθῃ, καθὼς καὶ τὰ ἄλγη. Διὰ τῆς ψηλαφήσεως καθίσταται ἀντιληπτὴ ἡ παρουσία τοῦ λίθου, ὅστις εἶναι ἐσχηματισμένος ἐξ ἁλάτων φωσφορικοῦ ἀσβεστίου. Ἡ θεραπεία τῆς σιαλολιθιάσεως συνίσταται εἰς τὴν διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ὁλοσχερῆ ἀφαίρεσιν τοῦ λίθου. Μ. Ν. Κ.

σιαλολογία (ἡ). Καλεῖται οὕτω τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς φυσιολογίας, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ τὸ ἔργον ἢ τὴν ἐνέργειαν τοῦ σιάλου ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ. Μ. Ν. Κ.

σιαλόρροια (ἡ) (sialorrée). Πάθησις χαρακτηριζομένη ὑπὸ νοσηρᾶς αὐξήσεως τῆς ποσότητος τοῦ σιάλου, μέχρι τριῶν χιλιογράμμων κατὰ εἰκοσιτετράωρον. Ἡ ὑπερέκκρισις αὕτη τοῦ σιάλου δυνατὸν νὰ ὀφείληται εἰς νευρικὴν ἀντανακλαστικὴν ἐπίδρασιν, ἐπι νευραλγίας λ. χ. τοῦ τριδύμου, ἐπὶ κυήσεως κλπ., εἴτε εἰς παθήσεις τῶν ὀδόντων, τῶν οὔλων, τοῦ στόματος. Πολλάκις ἡ σιαλόρροια παρακολουθεῖ τὰς στοματίτιδας ἐν γένει, τοπικῆς ἢ γενικῆς προελεύσεως, ὡς λ. χ. εἰς τὸ σκορβοῦτον, τὴν εὐλογίαν, τὴν ἰλαράν, τὴν ὑδραργυρίασιν, κλπ. Κατὰ τῆς σιαλορροίας θεραπευτικῶς συνιστῶνται: τὸ ἐκχύλισμα τῆς εὐθαλείας ἢ κάλλιον ἡ θειικὴ ἀτροπίνη καὶ τὸ χλωρικὸν κάλιον. Μ. Ν. Κ.

σίαλος (ὁ), καὶ ***σίελος***· τὸ ὑπὸ τῶν ἀδένων τοῦ στόματος ἐκκρινόμενον ὑγρόν, κοιν. *σάλιο*.

—*[Ἀνατομ.]* Ὁ *σίαλος* ἢ *σίελον* εἶναι ὑγρὸν ἄχρουν, γλίσχρον καὶ ὁλκιμον ἢ ἰξῶδες, ἀντιδρῶν ἀλκαλικῶς, ὅπερ, ἐκκρινόμενον κυρίως ὑπὸ τῶν τριῶν μειζόνων σιαλογόνων ἀδένων, τῆς παρωτίδος, τοῦ ὑπογλωσσίου καὶ τοῦ ὑπογναθίου ἀδένος, ἀναμείγνυται μετὰ τοῦ ἐκκρίματος τῶν ἐλασσόνων ἀδένων (τῶν χειλέων, τῶν παρειῶν, τῆς γλώσσης καὶ τῆς ὑπερῴας), τῶν εἰς τὸ κοῖλον τοῦ στόματος ἐκβαλλόντων. Ἡ ποσότης αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν 24 ὥραις κυμαίνεται ἀπὸ 800—1500 γραμ. Μικροσκοπικῶς ἐξεταζόμενος ὁ σίαλος ἐμφανίζει: 1) ἐπιθηλιακὰ κύτταρα· 2) σιαλοσωμάτια ἢ σιαλοκύτταρα, παριστῶντα λευκοκύτταρα μεταναστεύσαντα ἐκ τῶν λεμφοθυλακίων ἢ ἐκ τῶν ἀμυγδαλῶν. Σύγκειται τὸ πλεῖστον ἐξ ὕδατος (95,5 %) καὶ ἐξ ἐλαχίστου ποσοῦ ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων οὐσιῶν, καὶ δὴ ἐκ ζυμώματός τινος ἐκκρινομένου τὰ μάλιστα ὑπὸ τῆς παρωτίδος, τῆς *πιναλίνης*, δι' ἧς αἱ ἀμυλώδεις οὐσίαι μετατρέπονται εἰς σακχαρώδεις. Ι. Π.

σιαλοσημειολογία (ἡ) (sialo-sémiologie). Οὕτω καθορίζεται ἡ κλινικὴ μελέτη ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸν χημισμὸν ἐν γένει καὶ τὴν φυσιολογικὴν ἐνέργειαν τοῦ σιάλου. Μ. Ν. Κ.

σιαλοτρυγία (ἡ)· ἡ ἐκ τῆς σιάλου σχηματιζομένη τρυγία (κοιν. *πουρί*), ἡ ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν ὀδόντων καὶ προξενοῦσα τὰς νόσους τῶν οὔλων (βλ. λ. *τρυγία*).

σιαλοφαγία (ἡ) (sialophagie). Οὕτω καθορίζεται ἡ διηνεκὴς κατάποσις τοῦ σιάλου, ἥτις παρακολουθεῖται πολλάκις συνηθέστατα ὑπὸ ἀεροφαγίας. Ἡ κατάστασις αὕτη παρατηρεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς γαστροπαθείας ἐν γένει, καὶ κυρίως εἰς ἄτομα νευροπαθῆ. Μ. Ν. Κ.

σιαλοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων σίαλον, ὁ ἄγων τὸν σίαλον.

— **σιαλοφόροι** ***ὁδοὶ*** *[Ἀνατομ.]*. Ὡρισμέναι ὁδοί, δι' ὧν τὸ ἔκκριμα τῶν σιαλογόνων ἀδένων ἀπὸ τοῦ στόματος παραπέμπεται εἰς τὸν στόμαχον. Ἡ σιαλοφόρος ὁδὸς τῆς παρωτίδος εὑρίσκεται ἐν τῷ προστομίῳ, ἔνθα συλλέγεται τὸ ἔκκριμα ταύτης καὶ τῶν χειλικῶν καὶ τῶν παρειακῶν ἀδένων· ἡ ὑπογλώσσιος καὶ αἱ δύο παραγλώσσιοι ὁδοὶ ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὴν φατνιογλωσσικὴν αὔλακα· ἡ θηλαστικὴ σιαλοφόρος ὁδὸς ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν μέσην αὔλακα τῆς ῥάχεως τῆς γλώσσης. Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὗται συμβάλλονται ἐν τῷ ἰσθμῷ εἰς τὰς ἑκατέρωθεν τῆς σταφυλῆς φερομένας *σιαλοφόρους πύλας* καὶ διὰ τούτων εἰς τὰς παρὰ τὰ πλάγια τῆς ἐπιγλωττίδος ὁδευούσας *λαρυγγοφαρυγγικὰς σιαλοφόρους*, ἐξ ὧν τὸ σιαλικὸν ἔκκριμα ῥέει διὰ τοῦ οἰσοφάγου εἰς τὸν στόμαχον. Ι. Π.

σιαλῶ (*—όω*)· ἐπαλείφω διὰ σιάλου, σαλιώνω· || ἀναμειγνύω μετὰ σιάλου, ἐπὶ τῶν μασωμένων τροφῶν.

σιαλώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ σίαλον, σιαλοειδής· || ὁ πλήρης σιάλου.

σιάλωμα (τό)· ἡ στενὴ ὀρειχάλκινος ταινία, ἡ περιβάλλουσα τὴν περιφέρειαν τῆς ἕδρας τῆς σέλλας. Ν. Θ. Κ.

σιάλωσις, *—εως* (ἡ)· ἡ διὰ σιάλου ἐπάλειψις· || ἡ μετὰ σιάλου ἀνάμιξις: «ἡ σιάλωσις τῆς μασωμένης τροφῆς».

Σιὰμ (Siam) *[Γεωγρ.]*. Βασίλειον τῆς Νοτιοανατολικῆς Ἀσίας ἐν τῇ κεντρικῇ Ἰνδοκίνᾳ, κείμενον μεταξὺ 4—20° 3/4 Β πλάτους καὶ 97 1/2 — 106° Ἀν. μήκους (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν εἰς αὐτὸ ἀνηκουσῶν πολυαρίθμων νήσων) καὶ ὁριζόμενον πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Βεγγάλης καὶ τῆς Βιρμανίας, πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Βιρμανίας καὶ τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοκίνας, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Σιὰμ καὶ τῆς ἀγγλικῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου. Ἔχει ἐμβαδὸν 518.159 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 9.933.000 κατοίκων (1927) Πρωτεύουσα *Μπαγκόκ*, κυριώτεραι δὲ πόλεις *Ἀζουτιού*, *Μεκλόνγκ*, *Κέντα*, *Κοράτ*, *Νακού*, *Σαβάν*, *Πακνάμ*. Ἐξαιρουμένων τῶν ἐδαφῶν τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, διαιρεῖται φυσικῶς ἡ χώρα εἰς δύο διακεκριμένας περιοχάς: τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μενάμ, ἀπέραντον πεδιάδα μήκους 600 χλμ καὶ πλάτους 200-250 χλμ., περιβαλλομένην ἐκ Β. καὶ Δ. ὑπὸ τῶν ἐσχάτων διακλαδώσεων τῶν θιβετοβιρμανικῶν ὀρέων, καὶ τὸ πρὸς Α. τοῦ λεκανοπεδίου τούτου ὀροπέδιον, οὗτινος τὰ ὕδατα ῥέουν πρὸς τὸν ποταμὸν Μεκόνγκ καὶ οὗτινος τὰ πρὸς Ν. κράσπεδα καταλήγουν εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς λίμνης Τονλὲ Σάπ. Τρίτην περιοχὴν ἀποτελοῦσι τὰ μᾶλλον χθαμαλὰ καὶ ἐπιμήκη ἐδάφη τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου. Τὰ ὄρη τοῦ Σιὰμ εἶναι παραφυάδες τῶν ὀροσειρῶν τοῦ Α. Θιβέτ, προεκτεινομένων διὰ τῆς Βιρμανίας καὶ προσλαμβανόντων τοπικὰ ὀνόματα ἐπὶ τοῦ σιαμικοῦ ἐδάφους. Οὕτως ἐκ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. εἶναι ἡ ὀροσειρὰ *Τανὲν-Ταόγκ-Γκυΐ*, τὸ ὄρος *Μετιὰν* μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν *Μουλάϊ γὶτ* (1.676 μ.), ἡ ὀροσειρὰ *Τενασνερίμ*, ὅριον μεταξὺ τοῦ Σιὰμ καὶ τῶν ἀγγλικῶν κτήσεων, καταλήγουσα εἰς τὴν Μαλαϊκὴν χερσόνησον, εἰς τὰς κορυφὰς *Γκουνόνγκ-Ταχὰν* καὶ *Μπουκὶτ-Ἀτάπ*. Πρὸς Β καὶ Α. τὰ χωρίζοντα τὰ λεκανοπέδια τοῦ Μενὰμ καὶ τοῦ Μεκόνγκ ὄρη *Ντοὲ Πιπὰν Νὰμ* (1.250 μ.), *Λόϊ Κοὺν Μέ*. Πρὸς Δ. ἡ ὀροσειρὰ *Νόνγκ Κὸν* ἢ *Φοὺ Μιένγκ* (κύρια ὄρη) καὶ νοτιώτερον τὰ ὄρη *Κόρο* καὶ *Κόκ*. Ὁ κυριώτερος ποταμὸς τοῦ Σιὰμ εἶναι ὁ *Μενάμ*, ῥέων ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ σιαμικοῦ ἐδάφους καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ αὐτὸ δέλτα μετὰ τῶν μικροτέρων ποταμῶν Μεκλόνγκ καὶ Μπὰνγκ-Πὰ-Κόνγκ. Ῥέων εἰς τὸ κέντρον, ἀρδεύει καὶ γονιμοποιεῖ τὴν μεγίστην πεδινὴν ἔκτασιν τῆς χώρας. Ἄλλοι μικρότεροι ποταμοί, ὁ *Ταόγκ* παραπόταμος τοῦ Σαλουέν, οἱ *Μενὰμ Πανόμ*, *Σανταμπούν* καὶ οἱ παραπόταμοι τοῦ Μεκόνγκ *Σὲ Μούν*, *Νὰμ Σὶ* καὶ *Νὰμ Μούν*. Ὁ ποταμὸς Μεκόνγκ σημειοῖ τὰ ὅρια μεταξὺ τοῦ Σιὰμ καὶ τῆς Καμπόδζης. Λίμναι ἐκτεταμέναι, τέλματα μᾶλλον, περιμέτρου 60—100 χλμ. εἶναι αἱ *Κουμπρὰ Βαπὶ* καὶ *Σακοὺ Ναλάμ*. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμὸν καὶ ὑγρὸν λόγῳ τῆς πολυομβρίας (μέση ἐτησία θερμοκρασία 26°,7 Κ.). Οὐχ ἧττον εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν παραλίαν, δροσιζομένην ἐκ τῆς ποντιάδος αὔρας, ἡ θερμοκρασία διατηρεῖται οὐχὶ πολὺ ὑψηλή. Εἰς τὰ ὄρη σῴζεται εἰσέτι πλουσία καὶ πυκνὴ δασικὴ βλάστησις, περιλαμβάνουσα μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ πολύτιμα δένδρα σκληροῦ ξύλου δι' ἐπιπλοποιίαν, ἐβένου, ῥοδοδένδρου καὶ τοῦ περιφήμου τέκ, χρησίμου εἰς τὴν ναυπήγησιν. Ἐπίσης ὑπάρχουσι διάφορα ῥητινώδη δένδρα καὶ ἀρωματικὰ φυτά, ὡς καὶ δένδρα χρωστικοῦ ξύλου, ἰδίᾳ τὸ σαπάν. Ἡ πανὶς εἶναι συγγενὴς πρὸς τὴν τῆς Ἰνδοκίνας. Ὑπάρχουσιν εἰς τὰ δάση καὶ τὰ ὄρη γίββωνες, τίγρεις, ἄρκτοι, ἀγριόχοιροι, ἔλαφοι καὶ πρὸ πάντων ἐλέφαντες, οἵτινες τυγχάνουσι προστασίας, ὡς ἱερὰ ζῷα.

Οἰκονομικὴ γεωγραφία. Τὸ ὑπέδαφος εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα. Ὑπάρχουν σίδηρος εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ Μονγκρέκ, μόλυβδος, χαλκός, κασσίτερος, ἀντιμόνιον, μαγνητικὸς σίδηρος εἰς τὰ βορειότερα, κατὰ τὰ δυτικὰ κράσπεδα τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαὸς καὶ ψήγματα χρυσοῦ εἰς τὴν ἄμμον τῶν ποταμῶν. Ἐπίσης ἀνευρίσκονται εἰς μικρὰς ποσότητας γαιάνθρακες, νίτρον καὶ πετρέλαιον. Τῶν μεταλλείων τούτων ἐγένετο ἐκμετάλλευσις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀλλὰ διὰ μέσων πρωτογόνων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἔρευνα περιωρίζετο εἰς μικρὸν βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἤδη, διὰ παραχωρήσεων εἰς ξένας ἑταιρείας, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ κράτους, ἡ ἐκμετάλλευσις ἐνεργεῖται διὰ τῶν νεωτέρων μεθόδων καὶ μέσων. Πολυτιμότερα εἶναι τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰς ἐπαρχίας Σανταμπούμ καὶ Μπουτταμπάνγκ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Παϋρὶν ὀρυχεῖα σκληρῶν λίθων, ἐξ ὧν ὀρύσσονται ῥουβίνια, τοπάζια, σάπφειροι, ὄνυξ καὶ νεφρίτης λίθος.

Ἡ καλλιέργεια, ἐπὶ ἐδάφους λιπαινομένου φυσικῶς διὰ τῆς ἰλύος τῶν ποταμῶν, εὐνοουμένη ὑπὸ τοῦ θερμοῦ κλίματος καὶ τῶν συχνῶν βροχῶν, ἀποδίδει, διὰ μικρᾶς σχετικῶς ἐργασίας, ἄφθονα καὶ ἐκλεκτῆς ποιότητος προϊόντα, ἀποτελεῖ δὲ τὴν κυρίαν ἀσχολίαν καὶ τὸν κύριον πλοῦτον τῆς χώρας. Παράγονται κατὰ πρῶτον λόγον ὄρυζα, εἰς μικρὰς δὲ σχετικῶς ποσότητας, μᾶλλον δι' ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, τὸ ἀρωματικὸν καρδάμωμον, τὸ φαρμακευτικὸν κασοῦ, ὁ καφές, τὸ κάνναβι, ὁ καπνός, τὰ φοινικοκάρυα, τὸ τέϊον, τὸ ἰνδικόν, ὁ ἀραβόσιτος, τὰ γεώμηλα, τὸ σακχαροκάλαμον, ὁ βάμβαξ, τὸ ὄπιον, καὶ τὸ πέπερι. Ἐπίσης παράγονται ὀπῶραι, μεταξὺ τῶν ὁποίων πέπονες καὶ ὑδροπέπονες, πορτοκάλλια, μπανάναι καὶ μεγάλη ποικιλία λαχανικῶν. Τὸ δένδρον μπαμποῦ ἀφθόνως βλαστάνον, χρησιμοποιεῖται πρὸς οἰκοδομικοὺς σκοπούς, ἀλλὰ καὶ διὰ κατασκευὴν ψιάθων, καλάθων καὶ δοχείων παντοειδῶν. Εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν δένδρον τῶν Σιαμαίων, βλαστάνον ταχύτατα, ἐντὸς μηνῶν τινων, εἰς ὕψος 15—20 μ. Μεγάλως ἀνεπτυγμένη εἶναι ἐπίσης ἡ κτηνοτροφία, ἀντιπροσωπεύουσα μέγαν πλοῦτον, Οὕτω ὑπάρχουν ἐν Σιὰμ (1926) 8.389 ἐλέφαντες, 247.158 ἵπποι, 4.013.882 βόες, 4.216.127 βούβαλοι, καὶ πλῆθος αἰγῶν καὶ προβάτων. Ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν ἀκτῶν, ἄκρως ἀνεπτυγμένη εἶναι ἐπίσης ἡ ἁλιεία, πολλὰ προϊόντα τῆς ὁποίας ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὑπάρχει ὁμοίως ἀξιόλογος σηροτροφία, ἐξ ἧς ἀνεπτύχθη καὶ ἡ βιομηχανία μεταξουργίας. Τὸ ἐμπόριον ἀπασχολεῖται κυρίως μὲ τὴν ἐξαγωγὴν ὀρύζης, μεταλλευμάτων (μάλιστα κασσιτέρου) καὶ σκληροῦ ξύλου, ἰδίᾳ τὲκ πρὸς ἐπιπλοποιίαν καὶ μὲ τὴν εἰσαγωγὴν ἑτοίμων μεταλλίνων εἰδῶν, ὑφασμάτων, τροφίμων κλπ. Ἡ βιομηχανία δὲν εἶναι ἀξιόλογος. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν Μπανκὸκ ὑπάρχουσιν 80 ὀρυζόμυλοι, ἐργοστάσιά τινα κατασκευῆς εἰδῶν ἐκ πορσελλάνης καὶ ναυπηγεῖά τινα διὰ τὴν ναυπήγησιν ποταμοπλοίων. Ἡ συγκοινωνία διεξάγεται διὰ τῶν ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων καὶ διὰ σχετικῶς καλοῦ δικτύου διωρύγων. Τὸ μῆκος τῶν σιδηροδρομικῶν τροχιῶν εἶναι, μετὰ τῶν δευτερευουσῶν γραμμῶν, 2.737 χλμ. Ὑπάρχει τακτικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μετὰ τῆς Σιγγαπούρης.

Πολιτικὴ γεωγραφία. Αἱ φυλαὶ αἱ κατοικοῦσαι τὸ Σιὰμ διακρίνονται κυρίως εἰς *Ταϊσίους*, ἤτοι τοὺς κυρίως Σιαμαίους, καὶ τοὺς ἐκ τῆς χώρας τοῦ Λαός, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ πολυπληθέστεροι (7.276.000), εἰς *Καμποδζινούς*, κατοικοῦντας τὴν σιαμαίαν Καμπόδζην, δηλαδὴ τὰς ἐπαρχίας Μπατταμπάγκ καὶ Σανταμπούμ (134.332), εἰς *Βιρμάνους*, ἐγγὺς τῶν πρὸς τὴν Βιρμανίαν συνόρων, καὶ εἰς *Μαλαισίους*, κατοικοῦντας τὴν χερσόνησον Μαλαισίας ἢ Μαλαϊκῆς (369.705). Ὑπάρχουν ἐπίσης 370.000 κούλιδες Κινέζοι. Οἱ κάτοικοι τοῦ Σιὰμ ὑστεροῦν λίαν εἰς πολιτισμόν. Διαιτῶνται ἀθλίως, πολλάκις ἐντὸς τῶν ἑλῶν, εἰς καλύβας ἐκ μπαμποῦ καὶ ξηρῶν φύλλων, στηριζομένας ἐπὶ πασσάλων, μόνον δὲ εἰς τὰς πόλεις ὑπάρχουν νεώτεραι οἰκοδομαὶ λιθόκτιστοι ἢ ἐκ τσιμέντου. Εἶναι ἐκ παραδόσεως πολύγαμοι, δικαιούμενοι νὰ ἔχωσιν ἀπεριόριστον ἀριθμὸν γυναικῶν. Ἀλλὰ τὸ ἔθιμον τοῦτο ὁλονὲν ἐξασθενεῖ διὰ λόγους οἰκονομικούς, διατηρούμενον μόνον παρὰ τοῖς πλουσίοις. Συνήθως ἄνδρες καὶ γυναῖκες συνέρχονται εἰς γάμον μεταξὺ τοῦ 12 καὶ τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας των, διαζεύγνυνται δὲ εὐχερέστατα, δι' ἁπλῆς συναινέσεως. Κατὰ τὸ πλεῖστον περιφέρονται ἀνυπόδητοι καὶ ἡμίγυμνοι, μόνον δὲ οἱ πλούσιοι, καὶ δὴ εἰς τὰς πόλεις, φέρουσι σανδάλια ἢ ὑποδήματα, οἱ δὲ ἀριστοκράται καὶ ἀλεξήλιον. Ἡ καλὴ τάξις τρέφει μακροτάτους ὄνυχας καὶ χρωματίζει μέλανας τοὺς ὀδόντας. Ἐπικρατοῦσα καὶ ἐπίσημος θρησκεία εἶναι ὁ Βουδισμός, λατρευόμενος ἐν 16.518 ναοῖς καὶ ὑπηρετούμενος ὑπὸ 130.147 λειτουργῶν. Οἱ ἐν Σιὰμ κατοικοῦντες Ἰνδοὶ καὶ Μαλαίσιοι εἶναι Μωαμεθανοί, ὑπάρχει δὲ καὶ ἀριθμός τις Χριστιανῶν. Τὸ πολίτευμα εἶναι ἀπόλυτος μοναρχία, κληρονομικὴ κατ' ἀρρενογονίαν. Ὁ βασιλεύς, ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ραματσιμπάντι, ἱδρυθείσης τῷ 1784 ὑπὸ τοῦ Σακρῆ, ἔχει ἀπόλυτον δικαίωμα ζωῆς καὶ

Digitized by Google

θανάτου ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του, ἀσκεῖ δὲ ἀπεριορίστως τὴν νομοθετικὴν καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν δι' ὑπουργικοῦ συμβουλίου (Σεναμπόντι) ἐκ δέκα μελῶν, διοριζομένου καὶ διευθυνομένου παρ' αὐτοῦ. Ὑπάρχουσι προσέτι συμβουλευτικὰ σώματα, τὸ ἀνώτατον συμβούλιον, ἐκ 5 πριγκίπων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, συσταθὲν τῷ 1925 καὶ τὸ ἰδιωτικὸν συμβούλιον, ἐκ 40 μελῶν, συσταθὲν τῷ 1927, ἀμφότερα γνωμοδοτοῦντα ἐπὶ ζητημάτων παραπεμπομένων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅστις καὶ διορίζει τὰ μέλη αὐτῶν. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνησις ἑδρεύουσιν εἰς Μπανγκόκ, πρωτεύουσαν τοῦ Σιάμ. Ἐθνικὰ χρώματα ἐρυθρόν, λευκόν, κυανοῦν. Ἡ σημαία σχηματίζεται ἐκ πέντε ὁριζοντίων ῥαβδώσεων: ἐρυθρᾶς, λευκῆς, βαθείας κυανῆς, λευκῆς καὶ ἐρυθρᾶς, ἐξ ὧν ἡ κυανῆ εἶναι κατὰ τὸ διπλάσιον πλατυτέρα τῶν ἄλλων. Ἐπὶ τῆς πολεμικῆς σημαίας εἰκονίζεται ἐντὸς σφαίρας ἐρυθρᾶς λευκὸς ἐλέφας χαλιναγωγούμενος. Παράσημα: τοῦ ἀστέρος τῶν 9 πολυτίμων λίθων (1851), τοῦ Χούλα Χὸμ Κλάου (1873), τοῦ Λευκοῦ Ἐλέφαντος (1861), τοῦ Στέμματος τοῦ Σιὰμ (1861) καὶ ἄλλα μικρότερα. Ἀπὸ τοῦ 1908 εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, διετοῦς θητείας, ἀπὸ τοῦ 21 μέχρι τοῦ 22 ἔτους. Ὁ στρατὸς ἀποτελεῖται ἐκ 3 σωμάτων στρατοῦ (ἑκάστου ἐκ 3 μεραρχιῶν) καὶ μιᾶς μεραρχίας ἀνεξαρτήτου. Ἑκάστη τῶν 10 μεραρχιῶν ἀποτελεῖται ἐκ 2 συνταγμάτων πεζικοῦ, 1 συντάγματος ἱππικοῦ, μιᾶς μοίρας πυροβολικοῦ, ἑνὸς λόχου μυδραλλιοβόλων καὶ λοιπῶν βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν. Τὸ μηχανικὸν καὶ ἡ μεταγωγικὴ ὑπηρεσία σχηματίζουν ἰδιαίτερα σώματα. Ὁπλισμὸς ἐκ τῶν νεωτέρων· δύναμις ἐν εἰρήνῃ 25.000 ἄνδρες. Ὁ στόλος ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς βασιλικῆς θαλαμηγοῦ καὶ μικρῶν παλαιῶν πλοίων, ἐξ ὧν τὰ νεώτερα, κατασκευῆς 1925, μιᾶς κανονιοφόρου 1.000 τόν. καὶ ἑνὸς ἀντιτορπιλλικοῦ. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐξυπηρετεῖτο τῷ 1925 διὰ 4.707 δημοτικῶν σχολείων, 343 γυμνασίων, 573 ἰδιωτικῶν σχολῶν καὶ ἑνὸς πανεπιστημίου, ἱδρυθέντος ἐν Μπανγκὸκ τῷ 1917. Ἐν συνόλῳ διδάσκαλοι 13.500 καὶ μαθηταὶ 600.000.

Ἡ κυκλοφοροῦσα νομισματικὴ μονάς, καλουμένη *τικάλ*, εἶναι ἀργυροῦν νόμισμα, χρυσῆς βάσεως, ἀξίας 1 σελλινίου καὶ 10 πεννῶν (περιεκτικότης 15 γραμ. ἀργύρου καθαρότητος 900). Ὑποδιαιρεῖται εἰς 4 σάλουνγκ καὶ ἕκαστον τούτων εἰς 25 σαντάνγκ (100 σαντάνγκ = 1 τικάλ). Μετρικὸν σύστημα ἀπὸ τοῦ 1925 τὸ δεκαδικόν, ἀντικαταστῆσαν τὸ ἐπιτόπιον βά=4 σὸκ=1,98 τοῦ μέτρου. Σταθμὰ 1 τὰν=20 κανὰν=0,5 τοῦ λίτρου.

— *[Ἱστορ.]* Οἱ Σιαμαῖοι ἐπέδραμον εἰς τὴν χώραν, κατοικουμένην ὑπὸ τῶν Καμποδζινῶν, τὸν ΣΤ' αἰῶνα, ἔκτισαν δὲ τῷ 575 τὴν πόλιν Λαμπόνγκ. Ἐπισήμως ὅμως τὸ Σιὰμ ἀναφέρεται ὡς κράτος τὸ πρῶτον τῷ 638, ὅτε εἰσήχθη ὡς θρησκεία αὐτοῦ ὁ βουδισμός. Ἡ ἐπέκτασις μέχρι τῆς θαλάσσης ἐγένετο πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα. Τῷ 1657 ἐγένετο κυρίαρχος σχεδὸν ἐν τῇ χώρᾳ, ὡς πρωθυπουργός, εἷς Ἕλλην ἐκ Κεφαλληνίας, ὀνόματι Κωνσταντῖνος Γεράκης, ὅστις διὰ συνεννοήσεων μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΔ' προσεκάλεσε τὴν ἄφιξιν εἰς Σιὰμ ἀποστολῆς Γάλλων ἰησουϊτῶν καὶ μικροῦ στρατιωτικοῦ τμήματος. Ἀλλ' ἐπαναστατήσαντες τῷ 1689 οἱ κάτοικοι, τοὺς μὲν ἰησουΐτας καὶ τοὺς Γάλλους ἐξεδίωξαν, τὸν δὲ Γεράκην ἐκρεούργησαν ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως. Ἐπὶ βασιλέως Τσιάκ, τῷ 1851, συνῆψε τὸ Σιὰμ ἐπισήμως σχέσεις μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τῷ 1893, συνεπείᾳ ἐνεργειῶν τοῦ Σιάμ, ἐκληφθεισῶν ὡς ἐχθρικῶν, γαλλικὰ πολεμικὰ ἔπλευσαν εἰς Μπανγκὸκ καὶ ἐπέβαλον διὰ συνθήκης τὴν παραχώρησιν εἰς τὴν Γαλλίαν τμημάτων τινῶν τοῦ Σιάμ. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ 1909 ἡ Ἀγγλία ἔλαβεν ὑπὸ τὴν κατοχήν της τὸ νότιον τμῆμα τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου. Ἔκτοτε τὸ Σιὰμ δὲν ἠνωχλήθη ὑπὸ τῶν μεγάλων γειτόνων της, κατὰ δὲ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον καὶ συνέπραξε μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν Κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Mac Donald*, Siam, its governements, manners, customs (1871, Φιλαδέλφεια).—*Smith*, History of Siam (1880—1881).—*Döhring*, Siam (1922).—*E. M. Satow*, Bibliography of Siam («Journal of the Royal Asiatic Society» No 17 καὶ 18, 1887).—*W. A. R. Wood*, History of Siam (1924).—*K. Καιροφύλλα*, Κ. Γεράκης, ὁ Κεφαλλωνίτης, κυβερνήτης τοῦ Σιὰμ (Ἀθῆναι 1932). Θ. Κ.

— *[Γλωσ.]* Ἡ γλῶσσα τοῦ Σιὰμ ἀνήκει μετὰ τῆς σινικῆς (ἢ κινεζικῆς), τῆς βιρμανικῆς καὶ τινων ἄλλων εἰς τὰς μονοσυλλαβικὰς λεγομένας γλώσσας τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς (βλ. λ. *μονοσυλλαβικαὶ γλῶσσαι*) καὶ λαλεῖται ὑπὸ ἓξ ἑκατομμυρίων περίπου Σιαμαίων. Ἡ γραπτὴ παράδοσίς της ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μ. Χ. Τὸ παλαιότερον γραπτὸν μνημεῖον τῆς σιαμικῆς εἶναι ἐπιγραφὴ γεγραμμένη τῷ 1293 μ. Χ. δι' ἰδιαιτέρου ἀλφαβήτου, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη ὀλίγα ἔτη πρότερον (τῷ 1284), ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰνδικοῦ μὲ μικρὰς τροποποιήσεις. Ἡ σιαμικὴ καὶ ἡ συγγενὴς πρὸς αὐτὴν βιρμανικὴ διαφέρουν ἀπὸ τὴν σινικὴν κατὰ τὸ ὅτι ἀνέπτυξαν μέγα πλῆθος παραγωγικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐν μὲν τῇ σιαμικῇ συνήθως προτάσσονται τῶν ῥιζῶν, ἐν δὲ τῇ βιρμανικῇ ἕπονται εἰς ταύτας. Ἔχουν δὲ κοινὴν μετὰ τῆς σινικῆς τὴν συχνὴν χρῆσιν τῆς ἰδιαιτέρας τῶν λέξεων προσῳδίας πρὸς ἔκφρασιν σημασιολογικῶν διαφορῶν. Πρὸς δήλωσιν τῆς προσῳδίας ταύτης ἡ σιαμικὴ ἔχει ἰδιαίτερα γραπτὰ σημεῖα. Ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσης εἶναι ἡ ἀκλισία της. Τὴν ἔλλειψιν ὀνοματικῶν καὶ ῥηματικῶν τύπων πρὸς δήλωσιν τῶν ποικίλων σχέσεων, τῶν δηλουμένων διὰ τούτων εἰς τὰς κλιτὰς γλώσσας, ἀναπληροῦν οἱ Σιαμαῖοι ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς θέσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐν τῇ προτάσει, ἥτις θέσις ἔχει οὕτω μορφολογικὴν δύναμιν καὶ σημασίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ὡρισμένων μορίων καὶ προθημάτων, ἀντικαθιστώντων τὰς πτωτικὰς καὶ ῥηματικὰς καταλήξεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Konrady*, Afsätze zur Kultur und Sprachgeschichte vornehmlich des Orients Ernst Kuhn Gewidmet κλ., σελ. 475—504.—*H. Cordier*, Bibliotheca Indosinica.—*Meillet-Cohen*, Les langues du monde (Paris 1924), σελ. 379 κἑξ. Γ. Π. Α.

— **Σιὰμ κόλπος** *[Γεωγρ.]*. Μέγιστος κόλπος, καθ' ὃν τερματίζεται πρὸς Ν. ἡ Σινικὴ θάλασσα, καὶ ὁ ὁποῖος ἀκτογραφεῖ τὴν ἀνατολικὴν παράλιον τῆς χερσονήτου τῆς Μαλάκκας καὶ τὴν δυτικὴν τῆς Κοχιγκίνας καὶ τῆς Καμπόδζ. Διανοίγεται μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ρομάνια (νοτιοδυτικὸν κέρας τὸ Μαλεοῦ κῶλον ἄκρον τοῦ Πτολεμαίου, Ζ, 6, 5) καὶ Καμπόδζ (ἀνατολικὸν κέρας τὸ Μέγα ἀκρωτήριον τοῦ Πτολεμαίου Ζ, 6, 7) καὶ εἶναι ὁ *Περιμουλικὸς κόλπος* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

σιαμάγκ (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Εἶδος πιθήκου τοῦ γένους *γίββων*, ὅστις ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὰς Μολούκας νήσους καὶ τὴν Βιρμανίαν. Ὁ σιαμάγκ εἶναι ὁ μεγαλύτερος τῶν μέχρι τοῦδε γιββώνων. Τὸ ἀνάστημά του φθάνει τὸ 1,15 μέτρ., δὲν φέρει οὐρὰν καὶ αἱ χεῖρές του εἶναι, δυσαναλόγως πρὸς τὸ σῶμά του, μακραί. Ἀντιθέτως οἱ πόδες του εἶναι βραχεῖς, οἱ ὀφθαλμοί του τοποθετημένοι εἰς βαθείας κόγχας καὶ ἡ ῥίς του εἶναι λίαν πεπλατυσμένη. Γενικῶς ἡ ὄψις του εἶναι δυσειδής. Οἱ σιαμάγκ εἶναι ζῷα βαρέα καὶ βραδυκίνητα καὶ ἀσταθῶς ἀναρριχῶνται ἐπὶ τῶν δένδρων. Δ. Ν. Π.

Σιαμαῖος (ὁ), θηλ. —α· ὁ κάτοικος τοῦ Σιάμ, ὁ ἐκ Σιὰμ καταγόμενος (βλ. λ. *Σιάμ*).

—**Σιαμαῖοι ἀδελφοί.** Δίδυμοι ἀδελφοί, ὀνομαζόμενοι *Τσὰγκ* καὶ *Ἔνγκ*, συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους διὰ σαρκώδους λωρίδος ἀπὸ τοῦ στήθους. Ἐγεννήθησαν τῷ 1811 εἰς τὸ Σιὰμ ἐκ Κινέζων γονέων, καταστάντες δὲ ἔφηβοι ἐξετίθεντο εἰς κοινὴν θέαν, πρὸς χρηματισμόν, ἀνὰ τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἑνοῦσα αὐτοὺς σαρκικὴ λωρὶς εἶχε μῆκος 0,055 μ. περίπου, ἀλλὰ διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου καὶ κατόπιν συχνῆς ἀσκήσεως ἀπέκτησεν ἀρκετὴν ἐλαστικότητα, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν νὰ ἐπιπέσῃ τὸν ἄλλον. Οἱ Σιαμαῖοι ἀδελφοὶ ἀπησχόλησαν πολὺ τοὺς ἐπιστήμονας τῆς ἐποχῆς διὰ τὸ παράδοξον καὶ πρωτοφανὲς τοῦ πράγματος, κατέστησαν δὲ ἀντικείμενον ἐνδελεχῶν παρατηρήσεων. Οὕτω παρετηρήθη ὅτι μία θέλησις ἐκίνει τοὺς δύο ἀδελφούς, ἤ, τοὐλάχιστον, ὅ,τι ἀπεφάσιζεν ὁ εἷς ἀμέσως τὸ ἐξετέλει καὶ ὁ ἄλλος, καὶ τοῦτο οὐχὶ κατόπιν σκέψεως, ἀλλ' ἐνστικτωδῶς. Εὔθυμοι καὶ εὐφυεῖς οἱ δύο νεαροὶ ἀδελφοί, ἐξέμαθον εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα δόμινο καὶ σκάκι. Παρετηρήθη ὅμως τὸ ἑξῆς περίεργον, ὅτι οὐδέποτε ἀπέτειναν τὸν λόγον ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον, καίτοι ἐφαίνοντο θελγόμενοι ἐκ τῆς συνομιλίας μετὰ ξένων. Μετεδίδετο ἄρά γε ἡ σκέψις των ἐσωτερικῶς, ὥστε νὰ καθίσταται περιττὴ ἡ διὰ στόματος ἀνακοίνωσις; Ὁπωσδήποτε, ὁσάκις δὲν ἐπρόκειτο περὶ σωματικῶν κινήσεων, ἐξεδηλοῦτο τὸ ἰδιαίτερον ἐγώ των: ἐθεάθησαν πολλάκις νὰ συνομιλοῦν μετὰ δύο διαφόρων προσώπων, ὁ μὲν ἐκφραζόμενος διὰ νευμάτων, ὁ δὲ προφέρων ἀγγλικάς τινας λέξεις. Ζωηροί, εὐκίνητοι καὶ ῥωμαλέοι, ἔτρεχον μὲ καταπληκτικὴν εὐχέρειαν. Ἔτρωγον τὴν αὐτὴν ποσότητα καὶ τὰ αὐτὰ φαγητά, ἀπεκοιμῶντο ταυτοχρόνως καὶ ταυτοχρόνως ἐξεπλήρουν ὅλας τὰς φυσικὰς ἀνάγκας των. Οἱ δύο ἀδελφοί, ἀφοῦ διέτρεξαν τοὺς δύο κόσμους καὶ ἐσχημάτισαν ἀρκετὰ σημαντικὴν περιουσίαν, ἐνυμφεύθησαν δύο ἀδελφὰς εἰς τὴν Καρολίναν καὶ ἀπέκτησαν ἕκαστος ἐννέα τέκνα. Βραδύτερον δὲ οἱ ἀχώριστοι αὐτοὶ ἀδελφοὶ ἐζήτησαν νὰ χωρίσουν. Μετέβησαν κατ' ἀρχὰς εἰς Ἐδιμβοῦργον καὶ συνεβουλεύθησαν τὸν διάσημον καθηγητὴν Σύμ, ὁ ὁποῖος, κατόπιν λεπτομεροῦς ἐξετάσεως, ἀπεφάνθη ὅτι τοιαύτη ἐγχείρησις θὰ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ζωήν των. Τὴν γνώμην ταύτην συνεμερίσθησαν καὶ ἄλλοι σπουδαῖοι χειρουργοί, οὕτω δὲ οἱ Σιαμαῖοι παρέμειναν ἡνωμένοι μέχρι θανάτου, ἐπισυμβάντος τὴν 17 Ἰανουαρίου 1874, τοῦ ἑνὸς ἐπιζήσαντος τοῦ ἄλλου κατὰ 2 1/2 ὥρας. Σ. Ν. Φ.

Σιαμαῖοι ἀδελφοὶ εἰς ἡλικίαν '8 ἐτῶν.

Σιάμαρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας (βλ. *Ἑλληνοεκκλησιά*).

Σιάμος *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 302. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμὸν καὶ 3 κοινοτικὰ ἐλαιοπιεστήρια.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 860. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σιαμπαλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 962. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σι-Ἄν, καὶ **Σὶν-γκὰν-φοῦ** (Hsi-an-fu καὶ Singanfu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βορείου Κίνας, πρωτεύουσα τῆς τοπαρχίας Σὲν-σί, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Βαΐ-Χὸ (34° 16' 45'' Β. πλάτ. καὶ 106° 36' 45'' Α. μήκ.). Κάτ. 1.000.000 περίπου, ἐξ ὧν 50 000 Μωαμεθανοί. Περιβάλλεται ὑπὸ ὀχυρῶν τειχῶν, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων Μωαμεθανῶν. Ἔχει παλαιὸν ἀνάκτορον, μουσεῖον μετὰ σημαντικῶν ἀρχαιοτήτων, σχεδίων καὶ ἐπιγραφῶν, τινὲς τῶν ὁποίων χρονολογοῦνται ἀπὸ 2.000 ἐτῶν. Εἶναι κέντρον συγκοινωνίας μεταξὺ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τῆς νοτίου καὶ ἀνατολικῆς Κίνας, εἰς τοῦτο δὲ καὶ ὀφείλει τὴν μεγάλην ἐμπορικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπιρροήν της. Ἡ περιοχὴ παράγει τεῖον, σάκχαριν, μόσχον, φαρμακευτικὰ βότανα, ὄπιον, ἔρια, μηλωτάς. Ἡ πόλις ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς ἀρχαιοτάτης δυναστείας τῶν Τσέου (1122—255 π. Χ.), τῶν αὐτοκρατόρων Χὰν (255—204 π.Χ.) καὶ τῆς δυναστείας Τὰνγκ (618—907 μ. Χ.). Θ. Κ.

Σιάνγκ (οἱ) (Hsiang). Φυλὴ τῆς νήσου Βόρνεο, κατοικοῦσα παρὰ τὸν Ἁγίου καὶ τὸν Μανταλάτ. Θ. Χ. Σ.

Σιάνγκ-γιάνγκ (Hsiang-yang) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς κεντρικῆς Κίνας, ἐν τῇ τοπαρχίᾳ Χοὺ-πέ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χανκιάνγκ. Κάτ. 25.000 μετὰ τοῦ ἔναντι αὐτῆς κειμένου προαστείου *Φαντσένγκ*. Λόγῳ τῆς ὀχυρᾶς αὐτῆς θέσεως προσεβλήθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων, τῷ δὲ 1268 ἐπολιορκήθη ἐπὶ πενταετίαν ὑπὸ τοῦ Κουμπιλάϊ Χάν, ἱδρυτοῦ τῆς μογγολικῆς δυναστείας. Εἶναι κέντρον συγκοινωνιῶν καὶ ἔχει ζωηρὸν διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον, συγκεντρούμενον κυρίως εἰς τὸ προάστιον Φαντσένγκ. Θ. Κ.

— **Σιάνγκ-κιάνγκ** (Hsiang-chiang) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Κίνας, ἐν τῇ τοπαρχίᾳ Χουνάν, μήκους 700 χλμ. Πηγάζει παρὰ τὸ Κουέλιν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν ποταμὸν Γιανγκτσεκιάνγκ. Θ. Κ.

Σιάνγκ-Τὰν (Siangtan) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Κίνας ἐν τῇ τοπαρχίᾳ Χουνάν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σιάνγκ-Κιάνγκ. Κάτ. 300.000. Ἐξάγει ὄρυζαν, βαμβοῦ, χάρτην καὶ τεῖον. Θ. Κ.

Σιαντικόν, ἢ **Σαντικὸν** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Νοτίου Νωρικοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ταυρίσκων, κειμένη, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Β, 13, 3), ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δραύου καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Βιρούνου (Mariasaal) εἰς Ἀκουληΐαν τῆς Ἰταλίας ὁδοῦ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Villach ἐν Καρινθίᾳ τῆς Αὐστρίας. Α. Θ. Σ.

σιάξιμο (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *σιάζω*, ἐξομάλισις, διόρθωσις: «τὰ παπούτσια θέλουν σιάξιμο» || κατασκευή.

σιάο (τό). Πνευστὸν ὄργανον τῶν Κινέζων, προσομοιάζον πρὸς τὴν *σύριγγα* τοῦ *Πανὸς* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς σωλήνων ἐκ μπαμπού, διαφόρου μήκους, εἰς τοὺς ὁποίους φυσοῦν προσαρμόζοντες τὰ χείλη, ὅπως εἰς θηλυκὸν κλειδίον. Γ. Σ.

Σιαουλία (Siauliai, γερμ. Schaulen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λιθουανίας. Κάτ. (1927) 22.111. Ἔχει βυρσοδεψεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, ἀλευρομύλους καὶ διεξάγει ἐμπόριον γεωργικῶν προϊόντων. Θ. Κ.

Σιαπσοῦχο *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου (Καυκασίας) μεταξὺ Τουάπσα καὶ Γελεντζὶκ (Shapsukho, πλάτ. 44° 19' Β., μήκ.

Digitized by Google

38°47' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2235: Fort Anakria to Kertch). Εἶναι ἡ μεταξὺ Ταζοῦ ἢ Τορετικῆς ἄκρας καὶ Παγρῶν ἢ Τορικοῦ *Παλαιὰ Λαζικὴ* τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

Σιάρρα (Sciarra), ***μουσεῖον***. Μουσεῖον ἐν Ρώμῃ, εὑρισκόμενον ἐν τῷ ὁμωνύμῳ μεγάρῳ ἐπὶ τῆς λεωφόρου Κόρσο Οὐμπέρτο καὶ περιλαμβάνον ἔργα τῶν μεγαλυτέρων Ἰταλῶν καὶ ξένων ζωγράφων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας μόνον αἰθούσας, οἱ κυριώτεραι δὲ τῶν ἐν αὐτῷ πινάκων εἶναι ἡ «Ἁγία Βαρβάρα» τοῦ Πέτρου ντὰ Κορτόνα, ἡ «Παναγία» τοῦ Τιτσιανοῦ, ἡ «Φυγὴ εἰς Αἴγυπτον» τοῦ Κλαυδίου Λωρραίν, «Τοπία» τοῦ Πουσσέν, ἡ «Παναγία» τοῦ Κράναχ, ὁ «Βιολιστὴς» τοῦ Ραφαήλου, ὁ «Ἅγιος Ἰωάννης» καὶ ὁ «Ἅγιος Μᾶρκος» τοῦ Γκουερτσίνο, «Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου» τοῦ Τζιορτζιόνε, «Ἡ ματαιοδοξία καὶ ἡ μετριοφροσύνη» τοῦ Λεονάρντο ντὰ Βίντσι, ἡ «Ἁγία Μαγδαληνὴ» τοῦ Γκουΐντο Ρένι, «Ἑπτὰ πίνακες τοῦ Χριστοῦ» τοῦ Τζιόττο, ὁ «Ἅγιος Σεβαστιανὸς» τοῦ Περουτζίνο κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

σιάρω ναυτ.· ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων σχάζω τὴν κώπην καὶ ἀνακρούω διὰ τῶν κωπῶν.

Σιάρωφ, *Δῆμος*. Σύγχρονος Βούλγαρος λογοτέχνης. Ἔγραψε τὰ μυθιστορήματα: «Πᾶν» καὶ «Μαγικὸν βασίλειον», διὰ τῶν ὁποίων κατέλαβεν ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῇ συγχρόνῳ βουλγαρικῇ λογοτεχνίᾳ. Τ. Β.

Σιάσσι (Syassi) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ρωσίας, ἐν τῇ περιφερείᾳ Πετρουπόλεως, μήκους 261 χλμ., ἐκβάλλων εἰς τὴν λίμνην Λαντόγκα. Συνδέεται μετὰ τῶν δικτύων τῶν διωρύγων Τιχβίνσεν καὶ Μαριός. Θ. Κ.

Σιατερλῆ, *Ἄνω* — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 340. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— **Σιατερλῆ, *Κάτω* —** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κιοπεκλῆ τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 209. Π. Ν. Π.

Σιάτιστα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐπαρχίας Βοΐου τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 5.328. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ ὄρους Βέλια εἰς ὕψος 970 μ. Διαιρεῖται εἰς δύο συνοικίας, τὴν *Χώραν* πρὸς Β. καὶ τὴν *Γεράνειαν* πρὸς Ν., τὰς ὁποίας διασχίζει ἁμαξιτὸς ὁδὸς ἄγουσα ἀπὸ Κοζάνης εἰς Λειψίστην (Νεάπολιν). Ἡ Σιάτιστα εἶναι ἕδρα τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης, ἔχει εἰρηνοδικεῖον, οἰκονομικὴν ἐφορείαν, ταμεῖον, δασονομεῖον, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, γυμνάσιον, τέσσαρα δημοτικὰ σχολεῖα, βιβλιοθήκην μὲ 6.000 τόμους, παλαιοντολογικὸν μουσεῖον, διαφόρους συλλόγους (ἐμπορικόν, ἐπαγγελματικόν, προοδευτικόν, γουνοποιῶν), ἀδελφότητα κυριῶν, σωματεῖον ὑδρεύσεως, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, ἀλευρομύλους, βυρσοδεψεῖα κτλ. Αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως εἶναι πολλαὶ σχετικῶς μὲ τὸν πληθυσμὸν καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαι ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ πόλις ζῇ κυρίως ἀπὸ τοὺς μετανάστας, τὴν γουναρικὴν καὶ τὸ μικρὸν ἐμπόριον τῶν καπνῶν· εἰς παλαιοτέρας δ' ἐποχὰς καὶ ἀπὸ τοὺς περιφήμους της οἴνους, τῶν ὁποίων ἡ παραγωγὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περιωρίσθη σημαντικῶς, λόγῳ τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν τῶν ἀμπέλων. Ἐξαιρετικὸς εἶναι ὁ ἡλιαστὸς οἶνος τῆς Σιατίστης.

Τῆς πόλεως ταύτης δὲν ἐμελετήθησαν μέχρι σήμερον ἐπισταμένως οὔτε τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα, οὔτε τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, οὔτε αἱ σῳζόμεναι ὀλίγαι γραπταὶ πηγαὶ (κῶδιξ Ζωσιμᾶ), οὔτε ἡ τοπικὴ ἱστορία μετὰ τῆς περιοχῆς της. Ἡ ἀκμὴ τῆς Σιατίστης τίθεται κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ', ὅτε ἐφωδίαζε δι' ἐμπορευμάτων προερχομένων ἐκ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν κέντρων (Βιέννης, Τεργέστης, Βενετίας, Βουδαπέστης) τὰς μεγάλας ἀγορὰς τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Τῶν χρόνων τούτων σῴζονται καὶ τὰ ἐμπορικὰ βιβλία ἐν Σιατίστῃ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐμπορίου τῆς ἐποχῆς ταύτης. Ὁ πλοῦτος τοῦ *Φλωροχωριοῦ*, ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ Σιάτιστα, προεκάλεσε πολλὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τουρκαλβανῶν, κατὰ τῶν ὁποίων ἀντεπεξῆλθε νικηφόρος ἡ πόλις, ἀναδείξασα καὶ τοπικὸν ἥρωα ἀπαθανατισθέντα διὰ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τὸν *Νιόπλιον*. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἦτο τὸ κέντρον τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, δεχομένη πρώτη τὰ εἰς Μακεδονίαν μεταβαίνοντα ἀνταρτικὰ σώματα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος. Τὴν 12ην Ὀκτωβρίου 1912 ἀπηλευθερώθη ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ διὰ τῆς παρ' αὐτὴν γενομένης μάχης τὴν 4 Νοεμβρίου 1912 ἐσώθησαν περὶ τὰ 45.000 γυναικόπαιδα, καταφυγόντα ἐκεῖ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν Μπανίτσῃ.

Ἐκ Σιατίστης κατάγονται οἱ: *Θ. Μανούσης*, πρῶτος καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ *Γ. Ρούσης*, καθηγητὴς τῆς ἀκαδημίας τοῦ Παταυΐου, ὁ λόγιος *Γ. Ζαβίρας* καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, δράσαντες ἐπωφελῶς διὰ τοῦ διδακτικοῦ των ἔργου. Εὐεργέτας ἀνέδειξεν ἡ πόλις πολλούς, ὡς τὸν Ν. Σαμαρᾶν, Δ. Ἰωαννίδην, Κωνστ. Περπέσσαν, Ἰωάν. Τραπαντζῆν, ἀνεγείραντα τῷ 1889 τὸ *Τραπάντζειον Γυμνάσιον*, καὶ τὸν Μ. Κουκουλίδην, ἀνεγείραντα τὸ ἡρῷον ὑπὲρ τῶν πεσόντων εἰς τὰς διαφόρους μάχας Σιατιστέων.

Ἡ Σιάτιστα διὰ τὰς ὡραίας καὶ ἐνδιαφερούσας ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἱστορίας τῆς ἁγιογραφίας εἰκόνας τῶν ἐκκλησιῶν της καὶ τὰς παλαιὰς ἐκδόσεις τῶν βιβλίων τῆς *Μανουσείου Βιβλιοθήκης* (6.000 τ.) εἶναι ἀξία νὰ προσελκύσῃ ἐπισκέπτας φιλοτέχνους καὶ βιβλιοφίλους. Χ. Κ. Κ.—Γ. Θ. Γ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912, ἡ *Σιάτιστα* ἀπηλευθερώθη μόνη της, καθόσον τὸ ἐθελοντικὸν σιατιστινὸν ἀπόσπασμα, ὑποστηριχθὲν ὑπὸ τῶν κρητικῶν ἐθελοντικῶν σωμάτων τοῦ λοχαγοῦ Κατεχάκη, ἐκήρυξε τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσιν αὐτῆς, πρὶν πλησιάσωσι τὰ τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποσπάσματος Γεννάδη, ἅτινα φθάσαντα εἰς Σιάτισταν τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1912 κατέλαβον τὴν πρὸ διημέρου ἐλευθέραν πόλιν. Μετὰ τὴν ἐκ Σόροβιτς ὑποχώρησιν τῆς 5ης μεραρχίας, ὁπότε τὸ ἀπόσπασμα Γεννάδη διετάχθη, τὴν 25ην Ὀκτωβρίου νὰ σπεύσῃ εἰς Κοζάνην, ἡ ὅλη περιοχὴ Λαψίστα - Σιάτιστα - Βογατσικὸ ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῶν σωμάτων τοῦ Κατεχάκη, ἅτινα ὅμως ἦσαν ὅλως ἀνεπαρκῆ ὅπως ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν πολὺ μεγαλυτέρας δυνάμεως τουρκικῶν ἀποσπασμάτων τοῦ λοχαγοῦ Μπεκὴρ Ἀγᾶ. Ὡς ἐκ τούτου συνεκροτήθη τότε τὸ *ἀπόσπασμα Ἠπίτη* ἐκ δύο ταγμάτων, μιᾶς πεδινῆς πυροβολαρχίας καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Ρώμαν σώματος τῶν Γαριβαλδινῶν, ὅπερ διετάχθη νὰ σπεύσῃ πρὸς τὴν περιοχὴν ταύτην. Τὸ ἀπόσπασμα Ἠπίτη, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐτάχθησαν καὶ τὰ κρητικὰ σώματα Κατεχάκη, συνεκεντρώθη εἰς Σιάτισταν τὴν 3ην Νοεμβρίου 1912. Περὶ τὴν 11ην ὥραν τῆς 4ης Νοεμβρίου ἐπετέθησαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τῆς πόλεως, οἵτινες, ἀγνοοῦντες τὴν ἐκεῖ ἄφιξιν ἑλληνικοῦ στρατεύματος, ἤλπιζον ὅτι θὰ τὴν ἀνακατελάμβανον εὐκόλως. Διεξήχθη τότε ἀγών, φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀγὼν τῆς Σιατίστης. Τὸ πεζικὸν ἐτάχθη ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν περιστεφόντων τὴν πόλιν ἡμιπεριφερικῶς ἀπὸ βορειοδυσμῶν μέχρι βορειοανατολῶν καὶ ἐπικρατούντων τῶν πέριξ περιοχῶν, ἡ δὲ πυροβολαρχία νοτίως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἁγίου Ἀθανασίου. Ὁ ἀγὼν διήρκεσε καθ' ὅλον τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ταύτης, κατ' αὐτὸν δὲ ἀπεκρούσθησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς ὅλας των τὰς ἐπιθέσεις. Τὴν 18ην ὥραν ὁ ἀγὼν διεκόπη, ἀλλὰ περὶ τὴν χαραυγὴν τῆς ἑπομένης (5 Νοεμβρίου) οἱ Ἕλληνες, ἐπιζητήσαντες τὴν ἐπανάληψιν αὐτοῦ, ἵνα ἀπωθήσωσι τοὺς περὶ τὴν Σιάτισταν Τούρκους καὶ τοὺς καταδιώξωσιν, ἀντελήφθησαν ὅτι οἱ τελευταῖοι εἶχον ὑποχωρήσει διαρκούσης τῆς νυκτὸς 4—5 Νοεμβρίου. Μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ ἀποσπάσματος Ἠπίτη συνεπολέμησεν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ καὶ τὸ ἐθελοντικὸν ἀπόσπασμα τῶν Σιατιστέων. Ν. Θ. Κ.

Σιατιστινὸς *ποταμὸς* *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Ἁλιάκμονος, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Σικάτσικου. Χ. Κ. Κ

Σιατουτάνδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας. Κατά τινας ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν Utende, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Sater. Α. Θ. Σ.

Σιάτσεν (Siatschen) *[Γεωγρ.]*. Ὁ μέγιστος τῶν παγετώνων τῆς γῆς, ἐπὶ τοῦ ὄρους Καρακορούμ (Κεντρικὴ Ἀσία), μήκ. 76 χλμ. καὶ πλάτους 4—9 χλμ. Τροφοδοτεῖ τὸν Νούμπρα, παραπόταμον τοῦ Σαγιόκ, παραποτάμου τοῦ Ἰνδοῦ. Θ. Κ.

Σιαυάνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, παρὰ τὰ Ἀρσαμόσατα, μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τῶν πηγῶν τοῦ Τίγρητος. Α. Θ. Σ.

Σιαφάκας, *Ἀνδρῖτσος*· βλ. *Σαφάκας*.

Σιαχὶν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ (ὑποδιοίκησις Μαλγάρων). Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἶχε (1920) 629 κατ. Μετωνομάσθη *Σίδιον*. Π. Ν. Π.

σιάχνω· δημοτ., ἄλλως *σιάζω* (βλ. λ.).

Σιάχον *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πέτρα*.

Σιὰχ-Σουλτὰν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας (Οὐζοὺν - Κιοπροῦ) τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς εἶχε (1920) 358 κατ. Μετωνομάσθη *Βασιλικά*. Π. Ν. Π.

Σὶβ (Sif) *[Σκανδ. Μυθολ.]*. Σύζυγος τοῦ Τὸρ καὶ μήτηρ τοῦ Οὖλρ. Εἶναι θεότης τῆς βλαστήσεως. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Λόκι, ἀποκόψας κρυφίως τὴν χρυσῆν αὐτῆς κόμην, ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Τόρ, διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν νάνων, νὰ προκαλέσῃ νέαν θαυμασίαν τριχοφυΐαν. Θ. Κ.

Σίβα (Siva ἢ Shiva) *['Ινδ. Μυθολ.]*. Ὁ τρίτος ἐκ τῶν μεγάλων θεῶν τῆς Τριμούρτης, ἀπόγονος τοῦ βεδικοῦ θεοῦ Ρούντρα. Ἔχει δύο ὄψεις, εἶναι δὲ τρομερὸς κατὰ τὴν μίαν καὶ φιλεύσπλαγχνος (σίβα) κατὰ τὴν ἑτέραν. Ἀποστολή του εἶναι ἡ καταστροφὴ (ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς δημιουργία), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Βράχμα καὶ τὸν Βισνού, ὧν ἔργον εἶναι ἡ δημιουργία καὶ συντήρησις τοῦ σύμπαντος. Σύμβολον αὐτοῦ εἶναι ἡ λίνγκα (φαλλός), χαρακτηριστικὰ δέ: ἡμισέληνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τρίτος ὀφθαλμὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου, περιδέραιον ἐκ κρανίων περὶ τὸν λαιμὸν καὶ περιβραχιόνιον ἐξ ὄφεων. Ἑδρεύει μετὰ τῆς συζύγου του Παρβάτι ἐπὶ τῶν Ἱμαλαΐων καὶ ἐπισκέπτεται, μετὰ φαντασμάτων, τὰ νεκροταφεῖα, ὅπου ἐπιδίδεται μετὰ τοῦ Δούνγκα εἰς ἀσελγεῖς καὶ δαιμονιώδεις χορούς. Ἡ ἐπιδερμίς του εἶναι λευκή, ἀλλ' ὁ λαιμὸς κυανοῦς, διότι κατέπιε τὸν ὄφιν, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ καταστρέψῃ τὸν κόσμον. Ἔχει μίαν ἢ πέντε κεφαλὰς καὶ τέσσαρας βραχίονας, ἱππεύει δὲ τὸν ταῦρον Νάντι (βλ. καὶ λ. *σιβαϊσμός*). Θ. Κ.

Σίβα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καππαδοκίας (βλ. *Σίουα*). Α. Θ. Σ.

Σίβα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαλεβυζίου τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 318. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πυργιωτίσσης τῆς Κρήτης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας νοτίως τοῦ χωρίου ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν δύο κυκλικοὶ τάφοι, τοῦ εἴδους τῶν λεγομένων θολωτῶν, πρωΐμου πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς. Τρίτος ἀνεσκάφη εἰς θέσιν Ἀρχαιοχώραφο, ἀλλὰ τελείως σχεδὸν σεσυλημένος, ὡς καὶ οἱ ἀνωτέρω. Ν. Ε. Π.

Σιβὰζ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς *Σεβαστείας* (βλ. λ.).

— **Σιβὰζ** (*Σεβαστείας*) ***νομὸς*** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Τουρκίας, περιλαμβάνων τὰς ὑποδιοικήσεις Σιβάζ, Δαρεντέ, Δεβρικί, Σουρούν, Χαφίκ, Καγκάλ, Τενοὺς Γενῆ - Χὰν καὶ Ζαρέ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 26.930 τετρ. χλμ. καὶ (1927) 329.741 κατοίκους.

σιβαθηριίναι (οἱ) (Sivatheriinae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Ὑποοικογένεια ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *πελλικεράτων* ἢ *δερματοκεράτων σεληνοδοντίων ὁπληφόρων* θηλαστικῶν.

Τὰ ζῷα ταῦτα ἦσαν μηρυκαστικὰ μεγάλου μεγέθους. Ἡ κεφαλή των ἦτο βραχεῖα καὶ συμπεπιεσμένη, τὸ δὲ μετωπικὸν ὀστοῦν ἐπεξετείνετο ἰσχυρῶς καὶ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου ἐξωτερικοῦ ἄκρου ἔφερε δύο παχεῖς ὀστεΐνους κώνους, συχνότερον ἱσταμένους ἐπὶ κοινῆς βάσεως, πεπλατυσμένους, ἀσθενῶς διακεκλαδισμένους καὶ φέροντας κοιλότητας πρὸς τὰ κάτω. Ἐνίοτε ὑπῆρχε καὶ ζεῦγος κωνικῶν ὀστεΐνων κώνων ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου τμήματος τοῦ μετωπικοῦ.

Οἱ σιβαθηριίναι τάσσονται ὑπό τινων παλαιοζῳολόγων ὡς συγγενεῖς τῶν καμηλοπαρδάλεων, ἐνῷ ἄλλοι ἀναγνωρίζουν εἰς τὰ ζῷα ταῦτα χαρακτῆρας ἀντιλοπῶν. Τὰ κέρατα ὑπενθυμίζουν τὰ πτυοειδῆ τοιαῦτα τῆς ἄλκης. Εἰς τὴν ὑποοικογένειαν ταύτην ἀνήκουσι τὰ γένη *σιβαθήριον, βραμαθήριον* καὶ *ὑδασπιθήριον*, λείψανα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν ἀπολιθωμένα εἰς τὰ νεογενῆ στρώματα τοῦ Σιβαλὶκ τῶν Ἰνδιῶν. Ὀδόντες σιβαθηρίων εὑρέθησαν καὶ ἐντὸς τῶν κατωτέρων πλειοκαινικῶν στρωμάτων τῆς Κίνας. Ὁ Abel διατείνεται ὅτι καὶ εἰς τὰς ἄμμους τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀνεῦρε κέρατα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ σιβαθηρίου. Γ. Κ. Γ.

σιβαθήριον (τὸ) (Sivatherium Lydekker) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζώων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπο-οικογένειαν τῶν *σιβαθηριινῶν* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

Σίβαι (οἱ), ἢ ***Σίβοι*** *['Αρχ.]*. Πολεμικὸς λαὸς τῶν ΒΔ. ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, κατοικῶν ἐν Γανδαρίτιδι, ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Γάγγου. Ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους «σύμβολα τοῦ γένους σῴζοντες, τό τε δορὰς ἀμπέχεσθαι, καθ' ἅπερ τὸν Ἡρακλέα, καὶ τὸ σκυταληφορεῖν καὶ ἐπικεκαῦσθαι βουσὶ καὶ ἡμιόνοις ρόπαλον» (*Στράβ.* XV, 668. Πρβλ. *Ἀρρ.* Ἰνδ. V, 12). Ὑπετάγησαν οἰκειοθελῶς εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον καὶ ὑπενθυμίσαντες τὴν ἀρχαίαν συγγένειαν, προσέφερον εἰς αὐτὸν μεγαλοπρεπῆ δῶρα, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἀποδεχθεὶς τὴν φιλίαν αὐτῶν, ἀφῆκε τὰς πόλεις των ἐλευθέρας (*Διοδ. Σικελ.* XVII, 96). Α. Θ. Σ.

Σιβαϊσμὸς (ὁ) (Sivaisme). Ἡ θρησκεία τοῦ θεοῦ *Σίβα* (βλ. λ.), μία τῶν κυρίων αἱρέσεων τῆς ἰνδικῆς θρησκείας. Οἱ πιστοὶ αὐτῆς θεωροῦσι τὸν Σίβα ὡς τὸν ὕψιστον θεόν, τὴν ἀρχὴν τοῦ παντός, τὸ κέντρον τῆς δημιουργίας. Διάγουσιν ἀσκητικὸν βίον, ἀποτελοῦντες κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπαιτικὰς ἀδελφότητας. **Ἡ οὐσία τῆς θρησκείας ταύτης εἶναι ὅτι ἡ ἀτομικὴ ψυχὴ εἶναι ἓν τμῆμα ζωϊ-**

Digitized by Google

κόν, συγκρατούμενον διὰ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ὁ δημιουργὸς ἀνακαλεῖ παρ' ἑαυτῷ ἐπιτακτικῶς, ὁπόταν θελήσῃ. Οἱ Σιβαϊσταὶ ἀκολουθοῦσι θεμελιώδη δόγματα τοῦ Βραχμανισμοῦ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ τελετουργικὸν αὐτοῦ. Ἔχουσι σύμβολον τὸν φαλλὸν καὶ διακοσμητικὰ θρησκευτικὰ περίαπτα, ὁμοιώματα κρανίων καὶ ὄφεων. Ὁ Σιβαϊσμὸς λατρεύεται κυρίως εἰς τὴν νότιον χώραν τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκ τῆς αἱρέσεως ταύτης προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ φακίραι. θ. κ.

Σιβαλὶκ (Siwalik) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ ἅλυσις τῶν Ἱμαλαΐων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πεντζάμπ τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, καταλήγουσα εἰς τὴν μεγάλην πεδινὴν χώραν τῶν βορείων Ἰνδιῶν. Ἔχει ὕψος μέχρι 1200 μ. καὶ καλύπτεται ὑπὸ πυκνῶν δασῶν. Τὰ Σιβαλὶκ εἶναι γνωστὰ λόγῳ τοῦ ὅτι εἰς τὰ στρώματα τῶν πετρωμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται, ἀνευρέθη, ἐκτὸς τῶν ἀπολιθωμένων μαλακίων, καὶ πλουσία πανὶς ἐξ ἀπολιθωμένων θηλαστικῶν, τῶν ὁποίων ἡ γεωλογικὴ ἡλικία εἶναι μέση μειόκαινος—ἀνωτέρα πλειόκαινος. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει ἡ πανὶς αὕτη λόγῳ τοῦ ὅτι περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη ἐκλειψάντων κυνομόρφων καὶ ἀνθρωπομόρφων πιθήκων. Γ. Κ. Γ.

Σιβὰν (Sivan). Ὁ ἔνατος μὴν τοῦ πολιτικοῦ καὶ ὁ τρίτος τοῦ θρησκευτικοῦ ἡμερολογίου τῶν Ἑβραίων, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Μαΐου μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ἰουνίου διάστημα. Γ. Ι. Β.

Σιβὰρ *[Γεωγρ.]*. Λιμνοθάλασσα τῆς Ἀζοφικῆς (βλ. λ. *Σιβάς*).

Σιβάρος (οἱ), ἢ *Ἰβάρος* (Schibaros, Shiwaros, Iwaros). Ὁμὰς ἰνδιανικῶν φυλῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἐξηπλωμένη εἰς τὴν δημοκρατίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ μεταξὺ τοῦ Παστάσσα καὶ Μορόνα. Εἰς τούτους καταλέγονται καὶ οἱ Μουράτο, οἱ Ἀντίπα, οἱ Ἀγουαροῦνο, οἱ Ἀγιοῦλοι καὶ οἱ Ἰτουκάλλοι. Θ. Χ. Σ.

Σίβας *ὄασις [Γεωγρ.]* βλ. λ. *Σίουα*.

Σιβὰς *[Γεωγρ.]* βλ. *Σεβάστεια*.

—**Σιβὰς** *[Γεωγρ.]*. Ἡ τῶν ἀρχαίων *Σαπρὰ θάλασσα*, μεγίστη τῆς ΝΔ. *Ἀζοφικῆς* (βλ. λ.) λιμνοθάλασσα. Ἐκτὸς τῆς ταταρικῆς ταύτης φέρει καὶ τὴν ρωσικὴν ὀνομασίαν *Γνιλόε Μόρε* καὶ εἰς τοὺς ξένους χάρτας Putrid sea. Σ. Ε. Λ

Σιβατζῆς (Sivaji). Ἱδρυτὴς τοῦ κράτους τῶν Μαράττων ἐν Ἰνδίαις (1627—1680). Συνέπηξεν ἐθνικὸν κόμμα ἐν Ντεκκὰν καὶ ἀντετάχθη κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Μογγόλου αὐτοκράτορος τοῦ Ντελχῆ. Κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων κατώρθωσεν ὁ Σιβατζῆς νὰ στερεώσῃ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μαράττων ἐν ταῖς Δ. Ἰνδίαις. Τῷ 1666 ἐπεσκέφθη τὸν Μογγόλον αὐτοκράτορα Ἀουρανγκζὲμπ εἰς Ντελχῆ, ἀλλ' ἐκφράσας τὴν δυσαρέσκειάν του διότι δὲν τῷ ἀπενεμήθησαν αἱ πρέπουσαι τιμαί, ἐφυλακίσθη. Κατορθώσας νὰ δραπετεύσῃ, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀναλαβὼν τὸν τίτλον τοῦ ραζᾶ καὶ προβὰς ἐν ταὐτῷ εἰς κοπὴν νομισμάτων μὲ τὸ ὄνομά του. Ὑπῆρξε στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ἰδιοφυΐα τῆς ἐποχῆς του καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ ἐθνικὸς ἥρως τῶν Μαράττων. Γ. Ι. Β.

Σίββα *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Σίβα*.

Σίβεκινγκ (Sieveking), *Ἐρρῖκος*. Γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1871. Καθηγητὴς ἐν Μαρβούργῳ (1903), ἐν Ζυρίχῃ (1907) καὶ Ἀμβούργῳ ἀπὸ τοῦ 1927, ἔγραψε: «Τὸ ναυτικὸν δάνειον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα» (1893), «Τὰ ἐμπορικὰ βιβλία τῶν Μεδίκων» (1905), «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἱστορίας τῆς νέας πολιτικῆς οἰκονομίας» (1907). «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς διδασκαλίας τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» (1925). Θ. Κ.

Σίβελγιουτς (Shiveluch, Schiweljutsch) *[Γεωγραφ.]*. Ἡφαίστειον ἐν τῇ περιφερείᾳ Γιέλοφκα τῆς Καμτσιάκας. Ἡ κορυφή του εὑρίσκεται εἰς ὕψος 4.150 μ. Γ. Ι. Β.

Σίβερις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Γαλατίᾳ, ὅστις παραρρέων τὴν Ἰουλιούπολιν χύνεται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σαγγαρίου. Ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἐγεφύρωσεν αὐτόν, ἐπὶ πλέον δὲ κατεσκεύασε καὶ ἀντιτείχισμα μήκους 500 περίπου ποδῶν. Ὁ ποταμὸς οὗτος καλεῖται ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V, 43,3) *Σκόπιος*, ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως *Σκόπας* (νῦν Nally-Sou). Α. Θ. Σ.

Σίβερς (Sievers), *Ἐδουάρδος*. Γερμανὸς γερμανιστὴς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1850. Καθηγητὴς ἐν Ἰένᾳ, Τύμπιγγεν καὶ τελευταῖος ἐν Λειψίᾳ (1892—1928), ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν γραμματικήν, μετρικὴν καὶ φωνητικὴν φυσιολογίαν. Κύρια ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς φωνητικῆς» (1881, 5η ἔκδ. 1901), «Ἀγγλοσαξονικὴ γραμματική» (1881), «Παλαιογερμανικὴ μετρική» (1893), «Μετρικαὶ σπουδαί» (1901—1919, 4 τ.), «Σκοποὶ καὶ μέθοδοι τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἤχου» (1924). Θ. Κ.

Σιβηρία (ρωσ. *Σιμπίρ*). Ἐκτεταμένη ἀσιατικὴ χώρα, καταλαμβάνουσα ὁλόκληρον τὸ βόρειον τμῆμα τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου καὶ ἀνήκουσα πολιτικῶς εἰς τὴν Ρωσίαν (Ἕνωσιν τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν). Περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν παραλλήλων 49° (κορυφὴ τῶν Ἀλταΐων ὀρέων *Ταμποὺν-Μπόγκντο-Ὀλά*, ὕψους 4.500 μ.)—δεδομένου ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ Βλαδιβοστόκ, εὑρισκομένου εἰς 41°12' Β. πλάτους, ἀποτελεῖ μικρὰν ἁπλῶς εἰσοχὴν τῆς χώρας εἰς Μαντζουρίαν—καὶ 76°28' Β. πλάτους (ἀκρωτήριον Τσελγιουσκὶν ἐν τῷ Ἀρκτικῷ ὠκεανῷ) καὶ τῶν μεσημβρινῶν 60° Α. μήκους (Οὐράλια ὄρη) καὶ 170° Δ. μήκους (Βερίγγειος πορθμός), ὁρίζεται δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Βορείου Παγωμένου ἢ Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ (Βεριγγείου, Ὀχοτσκικῆς καὶ Ἰαπωνικῆς θαλάσσης), πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Μαντζουρίας (Κίνας), τῆς Μογγολίας, τῆς Σοβιετικῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας Ταννοῦ-Τούβα καὶ τοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστὰν καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, ἧς χωρίζεται διὰ τῶν Οὐραλίων ὀρέων. Συνολικὴ ἔκτασις μετὰ τοῦ Καζακιστὰν (Στέππαι Κιργισίων) 16.300.000 περίπου τ. χλμ., πληθυσμὸς δὲ περὶ τὰ 30.000.000 κατοίκων (βλ. κατ. *[Πολ. Γεωγρ.]*.

—*[Φυσ. Γεωγρ.]* Οἱ παλαιότεροι γεωγράφοι διῄρουν τὴν Σιβηρίαν ἀπὸ φυσικογεωγραφικῆς ἀπόψεως εἰς δύο τμήματα, λαμβάνοντες ὡς ὅριον τὸν ποταμὸν Γενισέην: τὴν *Δυτικὴν* καὶ *Ἀνατολικὴν Σιβηρίαν*. Οἱ νεώτεροι ἐν τούτοις γεωγράφοι, παρ' ὅτι ἡ ἐπίσημος Ρωσία ἀπὸ πολιτικογεωγραφικῆς ἀπόψεως υἱοθέτησε τὴν ἄνω διαίρεσιν, διαιροῦν τὴν Σιβηρίαν εἰς τρία τμήματα: τὴν *Δυτικὴν Σιβηρίαν* ἀπὸ τῶν Καρπαθίων μέχρι τοῦ Γενισέη, τὴν *Κεντρικὴν Σιβηρίαν* μεταξὺ τῶν ποταμῶν Γενισέη καὶ Λένα καὶ τὴν *Ἀνατολικὴν Σιβηρίαν* ἀπὸ τοῦ Λένα μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ὑπό τινων, τέλος, γεωγράφων κρίνεται ὡς σκοπιμωτέρα ἡ διαίρεσις τῆς χώρας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κρατούντων εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς κλιματολογικῶν ὅρων καὶ συνεπῶς τῆς ἐν αὐταῖς βλαστήσεως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ Σιβηρία διακρίνεται εἰς τὴν *στεππώδη* ζώνην, κατέχουσαν ὁλόκληρον τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα τῆς χώρας· εἰς τὴν ζώνην τῶν *ταΐγκας*, ἤτοι τὴν δασώδη καὶ προσιτὴν εἰς τὴν καλλιέργειαν περιοχήν, ἐκτεινομένην Β. τῶν στεππῶν, καὶ τρίτον τὴν ζώνην τῶν *τούντρας*, ἤτοι τῶν ἑλωδῶν παγωμένων ἐκτάσεων, αἵτινες ἐκτείνονται περὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ, παραλλήλως σχεδὸν πρὸς τὸν ἀρκτικὸν πολικὸν κύκλον.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Ἡ ὀροσειρὰ τῶν Οὐραλίων ἀποτελεῖ τὸ ὅριον μεταξὺ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σιβηρίας. Καίτοι μικροῦ σχετικῶς μέσου ὕψους, τὸ συγκρότημα τῶν Οὐραλίων ἀποτελεῖ τὴν μεγίστην εἰς μῆκος ὀροσειρὰν τῆς Εὐρώπης, περικλείει δέ, ἰδίως εἰς τὰς πρὸς τὴν Σιβηρίαν κλιτῦς του, πλουσιώτατα μεταλλεύματα. Πρὸς ἀνατολὰς τῶν Οὐραλίων ἡ Σιβηρία ἐμφανίζεται ὡς μία ἀχανὴς πεδιὰς εὔρους 1500 περίπου χιλιομέτρων, κλίνουσα πρὸς βορρᾶν καὶ αἰσθητῶς κυματίζουσα, καίτοι οὐδαμοῦ τὸ ὕψος της ὑπερβαίνει τὰ 120 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Πρὸς νότον τῆς περιοχῆς ταύτης ἐκτείνονται αἱ στέππαι τῶν Κιργισίων (Ἀκμολίνσκ καὶ Σεμιπαλατίνσκ), αἵτινες τοπογραφικῶς δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο διακεκριμένα τμήματα. Τὸ πρῶτον, ἀρδευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰρτύς, τοῦ Ἰσὶμ καὶ τοῦ Τομπόλ, εἶναι πρόσφορον εἰς τὴν γεωργίαν. Πλὴν τῶν ποταμῶν, οἵτινες μεταφέρουσι μεγάλην ποσότητα ὑδάτων ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, εὕρηνται καὶ πολλαὶ λίμναι περιέχουσαι γλυκὺ ὕδωρ. Τὸ δεύτερον τμῆμα, ἀποτελοῦν τὴν ἰδίως στεππώδη χώραν, μὴ ἀρδευόμενον ἐπαρκῶς, ἐμφανίζει τὴν ὄψιν ἐρήμου καὶ ἐκτείνεται μέχρι τῶν ἀνατολικῶν ὀχθῶν τῆς Κασπίας. Ὁ Σάρυ-Σοῦ, ὁ σημαντικώτερος ποταμὸς τῆς περιοχῆς, χάνεται βαθμηδὸν ἐν μέσῳ τῶν *κούμας*, ἤτοι τῶν ἀμμωδῶν ἐκτάσεων. Οὐδαμοῦ βλάστησις, σποδαρικῶς δὲ μόνον εὕρηνται μεμονωμένα τινὰ δένδρα, ἐνῷ αἱ ἐν τῇ περιοχῇ λίμναι, ξηραινόμεναι βαθμηδόν, παρέχουσιν ἁλμυρὸν ὕδωρ, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ ἅλας καὶ αἱ ἐν αὐτῷ περιεχόμεναι μεταλλικαὶ οὐσίαι προσδίδουσι τὰ πλέον ἀπίθανα χρώματα ἀπὸ τοῦ κιτρίνου καὶ κυανοῦ τοῦ καλλάϊδος (τουρκουάζ) μέχρι τοῦ ροδοχρόου ἢ τοῦ λευκοῦ τῆς χιόνος. Ἡ στεππώδης αὕτη χώρα, ἑνουμένη πρὸς νότον μὲ τὰς στέππας τοῦ Τουρκεστάν, ἀπετέλει ἄλλοτε τὸν βυθὸν θαλάσσης, ἧς ὑπολείμματα εἶναι ἡ Κασπία θάλασσα, ἡ Ἀράλη καὶ ἡ λίμνη Μπαλκάς.

Ἡ στεππώδης σιβηρικὴ πεδιὰς περατοῦται πρὸς τὰ ΝΑ. ὑπὸ τῶν Ἀλταΐων ὀρέων, ὀρεινοῦ συγκροτήματος, ἅτινα ἐκτείνονται μέχρι τῶν ὀρέων Σαγιὰν παρὰ τὰ ρωσομογγολικὰ σύνορα (βλ. λ. *Ἀλτάϊα*). Πρὸς Β. τῆς ἰδίως ταύτης στεππώδους χώρας ἐκτείνεται ἐν τῇ δυτικῇ Σιβηρίᾳ ἡ περιοχὴ ἡ περισσότερον πρόσφορος εἰς τὴν γεωργίαν, καθ' ὃ πλουσίως ἀρδευομένη ὑπὸ τοῦ Ὀμπ καὶ τοῦ Ἰρτύς. Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ εὕρηνται αἱ εὔφορώταται στέππαι τοῦ Ἰσίμ, τοῦ Μπαραμπᾶ καὶ τοῦ Κουλουντίσκ, αἵτινες πᾶσαι διασχίζονται ἀπὸ τοῦ διασιβηρικοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι ἐπίσης μία πεδιὰς ἀπέραντος, ἀλλὰ καλύπτεται ὑπὸ πλουσίας βλαστήσεως, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς συνίσταται ἐκ μελαίνης γῆς, τοῦ *τσερνόζεμ* τῆς Νοτίας Ρωσίας, ἥτις ἀνταμείβει πλουσιοπαρόχως τοὺς γεωργούς. Αἱ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ περιοχαὶ Κουργκάν, Τιουμέν, Ἰσίμ, Γιαλοῦτορ, Τάρα, Τιοῦ Καλίνσκ, Καΐνς, Μπαρναούλ, ἀποτελοῦν τὸν σιτοβολῶνα τῆς Σιβηρίας. Βορειότερον εὑρίσκεται ἡ περιοχὴ τῶν εὐφόρων δασωδῶν στεππῶν, τῶν *ταΐγκας*, πέραν δὲ τούτων αἱ *τούντρας*, ἐκ τῶν ὁποίων πολλαὶ ἀκόμη δὲν εἶναι προσιταὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Σιβηρίας. Ἡ ἀποξήρανσις τῶν τελευταίων τούτων προχωρεῖ βραδύτατα, λόγῳ τῶν ἀφαντάστων δυσχερειῶν, ἃς ἐμφανίζει ἡ περιοχὴ αὕτη, ἥτις ἀποτελεῖ κατὰ τὸ μέγιστον τμῆμα τοῦ ἔτους ἕνα ἀπέραντον παγετῶνα.

Τὴν εὐρεῖαν πεδιάδα τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας διαδέχεται ἐν ἀχανὲς ὀροπέδιον, ὅπερ πλαισιοῦται ὑπὸ ὀρέων κυκλικῶς ἢ τοξοειδῶς τεταγμένων, περικλειόντων πολλοὺς ἡφαιστειογενεῖς βράχους, ἅτινα ἄλλοτε μὲν ἀποτελοῦσι συμπαγεῖς ὄγκους καλυπτομένους ὑπὸ δασῶν, ἄλλοτε δὲ εἶναι μεμονωμένα καὶ ἀποφαλακρωμένα. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Γενισέη καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Λένα ἡ χώρα εἶναι μᾶλλον ὀρεινή. Γενικώτερον, τὸ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποταμῶν τμῆμα τῆς Σιβηρίας ἐμφανίζει τὴν ὄψιν ἐκτεταμένου ὀροπεδίου, αἰσθητῶς κυματουμένου καὶ διακοπτομένου ὑπὸ χαμηλῶν μὲν ἀλλ' εὐρειῶν ὀρεινῶν ζωνῶν. Τὰ ὄρη *Τουνγκούζ*, ἅτινα χωρίζουσι τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Λένα ἀπὸ τὸ τοῦ κάτω Τουνγκούτσκα, καὶ τὰ ὄρη *Πίτσκι* παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀγκάρα, οὐδαμοῦ ὑπερβαίνουσι τὸ ὕψος τῶν 1000 μέτρων. Ἀμφότερα τὰ ὄρη ταῦτα δύνανται νὰ συνδεθῶσι πρὸς τὸν σημαντικὸν ὀρεινὸν ὄγκον τῶν ὀρέων *Σαγιάν*, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸ ὅριον μεταξὺ Σιβηρίας καὶ Μογγολίας. Ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν ὀρέων τούτων, ὧν τὸ μεγαλύτερον μέρος ἐκτείνεται ἐν Μογγολίᾳ, εἶναι τὸ ὄρος *Μουνκοὺ Σαρντὺκ* ἢ *Κισσὲ-Ι κόλ*, ὕψους 3.486 μ. Τὰ ὄρη Σαγιὰν προεκτείνονται Β. πρὸς τὰ ὄρη *Τούνκα* καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὰς δύο παραλλήλους ὀροσειράς, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ἡ λίμνη Βαϊκάλη. Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι σεισμοπαθής. Ἀνατολικῶς τῆς λίμνης ταύτης ἐκτείνονται τὰ ὄρη *Γιαμπλονοβόϊ* ἢ *Στανοβόϊ*, ἀποτελοῦντα τὴν γραμμὴν διαχωρίσεως τῶν ὑδάτων τῶν λεκανοπεδίων τῆς Βαϊκάλης καὶ τοῦ Ἀμούρ. Κυριωτέρα κορυφὴ τούτων εἶναι τὸ ὄρος *Τσοκόντο* (ὑψ. 2.300 μ.) μεταξὺ τῶν κοιλάδων τοῦ Ἰνγκόντα καὶ τοῦ Ὀνόν. Τὰ ὄρη ταῦτα ἔχουσι διεύθυνσιν ἀπὸ ΝΔ. πρὸς ΒΑ., διασχίζουσι διαγωνίως τὴν Ὑπερβαϊκαλίαν καὶ συνεχίζονται ΒΑ. παραλλήλως πρὸς τὴν Ὀχοτσκικὴν θάλασσαν μέχρι τῆς χερσονήσου Τσουκτσέ. Ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Γιακούτων μία διακλάδωσις αὐτῶν σχηματίζει τὰ ὄρη *Βερχογιάνσκ*, μὲ διεύθυνσιν ἀρχικῶς πρὸς Δ. καὶ εἶτα πρὸς ΒΔ.

Τὸ ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ τμῆμα τῆς Σιβηρίας εἶναι ἐπίσης ὀρεινόν. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἀμοὺρ ἐκτείνεται τὸ *Μικρὸν Κινγκάν*, χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὑπὸ τοῦ *Μεγάλου Κινγκὰν* ἐν Μαντζουρίᾳ. Κατὰ μῆκος τῆς Ἰαπωνικῆς θαλάσσης ἐκτείνονται τὰ ὄρη *Σιχότα-Ἀλίν*, ὧν διακλάδωσιν ἀποτελεῖ ἡ ἔναντι νῆσος Σαχαλίνη καὶ ὧν ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι τὸ ὄρος *Βερμπλοὺντ* (ὑψ. 1.100 μ.). Τέλος ἐν τῇ περιοχῇ τῆς χερσονήσου Καμτσάτκας ἐκτείνονται τὰ ὁμώνυμα ἡφαιστειογενῆ ὄρη, εἰς τὰ ὁποῖα συγκαταλέγονται 26 ἡφαίστεια ἐσβεσμένα καὶ 12 ἐν ἐνεργείᾳ. Μεταξὺ τῶν πρώτων συγκαταλέγεται τὸ *Ἰτσίνσκ* (ὑψ. 5.130 μ.), μεταξὺ δὲ τῶν δευτέρων τὸ *Στρελότσνυ* (ὑψ. 3.700 μ.), τὸ *Κλιουτσὲβ* (ὑψ. 4.804 μ.), τὸ *Πουπανόβσκ* καὶ τὸ *Ἀβατσίνσκ*.

Ὑδρογραφία. Ἡ Σιβηρία ἀρδεύεται ὑπὸ πυκνοῦ σχετικῶς δικτύου ποταμῶν, ὧν τινες ὑπερβαίνουσι τοὺς μεγαλυτέρους ποταμοὺς τῆς Εὐρώπης, τόσον εἰς μῆκος, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν ὑδάτων ὡς καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν λεκανοπεδίων, ἅτινα ἀρδεύουσιν. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι πηγάζοντες σχεδὸν πάντες ἀπὸ Ν. ἐκβάλλουσι, βαίνοντες σχεδὸν παραλλήλως καὶ κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, εἰς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανόν. Τὴν Δυτικὴν Σιβηρίαν ἀρδεύει τὸ δίκτυον *Ὀμπ-Ἰρτύς*. Ἀμφότεροι ἔχουσι τὰς πηγάς των εἰς τὰς βορείους παραφυάδας τῶν Ἀλταΐων. Ὁ *Ἰρτύς*, δεχόμενος τὰ ὕδατα σημαντικῶν παραποτάμων, ὡς ὁ *Ἰσὶμ* καὶ ὁ *Τομπόλ*, συμβάλλει πρὸς τὸν *Ὀμπ* παρὰ τὸ Σουργκούτ. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὁ *Ὀμπ* (βλ. λ.) ῥέει πρὸς Β. ἐκβάλλων εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον. Ὁ Γενισέης, πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων Σαγιάν, διασχίζει ὁλόκληρον τὴν Σιβηρίαν ἀπὸ Ν. πρὸς Β. καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα τοῦ *Τουνγκούτσκα* καὶ ἄλλων παραποτάμων, ἐκβάλλει εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον. Ἀνατολικώτερον αὐτοῦ ἐκβάλλουσι κατὰ σειρὰν εἰς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανὸν διάφοροι ὀλιγώτερον σημαντικοὶ ποταμοί, ὡς ὁ *Γιασίνα*, ὁ *Κατάνια* καὶ ὁ *Ὀλενέκ*. Μετ' αὐτοὺς ἀκολουθεῖ ὁ *Λένα*, ἡ τρίτη μεγάλη ἀρδευτικὴ ἀρτηρία τῆς Σιβηρίας. Οὗτος, πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων Τουνγκοὺζ Β. τῆς Βαϊκάλης λίμνης, ἀρδεύει ὁλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν Σιβηρίαν χάρις εἰς τὸ πυκνότατον δίκτυον τῶν

Digitized by Google

παραποτάμων του, ὧν σημαντικώτεροι οἱ *Ὀλένκα*, *Ἀλντάν*, *Μάϊα*, *Βίλιουϊ*, *Μάρκα* καὶ *Τιούν*. Τὸ ΒΑ. τμῆμα τῆς Σιβηρίας ἀρδεύεται ὑπὸ μικρῶν μόνον ποταμῶν, ὧν σημαντικώτεροι οἱ *Γιάννα*, *Ἰντιγκίρκα*, *Κολύμα* καὶ *Ἀναντίρ*.

Ἡ νοτιοανατολικὴ περιοχὴ τῆς Σιβηρίας ἀρδεύεται ὑπὸ τῆς τετάρτης μεγάλης ἀρτηρίας, τοῦ ποταμοῦ Ἀμούρ, ὅστις μόνος ἐξ ὅλων τῶν ποταμῶν τῆς Σιβηρίας ἐκβάλλει εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν, χαράσσων τὰ σύνορα μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Μαντζουρίας. Ἱκανός, τέλος, ἀριθμὸς ποταμῶν, ὧν σημαντικώτεροι ὁ *Ἀγκάρα*, ὁ *Σελίνγκα* καὶ ὁ *Μπαγκρουτσίνκ*, ἐκβάλλει εἰς τὴν Βαϊκάλην λίμνην.

Τὸ ὑδρογραφικὸν δίκτυον τῆς Σιβηρίας συμπληροῦσιν αἱ λίμναι αὐτῆς, πολυαριθμότεραι ἐν τῷ ΝΔ. τμήματι τῆς χώρας καὶ ἐλάχισται ἐν τῷ ΒΑ. Τῶν λιμνῶν τούτων σημαντικώτεραι εἶναι ἡ *Βαϊκάλη* (βλ. λ.), ἡ *Ἀράλη* (βλ. λ.) καὶ ἡ *Μπαλκάς*.

Ἀκτογραφία. Αἱ πρὸς τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανὸν ἀκταὶ τῆς Σιβηρίας ἄρχονται ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Καρᾶ καὶ ἐκτείνονται μέχρι τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ. Ἀνατολικὸν κέρας τῆς *θαλάσσης τοῦ Καρᾶ* εἶναι ἡ χερσόνησος *Γιαλμάς*, ἣν ἀκολουθεῖ ὁ *κόλπος τοῦ Ὄμπ*, εἰσχωρῶν βαθύτατα εἰς τὴν ξηρὰν διὰ δύο βραχιόνων, ὧν τὸν ἕνα σχηματίζουσιν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ὄμπ, τὸν δὲ ἀνατολικώτερον αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Τάζ. Ἀνατολικῶς τοῦ κόλπου τούτου, παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ *Λευκὴ νῆσος*, κεῖται ὁ κόλπος ὁ σχηματιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Γενισέη*, μετ' αὐτὸν δὲ ἡ εὐρεῖα χερσόνησος *Ταϊμύρ*, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βορειοτάτην ἐξοχὴν τῆς Ἀσιατικῆς ἠπείρου πρὸς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανόν. Ἡ χερσόνησος Ταϊμὺρ εἰσχωρεῖ εἰς τὸν ὠκεανὸν διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου *Τσελύνσκιν*, ἔναντι τοῦ ὁποίου κεῖνται αἱ νῆσοι τῆς *Βορείας Γῆς* (ἄλλοτε *Γῆς Νικολάου Β'*). Ἀνατολικῶς τῆς χερσονήσου ταύτης σχηματίζεται ἡ θάλασσα *Νόρντενσκιλντ*, εἰς ἣν ἐκβάλλει ὁ Λένα δι' ἐκτεταμένου δέλτα καὶ ἥτις κλείεται πρὸς Α. ὑπὸ τῶν νήσων τῆς *Νέας Σιβηρίας*. Ἐν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ σημαντικώτεροι κόλποι εἶναι οἱ τοῦ *Ἀνναμπάρ*, τοῦ *Μπορχάγια* καὶ τοῦ *Γιάννα*. Μετὰ τὰς νήσους τῆς Νέας Σιβηρίας σημαντικὸς κόλπος εἶναι ὁ κόλπος τοῦ *Κολύμα*, σχηματιζόμενος κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ κόλπος *Χάν*, τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου κλείει ἡ νῆσος *Ἀγίν*. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ αἱ ἀκταί, αἵτινες μέχρι τοῦδε ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τῶν *τούντρας*, καθίστανται μᾶλλον ὀρειναί. Παρὰ τὸν 180° παράλληλον εὑρίσκεται ἡ νῆσος *Βράγγελ*, ἥτις χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἔναντι ἀκτῆς διὰ τοῦ *Μακροῦ Πορθμοῦ*. Ἀπὸ τοῦ *Βεριγγείου Πορθμοῦ*, ὅστις χωρίζει τὴν ΒΑ. Σιβηρίαν ἀπὸ τῆς Ἀλάσκας (ΒΔ. Ἀμερική), καὶ παρὰ τὸ νότιον στόμιον τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ νῆσος τοῦ *Ἁγίου Λαυρεντίου*, αἱ ἀκταὶ τῆς Σιβηρίας κάμπτουν πρὸς Ν. καὶ εἶτα ἀποφασιστικῶς πρὸς ΝΔ. Ἐν τῇ Βεριγγείῳ θαλάσσῃ ἄξιος λόγου εἶναι ὁ κόλπος τοῦ *Ἀναντύρ*, καθοριζόμενος ὑπὸ τῶν ἀκρωτηρίων *Μπέριγκ* καὶ *Θαδαίου*. Νοτιώτερον σχηματίζεται ἡ πλήρης ἡφαιστείων χερσόνησος Καμτσάτκα, εἰσχωροῦσα βαθύτατα εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Ἡ Καμτσάτκα, ἧς νοτιώτατον τμῆμα εἶναι τὸ ἀκρωτήριον Λοπάτκα, ἀποτελεῖ τὸ ἀνατολικὸν κέρας τῆς Ὀχοτσκικῆς θαλάσσης, ἣν κλείουσιν ἀπὸ ΝΑ αἱ τοξοειδῶς τεταγμέναι Κουρίλαι νῆσοι. Δυτικὸν κέρας τῆς Ὀχοτσκικῆς θαλάσσης εἶναι ἡ νῆσος *Σαχαλίνη* καὶ ἡ ἔναντι ταύτης Σιβηρικὴ ἀκτή. Ἡ Ὀχοτσκικὴ συγκοινωνεῖ διὰ τοῦ κόλπου τῆς Σαχαλίνης καὶ τοῦ *Ταρταρικοῦ* κόλπου μετὰ τῆς Ἰαπωνικῆς θαλάσσης, ἐν ᾗ κεῖται τὸ *Βλαδιβοστόκ*, ἔσχατον πρὸς Ν. ὅριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Σιβηρίας (βλ. χάρτην ἐν λ. *Ρωσία*).

Κλῖμα. Ἡ Σιβηρία, ἀντιπροσωπεύουσα εἰς ἔκτασιν τὸ δέκατον τρίτον τῆς ἠπειρωτικῆς ἐπιφανείας τῆς γηΐνης σφαίρας, θεωρεῖται, οὐχὶ ἀδίκως, ὡς τὸ βασίλειον τῆς χιόνος καὶ τοῦ ψύχους. Πράγματι δὲ ἡ ἀχανὴς αὕτη χώρα ἔχει κλῖμα κατ' ἐξοχὴν ἠπειρωτικόν, τὸ ψῦχος δὲ ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τοῦ χειμῶνος καὶ ἡ θερμότης κατὰ τὴν σύντομον περίοδον τοῦ θέρους ἐγγίζουν τὰ μεγαλύτερα ὅριά των. Ἐν Σιβηρίᾳ τὸ φθινόπωρον διαρκεῖ ἐλάχιστα, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον τὸ ἔαρ, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἡ θερμοκρασία ἀπὸ τοῦ δριμυτέρου ψύχους μεταπίπτει εἰς τὴν μεγαλυτέραν θερμότητα. Οὕτω δὲν εἶναι σπάνιον ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, κατὰ τὸν Ἰούνιον ἢ τὸν Ἰούλιον, ἡ θερμότης νὰ ἀνέλθῃ εἰς 45° Κελσίου, ἡ διαφορὰ δὲ τῆς θερμοκρασίας μεταξὺ τῆς ψυχροτέρας καὶ τῆς θερμοτέρας ἡμέρας νὰ κυμαίνεται μέχρις 80°, ἐνίοτε δέ, ὡς ἐν Βερχογιάνσκ μέχρις 110°. Εἰς τὴν πολίχνην ταύτην, ἀποτελοῦσαν τὸν ἕνα τῶν πόλων τοῦ δριμυτέρου ἐν τῇ γῇ ψύχους, ἡ θερμοκρασία τὸν χειμῶνα κατέρχεται συνήθως μέχρι —76° Κ., ἔφθασε δὲ καὶ μέχρι —100° κάτω τοῦ μηδενός. Ἀναλόγως τοῦ πλάτους τῶν διαφόρων περιοχῶν ὁ χειμὼν διαρκεῖ ἀπὸ ἓξ μέχρις ἐννέα μηνῶν, δὲν εἶναι δὲ σπανιον νὰ διατηρῶνται ἐν πλήρει Ἰουλίῳ ὄγκοι πάγων ἀδιάλυτοι.

Ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ ἔτους εἶναι —8° ἐν Ὀμπντὸρσκ καὶ —27° ἐν Βερχογιάνσκ, κυμαίνεται δὲ ἀπὸ 0,5° καὶ —1° ἐν τῇ περιοχῇ τῶν ταΐγκας ἐν τῇ γεωργικῇ ζώνῃ καὶ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀμούρ, —2° ἐν Καμτσάτκα καὶ —4° ἐν Βλαδιβοστόκ. Ἡ μέση θερμοκρασία κατὰ τὸν ψυχρότερον καὶ τὸν θερμότερον μῆνα εἶναι —51° καὶ +15° ἐν Βερχογιάνσκ, —27° καὶ +14° ἐν Ὀμπντόρσκ, —20° καὶ +19° ἐν Τόμσκ, Τομπὸλσκ καὶ Μπαρναούλ, —21° καὶ +18° ἐν Ἰρκούτσκ, —27° καὶ +19° ἐν Κιάχτα, —26° καὶ +12° ἐν Χαμπαρόβσκ, —15° καὶ +21° ἐν Βλαδιβοστὸκ καὶ —25° καὶ +20° ἐν Καμτσάτκᾳ. Ψυχρότεραι εἶναι αἱ βορειοανατολικαὶ περιοχαί, ἡ μέση δὲ θερμοκρασία βαίνει αὐξανομένη ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ πίπτουσα ἀπὸ Δ. πρὸς Α. Παρὰ ταῦτα τὸ κλῖμα τῆς Σιβηρίας εἶναι ἄκρως ὑγιεινὸν καὶ ὁ πνέων ἀὴρ εἶναι ξηρός. Ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ χώρα εἶναι πανταχόθεν ἀνοικτὴ πρὸς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οἱ παγωμένοι ἄνεμοι πνέουσιν ἀνὰ τὴν χώραν ὑπὸ μορφὴν τρομερῶν καταιγίδων. Οἱ ἄνεμοι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐκφύγωσι πρὸς τὴν νότιον Ἀσίαν, λόγῳ τῶν ἐκεῖ πανυψήλων ὀρέων, τεταγμένων τοξοειδῶς καὶ μὲ τὸ κοῖλον τοῦ τόξου πρὸς βορρᾶν.

— *[Οἰκον. Γεωγρ.]* Ἡ Σιβηρία, κατὰ τὸν λήξαντα μόλις αἰῶνα διανοιγεῖσα εἰς τὸν πολιτισμόν, δὲν προσέφερεν εἰσέτι πᾶν ὅ,τι δύναται εἰς τοὺς κατακτητάς της. Ἐξ ὅλης τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως πρόσφορος εἰς τὴν γεωργίαν εἶναι, ὡς ἐλέχθη, ἡ ζώνη τῶν ταΐγκας, ἥτις ἐκτείνεται ἑκατέρωθεν σχεδὸν τοῦ διασιβηρικοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ τῶν Οὐραλίων μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἡ ζώνη αὕτη μόλις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Κ' αἰῶνος ἤρχισε καλλιεργουμένη ὁπωσδήποτε συστηματικῶς. Ὑπὸ τὸ σοβιετικὸν καθεστώς, διὰ τὴν Σιβηρίαν ἐλήφθη εἰδικὴ μέριμνα, ἐὰν δὲ γίνῃ κατορθωτὴ ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ τοῦ πενταετοῦς σχεδίου ἐν τῇ ὡς ἄνω γεωργικῇ ζώνῃ, θὰ ἐγκατασταθῶσιν εἴκοσιν εἰσέτι ἑκατομμύρια Ρώσων ἀποίκων.

Ὡς πρὸς τὸν ὀρυκτὸν πλοῦτον τῆς Σιβηρίας, τούτου ἡ ἐκμετάλλευσις εἶχεν ἀρχίσει ἤδη ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων, ἄνευ ὅμως συστήματος καὶ ὀργανώσεως, περὶ ἧς τελευταίως μόνον ἐλήφθη εἰδικωτέρα μέριμνα. Τὰ κυριώτερα τῶν ἐν Σιβηρίᾳ ὀρυχείων εὑρίσκονται ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Οὐραλίων, τῶν Ἀλταΐων καὶ τῶν ὀρέων Σαγιὰν (βλ. καὶ λ. *Ρωσία [Οἰκον. Γεωγρ.]*).

Συγκοινωνία. Ὡς εἶναι φυσικόν, ἡ ὀργάνωσις πυκνοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου ἐν Σιβηρίᾳ εἶναι ἔργον δυσχερέστατον, λόγῳ τῶν ἐν αὐτῇ κρατούντων εἰδικῶν κλιματολογικῶν ὅρων. Σπουδαιοτέρα συγκοινωνιακὴ ἀρτηρία εἶναι ὁ *διασιβηρικὸς* ἢ *ὑπερσιβηρικὸς σιδηρόδρομος* ἀπὸ Μόσχας εἰς Βλαδιβοστόκ. Οὗτος ἀποτελῶν ἀληθὲς θαῦμα ὑπομονῆς, καθόσον κατὰ τὴν κατασκευήν του ἀπητήθησαν νὰ κατανικηθῶσι δυσυπέρβλητα φυσικὰ ἐμπόδια χάριν τῶν ἐκτελεσθέντων τεραστίων τεχνικῶν ἔργων, ἔχει μῆκος 7417 χιλιόμετρα καὶ διαιρεῖται εἰς πέντε τμήματα: 1) τὸ ἀπὸ Τσιλγιαμπίνσκ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὄμπ, μέσῳ τοῦ Ὄμσκ τμῆμα μήκους 1425 χμ.· 2) τὸ ἀπὸ τοῦ Ὄμπ μέχρι τῆς Ἰρκούτσκης τμῆμα μήκους 1850 χμ. 3) τὸ ὑπερβαϊκαλικὸν τμῆμα ἀπὸ Ἰρκούτσκης μέχρι Ρούχλοβο, μήκους 2155 χμ., μετὰ διακλαδώσεως ἀπὸ Καρυμσκάγια πρὸς Μαντζουρίαν· 4) τὸ τμῆμα τοῦ ποταμοῦ Ἀμοὺρ ἀπὸ Ρούχλοβο μέχρι Χαμπαρόβσκ, μήκους 1218 χμ.· καὶ 5) τὸ Οὐσσουριανὸν τμῆμα ἀπὸ Χαμπαρὸβσκ μέχρι Βλαδιβοστόκ, μήκους 769 χμ. Πλὴν τοῦ διασιβηρικοῦ σιδηροδρόμου ἕτεραι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐν Σιβηρίᾳ εἶναι: 1) ἡ γραμμὴ Σβερντλὸβσκ—Τιουμέν—Ὄμσκ, 2) ἡ γραμμὴ Ὄμσκ-Σεμιπαλατίνσκ, 3) ἡ γραμμὴ Νόβο Σιμπίρσκ-Μπαρλαοὺλ-Σεμιπαλατίνσκ, 4) ἡ γραμμὴ Σεμιπαλατίνσκ-Ἄλμα Ἄτα, προεκτεινομένη πρὸς τὸ Ρωσικὸν Τουρκεστάν, καὶ 5) ἡ γραμμὴ Ὀρεμπουργκ-Ἀράλσκ, διασχίζουσα τὰς στέππας τῶν Κιργισίων καὶ προεκτεινομένη ἐπίσης εἰς τὸ Ρωσικὸν Τουρκεστάν.

— *[Πολιτ. Γεωγρ.]* ***Κάτοικοι***. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1931 ὁ πληθυσμὸς τῆς Σιβηρίας (περιλαμβανομένων καὶ τῶν στεππῶν τῶν Κιργισίων) ἀνέρχεται εἰς 30.000.000 περίπου κατοίκων, κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν Ρώσων. Ἐκ τῶν ἄλλων φυλῶν, αἵτινες κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ, πολυαριθμότεροι εἶναι οἱ *Κιργίσιοι* (περίπου 3.750.000), οἱ *Γιακοῦτοι* ἢ *Ὑακοῦτοι* (240.000), οἱ *Σαμογέται* οἱ *Βουριᾶται* (200.000), μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ *Τουγγούσιοι*, οἱ *Οἰράται*, οἱ *Ὀστιάκοι*, οἱ *Χακάσοι*, οἱ *Τάταροι*, οἱ *Μογγόλοι*, οἱ *Ἐσκιμῶοι* κλπ. (βλ. λ.).

Πολιτικὴ διαίρεσις. Ἡ Σιβηρία ὑπάγεται πολιτικῶς σήμερον εἰς τὴν *Σοσιαλιστικὴν Ὁμοσπονδιακὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν τῆς Ρωσίας* (Σ.Ο.Σ.Δ.Ρ.), ἀνήκουσα μετ' αὐτῆς εἰς τὴν *Ἕνωσιν τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν* (Ε Σ.Σ.Δ), πολιτικῶς δὲ συγκροτεῖται ἐκ τῶν ἑξῆς περιοχῶν:

1) *Περιφέρεια τῆς Δυτικῆς Σιβηρίας* μὲ ἔκτασιν 1.304.800 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 8.767.200 κατοίκων, πρωτεύουσαν δὲ τὸ *Νοβοσιμπίρσκ* (κάτ. 120.128).

2) *Περιφέρεια τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας* μὲ ἔκτασιν 3.568.500 τ. χλμ., πληθυσμὸν 3.143.400 κατοίκων, πρωτεύουσαν δὲ την *Ἰρκούτσκην* (κάτ. 98.764).

3) *Περιφέρεια τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς* μὲ ἔκτασιν 2.333.500 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 1.593.400 κατοίκων, πρωτεύουσαν δὲ τὸ *Χαμπαρὸβσκ* (κάτ. 49.704).

4) *Περιοχὴ τῶν Οὐραλίων* (τμῆμα ταύτης ὑπάγεται εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν) μὲ ἔκτασιν 1.709.800 τ. χλμ καὶ πληθυσμὸν 7.688.400 κατοίκων, πρωτεύουσαν δὲ τὸ *Σβερνιλὸβσκ* (κάτ. 131.669).

5) *Αὐτόνομος Σοσιαλιστικὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία τῶν Γιακούτων* μὲ ἔκτασιν 4.023.300 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 308.400 κατοίκων, πρωτεύουσαν δὲ τὸ *Γιακοὺτσκ* (κάτ. 10.588).

6) *Ἡ Α Σ.Σ.Δ. τῶν Βουριατομογγόλων* μὲ ἔκτασιν 389.100 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 575.100 κατ., πρωτεύουσαν δὲ τὸ *Βέρχνε Οὐντὶσκ* (κάτ. 28.918).

7) *Ἡ Α Σ.Σ.Δ. τῶν Κοζάκων* (τμῆμα) μὲ ἔκτασιν 2.814.600 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 7.115.500 κατ., πρωτεύουσαν δὲ τὴν Ἄλμα Ἄτα (κάτ. 45.385).

8) *Ἡ Αὐτόνομος περιοχὴ τῶν Οἰρατῶν* μὲ ἔκτασιν 88.100 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 125.500 κατ., πρωτεύουσαν δὲ τὸ *Οὐλάλα* (κάτ. 5.691),

9) *Ἡ Α. Π. τῶν Χακάσων* μὲ ἔκτασιν 54.472 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 108.500 κατ., πρωτεύουσαν δὲ τὸ *Ἀμπακὰν* (κάτ. 3.110).

— *[Ἱστορ.]* Ἡ ἱστορία τῆς Σιβηρίας συγχέεται σχεδὸν πλήρως πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς καταλήψεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ρώσων. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδεμία πληροφορία παρέχεται περὶ τοῦ βορείου ἡμίσεος τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου, τὰ ὀλιγάριθμα δὲ ἀγαλμάτια καὶ εἰδώλια, τὰ ἐκσκαφέντα περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΘ' καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐλάχιστα διαφωτίζουν τὸ σκότος τὸ καλύπτον τὴν ἱστορίαν τῆς ἀχανοῦς ταύτης χώρας. Ἐκ τῶν σινικῶν χρονικῶν ἐξάγεται ὅτι ἡ Σιβηρία κατῳκεῖτο κατὰ τὸν Β' καὶ Γ' π. Χ. αἰῶνα ὑπὸ διαφόρων φιννικῶν φύλων. Περὶ τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα μετὰ τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Σιβηρίας ἀνεμίχθησαν τουρκικὰ φῦλα εἴτε εἰρηνικῶς εἴτε κατόπιν κατακτητικοῦ πολέμου, ἅτινα ἐπηρέασαν τὸν χαρακτῆρα τοῦ πληθυσμοῦ. Τὰ ὀλιγάριθμα ἐξ ἄλλου παλαιὰ χειρόγραφα τὰ φυλασσόμενα εἰς τὰ ρωσικὰ ἀρχεῖα, ἀναφέρονται εἰς τοὺς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οἰκοῦντας τὴν Σιβηρίαν λαούς, τοὺς Σαμογέτας ἰδίως καὶ τοὺς Τατάρους.

Περὶ τὸν ΙΓ' αἰῶνα εἰς τὴν Σιβηρίαν εἰσήλασαν ἀπὸ νότου οἱ Μογγόλοι, οἵτινες ὑπέταξαν τοὺς λαοὺς τοὺς οἰκοῦντας περὶ τὰς ὄχθας τοῦ Γενισέη. Τὸν ΙΔ' αἰῶνα οἱ κάτοικοι τῆς νοτίου Σιβηρίας ἐπαναστατήσαντες ἵδρυσαν ἀνεξάρτητον κράτος (χανᾶτον) μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Ἰσκὶρ* ἢ *Σιμπίρ*, ὅπερ διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του μέχρι τῆς ρωσικῆς κατακτήσεως. Ὁπωσδήποτε, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Σιβηρία ἦτο ἄγνωστος διὰ τοὺς ἐν Εὐρώπῃ οἰκοῦντας, θεωρεῖται δὲ ἁπλῶς πιθανὸν ὅτι «ἡ χώρα» αὕτη «τοῦ σκότους» ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Νόβγοροντ, οἵτινες εἶχον συνάψει ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς «ἐκεῖθεν τῶν Οὐραλίων» κατοίκους ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἐκ τῶν θαλασσοπόρων πρῶτος ὁ Ὁλλανδὸς Γουλιέλμος Μπάρεντς περιέπλευσε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς Σιβηρίας, χωρὶς νὰ ἔλθῃ ὅμως εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς λαοὺς τοὺς θεωρουμένους σήμερον ὡς αὐτόχθονας τῆς Σιβηρίας. Κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αἱ ὀρδαὶ τῶν Κοζάκων ὑπὸ τὸν τολμηρὸν ἀταμᾶνον *Ἕρμακ Τιμότεβιτς*, φεύγουσαι πρὸ τοῦ τακτικοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, κατέφυγον εἰς τὴν ἐκεῖθεν τῶν Οὐραλίων περιοχήν, τὴν κατεχομένην ἀπὸ τῆς ἐμπορικῆς ἑταιρείας τῶν *Στρογκάνωφ*. Ἡ ἑταιρεία αὕτη εἶχεν ἐπιτύχει τῷ 1560 παρὰ τοῦ τσάρου Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ τὸ προνόμιον νὰ ἐμπορεύεται ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ Κάμα. Ὁ Ἕρμακ καὶ οἱ ὀπαδοί του, ἀναλαβόντες ὑπηρεσίαν παρὰ τῇ ἑταιρείᾳ Στρογκάνωφ, ἤρχισαν τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς δῃώσεις τῆς γειτονικῆς περιοχῆς, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὸν Μωαμεθανὸν σουλτᾶνον Κουτσούμ, ἔχοντα τὴν πρωτεύουσάν του ἐν *Ἰσκὶρ* ἢ *Σιμπὶρ* (ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς σημερινῆς *Τομπόλσκ*). Ἡ πόλις αὕτη κατελήφθη ὑπὸ τῶν Κοζάκων τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1581, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ Σιβηρία κατέστη ρωσικὴ κτῆσις. Αἱ πρόοδοι τοῦ μικροῦ στρατεύματος τοῦ Ἕρμακ ὑπῆρξαν ταχύταται. Οἱ αὐτόχθονες τρομοκρατημένοι ἐκ τῆς ἀγριότητος τῶν ἐπιτιθεμένων δὲν προέβαλλον σοβαρὰν ἀντίστασιν. Οἱ Κοζάκοι, δῃοῦντες συνεχῶς τὴν χώραν, ἀπώθησαν τοὺς Τατάρους πρὸς τὰς στέππας τοῦ Νότου, ὅταν δὲ ἀργότερον ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐπιστρέψουν ἐντεῦθεν τῶν Οὐραλίων, τὸ ἐπίσημον κράτος διεξεδίκησε τὰς κατακτήσεις των ὡς ἐθνικάς. Τὸ Τιουμέν, ἱδρυθὲν τῷ 1586, καὶ ἡ Τομπόλσκ, ἀνεγερθεῖσα τὸ ἑπόμενον ἔτος, κατέστησαν τὰ κέντρα τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν κατακτητῶν. Ὁ Ἕρμακ, φονευθεὶς τῷ 1584 παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰρτύς, κατά τινα αἰφνιδιασμὸν τῶν Ταταρων, ἔσχε πολλοὺς μιμητάς. Οἱ ἀταμᾶνοι Σούκιν, Μιάσνωφ, Τούλκωφ συνέχισαν ἐπὶ κεφαλῆς μικρῶν στρατῶν, ἐκ 300 μέχρι 500 ἀνδρῶν ἕκαστον, τὸ ἔργον τοῦ Ἕρμακ, ἱδρύσαντες νέα κέντρα ἢ μᾶλλον στρατόπεδα, τὸ Βερκοτουριέ, τὸ Μπλέν, τὸ Μπερεζόφ, τὸ Σουργκούτ, τὸ Ὀμπντόρσκ, τὸ Ναρύμ, τὸ Κέτσκ, τὴν Τάρα, ἀνεγερθέντα πάντα πρὸς πρόληψιν αἰφνιδιαστικῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ταταρων. Βῆμα πρὸς βῆμα οἱ Κοζάκοι εἰσέδυ-

Digitized by Google

σαν οὕτω πρὸς ἀνατολάς. Τῷ 1608 ἱδρύθη ἡ Τουρίνσκ, τῷ 1609 τὸ Τόμσκ, τῷ 1617—1618 τὸ Γενισεΐσκ, τῷ 1626 τὸ Κρασνογιάρσκ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔφθασαν μέχρι τοῦ Ἀγκάρα· τῷ 1632 ἵδρυσαν τὴν Ἰακούτσκην. Τῷ 1636 ὁ Κοζάκος Ἐλισαῖος Μπούζα κατῆλθε τὸν ποταμὸν Λέναν, φθάσας μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ, ἐνῷ εἷς ἄλλος ἀταμᾶνος, ὁ Ἰβὰν Πόστνικ, ἔφθανε διὰ ξηρᾶς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Κολύμνα. Τρίτος ἀταμάνος, ὁ Τρὸφ Χαμπαρώφ, ἐπὶ κεφαλῆς δρακὸς πολεμιστῶν ἐπέτυχε νὰ κατέλθῃ πρὸς νότον μέχρι τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Ἀμούρ. Τῷ 1652 ἱδρύθη ἡ Ἰρκούτσκη, τῷ 1656 τὸ Νερτσκίνσκ, τῷ 1699 κατελήφθη ἡ χερσόνησος τῆς Καμτσάτκας. Τῷ 1708 ὠργανώθη τὸ *Κυβερνεῖον τῆς Σιβηρίας* μὲ πρωτεύουσαν τὴν Τομπόλσκ, τῷ 1719 ἡ ἐπαρχία τῆς Ἰρκούτσκης καὶ τῷ 1806 ἡ γενικὴ διοίκησις τῆς Σιβηρίας. Αἱ στέπαι ἐν τούτοις τῶν Κιργισίων κατελήφθησαν τελειωτικῶς μόλις περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐνῷ ἡ ρωσικὴ διείσδυσις ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἀμοὺρ ἀνεχαιτίσθη λόγῳ τῆς πεισμόνος ἀντιστάσεως τῶν Μαντσοῦ. Ἐν τούτοις ὁ ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Σιβηρίας τῷ 1847 Μουράβιεφ ἐπέτυχε τελικῶς τῷ 1858, ὅπως καθορισθῇ ὁ ποταμὸς Ἀμοὺρ ὡς σύνορον μεταξὺ Ρωσίας καὶ Κίνας. Τῷ 1872 ἱδρύθη ἐν τῷ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ ἡ ναυτικὴ βάσις τοῦ Βλαδιβοστόκ, τῷ δὲ 1898 ἡ Κίνα ὑπεχρεώθη νὰ ἐνοικιάσῃ εἰς τὴν Ρωσίαν ἐδαφικὴν περιοχήν, ἐν ᾗ ἱδρύθη ὁ ναυτικὸς σταθμὸς τοῦ Πὸρτ-Ἄρθουρ. Ἐκτὸς τούτων ἡ Ρωσία, ἐπωφελουμένη τοῦ πολέμου τῶν Μπόξερς, κατέλαβε τμήματα τῆς κινεζικῆς Μαντζουρίας. Εἰς τὴν πρόοδον ταύτην τῆς Ρωσίας ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ ἔθεσε τέρμα ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος, μεθ' ὃν ἡ Ρωσία ὑπεχρεώθη, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Πόρτσμουθ, νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς φιλοδοξίας της.

Περὶ τὸ τέρμα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσίᾳ, ἡ Σιβηρία κατέστη τὸ θέατρον μακροῦ ἀγῶνος μεταξὺ λευκῶν καὶ ἐρυθρῶν. Τὰ ἀντιμπολσεβικικὰ τότε στοιχεῖα, ἀποσυρθέντα εἰς Σιβηρίαν, ὠργάνωσαν ἀντεπαναστατικὸν κίνημα, ἐν ᾧ χρόνῳ εἰς τὴν χώραν ἀπεβιβάζοντο γαλλικά, ἀγγλικά, ἀμερικανικὰ καὶ ἰαπωνικὰ στρατεύματα. Εἰς Σιβηρίαν ἐπίσης κατέφυγον καὶ τὰ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας διατελοῦντα στρατεύματα ἐκ Τσεχοσλοβάκων αὐτομόλων καὶ αἰχμαλώτων τοῦ αὐστριακοῦ μετώπου, ἅτινα δὲν ἀνεγνώριζον τὴν συνθήκην τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ. Τὰ στρατεύματα ὅμως ταῦτα ἡττήθησαν, ὡς τελικῶς ἡττήθη καὶ ὁ ναύαρχος Κολτσάκ, ὅστις ἱδρύσας πρὸς στιγμὴν κράτος ἐν Σιβηρίᾳ ἐπεχείρησε νὰ ἀνατρέψῃ τὸ κράτος τῶν μπολσεβίκων. Μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Κολτσὰκ τὰ ἐρυθρὰ στρατεύματα προελάσαντα ἀνέκτησαν τὴν Σιβηρίαν, ἣν ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι καὶ τὰ ξένα στρατεύματα, πλὴν τῶν Ἰαπώνων, οἵτινες ἀπεσύρθησαν ἐκ Βλαδιβοστὸκ τῷ 1922.

Ἀποικισμός. Ἡ πραγματικὴ ἐν τούτοις κατάκτησις τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἡ οἰκονομικὴ κατάκτησις τοὐλάχιστον, ἐπραγματοποιήθη διὰ τοῦ ἀποικισμοῦ αὐτῆς. Ὁ ἀποικισμὸς οὗτος ἔχει διπλοῦν χαρακτῆρα: ἀποικισμὸν ἐλεύθερον καὶ ἀποικισμὸν ἐξαναγκαστικόν.

Ἐλεύθερος ἀποικισμός. Πρῶτοι ἄποικοι τῆς χώρας ὑπῆρξαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ κατακτηταί. Οἱ Κοζάκοι, ἱδρύοντες συνοικισμούς, ἠκολουθοῦντο ὑπὸ πλήθους ἄλλων χωρικῶν, ἀστῶν μικρεμπόρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν. Ἐκτὸς τούτου μετὰ τὸ πέρας τῶν πολεμικῶν των ἐπιχειρήσεων οἱ Κοζάκοι καθίσταντο ἀναγκαστικῶς καλλιεργηταί. Ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐνεθάρρυνε τὴν μετανάστευσιν εἰς Σιβηρίαν Ρώσων καλλιεργητῶν, καταβάλλουσα τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδίου των καὶ ἀπαλλάσσουσα αὐτοὺς ἀπὸ τῆς καταβολῆς φόρων κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη τῆς ἐγκαταστάσεώς των. Παρὰ τὰ κυβερνητικὰ ἐν τούτοις ταῦτα μέτρα ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν παρέμενε μικρὸς σχετικῶς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας. Οὕτω τῷ 1851 ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἀνήρχετο μόλις εἰς 2.400.000. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ ἐλευθέρα μετανάστευσις ἀφ' ἑνὸς ἐνισχύθη λόγῳ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας. Οἱ χωρικοί, περιερχόμενοι εἰς τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν, ἐτρέποντο μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των πρὸς τὴν Σιβηρίαν, ἑλκόμενοι ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι θὰ ἔχωσι πρὸ αὐτῶν ἀχανεῖς ἐκτάσεις πρὸς καλλιέργειαν. Αἱ ὁμαδικαὶ αὗται ὅμως ἔξοδοι πρὸς τὴν Σιβηρίαν ὑπῆρξαν κατὰ τὸ πλεῖστον καταστρεπτικαὶ καὶ οἱ ἡμίσεις τοὐλάχιστον τῶν μεταναστῶν ἀπέθνῃσκον ἐκ τῆς μακρᾶς πορείας, τοῦ ψύχους καὶ τῶν κακουχιῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ *διασιβηρικοῦ* ἢ *ὑπερσιβηρικοῦ* σιδηροδρόμου ἐμετρίασε τοὺς κινδύνους τῆς μεταναστεύσεως.

Ἀναγκαστικὸς ἀποικισμός. Ἕτερος συντελεστὴς τοῦ ἀποικισμοῦ καὶ ἐκρωσισμοῦ τῆς Σιβηρίας ὑπῆρξεν ἡ ἐν αὐτῇ ἐγκατάστασις καταδίκων. Τὸ σύστημα τοῦτο εἶχεν ἐγκαινιασθῆ ἀπὸ τοῦ 1593, ἀλλὰ περιελήφθη ἐπισήμως εἰς τὴν ρωσικὴν νομοθεσίαν τῷ 1648 ὑπὸ τοῦ τσάρου Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς. Ἐπὶ δύο καὶ πλέον συνεχεῖς αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Σιβηρία ἐθεωρήθη ὡς τόπος ἐξορίας, τὸ ὄνομα δὲ αὐτῆς ἀπέβη σὺν τῷ χρόνῳ συνώνυμον πρὸς τὸ τῆς κατηραμένης χώρας. Ἐν ἀρχῇ τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν καταδικασμένων οὐχὶ διὰ βαρὺ ἔγκλημα ἡ Σιβηρία, καθωρίσθη ἐπὶ τοῦ τσάρου Πέτρου τοῦ Μεγάλου ὡς τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καταδικασθέντων. Ἡ κατάργησις τῆς θανατικῆς ποινῆς τῷ 1753 ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ καὶ ἡ ἀντικατάστασις ταύτης διὰ τῆς εἰς Σιβηρίαν ἐξορίας ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀκουσίων ἀποίκων. Οἱ αἰχμάλωτοι πολέμου (Σουηδοί, Πολωνοί) μετεφέροντο ἐπίσης καθ' ὁμάδας εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Σιβηρίας. Ὁ μέσος ὅρος τῶν οὕτω ἐγκατασταθέντων ἀποίκων κατὰ τὴν τεσσαρακονταετίαν 1850—1890 ὑπῆρξε 19.000 ἐτησίως. Ὁ τόπος τῆς ἐξορίας τῶν καταδίκων καθωρίζετο ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐπιβληθείσας ποινάς, αἵτινες ἦσαν τριῶν κατηγοριῶν: 1) Ἁπλῆ ἐξορία, μὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ τόπου ὑπὸ τοῦ καταδίκου· 2) ἐξαναγκαστικὴ ἐγκατάστασις εἰς σημεῖον ἐκ τῶν προτέρων καθορισθέν· 3) καταναγκαστικὰ ἔργα. Ὁ τρόπος ὅμως τῆς μεταφορᾶς τῶν καταδίκων, οἵτινες ὑπεχρεοῦντο νὰ διανύουν πεζῇ τὰς ἀπεράντους παγωμένας ἐκτάσεις, προεκάλεσε ταχέως τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν. Τῷ 1850 αὐτὸς ὁ τσάρος Νικόλαος Α', παρατηρῶν σχετικὸν ζωγραφικὸν πίνακα, κατελήφθη ὑπὸ τοιαύτης φρίκης, ὥστε διέταξεν ὅπως ἔκτοτε οἱ κατάδικοι μεταφέρωνται διὰ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν διωρύγων. Τῷ 1899 τὸ σύστημα τοῦ εἰς Σιβηρίαν ἐκτοπισμοῦ τῶν κακοποιῶν κατηργήθη δι' οὐκαζίου τοῦ τσάρου Νικολάου Β', ἀλλὰ συνεχίσθη διὰ τοὺς πολιτικοὺς καταδίκους, διατηρηθὲν καὶ ἐπὶ τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος. Γ.Α.Κ.

σιβηρικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σιβηρίαν, ὁ τῆς Σιβηρίας: «σιβηρικὸς σιδηρόδρομος».

σιβηρίτης (Siberit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ τουρμαλίνου καὶ διακρίνεται ἀπὸ τὸ ἐρυθρόν του χρῶμα, συνεπείᾳ μικρᾶς περιεκτικότητος εἰς μαγγάνιον. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Οὐραλίων. Γ. Β.

Σιβιντρίκ, Μεγάλο — *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν Δράμᾳ χωρίου *Μεγαλόκαμπος* (βλ. λ.).

Σιβίστα *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας (βλ. *Φενεός*). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (βλ. *Ἑλληνικά*).

Σιβιτανίδειος Σχολή. Τεχνικὴ σχολὴ ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸ 1927 καὶ σκοπὸν ἔχουσα τὴν παροχὴν μέσης καὶ κατωτέρας τεχνικῆς, βιομηχανικῆς καὶ ἐν γένει ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως. Φέρει τὸν τίτλον «Σιβιτανίδειος σχολὴ τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων» καὶ εἶναι αὐτοτελὲς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, διοικεῖται δὲ ὑπὸ δεκατετραμελοῦς συμβουλίου τὸ ὁποῖον ἐκλέγει πενταμελῆ ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκχωρεῖ τὰ πλεῖστα δικαιώματα τῆς διοικήσεως τῆς σχολῆς. Ἡ σχολὴ συντηρεῖται ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Βασιλείου Ἱερωνύμου Σιβιτανίδου. Τὸ κληροδότημα τοῦτο κατὰ τὸν θάνατον τοῦ διαθέτου (3 Ἰανουαρίου 1921) δὲν ἦτο ἀνώτερον τῶν 3.000.000 χρυσῶν δραχμῶν (αἰγυπτιακὰ χρεόγραφα καὶ λίραι Αἰγύπτου), ἔπρεπε δὲ κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ κληροδότου νὰ μετατραπῇ εἰς ἑλληνικὰ χρεόγραφα καὶ νὰ κατατεθῇ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἵνα ἐκ τῶν προσόδων ἱδρυθῇ καὶ συντηρηθῇ σχολὴ ἐπαγγελμάτων καὶ τεχνῶν ἐπ' ὀνόματι τῶν Βασιλείου καὶ Λουΐζου (ἀδελφῶν τοῦ κληροδότου) Σιβιτανιδῶν. Κατὰ τὴν σύστασιν τῆς σχολῆς καὶ μετατραπέντος τοῦ κληροδοτήματος κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, ἡ διοίκησις τῆς σχολῆς παρέλαβεν 76 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν. Δι' αὐτῶν ἐλειτούργησε τὸ πρῶτον τῷ 1929 προσωρινῶς ἐν ἰδιωτικῷ κτηρίῳ, μέχρις ὅτου ἐγκατεστάθη εἰς μεγαλοπρεπὲς κτήριον, ἰδιόκτητον, μὲ ὅλας τὰς συγχρόνους τεχνικὰς τελειοποιήσεις. Ἤδη ἡ περιουσία τῆς σχολῆς ἀνέρχεται εἰς 90 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἡ σχολὴ διαιρεῖται εἰς τρία κεχωρισμένα σχολεῖα: μηχανουργικῶν καὶ ἠλεκτροτεχνικῶν ἐπαγγελμάτων, δομικῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἐπιπλοποιίας καὶ εἰς σχολεῖον διακοσμητικῶν ἐπαγγελμάτων. Εἰς τὴν σχολὴν διδάσκονται ἤδη περὶ τοὺς 650 μαθηταί. Ἡ διδασκαλία εἶναι θεωρητικὴ καὶ πρακτική, γίνεται ὑπὸ ἐμπείρων καθηγητῶν, διδασκάλων, ἀρχιτεχνιτῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ διαρκεῖ ἐπὶ τριετίαν. Πρὸς ἐγγραφὴν ἀπαιτεῖται ἀπολυτήριον ἑξαταξίου δημοτικοῦ σχολείου, πιστοποιητικὸν ἡλικίας 14—18 ἐτῶν καὶ ἐπιτυχία εἰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις.

Σιβιτανίδης, Βασίλειος Ἱερων. Ἱδρυτὴς τῆς ἐν Ἀθήναις «Σιβιτανιδείου σχολῆς τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων», γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1830 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1921. Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐξ οὗ ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Ἀλεξανδρείας, ἀναδειχθεὶς εὐεργέτης αὐτῆς διὰ παντοειδῶν κοινωφελῶν δωρεῶν. Ἐκληροδότησεν ἅπασαν τὴν περιουσίαν του διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐν Ἀθήναις ἐπαγγελματικῆς σχολῆς (βλ. *Σιβιτανίδειος σχολή*).

Σίβορα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις μικρασιατικὴ κατὰ τὴν μεθόριον Καππαδοκίας καὶ Γαλατικοῦ Πόντου.

Σιβουζᾶται *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς ΝΔ. Γαλλίας ἐν Ἀκουϊτανίᾳ, κατοικῶν ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τῶν Πυρηναίων.

Σιβρῆ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. *Βουνοχώρι*). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Σερρῶν (βλ. *Κορφοβούνι*).

Σιβρὶ Χισὰρ *[Γεωγρ.]*. Πόλις εἰς τὰ ὅρια μεταξὺ Φρυγίας καὶ Γαλατίας τῆς Μ. Ἀσίας, κειμένη ἐντὸς τοῦ θυλάκου, ὃν σχηματίζει ὁ Σαγγάριος, καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδεύσεων: ἀπὸ Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ (Ἀκροϊνοῦ) διὰ Σεϊντὴ Γαζῆ (Νακολείας) πρὸς Γόρδιον—Ἄγκυραν ἀφ' ἑνός, καὶ ἀπὸ Ἐσκὶ Σεχὶρ (Δορυλαίου) πρὸς Ἀκ-Σεχὶρ (Φιλομήλιον)—Ἰκόνιον ἀφ' ἑτέρου. Πρὸ τοῦ 1922 περιελάμβανεν ἡ μικρὰ πόλις αὕτη καὶ κοινότητας ἀρμενικὴν καὶ ἑβραϊκὴν καί τινας ἑλληνικὰς οἰκογενείας. Ἐπὶ μέλανος βραχώδους ὑψώματος κωνοειδοῦς βορειότερον ἔκειτο ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς, σωζομένη ἐν μέρει ἔτι καὶ νῦν. Ἡ πόλις ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, κληθεῖσα *Ἰουστινιανούπολις*.

Κατὰ τὴν πρὸς Σαγγάριον—Ἄγκυραν μεγάλην ἐπιχείρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, τῷ 1921, εἰς Σιβρὶ Χισὰρ εὑρίσκοντο ἀνεπτυγμένα χειρουργεῖα καὶ ὑπῆρχεν ὑπηρεσία ἀνεφοδιασμοῦ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς. Τῇ 31 Αὐγούστου 1921 ἡ ἔκτακτος μεραρχία ἱππικοῦ τῶν Τούρκων, προελάσασα ἀπὸ Ν., ἀπὸ τοῦ Τζιχὰν Μπεϋλί, ἐξεδίωξεν ἀπὸ τῆς γεφύρας Φεθὶ Ὀγλοῦ τάγμα μηχανικοῦ τοῦ Α' σώματος στρατοῦ καὶ ἐπιδραμοῦσα διὰ τοῦ Πεσσινοῦντος κατέλαβεν ἁμαχητὶ τὸ Σιβρὶ Χισάρ, εἰσδύσασα εἰς τὰ νῶτα τῆς ὑποχωρησάσης ἑλληνικῆς στρατιᾶς, ἥτις ἦτο τεταγμένη ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων ἀμέσως δυτικῶς καὶ παραλλήλως τῷ ἀνατολικῷ βραχίονι τοῦ Σαγγαρίου. Ἐκεῖ ἡ τουρκικὴ μεραρχία ἱππικοῦ κατέλαβε τὰ χειρουργεῖα, κατέστρεψεν ὅσον ὑλικὸν δὲν ἠδύνατο νὰ συναποκομίσῃ μεθ' ἑαυτῆς καὶ ἀπήγαγε μικρὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ἐλαφρῶς τετραυματισμένων, ὡς καὶ μέρος τοῦ προσωπικοῦ τῶν χειρουργείων. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τουρκικῆς μεραρχίας ἱππικοῦ ταύτης ἀντισυνταγματάρχης ἱππικοῦ προσηνέχθη φιλανθρώπως καὶ εὐγενῶς πρὸς τοὺς βαρέως τετραυματισμένους καὶ ἐπεδαψίλευσεν αὐτοῖς πᾶσαν περιποίησιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἕτερον συνάδελφόν του, κατακρεουργήσαντα τραυματίας εἰς ἄλλην περίπτωσιν ἐπιδρομῆς τουρκικοῦ ἱππικοῦ, διαφυγόντων κουσῶν τῶν πέραν τοῦ Σαγγαρίου μαχῶν, κατὰ φάλαγγος τραυματιοφόρων αὐτοκινήτων. Τὴν τουρκικὴν μεραρχίαν ἱππικοῦ ἐκείνην ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ Σιβρὶ Χισὰρ ἡ ἑλληνικὴ ταξιαρχία ἱππικοῦ καὶ ἡ Ι ἑλληνικὴ μεραρχία, καταδιώξασα αὐτὴν διὰ τοῦ 1/38 συντάγματος εὐζώνων μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Φετὶ Ὀγλοῦ. Τὴν 8ην Σεπτεμβρίου 1921 ἡ 14η τουρκικὴ μεραρχία ἱππικοῦ ἐπεχείρησεν αὖθις ἀπὸ Δ. νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Σιβρὶ Χισάρ, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν ἀποσυρομένων τότε πρὸς Δ. μεραρχιῶν τοῦ Β' σώματος στρατοῦ.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Σίβυλλα. Θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀμαλαρίχου Α'. Ἐνυμφεύθη εἰς πρῶτον γάμον τὸν Γουλιέλμον Μομφερρατικὸν καί, ἐκείνου θανόντος, τὸν ἐν Κύπρῳ δυνάστην Γουΐδωνα Λουσινιάν, τὸν ὁποῖον καὶ ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, συμβασιλεύσασα μετ' αὐτοῦ. Ἐξεγερθέντων ὅμως τῶν εὐγενῶν, διότι ὁ Λουσινιὰν ἐδεήθη... τὸν υἱὸν τοῦ Γουλιέλμου Μομφερρατικοῦ Βαλδουΐνον τὸν Ε', ἡ Σίβυλλα ἀπώλεσε τὴν συμπάθειαν αὐτῶν καὶ ὅτε ὁ Μουσουλμᾶνος δυνάστης Σαλαεδδίν, μετὰ τὴν παρὰ τὴν Τιβεριάδα λίμνην μάχην, τῷ 1187, καθ' ἣν ὑπέστη πανωλεθρίαν ὁ Λουσινιάν, εἰσῆλθε νικητὴς εἰς Ἱεροσόλυμα, αὐτὴ ἀπεγυμνώθη πάσης ἐξουσίας καὶ μετὰ τρία ἔτη ἀπέθανε (1150—1190), τὸ δὲ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ κατηργήθη. Ε. Τ. Ε.

Σίβυλλαι *[Μυθ.—Ἀρχ.]*. Ἐκαλοῦντο οὕτω ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐμπνεόμεναι γυναῖκες, αἵτινες εἶχον ἐκ τούτου μαντικὴν δύναμιν. Ἀπὸ τῆς παλαιοτάτης ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, αἱ γυναῖκες ἰδίως, αἱ ὑποκείμεναι μᾶλλον τοῦ ἀνδρὸς εἰς νευρικὰς παθήσεις καὶ διαταραχὰς ἐκστάσεως, ἐθεωροῦντο θύματα τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις κλονίζων τὸ σῶμα αὐτῶν καὶ τὰ ὄργανά των διαταράσσων, ἐφώτιζε τὸ πνεῦμά των δι' ἐκλάμψεων θείων. Ἡ προφητικὴ Κασσάνδρα, τῆς ὁποίας οἱ πάντοτε ἀψευδεῖς χρησμοὶ οὐδέποτε ἐγένοντο πιστευτοί, εἶναι τὸ ἀρχαιότερον καὶ σπουδαιότερον παράδειγμα ὀλεθρίας δαιμονοληψίας, αἰτίας σκληρῶν βασάνων...

Digitized by Google

ἀπαύτων δραματισμῶν. Αἱ πρῶται αὗται γυναῖκες, αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐμπνεόμεναι, ὠνομάζοντο γενικῶς *Σίβυλλαι*. Τὸ ὄνομα *Σίβυλλα* ἐχρησιμοποιήθη διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου, κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου. Πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης ὁμιλεῖ περὶ πολλῶν Σιβυλλῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Οὐάρρωνος ἠριθμοῦντο εἰς δέκα. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ἡ πρώτη κληθεῖσα Σίβυλλα ἦτο ἡ Λίβυσσα, θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λαμίας, ἐγγόνη καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, ἡ ὁποία ἐμάντευεν ἐπὶ βράχου ἐν Δελφοῖς. Ἡ δευτέρα καὶ ἐπισημοτάτη ἦτο ἡ Ἡροφίλη, ἀδελφή, θυγάτηρ ἢ σύζυγος τοῦ Ἀπόλλωνος, ζήσασα πρὸς τῶν τρωϊκῶν. Αὕτη ἐκαλεῖτο καὶ Δημώ, Δημοφίλη, Δηϊφόβη καὶ Ἀμάλθεια, δὲν εἶχε δὲ μόνιμον διαμονήν, ἐπισκεφθεῖσα τὴν Κλάρον, τὴν Σάμον, τὴν Δῆλον, τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Κύμην τῆς Ἰταλίας, ἔνθα ἐπροφήτευσε τῷ Αἰνείᾳ πρὸ τῆς καταβάσεώς του εἰς τὸν Ἅδην. Ἡ Σίβυλλα αὕτη ἐπιστεύετο ὅτι ἔφθασεν εἰς βαθύτατον γῆρας. Αὐτῆς ἐλέγοντο ὅτι ἦσαν προφητεῖαί τινες εἰς στίχους (σιβυλλικὰ βιβλία), τὰς ὁποίας Ταρκύνιος ὁ Ὑπερήφανος ἠγόρασε παρ' ἀγνώστου γραίας ἀντὶ μεγίστης χρηματικῆς ἀμοιβῆς. Αἱ Σίβυλλαι ἐπροφήτευον ἢ ἄνευ ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν καὶ ἐκστάσεων, μόνον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ ἐμπνεόμεναι, ἢ ἐν ἐκστάσει, εἰς ἣν περιήρχοντο πίνουσαι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ὕδατος. Σήμερον σῴζονται εἰς 12 βιβλία σιβυλλικοὶ χρησμοί, ἀνήκοντες εἰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἀποτελοῦντες περίεργον κρᾶμα ἐθνικῶν, ἰουδαϊκῶν, χριστιανικῶν καὶ ἄλλων δοξασιῶν καὶ περιέχοντες κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ σχῆμα προφητειῶν ἱστορήματα ἢ προρρήσεις περὶ ναῶν, πόλεων, λαῶν καὶ ἐθνῶν μετὰ ἠθικῶν ἀποφθεγμάτων καὶ παραγγελμάτων. —Ω.

Σιβυλλάται *['Αρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σιβουζάται*.

σιβύλλειος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σίβυλλαν, ὁ τῆς Σιβύλλης: «σιβύλλειοι χρησμοί».

Σιβύρτιος. Μακεδών, ἀκολουθήσας τὸν Μ. Ἀλέξανδρον εἰς τὴν κατὰ τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἐκστρατείαν του καὶ διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τῷ 326 π. Χ. διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Καραμανίας, τὴν ὁποίαν ἀντήλλαξεν εἶτα πρὸς τὴν σπουδαίαν σατραπείαν τῆς Ἀραχωσίας καὶ Γεδρωσίας. Κατὰ τὰς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου διενέξεις μεταξὺ τῶν στρατηγῶν, ὑπεστήριξε τὸν Πευκέσταν κατὰ τοῦ Πύθωνος καὶ τοῦ Σελεύκου, συνοδεύσας αὐτὸν εἰς Σουσιανὴν τῷ 317 π. Χ. Ἕνεκα τούτου ἐπέσυρεν ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν ὀργὴν τοῦ Εὐμένους, παραπεμφθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς δίκην μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς. Τοῦτο συνετέλεσεν, ὥστε νὰ τύχῃ τῆς προστασίας τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν σατραπείαν του καὶ ἔταξεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του 1000 ἐκ τῶν παραδόντων αὐτῷ τὸν Εὐμένη ἀργυρασπίδων, Π. Α. Ρ.

Σίγα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. παραλίας τῆς Μαυριτανίας Καισαρηνσίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ (νῦν Τάφνα), πρωτεύουσα τοῦ Σύφακος, βασιλέως τῶν Μασαισυλίων.

σιγά· ἐπίρρ. δημοτ., ἡσύχως, ἀθορύβως χαμηλοφώνως: «μιλάει —, κουβεντιάζει σιγά», «κάμε σιγὰ νὰ μὴ τοὺς ξυπνίσῃς»· || βραδέως, ἀργά: «τρώει —, περπατεῖ σιγά».

Σιγὰλ *['Αρχ. Γεωγρ.]*: Πόλις τῆς Παρθίας κειμένη κατὰ τὸν Ἰσίδωρον Χαρακηνὸν (Σταθμ. Παρθ. 5. 18) ἐν τῇ Σακαστηνῇ (νῦν *Κανδαχὰρ* ἐν τῷ Ἀν. Ἀφγανιστάν). Α. Θ. Σ.

Σιγάλας, *Ἀντώνιος*. Μουσικὸς καὶ μελοποιὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, καταγόμενος ἐκ τῆς νήσου Θήρας. Ἐμελοποίησε τὰ εἰς τὴν «Μέλισσαν» Θεοδώρου Φωκαέως δημοσιευθέντα σύντομα ἀνοιξαντάρια, ὡς καὶ πολυάριθμα ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα, συναρμολογηθέντα εἰς 14 ὀγκώδεις τόμους καὶ βραβευθέντα διὰ χρυσοῦ ἀριστείου ὑπὸ τῆς μουσικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκθέσεως τῆς Δ' ὀλυμπιακῆς περιόδου. Ἐργασθεὶς ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, ἐποιήσατο συλλογὴν τριακοσίων ἐθνικῶν δημωδῶν ᾀσμάτων, βραβευθέντων δι' ἀργυροῦ ἀριστείου κατὰ τὴν Γ' ὀλυμπιακὴν ἔκθεσιν (1875) καὶ ἐκδοθέντων τῷ 1880 ἐν βυζαντινῇ παρασημαντικῇ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ἀρκετὰς μελέτας περὶ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς. Ἀπέθανεν ἐνενηκοντούτης. Ν. Α. Χ.

—**Σιγάλας, *Ἀντώνιος*.** Καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, γεννηθεὶς τῷ 1890. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου θεολογίαν καὶ φιλολογίαν, τῷ δὲ 1921 διωρίσθη ἔκτακτος καὶ τῷ 1924 τακτικὸς συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Τῷ 1926 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς παπυρολογίας καὶ παλαιογραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης. Ἐκτὸς πολλῶν αὐτοῦ ἄρθρων εἰς γερμανικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, συνέγραψε καὶ τὰς ἑξῆς μελέτας: «Des Chrisippos von Jerusalem Enkomion auf den hl. Theodoros Teron (1 und 2 Teil. Tenkritische Ausgabe. Byzantinisches Archiw Heft 7. Σελ. VIII + 102. Leipzig 1921), «Συρίων βαπτιστικὰ—παρωνύμια—ἐπωνύμια» («Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον» τ. 6, σ. 160—209), «Ἡ διασκευὴ τῶν ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου παραδιδομένων θαυμάτων τοῦ ἁγίου Θεοδώρου» («Ἐπετ. τῆς Ἑταιρ. Βυζαντ. Σπουδ.» Α', σ. 295 —339), «Ἀνωνύμου, Βίος καὶ ἀνατροφὴ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος» («Ἐπετ. Βυζ. Σπουδ.» Β', σ. 220—226), «Χρυσίππου Πρεσβυτέρου, Ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαήλ» («Ἐπετ. Βυζ. Σπουδῶν» Γ', σ. 85—96). «Die venezianisch - italienischen Personen—und Familien namen auf der Insel Syros» (Deuxème Congrès international des Études Byzantines. Compte-Rendu. Belgrade 1929, σ. 162—164). «Λαϊκὰ πανεπιστήμια», («Μακεδον. Ἡμερολόγ.» ἔτος 4ον σ. 181—193). «Ein Urkundenregister vom Jahre 1805—1807 der Gemeinde Syra» (Byz. Zeitschrift 30, σ. 174—179), «Ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κοτζαμπάσηδων» («Ἑλληνικά» τ. 3, σ. 69—88), «Ὁρισμὸς Δημητρίου Δεσπότου τοῦ Παλαιολόγου» («Ἑλληνικά» τ. 3, σ. 341—345), «Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς διοικήσεως τῶν κοινοτήτων ἐπὶ τουρκοκρατίας» (περιοδικὸν «Κυκλάδες» (1930 — 1931). I nomi e Cognomi Venetoitaliani nell'isoladi Sira (Studi Bizantini 3, σ. 197—200) κ. ἄ.

Σιγαλὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μαδύτου τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 224 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Μπιγαλή*.

σιγαλιὰ (ἡ)· δημοτ., νηνεμία, ἡσυχία, ἔλλειψις παντὸς θορύβου, ἰδίᾳ κατὰ τὴν νύκτα: «τί σιγαλιὰ εἶναι αὐτή; φύλλο δὲ σειέται».

σιγαλός, *—ή, —όν*· δημοτ., ἄλλως *σιγανὸς* (βλ. λ.).

Σίγαμβροι, *Σύγαμβροι,* ἢ ***Σούγαμβροι*** *['Αρχ.]*. Εἷς τῶν ἰσχυροτέρων καὶ μαχητικωτέρων λαῶν τῆς Δ. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἀνήκων εἰς τὴν φυλὴν τῶν Ἰσταιβόνων καὶ κατοικῶν πρὸς βορρᾶν τῶν Οὐβίων ἐπὶ τοῦ Ρήνου, μεταξὺ τῶν Μάρσων πρὸς βορρᾶν καὶ τῶν Τευκτέρων πρὸς νότον.

Σιγάνεον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Κολχίδος μεταξὺ Κυανέου ποταμοῦ καὶ Θιαπόλεως (*Πτολ.* Ε, ι, 2). Ἀπαντᾷ καὶ ὑπὸ τὴν γραφὴν *Ιιγάναιον*. Ἐν τῷ Περίπλῳ τοῦ Εὐξείνου (*Ἀρριαν.* § 13) φέρεται ὡς *Σιγάμου* ποταμοῦ ναυσιπόρου ἐκβολή. Εἶναι τὸ παρὰ τὴν κοινὴν ἐκβολὴν τῶν ποταμῶν Iar καὶ Oagida ἀγκυροβόλιον *Ὀτσιεμτσίρι*.

Σιγανὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατ. Θρᾴκης ἐν τῷ νομῷ Ραιδεστοῦ, τὸ τουρκιστὶ *Γιαβαχτσᾶ*.

σιγανός, *—ή, —ό*· ἥσυχος, ἤρεμος, ἀθόρυβος: «σιγανὸς ἄνθρωπος»· || παροιμ. «σιγανὸ ποτάμι» ἐπὶ ἀνθρώπου ἠρέμου μὲν φαινομένου, ἀλλὰ καταχθονίου. — Ἐπίρρ. *σιγανά*· ἡσύχως, βραδέως, ἀθορύβως: «διάβαζε σιγανά».

Σίγαρα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΑ. παραλίας τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰακκητανῶν. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Prats del Rey. Α. Θ. Σ.

σιγαρέττον (τὸ) (γαλλ., γερμ., ἀγγλ. cigarette, ἰταλ. sigaretta, ἱσπαν. cigarillos). Μικρὸς κύλινδρος ἐκ καιομένου καπνοῦ τετυλιγμένου ἐντὸς σιγαροχάρτου πρὸς κάπνισμα, κοινῶς *σιγάρο* καὶ *τσιγάρο* (βλ. λ. *καπνός*, τόμ. ΙΓ' σ. 756 γ).

— *[Δημ. Οἰκον. Νομ.]* Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1925 κατηργήθη ἡ ἐν τοῖς *καπνεργοστασίοις* διασκευὴ τοῦ κοπτομένου καπνοῦ εἰς κυτία περιέχοντα κεκομμένον καπνόν, πρὸς πρόληψιν τοῦ λαθρεμπορίου, καθόσον ἦτο δυσχερὴς ἡ διάκρισις τοῦ καπνοῦ τούτου ἀπὸ τοῦ λαθραίως κοπτομένου καὶ πωλουμένου· ἔκτοτε ἅπας ὁ ἐν καπνεργοστασίοις κοπτόμενος καπνὸς διασκευάζεται καὶ πωλεῖται εἰς σιγαρέττα. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ ἐν λόγῳ διατάγματος εἶχε γενικευθῇ ἡ χρῆσις τοῦ σιγαρέττου, λόγῳ τῆς εὐκολίας, ἣν παρουσιάζει διὰ τὸν καπνιστήν, μὴ ἀναγκαζόμενον νὰ διασκευάζῃ ὁ ἴδιος τὸ σιγαρέττον διὰ τοῦ κεκομμένου καπνοῦ. Ὁ καπνὸς συσκευάζεται εἰς κυτία περιέχοντα ὡρισμένον, κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῆς φορολογίας, ἀριθμὸν σιγαρέττων, ἀντιστοιχούντων εἰς 880 κοινὰ (χονδρὰ) σιγαρέττα ἀνὰ ἓν χιλιόγραμμον κεκομμένου καπνοῦ. Ἕκαστον κυτίον τῶν 25 γραμμαρίων περιέχει 22 κοινὰ σιγαρέττα, ὑπάρχουσι δὲ καὶ κυτία μεγαλυτέρας χωρητικότητος, καθὼς καὶ μικροτέρας, τῶν 12 ½ γραμμαρίων, μετὰ ἀναλόγου περιεχομένου, καθὼς καὶ κυτία περιέχοντα λεπτὰ σιγαρέττα, τὰ λεγόμενα *ντάμες*.

Κατὰ τὸ 1931 κατηναλώθησαν 197 ἑκατομμύρια κυτία τῶν 12 ½ γραμμαρίων καὶ 83 ἑκατομμύρια κυτία τῶν 25 γραμμαρίων. Ἡ κατανάλωσις τοῦ 1931 ἀνῆλθεν εἰς σιγαρέττα κοινὰ 3.197.552.160 καὶ εἰς λεπτὰ σιγαρέττα 926.501.680, ἤτοι συνολικῶς εἰς 4.124.053.840. Ἐξήχθησαν προσέτι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατὰ τὸ 1931 χιλιόγραμμα σιγαρέττων 51.537, μὴ ὑποβληθέντων εἰς φόρον. Ἡ μεγαλυτέρα ποσότης ἐξήχθη εἰς Αἴγυπτον, Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν (βλ. λ. *καταναλώσεως φόρος, καπνεργοστάσιον, μονοπώλιον, σιγαρόχαρτον*). Γ. Ν. Κ.

σιγαροθήκη (ἡ). Μικρὰ φορητὴ θήκη τῆς τσέπης, χρησιμεύουσα πρὸς τοποθέτησιν τῶν σιγαρέτων ἢ πούρων.

σιγαροκόπος (ὁ). Μικρὸν ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ καπνισταὶ ἀποκόπτουν μικρὸν μέρος ἐκ τοῦ εἰσαγομένου εἰς τὸ στόμα ἄκρου τοῦ πούρου, διὰ νὰ εὐχερένεται «τράβηγμα».

σιγάρον (τό)· (ἱσπαν. cigarro, πιθανῶς λόγῳ τῆς ὁμοιότητος τοῦ σχήματος τοῦ σιγάρου πρὸς τὸ τοῦ τέττιγος, καλουμένου ἱσπανιστὶ cigarra). Μικρὸς κύλινδρος ἐκ φύλλων καπνοῦ, εἰδικῶς συσκευασμένων πρὸς κάπνισμα, κοινῶς *ποῦρο* (βλ. λ.). Λέγεται ἐπίσης οὕτω καὶ τὸ *σιγαρέττον*.

σιγαρόπλοιον (τὸ) (γαλλ. bateau cigare) *[Ναυτ.]*. Ναυπηγικὴ ἐπινόησις (1859) τοῦ ἐκ Βαλτιμόρης Winan, ἥτις ἀπεσκόπει εἰς ἄνετον τῶν ἐπιβατῶν ἐνδιαίτησιν, εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ πλοίου, εἰς τὴν μεγάλην ταχύτητά του καὶ εἰς τὸ ὀλιγοδάπανον τῆς ναυπηγήσεώς του. Ἡ ὀνομασία του ἦτο ἐνδεικτικὴ τοῦ σχήματος τοῦ σκάφους, αἱ δυσχέρειαι ὅμως τῆς κατασκευῆς ἔθεσαν κατὰ μέρος τὸν τύπον τοῦτον, οὗτινος ἐν τούτοις τὰ πλεονεκτήματα ἦσαν ἀναμφισβήτητα. Σ. Ε. Λ.

σιγαροποιεῖον (τό)· κατάστημα ἢ διαμέρισμα καταστήματος, ὅπου κατασκευάζονται σιγάρα.

σιγαροποιία (ἡ)· ἡ βιομηχανία τῆς κατασκευῆς σιγάρων· || ἡ κατασκευὴ σιγάρων.

σιγαροποιὸς (ὁ)· ἐργάτης καπνοβιομηχανίας κατασκευαστὴς σιγάρων.

σιγαρόχαρτον (τό). Λεπτότατος χάρτης, εἰδικῆς κατασκευῆς, διὰ τοῦ ὁποίου τυλίσσονται τὰ σιγαρέττα.

— *[Δημ. Οἰκ. Νομ.]* Τὸ *μονοπώλιον* τοῦ *σιγαροχάρτου* εἰσήχθη ὡς ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ κράτους πρὸς εἰσαγωγήν, κατασκευήν, κατοχὴν καὶ πώλησιν τοῦ εἴδους τούτου, χάριν προστασίας τοῦ φόρου καταναλώσεως τοῦ καπνοῦ, διότι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐμπορίας τοῦ σιγαροχάρτου διευκολύνει τὴν λαθραίαν κατανάλωσιν αὐτοῦ. Τὸ κράτος, προμηθευόμενον τὸ σιγαρόχαρτον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, διεσκεύαζεν αὐτὸ εἰς φυλλάδια, δέσμας κτλ. καὶ παρεχώρει ἐντὸς τῶν καπνεργοστασίων εἰς τοὺς καπνοβιομηχάνους, οἵτινες, κατὰ τὴν ἐντὸς τῶν κυτίων διασκευὴν τοῦ κεκομμένου καπνοῦ, προσέθετον ὑποχρεωτικῶς εἰς ἕκαστον κυτίον ὡρισμένον ἀριθμὸν φυλλαρίων σιγαροχάρτου. Ἀφ' ὅτου ὅμως, καταργηθείσης ἐντελῶς τῆς πωλήσεως κεκομμένου καπνοῦ, πωλεῖται οὗτος μόνον διεσκευασμένος εἰς κυτία σιγαρέττων, τὸ ὑπὸ τοῦ κράτους πωλούμενον σιγαρόχαρτον χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς πρὸς διασκευὴν τῶν σιγαρέττων. Πρὸς διευκόλυνσιν ὅμως τῶν καπνοβιομηχάνων διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλληλοτέρου σιγαροχάρτου ἔχει ἐπιτραπῆ (νομοθετικὸν διάταγμα τῆς 22 Μαΐου 1926 καὶ νόμος 5054 τοῦ 1931) εἰς αὐτοὺς νὰ προμηθεύωνται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὸ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν μηχανοποιήτων σιγαρέττων ἀπαιτούμενον σιγαρόχαρτον εἰς ταινίας, τηρουμένων τῶν ὁρισμῶν καὶ διατυπώσεων τοῦ σιγαροχάρτου τοῦ μονοπωλίου. Πρὸς καταπολέμησιν δὲ τῆς χρήσεως τοῦ λεπτοῦ κοινοῦ χάρτου οἱουδήποτε χρώματος καὶ σχήματος ἀντὶ σιγαροχάρτου διὰ κάπνισμα, ἔχουσι ληφθῆ περιοριστικὰ μέτρα τῆς εἰσαγωγῆς του (νόμος 4607 καὶ 5054 καὶ διάταγμα 20 Ἰανουαρίου 1931). Τὸ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἔσοδον ἐκ τοῦ σιγαροχάρτου ἀνέρχεται εἰς δραχμὰς 4 κατὰ χιλιόγραμμον κοπτομένου καπνοῦ. Εἰσεπράχθησαν δὲ δραχμαὶ 23.560.993 κατὰ τῆς χρῆσιν 1930—1931 καὶ δραχμαὶ 18.600.814 κατὰ τὴν χρῆσιν 1931—1932.

Σιγαρόχαρτον καπνοπαραγωγῶν. Καλεῖται τὸ διὰ τοῦ ἀπὸ 1 Ἰουνίου 1927 ψηφίσματος περὶ διαρρυθμίσεως τῆς φορολογίας τοῦ καταναλισκομένου καπνοῦ καθορισθὲν σιγαρόχαρτον, ἵνα πωλῆται ὑπὸ τοῦ δημοσίου εἰς τοὺς καπνοπαραγωγοὺς διὰ τῶν ταμείων τοῦ κράτους, δυνάμει ἀδείας περὶ ἀγορᾶς αὐτοῦ, ἐκδιδομένης ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν ἐφόρων ἢ τῶν διευθυντῶν τῶν καπνεργοστασίων. Ἡ πώλησις γίνεται εἰς φυλλάδια τῶν 50 φυλλαρίων πωλούμενα ἀντὶ δρ. 3 (διάταγμα 31 Δεκεμβρίου 1931) πρὸς καπνοπαραγωγοὺς συστηματικῶς καὶ κατὰ κύριον ἐπάγγελμα καλλιεργοῦντας καπνὸν καὶ τὰ καπνίζοντα ἄρρενα μέλη τῆς οἰκογενείας των καὶ συνεργαζόμενα μετ' αὐτῶν διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ, τοὺς προτιθεμένους νὰ καπνίζωσι διὰ τοῦ σιγαροχάρτου τούτου ἐν εἴδει προνομίου ἢ φορολογικῆς ἀπαλλαγῆς καπνὸν τῆς ἰδίας των παραγωγῆς, μὴ ὑποβαλλόμενον εἰς τὸν φόρον καταναλώσεως. Τὸ προμνησθὲν ψήφισμα ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου 4007 τοῦ 1929, τοῦ διατάγματος τῆς 16 Ἰουλίου 1929, τοῦ διατάγματος τῆς 8 Ὀκτωβρίου 1929 καὶ τοῦ διατάγματος τῆς 26 Μαρτίου 1930. Κατὰ τὴν χρῆσιν δὲ 1931—32 εἰσεπράχθησαν ἐκ τῆς πωλήσεως δρ. 18.886.435. Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

Digitized by Google

Σιγαρρα / *'Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς ΒΑ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰλερκαόνων, παρὰ τὸν κάτω ροῦν τοῦ Ἴβηρος καὶ τὴν πόλιν Δέρτωσαν. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Seyarra. Α. Θ. Σ.

Σιγατζὶκ /*Γεωγρ.*/. Παράλιος πολίχνη τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Σμύρνης, ἐπὶ τῆς Ν. παραλίας τῆς Ἐρυθραίας χερσονήσου, χρησιμεύσασα καὶ ὡς ἐπίνειον τῆς Σμύρνης διαρκοῦντος τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου. Εἰς τὰ πέριξ χωρία ὑπάρχει λιγνίτης.

Σίγγα /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Πόλις τῆς Κομμαγηνῆς ἐν Συρίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον 40 μίλια πρὸς Δ. τῶν Σαμοσάτων καὶ 81 ΝΔ. τῆς Μελιτηνῆς, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ (νῦν Seusja), ἐκβάλλοντος εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Εὐφράτου. Ὑπὸ τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος καλεῖται Sugga. Α. Θ. Σ.

— **Σίγγα** (Siga) /*Γεωγρ.*/. Νῆσος τῆς Ἀλγερίας πρὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Wadi Tafna (βλ. λ. *Σίγα* /*'Αρχ. Γεωγρ.*/), βραχώδης καὶ μελανὴ (πλάτ. 35°18' Β, μῆκ. 1°28' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 2437: Cape Tres Forcas to Ivi). Εἶναι ἡ «νῆσος Ἄκρα» τοῦ Σκύλακος (90). Σ. Ε. Λ.

Σιγγάλιοι (οἱ) (γερμ. Singhalesen, ἀγγλ. Sinhalese). Φυλὴ κατοικοῦσα ἐν τῇ νήσῳ Κεϋλάνῃ, ἀριθμοῦσα περίπου 1.000.000 ψυχάς. Οἱ Σιγγάλιοι εἶναι μεσαίου ἀναστήματος, μετὰ λεπτῶν καὶ κανονικῶν χαρακτηριστικῶν, ἔχουσι τὸ δέρμα ἐλαιώδες μέχρι μελαψοῦ καὶ τὴν κόμην μελανήν. Φέρουν χιτωνίσκον καὶ πιλίδιον καὶ εἶναι γνωστοὶ διὰ τὰς λεπτουργικὰς ἐργασίας των. Τρέφονται σχεδὸν μόνον διὰ φυτῶν, εἶναι κατ' οὐσίαν εἰδωλολάτραι, θεωρητικῶς δὲ βουδισταί, καὶ θάπτουσι τοὺς νεκρούς των. Ἡ γλῶσσά των, τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦσι τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων τῆς Κεϋλάνης, εἶναι μεῖγμα ἀρειανῆς μετὰ πρακριτικῶν στοιχείων. Ἡ γραφή των βασίζεται ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τύπου τοῦ ἀρχαίου ἰνδικοῦ ἀλφαβήτου. Ἡ φιλολογία των εἶναι ἐλαχίστης καθ' ἑαυτὴν σημασίας. Συγγενεῖς πρὸς τὴν σιγγαλικὴν γλῶσσαν εἶναι αἱ γλῶσσαι τῶν Μαλδίβων, Ροδιγιὰ καὶ Βαΐδδα. Γ. Ι. Β.

Σιγγαπόρη (Singapore καὶ Singapur καὶ Sinhapur=Λεοντόπολις) /*Γεωγρ.*/. —1) Νῆσος κειμένη κατὰ τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, εἰς 103° 50' Ἀν. μήκους καὶ 1° 17' Β. πλάτους, μήκους 27 καὶ πλάτους 14 χλμ., ἀνήκουσα

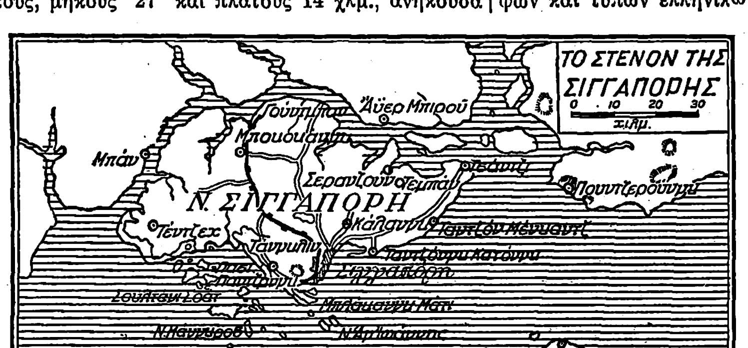

εἰς τὴν βρεττανικὴν ἀποικίαν τῆς Ἐγκαταστάσεως τῶν Στενῶν. Συνδέεται διὰ γεφύρας μετὰ τῆς ἔναντι στερεᾶς τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ πορθμοῦ πλάτους 1.200 μ. Ἔχει ἔμβαδὸν 562 τ. χλμ. καὶ (1927) 511.441 κατοίκους, ἐξ ὧν μόνον 8.100 λευκοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἀσιᾶται. Τὸ ἔδαφος διασχίζεται ὑπὸ μακρᾶς λοφοσειρᾶς, ἀνωτέρου ὕψους 161 μ., ἀρδεύεται ἀφθόνως καὶ εἶναι λίαν εὔφορον. Τὸ κλίμα εἶναι θερμὸν καὶ ὑγρόν, ἀλλ' ὑγιεινόν. Χλωρὶς καὶ πανὶς εἶναι αἱ τοῦ Μαλαϊκοῦ ἀρχιπελάγους. Ἐν αὐτῇ καλλιεργοῦνται φοινικοκάρυα, ταπιόκα, πέπερι, ἡ δὲ κτηνοτροφία εἶναι ἀκμαία. Τὸν κύριον ὅμως πλοῦτον τῆς νήσου ἀποτελεῖ τὸ διακομιστικὸν ἐμπόριον αὐτῆς. Ἡ νῆσος ἠγοράσθη τῷ 1824 ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν παρὰ τοῦ σουλτάνου Τζόχορ, τῷ δὲ 1867 ἐγένετο κτῆσις τοῦ ἀγγλικοῦ στέμματος.

—2) Πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ τῆς βρεττανικῆς ἀποικίας τῆς Ἐγκαταστάσεως τῶν Στενῶν (Στραῖτς Σέτλεμεντς) κατὰ τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς νήσου, ἑκατέρωθεν τοῦ μικροῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Ἐκτείνεται ἐπὶ μήκους 10 χλμ. ἐπὶ τῆς ἀκτῆς. Κάτ. (1921) 259.610. Ἔχει ἰατρικὴν σχολήν, βοτανικὸν κῆπον, μουσεῖον, βιβλιοθήκην. Ὁ νέος λιμὴν αὐτῆς, ἐμπορικὸς καὶ πολεμικός, εἶναι ὠχυρωμένος, περιλαμβάνει δὲ πλωτὰς ἀποβάθρας, μεγάλας ἀποθήκας γαιανθράκων καὶ τὰ ναυπηγεῖα. Εἶναι μέγα κέντρον διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου διὰ τὰ προϊόντα τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας, τῆς Σουμάτρας καὶ τῆς Βόρνεο, πρὸς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν. Εἶναι σταθμὸς τῶν ἀτμοπλοϊκῶν γραμ-

μῶν ἐξ Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀσίαν καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Μαλάκκας, μέχρι τῆς πρωτευούσης τοῦ Σιὰμ Μπανγκόκ. Εἶναι ἐκ τῶν κυρίων σταθμῶν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Θ. Κ.

Σίγγαρα /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Ὀχυρωτάτη πόλις τῆς Γαυζανίτιδος ἐν Μεσοποταμίᾳ, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐρήμου, μεταξὺ Νισίβεως καὶ Νινευΐ, ἀριστερὰ τοῦ Σαοκόρα ποταμοῦ. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ, ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία ἐπὶ Τιβερίου. Ἐνταῦθα συνεκρούσθη ὁ Κωνστάντιος μετὰ τοῦ Σαπώρου, βασιλέως τῶν Περσῶν, τῷ 348 μ. Χ., ὑποστὰς ὁλοσχερῆ ἧτταν, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουλιανοῦ (361—363) κατελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν. Σῴζονται αὐτοκρατορικὰ νομίσματα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου μέχρι Φιλίππου μετ' ἐπιγραφῶν καὶ τύπων ἑλληνικῶν. Σήμερον καλεῖται *Σιντζὰρ* (Sindjar), ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σιγγάρας /*'Αρχ. Γεωγρ.*/. Ὄρος τῆς Μεσοποταμίας, ἐκτεινόμενον ΝΑ. τοῦ Μασίου ὄρους. Σήμερον καλεῖται Djebel-Sindjar. Α.Θ.Σ.

Σίγγας /*'Αρχ. Γεωγραφ.*/. Ποταμὸς τῆς Συρίας, ὅστις διαρρέει τὴν Ἀνατολικὴν Κομμαγηνὴν καὶ ἐκβάλλει κατὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, 40 περίπου μίλια πρὸς Δ. τῶν Σαμοσάτων. Σήμερον καλεῖται Sensja. Α. Θ. Σ.

Σίγγερ (Singer), ***Ἐδμόνδος.*** Οὐγγρος βιολιστὴς (1830—1912). Διωρίσθη κορυφαῖος τοῦ θεάτρου τῆς Βουδαπέστης καὶ πρῶτον βιολίον τῶν συναυλιῶν τοῦ «Γκεβάντχαους» ἐν Λειψίᾳ κ.λ.π. Διετέλεσεν ὡσαύτως καθηγητὴς ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Στουτγάρδης. Ἔγραψε μετὰ τοῦ Σαῖφριτς: «Grosse theor. praktische Violinschule». Γ. Σ.

— **Σίγγερ** (Singer), ***Ἰσαάκ.*** Ἀμερικανικὸς πρακτικὸς μηχανικὸς ἐξ Ὀσβέγκο τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης (1811—1875). Ὑπηρετῶν εἰς μηχανουργεῖόν τι τῆς Βοστώνης ὡς ἐπιδιορθωτὴς ραπτομηχανῶν, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τοιαύτας τελειοποιήσεις (1850) εἰς τὸν τύπον τῆς τότε ἐν χρήσει ραπτομηχανῆς, ὥστε νὰ καταστῇ αὕτη πρακτικῶς χρήσιμος. Συνέπηξε τότε μικρὰν ἑταιρείαν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Phelps καὶ Zieber ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «I. M. Σίγγερ καὶ Σια», ἧς βραδύτερον μετέσχε καὶ ὁ Edward Clark. Τῷ 1863 ἡ ἑταιρεία αὕτη ἀνασυνεστήθη ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «The Singer Manufacturing Co» μὲ ἕδραν τὴν Νέαν Ὑόρκην. Ὁ Σίγγερ, φαινόμενον ἰδιοφυΐας καὶ ἀνθρώπου αὐτοδημιουργήτου, κατώρθωσε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ραπτομηχανὴν τῆς ἐφευρέσεώς του καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διάδοσίν της καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον μέχρι καὶ τῶν χωρίων τῆς Κενιρφάς Ἀφρικῆς, χάρις εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ 1856 ἐφαρμοσθὲν σύστημα τῆς πωλήσεως μὲ δόσεις. Σήμερον τὰ ὑποκαταστήματα τῆς ἑταιρείας Σίγγερ ἀνέρχονται εἰς 15.000, μὲ 200.000 ὑπαλλήλους, τὰ ἀπέραντα δὲ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἐργοστάσιά της, ὧν τὸ ἐν Ἐλιζαμπεθ πόρ εἶναι ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς ὑφηλίου, ἀπασχολοῦν 100.000 ἐργάτας. Ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τούτοις κατασκευάζονται ἄνω τῶν 2.700 τύπων ραπτομηχανῶν ποικιλοπροορισμοῦ μὲ ἐτησίαν παραγωγὴν 3.000.000 περίπου ραπτομηχανῶν. Ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦν 200 ὑποκαταστήματα τῆς ἑταιρείας Σίγγερ μὲ προσωπικὸν 1.500 ἀνθρώπων (βλ. καὶ λ. *ραπτομηχανή*). Σ. Α. Π.

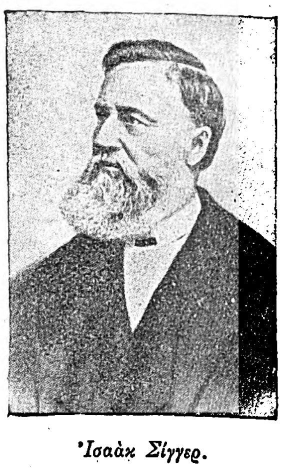

Ἰσαὰκ Σίγγερ.

—**Σίγγερ** (Singer), ***Ἰσίδωρος.*** Αὐστριακὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἔγραψε γερμανιστί, γαλλιστὶ καὶ ἀγγλιστί, ἐξέδωκε κατὰ τὰ ἔτη 1884 καὶ 1885 τὴν «Algemeine Osterreichische Literaturzeitunger» ἐν Βιέννῃ καὶ κατόπιν διηύθυνε τὴν γαλλικὴν «La Vraie Parole». Τῷ 1895 μετέβη εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, ὅπου συνειργάσθη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἰουδαϊκῆς ἐγκυκλοπαιδείας». Τῷ 1909 ἐξέδωκε τὴν «International Insurance Encyclopaedie» καὶ κατόπιν ἐδημοσίευσεν ἀγγλιστὶ τὴν μεγάλην σειρὰν τῶν «Γερμανῶν κλασσικῶν τοῦ ΙΘ' καὶ Κ' αἰῶνος» εἰς 20 τόμους, ὧν ὁ τελευταῖος ἐξεδόθη τῷ 1914. Ἐδημοσίευσε συνάμα: «Βερολῖνον, Βιέννη καὶ ἀντισημιτισμός» (1882), «Τὸ ἑβραϊκὸν ζήτημα» (1893), «Κοινωνικὴ δικαιοσύνη» (1923), διηύθυνε τὴν ἀγγλικὴ γλώσσῃ ἔκδοσιν τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης» κλ. Μ. Δ. Β.

— **Σίγγερ** (Singer), ***Παῦλος.*** Γερμανὸς σοσιαλδημοκράτης, ἑβραϊκῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1844 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1911. Ἐμποροϋπάλληλος κατ' ἀρχὰς (1858—1869), ἵδρυσε τῷ 1869 μετὰ τῶν ἀδελφῶν του οἶκον ἐμπορικὸν καὶ ἀπέκτησε ταχέως σημαντικὴν περιουσίαν. Σχετισθεὶς εἶτα μὲ τοὺς σοσιαλιστὰς τοῦ Βερολίνου καὶ ἰδίᾳ μὲ τὸν Γουλ. Λίμπκνεχτ, προσεχώρησε τῷ 1880, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Βίσμαρκ κατεδίωκε τοὺς σοσιαλιστάς, εἰς τὸ γερμανικὸν σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα καὶ ὑπεστήριξεν αὐτὸ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς. Ὁ Σίγγερ ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο εἷς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων προπαγανδιστῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα. Τῷ 1884 ἐξελέγη δημοτικὸς σύμβουλος τοῦ Βερολίνου καὶ ὀλίγον κατόπιν βουλευτὴς τοῦ Ράϊχσταγ, εἰς ἐργατικὴν περιφέρειαν τῆς πρωτευούσης, ἥτις ἔκτοτε ἐπανειλημμένως τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὴν βουλὴν μὲ μεγάλην πλειοψηφίαν. Ἐξορισθεὶς τῷ 1886 ἐκ Βερολίνου ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως Βίσμαρκ, ἠναγκάσθη να παραιτηθῇ τῶν ἐμπορικῶν του ἐργασιῶν καὶ ἀφιερωθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν προπαγάνδαν, παρεχώρησε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς περιουσίας του διὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Vorwaerts» ἐπισήμου ὀργάνου τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, ἑνὸς τυπογραφείου καὶ ἑνὸς βιβλιοπωλείου καὶ τῷ 1887 ἐγένετο μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος. Ἀπὸ τοῦ 1890 ἦτο πρόεδρος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος εἰς τὸ διεθνὲς γραφεῖον τῶν Βρυξελλῶν. Προήδρευσε πλείστων ἐτησίων ἐθνικῶν συνεδρίων τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, καθὼς καὶ τῶν διεθνῶν συνεδρίων τῶν Βρυξελλῶν (1891), τῆς Ζυρίχης (1893), τοῦ Λονδίνου (1896) καὶ τῶν Παρισίων (1900). Διεκρίθη ὡς εὔστροφος καὶ εὐφυὴς κοινοβουλευτικὸς ρήτωρ ἐν τῷ Ράϊχσταγ καὶ διηύθυνε τὴν κοινοβουλευτικὴν κωλυσιεργίαν τῶν σοσιαλιστῶν κατὰ τῶν ἀντιδραστικῶν νομοσχεδίων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν τελωνειακῶν δασμῶν τῷ 1902. Ὁ Σίγγερ ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Θ. Π.

— **Σίγγερ** (Singer), ***Πέτρος.*** Αὐστριακὸς μοναχὸς (1810—1882), γενόμενος γνωστὸς κυρίως ὡς ἐφευρέτης μηχανικοῦ τινος ὀργάνου, ὅπερ ὠνόμασε «Πανσυμφωνικόν». Διεκρίθη ὡσαύτως ὡς ὀργανοκρούστης καὶ συνθέτης ἐκκλησιαστικῶν ἔργων (101 λειτουργιῶν, 600 ὀφφερτορίων, 30 λιτανειῶν κλπ.). Ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς του, Σαλτσβοῦργον, ἀνήγειρεν αὐτῷ μνημεῖον. Γ. Σ.

Σιγγιτικὸς κόλπος /*Γεωγρ.*/. Ἀρχαία ὀνομασία τοῦ δευτέρου καὶ ἀνατολικωτέρου τῶν δύο κόλπων **τῶν διανοιγομένων ἐν τῇ Χαλκιδικῇ καὶ**

Digitized by Google

σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν χερσονήσων τῆς Σιθωνίας (νῦν Λόγγος) πρὸς Δ καὶ τῆς 'Ακτῆς (νῦν 'Αγίου "Ορους) πρὸς Α., ἐν τῇ Θρᾳκίᾳ θαλάσσῃ, ἔχων δὲ ὡς κέρα τὰ ἀκρωτήρια Δέρρις (ΝΔ., Derris κατὰ τοὺς ἀγγλ. χάρτας, τὸ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Δρέπανο καὶ Ψευδὸ τῆς Σιθωνίας) καὶ Νυμφαῖον (νῦν 'Αγίου "Ορους, τὸ ΝΑ.) ὡς Πτολεμαῖος (Γ, ιγ, 11). 'Ο Στράβων ὀνομάζει αὐτὸν καὶ *Σιγγικόν*, τονίζων ὅτι «ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ πόλεως ἀρχαίας κατεσκαμμένης Σίγγου τοὔνομα» (Ζ, 330, ἀπόσπ. 31). Πολὺ ὁμοιάζων τὸ σχῆμα πρὸς τὸν δυτικῶς γείτονά του Τορωναῖον κόλπον, ἔχει εὖρος 13 μιλ., εἴσδυσιν 26 μιλ. καὶ βάθος μέγιστον 285 ὀργ., τῆς ἰσοβαθοῦς τῶν 100 ὀργ. διερχομένης ἀπεγγὺς τῇ ἀκτῇ. Τρία καλὰ ἀγκυροβόλια σχηματίζονται ἐν αὐτῷ, ὁ λιμὴν *Πόρτο Συκιὰ* πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν κέρας του, ὁ λιμὴν "Αγιος Δημήτριος, σχηματιζόμενος ὑπὸ φερωνύμου νήσου (ἀρχ. Διάπορος) πρὸς τὸν Δ ΝΔ μυχόν του, καὶ ὁ ὅρμος Πρόβλακας κατὰ τὸν Β.ΒΑ. μυχόν του, μεταξὺ τοῦ δυτικοῦ στομίου τῆς διώρυγος τοῦ Ξέρξου.
Σ. Ε. Λ.

Σίγγος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Αρχαία πόλις τῆς Μακεδονίας (Χαλκιδικῆς) κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου Σιθωνίας, μεταξὺ Πιλώρου καὶ Σάρτης, ἐν τῷ Σιγγιτικῷ κόλπῳ. Μετέσχε τῆς ναυτικῆς τῶν 'Αθηναίων συνομοσπονδίας (*Θουκυδ.* Ε, 18. C. I. G. I, 226). Κατὰ τὸν Leake (3, 148) εἶναι ὁ σύγχρονος λιμὴν καὶ χωρίον *Πόρτο Συκιὰ* (πλάτ. 40° 02', μῆκ. 24° 01' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1086: Gulf of Kassandra to Thasso and Lemnos). Σ.Ε.Λ.

Σίγγυα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παμφυλίας παράλιος (*Στεφ. Βυζ.* 564, 8). Σ. Ε. Λ.

Σιγδίτσα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Προσήλιον* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Σιγεβέρτος (Sigebert). Υἱὸς ὢν τοῦ βασιλέως τῆς Αὐστρασίας καὶ τῶν Φράγκων Δαγοβέρτου τοῦ Α', ἐβαπτίσθη ἐν 'Ορλεάνῃ ὑπὸ τοῦ ἁγίου 'Αμάνδου. Τῷ 631, ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας, κατέλιπε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱόν του Γριμοάλδον καὶ ἀφοσιωθεὶς εἰς τὰ θεῖα ἵδρυσε 12 μοναστήρια, πλείστας ἐκκλησίας καὶ νοσοκομεῖα καὶ τῷ 658 ἀποθανὼν ἐν Metz ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς 'Εκκλησίας τὴν 1 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

—**Σιγεβέρτος Α'**. Βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας (535—575), εἷς τῶν υἱῶν καὶ διαδόχων τοῦ βασιλέως Κλοθαρίου Α'. 'Επολέμησε πρὸς τοὺς ἐκεῖθεν τοῦ Ρήνου 'Αβάρους καὶ τὸν ἀδελφόν του Χιλπερῖχον. Τῷ 567 ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου 'Ιουστῖνον Β', μεθ' οὗ συμμαχήσας ἐπεχείρησε νέον ἀτυχῆ πόλεμον κατὰ τῶν 'Αβάρων (568).

—**Σιγεβέρτος Β'**. Βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας (602—614). Διεδέχθη ἀνήλικος ἔτι (613) τὸν πατέρα του Τιερρὺ Β'. 'Εφονεύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κλοθαρίου Β'. Π. Ν. Π.

Σιγειὰς ἄκρα, ἢ Σίγειον ἄκρον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς Τρωϊκῆς χώρας, βορειοδυτικὴ τῆς Μικρασιατικῆς χερσονήσου ἐσχατιά, ἀντικρύζουσα τὸ Πρωτεσιλάειον καὶ τὴν 'Ελαιοῦσσαν τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου. Κατ' αὐτὴν αἱ ἐκβολαὶ τῆς Σκαμάνδρου καὶ τοῦ Σιμόεντος, οἱ ὁποῖοι «πολλὴν καταφέροντες ἰλὺν προσχοῦσι τὴν παραλίαν καὶ τυφλὸν στόμα καὶ λιμνοθαλάττας καὶ ἕλη ποιοῦσι». 'Εκεῖ ποτε ὑπῆρξε καὶ τὸ ναύσταθμον καὶ ὁ 'Αχαιῶν λιμὴν καὶ τὸ ἀχαϊκὸν στρατόπεδον (*Στράβ.* ΙΓ, 595, 31) καὶ ἡ πόλις *Σίγειον* (βλ. λ.). Εἶναι τὸ σύγχρονον *Γενῆ Σὲρ μπουρνοῦ* (πλάτ. 39° 59' 1/2 Β., μῆκ. 26° 11' 1/2 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2429: The Dardanelles). Σ. Ε. Λ.

Σίγιλα, ἢ Σιγιλιὸ *[Γεωγρ.]*. 'Ονομασία τῆς νήσου τῶν 'Αντικυθήρων. Σ. Ε. Λ.

Σίγειον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τρῳάδος κτισθεῖσα παρὰ Μυτιληναίων ἀποίκων, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ἀκρωτηρίου. Περὶ τὸ 608—606 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τῶν 'Αθηναίων διὰ τοῦ Φρύνωνος, ὃν ἐφόνευσεν ἐν μονομαχίᾳ Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος διὰ δόλου. Μετά τινα ἔτη (600 π.Χ.) ἐπεχείρησαν ματαίως ἀνάκτησιν τοῦ Σιγείου οἱ Μυτιληναῖοι, καθ' ὧν ἠμύνθη ὁ Πισιστρατίδης 'Ηγησίστρατος ὁ 'Ιππίου, νεμόμενος ἐξ οἰκογενειακῆς κληρονομίας τὴν πόλιν. Τινὲς θεωροῦν ἀμφοτέρας τὰς ἐπιχειρήσεις ὡς ἕνα συνεχῆ πόλεμον. Κατ' αὐτὸν ἐτράπη εἰς φυγὴν καὶ ὁ ποιητὴς 'Αλκαῖος ὁ Μυτιληναῖος, οὗτινος τὴν ἀσπίδα ἀνέθηκαν οἱ 'Αθηναῖοι ἐν τῷ 'Αθηναίῳ τοῦ Σιγείου. 'Ο πόλεμος ἐλύθη διὰ διαιτησίας τοῦ Περιάνδρου, τυράννου τῆς Κορίνθου, ἀναγνωρισθείσης τῆς κυριότητος τῶν 'Αθηναίων. 'Η ἀθηναϊκὴ κυριαρχία ἐσταθεροποιήθη κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, μέχρι τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων, ὅτε τὸ Σίγειον, καταληφθὲν παρὰ τῶν 'Ιλίων, κατέστη ἐπίνειον αὐτῶν. 'Η πόλις τοποθετεῖται εἰς τὸν ἐρειπιῶνα *Γκιαούρ-κιοϊ* παρὰ τὸ Γενῆ-Σεχίρ, ἔνθα ἀνευρέθη ἡ περίφημος βουστροφηδὸν ἀναγεγραμμένη διπλῆ ἐπιγραφὴ (Βρεττανικὸν μουσεῖον) μὲ παλαιότατα δείγματα τοῦ ἀττικοῦ καὶ ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου. Νομίσματα τῆς πόλεως ἐσώθησαν παλαιὰ ἀργυρᾶ καὶ βρόνζινα, ἠλέκτρινα τοῦ 'Ιππίου καὶ τετράδραχμα ἀλεξανδρινά. Π. Ν. Π.

—**Σίγειον ἄκρον** *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σιγειὰς ἄκρα* καὶ *Γενῆ Σέρ*.

σιγενίτης (ἡ) (Siegenit) *['Ορυκτολ.]*. 'Ορυκτὸν θειοάλας τοῦ κοβαλτίου καὶ νικελίου $(CoNi)_3S_4$. Εἶναι συνώνυμον πρὸς τὸν κοβαλτιοπυρίτην, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ μίαν εἰδικὴν ἐμφάνισιν ὑπὸ μορφὴν ὀκταέδρων παρὰ τὸ Siegen. Γ. Β.

Σιγερίτσα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ρίζας (Κριναχεΐκων) τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 42.

Σίγερος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς δυτικῆς παραλίας τῶν ἐντὸς τοῦ Γάγγου 'Ινδιῶν, ἐν 'Αριακῇ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πλινίου (VI, 100). Ἦτο σπουδαῖον κέντρον ἐμπορίου, ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν Μελιζειγάραν τοῦ 'Ανωνύμου (Περίπλ. 'Ερυθρ. Θαλ. 53), ἢ Μελιζήγυριν τοῦ Πτολεμαίου. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Djaighour. Α. Θ. Σ.

σιγεσβεκία (ἡ) (Siegesbeckia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς γῆς, ὧν γνωστότερον εἶναι ἡ *σιγεσβεκία ἡ ἀνατολικὴ* (Siegesbeckia orientalis), ἥτις ἀπαντᾷ εἰς τὴν 'Ασίαν. Δ. Ν. Π.

σιγὴ (ἡ)· ἔλλειψις παντὸς θορύβου, σιωπή: «γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει» (*Σοφοκλ.*), «ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς σιγῆς».

— *[Τέχνη Λόγου]* Κατὰ τὴν ὁμιλίαν, ἐκτέλεσιν ρόλου ἢ καὶ ἀνάγνωσιν ἑνὸς κειμένου, ἡ σιγὴ εἶναι διαφόρου διαρκείας, ὑπαγορεύεται δὲ καὶ κανονίζεται ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ λόγου, τῆς ὑποκριτικῆς ἀνάγκης ἢ τοῦ κειμένου, καὶ ὅταν ἀκόμη εἰς τὸ ἔργον (τὸ θεατρικὸν) ἢ τὸ κείμενον δὲν ἀναφέρεται ἐνδεικτικῶς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Τὴν σιγὴν ἐπιβάλλει ἡ φυσικὴ ὁμιλία, ἡ ἀβίαστος καὶ ἀληθὴς ἐκδήλωσις ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, ἡ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς σκέψεως καὶ ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν σκέψεων. 'Ο ἠθοποιὸς δύναται σπουδαίως νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν σιγήν, ἀρκεῖ αὕτη νὰ γίνεται εἰς κατάλληλον περίστασιν, καὶ νὰ εἶναι, ὑπὸ μιμικὴν ἔποψιν, ἐκφραστικὴ τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν προέχοντος αἰσθήματος ἢ καὶ τῶν διαφόρων ἐναλλαγῶν, διότι δυνατὸν νὰ παραστῇ ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ ἠθοποιὸς πολλάκις τὴν παῦσιν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς ρόλου, ἡ δ' ἔκφρασις νὰ διαφέρῃ ἀπὸ σιγῆς εἰς σιγήν. Π. Α. Κ.

— **σιγῆς ζῶναι**· βλ. λ. *ζῶναι σιγῆς*.

Σιγὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Ανατ. Θράκης, ὑπαγόμενον πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κυψέλων τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Εἶχεν 874 κατοίκους, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο *Σαρτζαλῆ*.

—**Σιγὴ** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τοῦ νομοῦ Προύσης, κειμένη ἐπὶ τῆς Προποντίδος, δυτικῶς τοῦ ἐπινείου Μουδανιῶν. Πρὸ τοῦ 1914 εἶχε 3.500 κατ., ἐξ ὧν οἱ περισσότεροι Ἕλληνες, μεταναστεύσαντες τῷ 1923 εἰς τὴν 'Ελλάδα. Α. Α. Π.

—**Σιγή, Νέα** — *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 276. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Γιουνουσλοῦ*.

σιγηλός, —ή, —όν· σιωπηλός, ἥσυχος, ἤρεμος.

Σιγηρός, 'Ανδρέας. Μουσικοδιδάσκαλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μαθητὴς Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου. Σῴζονται αὐτοῦ ἓν χερουβικὸν εἰς ἦχον α', δύο κοινωνικὰ τῶν Κυριακῶν εἰς ἦχον πλάγιον τοῦ α' καὶ πλάγιον τοῦ β' καὶ τὸ εἰς ἦχον πλάγιον τοῦ β' ἀργὸν πασαπνοάριον τοῦ Ὄρθρου, τὸ καλούμενον «Βυσσινόγραφον» (Πανδέκται τ. Β', σ. 459). Ν. Α. Χ.

σιγιλλαρία (Sigillaria) *[Παλαιοφ.]*. Γένος ἀπολιθωμένων πτεριδοφύτων, ἄλλως *σφραγιδόδενδρον* (βλ. λ.). Γ. Κ. Γ.

σιγίλλιον (sigillum), ἢ *σιγιλλιῶδες γράμμα* *[Κανον. Δίκ.]*. Καλεῖται πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα, ὅπερ γράφεται ἐπὶ μεμβράνης καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν μελῶν τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου, ἔχει δ' ἀπῃωρημένην κάτωθεν μολυβδίνην βοῦλλαν, ἔχουσαν εἰς τὸ ἓν μέρος εἰκόνα συνήθως τῆς Θεοτόκου ἐν παλάμαις φερούσης τὸν 'Ιησοῦν Χριστόν, εἰς δὲ τὸ ἕτερον τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου. Τὸ σιγίλλιον ἀφορᾷ συνήθως: α') Κύρωσιν τῶν προνομίων τῶν πατριαρχικῶν καὶ σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, ὡς καὶ ἄλλων τοιούτων, ὡς εἶναι λ. χ. τὸ ἀπὸ 'Ιουνίου 1232 σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Β', τὰ σιγίλλια τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου, ἀπὸ 'Ιουνίου 1365, ἀπὸ Μαΐου 1366, ἀπὸ 'Απριλίου 1368, ἀπὸ Μαΐου 1371. β') Τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῆς μοναστηριακῆς καὶ καθόλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. γ') 'Ενώσεις ἐπισκοπῶν, ὡς εἶναι τὸ ἀπὸ 1370 σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου τὸ ἀφορῶν τὴν ὑπαγωγὴν τῆς ἐπισκοπῆς Λίτβων εἰς τὴν μητρόπολιν Κιέβου, τὸ ἀπὸ Μαΐου 1381 σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου, δι' οὗ ὑπήχθησαν αὖθις σερβικαί τινες μητροπόλεις εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Κ. Μ. Ρ.

σιγιλλογραφία (ἡ)· βλ. λ. *σφραγιδογραφία*.

Σιγὶν (οἱ) (Sijin). Φυλὴ τῆς 'Ινδοκίνας, ὑπαγομένη εἰς τὴν βόρειον ὁμάδα τῶν φυλῶν Κουκί. Θ. Χ. Σ.

Σίγιννοι (οἱ), ἢ **Σιγύνναι** *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Εὐρώπης κατοικῶν πέραν τοῦ Ἴστρου. 'Εκαυχᾶτο ὅτι κατήγετο ἐκ τῶν Μήδων, ἐνεδύετο κατὰ τὰ μηδικὰ ἔθιμα καὶ ἔτρεφεν ἵππους «σμικροὺς καὶ σιμοὺς καὶ ἀδυνάτους ἄνδρας φέρειν, ζευγνυμένους δὲ ὑφ' ἅρματα εἶναι ὀξυτάτους» (*'Ηροδ.* Ε, 9). Κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΑ', 520) κατῴκουν παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν, αἱ δὲ γυναῖκες ἦσαν ἄρισται ἡνίοχοι «ἐκ παίδων ἠσκημέναι», ἡ δ' ἄριστα ἡνιοχοῦσα ἐδικαιοῦτο νὰ ἐκλέξῃ σύζυγον κατ' ἀρέσκειαν. Εἰς τὸν λαὸν τοῦτον τινὲς τῶν νεωτέρων ἀναγνωρίζουσι τὰ πρῶτα ἴχνη τῶν 'Ατσιγγάνων. Α. Θ. Σ.

Σιγιὸν (γαλλ. le sillon). 'Εκλήθη οὕτω σύνδεσμος, ὅστις ἱδρυθεὶς τῷ 1894 ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Μάρκου Σαννιὲ (Sangniez) ἐσκόπει τὴν συμφιλίωσιν ἐν Γαλλίᾳ τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς δυτικῆς 'Εκκλησίας. 'Ο σύνδεσμος οὗτος, ταχέως ἐξαπλωθεὶς ἐν Γαλλίᾳ, ἵδρυσε 500 περίπου τοπικοὺς συνδέσμους εἰς πάσας σχεδὸν τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Γαλλίας, ἀριθμοῦντας 8.000 μέλη. Παρὰ τὰς ἀρχικὰς ὅμως παπικὰς καὶ ἐπισκοπικὰς ἀναγνωρίσεις τοῦ συνδέσμου, ἀπηγορεύθη ἔπειτα οὗτος ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ι', τῷ 1910. Μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην ὁ Σαννιέ, ὑποταγεὶς τῷ πάπᾳ, ἀπεσύρθη τοῦ συνδέσμου, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου ἀναδιοργανωθέντα ὑπὸ ἐπισκοπικὴν διοίκησιν ἀπετέλεσαν τὰ κληθέντα *καθολικὰ Σιγιὸν* (Sillons catholiques). Ἔκτοτε ὁ Σαννιὲ διηύθυνε τὴν ἀπὸ τοῦ 1910 ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν ἐφημερίδα «Δικαιοσύνην», ἐν ᾗ ἐξεδήλου τὴν πλήρη ὑποταγὴν αὐτοῦ εἰς τὸν πάπαν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, εἰς ὃν ἔλαβε μέρος ὁ Σαννιὲ ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, ἐξελέγη βουλευτής, τῷ δὲ 1921 διηύθυνε τὸ πρῶτον διεθνὲς δημοκρατικὸν συνέδριον, τὸ ὑπ' αὐτοῦ συγκληθὲν ἐν Παρισίοις. Κ.Ι.Δ.

Σιγιὸν (Chillon, λατ. Castrum de Chillione) *[Γεωγρ.]*. Πύργος κτισθεὶς ἐπὶ βράχου κειμένου παρὰ τὴν ὄχθην τῆς λίμνης Λεμὰν (Γενεύης), γνωστὸς ἤδη ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος. 'Εχρησίμευσεν ὡς διαμονὴ τοῦ κόμιτος Πέτρου τῆς Σαβοΐας, εἰς τὰ ὑπόγεια δὲ αὐτοῦ ἐνεκλείσθησαν πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ ἱερεὺς Φραγκῖσκος Μπονιβάρ, ἡ φυλάκισις τοῦ ὁποίου ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Βύρωνα τὸ ποίημα «'Ο φυλακισμένος τοῦ Σιγιόν». Σήμερον ὁ πύργος εἶναι ἱστορικὸν μουσεῖον. Γ. Ι. Β.

Σιγιρτζιλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θράκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Μακρᾶς Γεφύρας τοῦ νομοῦ 'Αδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 357 κατοίκους, ὑπὸ τῶν 'Ελλήνων δὲ ἐκαλεῖτο *Μέλισσα*.

Σιγισμοῦνδος (Sigismund, πολων. Zygmunt). Ὄνομα τριῶν βασιλέων τῆς Πολωνίας:

—1) **'Ο Α', ὁ Γηραιὸς** (1467—1548). Υἱὸς τοῦ βασιλέως Καζιμίρου Δ' καὶ ἀδελφὸς τοῦ 'Αλεξάνδρου Α' βασιλέως τῆς Πολωνίας. Τῷ 1506 ἐγένετο δοὺξ τῆς Λιθουανίας, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος, θανόντος τοῦ 'Αλεξάνδρου, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Πολωνίας. 'Ενίσχυσε τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας καὶ ηὔξησεν ἰδιαιτέρως τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις, δι' ὧν διεξήγαγε νικηφόρους πολέμους ἐναντίον τῆς Ρωσίας καὶ ἐξησφάλισε τὴν πολωνικὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Μολδοβλαχίας. Τῷ 1525 οἱ Ρῶσοι, ἐν συμπράξει μετὰ τῶν Γερμανῶν, εἰσέβαλον εἰς τὴν πολωνικὴν Πρωσσίαν. Καὶ τοὺς μὲν Ρώσους ἀπέκρουσεν ἀποτελεσματικῶς ὁ Σιγισμοῦνδος, εἰς δὲ τὴν Πρωσσίαν ἐπέτρεψεν ὅπως ἀνακηρυχθῇ αὐτόνομον δουκᾶτον, ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ 'Αλβέρτον καὶ τὴν πολωνικὴν ἐπικυριαρχίαν. 'Επὶ τοῦ Σιγισμούνδου ηὐξήθη ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἤνθησε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ἐπροστατεύθησαν αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα. Εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἐξύψωσιν τῆς χώρας μεγάλως συνετέλεσεν ἡ δευτέρα σύζυγος τοῦ βασιλέως Μπόννα Σφόρτσα, ὡραιοτάτη, εὐφυεστάτη καὶ λίαν πεπαιδευμένη 'Ιταλὶς ἐκ Βενετίας.

—2) **Αὔγουστος ὁ Β'**. Υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προηγουμένου (1520—1572). Τῷ 1543, νυμφευθεὶς τὴν 'Ελισάβετ, θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου Α', ἔλαβεν ὡς προῖκα τὴν Λιθουανίαν. Κατέκτησε τὴν Λιβονίαν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἱπποτῶν, καὶ ἐνίκησε τοὺς Σουηδούς, τοὺς Δανοὺς καὶ τοὺς Ρώσους. 'Επ' αὐτοῦ εἰσήχθη εἰς τὴν Πολωνίαν ἡ μεταρρύθμισις ἄνευ αἱματηρῶν ἀγώνων.

Digitized by Google

—3) ***Βάζα ὁ Γ'***. Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Σουηδίας (1566—1632). Μόνος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Ἰωάννου Γ' καὶ τῆς Αἰκατερίνης Ζαγγελύν, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου Β', ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Πολωνίας τῷ 1587. Θανόντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῷ 1592, διεδέχθη τοῦτον εἰς τὸν θρόνον καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Σουηδίας τῷ 1594. Ἐπειγόμενος ὅμως νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Πολωνίαν, πρὸς ἀπόκρουσιν εἰσβολῆς τῶν Ρώσων, ἐνεπιστεύθη τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὸν θεῖον αὐτοῦ Κάρολον Θ', ὅστις διεκδικῶν τὸν θρόνον προεκάλεσεν ἐπανάστασιν. Τῷ 1598 ἐξεστράτευσεν εἰς Σουηδίαν πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἡττήθη παρὰ τὸ Σταγκέμπρο· ἡ σουηδικὴ ἐθνοσυνέλευσις ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔκπτωτον καὶ ἀνηγόρευσε βασιλέα τὸν Κάρολον Θ'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου ὁ διάδοχος αὐτοῦ Γουσταῦος Ἀδόλφος, ἵνα ἐξαναγκάσῃ τὸν Σιγισμοῦνδον εἰς παραίτησιν ἀπὸ παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Πολωνίας καὶ κατέλαβε μεγάλα τμήματα τῆς Πρωσσίας. Ὁ Σιγισμοῦνδος ἠτύχησεν ὡσαύτως καὶ εἰς τὸν κατὰ τῆς Ρωσίας πόλεμον, ὃν ἐπεχείρησε πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Ψευδοδημητρίου, καὶ εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας (1621). θ. κ.

Σιγισμοῦνδος Γ', βασιλεὺς τῆς Πολωνίας.

—**Σιγισμοῦνδος** (Sigismund). Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ὁ τελευταῖος ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Λουξεμβούργου (1368—1437). Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Δ', ἐνυμφεύθη τῷ 1385 τὴν Μαρίαν, θυγατέρα καὶ κληρονόμον τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου. Ἀλλ' ἐξεγερθέντων τῶν Πολωνῶν εὐγενῶν κατ' αὐτοῦ, παρῃτήθη τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1387. Συμμετασχὼν εἰς τὰς Σταυροφορίας, ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Βαγιαζὶτ κατὰ τὴν μάχην τῆς Νικοπόλεως (1396), ἐπανῆλθε δὲ εἰς Οὐγγαρίαν μετ' ἀπουσίαν δέκα ὀκτὼ μηνῶν. Ἐπαναστατήσαντες οἱ Οὖγγροι εὐγενεῖς, ἐφυλάκισαν αὐτὸν καὶ ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν Λαδίσλαον τῆς Νεαπόλεως. Ὁ Σιγισμοῦνδος ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ εἰς Βοημίαν, ὁπόθεν συγκεντρώσας ἱκανὰς δυνάμεις εἰσέβαλεν εἰς Οὐγγαρίαν, κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀνέκτησε τὸν θρόνον (1401). Τῷ 1411 ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Γερμανίας, τῷ δὲ 1414 ἐστέφθη ἐν Ἄχεν αὐτοκράτωρ αὐτῆς. Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν θρησκευτικὴν διαίρεσιν τοῦ ἔθνους, ἐπέτυχεν ὅπως ὁ πάπας συγκαλέσῃ σύνοδον ἐν Κωνσταντίᾳ. Κατὰ τὰς συζητήσεις ὅμως ἡ ἀντίθεσις ὠξύνθη λόγῳ τῆς θανατώσεως τοῦ Τσέχου μεταρρυθμιστοῦ Ἰωάννου Οὐσσίου, ἐκτελεσθείσης συναινέσει τοῦ βασιλέως, ἐπηκολούθησαν δὲ οἱ αἱματηροὶ οὐσσιτικοὶ πόλεμοι, καθ' οὓς ὑπέστη μεγάλας ἀπωλείας. Διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐξέλιπεν ὁ οἶκος τοῦ Λουξεμβούργου. θ. κ.

—**Σιγισμοῦνδος**, ***Ἰωάννης***. Ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου (βλ. λ. *Ἰωάννης* Σιγισμοῦνδος).

Σιγκαλέζοι (οἱ)· βλ. *Σιγγάλιοι*.

Σιγκαπόρη *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σιγγαπόρη*.

Σίγκβαρτ (Sigwart), ***Χριστόφορος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (βλ. λ. *Ζίγκβαρτ* Χριστόφορος).

Σίγκεν, καὶ ***Ζίγκεν*** (Siegen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βεστφαλίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ζίγκ. Κάτ. 31.205. Ἔχει μεταλλουργικὴν σχολήν, μουσεῖον καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν χάλυβος, μετάλλων, σιδηροκυλίνδρων, λευκοσιδήρου, συρματοποιίας, λεβήτων, μηχανῶν, ὀχημάτων σιδηροδρομικῶν, χαρτοποιίας. θ. κ.

Σίγκερσεν (Sigerson), ***Δώρα***. Ἰρλανδὶς ποιήτρια (1870—1918). Ἔγραψε: «Βαλλίσματα καὶ ποιήματα» (1898), «Οἱ σπινθῆρες» (1904) κ. ἄ. γ. ι. β.

Σιγκετβὰρ (Szigetwar) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Οὐγγαρίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Σόμογκυ. Κάτ. 5.348. Πλησίον αὐτῆς, ἐπὶ τῆς νησῖδος τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ἄλμας, κεῖται τὸ ἱστορικὸν φρούριον, ὅπερ ἡλώθη τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1566 ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετὰ ἡρωϊκὴν ἄμυναν τοῦ οὐγγρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ζρινύϊ. θ. κ.

Σίγκισοαρα (Sighisoara, γερμ. Schässburg, οὐγγρ. Segesvár) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν Τρανσυλβανίᾳ. Κάτ. 11.600, ἐξ ὧν 3.428 Ρουμᾶνοι, οἱ δὲ λοιποὶ Οὖγγροι καὶ Γερμανοί. Ἔχει γοτθικοὺς ναοὺς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Παρ' αὐτὴν ἡττήθησαν οἱ Οὖγγροι ὑπὸ τῶν Ρώσων τῇ 31 Ἰουλίου 1849. γ. ι. β.

Σιγκμαρίνγκεν (Sigmaringen) *[Γεωγρ.]*. —1) Νομὸς τῆς Γερμανίας ἐν Ρηνανίᾳ. Κάτ. (1925) 71.840. —2) Κωμόπολις τῆς Γερμανίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, κειμένη ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, εἰς ὕψος 574 μ. καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Οὖλμ-Τούττλινγκεν Κάτ. 5.299. Ἔχει παλαιὸν ἀνάκτορον τῶν Χοεντζόλλερν, ὧν ὑπῆρξε τιμάριον ἡ πόλις, μουσικὴν σχολήν, θεολογικὴν σχολὴν τῶν φραγκισκανῶν, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1523, μετὰ βιβλιοθήκης ἐκ 30.000 τόμων, μουσεῖον τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1517 εἶναι ἕδρα τοῦ ἐξ αὐτῆς ὀνομασθέντος κλάδου τῶν Χοεντζόλλερν Σιγκμαρίνγκεν. θ. κ.

Σίγκμοντυ (Zsigmondy), ***Ριχάρδος***. Γερμανὸς χημικὸς (1865—1929). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀνοργάνου χημείας τῶν κολλοειδῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοτίγγης, τῷ δὲ 1925 τῷ ἀπενεμήθη τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν χημείαν. Ἐδημοσίευσε πλείστας μονογραφίας καὶ τὸ κλασσικὸν σύγγραμμα «Χημεία τῶν κολλοειδῶν». σ. γ.

Σίγκολι (Sigoli), ***Σίμων***. Ἰταλὸς περιηγητὴς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα τῷ 1384 μετὰ τοῦ Λεονάρδου Φρεσκοβάλδι, Ἀνδρέου Ρινουτσίνι καὶ Γεωργίου Γούτσι, τὰς δ' ἐντυπώσεις του ἐδημοσίευσεν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1829 ὑπὸ τίτλον: «Viaggio al monte Sinai». λ. χ. ζ.

Σιγκόνιο (Sigonio), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς φιλόλογος (1574—1584). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ρητορικῆς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Μοδένης (1546), τῆς Ἑνετίας (1552), τῆς Παδούης (1560) καὶ τῆς Βολωνίας (1563), τῷ δὲ 1579 ἀνέλαβε κατ' ἐντολὴν τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ ΙΓ' τὴν συνέχισιν τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας» τοῦ Πανβινίου. Ἔγραψε: «Regum consulorum, dictatorum, ac censorum romanorum fasti» (1550), «De antiquo jure civium Romanorum» (1574), «De judiciis Romanorum» (1574), «De regno Italiae», «De occidentali imperio» (1577). Ἐξέδωκε τὸν Τίτον Λίβιον καὶ ἀποσπάσματα τοῦ Κικέρωνος (1559), μετέφρασε τὴν «Ρητορικὴν» τοῦ Ἀριστοτέλους κ. ἄ. Τὰ ἅπαντά του ἐξέδωκεν εἰς 6 τόμους ὁ Argelati (1732—1737). π. ν. π.

Σίγκουρι (Porto Siguri) *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία παρὰ τοῖς περιηγηταῖς τοῦ μεσαίωνος τοῦ ἐν Λέσβῳ λιμένος *τοῦ Σιγρίου* (βλ. λ.).

Σίγκουρντσον (Sigurdsson), ***Ἰωάννης***. Ἰσλανδὸς πολιτικὸς καὶ λόγιος (1811—1879). Ἐσπούδασεν ἐν Κοπεγχάγῃ ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν, κατόπιν δὲ ἐδημοσίευσε: «Νομομαθεῖς καὶ δικανικοὶ ρήτορες ἐν Ἰσλανδίᾳ» ὡς καὶ «Συλλογὴ ἰσλανδικῶν νόμων». Ὡς πολιτικὸς διεκρίθη διὰ τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τῆς δανικῆς κυριαρχίας, ἐπιτυχὼν ἐν τέλει τὴν παραχώρησιν ἐκ μέρους τῆς Δανίας συνταγματικοῦ χάρτου (1874). γ. ι. β.

Σιγκραὶ (Bourdon de Sigrais), ***Κλαύδιος-Γουλιέλμος-Μπουρντὸν ντὲ —***. Γάλλος στρατιωτικὸς καὶ φιλόλογος (1712—1791). Ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ καὶ ἀφιερωθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῆς στρατιωτικῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων ἔγραψε: «Σκέψεις περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος τῶν Γαλατῶν» (1774), «Σκέψεις περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος τῶν Γερμανῶν» (1781), «— τῶν Φράγκων» (1786), «Ὑπομνήματα περὶ τῆς Αἰνειάδος τοῦ Βιργιλίου ἐν σχέσει μὲ τὴν στρατιωτικὴν τέχνην» κ. ἄ. π. ν. π.

Σίγκρι *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σίγριον*.

Σίγκφριντ (Siegfried, ἐκ τῶν Sieg=νίκη καὶ Fried=εἰρήνη). Μυθικὸς ἥρως τῶν σκανδιναυϊκῶν λαῶν (παραβαλλόμενος ὑπό τινων πρὸς τὸν Ἀχιλλέα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν Ραμὰ τῆς ἰνδικῆς ἐποποιίας), ἡ λαμπροτέρα μορφὴ τῆς γερμανικῆς μυθολογίας. Τὰ κατορθώματα αὐτοῦ ὡς σκανδιναυϊκοῦ μὲν ἥρωος ἐξιστοροῦνται εἰς τὴν «Ἔδδα» καὶ τὴν «Βαίλσουνγκα Σάγκα») τὸν μῦθον τῆς οἰκογενείας τῶν Βαιλσούγκων, ἐξ ἧς κατάγεται ὁ ἥρως), ὡς ἥρωος δὲ τῆς γερμανικῆς μυθολογίας ἐν τῷ ᾄσματι τῶν Νιμπελούγγων. Κατὰ τὴν σκανδιναυϊκὴν καὶ γερμανικὴν παράδοσιν, ὁ Σίγκφριντ ἦτο υἱὸς τοῦ Σιγμούνδου, βασιλέως ἐν ταῖς Κάτω Χώραις. Τὰ κατορθώματα τοῦ Σιγμούνδου καὶ τῶν δύο πρεσβυτέρων υἱῶν του, Σινφγαῖλτι καὶ Χέλγκι, ἀποτελοῦν θέματα τῶν πρώτων μερῶν τῆς «Βαίλσουνγκα Σάγκα». Κατὰ τὴν σκανδιναυϊκὴν παράδοσιν ὁ Σιγμοῦνδος φονεύεται πρὶν γεννηθῇ ὁ Σίγκφριντ, ἀλλὰ κατὰ τὴν γερμανικὴν ὁ Σιγμοῦνδος ἐπιζῇ. Ὁ περὶ Σίγκφριντ μῦθος ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ Σίγκφριντ ἀνετράφη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Δανοῦ βασιλέως Χιλπερίκου Ρέγκεν (ἢ Ρεγῖνος). Ὁ σιδηρουργὸς τοῦ βασιλέως προμηθεύει εἰς τὸν Σίγκφριντ τὴν θαυμασίαν σπάθην Γκράμ, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τὸν ἀελλόποδα ἵππον Γκράν, τὸν ὠθεῖ δὲ νὰ φονεύσῃ τὸν Φάφνερ (ἀδελφὸν τοῦ σιδηρουργοῦ) μεταμορφωμένον εἰς δράκοντα καὶ φύλακα τοῦ θησαυροῦ, τὸν ὁποῖον τὸ πάλαι εἶχε δώσει ὁ Ὀντὶν εἰς τὸν Χαῖνε καὶ καὶ Λόκε πρὸς ἀμοιβήν των διὰ τὸν ὑπ' αὐτῶν φόνον τοῦ Οὔττερ. Ὁ Σίγκφριντ φονεύει τὸν Φάφνερ, τρώγει τὴν καρδίαν του καὶ οὕτω καθίσταται ἱκανὸς νὰ ἐννοῇ τὴν γλῶσσαν τῶν πτηνῶν. Παρ' ἑνὸς ἀετοῦ ἔπειτα μανθάνει ὅτι ὁ Ρέγκεν μελετᾷ τὸν φόνον του. Ὁ Σίγκφριντ πνίγει τότε τὸν Ρέγκεν καὶ γίνεται ἀπόλυτος κύριος τοῦ θησαυροῦ. Ἀκολουθήσας μετὰ ταῦτα τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀετοῦ, διευθύνεται πρὸς τὴν χώραν τῶν Φράγκων καὶ φθάνει εἰς τὸν πύργον τοῦ Χιντάρφιαλτ, ἔνθα εὗρε κοιμώμενον λεπτοφυῆ πολεμιστήν. Ἀνακαλύπτει ὅτι ἦτο γυνή, καὶ δὴ ἡ Βαλκυρία Βρυνχίλδη, τὴν ὁποίαν εἶχε τιμωρήσει ὁ Ὀντὶν διὰ ληθαργικοῦ ὕπνου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἐλυτροῦτο ὑπὸ ἀνδρὸς ἀγνοοῦντος τὸν φόβον. Ὁ Σίγκφριντ μνηστεύεται αὐτήν. Μετά τινα ὅμως χρόνον ἐγκαταλείπει τὴν Βρυνχίλδην καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως Γκιοῦκε. Ἐκεῖ ἡ βασίλισσα Κριμχίλδη τῷ δίδει μαγικὸν ποτόν, μετὰ τὴν πόσιν τοῦ ὁποίου λησμονεῖ ὁ Σίγκφριντ τὴν Βρυνχίλδην καὶ λαμβάνει σύζυγον τὴν Γκουντρούν, θυγατέρα τοῦ Γκιοῦκε. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Γκοῦναρ, ἀδελφὸς τῆς συζύγου τοῦ Σίγκφριντ, ἐπιδιώκει νὰ συζευχθῇ τὴν Βρυνχίλδην καὶ ζητεῖ τὴν βοήθειαν τοῦ Σίγκφριντ. Οὗτος δέχεται· περιβληθεὶς δὲ τὴν πανοπλίαν τοῦ Γκοῦναρ καὶ ἀναβὰς τὸν ἵππον του Γκράν, τὸν μόνον ἵππον ὁ ὁποῖος ἦτο ἱκανὸς νὰ διαπεράσῃ τὰς φλόγας, αἱ ὁποῖαι περιέβαλλον ὡς ἀμυντικὸν τεῖχος τὸ ἀνάκτορον τῆς Βρυνχίλδης, εἰσέρχεται εἰς αὐτό. Ἡ Βρυνχίλδη νομίσασα ὅτι τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἦτο τοῦ Γκοῦναρ, δέχεται νὰ γίνῃ σύζυγος αὐτοῦ. Βραδύτερον ὅμως αὕτη πληροφορεῖται παρὰ τῆς Γκουντροὺν ὅτι ὁ Σίγκφριντ ἦτο ὁ διαπεράσας τὰς φλόγας, καὶ τότε ἡ Βρυνχίλδη, θέλουσα νὰ ἐκδικηθῇ διὰ τὴν ἀπάτην, παρακινεῖ τὸν Γκοῦναρ καὶ τοὺς ἀδελφούς του νὰ φονεύσουν τὸν Σίγκφριντ. Ὁ ἥρως φονεύεται ὑπὸ τοῦ νεωτέρου τῶν ἀδελφῶν τοῦ Γκοῦναρ. Ἡ Βρυνχίλδη ὅμως, μὴ δυναμένη νὰ ἐπιζήσῃ τοῦ φόνου τοῦ Σίγκφριντ, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχε ποτὲ παύσει νὰ ἀγαπᾷ, αὐτοκτονεῖ, καεῖσα ὑπὸ τῆς ἰδίας πυρᾶς, ἐφ' ἧς ἐκάη τὸ πτῶμα τοῦ Σίγκφριντ. γ. ι. β.

—«**Σίγκφριντ**» (Siegfried). Τρίπρακτον μουσικὸν δρᾶμα τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ, ἀναβιβασθὲν τὸ πρῶτον ἀπὸ σκηνῆς τῇ 15 Αὐγούστου 1874. Ἀποτελεῖ τὸ τρίτον μέρος τῆς «Τετραλογίας», ἡ δὲ ὑπόθεσις αὐτοῦ ἐλήφθη ἐκ τοῦ ὁμωνύμου μύθου. Τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶναι τὸ δροσερώτερον, νεανικώτερον καὶ φωτεινότερον ἔργον τοῦ ὅλου «Κύκλου τῶν Νιμπελοῦνγγεν», περιέχει δὲ σελίδας ἀφθάστου ὡραιότητος. γ. σ.

Σίγκφριντ (Siegfried), ***Ἑρμάννος***. Ἑλβετὸς τοπογράφος (1819—1879). Ἐξέδωσε τὸν «Ἄτλαντα-Σίγκφριντ» τῆς Ἑλβετίας, περιλαμβάνοντα 591 χάρτας.

Σίγλαι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Κισσάνης τοῦ νομοῦ Καλλιπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 299 κατοίκους, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ *Σιγλί*.

σίγλη (ἡ)· ἡ διὰ μονοκονδυλιᾶς βραχυγραφικῶς γραφὴ ὀνόματος, κοιν. *τζίφρα*· || *σίγλαι* (αἱ)· «σημεῖα ἐν μικροῖς καὶ βραχέσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα» βραχυγραφικὸν ἢ στενογραφικὸν σύμβολον, ἐπίτμησις, συντομογραφία (λατ. sigla—orum).

— *[Σημειογρ.] Σίγλαι* (ἐκ τοῦ λατιν. singulae litterae) καλοῦνται σημεῖα κατὰ συνθήκην εἰλημμένα, διὰ τῶν ὁποίων παρίστανται λέξεις ἢ φράσεις πρὸς οἰκονομίαν χρόνου γραφῆς. Τοιαῦτα σημεῖα ἐχρησιμοποιοῦντο πολλὰ κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους εἰς τὴν σημειογραφίαν. Μετὰ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς εἰς τὰ νεώτερα στενογραφικὰ συστήματα, ἡ χρῆσις τῶν σιγλῶν περιωρίσθη μεγάλως καὶ παρίστανται συνήθως αὗται εἴτε διὰ τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τῆς λέξεως, εἴτε διὰ τῆς κυριωτέρας αὐτῆς συλλαβῆς. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ στενογραφίᾳ ἀναφέρονται διὰ τῆς λέξεως *μονογράμματα*. μ. ι. μ.

— **σίγλη** (ἡ)· ἐνώτιον, *σκουλαρίκι*.

Σιγλὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατ. Θρᾴκης (βλ. λ. *Σίγλαι*).

σίγλος *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οἱ ἀργυροῖ *δαρεικοὶ* (βλ. λ.).

— **σίγλος** (ὁ)· βλ. *σίκλος*.

σίγμα (τό), ἢ *σῖγμα*· τὸ δέκατον ὄγδοον γράμμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου Σ, σ, ς· || πᾶν τὸ ἔχον σχῆμα ἡμικυκλίου ὡς τὸ ἀρχαιότερον αὐτοῦ σχῆμα C, οἷον ἡ ὀρχήστρα τοῦ θεάτρου, ἡ νέα σελήνη κ. ἄ. || ἄγκιστρον σχήματος λατινικοῦ S πρὸς σύνδεσιν ἁλύσεων, *κρίκων*, ζωνῶν.

— **σῖγμα *ἀντίδρασις***. Πρόκειται περὶ ὀροαντιδράσεως ἐπινοηθείσης ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἐρευνη-

Digitized by Google

τῶν Dreyer καὶ Ward πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς συφίλιδος. Ἐκλήθη δὲ οὕτω ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τῆς λέξεως σύφιλις. Ἡ μέθοδος εἶναι εὐαισθητοτέρα τῆς ἀντιδράσεως Βάσσερμαν καὶ ἀναφαίνεται ἐνωρίτερον. Κατὰ τὸ εἰδικὸν συνέδριον τῆς Κοπεγχάγης (1923) ἐκρίθη ὡς δευτέρα κατὰ σειρὰν προτιμήσεως ἐκ τῶν κροκυδωτικῶν μεθόδων, ὡς πρώτης θεωρηθείσης τῆς ἀντιδράσεως Sachs-Georgi. Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Σίγμα *[Βυζαντ.]*. Πολυτελέστατον διώροφον οἰκοδόμημα ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν βασιλικῶν παλατίων τοῦ Βυζαντίου, ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου (829—842). Ἔκειτο εἰς τὸ μέσον τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ βασιλικοῦ περιβόλου καὶ ὠνομάζετο *Σίγμα*, διότι εἶχε σχῆμα ἡμικυκλικόν, ὅμοιον πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν γράμμα C, ἐπειδὴ δὲ ἔκειτο παραπλεύρως ἑτέρου πολυτελοῦς παλατίου, τοῦ *Τρικόγχου* (βλ. λ.) καὶ τῆς *Φιάλης*, ἐλέγετο καὶ *Ἡμικύκλιον τοῦ Τρικόγχου* καὶ *Ἡμικύκλιον τῆς Μυστικῆς Φιάλης τοῦ Τρικόγχου* καὶ *Ἡμικύκλιον τῆς Ἁψῖδος*. Μετὰ τοῦ Τρικόγχου ἐπεκοινώνει διὰ τριῶν πολυτελεστάτων θυρῶν, ὧν ἡ μὲν μία, ἡ κεντρική, ἦτο ἀργυρᾶ, αἱ δ' ἑκατέρωθεν ταύτης χάλκιναι. Ἡ ἐν τῷ ἄνω ὀρόφῳ αἴθουσα, σχήματος ἡμικυκλικοῦ, ἦτο ἐπεστρωμένη διὰ πολυχρώμων μαρμάρων, καθὼς καὶ οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ὀροφὴ αὐτῆς, ἥτις ὑπεβαστάζετο ὑπὸ 15 κιόνων ἐκ Δοκιμηνοῦ μαρμάρου. Εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῆς αἰθούσης ὑπῆρχε βασιλικὸς θρόνος ἐπίχρυσος καὶ κεκοσμημένος διὰ πολυτίμων λίθων, εἰς τὴν ἑτέραν δὲ πλευρὰν παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Μαρμαρίνη κλῖμαξ ὡδήγει εἰς τὸν κάτω ὄροφον, ὅστις εἶχε σχῆμα ὅμοιον τῷ τοῦ ἄνω ὀρόφου, περιελάμβανε δὲ 19 κίονας ἀποτελοῦντας στοάν, ἥτις ἐλέγετο «περίπατος» καὶ τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ πολυχρώμων μαρμάρων. Παραπλεύρως (δυτικῶς) ἐξετείνετο «ὕπαιθρόν τε καὶ ἐξάερον», τουτέστιν εὐρεῖα αὐλή, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ὑπῆρχε φιάλη χαλκῆ, τῆς ὁποίας τὰ χείλη ἦσαν ἐπενδεδυμένα δι' ἀργύρου. Τὸ ὕδωρ τῆς φιάλης ταύτης ἐξήρχετο διὰ σωλῆνος χρυσοῦ, σχήματος μήλου πεύκης. Ὁσάκις ἐτελοῦντο ἑορταὶ ἐν τῷ προαυλίῳ τούτῳ, ἡ μὲν λεκάνη τῆς φιάλης ἐπληροῦτο διαφόρων ὀπωρῶν, ἐκ τοῦ σωλῆνος δὲ αὐτῆς ἐξήρχετο, ἀντὶ ὕδατος, ἀρωματισμένος οἶνος. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ προαυλίου ὑπῆρχον δύο χάλκιναι κεφαλαὶ λέοντος, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξήρχετο ἄφθονον ὕδωρ. Ν. ΚΛΣ

—**Σίγμα** *[Βυζαντ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπῆρχον δύο συνοικίαι ἐν Βυζαντίῳ, κληθεῖσαι οὕτω διότι ἐν αὐταῖς ὑπῆρχον σιγματοειδεῖς στοαί. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἔκειτο κάτωθεν τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τῶν βασιλικῶν παλατίων, παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἰουλιανοῦ (ἐπὶ τῆς Προποντίδος). Ἡ ἄλλη ἔκειτο παρὰ τὴν νοτιοδυτικὴν ἄκραν τῆς πόλεως, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἑξακιονίου (νῦν Ἑξ Μάρμαρα). Εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην ἔκειτο ἡ ἐκκλησία τῆς «Θεοτόκου ἐν τῷ Σίγματι», ἥτις ἀνηγέρθη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (324—337), ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565) καὶ τέλος, πεσοῦσα ἐκ σεισμοῦ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Βασιλείου Α' τοῦ Μακεδόνος (867—886), ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τούτου ἐκ θεμελίων. Ὁ Α. Γ. Πασπάτης («Βυζαντιναὶ Μελέται», σ. 378—381) παραδέχεται ὅτι τὰ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἑξ Μάρμαρα καὶ πλησίον τοῦ τζαμίου Γιὸλ Γκετζὲν ἐρείπια (τοῖχοι μήκους 20 μ., πλάτους 6 μ. καὶ ὕψους 4 μ.) ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην. Ν. ΚΛΣ

Σίγματις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Ἀκουϊτανίας ἐν Γαλλίᾳ, ἐκβάλλων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον πρὸς Ν. τοῦ Γαρούνα. Ταυτίζεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς τὸν σημερινὸν Leyre. Α. Θ. Σ.

σιγματισμὸς (ὁ)· ἡ ἀτελὴς ἄρθρωσις τοῦ φθόγγου σ, οἷον ἡ ἄρθρωσις αὐτοῦ ὡς ϑ· || ἡ ἐπανάληψις τοῦ σ πολλάκις, ὥστε νὰ ἀποτελῆται παρήχησις, οἷον τὸ τοῦ Εὐριπίδου: «ἔσωσά σ' ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι».

—*[Ἰατρ.]* Ὁ ὅρος *σιγματισμὸς* (Sigmatisme), παραχθεὶς ἐκ τοῦ γράμματος σ, ἐκδηλοῖ τὴν περὶ τὴν προφορὰν πλημμέλειαν, χαρακτηριζομένην ὑπὸ τῆς ἀδυναμίας ἢ τοῦ ἀκατορθώτου τῆς προφορᾶς τοῦ γράμματος σ· ἀνάγεται δὲ εἰς φαινόμενον ψυχικόν. Μ. Ν. Κ.

Σιγματοειδὴς *στοὰ* *[Βυζαντ.]*. Ὠνομάζοντο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν δημόσιαί τινες οἰκοδομαὶ μετὰ στοῶν, ἔχουσαι σχῆμα ἡμικυκλικόν, τουτέστιν ὅμοιον πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν γράμμα σίγμα (C). Τοιαῦται σιγματοειδεῖς στοαὶ ὑπῆρχον δύο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξ αὐτῶν δὲ αἱ περὶ αὐτὰς συνοικίαι ἔφερον τὸ ὄνομα *Σίγμα*. Ἑτέρα ὁμοία οἰκοδομὴ ὑπῆρχεν ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν βασιλικῶν παλατίων (βλ. λ. *Σίγμα*). Ν. ΚΛΣ

σιγμόδων (ὁ) (Sigmodon) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Φλωρίδα τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *σιγμόδων ὁ τριχωτὸς* (Sigmodon velatus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 16 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἔχει κεφαλὴν χονδρήν, ὀφθαλμοὺς μεγάλους, ρύγχος ἐπίμηκες καὶ χρῶμα κίτρινον κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ σώματος μὲ μελανὴν κηλῖδα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τεφρὰν κατὰ τὴν κοιλίαν. Τρέφεται ἐκ διαφόρων κόκκων. Δ.Ν.Π.

σιγμοειδὴς ***αὖλαξ λιθοειδοῦς*** *[Ἀνατομ.]*. Πλατεῖα αὖλαξ, δι' ἧς χωρίζεται ἡ ὀπισθία ἄνω (ἐνδοκράνιος) ἐπιφάνεια τοῦ λιθοειδοῦς ὀστοῦ ἀπὸ τῆς ἔνδον ἐπιφανείας τοῦ μαστοειδοῦς καὶ ἥτις εἶναι συνέχεια τῆς ἐγκαρσίας αὔλακος, τῆς ὑποδεχομένης τὸν ἐγκάρσιον φλεβώδη κόλπον. Ι. Π.

σιγμοειδῖτις (ἡ) (Sigmoïdite). Εἶναι ἡ φλεγμονὴ τοῦ τετάρτου τμήματος τοῦ κόλου ἐντέρου, ἤτοι τοῦ εἰλεοπυελικοῦ κόλου, ἢ τῆς κοινῶς καλουμένης σιγμοειδοῦς καμπύλης. Μ. Ν. Κ.

σιγμοειδοστομία (ἡ). Οὕτω, ἢ κάλλιον *σιγμοειδοαναστομωσία*, καλεῖται ὁ χειρουργικῶς διενεργούμενος τεχνητὸς δακτύλιος (παρὰ φύσιν ἕδρα), ὁ διανοιγόμενος ἐπὶ τῆς σιγμοειδοῦς ἀγκύλης (τοῦ εἰλεοπυελικοῦ κόλου). Μ. Ν. Κ.

σιγμὸς (ὁ)· τὸ σίζειν, ἡ ἀπαγγελία τοῦ *σ* κατὰ παράτασιν, συριγμός.

Σιγμπὰν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης, ὀνομαζόμενον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Στρατόλιθος* (βλ. λ.).

Σίγμπουργκ, καὶ ***Ζίγκμπουργκ*** (Siegburg) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας, ἐν Ρηνανίᾳ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κὶγκ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κολωνίας—Σίγκεν. Κάτ. (1925) 19.843. Ἔχει μοναστήριον τῶν βενεδεκτίνων τοῦ ΙΑ' αἰῶνος καὶ βιομηχανίαν χαλυβουργίας, μηχανουργίας, τεχνητῆς μετάξης καὶ βυρσοδεψίας. Θ. Κ.

σίγνον (λατ. signum=σημεῖον) *[Ἀρχ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτω ἐν τῷ ρωμαϊκῷ στρατῷ ἡ *σημαία* ἢ τὸ ἀντὶ σημαίας *ἔμβλημα*, τὸ ὁποῖον ἐφέρετο, ὡς καὶ ἐκείνη, ἐπὶ κοντοῦ. Ἀρχικῶς οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ὡς σίγνον μίαν δρᾶκα σανοῦ φερομένην ἐπὶ κοντοῦ, βραδύτερον δὲ τὰ εἴδωλα διαφόρων ζῴων ἢ πτηνῶν (λύκου, κάπρου, ἵππου, ἀετοῦ κλπ.), ἐν τέλει ὅμως ἐπεκράτησεν ὁ ἀετός, ὅστις ἦτο χρυσοῦς καὶ εἶχεν ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας. Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ σίγνα ἐτροποποιήθησαν καὶ ἀντὶ ἁπλῶν ἐμβλημάτων καθιερώθησαν ὡς σίγνα αἱ διαφόρου σχήματος καὶ χρώματος σημαῖαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐζωγραφίζοντο τὰ ἱερὰ ἐμβλήματα, καὶ ἰδίως ὁ ἀετός. Τὰ σίγνα τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῶν βοηθητικῶν σωμάτων ἐλέγοντο vexilla. Γενικῶς τὰ σίγνα ἁπάντων τῶν σωμάτων ἀπετίθεντο εἰς ἴδιον διαμέρισμα, τὸ σιγνοστάσιον, ἐν ἐκστρατείᾳ δὲ ἐνεπηγνύοντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὄρθια περὶ τὴν σκηνὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν φύλαξιν τῆς φρουρᾶς αὐτῶν. Εἶναι ἀξιοσημείωτος ὁ σεβασμός, ὃν ἔτρεφον οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται πρὸς τὰ σίγνα αὐτῶν. Ἐθεώρουν αὐτὰ αὐτόχρημα ἱερὰ καὶ τὰ ἐλάτρευον ὅπως ἐλάτρευον τὰ εἴδωλα τῶν θεῶν των, ὁσάκις δέ, ἐπὶ περιφανεῖ τινι νίκῃ, διενέμοντο, ὡς δῶρα, χρήματα εἰς τοὺς στρατιώτας, οὗτοι ἐθεώρουν καθῆκόν των, εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ πρὸς τὰ σίγνα των, νὰ καταθέσωσι τὸ ἥμισυ τῶν ληφθέντων χρημάτων εἰς τὸ κιβώτιον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε πρὸ τοῦ κοντοῦ τοῦ σίγνου ἑκάστης κοόρτιος. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ σεβασμὸς οὗτος ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς αὐτῆς, καθ' οὓς αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἐστρατολογοῦντο ἐκ πάσης τάξεως ἀνδρῶν καὶ ἰδίως ἐκ ξένων μισθοφόρων.

Οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν εἰδικῶς *σίγνον* τὴν σημαίαν τῶν *«ἐξκουβιτόρων»*. Γενικῶς ὅμως αἱ σημαῖαι ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ ἐλέγοντο *βάνδα* καὶ *σημεῖα* καὶ *φλάμμουλα* καὶ *δρακοντεῖα* καὶ *λάβαρα* ἢ *λάβουρα*, οἱ φέροντες δὲ αὐτὰ ἐλέγοντο *σιγνοφόροι*, *βανδοφόροι*, *σημειοφόροι*, *δρακονάριοι*, *λαβουρίσιοι* κλπ., οἱ δὲ ἐπιφορτισμένοι τὴν φύλαξιν ἐλέγοντο *σιγνοφύλακες*, *βανδοφύλακες* κλπ. (βλ. λ. *βάνδον*). Σίγνον ἐλέγετο ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ καὶ τὸ σύνθημα. Ν. ΚΛΣ

σιγοβράζω· δημοτ., βράζω σιγά, βραδέως, μὲ ὀλίγην πυράν.

Σιγόνιος (Sigonius), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς φιλόλογος (βλ. *Σιγκόνιο* Κάρολος).

Σίγος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τοποθεσία τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐν Νουμιδίᾳ, ἐκτεινομένη εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Κίρτας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκε. Σήμερον καλεῖται Bordj-ben-Zekri ἐν Ἀλγερίᾳ, ὅπου σῴζονται διάφορα ἐρείπια. Α. Θ. Σ.

Σιγούα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου πρὸς Β. τοῦ Ἀρσανίου ἢ Ἀνατολικοῦ Εὐφράτου. Ταυτίζεται μὲ τὸ σημερινὸν χωρίον *Σιγκάρα*. Α. Θ. Σ.

Σιγούλωνες *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Β. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον τὴν Κιμβρικὴν (νῦν Ἰουτλάνδην). Α. Θ. Σ.

σιγούνι (τό)· δημοτ., ἄλλως *σεγγούνι* (βλ. λ.).

Σιγούνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 461. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

σιγούρα *[Ναυτ.]*. Οὕτω ἀποδίδεται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τὸ ἐπίσημον κέλευμα «χάλα!». Σ. Ε. Λ.

σιγουράρισμα (τό)· δημοτ., ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σιγουράρω, σταθεροποίησις, ἐξασφάλισις.

σιγουράρω· δημοτ., καθιστῶ τι σταθερόν, βέβαιον, ἀσφαλές, ἀσφαλίζω, ἐξασφαλίζω (ἐκ τοῦ ἐνετ. sicurar).

Σιγοῦρδος (Sigurd). Βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας. —1) Ὁ *Α'* (1089—1130). Διεδέχθη τὸν πατέρα του Μάγνον εἰς ἡλικίαν ἐννέα ἐτῶν. Πρὶν ἀναλάβῃ προσωπικῶς τὴν ἀρχήν, ἐπεχείρησε πολλὰς πειρατικὰς ἐκστρατείας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐλεηλάτησε τὰ παράλια τῆς Πορτογαλίας καὶ Ἱσπανίας, καταναυμαχήσας στόλον Σαρακηνῶν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Γιβραλτάρ. Πρὶν ἐπανέλθῃ εἰς Νορβηγίαν ἐβοήθησε τὸν βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουῖνον τὸν Α' εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Σιδῶνος. Ἐπέστρεψε δὲ εἰς τὴν πατρίδα του διὰ ξηρᾶς διελθὼν πρῶτον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου παρεχώρησε τὸν στόλον του εἰς τὸν Ἕλληνα αὐτοκράτορα. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Μάγνος ὁ Δ'.

—2) Ὁ *Β'*. Βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας, ἀποθανὼν τῷ 1139. Ἦτο νόθος υἱὸς τοῦ Μάγνου τοῦ Γ' καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον (1136) μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Χαράλδου Δ' κατόπιν συνωμοσίας, ἣν ὠργάνωσεν ὁ Σιγοῦρδος. Ἐναντίον τούτου ὅμως ἐξηγέρθη ἡ χώρα καὶ ὁ Σιγοῦρδος ἐφονεύθη εἰς μάχην, καθ' ἣν ἡγεῖτο Σουηδῶν στρατιωτῶν.

—3) Ὁ *Γ'* (1132—1155). Υἱὸς Χαράλδου τοῦ Δ' καὶ ἀνεψιὸς τοῦ προηγουμένου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη βασιλεὺς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἴνγκεν ὡς συμβασιλέως. Βραδύτερον συνώμοσε μετὰ τοῦ νόθου ἀδελφοῦ του Ἀϋσταῖν διὰ νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Ἴνγκεν, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἐθανατώθη. Γ. Ι. Β.

σίγουρο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *νάρδος*.

σίγουρος, *—η, —ο*· δημοτ., σταθερός, βέβαιος, ἀσφαλής, ἀκίνδυνος: «σίγουρη δουλειά, — ἐπιτυχία, — ἐργασία» (ἐκ τοῦ ἐνετ. sicuro).

Σιγοῦρος. Οἰκογένεια εὐγενὴς ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Ζακύνθου, ἕλκουσα τὴν καταγωγὴν ἐκ Νορμαννῶν ἱπποτῶν τῆς Γαλλίας De Segur. Ὁ *Φάβιος Σιγοῦρος*, ἐκ τῶν ἱπποτῶν, οἵτινες παρηκολούθησαν, τῷ 1090, τὸν πρίγκιπα Ταγκρέδον πρὸς κατάκτησιν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἐτιμήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῶν βαρωνιῶν τῆς Previzze καὶ Cursano. Ὁ *Νούκιος* συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου, πολεμοῦντος τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου. Ἐκ τῶν ἀπογόνων τῆς οἰκογενείας ταύτης οἱ μὲν ἐγκατεστάθησαν ἐν Σκύλλακι τῆς Ἀπουλίας, οἱ δ' ἐν Ζακύνθῳ, ὧν ἀρχηγέτης ἐγένετο ὁ Νούκιος, τοῦ ὁποίου ὁ ἔγγονος *Νοῦτσος* (1461—1523), ἄρχων τῆς Ζακύνθου, τῷ 1478, ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆς Βενετίας τῷ 1499. Ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Νούτσου ὁ μὲν Μᾶρκος ἐφονεύθη ἐν Κεφαλληνίᾳ πολεμῶν, οἱ δὲ *Ἰάκωβος* καὶ *Νούκιος* ἐγένοντο σοπρακόμιτες. Υἱὸς τοῦ Νουκίου ἐγένετο ὁ *Δραγανῖγος* ἢ *Διονύσιος* (1547—1622), ἀρχιεπίσκοπος Αἰγίνης, ὁ κατόπιν ἅγιος, προστάτης Ζακύνθου. Ἕτεροι Σιγοῦροι διακριθέντες μνημονεύονται οἱ: *Ἀνδρόνικος* ποιητής, *Ἀγησίλαος* (1644—1698) ἱππότης, κατεργοκῦρις καὶ εἶτα πρεσβευτὴς εἰς Βενετίαν. Ἐδημοσίευσε: «Relazione sull'acquisto di due Dardanelli». *Ἀνδρέας*, ἱερεὺς λόγιος. *Ἕκτωρ*, ἰατρὸς σπουδάσας ἐν Παταυΐῳ. *Ἰάκωβος*, λόγιος συναριθμηθεὶς εἰς τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς «Ἀβλαβεῖς». *Ἀγησίλαος*, σπουδάσας ἐν Παταυΐῳ τὰ γεωπονικά. *Νικόλαος* πρόξενος. *Ἱερώνυμος*, πρωθιερεὺς Ζακύνθου (ἀποθανὼν τῷ 1700). *Ἕκτωρ*, συμβολαιογράφος (ἀποθανὼν τῷ 1750). *Γεώργιος*, ἀποσταλεὶς πρέσβυς εἰς τὴν Βενετίαν (1660) καὶ χρηματίσας δημόσιος ἀρχειοφύλαξ ἐν Ἀχαΐᾳ. *Ἀλοΐσιος*, ἀνελθὼν εἰς διάφορα ἀξιώματα (1645). *Ἰωάννης*, ἐκλεχθεὶς πρέσβυς ὑπὸ τῆς κοινότητος Ζακύνθου καὶ μὴ ἀποδεχθεὶς τὸ ὑπούργημα (1657). *Μαρῖνος*, κατεργοκῦρις, σπουδαίως βοηθήσας τὸν ἀρχιναύαρχον Ἰ. Πέζαρον κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας (1537). *Ἱερεμίας*, λόγιος καὶ ἀντιγραφεὺς ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων. *Κωνστάντιος*, λόγιος κληρικὸς καὶ γλωσσομαθής, μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐχειροτονήθη μέγας ἀρχιδιάκονος. *Νικόλαος-Γραδενῖγος*, ἀποσταλεὶς μετὰ τοῦ Ἰω. Καποδίστρια εἰς Πετρούπολιν καὶ Κωνσταντινούπολιν πρὸς κύρωσιν τοῦ Συντάγματος τῶν Ἰονίων νήσων. *Ἰωάννης*, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω, νομικός, πρόεδρος τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίας, σύνδικος Ζακύνθου, διοργανωτὴς τῶν δικαστηρίων καὶ συνεργάτης διαφόρων νομοσχεδίων. Ἀπέθανε τῷ 1824. *Κωνσταντῖ-*

Digitized by Google

νος, ἀδελφὸς τοῦ ἀνωτέρω, σπουδάσας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν Βερώνης, ὑπηρέτησεν ὡς ταγματάρχης τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων (Κισαλπινὴν) δημοκρατίαν, ὠχύρωσε διαφόρους πόλεις καὶ ἀπέθανεν ἐν Βενετίᾳ τιμώμενος παρὰ τῆ αὐστριακῆς κυβερνήσεως. Συνέταξε βιβλίον: «Sulla coltura delle olive...». *Σπυρίδων*, σπουδάσας τὰ νομικὰ ἐν Βολωνίᾳ, ἐτύπωσε νομικὰς διατριβὰς καὶ ἐν μεταφράσει εἰς 4 τόμους τοὺς λόγους τοῦ Κικέρωνος. *Μαρῖνος* (1792—1841), ἰατροχειρουργὸς ἐγκατασταθεὶς ἐν Γαλλίᾳ. *Δημήτριος* (1836—1901), ἰατρὸς σπουδάσας ἐν Ἀθήναις καὶ Φλωρεντίᾳ, ἔγραψε διάφορα ἔργα. *Διονύσιος* (1836), σπουδάσας τὰ νομικὰ ἐν Σιέννῃ, ἐγένετο καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ Περουγίας καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ διοικητικοῦ δικαίου ἐν Λιβόρνῳ. Ὑπηρέτησεν ὡς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Λιβόρνῳ, Φλωρεντίᾳ καὶ Ρώμῃ. Ἀνῆλθεν εἰς ἄλλα ἀξιώματα καὶ ἐδημοσίευσεν ἰταλιστὶ διάφορα ἔργα. *Ἕκτωρ* τοῦ Διονυσίου (1840—1906), διωρίσθη ἀστυνόμος Ζακύνθου, ἦτο γλωσσομαθής, ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα καὶ ἀφῆκεν ἀνεκδότους μεταφράσεις. *Ἕκτωρ* τοῦ Μαρίνου (1838—1897), ἰατρὸς διακεκριμένος, σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ. *Κωνσταντῖνος* τοῦ Ἰωάννου, ἔφορος τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης Ζακύνθου, ἔγραψε ποιήσεις (ἀπέθανε τῷ 1907). Λ. Χ. Ζ.

— **Σιγοῦρος, *Μαρῖνος***. Σύγχρονος Ἕλλην λόγιος, ποιητὴς καὶ κριτικός, καταγόμενος ἐκ τῆς ἀνωτέρω οἰκογενείας καὶ γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1885. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, συνεπλήρωσεν ἐπὶ διετίαν τὰς σπουδάς του ἐν Παρισίοις, ἐπανελθὼν δὲ διωρίσθη διπλωματικὸς ἀκόλουθος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν. Διετέλεσε προσωπάρχης τοῦ ὑπουργείου τούτου καὶ βραδύτερον γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Νεαπόλει, Βενετίᾳ, Παρισίοις καὶ Ἀλεξανδρείᾳ, τέλος δ' ἐν Γαλαξίῳ τῆς Ρουμανίας, ὁπόθεν ἐπανῆλθε πρὸς ὁριστικὴν ἐγκατάστασιν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα διαμένει μέχρι σήμερον. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὁ Σιγοῦρος ἐνεφανίσθη ἀπὸ τοῦ 1901. Συνειργάσθη διὰ ποιημάτων καὶ κριτικῶν ἄρθρων εἰς τὰ ἀθηναϊκὰ περιοδικά: «Ἡμερολόγιον Σκόκκου», «Παναθήναια», «Πινακοθήκη», «Νέα Ἑστία», «Ἰόνιος Ἀνθολογία», «Ἡμερολόγιον τῆς Μ. Ἑλλάδος» κλπ., τὸ κυριώτερον ὅμως καὶ ἐκτενέστερον μέρος τοῦ κριτικοῦ αὐτοῦ ἔργου ἀποτελοῦν αἱ κριτικαὶ εἰσαγωγαὶ εἰς τὴν σειρὰν ἐκδόσεων νεοελληνικῆς φιλολογίας τῆς βιβλιοθήκης Φέξη, ἰδίᾳ τῆς ἑπτανησιακῆς, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ. Συνειργάσθη ἐπίσης ἰταλιστὶ ἐν τῷ «Cronache della Civiltà Ellenolatina» τῆς Ρώμης, τῷ διευθυνομένῳ ὑπὸ τοῦ ἑλληνιστοῦ A. de Gubernatis. Βιβλία ὁ Σιγοῦρος ἐξέδωκεν: «Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ Παρίσι» (1910) καὶ κατὰ μετάφρασιν τοὺς «Χαρακτῆρας» τοῦ Θεοφράστου (1910, καὶ β' ἔκδ. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1927). Γνώστης τῶν ξένων γλωσσῶν, μετέφρασεν ἐμμέτρως ποιήματα τοῦ Φωσκόλου, Γκαῖτε, Σίλλερ, Πόε, Τέννυσον κλπ. Ὁ Σιγοῦρος ἔγραψε λυρικὰ ποιήματα καὶ ἐκτενεῖς μπαλλάντες. Ἡ στιχουργία αὐτοῦ εἶναι ἐπιμελὴς καὶ ἁπλῆ, ἐν μέτρῳ κατὰ κανόνα ἰαμβικῷ, ἄνευ δ' ἰδιαιτέρας κλίσεως πρὸς τὴν εἰς τοὺς Ἑπτανησίους προσφιλῆ ποίησιν παγίας μορφῆς, ἡ δὲ γλῶσσα φυσικὴ καὶ ἀπηλλαγμένη τοπικιστικῶν ἐκφράσεων. Ἐν τῷ περιεχομένῳ καταφανὴς εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἰδεαλισμοῦ ἐπὶ τοῦ συναισθήματος, χαρακτηριστικὸν τῆς ἑπτανησιακῆς νεοκλασσικῆς παραδόσεως, ἧς ὁ Σιγοῦρος εἶναι τελευταῖος ἀντιπρόσωπος. Ὡς κριτικὸς ὁ Σιγοῦρος ἀκολουθεῖ μέθοδον ἀντικειμενισμοῦ καὶ ἀναλυτικότητος. Τ. ΑΓΡΑΣ

Σιγρηνή, ἡ ***Σιγριανὴ*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ χώρα τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῷ θέματι Ὀψικίου, ἐκτεινομένη, κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, κατὰ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος. Ἐν ταύτῃ ἔκειτο ἡ μονὴ τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ (βλ. λ. *Μεγάλου* Ἀγροῦ *μονή*). Ἐν Σιγρηνῇ στρατοπεδεύσας τῷ 1233 Ἰωάννης ὁ Βατάτσης, ἐπέφερε τελείαν ἀπραξίαν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἰωάννου Βριεννίου, αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρεμποδίσας οὕτω τὴν πορείαν αὐτοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Α. Θ. Σ.

Σίγρι(ον) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τῆς νήσου καὶ νομοῦ Λέσβου, ἔχον (1928) 735 κατ. καὶ μετὰ τῆς *μονῆς Ὑψηλοῦ* (κάτ. 17) ἀποτελοῦν ὁμώνυμον κοινότητα. Π. Ν. Π.

— **Σίγριον *ἄκρον*** *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νήσου Λέσβου (*Πτολεμ.* Ε, β. 29). Σ. Ε. Λ.

σιγῶ (*—άω*)· σιωπῶ, δὲν ὁμιλῶ: «τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν»· || παύω, σταματῶ: «ἐσίγησαν τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ», «ὅταν σιγήσωσι τὰ πάθη»· || *σιγῶντες*· οὕτω ἐκλήθησαν μοναχοί, ἰδίᾳ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα ἀκμάσαντες, οἵτινες, θεωροῦντες τὴν σιγὴν ὡς ἄσκησιν, ὑπέβαλλον ἑαυτοὺς εἰς μακρὰν σιωπήν.

Σιγὼν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Συρίας παράλιος, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ (Ἀναβ. Β, 13, 8), τὴν ὁποίαν ὁ Στράτων, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀραδίων Γηροστράτου, παρεχώρησε μετὰ τῆς Ἀράδου καὶ τῆς ἄλλης χώρας εἰς τὸν Μ. Ἀλέξανδρον τῷ 322 π. Χ. βαδίζοντα πρὸς τὴν Φοινίκην. Α. Θ. Σ.

Σίδα *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καρχηδόνος ἀρχαιοτάτη. Ὡς Syda ἀναφερομένη ἐν τῷ Πεουτιγγεριανῷ χάρτῃ, σημειοῦται ἀπέχουσα 65 ρωμ. μίλ. δυτικῶς τῶν Σάλδων. Σ. Ε. Λ.

Σίδαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βοιωτίας κατὰ τὰ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ὅρια. Τοποθετοῦσιν αὐτὸ μετὰ πιθανότητος εἰς τὸ ὀροπέδιον τῆς Σκούρτας ἢ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀσωποῦ. Ι. Σ. Σ.

Σιδάρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Κερκύρας, ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς νήσου καὶ παρὰ τὴν θάλασσαν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 93, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Μεγαδρὶ* καὶ *Μελίσσια*, 229.

Σιδδοὺρ (ἑβρ. = *τάξις*). Οὕτω καλεῖται εἶδος ἰουδαϊκοῦ προσευχηταρίου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τὴν ἰδιωτικὴν χρῆσιν προοριζομένου καὶ πολλάκις διὰ μεταφράσεως ἐφωδιασμένου, καταγομένου δ' ἀπὸ τοῦ Θ' μ. Χ. αἰῶνος καὶ δὴ ἐκ Βαβυλῶνος. Π. Ι. Μ.

σιδεράδικο (τό)· κατάστημα πωλήσεως σιδηρικῶν.

σιδερᾶς (ὁ)· δημοτ., σιδηροπώλης, πωλητὴς σιδηρικῶν.

Σιδερᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Κοζάνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 268, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Κτενᾶς* (Ταρακτσιλάρ), 430. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δεμιρτζιλάρ*.

σιδερένιος, *—α, —ο*· δημοτ., κατεσκευασμένος ἀπὸ σίδερο, σιδηροῦς: «σιδερένια σκάλα»· || μεταφ. «σιδερένιος ἄνθρωπος» ἰσχυρᾶς ὑγείας, μεγάλης ἀντοχῆς· || «σιδερένιος!» ὡς εὐχή, συνήθως πρὸς ἀναρρωνύοντα.

Σίδερη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 273.

σιδέρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *γλοβουλαρία* καὶ *ἄλυπον* (βλ. λ.).

Σιδερίδης, *Ξενοφῶν*. Ἕλλην βυζαντινολόγος (1851—1921). Ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς, ἐγεννήθη ἐν Χρυσουπόλει τοῦ Βοσπόρου καὶ ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφιερωθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐκτήσατο μεγάλην περιουσίαν, ἣν ἐχρησιμοποίησεν ἐπωφελῶς διὰ τὴν κατάρτισιν τῆς μοναδικῆς βιβλιοθήκης του. Αὐτοδίδακτος, γνώστης τῆς ἀρχαίας καὶ μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, τῶν σλαυϊκῶν γλωσσῶν καὶ τῆς τουρκικῆς, ἀνεδείχθη ἐν τῇ βυζαντινολογίᾳ καὶ ἀπέκτησε φήμην διεθνῆ. Ἐδημοσίευσε περὶ τὰς τεσσαράκοντα διατριβὰς ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ «Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως», τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τῇ «Νέᾳ Σιών», τῷ «Γρηγορίῳ Παλαμᾷ» κ. ἄ. καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθολικοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Λουδοβίκου Πετὶ ἐξεπόνησεν ἔκδοσιν ἁπάντων τῶν σῳζομένων ἔργων τοῦ πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, ἧς ἐπρόφθασε νὰ ἴδῃ ἐκδιδομένους τοὺς δύο πρώτους τόμους. Ὁ Σιδερίδης κατώρθωσεν ἐπὶ πλέον νὰ καταρτίσῃ τὴν ἀρτιωτέραν καὶ πλουσιωτέραν βυζαντινολογικὴν βιβλιοθήκην τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του εἶχεν ἐκλεγῆ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ι. Φ. Δ.

σιδερικὸ (τό)· πρᾶγμα ἀπὸ σίδερο· || συνήθ. κατὰ πληθ. *σιδερικά*· τὰ ἐκ σιδήρου ὑλικὰ τὰ ἀναγκαῖα εἰς οἰκοδομήν· || καθόλου, πολλὰ ὁμοῦ ἐργαλεῖα ἢ σκεύη ἐκ σιδήρου.

Σιδέριον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 550 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Ντεμίρ-κιοΐ*.

Σίδερις, *Ἀριστοτέλης*. Κοινωνιολόγος καὶ οἰκονομολόγος, τακτικὸς καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ δικαίου ἐν τῇ ἀνωτάτῃ γεωπονικῇ σχολῇ Ἀθηνῶν, γεννηθεὶς τῷ 1889 ἐν Κερκύρᾳ. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ ἤσκησεν ἐν Ἀθήναις τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν πρώτων ἡγετῶν τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος τῆς Ἑλλάδος. Τῷ 1932 ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ κυβερνήσεως Α. Παπαναστασίου. Ἔγραψε διάφορα κοινωνιολογικὰ καὶ οἰκονομικὰ ἔργα, σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι: «Ὁ ἱστορικὸς ὑλισμός», «Οἰκονομικαὶ ἀντιθέσεις καὶ εἰρήνη», «Γεωργικὴ φορολογία», «Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς γεωργικῆς μας φορολογίας» καὶ μετέφρασε τὸ «Κομμουνιστικὸν μανιφέστον» τῶν Κ. Μὰρξ—Φ. Ἔνγκελς, τὴν «Ἐξέλιξιν τοῦ κεφαλαίου», τοῦ Γ. Ντεβίλ, τὴν «Κοινωνιολογίαν» τοῦ Α. Λόρια, τὴν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην» τοῦ Α. Θόμψων, τὰς «Σελίδας ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως» τοῦ Μ. Γκόρκυ κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Θ. Π.

— **Σίδερις, *Γεώργιος Δ.*** Ἕλλην νομικὸς καὶ πολιτικός, καταγόμενος ἐκ Καρδίτσης καὶ γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1886. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις νομικὰ καὶ διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος, συντελέσας εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας, ὅπου ἀπὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1920 εἶχεν ἀναλάβει τὴν διεύθυνσιν τῆς γεωργίας. Παραιτηθεὶς κατόπιν ἐδικηγόρησεν ἐν Ἀθήναις καὶ τῷ 1922 διωρίσθη ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας καὶ προσωρινῶς τῶν Οἰκονομικῶν, τῆς Δικαιοσύνης, τῆς Παιδείας καὶ τῆς Προνοίας ἐπὶ ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 ἐν τῇ κυβερνήσει Γονατᾶ καὶ τῷ 1930 ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν τῇ κυβερνήσει Βενιζέλου, παραιτηθεὶς τῷ 1931. Ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτὴς τῷ 1923, ἐκλεγόμενος ἔκτοτε συνεχῶς. Μ. Δ. Β.

Σιδερίτης *[Γεωγρ.]*. Νῆσος μικρὰ τῆς Θρακικῆς θαλάσσης (πλάτ. 40° 01' Β., μῆκ. 25° 08' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1659: Lemnos island) κατὰ τὸ δυτικὸν τέρμα τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς νήσου Λήμνου, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς ὁποίας Ἀγριλιὰ ἀπέχει $1/2$ μίλ. Σ. Ε. Λ.

σίδερο (τό)· δημοτ. σίδηρος: «σκάλα—, κάγκελλα ἀπὸ σίδερο»· || ἡ σιδηρᾶ συσκευή, διὰ τῆς ὁποίας σιδερώνονται ὑφάσματα, ἐνδύματα κττ.: «σίδερο τοῦ χεριοῦ, — βαποράκι»· || *σίδερα* (τά)· τὰ σιδηρᾶ δεσμὰ τῶν καταδίκων, καθόλου, αἱ φυλακαί: «τὸν ἔβαλαν 'ς τὰ *σίδερα*»· || φρ. «θὰ φάῃ ἡ μυῖγα σίδερο καὶ τὸ κουνούπι ἀτσάλι», ὅταν πρόκειται νὰ καταβληθῇ μεγάλη ἐνέργεια, πολὺς κόπος.

Σιδέροβα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ συνοικισμοῦ *Μεσοβούνι(ον)* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Δράμας.

Σιδερόκαστρον *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σιδηρόκαστρον*.

σιδεροκέφαλος, *—η, —ο*· λέξις εὐχετική· ποῦ νὰ ἔχῃ σιδερένιο κεφάλι, σιδηρᾶν ὑγείαν.

σιδερολάπαθο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ φυτοῦ *λάπαθον*.

Σίδερος, ἢ ***Σίδερο*** *[Γεωγρ.]*. Τοπωνυμίαι παραλίων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ δή: —1) Ἄκρα τῆς χερσονήσου τῆς Ἀκροπόλεως Κερκύρας κατὰ παραφθορὰν τοῦ (Ἅγιος) Ἰσίδωρος (βλ. λ. *Ἀκρόπολις Κερκύρας*). —2) Ἀκρωτήριον καὶ βορειοανατολικὴ ἐσχατιὰ τῆς Κρήτης, ἔχον φάρον λευκῶν ἀναλαμπῶν 16 μιλ., ἐπίσημον διὰ τὴν διεθνῆ γραμμὴν Ἀλεξανδρείας—Πειραιῶς. —3) Νησίον, τὸ τῶν ἀρχαίων *Σαλμώνιον* τὸ καὶ ἄλλως *Σιδεροῦ*, ἥμισυ μίλ. δυτικῶς τοῦ προμνησθέντος ἀκρωτηρίου. —4) Νησίον ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Γέρας ἐν Λέσβῳ (πλάτ. 39°07' Β., μῆκ. 26°30' Ἀν.). —5) Ἀκρωτήριον τῆς Κέας, ἀνατολικὴ τῆς νήσου ἐσχατιά. —6) Ἀκρωτήριον τῆς Χίου κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν τῆς νήσου παράλιον, διχαλοῦν τὸν κολπίζοντα λιμένα τῆς Κολοκυθιᾶς.

σιδερόσταρο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *αἰγίλωψ ὁ ᾠοειδής*.

σιδεροστιὰ (ἡ)· δημοτ., ὁ σιδηροῦς τρίπους τῆς ἑστίας.

σιδερόχορτο *[Λαογρ.]*. Μυθικὴ βοτάνη, ἡ ὁποία κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ «ἀνοίγει κάθε κλειδωνιὰ καὶ ἔχει τὴν δύναμη νὰ σπάζῃ ὅλα τὰ σίδερα». Εἶναι, φυσικά, σπανιωτάτη καὶ «κανεὶς δὲ τὸ ξέρει ποῦ εἶναι καὶ ποῦ βρίσκεται, παρὰ μόνον ὁ σκαντζόχοιρος». Διὰ τοῦτο ὁ ἐπιθυμῶν νὰ τὴν προμηθευθῇ πρέπει ν' ἀνεύρῃ φωλεὰν τοιούτου ζῴου περιέχουσαν νεογνά του καὶ νὰ τὴν «κουκουλώσῃ μὲ χῶμα. Ὁ σκαντζόχοιρος θὰ πάῃ ἀμέσως νὰ βρῇ τὸ σιδερόχορτο γιὰ νὰ τὰ ξεχώσῃ μὲ δαῦτο, καὶ ἂν σταθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐπιτήδειος νὰ τ' ἁρπάξῃ ἀπὸ τοῦ σκαντζοχοίρου τὸ στόμα, ἔκαμε τὴν τύχη του». Ὁ κάτοχος σιδεροχόρτου δύναται χάρις εἰς τὰς θαυμασίας ἰδιότητας τῆς βοτάνης ταύτης ν' ἀνοίγῃ ἀκόπως κάθε κεκλεισμένον, ἰδιαιτέρως δὲ σιδηρᾶς πύλας θησαυρῶν. Ὅμοιαι ἐνέργειαι ἀπεδίδοντο ἐν παλαιοτέροις χρόνοις εἰς τὸ ἡλιοσκόπιον καὶ εἰς τὴν παιωνίαν, σήμερον δὲ καὶ εἰς τὸ τετράφυλλον τριφύλλιον. Ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ὕπαρξιν τοιούτων θαυματουργῶν βοτανῶν ἀπαντᾷ οὐ μόνον παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς, τοῖς Γερμανοῖς, τοῖς Γάλλοις, τοῖς Ἑλβετοῖς, τοῖς Ρώσοις, τοῖς Ρουμάνοις κλπ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι τὴν γνῶσιν ὅτι ὑπάρχει τοιαύτη βοτάνη κατεῖχεν ὄχι ὁ ἐχῖνος (σκαντζόχοιρος), ἀλλ' ὁ ἔποψ καὶ ὁ δρυκολάπτης [Πρβλ. *Ν. Γ. Πολίτου*, Παραδόσεις τ. Α, σ. 175, 176, τ. Β, σ. 909—914.] Θ. Π.

σιδέρωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σιδερώνω, ἡ διὰ τῆς συσκευῆς τοῦ καίοντος σιδήρου ἐξομάλισις καὶ στίλβωσις ὑφάσματος.

Digitized by Google

—*[Φυτοπαθολ.]* *Σιδέρωμα* καλεῖται νόσος τῶν καρπῶν τῶν ἑσπεριδοειδῶν, καθ᾽ ἣν ἡ ἐπιδερμὶς καθίσταται τραχεῖα ἢ ἀποκτᾷ λεῖον ἐπίστρωμα χρώματος ἀργυροτεφροῦ, ἀπολεπιδουμένου διὰ τῆς τριβῆς. Τὸ σιδέρωμα ὀφείλεται εἰς νύγματα τοῦ ἀκάρεως φυλλοκόπτου. Ε. Τ. Ε.

Σιδερῶνα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος ἐν τῷ Σαρωνικῷ μεταξὺ τῶν ὅρμων Ἁρμυριὰ καὶ Λινάρι, κατὰ τὸν νότιον μυχὸν τοῦ κόλπου Κεγχρεῶν. Σ. Ε. Λ.

σιδερώνω· δημοτ., καθιστῶ ὕφασμα ὁμαλὸν ἢ στιλπνὸν διὰ τῆς συσκευῆς τοῦ καίοντος σιδήρου.

σιδερωτὴς (ὁ), θηλ.—*ώστρα*· δημοτ., ὁ τεχνίτης τοῦ σιδερώματος τῶν ἐνδυμάτων.

σίδη (ἡ)· ἀρχ., ἡ ῥοιὰ καὶ τὸ δένδρον καὶ ὁ καρπός.

σίδη (ἡ) (Sida) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *μαλαχοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας, φρύγανα ἢ θάμνους ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 80 περίπου εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι ἡ *σίδη ἡ ὀστρυόφυλλος* (Sida carpinifolia), ἡ *σίδη ἡ ῥομβόφυλλος* (Sida rhombifolia), ἡ *σίδη ἡ καρδιόφυλλος* (Sida cardifolia) καὶ ἡ *σίδη ἡ ἁπαλὴ* (Sida mollis). Πάντα τὰ ἀνωτέρω εἴδη εἶναι ἰθαγενῆ τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ καλλιεργοῦνται διὰ τὰς κλωστικὰς ἶνας τοῦ καυλοῦ των, αἵτινες χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατασκευὴν σχοινίων. Δ. Ν. Π.

Σίδη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ἀρχαιοτάτη τῆς Λακεδαίμονος καὶ λιμήν, μετὰ τὴν Μαλέαν ἄκραν. Κατὰ Παυσανίαν (Γ, κβ´ 9) ἡ πόλις ὠνομάσθη ἀπὸ Σίδης τῆς Δαναΐδος. Ταυτίζεται πρὸς τὴν θέσιν τοῦ χωριδίου Ἅγιος Γεώργιος, κατὰ τοὺς νοτιοανατολικοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Λαχανᾶς. Σ. Ε. Λ.

—**Σίδη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος καὶ πόλις Μικρασιατικὴ ἐπὶ τοῦ Παμφυλίου πελάγους, 50 σταδίους Δ. ΒΔ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μέλανος ποταμοῦ. Ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἑκαταίου, ἐγένετο κτίσμα Κυμαίων. Ὑπῆρξεν ὁ τόπος τῶν ναυπηγείων τῶν Κιλίκων καὶ ἐμπόριον δούλων καὶ ἀπελευθέρων (*Στράβ.* ΙΔ, 665). Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομάζεται νῦν *Ἐσκῆ Ἀντάλια.* Σ. Ε. Λ.

—**Σίδη** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου μεταξὺ Φαδίσσης καὶ Ἰασονίου ἄκρου, δοῦσα τὴν ὀνομασίαν της εἰς τὴν Σιδήνην (*Στράβ.* ΙΒ, 548) καὶ τὸν κατὰ ταύτην ἐκβάλλοντα ποταμὸν (νῦν Πουλεμὰν τσάϊ). Πρῶτος ὁ Πλίνιος (6, 4) ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ Σίδη ἦτο τὸ κατόπιν *Πολεμώνιον* τὸ κατ' Ἀμισόν, ἐνῷ ὁ Ἀρριανὸς (Περ. Εὐξ. 23) τὴν τοποθετεῖ εἰς 10 μίλ. ἀπὸ τῆς Φαδίσης, οἱονεὶ ὡς προάστιον αὐτῆς. Σ. Ε. Λ.

Σίδη-γουμερᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χαβίανας, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 120 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν. Εἶχε τρεῖς ἐκκλησίας, ἓν σχολεῖον καὶ μικρὰν γυναικείαν μονὴν τῆς Θεοτόκου. Ε. Ι. Χ.

Σιδήλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἰωνίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἑκαταίου (παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ). Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

Σιδηνή, ἡ ***Σιδήνη*** *[Γεωγρ.]*. —1) Παραλιακὴ εὔφορος πεδιὰς τοῦ Πόντου. Ἐπ' αὐτῆς ἔκειντο τὰ ὀχυρὰ φρούρια τῆς χώρας Σίδη, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἶχεν ὀνομασθῆ ἡ πεδιὰς Σιδήνη, Χάβαξ ἢ Χάβακτα καὶ Φάβδα. Ἐκ Σιδηνῆς κατήγοντο οἱ περίφημοι μαθηματικοὶ Δημήτριος ὁ Ραθηνοῦ καὶ ὁ Διονυσόδωρος.

—2) Πόλις καὶ χώρα, ἀπὸ τῆς πόλεως ὀνομασθεῖσα οὕτω, τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Μυσίας, παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμόν. Τὴν ὀχυρότητα τῆς πόλεως ἐμαρτύρει ἡ παράδοσις ὅτι ὁ Κροῖσος, μετὰ πολλῆς δυσκολίας κυριεύσας ταύτην διὰ νὰ συλλάβῃ τὸν εἰς αὐτὴν καταφυγόντα τύραννον Γλαυκίαν, καὶ κρημνίσας τὰ τείχη της, ἐξήνεγκεν ἀρὰς κατ' ἐκείνων, οἵτινες θὰ ὠχύρωνον καὶ πάλιν τὸν τόπον ἐκεῖνον *[Στρ.* C. 601). ΚΑΨ.

Σιδηνὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πολυσίτου τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 257. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ἐλμανλῆ.*

Σιδηνοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, οὗ ἡ χώρα. κατὰ τὴν παράλιον τοῦ Αὐλωνίτου κόλπου οὖσα, εὑρίσκετο μεταξὺ τῆς χώρας τῶν Θαμυδιτῶν καὶ τῆς τῶν Δαρρῶν. Σ. Ε. Λ.

Σιδηρᾶ πόρτα *[Βυζ.]*. Πύλαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως: —1) Ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ *Πετρίου* (βλ. λ.). —2) Ἐπὶ τῆς Προποντίδος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῶν Σοφιανῶν, ὅστις ἔκειτο κάτωθεν (νοτιοδυτικῶς) τοῦ Ἱπποδρόμου. Ν. ΚΛΣ

σιδηρεῖον (τό)· ἐργαστήριον κατασκευῆς σιδηρῶν ἐργαλείων καὶ ἄλλων μικρῶν ἀντικειμένων, σιδηρουργεῖον· || ἡ σιδηρουργικὴ κάμινος: «φορητὸν σιδηρεῖον».

—*[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *σιδηρεῖον* ἡ κάμινος τοῦ σιδηρουργοῦ (κοιν. *καμίνιον*), ἥτις εἶναι συσκευὴ ἐν ᾗ κατεργάζονται τὸν σίδηρον διὰ πυρακτώσεως. Ἡ κάμινος χημηλῆς ἑστίας ἢ καταλανικὴ κάμινος ἀποτελεῖ τοιαύτην συσκευήν. Εἰς τὰ σιδηρεῖα τοποθετοῦνται τεμάχια σιδήρου, ἅτινα πυρακτοῦνται πρὸς ἐπεξεργασίαν ἐν θερμῷ διὰ σφυρηλασίας, κοπῆς, διατρήσεως κτλ. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὁ ἄκμων καὶ ἡ σφῦρα, τὰ δὲ τεμάχια κρατοῦνται διὰ πυραγρῶν. Τὰ σιδηρεῖα ἀποτελοῦνται ἐκ κοίλης πλακὸς σιδηρᾶς, εἰς ἣν τοποθετεῖται ἡ καύσιμος ὕλη καὶ ἡ ὁποία φέρει ὀπὴν εἰς τὴν βάσιν ἢ εἰς χαμηλὸν σημεῖον τῆς πλευρᾶς, ἀποτελοῦσαν τὸ ἀκροφύσιον, δι' ἧς προσφυσᾶται ἀὴρ τῇ βοηθείᾳ φύσης δερματίνης, ἐμβολοφόρου ἢ κεντρόφυγος, χειροκινήτου, ποδοκινήτου ἢ μηχανοκινήτου. Ὄπισθεν ὑπάρχει συνήθως πυραμιδοειδὴς χοάνη ἀπολήγουσα εἰς καπνοδόχον, ἥτις καλεῖται *κάπνη*, πρὸς ἀπαγωγὴν τῶν ἀερίων, ἅτινα εἶναι ἀρκετὰ πλούσια εἰς μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος καὶ διὰ τοῦτο εἶναι δηλητηριώδη. Ἡ πυρὰ συνήθως εἶναι ἀναγωγική, ἀλλ' ἀναλόγως τῆς διατάξεως τοῦ σωροῦ δύναται κατὰ βούλησιν νὰ εἶναι καὶ ὀξειδωτική. Τὸ σιδηρεῖον εἶναι συσκευὴ παλαιοτάτη καὶ λίαν διαδεδομένη. Θ. Χ.

σιδηρέλασμα, ἡ ***σιδηρέλαμα*** (τό). Ἔλασμα (γαλλ. tôle de fer) ἐπίπεδον σιδηροῦν, πετάλειον, ἤτοι ἐπίπεδον φύλλον σιδήρου, κοινῶς *λαμαρίνα.* Τὰ σιδηρᾶ ἐλάσματα κατασκευάζονται ἐκ μαλακοῦ σιδήρου ἐλατοῦ, ἐκ μαλακοῦ χάλυβος κτλ., καλῆς ποιότητος, πάντοτε δι' ἐλάσεως ἐντὸς ἐλάστρων. Θ.Χ.

σιδηρεύς, —*έως* (ὁ)· ὁ κατεργαζόμενος τὸν σίδηρον, σιδηρουργός.

σιδηρικὰ (τά)· *ἄλλως σιδερικὰ* (βλ. λ. *σιδερικό*).

σιδηρίνη (ἡ) (Ferratinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Λευκωματοῦχον παράγωγον τοῦ σιδήρου, ἄλλως καλούμενον *σιδηριτίνη* καὶ *φερρατίνη*, λαμβανόμενον διὰ μείξεως ἐν ψυχρῷ λευκώματος μετὰ διαλυμάτων τρυγικῶν ἁλάτων τοῦ σιδήρου. Τὸ σκεύασμα ἐδόθη ἐπὶ χλωρώσεως. Εἶναι ἄοσμον καὶ ἄγευστον καστανόχρουν σῶμα, διαλυτὸν εἰς τὸ ὕδωρ, περιέχον 6 % σίδηρον ὑπὸ μορφὴν λίαν εὐαπορρόφητον. Δίδεται ἐσωτερικῶς ὡς κόνιν ἢ δισκία. Κ.Γ.Μ.

σιδήριον (τό)· τὸ ἄκρον ἐργαλείου ἐκ σιδήρου, τὸ σιδηροῦν μέρος ἐργαλείου τινός, κοιν. *σιδερικόν.*

σιδηριρροδανίδιον (τὸ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *θειοκυανικὸν* ὀξύ.

σιδηρίτης (ὁ) (Siderit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀνθρακικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου, $FeCO_3$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τριγωνικὸν σύστημα ὡς ἰσόμορφον πρὸς τὸν ἀσβεστίτην, εὑρίσκεται δὲ καὶ εἰς κοκκώδη συσσωματώματα, καθὼς καὶ εἰς σφαιροειδῆ, ὁπότε καλεῖται *σφαιροσιδηρίτης* (Sphärosiderit) καὶ ἐνίοτε ᾠολιθικά. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως σκληθρώδη, ἔχει σκληρότητα 3 ½—4 ½, εἰδικὸν βάρος 3,7—3,9, λάμψιν ὑαλώδη ἕως μαργαριτώδη καὶ χρῶμα καστανόχρουν συνήθως καὶ κίτρινον. Ἀποτελεῖ σπουδαῖον μετάλλευμα σιδήρου καὶ ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς γῆς, ἐν Ἑλλάδι δὲ εἰς τὰ σιδηρομαγγανιοῦχα μεταλλεύματα τοῦ Λαυρείου καὶ τῆς Κύθνου, καθὼς καὶ εἰς τὴν Σέριφον. Δι' ἀποσαθρώσεως μεταπίπτει εἰς λειμωνίτην. Γ. Β.

σιδηρῖτις (ἡ) (Sideritis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον πόας, φρύγανα ἢ θάμνους ἰθανενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν, ὡς καὶ τῶν Καναρίων νήσων. Γνωστότερα εἴδη εἶναι: *Σιδηρῖτις ἡ διατρητόφυλλος* (Sideritis perfoliata), ἥτις ἀπαντᾷ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν Πίνδον καὶ τὸν Ἄθων καὶ καλεῖται κοινῶς *τσάϊ βλάχικο. Σιδηρῖτις ἡ πολυανθὴς* (Sideritis florida) κοινῶς *τσάϊ τοῦ Ὀλύμπου. Σιδηρῖτις ἡ ραιζέριος* (Sideritis Roeserii), κοινῶς *τσάϊ τοῦ Παρνασσοῦ*, καὶ *σιδηρῖτις ἡ τεϊοσμος* (Sideritis theezans), κοινῶς *τσάϊ τοῦ Μαλεβοῦ.* Δ. Ν. Π.

σιδηροβανάδια (τά). Κράματα σιδήρου καὶ βαναδίου, περιέχοντα 20 ἕως 50% βαναδίου καὶ 1 ἕως 4 % ἄνθρακος, ὅστις σχηματίζει ἀνθράκωμα τοῦ βαναδίου. Χρησιμεύουσι διὰ προσθήκας εἰς λουτρὰ χάλυβος πρὸς παρασκευὴν εἰδικῶν βαναδιούχων χαλύβων. Παρασκευάζονται διὰ τήξεως τοῦ καρνοτίτου (οὐρανιούχου καὶ βαναδιούχου ὀρυκτοῦ), ἀφ' οὗ ἀποχωρισθῇ ὁ βαναδικὸς σίδηρος, διὰ χλωρωτικῆς φρύξεως καὶ πλύσεως διὰ θειικοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου. Ὁ βαναδικὸς σίδηρος ἀνάγεται εἰς σιδηροβανάδιον ἐντὸς ἠλεκτρικῆς καμίνου. Θ. Χ.

σιδηροβακτηρίαι (αἱ), ἡ ***σιδηροβακτηρίδια*** *[Μικροβ.]*. Εἰς ὕδατα περιέχοντα ἅλατα σιδήρου παρατηροῦνται συχνότατα διάφορα βακτηρίδια, ἅτινα ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ προσλαμβάνωσι τὸν σίδηρον καὶ νὰ σχηματίζωσι πέριξ τοῦ σώματος αὐτῶν γλοιώδη θήκην χροιᾶς ὠχρᾶς ἢ καστανῆς. Τὰ βακτηρίδια ταῦτα, ἅτινα ἐσπουδάσθησαν ὑπὸ τῶν Kützing, Zopf, Winegradsky, Molisch, Rullmann, Ellis κ. ἄ., πρέπει νὰ διακριθῶσι τῶν ἀληθῶν βακτηριδίων, κατατάσσονται δὲ εἰς τὰ φύκη καὶ δὴ παρὰ τὰ Beggiatoa καὶ τὰ Oscillaires. Ν. Α. Μ.

σιδηροβολφράμιον (τὸ) *[Μεταλλοτ.]*· βλ. λ. *βολφράμιον.*

σιδηρογόνος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ μετατρέπων τι εἰς σίδηρον.

— **σιδηρογόνα** ***βακτηρίδια***. Ἐκ τῶν διαφόρων σιδηροβακτηριδίων τὸ συχνότερον ἀπαντῶν εἶναι τὸ *σιδηρογόνον* βακτηρίδιον ἢ *λεπτόθριξ ἡ ὠχρόχρους*, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ νηματίων μήκους μέχρι 200 μ. καὶ πλάτους 1,5—2 μ. Τὰ νημάτια ταῦτα σὺν τῷ χρόνῳ ἐμποτιζόμενα διὰ τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὰ διάφορα σιδηροῦχα ὕδατα, σχηματίζουσι γλοιώδεις μάζας χροιᾶς ὠχρᾶς ἢ καστανῆς, αἵτινες ἀναπτυσσόμεναι δύνανται ἐνίοτε νὰ ἐλαττώσωσι τὴν διάμετρον τῶν ὀχετῶν καὶ ἀγωγῶν σωλήνων. Ὁ Winogradsky πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ βακτηριδίου τούτου λαμβάνει φρεάτειον ὕδωρ περιέχον πρόσφατον ἐναιώρημα ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, ὅπερ ἐμβολίζει εἰς ὑπόστρωμα βεβρασμένου χόρτου. Ἐντὸς 8—10 ἡμερῶν τὰ μὲν τοιχώματα τῶν δοχείων καλύπτονται διὰ μικρῶν κηλίδων σκωριοχρόων, ἡ δὲ ἐπιφάνεια τοῦ ὑγροῦ καλύπτεται ὑπὸ ἐπιπλεουσῶν ζωογλοιῶν τῆς αὐτῆς χροιᾶς. Αἱ κηλῖδες αὗται, ὡς καὶ αἱ ζῳογλοῖαι διαλυόμεναι δι' ἠραιωμένου ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἀποτελοῦνται ἐκ νηματίων καὶ διαφόρων ἄλλων βακτηριδίων. Εἰς τὰ σιδηρογόνα βακτηρίδια ὑπάγονται αἱ *χλαμυδότριχες*, αἱ *κρηνότριχες*, τὸ *μυκονοστόκ*, τὸ *γρεγαρικὸν* κ. ἄ. Ν. Α. Μ.

σιδηρογραφία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ γράφειν, τοῦ χαράσσειν ἐπὶ τοῦ σιδήρου.

σιδηρογωνία (ἡ) (γαλλ. cornière). Τεμάχιον σιδήρου ἐν σχήματι διέδρου γωνίας, ἤτοι Γ, πρὸς σύνδεσιν δύο τεμαχίων· || ἔλασμα ἀποτελοῦν τρέχον προϊὸν τοῦ ἐμπορίου, ἔχον διατομὴν ὡς ἄνω σχήματος Γ, ἤτοι ὀρθῆς γωνιας. Θ. Χ.

σιδηρόδεσις (ἡ)· σύνδεσις τεμαχίων διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων, ῥάβδων κτλ.· || αὐτοὶ οὗτοι οἱ σύνδεσμοι, π. χ. εἰς τὰς οἰκοδομὰς (σιδηρόδεσμοι). Θ.Χ.

σιδηροδέσμιος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ δεδεμένος μὲ σιδηρᾶ δεσμά, ἁλυσόδετος.

σιδηρόδετος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ συνδεδεμένος διὰ σιδηρῶν ῥάβδων ἢ ἐλασμάτων: «τοῖχος —, «οἰκοδομὴ σιδηρόδετος». Θ. Χ.

σιδηροδεψία (ἡ)· δέψις δερμάτων διὰ σιδηροσάπωνος.

σιδηροδημήτριον (τό). Κρᾶμα συνιστάμενον ἐκ σιδήρου καὶ δημητρίου. Κατὰ τὴν τριβὴν ἐκπέμπει σπινθῆρας, δι' ὃ καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς κατασκευὴν πετρῶν ἀναπτήρων (βλ. λ. *δημήτριον*). Σ. Γ.

σιδηροδρομικός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς σιδηροδρόμους, ὁ τοῦ σιδηροδρόμου: «σιδηροδρομικὴ γέφυρα, — γραμμή, — συγκοινωνία»· || ὑπάλληλος ἢ ἐργάτης ὑπηρετῶν εἰς τοὺς σιδηροδρόμους.—Ἐπίρρ. ***σιδηροδρομικῶς***· διὰ τοῦ σιδηροδρόμου.

—**«Σιδηροδρομικὰ»** (τά). Δεκαπενθήμερος ἐπιθεώρησις ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1929 εἰς σχῆμα 4ον ὑπὸ Πέτρου Μάτσα.

— **σιδηροδρομικαὶ** ***μεταφοραὶ*** *[Στρατ.]*· βλ. λ. *μεταφορά.*

— **«Σιδηροδρομική»**. Συνδικαλιστικὴ ἐφημερὶς ἐν Πειραιεῖ, ὄργανον τῆς Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας τῶν σιδηροδρομικῶν, ἱδρυθεῖσα τὴν 18ην Ὀκτωβρίου 1920.

— **«Σιδηροδρομικὴ** ***Ἐπιθεώρησις*»**. Μηνιαῖον περιοδικὸν ἐπιστημονικοῦ-μορφωτικοῦ περιεχομένου, ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1928 ὑπὸ τῆς λέσχης τῶν Ἑλλήνων σιδηροδρομικῶν. Διευθύνεται ὑπὸ συντακτικῆς ἐπιτροπῆς διοριζομένης ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῆς λέσχης. Πλὴν τῶν ἐπιστημονικῶν ἄρθρων περιέχεται εἰς αὐτὸ καὶ φιλολογικὴ ὕλη, ὡς καὶ πληροφορίαι ἐπὶ τῶν δρομολογίων καὶ τιμολογίων τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῆς παγκοσμίου σιδηροδρομικῆς κινήσεως. ΑΓ. ΤΡ.

— **σιδηροδρομικῆς** ***μηχανῆς ἦχος***. Οὕτω νοεῖται ἦχος τριβῆς περικαρδιακός, μὴ παραγόμενος ἢ κατὰ μίαν μόνην στιγμὴν τῆς καρδιακῆς ἀναπτύξεως, συνήθως μεσοσυστολικός, ὅστις παρατηρεῖται ἐνίοτε ἐπὶ περικαρδίτιδος. Μ. Ν. Κ.

— **«Σιδηροδρομικῶν** ***Λέσχη*»**. Ὀργανισμὸς ἱδρυθεὶς ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ἐν Ἑλλάδι σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων τῷ 1924. Σκοπὸς τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου εἶναι ἡ διὰ διαλέξεων, σχολῶν, περιοδικοῦ μόρφωσις τοῦ προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ψυχαγωγία τῶν μελῶν διὰ τῆς ἐνεργείας ἐκδρομῶν, ἀθλητικῶν ὁμάδων καὶ χορευτικῶν συγκεντρώσεων. ΑΓ. ΤΡ.

Digitized by Google

σιδηρόδρομος (ὁ)· ὁδὸς φέρουσα προσηλωμένας ἐφ' ἑαυτῆς σιδηρᾶς τροχιὰς παραλλήλους, ἐπὶ τῶν ὁποίων διέρχεται ἁμαξοστοιχία συρομένη ὑπὸ ἀτμομηχανῆς· || κατ' ἐπέκτασιν· καὶ ἡ ὁδός, ἐφ' ἧς διέρχεται ἠλεκτροκίνητος ἁμαξοστοιχία· || κοιν., ἡ ἁμαξοστοιχία ἡ ἐπὶ σιδηροδρόμου συρομένη· «ἔρχεται ὁ σιδηρόδρομος» ἄλλως «ἔρχεται τὸ τραῖνο».

— *(Ἐγκυκλ.)* ***Εἰσαγωγή.*** *1) Γενικά τινα.* Πρὸς ἐκτέλεσιν μεταφορᾶς συντρέχουσι τέσσαρες παράγοντες: ἡ *ὁδὸς μεταφορᾶς*, τὸ *φορεῖον*, τὸ *φορτίον* καὶ ὁ *κινητήρ*. Αἱ ὁδοὶ μεταφορᾶς εἶσι ἢ *φυσικαί*, ὡς αἱ θάλασσαι, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, ἡ ἀτμοσφαῖρα, ἢ *τεχνηταί*, ὡς αἱ ἰδίως ὁδοί, αἱ διώρυγες, οἱ σιδηρόδρομοι, οἱ ἀγωγοὶ τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, τοῦ ὕδατος κ.λ.π.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον αἱ φυσικαὶ ὁδοὶ μεταφορᾶς δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο, ἐλλείψει πείρας καὶ καταλλήλων φορείων καὶ κινητήρων, αἱ δὲ τεχνηταὶ ὁδοὶ ἦσαν ἐντελῶς ἀνύπαρκτοι. Διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅμως καὶ ἐπιμονῆς του κατώρθωσεν ὁ ἄνθρωπος κατ' ἀρχὰς μὲν νὰ χρησιμοποιῇ τὰ ζῷα ὡς φορεῖα καὶ κινητῆρας συγχρόνως καὶ νὰ δημιουργῇ, τελειοπο ῶν συνεχῶς ταῦτα, κατάλληλα μέσα πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν φυσικῶν ὁδῶν μεταφορᾶς, ὡς πλοῖα διὰ τὰς ἐπὶ ὕδατος μεταφοράς, λιμένας πρὸς χρησιμωτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν θαλασσίων καὶ ποταμίων ὁδῶν, ἠλεκτρικὰς μηχανάς, ἀερόπλοια, ἀεροπλάνα κ.λ.π., πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς ἀτμοσφαίρας. Σὺν τῇ προόδῳ δὲ αὐτοῦ δημιουργεῖ καὶ τελειοποιεῖ διηνεκῶς αὐτὸς οὗτος τεχνητὰς ὁδοὺς μεταφορᾶς, ὡς *ἰδίως ὁδοὺς* διὰ τοὺς πεζούς, τὰ ζῷα, τὰς ἁμάξας καὶ αὐτοκίνητα, *διώρυγας πλωτὰς ἢ μή*, διὰ τὴν μεταφορὰν πραγμάτων ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος· *πλωτοὺς ποταμοὺς* δι' ἀνυψώσεως τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων αὐτῶν· *σιδηροδρόμους διὰ ταχείας καὶ ὀλιγοδαπάνους μεταφοράς*· *ἠλεκτρικοὺς ἀγωγοὺς* ἢ *ἠλεκτρικὰ μηχανήματα ἀσυρμάτου τηλεγράφου*, ἐκμηδενίσαντας πᾶσαν ἀπόστασιν, πρὸς μεταβίβασιν ἐντὸς μηδαμινοῦ χρόνου, κατ' ἀρχὰς μὲν τῶν διανοημάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ πλανήτου, εἶτα δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ὡς κινητηρίου πλέον δυνάμεως· *ὑδροφόρους ἀγωγοὺς* κλπ. Ἐπολλαπλασίασε δὲ καὶ ἐτελειοποίησεν ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς εἰρημένους παράγοντας τῶν μεταφορῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1600 καὶ ἐντεῦθεν, ἰδίως ὅμως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος μικροτέρου τοῦ αἰῶνος μετέβαλεν οὗτος ἄρδην τὴν ὄψιν τοῦ πλανήτου ἀπὸ οἰκονομικῆς τε καὶ κοινωνιολογικῆς ἀπόψεως.

2) *Ἐξέλιξις τοῦ σιδηροδρόμου.* Ὁ σιδηρόδρομος ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον καὶ ἀνεπτύχθη ἐν Ἀγγλίᾳ. Αἱ δύο προηγούμεναι χρονολογίαι, 1600 καὶ 1830, συνδέονται πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τούτου. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀνθρακωρυχείων καὶ ὀρυχείων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας μετέφερον τὰ προϊόντα τῆς ἐξορύξεως ἐντὸς σάκκων, φερομένων ἐπὶ ἵππων. Σὺν τῷ χρόνῳ κατεσκεύασαν ἁμαξιτοὺς ὁδοὺς καὶ μετεχειρίσθησαν διὰ τὰς προκειμένας μεταφορὰς ἱππήλατα φορτηγά· ἐπετύγχανον οὕτω μεγάλην μείωσιν τῶν δαπανῶν μεταφορᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὁδοποιία εὑρίσκετο ἐν τῇ ἑαυτῆς γενέσει, ταχέως οἱ τροχοὶ τῶν ὀχημάτων ἐσχημάτιζον αὔλακας ἐπὶ τοῦ ὁδοστρώματος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἕλξις ἐγίνετο ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ λίαν δυσμενεῖς ὅρους. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν αὐλάκων ἐσκέφθησαν νὰ στρώνωσι διὰ πλακῶν τὰ μέρη τοῦ ὁδοστρώματος, ἐφ' ὧν ἐσχηματίζοντο αὗται. Τὴν πρακτικὴν ταύτην ἐφήρμοζον μέχρι τοῦ ἔτους 1630.

Ἀπὸ τοῦ 1630, πρὸς ἐπίτευξιν οἰκονομικωτέρας συντηρήσεως, ἀντικατέστησαν τὰς *πλακοτροχιὰς δι' ἐξεχουσῶν ξυλοτροχιῶν*, ἐφ' ὧν ἐκρατοῦντο οἱ κυλίοντες τροχοὶ τῶν ὀχημάτων διὰ διπλοῦ ὄνυχος, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ· οἱ τροχοὶ δηλονότι εἶχον τὸ σχῆμα μεγάλης τροχιλίας. Μέχρι τοῦ ἔτους 1680 τὸ σύστημα τῶν ξυλοτροχιῶν εἶχε γενικευθῆ καθ' ὅλην τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς λίαν οἰκονομικὸν μέσον μεταφορῶν. Μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1738, ἤτοι μετὰ 108 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ξυλοτροχιῶν, ἐσκέφθησαν τὸ πρῶτον νὰ ἐπενδύσωσι διὰ *πλακῶν ἐκ χυτοσιδήρου* τὰς ταχέως φθειρομένας ξυλοτροχιάς, διάταξις, ἥτις ταχέως ἐγενικεύθη. Τῷ 1776 κατεσκευάσθη ἐν Sheffield διὰ τὸν δοῦκα τοῦ Norfolk ὁδὸς *μετὰ τροχιῶν καθ' ὁλοκληρίαν σιδηρῶν* (ἐκ τετραγώνου χυτοσιδήρου), *ἑδραζομένων ἐπὶ ξυλίνων δοκίδων*. Τῷ 1789 ἱδρύθη ἐπίσης ἑτέρα ὁδὸς μετὰ σιδηροτροχιῶν, ἐχουσῶν τὸ σχῆμα ὀρθῆς γωνίας, διὰ τροχοὺς μετ' ἐσωτερικοῦ μόνον ὄνυχος, ἀναλόγου τοῦ σημερινοῦ. Τέλος, τῷ 1829, ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ James Wright *ἡ κωνικότης τῶν ἐπισώτρων τῶν τροχῶν*.

Αἱ ἐπὶ δύο αἰῶνας (1630—1830) διαδοχικαὶ αὗται τελειοποιήσεις τῶν τροχιῶν καὶ τῶν τροχῶν, ἀπὸ τῶν πλακοτροχιῶν μέχρι τῶν τελειοτάτων τὸ σχῆμα σιδηροτροχιῶν καὶ τροχῶν, ἀποτελοῦσι τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κυρίως *σιδηροδρόμου* (τοῦ *σιδηροῦ* δηλονότι *δρόμου*), ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἕλξεως, ἥτις ἐλειτούργει δι' ἵππων μέχρι τοῦ ἔτους 1825, ὅτε ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τοῦ σιδηροδρόμου Stokton-Darlington δι' ἀτμήρους ἕλξεως. Τῷ 1830 ἐγένοντο ἐπίσης τὰ ἐγκαίνια τοῦ σιδηροδρόμου Liverpool-Manchester δι' ἀτμήρους ἕλξεως, ἣν ἐπέβαλε, μετὰ πεισματώδεις ἀγῶνας καὶ δημόσιον ἀνταγωνισμόν, ἡ νίκη τῆς Rocket τοῦ Ἄγγλου G. Stephenson, ἤτοι τῆς ἀτμαμάξης ἐκείνης, ἣν ἐμελέτησε καὶ κατεσκεύασεν ὁ μεγαλοφυὴς ἐκεῖνος Ἄγγλος, ὅστις δικαίως θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ τῆς ἀτμαμάξης. Ἐμπεριεῖχε πράγματι ἡ Rocket τὰ τρία οὐσιώδη στοιχεῖα τῶν σημερινῶν ἀτμαμαξῶν, ἤτοι: α' τὴν ἐφαρμογὴν *τῆς ἰδιότητος τῆς προσφύσεως*· β' *τὸν αὐλοφόρον λέβητα* τοῦ Γάλλου Seguin καὶ γ' τὸ *ἀναγκαστικὸν ρεῦμα τῆς καπνοδόχης*, τὸ παραγόμενον διὰ τοῦ ἀτμοῦ ἐκροῆς. Προσθέτοντες εἰς ταῦτα τὴν ἀρχὴν τῆς *ἀποτονώσεως τοῦ ἀτμοῦ*, ὡς καὶ τὴν βραδύτερον ἐπινοηθεῖσαν διανομὴν τοῦ Stephenson, ἔχομεν ὅλα τὰ στοιχεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔτι καὶ νῦν βασίζονται πρὸς κατασκευὴν ἀτμαμαξῶν.

Συνελόντι εἰπεῖν, δύο κυρίως χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα, διάφορα ἀλλήλων, ἀποτελοῦσι διὰ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν τὸ θαυμάσιον μέσον μεταφο-

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰσαγωγή. 1. Γενικά.— 2. Ἐξέλιξις τοῦ σιδηροδρόμου. — 3. Ἐξάπλωσις τῶν σιδηροδρόμων. — 4 Σπουδαιότης τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν. — 5. Οἰκονομία τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν. — 6. Ταχύτης ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν.— 7. Δυναμικότης μεταφορᾶς. —8. Στρατιωτικὴ ἀποστολὴ τῶν σιδηροδρόμων: α'. Μεταφοραὶ κινητοποιήσεως καὶ συγκεντρώσεως. β'. Μεταφοραὶ διάφοροι. γ'. Συμβολαὶ διάφοροι τῶν σιδηροδρόμων εἰς τὸν πόλεμον.— 9. Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῶν σιδηροδρόμων.— 10. Κατάταξις τῶν σιδηροδρόμων.— 11. Εὖρος τῶν σιδηροδρόμων.— 12. Αἱ τρεῖς μεγάλαι σιδηροδρομικαὶ ὑπηρεσίαι: ὑπηρεσία ὁδοῦ, ὑλικοῦ καὶ ἕλξεως, ἐκμεταλλεύσεως (σελ. 762—764γ').

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ: ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΟΔΟΥ

I. ΥΠΟΔΟΜΗ. ΚΤΙΡΙΑ. *Α. Προκαταρκτικαὶ μελέται.* 1. Ὑπολογισμὸς τῆς πιθανῆς κινήσεως.— 2. Ὅροι ἱδρύσεως τοῦ σιδηροδρόμου: α' Τύπος καὶ εὖρος τῆς ὁδοῦ τοῦ σιδηροδρόμου.— β. Κλίσεις καὶ καμπύλαι τοῦ σιδηροδρόμου. *Β. Διοικητικαὶ διατυπώσεις.* 1. Αἴτησις παραχωρήσεως.— 2. Διοικητικὴ ἔρευνα. — 3. Φάκελοι τοῦ σιδηροδρομου. *Γ. Ὁριστικαὶ μελέται.* 1. Γενικοὶ ὅροι τῆς χαράξεως.— 2. Χάραξις ἐπὶ ὑπαρχόντων χαρτῶν.— 3. Μελετη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.— 4. Ἀποτύπωσις τοῦ ἐδάφους.— 5. Ὁριστικὰ σχέδια.— 6. Γενικαὶ παρατηρήσεις. *Δ. Τεχνικὰ ἔργα.* 1. Ὀρύγματα.— 2. Σήραγγες.— 3. Ἐπιχώματα.— 4. Εἰδικαὶ διατομαί, τοῖχοι ἀντιστηρίξεως.— 5. Συνήθη τεχνικὰ ἔργα.— 6. Ἐξαιρετικὰ τεχνικὰ ἔργα. *Ε. Σιδηροδρομικὰ κτίρια. ΣΤ' Σταθμοὶ ὑδρεύσεως καὶ ἀνθρακεύσεως.* 1. Ὕδρευσις τῶν μηχανῶν.— 2. Ἀνθράκευσις τῶν μηχανῶν (σελ. 764γ'—770γ').

II. ΕΠΙΔΟΜΗ. *Α. Ὁδός.* 1. Γενικά.— 2. Χαλυβοτροχιαί.— 3. Γόμφωσις τῶν τροχιῶν ἐπὶ τῶν δοκίδων.— 4. Ἁρμοὶ τῶν τροχιῶν.— 5. Ἀμφιδέται.— 6. Δοκίδες.— 7. Ἕρμα. *Β. Στρῶσις τῆς ὁδοῦ.* 1. Θέσις τῶν ἁρμῶν.— 2. Ἀπόστασις τῶν δοκίδων.— 3. Εὖρος τῆς ὁδοῦ.— 4 Ἀπόκλισις τῶν τροχιῶν.— 5. Ἐπίκλισις τῆς ὁδοῦ.— 6. Παραβολικαὶ συναρμογαὶ καὶ πραγματοποίησις τῆς ἐπικλίσεως.— 7. Στρῶσις νέας ὁδοῦ.— 8. Ἀνακαινίσεις σιδηροδρομικῶν ὁδῶν.— 9. Τέρματα τοῦ ἕρματος. *Γ. Διασταυρώσεις καὶ ἀλλαγαὶ ὁδῶν.* 1. Διασταυρώσεις.— 2. Ἀλλαγαὶ ὁδοῦ.— α. Γενικαὶ διατάξεις.— β. Μοχλοὶ μετ' ἀντιβάρου.— γ. Κίνδυνος ἐκ τῶν ἐξ αἰχμῆς προσπελαζομένων ἀλλαγῶν.— δ. Χειρισμὸς τῶν βελονῶν ἐξ ἀποστάσεως.— 3. Διπλαῖ ἀλλαγαὶ καὶ διασταυρώσεις-ἑνώσεις. *Δ. Περιστροφικοὶ δίσκοι καὶ γέφυραι, φορεῖα κυλίοντα, κλπ.* 1. Περιστροφικοὶ δίσκοι δι' ὀχήματα μεταφορᾶς.— 2. Περιστροφικοὶ δίσκοι καὶ γέφυραι δι' ἀτμαμάξας.— 3. Φορεῖα κυλίοντα.— 4. Γεφυροπλάστιγγες.— 5. Περιγράμματα φορτώσεως.— 6. Βαρουλκαὶ φορτώσεως. —7. Στυλώματα στάσεως.— 8. Κωλύματα τερμάτων.— 9. Τάφροι πρὸς ἐνοχυσιν τοῦ πυρὸς (σελ. 772α'—776γ').

III. ΣΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΟΚΑΙ. Βλ. λ. *σήματα*.

IV. ΠΡΟΣΚΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΑΙΩΝ. ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ. (σελ. 776γ'—778α').

V. ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΛΕΨΙΣ. —1. Σπουδαιότης τῆς ὑπηρεσίας τῆς συντηρήσεως.— 2. Ἔλεγχος τῶν διατάξεων τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἑαυτῆς ὑλικοῦ.— 3. Μέθοδοι συντηρήσεως.— 4. Ἐπίβλεψις τῆς ὁδοῦ.— 5. Ἐπίβλεψις τῶν ἰσοπέδων διαβάσεων (σελ. 778α' καὶ β').

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ: ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΥΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΛΞΕΩΣ

Εἰσαγωγή.

I. ΥΛΙΚΟΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ. *Α. Συρμός.* 1. Γενικοὶ χαρακτῆρες.—2. Ἐσχάρα.—3. Ἄτρακτοι ἢ ἄξονες.—4. Τροχοί. —5. Ἐλατήρια.— 6. Λίπανσις.—7. Ζεύξεις. *Β. Κιβώτιον.* 1. Ἅμαξαι.—2. Σκευαγωγὰ καὶ φορτηγά.—3. Στρατιωτικὴ ἄποψις διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑλικοῦ μεταφορᾶς.—4. Ἴδιον βάρος ἢ ἀπόβαρον τῶν ὀχημάτων.—5. Συντελεστὴς χρησιμοποιήσεως.—6. Συντελεστὴς ἁμαξῶν καὶ φορτηγῶν. —7. Ὑποτίμησις τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ.—8. Χιλιομετρικὴ δαπάνη ἀγορᾶς τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ. *Γ. Τροχοπέδαι.* 1. Τροχοπέδη τῶν μηχανῶν. Ἀντενεργῶν ἀτμός.— 2. Ἀτμήρης τροχοπέδη.—3. Κατάταξις τῶν τροχοπεδῶν.—4. Χειροκίνητοι τροχοπέδαι. Δραστικότης τῶν τροχοπεδῶν —5. Συνεχεῖς τροχοπέδαι —6. Τιμὴ τῶν τροχοπεδῶν. *Δ. Φωτισμός, θέρμανσις καὶ ἀερισμός.* 1. Φωτισμός.—2. Θέρμανσις.—3. Ἀερισμὸς τῶν συρμῶν. *Ε. Συμβολικὴ παράστασις τοῦ ὑλικοῦ μεταφορᾶς. Ἀρίθμησις αὐτοῦ* (σελ. 778β'—783α').

II. ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΝ ΥΛΙΚΟΝ: (βλ. λ. *ἀτμάμαξαι*).

III. ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΡΜΩΝ. ΕΛΞΙΣ. *Α. Ἀντίστασις τῶν συρμῶν.* 1. Ἐκτίμησις τῶν ἀντιστάσεων. *Β. Ἕλξις.* 1. Ἰσχὺς τῶν ἀτμαμαξῶν.—2. Προσδιορισμὸς τῶν φορτίων.—3. Δοκιμαὶ τῶν ἀτμαμαξῶν. *Γ. Ἐκλογὴ κινητῆρος Ἕλξεως.* 1. Ἀτμάμαξαι μεγάλης ταχύτητος.— 2. Ἀτμάμαξαι μικταὶ καὶ ἐμπορικαί. — 3. Ἀρθρωταὶ ἀτμάμαξαι. — 4. Ἐφοδιοφόροι ἀτμάμαξαι.—5. Αὐτοκίνητοι ἅμαξαι. *Δ. Ὀργάνωσις τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑλικοῦ καὶ τῆς Ἕλξεως.* 1. Γενικὴ ὀργάνωσις.— 2. Ὀργάνωσις τῶν μηχανοστασίων.—3. Ὑπηρεσία τοῦ μηχανοδηγοῦ καὶ τοῦ θερμαστοῦ.—4. Κυκλοφορία τῶν μηχανοδηγῶν.—5. Ὁδηγία τῶν ἀτμαμαξῶν (σελ. 783α'—787β').

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ: ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ

Εἰσαγωγή.

I. ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ Ἢ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ. *Α. Διοικητικαὶ διατάξεις. Β. Κατάταξις καὶ σύνθεσις τῶν συρμῶν.* 1. Κατάταξις τῶν συρμῶν ὡς πρὸς τὰ μεταφερόμενα.—2. Σύνθεσις τῶν συρμῶν.—3. Κατάταξις τῶν συρμῶν ὡς πρὸς τοὺς ὅρους κυκλοφορίας.—4. Δικαιοδοσία τοῦ ἀρχιοδηγοῦ καὶ τοῦ μηχανοδηγοῦ. *Γ. Κυκλοφορία τῶν συρμῶν.* 1. Μοναδικὴ ὁδός.—2. Διπλῆ ὁδός.—3. Ταχύτης τῶν συρμῶν καὶ ὁδηγία αὐτῶν. *Δ. Ὑπηρεσία τῶν συρμῶν.* 1. Μελέτη τῶν δρομολογίων.—2. Χρησιμοποίησις τοῦ ὑλικοῦ. *Ε. Ἡ ἀσφάλεια.* 1. Ἐξέλιξις. —2. Ἀνάγκη κανονικῆς ἐκμεταλλεύσεως.—3. Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἀσφαλείας.—4. Σιδηροδρομικὰ σήματα καὶ συμπλοκαί. *ΣΤ. Μέθοδοι ἐκμεταλλεύσεως.* α') Γραμμαὶ μετὰ διπλῆς ὁδοῦ: 1. Χωρισμὸς τῶν συρμῶν διὰ χρόνου.—2. Χωρισμὸς τῶν συρμῶν δι' ἀποστάσεως ἢ block-system.—3. Πραγματοποίησις τοῦ block-system δι' εἰδικῶν συσκευῶν. —4. Αὐτόματον block-system.—5. Σύγκρισις τοῦ αὐτομάτου πρὸς τὸ χειροκίνητον block-system.—6. Μῆκος τῶν τμημάτων τοῦ block. β') Γραμμαὶ μετὰ μοναδικῆς ὁδοῦ. 1. Κυκλοφορία διὰ μοναδικοῦ συρμοῦ.—2. Κυκλοφορία δι' ὁδηγέτου.—3. Ῥάβδος-ὁδηγέτις.—4. Ῥάβδος μετὰ δελτίων. —5. Πλάκες ὁδηγέτιδες.—6. Ἠλεκτρικὴ ῥάβδος ὁδηγέτις.— 7. Ἠλεκτρικοὶ κώδωνες.—8. Block-system διὰ μοναδικὴν ὁδόν. *Ζ. Κυκλοφορία τῶν συρμῶν ἐν ταῖς Ἡνωμ. Πολιτείαις* (σελ. 787β'—791α').

II. ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ. *Εἰσαγωγή*: α') Συστήματα ἐκμεταλλεύσεως. β') Βάσεις καθορισμοῦ τῶν τιμολογίων. *Α. Κατάταξις τῶν τιμολογίων.* 1. Μέγιστον τιμολόγιον.—2. Κατάταξις τῶν τιμολογίων ὡς πρὸς τοὺς ὅρους ἐφαρμογῆς.—3. Κατάταξις τῶν τιμολογίων ὡς πρὸς τὸ εἶδος αὐτῶν. *Β. Μείωσις τῶν τιμολογίων.* 1. Πῶς δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ αὕτη;—2. Ἀπόψεις μειώσεων.—3. Γενικαὶ ἀρχαί, σχετικαὶ τῇ μειώσει τῶν τιμολογίων. —4) Διάφοροι ἐφαρμογαὶ τῶν τιμολογίων. —5. Τὰ ἐν χρήσει τιμολόγια.—6. Πρόσθετοι πληρωμαί.—7. Παραλαβὴ καὶ παράδοσις οἶκοι τῶν ἐμπορευμάτων. —8. Διοικητικὴ ἔγκρισις τῶν τιμολογίων. —9. Χειρισμοὶ καὶ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων.— 10. Διανομὴ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ. — 11. Ἀνταλλαγὴ φορτηγῶν. *Γ. Δαπάναι καὶ εἰσπράξεις τῶν σιδηροδρόμων.* 1. Ἐπίδρασις τοῦ τρόπου καταρτισμοῦ τῶν λογαριασμῶν.—2. Ἡ δαπάνη ἢ τὸ ἀνάλωμα μεταφορᾶς.—3. Ὑπολογισμὸς τῆς δαπάνης μεταφορᾶς.—4. Συντελεστὴς ἐκμεταλλεύσεως.—5. Κατανομὴ τῶν εἰσπράξεων καὶ τῶν δαπανῶν. *Δ. Σιδηροδρομικαὶ παραχωρήσεις* (σελ. 791α'—795α).

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ: ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ

Εἰσαγωγή.

I. ΟΔΟΝΤΩΤΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. 1. Ἀρχὴ ἐφ' ἧς στηρίζονται. —2. Διάφορα συστήματα ὀδοντωτῶν (crémaillères). —3. Προσηλώσεις τῶν ὀδοντωτῶν.— 4. Ἀλλαγαὶ ὁδοῦ.— 5. Εἴσοδος εἰς τὴν ὀδοντωτήν.— 6. Χάραξις.— 7. Κινητῆρες.— 8. Κυκλοφορία τῶν συρμῶν.— 9. Δαπάναι ἱδρύσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως (σελ. 795α —795γ').

II. ΣΧΟΙΝΙΟΚΙΝΗΤΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. *Εἰσαγωγή. Α. Σχοινιοκίνητοι σιδηρόδρομοι ἰσόγειοι ἢ ὑπόγειοι.* 1. Ἀρχὴ ἐφ' ἧς στηρίζονται.— 2. Σχοινιοκίνητοι σιδηρόδρομοι ἐναλλασσομένης κινήσεως.— 3. Σχοινιοκίνητοι σιδηρόδρομοι δι' ἀτέρμονος κάλου καὶ ἀνεξαρτήτων ὀχημάτων. *Β. Σχοινιοκίνητοι ἐναέριοι σιδηρόδρομοι.* 1. Τὰ διάφορα συστήματα. —2. Σύστημα διὰ μοναδικοῦ κάλου.—3. Σύστημα τοῦ Hodgson. — 4. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 γερμανικὸν σύστημα.— 5. Στῦλοι τοῦ κάλου.— 6. Δαπάναι ἱδρύσεως (σελ. 795γ'—796γ').

III. ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. *Α. Εἰσαγωγή.* 1. Τὰ διάφορα συστήματα ἠλεκτροκινήσεως.— 2. Τριφασικὸν σύστημα.— 3. Μονοφασικὸν σύστημα.— 4. Μονοφασικὸν-Τριφασικὸν σύστημα.— 5. Συνεχὲς σύστημα. *Β. Στοιχεῖα ἱδρύσεως ἠλεκτρικῆς ἕλξεως διὰ λήψεως ρεύματος.* 1. Ἐργοστάσια παραγωγῆς.— 2. Γραμμαὶ μεταφορᾶς τῆς ἐνεργείας.— 3. Ὑποσταθμοί.— 4. Γραμμαὶ διανομῆς ἢ ἐπαφῆς ἢ ἔργου: α. Ἁλυσιδωταὶ αἰωρήσεις ἡμι-ἄκαμπτοι, ἢ εὔστροφοι.— β. Στῦλοι.— 5. Λῆψις ρεύματος δι' ἰσογείου ἀγωγοῦ, ἤ, ὡς λέγουσι, διὰ 3ης τροχιᾶς. —6. Σύγκρισις τῆς 3ης τροχιᾶς πρὸς τὰ ἐναέρια σύρματα.— 7. Ἠλεκτρικὴ ἀμφίδεσις τῶν τροχιῶν τῆς ὁδοῦ. —8. Ἠλεκτράμαξαι καὶ αὐτοκίνητοι ἅμαξαι. *Γ. Τεχνικὰ καὶ οἰκονομικὰ προσόντα τῆς ἠλεκτροκινήσεως. Δ. Δεδομένα τινὰ ἀφορῶντα τὴν ἀτμήρη καὶ τὴν ἠλεκτρικὴν ἕλξιν. Ε. Ἐνδοκίνητοι ἢ αὐτοκίνητοι ἠλεκτρικοὶ σιδηρόδρομοι* (σελ. 796γ'—802α').

IV. ΦΟΡΗΤΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. 1. Ὁδός.—2. Ὀχήματα.— 3. Κινητῆρες (σελ. 802α'—802β').

V. ΜΟΝΟΤΡΟΧΙΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. 1. Μονοτρόχιοι ἰσόγειοι σιδηρόδρομοι.— 2. Μονοτρόχιοι ὑπέργειοι σιδηρόδρομοι (σελ. 802β').

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΙΣ

I. Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΑΠΟ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑΣ. 1. Γενικαὶ ἀπόψεις.— 2. Ὁ σιδηρόδρομος ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. *Α Τεχνικαὶ πρόοδοι.*— 1. Ἵδρυσις νέων γραμμῶν ἢ κυρίων ὁδῶν, βελτιώσεις παλαιῶν.— 2. Ὁδός.— 3. Ἀτμάμαξαι.— 4. Ἅμαξαι.— 5. Φορτηγά. *Β. Μελέτη καὶ κατασκευὴ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ.— Γ. Συρμοί.* α. Ἐπιβατικοὶ συρμοί.— β. Ἐμπορικοὶ συρμοί.— *Δ. Σηματολογία. Ε. Ἐπιβατικοὶ σταθμοί.— ΣΤ. Σταθμοὶ ἐμπορευμάτων καὶ διακογῆς. Ζ. Ἀνταγωνισμὸς τοῦ αὐτοκινήτου. Η. Διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις.* α. Ἐπέμβασις τοῦ Κράτους.— β. Ὀργάνωσις τῶν συμπλεγμάτων (σελ. 802β'—806α').

II. ΑΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΟΥ. *Εἰσαγωγή*. 1. Μεγάλη Βρεττανία. — 2. Ἱσπανία, Πορτογαλία.— 3. Βέλγιον, Ὁλλανδία.— 4. Γερμανία, Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία, Οὐγγαρία.— 5. Ἑλβετία, Ἰταλία.— 6. Πολωνία, Ρουμανία, Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία.— 7. Γαλλία.— 8. Αἱ μεγάλαι σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι τῆς Εὐρώπης.— 9. Ἀσιατικὴ Ρωσία.— 10. Μικρασία, Συρία, Παλαιστίνη.— 11 Ἰαπωνία.— 12. Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι.— 13. Αὐστραλία.—14. Ἀφρική.— 15. Καναδᾶς.— 16. Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι.— 17. Κεντρικὴ καὶ Νότιος Ἀμερική.— 18. Αἱ ἐπὶ τοῦ πλανήτου ταχύτεραι σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι (σελ. 806α'—808α').

Digitized by Google

ρων, ὅπερ καλοῦμεν νῦν *σιδηρόδρομον* (Chemin de fer)· τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖά εἰσιν ἡ *σιδηρᾶ ὁδὸς* (voie de fer) καὶ ὁ *μηχανικὸς κινητὴρ* (locomotive), ὅστις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἶναι ἀτμάμαξα. Καὶ ἡ μὲν σιδηρᾶ ὁδός, ἥτις νῦν ἱδρύεται *χαλυβδίνη*, ἀπῄτησεν ἐξέλιξιν 200 καὶ πλέον ἐτῶν (1630—1830), ὁ δὲ *συρμοκινητήρ*, διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Stephenson, 40 περίπου ἐτῶν (1804 –1843).

Ἡ τελειοποιημένη ὁδὸς τῶν σιδηροδρόμων ἐπέτρεψε, διὰ μὲν τῆς καθοδηγήσεως τῶν ὀχημάτων ν' ἀποκτήσωμεν κυκλοφορίαν ταχυτάτην, διὰ δὲ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν κύλισιν νὰ χρησιμοποιήσωμεν πληρέστερον τὴν ἰσχὺν τοῦ συρμοκινητῆρος, δηλονότι νὰ πραγματοποιῶμεν οἰκονομικὰς μεταφοράς. Οἱ συρμοκινητῆρες ἀφ' ἑτέρου ἐπέτρεψαν τὴν ἀπόκτησιν *μεγάλης ἑλκτικῆς δυνάμεως* καὶ *εὐθηνοῦ κινητηρίου ἔργου*.

Τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, ὁδὸς τελειοποιημένη καὶ μηχανικὸς συρμοκινητήρ, δυνατόν, ἔτι καὶ νῦν, νὰ μὴ χρησιμοποιῶνται ὁμοῦ. Ὑπάρχουσι πράγματι σιδηροδρομικαὶ ὁδοὶ ἄνευ μηχανικοῦ κινητῆρος, ὡς ἱπποκίνητοι τροχιόδρομοι, σιδηρόδρομοι ἐργοστασίων, ὀρυχείων κλπ. Μεταχειρίζονται ἀφ' ἑτέρου μηχανικοὺς κινητῆρας ἐπὶ συνήθων ὁδῶν ἄνευ ἐγκαταστάσεως σιδηροτροχιῶν καί, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, κινητῆρας διὰ πετρελαίου, βενζίνης, ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, κλπ. Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν μείωσιν τῆς δαπάνης τῆς μεταφορᾶς, ἀλλ' ἡ ταχύτης, ἀκόμη καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, εἶναι κατ' ἀνάγκην περιωρισμένη, λόγῳ κινδύνου τοῦ τε κινητῆρος καὶ τῆς λοιπῆς κυκλοφορίας.

3) *Ἐξάπλωσις τῶν σιδηροδρόμων*. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1832 ἐκυκλοφόρουν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Liverpool-Manchester συρμοὶ 50 ὀχημάτων, βάρους 200 τ. καὶ ὡριαίας ταχύτητος 16 χιλιομέτρων. Πρὸ τοιαύτης ἰσχύος μεταφορᾶς τῶν σιδηροδρόμων δὲν ἐβράδυναν οὗτοι νὰ ἐξαπλωθῶσι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἀμερικῇ καὶ Βελγίῳ ἰδίως, εἶτα δ' ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς γῆς, ἀναλόγως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων ἑκάστης χώρας.

Κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς τὸ μῆκος τῶν ἐν ἐκμεταλλεύσει σιδηροδρομικῶν ὁδῶν τοῦ πλανήτου, ὡς καὶ αἱ δαπάναι ἐγκαταστάσεως μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1925, ἦσαν:

Ἤπειροι	*Μῆκος εἰς χμ.*	*Ἐπὶ τοῖς %*	*Δαπάναι*	*Δαπάναι ἀνὰ χμ.*
Εὐρώπη	384.420	31,26	153.768×10⁶	400.000
Ἀμερικὴ	601.136	48,88	194.466×10⁶ (Ἀμερικὴ – Αὐστραλία)	230.000 (Ἀμερικὴ – Αὐστραλία)
Ἀσία	135 590	11,02		
Ἀφρικὴ	60.320	4,90		
Αὐστραλία	48 457	3,94		
Ἐν ὅλῳ	1.229.923	100,00	318 234×10⁶	

Ὁ ἀκόλουθος πίναξ δίδει τὴν ἀντιστοιχοῦσαν ἔκτασιν, τοὺς ἀντιστοιχοῦντας πληθυσμοὺς καὶ τοὺς ἀναλογοῦντας σιδηροδρόμους ἀνὰ 100 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα ἢ ἀνὰ 10.000 κατοίκους. Περιλαμβάνει ὁ πίναξ οὗτος καὶ τὴν Ἑλλάδα, Βουλγαρίαν, Γιουγκοσλαυΐαν καὶ Ρουμανίαν, πρὸς σύγκρισιν.

Ἤπειροι	*Μῆκος εἰς χμ.*	*Ἔκτασις εἰς χμ.²*	*Πληθυσμὸς*	*Μῆκος ἐν ἐκμεταλ. ἀνὰ 100 χμ.²*	*Μῆκος ἐν ἐκμεταλ. ἀνὰ 10⁴ κατοίκ.*
Εὐρώπη	384.420	10.992.600	472.894.000	3,5	8,1
Ἀμερικὴ	601.136	41 288 700	214.556.000	1,5	28,0
Ἀσία	135.590	42.225 500	1.007.315.000	0,3	1,3
Ἀφρικὴ	60.320	24.471.100	112.382.000	0,2	5,4
Αὐστραλία	48.457	8.008.500	7.695 000	0,6	63,0
Ἐν ὅλῳ	1.229.923	126.986 400	1 814.842.000	1,0	6,8
Ἑλλὰς	3.192	127 [illegible]00	5.022.000	2,5	6,3
Βουλγαρία	2.614	103.100	5.483 000	2,5	4,8
Γιουγκοσλαβία	9.846	248.700	11.997.000	3,6	8,2
Ρουμανία	11.948	294.200	17.500.000	4,1	6,8

4) *Σπουδαιότης τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν*. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ περιέχει, συγκριτικῶς, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων γενικοῦ συμφέροντος ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1912.

	Γαλλία	*Ἀγγλία*	*Γερμανία*
Μῆκος ἐν ἐκμεταλλεύσει χμ.	40.700	37.300	60.100
Εἰσπράξεις: Ἐπιβάται ... ἑκατ.	633	1 033	1.180
Εἰσπράξεις: Μεγάλη ταχύτης ... »	232	255	170
Εἰσπράξεις: Μικρὰ » ... »	1.101	1.600	2.695
Εἰσπράξεις: Διάφορα ... »	32	190	297
Σύνολον τῶν εἰσπράξεων ἐκμεταλλεύσεως ... »	1.998	3,075	4.342
» » δαπανῶν » ... »	1.264	1.957	2 880
Καθαρὸν κέρδος ... »	734	1 118	1.462
Κεφάλαιον ἱδρύσεως ... »	19 720	26.120	23 070
Τόκος διδόμενος ἐκ τοῦ καθαροῦ κέρδους εἰς τὸ κεφάλαιον ἱδρύσεως	3.72 %	4,30	6,34
Χιλιομετρικὴ εἴσπραξις ... χιλιάδες	49 100	82 500	72 200
» δαπάνη ἐκμεταλλεύσεως ... »	31.056	52.466	47.920
» καθαρὰ εἴσπραξις ... »	18.044	30.034	24.380

Νομισματικὴ μονὰς τοῦ πίνακος εἶναι τὸ χρυσοῦν φράγκον.

Ἐπὶ 30.968 χμ. ἐν ἐκμεταλλεύσει τῶν πέντε μεγάλων σιδηροδρομικῶν γαλλικῶν ἑταιρειῶν: Nord, Est, Orléans, Paris-Lyon-Méditerranée καὶ Midi, ἔσχον κατὰ τὸ ἔτος 1931 τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα. Εἰσέπραξαν 2.243.769.810 φρ., ἤτοι ἀνὰ χμ. 72.346 φρ., καὶ ἐδαπάνησαν 2.043.761.810, ἤτοι ἀνὰ χμ. 65.996 φρ. Μετέφεραν ἐν ὅλῳ 493.420.421 ἐπιβάτας εἰς μέσην ἀπόστασιν 43,19 χμ., ἀπὸ ἕκαστον τῶν ὁποίων εἰσέπραξαν κατὰ μέσον ὅρον 0,02316 φρ. ἀνὰ χμ. Μετέφεραν ἐπίσης 194.058.500 τόννους ἐμπορευμάτων εἰς μέσην ἀπόστασιν 159,47 χμ., ἀπὸ ἕκαστον τῶν ὁποίων εἰσέπραξαν 0,04404 φρ. ἀνὰ χμ. Εἰς τοὺς μεταφερθέντας τόννους ἐμπορευμάτων δὲν περιλαμβάνονται 19.615.701 μεταφερθέντες ὑπηρεσιακοὶ τόννοι. Τὸ γαλλικὸν κράτος ἔσχεν ἐτήσιον ὄφελος ἐκ φόρων καὶ ὑπηρεσιῶν 559.208.291 φρ. χρ. Οἱ προκείμενοι ἀριθμοὶ ἐκφράζονται εἰς χρυσᾶ φράγκα.

Κατὰ τὸ ἔτος 1931 ἐπὶ τῶν ἡμετέρων Κρατικῶν, Ἑλληνογαλλικῶν, Θεσσαλικῶν καὶ Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου σιδηροδρόμων, συνολικοῦ μήκους 2.568 χμ., μετεφέρθησαν 6.717.503 ἐπιβάται καὶ 1.796.178 τόννοι ἐμπορευμάτων. Ὁ Πειραιῶς—Ἀθηνῶν, μήκους 10 χμ., μετέφερε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 28.000.000 ἐπιβάτας καὶ 85.400 τόννους ἐμπορευμάτων.

5) *Οἰκονομία τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν*. Παραθέτομεν τὴν μέσην τιμὴν μεταφορᾶς, ἀνὰ χιλιόμετρον, ἑνὸς τόννου φορτίου ἢ ἑνὸς ἐπιβάτου κατὰ διαφόρους τρόπους μεταφορᾶς:

1)	Μεταφοραὶ	δι' ἀπ' εὐθείας φορτώσεως τοῦ ἀνθρώπου	3,85	φρ. χρ.
2)	»	δι' ἀπ' εὐθείας φορτώσεως τῶν ζῴων	1,00	» »
3)	»	διὰ φορτηγῶν ἐπὶ συνήθ. ὁδῶν	0,30	» »
4)	»	δι' ἁμαξῶν » » »	0,20	» »
5)	»	δι' αὐτοκινήτων	0,16	» »
6)	»	διὰ σιδηροδρόμων (ἐπιβάτης καὶ τόννος ἐμπορεύματος)	0,04	» »
7)	»	διὰ διωρύγων	0,02	» »
8)	»	ἐπὶ λιμνῶν	0,03	» »
9)	»	διὰ θαλασσίων ὁδῶν	0,0n	» »

Ἐκ τῶν τιμῶν τούτων βλέπομεν ὅτι, ἐξαιρέσει τῶν ρευστῶν ὁδῶν, δι' ἃς συνήθως δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀπόστασις μεταφορᾶς, οἱ σιδηρόδρομοι ἀποτελοῦσι τὸ οἰκονομικώτερον μέσον μεταφορῶν, καθόσον ἀπαιτοῦσι κατὰ μέσον ὅρον, ἀνὰ χμ. καὶ τόννον ἢ ἐπιβάτην, 0,04 φρ. χρυσᾶ.

6) *Ταχύτης ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν μεταφορῶν*. Διὰ τὰς σιδηροδρομικὰς μεταφορὰς διακρίνομεν τριῶν εἰδῶν ταχύτητας, ἀναλόγως τοῦ πρὸς ὑπολογισμὸν αὐτῶν λαμβανομένου χρόνου: τὴν *πραγματικὴν ταχύτητα πορείας*, τὴν *μέσην ταχύτητα πλήρους πορείας* καὶ τὴν *ἐμπορικὴν ταχύτητα*, ἤτοι τὸν λόγον τοῦ διανυθέντος διαστήματος πρὸς τὴν ὁλικὴν διάρκειαν τῆς διαδρομῆς, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ χρόνου τῶν στάσεων καὶ ἐπιβραδύνσεων ἐν γένει.

Ἡ πραγματικὴ ταχύτης πορείας τῶν ταχέων καὶ ταχυδρομικῶν συρμῶν εἶναι 80 ἕως 110 χμ. ἀνὰ ὥραν· τῶν κατ' εὐθεῖαν συρμῶν 60 ἕως 80 χμ., τῶν καθολικῶν συρμῶν 40 ἕως 60 χμ. καὶ τῶν μεικτῶν συρμῶν 35 ἕως 45 χμ. Ἡ ἐκ τῶν σταθμεύσεων καὶ τῶν ἐπιβραδύνσεων μείωσις τῶν ταχυτήτων τούτων ἐξαρτᾶται ἰδίως ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σταθμεύσεων καὶ εἶναι 10 ἕως 12 % διὰ τοὺς ταχεῖς συρμοὺς καὶ 15 ἕως 20 % διὰ τοὺς καθολικούς.

Ἡ ταχύτης πορείας τῶν ἐμπορικῶν συρμῶν περιλαμβάνεται μεταξὺ 20 καὶ 40 χμ. ἀνὰ ὥραν, ἐνίοτε μέχρις 60 χμ. εἰς πολλὰς βιομηχανικὰς χώρας· τὸ σύνηθες μέγιστον τῶν 40 χμ. πραγματοποιεῖται μόνον εἰς εἰδικοὺς μὴ πλήρους φορτίου συρμοὺς ἢ εἰς κατ' εὐθεῖαν τοιούτους· ἡ διάρκεια ὅμως τῆς διαδρομῆς αὐξάνει αἰσθητῶς, λόγῳ τῶν παραμερίσεων καὶ τῶν σταθμεύσεων διὰ τοὺς χειρισμούς· ἡ ἐμπορικὴ ταχύτης τυγχάνει οὕτω δυσκόλου προσδιορισμοῦ. Ὅπως ἂν ᾖ, δὲν δύναται αὕτη νὰ κατέλθῃ κάτω ὡρισμένου ὁρίου, ὅπερ εἶναι συνήθως: 200 χμ. καθ' ἡμέραν (8,33 χμ. ἀνὰ ὥραν) διὰ τὰς πρωτευούσας γραμμὰς καὶ 125 χμ. καθ' ἡμέραν (5,20 χμ. ἀνὰ ὥραν) διὰ τὰς δευτερευούσας γραμμάς. Ἐν τῇ πράξει ἡ ταχύτης πολὺ ἀνωτέρα τῶν 200 καὶ τῶν 125 χμ. καθ' ἑκάστην· οὐχ ἧττον τίθενται τὰ ὅρια ταῦτα εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς συμβάσεις, ἵνα δύνανται αἱ ἑταιρεῖαι νὰ συναθροίζωσι πολλὰ ἐμπορεύματα, χωρὶς νὰ ὑποχρεῶνται νὰ θέτωσιν εἰς κυκλοφορίαν περισσοτέρους τοῦ δέοντος συρμούς. Ἐν συμπεράσματι, ταχύτης 50 ἕως 60 χμ. διὰ πολλὰ ἐμπορεύματα καὶ 80 ἕως 100 χμ. διὰ τοὺς ταχυτάτους ἐπιβατικοὺς συρμούς, ἔχει πρὸ πολλοῦ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ἀτμαμάξης, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ εὐρὺ περιθώριον πρὸς μεγαλυτέρας ταχύτητας, οἰκονομικῶς ἀνεκτάς. (Βλέπε καὶ *Μέρος πέμπτον*.)

Ἀληθὲς ὅτι ἡ ταχύτης μεταφορᾶς ἐπὶ συνήθων ὁδῶν, τόσῳ τῶν ἐπιβατῶν, ὅσῳ καὶ τῶν ἐμπορευμάτων, ηὔξησε πολὺ ἀπὸ τῆς ἑδραιώσεως τοῦ αὐτοκινήτου ὡς μεταφορικοῦ μέσου, θὰ ηὔξανε δὲ πολὺ περισσότερον, τοὐλάχιστον διὰ τοὺς ἐπιβάτας, ἐφ' ὅσον ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς λοιπὴ κίνησις θὰ ἐπέτρεπον τοῦτο.

Μόνον τὸ ἀεροπλάνον ὑπερέβη σημαντικῶς τοὺς σιδηροδρόμους, ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεγίστην δυνατὴν ταχύτητα (200 καὶ πλέον χμ. ἀνὰ ὥραν ἔναντι 145 χμ. τοῦ σιδηροδρόμου), ὄχι ὅμως τόσῳ πολύ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐμπορικὴν ταχύτητα τῶν ἐναερίων μεταφορῶν.

7) *Δυναμικότης μεταφορᾶς*. Ἂν τὸ ἀεροπλάνον ὑπερέβη ἤδη τὸν σιδηρόδρομον ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα μεταφορᾶς, οὐδὲν ἐκ τῶν μεταφορικῶν μέσων, πλὴν τῶν μεγάλων ὑπερωκεανίων, δύναται νὰ ὑπερβῇ αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν λεγομένην δυναμικότητα μεταφορᾶς, ἣν εὐστόχως ἐκδηλοῖ *ἡ ῥύμη ἢ ἡ κινητήριος ἐνέργεια τῆς μεταφερομένης μάζης* $\frac{1}{2} m v^2 = 4{,}32\ PV^2$, ἔνθα P τὸ βάρος εἰς τόννους, καὶ V ἡ ταχύτης εἰς χμ. ἀνὰ ὥραν, ὁλοκλήρου τοῦ συρμοῦ.

Ἐκ δεδομένων τοῦ μεγάλου πολέμου προκύπτει ὅτι ἕκαστον ὄχημα (μέσης χωρητικότητος) δυνατὸν νὰ μεταφέρῃ ἡμερησίως, *εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς χιλιομέτρου*, τοὺς ἀκολούθους τόννους:

Ἱπποκίνητον ὄχημα τόν.	11	1,0	(μονὰς συγκρίσεως)					
Αὐτοκίνητον » »	60	5,5	1,00					»
Τῆς σιδ. ὁδ. τῶν 600 χλ. »	75	6,8	1,25	1,00				»
» » » » 1.000 » »	375	34,0	6,25	5,00	1,00			»
» » » » 1.435 » »	750	68,2	12,50	10,00	2,00	1,00		»
» διπλῆς » 1.435 » »	2225	202,3	37,00	29,60	5,93	2,96		»

Ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης, ἐν ᾗ ἐλήφθησαν διαδοχικῶς ὡς μονάδες δυναμικότητος τὰ προκείμενα μεταφορικὰ μέσα, προκύπτει ὅτι τὸ αὐτοκίνητον μόνον ὡς συμπτωματικὸν μέσον μεταφορῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ: τὸ δεύτερον κατὰ τὴν ἀνιοῦσαν πρόοδον τῆς δυναμικότητος. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς τιμὰς τοῦ P, ταχύτατοι ἐπιβατικοὶ συρμοὶ 350 ἕως 600 τ. συντίθενται εἰς πολλὰς χώρας. Ἐμπορικοὶ συρμοὶ βάρους ἀπὸ 600 μέχρι 1000 τ. συντίθενται ἐπίσης συχνάκις, μὲ ἀνώτατον ὅριον 1500 ἢ 2000 τ. ἐν Εὐρώπῃ, μέχρι 14000 τ. ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς.

8) *Στρατιωτικὴ ἀποστολὴ τῶν σιδηροδρόμων*. Ἐκ τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου ἐβεβαιώθη πολλαπλῶς ὅτι *οἱ σιδηρόδρομοι ἀποτελοῦσι τὸν ὁπλισμὸν τοῦ συγχρόνου πολέμου*, τὸ μυστήριον τῆς διαρκείας αὐτοῦ, τὴν ψυχὴν τῶν μαχῶν, τὸ ἰσχυρότατον καὶ ζωτικώτατον ἐκ τῶν ὀργάνων τοῦ στρατοῦ. Ὁ σιδηρόδρομος ἐκτελεῖ ἐν πρώτοις *τὴν κινητοποίησιν*, εἶτα δὲ *τὴν συγκέντρωσιν* τῶν στρατευμάτων εἰς τὰ σύνορα. Ὑποστηρίζει τὸν στρατὸν διὰ καθημερινῆς προσκομιδῆς τροφίμων, πολεμεφοδίων, ὑλικοῦ παντὸς εἴδους, νέων στρατευμάτων κτλ. Κανονίζει καὶ ὑποστηρίζει τὰς ἐπιθέσεις διὰ τῆς πρὸς τοῦτο ὀργανώσεώς του, καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν καὶ ὀλιγώτερον βαρείας τὰς συνεπείας τοῦ πολέμου.

Ἰσχυρίζοντο, μετὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν σιδηροδρόμων διὰ τοὺς μέλλοντας πολέμους θὰ καθίστα ταχὺ τὸ τέρμα τοῦ ἀγῶνος, θὰ ἐξαπέλυεν ἀποτόμως τὴν βίαν καὶ θὰ ἐμείου τὰς ἀπωλείας καὶ τὰς καταστροφάς. Τὸ ἀντίθετον ὅμως συνέβη κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον, ἀκριβῶς διότι διὰ τῶν σιδηροδρόμων δὲν ἐμάχοντο πλέον στρατοὶ κατὰ στρατῶν, ἀλλ' ὁλόκληροι λαοὶ καθ' ὁλοκλήρων λαῶν: τὰ μεταφορικὰ μέσα, πρωτίστως δὲ οἱ σιδηρόδρομοι, κατέστησαν στενοτάτην τὴν ἐπαφὴν μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν στρατιῶν αὐτῶν, ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου μέχρι τοῦ πέρατος τῆς ἀποστρατεύσεως. Εἰς χώραν ὑποστᾶσαν εἰσβολήν, ἡ πρὸς τὰ πρόσω πορεία βραχεῖα, ἐφ' ὅσον δὲν ὑποστηρίζεται ὑπὸ σιδηροδρόμων, μόνων ἱκανῶν πρὸς παροχὴν τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὸν πόλεμον. Ἡ βοήθεια τῶν αὐτοκινήτων εἶναι *συμπτωματική*· τὸ ἀεροπλάνον εἶναι *ὅπλον καταστροφῆς, ὄργανον θαυμάσιον δι' ἐπίθεσιν*. Ἐν συμπεράσματι ἐπιτρέπεται νὰ πιστεύῃ τις ὅτι ἡ τελικὴ νίκη θ' ἀνήκῃ, εἰς τὸ μέλλον, ἐπὶ ἴσοις ὅροις, εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἐμπολέμων, ὅστις θὰ διαθέτῃ τὴν καλυτέραν σιδηροδρομικὴν ὀργάνωσιν.

Εἰς γερμανικὸν ἔγγραφον, περὶ τῆς συμβολῆς τῶν σιδηροδρόμων εἰς τὴν πάλην τῶν Γερμανῶν

Digitized by Google

κατὰ τῆς Συνεννοήσεως, ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα: «.....Ἤδη τὸ ἔκτακτον ἡμῶν ἐθνικὸν σιδηροδρομικὸν σύμπλεγμα, ἱκανὸν ὑπερσυνήθους ἀποδόσεως, ἐβοήθησεν ἡμᾶς νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν κινητοποίησιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν μετὰ καταπλησσούσης ταχύτητος, ἣν καὶ αὐτὴ ἡ Συνεννόησις ἐθαύμασε. Τὸ τοιοῦτον ἐπέτρεψεν ἡμῖν νὰ μεταφέρωμεν τὸν πόλεμον ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους καὶ νὰ προφυλάξωμεν οὕτω τὴν πατρίδα ἀπὸ τὰς ἀμέσους φρικαλεότητας τοῦ πολέμου. Ἡ ταχεῖα ἡμῶν πορεία πρὸς τὰ πρόσω, εἰς Βέλγιον καὶ Γαλλίαν κατέστησεν ἡμᾶς κατόχους τῶν σιδηροδρόμων τῶν καταληφθέντων μερῶν, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται ἡ πραγματοποίησις τοῦ σκοποῦ ἡμῶν, νὰ ἐνεργήσωμεν δηλαδὴ τὸν πόλεμον ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο καὶ αὐτὸ τὸ ὑλικὸν τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τοῦ ἡμετέρου. ..»

Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Συνεννοήσεως πλήρως ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς προσδοκίας αὐτῆς, ἰδίως μάλιστα οἱ τῆς Γαλλίας, οἵτινες τελείως ἡτοιμάζοντο πρὸς τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870 καὶ ἐντεῦθεν.

Ἀναφέρομεν σχετικῶς τὰ ἀκόλουθα: α') *Μεταφοραὶ κινητοποιήσεως καὶ συγκεντρώσεως.* Ἡ γαλλικὴ κινητοποίησις ἤρχισε τὴν 23 ὥραν καὶ 55′ τῆς 31ης Ἰουλίου 1914, ἔπρεπε δὲ νὰ ἔχῃ τερματισθῇ τὴν 15ην Αὐγούστου. Πράγματι ὅμως ἀπὸ τῆς 5ης Αὐγούστου διετάχθησαν αἱ μεταφοραὶ συγκεντρώσεως εἰς τὸ μέτωπον. Ἡ συγκέντρωσις αὕτη προὐκάλεσε λίαν ἐντατικὴν κίνησιν ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν: ἐπὶ τῶν γραμμῶν τοῦ Nord οἱ στρατιωτικοὶ συρμοὶ διεδέχοντο ἀλλήλους ἀνὰ 8′, ἐπὶ δὲ τῶν τοῦ Est ἀνὰ 4′.

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Est προκύπτει ὅτι κατὰ τὰς 16 ἡμέρας τῆς συγκεντρώσεως ἐκυκλοφόρησαν ἐπὶ τοῦ συμπλέγματος τούτου 4.064 συρμοὶ στρατευμάτων καὶ ὑλικοῦ· τὰ μέγιστα κινήσεως ἐπετεύχθησαν τὴν 9ην Αὐγούστου (386 συρμοί), τὴν 10ην ἰδίου (395 συρμοί) καὶ τὴν 11ην ἰδίου (384 συρμοί). Τὸ αὐτὸ σύμπλεγμα μετέφερε συγχρόνως πρὸς ἄλλα μέρη 40.000 ἐργάτας, ἐτροφοδότει τὰ στρατεύματα, μετέφερε πληγωμένους κτλ. Τὸ σύμπλεγμα τοῦ Orléans ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν συγκέντρωσιν 2.000 συρμούς, ἀποτελεσθέντας ἐκ 57.000 ὀχημάτων καὶ μετέφερεν 600.000 ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, 14.400 ἵππους καὶ 40 000 ἁμάξας καὶ τηλεβόλα. Τὸ σύμπλεγμα Paris-Lyon-Méditerranée, μέχρι τῆς 30ῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς κινητοποιήσεως, ἐχρησιμοποίησε 4.000 συρμοὺς διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν στρατευμάτων. Τὸ αὐτὸ σύμπλεγμα, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1917, μετέφερεν εἰς 4 ἡμέρας ἐκ τοῦ Δυτικοῦ μετώπου εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν 120 000 ἄνδρας μεθ' ὅλου τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ὁπλισμοῦ αὐτῶν· ἐντὸς δύο ὡρῶν ἀπὸ τῆς διαταγῆς ἀνεχώρουν ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ συμπλέγματος πρὸς τὰ ΝΑ. 12.000 ὀχήματα καὶ 500 ἀτμάμαξαι. Εἴς τινας σταθμοὺς τοῦ συμπλέγματος τούτου ἐσημειώθη ἡ διέλευσις ἄνω τῶν 200 συρμῶν ἡμερησίως.

β') *Διάφοροι μεταφοραί.* Σὺν τῇ ἀποπερατώσει τῆς κινητοποιήσεως καὶ τῇ ἐξελίξει τῆς συγκεντρώσεως, τινὰ ἐκ τῶν γαλλικῶν συμπλεγμάτων ἐξετέλουν ἄλλας μεταφορὰς οὐχὶ ἥσσονος σημασίας τῶν προηγουμένων: μετακινήσεις τῶν στρατευμάτων ἐπὶ τοῦ μετώπου, μεταφορὰν τῶν πληθυσμῶν πρὸς τὰ ὀπίσω, λόγῳ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανῶν, μεταφορὰν τοῦ διασωθέντος βελγικοῦ καὶ γαλλικοῦ ὑλικοῦ, τῶν προμηθειῶν, τῶν πληγωμένων κλπ.

γ') *Ἕτεραι συμβολαὶ τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων εἰς τὸν πόλεμον.* Ἀρκετὸν ὑλικὸν μετεσκευάσθη εἰς νοσοκομειακόν, ὡς καὶ δι' ἄλλας ἀνάγκας· ἐπίσης κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τῶν συμπλεγμάτων πλήρεις πολεμικοὶ συρμοί, ἰδίως τηλεβολοφόρα ὀχήματα. Τὸ πλεῖστον τῶν ἐργοστασίων καὶ μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων τῶν συμπλεγμάτων μετεβλήθη εἰς ἐργοστάσια παραγωγῆς πολεμεφοδίων, ὅπλων κλπ.

9) *Ὀργάνωσις τῶν σιδηροδρόμων ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως.* Ἡ κεφαλαιώδης αὕτη συμβολὴ τῶν σιδηροδρόμων εἰς τὴν ἄμυναν πάσης χώρας ὀφείλεται εἰς λεπτομερεστάτας μελέτας μεταξὺ τῶν ἁρμοδίων στρατιωτικῶν καὶ τῶν σιδηροδρομικῶν συμπλεγμάτων, γινομένας καὶ ἐξελισσομένας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς εἰρήνης. Αἱ συνεργασίαι αὗται συνεπάγονται τὴν ἐκτέλεσιν πολλῶν ἔργων, χρησίμων ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, ἀχρήστων δὲ εἰς τὴν ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐκμετάλλευσιν τῶν σιδηροδρόμων.

Ἅμα τῇ κηρύξει τῆς ἐπιστρατεύσεως, σχεδὸν ἐν πάσαις ταῖς χώραις οἱ σιδηρόδρομοι ὑπάγονται ὁλοκληρωτικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ ἐν τῇ ζώνῃ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν τοῦ ἀρχιστρατήγου: ἅπαν ἐν γένει τὸ προσωπικὸν τῶν σιδηροδρόμων καθίσταται αὐτόχρημα ἐπιστρατευμένον, ἐν στενῇ δὲ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἁρμοδίων στρατιωτικῶν, ἀξιωματικῶν τε καὶ ὁπλιτῶν, καθόσον ἁπανταχοῦ σχεδὸν ὑπάρχει *σύνταγμα σιδηροδρόμων* ἐν τῷ σώματι τοῦ μηχανικοῦ, χρησιμοποιεῖ τοῦτο τοὺς σιδηροδρόμους πρωτίστως μὲν διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας, δευτερευόντως δέ, καὶ ἐφ' ὅσον ἐπαρκοῦσι, διὰ τὰς τακτικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας.

10) *Κατάταξις τῶν σιδηροδρόμων.* Τοὺς σιδηροδρόμους δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν ἀπὸ πολλαπλῆς ἀπόψεως:

α') Ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ μεγέθους τῆς κινήσεως εἰς σιδηροδρόμους *γενικοῦ συμφέροντος*, εἰς σιδηροδρόμους *τοπικοῦ συμφέροντος* καὶ εἰς *τροχιοδρόμους* (tramways) ἢ σιδηροδρόμους *ἐπὶ συνήθων ὁδῶν* (chemins de fer sur routes) ἢ ἄλλως εἰς *πρωτεύοντας* καὶ εἰς *δευτερεύοντας* σιδηροδρόμους, ἀνήκοντας ἢ μὴ εἰς μεγάλα συμπλέγματα.

Οἱ σιδηρόδρομοι γενικοῦ συμφέροντος συμμετέχουσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὰς συναλλαγὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς χώρας ἐν ᾗ ἱδρύθησαν, ὡς καὶ τούτων μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Οἱ *σιδηρόδρομοι τοπικοῦ συμφέροντος* ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν *δημιουργίαν σχέσεων μόνον μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν, δι' ὧν διέρχονται.* Οἱ *τροχιόδρομοι ἢ σιδηρόδρομοι ἐπὶ συνήθων ὁδῶν* ἀκολουθοῦσιν ἐπὶ τοῦ συνόλου ἢ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς χαράξεως αὐτῶν τὸ κατάστρωμα ἢ ἓν τῶν ἐρεισμάτων συνήθους ὁδοῦ, ἀλλὰ διὰ μικρὰς σχετικῶς διαδρομάς.

β') Ἀπὸ ἀπόψεως τῆς τοπογραφικῆς διαπλάσεως τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἱδρύονται: εἰς σιδηροδρόμους *πεδινούς, λοφικοὺς καὶ ὀρεινούς.*

γ') Ἀπὸ ἀπόψεως τῶν τροχιῶν: εἰς σιδηροδρόμους *ἁπλῆς ἢ λείας προσφύσεως* καὶ εἰς σιδηροδρόμους *τεχνητῆς προσφύσεως ἢ ὀδοντωτοὺς σιδηροδρόμους.*

δ') Ἀπὸ ἀπόψεως τῶν πληθυσμῶν. οὓς ἐξυπηρετοῦσιν: εἰς *μητροπολιτικούς, προαστικοὺς ἢ ὑπεραστικοὺς* σιδηροδρόμους (suburbains).

ε') Ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ συστήματος ἕλξεως: εἰς σιδηροδρόμους *ἀτμηλάτους, ἠλεκτρικούς, δηζελοκινήτους,* διὰ *πεπιεσμένου ἀέρος, σχοινιοκινήτους* κλπ.

11) *Εὖρος τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν.* Τὸ εὖρος σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ ἐλογίζετο ἄλλοτε ἀπὸ ἄξονος εἰς ἄξονα τῶν κεφαλῶν τῶν δύο τροχιῶν αὐτῆς, ἐξηρτᾶτο δὲ τὸ ἐλεύθερον εὖρος, ἤτοι τὸ ἐλεύθερον διάστημα μεταξὺ τῶν ἐσωτερικῶν παρειῶν τῶν δύο τροχιῶν, ἐκ τοῦ πλάτους τῆς κεφαλῆς ἑκάστης τροχιᾶς. Ἐν τούτοις ἐνδιαφέρει ἰδίως τὴν ἐκμετάλλευσιν οὐχὶ *τὸ ἀξονικὸν* ἀλλὰ *τὸ ἐλεύθερον εὖρος*, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως κυκλοφορίας συρμῶν ἀπὸ συμπλέγματος εἰς σύμπλεγμα τῆς αὐτῆς ἢ ἄλλης χώρας.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ οὕτως ὁρισθέντος εὔρους συναντῶμεν ποικίλα εὔρη, οὐχ ἧττον τέσσαρας κυρίως κατηγορίας ὁδῶν διακρίνομεν, ἀπὸ τῆς προκειμένης ἀπόψεως:

α)	Τὰς εὐρείας ὁδοὺς	(ἀπὸ 1520	ἕως 1676 χλ.)	12	ἐπὶ τοῖς % τοῦ γηΐνου δικτύου.
β)	» κανονικὰς »	» »	» 1435 »	67	
γ)	» μετρικὰς »	» 780	» 1372 »	18	
δ)	» στενὰς »	» 380	» 780 »	3	

Γενικῶς ὅμως ἔχουσιν ἐφαρμοσθῆ τὰ εὔρη τῶν 1435, 1000, 750 καὶ 600 χλ, καλοῦσι δὲ στενὰς ὁδοὺς τὰς ἐχούσας ἓν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων εὐρῶν.

12) *Αἱ τρεῖς μεγάλαι σιδηροδρομικαὶ ὑπηρεσίαι.* α') Ὁσάκις ἀποφασισθῇ ἡ ἵδρυσις σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀνάγκη νὰ μελετήσωμεν τὴν χάραξιν, νὰ ἐκπονήσωμεν τὰ σχέδια, νὰ κατασκευάσωμεν τὴν ὑποδομήν, τὴν ἐπιδομήν, τὰ σήματα καὶ τὰς συσκευὰς ἀσφαλείας τῶν συρμῶν, τοὺς σταθμοὺς καὶ τέλος νὰ διατηρῶμεν εἰς καλὴν κατάστασιν τὴν ὁδόν, τὰς συσκευὰς καὶ τὸν ἐφοδιασμὸν αὐτῆς. Τὰ ἔργα ταῦτα κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν παγίων μερῶν τοῦ σιδηροδρόμου ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς λεγομένης *ὑπηρεσίας τῆς ὁδοῦ* (Service de la Voie).

β') Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς γραμμῆς δέον νὰ χρησιμοποιήσωμεν ταύτην διὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν συρμῶν. Ἀνάγκη πρὸς τοῦτο νὰ κατασκευάσωμεν τὸ μεταφορικὸν καὶ τὸ κινητήριον ὑλικόν, ἤτοι τὰ φορτηγά, τὰς ἁμάξας καὶ τοὺς συρμοκινητῆρας, ἀτμήρεις ἢ ἄλλους. Ἅπαν τὸ ὑλικὸν τοῦτο δέον νὰ συντηρῆται ἐπίσης ἐν καλῇ καταστάσει. Τέλος, δέον νὰ λαμβάνωνται αἱ ἀναγκαιοῦσαι διατάξεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἕλξεως τῶν συρμῶν, συμφώνως πρὸς τὰ δρομολόγια. Αἱ ὑπηρεσίαι, αἱ ἐπιφορτισμέναι τὰ ἀφορῶντα τὸ ὑλικὸν καὶ τὴν ἕλξιν τῶν συρμῶν ζητήματα, ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην *ὑπηρεσίαν τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς ἕλξεως* (Service du Matériel et de la Traction).

γ') Τέλος δέον νὰ ὀργανώσωμεν τὰς ἀποστολάς, ὥστε νὰ ἱκανοποιῶμεν τὰς ἐμπορικὰς ἀνάγκας, ὑπὸ ὅρους δὲ ἀσφαλείας, ἐφ' ὅσον δυνατὸν τελείους: ὑπολείπεται δηλονότι νὰ θέσωμεν εἰς λειτουργίαν τὸν σιδηρόδρομον. Ὅθεν θὰ προσδιορίσωμεν τοὺς πίνακας πορείας τῶν συρμῶν διὰ τὰς μᾶλλον προσφόρους ὥρας ἀφίξεως καὶ ἀναχωρήσεως, διδόντες αὐτοῖς σύνθεσιν καὶ ταχύτητα ἁρμοζούσας, θὰ λάβωμεν τὰς ἀναγκαιούσας προφυλάξεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κυκλοφορίας καί, τέλος, θὰ προσδιορίσωμεν τὰς εἰσπρακτέας διατιμήσεις ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ σιδηροδρόμου. Αἱ ὑπηρεσίαι, αἱ ἐντεταλμέναι τὴν θέσιν εἰς κίνησιν τοῦ σιδηροδρόμου, ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην *ὑπηρεσίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως* (Service de l'Exploitation).

Ὅθεν *ὁδός, ἕλξις καὶ ἐκμετάλλευσις* εἶσιν αἱ τρεῖς μεγάλαι σιδηροδρομικαὶ ὑπηρεσίαι, ἃς αὐτὴ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἐπιβάλλει εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις. Θ' ἀναπτύξωμεν συντόμως τὰ ἀφορῶντα τὰς ὑπηρεσίας ταύτας διὰ τὰς *ὁδοὺς κανονικοῦ εὔρους*, ἀναφέροντες ὅ,τι ἰδιάζει εἰς τὰς ἄλλας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ: ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΟΔΟΥ.

I. ΥΠΟΔΟΜΗ, ΚΤΙΡΙΑ. Α) ***Προκαταρκτικαὶ μελέται.*** Ὁσάκις πρόκειται ἵδρυσις σιδηροδρόμου, ἀνάγκη, πρὸ οἱασδήποτε μελέτης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, νὰ γνωσθῇ ἂν θὰ ὠφελήσῃ τὴν ὁλότητα ἡ ἵδρυσις αὐτοῦ καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους δέον νὰ ἱδρυθῇ: κανονικὴ ἢ στενὴ ὁδός, ἀτμήλατος ἢ ἠλεκτροκίνητος κλπ. Ἐπειδὴ ἡ ἐμπορικὴ ἀπόδοσις ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ προβλήματος, ἀνάγκη ὑπολογισμοῦ τῆς πιθανῆς κινήσεως τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τῶν δαπανῶν ἱδρύσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τούτου. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν ἐπεμβαίνει ἡ ἐμπορικὴ ἀπόδοσις: ἵδρυσις στρατηγικῶν γραμμῶν, ἑνωτικῶν γραμμῶν κλπ.

1) *Ὑπολογισμὸς τῆς πιθανῆς κινήσεως.* Δυσχερὲς νὰ προΐδωμεν ἀκριβῶς πόση καὶ ποία θὰ ᾖ ἡ κίνησις ὑπὸ μελέτην σιδηροδρόμου. Ὑπάρχουσι διάφοροι πρὸς εὕρεσιν ταύτης μέθοδοι, ἐξ ὧν ἀσφαλεστέρα *ἡ συγκριτικὴ μέθοδος.* Βασίζεται αὕτη εἰς τὴν ἀπ' εὐθείας μελέτην τῶν πόρων τῆς ἐξυπηρετηθησομένης ζώνης καὶ εἰς τὴν σύγκρισιν πρὸς ἤδη ἐν ἐκμεταλλεύσει ὁμοίας γραμμάς.

Πρὸς ὑπολογισμὸν *τῆς ἐπιβατικῆς κινήσεως* δέον ν' ἀναζητήσωμεν τὸν πληθυσμὸν τῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν κέντρων καὶ νὰ εὕρωμεν, διὰ τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς τῆς ληφθείσης πρὸς σύγκρισιν γραμμῆς, τίς ὁ λόγος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιβατῶν πρὸς τὸν πληθυσμόν. Κατὰ τὴν σύγκρισιν θὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ ἑβδομαδιαῖαι ἀγοραὶ καὶ αἱ ἐμποροπανηγύρεις, αἵτινες προκαλοῦσι τὴν σπουδαιοτέραν κίνησιν παρὰ τοῖς ἀγροτικοῖς πληθυσμοῖς, οἱ ἐργάται βιομηχανιῶν κλπ. Εἰς χώρας μὲ πυκνὸν σιδηροδρομικὸν δίκτυον λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν μόνον τὸν πληθυσμὸν διπλῆς ζώνης, εὔρους 5 χμ. ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου μέρους τῆς μελετωμένης γραμμῆς. Ὁ λόγος τῶν ἐπιβατῶν σταθμοῦ πρὸς τὸν πληθυσμόν, ὃν ἐξυπηρετεῖ, μειοῦται πολὺ ταχέως μετὰ τῆς ἀποστάσεως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ πληθυσμοῦ, ἐκτὸς ἂν πρόκειται χώρα ἀραιοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου.

Πρὸς ὑπολογισμὸν *τῆς τοπικῆς κινήσεως ἐμπορευμάτων* δέον νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς πόρους τῆς χώρας, τὴν φύσιν τῶν προϊόντων καὶ τὴν κατεύθυνσιν αὐτῶν, τὴν κίνησιν τῶν ἄλλων σιδηροδρομικῶν σταθμῶν αὐτῆς· ἐπίσης θὰ πορισθῶμεν βάσεις συγκρίσεως ἐξ ἄλλων ὁμοίων σιδηροδρόμων. Ὡς διὰ τὴν κίνησιν ἐπιβατῶν, ἡ ἀπόστασις τοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ τὰ συνδεθησόμενα μέρη ἀποτελεῖ σπουδαῖον στοιχεῖον συγκρίσεως. Δέον ἐπίσης νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν τρόπον, καθ' ὃν θὰ γίνῃ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ σιδηροδρόμου, ἰδίως δὲ τὰς δαπάνας μεταβιβάσεως (ἀπὸ συμπλέγματος εἰς ἄλλο) καὶ μεταφορτώσεως (ἐὰν αἱ γραμμαὶ εἰσι διαφόρου εὔρους), ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι τοιαῦται. Πρωτίστως ὅμως δέον νὰ ἐκτιμηθῇ ἐπακριβῶς ὁ *ἀνταγωνισμὸς τοῦ αὐτοκινήτου*, ὅστις διηνεκῶς ἐπεκτείνεται εἰς μεγαλυτέρας ἀποστάσεις καὶ ἀπορροφεῖ τὴν μᾶλλον προσοδοφόρον ἐμπορικὴν κίνησιν. Ἐν τέλει δέον νὰ προσδιορίζωμεν ἰδιαιτέρως τὴν κίνησιν τῶν ἐργαζομένων ἐργοστασίων ἢ τῶν μεγάλων ἐκμεταλλεύσεων, ὡς καὶ τὴν πιθανὴν ἐξέλιξιν τούτων, νὰ ἐλέγχωμεν δὲ τὰς ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων διδομένας πληροφορίας, καθόσον οὗτοι, καλῇ τῇ πίστει ἢ μή, ὀνειροπολοῦσι πολλάκις ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἑαυτῶν βιομηχανίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὕπαρξιν ἢ μὴ *κινήσεως διαμετακομίσεως*, θὰ ἔχωμεν τοιαύτην μόνον ἂν ἡ ἱδρυτέα γραμμὴ ἀνήκῃ εἰς τὸ αὐτὸ σύμπλεγμα, εἰς ὃ ἀνήκουσι καὶ αἱ γραμμαί, εἰς ἃς θ' ἀπολήξῃ, ἐκτὸς ἂν πρόκειται κίνησις διαμετακομίσεως ἀναγκαστική.

Ἐκτιμῶσι γενικῶς ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἡ κίνησις θ' αὐξήσῃ κατὰ 5%, κατὰ τὸ τρίτον κατὰ 6% καὶ κατὰ τὸ τέταρτον κατὰ 7%, ἤτοι συνολικῶς περὶ τὰ 20% τῆς ἀρχικῆς κινήσεως. Ἡ ἐτησία αὔξησις βαίνει εἶτα μειουμένη μέχρι μηδενίσεως, καθίσταται δὲ καὶ ἀρνητική, ἐν περιπτώσει κρίσεων. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ πολλαπλασιάζωμεν τὰ ἐξαγόμενα τῆς πιθανῆς κινήσεως ἐπὶ συντελεστὴν μικρότερον τῆς μονάδος, ἔστω ἐπὶ 0,85, ὅπως ἔχωμεν τὴν ἐλπιζομένην κίνησιν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκμεταλλεύσεως νέας γραμμῆς.

2) *Ὅροι ἱδρύσεως σιδηροδρόμου.* Μετὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς πιθανῆς κινήσεως τῆς μελετωμένης γραμμῆς, δέον νὰ προσδιορίσωμεν τὰ στοιχεῖα τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς. Τὰ στοιχεῖα ταῦτά εἰσι δύο εἰδῶν: 1ον ἐκεῖνα, ἅτινα δὲν δύνανται πλέον νὰ μεταβληθῶσι μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς γραμμῆς, τοιαῦτα δὲ εἶναι ὁ *τύπος* καὶ τὸ *εὖρος* τῆς ὁδοῦ, αἱ *κλίσεις* καὶ αἱ *ἀκτῖνες* τῶν καμπύλων ταύτης τμημάτων· 2ον ἐκεῖνα, ἅτινα δυνάμεθα νὰ τροποποιήσωμεν, ἐὰν αἱ μέλλουσαι ἀνάγκαι τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀπαιτήσωσι τοῦτο, ὡς αἱ διαστάσεις τῶν σταθμῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν φυλασσομένων ἰσοπέδων διαβάσεων κλπ.

Digitized by Google

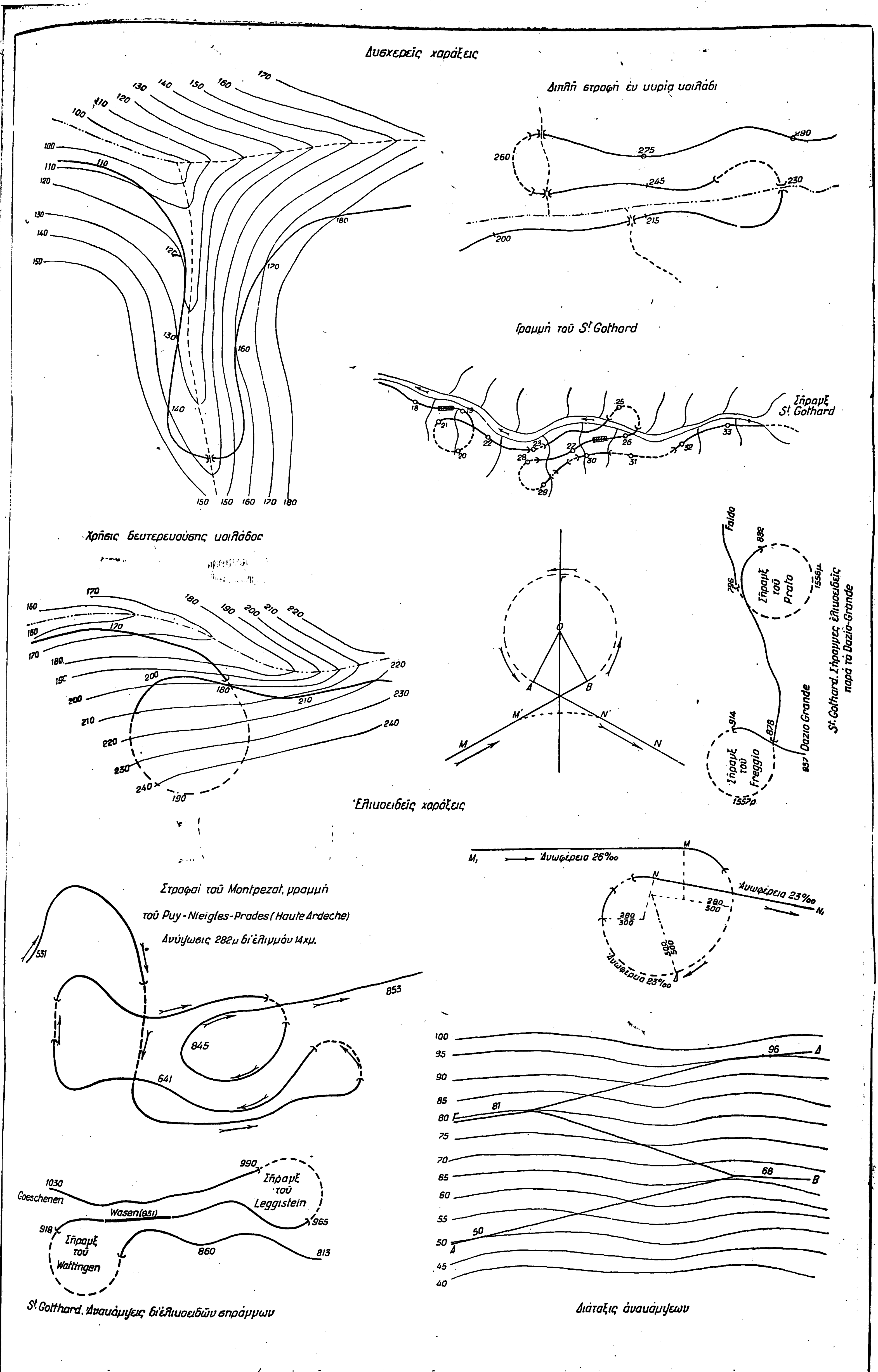

Πίναξ 1. Χαράξεις.

Digitized by Google

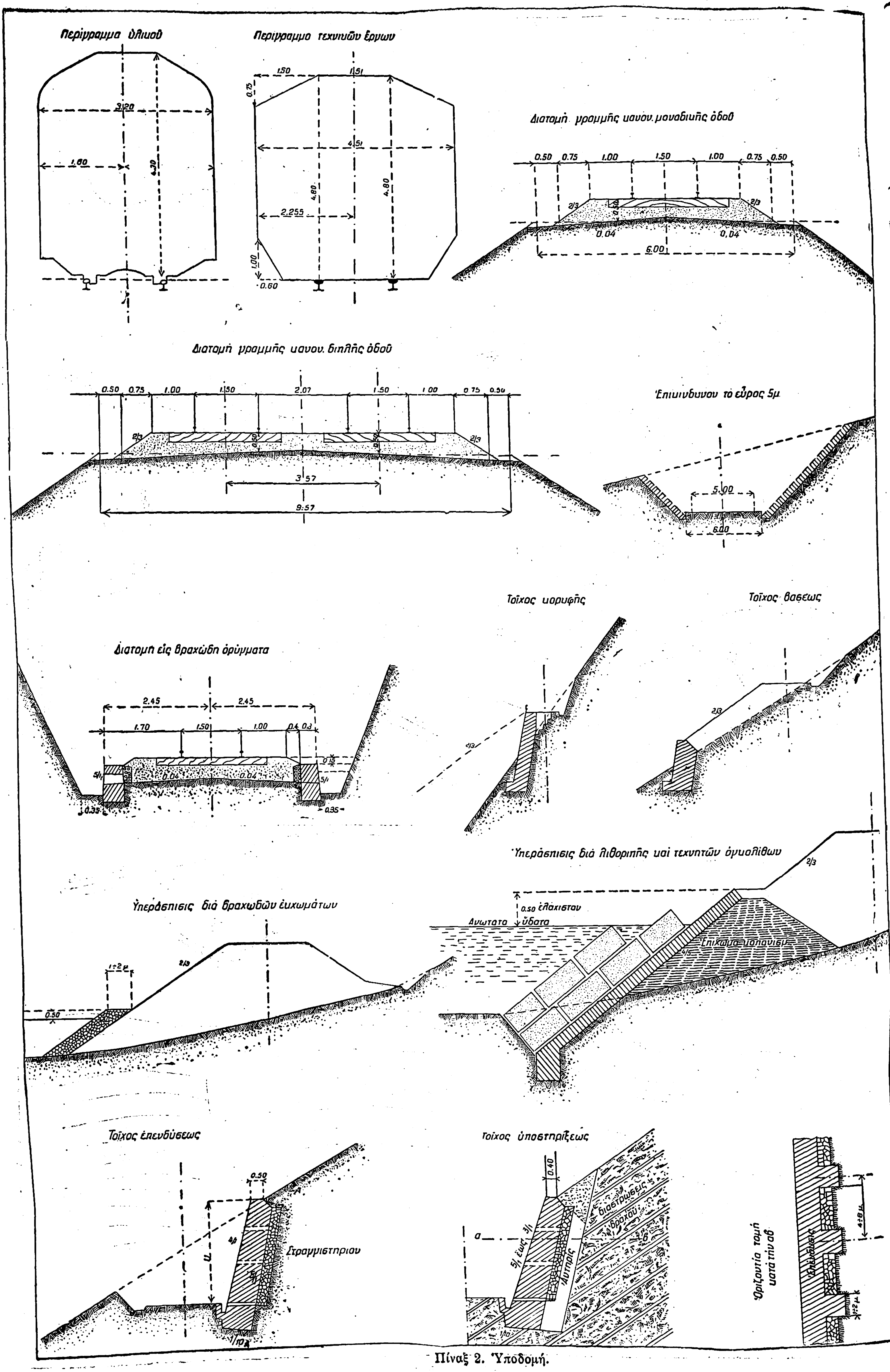

Πίναξ 2. Ὑποδομή.

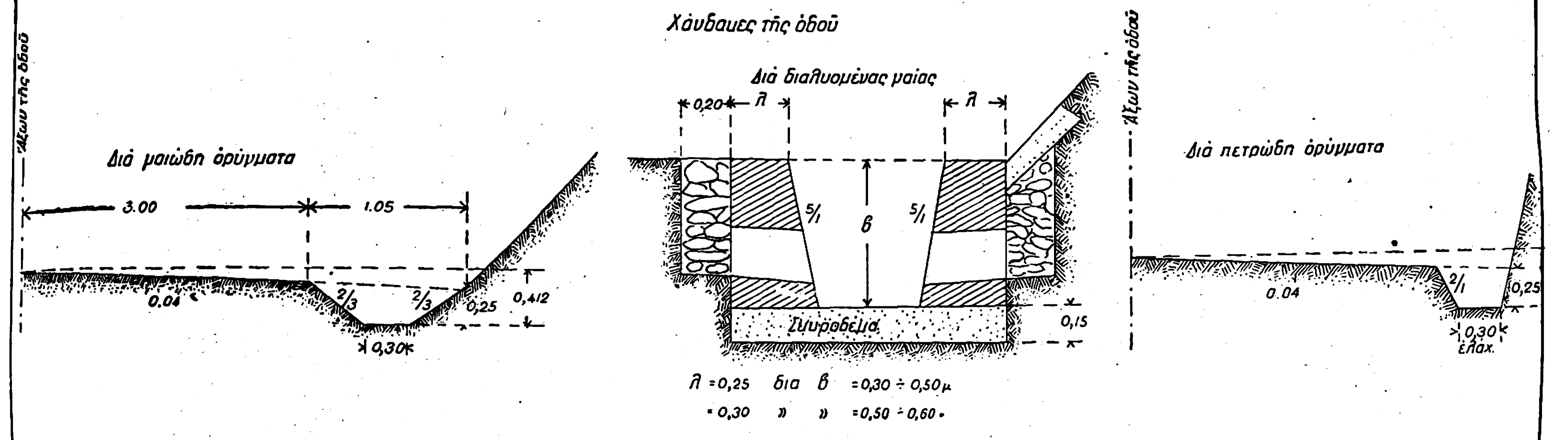

Τοῖχοι ὑποστηρίξεως ἐπιχωμάτων

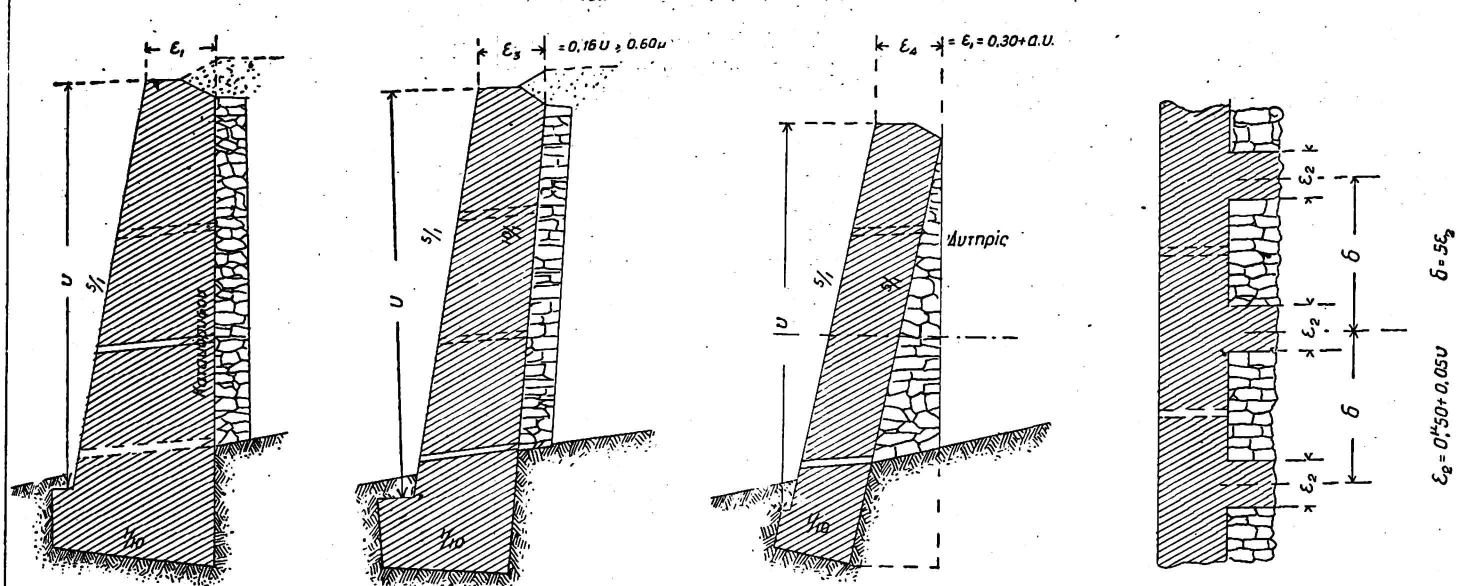

Τοῖχοι ὑποστηρίξεως ἐπιχωμάτων

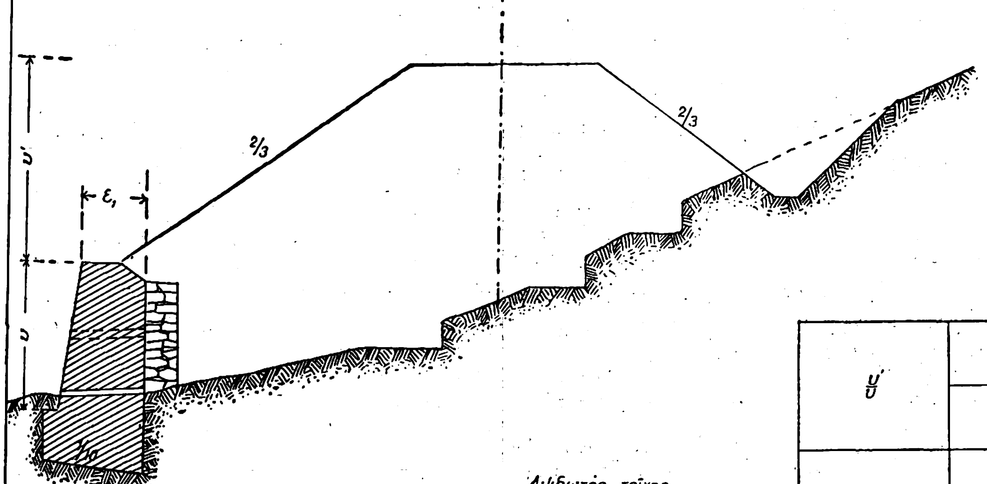

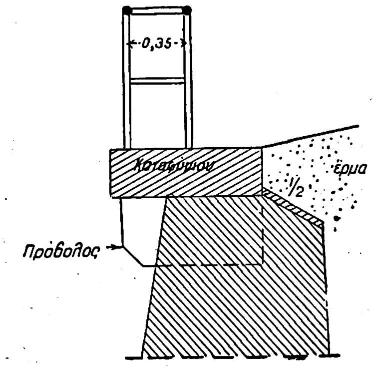

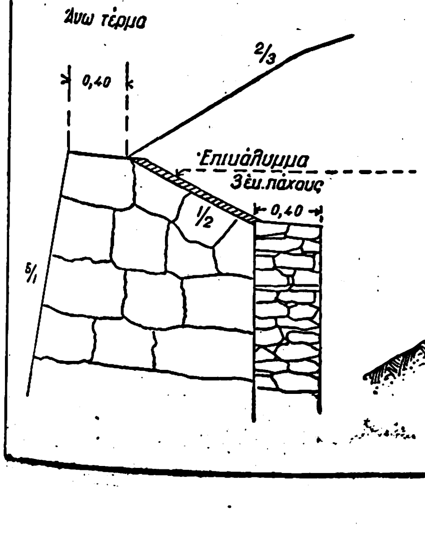

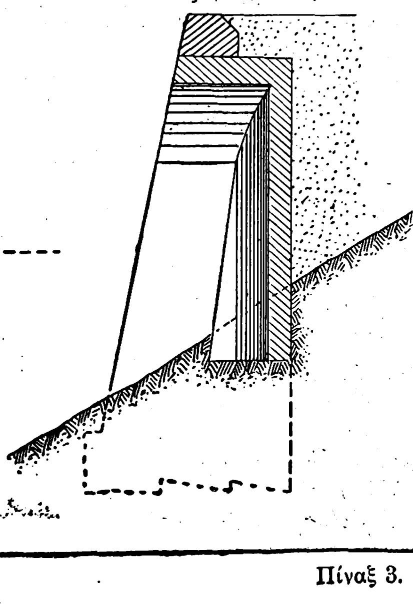

$\frac{u'}{u}$	Τιμαί τοῦ συντελεστοῦ $\alpha = \frac{1}{v}$			
	0	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{3.33}$
0	0,29	0,19	0,11	0,03
$\frac{1}{4}$	0,36	0,26	0,18	0,10
$\frac{1}{2}$	0,39	0,29	0,21	0,13
1	0,42	0,32	0,24	0,16
2	0,44	0,34	0,26	0,18
4	0,45	0,35	0,27	0,19
6	0,46	0,36	0,28	0,20

$\varepsilon_1 = 0{,}30 + \alpha . u$

Πίναξ 3. Ὑποδομή.

Digitized by Google

α΄) *Τύπος καὶ εὖρος τῆς ὁδοῦ τοῦ σιδηροδρόμου.* Αἱ σιδηροδρομικαὶ ὁδοὶ δὲν κατατάσσονται μόνον ἀναλόγως τοῦ εὑρυτῶν εὔρους, καθόσον νῦν δὲν ἱδρύουσι μόνον σιδηροδρόμους μετὰ δύο τροχιῶν, ἱδρύουσιν ἐπίσης καὶ σιδηροδρόμους μετὰ μιᾶς μόνον ἢ καὶ μετὰ τριῶν τροχιῶν· οὐχ ἧττον οἱ τελευταῖοι συναντῶνται ἐξαιρετικῶς μόνον, τὸ γενικὸν δὲ τῶν σιδηροδρόμων συνεπάγεται δύο μόνον τροχιάς, ἀπεχούσας ἀλλήλων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ὡς προηγουμένως ἀνεφέραμεν.

Εἴπομεν ἤδη ὅτι τὸ πλεῖστον τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν (67 %) ἱδρύθη μὲ τὸ εὖρος τῆς λεγομένης *κανονικῆς ὁδοῦ*. Ἡ διηνεκῶς αὐξάνουσα διεθνὴς κίνησις ἤγαγε τὰ διάφορα κράτη καὶ τὰς σιδηροδρομικὰς ἑταιρείας νὰ ὁρίσωσι διὰ τὸ εὖρος τῶν ὁδῶν κανόνας, δι' ὧν ἐπιτρέπεται ἡ ἀνταλλαγὴ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ καὶ ἐπομένως ὁ σχηματισμὸς διεθνῶν σιδηροδρομικῶν συρμῶν. Τὰ διεθνῆ σιδηροδρομικὰ συνέδρια, τὰ συνελθόντα ἐν Berne κατὰ Μάϊον τοῦ 1886 καὶ 1907, ἔθεσαν τὰ ἀκόλουθα ὅρια εὔρους διὰ τὴν κανονικὴν ὁδόν: *Εὖρος ἐλάχιστον, ἐν εὐθυγραμμίᾳ* διὰ τὰς νέας ὁδούς, ὡς καὶ διὰ τὰς ἀνακαινιζομένας παλαιάς, 1435 χλ. *Εὖρος μέγιστον, ἐν καμπύλῃ*, συμπεριλαμβανομένης τῆς ἐπιπλατύνσεως, 1470 χλ.

Τὸ διεθνὲς σιδηροδρομικὸν συνέδριον τῆς Berne (1910) συνέστησε, μετὰ τὴν κανονικὴν ὁδόν, μόνον *τὴν μετρικὴν ὁδὸν* (1000 χλ.), ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται σύνδεσις μετὰ γραμμῶν εὔρους διαφόρου τῶν 1000 χλ. Οὐχ ἧττον χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης τὰ εὔρη τῶν 750 καὶ τῶν 600 χλ., ἢ παραπλήσια τούτων, εἰς ἐξαιρετικῶς ὀρεινὰς καὶ πτωχὰς χώρας ἢ εἰς ἀποικίας, ὡς προπορεία τῶν μετρικῶν καὶ ἴσως τῶν κανονικῶν σιδηροδρόμων.

Ἐκλογὴ τῆς ὁδοῦ. Πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ χρησιμοποιητέου εὔρους δέον νὰ γίνῃ εἰδικὴ μελέτη δι' ἕκαστον τούτων καὶ νὰ συγκριθῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ δαπάναι ἱδρύσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως δι' ἕκαστον εὖρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ προσόντα καὶ τὰ μειονεκτήματα ἑκάστου τούτων.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς κατασκευῆς ἡ μετρικὴ ὁδὸς στοιχίζει, διὰ τὴν αὐτὴν χάραξιν, ὀλιγώτερον τῆς κανονικῆς ὁδοῦ, διότι τὸ κατάστρωμα εἶναι στενώτερον (4,40 μ. ἀντὶ 6,00 μ.), ὁ κύβος τῶν ὀχετῶν καὶ τοῦ ἕρματος ὀλιγώτερος (55 καὶ 70 % τῶν τῆς κανονικῆς ὁδοῦ), αἱ τροχιαὶ ἐλαφρότεραι (κατὰ 30 % τοὐλάχιστον). Ἀλλ' ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων ἡ διαφορὰ δαπάνης μεταξὺ τῶν δύο ὁδῶν ὄχι πολὺ μεγάλη. Σχεδὸν μόνον λόγῳ ἀλλαγῆς τοῦ ἄξονος ἡ μετρικὴ ὁδὸς ἐπιτρέπει τὴν πραγματοποίησιν οἰκονομιῶν, μεγίστων ἐνίοτε. Πράγματι αἱ στεναὶ ὁδοὶ ἀνέχονται καμπύλας τόσῳ μικροτέρων ἀκτίνων, ὅσῳ στενώτεραι εἰσι: δυνάμεθα ἐν ταῖς ὁδοῖς ἑνὸς μέτρου νὰ δεχθῶμεν ὡς κανονικῶς ἐλάχιστον τῶν καμπύλων 130 ἕως 150 μ., ὡς ἐξαιρετικῶς δ' ἐλάχιστον 50 ἕως 80 μ., ἐνῷ ἐν τῇ κανονικῇ ὁδῷ τὸ μὲν κανονικῶς ἐλάχιστον τῶν καμπύλων 250 ἕως 300 μ., τὸ δ' ἐξαιρετικῶς ἐλάχιστον 150 ἕως 200 μ. Ἐν ἀνωμάλῳ χώρᾳ, ὅσον ἀνωμαλώτερον τὸ ἔδαφος, τόσῳ περισσότερον δέον νὰ μειῶμεν τὴν ἀκτῖνα τῶν καμπύλων, ὅπως περιπτύσσωμεν τοῦτο ὑπ' αὐτῶν, ὅπως ἀποφεύγωμεν τὰ μεγάλα ὀρύγματα καὶ ἐπιχώματα, τὰς μεγάλας τροχιογεφύρας, τὰς σήραγγας, κ.λπ.

Ἀπὸ ἀπόψεως τῆς διατάξεως τῶν σταθμῶν καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τῶν δευτερευουσῶν ὁδῶν αὐτῶν, ἡ μετρικὴ ὁδὸς εἶναι πάντοτε οἰκονομικωτέρα τῆς κανονικῆς, οὐχὶ ὅμως πολύ. Ὑπάρχουσι περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐκ τῶν προτέρων ἐνδείκνυται ἡ χρῆσις ὡρισμένου εὔρους: ἡ μετρικὴ ὁδὸς συνιστᾶται διὰ τροχιοδρόμους καὶ ἐν γένει σιδηροδρόμους ἐπὶ συνήθων ὁδῶν, καθόσον τὸ ὑλικὸν αὐτῆς εἶναι ὀλιγώτερον ὀγκῶδες ἢ τὸ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ, ἀνέχεται δ' εὐκολώτερον τὰς ἀκτῖνας τῶν συνήθων ὁδῶν. Ἐπίσης ἡ ὁδὸς τῶν 600 χλ ἐπιβάλλεται ἐντὸς τῶν πόλεων, ὁσάκις πρόκειται νὰ ἐξυπηρετηθῶσι κέντρα ἔχοντα στενὰς ὁδούς, διὰ τῶν ὁποίων θὰ διέλθῃ ἡ ὁδὸς τοῦ σιδηροδρόμου. Ἐπίσης ἐπιβάλλεται τὸ εὖρος ὑπάρχοντος ἤδη συμπλέγματος ἢ συμπλεγμάτων, μεθ' ὧν θὰ ἐπικοινωνήσῃ ἡ νέα γραμμή, διότι ἄλλως θὰ εὑρεθῇ αὕτη μεμονωμένη καὶ θὰ ἐπιβαρυνθῇ μὲ δαπάνας μεταφορτώσεως καὶ μὲ ἀπωλείας χρόνου μὴ ἀνεκτάς, ἐν περιπτώσει μάλιστα στρατιωτικῶν μεταφορῶν.

Αἱ στεναὶ ὁδοὶ τῶν 750 καὶ τῶν 600 χλ ἀνέχονται μὲν ἀκτῖνας μικροτέρας ἢ ἡ μετρικὴ ὁδός, ὄχι ὅμως καὶ μεγάλας ταχύτητας, ἐφ' ὅσον δὲν χαράσσονται μὲ ἀκτῖνας συναδούσας πρὸς μεγαλύτερα εὔρη, εἰς ἃ δι' ἐξελίξεως πρόκειται νὰ καταλήξωσιν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ μεγέθους τῆς πρὸς ἐξυπηρέτησιν κινήσεως, ἐφ' ὅσον πρόκειται ἡμερησία τοιαύτη ἄνω τῶν 25.000 τ. ἕως 60 000 τ. ἐμπορευμάτων, ἐπιβάλλεται ἡ διπλῆ κανονικὴ ὁδὸς μὲ συνολικὸν ἡμερήσιον ἀριθμὸν συρμῶν 135 καὶ μὲ μέγιστον κανονικῆς κυκλοφορίας 100 συρμῶν ἐπὶ ἑκάστης τῶν δύο ὁδῶν. Πέραν τοῦ τελευταίου ἀριθμοῦ ἐπιβάλλονται τέσσαρες ὁδοί.

Διὰ κίνησιν μέχρις 25.000 τ. ἕως 30.000 τ. ἐμπορευμάτων ἡμερησίως ἐπιβάλλεται ἡ κανονικὴ μοναδικὴ ὁδὸς μὲ ἡμερήσιον ἀριθμὸν συρμῶν 60 περίπου *ἐν ἀνάγκῃ*, καθόσον διὰ γραμμὰς μοναδικῆς ὁδοῦ καὶ ἀσφαλῆ ἐκμετάλλευσιν δὲν ἀνέχονται πλέον τῶν 30 συρμῶν ἡμερησίως ἐν τῷ συνόλῳ. Ἡ μετρικὴ ὁδὸς δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ κίνησιν ἐμπορευμάτων ἕως 4.500 τ. ἡμερησίως μὲ 48 συρμοὺς ἐν ἀνάγκῃ, ἡ δὲ ὁδὸς τῶν 600 χλ ἕως 1.250 τ. μὲ 40 συρμοὺς ἡμερησίως ἐν ἀνάγκῃ. Ἐν συμπεράσματι, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἡ μὲν μετρικὴ ὁδὸς δύναται νὰ στοιχίσῃ, κατὰ μέσον ὅρον, μετὰ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ αὐτῆς 75 ἕως 150 χιλιάδας φρ. ἀνὰ χμ, ἐνῷ ἡ ἀνὰ χμ. μέση δαπάνη τῆς κανονικῆς μοναδικῆς ὁδοῦ δὲν δύναται νὰ κατέλθῃ κάτω τῶν 150 χιλιάδων φράγκων.

6) *Κλίσεις καὶ καμπύλαι τοῦ σιδηροδρόμου.* Αἱ μεγάλαι σιδηροδρομικαὶ ἀρτηρίαι ἐχαράχθησαν γενικῶς μὲ *κανονικῶς ἐλάχιστον*, κλίσεων μὲν 5 χλ, ἀκτίνων δὲ 800 μ. καὶ μὲ *ἐξαιρετικῶς ἐλάχιστον*, κλίσεων μὲν 8 χλ, ἀκτίνων δὲ 500 μ. Αἱ τοιαῦται ἀρτηρίαι ὀρθῶς καλοῦνται *ὁριζόντιοι ἀρτηρίαι*, καθόσον, ἐντὸς τῶν προκειμένων ὁρίων κλίσεων καὶ ἀκτίνων, ὅ,τι ἀναλίσκομεν πρὸς ἄνοδον ἀνωφερείας, λόγῳ τῆς βαρύτητος, κερδίζομεν σχεδὸν αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς κάθοδον.

Ὁσάκις ὅμως ἡ κίνησις τῆς μελετωμένης γραμμῆς δὲν εἶναι ἀρκούντως μεγάλη, δέχονται κλίσεις μὲν μέχρι 15 χλ., ἀκτῖνας δὲ μέχρι 300 μ.· εἰς δύσκολα ἐδάφη προχωροῦσιν ἐνίοτε μέχρι κλίσεων 30 ἕως 35 χλ. καὶ ἀκτίνων 180 ἕως 150 μ.

Ἡ παραδοχὴ ἰσχυρῶν κλίσεων καὶ καμπύλων μικρᾶς ἀκτῖνος ἀπαιτεῖ εἰδικὰς διατάξεις, ὡς δευτέρας τροχιὰς παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν τροχιὰν τῶν καμπύλων κλπ., συνεπάγεται δὲ δαπανηρὰν ἐκμετάλλευσιν καὶ μείωσιν τῶν ἀνεκτῶν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταχυτήτων, ὡς ἐνδείκνυται ἐκ τῶν ἐμπειρικῶν σχέσεων $V=3{,}6\sqrt{\varrho}=115-2{,}5\iota$, ἔνθα V ἡ μεγίστη ἀνεκτὴ ταχύτης, εἰς χμ ἀνὰ ὥραν, ἐπὶ καμπύλης ἀκτῖνος ρ μέτρων ἢ ἐπὶ κατωφερείας κλίσεως ι χιλιοστομέτρων.

Ὁσάκις πρόκειται γραμμὴ μικρᾶς κινήσεως, ἧς τὰ ἐμπορεύματα δύνανται νὰ μεταφερθῶσι διὰ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων μεικτῶν συρμῶν καθ' ἑκάστην φορὰν κινήσεως, οὓς ἀπαιτεῖ ἡ ἡμερησία ἐπιβατικὴ κίνησις, ἡ παραδοχὴ μεγάλων κλίσεων καὶ μικρῶν ἀκτίνων δὲν συνεπάγεται σοβαρὰ μειονεκτήματα· ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει δέον νὰ δεχώμεθα μικρὰς κλίσεις καὶ μεγάλας ἀκτῖνας. Ὅθεν θὰ συγκρίνωμεν τὴν αὔξησιν τῶν δαπανῶν ἐκμεταλλεύσεως, ἣν συνεπάγεται ἀνώμαλος ὁριζοντιογραφία καὶ κατατομή, πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν δαπανῶν ἱδρύσεως, ἣν συνεπάγεται βελτίωσις τῆς χαράξεως.

Ἐπὶ τῶν διεθνῶν γραμμῶν, τῶν διαπερωσῶν ὀρεινοὺς ὄγκους, ἐδέχθησαν ἐξ ἀνάγκης κλίσεις μέχρι 33 χλ, μὲ ἠλεκτρικὴν δὲ ἕλξιν μέχρι 43 χλ, ἀλλ' οὐχὶ φρονίμως. Ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν εἰς τὴν ἀνηγμένην ἐκ τῶν κλίσεων ἀντίστασιν ± i χγ. (ἀνὰ τόννον βάρους καὶ μονάδα διαδρομῆς ὁλοκλήρου τοῦ συρμοῦ) τὴν ἐκ τῶν καμπύλων προερχομένην c χγ., πάντοτε μὲ τὸ σημεῖον +, καθόσον ἡ ἀντίστασις τῶν καμπύλων εἶναι πάντοτε θετική. Εὔχρηστος τύπος τῆς ἀνηγμένης ἀντιστάσεως τῶν καμπύλων εἶναι ὁ $c=\frac{500\varepsilon}{\varrho}$, ἐν τῷ ὁποίῳ ε καὶ ρ τὸ εὖρος τῆς ὁδοῦ καὶ ἡ ἀκτὶς τῆς καμπύλης, ἀμφότεραι εἰς μέτρα. Ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν ἀμφότερα τὰ μέλη τῆς τελευταίας σχέσεως ἐπὶ Ρλ, ἔνθα Ρ τὸ βάρος εἰς τόννους ὅλου τοῦ συρμοῦ καὶ $\lambda=\varrho\varphi$ τὸ μῆκος τῆς καμπύλης (φ ἡ γωνία στροφῆς εἰς ἀκτίνια), θὰ ἔχωμεν $P\lambda c=P\cdot\varrho\varphi\cdot\frac{500\varepsilon}{\varrho}=P\varphi.500\varepsilon$, σχέσις, ἐξ ἧς βλέπομεν ὅτι ἡ ὁλικὴ ἀντίστασις Ρλc εἶναι ἀνεξάρτητος μὲν τῆς ἀκτῖνος στροφῆς ρ, ἀνάλογος δὲ τῆς γωνίας στροφῆς φ. Ἐν τῷ 10ῳ πίνακι περιέχονται ἐπίσης ἄλλοι εὔχρηστοι τύποι ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν καμπύλων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει διὰ μὲν τὴν κανονικὴν ὁδὸν δεχόμεθα ἀκτῖνας μέχρι 250 μ., ἔτι δὲ καὶ 200 μ. διὰ δυσκόλους ὀρεινὰς γραμμάς, διὰ τὴν μετρικὴν ὁδὸν 150 ἕως 125 μ., ἔτι δὲ καὶ ἐξαιρετικῶς 100 μ., διὰ τὴν ὁδὸν τῶν 750 χλ. 40 μ. καὶ διὰ τὴν ὁδὸν τῶν 600 χλ. 25 μ., ἐνίοτε δὲ καὶ 20 μ. Ἐπιδιωκτέα ὅμως, ὡς ἐλάχιστα, 250 μ. διὰ τὴν κανονικὴν ὁδόν, 125 μ. διὰ τὴν μετρικήν, 85 καὶ 75 διὰ τὰς ὁδοὺς τῶν 750 καὶ τῶν 600 χλ.

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν λεγομένων ἰσοδυνάμων μηκῶν χαράξεως προκύπτει ἡ σχέσις $\Lambda_0=\Lambda\,(1+0{,}0029\iota^2)$, ἥτις δίδει τὸ ἰσοδύναμον μῆκος Λ_0 τμήματος γραμμῆς, χαρακτηριστικῆς κλίσεως ι καὶ πραγματικοῦ μήκους Λ, *ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν δαπανῶν ἐκμεταλλεύσεως*: οὕτω τμῆμα 30 χμ. ἐπὶ χαρακτηριστικῆς κλίσεως 16 χλ. δέον νὰ λογισθῇ ὅτι ἔχει μῆκος $\Lambda_0=30\times(1+0{,}0029\times16^2)=30\,(1+0{,}7424)=52{,}272$ χμ.

Δύο διαδοχικαὶ καμπύλαι ἀντιθέτου στροφῆς δέον νὰ χωρίζωνται πάντοτε δι' εὐθυγράμμου τμήματος τοὐλάχιστον 80 μ. διὰ τὴν κανονικὴν ὁδὸν καὶ 20 μ, διὰ τὴν μετρικὴν ὁδόν· πάντως τὸ μῆκος τοῦτο δέον νὰ χωρῇ τὰς δύο παραβολικὰς ἐπ' αὐτοῦ συναρμογάς (βλ. σελ. 774 γ) καὶ μάλιστα νὰ πλεονάζῃ καὶ μῆκος 20 μέτρων διὰ τὴν κανονικὴν ὁδὸν καὶ 5 ἕως 10 μ. διὰ τὴν μετρικήν.

Αἱ κλίσεις ἐν κατατομῇ δέον νὰ συναρμόζωνται διὰ κυκλικῶν τόξων ἀκτῖνος οὐχὶ μικροτέρας τῶν 1000 μ. Κατὰ τὸν Γάλλον Descubes ἀκτῖνες συναρμογῆς $\varrho_1=\frac{1}{2}V^2$ καὶ $\varrho_2=V^2$ διὰ τὰς ἐξεχούσας καὶ τὰς εἰσεχούσας γωνίας κατατομῆς, μὲ ἐλάχιστα 2 000 καὶ 4.000 μ., τυγχάνουσι πρόσφοροι, ἐφ' ὅσον V εἶναι ἡ μεγίστη ἀνεκτὴ ταχύτης ἐπὶ τοῦ τμήματος, ἐκπεφρασμένη εἰς χμ. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σχέσεως $V=3{,}6\sqrt{\varrho}$ τίθεται ἐπίσης $\varrho_1=6{,}5\,\varrho$ καὶ $\varrho_2=13\,\varrho$, ἔνθα ρ ἡ ἐπικρατεστέρα ἀκτὶς τοῦ τμήματος, ἔνθα θὰ γίνῃ ἡ συναρμογή. Ἐν τέλει: α΄) Προβλέπεται πάντοτε μείωσις τῆς μεγίστης ἀνεκτῆς κλίσεως χαράξεως κατὰ 20 % ἐντὸς σηράγγων μήκους ἄνω τῶν 300 μ. διὰ κυρίας γραμμὰς καὶ ἄνω τῶν 200 μ. διὰ δευτερευούσας, ἡ δὲ μείωσις θ' ἀρχίζῃ πρὸ τοῦ στομίου τῆς σήραγγος ἐπὶ μήκους ἴσου πρὸς τὸ τῶν ἐπιμηκεστέρων ἐν φόρτῳ συρμῶν. Εἰς τὰς αὐτὰς μειώσεις δέον νὰ προβαίνωμεν ὁσάκις πρόκεινται ὑπαίθρια μακρὰ καὶ ὑγρὰ ἀνήλια ὀρύγματα ἐπὶ τῆς μεγίστης κλίσεως (βλ. καὶ λ. *πρόσφυσις*). β΄) Ἐφ' ὅσον δυνατόν, δέον νὰ μὴ ἔχωμεν ἀνωφερείας μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ σταθμοῦ, πρὸ τοῦ μήκους λ, ὅπερ δίδεται ὑπὸ τῆς σχέσεως $\lambda i=\eta$, ἔνθα i ἡ μεγίστη κλίσις τῆς χαράξεως καὶ $\eta=5$ μ. διὰ τὰς γραμμὰς συνήθους κατατομῆς καὶ $\eta=2{,}5$ μ. δι' ὀρεινὰς γραμμάς.

Β) ***Διοικητικαὶ διατυπώσεις.*** Οἱ σιδηρόδρομοι ἱδρύονται μόνον ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ἢ διατάγματος, ἐκδιδομένων μετὰ διοικητικὴν ἔρευναν.

1) *Αἴτησις παραχωρήσεως.* Ἡ αἴτησις παραχωρήσεως ἀπευθύνεται εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κράτους ἢ εἰς τὸν ἁρμόδιον ὑπουργὸν καὶ ὑφίσταται διαφόρους ἐρεύνας, γενικῶς τὰς ἀκολούθους:

1ον) Ζητεῖται ἡ γνώμη τῶν ἐνδιαφερομένων πληθυσμῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπὸ μελέτην χάραξιν.

2ον) Οἱ ἁρμόδιοι μηχανικοὶ καὶ ἐπιθεωρηταὶ θ' ἀποφανθῶσι, μετὰ λεπτομερῆ μελέτην, ἐπὶ τῶν τεχνικῶν ζητημάτων, τῶν δαπανῶν καὶ τῶν εἰσπράξεων.

3ον) Τὸ συμβούλιον τῶν δημοσίων ἔργων θὰ ἐξετάσῃ καὶ θ' ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς μελέτης.

4ον) Τὸ συγκοινωνιακὸν συμβούλιον θὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος.

5ον) Τέλος, αἱ μελέται καὶ πάντα τὰ σχετικὰ ὑποβάλλονται εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας, ὅπερ, ἐν πρώτοις διὰ τοῦ ἁρμοδίου τμήματος καὶ εἶτα ἐν ὁλομελείᾳ, ἐξετάζει τὸ ζήτημα ὑφ' ὅλας τὰς ἀπόψεις καὶ δίδει γνώμην εἰς τὴν κυβέρνησιν ἐπὶ τῶν ὅρων τῶν συγγραφῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῆς φερεγγυότητος τῶν ἑταιρειῶν.

Μόνον μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προηγουμένων ἐργασιῶν, τῶν προωρισμένων νὰ προφυλάξωσι τὰ συμφέροντα τῶν τε ἐνδιαφερομένων πληθυσμῶν, τοῦ ἐμπορίου ἐν γένει καὶ τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ἐπὶ τῇ βάσει ἐκθέσεως τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ καὶ μετὰ γνώμην τῶν ἄλλων ὑπουργῶν, ἀποφαίνεται καί, ἐφ' ὅσον ἐγκρίνει τὴν παραχώρησιν, ὑπογράφει τὸ σχετικὸν διάταγμα. Πέραν ὡρισμένου μήκους παραχωρήσεως (20 χμ. ἐν Γαλλίᾳ) ἀπαιτεῖται νόμος δι' αὐτήν.

2) *Διοικητικὴ ἔρευνα.* Γίνεται αὕτη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰσχυόντων σχετικῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, οἱασδήποτε κατηγορίας καὶ ἂν ᾖ ὁ σιδηρόδρομος.

3) *Φάκελοι τοῦ σιδηροδρόμου.* Ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ προβλέπεται ἐπακριβῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν φακέλων, ὁ σκοπὸς ἑκάστου τούτων καὶ ὁ τρόπος τοῦ καταρτισμοῦ. Ἐν Γαλλίᾳ προβλέπονται δεκατέσσαρες τοιοῦτοι: ὁ φάκελος τῆς προμελέτης, τῆς ἐρεύνης πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ σιδηροδρόμου ὡς ἔργου δημοσίας ἀνάγκης, τῆς χαράξεως καὶ τῶν χωματισμῶν, τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἐδαφῶν, ἐφ' ὧν θὰ ἐκτελεσθῶσι τὰ ἔργα, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς θέσεως τῶν σταθμῶν καὶ στάσεων, τῶν τμηματικῶν πρὸς ἀπαλλοτρίωσιν ἐρευνῶν, τῆς κατασκευῆς, τῆς ἀποφάσεως παραχωρήσεως καὶ ἀπαλλοτριώσεως, τῆς ἐπειγούσης καταλήψεως τῶν μὴ ᾠκοδομημένων ἐδαφῶν, τῶν ἐκτιμήσεων καὶ ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεων, τῶν νομίμων προσφορῶν καὶ τῆς συγκροτήσεως καὶ τῶν ἔργων τῶν ἐκτιμητικῶν ἐπιτροπῶν, τῆς πληρωμῆς τῶν ἀποζημιώσεων, τῆς προσωρινῆς καταλήψεως ἐδαφῶν καὶ τέλος ὁ φάκελος τῆς ἐπαληθεύσεως, τῆς παραλαβῆς καὶ τῆς παραδόσεως τῶν ἔργων εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας ὑπηρεσίας.

Γ) ***Ὁριστικαὶ μελέται.*** 1) *Γενικοὶ ὅροι τῆς χαράξεως.* Τὸ πρὸς λύσιν πρόβλημα ἐν τῇ χαράξει γραμμῆς ἀνάγεται εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν, ἐφ' ὅσον ἐφικτόν, πλειόνων πληθυσμῶν διὰ τῆς βραχυτέρας καὶ οἰκονομικωτέρας χαράξεως μεταξὺ τῶν δύο τερμάτων αὐτῆς. Ἐνίοτε, λόγῳ ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν, στρατιωτικῶν λόγων κλπ., ἀνέχονται ἀνακάμψεις, αἵτινες τὰ μέγιστα δυσχεραίνουσι τὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἡ ἀπόστασις τῶν σταθμῶν ἀπ' ἀλλήλων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς διαπερωμένης χώρας: 2 χμ. διὰ τὰ περίχωρα τῶν μεγαλοπόλεων, 4 ἕως 5 χμ. διὰ τὰ πυκνοκατῳκημένα μέρη, 8 ἕως 10 χμ. διὰ τὰ ἀραιῶς κατῳκημένα καὶ τὰ ὀρεινὰ μέρη. Οἱ σταθμοὶ θὰ ἱδρύωνται, κατὰ τὸ ἐφικτόν, ἐπὶ σχεδὸν ὁριζοντίας

Digitized by Google

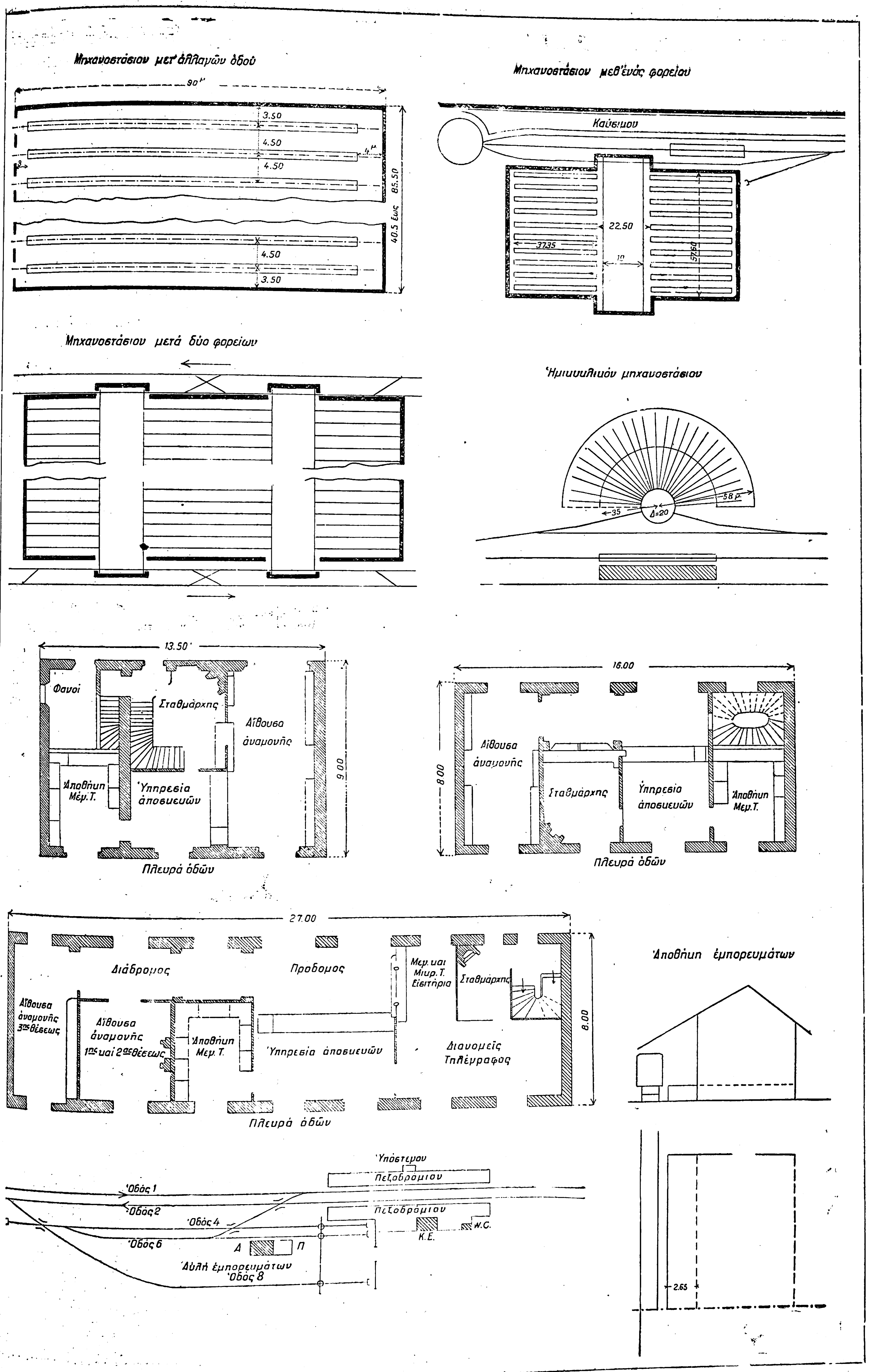

Πίναξ 4. Κτίρια.

Digitized by Google

εὐθυγραμμίας, μήκους ἀναλόγου πρὸς τὸ μῆκος τῶν ἐπιμηκεστέρων κενῶν συρμῶν (500 ἕως 800 μ.). Κατὰ τὴν διάβασιν ὀρεινῶν ὄγκων δέον νὰ ἐπιζητῶμεν τὰς χαμηλοτέρας διαβάσεις, ἐφ' ὅσον τυχὸν ὑψηλότεραι δὲν θὰ παρεῖχον οἰκονομικωτέραν, ἴσως δὲ καί, λόγῳ ἐλλείψεως ἀναπτύγματος, ἀναγκαστικὴν λύσιν (βλ. λ. *σήραγγες*).

2) *Χάραξις ἐπὶ ὑπαρχόντων χαρτῶν.* 'Αρχικὴ μελέτη τῆς χαράξεως ἐπὶ ὑπαρχόντων χαρτῶν θὰ διευκολύνῃ τόσῳ περισσότερον τὴν μελέτην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅσῳ ἀκριβέστεροι καὶ λεπτομερέστεροι τυγχάνουσιν οὗτοι. Οἱ χάρται τῶν στρατιωτικῶν ἐπιτελείων διευκολύνουσι τὰ μέγιστα τὴν προμελέτην, προκύπτουσι δ' ἐξ αὐτῶν διάφοροι δυναταὶ χαράξεις.

3) *Μελέτη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.* Ἑκάστη ἐπὶ τοῦ χάρτου προκαταρκτικὴ χάραξις ἀναγνωρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐξ αὐτῶν προτιμητέας.

4) *'Αποτύπωσις τοῦ ἐδάφους.* Μετὰ τὸν καθορισμὸν τῆς προσφορωτέρας χαράξεως καὶ τῶν τυχὸν παραλλαγῶν αὐτῆς, προβαίνομεν εἰς τὴν ἀποτύπωσιν τοῦ ἐδάφους, ἐν τῇ ζώνῃ τῆς χαράξεως, ἐπὶ πλάτους ποικίλλοντος ἀναλόγως τῶν τοπογραφικῶν ὅρων τοῦ ἐδάφους, τῆς ἀκριβείας τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς προκαταρκτικῆς χαράξεως κλπ. Μέχρι πρό τινος ἡ ἀποτύπωσις αὕτη ἐγίνετο ὑπὸ κλίμακα $\frac{1}{2000}$, ἀνεπαρκῆ διὰ τὴν ὁριστικὴν μελέτην καὶ πολὺ μεγάλην διὰ τὴν μελέτην ὅλων τῶν δυνατῶν χαράξεων. Πρό τινων ἐτῶν ἐφαρμόζουσιν ἐν Γαλλίᾳ κλίμακα $\frac{1}{5000}$ πρὸς ἐκλογὴν τῆς καταλληλοτέρας ἐκ τῶν διαφόρων δυνατῶν χαράξεων καὶ κλίμακα $\frac{1}{1000}$ διὰ τὴν εὐστοχωτέραν ἐπὶ ταύτης τοποθέτησιν τῆς ἐκλεγείσης ὡς ἄνω χαράξεως καὶ τὴν βάσει ταύτης λῆψιν τῶν ἀναγκαιουσῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διατομῶν. 'Επετεύχθησαν οὕτω μεγάλαι οἰκονομίαι διά τε τὴν ἐκπόνησιν τῶν μελετῶν (3.000 φρ. ἀνὰ χμ. ἀντὶ 15.000) καὶ διὰ τὰς δαπάνας τῆς ἱδρύσεως (35 ἕως 40 % καὶ πλέον ἔτι).

5) *Ὁριστικὰ σχέδια.* Μετὰ τὸν νέον τοῦτον καθορισμὸν τῆς χαράξεως ἐπὶ τοῦ χάρτου $\frac{1}{1000}$ μεταφέρομεν τὸν ἄξονα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ καταρτίζομεν δι' ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μετρήσεων τὴν κατατομὴν καὶ τὰς ἀναγκαιούσας διατομὰς πρὸς σύνταξιν τῆς ὁριστικῆς μελέτης, ὑπολογισμὸν τῶν χωματισμῶν, ἐκπόνησιν τῶν ὑψομετρικῶν διαγραμμάτων πρὸς μελέτην τῶν τεχνικῶν ἔργων, κλπ.

6) *Γενικαὶ παρατηρήσεις.* α) Αἱ προκαταρκτικαὶ μελέται ἐξασκοῦσι μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἱδρύσεως τῶν γραμμῶν. Κατὰ τὸν Γάλλον Séjourné, εἰδικώτατον περὶ τὰ σιδηροδρομικά, γραμμὴ προϋπολογισθεῖσα διὰ δαπάνην φρ. 4.600.000 ἱδρύθη μὲ δαπάνην μόνον 2.950.000 φρ. μετὰ λεπτομερεστέραν μελέτην· ἐπίσης γραμμὴ δαπάνης 29 ἑκατομ. ἱδρύθη μόνον μὲ 17 ἑκατομ. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ φειδώμεθα δαπανῶν καὶ κόπων διὰ τὰς προμελέτας.

β) Μόνον κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ὁριστικῶν σχεδίων δέον νὰ καθορίζωμεν τὴν διατομὴν-τύπον (profil-type) τῆς ὁδοῦ καὶ τὰς διαστάσεις τοῦ καταστρώματος, εἶτα δὲ νὰ καθορίζωμεν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διατομῆς ταύτης, τὰς καλυτέρας διὰ τὰ πρανῆ κλίσεις, καθόσον ἡ κίνησις τῶν χωματισμῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κύβου τῶν ὀρυγμάτων καὶ τῶν ἐπιχωμάτων. Ἡ ὁριστικὴ μελέτη δέον νὰ ἐκτελῆται συγχρόνως ἐν τῷ γραφείῳ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καθόσον ἐκ τῆς φύσεως τοῦ τελευταίου ἐξαρτᾶται ἡ προτιμητέα λύσις. 'Από τῆς ἀπόψεως ταύτης δέον νὰ ἐξετάζηται γεωλογικῶς τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ θὰ ἱδρυθῇ ἡ γραμμή. Τὰ ἐπισφαλῆ ἐδάφη δέον ν' ἀποφεύγωνται, ἔστω καὶ δι' ἀλλαγῆς τῆς χαράξεως. Τὸ τοιοῦτον ὅμως ὄχι πάντοτε κατορθωτόν.

Δ) ***Τεχνικὰ ἔργα.*** Κατὰ τὴν ἵδρυσιν σιδηροδρόμου αἱ κλίσεις καὶ αἱ καμπύλαι δὲν μεταβάλλονται ἀπεριορίστως. Ὅθεν ὑποχρεούμεθα νὰ τάμωμεν τὸ ἔδαφος, ν' ἀνοίξωμεν ὀρύγματα, νὰ διατρήσωμεν σήραγγας, νὰ ἱδρύσωμεν γεφύρας, ἐπιχώματα κλπ.

1) *'Ορύγματα.* Ἡ κλίσις τῶν πρανῶν ὀρύγματος μεταβάλλεται μετὰ τῆς φύσεως τῶν διαπερωμένων ἐδαφῶν· γενικῶς ὅμως δὲν εἶναι αὕτη μικροτέρα τῶν $\frac{2}{3} = 0{,}67 =$ ἐφ. γων. $33^0\,50'$ (2 ὕψος ἀνὰ 3 βάσιν). Εἰς τὰ καλῶς ἀποστραγγιζόμενα ὀρύγματα δέχονται κλίσιν πρανῶν $\frac{1}{1} = 1 =$ ἐφ. γων. 45^0, βαίνουσι δ' ἔτι περαιτέρω διὰ βραχώδη ὀρύγματα, δι' ἃ δέχονται κλίσιν $\frac{5}{1} = 5 =$ ἐφ. γων. $78^0\,42'$ (5 ὕψος ἀνὰ 1 βάσιν). Ὅσον ἀφορᾷ τὸ βάθος, συνιστῶσί τινες τοιοῦτον μέχρις 20 μ., φρόνιμον ὅμως νὰ κανονίζηται τοῦτο κάτω τοῦ ὁρίου τούτου (15 ἕως 12 μ.), τόσῳ χαμηλότερον, ὅσῳ τὸ ἔδαφος δυσκολώτερον. Ὁσάκις ἡ ὁδὸς εὑρίσκεται ἐν ὀρύγματι ἢ ἰσοπέδως τῷ φυσικῷ ἐδάφει (ὅπερ ἀποφευκτέον), ἱδρύομεν ἑκατέρωθεν χάνδακα διὰ τὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων καί, πολλάκις, διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν ἀργιλωδῶν καταστρωμάτων. 'Ελάχιστον βάθος τῶν χανδάκων ἐντὸς πετρωδῶν ὀρυγμάτων 25 ἕως 30 ἑκ., ἐντὸς ἀργιλωδῶν 45 ἕως 50 ἑκ. Τὸ πλάτος τοῦ πυθμένος κανονίζεται ἐκ τοῦ πλάτους τῶν πτύων καθαρισμοῦ, πάντως ὅμως ὄχι ἔλασσον τῶν 30 ἕως 35 ἑκ.

'Εν τῷ 2ῳ πίνακι παρέχομεν διατομὰς-τύπους ὀρυγμάτων καὶ ἐπιχωμάτων τῆς κανονικῆς ὁδοῦ, μετὰ μοναδικῆς ἢ διπλῆς ὁδοῦ. Αἱ τῆς μετρικῆς ὁδοῦ καὶ τῶν στενῶν ὁδῶν τῶν 750 καὶ τῶν 600 χμ. περιορίζονται πλειότερον ἢ ὅσον προκύπτει ἐκ τῆς μειώσεως τοῦ εὔρους.

2) *Σήραγγες·* βλ. λ. *σῆραγξ.*

3) *'Επιχώματα.* Ἡ ἐπὶ τῶν κοιλάδων καὶ τῶν χθαμαλῶν ἐν γένει μερῶν διάβασις γίνεται γενικῶς δι' ἐπιχωμάτων, ὧν τὸ ὕψος δυνατὸν νὰ φθάσῃ τὰ 20 ἕως 22 μ.· πέραν τοῦ ὕψους τούτου ἀποβαίνει οἰκονομικωτέρα ἡ διάβασις διὰ τροχιογεφύρας, μεταλλικῆς ἢ λιθοδμήτου, ἀναλόγως πολλῶν λόγων.

Εἰς τὰ πρανῆ τῶν ἐπιχωμάτων δίδουσι γενικῶς τὴν λεγομένην φυσικὴν κλίσιν τῶν ῥιπτομένων χωμάτων, ἤτοι $\frac{2}{3} = 0{,}67 =$ ἐφ. γων. $33^0\,50'$ (2 ὕψος ἀνὰ 3 βάσιν). Φρόνιμον ὅμως νὰ χρησιμοποιῶμεν τὴν κλίσιν ταύτην μόνον δι' ἐπιχώματα μέσου ὕψους 5 μ.· πέραν τοῦ ὕψους τούτου συνιστῶνται κλίσεις 0,50 καὶ 0,40, ἢ ἀναβαθμοὶ 1 μ. πλάτους ἀνὰ 5 μ. ὕψος, διατηρουμένης σταθερᾶς τῆς κλίσεως $\frac{2}{3} = 0{,}67$. Συνιστᾶται ἐπίσης ἡ ἵδρυσις προστατευτικοῦ χάνδακος, ὅστις νὰ περιλάβῃ τὰ ὕδατα *τῶν ἀνάντη* τόσῳ *διὰ τὰ ὀρύγματα,* ὅσῳ *καὶ διὰ τὰ ἐπιχώματα·* ἡ πρὸς τὸ τέρμα τῶν πρανῶν κόψις τοῦ χάνδακος τούτου δέον νὰ εὑρίσκηται εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς κόψεως τοῦ πρανοῦς οὐχὶ ἐλάσσονα τοῦ 1.50 μ.

Πρὸς ἵδρυσιν τῶν ἐπιχωμάτων δέον νὰ χρησιμοποιῶμεν τὰ προϊόντα (ἐκχώματα) τῶν πλησιεστέρων ὀρυγμάτων· δέον νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν σχετικὴν ζυγοστάθμισιν, καθόσον δάνεια ἐκχώματα ἢ μεγάλαι ἀποστάσεις μεταφορᾶς (μείζονες τῶν 2 ἕως 2,5 χμ.) ἀσύμφοροι. Αἱ μεταφοραὶ ἐνεργοῦνται γενικῶς ἐπὶ τροχιῶν συστήματος Decauville καὶ ἰσχύος ἀναλόγου πρὸς τὴν σημασίαν τῶν χωματισμῶν.

Ὁσάκις τὰ ἐπιχώματα ἱδρύονται ἐπὶ πηλωδῶν ἐδαφῶν, αἱ καταβυθίσεις εἰσὶν ἀναπόφευκτοι καὶ γίνονται πολλάκις ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ εἰς μεγάλην κλίμακα. 'Επιβάλλεται, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, περιορισμὸς τοῦ ὕψους τοῦ ἐπιχώματος (οὐχὶ ὅμως κάτω τῶν 70 ἕως 80 ἑκ.) καὶ αὔξησις τῆς βάσεως αὐτοῦ διὰ προχωμάτων.

4) *Εἰδικαὶ διατομαί, τοῖχοι ἀντιστηρίξεως.* Ὁσάκις ἡ ἐγκαρσία κλίσις τοῦ ἐδάφους, ἐν ὀρύγματι ἢ ἐπιχώματι, πλησιάζει τὸ φυσικὸν πρανὲς (2 ὕψος πρὸς 3 βάσιν) τῶν ῥιπτομένων γαιῶν δέον νὰ προστρέξωμεν εἰς τὴν κατασκευὴν τοίχου πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐκτάσεως τοῦ πρανοῦς. Αἱ διατάξεις τῶν τοίχων τούτων, ὡς πρὸς τὸ κατάστρωμα καὶ τὰ πρανῆ, ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων· παρέχονται ἐνδείξεις τινὲς ἐν τῷ 2ῳ καὶ 3ῳ πίνακι.

Θὰ προστρέξωμεν ἐπίσης εἰς τοίχους προασπίσεως τῶν πρανῶν ἐπιχωμάτων τῶν παραλλήλων πρὸς ῥεύματα ποταμῶν, ὑποκειμένων εἰς πλημμύρας, κτλ. Τοῖχοι ὑποστηρίξεως τεινόντων πρὸς κατακρήμνισιν ἐδαφῶν ἀποτελοῦσι, κατ' ἀρχήν, λύσιν δαπανηρὰν καὶ πολλάκις ἐπισφαλῆ. Τὸ σύστημα τῆς δι' ἀντηρίδων, ἤτοι μεγάλων ὄγκων ἐκ ξηρολιθοδομῆς, ὑποστηρίξεως καὶ ἀποστραγγίσεως ἐφαρμόζεται γενικῶς. Τοῖχοι ἀντιστηρίξεως τῶν ἐπιχωμάτων ἐπιβάλλονται ἐπίσης, ὁσάκις ἡ τιμὴ τοῦ ἐδάφους πολὺ μεγάλη, τὸ δὲ ὕψος τοῦ ἐπιχώματος πολὺ μικρόν, ὥστε νὰ μὴ δικαιολογῇ τὴν ἵδρυσιν τροχιογεφύρας, ἢ ὁσάκις ὁ πους τοῦ ἐπιχώματος πίπτει ἐπὶ κωλύματος, ὅπερ δὲν δυνάμεθα νὰ μετατοπίσωμεν (οἰκία, ῥεῦμα ὕδατος, κτλ.).

5) *Συνήθη τεχνικὰ ἔργα.* 'Αποβλέπουσι ταῦτα εἰς τὴν μὴ διακοπὴν τῆς ῥοῆς τῶν ὑδάτων ἢ τῶν ὁδῶν συγκοινωνίας. 'Αποτελοῦνται ἀπὸ ὀχετοὺς ἀνοίγματος οὐχὶ ἐλάσσονος τῶν 60 ἑκ, ἀπὸ γεφύρια ἀνοίγματος 8,00 μ. καὶ πλέον, ὡς καὶ ἀπὸ ἰσοπέδους διαβάσεις. Αἱ διαστάσεις τῶν ἔργων τούτων ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν πρὸς διοχέτευσιν ὑδάτων, ἐκ τοῦ περιγράμματος (gabarit) τῶν τεχνικῶν ἔργων τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἐκ τοῦ εὔρους τῶν διασταυρουμένων μετὰ τοῦ σιδηροδρόμου συνήθων ὁδῶν συγκοινωνίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ περίγραμμα τῶν τεχνικῶν ἔργων τῆς κανονικῆς ὁδοῦ, ἔχει τοῦτο εὖρος 4,51 μ. διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς μοναδικῆς ὁδοῦ, 8,08 διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς διπλῆς ὁδοῦ, ὕψος δὲ ἄνω τῆς στάθμης τῆς ὑψηλοτέρας τροχιᾶς 4,80 μ. (βλ. πίνακα 2). Διὰ τὴν μετρικὴν ὁδὸν ἀπαιτεῖται περίγραμμα εὔρους τοὐλάχιστον 3,40 μ., μᾶλλον ὅμως 4,00 μ., μὲ ὕψος 4,50 μ. ἄνω τῆς ὑψηλοτέρας τροχιᾶς. Τὰ περιγράμματα τῶν ὁδῶν τῶν 750 καὶ τῶν 600 χλ διαφέρουσιν ἐλάχιστον ἀπ' ἀλλήλων: 3,10 μ. εὖρος, 3,85 μ. ὕψος.

Αἱ *ἰσόπεδοι διαβάσεις* ἱδρύονται, διότι ἀποτελοῦσι συχνάκις τὴν οἰκονομικωτέραν λύσιν. Δυσχεραίνουσιν ἐν τούτοις τήν τε ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου, ὡς καὶ τὴν συνήθη ἐπὶ τῶν διασταυρουμένων ὁδῶν κυκλοφορίαν, ἀποτελοῦσι δὲ διηνεκῆ κίνδυνον, ἰδίως ἂν ἡ κίνησις τοῦ τε σιδηροδρόμου καὶ τῆς συνήθους ὁδοῦ εἶναι ἐντατική. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων δέον, κατ' ἀρχήν, νὰ προτιμῶμεν τὴν δημιουργίαν ἄνω ἢ κάτω διαβάσεως, πρὸς ἀσφάλειαν ἀμφοτέρων τῶν κινήσεων, πολλάκις δὲ καὶ πρὸς ἐπίτευξιν οἰκονομίας (ἐφ' ὅσον πρόκειται ἰσόπεδος διάβασις φυλασσομένη τήν τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα). 'Εν Εὐρώπῃ δαπανῶνται νῦν ἐτησίως πολλὰ ἑκατομμύρια πρὸς κατάργησιν ἰσοπέδων διαβάσεων λίαν συχναζομένων.

6) *'Εξαιρετικὰ τεχνικὰ ἔργα·* βλ. λ. *γέφυρα, τροχιογέφυρα* καὶ *σῆραγξ.*

Ε) ***Σιδηροδρομικὰ κτίρια.*** Διακρίνομεν ταῦτα *εἰς κτίρια προωρισμένα τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἐκμεταλλεύσεως,* ὡς τὰ κτίρια τῶν σταθμῶν μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων, πεζοδρομίων, στεγασμάτων, ὑποστέγων, ἀποχωρητηρίων, διαβάσεων ὁδῶν, αἱ ἀποθῆκαι ἐμπορευμάτων μετὰ τῶν κρηπιδωμάτων καὶ τῶν αὐλῶν αὐτῶν, καὶ *εἰς κτίρια προωρισμένα τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἕλξεως,* ὡς τὰ ἁμαξοστάσια καὶ μηχανοστάσια, τὰ ἐργοστάσια ἕλξεως, αἱ ἀποθῆκαι ὑλικοῦ, καυσίμου, αἱ περιστροφικαὶ γέφυραι, κτλ. Πάντα τὰ κτίρια ταῦτα κατασκευάζονται ἐπὶ τῇ βάσει τυποποιημένων σχεδίων, ὡς ἄλλως τε γίνεται γενικῶς καὶ διὰ τὰ συνήθη τεχνικὰ ἔργα, πρὸς οἰκονομίαν χρόνου καὶ χρήματος διά τε τὴν ἐκπόνησιν τῶν σχεδίων καὶ διὰ τὰς δαπάνας τῆς κατασκευῆς, ἥτις οὕτω βασίζεται ἐπὶ σχεδίων λεπτομερῶς μελετηθέντων.

'Επειδὴ τὰ προκείμενα κτίριά εἰσι πολυάριθμα, πᾶσα πολυτέλεια κατασκευῆς ἀποτελεῖ αἰτίαν σοβαρᾶς δαπάνης, ὡς ἐπίσης καὶ πᾶσα ὑπερβολὴ ἢ ἔλλειψις τῆς ἀναγκαιούσης στερεότητος. 'Εν τῷ 4ῳ πίνακι περιέχονται τύποι τινὲς σιδηροδρομικῶν κτιρίων.

ΣΤ) ***Σταθμοὶ ὑδρεύσεως καὶ ἀνθρακεύσεως.*** 1) *Ὕδρευσις τῶν μηχανῶν.* Ἡ ἐκλογὴ τῶν σταθμῶν ὑδρεύσεως τῶν μηχανῶν δέον νὰ γίνηται ἐπιμελῶς: διὰ τὴν καλὴν διατήρησιν τῶν λεβήτων πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν τὰ γυψοῦχα ὕδατα, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ περιέχοντα ἀσβεστολιθικὰ ἅλατα. Δέον ἐπίσης νὰ ἔχωμεν πυκνοτέρας ὑδρεύσεις εἰς τὰς ὀρεινὰς ἢ εἰς τὰς πεδινὰς γραμμάς, μεθ' ὅλην τὴν ἐκ τῶν μεγάλων κλίσεων μείωσιν τῶν φορτίων. 'Αποστάσεις τῶν λήψεων ὕδατος 15 ἕως 20 χμ. δι' ὀρεινὰς γραμμὰς καὶ 20 ἕως 30 χμ. διὰ πεδινὰς ἱκανοποιοῦσι τὴν ὑπηρεσίαν. Τὰ πηγαῖα ὕδατα προτιμῶνται, τὰ φρεάτιά εἰσιν ἀνεκτὰ μόνον ἐν ἐλλείψει ἄλλων. Τὸ ὕδωρ ὁδηγεῖται διὰ τῆς βαρύτητος, ἢ μηχανικῶς, εἰς κυλινδρικὰ δοχεῖα, μεταλλικὰ ἢ μᾶλλον ἐκ σιδηροπαγοῦς μίγματος, χωρητικότητος μέχρις 100 $μ^3$ ἐνίοτε, πάντως δὲ δι' ἀνάλωσιν τοὐλάχιστον δύο ἡμερῶν. Τὰ δοχεῖα ταῦτα φέρονται ἐπὶ βάσεων λιθοκτίστων εἰς ὕψος 5 μ. ἄνω τῆς στάθμης τῶν τροχιῶν, εἰσὶ δὲ τοποθετημένα ἢ πλησίον τῆς θέσεως σταθμεύσεως τῶν μηχανῶν, εἴτε, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁδῶν, εἰς ἀπόκεντρον μέρος, ὁπότε ἀπαιτεῖται ὑδαταγωγὸς σωλὴν ἐκ τοῦ δοχείου πρὸς τὸν κρουνὸν τροφοδοτήσεως. Ειδικαὶ προφυλάξεις λαμβάνονται κατὰ τῆς πήξεως τοῦ ὕδατος ἐν καιρῷ παγετοῦ. Ἡ παροχὴ τῶν κρουνῶν τροφοδοτήσεως φθάνει τὰ 10 ἕως 12 κυβικὰ μέτρα ἀνὰ 1' εἰς τοὺς σταθμοὺς ὑδρεύσεως τῶν ταχέων συρμῶν.

Ἡ ἐν πορείᾳ ὕδρευσις τῶν μηχανῶν, ἐν χρήσει ἰδίως ἐν 'Αγγλίᾳ καὶ 'Αμερικῇ, τείνει νὰ καταργηθῇ: ἀσφαλεστέρα θεωρεῖται ἡ διὰ μεγάλων ἐφοδιοφόρων ἐξασφάλισις μακρῶν διαδρομῶν ἄνευ τροφοδοτήσεως: δι' ἐφοδιοφόρων χωρητικότητος 35 $μ^3$ ὕδατος πραγματοποιεῖται ἡ διαδρομὴ Παρίσιοι—Βρυξέλλαι (312 χμ.) ἄνευ ἐνδιαμέσου σταθμεύσεως.

'Εν περιπτώσει κακῆς ποιότητος ὑδάτων προβαίνουσιν εἰς τὸν καθαρισμὸν αὐτῶν εἴτε πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῶν ἐντὸς τοῦ λέβητος, εἴτε, σπανιαίτερον ὅμως, διὰ ῥυπτικῶν οὐσιῶν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ λέβητος.

2) *'Ανθράκευσις τῶν μηχανῶν.* Αἱ ἀτμάμαξαι ἀνθρακεύουσι μόνον εἰς τὰ μηχανοστάσια ἢ εἰς μεγάλους σταθμούς, τοῦτο δὲ διότι ἀνὰ χιλιόγραμμον καυσίμου ἀναλίσκουσιν ὀκταπλάσιον σχεδὸν βάρος ὕδατος. Ἄλλως τε ἡ ἀνθράκευσις μηχανῆς συνεπάγεται λογιστικὰς πράξεις καὶ διατυπώσεις μὴ ἀπαιτουμένας διὰ τὴν ὕδρευσιν. Γενικῶς τὸ καύσιμον εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς τὸ ὕπαιθρον, συχνάκις ἐπὶ εἰδικῶν κρηπιδωμάτων, κατὰ μῆκος τῆς λεγομένης ὁδοῦ μηχανῶν, εἰς τὸ μέσον ὕψος τοποθετήσεως ἐν τῷ ἐφοδιοφόρῳ. Αἱ μηχανικαὶ ἀνθρακεύσεις γενικεύονται εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τροφοδοτήσεως.

Digitized by Google

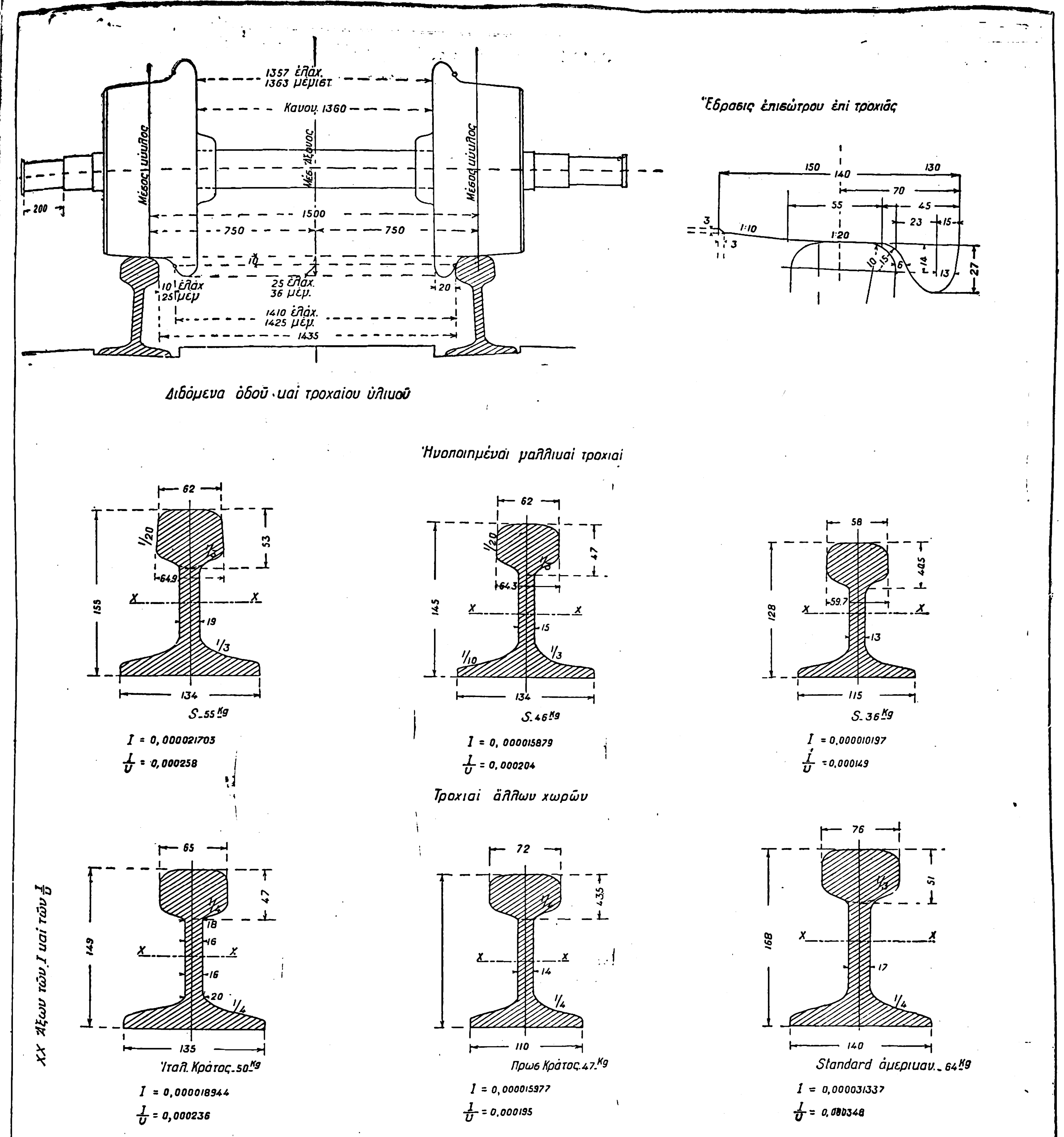

Πίναξ 5. Ἐπιδομή.

Digitized by Google

II. ΕΠΙΔΟΜΗ: A) **Ὁδός.** 1) *Γενικά.* Ἡ ἐπιδομὴ ἀσχολεῖται περὶ τοῦ μέρους τῆς ὁδοῦ τοῦ εὑρισκομένου εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸ τροχαῖον ὑλικόν, ἤτοι περὶ τῆς *κυρίως ὁδοῦ*. Ἡ σιδηροδρομικὴ ὁδὸς ἀποτελεῖται: α) ἀπὸ δύο παραλλήλους σειρὰς χαλυβοτροχιῶν· β) ἀπὸ δοκίδας ἢ διαπήγματα (στρωτῆρας), ἐφ' ὧν προσηλοῦμεν τὰς τροχιάς· γ) ἀπὸ ἕρμα (ballast), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἑδράζομεν τὰς δοκίδας καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἀκινητοῦμεν αὐτάς.

Ἡ λέξις ὁδὸς σημαίνει κατά τινας μόνον τὸ *σύμπηγμα τροχιαὶ - δοκίδες*, ἄνευ δηλονότι τοῦ ἕρματος, ἐσφαλμένως ὅμως.

Τὰ προηγούμενα τρία στοιχεῖα ἀποτελοῦσιν ἑνιαῖον σύνολον προωρισμένον: α) ν' ἀποτελῇ ὁδὸν ἄκαμπτον ἐν κατόψει, κατατομῇ καὶ διατομαῖς, ὅπως ἡ κίνησις τῶν ὀχημάτων ᾖ, ἐφ' ὅσον ἐφικτόν, κανονική· β) νὰ μεταδίδῃ εἰς τὸ κατάστρωμα τὰς ἐκ τῶν συρμῶν δυνάμεις καὶ νὰ διανέμῃ ταύτας ὁμοιομόρφως, ὥστε ἡ κόπωσις αὐτοῦ νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ οὐδαμοῦ τὴν ἑαυτοῦ ἀντοχήν· γ) ν' ἀντέχῃ εἰς τὰς συνήθεις ἢ ἀσυνήθεις ἐντάσεις, τὰς παραγομένας ἐκ τῆς κυκλοφορίας τῶν μηχανῶν καὶ τῶν ὀχημάτων, ν' ἀμβλύνῃ δὲ τὰς κρούσεις, ὥστε ν' ἀντέχῃ κατ' αὐτῶν τὸ κατάστρωμα.

Οὐσιώδεις ὅροι πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω οἱ ἀκόλουθοι: α) δύο διαδοχικὰ τεμάχια τροχιῶν δέον νὰ ὦσιν, ὡς πρὸς τὰς ἐπιφανείας κυλίσεως καὶ τὰς ἐσωτερικὰς παρειάς, ἐν πληρεστάτῃ συναρμογῇ, ὅπερ ἐπιτυγχάνομεν δι' *ἀμφιδέσεως* αὐτῶν ἐν τῇ ἁρμοζούσῃ θέσει· β) τὸ εὖρος τῆς ὁδοῦ δέον νὰ ᾖ ἀμετάβλητον, ἐπιτυγχάνομεν δὲ τοῦτο διὰ στερεᾶς γομφώσεως τῶν τροχιῶν μετὰ τῶν δοκίδων, τῇ μεσολαβήσει ἢ οὐ μεταλλικῶν ἑδράνων· γ) τὸ σύμπηγμα τροχιαὶ - δοκίδες δέον νὰ μὴ μεταμορφῶται κατὰ τὴν διάβασιν τῶν συρμῶν, ἐπιτυγχάνεται δὲ τοῦτο δι' *ὑποστηρίξεως* ἢ *ὑποστυλώσεως* (bourrage) τῶν δοκίδων, πρὸς παρακώλυσιν καθιζήσεως καὶ δημιουργίαν προσφύσεως, ἀντιτιθεμένης εἰς ἐγκαρσίας ἢ κατὰ μῆκος μετατοπίσεις.

2) *Χαλυβοτροχιαί.* Αἱ ἐν χρήσει χαλυβοτροχιαὶ ἀνήκουσιν ἢ εἰς τὸν τύπον τῆς λεγομένης *ἀμφικεφάλου τροχιᾶς* ἢ εἰς τὸν τύπον *τῆς τροχιᾶς μετὰ πέλματος*. Ἀμφότεροι οἱ τύποι χρησιμοποιοῦνται εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, φαίνεται ὅμως ὅτι τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ δεύτερος τύπος, ὡς εὐχρηστότερος καὶ ἁπλούστερος τοῦ πρώτου. Ἕκαστος τύπος τροχιᾶς χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ βάρους ἑκάστου μέτρου αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ χάλυβος, ἐξ οὗ προέρχεται. Ἁπανταχοῦ τείνουσι γενικῶς εἰς τὴν ἑνοποίησιν ἀριθμοῦ τινος τύπων (ἀπὸ ἀπόψεως βάρους, διατάξεως διατομῆς, χημικῶν ὅρων, ὅρων ἀντοχῆς κλπ.) ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ τῶν ὁδῶν, δι' ἃς παραγγέλλονται. Ἐν τῷ 5ῳ πίνακι περιέχονται τύποι τινὲς τροχιῶν.

Τὸ ἀνὰ μέτρον τροχιᾶς βάρος ποικίλλει ἀπὸ 4,5 kg (τροχιὰ Décauville) ἕως 75,4 kg (νεωτάτη τροχιὰ τοῦ «Pennsylvania Railroad»). Συναντῶμεν ἤδη ἡνοποιημένους γαλλικοὺς τύπους τῶν 36, 46 καὶ 55 kg, δι' ἐλαφρὰς ὁδούς, διὰ βαρείας ὁδοὺς καὶ διὰ σήραγγας. Ἔχομεν ἐπίσης τοὺς γερμανικοὺς τύπους τῶν 38,9, τῶν 45,6 καὶ τῶν 49,4 kg δι' ἐπιβαρύνσεις ἀνὰ ἄξονα 16, 20 καὶ 25 τόννων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μῆκος τῶν τεμαχίων, περιλαμβάνεται τοῦτο μεταξὺ 12 καὶ 18 μ., φθάνει δὲ τὰ 24 μ., πρὸς στρῶσιν ἐπὶ τῶν μεταλλικῶν γεφυρῶν.

Ὁ λεγόμενος *συντελεστὴς ὠφελείας*, ἤτοι ἡ ῥοπὴ ἀντιστάσεως ἀνὰ kg βάρους τοῦ μέτρου τροχιᾶς, ποικίλλει διὰ τοὺς βαρεῖς τύπους μεταξὺ 4,8 καὶ 5,80, διὰ δὲ τοὺς ἐλαφροὺς ἀπὸ 3,5 καὶ ἄνω.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν χημικὴν σύνθεσιν, αἱ συγγραφαὶ ὑποχρεώσεων καθορίζουσι τὴν μεγίστην ἀνεκτὴν περιεκτικότητα σωμάτων τινῶν, ἰδίως φωσφόρου καὶ θείου, ἔστω ὡς ἀκολούθως, κατὰ τὰς μέχρι πρό τινος ἐν ἐφαρμογῇ γαλλικὰς συγγραφάς:

Φωσφόρος	0,07 ἕως 0,11	%	Νῦν δέχονται ὡς ὠφελίμους περιεκτικότητας εἰς ἄνθρακα 0,4 ἕως 0,5% καὶ εἰς μαγγάνιον 0,8 ἕως 1,0%.
Μαγγάνιον	0,80 » 0,95		
Πυρίτιον	0,25 » 0,25		
Θεῖον	0,018 » 0,06		

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἀντοχήν, τείνουσι γενικῶς πρὸς τοὺς σκληροὺς χάλυβας, ἐν Γαλλίᾳ δὲ καθορίζουσι τρεῖς ποιότητας, ὡς ἀναφέρονται αὗται ἐν τῷ ἀκολούθῳ πίνακι:

Ἐλαχίστη ἀντίστασις εἰς τὴν ἕλξιν ἀνὰ mm^2 R=	*Ἐπιμήκυνσις % ἐλαχίστη, μεταξὺ ἀφετηριῶν 100 mm* A %	*R+2A*
65 kg	10 %	≧ 92
70 »	9 »	≧ 94
80 »	7 »	≧ 98

Δοκιμαὶ παραλαβῆς γίνονται εἰς ἕλξιν, εἰς κροῦσιν, ὡς καὶ ἐπὶ δοκιμίων εἰλημμένων ἐκ τοῦ σώματος τῶν τροχιῶν. Καθορίζονται ἐπίσης αἱ ἀνεκταὶ διαφοραὶ ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις καὶ τὰ ἀνὰ μέτρον βάρη.

3) *Γόμφωσις τῶν τροχιῶν μετὰ τῶν δοκίδων.* Διὰ τὰς τροχιὰς μετὰ πέλματος ἐπὶ ξυλίνων δοκίδων μεταχειρίζονται δύο εἴδη συνδέσμων: *τὸν ἁπλοῦν ἧλον* (crampon) καὶ *τὸν ἑλικόπηκτον* ἢ *ἑλικοφόρον ἧλον* (tirefond). Ὁ ἑλικόπηκτος ἧλος παρέχει ἀσφαλεστέραν σύνδεσιν κατὰ τὴν κατακόρυφον, ἀσθενεστέραν ὅμως κατὰ τὴν ἐγκαρσίαν ὁριζοντίαν ἢ ὁ ἁπλοῦς ἧλος· συντελεῖ ἀρκούντως κατὰ τοῦ λεγομένου ἑρπησμοῦ τῶν τεμαχίων τῶν τροχιῶν, ἤτοι κατὰ τῆς κατὰ τὸ μῆκος αὐτῶν μετατοπίσεώς των.

Διὰ τὰς τροχιὰς μετὰ πέλματος ἐπὶ μεταλλικῶν δοκίδων χρησιμοποιοῦσιν εὐφυῶς διατεταγμένα ἀγκύρια, ἅτινα εἰσάγουσιν ἐντὸς ἐπιμήκων ὀπῶν τῶν δοκίδων, στρέφουσι κατ' ὀρθὴν γωνίαν περὶ κατακόρυφον ἄξονα καὶ συσφίγγουσι στερρῶς τὴν δοκίδα καὶ τὸ πέλμα τῆς τροχιᾶς διὰ κοχλιοφόρου ἥλου.

Αἱ ἀμφικέφαλοι τροχιαὶ συνδέονται μετὰ τῶν ἑαυτῶν δοκίδων τῇ μεσολαβήσει *ἑδρῶν* ἢ μᾶλλον *ἀνεστραμμένων* χυτοσιδηρῶν *σαγμάτων* (coussinets) καὶ ξυλίνων ἢ μεταλλικῶν σφηνῶν, παρεμβαλλομένων μεταξὺ τῆς μιᾶς ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ σάγματος καὶ τοῦ κορμοῦ τῆς τροχιᾶς. Τὰς ἕδρας συνδέομεν μετὰ τῶν δοκίδων διὰ τριῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ τεσσάρων κοχλιοφόρων ἥλων. Ἡ γόμφωσις αὕτη, ἰδίως κατὰ τὴν ἐγκαρσίαν φοράν, ὑπερέχει ἀπὸ ἐκείνην τῆς τροχιᾶς μετὰ πέλματος.

4) *Ἁρμοὶ τῶν τροχιῶν* (joints des rails). Λόγῳ τῶν μεταβολῶν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας τὰ ἀποτελοῦντα τὰς τροχιὰς τεμάχια ὑφίστανται διηνεκῶς αὐξομειώσεις μήκους, ὅθεν ἀνάγκη χάσματος μεταξὺ τῶν διαδοχικῶν τεμαχίων ἑκάστης τροχιᾶς, τόσῳ μεγαλυτέρου, ὅσῳ μεγαλύτερον τὸ μῆκος τοῦ τεμαχίου. Τὸ μέγεθος τοῦ χάσματος τούτου κανονίζομεν διὰ τοῦ τύπου $\delta_{\chi\lambda} = 0{,}0115\,(T-\tau)\,\lambda$, ἐν τῷ ὁποίῳ T ἡ μεγίστη ἐν ὑπαίθρῳ ἡλιακὴ θερμοκρασία τῶν τροχιῶν (50 ἕως 60 βαθμοὶ Κελσίου διὰ τὰ μέσα γεωγρ. πλάτη), τ ἡ θερμοκρασία τῶν τροχιῶν κατὰ τὴν τοποθέτησιν καὶ λ τὸ μῆκος ἑκάστου τεμαχίου εἰς μέτρα. Διὰ τὴν μεγίστην διαφορὰν ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας, ἔστω ἀπὸ $+60^0$ ἕως -25^0, τεμάχιον 12 μ. μήκους, ἐὰν ἐτοποθετεῖτο εἰς τὴν θερμοκρασίαν -25^0 θ' ἀπῄτει χάσμα, ἤτοι ἁρμὸν 11,73 χλ, ἤτοι τόσα χιλιοστόμετρα, ὅσον τὸ ἑαυτοῦ μῆκος. Τοιαῦτα χάσματα (ἔστω καὶ 24 χλ διὰ τὰ τεμάχια τῶν 24 μ) δὲν ἔχουσιν ἀφ' ἑαυτῶν οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κυλίσεως: παράγει τοὺς δονισμοὺς ἐπὶ τοῦ ἁρμοῦ ὄχι τὸ διάκενον αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ κάμψις τῶν τεμαχίων εἰς τὸ ἑαυτῶν ἄκρον, ἥτις μεταβάλλει τὴν στάθμην τῶν ἐπιφανειῶν κυλίσεως καὶ παράγει κροῦσιν περὶ τὰ τέρματα, ἢ ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν τερμάτων τῶν τεμαχίων. Αἱ τοιαῦται κρούσεις εἰσὶ λίαν ἐπιβλαβεῖς διὰ τὴν διατήρησιν τῶν τροχιῶν, προκαλοῦσι δὲ ἀντίστασιν εἰς τὴν πορείαν τῶν συρμῶν, ἐκτιμηθεῖσαν τελευταίως εἰς $0{,}00007\,V^2$ ἀνὰ τόννον βάρους τοῦ συρμοῦ, ἔνθα V ἡ ταχύτης εἰς χμ ἀνὰ ὥραν.

Δυστυχῶς οἱ ἁρμοὶ ἀποτελοῦσι τὸ ἀσθενὲς μέρος τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν, μόνα δὲ λυσιτελῆ μέσα πρὸς μείωσιν τῶν κακῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων εἰσίν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἀμφιδετῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ μείωσις τοῦ μεταξὺ τῶν δοκίδων ἁρμοῦ διαστήματος, μέχρι μηδενισμοῦ τούτου, ἀκριβῶς πρὸς περιορισμὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον τῆς κάμψεως τῶν ἄκρων. Ἡ αὔξησις τοῦ μήκους ἑκάστου τεμαχίου (ἀπὸ 6 μ εἰς 9, 12, 15, 18, 24 μ.) ἔσχεν ἐπίσης ὡς συνέπειαν τὸν σημαντικὸν περιορισμὸν τῶν ἁρμῶν καὶ τὴν ἐκ τούτου αἰσθητὴν βελτίωσιν τῆς ὁδοῦ.

5) *Ἀμφιδέται* (éclisses) Τὰ διαδοχικὰ τεμάχια τῶν τροχιῶν συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ δύο χαλυβδίνων ὁπλισμῶν, οὓς καλοῦμεν ἀμφιδέτας, παρεμβαλλομένους, ἐν εἴδει σφηνός, ἀφ' ἑκάστης πλευρᾶς τῆς τροχιᾶς μεταξὺ τῶν δύο κεφαλῶν τῆς ἀμφικεφάλου, ἢ μεταξὺ τοῦ πέλματος καὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τροχιᾶς μετὰ πέλματος.

Ἕκαστον ζεῦγος ἀμφιδετῶν συνδέεται μετὰ τῶν τροχιῶν τοὐλάχιστον διὰ 4 κοχλιοφόρων ἥλων. Ἕκαστον ζεῦγος ἀμφιδετῶν ἔχει βάρος ἀπὸ 20 ἕως 40 kg. Τείνουσιν ἐπίσης πρὸς ἑνοποίησιν τῶν ἀμφιδετῶν: οὕτω διὰ τὸν ἡνοποιημένον γαλλικὸν τύπον τροχιᾶς τῶν 46 kg καθιέρωσαν ἀμφιδέτην μήκους 58 ἑκ. καὶ βάρους 11,21 kg.

6) *Δοκίδες* ἢ *διαπήγματα* ἢ *στρωτῆρες* (traverses). Αἱ δοκίδες χρησιμεύουσιν ὡς ἐνδιάμεσον μεταξὺ τῶν τροχιῶν καὶ τοῦ ἕρματος τῆς ὁδοῦ καὶ πρὸς συγκράτησιν τῶν τροχιῶν εἰς τὴν ἑαυτῶν θέσιν. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ ἔχωσιν αὗται ἐπιφάνειαν ἑδράσεως ἀρκετήν, ὅπως ἡ πίεσις ἀνὰ $ἑκ^2$ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 2 kg· πρέπει προσέτι, πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τούτου, νὰ ἔχωσιν αὗται ἀκαμψίαν, πρὸς τοῦτο δὲ νὰ ἔχωσιν ὕψος ἄνω ὁρίου τινός, τοὐλάχιστον 13 ἑκ. διὰ τὴν κανονικὴν ὁδόν.

Αἱ δύο διαστάσεις τῆς ἐπιφανείας ἑδράσεως ἔχουσιν ἐπίσης σημασίαν: Ὄχι μόνον τὸ πλάτος θὰ ᾖ ἀρκούντως μέγα (28 ἕως 30 ἑκ.), ἀλλὰ πρέπει καὶ τὸ μῆκος νὰ ᾖ ἐπίσης ἀρκετὸν (250 ἕως 270 ἑκ.), ὅπως ὑπάρχῃ ἀντίστασις εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν ὀχημάτων καὶ ὅπως διανέμηται ἡ ὁλικὴ πίεσις ἐπὶ τῆς ἀναγκαιούσης βάσεως. Δέον ὅμως νὰ τονίσωμεν ὅτι ἰδίως διὰ τῆς πυκνώσεως τῶν δοκίδων μετριάζομεν τὰς ἐπὶ τοῦ ἕρματος μεταδιδομένας δι' αὐτῶν πιέσεις τῶν συρμῶν.

Αἱ δοκίδες εἰσὶ γενικῶς ξύλιναι, ἐκ δρυός, ὀξύας, πεύκης κλπ., ἢ μεταλλικαί, κατὰ τὰ τελευταῖα δ' ἔτη καὶ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος. Ὑπάρχουσιν ἔνθερμοι ὑποστηρικταὶ ἑκάστου τῶν δύο πρώτων συστημάτων, ἀλλ' ὅπως ἂν ᾖ, ἡ ἐμπεποτισμένη διὰ πισσελαίου (créosote) δοκὶς ἐνδείκνυται διὰ τὰς γραμμὰς ἐντατικῆς κινήσεως καὶ ταχέων συρμῶν ἡ μεταλλικὴ δοκὶς συνᾴδει τοὐναντίον διὰ γραμμὰς ἐλαφρᾶς καὶ ἀραιᾶς κυκλοφορίας. Ἐν τῷ ἀκολούθῳ πίνακι εὕρηνται αἱ διαστάσεις τῶν ξυλίνων δοκίδων διὰ τὰ ἐν χρήσει εὔρη:

Διαστάσεις	*Εὖρος εἰς χιλιοστόμετρα*			
	1435	*1000*	*750*	*600*
Μῆκος μέτ.	2,50 ἕως 2,70	1,70 ἕως 1,80	1 50 ἕως 1,70	1,30 ἕως 1,40
Πλάτος ἑκ.	20 » 28	17 » 18	15 » 18	15 » 17
Ὕψος »	13 » 15	14 » 15	13 » 15	13
Μέσος ὄγκος $μ^3$	0,0855	0,0442	0,0375	0,028
Δοκίδες ἀνὰ $μ^3$ τεμ.	12,42	22,65	28	35,85

Αἱ διαστάσεις τῶν μεταλλικῶν δοκίδων εἰσὶ κατά τι μικρότεραι τῶν ξυλίνων ὡς πρὸς τὸ μῆκος καὶ τὸ ὕψος, περίπου δ' αἱ αὐταὶ ὡς πρὸς τὸ πλάτος. Τὸ βάρος ἑκάστης τούτων ποικίλλει ἀπὸ 40 ἕως 80 Kg διὰ τὴν κανονικὴν ὁδόν.

7) *Ἕρμα* (ballast). Αἱ τροχιαὶ καὶ αἱ δοκίδες τούτων δὲν ἑδράζονται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν ὀρυγμάτων ἢ τῶν ἐπιχωμάτων: τὸ κατάστρωμα θὰ παρουσίαζεν οὕτως ἀντοχὴν οὐσιωδῶς μεταβλητὴν κατὰ μῆκος αὐτοῦ, θὰ παρήγοντο δὲ ταχέως καθιζήσεις. Παρενθέτομεν μεταξὺ τοῦ καταστρώματος καὶ τῶν τροχιῶν στρῶμα *ἕρματος*, ὅπερ προώρισται νὰ διανέμῃ ὁμοιομόρφως τὰς πιέσεις τῶν τροχῶν ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου ἐδάφους καὶ νὰ *ἑρματίζῃ* τὴν ὁδόν, ἤτοι νὰ κωλύῃ, γενικῶς, τὰς μετακινήσεις τῶν δοκίδων. Ἔχομεν οὕτω δύο λίαν διαφόρους προορισμοὺς τοῦ ἕρματος, συνεπαγομένους ἀπαιτητὰς ἰδιότητας ἐπίσης λίαν διαφόρους.

Τὸ ἀνώτερον στρῶμα, ὅπερ καλοῦμεν *στρῶμα ὑποστυλώσεως*, προώρισται δὲ ν' ἀκινητῇ τὰς δοκίδας, δέον νὰ κατέρχηται κατὰ 10 ἕως 12 ἑκ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας ἑδράσεως τῶν δοκίδων, καθόσον ἐπὶ τοῦ ὕψους τούτου ἀναμοχλεύεται τὸ πρῶτον στρῶμα ἐν τοῖς ἔργοις τῆς συντηρήσεως. Τὸ στρῶμα τοῦτο θὰ ᾖ διαπερατὸν ὑπὸ τοῦ ὕδατος, εὐκταῖον δὲ ν' ἀποτελῆται ἐκ τραχέων ὑλικῶν, ὥστε νὰ δάκνῃ ἐπὶ τῆς βάσεως τῶν δοκίδων. Ἰδεῶδες νὰ ἔχωμεν διὰ τὸ στρῶμα τοῦτο σκληρὰ σκῦρα μετὰ ζωηρῶν γωνιῶν, διερχόμενα δὲ διὰ δακτυλίου 4 ἑκ. Σκῦρα μεγαλυτέρων διαστάσεων (7 ἢ 8 ἑκ.) παρέχουσι δυσκολωτέραν ὑποστύλωσιν.

Τὸ κατώτερον στρῶμα δὲν θίγεται διὰ τῆς ὑποστυλώσεως καὶ χρησιμεύει μόνον πρὸς διανομὴν τῶν πιέσεων τῶν τροχῶν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Τὸ πάχος τούτου εἶναι 15 ἑκ., δυνάμενον νὰ μειωθῇ κατά τι ἐπὶ στερεοῦ καὶ ὑγιοῦς καταστρώματος, δέον ὅμως νὰ ᾖ μεγαλύτερον ἐπὶ ἀργιλωδῶν ἐδαφῶν. Ἀμμώδη ὑλικά εἰσιν ἐξαίρετα διὰ τὸ στρῶμα τοῦτο, καθόσον κωλύουσι τὴν ἄργιλον νὰ εἰσδύῃ ἐντὸς τοῦ ἕρματος.

Τὸ ἕρμα δὲν πρέπει νὰ προσβάλληται ὑπὸ τοῦ παγετοῦ καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐν γένει ἐπιδράσεων: ἀνάγκη δηλονότι νὰ διατηρῇ τὰς ἀρχικὰς ἑαυτοῦ ἰδιότητας, νὰ μὴ ἀναμιγνύηται δὲ μὲ τὴν ἄργιλον τῶν καταστρωμάτων, καθόσον καθίσταται οὕτως ἀδιαπέρατον ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ ἀκατάλληλον πρὸς ὑποστύλωσιν. Ἔχομεν τότε *πηδητικὰς δοκίδας*, ἤτοι ἀνερχομένας καὶ κατερχομένας κατὰ τὴν διάβασιν τῶν συρμῶν.

Ἐν συμπεράσματι, προσφορώτερον ἕρμα εἶναι τὸ δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ ὑπὸ τὰς δοκίδας ὄγκον ἀσυμπίεστον, διαπερατὸν ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ ἀπρόσβλητον ὑπὸ τῆς ὑγρασίας: τὰ σκῦρα, ἰδίως τὰ ἐκ πυριγενῶν πετρωμάτων, ἡ πυριτιακὴ ἄμμος, οἱ τραχεῖς χάλικες, μεῖγμα χαλίκων καὶ ἄμμου, ὑελοπαγεῖς σκωρίαι ὑψηλῶν καμίνων εἰσὶν ἐξ ἴσου πρόσφορα. Τὸ ἐκ στρογγύλων χαλίκων ἕρμα διευκολύνει τὰς ἐγκαρσίας μετατοπίσεις τῶν τροχιῶν καὶ ἑπομένως τὰς ἐκτροχιάσεις.

B) ***Στρῶσις τῆς ὁδοῦ.*** Πρὸς στρῶσιν τῆς σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ δέον νὰ ἐξετασθῇ ἡ θέσις τῶν ἁρμῶν τῶν δύο τροχιῶν, ἡ ἀπόστασις ἀπ' ἀλλήλων τῶν δοκίδων, τὸ εὖρος τῆς ὁδοῦ, ἡ ἐπίκλισις καὶ αἱ παραβολικαὶ συναρμογαὶ ταύτης καὶ τέλος αἱ διαδοχικαὶ ἐργασίαι πρὸς πραγματοποίησιν τῆς στρώσεως.

1) *Θέσις τῶν ἁρμῶν.* Κατ' ἀρχὰς εἶχον δεχθῆ *ὑποστηριγμένους ἁρμούς*, οὓς ἐγκατέλειψαν, διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρήσωσι τὴν ὑποστύλωσιν τῆς ὑπ' αὐτοὺς δοκίδος. Ἐδέχθησαν τελικῶς *ὑπερημένους συμπίπτοντας ἁρμούς*, ἡ πραγματοποίησις

Digitized by Google

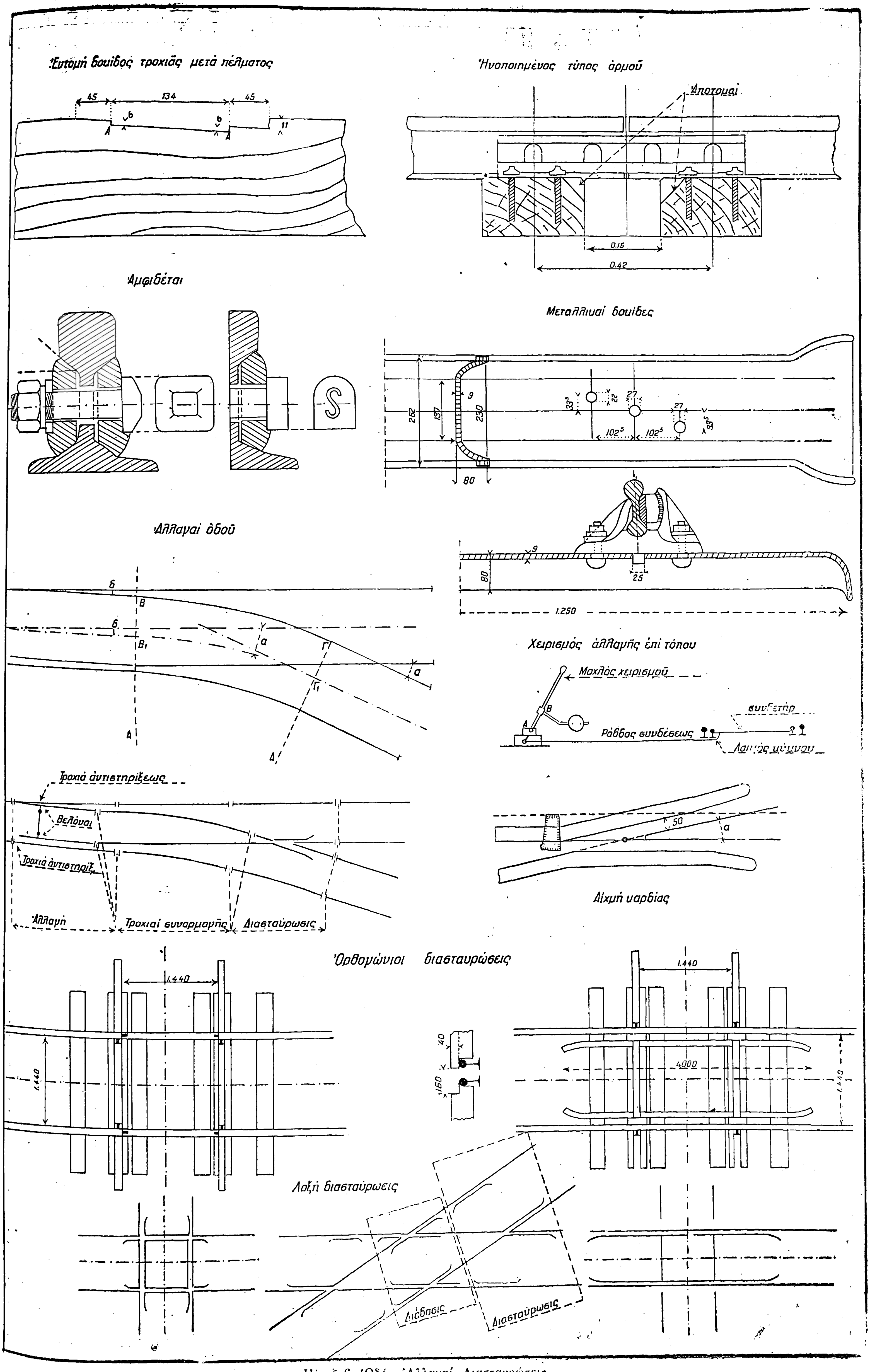

Πίναξ 6. Ὁδός. Ἀλλαγαί. Διασταυρώσεις.

Digitized by Google

τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ βραχύτερα τεμάχια ἐπὶ τῆς μικρᾶς παρὰ ἐπὶ τῆς μεγάλης τροχιᾶς τῶν καμπύλων. Αἱ δοκίδες ἁρμοῦ τοποθετοῦνται, συμμετρικῶς τῷ ἁρμῷ, εἰς ἀπόστασιν 42 ἑκ. ἀπ' ἄξονος εἰς ἄξονα αὐτῶν, ἐπειδὴ δὲ μένει κενὸν 15 ἕως 20 ἑκ. μεταξὺ τῶν περιλαμβανουσῶν τὸν ἁρμὸν ὄψεων τῶν δοκίδων, δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ὑποστύλωσις, ἐὰν δὲν ἀμβλύνωμεν τὰς ἐσωτερικὰς γωνίας τῶν δοκίδων εἰς τὴν ἔκτασιν μόνον τῆς ὑποστυλώσεως, ἤτοι ἐπὶ μήκους 40 ἑκ. περίπου, ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου μέρους ἑκάστης τροχιᾶς. Ἡ τοιαύτη διάταξις ἁρμοῦ ἐθεσπίσθη ἐν Γαλλίᾳ διὰ τὰς ὁδοὺς ἠνοποιημένου ὑλικοῦ. Ἐν τῷ 6ῳ πίνακι ἐνδείκνυται ἡ διάταξις αὕτη.

2) *Ἀπόστασις τῶν δοκίδων ἀπ' ἀλλήλων.* Ἡ ἀπόστασις αὕτη βαίνει διαρκῶς μειουμένη, ἐφ' ὅσον αὐξάνουσι τὰ βάρη καὶ αἱ ταχύτητες τῶν συρμῶν. Ἄλλοτε ἐτοποθέτουν σχεδὸν 1 δοκίδα ἀνὰ μέτρον ὁδοῦ· βραδύτερον ἐτοποθέτουν 7 δοκίδας ἀνὰ τεμάχιον τῶν 6 μ., ἤτοι ἀνὰ 86 ἑκ. Δέχονται συνήθως νῦν ὅτι δέον νὰ τοποθετῶσι 17 ἕως 18 δοκίδας ἀνὰ τεμάχιον τῶν 12 μ. (ἀνὰ 70,6 ἕως 66,6 ἑκ.), ἤτοι 1400 ἕως 1500 δοκίδας ἀνὰ χιλιόμετρον ὁδοῦ. Ὅσῳ πλειότεραι αἱ δοκίδες, τόσῳ πρᾳοτέραν κύλισιν παρέχει ἡ ὁδός, τόσον ὀλιγώτερον κοπιάζουσιν αἵ τε τροχιαὶ καὶ τὸ κατάστρωμα. Ὁ κλασσικὸς τύπος $\frac{FI}{V^1} = 0{,}20\ Pa$, ὅστις συνδέει τὴν μεγίστην κόπωσιν F τοῦ μετάλλου τῆς τροχιᾶς, τὴν ῥοπὴν ἀντιστάσεως $\frac{I}{V^1}$ ταύτης, τὸ βάρος P ἀνὰ τροχὸν καὶ τὴν ἀπόστασιν α δύο διαδοχικῶν δοκίδων, ἐκφράζει εὐγλώττως τὸ πρᾶγμα. Ἐπὶ ἐπισφαλοῦς ὀρύγματος ἀπέφυγον τὴν ἐξυγίανσιν διὰ παρεμβολῆς μεταξὺ τῶν δοκίδων ἑτέρων ἐφθαρμένων, μὴ συνδεδεμένων μετὰ τῶν τροχιῶν. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐχρησιμοποίησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου πολέμου *στηριγμάτια* (blochets), προερχόμενα ἐξ ἐφθαρμένων δοκίδων, ὡς ἁπλᾶ ἐνδιάμεσα ὑποστηρίγματα τῶν τροχιῶν· τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν λίαν ἱκανοποιητικά.

3) *Εὖρος τῆς ὁδοῦ.* Διακρίνομεν τὸ ἐν *εὐθυγραμμίᾳ* καὶ τὸ ἐν *καμπύλῃ* εὖρος: πράγματι, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διαδρομῆς τῶν ὀχημάτων ἐπὶ τῶν καμπύλων, αὐξάνομεν κατά τι δι' αὐτὰς τὸ ἐν εὐθυγραμμίᾳ εὖρος, τὴν αὔξησιν δὲ ταύτην σ καλοῦμεν *ἐπιπλάτυνσιν τῆς ὁδοῦ* (surécartement de la voie), τόσῳ μικροτέραν, ὅσῳ ἡ ἀκτὶς τῆς καμπύλης μεγαλυτέρα.

Ἐπὶ τοῦ μεγέθους σ καὶ τῆς σχέσεως τούτου πρὸς τὴν ἀκτῖνα τῆς καμπύλης, ἐφ' ἧς θὰ πραγματοποιηθῇ, ὑπάρχουσι διάφοροι ἀντιλήψεις: ἐξαρτᾶται πράγματι τοῦτο ἐκ τοῦ *ἀκάμπτου διαξονίου* (empattement rigide=ἀπόστασις τῶν ἄκρων παγίων ἀτράκτων ὀχήματος) δ τῶν ὀχημάτων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐν εὐθυγραμμίᾳ *χάσματος ε' τῆς ὁδοῦ* (jeu de la voie). Τὸ διεθνὲς σιδηροδρομικὸν συνέδριον τοῦ 1892 κατέληξεν, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐπιπλατύνσεως, εἰς τὰ ἀκόλουθα: 1) Διὰ πάσας τὰς καμπύλας ἀκτῖνος ≧ τῶν 500 μ. καὶ διὰ τὸ κανονικὸν ὑλικὸν τῶν σιδηροδρόμων, τὸ χάσμα τῆς ὁδοῦ ἐν καμπύλῃ δυνατὸν νὰ μένῃ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἐπὶ εὐθυγραμμίας (σ=ο), τοῦτο δὲ καὶ διὰ γραμμὰς ἔτι, ὧν τὸ χάσμα ἐν εὐθυγραμμίᾳ εἶναι μόνον 10 χλ. (συνήθως ε'=20 ἕως 25 χλ.). Διὰ τὰς καμπύλας ἀκτῖνος μικροτέρας τῶν 500 μ. φαίνεται χρήσιμος αὔξησις τοῦ χάσματος τῆς ὁδοῦ τόσῳ μικροτέρα, ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ ἀκτὶς τῆς καμπύλης.

Οἱ γαλλικοὶ σιδηρόδρομοι δέχονται τὴν γνώμην τοῦ συνεδρίου ἐκείνου· οἱ γερμανικοὶ σιδηρόδρομοι δίδουσιν εἰς τὰς καμπύλας διαφόρων ἀκτίνων τὰς ἀκολούθους ἐπιπλατύνσεις:

Διὰ τὴν κανονικὴν ὁδόν:

Ἀκτὶς τῆς καμπ. ρ=	800	700	600	500	400	325	250	200	150	100 μ.
Ἐπιπλάτυνσις σ=	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30 χλ.

Αἱ τιμαὶ τοῦ πίνακος τούτου ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν γραμμικὴν σχέσιν σ χλ.=34—0,04 ρμ. Διὰ τὰς λοιπὰς ὁδοὺς προτείνουσιν ἐπίσης:

Διὰ τὴν μετρ. ὁδὸν $\sigma = \frac{240\sqrt{\varrho}}{\varrho}$ ἀλλὰ ≦25χλ. διὰ ρ=80 ἕως 250μ.

» » δδ. 750 χλ. » $= \frac{140\sqrt{\varrho}}{\varrho}$ » ≦25χλ. » »=50 » 150 »

» » » 600 χλ. » $= \frac{100\sqrt{\varrho}}{\varrho}$ » ≦18χλ. » »=30 » 100 »

4) *Ἀπόκλισις τῶν τροχιῶν* (inclinaison des rails), *ἐπίκλισις τῆς ὁδοῦ* (dévers de la voie). Γενικῶς ἡ τροχιὰ δὲν ἑδράζεται ἐπὶ τῆς δοκίδος μὲ κατακόρυφον τὸν ὄρθιον ἄξονα αὐτῆς: ἐπειδὴ ἡ ἐπιφάνεια κυλίσεως τῶν ἐπισώτρων τῶν τροχῶν δὲν εἶναι κυλινδρικὴ (ὡς διὰ τὰ ὀχήματα ἐπὶ ὁδοστρωμάτων) ἀλλὰ *κωνική*, τοῦτο δὲ πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐν πορείᾳ ὀχημάτων εἰς τὴν μέσην ἑαυτῶν θέσιν, κατ' ἀνάγκην ἡ ἐπιφάνεια τῶν τροχιῶν, ἐφ' ἧς κυλίουσι τὰ ἐπίσωτρα, δέον νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν ὁμοιόδρομον κωνικότητα, ἣν καὶ τὰ ἐπίσωτρα.

Ἡ *κωνικότης τῶν ἐπισώτρων* πραγματοποιεῖται πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὁδοῦ με τιμὰς $\frac{1}{20}$ ἕως $\frac{1}{17}$ διὰ τὴν κανονικὴν ὁδὸν καὶ $\frac{1}{17}$ ἕως $\frac{1}{15}$ διὰ τὰς στενὰς ὁδούς. Ἐπὶ τῶν δοκίδων πραγματοποιεῖται ἐπιφάνεια ἑδράσεως τῶν τροχιῶν κλίσεως ἴσης καὶ ὁμοιοδρόμου τῆς κωνικότητος, ὡς ἐνδείκνυται ἐν τῷ 6ῳ πίνακι.

5) *Ἐπίκλισις τῆς ὁδοῦ.* Ἡ σημαντικωτέρα ἐκ τῶν διατάξεων, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ στρῶσις τῆς ὁδοῦ ἐν ταῖς καμπύλαις, εἶναι ἡ λεγομένη *ἐπίκλισις* (dévers) τοῦ ἐπιπέδου αὐτῆς ἢ *ἀνύψωσις τῆς ἐξωτερικῆς τροχιᾶς* (surhaussement) ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικήν. Ἡ πρὸς τὸ κέντρον τῆς καμπύλης ἐγκαρσία αὕτη κλίσις τοῦ ἐπιπέδου τῆς ὁδοῦ ἐπιβάλλεται λόγῳ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως $\frac{m\upsilon^2}{\varrho}$, τῆς ἀναπτυσσομένης κατὰ τὴν κίνησιν ἐπὶ τῆς καμπύλης. Ἡ δύναμις αὕτη συντίθεται μετὰ τοῦ βάρους ἑκάστου ὀχήματος καὶ δίδει συνισταμένην ἀποκλίνουσαν ἐλαφρῶς ἀπὸ τῆς κατακορύφου τοῦ βάρους πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν τροχιάν· ἡ τελευταία αὕτη θὰ εὑρίσκεται οὕτω μᾶλλον φορτισμένη ἢ ἡ συζυγὴς ἐσωτερική, πλὴν δὲ τούτου θὰ ὑφίσταται ὁριζοντίαν ἐγκαρσίαν ὤθησιν καὶ θὰ ὑπόκειται εἰς κίνδυνον ἀνατροπῆς αὐτῆς ἢ μετατοπίσεω; τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Ὡς ἐν ταῖς εὐθυγραμμίαις τοποθετοῦμεν τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ, ὥστε αἱ κατακόρυφοι δυνάμεις νὰ ὦσιν, ἐγκαρσίως, κάθετοι ἐπ' αὐτό, οὕτω καὶ ἐν ταῖς καμπύλαις δέον νὰ τοποθετῶμεν τοῦτο καθέτως πρὸς τὴν συνισταμένην τοῦ βάρους καὶ τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως· ἀλλ' ἡ δύναμις $\frac{m\upsilon^2}{\varrho}$ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταχύτητος τοῦ συρμοῦ υ καὶ ἐκ τῆς ἀκτῖνος ρ τῆς καμπύλης. Διάφοροι τύποι χρησιμοποιοῦνται πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς γωνίας α τῆς ἐπικλίσεως. Ἐκ τούτων ὁ γενικώτερον χρησιμοποιούμενος εἶναι ὁ λεγόμενος *θεωρητικὸς τύπος*: $\varepsilon\varphi\alpha = \frac{m\upsilon^2}{\varrho} : mg = \frac{\upsilon^2}{g\varrho}$, ἐν τῷ ὁποίῳ υ ἡ ταχύτης εἰς μέτρα ἀνὰ 1'', ρ ἡ ἀκτὶς τῆς καμπύλης εἰς μέτρα καὶ g ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς βαρύτητος =9,81 μ. Ἡ ἀνύψωσις (surhaussement) τῆς ἐξωτερικῆς ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν τροχιὰν θὰ ᾖ $h = \varepsilon \frac{\upsilon^2}{g\varrho}$, ἔνθα ε τὸ εὖρος τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἄξονος εἰς ἄξονα τῶν δύο τροχιῶν αὐτῆς. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τελευταίου τύπου ἔχομεν ὡς τιμὰς τῆς ἀνυψώσεως:

Διὰ τὴν κανονικὴν ὁδὸν $h_{\chi\lambda} = 11{,}8\frac{V^2}{\varrho}$
» » μετρικὴν » » = 8,3 »
» » ὁδὸν τῶν 750 χλ. » = 6,2 »
» » » » 600 » » = 5,0 »
ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ ἀνύψωσις h δίδεται εἰς χιλιοστόμετρα, ἡ ταχύτης V εἰς χμ. ἀνὰ ὥραν καὶ ἡ ἀκτὶς τῆς καμπύλης ρ εἰς μέτρα,

Ἐκ τῶν τύπων τούτων βλέπομεν ὅτι ἡ ἀνύψωσις h μεταβάλλεται μετὰ τῆς ταχύτητος πορείας V. Ὅθεν ἀνάγκη καθορισμοῦ τῆς ταχύτητος, δι' ἣν θὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἐπίκλισιν καὶ δι' ἣν καὶ μόνον θὰ ἔχωμεν $\varepsilon\varphi.\alpha = \frac{\upsilon^2}{g\varrho}$. Δέχονται γενικῶς τὴν μέσην ταχύτητα πορείας τῶν ταχυτέρων συρμῶν καὶ οὐχὶ τὴν μεγίστην, ὅπως μετριάζωνται κατά τι τὰ ἄτοπα τῆς ὑπερβολικῆς ἐπικλίσεως διὰ τοὺς βραδυτέρους ἐν γένει συρμούς: συρμοὶ ταχυτήτων 100 καὶ 30 χμ. ἀπαιτοῦσιν ἐπὶ καμπύλης 900 μ. ἀνύψωσιν 131 χλ. καὶ 12 χλ. Βαίνουσιν ἔτι περαιτέρω: δὲν μεταχειρίζονται τὸν θεωρητικὸν τύπον πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς ἐπικλίσεως, ἀλλ' ἐμπειρικοὺς τύπους τῆς μορφῆς $\frac{k}{\varrho}$, ἐν οἷς k εἶναι συνάρτησίς τις τῆς ταχύτητος V.

Ἐν Γερμανίᾳ χρησιμοποιοῦσι πρακτικὸν τύπον τῆς μορφῆς $h_{\chi\lambda.} = 500\frac{V}{\varrho}$ ἕως $700\frac{V}{\varrho}$, ἔνθα V, εἰς χμ., ἡ μεγίστη ἀνεκτὴ ταχύτης ἐπὶ τῆς καμπύλης ἀκτῖνος ρ μέτρων, δίδεται δὲ αὕτη διὰ τῶν τύπων $V = 3\sqrt{\varrho} + 12$ ἢ $V = 6\sqrt{\varrho} - 35$, ἐφ' ὅσον ρ εἶναι ≧250 μ. διὰ τὸν πρῶτον τύπον καὶ ≦250 μ. διὰ τὸν δεύτερον.

Ἐπί τινων γαλλικῶν συμπλεγμάτων χρησιμοποιοῦσι τὸν τύπον $h_\mu = \frac{2}{3}\frac{V}{\varrho}$, ἔνθα V ἡ μεγίστη ἐπὶ τοῦ τμήματος ταχύτης: ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὸ γαλλικὸν P. L. M. διακρίνει τμήματα ταχυτήτων 40, 50· 60, 70 καὶ 80 χμ., τὸ Nord τμήματα 40, 50 καὶ 75 χμ. καὶ τὸ État 40, 50 καὶ 60 χμ. Τὸ P. L. M. μεταχειρίζεται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη δύο τύπους: $h_\mu = \frac{2}{3}\frac{V_{\mu\acute{\epsilon}\gamma\iota\sigma\tau o\nu}}{\varrho}$ διὰ $V_{\mu\acute{\epsilon}\gamma\iota\sigma\tau o\nu}$ ≦77χμ. καὶ $h_\mu = 1{,}6\frac{V_{\mu\epsilon\gamma.} - 45}{\varrho}$ διὰ V μέγιστον >77 χμ. Λαμβάνουσιν ἐκεῖ ὡς μεγίστας ταχύτητας $V = 0{,}24\varrho_{\grave{\epsilon}\lambda\acute{\alpha}\chi.}$ διὰ $\varrho_{\grave{\epsilon}\lambda\acute{\alpha}\chi.} < 320$ μ. καὶ $V = 45 + 0{,}10\varrho_{\grave{\epsilon}\lambda.}$ διὰ $\varrho_{\grave{\epsilon}\lambda.} > 320$ μ.

Τὸ γαλλικὸν Orléans χρησιμοποιεῖ τὸν θεωρητικὸν τύπον μὲ $V = \frac{2}{3}V_{\mu\acute{\epsilon}\gamma.} + 5$ χμ. Γενικῶς δὲν δέχονται ἀνύψωσιν ὑπερβαίνουσαν τὸ $\frac{1}{10}$ τοῦ εὔρους τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἄξονος εἰς ἄξονα τῶν δύο τροχιῶν, καθόσον μεγαλύτερον ποσοστὸν συνεπάγεται μειονεκτήματα, ἐξ ὧν κυριώτερον ἡ παράσυρσις τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ κέντρον τῆς καμπύλης ὑπὸ τὸ βάρος τῶν βραδέων συρμῶν.

6) *Παραβολικαὶ συναρμογαὶ καὶ πραγματοποίησις τῆς ἐπικλίσεως.* Ἐπὶ τῶν εὐθυγραμμιῶν ἡ ἀκτὶς καμπυλότητος τῆς ὁδοῦ εἶναι *ἄπειρος*, ὅθεν ἡ γωνιακὴ ταχύτης περιστροφῆς κινουμένου ἐπὶ τούτων ὀχήματος μηδέν: $\frac{\upsilon}{\varrho} = \frac{\upsilon}{\infty} = 0$, ἔνθα υ ἡ γραμμικὴ ταχύτης τοῦ ὀχήματος εἰς μέτρα ἀνὰ 1'' καὶ ρ ἡ ἀκτὶς καμπυλότητος εἰς μέτρα. Ἐπὶ τῶν καμπύλων, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὄχημα ἀρχίζει νὰ εἰσέρχηται ἐπὶ τούτων, ὑπόκειται ἀποτόμως, ἀπὸ γωνιακῆς ταχύτητος 0 εἰς τοιαύτην $\frac{\upsilon}{\varrho}$, ἔνθα ρ ἡ ἀκτὶς τῆς καμπύλης. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀποτόμου ταύτης μεταβολῆς παρεμβάλλομεν μεταξὺ τῆς εὐθυγραμμίας καὶ τοῦ κυκλικοῦ τόξου ἕτερον τόξον καμπύλης, ὥστε τὸ ὄχημα νὰ ὑποβληθῇ *βαθμιαίως* εἰς πάσας τὰς γωνιακὰς ταχύτητας ἀπὸ τῆς 0 μέχρι τῆς $\frac{\upsilon}{\varrho}$. Τὸ μῆκος λ τοῦ τόξου τούτου δέον νὰ ᾖ τόσῳ μεγαλύτερον, ὅσῳ ἡ ταχύτης πορείας μεγαλυτέρα.

Ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ μεταβαίνωμεν ἀποτόμως ἀπὸ τῆς στάθμης τῆς τροχιᾶς ἐν εὐθυγραμμίᾳ εἰς τὴν ἀνυψωμένην στάθμην ἐν καμπύλῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀντιστρόφως, λόγῳ τῆς ἐπικλίσεως· ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ τοῦτο βαθμιαίως διὰ κεκλιμένου ἐπιπέδου συναρμογῆς, οὗτινος ἡ κλίσις κατὰ μὲν τοὺς γερμανικοὺς κανονισμοὺς δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 3 χλ., κατὰ δὲ τοὺς γαλλικοὺς δυνατὸν νὰ ὁρίζηται ἐκ τῆς σχέσεως $i = 2{,}18 - 0{,}0093\,V$, ἔνθα V ἡ ταχύτης, μεθ' ἧς ὑπελογίσθη ἡ ἐπίκλισις, εἰς χμ.

Ὅπως ἂν ᾖ, ἐὰν h ἡ ἐπίκλισις καὶ λ τὸ μῆκος τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου, ἔχομεν $i = \frac{h}{\lambda}$. Ἡ θέσις τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου ὁρίζεται συνήθως κατὰ τὸ ἥμισυ ἐπὶ τῆς εὐθυγραμμίας καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐπὶ τῆς καμπύλης, τὸ δὲ μῆκος αὐτοῦ ἰσοῦται ἀκριβῶς πρὸς τὸ μῆκος λ τοῦ τόξου συναρμογῆς, μεθ' οὗ ἔχει κοινὴν ἀφετηρίαν καὶ τέρμα.

Ἡ χάραξις τοῦ τόξου συναρμογῆς προσδιορίζεται, ὥστε ἐν ἑκάστῳ σημείῳ ἡ ἀνύψωσις si νὰ ᾖ ἴση πρὸς τὴν θεωρητικὴν τιμὴν $\frac{k}{\varrho'}$, ἣν θὰ εἶχεν ὡς πρὸς τὴν ἀκτῖνα καμπυλότητος ρ' τοῦ θεωρουμένου σημείου, ἐὰν s ἡ ἀπόστασίς του ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς συναρμογῆς.

Ἡ σχέσις $s'i = \frac{k}{\varrho'}$ εἶναι ἡ ἐξίσωσις τοῦ τόξου τῆς συναρμογῆς μὲ συντεταγμένας τὰ τόξα s' καὶ τὰς ἀντιστοίχους ἀκτῖνας καμπυλότητας ρ'. Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης εὐκόλως καταλήγομεν εἰς τὴν ἐξίσωσιν $y = \frac{x^3}{6\lambda\varrho}$, ἥτις παρίστησι κυβικὴν παραβολὴν καὶ δίδει τὸ ὄνομα εἰς τὰς δι' αὐτῆς συναρμογάς.

Εὐκόλως ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ τελεία συναρμογὴ εἰς τὸ σημεῖον συναντήσεως τῆς παραβολῆς μετὰ τοῦ κυκλικοῦ τόξου εἶναι ἀπραγματοποίητος, δι' οἱανδήποτε τοποθέτησιν τοῦ τόξου συναρμογῆς ἐπὶ τῆς εὐθυγραμμίας καὶ τοῦ κύκλου: οὕτως, ἐφ' ὅσον θέλομεν συναρμογήν, ἧς τὸ μέσον νὰ συμπίπτῃ μὲ τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τοῦ κυκλικοῦ τόξου καὶ τῆς εὐθυγραμμίας, ἢ θὰ διατηρήσωμεν τὸ κέντρον τοῦ κύκλου ἀκίνητον καὶ θὰ μειώσωμεν τὴν ἀκτῖνα αὐτοῦ κατὰ $\frac{\lambda^2}{24\varrho}$, ἢ θὰ διατηρήσωμεν τὴν ἀκτῖνα ρ καὶ θὰ μετατοπίσωμεν τὸ κέντρον τοῦ κύκλου, ὥστε εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν θὰ ἔχωμεν τὴν αὐτὴν ἐφαπτομένην, ἀλλὰ διάφορον ἀκτῖνα καμπυλότητος, εἰς δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν θὰ ἔχωμεν τὴν αὐτὴν ἀκτῖνα καμπυλότητος καὶ σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἐφαπτομένην. Δι' ὑφισταμένας γραμμὰς ἄνευ παραβολικῶν συναρμογῶν εἶναι ἀδύνατος ἡ μετατόπισις τοῦ κυκλικοῦ τόξου· τοποθετεῖται τότε τὸ τόξον τῆς συναρμογῆς, ὥστε εἰς τὸ σημεῖον συναντήσεως μετὰ τοῦ κύκλου νὰ ὑπάρχῃ *ἡ αὐτὴ ἀκτὶς καμπυλότητος*, ἀδύνατον ὅμως νὰ ὑπάρχῃ καὶ *κοινὴ ἐφαπτομένη*· διορθοῦμεν τὸ ἄτοπον ἐπιτοπίως δι' ἐξαφανίσεως τῆς ἤδη ἀμβλυτάτης γωνίας τῆς συναντήσεως τῶν δύο καμπύλων, μὲ μεταβολὴν ὅμως τῶν ἀκτίνων καμπυλότητος. Ἡ συναρμογὴ αὕτη φέρει τὸ ὄνομα τοῦ προτείναντος αὐτὴν Charés καὶ εἰσέρχεται κατὰ 42% ἐπὶ τῆς εὐθυγραμμίας καὶ κατὰ 58% ἐπὶ τοῦ κυκλικοῦ τόξου, ἀπὸ τοῦ σημείου ἐπαφῆς τῆς εὐθυγραμμίας καὶ τοῦ κύκλου. Ἐν τῷ 10ῳ πίνακι περιέχονται σχετικαί τινες διατάξεις.

Μέχρι τοῦδε προὐτάθησαν καὶ ἄλλαι καμπύλαι, ὡς αἱ κλωθοειδεῖς (clothoïdes) ὑπὸ τοῦ Γάλλου d' Ocagne, ὁ λημνίσκος (lemniscate) τοῦ Bernouilli κλπ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ παραδεκτὸν μῆκος λ τῆς συναρμογῆς, διὰ κλίσιν ι=2 χλ. προτείνουσι συνήθως $\lambda = \frac{10.000}{\varrho}$ δι' ἀκτῖνας ἀπὸ 250 ἕως 500 μ. καὶ $\lambda = \frac{12.500}{\varrho}$ δι' ἀκτῖνας μεγαλυτέρας τῶν 500 μ.,

Digitized by Google

ταῦτα ὅμως διὰ ταχύτητας οὐχὶ μεγαλυτέρας τῶν 50 χμ. Οἱ γαλλικοὶ σιδηρόδρομοι τοῦ Midi δέχονται $\lambda = \frac{37.500}{\varrho}$ διὰ $\varrho \geqq 500$ μ., $\lambda = \frac{30.000}{\varrho}$ διὰ $\varrho = 100$ ἕως 500 μ. καὶ $\lambda = \frac{22.500}{\varrho}$ διὰ $\varrho = 300$ ἕως 400 μ., ἤτοι μήκη μεγαλύτερα τῶν ὡς ἄνω ὁρισθέντων. Οὐχ ἧττον τὸ μῆκος λ εἶναι συνάρτησις τῆς ἀνεκτῆς ταχύτητος πορείας ἐπὶ τοῦ τμήματος, ἤτοι, ἐμμέσως ὅμως, τῆς χαρακτηριστικῆς ἀκτῖνος ϱ_0 τοῦ τμήματος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ συναρμογή, προτείνομεν δὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀκολούθου πίνακος:

διὰ ϱ_0=180	200	225	250	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100
» $V\varrho_0$=χμ. 48...	51	54	57	62	72	80	88	95	102	108	114	119
» λ_0=μ. 88	90	51	93	96	102	107	113	119	125	131	137	143
» ι=χλ. 1,737...	1,702	1,674	1,646	1,600	1,507	1,433	1,358	1,293	1,228	1,172	1,116	1,070

Τὸ χαρακτηριστικὸν μῆκος λ_0 δίδεται ἐκ τῆς σχέσεως $\lambda_0 = 0{,}06\varrho_0 + 77$ μ. Διὰ καμπύλην τοῦ τμήματος ἀκτῖνος ϱ τὸ ἀντιστοιχοῦν τμῆμα συναρμογῆς λ θὰ δοθῇ ἐκ τῆς σχέσεως

$$\frac{\lambda}{\lambda_0} = \frac{\varrho_0}{\varrho}, \text{ ἤτοι } \lambda = \lambda_0 \frac{\varrho_0}{\varrho}.$$

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα μεταξὺ δύο διαδοχικῶν καμπύλων ὁμοιοστρόφων ἢ ἑτεροστρόφων εἴπομεν ἤδη ὅτι δέον νὰ χωρῇ τὰ δύο ἡμίση τῶν περιλαμβανουσῶν αὐτὸ συναρμογῶν, νὰ μένῃ δὲ καὶ τμῆμα 20 μ. διὰ τὴν κανονικὴν ὁδὸν καὶ 7 ἕως 10 μ. διὰ τὰς στενὰς ὁδούς.

7) *Στρῶσις νέας ὁδοῦ.* Προκειμένης στρώσεως νέας ὁδοῦ, δέον νὰ προϋπολογίσωμεν τὸ ὑλικὸν καὶ νὰ προμηθευθῶμεν μέγα μέρος τούτου, ἰδίως τροχιάς, ἀμφιδέτας, κοχλιοφόρους ἥλους συνδέσεως, πλάκας ἑδράσεως καὶ δοκίδας, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς στρώσεως, ν' ἀποθηκεύσωμεν δὲ τοῦτο εἰς πρόσφορα πρὸς μεταφορὰν μέρη. Εἰς τὴν στρῶσιν τῆς ὁδοῦ προβαίνομεν *διὰ συνεχοῦς ἐπεκτάσεως.* Τὸ ὑλικόν, μεταφερόμενον διὰ φορτηγῶν μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς ἤδη ἐστρωμένης ὁδοῦ, φέρεται διὰ βραχιόνων, ἢ καὶ μηχανικῶς, μέχρι τοῦ μέρους τῆς ἑαυτοῦ χρήσεως, ἐνεργοῦσι δὲ ὡς ἑξῆς: α) Διανέμουσι τὰς δοκίδας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐφ' ὅσον ἐφικτὸν ἐπὶ πρώτης στρώσεως ἕρματος 10 ἑκ. ὕψους, καὶ τοποθετοῦσιν αὐτὰς ἐν τῇ ἑαυτῶν θέσει, τῇ βοηθείᾳ κανόνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι κεχαραγμένη ἡ κάτοψις τῆς στρώσεως. Τοποθετοῦσι τότε τὰ τεμάχια τῶν τροχιῶν καὶ παρενθέτουσι μεταξὺ αὐτῶν μικρὰ μεταλλικὰ τεμάχια διαφόρου πάχους, ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας τῶν τροχιῶν, ὥστε ἕκαστον τεμάχιον τροχιᾶς νὰ διαστέλληται ἐλευθέρως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας.

Ἐν ταῖς καμπύλαις πραγματοποιοῦμεν τὴν σύμπτωσιν τῶν ἁρμῶν (κατὰ προσέγγισιν ±2 ἑκ. ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκτῖνος) διὰ τῆς χρήσεως *βραχέων τεμαχίων*, μετὰ κανονικῶν ἢ μὴ τοιούτων. Τὸ μέγιστον μῆκος τῶν βραχέων τεμαχίων θὰ ᾖ τὸ ἁρμόζον διὰ τὴν μικροτέραν ἀκτῖνα καμπύλων τῆς πρὸς στρῶσιν ὁδοῦ: ἐὰν ἡ ἀξονικὴ ἀκτὶς εἶναι 250 μ, ἔχομεν δὲ κανονικὰ τεμάχια 12 μ., τὸ μέγιστον μῆκος τῶν βραχέων τεμαχίων θὰ ᾖ $\frac{249{,}25}{250{,}75} \times 12 = 11{,}9282$ μ. Συνήθως παραγγέλλουσι τεμάχια κατά τι βραχύτερα, πρὸς τοποθέτησιν κανονικῶν τεμαχίων καὶ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καμπύλης. Οἱ ἀμφιδέται προσηλοῦνται τὸ πρῶτον διὰ δύο μόνον κοχλιοφόρων ἥλων, οὓς δὲν συσφίγγουσιν ἐντελῶς. Διὰ τὴν ἀμφικέφαλον τροχιὰν τοποθετοῦσι τοὺς σφῆνας, χωρὶς νὰ σφηνώσωσι τούτους. Διὰ τὴν μετὰ πέλματος τροχιὰν ἐμπηγνύουσιν ἐλαφρῶς τοὺς ἥλους γομφώσεως, εἶτα διευθετοῦσι τὴν ὁδὸν ἐν κατόψει διὰ μοχλῶν.

β) Τὸ συνεργεῖον ἕρματος δέον ν' ἀκολουθῇ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ συνεργεῖον στρώσεως. Τὸ φερόμενον ἕρμα διαχέεται ἐπὶ τοῦ καταστρώματος διὰ διαδοχικῶν στρώσεων, ὥστε ν' ἀνυψῶται ἡ ὁδὸς τμηματικῶς.

γ) Ὅταν ἡ ὁδὸς φθάσῃ εἰς τὴν κανονικὴν στάθμην, προβαίνουσιν εἰς τὴν ἐπιμελεστέραν διευθέτησιν ἐν κατόψει, κατατομῇ καὶ διατομαῖς, διὰ καταλλήλου μετατοπίσεως τῶν μερῶν, ἅτινα παρουσιάζουσιν ἀνωμαλίας.

δ) Συσφίγγουσι τέλος τὰς προσηλώσεις ἢ τοὺς σφῆνας, ἀποπερατοῦσι τὴν σύσφιγξιν τῶν κοχλιοφόρων ἥλων καὶ προβαίνουσιν εἰς τὴν ὁριστικὴν ὑποστήλωσιν τῶν δοκίδων.

Πρὸς διαδοχικὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὡς ἄνω ἐργασιῶν διαδέχονται ἄλληλα τρία συνεργεῖα: τὸ τῆς ἀρχικῆς στρώσεως, τὸ τῆς τμηματικῆς ἀνυψώσεως καὶ τὸ τῆς ὁριστικῆς διευθετήσεως. Ἀσυγχώρητον θὰ ἦτο νὰ διαπιστωθῇ ἀνεπάρκεια ἕρματος κατὰ τὴν στρῶσιν νέας ὁδοῦ ἢ τὴν ἀνακαίνισιν παλαιᾶς: πᾶν μεταλλικὸν μέρος τῆς ὁδοῦ ὑφίσταται σοβαρὰς βλάβας, ἐφ' ὅσον ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτοῦ συρμοί, μάλιστα δὲ βαρεῖς συρμοί, ὡς οἱ τοῦ ὑλικοῦ τῆς ὁδοῦ, ὑπὸ ὅρους μὴ κανονικούς, ὡς οἱ προερχόμενοι ἐξ ἀτελοῦς καταστάσεως τῆς ὁδοῦ.

8) *Ἀνακαινίσεις ὁδῶν.* Αἱ ἀνακαινίσεις τῆς ὁδοῦ δυνατὸν νὰ γίνωνται ἢ διὰ τὰς τροχιὰς μετὰ τῶν δοκίδων, ἢ διὰ τὸ ἕρμα, ἢ καὶ δι' ὅλα ὁμοῦ· γενικῶς δὲν προβαίνουσιν εἰς ἀνακαίνισιν τῆς ὁδοῦ ἄνευ συγχρόνου ἀνακαινίσεως καὶ τοῦ ἕρματος, πλὴν ἂν θὰ ἦτο τοῦτο ἐξαίρετον. Αἱ ἀνακαινίσεις συνεπάγονται ἐπιβράδυνσιν τῶν συρμῶν, ὅθεν ἀνάγκη ταχίστης ἐκτελέσεως.

Δι' ἀνακαινίσεις ἕρματος δυνατόν, συχνάκις, ν' ἀφαιρῶμεν μόνον τὸ ἀνώτερον στρῶμα (ἕως 12 ἑκ. κάτω τῆς ἑδράσεως τῶν δοκίδων)· ἀποφεύγομεν οὕτω τὴν καταβίβασιν τῶν δοκίδων μέχρι τοῦ καταστρώματος. Ὁσάκις ἀνανεοῦμεν τὴν ὁδόν, ἐνεργοῦμεν ὡς ἂν ἐπρόκειτο νέα στρῶσις· ἡ γενησομένη τομὴ ἀποτελεῖ τὸ δύσκολον τῆς ἐργασίας, καθόσον κατ' ἀνάγκην δὲν γίνεται κυκλοφορία κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς. Ὅθεν, δέον νὰ κόψωμεν τὴν ὁδὸν ἐπὶ τόσου μόνον μήκους, ὅσον θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀφαιρέσωμεν καὶ ἱδρύσωμεν ἐκ νέου κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα μεταξὺ δύο διαδοχικῶν συρμῶν. Ὅθεν τὸ μῆκος τομῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς κυκλοφορίας. Τὸ ζήτημα δυσχεραίνεται λόγῳ τῆς διαφορᾶς μήκους μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων τεμαχίων: προκειμένης ἀντικαταστάσεως τεμαχίων 12 μ. διὰ τεμαχίων 18 μ, δυνατὸν νὰ τάμωμεν μήκη 36, 72, 108 μ· ἀλλ' ἂν ἀντικαθιστῶμεν τεμάχια 8 μ. διὰ τεμαχίων 18 μ., τὰ μήκη τῶν τομῶν θὰ ὦσι πολλαπλάσια τοῦ 72 (=8×9).

Ὁσάκις πρόκειται ἀνακαίνισις ὅλης τῆς ὁδοῦ, πρόσφορον ν' ἀντικαθιστῶμεν πρῶτον τὸ ἕρμα, ὅπως μὴ τοποθετῶμεν τὸ σύμπηγμα τροχιαὶ-δοκίδες ἐπὶ παλαιοῦ ἕρματος. Ἄν, τοὐναντίον, τοποθετῶμεν τὰς δοκίδας καὶ τὰς τροχιὰς ἐπὶ παλαιοῦ ἕρματος, δέον νὰ καταστρέφωμεν τὰ ὑποτυπώματα τῶν δοκίδων, ἅτινα, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ εὑρίσκωνται ὑπὸ τὰς νέας δοκίδας, παρέχουσιν ἐπιβλαβῆ ἀνομοιογένειαν τῆς στρώσεως τοῦ ἕρματος.

9) *Τέρματα τοῦ ἕρματος.* Ἄλλοτε ἐκάλυπτον τὰς δοκίδας δι' ἕρματος, ὅπερ ἔφθανεν, ἐξωτερικῶς, μέχρι τῆς ἐπιφανείας κυλίσεως τῶν τροχιῶν, ὁπόθεν ἀνεχώρει μὲ κλίσιν 5 % πρὸς τὰ πρανῆ αὐτοῦ· ἀπέφευγον οὕτω σχισμὰς τῶν δοκίδων, ἀλλ' αἱ συνδέσεις δὲν ἦσαν ἀρκούντως ὁραταί. Νῦν θεωροῦσιν ἐπάναγκες νὰ ὦσι καθ' ὁλοκληρίαν ὁραταὶ αἱ συνδέσεις καὶ διευθετοῦσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καταλλήλως τὸ ἕρμα.

Κατὰ τοὺς ἡνοποιημένους τύπους διατομῶν, τὸ εὖρος ἑκάστου βάθρου τοῦ ἕρματος εἶναι 1,00 μ. ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς παρειᾶς τῶν τροχιῶν. Ἐδέχθησαν τὴν διάταξιν ταύτην φρονοῦντες ὅτι ἡ μᾶζα ἕρματος, ἡ εὑρισκομένη μετὰ τὰ τέρματα τῶν δοκίδων, δυνατὸν ν' ἀνθίσταται, μερικῶς τοὐλάχιστον, κατὰ μεταμορφώσεων τῆς κατόψεως, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης οἱ βελγικοὶ σιδηρόδρομοι δέχονται 1,20 μ. διὰ τὰς καμπύλας. Ἡ πρόνοια αὕτη ἴσως ὑπερβολική, τοὐλάχιστον διὰ τὰς εὐθυγραμμίας, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ περιορισθῶμεν εἰς 80 ἑκ. Ἐν τῷ 2ῳ πίνακι ἐνδείκνυται σχετικὴ διάταξις ἕρματος.

Γ) ***Διασταυρώσεις καὶ ἀλλαγαὶ ὁδῶν*** (traversées et changements de voie). 1) *Διασταυρώσεις.* Ὁσάκις δύο σιδηροδρομικαὶ ὁδοὶ διασταυροῦνται ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ, τὸ σημεῖον, ἔνθα συναντῶνται αὗται, καλεῖται *διασταύρωσις ὁδοῦ.* Αἱ διασταυρώσεις ὁδοῦ εἶναι *ὀρθογώνιοι*, σπανίως ὅμως ἔξω τῶν σταθμῶν, *ἢ λοξαί.* Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις λαμβάνονται διατάξεις ἐξασφαλίζουσαι τὴν διέλευσιν τῶν ὀχημάτων ἐπὶ τῆς ζώνης τῆς διασταυρώσεως: εἰδικαὶ *διευθυντήριοι τροχιαὶ* τοποθετοῦνται εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ παραλληλογράμμου τῆς διασταυρώσεως, ὡς καὶ ἔναντι τῶν διὰ τὴν διέλευσιν τῶν ὀνύχων τῶν τροχῶν διακοπτομένων τροχιῶν, πρὸς συγκράτησιν τῶν ὀχημάτων ἐν τῇ μέσῃ αὐτῶν θέσει κατὰ τὴν διέλευσιν ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως.

Ἑκάστη διασταύρωσις ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέρη: ἀπὸ *τὴν διάβασιν*, ἤτοι τὸ κεντρικὸν σύμπηγμα τῶν δύο ἀμβλειῶν γωνιῶν τοῦ παραλληλογράμμου, καὶ ἀπὸ τὰς *δύο διασταυρώσεις*, ἤτοι τὰ συμπήγματα τῶν ὀξειῶν γωνιῶν τοῦ παραλληλογράμμου. Ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων, μετὰ τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ διευθυντηρίων τεμαχίων, ἀποτελεῖται ἐκ τεμαχίων στερεῶς συγκρατουμένων, διὰ μεγάλων δοκίδων, ἐν ἀμεταβλήτοις θέσεσιν.

Αἱ διασταυρώσεις ὁδῶν δὲν γίνονται ὑπὸ οἱανδήποτε γωνίαν, ἣν συνήθως ὁρίζουσι διὰ τῆς ἐφαπτομένης αὐτῆς, τοῦτο δὲ πρὸς περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τύπων τῶν ἀναγκαιουμένων ἑκάστη διασταυρώσει τεμαχίων. Ἡ ἐφαπτομένη τῆς γωνίας τῆς διασταυρώσεως μεταβάλλεται ἀπὸ 0,07 ἕως 0,20, μὲ τοὺς ἑξῆς τύπους:

Δι' ἐφαπτ = 0,07	α = 4° 0′ 15″		Τὸ μῆκος τῆς διασταυρώσεως, ἀπὸ αἰχμῆς εἰς αἰχμὴν τῆς ὀξείας γωνίας, εἶναι $AB = \frac{\varepsilon}{\eta\mu \frac{\alpha}{2}}$, ἔνθα ε τὸ εὖρος τῆς ὁδοῦ καὶ α ἡ γωνία τῆς διασταυρώσεως.
» » = 0,09	» = 5° 9′ 30″.10		
» » = 0,11	» = 6° 16′ 3″		
» » = 0,13	» = 7° 24′ 24″		
» » = 0,20	» = 11° 19′		

2) *Ἀλλαγαὶ ὁδοῦ.* α) Γενικαὶ διατάξεις. Ὁσάκις σιδηροδρομικὴ ὁδὸς διχασθῇ ἀπό τινος σημείου καὶ πέραν, τὸ χρησιμεῦον πρὸς τὸν διχασμὸν ὄργανον καλεῖται *ἀλλαγὴ ὁδοῦ.* Ἡ ἀλλαγὴ ὁδοῦ, ἀντιστρόφως, ἑνώνει, ἐν κοινῷ κορμῷ, δύο χωρισθείσας ὁδούς. Κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ δύο συναρμοζόμεναι ὁδοὶ δύνανται νὰ ἔχωσι καμπυλότητας τῆς αὐτῆς ἢ ἀντιθέτου στροφῆς, ἤ, ἀκόμη, ἡ μία τῶν ὁδῶν δύναται νὰ ᾖ εὐθύγραμμος, ὅπερ τὸ συνηθέστερον.

Ἐν πάσῃ ἀλλαγῇ ἐξεταστέα τυγχάνουσιν ἡ αἰχμὴ ταύτης καὶ ἡ γωνία α τῆς ἀλλαγῆς. Ὡς διὰ τὰς διασταυρώσεις ὁδῶν, οὕτω καὶ διὰ τὰς ἀλλαγὰς ἔχομεν περιωρισμένον ἀριθμὸν γωνιῶν: αἱ γωνίαι αὗται ποικίλλουσιν ἀπὸ 3° 26′ ἕως 9° 5′ 25″ διὰ τὰ γαλλικὰ συμπλέγματα καὶ ἀπὸ 5° 42′38″ ἕως 8° 7′48″ διὰ τοὺς πρωσσικοὺς σιδηροδρόμους, συμφώνως πρὸς τὸν παρακείμενον πίνακα, ἐν τῷ ὁποίῳ σημειοῦται ἡ ἀκτὶς τῆς καμπύλης τῆς συναρμογῆς, τὸ μῆκος τῆς ἀλλαγῆς, ὡς καὶ τῶν δύο βελονῶν αὐτῆς, καὶ τέλος ἡ γωνία β τῆς βελόνης μὲ τὴν εὐθύγραμμον τροχιάν.

Γωνία τῆς ἀλλαγῆς	*Ἐφαπτομένη*	*Ἀκτὶς συναρμογῆς*	*Μῆκος τῆς ἀλλαγῆς*	*Μῆκος τῆς βελόνης*	*Κλίσις β τῆς βελόνης*
5° 42′ 38″	0,100	245 μ.	25,79 μ.	6,10 μ.	1°53′45″
6° 20′ 25″	0,111	190 »	22,80 »	5,30 »	2° 9′39
8° 7′ 48″	0,143	140 »	17,91 »	3′20 »	—

Μεταχειρίζονται πράγματι νῦν γενικῶς τὴν ἀλλαγὴν *μετ' αἰχμῆς* ἢ *βελόνης* (changement à aiguille). Ἐν τῷ ὀργάνῳ τούτῳ αἱ ἐξωτερικαὶ τροχιαί εἰσι συνεχεῖς· αἱ δύο ἐσωτερικαὶ τροχιαί εἰσιν ἠρθρωμέναι εἰς δύο σημεῖα, ἀπέχοντα τῶν ἐξωτερικῶν τροχιῶν κατὰ 11 ἑκ., προεκτείνονται δὲ διὰ δύο συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλας αἰχμῶν ἢ γλωσσίδων, αἵτινες δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ τῆς μιᾶς ἢ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἐξωτερικῆς τροχιᾶς, ἣν ὡς ἐκ τούτου καλοῦσι καὶ τροχιὰν *ἀντιστηρίξεως* ἢ *ἐφαρμογῆς.* Διαθέτομεν οὕτω κατὰ βούλησιν οἱανδήποτε ἐκ τῶν δύο ὁδῶν, συρμὸς δ' ἐρχόμενος καθ' οἱανδήποτε διεύθυνσιν εὑρίσκει πάντοτε πρὸ αὐτοῦ συνεχῆ ὁδόν, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἀλλαγὴ δὲν εἶναι διατεταγμένη διὰ τὴν ὁδόν, ἣν θέλει ν' ἀκολουθήσῃ. Ἐν τῷ 6ῳ πίνακι περιέχονται σχετικαὶ διατάξεις.

Ἐπειδὴ αἱ δύο βελόναι τῆς ἀλλαγῆς συνδέονται πρὸς ἀλλήλας, ἀρκεῖ νὰ μετατοπίσωμεν τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν διὰ νὰ συμπαρασύρωμεν καὶ τὴν ἄλλην. Χειριζόμεθα ταύτας τῇ μεσολαβήσει στρογγύλης σιδηρᾶς ῥάβδου, συνδεομένης μετὰ τῆς μιᾶς τῶν βελονῶν, ἀφοῦ προηγουμένως εἰς μὲν τὸ ἄκρον τῆς συνδέσεως καμφθῇ ἐν εἴδει λαιμοῦ κύκνου, εἰς δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον συνδεθῇ δι' ἀρθρώσεως μετὰ τοῦ μοχλοῦ χειρισμοῦ. Αἱ βελόναι συνδέονται μετὰ τῶν τροχιῶν, ἃς προεκτείνουσι, διὰ συνήθων ἀμφιδετῶν, ὧν οἱ κοχλιοφόροι ἧλοι δὲν εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν συνεσφιγμένοι. Ἡ διαδρομὴ τῶν δύο ἐλασμάτων εἶναι τοὐλάχιστον 12 ἑκ.

β) *Μοχλοὶ μετ' ἀντιβάρου.* Αἱ τροχιαὶ ἀντιστηρίξεως περιορίζουσι τὴν διαδρομὴν τῶν βελονῶν ἀλλαγῆς, ἀρκεῖ δὲ νὰ ἐφαρμόζωνται καλῶς ἐπὶ τούτων. Ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἐφαρμογὴν ταύτην διαθέτοντες ἐπὶ τοῦ μοχλοῦ χειρισμοῦ τῆς στρογγύλης ῥάβδου δακτύλιον, συνδεόμενον μετὰ ῥάβδου, φεροῦσης ἀρκετὸν ἀντίβαρον· τὸ ἀντίβαρον τοῦτο κρατεῖ τὴν βελόνην ἐφηρμοσμένην, δυνάμεθα δὲ νὰ στρέφωμεν αὐτὸ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά, καθόσον θέλομεν νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν βελόνην κατὰ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην φοράν. Πολλάκις κωλύομεν τὴν στροφὴν τοῦ ἀντιβάρου περὶ τὸν δακτύλιον τῆς φερούσης αὐτὸ ῥάβδου διὰ γομφώσεως μονίμου ἢ οὔ, ὅπως κρατῶμεν τὴν βελόνην ὡρισμένην διεύθυνσιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι διὰ τὴν κυρίαν ὁδὸν ἀλλαγῆς, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπεμβαίνομεν διὰ χειρισμοῦ.

γ) *Κίνδυνος ἐκ τῶν ἐξ αἰχμῆς προσπελαζομένων ἀλλαγῶν.* Κατὰ τὴν διάβασιν ἐπὶ ἀλλαγῆς ἐξ αἰχμῆς, πλὴν τῆς ἐσφαλμένης διευθύνσεως, ἣν δυνατὸν νὰ δώσωμεν εἰς συρμὸν ταχύτητος ἐκ κυρίας πρὸς δευτερεύουσαν ὁδόν, ἔχομεν καὶ κινδύνους ἐκτροχιάσεων. Ἡ περίπτωσις αὕτη παρουσιάζεται ἐν πρώτοις ὁσάκις τὸ ἔλασμα τῆς βελόνης δὲν ἐφαρμόζεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς τροχιᾶς ἀντιστηρίξεως· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀντιστοιχῶν ὄνυξ τροχοῦ, μάλιστα ἂν εἶναι λεπτός, δυνατὸν νὰ εἰσδύσῃ μεταξὺ τῆς τροχιᾶς ἀντιστηρίξεως καὶ τῆς βελόνης, ἀντὶ νὰ κυλίσῃ ἐπὶ τῆς τελευταίας, ἐπειδὴ δ' ὁ ἕτερος τροχὸς τοῦ αὐτοῦ ἄξονος ἀκολουθεῖ τὴν ἔναντι τροχιάν, τότε ὁ μὲν εἷς τῶν τροχῶν θ' ἀκολουθήσῃ τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ ὁδόν, ὁ δὲ συζυγὴς αὐτοῦ τὴν πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἐφ' ὅσον αἱ

Digitized by Google

ὁδοὶ αὗται ἀπομακρύνονται ἀλλήλων, ὁ εἷς τοὐλάχιστον τῶν δύο τροχῶν ἐγκαταλείπει κατ' ἀνάγκην τὴν τροχιάν, λέγομεν δὲ ὅτι τὸ ὄχημα ὁδεύει ἐπὶ 2 ὁδῶν. Τὸ χάσμα τῆς βελόνης δυνατὸν νὰ προκληθῇ ὑφ' οἱουδήποτε ἀντικειμένου, εὑρισκομένου μεταξὺ τῶν ἐλασμάτων ταύτης καὶ τῶν τροχιῶν ἀντιστηρίξεως· διὰ τοῦτο οἱ κανονισμοὶ ὑποχρεοῦσι τὸν χειριστὴν ἀλλαγῆς, προσπελαστέας ἐξ αἰχμῆς, νὰ ἐπισκέπτηται ταύτην λεπτά τινα πρὸ τῆς διελεύσεως τοῦ συρμοῦ, ἢ λαμβάνονται μηχανικαὶ διατάξεις ἐλέγχου τῆς ἐφαρμογῆς ἢ οὔ, διὰ τὰς ἐξ ἀποστάσεως χειριζομένας ἀλλαγάς.

Διάνοιγμα τῆς βελόνης δυνατὸν νὰ προκληθῇ ἐπίσης ἐκ κρούσεως τροχοῦ διερχομένου συρμοῦ, ἕνεκα δὲ τούτου ἐπιβάλλεται ἡ συγκράτησις τῆς ἀλλαγῆς ὑπὸ τοῦ χειριστοῦ αὐτῆς, μετὰ ἢ ἄνευ μοχλώσεως ταύτης, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν διελεύσεως συρμοῦ, ἡ μηχανικὴ μόχλωσις ταύτης ἐξ ἀποστάσεως, μετὰ ἢ ἄνευ περιορισμοῦ τῆς ταχύτητος.

δ) Χειρισμὸς τῶν βελονῶν ἐξ ἀποστάσεως. Ὁ ἐξ ἀποστάσεως χειρισμὸς τῶν βελονῶν ἐφηρμόσθη πρὸ πολλοῦ ἐπὶ εὐρείας κλίμακος. Πράγματι, ἐν τοῖς σταθμοῖς σπουδαιότητός τινος ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς ἀλλαγῶν, δὲν ὑπάρχουσι δὲ σχεδὸν ἑλιγμοί, οἵτινες νὰ μὴ χρησιμοποιῶσι πολλὰς ἐξ αὐτῶν. Διὰ τοῦ ἐπὶ τόπου χειρισμοῦ δέον ὑπάλληλος νὰ κυκλοφορῇ διὰ μέσου τῶν ὁδῶν, ὅπως θέτῃ πάσας τὰς βελόνας ταύτας εἰς τὴν προσήκουσαν ἑκάστοτε θέσιν. Ἡ κυκλοφορία αὕτη, πάντοτε ἐπικίνδυνος καὶ κοπιώδης, συνεπάγεται σφάλματα καὶ ἀπωλείας χρόνου μὴ ἀνεκτάς. Ἀποφεύγομεν τὰ ἄτοπα ταῦτα διὰ συγκεντρώσεως τῶν μοχλῶν χειρισμοῦ εἰς μοναδικὸν σταθμὸν χειρισμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπάλληλος, χωρὶς νὰ μετατοπίζηται, δίδει πολὺ ἀσφαλέστερον τὴν εἰς τὰς βελόνας προσήκουσαν θέσιν. Συγχρόνως συγκεντροῦσιν ἐν τοῖς σταθμοῖς τούτοις τοὺς μοχλοὺς χειρισμοῦ τῶν σημάτων, ἡ παράθεσις δ' αὖ ἡ τῶν μοχλῶν ἀλλαγῶν καὶ σημάτων ἐπιτρέπει νὰ πραγματοποιῶμεν μεταξὺ τῶν θέσεων πάντων τῶν ὀργάνων τούτων, διὰ τοῦ συστήματος *τῶν συμπλοκῶν* (enclenchements), τὰς ἀναγκαιούσας συσχετίσεις διὰ τὴν ἀσφάλειαν.

Ἡ ἐξ ἀποστάσεως σύνδεσις τῶν μοχλῶν χειρισμοῦ μετὰ τῶν βελονῶν γίνεται ἢ διὰ σωληνωτῶν ἀρθρωτῶν ράβδων (δι' ἀποστάσεις μέχρι 300 μ. καὶ πλέον) ἢ μᾶλλον διὰ μεγάλης ἀντοχῆς χαλυβδίνων συρμάτων, διαμέτρου 4 χλ, δι' ἀποστάσεις πλέον τῶν 700 μ ἐνίοτε. Μεταδόσεις διὰ πεπιεσμένου ὕδατος καὶ δι' ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης.

3) *Διπλαῖ ἀλλαγαὶ καὶ διασταυρώσεις-ἑνώσεις*. Ὁσάκις κοινὸς κορμὸς θὰ διακλαδωθῇ οὐχὶ εἰς δύο, ἀλλ' εἰς τρεῖς κλάδους, δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν δύο *διαδοχικὰς* ἀλλαγάς, ὧν ἡ δευτέρα ἔχει τὴν ἑαυτῆς ἀφετηρίαν ἀμέσως πέραν τῆς διασταυρώσεως τῆς πρώτης ἀλλαγῆς. Ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο ἀνάπτυγμά τι, καθόσον ἀπαιτοῦνται συχνάκις πλέον τῶν 30 μ. ἀπὸ τῆς αἰχμῆς μέχρι τῆς διασταυρώσεως. Ἔξω τῶν σταθμῶν ἡ διάταξις αὕτη χρησιμοποιεῖται πάντοτε, ἐντὸς ὅμως αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐλλείπει χῶρος, προστρέχουσιν εἰς εἰδικὸν ὄργανον, ἐν τῷ ὁποίῳ αἱ δύο ἀλλαγαὶ εὑρίσκονται συνηνωμέναι, μετὰ τῶν αἰχμῶν αὐτῶν παρακειμένων κατὰ διαφόρους συνδυασμούς.

Διασταυρώσεις-ἑνώσεις (traversées jonctions). Παριστῶσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *διασταύρωσις μετὰ βελονῶν* ἢ *ἀγγλικὴ συσκευή*, ὄργανον ὅπερ, τοποθετούμενον ἐπὶ λοξῆς διασταυρώσεως δύο σιδηροδρομικῶν ὁδῶν, ἐπιτρέπει νὰ μεταβαίνωμεν ἐκ τοῦ ἑνὸς τῶν κλάδων οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῆς κατὰ προέκτασιν ὁδοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς πλαγίας. Ἐφ' ὅσον ἡ ἰδιότης αὕτη ὑπάρχει διὰ δύο μόνον ἐκ τῶν τεσσάρων κλάδων διασταυρώσεως, ἔχομεν *ἁπλῆν διασταύρωσιν-ἕνωσιν*, ἐφ' ὅσον ὅμως ὑπάρχει καὶ διὰ τοὺς τέσσαρας κλάδους, ἔχομεν *διπλῆν διασταύρωσιν-ἕνωσιν*.

Αἱ διπλαῖ διασταυρώσεις-ἑνώσεις παρέχουσι πολυτιμοτάτας συνδέσεις ὁδῶν ἐν τοῖς σταθμοῖς. Ἐν τῷ 7ῳ πίνακι περιέχονται σχετικαὶ διατάξεις.

Δ) ***Περιστροφικοὶ δίσκοι καὶ γέφυραι, φορεῖα κυλίοντα*** κλπ. 1) *Περιστροφικοὶ δίσκοι δι' ὀχήματα μεταφορᾶς*. Οἱ περιστροφικοὶ δίσκοι εἰσὶ προωρισμένοι διὰ τὴν μεταβίβασιν σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων ἐκ μιᾶς ὁδοῦ εἰς ἄλλας συντρεχούσας ὡς αὕτη, εἰς τὸ κέντρον τοῦ δίσκου· ἀποτελοῦνται οὗτοι ἐκ δαπέδου κινητοῦ ἐπὶ κεντρικοῦ ἑδράνου καὶ ὑποστηριζομένου εἰς τὴν περιφέρειαν διὰ κωνικῶν τροχίσκων, κυλιόντων ἐπὶ μεταλλικῆς κυκλικῆς στεφάνης· τὸ σύνολον τοποθετεῖται ἐντὸς στερεᾶς κυλινδρικῆς λεκάνης. Ὁ κινητὸς δίσκος ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων συμπεπηγμένων δοκῶν, φερουσῶν τὰς τροχιάς· τὰ κενὰ καλύπτονται διὰ ξυλίνων ἢ μεταλλικῶν σανίδων.

Οἱ περιστροφικοὶ δίσκοι τοποθετοῦνται, γενικῶς, ἐπὶ τῶν ὀρθογωνίων διασταυρώσεων, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει φέρουσι δύο ὀρθογωνίως τεμνομένας ὁδούς, ὥστε νὰ μὴ διακόπτηται ἡ συνέχεια οὐδεμιᾶς ἐκ τῶν διασταυρουμένων ὁδῶν. Διάμετροι τῶν περιστροφικῶν δίσκων διὰ μὲν τὰ φορτηγὰ ἀπὸ 4,20 ἕως 4,50 μ, διὰ δὲ τὰς ἁμάξας ἀπὸ 4,50 μ ἕως 6,20 μ. Δὲν τοποθετοῦσι, γενικῶς, περιστροφικοὺς δίσκους ἐπὶ τῶν κυρίων ὁδῶν, τῶν διατρεχομένων ὑπὸ συρμῶν ταχύτητος ἄνευ σταθμεύσεως, καθ' ὅσον παράγεται πάντοτε ταλάντωσίς τις κατὰ τὴν διέλευσιν τῶν ὀχημάτων· τοποθετοῦσι περιστροφικοὺς δίσκους μόνον ἐπὶ κυρίων ὁδῶν σταθμῶν, ἐν οἷς σταθμεύουσι πάντες οἱ συρμοί.

2 *Περιστροφικοὶ δίσκοι καὶ γέφυραι δι' ἀτμαμάξας*. Αἱ διὰ τὴν περιστροφὴν τῶν συρμοκινητήρων συσκευαὶ ἔχουσι διαμέτρους ἀπὸ 14 ἕως 25 μ, εἰσὶν ἑπομένως συσκευαὶ ἀσυγκρίτως σπουδαιότεραι τῶν προηγουμένων.

Οἱ περιστροφικοὶ δίσκοι ἱδρύονται γενικῶς εἰς τὸ κέντρον συγκλίσεως τῶν ἐξυπηρετουσῶν κυκλικὸν μηχανοστάσιον μηχανῶν· τὸ δάπεδον αὐτῶν καλύπτει πᾶσαν τὴν περιέχουσαν αὐτοὺς λεκάνην. Τοὐναντίον, αἱ περιστροφικαὶ γέφυραι ἀποτελοῦνται μόνον ἐκ τῶν φερουσῶν τὰς τροχιὰς δοκῶν καὶ δὲν ἔχουσι δάπεδον ἔξω τῶν δοκῶν τούτων πρὸς κάλυψιν τῆς λεκάνης. Ἀλλ' ἡ σημαντικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων τύπων συσκευῶν εἶναι ἡ ἀκόλουθος: ἐπὶ τῶν *περιστροφικῶν* δίσκων δὲν ἐπηρεάζει τόσῳ πολὺ τὴν περιστροφὴν ἡ θέσις τῆς μηχανῆς ἐπ' αὐτῶν, ὅσῳ ἐπὶ τῶν περιστροφικῶν γεφυρῶν, ἰδίως τῶν ὑπολογισθεισῶν διὰ νὰ φέρωσι τὸ ὅλον βάρος ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ ἑδράνου, ὅτε ἀνάγκη τὸ κέντρον βάρους τῆς μηχανῆς καὶ τοῦ ἑαυτῆς ἐφοδιοφόρου νὰ εὑρίσκηται ἐπὶ τῆς κατακορύφου τοῦ ἑδράνου.

Ἐπειδὴ τὸ μῆκος, καὶ ἑπομένως τὸ βάρος, τῶν μηχανῶν αὐξάνει διαρκῶς, αἱ περιστροφικαὶ γέφυραι μεγάλων διαμέτρων δὲν δύνανται νὰ λειτουργῶσι διὰ χειρῶν: συνοδεύονται διὰ μικροῦ κινητῆρος ἕλξεως, κυλίοντος ἐπὶ τῆς περιφερικῆς τροχιᾶς τῆς γεφύρας· ὁ μικρὸς οὗτος κινητὴρ εἶναι σχετικῶς βαρὺς (πρὸς δημιουργίαν προσφύσεως), ὥστε ἐξουδετεροῖ ἐν μέρει ἢ καὶ ἐν ὅλῳ τὸ προσὸν τῆς συνολικῆς κεντρικῆς ἐπιβαρύνσεως. Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου προτιμῶσιν, εἴς τινας περιπτώσεις, τοὺς περιστροφικοὺς δίσκους, ἰδίως ἂν τὸ βάθος τῆς λεκάνης δὲν δύναται, ἐξ ἐδαφικῶν λόγων, νὰ περιλάβῃ δοκοὺς ἀρκετοῦ ὕψους.

3) *Φορεῖα κυλίοντα*. Τὰ κυλίοντα φορεῖα ἐπιτρέπουσι νὰ μεταβιβάζωμεν ὄχημα ἀπὸ ὁδοῦ εἰς ἑτέραν παράλληλον αὐτῇ: ὁ προορισμὸς αὐτῶν δὲν διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνον τῶν δίσκων, ἔχουσιν ὅμως τὸ προσὸν νὰ ὦσι πολὺ οἰκονομικώτερα· μοναδικὸν φορεῖον ἀρκεῖ ἐκεῖ, ἔνθα θὰ ἔπρεπε νὰ ἱδρύσωμεν τόσους δίσκους, ὅσαι αἱ συνδεθησόμεναι ὁδοί.

Τὰ ἐντὸς τάφρου κυλίοντα φορεῖα διακόπτουσι πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν ὁδῶν, ἔναντι τῶν ὁποίων δὲν εὑρίσκεται τὸ φορεῖον. Ἕνεκα τούτου ἀντικαθιστῶσι τὰ φορεῖα μετὰ τάφρου διὰ τοιούτων ἄνευ τάφρου, δι' ὧν δὲν διακόπτομεν τὴν συνέχειαν τῶν ὁδῶν, καταργοῦμεν δὲ καὶ πᾶσαν κοπὴν τῶν ἑαυτῶν τροχιῶν εἰς τὰ σημεῖα συναντήσεως αὐτῶν μετὰ τῶν τροχιῶν τοῦ φορείου, ἐφ' ὅσον θὰ τοποθετήσωμεν τὰς τελευταίας ταύτας εἰς στάθμην κατά τι ἀνωτέραν τῆς τῶν ὁδῶν. Χρησιμοποιοῦσι ποικίλους κινητῆρας διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν φορείων. Ἐν τῷ 7ῳ πίνακι περιέχονται σχετικὰ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 1. 2, 3, 7, 8 θεμάτων.

4) *Γεφυροπλάστιγγες* (ponts à bascule) Χρησιμοποιοῦνται αὗται διὰ τὴν ζύγισιν τῶν φορτηγῶν, ὁσάκις ἀναχωροῦσιν ἐκ σταθμοῦ μὲ πλῆρες φορτίον· τὸ φέρον τὰς τροχιὰς δάπεδον ὑποστηρίζεται διὰ μηχανισμοῦ ζυγίσματος, ἑδραζομένου ἐπὶ στερεᾶς βάσεως. (Βλ. καὶ λέξιν *γεφυροπλάστιγγες*.)

5) *Περιγράμματα φορτώσεως* (gabarits de chargement). Ἐγκαθιστῶσιν ἐπίσης ἐν τοῖς σταθμοῖς περιγράμματα φορτώσεως, διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται τὰ φορτηγά, ὅπως βεβαιωθῶμεν ὅτι δὲν διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ συγκρουσθῶσιν ἐν πορείᾳ εἴτε πρὸς ἄλλους συρμούς, εἴτε πρὸς πάγια μέρη τῆς ὁδοῦ, λόγῳ τῶν ἐξοχῶν τῶν ἑαυτῶν φορτίων. Τὸ περίγραμμα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἠωρημένα εἰς τὰς ἁρμοζούσας θέσεις ἀρθρωτὰ μεταλλικὰ τεμάχια, φερόμενα ὑπὸ ξυλίνων ἢ μεταλλικῶν στύλων, ὥστε νὰ δύνανται ταῦτα νὰ ταλαντῶνται, ἐὰν ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μὲ φορτίον. Εἰς πολλὰ σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα κωδωνίσκος, συνδεδεμένος μετὰ τοῦ περιγράμματος, εἰδοποιεῖ διὰ κρούσεως περὶ τῆς ἐπαφῆς.

6) *Βαρουλκαὶ φορτώσεως* (grues de chargement) Τοποθετοῦσιν ἐν τοῖς σταθμοῖς, ὧν αἱ συναλλαγαὶ ἀπαιτοῦσι τὰς ἐγκαταστάσεις ταύτας, βαρουλκὰς φορτώσεως πρὸς διευκόλυνσιν τῆς φορτώσεως βαρέων ἀντικειμένων. Ἐλλείψει παγίων βαρουλκῶν μεταχειρίζονται μεταφορητὰς τοιαύτας, ἑδραζομένας ἐπὶ ὀχήματος, ὅπερ μεταφέρει ταύτας εἰς τὸν αἰτοῦντα σταθμόν.

7) *Στυλώματα στάσεως* (taquets d'arrêt). Προορίζονται ταῦτα νὰ κωλύωσι τὴν κίνησιν ὀχημάτων ἐν σταθμεύσει ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἀνέμου ἢ τῆς βαρύτητος. Τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει στύλωμα ἀποτελεῖται ἀπὸ τεμάχιον τροχιᾶς, ὅπερ τοποθετοῦσιν ἐγκαρσίως τῇ ὁδῷ καὶ ἀντιστηρίζουσιν αὐτό, κατὰ τὴν ἐπαφήν του μετὰ τῶν τροχῶν, διὰ δύο παγίως πεπακτωμένων τεμαχίων ξύλου.

8) *Κωλύματα τερμάτων* (heurtoirs). Πρὸς τερματισμὸν τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν καὶ παρακώλυσιν ὑπερβάσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν ὀχημάτων, ἀρκοῦνται συχνάκις εἰς τὴν πρὸς τὰ ἄνω κύρτωσιν τῶν τερμάτων τῶν τροχιῶν. Ὁσάκις διαθέτομεν ἀρκετὴν θέσιν, ἐγκαθιστῶμεν εἰς τὸ τέρμα ἀνάχωμα, ἐφ' οὗ ἀντερείδεται ξύλινον σύμπλεγμα, προωρισμένον διὰ τὴν στάσιν τῶν ὀχημάτων.

Ὁσάκις δὲν ὑπάρχει ἀρκετὸς χῶρος, ἀποτελοῦσι τὸ κώλυμα ἀπὸ στερεώτατον ξύλινον σύμπηγμα, συνδεδεμένον μετὰ ἑτέρου συμπήγματος πεπακτωμένου ἐντὸς τοῦ ἐδάφους.

Χρησιμοποιοῦσιν ἐπίσης *ὑδραυλικὰ κωλύματα*: κρουσιοδεκτικὰ ἔμβολα μετακινοῦνται δι' ἐξώσεως ὑγροῦ, εὑρισκομένου ἐν ἐπαφῇ μετ' αὐτῶν.

9) *Τάφροι πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ πυρὸς* (fosses à piquer le feu). Τάφροι βάθους 85 ἑκ, εὔρους 125 ἑκ. καὶ μεταβλητοῦ μήκους ἱδρύονται μεταξὺ τῶν τροχιῶν ὁδῶν τινων ἐν τοῖς σταθμοῖς, εἰς τὰ μέρη ἔνθα συνήθως σταθμεύουσι πρὸς ὕδρευσιν αἱ ἀτμάμαξαι, ὅπως ἐπιτρέπωσι τοῖς θερμασταῖς νὰ καθαρίζωσι τὴν ἐσχάραν καὶ νὰ ἐκκενῶσιν ἐντὸς αὐτῶν τὴν τεφροδόχην, ταῦτα δὲ πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς καύσεως καὶ ἐνίσχυσιν ταύτης. Διὰ κλίμακος κατερχόμεθα εἰς τὸ δάπεδον τῶν τάφρων τούτων, ὅπερ κυρτὸν καὶ κατὰ μῆκος κεκλιμένον, πρὸς ροὴν τῶν ὑδάτων. Αἱ τάφροι αὗται φωτίζονται ἐν καιρῷ νυκτός, ὅπως τὸ προσωπικὸν μὴ πίπτῃ ἐντὸς αὐτῶν.

Ἐν πᾶσι τοῖς μηχανοστασίοις ἑκάστη ἀτμάμαξα ἑδράζεται ἄνωθεν τάφρου πυρὸς πρὸς ἐπιθεώρησιν ἐκ τῶν κάτω τῆς μηχανῆς, καταβίβασιν τροχῶν αὐτῆς, κλπ.

III) ΣΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΟΚΑΙ· βλ. λ. *σῆμα* (Σιδηροδρ.).

IV) ΠΡΟΣΚΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΑΙΩΝ. ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ. Ἡ ἀναγκαία ἐπιφάνεια ἀνὰ χμ. διὰ τὴν ἵδρυσιν σιδηροδρομικῆς κανονικῆς ὁδοῦ ποικίλλει ἀναλόγως τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους, τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγαλυτέρας οἰκονομίας, εἰς ἣν ὑποβαλλόμεθα διὰ τὸ πλάτος τῆς ἀπαλλοτριωτέας ζώνης, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν σταθμῶν κλπ. ἀπὸ 10 ἕως 15 στρέμματα δι' ἁπλῆν ὁδὸν καὶ ἀπὸ 15 ἕως 30 στρέμματα διὰ διπλῆν ὁδόν. Ἡ ἀπόκτησις τῶν ἐδαφῶν τούτων ἐπιδιώκεται διὰ φιλικῆς μετὰ τῶν ἰδιοκτητῶν συνεννοήσεως· τὸ δικαστήριον ἐπεμβαίνει μόνον διὰ τοὺς ἔχοντας παραλόγους ἀξιώσεις, ἢ καὶ διὰ τοὺς μὴ δεχθέντας οὐδεμίαν συνεννόησιν. Ἡ φιλικὴ συνεννόησις προϋποθέτει, ὅπως ἐπιτύχῃ, δύο ὅρους: ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀξίας τῶν ἀκινήτων, μεγάλην πεῖραν καὶ ἐπιμονήν.

Δὲν πληρώνομεν τὰς γαίας εἰς τὴν ἀγοραίαν αὐτῶν ἀξίαν, τοῦτο δὲ δίκαιον, καθόσον ἀποξενοῦμεν τοὺς ἰδιοκτήτας παρὰ τὴν ἑαυτῶν θέλησιν καὶ διότι προξενοῦμεν αὐτοῖς πραγματικὴν ζημίαν, κατατέμνοντες τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μειοῖ τὰς εὐκολίας καλλιεργείας καὶ αὐξάνει τὰς δυσκολίας προσπελάσεως διὰ τὸ ἓν τῶν ἀπομεινάντων μερῶν· προξενοῦμεν ἐπίσης αὐτοῖς ἑτέρας βλάβας, ἐὰν τέμνωμεν κλειστὰς ἰδιοκτησίας, ἐὰν διέρχηται ὁ σιδηρόδρομος πλησίον οἰκοδομημάτων, ἅτινα ἐκτίθενται εἰς τὸν καπνὸν καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν συρμῶν δονισμούς, ἐὰν διαπερῶμεν βοσκησίμους γαίας, ἐν αἷς εὑρίσκονται ζῷα, δυνάμενα νὰ συντριβῶσιν ὑπὸ τοὺς συρμούς. Πάντα ταῦτα πληρώνονται καὶ ἐάν, λόγῳ πάντων τούτων τῶν αἰτίων ἀποζημιώσεων, ἡ ἀγοραία τιμὴ τοῦ ἐδάφους αὐξάνεται μόνον κατὰ 30 ἕως 50 %, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν τιμὴν προσκτήσεως εὐνοϊκήν. Δέον, ἐν πάσῃ περιπτώσει, νὰ προσέχωμεν μήπως οἱ ἐντεταλμένοι τὴν ἐξαγοράν, πρὸς φαινομενικὴν μόνον μείωσιν τῆς τιμῆς τῶν γαιῶν, παρέχωσι παραχωρήσεις εἰς ἔργα, συχνάκις δαπανηράς, ὡς τὴν ἵδρυσιν καὶ τὴν διατήρησιν φρακτῶν ὑπὸ τοῦ σιδηροδρόμου πρὸς προφύλαξιν τῶν ζῴων, τὸν πολλαπλασιασμὸν ἰσοπέδων ἢ μὴ διαβάσεων, κλπ. Τέλος, ὁσάκις πρόκεινται ἀπαλλοτριώσεις γαιῶν, δέον νὰ διαθέτωμεν τοὐλάχιστον ἓξ μῆνας, ὅπως καταλήξωμεν εἰς φιλικὴν συνεννόησιν μετὰ τῶν ἰδιοκτητῶν, δυνηθῶσι δὲ οὗτοι ν' ἀποκομίσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐσοδείαν. Ἡ ὀργάνωσις τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἀπαλλοτριώσεων δυνατὸν νὰ γίνῃ ἢ διὰ τεχνικῶν ὑπαλλήλων, ἢ δι' εἰδικῶν ἐγχωρίων ἐκτιμητῶν.

Ἐν τέλει, δέον νὰ λαμβάνηται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, εἴς τινας περιστάσεις, ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῶν ἐδαφῶν ἐν τοῖς πέριξ τῶν μεγάλων πόλεων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐνίοτε. Οὕτω τὰ ἐδάφη ἐστοίχισαν 100 χιλιάδας φρ. ἀνὰ χμ. ἐπί τινων σιδηροδρόμων τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας καὶ 292 χιλιάδας φρ. ἀνὰ χμ. ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Var, πρὸς τὰ Ἰταλικὰ σύνορα. Ἐν Κορσικῇ αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐκτιμητικῶν ἐπιτροπῶν ἦσαν τόσῳ μεροληπτικαὶ ὑπὲρ τῶν ἰδιοκτητῶν, ὥστε ἐκινδύνευσε νὰ ματαιωθῇ ἐκεῖ ἡ κατασκευὴ σιδηροδρόμων.

Ὅπως ἂν ᾖ, ἡ ἀνὰ χιλιόμετρον δαπάνη εἰς ἀπαλλοτριώσεις γαιῶν ἀνῆλθε κατὰ μέσον ὅρον διὰ τὰ μεγάλα γαλλικὰ συμπλέγματα εἰς 18.000 φρ. διὰ τὴν περίπτωσιν διπλῆς ὁδοῦ καὶ εἰς 16.000 φρ. διὰ τὴν περίπτωσιν μοναδικῆς ὁδοῦ.

Κτηματολόγιον. Μετὰ τὴν ὁριστικὴν πασσάλωσιν

Digitized by Google

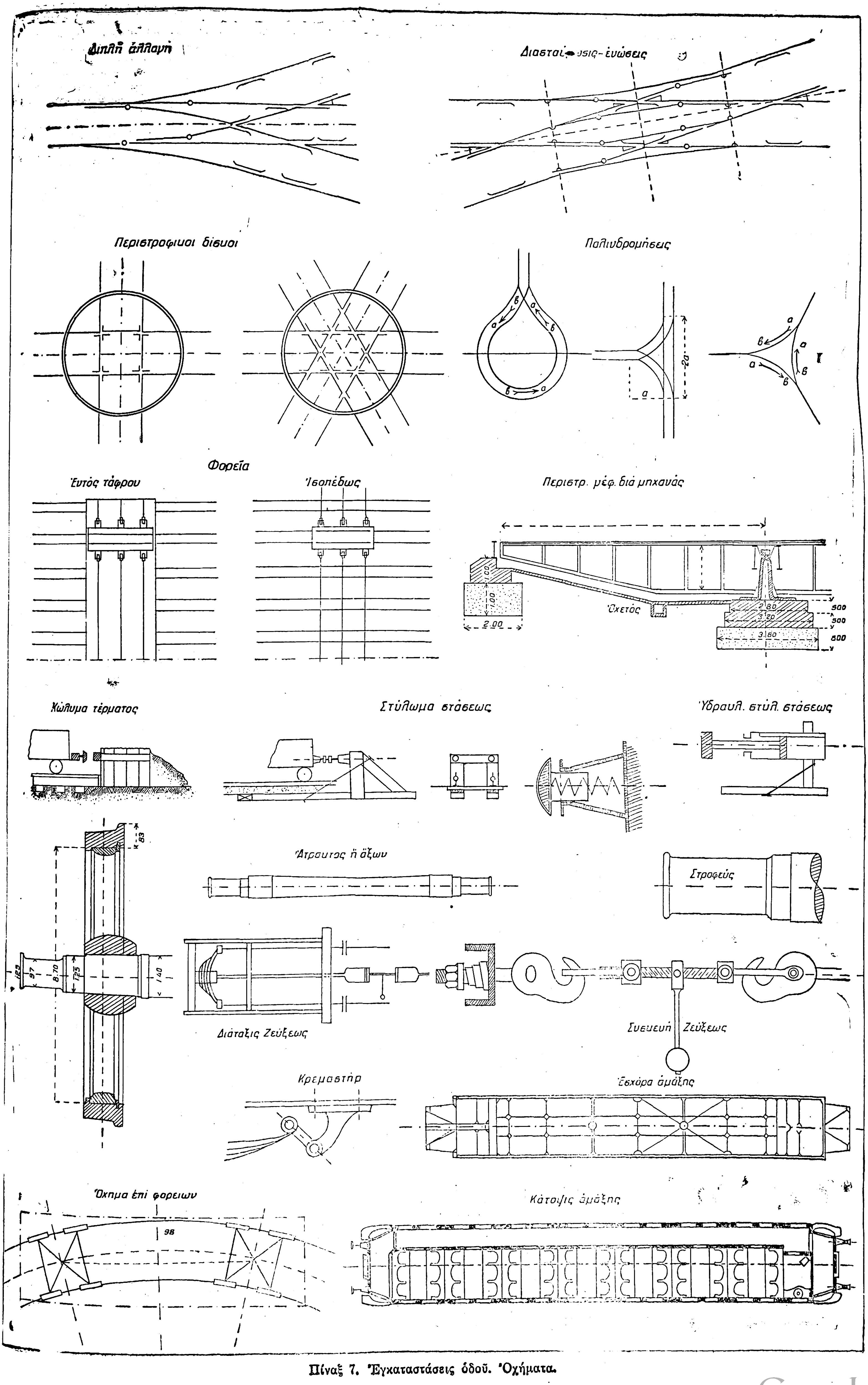

Πίναξ 7. Ἐγκαταστάσεις ὁδοῦ. Ὀχήματα.

Digitized by Google

τοῦ ἄξονος τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν περιοχῶν ἐν γένει τοῦ σιδηροδρόμου, συντάσσεται τὸ *κτηματολόγιον* μετὰ πάσης δυνατῆς ἀκριβείας. Ὁ σκοπὸς τοῦ κτηματολογίου διπλοῦς: ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐξασφαλισθῶσι δι' αὐτοῦ τὰ ὅρια τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ καθορισθῇ ἡ ἔκτασις τῶν ἀπαλλοτριωτέων γαιῶν καὶ ἡ σχέσις ταύτης πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἐδαφῶν ἐξ ὧν ἐλήφθη. Τὰ ὅρια τῶν ἐνδιαφερομένων ἰδιοκτησιῶν ἐνδείκνυνται διὰ συσχετίσεως αὐτῶν πρὸς τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ.

Ζώνη πλάτους 1 ἕως 2 μ., πέραν τῶν ὁρίων τῶν πρανῶν, δέον νὰ ἐξασφαλίζηται δι' ὀρύγματα καὶ ἐπιχώματα ὕψους $>$ τῶν 2 μ. Δι' ἐπιχώματα μικροτέρου ὕψους καὶ διὰ λίαν οἰκονομικὴν κατασκευὴν ἐπιβάλλεται πρόσθετος λωρὶς 0,50 μ. Ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ εὐθυγραμμῶμεν, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τὰ ὅρια τοῦ σιδηροδρόμου, μάλιστα δ' ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἰδιοκτησίας.

v) ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΛΕΨΙΣ. 1) *Σπουδαιότης τῆς ὑπηρεσίας τῆς συντηρήσεως.* Αἱ σιδηροδρομικαὶ ὁδοί, ἰδίως διότι εἰσὶ προωρισμέναι νὰ δέχωνται βαρεῖς καὶ ταχεῖς συρμούς, οὓς συγκρατοῦσιν ἐπ' αὐτῶν διὰ μεταλλικῆς ἐξοχῆς ἀσημάντων διαστάσεων (τὸ μέγιστον 26 × 36 χλ.), δέον νὰ συντηρῶνται ἐν ἀρίστῃ καταστάσει, τόσῳ ἀπὸ ἀπόψεως τῶν γεωμετρικῶν ἐν τῷ χώρῳ διατάξεων αὐτῶν, ὅσῳ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἀντοχῆς ἑκάστου μέρους αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἅπασαι αἱ σιδηροδρομικαὶ συγγραφαὶ ὑποχρεώσεων ὁρίζουσιν ὅτι: «Ὁ σιδηρόδρομος καὶ ὅλα τὰ ἑαυτοῦ ἐξαρτήματα θὰ τηρῶνται διαρκῶς ἐν ἀρίστῃ καταστάσει, ὥστε ἡ κυκλοφορία νὰ ᾖ πάντοτε εὔκολος καὶ ἀσφαλής...». Αἱ νῦν δαπάναι συντηρήσεως τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν ὑπερβαίνουσι τὰς ἐτησίας γινομένας διὰ τὴν ἵδρυσιν νέων ὁδῶν, αἱ δαπάναι δὲ αὗται δυνατὸν νὰ μειωθῶσι πολὺ περισσότερον ἢ αἱ δαπάναι νέων ἱδρύσεων.

2) *Ἔλεγχος τῶν διατάξεων τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἑαυτῆς ὑλικοῦ.* Τὰ κύρια θέματα, ἅτινα δέον ν' ἀποτελῶσιν ἀντικείμενον ἐλέγχου ἐν τοῖς ἔργοις τῆς συντηρήσεως, εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα: 1) ἔλεγχος τοῦ εὔρους τῆς ὁδοῦ, τῆς κατόψεως, τῆς μηκοτομῆς καὶ τῶν διατομῶν, τῆς ἐπικλίσεως καὶ ἰδίως τῆς διανομῆς ταύτης· 2) διαπίστωσις τῆς καταστάσεως τῶν συνδέσεων ἐν γένει καὶ τῶν διαφόρων μερῶν αὐτῶν· 3) διαπίστωσις τῆς καταστάσεως τοῦ ὑλικοῦ ἐν γένει τῆς ὁδοῦ, ὡς καὶ τῆς ὑποστυλώσεως τῶν δοκίδων ταύτης· 4) διαπίστωσις τῆς καταστάσεως τοῦ καταστρώματος, τῶν πρανῶν, τῶν τεχνικῶν ἔργων, ὡς καὶ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὁδοῦ σημάτων, ἀλλαγῶν, κτιρίων, κλπ.

3) *Μέθοδοι συντηρήσεως.* Λεπτομερεῖς κανονισμοὶ καὶ ὁδηγίαι διέπουσι τὰ τῆς συντηρήσεως τῶν σιδηροδρόμων ἐν γένει, βασίζονται δέ, γενικῶς, εἰς τὴν *διὰ περιοδικῶν ἐπιθεωρήσεων καὶ ἐπισκευῶν* συντήρησιν τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σιδηροδρόμου, ἐπομένως δὲ καὶ τῆς ὁδοῦ μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων ταύτης.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν λεγομένην *συντήρησιν δι' ἀναζητήσεως*: διὰ τῆς τελευταίας πράγματι ἀφήνομεν τὴν συντήρησιν εἰς τὴν *ἐκτίμησιν τοῦ κατωτέρου προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρόμων*, δὲν δίδομεν εἰς αὐτό, ἡμερησίας, ὡρισμένην πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργασίαν καὶ ἐπομένως δὲν χρησιμοποιοῦμεν οἰκονομικῶς αὐτό. Τοὐναντίον, διὰ τῶν περιοδικῶν ἐπιθεωρήσεων καὶ ἐπισκευῶν, αἱ συντηρήσεις διευθύνονται ἐπὶ τῇ βάσει προγραμμάτων, συντασσομένων ὑπ' αὐτῶν τῶν μηχανικῶν καὶ διευθυντῶν τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν τοῦ σιδηροδρόμου. Λεπτὰ ζητήματα τῆς ἐπικρατησάσης μεθόδου εἰσίν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ καθορισμὸς *τοῦ χρονικοῦ εὔρους* ἑκάστης περιόδου ἐπιθεωρήσεως καὶ ἐπισκευῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ *τὸ ἀναγκαιοῦν προσωπικὸν* δι' ἕκαστον τμῆμα. Ἐκ τῆς προϊούσης ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ἐπιτυγχάνονται οἱ μᾶλλον οἰκονομικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν δύο τελευταίων στοιχείων. Ἐν συμπεράσματι μόνον *ἐπειγούσας ἀνάγκας συντηρήσεως ἱκανοποιοῦμεν ἀμέσως*, τὰ συνήθη δ' ἔργα ταύτης ἐκτελοῦμεν διὰ περιοδικῶν ἐπιθεωρήσεων καὶ ἐπισκευῶν, δι' ὧν ἐπετεύχθησαν, γενικῶς, σημαντικώταται οἰκονομίαι, ὡς πρὸς τὰς δι' ἀναζητήσεως συντηρήσεις.

4) *Ἐπίβλεψις τῆς ὁδοῦ.* Πρὸς ἀσφάλειαν τῆς κυκλοφορίας δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ συντηρῶμεν τὰς σιδηροδρομικὰς ὁδοὺς ἐν καλῇ καταστάσει, ἀλλὰ δέον προσέτι νὰ ἐπιβλέπωμεν ταύτας ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως: 1) νὰ προλαμβάνωμεν τὰς κακούργους ἀποπείρας ἐκτροχιασμοῦ καὶ 2) νὰ προλαμβάνωμεν τὰ ἀτυχήματα ἢ τὰς καταστροφάς, αἵτινες δυνατὸν νὰ προκύψωσιν ἐξ οἱουδήποτε ἀπροόπτου αἰτίου, δυναμένου νὰ φέρῃ κώλυμα εἰς τὴν ἀσφαλῆ κυκλοφορίαν τῶν συρμῶν. Ἡ ἐπίβλεψις, ἀνατιθεμένη νῦν εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς συντηρήσεως, ἐξησκεῖτο ἄλλοτε ἁπανταχοῦ, ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτί, ὑπὸ εἰδικῶν φυλάκων τῶν γραμμῶν. Ἐφ' ὅσον ὅμως οἱ σιδηρόδρομοι ἐπεξετείνοντο καὶ ἐτελειοποιοῦντο, ἡ ἐπίβλεψις καθίστατο ὀλιγώτερον αὐστηρά. Αἱ σοβαραὶ ἀπόπειραι ἐκτροχιασμοῦ σπάνιαι. Ἄλλως τε, ἂν τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἄλλως, ἡ κυκλοφορία θὰ ἦτο ἀδύνατος ὑπὸ τοὺς νῦν ὅρους: ὅπως ἐμποδίσωμεν ἀποτελεσματικῶς, ἰδίως κατὰ τὴν νύκτα, τὰς κακούργους ἀποπείρας, θὰ ἐχρειάζοντο τάγματα φυλάκων.

Ἡ τεχνικὴ ἐπίβλεψις, ἡ σκοποῦσα τὴν ἀποφυγὴν ἀτυχημάτων, μὴ ὀφειλομένων εἰς κακοβουλίαν, ἡπλοποιήθη, ἐφ' ὅσον τὸ ὑλικὸν τῆς ὁδοῦ καθίστατο ἰσχυρότερον, ἐφ' ὅσον αἱ μέθοδοι συντηρήσεως ἐτελειοποιοῦντο, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸ τὸ τροχαῖον ὑλικὸν ἐβελτιοῦτο.

Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ἀπὸ πολλοῦ χρόνου κατήργησαν τοὺς φύλακας τῶν γραμμῶν, ὁσάκις αὗται δὲν εἶναι πρωτεύουσαι γραμμαί: ἐμπιστεύονται τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ὁδῶν εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς συντηρήσεως, οἵτινες ἐπιθεωροῦσι τὴν ὁδόν, μεταβαίνοντες εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας καὶ ἐπιστρέφοντες ἐκ τούτου.

5) *Ἐπίβλεψις τῶν ἰσοπέδων διαβάσεων.* Ἐδέχοντο ἄλλοτε ὅτι, τοὐλάχιστον ἐπὶ τῶν γραμμῶν γενικοῦ συμφέροντος, πᾶσαι αἱ ἰσόπεδοι διαβάσεις ἔδει νὰ κλείωνται διὰ φραγμάτων, κατὰ τὰς ὥρας διαβάσεως τῶν συρμῶν, ὑπὸ μονίμου ἐπὶ τόπου φύλακος. Νῦν καταργοῦσι τὰ φράγματα τῶν ἰσοπέδων διαβάσεων, ὅπου κατὰ τὴν κρίσιν τῶν διοικήσεων δὲν δύναται νὰ προκύψῃ κίνδυνος. Ὁσάκις αἱ ἰσόπεδοι διαβάσεις ἐλεύθεραι, καλῶς τοποθετημέναι, διηυθετημέναι καὶ σεσημασμέναι, τὰ δυστυχήματα σπάνια· τὸ κοινόν, εἰδοποιούμενον διὰ τῶν σημάτων περὶ τοῦ κινδύνου, λαμβάνει ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς ἀναγκαιούσας προφυλάξεις, ἀντὶ νὰ ἐπαφίηται εἰς ὑπαλλήλους, οἵτινες δυνατὸν νὰ μὴ ὦσι πολὺ προσεκτικοί.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ : ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΞΕΩΣ

Εἰσαγωγή. Ἐλέχθη προηγουμένως ὅτι τὸν προκείμενον κλάδον ἀποτελοῦσιν αἱ ὑπηρεσίαι, αἱ ἐπιφορτισμέναι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν μελέτην, τὴν κατασκευὴν (ἢ τὸν ἔλεγχον ταύτης) καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ τῶν σιδηροδρόμων, ἤτοι τῶν συρμοκινητήρων, τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν φορτηγῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν παράδοσιν τοῦ ὑλικοῦ τούτου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζηται τελείως καὶ ἀσφαλῶς ἡ ἕλξις τῶν συρμῶν, συμφώνως πρὸς τὰ δρομολόγια καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας. Ὅθεν ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ προκαταρκτικὴ ἐξέτασις τῆς συστάσεως καὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ τῶν σιδηροδρόμων πρὸ τῆς ἀφορώσης τὴν ὀργάνωσιν τοῦ προκειμένου κλάδου.

Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν σιδηροδρόμων τείνουσιν, ἄνευ διακοπῆς, εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ αὐτῶν, τόσῳ ἀπὸ ἀπόψεως *ἀσφαλείας* καὶ *εὐμαρείας* τῶν μεταφορῶν ἐν γένει, ὅσῳ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως *οἰκονομίας* αὐτῶν. Οὕτω τὰς διαξονικὰς μικρὰς ἁμάξας τοῦ λεγομένου ἀκάμπτου εὐρωπαϊκοῦ ὑλικοῦ ἀντικαθιστῶσι δι' ἁμαξῶν ἐπὶ φορείων, ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρων καὶ βαρυτέρων· τὰς ἁμάξας ταύτας κατασκευάζουσι νῦν ἐξ ὁλοκλήρου μεταλλικάς, τόσῳ δὲ στερεάς, ὥστε ἐν περιπτώσει σιδηροδρομικῶν δυστυχημάτων ὁ ἀριθμὸς τῶν παθόντων νὰ ᾖ πολὺ μικρός· ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτροχιάσεων ἐμετριάσθη πολύ, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τοῦ μεγαλυτέρου βάρους τῶν ἁμαξῶν τούτων καὶ τῆς ἐπιμηκεστέρας βάσεως αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς εὐκολωτέρας ἐγγραφῆς τῶν φορείων ἐπὶ τῶν καμπύλων τμημάτων τῆς ὁδοῦ. Ἐπίσης τὰ φορτηγὰ τοῦ ἀκάμπτου τύπου κατασκευάζουσι νῦν πολὺ μεγαλύτερα καὶ βαρύτερα, ἐπὶ δύο ἢ τριῶν ἀτράκτων, ὡς καὶ φορείων τὰ μεγαλύτερα ἐκ τούτων. Οἱ συρμοκινητῆρες ἀφ' ἑτέρου καθίστανται διαρκῶς βαρύτεροι, ἰσχυρότεροι, εὐσταθέστεροι καὶ οἰκονομικώτεροι συγχρόνως. Ἐν τέλει αἱ διηνεκεῖς τελειοποιήσεις ὡς πρὸς τὴν λίπανσιν, τὴν αὔξησιν τῆς ἀντοχῆς τῶν μετάλλων καὶ τὴν ἐκ ταύτης μείωσιν τῶν ἀποβάρων τῶν ὀχημάτων ἱκανοποιοῦσι τὴν τε ἀσφάλειαν καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν μεταφορῶν.

I. ΥΛΙΚΟΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ. Τὸ ὑλικὸν μεταφορᾶς ἀποτελεῖται ἐξ *ἁμαξῶν* δι' ἐπιβάτας καὶ ἐκ *σκευαγωγῶν* καὶ *φορτηγῶν* δι' ἀποσκευὰς καὶ ἐμπορεύματα. Πάντα τὰ ὀχήματα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο διάφορα μέρη: 1ον) ἀπὸ τὸν *συρμόν*, ἤτοι ἀπὸ τοὺς τροχοὺς μετὰ τῶν ἑαυτῶν ἀτράκτων, ἀπὸ τὴν ἐσχάραν ἢ δάπεδον καὶ ἀπὸ τὰς συσκευὰς συνδέσεως, λιπάνσεως, αἰωρήσεως καὶ ζεύξεως· 2ον) ἀπὸ τὸ *κιβώτιον*, ὅπερ δυνατὸν νὰ περιορισθῇ καὶ εἰς τὸ δάπεδον μόνον, ἐνδιαφέρει δὲ πρωτίστως τὴν ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν.

Α) *Συρμὸς* (train). 1) *Γενικοὶ χαρακτῆρες.* Τὸ τροχαῖον ὑλικὸν τῶν σιδηροδρόμων διακρίνεται ἀπὸ τὸ ἐπὶ ὁδοστρωμάτων ἐκ τῶν ἀκολούθων γενικῶν χαρακτηρισμῶν: 1ον) Ἐφαρμογὴ ὀνύχων ἢ ἐξοχῶν εἰς τὰ ἐπίσωτρα τῶν τροχῶν, πρὸς συγκράτησιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν τροχιῶν. 2ον) Σφήνωσις τῶν τροχῶν ἐπὶ τῶν ἑαυτῶν ἀτράκτων, ὅπως καταστήσωμεν στερεώτερον τὸ σύμπηγμα τῶν τριῶν σωμάτων καὶ δώσωμεν εἰς αὐτὸ τὴν αὐτὴν γωνιακὴν ταχύτητα. 3ον) Κωνικότης τῶν ἐπισώτρων, πρὸς συγκράτησιν τῶν ὀχημάτων εἰς τὴν μέσην ἑαυτῶν θέσιν. 4ον) Παραλληλισμὸς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρης τῶν ἀτράκτων, πρὸς τὸν σκοπὸν ἁπλοποιήσεως καὶ στερεότητος. 5ον) Τοποθέτησις τῶν τροχῶν ὑπὸ τὰ ἐξέχοντα παραπλεύρως κιβώτια, ὅπερ ἐπιτρέπει νὰ δίδωμεν τοῖς τελευταίοις τὸ μεγαλύτερον δυνατὸν πλάτος· καὶ 6ον) Ἐφαρμογὴ τῶν φορτίων ἐπὶ στροφέων ἐξωτερικῶν τοῖς τροχοῖς, ἐξ οὗ προκύπτει μεγαλυτέρα εὐστάθεια καὶ εὐκολία λιπάνσεως.

2) *Ἐσχάρα.* Ἀποτελεῖται αὕτη ἐξ ἐπιμήκους χαλυβδίνου πλαισίου καὶ ἐξ ἐνδιαμέσων *διαδοκίδων*, στερεῶς συμπεπηγμένων μετὰ τῶν *μηκοδοκίδων*, ἤτοι τῶν μακρῶν δοκίδων τοῦ πλαισίου. Ἀπό τινων ἐτῶν συμπηγνύουσι τὴν ἐσχάραν μετὰ τοῦ σκελετοῦ τοῦ κιβωτίου καὶ τῆς στέγης εἰς μοναδικὸν στερεώτατον σύμπηγμα, ἐν εἴδει σωληνώματος.

3) *Ἄτρακτοι ἢ ἄξονες.* Τὸ σύμπηγμα δύο τροχῶν καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀτράκτου καλεῖται *συμπεπηγμένη ἄτρακτος* (essieu monté). Ἐπὶ τοιαύτης ἀτράκτου διακρίνομεν τρία μέρη: τοὺς *στροφεῖς* (fusées), τὰ *μέρη ἢ ἕδρας σφηνώσεως* (portées de calage), ἔνθα σφηνοῦνται οἱ τροχοί, καὶ *τὸ σῶμα* (le corps) τῆς ἀτράκτου, ἤτοι τὸ μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν εὑρισκόμενον μέρος. Διακρίνομεν ἐπίσης, μεταξὺ τῶν στροφέων καὶ τῶν ἑδρῶν σφηνώσεως, τὰς λεγομένας ἕδρας ἐπιπωμασμοῦ (portées d'obturateur) πρὸς ἕδρασιν τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν πυξίδων λιπάνσεως. Αἱ ἐν κινήσει ἄτρακτοι ὑπόκεινται εἰς δυνάμεις, ἃς δυνατὸν νὰ κατατάξωμεν εἰς πέντε ὁμάδας: 1) Εἰς δυνάμεις *κάμψεως*, ὀφειλομένας εἰς τὸ ὅτι ἡ συνισταμένη τοῦ ὑπὸ τῶν στροφέων φερομένου φορτίου πίπτει ἔξω τοῦ σημείου ἐπαφῆς τῶν τροχῶν μετὰ τῶν τροχιῶν. 2) Εἰς δυνάμεις *διατμήσεως*, ὀφειλομένας εἰς τὸ αὐτὸ καὶ προηγουμένως αἴτιον. 3) Εἰς δυνάμεις *κάμψεως*, ὀφειλομένας εἰς τὰς κρούσεις τῶν ὀνύχων ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν παρειῶν τῶν τροχιῶν. 4ον) Εἰς δυνάμεις στρέψεως, προερχομένας ἐκ τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν ἰδίως κύλισιν, τῆς ἐφηρμοσμένης εἰς τὸ ἐπίσωτρον τῶν τροχῶν, ἢ προερχομένας ἐξ ἀνίσου τροχοπεδήσεως δύο συζυγῶν τροχῶν. 5ον) Εἰς δυνάμεις στρέψεως, ὀφειλομένας εἰς τὰς διαδρομὰς ἐπὶ τῶν καμπύλων. Τινὲς ἐκ τῶν προκειμένων δυνάμεων δυνατὸν νὰ προσδιορισθῶσι διὰ λογισμοῦ, ἀλλ' ἄλλαι διαφεύγουσι πάντα προσδιορισμόν, ἔστω καὶ κατὰ μικρὰν προσέγγισιν.

Λόγῳ τῆς περιστροφῆς τῆς ἀτράκτου αἱ δυνάμεις αὗται δρῶσι διαρκῶς ἐπὶ διαφόρων σημείων ἐφαρμογῆς· αἱ ἶνες τῆς ἀτράκτου ἀλληλοδιαδόχως ἐντείνονται καὶ θλίβονται, λόγῳ τῶν ἐκ τοῦ φορτίου προερχομένων δυνάμεων κάμψεως. Ἡ ἐπανάληψις αὕτη ἐντάσεων διαφόρου φύσεως μειοῖ σπουδαίως τὴν ἀντοχὴν τῶν ἀτράκτων μετὰ διαδρομὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην. Ἕνεκα τούτου αἱ σιδηροδρομικαὶ ἑταιρεῖαι παραμερίζουσι, κατ' ἀρχήν, τὰς σειρὰς ἀτράκτων, τὰς ἐν ὑπηρεσίᾳ ἀπό τινος χρόνου, ὅταν αἱ σειραὶ αὗται ἀρχίζωσι νὰ παρουσιάζωσι περιπτώσεις θραύσεως.

Διαστάσεις τῶν ἀτράκτων. Αἱ διαστάσεις τῶν ἀτράκτων προσδιορίζονται δι' ἐμπειρικῶν κανόνων, ἐξ ὧν προκύπτει ὄχι μόνον ἡ διάμετρος τοῦ στροφέως, ὅπως ἀντέχῃ οὗτος εἰς τὸ ἑαυτοῦ φορτίον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιφάνεια τούτου, ὡς πρὸς τὸ προκείμενον φορτίον, ὅπως ἡ παρεντιθεμένη μεταξὺ τοῦ στροφέως καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ σαγματίου (coussinet) λιπαντικὴ ὕλη μὴ ἐκδιώκηται ὑπὸ τῆς πιέσεως.

Τὸ ὅριον φορτίου ἀπὸ ἀπόψεως τῆς καλῆς λιπάνσεως δίδεται προσφόρως ὑπὸ τοῦ τύπου $Pkg = Kp \leqq 0{,}85\ (2\,rl)$. p, ἐν τῷ ὁποίῳ r καὶ l ἡ ἀκτὶς καὶ τὸ μῆκος τοῦ στροφέως εἰς ἑκ., p ἡ ἀνὰ ἑκ.² πίεσις, ἣν δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνωμεν πρὸς καλὴν λίπανσιν (15 ἕως 20 kg διὰ τὴν μεγάλην καὶ 20 ἕως 30 kg διὰ τὴν μικρὰν ταχύτητα), K, εἰς ἑκ.², τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπιφανείας τοῦ σαγματίου, τὸ ἑδραζόμενον ἐπὶ τοῦ στροφέως.

Τὸ ὅριον φορτίου, ἀπὸ ἀπόψεως τῆς κάμψεως, δίδεται ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ τύπου $X = \frac{FI}{V'}$, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ῥοπὴ κάμψεως $X = \frac{Pl}{2}$, ἡ ῥοπὴ ἀδρανείας $I = \frac{\pi r^4}{4}$, ἡ μεγαλυτέρα ἀπόστασις τῆς οὐδετέρας ἰνὸς $V' = r$ καὶ F ἡ κόπωσις ἀνὰ χλ.² τῆς διατομῆς τοῦ στροφέως. Ὅθεν

$$\frac{Pl}{2} = F\,\frac{\pi r^4}{4}\,\frac{1}{r} = \frac{F\pi r^3}{4},\ \text{ἐξ οὗ ἡ}\ P = \frac{F\pi r^3}{2l}$$

ἢ $r = \sqrt[3]{\frac{2\,Pl}{\pi F}}$. Θέτουσι γενικῶς $l = 4\,r$, ὅτε

$P = F\,\frac{\pi r^2}{8}$ ἢ $r = \sqrt{\frac{8P}{F\pi}}$. Εὔκολος ὁ καθορισμὸς τοῦ φορτίου P, ἐὰν γνωρίζωμεν τὰ r καὶ F, ὡς καὶ ἀντιστρόφως.

Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἀνεκτῆς κοπώσεως F καλύτερον νὰ ἐξάγωμεν ταύτην ἐκ τοῦ τύπου $F = \frac{8\,P}{\pi r^2}$, ἐφαρμόζοντες αὐτὸν ἐπὶ ἐν ἐκμεταλλεύσει καλῶς λειτουργουσῶν ἀτράκτων. Εὑρίσκομεν οὕτω τιμὰς διὰ τὸ F μικροτέρας τῶν 5 kg, ἀλλὰ δεχόμεθα ἕως 7 kg διὰ φορτηγὰ μικρᾶς ταχύτητος. Διὰ τὰς ἀτράκτους φορτίου 3 ἕως 7 τόν-

Digitized by Google

νων ἀνὰ στροφέα, αἱ διαστάσεις τῶν στροφέων ποικίλλουσιν ἀπὸ 85 ἕως 130 χλ διὰ τὴν διάμετρον καὶ 170 ἕως 280 χλ διὰ τὸ μῆκος· ἡ διάμετρος εἰς τὸ μέσον ποικίλλει ἀπὸ 120 ἕως 160 χλ, ἡ δὲ διάμετρος τῶν ἑδρῶν σφηνώσεως ἀπὸ 150 ἕως 200 χλ.

Γενικῶς, ἡ στατικὴ πίεσις τροχοῦ ὀχήματος ὑπὸ πλῆρες φορτίον δὲν ὑπερβαίνει 7τ, πλὴν ἂν ἡ ὁδὸς ἀντέχῃ διὰ περισσοτέρους· ἡ ἐπιβάρυνσις αὕτη περιλαμβάνεται μεταξὺ 7350 kg καὶ 8350 kg διὰ τὰ μεγάλα γαλλικὰ συμπλέγματα, μὲ μέσην τιμὴν 7600 kg.

Ὅροι κατασκευῆς καὶ παραλαβῆς. Τὰ σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα ἐπιβάλλουσι λεπτομερεῖς καὶ αὐστηροὺς ὅρους κατασκευῆς καὶ παραλαβῆς τῶν ἀτράκτων, ὡς πρός τε τὴν ποιότητα καὶ τὰς ἀντοχὰς τοῦ μετάλλου καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀνεκτὰς ἀπομακρύνσεις ἀπὸ τὰς διαστάσεις τῶν σχεδίων. Τείνουσι γενικῶς εἰς τὴν ἑνοποίησιν τῶν συγγραφῶν ὑποχρεώσεων δι' ὅλα τὰ ὁμοεθνῆ συμπλέγματα.

Ἀπόστασις ἀπ' ἀλλήλων τῶν ἀτράκτων ἢ διαξόνιον (empattement). Τὸ διαξόνιον τῶν ὀχημάτων σπανίως κατέρχεται κάτω τῶν 3 μ· ἐξικνεῖται ἕως 5,7 μ. διὰ τὰς δισαξονικὰς ἁμάξας συνήθων διαστάσεων. Διὰ τρισαξονικὰς ἁμάξας τὸ διαξόνιον ἐξικνεῖται εἰς 8,40 μ. Τέλος, προκειμένων μακρῶν ἁμαξῶν, προστρέχομεν εἰς τὰ φορεῖα (bogies, trucks), εἰς τὰ κέντρα τῶν ὁποίων ἑδράζεται ἡ γενικὴ ἐσχάρα. Ἕκαστον φορεῖον ἔχει δύο ἢ καὶ τρεῖς ἀτράκτους, δύναται δὲ νὰ περιστρέφηται περὶ τὸ ἑαυτοῦ κέντρον καὶ νὰ ἐπιτρέπῃ οὕτως εἰς τὰς ἀτράκτους νὰ συντρέχωσιν εἰς τὸ κέντρον τῶν διαγραφομένων καμπύλων. Τὸ διαξόνιον ἑκάστου φορείου δυνατὸν νὰ περιορισθῇ μέχρι τοῦ εὔρους τῆς ὁδοῦ, ἣν διατρέχει· μέση τιμὴ αὐτοῦ 2,50 ἕως 2,80 μ., ἐξαιρετικὴ δὲ ἡ 3,60 μ. διὰ τὴν περίπτωσιν 3 ἀτράκτων ἀνὰ φορεῖον. Ἐν τῇ περιπτώσει φορείων ἡ ἀπόστασις τῶν ἄκρων ἀτράκτων ἔχει φθάσει τὰ 17,70 μ. διὰ μῆκος κιβωτίου 20,56 μ.

Διὰ τὸ ὑλικὸν ἐμπορευμάτων ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτράκτων περιορίζεται ἐπίσης εἰς δύο, πλὴν εἰδικῶν τινων μεταφορῶν, αἵτινες, λόγῳ τοῦ ἀδιαιρέτου τῆς μάζης αὐτῶν, ἀπαιτοῦσι πλέον τῶν τεσσάρων σημείων ἑδράσεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ· διὰ τὴν ἐπὶ περιστροφικῶν δίσκων εὔκολον περιστροφὴν τὸ διαξόνιον αὐτῶν περιλαμβάνεται μεταξὺ 2,5 καὶ 4,5 μ, ὑπερβαίνει ὅμως κατὰ πολὺ τὴν διάστασιν ταύτην διὰ τὰ νῦν κατασκευαζόμενα φορτηγὰ μεγάλης χωρητικότητος. Τὰ γαλλικὰ συμπλέγματα ἀνέχονται πάγια διαξόνια ἀπὸ 8,5 ἕως 9,00 μέτρα.

Συσχέτισις τοῦ διαξονίου πρὸς τὰς ἀκτῖνας τῶν καμπύλων τῆς ὁδοῦ. Πρὸ πολλοῦ προὐτείναμεν τὰς σχέσεις: διαξόνιον $\delta=0.294\sqrt{\varrho_0}$ ἢ $0,34\sqrt{\varrho_0}$ μεταξὺ τοῦ διαξονίου δ, εἰς μέτρα, καὶ τῆς *συνήθως* ἐλαχίστης ἀκτῖνος χαράξεως ϱ_0, εἰς μέτρα, ἐφ' ὅσον ἀποβλέπομεν εἰς τὴν καλὴν διατήρησιν τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν ὀχημάτων, ἢ εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς κυκλοφορίας μόνον. Διὰ τὸ κινητήριον ὑλικὸν προτείνομεν ἐπίσης τὴν σχέσιν $\delta=0,24\sqrt{\varrho_0}$, ἐφ' ὅσον θέλομεν νὰ μὴ φθείρωμεν ταχέως τὴν ἐπιδομὴν τῶν ὁδῶν καὶ τοὺς κινητῆρας.

4) *Τροχοί.* Ὁ τροχὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ *κεντρικὸν μέρος*, ἐσφηνωμένον διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ ἢ χνόης ἐπὶ τῆς ἀτράκτου, καὶ ἀπὸ *ἐπίσωτρον*, ἐφηρμοσμένον, μετὰ ἢ ἄνευ παρεμβολῆς σώτρου, μεταξὺ τοῦ ἐπισώτρου καὶ τῆς ἐσωτερικῆς στεφάνης τοῦ τροχοῦ. Ἡ διάμετρος κυλίσεως τῶν τροχῶν ποικίλλει γενικῶς ἐν τῇ κανονικῇ ὁδῷ ἀπὸ 930 ἕως 1050 χλ. Διὰ τὰς λοιπὰς ὁδοὺς ἡ διάμετρος τῶν τροχῶν ἴση περίπου πρὸς τὰ $^2/_3$ τοῦ εὔρους αὐτῶν.

Ἐπίσωτρα (bandages). Τὰ ἐπίσωτρα τῶν τροχῶν ἔχουσι πάχος ἀπὸ 55 ἕως 75 χλ. καὶ φέρουσιν ἐξοχὴν ὕψους 30 χλ. περίπου καὶ πάχους 25 χλ., ἣν καλοῦμεν *ὄνυχα* (mentonnet ou boudin) καὶ δι' ἧς συγκρατοῦνται τὰ ὀχήματα ἐπὶ τῶν τροχιῶν ἑκάστης ὁδοῦ. Εἴπομεν ἤδη ὅτι τὰ ἐπίσωτρα ἔχουσι κωνικὴν τὴν ἐπιφάνειαν κυλίσεως μὲ κωνικότητα $\frac{1}{20}$ ἕως $\frac{1}{17}$ διὰ τὴν κανονικὴν ὁδὸν καὶ $\frac{1}{17}$ ἕως $\frac{1}{15}$ διὰ τὰς στενὰς ὁδούς, τοῦτο δὲ πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐν κινήσει ὀχημάτων εἰς τὴν μέσην ἑαυτῶν θέσιν. Οἱ Ἀμερικανοὶ δέχονται κωνικότητα πολὺ μικροτέραν, μόλις $\frac{1}{40}$. Πειράματα γενόμενα ἐν Εὐρώπῃ, πρὸς κατάργησιν τῆς κωνικότητος, ἀπέτυχον.

Τὰ ἐπίσωτρα συσφίγγονται ἐπὶ τοῦ κέντρου τοῦ τροχοῦ ἐν θερμῷ. Πλὴν τῆς συσφίγξεως ταύτης ἔχομεν καὶ *συνδέσεις ἀσφαλείας* διαφόρων συστημάτων· ἐκ τούτων τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ διὰ ζωστήρων ἢ δακτυλίων σύνδεσις, ἀνέκαθεν ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων.

Σῶμα ἢ κέντρον τῶν τροχῶν. Οἱ τροχοὶ τῶν φορτηγῶν εἰσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀκτινωτοὶ ἐκ χυτοχάλυβος· ἐνίοτε κατασκευάζονται μὲ πλῆρες κέντρον (τροχοὶ μετὰ δίσκου), ἐπίσης ἐκ χάλυβος Πάντες οἱ τροχοὶ οὗτοι ἔχουσι χωριστὸν ἐπίσωτρον. Μόνον οἱ χυτοσιδηροῖ τροχοὶ ἀποτελοῦνται ἐκ μοναδικοῦ τεμαχίου.

Οἱ τροχοὶ τῶν ἁμαξῶν κατασκευάζονται νῦν μετὰ πλήρους δίσκου, ἐπιπέδου ἢ κυματοειδοῦς: ἀποφεύγομεν οὕτω τὰς περιστροφικὰς κινήσεις τοῦ ἀέρος, ἃς προκαλοῦσιν οἱ βραχίονες τῶν ἐν κινήσει τροχῶν καὶ δι' ὧν ἐγείρεται κονιορτὸς καὶ προκύπτουσι διάφορα μειονεκτήματα. Πάντες οἱ τροχοὶ οὗτοι ἔχουσιν ἐπίσης χωριστὰ ἐπίσωτρα. Ἐν τῷ 7ῳ πίνακι περιέχονται σχετικὰ πρὸς τὰ ὑπ' ἀριθμ. 2, 3, 4, 5, 7 θέματα.

Ἀπόστασις μεταξὺ τῶν συζυγῶν τροχῶν. Ἡ ἀπόστασις τῶν τροχῶν ἑκάστης ἀτράκτου, τὸ πλάτος καὶ τὸ πάχος τῶν ἐπισώτρων, ἡ ἐξωτερικὴ ἀπόστασις τῶν ὀνύχων, τὸ ὕψος αὐτῶν, τὸ χάσμα, ὅπερ παρουσιάζουσιν ἐν τῇ ὁδῷ, ὑπόκεινται εἰς μέγιστα καὶ ἐλάχιστα, ὁρισθέντα διεθνῶς ἐν τοῖς σιδηροδρομικοῖς συνεδρίοις τῆς Berne.

Ὅροι κατασκευῆς καὶ παραλαβῆς. Λεπτομερέσταται συγγραφαὶ ὑποχρεώσεων, ἀνάλογοι πρὸς τὰς τῶν ἀτράκτων, εὑρίσκονται ἐν ἐφαρμογῇ.

5) *Ἐλατήρια.* Ἡ αἰώρησις τῶν κιβωτίων τῶν ὀχημάτων ἐπὶ ἐλατηρίων, ἀναπόφευκτος διὰ τὰς ἁμάξας, ἀπὸ ἀπόψεως διατηρήσεως τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν ὀχημάτων, ἐφαρμόζεται ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῶν φορτηγῶν, μεθ' ὅλην τὴν συνήθως μικρὰν ταχύτητα πορείας αὐτῶν. Ἄλλως τε τὸ τοιοῦτον κατέστη διεθνῶς ὑποχρεωτικόν. Τὸ ἐλατήριον ἑδράζεται ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πυξίδος λιπάνσεως καὶ φορτίζεται εἰς τὰ δύο ἄκρα, τῇ μεσολαβήσει κρεμαστήρων, ὑπὸ τῶν μηκοδοκίδων τῆς ἐσχάρας. Τὰ ἐλατήρια αἰωρήσεως ἀποτελοῦνται ἐξ ἐπαλλήλων ἐλασμάτων, ὧν ὁ ἀριθμός, τὸ πάχος, τὸ μῆκος καὶ ἡ διάταξις ἀποτελοῦσι πρόβλημα πρὸς λύσιν. Γενικῶς πραγματοποιοῦσι δευτέραν αἰώρησιν τῶν κιβωτίων πρὸς αὔξησιν τῆς εὐμαρείας τῶν ἐπιβατῶν: παρεμβάλλουσι μεταξὺ τῶν κιβωτίων καὶ τῆς ἐσχάρας δίσκους ἐκ καουτσοὺκ ἤ, ἐνίοτε, σπειροειδῆ ἐλατήρια.

Τὰ ἐλατήρια τῶν ἁμαξῶν 1ης θέσεως, λίαν εὔκαμπτα, ἔχουσι μῆκος ἀπὸ 1,80 ἕως 2,50 μ· τὰ τῶν φορτηγῶν ἔχουσι περίπου 1 μέτρου. Ἡ εὐκαμψία τῶν ἐλατηρίων, ἤτοι ἡ ἀνὰ τόννον φορτίου μείωσις τοῦ βέλους αὐτῶν, ποικίλλει πολύ· εἶναι αὕτη:

60 ἕως 145 χλ. ἀνὰ τόννον διὰ τὰς ἁμάξας 1ης θέσεως.
50 » 70 » » » » » » 2ας καὶ 3ης θέσεως
30 » 40 » » » » τὰ σκευοφόρα·
14 » 20 » » » » » φορτηγά·
10 » 15 » » » » τὰς κινητηρίους ἀτράκτους·
6 » 10 » » » » » φερούσας.

Ἡ διατομὴ τοῦ χαλυβδίνου ἐλάσματος, τοῦ χρησιμοποιουμένου πρὸς κατασκευὴν ἐλατηρίων, ἔχει γενικῶς 70 ἕως 80 χλ. πλάτος καὶ 9 ἕως 13 χλ. πάχος· συναντῶνται συχνάκις καὶ πλάτη 90 ἕως 100 χλ. μὲ πάχη 12 ἕως 14 χλ.

Τὸ βάρος συνήθους ἐλατηρίου ποικίλλει ἀπὸ 100 ἕως 140 kg διὰ τὰς ἁμάξας καὶ ἀπὸ 50 ἕως 70 kg διὰ τὰ φορτηγά. Ἡ προμήθεια χάλυβος δι' ἐλατήρια ὑπάγεται ἐπίσης εἰς ἡνοποιημένον τύπον συγγραφῆς ὑποχρεώσεων.

6) *Λίπανσις.* Οἱ στροφεῖς τῶν ἀτράκτων τῶν ὀχημάτων δέον νὰ λιπαίνωνται συχνάκις καὶ νὰ προασπίζωνται ἀπὸ τὸν κονιορτόν· ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη νὰ περιβάλλωμεν αὐτοὺς διὰ τῶν λεγομένων πυξίδων λιπάνσεως (boîtes à huile), ὧν οἱ τύποι εἰσὶ λίαν διάφοροι. Αἱ πυξίδες αὗται περιέχουσι τὸ λεγόμενον *σαγμάτιον* (coussinet) καὶ τὸ δοχεῖον λιπάνσεως. Τὸ σαγμάτιον εἶναι μεταλλικὸν τεμάχιον ἐκ λευκοῦ μετάλλου, ἐκ κρατερώματος μετὰ λευκοῦ μετάλλου ἢ ἐκ μαλακοῦ κρατερώματος, ὅπερ παρεντίθεται μεταξὺ τοῦ στροφέως καὶ τοῦ ἐλατηρίου αἰωρήσεως. Τὸ τόξον ἑδράσεως τοῦ σαγματίου ἐπὶ τοῦ στροφέως ποικίλλει ἀπὸ 100 ἕως 120°, ὅτε ἡ χορδὴ ἑδράσεως εἶναι 1,53r ἢ 1,73r, ἔνθα r ἡ ἀκτὶς τοῦ στροφέως. Λόγῳ τῆς στενῆς ταύτης ἑδράσεως ἐπεκτείνουσι τὰ σαγμάτια δι' ὤτων, πρὸς παρακώλυσιν χωρισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῶν στροφέων. Χρησιμοποιοῦσι σχεδὸν ἁπανταχοῦ νῦν πρὸς λίπανσιν τῶν στροφέων τῶν ἀτράκτων ὀρυκτέλαια (mazout, σχιστέλαια, ἀμερικανικὰ ἔλαια, κλπ.), εἴτε μόνα, εἴτε ἐν μίγματι μὲ ἔλαιον κράμβης ἢ καὶ πρὸς ἄλληλα.

7) *Ζεύξεις.* Αἱ παραγόμεναι κρούσεις, λόγῳ τῶν διαφορῶν ταχύτητος τῶν ὀχημάτων κατὰ τὴν κίνησιν, ἐκκίνησιν ἢ ἐπιβράδυνσιν αὐτῶν, ἀμβλύνονται δι' ἐλαστικῶν συσκευῶν, αἵτινες δέον νὰ ὦσιν ἀνθεκτικαὶ καὶ λίαν ἐλαστικαὶ διὰ τὰς ἁμάξας. Αἱ ἐλαστικαὶ συσκευαὶ ἀποτελοῦνται, ἀναλόγως τοῦ συστήματος: 1ον) ἀπὸ ἀνεξάρτητα καὶ εἰδικὰ ἐλατήρια διὰ τὴν κροῦσιν καὶ διὰ τὴν ἕλξιν· 2ον) ἀπὸ μοναδικὰ ἐλατήρια μὴ συζυγῆ· 3ον) ἀπὸ μοναδικὰ ἐλατήρια συζυγῆ διὰ τὴν κροῦσιν καὶ διὰ τὴν ἕλξιν.

Τὰ ἐλατήρια ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐλάσματα ἢ εἰσι σπειροειδῆ. Ἐν ἑκάστῳ μετώπῳ ὀχήματος ὁ δεξιὸς συγκρουστὴρ εἶναι ἐπίπεδος, ὁ δὲ ἀριστερὸς κυρτός· προτιμῶσι νῦν ἀμφοτέρους τοὺς δίσκους κυρτούς. Τὰ ὀχήματα συζευγνύονται δι' ἀγκίστρων μετὰ τένοντος καὶ εἴς τινας χώρας, συμπληρωματικῶς, δι' ἁλύσεων ἀσφαλείας· διὰ τοῦ τένοντος ἀναπτύσσομεν τάσιν τινὰ ἐν τῇ ζεύξει καὶ μειοῦμεν οὕτω τὰς λοξοειδεῖς κινήσεις, ἰδίως τῶν ταχέων καὶ ταχυτάτων συρμῶν. Ἡ διαδρομὴ τῶν δίσκων συγκρούσεως εἶναι τὸ μέγιστον 20 ἑκ, ἡ δὲ τῶν ἐλατηρίων ἕλξεως 6,5 ἑκ. διὰ μοναδικὰ συζυγῆ ἐλατήρια ζεύξεως καὶ κρούσεως, εἶναι δὲ 13 καὶ 5 ἑκ. δι' ἀνεξάρτητα ἐλατήρια. Αἱ συσκευαὶ ζεύξεως καὶ κρούσεως τῶν ὀχημάτων δέον νὰ ἐκπληρῶσι τοὺς ὅρους τῶν σιδηροδρομικῶν συνεδρίων τῆς Berne, πρὸς διεθνῆ κυκλοφορίαν.

Αὐτόματοι ζεύξεις. Οἱ ἀμερικανικοὶ σιδηρόδρομοι ἐφήρμοσαν ἀπὸ τοῦ 1893 τὴν λεγομένην *αὐτόματον ζεῦξιν* μεταξὺ τῶν ὀχημάτων. Εἶναι αὕτη συσκευὴ *ζεύξεως καὶ κρούσεως συγχρόνως*, ἔχουσα προσόντα καὶ μειονεκτήματα. Ἐν Εὐρώπῃ ἐγένοντο καὶ γίνονται δοκιμαὶ πρὸς τροποποίησιν ἢ καὶ ἀντικατάστασιν τῆς χαλαρᾶς ζεύξεως δι' ἄλλης αὐτομάτου. Ἐν Γαλλίᾳ συνεστάθη κατὰ τὸ 1925 «ἐπιτροπὴ ἐρεύνης τῶν συσκευῶν αὐτομάτου ζεύξεως», μετὰ τὰς γενομένας δοκιμὰς ἐπὶ τῶν συσκευῶν Willison, Henricot καὶ Boirault, ἥτις κατέθεσε τοὺς ἐκπληρωτέους ὅρους πρὸς ἐξεύρεσιν ἱκανοποιητικῆς λύσεως. Διὰ νησιωτικὰ συμπλέγματα, ὡς τὸ ἰαπωνικὸν ἢ τὸ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἡ ἀντικατάστασις τῆς χαλαρᾶς ζεύξεως δι' ἄλλης, αὐτομάτου, δὲν παρουσιάζει τὰς δυσχερείας, ἃς προβάλλει διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ συμπλέγματα, ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελε γενικευθῇ, συγχρόνως δέ. Διὰ τοῦτο τὸ ζήτημα τοῦτο ἐρευνᾶται ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνοῦς Ἑνώσεως τῶν σιδηροδρόμων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ προταθησομένη αὐτόματος κεντρικὴ ζεῦξις, ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς θὰ ᾖ γενικὴ μόνον μετὰ *μακροτάτην* χρονικὴν περίοδον, καθόσον συνεπάγεται αὕτη σημαντικὰς μεταβολὰς ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς ἐσχάρας ἰδίως τῶν ὀχημάτων.

Β) ***Κιβώτιον*** (caisse): 1) *Ἅμαξαι.* α') Τύποι ἁμαξῶν. Ἐν Εὐρώπῃ αἱ ἅμαξαι ἀποτελοῦνται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐξ ἀνεξαρτήτων διαμερισμάτων, ἀλλ' αἱ διατάξεις τῶν θυρῶν προσπελάσεώς εἰσι διάφοροι, ἐφ' ὅσον πρόκεινται συρμοὶ συχνῶν σταθμεύσεων, ἢ συρμοὶ μακρῶν διαδρομῶν ἄνευ σταθμεύσεων. Ἐν τοῖς πρώτοις ἕκαστον διαμέρισμα ἐξυπηρετεῖται διὰ παραπλεύρων θυρῶν, πρὸς εὐκολίαν τοῦ ἐλέγχου καὶ τῶν ἐπιβιβάσεων καὶ ἀποβιβάσεων. Ἐν τοῖς ἄλλοις ὑπάρχουσι θύραι μόνον εἰς τὰ μέτωπα τῶν ἁμαξῶν· ἡ εἴσοδος εἰς τὰ διαμερίσματα γίνεται διὰ διαδρόμου εὔρους 70 ἑκ, διήκοντος καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἁμάξης καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνοίγουσιν εἰς τὰ τέρματα ἐπαλλήλους κλειστοὺς δι' ἐλαστικῶν τοιχωμάτων ἐξώστας, δι' ὧν ἐπικοινωνοῦσιν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ συρμοῦ. Διὰ προσθήκης *ἁμάξης ἑστιατορίου* (voiture-restaurant) καταργοῦμεν τὰς σταθμεύσεις πρὸς λῆψιν γεύματος. Πάντες οἱ ταχύτατοι καὶ ταχεῖς συρμοὶ συντίθενται ἐξ ἁμαξῶν ἐπὶ φορείων, μετὰ ἐπικοινωνίας ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον.

β') Κατασκευὴ τοῦ κιβωτίου. Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ κιβωτίου μετεχειρίζοντο γενικῶς τὴν δρῦν καὶ τὴν μελίαν (le frêne) καὶ ἐνίοτε τὸ teck, διὰ τὸν σκελετὸν καὶ τὴν ξύλωσιν· τὴν ἐλάτην (sapin) διὰ τὰ δάπεδα, τὰ χωρίσματα καὶ τὰς λεπτοξυλώσεις· τὸ ἐστιλβωμένον λεῖον ἔλασμα (tôle vernie) διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπένδυσιν, πλὴν συμπλεγμάτων τινῶν, ἅτινα ἐχρησιμοποίουν πρὸς τοῦτο τὸ teck. Νῦν, ὡς εἴπομεν καὶ διὰ τὴν ἐσχάραν, ἡ κατασκευὴ γίνεται καθ' ὁλοκληρίαν μεταλλική· κατὰ πόσον ὁ χρόνος θὰ δικαιώσῃ τὴν ἀλλαγὴν ταύτην, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὸ δυσθερμαγωγὸν τῶν τοιχωμάτων, ἄγνωστον.

γ') Αἱ διάφοροι θέσεις καὶ αἱ διατάξεις αὐτῶν. Αἱ θέσεις εἰσὶ συνήθως τρεῖς, I, II καὶ III, εἴς τινας ὅμως χώρας ὑπάρχουσι δύο μόνον II καὶ III, ἢ I καὶ III, εἰς ἄλλας τέσσαρες καὶ εἰς ἄλλας μία μόνον, μὲ διακρίσεις, γινομένας δι' ἁμαξῶν πολυτελείας. Αἱ διακρίσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν θέσεων ἀνάγονται ὄχι μόνον εἰς τὴν εὐμάρειαν τῆς μεταφορᾶς, ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ εἰς τὸν ἀνὰ ἐπιβάτην διατιθέμενον χῶρον καὶ ἑπομένως κύβον ἀέρος. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ, ἐν τῷ ὁποίῳ συνοψίζονται αἱ διαστάσεις τοῦ πλείστου τῶν γαλλικῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν, εἶναι ἀρκούντως ἐνδεικτικός.

	Εὖρος ὀχήματος	*Εὖρος διαμερίσματος*	*Ὕψος διαμερίσματος*	*Εὖρος καθίσματος*	*Χῶρος ἀνὰ ἐπιβάτην*
I θέσις	2,60 μ.	2,00 ἕως 2,20 μ.	1,90 ἕως 2,10 μ.	0,60 ἕως 0,65 μ.	1,61 $μ^3$.
II »	2,50 »	1,60	1,90	0,50	0,76 »
III »	» »	1,20	1,75 ἕως 1,80	0.45 ἕως 0,50	0,54 »

Ἐκ τῆς τελευταίας στήλης προκύπτει ὅτι οἱ διατιθέμενοι χῶροι εἰς τὰς τρεῖς κατηγορίας θέσεών εἰσι πρὸς ἀλλήλους ὡς οἱ ἀριθμοὶ 100,47

Digitized by Google

καὶ 33, ὅπερ λίαν λυπηρόν, ἰδίως διὰ τοὺς ἐπιβάτας III θέσεως. Αἱ χωρητικότητες καὶ τὰ ἴδια βάρη (ἀπόβαρα) τῶν ἁμαξῶν τούτων ἔχουσιν οὕτω: 1ον) Αἱ ἅμαξαι I θέσεως ἔχουσι συνήθως 3 ἢ 4 διαμερίσματα, 8 θέσεων ἕκαστον. Τὸ βάρος τῶν ἁμαξῶν μετὰ 4 διαμερισμάτων 11 ἕως 14 τόννοι.

2ον) Αἱ ἅμαξαι II θέσεως ἔχουσι 4 διαμερίσματα ἐκ 10 θέσεων ἕκαστον, βάρος δὲ 7 ἕως 10 τόννους.

3ον) Αἱ ἅμαξαι III θέσεως ἔχουσι 5 διαμερίσματα ἐκ 10 θέσεων ἕκαστον, βάρος δὲ 7 ἕως 8 τόννους.

Εἰς πολλὰ συμπλέγματα χρησιμοποιοῦσιν, ἰδίως διὰ τὰς διακλαδώσεις, *μικτὰς ἁμάξας*: ἐν τῇ αὐτῇ ἁμάξῃ δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ οἱοσδήποτε συνδυασμὸς θέσεων, I, II καὶ III, ἢ I καὶ II, ἢ II καὶ III.

δ') Ἰδιαίτερα διαμερίσματα, αἴθουσαι καὶ κλινάμαξαι (coupés, salons, voitures-lits). Ἐπὶ τῶν μεγάλων σιδηροδρομικῶν συμπλεγμάτων ὑπάρχουσι διαμερίσματα I θέσεως μὲ μίαν μόνον σειρὰν καθισμάτων ἢ καὶ μὲ δύο σειρὰς πρὸς ἀποκλειστικὴν διάθεσιν εἰς ἄτομα, αἰτοῦντα τὸ τοιοῦτον. Τὰ καθίσματα τῶν διαμερισμάτων τούτων, ἐνίοτε δὲ τὰ καθίσματα γενικῶς τῶν I θέσεων μετατρέπονται, ἐν καιρῷ νυκτός, εἰς κλίνας. Ἐπίσης, ἐπὶ εἰδικῇ αἰτήσει, τὰ μεγάλα σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα θέτουσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν αἰτούντων ἁμάξας-αἰθούσας. Ἐπίσης ἅμαξαι μετὰ δωμάτων κυκλοφοροῦσιν ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν περιηγητῶν. Ἅμαξαι μετὰ ὀρόφου, ἐστεγασμένου ἢ μή, κυκλοφοροῦσιν ἐπίσης ἐπὶ γραμμῶν περιχώρων τῶν μεγαλοπόλεων.

Ταχυδρομικὰ ὀχήματα, ἀνήκοντα εἰς τὰ συμπλέγματα ἢ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ταχυδρομείου, ἀποτελοῦσι μέρος συρμῶν τινων καὶ εἰσὶ διατεταγμένα πρὸς διεξαγωγὴν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας καθ' ὁδόν.

ε') Βαρὺ σύγχρονον ὑλικὸν (matériel lourd). Γενικὴ τάσις ἐπικρατεῖ πρὸς αὔξησιν τῆς εὐμαρείας, τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς στερεότητος, ἃς παρέχουσιν αἱ ἅμαξαι. Αἱ νέαι ἅμαξαί εἰσι μακραί, εὐρεῖαι καὶ ὑψηλαί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ φορείων καὶ μετὰ κατὰ μῆκος ἐπικοινωνίας. Διαθέτουσιν ἐν αὐταῖς διαμερίσματα καθαριότητος μετὰ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ ὕδατος, ἀποχωρητήρια, θέρμανσιν δι' ἀτμοῦ, φωτισμὸν δι' ἠλεκτρισμοῦ κλπ. Αἱ τελειοποιήσεις αὗται ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τὰς τρεῖς κατηγορίας θέσεων, ἀνίσως ὅμως, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ ἀνὰ ἐπιβάτην διαθεσίμου χώρου. Ἐν ταῖς ἁμάξαις μετὰ διαμερισμάτων πολυτελείας προβλέπεται μάλιστα μέρος πλυσίματος καὶ ἀποχωρητηρίου ἀνὰ διαμέρισμα ἁμάξης, ὅπως ὁ ἐπιβάτης μὴ ἐξέρχηται εἰς τὸν διάδρομον. Ἐκ τῆς νέας ταύτης πρακτικῆς ηὔξησεν αἰσθητῶς τὸ ἀπόβαρον· οἱ συρμοὶ καθίστανται διαρκῶς βαρύτεροι καὶ ἀπαιτοῦσιν ἰσχυροτέρας μηχανάς.

Κατασκευάζουσι νῦν, εἰς μεγάλην κλίμακα, ἁμάξας ἐπὶ φορείων, ὁλικοῦ μήκους μέχρις 22 μ, εὔρους 3 μ. καὶ ὕψους 3,75 μ. ἄνω τῶν τροχιῶν· τὸ βάρος αὐτῶν ποικίλλει ἀπὸ 35 ἕως 45 τόννους, διὰ τὰς τελευταίας κατασκευῆς μεταλλικὰς ἁμάξας. Αἱ οὕτω κατασκευαζόμεναι ἅμαξαι ἔχουσιν 7 ἢ 8 διαμερίσματα, ὁσάκις πρόκειται ἅμαξα I θέσεως, 8 ἢ 9 διαμερίσματα δι' ἅμαξαν II θέσεως καὶ 9 ἢ 10 διαμερίσματα δι' ἅμαξαν III θέσεως.

στ') Τιμὴ τῶν ἁμαξῶν. Ἡ τιμὴ τῶν ἁμαξῶν ποικίλλει πολύ, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαμερισμάτων καὶ τῶν προβλεπομένων διευθετήσεων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1929 ἐπλήρωσαν μεταλλικὰς ἁμάξας μὲ τὰς ἀκολούθους τιμάς :

Δι' ἅμαξαν 12 διαμερισμάτων, 6 I θέσεως καὶ 6 III θέσεως ($A^6 C^6$)......	124.000 φρ. χρυσᾶ
Δι' ἅμαξαν 11 διαμερισμάτων, III θέσεως (C^{11}).	110.000 » »
Δι' ἅμαξαν 4 διαμερισμάτων, III θέσεως καὶ μὲ διαμέρισμα ἀποσκευῶν (C^4D)	98.000 » »

2) *Σκευαγωγὰ καὶ φορτηγά*. Τὰ φορτηγὰ κατασκευάζονται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν καὶ αἱ ἅμαξαι. Προσπαθοῦσι νῦν νὰ μειώσιν, ἐφ' ὅσον δυνατόν, τὴν εἰδίκευσιν τῶν φορτηγῶν διαφόρου τύπου, ὧν ὁ πολλαπλασιασμὸς δυσχεραίνει τὴν πρόσφορον καὶ εὔκολον διανομὴν τοῦ ὑλικοῦ. Μεταξὺ τῶν εἰδικῶν ὀχημάτων, τῶν κυκλοφορούντων μετὰ τῶν συρμῶν ἐπιβατῶν, δέον ν' ἀναφέρωμεν τὰς ἀποθήκας ἀποσκευῶν, τὰ φορτηγὰ δι' ἁμάξας ἐπὶ ὁδοστρωμάτων, τὰ φορτηγὰ δι' ἵππους συνήθους ἢ μεγάλης ἀξίας καὶ τὰ φορτηγὰ γάλακτος.

α') Ἀποθῆκαι ἀποσκευῶν ἢ σκευαγωγὰ ἢ σκευοφόροι (fourgons). Ὁ ἀρχιοδηγὸς τοῦ συρμοῦ ἐκτελεῖ ἐν τῷ ὀχήματι τούτῳ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν φύλλων πορείας καθ' ὁδόν, ἐπιβλέπει τὴν ὁδόν, συσφίγγει τὰς τροχοπέδας τοῦ ὀχήματος καὶ ἐπικοινωνεῖ εὐκόλως, διὰ συρματοσχοίνου καὶ κώδωνος, ἢ διὰ συρίκτρας, μετὰ τοῦ μηχανοδηγοῦ. Τὸ κιβώτιον εἶναι ξύλινον ἢ μεταλλικόν, 5 ἕως 6,5 μ. διὰ τὰ παλαιὰ σκευαγωγά, 10 ἕως 13,5 μ. διὰ τὰ ἐπὶ 2 ἢ 3 ἀτράκτων νεώτερα καὶ 18,5 μ. περίπου διὰ τὰ σκευαγωγὰ ἐπὶ φορείων. Τὸ ἀπόβαρον 7 ἕως 10 τ. διὰ τὰ παλαιά, 11 ἕως 20 τ διὰ τὰ νεώτερα καὶ 30 ἕως 35 τ. διὰ τὰ ἐπὶ φορείων.

Ἡ τιμὴ τῶν σκευαγωγῶν κανονίζεται συνήθως ἀνὰ σκευαγωγόν· ἀνὰ χιλιόγραμμον στοιχίζουσι περίπου 0,60 φρ. χρ. τὰ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν ἀτράκτων καὶ 0,80 φρ χρ. τὰ ἐπὶ φορείων. Κατασκευάζουσι νῦν σκευαγωγὰ διὰ κατὰ μῆκος ἐπικοινωνίαν ἐν τοῖς συρμοῖς ἐπιβατῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν μεγάλης ταχύτητος, ὅτε ἡ τακτοποίησις τῶν δεμάτων γίνεται καὶ καθ' ὁδόν.

β') Φορτηγὰ δι' ἁμάξας. Ἀποτελοῦνται ταῦτα ἀπὸ ἁπλᾶ ἄστεγα δάπεδα, ἐφ' ὧν στερεοῦνται καλῶς αἱ πρὸς μεταφορὰν ἅμαξαι, ἔχουσι δὲ μῆκος 4,5 ἕως 6,5 μ. καὶ ἀπόβαρον 5 ἕως 8 τόννους. Διὰ τὴν μεταφορὰν αὐτοκινήτων χρησιμοποιοῦσι κλειστὰ φορτηγὰ καταλλήλων διαστάσεων. Τὰ φορτηγὰ ταῦτα ἔχουσιν εἰς τὰ δύο μέτωπα μεγάλας διφύλλους θύρας καὶ καταπιπτούσας γεφύρας, δι' ὧν φορτώνομεν τὰ αὐτοκίνητα ἐπὶ τῶν κρηπιδωμάτων, κινοῦντες ταῦτα διὰ τῶν ἑαυτῶν τροχῶν. Τὸ ἀπόβαρον τῶν ὀχημάτων τούτων εἶναι 9 ἕως 10 τόννοι.

γ') Φορτηγὰ δι' ἵππους. Διευθετοῦνται ταῦτα, ὥστε νὰ δέχωνται τοὺς ἵππους ἐγκαρσίως ἢ ἐπιμήκως. Ἡ θέσις ἑκάστου ἵππου ἀπαιτεῖ πλάτος 0,75 ἕως 0,95 μ. καὶ μῆκος 3,07 μ. Συνήθως ὑπάρχει καὶ διαμέρισμα διὰ τὸν ἱπποκόμον. Αἱ θέσεις ἵππων εἶναι 5 ἢ 6 διὰ τὴν ἐγκαρσίαν διευθέτησιν καὶ 3 μόνον διὰ τὴν ἐπιμήκη. Τὸ ἀπόβαρον ποικίλλει ἀπὸ 6 ἕως 12 τόννους, ἀναλόγως τῶν τύπων.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν φορτηγῶν περιλαμβάνει τρεῖς κατηγορίας: τὰ ἐστεγασμένα καὶ κλειστὰ φορτηγά, τὰ ἄστεγα φορτηγὰ μεθ' ὑψηλῶν πλευρῶν καὶ τὰ ἄστεγα φορτηγὰ μετὰ χαμηλῶν πλευρῶν ἢ ἰσόπεδα φορτηγὰ (wagons couverts et fermés, wagons-tombereaux, wagons-plates-formes).

δ') Ἐστεγασμένα κλειστὰ φορτηγά. Ὁ συνήθης τύπος φορτηγοῦ εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἐστεγασμένου καὶ κλειστοῦ φορτηγοῦ, ἐπὶ δύο ἀτράκτων καὶ μετὰ θυρῶν κυλιουσῶν· ἁρμόζει εἰς τὰ ἐμπορεύματα ἀξίας ἢ τὰ φοβούμενα τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπηρείας. Κατασκευάζουσι ταῦτα γενικῶς μετὰ παραθύρων ἐπὶ τῶν πλευρῶν, πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτῶν καὶ διὰ τὴν μεταφορὰν ζῴων· τὰ παράθυρα ταῦτα κλείονται ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὁσάκις πρόκειται νὰ σφραγισθῶσιν αἱ θύραι πρὸς μεταφορὰν ἐμπορευμάτων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἢ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, διὰ πλήρους ἐσφραγισμένου φορτηγοῦ. Νῦν τὰ φορτηγὰ τοῦ τύπου τούτου μετὰ δύο ἀτράκτων κατασκευάζονται *διὰ φορτίον 20 τόννων*· ἡ χωρητικότης τοῦ κιβωτίου εἶναι 45 κ. μ. περίπου, τὸ δὲ ἀπόβαρον 10 ἕως 11 τόννοι. Ὁ παλαιότερος τύπος φορτηγῶν ἦτο διὰ φορτίον 8 ἕως 12 τόννων μὲ ἀπόβαρον 5 ἕως 8 τόννων.

ε') Φορτηγὰ πρωΐμων (wagons à primeurs), *φορτηγὰ ψυκτικὰ ἢ ψυχοβόλα ἢ ψυγεῖα* (wagons frigorifiques). Τὰ φορτηγὰ πρωΐμων καὶ τὰ φορτηγὰ-ψυγεῖα εἰσὶν ἐστεγασμένα φορτηγὰ μὲ εἰδικὰς διευθετήσεις: τὰ φορτηγὰ πρωΐμων π. χ. ἔχουσι πολλὰ ἀνοίγματα πρὸς πρόσφορον ἀερισμὸν τῶν μεταφερομένων προϊόντων· τοὐναντίον, τὰ φορτηγὰ-ψυγεῖα δὲν ἔχουσιν ἀνοίγματα πρὸς τελείαν ἀπομόνωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν. Ἔχουσι γενικῶς διπλᾶς πλευράς, δάπεδον καὶ στέγην πρὸς διατήρησιν τῆς διὰ πάγου ἢ ἄλλου μέσου ἐπιτυγχανομένης χαμηλῆς ἐσωτερικῆς θερμοκρασίας.

στ') Φορτηγὰ ἄστεγα μεθ' ὑψηλῶν πλευρῶν. Ὁ τύπος οὗτος φορτηγοῦ, καλυπτόμενος ἐν ἀνάγκῃ διὰ χονδροπάνου, ἐφαρμόζεται εἰς τὰς μᾶλλον ποικίλας μεταφοράς. Φέρεται γενικῶς ἐπὶ δύο ἀτράκτων. Τὸ ὕψος τῶν πλευρῶν ποικίλλει ἀπὸ 1 ἕως 1,5 μ· αἱ πλευραὶ ἔχουσι θύρας πρὸς φόρτωσιν καὶ ἐκφόρτωσιν· ἐνίοτε καὶ τὰ μέτωπα ἀνοίγουσι διὰ περιστροφῆς εἰς τὸ ἄνω μέρος, πρὸς ἐκφόρτωσιν διὰ πτύου ἢ δι' ἀνατροπῆς. Τὰ φορτηγὰ ταῦτα κατεσκευάσθησαν κατ' ἀρχὰς διὰ φορτίον 10 τ. μὲ ἀπόβαρον 6 ἕως 7 τ. Νῦν κατασκευάζουσι ταῦτα *διὰ φορτίον 20 τ.* μὲ ἀπόβαρον 9 ἕως 9,5 τόννων. Κατασκευάζουσιν ἐπίσης φορτηγὰ τοῦ τύπου τούτου μεγαλυτέρας χωρητικότητος, δυνάμενα νὰ φέρωσι 40 ἢ καὶ 50 τόννους· φέρονται τότε ἐπὶ φορείων, ὁ τύπος ὅμως τῶν 20 τ. εἶναι ὁ μᾶλλον διαδεδομένος. Ἀπόβαρον τῶν φορτηγῶν μεγάλης χωρητικότητος ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ μεγίστου φορτίου, ἐνίοτε μόνον 350 kg ἀνὰ τόννον χρησίμου φορτίου.

ζ') Φορτηγὰ μετὰ χαμηλῶν πλευρῶν ἢ ἰσόπεδα. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ φορτηγὰ ταῦτα ἔχουσι παρειὰς ὕψους 20 ἕως 40 ἑκ, κατὰ βούλησιν κλινομένας κάτω, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν φορτώσεων. Ὁ παλαιὸς κανονικὸς τύπος τῶν ἰσοπέδων φορτηγῶν φέρεται ἐπὶ 2 ἀτράκτων, ἔχει μῆκος 5,5 μ. καὶ δύναται νὰ φέρῃ 10 τ. μὲ ἀπόβαρον 6 τ. Ὁ νεώτερος τύπος ἔχει μῆκος 7,50 καὶ γίνεται διὰ φορτίον 20 τ. μὲ ἀπόβαρον 7,5 τ. Κατασκευάζουσι διηνεκῶς ἰσόπεδα φορτηγὰ μεγάλου μήκους, 18 ἕως 20 μ. διὰ τὰς φορτώσεις χαλυβοτροχιῶν, ἐπιμήκων ξύλων, σιδήρων σιδηροδοκῶν μειγμάτων κτλ. Τὰ ἰσόπεδα ταῦτα γίνονται διὰ φορτίον 40 τ. μὲ ἀπόβαρον 20 ἕως 21 τ. Δὲν ἔχουσι χαμηλὰς πλευρὰς παρὰ μόνον εἰς τὰ δύο μέτωπα, ἔχουσιν ὅμως στύλους πρὸς συγκράτησιν τῶν φορτίων.

η') Εἰδικὰ φορτηγά. Ὑπάρχει πληθὺς εἰδικῶν φορτηγῶν, ἀνηκόντων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς χρησιμοποιούσας αὐτὰ ἐπιχειρήσεις, ὡς πετρελαιοφόρα, ζυθοφόρα κτλ. Ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν, ὁσάκις ἀνήκουσιν εἰς σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα, εἶναι ἀσύμφορος, καθόσον ἐπιστρέφουσι γενικῶς εἰς τὸν τόπον τῆς φορτώσεως κενά.

ϑ') Τιμὴ τῶν σκευαγωγῶν καὶ τῶν φορτηγῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1929 ἐπλήρωσαν :

Σκευαγωγὰ ἐπὶ φορείων.........	58.000	φρ. χρυσᾶ
» » τριῶν ἀτράκτων.......	30.000	
Ἄστεγα φορτηγὰ μεθ' ὑψηλῶν πλευρῶν 6 400 ἕως	7.000	
Ἐστεγασμένα φορτηγὰ........... .... 7.000 »	7.800	
Ἰσόπεδα »	6.600	

3) *Στρατιωτικὴ ἄποψις διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑλικοῦ μεταφορᾶς*. Τὸ ζήτημα τῆς κατασκευῆς τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν καὶ φορτηγῶν ἀποτελεῖ ἀντικείμενον μελέτης μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν μηχανικῶν τῶν σιδηροδρόμων. Οὕτω θεσπίζονται διατάξεις τοιαῦται, ὥστε τὸ ἐπιβατικὸν καὶ τὸ ἐμπορικὸν ὑλικὸν ν' ἀνταποκρίνωνται πλήρως, ἀπὸ ἀπόψεως διαστάσεων, ἀντοχῆς, φωτισμοῦ, εὐκολιῶν κτλ., εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἀπὸ τῆς ἐπιστρατεύσεως μέχρι τῆς ἀποστρατεύσεως. Λαμβάνεται συγχρόνως πρόνοια πραγματοποιήσεως εὐκόλων μετατροπῶν: ἅμαξαι μετὰ παραπλεύρων θυρῶν μετατρέπονται εὐκόλως εἰς νοσοκομειακάς, ἀλλ' ἅμαξαι μετὰ μετωπιαίων θυρῶν ὄχι, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει γίνει πρόβλεψις κατὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν.

4) *Ἴδιον βάρος ἢ ἀπόβαρον τῶν ὀχημάτων*: α') Ἅμαξαι. Τὸ ἀπόβαρον ἀνὰ κάθισμα διὰ τὰς ἁμάξας I θέσεως παλαιοῦ τύπου ποικίλλει μεταξὺ 350 καὶ 380 kg. Διὰ τὰς ἁμάξας νέου τύπου τὸ ἀπόβαρον ἀνὰ θέσιν δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ οὕτω:

500 kg διὰ τὰς ἁμάξας ἐπὶ 6 τροχῶν ἄνευ ἐπικοινωνίας, μὲ 4 διαμερίσματα 8 θέσεων ἕκαστον.

650 kg διὰ τὰς ἁμάξας ἐπὶ 6 τροχῶν μετὰ ἐπικοινωνίας, μὲ 4 διαμερίσματα 6 θέσεων ἕκαστον, μετὰ 1 θέσεως χωριστῆς καὶ ἑνὸς ἀποχωρητηρίου (25 θέσεις).

850 kg διὰ τὰς ἁμάξας ἐπὶ φορείων μετὰ ἐπικοινωνίας, μὲ 7 διαμερίσματα 6 θέσεων ἕκαστον καὶ μὲ 2 ἀποχωρητήρια. Τὸ ἀπόβαρον ἀνὰ κάθισμα II θέσεως ποικίλλει μεταξὺ 230 kg, διὰ τὰς ἁμάξας παλαιοῦ τύπου, καὶ 300, 400 καὶ 550 kg διὰ τοὺς νέους. Διὰ μεταλλικὰς ἁμάξας II θέσεως τὸ ἀπόβαρον ἀνὰ θέσιν ἀνέρχεται εἰς 625 kg. Τέλος τὸ ἀπόβαρον ἀνὰ κάθισμα διὰ τὰς ἁμάξας III θέσεως ποικίλλει μεταξὺ 180, 200, 250 καὶ 450 kg., ἀναλόγως τοῦ τύπου ἁμάξης, ἐξικνεῖται δὲ εἰς 600 kg. διὰ τὰς μεταλλικὰς ἁμάξας.

β') Φορτηγά. Διὰ τὰ φορτηγά, τὸ ἀπόβαρον ἀνὰ προσφερόμενον τόννον χωρητικότητος ποικίλλει, ἀναλόγως τοῦ τύπου τῶν φορτηγῶν, μεταξὺ 500 καὶ 800 kg.

γ') Ἀπόβαρον δι' εὔρη μὴ κανονικά. Ὁ ἑπόμενος πίναξ, ὀφειλόμενος εἰς τὸν Liebmann, περιέχει χρήσιμα στοιχεῖα διὰ τὰ ἀπόβαρα τοῦ μεταφορικοῦ ὑλικοῦ ἐπὶ τῶν ὁδῶν διαφόρου εὔρους:

Ὁ δ ὁ ς χλ.	*1435*	*1000*	*750*	*600*
Ἅμαξαι ἀνὰ κάθισμα.....kg	318	165	150	120
Ἐστεγασμένα φορτ. ἀνὰ τόν. »	750	570	510	490
Ἄστεγα φορτηγὰ ἀνὰ τόν. »	600	500	480	450

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου βλέπομεν ὅτι ἔχομεν μικρὰς διαφορὰς ἀποβάρου τῶν φορτηγῶν διὰ τὰς μὴ κανονικὰς ὁδούς.

δ') Ἀπόβαρον ὁλοκλήρου συρμοῦ. Τὸ ἀπόβαρον ὁλοκλήρου συρμοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἴδιον βάρος τοῦ συρμοκινητῆρος, τῆς ἀποθήκης καὶ τῶν λοιπῶν ὀχημάτων αὐτοῦ. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ διανείμωμεν τὸ ἀπόβαρον τῶν δύο πρώτων ὀχημάτων, ὡς καὶ τῶν τυχὸν ὑπαρχόντων ἑστιατορίων, κλιναμαξῶν κ.λ.π. μεταξὺ τῶν προσφερομένων θέσεων ἢ τόννων τοῦ συρμοῦ. Θὰ προκύψῃ οὕτως ἀπόβαρον πολὺ μεγαλύτερον, ὅπερ ἔτι περισσότερον θ' αὐξήσῃ, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὄχι τὰς προσφερομένας θέσεις ἢ τοὺς προσφερομένους τόννους χωρητικότητος, ἀλλὰ τὰς πράγματι κατειλημμένας θέσεις, ἤτοι τὸ ἀπόβαρον ἀνὰ *ταξιδεύοντα ἐπιβάτην*, ἢ τὸ ἀπόβαρον ἀνὰ *φορτωμένον τόννον ἐμπορεύματος*. Θὰ φθάσωμεν οὕτως εἰς μεγάλην διαφορὰν ἀποβάρου μεταξὺ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν θέσεων, ἀπολύτως καὶ συγκριτικῶς: ἐκ λογισμοῦ, γενομένου διὰ ταχὺν ἐπιβατικὸν συρμόν, προέκυψαν ἀπόβαρα *ἀνὰ κατειλημμένην θέσιν* 8000 kg, 2500 kg καὶ 1000 kg διὰ τὴν I, τὴν II καὶ τὴν III θέσιν.

5) *Συντελεστὴς χρησιμοποιήσεως*. Καλοῦμεν συντελεστὴν χρησιμοποιήσεως ἁμάξης ἢ φορτηγοῦ τὸν λόγον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατειλημμένων θέσεων ἢ τῶν φορτωθέντων τόννων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν προσφερομένων θέσεων ἢ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνεκτῶν πρὸς φόρτωσιν τόννων. Ὁ συντελεστὴς χρησιμοποιήσεως εἶναι μικρός: 20 ἕως 25 % διὰ τὸ σύνολον τῶν ἁμαξῶν τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων, 50 ἕως 60 % διὰ τὰς ἀγγλικὰς ἁμάξας, 20 % διὰ τὰ λοιπὰ εὐρωπαϊκὰ συμπλέ-

Digitized by Google

γματα, ἐξ ὧν 10 ἕως 15 % διὰ τὴν Ι θέσιν καὶ 30 % διὰ τὴν ΙΙΙ θέσιν. Διὰ τὰ φορτηγὰ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 50 %.

6) *Συντελεστὴς ἁμαξῶν καὶ φορτηγῶν.* Ἀντιλαμβανόμεθα εὐκόλως ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν φορτηγῶν εἶναι τόσῳ πληρεστέρα ὅσῳ, ἀνὰ μονάδα προσφερομένης θέσεως ἢ τόννου, ἐπιτυγχάνομεν τὴν μεγίστην ἐφικτὴν κίνησιν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ μὲν *συντελεστὴς ἁμαξῶν* εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν θέσεων, ἃς προσεφέραμεν ἀνὰ ἑκατομμύριον ἐπιβατῶν, μεταφερθέντων εἰς ἀπόστασιν 1 χμ, ὁ δὲ συντελεστὴς φορτηγῶν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν τόννων χωρητικότητος, οὓς προσεφέραμεν ἀνὰ ἑκατομμύριον τόννων, μεταφερθέντων εἰς ἀπόστασιν 1 χμ. Ὁ συντελεστὴς ἁμαξῶν περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ 80 καὶ τοῦ 100, ὁ δὲ συντελεστὴς φορτηγῶν μεταξὺ 172 καὶ 240. Δυστυχῶς ἀμφότεροι οἱ συντελεσταὶ μειοῦνται σημαντικῶς, λόγῳ τῆς μειώσεως τῶν ἐργασίμων ὡρῶν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς πέραν ὡρισμένων ὁρίων αὐξήσεως τούτου.

7) *Ὑποτίμησις τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ.* Πρὸς ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας ὑπάρχοντος τροχαίου ὑλικοῦ σιδηροδρομικοῦ ἐφαρμόζουσι συνήθως τὸν ἀκόλουθον τύπον: $P = υ + \frac{N-n}{N}(p-υ) - r$, ἐν τῷ ὁποίῳ P = ἡ νῦν πρὸς προσδιορισμὸν ἀξία· $υ$ = ἡ ἀξία τοῦ ὑλικοῦ, ἐὰν ἀποσυνθέσωμεν τοῦτο πρὸς πώλησιν· p = ἡ ἀρχικὴ τιμὴ ἀγορᾶς· N = ἡ διάρκεια τοῦ ὑλικοῦ ($33^1/_2$ ἔτη διὰ τὰς ἀτμαμάξας, 40 ἔτη διὰ τὰς ἁμάξας καὶ τὰ φορτηγά, προκειμένου ὑλικοῦ καλῶς συντηρουμένου καὶ ἐκτελοῦντος συνήθη ὑπηρεσίαν)· n ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν ὑπηρεσίας τοῦ ὑλικοῦ· r = δαπάναι ἐκτελεστέων ἐπισκευῶν, ὅπως καταστῇ χρήσιμον τὸ ὑλικόν.

8) *Χιλιομετρικὴ δαπάνη ἀγορᾶς τοῦ κινητηρίου καὶ μεταφορικοῦ ὑλικοῦ.* Τὸ ἐλάχιστον τῆς χιλιομετρικῆς δαπάνης τροχαίου ὑλικοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν κανονικῆς ὁδοῦ εἶναι 12.000 ἕως 15 000 φρ. χρυσᾶ. Πέραν τοῦ ποσοῦ τούτου ἐκτιμῶσι γενικῶς ὅτι ἡ προκειμένη δαπάνη δέον νὰ ἰσῶται πρὸς τὴν ἐτησίαν χιλιομετρικὴν εἴσπραξιν τοῦ σιδηροδρόμου. Διὰ σιδηροδρόμους μέσης κινήσεως λογίζουσι γενικῶς 25.000 ἕως 30.000 φρ. χρυσᾶ ἀνὰ χμ. πρὸς ἀγορὰν τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ. Διὰ στενὰς γραμμὰς βασίζονται ἐπὶ ποσοῦ 9 000 ἕως 10.000 φρ. χρυσῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μηχανημάτων τῶν ἐργοστασίων ἕλξεως. Αἱ ἀναφερόμεναι τιμαὶ ὀχημάτων εἰσὶ τιμαὶ *ἀγορᾶς* καὶ οὐχὶ *τιμαὶ εἰς τὸν τόπον χρήσεως.*

Γ') ***Τροχοπέδαι*** (freins). Αἱ τροχοπέδαι ἀναγκαιοῦσιν ἐν τῇ τρεχούσῃ ὑπηρεσίᾳ διὰ τὴν ταχεῖαν σταθμευσιν τῶν συρμῶν ἢ διὰ τὸν μετριασμὸν τῆς ἑαυτῶν ταχύτητος· εἰσὶν ἀπαραίτητοι ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ στάθμευσις ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀσφαλείας: συρμὸς 250 τ. βάρους καὶ ταχύτητος 70 χμ. ἀπαιτεῖ, διὰ νὰ σταθμεύσῃ, διαδρομὴν 9 χμ. ἐπὶ ὁριζοντίας εὐθυγραμμίας, μετὰ τὸ κλείσιμον τοῦ ἀτμοφράκτου καὶ ἄνευ τροχοπεδήσεως.

1) *Τροχοπέδη τῶν μηχανῶν. Ἀντενεργῶν ἀτμὸς* (contre-vapeur). Ἡ ἀτμάμαξα ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἰσχυρὰν τροχοπέδην. Δεδομένου ὅτι δύναται αὕτη νὰ ὁδεύῃ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω, δηλονότι νὰ ἕλκῃ ἢ νὰ ὠθῇ τὸν ἑαυτῆς συρμόν, ἐάν, κατὰ τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν συρμοῦ, ἀντιστρέψωμεν τὴν συσκευὴν διανομῆς τοῦ ἀτμοῦ, ὁ μὲν συρμὸς θὰ τείνῃ νὰ προχωρῇ, λόγῳ τῆς κεκτημένης ταχύτητος, ἡ δὲ μηχανὴ θὰ τείνῃ νὰ ὀπισθοχωρῇ καὶ θ' ἀντιτάσσηται εἰς τὴν πορείαν τοῦ συρμοῦ· τὸ τοιοῦτον καλοῦμεν πορείαν δι' ἀντενεργοῦντος ἀτμοῦ. Πρὸς ἀποφυγὴν βλάβης τοῦ μηχανισμοῦ ἐκπέμπουσιν, ἅμα τῇ ἀντιστροφῇ τῆς διανομῆς, μῖγμα ἀτμοῦ καὶ θερμοῦ ὕδατος εἰς τὸ στόμιον τῆς συσκευῆς ἐκροῆς, ὅπως τὰ ἀέρια καὶ οἱ φέψαλοι τῆς καπνοδόκης μὴ ἀπορροφῶνται καὶ ὠθῶνται ἐντὸς τῶν κυλίνδρων καὶ τοῦ λέβητος. Ἡ χρῆσις ἀντενεργοῦντος ἀτμοῦ παρέχει ἐπιβραδυντικὴν δύναμιν, ἴσην πρὸς τὰ $\frac{2}{3}$ περίπου τῆς ἑλκτικῆς δυνάμεως τῆς μηχανῆς· ὁ ἀντενεργῶν ἀτμὸς χρησιμοποιεῖται πολὺ πρὸς μετριασμὸν τῆς ταχύτητος ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν, ἐφ' ὅσον ὁ συρμὸς δὲν τροχοπεδᾶται διὰ συνεχοῦς τροχοπέδης.

2) *Ἀτμήρης τροχοπέδη.* Χρησιμοποιοῦσιν ἐνίοτε ἐπὶ μηχανῶν χειρισμοῦ τροχοπέδην μετὰ πεδίλων, λειτουργοῦσαν δι' ἀτμοκυλίνδρου, οὗτινος τὸ ἔμβολον κινεῖ τοὺς μοχλοὺς τῆς τροχοπέδης. Ἡ τροχοπέδη αὕτη εἶναι πολὺ ἰσχυροτέρα ἀπὸ ἄλλην χειροκίνητον, ἕνεκα δὲ τούτου πολὺ χρήσιμος.

3) *Κατάταξις τῶν τροχοπεδῶν τῶν ὀχημάτων.* Πᾶσαι αἱ τροχοπέδαι τῶν ὀχημάτων, πλὴν τῆς δι' ἀντενεργοῦντος ἀτμοῦ, βασίζονται εἰς τὴν τριβὴν μεταλλικοῦ τεμαχίου, *πεδίλου* καλουμένου, τὴν παραγομένην διὰ τῆς συσφίγξεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ περιστρεφομένου τροχοῦ. Τὰ πέδιλα δρῶσι βαθμιαίως, καθόσον δὲν δυνάμεθα, λόγῳ ἀσφαλείας, ν' ἀποσβέσωμεν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ τὴν κινητικὴν ἐνέργειαν $4{,}32 PV^2$ τοῦ συρμοῦ.

Διακρίνομεν δύο κατηγοριῶν τροχοπέδας: *τὰς χειροκινήτους*, αἵτινες δρῶσι, χωριστὰ ἑκάστη, διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τροχοπεδητῶν, καὶ *τὰς συνεχεῖς* ἢ *μηχανοκινήτους*, αἵτινες δρῶσι τῇ ἐπεμβάσει μοναδικοῦ χειριστοῦ, τοῦ μηχανοδηγοῦ γενικῶς.

Αἱ τροχοπέδαι χαρακτηρίζονται ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ χειρισμοῦ αὐτῶν: οὕτω διακρίνομεν χειροκινήτους τροχοπέδας διὰ *κοχλίου*, διὰ *μοχλοῦ*, δι' *ἀντιβάρου* κλπ.· συνεχεῖς δὲ τροχοπέδας διὰ *πεπιεσμένου ἀέρος*, διὰ *κενοῦ* κλπ. Ἀμφότεραι αἱ κατηγορίαι ὑποδιαιροῦνται εἰς ἄλλας, ἀναλόγως τῶν ὀργάνων κατασκευῆς, τῶν ὀνομάτων τῶν ἐφευρετῶν αὐτῶν κλπ.

4) *Χειροκίνητοι τροχοπέδαι.* Κατ' ἀρχὴν αἱ χειροκίνητοι τροχοπέδαι ἀποτελοῦνται ἀπὸ χυτοσιδηρᾶ πέδιλα, ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ τῶν ἐπισώτρων τῶν τροχῶν διὰ συμπήγματος μοχλῶν, τιθεμένου εἰς λειτουργίαν διὰ στροφάλου καὶ κοχλίου. Ὁ τροχοπεδητὴς εὑρίσκεται ἐν εἰδικῷ φυλακείῳ. Ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία χειροκινήτων τροχοπεδῶν: ἐν τῇ τροχοπέδῃ Bricogne ἀντίβαρον ἐπιταχύνει τὴν σύσφιγξιν τῶν πεδίλων, ἐρχόμενον ἀρωγὸν εἰς τὸν τροχοπεδητήν, ὅστις ἐπαναφέρει τοῦτο εἰς τὴν ἀρχικὴν θέσιν κατὰ τὴν χαλάρωσιν. Σχεδὸν πάντα τὰ φορτηγά, τὰ μὴ ἔχοντα τροχοπέδην χειριστέαν ἐκ φυλακείου, ἔχουσιν ἄλλην, χειριστέαν διὰ μακροῦ παραπλευρου τῷ φορτηγῷ μοχλοῦ, τοῦτο δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν χειρισμῶν ἐν σταθμοῖς.

Δραστικότης τῶν τροχοπεδῶν. Αἱ τροχοπέδαι παρέχουσιν ἀντίστασιν ἴσην πρὸς τὰ 15 ἢ τὰ 20 ἑκατοστὰ τοῦ τροχοπεδουμένου βάρους, δύναται μάλιστα νὰ φθάσῃ τὰ 25 % εἰς μικρὰς ταχύτητας. Ἡ δραστικότης αὕτη μειοῦται κατὰ 10 ἕως 15 %, ἐὰν ἡ σύσφιγξις τῶν πεδίλων φθάσῃ μέχρι σφηνώσεως τούτων, πλὴν δὲ τούτου ἔχομεν ἐπιβλαβεῖς φθορὰς τῶν ἐπισώτρων, ὧν ἡ ἐπιφάνεια κυλίσεως καθίσταται πολυγωνική, ὡς καὶ τῶν τροχιῶν.

5) *Συνεχεῖς τροχοπέδαι.* Αἱ συνεχεῖς τροχοπέδαι χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι διὰ μοναδικοῦ χειρισμοῦ δυνάμεθα νὰ τροχοπεδήσωμεν πάντα τὰ ὀχήματα συρμοῦ, τὰ δυνάμενα νὰ τροχοπεδηθῶσι. Τὸ συνεχὲς τῆς τροχοπέδης ἐξασφαλίζει τὰ ἀκόλουθα προσόντα: 1ον) δυνατὸν δι' αὐτῆς ν' αὐξήσωμεν τὸ τροχοπεδούμενον βάρος μέχρι τοῦ ὅλου βάρους τοῦ συρμοῦ· 2ον) δι' αὐτῆς ἐξαρτῶμεν τὴν σύσφιγξιν πασῶν τῶν τροχοπεδῶν ἐκ μοναδικοῦ χειρισμοῦ καὶ ἀποφεύγομεν οὕτω τὰς ἀναποφεύκτους ἀπωλείας χρόνου, ὁσάκις ὁ χειρισμὸς ἑκάστης τροχοπέδης θὰ γίνῃ ἰδιαιτέρως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει διαταγῆς· 3ον) ἡ σύσφιγξις τῆς συνεχοῦς τροχοπέδης, ἀνατεθειμένη κανονικῶς εἰς τὸν μηχανοδηγόν, δυνατὸν νὰ προκληθῇ, ἐν περιπτώσει κινδύνου, ἀπὸ ἄλλους ὑπαλλήλους τοῦ συρμοῦ, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἐπιβάτην. Τὰ προσόντα ταῦτά εἰσι πολυτιμότατα διὰ τὴν ἀσφάλειαν, ὡς καὶ διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἐντάσεως τῆς κινήσεως.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων συστημάτων συνεχοῦς τροχοπέδης ἐπεκράτησαν δύο: εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἀνήκουσιν *αἱ τροχοπέδαι διὰ πεπιεσμένου ἀέρος* ἢ *τροχοπέδαι δι' ὑπερθλίψεως*, εἰς δὲ τὸ δεύτερον *αἱ τροχοπέδαι διὰ κενοῦ* ἢ *τροχοπέδαι δι' ὑποθλίψεως*· ἀμφότερα τὰ συστήματα χαρακτηρίζονται καὶ μὲ τὸ κοινὸν ὄνομα *πνευματικαὶ τροχοπέδαι.*

α') Τροχοπέδαι δι' ὑπερθλίψεως. Οἱονδήποτε καὶ ἂν ᾖ τὸ σύστημα τροχοπέδης τῆς κατηγορίας ταύτης, ἡ ἀτμάμαξα ἔχει πάντοτε ἀτμαντλίαν πρὸς θλῖψιν τοῦ ἀέρος καὶ ἀποθήκευσιν τούτου ἐντὸς μεγάλου δοχείου· κρουνὸς χειρισμοῦ τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ μηχανοδηγοῦ, ὅπως διανέμῃ οὗτος κατὰ βούλησιν τὸν πεπιεσμένον ἀέρα (π. α.) εἰς τὰ ὀχήματα ἢ νὰ ἐκκενώνῃ τοῦτον.

Ὑφ' ἕκαστον ὄχημα εὑρίσκονται μικρὸν δοχεῖον καὶ κύλινδρος, καλούμενος κύλινδρος τροχοπέδης (κ. τ.), συνδεδεμένα διὰ τριπλῆς βαλβῖδος (τ. β.) μετὰ γενικοῦ ἀγωγοῦ (γ. α.), διήκοντος κατὰ μῆκος τοῦ συρμοῦ καὶ τερματιζομένου εἰς τὸν κρουνὸν χειρισμοῦ. Ἐν τῷ κ. τ. κινεῖται ἔμβολον, ὅπερ τῇ μεσολαβήσει μοχλῶν θέτει εἰς λειτουργίαν τὰ πέδιλα τῆς τροχοπέδης. Ἐφ' ὅσον ἡ ὑπέρθλιψις διατηρεῖται ἐν τῷ γ. α. αἱ τροχοπέδαι εἰσὶ χαλαραί. Πρὸς σύσφιγξιν τῶν πεδίλων ὁ μηχανοδηγὸς ἢ ὁ ὁδηγὸς ἀνοίγει τὸν κρουνὸν χειρισμοῦ καὶ ἀφήνει νὰ ἐκφύγῃ ὁ ἀὴρ τοῦ γ. α. Ἡ προκαλουμένη πτῶσις θλίψεως θέτει εἰς λειτουργίαν τὰς τριπλᾶς βαλβῖδας καὶ μέρος τοῦ ἀέρος τῶν μικρῶν δοχείων εἰσρέει εἰς τοὺς κ. τ. Ἐκ τῆς εἰσροῆς ταύτης ὠθοῦνται τὰ ἔμβολα καὶ συσφίγγονται τὰ πέδιλα ἐπὶ τῶν ἐπισώτρων. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο τὸ αὐτό, ἐὰν ἡ πτῶσις τῆς θλίψεως προήρχετο ἐξ ἄλλου λόγου: θραύσεως ἀγωγοῦ τινος, κ. λ. π.

Πρὸς τελείαν σύσφιγξιν τῶν πεδίλων ἀρκεῖ μείωσις τῆς ὑπερθλίψεως ἐν τῷ γ. α. κατὰ 20 %. Πρὸς χαλάρωσιν τῶν πεδίλων ἀποκαθιστῶσιν ἐκ νέου διὰ τοῦ κρουνοῦ χειρισμοῦ τοῦ μηχανοδηγοῦ, τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τοῦ μεγάλου δοχείου καὶ τοῦ γ. α., ἐξ ἧς ἀποκαθίσταται ἡ ἀρχικὴ ὑπέρθλιψις ἐν τῷ ἀγωγῷ τούτῳ καὶ ἐπαναπληροῦνται τὰ μικρὰ δοχεῖα· συγχρόνως ὁ ἀὴρ ἐξέρχεται ἐκ τῶν κ. τ. καὶ τὰ πέδιλα τῆς τροχοπέδης δὲν ὑπόκεινται πλέον εἰς οὐδεμίαν πίεσιν. Ἡ θλῖψις ἐν τοῖς δοχείοις ἐξικνεῖται γενικῶς εἰς 7, 5 kg ἀνὰ $ἑκ^2$. Ἡ διάμετρος τοῦ γ. α. εἶναι 25 χλ. Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων βασίζεται ἡ τροχοπέδη δι' ὑπερθλίψεως Westinghouse, μία ἐκ τῶν μᾶλλον διαδεδομένων. Αἱ τροχοπέδαι Chapsal, Wenger, Clark, Soulerin, Lipkowski, Knorr, μὲ διαφοράς τινας, βασίζονται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Ἡ τροχοπέδη Henry, ἢ τροχοπέδη αὐξομειουμένης δράσεως (modérable), συνδυαζομένη μετὰ τῆς τροχοπέδης Westinghouse, προκαλεῖ λίαν αἰσθητὴν βελτίωσιν ταύτης: τῇ ἐπιτρέπει τὴν αὐξομείωσιν τῆς δράσεως κατὰ τὴν κάθοδον ἐπὶ μακρῶν κατωφερειῶν.

Ἐπιδιώκουσι γενικῶς νῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν σύγχρονον δρᾶσιν τῶν τροχοπεδῶν ἐφ' ὅλων τῶν ὀχημάτων μεγάλων συρμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ δυνατὸν τῆς τοποθετήσεως, ἐν τῷ αὐτῷ συρμῷ, ὀχημάτων ἐχόντων σύστημα τροχοπέδης διάφορον. Τὰ πλεῖστα τῶν ὡς ἄνω συστημάτων ἐτροποποιήθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Εἰς πειράματα, γενόμενα κατὰ τὸ ἔτος 1921 ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ συμπλέγματος P. L. M. διὰ τὴν τροχοπέδησιν μακρῶν συρμῶν, συνέκριναν τὰς τροχοπέδας δι' ὑπερθλίψεως Westinghouse καὶ Lipkowski καὶ τὴν τροχοπέδην διὰ κενοῦ Clayton Hardy. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πειραμάτων τούτων ἀπεφασίσθη ἐν Γαλλίᾳ ἡ χρῆσις τῆς τροχοπέδης Westinghouse διὰ τοὺς ἐμπορικοὺς συρμούς.

Κατὰ τὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος τῆς εἰσαγωγῆς συνεχοῦς τροχοπέδης εἰς τοὺς διεθνεῖς ἐμπορικοὺς συρμούς, ἡ V Ἐπιτροπὴ τῆς Διεθνοῦς Ἑνώσεως τῶν σιδηροδρόμων ἀνέλαβε νὰ μελετήσῃ τὰς δύο τροχοπέδας δι' ὑπερθλίψεως Westinghouse καὶ Kunze-Knorr. Διεθνεῖς δοκιμαὶ ἐγένοντο πρὸς τοῦτο ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1926. Ἡ προταθεῖσα τροχοπέδη Westinghouse εἰς τὰς δοκιμὰς ταύτας ἐκ μέρους τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων ἦτο ἡ κατὰ τὸ 1921 ἐγκριθεῖσα ἐν Γαλλίᾳ. Οὐχ ἧττον, πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐπιθυμίας ἄλλων τινῶν σιδηροδρομικῶν διοικήσεων, ἡ παλαιὰ βαλβὶς L συνεπληρώθη, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐπιτευχθῇ ἐνεργητικωτέρα σύσφιγξις τῶν βαρυτέρων ὀχημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταστῇ ἐφικτὴ ἡ κάθοδος μακρῶν συρμῶν ἐπὶ μακρῶν κατωφερειῶν ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ.

Συνεπείᾳ τῶν δοκιμῶν ἐκείνων ἡ τροχοπέδη Westinghouse (βαλβὶς Lu) καὶ ἡ τροχοπέδη Kunze-Knorr (βαλβὶς G) προυτάθησαν ὑπὸ τῆς V Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνοῦς Ἑνώσεως τῶν σιδηροδρόμων κατὰ τὸ 1926 νὰ εἰσέλθωσιν ἀδιαφόρως εἰς τοὺς διεθνεῖς ἐμπορικοὺς συρμούς.

β') Τροχοπέδαι διὰ κενοῦ ἢ δι' ὑποθλίψεως. Ἡ μὴ αὐτομάτως λειτουργοῦσα τροχοπέδη διὰ κενοῦ συνίσταται ἐκ κ. τ., τοποθετημένων ὑφ' ἕκαστον ὄχημα· ἐν τοῖς κυλίνδροις τούτοις κινοῦνται τὰ ἔμβολα τῆς τροχοπέδης, ἅτινά εἰσι συνδεδεμένα μετὰ τῶν ἑαυτῆς μοχλῶν. Διὰ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ἀέρος τῶν κ. τ., τὰ ἔμβολα, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θλίψεως, δρῶσιν ἐπὶ τῶν μοχλῶν τῶν τροχοπεδῶν καὶ συσφίγγουσι ταύτας. Οἱ κύλινδροι οὗτοι ἐπικοινωνοῦσι, διὰ διπλοῦ ἀτέρμονος ἀγωγοῦ, μὲ *ἐκβολέα* (éjecteur) τοποθετημένον ἐπὶ τῆς ἀτμαμάξης καὶ λειτουργοῦντα δι' ἀτμοῦ ταύτης, πρὸς παράσυρσιν τοῦ ἀέρος τοῦ ἀγωγοῦ καὶ τοῦ τῶν κ. τ. καὶ δημιουργίαν τῆς ἀναγκαιούσης ὑποθλίψεως. Ἡ τροχοπέδη αὕτη ἑτοιμάζεται καὶ δρᾷ μόνον τὴν στιγμὴν τῶν σταθμεύσεων καὶ τῶν ἐπιβραδύνσεων· δὲν δεικνύει καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἂν εἶναι ἐν καλῇ καταστάσει λειτουργίας καὶ ἑτοίμη πρὸς δρᾶσιν· δὲν δεικνύει ἐπὶ πλέον μὴ τυχὸν ἀπεσπάσθη τμῆμα τοῦ ἐν πορείᾳ συρμοῦ. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων προτιμῶσι συχνάκις *τὴν αὐτόματον διὰ κενοῦ τροχοπέδην.*

Ἐν τῇ τελευταίᾳ τροχοπέδῃ *ἐκβολεύς*, ἐπὶ τῆς ἀτμαμάξης τοποθετημένος, διατηρεῖ συνεχῶς κενὸν ἐν τῷ γ. α. τοῦ συρμοῦ. Τὸ κενὸν τοῦτο, ἐν κανονικῇ πορείᾳ, εἶναι γενικῶς 500 ἕως 550 χλ. Ἡ διάμετρος τοῦ γ. α. εἶναι 50 χλ. Τῇ μεσολαβήσει διακλαδώσεων καὶ ἐνσφαίρων βαλβίδων τὸ κενὸν τοῦτο μεταδίδεται εἰς τοὺς κ. τ. ἑκάστου ὀχήματος, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἐμβόλου, κινοῦντος τὸν ῥυτῆρα τῆς τροχοπέδης. Ὁσάκις ἔχομεν τὴν αὐτὴν ὑπόθλιψιν ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων τοῦ ἐμβόλου τούτου, κατέρχεται τοῦτο, λόγῳ τοῦ ἰδίου βάρους, καὶ αἱ τροχοπέδαι χαλαροῦνται: αὐτὴ εἶναι ἡ κανονικὴ κατάστασις πορείας. Ὁσάκις ὁ μηχανοδηγὸς χειρισθῇ τὸν κρουνόν, ἢ ὁ ἀρχιοδηγὸς ἀνοίξῃ βαλβῖδα, εὑρισκομένην ἐντὸς τοῦ σκευαγωγοῦ, ἢ ὁ ἐπιβάτης θέσῃ εἰς λειτουργίαν τὸ σῆμα κινδύνου, καταστρέφεται τότε τὸ κενὸν τοῦ γ. α. καὶ εἰσέρχεται ἀὴρ εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ κ. τ. κάτωθεν τοῦ ἐμβόλου· τὸ κενὸν τοὐναντίον διατηρεῖται εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ κ. τ. καὶ ἄνωθεν τοῦ ἐμβόλου, λόγῳ τοῦ αὐτομάτου κλεισίματος τῆς ἐνσφαίρου βαλβῖδος, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἰσόδου ταύτης ἀέρος. Τὸ ἔμβολον ἀνυψοῦται ἑπομένως, λόγῳ τῆς ὑφισταμένης διαφορᾶς πιέσεως ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων αὐτοῦ, καὶ αἱ τροχοπέδαι θὰ συσφιγχθῶσι μὲ ἔντασιν, ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ μεγαλυτέρου ἢ τοῦ μικροτέρου ὄγκου ἀέρος, τοῦ εἰσαχθησομένου ἐντὸς τοῦ γ. α. Ἐν περιπτώσει θραύσεως ζεύξεως ὁ ἀὴρ θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν γ. α. καὶ θὰ συσφιγχθῶσιν αἱ τροχοπέδαι.

Πρὸς χαλάρωσιν τῶν τροχοπεδῶν μετὰ τὴν σύσφιγξιν ὁ μηχανοδηγός, διὰ τοῦ ἐκβολέως, πραγματοποιεῖ ἐκ νέου κενὸν ἐν τῷ γ. α. καὶ ἐν

Digitized by Google

τοῖς κυλίνδροις, κάτω τοῦ ἐμβόλου: τοῦτο κατέρχεται, λόγῳ τοῦ ἰδίου βάρους, καὶ αἱ τροχοπέδαι χαλαροῦνται.

Ἐφήρμοσαν ἐπίσης εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ἔνσφαιρον βαλβῖδα ταχείας δράσεως, δι' ἧς κατέστη δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις τῆς τροχοπέδης ταύτης ἐπὶ συρμῶν ἐξ 75 ἢ καὶ 100 φορτηγῶν. Ἡ τροχοπέδη αὕτη φέρει τὸ ὄνομα «τροχοπέδη Clayton-Hardy ταχείας δράσεως διὰ μακροὺς συρμούς».

6) *Τιμὴ τῶν τροχοπεδῶν.* Κατὰ τὰς τιμὰς τοῦ ἔτους 1927 σημειοῦμεν τὰ ἀκόλουθα:

Τροχοπέδη φορτ. διὰ κοχλίου	750 kg	400	φρ. χρ.
» » » μοχλοῦ	250 »	140	» »
» δι' ὑπερθλίψεως Westinghouse:			
Ἁμάξης ἢ συνήθ. φορτηγοῦ	1000 »	560	» »
» » » »	1800 »	960	» »
Νέας ἀτμαμάξ. καὶ ἐφοδιοφ.	4500 »	4000	» »

Δ') ***Φωτισμός, θέρμανσις καὶ ἀερισμός:*** 1) *Φωτισμός.* Ὁ φωτισμὸς τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν καὶ σκευαγωγῶν ἐξησφαλίσθη ἐπὶ πολὺ διὰ λαμπτήρων ἐλαίου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τελειοποιημένων· σπανιώτερον ἐχρησιμοποίησαν λαμπτῆρας πετρελαίου, λόγῳ τῶν κινδύνων πυρκαϊᾶς ἐκ τῶν ὀρυκτελαίων.

Ὁ φωτισμὸς δι' ἐλαίου ἀντικατεστάθη εἶτα διὰ τοῦ φωτισμοῦ διὰ φωταερίου, ὅστις ἐξηπλώθη πολύ· ἐχρησιμοποίησαν πλούσιον ἀέριον, πεπιεσμένον φωταέριον ἢ ἀσετυλίνην· ἀλλ' ὁ τρόπος οὗτος φωτισμοῦ προκαλεῖ πυρκαϊάς, ἐν περιπτώσει ἐκτροχιάσεων, καὶ διὰ τοῦτο τείνει νὰ καταργηθῇ, ὡς ἐγένετο ἤδη διὰ τοὺς γαλλικοὺς σιδηροδρόμους. Νῦν ὁ ἠλεκτρικὸς φωτισμὸς τείνει ν' ἀντικαταστήσῃ πάντα ἄλλον διὰ τὰς σιδηροδρομικὰς ἁμάξας. Ὁ φωτισμὸς οὗτος ἐδοκιμάσθη πρὸ πολλῶν ἐτῶν διὰ συσσωρευτῶν μόνον· ἐχρησιμοποίησαν εἶτα συσσωρευτὰς μετὰ δυναμομηχανῶν, ἡ πρακτικὴ δὲ αὕτη εἶναι γενική.

Ὑφ' ἕκαστον ὄχημα ἐγκαθιστῶσι μίαν ἢ δύο δυναμογεννητρίας, λειτουργούσας διὰ τῶν ἀτράκτων καὶ μίαν ἢ δύο συστοιχίας συσσωρευτῶν, προωρισμένων διὰ τὸν φωτισμὸν κατὰ τὰς σταθμεύσεις· αἱ συστοιχίαι συσσωρευτῶν τροφοδοτοῦνται αὐτομάτως ὑπὸ τῶν δυναμομηχανῶν κατὰ τὴν πορείαν. Πλέον διαδεδομένοι ἐφοδιασμοί εἰσιν οἱ τῶν Brown-Boveri, Dick, Leitner, Rosenberg, Stone, Vicarino, Vickers.

2) *Θέρμανσις τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν.* Ἐπὶ πολὺ ἐχρησιμοποίησαν διάφορα μέσα θερμάνσεως τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν: θερμαντήρια δι' ὕδατος, δι' ὀξεικοῦ νατρίου, διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου, θερμάστρας, θερμοσίφωνας κλπ. Χρησιμοποιοῦν νῦν, σχεδὸν γενικῶς, τὴν γενικὴν θέρμανσιν τοῦ συρμοῦ *διὰ τοῦ ἀτμοῦ.* Ὁ ἀτμὸς λαμβάνεται ἐκ τῆς ἀτμαμάξης ἤ, ὁσάκις δὲν ὑπάρχει τοιαύτη (περίπτωσις ἠλεκτρικῆς ἕλξεως ἢ δηζελοκινητῆρος), ἐξ εἰδικοῦ λεβητοφόρου ὀχήματος. Τὸ λεβητοφόρον ὄχημα χρησιμοποιεῖται ἐνίοτε καὶ μετὰ τῆς ἀτμήρους ἕλξεως, ὡς βοηθητικόν, ὁσάκις ὁ συρμὸς εἶναι μακρός, ὥστε νὰ μὴ δύναται ἡ ἀτμάμαξα νὰ θερμάνῃ αὐτὸν ἐξ ὁλοκλήρου. Τὸ βοηθητικὸν τοῦτο ὄχημα τίθεται εἰς τὸ τέλος τοῦ συρμοῦ. Τέλος, ἀρχίζουσι νὰ χρησιμοποιῶσιν ἐπὶ τῶν ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων τὴν ἠλεκτρικὴν θέρμανσιν.

α') Θέρμανσις δι' ἀτμοῦ. Ἐν πᾶσι τοῖς συστήμασι θερμάνσεως δι' ἀτμοῦ ὁ μηχανοδηγὸς στέλλει, τῇ μεσολαβήσει διακόπτου κρουνοῦ, ἀτμὸν τοῦ λέβητος εἰς γενικὸν ἀγωγόν, τοποθετημένον ὑπὸ τὰς ἁμάξας. Ὁδηγίαι ὁρίζουσι τὴν θλῖψιν, ἀναλόγως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας. Ἡ θλῖψις αὕτη ποικίλλει ἀπὸ 4 ἕς 6 kg ἀνὰ ἑκ.^{2}, ἀναλόγως τῶν συστημάτων.

Οἱ ἀγωγοὶ τῶν ἁμαξῶν συνδέονται πρὸς ἀλλήλους δι' ἐλαστικῶν ἢ ἀρθρωτῶν συναρμογῶν. Εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ συρμοῦ κρουνὸς κλείει τὸν ἀγωγόν Ἐκ τοῦ γενικοῦ ἀγωγοῦ ἀναχωροῦσι διακλαδώσεις, φέρουσαι τὸν ἀτμὸν εἰς τὰς συσκευάς. θερμαντήρια ἢ θερμιδοβόλα (radiateurs), τὰς τοποθετημένας ἐντὸς τῶν πρὸς θέρμανσιν διαμερισμάτων. Ἐν τῇ ἀτμήρει θερμάνσει συναντῶμεν δυσχερείας, λόγῳ τῶν ἐξυδατώσεων τοῦ ἀτμοῦ, ἕνεκα τῶν ὁποίων οἱ μακροὶ συρμοὶ θερμαίνονται ὑπὲρ τὸ δέον πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνεπαρκῶς εἰς τὴν οὐράν, ἔτι καὶ ἂν τὸ ἐξ ἐξυδατώσεων ὕδωρ δὲν κωλύῃ τὴν λειτουργίαν τῶν συσκευῶν. Πρὸς ἐκκένωσιν τοῦ ὕδατος ἐξυδατώσεως χρησιμοποιοῦσιν αὐτομάτους καθαριστὰς συστήματος Heintz, Ribes κλπ. Πᾶσαι αἱ σωληνώσεις, αἱ μὴ χρησιμεύουσαι εἰς τὴν ἐκπομπὴν θερμότητος, δέον νὰ περιτυλίσσωνται διὰ δυσθερμαγωγῶν ὑλῶν. Διὰ τοῦ ἀτμοῦ θερμάνσεως θερμαίνουσιν ἐπίσης τὸ ὕδωρ τῶν νιπτήρων. Τὰ διὰ τοὺς ἐπιβατικοὺς συρμοὺς σκευαγωγὰ θερμαίνονται ἐπίσης δι' ἀτμοῦ.

β') Ἔμμεσος ἀτμήρης θέρμανσις. Ἡ χρῆσις τοῦ ἀτμοῦ πρὸς θέρμανσιν ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ἔμμεσος: δύο ἐκ τῶν μεγάλων γαλλικῶν συμπλεγμάτων, τὸ P.L.M. καὶ τὸ Nord, ἀπέκλεισαν τὴν ὕπαρξιν σωλήνων ἀτμοῦ ἐντὸς τῶν διαμερισμάτων, ἐκ φόβου ἐκρήξεων καὶ δυστυχημάτων. Τὸ P.L.M. ἐξυδάτου τὸν ἀτμὸν ἐντὸς σωληνώσεως διαπερώσης τὴν μᾶζαν διαλύσεως χλωρικοῦ ἀσβεστίου, τὴν περιεχομένην ἐντὸς θερμαντηρίων· ἡ σωλήνωσις ἦτο ἀνοικτὴ εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς, εἶχε δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ῥυθμιστικοὺς κρουνοὺς εἰσόδου τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὰ θερμαντήρια, ὡς καὶ αὐτομάτους ἐκκενωτὰς τοῦ ὕδατος ἐξυδατώσεως. Ἡ χρῆσις χλωριούχου ἀσβεστίου ἐματαίου τὴν πῆξιν τῆς διαλύσεως ἐν καιρῷ παγετοῦ.

Ἐν τῷ συμπλέγματι τοῦ Nord ἐξυδάτουν τὸν ἀτμόν, δι' ἀτμοβόλου Giffard, ἐντὸς δοχείου εὑρισκομένου ἐπὶ τῆς στέγης τῆς ἁμάξης· τὸ θερμὸν ὕδωρ κατήρχετο εἰς τὰ θερμαντήρια καὶ μετὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἔξοδον παρελαμβάνετο, πρὸς ἐπανύψωσιν καὶ ἐκ νέου θέρμανσιν, ὑπὸ τοῦ ἀτμοβόλου Giffard.

γ') Ἄμεσος ἀτμήρης θέρμανσις. Ἐν *τῇ θερμάνσει ὑψηλῆς θλίψεως* θερμιδοβόλα ἢ δέσμαι σωλήνων, ἀποτελοῦσαι θερμαντήρια, συνδέονται ἐν διακλαδώσει μετὰ τοῦ γενικοῦ ἀγωγοῦ. Ἐν ταῖς συσκευαῖς ταύταις δὲν πραγματοποιεῖται ῥεῦμα ἀτμοῦ ὡρισμένης φορᾶς, ὁ δὲ ἐξυδατούμενος ἀτμὸς ἐπιστρέφει εἰς τὸν γενικὸν ἀγωγὸν καὶ φράσσει αὐτόν. Ἐβελτίωσαν τὸ σύστημα διὰ προσθήκης ἀγωγοῦ ἐκκενώσεως μετὰ καθαριστοῦ.

Ἐν τῇ θερμάνσει διὰ χαμηλῆς θλίψεως τὰ θερμιδοβόλα, ἡνωμένα ἐνίοτε πρὸς ἄλληλα ἐν σειρᾷ, διαπερῶνται διὰ ῥεύματος ἀτμοῦ, λαμβανομένου ἐκ τοῦ γενικοῦ ἀγωγοῦ, τὸ ὕδωρ δ' ἐξυδατώσεως καὶ ὁ πλεονάζων ἀτμὸς ἐκχέονται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ κατατάσσεται τὸ σύστημα *τῆς θερμάνσεως* ***Westinghouse*** *μὲ θερμοστατικὸν ῥυθμιστὴν* (chauffage Westinghouse à régulateur thermostatique), οὗτινος τὰ θερμιδοβόλα ἐπικοινωνοῦσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὸν γενικὸν ἀγωγὸν τοῦ ἀτμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου δι' αὐτομάτου συσκευῆς δέχονται τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς θέρμανσιν ποσὸν ἀτμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἡ θερμοκρασία ἑκάστου θερμιδοβόλου καθίσταται ἀνεξάρτητος τῆς ἐν τῷ συρμῷ θέσεώς του, λόγῳ τῆς αὐτομάτως κανονιζομένης εἰσόδου τοῦ ἀτμοῦ εἰς αὐτό· ὅσον ὅμως εἶναι τοῦτο πλησιέστερον πρὸς τὴν μηχανὴν τοῦ συρμοῦ, τόσῳ ταχύτερον ἀποκαθίσταται ἡ αἰτουμένη μέση θερμοκρασία τοῦ θερμιδοβόλου.

Ἐν τῷ συστήματι Pottier, διὰ προσφόρου δευτέρας αὐτομάτως λειτουργούσης βαλβῖδος ἀπέφυγον τὸ τελευταῖον μειονέκτημα τῆς θερμάνσεως Westinghouse: κατώρθωσαν διὰ τῆς διατάξεως νὰ τηρήσωσι σχεδὸν τὴν αὐτὴν θλῖψιν ἀτμοῦ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ γενικοῦ ἀγωγοῦ.

δ') Θέρμανσις διὰ μείγματος ἀτμοῦ καὶ ἀέρος. Ἐν τοῖς πρώτοις συστήμασιν ἀμέσου ἀτμήρους θερμάνσεως τὸ ἐκ τῶν ἐξυδατώσεων τοῦ ἀτμοῦ ὕδωρ συνεκεντροῦτο εἴς τινα μέρη τῶν σωληνώσεων καὶ ἐδυσχέραινε τὴν ῥοὴν τοῦ ἀτμοῦ, εἴτε τὴν δι' αὐτοῦ ἐπανεξάτμισιν τοῦ ὕδατος. Ἐπεχείρησαν ἕνεκα τούτου τὴν ἀνάμειξιν τοῦ ἀτμοῦ μετὰ ἀερίου μὴ ἐξυδατουμένου, ὡς εἶναι ὁ πεπιεσμένος ἀήρ, καὶ τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν τερμάτων τῶν σωληνώσεων μετὰ τῆς ἀτμοσφαίρας. Οὕτως ἐπετεύχθη ἀσφαλῶς ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ὕδατος ἐξυδατώσεως.

Ὁ πεπιεσμένος ἀὴρ λαμβάνεται ἐκ τοῦ χρησιμοποιουμένου διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς δι' ὑπερθλίψεως τροχοπέδης, ὁδηγεῖται δὲ ἢ μετὰ τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὸν γενικὸν ἀγωγόν, ὡς ἐν τῷ συστήματι θερμάνσεως Lancrenon ἢ ἄνευ τοῦ ἀτμοῦ, δι' ἰδιαιτέρου σωλῆνος, εἰς συσκευήν, *κορεστὴν* (saturateur) καλουμένην καὶ ἐπικοινωνοῦσαν διὰ γενικοῦ σωλῆνος μετὰ τῶν θερμιδοβόλων, ὡς ἐν τῷ συστήματι τῆς θερμάνσεως Heintz (chauffage Heintz saturateur).

ε') Προηγουμένη θέρμανσις τῶν συρμῶν. Πάντα τὰ προηγούμενα συστήματα ἁρμόζουσιν εἰς σιδηροδρομικὰς ἁμάξας χωριζομένας μόνον λεπτά τινα ἀπὸ τὴν ἀτμάμαξαν, κατὰ τὴν ἀλλαγὴν ταύτης. Ἀνάγκη ἐκ τούτου προηγουμένης θερμάνσεως τῶν συρμῶν εἰς τοὺς σταθμοὺς συνθέσεως αὐτῶν, ἢ διὰ βοηθητικῆς ἀτμαμάξης ἢ διὰ λεβητοφόρου ὀχήματος ἢ καὶ δι' ἀτμαγωγοῦ δικτύου.

στ') Θέρμανσις δι' ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Ἐν τῇ περιπτώσει ἕλξεως δι' ἠλεκτροκινητήρων ἢ κινητήρων ἐσωτερικῆς καύσεως, δυνάμεθα νὰ θερμαίνωμεν τὰς ἁμάξας δι' εἰδικοῦ λεβητοφόρου ὀχήματος. Ὁ λέβης τοῦ ὀχήματος τούτου δυνατὸν νὰ θερμαίνηται διὰ λιθάνθρακος, ἀκαθάρτου πετρελαίου (mazout) καὶ δι' ἠλεκτρικῆς ἔτι ἐνεργείας, ὡς ἐπεχειρήθη ἐπὶ τῶν ἑλβετικῶν σιδηροδρόμων. Ἡ παρεμβολὴ λεβητοφόρου ὀχήματος, ἰδίως προκειμένων ἠλεκτρικῶν συρμῶν, συνεπάγεται περιπλοκὴν τῆς ὑπηρεσίας, καπνοὺς κλπ. Ἕνεκα τούτου ἐπεχείρησαν ἠλεκτρικὴν θέρμανσιν τῶν ἁμαξῶν ἐπί τε τῶν ἑλβετικῶν καὶ τῶν γαλλικῶν ἠλεκτροκινήτων σιδηροδρόμων, μὲ ἀποτελέσματα ὄχι τόσον οἰκονομικά, ὅσον ἐν τῇ ἀτμήρει θερμάνσει.

[Παρατήρησις] Τὸ ζήτημα τῆς θερμάνσεως τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν εἶναι δύσκολον. Κατ' ἀρχὰς ἠρκοῦντο εἰς τὴν διὰ θερμαντηρίων θέρμανσιν τῶν ποδῶν τῶν ἐπιβατῶν· οὐδαμῶς ἀπῃτεῖτο ἡ θέρμανσις τοῦ περιβάλλοντος καὶ οἱ ἐπιβάται ἐφόρουν τὰ ἐπανωφόρια αὐτῶν. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐβελτιοῦτο ἡ θέρμανσις, διὰ τοῦ ἀτμοῦ καὶ τῶν θερμιδοβόλων, οἱ ἐπιβάται ἐσυνήθισαν νὰ ὦσιν ἐνδεδυμένοι ἐντὸς τῶν ἁμαξῶν, ὡς θὰ ἦσαν ἐντὸς θερμῶν αἰθουσῶν· μὲ τὴν ἀτμήρη ὅμως θέρμανσιν, ὡς ἔχει νῦν ἡ τεχνική, καὶ μὲ τὰ μεγάλα ψύχη, δυσχερὲς νὰ ἐπιτυγχάνωμεν εἰς τὰς τελευταίας ἁμάξας συρμοῦ τὴν θερμοκρασίαν κατοικίας. Ἄλλως τε, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ τελειότης τῶν προσφερομένων λύσεων θερμάνσεως, θὰ εὑρεθῶσι πάντοτε, ἐν τῷ αὐτῷ διαμερίσματι ἁμάξης, ἐπιβάται παραπονούμενοι δι' ὑπερβάλλον θερμότητος, ἐνῷ ἄλλοι θὰ αἰσθάνωνται ἔλλειψιν τοιαύτης.

3) *Ἀερισμὸς τῶν συρμῶν.* Τὸ ζήτημα τοῦ ἀερισμοῦ τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν ἀπασχολεῖ ἀπὸ πολλῶν δεκάδων ἐτῶν τὰ σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα, ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἐν καιρῷ μάλιστα χειμῶνος, ὅτε ὁ ἐπιβάτης ἐπιδιώκει τὸ κλείσιμον τῶν παραθύρων, ὁ ἀερισμὸς τῶν ἁμαξῶν εἶναι πρωτίστης ἀνάγκης, ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως. Δυστυχῶς οἱ διαθέσιμοι χῶροι ἀνὰ ἐπιβάτην δὲν παρέχουσιν ἐλπίδας πλήρους λύσεως.

Ἐνῷ πράγματι μόλις διαθέτομεν χῶρον 2 κ. μέτρων ἀνὰ ἐπιβάτην εὐρυχώρου ἁμάξης I θέσεως, ἡ ὑγιεινὴ ἀπαιτεῖ νὰ παρέχωμεν αὐτῷ ἀνὰ ὥραν ἀπὸ 70 ἕως 80 κ. μ. νέου ἀέρος, τὰ ὁποῖα νὰ διέλθωσι διὰ τοῦ στενοῦ χώρου, ὃν τῷ διεθέσαμεν. Ἀλλὰ τοσοῦτον ποσὸν ἀέρος δὲν δύναται νὰ διοχετευθῇ, πρῶτον μὲν διότι θ' ἀπῃτεῖτο ὑπερβολικὴ ταχύτης διελεύσεως διὰ τοῦ διαμερίσματος, ἐπικίνδυνος τῷ ἐπιβάτῃ, καὶ δεύτερον διότι δὲν δυνάμεθα νὰ θερμάνωμεν τόσῳ μέγαν ὄγκον ἀέρος καὶ νὰ στείλωμεν αὐτὸν εἰς τὰ διαμερίσματα, ἰδίως ἐν καιρῷ μεγάλου ψύχους: θὰ ἐμειοῦτο ὑπὲρ τὸ δέον ἡ ἰσχὺς τῆς ἀτμαμάξης. Μεθ' ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε προσπαθείας, ἔχει ἐπιτευχθῇ ἡ θέρμανσις καὶ ἡ ἀποστολὴ ἐντὸς τῶν ἁμαξῶν μόλις 28 κ. μ. ἀέρος, ἀντὶ τῶν ὡς ἄνω 70 ἕως 80 κ. μ.

Ζήτημα ἀερισμοῦ τῶν σιδηροδρομικῶν ἁμαξῶν ὑφίσταται προσέτι εἰς τὰς τροπικὰς χώρας, μάλιστα δ' ἐπὶ τῶν γραμμῶν, ὧν τὸ ἕρμα εἶναι ἀμμῶδες καὶ ἐγείρεται ἐκ τούτου κονιορτὸς κατὰ τὴν διαδρομὴν συρμοῦ, ὁδεύοντος ἐξ ἀνάγκης μὲ κλειστὰ παράθυρα. Ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ εἰσακτέου ἀέρος ἀπὸ τὸν κονιορτόν, ὡς καὶ ὁ δροσισμὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὰ διαμερίσματα τῶν ἁμαξῶν, δὲν ἐπετεύχθησαν μέχρι τοῦδε ἱκανοποιητικῶς.

Ε) ***Συμβολικὴ παράστασις τοῦ μεταφορικοῦ ὑλικοῦ. Ἀρίθμησις αὐτοῦ.*** 1) *Συμβολικὴ παράστασις: α')* Μεγάλη ταχύτης: A, B, Γ διαμερίσματα I, II, III θέσεως, μὲ ἐκθέτην δηλωτικὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαμερισμάτων.

D, σκευοφόρον μὲ ἐσωτερικὴν σκοπιάν, πάντοτε μετὰ κοχλιοφόρου τροχοπέδης.

E, σκευοφόρον ἄνευ ἐσωτερικῆς σκοπιᾶς.

F, σύνηθες φορτηγὸν μεγάλης ταχύτητος.

G, φορτηγὸν ἵππων μὲ ἐκθέτην ἐνδεικτικὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θέσεων.

H, φορτηγὸν γάλακτος μὲ ἐκθέτην ἐνδεικτικὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δαπέδων.

I, φορτηγὸν (truck) ἄστεγον δι' ἁμάξας.

J, φορτηγὸν (truck) ἐστεγασμένον δι' αὐτοκίνητα.

[P], φορτηγὸν ἰδιωτικόν, αἴθουσα δι' ἵππους κλπ.

S, διαμέρισμα πολυτελείας, μετὰ ἢ ἄνευ πλήρων κλινῶν.

P, διαμέρισμα ταχυδρομικόν.

PA, ὁδεῦον ταχυδρομικὸν γραφεῖον.

PE, βοηθητικὸν ταχυδρομικὸν (allège postale).

X, ἅμαξαι διὰ συρμοὺς ἐλαφροὺς ἢ τροχιοδρομικοὺς (πρὸ τῶν ἄλλων δηλωτικῶν γραμμάτων, π. χ. XABC).

Z, αὐτοκίνητος ἅμαξα (πρὸ τῶν ἄλλων δηλωτικῶν γραμμάτων, π. χ. ZABC).

β. *Μικρὰ ταχύτης.* M, σκευοφόρον μικρᾶς ταχύτητος ἀποβάρου $<$ τῶν 20 τόννων.

Mβ, σκευοφόρον μικρᾶς ταχύτητος ἀποβάρου $\geq$ πρὸς 20 τόννους.

K, φορτηγὸν ἐστεγασμένον μὲ παραθυρόφυλλα ἢ μὲ παραπετάσματα.

Kz, φορτηγὸν ἐστεγασμένον χωρὶς παραθυρόφυλλα.

T, φορτηγὸν μὲ ὑψηλὰς πλευρὰς (ὑψηλοτέρας τῶν 60 ἑκ.).

U, φορτηγὸν διὰ κόκ.

N, NT, φορτηγὸν ἰσόπεδον μὲ παρειὰς πιπτούσας, χαμηλὰς (<45 ἑκ.) ἢ ὑψηλὰς (>45 ἑκ.).

Nz, NTz, φορτηγὸν ἰσόπεδον μὲ παρειὰς μὴ πιπτούσας, χαμηλὰς ἢ ὑψηλάς.

L, φορτηγὸν ἰσόπεδον μετ' ἀρθρωτῶν διαδοκίδων.

Q, φορτηγὸν συνδέσμου (de raccord).

R, Rz, φορτηγὸν ἰσόπεδον ἄνευ παρειῶν ἢ μετὰ τοιούτων ἀνυψουμένων, μετὰ ἢ ἄνευ στύλων.

S, φορτηγὸν εἰδικόν, φορτηγὸν ἰσόπεδον δι' ἐξαιρετικὸν φορτίον.

SP, SC, SR, SG, SK, SL, φορτηγὸν pupitre, à charpente, réservoir, à gaz, à grue, à bascules.

V, VR, VO, φορτηγὸν ὁδοῦ, τεμαχίων τροχιῶν, ἐργατῶν.

X, φορτηγὸν βοηθείας.

[P], » ἰδιωτικόν.

Digitized by Google

Ὁ διπλασιασμὸς τοῦ πρώτου γράμματος σειρᾶς, πλὴν τῶν φορτηγῶν S, δηλοῖ ὅτι τὸ φορτηγὸν δύναται νὰ φορτωθῇ 20 ἢ πλέον τῶν 20 τόννων, ἐὰν φέρηται ἐπὶ δύο ἀτράκτων, ἢ 40 ἢ πλέον τῶν 40 τ, ἐὰν φέρηται ἐπὶ φορείων.

Γράμματα δεῖκται. Μετὰ τὰ κεφαλαῖα γράμματα χρησιμοποιοῦσιν, ὑποχρεωτικῶς, μικρὰ γράμματα, δηλωτικὰ ὡρισμένων ἰδιοτήτων τῶν ὀχημάτων, ἐφ᾽ ὧν ἐπιγράφονται πάντοτε. Χρησιμοποιοῦσιν ἐπίσης καὶ προαιρετικῶς τοιαῦτα.

Ὑποχρεωτικοὶ δεῖκται: b, ἀπόβαρον≥20 τ. διὰ τὰ σκευοφόρα μικρᾶς ταχύτητος.

c, διαμέρισμα μεταβαλλόμενον εἰς προχείρους κλίνας.

f, τροχοπέδη διὰ κοχλίου (μετὰ σκοπιᾶς, ἐὰν πρόκειται ὄχημα μικρᾶς ταχύτητος).

i, ἐπικοινωνία δι᾽ ἐλαστικῶν συνδέσμων (soufflets) (ὑπάρχει πάντοτε w. c.).

k, μηκοδοκὶς διὰ τὰ φορτηγὰ μεθ᾽ ὑψηλῶν πλευρῶν.

l, πολλὰ διαπήγματα ἐπὶ ἰσοπέδου φορτηγοῦ.

o, πλευραὶ καταπίπτουσαι ἐπι ἰσοπέδων φορτηγῶν καὶ μέτωπα ταλαντούμενα εἰς φορτηγὰ μεθ᾽ ὑψηλῶν πλευρῶν.

t, διαμέρισμα πλυσίματος u=ὀχήματα μικρᾶς ταχύτητος, ἔχοντα διαξόνιον >3,75μ.

v, ἀγωγὸς μόνον τροχοπέδης δι᾽ ὀχήματα μεγάλης ἢ μικρᾶς ταχύτητος.

w=τροχοπέδη ὑπερθλίψεως δι᾽ ὀχήματα μικρᾶς ταχύτητος.

x=ἅμαξα μεθ᾽ ὑπερῴου (τίθεται μετὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σειρᾶς: ABx).

y=ὄχημα ἐπὶ φορείων, z δηλωτικὸν στερήσεως στοιχειώδους στοιχείου, ἐνδεικνυομένου διὰ τοῦ πρώτου γράματος (kz σημαίνει φορτηγὸν ἐστεγασμένον ἄνευ παραθυροφύλλων).

Διὰ τὸ ἐπιβατικὸν ὑλικὸν τὰ γράμματα γράφονται κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν:

X, Z, A, L, S, B, C, P, D, E,

οἱ δὲ δεῖκται γράφονται κατόπιν τοῦ γράμματος ἢ τῆς ὁμάδος τῶν γραμμάτων, εἰς ἣν ἀναφέρονται, κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν: z, x, c, t, y, v, f, i.

Διὰ τὸ μὴ ἐπιβατικὸν ὑλικὸν οἱ δεῖκται γράφονται κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν: z, o, b, k, l, y, w, v, f.

Ἀρίθμησις τῶν ὀχημάτων. Ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἐπικρατείας ἐπιβάλλουσιν αἱ διοικήσεις πίνακα ἀριθμήσεως εἰς ἕκαστον σιδηροδρομικὸν σύμπλεγμα, ὃν ὀφείλουσι νὰ ἐφαρμόσωσι. Π.χ. αἱ ἅμαξαι I θέσεως εἰς ὅλα τὰ γαλλικὰ συμπλέγματα ἀριθμοῦνται ἀπὸ 501 ἕως 3.000, αἱ τῆς III θέσεως ἀπὸ 11.001 ἕως 20 000 κλπ.

II. ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΝ ΥΛΙΚΟΝ (βλ. τὴν λέξιν *ἀτμάμαξα*).

III. ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΡΜΩΝ. ΕΛΞΙΣ. **A) *Ἀντίστασις τῶν συρμῶν.*** 1) *Ἐκτίμησις τῶν ἀντιστάσεων.* Πρὸς διατήρησιν ὁμοιομόρφου κινήσεως εἰς ὄχημα ἢ συρμὸν δέον νὰ κατανικήσωμεν ἀριθμόν τινα ἀντιστάσεων: ἀντίστασιν ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀμοιβαίαν τριβὴν τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ συρμοῦ (στροφεῖς ἐπὶ σαγματίων κλπ.), ἀντίστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ ἀνέμου, ἀντίστασιν ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ συρμοῦ ἐπὶ ἀνωφερείας, ἀντίστασιν ὀφειλομένην εἰς τὴν τριβὴν τῶν ὀνύχων ἐπὶ τῶν τροχιῶν ἐν ταῖς καμπύλαις, ἀντίστασιν ὀφειλομένην εἰς διάφορα μόνιμα ἢ μὴ αἴτια (ἁρμοὶ τῶν τροχιῶν, κρούσεις, κλπ.). Ὑπολογίζουσι τὰς ἀντιστάσεις ταύτας εἰς χιλιόγραμμα ἀνὰ τόννον βάρους τοῦ συρμοῦ καὶ ἀνὰ μέτρον διαδρομῆς τούτου.

Μόνη ἡ ὀφειλομένη τῇ βαρύτητι ἀντίστασις ὑπολογίζεται ἀκριβῶς. Ἰσοῦται αὕτη πρὸς τὴν κλίσιν i τῆς ἀνωφερείας ἐκπεφρασμένην εἰς χιλιοστόμετρα ἀνὰ μέτρον r=i.

Ἡ εἰς τὰς καμπύλας ὀφειλομένη ἀντίστασις εἶναι, ἐπὶ ἴσοις ἄλλοις ὅροις, ἀντιστρόφως ἀνάλογος τῆς ἀκτῖνος τῆς καμπύλης· ὑπάρχουσι διάφοροι τύποι, ἐξ ὧν εὐχρηστότερος καὶ ἐπικρατέστερος ὁ τοῦ Γάλλου Desdouits $c=\frac{500\varepsilon}{\varrho}$, ἐν τῷ ὁποίῳ ε τὸ εὖρος τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἄξονος εἰς ἄξονα τῶν τροχιῶν καὶ ρ ἡ μέση ἀκτὶς τῆς καμπύλης ἀμφότερα εἰς μέτρα. Προτείνονται ἐπίσης οἱ τύποι τοῦ 10ου πίνακος.

Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ἀντιστάσεις ἐκτιμῶνται συνολικῶς διὰ πειραματικῶν τύπων τῆς μορφῆς $r=a+bV+cV^2$ ἢ $r=a+cV^2$ ἢ σπανιώτερον $r=a+bV$.

Αἱ τιμαὶ τῶν συντελεστῶν a, b, c εἰσι διάφοροι, ἀναλόγως τοῦ δοκιμαζομένου ὑλικοῦ, καὶ μεταβάλλονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν πολλῶν αἰτίων: θερμοκρασία, διεύθυνσις καὶ δύναμις τοῦ ἀνέμου, τύπος καὶ σύνθεσις τοῦ συρμοῦ, φύσις τῶν λιπαντικῶν ἐλαίων, κατάστασις τῆς ὁδοῦ κλπ.

Πρὸς ἐπίτευξιν μεγαλυτέρας ἀκριβείας μεταχειρίζονται ἰδιαιτέρους τύπους διὰ τὴν ἀτμάμαξαν μετὰ τοῦ ἐφοδιοφόρου ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ διὰ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ συρμοῦ ἀφ᾽ ἑτέρου.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων τύπων ἀντιστάσεως τοῦ κινητηρίου καὶ τοῦ μετφορικοῦ ὑλικοῦ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ προτείνομεν τοὺς τύπους τοῦ Γερμανοῦ Strahl, οὓς θεωροῦμεν ὡς τοὺς μᾶλλον ἱκανοποιοῦντας τὴν πρακτικήν.

α΄) *Ἀντίστασις τῆς ἀτμαμάξης μετὰ τοῦ ἑαυτῆς ἐφοδιοφόρου.* Ἡ προκειμένη ἀντίστασις ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέρη: 1ον) ἀπὸ τὴν ἀντίστασιν τῆς ἀτμαμάξης καὶ τοῦ ἐφοδιοφόρου, ἀμφοτέρων θεωρουμένων ὡς ἁπλῶν ὀχημάτων, ἣν δέχεται ὁ Strahl ἴσην πρὸς 2,50 χιλιόγραμμα· 2ον) ἀπὸ τὴν ἀντίστασιν τῆς ἀτμαμάξης, θεωρουμένης ὡς ἀτμομηχανῆς, ἤτοι ἀπὸ τὰς παθητικὰς ἀντιστάσεις τὰς ἐκ τῆς συζεύξεως τῶν ἀξόνων καὶ τὰς ἐκ τοῦ μηχανισμοῦ ἐν γένει προερχομένας, ἃς ὁ Strahl θεωρεῖ, κατ᾽ ἀνεκτὴν προσέγγισιν, ἀνεξαρτήτους τῆς ταχύτητος πορείας καὶ δυναμένας νὰ ὑπολογισθῶσι διὰ τοῦ τύπου $\frac{1{,}85+\nu \text{ ἢ } 2{,}05+\nu}{L_1+L_2}\times L_2$, ἐν τῷ ὁποίῳ ν ὁ ἀριθμὸς τῶν συνεζευγμένων ἀξόνων τῆς ἀτμαμάξης, L_1 τὸ ἀργὸν βάρος ἢ τὸ μὴ κινητήριον βάρος τῆς ἀτμαμάξης καὶ τοῦ ἐφοδιοφόρου, L_2 τὸ βάρος προσφύσεως τῆς ἀτμαμάξης (καὶ τυχὸν τοῦ ἐφοδιοφόρου), τὸ 1,85 ἢ τὸ 2,05 ἐφ᾽ ὅσον ἡ ἀτμάμαξα ἤθελεν εἶσθαι δικύλινδρος (II) ἢ τετρακύλινδρος (IV)· 3ον) ἀπὸ τὰς ἀντιστάσεις πάσης φύσεως τὰς ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας προκυπτούσας, λόγῳ τῆς ἀτμαμάξης καὶ τοῦ ἑαυτῆς ἐφοδιοφόρου, καὶ διδομένας διὰ τοῦ τύπου $0{,}6\frac{S}{L_1+L_2}\left[\frac{V+12}{10}\right]^2$, ἐν τῷ ὁποίῳ S ἡ μεγίστη ἐγκαρσία προβολὴ τῆς ἀτμαμάξης καὶ τοῦ ἐφοδιοφόρου (=10 μ^2 διὰ τὰς νέας ἰσχυρὰς ἀτμαμάξας), V ἡ ταχύτης τοῦ συρμοῦ εἰς χμ. ἀνὰ ὥραν. Ὅθεν ἡ ἀντίστασις ἀτμαμάξης μετὰ τοῦ ἑαυτῆς ἐφοδιοφόρου θὰ ὑπολογισθῇ διὰ τοῦ τύπου

$$r_\alpha = 2{,}50+\frac{1{,}85+\nu, \text{ ἢ } 2{,}05+\nu}{L_1+L_2}\times L_2+$$
$$+0{,}6\,S-\left[\frac{V+12}{10}\right]^2\times\frac{1}{L_1+L_2}.$$

Ἐκ τοῦ τύπου τούτου βλέπομεν ὅτι ἡ ἀντίστασις ἀτμαμάξης μετὰ τοῦ ἑαυτῆς ἐφοδιοφόρου ἐξαρτᾶται μὲν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ ν τῶν συνεζευγμένων ἀξόνων, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτμοκυλίνδρων (ὁ ὅρος 1,85 ἢ ὁ 2,05), ἐκ τοῦ ἀργοῦ βάρους L_1 καὶ ἐκ τοῦ βάρους προσφύσεως L_2, ἐκ τῆς ἐπιφανείας S καὶ τῆς ταχύτητος πορείας V, ἀλλ᾽ ἐξαρτᾶται ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν λόγων $\frac{L_2}{L_1+L_2}$ καὶ $\frac{S}{L_1+L_2}$, ὧν αἱ τιμαὶ διάφοροι διὰ τοὺς διαφόρους τύπους μηχανῶν.

Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἑκάστη ἀτμάμαξα μετὰ τοῦ ἑαυτῆς ἐφοδιοφόρου ἔχει ἀτομικὸν τύπον ἀντιστάσεως.

β΄) *Ἀντίστασις τῶν ἑλκομένων ὀχημάτων συρμοῦ.* Ὁ αὐτὸς Strahl ἔδωκε τελευταίως τὸν ἀκόλουθον γενικὸν τύπον ἀντιστάσεως τῶν ἑλκομένων ὀχημάτων συρμοῦ:

$$r_0=2{,}00+(0{,}007+m)\left[\frac{V}{10}\right]^2,$$

ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ὅρος $0{,}007\left[\frac{V}{10}\right]^2$ παρίστησι τὰς ἐκ τῶν ἁρμῶν τῶν τροχιῶν ἀντιστάσεις, ὁ ὅρος δὲ $m\left[\frac{V}{10}\right]^2$ τὴν ἀντίστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπὶ τῶν ὀχημάτων.

Ὁ Strahl προτείνει:

(α) m=0,025 διὰ συρμοὺς D, ταχυτάτους καὶ διεθνεῖς ὡς καὶ βαρεῖς ἐμπορικούς, ὅτε . . . . $r_\alpha=2+3{,}2\alpha^2$
(β) m=0,033 διὰ συρμοὺς ἐπιβατικούς, ὅτε . . . . » =» + $4{,}0\alpha^2$
(γ) m=0,040 διὰ συρμοὺς ἐμπορικοὺς ταχυτάτους, ὅτε . . . . . » =» + $5{,}7\alpha^2$
(δ) m=0,050 διὰ συρμοὺς ἐμπορικοὺς συνήθεις, μέσης συνθέσεως, ὅτε . . . . » =» + $5{,}7\alpha^2$
(ε) m=0,100 διὰ συρμοὺς ἐμπορικοὺς κενούς, ὅτε . . . . » =» + $10{,}7\alpha^2$

ἐν τοῖς ὁποίοις $\alpha=\frac{V}{100}$. Ἐν τῷ 10ῳ πίνακι δίδονται καὶ οἱ πρῶτοι τύποι τοῦ Strahl.

Ἀντίστασις ἐπιταχύνσεως καὶ ἐκκινήσεως. Ἡ αἰτουμένη ἀπὸ συρμοκινητῆρα δύναμις κατὰ τὴν ἐκκίνησιν συρμοῦ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἐν πλήρει πορείᾳ: α) διότι ὁ κινητὴρ δέον νὰ παράσχῃ ἐπιτάχυνσιν εἰς τὴν ὅλην μᾶζαν τοῦ συρμοῦ, μέχρις οὗ ἀνακτήσῃ οὗτος τὴν κανονικὴν ταχύτητα πορείας· β) διότι αἱ ἐσωτερικαὶ ἐν γένει ἀντιστάσεις τῶν ὀχημάτων καὶ τοῦ κινητῆρός εἰσι μεγαλύτεραι κατὰ τὴν ἐκκίνησιν καὶ ἐπί τινα διαδρομὴν τοῦ συρμοῦ ἢ μετὰ ταῦτα, τοῦτο δὲ λόγῳ τῆς σχετικῶς μικροτέρας θερμοκρασίας τῶν τε λιπαντικῶν ὑλῶν, τῶν στροφέων καὶ τῶν τριβομένων ἐν γένει μεταλλικῶν τοιχωμάτων.

Πρὸς μετάδοσιν τῆς ταχύτητος V χμ. ἀνὰ ὥραν δέον νὰ διαθέσωμεν ἔργον $4{,}32PV^2$, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς περιστροφικῆς ταχύτητος τῶν τροχῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ P τὸ βάρος, εἰς τόννους, ὁλοκλήρου τοῦ συρμοῦ. Ἂν καλέσωμεν λ τὸ μῆκος ἐκκινήσεως, ἤτοι τὸ μῆκος τῆς διαδρομῆς, εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁποίας δέον νὰ ἔχωμεν ἀποκτήσει τὴν ταχύτητα V, καὶ F τὴν ἀντιστοιχοῦσαν ἐπιτάχυνσιν, δέον νὰ ἔχωμεν $F=\frac{4{,}32\,PV^2}{\lambda}$. Ὑποθέτοντες πραγματοποίησιν τῆς ταχύτητος V διὰ κινήσεως ὁμοιομόρφως ἐπιταχυνομένης, ἤτοι ὅτι $\lambda=\frac{vt}{2}=\frac{Vt}{7{,}2}$, ἔνθα t ὁ χρόνος τῆς ἐκκινήσεως εἰς δεύτερα λεπτά, καταλήγομεν εἰς τὸν τύπον $F=\frac{31{,}15V}{t}$ τῆς ἀπαιτουμένης προσθέτου ἑλκτικῆς δυνάμεως, καθ᾽ ὅλον τὸν χρόνον t τῆς ἐκκινήσεως, πρὸς δημιουργίαν τῆς ταχύτητος V. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὴν ἀντίστασιν ἐπιταχύνσεως δέον νὰ προσθέσωμεν τὴν ὑπόλοιπον ἀντίστασιν τοῦ συρμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐκκινήσεως, ὑπολογίζοντες πρὸς τοῦτο τὴν ἀντίστοιχον μέσην ἀντίστασιν $r_m=\alpha+\beta V_m^2$ διὰ τὴν μέσην ταχύτητα ἐκκινήσεως V_m. Ἡ μέση αὕτη ταχύτης V_m, ἐπὶ τῇ βάσει ἐκκινήσεως ὁμοιομόρφως ἐπιταχυνομένης, εἶναι ἴση πρὸς τὰ 58 % τῆς ταχύτητος πορείας V. Ἐν συμπεράσματι, καθ᾽ ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἐκκινήσεως θὰ ἔχωμεν ἀντίστασιν ἐπιταχύνσεως $\frac{31{,}15V}{t}$ καὶ *μέσην* ἀντίστασιν ἐκκινήσεως $\alpha+\beta V_m^2$, ἔνθα $V_m=0{,}58V$.

Προφανὲς ὅτι συρμὸς θὰ ἀποκτᾷ τὴν ταχύτητα πορείας V τόσῳ γρηγορώτερον, ὅσῳ θὰ ᾖ μεγαλυτέρα ἡ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀναπτυσσομένη ἑλκτικὴ δύναμις F, ὡς δύναμις ἐπιταχύνσεως. Ἡ ἀνάγκη μεγάλης ἐπιταχύνσεως κατὰ τὴν ἐκκίνησιν εἶναι τόσον ἀναγκαιοτέρα, ὅσον αἱ σταθμεύσεις εἰσὶ συχνότεραι καὶ οἱ συρμοὶ ταχύτεροι. Ἐν τῇ ἀτμήρει ἕλξει δέχονται ὡς ἐλάχιστα ἐπιταχύνσεως διὰ τὰς ἐκκινήσεις:

0,01 ἕως 0,05 sec^2 διὰ τοὺς ἐμπορικοὺς συρμούς·
0,06 » 0,07 » » » ἐπιβατικοὺς » ·
0,15 » 0,30 » » » συρμοὺς περιχώρων·
0,50 » » » μητροπολιτικοὺς συρμούς.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεμελιώδους σχέσεως $\frac{F}{\gamma}=\frac{p}{g}=M$ ἐξάγομεν τὴν ἀναγκαιοῦσαν ἑλκτικὴν δύναμιν F πρὸς παραγωγὴν δεδομένης ἐπιταχύνσεως γ, διὰ γνωστὸν βάρος συρμοῦ p. Ἐὰν p=300.000 kg καὶ γ=0,30 sec^2 εὑρίσκομεν

$$F=0{,}30\times\frac{300.000}{9{,}81}=9150 \text{ kg},$$ εἰς ἃ θὰ προσθέσωμεν τὴν μέσην ἀντίστασιν ἐκκινήσεως r_m, ὅταν ὁρίσωμεν τὴν ταχύτητα πορείας.

γ΄) *Ἀντίστασις συρμῶν ἐπὶ στενῶν ὁδῶν.* Διὰ μετρικοὺς καὶ στενοὺς σιδηροδρόμους δὲν ὑπάρχουσι πειραματικοὶ τύποι. Ἐν Γερμανίᾳ προτείνουσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν δεδομένων τοῦ ἀκολούθου πίνακος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη στήλη δίδουσι τοὺς ἐφαρμοστέους τύπους ἀντιστάσεως τῶν ἑλκομένων ὀχημάτων καὶ τῆς ἀτμαμάξης (λ=3 ἢ 2, ἐφ᾽ ὅσον πρόκειται ἐμπορικαὶ ἢ ἐπιβατικαὶ ἀτμάμαξαι), ἡ δὲ τετάρτη στήλη τοὺς τῶν καμπύλων:

Εὖρος εἰς χλ.	r_o *εἰς χιλιόγρ. ἀνὰ τ.*	r_α *εἰς χιλιόγρ. ἀνὰ τ.*	*c εἰς χιλιόγραμμα ἀνὰ τ.*
1000	$2{,}60+3\alpha^2$	$2{,}7\sqrt{\lambda}+15\alpha^2$	400 : (ρ−20)
750	$2{,}70+2\alpha^2$	2,8 » $+10\alpha^2$	350 : (ρ−10)
600	$2{,}80+2\alpha^2$	2,9 » $+8\alpha^2$	200 : (ρ− 5)

B) ***Ἕλξις.*** 1) *Ἰσχὺς τῆς ἀτμαμάξης.* Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀτμαμαξῶν ἐκφράζεται συνήθως εἰς ἵππους τῶν 75 χιλιογραμέτρων ἀνὰ 1″, ἐνῷ ἡ τῶν ἠλεκτροκινητήρων εἰς χιλιοβὰττ (kilowatts). Ἐκ τῆς μιᾶς μονάδος μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἄλλην διὰ τῶν γνωστῶν σχέσεων 1 ἵππος=0,kw 736· 1 χιλιοβὰττ=1,36 ἵπποι.

Διακρίνομεν τὴν *ἐνδεδειγμένην* ἢ *ἐνδοκυλίνδριον ἰσχὺν* (puissance indiquée) P_1, ἣν μετροῦμεν διὰ τῶν ἐπὶ τῶν κυλίνδρων λαμβανομένων ἐργομετρικῶν διαγραμμάτων· τὴν *ἐπιτρόχιον* ἢ *πραγματικὴν ἰσχὺν* (puissance effective) P_2, ἥτις εἶναι μέγεθος θεωρητικόν, μὴ δυνάμενον νὰ μετρηθῇ ἀπ᾽ εὐθείας ἐπὶ τῶν ἀτμαμαξῶν· ἀντιστοιχεῖ αὕτη εἰς τὸ ἀναγκαιοῦν ἔργον πρὸς ἕλξιν τοῦ συρμοῦ, συμπεριλαμβανομένης τῆς μηχανῆς καὶ τοῦ ἐφοδιοφόρου, εἶναι δὲ μικροτέρα ἀπὸ τὴν ἐνδοκυλίνδριον ἰσχὺν κατὰ τὴν ἀναγκαιοῦσαν ἰσχὺν πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν ἀντιστάσεων τοῦ μηχανισμοῦ, τριβῶν τῶν ἐμβόλων, συρτῶν, διευθυντήρων, διωστήρων, κινητηρίων καὶ συνεζευγμένων κτλ.· *τὴν ἐπαγκίστριον* ἢ *ὠφέλιμον ἰσχὺν* (puissance au crochet de traction du tender ou puissance utile) P_3, ἣν μετροῦμεν διὰ δυναμογράφου ὀχήματος ἕλξεως καὶ ἥτις διατίθεται πρὸς ἕλξιν τῶν ἀκολουθούντων τὸ ἐφοδιοφόρον ὀχημάτων. Ἡ διαφορὰ P_2-P_3 ἀναλίσκεται διὰ τὴν ὅδευσιν τῆς ἀτμαμάξης καὶ τοῦ ἐφοδιοφόρου.

Ὁ λόγος $P_3:P_1$ τῆς ὠφελίμου πρὸς τὴν ἐνδεδειγμένην ἰσχὺν ἀτμαμάξης δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὡς χαρακτηριστικὸν ἀτμαμάξης, καθόσον ναὶ μὲν μεταβάλλεται μετὰ τοῦ λόγου τοῦ βάρους τῆς ἀτμαμάξης πρὸς τὸ ὁλικὸν βάρος τοῦ συρμοῦ, ἀλλὰ μεταβάλλεται συγχρόνως μετὰ τῆς ἀνωφερείας καὶ τῆς ταχύτητος.

Digitized by Google

Τύπος δίδων κατὰ προσέγγισιν τὴν ἰσχὺν ἀτμαμάξης. Διὰ τὴν στατιστικὴν ἀρκοῦνται ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἐπισωτρίου ἰσχύος τῶν ἀτμαμαξῶν διὰ τοῦ ἀκολούθου τύπου: $P_2 = K\sqrt{GpC_r}$, ἐν τῷ ὁποίῳ K δίδεται ὑπὸ τοῦ ἀκολούθου πίνακος. G ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἐσχάρας εἰς μ^2, p τὸ ἐπίσημα τοῦ λέβητος εἰς kg ἀνὰ ἑκ², C_r ἡ ἀτμογόνος ἐπιφάνεια τῆς ἑστίας $+ \frac{1}{3}$ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀεριαυλῶν + ἐπιφάνεια ὑπερθερμάνσεως, τὸ ὅλον εἰς μ^2, D εἶναι ἡ διάμετρος τῶν κινητηρίων τροχῶν:

Τιμαὶ τοῦ συντελεστοῦ K:

Ἀτμάμαξαι			$D \geq 1{,}50$ μ.	$D < 1{,}50$ μ.
Ἄνευ ὑπερθερμάνσεως	Μονοβάθμιος ἀποτόνωσις	παλαιαὶ	24	22
		νέαι	19	18
	Διβάθμιος ἀποτόνωσις		21	20
Μεθ' ὑπερθερμάνσεως	Μονοβάθμιος ἀποτόνωσις	μετατραπεῖσαι	25	23
		νέαι	21	20
	Διβάθμιος ἀποτόνωσις		22	21

Καλοῦσι νέας ἀτμαμάξας τὰς ἐχούσας $G \geq 2\mu^2$ καὶ $p \geq 12$ kg ἀνὰ ἑκ².

Δὲν συμφωνοῦσιν οἱ πάντες ὡς πρὸς τὰς τιμὰς τοῦ K, ἃς αὐξάνουσι ἢ μειοῦσι κατὰ μίαν ἢ δύο μονάδας, οὔτε ὡς πρὸς τὸ κλάσμα τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀεριαυλῶν, τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸν ὅρον Cr: τινὲς λαμβάνουσι τὸ $\frac{1}{4}$ καὶ οὐχὶ τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀεριαυλῶν. Οὐχ ἧττον, ὁσάκις εὑρισκόμεθα πρὸ ἀτμαμάξης, δὲν γνωρίζομεν πάντοτε τὰς ἀτμογόνους ἐπιφανείας τῆς ἑστίας, τῶν ἀεριαυλῶν, οὔτε καὶ τὴν ἐπιφάνειαν ὑπερθερμάνσεως, ἐνῷ εὔκολον νὰ μετρήσωμεν τὴν ἐπιφάνειαν ἐσχάρας G. Δυνάμεθα τότε νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἐπιτρόχιον ἰσχὺν P_2 οὕτω: Ἔστω A ἡ ἀνὰ μ^2 ἐπιφανείας τῆς ἐσχάρας ὡριαία ἀνάλωσις καυσίμου (θερμαντικῆς ἰσχύος > τῶν 6500 μεγάλων θερμίδων), ἴση κατὰ μέσον ὅρον πρὸς 350 kg καὶ δυναμένη νὰ φθάσῃ εὐκόλως τὰ 450 kg· ἡ ὁλικὴ ὡριαία ἀνάλωσις θὰ ᾖ GA, ἡ δὲ ἐνδεδειγμένη ἰσχὺς $\frac{GA}{\varkappa}$, ἔνθα κ τὸ ἀναλισκόμενον βάρος καυσίμου ἀνὰ ἐνδεδειγμένον ὡριαῖον ἵππον. Διὰ τὸ κ θὰ λάβωμεν τὴν ἁρμόζουσαν ἐκ τῶν ἀκολούθων τιμῶν:

Δι' ἀτμαμάξας διβαθμίου ἀποτονώσεως καὶ ὑπερθέρμου ἀτμοῦ	κ =	1,15 kg
Δι' ἀτμαμάξας διβαθμίου ἀποτονώσεως ἢ ὑπερθέρμου ἀτμοῦ		1,35 kg
Δι' ἀτμαμάξας μονοβαθμίου ἀποτονώσεως κεκορεσμένου ἀτμοῦ		1,55 kg

Ἔχομεν οὕτω τὴν ἐνδεδειγμένην ἰσχὺν $P_\iota = \frac{GA}{\varkappa}$, πολλαπλασιάζοντες δὲ ταύτην ἐπὶ συντελεστὴν μικρότερον τῆς μονάδος, συνήθως ἐπὶ 0,88, ὅπως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς παθητικὰς ἀντιστάσεις τοῦ μηχανισμοῦ ἐν γένει, θὰ ἔχωμεν τὴν ἐπιτρόχιον ἰσχὺν $P_2 = 0{,}88 \frac{GA}{\varkappa}$.

Ὑπολογισμὸς τῆς ἰσχύος ἀτμαμάξης κατὰ τὸν Strahl. Ὁ Strahl ὑπολογίζει τὴν ἰσχὺν ἀτμοπαραγωγῆς τῆς ἀτμαμάξης καὶ ἐκ ταύτης προβαίνει εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἰσχύος, βασιζόμενος εἰς γνωστὰς ἀναλώσεις ἀτμοῦ ἀνὰ ὡριαῖον ἐνδεδειγμένον ἵππον.

Τὰ δεδομένα τοῦ Strahl εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα:

1ον) Διὰ μεγίστην μόνιμον ἀτμοπαραγωγὴν προτείνει τοὺς τύπους:

$$Q = Ga : \left(1 + \frac{G}{H}\right) \text{ ἐὰν } \frac{H}{G} \geq 60,$$

$$\text{καὶ } Q = 60\,H \quad \text{»} \quad \frac{H}{G} < 60,$$

ἔνθα Q ἡ ὡριαία ὁλικὴ ἀτμοπαραγωγὴ εἰς kg·
G ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἐσχάρας εἰς μ^2·
H ἡ » ἀτμοπαραγωγῆς εἰς μ^2·
$\alpha = 4.150$ δι' ἐπίσημα λέβητος p=12 ἀτμοσφαιρῶν καὶ θερμοκρασίαν ὕδατος τροφοδοτήσεως 10°. Αὔξησις τοῦ ἐπισήματος p τοῦ λέβητος πέραν τῶν 12 ἀτμοσφαιρῶν ἐπηρεάζει ὀλίγον μόνον τὴν ἀτμοπαραγωγήν, ἐνῷ αὔξησις ἢ μείωσις τῆς θερμοκρασίας θ τοῦ ὕδατος τροφοδοτήσεως ἄνω ἢ κάτω τῶν 10° συνεπάγεται τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ ἑκάστοτε ὁλικοῦ ποσοῦ τῆς ἀτμοπαραγωγῆς ἐπὶ τὸν λόγον $\frac{640}{650-\vartheta}$.

Διὰ πρόσφορον μέσην ἀτμοπαραγωγὴν ὁ Strahl προτείνει μόνον 0,85 Q. Διὰ τὸν λόγον $\frac{H}{G}$ ὁ Strahl προτείνει: 50 ἕως 70 δι' ἀτμαμάξας ἐπιβατικῶν συρμῶν, 60 ἕως 90 δι' ἀτμαμάξας ἐμπορικῶν συρμῶν καὶ 40 ἕως 50 δι' ἀτμαμάξας ἔργων, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει λιθάνθρακος, ὡς καυσίμου.

Ὡς ἀναλώσεις ἀτμοῦ δ ἀνὰ ἐνδεδειγμένον ἵππον καὶ ὥραν προτείνει:

Διὰ δικυλίνδρους ἀτμ. κεκορεσμένου ἀτμοῦ, μονοβαθμίου ἀποτονώσεως	II	t	Γ	δ =	13,25 kg
Διὰ δικυλίνδρους ἀτμ. κεκορεσμένου ἀτμοῦ, διβαθμίου ἀποτονώσεως	II	t	F		11,20 kg
Διὰ τετρακυλίνδρους ἀτμ. κεκορεσμένου ἀτμοῦ, διβαθμίου ἀποτονώσεως	IV	t	F		11,00 kg
Διὰ δικυλίνδρους ἀτμαμ. ὑπερθέρμου ἀτμοῦ, μονοβαθμίου ἀποτονώσεως	II	T	Γ		7,75 kg
Διὰ τετρακυλίνδρους ἀτμ. ὑπερθέρμου ἀτμοῦ, διβαθμίου ἀποτονώσεως	IV	T	F		7,15 kg

Τὰ σύμβολα II καὶ IV δηλοῦσι δύο ἢ τέσσαρας κυλίνδρους, τὰ t καὶ T τὸν κεκορεσμένον καὶ τὸν ὑπέρθερμον ἀτμόν, τὰ Γ καὶ F τὴν μονοβάθμιον καὶ τὴν διβάθμιον ἀποτόνωσιν. Θὰ ἔχωμεν προφανῶς $P_1 = \frac{Q \text{ ἢ } 0{,}85\,Q}{\delta}$ καὶ $P_2 = 0{,}88\,P_1$.

Ὡς μεγίστην οἰκονομικὴν ἰσχὺν P_1 ὁ Strahl προτείνει ἐκείνην, ἥτις προκύπτει ἐκ μέσης θλίψεως $p_{m\iota}$ ἐν τοῖς ἀτμοκυλίνδροις, ἣν ὁρίζει οὕτω: $p_{m\iota} = 2{,}304 + 0{,}108\,p$ δι' ἀτμαμάξας μονοβαθμίου ἀποτονώσεως (Γ) καὶ $p_{m\iota} = 2{,}176 + 0{,}102\,p$ δι' ἀτμαμάξας διβαθμίου ἀποτονώσεως (F), ἔνθα p τὸ ἐπίσημα τοῦ λέβητος εἰς kg ἀνὰ ἑκ².

Ἐκ τῆς θλίψεως ταύτης καὶ ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ μηχανισμοῦ d, s, D, ἤτοι διαμέτρου τῶν ἐμβόλων, διαδρομῆς αὐτῶν καὶ διαμέτρου τῶν κινητηρίων τροχῶν, ὑπολογίζει τὴν ἀντιστοιχοῦσαν ἑλκτικὴν δύναμιν Z_1 διὰ τῶν τύπων:

$$Z_1 = p_{m\iota} \times \frac{d^2 s}{D} = p_{m\iota} \cdot \beta \text{ δι' ἀτμαμάξ. II.Γ ἢ IV.F}$$
$$\text{»} \quad = 1{,}50 \times \text{» » » III Γ}$$
$$\text{»} \quad = 0{,}50 \times \text{» » » II F}$$
$$\text{»} \quad = 2, \times \text{» » » IV.Γ}$$

Διὰ τὰς ἀτμαμάξας F θὰ ληφθῇ ὡς d ἡ διάμετρος τοῦ κυλίνδρου χαμηλῆς θλίψεως.

Μετὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς προσφορωτέρας ἑλκτικῆς δυνάμεως Z_1 ὑπολογίζει τὴν ἀντίστοιχον οἰκονομικὴν ταχύτητα πορείας V_1 ἐκ τῆς γνωστῆς σχέσεως $Z_1 = 270 \times \frac{P_1}{V_1}$, ἤτοι $V_1 = 270\,\frac{Z_1}{P_1}$. Ἡ ἰσχὺς P_ι δι' ἄλλην ταχύτητα $V \gtrless V_1$ εἶναι μικροτέρα τῆς ἐκ τῆς ἀναλώσεως δ ὑπολογισθείσης P_1. Ὁ Strahl προτείνει τὰς σχέσεις:

$$P_\iota : P_1 = 0{,}6\left(2 - \frac{V}{V_1}\right)\frac{V}{V_1} + 0{,}40 = \lambda_1 \text{ διὰ } V < V_1 \text{ καὶ}$$

$$\text{»} \quad = 0{,}5\left(3 - \frac{V}{V_1}\right)\left[\frac{V}{V_1}\right]^{1/2} = \lambda_2 \quad \text{»} \quad V > V_1.$$

Αἱ ἀντιστοιχοῦσαι σχέσεις μεταξὺ τῶν ἑλκτικῶν δυνάμεων προκύπτουσιν εὐκόλως ἐκ τῆς θεμελιώδους σχέσεως $P = Z \times \frac{V}{270}$:

$$Z_\iota : Z_1 = \lambda_1 \frac{V_1}{V} \text{ διὰ } V < V_1 \text{ καὶ}$$

$$\text{»} \quad = \lambda_2 \frac{V_1}{V} \quad \text{»} \quad V > V_1.$$

Ἐν πᾶσι τοῖς τύποις τούτοις ἡ ταχύτης λογίζεται εἰς χμ. ἀνὰ ὥραν.

2) *Προσδιορισμὸς τοῦ φορτίου συρμοῦ.* Τὸ ζήτημα τοῦτο δυνατὸν νὰ τεθῇ πρὸς λύσιν ἢ πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ φορτίου, ὅπερ *ὑπάρχουσα* μηχανὴ δύναται νὰ ἕλκῃ ὑπὸ δεδομένους ὅρους, ἢ πρὸς προσδιορισμὸν μηχανῆς πρὸς κατασκευήν, δυναμένης νὰ ἕλκῃ ὡρισμένα φορτία ὑπὸ δεδομένους ὅρους.

Ὁσάκις πρόκειται προσδιορισμὸς τῶν φορτίων, ἅτινα ὑπάρχουσα μηχανὴ δύναται νὰ ἕλκῃ ὑπὸ δεδομένους ὅρους, παρακολουθοῦμεν αὐτὴν ἐν τῇ ἑαυτῆς ὑπηρεσίᾳ, καταγράφομεν τὰ βάρη τῶν ἑλκομένων ὑπ' αὐτῆς φορτίων, λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν τὰς κλίσεις, τὴν ταχύτητα καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ συρμοῦ, σημειοῦμεν δὲ τὰς ἀντιστοίχους ἀναλώσεις καυσίμου καὶ ὕδατος. Ποικίλλομεν τὰ φορτία καὶ τὴν ταχύτητα, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει τοῦτο ἡ ἐκμετάλλευσις, ὅπως μὴ δημιουργῶμεν πολλοὺς εἰδικοὺς συρμούς. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοιούτων δοκιμῶν πρόσφορον νὰ ἐνεργῶμεν ἐπὶ μακρῶν ἀνωφερειῶν, ἐφ' ὧν δεσπόζει ἡ ἀντίστασις τῆς βαρύτητος, ἥτις τυγχάνει ἀκριβῶς γνωστή.

Ὁσάκις πρόκειται προσδιορισμὸς τῶν φορτίων *δι' ὑπολογισμοῦ*, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εὑρεθείσης σχέσεως $Z_\iota = \varphi(\upsilon)$ καταρτίζομεν τὴν σχέσιν $Z_8 = \varphi(\upsilon) - \varphi_\iota(\upsilon)$, ἔνθα $\varphi(\upsilon)$ ἡ ἑλκτικὴ δύναμις Z_ι συναρτήσει τῆς ταχύτητος υ, $\varphi_\iota(\upsilon)$ ἡ ἀντίστασις τῆς ἀτμαμάξης μετὰ τοῦ ἐφοδιοφόρου ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀνωφερειῶν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν ἀντιστάσεων τῶν καμπύλων. Ἀναλόγως τοῦ συντεθησομένου συρμοῦ θὰ ἔχωμεν τὴν ἀντίστασιν τούτου $\varphi_2(\upsilon) = r + \iota$, τὸ δὲ πηλίκον $\frac{\varphi(\upsilon) - \varphi_1(\upsilon)}{\varphi_2(\upsilon)} = B$ θὰ δώσῃ τὸ βάρος τοῦ μετὰ τὸ ἐφοδιοφόρον συρμοῦ.

Ἐὰν ἔχωμεν τὴν P_8 ἢ διὰ τοῦ γαλλικοῦ τύπου $P_2 = K\sqrt{Gp\,C_r}$ ἢ διὰ τοῦ $0{,}88\,\frac{GA}{\varkappa}$, θὰ ὑπολογίσωμεν τὸ φορτίον B διὰ ταχύτητα V καὶ κλίσιν οὕτω:

Καλέσωμεν p_8 τὴν ἐπαγκίστριον ἰσχὺν ἀνὰ τόννον φορτίου, z_8 τὴν ἀντιστοιχοῦσαν ἑλκτικὴν δύναμιν· ἔχομεν πάντοτε $p_8 = \frac{z_8 V}{270}$. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ εἶδος τοῦ συρμοῦ εἶναι γνωστόν, ἕπεται: $z_8 = \alpha + 6V^2 + \iota$, ἔνθα α καὶ 6 γνωστοὶ συντελεσταί. Ὅθεν $p_8 = \frac{\alpha + 6V^2 + \iota}{270} \times V$. Τὸ πηλίκον $P_8 : p_8$ θὰ δώσῃ, εἰς τόννους, τὸ φορτίον, ὅπερ δύναται νὰ ἕλκῃ ἡ μηχανὴ εἰς τὴν ταχύτητα V ἐπὶ ἀνωφερείας κλίσεως ι.

Πίνακες φορτίων. Τὰ σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα καταρτίζουσι δι' ἑκάστην σειρὰν μηχανῶν γραφικοὺς καὶ γραπτοὺς πίνακας φορτίων, δι' ὧν προσδιορίζουσιν ἀμέσως τὰ ἐπὶ διαφόρων ἀνωφερειῶν δυνάμενα νὰ μεταφερθῶσι φορτία ὑπὸ διαφόρους ταχύτητας. Ἐν τῷ προσδιορισμῷ τούτῳ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ὅριον ἀντοχῆς τῶν συσκευῶν ζεύξεως τῶν ὀχημάτων, καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους: εἰς χώρας, ἔνθα ὁ χειμὼν εἶναι δριμύς, προβαίνουσιν εἰς μειώσεις μέχρις 25% τῶν φορτίων τῶν λοιπῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους.

3) *Δοκιμαὶ τῶν ἀτμαμαξῶν.* Πᾶσα νέα ἀτμάμαξα δέον νὰ δοκιμάζηται λεπτομερῶς. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἠρκοῦντο εἰς δοκιμὰς γραμμῆς διὰ τῆς ἕλξεως κανονικῶν ἢ εἰδικῶν πρὸς τοῦτο συρμῶν, ὧν ηὔξανον βαθμιαίως τὰ φορτία. Δυναμομετρικὸν ὄχημα μεταξὺ τοῦ ἐφοδιοφόρου καὶ τοῦ συρμοῦ κατέγραφε τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν Z_8 καὶ τὴν ἀντίστοιχον ταχύτητα V.

Τοιαῦται δοκιμαὶ γραμμῆς δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἐνεργῶμεν μὲ σταθερὰν ἰσχὺν P_1, λόγῳ τῶν μεταβολῶν τῆς μηκοτομῆς. Ἀνάγκη ἀφ' ἑτέρου, πρὸς ἐκμηδένισιν τῶν σφαλμάτων μετρήσεως τοῦ καυσίμου εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς δοκιμῆς, νὰ ἐκτελῶμεν ταύτην ἐπὶ δίωρον τοὐλάχιστον. Ἀλλὰ δυσχερὲς νὰ εὑρίσκηται τμῆμα ὁδοῦ εὐθύγραμμον μὲ σταθερὰν κλίσιν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ δυνάμεθα νὰ ἕλκωμεν συρμὸν ἐπὶ δίωρον τοὐλάχιστον, μὲ σταθερὰν ταχύτητα.

Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐπιδράσεων τῶν κλίσεων τῆς κατατομῆς ὁ Πολωνὸς Czeczott μετεχειρίσθη δευτέραν ἀτμάμαξαν εἰς τὸ τέλος τοῦ συρμοῦ, ἧς σκοπὸς εἶναι νὰ ἔρχηται βοηθὸς εἰς τὰς ἀνωφερείας καὶ τοὐναντίον ν' ἀνθίσταται εἰς τὰς κατωφερείας, ἐὰν προκύπτῃ ἀνάγκη τροχοπεδήσεως, ὥστε ὁ συρμός, καὶ ἑπομένως ἡ δοκιμαζομένη ἀτμάμαξα, νὰ δίδῃ σταθερὰν τὴν ἰσχὺν P_1. Οἱ Γερμανοὶ κατήργησαν τὸν ἐνδιάμεσον συρμόν, ἀντικατέστησαν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀντίστασιν διὰ τῆς ἀντιστάσεως τῆς δευτέρας ἀτμαμάξης, τροχοπεδουμένης καταλλήλως. Ἀμφότεραι αἱ προκείμεναι μέθοδοι μετὰ δυσχερείας παρέχουσι σταθερὰν τὴν ἰσχὺν P_1, ἐνῷ ἐνδιαφέρει κυρίως νὰ γνωρίζωμεν τοὺς ὅρους πρὸς πραγματοποίησιν σταθερᾶς ἰσχύος, τῆς P_8.

Ἐργαστηριακαὶ δοκιμαί. Αἱ μέχρι τοῦδε δοκιμαὶ γραμμῆς ἐπηρεάζονται ἐκ πολλῶν στοιχείων, ὡς αἱ μεταβολαὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως, αἱ στάσεις λόγῳ ἐπιταγῆς σημάτων, αἱ μεταβολαὶ τῶν ἀντιστάσεων, κ.λ.π. Ἡ ἐπίδρασις τῶν στοιχείων τούτων εἶναι τοιαύτη, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν διαφορὰς ἀναλώσεως κατωτέρας τοῦ 10%. Προτείνονται ἐν τούτοις διατάξεις, ἃς εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐφαρμόσωμεν, ἐφ' ὅσον θὰ παρεῖχον οἰκονομίαν μόνον 4 ἕως 5%.

Ἐν ἐργαστηρίῳ δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς ἀκριβεστάτας δοκιμὰς ἐπὶ οἱασδήποτε διατάξεως μὲ ἀμετάβλητον τὴν ὑπόλοιπον κατάστασιν. Ἀφ' ἑτέρου αἱ τοιούτου εἴδους δοκιμαὶ δὲν δυσχεραίνουσι ποσῶς τὴν ἐκμετάλλευσιν, γίνονται δὲ καθ' οἱανδήποτε ἐποχὴν καὶ διαρκοῦσιν ἐφ' ὅσον θέλομεν, κατά τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα χωρὶς νὰ στοιχίζωσιν ὅσον αἱ ἐπὶ γραμμῶν δοκιμαί.

Ἀρχὴ τῶν τοιούτων δοκιμῶν εἶναι ἡ ἀκόλουθος: ἡ ἀτμάμαξα τοποθετεῖται ἐπὶ τροχοπεδουμένων κυλίνδρων καὶ ἐξασκεῖ τὴν ἑλκτικὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἐπὶ δυναμομέτρου στερεώτατα ἀγκυρωμένου. Ἡ ἀναπτυσσομένη ὑπὸ τῆς ἀτμαμάξης ἰσχὺς καταστρέφεται διὰ τῶν τροχοπεδῶν τῶν κυλίνδρων· ἀφ' ἑτέρου μετρεῖται αὕτη καθ' ἑκάστην στιγμὴν διὰ τοῦ γινομένου τῆς ἑλκτικῆς δυνάμεως, τῆς δεικνυομένης διὰ τοῦ δυναμομέτρου, ἐπὶ τὴν ταχύτητα εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν τροχῶν. Διὰ μεταβολῆς τῆς τροχοπεδήσεως τῶν κυλίνδρων δυνάμεθα νὰ δοκιμάσωμεν τὴν ἀτμάμαξαν διὰ πάσας τὰς ἐπιθυμητὰς ταχύτητας καὶ ἰσχῦς.

Γ) ***Ἐκλογὴ κινητῆρος ἕλξεως.*** Ἐρευνῶντες τὰς ἀτμαμάξας ἀπὸ ἀπόψεως προσαρμογῆς αὐτῶν πρὸς τοὺς διαφόρους ὅρους τῆς ὑπηρεσίας, κατατάσσομεν αὐτὰς εἰς τέσσαρας κατηγορίας: α') εἰς ἀτμαμάξας μεγάλης ταχύτητος· β') εἰς μικτὰς καὶ ἐμπορικὰς ἀτμαμάξας· γ') εἰς ἀρθρωτὰς ἀτμαμάξας· δ') εἰς ἐφοδιοφόρους ἀτμαμάξας. Παρὰ ταῖς ἀτμαμάξαις ἔχουσιν ἐπίσης θέσιν διὰ τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν, αἱ αὐτοκίνητοι ἅμαξαι (voitures automotrices).

1) ***Ἀτμάμαξαι μεγάλης ταχύτητος.*** Εἰσὶν αὗται προωρισμέναι διὰ τὴν ἕλξιν ἐπιβατικῶν συρμῶν βάρους 250 ἕως 450 τ., ἕως 600 τ. ἐν Ἀμερικῇ, μέ-

Digitized by Google

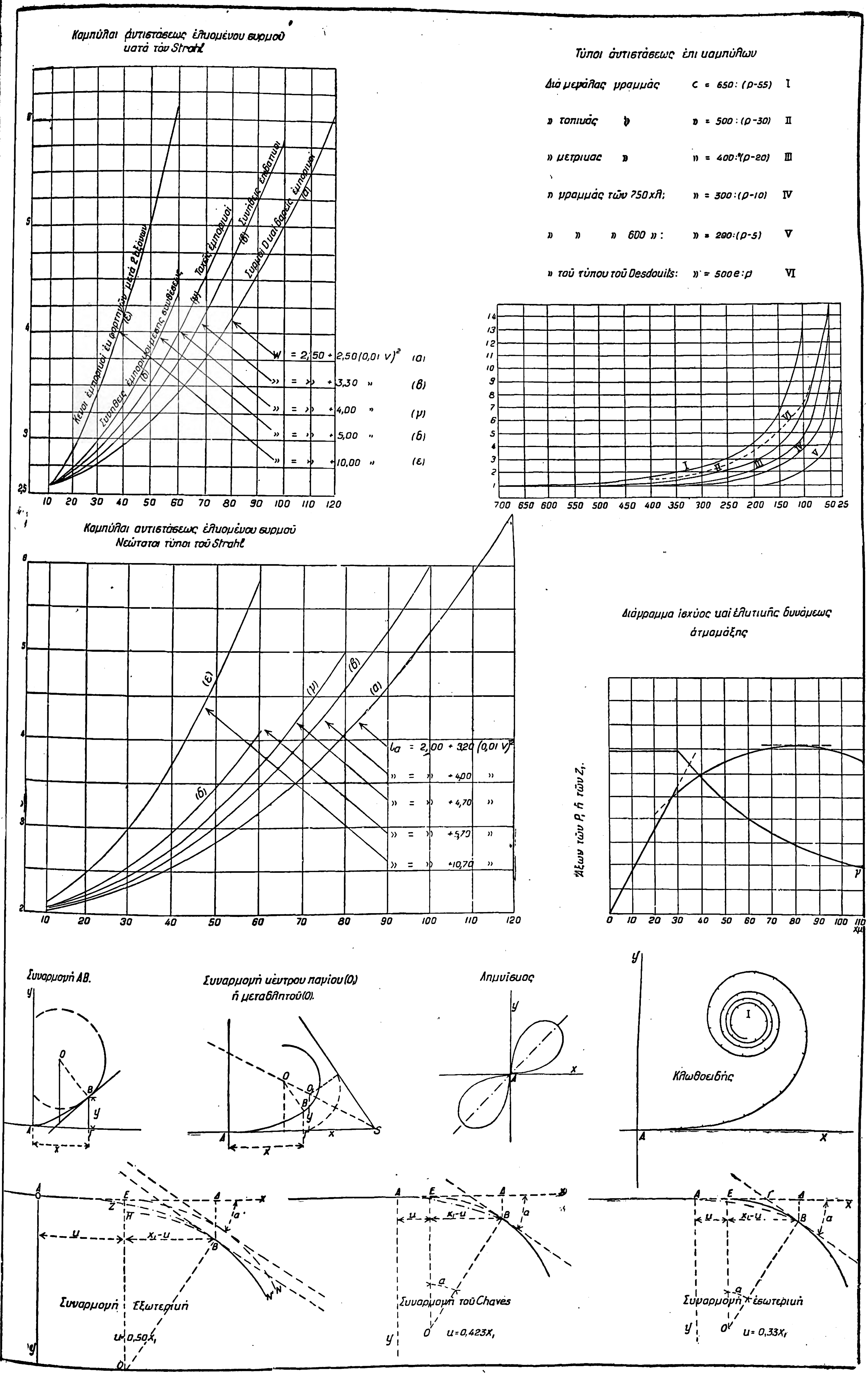

Πίναξ 8. Ἀντίστασις τῶν συρμῶν. Συναρμογαί.

Digitized by Google

σης ταχύτητος 90 ἕως 100 χμ., ἐπὶ γραμμῶν ὧν αἱ κλίσεις εἰσὶ κατώτεραι γενικῶς τῶν 5 χλ., ἐξικνοῦνται δὲ σπανίως εἰς 10 χλ. Αἱ ἀτμάμαξαι αὗται ἔχουσι 2 ἢ 3 κινητηρίους ἄξονας μὲ διάμετρον κινητηρίων τροχῶν 1,98 ἕως 2,10 μ. καὶ μὲ φορεῖον ἔμπροσθεν. Αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατασκευασθεῖσαι εἰσι τῶν τύπων Π.Τ.Γ ἢ IV.Τ.Γ, IV.t.F ἢ IV.T.F.

Μᾶλλον ἐν χρήσει τύποι οἱ 2—B, 2—B—1, 2—C καὶ 2—C—1· ἐκ τούτων τείνουσι νὰ ἐπικρατήσωσιν ἐν Εὐρώπῃ μὲν οἱ 2-C καὶ 2—C—1, ἐν δὲ ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ὁ τελευταῖος, ὡς καὶ ὁ τύπος 2—B—1.

2) *Ἀτμάμαξαι μικταὶ καὶ ἐμπορικαί. α')* Ἀτμάμαξαι μικταί. Ἐπὶ τοῦ πλείστου τῶν σιδηροδρομικῶν συμπλεγμάτων αἱ ἀτμάμαξαι μεγάλης ταχύτητος χρησιμοποιοῦνται ἀδιακρίτως πρὸς ἕλξιν τῶν ταχέων συρμῶν (express) καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιβατικῶν συρμῶν ἐπὶ τῶν γραμμῶν εὐκόλου κατατομῆς. Ἐπίσης, τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν συμπλεγμάτων ἔχει μοναδικὸν τύπον μηχανῶν διά τε τὴν ὑπηρεσίαν τῶν βαρέων ἐπιβατικῶν συρμῶν, μετὰ συχνῶν σταθμεύσεων καὶ ἀνωμάλων κατατομῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ταχέων ἐμπορικῶν συρμῶν.

Αἱ μηχαναὶ αὗται εἰσι γενικῶς τοῦ τύπου 2—C ἢ 1—C ἢ 1—C—1 καὶ ἔχουσι λέβητας σχεδὸν ἴσης ἰσχύος πρὸς τὰς μηχανὰς μεγάλης ταχύτητος 2—C. Εἰσὶν αὗται τῶν τύπων IV.F ἢ Π.Τ.Γ. Ἡ διάμετρος τῶν κινητηρίων τροχῶν δὲν ὑπερβαίνει 1,75 μ. Ἕλκουσιν αὗται ἐπὶ κλίσεων 5 ἕως 6 χλ. συρμοὺς βάρους 350 τ., μετὰ ταχύτητος 70 χμ.

β') Ἐμπορικαὶ ἀτμάμαξαι. Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἐμπορευμάτων τὸ βάρος καὶ ἡ ταχύτης τῶν συρμῶν ηὔξησαν: Οἱ βαρεῖς συρμοὶ ἔχουσι τὸ προσὸν νὰ μειῶσι τὴν δαπάνην μεταφορᾶς ἑκάστου τόννου, οἱ δὲ ταχύτεροι συρμοὶ αὐξάνουσι τὸν συντελεστὴν χρησιμοποιήσεως τῶν γραμμῶν καὶ καθιστῶσιν ἐφικτὴν τὴν μεταφορὰν νωπῶν τροφίμων. Ἡ τροποποίησις αὕτη τῶν δεδομένων τοῦ ζητήματος ἔσχε τὰς ἀκολούθους συνεπείας: α') τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ τύπου μηχανῶν τριῶν συνεζευγμένων ἀξόνων καὶ τὴν παραδοχὴν τύπων 4, 5 καὶ 6 τοιούτων· β') τὴν αὔξησιν τῆς διαμέτρου τῶν κινητηρίων τροχῶν ἀπὸ 1,30 ἕως 1,50 μ. ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἕως 1,60 μ. ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις· γ') τὴν προσάρτησιν, πρὸς τὸ μέτωπον τῆς μηχανῆς, ἀρθρώσεως Bissel ἢ καὶ φορείου, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διαβάσεως ἐπὶ τῶν καμπύλων καὶ προφύλαξιν τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν τεχνικῶν ἔργων· ἡ προσάρτησις αὕτη δικαιολογεῖται ἐπίσης, λόγῳ αὐξήσεως τῆς ἰσχύος ἀτμοπαραγωγῆς τοῦ λέβητος.

Οἱ τύποι D καὶ 1—D ἔχουσι διάμετρον κινητηρίων τροχῶν ἀπὸ 1,35 ἕως 1,55 μ, ἔχουσι δὲ διάταξιν IV.T.F, IV.t.F ἢ Π.Τ.Γ. Ἐπὶ διαδρομῶν δοκιμῆς ὁ τύπος 1—D τοῦ γαλλικοῦ Nord ἐκίνησε συρμὸν 972 τ. μετὰ ταχύτητος 25 χμ. ἐπὶ συνεχοῦς ἀνωφερείας 8 χλ. καὶ μετὰ ταχύτητος 42 χμ. ἐπὶ ἀνωφερείας κλίσεως 5 χλ. Δικύλινδρος τοῦ βελγικοῦ συμπλέγματος δύναται νὰ ἕλκῃ 1000 τ. ἐπὶ ἀνωφερείας 5 χλ. μετὰ ταχύτητος 36 χμ., παρέχουσα ἑλκτικὴν δύναμιν 9000 kg.

Οἱ Ἀμερικανοί, οἵτινες κινοῦσι τοὺς ἐμπορικοὺς αὐτῶν συρμοὺς μετὰ μεγάλων ταχυτήτων καὶ δίδουσιν εἰς τοὺς κινητηρίους τροχοὺς τῶν μηχανῶν διαμέτρους μέχρις 1,65 μ., μετέτρεψαν τὸν τύπον 1—D εἰς τύπον 1—D—1, καθ' ὃν τρόπον μετέτρεψαν τὸν τύπον 2—C εἰς τὸν τύπον 2—C—1: προσέθεσαν φέροντα ἄξονα εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος καὶ μετεκίνησαν τὸ σύνολον τῶν κινητηρίων ἀξόνων ἀπὸ τῆς ἑστίας πρὸς τὸ ἔμπροσθεν μέρος, τοῦτο δὲ πρὸς ἐπίτευξιν βαθυτέρας ἑστίας καὶ ἐπιμηκεστέρας δέσμης ἀεριαυλῶν. Ὁ τύπος οὗτος εἰσήχθη εἰς Εὐρώπην τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ P.L.M., πρὸς ἕλξιν, ἐπὶ τῆς γραμμῆς Paris—Marseille, συρμῶν 1300 τ. μετὰ ταχύτητος 45 χμ.

Οἱ τύποι E καὶ 1—E ἔχουσι διάταξιν Π.Τ.Γ ἢ IV.T.F καὶ διάμετρον κινητηρίων τροχῶν 1,30 ἕως 1,45 μ. Ἡ διάβασις ἐπὶ τῶν καμπύλων μικρᾶς ἀκτῖνος διευκολύνεται δι' ἐπιμήκους διακένου δύο ἐκ τῶν κινητηρίων ἀξόνων καὶ διὰ λεπτύνσεως τοῦ ὄνυχος τῶν τροχῶν ἑνὸς ἐκ τῶν ἐνδιαμέσων. Αἱ μηχαναὶ αὗται εἰσι κυρίως προωρισμέναι διὰ τὴν ἕλξιν βαρέων ἐμπορικῶν συρμῶν ἐπὶ γραμμῶν μεγάλων κλίσεων.

3) *Ἀρθρωταὶ ἀτμάμαξαι.* Αἱ ἀρθρωταὶ ἀτμάμαξαι, αἵτινες ἔτυχον ἐφαρμογῶν τινων ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίως διὰ τοῦ συστήματος Mallet, δὲν κατασκευάζονται πλέον, ἀφ' ἧς ἐποχῆς κατασκευάζουσι μηχανὰς 4, 5 καὶ 6 εἰσέτι παραλλήλων ἀξόνων, αἵτινες διαβαίνουσιν εὐκόλως τὰς καμπύλας μικρᾶς ἀκτῖνος.

Δὲν ἔχει ὅμως οὕτως ἐν ταῖς Ἡν. Πολιτείαις, ἔνθα καταγίνονται νὰ θέτωσιν εἰς κίνησιν βαρυτάτους ἐμπορικοὺς συρμοὺς μακρᾶς διαδρομῆς, τοῦτο δὲ πρὸς μείωσιν τῆς δαπάνης μεταφορᾶς. Κατέληξαν οὕτως εἰς τὴν γενίκευσιν τοῦ συστήματος Mallet, ἤτοι εἰς τὴν κατασκευὴν τύπου ἀτμαμάξης, δυναμένης νὰ ἔχῃ ἕως 10 κινητηρίους ἄξονας, μετὰ διαμέτρου τροχῶν 1,45 μ. καὶ μετὰ ἐνδεδειγμένης ἰσχύος $P_i > 2500$ ἵππων. Διὰ τοῦτο αἱ ἀτμάμαξαι Mallet χρησιμοποιοῦνται ἐν ταῖς Ἡν. Πολιτείαις ὄχι μόνον διὰ τὴν ἕλξιν καὶ τὴν ἐλάφρωσιν ταύτης ἐπὶ τῶν γραμμῶν μεγάλων κλίσεων καὶ μικρῶν ἀκτίνων, ἀλλὰ προσέτι διὰ τὴν τρέχουσαν ὑπηρεσίαν τῶν ἐμπορικῶν συρμῶν. Ἡ ἕλξις συρμῶν 2200 τ. ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς γραμμῆς Chicago—San-Francisco (3540 χμ.) γίνεται δι' ἀτμαμαξῶν 1—C+C—1 ἐπὶ τῶν εὐκόλων τμημάτων, δι' ἀτμαμαξῶν 1—D+D—1 ἐπὶ τῶν δυσκολωτέρων τμημάτων καὶ δι' ἀτμαμαξῶν 1—E+E—1 ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν μερῶν. Τύποι ἀτμαμαξῶν Mallet ἐν ταῖς Ἡν. Πολιτείαις εἰσὶν ἐπίσης αἱ ἀκόλουθοι:
1—B+B—1, 2—B+C—1, C+C, 1—C+D, D+D, 1—D+D.

4) *Ἐφοδιοφόροι ἀτμάμαξαι.* Αἱ ἐφοδιοφόροι ἀτμάμαξαι χρησιμοποιοῦνται κυρίως διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐπιβατικῶν συρμῶν περιχώρων τῶν μεγαλοπόλεων καὶ διὰ τοὺς χειρισμοὺς ἐν τοῖς σταθμοῖς· χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης διὰ τοὺς ἐπιβατικοὺς καὶ ἐμπορικοὺς συρμοὺς ἐπὶ τῶν διακλαδώσεων, ἐπὶ τῶν στενῶν ὁδῶν καί, εἴς τινας χώρας, ἐπὶ κυρίων γραμμῶν.

α') Ἀτμάμαξαι διὰ συρμοὺς περιχώρων. Οἱ συρμοὶ περιχώρων τῶν μεγαλοπόλεών εἰσι γενικῶς λίαν φορτωμένοι, πρέπει δὲ νὰ πραγματοποιῶσιν ἀρκετὴν μέσην ταχύτητα, μεθ' ὅλας τὰς συχνὰς σταθμεύσεις. Ὅθεν αἱ μηχαναὶ τῶν συρμῶν τούτων πρέπει νὰ ἔχωσι μεγάλην δύναμιν ἐκκινήσεως. Κατασκευάζουσι ταύτας μὲ τρεῖς ἀτράκτους διὰ τὰς μακρινὰς διαδρομὰς καὶ μὲ 4 διὰ τὰ πλησιόχωρα· πᾶσαι ἔχουσιν ἓν ἢ δύο φορεῖα ἢ bissels, χάριν εὐσταθείας καὶ εὐκολίας διαβάσεως ἐπὶ τῶν καμπύλων. Μᾶλλον χρησιμοποιούμενοι τύποι οἱ 1—C—1, 2—C—2 καὶ C—1 διὰ τὴν μεγάλην ζώνην περιχώρων· οἱ τύποι 1—D—1 καὶ D—1 διὰ τὴν μικρὰν ζώνην. Πρὸς ἐπίτευξιν ἁπλῶν κατασκευῶν, εὐκόλου συντηρήσεως καὶ ὁδηγίας δέχονται, γενικῶς, διάταξιν Τ.Γ. Ἡ διάμετρος τῶν κινητηρίων τροχῶν 1,55 ἕως 1,75 μ., αἱ δὲ προμήθειαι, κατὰ μέσον ὅρον, 7,5 μ³ ὕδατος καὶ 3,5 τ. καυσίμου.

β') Ἀτμάμαξαι διὰ κυρίαν γραμμὴν καὶ διακλαδώσεις. Ἀγγλικοί τινες σιδηρόδρομοι ἕλκουσιν, ἐπί τινων ἐκ τῶν κυρίων γραμμῶν αὐτῶν, καθολικοὺς συρμοὺς ἐπιβατῶν καὶ ταχεῖς συρμοὺς δι' ἐφοδιοφόρων ἀτμαμαξῶν, αἵτινες εἰσιν εὐθηνότεραι, στοιχίζουσιν ὀλιγώτερον εἰς ἐπισκευὴν καὶ συντήρησιν, εἰσὶν εὐκολωτέρας χρήσεως, μειοῦσιν αἰσθητῶς τὸ ἑλκόμενον ἀπόβαρον καὶ αὐξάνουσι, διὰ τῶν προμηθειῶν καὶ τῶν δεξαμενῶν, τὸ βάρος προσφύσεως. Αἱ ἀτμάμαξαι αὗται εἰσι τοῦ τύπου 2—B—1 ἢ 2—C—1 μὲ διάταξιν Π.Τ.Γ. Ἡ διάμετρος τῶν κινητηρίων τροχῶν 1,70 ἕως 2,06 μ., αἱ δὲ προμήθειαι 10 μ³ ὕδατος καὶ 4 τ. καυσίμου.

Σχεδὸν πᾶσαι αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατασκευασθεῖσαι ἐφοδιοφόροι ἀτμάμαξαι δι' ἐμπορεύματά εἰσι τοῦ τύπου E ἢ 1—E—1 καὶ διατάξεως Π.Τ.Γ. Ἡ διάμετρος τῶν κινητηρίων τροχῶν 1,35 μ, αἱ προμήθειαι δὲ 10 ἕως 13 τ. ὕδατος καὶ 3,5 ἕως 5 τ. καυσίμου.

γ') Ἐφοδιοφόροι ἀτμάμαξαι χειρισμῶν. Ἡ εἰσαγωγή, ἐν τοῖς σταθμοῖς συνθέσεως συρμῶν, τοῦ τρόπου διαλογῆς τῶν ὀχημάτων διὰ τῆς βαρύτητος κατέστησεν ἀνεπαρκεῖς τὰς παλαιὰς ἀτμαμάξας χειρισμῶν μετὰ 3 συνεζευγμένων ἀτράκτων καὶ ἀπῄτησε τὴν κατασκευὴν μηχανῶν μετὰ 4 συνεζευγμένων ἀτράκτων.

Αἱ μηχαναὶ αὗται εἰσι τοῦ τύπου D ἢ 1—D καὶ διατάξεως Π.τ Γ.

5) *Ἅμαξαι αὐτοκίνητοι* (voitures automotrices). Ἡ χρῆσις ἁμαξῶν αὐτοκινήτων δικαιολογεῖται διά τε τὰς ὑπηρεσίας συνδέσεων (μεταξὺ τῶν μεγάλων σιδηροδρομικῶν σταθμῶν τῶν πόλεων) καὶ περιχώρων ἐπὶ τῶν κυρίων γραμμῶν, ὡς καὶ διὰ συνήθεις ὑπηρεσίας ἐπὶ δευτερευόντων ἢ στενῶν σιδηροδρόμων. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει χρησιμοποιοῦσιν αὐτοκινήτους ἰσχύος ἕως 35 HP (ἵππων), ὧν ἡ ταχύτης μόλις 35 χμ. καὶ αἵτινες δὲν μεταφέρουσι πλέον τῶν 30 ἐπιβατῶν. Αὐτοκίνητοι τόσῳ μικρᾶς ἰσχύος καὶ χωρητικότητος δὲν ἁρμόζουσι διὰ δευτερευούσας ὑπηρεσίας τῶν κυρίων γραμμῶν· ἐπ' αὐτῶν χρησιμοποιοῦσιν αὐτοκινήτους, ἰσχύος πέραν τῶν 150 HP ἐνίοτε, δυναμένας νὰ ἕλκωσι μίαν ἢ δύο ἁμάξας, ὥστε νὰ μεταφέρωσιν 120 ἕως 150 ἐπιβάτας μετὰ ταχύτητος 50 ἕως 60 χμ. καὶ πλέον ἔτι.

Αἱ αὐτοκίνητοί εἰσιν *ἀτμήρεις, ἐσωτερικῆς καύσεως ἢ ἠλεκτροκίνητοι.* Τὸ μῆκος διαδρομῆς περιορίζεται ἐκ τοῦ ποσοῦ προμηθειῶν, ὅπερ δυνατὸν νὰ λαμβάνωσι μεθ' ἑαυτῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης αἱ αὐτοκίνητοι ἐσωτερικῆς καύσεως ὑπερτεροῦσι γραμμὰς 3 ἕως 4 φορὰς μακροτέρας ἢ αἱ ἀτμήρεις, ἐπὶ ἴσῳ βάρει προμηθειῶν· τὸ αὐτὸ προσὸν ὑποστηρίζεται ὅτι ὑπάρχει διὰ τὰς ἀτμήρεις αὐτοκινήτους, τὰς χρησιμοποιούσας ὑγρὸν ἀντὶ στερεοῦ καυσίμου. Κατασκευάζουσι νῦν αὐτοκινήτους ἐσωτερικῆς καύσεως διὰ διαδρομὰς μεγαλυτέρας τῶν 200 χμ, ἄνευ ἐνδιαμέσου τροφοδοτήσεως.

α') Αὐτοκίνητοι ἀτμήρεις. Αἱ αὐτοκίνητοι Serpollet, Dion-Bouton καὶ Stoltz ἔχουσιν ἰσχὺν 35 ἕως 100 HP. Οἱ λέβητες ἔχουσιν ἐπίσημα ἀπὸ 18 ἕως 50 kg ἀνὰ ἑκ² καὶ καίουσι λιθάνθρακα ἢ πετρέλαιον. Αἱ αὐτοκίνητοι αὗται μεταφέρουσιν ἀπὸ 22 ἕως 72 ἐπιβάτας μετὰ ταχύτητος 45 ἕως 50 χμ. καὶ μὲ ἀνανέωσιν προμηθειῶν ἀνὰ 60 ἕως 100 χμ.

Ἀτμήρεις αὐτοκίνητοι ἰσχύος 100 ἕως 200 HP συναντῶνται κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις ταύτης. Εἰσὶν αὗται μακραὶ ἅμαξαι χωρητικότητος 40 ἕως 60 ἐπιβατῶν. Ἡ ταχύτης μεταφορᾶς 50 ἕως 60 χμ.

β') Αὐτοκίνητοι ἐσωτερικῆς καύσεως. Ἡ ἐφαρμογὴ κινητῆρος ἐσωτερικῆς καύσεως εὐκολύνει τὴν κατασκευὴν τῆς αὐτοκινήτου, καθιστᾷ εὐθηνοτέραν τὴν συντήρησιν, ἀπαιτεῖται δὲ γενικῶς μοναδικὸς ὑπάλληλος πρὸς ὁδηγίαν αὐτῆς. Αἱ ἐγκαταστάσεις δι' ὕδρευσιν καὶ ἀνθράκευσιν καταργοῦνται, πραγματοποιοῦνται δὲ μακρότεραι διαδρομαὶ ἄνευ ἀνανεώσεως καυσίμου. Ἡ αὐτοκίνητος πάντοτε ἑτοίμη πρὸς λειτουργίαν· δὲν παρέχει αὕτη οὔτε καπνόν, οὔτε ψεψάλους, τὰ δὲ διαμερίσματα τῶν ἐπιβατῶν δυνατὸν νὰ θερμαίνωνται, ἄνευ δαπανῶν, διὰ τοῦ ὕδατος τῆς ἀποψύξεως. Τὸ σύστημα συνιστᾶται διὰ μεγάλας ταχύτητας, καθόσον εἶναι σχετικῶς ἐλαφρὸν καὶ καλῶς ζυγοστατημένον. Ὡς καύσιμα χρησιμοποιοῦσι τὴν βενζίνην, τὴν gazoline, τὴν βενζόλην, τὸ οἰνόπνευμα, μόνον ἢ μετὰ βενζόλης, καὶ ἐνίοτε τὸ πετρέλαιον. Ἡ μετάδοσις τῆς κινήσεως γίνεται μετὰ ἢ ἄνευ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Μεταπολεμικῶς κατασκευάζουσιν ἰδίως αὐτοκινήτους δῆζελ μετὰ μηχανικῆς μεταδόσεως, ἰσχύος 80 ἕως 160 HP, δυναμένας νὰ ἕλκωσι μίαν ἢ δύο ἁμάξας.

γ') Αὐτοκίνητοι ἠλεκτροκίνητοι. Εἰσὶν αὗται ἅμαξαι μετὰ συσσωρευτῶν, φερόμεναι ἐπὶ 3 ἢ 4 ἀτράκτων καὶ κινούμεναι διὰ 2 ἢ 3 ἠλεκτροκινητήρων.

Ἡ χρησιμοποίησις τοιούτων αὐτοκινήτων εἶναι περιωρισμένη: δέον νὰ λογίζωμεν ὅτι δὲν διατρέχουσιν αἱ αὐτοκίνητοι αὗται μῆκος ἀνώτερον τῶν 60 χμ. μεταξὺ δύο διαδοχικῶν τροφοδοτήσεων, ὁ ἀπαιτούμενος δὲ χρόνος διὰ τὴν τροφοδότησιν τῶν συσσωρευτῶν ἰσοῦται πρὸς τὸν ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἀνάλωσιν τῆς ἑκάστοτε ἀποθηκευμένης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας.

Δ) *Ὀργάνωσις τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς ἕλξεως.* 1) *Γενικὴ ὀργάνωσις.* Ἡ ὑπηρεσία αὕτη διευθύνεται ὑφ' ἑνὸς ἀρχιμηχανικοῦ καὶ περιέχει δύο κλάδους: τὸν κλάδον *τοῦ ὑλικοῦ* καὶ τὸν κλάδον *τῆς ἕλξεως.*

Ἡ *ὑπηρεσία τοῦ ὑλικοῦ* εἶναι ἐπιφορτισμένη νὰ μελετᾷ τὰ σχέδια διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ ὑλικοῦ, ἤτοι τῶν φορτηγῶν, ἁμαξῶν, συρμοκινητήρων κ. λ. π., νὰ ἑτοιμάζῃ τοὺς ὅρους καὶ τὰς συγγραφὰς ὑποχρεώσεων διὰ τὸ ὑλικόν, νὰ ἐλέγχῃ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ νὰ ἐκτελῇ τὴν παραλαβήν. Πολλάκις κατασκευάζει τὸ τροχαῖον ὑλικὸν αὐτὴ αὕτη ἡ ὑπηρεσία, ἐκτελεῖ δὲ πάντοτε τὸ ὅλον ἢ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν μεγάλων ἐπισκευῶν.

Εἶναι ἐπιφορτισμένη ἐπίσης νὰ ἐκτελῇ τὰς χημικὰς καὶ ἄλλας δοκιμὰς ἐπὶ τῶν ὑδάτων, τῶν καυσίμων, τῶν λιπαντικῶν ὑλῶν κ.λ.π., καὶ καθαρίζῃ τὰ ὕδατα τροφοδοτήσεως τῶν μηχανῶν.

Τέλος ἡ ὑπηρεσία τοῦ ὑλικοῦ ἀσχολεῖται περὶ τῶν προμηθειῶν.

Ἡ *ὑπηρεσία τῆς ἕλξεως* εἶναι ἐπιφορτισμένη νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν τακτικὴν πορείαν τῶν συρμῶν, δηλονότι τὴν χρησιμοποίησιν καὶ τὴν τρέχουσαν κανονικὴν συντήρησιν τοῦ ὑλικοῦ· διανέμει τὸ προσωπικὸν καὶ τὸ ὑλικὸν ἐπὶ τῶν γραμμῶν, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, ἐποπτεύει τὴν μικρὰν συντήρησιν, στέλλει δὲ εἰς τὰ ἐργοστάσια τὸ ὑλικόν, ὅπερ ἔχει ἀνάγκην μεγάλων ἐπισκευῶν. Πρὸς τοῦτο ἡ ὑπηρεσία τῆς ἕλξεως περιλαμβάνει *κεντρικὴν καὶ τοπικὴν* ὑπηρεσίαν τῶν γραμμῶν. Ἕκαστον σύμπλεγμα εἶναι διῃρημένον εἰς τμήματα ἢ περιφερείας, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εὑρίσκεται εἷς μηχανικός, *διευθυντὴς ἕλξεως,* βοηθούμενος *ὑπὸ μηχανικῶν ἢ ὑπὸ ἐποπτῶν* καὶ *μηχανοστασιαρχῶν.* Ἡ ὑπηρεσία ἑκάστης περιφερείας ὑποχρεοῦται νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἕλξιν τῶν συρμῶν, τὴν συντήρησιν τοῦ συνήθους ὑλικοῦ, τὴν συντήρησιν τῶν μηχανοστασίων καὶ ἀποθηκῶν καὶ τὴν συντήρησιν τῶν ἐν αὐτοῖς παντὸς εἴδους μηχανημάτων. Γενικῶς ἑκάστη περιφέρεια ἔχει ἐργοστάσιον, ἔνθα γίνονται αἱ σημασίας τινὸς ἐπισκευαί, διὰ τὰς ὁποίας τὰ μηχανοστάσια δὲν θὰ εἶχον ἀρκοῦντα πρὸς τοῦτο μέσα.

Οἱ μηχανοστασιάρχαι κανονίζουσι τὴν ἡμερησίαν ὑπηρεσίαν τῶν μηχανοδηγῶν καὶ τῶν θερμαστῶν, ὡς καὶ τῶν ἐργατῶν τῶν μηχανοστασίων· ἐξασφαλίζουσι *τὴν ὑπηρεσίαν βοηθείας,* εἰς συρμοὺς ὑποστάντας ἀτύχημα, διὰ μηχανῶν *ἐφεδρείας* ἢ μᾶλλον ἐμπορικῶν ἢ προαιρετικῶν συρμῶν, ὧν ἀναβάλλουσι τὴν ἀναχώρησιν· ἐξασφαλίζουσιν ἐπίσης τὴν κίνησιν τῶν προαιρετικῶν καὶ ἐκτάκτων συρμῶν, ἐπιθεωροῦσι συχνάκις τὰς μηχανάς, βεβαιοῦνται ὅτι οἱ ἐπιβλέποντες τὸ ὑλικόν, ὡς καὶ οἱ κατὰ τὴν πορείαν λιπανταί, ἐκτελοῦσιν ἐπακριβῶς τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα. Ὅθεν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς ἕλξεως ἐξαρτᾶται ἅπαν τὸ προσωπικὸν τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν συρμοκινητήρων. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν μηχανῶν βασίζεται ἡ ἀσφάλεια τῆς κυκλοφορίας τῶν συρμῶν, ὅθεν ἀνάγκη μεγίστης πειθαρχίας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ, ἐπειδὴ δ' αἱ προκαλούμε-

Digitized by Google

ναι ὑπ' αὐτῆς δαπάναι εἰσὶ σημαντικαί, χρῄζει αὕτη καλῆς ὀργανώσεως καὶ σοβαροῦ ἐλέγχου.

Αἱ ὑπηρεσίαι λογιστικῆς, φωτισμοῦ, τοῦ προσωπικοῦ κλπ. ἐξαρτῶνται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν ἀρχιμηχανικόν, ἐφ' ὅσον ἡ ὀργάνωσις εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἕκαστος ὑπάλληλος νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ μοναδικοῦ προϊσταμένου, ὅστις εἶναι ὁ ἀπ' εὐθείας προϊστάμενος αὐτοῦ.

2) *Ὀργάνωσις τῶν μηχανοστασίων.* Πᾶν μηχανοστάσιον ἀποτελεῖ περίπου αὐτόνομον ὀργανισμόν, διευθύνεται δὲ ἀπὸ μηχανοστασιάρχην καὶ διαθέτει ἀριθμόν τινα μηχανῶν, ἃς συντηρεῖ καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐξασφαλίζει τὴν ὑπηρεσίαν τῶν συρμῶν, οὓς ἔχει ὁρίσει ὁ μηχανικὸς τῆς ἕλξεως, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, δέον νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ὕδρευσιν, τὴν ἀνθράκευσιν καὶ τὴν στέγασιν τῶν μηχανῶν ἄλλων μηχανοστασίων, αἵτινες θὰ διανυκτερεύσωσιν ἐκεῖ, ἐπίσης δὲ νὰ διαθέτῃ κοιτῶνα ὕπνου διὰ τὸ προσωπικὸν αὐτῶν.

Ἡ σημασία μηχανοστασίου ποικίλλει μεταξὺ εὐρέων ὁρίων: ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ, δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἀπὸ 100 ἕως 1200 ὑπαλλήλους· ἀπὸ ἀπόψεως μηχανῶν ἀπὸ 25 ἕως 250 κ.λ.π.· ἀναλόγους μεταβολὰς ὑφίσταται τὸ προσωπικὸν τῆς διευθύνσεως.

Μετὰ τὴν ὕδρευσιν, τὴν ἀνθράκευσιν καὶ τὸν καθαρισμὸν τῆς ἐσχάρας τῶν ἀτμαμαξῶν, ἔρχονται αὗται ἄνωθεν *τάφρου ἐπισκέψεως*, ἔνθα οἱ μηχανοδηγοὶ προβαίνουσιν εἰς πλήρη ἔρευναν αὐτῶν. Ἡ ἔρευνα αὕτη ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν οὐσιωδεστέρων ἔργων τοῦ μηχανοδηγοῦ, καθόσον ἐκ ταύτης ἐξαρτᾶται ἡ καλὴ κατάστασις τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς μηχανῆς ἐν γένει.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς μηχανῆς θὰ θέσωμεν αὐτὴν ὑπὸ στέγην, μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως, ἀλλάσσοντες τὴν φορὰν πορείας, ἐὰν ὑπάρχῃ λόγος.

Συντήρησις τῶν ἀτμαμαξῶν. Ἡ συντήρησις τῶν ἀτμαμαξῶν εἶναι μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀσχολιῶν τοῦ μηχανοστασιάρχου. Ἐκ τῆς ἀξίας ταύτης ἐξαρτῶνται ἡ καλὴ διεξαγωγὴ τῆς ἐργασίας, ἡ κανονικότης τῆς πορείας τῶν συρμῶν καὶ ἡ μείωσις τῶν δαπανῶν.

Ἡ μικρὰ συντήρησις ἀφορᾷ ἐπισκευὰς μικρᾶς σημασίας, δυναμένας νὰ γίνωσι μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ἀναχωρήσεων τῆς μηχανῆς ἐπὶ τῶν ὁδῶν στεγάσεως. Διὰ σημαντικωτέρας ἐπισκευὰς θ' ἀχθῇ ἡ μηχανὴ εἰς τὸ ἐργοστάσιον τοῦ μηχανοστασίου, οὗτινος αἱ ἐγκαταστάσεις ἀνάλογοι πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὸ μέγεθος τῶν αἰτουμένων παρ' αὐτοῦ ἐργασιῶν.

Τὰ μὴ ὁρατὰ μέρη τῶν μηχανῶν, ὡς ἔμβολα, ἀτμοσύρται, ἄτρακτοι κ.λ.π., ὑποβάλλονται, κατὰ περιόδους, εἰς λεπτομερῆ ἐξέτασιν.

Αἱ μεγάλαι ἐπισκευαί, αἵτινες ἀναγκαιοῦσι κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα, ὡς ἡ ἀντικατάστασις ἑστιῶν, ἀνατίθενται εἰς τὰ μεγάλα ἐργοστάσια.

3) *Ὑπηρεσία τοῦ μηχανοδηγοῦ καὶ τοῦ θερμαστοῦ.* Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως μηχανῆς ὁ μηχανοδηγὸς ὀφείλει νὰ βεβαιῶται ὅτι ἔχει αὕτη μετὰ τοῦ ἐφοδιοφόρου πᾶν ὅ,τι τοῖς χρησιμεύει καὶ ὅτι εἰσὶν ἐν καλῇ καταστάσει. Ὀφείλει, πρὸς τοῦτο, νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σταθμὸν ἀρκετὸν χρόνον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ συρμοῦ, ὅπως δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τοὺς ἀναγκαιοῦντας ἑλιγμοὺς κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν, ἐὰν δὲν ὑπάρχωσιν εἰδικαὶ μηχαναὶ ἑλιγμῶν.

Ἐν πορείᾳ ὀφείλει νὰ ἐποπτεύῃ πρὸς τὰ ἐμπρός, νὰ σέβηται τὰ σήματα, νὰ παρακολουθῇ τὸ πῦρ καὶ τὴν ὕδρευσιν τοῦ λέβητος, νὰ τηρῇ τὴν ταχύτητα τοῦ δρομολογίου, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀνεκτῆς ἐπιταχύνσεως, ἐν περιπτώσει καθυστερήσεως, ὡς καὶ τῶν ἀνεκτῶν μεγίστων ταχυτήτων, λόγῳ τοῦ τύπου τῆς μηχανῆς ἢ τῶν διατάξεων καὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὁδοῦ. Οὐδέποτε πρέπει νὰ φθάνῃ εἰς σταθμὸν πρὸ τῆς ὡρισμένης ὥρας: τοῦτο ἀποτελεῖ οὐσιώδη ὅρον ἀσφαλείας καὶ διὰ τὴν κίνησιν τοῦ σταθμοῦ, τὴν πρὸ τῆς ὥρας ἀφίξεως ἀναμενομένου συρμοῦ καὶ δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν συρμόν, μετὰ τὴν ἑαυτοῦ στάθμευσιν, ἔστω καὶ ἂν προασπισθῇ διὰ σημάτων.

Οἱ μηχανοδηγοὶ ὀφείλουσιν ἐπίσης νὰ φροντίζωσιν ὅπως τὸ φορτίον τοῦ συρμοῦ μὴ ὑπερβαίνῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ μηχανὴ δύναται νὰ ἕλξῃ, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας, τῆς μηχανῆς, τοῦ καυσίμου κ. λ. π.

Ὁ θερμαστὴς βοηθεῖ τὸν μηχανοδηγὸν εἰς πᾶσαν ἐργασίαν· εἶναι εἰδικῶς ἐπιφορτισμένος διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς τροχοπέδης τοῦ ἐφοδιοφόρου, τὴν τροφοδότησιν τῆς ἑστίας εἰς καύσιμον καὶ τὴν τοῦ λέβητος εἰς ὕδωρ. Ὀφείλει νὰ ᾖ εἰς θέσιν νὰ ὁδηγῇ τὸν συρμὸν μέχρι τοῦ πρώτου σταθμοῦ, ἐν περιπτώσει ἀτυχήματος τοῦ μηχανοδηγοῦ.

Ὅπως ὑποχρεῶνται οἱ μηχανοδηγοὶ νὰ κανονίζωσι τὴν πορείαν τῶν μηχανῶν, ἐφ' ὅσον ἐφικτὸν οἰκονομικώτερον, παραχωροῦσιν αὐτοῖς *ποσοστὰ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας καυσίμων καὶ λιπαντικῶν ὑλῶν.* Ἐπειδὴ τὰ ποσοστὰ ταῦτα αὐξάνονται διὰ μειώσεως τῆς ταχύτητος ἐπὶ τῶν ἀνωφερειῶν καὶ τῶν ὁριζοντίων τμημάτων, ὑπερβολικῆς δ' αὐξήσεως αὐτῆς ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν, πρὸς ἀποφυγὴν *προστίμων ἐκ μὴ ᾐτιολογημένης καθυστερήσεως*, ἔχει γενικευθῇ ἡ χρῆσις συσκευῶν ἐλέγχου ταχύτητος ἢ συνεχοῦς αὐτομάτου καταγραφῆς ταύτης, καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν μηχανῆς.

4) *Κυκλοφορία τῶν μηχανοδηγῶν.* Ἡ ἐργασία τοῦ προσωπικοῦ τῶν μηχανῶν προσδιορίζεται ὑπὸ πινάκων κυκλοφορίας, οἵτινες ἐγκρίνονται τελικῶς ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τῆς ἕλξεως. Ἡ αὐτὴ κυκλοφορία ἐφαρμόζεται εἰς ὅλας τὰς μηχανὰς τοῦ αὐτοῦ τύπου ἐν τῷ αὐτῷ μηχανοστασίῳ· περιλαμβάνει τόσας ἡμέρας, ὅσαι μηχαναὶ εὑρίσκονται συγχρόνως ἐν κυκλοφορίᾳ.

Αἱ κυκλοφορίαι συνδυάζονται, ὥστε νὰ χρησιμοποιῶνται προσφόρως αἱ μηχαναὶ καὶ τὸ προσωπικὸν αὐτῶν, ἰδίως δὲ νὰ καθίσταται ἐφικτὸς ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ τρέχουσα συντήρησις τῶν μηχανῶν, ὡς καὶ νὰ παρέχωνται καλῶς διανεμημέναι ἀναπαύσεις εἰς τὸ προσωπικόν, ἐφ' ὅσον δὲ δυνατὸν οἰκιακαί. Ἡ καθ' ἡμέραν, ἑβδομάδα ἢ καὶ μῆνα διάρκεια τῆς ἐργασίας τοῦ προσωπικοῦ ἀπασχολεῖ σοβαρώτατα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὄχι μόνον τὰς σιδηροδρομικὰς ἑταιρείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς κυβερνήσεις, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐξευρεθῇ λύσις ἢ λύσεις ἱκανοποιοῦσαι τοὺς πάντας.

Ἡ ἡμερησία διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας τοῦ προσωπικοῦ τῶν μηχανῶν ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν συρμῶν. Συχνάκις εἶναι αὕτη, διὰ τοὺς ταχεῖς καὶ ταχυτάτους συρμούς, 4 ἕως 5 ὧραι καὶ δὲν ὑπερβαίνει σχεδὸν 6—7 ὥρας. Εἶναι αὕτη μεγαλυτέρα διὰ τοὺς συρμοὺς ἐμπορευμάτων.

5) *Ὁδηγία τῶν ἀτμαμαξῶν.* Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν Εὐρώπῃ *ἡ αὐτὴ ὁμὰς* (μηχανοδηγὸς—θερμαστὴς) *ὡδήγει πάντοτε τὴν αὐτὴν μηχανήν.* Τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει τὸ προσὸν τῆς εὐκολωτέρας ἐπιβλέψεως καὶ τοῦ ὑπευθύνου τῆς ὁμάδος ἐν περιπτώσει ἐλλιποῦς συντηρήσεως τῆς μηχανῆς, ἐπιβάλλεται δ' εἰσέτι διὰ τὰς μηχανὰς τῶν ταχέων καὶ ταχυτάτων συρμῶν, αἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκην τελειοτάτης συντηρήσεως καὶ ἐκλεκτοῦ προσωπικοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀξία ἀτμαμάξης ὑπερβαίνει νῦν τὰς 200.000 χρυσᾶ φράγκα, εἶναι δὲ ἥκιστα οἰκονομικὸν νὰ χρησιμοποιῶμεν ταύτην μόνον κατὰ τὰς ἐργασίμους 8 ὥρας τῆς ὁμάδος, ἐξ ὧν μόνον 5 ἕως 6 ὧρας ἐπὶ τῶν γραμμῶν. Διὰ τοῦτο γενικεύεται ἡ χρῆσις δύο ὁμάδων ἀνὰ μηχανήν, ἢ τριῶν ἀνὰ δύο μηχανάς. Τὸ τοιοῦτον δυσχεραίνει πως τὴν διανομὴν τῶν ποσοστῶν οἰκονομίας καυσίμου καὶ λιπαντικῶν ὑλῶν, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως.

Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἔχουσιν ἐν χρήσει, πλὴν εἰδικῶν τινων περιπτώσεων, τὸ σύστημα *τῶν κοινῶν μηχανῶν*: ὁ πρῶτος πρὸς ἀναχώρησιν μηχανοδηγὸς λαμβάνει τὴν πρώτην ἑτοίμην μηχανήν, τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τὸν ἑαυτοῦ συρμόν. Ἐπιτυγχάνεται οὕτως ἐντατικὴ χρησιμοποίησις τοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ προσωπικοῦ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται σοβαρώτατος ἔλεγχος διὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν μηχανῶν κατὰ τὴν ἄφιξιν αὐτῶν εἰς τὸ μηχανοστάσιον, καθόσον ὁ μηχανοδηγός, γνωρίζων ὅτι δὲν θ' ἀναχωρήσῃ διὰ τῆς ἰδίας μηχανῆς, δὲν ἐνδιαφέρεται ὅσῳ πρέπει διὰ τὴν κατάστασιν αὐτῆς.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ: ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ

Εἰσαγωγή. Ἐλέχθη ἤδη ὅτι αἱ ὑπηρεσίαι, αἱ ἐντεταλμέναι τὴν λειτουργίαν τοῦ σιδηροδρόμου, ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην *ὑπηρεσίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως.* Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ἄλλας: τὴν ὑπηρεσίαν *τῆς τεχνικῆς ἐκμεταλλεύσεως*, ἥτις περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν ἐφαρμοζομένων διατάξεων διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συρμῶν, καὶ *τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἰδίως ἐκμεταλλεύσεως*, ἥτις καθορίζει τοὺς ὅρους μεταφορᾶς, τὰ ἐφαρμοστέα τιμολόγια καὶ ἐν γένει τὰς σχέσεις τοῦ σιδηροδρόμου, ὡς μεταφορέως, πρὸς οἱονδήποτε ἀποστολέα.

Ἐν συνόψει ἡ ὁδὸς καὶ τὸ τροχαῖον ὑλικὸν χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς τεχνικῆς ἐκμεταλλεύσεως πρὸς ἐπίτευξιν τελικοῦ σκοποῦ, ἤτοι *τῆς ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ σιδηροδρόμου.*

Ι. ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ Ἢ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ. Α) ***Διοικητικαὶ διατάξεις.*** Ὑπὸ τὸν τίτλον «Τεχνικὴ Ἐκμετάλλευσις τῶν σιδηροδρόμων» ἐκτίθεται τὸ σύνολον τῶν μέτρων, τῶν προωρισμένων νὰ ἐξασφαλίζωσι τὴν πορείαν τῶν συρμῶν ὑπὸ τοὺς ἀρίστους ὅρους ἀσφαλείας, τάξεως καὶ οἰκονομίας. Λόγῳ τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἔχουσι τὰ μέτρα ταῦτα διὰ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ὁ νομοθέτης καὶ ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐπιμβαίνουσι πρὸς διακανονισμὸν αὐτῶν εἰς ὅλας τὰς χώρας, μετὰ γνώμην τῶν διοικήσεων τῶν σιδηροδρομικῶν συμπλεγμάτων.

Β) ***Κατάταξις καὶ σύνθεσις τῶν συρμῶν.*** 1) *Κατάταξις τῶν συρμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεταφερομένων.* Οἱ συρμοὶ κατατάσσονται εἰς:

Συρμοὺς ἐπιβατικούς.

» ἐμπορικοὺς { μεγ. ταχύτητος (trains de messageries)
μικρ. » (» » marchandises).

Συρμοὺς μικτούς, οἵτινες μεταφέρουσι συγχρόνως ἐπιβάτας καὶ ἐμπορεύματα.

Συρμοὺς ὑπηρεσίας, διὰ τὰς μεταφορὰς ὑλικῶν ἢ σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ.

α') Συρμοὶ ἐπιβατικοί. Ἔχομεν τὰς ἀκολούθους κατηγορίας: *Τοὺς ταχυτάτους συρμοὺς* (les trains rapides), οἵτινες ἐξασφαλίζουσιν ἀπ' εὐθείας συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν μεγάλων κέντρων καὶ ἐκτελοῦσι μακρὰς διαδρομὰς ἄνευ σταθμεύσεως· τινὲς ἐκ τῶν ταχυτάτων συρμῶν ἀποτελοῦνται ἐξ ἁμαξῶν πολυτελείας καὶ καλοῦνται *συρμοὶ πολυτελείας* (trains de luxe).

Τοὺς ταχεῖς συρμοὺς (trains express), οἵτινες ὁδεύουσιν ἐπίσης ταχέως, ἀλλ' ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ταχυτάτους.

Τοὺς κατ' εὐθεῖαν συρμοὺς (trains directs ou semi-directs), οἵτινες, ἐφ' ὅλης ἢ ἐπὶ μέρους μόνον τῆς ἑαυτῶν διαδρομῆς, διαπερῶσιν, ἄνευ σταθμεύσεως, ἀριθμόν τινα σταθμῶν.

Τοὺς καθολικοὺς συρμοὺς (trains omnibus), οἵτινες ἐξυπηρετοῦσιν ὅλους τοὺς σταθμούς.

Τοὺς ἐλαφροὺς καὶ *τοὺς τροχιοδρομικοὺς συρμοὺς* (trains légers et trains tramways), ὧν καθορίζεται τὸ μέγιστον βάρος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτράκτων· κυκλοφοροῦσι γενικῶς ἐπὶ τμημάτων μικροῦ μήκους, τείνουσι δ' εἰς ἀντικατάστασιν αὐτῶν δι' αὐτοκινήτων ἁμαξῶν.

β') Συρμοὶ ἐμπορικοί. Διακρίνονται οὗτοι *εἰς κατ' εὐθεῖαν* καὶ *εἰς καθολικοὺς συρμούς.* Οἱ κατ' εὐθεῖαν συρμοὶ διαπερῶσιν ἀριθμόν τινα σταθμῶν ἄνευ σταθμεύσεως, ἐξ οὗ προκύπτει ἐπιτάχυνσις τῶν μεταφορῶν. Οἱ καθολικοὶ συρμοὶ ἐξυπηρετοῦσι πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς διαδρομῆς σταθμούς. Οἱ πρῶτοι δυνατὸν νὰ κυκλοφορῶσι τὴν νύκτα, ἐνῷ οἱ δεύτεροι, λόγῳ τῶν ἑλιγμῶν καὶ χειρισμῶν τῶν ἐμπορευμάτων, οὓς προκαλοῦσι, κυκλοφοροῦσι γενικῶς μόνον τὴν ἡμέραν.

2) *Σύνθεσις τῶν συρμῶν.* Πᾶς συρμός, ἐπιβατῶν, ἐμπορευμάτων ἢ μικτός, δέον νὰ συνοδεύηται ἀπὸ ἕνα μηχανοδηγὸν καὶ ἕνα θερμαστὴν ἀνὰ ἀτμάμαξαν· ὁ θερμαστὴς δέον νὰ δύνηται ν' ἀκινητῇ τὴν μηχανήν, νὰ τροφοδοτῇ ταύτην καὶ νὰ τροχοπεδῇ. Δέον νὰ ἔχῃ τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν ὁδηγῶν καὶ τροχοπεδητῶν διὰ τὰς σταθμεύσεις καὶ τὰς ἐπιβραδύνσεις, τὸ τελευταῖον δ' ὄχημα ἢ ἓν ἐκ τῶν τελευταίων δέον νὰ ἔχῃ τροχοπέδην ἐν λειτουργίᾳ. Ἐὰν ὑπάρχωσι πολλοὶ ὁδηγοί, εἷς ἐξ αὐτῶν ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν καὶ καλεῖται ἀρχι-οδηγός.

Ἡ ὕπαρξις ὁδηγοῦ ἐπί τινος ἐκ τῶν τελευταίων ὀχημάτων δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τοὺς ἐλαφροὺς συρμούς, ἐφ' ὅσον ἤθελον ἔχει οὗτοι συνεχῆ τροχοπέδην· ἐπίσης ἡ ὕπαρξις θερμαστοῦ δὲν εἶναι ὑποχρεωτική, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτράκτων μένει κάτω ὁρίου τινὸς (συνήθως 16) καὶ ὁ ἀρχι-οδηγὸς δύναται νὰ μεταβαίνῃ εὐκόλως εἰς τὴν μηχανήν, ὅπως ἀκινητῇ ταύτην, ἐν περιπτώσει ἀτυχήματος εἰς τὸν μηχανοδηγόν.

Αἱ ἀτμάμαξαι δέον νὰ τοποθετῶνται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συρμῶν, ἐκτὸς ἂν πρόκεινται χειρισμοί, ἢ ἐνίσχυσις ἕλξεως, ἢ βοήθεια εἰς συρμὸν ἐν ἀμηχανίᾳ.

Μεταξὺ τοῦ ἐφοδιοφόρου καὶ τῆς πρώτης ἁμάξης ἐπιβατικοῦ συρμοῦ δέον νὰ παρεμβάληται ὄχημα ἄνευ ἐπιβατῶν (σκευαγωγὸν κεφαλῆς), τοῦτο δέ, ὅπως, ἐν περιπτώσει συγκρούσεως ἢ ἄλλου ἀτυχήματος, μετριασθῶσιν αἱ συνέπειαι τῆς συγκρούσεως τῶν ἁμαξῶν. Τὸ προκείμενον ὄχημα ἀσφαλείας δυνατὸν νὰ ᾖ σκευαγωγὸν μόνον κατὰ τὸ πρὸς τὸ ἐφοδιοφόρον ἥμισυ αὐτοῦ.

Εἰς τοὺς ἔχοντας συνεχῆ τροχοπέδην συρμοὺς δέον νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἀναγκαιῶν ἀριθμὸς χειροκινήτων τροχοπεδῶν πρὸς στάθμευσιν τῶν συρμῶν, ἀλλὰ μόνον ἡ ἐν τῷ σκευαγωγῷ κεφαλῆς τροχοπέδη, ὡς καὶ ἡ τροχοπέδη ἑνὸς ἐκ τῶν τελευταίων ὀχημάτων δέον νὰ ἔχῃ χειριστήν.

Ὁ μέγιστος ἀριθμὸς ὀχημάτων δι' ἑκάστην κατηγορίαν ἐπιβατικῶν συρμῶν καθορίζεται διοικητικῶς μετὰ πρότασιν τοῦ ἐνδιαφερομένου σιδηροδρομικοῦ συμπλέγματος.

3) *Κατάταξις τῶν συρμῶν ὡς πρὸς τοὺς ὅρους κυκλοφορίας αὐτῶν.* Οἱ *τακτικοὶ συρμοὶ* (ἐπιβατῶν, ἐμπορευμάτων ἢ μικτοί) εἰσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες κυκλοφοροῦσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἢ καθ' ὡρισμένας μόνον ἡμέρας, ἀλλὰ πάντοτε τὰς αὐτάς.

Οἱ *προαιρετικοὶ συρμοὶ* κυκλοφοροῦσι μόνον ἐπὶ τῇ βάσει ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας, διὰ δρομολογίων κοινοποιουμένων ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὸ προσωπικόν.

Οἱ *συμπληρωματικοὶ συρμοὶ* συντίθενται πρὸς διπλασιασμόν, τριπλασιασμὸν κλπ. τῶν τακτικῶν συρμῶν, ὁσάκις ἡ συρροὴ μεταφορῶν καθιστᾷ τοὺς τελευταίους ἀνεπαρκεῖς· φέρουσι τὸν ἀριθμὸν τοῦ συρμοῦ, ὃν διπλασιάζουσι, διὰ τῆς προσθέσεως bis, ter... καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτὸν κατὰ χρονικὰ διαστήματα 10, 15 ἢ 20′, σταθμεύουσι δὲ εἰς τοὺς αὐτοὺς ὡς οἱ πρῶτοι σταθμοὺς καὶ ἀναγγέλλονται εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς ὁδοῦ ὑπὸ τῶν προηγουμένων αὐτοῖς τακτικῶν συρμῶν διὰ σημάτων, τοποθετημένων εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ συρμοῦ, ὃν διπλασιάζουσιν. Ἀναγγέλλονται ἐπίσης εἰς τοὺς σταθμοὺς τηλεφωνικῶς ἢ τηλεγραφικῶς.

Οἱ *εἰδικοὶ συρμοὶ* δὲν περιέχονται γενικῶς εἰς τοὺς τυπωμένους πίνακας τῆς πορείας τῶν συρμῶν· π. χ. εἰδικοὶ συρμοὶ δι' ἐπιβάτας τῶν μεγάλων ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν, διὰ περιηγητάς, στρατιωτικὰς ἀνάγκας κλπ. Ἀναγγέλλουσιν αὐτούς, **ἐφ' ὅσον δυνατόν, ἐκ τῶν προτέρων, κανονίζοντες**

Digitized by Google

διὰ γραπτοῦ δρομολογίου τὰ καθ' ἕκαστα τῆς πορείας. Ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν δυνάμεθα νὰ καταστήσωμεν γνωστὴν τὴν πορείαν εἰδικοῦ συρμοῦ εἰς τὸ προσωπικόν, ἡ ἀναχώρησις ἢ ἡ διάβασις τούτου γνωστοποιεῖται διὰ τοῦ τηλεγράφου καὶ διὰ τοῦ ὑπαλλήλου ἑκάστου σταθμοῦ ἢ σήματος εἰς τὸν ὑπάλληλον τοῦ ἀκολούθου σταθμοῦ ἢ σήματος.

Τέλος οἱ συρμοὶ ὑπηρεσίας δὲν ὑποβάλλονται εἰς πορείαν καθωρισμένην ἐκ τῶν προτέρων: κυκλοφοροῦσιν ἀναλόγως τῶν ἑαυτῶν ἀναγκῶν, ὡς καὶ τῶν τῆς κυκλοφορίας τῶν λοιπῶν συρμῶν. Τίθενται εἰς κυκλοφορίαν μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν τῶν ὑπηρεσιῶν ὁδοῦ, ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἕλξεως.

4) *Δικαιοδοσία τοῦ ἀρχι-οδηγοῦ καὶ τοῦ μηχανοδηγοῦ.* Ὁ μηχανοδηγός, διὰ τὴν ὁδηγίαν συρμοῦ, ὑπακούει εἰς τὸν ἀρχι-οδηγόν. Ἐν περιπτώσει ἀνωμαλίας κατὰ τὴν πορείαν συρμοῦ, ὁ ἀρχι-οδηγὸς ἔχει τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τῶν ληπτέων μέτρων. Ἐν πορείᾳ ὁ ἀρχι-οδηγὸς ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ μηχανοδηγοῦ διὰ κώδωνος τοποθετημένου ἐπὶ τοῦ ἐφοδιοφόρου καὶ χειριζομένου ἐκ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς σκευαγωγοῦ διὰ σχοινίου. Μία κροῦσις κώδωνος διατάσσει τὴν στάθμευσιν.

Ἐν τοῖς σταθμοῖς ὁ μηχανοδηγὸς ὑπακούει εἰς τὸν σταθμάρχην ἢ τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑλιγμῶν. Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν μηχανοδηγὸν νὰ ἐκτελῇ αὐτοβούλως οἱονδήποτε ἑλιγμόν. Δὲν δύναται νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ σταθμοῦ παρὰ μόνον ἀφοῦ διαταχθῇ ὑπὸ τοῦ σταθμάρχου διὰ συρίγματος συρίκτρας καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ ἀρχιοδηγοῦ διὰ συρίγματος κέρατος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ μηχανοδηγός, εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, δύναται νὰ μὴ ὑπακούσῃ εἰς τὸν σταθμάρχην ἢ τὸν ἀρχι-οδηγόν, καθόσον αὐτὸς ἰδίως εἶναι ὁ ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ συρμοῦ.

Τὰ σήματα ἐκκινήσεως δὲν εἶναι τὰ αὐτὰ εἰς ὅλας τὰς χώρας: ἐν Γερμανίᾳ π. χ. ὁ προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας δίδει τὴν διαταγὴν ἀναχωρήσεως διὰ τῆς ἐνδείξεως εἰς τὸν μηχανοδηγὸν μικροῦ δίσκου τὴν ἡμέραν καὶ ἀνημμένου φανοῦ τὴν νύκτα.

Γ) ***Κυκλοφορία τῶν συρμῶν.*** 1) *Μοναδικὴ ὁδός·* Γραμμὴ μετὰ μοναδικῆς ὁδοῦ ἀπαιτεῖ προφανῶς ὀλιγωτέρας δαπάνας ἱδρύσεως ἀπὸ γραμμὴν μετὰ διπλῆς ὁδοῦ. Πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοιούτων γραμμῶν ἱδρύομεν ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν, ἰδίως ἐν τοῖς σταθμοῖς, ὁδοὺς διασταυρώσεως ἢ διαφυγῆς τῶν συρμῶν.

Ἀλλ' ἡ μοναδικὴ ὁδὸς συνεπάγεται σοβαρὰ μειονεκτήματα: 1ον) Συγκρούσεις συρμῶν ἀντιθέτου φορᾶς εἶσι πιθαναί, ὅθεν ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν τυγχάνει ὀλιγώτερον ἀσφαλὴς ἢ ἡ τῶν γραμμῶν μετὰ διπλῆς ὁδοῦ. 2ον) Αἱ διασταυρώσεις συνεπάγονται τὴν διάβασιν ἐπὶ ἀλλαγῶν ἐξ αἰχμῆς, ὅπερ προκαλεῖ εἰδικὰς προφυλάξεις. 3ον) Ἡ μοναδικὴ ὁδὸς ἐπιβάλλει εἰς τοὺς συρμοὺς ὑποχρεωτικὰς σταθμεύσεις, ὁσάκις δύο συρμοὶ ἀντιθέτου φορᾶς πρόκειται νὰ διασταυρωθῶσιν. Ὅθεν ἡ καθυστέρησις συρμοῦ ἔχει ἐπίδρασιν ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ἀντιθέτου φορᾶς.

Ὅθεν δὲν δυνάμεθα νὰ θέσωμεν εἰς κυκλοφορίαν, ἐπὶ μοναδικῆς ὁδοῦ, παρὰ μόνον ἀρκούντως περιωρισμένον ἀριθμὸν συρμῶν κατὰ τὰς δύο φορὰς πορείας, ἄλλως θὰ ἐδημιουργοῦμεν τόσῳ τεταμένην ὑπηρεσίαν, ὥστε ἡ ἐλαχίστη καθυστέρησις συρμοῦ νὰ παραλύῃ τὴν πορείαν ὅλων τῶν ἄλλων καὶ νὰ ἐκθέτῃ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν σταθμῶν εἰς σφάλματα διασταυρώσεων, ἅτινα δυνατὸν νὰ προκαλέσωσι μεγάλας καταστροφάς.

Κατὰ συνέπειαν ἡ χωρητικότης τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ εἶναι λίαν περιωρισμένη. Δέχονται γενικῶς ὅτι πρὸς διεξαγωγὴν ἀσφαλοῦς ὑπηρεσίας δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνωμεν 30 ἕως 36 συρμούς, ἢ κατ' ἄλλους 24 ἕως 28 συρμοὺς ἀνὰ 24 ὥρας ἐν τῷ συνόλῳ διὰ τὰς δύο φορὰς κυκλοφορίας, τὸ τοιοῦτον δ' ἐφικτὸν μόνον ἐφ' ὅσον ἡ ταχύτης τῶν συρμῶν εἶναι σχεδὸν ἡ αὐτὴ καὶ αἱ διασταυρώσεις ἀρκεταὶ καὶ ὁμοιομόρφως διανεμημέναι. Ἐκ στατιστικῶν τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου προέκυψαν 60 συρμοὶ συνολικῶς κατὰ τὰς δύο φορὰς πορείας καὶ ἀνὰ 24 ὥρας, τὸ τοιοῦτον ὅμως δι' ὀλίγον μόνον χρόνον.

2) *Διπλῆ ὁδός.* Ὅθεν, ἐὰν ἔχωμεν μεγαλυτέρους ἀριθμοὺς συρμῶν ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερθέντας, ἀγόμεθα ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν ἵδρυσιν γραμμῆς μετὰ διπλῆς ὁδοῦ, εἰδικεύοντες ἑκάστην ὁδὸν διὰ μίαν μόνον φορὰν κυκλοφορίας.

α') Περιορίζομεν οὕτως εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς ἐξ αἰχμῆς προσπελαζομένας ἀλλαγάς. Σημειωτέον ὅτι καὶ αἱ ἐκ πτέρνης προσπελαζόμεναι ἀλλαγαὶ παρέχουσι κινδύνους συγκρούσεως συρμῶν βαινόντων κατὰ τὴν αὐτὴν φοράν. Ἀλλὰ διὰ τὰς ἐξ αἰχμῆς διαβαινομένας ἀλλαγάς, πλὴν τῶν κινδύνων συγκρούσεων, δυνατὸν νὰ δίδηται δι' αὐτῶν ἐσφαλμένη διεύθυνσις ἢ νὰ γίνῃ χειρισμός, ἐφ' ὅσον ἀκόμη ὁ συρμὸς δὲν ἔχει διαβῇ τὴν ἀλλαγήν.

Οὐχ ἧττον ἡ ἐκ πτέρνης προσπελαζομένη βελόνη δὲν ἐπιτρέπει εἰς συρμὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ ὁδὸν παρὰ μόνον δι' ὀπισθοχωρήσεως, ὅπερ ἰδιαιτέρως δυσάρεστον, ὁσάκις πρόκειται βραδὺς συρμός, ὅστις παραμερίζει, ὅπως διέλθῃ ταχὺς συρμός. Ἕνεκα τούτου, ἐπὶ γραμμῶν ἐντατικῆς κυκλοφορίας, δέχονται νῦν ἀλλαγὰς ἐξ αἰχμῆς, ὑπὸ τὸν ἀπαράβατον ὅρον λήψεως εἰδικῶν προφυλάξεων πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς κινδύνου.

β') Χωρητικότης κυκλοφορίας. Τὸ μέγα προσὸν τῆς διπλῆς ὁδοῦ εἶναι ἡ αὔξησις τῆς χωρητικότητος τῆς γραμμῆς. Ἐφ' ἑκάστης ὁδοῦ οἱ συρμοὶ ὑποχρεοῦνται ν' ἀκολουθῶσιν ἀλλήλους εἰς ἀπόστασίν τινα, πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ὁσάκις οἱ συρμοὶ ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλους μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα, ἡ χωρητικότης εἶναι μεγάλη: εἰς πολλοὺς μητροπολιτικοὺς σιδηροδρόμους οἱ συρμοὶ ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλους, ἐπί τινας ὥρας, ἀνὰ $1^1/_5$ λεπτά. Ἐν περιπτώσει πολέμου, ἐπὶ τῶν στρατηγικῶν γραμμῶν, πάντες οἱ συρμοὶ ὁδεύουσι μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος καὶ ἀπέχουσιν ἐξ ἴσου ἀπ' ἀλλήλων. Ἀλλὰ δι' ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν σιδηροδρόμων οἱ συρμοὶ δὲν ἔχουσι πάντες τὴν αὐτὴν ταχύτητα: ταχύτατοι καὶ ταχεῖς συρμοί, κατ' εὐθεῖαν καὶ καθολικοὶ συρμοί, ἐμπορικοὶ συρμοί, κλπ. Ἡ ἀνάγκη παραμερίσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῶν βραδέων συρμῶν περιορίζει σημαντικῶς τὴν παροχὴν τῆς γραμμῆς. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τυγχάνει δυσχερὴς ἡ ἐξασφάλισις 60 συρμῶν ἡμερησίως καθ' ἑκάστην φορὰν κινήσεως ἐπὶ γραμμῶν μετὰ διπλῆς ὁδοῦ. Ἐπὶ γραμμῶν, ἃς ἐκμεταλλεύονται διὰ τοῦ λεγομένου block-system, δυνατὸν νὰ κυκλοφορῶσιν 100 συρμοὶ ἡμερησίως καθ' ἑκάστην φορὰν κινήσεως, ὄχι ὅμως καθημερινῶς· ἀνάγκη ἄλλωςτε διακοπῶν τινων πρὸς ἐξέτασιν καὶ συντήρησιν τῶν ὁδῶν. Εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις ὑπερέβησαν τὰ ὅρια ταῦτα: ἐπὶ τῆς τροχιογεφύρας de Nogent-sur-Marne, κατὰ τὸ 1918, διῆλθον 156 περιττοὶ καὶ 164 ἄρτιοι στρατιωτικοὶ συρμοί· ἐπὶ τῶν δύο γραμμῶν τοῦ γαλλικοῦ συμπλέγματος τοῦ Nord, μεταξὺ Paris καὶ Pontoise, διέρχονται ἡμερησίως 153 περιττοὶ καὶ 170 ἄρτιοι συρμοί, πάντες ἐπιβατικοὶ ἢ ταχεῖς ἐμπορικοί.

Ὁσάκις πρόκειται μεγαλυτέρα κυκλοφορία, δέον νὰ ἱδρύωμεν 4 ὁδούς· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δυνατὸν νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὰς γραμμὰς ἢ χωριστὰ ἢ νὰ διαθέσωμεν δύο ὁδοὺς διὰ τοὺς συρμοὺς μικρᾶς ταχύτητος (τὰς μεσαίας) καὶ τὰς ἄκρας ὁδοὺς δια τοὺς ταχεῖς συρμούς.

γ') Φορὰ τῆς κυκλοφορίας ἐπὶ τῶν ὁδῶν. Ἐπὶ τῶν γραμμῶν μετὰ διπλῆς ὁδοῦ ἡ κυκλοφορία τῶν συρμῶν γίνεται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁδοῦ κατὰ τὴν φορὰν τῆς πορείας, πλὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Γερμανίας, ἔνθα ἡ κυκλοφορία γίνεται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁδοῦ. Τὰ σήματα ἀσφαλείας δέον νὰ τοποθετῶνται παραπλεύρως τῆς ὁδοῦ, ἣν ἐξυπηρετοῦσι, πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν δὲ ταύτης μέρος, πρὸς ὃ δέον νὰ εὑρίσκηται καὶ ὁ μηχανοδηγὸς ἐπὶ τῆς μηχανῆς, ἂν καὶ τὸ τοιοῦτον μόνον ἀπό τινων ἐτῶν ἐφαρμόζεται.

Ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ κυκλοφορία ἐλήφθη ἀπὸ τὴν πρακτικὴν τῶν ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων. οἵτινες τὴν ἐφήρμοσαν κατὰ μίμησιν τῆς κυκλοφορίας ἐπὶ ὁδοστρωμάτων, κυκλοφορίας γινομένης πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἑκάστη γραμμὴ ἔχει ἀφετηρίαν καὶ τέρμα, ἡ δὲ χιλιομέτρησις αὐτῆς γίνεται πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀφετηρίαν. Οἱ συρμοὶ οἱ βαίνοντες κατὰ τὴν φορὰν τῆς χιλιομετρήσεως ἀριθμοῦνται διὰ περιττῶν ἀριθμῶν, οἱ δὲ συρμοί, οἱ βαίνοντες ἀντιθέτως, ἀριθμοῦνται δι' ἀρτίων ἀριθμῶν.

3) *Ταχύτης τῶν συρμῶν καὶ ὁδηγία αὐτῶν.* Ἰδὲ μέρη Πρῶτον καὶ Πέμπτον: *ταχύτης ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν μεταφορῶν*, καὶ μέρος Δεύτερον: *ὑπηρεσία τοῦ μηχανοδηγοῦ καὶ τοῦ θερμαστοῦ.*

Δ) ***Ὑπηρεσία τῶν συρμῶν.*** 1) *Μελέτη τῶν δρομολογίων.* Αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους συνεπάγονται μεταβολὰς τῆς ἐντάσεως τῶν μεταφορῶν, τόσῳ τῶν ἐπιβατῶν, ὅσῳ καὶ τῶν ἐμπορευμάτων, αἵτινες ἀναπαράγονται κατ' ἔτος σχεδὸν εἰς τὰς αὐτὰς ἐποχὰς μὲ ἔκτασιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην, ἀπαιτοῦσι δὲ τροποποιήσεις ἐν τῇ πορείᾳ τῶν συρμῶν.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ πεῖρα ἐνδεικνύει ἐφικτὰς βελτιώσεις διά τινας πορείας. Ἡ αὔξησις τῆς ἐπιβατικῆς καὶ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως ἀπαιτεῖ τὴν σύνθεσιν νέων συρμῶν, οὓς δυνατὸν νὰ χαράξωμεν μόνον διὰ τροποποιήσεων τῆς πορείας τῶν ὑπαρχόντων. Ἡ τελειοποίησις, ἀφ' ἑτέρου, τοῦ ὑλικοῦ καθιστᾷ ἀνεκτὴν τὴν αὔξησιν τῶν ταχυτήτων. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ ἐπεξεργαζώμεθα συχνάκις τὰ δρομολόγια. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ἐπὶ τοῦ πλείστου τῶν σιδηροδρόμων ἔχομεν *δρομολόγια θέρους καὶ τοιαῦτα χειμῶνος*, πλὴν δὲ τούτου ἔχομεν καὶ μερικὰς μεταβολάς, εἰς ὡρισμένας ἐποχάς, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτῆς περιόδου.

Γραφικοὶ πίνακες πορείας τῶν συρμῶν. Ἐὰν ἀναφέρωμεν ἐπὶ δύο καθέτων ἀλλήλοις ἀξόνων τὴν θέσιν συρμοῦ ἐν πορείᾳ, λέγομεν ὅτι σχηματίζομεν τὸ γραφικὸν αὐτοῦ. Συνήθως λαμβάνομεν ὡς τετμημένας, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, τοὺς χρόνους, οὓς λογίζομεν ἀπὸ μεσονυκτίου εἰς μεσονύκτιον καὶ ἀνὰ 5′ ἢ 10′, ὡς τεταγμένας δὲ λαμβάνομεν τὰς ἀποστάσεις τῶν συρμῶν ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας, ἃς λογίζομεν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, καὶ σημειοῦμεν τὴν θέσιν ἑκάστου σταθμοῦ δι' ὁριζοντίας παραλλήλου εἰς τὸν ἄξονα τῶν χρόνων καὶ διερχομένης διὰ τῆς ἀντιστοίχου ἀποστάσεως ἐπὶ τοῦ οἰκείου ἄξονος. Χαράσσομεν ἐπίσης τὰς κατακορύφους ἀνὰ 5′ ἢ 10′. Καλοῦμεν *κατακόρυφα* τὰ τοιαῦτα γραφικά.

Δυνάμεθα, ἐπὶ τοιούτου γραφικοῦ, νὰ παριστάνωμεν τὴν πορείαν συρμοῦ διὰ σειρᾶς εὐθειῶν, αἵτινες ἀποχωρίζονται ἀλλήλων καθ' ἑκάστην στάθμευσιν κατὰ διάστημα ἴσον πρὸς τὸν χρόνον σταθμεύσεως. Μεταξὺ δύο διαδοχικῶν σταθμεύσεων ἢ διαβάσεων ἡ χάραξις εἶναι εὐθύγραμμος· ὁ γωνιακὸς συντελεστὴς ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ταχύτητα πορείας μεταξὺ τῶν δύο διαδοχικῶν σταθμεύσεων. Ὅθεν ὅσῳ ταχύτερος εἶναι συρμός τις, τόσῳ ἡ παραστατικὴ εὐθεῖα τῆς πορείας αὐτοῦ πλησιάζει πρὸς τὴν κατακόρυφον.

Παριστάνομεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ γραφικοῦ τοὺς συρμοὺς τῶν δύο φορῶν κυκλοφορίας. Οἱ περιττοὶ συρμοὶ κλίνουσι πρὸς τὰ κάτω, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, οἱ ἄρτιοι συρμοὶ κλίνουσιν ἀντιθέτως, ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά.

Αἱ διάφοροι κατηγορίαι συρμῶν παριστάνονται διὰ διαφόρων γραμμῶν: χονδρῶν, λεπτῶν, διακεκομμένων, σημειωτῶν, χρωματιστῶν, κτλ Κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς συρμοῦ γράφεται ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ.

Ἐπὶ γραμμῆς μοναδικῆς ὁδοῦ αἱ χαράξεις δύο συρμῶν ἀντιθέτου φορᾶς δέον νὰ συναντῶνται ἐπὶ τῆς ὁριζοντίας σταθμοῦ τινος, ἔνθα ὑπάρχει διασταύρωσις.

Ἐπὶ τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ἢ διπλῆς ὁδοῦ αἱ χαράξεις αἱ παριστάνουσαι συρμοὺς τῆς αὐτῆς φορᾶς δέον νὰ συναντῶνται ἐπὶ τῆς ὁριζοντία σταθμοῦ, ἔνθα ὑπάρχει γραμμὴ προφυλάξεως διὰ τοὺς συρμοὺς τῆς φορᾶς ταύτης ἐπὶ τῶν γραμμῶν διπλῆς ὁδοῦ, ἢ γραμμὴ διαφυγῆς ἐπὶ τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ.

Κατὰ μῆκος τῶν ἄκρων κατακορύφων, ἔναντι τῶν ὀνομάτων τῶν σταθμῶν, καταγράφονται διάφοροι χρήσιμοι πληροφορίαι διὰ τὴν πορείαν τῶν συρμῶν: ἀποστάσεις τῶν σταθμῶν ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας, συνδέσεις μεταξὺ τῶν κυρίων ὁδῶν, σηματοφυλακεῖα block, μῆκος τῶν ὁδῶν προφυλάξεως ἢ διαφυγῆς, λήψεις ὕδατος καὶ ἡ κατατομὴ τῆς ὁδοῦ.

Ἡ χρῆσις τῶν γραφικῶν τούτων διευκολύνει πολὺ τὴν μελέτην τῆς πορείας τῶν συρμῶν.

α') Ταχεῖς ἐπιβατικοὶ συρμοί. Πρὸς καταρτισμὸν γραφικοῦ χαράσσομεν κατὰ πρῶτον τοὺς ταχυτάτους καὶ ταχεῖς συρμοὺς τῶν μεγάλων γραμμῶν. Ὁρίζομεν τὴν διάρκειαν τῶν σταθμεύσεων, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς πρὸς ἐξυπηρέτησιν σταθμοὺς καὶ τὰς διαρκείας διαδρομῆς τῶν μηχανῶν ἄνευ ἐνδιαμέσου σταθμεύσεως· τέλος χαράσσομεν τὸν συρμὸν ἐπὶ ἑκάστου τμήματος γραμμῆς μὲ τὰς πραγματοποιητέας ἐπ' αὐτοῦ ταχύτητας πορείας, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς κατατομῆς, τῆς ἰσχύος τῆς μηχανῆς καὶ τοῦ ἑλκτέου βάρους.

Χαράσσομεν οὕτω τὰς πορείας-τύπους (marches-types) ταχυτάτου καὶ ταχέος συρμοῦ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ὁρίσωμεν ὁριστικῶς τὰς ὥρας ἀναχωρήσεως.

Ἡ ἐκλογὴ τῆς ὥρας ἀναχωρήσεως ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν περιστάσεων: ταχύτατος συρμὸς δὲν πρέπει νὰ ἀναχωρῇ εἰς πολὺ πρωϊνὴν ὥραν ἀπὸ μεγαλοπόλεις, οὔτε καὶ πρὸ τῆς 19ης ὥρας· κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας δέον ν' ἀναχωρῇ μετὰ τὸ γεῦμα (12ην ἕως 14ην ὥραν). Ἀντιθέτως οἱ ταχεῖς συρμοὶ δὲν πρέπει νὰ φθάνωσιν εἰς τὰς μεγαλοπόλεις εἰς πολὺ πρωϊνὴν ὥραν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀργά, ὅπως οἱ ἐπιβάται χρησιμοποιῶσιν ὁλόκληρον πρωΐαν. Τὴν ἑσπέραν κάλλιον νὰ φθάνωσιν ὀλίγον πρὸ τοῦ δείπνου, ὅπως ἐπιτρέπηται εἰς τοὺς ἐπιβάτας νὰ διαθέτωσιν ὁλόκληρον τὴν ἑσπέραν.

Αἱ πορεῖαι τῶν ταχέων συρμῶν ἐπὶ τῆς κυρίας ἀρτηρίας θὰ προσδιορίσωσι τὰς τῶν ἐν ἀνταποκρίσει συρμῶν ἐπὶ τῶν κυρίων διακλαδώσεων.

β') Ἄλλοι ἐπιβατικοὶ συρμοί. Μετὰ τὴν χάραξιν τῶν ταχέων συρμῶν παρεμβάλλομεν τοὺς κατ' εὐθεῖαν καὶ τοὺς καθολικοὺς συρμούς, ὥστε νὰ χρησιμοποιῶμεν τούτους ὡς συλλέκτας καὶ ὡς διανομεῖς κατὰ τὰ ἐνδιάμεσα, τὰ μὴ ἐξυπηρετούμενα ὑπὸ τῶν συρμῶν ταχύτητος, καὶ νὰ ἐξασφαλίζωμεν ὅσῳ δυνατὸν καλύτερον τὰς ἀνταποκρίσεις.

Ἀντενδείκνυνται βραδεῖς συρμοὶ μακρᾶς διαδρομῆς.

Συρμοὶ διακλαδώσεων. Μετὰ τὴν χάραξιν τῶν συρμῶν τῶν μεγάλων γραμμῶν χαράσσομεν τὰς τῶν διακλαδώσεων. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ὀλίγον δυσχερές, λόγῳ τῶν πραγματοποιητέων ἀνταποκρίσεων εἰς τὰς διαφόρους διχάσεις διὰ πόσας τὰς φορὰς κυκλοφορίας. Οἱ συρμοὶ διακλαδώσεων δέον προσέτι νὰ ὦσι πρόσφοροι εἰς τὸ κοινόν, νὰ μὴ ἀναχωρῶσιν οὔτε νὰ φθάνωσι πολὺ γρήγορα ἢ πολὺ ἀργά.

Ἄλλοι συρμοί. Εἰς τὰ ὑπὸ τῶν τακτικῶν συρμῶν ἀφιέμενα λευκὰ χαράσσομεν τοὺς προαιρετικοὺς ἐπιβατικούς, τοὺς εἰδικοὺς συρμούς, κλπ.

Digitized by Google

Χαράσσομεν εἶτα τοὺς τακτικοὺς καὶ προαιρετικοὺς ἐμπορικοὺς συρμούς. Δέον νὰ προβλέπωνται, ἐφ' ὅσον δυνατόν, πλείονες προαιρετικοί, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τῶν προσφορωτέρων ὡρῶν ἀναχωρήσεως.

Βιβλιάρια πορείας ἢ δρομολόγια. Τὰ ὡριαῖα τῶν συρμῶν καταγράφονται εἰς βιβλιάρια πορείας διὰ τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὰ ἐμπορεύματα μεγάλης καὶ μικρᾶς ταχύτητος. Δίδουσιν, ὑπὸ τὴν μορφὴν τυπωμένων πινάκων, πάσας τὰς ἐνδείξεις τῶν γραφικῶν καὶ ἐπὶ πλέον τὴν μεγίστην ἀνεκτὴν ταχύτητα ἐπὶ ἑκάστου τμήματος γραμμῆς.

2) *Χρησιμοποίησις τοῦ ὑλικοῦ.* Ἰδὲ μέρος Δεύτερον: *συντελεστὴς χρησιμοποιήσεως καὶ συντελεστὴς ἁμαξῶν καὶ φορτηγῶν.* Προσθέτομεν ἐνταῦθα τὸν ὁρισμὸν τοῦ *συντελεστοῦ μηχανῶν*: ὁ ἀριθμὸς τῶν ἵππων, οὓς διεθέσαμεν ἀνὰ ἑκατομμύριον τόννων ἢ ἐπιβατῶν πρὸς μεταφορὰν αὐτῶν εἰς 1 χμ., ὑποτιθεμένου ὅτι αἱ μονάδες χιλιομετρικὸς τόννος καὶ χιλιομετρικὸς ἐπιβάτης εἰσὶν ἰσοδύναμοι. Ὁ συντελεστὴς οὗτος, ἀπὸ 221 ἵππους κατὰ τὸ 1910, ἔφθασε τοὺς 260 κατὰ τὸ ἔτος 1925 ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ P. L. M., λόγῳ τῆς μειώσεως τῶν ἐργασίμων ὡρῶν.

Ε) ***Ἡ ἀσφάλεια.*** 1) *Ἐξέλιξις.* Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων ἐθεώρουν τὴν σιδηροδρομικὴν ὁδὸν ὡς τελειοποιημένην ὁδόν, ἐφ' ἧς ὁ κινητὴρ ἀντικαθίστα τὴν ἱππήλατον ἕλξιν. Κατὰ τὰς προβλεφθείσας ὥρας ἡτοιμάζοντο πρὸς παραλαβὴν τοῦ συρμοῦ, ὡς ἐγίνετο πρὶν διὰ τὰς ταχυδρομικὰς ἁμάξας. Αἱ γραμμαὶ ἦσαν εἰσέτι ὀλίγαι, αἱ διακλαδώσεις σπάνιαι, οἱ συρμοὶ ἐλαφροὶ καὶ βραδεῖς. Ἐπεδιώκετο ἡ ἄφιξις τοῦ συρμοῦ κατὰ τὴν ὡρισμένην ὥραν καὶ ἡ ἐλευθέρα ὁδὸς πρὸ τοῦ μηχανοδηγοῦ.

Ἀτυχήματα ἀπέδειξαν ὅτι ἡ τακτικὴ αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πραγματοποιῆται πάντοτε. Πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων ἐτοποθέτουν εἰς τὰ ἐπικίνδυνα σημεῖα φύλακας, οἵτινες, διὰ τῶν χειρῶν ἢ διὰ σημαιῶν, ἐδήλουν εἰς τοὺς συρμοὺς νὰ προχωρῶσιν ἢ νὰ σταματῶσιν. Εἶτα ἐπεφόρτισαν αὐτοὺς νὰ χειρίζωνται σήματα, μᾶλλον ὁρατὰ καὶ πλέον σαφῆ ἀπὸ τὰ χειροκίνητα σήματα.

Ἐπειδὴ τὸ βάρος καὶ ἡ ταχύτης τῶν συρμῶν ηὔξανον, κατέστη ἀδύνατος ἡ στάσις αὐτῶν ἐπὶ μικροῦ μήκους διαδρομῆς. Ὅθεν ἐδιπλασίασαν σήματά τινα, ἅτινα ὁ μηχανοδηγὸς δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ ἐκ μεγάλης ἀποστάσεως, δι' ἐπαναληπτικῶν σημάτων, ἤτοι τῶν νῦν προκεχωρημένων σημάτων.

Σήματα στάσεως καὶ σήματα προκεχωρημένα ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς προστασίαν τῶν σταθμῶν, τῶν διχάσεων, κλπ. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἤρκει διὰ τὴν ἀσφάλειαν. Ἔδει κατὰ πρῶτον νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν συνάντησιν δύο συρμῶν ὁδευόντων ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν φοράν· ἤχθησαν οὕτως εἰς διαχωρισμὸν τῶν συρμῶν κατ' ἀρχὰς μὲν κατὰ χρονικὰ διαστήματα, εἶτα δὲ κατὰ διαστήματα ἀποστάσεως.

Ἐπὶ τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ ἔπρεπεν ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐμποδίζηται ἡ συνάντησις συρμῶν καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν.

Ἐφεῦρον ταχέως μέσα πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συγκρούσεων, τοὐλάχιστον θεωρητικῶς: οἱ χειρισμοὶ πράγματι τῶν σημάτων καὶ τῶν ἀλλαγῶν ὁδοῦ ἐγίνοντο, ἀνεξαρτήτως οἱ μὲν ἀπὸ τοὺς δέ, ὑπὸ χειριστῶν ἐκτελούντων διαταγὰς καὶ ὑποκειμένων εἰς σφάλματα. Ἀνεγνώρισαν οὕτω, ταχέως, ὅτι ἀπῃτεῖτο συσχέτισις τῶν χειρισμῶν τοιαύτη, ὥστε ν' ἀποφεύγηται πᾶς ἐπικίνδυνος συνδυασμὸς χειρισμῶν σημάτων καὶ ἀλλαγῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ὅτι εὐκταῖον θὰ ἦτο νὰ μὴ προσφεύγωμεν πάντοτε εἰς τὴν μνήμην τῶν ὑπαλλήλων πρὸς χειρισμὸν ὑπ' αὐτῶν σημάτων τινῶν διὰ τοὺς συρμούς. Ἐτέθη οὕτω πρὸς λύσιν τὸ πρόβλημα τῶν σιδηροδρομικῶν συμπλοκῶν, ὡς καὶ τῶν αὐτομάτως λειτουργούντων σημάτων, δι' ἃ δικαίως ἐθαυμάσθησαν οἱ σιδηρόδρομοι.

Τοιαύτη ἡ βαθμιαία ἐξέλιξις τῶν συσκευῶν καὶ τῶν μεθόδων, τῶν προωρισμένων τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀσφαλείας τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ἡ μελέτη τούτων περιλαμβάνει οὕτω: 1ον) τὰ *σιδηροδρομικὰ σήματα* ἢ *τὴν σιδηροδρομικὴν σηματολογίαν*, τὴν περιλαμβάνουσαν τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα πρὸς ἐπίτευξιν ἐπικοινωνιῶν μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων τῶν σταθμῶν ἢ τῆς ὁδοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ἐν πορείᾳ συρμῶν ἀφ' ἑτέρου· 2ον) τὰς χρησιμοποιουμένας μεθόδους ἐκμεταλλεύσεως πρὸς πρόσφορον διαχωρισμὸν τῶν συρμῶν τῆς αὐτῆς φορᾶς κυκλοφορίας, πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως συρμῶν ἀντιθέτου φορᾶς πορείας καὶ πρὸς θεραπείαν τῶν διαταραχῶν πορείας· 3ον) τὰς σιδηροδρομικὰς συμπλοκάς.

2) *Ἀνάγκη κανονικῆς ἐκμεταλλεύσεως.* Πρῶτος παράγων τῆς ἀσφαλείας εἶναι ἡ κανονικότης τῆς ἐκμεταλλεύσεως· δι' αὐτῆς περιορίζομεν εἰς τὸ ἐλάχιστον τὴν χρῆσιν τῶν σημάτων. Ὁσάκις πράγματι εὑρισκόμεθα πρὸ σήματος κλειστοῦ, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ κινδύνου: πιθανὸν νὰ μὴ γίνῃ τοῦτο ἀντιληπτὸν ὑπὸ τοῦ μηχανοδηγοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δὲν εὑρίσκονται ἐν ἀσφαλείᾳ σταθμοὶ μὲ κλειστὰ μὲν σήματα, ἀλλὰ μὲ ὁδοὺς μὴ ἐλευθέρας κατὰ τὰς ὥρας ἀφίξεως ἢ διαβάσεως συρμῶν.

3) *Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἀσφαλείας.* Ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ἀσφαλείας τῆς κυκλοφορίας εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Πᾶσα κυρία ὁδὸς μὴ ἐλευθέρα δέον νὰ ὑπερασπίζηται διὰ σημάτων. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν αἱ διευθετήσεις δέον νὰ ὦσι τοιαῦται, οἷαι θὰ ἦσαν ἐὰν ἀνεμένετο συρμός.

Τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀναγκαία συνέπεια ἡ ἀκόλουθος: Πᾶς ὑπάλληλος, οἱουδήποτε βαθμοῦ, ὀφείλει ἄμεσον καὶ τυφλὴν ὑπακοὴν εἰς τὰ σήματα.

Ὅθεν οὐδεὶς ἑλιγμός, οὐδεὶς χειρισμὸς μηχανῶν, ἁμαξῶν ἢ φορτηγῶν δὲν πρέπει νὰ γίνηται ἐπὶ κυρίας ὁδοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ ὁδὸς αὕτη δὲν ὑπερασπίζεται ἀπὸ σῆμα στάσεως καὶ δὲν ἔχομεν βεβαιωθῆ περὶ μὴ παρεμβολῆς συρμοῦ μεταξὺ τοῦ σήματος καὶ τοῦ σταθμοῦ. Αἱ διατάξεις τῶν κανονισμῶν ἐκμεταλλεύσεως προβλέπουσιν ἐλευθέρωσιν κατεχομένης κυρίας γραμμῆς σταθμοῦ 5 λεπτὰ πρὸ τῆς κανονικῆς ὥρας ἀφίξεως ἀναμενομένου συρμοῦ.

4) *Σιδηροδρομικὰ σήματα καὶ συμπλοκαί.* Βλ. λ. *σήματα σιδηροδρομικά.*

ΣΤ) ***Μέθοδοι ἐκμεταλλεύσεως.*** α') *Γραμμαὶ μετὰ διπλῆς ὁδοῦ.* Πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἀσφαλείας τῶν συρμῶν, τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ὁδευόντων, χωρίζουσιν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων *διὰ χρόνου* ἢ *δι' ἀποστάσεως.*

1) Χωρισμὸς τῶν συρμῶν διὰ χρόνου. Πρὸς χωρισμὸν τῶν συρμῶν διὰ χρόνου ἀναθέτουσιν εἰς ὑπαλλήλους, τοποθετημένους κλιμακωτῶς κατὰ μῆκος τῶν γραμμῶν, νὰ ἐμποδίζωσι τὴν διέλευσιν παντὸς συρμοῦ, ὅστις ἤθελε παρουσιασθῆ πρὶν ἢ παρέλθῃ ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα, ἀφ' ἧς διῆλθεν ὁ ἀμέσως προηγούμενος συρμός. Τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἶναι γενικῶς 10 λεπτά. Δυνατὸν νὰ μειωθῇ κατὰ 5', ἐὰν ὁ προηγούμενος συρμὸς εἶναι ταχύτερος τοῦ ἑπομένου, ἔτι δὲ καὶ νὰ περιορισθῇ εἰς 2 λεπτά, ὁσάκις οἱ δύο συρμοὶ δὲν ἔχουσι νὰ διανύσωσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ πλέον τῶν 3 χμ. καὶ ὁ πρῶτος εἶναι ταχύτερος τοῦ δευτέρου.

Διατηροῦσι τὸν χωρισμὸν τοῦτον μεταξὺ τῶν συρμῶν διὰ τῶν σημάτων τῶν σταθμῶν, ἃ θέτουσιν εἰς στάσιν, καθ' ὅλον τὸ προβλεπόμενον χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς διελεύσεως συρμοῦ. Ἐπὶ πολλῶν συμπλεγμάτων οἱ ὑπάλληλοι τῆς ὁδοῦ, ὡς καὶ οἱ φύλακες τῶν ἰσοπέδων διαβάσεων, ὀφείλουσι νὰ σταματῶσι πάντα παρουσιασθησόμενον συρμὸν μέχρι παρελεύσεως τοῦ προβλεπομένου χρονικοῦ διαστήματος.

Τὸ σύστημα διαχωρισμοῦ διὰ τοῦ χρόνου εἶναι ἁπλούστατον, ὑποθέτει ὅμως ὅτι οἱ συρμοὶ θὰ ὁδεύωσι συμφώνως μὲ τὴν προβλεπομένην ταχύτητα καί, ἂν τυχὸν σταματήσωσιν ἀπροόπτως, ὅτι οἱ ὑπάλληλοι αὐτῶν θὰ ἔχωσι διαθέσιμον τὸν ἀναγκαιοῦντα χρόνον πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ἀπὸ τοὺς ὄπισθεν ἐρχομένους, διὰ σημάτων. Τὸ τοιοῦτον εἶναι λίαν μειονεκτικὸν ἀπὸ ἀπόψεως ἀσφαλείας.

Ἐπιπροσθέτως, ἡ ἀνάγκη διατηρήσεως τοῦ χρονικοῦ διαστήματος τῶν 10' ἢ καὶ τῶν 15', μεταξὺ τῶν συρμῶν περιορίζει τὴν παροχὴν τῶν γραμμῶν. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ σταθμοῦ θ' ἀνεχώρουν μόνον 6 ἢ 4 συρμοὶ ἀνὰ ὥραν. Ἐὰν οἱ συρμοὶ οὗτοι εἶχον τὴν αὐτὴν ταχύτητα, ἡ παροχὴ αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ. Καθ' ὁδὸν ὅμως ὁ διαχωρισμὸς δύναται ν' αὐξήσῃ ἀκόμη.

Ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω, ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἐντατικῆς κυκλοφορίας ἤχθησαν νὰ χωρίζωσιν ἀπ' ἀλλήλων τοὺς συρμοὺς δι' ἀποστάσεως καὶ οὐχὶ διὰ χρόνου.

2) Χωρισμὸς τῶν συρμῶν δι' ἀποστάσεως ἢ block-system. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1843 ὁ Ἄγγλος μηχανικὸς Cooke ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα: «Ἕκαστον σημεῖον τῆς ὁδοῦ εἶναι ἐπικίνδυνον, ὅθεν δέον νὰ καλύπτωμεν αὐτὸ διὰ σημάτων ἐξ ἀποστάσεως. Πᾶσα ὁδὸς δέον ἑπομένως νὰ διαιρεθῇ εἰς τμήματα καὶ εἰς τὸ τέλος, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἑκάστου, δέον νὰ εὑρίσκηται σῆμα ἐξ ἀποστάσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνοίγουσιν εἰς ἕκαστον συρμὸν τὴν ὁδόν, ὁσάκις τὸ τμῆμα τυγχάνει ἐλεύθερον καὶ ἄνευ βλάβης, ἀκριβῶς ὡς ἐὰν ἕκαστον τῶν τμημάτων ἦτο σταθμὸς ἢ δίχασις. Ἐπειδὴ τὰ τμήματα ταῦτα θὰ ὦσι μακρά, τὰ σήματα θὰ ὦσι, κατ' ἀνάγκην, ἠλεκτροκίνητα. Εἰς τὸ τέλος ἑκάστου τμήματος, μήκους 3 ἕως 4 χμ, τοποθετοῦσιν ἐντὸς φυλακείου φύλακα, διαθέτοντα περιστρεφόμενον δίσκον ἢ σημαφόρον. Ἐν ἑκάστῳ φυλακείῳ θὰ εὑρίσκωνται δύο τηλεγραφικαὶ συσκευαί, ἐξ ὧν ἡ δεξιὰ θὰ συγκοινωνῇ μὲ τὴν ἀριστερὰν τοῦ ἑπομένου φυλακείου. Ἑκάστη συσκευὴ θὰ παρέχῃ μόνον δύο σήματα: *ὁδὸς ἐλευθέρα* καὶ *ὁδὸς κατειλημμένη*. Πάντες οἱ σημαφόροι τοῦ τμήματος δέον συνήθως νὰ δεικνύωσι τὴν στάσιν».

Τοιαύτη ἡ ἀρχὴ τοῦ συστήματος χωρισμοῦ τῶν συρμῶν δι' ἀποστάσεως, ὅπερ μεταχειρίζονται νῦν ἐφ' ὅλων τῶν γραμμῶν μεγάλης κινήσεως ὑπὸ τὸ διεθνὲς ὄνομα block-system ἢ *τμηματικὸν* ἢ *απομονωτικὸν σύστημα* παρ' ἡμῖν.

α) *Ἀπόλυτον block-system.* Τὸ *ἀπόλυτον* block εἶναι σχεδὸν οἷον τὸ καθώρισεν ἀνωτέρω ὁ Cooke: «Διαιροῦσι τὴν γραμμὴν εἰς τμήματα ἢ διαμερίσματα (cantons, blocks) καταλλήλου μήκους καὶ δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ εὑρίσκωνται συγχρόνως δύο συρμοὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τμήματος, καθόσον οὐδεὶς συρμὸς δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τμήματος πρὶν ἢ ἐξέλθῃ ὁ εἰσελθὼν πρὸ αὐτοῦ. Πᾶς συρμὸς ἐπὶ γραμμῆς ἐκμεταλλευομένης κατὰ διαμερίσματα, ὑπερασπίζεται πάντοτε, ἐν πορείᾳ ὡς καὶ ἐν στάσει, ὑπὸ ζώνης ὑπερασπίσεως ἀρκετῆς· οἱαιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ ταχύτητες τῶν ἐν κινήσει συρμῶν ἐπὶ τοιούτων γραμμῶν, οἱοιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν οἱ συνδυασμοὶ τῶν ταχυτήτων τούτων πρὸς ἀλλήλας, ἐφ' ὅσον τὰ σήματα τοῦ block γίνονται ἐπακριβῶς καὶ τηροῦνται αὐστηρῶς, οὐδεμία σύγκρουσις εἶναι δυνατή».

β) *Ἐπιτρεπτὸν block-system.* Τὸ ἀπόλυτον block ἤγειρεν ἀντιρρήσεις τινάς: ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἀναγκάζεται συρμὸς νὰ σταματᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν κλειστοῦ τμήματος, ἐνῷ θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτό, μετὰ λῆψιν ὡρισμένων προφυλάξεων. Ἤχθησαν οὕτω εἰς τὸ *ἐπιτρεπτὸν* block.

Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἐκμεταλλεύσεως τὰ κλειστὰ σήματα δὲν διατάσσουσι τὴν ἀπόλυτον στάσιν, ἀλλ' εἰδοποιοῦσι τὸν μηχανοδηγὸν ὅτι ὀφείλει νὰ μετριάσῃ τὴν ταχύτητα δι' ὅλων τῶν μέσων, ἅτινα διαθέτει, ὥστε νὰ δύναται πάντοτε νὰ σταματήσῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν βλέπει. Ὀφείλει νὰ ὁδεύῃ οὕτω καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ κατειλημμένου τμήματος μετὰ μεγίστης προσοχῆς, καί, ἐφ' ὅσον δὲν συναντήσῃ ἕτερον κλειστὸν σῆμα, νὰ ἐπανακτᾷ τὴν τακτικὴν πορείαν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ εἰρημένου τμήματος, ἐὰν τὸ ἑπόμενον τμῆμα εἶναι ἀνοικτόν.

γ') *Ἀπόλυτον ὑπὸ ὅρον block-system.* Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι τὰ κλειστὰ σήματα εἰσόδου τῶν τμημάτων δέον νὰ διατάσσωσι πάντοτε τὴν στάσιν, ἐκτὸς ἂν θέλωμεν νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς τὸν μηχανοδηγὸν νὰ εἰσέρχηται εἰς κλειστὸν τμῆμα μόνον μετὰ παρέλευσιν χρονικοῦ τινος διαστήματος καὶ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν διατυπώσεών τινων.

Ἤχθησαν οὕτως εἰς τὸ *ἀπόλυτον - ὑπὸ ὅρον* block, ὅπερ χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν ἀκολούθων διατάξεων. Ὁ μηχανοδηγὸς ὀφείλει νὰ σταματᾷ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον πρὸ κλειστοῦ σήματος· μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου τούτου εἰσέρχεται ἐντὸς αὐτοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἐξακολουθῇ νὰ ᾖ κλειστόν, ἀφοῦ ὅμως λάβῃ ἐκ τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ σήματος γραπτὴν διαταγὴν ἢ εἰδοποίησιν διατάσσουσαν αὐτὸν νὰ ὁδεύῃ μετὰ προνοίας, μέχρις οὗ φθάσῃ τὸν προηγηθέντα συρμόν, ἢ τὸ ἑπόμενον σηματοφυλακεῖον.

Ὑπάρχουσι δύο περιπτώσεις, καθ' ἃς κατ' ἀνάγκην θὰ εἰσέλθῃ ὁ μηχανοδηγὸς εἰς κλειστὸν τμῆμα, οἱονδήποτε καὶ ἂν ᾖ τὸ ἐν χρήσει σύστημα block: ὁσάκις πρέπει νὰ δράμῃ εἰς βοήθειαν βλαβέντος συρμοῦ ἐν τῷ τμήματι, ἢ ὁσάκις αἱ συσκευαὶ δὲν λειτουργοῦσι κανονικῶς.

Πᾶν σύστημα block, καθ' ὃ ἡ ἄδεια εἰσόδου εἰς κλειστὸν τμῆμα ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τὰς δύο προηγουμένας περιπτώσεις, θεωρεῖται ὡς ἀπόλυτον block.

3) Πραγματοποίησις τοῦ block - system δι' εἰδικῶν συσκευῶν. Κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποίησαν συνήθεις δίσκους, ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων καὶ ὡς ἐκ τούτου μὴ παρέχοντας πραγματικὴν ἀσφάλειαν. Τὸ block-system ἐπραγματοποιήθη ἀληθῶς μόνον δι' εἰδικῶν πρὸς τοῦτο συσκευῶν. Τοιαῦται συσκευαὶ ἀνήκουσιν εἰς πολλὰ συστήματα, ὡς τὸ τοῦ Tyer, Regnault, Preece, Hall κλπ.

Κατὰ τὸν Cossmann τύπος συσκευῆς block-system δέον, ὅπως ᾖ πλήρης, νὰ ἐκπληροῖ τοὺς ἀκολούθους ἓξ ὅρους:

α') Νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν εἴσοδον συρμοῦ εἰς τμῆμα, μόνον ἀφοῦ ἀναγγείλῃ αὐτὸν εἰς τὸν σταθμὸν τῆς ἐξόδου τοῦ τμήματος.

β') Νὰ ἐπιτρέπῃ τὸ ἄνοιγμα κλειστοῦ τμήματος μόνον τῇ ἐπεμβάσει τοῦ σταθμοῦ πρὸς ὃν διευθύνεται ὁ συρμός, ὅστις κατέχει τὸ τμῆμα.

γ') Εἰς τοὺς ἐνδιαμέσους σταθμοὺς νὰ ἐπιτρέπῃ τὸ ἄνοιγμα τμήματος, ὅπερ ἐγκαταλείπει συρμός, ἀφοῦ κλείσῃ πρότερον τὸ τμῆμα ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσέρχεται.

δ') Εἰς τοὺς σταθμοὺς νὰ ἐπιτρέπῃ τὸ ἄνοιγμα τοῦ προηγουμένου τούτοις τμήματος, μόνον ὅταν θὰ ᾖ ἐλευθέρα ἡ κυρία ὁδός.

ε') Νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐξάλειψιν τῶν σημάτων ἀναχωρήσεως εἰς τὴν ἀφετηρίαν τῆς γραμμῆς τοῦ block καὶ ἐν τοῖς σταθμοῖς, ἔνθα οἱ συρμοὶ παραμερίζουσι, μόνον μετὰ τὸ κλείσιμον τοῦ τμήματος, εἰς ὃ εἰσέρχεται ὁ συρμός.

στ') Νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ τὸ ἄνοιγμα προκεχωρημένου δίσκου, ὅστις καλύπτει ἐξ ἀποστάσεως τμῆμα κεκλεισμένον, πρὶν ἢ ἀνοιχθῇ τοῦτο.

4) Αὐτόματον block-system. Τὸ αὐτόματον block λειτουργεῖ ἄνευ ἐπεμβάσεως ὑπαλλήλων: τὰ σήματα διατίθενται δι' ἀνοικτὴν ἢ διὰ κλειστὴν ὁδὸν δι' αὐτῆς τῆς διελεύσεως τοῦ συρμοῦ. Ἐπειδὴ οὐδεὶς ὑπάλληλος διατίθεται διὰ τὴν φύλαξιν καὶ τὸν χειρισμὸν τῶν σημάτων, ὅπως μὴ διακόπτηται ἡ κυκλοφορία ἐν περιπτώσει δια-

Digitized by Google

ταράξεως, κατ' ἀνάγκην τὸ αὐτόματον block θὰ λειτουργῇ ὡς ἐπιτρεπτὸν block. Ἡ λειτουργία τοῦ αὐτομάτου block βασίζεται ἐπὶ τῆς λειτουργίας κυκλώματος τῶν τροχιῶν. Ἡ ὁδὸς διαιρεῖται εἰς διαδοχικὰ τμήματα, ἠλεκτρικῶς μεμονωμένα τὰ μὲν ἀπὸ τὰ δέ. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἑκάστου τμήματος τὰ τεμάχια ἑκάστης τροχιᾶς συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ χαλκίνων συρμάτων, ἀφ' ἑκάστου ἀμφιδέτου, ὅπως ἀποτελέσωσι καλὸν ἀγωγόν. Εἰς τὸ ἓν ἐκ τῶν ἄκρων ὑπάρχει πηγὴ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἐπικοινωνοῦσα μετὰ τῶν δύο τροχιῶν· εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον ἐπικοινωνεῖ ἐπίσης μετὰ τῶν τροχιῶν ἠλεκτρικὸς μαγνήτης (un relais). Ὁσάκις ἡ ὁδὸς εἶναι ἐλευθέρα, τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα διέρχεται διὰ τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου καὶ μαγνητίζει τοῦτον. Ὁσάκις ὅμως εἰσέλθῃ ἄτρακτος εἰς τὸ τμῆμα, διακλαδοῖ τὸ κύκλωμα καὶ ὁ ἠλεκτρομαγνήτης ἀπομαγνητίζεται.

Ἡ ἀπομαγνήτισις αὕτη ἐνδεικνύει, ὑλικῶς, τὴν κατάληψιν τοῦ τμήματος. Χρησιμοποιοῦσι τὴν ἀπομαγνήτισιν ταύτην πρὸς δρᾶσιν ἐπὶ τῶν κυκλωμάτων, δι' ὧν κινοῦνται τὰ σήματα.

Ὁσάκις πρόκειται ἠλεκτρικὴ ἕλξις, ἡ πηγὴ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας δέον νὰ παρέχῃ ἐναλλασσόμενον ρεῦμα, προστρέχουσι δὲ εἰς εἰδικὰς διατάξεις, ὅπως ἐπιτρέπωσι τὴν δίοδον, ἀπὸ τμήματος εἰς τμῆμα, τοῦ ρεύματος ἐπιστροφῆς τῆς ἕλξεως. Ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῶν σημάτων, τόσῳ διὰ τὸ χειροκίνητον, ὅσῳ καὶ διὰ τὸ αὐτόματον block, ἔχομεν δύο συστήματα: ἢ block *κανονικῶς ἀνοικτόν*, ἤτοι σήματα κλειόμενα ὄπισθεν ἑκάστου συρμοῦ, ἀλλ' ἀνοιγόμενα εὐθὺς ὡς ὁ συρμὸς εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἀκόλουθον τμῆμα καὶ κλεισθῇ τὸ σῆμα τούτου, ἢ block *κανονικῶς κλειστόν*, ἤτοι σήματα ἀνοιγόμενα πρὸ ἑκάστου συρμοῦ καὶ κλειόμενα ὄπισθεν αὐτοῦ, ὅπως μὴ ἐπανανοιχθῶσιν, ἐὰν οὐδὲν ἀντιτίθεται πρὸς τοῦτο, παρὰ μόνον ἐπὶ τῇ ἀφίξει νέου συρμοῦ.

5) Σύγκρισις τοῦ αὐτομάτου πρὸς τὸ χειροκίνητον block. Τὸ αὐτόματον block τυγχάνει δαπανηρότερον διά τε τὴν ἵδρυσιν, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν ἐπίβλεψιν ἢ τὸ φυλασσόμενον block. Τοὐναντίον καταργοῦμεν δι' αὐτοῦ τὴν φύλαξιν, ἡ δ' ἐκ τούτου οἰκονομία ἐπὶ γραμμῶν, ὧν οἱ σταθμοὶ ἀραιοί, αἱ διχάσεις καὶ αἱ ἰσόπεδοι διαβάσεις σπάνιαι, ὑπερκαλύπτει τὴν αὔξησιν τῆς δαπάνης ἱδρύσεως, συντηρήσεως καὶ ἐπιβλέψεως.

Ἡ περίπτωσις ἀραιῶν σταθμῶν, ἰσοπέδων διαβάσεων καὶ διχάσεων χαρακτηρίζει ἰδίως τὰς ἀμερικανικὰς γραμμάς, τοῦτο δ' ἐξηγεῖ διατὶ τὸ αὐτόματον block χρησιμοποιεῖται εὐρέως ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ χρῆσις αὐτοῦ σπανιωτέρα ἐν Εὐρώπῃ, ἔνθα συχνότατα τὰ σηματοφυλακεῖα τοῦ block ἱδρύονται εἰς μέρη, ὅπου λειτουργοῦσι δι' ὑπαλλήλων, ὧν ἡ ἐκεῖ παρουσία ἀναπόφευκτος καὶ ἂν ἔτι δὲν θὰ ἐλειτούργει συσκευὴ block. Ὅθεν ἡ ἄποψις τῆς δαπάνης χειρισμοῦ τῶν συσκευῶν τοῦ block εἶναι ἥσσονος σημασίας διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ ἢ διὰ τὰ ἀμερικανικὰ συμπλέγματα. Ἐπιπροσθέτως, πολλαὶ σιδηροδρομικαὶ διοικήσεις φρονοῦσιν ὅτι εἰς περιπτώσεις διαταραχῆς τῶν συσκευῶν ὑπάρχει ὄφελος, ὁσάκις ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ πρωτοβουλία ὑπαλλήλου ἀντικαθιστᾷ τὸ διαταραχθὲν ὄργανον ἀσφαλείας, πᾶσαι δὲ φρονοῦσιν ὅτι οἱ ἐν δράσει φύλακες τοῦ block, κατὰ μῆκος τῶν γραμμῶν, εἰσὶ χρήσιμοι ὄχι μόνον πρὸς συμβολὴν εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν συσκευῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐξασκουμένης ἐποπτείας ἐπὶ τῶν συρμῶν καὶ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτῶν εἰς τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα ἀτυχήματα αὐτῶν.

Τὸ αὐτόματον block ἐπεξετάθη πολὺ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις: τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1927, ἐπὶ τῶν 386.000 χμ. τοῦ ἀμερικανικοῦ συμπλέγματος 82.300 χμ. γραμμῶν ἦσαν ἐφωδιασμέναι μὲ τὸ αὐτόματον block-system. Τὸ σύστημα ἐξηπλώθη ὀλιγώτερον ἐν Εὐρώπῃ. Λειτουργεῖ ἐπὶ τῶν μητροπολιτικῶν σιδηροδρόμων Λονδίνου, Παρισίων καὶ Βερολίνου, ὡς καὶ ἐπὶ 600 χμ. ἠλεκτροκινήτων σιδηροδρόμων τοῦ γαλλικοῦ συμπλέγματος Midi.

Μῆκος τῶν τμημάτων καὶ δαπάναι τοῦ block-system. Τὸ μῆκος ποικίλλει ἀπὸ 1 ἕως 3 χμ, ἡ δαπάνη 2.000 φρ. χρυσᾶ ἀνὰ χμ.

6') *Γραμμαὶ μετὰ μοναδικῆς ὁδοῦ*. Ἐπὶ γραμμῆς μετὰ μοναδικῆς ὁδοῦ, πλὴν τοῦ διαχωρισμοῦ συρμῶν τῆς αὐτῆς φορᾶς πορείας, ὅπως μὴ συγκρούωνται ἐκ τῶν ὄπισθεν, ἐπιβάλλονται καὶ μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεων συρμῶν ἀντιθέτου φορᾶς πορείας.

Ἠρκέσθησαν κατ' ἀρχὰς καὶ ἀρκοῦνται ἔτι, ἐπὶ τοῦ πλείστου τῶν γραμμῶν μικρᾶς καὶ μέσης κυκλοφορίας, νὰ ἐξασφαλίζωσι τὸν διαχωρισμὸν τῶν συρμῶν τῆς αὐτῆς φορᾶς πορείας διὰ τοῦ χρόνου καὶ νὰ ὁρίζωσι τὰ σημεῖα διασταυρώσεως τῶν συρμῶν ἀντιθέτων φορῶν. Ἐν περιπτώσει καθυστερήσεων δυνάμεθα, τῇ μεσολαβήσει τοῦ τηλεγράφου ἢ τοῦ τηλεφώνου, ν' ἀλλάσσωμεν τὰ σημεῖα τῶν διασταυρώσεων συρμῶν, ὧν ὁ ἕτερος ἐν καθυστερήσει. Οὐδεμία ὅμως ἀνεξάρτητος ἢ ἐν συμπλοκῇ τηλεγραφικὴ ἢ τηλεφωνικὴ συνεννόησις παρέχει ἀπόλυτον ἀσφάλειαν: σφάλματα δυνατὸν νὰ γίνωσι καὶ νὰ ἐξαποσταλῶσι συρμοὶ ἀντιθέτων φορῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τμήματος. Πρὸς ἀποφυγὴν οἱωνδήποτε κινδύνων δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῶσι σήματα ἐν συμπλοκῇ ἢ ἐξαρτώμενα ἀπὸ κυκλώματα τῆς ὁδοῦ, ἔστω χρῆσις αὐτομάτου ἢ ἐν συμπλοκῇ block, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦσι καὶ οἰκονομικώτερα μέσα, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα:

1) Κυκλοφορία διὰ μοναδικοῦ συρμοῦ (trains en navette). Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γραμμῆς μοναδικὸς συρμός, ὅστις διατρέχει αὐτὴν ἐναλλὰξ κατὰ τὰς δύο φορὰς κινήσεως. Ἐν περιπτώσει ἀτυχήματος, δευτέρα μηχανὴ θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν γραμμὴν μόνον μετὰ ἐξασφάλισιν ἀκινησίας τῆς μηχανῆς τοῦ συρμοῦ, μεθ' ἧς δέον νὰ συνδεθῇ ὅπως ἐξέλθῃ.

Τὸ προκείμενον σύστημα εἶναι προφανῶς ἀκατάλληλον διὰ γραμμὰς μεγάλου μήκους καὶ σημαντικῆς πως κινήσεως.

2) Κυκλοφορία δι' ὁδηγέτου (circulation par pilotage). Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἀποστέλλονται συρμοὶ ἀπὸ τὴν ἀφετηρίαν πρὸς τὸ τέρμα τμήματος μόνον διὰ τῆς συνοδείας ἢ τῆς παρουσίας ὑπαλλήλου, ὃν καλοῦμεν ὁδηγέτην (pilote).

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀνέχεται πυκνὴν κυκλοφορίαν, εἶναι ὅμως δαπανηρὸν ὁσάκις τὰ τμήματα εἶναι πολλά. Χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἐπὶ τῶν γραμμῶν διπλῆς ὁδοῦ, ἐν ᾗ περιπτώσει, δι' οἱονδήποτε λόγον, κυκλοφοροῦμεν ἐπ' αὐτῶν κατ' ἀντίθετον φορὰν πορείας.

3) Ράβδος - Ὁδηγέτις. Τὸν ὁδηγέτην τοῦ προηγουμένου συστήματος δυνάμεθα ν' ἀντικαταστήσωμεν διὰ ράβδου - ὁδηγέτιδος (staff - system κατὰ τοὺς Ἄγγλους). Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ὁ σταθμάρχης ἐξαποστέλλει συρμόν, μόνον ἂν ἔχῃ βραχεῖαν ράβδον εἰς χεῖρας αὐτοῦ· οἱ μηχανοδηγοὶ ἐπίσης ἐκκινοῦσι μόνον ὅταν ἴδωσι τὴν ράβδον· ἡ ράβδος αὕτη δίδεται εἰς τὸν μηχανοδηγὸν τοῦ τελευταίου ἐκ τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν ἐξαποστελλομένων συρμῶν, ὅπως δοθῇ εἰς τὸν σταθμάρχην τοῦ ἄκρου τοῦ τμήματος, πρὸς ἀποστολὴν συρμῶν ἀντιθέτου φορᾶς.

4) Ράβδος μετὰ δελτίων (staff-and-ticket-system). Πιθανὸν ὅμως σταθμάρχης τῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ τέρματος τμήματος νὰ πλανηθῇ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συρμῶν, οὓς δικαιοῦται νὰ ἐξαποστείλῃ κατὰ τὴν αὐτὴν φοράν, πρὶν ἢ ἐκκινήσῃ συρμὸς ἀντιθέτου φορᾶς.

Πρὸς ἀποφυγὴν τοιούτων σφαλμάτων, ὁ σταθμάρχης τοῦ σταθμοῦ Α ἐξαποστέλλει τοὺς διαδοχικοὺς ν—1 συρμοὺς πρὸς τὸν σταθμὸν Β μόνον ἀφοῦ ἀνοίξῃ κύτιον, ἐξαγάγῃ ἐξ αὐτοῦ δελτίον καὶ δώσῃ τοῦτο εἰς τὸν μηχανοδηγόν. Τὸ κύτιον περιέχει ν—1 δελτία, ἀνοίγεται δὲ μόνον διὰ τῆς ράβδου - ὁδηγέτιδος καὶ ἐπανακλείεται δι' ἀποσύρσεως αὐτῆς. Ὅθεν, πρὸς ὕπαρξιν δελτίων, ἀναγκαία ἡ συνύπαρξις ράβδου-ὁδηγέτιδος καὶ κυτίου.

Ὁ σταθμὸς Α θὰ ἐξαποστείλῃ οὕτω τοὺς ν—1 συρμούς, δεικνύων ἑκάστοτε τὴν ράβδον-ὁδηγέτιδα καὶ δίδων τὸ ἐξαχθὲν δι' αὐτῆς δελτίον· μετὰ τοῦ νιοστοῦ συρμοῦ θὰ ἐξαποστείλῃ τὸ κύτιον τῶν δελτίων μετὰ τῆς ράβδου-ὁδηγέτιδος εἰς τὸν σταθμὸν Β, ὅστις δύναται τότε, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, νὰ ἀποστέλλῃ συρμοὺς εἰς τὸν σταθμὸν Α.

Μειονέκτημα τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ἡ δυσχέρεια ἀλλαγῆς τῶν προβλεπομένων εἰς τὰ δρομολόγια διασταυρώσεων: ἐὰν ὁ κομιστὴς τῆς ράβδου - ὁδηγέτιδος συρμὸς εἶναι ἐν καθυστερήσει, ἀδύνατον ν' ἀλλάξωμεν τὴν διασταύρωσιν αὐτοῦ μετὰ συρμῶν ἀντιθέτου φορᾶς. Δυνάμεθα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ ζητήσωμεν διὰ τοῦ τηλεγράφου τὴν ἀλλαγὴν διασταυρώσεως τοῦ καθυστεροῦντος συρμοῦ, ἀφοῦ δ' ἐγκριθῇ αὕτη ἀπὸ τὸν σταθμόν, ὅστις περιμένει αὐτόν, νὰ δείξωμεν τὴν ἔγκρισιν εἰς τὸν ἀρχι-ὁδηγὸν καὶ τὸν μηχανοδηγὸν τοῦ κατ' ἀντίθετον φορὰν ἐξαποσταλησομένου συρμοῦ, πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς καθυστερούσης ράβδου-ὁδηγέτιδος μετὰ τοῦ κυτίου αὐτῆς.

5) Πλάκες - ὁδηγέτιδες (train tablet-system). Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπέτυχον τὴν ἀλλαγὴν τῶν διασταυρώσεων δι' ἠλεκτρικῆς πλακὸς-ὁδηγέτιδος.

Οἱ σταθμοί εἰσιν ἐφωδιασμένοι διὰ συσκευῶν ἠλεκτρικῶς συνδεδεμένων καὶ περιεχουσῶν μεταλλικοὺς δίσκους. Ὁσάκις σταθμὸς Α θέλει ν' ἀποστείλῃ συρμὸν εἰς τὸν σταθμὸν Β, καθιστᾷ αὐτὸ γνωστὸν δι' ἠλεκτρικοῦ κώδωνος. Ἐὰν ἡ ὁδὸς εἶναι ἐλευθέρα, ὁ σταθμὸς Β ἐξάγει ἐκ τῆς ἑαυτοῦ συσκευῆς χαράκιον (coulisse), δι' οὗ πιέζει τὸ κομβίον ἠλεκτρικῆς συνδέσεως μετὰ τῆς συσκευῆς τοῦ σταθμοῦ Α· ἐκ τῆς πιέσεως ταύτης ὁ σταθμὸς Α ἐξάγει ἐκ τῆς ἑαυτοῦ συσκευῆς χαράκιον, δι' οὗ δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ μίαν πλάκα-ὁδηγέτιδα, ἣν δίδει εἰς τὸν μηχανοδηγὸν τοῦ πρὸς ἀναχώρησιν συρμοῦ. Ὁ μηχανοδηγὸς παραδίδει τὴν πλάκα εἰς τὸν σταθμὸν Β, ὅστις τοποθετεῖ ταύτην εἰς τὴν συσκευὴν αὐτοῦ. Μόνον μετὰ τὴν τοιαύτην τοποθέτησιν τῆς πλακὸς δύναται ὁ σταθμὸς Α ἢ ὁ σταθμὸς Β νὰ ζητήσῃ τὴν ἐλευθέρωσιν νέας πλακὸς πρὸς ἀποστολὴν ἄλλου συρμοῦ, μὲ τὴν ἄδειαν πάντοτε τοῦ σταθμοῦ ἀφίξεως.

6) Ἠλεκτρικὴ ράβδος - ὁδηγέτις (bâton électrique). Ἐν Ἀγγλίᾳ ἔθεσαν εἰς λειτουργίαν σύστημα ἀνάλογον τοῦ προηγουμένου. Εἰς ἕκαστον ἄκρον τμήματος μοναδικῆς ὁδοῦ ὑπάρχει κιβώτιον, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται ἀριθμός τις ράβδων μεταλλικῶν, ἰδίων δι' ἕκαστον τμῆμα χαρακτηριστικῶν. Τὰ δύο ταῦτα κιβώτια συνδέονται πρὸς ἄλληλα ἠλεκτρικῶς, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ εὑρίσκηται ἔξω τούτων παρὰ μία μόνον ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ράβδων, ἃς περιέχουσιν, ὁσάκις δὲν κυκλοφορεῖ συρμὸς ἐπὶ τοῦ τμήματος.

Διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ὡς καὶ διὰ τοῦ προηγουμένου, δὲν δυνάμεθα νὰ στείλωμεν δεύτερον συρμὸν ἐκ τοῦ σταθμοῦ Α εἰς τὸν Β, πρὶν ἢ φθάσῃ ἐκεῖ ὁ πρῶτος, παραδώσῃ τὴν ράβδον, τοποθετήσωσι ταύτην εἰς τὸ κιβώτιον τοῦ Β καὶ καταστῇ οὕτως ἐφικτὴ ἡ ἐξαγωγὴ καὶ ἄλλης ράβδου ἐκ τοῦ κιβωτίου τοῦ σταθμοῦ Α.

Διώρθωσαν τὸ μειονέκτημα τοῦτο διὰ τῆς προσθήκης κυτίου εἰς ἑκάστην ἐκ τῶν ράβδων. Ἕκαστον ἐκ τῶν προσαρτηθέντων κυτίων περιέχει ἀριθμόν τινα δελτίων (tickets), δύναται δὲ ν' ἀνοιχθῇ μόνον μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς ράβδου ἐκ τοῦ κιβωτίου καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπανακλεισθῇ παρὰ μόνον ὅταν θὰ περιέχῃ πάντα τὰ ἑαυτοῦ δελτία. Ὅθεν μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν ράβδου μετὰ τοῦ ἑαυτῆς κυτίου ἐκ τοῦ κιβωτίου τοῦ σταθμοῦ Α ἀνοίγομεν τὸ κύτιον καὶ λαμβάνομεν ἐξ αὐτοῦ δελτία πρὸς ἀποστολὴν συρμῶν εἰς τὸν σταθμὸν Β· ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν συρμῶν φέρει τὴν ράβδον μετὰ τοῦ ἑαυτῆς κυτίου εἰς τὸν σταθμὸν Β, ὅστις ἐπαναθέτει *πάντα τὰ δελτία* ἐντὸς τοῦ κυτίου, καθόσον τότε μόνον δύναται νὰ ἐπανακλείσῃ τοῦτο καὶ καταστήσῃ ἐφικτὴν τὴν εἴσοδον τῆς ράβδου μετὰ τοῦ κυτίου εἰς τὸ κιβώτιον τῶν ράβδων αὐτοῦ. Καθίσταται οὕτως ἐφικτὴ ἡ ἐξαγωγὴ ράβδου πρὸς ἀποστολὴν συρμῶν ἐξ ἑνὸς τῶν δύο σταθμῶν εἰς τὸν ἄλλον.

7) Ἠλεκτρικοὶ κώδωνες. Πρὸς αὔξησιν τῆς ἀσφαλείας τῆς κυκλοφορίας ἐπὶ τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ ἐπιβάλλουσιν εἰς πολλὰς χώρας τὴν χρῆσιν ἠλεκτρικῶν κωδώνων, ἐξαιρέσει: 1ον) τῶν γραμμῶν ἐφ' ὧν δὲν κυκλοφοροῦσι ταχεῖς καὶ ταχύτατοι συρμοὶ καὶ ἐκμεταλλεύονται αὐτὰς διὰ μοναδικοῦ συρμοῦ ἢ διὰ ράβδου-ὁδηγέτιδος· 2ον) τῶν γραμμῶν ἐφ' ὧν ὁ χρόνος ἀναχωρήσεως μεταξὺ δύο κανονικῶν ἢ δύο προαιρετικῶν συρμῶν εἶναι μεγαλύτερος ἢ ἴσος πρὸς 2 ὥρας· καὶ 3ον) τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ, ἃς ἐκμεταλλεύονται διὰ τοῦ block-system ἢ δι' ἄλλου ἰσασφαλοῦς μέσου.

Οἱ κώδωνες ἀναγγέλλουσιν εἰς τὸν ἑπόμενον σταθμὸν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα φυλακεῖα τὴν ἄφιξιν καὶ τὴν φορὰν κινήσεως τῶν συρμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ. Χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης πρὸς μετάδοσιν τοῦ σήματος κινδύνου, ἤτοι τῆς ἀμέσου ἀκινησίας τῶν συρμῶν ἐφ' ὅλου τοῦ τμήματος.

Εἰς τοὺς τελικοὺς σταθμοὺς ὑπάρχει μοναδικὸς κώδων διὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἀφίξεως ἢ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν συρμῶν. Εἰς τοὺς ἐνδιαμέσους σταθμοὺς ὑπάρχουσι τοὐναντίον δύο κώδωνες, εἷς δι' ἑκάστην φορὰν κινήσεως, ἐπίσης δὲ καὶ εἴς τινας ἰσοπέδους διαβάσεις ἢ φυλακεῖα, φυλασσομένας ἢ ἀφυλάκτους.

Οἱ συρμοὶ ἑκάστης φορᾶς πορείας ἀναγγέλλονται διὰ διακριτικῶν συνδυασμῶν κρούσεων: τρεῖς ὁμάδες, ἐκ τριῶν κρούσεων ἑκάστη, χωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων διὰ 15'', δηλοῦσι τὴν κίνησιν συρμοῦ περιττοῦ ἀριθμοῦ, τρεῖς δὲ ὁμάδες ἐκ δύο κρούσεων, χωριζόμεναι ἐπίσης διὰ 15'', δηλοῦσι τὴν κίνησιν συρμοῦ ἀρτίου ἀριθμοῦ. Ἡ γενικὴ στάσις ὅλων τῶν συρμῶν τμήματος ἐνδείκνυται διὰ συνεχῶν κρούσεων, ἄνευ ἐνδιαμέσων διακοπῶν. Ἡ μηδένισις τῶν προηγουμένων σημάτων γίνεται δι' ὁμάδων κρούσεων, ἐπαναλαμβανομένων ἐναλλὰξ ἀνὰ 5 καὶ ἀνὰ 1 κροῦσιν.

Διὰ τῶν συμβολικῶν κρούσεων, τῶν δηλουσῶν τοὺς συρμοὺς τῶν δύο φορῶν κινήσεων, καθίσταται ἀμέσως γνωστὸν εἰς ἅπαν τὸ προσωπικὸν τῶν δύο σταθμῶν τμήματος καὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν ὁδοῦ ἐὰν δύο συρμοὶ βαίνουσι κατ' ἀλλήλων, καθόσον ἀκούονται τότε *συγχρόνως* οἱ κωδωνισμοὶ τῶν δύο φορῶν πορείας.

Λεπτομερέστατοι κανονισμοὶ περιέχουσι τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ προσωπικοῦ τῶν σταθμῶν καὶ τῆς ὁδοῦ ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει, πρὸς ἀκινησίαν τῶν συρμῶν ἐπὶ τοῦ τμήματος. Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι πλεῖστα δυστυχήματα θὰ συνέβαινον ἐπὶ γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ, ἐὰν αὗται δὲν εἶχον ἠλεκτρικοὺς κώδωνας.

8) Block-system διὰ μοναδικὴν ὁδόν. Ἡ κατὰ τμήματα ἢ δι' ἀποκλείσεως ἐκμετάλλευσις χρησιμοποιεῖται ὀλίγον μόνον ἐπὶ τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ, πλὴν τῆς Ἀγγλίας, ἔνθα, σχεδὸν ἄνευ μεταβολῶν, ἐφήρμοσαν εἰς τὴν μοναδικὴν ὁδὸν τὰς συσκευὰς τῆς διπλῆς ὁδοῦ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ κατ' ἀνάγκην τὰ σήματα θὰ μένωσι κανονικῶς κλειστά, καθόσον συρμοὶ δυνατὸν νὰ παρουσιασθῶσι καὶ κατὰ τὰς δύο φορὰς πορείας.

Ζ) ***Κυκλοφορία τῶν συρμῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις.*** Ἡ ὑπηρεσία τῆς κινήσεως τῶν συρμῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις εἶναι διωργανωμένη κατὰ τὸ λεγόμενον dispatching system.

Ἐν Εὐρώπῃ ἡ εὐθύνη τῆς ὑπηρεσίας τῆς κινήσεως μερίζεται μεταξὺ ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ ὑπαλλή-

Digitized by Google

λων ἐπιφορτισμένων νὰ ἐφαρμόζωσιν, ἕκαστος ὅσον ἀφορᾷ ἑαυτόν, τὰς διατάξεις κανονισμοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ προβλέπονται ὅλαι αἱ περιπτώσεις καὶ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὁποίου σχεδὸν ἀπολύτως ἐξαρτᾶται ἡ ἀσφάλεια τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἡ εὐθύνη τῆς κυκλοφορίας τῶν συρμῶν ἀνατίθεται, ἐν ἑκάστῳ τμήματι, εἰς μοναδικὸν ὑπάλληλον *train-dispatcher*, ἤτοι *διευθυντὴν τῆς κινήσεως* καλούμενον, ἀποκλειστικῶς ἐπιφορτισμένον νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν κυκλοφορίαν, οἱαιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ παρουσιαζόμεναι περιπτώσεις. Ὁ train-dispatcher πληροφορεῖται διὰ τοῦ τηλεγράφου καὶ τοῦ τηλεφώνου περὶ τῆς θέσεως τῶν συρμῶν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ τμήματος· δίδει αὐτοῖς διαταγὰς κατὰ τὴν ἀναχώρησιν, ὡς καὶ ἐν πορείᾳ, τῇ μεσολαβήσει ἢ οὐ τῶν σταθμῶν, δι᾽ ὧν διέρχονται οἱ συρμοί. Ὁ ὑπάλληλος οὗτος εἶναι ἀληθὴς δικτάτωρ τῆς κινήσεως: ἐξαποστέλλει τοὺς συρμούς, ὧν κανονίζει τὸ δρομολόγιον· σταματᾷ αὐτοὺς πρὸς διασταύρωσιν ἢ παραμέρισιν, ἀλλάσσει τὸ δρομολόγιον αὐτῶν, ἀποστέλλει τοὺς εἰδικοὺς συρμούς, στέλλει ἐπικουρίας κ.λπ., πάντα δὲ ταῦτα χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ γραφείου αὐτοῦ. Τείνουσι γενικῶς πρὸς χειρισμὸν τῶν σημάτων τοῦ τμήματος ἐξ αὐτοῦ τοῦ γραφείου τοῦ train-dispatcher.

Τὸ γραφεῖον τοῦ dispatcher εὑρίσκεται εἰς τὸν σπουδαιότερον σταθμὸν τοῦ τμήματος. Τηλεγραφικὸς ὑπάλληλος προσκολλᾶται παρ᾽ αὐτῷ. Τὸ μῆκος ἑκάστου τμήματος ποικίλλει ἀπὸ 100 ἕως 200 χμ. καὶ περιλαμβάνει 15 ἕως 30 σταθμούς.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ὑπηρεσίας τῶν συρμῶν συμπληροῦται διὰ τοῦ λεγομένου δικαιώματος ὁδοῦ: «Οἱ συρμοὶ κατωτέρας τάξεως δέον νὰ σέβωνται τοὺς συρμοὺς ἀνωτέρας τάξεως». Συρμοὶ ἀνωτέρας τάξεώς εἰσιν οἱ ἔχοντες ὡρισμένον δρομολόγιον, κατωτέρας δὲ τάξεως οἱ μὴ ἔχοντες τοιοῦτον.

Ἐπὶ τῶν γραμμῶν μοναδικῆς ὁδοῦ, ὁσάκις δύο συρμοὶ ἀντιθέτου φορᾶς εἰσι τῆς αὐτῆς τάξεως, προτιμᾶται ὁ ὁδεύων πρὸς ἀνατολὰς ἔναντι τοῦ ὁδεύοντος πρὸς δυσμάς.

Τὸ dispatching-system ἐφηρμόσθη κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν ἐπὶ τῶν γαλλικῶν γραμμῶν, ἃς ἐχρησιμοποίουν. Γίνονται δοκιμαὶ αὐτοῦ εἰς πολλοὺς σιδηροδρόμους, ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα οἱ dispatcher δὲν ἔχουσι δικτατορικὴν ἀλλὰ συμβουλευτικὴν γνώμην, πάντοτε ὅμως ἀκολουθουμένην, καθόσον βασίζεται αὕτη ἐπὶ συνολικῆς τινος καὶ οὐχὶ ἐπὶ μερικῆς καταστάσεως τῆς κινήσεως. Ἀναμφισβητήτως διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐπιτυγχάνεται αὔξησις τῆς τε ἀσφαλείας τῆς κυκλοφορίας, ὡς καὶ τῆς χωρητικότητος τῶν γραμμῶν.

ΙΙ. ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ. *Εἰσαγωγή.* Ἡ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευσις σιδηροδρομικῆς γραμμῆς περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν ἔργων, δι᾽ ὧν ἐπιδιώκομεν τὴν μεγίστην ἀνάπτυξιν τῶν μεταφορῶν ἐπιβατῶν καὶ ἐμπορευμάτων ἐπ᾽ αὐτῆς καὶ τὴν ἀποκόμισιν ἱκανοποιητικοῦ κέρδους ἐξ αὐτῶν.

Μεταξὺ τῶν προκειμένων ἔργων, ἓν ἐκ τῶν δυσχερεστέρων εἶναι ὁ καθορισμὸς τῶν τιμολογίων (tarifs) ἢ τῶν τιμῶν μεταφορᾶς.

α΄) Συστήματα ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ προκειμένη ὑπηρεσία δυνατὸν νὰ ὀργανωθῇ κατὰ ἓν ἐκ τῶν ἀκολούθων τριῶν συστημάτων:

1ον. Αἱ τιμαὶ τῶν μεταφορῶν προκύπτουσιν ἐκ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως καὶ ἀφίενται εἰς τὸν ἀνταγωνισμόν.

2ον. Αἱ τιμαὶ αὗται κανονίζονται μεταξὺ διοικήσεως καὶ ἀναδόχου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναλαμβανομένων ὑπὸ τοῦ τελευταίου οἰκονομικῶν βαρῶν.

3ον. Τὸ κράτος ἐκμεταλλεύεται τὸν σιδηρόδρομον ὡς πᾶσαν ἄλλην δημοσίαν ὑπηρεσίαν: ταχυδρομεῖα, τηλεγράφους, κ.λ.π.

Νῦν τὸ πρῶτον σύστημα ἐκμεταλλεύσεως ἐξέλιπεν: ὁ ἀνταγωνισμὸς κατέληξεν, ἰδίως ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ, πρῶτον μὲν εἰς οἰκονομικὰς καταστροφάς, εἶτα δὲ εἰς συνεννόησιν μεταξὺ τῶν ἀνταγωνιζομένων ἑταιρειῶν, πρὸς βλάβην πάντοτε τοῦ κοινοῦ.

Τὸ δεύτερον σύστημα ἦτο ἐπὶ πολὺν χρόνον σχεδὸν γενικὸν ἐπὶ τῆς Ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ἀποτελεῖ τοῦτο τὸ κανονικὸν σύστημα ἐκμεταλλεύσεως τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων: τὸ πλεῖστον τῶν σιδηροδρόμων τούτων ἐκμεταλλεύονται ἑταιρεῖαι, ἐφ᾽ ὧν ἐξασκεῖ ἔλεγχον τὸ κράτος, καθόσον ταῖς ἔχει ἐγγυηθῆ μέρισμα καὶ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν καλὴν αὐτῶν διαχείρισιν· οὐχ ἧττον καὶ αὐτὸ τὸ κράτος ἐκμεταλλεύεται ἀπ᾽ εὐθείας ἴδιον σύμπλεγμα, εἰς ὃ προσήρτησε, μεταπολεμικῶς, τοὺς σιδηροδρόμους τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης. Τὸ παράδειγμα τοῦ γαλλικοῦ κράτους ἠκολούθησαν πλεῖσται χῶραι. Οὐχ ἧττον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν σιδηροδρόμων γίνεται κατὰ τὸ προκείμενον σύστημα, ἤτοι δι᾽ ἑταιρειῶν, διατελουσῶν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ κράτους.

Τὸ τρίτον σύστημα προυτιμήθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, ἂν ὄχι ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἀλλὰ τοὐλάχιστον πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ὑπὸ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ ἀπὸ τὸ Βέλγιον, τὴν Ὁλλανδίαν, Ἑλβετίαν, Δανίαν, Ρωσίαν, Σουηδίαν, Αὐστρίαν, Ἰταλίαν, Ἑλλάδα κλπ.

Ποῖον ἐκ τῶν συστημάτων τούτων τὸ βέλτιστον; Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἀναντιρρήτως ὑπερέχει ἡ δι᾽ ἑταιρειῶν ἐκμετάλλευσις, ὡς ἀποδεικνύεται εἰς ὅσας χώρας γίνεται κρατικὴ καὶ ἑταιρικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν σιδηροδρόμων· ἀπὸ κοινωνιολογικῆς ἀπόψεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἡ κρατικὴ ἐκμετάλλευσις εἶναι ἡ ἰδεώδης, καθόσον θεωρεῖται ἡ μᾶλλον προσιτὴ εἰς πάντας ἀπὸ πολλαπλῶν ἀπόψεων.

Ἡ κρατικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν σιδηροδρόμων εἶναι ἀνεκτὴ μόνον εἰς χώρας, ἐν αἷς ὑπάρχει ἀρίστη καὶ ἄκαμπτος διοικητικὴ ὀργάνωσις, ἐπιπροσθέτως δὲ καὶ ὑπηρεσίαι γνωρίζουσαι κάλλιστα τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τόσῳ μεγάλων τεχνικῶν καὶ συνάμα ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, οἷαι αἱ σιδηροδρομικαί. Οἱ θιασῶται τῆς κρατικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων προτάσσουσι πάντοτε ὡς πρότυπον ὑπόδειγμα τοὺς γερμανικοὺς σιδηροδρόμους· λησμονοῦσιν οὗτοι ὅτι πιθανώτατον νὰ εὑρίσκωνται ὑπὸ ἐντελῶς ἀλλοίους ὅρους ἀλλαχοῦ. Ἄλλωστε τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τῶν σιδηροδρόμων τούτων ὑστέρησαν πάντοτε ὡς πρὸς τὰ τῶν μεγάλων γαλλικῶν ἑταιρειῶν, μεθ᾽ ὅλην τὴν βιομηχανικωτέραν κίνησιν τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων.

Ἐκ τῶν προηγουμένων προκύπτει ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν σιδηροδρόμων ὑπάγεται οὐχὶ εἰς τοὺς συνήθεις κανόνας τοῦ ἐμπορίου, ἀλλ᾽ εἰς εἰδικοὺς τοιούτους, πρὸς οὓς ὡδήγησεν ἡ πεῖρα καὶ ὁ συμβιβασμὸς ἀντιμετώπων συμφερόντων. Οἱ κανόνες οὗτοι μεταβάλλονται ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ὑπάγονται ὅμως εἰς γενικάς τινας ἀρχάς. Ἀληθὲς ὅτι, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη, τὸ αὐτοκίνητον ἀνταγωνίζεται τὸν σιδηρόδρομον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ εἰς μακροτέραν ἔκτασιν, ἐπεμβαίνει δ᾽ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὡς παράγων εἰς τὸν καθορισμὸν πολλῶν τιμολογίων.

β΄) *Βάσεις καθορισμοῦ τῶν τιμολογίων.* Διὰ τῶν τιμολογίων τῶν σιδηροδρόμων δέον ν᾽ ἀμείβωμεν συγχρόνως τὰς δαπάνας ἱδρύσεως αὐτῶν, ὡς καὶ τὰς δαπάνας μεταφορᾶς. Τὰ $^2/_3$ τῆς εἰσπράξεως μεταφορᾶς τινος ἀντιστοιχοῦσι περίπου εἰς τὰς δαπάνας ἱδρύσεως τοῦ σιδηροδρόμου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον $^1/_3$ εἰς τὰς πραγματικὰς δαπάνας τῶν ἑταιρειῶν διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τὰς δαπάνας τῆς ἰδίως μεταφορᾶς.

Ἡ δαπάνη *τῆς ἰδίως μεταφορᾶς* δυνατὸν νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μέρη: εἰς μέρος ἀνεξάρτητον τῆς ἀποστάσεως μεταφορᾶς, ὡς αἱ δαπάναι τῶν σταθμῶν, τῆς ἐκδόσεως τῶν εἰσιτηρίων, τῆς παραλαβῆς καὶ φορτώσεως τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν χειρισμῶν, τοῦ ἐλέγχου καὶ παραδόσεως εἰς τὸν σταθμὸν ἀφίξεως κλπ., καὶ εἰς ἕτερον μέρος, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποστάσεως μεταφορᾶς, ὡς τὸ ἀφορῶν τὰς δαπάνας συντηρήσεως τῆς ὁδοῦ, τὰς δαπάνας ἕλξεως καὶ ὁδηγίας τῶν συρμῶν κ. λ. π. Ἀλλ᾽ ἡ ὁλικὴ δαπάνη ἐξαρτᾶται πρὸς τούτοις ἐκ πολλῶν στοιχείων, οἷον ἐκ τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς φύσεως τῶν συναλλαγῶν, ἐκ τῆς διατάξεως τῶν σταθμῶν, ἐκ τῆς κατατομῆς τῶν γραμμῶν, ἐκ τῶν διαδρομῶν τοῦ κενοῦ ὑλικοῦ, ἐκ τῆς μέσης ἀποστάσεως μεταφορᾶς κλπ., ἀπέβη ὅμως μέχρι τοῦδε ἀδύνατος ὁ καθορισμὸς τῆς ἐπιδράσεως τῶν στοιχείων τούτων. Ἕνεκα τούτου ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐλήφθη ὡς βάσις καθορισμοῦ τῆς τιμῆς μεταφορᾶς μόνον ἡ ἀπόστασις, σὺν τῇ προσθήκῃ σταθερᾶς τιμῆς, ἀναλόγου πρὸς τὰς δαπάνας σταθμοῦ, πρὸς τὴν ταχύτητα καὶ τὸν τρόπον μεταφορᾶς καὶ πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἐμπορευμάτων. Ἔλαβον ἐπίσης ὑπ᾽ ὄψιν ἐμμέσως τὴν ἔντασιν τῶν συναλλαγῶν, παρέχοντες μείωσιν τιμῶν, μερικῶς ἢ γενικῶς.

Ἡ δαπάνη τῆς ἰδίως μεταφορᾶς, ηὐξημένη κατὰ ὡρισμένον ποσὸν πρὸς ἀμοιβὴν τῶν κεφαλαίων ἱδρύσεως, δὲν εἶναι ἡ μόνη ἐπεμβαίνουσα διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς τιμῆς μεταφορᾶς: συνήθως ἐπεμβαίνει ἐπίσης ἡ ἀξία τῶν μεταφερτέων ἀντικειμένων διὰ τῆς κατατάξεως αὐτῶν εἰς σειράς. Ὑπάρχουσι πρὸς τοῦτο δύο λόγοι: ἀφ᾽ ἑνὸς ἡ εὐθύνη τοῦ σιδηροδρόμου ἐν περιπτώσει ἀπωλείας ἢ βλάβης καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου ἡ ἐφαρμογὴ νόμου τῆς οἰκονομικῆς, καθ᾽ ὃν αἱ ἐπιβαρύνουσαι ἀντικείμενόν τι δαπάναι δέον νὰ ὦσιν ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν. Ἀλλ᾽ αἱ κατατάξεις ἐμπορευμάτων κατὰ σειρὰς ἴσης περίπου ἀξίας, ὅσῳ λεπτομερεῖς καὶ ἂν ὦσιν, ἐγκλείουσιν ἀμφιβολίας καὶ προκαλοῦσιν ἀμφισβητήσεις, ἀφοῦ ἄλλωστε αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων δὲν εὑρίσκονται πάντοτε εἰς σταθερὸν πρὸς ἀλλήλας λόγον· οὐχ ἧττον ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἐπιβάλλονται αὗται καὶ δὲν λαμβάνονται ὑπ᾽ ὄψιν μόνον διὰ τὴν ἀποστολὴν μικρῶν δεμάτων, εἴς τινας χώρας.

Τὰ λεγόμενα *φυσικὰ τιμολόγια*, ἤτοι τὰ λαμβάνοντα ὑπ᾽ ὄψιν μόνον τὸ βάρος καὶ τὸν ὄγκον τῶν ἀποστολῶν, ἔχουσι πρὸ πολλοῦ καταργηθῆ.

Α) ***Κατάταξις τῶν τιμολογίων.*** 1) *Μέγιστον τιμολόγιον.* Αἱ συγγραφαὶ ὑποχρεώσεων τῶν παραχωρήσεων σιδηροδρόμων καθορίζουσι γενικῶς τὴν μεγίστην τιμήν, ἣν ὁ ἀνάδοχος δικαιοῦται νὰ εἰσπράττῃ πρὸς ἀποζημίωσιν αὐτοῦ διὰ τὰς δαπάνας κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως· τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον νόμιμον τιμολόγιον, πλῆρες ἢ μέγιστον τιμολόγιον, ἢ τιμολόγιον τῶν συγγραφῶν ὑποχρεώσεων.

2) *Κατάταξις τῶν τιμολογίων ἀπὸ ἀπόψεως τῶν ὅρων ἐφαρμογῆς αὐτῶν.* Ὡς πρὸς τοὺς ὅρους ἐφαρμογῆς διακρίνομεν δύο εἰδῶν τιμολόγια: *γενικὰ* καὶ *εἰδικὰ τιμολόγια.* Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν εἰδικῶν τιμολογίων ὑπόκειται εἰς εἰδικοὺς ὅρους, οὓς δέχεται ὁ ἀποστολεὺς ὡς ἀντάλλαγμα πρὸς τὸν σιδηρόδρομον τῆς γενομένης αὐτῷ μειώσεως ἐπὶ τοῦ γενικοῦ τιμολογίου.

3) *Κατάταξις τῶν τιμολογίων ὡς πρὸς τὸ εἶδος αὐτῶν.* Ὡς πρὸς τὸ εἶδος διακρίνομεν: *τιμολόγια ἀποστάσεως* καὶ *τιμολόγια παγίων τιμῶν* ἢ *τιμολόγια ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμόν.*

Τὰ τιμολόγια ἀποστάσεως δυνατὸν νὰ ὦσιν: ἢ *ἀναλογικά*, ἐν οἷς ἡ τιμὴ μεταφορᾶς *ἀνάλογος* πρὸς τὴν ἀπόστασιν, ἢ *διαφορικά*, ἐν οἷς ἡ τιμὴ μεταφορᾶς μεταβάλλεται μετὰ τῆς ἀποστάσεως κατὰ νόμον μὴ ἀκολουθοῦντα τὴν ἀναλογίαν τῆς τιμῆς μεταφορᾶς πρὸς τὴν ἀπόστασιν ταύτης.

α΄) Ἀναλογικὰ τιμολόγια. Διὰ τῶν τιμολογίων τούτων ζητεῖται ἀνὰ χιλιόμετρον καὶ τόννον ἢ ἐπιβάτην ὡρισμένη τιμὴ μεταφορᾶς, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ ἀπόστασις μεταφορᾶς. Τὰ τιμολόγια ταῦτα βασίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, καθ᾽ ἣν αἱ δαπάναι πάσης φύσεως, αἱ ἀφορῶσαι τὰς μεταφοράς, εἰσὶ περίπου ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἀπόστασιν μεταφορᾶς· ἐκ πείρας ἀπεδείχθη ἀναληθὴς ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὰς δαπάνας τῆς ἰδίως μεταφορᾶς: αἱ ἀνὰ χιλιόμετρον δαπάναι μεταφορᾶς τινος μειοῦνται, ἔν τινι μέτρῳ, ὁσάκις ἡ διανυομένη ἀπόστασις αὐξάνει. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν διανομὴν τῶν γενικῶν δαπανῶν ἐπὶ μεγαλυτέρας ὁλικῆς δαπάνης, εἰς τὴν μείωσιν τῆς διαδρομῆς τῶν κενῶν ὀχημάτων κλπ.

Ἀλλὰ τὰ ἀναλογικὰ τιμολόγια δὲν συνᾴδουσι πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συναλλαγῶν, ἀνάπτυξιν, ἣν δέον νὰ ἐπιδιώκωμεν καὶ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἀποστάσεων, εἰς ἃς δυνατὸν νὰ γίνωνται τοιαῦται. Ἀλλ᾽ ἡ ἀνεκτὴ ἀπόστασις μεταφορᾶς εἶναι τόσῳ μεγαλυτέρα, ὅσῳ ἡ τιμολόγησις μεταφορᾶς μικροτέρα, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν πληρωμῆς τοῦ μεταφερτέου ἐπιβάτου ἢ ἐμπορεύματος· ὅθεν δέον νὰ μειῶμεν τὰς χιλιομετρικὰς τιμολογήσεις τόσῳ περισσότερον, ὅσῳ πρόκεινται μεγαλύτεραι ἀποστάσεις καὶ μικροτέρα δυναμικότης πληρωμῆς τῶν μεταφερτέων.

Διὰ τοῦτο σχεδὸν ἁπανταχοῦ ἐξαπλοῦνται καὶ γενικεύονται νῦν τὰ λεγόμενα *διαφορικὰ τιμολόγια.*

β΄) Διαφορικὰ τιμολόγια. Δυνάμεθα νὰ ἐπινοήσωμεν μέγαν ἀριθμὸν διαφορικῶν τιμολογίων, ἀλλ᾽ ὀλίγα μόνον ἐκ τούτων ἐφηρμόσθησαν.

Ἁπλούστερον διαφορικὸν τιμολόγιον εἶναι ἐκεῖνο, καθ᾽ ὃ ἡ ἀνὰ χμ. τιμολόγησις μειοῦται, ἐφ᾽ ὅσον ἡ ἀπόστασις μεταφορᾶς αὐξάνει· ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως τούτου παρουσιάζει δυσκολίαν εἰς τὰ ὅρια ἀλλαγῆς τοῦ χιλιομετρικοῦ τιμολογίου: ἐὰν διὰ μεταφορὰς μέχρις 100 χμ. ζητοῦμεν 1 δρ. ἀνὰ τόννον καὶ χμ., διὰ μεταφορὰς δὲ μέχρι 200 χμ. ζητοῦμεν 0,90 δρ., διὰ μεταφορὰν 1 τόννου ἢ 1 ἐπιβάτου εἰς 100 χμ. θὰ ζητήσωμεν 100 δρ., ἐνῷ θὰ ζητήσωμεν ὀλιγώτερον ποσὸν διὰ τὴν αὐτὴν μεταφοράν, ἐφ᾽ ὅσον θὰ εἶναι αὕτη μεγαλυτέρα τῶν 100 χμ καὶ μικροτέρα τῶν 111, 11 χμ, ἀπόστασις, δι᾽ ἣν θὰ εἰσπραχθῶσιν αἱ 100 δρ. (0.90 δρ. ×111, 111=100 δρ.). Τὸ μειονέκτημα τοῦτο διορθοῦται ἐν μέρει διὰ τῆς δημιουργίας *στάσεων* (paliers), ἤτοι διαστημάτων, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ αὔξησις τῶν τιμῶν παύει· αἱ στάσεις αὗται δυνατὸν νὰ προηγῶνται, νὰ ἕπωνται ἢ καὶ νὰ τοποθετῶνται ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου τῶν τεταγμένων τῶν ἀλλαγῶν τιμολογήσεως, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνηται ἀνεκτή τις μέση τιμολόγησις διὰ τὰς περὶ τὰ ὅρια ἀλλαγῶν διατιμήσεις, π. χ. διὰ τὴν ὡς ἄνω περίπτωσιν δυνατὸν νὰ ζητηθῇ σταθερὰ *ἀνὰ τόννον* εἴσπραξις 94.5 δρ. δι᾽ οἱανδήποτε ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν 94,5 καὶ τῶν 105 χμ., ἔξω δὲ τῶν ὁρίων τούτων 1.00 δρ. ἀνὰ χμ. καὶ τόννον κάτω τῶν 95 χμ. καὶ 0.90 δρ. ἄνω τῶν 105 χμ.

Βελγικὰ τιμολόγια. Ἐκ τῶν διαφορικῶν τιμολογίων μᾶλλον λογικὴ μορφὴ εἶναι ἡ τῶν λεγομένων *βελγικῶν τιμολογίων*, ὡς ἐφαρμοσθέντων τὸ πρῶτον ἐν Βελγίῳ.

Ἐν τοῖς τιμολογίοις τούτοις ἡ χιλιομετρικὴ τιμολόγησις μειοῦται κατὰ διαφόρους ζώνας, ἀλλὰ διατηρουμένης εἰς τὸ ἀκέραιον τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἑκάστης ζώνης εἰσπράξεως ἀνὰ τόννον: ἐὰν διὰ μεταφορὰς μέχρις 100 χμ. ζητοῦμεν 1 δρ. ἀνὰ μονάδα κινήσεως καὶ διὰ μεταφορὰς μεταξὺ 100 καὶ 200 χμ. ζητοῦμεν 0.90 δρ. ἀνὰ μονάδα κινήσεως, τὴν μὲν 1 δρ. θὰ ἐφαρμόσωμεν μέχρι τῶν 100 χμ, τὰς δὲ 0.90 δρ. μόνον ἀπὸ τῶν 100 χμ. καὶ πέραν, μέχρι τοῦ τέρματος, ὥστε ὁλικὴ εἴσπραξις διὰ τὴν μονάδα κινήσεως θὰ ᾖ 1 δρ. ×100+0.90 δρ. λ, ἔνθα λ τὸ ὑπόλοιπον τῆς διαδρομῆς ἀπὸ τῶν 100 χμ. καὶ πέραν.

Τὰ προκείμενα τιμολόγια παρέχουσι μεγάλην εὐχέρειαν εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς τιμολογήσεως καὶ ἐφαρμόζονται, ἰδίως διὰ τὰ ἐμπορεύματα, ἁπαντα-

Digitized by Google

χοῦ. Ἐνδείκνυνται ἰδίως διὰ στενὰς καὶ ἐπιμήκεις χώρας, ὡς ἡ Ἰταλία, ἡ Ἑλλάς, κλπ.

Τιμολόγια κατὰ ζώνας. Πρὸς ἁπλοποίησιν τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν εἰσπρακτέων ἀνὰ μονάδα κινήσεως ἐδέχθησαν ὡς μονάδα μήκους τὸ χμ, ὥστε νὰ λογίζωσι τὰς ἀποστάσεις εἰς χμ. Δυνάμεθα ὅμως νὰ δημιουργήσωμεν τμήματα ἀποστάσεων κατὰ βούλησιν ὁριζομένων, ἐντὸς δ' ἑκάστου τμήματος νὰ ζητῶμεν μοναδικὴν τιμὴν διὰ τὴν μονάδα κινήσεως, ἤτοι δυνάμεθα νὰ θεωρῶμεν τὸ μῆκος ἑκάστου τμήματος ὡς μονάδα μήκους: ἐν τῇ περιπτώσει δημιουργίας τμημάτων 0—2, 2—4, 4—5, 5—8, 8—10, 10—15, 15—20, 20—30 χμ. κλπ. λαμβάνομεν τὸ μῆκος ἑκάστου τμήματος (ἔστω τὸ τῶν 10 χμ. τοῦ τελευταίου τμήματος) ὡς μονάδα μήκους δι' αὐτό, καὶ ζητοῦμεν μοναδικὴν τιμὴν διὰ τὴν μονάδα κινήσεως, εἰς οἱανδήποτε ἀπόστασιν καὶ ἂν μεταφερθῇ αὕτη μεταξὺ τῶν 20 καὶ τῶν 30 χμ· ὅθεν θὰ ἔχωμεν μοναδικὴν τιμὴν διὰ τὴν ζώνην 0—2, ἄλλην διὰ τὴν ζώνην 2—4 καὶ οὕτω διὰ τὰ ἄλλα τμήματα.

Τὰ τιμολόγια κατὰ ζώνας εἰσὶ πρόσφορα διὰ τὰς γραμμὰς περιχώρων, ἔχουσιν ὅμως τὰ αὐτὰ μειονεκτήματα μὲ τὰ τιμολόγια μεταβλητῆς *ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας* βάσεως εἰς τὰ τέρματα τῶν ζωνῶν.

γ) Πάγιαι τιμαὶ ἢ τιμολόγια ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμόν. Εἴπομεν ἤδη ὅτι ἡ ἀπόστασις μεταφορᾶς δὲν εἶναι τὸ μόνον στοιχεῖον, ὅπερ εἰσέρχεται εἰς τὴν δαπάνην αὐτῆς καὶ ὅτι ἡ ἔντασις ἰδίως τῶν συναλλαγῶν ἔχει ἐπὶ τῆς δαπάνης ταύτης ἐπίδρασιν συχνάκις μεγάλην. Ἐπίσης πολλάκις εἶναι πρόσφορον νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν αὔξησιν τῶν συναλλαγῶν διὰ τῆς μειώσεως τῶν τιμολογίων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προηγουμένων ἀπόψεων δυνάμεθα νὰ **μὴ** λάβωμεν τὴν ἀπόστασιν μόνον ὡς βάσιν καθορισμοῦ τῶν τιμολογίων, ἀλλὰ νὰ ὁρίσωμεν ἁπλῶς τὴν τιμὴν ἑκάστης μεταφορᾶς οὐχὶ συμφώνως πρὸς τύπον, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ σύνολον τῶν ὅρων, οἵτινες δυνατὸν νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπ' αὐτῆς. Ἡ ἰδέα αὕτη, αὐστηρῶς ἐφαρμοζομένη, θὰ μετέβαλλε τὰς διατιμήσεις διαρκῶς, καθόσον ἡ δαπάνη μεταφορᾶς διαφέρει ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς. Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται τῶν τιμολογίων εἰσὶν ἐπιζήμιαι τῷ ἐμπορίῳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ.

Τὸ σύστημα τῶν παγίων τιμῶν, γενικῶς ἐφαρμοζόμενον, θὰ προὐκάλει περιπλοκάς, πολλάκις ἀλύτους διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν διατιμήσεων· ἕνεκα τούτου δέον νὰ δημιουργῶμεν παγίας τιμὰς ἐκεῖ μόνον, ἔνθα ἀρκούντως δικαιολογοῦνται αὗται. Ὑπάρχουσι τρεῖς περιπτώσεις, δι' ἃς δικαιολογεῖται ἡ ἵδρυσις παγίων τιμῶν:

1ον) *Προκειμένου ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ διαφόρων ὁδῶν συγκοινωνίας.* Ἐὰν μεταξὺ τῶν κέντρων Α καὶ Β ὑπάρχῃ μέσον μεταφορᾶς ὡρισμένου ἐμπορεύματος εἰς οἱονδήποτε ποσὸν καὶ ἀρκούντως ταχέως ἀντὶ 5 δρ., οἱαδήποτε ἄλλη ὁδὸς μεταφορᾶς, ἀνταγωνιζομένη τὴν πρώτην, οὐδὲν ἐκ τῆς κινήσεως θὰ λάβῃ, ἂν δὲν περιορισθῇ καὶ αὕτη εἰς τιμολόγιον 5 δρ., ἔστω καὶ ἂν ᾖ τοῦτο πολὺ κατώτερον τοῦ εἰσπραττομένου, ἐπὶ ἴσῃ διαδρομῇ ἐπὶ τοῦ συμπλέγματος, εἰς ὃ ἀνήκει αὕτη. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀνταγωνισμοῦ πάγιαι τιμαί, καλῶς ὑπολογισμέναι, παρέχουσιν ἀσφαλῶς μεγάλα κέρδη, καθόσον ἡ κίνησις θὰ μεταφερθῇ ἐπὶ τῆς οἰκονομικωτέρας ὁδοῦ.

2ον) *Προκειμένης συμμετοχῆς κέντρου παραγωγῆς Δ εἰς τὴν τροφοδότησιν κέντρου Α.* Ὑποτιθεμένου ὅτι τὸ κέντρον Α τροφοδοτεῖται ἤδη μόνον ἀπὸ τὰ κέντρα Β καὶ Γ, οὐχὶ δὲ καὶ ἀπὸ τὸ κέντρον Δ, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας ἀπὸ τοῦ Α ἀποστάσεως αὐτοῦ, συμφέρον εἶναι νὰ ἐφαρμόσωμεν παγίαν τιμὴν μεταξὺ τοῦ Α καὶ τοῦ Δ, ὥστε διὰ τῆς μειώσεως τῆς ἀποστάσεως ΑΔ νὰ ἐπιτρέψωμεν καὶ εἰς τὸ κέντρον Δ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν κίνησιν· θὰ προκληθῇ οὕτως ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν κέντρων Β, Γ καὶ Δ, χρήσιμος πάντοτε καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ διὰ τὴν αὔξησιν τῆς κινήσεως.

Ἡ ἀντίστροφος ὑπόθεσις, καθ' ἣν κέντρον παραγωγῆς Α δύναται νὰ ἐξαποστέλλῃ τὰ προϊόντα αὐτοῦ εἰς διάφορα κέντρα Β, Γ, παρουσιάζεται ἐπίσης καὶ δικαιολογεῖ παγίαν τιμὴν πρὸς τὸ Δ, πρὸς αὔξησιν τῆς κινήσεως. Ἀλλ' ἡ περίπτωσις αὕτη εἰσέρχεται εἰς τὴν 3ην περίπτωσιν.

3ον) *Προκειμένης μεγάλης αὐξήσεως τῆς κινήσεως ἐκ μειώσεως διατιμήσεως.* Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει διὰ τὰ βαρέα ἐμπορεύματα, εἰς τὴν τιμὴν πωλήσεως τῶν ὁποίων ἡ δαπάνη μεταφορᾶς εἰσέρχεται οὐσιωδῶς.

Αὐτονόητον τυγχάνει ὅτι, πρὸς αὔξησιν τῶν μεταφορῶν ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, δέον ἡ μείωσις τῶν διατιμήσεων νὰ συνεπάγηται μείωσιν τῆς τιμῆς πωλήσεως, ὅπερ δὲν γίνεται πάντοτε: ὁσάκις πρόκεινται εἴδη περιωρισμένης παραγωγῆς καὶ ἀρκετὰ κέντρα ἀναλώσεως αὐτῶν, ἂν ἡ τιμὴ μεταφορᾶς μειῶται, οἱ παραγωγεῖς δὲν ἔχουσι λόγον μειώσεως τῆς τιμῆς πωλήσεως εἰς τοὺς τόπους ἀναλώσεως, ὠφελοῦνται δ' ἁπλῶς ὅλην τὴν μείωσιν τῶν διατιμήσεων, χωρὶς ν' αὐξάνῃ ἡ κίνησις. Προκειμένων ἀναπτυξίμων παραγωγῶν καὶ ἀντιστοίχων ἀναλώσεων, αἱ μειωμέναι διατιμήσεις συνεπάγονται αὔξησιν κινήσεως, πολλάκις ἐπωφελῆ.

Εἰς τὴν πρώτην τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων τὰ συμφέροντα τῶν διαφιλονικούντων τὴν κίνησιν εὑρίσκονται εἰς ἀνταγωνισμόν.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ σχετικὴ θέσις τῶν παραγωγῶν ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν τιμολογίων καὶ αἱ μειώσεις, αἵτινες αὐξάνουσι τὸν μεταξὺ αὐτῶν ἀνταγωνισμόν, εἰσὶν ἐπωφελεῖς διὰ τοὺς ἀναλωτάς.

Ἡ τρίτη περίπτωσις ἐνδιαφέρει κατ' εὐθεῖαν τοὺς ἀναλωτάς, μεταξὺ δὲ τούτων συγκαταλέγονται καὶ οἱ ἐκ τῶν βιομηχάνων ἀναλωταὶ πρώτων ὑλῶν.

Β) ***Μείωσις τῶν τιμολογίων.*** 1) *Πῶς δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ;* Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ὅτι πᾶσα ἐκμετάλλευσις σιδηροδρόμων, γινομένη πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον, σκοπὸν πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν μείωσιν τῶν τιμολογίων μεταφορᾶς. Ἡ μείωσις αὕτη δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ:

1ον) Διὰ παγίων τιμῶν. Δι' αὐτῶν δυνάμεθα νὰ μειῶμεν τὰς διατιμήσεις ὅπως θέλομεν καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ θέλομεν· ἐδημιουργήθησαν οὕτω τύποι τινὲς μειώσεως συνήθους χρήσεως, εἰσιτήρια διὰ λουτροπόλεις καὶ ἐκδρομάς, εἰσιτήρια μετ' ἐπιστροφῆς, εἰσιτήρια διαρκῆ κλπ. Διὰ τὰ ἐμπορεύματα αἱ πάγιαι τιμαὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ἰδίως διὰ τὰς προηγουμένως ἀναφερθείσας περιπτώσεις.

2ον) Διὰ μερικῶν μειώσεων τῶν διαφορικῶν τιμολογίων. Προβαίνομεν εἰς μερικὰς μόνον μειώσεις τῶν διαφορικῶν τιμολογίων, ὅπως μὴ διὰ γενικῶν τοιούτων ἐπιδράσωμεν ἐπὶ τοῦ ἰσοζυγίου τῶν προϋπολογισμῶν· ἐπίσης ἐπιχειροῦμεν μερικὰς μόνον μετατάξεις ἐμπορευμάτων, δημιουργοῦμεν νέας κλάσεις, νέας διατιμήσεις διά τινας μόνον σχέσεις, κλπ.

3ον) Δι' ἄλλων τύπων ἐκπτώσεων. Ἀνεφέραμεν ἤδη τύπους τινάς· προσθέτομεν ἐνταῦθα τὰ βιβλιάρια χιλιομετρικῶν ἐπιταγῶν, μετὰ μειώσεως αὐξανούσης μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγοραζομένων χιλιομέτρων, τὰ οἰκογενειακὰ εἰσιτήρια κλπ.

2) *Ἀπόψεις μειώσεων.* Ἡ μείωσις τῶν τιμολογίων δυνατὸν νὰ γίνηται ἀπὸ δύο ἀπόψεις: 1ον) ἀπὸ ἀπόψεως αὐξήσεως τῆς καθαρᾶς προσόδου, καὶ 2ον) ἀπὸ ἀπόψεως ὑποστηρίξεως τοῦ κοινοῦ συμφέροντος.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀναδόχου «θὰ μειῶμεν τὰ τιμολόγια, ἐφ' ὅσον ἡ μείωσις αὐτῶν δυνατὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς καθαρᾶς προσόδου».

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ κοινοῦ συμφέροντος «θὰ μειῶμεν τὰ τιμολόγια μέχρις ἐκείνων τῶν ὁρίων, ἅτινα δὲν διαταράττουσι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, εἴτε αὐτὸ τοῦτο ἐκμεταλλεύεται σιδηροδρόμους, εἴτε ἔχει συμπλέγματα ἐκμεταλλευόμενα ὑπὸ ἀναδόχων, εἰς οὓς ἠγγυήθη ἓν ἐλάχιστον τόκου».

3) *Γενικαὶ ἀρχαὶ σχετικαὶ τῇ μειώσει τῶν τιμολογίων.* α') Ὅπως μείωσίς τις τιμολογίου ἐπιφέρῃ αἰσθητὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῆς κινήσεως, δέον ἡ μείωσις αὕτη νὰ ᾖ σημαντική, χωρὶς νὰ ἐπεκτείνηται αὕτη συγχρόνως ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν τιμολογίων ἐμπορευμάτων ἢ ἐπιβατῶν.

β') Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μειώσεως τιμολογίου τινὸς εἶναι τόσον αἰσθητότερον, ὅσον ἡ τιμὴ μεταφορᾶς εἰσέρχεται κατὰ μεγαλυτέραν ἀναλογίαν εἰς τὰ προκαλοῦντα τὴν μεταφορὰν αἴτια. Ὅθεν θὰ μειῶμεν τὰ τιμολόγια ἰδίως διὰ τὰς βραχείας καὶ διὰ τὰς μεγάλας ἀποστάσεις, περισσότερον δὲ διὰ τὰ ἐμπορεύματα μικρᾶς ἀξίας ἢ διὰ τὰ ἐμπορεύματα μεγάλης ἀξίας.

γ') Ἡ αὔξησις τῆς κινήσεως εἶναι τόσῳ μεγαλυτέρα διὰ τὴν αὐτὴν μείωσιν τιμολογίου, ὅσῳ μικρότερον εἶναι τὸ προϋπάρχον τιμολόγιον. Ὄντως, ὅσῳ περισσότερον μειοῦται τὸ τιμολόγιον, τόσῳ βαθύτερά εἰσι τὰ στρώματα ἀναλωτῶν, εἰς οὓς καθίσταται προσιτὸν τὸ ταξίδιον ἢ τὸ ἐμπόρευμα. Ὅθεν διὰ μὲν τοὺς ἐπιβάτας δέον νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν αὔξησιν ἰδίως τῆς ΙΙΙ θέσεως, διὰ δὲ τὰ ἐμπορεύματα τὴν αὔξησιν τῶν μεταφορῶν τῶν ἐμπορευμάτων γενικῆς χρήσεως.

δ') Ἡ χρησιμότης μειώσεώς τινος τιμολογίου εἶναι τόσῳ μεγαλυτέρα, ὅσῳ γραμμαὶ μικροτέρας κινήσεως συνδέονται μετὰ τῶν μεγάλων γραμμῶν: ἐπὶ τῶν μεγάλων γραμμῶν εἰσιν ἀνεκτὰ μεγάλα τιμολόγια, ἐπὶ τῶν πτωχῶν εἰς κίνησιν γραμμῶν μόνον μικρά, ἰδίως διὰ τὴν ΙΙΙ θέσιν καὶ διὰ τὰ ἐμπορεύματα μικρᾶς ἀξίας. Ἄλλωστε μικρὰ τιμολόγια ἐπὶ τῶν γραμμῶν μετρίας κινήσεως συνεπάγονται λυσιτελεστέραν χρησιμοποίησιν τοῦ ὑλικοῦ, καθόσον δυνατὸν νὰ ἔχωμεν τότε πληρέστερα τὰ φορτία τῶν συρμῶν.

ε') Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπεστηρίζετο ὅτι ἔδει ν' ἀποφεύγωμεν νὰ μειῶμεν τὰ τιμολόγια διὰ τὰς ὑπαρχούσας μεταφοράς, ἀλλὰ νὰ δημιουργῶμεν νέα εὔθηνὰ τιμολόγια πρὸς ἐξέλιξιν νέων μεταφορῶν· ἰσχυρίζοντο πράγματι ὅτι αἱ μειώσεις ἀπέβαινον πρὸς ὄφελος ἰδιωτῶν, οἵτινες ἐπλήρωνον πρότερον αὐτάς, ἐπεβάρυνον δὲ τὸ κοινόν, ὅπερ, ὅπως ἂν ᾖ, ὑποφέρει πάντοτε τὰ βάρη τῶν σιδηροδρόμων. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι διὰ τῆς γενικεύσεως τῆς μειώσεως τῶν διατιμήσεων, ἐφ' ὅσον προκαλεῖται αὔξησις τῆς κινήσεως καὶ μείωσις τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων, ἐπωφελεῖται γενικῶς τὸ κοινόν, ὅπερ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταξιδεύει ἢ ἀναλίσκει προϊόντα.

στ') Ἐξεταστέον, ἐν τέλει, τυγχάνει τὸ ζήτημα τῆς ἐπικαιρότητος τῶν μειώσεων: δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνεργῶμεν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς τὰς περιόδους κρίσεως καὶ εἰς τὰς περιόδους γενικῆς εὐημερίας· διὰ τῶν μειώσεων θ' ἀποβλέπωμεν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς κινήσεως, καθόσον μείωσις τῆς καθαρᾶς προσόδου τῶν σιδηροδρόμων χειροτερεύει τὴν κατάστασιν, τοῦτο δέ, διότι ἐπιβαρύνεται ἐκ ταύτης ὁ δημόσιος προϋπολογισμός· ἐν ταῖς περιόδοις εὐημερίας δυνατὸν ν' ἀνεχθῶμεν προσωρινὴν μείωσιν τῶν εἰσπράξεων, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐκ τῶν γενησομένων μειώσεων θ' αὐξήσωμεν τὴν κίνησιν καὶ ἑπομένως τὰς εἰσπράξεις.

Αἴτια ἐπιδρῶντα ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῆς κινήσεως καὶ ἀνεξάρτητα τῆς μειώσεως τῶν τιμολογίων. Αἱ παρεχόμεναι εἰς τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὸ ἐμπόριον εὐκολίαι, ἰδίως δὲ ἡ ὀργάνωσις τῆς ὑπηρεσίας τῶν συρμῶν, ἐπιδρῶσι σπουδαίως ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν.

Ὁσάκις ὁμιλοῦμεν περὶ αὐξήσεως τῆς κινήσεως διὰ μειώσεως τῶν τιμολογίων, ἐννοοῦμεν βεβαίως ὅτι προηγουμένως ἐπετεύχθησαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ πᾶσαι αἱ συντελοῦσαι εἰς τὴν αὔξησιν τῆς κινήσεως τελειοποιήσεις, χωρὶς ἐν τούτοις ν' αὐξηθῶσιν ὑπὲρ τὸ δέον αἱ δαπάναι τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἀλλ' αἱ μειώσεις τιμολογίων ἀπαιτοῦσι πολλάκις, ὅπως ὦσιν ὠφέλιμοι, τελειοποιήσεις ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν συρμῶν, ἐνίοτε μάλιστα μεγάλας θυσίας· ὅθεν ὑπάρχει συχνάκις συσχέτισις μεταξὺ τῶν μειώσεων τῶν τιμολογίων καὶ τῶν τελειοποιήσεων τῆς ὑπηρεσίας, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως αὐξήσεως τῆς ταχύτητος καὶ τῆς εὐμαρείας τῆς μεταφορᾶς, πρὸς δὲ εὐκολίας ἀποστολῆς καὶ παραλαβῆς τῶν ἐμπορευμάτων: τὰ μὲν μικρὰ τιμολόγιά εἰσιν ἀναγκαῖα πρὸς αὔξησιν τῆς κινήσεως, αἱ δὲ τελειοποιήσεις ἀναγκαῖαι, ὅπως τὸ κοινὸν ἐπωφεληθῇ τὰ μέγιστα ἐκ τῶν μικρῶν τιμολογίων. Ἐν συμπεράσματι, αἱ τελειοποιήσεις τῆς ὑπηρεσίας, λίαν δαπανηραὶ ἐνίοτε, ἀποτελοῦσι πολύτιμον συναγωνιστὴν τῶν χαμηλῶν τιμολογίων πρὸς αὔξησιν τῆς κινήσεως.

4) *Διάφοροι ἐφαρμογαὶ τῶν τιμολογίων.* α') Ἐσωτερικὰ τιμολόγιά εἰσι τὰ ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ μοναδικοῦ συμπλέγματος, *κοινὰ δὲ τιμολόγια* τὰ ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ δύο ἢ πλειόνων συμπλεγμάτων ὁμοεθνῶν ἢ ἑτεροεθνῶν· ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει καλοῦνται *διεθνῆ τιμολόγια*.

β') Τιμολόγια διαμετακομίσεως (tarifs de transit). Ἀποβλέπουσι δι' αὐτῶν νὰ προσελκύωσιν ἐπὶ τῶν γραμμῶν σιδηροδρόμου ἐμπορεύματα προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ προωρισμένα διὰ τὸ ἐξωτερικόν.

Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι τὰ προκείμενα τιμολόγια παρέχουσι προσόντα εἰς ξένας βιομηχανίας, ἀνταγωνιζομένας τὰς ἐθνικάς· τὸ τοιοῦτον ἀποφεύγεται διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν αὐτῶν τιμολογίων εἰς τὰς ὁμοειδεῖς ἐθνικὰς βιομηχανίας. Ἄλλως τε ἡ κατάργησις τῶν τοιούτων τιμολογίων θὰ συνετέλει μόνον εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐξ αὐτῶν κινήσεως καὶ οὐχὶ εἰς τὴν παῦσιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ πρὸς τὰς ἐθνικὰς βιομηχανίας, καθόσον ξένα συμπλέγματα θὰ ἐξετέλουν μὲ τιμὰς διαμετακομίσεως τὰς προκειμένας μεταφοράς.

γ') Τιμολόγια ἐξαγωγῆς καὶ εἰσαγωγῆς. Ἀμφότερα ἀποσκοποῦσι τὴν προσέλκυσιν κινήσεως ἐπὶ συμπλεγμάτων τερματιζομένων ἢ οὐ εἰς μεγάλους λιμένας.

Τὰ τιμολόγια εἰσαγωγῆς προκαλοῦσι πολλάκις δικαίας διαμαρτυρίας, καθόσον πιθανὸν νὰ εὐνοῶσι τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν ξένων πρὸς τὰ ἰθαγενῆ προϊόντα. Ἄλλωστε δι' αὐτῶν αἱ σιδηροδρομικαὶ ἑταιρεῖαι ἀντιστρατεύονται τὸν νομοθέτην, μόνον ἐντεταλμένον νὰ καθορίζῃ τὰ τέλη εἰσόδου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων τείνουσι νὰ καταργήσωσιν αὐτά.

5) *Τὰ ἐν χρήσει τιμολόγια.* Εἰς πάσας τὰς χώρας χρησιμοποιοῦσι τὰ τιμολόγια τῶν συγγραφῶν ὑποχρεώσεων, ἅτινα καλοῦσι καὶ *βασικὰ τιμολόγια*, ἀφοῦ πολλαπλασιάσωσι ταῦτα ἐπὶ συντελεστὰς διαφόρους, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ τιμολογίου, τῆς ἀξίας τοῦ ἰθαγενοῦς νομίσματος ὡς πρὸς τὸ χρυσοῦν νόμισμα, τῶν ἐπιβαλλομένων φόρων ἐπὶ τῶν μεταφορῶν, τῶν ἀντιλήψεων τῶν κρατῶν ἢ τῶν ἑταιρειῶν ὡς πρὸς τὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς ἐπιβατικῆς ἢ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως, κλπ.

Ὁ ἀκόλουθος πίναξ παρέχει πληροφορίας ἐπὶ τῶν προπολεμικῶν τιμολογίων τῶν παρ' ἡμῖν σιδηροδρομικῶν συμπλεγμάτων ἑλληνικοῦ κράτους (Σ. Ε. Κ.), Πειραιῶς — Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου (Σ. Π. Α. Π), Θεσσαλίας καὶ Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων (Α. Σ.). Ὁ πίναξ οὗτος κατηρτίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τιμολογίων τοῦ 1928, μὲ τιμὴν συναλλάγματος 14.7 καὶ μὲ τιμάριθμον 19.66, δὲν περιέχει δὲ διαφόρους ἐπιβαρύνσεις, ἐξ ὧν σημαντικωτέρα ὁ φόρος τοῦ δημοσίου, ἀνερχόμενος εἰς 14 2% διὰ τοὺς ἐπιβάτας καὶ 12% διὰ τὰ ἐμπορεύματα ἐπὶ τῶν Σ. Ε.Κ., εἰς 13% ἐπὶ τῶν ἄλλων συμπλεγμάτων.

Digitized by Google

ΤΑ ΓΕΝΙΚΑ ΤΙΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1928 ΕΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΑ

	Προπολεμικὰ γενικὰ τιμολόγια (1914)						*Γενικὰ τιμολόγια (Μάρτιος 1928)*					*Συντελεστὴς αὐξήσεως ὡς πρὸς τὰ προπολεμικά*						*Παρατηρήσεις*
	Σ. Ε. Κ.			*Θεσσαλίας*					*Θεσσαλίας*			*Σ. Ε. Κ.*			*Θεσσαλίας*			
	Π.Δ.Σ.	*Α. Σ. Θ.Μ. Ε.Θ.Κ.*	*Σ.Π.Α.Π.*	*Βόλος Καλαμπάκα*	*Βόλος Λάρισα*	*Α. Σ.*	*Σ. Ε. Κ.*	*Σ.Π.Α.Π.*	*Βόλος Καλαμπάκα*	*Βόλος Λάρισα*	*Α. Σ.*	*Π.Δ.Σ.*	*Α. Σ. Θ.Μ. Ε.Θ.Κ.*	*Σ.Π.Α.Π.*	*Βόλος Καλαμπάκα*	*Βόλος Λάρισα*	*Α. Σ.*	
Ἐπιβάται I	0,12	0,13	0,12	0,12	0,14	0,153	1,04	1,722	1,20	1,40	1,91	8,66	6,80	14,4	10,0	10,0	12,5	ἀνὰ ἐπιβάτην καὶ χιλιόμετρον
Ἐπιβάται II	0,10	0,114	0,10	0,10	0,12	0,114	0,875	1,280	1,00	1,20	1,43	8,75	7,67	12,8	10,0	10,0	12,5	
Ἐπιβάται III	0,06	0,074	0,06	0,06	0,08	0,074	0,507	0,851	0,60	0,80	0,925	8,45	6,85	14,2	10,0	10,0	12,5	
Ἀποσκευαί	0,50	0,568	0,50	0,50	0,50	0,568	6,26	6,69	7,50	7,50	7,10	12,52	11,00	13,4	15,0	15,0	12,5	ἀνὰ τόννον καὶ χιλιόμετρον
Ἐμπορεύματα μεγάλ. ταχύτητος	0,50	0,568	0,50	0,50	0,50	0,568	6,26	6,69	7,50	7,50	7,10	12,52	11,00	13,4	15,0	15,0	12,5	ἀνὰ τόννον καὶ χιλιόμετρον
Ἐμπορεύματα μικρᾶς ταχύτητος Α	0,20	0,199	0,20	0,20	0,22	0,199	2,91	3,40	2,60	2,86	2,45	14,55	14,60	17.0	13,0	13,0	12,5	ἀνὰ τόννον καὶ χιλιόμετρον
Ἐμπορεύματα μικρᾶς ταχύτητος Β	0,15	0,153	0,15	0,15	0,20	0,153	2,42	2,58	1,95	2,60	1,91	16,10	15,80	17,2	13,0	13,0	12,5	
Ἐμπορεύματα μικρᾶς ταχύτητος Γ	0,10	0,125	0,10	0,10	0,16	0,125	1,94	1,75	1,30	2,08	1,56	19,40	15,50	17,5	13,0	13,0	12,5	
Ἐμπορεύματα μικρᾶς ταχύτητος Δ	0.08	—	0,08	0.08	—	—	1,46	1,34	1,04	—	—	18,20	11,65	16,7	13,0	—	—	
Ζῷα μεγάλης ταχύτητος																		
1) ἵπποι, ἡμίονοι	0,20	0,307	0,20	0.20	0,24	0,307	1,68	1,60	2,60	3,12	3,84	8,40	5,48	13,3	13	13	12,5	ἀνὰ κεφαλὴν καὶ χιλιόμετρον
2) βόες, ἀγελάδες, ταῦροι	0,20	0,307	0,20	0,20	0,24	0,307	1,01	1,60	2,60	2,12	3,84	5,05	3,29	13 3	13	13	12,5	
3) μόσχοι, χοῖροι	0,08	0,102	0,08	0,08	0,12	0,102	0,47	0,77	1,04	1,56	1,28	5,70	4,60	9,6	13	13	12,5	
4) ἀμνάδες, πρόβατα	0,04	0,045	0,04	0,04	0,06	0,045	0,134	0,28	0,52	0,78	0,56	3,35	2,97	7,0	13	13	12,5	
5) ἐρίφια, ἀμνοὶ γάλακτος	0.04	0,045	0,04	0,04	0,06	0,045	0,101	0,21	0,52	0,78	0,56	2,53	2,25	5,3	13	13	12,5	

Ὡς πρὸς τὰς ἄλλας χώρας, ἐὰν λάβωμεν ὡς μονάδα συγκρίσεως τὸ μέσον τιμολόγιον τοῦ 1913 διὰ τοὺς ἐπιβάτας ($τ_υ = 1$), ὡς καὶ τὸ μέσον τιμολόγιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ τὰ ἐμπορεύματα ($τ_m = 0{,}98\ τ_υ$), ἀμφότερα ἐκπεφρασμένα εἰς χρυσόν, τὰ μέσα τιμολόγια διαφόρων χωρῶν κατὰ τὸ ἔτος 1927 ἔχουσιν οὕτως, ἀνὰ χμ.:

Σουηδία	ἐπιβ.	2.47	ἐμπ.	2,19
Νορβηγία	»	2,11	»	2,15
Ἡν. Πολιτεῖαι	»	1,51	»	1,56
Ὁλλανδία	»	1,50	»	1,81
Ἑλβετία	»	1,47	»	1,60
Γερμανία	»	1,46	»	1,40
Ἀγγλία	»	1,45	»	1,50
Πολωνία	»	1,34	»	1,04
Αὐστρία	»	1,02	»	1,54
Ἱσπανία	»	0,94	»	0,94
Τσεχοσλοβακία	»	0,93	»	1,20
Ἰταλία	»	0.74	»	1,00
Γαλλία	»	0,68	»	1,27
Βέλγιον	»	0.66	»	0,96
Σ.Α.Π.Π.	»	0,96	»	1,00
Α.Σ.	»	0,86	»	0,87
Θεσσαλικοί	»	0,68	»	0,94
Σ.Ε.Κ.	»	0,58	»	0,74

Ἐκ τῆς προκειμένης συγκρίσεως βλέπομεν ὅτι πολλαὶ χῶραι μένουσι κάτω τῶν προπολεμικῶν ἐπιβατικῶν τιμολογίων, ἐλάχισται δέ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, μένουσι καὶ κάτω τῶν προπολεμικῶν ἐμπορικῶν τιμολογίων.

Ἡ φορολογία τῆς ἐπιβατικῆς κινήσεως εἶναι 32,5 % ἐν Γαλλίᾳ, ἡ δὲ τῆς ἐμπορικῆς ἀπὸ 5,75 ἕως 11,5 %· εἰς τὴν Σουηδίαν, Νορβηγίαν, Ἡν. Πολιτείας, Ὁλλανδίαν, Ἑλβετίαν, Ἀγγλίαν καὶ Πολωνίαν δὲν φορολογοῦνται αἱ σιδηροδρομικαὶ μεταφοραί· εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸ Βέλγιον 2 % ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων· εἰς τὴν Αὐστρίαν 5 %, εἰς τὴν Γερμανίαν 11,5 % ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων καὶ 7 % ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων, εἰς τὴν Ἱσπανίαν 25 % ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων καὶ 5 % ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων.

6) *Πρόσθετοι πληρωμαί*. Ἀνεξαρτήτως τῶν διὰ τῶν τιμολογίων ὁριζομένων διατιμήσεων, τὰ διὰ τῶν σιδηροδρόμων μεταφερόμενα ἐμπορεύματα ὑποβάλλονται εἰς πρόσθετα ἔξοδα, ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸν χειρισμὸν αὐτῶν: δικαιώματα ἐγγραφῆς, φορτώσεως καὶ ἐκφορτώσεως, μεταβιβάσεως (εἰς ἄλλο σύμπλεγμα), μεταφορτώσεως (εἰς γραμμὴν ἄλλου εὔρους), ζυγίσεως, ἀριθμήσεως κλπ. Αἱ πρόσθετοι αὗται πληρωμαὶ εἰσπράττονται μόνον μετὰ διοικητικὴν ἔγκρισιν.

Προσθέτους πληρωμάς, πλὴν τοῦ φόρου τοῦ δημοσίου, ἔχομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιβατικῶν εἰσιτηρίων διὰ διαφόρους λόγους· οὕτω διὰ τὸ ταμεῖον συντάξεων τῶν ὑπαλλήλων τῶν Σ.Ε.Κ. εἰσπράττεται 1,4 % ἐπὶ τῶν παντὸς εἴδους κομίστρων και προσθέτων δαπανῶν, πλὴν ἄλλων προσθέτων πληρωμῶν, ἀφορωσῶν τὸ προσωπικόν: ἐκ τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ εἰσιτηρίου Αης θέσεως ταχείας ἁμαξοστοιχίας ἐκ Πειραιῶς εἰς Γευγελῆν (920 δρ.) περιέρχονται εἰς μὲν τὸ δημόσιον 112.75 δραχμαί, ἤτοι 12.25 %, εἰς δὲ κοινωφελεῖς σκοποὺς διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν Σ.Ε.Κ. 13,02 δραχμαί, ἤτοι 1,415 %.

7) ***Παραλαβὴ καὶ παράδοσις οἴκοι τῶν ἐμπορευμάτων μικρᾶς καὶ μεγάλης ταχύτητος*** (camionage et factage). Εἰς πολλὰς χώρας ἐπιβάλλεται εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς ἑταιρείας, διὰ πόλεις ἄνω ὡρισμένου πληθυσμοῦ, νὰ παραδίδωσιν οἴκοι τὰ εἰς τοὺς σταθμοὺς αὐτῶν ἀφικνούμενα ἐμπορεύματα, ἐφ' ὅσον ἤθελε ταῖς ζητηθῇ τὸ τοιοῦτον· τὸ ἀντίστροφον ὅμως δὲν εἶναι ὑποχρεωτικόν, ἂν καὶ νῦν πραγματοποιεῖται αὐτοβούλως, λόγῳ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν αὐτοκινήτων.

Πέραν ὡρισμένης προθεσμίας παραμονῆς τῶν ἐμπορευμάτων ἐν τοῖς σταθμοῖς, αἱ σιδηροδρομικαὶ ἑταιρεῖαι δικαιοῦνται νὰ μεταφέρωσι ταῦτα εἴτε εἰς τὸν οἶκον τοῦ παραλήπτου, εἴτε εἰς γενικὴν ἀποθήκην, πρὸς ἐλευθέρωσιν τῶν τε φορτηγῶν καὶ τῶν ἀποθηκῶν καὶ κρηπιδωμάτων τῶν σταθμῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ οὐδεμία προθεσμία ἀναμονῆς πρὸς παραλαβὴν ὑπάρχει.

8) *Διοικητικὴ ἔγκρισις τῶν τιμολογίων* (homologation des tarifs). Αἱ σιδηροδρομικαὶ ἑταιρεῖαι δικαιοῦνται συνήθως νὰ μειῶσι τὰ νόμιμα τιμολόγια, ἀλλὰ μετὰ διατυπώσεις τινάς, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει δὲν δικαιοῦνται νὰ ἐφαρμόζωσι τὰ νέα τιμολόγια πρὶν ἢ ἐγκριθῶσιν ὑπὸ τῆς διοικήσεως καὶ παρέλθῃ ὡρισμένη προθεσμία ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν.

9) *Χειρισμοὶ καὶ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων*. Ἡ διὰ σιδηροδρόμων μεταφορὰ ἐμπορευμάτων συνεπάγεται ἐνδιαφέροντα ζητήματα διὰ τὴν παραλαβήν, τὴν διατήρησιν ἐν τῷ σταθμῷ ἀναχωρήσεως, τὴν φόρτωσιν, τὴν ἰδίως μεταφορὰν καὶ τὰ ἀνάλογα ζητήματα εἰς τὸν σταθμὸν ἀφίξεως, μέχρι τῆς παραδόσεως αὐτῶν.

Λεπτομερεῖς κανονισμοὶ περιέχουσι τὰς ὑποχρεώσεις τῶν τε ὑπαλλήλων τοῦ σιδηροδρόμου ὡς καὶ τῶν ἀποστολέων καὶ παραληπτῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεταφορῶν. Ἡ ἐκδιδομένη φορτωτικὴ ἀποτελεῖ τὴν σύμβασιν τῆς μεταφορᾶς.

10) *Διανομὴ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ*. Ἡ διανομὴ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ ἀποτελεῖ σημαντικὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν συμπλεγμάτων. Τὰ φορτηγὰ ἀπέχουσι πολὺ τοῦ ὁρίου φορτώσεως αὐτῶν καὶ διανύουσιν ἡμερησίως μικρὰ διαστήματα, λόγῳ τῆς μικρᾶς ταχύτητος τῶν ἐμπορικῶν συρμῶν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔντασις τῆς κινήσεως μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ὡς καὶ ἀναλόγως ἀκόμη τῶν ἐτῶν. Ὅθεν, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουσι πάντοτε τὰ ἀναγκαιοῦντα φορτηγὰ διὰ τὰς περιόδους τῆς μεγίστης κινήσεως, τὰ συμπλέγματα ἀνταποκρίνονται διὰ τῶν φορτηγῶν αὐτῶν μόνον εἰς τὰς μέσας ἀνάγκας τῆς κινήσεως· ἑπομένως προκύπτουσιν αἱ λεγόμεναι *κρίσεις φορτηγῶν*, αἵτινες ἐπανέρχονται ἐτησίως σχεδὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν. Πρὸς μετριασμὸν τούτων λαμβάνονται εἰδικὰ μέτρα διανομῆς τῶν φορτηγῶν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπιδιώκομεν τὴν ταχυτέραν ἀποστολὴν τῶν διαθεσίμων φορτηγῶν εἰς τὰ μέρη χρήσεως αὐτῶν, ἐλαττουμένης, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τῆς ἐν κενῷ διαδρομῆς τῶν φορτηγῶν. Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω προστρέχομεν ἢ εἰς διανομὴν τῶν φορτηγῶν διὰ κεντρικοῦ διανομέως, ἢ εἰς τακτικὴν ἀποστολὴν τῶν κενῶν φορτηγῶν ἐκ τῶν μερῶν ἔνθα εὑρίσκονται ἀχρησιμοποίητα εἰς τὰ μέρη, ἔνθα ἀναγκαιοῦσι.

α) Διανομὴ ὑπὸ διανομέως. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἡ διανομὴ γίνεται διὰ κεντρικοῦ διανομέως, οὗτινος ἡ δικαιοδοσία ἐπεκτείνεται ἐφ ὅλου τοῦ συμπλέγματος. Βοηθεῖται γενικῶς οὗτος ὑπὸ σταθμῶν διανομῆς, ὧν ἕκαστος εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς ὑποδιαιρέσεως διανομῆς· ἕκαστος σταθμὸς διανομῆς τροφοδοτεῖ τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν ὑποδιαίρεσιν αὐτοῦ καὶ ἀποστέλλει τὸ ὑπόλοιπον διαθέσιμον ὑλικόν. Ὁ κεντρικὸς διανομεὺς λαμβάνει καθ' ἑκάστην ἡμέραν συνοπτικὸν πίνακα τῆς καταστάσεως τῶν διαθεσίμων φορτηγῶν ἐφ' ὅλων τῶν μερῶν τοῦ συμπλέγματος, ὡς καὶ τῶν αἰτήσεων φορτηγῶν. Τὰ κενὰ φορτηγὰ διαθέτει οὗτος ὡς ἤθελε κρίνει χρήσιμον.

Σαφεῖς καὶ λεπτομερεῖς ὁδηγίαι διαγράφουσι τὰ τῆς συντάξεως τῶν πληροφοριῶν, ἃς δέον νὰ δίδωσι καθ' ἑκάστην οἱ σταθμοί, ἰδίως οἱ τῆς διανομῆς. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης διατίθενται τὰ κενὰ φορτηγὰ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ κεντρικοῦ διανομέως, ὅστις δέον νὰ ἔχῃ μεγάλην δεξιότητα καὶ πεῖραν τῆς κινήσεως, καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν διάκρισιν πολλῶν ἀτόμων, μὴ δυναμένων ν' ἀντιληφθῶσιν ἐν συνόλῳ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας.

β) Διανομὴ τῶν φορτηγῶν κατὰ φορὰν κενῶν. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἕκαστος σταθμὸς ὑποχρεοῦται ν' ἀποστέλλῃ, ἄνευ προειδοποιήσεως καὶ βραδύτητος, καθ' ὡρισμένην φορὰν κινήσεως πᾶν κενὸν φορτηγόν, οὗτινος δὲν ἔχει ἄμεσον ἀνάγκην. Τὰ οὕτως ἀποστελλόμενα φορτηγὰ κρατοῦνται κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν σταθμῶν, εἰς οὓς ἀναγκαιοῦσιν. Ἐπιταχύνεται οὕτως ἡ κυκλοφορία τῶν κενῶν φορτηγῶν, καθόσον δὲν μένουσι ταῦτα ἀκίνητα, περιμένοντα τὰς διαταγὰς τοῦ διανομέως, ἁπλοποιεῖται δὲ πολὺ ἡ ἀνταλλαγὴ ἐγγράφων. Ἀπαιτεῖται ὅμως μεγάλη προσοχή, ὅπως ἡ ἔκτασις τῆς κινήσεως τῶν κενῶν φορτηγῶν ᾖ πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἡμέρας.

Ἐν τῇ πράξει συνδυάζουσι πολλάκις τὰ δύο συστήματα, καθόσον ἐπὶ πολλῶν συμπλεγμάτων ὑπάρχει ἀφ' ἑαυτοῦ ῥεῦμα κενῶν ὀχημάτων ἐκ τῶν μεγαλοπόλεων πρὸς τοὺς λιμένας καὶ τὰ βιομηχανικὰ κέντρα.

Κατὰ τὰς πολὺ μεγάλας κρίσεις φορτηγῶν ζητοῦσιν εἰς ὅλους τοὺς σταθμούς, δι' εἰδικῶν ὑπαλλήλων, τὰ διαθέσιμα φορτηγὰ καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτὰ τὸ ταχύτερον, διὰ *συρμῶν περισυλλογῆς*, ἐκεῖ ἔνθα αἱ ἀνάγκαι μᾶλλον αἰσθηταί.

11) *Ἀνταλλαγὴ φορτηγῶν*. Πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποφυγῆς τῆς λεγομένης *μεταφορτώσεως* ἐμπορευμάτων κατὰ τὴν πορείαν αὐτῶν, ὁσάκις ταῦτα μεταβιβάζονται ἀπὸ συμπλέγματος εἰς σύμπλεγμα, προέβησαν εἰς τὴν λῆψιν μέτρων πρὸς ἀμοιβαίαν χρησιμοποίησιν φορτηγῶν ἐπὶ συμπλεγμάτων ξένων πρὸς αὐτά. Ὅθεν φορτηγὰ φέροντα ἓν ἐλάχιστον βάρος, συνήθως ἄνω τῶν 2 ἕως 4 τ, ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως, διαβαίνουσιν ἄνευ μεταφορτώσεως τὰ ὅρια τοῦ ἀποστέλλοντος συμπλέγματος, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἐντὸς προθεσμίας, ἀναλόγου πρὸς τὴν διανυθησομένην ἀπόστασιν. Διὰ τὴν χρῆσιν τῶν φορτηγῶν τούτων τὰ συμπλέγματα συμφωνοῦσι περὶ ἀμοιβῆς, ἧς ἡ τιμή, ὁριζομένη ἀνὰ ἡμέραν χρησιμοποιήσεως, ποικίλλει ἀναλόγως τῶν πρὸς τοῦτο συμφωνιῶν· πρόστιμον βραδύτητος προστίθεται εἰς τὴν κανονικὴν ἀμοιβήν, ὁσάκις τὰ φορτηγὰ ἐπιστραφῶσι βραδύτερον τῆς κανονικῆς προθεσμίας.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τούτων προκαλεῖ λογαριασμοὺς ἀνταλλαγῆς ὑλικοῦ ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν συμπλεγμάτων χώρας τινός, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν σιδηροδρόμων τῶν διαφόρων χωρῶν. Τοὺς λογαριασμοὺς τούτους ἐπαληθεύουσι καὶ κανονίζουσι μηνιαίως· διὰ τὴν διεθνῆ ἀνταλλαγὴν φορτηγῶν λειτουργοῦσι γραφεῖα συμψηφισμοῦ.

Γ) ***Δαπάναι καὶ εἰσπράξεις τῶν σιδηροδρόμων.*** 1) *Ἐπίδρασις τοῦ τρόπου καταρτισμοῦ τῶν λογαριασμῶν.* Διὰ τὰς δαπάνας ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων, ὡς καὶ διὰ τὰς δαπάνας ἱδρύσεως αὐτῶν, οἱ ἀριθμοὶ δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ἐφ' ὅσον δὲν γνωρίζομεν ἐπὶ ποίων βάσεων κατηρτίσθησαν οὗτοι.

Αἱ δαπάναι ἐκμεταλλεύσεως ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν δαπανῶν πάσης φύσεως αὐτῆς, πλὴν τῶν ἀφορωσῶν ἐπαύξησιν τοῦ κεφαλαίου ἐγκαταστάσεως. Ἀλλ' ἂν θεωρήσωμεν χωριστὰ ἑκάστην γραμμὴν συμπλέγματος πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν δαπανῶν ἐκμεταλλεύσεως ταύτης, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν τρόπον κατανομῆς ἐπὶ τῶν διαφόρων γραμμῶν, ἢ καὶ ὁμάδων ἐξ αὐτῶν, τῶν δαπανῶν ἐκείνων, ὧν οἱ λογαριασμοὶ κρατοῦνται ἐν συνόλῳ δι' ἅπαν τὸ σύμπλεγμα ἢ καθ' ὁμάδας γραμμῶν.

Αἱ πρὸς κατανομὴν δαπάναι περιλαμβάνουσιν ὄχι μόνον τὰς γενικὰς δαπάνας πάσης φύσεως,

Digitized by Google

ἀλλὰ τὰς δαπάνας, τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν συντήρησιν τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ, τὴν ἕλξιν, τὴν ὁδηγίαν τῶν ἁμαξοστοιχιῶν, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν σταθμῶν διχασμοῦ· αἱ δαπάναι αὗται ἀποτελοῦσι συχνάκις τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὁλικῆς δαπάνης, ἡ δὲ κατανομή των γίνεται ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε ἀντιλήψεων: οὕτω δυνάμεθα νὰ κατανείμωμεν τὰς γενικὰς δαπάνας ἀναλόγως τῆς κινήσεως, τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν, ἢ ἀναλόγως τοῦ χιλιομετρικοῦ μήκους τῶν γραμμῶν· δυνάμεθα νὰ κατανείμωμεν τὰς δαπάνας ἕλξεως ἀναλόγως τῶν χιλιομετρικῶν συρμῶν ἢ ἀναλόγως τῆς κινήσεως· δυνάμεθα νὰ κατανείμωμεν τὰς δαπάνας τῶν σταθμῶν διχασμοῦ ἀναλόγως τῆς τοπικῆς κινήσεως ἑκάστης γραμμῆς αὐτῶν, ἢ ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ ἁμαξοστοιχιῶν ἢ ὀχημάτων, ἢ ἁπλῶς κατὰ ἴσα μέρη μεταξὺ τῶν διαφόρων διακλαδώσεων. Ἐπὶ συμπλέγματος, ὅπερ ἔχει γονίμους καὶ ἀγόνους γραμμάς, εὔκολον νὰ ἐπιβαρύνωμεν ἢ νὰ ἐλαφρώσωμεν τὰς τελευταίας, χωρὶς νὰ εὑρισκώμεθα ἐν τῇ ἀληθείᾳ· ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ ἐκλέξωμεν κατάλληλον βάσιν κατανομῆς τῶν δαπανῶν. Διὰ τοῦτο, προκειμένων δαπανῶν ἐκμεταλλεύσεως, ὡς καὶ κατανομῆς αὐτῶν ἢ μεταξὺ διαφόρων γραμμῶν ἢ μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀνάγκη ν' ἀναζητῶμεν κατὰ ποῖον τρόπον ἐγένοντο οἱ λογαριασμοί, πρὶν ἢ ἐξαγάγωμεν συμπεράσματα σύμφωνα ἢ οὐ πρὸς τὰς ἀπόψεις τῶν καταρτισάντων αὐτούς.

2) *Ἡ δαπάνη ἢ τὸ ἀνάλωμα μεταφορᾶς.* Ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει τῶν σιδηροδρόμων δυνατὸν ν' ἀποβλέψωμεν εἰς τρία εἴδη δαπάνης μεταφορᾶς (δ. μ.): 1ον) Εἰς τὴν μέσην γενικὴν δαπάνην μεταφορᾶς (μ. γ. δ. μ.). 2ον) Εἰς τὴν μερικὴν δαπάνην μεταφορᾶς (μ. δ. μ.). 3ον) Εἰς τὴν βιομηχανικὴν δαπάνην μεταφορᾶς (β. δ. μ.).

1) Μέση γενικὴ δαπάνη μεταφορᾶς. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς δαπάνης ταύτης πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς μονάδος κινήσεως (χιλιομετρικὸς τόννος=χ. τ, ἢ χιλιομετρικὸς ἐπιβάτης=χ. ε) δυνατὸν νὰ ἐρευνηθῇ:

α) Ὅπως μελετηθῶσιν αἱ διὰ τοῦ χρόνου μεταβολαί, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ συμπλέγματος, τῆς προκειμένης δαπάνης.

β) Ὅπως συγκριθῶσιν αἱ προκείμεναι δαπάναι μεταφορῶν τῆς αὐτῆς φύσεως, γινομένων ἐπὶ διαφόρων συμπλεγμάτων, ἐφ' ὅσον τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα, τὰ χρησιμεύοντα πρὸς προσδιορισμὸν τῶν δαπανῶν τούτων, θὰ καταρτίζωνται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἡ δὲ κατανομὴ τῶν ἀπ' εὐθείας καταλογιζομένων δαπανῶν θὰ γίνηται κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον.

γ) Ὅπως συγκρίνῃ τις τὴν προκειμένην δαπάνην, διὰ μεγάλην ἢ διὰ μικρὰν ταχύτητα, πρὸς τὴν ἀντιστοιχοῦσαν μέσην εἴσπραξιν, ἐξαχθῇ δὲ ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης τὸ μέγεθος τοῦ κέρδους ἢ τῆς ζημίας, ἣν δίδει ἑκάστη κατηγορία μεταφορῶν.

2) Μερικὴ δαπάνη μεταφορᾶς (μ. δ. μ.). Ὁ προσδιορισμὸς τῆς δαπάνης ταύτης πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς μονάδος κινήσεως δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ:

α) Πρὸς καθορισμὸν τῆς μεγίστης ἀνεκτῆς ἐκπτώσεως, δι' εἰδικοῦ τιμολογίου, τῆς ἐφαρμοστέας εἰς ὡρισμένας μεταφοράς, γινομένας ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους δι' ἐμπορεύματα ἢ ἐπιβάτας.

β) Ὅπως γνωρίσωμεν τὴν προκύψουσαν μείωσιν δαπανῶν ἐκ τῆς καταργήσεως συρμοῦ.

γ) Ὅπως προσδιορίσωμεν τὴν μ. δ. μ. νέου συρμοῦ, ὅστις θὰ κυκλοφορήσῃ μεταξὺ δύο σταθμῶν Α καὶ Β, ἢ τὴν μ. δ. μ. διὰ συρμὸν προεκταθησόμενον πέραν τῆς τακτικῆς ἑαυτοῦ κυκλοφορίας, ἢ τὴν μ. δ. μ. διὰ τὴν ἐνίσχυσιν συρμοῦ ἐπὶ ὡρισμένης διαδρομῆς.

δ) Ὅπως ὁρίσωμεν τὴν ζητητέαν ἐλαχίστην τιμὴν δι' εἰδικὸν συρμόν.

Πρόκειται ἐπὶ τοῦ προκειμένου προσδιορισμὸς τῆς μ.δ.μ. πρὸς ἐκτέλεσιν προσθέτου μονάδος κινήσεως εἰς προϋπαρχούσας τοιαύτας· τὸ πρόβλημα ἀνάγεται εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἐκ τῆς μονάδος ταύτης προκαλουμένης ἐπὶ πλέον δαπάνης, χωρὶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν πᾶσαι αἱ λοιπαὶ δαπάναι, αἵτινες θὰ γίνωσιν, εἴτε γίνῃ εἴτε δὲν γίνῃ ἡ ἐκτέλεσις τῆς προσθέτου μονάδος κινήσεως.

Αἱ μόναι δαπάναι, ἃς δέον νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, εἰσὶν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὰς ἀναλισκομένας ὕλας καὶ τὴν τυχὸν πρόσθετον ἐργασίαν προσωπικοῦ, εἰδικῶς ἀπαιτηθησομένην διὰ τὴν πρόσθετον μεταφοράν. Ὅθεν θὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς προκειμένης δαπάνης τὰ ἀκόλουθα:

α') Ἡ δαπάνη εἰς καύσιμον, ἔλαιον, ὕδωρ, ἄμμον.

β') Αἱ κανονικαὶ δαπάναι συντηρήσεως καὶ ἐπισκευῆς τοῦ κινητηρίου καὶ τοῦ μεταφορικοῦ ὑλικοῦ, ἀνηγμέναι π. χ. πρὸς τὸ χιλιόμετρον διαδρομῆς.

γ') Αἱ τυχὸν δαπάναι φωτισμοῦ καὶ θερμάνσεως· ἐὰν ὑπάρχῃ λόγος, ἡ μερικὴ ἢ ἡ ὁλικὴ ἀμοιβὴ τοῦ προσωπικοῦ ἕλξεως, ὁδηγίας, τροχοπεδήσεως.

δ') Αἱ τυχὸν πρόσθετοι ἀπολαυαὶ τοῦ μὴ ταξιδεύοντος προσωπικοῦ.

Ἀφοῦ προσδιορισθῇ οὕτως ἡ μερικὴ δαπάνη συρμοῦ Δ, ἡ δαπάνη δ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς μονάδος κινήσεως θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς σχέσεως $\delta = \frac{\Delta}{\varphi . \mu}$, ἐν τῇ ὁποίᾳ φ τὸ μέσον χρήσιμον φορτίον (εἰς τόννους) ἢ ὁ μέσος ἀριθμὸς ἐπιβατῶν τῶν συρμῶν, τῶν κυκλοφορούντων συνήθως ἐπὶ τῆς ὑπ' ὄψιν γραμμῆς, ἧς τὸ μῆκος μ χιλιόμετρα.

Ἡ ὡς ἄνω ὑπολογιζομένη μ.δ.μ. θὰ ᾖ πάντοτε ἡ ἐλαχίστη μ.δ.μ., δὲν πρέπει δὲ νὰ ὑπερθέτωμεν, διηνεκῶς, ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης κινήσεως, προσθέτους μονάδας κινήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δαπάνης ταύτης. Εὐθὺς ὡς αἱ διαδοχικαὶ πρόσθετοι μονάδες ἀποκτήσωσι σημασίαν τινά, ἢ ἐπαναληφθῶσι συχνάκις, ἢ διαρκέσωσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀπαιτοῦσι τελικῶς τὴν ἵδρυσιν νέων ὁδῶν ἐν τοῖς σταθμοῖς, τὴν ἵδρυσιν ὁδῶν παραμερίσεως ἔξω τῶν σταθμῶν, ἴσως τὸν διπλασιασμὸν τῶν ὁδῶν, τὴν αὔξησιν τοῦ ταξιδεύοντος ἢ τοῦ μὴ ταξιδεύοντος προσωπικοῦ τῶν σταθμῶν καὶ τῶν ἐργοστασίων, τὴν αὔξησιν τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ, τὴν μεγέθυνσιν τῶν ἐργοστασίων, μηχανοστασίων, κλπ.

3) Βιομηχανικὴ δαπάνη μεταφορᾶς (β. δ. μ.). Ἐνῷ ἡ γ.μ.δ.μ. προέρχεται ἐξ ὅλων τῶν δαπανῶν πασῶν τῶν ἐπὶ συμπλέγματος ἐκτελουμένων μεταφορῶν, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν οἰκονομικῆς τινος χρήσεως, ἡ μ.δ.μ. ἐφαρμόζεται εἰς ὡρισμένην μεταφοράν, γινομένην ἐπὶ δεδομένης ὁδοῦ καὶ προστιθεμένην εἰς τὰς ὑπαρχούσας μεταφοράς, χωρὶς ν' ἀπαιτῶνται ἐκ ταύτης νέαι μόνιμοι ἐπιβαρύνσεις.

Δυνάμεθα ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν τρίτον εἶδος δαπάνης μεταφορᾶς, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπεμβαίνουσιν ὄχι μόνον αἱ δαπάναι τῶν ἀναλισκομένων ὑλῶν καὶ τοῦ ἀναγκαιοῦντος προσωπικοῦ, ἀλλὰ προσέτι καὶ *αἱ μόνιμοι ἐπιβαρύνσεις*.

Ὅθεν, προκειμένου σιδηροδρόμου ἡ β. δ. μ. θὰ περιλάβῃ τὰ ἀκόλουθα:

α') Τὴν ἀμοιβὴν (συμπεριλαμβανομένων τῶν προσθέτων ἀπολαυῶν) τοῦ προσωπικοῦ ἕλξεως (μηχανοδηγὸς καὶ θερμαστής), τοῦ προσωπικοῦ ὁδηγίας τῶν συρμῶν (ἀρχι-οδηγός, ὁδηγοί), τῶν τροχοπεδητῶν.

β') Τὰς δαπάνας τὰς ἀντιστοιχούσας εἰς τὰς ἀποτελούσας τὸν συρμὸν ἀποστολάς, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς δαπάνας ἐνδιαμέσων σταθμεύσεων, σταθμῶν διαλογῆς κλπ.

γ') Τὰς τυχὸν προκαλουμένας δαπάνας λόγῳ προσθέτου ἐργασίας τοῦ μὴ ταξιδεύοντος προσωπικοῦ.

δ') Τὴν δαπάνην εἰς καύσιμον, ἔλαιον, ὕδωρ, ἄμμον, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς διανυτέας κατατομῆς τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ μεταφερτέου φορτίου.

ε') Τὰς κανονικὰς δαπάνας συντηρήσεως καὶ ἐπισκευῆς τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ, ἀνηγμένας π. χ. εἰς τὸ χιλιόμετρον διαδρομῆς.

στ') Τὰς τυχὸν δαπάνας φωτισμοῦ καὶ θερμάνσεως (σκευοφόρων τῶν ἐμπορικῶν συρμῶν, συρμῶν ἐπιβατῶν).

ζ') Τὰς μονίμους ἐπιβαρύνσεις (γενικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ δαπάναι). Ἐὰν αἱ μόνιμοι αὗται ἐπιβαρύνσεις ἀντιπροσωπεύωσι x % τῶν ἰδίως δαπανῶν ἐκμεταλλεύσεως, θ' αὐξήσωμεν κατὰ x % ἑκάστην ἐκ τῶν προηγουμένων δαπανῶν. Τέλος, ἐφ' ὅσον αἱ μόνιμοι ἐπιβαρύνσεις θὰ ὦσι γνωσταὶ ἐτησίως ἢ μηνιαίως, ἡ ἐκ τούτων ἐπιβάρυνσις τῆς μ.δ.μ. θὰ ᾖ ἡ διδομένη ὑπὸ τῆς λογιστικῆς ὑπηρεσίας διὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἢ διὰ τὸν προηγούμενον μῆνα.

Ἀφοῦ προσδιορισθῇ οὕτως ἡ δαπάνη συρμοῦ Δ', ἡ δαπάνη δ', πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς μονάδος κινήσεως, θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς σχέσεως $\delta' = \frac{\Delta'}{\varphi . \mu}$, ἐν τῇ ὁποίᾳ φ τὸ μέσον χρήσιμον φορτίον (εἰς τόννους) ἢ ὁ μέσος ἀριθμὸς τῶν συρμῶν τῶν κυκλοφορούντων ἐπὶ τῆς ὑπ' ὄψιν γραμμῆς, ἧς τὸ μῆκος εἶναι μ χιλιόμετρα.

Ἡ β.δ.μ δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν μ.γ.δ.μ., ἂν καὶ ἡ τελευταία αὕτη περιλαμβάνει, ἐπίσης, τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ ἐκ τῶν μονίμων ἐπιβαρύνσεων, καθόσον ἡ μ.γ.δ.μ ἐφαρμόζεται ἐφ' ὅλων τῶν γενομένων μεταφορῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτῆς οἰκονομικῆς χρήσεως, ἐνῷ ἡ β.δ.μ. ἐφαρμόζεται, ὡς ἡ μ.δ.μ, εἰς ὡρισμένην μεταφοράν, δηλονότι εἰς ὡρισμένον προϊὸν ἢ συρμὸν ἐπιβατῶν, κυκλοφοροῦντα μεταξὺ δύο δεδομένων σημείων ἐπὶ ὡρισμένης γραμμῆς καὶ ὑπὸ καθωρισμένους ὅρους ἕλξεως. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς β.δ.μ. δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ:

α) Ὅπως ἐκτιμήσωμεν τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ δυνατὸν νὰ ἔχωμεν, πρὸς ἐξασφάλισιν νέας κινήσεως ἢ πρὸς διατήρησιν, ἐπὶ μέρους ἢ ἐπὶ τοῦ ὅλου συμπλέγματός τινος, παλαιᾶς κινήσεως, ὑφισταμένης ἀνταγωνισμόν.

β) Ὅπως προσδιορίσωμεν τὴν οἰκονομικωτέραν γραμμὴν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεταφορᾶς ὡρισμένης, ἀνεξαρτήτως τῶν διαθεσίμων μέσων τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

γ) Ὅπως προσδιορίσωμεν τὴν συνήθως ζητητέαν τιμὴν διὰ τὴν ἀποστολὴν εἰδικοῦ συρμοῦ.

δ) Ὅπως πληροφορηθῶμεν περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ὑπαρχόντων συρμῶν, καθ' ὅσον β.δ.μ. ἐξαιρετικῶς μεγάλη δυνατὸν νὰ προέρχηται ἐξ ἀνεπαρκοῦς χρησιμοποιήσεως τῶν συρμῶν.

ε) Ὅπως ἔχωμεν ἐνδείξεις πρὸς διαβάθμισιν τῶν ἐφαρμοστέων τιμολογίων εἰς τὰς διαφόρους κατηγορίας μεταφορῶν (μεγάλη ταχύτης, μικρὰ ταχύτης, πλήρεις ἐμπορικοὶ συρμοί, εἰδικοὶ συρμοί, εἰδικὰ τιμολόγια κλπ.).

3) *Ὑπολογισμὸς τῆς μ.γ.δ.μ. ἢ τινος ἐκ τῶν δύο ἄλλων.* Ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος τυγχάνει δυσχερής: πράγματι πολλὰς ἐκ τῶν δαπανῶν τῆς ἐκμεταλλεύσεως δὲν δυνάμεθα νὰ κατανείμωμεν εὐκόλως μεταξὺ τῶν ἐπιβατικῶν καὶ τῶν ἐμπορικῶν συρμῶν, ἔτι δὲ περισσότερον δυσκολευόμεθα εἰς τὴν κατανομὴν τῶν οἰκονομικῶν ἐπιβαρύνσεων μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν συρμῶν. Αἱ ἐφαρμοζόμεναι ἀπόψεις ὡς πρὸς τὰς κατανομὰς ταύτας ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος λήμματος.

4) *Συντελεστὴς ἐκμεταλλεύσεως.* Καλοῦμεν *συντελεστὴν ἐκμεταλλεύσεως* C τὸ ἑκατονταπλάσιον τοῦ λόγου τῶν δαπανῶν ἐκμεταλλεύσεως D πρὸς τὰς εἰσπράξεις R, κατὰ τὸ αὐτὸ οἰκονομικὸν ἔτος:

$$C = \frac{D}{R} \times 100.$$

Ἐν ταῖς δαπάναις D δέον νὰ περιλαμβάνωνται αἱ μόνιμοι οἰκονομικαὶ ἐπιβαρύνσεις, καθόσον ἄλλως ὁ συντελεστὴς C δὲν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἄποψιν τῆς ἐπιχειρήσεως: ὁσάκις πράγματι $\frac{D}{R} < 1$, θὰ ὑπάρχῃ κέρδος μόνον ἂν εἰς τὰς δαπάνας D περιλαμβάνωνται καὶ αἱ οἰκονομικαὶ ἐπιβαρύνσεις.

Ἐὰν θέλωμεν νὰ συγκρίνωμεν διαφόρους ἐκμεταλλεύσεις ἐκ τῶν συντελεστῶν C, δέον αἱ γραμμαὶ αὐτῶν νὰ εὑρίσκωνται ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους κλίσεων, καμπύλων, κινήσεως καὶ φορᾶς ταύτης, ὄγκου καὶ εἴδους αὐτῆς, φόρων καὶ οἰκονομικῶν ἐπιβαρύνσεων τῶν αὐτῶν. Ἄλλως αἱ συγκρίσεις δὲν ἔχουσι νόημα: δέον νὰ συγκρίνωμεν ἑκάστοτε πρὸς τὰς δαπάνας τὰ προϊόντα αὐτῶν, ὡς καὶ ὑπὸ ποίους ὅρους ἐκμεταλλεύσεως γίνονται.

Τὸ σπουδαιότερον ἐνδιαφέρον τῶν διαδοχικῶν συντελεστῶν ἐκμεταλλεύσεως τοῦ αὐτοῦ συμπλέγματος ἔγκειται εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὰ αἴτια τῶν ἐτησίων μεταβολῶν αὐτῶν.

5) *Κατανομὴ τῶν εἰσπράξεων καὶ τῶν δαπανῶν.* Αἱ εἰσπράξεις, ὡς καὶ αἱ δαπάναι τῆς ἐκμεταλλεύσεως, δὲν διανέμονται ἐξ ἴσου μεταξὺ ὅλων τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους. Ὑπάρχουσι συχνάκις, ἀπὸ μηνὸς εἰς μῆνα, σημαντικαὶ διαφοραί, παραγόμεναι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἑκάστου ἔτους, πλὴν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων ἀποτόμων πτώσεων τῶν εἰσπράξεων, ὀφειλομένων εἰς γενικὰς ἢ τοπικὰς κρίσεις.

Ἡ κατανομὴ τῶν εἰσπράξεων ἀνὰ εἶδος καὶ ὅρους μεταφορᾶς εἶναι ἡ ἀκόλουθος διὰ τὸ σύνολον τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων, πλὴν τῶν τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης:

Ἐξ ἐπιβατῶν 25,45 %, ἐκ μεγάλης ταχύτητος 11,75 %, ἐκ μικρᾶς ταχύτος 60,30 % καὶ ἐκ διαφόρων 2,50 %.

Ἐπὶ τῶν παρ' ἡμῖν Σ. Ε. Κ. ἡ κατανομὴ τῶν εἰσπράξεων διὰ τὴν χρῆσιν 1930—1931 εἶναι: ἐξ ἐπιβατῶν καὶ ἀποσκευῶν 45,10 %, ἐκ μεγάλης ταχύτητος 6,30 %, ἐκ μικρᾶς ταχύτητος 41,10 %, ἐκ μεταφορῶν τοῦ δημοσίου 7,5%. Ἡ κατανομὴ τῶν δαπανῶν τοῦ αὐτοῦ δικτύου διὰ τὴν χρῆσιν εἶναι: ὑπηρεσία γραμμῆς 17,4 %, ὑπηρεσία ἕλξεως καὶ ὑλικοῦ 43,10%, ὑπηρεσία ἐκμεταλλεύσεως 35,30 %, δαπάναι διάφοροι 4,20%.

Ἐπὶ τῶν ἑλβετικῶν σιδηροδρόμων ἡ κατανομὴ τῶν δαπανῶν ἔχει οὕτω: 10% κεντρικὴ διοίκησις, 30 % ὑπηρεσία ἐκμεταλλεύσεως, 35 % ὑλικὸν καὶ ἕλξις, 25% ὑπηρεσία ὁδοῦ.

Δ) **Σιδηροδρομικαὶ παραχωρήσεις.** Πρὸς ἵδρυσιν σιδηροδρόμου ἀπαιτεῖται ἀπαλλοτρίωσις ἐδαφῶν καὶ λύσις πολλῶν ζητημάτων, ἅτινα μόνον διὰ νόμου δύνανται νὰ ἐπιτευχθῶσιν. Ὁ νόμος οὗτος περιλαμβάνει τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς παρέχεται τὸ δικαίωμα τῆς ἱδρύσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ σιδηροδρόμου, ἔστω καὶ ἂν ἀνάδοχος εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος.

Ἡ ἵδρυσις σιδηροδρόμου δυνατὸν νὰ γίνῃ κατὰ διάφορα οἰκονομικὰ συστήματα: 1ον) Ὁ ἀνάδοχος τῆς ἐπιχειρήσεως ἀναλαμβάνει τὴν ἵδρυσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου, συνήθως διὰ περίοδον 60 ἕως 90 ἐτῶν, ὑπὸ ἰδίαν αὐτοῦ εὐθύνην ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει λεπτομερῶν ὑποχρεώσεων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀσφάλειαν τῶν μεταφορῶν καὶ τὰ ἑκάστοτε ἐφαρμοστέα τιμολόγια. Εἰς τὴν λῆξιν τῆς παραχωρήσεως ὁ σιδηρόδρομος θὰ περιέλθῃ εἰς τὸ κράτος, εἰς κατάστασιν καὶ ὑπὸ ὅρους ἐντελῶς καθωρισμένους.

Παρ' ἡμῖν αἱ γραμμαὶ Πειραιῶς—Ἀθηνῶν, Πύργου—Κατακώλου, Ἀττικῆς—Κηφισίας—Λαυρείου καὶ Βόλου—Λεχωνίων ἱδρύθησαν δι' ἰδιωτικῶν κεφαλαίων, ὅπως περιέλθωσιν εἰς τὸ κράτος μετὰ ὡρισμένην προθεσμίαν.

2ον) Ὁ ἀνάδοχος τῆς ἐπιχειρήσεως ἀναλαμβάνει τὴν ἵδρυσιν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου δι' οἰκονομικῆς συνδρομῆς τοῦ κράτους, χανονιζομένης κατὰ διάφορα συστήματα (κατ' ἀποκοπὴν συνδρομή, χιλιομετρικὴ ἐπιχορήγησις κλπ.) καὶ ὑπὸ ἰδίαν ἢ ὄχι εὐθύνην, ὡς πρὸς τὰ οἰκονο-

Digitized by Google

μικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιχειρήσεως: ἐν περιπτώσει ἀνεπαρκείας τῶν εἰσπράξεων δυνατὸν νὰ ἐγγυηθῇ τὸ κράτος συμπλήρωσιν αὐτῶν μέχρις ὁρίου τινός.

Αἱ γραμμαὶ Μεσολογγίου—Κρυονερίου, Πύργου—Ὀλυμπίας, Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου, πλὴν τῶν γραμμῶν Μύλων—Καλαμῶν καὶ Διακοφτοῦ—Καλαβρύτων καὶ Θεσσαλίας, ἱδρύθησαν διὰ χιλιομετρικῆς ἐπιχορηγήσεως τοῦ κράτους. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁρίζεται διάρκεια τῆς παραχωρήσεως καὶ παράδοσις τοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὸ κράτος.

3ον) Τὸ κράτος ἀναλαμβάνει τὴν ἵδρυσιν μέρους (συνήθως τῆς ὑποδομῆς) ἢ καὶ ὅλου τοῦ σιδηροδρόμου, παραχωρεῖ δὲ τοῦτον πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους, εἰς ἀνάδοχον ἑταιρείαν, μετὰ ἢ ἄνευ οἰκονομικῆς συμμετοχῆς, ἐκδηλουμένης καὶ ἐνταῦθα δι' ἐγγυήσεως ἐλαχίστων προσόδων.

Παρ' ἡμῖν αἱ γραμμαὶ Μύλων—Καλαμῶν, Διακοφτοῦ—Καλαβρύτων καὶ Πειραιῶς—Λαρίσης—Πλατὺ ἱδρύθησαν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ παρεχωρήθησαν εἰς ἑταιρείας πρὸς ἐκμετάλλευσιν.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων συστημάτων τὸ μόνον ἀσφαλές, ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, εἶναι τὸ πρῶτον. Τὸ δεύτερον σύστημα εἶναι λίαν ἐπικίνδυνον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν καρποφόρον χρῆσιν τῶν ἐπιχορηγήσεων, παρουσίασε δὲ πολλὰς διόδους καταχρήσεων. Τὸ τρίτον σύστημα εἶναι ἐκδηλωτικὸν οἰκονομικῆς ἀδυναμίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ μεγάλας ζημίας, ἰδίως ἂν τίθηται εἰς ἐνέργειαν διὰ δανείων.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ: ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ.

Εἰσαγωγή. Ὁσάκις ὁμιλοῦμεν περὶ σιδηροδρόμων ἄνευ εἰδικῆς ὀνομασίας, πρόκεινται πάντοτε σιδηρόδρομοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ συρμοὶ ἕλκονται δι' ἀτμαμαξῶν *συνήθους προσφύσεως*· ἀποτελοῦσι πράγματι οὗτοι τὸ παγκοσμίως διαδεδομένον σύστημα σιδηροδρόμων, ἡ δὲ παροῦσα κατάστασις δὲν ἔχει ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν γενικὴν ταύτην λύσιν. Οὐχ ἧττον, ἔν τισιν εἰδικαῖς περιπτώσεσιν, ἰδίως δὲ ἐπὶ ἀποτόμων ὀρέων, ὑποχρεούμεθα, πρὸς ἐπίτευξιν πραγματοποιησίμων χαράξεων, νὰ δεχθῶμεν κλίσεις, μεθ' ὧν δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ προστρέξωμεν μόνον εἰς τὴν συνήθη πρόσφυσιν, τὴν ἀναπτυσσομένην μεταξὺ τῶν λείων ἐπιφανειῶν τῶν ἐπισώτρων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν λείων τροχιῶν ἀφ' ἑτέρου· ἀγόμεθα οὕτως εἰς τὴν χρῆσιν ὀδοντωτῶν σιδηροδρόμων (chemins de fer à crémaillère), ἤτοι εἰς τὴν προσθήκην *ὀδοντωτῶν ἐπιφανειῶν προσφύσεως* μεταξὺ τῶν λείων τοιούτων. Ὅριον χρήσεως *ὀδοντωτῶν σιδηροδρόμων* εἶναι ἡ κλίσις τῶν ἀνωφερειῶν: ἄνω κλίσεως 250 χλ. περίπου ὁ κινητὴρ δὲν δύναται πλέον νὰ ἕλξῃ συρμόν.

Χρησιμοποιοῦσιν ἐπίσης, ἐπὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν ἀνωφερειῶν (ἀπὸ 250 ἕως 650 χλ.), τὴν *διὰ μεταλλικῶν κάλων ἢ σχοινίων ἕλξιν*, ὧν ἡ ἐπινόησις, προγενεστέρα τῆς τῶν ἰδίως σιδηροδρόμων, πρὸς ἵδρυσιν *σχοινιοκινήτων ἰσογείων ἢ ἐναερίων σιδηροδρόμων* (chemins de fer funiculaires ou aériens). Ὅριον χρήσεως τῶν σχοινιοκινήτων σιδηροδρόμων εἶναι τὸ βάρος τῶν κάλων καὶ ἑπομένως τὸ μῆκος αὐτῶν. Χρησιμοποιοῦσιν ἐπίσης *τὴν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν* πρὸς κίνησιν *ἐναερίων*, *ἰσογείων* καὶ *ὑπογείων* σιδηροδρόμων, οὓς καλοῦμεν *ἠλεκτροκινήτους σιδηροδρόμους*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς *τοὺς ἀτμήρεις σιδηροδρόμους*.

Θὰ διεξέλθωμεν συντόμως τὰ συστήματα ταῦτα.

Ι. ΟΔΟΝΤΩΤΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. 1) *Ἀρχὴ ἐφ' ἧς στηρίζονται*. Τὸ ὑπὸ συρμοκινητῆρος παραγόμενον ἔργον T ἰσοῦται τῇ ἑλκτικῇ δυνάμει E ἐπὶ τὴν ταχύτητα πορείας υ, T=E.υ. Ἐπειδὴ ἡ ἰσχὺς τῶν μηχανῶν ἔχει ὅρια, ἀγόμεθα, διὰ τὰς ὀρεινὰς γραμμάς, ἐφ' ὧν ἡ ἑλκτικὴ δύναμις ἀνὰ ἑλκόμενον τόννον αὐξάνει ταχέως μετὰ τῆς κλίσεως, νὰ μειῶμεν τὴν ταχύτητα, ἐφ' ὅσον ἀνερχόμεθα μεγαλυτέρας κλίσεις· ἀλλά, δι' ὅριον ταχύτητος 12 ἕως 15 χμ. περίπου, τὸ βάρος προσφύσεως τοῦ κινητῆρος δὲν ἐπαρκεῖ πλέον διὰ τὴν δύναμιν ἕλξεως E, τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς σχέσεως T=E.υ, ἔχομεν δηλονότι Pf<E, ἔνθα P τὸ βάρος προσφύσεως καὶ f ὁ συντελεστὴς αὐτῆς. Δὲν δυνάμεθα ν' αὐξήσωμεν τὸ βάρος προσφύσεως διὰ προσθέτων βαρῶν: ἡ ἀπόδοσις τοῦ κινητῆρος, ἤδη μικρά, θὰ ἐμηδενίζετο σχεδόν· ἀγόμεθα οὕτως εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνεργητικωτέρας τριβῆς μεταξὺ τοῦ κινητῆρος καὶ τῆς ὁδοῦ, ἤτοι εἰς τοὺς *σιδηροδρόμους μετὰ ὀδοντωτῆς* (chemins de fer à crémaillère), ἐφ' ὧν ὁ κινητὴρ δρᾷ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ *δι' ὀδοντωτοῦ τροχοῦ* συμπλεκομένου μετὰ *ὀδοντωτῆς*. Ἡ χρῆσις ὀδοντωτῆς δὲν εἶναι ὠφέλιμος διὰ κλίσεις μικροτέρας τῶν 50 ἢ 40 χλ· κάτω τῶν ὁρίων τούτων ἐπαρκεῖ ἡ συνήθης πρόσφυσις, ἀποφεύγομεν δὲ τὰς παθητικὰς ἀντιστάσεις, τὰς ὀφειλομένας εἰς τὴν τριβὴν τῆς ὀδοντώσεως καὶ τῶν κινούντων ταύτην τεμαχίων.

Οἱ μετὰ ὀδοντωτῆς συρμοκινητῆρες χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν σιδηροδρόμων, ὅτε ἐφοβοῦντο ἀνεπάρκειαν τῆς συνήθους προσφύσεως καὶ ἐπὶ ὁριζοντίων ἔτι τμημάτων γραμμῶν. Πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τούτων, τοὐλάχιστον ἐν Εὐρώπῃ, ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀλσατοῦ Riggenbach, ὅστις κατεσκεύασεν ἐν ἔτει 1870 τὴν ἑλβετικὴν γραμμὴν Vitznau-Righi καὶ ἐπρωτοστάτησεν εἶτα διὰ τὴν ἵδρυσιν πολλῶν ἄλλων γραμμῶν τοῦ αὐτοῦ τύπου.

2) *Ὀδοντωταί*. α) Ὀδοντωτὴ Riggenbach. Ἀποτελεῖται αὕτη ἐκ δύο σιδήρων ½ διπλοῦ ταῦ, ὕψους 12 ἑκ, ἅτινα ἀποτελοῦσι τοὺς ὀρθοστάτας καὶ συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ βαθμιδίων τραπεζοειδοῦς διατομῆς (ὕψος τραπεζίου 36 χλ, ἄνω βάσις 36 καὶ κάτω βάσις 55 χλ.). Ἡ διατομὴ πακτώσεως τῶν βαθμιδίων εἶναι 36×36, ἡ δὲ σύνδεσις αὐτῶν μετὰ τῶν ὀρθοστατῶν γίνεται δι' ἡλώσεως. Ἡ προκειμένη ὀδοντωτή, ὡς καὶ αἱ τῶν λοιπῶν συστημάτων, τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς ὁδοῦ καὶ συνδέεται στερεώτατα μετὰ τῶν δοκίδων αὐτῆς. Μειονέκτημα τῆς ὀδοντωτῆς ταύτης εἶναι τὸ μέγα σχετικῶς βάρος αὐτῆς, ὡς καὶ τὸ μὴ περιστρέψιμον τῶν βαθμιδίων, λόγῳ τῆς μετὰ τῶν ὀρθοστατῶν ἡλώσεως αὐτῶν.

β) Ὀδοντωτὴ Abt. Ὁ ἐκ τῶν συνεργατῶν τοῦ Riggenbach Ἑλβετὸς Abt ἐτροποποίησε τὸ ἀρχικὸν σύστημα ὀδοντωτῆς, ἵνα ἀναλογήσῃ ταύτην κάλλιον πρὸς τὰς ἑλκτικὰς δυνάμεις καὶ ἵνα καταστήσῃ τὴν κύλισιν πρᾳοτέραν. Ἡ ὀδοντωτὴ αὕτη συνίσταται ἐκ δύο ἢ τριῶν παραλλήλων ὀδοντωτῶν ἐλασμάτων, τοῦ ἀριθμοῦ ἐξαρτωμένου ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς δρώσης δυνάμεως. Ὁ ἄξων τῶν ὀδόντων μετατοπίζεται κατὰ τὸ ½ ἢ κατὰ τὸ ⅛ ἀπὸ τοῦ παρακειμένου βήματος, ἐὰν ὑπάρχωσι 2 ἢ 3 ἐλάσματα. Τὸ πάχος τῶν ἐλασμάτων κανονίζεται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ τοῦ μεγέθους τῆς κλίσεως καὶ τῆς ἑλκτικῆς δυνάμεως. Τὰ ἐλάσματα συνδέονται μετὰ ἑδράνων, πλάτους ἴσου πρὸς τὸ τῶν δοκίδων, τὰ δ' ἕδρανα συνδέονται μετὰ τῶν δοκίδων. Εἰς ἕκαστον ἔλασμα ἀντιστοιχεῖ ὀδοντωτὸς τροχὸς τοῦ κινητῆρος· οἱ τροχοὶ οὗτοι, ἐσφηνωμένοι ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀτράκτου, συμπλέκονται μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ἐλασμάτων τῆς ὀδοντωτῆς.

γ') Ὀδοντωτὴ Strub. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ συνήθους τροχιᾶς, τοποθετημένης ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς ὁδοῦ, ἧς ἡ κεφαλὴ εἶναι κατειργασμένη εἰς ὀδοντωτὸν κανόνα. Ἡ σύνδεσις τῶν τεμαχίων πρὸς ἄλληλα γίνεται ὡς διὰ συνήθεις τροχιάς, ὅθεν εἶναι αὕτη ἁπλουστάτη καὶ στερεωτάτη. Συνδέεται ἐπίσης ἡ ὀδοντωτὴ αὕτη στερεώτατα μετὰ τῶν δοκίδων τῆς ὁδοῦ καὶ εἶναι περιστρέψιμος. Ἐφηρμόσθη πρώτην φορὰν ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Jungfrau, ὅστις εὑρίσκεται εἰς μέγα ὕψος καὶ σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐν σήραγγι. Ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου ἐδέχθησαν βαρέα ὀχήματα, πρὸς οἰκονομίαν προσωπικοῦ, ἐργαζομένου μόνον κατὰ τοὺς μῆνας ἐργασίας τοῦ σιδηροδρόμου καὶ πληρωνομένου καθ' ὅλον τὸ ἔτος· ὅθεν παρίστατο ἀνάγκη μεγάλων ἁμαξῶν καὶ ἑπομένως ἰσχυρᾶς ὁδοῦ καὶ ἰσχυρᾶς ὀδοντωτῆς. Μεγίστη ἀνωφέρεια τοῦ σιδηροδρόμου τούτου 250 χλ, ἀκτῖνες ἐν ὑπαίθρῳ 100 μ, ἐν σήραγγι 200 μ. καὶ μεταλλικαὶ δοκίδες βάρους 36 χγ. Ἡ ὀδοντωτὴ ζυγίζει 34 χγ. ἀνὰ μέτρον, ἔναντι 55 χγ. διὰ τὴν ὀδοντωτὴν Riggenbach.

Ἐν τῷ 9ῳ πίνακι ἐνδείκνυνται διάφορα συστήματα ὀδοντωτῶν.

3) *Προσηλώσεις τῆς ὀδοντωτῆς*. Ἐκ τῆς δράσεως τοῦ κινητῆρος ἐπὶ τῆς ὀδοντωτῆς ὑπόκειται αὕτη εἰς κατὰ μῆκος αὐτῆς δυνάμεις, αἵτινες ὑπερβαίνουσι νῦν τοὺς 10 τ. Ὅθεν ἀνάγκη στερεωτάτης συνδέσεως αὐτῆς μετὰ τῶν δοκίδων τῆς ὁδοῦ. Καθιστῶμεν τὰς ξυλίνας δοκίδας ἀλληλενδέτους κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, δι' ἡλώσεως ἐπ' αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ὀδοντωτῆς δύο σιδήρων ½ ταῦ. Αἱ συνδέσεις αὗται δὲν θεωροῦνται ἀναγκαῖαι ἐν τῇ περιπτώσει μεταλλικῶν δοκίδων, αἵτινες συμπήγνυνται κάλλιον μετὰ τῆς ὀδοντωτῆς καὶ ἀνθίστανται περισσότερον εἰς τὰς κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ὀλισθήσεις. Ἀνὰ 75 ἕως 100 μ. ὁδοῦ καθιστῶσι δοκίδα ἀπολύτως ἀμετακίνητον, διὰ πακτώσεως ταύτης ἐντὸς ὄγκου λιθοδομῆς ἢ ἄλλως.

Ἐπὶ τῶν γραμμῶν, ἔνθα συνεχὴς ἡ ὀδοντωτή, προσηλοῦται αὕτη ἁπλῶς ἐπὶ τῶν δοκίδων διὰ κοχλιοφόρων ἥλων· ἀλλὰ κατεσκεύασαν καὶ γραμμὰς ὀδοντωτάς, ἐχούσας τμήματα συνήθων κλίσεων· ἐπὶ τῶν τμημάτων τούτων οἱ κινητῆρες κινοῦνται διὰ συνήθους προσφύσεως· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀνάγκη ἀνυψώσεως τῆς ὀδοντωτῆς, ἵνα, ὁσάκις αὕτη διακόπτηται, μὴ προσκρούωσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους οἱ ὀδοντωτοὶ τροχοί. Ἐν ἀρχῇ ἐπραγματοποίουν τὴν ἀνύψωσιν τῆς ὀδοντωτῆς διὰ τῆς παρεμβολῆς μηκοδοκίδος μεταξὺ ταύτης καὶ τῶν δοκίδων τῆς ὁδοῦ· νῦν χρησιμοποιοῦσι μεταλλικὰ ἕδρανα.

4) *Ἀλλαγαὶ ὁδοῦ*. Αἱ συσκευαὶ ἀλλαγῆς ὁδοῦ ἀποτελοῦνται ἐκ συνήθους ἀλλαγῆς, ἐν ᾗ τοποθετεῖται ὀδοντωτή, διχαζομένη εἰς τὸ σημεῖον ἔνθα αἱ δύο ὁδοὶ χωρίζονται· ἡ διασταύρωσις τῶν τροχιῶν ὑπὸ τῶν ὀδοντωτῶν ἐξασφαλίζεται διὰ κινητῶν τεμαχίων.

5) *Εἴσοδος εἰς τὴν ὀδοντωτήν*. Ὁσάκις ἡ ὀδοντωτὴ εἶναι συνεχής, οἱ ὀδόντες αὐτῆς εὑρίσκονται διηνεκῶς ἐν συμπλοκῇ μετὰ τοῦ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ τοῦ κινητῆρος· ἐν ταῖς μικταῖς ὅμως γραμμαῖς ἀνάγκη νὰ γίνηται ἡ σύμπλεξις ἐν πορείᾳ ἄνευ κρούσεως.

Ἐν τῇ ὀδοντωτῇ Riggenbach ἡ σύμπλεξις ἄνευ κρούσεως ἐπιτυγχάνεται ὡς ἑξῆς: τῆς παγίας ὀδοντωτῆς προηγεῖται τεμάχιον, κινητὸν περὶ ὁριζόντιον ἄξονα καὶ ὑποβασταζόμενον ὑπὸ ἐλατηρίων· τὸ τεμάχιον τοῦτο ἔχει ὀδόντωσιν, ἧς τὸ βῆμα κατά τι μικρότερον τοῦ βήματος τοῦ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ· ἡ κίνησις τοῦ τελευταίου εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὴν κίνησιν τῶν τροχῶν συνήθους προσφύσεως· ὡς ἐκ τούτου εἷς ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ τροχοῦ εὑρίσκεται ἔναντι κενοῦ τῆς ὀδοντωτῆς, ἕνεκα δὲ τῶν τεινόντων ν' ἀνυψώσωσι τὸ τεμάχιον ἐλατηρίων, ἡ σύμπλεξις παράγεται αὐτομάτως.

Ἐν τῷ συστήματι Abt ἡ κίνησις τῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν κίνησιν τῶν τροχῶν συνήθους προσφύσεως: ὅθεν οἱ πρῶτοι ἀκινητοῦσιν ὁσάκις δὲν εὑρίσκονται ἐν συμπλοκῇ μετὰ τῆς ὀδοντωτῆς. Τὸ τεμάχιον εἰσόδου τῆς ὀδοντωτῆς συνίσταται ἐκ μέρους κινουμένου περὶ ὁριζόντιον ἄξονα καὶ ἑδραζομένου ἐπὶ ἐλατηρίων, ὡς ἐν τῷ συστήματι Riggenbach· ἡ ὀδόντωσις τοῦ τεμαχίου τούτου καὶ ἡ τῶν τροχῶν ἔχουσι τὸ αὐτὸ βῆμα, προηγεῖται δὲ τῆς ὀδοντώσεως κεκλιμένον τμῆμα. Ἡ σύμπλεξις γίνεται ἀφ' ἑαυτῆς.

Ἐν τῷ συστήματι Strub ἐφήρμοσαν λύσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ συστήματος Abt.

6) *Χάραξις*. α') Εὖρος τῆς ὁδοῦ. Ἐν ἀρχῇ ἐφήρμοζον τὸ κανονικὸν εὖρος πρὸς ἐπίτευξιν μεγαλυτέρας εὐσταθείας τῶν ὀχημάτων. Ἐφήρμοσαν εἶτα εὔρη ἀπὸ 600 ἕως 1000 χλ. Ἐν Ἑλβετίᾳ δέχονται νῦν, διοικητικῶς, μόνον τὴν ὁδὸν τῶν 1000 χλ.

β) Κλίσεις τῆς ὁδοῦ. Ὡς πρὸς τὴν κατατομὴν ἡ χάραξις τῶν γραμμῶν μετὰ ὀδοντωτῆς δὲν διαφέρει, κατ' ἀρχήν, ἀπὸ τὴν χάραξιν τῶν συνήθων γραμμῶν εἰ μὴ ὡς πρὸς τὸ ὅριον τῶν κλίσεων. Παρατηρητέον ἐν τούτοις ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ μεταβάλλωμεν τὰς κλίσεις ἀπολύτως ἐλευθέρως, λόγῳ ὑποχρεώσεων σχετικῶν ταῖς μηχαναῖς καὶ τοῖς ὀχήμασι, μὴ ἀνεχομένων, ἄνευ ἀτόπων, μεγάλας διαφορὰς κλίσεων.

γ') Καμπύλαι. Ὡς πρὸς τὰς καμπύλας, ἐὰν θέλωμεν ν' ἀποφύγωμεν τὴν κατασκευὴν εἰδικῶν τεμαχίων, ἀνάγκη νὰ μὴ ᾖ πολὺ μεγάλη ἡ λοξότης μεταξὺ τῶν ὀδόντων τῶν τροχῶν καὶ τῆς ὀδοντωτῆς, νὰ συμψηφίζηται δὲ διὰ τοῦ χάσματος ἁρμοῦ ἡ διαφορὰ μήκους τῶν παραλλήλων ὀρθοστατῶν τῆς ὀδοντωτῆς ἐν καμπύλῃ. Ἕκαστον τεμάχιον τῆς ὀδοντωτῆς ἔχει μῆκος 2,5 ἕως 3,0 μ.· ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἀκτῖνες 180 μ, 100 μ. καὶ 80 μ. ἀποτελοῦσιν ἐλάχιστα διὰ τὴν κανονικήν, τὴν μετρικὴν καὶ τὴν ὁδὸν τῶν 800 χλ.

7) *Κινητῆρες*. Αἱ πρῶται μηχαναὶ τοῦ Riggenbach ἐχρησιμοποίουν μόνον τὴν ἐκ τῆς ὀδοντωτῆς πρόσφυσιν· βραδύτερον κατέστησε κινητηρίους καὶ τοὺς ἐλευθέρους τροχούς, ὅπως χρησιμοποιήσῃ καὶ τὴν συνήθη πρόσφυσιν, μειώσῃ δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ὀδοντωτῆς καταβαλλομένην δύναμιν. Ὁ ὀδοντωτὸς τροχὸς καὶ οἱ τροχοὶ συνήθους προσφύσεως ἐκινοῦντο ἀλληλενδέτως διὰ τοῦ αὐτοῦ μηχανισμοῦ. Τὸ ἀλληλένδετον τοῦτο τῆς κινήσεως τῶν λείων καὶ τῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν κατηργήθη νῦν, καθόσον δὲν ἐπέτρεπε πρόσφορον χρησιμοποίησιν τοῦ κινητῆρος εἰς τὰ τμήματα συνήθων κλίσεων καὶ ἑπομένως ἄνευ ὀδοντωτῆς. Ὅθεν δέχονται νῦν δύο μηχανισμούς, ἕνα διὰ τοὺς ὀδοντωτοὺς τροχοὺς καὶ ἕτερον διὰ τοὺς τροχοὺς συνήθους προσφύσεως. Αἱ μηχαναὶ δι' ὀδοντωτὰς ἔχουσιν ἐπιφανείας ἐσχάρας καὶ ἑλκυσμὸν σχετικῶς μεγαλύτερον ἀπὸ τὰς συνήθους προσφύσεως, ὅθεν δὲν χρησιμοποιοῦσιν ἐξ ἴσου καλῶς τὸ καύσιμον. Ἐπιπροσθέτως ἀνάγκη νὰ διατάσσωνται αἱ μηχαναὶ αὗται, ὥστε νὰ δύνανται νὰ λαμβάνωσιν ἀκινδύνως τὰς κλίσεις τῆς ὁδοῦ: ἀπαιτεῖται πολὺ ὕδωρ ἄνωθεν τοῦ οὐρανοῦ τῆς ἑστίας ὡς καὶ τῶν ἀεριαυλῶν. Τέλος αἱ μηχαναὶ αὗται ἔχουσιν ἐνεργητικὰς τροχοπέδας, ἐπὶ τῇ προβλέψει θραύσεως τῆς ὀδοντωτῆς ἢ τοῦ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ.

8) *Κυκλοφορία τῶν συρμῶν*. Οἱ συρμοὶ ὁδεύουσι μετὰ μικρᾶς ταχύτητος, 4 ἕως 10 χμ., ἐπὶ τῶν γραμμῶν μετὰ ὀδοντωτῆς. Ὁ κινητὴρ εὑρίσκεται εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ συρμοῦ κατὰ τὴν ἄνοδον καὶ ἐπὶ κεφαλῆς κατὰ τὴν κάθοδον, ἵνα ἀποφεύγωμεν πᾶσαν δύναμιν ἕλξεως ἐπὶ τῶν συσκευῶν ζεύξεως.

9) *Δαπάναι ἱδρύσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως*. Αἱ δαπάναι ἱδρύσεως ὑπολογίζονται ὡς διὰ συνήθη γραμμὴν τῆς αὐτῆς χαράξεως, ηὐξημέναι ἀπὸ 30.000 ἕως 40 000 φρ. χρ. ἀνὰ χμ. διὰ τὴν ὀδοντωτὴν καὶ τὰ ἐξαρτήματα ταύτης. Αἱ δαπάναι ἐκμεταλλεύσεως τῶν γραμμῶν μετὰ ὀδοντωτῆς, ἐπὶ ἴσοις ὅροις κινήσεως, εἶναι μεγαλύτεραι ἀπὸ τὰς ἐπὶ συνήθων γραμμῶν. Ἡ ἀπόδοσις τῶν γραμμῶν τούτων εἶναι ἔτι μικροτέρα, λόγῳ τῆς περιωρισμένης χωρητικότητος.

ΙΙ. ΣΧΟΙΝΙΟΚΙΝΗΤΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. *Εἰσαγωγή*. Εἴπομεν προηγουμένως ὅτι ἐπὶ τῶν γραμμῶν μετὰ ὀδοντωτῆς δὲν ὑπερβαίνομεν κλίσιν 250 χλ· πέραν τοῦ ὁρίου τούτου προστρέχομεν εἰς ἕλξιν διὰ σχοινίου ἢ κάλου. Τὸ σύστημα τοῦτο ἕλξεως εἶναι

Digitized by Google

ἐπίσης περιωρισμένον. οὐχὶ ἐκ τῆς κλίσεως ἀλλ' ἐκ τοῦ μήκους τοῦ σχοινίου, οὗτινος τὸ βάρος καὶ αἱ παθητικαὶ ἀντιστάσεις εἰσὶ μεγάλαι. Παρακάμπτομεν τὴν δυσχέρειαν ταύτην διὰ διαιρέσεως τῆς ὁλικῆς διαδρομῆς εἰς 2 ἢ 3 τμήματα, ἕκαστον μετ' ἀνεξαρτήτου κάλου.

Κατάταξις τῶν σχοινιοκινήτων σιδηροδρόμων. Διακρίνομεν δύο μεγάλας κατηγορίας:

Α) Σχοινιοκίνητον ἕλξιν μὲ ὄχημα κυλίον ἐπὶ τροχιῶν (ἰσογείων ἢ ὑπογείων).

Β) Σχοινιοκίνητον ἕλξιν μὲ ὄχημα ᾐωρημένον ἐπὶ κάλου (ἐναέριον).

Ἑκάστην τῶν ὁμάδων τούτων δυνατὸν νὰ ὑποδιαιρέσωμεν εἰς δύο ἄλλας:

α') Εἰς σχοινιοκινήτους δι' ἐναλλασσομένης κινήσεως.

α'') Εἰς σχοινιοκινήτους δι' ἀτέρμονος κάλου.

Ἡ κλάσις α', ἥτις καλεῖται ὑπό τινων «κεκλιμένα ἐπίπεδα», ὑποδιαιρεῖται εἰς 4 ἄλλας:

1^0 Σχοινιοκίνητοι δι' ἀντιβάρου ὕδατος.

2^0 Σχοινιοκίνητοι διὰ παγίου κινητῆρος.

3^0 Σχοινιοκίνητοι αὐτοκίνητοι (κινούμενοι διὰ διαφορᾶς βάρους).

4^0 Σχοινιοκίνητοι διὰ μοναδικοῦ σχοινίου.

Ἐν τῇ κλάσει α'' ὁ ἀτέρμων κάλος δυνατὸν νὰ ᾖ ὑπαίθριος ἢ ὑπόγειος.

Ὡς πρὸς τὴν τάξιν Β ὑπάρχουσι δύο κύρια συστήματα ἐναερίων σιδηροδρόμων:

1^0 Τὸ ἀγγλικὸν σύστημα μὲ ἕνα μόνον κάλον.

2^0 Τὸ γερμανικὸν σύστημα μὲ δύο κάλους.

Α) ***Σχοινιοκίνητοι σιδηρόδρομοι ἰσόγειοι ἢ ὑπόγειοι.*** 1) *Ἀρχή, ἐφ' ἧς στηρίζονται.* Ἐν τοῖς σιδηροδρόμοις μετὰ ὀδοντωτῆς, ὡς καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις συνήθους προσφύσεως, ὁσάκις ἀνερχόμεθα ἀνωφέρειαν, ἀναβιβάζομεν μετὰ τῶν ὀχημάτων καὶ τὸν συρμοκινητῆρα· τὸ χρήσιμον ἔργον περιορίζεται οὕτως εἰς κλάσμα τοῦ παραγομένου ἔργου τόσῳ μικρότερον, ὅσῳ ἡ κλίσις τῆς ἀνωφερείας μεγαλυτέρα ὁ κινητὴρ ἕλκει τότε φορτίον πολὺ μικρόν, ὡς πρὸς τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ βάρος. Ὅθεν, θεωρητικῶς, προκύπτει μεγάλη οἰκονομία, ἐὰν ἔχωμεν πάγιον κινητῆρα, ὅστις νὰ ἕλκῃ ἐξ ἀποστάσεως ὀχήματα διὰ σχοινίου ἢ κάλου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης ἱδρύουσι τοὺς σχοινιοκινήτους σιδηροδρόμους. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ὄχι μόνον ἀποφεύγομεν τὴν ἀνύψωσιν τοῦ κινητῆρος, ἀλλὰ δυνάμεθα, θέτοντες εἰς σύγχρονον κυκλοφορίαν συρμὸν ἀνερχόμενον καὶ τοιοῦτον κατερχόμενον, νὰ περιορίσωμεν τὸ παρακτέον ἔργον εἰς τὸ ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς διαφορᾶς τοῦ βάρους αὐτῶν καὶ διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν παθητικῶν ἀντιστάσεων· ἐξουδετεροῦμεν οὕτω, σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, τὸ ἐπιβλαβὲς τοῦ ἀποβάρου.

Ἀλλ' εὐθὺς ὡς τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς ἤθελεν εἶσθαι σημαντικόν, ἕπεται μεγάλη ἀπώλεια ἔργου, ὀφειλομένη εἰς τὰς παθητικὰς ἀντιστάσεις, ἡ δὲ συντήρησις τοῦ κάλου, ὅστις φθείρεται ταχέως, ἀποβαίνει λίαν δαπανηρά. Ὅθεν οἱ σχοινιοκίνητοι σιδηρόδρομοί εἰσι πρακτικοὶ μόνον διὰ γραμμὰς μικροῦ μήκους. Ὁσάκις πρόκειται μεγάλαι ἀναβάσεις, εἰσὶ συχνάκις λίαν οἰκονομικοί, μάλιστα δὲ ἂν δυνάμεθα νὰ προμηθευθῶμεν τὴν κινητήριον δύναμιν ἀπὸ πτώσεις ὕδατος, ὧν ἡ χρῆσις μειοῖ πολὺ τὰς δαπάνας ἕλξεως.

2) *Σχοινιοκίνητοι σιδηρόδρομοι δι' ἐναλλασσομένης κινήσεως.* Ἁπλούστατον σχοινιοκίνητον σύστημα ὀχημάτων εἶναι τὸ ἀκόλουθον: δύο ὀχήματα ἤ, ἐν ἀνάγκῃ, δύο συρμοί, εἰσὶ δεδεμένοι εἰς τὰ δύο ἄκρα κάλου, ὅστις, εἰς τὴν κορυφὴν τῆς γραμμῆς, διέρχεται ἐπὶ τροχιλίας. Ὁσάκις διαθέτομεν ὕδωρ, ἕκαστος συρμὸς ἔχει δεξαμενὴν ὕδατος. Πληροῦμεν μὲ ὕδωρ τὴν δεξαμενὴν τῶν εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς γραμμῆς εὑρισκομένων ὀχημάτων, ἐνῷ συγχρόνως κενοῦμεν τὴν εἰς τὸ κάτω μέρος εὑρισκομένην δεξαμενήν· τὸ βάρος τοῦ ὕδατος τῆς ἄνω δεξαμενῆς παράγει τὴν κίνησιν τῶν δύο συρμῶν.

Ἐὰν δὲν διαθέτωμεν ἀρκετὸν ὕδωρ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κινήσεως, ἡ τροχιλία, ἐφ' ἧς διέρχεται ὁ κάλος, ἀντικαθίσταται διὰ τυμπάνου ἢ συνδυασμοῦ τροχιλιῶν, κινουμένων διὰ παγίων κινητήρων ἢ δι' ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας.

Οἱ κάλοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐστριμμένα χαλύβδινα σύρματα, γενικῶς μετὰ κεντρικοῦ μέρους ἐκ καννάβεως· ἑδράζονται κατὰ διαστήματα ἐπὶ τροχιλιῶν ὁριζοντίου ἄξονος καὶ ὁδηγοῦνται ἐπὶ τῶν καμπύλων διὰ τροχιλιῶν κατακορύφου ἢ κεκλιμένου ἄξονος. Δυνατὸν νὰ ἱδρυθῇ ἡ γραμμὴ μετὰ μοναδικῆς ὁδοῦ καὶ ὁδοῦ διασταυρώσεως ἐν τῷ μέσῳ.

Οἱ σχοινιοκίνητοι σιδηρόδρομοι ἀπαιτοῦσιν ἐνεργητικώτατα μέσα τροχοπεδήσεως, διότι πιθανὸν νὰ θραυσθῇ ὁ κάλος τῆς ἕλξεως· χρησιμοποιοῦσι τροχοπέδας μετὰ σιαγόνων, αἵτινες δύνανται νὰ ἀκινητῶσι τὰ ὀχήματα δι' ἰσχυρᾶς συσφίγξεως τῶν τροχιῶν ὑπὸ τῶν σιαγόνων. Ἐνισχύουσι νῦν τὴν τροχοπέδησιν ταύτην διὰ τοποθετήσεως ὀδοντωτῆς μεταξὺ τῶν δύο τροχιῶν, μεθ' ἧς συμπλέκονται ὀδοντωτοὶ τροχοί, φερόμενοι ὑπὸ τῶν ὀχημάτων. Ἐν περιπτώσει θραύσεως τοῦ κάλου ἕλξεως ὁ ὀδοντωτὸς τροχὸς ἀκινητεῖ αὐτομάτως, ὡς καὶ τὸ ἑαυτοῦ ὄχημα.

3) *Σχοινιοκίνητοι σιδηρόδρομοι μετ' ἀτέρμονος κάλου καὶ ἀνεξαρτήτων ὀχημάτων.* Κατὰ τὸ προηγούμενον σύστημα, ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ πλέον τοῦ ἑνὸς συρμοῦ ἐν συγχρόνῳ κυκλοφορίᾳ καθ' ἑκάστην φορὰν κινήσεως· ὅθεν τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ἀκατάλληλον διὰ τροχιοδρόμους, ὡς πρός τε τὴν διαδοχὴν τῶν ἁμαξῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν κατὰ βούλησιν τοῦ κοινοῦ στάσιν αὐτῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοιαύτης εἰδικῆς ὑπηρεσίας ἐπενόησαν τοὺς σχοινιοκινήτους σιδηροδρόμους μετ' ἀτέρμονος ἢ συνεχοῦς κάλου καὶ ἀνεξαρτήτων ὀχημάτων. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἡ κίνησις μεταδίδεται δι' ἀτέρμονος κάλου, κινουμένου ὁμοιομόρφως· ἀλλ' αἱ ἅμαξαι, κατὰ βούλησιν τοῦ ὁδηγοῦ, καθίστανται ἀλληλένδετοι ἢ ἀνεξάρτητοι τῆς κινήσεως τοῦ κάλου. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ συσκευῆς (grip=λήπτης), ἀποτελουμένης ἐκ δύο σιαγόνων, αἵτινες συσφίγγουσιν ἢ ἐλευθεροῦσι τὸν κάλον κατὰ βούλησιν τοῦ ὁδηγοῦ. Ἰσχυρὰ τροχοπέδη ἀκινητεῖ τὸ ὄχημα, ὁσάκις ὁ λήπτης ἐγκαταλείπει τὸν κάλον, ὡς καὶ ὁσάκις θραυσθῇ ὁ τελευταῖος οὗτος.

Ὁ κάλος τοποθετεῖται ἐντὸς ὑπογείου ὀχετίου καὶ ὑποβαστάζεται ὑπὸ τροχιλιῶν, τίθεται δὲ εἰς κίνησιν διὰ παγίας μηχανῆς. Τὸ ὀχέτιον τοποθετεῖται εἰς τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ καὶ φέρει εἰς τὸ ἄνω μέρος χαραγὴν διὰ τὴν διέλευσιν τῆς ῥάβδου χειρισμοῦ τοῦ λήπτου. Τὰς προκειμένας γραμμὰς ἱδρύουσι μετὰ διπλῆς ἢ μετὰ μοναδικῆς ὁδοῦ.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἕλξεως εἶναι πολυδάπανον ὡς πρός τε τὴν ἵδρυσιν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν: αἱ παθητικαὶ ἀντιστάσεις εἰσὶ μεγάλαι, ὁ δὲ κάλος καὶ τὸ ὀχέτιον καταστρέφονται ταχέως. Εὖρος τῶν σιδηροδρόμων τούτων εἶναι συνήθως 1000 χλ, ταχύτης δὲ 12 ἕως 14 χμ. ἀνὰ ὥραν.

Β) ***Σχοινιοκίνητοι ἐναέριοι σιδηρόδρομοι.*** 1) *Τὰ διάφορα συστήματα.* Ἔχομεν πολλὰ συστήματα ἐναερίων σχοινιοκινήτων σιδηροδρόμων: 1^0) Ὀχημάτιον, δεδεμένον διὰ σχοινίου, κατέρχεται ἢ ἀνέρχεται κατὰ μῆκος κάλου τεταμένου μεταξὺ δύο σημείων Α καὶ Β. Τὸ σχοινίον ἐκτυλίσσεται ἀπὸ τύμπανον ἢ περιτυλίσσεται αὐτὸ διὰ κινητῆρος.

2^0) Ἐπὶ ἀτέρμονος κάλου μεταφέρονται ὀχημάτια καὶ κατὰ τὰς δύο φορὰς κινήσεως.

3^0) Ἐπὶ ἀτέρμονος κάλου μεταφέρονται ὀχημάτια πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν κινήσεως.

4^0) Ἐπὶ ἀτέρμονος κάλου αἰωροῦνται ὀχημάτια τῇ μεσολαβήσει σαγματίων. Ὁ κάλος παρασύρει τὰ ὀχημάτια διὰ προσφύσεως.

5^0) Ἐπὶ κάλου ὁδηγοῦνται ὀχημάτια, ἅτινα λαμβάνουσι τὴν κίνησιν ἀπὸ ἀτέρμονα κάλον, κινούμενον καὶ κατὰ τὰς δύο φορὰς κινήσεως.

6^0) Τὰ ὀχημάτια κινοῦνται ἐπὶ δύο φερόντων κάλων καὶ ἕλκονται διὰ μοναδικοῦ τοιούτου: ὅταν τὸ ἓν ἐκ τῶν ὀχηματίων ἀνυψοῦται, τὸ ἕτερον κατέρχεται.

7^0) Τὰ ὀχημάτια φέρονται ἐπὶ ἀτέρμονος κάλου πάντοτε κατὰ τὴν φορὰν κινήσεως, κινοῦνται δ' ἐπίσης δι' ἀτέρμονος κάλου τῆς αὐτῆς φορᾶς κινήσεως.

Τὰ συστήματα 5^0 καὶ 7^0 καλοῦνται *γερμανικὰ συστήματα*, τὸ τελευταῖον δ' ἐκ τούτων παρέχει τὴν μεγαλυτέραν χωρητικότητα ἐξ ὅλων (ἕως 70 τ. ἀνὰ ὥραν).

Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 3^0 καὶ 4^0 συστήματα καλοῦνται τὸ μὲν πρῶτον *ἀμερικανικόν*, τὸ δὲ δεύτερον *ἀγγλικὸν* ἢ *σύστημα Hodgson.*

2) *Σύστημα διὰ μοναδικοῦ κάλου.* Ὁσάκις πρόκειται μεταφορὰ ὑλικῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐλαφρῶν, χρησιμοποιοῦμεν χαλύβδινον καλίσκον ἕως 12 χλ. διαμέτρου, ἀποτελούμενον ἐκ τμημάτων 30 μ. μήκους, καλῶς συνδεομένων διὰ συγκολλήσεως ἐν θερμῷ. Ἐὰν πρόκειται βαρέα ἀντικείμενα, χρησιμοποιοῦμεν κάλους 15 ἕως 40 χλ. Τοὺς κάλους τούτους τανύομεν καλῶς εἰς τὸν κατώτερον σταθμὸν διὰ βαρουλκοῦ. Πρὸς αὔξησιν τῆς χωρητικότητος πραγματοποιοῦμεν διάταξιν διασταυρώσεως εἰς τὸ μέσον τοῦ κάλου.

Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 6 διάταξις χρησιμοποιεῖται συχνάκις. Ἡ ταχύτης τοῦ ἕλκοντος κάλου εἶναι 4 ἕως 6 μ. ἀνὰ 1''. Τὸ μεταφερόμενον βάρος περίπου 600 kg. Ἡ χωρητικότης κινήσεως εἰς kg ἀνὰ ὥραν

$$X = \frac{0{,}90 \times 3600 \times \Phi \times \upsilon}{\mu},$$ ἐν τῷ ὁποίῳ Φ τὸ φορτίον εἰς kg, μ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ εἰς μέτρα, υ ἡ ταχύτης εἰς μέτρα ἀνὰ 1''.

3) *Σύστημα τοῦ Hodgson.* Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ἡ μεγίστη ταχύτης τοῦ κάλου εἶναι περίπου 4 μ. ἀνὰ 1'' διὰ φορτία < τῶν 100 kg. Χρησιμοποιοῦσι μέσην ταχύτητα 1,8 ἕως 2 μ/1''. Τὰ φορτία φθάνουσι τὰ 300 kg. Ἕκαστον ὀχημάτιον ζυγίζει περίπου 50 kg. Μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ὀχηματίων δέον νὰ παρεμβάλληται χρόνος τοὐλάχιστον 20'', κανονικῶς 30''. Διὰ φορτίον 120 kg καὶ χρονικὸν διάστημα 30'' μὲ ταχύτητα 2 μ. ἀνὰ 1'' ἡ χωρητικότης κινήσεως θὰ ᾖ:

$$X = \frac{120}{1000} \times \frac{60 \times 60}{30} = 15 \text{ τ ἀνὰ ὥραν.}$$

4) *Τὸ γερμανικὸν σύστημα ὑπ' ἀριθμὸν 7.* Ὁ φέρων κάλος ἀποτελεῖται ἐκ δύο παραλλήλων κλάδων, ἀπεχόντων ἀλλήλων ἀπὸ 1,50 ἕως 3,00 μ. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν κλάδων, διαμέτρου 20 ἕως 40 χλ, φέρονται τὰ φορτωμένα ὀχημάτια, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου, διαμέτρου 15 ἕως 30 χλ, τὰ κενά. Ἡ διάμετρος τοῦ κάλου ἕλξεως εἶναι μικροτέρα, ἡ δὲ μέση ταχύτης αὐτοῦ 2 μ. ἀνὰ 1'' (4 μ. μεγίστη). Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ τὰ φορτία ποικίλλουσιν ἀπὸ 150 ἕως 500 kg. Τὰ ὀχημάτια ζυγίζουσιν ἕκαστον 50 kg, ἡ δὲ χωρητικότης κινήσεως φθάνει τοὺς 70 τ ἀνὰ ὥραν.

Εἰς πάντα τὰ συστήματα λαμβάνονται εἰδικὰ μέτρα πρὸς ῥύθμισιν τῆς κινήσεως τῶν ὀχηματίων, προφύλαξιν τῶν λοιπῶν διασταυρουμένων μέσων συγκοινωνίας, κλπ.

5) *Στῦλοι τοῦ κάλου.* Ἡ ἀπόστασις τῶν στύλων κυμαίνεται μεταξὺ 30 καὶ 80 μ. Ἡ μεγίστη γνωστὴ ἀπόστασις ἔφθασε τὰ 1.250 μ. μὲ βέλος τοῦ κάλου 70 μ. Τὸ ὕψος τῶν στύλων ποικίλλει, προσδιορίζεται δ' ἐκ τῆς διαπλάσεως τοῦ ἐδάφους. ἐκ τοῦ βέλους τοῦ κάλου, ἐκ τῶν διαπερωμένων ὁδῶν, κλπ. Μέχρις 25 μ. ὕψους χρησιμοποιοῦσι ξυλίνους στύλους, πέραν τοῦ ὕψους τούτου σιδηροῦς. Ἐπὶ τῶν στύλων φέρονται γενικῶς αἱ τροχηλίαι καθοδηγήσεως τῶν ὀχημάτων.

6) *Δαπάναι ἱδρύσεως.* Αἱ δαπάναι πρώτης ἐγκαταστάσεως ποικιλλουσι γενικῶς μεταξὺ 15.000 καὶ 75.000 φρ. χρ. ἀνὰ χμ. Αἱ δαπάναι ἐκμεταλλεύσεώς εἰσι κατὰ μέσον ὅρον 0,50 φρ. χρ. ἀνὰ τ.

ΙΙΙ. ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. Α) ***Εἰσαγωγή.*** Ἡ ἠλεκτρικὴ ἕλξις ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον πρὸς κίνησιν τροχιοδρόμων. Πρώτη σημαντικὴ ἵδρυσις τοιούτων ὑπῆρξεν ἡ τῆς πόλεως Richmond, πρωτευούσης τῆς πολιτείας Virginia τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν· ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῆς ἑταιρείας Sprague καὶ ἐτέθησαν εἰς λειτουργίαν τὴν 2 Φεβρουαρίου 1888.

Ἐν τῷ μᾶλλον ἐν χρήσει συστήματι τὸ ῥεῦμα διοχετεύεται ἐντὸς ἐναερίου ἀγωγοῦ, τοποθετημένου ἄνωθεν τῆς ὁδοῦ· ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν κινητήρων τῶν ὀχημάτων γίνεται διὰ τοῦ λεγομένου trolley (=τροχίλου ἢ τροχιλίου), ὅπερ ἀποτελεῖται ἀπὸ περόνην εὐλύγιστον, ὑποβασταζομένην δι' ἐλατηρίου καὶ φέρουσαν εἰς τὸ ἄνω ἄκρον ἐλεύθερον μεταλλικὸν *τροχίλιον*. Ἡ περόνη αὕτη κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀγωγοῦ, ἀνυψοῖ ἐλαφρῶς αὐτὸν καί, λόγῳ τοῦ βάρους τοῦ ἀγωγοῦ, πραγματοποιεῖται οὕτως ἡ ἀναγκαιοῦσα ἐπαφὴ διὰ τὴν μεταβίβασιν τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰς τοὺς κινητῆρας. Ἵνα ὁ ἀγωγὸς ἀνυψῶται εὐκόλως ὑπὸ τοῦ trolley, ἀνάγκη ν' ἀποτελῆται ἐκ μοναδικοῦ σύρματος· τοιοῦτον σύρμα θὰ παρεῖχε μεγάλην ἀντίστασιν διὰ μεταβίβασιν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰς μακρὰς ἀποστάσεις, διὰ τοῦτο δὲ τὸ ῥεῦμα διοχετεύεται εἰς αὐτό. εἰς διάφορα σημεῖα τῆς διαδρομῆς, διὰ κάλων μεγαλυτέρας διαμέτρου, λεγομένων *τροφοδοτῶν* (feeders), ὧν σκοπὸς ἡ μείωσις τῆς ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἀγωγοῦ. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ῥεύματος γίνεται διὰ τῶν τροχιῶν, ὧν τὰ διαδοχικὰ τεμάχια, πλὴν τῆς διὰ τῶν ἀμφιδετῶν ἐπαφῆς, ἐπικοινωνοῦσι πρὸς ἄλληλα, ὡς καὶ ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν ἡ μία τροχιὰ μετὰ τῆς ἄλλης, διὰ χαλκίνων συρμάτων, ταῦτα δὲ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διόδου τοῦ ῥεύματος ἐπιστροφῆς. Ἡ τάσις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ περιλαμβάνεται συνήθως μεταξὺ 500 καὶ 600 βόλτ. Μεταξὺ τῶν συντελεσάντων εἰς τὸ νῦν σύστημα τῶν trolley πρωτηγωνίστησαν ἐν Ἀμερικῇ οἱ Van Depoele καὶ Sprague, δικαίως δὲ θεωροῦνται οἱ κυριώτεροι ἱδρυταὶ τῆς ἠλεκτρικῆς ἕλξεως.

Ἀντὶ ἐναερίων ἀγωγῶν ἐχρησιμοποίησαν, ἐν πολλαῖς περιπτώσεσι, διὰ τὴν μεταβίβασιν τοῦ ῥεύματος, εἴτε μίαν ἐκ τῶν δύο τροχιῶν, εἴτε ἀγωγόν, ἐστηριγμένον ἐπὶ τῶν δοκίδων τῆς ὁδοῦ, εἴτε τέλος ὑπόγειον ἀγωγόν, τοποθετημένον ἐντὸς ὀχετίου, ἀναλόγου τῷ χρησιμοποιουμένῳ διὰ τοὺς σχοινιοκινήτους σιδηροδρόμους μετ' ἀτέρμονος κάλου Τὸ πρῶτον σύστημα δὲν φαίνεται πρακτικόν· τὸ δεύτερον σύστημα εἶναι ἀνεφάρμοστον ἐπὶ τῶν συνήθων ὁδῶν. Τὸ τρίτον σύστημα προκαλεῖ μεγάλας ἀπωλείας ῥεύματος, δαπανηρὸν δὲ ὡς πρός τε τὴν ἵδρυσιν καὶ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ· ἐν τούτοις ἐπιβάλλεται ἐνίοτε πρὸς ἀποφυγήν, ἐπὶ τῶν πλατειῶν καὶ μνημειωδῶν λεωφόρων, τῶν ἄνευ χάριτος ἐναερίων κάλων, ὡς καὶ τῶν δυσχερειῶν, ἃς παρέχουσιν οὗτοι. Μετὰ τοὺς ἠλεκτρικοὺς τροχιοδρόμους ἀνεπτύχθησαν βαθμιαίως οἱ μεγάλης ταχύτητος ἠλεκτρικοὶ σιδηρόδρομοι τῶν πόλεων καὶ περιχώρων, οἱ μητροπολιτικοὶ πάσης κατηγορίας (ὑπόγειοι, ἰσόγειοι, ᾐωρημένοι κλπ.), ὡς καὶ οἱ μεταξὺ γειτονικῶν μεγαλοπόλεων τοιοῦτοι (chemins de fer interurbains=ὑπερ-αστικοὶ σιδηρόδρομοι).

1) *Τὰ διάφορα συστήματα ἠλεκτροκινήσεως.* Ἐπὶ τῶν ἰδίως σιδηροδρόμων ἡ ἠλεκτρικὴ ἕλξις ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1895: ἡ ἀμερικανικὴ «General Electric Co» ἔθεσεν εἰς λειτουργίαν, τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἠλεκτράμαξαν βάρους 90 τ. διὰ τὴν ἕλξιν ἐπιβατικῶν καὶ ἐμπορικῶν συρμῶν

Digitized by Google

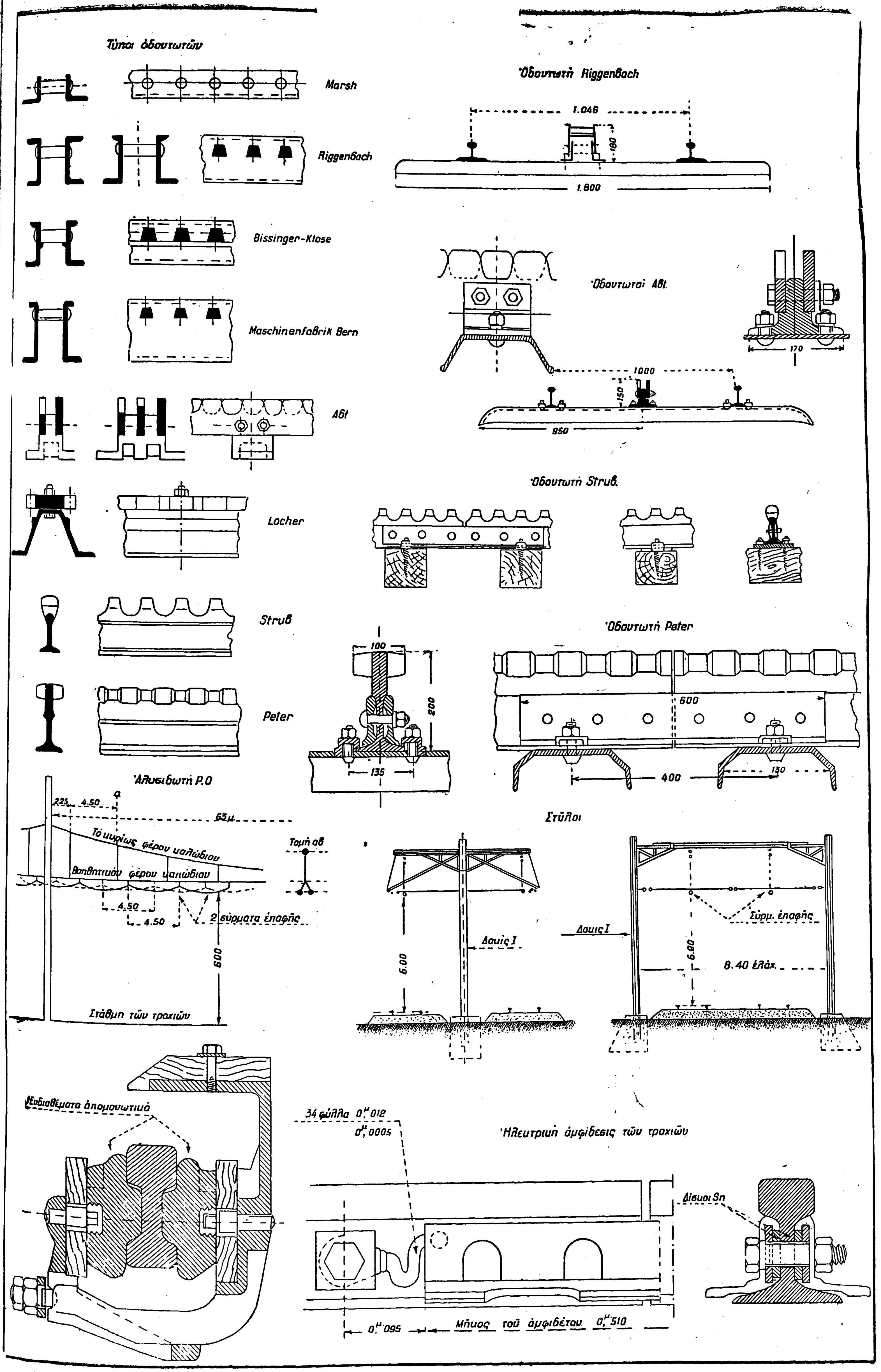

Πίναξ 9. Εἰδικοὶ σιδηρόδρομοι.

Digitized by Google

κατὰ τὴν ὑπόγειον διάβασιν τῆς Baltimore. Ἡ ἠλεκτράμαξα ἐκείνη ἐκίνησε συρμὸν 1700 τ. ἐπὶ ἀνωφερείας 8 χλ. μετὰ ταχύτητος 20 χμ, συρμοὺς δὲ 500 τ. μετὰ ταχύτητος 60 χμ. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἕλξις συρμῶν περιωρίσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν διὰ ταχέων καὶ μέσου βάρους συρμῶν, ἐπὶ γραμμῶν δὲ μήκους μέσης σημασίας, καθόσον ἐχρησιμοποίουν πρὸς τοῦτο μόνον *συνεχὲς ρεῦμα χαμηλῆς τάσεως*· διὰ μακρὰς διαδρομὰς καὶ μεταφορὰν ἐμπορευμάτων ὁ τρόπος οὗτος ἕλξεως ἦτο δαπανηρός.

Ὁ ἀκόλουθος πίναξ περιλαμβάνει τὰ τεθέντα εἰς χρῆσιν διάφορα συστήματα ἕλξεως, περὶ τῶν ὁποίων διὰ βραχέων θὰ ὁμιλήσωμεν.

Τὰ διάφορα συστήματα ἠλεκτρικῆς ἕλξεως.

Εἶδος τοῦ χρησιμοποιουμένου ρεύματος		*Ὄνομα τοῦ συστήματος*	*Πρότυποι ἐφαρμογαί*
Ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἐπαφῆς	*Ἐπὶ τῶν κινητήρων ἕλξεως*		
Τριφασικὸν 3000 ἕως 6000 v $16\,^{2}/_{3}$ p : 1″	Τριφασικὸν	Τριφασικὸν	Σιδηρόδρομοι τοῦ ἰταλικοῦ κράτους.
Μονοφασικὸν 11000 ἕως 22000 v $16\,^{2}/_{3}$ p : 1″ καὶ $25\,^{2}/_{3}$ p : 1″	Μονοφασικὸν	Μονοφασικὸν	Γερμανικοί, Αὐστριακοί, Ἑλβετικοί, Σουηδικοὶ καὶ Νορβηγικοὶ σιδηρόδρομοι New-York-New-Haven Hartford.
	Τριφασικὸν	Μονοφασικὸν - τριφασικὸν	Norfolk and Western, Virginian Railway.
	Συνεχὲς	Μονοφασικὸν - συνεχὲς	New-York-New-Haven Hartford.
Συνεχὲς 600 ἕως 5000 v συχνότης 0.	Συνεχὲς	Συνεχὲς	Γαλλικοί, Ἀγγλικοί, Βελγικοί, Ὁλλανδικοί, Ἱσπανικοί, Χιλιανοί, Βραζιλιανοί, Ἀργεντινοί, Ἰαπωνικοί, Αὐστραλιανοί, Μαροκινοὶ σιδηρόδρ., κ.λπ. Σιδ. de Butte-Anaconda and Pacific, Chicago-Milwaukee and St Paul. Σιδ. de Turin-Lanzo-Certés.

Ἂν καὶ ἡ ἠλεκτροκίνησις μέρους ἐκ τῶν ἰταλικῶν σιδηροδρόμων κατὰ τὸ τριφασικὸν σύστημα ἀποτελεῖ σημαντικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος τούτου, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι δύο μόνον συστήματα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἠλεκτροκίνησιν τῶν σιδηροδρόμων: τὸ *συνεχὲς* καὶ τὸ *μονοφασικὸν σύστημα*. Φαίνεται πράγματι δυνατόν, μεθ' ὅλην τὴν ποικιλίαν τῶν ὅρων παραγωγῆς καὶ μεταφορᾶς τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, νὰ καταλήξωμεν εἰς δύο διαφόρους ἀπόψεις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἠλεκτροκίνησιν τῶν σιδηροδρόμων, τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογὴ συνεπάγεται τὴν ἐκλογὴν τοῦ συστήματος: συνεχοῦς ἢ μονοφασικοῦ. Ἀφ' ἑνὸς ἔχομεν τὴν γαλλικὴν ἄποψιν, ἣν ἠκολούθησαν πολλαὶ χῶραι (Ἀγγλία, Βέλγιον, Ὁλλανδία, κλπ.)· κατὰ ταύτην τὰ ἐργοστάσια παραγωγῆς παράγουσι τριφασικὸν ρεῦμα βιομηχανικῆς συχνότητος καὶ τροφοδοτοῦσι τὰς διαφόρους βιομηχανίας καὶ τοὺς σιδηροδρόμους διὰ μοναδικοῦ συμπλέγματος γραμμῶν μεταφορᾶς ἐνεργείας ὑψηλῆς τάσεως· ἡ ἀντίληψις αὕτη συνεπάγεται γενικῶς, διὰ τὴν ἕλξιν, τὴν ἐκλογὴν τοῦ συνεχοῦς συστήματος. Ἀφ' ἑτέρου ἔχομεν τὴν γερμανικὴν ἄποψιν, ἣν ἐδέχθησαν ἡ Ἑλβετία, ἡ Αὐστρία, ἡ Νορβηγία, κλπ.· κατὰ ταύτην, τὰ ἐργοστάσια παραγωγῆς καὶ αἱ γραμμαὶ μεταφορᾶς τῆς ἐνεργείας διαιροῦνται εἰς δύο διάφορα συμπλέγματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐξυπηρετεῖ τὰς διαφόρους βιομηχανίας, τὸ δὲ τοὺς σιδηροδρόμους· ἡ ἀντίληψις αὕτη συνεπάγεται, διὰ τὴν ἕλξιν, τὴν ἐκλογὴν τοῦ μονοφασικοῦ συστήματος ἀσθενοῦς συχνότητος, ἐνῷ αἱ βιομηχανίαι θὰ τροφοδοτῶνται διὰ τριφασικοῦ ρεύματος βιομηχανικῆς συχνότητος. Ἡ γαλλικὴ ἄποψις ἐξυπηρετεῖ κάλλιον τὰ γενικὰ συμφέροντα τῶν δεχθεισῶν αὐτὴν χωρῶν.

Κατανομὴ τῆς ἠλεκτροκινήσεως μεταξὺ τῶν τριῶν κυρίων συστημάτων. Κατὰ τὸ ἔτος 1930 ὑπῆρχον ἐν *Εὐρώπῃ* 7426 χμ. ἠλεκτροκινήτων γραμμῶν, ἐξ ὧν 58,6 % κατὰ τὸ μονοφασικὸν σύστημα, $16\,^{2}/_{3}$ περιόδων καὶ 6000 ἕως 15000 βόλτ, 16,7 % κατὰ τὸ τριφασικὸν σύστημα, $16\,^{2}/_{3}$ ἢ 42 περιόδων καὶ 3000 ἕως 10000 βόλτ, 24,7 % κατὰ τὸ συνεχὲς σύστημα 600 ἕως 1500 βόλτ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1930 ὑπῆρχον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις 3000 χμ. ἠλεκτροκινήτων γραμμῶν, ἐξ ὧν 30,5 % κατὰ τὸ μονοφασικὸν σύστημα 6000 ἕως 22000 βόλτ, 19,7 % κατὰ τὸ συνεχὲς σύστημα 600 ἕως 750 βόλτ, 49,8 % κατὰ τὸ συνεχὲς σύστημα 1200 ἕως 1500 καὶ 2400 ἕως 3000 βόλτ.

Ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν 10.426 χμ. 50,4% (5276 χμ.) ἱδρύθησαν διὰ τοῦ μονοφασικοῦ συστήματος, 11,7% (1222 χμ.) ἱδρύθησαν διὰ τοῦ τριφασικοῦ συστήματος, 38,0 % (3928 χμ.) ἱδρύθησαν διὰ τοῦ συνεχοῦς συστήματος.

Ἐκ τῶν προηγουμένων ἀριθμῶν καταδείκνυται ὅτι ἕως σήμερον εἶναι ἀσήμαντον τὸ ποσὸν τῶν ἠλεκτροκινήτων ἔναντι τῶν ἀτμήρων σιδηροδρόμων: διὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας δὲν ἔχει ἠλεκτροκινηθῆ οὔτε 1 % τῶν γραμμῶν.

2) *Τριφασικὸν σύστημα*. α) Σύστημα μετὰ δύο ἐναερίων ἀγωγῶν. Ἐφηρμόσθη κατὰ τὸ ἔτος 1897 ἐπὶ μέρους τῶν ἰταλικῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων, συνεπάγεται δύο μεμονωμένους ἐναερίους ἀγωγοὺς καὶ τὰς τροχιὰς διὰ τὸ ρεῦμα ἐπιστροφῆς. **Ἡ τάσις τῆς διανομῆς τῆς ἐνεργείας δὲν δύναται νὰ** ἐπεκταθῇ πέραν τῶν 6000 βόλτ (v), καθόσον ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις τῶν μεμονωμένων ἀγωγῶν περιορίζεται ἐκ τῶν διαστάσεων τοῦ περιγράμματος τοῦ σιδηροδρόμου· ἡ τάσις αὕτη εἶναι 3000 βόλτ ἐπὶ τῶν ἰταλικῶν σιδηροδρόμων.

Οἱ κινητῆρες ἕλξεώς εἰσιν ἀσύγχρονοι τριφασικοὶ κινητῆρες τοῦ τύπου ἐπαγωγῆς. Οἱ κινητῆρες δυνατὸν νὰ κατασκευάζωνται ὅπως λειτουργῶσιν εἰς τάσιν πολὺ ὑψηλήν. Ἐπὶ τῶν ἰταλικῶν σιδηροδρόμων λειτουργοῦσιν εἰς τὴν τάσιν τῆς γραμμῆς (3000 βόλτ), ἄνευ μεσολαβήσεως στατῶν μετασχηματιστῶν ἐπὶ τῶν ἠλεκτραμαξῶν. Ὁ κανονισμὸς τῆς ταχύτητος τῶν κινητήρων δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἑνὸς τῶν ἀκολούθων μέσων: εἰσαγωγῆς ἀντιστάσεως εἰς τὸν δρομέα· μεταβολῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πόλων τοῦ στάτου· κλιμακωτοῦ συνδυασμοῦ τῶν κινητήρων (groupement en cascade).

Τὸ τριφασικὸν σύστημα παρουσιάζει περιπλοκήν τινα ὡς πρὸς τὴν παροχὴν τῆς ἐνεργείας, καθόσον ἀπαιτεῖ διπλῆν ἐναέριον γραμμήν· στερεῖται ἐλαστικότητος ὡς πρὸς τὸν κανονισμὸν τῆς ταχύτητος· τυγχάνει ὅμως πρόσφορον πρὸς ἀνάκτησιν ἐνεργείας ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν, ἕνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου τυγχάνει πρόσφορον διὰ γραμμὰς ἀνωμάλου κατατομῆς. Ἐν τέλει, τὸ σύστημα τοῦτο, ὡς ὅλα τὰ συστήματα ἐναλλασσομένων ρευμάτων, προκαλεῖ διαταράξεις ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἀσθενοῦς ρεύματος, τῶν τοποθετημένων κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν, ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν τηλεφωνικῶν γραμμῶν.

β) Σύστημα μετὰ τριῶν ἐναερίων ἀγωγῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὰς δοκιμὰς ἠλεκτρικῆς ἕλξεως μεγάλης ταχύτητος, τὰς γενομένας ἀπὸ τοῦ 1901 ἕως τὸ 1903 ἐπὶ τῆς γραμμῆς Marienfeld—Zossen (πλησίον τοῦ Βερολίνου), καθ' ἃς ἐπραγματοποιήθη ταχύτης 213 χμ. Εἶναι ἡ μόνη ἐφαρμογή, καθ' ἣν δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ τροχιαὶ διὰ τὸ ρεῦμα ἐπιστροφῆς.

Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἰταλοὶ κατέληξαν εἰς τὸ τριφασικὸν ρεῦμα διὰ τὴν ἵδρυσιν ἠλεκτρικῆς ἕλξεως, δὲν ὑπῆρχον κινητῆρες ἕλξεως διὰ μονοφασικοῦ οὔτε διὰ συνεχοῦς ρεύματος μετὰ τάσεων πέραν τῶν 600 βόλτ. Ὅθεν ἡ ἐκλογὴ ἐκείνη ἐτύγχανεν ἠτιολογημένη. Διὰ λόγους κατασκευῆς τῶν κινητήρων καὶ πρὸς μείωσιν τῆς ἀντιστάσεως (impédance) τῶν γραμμῶν καὶ περιορισμὸν τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῶν γειτονικῶν γραμμῶν τηλεπικοινωνίας, ἐγένετο δεκτὴ συχνότης $16\,^{2}/_{3}$ περιόδων ἀνὰ 1″. Ἡ συχνότης αὕτη, ἥτις δὲν εἶναι βιομηχανική, συνεπάγεται τὴν ἵδρυσιν εἰδικῶν ἐργοστασίων παραγωγῆς, ὧν ὁ συντελεστὴς ἀποδόσεως ὄχι ἱκανοποιητικός, ἢ ἀκόμη τὴν χρῆσιν περιστροφικῶν συσκευῶν ἀλλαγῆς τῆς συχνότητος, καθ' ἃς περιπτώσεις εἶναι ἐπιθυμητὸν νὰ προστρέξωμεν εἰς γενικὸν σύμπλεγμα διανομῆς τῆς ἐνεργείας. Τέλος οἱ τριφασικοὶ κινητῆρες δὲν ἀνέχονται εὐκόλως μεταβολὰς τάσεως ἀρκετοῦ εὔρους· τὸ τοιοῦτον ἄγει εἰς πύκνωσιν τῶν σημείων τροφοδοτήσεως τῶν ἀγωγῶν ἐπαφῆς. Λόγῳ τῶν ὡς ἄνω πολλαπλῶν μειονεκτημάτων, δὲν ἐδέχθησαν ἀλλαχοῦ τὸ τριφασικὸν σύστημα ἕλξεως.

3) *Μονοφασικὸν σύστημα*. Τὸ μονοφασικὸν σύστημα συνεπάγεται μοναδικὸν ἐναέριον ἀγωγὸν ἐπαφῆς καὶ τὰς τροχιὰς τῆς ὁδοῦ διὰ τὸ ρεῦμα ἐπιστροφῆς.

Ἡ τάσις τοῦ μεμονωμένου ἀγωγοῦ δυνατὸν νὰ ᾖ πολὺ μεγάλη, 15.000 βόλτ καὶ πλέον ἔτι (ἑλβετικοὶ καὶ σουηδικοὶ σιδηρόδρομοι). Εἷς ἢ πλείονες μετασχηματισταί, τοποθετημένοι ἐπὶ τῶν ἠλεκτραμαξῶν, ταπεινοῦσι τὴν τάσιν εἰς τὴν ἁρμόζουσαν τιμὴν διὰ τὴν τροφοδότησιν τῶν κινητήρων (300 ἕως 400 βόλτ γενικῶς)· ὅθεν τὰ σημεῖα τροφοδοτήσεως τῶν γραμμῶν ἐπαφῆς δυνατὸν ν' ἀπέχωσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων.

Οἱ κινητῆρες ἕλξεώς εἰσι κινητῆρες μετὰ συλλεκτῶν, ὧν ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς τύπων, λόγῳ τῶν διαφόρων λύσεων τῶν δυσκόλων προβλημάτων, ἃ προκαλοῦσιν οἱ κινητῆρες οὗτοι.

Ὁ κανονισμὸς τῆς ταχύτητος εἶναι ἁπλούστατος: ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς τάσεως εἰς τὰ τέρματα τῶν κινητήρων, χάριν εἰς τὰς λήψεις διαφόρου τάσεως, τὰς γινομένας ἐπὶ τῶν δευτερογενῶν ἀγωγῶν τῶν μετασχηματιστῶν τοῦ συρμοκινητῆρος.

Τὸ μονοφασικὸν σύστημα εἶναι ἁπλούστατον ὡς πρὸς τὴν διανομὴν τῆς ἐνεργείας· ὁ κανονισμὸς τῆς ταχύτητος εἶναι ἐλαστικώτατος· ἡ λειτουργία πρὸς ἀνάκτησιν ρεύματος τυγχάνει ἐφικτή, ἀλλὰ τὸ ἀνακτώμενον ρεῦμα παρουσιάζει πολὺ μεγάλην ἀπόκλισιν ὡς πρὸς τὴν τάσιν.

Τὸ μονοφασικὸν ρεῦμα, ὡς καὶ τὸ τριφασικόν, ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τῶν γειτονικῶν γραμμῶν τηλεπικοινωνίας, ἀναγκαῖαι δ' ὡς πρὸς τοῦτο δαπανηραὶ διατάξεις. Ἐπιβεβλημέναι ἀνάγκαι ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν κινητήρων ἐπέβαλον καὶ ἐνταῦθα συχνότητα $16\,^{2}/_{3}$ περιόδων ἀνὰ 1″, ἥτις συνεπάγεται τὰ διὰ τὸ τριφασικὸν ρεῦμα ἀναφερθέντα σχετικὰ μειονεκτήματα.

Ἐν τέλει οἱ κινητῆρες μονοφασικοῦ ρεύματος ἔχουσιν ἀνάγκην ἐπιμελεστέρας καὶ σοβαρωτέρας συντηρήσεως ἢ οἱ κινητῆρες τοῦ τριφασικοῦ καὶ τοῦ συνεχοῦς ρεύματος.

4) *Σύστημα μονοφασικὸν-τριφασικόν*. Τὸ σύστημα τοῦτο ἔτυχε πολὺ περιωρισμένης ἐφαρμογῆς: χρησιμοποιοῦσι διὰ μὲν τὴν διανομὴν τῆς ἐνεργείας τὸ μονοφασικὸν ρεῦμα, διὰ δὲ τοὺς κινητῆρας ἕλξεως, τῇ μεσολαβήσει μετασχηματιστῶν, τὸ τριφασικόν.

Τὸ σύστημα τοῦτο συμμετέχει τῶν προσόντων καὶ τῶν μειονεκτημάτων τῶν ὡς ἄνω δύο συστημάτων.

5) *Συνεχὲς σύστημα*. Διὰ τοῦ συνεχοῦς συστήματος ἀπαιτεῖται ἐπίσης μοναδικὸς μεμονωμένος ἀγωγός. Ἡ ἐνέργεια δυνατὸν νὰ παρέχηται ὑπὸ συμπλέγματος διανομῆς γενικοῦ συμφέροντος. Αἱ ἐπιδράσεις τῶν ἀγωγῶν ἐπαφῆς ἐπὶ τῶν γειτονικῶν γραμμῶν τηλεπικοινωνίας εἶναι ἐλάχισται. Ἡ τάσις ἐπὶ τοῦ ἀγωγοῦ ἐπαφῆς δὲν ὑπερέβαινεν ἀρχικῶς τὰ 600 βόλτ, διὰ τῆς προόδου ὅμως ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν κινητήρων ἤχθη ἤδη εἰς 4.500 βόλτ (Turin—Lanzo). Τὸ διάστημα μεταξὺ τῶν διαδοχικῶν σημείων τροφοδοτήσεως τῶν ἀγωγῶν ἐπαφῆς αὐξάνει μετὰ τῆς τάσεως, δυνατὸν δὲ νὰ φθάσῃ εἰς ἀποστάσεις λίαν ἀνεκτάς, καθόσον οἱ κινητῆρες συνεχοῦς ρεύματος εἶναι ἐπιδεκτικοὶ μεταβολῶν τῆς κανονικῆς τάσεως μεγάλου εὔρους. Οὐχ ἧττον, προκειμένου σιδηροδρόμου μεγάλης κινήσεως, ἀπαιτοῦνται μεγάλα ποσὰ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, λόγῳ δὲ τῆς σχετικῶς μικρᾶς τάσεως (4.500 v ἔναντι τῶν 22.000 v τοῦ μονοφασικοῦ), ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς ὁδοῦ εἶναι δαπανηρός, λόγῳ τοῦ βάρους τῶν τροφοδοτῶν (feeders).

Οἱ κινητῆρες συνεχοῦς ρεύματός εἰσιν ἀνθεκτικοὶ καὶ συγχρονισμένοι πρὸς τὴν τεχνικήν· δυνατὸν νὰ κατασκευάζωνται, ὅπως λειτουργῶσιν ἐντὸς εὐρέων ὁρίων τάσεως· προσαρμόζονται καλῶς εἰς ἠλεκτρικὴν πέδησιν, εἴτε δι' ἀντιστάσεων, εἴτε δι' ἀνακτήσεως ἐνεργείας. Αἱ τάσεις τροφοδοτήσεώς εἰσι συνήθως 750, 1.500 καὶ 3.000 βόλτ, περιλαμβάνονται δὲ νῦν μεταξὺ 550 καὶ 4.500 βόλτ.

Αἱ περὶ τὰ 750 βόλτ τάσεις συνᾴδουσιν εἰς τροχιοδρόμους, εἰς μητροπολιτικοὺς καὶ εἰς σιδηροδρόμους περιχώρων, ἔνθα τὰ χωρίζοντα τοὺς συρμοὺς διαστήματά εἰσι βραχέα. Αἱ περὶ τὰ 1500 βόλτ τάσεις πρόσφοροι διὰ τὰς μεγάλας σιδηροδρομικὰς γραμμὰς (ἡ τάσις τῶν 1.500 βόλτ καθιερώθη διὰ τὴν ἠλεκτροκίνησιν τῶν μεγάλων γαλλικῶν συμπλεγμάτων). Δι' ὑπηρεσίας μετρίας σχετικῶς κινήσεως φαίνεται ἐνδεδειγμένη τάσις 3.000 βόλτ.

Μέχρι τάσεως 1500 βόλτ χρησιμοποιοῦσι τρίτον ἰσόγειον μεμονωμένον ἀγωγόν· πέραν τῆς τάσεως ταύτης προστρέχουσιν εἰς ἐναέριον ἀγωγόν.

Μειονέκτημα τοῦ συνεχοῦς ρεύματος ἀποτελοῦσι τὰ λεγόμενα πλανώμενα ρεύματα ἐπιστροφῆς, ἅτινα προσβάλλουσι, δι' ἠλεκτρολύσεως, τοὺς μεταλλικοὺς ἀγωγοὺς τῆς ὑδρεύσεως, ἀεριόφωτος κλπ. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πλανωμένων ρευμάτων ἐπιβάλλεται τελεία *ἠλεκτρικὴ ἀμφίδεσις* τῶν τροχιῶν κυλίσεως.

Ἀπὸ ἀπόψεως τῶν δαπανῶν ἱδρύσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως, ὡς καὶ τῆς λειτουργίας τῶν ἠλεκτραμαξῶν ἢ τῶν αὐτοκινήτων ἁμαξῶν, φαίνεται, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νῦν τεχνικῆς καταστάσεως, ὅτι τὸ μονοφασικὸν καὶ τὸ συνεχὲς σύστημά εἰσι σχεδὸν ἰσοδύναμα.

Β) ***Στοιχεῖα ἀποτελοῦντα τὴν ἐγκατάστασιν ἠλεκτρικῆς ἕλξεως διὰ λήψεως ρεύματος***. Ἐγκατάστασις ἠλεκτρικῆς ἕλξεως, χρησιμοποιοῦσα ἀγωγοὺς λήψεως ρεύματος, περιλαμβάνει:

1°) Ἓν ἢ πλείονα ἐργοστάσια παραγωγῆς.

2°) Μίαν ἢ πλείονας γραμμὰς μεταφορᾶς ἐνεργείας.

3°) Ὑποσταθμούς, ἐν οἷς ἡ παρεχομένη ὑπὸ τῶν γραμμῶν μεταφορᾶς ἐνέργεια μετασχηματίζεται διὰ συσκευῶν στατῶν ἢ στρεφομένων, ὅπως προσαρμοσθῇ πρὸς ἠλεκτρικὴν ἕλξιν.

4°) Τὰς γραμμὰς διανομῆς τῆς ἐνεργείας εἰς τὰς ἠλεκτραμάξας ἢ τὰς αὐτοκινήτους ἁμάξας, γραμμὰς **τροφοδοτουμένας ὑπὸ τῶν ὑποσταθμῶν καὶ ἀποτελουμένας ἐκ μεμονωμένων ἀγωγῶν (feeders**

Digitized by Google

καὶ γραμμαὶ ἐπαφῆς) καὶ ἐκ τῶν τροχιῶν τῆς ὁδοῦ, ἠλεκτρικῶς ἀμφιδεδεμένων.

5ο) Τὸ τροχαῖον κινητήριον ὑλικόν: ἠλεκτράμαξαι καὶ αὐτοκίνητοι ἅμαξαι.

1) *Ἐργοστάσια παραγωγῆς.* Δυνατὸν ν' ἀφορῶσι ταῦτα ἀποκλειστικῶς τὴν ὑπηρεσίαν ἠλεκτρικῆς ἕλξεως, ὡς συμβαίνει διὰ τὸ μονοφασικὸν καὶ τὸ τριφασικὸν σύστημα ἕλξεως, ἢ ν' ἀφορῶσι γενικῶς τὴν τροφοδότησιν συμπλέγματος διανομῆς γενικοῦ συμφέροντος.

α) Θερμικὰ ἐργοστάσια. Ἀποτελοῦνται ταῦτα:

1ο) Ἐκ τῶν συσκευῶν χειρισμοῦ τοῦ καυσίμου: ἀνυψωτῆρες, μετασχηματισταί, ἐκκενωταί, χῶναι, πλάστιγγες κλπ.

2ο) Ἐκ τοῦ λεβητοστασίου, ὅπερ περιλαμβάνει τοὺς λέβητας καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῶν, τοὺς μηχανικοὺς τροφοδότας, φυσητῆρα, ὑπερθερμαντῆρας, ἀντλίας, συσκευὰς πρὸς τροφοδότησιν εἰς ὕδωρ, σωληνώσεις ὕδατος καὶ ἀτμοῦ κλπ.

3ο) Ἐκ τῶν ἠλεκτρογενῶν ὁμάδων, αἵτινες περιλαμβάνουσι γενικῶς τοὺς ἀτμοστροβίλους ἢ θερμικοὺς κινητῆρας καὶ τὰς γεννητρίας.

4ο) Ἐκ τῶν βοηθητικῶν μηχανημάτων, ἅτινα περιλαμβάνουσι τὰς ὁμάδας διεγέρσεως τῶν γεννητριῶν, τὰ ὄργανα συμπυκνώσεως, τὰς ἀντλίας, τὰ ψυγεῖα κλπ.

5ο) Ἐκ τῶν στατῶν μετασχηματιστῶν, οἵτινες ἀνυψοῦσι τὴν τάσιν τοῦ ὑπὸ τῶν γεννητριῶν παραγομένου ρεύματος εἰς τὴν ἀναγκαιοῦσαν τιμὴν διὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ἐνεργείας.

6ο) Ἐκ τῶν κυρίων καὶ βοηθητικῶν ἠλεκτρικῶν δικτύων, μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαιουσῶν ἠλεκτρικῶν συσκευῶν, διακοπτῶν, μετασχηματιστῶν τάσεως καὶ ἐντάσεως διὰ τὰς συσκευὰς μετρήσεως, ἀλεξικεραύνων κλπ.

7ο) Ἐκ τῶν πινάκων διανομῆς μετὰ τῶν ἑαυτῶν συσκευῶν.

β) Ὑδραυλικὰ ἐργοστάσια. Τὰ μέρη τὰ ἀποτελοῦντα ὑδραυλικὸν ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰσί:

1ο) Ἡ λῆψις ὕδατος μετὰ φράγματος, δεξαμενῆς καθαρισμοῦ, κρουνῶν διακοπῆς, ἐκχυλιστήρων κλπ.

2ο) Οἱ ἀγωγοὶ ὕδατος μετὰ κρουνῶν, διατάξεων διαστολῆς καὶ ἀποφυγῆς κρούσεων ἐκ ρύμης ἐπιστροφῆς, διανομῆς κλπ.

3ο 4ο 5ο 6ο 7ο ὡς ἀνωτέρω, ἀλλ' οἱ ἀτμοστρόβιλοι ἢ οἱ θερμικοὶ κινητῆρες ἀντικαθίστανται δι' ὑδροστροβίλων.

2) *Γραμμαὶ μεταφορᾶς τῆς ἐνεργείας.* Δυνατὸν νὰ ὦσιν αὗται ὑπόγειοι ἢ ἐναέριοι. Αἱ ὑπόγειοι γραμμαί εἰσι δαπανηραί, ἐξησφαλισμέναι ὅμως ἀπὸ ἀτμοσφαιρικὰς ὑπερτάσεις· χρησιμοποιοῦνται ὁσάκις ἡ μεταφορὰ ἐνεργείας θὰ διαπεράσῃ συνοικισμούς, ὑψηλὰ ὄρη κλπ. Ἡ ἀνεκτὴ τάσις ἔφθασεν ἤδη τὰς 130.000 βόλτ.

Αἱ ἐναέριοι γραμμαὶ δυνατὸν νὰ ἱδρυθῶσι δι' ὑψηλὰς τάσεις, νῦν ἕως 240.000 βόλτ. Ἀποτελοῦνται αὗται κυρίως ἐκ τῶν ἀκολούθων στοιχείων:

α) Ἀπὸ τοὺς ἀγωγούς, οἵτινες δυνατὸν νὰ ὦσι χάλκινοι ἢ ἐξ ἀργιλλίου ἢ ἐξ ἀργιλλιοχάλυβος.

β) Ἀπὸ τοὺς στύλους, οἵτινες δυνατὸν ν' ἀποτελῶνται ἐκ σιδήρων τοῦ ἐμπορίου ἢ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος ἢ ἐνίοτε ἐκ ξύλου. Ὑπολογίζονται οὗτοι, ὅπως ἀντέχωσιν ἄνευ βλάβης εἰς τὰ βάρη τῶν ἀγωγῶν, εἰς τὰς ἐκ τῶν μεταβολῶν τῆς θερμοκρασίας προσθέτους δυνάμεις, εἰς τὰς ἐκ τοῦ ἀνέμου, τοῦ πάγου κλπ. δυνάμεις.

γ) Ἀπὸ τὰς λιθοδομὰς θεμελιώσεως καὶ πακτώσεως τῶν στύλων.

δ) Ἀπὸ τοὺς μονωτῆρας, οἵτινες δυνατὸν νὰ ὦσι διὰ ράβδων μέχρι τάσεως 70.000 βόλτ ἢ ἁλυσιδωτοί.

Ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει ὑπολογίζεται ἡ οἰκονομικωτέρα μεταξὺ τῶν στύλων ἀπόστασις.

3) *Ὑποσταθμοί.* Διακρίνομεν ὑποσταθμοὺς δι' ἐναλλασσόμενα καὶ διὰ συνεχῆ ρεύματα.

α) Ὑποσταθμοὶ δι' ἐναλλασσόμενα ρεύματα. Δυνατὸν νὰ ὦσιν ἐξωτερικοῦ ἢ ἐσωτερικοῦ τύπου.

Ὁ ἐξωτερικὸς τύπος προτιμᾶται ὁσάκις ἡ τάσις τῆς γραμμῆς μεταφορᾶς ὑπερβαίνει τὰς 60.000 βόλτ, τοῦτο δέ, ὅπως ἡ ἐκ τῆς καταργήσεως τῶν οἰκοδομημάτων προκύπτουσα οἰκονομία ᾖ μεγαλυτέρα τῆς ἐπὶ πλέον δαπάνης, ἣν ἀπαιτοῦσι τὰ μηχανήματα ἐξωτερικοῦ τύπου, ὡς πρὸς τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τύπου.

Ὑποσταθμὸς ἕλξεως ἐναλλασσομένων ρευμάτων περιλαμβάνει:

1) Τὰ δίκτυα καὶ τοὺς στύλους τῶν κυκλωμάτων ὑψηλῆς τάσεως εἰς τὴν τάσιν τῆς γραμμῆς μεταφορᾶς τῆς ἐνεργείας. Τὰ δίκτυα ταῦτα περιλαμβάνουσι τὰς καθολικὰς ράβδους (barres omnibus), ὡς καὶ τὴν ἄφιξιν τῶν ἀρχικῶν γραμμῶν, ἐὰν ὁ ὑποσταθμὸς τροφοδοτῆται διὰ διακλαδώσεως ἐκ τῆς γραμμῆς μεταφορᾶς, τὴν ἄφιξιν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν γραμμῶν τούτων, ἐὰν ἡ γραμμὴ μεταφορᾶς διαπερᾷ τὸν ὑποσταθμόν.

2) Τὰς συσκευὰς τῶν δικτύων ὑψηλῆς τάσεως: ἀπομονωτὰς τμημάτων (sectionneurs), αὐτομάτους μετ' ἐλαίου ἢ διὰ χειρὸς διακόπτας, διατάξεις ἀσφαλείας κατὰ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ὑπερτάσεων, τὰ διάφορα relais, τοὺς γνώμονας καὶ τὰ τούτων ἐξαρτήματα.

3) Τοὺς στατοὺς μετασχηματιστὰς μετὰ τῶν ἑαυτῶν ἐξαρτημάτων: διοχετεύσεις ἐλαίου, ἀντλίαι ψύξεως, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀνάγκη, κ.λ.π.

4) Τὰ δευτερογενῆ δίκτυα καὶ τοὺς στύλους αὐτῶν, τοὺς περιλαμβάνοντας τὰς καθολικὰς ράβδους, τὰς ἀναχωρήσεις, κ.λ.π.

5) Τὰς συσκευὰς τῶν δευτερογενῶν δικτύων: ἀπομονωτὰς τμημάτων, αὐτομάτους διακόπτας.

6) Τὰ βοηθητικὰ κυκλώματα ὁδηγίας ἐξ ἀποστάσεως, κ.λ.π.

β') Ὑποσταθμοὶ συνεχοῦς ρεύματος. Δυνατὸν νὰ ὦσιν οὗτοι ἐν μέρει ἐξωτερικοῦ καὶ ἐν μέρει ἐσωτερικοῦ τύπου, ἢ ἐντελῶς ἐσωτερικοί.

Ἐν τῷ μικτῷ τύπῳ αἱ πρώτης τάξεως διοχετεύσεις, οἱ ἀπομονωταὶ τμημάτων, οἱ δι' ἐλαίου διακόπται διὰ τὰ ἐναλλασσόμενα ρεύματα, οἱ στατοὶ μετασχηματισταὶ καὶ τὰ ἐξαρτήματα τούτων τίθενται ἐξωτερικῶς, ἐνῷ αἱ συσκευαὶ μετατροπῆς τοῦ ἐναλλασσομένου εἰς συνεχὲς ρεῦμα τοποθετοῦνται ἐντὸς οἰκοδομήματος. Ὑποσταθμὸς ἕλξεως διὰ συνεχοῦς ρεύματος περιλαμβάνει, ἐπὶ πλέον τῶν ὑπὸ στοιχεῖα α, β, γ, δ, ε, στ μερῶν τῶν ὑποσταθμῶν ἐναλλασσομένου ρεύματος, τὰς ὁμάδας μετατροπῆς τοῦ ἐναλλασσομένου εἰς συνεχὲς ρεῦμα.

Προκειμένου συνεχοῦς ρεύματος τάσεως $\leqq$ τῶν 1500 βόλτ, αἱ ὁμάδες μετατροπῆς δυνατὸν ν' ἀποτελῶνται: 1ο) ἀπὸ ζεῦγος κινητῆρος-γεννητρίας· 2ο) ἀπὸ στρεφομένους μετασχηματιστάς· 3ο) ἀπὸ ἀνορθωτὰς δι' ἀτμοῦ ὑδραργύρου. Προκειμένης τάσεως $>$ 1500 βόλτ αἱ ὁμάδες μετατροπῆς ἀποτελοῦνται: 1ο) ἀπὸ ζεῦγος κινητῆρος-γεννητρίας ἢ 2ο) ἀπὸ ἀνορθωτὰς δι' ἀτμοῦ ὑδραργύρου. Προτιμῶνται οἱ στρεφόμενοι μετασχηματισταὶ ἀπὸ τὰς ὁμάδας κινητῆρες-γεννήτριαι, καθόσον στοιχίζουσιν ὀλιγώτερον καὶ ἔχουσι μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν.

4) *Γραμμαὶ διανομῆς ἢ ἐπαφῆς ἢ ἔργου.* Εἴπομεν ἤδη ὅτι ἐπὶ τῶν τροχιοδρόμων ἡ γραμμὴ ἐπαφῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἁπλοῦν χάλκινον σύρμα, τεταμένον ἀπὸ στύλου εἰς στῦλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κυλίει τροχίλιον ἢ τρίβεται μεταλλικὸν τόξον (archet).

Ἐν ἑκάστῳ στύλῳ τὸ σύρμα παρουσιάζει γωνίαν ἐν τῷ κατακορύφῳ ἐπιπέδῳ· ἐπίσης ἐπὶ τῶν καμπύλων παρουσιάζει γωνίαν ἐν κατόψει εἰς ἕκαστον σημεῖον ἀναρτήσεως.

Τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι πολὺ μειονεκτικὸν διὰ τοὺς τροχιοδρόμους, ὧν ἡ ταχύτης μικρά· δὲν ἔχει ὅμως οὕτω διὰ τὰς ἠλεκτραμάξας, αἵτινες ὁδεύουσι πολλάκις μετὰ ταχύτητος 100 καὶ πλέον ἔτι χμ. ἀνὰ ὥραν. Αἱ δυνάμεις ἀδρανείας εἰσὶν ἀνάλογοι πρὸς τὸ τετράγωνον τῆς ταχύτητος· τὰ μὴ ἐλαστικὰ σημεῖα, τὰ ἀποτελούμενα ἐκ τῶν συνδέσμων ἐπὶ τῶν στύλων, θὰ ἔθραυον τὰ σύρματα ἢ τὰ ὄργανα λήψεως τοῦ ρεύματος. Ὅθεν ἐπὶ τῶν μεγάλων γραμμῶν ἀνάγκη λίαν ἐλαστικῆς γραμμῆς ἐπαφῆς.

α) Ἁλυσιδωταὶ αἰωρήσεις (suspensions caténaires). Πρὸς μείωσιν τῶν στύλων τῆς γραμμῆς ἐπαφῆς χρησιμοποιοῦσιν ἁλυσιδωτὰς αἰωρήσεις.

Ἐν τῷ ἁπλουστέρῳ συστήματι τὸ σύρμα ἔργου αἰωρεῖται ἐπὶ φέροντος κάλου διὰ κατακορύφων κρεμαστήρων (pendules). Ὁ φέρων κάλος εἶναι χαλύβδινος ἢ ἐκ κρατερώματος (bronze)· τὸ σύρμα ἐπαφῆς εἶναι γενικῶς χάλκινον, οἱ δὲ κρεμαστῆρες χάλκινοι ἢ χαλύβδινοι. Πρὸς εὐκολωτέραν αἰώρησιν τοῦ σύρματος ἔργου διὰ τῶν κρεμαστήρων φέρει τοῦτο δύο κατὰ μῆκος ἐγκοπάς, κατ' ὀρθὴν γωνίαν διατεταγμένας.

Αἱ ἁλυσιδωταὶ αἰωρήσεις εἰσὶν *ἡμι-ἄκαμπτοι* (semirigides) ἢ *εὔστροφοι* (souples) ἢ κατ' ἄλλους *κεκλιμέναι* (inclinées).

Ἁλυσιδωταὶ ἡμι-ἄκαμπτοι. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ αἰωρήσεως τὸ σύρμα ἔργου συγκρατεῖται ἐν τῷ κατακορύφῳ ἐπιπέδῳ τοῦ φέροντος κάλου, ἐν καμπύλῃ, ὡς καὶ ἐν εὐθυγραμμίᾳ. Ἡ λύσις αὕτη εἶναι ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει ἐν Εὐρώπῃ.

Ἐν καμπύλῃ ἡ ἁλυσιδωτὴ προβάλλεται ὁριζοντίως κατὰ πολύγωνον ΑΒΓ· τὸ σύρμα ἔργου κεῖται ἐναλλὰξ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ τοῦ ἄξονος τῆς ὁδοῦ· συγκρατεῖται ἐπὶ τοῦ κατακορύφου τῆς ἁλυσιδωτῆς δι' ἐγκαρσίων συνδέσμων ἀντιταλαντώσεως.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀπαιτεῖ τένοντας πρὸς ρύθμισιν τῶν συστολῶν καὶ διαστολῶν ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων.

Ἁλυσιδωταὶ εὔστροφοι ἢ κεκλιμέναι Χρησιμοποιοῦνται αὗται γενικῶς ἐν Ἀμερικῇ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐπὶ τῶν μακρῶν εὐθυγραμμιῶν τὸ σύρμα ἔργου εὑρίσκεται ἐν τῷ κατακορύφῳ ἐπιπέδῳ τοῦ φέροντος κάλου. Ἐν ταῖς καμπύλαις ὅμως οἱ κρεμαστῆρές εἰσι κεκλιμένοι πρὸς τὸ κέντρον τῆς καμπύλης· τὸ σύρμα ἔργου πλησιάζει περισσότερον πρὸς τὸ κέντρον τῆς καμπύλης ἢ ὁ φέρων κάλος καὶ δὲν κρατεῖται εἰς ἀμετάβλητον θέσιν· ὅθεν λαμβάνει τὴν θέσιν πολυγώνου, οὗτινος αἱ κορυφαί εἰσι τὰ σημεῖα ἀναρτήσεως ἐπὶ τῶν κρεμαστήρων ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἀναρτήσεώς εἰσι πυκνά, τὸ σύρμα ἔργου λαμβάνει τὴν μορφὴν κανονικῆς καμπύλης. Ἐν καιρῷ χειμῶνος τὸ μῆκος ταύτης μειοῦται, οἱ κρεμαστῆρες ἀνορθοῦνται καὶ τὸ σύρμα πλησιάζει πρὸς τὸ κέντρον τῆς καμπύλης· ἐν καιρῷ θέρους συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ὁσάκις αἱ καμπύλαι καὶ αἱ εὐθυγραμμίαι ἐναλλάσσονται κανονικῶς, ἡ γραμμὴ αὐτοσυμψηφίζει τὰς ἐκ τῆς θερμοκρασίας μεταβολὰς αὐτῆς. Τὸ σύνολον εἶναι πολὺ εὔστροφον.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπιτρέπει διάστημα στύλων 90 μ. ἐν ταῖς εὐθυγραμμίαις καὶ ἐπὶ καμπύλων ἀκτῖνος $\geqq$ 2000 μ., 60 μ. ἐπὶ καμπύλων μεταξὺ 2000 καὶ 800 μ, 45 μ. ἐπὶ καμπύλων μεταξὺ 800 καὶ 300 μ, ἐνῷ τὸ ἡμιάκαμπτον σύστημα ἀπαιτεῖ ἀπόστασιν 27 μ. ἐπὶ καμπύλων 400 μ, 36 μ. ἐπὶ καμπύλων μεταξὺ 800 καὶ 500 μ, 45 μ. ἐπὶ καμπύλων μεταξὺ 1000 καὶ 800 μ, 63 μ. ἐν εὐθυγραμμίᾳ.

β) Στῦλοι. Χρησιμοποιοῦσιν ἢ στύλους μετὰ προβόλων ἢ ἁψῖδας. Κατασκευάζουσι τοὺς στύλους ἐνίοτε ἐκ ξύλου, συνηθέστερον ἐκ χάλυβος ἢ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος. Αἱ ἁψῖδες κατασκευάζονται γενικῶς ἐκ χάλυβος ἐν Εὐρώπῃ, ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος ἐν Ἀμερικῇ.

Τὰ σύρματα ἔργου τοποθετοῦνται γενικῶς εἰς ὕψος 6 μ. ἄνωθεν τῆς ὁδοῦ, ἐκ λόγων ὅμως ἀνάγκης (διέλευσις ὑπὸ ἄνω διαβάσεις, διαδρομὴ ἐντὸς σηράγγων) κατέρχονται καὶ εἰς 4,50 μ.

5) *Λῆψις ρεύματος δι' ἰσογείου ἀγωγοῦ,* ἤ, ὡς λέγουσι, *διὰ τρίτης τροχιᾶς.* Εἴπομεν ἤδη ὅτι διὰ τάσεις ρεύματος $\leqq$ 1500 βόλτ δυνάμεθα νὰ προστρέχωμεν εἰς τρίτην ἰσόγειον τροχιὰν ἐν τῷ συστήματι τοῦ συνεχοῦς ρεύματος. Ἡ τρίτη αὕτη τροχιά, βάρους ἀνὰ μέτρον ἀπὸ 50 ἕως 75 kg καὶ πλέον, ἔχει ποικίλην διατομήν, μῆκος δὲ τεμαχίων ἄνω τῶν 18 μ, ἡνωμένων διὰ κολλήσεως ἐπὶ μήκους 200 καὶ πλέον μέτρων. Ἡ τροχιὰ αὕτη τοποθετεῖται ἔξω τῆς ὁδοῦ εἰς ἀπόστασιν 600 χλ. περίπου ἀπὸ τῆς πλησιεστέρας τροχιᾶς, ἑδράζεται δὲ ἀνὰ 4 ἕως 4,50 μ. ἐπὶ μακροτέρων δοκίδων τῆς ὁδοῦ διὰ τῆς παρεμβολῆς μονωτήρων. Ἡ ἐπαφὴ τῶν κινητήρων μετὰ τῆς τροχιᾶς ταύτης γίνεται ἐπὶ ἐπιφανείας, δρωμένης ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν κάτω, τῇ μεσολαβήσει μεταλλικῶν τεμαχίων, *τριβέων* καλουμένων. Ἡ πίεσις ἑκάστου τριβέως ἐπὶ τῆς τροφοδότιδος τροχιᾶς δυνατὸν νὰ φθάσῃ τὰ 200 kg.

Ἡ τρίτη τροχιὰ τοποθετεῖται παραπλεύρως ἑκάστης ὁδοῦ διπλῆς γραμμῆς, πρὸς τὸ ἐνδιάμεσον μεταξὺ τῶν δύο ὁδῶν τμῆμα, ὅπως μὴ διασταυρῶται ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὁδῶν ἐν περιπτώσει παραμερίσεως πρὸς διέλευσιν συρμοῦ. Ἡ τροχιὰ καλύπτεται πάντοτε, ἄνωθεν καὶ πρὸς τὰς δύο πλευράς, δι' ἀπομονωτικῶν ὑλικῶν (σανίδων, κτλ.), ὅπως προφυλαχθῇ τὸ προσωπικὸν ἀπὸ τυχοῦσαν ἐπαφὴν μετ' αὐτῆς. Κατὰ μῆκος ὅμως τῶν γραμμῶν ὑπηρεσίας τῶν μεγάλων σταθμῶν ἡ οὕτω καλυπτομένη τρίτη τροχιὰ θ' ἀπετέλει σοβαρὸν κώλυμα διὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ προσωπικοῦ: προβλέπουσιν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ διὰ τὰς ἀντιστοίχους ὁδοὺς ἐναέριον σύρμα ἐπαφῆς.

Εἰς τὰς ἀλλαγὰς ὁδοῦ καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῶν γίνεται διακοπὴ τῆς τροφοδότιδος τροχιᾶς, καθόσον ἄλλως θὰ ἐθραύοντο οἱ τριβεῖς ἐπ' αὐτῆς, ἴσως δὲ καὶ ἡ ἰδία. Πρὸς συνέχειαν τῆς τροφοδοτήσεως τοποθετοῦσι δύο προσέτι τριβεῖς εἰς τὸ ἐμπρόσθιον καὶ τὸ ὀπίσθιον μέρος τῶν κινητήρων πρὸς μείωσιν τοῦ χρόνου τῆς διακοπῆς.

Ἐν τῷ 9ῳ πίνακι περιέχονται διατάξεις σχετικαὶ τῇ ἠλεκτρικῇ ἕλξει.

6) *Σύγκρισις τῆς 3ης τροχιᾶς πρὸς τὰ ἐναέρια σύρματα.* Ἡ 3η τροχιὰ εἶναι ἀνθεκτικωτέρα ἀπὸ τὰ ἐναέρια σύρματα, εὐκολωτέρα δὲ ὡς πρὸς τὴν ἵδρυσιν, ἰδίως διὰ τὰς γραμμὰς ἐντατικῆς κυκλοφορίας, τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὴν συντήρησιν.

Ὁσάκις ἔχομεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἀτμήρη καὶ ἠλεκτρικὴν ἕλξιν, ὁ καπνὸς τῶν ἀτμαμαξῶν διαταράσσει καὶ καταστρέφει ὄχι μόνον τὰ σύρματα ἐπαφῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐξαρτήσεις καὶ τοὺς στύλους τούτων· τὸ μειονέκτημα τοῦτο δὲν παρουσιάζει ἡ τρίτη τροχιά.

Ἀληθὲς ὅτι ἐπιτυγχάνομεν ἐναερίους γραμμὰς οἰκονομικωτέρας ἀπὸ τὴν 3ην τροχιάν, ἐφ' ὅσον δὲν ἀναγκαζόμεθα, διὰ τὰς πρώτας, νὰ μετατοπίσωμεν τηλεγραφικὰ καὶ τηλεφωνικὰ σύρματα, ὅπερ δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὴν περίπτωσιν 3ης τροχιᾶς. Πραγματικὸν μειονέκτημα τῆς 3ης τροχιᾶς εἶναι ὁ κίνδυνος, ὃν παρουσιάζει διὰ τὸ προσωπικόν, ὡς καὶ ἡ δυσχερὴς ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν δύο πλευρῶν τῆς γραμμῆς. Ἐν τῇ πράξει τὰ δύο συστήματα φαίνονται ἰσοδύναμα, ἂν καὶ προτιμᾶται ἡ 3η τροχιὰ διὰ τὴν περίπτωσιν πυκνῶν καὶ βαρέων συρμῶν, αἱ δὲ ἐναέριοι γραμμαὶ διὰ τὴν περίπτωσιν ἐλαφροτέρας κυκλοφορίας.

7) *Ἠλεκτρικὴ ἀμφίδεσις τῆς ὁδοῦ.* Ἐν τοῖς διαφόροις συστήμασιν ἠλεκτροκινήσεως ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ρεύματος γίνεται διὰ τῶν τροχιῶν τῆς ὁδοῦ.

Πρὸς μείωσιν τῆς πτώσεως τάσεως κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ καὶ πρὸς περιορισμὸν τῶν βλαβῶν, ἃς αἱ διαφυγαὶ τοῦ ρεύματος ἐπιστροφῆς δυνατὸν νὰ ἐπιφέρωσιν εἰς γειτονικὰ δίκτυα ἀεριόφωτος, ὕδατος κλπ., δέον νὰ περιορίζωμεν εἰς τὸ ἐλάχιστον τὴν ἠλεκτρικὴν ἀντίστασιν τῆς ὁδοῦ. Οἱ τὰ διαδοχικὰ τεμάχια τῶν τροχιῶν συνδέοντες ἀμφιδέται δὲν ἐπαρκοῦσι πρὸς ἠλεκτρικὴν ἀμφίδεσιν

Digitized by Google

τούτων. Ὅθεν ἀναγκαῖαι εἰδικαὶ διατάξεις πρὸς ἐξασφάλισιν καλῆς ἠλεκτρικῆς ἀγωγιμότητος, ἀφ' ἑκάστου μέρους ἑκάστου ἁρμοῦ.

Χρησιμοποιοῦσι συχνάκις, πρὸς τὸν προκείμενον σκοπόν, συζεύξεις ἀποτελουμένας ἀπὸ χαλκίνους κάλους, συνδεομένους μετὰ τῶν τροχιῶν τῆς ὁδοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου μέρους τῶν ἁρμῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν κλοπῆς τῶν χαλκίνων κάλων χρησιμοποιοῦσιν ἐνίοτε χάλκινα φύλλα πάχους $1/2$ χλ, τὰ ὁποῖα σφίγγουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν τροχιῶν διὰ κοχλιοφόρου ἥλου καὶ δισκίσκων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῶν τερμάτων τῶν ἀμφιδετῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἠλεκτρικῆς ἀμφιδέσεως. Πρὸς πληρεστέραν ἐπαφὴν τοῦ χαλκοῦ μετὰ τῆς τροχιᾶς παρεμβάλλουσι μεταξὺ τῶν δύο λεπτότατον δισκίσκον ἐκ κασσιτέρου (Sn).

8) *Ἠλεκτράμαξαι καὶ αὐτοκίνητοι ἅμαξαι.* Περιλαμβάνουσιν αὗται *ἠλεκτρικὸν* καὶ *μηχανικὸν ἐφοδιασμόν.*

α) Ἠλεκτρικὸς ἐφοδιασμός. Ἐξαρτᾶται οὗτος ἐκ τῆς φύσεως τοῦ χρησιμοποιουμένου ρεύματος καὶ περιλαμβάνει πάντοτε:

Ἓν ἢ πλείονα κύρια κυκλώματα ἰσχύος περιλαμβάνοντα: τοὺς κινητῆρας ἕλξεως, τὰς συσκευὰς ἀλλαγῆς πορείας, τοὺς τριβεῖς (contacteurs), κλπ.

Βοηθητικὰ κυκλώματα περιλαμβάνοντα: τὰς συσκευὰς ἐλέγχου, ὡς καὶ τὰς βοηθητικὰς συσκευὰς τῶν συμπιεστῶν καὶ τῶν ἀνεμιστήρων καί, ἐὰν ὑπάρχῃ λόγος, τὰς ὁμάδας διεγέρσεως, τὰ δίκτυα θερμάνσεως, φωτισμοῦ κλπ.

Ὁσάκις πρόκειται μονοφασικὸν ρεῦμα, τὸ ρεῦμα γραμμῆς, τάσεως 10.000 ἕως 15.000 βὸλτ γενικῶς, μετασχηματίζεται ἐπὶ τῆς ἠλεκτραμάξης, ἢ τῆς αὐτοκινήτου, διὰ στατοῦ μετασχηματισμοῦ, οὗτινος τὸ δευτερογενὲς διαιρεῖται, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνωμεν τάσεις προοδευτικῶς αὐξανούσας, μὲ μέγιστον 500 βὸλτ περίπου. Αἱ διάφοροι ταχύτητες τῶν κινητήρων ἕλξεως ἐπιτυγχάνονται διὰ χρησιμοποιήσεως τῶν διαφόρων τάσεων, ἃς δύναται νὰ παράσχῃ τὸ δευτερογενὲς τοῦ στατοῦ μετασχηματιστοῦ. Πολλαὶ διατάξεις δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ἀνάκτησιν ρεύματος, ἀλλὰ τὸ ἀνακτώμενον μονοφασικὸν ρεῦμα παρουσιάζει πολὺ μεγάλην φασικὴν ἀπόκλισιν ὡς πρὸς τὴν τάσιν.

Ὁσάκις πρόκεινται τριφασικὰ ρεύματα, ἡ τάσις γραμμῆς, μέγιστον 4.000 βολτ περίπου, εἶναι κατ' εὐθεῖαν δεκτὴ εἰς τοὺς στάτας. Αἱ ἀλλαγαὶ ταχύτητος ἐπιτυγχάνονται εἴτε δι' ἀλλαγῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πόλων, εἴτε διὰ συναρμογῆς τῶν κινητήρων κατὰ βαθμῖδας, εἴτε δι' εἰσαγωγῆς ὠμείου ἀντιστάσεως, γενικῶς ὑγρᾶς, ἐν τῷ κυκλώματι τῶν δρομέων. Ἡ ἀνάκτησις ρεύματος εἶναι εὔκολος: ἀρκεῖ, ἄνευ εἰδικῶν συσκευῶν, ν' ἀφήσωμεν τὰς μηχανὰς νὰ ὁδεύωσι μὲ ταχύτητα ἐλαφρῶς μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν τοῦ συγχρονισμοῦ.

Ὁσάκις πρόκειται συνεχὲς ρεῦμα, αἱ ἀλλαγαὶ ταχύτητος πραγματοποιοῦνται εἴτε δι' ἀλλαγῆς συζεύξεως τῶν κινητήρων, εἴτε, κατὰ τὴν ἐκκίνησιν, μέσῳ ὠμείων μεταλλικῶν ἀντιστάσεων.

β) Μηχανικὸς ἐφοδιασμός. Γενικῶς ὁ μηχανικὸς ἐφοδιασμὸς τῶν ἠλεκτραμαξῶν καὶ τῶν αὐτοκινήτων ἁμαξῶν περιλαμβάνει:

1) Κιβώτιον ἢ, ἐνίοτε, δύο κιβώτια, ὁσάκις πρόκεινται μηχαναὶ ἀποτελούμεναι ἐκ δύο ἡμι-μονάδων συνεζευγμένων μονίμως. Τὰ κιβώτια ταῦτα διαιροῦνται εἰς διαμερίσματα: θαλαμίσκος τοῦ ὁδηγοῦ, θάλαμος τῶν ἠλεκτρικῶν καὶ βοηθητικῶν συσκευῶν, διαμερίσματα ἀποσκευῶν καὶ ἐπιβατῶν, ἐὰν ὑπάρχωσιν.

Αἱ συσκευαὶ τροχοπεδήσεώς εἰσιν ὅμοιαι πρὸς τὰς τῶν ἀτμαμαξῶν· ὁ πεπιεσμένος ἀὴρ παρέχεται ἀπὸ μίαν ἢ ἀπὸ πλείονας ὁμάδας κινητήρων συμπιεστῶν.

2) Τὴν ἐσχάραν ἢ τὰς ἐσχάρας τοῦ κιβωτίου, αἵτινες δυνατὸν νὰ ὦσιν ἐπίσης αἱ ἐσχάραι τῶν συρμῶν τῶν κινητηρίων τροχῶν, ὁσάκις οἱ τροχοὶ οὗτοι δὲν ἀνήκουσιν εἰς φορεῖον ἢ εις bissel.

Ὁσάκις τὸ πάγιον διαξόνιον εἶναι σημαντικόν, ἄξονές τινες δύνανται νὰ μετατοπίζωνται κατὰ τὸ ἑαυτῶν μῆκο, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπὶ τῶν καμπύλων διαβάσεως.

3) Τὰ κινητήρια καὶ τὰ φέροντα φορεῖα, ἐὰν τοιαῦτα ὄργανα χρησιμοποιῶνται. Ἀναλόγως τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ὁδοῦ, τὸ μέγιστον ἀνὰ ἄξονα φορτίον εἶναι περιωρισμένον, ὡς καὶ τὸ ἀνὰ τρέχον μέτρον βάρος.

Αἱ ἠλεκτράμαξαι, ὡς καὶ αἱ αὐτοκίνητοι ἅμαξαι, δυνατὸν νὰ ὦσιν ὁλικῆς ἢ μερικῆς προσφύσεως. Αἱ τελευταῖαι δυνατὸν ν' ἀποτελῶνται ἀπὸ μοναδικὴν κυρίαν ἐσχάραν, ἀποτελοῦσαν ἐπίσης ἐσχάραν τοῦ κιβωτίου. Δυνατὸν ἐπίσης ν' ἀποτελῶνται ἀπὸ δύο κυρίας διαφόρους ἐσχάρας, συνεζευγμένας πρὸς ἀλλήλας· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ κιβώτιον ἔχει ἐσχάραν ἰδίαν, ἑδραζομένην ἐπὶ τῶν κυρίων ἐσχαρῶν διὰ στροφέων καὶ παραπλεύρων ἐπιπέδων τριβῆς.

Πρὸς ἐκλογὴν τύπου ἠλεκτραμάξης θὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν:

Τὸ ἀνεκτὸν ἀνὰ ἄξονα φορτίον (μέγιστον περίπου 19 τόννοι ἐν Εὐρώπῃ).

Τὴν ἀνεκτὴν ἀνὰ ἄξονα ὡριαίαν ἰσχύν.

Τὴν μεγίστην πραγματοποιήσιμον ταχύτητα.

Τὴν ἀναγκαιοῦσαν ἰσχὺν διὰ προβλεπομένην ὑπηρεσίαν.

Τὴν κατατομὴν τοῦ ἠλεκτροκινητέου τμήματος.

Ὁσάκις πρόκειται ἰσχὺς $\leqq$ 2.000 ἵππων, αἱ ἠλεκτράμαξαι Β—Β δύνανται νὰ δίδωσιν ἱκανοποιητικὴν λύσιν.

Αἱ ἠλεκτράμαξαι μετὰ μοναδικῆς κυρίας ἐσχάρας ἀνέχονται ἰσχῦς 3.500 ἕως 4.000 ἵππων· ὁσάκις ὅμως οἱ ὅροι προσφύσεως ἀπαιτοῦσι πλέον τῶν 4 κινητηρίων ἀξόνων, δέον νὰ προστρέχωμεν εἰς ἠλεκτραμάξας μετὰ δύο κυρίων ἐσχαρῶν.

Μηχανικὴ μεταφορὰ τῆς κινήσεως. Αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις ἠλεκτρικῆς ἕλξεως ἐγένοντο ἐν Εὐρώπῃ δι' ἐναλλασσομένων ρευμάτων (τριφασικὸν ρεῦμα ἐν Ἰταλίᾳ, μονοφασικὸν ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ).

Κατ' ἀρχὰς ἀπέβλεψαν εἰς μεταδόσεις διὰ διωστήρων ἢ διὰ διωστήρων καὶ ὀδοντώσεως, καθόσον διὰ τοιούτων μεταδόσεων καθίσταται ἐφικτὴ ἡ χρῆσις ἰσχυρῶν κινητήρων, ἐπὶ τῆς ἐσχάρας ἐγκατεστημένων.

Διατάξεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολύπλοκοι ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς μηχανικὴν σύνδεσιν τῶν ἀτράκτων τῶν κινητήρων, συμπαγῶν ταῖς ἐσχάραις, μετὰ τῶν κινητηρίων ἀξόνων τῶν τροχῶν, κινητῶν ὡς πρὸς τὰς ἐσχάρας. Ἐχρησιμοποίησαν ἰδίως μακροὺς διωστῆρας καὶ τριγωνικοὺς τοιούτους. Ἡ χρῆσις ὅμως διωστήρων διὰ τὴν ἠλεκτρικὴν ἕλξιν ἀπαιτεῖ λεπτομερεῖς κανονισμοὺς καὶ βαρέα τεμάχια.

Νῦν τείνουσι πρὸς ἐγκατάλειψιν τῶν διωστήρων καὶ ἀποδοχὴν ἄλλων διατάξεων, δι' ὧν ἐπιτρέπεται ἐπίσης ἡ τοποθέτησις τῶν κινητήρων ἐπὶ τῆς ἐσχάρας καὶ ἡ κατασκευὴ ἠλεκτραμαξῶν μεγάλης ἰσχύος. Ἡ μετάδοσις τῆς κινήσεως γίνεται δι' ὀδοντωτῶν τροχῶν, κυλινδρικῶν ἢ κωνικῶν, μὲ ἄξονας περιστροφῆς ὁριζοντίους ἢ κατακορύφους κτλ.

Αἱ πραγματοποιηθεῖσαι πρόοδοι ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν κινητήρων καὶ ἡ χρῆσις τεχνητοῦ ἀερισμοῦ ἐπέτρεψαν σημαντικὴν αὔξησιν τῶν κινητήρων ἕλξεως: ἡ ἰσχὺς ἀνὰ ἄξονα δυνατὸν νὰ φθάσῃ 900 ἵππους μετὰ συζυγῶν κινητήρων καὶ 500 ἵππους μετὰ κινητήρων ἐκ τοῦ ἄκρου ἠωρημένων.

Ἐπιδιώκουσι νῦν τὴν κατασκευὴν ἠλεκτραμαξῶν ἰσχύων > 5.000 ἵππων καὶ ταχύτητος 120 ἢ 130 χμ, ἀλλ' ἡ περίοδος ὁριστικοῦ διακανονισμοῦ τοιούτων μηχανῶν δὲν ἔληξεν εἰσέτι. Οὐχ ἧττον τὸ γαλλικὸν σύμπλεγμα P.L.M. κατεσκεύασεν ἠλεκτράμαξαν 2—C—C—2, ἰσχύος 5.400 ἵππων καὶ ἀνεκτῆς ταχύτητος 130 χμ. Ἡ ἠλεκτράμαξα αὕτη εἶναι νῦν, ὡς μονάς, ἡ ἰσχυροτάτη ἐπὶ τοῦ πλανήτου, χωρὶς δηλονότι νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς συρμοὺς ἠλεκτραμαξῶν, οὓς ἔχομεν διὰ συζεύξεως ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλειόνων μονάδων, ὁμοῦ λειτουργουσῶν. Χαρακτηριστικὰ τῆς ἠλεκτραμάξης ταύτης εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα: διάμετρος κινητηρίων τροχῶν 1,60 μ, ἀριθμὸς κινητήρων 12 (δύο ἀνὰ κινητήριον ἄξονα), συνολικὴ ἰσχὺς τῶν κινητήρων συνεχὴς μὲν 4.800 ἵπποι, ὡριαία δὲ 5.336 ἵπποι· δύναμις ἕλξεως συνεχῶς 13.000 kg καὶ ὡριαίως 18.000 kg· μετάδοσις κινήσεως δι' ὀδοντωτῶν τροχῶν καὶ διωστήρων· ὁλικὸν βάρος 158 τ. καὶ βάρος προσφύσεως 108 τ.

Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς μονάδος ἰσχύος, εἰς ἵππους ἐκπεφρασμένης, ἀπαιτοῦνται βάρη ποικίλλοντα ἀπὸ 33 kg, διὰ τὴν ἰσχυροτάτην ὡς ἄνω ἠλεκτράμαξαν, ἕως 70 kg, κατὰ μέσον δὲ ὅρον περὶ τὰ 55 kg ἀνὰ ὡριαῖον ἵππον. Ἡ τιμὴ τοῦ kg στοιχίζει νῦν ἀπὸ 3,6 ἕως 4,0 χρ. φρ, ἤτοι ὁ ἵππος 192,5 ἕως 220 χρ. φρ.

Γ) ***Τεχνικὰ καὶ οἰκονομικὰ προσόντα τῆς ἠλεκτροκινήσεως.*** Κατ' ἀρχὰς ἀπέβλεψαν ἰδίως εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν γραμμῶν περιχώρων, τῶν ὀρεινῶν γραμμῶν μετὰ μεγάλων κλίσεων, τῶν σηράγγων μεγάλου μήκους. Νῦν ἀποβλέπουσιν εἰσέτι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν διὰ τῆς ἠλεκτροκινήσεως ἐκμετάλλευσιν τῶν γραμμῶν μεγάλης κυκλοφορίας καὶ μεγάλων ἀνωφερειῶν.

α') Τεχνικὰ προσόντα τῆς ἠλεκτροκινήσεως. 1) Ἀποφυγὴ τῶν καπνῶν, τῆς αἰθάλης καὶ τῶν φεψάλων τῶν ἀτμαμαξῶν, ἰδίως ἐντὸς τῶν πόλεων καὶ ἐπὶ τῶν ὑπογείων διαδρομῶν, πάντοτε δυσαρέστων διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν συρμῶν, τῶν σταθμῶν, διὰ τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὰς γειτονικὰς ταῖς γραμμαῖς ἰδιοκτησίας. Ἡ ἠλεκτροκίνησις γραμμῶν ἐντὸς καὶ περὶ τὰς μεγάλας σήραγγας θεωρεῖται ὡς τὸ λυσιτελέστερον μέσον ἀερισμοῦ καὶ φωτισμοῦ τούτων.

2) Πραγματικαὶ οἰκονομίαι καυσίμου ἐν περιπτώσει πυκνῶν καὶ βαρέων συρμῶν, σταθμῶν πυκνῶν, ἐπιβεβαρημένης ὑπηρεσίας καὶ μεγάλων ταχυτήτων, ἐν περιπτώσει ἀνωφερειῶν μεγάλων καὶ μακρῶν, κλπ.

3) Χρησιμοποίησις ὑδραυλικῶν πτώσεων καὶ καυσίμων κατωτέρας ποιότητος: λιγνίτης, τύρφη, κλπ.

4) Μερικὴ ἀνάκτησις ρεύματος κατὰ τὰς καθόδους, ἐξ ἧς οἰκονομία καυσίμου καὶ μείωσις τροχοπεδήσεως, ἤτοι φθορᾶς ἐπισώτρων καὶ τροχιῶν.

5) Ἐλάσσονες δαπάναι συντηρήσεως τοῦ κινητηρίου ὑλικοῦ καὶ μεγάλη μείωσις τῶν ἡμεραργιῶν τούτου, λόγῳ μεγάλων ἢ συνήθων ἐπισκευῶν.

6) Ὀλιγώτεραι δαπάναι προσωπικοῦ, εὐχερὴς εἰδίκευσις τούτου καὶ ἐργασία ἀνετωτέρα δι' αὐτό.

7) Ἔλασσον βάρος τῶν κινητήρων ἀνὰ μονάδα ἰσχύος: τὸ μέγιστον βάρος ἠλεκτραμάξης ἀνὰ ὡριαῖον ἵππον ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ κατώτατον τοιοῦτον δι' ἀτμάμαξαν, ἐπὶ ἴσῃ ἰσχύϊ.

9) Ἐξυπηρέτησις ἐντατικωτέρας κινήσεως, λόγῳ ταχυτέρων στάσεων καὶ ἐκκινήσεων, λόγῳ μειώσεως τοῦ χρόνου χειρισμῶν, ὅπερ σημαντικῶς αὐξάνει τὴν ἀπόδοσιν τῶν μεγάλων σταθμῶν.

10) Αὔξησις τῆς ἐλαστικότητος τῆς ὑπηρεσίας: παρεμβολὴ αὐτοκινήτων ἁμαξῶν μεταξὺ τῶν συρμῶν, διάθεσις κινητηρίου ἐνεργείας κατὰ βούλησιν, κλπ.

11) Μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τύπων τοῦ κινητηρίου ὑλικοῦ: μόνον οἱ συρμοὶ μεγάλης ταχύτητος ἀπαιτοῦσιν εἰδικὰς ἠλεκτραμάξας.

12) Αὔξησις ἀσφαλείας τῆς κυκλοφορίας.

13) Κατάργησις τῶν ἀποθηκῶν καυσίμου, τῶν μεταφορῶν καὶ χειρισμῶν καυσίμου, τῶν λήψεων ὕδατος, τῶν εἰδικῶν ἐργοστασίων ἀεριόφωτος καὶ ἠλεκτρισμοῦ τῶν σιδηροδρόμων.

14) Ἀποφυγὴ τῶν ἐκ τῶν ἀτμαμαξῶν πυρκαϊῶν, κλπ.

β') Ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικὰ προσόντα καὶ μειονεκτήματα:

Ἡ κατάργησις τῆς ἀγορᾶς καυσίμου καὶ τῶν δαπανῶν μεταφορᾶς καὶ χειρισμοῦ αὐτοῦ τε καὶ τῶν τεφρῶν, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν θὰ ἐγίνετο αὕτη τοῦ λοιποῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀποτελεῖ σημαντικὸν προσόν. Τοῦτ' αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν εὐχερεστέραν εἰδίκευσιν καὶ μείωσιν αὐτοῦ.

Ἡ ἀνάπτυξις ἀφ' ἑτέρου τῆς ἠλεκτροκινήσεως τῶν σιδηροδρόμων συντελεῖ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ὡς κινητηρίου δυνάμεως καὶ ἑπομένως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας.

Τὰ ὡς ἄνω προσόντα ἔχουσιν ὡς ἀναγκαῖα ἐπακόλουθα:

Τὰς ἐτησίας ἐπιβαρύνσεις τόκου καὶ χρεολυσίου, τὰς ἀντιστοιχούσας εἰς τὰς δαπάνας ἱδρύσεως τῶν ἐργοστασίων παραγωγῆς, τῶν ὑποσταθμῶν, τῶν γραμμῶν μεταφορᾶς καὶ ἐπαφῆς, τῆς ἠλεκτρικῆς ἀμφιδέσεως τῶν τροχιῶν.

Τὸ ἀναγκαιοῦν τοκοχρεολύσιον διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ, ὅπερ σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου θὰ παραμερισθῇ, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἀχρηστευθησομένου προσωπικοῦ.

Τὰς δαπάνας παραγωγῆς ἢ ἀγορᾶς τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, τῆς διευθύνσεως καὶ τῆς συντηρήσεως τῶν ὑποσταθμῶν, τῶν γραμμῶν μεταφορᾶς καὶ ἐπαφῆς. Τὰς ἐπὶ πλέον δαπάνας ἀγορᾶς τῆς μονάδος βάρους τῶν ἠλεκτραμαξῶν, ὡς πρὸς ἐκείνην τῶν ἀτμαμαξῶν.

Δ) ***Δεδομένα τινὰ ἀφορῶντα τὴν ἀτμήρη καὶ τὴν ἠλεκτρικὴν ἕλξιν.*** Ἡ ἀνάλωσις ἐνεργείας ἐπὶ τῶν ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων, ἐκφραζομένη συνήθως εἰς ὡριαῖα βὰττ ἀνὰ χιλιομετρικὸν τόννον ἢ ἐπιβάτην, ποικίλλει ἐντὸς εὐρέων ὁρίων, καθόσον ἐξαρτᾶται αὕτη ἐκ πλείστων παραγόντων: ἐκ τῆς κατατομῆς καὶ τῆς κατόψεως τῆς ὁδοῦ, ἐκ τοῦ βάρους καὶ τῆς ταχύτητος τῶν συρμῶν, ἐκ τῆς πυκνότητος τῶν σταθμεύσεων, ἰδίως δ' ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀποδόσεως τῶν ὑποσταθμῶν, τόσῳ μικροτέρου, ὅσῳ ἡ κίνησις μικροτέρα, κ.λ.π.

Οὐχ ἧττον δι' ἠλεκτροκίνησιν γραμμῶν μεγάλης κινήσεως ὑπολογίζουσιν *ἀνὰ χιλιομετρικὸν συρμὸν* ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν 11,305 ὡριαῖα χιλιοβὰττ, λαμβανομένην εἰς τὴν εἴσοδον ὑποσταθμοῦ, ἔναντι 19,85 kg λιθάνθρακος (θερμικῆς ἰσχύος 7.000 μεγ. θερμίδων), λαμβανομένου ἐπὶ τοῦ ἐφοδιοφόρου τῶν ἀτμαμαξῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τούτων δυνατὸν νὰ γίνῃ ἑκάστοτε οἰκονομικὴ σύγκρισις, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς τιμῆς τοῦ ὡριαίου χιλιοβὰττ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ὑποσταθμῶν καὶ τῆς τιμῆς ἑκάστου τόννου λιθάνθρακος ἐπὶ τοῦ ἐφοδιοφόρου τῆς ἀτμαμάξης. Ἡ τιμὴ τοῦ ὡριαίου χιλιοβὰττ εἰς τὴν εἴσοδον ὑποσταθμῶν ἠλεκτροκινηθεισῶν τινων γραμμῶν εἶναι: 0,074 φρ. χρ. τοῦ συμπλέγματος τῶν γαλλικῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων, 0,048 τοῦ γαλλικοῦ Orléans, 0,05 τῶν ἰταλικῶν σιδηροδρόμων, 0,03 τοῦ γαλλικοῦ Midi (λόγῳ χρήσεως ὑδραυλικῶν πτώσεων λίαν γειτονικῶν ταῖς γραμμαῖς), 0,37 τῶν ὁλλανδικῶν σιδηροδρόμων.

Διὰ τὰς γραμμὰς ἐπαφῆς δέον νὰ λογίζηται ἀντικατάστασις τὸ μέγιστον ἀνὰ εἰκοσαετίαν καὶ διὰ τὸ ὑλικὸν τῶν ὑποσταθμῶν ἀνὰ 35 ἔτη, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὁποίων τὰ μηχανήματα δέον νὰ θεωρῶνται καθυστερημένα, ὡς πρὸς τὰς ἐν τῷ μεταξὺ τεχνικὰς προόδους, ἔστω καὶ ἂν διατηρῶνται ἔτι ἐν καλῇ καταστάσει. Ὡς πρὸς τὴν δυναμικότητα ἐξυπηρετήσεως ὡρισμένου ποσοῦ κινήσεως *ἀνὰ συρμοκινητῆρα* λογίζουσι συνήθως ἑκάστην ἠλεκτράμαξαν ὡς ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς $1\,1/2$ ἕως 2 ἀτμαμάξας, ἀναλόγως διαφόρων αἰτίων εὐνοούντων ἢ οὒ τὴν ἀτμήρη ἢ τὴν ἠλεκτρικὴν ἕλξιν.

Ε) ***Ἐνδοκίνητοι ἢ αὐτοκίνητοι ἠλεκτρικοὶ σιδηρόδρομοι.*** Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἱδρύσεως ἐργοστασίων παραγωγῆς καὶ ἀγωγῶν μεταφορᾶς καὶ ἐπαφῆς,

Digitized by Google

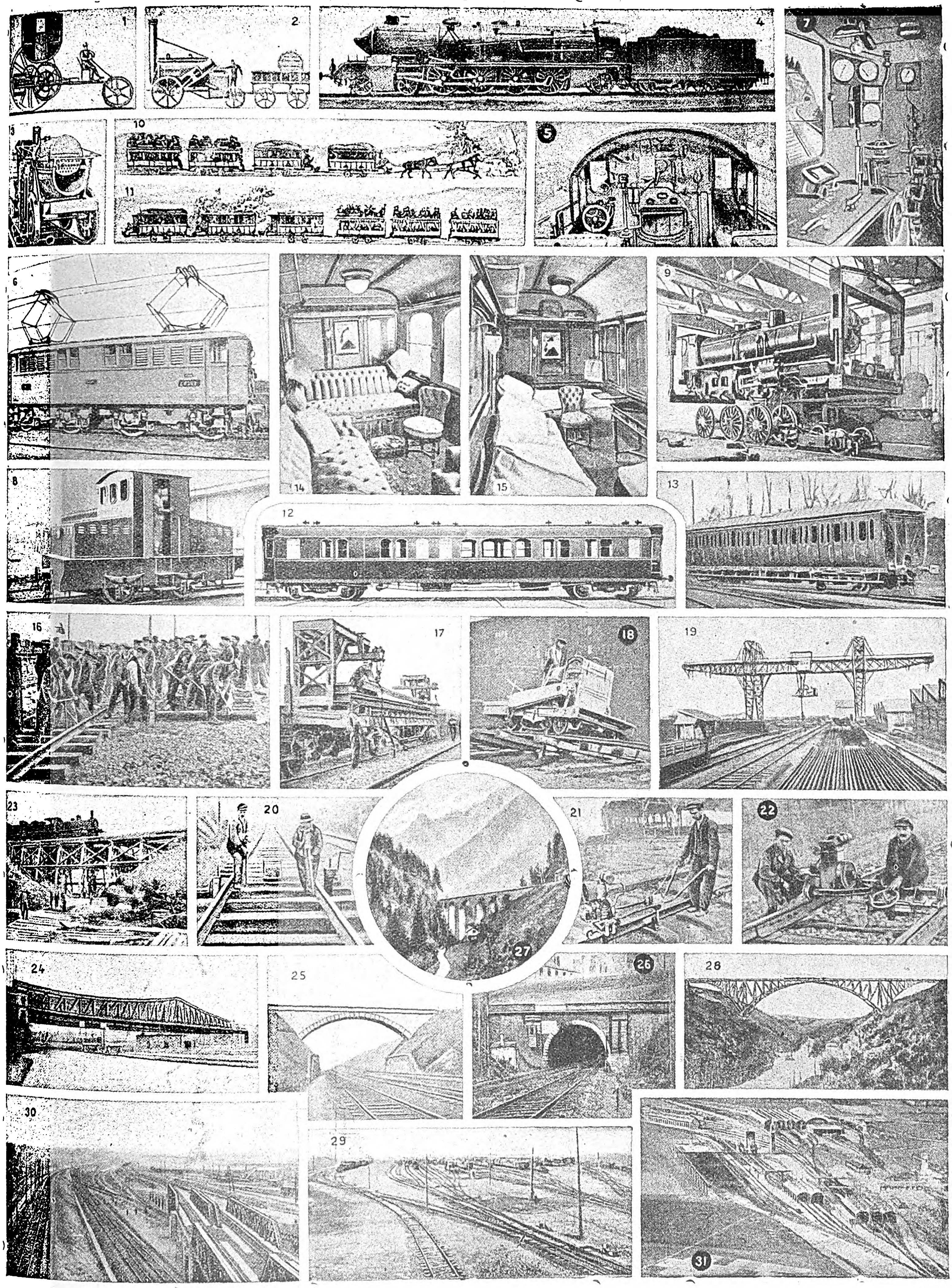

Πίναξ 10.

[1) Ἡ ἀτμάμαξα τοῦ Trevithick καὶ Vivian. 2) Ἡ «Fusée» τοῦ Stephenson. 3) Ὁ αὐλοφόρος λέβης τοῦ Seguin 4) Νέα ἀτμάμαξα τύπου «Moutain». 5) Ὁ θάλαμος τοῦ μηχανοδηγοῦ καὶ τοῦ θερμαστοῦ. 6) Αὐτοκίνητος ἠλεκτρικὴ μετὰ ἐναερίου λήπτου. 7) Θάλαμος ἠλεκτροδηγοῦ (wattman). 8) Ἠλεκτράμαξα διὰ συσσωρευτῶν. 9) Νέον ἐργοστάσιον ἐπισκευῆς καὶ συντηρήσεως ἀτμαμαξῶν. 10 καὶ 11) Οἱ πρῶτοι γαλλικοὶ σιδηρόδρομοι (τοῦ Saint-Etienne καὶ Andrézieux). 12) Μεγάλη ἅμαξα πολυτελείας. 13) Ἅμαξα ταχέων συρμῶν ἐξ ὁλοκλήρου μεταλλική. 14) Ἐσωτερικὸν ὀχήματος-ἑστιατορίου. 15) Ἐσωτερικὸν (κατὰ τὴν νύκτα) τοῦ αὐτοῦ ὀχήματος-ἑστιατορίου. 16) Ἵδρυσις τῆς ὁδοῦ. 17) Φορτηγὸν μετὰ διατάξεων διὰ τὸν χειρισμὸν καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν τροχιῶν. 18) Μηχανικὸς μετακινητὴς Nordberg. 19) Γερανογέφυρα μετὰ μαγνητικοῦ δίσκου διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν τροχιῶν. 20) Ὑποστύλωσις τῆς ὁδοῦ. 21) Μηχανικὴ διάτρησις τῶν δοκίδων καὶ ἥλωσις τῶν τροχιῶν ἐπ' αὐτῶν. 22 Μηχανικὴ διάτρησις τῶν τροχιῶν. 23) Ἰκρίωμα πρὸς διάβασιν. 24) Μεταλλικὴ ὁδογέφυρα. 25) Λιθίνη ὁδογέφυρα. 26) Εἴσοδος σήραγγος. 27) Λιθίνη τροχιογέφυρα. 28) Μεταλλικὴ τροχιογέφυρα (τοῦ Viaur). 29) Ὁδοὶ κατατάξεως ἐν σταθμῷ διαλογῆς. 30) Τὰ πέριξ μεγάλης ὁδοῦ διχάσεως. 31) Ἐναέριος ὄψις μηχανοστασίου.]

Digitized by Google

ὑποσταθμῶν κλπ., ἐπεχείρησαν νὰ παράγωσι τὴν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ συρμοκινητῆρος διὰ πρὸς τοῦτο ἀτμοκινητήρων ἢ κινητήρων ἐσωτερικῆς καύσεως, ἰδίως πρὸς ἐπίτευξιν σταθεροῦ ζεύγους περιστροφῆς τῶν κινητηρίων τροχῶν· ἡ λεγομένη ἠλεκτράμαξα Heilmann ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης. Ἡ μετατροπὴ τῆς μηχανικῆς εἰς ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ συρμοκινητῆρος συνεπάγεται τὴν χρῆσιν συσκευῶν βαρειῶν καὶ δαπανηρῶν, μὴ ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰ ἐλάχιστα πλεονεκτήματα, ἃ παρέχει τὸ σύστημα τοῦτο: λογικώτερον νὰ χρησιμοποιῶμεν ἀπ' εὐθείας τὸ μηχανικὸν ἔργον τοῦ κινητῆρος ἀτμοῦ ἢ ἄλλου συστήματος.

Ἐζήτησαν ἐπίσης νὰ χρησιμοποιήσωσι συσσωρευτάς, ἐν τοῖς ὁποίοις δύναται ν' ἀποθηκευθῇ ποσόν τι μηχανικοῦ ἔργου ὑπὸ τὴν μορφὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Ὡμιλήσαμεν ἤδη περὶ αὐτῶν εἰς τὸ περὶ αὐτοκινήτων ἁμαξῶν κεφάλαιον τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ, εἰς ὃ παραπέμπομεν.

Ἐν συμπεράσματι τυγχάνει λογικώτατον τὸ σύστημα παραγωγης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ὑπὸ παγίων ἐν ἐργοστασίοις μηχανῶν, μεταφορᾶς δὲ ταύτης ἐπὶ τῶν συρμοκινητήρων διὰ παγίων ἀγωγῶν, εὑρισκομένων ἐν συνεχεῖ σχέσει μετ' αὐτῶν: ἀποφεύγομεν οὕτω νὰ μεταφέρωμεν διὰ τῶν συρμῶν τὴν πηγὴν ἐνεργείας καὶ πραγματοποιοῦμεν ἀρκετὴν μείωσιν ἐν τῷ βάρει τῶν συρμοκινητήρων. Ἀλλὰ τὰ ἐργοστάσια παραγωγῆς τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας συνεπάγονται μεγάλας δαπάνας ἱδρύσεως· ἐπίσης οἱ ἀγωγοὶ καὶ οἱ ὑποσταθμοί εἰσι δαπανηροὶ τήν τε ἵδρυσιν καὶ τὴν συντήρησιν, προκαλοῦσι δὲ οἱ μὲν διαφυγὰς ἐνεργείας τόσῳ μεγαλυτέρας, ὅσῳ ἐπιμηκέστεροί εἰσιν, οἱ δὲ ἀπωλείας ἐκ τῆς μετατροπῆς τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ὑψηλῆς τάσεως εἰς τοιαύτην χαμηλῆς, δυναμένας νὰ φθάσωσι καὶ τὰ 25 % τῆς εἰς τὸν ὑποσταθμὸν ἀφικνουμένης. Ἕνεκα τῶν ἀνωτέρω ἡ ἵδρυσις ἠλεκτρικῶν σιδηροδρόμων, πολὺ δαπανηροτέρα τῆς ἱδρύσεως ἀτμήρων τοιούτων, τοὐλάχιστον κατὰ 50 % ἐπὶ πλέον τῆς ἀτμήρους, χωρὶς τὰς ἐπὶ πλέον δαπάνας τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ, ἐπίσης δὲ δαπανηρὰ καὶ ἡ μετατροπὴ ἀτμήρους ἕλξεως εἰς ἠλεκτρικήν: λογίζουσι διὰ τὴν ἠλεκτροκίνησιν 3.000 χμ. μεγάλων γαλλικῶν γραμμῶν 340.000 φρ. χρ. ἀνὰ χιλιόμετρον γραμμῆς.

Μόνον ἐντατικωτάτη καὶ ἰδίως βαρεῖα κίνησις δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα κεφάλαια διὰ τὴν μετατροπὴν ἀτμήρων σιδηροδρόμων εἰς τοιούτους ἠλεκτροκινήτους, ἢ διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐντελῶς νέων τοιούτων. Τὸ μέλλον ἀνήκει βεβαίως εἰς τοὺς ἠλεκτροκινήτους σιδηροδρόμους: οἱ λαοί, κατὰ σειρὰν πολιτισμοῦ καὶ πλούτου, θ' ἀπολαύσωσι τὰ ἀγαθὰ τῆς ἠλεκτροκινήσεως: αἱ πλουσιώταται Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι μόλις ἔχουσιν 1 % ἐκ τῶν σιδηροδρόμων αὐτῶν ἠλεκτροκινήτους.

IV. ΦΟΡΗΤΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. Οἱ λεγόμενοι φορητοὶ σιδηρόδρομοι (chemins de fer portatifs) ἐξυπηρετοῦσι τὰ μέγιστα τὰς ἐπιχειρήσεις, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν γεωργίαν, διὰ μεταφορὰς εἰς μικρὰς ἀποστάσεις.

1) *Ὁδός*. Αἱ τροχιαί εἰσι παγίως συνδεδεμέναι μετ' ἀριθμοῦ τινος μεταλλικῶν δοκίδων, τὸ κλιμακοειδὲς δὲ τοῦτο σύμπηγμα τοποθετεῖται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Σύμπλεγμα σημαντικὸν ὁδοῦ τῶν 0,60 μ. συνεπήχθη οὕτω πέριξ τῶν ὀχυρῶν θέσεων καὶ ὄπισθεν τῶν ἐχθρικῶν μετώπων τοῦ μεγάλου πολέμου.

Ἡ τροχιὰ τῆς προκειμένης ὁδοῦ (οἴκου Pechot-Décauville) ζυγίζει 9.50 kg ἀνὰ μέτρον, ἔχει δὲ δύο εἰσέτι τύπους 12 καὶ 15 kg, ἡλωμένους ἐπὶ μεταλλικῶν δοκίδων 6, 7 ἢ 8, ἀνὰ τεμάχιον 5 μ. μήκους. Αἱ ἀνεκταὶ ἐπιβαρύνσεις ἀνὰ ἄξονα εἶναι 3.000 ἕως 3.500 kgs, 3.000 ἕως 4.000 kgs καὶ 4.500 ἕως 5.500 kgs διὰ τοὺς τρεῖς τύπους τροχιῶν καὶ ἀναλόγως τοῦ ἀνὰ τεμάχιον 5μ. ἀριθμοῦ τῶν δοκίδων. Τὸ χιλιόμετρον ὁδοῦ τῶν 9,5 kgs ζυγίζει 35 τόννους. Ὁ χρόνος ἱδρύσεως ποικίλλει ἀπὸ 1 χμ. κατὰ μέσον ὅρον ἕως 2 χμ. ἡμερησίως, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς πείρας τοῦ πολέμου. Μέση ἀπόδοσις ἀνὰ ἄνδρα καὶ ἡμέραν 0,75 μ. ὁδοῦ.

2) *Ὀχήματα*. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ δύο φορείων δυνάμεθα νὰ μεταβιβάσωμεν βάρος 10 τ. ἐπὶ τῶν 4 αὐτῶν ἀξόνων· δυνάμεθα ἐπίσης νὰ μεταχειρισθῶμεν 4 φορεῖα τριῶν ἀξόνων ἕκαστον, ἀνὰ δύο συνδεδυασμένα καὶ συνεζευγμένα πρὸς ἄλληλα πρὸς μεταφορὰν βαρῶν 36 ἕως 48 τ. Χρησιμοποιοῦσιν ἐπίσης ὀχημάτια 3 ἢ 4 ἀξόνων, χωρητικότητος 9 ἕως 12 τ. βάρους.

Παρέχονται ὑπὸ τῆς βιομηχανίας ἕτοιμαι ἀλλαγαὶ καὶ διασταυρώσεις ὁδοῦ, ἐπίσης δὲ περιστροφικοὶ δίσκοι κλπ.

Τὰ διὰ χωματισμοὺς ἢ ἄλλας μεταφορὰς ὀχημάτια ἔχουσι χωρητικότητα συνήθως 0,50 κ.μ., φέρονται δ' ἐπὶ τροχῶν διαμέτρου 0,30μ. καὶ ζυγίζουσι περὶ τὰ 310 kgs, δυνάμενα νὰ φέρωσι φορτίον 750 kgs. Τὰ φορτηγὰ ταῦτα ἐν πλήρει φόρτῳ (1060 kgs) ἀπαιτοῦσιν ἕλξιν ἢ ὤθησιν 12 kgs, ὅπως κινῶνται μετὰ ταχύτητος 1μ. ἀνὰ 1'' ἐπὶ τῶν τροχιῶν· τὴν ὤθησιν ταύτην δύναται νὰ καταβάλλῃ συνεχῶς εὔρωστος ἐργάτης. Συρμοὶ ἐκ 5 φορτηγῶν, περιεχόντων 2,50 κ.μ. χωματισμῶν, ἕλκονται εὐκόλως ὑπὸ μοναδικοῦ ἵππου μετὰ ἐλαχίστης ταχύτητος 1μ. ἀνὰ 1''. Τὰ φορτηγὰ δυνατὸν νὰ ἐκκενῶνται διὰ περιστροφῆς περὶ ἄξονα παράλληλον ἢ κάθετον τῷ ἄξονι τῆς ὁδοῦ.

3) *Κινητῆρες*. Ἀτμαμάξας δι' ὁδὸν τῶν 0,60 μ. ἔχουσι κατασκευάσει, ἰδίως διὰ στρατιωτικὰς ἀνάγκας, πρὸς ἕλξιν συρμῶν ἀπὸ 160 ἕως 342 τ. ἐν ὁριζοντίᾳ, ἀπὸ 26 ἕως 67 τ. ἐπὶ ἀνωφερείας 20 χλ. καὶ ἀπὸ 12 ἕως 31 τ. ἐπὶ ἀνωφερείας 40 χλ. Ὁλικὸν βάρος αὐτῶν ἀπὸ 8 ἕως 12 τ. καὶ ἀνὰ ἄξονα ἀπὸ 3,5 ἕως 4,5 τ.

V. ΜΟΝΟΤΡΟΧΙΟΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. Ἐν τοῖς σιδηροδρόμοις τούτοις (monorails) τὸ ὄχημα δυνατὸν νὰ ᾖ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τῆς τροχιᾶς, ἐφ' ἧς κινεῖται (μονοτρόχιοι ἰσόγειοι ἢ ὑπέργειοι).

1) *Ἰσόγειοι*. Ἐν τῷ πρώτῳ συστήματι ἡ εὐστάθεια τοῦ ὀχήματος, ὡς πρὸς τὴν κατακόρυφον, πραγματοποιεῖται διὰ τῆς συνεχοῦς κινήσεως δύο ἀντιθέτως στρεφομένων γυροσκοπίων. Ἐν καμπύλῃ ἡ φυγόκεντρος δύναμις ἰσορροπεῖται διὰ τῶν γυροσκοπικῶν δυνάμεων. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὡς καὶ τὸ δεύτερον, θὰ παρεῖχε μεγάλας οἰκονομίας ἐν τῇ ἱδρύσει σιδηροδρόμων, καθόσον ἐπιτρέπει πολὺ μικρὰς ἀκτῖνας χαράξεως καὶ μεγάλας ἐπ' αὐτῶν ταχύτητας.

2) *Ὑπέργειοι*. Τὸ δεύτερον σύστημα, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ ὄχημα κρέμαται ἐπὶ τροχιᾶς κυλίσεως, ἄνωθεν αὐτοῦ τοποθετημένης, χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ἐν τοῖς ἐργοστασίοις καὶ ταῖς μεγάλαις ἐν γένει ἐγκαταστάσεσι πρὸς μεταφορὰν τῶν ὑλικῶν, εἰς πᾶν στάδιον κατεργασίας αὐτῶν, τῶν ἀπορριμμάτων αὐτῶν κλπ. Σιδηρόδρομος τοῦ τύπου τούτου λειτουργεῖ ἄριστα, ἀπὸ τοῦ 1901, μεταξὺ Barmen καὶ Elberfeld (Πρωσσία) διὰ τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν. Αἱ αὐτοκίνητοι ἅμαξαι, ἐπιμήκους τύπου, κινοῦνται διὰ δύο ἠλεκτρικῶν κινητήρων. Ἐπὶ καμπύλων ἀκτῖνος 50 μ. τῆς γραμμῆς ταύτης πραγματοποιεῖται ταχύτης 60 χμ, χωρὶς νὰ γίνηται ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ αὐτοκίνητος ἀποκλίνει ἐπ' αὐτῶν κατὰ γωνίαν 30°.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΙΣ

I. Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΑΠΟ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑΣ. 1) *Γενικαὶ ἀπόψεις*. Κατὰ τὸ ἔτος 1880 ὁ σιδηρόδρομος ἐτερμάτιζε τὸ πρῶτον ἥμισυ αἰῶνος: γεννηθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐγκατεστάθη ἤδη εὐρέως εἰς ὅλα τὰ μεγάλα κράτη καὶ κατέστη τὸ ἀπαραίτητον ὄργανον τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν δυνάμεως. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ αἰῶνος αὐτοῦ κατέστη σημαντικώτερος διὰ τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ὑπαρχόντων δικτύων, διὰ τῆς εἰσχωρήσεως αὐτοῦ εἰς τὰ δευτερεύοντα κράτη καὶ εἰς τὰς νεωστὶ ἀνοιχθείσας εἰς τὸν πολιτισμὸν χώρας.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου ὁ σιδηρόδρομος ἐξειλίχθη, ἰδίως ὡς πρὸς τὰ μέσα ἐκμεταλλεύσεως αὐτοῦ. Ἐν Εὐρώπῃ τὰ ἠπειρωτικὰ δίκτυα ἀπεμακρύνοντο συνεχῶς ἀπὸ τὰς ἀγγλικὰς σιδηροδρομικὰς κατευθύνσεις, παρακινούμενα καὶ συχνάκις στενοχωρούμενα ἐκ τῆς ὀργανώσεως τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εὑρίσκοντο σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν κατὰ τὸ ἔτος 1880, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς χώρας καὶ τῆς κατατμήσεως τῆς διοικήσεως μεταξὺ τῶν πολιτειῶν. Κατὰ τὸ ἔτος 1885 ἤρχισαν ἐκεῖ αἱ τεχνικαὶ καὶ διοικητικαὶ μεταβολαί, δι' ὧν ἱδρύθη σιδηροδρομικὸν σύνολον ἱκανὸν νὰ ἐκτελῇ τὸ 1/2 περίπου τῶν σιδηροδρομικῶν συναλλαγῶν τοῦ πλανήτου, χρησιμοποιοῦν ἐφοδιασμόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχὺς ὑπερτερεῖ σημαντικῶς τὴν τοῦ ἀντιστοίχου εὐρωπαϊκοῦ ὑλικοῦ.

Παραθέτομεν τὸν ἀκόλουθον συγκριτικὸν πίνακα ἀναπτύξεως τῶν σιδηροδρόμων Γαλλίας, Ἀγγλίας (πλὴν τῆς Ἰρλανδίας) καὶ Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1880 ἕως νῦν.

	Γαλλία			*Ἀγγλία*		*Ἡνωμ. Πολιτεῖαι*	
	1880	*1913*	*1929*	*1880*	*1928*	*1880*	*1928*
Γραμμαὶ γενικοῦ συμφέροντος χμ.	23.913	40.800	57 560	25.000	32.800	151.000	500 000
» τοπικοῦ » »	2.100	10 600	16 700				
Χιλιομετρικοὶ ἐπιβάται ἑκατομ.	5.800	19.300	27.100		31.500		50 800
» τόννοι »	10 300	26 300	44.700		28.100		630.000
Συρμοκινητῆρες μονάδες	6.900	14.300	20 500	12 800	23 700	18.000	60.700
Ἅμαξαι »	15 400	31.800	35.200	28.200	52 000	13 000	54.000
Φορτηγὰ »	204.000	393.300	516.000	700.000	1.300.000	539.000	2 360.000

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὰς κυρίας τεχνικὰς ἢ διοικητικὰς μεταβολὰς τῆς ὑπ' ὄψιν περιόδου, θὰ ἐκθέσωμεν συντόμως τὰ αἴτια τῆς προπορείας τῶν σιδηροδρόμων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

2) *Ὁ σιδηρόδρομος ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις*. Ἡ τεραστία αὔξησις τῶν σιδηροδρόμων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ὀφείλεται εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐκτάκτως εὐνοϊκῶν πρὸς τοῦτο ὅρων: εἰς τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα τῶν Εὐρωπαίων μεταναστῶν, ἱδρυτῶν τῶν πολιτειῶν ἐκείνων· εἰς τὴν μεγάλην ποικιλίαν κλίματος, ἁπανταχοῦ ὑγιεινοῦ, ὅπερ παρέχει ἀφθόνως τὰ πλέον ποικίλα γεωργικὰ προϊόντα, ἐπιτήδεια πρὸς τροφὴν ἢ βιομηχανικά, ἰδιαιτέρως τὰ σκληρὰ ξύλα τὰ παρέχοντα ἐκτάκτους δοκίδας διὰ τὰς 500.000 χμ. τῶν σιδηροδρομικῶν ὁδῶν αὐτῶν· εἰς τὰ ὀρυχεῖα λιθάνθρακος, χαλκοῦ, σιδήρου κλπ, λίαν ἐκτεταμένα καὶ εὐκόλως ἐκμεταλλεύσιμα· εἰς τὴν ἰδεώδη διάπλασιν διὰ τὴν ἵδρυσιν ὁδῶν συγκοινωνίας, χάρις εἰς τὴν ἔκτασιν των πεδιάδων καὶ τὴν εὔκολον διέλευσιν ἐπὶ τῶν ὀρέων· εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς μικρᾶς κλίσεως καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θάλασσαν, τὴν ἀποτελουμένην ἀπὸ τὴν ἅλυσιν τῶν Μεγάλων Λιμνῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἀπαράμιλλον σύνολον φυσικῶν ὁδῶν, καταλλήλων δι' ἐσωτερικὴν ναυτιλίαν· τέλος ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, εἰς βαθεῖς παραποταμίους κόλπους, ἐν οἷς δυνατὴ ἡ ὀλιγοδάπανος ἵδρυσις λιμένων.

Ἐπιπροσθέτως, ἡ κατανομὴ τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἰς χώρας λίαν ἀπομεμακρυσμένας ἀλλήλων, μεταλλειολογικὰς ἢ βιομηχανικάς, ἐπιβάλλει τὴν προσφυγὴν εἰς μαζικὰς μεταφορὰς πολὺ μακρῶν διαδρομῶν. Αἱ μεγαλοπόλεις τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς λαμβάνουσι τὸ ἐκ τοῦ Σικάγου κρέας, ἀπέχοντος 1500 χμ, τὸ ἄλευρον τῆς Minneapolis (1900 χμ.), τὰς ὀπώρας τῆς Φλωρίδος (1500 χμ.) καὶ τῆς Καλιφορνίας (4.500 χμ.). Τὸ μετάλλευμα σιδήρου, ὀρυσσόμενον παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς Ὑψηλῆς Λίμνης, δέον νὰ διανύσῃ 1200 χμ. ἐπὶ τῶν λιμνῶν καὶ 250 χμ. ἐπὶ τροχιῶν, ὅπως καταλήξῃ εἰς Pittsburg, κέντρον τῶν ἀνθρακωρυχείων καὶ τῶν χαλυβοποιείων.

Ἡ ἐκμετάλλευσις πάντων τῶν ἀγαθῶν τούτων ἀπῄτει τὴν δημιουργίαν ἐφοδιασμοῦ ἱκανοῦ νὰ μεταφέρῃ λίαν οἰκονομικῶς μεγάλας μάζας σιδηροδρομικῶς· ἐντεῦθεν ὁ οὐσιώδης χαρακτηρισμὸς τοῦ ἀμερικανικοῦ σιδηροδρόμου: ἡ μεγάλη χωρητικότης αὐτοῦ. Ἐνῷ οἱ εὐρωπαϊκοὶ βαρύτατοι συρμοὶ λιθάνθρακος ἢ μεταλλεύματος δὲν ζυγίζουσι πλέον τῶν 1800 τ. ἐπὶ πεδινῶν γραμμῶν οἱ ἀμερικανικοὶ συρμοὶ φθάνουσι συχνάκις 4.000 ἕως 6.000 τ. καὶ ἐπὶ γραμμῶν ἔτι κλίσεως 20 χλ, ἐξαιρετικῶς δὲ καὶ 14 000 τ. Ἐπὶ τῶν δύο ὁδῶν βραδείας κινήσεως τῆς μεγάλης ἀρτηρίας Pittsburg-Altoona, μετὰ 4 εἰδικευμένων ὁδῶν καὶ κλίσεων 16 καὶ 20 χλ., τὸ Pennsylvania Railroad μετέφερεν ἡμερησίως κατὰ τὸ ἔτος 1923, κατὰ τὰς δύο φορὰς κινήσεως, 440.000 ἀκαθαρίστους τόννους, διὰ συρμῶν βάρους ἕως 4 500 τ.

Τοιαῦτα ἀποτελέσματα ἐπιτυγχάνονται δι' ὁδοῦ κανονικοῦ εὔρους, ἧς ἡ ἀντοχὴ ὑπερβαίνει μόλις κατὰ 40 % τὴν τῶν ἰσχυρῶν εὐρωπαϊκῶν σιδηροδρόμων καὶ μετὰ κινητηρίων ἀξόνων, ὧν τὸ ἀνώτατον ὅριον φορτίσεως, 30 τόννοι, ὑπερβαίνει τὰς εὐρωπαϊκὰς φορτίσεις (20 τόννοι) μόνον κατὰ 50 % Ὀφείλονται, κατὰ μέγα μέρος, εἰς διπλῆν ἀπόφασιν ληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν δικτύων ἐπὶ τῇ βάσει λεπτομερῶν πειραμάτων ἐκτελεσθέντων εἰς Burlington (Iowa) κατὰ τὰ ἔτη 1885 καὶ 1886, ἐπιβληθεῖσαν δὲ δι' ὁμοσπονδιακοῦ νόμου κατὰ τὸ 1893. Ἡ ἀπόφασις αὕτη καθώρισε τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἀντοχὴν τῆς κεντρικῆς αὐτομάτου ζεύξεως καὶ ἐπέβαλε τὴν χρῆσιν τῆς συνεχοῦς διὰ πεπιεσμένου ἀέρος τροχοπέδης Westinghouse ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν συρμῶν, τροχοπέδης πρὸ πολλοῦ ἐφαρμοζομένης ἐπὶ τῶν ἐπιβατικῶν συρμῶν.

Ἡ νέα ζεῦξις συνεκέντρου τὰς συσκευὰς ἕλξεως καὶ κρούσεως ἐν μοναδικῷ ὀργάνῳ, ὅπερ καθίστα δυσχερεστέρας τὰς λοξοειδεῖς κινήσεις τῶν ὀχημάτων· αἱ κατὰ μῆκος μεταβολαὶ αὐτῆς ἦσαν ἀρκούντως μικραὶ καὶ ὡς ἐκ τούτου κατέστη ἐφικτὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς συνεχοῦς τροχοπέδης ἐπὶ συρμῶν 100 ἕως 120 ὀχημάτων· τέλος ἡ ἀντοχὴ τῆς ζεύξεως ταύτης ἔφθανεν εἰς 125 τ. ἤτοι εἰς τὸ τετραπλάσιον τῆς κανονικῆς εὐρωπαϊκῆς ζεύξεως, 30 τόννων.

Ἡ προσθήκη τῆς συνεχοῦς τροχοπέδης παρέσχεν εἰς τοὺς ἐμπορικοὺς συρμούς, μακροὺς καὶ βαρεῖς, δύο πολύτιμα προσόντα, ἀνεξαρτήτως τῆς αὐξήσεως ἀσφαλείας: 1°) τὸ αὐτόματον τῆς στάσεως, ὅπερ μηδενίζει τὰς συνεπείας θραύσεως, ἐπιτρέπει δὲ τὴν κατὰ τὸ 1/8 ἢ τὸ 1/2 αὔξησιν τοῦ συντελεστοῦ χρησιμοποιήσεως τῆς ἀντιστάσεως τῆς ζεύξεως· 2°) διὰ τῆς παροχῆς εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς μηχανοδηγὸν τοῦ μέσου τελείας σταθμεύσεως ἢ ἐπιβραδύνσεως τοῦ συρμοῦ, πρὸ ἀπροόπτως κλειστοῦ σήματος, ἐπετράπη κανονικὴ χρῆσις, ἐπὶ πασῶν τῶν κατατομῶν, τῆς πολλαπλῆς ἕλξεως, μετὰ μηχανῶν ἐνισχύσεως ἐπὶ κεφαλῆς, ἐν τῷ μέσῳ καὶ εἰς τὸ τέλος.

Ἐνῷ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἠδυνήθησαν νὰ δημιουργήσωσι πρὸ 40 ἐτῶν ὑλικὸν κινητήριον καὶ μεταφορικὸν πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν προσόντων τούτων, ἡ ἠπειρωτικὴ Εὐρώπη (πλὴν τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Ρωσίας, ἀπομεμονωμένων λόγῳ τοῦ μὴ κανονικοῦ εὔρους τῶν ἑαυτῶν ὁδῶν) μόνον

Digitized by Google

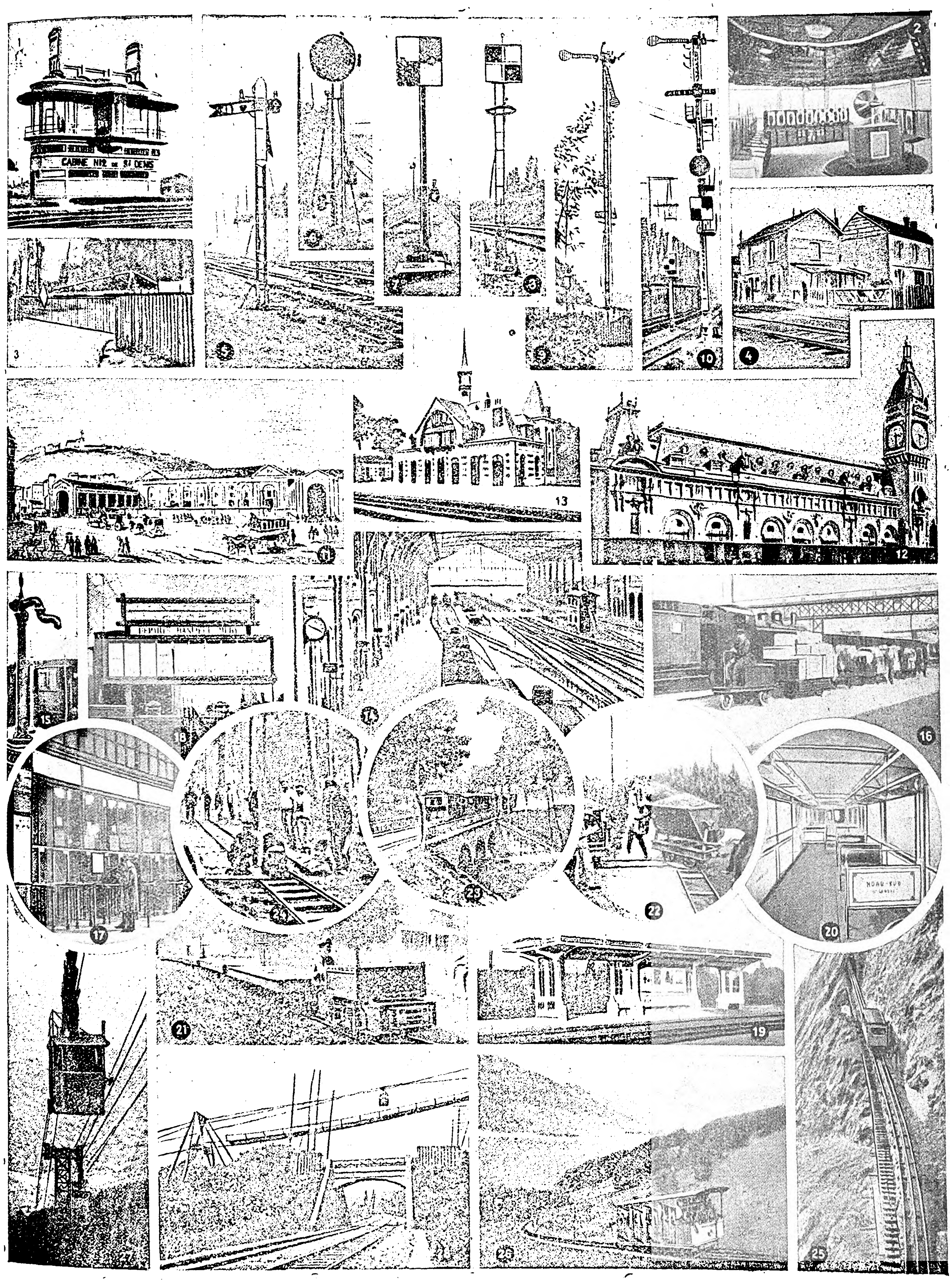

Πίναξ 11.

[1) Νέος θάλαμος ἀλλαγῶν ὁδοῦ. 2) Ἐσωτερικὸν θαλάμου ἀλλαγῶν. 3) Ταλαντούμενον φράγμα. 4) Κυλίον φράγμα. 5) Δείκτης διευθύνσεως. 6) Δίσκος στάσεως ἐξ ἀποστάσεως. 7 Προειδοποιητήριον σῆμα, προηγούμενον σήματος στάσεως. 8) Τετράγωνον σῆμα ἀπολύτου στάσεως. 9) Σημαφόρος. 10) Σήματα διάφορα ἐπὶ μοναδικοῦ στύλου. 11) Παλαιὸς σιδηροδρομικὸς σταθμός. 12 καὶ 13 Νέοι σιδηροδρομικοὶ σταθμοί. 14 Ἐσωτερικὸν σταθμοῦ. 15) Κρουνὸς ὑδροληψίας. 16) Ἑλκυστὴρ ὀχημάτων μετ' ἀποσκευῶν ἐπὶ πεζοδρομίου σταθμοῦ 17) Θυρὶς διανομῆς εἰσιτηρίων. 18) Πίναξ δρομολογίων. 19) Ὑπόστεγον δι' ἐπιβάτας ἐπὶ πεζοδρομίου σταθμοῦ. 20) Ἐσωτερικὸν ἁμάξης ἀστικοῦ σιδηροδρόμου. 21) Βιομηχανικὸς σιδηρόδρομος μὲ κινητῆρα διὰ συσσωρευτῶν. 22) Γεωργικὸς σιδηρόδρομος (Decauville). 23) Σιδηρόδρομος ἐπὶ ὁδοῦ. 24) Ἵδρυσις στρατηγικοῦ σιδηροδρόμου διὰ τοῦ ὅπλου τοῦ μηχανικοῦ. 25) Ὀδοντωτὸς σιδηρόδρομος. 26) Σχοινιοκίνητος σιδηρόδρομος. 27) Ἐναέριος σιδηρόδρομος. 28) Ἐπαλληλία σιδηροδρόμου, ὁδοῦ καὶ ἐναερίου σιδηροδρόμου.]

Digitized by Google

κατὰ τὸ ἔτος 1927, κατόπιν μακρῶν δοκιμῶν, κατέληξεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς συνεχοῦς διὰ πεπιεσμένου ἀέρος τροποποιημένης τροχοπέδης Westinghouse ἢ τῶν τροχοπεδῶν Kuntze-Knorr, Bozie καὶ Drolshammer, διὰ τὴν διεθνῆ ἐμπορικὴν κίνησιν ἐπὶ σιδηροδρόμων. Ἡ μεγάλη αὕτη καθυστέρησις ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν χαλαρὰν εὐρωπαϊκὴν ζεῦξιν, ἧς αἱ κατὰ μῆκος μεγάλαι μεταβολαὶ ἐπέβαλον δοκιμὰς 20 καὶ πλέον ἐτῶν, πρὸς συναρμόνισιν πρὸς αὐτὴν ἰδιαιτέρου συστήματος τροχοπέδης, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ πολύπλοκον τῶν συμφωνιῶν, τῶν διεπουσῶν τὰς διεθνεῖς συναλλαγὰς ὑλικοῦ.

Ἐπὶ πλέον, ἡ ἐνδυνάμωσις τῆς ζεύξεως 30 τ. εἰς 50 τ. καὶ μεταγενεστέρως εἰς 65 τ. ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀπησχόλησεν ἰδίως τὴν Γαλλίαν, μόνον ἐσχάτως ἀπετέλεσε θέμα διεθνοῦς κανονισμοῦ. Ἡ ὁμοιόμορφος αὕτη ἐνίσχυσις καὶ ἡ προσθήκη τῆς συνεχοῦς τροχοπέδης θὰ συντελεσθῶσιν μόλις ἐντὸς δεκαετίας, ἤτοι μὲ καθυστέρησιν 50 ἐτῶν ὡς πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπως δὲ καταλήξωσι τότε εἰς ζεῦξιν ἀντοχῆς 65 τ. ἔναντι τῶν 120 τ. τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ὁσάκις ἡ αὔξησις τῆς κινήσεως ἐπιβάλλει ἐν Εὐρώπῃ τὴν αὔξησιν τοῦ βάρους καὶ τῆς ταχύτητος τῶν συρμῶν, ὑπάρχει ἀνάλογος ἤδη κίνησις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ὑπερβαίνουσα κατὰ πολὺ τὴν ἐπιδιωκομένην κίνησιν. Οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ ἡ μεγάλη γαλλικὴ σιδηροδρομικὴ ἑταιρεία P.L.M. ἔκρινε σκόπιμον ν' ἀποστείλῃ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας κατὰ τὰ ἔτη 1926, 1928 καὶ 1929 τρεῖς ἀποστολάς, αἵτινες ἐμελέτησαν ἐκεῖ διαδοχικῶς τὴν αὐτόματον σηματολογίαν, τὸ ὑλικὸν τῶν συρμῶν, εἶτα τὴν διοικητικὴν καὶ τὴν τεχνικὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκμεταλλεύσεως, τῆς Ὁδοῦ καὶ τῆς Ἕλξεως.

Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐν Εὐρώπῃ παραδοχὴ τύπων ἀμερικανικῶν συρμοκινητήρων μεγάλης ἰσχύος, ὧν διετηρήθησαν τὰ ὀνόματα: Atlantic, Pacific, Mikado, Mountain, κ.λ.π.

Α) ***Τεχνικαὶ πρόοδοι.*** 1) *Ἵδρυσις νέων γραμμῶν ἢ κυρίων ὁδῶν, βελτιώσεις τῶν παλαιῶν.* Κατὰ τὸ ἔτος 1880 τὰ κυριώτερα κράτη ἐξεμεταλλεύοντο ἤδη τὰς μεγάλας αὐτῶν σιδηροδρομικὰς ἀρτηρίας: ὁ καθορισμὸς τῶν χαράξεων, ἡ μελέτη καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ἐγίνοντο ἁπανταχοῦ ὑπὸ προσωπικοῦ ἐξησκημένου, ἑτοίμου ν' ἀσχοληθῇ εἰς νέα ἔργα. Τὸ πλεῖστον τῶν εἰς τὰ κράτη ταῦτα ἱδρυθεισῶν γραμμῶν μετὰ τὸ 1880 εἶναι δευτερευούσης σημασίας, συχνάκις μᾶλλον πολιτικῆς ἢ οἰκονομικῆς. Πολλαὶ ἐκ τῶν γραμμῶν τούτων διαπερῶσιν ὀρεινὰς ἐκτάσεις καὶ ἀπῄτησαν σπουδαῖα τεχνικὰ ἔργα.

Μεταξὺ τῶν ἐξαιρετικῶν τεχνικῶν ἔργων τῆς προκειμένης περιόδου θ' ἀναφέρωμεν: τὰ μεγάλα λίθινα τόξα, προταθέντα τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1885 ὑπὸ τοῦ Γάλλου Sejourné· τὰ μεγάλα μεταλλικὰ τόξα τοῦ Garabit (1884), τοῦ Viaur (1902), τοῦ Quebec (1917) καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων τῆς γεφύρας ἐπὶ τοῦ Forth (1890), ἀξιολόγου διά τε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν σύνθεσιν καὶ διὰ τὰ χρησιμοποιηθέντα μέσα ἱδρύσεως· τὰς ἀνοιχθείσας μακρὰς σήραγγας ὑπὸ τοὺς αὐχένας τῶν Ἄλπεων, τῶν Ἀπεννίων ἢ τῶν Πυρηναίων.

Ἐν ταῖς χώραις μεγάλων περιηγήσεων ἐπολλαπλασίασαν τὰς γραμμὰς μεγάλων ἀνωφερειῶν δι' εἰδικῆς ἕλξεως, ὀδοντωτῆς ἢ σχοινιοκινήτου, κατὰ μίμησιν τῶν ὑπαρχόντων εἴδη κεκλιμένων ἐπιπέδων εἰς μεταλλεῖα καὶ μεταλλουργικὰ ἐργοστάσια. Οἱ μηχανικοὶ ἐκσκαφεῖς, οἵτινες ἦσαν τρεχούσης χρήσεως ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις πρὸ τοῦ 1880, εἰσήχθησαν πολὺ βραδέως εἰς τὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ συνεργεῖα χωματισμῶν. Τὸ σιδηροπαγὲς σκυρόδεμα εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρακτικὴν τῶν σιδηροδρόμων κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τὰ ὑπὲρ αὐτοὺς ἔργα, νῦν δὲ διὰ πᾶν ἐν γένει σιδηροδρομικὸν ἔργον.

Πρὸς τὴν ἵδρυσιν νέων γραμμῶν δέον νὰ προσθέσωμεν σοβαρὰς βελτιώσεις εἰς τὰς παλαιάς: ἐξυγίανσις τῶν ἀργιλωδῶν καταστρωμάτων, καταστᾶσα ἀναπόφευκτος ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ βάρους καὶ τῆς ταχύτητος τῶν συρμῶν· κατάργησις ἰσοπέδων διαβάσεων· διπλασιασμὸς καὶ ἐνίοτε τετραπλασιασμὸς κυρίων ὁδῶν, μετὰ διασταυρώσεων ἄνωθεν ἢ κάτωθεν.

Ἡ μετρικὴ ὁδὸς ἐφηρμόσθη εὐρέως εἴτε ἐπὶ δικτύων τοπικοῦ συμφέροντος, εἴτε εἰς τὰς ἀποικίας καὶ τὰς νέας χώρας: ἡ Ἀφρικὴ ἔχει ἤδη περὶ τὰς 30.000 χμ. πρὸς νότον τοῦ Ἰσημερινοῦ.

2) *Ὁδός.* Ὁ χάλυψ Bessemer, ἀπὸ τοῦ 1880, ἀντικαθίστα ἐξ ὁλοκλήρου τὸν σίδηρον ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν τροχιῶν. Κατὰ τῷ 1900 ὁ βασικὸς στρόμβος (convertisseur basique) καὶ ὁ κλίβανος Siemens-Martin κατέστησαν ἐφικτὴν τὴν κατασκευὴν τροχιῶν ἴσης ποιότητος διὰ μεταλλευμάτων μικρᾶς ἀξίας. Κατ' ἀρχὰς ἐνομίσθη ὅτι ἐκ τῆς μεγαλυτέρας ἀντοχῆς τοῦ χάλυβος ἠδύνατο νὰ προκύψῃ μείωσις τοῦ ἀνὰ μέτρον βάρους τῶν σιδηρῶν τροχιῶν καὶ παρηγγέλθησαν τροχιαὶ 30 kgs ἀνὰ μέτρον, ἀκόμη καὶ ἐπὶ γραμμῶν μεγάλης κινήσεως. Ἁπανταχοῦ νῦν ἐπιδιώκεται ἡ αὔξησις τοῦ προκειμένου βάρους, ὅπερ ἐν Εὐρώπῃ κυμαίνεται μεταξὺ 35 καὶ 56 kgs, ἐν δὲ ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις συχνάκις μὲν 52 kgs, τελευταῖον δὲ ἕως 75,4 kgs. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καταγίνονται ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν αἰτίων θραύσεως τῶν τροχιῶν.

Τὸ μῆκος τῶν τεμαχίων, τῶν ἀποτελούντων τὰς τροχιάς, ἀπὸ 6 ἐγένετο 12 μ, εἶτα 18 μ. καὶ μάλιστα 24 μ. ἐπὶ τῶν μεταλλικῶν ἔργων καὶ ἐντὸς τῶν σηράγγων.

Οἱ ἀγγλικοὶ σιδηρόδρομοι μένουσι πιστοὶ εἰς τὴν ἀμφικέφαλον τροχιὰν ἐπὶ βαρέων σαγμάτων, δι' ἧς δύνανται νὰ χρησιμοποιῶσι δοκίδας ἐκ μαλακοῦ ξύλου καὶ ν' ἀντικαθιστῶσιν εὐκολώτατα παλαιὰ τεμάχια διὰ νέων.

Ἐπὶ τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης τείνουσι τοὐναντίον εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἀμφικεφάλου τροχιᾶς καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς τροχιᾶς μετὰ πέλματος διὰ μεταλλικῶν πλακῶν, συχνάκις σημαντικοῦ πάχους.

Ἡ αὔξησις τῶν φορτίων καὶ τῆς ταχύτητος ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῶν ἀνὰ χμ. δοκίδων, ἕως 50 $^{0}/_{0}$. Τὸ ξύλον εἶναι γενικῆς χρήσεως διὰ τὰς δοκίδας· τὸ μέταλλον ἐπεβλήθη εἴς τινα κρατικὰ συμπλέγματα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν μεταλλουργίας· ἐπιβάλλεται ἐπίσης εἰς χώρας θερμὰς καὶ ὑγράς, ἔνθα ἡ ξυλίνη δοκὶς δὲν ἀντέχει.

Ἡ μετὰ τὸν πόλεμον σπάνις τοῦ ξύλου ἐνέτεινε τὰς δοκιμὰς δοκίδων διὰ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, ἀλλ' ἄνευ μέχρι τοῦδε ὁριστικῶν ἀποτελεσμάτων, καθόσον ἐλλείπει εἰσέτι τὸ συμπέρασμα πείρας μακροχρονίου.

Ἡ μηχανοποίησις τῆς συντηρήσεως τῶν ὁδῶν, λίαν ἐν χρήσει ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἤρχισε νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Ἐπίσης τὸ προσωπικὸν καὶ τὸ ὑλικὸν μεταφέρονται ἐπὶ τόπου διὰ μηχανοκινήτων φορτηγῶν, ἅτινα παράγουσι κατὰ τὴν στάθμευσιν τὸν ἀναγκαιοῦντα πεπιεσμένον ἀέρα ἢ τὴν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, πρὸς κίνησιν τῶν ἐργαλείων.

3) *Ἀτμάμαξαι.* Κατὰ τὸ 1880 οἱ ταχεῖς συρμοὶ εἶχον μικρὸν βάρος καὶ ἠδύναντο νὰ ἕλκωνται διὰ συρμοκινητήρων μεθ' ἑνὸς ἢ μετὰ δύο κινητηρίων ἀξόνων, τοποθετημένων μεταξὺ δύο ἀργῶν τοιούτων. Ἡ διάμετρος τῶν κινητηρίων τροχῶν ὑπερέβαινε κατά τι τὰ 2 μ. Οἱ τύποι Atlantic (2—B—1) καὶ Pacif (2—C—1) ἐδημιουργήθησαν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις καὶ εἰσήχθησαν εἰς Εὐρώπην ὁ μὲν πρῶτος κατὰ τὸ 1900, ὁ δὲ δεύτερος κατὰ τὸ 1907· ὁ τελευταῖος οὗτος κατέστη ὁ κανονικὸς τύπος μηχανῆς τῶν βαρέων καὶ ταχέων συρμῶν τῆς Εὐρώπης.

Ὁ τύπος τῶν μηχανῶν Mallet ἔτυχε μεγάλων ἐφαρμογῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις: νέα μηχανὴ τοῦ τύπου τούτου ἔχει βάρος προσφύσεως 251 τ. καὶ δύναται ν' ἀναπτύξῃ ἑλκτικὴν δύναμιν 50 ἢ καὶ 60 τ.

Ἡ διβάθμιος ἀποτόνωσις, ἡ ὑπερθέρμανσις τοῦ ἀτμοῦ καὶ ἡ προθέρμανσις τοῦ ὕδατος ἐκαλλιεργήθησαν ἐν Εὐρώπῃ, λόγῳ τῆς μεγάλης τιμῆς τοῦ καυσίμου. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπέφυγον τὴν διβάθμιον ἀποτόνωσιν, λόγῳ περιπλοκῆς τοῦ μηχανισμοῦ, ἀλλ' ἐχρησιμοποίησαν εὐρέως τὰ δύο ἄλλα μέσα.

Ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τῆς διβαθμίου ἀποτονώσεως ὀφείλεται εἰς τὸν Mallet. Μετὰ τὰς μηχανὰς τοῦ Webb, ἤτοι ἑνὸς κυλίνδρου ὑψηλῆς θλίψεως μεταξὺ δύο τοιούτων χαμηλῆς θλίψεως (1882), οἱ γαλλικοὶ σιδηρόδρομοι εἰσήγαγον τὴν τετρακύλινδρον ταχεῖαν μηχανὴν διβαθμίου ἀποτονώσεως (1885).

Ἡ ὑπερθέρμανσις τοῦ ἀτμοῦ ἐτακτοποιήθη ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ 1900, μετὰ δεκαετεῖς δοκιμάς. Ἐξηπλώθη αὕτη ταχέως ἁπανταχοῦ.

Ἡ προθέρμανσις τοῦ ὕδατος τροφοδοτήσεως τῶν λεβήτων γενικεύεται ἐπίσης. Τὸ ἐπίσημα τοῦ λέβητος, ὅπερ ἤχθη ἀπὸ 11 χγ / ἑκ^2 κατὰ τὸ 1880 εἰς 16 χγ/ἑκ^2 κατὰ τὸ 1900, ὕψωσις δικαιολογουμένη ἐκ τῆς διβαθμίου ἀποτονώσεως, ἔμεινε στάσιμον, καθόσον ἡ ὑπερθέρμανσις κατέστησεν ὀλιγώτερον ἐπιζήτητα τὰ προσόντα τῶν ὑψηλῶν θλίψεων. Οὐχ ἧττον ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παραδοχὴ παγίων μηχανῶν, ἐπισήματος ἄνω τῶν 50 χγ/ἑκ^2, προὐκάλεσε τὴν κατασκευὴν λεβήτων ἀτμαμαξῶν μὲ ὑψηλὰ ἐπισήματα: τὸ ζήτημα τείνει νὰ τακτοποιηθῇ τεχνικῶς.

Ἐπίσης δοκιμάζεται ἡ ἐφαρμογὴ ἀτμοστροβίλου ὡς καὶ κινητῆρος Diesel ἐπὶ συρμοκινητήρων. Ὁ συρμοκινητὴρ Diesel ἔτυχε μάλιστα λίαν ἐνδιαφερουσῶν ἐφαρμογῶν εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις.

Ἡ ἐπιφάνεια ἐσχάρας, ἥτις δίδει τὸ ἁπλούστερον μέτρον ἰσχύος τῶν ἀτμαμαξῶν, ἤχθη ἀπὸ 2 μ^2 κατὰ τὸ 1880 εἰς 4 μ^2 κατὰ τὸ 1913 καὶ εἰς 5 μ^2 κατὰ τὸ 1928. Ἐπί τινων μηχανῶν τύπου Mikado (1 — D — 1) τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἔνθα αἱ μεγάλαι ἐσχάραι τροφοδοτοῦνται μηχανικῶς, εἶναι αὕτη 10 μ^2.

Ἡ ἀνὰ κινητήριον ἄξονα φόρτισις ἐξειλίχθη ἀπὸ 14 τ. εἰς 20 τ. ἐν Εὐρώπῃ, εἰς 22 τ. ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς 30 τ. ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς 35 τ. διά τινας ἠλεκτραμάξας.

4) *Ἅμαξαι.* Ἀπὸ τοῦ 1880, ἐν πάσαις ταῖς χώραις, αἱ ἅμαξαι ἐμηκύνοντο καὶ καθίσταντο βαρύτεραι βαθμιαίως.

Ἐν Εὐρώπῃ ἡ κανονικὴ ἅμαξα ἠδράζετο κατ' ἀρχὰς ἐπὶ δύο ἀξόνων. Ἐν τούτοις δίκτυά τινα προσέθεσαν καὶ τρίτον μεσαῖον ἄξονα. Ὁ σκελετὸς τῶν ἁμαξῶν τούτων, συμπεριλαμβανομένης τῆς ἐσχάρας, ἦτο ἐκ ξύλου.

Ἐξετέλεσαν ἐκ χάλυβος τὰς μηκοδοκίδας κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ ὁλόκληρον τὴν ἐσχάραν. Κατὰ τὸ 1889 κατεσκευάσθησαν ἐν Γαλλίᾳ ἅμαξαι μετὰ μεταλλικοῦ κιβωτίου. Ἡ μεταλλικὴ κατασκευὴ ἐφηρμόσθη νεωστὶ εἰς τὰς ἐπὶ φορείων ἁμάξας τῶν ταχέων συρμῶν. Ἀπ' ἀρχῆς οἱ Ἀμερικανοὶ κατεσκεύασαν τὸ ὑλικὸν αὐτῶν ἐπὶ φορείων. Ἡ ἐσχάρα καὶ τὸ κιβώτιον ἀπετελοῦντο ἐξ ὡπλισμένου ξύλου. Τὸ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεταλλικὸν κιβώτιον κατασκευάζεται ὡς σωληνωτὴ γέφυρα, ἐπιμηκύνεται δὲ καὶ καθίσταται διαρκῶς βαρύτερον, ὥστε νὰ ἀπαιτῆται καὶ τρίτος ἄξων ὑπὸ τὰ φορεῖα.

Ἡ αὔξησις τοῦ μήκους καὶ τοῦ βάρους τῶν ἁμαξῶν ἀποβλέπει εἰς τριπλοῦν σκοπόν: αὔξησιν τῆς ἐν πορείᾳ εὐσταθείας καὶ τῆς ἀντοχῆς ἐν περιπτώσει κρούσεως· μείωσιν τῆς ἀντιστάσεως εἰς τὴν κίνησιν· βελτίωσιν τῆς εὐμαρείας διὰ τῆς προσθήκης ἢ τῆς μετατροπῆς τῶν καθισμάτων, τῶν νιπτήρων, τῆς ἐπικοινωνίας, τῆς δι' ἀτμοῦ θερμάνσεως καὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτισμοῦ.

5) *Φορτηγά.* Τὸ κανονικὸν φορτηγὸν ἐν Εὐρώπῃ εἶναι τὸ φορτηγὸν ἐπὶ δύο ἀξόνων, ὅπερ φέρει 10 ἕως 20 τόννους. Τὸ φορτηγὸν ἐπὶ φορείων, φορτίου 30 ἕως 60 τ, ἐξαιρετικὸν πρὸ τοῦ 1914 ἐν Εὐρώπῃ, εἰσήχθη ἔκτοτε καὶ ἀποτελεῖ ἐλάχιστον μέρος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὑλικοῦ, ἐνῷ εἶναι τὸ μόνον ἐν ἐφαρμογῇ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἔνθα δέχεται φορτίον ἕως 110 τ.

Τὸ φορτηγὸν τῶν 20 τ. εἰσῆλθεν εἰς χρῆσιν ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἐντεῦθεν. Ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς ἐσχάρας τὸ ξύλον ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ χάλυβος. Ἡ αὐτὴ ἀντικατάστασις ἐγένετο μεταγενεστέρως διὰ τὸν σκελετὸν τῶν κιβωτίων καὶ ἐνίοτε διὰ τὰς πλευρὰς τῶν ἀστέγων ὀχημάτων.

Τὰ ἀγγλικὰ φορτηγὰ ἔχουσι μικρὰν χωρητικότητα, 8 ἕως 12 τ, ὑστεροῦσι δὲ τῶν φορτηγῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης· ἡ ζεῦξις αὐτῶν δὲν ἔχει τένοντα καὶ γίνεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν ὀχημάτων εὐκόλως. Ἡ μικρὰ χωρητικότης ἐξηγεῖται ἐκ τριῶν λόγων: 1) ἐκ τῶν πολλῶν βιομηχανικῶν κέντρων καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτῶν ἀποστάσεως ἀπὸ τοὺς λιμένας· 2) τὰ 1.300.000 φορτηγά, τὰ κυκλοφοροῦντα ἐφ' ὅλων τῶν συμπλεγμάτων, μοιράζονται ἐξ ἡμισείας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν βιομηχανιῶν, ἃς ἐξυπηρετοῦσι καὶ αἵτινες ἔχουσιν ἐγκαταστάσεις ἀναλόγους· 3) διότι οἱ ἀγγλικοὶ σιδηρόδρομοι δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀνάγκην σχηματισμοῦ *διεθνῶν συρμῶν*, ὅτε κατ' ἀνάγκην θὰ κατεσκεύαζον οὗτοι ἰσχυρότερον ὑλικόν.

Ἡ στασιμότης αὕτη τῶν ἀγγλικῶν φορτηγῶν ἀντίκειται πολὺ εἰς τὴν τάσιν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς πρὸς διηνεκῆ αὔξησιν τῆς χωρητικότητος τῶν ἑαυτῆς φορτηγῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα 30 ἔτη τὸ χρήσιμον φορτίον τῶν ἐστεγασμένων φορτηγῶν ἀνῆλθεν ἀπὸ 27 εἰς 45 τ, τὸ δὲ τῶν φορτηγῶν μεθ' ὑψηλῶν πλευρῶν ἀνῆλθεν ἀπὸ 45 εἰς 63 τ, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς 110 τ. Τὰ ὀχήματα τοῦ τελευταίου τύπου τείνουσι νῦν νὰ κατασκευάζωσιν ἄνευ θυρῶν· ἐκφορτώνουσι ταῦτα δι' ἀνατροπῆς ἐπὶ καταλλήλων πρὸς τοῦτο ἐγκαταστάσεων.

Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ ἄλλα μέρη χρησιμοποιοῦσιν ἀπό τινων ἐτῶν μετακινητὰ κιβώτια (containers), βάρους ἐν φόρτῳ 4 ἕως 5 τ, ἅτινα κυκλοφοροῦσιν εὐκόλως ἐπὶ σιδηροδρομικῶν φορτηγῶν καὶ ἐπὶ φορτηγῶν ἐπὶ ὁδοστρωμάτων· τὸ τοιοῦτον διευκολύνει πολὺ τὴν παράδοσιν τῶν ἐμπορευμάτων κατ' οἶκον, ὡς καὶ τὴν παραλαβὴν αὐτῶν.

Β) ***Μελέτη καὶ κατασκευὴ τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ.*** Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ὑλικὸν μελετᾶται καὶ κατασκευάζεται ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τῶν συμπλεγμάτων, ἔνθα ἡ προσωπικότης τοῦ ἀρχιμηχανικοῦ κατέχει πάντοτε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν. Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις πᾶσα σιδηροδρομικὴ ἑταιρεία ἀποτελεῖ πρὸ παντὸς ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν, ὡς τοιαύτη δὲ ἀναθέτει εἰς μεγάλας ἑταιρείας κατασκευῆς, ὑπὸ τὸν ὑψηλὸν ἔλεγχον τῆς «American Railways Association», τὴν φροντίδα τῆς μελέτης καὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ τροχαίου αὐτῆς ὑλικοῦ, καθὼς ζητεῖ ἀπὸ εἰδικοὺς τὴν μελέτην τῶν μεγάλων αὐτῆς σταθμῶν καὶ ἐργοστασίων. Τὸ δεύτερον σύστημα φαίνεται ἰσοδύναμον τῷ πρώτῳ.

Ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ εὑρίσκομεν ἐνδιαμέσους συνδυασμούς: ἡ Γαλλία κλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ πρῶτον σύστημα, ἡ Γερμανία, Ἑλβετία, Ἰταλία πρὸς τὸ δεύτερον. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἱδρύθησαν κοινὰ γραφεῖα μελετῶν δι' ὅλα τὰ συμπλέγματα ἐν Γαλλίᾳ, ὡς καὶ ἐν Γερμανίᾳ.

Γ) ***Συρμοί.*** α) ***Ἐπιβατικοί.*** Ἐν τῇ συνθέσει τῶν ἐπιβατικῶν συρμῶν ἡ ἀντοχὴ τῆς ζεύξεως ἐπεμβαίνει μόνον εἰς τὰς γραμμὰς ἐξαιρετικῶν ἀνωφε-

Digitized by Google

ρειῶν. Ἡ συνεχὴς τροχοπέδη εἶναι γενικῆς χρήσεως ἀπὸ 40 ἐτῶν. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὅριον μήκους, 300 μ. περίπου, ἐπεβλήθη ἁπανταχοῦ, καθόσον ἐξαρτᾶται τοῦτο ἐκ τοῦ κόπου, ὃν ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸν ἐπιβάτην, ὅπως μεταβῇ πεζῇ ἐκ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὸ τέρμα τοῦ συρμοῦ, ἢ ἐκ συρμοῦ τινος εἰς ἄλλον.

Τὸ βάρος ἀνὰ μέτρον μήκους τῶν προκειμένων συρμῶν ἀνῆλθεν ἀπὸ 1 τ. κατὰ τὸ 1880 εἰς 2 τ. κατὰ τὸ 1930, ἔτι δὲ καὶ εἰς 2,3 τ. διὰ τὸ ὑλικὸν κλιναμαξῶν ἐν Εὐρώπῃ· τὸ ἀντίστοιχον βάρος τῶν ἀμερικανικῶν συρμῶν ἀνέρχεται εἰς 3 τ. διὰ τὸ σύνηθες ὑλικὸν καὶ εἰς 3, 2 τ. δι' ἁμάξας Pullmann.

Ἐν τοῖς τελικοῖς σταθμοῖς μεγάλης κινήσεως ἡ ἐπαναχώρησις συρμοῦ, σταθμεύσαντος ἐπὶ ὁδοῦ ἀδιεξόδου, κατέστη εὐκολωτάτη ὄχι μόνον διὰ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ ἐκ πολλῶν αὐτοκινήτων δι' ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἁμαξῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ καταλλήλων συνδυασμῶν τῶν ἀδιεξόδων ὁδῶν ἀφίξεως καὶ τῶν συρμοκινητήρων, ὡς πρὸς τὴν διαδοχὴν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν.

Ἡ μεγίστη ταχύτης πορείας τῶν ἐπιβατικῶν συρμῶν δὲν ηὔξησε πολὺ ἀπὸ τοῦ 1880, ηὔξησεν ὅμως πολὺ ἡ ἐμπορικὴ ταχύτης τῶν βαρέων καὶ ταχέων συρμῶν, χάρις εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἰσχύος τῶν συρμοκινητήρων καὶ τῆς χωρητικότητος τῶν ἐφοδιοφόρων. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ὁ Καναδᾶς, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία διεκδικοῦσι τὰ πρωτεῖα ἀπὸ τῆς προκειμένης ἀπόψεως. Τὰ γαλλικὰ συμπλέγματα Nord καὶ Est ἔχουσι τὰ πρωτεῖα ἐν Εὐρώπῃ: τὸ Nord συνδέει τοὺς Παρισίους μετὰ τῶν Βρυξελλῶν (312 χμ.) καὶ μετὰ τῆς Λιέγης (367 χμ.) διὰ συρμῶν ἄνευ σταθμεύσεως, ὧν ἡ ἐμπορικὴ ταχύτης εἶναι 88 καὶ 92 χμ· τὸ Est ἐξυπηρετεῖ τὴν διαδρομὴν Paris—Nancy (353 χμ.) μὲ ἐμπορικὴν ταχύτητα 90 χμ.

β) *Ἐμπορικοὶ συρμοί*. Οἱ ἐμπορικοὶ συρμοὶ ὑφίστανται δύο περιορισμούς, τὸν περιορισμὸν τοῦ φορτίου, ὅπερ εἶναι συνάρτησις τῆς ἀντοχῆς τῆς ζεύξεως καὶ τῆς ἰσχύος τῶν μηχανῶν, καὶ τὸν περιορισμὸν τοῦ μήκους. Ὁ πρῶτος περιορισμὸς εἶναι ὁ σημαντικώτερος διὰ τὴν μεταφορὰν μεταλλευμάτων δι' ὁμοιογενῶν συρμῶν· θὰ περιορισθῇ ἡ σημασία τούτου, ὡς ἐγένετο ἤδη ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, διὰ τῆς χρήσεως τῆς συνεχοῦς τροχοπέδης, ἧς ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα ἡ πολλαπλῆ ἕλξις, ὡς καὶ διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀντοχῆς τῆς ζεύξεως. Ἡ σύνθεσις τῶν συρμῶν περιορίζεται ἐν Εὐρώπῃ εἰς 80 φορτηγὰ ἐπὶ δύο ἀξόνων, ἀπαιτοῦντα περίπου 750 μ. χρήσιμον ὁδὸν σταθμεύσεως, καὶ εἰς 120 φορτηγὰ ἐπὶ φορείων, ἀπαιτοῦντα 1500 μ. χρήσιμον ὁδὸν σταθμεύσεως, ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ. Τὸ βάρος ἀνὰ μέτρον συρμοῦ δὲν ὑπερβαίνει ἐν Εὐρώπῃ τοὺς 4 τ. διὰ τὰ ἄστεγα φορτηγὰ μεθ' ὑψηλῶν πλευρῶν, φθάνει τοὺς 5,8 τ. ἐν Ἀμερικῇ.

Δ) ***Σηματολογία***. Αἱ ὑπάρχουσαι ἀξιόλογοι διαφοραί, πρὸ 30 ἐτῶν, ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ σηματολογίᾳ τῶν διαφόρων χωρῶν, τείνουσι ν' ἀμβλυνθῶσιν. Ἡ Γαλλία, ὡς καὶ αἱ χῶραι αἱ διατηρήσασαι τὸ λευκὸν φῶς ἢ τὴν ἐξαφάνισιν σήματος πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἐλευθέρας ὁδοῦ, εἶναι ἑτοίμη νὰ δεχθῇ τὰ ἰσχύοντα πρὸ πολλοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀμερικανικῶν δικτύων.

Ὁ σημαφορικὸς βραχίων, μετὰ πολλαπλῶν ἐνδείξεων, καὶ τὰ διάφορα φῶτα ἀντικαθιστῶσι βαθμηδὸν τὰ στρογγύλα καὶ τετράγωνα σήματα διαφόρων χρωμάτων, ὡς καὶ τὰ ἁπλᾶ χρώματα.

Ἡ ἀδιάλειπτος χρῆσις χρωματιστῶν φώτων, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, ἐν χρήσει ἀπό τινων ἐτῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἀρχίζει νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ γραμμῶν πολὺ μεγάλης κυκλοφορίας. Ἡ ἀρχὴ τῶν σιδηροδρομικῶν συμπλοκῶν μεταξὺ σημάτων καὶ ἀλλαγῶν ὁδοῦ ἀνεπτύχθη πολὺ εἰς ὅλας τὰς χώρας, κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τοῦ Ἄγγλου κατασκευαστοῦ Saxby, εἶτα δὲ διὰ πολλῶν ἐφευρετῶν, οἵτινες ἐφήρμοσαν τὴν ὑδραυλικὴν ἢ τὴν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, ἔτι δὲ καὶ τὸν πεπιεσμένον ἀέρα διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν ἀλλαγῶν.

Τὸ σημαφορικὸν block system τῆς διπλῆς ὁδοῦ, ἐπινοηθὲν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τελειοποιηθὲν ἐν Γαλλίᾳ, ἐξηπλώθη εὐρέως ἐν Εὐρώπῃ. Τὸ αὐτόματον block, δημιουργηθὲν καὶ ἀναπτυχθὲν τὰ μέγιστα ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἤρχισε νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐν Εὐρώπῃ.

Τέλος, μεταπολεμικῶς, αἱ γαλλικαὶ ἑταιρεῖαι ἐφήρμοσαν ἐπὶ σημαντικοῦ μήκους γραμμῶν νέαν μέθοδον ἐκμεταλλεύσεως, πηγάζουσαν ἐκ τοῦ ἀμερικανικοῦ dispatching-system, καθ' ἣν εἰδικευμένοι ὑπάλληλοι, ὑπὲρ τοὺς σταθμάρχας, ἀκολουθοῦσιν, ἐλέγχουσι καὶ διευθύνουσι τὴν πορείαν τῶν συρμῶν ἐπὶ ὁλοκλήρου γραμμῆς ἢ ἐπὶ ὁμάδος γραμμῶν, ὑπὸ τύπον συμβουλευτικόν, ἀλλὰ σεβαστόν.

Ἡ ἐπανάληψις τῶν σημάτων τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τῆς ἀτμαμάξης, ἥτις, ὑπὸ τὴν μορφὴν κροκοδείλου, ἐπεβλήθη εἰς ὅλα τὰ γαλλικὰ συμπλέγματα, τείνει πρὸς λύσιν τελείαν διὰ φωτεινῶν σημάτων πίνακος, εὑρισκομένου πρὸ τοῦ μηχανοδηγοῦ.

Ε) ***Ἐπιβατικοὶ σταθμοί***. Ἡ διηνεκὴς αὔξησις τοῦ μήκους τῶν συρμῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁδῶν σταθμεύσεως ηὔξησαν σημαντικῶς τὰς δυσκολίας ἐκμεταλλεύσεως τῶν μεγάλων ἐπιβατικῶν σταθμῶν. Ἐν τοῖς σταθμοῖς διαβάσεως μοναδικῆς στάθμης ἠναγκάσθησαν νὰ ἱδρύσωσι διαβάσεις ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τῶν ὁδῶν, κειμένας ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ σταθμοῦ, αἵτινες ὑποχρεοῦσι τοὺς πλείστους ἐκ τῶν ἐντοπίων ἐπιβατῶν, ὡς καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐν διαμετακομίσει, ν' ἀνέρχωνται καὶ νὰ κατέρχωνται. Διὰ τοῦτο, ὁσάκις οἱ τοπογραφικοὶ ὅροι πρόσφοροι, προτιμῶσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν διάταξιν κατ' ὄροφον, καθόσον ἐπιτρέπει καλυτέραν χρησιμοποίησιν τοῦ χώρου καὶ ἀποφεύγει τὴν ἀνάβασιν ἢ τὴν κατάβασιν τῶν ἐπιβατῶν, ἰδίως δ' ἀπελευθερώνει εὐκολώτερον τὰ πεζοδρόμια ἀπὸ τὰς ἀποσκευάς.

Ἱδρύουσι νῦν μεγάλας αἰθούσας, ὡς καὶ ὑπογείους αὐλάς, φωτιζομένας διὰ τεχνητοῦ φωτός.

Ἐν Εὐρώπῃ αἱ ἀποσκευαὶ συνοδεύουσι τὸν ἐπιβάτην ἐν τῷ αὐτῷ συρμῷ, ὅθεν ἀπαιτοῦνται διατάξεις παραλαβῆς καὶ παραδόσεως τῶν ἀποσκευῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς σταθμοῖς, ὅπερ τὰ μέγιστα δυσχεραίνει τὴν διάταξιν αὐτῶν. Ἐν Ἀμερικῇ αἱ ἀποσκευαὶ παραλαμβάνονται καὶ ἀποστέλλονται οἴκοι δι' εἰδικῶν ἑταιρειῶν, χρησιμοποιεῖται δὲ συχνάκις ἄλλος ἢ ὁ τοῦ ἐπιβάτου συρμός· ὅθεν αἱ διατάξεις τῶν σταθμῶν εὐκολύνονται ἀπὸ τῆς ὡς ἄνω ἀπόψεως.

Τὰ ὑψηλὰ πεζοδρόμια τῶν ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων συναντῶνται ἀλλαχοῦ μόνον εἰς μητροπολιτικοὺς σιδηροδρόμους, ὡς καὶ εἴς τινας σταθμοὺς περιχώρων καὶ κατ' ὄροφον.

Μεγάλοι τελικοὶ σταθμοί. Οἱ τελικοὶ σταθμοὶ ἀποτελοῦσι τὸν κανόνα εἰς τὰς μεγάλας ἀγγλικὰς πόλεις. Ἐπίσης εἰσὶ συχνοὶ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, μὲ τάσιν ὅμως μετατροπῆς πολλῶν τοιούτων σταθμῶν εἰς σταθμοὺς διαβάσεως, ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας ἀποδόσεως.

Αἱ τοιαῦται μετατροπαί, διὰ σταθμοὺς τελικούς, καταλήγοντας εἰς τὰ κέντρα μεγαλοπόλεων, τυγχάνουσιν ἀνεκτέλεστοι, δαπανῶνται δὲ διηνεκῶς ἑκατομμύρια πολλὰ πρὸς ἐπέκτασιν κατὰ μῆκος, πλάτος καὶ ὕψος αὐτῶν.

Ἡ Γερμανία, μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870, ἀπεμάκρυνε πλείστους σταθμοὺς ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν πόλεων καὶ ἐμελέτησεν ἔκτοτε διατάξεις σταθμῶν, οἵτινες δικαίως θεωροῦνται ὡς οἱ τελειότεροι τῶν πάντων.

ΣΤ) ***Σταθμοὶ ἐμπορευμάτων καὶ διαλογῆς***. Ἀρχικῶς συνήνουν ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάσας τὰς ὑπηρεσίας μεγάλου σταθμοῦ, ἐπιβατῶν, ἐμπορευμάτων καὶ συνθέσεως συρμῶν. Εἰς πολλὰς χώρας ἡ αὔξησις τῆς κινήσεως ἐπέβαλε τὴν μεταφορὰν τῶν ὁδῶν συνθέσεως ἔξω τῶν πόλεων, εἰς εἰδικὸν σταθμὸν διαλογῆς. Ἡ Ἀγγλία πρώτη ἔδωκε τὸ παράδειγμα πρὸ τοῦ 1880, διὰ τῆς ἔξωθεν τῆς Liverpool δημιουργίας τοῦ μεγάλου σταθμοῦ διαλογῆς Edge-Hill, ὅστις ἐξακολουθεῖ νὰ μένῃ ὡς ὑπόδειγμα.

Ὁ χωρισμὸς τῆς συνθέσεως καὶ διαλογῆς τῶν συρμῶν κατέστησεν ἐφικτὴν τὴν ἐπέκτασιν τῶν δύο ἄλλων ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ τὴν δημιουργίαν εἰδικῶν σταθμῶν ἐμπορευμάτων, κατὰ ζώνας τοποθετημένων.

Γενικῶς οἱ σταθμοὶ ἐμπορευμάτων ηὐξήθησαν ἄνευ ριζικῶν μεταβολῶν, νῦν δὲ τείνουσι γενικῶς εἰς τὴν μετατροπὴν αὐτῶν εἰς ἀληθῆ ἐργοστάσια φορτώσεως, ἐκφορτώσεως καὶ χειρισμῶν τῶν ἐμπορευμάτων, ἤτοι εἰς τὴν αὔξησιν καὶ τὴν κατάλληλον χρῆσιν τοῦ μηχανικοῦ αὐτῶν ἐφοδιασμοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἱ σταθμοὶ τῶν ἀμερικανικῶν καὶ τῶν ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων εἰσὶν ἄριστα ὠργανωμένοι, ἴσως λόγῳ τῆς μεγάλης αὐτῶν κινήσεως.

Ζ) ***Ἀνταγωνισμὸς τοῦ αὐτοκινήτου***. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ αὐτοκινήτου ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις, μεταπολεμικῶς ἰδίως, ἐπιβάλλει δὲ νέας ὑποχρεώσεις εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου. Τὸ σπουδαιότατον θέμα τῶν ὑπαρχουσῶν ἢ τῶν ἐπιθυμητῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο τούτων μέσων μεταφορῶν συνεζητήθη εἰς εἰδικὰ καὶ σιδηροδρομικὰ συνέδρια, χωρὶς νὰ λάβῃ ὁριστικὴν λύσιν.

Ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι συμφωνοῦσιν ὅτι τὰ δύο ταῦτα μέσα μεταφορῶν, δυναμικότητος καὶ προσόντων λίαν διαφόρων, δέον νὰ συμπληρῶσιν ἄλληλα πρὸς τὸ κοινὸν ἑαυτῶν συμφέρον, ἀλλ' ἀναγνωρίζουσιν ἐπίσης τὸ ἀδύνατον τοῦ καθορισμοῦ ὁμοιομόρφων διακανονισμῶν, λόγῳ τῶν ὑπαρχουσῶν μεγάλων διαφορῶν εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Κατὰ τὸ ἔτος 1929 ὑπελόγιζον 1 αὐτοκίνητον ἀνὰ 5 κατοίκους τῶν Ἡνωμένων Π λιτειῶν, ἀνὰ 35 Ἄγγλους, 38 Γάλλους καὶ 111 Γερμανούς.

Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τὸ αὐτοκίνητον, ὅπερ κατέχει σχεδὸν πᾶσα οἰκογένεια, ἔλαβε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὰς ἀστικὰς καὶ ὑπεραστικὰς σχέσεις καὶ προὐκάλεσε σημαντικὴν μείωσιν τῶν συρμῶν περιχώρων. Ἀποτελεῖ ὅμως μᾶλλον βοηθὸν τοῦ σιδηροδρόμου παρὰ ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ διὰ τὰς εἰς μεγάλην ἀπόστασιν μεταφοράς, διὰ βαρέων συρμῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν λειτουργίαν, ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, σιδηροδρομικοῦ δικτύου ἐκ μεγάλων πλεγμάτων, ἰσχυρότατα ἐφωδιασμένου.

Οἱ κρατικοὶ σιδηρόδρομοι τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας προασπίζονται, δι' ἐξελισσομένης νομοθεσίας, ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν αὐτοκινήτων.

Ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα τὰ σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα ἀποτελοῦνται ἐκ πυκνῶν κρίκων καὶ αἱ ἐνδιαφέρουσαι διαδρομαὶ μικροῦ μήκους, ἡ μεγάλη ἐλευθερία, ἧς ἀπολαύει τὸ αὐτοκίνητον, προὐκάλεσε μεταφορὰς πραγματικῶς ἀνταγωνιζομένας ἀλλήλας, παραπλεύρως πολλῶν ὑπηρεσιῶν κοινοῦ σκοποῦ. Διὰ τοῦτο οἱ σιδηρόδρομοι ἐδημιούργησαν ἤδη καὶ πολλαπλασιάζουσι καθημερινῶς ποικίλους συνδυασμοὺς πρὸς βελτίωσιν τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Αἱ προσπάθειαι αὐτῶν δυσχεραίνονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τὰ τῶν τιμολογίων αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῶν ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρων ἐπιβαρύνσεων κεφαλαίου ἱδρύσεως, φόρων καὶ δαπανῶν συντηρήσεως, ἃς ὑπέχει ὁ σιδηρόδρομος ὡς πρὸς τὸ αὐτοκίνητον.

Ἀναντιρρήτως θὰ εὑρεθῶσι, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, λύσεις ἱκανοποιητικαὶ διὰ τὰ δύο ταῦτα πολύτιμα μέσα μεταφορῶν· ἀδύνατον ὅμως νὰ ἐξευρεθῶσι, πολὺ δὲ περισσότερον νὰ ἐπιβληθῶσιν ἀποτόμως. Ἡ ἐξέλιξις θὰ τείνῃ ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἀραίωσιν τῶν σιδηροδρομικῶν κρίκων, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ὑπῆρχε διὰ τὰς καταργηθησομένας γραμμὰς ἢ σταθμοὺς πλεόνασμα κινήσεως, ὅπερ νὰ ἐξυπηρετῇ ὁ σιδηρόδρομος.

Η) ***Διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις***. α') *Ἐπέμβασις τοῦ κράτους*. Ἡ σύστασις καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν σιδηροδρομικῶν δικτύων προὐκάλεσαν ἀπανταχοῦ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους.

Τὸ μέγιστον ἐλευθερίας συναντᾶται ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἔνθα τὰ δίκτυα ἀνήκουσιν εἰς ἰδιωτικὰς ἑταιρείας, μὲ ἁπλῆν μόνον κυβερνητικὴν ἄδειαν, χωρὶς προνόμιον. Κατ' ἀρχάς, αἱ ἄδειαι ἐδίδοντο κεχωρισμένως ὑφ' ἑκάστης πολιτείας· ἡ ἐκ τούτου προκύψασα ἀναρχία προὐκάλεσε συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν συμπλεγμάτων τῶν διαφόρων πολιτειῶν καὶ δημιουργίαν μεγάλων ἑταιρειῶν, εἶτα δὲ καὶ τὴν αὔξουσαν ἐπέμβασιν τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως. Κατὰ τὸν πόλεμον ἡ τελευταία αὕτη ἀνέλαβε τὴν ὑψηλὴν διοίκησιν τῶν συμπλεγμάτων. Μεταπολεμικῶς ἐγκατέλειψε τὴν ἀναληφθεῖσαν ἐπιχείρησιν, διετήρησεν ὅμως πολλὰ δικαιώματα ἐπεμβάσεως εἰς τὰ τιμολόγια καὶ εἰς τὰς μεταβολὰς συνδυασμῶν τῶν συμπλεγμάτων πρὸς ἐκλογὴν καλυτέρων μέσων ἀνταγωνισμοῦ κατὰ τῶν αὐτοκινήτων.

Ἐν Γερμανίᾳ ὁ σιδηρόδρομος ἀποτελεῖ κρατικὴν ὑπηρεσίαν, δημιουργηθεῖσαν καὶ διοικουμένην, μετὰ μεγαλυτέρας τάξεως ἢ οἰκονομίας, ἀπὸ κυβερνήσεις ἐπιτακτικάς, ἐχούσας ἀπ' αἰώνων τοιαύτην τάσιν.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων συστημάτων τίθενται οἱ γενόμενοι δεκτοὶ ποικίλοι συνδυασμοὶ εἰς τὰ λοιπὰ κράτη.

Τὸ σιδηροδρομικὸν σύμπλεγμα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας ἦτο διῃρημένον, πρὸ τοῦ πολέμου, μεταξὺ πολλῶν ἑταιρειῶν, ἀνίσου σπουδαιότητος, ἐξ ὧν πολλαὶ διεμοιράζοντο τὰ αὐτὰ μεγάλα ρεύματα κινήσεως. Αἱ γραμμαὶ εἰσὶ παραχωρημέναι ἄνευ ὁρίου διαρκείας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ πολέμου ὁ ἔλεγχος τοῦ κράτους κατέστη λίαν αἰσθητὸς καὶ ηὐνόησε νέον διαμοιρασμὸν τῶν γραμμῶν εἰς τέσσαρας μεγάλας ἑταιρείας.

Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων ἐπηρεάσθη τὰ μέγιστα λόγῳ τῶν μετὰ τῆς Γερμανίας πολέμων. Αἱ διαδεχθεῖσαι ἀλλήλας δημοκρατικαὶ κυβερνήσεις ἀπὸ τοῦ 1871 ἀνέλαβον τὴν ἵδρυσιν, δαπάναις καὶ τῇ φροντίδι τοῦ κράτους, μεγάλου ἀριθμοῦ δευτερευουσῶν γραμμῶν, διεσπαρμένων διὰ μέσου τῶν μεγάλων συμπλεγμάτων καὶ τῶν ὁποίων ἡ αὐτόνομος ἐκμετάλλευσις δὲν ἦτο βιώσιμος. Παρεχωρήθησαν αὗται, δυνάμει τῶν συμβάσεων τοῦ 1883, εἰς τὰ περιλαμβάνοντα ταύτας συμπλέγματα, ὑπὸ τὸν ὅρον ἐγγυήσεως ἐκ μέρους τοῦ κράτους ἐλαχίστου τόκου. Ὁ μακρὸς πόλεμος τοῦ 1914—1918 ἐπέφερε τόσῳ μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ μεθοριακὰ συμπλέγματα τοῦ Nord καὶ τοῦ Est καὶ τοιαύτην ἐξάντλησιν εἰς τὰ λοιπὰ συμπλέγματα, ὥστε ἡ ἀνόρθωσις αὐτῶν ἔδει νὰ ἐξασφαλισθῇ μόνον δι' εὐρυτάτης ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους. Τὸ καθεστὼς τοῦ 1883 ἐνισχύθη διὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀλληλεγγύου τῶν συμπλεγμάτων ἔναντι τοῦ κράτους καὶ δι' ἐνεργοτέρας ἐπεμβάσεως τούτου εἰς τὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ὁ ἐργατικὸς νόμος τοῦ ὀκταώρου, ὡς καὶ οἱ ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν φόροι, ἐπεδείνωσαν τὰ μέγιστα, ἴσως ἀνεπανορθώτως, τὰ οἰκονομικὰ τῶν σιδηροδρόμων.

β') *Ὀργάνωσις τῶν συμπλεγμάτων*. Ἡ ὀργάνωσις τῆς διαχειρίσεως τῶν συμπλεγμάτων ποικίλλει, ἐξ ἀνάγκης, μὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἑταιρειῶν ἐκμεταλλεύσεως. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ἔχουσι διαιρέσει τοὺς κρατικοὺς σιδηροδρόμους εἰς τοπικὰς ὁμάδας εὐρείας αὐτονομίας. Ἐν

Digitized by Google

Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, αἱ μεγάλαι ἑταιρεῖαι συγκεντροῦσι τὴν διαχείρισιν εἰς μοναδικὴν διοίκησιν, βοηθουμένην ἀπὸ ἰσχυρὰς κεντρικὰς ὑπηρεσίας, αἵτινες ἀφήνουσιν εἰς τὰ τμήματα μόνον τὸ ἐκτελεστικὸν μέρος. Ἡ αὐτὴ ὀργάνωσις ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς κρατικοὺς τῆς Ἑλβετίας καὶ τοῦ Βελγίου.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, τοὐλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὰ μεγάλα συμπλέγματα, παρουσιάζουσι μικτὸν σύστημα, λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τῶν συμπλεγμάτων τούτων: ἕκαστον σύμπλεγμα διαιρεῖται εἰς τμήματα 400 ἕως 600 χμ, ἅτινα διοικοῦσι διευθυνταὶ ἔχοντες ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τριῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐπὶ κεφαλῆς λειτουργεῖ ἰσχυρὰ ὀργάνωσις μετὰ προέδρου, εἰδικευμένων ἀντιπροέδρων καὶ ἐπιτρόπων βοηθουμένων ὑπὸ τεχνικῶν. Ἐκ τῆς γενικῆς διοικήσεως ἐξαρτῶνται ἀπ' εὐθείας ἡ γενικὴ λογιστικὴ ὑπηρεσία, τὸ δικαστικὸν καὶ μοναδικὴ ὑπηρεσία τῶν ἀγορῶν καὶ ἀποθηκῶν. Πλὴν τούτου, λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν συμπλεγμάτων, ἡ καθ' ἑαυτὸ ἐμπορικὴ ὑπηρεσία ἀποτελεῖ ὄργανον ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν, μὲ εὐρεῖαν δικαιοδοσίαν.

II. ΑΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ ΤΟΥ ΠΛΑΝΗΤΟΥ. *Εἰσαγωγή.* Δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι τὰ οἰκονομικῶς ἰσχυρὰ κράτη ἐπραγματοποίησαν τὰς μεγαλυτέρας προόδους ἐν τῇ βιομηχανίᾳ τῶν σιδηροδρόμων. Ταχύτατοι συρμοὶ ἀπαιτοῦσιν ἀπαραιτήτους τινὰς ὅρους ὑπάρξεως: εὐκόλους κατατομάς, ἀτμαμάξας μεγάλης ἀποδόσεως, τεχνικοὺς ἀρίστους, μόνους ἱκανοὺς πρὸς λύσιν τῶν διὰ ταχυτάτην ἐκμετάλλευσιν παρουσιαζομένων ζητημάτων, πλήρη ἐκπαίδευσιν καὶ ἐνθουσιασμὸν τοῦ προσωπικοῦ, τέλος μεγίστης σημασίας κίνησιν, μόνην δικαιολογοῦσαν τὰς ἐκ τῶν μεγάλων ταχυτήτων δαπάνας διὰ συρμοὺς βάρους διηνεκῶς αὐξάνοντος.

Ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ σιδηροδρομικὴ βιομηχανία, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως ταχύτητος, ἔφθασεν εἰς ἀξιοζήλευτον θέσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Βελγίῳ, Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἡνωμέναις Πολιτείαις καὶ Καναδᾷ. Εἰς τὸν ὑπόλοιπον πλανήτην συναντῶμεν κατωτέραν σιδηροδρομικὴν ἐξέλιξιν. Ἐν τοῖς ἑπομένοις θὰ ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς σιδηροδρομικῆς δυναμικότητος τῶν κυριωτέρων χωρῶν.

Μεγάλη Βρεττανία. Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἡ μήτηρ τῶν σιδηροδρόμων, ὧν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς προεῖδε τὴν μεγίστην σημασίαν καὶ τὴν σημαντικὴν ἀνάπτυξιν. Οὐδεμιᾶς θυσίας ἐφείσθησαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὅπως ἀποκτήσωσι δίκτυον σιδηροδρόμων ἀντάξιον τῆς μεγάλης βιομηχανίας τῆς χώρας καί, εἰ δυνατόν, ὑπέρτατον πάντων τῶν ἄλλων. Νῦν τέσσαρα μεγάλα συμπλέγματα ἐξυπηρετοῦσι τὴν χώραν.

Δύο ἐξ αὐτῶν διατρέχουσι τὴν Βόρειον Ἀγγλίαν καὶ φθάνουσιν εἰς τὸ Ἐδιμβοῦργον. Τὸ London Midland Scottish Railway ἐξυπηρετεῖ ἐπίσης τὴν Σκωτίαν. Αἱ διαδρομαὶ Λονδῖνον-Ἐδιμβοῦργον καὶ Λονδῖνον-Γλασκώβη πραγματοποιοῦνται ἄνευ σταθμεύσεως ἐπὶ ἀντιστοίχων ἀποστάσεων 642,4 χμ. καὶ 647,5 χμ, εἰς 8 ὥρας καὶ 15′ ἤτοι μετὰ μέσων ταχυτήτων 77,8 καὶ 78,5 χμ. ἀνὰ ὥραν.

Τὸ London Midland Scottish Railway ἐξασφαλίζει τὰς ἀκολούθους συγκοινωνίας:

				μέση ὡριαία ταχ.
Λονδῖνον—Λίβερπουλ	311,7 χμ.	3 ὥρ.	35′	86,9 χμ.
» —Μάντσεστερ	303,3 »	3 »	30′	86,6 χμ.
» —Σέφφηλδ	255, »	3 »	07′	81,8 χμ.
» —Βίρμιγγαμ	181,7 »	2 »		90,8 χμ.

Τὸ London and North Eastern Railway καταλήγει εἰς τὸ Ἐδιμβοῦργον, ἀκολουθοῦν, εἰς μεταβλητὴν ἀπόστασιν, τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀγγλίας, διὰ διαδρομῆς μήκους 631,9 χμ. εἰς 8 ὥρ. 10′ μὲ μέσην ὡριαίαν ταχύτητα 77,3 χμ. καὶ ἄνευ ἐνδιαμέσου σταθμεύσεως. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἐξυπηρετεῖ ἐπίσης τὴν Σέφφηλδ (265 χμ. ἀπὸ τὸ Λονδῖνον) εἰς 3 ὥρ. 6′ καὶ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς ΒΑ. Ἀγγλίας.

Ἡ ΝΑ. Ἀγγλία ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ τὰς γραμμὰς τοῦ Southern Railway, ἐν θαλασσίᾳ ἀνταποκρίσει μὲ τὰς γαλλικὰς γραμμὰς τῶν συμπλεγμάτων Nord καὶ Etat. Αἱ κυριώτεραι διαδρομαί εἰσι:

			μέση ὡρ. ταχ.
Λονδῖνον—Folkestone	112,5 χμ.	1 ὡρ. 20′	84,4 χμ.
» —Southampton	127,4 »	1 » 28′	86,8 χμ.

Τὸ Great Western Railway εἶναι τὸ σύμπλεγμα τῆς ΝΔ. χώρας καὶ τὸ ταχύτερον τῶν τεσσάρων. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἐξασφαλίζει τὰς ἀκολούθους διαδρομάς:

			μέση ὡρ. ταχ.
Λονδῖνον—Cardiff	233,5 χμ.	2 ὥρ. 45′	84,9 χμ.
» —Birmingham	178 »	2 »	89 χμ.
» —Πλύμουθ	363,2 »	4 »	90,8 χμ.
» —Βριστὸλ	190.3 »	2 »	95,1 χμ.

Ἐκ τῶν προηγουμένων καταφαίνεται ὅτι αἱ μέσαι ταχύτητες τῶν ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων εἶναι πολὺ μεγάλαι καὶ μαρτυροῦσι περιτράνως τὴν ὑφ' ὅλας τὰς ἀπόψεις ἀρίστην κατάστασιν αὐτῶν. Ἰδιαιτέρως δέον νὰ τονισθῇ ὅτι ἄνευ ἐνδιαμέσου σταθμεύσεως πραγματοποιοῦνται ἐκεῖ 98 διαδρομαὶ ἀπὸ 200 ἕως 300 χμ, 17 διαδρομαὶ ἄνω τῶν 300 χμ. καὶ 5 διαδρομαὶ ἄνω τῶν 400 χμ.

Ἱσπανία, Πορτογαλλία. Ἡ διάπλασις τοῦ ἐδάφους τῶν χωρῶν τούτων δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἀπόκτησιν εὐκόλων σιδηροδρομικῶν κατατομῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ βιομηχανικὴ κατάστασις αὐτῶν ἠδύνατο νὰ ἐνισχύσῃ τὴν πρόοδον τῶν σιδηροδρόμων. Οὕτως ἔχομεν ἀσυγκρίτως μικροτέρας ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ ταχύτητας· ἀναφέρομεν τὰς ἀκολούθους:

Μαδρίτη—Βαρκελώνη	685 χμ. μέση ὡριαία ταχ.	54 χμ.
» —Λισβόννη	665 » » » »	43 χμ.
» —Ἀλγεσίρας	744 » » » »	46 χμ.

Βέλγιον, Ὁλλανδία. Αἱ δύο αὗται πεδιναὶ χῶραι εἰργάσθησαν πολὺ πρὸς ἀπόκτησιν ταχείας κινήσεως καὶ ἐπέτυχον ἀξιοσημείωτα ἀποτελέσματα.

Ἀναφέρομεν τὰς κάτωθι διαδρομάς:

Βρυξέλλαι—Ἀμβέρσα	44 χμ. μέση ὡριαία ταχ.	78 χμ.
» Ὀστάνδη	123 » » » »	86,8 »
Amsterdam—Rotterdam	86 » » » »	77 »
Βρυξέλλαι—Amsterdam	231 » » » »	60 »

Γερμανία, Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία, Οὐγγαρία. Ἡ Γερμανία δὲν παρουσιάζει μεγάλας ταχύτητας, ἀνταξίας τῆς βιομηχανικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ὁμαλοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Ἀναφέρομεν τὰς ἀκολούθους ἀξιοσημειώτους διαδρομάς:

Βερολῖνον—Ἀμβοῦργον	287 χμ. μέση ὡριαία ταχ.	88,7 χμ.
» —Φραγκφούρτη	539 » » » »	77,5 »
» —Μόναχον	653 » » » »	72,5 »
» —Βασιλεία	888 » » » »	75,5 »
Κολωνία—Βερολῖνον	588 » » » »	79,4 »

Αἱ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι τῆς Γερμανίας μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας εἶναι πυκναὶ καὶ καλῶς ἱδρυμέναι. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ κατατομαὶ δυσχερεῖς, κατ' ἀνάγκην ἔχομεν μέσας μικρὰς ταχύτητας. Μεταξὺ Βερολίνου καὶ Βιέννης ἔχομεν τρεῖς διαφόρους διαδρομάς: α) Ἡ βραχυτέρα διαδρομὴ διέρχεται διὰ Δρέσδης, εἰς ἀπόστασιν 180 χμ. ἀπὸ τοῦ Βερολίνου, διατρεχομένην μὲ μέσην ταχύτητα 68 χμ. Ἡ Πράγα ἀπέχει κατὰ 379 χμ, διατρεχόμενα μὲ μέσην ταχύτητα 55 χμ· ἀπὸ Πράγας εἰς Βιέννην 730 χμ. μὲ μέσην ταχύτητα 51 χμ.

β) Δεύτερον δρομολόγιον διέρχεται διὰ Πράγας καὶ Λουνδενβούργου, πραγματοποιεῖται δὲ μὲ μέσην ταχύτητα 52 χμ. ἐπὶ διαδρομῆς 779,2 χμ.

γ) Τρίτον δρομολόγιον, διὰ Σιλεσίας, πραγματοποιεῖται μὲ μέσην ταχύτητα 83 χμ. ἐπὶ 336 χμ. ἕως τὸ Βρεσλάου, μὲ ταχύτητα δὲ 61 χμ. ἐπὶ διαδρομῆς 795 χμ. μέχρι Βιέννης.

Ἐν Αὐστρίᾳ ἡ λίαν συχναζομένη διαδρομὴ Βιέννη—Salzbourg πραγματοποιεῖται μὲ μέσην ταχύτητα 67,15 χμ. ἐπὶ 314 χμ.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ Βιέννη συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Βουδαπέστης διὰ δύο γραμμῶν: διὰ τῆς γραμμῆς d'Hegyeshalom, μήκους 268 χμ. καὶ μὲ μέσην ταχύτητα 59 χμ. καὶ διὰ τῆς γραμμῆς de Bratislava, μήκους 279 χμ. καὶ μὲ μέσην ταχύτητα 60,8 χμ.

Ἑλβετία, Ἰταλία. Τὰ συμπλέγματα τῶν δύο τούτων χωρῶν εἰσιν εἰς στενὴν ἐπαφὴν διὰ τῶν γραμμῶν, αἵτινες διαπερῶσι τὰς Ἄλπεις καὶ ἐξασφαλίζουσι τὸν σύνδεσμον μεταξὺ τῆς βορεινῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἰταλίας. Ἀναφέρομεν τὰς κάτωθι διαδρομάς:

Vallorbe—Μιλᾶνον διὰ Λωζάννης καὶ Simplon	356 χμ. μέση ταχ.	53 χμ.
Delle — Μιλᾶνον διὰ Βέρνης, Lötschberg καὶ Simplon	403 » » »	46,5 »
Βασιλ.—Μιλᾶν. διὰ St. Gothard	406 » » »	64 »

Νῦν σχεδὸν πᾶσαι αἱ μεγάλαι ἑλβετικαὶ γραμμαὶ ἔχουσιν ἠλεκτροκινηθῆ, ἕνεκα δὲ τούτου ἀναπτύσσονται ταχύτητες λίαν ἀξιοσημείωτοι ἐπὶ δυσχερῶν κατατομῶν:

Γενεύη—Ζυρίχη	289 χμ. μὲ μέσην ταχύτητα	61,8 χμ.
Βασιλεία— »	89 » » » »	71,1 »

Ἡ Ἰταλία, ἰδίως ἐπὶ τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος, ἐπετέλεσε μεγάλας σιδηροδρομικὰς προόδους διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως δυσκόλων χαράξεων δι' ἄλλων πολὺ εὐκολωτέρων. Ἀναφέρομεν τὰς κάτωθι διαδρομάς:

Ρώμη—Νεάπολις	μῆκ. διαδ. 210 χμ.	μέσ. ὡρ. ταχ.	81,3 χμ.
»— Τουρῖνον	» » 667 »	» » »	58 4 »
»— Μιλᾶνον	» » 665 »	» » »	69,3 »
»— Βενετία	» » 609 »	» » »	55,6 »
Μιλᾶνον—Τουρῖνον	» » 150 »	» » »	64,2 »
»— Βρινδήσιον	» » 977 »	» » »	49,1 »
»— Βενετία	» » 265 »	» » »	85,2 »

Πολωνία, Ρουμανία, Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία. Ἡ Πολωνία δὲν δύναται ἀκόμη ν' ἀποκτήσῃ ταχυτάτας σιδηροδρομικὰς συγκοινωνίας· ἀναφέρομεν τὴν διαδρομὴν Varsovie—Cracovie, ἥτις πραγματοποιεῖται μὲ μέσην ταχύτητα 52,6 χμ. ἐπὶ μήκους 364 χμ. Διὰ τὴν Ρουμανίαν ἀναφέρομεν τὰς κάτωθι διαδρομάς:

Βουκουρέστιον—Γαλάτσιον	μῆκ. διαδ. 260 χμ. ταχ.	64,70 χμ.
» —Κωνστάντζα	» » 227 » »	53,40 »
» —Ἰάσιον	» » 408 » »	49,50 »

Διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν:

Μόσχα—Πετρούπολις	μῆκ. διαδ. 651 χμ. ταχ.	66,70 χμ.
» —Κίεβον	» » 857 » »	41,10 »
» —Ὀδησσὸς	» » 1510 » »	40,00 »

Γαλλία. Ἡ Γαλλία ὑπεβλήθη ἀνέκαθεν εἰς μεγάλας θυσίας, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν πρώτην ἐν Εὐρώπῃ σιδηροδρομικὴν θέσιν. Αἱ κάτωθι διαδρομαὶ ἀποδεικνύουσι τοῦτο:

Συμπλέγματα	*Διαδρομαὶ*	*Ἀπόστασις*	*Μέση ταχύτης*
Etat	Paris-Le Havre	227,9 χμ.	85,4 χμ
	» Deauville	219,3 »	84,0 »
	» Cherbourg	370,4 »	64,4 »
	» Brest	622,4 »	77,0 »
	» Royan	529,0 »	75,9 »
Paris-Orléans	Paris-Bordeaux	583,0 »	85,2 »
	» Nantes	431,0 »	80,3 »
Midi	Bordeau-Bayonne	197,6 »	87,5 »
Paris-O. Midi	Paris-Bayonne	780,6 »	84,4 »
	» Irun	818,1 »	78,7 »
	Hendaye-Paris	815,8 »	78,9 »
Paris - Lyon - Marseille	Paris-Lyon	510,9 »	83,7 »
	» Marseille	862,1 »	80,0 »
	» Nice	1086,2 »	76,5 »
	» Vallorbe	461,6 »	67,7 »
	» Genève	603,8 »	66,0 »
	» Modane	672,1 »	67,5 »
Est-Alsace-Lorraine	Paris-Strasbourg	502,4 »	88,3 »
	» Luxembourg	378 »	60,0 »
	» Metz	353,7 »	82,0 »
	» Bâle	524,8 »	86,4 »
Alsace-Lorraine	Thionville-Bâle	327,2 »	84,3 »
Nord	Paris-Boulogne-Ville	253,6 »	91,8 »
	» Calais	297,3 »	93,8 »
	» Dunkerque	304,8 »	90,3 »
	» Jeumont	237,9 »	95,2 »
	» Quévy-front	233,0 »	96,1 »

Πλέον τῶν 70 διαδρομῶν, μήκους ἄνω τῶν 200 χμ, ἐκτελοῦνται ἄνευ ἐνδιαμέσων σταθμεύσεων· 10 διαδρομαὶ τοιαῦται ὑπερβαίνουσι τὰ 300 χμ.

Αἱ μεγάλαι σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι τῆς Εὐρώπης. Τὸ Λονδῖνον συνδέεται μετὰ τῶν Παρισίων διὰ Douvres—Calais ἐπὶ διαδρομῆς 464 χμ, ἐξ ὧν τὰ 43 ἐπὶ θαλάσσης, μετὰ ταχύτητος 68,8 χμ· ἡ αὐτὴ σύνδεσις γίνεται διὰ Folkestone-Boulogne διὰ διαδρομῆς 416 χλμ, ἐξ ὧν τὰ 50 ἐπὶ θαλάσσης, μετὰ ταχύτητος 60,7 χμ. Βραχυτέρα τῶν ἄνω δύο εἶναι ἡ σύνδεσις διὰ New-Haven—Dieppe, διὰ διαδρομῆς 363 χμ., ἐξ ὧν τὰ 103 ἐπὶ θαλάσσης, μετὰ ταχύτητος 45,1 χμ.

Ἔχομεν ἀφ' ἑτέρου 347,7 χμ. διὰ τὴν διαδρομὴν Λονδῖνον—Βρυξέλλαι μέσῳ Douvres—Calais, μετὰ ταχύτητος 54,5 χμ.

Μεταξὺ Λονδίνου καὶ Βερολίνου ὑπάρχουσι τέσσαρες διαδρομαί:

1⁰) Διὰ τοῦ Harwich καὶ Hoek van Holland (987 χμ, ἐξ ὧν 213 θαλάσσια, ταχύτης 48 χμ.).
2⁰) Διὰ τοῦ Harwich καὶ Flessingue (987 χμ, ἐξ ὧν 174 θαλάσσια, ταχυτης 44,2 χμ.).
3⁰) Δια τοῦ Douvres—Ostende (1140 χμ, ἐξ ὧν 111 θαλάσσια, ταχύτης 50 χμ.).
4⁰) Διὰ τοῦ Douvres—Calais (1192 χμ, ἐξ ὧν 43 θαλάσσια, ταχύτης 56,6 χμ.).

Οἱ Παρίσιοί εἰσιν ἡ ἀφετηρία τῶν μεγάλων διηπειρωτικῶν συγκοινωνιῶν:

Παρίσιοι—Μαδρίτη	(1455 χμ.	ταχύτης 65,7 χμ.).	
» Λισβόννη	(1893 »	» 58,8 »).	
» Βαρκελώνη	(1146 »	» 65,0 »).	
» Βρυξέλλαι	(309,4 »	» 89,2 »).	
» Amsterdam	(539 »	» 72,8 »).	
» Βερολῖνον	(1056 »	» 67,- »)	διὰ Μονάχου—Gladbach
» Ἀμβοῦργον	(973 »	» 67,8 χμ.).	
» Βαρσοβία	(1640 »	» 62,6 »).	
» Μόσχα	(2932 »	» 50,2 »).	
» Κοπεγχάγη	(1400 »	» 46,5 »)	δι' Ἀμβούργου, Lubeck, Warnemunde.
» Στοκχόλμη	(2035 χμ.	ταχύτης 46,5 χμ.).	
» Oslo	(2157 »	» 47,5 »).	
» Πράγα	(1247 »	» 62 »).	
» Βιέννη	(1384 »	» 67 »)	διὰ Στρασβούργου—Μονάχου.
» »	(1490 »	ταχύτης 66,1 χμ.)	διὰ τοῦ Arlberg.
» Βουκουρέστ.	(2669 »	» 58 »)	διὰ τοῦ Arlberg.
» »	(2579 »	» 60 »)	διὰ Στρασβούργου—Μονάχου.
» Μιλᾶνον	(819 »	ταχύτης 58 χμ.)	διὰ Valorbe—Simplon.
» »	(868 »	» 61,4 χμ.)	διὰ Delle, Βέρνη, Lötschberg, Simplon.
» »	(934 χμ,	ταχύτης 70,8 χμ.)	διὰ Βασιλείας—St Gothard.

Οἱ συρμοί, οἱ ἐξασφαλίζοντες τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, διέρχονται διὰ τοῦ Simplon, ὅπερ δίδει τὴν βραχυτέραν διαδρομήν: διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἔχομεν:

Παρίσιοι—Βουκουρέστιον	(2844 χμ.	ταχύτης 49,2 χμ.)	
» Ἀθῆναι	(3179 »	» 49, »)	
» Κων)πολις	(3025 »	» 48,7 »)	
» Ρώμη	(1446 »	» 58, »)	διὰ Mont-Cenis, Turin, Gênes.
» »	(1484 »	» 62,1 »)	διὰ Vallorbe-Milan.

Αἱ ἐκ Βερολίνου κυριώτεραι διαδρομαί εἰσι:

Βερολῖνον—Στοκχόλμη	(999 χμ.	ταχύτης 46,9 χμ.)	διὰ Sassnitz.
» Amsterdam	(641 »	» 69,5 »)	
» Ρώμη	(1666 »	» 55,3 »)	διὰ Brenner.
» Μιλᾶνον	(1298 »	» 69,1 »)	διὰ Bâle—St Gothard.
» Νίκαια	(1636 »	» 55,6 »)	
» Ρώμη	(1963 »	» 68,5 »)	διὰ Bâle—St Gothard.
» Νεάπολις	(2177 »	» 69,2 »)	διὰ Bâle—St Gothard.

Digitized by Google

Ἐκ Βιέννης ἔχομεν μεγάλας διαδρομάς, τὰς ἀκολούθους:

Βιέννη—Βαρσοβία	(674 χμ. ταχύτης 47,15 χμ.)	
» Μιλᾶνον	(928 » » 51, 8 »)	διὰ Semmering.
» Ρώμη	(1272 » » 48, 6 »)	διὰ Semmering.

Ἡ Ὀστάνδη εἶναι ἐπίσης ἀφετηρία μεγάλων εὐρωπαϊκῶν συγκοινωνιῶν:

Ὀστάνδη—Βιέννη	(1324 χμ. ταχύτης 63,3 χμ.)
» Κων)πολις	(3046 » » 47,2 »)
» Βουκουρέστ.	(2506 » » 58, »)
» Βασιλεία	(709 » » 65,7 »)

Τοιαῦται αἱ νῦν κυριώτεραι διηπειρωτικαὶ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι τῆς Εὐρώπης.

Αἱ μέσαι ταχύτητες θὰ ἦσαν μεγαλύτεραι, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον ἀπώλειαι χρόνου, λόγῳ τῶν τελωνειακῶν ἐρευνῶν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν διαφόρων συνόρων. Αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαί εἰσιν εὐτυχέστεραι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης.

Ἀσιατικὴ Ρωσία. Πλὴν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἰαπωνίας, οἱ ἀσιατικοὶ σιδηρόδρομοί εἰσι σιδηρόδρομοι διεισδύσεως: αἱ διαδρομαί εἰσι μακρόταται, οἱ δὲ διατρέχοντες ταύτας εὐάριθμοι συρμοὶ ὑποχρεοῦνται εἰς συχνὰς σταθμεύσεις, ὅπως ἐξυπηρετήσωσι πάντα τὰ ἔχοντα σημασίαν τινὰ κέντρα. Ἐὰν εἰς τὰ αἴτια ταῦτα προσθέσωμεν καὶ τὰς δυσχερεῖς κατατομάς, συμπεραίνομεν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ταχείας διαδρομάς.

Ἔχομεν τρία μεγάλα σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Ρωσίᾳ:

1ον) Τὸν διακασπιακὸν (transcaspien), ὅστις συνδέει τὴν Μόσχαν μὲ τὸ Τασκέντ, διὰ διαδρομῆς 3.307 χμ. καὶ μὲ ταχύτητα 34,7 χμ.

Ὁ αὐτὸς σιδηρόδρομος συνδέει ἐπίσης τὴν Μόσχαν μὲ τὸ Κρασνοβόδσκ, διὰ διαδρομῆς 5.171 χμ. καὶ μὲ ταχύτητα 32,5 χμ.

2ον) Τὸν διακαυκασιακὸν (transcaucasien), ὅστις συνδέει τὴν Μόσχαν μὲ τὸ Βακοῦ (2.485 χμ. μὲ ταχύτητα 37,2 χμ.) καὶ μὲ τὴν Τιφλίδα (3.036 χμ, ταχύτης 36,2 χμ.).

3ον) Τὸν διασιβηρικὸν (transsibérien), ὅστις ἑνώνει τὴν Μόσχαν μετὰ τοῦ Βλαδιβοστὸκ (8.436 χμ, ταχύτης 42 χμ.) καὶ μὲ τὸ Δαλνὺ (8.330 χμ, ταχύτης 41,6 χμ.).

Μικρασία, Συρία, Παλαιστίνη. Τὸ Χαϊδὰρ Πασᾶ, ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, εἶναι ἡ ἀφετηρία τοῦ σιδηροδρομικοῦ συμπλέγματος τῆς Μικρασίας. Τὰ 577 χμ. μέχρι τῆς Ἀγκύρας διατρέχονται μετὰ ταχύτητος 36,5 χμ. Ἡ πρὸς τὴν Βαγδάτην γραμμὴ ἱδρύθη μέχρι τῆς Νισιβίν, ἐπὶ μήκους 1864 χμ., διατρεχομένων μετὰ ταχύτητος 29,5 χμ.

Ἡ γραμμὴ τῆς Βηρυττοῦ ἀποχωρίζεται εἰς τὸ Χαλέπι ἀπὸ τὴν προηγουμένην. Λογίζουσι 1864 χμ. μεταξὺ Χαϊδὰρ Πασᾶ καὶ Βηρυττοῦ, ἅτινα διανύονται μετὰ ταχύτητος 34,4 χμ. Ἡ Βηρυττὸς συνδέεται δι' αὐτοκινήτων μετὰ τῆς Χάϊφα διὰ διαδρομῆς τριῶν ὡρῶν καὶ 30'. Ἀπὸ Χάϊφα εἰς Κάϊρον ἐκτελεῖται σιδηροδρομικὴ διαδρομὴ 448 χμ. μετὰ ταχύτητος 30,45 χμ

Ἰαπωνία. Ἡ Ἰαπωνία ἔχει τοὺς ταχυτέρους ἐν Ἀσίᾳ σιδηροδρόμους. Μοναδικὴ γραμμὴ ἑνώνει τὰς κυριωτέρας αὐτῆς πόλεις.

Ἡ διαδρομὴ Τόκιο-Γιοκοχάμα	(28,8 χμ, ταχύτ. 66,4 χμ).
» Ὄζακα	(568.1 » » 68,2 »
» Κόβε	(601,2 » » 66,8 »
» Ναγασάκη	(1412,6 » » 53,2 »
» Καγοσίμα	(1545,5 » » 52,2 »

Ἀγγλικαὶ Ἰνδίαι. Τὸ σιδηροδρομικὸν σύμπλεγμα τῶν Ἀγγλικῶν Ἰνδιῶν εἶναι λίαν ἐκτεταμένον, μὲ ταχύτητας ἱκανοποιητικὰς διὰ τὴν χώραν. Σημειοῦμεν τὰς ἀκολούθους διαδρομάς:

Καλκούτα-Δελχὶ	(1451,3 χμ, ταχύτ. 55,7 χμ)	
» Peschawar	(2396,6 » » 46 »)	
» Σίμλα	(1874,5 » » 46,7 »)	
» Βομβάη	(2170,5 » » 58,6 »)	διὰ Manikpur
» »	(1967,8 » » 51,1 »)	» Nakpur
» Μαδρὰς	(1660,5 » » 43,4 »)	
Βομβάη-Δελχὶ	(1539,8 » » 51,65 »)	» Shansi
» »	(1385,3 » » 55,70 »)	» Kotah
» Peschawar	(2564,7 » » 47,65 »)	» Shansi
» »	(2347,5 » » 48,20 »)	» Ludhiana
» Μαδρὰς	(1277,5 » » 47,50 »)	
Μαδρὰς-Κολόμβο	(1110,2 » » 31,35 »)	

Ἐν τῇ Βιρμανίᾳ ἡ γραμμὴ Rangoon-Mandalay, μήκους 621 χμ, διατρέχεται μετὰ ταχύτητος 35,90 χμ.

Αὐστραλία. Ἡ Αὐστραλία ἔχει μοναδικὴν γραμμήν, διαπερῶσαν αὐτὴν καθ' ὅλον τὸ ἑαυτῆς μῆκος ἀπὸ Brisbane εἰς Perth, εἰς μεταβλητὴν ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας ἀπόστασιν· ἀρκετὸν μῆκος ταύτης, μεταξὺ Port-Augusta καὶ Kalgoorlie, διέρχεται διὰ τῆς ἐρήμου. Ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα δρομολόγια:

Βρισβάνη-Σίδνεϋ	(1150,4 χμ ταχ. 52 χμ)
Σίδνεϋ-Μελβούρνη	(947,7 » » 56,7 »
Μελβούρνη-Ἀδελαΐς	(777,1 » » 48,6 »
Ἀδελαΐς-Πὸρτ-Αὐγούστα	(418,3 » » 37,3 »
Πὸρτ-Αὐγούστα-Kargoorlie	(1691 » » 43,3 »
Kalgoorlie-Πέρθη	(605 » » 37 »

Τὸ ὁλικὸν μῆκος τῆς γραμμῆς εἶναι 5.589,5 χμ καὶ διατρέχεται μετὰ μέσης ταχύτητος 39,55 χμ, λίαν ἀξιολόγου, ὑφ' οὓς ὅρους πραγματοποιεῖται, ἰδίως ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ μεγάλου μήκους.

Ἀφρική. Πλὴν τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἐν μέρει, οἱ ἀφρικανικοὶ σιδηρόδρομοί εἰσιν ἐπίσης σιδηρόδρομοι διεισδύσεως καὶ ἀποικισμοῦ, ἐξ ὧν δὲν ἀπαιτοῦνται ταχέα δρομολόγια.

Θ' ἀναφέρωμεν μόνον τὸ σύμπλεγμα τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως, τὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ τῆς Μικρᾶς Ἀφρικῆς (Afrique Mineure).

Τὸ σύμπλεγμα τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως ἔχει ἱδρυμένην ἤδη γραμμὴν ἐπὶ 3710,4 χμ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον τμῆμα τῆς γραμμῆς Cap—Caire· ἔχομεν 2.188,2 χμ. ἀπὸ τὸ Capetown εἰς τὸ Bulawayo, ἃ διατρέχονται μετὰ ταχύτητος 41,85 χμ, τὰ ὑπόλοιπα 1522,2 χμ. ἀπὸ Bulawayo εἰς Élisabethville ἐν τῷ Βελγικῷ Κογγῷ, ἅτινα διατρέχονται μετὰ ταχύτητος 26,55 χμ.

Τὸ αἰγυπτιακὸν σύμπλεγμα, ἀρκούντως πυκνὸν ἐν τῷ δέλτα, περιορίζεται ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ κοιλάδι τοῦ Νείλου εἰς τὴν μοναδικὴν γραμμὴν διεισδύσεως εἰς τὸ Σουδάν, ἥτις διήκει μέχρι Shellal. Τὰ 209 χμ. μεταξὺ Ἀλεξανδρείας καὶ Καΐρου διατρέχονται μετὰ ταχύτητος 69,6 χμ. Ἡ διαδρομὴ Καΐρον-Luxor, μήκους 674 χμ. γίνεται μετὰ ταχύτητος 52,9 χμ., μέχρι δὲ Shellal (892 χμ.) ἡ διαδρομὴ γίνεται μετὰ ταχύτητος 52,5 χμ. Τὸ σύμπλεγμα τοῦ Ἀγγλο-Αἰγυπτιακοῦ Σουδάν, μήκους 927 χμ. μεταξὺ Wadi-Halfa καὶ Χαρτούμ, διατρέχεται μὲ ταχύτητα 38,6 χμ.

Τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον σύμπλεγμα εἶναι τὸ τῆς Μικρᾶς Ἀφρικῆς, συνεχὲς νῦν ἀπὸ Τύνιδος εἰς Μαρόκον. Ἀναφέρομεν τὴν διαδρομὴν Tunis-Sfax (279 χμ, ταχύτης 45 χμ.) καὶ δύο γραμμὰς διεισδύσεως Sfax-Tozeur (297 χμ, ταχύτης 20,9 χμ) καὶ Tunis-Redeyef (507 χμ, ταχύτης 27,40 χμ.).

Ἡ Τύνις συνδέεται μετὰ τῆς Constantine διὰ διαδρομῆς 464 χμ, διατρεχομένων μετὰ ταχύτητος 32,15 χμ.

Αἱ κυριώτεραι σιδηροδρομικαὶ διαδρομαὶ τῆς Ἀλγερίας εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι:

Constantine-Touggourt	457 χμ. ταχύτης 30,2 χμ.
Alger	464 » » 37,8 »
Alger-Djelfa	330 » » 31,1 »
Oran-Alger	422 » » 44,0 »
Oran-Colomb-Béchar	749 » » 33,3 »

Τὸ Oran συνδέεται μετὰ τῆς Casablanca ἐπὶ 250 χμ. σιδηροδρομικῶς καὶ ἐπὶ 350 χμ. δι' αὐτοκινήτων, μὲ μέσην ταχύτητα 39,6 χμ.

Montreal - Detroit	C.N.R.	906,5 χμ.	ταχύτης 64,9 χμ.
» »	C.P.R	916,0 »	» 72,8 »
» Chicago	C.N.R.	1364.6 »	» 73.0 »
» »	C,P.R.	1372,0 »	» 72.9 »
» -New-York	C.N.R.	709,6 »	» 61,5 »
» »	C.N.R.	629,1 »	» 59,45 »
» Washington	C.N.R.	1074,8 »	» 64,50 »

Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἐνταῦθα πρόκειται ἀπέραντον σιδηροδρομικὸν σύμπλεγμα, διανεμημένον εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἑταιρειῶν αἵτινες ἐξασφαλίζουσι κατὰ τρόπον θαυμαστὸν τὰς συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν σπουδαίων κέντρων λίαν ἐκτεταμένης χώρας. Ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι λίαν ζωηρὸς μεταξὺ τῶν ἑταιρειῶν διὰ τὰς κυρίας διαδρομάς. Ἀναφέρομέν τινας ἐκ τῶν μεγάλων διαδρομῶν:

Διαδρομαὶ	Σύμπλεγμα	Ἀποστάσ.	Ταχύτης
New-York-Boston	New-York	364,6 χμ.	77,6 χμ.
» » Philadel.	Reading System	146,7 ,,	66,7 ,,
» » »	Pennsylv. R. R.	138,1 ,,	81,8 ,,
» » Washingt.	,, ,, ,,	355,7 ,,	80,5 ,,
» » Chicago	Wabash Railway	1462,6 ,,	52,0 ,,
» » »	Erie R. R.	1605,8 ,,	67,5 ,,
» » »	Nickle Plate Road	1480,3 ,,	61,8 ,,
» » »	Baltimore and Ohio R. R.	1631,6 ,,	68,6 ,,
» » »	Pennsylv. R. R.	1461,0 ,,	81,2 ,,
» » »	Michigan C.R.R.	1567,2 ,,	79 3 ,,
» » »	N. Y. C. L.	1575,2 ,,	87,5 ,,
Chicago-Los-Angel.	Santa-Fè Railway	3584,9 ,,	64,1 ,,
» » »	Burlington-R.U.P.	4125,5 ,,	70,0 ,,
» San Francisco	Santa-Fé R.	4083,0 ,,	71,3 ,
New-York-St.Louis	N. Y. C. J.	1861,5 ,,	79,2 ,,

Αἱ προκείμεναι διαδρομαί, ὡς καὶ πλεῖσται ὅμοιαι ἄλλαι, ἀπὸ ἀπόψεως μήκους καὶ ταχύτητος ὑπερβαίνουσι σημαντικῶς τὰς τῆς Εὐρώπης καὶ τάσσουσι τοὺς σιδηροδρόμους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὑπεράνω πάντων τῶν ἄλλων.

Κεντρικὴ καὶ Νότιος Ἀμερική. Ἐν ταῖς χώραις ταύταις αἱ ταχύτητές εἰσι περιωρισμέναι, ὡς καὶ τὰ μήκη τῶν διαδρομῶν. Αἱ κατατομαί εἰσι γενικῶς δυσχερεῖς. Αἱ γραμμαὶ ἀνέρχονται μέχρις ὕψους 3194 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Ἡ γραμμὴ Valparaiso-Buenos-Aires, μήκους 1457 χμ, ἀνέρχεται εἰς τὸ προμνησθὲν ὑψόμετρον, πραγματοποιεῖται δ' ἐπ' αὐτῆς μέση ταχύτης 40 χμ.

Αἱ ταχύταται ἐπὶ τοῦ πλανήτου σιδηροδρομικαὶ μεταφοραί. Ἐν τῷ ἀκολούθῳ πίνακι συνοψίζομεν τὰς ἀπὸ 90 χμ. καὶ ἄνω ταχύτητας διαδρομῶν, διὰ τὰς χώρας ἐν αἷς πραγματοποιοῦνται αὗται.

Συμπλέγματα	*Διαδρομὴ μὲ 90 χμ.*		*Διαδρομὴ μὲ 95 χμ.*		*Διαδρομὴ μὲ 100 χμ.*	
	Ἀριθμὸς	*Ἔκτασις*	*Ἀριθμὸς*	*Ἔκτασις*	*Ἀριθμὸς*	*Ἔκτασις*
Καναδᾶς						
Canadian National Railways	9	869,1	4	329,6	1	93,2
» Pacific »	9	1069,3	5	795,8	3	514,4
Ὁλικὸν	18	1938,4	9	1125,4	8	607,6
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι						
Chicago and North Western Railway	3	104,2	1	63,7		
Chicago, Milwaukee, St Paul and Pacific Railway	1	72,1				
New-York Central Railroad	24	3318,1	5	700,8	1	118,8
Pennsylvania Railroad	76	5886,6	10	784,1	3	198,7
Reading Railway System	69	2853,7	54	2070,8	3	99,6
Ὁλικὸν	173	12234,7	70	3619,4	7	417,1
Βέλγιον						
Société Nle des Ch. de fer belges	1	58				
Γερμανία						
Reichsbahn	2	96				
Μεγάλη Βρεττανία						
London Midland and Scottish Railway	36	4078,3	2	346		
» and North Eastern Railway	21	1981,5	4	177,9		
Great Western Railway	52	6814,2	12	1528,2	1	124,4
Ὁλικὸν	109	12874	18	2052,1	1	124,4
Γαλλία						
Etat	7	730				
Midi	3	401,2				
Alsace et Lorraine	12	1438,6				
Paris-Orléans	9	1005,4	1	111,9		
Est	36	5435,1	4	866,3		
Nord	58	9197,9	22	2975,9	1	153,1
Ὁλικὸν	125	18208,2	27	3954,0	1	153,1
Γενικὸν »	428	45109,3	124	10750,9	13	1302,2

Τὸ Fez συνδέεται μετὰ τῆς Casablanca διὰ 323 χμ. σιδηροδρόμου, διατρεχομένων μὲ ταχύτητα 44,4 χμ. Αὐτοκίνητα ἐκτελοῦσι τὴν αὐτὴν ἕνωσιν ἐπὶ διαδρομῆς 286 χμ, μὲ ταχύτητα 49,7 χμ.

Μεταξὺ Casablanca καὶ Marrakech ἔχομεν 247 χμ. σιδηροδρόμου καὶ ταχύτητα 47,8 χμ. Τὴν αὐτὴν ἕνωσιν ὑπηρετοῦσιν αὐτοκίνητα ἐπὶ 239 χμ. μὲ ταχύτητα 56,2 χμ. Ἡ γραμμὴ Tanger-Casablanca ἔχει 415 χμ. καὶ διατρέχεται μὲ ταχύτητα 43,8 χμ. Τὴν αὐτὴν ἕνωσιν ἐξυπηρετοῦσιν αὐτοκίνητα μὲ ταχύτητα 50,2 χμ. ἐπὶ μήκους 364 χμ. Διὰ τὴν ὁλικὴν διαδρομὴν Oran-Casablanca λογίζουσιν 923 χμ, μὲ ταχύτητα 36,8 χμ.

Καναδᾶς. Ὁ Καναδᾶς ἔχει λίαν ἐκτενὲς σύμπλεγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξασφαλίζει ταχυτάτας σχέσεις ἐπί τινων διαδρομῶν. Ἀναφέρομεν τὰς κυριωτέρας διαδρομάς, ὧν τινες κοιναὶ μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Montreal-Vancouver	C.N.R.	4718,8 χμ.	ταχύτης 48,5 χμ.
» »	C. P.R.	4643,1 »	» 50,8 »
Toronto »	C.N.R.	4471,4 »	» 48,0 »
» »	C.P.R.	4354,6 »	» 49,6 »
Montreal - Toronto	C.N.R.	537,4 »	» 89,6 »
» »	C.P.R.	547,9 »	» 87,7 »

Ἐὰν κατανείμωμεν τὰ μήκη τῶν διαδρομῶν τοῦ πίνακος, ἢ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, κατ' ἀναλογίαν συμμετοχῆς τῶν κρατῶν εἰς ἃ ἀναφέρονται, σχηματίζομεν τὸν ἀκόλουθον πίνακα, ἐνδεικτικὸν τῆς κατατάξεως αὐτῶν κατὰ σειρὰν ὑπεροχῆς ταχύτητος, ἤτοι Ἡνωμ. Πολιτεῖαι καὶ εἰς ἀπόστασιν τούτων ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ὁ Καναδᾶς.

Πολιτεῖαι	*Ἀναλογίαι*						*Ὁλικὸν*
	Κατ' ἔκτασιν			*Κατ' ἀριθμὸν*			
	Ταχύτητες						
	90 χμ.	*95 χμ*	*100 χμ.*	*90 χμ.*	*95 χμ.*	*100 χμ.*	
	°/o						
Καναδᾶς	4,3	10,4	46,6	4,3	7,3	30,7	103,6
Ἡν. Πολιτεῖαι	27,	33,7	32,	40,4	56,4	53,	243,4
Βέλγιον	0,1			0,2			0,[illegible]
Γερμανία	0,2			0,4			0,6
Μεγάλη Βρεττανία	28,3	19,1	9,4	25,5	14,5	7,7	104,5
Γαλλία	40,1	36,8	12,	29,2	21,8	7.7	147,6
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	10[illegible],0	[illegible]00,0

Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα βάρη τῶν ταχυτάτων ἐπιβατικῶν συρμῶν

Digitized by Google

τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ὡς πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τῶν εὐρωπαϊκῶν δὲν δύναται παρὰ νὰ θαυμάζῃ τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν Πολιτειῶν ἐκείνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. 1) Cours de chemins de fer de : *Couche, Sevéne, Bricka, Descubes, Martinet, Renevey, Vicaire-Maison, Moutier, Rosenstok, Venderrydt et Minsart, Dufour, Deharme, Lamalle*, κλπ. —2) Λιθόγραφα μαθήματα σιδηροδρομικῆς Ἐθν. Μετσ. Πολυτεχνείου : *Ζωχιοῦ, Ἀργυροπούλου, Πρωτοπαπαδάκη*. —3) *Humbert, Moreau* : Traité complet des chemins de fer. —4) *Carlier* : Les transports. —5) *Neterr* : Voitures et wagons. —6) *Vässeur* : Chemins de fer d'intérêt local. —7) *Blondel-Dubois, Seelfehner-Peter* : La traction électrique. —8) *Pontzen* : Tunnels et terrassements. —9) *Pierre Place* : Chemins de fer (1929—1932).—10) *Deharme-Pulin* : Résistance des trains, traction. —11) *Nadal, Guédon, Sauvage, Lamalle* : La machine locomotive. —12) *Colson* : Economie politique (tome 6me : travaux publics. —13) *Ritter* : Les chemins de fer d'aujourd'hui. —14) Revue générale des chemins de fer. —15) Génie civil. —16) Annales des ponts et chaussées, des mines, des travaux publics de Belgique. —17) Bulletin de l'association internationale du congrés des chemins de fer. —17α) *Fischer* : Commentdura la guerre. —18) *Hütte* : Des ingenieurs taschenbuch III (ἔκδοσις 1928).—19) Materiale mobile ed esercio delle ferrovie. —20) *Corini* : Impriante, movimento et traffico, mecanica de la locomozione. —21) *Esselborn* : Lehrbuch des Tiefbaues. —22) Die eisenbahn Tehnik de Gregenwart. —23) Enzyklopädie des Eisenbahnwesens.

Δ. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

—[ΝΟΜΟΘ.] Τὴν διοίκησιν, οἰκονομικὴν λειτουργιαν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ρυθμίζει νομοθεσία, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς παροχῆς τῆς δεούσης προστασίας εἰς ἐπιχειρήσεις ἐξυπηρετούσας σπουδαίως τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἐξασφαλίσεως εὐθηνῆς, ταχείας καὶ ἀνέτου μεταφορᾶς διὰ τὸ κοινόν. Οἱ κανόνες, οἱ ὁποῖοι τίθενται ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῶν σκοπῶν τούτων, ἀποτελοῦν τὸ σιδηροδρομικὸν δίκαιον ἑκάστης χώρας (διὰ τὸ διεθνὲς σιδηροδρομικὸν δίκαιον βλ. κατωτέρω). Εἰς τοὺς κανόνας τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικαίου δὲν ἀντανακλᾶται μόνον ὁ πολιτισμὸς μιᾶς χώρας, εἰς τὴν γέννησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ὁποίου τὰ μέγιστα τὸ δίκαιον τοῦτο συντελεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, τὰ ὁποῖα σπουδαίως ἡ συγκοινωνία ἐξυπηρετεῖ καὶ προάγει.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς σιδηροδρομικῆς νομοθεσίας, ὁρμωμένης ἀπὸ τῆς ἁπλῆς νομικῆς σχέσεως τοῦ συναλλάγματος μεταξὺ τοῦ ἀποστολέως καὶ τοῦ ἀγωγιάτου, ὡς ὁρίζει ταύτην ὁ ἐμπορικὸς νόμος, εἶναι ἐντελῶς ἐξαιρετική, λόγῳ τῆς εὐρείας ἀναπτύξεως τῶν μεταφορικῶν ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας καλεῖται νὰ ρυθμίσῃ αὕτη. Ἡ φύσις τῆς νομοθεσίας ταύτης ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐπιχειρήσεως, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ κανόνες τοῦ δικαίου τίθενται, καὶ τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ τὸ κράτος πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σιδηροδρομικοῦ του προγράμματος. Εἰς τὰς κρατικὰς μορφὰς τῆς σιδηροδρομικῆς ἐπιχειρήσεως, ἔνθα αὗται ἀποτελοῦν μέρος τῆς διοικητικῆς μηχανῆς ἐντετειχισμένον ἐντὸς τῆς δημοσίας διοικήσεως, ἡ νομοθεσία τῶν σιδηροδρόμων ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ δημοσίου δικαίου, εἰς δὲ τὰς ἰδιωτικὰς μορφὰς ἐφαρμόζονται κανόνες ἰδιωτικοῦ δικαίου, πλὴν ὡρισμένων περιπτώσεων ἀναφερομένων εἰς τὰς σχέσεις τοῦ κράτους πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν καί τινας τῶν σχέσεων τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὸ κοινὸν καὶ τὸ προσωπικὸν αὐτῆς, αἵτινες ρυθμίζονται διὰ κανόνων δημοσίου δικαίου. Γενικῶς, λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπιτελοῦν οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὸ ὁποῖον ὡς ἔργον δημοσίας ὠφελείας καὶ ἐξυπηρετήσεως τοῦ κοινοῦ, ἐνδιαφέρει ἀμέσως τὸ κράτος, ἡ διέπουσα τούτους νομοθεσία ρυθμίζεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ κράτους, ἀνεξαρτήτως ἂν τὰ σιδηροδρομικὰ δίκτυα ἀνήκουν εἰς ἑταιρείαν καὶ ἐκμεταλλεύωνται παρ' αὐτῆς ἢ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος καὶ διοικοῦνται ὑπὸ τύπον αὐτονόμων κρατικῶν ὀργανισμῶν. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐρρυθμίσθη καὶ ρυθμίζεται ἡ λειτουργία τῶν σιδηροδρομικῶν δικτύων τῶν διαφόρων χωρῶν. Κοινοὶ κανόνες δικαίου διὰ πάσας τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ παρέχοντες εἰς τὸ κράτος τὸ δικαίωμα ἐλέγχου τῆς καταστάσεως τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς κυκλοφορίας, δικαίωμα ἐγκρίσεως τῶν τιμολογίων καὶ λοιπῶν ὅρων μεταφορᾶς ἐπιβατῶν, ἀποσκευῶν καὶ ἐμπορευμάτων, εἰς δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ὑποχρέωσιν ἐφαρμογῆς τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους ἐγκρινομένων κανονισμῶν, τῶν ἀφορώντων τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὰς ὥρας ἐργασίας καὶ ἀναπαύσεως αὐτοῦ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω κοινῶν κανόνων δικαίου διὰ πάσας τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις, τὸ κράτος θεσπίζει καὶ ἰδίους κανόνας, ἀφορῶντας τὴν διοίκησιν τῶν εἰς αὐτὸ ἀνηκόντων σιδηροδρομικῶν δικτύων. Τοιοῦτοι κανόνες εἶναι οἱ ἀφορῶντες τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς τὸ κράτος ἀσκεῖ ἄμεσον ἐπίβλεψιν καὶ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν ἀνωτάτων διοικητικῶν ὀργάνων, τὰ ὁποῖα τοῦτο διορίζει.

Νομικὴ ὑπόστασις τῶν ἑταιρειῶν. Τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου χαράσσεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ καὶ ἀνεγείρονται οἱ σταθμοί, τὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ λοιπὰ ἐξαρτήματα τοῦ σιδηροδρόμου, ἀνήκει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κυριότητα τοῦ κράτους, εἴτε ἀπ' ἀρχῆς, εἴτε διὰ νομοθετικῶν μέτρων πρὸ τῆς χαράξεως τῆς γραμμῆς λαμβανομένων καὶ ἀνεξαρτήτως ἂν αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος προβαίνῃ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν γραμμῶν ἢ παραχωρῇ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς ἑταιρείας. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ὑπῆρχεν ἀρχικῶς κατὰ τὴν στρῶσιν τῶν πρώτων, πρὸ ἑκατονταετίας καὶ ἐπέκεινα, σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἡ θεωρία, καθ' ἣν ἡ ἑταιρεία ἀπέκτα, λόγῳ τῆς ἄνευ προθεσμίας παραχωρήσεως τῶν ὑπ' αὐτῆς χαραχθεισῶν γραμμῶν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσίν της, ποιάν τινα κυριότητα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο ἡ χάραξις, βραδύτερον ὅμως τὰ δικαστήρια, ἐν Γαλλίᾳ ἰδίᾳ, ἀπεφάνθησαν ὅτι αἱ παραχωρησιοῦχοι ἑταιρεῖαι μόνον δικαίωμα χρήσεως ἔχουν ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τούτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ κράτος ἔχει τὴν κυριότητα. Αὐτὰ ταῦτα τὰ ἄρθρα 1128 καὶ 2226 τοῦ ἀστικοῦ γαλλικοῦ κώδικος ἐθέσπισαν ὅτι μόνον τὰ ἔχοντα ἐμπορικὴν ἀξίαν πράγματα δύνανται νὰ γίνωσιν ἀντικείμενον συμβάσεως καὶ ὅτι δὲν δύναται κανεὶς ν' ἀποκτήσῃ τὴν κυριότητα πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἐμπορίου. Οὔτε καὶ ἡ ἐγγραφὴ ὑποθήκης ἢ ἡ σύστασις δουλείας εἶναι ἐπιτετραμμένη ἢ ἄσκησις ἄλλου τινὸς ἐμπραγμάτου ἢ ἐνοχικοῦ δικαιώματος. Ἡ κυριότης τοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν γραμμῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ σιδηροδρόμου δὲν λαμβάνει οὐσιαστικὴν μορφὴν ἀπὸ τῆς κτήσεως τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τοῦ κράτους, οὔτε ἀπὸ τῆς δηλώσεως ὅτι τὸ ἔδαφος τοῦτο προορίζεται διὰ κοινὴν χρῆσιν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ κυριότης τοῦ κράτους διατηρεῖται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, μόνον δὲ παραχώρησις τοῦ δικαιώματος τῆς χρήσεως δύναται νὰ γίνῃ εἰς τὰς ἑταιρείας, αἱ ὁποῖαι ἀναλαμβάνουν τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου. Τὸ δικαίωμα τοῦτο παραχωρεῖται πάντοτε ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους καὶ δι' ὡρισμένην χρονικὴν διάρκειαν. Ὁ νομικὸς χαρακτὴρ τοῦ συμβολαίου τῆς παραχωρήσεως στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ παραχωρησιούχου νὰ ἐκτελέσῃ ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἀποζημιώνεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ παραχωροῦντος, ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες ἐπωφελοῦνται τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ἔργου τούτου. Διττῶς δὲ ἀσκεῖται τὸ δικαίωμα τοῦτο, διὰ τῆς εἰσπράξεως διοδίων, ἤτοι ἀντιτίμου τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν κατασκευασθέντων ἔργων, ἢ διὰ τῆς εἰσπράξεως κομίστρων, ἤτοι ἀντιτίμου τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ὑλικοῦ (πλείονα περὶ τούτου εἰς τὸ περὶ τιμολογίων τῶν σιδηροδρόμων). Τὸ συμβόλαιον τῆς παραχωρήσεως περιλαμβάνει δύο κυρίως ἀντικείμενα. Τὰ ἀφορῶντα τοὺς οἰκονομικοὺς ὅρους ταύτης καὶ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων, τὴν συντήρησιν, τοὺς ὅρους μεταφορᾶς καὶ τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς συμβάσεως, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ὁποίας ἢ ἀνανεοῦται, δι' ὡρισμένον πάλιν χρόνον καὶ ὑπὸ ὁριζομένους διὰ νέας συμβάσεως ὅρους, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ τῆς ἑταιρείας, ἢ ἀναλαμβάνει τὸ κράτος τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀπ' εὐθείας, ἢ διὰ τρίτων, τῆς ἀρχικῆς ἑταιρείας ἀποξενουμένης παντὸς καὶ πάσης φύσεως δικαιώματος ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἡ παραχώρησις γίνεται διττῶς, ἢ ἀπ' εὐθείας εἰς ἓν πρόσωπον ἢ μίαν ἑταιρείαν ἢ διὰ δημοπρασίας. Ὁ πρῶτος τρόπος θεωρεῖται πλεονεκτικώτερος, διότι διὰ τοῦ δευτέρου καὶ μειονεκτικαὶ τιμαὶ δύνανται νὰ δοθοῦν καὶ συνεπῶς κίνδυνος ζημιῶν ἐκ μέρους τοῦ ἀναλαμβάνοντος τὴν παραχώρησιν νὰ ὑπάρξῃ. Ἡ μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων μερῶν σύμβασις ἔχει τὴν ἀξίαν ἁπλῆς ὑποσχέσεως μέχρι τῆς διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ κυρώσεως αὐτῆς. Προτιμητέα εἶναι ἡ παραχώρησις εἰς ἑταιρείας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἢ ἀποκτοῦν τὸν τύπον τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν, ὡς καθορίζει ταύτας τὸ ἐμπορικὸν δίκαιον. Ὁ τύπος τῆς ἑταιρείας δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ κράτους, ἐπίσης δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ἡ ὑποκατάστασις τῶν ἑταίρων δι' ἄλλων. Αἱ ἑταιρεῖαι αὗται εἶναι ἐπίσης ὑποχρεωμέναι νὰ μὴ διαθέτουν δι' ἄλλην ἐπιχείρησιν τὰ κεφάλαια αὐτῶν, τὰ ἀρχικῶς προορισθέντα διὰ τὸν σιδηρόδρομον. Διὰ τοῦ συμβολαίου καθορίζεται καὶ τὸ μέρισμα, τὸ ὁποῖον καταβάλλεται εἰς τοὺς μετόχους καὶ τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ αὐξηθῇ ἄνευ ἐπισήμου τροποποιήσεως τῆς συμβάσεως. Ἐπίσης καθορίζονται αἱ ὑποχρεώσεις τῆς παραχωρησιούχου ἑταιρείας, νὰ ἐκτελέσῃ συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως τὰ ἔργα καὶ νὰ συντηρῇ αὐτὰ ἐν καλῇ καταστάσει κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς γραμμῆς. Ἐπίσης ἡ ὑποχρέωσις τῆς μὴ μεταβολῆς τῶν τιμολογίων ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ κράτους. Ὑποχρεοῦται ἐπίσης νὰ παραδώσῃ, μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐν καλῇ καταστάσει τὸ ὑλικόν, τὴν γραμμὴν καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς· διὰ τὴν ἐξασφάλισιν δὲ τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης τῆς ἑταιρείας ἔχει τὸ κράτος τὸ δικαίωμα νὰ κατάσχῃ τὰς εἰσπράξεις τῆς ἑταιρείας κατὰ τὰ πέντε τελευταῖα πρὸ τῆς λήξεως τῆς συμβάσεως ἔτη καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ ταύτας διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς γραμμῆς. Διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεών του δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ παραχωρησιοῦχος νὰ καταθέσῃ ἀνάλογον ἐγγύησιν. Διὰ τῆς συμβάσεως δύναται νὰ παραχωρηθῇ μονοπωλιακῶς ἡ συγκοινωνία εἰς τὴν ἑταιρείαν διὰ τὴν περιοχήν, ἣν ἐκμεταλλεύεται αὕτη συγκοινωνιακῶς, ἢ νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ κατασκευὴ ὁδῶν παραλλήλων πρὸς τὰς γραμμάς της. Εἰς τὴν ἑταιρείαν δύναται νὰ παραχωρηθῇ ἐπίσης ἡ ἀτελὴς εἰσαγωγὴ τῶν διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου προοριζομένων ὑλικῶν, ὑποχρεοῦται ὅμως αὕτη εἰς πληρωμὴν ὡρισμένου φόρου εἰς τὸ κράτος, ἐν τῇ συμβάσει καθοριζομένου.

Ἡ ἑταιρεία ὑποχρεοῦται νὰ μεταφέρῃ δωρεὰν τὰ ταχυδρομεῖα καὶ ἐπὶ ἐκπτώσει τοὺς στρατιωτικούς, ἐκ τῶν ἀνωτάτων δὲ ὑπαλλήλων τοῦ κράτους δωρεὰν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐντεταλμένοι νὰ ἀσκοῦν ὁπωσδήποτε ἔλεγχον ἐπ' αὐτῆς.

Ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως ἢ πολέμου, ἡ ἑταιρεία ἐπιτασσομένη ὑποχρεοῦται νὰ μεταφέρῃ, ἐπὶ ὡρισμένῃ ἐκπτώσει, τὸ ἄψυχον καὶ ἔμψυχον τῆς ἐπιστρατεύσεως ὑλικόν. Τὸ προσωπικὸν δὲ ταύτης, ὅπως καὶ πασῶν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπιστρατεύεται δι' εἰδικῶν νόμων καὶ διαταγμάτων. Παρ' ἡμῖν διὰ τὴν ἐπίταξιν τῶν ἑταιρειῶν καὶ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ προσωπικοῦ των ἰσχύουν ὁ νόμος 325 τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1914 «Περὶ μέτρων ἐξασφαλίσεως τῶν εἰς τὸ κράτος ἀναγκαιουσῶν μεταφορῶν κτλ», ὁ 678 τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1915 «Περὶ λήψεως ἐπειγόντων μέτρων ἐν καιρῷ ἐπιστρατεύσεως κτλ.», ὁ 1469 «Περὶ ἐπιστρατεύσεως πάντων τῶν ὑπεχόντων στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν σιδηροδρομικῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐργατῶν» καὶ τὸ διάταγμα τῆς 16 Σεπτεμβρίου 1926 «Περὶ στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν εἰσφορῶν καὶ ναυλώσεων».

Οἱ κανονισμοὶ οἱ ἀφορῶντες τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ προσωπικοῦ, τὰ ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα αὐτοῦ, τὰς ὥρας ἐργασίας καὶ ἀναπαύσεώς του, ἐπίσης οἱ κανονισμοὶ ὅρων μεταφορᾶς ἐγκρίνονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ κράτους.

Παρ' ἡμῖν οἱ κανονισμοί, οἱ ἀφορῶντες τὸ προσωπικὸν γενικῶς τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων, συντάσσονται καὶ ἐγκρίνονται κατὰ τὴν διαδικασίαν, τὴν ὁποίαν ὁρίζει ὁ νόμος 3752 τῆς 5 Ἰανουαρίου 1929 : «Περὶ κυρώσεως διὰ διαταγμάτων κανονισμῶν τοῦ προσωπικοῦ νομικῶν προσώπων συνδεομένων διὰ συμβάσεως μετὰ τοῦ κράτους πρὸς ἄσκησιν λειτουργίας κοινῆς χρήσεως καὶ ὠφελείας τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας».

Εἰς τὰς συμβάσεις παραχωρήσεως δὲν προβλέπεται ἡ περίπτωσις τῆς πτωχεύσεως ἢ τῆς κατασχέσεως τῶν ἑταιρειῶν, διότι διὰ ταύτας ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ κοινοῦ ἀστικοῦ δικαίου.

Προσωπικόν. Τὰ προσωπικὸν ἀποτελεῖ τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων, εἶναι ὁ μέγιστος συντελεστὴς τοῦ ὑπὸ τοῦ σιδηροδρόμου ἐκτελουμένου μεταφορικοῦ ἔργου, διατίθενται δὲ δι' αὐτὸ τὰ $^2/_8$ περίπου ἐκ τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ ἰδιότης τοῦ προσωπικοῦ καὶ αἱ σχέσεις του πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ρυθμίζονται ἀναλόγως τοῦ δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὰ κρατικὰ σιδηροδρομικὰ δίκτυα οἱ ὑπάλληλοι θεωροῦνται δημόσιοι, προσκτώμενοι εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ἰδιότητα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου καὶ ἀφομοιούμενοι πρὸς τοῦτον ἢ θεωρούμενοι ὡς ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ αὐτονόμων κρατικῶν ὀργανισμῶν.

Εἰς τὰς ἰδιωτικὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις θεωροῦνται ὡς ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ἐφαρμόζεται δι' αὐτούς, πλὴν τῶν εἰδικῶν κανονισμῶν, καὶ ἡ γενικὴ περὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων νομοθεσία.

Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ἔνθα τὸ σύστημα ἐκμεταλλεύσεως εἶναι μικτὸν (κρατικοὶ μὲ ὡρισμένον ποσοστὸν τοῦ κεφαλαίου της εἰς μετοχάς), ἡ νομοθεσία ἡ ρυθμίζουσα τὴν θέσιν τοῦ προσωπικοῦ ἀκολουθεῖ, κατὰ τὰς πλείστας αὐτῆς διατάξεις, τὴν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις ἐφαρμοζομένην.

Συνήθως εἰς πάσας τὰς ἄνω περιπτώσεις τὸ κράτος εἶναι ὁ ἀνώτερος ρυθμιστὴς τῶν κυριωτέρων ζητημάτων τοῦ προσωπικοῦ, εἴτε εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ἀφορῶσι ταῦτα, εἴτε εἰς τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἀσφάλισιν αὐτοῦ. Αἱ νομοθετικαὶ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι γενικώτερον τὴν σιδηροδρομικὴν ἐπιχείρησιν καὶ εἰδικώτερον τὸ προσωπικὸν αὐτῆς, τῇ ἀνωτέρᾳ ἐποπτείᾳ τοῦ κράτους, κυροῦνται καὶ ἐφαρμόζονται.

Αἱ τὰ ζητήματα τοῦ προσωπικοῦ ρυθμίζουσαι διατάξεις δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας· εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουν αἱ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι τὰς ἀπολαυάς, τὰς κυρίας ἢ δευτερευούσας, εἰς τὴν δευτέραν αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀσφάλισιν αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἐργασίας του ἀτυχημάτων, τοῦ γήρατος καὶ τῆς ἀσθενείας, καὶ εἰς τὴν τρίτην αἱ ρυθμίζουσαι τὰς σχέσεις αὐτοῦ μὲ τὴν ἐπιχείρησιν γενικώτερον καὶ εἰδικώτερον τὴν πρόσληψιν προαγωγήν, ἀμοιβὴν ἢ πειθαρχικὴν αὐτοῦ δίωξιν. Τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ζητήματα ρυθμίζονται εἰς μὲν τὰς κρατικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τοῦ κράτους διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ, εἰς δὲ τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Digitized by Google

Τὰ ζητήματα τῆς δε τέρας καὶ τρίτης κατηγορίας, ἀφορῶντα τὴν ἀσφάλισιν, ρυθμίζονται τῶν μὲν ἀτυχημάτων ὑπὸ τοῦ κράτους μόνον, τοῦ δὲ γήρατος καὶ τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν σχέσεων τοῦ προσωπικοῦ πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ τοῦ κράτους, κοινῇ συναινέσει τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ προσωπικοῦ.

Ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι συνήθως αἱ ἰδιωτικαὶ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀκολουθοῦν, οἰκείᾳ βουλήσει, εἰς τὰ ζητήματα τοῦ προσωπικοῦ των τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους διὰ τὰς κρατικὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις χαρασσομένην ὁδόν.

Ἀπολαυαί. Παρ' ἡμῖν αἱ μὲν κύριαι ἀπολαυαὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων καθορίζονται διὰ τῶν διαταγμάτων τῆς 17 Ἰουλίου 1923 «Περὶ κυρώσεως πινάκων μισθολογικῶν κλιμακίων τοῦ προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρόμων ἑλληνικοῦ κράτους» καὶ τῆς 23 Δεκεμβρίου 1925 «Περὶ τιμαριθμικῆς μισθοδοσίας τοῦ προσωπικοῦ Σ.Ε.Κ.», αἱ δὲ δευτερεύουσαι διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 19 Ἰανουαρίου 1926 «Περὶ κανονισμοῦ τῶν δευτερευουσῶν ἀπολαυῶν τοῦ προσωπικοῦ τῶν Σ.Ε.Κ.» καὶ τοῦ «Κανονισμοῦ τῶν ὡρῶν ἐργασίας καὶ ἀναπαύσεως τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀτμηλάτων σιδηροδρόμων».

Αἱ πλείονες τῶν ἰδιωτικῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ἠκολούθησαν τὸν ἀνωτέρω τρόπον καθορισμοῦ τῶν ἀπολαυῶν τοῦ προσωπικοῦ των.

Ἀσφάλισις ἀτυχημάτων. Διὰ τὴν ἀσφάλισιν τοῦ προσωπικοῦ κατὰ τῶν ἀτυχημάτων, ἅτινα ἐπισυμβαίνουσιν εἰς αὐτὸ ἐκ βιαίου συμβάντος κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας του καὶ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς, ἡ εἰς τὰ διάφορα κράτη νομοθεσία ποικίλλει ὅσον ἀφορᾷ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀτυχήματος καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἀποζημιώσεως, ἥτις καταβάλλεται εἰς τὸν παθόντα.

Ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ θεωρίαι περὶ ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων ἐξηφάνισαν τὸ στίγμα τῆς δουλείας, ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ εἰς τὰ διάφορα κράτη ἡ ἀντίληψις ὅτι οἱ ἄνθρωποι οἱ θυσιάζοντες διὰ τὴν ἐργασίαν των ὅλας τὰς δυνάμεις των δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφήνωνται ἀπροστάτευτοι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς θὰ ἐστεροῦντο τῶν μέσων τῆς ζωῆς. Ἐν ἀρχῇ αἱ θεσπισθεῖσαι διατάξεις εἶχον φιλανθρωπικὸν χαρακτῆρα, βραδύτερον ὅμως κατέστησαν διὰ τὸν ἐργοδότην ὑποχρεωτικαί. Αἱ ρυθμίζουσαι γενικῶς τὰ ἐργατικὰ ἀτυχήματα διατάξεις ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ παρεχόμεναι εἰς αὐτὸ ὑπὸ τῶν τυχὸν ὑπαρχόντων εἰδικῶν ἀσφαλιστικῶν αὐτοῦ ταμείων παροχαὶ εἶναι μειονεκτικώτεραι τῶν παρεχομένων ὑπὸ τῶν γενικῶν ἐργατικῶν νόμων.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀσφαλιστικῶν κατὰ τοῦ ἀτυχήματος νομοθεσιῶν ἡ γερμανικὴ ἀσφαλιστικὴ νομοθεσία θεωρεῖται ὡς ἡ εὐρυτέρα ὅλων τῶν ἄλλων κρατῶν. Παρ' ἡμῖν ἡ πρώτη νομοθετικὴ μέριμνα διὰ τὴν κατὰ τοῦ ἀτυχήματος ἀσφάλισιν τοῦ ἐργάτου γενικῶς, καὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ εἰδικώτερον, ἐλήφθη διὰ τοῦ νόμου 551 τῆς 31 Δεκεμβρίου 1914 «Περὶ εὐθύνης πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἐξ ἀτυχήματος ἐν τῇ ἐργασίᾳ παθόντων ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων». Διὰ τοῦ νόμου τούτου καθωρίσθησαν αἱ γενικαὶ προϋποθέσεις τῆς ἀποζημιώσεως, ἡ ἔκτασις αὐτῆς καὶ τὰ δικαιούμενα πρόσωπα, ἡ βεβαίωσις τῶν ἀτυχημάτων καὶ ἡ ἐκδίκασις τῶν ἀγωγῶν καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις, ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὁποίων ἐφηρμόζετο ὁ νόμος οὗτος. Αἱ διατάξεις τοῦ νόμου τούτου ἐτροποποιήθησαν διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νόμου 2114 καὶ τῶν ἄρθρων 1, 2, 3, 4 καὶ 5 τοῦ νόμου 2193, ἐκωδικοποιήθησαν δὲ εἰς ἑνιαῖον κείμενον διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 24 Ἰουλίου 1920 «Περὶ κωδικοποιήσεως τῶν νόμων «Περὶ εὐθύνης πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἐξ ἀτυχήματος ἐν τῇ ἐργασίᾳ παθόντων ἐργατῶν ἢ ὑπαλλήλων». Τὸ διάταγμα τοῦτο ἰσχύει μέχρι σήμερον μὲ ἐλαφρὰς μόνον τροποποιήσεις, ἐπενεχθείσας εἰς τὰ ποσὰ τῶν καταβαλλομένων ἀποζημιώσεων ὑπὸ τοῦ νόμου 4705 τῆς 10 Μαΐου 1930.

Κατὰ τὰ σήμερον ἰσχύοντα παρ' ἡμῖν, αἱ ἀποζημιώσεις τοῦ ἐν ὑπηρεσίᾳ παθόντος ἐκ βιαίου συμβάντος προσωπικοῦ πασῶν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων καθορίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄνω διατάγματος, ἐὰν δὲ τὸ ποσόν, τὸ οὕτω ἐξευρισκόμενον, εἶναι μικρότερον τοῦ ποσοῦ τῆς συντάξεως, ἧς δικαιοῦται ὁ παθὼν ἐκ τῶν λειτουργούντων ταμείων συντάξεων, λαμβάνει οὗτος τὴν σύνταξίν του ἀντὶ τῆς ἀποζημιώσεως. Ἐὰν πρόκειται περὶ ἐκτάκτου προσωπικοῦ, μὴ ὑποκειμένου εἰς ἀσφάλισιν λόγῳ γήρατος, καταβάλλεται αὐτῷ ἡ ἀποζημίωσις τοῦ διατάγματος.

Ἀσφάλισις γήρατος. Ἔχει καθιερωθῇ ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν διαφόρων κρατῶν ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀσφάλισις τοῦ προσωπικοῦ διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς λόγῳ γήρατος ἀνικανότητός του πρὸς ἐργασίαν, διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν ἐντεταλμένων νὰ παρέχουν σύνταξιν εἰς τὸ προσωπικὸν τοῦτο. Αἱ συντάξεις ποικίλλουν ὅσον ἀφορᾷ τὰ παρεχόμενα ποσά, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀντοχὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὸ ποσοστὸν τῶν κρατήσεων ἐκ τῶν ἀποδοχῶν τοῦ ἠσφαλισμένου. Τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀσφάλισιν ἐθέσπισεν ὁ νόμος 2868 τῆς 16ης Ἰουλίου 1922 «Περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων», θέσας τὰς γενικὰς βάσεις τῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν. Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου τούτου ἱδρύθησαν τὰ ταμεῖα συντάξεων τοῦ προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων. Καὶ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου ἐλειτούργει τὸ ταμεῖον συντάξεων τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἑταιρείας ΣΠΑΠ δυνάμει τοῦ νόμου Γ. Κ. Σ. (3220) τῆς 19 Ἰουλίου 1907, ὁ ὁποῖος ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν τῶν σιδηροδρόμων Θεσσαλίας διὰ διατάγματος τῆς 31 Ἰανουαρίου 1920, ὡς καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν τῶν σιδηροδρόμων τῆς Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 19 Νοεμβρίου 1920. Τὸ προσωπικὸν τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων ἠσφαλίσθη κατὰ τοῦ γήρατος ἀπὸ τοῦ 1923, λειτουργοῦν δὲ δύο τοιαῦτα ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα, τὸ ἓν διὰ τὸ προσωπικὸν τοῦ Λαρισαϊκοῦ καὶ τὸ ἕτερον διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν Μακεδονικῶν σιδηροδρόμων.

Ἐκτὸς τῶν εἰς τὰς διαφόρους παρ' ἡμῖν σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις λειτουργούντων ταμείων συντάξεων λειτουργεῖ αὐτοτελὴς ὀργανισμὸς μὲ προορισμὸν τὴν παροχὴν ἐπιδομάτων εἰς πάντας τοὺς σιδηροδρομικοὺς συνταξιούχους. Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος ἱδρύθη διὰ τοῦ ἀπὸ 5 Νοεμβρίου 1927 Ν. Δ. «Περὶ ἱδρύσεως σχηματισμοῦ εἰδικοῦ λογαριασμοῦ τῶν σιδηροδρομικῶν συνταξιούχων». Τὸ διάταγμα τοῦτο ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ νόμου 3828 τῆς 29 Ἰανουαρίου 1929. Διὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου εἶχεν ἐκδοθῇ καὶ προγενέστερον διάταγμα τὴν 23 Δεκεμβρίου 1925, τὸ ὁποῖον δὲν ἔτυχε τῆς δεούσης νομοθετικῆς κυρώσεως. Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν πόρων τοῦ ὀργανισμοῦ συνεισφέρουν πᾶσαι αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις, καὶ μόνον αὗται, ἄνευ ἐπιβαρύνσεως τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν. Τὰ ποσὰ τῶν παρεχομένων ἐπιδομάτων κανονίζονται ἑκάστοτε δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐφ' ἅπαξ βοηθήματα παρέχει εἰς τοὺς ἀπολυομένους ὑπαλλήλους τῶν Σ.Ε.Κ. καὶ τὸ Ταμεῖον Προνοίας τοῦ προσωπικοῦ τῶν Σ.Ε.Κ.

Ἀσφάλισις ἀσθενείας. Τοιαύτην ἀσφάλισιν παρέχουν εἰς τὸ προσωπικὸν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν διαφόρων χωρῶν εἰδικὰ ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα, λειτουργοῦντα ἐπὶ τῆς βάσει εἰδικῶν κανονισμῶν καὶ μὲ πόρους προερχομένους ἐκ κοινῶν καταβολῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων.

Παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον ἀσφαλιστικὸν ταμεῖον κατὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ προσωπικοῦ τῶν Σιδηροδρόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἱδρύθη διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 23 Ἰουνίου 1922 «Περὶ ἐγκρίσεως τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Ταμείου Ἀλληλοβοηθείας τῶν Σιδηροδρόμων τοῦ Κράτους». Τοιαῦτα ταμεῖα λειτουργοῦν καὶ διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν κυριωτέρων παρ' ἡμῖν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων, παρέχουν δὲ δωρεὰν εἰς τοὺς ἠσφαλισμένους, ἐν περιπτώσει ἀσθενείας αὐτῶν ἢ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν των, ἰατρικὴν καὶ νοσοκομειακὴν περίθαλψιν, φάρμακα καὶ χρηματικὰ βοηθήματα ἐν περιπτώσει οἰκονομικῆς δυσπραγίας ἐξ ἀσθενείας προελθούσης. Συντηροῦνται ἐξ ἰσοπόσων καταβολῶν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν μετόχων.

Κατόπιν τοῦ νόμου 5733 τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1932 «Περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων», ὅστις ἐπεκτείνει τὴν ἀσφαλιστικήν του προστασίαν καὶ ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων, θεωρεῖται πιθανὴ ἡ ὑπαγωγὴ ἅπαντος τοῦ εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπηρετοῦντος προσωπικοῦ εἰς τὰς διατάξεις τοῦ γενικοῦ τούτου ἀσφαλιστικοῦ νόμου.

Ἡ θέσις τοῦ προσωπικοῦ ἔναντι τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων. Κανονισμοί. Δι' εἰδικῶν κανονισμῶν ρυθμίζονται γενικώτερον αἱ σχέσεις τοῦ προσωπικοῦ πρὸς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰδικώτερον ὁ τρόπος τῆς παρ' αὐταῖς σταδιοδρομίας αὐτοῦ, ἤτοι ἡ πρόσληψις, ἡ μονιμοποίησις, αἱ προαγωγαί, αἱ μεταθέσεις, αἱ ἄδειαι, αἱ ἀμοιβαὶ καὶ αἱ ποιναί. Οἱ κανονισμοὶ δὲν ἀποτελοῦν κανόνας καθαρῶς συμβατικῆς φύσεως, ἀλλ' οὐσιαστικὸν νόμον ἐν τῇ εὐρείᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ, ὁ ὁποῖος ἀφορᾷ τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔλθουν εἰς σχέσιν μὲ τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς σιδηροδρομικῆς ἐπιχειρήσεως.

Παρ' ἡμῖν ἰσχύει, διὰ πάσας τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις, ὁ γενικὸς κανονισμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐξωτερικῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀτμηλάτων σιδηροδρόμων, ὁ ὁποῖος συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ νόμου ΔΚΗ' (4028) τῆς 24 Ἰανουαρίου 1912 «Περὶ κανονισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ τροχιοδρομικῶν ὑπαλλήλων» καὶ ἐνεκρίθη διὰ τῆς ἀπὸ 3 Μαρτίου 1917 πράξεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Διὰ τοῦ κανονισμοῦ τούτου καθορίζεται ἡ διαίρεσις τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἡ διάκρισις τοῦ προσωπικοῦ, τὰ προσόντα προσλήψεως, ἡ μαθητεία, ἡ μονιμοποίησις, αἱ προαγωγαί, αἱ μεταθέσεις καὶ ἀποσπάσεις, αἱ ἄδειαι, αἱ ποιναί, αἱ ἀμοιβαί, αἱ παραιτήσεις καὶ διὰ γενικῶν διατάξεων αἱ λοιπαὶ λεπτομέρειαι τῆς ὑπηρεσιακῆς σταδιοδρομίας τοῦ προσωπικοῦ. Ὁ κανονισμὸς οὗτος, ὑποστὰς ἀσημάντους τροποποιήσεις, ἰσχύει μέχρι σήμερον, θὰ ἰσχύσῃ δὲ μέχρις ἀντικαταστάσεώς του δι' ἄλλου συντασσομένου καὶ ἐγκρινομένου κατὰ τὴν ὁριζομένην διαδικασίαν ὑπὸ τοῦ νόμου 3752 τοῦ 1929 «Περὶ κυρώσεως διὰ διαταγμάτων κανονισμοῦ προσωπικοῦ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ νομικῶν προσώπων συνδεομένων διὰ συμβάσεων μετὰ τοῦ κράτους πρὸς ἄσκησιν λειτουργίας κοινῆς χρήσεως καὶ ὠφελείας τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας».

Διὰ τὸ προσωπικὸν τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας δὲν ὑπάρχει ἴδιος κανονισμός, ἐφαρμόζονται δὲ συμβουλευτικῶς αἱ διατάξεις τοῦ προμνημονευθέντος κανονισμοῦ τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐξωτερικῆς ὑπηρεσίας.

Διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν Σιδηροδρόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, πλὴν τοῦ ἄνω κανονισμοῦ, ἐφαρμόζονται εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις καὶ διατάξεις ἀφορῶσαι γενικῶς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, πρὸς οὓς οὗτοι ἐξομοιοῦνται.

Κατοικίαι. Τὸ πρόβλημα τῆς παροχῆς κατοικίας εἰς τὸ προσωπικὸν ἀντεμετώπισαν ἐν Εὐρώπῃ πλεῖσται σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἀντιληφθεῖσαι ὅτι, πλὴν τῆς καθαρῶς ἀνθρωπιστικῆς ἀπόψεως, καὶ ὠφελιμιστικὴ τοιαύτη ἐπέβαλλεν, ὅπως ἀποσπάσουν τὸν ὑπάλληλον ἀπὸ τὰς ἀνθυγιεινὰς τρώγλας τῆς πόλεως, εἰς τὰς ὁποίας συνήθως διέμενε, καὶ τὸν ἀποδώσουν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ καθαροῦ ἀέρος τῶν προαστείων. Ὁ ὑγιὴς ὀργανισμὸς ἀποδίδει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν περισσότερα ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ. Οἱ γαλλικοὶ σιδηρόδρομοι τῆς ἑταιρείας Παρισίων-Λυὼν-Μεσογείου (P.L.M.) διέθεσαν κατὰ τὸ 1925 3.826.200 φράγκα διὰ τὴν κατασκευὴν 16.424 οἰκιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐτέθησαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ὑπαλλήλων των. Οἱ τῆς Ἀλσατίας-Λωρραίνης κατεσκεύασαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἰκήματα, εἰς τὰ ὁποῖα στεγάζεται τὸ $^1/_{10}$ τοῦ προσωπικοῦ των. Οἱ κρατικοὶ γαλλικοὶ 3.000 οἰκίας. Ἡ ἑταιρεία δυτικῶν σιδηροδρόμων ἐν Ἀγγλίᾳ 2.715 οἰκίας ἐντὸς τῶν τελευταίων ἐννέα ἐτῶν. Ἐπίσης ἐξαιρετικὴν μέριμναν διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπέδειξαν οἱ γερμανικοί, βελγικοί, ὀλλανδικοὶ καὶ ἰταλικοὶ σιδηρόδρομοι, διὰ τὸ προσωπικὸν τῶν ὁποίων διέθεσε 30 ἑκατομμύρια λιρέττας διὰ τὴν κατασκευὴν οἰκιῶν τὸ ταμεῖον συντάξεων μὲ τόκον 3.75 % καὶ 515 ἑκατομμύρια τὸ κράτος μὲ τόκον 4 %, κατεσκευάσθησαν δὲ καθ' ὅλον τὸ κράτος 5.500 οἰκίαι διὰ τοὺς σιδηροδρομικούς. Ἡ κατασκευὴ τῶν οἰκιῶν γίνεται ἢ ὑπ' αὐτῶν τῶν σιδηροδρομικῶν ἑταιρειῶν ἢ διὰ τῆς ἀναθέσεως τοῦ ἔργου εἰς εἰδικὰς ἑταιρείας ἢ τοὺς οἰκοδομικοὺς συνεταιρισμοὺς τοῦ προσωπικοῦ, ἡ δὲ ἀξία τῆς παραχωρουμένης οἰκίας ἐξοφλεῖται διὰ κρατήσεων συνήθως πενταετῶν ἐκ τῶν ἀποδοχῶν τοῦ προσωπικοῦ. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἑταιρεία σιδηροδρόμων P. L. M. κατεσκεύασεν εἰς τὰς μεσογείους ἀκτὰς οἰκήματα καὶ διὰ τοὺς συνταξιούχους ἐκ τοῦ προσωπικοῦ της.

Παρ' ἡμῖν συστηματικὴ ἐργασία δὲν ἐγένετο μέχρι τῆς στιγμῆς διὰ τὴν σοβαρὰν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τούτου. Ἱδρύθησαν οἰκονομικοί τινες συνεταιρισμοὶ τῶν σιδηροδρομικῶν, ἀλλ' ἐκτὸς ἑνὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅστις ἐπέτυχε τὴν κατασκευὴν 50 περίπου οἰκιῶν διὰ τοὺς συνεταίρους του, οἱ λοιποὶ εἰς οὐδὲν προέβησαν θετικὸν ἔργον, διότι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐξεύρουν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, παρ' ὅλον ὅτι διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 12/15 Νοεμβρίου 1930 ὑπεχρεώθησαν αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις νὰ παράσχουν τὴν ἀπαιτουμένην ἐγγύησιν διὰ νὰ ἐπιτύχουν δάνεια.

Συνδικαλισμός. Ἡ ἕνωσις τοῦ προσωπικοῦ τῶν σιδηροδρόμων εἰς συνδικᾶτα χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς λειτουργίας τῶν πλείστων ἐκ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων, προεκλήθη δὲ ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ προσωπικοῦ ὅπως προασπίσῃ τὰ οἰκονομικά του συμφέροντα καὶ ὅπως ἀγωνισθῇ διὰ τὴν βελτίωσιν αὐτῶν. Κατ' ἀρχὰς τὰ συνδικᾶτα ταῦτα εἶχον ὀλιγάριθμα μέλη, εἰς οὐδεμίαν δὲ διετέλουν μεταξύ των ἐπαφήν· βραδύτερον ὅμως ἐγένοντο πολυάριθμα, ἡνώθησαν δὲ τὰ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ συνδικᾶτα καὶ ἀπετέλεσαν τὰς ἐπαγγελματικὰς ὁμοσπονδιακὰς σιδηροδρομικὰς ἑνώσεις τῶν διαφόρων χωρῶν. Σήμερον καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ὁμοσπονδιῶν τούτων ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν διεθνῆ τῆς Ἄμστερνταμ, ἐλάχισται δὲ τούτων εἰς τὴν τρίτην διεθνῆ τῆς Μόσχας.

Αἱ ἐπαγγελματικαὶ αὗται ὀργανώσεις, προασπίζουσαι τὰ συμφέροντα τοῦ προσωπικοῦ, ἔφθασαν πολλάκις μέχρι κηρύξεως ἀπεργιῶν, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ μῆνας ἀκόμη, ὅπως π. χ. ἡ τοῦ προσωπικοῦ τῆς γαλλικῆς ἑταιρίας P. L. M. κατὰ τὸ 1920. Τὸ πλεῖστον τῶν ἀπεργιῶν ἐσημειώθησαν εὐθὺς μετὰ τὸ πέρας τοῦ μεγάλου πολέμου, ὠφείλοντο δὲ κυρίως εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων,

Digitized by Google

ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τὴν ὑπεράνθρωπον προσπάθειαν, ἥτις ἐχαρακτήρισε τὸ τετραετὲς διάστημα τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλοσφαγῆς. Παρ' ἡμῖν τὸ προσωπικὸν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ὠργανωμένον εἰς συνδέσμους κατὰ δίκτυον, οἱ ὁποῖοι τελοῦν ὑπὸ κοινὴν διοίκησιν τῆς Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας τῶν Σιδηροδρομικῶν, πλὴν τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν σύνδεσμον τῶν ἀνωτέρων σιδηροδρομικῶν ὑπαλλήλων. Μία ἐκ τῶν γενικωτέρων ἀξιοσημειώτων προσπαθειῶν τῶν σιδηροδρομικῶν συνδικάτων εἶναι ἡ ἀνέκαθεν παρὰ τούτων καταβαλλομένη κατὰ τῆς παραχωρήσεως τῶν σιδηροδρομικῶν δικτύων εἰς ἑταιρικὴν ἐκμετάλλευσιν, διότι α γενικαὶ τάσεις τῶν συνδικάτων εἶναι ὑπὲρ τῆς κρατικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην ὁρμῶνται ἐκ γενικωτέρων κοινωνικῶν αἰτιῶν, ἤτοι τῆς ἐχθρότητος πρὸς τὸ κεφάλαιον καὶ τῆς σκέψεως, ὅτι τὰ κέρδη καὶ τὰ μερίσματα τῶν ἑταιρειῶν ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὸν λαόν, ἐνῷ τὰ τυχὸν ὑπὸ τοῦ κράτους πραγματοποιούμενα περιέρχονται πάλιν εἰς τὸ κοινὸν ἐμμέσως. Ἀλλὰ καὶ δι' εἰδικωτέρους λόγους τὰ συνδικᾶτα ἀκολουθοῦν τὴν πολιτικὴν ὑπὲρ τῆς κρατικῆς διοικήσεως, συνισταμένους κυρίως εἰς τὸ ὅτι τὸ κράτος πιέζεται εὐκολώτερον καὶ χωρὶς μεγάλην ἀντίστασιν ἱκανοποιεῖ πολλάκις τὰς ἀπαιτήσεις των. Γνωρίζουν ὅτι τὸ ἰδανικὸν μιᾶς κρατικῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸ κοινὸν καὶ ὄχι νὰ πραγματοποιήσῃ κέρδη.

ΑΓ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ

—[ΔΙΕΘΝ. ΔΙΚ.] Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς διαθέσεως τῶν διὰ τούτων παραγομένων ἀγαθῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τάσις τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν τοῦ συνόλου τῆς ἀνθρωπότητος, τὰς ὁποίας ἐπηύξησεν ὁ σύγχρονος πολιτισμός, ἐπέβαλον τὴν μεταξὺ τῶν κρατῶν συνεννόησιν διὰ τὸν διακανονισμὸν τοῦ τρόπου τῆς ἐλευθέρας μεταξὺ τούτων συγκοινωνίας, διὰ τῆς συνδέσεως τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Τὸν τρόπον τοῦτον ἐρρύθμισαν αἱ διεθνεῖς συμβάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπορρέει τὸ διεθνὲς σιδηροδρομικὸν δίκαιον. Τὸ δίκαιον τοῦτο περιέχει τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἵτινες ἀφοροῦν τὰς διεθνεῖς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μεταφοράς.

Μέχρι τοῦ 1890 ἡ μεταφορὰ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου διεκόπτετο εἰς τὰ σύνορα ἑκάστης χώρας, ὁ δὲ ἀποστολεὺς ὤφειλε ν ἀπευθυνθῇ διὰ τὴν περαιτέρω δι' ἑκάστου κράτους μεταφορὰν εἰς ἀντιπρόσωπον, ὁ ὁποῖος ἀνελάμβανε νὰ ἐκφορτώσῃ ἐκ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ ἑνὸς κράτους καὶ νὰ φορτώσῃ εἰς τὸν σιδηρόδρομον τοῦ ἄλλου κράτους τὸ ἐμπόρευμα. Τὸ τοιοῦτον ἐπέφερε τόσην δυσχέρειαν, καθυστέρησιν καὶ προσθέτους δαπάνας εἰς ἑκάστην μεταφοράν, ὥστε ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον μακρῶν συνεννοήσεων μεταξὺ τῶν διευθύνσεων τῶν διαφόρων σιδηροδρομικῶν δικτύων καὶ ἐπανειλημμένων διασκέψεων.

Διεθνὴς ὀργάνωσις μεταφορῶν. α') *Διεθνεῖς διασκέψεις.* 1) *Διάσκεψις Βέρνης 1890.* Αἱ μεταξὺ τῶν σιδηροδρομικῶν δικτύων τῶν διαφόρων κρατῶν συνεννοήσεις κατέληξαν εἰς σύναψιν εἰδικῶν συμφωνιῶν, ἡ πρώτη τῶν ὁποίων διετυπώθη εἰς σύμβασιν, ὑπογραφεῖσαν τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1890 εἰς Βέρνην ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν κρατῶν Αὐστρίας, Βελγίου, Γαλλίας, Γερμανίας, Ἑλβετίας, Ἰταλίας, Κάτω Χωρῶν, Λουξεμβούργου, Οὐγγαρίας καὶ Ρωσίας, ἥτις, ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀντιπροσωπευθεισῶν κυβερνήσεων, περιεβλήθη ἰσχὺν νόμου.

Αἱ διατάξεις τῆς συμβάσεως ταύτης ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον ἐπίσημον κώδικα τῶν διεθνῶν διὰ σιδηροδρόμου μεταφορῶν. Διὰ τούτων ἐρρυθμίσθη τὸ ζήτημα τῆς ἀποστολῆς διὰ κατ' εὐθεῖαν φορτωτικῆς, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ ὑπηρεσία τοῦ σιδηροδρόμου ἑκάστου τῶν συμβληθέντων κρατῶν ὑπεχρεοῦτο νὰ δέχηται πᾶσαν ἀποστολὴν καὶ νὰ τὴν μεταβιβάζῃ ἀπὸ δικτύου εἰς δίκτυον μέχρι τοῦ τελικοῦ της προορισμοῦ. Δι' εἰδικῶν ἐπίσης διατάξεων ἐρρυθμίσθη τὸ ζήτημα τῆς εὐθύνης τοῦ σιδηροδρόμου ἐν περιπτώσει μερικῆς ἢ ὁλικῆς ἀπωλείας ἢ βλάβης τοῦ ἐμπορεύματος.

Ἐν Βέρνῃ ὑπεγράφησαν ὁμοίας φύσεως συμβάσεις τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1893, 16 Ἰουλίου 1895, 16 Ἰουνίου 1896 καὶ 19 Σεπτεμβρίου 1906, διὰ τῶν ὁποίων ἐγένοντο προσθῆκαι εἰς τὴν ἀρχικὴν σύμβασιν.

Πᾶσαι αἱ δυσχέρειαι τῆς διεθνοῦς μεταφορᾶς ἐτακτοποιήθησαν διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν δύο τούτων γενικῶν ἀρχῶν, τῆς συλλογικῆς εὐθύνης τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῆς κατ' εὐθεῖαν ἀποστολῆς. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ προκύψασα ὠφέλεια εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῶν συμβληθέντων κρατῶν, ὥστε ἡ σύμβασις αὕτη ἐξηκολούθησεν ἰσχύουσα ἀνεπισήμως καὶ κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον μεταξὺ τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν κρατῶν τούτων. Διὰ τῆς συνθήκης δὲ τῶν Βερσαλλιῶν τῆς 15/28 Ἰουνίου 1919, ἥτις ἐθεώρει ὑφισταμένας τὰς προμνησθείσας συμβάσεις, ἐγένετο ἀποδεκτὸν ἐν ἄρθρῳ 366 ὅτι αἱ συμβάσεις αὗται ἔπρεπε ν' ἀνανεωθοῦν, νὰ συναφθῇ δὲ ἐντὸς προθεσμίας πέντε ἐτῶν νέα σύμβασις πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς συμβάσεως τῆς Βέρνης τῆς 14 Ὀκτωβρίου 1890 καὶ τῶν μεταγενεστέρων προσθηκῶν, ἡ νέα δὲ αὕτη σύμβασις νὰ δεσμεύῃ καὶ τὴν Γερμανίαν καὶ ἂν ἀκόμη αὕτη ἠρνεῖτο νὰ μετάσχῃ εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς συμβάσεως. Μέχρι δὲ τῆς συνομολογήσεως τῆς νέας συμβάσεως ἡ Γερμανία θὰ ἔδει νὰ συμμορφοῦται πρὸς τὰς διατάξεις τῆς συμβάσεως τῆς Βέρνης καὶ τῶν προσθηκῶν αὐτῆς. Ἐπίσης εἰς τὸ ἄρθρον 13 τοῦ καταστατικοῦ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἀναφέρεται ὅτι αἱ κυβερνήσεις τῶν μελῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν θὰ ἐφαρμόζουν τὰ δέοντα μέτρα διὰ τὴν ἐξασφάλισιν καὶ διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας τῶν συγκοινωνιῶν.

2) *Διάσκεψις Βαρκελώνης 1921.* Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐτέθη ἀμέσως εἰς οὐσιαστικὴν ἐφαρμογήν, ἐγένετο δὲ ἀφορμὴ σπουδαίας ἐξελίξεως εἰς τὴν ἐλευθέραν διεθνῆ χρησιμοποίησιν τῶν συγκοινωνιῶν, ἥτις ἐσημειώθη διὰ τῆς διεθνοῦς διασκέψεως, ἥτις συνῆλθεν ἐν Βαρκελώνῃ ἀπὸ 10 Μαρτίου μέχρι 10 Ἀπριλίου 1921. Κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν ταύτην ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις τῶν συμβάσεων τῆς ἐλευθερίας τῆς διαμετακομίσεως, ἤτοι τῆς ἐλευθέρας δι' ἀλλοτρίου ἐδάφους διαβάσεως τῶν ἀτόμων, ἀποσκευῶν, ἐμπορευμάτων, ἀτμοπλοίων, ἁμαξῶν, ὀχημάτων καὶ λοιπῶν μεταφορικῶν ὀργάνων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς ὑπὸ διαμετακόμισιν, ἐφ' ὅσον ἡ διαδρομή των διὰ τοῦ ἐδάφους τινὸς ἐκ τῶν συμβληθέντων κρατῶν δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ μέρος ὁλικῆς τινος διαδρομῆς, ἀρχομένης καὶ ἀπολήγούσης ἐκτὸς τῶν συνόρων τοῦ κράτους, διὰ τοῦ ἐδάφους τοῦ ὁποίου ἡ διαμετακόμισις διενεργεῖται. Τὴν σύμβασιν ταύτην ὑπέγραψαν 45 κράτη. Πρὸς τούτοις συνεστήθη ἡ εἰδικὴ συμβουλευτικὴ ἐπιτροπή, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ 18 μέλη καὶ συνεδριάζει ἅπαξ τοῦ ἔτους. Κύριον ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης εἶναι ἡ προετοιμασία τῶν γενικῶν συγκοινωνιακῶν διασκέψεων. Ἐκτὸς τούτου, ἡ συνδιάσκεψις αὕτη ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν τοῦ καθορισμοῦ τοῦ διεθνοῦς καθεστῶτος τῶν σιδηροδρόμων δι' εἰδικῆς συμφωνίας.

3) *Διάσκεψις Γενεύης 1923.* Πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐν τῇ διασκέψει τῆς Βαρκελώνης ἐκφρασθείσης εὐχῆς προσεκλήθησαν τὰ συμβληθέντα κράτη ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐν Γενεύῃ εἰς διάσκεψιν, ἡ ὁποία, συνελθοῦσα τὴν 15 Νοεμβρίου 1923, ὑπέγραψε τὴν σύμβασιν περὶ διεθνοῦς τῶν σιδηροδρόμων καθεστῶτος. Τὴν σύμβασιν ταύτην ὑπέγραψαν ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν Γερμανίας, Αὐστρίας, Βελγίου, Βραζιλίας, Βρεττανίας, Βουλγαρίας, Χιλῆς, Δανίας, Ἐλευθέρας πόλεως τοῦ Δάντσιχ, Ἱσπανίας, Ἐσθονίας, Φινλανδίας, Γαλλίας, Ἑλλάδος, Οὐγγαρίας, Ἰταλίας, Ἰαπωνίας, Λεττονίας, Λιθουανίας, Νορβηγίας, Κάτω Χωρῶν, Πολωνίας, Πορτογαλίας, Ρουμανίας. Σαλβαδόρ, Γιουγκοσλαυΐας, Σιάμ, Σουηδίας, Ἑλβετίας, Τσεχοσλοβακίας καὶ Οὐρουγουάης.

Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης ἐξησφαλίσθη ἡ ἐλευθερία τῶν συγκοινωνιῶν καὶ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς διεθνοῦς συνεργασίας ἐν τῇ ὀργανώσει καὶ ἐκτελέσει τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν. Ὑπεχρεώθησαν τὰ κράτη, τῶν ὁποίων ἑνοῦνται τὰ σιδηροδρομικὰ δίκτυα, νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς λειτουργίας τῶν ὑπαρχουσῶν ἑνωτικῶν γραμμῶν, ἐκεῖνα δὲ τῶν ὁποίων δὲν ἑνοῦνται τὰ δίκτυα, νὰ προέλθουν εἰς ἀμοιβαίας συνεννοήσεις διὰ τὴν ἕνωσιν αὐτῶν. Ὑπεχρεώθησαν ἐπίσης νὰ παράσχουν εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον πᾶσαν δυνατὴν εὐκολίαν μὲ τὴν ὀφειλομένην ταχύτητα καὶ τάξιν.

Καθωρίσθησαν λεπτομερῶς αἱ ἀστυνομικαὶ διατυπώσεις, ὡς καὶ αἱ τελωνειακαὶ τοιαῦται, καθὼς καὶ ἡ ἀμοιβαία χρῆσις τοῦ τροχαίου ὑλικοῦ, αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τῶν ποιουμένων χρῆσιν αὐτοῦ, τὰ διεθνῆ τιμολόγια καὶ οἱ οἰκονομικοὶ διακανονισμοὶ μεταξὺ τῶν σιδηροδρομικῶν διοικήσεων, χωρὶς νὰ θιγῇ ἡ ἐλευθερία αὐτῶν, ἡ ἀφορῶσα τὴν τιμολογιακήν των πολιτικήν.

Ἡ σύμβασις αὕτη ἐκυρώθη, τεθεῖσα ἐν ἰσχύϊ, παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου 3693 τῆς 8 Δεκεμβρίου 1928.

4) *Διάσκεψις Βέρνης 1923.* Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ προαναφερθέντος ἄρθρου τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλιῶν, συνῆλθε, πρωτοβουλίᾳ τῆς ἑλβετικῆς κυβερνήσεως, εἰς Βέρνην προκαταρκτικὴ συνδιάσκεψις τὴν 1 Μαΐου 1923, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνέχεια τῆς ἐν τῇ αὐτῇ πόλει συνελθούσης, ὡς προανεφέρθη, κατὰ τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1890 διασκέψεως. Ἡ συνδιάσκεψις αὕτη κατήρτισε τὰ σχέδια τῶν νέων διεθνῶν συμβάσεων, τὴν δὲ 23 Ὀκτωβρίου 1924 συνῆλθεν ἐν Βέρνῃ ἡ τελικὴ συνδιάσκεψις, καθ' ἣν ὑπεγράφησαν αἱ δύο διεθνεῖς συμβάσεις μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν, αἱ ἀφορῶσαι τὴν μεταφορὰν διὰ σιδηροδρόμων ἐπιβατῶν, ἀποσκευῶν καὶ ἐμπορευμάτων ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κρατῶν Γερμανίας, Αὐστρίας, Βελγίου. Βουλγαρίας, Δανίας, τῆς ἐλευθέρας πόλεως Δάντσιχ, Ἱσπανίας, Ἐσθονίας, Φινλανδίας, Γαλλίας, Ἑλλάδος, Οὐγγαρίας, Ἰταλίας, Λεττονίας, Λιθουανίας, Λουξεμβούργου, Νορβηγίας, Κάτω Χωρῶν, Πολωνίας, Πορτογαλίας, Ρουμανίας. Γιουγκοσλαυΐας, Σουηδίας, Ἑλβετίας καὶ Τσεχοσλοβακίας. Διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἐκ τῶν συμβάσεων τούτων, ἱδρύθη εἰς Βρυξέλλας τὸ διεθνὲς γραφεῖον συμψηφισμοῦ. Αἱ συμβάσεις αὗται ἐπεκυρώθησαν καὶ ἐτέθησαν ἐν ἰσχύϊ παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου 3689 τῆς 8 Δεκεμβρίου 1928.

Αἱ διεθνεῖς αὗται συμβάσεις προέβλεψαν δι' εἰδικοῦ ἄρθρου τὴν ἵδρυσιν κεντρικοῦ γραφείου τῶν διεθνῶν μεταφορῶν διὰ σιδηροδρόμου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπιφορτισμένον νὰ συλλέγῃ πᾶσαν πληροφορίαν ἐνδιαφέρουσαν τὴν ὑπηρεσίαν τῶν διεθνῶν μεταφορῶν, νὰ ἐκδίδῃ ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν ἀναφυομένων μεταξὺ τῶν σιδηροδρομικῶν δικτύων διαφορῶν, νὰ προτείνῃ τὴν σύγκλησιν διασκέψεων κλπ. Τὸ γραφεῖον τοῦτο λειτουργεῖ ἔκτοτε κανονικῶς μὲ ἕδραν τὴν Βέρνην.

Ὑπὸ τῶν αὐτῶν διεθνῶν συμβάσεων προεβλέφθη ἡ δημιουργία τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς τῶν διὰ σιδηροδρόμου μεταφορῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον 250 καὶ πλέον σιδηροδρομικαὶ διοικήσεις τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἡ ἕνωσις αὕτη ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τῶν διατάξεων τῶν συμφωνιῶν τῆς Βέρνης, τὴν αὐθεντικὴν αὐτῶν ἑρμηνείαν καὶ τὴν ἑνιαίαν ῥύθμισιν τῶν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου μεταφορῶν ἀναφυομένων ζητημάτων. Τὸ ἔργον της ἀσκεῖται διὰ μιᾶς τοὐλάχιστον κατ' ἔτος διασκέψεως.

5) *Εὐρωπαϊκὴ διάσκεψις δρομολογίων* (ἐπιβατικῶν ἁμαξοστοιχιῶν). Ἔργον τῆς διασκέψεως ταύτης εἶναι νὰ καθορίζῃ τὰς διεθνεῖς συγκοινωνίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν, νὰ συντελῇ δὲ εἰς τὴν ὁμαλωτέραν καὶ ταχυτέραν διεξαγωγὴν τοῦ ἐπὶ τῶν μεθοριακῶν σταθμῶν ἐλέγχου τοῦ τελωνείου καὶ τῶν διαβατηρίων. Ἡ διάσκεψις αὕτη συνέρχεται κατὰ τὸ δεύτερον δεκαπενθήμερον τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου ἑκάστου ἔτους, δι' εἰδικοῦ δὲ καταστατικοῦ ἔχει καθορισθῆ ὁ τρόπος τῆς κανονικῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. Εἰς τὴν διάσκεψιν ταύτην ὀφείλεται ἡ κατὰ τὸ 1927 σύστασις κατ' εὐθεῖαν συγκοινωνίας ἐπὶ γραμμῆς μήκους 12.000 χιλιομέτρων μεταξὺ Παρισίων—Βερολίνου—Μόσχας—Βλαδιβοστὸκ μετ' ἀνταποκρίσεων πρὸς Πεκῖνον καὶ Τόκιο. Ἐπίσης εἰς ταύτην ὀφείλεται ἡ κατ' εὐθεῖαν διὰ κλιναμαξῶν μεταφορὰ μεταξὺ Βερολίνου—Ἀθηνῶν καὶ Βερολίνου—Κωνσταντινουπόλεως.

6) *Διεθνὴς διάσκεψις δρομολογίων* (ἐμπορικῶν ἁμαξοστοιχιῶν). Κύριος σκοπὸς τῆς διασκέψεως ταύτης εἶναι νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ ῥυθμίζῃ τὰς διεθνεῖς σιδηροδρομικὰς καὶ ἀτμοπλοϊκὰς συγκοινωνίας σύμφωνα μὲ τὰς ἀνάγκας τῶν χωρῶν τῶν ἐνδιαφερομένων σιδηροδρομικῶν διοικήσεων καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς μεταφορᾶς τῶν φορτηγῶν ἁμαξῶν ἐπὶ τῶν μεθοριακῶν ἰδίᾳ σταθμῶν· αὕτη συνέρχεται δὶς τοῦ ἔτους προεδρεύεται δὲ ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκλεγομένης ἀνὰ πενταετίαν. Εἰς τὰς συνεδριάσεις της λαμβάνει συνήθως μέρος καὶ εἷς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπὶ τῆς συγκοινωνίας ἐπιτροπῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ διάσκεψις αὕτη ἐκδίδει κατ' ἄνοιξιν ἑκάστου ἔτους τὸν «Διεθνῆ ὁδηγὸν τῶν ἐμπορικῶν ἁμαξοστοιχιῶν».

6) *Διεθνεῖς Ἑνώσεις.* 1) *Ἕνωσις τῶν γερμανικῶν σιδηροδρομικῶν διοικήσεων.* Ἡ ἕνωσις αὕτη περιλαμβάνει τὰ σιδηροδρομικὰ δίκτυα τῆς Βορείου καὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἱδρυθεῖσα δὲ τὴν 10 Νοεμβρίου 1846 διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν 10 μεγαλυτέρων γερμανικῶν ἑταιρειῶν, ἐπεξετάθη βαθμιαίως καὶ ἐπὶ τῶν αὐστριακῶν, οὐγγρικῶν, ὁλλανδικῶν, δανικῶν, νορβηγικῶν, σουηδικῶν καὶ ἑλβετικῶν ὁμοσπονδιακῶν σιδηροδρόμων, περιλαμβάνουσα δίκτυα μήκους 93.465 χιλιομέτρων. Σκοπὸς τῆς ἑνώσεως εἶναι ἡ ῥύθμισις τῶν ζητημάτων τοῦ προσωπικοῦ, τῆς διοικήσεως, κατασκευῆς, ἐκμεταλλεύσεως, κινήσεως καὶ λοιπῶν τεχνικῶν ζητημάτων, τῶν ἀφορώντων τὰ ἐνδιαφερόμενα σιδηροδρομικὰ δίκτυα. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἑνώσεως ταύτης κατὰ πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν γενικῶν συμφερόντων τῆς συγκοινωνίας. Εἰς ταύτας ὀφείλεται ἡ κωδικοποίησις τῶν θεμελιωδῶν περὶ ἀστυνομίας, περὶ σημάτων, περὶ τεχνικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεως, περὶ ἐκδόσεως βιβλιαρίων εἰσιτηρίων, περὶ ἑνιαίας σιδηροδρομικῆς ὥρας καὶ λοιπῶν σιδηροδρομικῶν ζητημάτων, διατάξεων, αἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν ὄχι μόνον τοῦ ἐνδογερμανικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρομικοῦ δικαίου. Ἡ συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς ἑνώσεως ταύτης γίνεται ἀνὰ τριετίαν, τοῦ χρόνου ὁριζομένου ὑπὸ τῆς ἐντεταλμένης διοικήσεως τῆς ἑνώσεως.

2) *Διεθνὴς ἕνωσις τῶν σιδηροδρόμων.* Συνεστήθη τὴν 1 Δεκεμβρίου 1922 μὲ ἕδραν τοὺς Παρισίους, κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ρουμάνου ἀντιπροσώπου εἰς τὴν ἐν Portorose διάσκεψιν τοῦ 1921, ὑποστηρίξαντος τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς συνενώσεως πασῶν τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ἀτμοπλοϊκῶν διοικήσεων τῆς Εὐρώπης εἰς μίαν κοινὴν ἕνωσιν. Ὁ σκοπὸς τῆς ἑνώσεως εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν προεκτεθέντα τῆς ἑνώσεως τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων, ἀλλὰ σημαντικῶς εὐρύτερος. Εὐρυτέρα ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἔκτασις τῆς ἑνώσεως ταύτης, περιλαμβανούσης 360.000 χιλιόμετρα σιδη-

Digitized by Google

ροδρομικῶν γραμμῶν, ἀνηκουσῶν εἰς 29 χώρας καὶ 57 σιδηροδρομικὰς διοικήσεις. Συγκεκριμένως ἐρευνᾶται ἡ βελτίωσις τῶν ὅρων τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων, μεταξὺ δὲ τῶν ἐργασιῶν της τὸν κυριώτερον ρόλον παίζουν αἱ τεχνικαί, εἰς τὰς ὁποίας μεταξὺ τῶν ἄλλων καταλέγεται καὶ ἡ εἰσαγωγῆς συνεχοῦς τροχοπέδης τῶν ἐμπορικῶν ἁμαξοστοιχιῶν, τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἀξόνων, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὴν κυκλοφορίαν ὀχημάτων κανονικοῦ πλάτους ἐπὶ γραμμῶν μεγάλου πλάτους κλπ. Ὑπὸ μελέτην τῆς ειδικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐπιβατικῆς καὶ ἐμπορικῆς ὑπηρεσίας εὑρίσκεται τὸ ζήτημα τῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τοῦ αὐτοκινήτου ἐπιβαλλομένης συνεργασίας τῶν σιδηροδρόμων πρὸς αὐτό. Ἡ ἕνωσις διοικεῖται ὑπὸ τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς, ἥτις βοηθεῖται εἰς τὸ ἔργον της ὑπὸ ἄλλων ἐπιτροπῶν καὶ ὑπὸ γενικῆς συνελεύσεως κατὰ πενταετίαν συγκαλουμένης.

3) *Διεθνὴς ἕνωσις τοῦ συνεδρίου τῶν σιδηροδρόμων*. Ἡ ἕνωσις αὐτὴ ἐκτείνεται ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γῆς καὶ εἶναι ἡ σημαντικωτέρα τῶν σιδηροδρομικῶν ἑνώσεων. Ἱδρύθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1929 καὶ ἑδρεύει εἰς Βρυξέλλας, περιλαμβάνει δὲ σήμερον 233 σιδηροδρομικὰς διοικήσεις μὲ γραμμὰς μήκους 624.000 χιλιομέτρων. Κύριον σκοπὸν ἔχει νὰ συντελῇ εἰς τὴν πρόοδον τῶν σιδηροδρόμων διὰ τακτικῶν συσκέψεων καὶ ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων. Διευθύνεται ὑπὸ μονίμου ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία συνέρχεται ἅπαξ τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους. Τὰ ὀργανούμενα ὑπὸ ταύτης συνέδρια, ὑπ' ὄψιν τῶν ὁποίων τίθενται τὰ διάφορα ζητήματα, συνέρχονται κατὰ τριετίαν. Τὸ τελευταῖον τοιοῦτον συνῆλθεν ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1930, ἐξήτασε δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ ζήτημα τοῦ μεταξὺ σιδηροδρόμου καὶ αὐτοκινήτου ἀνταγωνισμοῦ.

4) *Διεθνεῖς ἑνώσεις ἐπιβατικῶν καὶ φορτηγῶν ὀχημάτων*. Τῇ προτάσει τοῦ ἰταλικοῦ κράτους ἱδρύθησαν αἱ ἑνώσεις αὗται, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ρύθμισιν τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐπιβατικῶν καὶ φορτηγῶν ὀχημάτων καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῶν.

Συνέδρια. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὑφισταμένων διεθνῶν συμβάσεων εἴτε πρὸς διαρρύθμισιν τῶν διατάξεων αὐτῶν συνέρχονται διεθνῆ σιδηροδρομικὰ συνέδρια, εἴτε ἐντὸς προθεσμίας τακτῆς ὑπὸ τῶν συμβάσεων ὁριζομένης, εἴτε ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος καθοριζομένου ὑπὸ τῶν ἐξουσιοδοτημένων πρὸς τοῦτο γραφείων ἐφαρμογῆς τῶν διεθνῶν συμβάσεων. Λεπτομέρειαι περὶ τούτων ἐξετέθησαν εἰς τὰ περὶ διεθνοῦς ὀργανώσεως τῶν διὰ σιδηροδρόμου μεταφορῶν γραφέντα.

Τύπος. Μεγίστην ἐξυπηρέτησιν προσφέρουν εἰς τὰς διεθνεῖς μεταφορὰς τὰ ὑπὸ διαφόρων σιδηροδρομικῶν ὀργανισμῶν ἐκδιδόμενα περιοδικά, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι: τὸ «Bulletin de l'Association du Congrès International des chemins de fer», ἐκδιδόμενον ἐν Βρυξέλλαις ὑπὸ τῆς διεθνοῦς ἑνώσεως τοῦ συνεδρίου τῶν σιδηροδρόμων, ἡ «Zeitung des Vereins Deutscher Eisenbahnverwaltunger», ἐκδιδομένη ἐν Βερολίνῳ ὑπὸ τῆς ἑνώσεως τῶν γερμανικῶν σιδηροδρομικῶν διοικήσεων, τὸ «Bulletin de l' Union Internationale des Chemins de fer», ἐκδιδόμενον εἰς Παρισίους εἰς γαλλικὴν καὶ γερμανικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τῆς διεθνοῦς ἑνώσεως τῶν σιδηροδρόμων, τὸ «Bulletin des Transports internationaux des chemins de fer», ἐκδιδόμενον ἐν Βέρνῃ ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ γραφείου τῶν διεθνῶν συμβάσεων, ἡ «Révue générale des chemins de fer et des tramways», ἐκδιδομένη ἐν Παρισίοις, τὸ «Archive fur Eisenbahwasen», ἐκδιδόμενον ἐν Βερολίνῳ καὶ τὸ «Chronique des Transports», ἐκδιδόμενον ἐν Παρισίοις ὑπὸ τῆς ἑταιρείας μελετῶν καὶ οἰκονομολογικῶν εἰδήσεων.

Παρ' ἡμῖν τὸ μόνον σιδηροδρομικὸν περιοδικὸν εἶναι ἡ «*Σιδηροδρομικὴ* Ἐπιθεώρησις» (βλ. λ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Ch. de Wisscher*, Le Droit international des communications. — *E. Blume*, Recht des Deutschen Verkenreswesen. — *H. Bonfil*, Droit international public. — *G. Humbert*, Traité complet des chemins de fer. — *M. Bourgin*, L'organisation internationale des voies de communication. — *René Roger*, Manuel juridique théorique et pratique des transports. — *V. Charpentier et Maury*, Traité pratique des chemins de fer.—*A. Perdonnet*, Traité élementaire des chemins de fer.—*P. Wolf*, Die Deutsche Reichsbahn und ihre Beziehungen zu ausländischen eisenbahnen.—*A. Dilgen*, Ἀπόδοσις καὶ σιδηρόδρομοι (διασκευὴ *Κ. Παπακωνσταντίνου*).—*L. Aucoc*, Conférences sur le Droit administratif.—*C. Colson*, Transport et tarifs. — *Tecklenburg*, Ὑπολογισμὸς τῶν δαπανῶν ἐκμεταλλεύσεως τῶν γερμανικῶν σιδηροδρόμων (μετάφρασις *Γ. Κορωναίου*).—*A Picard*, L'exploitation Commerciale des chemins de fer.—*U. Lamalle*, Cours d'Exploitation commerciale. — *H. Berthélemy*, Traité élémentaire du droit administratif. —*R. Thévenez*, Legislation des chemins de fer — *Charles Gide*, Ἀρχαὶ πολιτικῆς οἰκονομίας (μετάφρασις *Σ. Κορώνη*).— *A. Moreau*, L'oeuvre Sociale du P.L.M..—*L. Meunier*, Conditions et Reglementations du travail dans les chemins de fer.—*Bureau International du Travail*, La politique du logement en Europe.—*Π. Πρωτοπαπαδάκη*, Οἰκονομικὴ διαχείρισις τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς γραμμῆς καὶ τῆς χρήσεως τοῦ Σ Π.Α.Π.— *Σ. Κορώνη*, Ἑλληνικοὶ σιδηρόδρομοι καὶ σιδηροδρομικὴ πολιτική.—Ἡ ἀξία τῶν διαφόρων ἐν Ἑλλάδι συγκοινωνιακῶν μέσων ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ σημασία τῆς αὐτονομήσεως κρατικῶν τινων λειτουργιῶν (εἰς Σιδηροδρ. Ἡμερολόγιον Α. Τρουπάκη 1930).—*Γ. Βουγιούκα*, Ἐπὶ τοῦ προσφορωτέρου συστήματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν σιδηροδρόμων μας.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Μετὰ ἑξηκονταετίαν σιδηροδρομικῆς ζωῆς, (εἰς Σιδηροδρ. Ἡμερολόγιον Α. Τρουπάκη 1930).—*Α. Μάτσα*, Τὸ κράτος καὶ οἱ σιδηρόδρομοι ἐν Ἑλλάδι.— *Η. Ἀναστασιάδου*, Ἐγχειρίδιον ἐμπορικοῦ δικαίου.—*Α. Τρουπάκη*, Ἡ θεωρία τοῦ ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου.—*Χ. Κανελλοπούλου*, Σιδηροδρομικὰ τιμολόγια.— *Γ. Πογγῆ*, Σιδηροδρομικὸν δίκαιον.

ΑΓ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ

—**Σιδηρόδρομος *Ἀθηνῶν—Πειραιῶς*** (συντ. Σ.Α.Π.). Γραμμὴ κανονικοῦ πλάτους 1,40 καὶ μήκους 10 χλμ., ἠλεκτροκίνητος, συνδέουσα τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς. Διὰ τοῦ νόμου ΤΖ' τῆς 22 Νοεμβρίου 1855 ἐπετράπη ἡ παραχώρησις εἰς ἰδιώτην ἢ ἑταιρείαν ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος πρὸς σύστασιν σιδηροδρόμων ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ, μὲ δικαίωμα ἐκμεταλλεύσεως 55 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς παραχωρήσεως, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ καθορισθῇ διὰ διατάγματος. Τὴν 10 Ἰουνίου 1857 ἐξεδόθη ὁ νόμος ΥΚΓ', ὁ ὁποῖος ἐτροποποίησε τὸν ΤΖ', ἰδίως εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς παραχωρήσεως, τὸ ὁποῖον καθώρισεν εἰς οὐχὶ πλέον τῶν 75 ἐτῶν Τὸ διάταγμα, τὸ ὁποῖον προεβλέπετο ὑπὸ τὸν νόμον ΤΖ', ἐξεδόθη τὴν 8 Ὀκτωβρίου 1857, δι' αὐτοῦ δὲ ἐκανονίσθησαν αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου καὶ εἰδικώτερον ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῆς γραμμῆς καὶ τῶν ὀχημάτων, ὡς καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐμπορευμάτων. Ἡ κατασκευὴ τῆς γραμμῆς παρεχωρήθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν Φ. Φεράλδην, τοῦ ὁποίου ἡ προσφορὰ ἐκρίθη συμφερωτέρα κατὰ τὴν γενομένην τὴν 30 Νοεμβρίου 1857 δημοπρασίαν. Οὗτος ὅμως ἐκηρύχθη ἔκπτωτος, λόγῳ μὴ ἐκτελέσεως τῶν συμφωνηθέντων, ἐγένετο δὲ νέος μειοδοτικὸς διαγωνισμὸς τὴν 10 Μαρτίου 1861, κατόπιν τοῦ ὁποίου παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα τῆς κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως εἰς τοὺς Δεκάζ, Δελαλοργανῆ, Σιαρᾶ καὶ Φαβιανὸν Πανανέλην, ὑπογραφείσης τὴν 20 Μαΐου 1861 καὶ τῆς σχετικῆς συμβάσεως. Ἀλλὰ ἡ σύμβασις αὕτη ἠκυρώθη, μὴ κατασκευασθέντων εἰμὴ ἐλαχίστων ἔργων ἐμπροθέσμως, ἐγένετο δὲ νέα τοιαύτη μετὰ τοῦ Ε. Peckerinc τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1867. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης ὑπεχρεώθη ὁ ἀνάδοχος νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως τὰς ἐργασίας διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ νὰ ἀποπερατώσῃ ταύτας ἐντὸς ἐννεαμήνου προθεσμίας. Οὔτε ὅμως ὑπὸ τούτου ἐπερατώθησαν τὰ ἔργα, μετεβίβασε δὲ οὗτος βραδύτερον τὰς ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρεώσεις του εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ συσταθεῖσαν καὶ ἑδρεύουσαν τότε ἑταιρείαν τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ σιδηροδρόμου, ἡ ὁποία καὶ ἐξηκολούθησε τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων, συγχωνευθεῖσα βραδύτερον μὲ τὴν ὑπὸ τὸν Σ Ψύχαν ἑταιρείαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἀναλάβει διὰ συμβάσεως τὴν κατασκευὴν τῆς προεκτάσεως τῆς γραμμῆς ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ Μοναστηρακίου μέχρι τῆς Ὁμονοίας.

Ἔναρξις ἐκμεταλλεύσεως τῆς γραμμῆς ταύτης ἐγένετο κατὰ τὸ 1869 ἐπὶ 9 χιλιόμετρα, ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπολοίπου ἐξ ἑνὸς χιλιομέτρου κατὰ τὸ 1896. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς γραμμῆς ταύτης ἐξακολουθεῖ κανονικῶς.

—**Σιδηρόδρομοι *Ἀττικῆς*** (συντ. Σ. Α.). Γραμμὴ στενοῦ πλάτους 1 μ. καὶ μήκους 73 χλμ., συνδέουσα τὰς Ἀθήνας μετὰ τῆς Κηφισιᾶς διὰ μιᾶς διακλαδώσεως ἐξ Ἡρακλείου πρὸς Κηφισιάν, τῆς κυρίας γραμμῆς συνδεούσης τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Λαυρείου. Ἡ ἀρχικὴ σύμβασις διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν—Λαυρείου ὑπεγράφη τὴν 4ην Μαΐου 1882 μετὰ τῆς ἑταιρείας μεταλλουργείων Λαυρείου, ἥτις ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συστήσῃ ἀνώνυμον ἑλληνικὴν ἑταιρείαν ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν καὶ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς ταύτην τὰ δικαιώματά της. Εἰς τὴν ἑταιρείαν ταύτην, ἥτις ὑπεχρεώθη νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν κατασκευὴν ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, παρεχωρήθη ἀποκλειστικὸν προνόμιον ἐκμεταλλεύσεως διὰ 99 ἔτη.

Ἡ κατασκευὴ τῆς γραμμῆς ταύτης συνετελέσθη κατὰ τὸ ἔτος 1885, ὁπότε καὶ ἤρχισεν ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῆς. Διὰ μεταγενεστέρων τροποποιήσεων κατὰ τὸ 1891 καὶ 1901 τῆς ἀρχικῆς συμβάσεως, ὑπεχρεώθη ἡ ἑταιρεία νὰ προβῇ εἰς ἐξωραϊστικὰ ἔργα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἄλσους τῆς Κηφισιᾶς. Ἡ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Λαυρείου ἐδόθη πρὸς ἐκμετάλλευσιν εἰς τὴν ἑταιρείαν Σ Π. Α. Π. τὴν 14ην Νοεμβρίου 1929, ὑπαχθεῖσα εἰς τὰ δίκτυα, τῶν ὁποίων ἡ ἑταιρεία αὕτη ἔχει τὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἡ δὲ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Κηφισιᾶς ἐλήφθη εἰς τὴν ἑταιρείαν μεταφορῶν, ἥτις ἀνέλαβε διὰ συμβάσεως τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἠλεκτροκινήσεως της.

—**Σιδηρόδρομοι *Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος*** (συντ. Σ. Β. Δ. Ε). Γραμμὴ στενοῦ πλάτους 1 μ. καὶ μήκους 75 χλμ., συνδέουσα τὸ Κρυονέριον διὰ Μεσολογγίου μετὰ τοῦ Ἀγρινίου καὶ τὸ Αἰτωλικὸν μετὰ τῆς Κατοχῆς. Ἡ ἀπὸ Πατρῶν εἰς Κρυονέριον συγκοινωνία, ἐκ χιλιομέτρων 15, ἐξυπηρετεῖται δι' ἀτμοπλοίου ἐκμεταλλευομένου ὑπὸ τῆς ἑταιρείας. Τὴν 24 Ὀκτωβρίου ὑπεγράφη ἡ σύμβασις μετὰ τοῦ Λ. Ρῶσσελς, ἀντιπροσώπου τῆς ἐν Βελγίῳ Μαμπὶλ καὶ Γκινότ, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς ἐντὸς διετίας, μὲ παραχώρησιν προνομίου ἀποκλειστικῆς ἐκμεταλλεύσεως διὰ 99 ἔτη. Ἡ γραμμὴ αὕτη περιελάμβανε 43 χλμ., ἐπρόκειτο δὲ νὰ συνδέσῃ τὸ Μεσολόγγιον μὲ τὸ Ἀγρίνιον. Τὴν 12 Δεκεμβρίου 1889 ὑπεγράφη σύμβασις μετὰ τοῦ Χ. Ἀποστολίδη διὰ τὴν κατασκευὴν γραμμῆς τοῦ αὐτοῦ πλάτους ἀπὸ Ἀγρινίου εἰς Κρυονέριον, μὲ προθεσμίαν ἀποπερατώσεως δύο ἐτῶν καὶ δικαίωμα ἐκμεταλλεύσεως 99 ἐτῶν. Εἰς τοῦτον, ὑποχρεωθέντα νὰ συστήσῃ ἐντὸς διμήνου ἀνώνυμον ἑλληνικὴν ἑταιρείαν μὲ κεφάλαια τριῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν καὶ ἕδραν τὰς Ἀθήνας, ἀνετέθη διὰ τῆς αὐτῆς συμβάσεως ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς γραμμῆς Μεσολογγίου—Ἀγρινίου. Τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1909 ὑπεγράφη ἑτέρα σύμβασις μετὰ τῆς ἑταιρείας τοῦ σιδηροδρόμου Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐξεμεταλλεύετο τὰς κατασκευασθείσας διὰ τῶν προγενεστέρων συμβάσεων γραμμὰς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1891, διὰ τὴν κατασκευὴν γραμμῆς ἀπὸ τῆς ἐν πόλει Μεσολογγίου πλατείας Βότσαρη μέχρι τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰτωλικοῦ μέχρι τῆς Κατοχῆς. Αἱ γραμμαὶ αὗται ἔδει νὰ κατασκευασθοῦν ἐντὸς διετίας, μὲ δικαίωμα ἐκμεταλλεύσεως διὰ χρονικὸν διάστημα ἴσον πρὸς τὸ ὑπολειπόμενον διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς γραμμῆς Κρυονερίου—Μεσολογγίου—Ἀγρινίου. Ἡ κατασκευὴ τῶν γραμμῶν τούτων ἐπερατώθη κατὰ τὸ ἔτος 1912, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρχισε καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἑταιρείας βορειοδυτικῶν σιδηροδρόμων, ἡ ὁποία ἐξεμεταλλεύετο καὶ τὰς ὑπολοίπους γραμμὰς τοῦ δικτύου τούτου καὶ ἐκμεταλλεύεται αὐτὰς μέχρι σήμερον.

—**Σιδηρόδρομοι *Ἑλληνικοῦ Κράτους*** (συντ. Σ. Ε. Κ.). Σύμπλεγμα δικτύων πλάτους κανονικοῦ μὲν 1.44 μ. καὶ μήκους ἐν ἐκμεταλλεύσει γραμμῶν 1.262,506 χλμ., στενοῦ δὲ πλάτους 0,60 μ. καὶ μήκους 65.900 χλμ., ἤτοι συνολικοῦ μήκους 1.328.406 χλμ. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δικτύων κανονικοῦ πλάτους 1.44 μ: Πειραιῶς—Πλατὺ χλμ. 528,083, Θεσσαλονίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως (Δεδεάγατς) χλμ. 448,734, Θεσσαλονίκης—Φλωρίνης 209.039 χλμ., Θεσσαλονίκης—Εἰδομένης χλμ. 76,650 καὶ Σαρακλῆ—Σταυροῦ στενῆς γραμμῆς 0,60 μ. καὶ χλμ. 65,900. Εἰς τὴν κυρίαν ἐν ἐκμεταλλεύσει γραμμὴν προστίθεται μῆκος παρακαμπτηρίων γραμμῶν ἐξ 179,663 χλμ., οὕτω δὲ τὸ γενικὸν σύνολον τῶν γραμμῶν ἀνέρχεται εἰς 1,508.069 χλμ. Διὰ τοῦ νόμου ΑΨΜΕ' τῆς 7 Ἀπριλίου 1889 ἐπετράπη εἰς τὴν κυβέρνησιν νὰ ἐκχωρήσῃ τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Δεμερλῆ—Συνόρων (Π. Δ. Σ.). Τὴν 15 Ἰουλίου 1889 ὑπεγράφη σύμβασις μετὰ τοῦ Eckersley, ἀντιπροσώπου ἰδιωτικῆς ἑταιρείας διὰ κατασκευὴν γραμμῆς κανονικοῦ πλάτους 1,44 μ. ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Λάρισαν μετὰ ἑνώσεως πρὸς γραμμὴν μεταξὺ Σκοπίων καὶ Θεσσαλονίκης. Ἡ ἑταιρεία ὅμως αὕτη ἠμέλησε τὴν κατασκευὴν καὶ ἐγκατέλιπε τὸ ἔργον, δι' ὃ καὶ ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τὴν 29 Μαρτίου 1894 δι' ἀποφάσεως τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐκπεσούσης ὑπὲρ τοῦ κράτους τῆς ἐκ 200.000 φράγκων ἐγγυήσεως αὐτῆς. Τὴν 9 Μαρτίου 1900 ὑπεγράφη ἑτέρα σύμβασις διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς ταύτης μετὰ τοῦ βαρώνου Γ. δὲ Ρέουτερ, προέδρου τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς «Eastern Railway Construction Syndicate Ltd». Ἡ σύμβασις αὕτη ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ νόμου ΒΨΝΔ' τῆς 8 Ἀπριλίου 1900, ὑπεχρεώθη δὲ διὰ ταύτης ἡ ἀνάδοχος ἑταιρεία νὰ συστήσῃ ἑλληνικὴν ἀνώνυμον ἑταιρείαν μὲ κεφάλαιον 10.000.000 δρχ., ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἑταιρεία τῶν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων» μὲ ἕδραν τοὺς Παρισίους καὶ μὲ διοικητικὸν συμβούλιον ἑνδεκαμελές, τοῦ ὁποίου τὰ τρία μέλη νὰ διορίζωνται ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Διὰ τῆς αὐτῆς συμβάσεως παρεχωρήθη ἡ ἐκμετάλλευσις εἰς τὴν ἀνάδοχον ἑταιρείαν διὰ 99 ἔτη, καθωρίσθη δ' ἐν αὐτῇ ὅτι, ἂν ἡ κυβέρνησις ἤθελεν ἀποφασίσει νὰ προεκτείνῃ τὸν σιδηρόδρομον πέραν τῆς Λαρίσης μέχρι τῶν συνόρων, διὰ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, ἡ ἑταιρεία θὰ ὑπεχρεοῦτο νὰ κατασκευάσῃ τὴν προέκτασιν ἀντὶ 4.888.000 φρ. χρυσῶν. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς προεκτάσεως ταύτης συνήφθη εἰδικὴ σύμβασις τὴν 30 Ἰουνίου 1906 μετὰ τῶν διαχειριστῶν τῆς ἑταιρείας Γεωργιάδη καὶ Ρισσερόλ. Τὴν 7ην Μαρτίου 1904, περατωθείσης τῆς κατασκευῆς τῆς μεταξὺ Πειραιῶς—Χαλκίδος—Θηβῶν γραμμῆς, ἐγένετο ἡ ἔναρξις τῆς ἐκμεταλλεύσεως της. Ἡ κατασκευὴ τῆς γραμμῆς ταύτης εἶχεν ἀνατεθῆ ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ἑλληνικῶν σιδηροδρόμων εἰς τὴν ἑταιρείαν Batignolles, ἐπερατώθη δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1911 ἅπασα ἡ γραμμὴ ἀπὸ Πειραιῶς μέχρι Παπαπουλίου, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς ἐκμετάλλευσιν τμηματικῶς. Τὴν 12 Ἰανουαρίου 1914 ὑπεγράφη ἐν Παρισίοις σύμβασις μετὰ τοῦ Γ. Γκοσέν, προέδρου τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς ἑταιρείας κατασκευῆς Batignolles, διὰ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμου ἑνώνοντος τὸ δίκτυον τῆς ἑταιρείας ἑλληνικῶν σιδηροδρόμων καὶ τὴν γραμμὴν Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης—Σκοπίων. Ἡ ἑνωτικὴ γραμμὴ παρεδόθη εἰς ἐκμετάλλευσιν κατὰ Μάϊον τοῦ ἔτους 1916, κατὰ Μάρτιον δὲ τοῦ 1918 ἡ γραμμὴ Κατερίνης—Πλατύ, ἐπιτευχθέντος οὕτω τοῦ σκοποῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ ἑνωτικοῦ σιδηροδρόμου ἐπεδιώκετο. Τὴν

Digitized by Google

12 Ἰανουαρίου 1914 ὑπεγράφη ἐν Παρισίοις σύμβασις μετὰ τῆς ἑταιρείας Batignolles διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν μετοχῶν τῆς ἑταιρείας τῶν ἑλληνικῶν σιδηροδρόμων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Ἡ σύμβασις αὕτη ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ νόμου 162 τῆς 11 Μαρτίου 1914. Διὰ ταύτης ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἠγόρασε τὰς 40.000 μετοχὰς τῆς ἄνω ἑταιρείας ἀντὶ 13.000.000 φράγκων. Πλὴν τῶν γραμμῶν τούτων, εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου περιῆλθον μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μακεδονίας, συγκεκριμένως δὲ τὴν 2 Ὀκτωβρίου 1915, αἱ ἐν αὐτῇ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ Θεσσαλονίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως, Θεσσαλονίκης—Σκοπίων καὶ Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου. Οὕτω τὴν 2 Νοεμβρίου 1917, διὰ τοῦ νόμου 1024 «Περὶ διοικήσεως τῶν σιδηροδρόμων τοῦ κράτους», τὸ κράτος ἀνέλαβεν ἀμέσως τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ διοίκησιν, συστῆσαν ἰδίαν δημοσίαν ὑπηρεσίαν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σιδηρόδρομοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους» (Σ.Ε.Κ.) τῶν εἰς αὐτὸ ἀνηκόντων δικτύων, ἅτινα ἦσαν: α) Πειραιῶς—Δεμερλῆ—Παπαπούλι μετὰ τῶν διακλαδώσεων Χαλκίδος καὶ Στυλίδος, 6) γραμμὴ Παπαπούλι—Πλατὺ μετὰ τῆς ἑνωτικῆς γραμμῆς ἀπὸ τῆς γεφύρας Ἀξιοῦ εἰς Τοψίν, γ) γραμμὴ Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου, καθ' ὅσον εὑρίσκετο εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, δ) γραμμὴ Θεσσαλονίκης—Σκοπίων καθ' ὅσον εὑρίσκετο εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ε) γραμμὴ Θεσσαλονίκης—Δεδέαγατς, καθ' ὅσον εὑρίσκετο εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ἡ ἐπίσημος ἐξαγορὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προαναφερθέντων δικτύων ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης, τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης—Κωνσταντινουπόλεως διὰ συμβάσεως τὴν 3 Μαρτίου 1920, μετὰ τῆς ἑταιρείας τοῦ ὀθωμανικοῦ ἑνωτικοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης—Κωνσταντινουπόλεως, κυρωθείσης ὑπὸ τοῦ νόμου 2467 τῆς 20ῆς Αὐγούστου 1920, τοῦ δὲ Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου καὶ Θεσσαλονίκης—Γευγελῆς διὰ συμβάσεως τὴν 17 Φεβρουαρίου 1925 μετὰ τῆς αὐτῆς ἑταιρείας, κυρωθείσης τελικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου 3751 τῆς 11 Ἰουνίου 1928.

— **Σιδηρόδρομοι** ***Θεσσαλίας***. Γραμμὴ στενοῦ πλάτους 1 μ. εἰς μῆκος 202 χλμ. καὶ στενοτάτου πλάτους 0,60 μ. εἰς μῆκος 28 χλμ., συνδέουσα τὸν Βόλον διὰ Βελεστίνου μὲ τὴν Λάρισαν καὶ τὸν Βολον διὰ Βελεστίνου μὲ τὰ Τρίκκαλα καὶ Καλαμπάκαν, ὡς καὶ τὸν Βόλον μετὰ τῶν Μηλεῶν. Ἡ ἀρχικὴ παραχώρησις τοῦ δικαιώματος κατασκευῆς γραμμῆς μεταξὺ Λαρίσης—Βόλου ἐδόθη διὰ συμβάσεως εἰς τὸν Ε. δὲ Κιρίκο, ἀντιπρόσωπον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τραπεζίτου Θ. Μαυρογορδάτου, τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1881, δι' ἑτέρας δὲ συμβάσεως, ὑπογραφείσης ὑπὸ ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοῦ τραπεζίτου, ἐδόθη εἰς τοῦτον τὴν 13 Μαΐου 1882 τὸ δικαίωμα τῆς κατασκευῆς, πλὴν τῆς ἄνω γραμμῆς, καὶ τῆς γραμμῆς ἀπὸ Βελεστίνου εἰς Καλαμπάκαν. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης, ἥτις ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου ΑΜΗ' τῆς 22 Ἰουλίου 1882, ὑπεχρεώθη ὁ ἀνάδοχος νὰ συστήσῃ ἀνώνυμον ἑταιρείαν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ μετεβιβάζοντο αἱ ὑπὸ τούτου ἀναληφθεῖσαι ὑποχρεώσεις. Προνόμιον ἀποκλειστικῆς ἐκμεταλλεύσεως παρεχωρήθη διὰ 99 ἔτη. Ἡ γραμμὴ αὕτη ἔδει νὰ ἔχῃ πλάτος 1 μ., νὰ κατασκευασθῇ δὲ ἐντὸς 18 μηνῶν. Τῆς γραμμῆς ταύτης ἐδόθησαν εἰς ἐκμετάλλευσιν 48 χλμ. κατὰ τὸ 1884, 127 χλμ. κατὰ τὸ 1885 καὶ 202 χλμ. κατὰ τὸ 1886. Τὴν 16 Δεκεμβρίου 1892 ὑπεγράφη σύμβασις μετὰ τῆς ἑταιρείας σιδηροδρόμων Θεσσαλίας, ἥτις κατεσκεύασε, συνεπείᾳ τῶν ἄνω συμβάσεων, καὶ ἐξεμεταλλεύετο τὴν γραμμήν, διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν γραμμῆς πλάτους 0,60 ἀπὸ Βόλου εἰς Λεχώνια μετὰ προεκτάσεως καὶ διακλαδώσεως πρὸς τὴν γέφυραν Κουφάλας. Δυνάμει τῆς συμβάσεως ταύτης, ἡ ὁποία ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ νόμου ΒΡϞΒ' τῆς 30 Μαρτίου 1893, κατεσκευάσθη καὶ ἐδόθη εἰς ἐκμετάλλευσιν τμῆμα γραμμῆς ἐκ 13 χλμ. περίπου κατὰ τὸ ἔτος 1896. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς γραμμῆς ἀπὸ Βόλου εἰς Λεχώνια ἐπεξετάθη μέχρι Μηλεῶν κατόπιν συμβάσεως, ἥτις ὑπεγράφη τὴν 26 Φεβρουαρίου 1900 μετὰ τῆς ἑταιρείας σιδηροδρόμων Θεσσαλίας καὶ ἐκυρώθη διὰ τοῦ νόμου ΒΨΝΘ' τῆς 8 Ἀπριλίου 1900. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης ὑπεχρεώθη ἡ ἑταιρεία νὰ προβῇ εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς ταύτης, παρεχωρήθη δὲ εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα τῆς ἐκμεταλλεύσεώς της διὰ χρονικὸν διάστημα ἴσον πρὸς τὸ ὑπολειπόμενον διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν γραμμῶν Βόλου—Λαρίσης καὶ Βελεστίνου—Καλαμπάκας. Τὸ τμῆμα τοῦτο, ἐκ 16 χλμ. περίπου, παρεδόθη εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν κατὰ τὸ ἔτος 1903, ἀπεπερατώθη δὲ οὕτω ἡ κατασκευὴ ἅπαντος τοῦ δικτύου τῶν Θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων. Τὴν 31 Μαρτίου 1914 ὑπεγράφη σύμβασις μετὰ τῆς ἑταιρείας τῶν σιδηροδρόμων Θεσσαλίας διὰ τὴν σύνταξιν μελέτης διαπλατύνσεως (εἰς πλάτος 1.44 μ.) τῶν γραμμῶν ἀπὸ Βόλου εἰς Λάρισαν καὶ ἀπὸ Βελεστίνου εἰς Καλαμπάκαν, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθῇ δαπάναις τοῦ κράτους τῇ μερίμνῃ τῆς ἑταιρείας, ἀλλὰ δὲν ἐξετελέσθη. Διὰ τὴν διαπλάτυνσιν τῆς γραμμῆς ἀνέλαβε καὶ νεωτέραν ὑποχρέωσιν ἡ ἑταιρεία τῶν σιδηροδρόμων Θεσσαλίας διὰ τῆς συμβάσεως, ἥτις ὑπεγράφη μετὰ τῆς ἑταιρείας ταύτης τὴν 10 Ἰουλίου 1926 καὶ ἐκυρώθη διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 10/13 Ἰουλίου 1926 «Περὶ κυρώσεως συμβάσεως μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ τῆς ἑταιρείας «Σιδηρόδρομος Θεσσαλίας». Διὰ τῆς αὐτῆς συμβάσεως καθωρίσθη δικαίωμα τοῦ κράτους νὰ ἐξαγοράσῃ ἅπαντα τὰ δίκτυα τοῦ σιδηροδρόμου τούτου μετὰ πάροδον 30 ἐτῶν.

— **Σιδηρόδρομοι** ***Θρᾴκης*** (Γαλλοελληνικὴ Ἑταιρεία Σιδηροδρόμων). Γραμμὴ κανονικοῦ πλάτους 1.44 μ. καὶ μήκους 185 χλμ., συνδέουσα τὴν Ἀλεξανδρούπολιν (Δεδέαγατς) μετὰ τοῦ Πυθίου—Ἀδριανουπόλεως—Σβίλεγκραδ. Ἡ γραμμὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν ἑταιρείαν ἐκμεταλλεύσεως τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων, ἀποτελοῦσα συνέχειαν τῆς ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Ἀλεξανδρούπολιν γραμμῆς, ἥτις περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Σήμερον ἀνήκει εἰς γαλλοελληνικὴν ἑταιρείαν, διευθετηθέντων ὁριστικῶς τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀναφυῆ μεταξὺ τῆς ἑταιρείας ἐκμεταλλεύσεως τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων καὶ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, διὰ συμβάσεως ὑπογραφείσης τὴν 6ην Φεβρουαρίου 1926, ἥτις ἐπεκυρώθη διὰ τοῦ νόμου 3571 τῆς 11 Ἰουνίου 1928.

— **Σιδηρόδρομοι** ***Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου*** (συντ. Σ.Π.Α.Π.). Σύμπλεγμα δικτύων στενοῦ πλάτους 1 μ. καὶ μήκους κυρίων μὲν γραμμῶν 651 χλμ., δευτερευουσῶν δὲ 165 χλμ., ἤτοι συνολικοῦ μήκους 816 χλμ. Ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κυρίων γραμμῶν Πειραιῶς—Καλαμῶν χλμ. 336, Πειραιῶς—Πατρῶν χλμ. 230 καὶ Πατρῶν—Καλαμῶν χλμ. 216 καὶ ἐκ τῶν διακλαδώσεων Ἄργους—Ναυπλίου 11 χλμ., Μπιλάλι—Μεγαλόπολις 5 χλμ., Καλάμαι—Μεσσήνη 10 χλμ., Διακοφτὸ—Καλάβρυτα 22 χλμ., Καβάσιλα—Κυλλήνη 16 χλμ., Βαρθολομιὸ—Λουτρὰ 11 χλμ., Πύργος—Ὀλυμπία 21 χλμ.—Καλόνερο — Κυπαρισσία 6 χλμ. καὶ Πειραιεὺς—Λαύριον 73 χλμ.

Ἡ ἀρχικὴ σύμβασις διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν γραμμῶν ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Πάτρας καὶ ἀπὸ Κορίνθου εἰς Ναύπλιον ὑπεγράφη τὴν 19ην Ἀπριλίου 1882 μετὰ τοῦ Ἰωάννου Δούμα, διευθυντοῦ τῆς Γενικῆς Πιστωτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἐκυρώθη δὲ τὴν 22 Ἰουνίου 1882 ὑπὸ τοῦ νόμου ΑΜϞ'. Διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης ὑπεχρεώθη ὁ ἀνάδοχος νὰ συστήσῃ ἀνώνυμον ἑλληνικὴν ἑταιρείαν, ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μεταβιβάσῃ τὰς διὰ τῆς συμβάσεως ἀναληφθείσας παρ' αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι συνίσταντο εἰς κατασκευὴν γραμμῆς πλάτους 1 μ. ἐντὸς προθεσμίας ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ ὁριζομένης καὶ μὲ προνόμιον ἀποκλειστικῆς ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ἐκμεταλλεύσεως διὰ 99 ἔτη. Τὴν 7ην Ἰουλίου 1882 ἐδόθη εἰς τὴν συσταθεῖσαν ἑταιρείαν τοῦ ΣΠΑΠ τὸ δικαίωμα τῆς κατασκευῆς τῆς γραμμῆς Πατρῶν—Πύργου ἢ Κατακώλου. Τὴν 14ην Δεκεμβρίου 1887 ἐψηφίσθη ὁ νόμος ΑΠΦΕ', διὰ τοῦ ὁποίου ἐνεκρίθη νὰ κατασκευασθῇ διὰ λογαριασμὸν τοῦ κράτους ἡ γραμμὴ ἀπὸ Μύλων—Ναυπλίας εἰς Καλάμας, βραδύτερον ὅμως παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα τῆς κατασκευῆς καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῆς γραμμῆς ταύτης εἰς τὸν Ε. Ρολέν, διευθυντὴν τῆς διεθνοῦς ἑταιρείας οἰκοδομῶν, δυνάμει συμβάσεως ὑπογραφείσης τὴν 30 Ἀπριλίου 1888, ἐγκριθείσης διὰ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 21 Μαΐου 1888 καὶ κυρωθείσης διὰ τοῦ νόμου ΑΧΝΔ' τῆς 2 Φεβρουαρίου 1889. Ὁ ἀνάδοχος ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κατασκευάσῃ ἐντὸς τριετίας γραμμὴν πλάτους 1 μ. καὶ μήκους 180 χλμ. Βραδύτερον, διὰ τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος τῆς 21 Ἰουλίου 1891, ὑποκατεστάθη εἰς τὰ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τῆς ἑταιρείας ταύτης ἡ Τράπεζα Βιομηχανικῆς πίστεως. Ἡ ἀπὸ Διακοφτοῦ εἰς Καλάβρυτα γραμμή, πλάτους 0,75, κατεσκευάσθη μερίμνῃ τοῦ κράτους δυνάμει τοῦ νόμου ΑΨΝΓ', ἐδόθη δὲ πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἐπὶ 92 ἔτη εἰς τὴν αὐτὴν ἑταιρείαν, διὰ συμβάσεως ὑπογραφείσης τὴν 10 Μαρτίου 1889.

Τὴν 10 Μαΐου 1890 ὑπεγράφη μετὰ τῆς αὐτῆς ἑταιρείας σύμβασις διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς γραμμῆς ἰαματικῶν λουτρῶν Κυλλήνης. Τὴν 24 Μαρτίου 1890 ἑτέρα σύμβασις διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῆς γραμμῆς Πύργου—Ὀλυμπίας καὶ τὴν 19 Μαρτίου 1900 ἑτέρα διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γραμμῆς Πύργου—Κυπαρισσίας. Ἡ πρώτη ἔναρξις τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν γραμμῶν τούτων ἐγένετο τὸν Ἰούνιον τοῦ 1884, συνετελέσθη δὲ δι' ὅλας τὰς γραμμὰς κατὰ τὸ ἔτος 1902. Διὰ τοῦ νόμου 1475 τοῦ 1918 τὸ κράτος προέβη εἰς τὴν ἐπίταξιν τῆς ἑταιρείας ΣΠΑΠ, ἡ ὁποία διήρκεσε μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1922, ὁπότε τὸ κράτος παρεχώρησε τὸν ἐπιτεταγμένον σιδηρόδρομον εἰς τὴν ἑταιρείαν ΣΠΑΠ, τῆς ἐπιτάξεως λυθείσης ἐξ ὁλοκλήρου τὸν Ἰανουάριον 1926. Παρεχωρήθη δὲ ἡ ἐκμετάλλευσις εἰς τὴν ἑταιρείαν ΣΠΑΠ διὰ νέας συμβάσεως, ἥτις ἐκυρώθη τελικῶς διὰ τοῦ νόμου 3531 τῆς 3/7 Μαΐου 1928.

— **Σιδηρόδρομος** ***Πύργου—Κατακώλου***. Γραμμὴ στενοῦ πλάτους 1 μ. καὶ μήκους 12 χλμ., συνδέουσα τὸν Πύργον μὲ τὸ Κατάκωλον. Διὰ τοῦ νόμου ΠΙΘ' τῆς 13 Μαρτίου 1881 ἐπετράπη εἰς τὸν δῆμον Λετρίνων νὰ ἐκχωρήσῃ διὰ δημοσίου συναγωνισμοῦ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἐπὶ ἑξήκοντα ἔτη ἐκμετάλλευσιν τοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ Πύργου εἰς Κατάκωλον. Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 27 Μαρτίου 1881 καθωρίσθη λεπτομερῶς ὁ τρόπος διεξαγωγῆς τῆς δημοπρασίας, κατόπιν τῆς ὁποίας ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν ἀνώνυμος ἑταιρεία, κληθεῖσα ἑταιρεία τοῦ σιδηροδρόμου Πύργου—Κατακώλου. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς γραμμῆς ταύτης ἤρξατο κατὰ τὸ ἔτος 1883.

ΑΓ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ

σιδηροθλάστης (ὁ)· τεμάχιον σφηνοειδὲς χαλύβδινον, τοποθετούμενον ἐπὶ τοῦ ἄκμονος πρὸς κάμψιν τῶν σιδηρῶν ῥάβδων, ἐλασμάτων κ. τ. λ.

Σιδηρόκαστρον (πρῴην *Δεμὶρ Ἰσσὰρ*) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς τοῦ νομοῦ Σερρῶν, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 6.349. Κεῖται ἐπὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Στρυμόνος Κρουσοβίτικου. Τήν τε ἑλληνικὴν καὶ τουρκικὴν ὀνομασίαν ὀφείλει εἰς τὸ ὑπερκείμενον αὐτῆς βραχῶδες φρούριον (ὕψ. 155 μ.). Ἐπὶ τουρκοκρατίας διεκρίνοντο ἐν Σιδηροκάστρῳ δύο ἑλληνικαὶ συνοικίαι, τὸ *Βαρόσι* καὶ ὁ *Κάτω Μαχαλᾶς*. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης διετήρει 3 σχολεῖα καὶ δύο ναούς. Λόγῳ τῆς θέσεώς της ἡ κωμόπολις ἀπέκτησε μεγάλην σημασίαν ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα. Ἡ κατάληψις αὐτῆς κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον ἔγινε κατόπιν πεισμονος καὶ αἱματηροῦ ἀγῶνος καὶ ἀφοῦ προηγουμένως οἱ Βούλγαροι ἐκρεούργησαν 148 κατοίκους. Τὸ Σιδηρόκαστρον εἶναι ἕδρα ἱερᾶς μητροπόλεως, ἐπάρχου, πταισματοδίκου, εἰρηνοδικου, οἰκονομικῆς ἐφορείας, ταμείου, ἔχει δὲ ἡμιγυμνάσιον καὶ τρία δημοτικὰ σχολεῖα. Ἡ περιφέρεια παράγει καπνόν, δημητριακά, βάμβακα, μέταξαν, ὀνομαστὰ κεράσια, ξυλάνθρακας καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἐν Σιδηροκάστρῳ λειτουργοῦν πιστωτικοὶ συνεταιρισμοί: γεωργικός, ἀμπελουργικός, λαχανοκηπουρῶν, διάφορα σωματεῖα, ἀθλητικὸς σύλλογος κ.ἄ. Ὀλίγον βορειότερον τῆς κωμοπόλεως καὶ παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν τοῦ Στρυμόνος ὑπάρχουν ἐπὶ λόφου ἰαματικαὶ θερμοπηγαὶ μετὰ λουτήρων (ἀριθμὸς λουομένων ἐτησίως περὶ τὰς 25 χιλ.). Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Ἀστοφωλιά*, *Θερμοπηγή*, *Ἄνω Ἀμπέλια*, *Κάτω Ἀμπέλια*, *Λαγόνι*, *Πολύβρυσον*, *Ρεύματα*, *Στρυμονοχώρι*, *Σχιστόλιθος*, *Φαιὰ Πέτρα*, *Χαρωπὸ* καὶ *Χορτερό*.

Ι. Σ. Σ.

— **Σιδηρόκαστρον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 962. Ἔχει ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, εἰρηνοδικεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ Σιδηρόκαστρον ἔκειτο ὀλίγον ὑψηλότερον, ἐπὶ τῆς κωνικῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Κάστρο. Ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς ἐκ τῆς φύσει ὀχυρᾶς τοποθεσίας αὐτοῦ, ἐφ' ἧς ὑπὸ τῶν Φράγκων κατακτητῶν ἐκτίσθη φρούριον, οὗτινος σῴζονται τὰ τείχη.

Ἐπὶ σουλτάνου Μωάμεθ Β' τὸ Σιδηρόκαστρον ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῆς Πελοποννήσου Τουρουχὰν πασᾶ, ὅστις ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἄπρακτος. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1452 ἐγένετο νέα ἀπόπειρα καταλήψεως τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ Σιδηρόκαστρον ἀντέστη ἐρρωμένως. Ἄγνωστον δὲ ἀπομένει πότε ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτοῦ οἱ κάτοικοι διεσκορπίσθησαν, ἀργότερον δ' ἐπανελθόντες ἔκτισαν τὸ σημερινὸν χωρίον.

Π. Γ. Σ.

— **Σιδηρόκαστρον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 289. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Πολυάραβος*, *Σκαμνίτσα* καὶ *Σκυφιάνικα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— **Σιδηρόκαστρον** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἶχε 280 κατοίκους, ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Ντεμιρχανλῆ*.

Σιδηροκαύσιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα δύο χωρίων τῆς Μακεδονίας: —1) Τὸ ἐπὶ Βυζαντινῶν ἱδρυθὲν 2 χλμ. πρὸς Β. τῆς Σελίτης ἐν τῷ νομῷ Κοζάνης, ὅπερ κατεστράφη ἐπὶ τουρκοκρατίας. —2) Ἐν Χαλκιδικῇ, τὸ καὶ ἄλλως *Σιδηρόκαυσα* ἐπιλεγόμενον, παρὰ τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὁ Ἰωάννης Κολοβὸς συνέστησε τὴν φερώνυμον αὐτοῦ μονήν.

Τ. Ε. Ε.

Σιδηροκέφαλον *[Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Δρυμὸς* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

σιδηροκέφαλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἀποκατάστασις ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον τοῦ δημοτ. *σιδεροκέφαλος* (βλ. λ.).

Digitized by Google

—*[Ἀστ. Δίκ.]* *Σιδηροκέφαλα* ἢ *ἄφορα* καλοῦνται τὰ διδόμενα κτήνη εἴτε εἰς τὸν μισθωτὴν ἀγροτικοῦ κτήματος ὡς παρεπόμενα (ἐξοπλισμὸς) αὐτοῦ, εἴτε καὶ αὐτοτελῶς ὡς κύριον πρᾶγμα (ποίμνιον) εἰς κτηνολήπτην ἀναδεχόμενον τὴν διατήρησιν ἀκεραίου τοῦ δοθέντος ἀριθμοῦ καὶ τὴν ἀπόδοσιν ἑτέρων τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ ἡλικίας. Ἡ περὶ τῶν σιδηροκεφάλων σύμβασις (*κτηνοληψία*) εἶναι ἰδιόρρυθμος σχέσις, μὴ διεπομένη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς μισθώσεως ἢ ὑπὸ ἄλλου τινὸς συναλλάγματος. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἴχνη μόνον, καὶ ταῦτα ἐλάχιστα, περὶ κτηνοληψίας εὕρηνται, ἀπὸ δὲ τοῦ μεσαίωνος, προκειμένου περὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ ἀγροτικοῦ κτήματος, ἐμφανίζονται συμβάσεις, καθ᾽ ἃς ἡ κυριότης παραμένει μὲν εἰς τὸν ἐκμισθωτήν, πλὴν παρέχεται εἰς τὸν μισθωτὴν τὸ δικαίωμα τῆς ἐκποιήσεως τούτου διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς καλλιεργείας. Ὁ μισθωτής, ἐν τούτοις, εἰς τὰς συμβάσεις ταύτας φέρει τὸν κίνδυνον, ὑποχρεούμενος ν᾽ ἀντικαταστήσῃ τὰ ἀπολεσθέντα. Ἐκ τῶν συμβάσεων τούτων διεμορφώθη ἡ σχέσις τῆς κτηνοληψίας ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν, περιληφθεῖσα μάλιστα εἰς νεωτέρους κώδικας ἄλλων κρατῶν. Κατὰ τὴν σύμβασιν ταύτην, ὡς παρ᾽ ἡμῖν ἰσχύει, ἡ κυριότης τῶν κτηνῶν μετατίθεται εἰς τὸν παραλήπτην, ἀποκερδαίνοντα καὶ τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ γόνους, ὑποχρεούμενον ὅμως κατὰ τὸν συμπεφωνημένον χρόνον νὰ ἀποδώσῃ ἕτερα ὁμοειδῆ καὶ τῆς αὐτῆς ἡλικίας. Ἐκ τούτων, καὶ δὴ ἐκ τοῦ ὅτι, κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἐπὶ καθαρᾶς μισθώσεως, κύριος τῶν κτηνῶν ἐν προκειμένῳ γίνεται ὁ παραλήπτης, ἕπεται ὅτι καὶ τῶν ἀναπαραγομένων τοιούτων ἡ κυριότης δὲν μεταβαίνει εἰς τὸν ἀρχικὸν κύριον πρὸ τῆς παραδόσεως καὶ ὅτι πρὸ ταύτης οὐδὲ δικαίωμα διεκδικήσεως ἔχει. Τὸν κτηνολήπτην, καθιστάμενον κατὰ τὰ ἀνωτέρω κύριον τῶν παραδιδομένων ζῴων, βαρύνει ἐπίσης ὁ κίνδυνος τῆς τυχηρᾶς ἀπωλείας των, μὴ ἀπαλλασσόμενον καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς ἀπόδοσιν κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ χρόνου τῆς συμβάσεως ἑτέρων τῆς αὐτῆς ποιότητος.

Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

σιδηροκιβώτιον (τό)· σιδηροῦν κιβώτιον.

σιδηροκόπος (ὁ) *[Ὁπλομ.]*. Καλεῖται, χλευαστικῶς, ὁ ξιφιστὴς ὁ κατ᾽ ἐπανάληψιν ὑπερασπιζόμενος δι᾽ ἀποκρούσεων ἐκ διαστροφῆς καὶ ἐπιτιθέμενος ἄνευ σκοποῦ, προσπαθῶν μόνον νὰ κτυπήσῃ, χωρὶς νὰ προσέχῃ εἰς τίνα κίνδυνον ἐκτίθεται οὕτως ἐνεργῶν. Ἐπίσης ὁ προσποιούμενος ἐν συνεχείᾳ, ἐνῷ ὁ ἀντίπαλός του δὲν παρακολουθεῖ τὰς κινήσεις του, ὡς καὶ ὁ ξιφίζων συχνάκις εἰς κεκαλυμμένον μέρος.

Τ. Ι. Κ.

σιδηροκράματα (τά), ἢ ***σιδηρομεταλλικὰ κράματα***. Κράματα σιδήρου καὶ ἄλλων μετάλλων, εἰδικώτερον δὲ ἀνθρακοῦχα κράματα σιδήρου καὶ διαφόρων μετάλλων, καλούμενα ἀναλόγως τοῦ μετάλλου σιδηρομαγγάνια, σπιγγέλια, σιδηροπυρίτια, πυριτιοσπιγγέλια, σιδηροχρώμια, σιδηροβολφράμια, σιδηρομολυβδαίνια, σιδηροβανάδια, σιδηροτιτάνια, σιδηροαργίλλια, σιδηρονικέλια κτλ. Εἶναι δηλαδὴ *εἰδικοὶ χυτοσίδηροι* περιέχοντες μικρὰν ἢ μεγάλην ἀναλογίαν ἑκάστου τῶν μετάλλων τούτων, οἵτινες παρασκευάζονται εἰς εἰδικὰς ὑψικαμίνους ἢ εἰς χωνευτήρια θερμαινόμενα ἐντὸς καμίνων Siemens, ἤδη δὲ πολλάκις εἰς ἠλεκτρικὰς καμίνους. Χρησιμεύουσιν ὡς προσθῆκαι τῶν λουτρῶν χάλυβος κατὰ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ, πρὸς κάθαρσιν καὶ ἀποξείδωσιν τελειοτέραν, ὡς συμβαίνει ἰδίως διὰ τὰ σπιγγέλια, σιδηρομαγγάνια καὶ σιδηροπυρίτια, καὶ προσθῆκαι χρησίμων οὐσιῶν, μαγγανίου, πυριτίου, χρωμίου, βολφραμίου, μολυβδαινίου, βαναδίου κτλ. πρὸς παρασκευὴν εἰδικῶν χαλύβων. Τὸ σιδηρομαγγάνιον ἐνεργεῖ ἀποξειδωτικῶς καὶ εἰς λουτρὰ ἄλλων μετάλλων. Τὸ σιδηροδημήτριον (ferrocerium) εἶναι κρᾶμα χρησιμοποιούμενον καὶ ὡς πυροφορικὴ ὕλη εἰς τοὺς ἀναπτῆρας πρὸς παραγωγὴν σπινθήρων διὰ τριβῆς, δι᾽ ὧν ἀνάπτεται θρυαλλίς. Ὑπάρχουσιν ὁμοίως σιδηροκράματα τοιαύτης φύσεως μὲ περισσότερα τοῦ ἑνὸς μέταλλα ἐκτὸς τοῦ σιδήρου, ὡς εἶναι τὸ πυριτιοσπιγγέλιον καὶ ἄλλα.

Θ. Χ.

σιδηρόκτιστος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ διὰ σιδήρου ἐκτισμένος, σιδηροπαγής.

σιδηροκυανικός, *—ή*, *—όν*, ἢ ***σιδηροκυανιοῦχος***. Ὁ περιέχων σίδηρον καὶ κυάνιον ἡνωμένα πρὸς ἄλληλα. Λέγεται ἐπὶ τῶν χημικῶν ἑνώσεων καὶ κυρίως τοῦ σιδηροκυανικοῦ καλίου καὶ νατρίου.

Σ. Γ.

— **σιδηροκυανικὰ** ***ἄλατα***, ἢ ***σιδηροκυανιοῦχα ἄλατα*** *[Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἄλατα τῶν *σιδηροκυανικῶν ὀξέων* (βλ. λ.). Τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ μετὰ καλίου καὶ τὸ μετὰ νατρίου.

Σιδηροκυανικὸν ἢ *σιδηροκυανιοῦχον κάλιον*. Διακρίνομεν δύο τοιαῦτα, ἤτοι τὸ *κίτρινον* ἢ *καλιοσιδηροκυανίδιον* καὶ τὸ *ἐρυθρὸν* ἢ *καλιοσιδηρικυανίδιον*. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον περιέχει τὸν σίδηρον ὡς δισθενῆ καὶ τὸ δεύτερον ὡς τρισθενῆ. Τὸ *κίτρινον*, $K_4 Fe Cy_6$, ἄλλοτε παρεσκευάζετο διὰ συντήξεως ὀργανικῶν ἀζωτούχων ἑνώσεων (αἵματος, δερμάτων, ἀπορριμμάτων σφαγείων κλπ.) μετὰ ρινισμάτων σιδήρου καὶ ποτάσσης. Τὸ τῆγμα ὑπεβάλλετο εἰς ἐκχύλισιν δι᾽ ὕδατος καὶ ἀκολούθως τὸ ὑδατικὸν ἐκχύλισμα εἰς κρυστάλλωσιν. Σήμερον παραλαμβάνεται ἐκ τῆς μάζης τῶν χημικῶν καθαριστηρίων τοῦ φωταερίου, ἥτις κατ᾽ ἀρχὰς ἀποτελεῖται ἐξ ἀσβέστου καὶ ὑδροξειδίου τοῦ σιδήρου. Ἡ μᾶζα αὐτή, μετὰ τὴν χρησιμοποίησίν της πρὸς καθαρισμὸν τοῦ φωταερίου, εἶναι λίαν πλουσία εἰς κυανιούχους ἑνώσεις καὶ δὴ σιδηροκυανιοῦχον ἀσβέστιον. ἐξ οὗ διὰ περαιτέρω ἐπεξεργασίας λαμβάνεται τὸ σιδηροκυανιοῦχον κάλιον. Ἐπίσης δύναται νὰ παρασκευασθῇ συνθετικῶς δι᾽ ἐπιδράσεως ἀλάτων τοῦ δισθενοῦς σιδήρου ἐπὶ ἀλκαλικοῦ διαλύματος κυανιούχου καλίου. Χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἀναλυτικῇ χημείᾳ ὡς εὐαίσθητον ἀντιδραστήριον διὰ τὰ ἄλατα τοῦ τρισθενοῦς σιδήρου, μεθ᾽ ὧν σχηματίζει ὡραιότατον κυανοῦν χρῶμα, τὸ κληθὲν *βερολίνειον κυανοῦν*. Τὸ κίτρινον σιδηροκυανιοῦχον κάλιον κρυσταλλοῦται εἰς κιτρίνους μονοκλινεῖς κρυστάλλους, εὐδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ.

Τὸ *ἐρυθρόν*, $K_3 Fe Cy_6$, λαμβάνεται δι᾽ ἐπιδράσεως χλωρίου ἐπὶ τοῦ κιτρίνου. Κρυσταλλοῦται εἰς μεγάλους μονοκλινεῖς καστανερύθρους κρυστάλλους εὐδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κίτρινον, τοῦτο εἶναι δηλητηριῶδες, τὰ διαλύματα δὲ τούτου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τοῦ πρώτου, εἶναι ἀσταθῆ. Μεθ᾽ ἀλάτων τοῦ δισθενοῦς σιδήρου σχηματίζει σκοτεινοκυανοῦν ἵζημα, κυανοῦν τοῦ Turnbull, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὅπως καὶ τὸ κυανοῦν τοῦ Βερολίνου, ὡς χρῶμα. Ἐν ἀλκαλικῷ διαλύματι χρησιμοποιεῖται ὡς ὀξειδωτικὸν μέσον. Ἐφαρμογὰς εὑρίσκει εἰς τὴν ἀναλυτικὴν χημείαν, τὴν φωτοτυπίαν, τὴν κινηματογραφικὴν κλπ.

Σιδηροκυανικὸν ἢ *σιδηροκυανιοῦχον νάτριον*. Εἶναι σῶμα ἀνάλογον πρὸς τὸ μετὰ καλίου ἅλας ἀλλὰ πολὺ μικροτέρας χρήσεως.

Σ. Γ.

— **σιδηροκυανικὰ** ***ὀξέα***, ἢ ***σιδηροκυανιοῦχα ὀξέα*** *[Χημ.]*. Σύμπλοκα ὀξέα τοῦ σιδήρου καὶ κυανίου, ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰ παλαιόθεν γνωστὰ σιδηροκυανικὰ ἄλατα τοῦ καλίου, ἤτοι τὸ *κίτρινον* καὶ τὸ *ἐρυθρόν*. Παράγονται ἐκ τῶν ἀλάτων αὐτῶν διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἰσχυροτέρων ὀξέων. Διακρίνομεν δύο σιδηροκυανικὰ ὀξέα, ἀναλόγως τοῦ σθένους τοῦ σιδήρου, ἤτοι τὸ *ὑδροσιδηροκυανικὸν ὀξὺ* H_4FeCy_6 καὶ τὸ *ὑδροσιδηρικυανικὸν ὀξὺ* H_3FeCy_6. Τὸ πρῶτον ἀποτελεῖ λευκοὺς κρυστάλλους χρωννυομένους ταχέως κυανοῦς ἐν τῷ ἀέρι, εὐδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην. Τὸ δεύτερον ἀποτελεῖ καστανοχρόους κρυστάλλους. Χρησιμοποιοῦνται ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ διὰ συνθέσεις. Σημασίαν μεγαλυτέραν κέκτηνται τὰ μετὰ καλίου καὶ νατρίου ἄλατα αὐτῶν (βλ. *σιδηροκυανικὰ ἄλατα*).

Σ. Γ.

σιδηροκυανιοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· βλ. *σιδηροκυανικός*.

σιδηρόλιθος (ὁ) (Roteisenstein) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον συνίσταται ἀπὸ τριοξείδιον τοῦ σιδήρου καὶ ἀποτελεῖ στιφρὰν καὶ γεώδη παραλλαγὴν τοῦ αἱματίτου. Στερεῖται μεταλλικῆς λάμψεως καὶ παρουσιάζει σκληρότητα διάφορον ἑκάστοτε, ἀλλὰ συνήθως μικράν, καὶ ἔχει χρῶμα κόκκινον ἕως κοκκινόφαιον. Πολλάκις ἐμφανίζεται προσμεμειγμένος μὲ ἀσβεστόλιθον, ἄργιλλον καὶ πυριτικὸν ὀξύ, μεταπίπτει δὲ καὶ πρὸς λειμωνίτην. Ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς γῆς ὡς μετάλλευμα σιδήρου.

Γ. Β.

σιδηρολίτης (ὁ) (Siderolites) *[Ζῳολ.]*. Γένος πρωτοζῴων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρηματοκόγχων* τῆς οἰκογενείας τῶν *μελιολιδῶν*, περιλαμβάνον μικρότατα ζῴδια.

Δ. Ν. Π.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν τρηματοκόγχων πρωτοζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς πλακοειδῶν ἀσβεστολίθων τῆς μαιστριχτίου βαθμίδος τῆς νεοκρητιδικῆς ὑποδιαιρέσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς τὰς ὀροσειρὰς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος (Πίνδος, νῆσος Κάλαμος, Ἐρύμανθος, Βοϊδιᾶς καὶ ἀλλαχοῦ).

Γ. Κ. Γ.

σιδηρομαγγάνιον (τό). Σιδηρόκραμα περιέχον μαγγάνιον εἰς μεγάλην ἀναλογίαν. Ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος εἰς μαγγάνιον διακρίνεται: 1) Εἰς καθ᾽ ἑαυτὸ *σιδηρομαγγάνια*, περιέχοντα 25 ἕως 95% μαγγανίου· εἶναι λεπτοκοκκώδεις, εὐοξείδωτοι, μὴ μαγνητικοί. 2) Εἰς *σπιγγέλια* (γερμ. Spiegeleisen, γαλλ. fonte spiegel), ἢ *κατοπτρικοὺς χυτοσιδήρους*, περιέχοντα 8% ἕως 25% μαγγανίου. Ἔχουν κατοπτρίζουσαν θραῦσιν ἐλασματώδη, εἶναι μαγνητικοί, ὀλιγώτερον εὐοξείδωτοι τῶν προηγουμένων· καὶ 3) Εἰς *μικροσπιγγέλια*, περιέχοντα κάτω τῶν 8% μαγγανίου.

Τὰ σιδηρομαγγάνια χρησιμεύουν πρὸς ἀποξείδωσιν καὶ ἐκ νέου ἐνανθράκωσιν τῶν χαλύβων· διὰ τὴν παρασκευὴν εἰδικῶν μαγγανιούχων χαλύβων· διὰ τὴν παρασκευὴν εἰδικῶν τινων ὀρειχάλκων καὶ κρατερωμάτων. Ἡ σιδηρουργία καταναλίσκει μεγάλα ποσὰ σιδηρομαγγανίων διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν συνήθων χαλύβων (βλ. *σίδηρος*).

Θ. Χ.

σιδηρομεταλλουργία, ἢ ***σιδηρουργία***. Ἡ βιομηχανία, ἥτις ἀσχολεῖται μὲ τὴν παραγωγὴν ἐκ τῶν ἑτοίμων μεταλλευμάτων τῶν εἰς τὸ ἐμπόριον παραδιδομένων ἀκατεργάστων ἢ ἡμικατειργασμένων προϊόντων τοῦ σιδήρου, ἤτοι: χυτοσιδήρου, σιδήρου καὶ χάλυβος εἰς πλινθώματα, μύδρους, ράβδους, ἐλάσματα ἐπίπεδα ἢ ἔχοντα καταλλήλους διατομὰς κτλ. Ἡ σιδηρουργία περιλαμβάνει τὴν παραγωγὴν τοῦ χυτοσιδήρου δι᾽ ὑψικαμίνων (σπανίως ἠλεκτρικῶν), τὴν παραγωγὴν πολτοπαγοῦς σιδήρου (ὁλονὲν σπανίζουσαν), τὴν παραγωγὴν ρευστοπαγοῦς σιδήρου ἢ χάλυβος, ἤτοι τὴν χαλυβουργίαν συνήθη καὶ ἠλεκτρικὴν καὶ τὴν παραγωγὴν ἐνηνθρακωμένου χάλυβος, μαλακτοῦ χυτοσιδήρου καὶ εἰδικῶν χαλύβων ἀνωτέρας ποιότητος (βλ. *σίδηρος*, *χυτοσίδηρος*, *χάλυψ*).

Θ. Χ.

σιδηρομιγὴς *κνεπελίτης [Ὀρυκτολ.]*· βλ. λ. *ἰγελστρομίτης*.

σιδηρομολυβδαίνιον (τό)· βλ. λ. *σιδηροκράματα*.

σιδηρονατρίτης (ὁ) (Sideronatrit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν διπλοῦν θειικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ νατρίου ἔνυδρον, τοῦ ὁποίου ὁ χημικὸς τύπος εἶναι Na_2 (Fe. OH), $[SO_4]_2$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς λεπτοϊνώδη συσσωματώματα μὲ χρῶμα πορτοκαλιόχρουν ἕως ἀχυρόχρουν εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ San Simon τῆς Χιλῆς.

Γ. Β.

Σιδηρόνερον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 332, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Βουνόχωρον* (Πριμπόϊνα), *Γέφυρα Νέστου*, *Ἐλαιὰ* (Καρὰ-Ντερὲ) *Καλλίκαρπον* (Λοφτίστα), *Κόκκινο* (Μπούρχοβον), *Λειμὼν* (Ράσοβον), *Μαγνήσιον* (Γκροζντέλ), *Ὀροπέδιον* (Βλαδίκος), *Παπάδες* (Παπὰζ-κιοϊ) καὶ *Συκίδια* (Τσεϊρκιτσέν), 1.887. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν τμῆμα, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, πέντε δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ὀσενίτσα*.

σιδηρονικέλιον (τό). Νικελιοῦχος χυτοσίδηρος, χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν νικελιούχων χαλύβων.

σιδηροξαλικὸν *κάλιον [Χημ.]*. Ὀργανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου K_2 Fe $(C_2 O_4)_2 + H_2O$, λαμβανομένη δι᾽ ἀναμίξεως διαλύματος θειικοῦ σιδήρου καὶ οὐδετέρου ὀξαλικοῦ καλίου. Εἶναι ἀναγωγικὸν σῶμα, ἀνάγον τὸν χλωριοῦχον λευκόχρυσον καὶ τὸν νιτρικὸν ἄργυρον τελείως πρὸς μέταλλον. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φωτογραφικὴν πρὸς ἐμφάνισιν.

Σ. Γ.

σιδηρόξυλον (τὸ) (Sideroxylon) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σαποτοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους καὶ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν καὶ τῶν παρατροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν 50 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σιδηρόξυλον τὸ γλυκύσυκον* (Sideroxylon dulcificum), ἰθαγενὲς δένδρον τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, καλλιεργούμενον διὰ τὸν βρώσιμον γλυκὺν καρπόν του. *Σιδηρόξυλον ἡ σαπότη* (Sideroxylon sapota), δένδρον ἱκανοῦ ἀναστήματος, ἀειθαλές, ἰθαγενὲς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, καλλιεργούμενον πολλαχοῦ τῶν θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς διὰ τὸν πολύχυμον, εὔγευστον καὶ ἐδώδιμον καρπόν του. Ὁ φλοιός του χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ ἐνέχει πάσας τὰς ἰδιότητας τῆς *κίνας*.

Σιδηρόξυλον.

Δ. Ν. Π.

— *[Παλαιοφυτολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν φυτῶν τούτων εὑρέθησαν πολλαχοῦ τῆς γῆς ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς κρητιδικῆς τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Ἐν Ἑλλάδι λείψανα τῶν εἰδῶν *σιδηρόξυλον* Putterliki καὶ hepios εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τριτογενῶν τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τῆς Κύμης ἐν τῇ νήσῳ Εὐβοίᾳ.

Γ. Κ. Γ.

Σιδηρόπετρα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὑπαγόμενον πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀδριανουπόλεως τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Εἶχεν 671 κατ., ὑπὸ τῶν Τούρκων δὲ ἐκαλεῖτο *Δεμὶρ-Τάς*.

—**Σιδηρόπετρα** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καρυοφύτου (Κοζλούτσης) τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 172.

Digitized by Google

σιδηροπηγαί (Eisenquellen *[Λουτρολ.]*. Καλοῦνται οὕτω ἐκεῖναι τῶν μεταλλικῶν πηγῶν, ὧν τὸ ὕδωρ περιέχει 0,01 γρ. ἅλατος σιδήρου ἀνὰ λίτρον. Αἱ πηγαὶ αὗται διαιροῦνται πάλιν εἰς *σιδηρούχους ὀξυπηγὰς* (Stahlquellen), ἐφ' ὅσον τὸ ὕδωρ αὐτῶν περιέχει πλέον τοῦ 1 γρμ. **ἐλεύθερον διοξείδιον** τοῦ ἄνθρακος, ὅτε **καὶ τὸ περιεχόμενον** σιδηροάλας εὑρίσκεται ὡς ὑδροανθρακικὸς ἢ δισανθρακικὸς σίδηρος, $Fe(HCO_3)_2$, **καὶ εἰς** *θειικοσιδηρούχους πηγὰς* (Vitriolquellen). Αἱ πηγαὶ τῆς τελευταίας ταύτης κατηγορίας περιέχουν τὸ σιδηροάλας ὡς θειικὸν ὑποξείδιον τοῦ σιδήρου ($Fe\,SO_4$). Ὑπό τινων διαιροῦνται περαιτέρω εἰς σιδηρούχους ὀξυπηγάς, ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητός των καὶ εἰς ἄλλα δευτερεύοντα δραστικὰ συστατικά, εἰς ἀλκαλικὰς σιδηρούχους, σιδηρούχους ἁλιπηγάς, χλωριονατριοσιδηρούχους πηγὰς κλπ. Αἱ θειικοσιδηροῦχοι πηγαὶ εἶναι ψυχραὶ (6—10° Κ.). Τὸ ὕδωρ αὐτῶν εἶναι διαφανές, ἄοσμον συνήθως καὶ διαυγὲς καὶ ἔχει ἔντονον γεῦσιν μελάνης. Τὸ ὕδωρ τῶν σιδηροπηγῶν χρησιμοποιεῖται πρὸς ποσιθεραπείαν καὶ λουτροθεραπείαν. Ὀξυανθρακικαὶ σιδηροῦχοι πηγαὶ εἶναι αἱ ἀκόλουθοι: Autogast, Barbotan, Bussang, Cudowa, Driburg, Elstec, Franzesbad, Freiersbach, Forges, Griesbach, Imnau, La Bouche Lamalon, Langenau, Luxeuil, Marienbad, Montrond, Orezza, Passugg, Petersthal, Pougues, Pyrmont, Recoatro, Rennes, Reinerz, Saint-Moritz, Schwalbach, Siradan, Spa, Sylvanès, Tarasp, Τσάγεζι, Κύθηρα, Ἄσπρη - Πέτρα Μεγαλοπόλεως. Θειικοσιδηροῦχοι δὲ πηγαὶ αἱ ἀκόλουθοι: Alexisbad, Auteil, Levico, Mitterbad, Muskau, Roncegno, Ratzes, Ronneby. Τὰ ὕδατα τῶν ὀξυανθρακικῶν σιδηροπηγῶν ἐνδείκνυνται ἐπὶ γενικῶν ἀναιμιῶν, λευχαιμίας, νευρικῶν παθήσεων, νοσημάτων τοῦ γεννητικοῦ συστήματος, ἀνικανότητος, ἀμηνορροίας καὶ στειρώσεως. Ἀντενδείκνυνται: ἐπὶ πυρετικῶν νοσημάτων, συμφορικῶν προδιαθέσεων, αἱμορραγικῆς φυματιάσεως καὶ καρδιακῶν νόσων. Ὁμοίως τὰ ὕδατα ταῦτα δὲν εἶναι ἀνεκτὰ ὑπό τινων εὐπαθῶν στομάχων. Τὰ θειικοσιδηροῦχα ὕδατα, τὰ ὁποῖα περιέχουν ἐνίοτε καὶ στυπτηρίαν καὶ ἐλεύθερον θειικὸν ὀξύ, ἐνδείκνυνται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὡς καὶ τὰ προηγούμενα παθήσεων, κατὰ χρονίων διαρροιῶν μετ' ἀναιμίας, κατὰ τῆς ἀθρεψίας τῶν παίδων, ὡς καὶ κατὰ τῆς χρονίας διαρροίας τῶν ἐνηλίκων. Κατὰ τὴν λουτροθεραπείαν στύφουσι τὸ δέρμα καὶ τοὺς βλεννογόνους ὑμένας. κ. γ. μ.

σιδηροπλάτινα (ἡ) (Eisenplatin) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ αὐτοφυοῦς λευκοχρύσου, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ὡς κρᾶμα αὐτοῦ μετὰ σιδήρου εἰς ἀναλογίαν περιεκτικότητος σιδήρου 4—19 %. γ. β.

σιδηροπλεσίτης (ὁ) (Sideroplesit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀποτελοῦν ἰσόμορφον παράμιξιν τοῦ μαγνησίου καὶ τοῦ σιδηρίτου. Θεωρεῖται ὡς ἐκ τούτου παραλλαγὴ τοῦ ὀρυκτοῦ βρευννερίτου, ($Mg\,Fe$) CO_3, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διακρίνεται μόνον ἐκ τῆς μικροτέρας περιεκτικότητος εἰς μαγνησίτην. Ἀπαντᾷ εἰς τὸ Böhmsdorf, τὸ Salzburg κ.ἀ. γ. β.

σιδηροπυρίνη (ἡ) (Ferropyrinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Συνδυασμὸς 3 μ. ἀντιπυρίνης καὶ 1 μ. ὑπερχλωριούχου σιδήρου. Ἐρυθρὰ ἢ πορτοκαλιόχρους κόνις, κρυσταλλικὴ ἢ ἄμορφος. Εἶναι ἄριστον σκεύασμα ἐπὶ χλωρωτικῶν καὶ ἀναιμικῶν καταστάσεων συνδεδυασμένων μετὰ νευραλγιῶν, κεφαλαλγιῶν καὶ γαστραλγιῶν. Τὸ σκεύασμα χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς αἱμοστατικὸν ὡς κόνις ἢ βάμβαξ ἐμπεποτισμένος διὰ διαλύματος σιδηροπυρίνης (18—20 %). Ἐσωτερικῶς παρέχεται εἰς ὑδαρῆ διαλύματα 0.3—0 6 % εἰς δόσιν 0.05 γρ. τρὶς ἢ τετράκις τῆς ἡμέρας. κ. γ. μ.

σιδηροπυριτιομαγγάνιον. Σιδηρόκραμα, ἤτοι χυτοσίδηρος περιέχων σημαντικὰς ποσότητας μαγγανίου καὶ πυριτίου, καλούμενον ἄλλως καὶ *πυριτιοσπιγγέλιον* (βλ. λ.). θ. χ.

σιδηροπυρίτης (ὁ), ἢ *πυρίτης* (Pyrit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνηθέστατον, τοῦ ὁποίου ἡ χημικὴ σύστασις εἶναι διθειοῦχος σίδηρος, $Fe\,S_2$. Κρυσταλλο ται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, συνηθέστατα εἰς ἑξάεδρα καὶ εἰς πενταγωνικὰ δωδεκάεδρα, ἀποτελεῖ δὲ τὴν μίαν μορφὴν τοῦ διμόρφου διθειούχου σιδήρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἄλλη μορφὴ κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ρομβικὸν σύστημα καὶ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν μαρκασίτης. Ἀπαντᾷ καὶ εἰς κοκκώδη ἕως στιφρὰ συσσωματώματα. Ἔχει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 6—6½, εἰδικὸν βάρος 4,9—5,2, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα κίτρινον καὶ κυρίως χρυσοκίτρινον.

Ἀπαντᾷ εἰς αὐτοτελῆ κοιτάσματα, συνηθέστατα προσμεμιγμένος μὲ σφαλερίτην, γαληνίτην, ἀρσενοπυρίτην καὶ μαγνητοπυρίτην, ἀλλ' ἰδίως καὶ μὲ χαλκοπυρίτην, εἰς τὴν Ἱσπανίαν, Νορβηγίαν, Σουηδίαν κ. ἄ. Μετέχει ὡς σύνδρομον ὀρυκτὸν εἰς τὰ κοιτάσματα ἄλλων θειούχων ὀρυκτῶν ἢ ὀξειδίων, εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐντὸς κρυσταλλικῶν σχιστολίθων ἢ ἀποτελεῖ ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν ὡρισμένων πυριγενῶν πετρωμάτων. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχει **εἰς τὰς** θειούχους μεταλλοφόρους φλέβας τοῦ Λαυρείου, ἐντὸς τοῦ φλύσχου τῆς Ἑρμιόνης, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς τὴν Χαλκιδικήν, τὴν Σέριφον, καθὼς καὶ ἐντὸς ἡμιμεταμορφωμένων σχιστολίθων εἰς τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχὰς αὐτῆς. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σιδηροπυρίτου ὡς μεταλλεύματος εὑρίσκει ἐφαρμογὴν ἰδίως εἰς τὴν χημικὴν βιομηχανίαν καὶ μάλιστα πρὸς παραγωγὴν τοῦ θειικοῦ ὀξέος. Ἐν τούτοις εἶναι οὗτος πολλάκις περιζήτητος καὶ διὰ τὴν περιεκτικότητα αὐτοῦ εἰς χαλκόν, ἡ ὁποία φθάνει εἰς 1—5 % καὶ πλέον, καθὼς καὶ διὰ τὴν περιεκτικότητά του εἰς χρυσόν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ὁ σιδηροπυρίτης τῶν μεταλλείων τοῦ Johannesburg τοῦ Transvaal. γ. β.

σιδηροπυρίτιον (τὸ) (Ferrosilicium). Σιδηρόκραμα ἔχον ὄψιν κρυσταλλικήν. Εἶναι χυτοσίδηροι περιέχοντες πυρίτιον μέχρις 20 %, ὁμοιάζουσι μὲ χυτοσίδηρον ἀπὸ 20 % ἕως 30 %, ἔχουσι λεπιδώδη κρυστάλλωσιν ἀπὸ 30 ἕως 50 %, χρῶμα τεφρὸν στιλπνὸν καὶ ἄνω τῶν 50 % ὑφὴν λεπτόκοκκον τετηκότος πυριτίου. Μέχρι 16 % πυριτίου παρασκευάζονται εἰς ὑψικαμίνους. Τὰ πλουσιώτερα κράματα παράγονται ἤδη εἰς ἠλεκτρικὰς καμίνους καὶ ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον μεγάλης βιομηχανίας ἠλεκτρομεταλλουργικῆς. Περιέχουσι πυριτιώματα τοῦ σιδήρου ὡρισμένα, χημικῆς μορφῆς $Si\,Fe$, $Si\,Fe_2$, $Si_2\,Fe_3$, $Si_2\,Fe_2$, $Si_2\,Fe_3$ καὶ $Si_3\,Fe$. Εἰς ἀναλογίαν 30 % ἕως 65 % πυριτίου θρύπτονται ἀφ' ἑαυτῶν. Παράγουσιν ἐπίσης ἀέρια ἐπικίνδυνα, δηλητηριώδη καὶ ἐκρηκτικά, προερχόμενα ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ὑγρασίας τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ φωσφορούχου ἀσβεστίου ἢ τοῦ ἄνθρακος, τὸν ὁποῖον περιέχουσι (φωσφοροῦχον ὑδρογόνον ἢ αἰθυλένιον). Τὰ σιδηροπυρίτια χρησιμοποιοῦνται μεγάλως εἰς τὴν βιομηχανίαν: εἰς τοὺς συνήθεις χυτοσιδήρους ὡς προσθήκη, ἥτις ἐλαττώνει τὴν διαλυτότητα τοῦ ἄνθρακος καὶ καθιστᾷ αὐτὸν γραφιτικὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου μαλακώτερον καὶ βελτιώνει τὸν κόκκον, συγχρόνως δὲ ἀποξειδώνει αὐτὸν καὶ αὐξάνει τὴν ἀντοχήν του· εἰς τοὺς συνήθεις χάλυβας δι' ἀποξείδωσιν καὶ ἐλάττωσιν οὕτω τῶν φυσαλίδων· πρὸς παρασκευὴν πυριτιούχων χαλύβων καὶ κραμάτων σιδήρου ἀντεχόντων εἰς τὰ ὀξέα καὶ στερεῶν. Τὸ *πυριτιοσπιγγέλιον* εἶναι πολλάκις προτιμότερον διὰ τὴν προσθήκην εἰς συνήθεις χάλυβας, ὡς περιέχον συνάμα πυρίτιον καὶ μαγγάνιον. Σιδηροπυρίτιον περιέχον 95 % πυρίτιον, καλεῖται *πυρίτιον*, χρησιμεύει δ' ἐν τῇ πράξει πρὸς παρασκευὴν βιομηχανικὴν τοῦ ὑδρογόνου δι' ἐπιδράσεως ἐπὶ σόδας. θ. χ.

— *[Χημ.]* Βλ. λ. *πυρίτιον*.

σιδηροπωλεῖον (τό)· κατάστημα πωλήσεως σιδηρικῶν.

σιδηροπώλης (ὁ)· πωλητὴς σιδηρικῶν.

σιδηροράβδια (τά)· βυζαντ. αἱ *κορύναι* (βλ.λ.).

σίδηρος (ὁ)· μέταλλον ἐκ τῶν λεγομένων εὐτελῶν, κοιν. *σίδερο*: «σίδηρος εἰς ἐλάσματα, —εἰς ράβδους, — σφυρήλατος κττ.» || φρ. «διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου» ἐπὶ δῃώσεως: «διῆλθε τὴν χώραν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου».

— *[Μεταλλειολογ.]* Ὁ σίδηρος ἔχει χρῶμα λευκοκύανον μὲ ἀργυρώδη λάμψιν καὶ στιλβοῦται ἄριστα, ἔχει εἰδικὸν βάρος 7,84 καὶ εἰδικὴν θερμοπεριεκτικότητα μεταξὺ 15—100° Κελσίου 0,10983, αὐξάνουσαν σὺν τῇ θερμοκρασίᾳ μέχρις 850° καὶ κατόπιν ἐλαττουμένην. Εἶναι τὸ πλέον ἀνθεκτικὸν ἐκ τῶν ἐλατῶν μετάλλων εἰς συνήθη θερμοκρασίαν, πλὴν τοῦ κοβαλτίου καὶ τοῦ νικελίου, καθίσταται δὲ εὔθραυστον ἐντὸς ὑγροῦ ἀέρος. Μαλακύνεται εἰς θερμοκρασίαν ἐρυθροῦ καὶ λευκοπυρούμενος καθίσταται συγκολλητός· πέραν τῆς θερμοκρασίας ταύτης καθίσταται εὔθραυστος. Ὁ καθαρὸς σίδηρος τήκεται εἰς θερμοκρασίαν 1525° καὶ ἀποστάζει εἰς ἠλεκτρικὴν κάμινον. Ἕλκεται ὑπὸ μαγνήτου καὶ μαγνητίζεται, εἰς καθαρὰν δὲ κατάστασιν ὁ μαγνητισμὸς αὐτοῦ ἐξαφανίζεται ταχέως. Ὁ σίδηρος παρασκευάζεται διὰ συντήξεως τῶν μεταλλευμάτων ὀξειδίων ἢ ἀνθρακικῶν μετ' ἄνθρακος. Τὸ παραγόμενον μέταλλον περιέχει πάντοτε ποσότητα ἄνθρακος ἐλευθέρου ἢ ἡνωμένου, οὗ ἡ ἀναλογία καὶ ἡ μορφὴ δημιουργεῖ τὰς τρεῖς κυριωτέρας αὐτοῦ μορφάς, *χυτοσίδηρον, χάλυβα, σφυρήλατον σίδηρον*. Τελείως καθαρὸν μεταλλον παρασκευάζεται εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια διὰ θερμάνσεως ὀξειδίου ἢ ὀξαλικοῦ σιδήρου ἐντὸς ρεύματος ὑδρογόνου. Παραγόμενος οὕτως εἰς χαμηλὴν θερμοκρασίαν λαμβάνει μορφὴν μελαίνης κόνεως ὀξειδουμένης ἐν τῷ ἀέρι μετὰ πυρακτώσεως (πείραμα τοῦ πυροφορικοῦ σιδήρου). Παράγεται ἐπίσης εἰς λίαν καθαρὰν κατάστασιν εἰς κλίμακα βιομηχανικὴν δι' ἠλεκτρολύσεως σιδηρωδῶν ἀλάτων, περιέχει ὅμως πάντοτε ἐλάχιστα ἴχνη ἄνθρακος καὶ ἄλλων οὐσιῶν.

Ἡ μεταβολὴ τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων, ἥτις παρουσιάζεται ὡς ἄνω σὺν τῇ θερμοκρασίᾳ ἤγαγεν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ὁ σίδηρος ἔχει ἀλλοτροπικὰς μορφάς. Τοῦτο ἐπεβεβαίωσε τελευταίως καὶ ἡ ἀκτινοσκοπία διὰ τῶν ἀκτίνων Rœntgen. Ὅταν καθαρὸς σίδηρος ψύχεται ἀπὸ τοῦ σημείου τήξεως, ἡ θερμοκρασία κατέρχεται ὁμαλῶς μέχρι τῶν 1400°, ὁπότε παραμένει σταθερὰ ἐπί τινα χρόνον, κατόπιν ἐξακολουθεῖ κανονικὴ ἡ ψῦξις μέχρι θερμοκρασίας 890°, ὁπότε ἐπαναλαμβάνεται ὁμοία ἀναστολὴ τῆς πτώσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ μάλιστα ὕψωσις αὐτῆς (recalescence). Τρίτον φαινόμενον ὁμοίας φύσεως συμβαίνει εἰς θερμοκρασίαν 760°. Ὅμοια φαινόμενα συμβαίνουσιν, ὅταν, ἀντιθέτως, θερμάνωμεν σίδηρον μέχρι τήξεως (εἰς ἐλαφρῶς ἀνωτέρας θερμοκρασίας). Εἰς τὰς ἄνω θερμοκρασίας παρατηροῦνται καὶ ἀπότομοι μεταβολαὶ ἄλλων φυσικῶν ἰδιοτήτων, ὡς ἡ τῆς θερμικῆς διαστολῆς, ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως καὶ ἰδιαίτατα τῶν μαγνητικῶν ἰδιοτήτων. Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἤγαγον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὑπάρχουσι τέσσαρες ἀλλοτροπικαὶ μορφαὶ τοῦ σιδήρου α, β, γ, δ, μὲ σημεῖα μετατροπῆς:

α πρὸς β 769°, β πρὸς γ 906°, γ πρὸς δ 1404°.

Ὁ κρυσταλλικὸς ἱστὸς τῶν μορφῶν α, β καὶ δ εἶναι ὁ αὐτός, ἤτοι εἶναι ὁ τοῦ κύβου μετὰ κέντρου, τοῦ δὲ σιδήρου γ εἶναι κύβου μετὰ ἑδρῶν ἐχουσῶν κέντρα. Διὸ καί τινες τῶν μεταλλουργῶν θεωροῦσιν ὅτι ὁ σίδηρος β δὲν εἶναι διάφορος μορφή, ἀλλὰ μόνον στερεὸν διάλυμα σιδήρου α καὶ γ. Ὁ συνήθης σίδηρος ὑπόκειται εἰς φθορὰν δι' ὀξειδώσεως ἐν τῷ ὑγρῷ ἀέρι, ἥτις προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν ὑδροξειδίου, ὅπερ καλεῖται σκωρία (βλ. *σκωρίασις*), ὅστις σὺν τῷ χρόνῳ φθείρει τὸ μέταλλον. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ προστατεύηται διὰ καταλλήλων στρωμάτων χρώματος περιέχοντος λινέλαιον καὶ κόνεις ὀξειδίων ἄλλων μετάλλων, ἰδίως μολύβδου ἢ ψευδαργύρου, ἢ καὶ διὰ στρωμάτων ἄλλων μετάλλων (ἐπιμετάλλωσις), ὡς κασσιτέρου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ, νικελίου, χρωμίου, ἀργιλλίου κτλ. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατωρθώθη ἡ βιομηχανικὴ παρασκευὴ καθαροῦ σιδήρου (*ἠλεκτρικὸς ἠλεκτρολυτικὸς σίδηρος*) καὶ διαφόρων χαλύβων ἀνοξειδώτων εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀντεχόντων καὶ εἰς τὰ ὀξέα (βλ. *νικέλιον, χάλυψ*).

Παρασκευὴ τοῦ σιδήρου. Αἱ ἀρχαῖαι μέθοδοι παρασκευῆς τοῦ σιδήρου, διασῳζόμεναι μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἰς χώρας ἀπομεμακρυσμένας τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, συνίσταντο εἰς τὴν σύντηξιν εὐτήκτων πλουσίων καὶ καθαρῶν μεταλλευμάτων εἰς σωρὸν ἀναμεμιγμένων μὲ τὴν καύσιμον ὕλην (προφανῶς ἐν ἀρχῇ ξύλα, κατόπιν ξυλάνθρακες). Ταχέως προσετέθη ἡ φύσα, ὡς ἤδη ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος (Ἰλιὰς Σ 468—471). Ἡ *χαμηλὴ* ἢ *καταλανικὴ* ἑστία (βλ. λ.) ἀποτελεῖ μέχρι σήμερον ἐπιβίωσιν τῆς πρωτογόνου ταύτης μεθόδου, δι' ἧς παρασκευάζονται ἀνὰ ἑκάστην κατεργασίαν διαρκείας ὡρῶν τινων 50 ἕως 60 χιλιόγραμμα σιδήρου. Μεῖγμα καθαροῦ μεταλλεύματος καὶ ξυλανθράκων θερμαίνεται ἐπὶ ὥρας ἰσχυρῶς δι' ἰσχυρᾶς προσφυσήσεως ἀέρος, προστιθεμένων ξυλανθράκων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Τὸ μετάλλευμα ἀνάγεται καὶ καθίσταται σπογγώδης μᾶζα. Αἱ ξέναι οὐσίαι, ἄργιλλος, πυριτικὸν ὀξύ, ἄσβεστος κτλ. ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου μεταβάλλονται εἰς εὔτηκτον σχετικῶς σκωρίαν σιδηροῦχον, ἥτις πληροῖ τὴν σπογγώδη μᾶζαν καὶ προφυλάσσει τὸν ἀναχθέντα σίδηρον ἀπὸ περαιτέρω ὀξειδώσεως. Ὁ σχηματισθεὶς φακὸς σιδήρου ἀποσύρεται καὶ εἰσέτι διάπυρος σφυρηλατεῖται πρὸς ἔκθλιψιν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ποσότητος σκωρίας καὶ ἡ μᾶζα συγκολλᾶται εἰς ἑαυτὴν καὶ παράγει σφυρήλατον σίδηρον. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς παραγωγῆς σιδήρου ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν μεταλλευμάτων. Βαθμηδὸν ἡ χαμηλὴ ἑστία, ἥτις περιεβάλλετο διὰ τοιχωμάτων, ἐξειλίχθη εἰς φρεατοειδῆ κάμινον ὁλονὲν ὑψηλοτέραν, τὴν *ὑψικάμινον*, μετὰ προσφυσήσεως ἀέρος, εἰς ἣν τὸ μέταλλον ἀναγόμενον ἐτήκετο, ἀλλ' εἰς τὴν ὁποίαν λόγῳ πλεονάσματος τοῦ ἄνθρακος παρήγετο εἰς ὑγρὰν κατάστασιν σῶμα πολὺ πλέον εὔτηκτον τοῦ σιδήρου, περιέχον 2 ἕως 5 % ἄνθρακος, τὸν κληθέντα χυτοσίδηρον.

Ἡ παρασκευὴ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ χυτοσιδήρου ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας ἀπὸ παλαιοτάτης ἐποχῆς, ἀσφαλῶς ἀπὸ τοῦ Η' π. Χ αἰῶνος. Ἐν Εὐρώπῃ ὅμως διεδόθη ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ ΙΕ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς χρήσεως ὑδραυλικῆς δυνάμεως πρὸς κίνησιν τῶν φυσητήρων πρὸς παραγωγὴν χυτοσιδήρου ἐν ὑγρᾷ καταστάσει, ὥστε ἵνα καταστῇ σφυρηλατήσιμος καὶ ἐλατὸς ἐκαθαρίζετο κατόπιν διὰ τῆς μεθόδου τῆς *καθάρσεως* (affinage) ἐν τῇ χαμηλῇ ἑστίᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν τῇ προσφλογοβόλῳ *καμίνῳ* ἀναδεύσεως (βλ. λ.) μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Ἄγγλου Henry Cost τῷ 1784 (ἀγγλ. puddling process, γαλλ. puddlage). Οὕτω παρήγετο ὁ σφυρήλατος σίδηρος καὶ ὁ χάλυψ ἐν πολτώδει καταστάσει.

Ἡ τρίτη περίοδος ἀρχίζει ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς παραγωγῆς τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χάλυβος ἐν ὑγρᾷ καταστάσει διὰ τῶν μεθόδων τοῦ Bessemer (1854), τοῦ Martin κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ περὶ τὸ 1890 τῶν ἠλεκτρικῶν καμίνων. Συγχρόνως προήγετο καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῆς θερμότητος ἐν τῇ ὑψικαμίνῳ διὰ προσφυσήσεως θερμοῦ ἀέρος, διὰ χρη-

Digitized by Google

σιμοποιήσεως τῶν καμιναερίων καὶ διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς παρακολουθήσεως τῆς συντήξεως. Ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τῶν προϊόντων, ἀναφέρομεν ὅτι εἰς τὴν ἀρχαιότητα διὰ τῆς μεθόδου τῆς χαμηλῆς ἑστίας παρεσκευάζετο σίδηρος πολλάκις ἐξαιρέτου καθαρότητος. Ὁ στῦλος τῆς Δελχὶ τῶν Ἰνδιῶν, κατασκευασθεὶς περὶ τὸ 300 π. Χ., εἶναι σχεδὸν ἐκ καθαροῦ σιδήρου, ὕψους 24 ποδῶν καὶ βάρους 6 ½ τόννων. Λόγῳ τῆς καθαρότητός του εἶναι ἀνοξείδωτος καὶ διατηρεῖται ἄριστα. Ἐπίσης παρήγοντο χάλυβές τινες ἀρίστης ποιότητος (βλ. *δαμασκηνὸς χάλυψ*). Κατὰ τὸν μεσαίωνα κατεσκευάσθησαν χάλυβες διὰ πανοπλίας, ὧν ἡ ποιότης μόνον διὰ τῶν εἰδικῶν χαλύβων των ἐπετεύχθη. Αἱ γνώσεις ὅμως, αἵτινες ἤγαγον εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ἦσαν ἐμπειρικῆς μορφῆς, στηριζόμεναι εἰς δοκιμὰς καὶ τὰ ἐμφανιζόμενα σφάλματα πρὸς βελτίωσιν τῶν μεθόδων. Οἱ Σουηδοὶ διὰ τῶν ἐξαιρέτων μεταλλευμάτων, τῆς ἐπιμελείας των καὶ τῶν ἐρευνῶν των κατώρθωσαν ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος νὰ στερεώσωσι τὴν φήμην τοῦ σουηδικοῦ σιδήρου, ἥτις διατηρεῖται ὑπέρ ποτε σήμερον.

Ὁ Γάλλος φυσιοδίφης Reaumur τῷ 1722 ἐδημοσίευσε σπουδαῖον σύγγραμμα ἐπὶ τῆς μετατροπῆς ράβδων σιδήρου εἰς χάλυβα, περιγράφων καμίνους ἐνανθρακώσεως παρομοίας σχεδὸν πρὸς τὰς εἰσέτι ἐν χρήσει, ὡς καὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ χυτοσιδήρου διὰ θερμάνσεως ἐντὸς μεταλλεύματος σιδήρου (*μαλακτὸς χυτοσίδηρος*, βλ. λ.). Ἐπὶ μακρὸν οἱ Γάλλοι μεταλλουργοὶ προσεπάθουν ματαίως οὕτω νὰ φθάσωσι τὴν ποιότητα τῶν σουηδικῶν σιδήρων, μέχρις οὗ ἡ χημικὴ ἀνάλυσις διελεύκανε τὸ πρῶτον τὰ σχετικὰ ζητήματα.

Μεταλλεύματα σιδήρου καὶ γένεσις αὐτῶν. Ὁ σίδηρος εὑρίσκεται πανταχοῦ ἐν τῷ γηΐνῳ φλοιῷ, οὗτινος ἀποτελεῖ τὰ 5 %. Ὁ χαρακτηρισμὸς σιδηρούχου πετρώματος ὡς μεταλλεύματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιεκτικότητος αὐτοῦ εἰς σίδηρον καὶ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Τὰ μεταλλεύματα σιδήρου εἶναι τὰ ὀξείδια, τὰ ἀνθρακικὰ καὶ ὁ σιδηροπυρίτης ὡς ὑποπροϊὸν τῆς φρύξεως αὐτοῦ πρὸς παραγωγὴν θειικοῦ ὀξέος. Ἀναφέρομεν καὶ τὰ πυριτικὰ ἅλατα, ὡς καὶ τὸν αὐτοφυῆ σίδηρον ἄνευ σημασίας βιομηχανικῆς. Τὰ σπουδαιότερα τούτων εἶναι:

1) Ὁ *αἱματίτης* ἢ *ἐρυθρὸς αἱματίτης* Fe_2O_3, ἄνυδρον ὀξείδιον περιεκτικότητος ἐν καθαρᾷ καταστάσει 69,97 %, ἔχον κόνιν ἐρυθράν.

Ὁ *ὀλίγιστος* εἶναι κρυσταλλικὴ μορφὴ τοῦ αἱματίτου.

2) Ὁ *λειμωνίτης* ἢ *καστανὸς αἱματίτης*, ἔνυδρον ὀξείδιον τοῦ σιδήρου, χημικοῦ τύπου ἐν καθαρᾷ καταστάσει $2\,Fe_2O_3, 3H_2O$ καὶ περιεκτικότητος 50—60% σιδήρου.

Ὁ ᾠ*λιθικὸς λειμωνίτης* εἶναι μορφὴ ἱζηματογενὴς ἢ δευτερογενὴς αὐτοῦ. Ὁ *γοτθίτης* ἢ *γαιτειον* (Göthite) $Fe_2O_3\,H_2O$ εἶναι μετάλλευμα σιδήρου. Ἀμφότερα ἔχουσι κόνιν κιτρίνην.

4) Ὁ *μαγνητίτης* ἢ *μαγνητικὸν ὀξείδιον τοῦ σιδήρου* Fe_3O_4. Ἔχει τὴν ἀνωτέραν περιεκτικότητα πάντων τῶν μεταλλευμάτων σιδήρου, ἤτοι 72,32 % ἐν καθαρᾷ καταστάσει.

5) Ὁ *σιδηρίτης* ἢ *σπαθικὸς σίδηρος*, ἤτοι *ἀνθρακικὸς σίδηρος* ($FeCO_3$) μὲ μεγίστην περιεκτικότητα 48 %. Διὰ φρύξεως καθίσταται εὐκόλως καμινεύσιμος καὶ ἡ περιεκτικότης τοῦ σιδήρου αὐξάνει σημαντικῶς.

6) Τὰ *ὑπολείμματα τοῦ φρυχθέντος σιδηροπυρίτου*. ἅτινα πλινθοποιούμενα ἐκκαμινεύονται ὡς ὀξείδιον τοῦ σιδήρου.

7) Αἱ *σιδηροῦχοι σκωρίαι* τῶν μεταλλουργικῶν καμίνων τέλος καὶ αἱ *κόνεις* ὑψικαμίνου ἐκκαμινεύονται καὶ αὐταὶ εἰς τὰς ὑψικαμίνους.

Ἡ μεταλλογένεια, ἤτοι ἡ γένεσις τῶν μεταλλευμάτων σιδήρου, παρέχει ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον ἀπὸ πρακτικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως. Τὰ μεταλλεύματα σιδήρου προέρχονται ἀρχικῶς ἐξ ἀτμίδων ἐνδογενῶν καὶ τῶν τριῶν μορφῶν, ἤτοι χλωριούχων, θειούχων καὶ ἀνθρακικῶν, αἵτινες ἐπενεργοῦσι πᾶσαι ἐπὶ μετάλλου εὐκόλως ἑνουμένου καὶ ἀποχωριζομένου, ὡς ὁ σίδηρος. καὶ αἱ μὲν χλωριοῦχοι ἐπενεργοῦσιν εἰς ὄξινα πετρώματα, αἱ δὲ θειοῦχοι εἰς οὐδέτερα ἢ βασικὰ πετρώματα. Αἱ ἀνθρακικαὶ ἑνώσεις προκαλοῦσι μετακινήσεις ἐντὸς φλεβῶν πλέον ἀπομεμακρυσμένας, ὡς καὶ εἰς ἐκ νέου μετακινήσεις δι' ἀναδιαλύσεως.

Ἡ ἀλλοίωσις τῶν σιδηρούχων οὐσιῶν εἰς ὑστέρας γεωλογικὰς φάσεις δι' ὀξειδώσεως παρουσίᾳ ὕδατος προεκάλεσε πολλάκις τὸν σχηματισμὸν θειικῶν καὶ ἀνθρακικῶν ἁλάτων, ἅτινα ἔδωσαν ἐκ νέου ἱζήματα ὀξειδίου, εἴτε ἐπὶ τόπου διὰ μετασωματώσεως, εἴτε κατόπιν μεταφορᾶς μέχρι τῆς θαλάσσης ἢ λίμνης, ὑπὸ μορφὴν ἱζημάτων ἀνθρακικῶν ἢ πυριτικῶν. Ἡ ἐνέργεια αὕτη εἶναι σπουδαιοτάτη διὰ τὸν σίδηρον, τὴν βλέπομεν δὲ καὶ εἰς περιπτώσεις ὅπου δὲν σχηματίζεται μετάλλευμα καθ' ἑαυτό, ὡς κατὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν σιδηρούχων ἐρυθρῶν ἀργίλλων προερχομένων ἐκ τῆς ἀπασβεστώσεως ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων εἰς θυλάκους ἢ σπήλαια.

Ἡ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς μᾶζα σιδήρου εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὰ μετεωρικὰ ὕδατα διεισδύοντα μέχρι τῆς ὑδροστατικῆς στάθμης τοῦ ἐδάφους, π. χ. εἰς 20 μ. κατὰ μέσον ὅρον, δύνανται νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ ὄγκου ἐκτάσεως ἴσης πρὸς τὴν τῶν ἔξω τοῦ ὕδατος ἠπείρων, ἤτοι 145 ἑκατομμυρίων τετραγ. χιλιομ. μέσης πυκνότητος 25, περιεχόντων δὲ 4,7 % σιδήρου (ἤτοι ἐπὶ 350 δισεκατομμυρίων τόννων σιδήρου) καὶ δημιουργοῦσιν εὐκόλως ἀποθέματα σιδήρου, ἐμπλουτίζοντος συνεχῶς καὶ τὴν θάλασσαν εἰς σίδηρον, ἐξ οὗ ἡ κολοσσιαία διάδοσις τοῦ σιδήρου πανταχοῦ, εἰς τὰ ὕδατα, εἰς τοὺς ζῶντας ὀργανισμοὺς κτλ.

Τὰ ὀρυκτὰ τοῦ σιδήρου δύνανται εὐκόλως νὰ μεταβληθῶσιν, ἀναλόγως τῶν ἐπενεργούντων παραγόντων εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν πολυμορφίαν τῶν κοιτασμάτων· οὕτω ὁ μαγνητίτης δύναται νὰ εἶναι τὸ ἀρχικὸν ὀρυκτὸν πλουτωνείου πετρώματος ἢ νὰ προέρχηται ἐκ τῆς μερικῆς ἀναγωγῆς τοῦ αἱματίτου· ὁ αἱματίτης δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς λειμωνίτην καὶ τἀνάπαλιν κτλ. Ὁ πυρίτης δύναται νὰ εἶναι ἀρχικὸν ὀρυκτὸν ἢ ἐπιγενετικὸν καὶ δευτερογενές.

Τὰ μεταλλεύματα σιδήρου συνοδεύονται ὑπὸ διαφόρων σωμάτων, τῶν ὁποίων ἡ σπουδὴ ἔχει σημασίαν θεωρητικὴν καὶ πρακτικήν. Ταῦτα εἶναι ἡ ἄσβεστος (CaO) ἧς ἡ παρουσία εἶναι εὐνοϊκή, ὡς καθιστῶσα εὔτηκτον τὴν σκωρίαν· ἡ προέλευσις αὐτῆς ὀφείλεται εἰς ἱζήματα ὀργανικά, ὡς καὶ εἰς

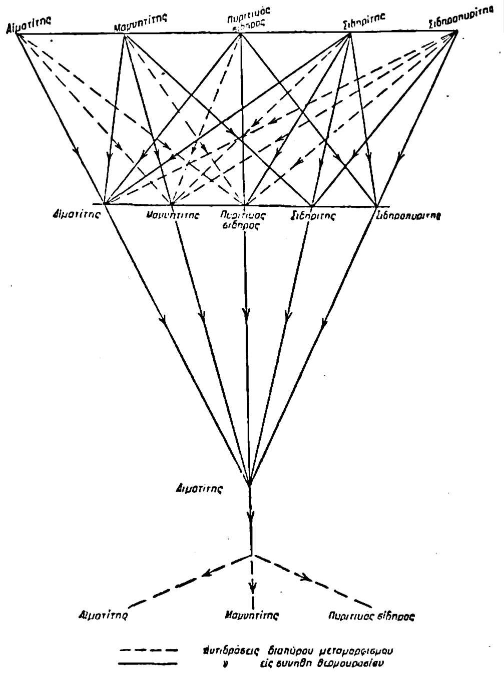

*Σχηματικὴ παράστασις κατὰ τὸν **L. de Launay** τοῦ κύκλου τῶν μετατροπῶν τῶν κυριωτέρων σιδηρομεταλλευμάτων (ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω).*

τὰ συνοδεύοντα τὸ κοίτασμα πετρώματα. Ἐπίσης ἡ πυριτία (SiO_2) καθιστᾷ πλέον δύστηκτον τὸ μετάλλευμα, ἀλλ' εἰς μικρὰς ποσότητας εἶναι ἀπαραίτητον· αὕτη ἔχει καταγωγὴν σπανιώτερον ὀργανικὴν καὶ ἡ ἀρχικὴ πυριτία εἶναι συνήθως ὀλίγη, ἡ ἐπιγενετικὴ δέ, ὀφειλομένη εἰς πάσας τὰς χημικὰς ἀντιδράσεις, αἵτινες παρασύρουσι τὴν ἄσβεστον, ἔχει σπουδαιοτέραν θέσιν. Τὸ ἀργιλλικὸν ὀξείδιον (Al_2O_3), συγγενεῦον πρὸς τὸ ὀξείδιον τοῦ σιδήρου (Fe_2O_3), συγκατακρημνίζεται εἰς πλείστας περιπτώσεις καὶ ὑπάρχει συνεχὴς διὰ τὰ μεταλλεύματα ἐπιφανειακῆς συγκεντρώσεως σειρὰ ἀπὸ τοῦ βωξίτου, μεταλλεύματος ἀργιλλίου, μέχρι τοῦ καθαροῦ αἱματίτου ἢ λειμωνίτου. Ἐπίσης παρουσιάζεται εἰς τοὺς μαγματικοὺς ἀποχωρισμούς. Ἡ παρουσία τοῦ φωσφόρου ἔχει ἰδιάζουσαν σημασίαν ἰδίως κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ὀξίνου μεθόδου τοῦ στρόμβου Βέσσεμερ, καθ' ἣν ἐπεζητοῦντο μεταλλεύματα περιέχοντα ἐλάχιστον φωσφόρον. Ἡ παρουσία φωσφόρου εἰς τὸν σίδηρον καθιστᾷ αὐτὸν εὔθραυστον καὶ ἄχρηστον, ἐξ οὗ εἰς τὰς βασικὰς μεθόδους τοῦ στρόμβου ἡ ἀποφωσφόρωσις εἶναι τελεία, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ὁ χρησιμοποιούμενος χυτοσίδηρος νὰ εἶναι ἀρκούντως φωσφοροῦχος (1 %). Ὁ φωσφόρος λείπει εἰς μεταλλεύματα εὑρισκόμενα ἐντὸς μεταμορφωσιγενῶν καὶ κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων, ὡς τῆς Σκανδιναυΐας, τῆς Μόκτα-ἔλ-Χαδίδ, τοῦ Κρίβοϊ-ρόγ, τῆς Σερίφου, ἡ ἀπουσία δὲ αὕτη ὀφείλεται πιθανῶς εἰς μετασωμάτωσιν, ἥτις προεκάλεσε τὴν κάθαρσιν. Ὁμοίως ἐλλείπει ἀπὸ ὅλα τὰ κοιτάσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγένετο μετατροπὴ ἐξ ἐπαφῆς πρὸς ἀσβεστολίθους, ὡς εἰς τὰ τοῦ Μπιλμπάου, Eisenerz, τῆς νήσου Ἔλβας, τοῦ Κώμβελβαινδ, τοῦ Λάνκασαϊρ, τοῦ Βανάτου, τοῦ Λαυρείου κλπ.

Ὁ φωσφόρος εἶναι ἄφθονος, μέχρι 3%, εἴς τινα μεταλλεύματα, εἰσαχθεὶς ἐξ ὀργανικῶν ὑλῶν, εἰς ἱζηματογενῆ μὴ μεταμορφωσιγενῆ καὶ ἐλάχιστα ἐπιφανειακῶς ἠλλοιωμένα, ὡς τὰ σιλούρια μεταλλεύματα τῆς Θουριγγίας, τοῦ Clinton (Πολιτεία Νέας Ὑόρκης), τὰ λιάσεια μεταλλεύματα τοῦ Cleveland, τὰ ἰουράσια τοῦ Μαζεναὶ ἐν Γαλλίᾳ, τὰ ἠώκαινα τοῦ Βερρὺ ἐν Γαλλίᾳ, τὰ πλειστόκαινα μεταλλεύματα τῶν ἑλῶν τῆς Σουηδίας, τὰ σιλούρια ᾠολιθικὰ τοῦ Calvados ἐν Γαλλίᾳ, τοῦ Νούσιτς ἐν Βοημίᾳ, τὰ ἀνθρακολιθικὰ τῆς Ροὺρ καὶ τοῦ Λείγηρος, τὰ ἰουράσια ᾠολιθικὰ τῆς Λωρραίνης, τὰ πλειστόκαινα τῶν ἑλῶν τοῦ Σλέσβιχ. Εἰς ἄλλα ὅμως ἡ παρουσία τοῦ φωσφόρου μορφῆς κρυσταλλικῆς σημειοῦται εἰς πορφυρίτας, ὡς τοῦ Γελλίβαρα καὶ Κιρουναβάρα ἐν Σουηδίᾳ.

Τὸ θεῖον ὑπάρχει εἰς τὰ μεταλλεύματα, ὀφειλόμενον εἰς μεταλλικὰς θειούχους ἑνώσεις, ἡ παρουσία δὲ μεγάλης ποσότητος θείου καθιστᾷ τὰ μεταλλεύματα ἄχρηστα. Συνήθως αἱ θειοῦχοι ἑνώσεις, καὶ δὴ ὁ σιδηροπυρίτης, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἐπιφανειακῶν ὑδάτων ὀξειδοῦνται εἰς θειικὸν σίδηρον, ὅστις εὐκόλως ἀποσυντίθεται εἰς ὑπεροξείδιον τοῦ σιδήρου, μεταβάλλεται εἰς ἀνθρακικὸν σίδηρον κλπ. καὶ οὕτω τὸ θεῖον, ἐνεργὸν στοιχεῖον τῆς μεταλλογενείας, συνήθως ἐλλείπει ἀπὸ τὰ κοιτάσματα σιδήρου εἰς σημαντικὰς ἀναλογίας.

Τὸ ἀρσενικὸν εἶναι εἰς σημαντικὰς ἀναλογίας βλαβερόν, διότι παραμένει εἰς τὸν χυτοσίδηρον ἐν μέρει, καθιστῶν αὐτὸν εὔθραυστον, ἀλλ' ἡ παρουσία του εἰς σημαντικὰς ἀναλογίας εἶναι σπανία.

Τὸ τιτάνιον εὑρίσκεται συχνότατα εἰς τὰ μαγματικὰ καὶ ἰδίως τὰ περιμαγματικὰ κοιτάσματα. Εἰς μεγάλας ἀναλογίας καθιστᾷ τὸ μετάλλευμα πρακτικῶς ἄτηκτον, διὰ μετασωματώσεως δὲ τὸ τιτάνιον εἰσέρχεται εἰς τὰς ἀργίλλους (σχιστολίθους, βωξίτας κτλ.).

Τὸ μαγγάνιον εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν σωμάτων, ὧν ἴχνη, ἐνυπάρχοντα εἰς τὸν σίδηρον, βελτιώνουσι τὰς ἰδιότητάς του. Ὁ Βέσσεμερ ἀντελήφθη ταχέως τὴν ἀνάγκην προσθήκης μαγγανίου εἰς τὸν χυτοσίδηρον πρὸς ἐξάλειψιν παντὸς ἴχνους φωσφόρου. Τὸ μαγγάνιον, ἔχον ἰδιότητας λίαν συγγενεῖς πρὸς τὰς τοῦ σιδήρου, συνοδεύει αὐτὸν σχεδὸν πανταχοῦ, εἰς τὰ κοιτάσματα ὅλων τῶν μορφῶν, μαγματικά, φλεβικὰ καὶ ἱζηματογενῆ. Ἡ μετασωμάτωσις δι' ἐπιφανειακῶν ἐνεργειῶν δύναται νὰ ἐμπλουτίσῃ τὴν περιεκτικότητα εἰς μαγγάνιον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὡς εἰς τὰ κοιτάσματα πυρολουσίτου τοῦ Λαυρείου, τῆς Μήλου, τῆς Χουέλβας ἐν Ἱσπανίᾳ κτλ. Τὸ κοβάλτιον ὑπάρχει ἐπίσης ἐνίοτε εἰς μικρὰς ποσότητας, ὠφέλιμον ἐπίσης στοιχεῖον. Τὸ χρώμιον, ἐμφανιζόμενον εἴς τινα κοιτάσματα σιδήρου ἐντὸς βασικῶν πετρωμάτων, εἰς ποσότητα 6 ἕως 7%, καθιστᾷ αὐτὰ πλεονεκτικά, μεταβαῖνον εἰς τοὺς παραγομένους χυτοσιδήρους, οἵτινες καθίστανται χρωμιοῦχοι. Εἰς μικροτέρας ποσότητας (π. χ. 2 %) βλάπτει τὰ μεταλλεύματα, ἅτινα καθίστανται λίαν δύστηκτα (ὡς τὰ τῆς Λοκρίδος, τῆς Κούβας, τοῦ Conakry). Τελευταίως ὅμως κατωρθώθη ἡ ἐπωφελὴς τῆξις αὐτῶν ἐν Ἀμερικῇ.

Τὸ βανάδιον, ἐπίσης πλεονεκτικὸν στοιχεῖον, ἀκολουθεῖ τὸν φωσφόρον εἰς τὰς ἑνώσεις. Ἐπίσης ἐνυπάρχει ἐνίοτε χαλκὸς εἰς μεταλλεύματα προερχόμενα ἐκ βασικῶν πετρωμάτων (συνδυασμὸς χαλκοπυρίτου καὶ μαγνητίτου) εἰς τὰ κοιτάσματα μορφῆς τοῦ Τραβερσέλ, ἢ τοῦ Βανάτου, Allevard ἐν Σαβοΐᾳ· ἐπίσης ἐνίοτε ἐμφανίζεται ὁ μόλυβδος καὶ ὁ ψευδάργυρος.

Ὡς μεταλλεύματα σιδήρου ἐπεζητοῦντο ἄλλοτε ἄτηκτα κατὰ πρῶτον καὶ καθαρὰ κατὰ δεύτερον λόγον Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν προφανῶς ὁ πολύκμητος σίδηρος παρεσκευάζετο εἰς πολὺ μικρὰς ποσότητας καὶ μόνον εἰς μικρὰ τεμάχια, ἐξ οὗ ἡ προτίμησις πρὸς τὸν χαλκὸν καὶ ὀρείχαλκον. Ἡ διάδοσις τῆς καταλανικῆς χαμηλῆς ἑστίας ἐπέτρεψε τὴν κατασκευὴν σχετικῶς πολὺ μεγαλυτέρων ποσοτήτων καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδήρου διεδόθη εἰς τὰ δάση διὰ τὴν παραγωγὴν ξυλανθράκων πλησίον πολυπληθῶν μικρῶν ἐπιφανειακῶν κοιτασμάτων καὶ πλησίον ὑδραυλικῆς κινητηρίου δυνάμεως, χρησιμοποιουμένης διὰ τὴν κίνησιν τῶν φυσητήρων καὶ κατόπιν τῶν σφυρῶν σφυρηλασίας καὶ τῶν ἐλάστρων. Ἡ τοιαύτη προσκόλλησις τῆς σιδηρουργίας εἰς τὰ δάση καὶ τὰς ὑδραυλικὰς δυνάμεις διετηρήθη μέχρι τῆς χρήσεως τοῦ ὀπτάνθρακος καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑψικαμίνων, ἕως οὗ ἡ χρῆσις τῆς ἀτμομηχανῆς ἐξησφάλισε νέον μέσον κινήσεως τῶν φυσητήρων.

Τῷ 1860 ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Βέσσεμερ ἀπῄτησε τὴν προμήθειαν μεγάλων ποσοτήτων καθαρῶν μεταλλευμάτων ἄνευ φωσφόρου, τὰ ὁποῖα, μεταφερόμενα μακρόθεν πολλάκις, ἔδει νὰ εἶναι πλούσια ἵνα δύνανται νὰ ὑφίστανται ἐπωφελῶς τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς. Τὰ μεταλλεύματα ταῦτα ἐκλήθησαν *μεταλλεύματα χάλυβος* τύπου τοῦ Μπιλμπάου τῆς Ἱσπανίας, τοῦ Κούμβερλαντ ἐν Ἀγγλίᾳ, τοῦ Ντάννεμορ (Dannemore) ἐν Σουηδίᾳ, τῆς Καρινθίας, τῶν Πυρηναίων, τῆς νήσου Ἔλβας, τῆς Μόκτα-ἔλ-Χαδὶδ ἐν Ἀλγερίῳ, μέρους τῆς Ἄνω Λίμνης ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις κτλ. Τὰ κοιτάσματα ταῦτα ἦσαν συνήθως προϊόντα ἀλλοιώσεως τοῦ ἄνω τμήματος μεταλλοφόρων φλεβῶν ἢ μεταμορφώσεως ἰδίᾳ κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων. Τότε τὰ ἱζηματογενῆ κοιτάσματα,

Digitized by Google

συνήθως φωσφοροῦχα, περιεφρονοῦντο. Πλούσια ὅμως καὶ καθαρὰ ὡς εἶναι, περιέχοντα 60 ἕως 50 % σιδήρου, ἐγένοντο σπανιώτερα καὶ δαπανηρά. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μεθόδου ἀποφωσφορώσεως τοῦ χυτοσιδήρου τῶν Thomas καὶ Gilchrist (1878) ἀνεπτύχθη ἡ ἐξόρυξις πληθύος μεταλλευμάτων κατωτέρας περιεκτικότητος εἰς σίδηρον, περιεχόντων φωσφόρον ἱκανὸν (κατὰ προτίμησιν 0,8 %), ἵνα καθίσταται εὐχερὴς ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου Thomas. Τοιαῦτα μεταλλεύματα εἶναι τὰ σπουδαιότατα τῆς Λωρραίνης καὶ Λουξεμβούργου. Ἤδη διακρίνομεν τριῶν εἰδῶν μεταλλεύματα: τὰ καθαρὰ καὶ πλούσια Βέσσεμερ, περιέχοντα τὸ πολὺ 0,05 % φωσφόρου· τὰ φωσφοροῦχα, κατάλληλα διὰ τὴν μέθοδον Thomas, περιέχοντα τοὐλάχιστον 0,8 % φωσφόρου, καὶ κατηγορίαν ἐνδιαμέσων ποιοτήτων.

Οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς συνθέσεως τῶν μεταλλευμάτων ἀποτελεῖ, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἡ περιεκτικότης αὐτῶν εἰς πυριτικὸν ὀξὺ καὶ ἀργιλλικὸν τριτοξείδιον ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ εἰς ἄσβεστον ἀφ᾽ ἑτέρου, ἥτις ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς συνθέσεως τῆς σκωρίας κατὰ τὴν ἐκκαμίνευσιν, διὸ ἐπιζητοῦνται τὰ μὲν ἢ τὰ δέ, ἵνα καταρτισθῇ κατάλληλος σύνθεσις τῆς γομώσεως τῶν καμίνων (*σύνταξις*). Μεταλλεύματα σιδήρου ὑπὸ σχετικῶς καθαρὰν μορφὴν καὶ ἀρκετὰ πλησίον τῆς ἐπιφανείας παρουσιάζονται εἰς πάσας τὰς χώρας· διὰ τοῦτο βιομηχανία σιδήρου καὶ χάλυβος δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ὅπου ὑπάρχει συγκέντρωσις ἀνθρώπων χρησιμοποιούντων μηχανήματα. Τὰ εἰς ἀραιῶς κατῳκημένας χώρας κοιτάσματα ἀποτελοῦσιν ἀποθέματα.

Ἄλλοτε ἡ μεταλλουργία τοῦ σιδήρου ἐγκαθίσταται παρὰ τὰ μεταλλεύματα, ἄλλοτε παρὰ τὰς πηγὰς λιθανθράκων, ἐπίσης εἰς λιμένας εἰς τοὺς ὁποίους ἡ προσαγωγὴ μεταλλευμάτων καὶ λιθανθράκως εἶναι εὐχερής. Ὁμοίως ἡ γειτνίασις τῆς θαλάσσης, διὰ τὴν εὐχέρειαν τῆς μεταφορᾶς, ἀποτελεῖ στοιχεῖον πολύτιμον διὰ τὸ ἐκμεταλλεύσιμον τῶν κοιτασμάτων. Διὰ τοῦτο τὰ μεταλλεύματα σιδήρου εἶναι πολλάκις ἀντικείμενον μεγάλων μεταφορῶν καὶ ζωηροῦ ἐμπορίου, τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον ὑπάρχει ἀνάγκη συνήθως ἀναμείξεως μεταλλευμάτων καὶ διότι ἡ παρουσία ἑνὸς ρεύματος μεταφορᾶς γαιανθράκων π. χ. πρὸς σιδηρουργεῖα ἐγκατεστημένα ἐπὶ σιδηρωρυχείων δημιουργεῖ ναῦλον ἐπιστροφῆς διὰ μεταλλεύματα πρὸς ἄλλα σιδηρουργεῖα ἐγκατεστημένα ἐπὶ τῶν ἀνθρακωρυχείων (π. χ. Λωρραίνη ἀφ᾽ ἑνός, ἀνθρακωρυχεῖα βορείου Γαλλίας, Βελγίου καὶ Βεστφαλίας ἀφ᾽ ἑτέρου). Μόνον τὰ πλούσια μεταλλεύματα εἶναι ἱκανὰ νὰ ὑποστῶσι μακρὰς μεταφορὰς διὰ ξηρᾶς καὶ δὴ σιδηροδρομικῶς (π. χ. τὰ τῆς Λαπωνίας) μέχρι 200 ἕως 300 χμ. Αἱ θαλάσσιαι μεταφοραὶ εἶναι ὀλιγοδαπανηρότεραι. Οὕτω ἐν Ἑλλάδι μεταλλεύματα καθαρὰ καὶ πλούσια στέλλονται διὰ ναύλου ἐπιστροφῆς εἰς τοὺς λιμένας τῆς βορείου Εὐρώπης (Rotterdam διὰ Βεστφαλίας, Ἀμβούργου, Λυβέκης, Ἀγγλίας κτλ.).

Κοιτάσματα σιδήρου. Τὰ κοιτάσματα σιδήρου ἐμφανίζονται ὑφ᾽ ὅλας τὰς μεταλλειολογικὰς μορφάς, ἤτοι: 1) Ὡς μαγματικὰ πρωτογενῆ καὶ μετάθετα καὶ περιμαγματικὰ (ἢ ἐπαφῆς). 2) Ὡς ἐπιγενῆ: Α) ὡς φλεβικά, Β) ὡς κοιτάσματα ἀντικαταστάσεως ἀσβεστολίθων. 3) Ὡς κοιτάσματα ἰζηματογενῆ.

1) *Μαγματικὰ καὶ περιμαγματικὰ κοιτάσματα.* Ταῦτα, χαρακτηριστικὰ τῶν βασικῶν ἰδίως πλουτωνείων πετρωμάτων, ἐμφανίζονται ὡς ἐγκλείσματα πρωτογενῆ ἢ σχετιζόμενα πρὸς οὐδέτερα ἢ ὄξινα πετρώματα, ἀνάγονται δὲ εἰς γεωλογικὰ φαινόμενα βάθους, διὸ καὶ καθίστανται καταφανῆ καὶ προσιτὰ μόνον εἰς ζώνας ὑποστάσας ἰσχυρὰν καὶ μακραίωνα διάβρωσιν, ἤτοι εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, εἰς τὰς καλουμένας ἀρχεγόνους ἠπειρωτικὰς ἀσπίδας, ὡς εἶναι ἡ τοῦ Καναδᾶ, τῆς Σκανδιναυΐας καὶ τῆς Σιβηρίας, αἵτινες περιέχουσι σπουδαῖα κοιτάσματα κρυσταλλικῶν μεταλλευμάτων σιδήρου.

Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν ὑπάγεται ὁ *αὐτοφυὴς σίδηρος* ἄνευ βιομηχανικῆς σημασίας. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων μαγματικῶν κοιτασμάτων ἀναφέρομεν τὰ τῆς Σκανδιναυΐας, σχετιζόμενα πρὸς βασικὰ μὲν πετρώματα, γάββρους, ὑπερίτας μὲ ὀλιβίνην τοῦ Taberg, Lofoten, Routivara, ἅπαντα τιτανιοῦχα, πρὸς ὄξινα δὲ ἢ οὐδέτερα πετρώματα, τὸ διάσημον καὶ σπουδαῖον κοίτασμα τῆς Kirunavara ἐν τῇ Σουηδικῇ Λαπωνίᾳ, βορείως τοῦ πολικοῦ κύκλου ἐκ πελωρίου φακοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, μαγνητίτου καὶ ὀλιγίστου μεταξὺ δύο πορφυριτῶν. Ἡ περιεκτικότης τοῦ κοιτάσματος ἐκτιμᾶται εἰς 240 ἴσως καὶ 672 ἑκατομμ. τόννων. Τὸ μετάλλευμα εἶναι εὐθηνότατον ἐπὶ τόπου, καθαρώτατον κατὰ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος φωσφοροῦχον (63 % σίδηρος, 15 % φωσφόρος). Τὸ ἓν πέμπτον τοῦ κοιτάσματος περιέχει ἐλάχιστον φωσφόρον (0,05 %). Ἡ ὀξόρυξις γίνεται ὑπαιθρίως, χρησιμοποιουμένου ἠλεκτρικοῦ φωτὸς κατὰ τὸν πολικὸν χειμῶνα. Ὁμοίας φύσεως, ἀλλὰ μικροτέρας σημασίας κοιτάσματα ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰ Οὐράλια ἐπὶ ζώνης ἀρχομένης ἀπὸ τὰ ἀνατολικὰ τοῦ Πὲρμ μέχρι τοῦ Ὀρενμπουργ καὶ τοῦ ὄρους Γκόρα Βλαγοδάτι, Νιζνὶ Ταγκίλσκ κτλ.· εἰς δὲ τὴν Σιβηρίαν εἰς τὸν ἄνω Ἰενεσσέην ποταμόν.

Τὰ τῆς Λοκρίδος ἐν Ἑλλάδι, κείμενα μεταξὺ ἀσβεστολίθου καὶ γάββρου, χρωμιοῦχα καὶ νικελιοῦχα, ἀρκετὰ σπουδαῖα, ἐξ ᾠολιθικοῦ λειμωνίτου, ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Περιέχουσιν 75 ἕως 100 ἑκατομμύρια τόννων μεταλλεύματος, περιεκτικότητος 50 % σιδήρου. Τὰ *περιμαγματικὰ ἢ κοιτάσματα ἐπαφῆς* εἶναι μὲν περιμαγματικά, ἀλλὰ καὶ ἐμφανίζουσι πολλάκις φαινόμενα μετατροπῆς ἐξ ἀντικαταστάσεως ἀσβεστολίθων, ὡς τὰ τῆς τάξεως *2β*. Πλεῖστα αὐτῶν, τύπου τῶν τοῦ Βανάτου ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ τοῦ Τραβερσέλλ, ἐξετάζονται ὡς κοιτάσματα μολύβδου καὶ χαλκοῦ, ἅτινα μέταλλα περιέχονται ἐπίσης. Τοιαῦτα κοιτάσματα εἶναι τὰ τῆς Σερίφου ἐν Ἑλλάδι, τῆς Σιβηρίας, τοῦ Καυκάσου, τοῦ Τουρκεστάν, τῆς Ἰαπωνίας κτλ.

2) *Ἐπιγενῆ κοιτάσματα.* Α) Τὰ *φλεβικὰ* δὲν ἔχουν μεγάλην βιομηχανικὴν σημασίαν, ὡς καθ᾽ ἑαυτὸ φλεβικά, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τὴν ἑπομένην μορφήν, ἤτοι ὡς κοιτάσματα *ἀντικαταστάσεως* ἀσβεστολίθων, ἅτινα ἔχουσι μεγάλην σημασίαν. Τὰ δύο ταῦτα συστήματα κοιτασμάτων καὶ ἰδίως τὰ δεύτερα εὑρίσκονται εἰς ζώνας ζωηρᾶς ἐπιφανειακῆς ἀλλοιώσεως καὶ δὴ εἰς τὰς ζώνας ἀλπείων καὶ ἱμαλαΐων πτυχώσεων ἐν Εὐρώπῃ, Βορείῳ Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίᾳ, ὡς π. χ. τὰ περὶ τὴν Μεσόγειον, τὰ Πυρηναῖα. Μεταξὺ τῶν φλεβικῶν κοιτασμάτων μνημονεύομεν τὰς φλέβας ὀλιγίστου εἰς τὸ Χάρτζ κτλ., τὰς φλέβας σιδηρίτου (ἐξ ἀντικαταστάσεως ἀσβεστολίθου), ὅπου πολλάκις οὗτος ἐμφανίζεται ὡς σύνδρομον τοῦ κρυολίθου εἰς τὸ Evigtok, μολυβδούχους φλέβας εἰς τὴν Σαξωνίαν, τὰς χαλκούχους σιδηροπυριτικὰς φλέβας.

Μεταξὺ τῶν κοιτασμάτων σιδηρίτου ἀναφέρομεν τὰ τῆς περιφερείας τοῦ Siegen παρὰ τὸν Ρῆνον ἐν Γερμανίᾳ, ὑπὸ μορφὴν πληθύος φλεβῶν ἐντὸς τοῦ δεβονίου πτυχωθέντος ἐπὶ τῶν ἑρκυνείων πτυχώσεων. Ὁ σιδηρίτης ἐπιφανειακῶς ἔχει μεταπραπῆ εἰς αἱματίτην. Ἡ περιφέρεια αὕτη εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Γερμανίας ὑπὸ ἔποψιν παραγωγῆς. Τὸ κοίτασμα τοῦ Allevard τῆς Ἰζὲρ εἰς τὰς Ἄλπεις τῆς Σαβοΐας εἶναι τριτογενοῦς ἐποχῆς, ὁμοίως τὰ τοῦ Ἀλγερίου καὶ Τύνιδος (Τάφνα, Djebel-Ouenza, γνωστὰ διὰ τὰς πολιτικὰς περιπλοκάς, ἃς προεκάλεσαν τῷ 1906 μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας). Εἰς πλείστας φλέβας θειούχων μεταλλευμάτων τὸ ἄνω μέρος ἔχει ὑποστῆ τὴν ὀξειδωτικὴν ἐπήρειαν τῶν ἐπιφανειακῶν ὑδάτων καὶ ἀποτελεῖ ζώνην μεταλλευμάτων σιδήρου καλουμένην σιδηροῦν *κάλυμμα* (γαλλ. chapeau de fer, γερμ. Eisenhut).

Β) Μεταξὺ τῶν κοιτασμάτων *ἀντικαταστάσεως ἀσβεστολίθων* ἀναφέρομεν τὰ σπουδαιότατα κοιτάσματα μετασωματώσεως σιδηροπυριτικῶν φλεβῶν τὰ τοῦ Κούμβερλανδ καὶ Λάγκασάϊρ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐντὸς ἐδαφῶν σιλουρείων, λιθανθρακοφόρων καὶ περμίων, ἀποτελούμενα ἐξ αἱματίτου ἐξαιρέτου ποιότητος, τὰ τοῦ Μπιλμπάου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βισκάης ἐν Ἱσπανίᾳ, τὰ ὁποῖα ἀνεπτύχθησαν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ στρόμβου Βέσσεμερ, τὰ τῶν Πυρηναίων καὶ νοτιοδυτικῆς Γαλλίας, τὰ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἱσπανίας Μουρσίας καὶ Ἀλμερίας, τὰ τῆς Στυρίας (Eisenerz κτλ.), τῆς Αὐστρίας, τοῦ Χάρτζ, τῆς Σιλεσίας, τῆς νήσου Ἔλβας, ὧν ἡ ἐκμετάλλευσις ἀναφέρεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου καὶ τὰ ὁποῖα τινὲς ἀνάγουσιν εἰς τὰ κοιτάσματα ἐπαφῆς. Ἐπίσης εἰς τὴν Σέριφον ἔχομεν κοιτάσματα ἀντικαταστάσεως, εἰς τὸ Γραμματικὸν τῆς Ἀττικῆς, τοῦ Λαυρείου Σουνίου κτλ.

Γ) *Ἰζηματογενῆ κοιτάσματα.* Εἶναι τὰ σπουδαιότερα πάντων καὶ ἀνήκουσιν εἰς ζώνας γεωλογικῶς ἐνδιαμέσους τῶν ἀνωτέρω, ὀφείλονται δὲ εἰς τὴν ἐναπόθεσιν ἁλάτων σιδήρου διαβρωθέντων ἐκ κοιτασμάτων ἀνηκόντων συνήθως εἰς πτυχώσεις ὀρεσιγενεῖς παλαιοτέρας ἐποχῆς τῶν ἀλπείων. Τὰ κοιτάσματα ταῦτα ἐσχηματίσθησαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, π. χ. εἰς τὰς ζώνας τὰς κειμένας νοτίως τῶν ἀρχεγόνων ἠπειρωτικῶν μαζῶν καὶ βορείως τῶν ἀλπείων τριτογενῶν πτυχώσεων, δηλονότι εἰς τὰς καληδονίους καὶ ἑρκυνίους ζώνας. Διὸ καὶ τὰ κυριώτερα ἰζηματογενῆ κοιτάσματα εἶναι σιλούρεια, λιθανθρακοφόρα καὶ ἰουράσια κοιτάσματα. Τὰ ἰζηματογενῆ κοιτάσματα διακρίνονται εἰς θαλάσσια, λιμναῖα καὶ ἠπειρωτικά.

α) *Θαλάσσια ἰζηματογενῆ κοιτάσματα.* Εἰς τὰ κοιτάσματα ταῦτα οἱ ἀπολιθωμένοι ὀργανισμοὶ ἔσχον σπουδαῖον ρόλον, ἰδίως εἰς τὰ ᾠολιθικῆς μορφῆς, ὡς τὰ τῆς Νορμανδίας, τῆς Βοημίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Λωρραίνης. Τὰ ἰζηματογενῆ κοιτάσματα συναντῶνται εἰς πάσας τὰς γεωλογικὰς ἐποχὰς καὶ περιγράφονται κατὰ σειρὰς διαδοχῆς αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν ἐνστρωμένων εἰς κρυσταλλοσχιστώδη παλαιὰ πετρώματα ἀναφέρομεν τὰ λίαν σπουδαῖα τῆς Σκανδιναυΐας, τὰ τῆς Gellivara πλησίον τῆς Κιρουναβάρας, τὰ τοῦ Norbotten, τὰ τῆς Dannemore πλησίον τῆς Οὐψάλης, τὰ τοῦ Norberg, συγκείμενα ἐκ μεγάλων ἀκανονίστων συσσωρεύσεων. Τὰ τῆς Dannemore εἶνα καθαρά, ἄνευ φωσφόρου, τὰ δὲ τῆς Gellivara φωσφοροῦχα. Ἐπίσης ἀναφέρομεν τὰ τῆς Φινλανδίας, τὰ τῆς Mokta-el Hadid, ἤδη ἐξηντλημένα, ἐν Ἀλγερίῳ, τὰ λίαν σημαντικὰ τοῦ Κρίβοϊ-ρὸγ παρὰ τὸν Δνείπερον καὶ τὴν Χερσῶνα, γνωστὰ ἤδη εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας.

Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τὰ ἰζηματογενῆ κοιτάσματα τῆς περιόδου ταύτης εἰς μὲν τὰ ἀνατολικὰ ἐν τῇ σιλουρείῳ τραπέζῃ τῶν Ἀλλεγανείων, ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰ μικρότερα σχετικῶς κοιτάσματα τῆς λίμνης Champlain, τοῦ ἄνω ὑψιπεδίου τῆς πολιτείας Νέας Ὑόρκης, τοῦ Franklin τῆς Νέας Ἰερσέης (περιέχοντα φραγκλινίτην), εἰς δὲ τὴν περιφέρειαν τῆς Ἄνω Λίμνης (Lake Superior) ἔχομεν τὰ μέγιστα κοιτάσματα σιδήρου τοῦ κόσμου, ἐποχῆς προκαμβρίου, ὑπὸ ἔποψιν παραγωγῆς, παράγοντα δεκάδας ἑκατομμυρίων τόννων ἐτησίως λίαν καθαροῦ καὶ πλουσίου αἱματίτου (περιέχοντος 54 ἕως 60 % σίδηρον). Ἡ περιφέρεια αὕτη εἶναι ἐπίσης πλουσία εἰς μεταλλεύματα χαλκοῦ. Αἱ σιδηροφόροι περιοχαὶ διακρίνονται εἰς τὰς τῶν ΒΔ. τῆς λίμνης πρὸς τὴν πολιτείαν Μιννεσότα, ἔνθα τὰ κέντρα παραγωγῆς τοῦ Μεσαβί, ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ τοῦ 1903, καὶ τοῦ Βερμίλλιον, ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ τοῦ 1884, καὶ εἰς τὰς τοῦ νοτίου μέρους τῆς Marquette, ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀπὸ τοῦ 1854, καὶ Negaunee. Ἐξ αὐτῶν προέρχεται σχεδὸν ὅλος ὁ σίδηρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Κοιτάσματα Ἄνω Λίμνης Ἡνωμένων Πολιτειῶν

Ὄνομα	Πολιτεία	Ἐποχὴ ἐνάρξεως	Παραγωγὴ τῷ 1927 τόννοι	Ὁλικὴ παραγωγὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἑκατομ. τόννων
Παλαιὰ σειρὰ (Old Ranges)				
Marquette	Μίτσιγκαν	1854	4 200.000	162
Menominec	»	1872	5.250.000	160
Gogebic	Μίτσιγκαν-Οὐΐσκονσιν	1884	6.500.000	169
Vermillion	Μιννεσότα	1884	1.570.000	54
Νέα σειρὰ (New Ranges)				
Mesabi	Μιννεσότα	1892	33 400.000	790
Cuyuna	»	1911	1.910.000	25

Τὰ κοιτάσματα τῆς σειρᾶς τοῦ Μεσαβὶ εἶναι ἐπίπεδα, παχέα καὶ πλησίον τῆς ἐπιφανείας, ἐκμεταλλευόμενα ὑπαιθρίως διὰ μεγάλων ἀτμοκινήτων πτύων. Εἰς τὰ ἄλλα κοιτάσματα ἡ ἐκμετάλλευσις γίνεται ὑπογείως· τὰ στρώματα εἶναι ἰσχυρῶς ἠνωρθωμένα καὶ αἱ ἐργασίαι φθάνουσιν ἤδη μέχρι 1000 μέτρων βάθους. Ἡ σύνθεσις τῶν μεταλλευμάτων τούτων εἶναι ποικίλη· τὸ ἓν τέταρτον τῆς παραγωγῆς εἶναι μετάλλευμα Βέσσεμερ, κατάλληλον διὰ τὴν ὄξινον μέθοδον, περιέχον 55 % σιδήρου καὶ μόνον 0,04 % φωσφόρου. Τὰ μεταλλεύματα τοῦ Cuyuna περιέχουσι σημαντικὴν ποσότητα μαγγανίου. Τὰ ὑπόλοιπα εἶναι κατάλληλα διὰ βασικὴν μέθοδον περιέχουσι περισσότερον φωσφόρον καὶ 51.5 % σίδηρον κατὰ μέσον ὅρον (1926), ἰδίως πυριτικόν.

Τὰ ἀποθέματα τῆς πολιτείας Μιννεσότα, τὰ ἔχοντα τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν (40 ἑκατομμυρίων τόννων ἐτησίως), ὑπολογίζονται ὅτι ἔχουσιν ἀποδεδειγμένα ἤδη ἀποθέματα 1250 ἑκατομμυρίων τόννων, δυνάμενα νὰ ἐπαρκέσωσι μέχρι τοῦ 1960. Ἡ μέση περιεκτικότης αὐτῶν ἐλαττοῦται ὀλίγον καὶ διατηρεῖται χάρις εἰς διαλογὴν καὶ πλύσιν τοῦ ἑνὸς τρίτου αὐτῶν. Ὑπάρχουν καὶ μέγισται ποσότητες στρωμάτων περιεχόντων μαγνητίτην, μὴ θεωρουμένων ἤδη ὡς ἐκμεταλλευσίμων καὶ μὴ συμπεριλαμβανομένων εἰς τοὺς ἄνω ἀριθμούς.

Ἡ Ἄνω Λίμνη παρέχει τὰ $^7/_8$ τῆς παραγωγῆς τῆς Ἀμερικῆς· τὸ ὑπόλοιπον προέρχεται ἐκ τοῦ Clinton (μαγνητίτης εἰς τὰ βόρεια, αἱματίτης εἰς τὴν Ἀλαβάμαν, εἰς τὰ νότια). Τὰ κοιτάσματα ταῦτα ἀπέχουσι πλέον τῶν 1500 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἐκκαμινεύσεως αὐτῶν, ὅπου ὑπάρχουν

Digitized by Google

κοιτάσματα λιθάνθρακος, διὸ μεταφέρονται διὰ μεγάλων εἰδικῶν βαγονίων 70 τόννων χωρητικότητος μετὰ χοανῶν αὐτομάτου ἐκκενώσεως εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἄνω Λίμνης, ὅπου φορτώνονται εἰς εἰδικὰ μεγάλα πλοῖα (βάριζαι) ἐκτοπίσματος μέχρι 7.000 καὶ ἄνω τόννων, ἀποτελούντων μέγαν ἐμπορικὸν στόλον. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἐκκενοῦνται ἐπίσης ταχύτατα εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῶν ἐργοστασίων ἢ ἐπὶ μεγάλων ὡς ἄνω βαγονίων. Κατορθοῦται οὕτω μεταφορὰ λίαν οἰκονομική.

Εἰς τὴν αὐτὴν γεωλογικὴν ἐποχὴν ὑπάγονται τὰ μέγιστα κοιτάσματα τῶν ἰταβιριτῶν τῆς Βραζιλίας. Ἰταβιρῖται, κληθέντες ἐκ τῆς πόλεως Itabira τῆς πολεως Minas Geraes τῆς Βραζιλίας, εἶναι κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα, ψαμμῖται καὶ μάρμαρα, προκαμβρίου ἐποχῆς πιθανῶς, ἅτινα περιέχουσιν εἰς πολλὰ σημεῖα μεγάλην ἀναλογίαν αἱματίτου ἄνευ φωσφόρου, προερχομένου πιθανῶς ἐκ μεταμορφώσεως σιδηροπυριτῶν. Εἶναι πολλάκις χρυσοφόροι καὶ ἀποτελοῦσι μέγιστα μελλοντικὰ ἀποθέματα σιδήρου.

Τὰ τῆς Κατάγκας εἰς τὴν Κεντρῴαν Ἀφρικὴν κτλ., τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Σουμάτρας, τοῦ Τογκίνου εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

Σιλούρια κοιτάσματα σιδήρου ἔχομεν ἐπίσης πολλά, τὰ τῶν Ἀστουριῶν, τοῦ διαμερίσματος Μαὶν καὶ Λείγηρος, Νορμανδίας, Οὐαλλίας, βορείου Νορβηγίας, Θουριγγίας, Βοημίας, Σαρδηνίας, σχηματισθέντα εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν αἱ θάλασσαι παρουσίαζον σειρὰν νήσων καὶ θαλασσοβραχιόνων. Τοιαῦτα ἐμφανίζονται καὶ κατὰ τὴν μεσοϊουράσιον ἐποχήν. Εἶναι συνήθως ᾠολιθικὰ καὶ λίαν φωσφοροῦχα, διὸ καὶ μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν ἐπεζητήθησαν. Τὰ δεβόνια κοιτάσματα εἶναι πολὺ μικρότερας σημασίας. Τὰ τῆς λιθανθρακοφόρου εἶναι ἀρκετὰ σημαντικά. Εἶναι συχνὴ ἡ παρουσία κοιτασμάτων σιδηρίτου εἰς στρώματα ἐντὸς λεκανῶν λιθάνθρακος (Kohleneisenstein τῶν Γερμανῶν, blackband τῶν Ἄγγλων), ἀλλ' ἔχουσιν ἤδη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαντληθῇ. Εἶναι μεταλλεύματα λίαν φωσφοροῦχα, μεταπίπτοντα ἐνίοτε εἰς μεταλλεύματα φωσφορικῶν ἀλάτων. Ἀναφέρομεν τὰ τοῦ Ρούρ, ἤδη ἐξηντλημένα, τὰ τῆς Σιλεσίας, Ἀγγλίας, Σκωτίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τὰ τοῦ Saint-Etienne τῆς Γαλλίας κλπ.

Τὸ πέρμιον καὶ τὸ τριαδικὸν ἐμφανίζουν ὀλίγα κοιτάσματα. Πολὺ σπουδαιότερα εἶναι τὰ τοῦ ἰουρασίου. Τοιαῦτα εἶναι τὰ τῆς σαρμουτίου βαθμῖδος τοῦ Cleveland εἰς τὸ Ὑόρκσαϊρ τῆς Ἀγγλίας, μεγάλης ἐκτάσεως (750 τετρ. χιλιομέτρων) μὲ πάχος στρώματος 4 μ. Τὸ μετάλλευμα εἶναι ἀνθρακικὸς σίδηρος ᾠολιθικός, περιεκτικότητος 40 ἕως 45% καὶ 1,5% φωσφόρου καὶ παρέχει ἤδη τὸ μέγιστον τῆς ἀγγλικῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ τείνει νὰ ἐξαντληθῇ. Ὑπάρχουσιν ὅμως μεγάλα πτωχότερα ἀποθέματα. Τὰ τῆς τοαρσίου βαθμῖδος (ἄνω λιασίου) τῆς Λωρραίνης καὶ Λουξεμβούργου εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος, τὰ δεύτερα ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ ἔποψιν παραγωγῆς. Εἶναι ᾠολιθικὰ φωσφοροῦχα. Ταῦτα, ἐκμεταλλευθέντα κατὰ τὴν γαλλορρωμαϊκὴν ἐποχήν, ἤρχισαν ἐκ νέου ἐκμεταλλευόμενα τῷ 1837 μετὰ δυσκολίας, λόγῳ τοῦ φωσφόρου, ὃν περιεῖχον. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς μεθόδου τῆς ἀποφωσφορώσεως ἔσχον κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν. Τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας τῷ 1870, ἐπεμβάσει προσωπικῇ τοῦ Βίσμαρκ, ἐχαράχθησαν, ὥστε τὰ περισσότερα τότε γνωστὰ κοιτάσματα νὰ περιέλθωσιν εἰς τὴν γερμανικὴν κατοχὴν καὶ τότε ἡ Γερμανία κατέστη ἡ πλουσιωτέρα, μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, χώρα τοῦ κόσμου εἰς μεταλλεύματα σιδήρου. Ἀλλὰ σειρὰ ἐρευνῶν (1882—1885 καὶ 1894—1896) ἀπεκάλυψε πλουσιωτάτην λεκάνην εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος τοῦ Briey. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Γαλλία εὑρέθη κατέχουσα πάντα τὰ κοιτάσματα τῆς Λωρραίνης. Τὰ κοιτάσματα ταῦτα εἶναι ἴσως τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου. Τὸ μετάλλευμα ἀποτελεῖται ἐξ ἐκτεταμένων πολλαπλῶν στρωμάτων ἀνηκόντων εἰς τὴν καλουμένην ἀγγλοπαρισινὴν λεκάνην. Εἶναι μεγάλοι φακοί, πάχους μέχρις 7 μ. Πρὸς δυσμάς, εἰς Τιονβίλ, καὶ βορείως, εἰς Longwy καὶ Λουξεμβοῦργον, αἱ ἐκμεταλλεύσεις εἶναι ὑπαίθριοι, εἰς τὸ Briey ὑπόγειοι, εἰ Nancy εἰς μικρὰ βάθη.

Τὸ μετάλλευμα λειμωνίτης, ἀλλαχοῦ πυριτιοῦχον ἀλλαχοῦ ἀσβεστοῦχον, ἔχει περιεκτικότητα 35% καὶ εἴς τινα μέρη 40 ἕως 42%. Ἡ ὑπαίθρια αὐτοῦ ἐξόρυξις εἶναι λίαν ὀλιγοδάπανος καὶ ἡ ὑπογεία εἶναι, σχετικῶς, ἐπίσης ὀλιγοδάπανος. Μέρος αὐτῶν ἐκκαμινεύεται ἐπὶ τόπου, ἄλλο μέρος ἀποστέλλεται διὰ διωρύγων ἢ διὰ σιδηροδρόμων εἰς τὰ λιθανθρακοφόρα κοιτάσματα τοῦ Ρούρ, τοῦ Βελγίου, τῆς βορείου Γαλλίας, ὅπου ὑπάρχουσι μεταλλουργεῖα. Τὸ μεσοϊουράσιον καὶ ἄνω ἰουράσιον ἔχει ἐπίσης κοιτάσματά τινα, ὡς καὶ τὸ κρητιδικὸν (Hartz) καὶ τὸ νεοζωϊκὸν (π.χ. τὰ πλειόκαινα τοῦ Kertsch ἐν Κριμαίᾳ). Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συντελοῦνται ἐναποθέσεις πυριτικοῦ σιδήρου ὑπὸ μορφὴν γλαυκονίτου. Κατὰ τὸν Murray ἐτησίως ἡ διάβρωσις εἰσάγει εἰς τὴν θάλασσαν 10,43 κυβικὰ χιλιόμετρα ὑλῶν στερεῶν καὶ 5 κυβικὰ χιλιόμετρα διαλελυμένων οὐσιῶν, αἵτινες περιέχουσι μεγάλας ποσότητας σιδήρου. Οἱ ποταμοὶ περιέχουσι κατὰ κυβικὸν μέτρον 3,11 χιλιοστόγραμμα ὑπεροξειδίου σιδήρου, 3,42 χγρ. ὀξειδίου τοῦ ἀργιλλίου καὶ 1,36 χγρ. ὀξειδίου τοῦ μαγγανίου. Ἐπίσης ἡ διάβρωσις τῶν παραλίων ὑπὸ τῆς θαλάσσης εἰσάγει 1 κυβικὸν χιλιόμετρον ὑλῶν εἰς αὐτήν, αἵτινες κατὰ τὸν A. de Lapparent περιέχουσιν ἐπίσης σίδηρον. Ὑπάρχουσι προσέτι, ὡς φαίνεται, καὶ ὑποθαλάσσια ἡφαίστεια, προσάγοντα καὶ αὐτὰ σίδηρον, διὸ ἡ θάλασσα περιέχει ἀνθρακικόν, θειικὸν καὶ χλωριοῦχον σίδηρον, ὅστις ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας καταχρημνίζεται. Οὕτω σχηματίζεται ἡ γλαυκονιτικὴ ἄμμος πλησίον τῶν ἀκτῶν, εἰς βάθος ἀπὸ 200 ἕως 1.800 μ., πλησίον δὲ τῶν ἀκτῶν τείνει νὰ λάβῃ τὴν ᾠολιθικὴν μορφήν. Εἰς τὰ μεγάλα βάθη σχηματίζονται κόνδυλοι μαγγανιοῦχοι καὶ σιδηροῦχοι καὶ ἐρυθρὰ ἄργιλλος τῶν μεγάλων βαθῶν (4.000 μ.). Εἰς τὰς λίμνας τῆς Σκωτίας σχηματίζονται ἐπίσης κόνδυλοι μαγγανιοῦχοι.

β') *Ἰζηματογενῆ κοιτάσματα λιμναῖα καὶ ἠπειρωτικά.* Ἐκτὸς τῶν ἰζηματογενῶν θαλασσίων κοιτασμάτων, ὑπάρχουσι καὶ ἰζηματογενῆ λιμναῖα ὡς σιδηρῖται τινες λιθανθρακοφόροι ἐντὸς κοιτασμάτων λιθάνθρακος, κρητιδικὰ κτλ. Τὰ κοιτάσματα σιδήρου τῶν λιμνῶν καὶ ἑλῶν, ἐναποτιθέμενα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὴν κάτω Λουσατίαν, τὴν Σιλεσίαν, τὸ Βανάτον, τὴν Ἰουτλάνδην, τὴν Φινλανδίαν, τὸ Δόνετς, τὰς λίμνας τῆς Σκανδιναυΐας εἶναι φωσφοροῦχα πισσολιθικὰ ἢ φακοειδῆ ὀργανογενῆ (ἐνέργεια τῶν σιδηροβακτηρίων). Τέλος ὑπάρχουσι κοιτάσματα ἠπειρωτικῆς συγκεντρώσεως εἰς τὴν ξηράν, ὡς εἶναι τὰ ἀναφερθέντα σιδηρᾶ καλύμματα (chapeau de fer) τῶν φλεβικῶν κοιτῶν. Ἐπίσης ἡ ἀπασβέστωσις ἀσβεστολίθων προκαλεῖ μικρὰς συγκεντρώσεις ὀξειδίου σιδήρου καὶ μαγγανίου εἰς τὰς ἀργίλλους, ὡς καὶ ἡ ἀπόπλυσις ὑπὸ τῶν μετεωρικῶν ὑδάτων τῆς ἰλύος τῶν λοφοπεδίων καὶ ὑψιπεδίων. Ἰδίως κατὰ τὴν κληθεῖσαν ἄλλοτε σιδηρολιθικὴν ἐποχὴν (τέλος τοῦ κρητιδικοῦ καὶ ἀρχὴ τοῦ τριτογενοῦς) τὸ φαινόμενον ἔλαβε διαστάσεις ἐν Γαλλίᾳ (κοκκώδη μεταλλεύματα τοῦ Berry κτλ.) καὶ Φραγκονίᾳ, Σιλεσίᾳ, Ἱσπανίᾳ κτλ. Ἐπίσης εἰς τὴν Κίναν εἰς τὴν σιλούρειον ἐποχὴν (ὀρδοβίκιον) ἔχομεν διαφυλαχθέντα ἀπὸ κατόπιν διαβρώσεις σημαντικὰ τοιαῦτα κοιτάσματα (Chanei, Chantoung, Honan) Εἰς τοὺς τροπικοὺς ἡ λατεριτίωσις προεκάλεσε τὸν σχηματισμὸν σημαντικῶν κοιτασμάτων, π. χ. τὰ τῆς Κούβας, τὰ ὁποῖα εἶναι χρωμιοῦχα, καὶ τὰ τῆς Λοκρίδος.

Ὡς πηγαὶ σιδήρου δέον νὰ προστεθῶσιν οἱ σιδηροπυρῖται, ὧν τὰ πολυάριθμα περιμαγματικὰ καὶ φλεβικὰ κοιτάσματα ἐκμεταλλεύονται πρὸς παραγωγὴν θειικοῦ ὀξέος διὰ φρύξεως, ἢ εἶναι δευτερεύοντα προϊόντα πλύσεως καὶ ἀποχωρισμοῦ γαληνίτου, σφαλερίτου κτλ. Τὸ μετὰ τὴν φρύξιν προερχόμενον ὀξείδιον τοῦ σιδήρου ἀποτελεῖ ἐξαίρετον μετάλλευμα σιδήρου, ἔχει ὅμως ἀνάγκην καταλλήλου πλινθοποιήσεως, διότι εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν λεπτῆς κόνεως.

Τὰ ἀποθέματα μεταλλευμάτων σιδήρου ἐμελετήθησαν κατὰ τὸ γεωλογικὸν συνέδριον τῆς Στοκχόλμης τοῦ 1910 καὶ ἐξετιμήθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξερευνηθέντων τότε κοιτασμάτων εἰς ἑκατομμύρια τόννων ὡς ἑξῆς:

	Ἀποθέματα παρόντα		*Ἀποθέματα δυνατὰ*		*Ἀποθέματα ἐνδεχόμενα*
	Μετάλλευμα	*Μέταλλον*	*Μετάλλευμα*	*Μέταλλον*	
Εὐρώπη	12 032	4 733	41.029	12 085	μεγάλα
Ἀμερική	9.855	5.154	81.822	40.731	πελώρια
Αὐστραλία	136	74	69	37	μεγάλα
Ἀσία	260	156	457	283	πελώρια
Ἀφρική	125	75	—	—	—
Σύνολον	22 408	10.192	ὑπὲρ τὰ 123 377	ὑπὲρ τὰ 53.136	

γονται χυτοσίδηροι, σκωρία καὶ καμινάερια, ἔχοντα ἀρκετὰ σημαντικὴν θερμαντικὴν δύναμιν. Ὁ παραγόμενος χυτοσίδηρος χρησιμοποιεῖται ὡς ἔχει ἐν μέρει, κατὰ τὸ μεγαλύτερον δὲ μέρος μεταβάλλεται εἰς ρευστοπαγῆ σίδηρον καὶ χάλυβα δι' ὀξειδώσεως τοῦ πλεονάζοντος ἄνθρακος τοῦ χυτοσιδήρου διὰ ρεύματος ἀέρος εἰς τοὺς στρόμβους Bessemer καὶ Thomas ἢ εἰς τετηκυῖαν κατάστασιν ἐντὸς καμίνων Siemens κατὰ τὴν μέθοδον Siemens-Martin ἢ καὶ δι' ἠλεκτρικῶν καμίνων. Τέλος μικρὸν εἰσέτι μέρος τοῦ χυτοσιδήρου μετατρέπεται εἰς πολτοπαγῆ σίδηρον ἢ χάλυβα διὰ τῆς μεθόδου τῆς χαμηλῆς ἑστίας καὶ ἰδίως διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀναδεύσεως (puddlage).

Προπαρασκευὴ τῶν μεταλλευμάτων. Τὰ μεταλλεύματα πολλάκις ἔχουσιν ἀνάγκην καταλλήλου κατεργασίας πριν ἢ ὑποστῶσι τὴν ἀναγωγήν. Πρὸς τοῦτο ἐὰν εἶναι ἀνθρακικὰ ὑφίστανται φρύξιν, ἥτις γίνεται εὐκόλως εἰς φρεατοκαμίνους μὲ ἐλαχίστην ποσότητα (5%) ἄνθρακος, διότι ἡ ἀντίδρασις εἶναι ἐξωθερμική. Τοιαύτη φρύξις γίνεται πολλάκις εἰς τὸν τόπον τῶν μεταλλείων πρὸ τοῦ ἀποσταλῶσιν, ὡς ἐγίνετο ἐν Λαυρείῳ διὰ τὰ ἐκεῖ παραγόμενα μεταλλεύματα σιδήρου. Τὸ μετάλλευμα τοῦ Cleveland φρύνεται εἰς τὰς καλουμένας καμίνους Gjers Kilns. Τὰ ἀνθρακικὰ μεταλλεύματα ἀπόλλυσιν οὕτω βάρος 27% ἕως 30% ἐκ τοῦ ἐκλυομένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ὑγρασίας. Τὸ μετάλλευμα τῆς Λωρραίνης δὲν δύναται νὰ φρυγῇ, διότι θρύπτεται εἰς κόνιν.

Ἐπίσης ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Κ' αἰῶνος ἤρχισε καὶ νὰ διαδίδεται ἡ παλαιότερον μᾶλλον σπανία μηχανικὴ προπαρασκευὴ τῶν σιδηρομεταλλευμάτων πρὸς ἐμπλουτισμόν. Αὕτη συνίσταται εἰς κοσκίνισμα (τῷ 1927 ἐκοσκινίσθησαν 17 ἑκατομμύρια τόννων μεταλλευμάτων τῆς Ἀνωτέρας Λίμνης τῆς Ἀμερικῆς) καὶ εἰς πλύσιν, ἥτις καὶ αὐτὴ διεδόθη ἐν Ἀμερικῇ (5 ἑκατομμύρια τόννων μεταλλευμάτων τοῦ Mesabi ἐπλύθησαν τῷ 1927). Εἰς τὰ μαγνητικὰ μεταλλεύματα, ὡς π. χ. εἴς τινα τῶν σουηδικῶν, ἐφαρμόζεται ἐπιτυχῶς ἡ διὰ μαγνητῶν διαλογή. Αἱ κόνεις πλινθοποιοῦνται ἐνίοτε διὰ συγκολλητικῆς τινος οὐσίας, ὡς τὸ ὀξείδιον σιδήρου τὸ προερχόμενον ἐκ φρύξεως τῶν σιδηροπυριτῶν, αἱ κόνεις τῶν ὑψικαμίνων κλπ. Ἄλλη μέθοδος συσσωματώσεως, ἐφαρμοζομένη εἴς τινας περιπτώσεις, εἶναι ἡ πύρωσις, ἥτις σχηματίζει πορώδη στερεὰ τεμάχια, κατάλληλα πρὸς ἐκκαμίνευσιν. Γίνεται πολλάκις δι' ἀναμίξεως μετ' ὀλίγης κόνεως γαιάνθρακος ἐπὶ μετατοπιζομένης ἐσχάρας μετὰ καθέτου ρεύματος ἀέρος. Οὕτω π.χ. συσσωματοῦται καὶ καθίσταται πλέον εὔτηκτος ὁ μαγνητίτης τῆς Σουηδίας. Ἡ πύρωσις ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὰς κόνεις τῶν ἀερίων τῶν ὑψικαμίνων.

Μαλακτὸς ἢ πολτοπαγὴς σίδηρος. Ὁ μαλακτός, σφυρήλατος ἢ πολτοπαγὴς σίδηρος ἀντιπροσωπεύει σήμερον μόνον τὰ 3% τῆς ὁλικῆς παραγωγῆς τοῦ σιδήρου, ἀλλ' ἔχει πολυτίμους φυσικὰς ἰδιότητας. Ἔχει ἀρίστας ἰδιότητας συγκολλήσεως, διότι εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν ἡ σκωρία, τὴν ὁποίαν περιέχει, τήκεται καὶ σχηματίζει μεμβρᾶναν προφυλακτικὴν ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὀξυγόνου. Ἐπειδὴ ἀποτελεῖται ἐκ καθαροῦ φερρίτου ἰδίως, ἔχει εὐκαμψίαν, ἀντίστασιν εἰς κροῦσιν (δυσθραυστότητα) καὶ εἰς πτύχωσιν. Ἐπίσης ἀντέχει ἄριστα εἰς τὴν ἀτμοσφαιρικὴν ἐπήρειαν καὶ τὴν διάβρωσιν τοῦ

Ἀποθέματα σιδήρου. Τὰ κοιτάσματα τοῦ Μεσαβὶ «range» καὶ τοῦ Cleveland φαίνεται ὅτι δυνατὸν νὰ ἐξαντληθῶσι συντόμως, ἄλλα ὅμως κοιτάσματα θὰ ἀντικαταστήσωσιν ἐγκαίρως αὐτά, μέχρι τοῦδε εὑρισκόμενα ὑπὸ κατά τι δυσμενεστέρας συνθήκας. Τὰ σήμερον ὑπάρχοντα γνωστὰ ἀποθέματα ἀνέρχονται εἰς 30 δισεκατομμύρια τόννων σιδηρομεταλλεύματος, ἅτινα, μὲ τὴν σημερινὴν κατανάλωσιν 100 ἕως 129 ἑκατομμυρίων τόννων ἐτησίως, ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἐξαρκέσωσι διὰ 200 ἔτη. Τὰ μεγάλα ταῦτα ἀποθέματα εὑρίσκονται κατὰ τὰ δύο τρίτα εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον, ἐκ τούτων δὲ ἡ Βραζιλία καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι κέκτηνται τὸ μέγιστον αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Νέα Γῆ καὶ ἡ Κοῦβα ἔχουσι σημαντικὰ ἀποθέματα, ἡ Γαλλία ἔχει τὸ ἥμισυ τοῦ ὑπολοίπου καὶ τὸ ὑπόλοιπον εἶναι κατανεμημένον εἰς εὐκόλως προσιτοὺς τόπους.

Ἀρχαὶ τῆς μεταλλουργίας τοῦ σιδήρου. Σήμερον ἡ παραγωγὴ τοῦ σιδήρου ἐκ τῶν μεταλλευμάτων γίνεται διὰ καμινεύσεως, μετὰ κατάλληλον προπαρασκευὴν εἰς ὑψηλὰς καμίνους ἐν ἀναμείξει μετὰ ὀπτάνθρακος, τοῦ μεταλλουργικοῦ κὼκ δηλαδὴ καὶ καταλλήλων συλλιπασμάτων. Ἐκ τῶν ὑψικαμίνων ἀνάγονται τὰ μεταλλεύματα καὶ παρά-

ὕδατος, εἴτε ἕνεκα τῆς καθαρότητος τοῦ μετάλλου, εἴτε ἕνεκα τῶν ἐγκλεισμάτων σκωρίας ἢ δι' ἄλλον τινὰ λόγον. Διὰ τοῦτο ζητεῖται διὰ κατασκευὴν σωλήνων, ἁλύσεων, συρματοσχοίνων, ἀντηρίδων λεβήτων, ἐλασμάτων, ράβδων σιδηρουργῶν (σίδηρα καμινίων). Διά τινας χρήσεις προτιμᾶται ἀνωτέρα ποιότης, καλουμένη *σίδηρος ξυλανθράκων*, ὡς εἶναι ὁ σουηδικός. Ἡ ἀντοχὴ τοῦ ἐφελκυσμοῦ εἶναι μικροτέρα τοῦ ρευστοπαγοῦς καὶ μαλακοῦ χάλυβος (περίπου τὸ ἥμισυ), τὸ ὅριον θραύσεως εἶναι 25 χγρ. κατὰ τετρ. χμ., ἡ δὲ σκληρότης του μετρουμένη διὰ σκληρομέτρου Brinell εἶναι 75 ἕως 80. Ἡ παραγωγή του κατὰ μεγάλας ποσότητας εἶναι δύσκολος, ἡ δὲ ἐργασία τῆς ἀναδεύσεως ἐπίπονος καὶ ἀπαιτεῖ ἐπιτηδείους καὶ ἐμπείρους ἐργάτας. Διὰ τοῦτο ὁ ρευστοπαγὴς χάλυψ, σκληρότερος καὶ ἀνθεκτικώτερος, ἀντικατέστησεν αὐτὸν εἰς τὰς πλείστας ἐφαρμογὰς βαθμηδόν. Οὕτω, ἐνῷ π. χ. τῷ 1883 τὰ 70% τοῦ παραγομένου χυτοσιδήρου ἐν Ἀγγλίᾳ μετεβάλλοντο εἰς πολτοπαγῆ σίδηρον, τῷ 1897 ἤδη ἡ παραγωγὴ εἶχε περιορισθῇ μόνον εἰς τὰ 5%.

Ἡ κατεργασία διὰ χαμηλῆς ἑστίας καὶ διὰ καμίνου ἀναδεύσεως περιεγράφη ἐν λ. *ἑστία*

Digitized by Google

καὶ ἀνάδευσις. Ὑπενθυμίζομεν ὅτι γίνονται ὀξειδώσεις τοῦ σιδήρου, ἄνθρακος κτλ. καὶ ἀναγωγαὶ τῶν ὀξειδίων ὑπὸ τῶν προσμείξεων, ἃς περιέχει ὁ χυτοσίδηρος. Οὕτω τὸ πυρίτιον καὶ τὸ μαγγάνιον ἐνεργοῦσιν ὡς ἑξῆς ἀποξειδωτικῶς:

$$2\,FeO+Si=SiO_2+2Fe$$
$$FeO+Mn=MnO+Fe$$

Τὰ ὀξείδια τοῦ πυριτίου καὶ μαγγανίου μετὰ τοῦ προστεθέντος εἰς τὴν κάμινον ὀξειδίου, π. χ. ὑπὸ μορφὴν καθαροῦ μεταλλεύματος, σχηματίζουσι σκωρίαν λίαν βασικήν. Ἡ σκωρία αὕτη ἔχει τὸ προσὸν ὅτι ἀπορροφεῖ τὸν φωσφόρον καὶ πᾶν πλεόνασμα ὀξειδίου τοῦ σιδήρου. Οἱ ἐργάται ἀναμειγνύουσι τὸν πολτώδη σχηματισθέντα σίδηρον μετὰ τῆς σκωρίας (ἀγγλ. puddling). Ὅταν τὸ πυρίτιον καὶ τὸ μαγγάνιον σκωριοποιηθῇ, ἀρχίζει ἡ ἐξάλειψις τοῦ ἄνθρακος. Ὁ σεμεντίτης Fe_3C ἐνεργῶν ἐπὶ τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου δίδει σίδηρον καὶ μονοξείδιον τοῦ ἄνθρακος.

$$Fe_3C+FeO=4Fe+CO.$$

Τὸ ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος προκαλεῖ ἀναβρασμὸν τῆς μάζης, καὶ ὁ ἀπομένων σίδηρος εἶναι καθαρός, ἔχων σημεῖον τήξεως ἀνώτερον τῆς θερμοκρασίας τῆς καμίνου (1200° ἕως 1300°), ἐξ οὗ ἡ σπογγώδης μορφὴ τοῦ πηκτώδους παραγομένου σιδήρου. Ἡ μᾶζα ἀνὰ 100 χγρ. τίθεται εἰς κροκοδείλους καὶ συνθλίβεται, συγκολλᾶται δὲ πρὸς ἑαυτὴν ἄριστα εἰς ῥάβδους, ἐξ ὧν γίνονται δέσμαι, αἵτινες ὑφίστανται νέαν ἐξέλασιν.

Ὁ παραγόμενος σίδηρος εἶναι καθαρὸς φερρίτης μετ' ἐγκλεισμάτων σκωριῶν. Ὁ κατωτέρω πίναξ περιέχει τὴν σύνθεσιν τοῦ χυτοσιδήρου καὶ τοῦ παραγομένου σιδήρου.

	Χυτοσίδηρος διὰ σφυρηλάτου σιδήρου	*Μεταλλικὸν μέρος τοῦ παραχθέντος σφυρηλάτου σιδήρου*
	%	%
Ἄνθραξ	3,5 ἕως 4,25	0,02
Μαγγάνιον	0,25 » 1,0	0,005
Φωσφόρος	0,5 » 1,0	0,07
Θεῖον	0,03 » 0,10	0,02
Πυρίτιον	1,0 » 2,0	0,03
Σίδηρος	95 » 92	99,855

Ἡ σκωρία εἶναι πυριτικὸς σίδηρος περιέχων μαγγάνιον πολλάκις κρυσταλλικῆς μορφῆς, ὡς φαίνεται εἰς τὸ μικροσκόπιον.

Πίναξ παραγωγῆς χυτοσιδήρου ἢ ἀκατεργάστου σιδήρου κατὰ Neumann

Χρονικὰ διαστήματα		*Παραγωγὴ*		
1501—1600	πιθανὸν	30	ἑκατομ.	τόννοι
1601—1700	»	40	»	»
1701—1800	»	50	»	»
1801—1810	περίπου	10	»	»
1811—1820	»	12	»	»
1821—1830	»	15	»	»
1831—1840	»	24	»	»
1841—1850	»	36	»	»
1851—1860	»	65	»	»
1861—1870	»	99	»	»
1871—1880	»	148	»	»
1881—1890	»	223	»	»
1891—1900	»	317	»	»
1901—1910	»	528	»	»
1911	»	63.25	»	»
1927	»	86.05	»	»

Σιδηρουργικὰ προϊόντα. Οὕτω καλοῦνται πάντα τὰ ἐκ τοῦ σιδήρου παραγόμενα ἀκατέργαστα, ἡμικατειργασμένα καὶ τελείως κατειργασμένα προϊόντα. Ἡ λέξις σίδηρος ἔχει γενικὴν σημασίαν καὶ εἰδικήν, ὡς ἐκτίθεται ἀμέσως κατωτέρω. Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ χυτοσιδήρου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σίδηρος ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν ἐκαλεῖτο τὸ ἐλατὸν καὶ συγκολλήσιμον προϊόν, χάλυψ δὲ τὸ σκληρὸν καὶ ἱκανὸν βαφῆς, ἀμφότερα δύστηκτα. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ χυτοσιδήρου, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, προσετέθη ὁ ὅρος χυτοσίδηρος, ὑλικὸν εὔτηκτον, σχετικῶς σκληρόν, εὔθραυστον, μὴ ἐπιδεκτικόν, ὡς τὰ προηγούμενα, σφυρηλασίας καὶ συγκολλήσεως πρὸς ἑαυτό. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς νεωτέρας σιδηρουργίας διὰ παραγωγῆς κεκαθαρμένου μετάλλου ἐκ τοῦ σιδήρου εἰς τετηκυῖαν κατάστασιν ἐπῆλθε μεταβολὴ τῆς χρήσεως τῶν ὅρων *σίδηρος* ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν καὶ *χάλυψ*. Ἐπειδὴ τὸ εἰς ῥευστὴν κατάστασιν παραγόμενον ὑλικὸν ἔχει ἀντοχὴν πολὺ μεγαλυτέραν τοῦ πολτοπαγοῦς ἢ σφυρηλάτου σιδήρου, ἐπεξετάθη ὁ ὅρος *χάλυψ* εἰς πᾶν ῥευστοπαγὲς σιδηρουργικὸν προϊὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνθρακοῦχον καὶ ἐδημιουργήθη ὁ ὅρος μαλακὸς χάλυψ, δηλῶν ῥευστοπαγὲς ὑλικὸν μαλακτὸν καὶ μὴ ἐπιδεκτικὸν βαφῆς. Ὁ δὲ ὅρος σίδηρος περιωρίσθη εἰς τὸν πολτοπαγῆ δι' ἀναδεύσεως ἢ χαμηλῆς ἑστίας παραγόμενον.

Οἱ *χάλυβες* ἐπίσης διακρίνονται ὁμοίως εἰς *συνήθεις καὶ εἰδικούς*. Οἱ συνήθεις χάλυβες φέρουσι τὸ ὄνομα τῆς μεθόδου παρασκευῆς καὶ διακρίνονται ἐπίσης διὰ τῶν μηχανικῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων καὶ ἰδίως διὰ τῆς ἀντοχῆς αὐτῶν κατ' ἐφελκυσμῶν. Ὡς πρὸς τὴν μέθοδον παραγωγῆς καλοῦνται *χάλυβες Βέσσεμερ* (Bessemer)· *χάλυβες Θωμᾶς* (Thomas)· *χάλυβες Σίημενς Μαρτὲν* (Siemens Martin)· ἢ ἁπλῶς *Μαρτέν*· *χάλυβες χωνευτηρίου, χάλυβες ἐνανθρακώσεως*. Ἀναλόγως τῆς θερμικῆς ἐπεξεργασίας δὲ αὐτῶν καλοῦνται *βεβαμμένοι* (βλ. *βαφή*) ἐν ὕδατι, ἐλαίῳ, ἀέρι, *ἀνωπτημένοι* (βλ. *ἀνόπτησις*), *ἐπανηγμένοι* (βλ. *ἐπαναφορά*).

Ὡς πρὸς τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν σκληρότητα διακρίνονται ὡς ἑξῆς: *χάλυβες λίαν μαλακοὶ* $C<0{,}15\%$· *χάλυβες μαλακοὶ* $0{,}15<C<0{,}25\%$· *χάλυβες ἡμιμαλακοὶ* $0{,}25<C<0{,}35\%$· *χάλυβες ἡμίσκληροι* $0{,}35<C<0{,}45\%$· *χάλυβες σκληροὶ* $0{,}45<C<0{,}60\%$· *χάλυβες λίαν σκληροὶ* $0{,}60<C<0{,}75\%$· *χάλυβες ὑπέρσκληροι* $0{,}75<C$ %.

('Ιδιότητας καὶ χρήσεις βλ. εἰς λ. *χάλυψ*).

Τέλος οἱ σίδηροι (ὑπὸ τὴν στενοτέραν ἔννοιαν τοῦ πολτοπαγοῦς (γαλ. fer soudé ἢ puddlé) διακρίνονται εἰς ἓξ κατηγορίας ἐν Γαλλίᾳ, φέροντες ἀριθμοὺς ἀναλόγως τῆς ἀντοχῆς καὶ ποιότητος (διὰ τοῦ R σημειοῦται τὸ ὅριον ἀντοχῆς θραύσεως καὶ ἐφελκυσμοῦ εἰς χγρ. κατὰ χσμ² καὶ δι' A τὸ ὅριον ἐλαστικῆς ἐπιμηκύνσεως εἰς ἑκατοστά). Οὕτω ὁ σίδηρος ὑπ' ἀριθμὸν *1* εἶναι κατωτάτης ποιότητος, μὴ χρησιμοποιούμενος πλέον. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν *2* χρησιμοποιεῖται εἰς κατασκευὰς R=32 ἕως 34, A=6 ἕως 9 %. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν *3* χρησιμοποιεῖται εἰς ἁλύσεις, εἰς διακοσμητικὰς ἐργασίας, συνήθης ποιότης τοῦ ναυτικοῦ, R=34 ἕως 37, A=9 ἕως 12 %. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν *4* χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ πεταλωτήρια καὶ εἶναι ἐπίσης συνήθης ποιότης τοῦ ναυτικοῦ R=37 ἕως 38, A=12 ἕως 15 %. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν *5* εἶναι ἡ ἀνωτέρα ποιότης ναυτικοῦ R=38 ἕως 39, A=15 ἕως 20 %. Τέλος ὁ ὑπ' ἀριθμὸν *6* εἶναι ὁ καλύτερος· διακρίνεται δὲ εἰς *κοκκώδη* R=38 ἕως 40, A=20 ἕως 25 % καὶ *νευρώδη* R=36 ἕως 38, A=20 ἕως 25 %.

Οἱ γαλλικοὶ σιδηρόδρομοι ἔχουσιν ἄλλας ὀνομασίας εἰς τὰς συγγραφὰς ὑποχρεώσεων.

Ὡς βλέπομεν, ὁ πολτοπαγὴς σίδηρος, ἀντιθέτως πρὸς τὸν χάλυβα, ἔχει σὺν τῇ μεγαλυτέρᾳ ἀντοχῇ R καὶ μεγαλυτέραν ἐπιμήκυνσιν A. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ αὔξησις ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων προέρχεται ἰδίως ἐκ τῆς τελειοτέρας ἐκθλίψεως τῶν σκωριῶν διὰ μηχανικῆς προπαρασκευῆς, ἐνῷ προκειμένου περὶ χάλυβος ἡ αὔξησις τοῦ R προέρχεται ἐξ αὐξήσεως τῆς περιεκτικότητος εἰς ἄνθρακα, ἥτις ἐλαττώνει τὴν ἐπιμήκυνσιν A. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν τὴν ἑξῆς ὁρολογίαν (Guillet): 1) *Χυτοσίδηρος* (βλ. λ.). 2) *Χάλυψ* (βλ. λ.). 3) *Σίδηρος*. Ἐν τούτοις ἡ λέξις *ῥευστοπαγὴς σίδηρος* χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν ἐλάχιστα ἀνθρακοῦχον χάλυβα ὡς ἄνω. Ἡ δὲ λέξις *πολτοπαγὴς χάλυψ* (γαλλ. acier soudé) διὰ χάλυβα παραγόμενον ἐκ πολτοπαγοῦς σιδήρου. Κατ' ἀντίθεσιν χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος *χυτοχάλυψ*, ὅστις δηλοῖ καὶ τεμάχια χυτὰ ἐκ χάλυβος. Ὑπάρχει καὶ ὁ *μαλακτὸς χυτοσίδηρος* (βλ. λ.). Περὶ τῆς ἐκκαμινεύσεως τοῦ σιδήρου διὰ τῆς ὑψικαμίνου, τῆς παρασκευῆς καὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ χυτοσιδήρου, καὶ τοῦ χάλυβος βλ. λ. *ὑψικάμινος, χυτοσίδηρος, χυτήριον, χάλυψ*. Βλ. ἐπίσης καὶ λ. *βαφή, ἀνόπτησις, ἐπαναφορά, ἐνανθράκωσις καὶ ἐπαζώτωσις*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ὁ *Ἀριστοτέλης* περιγράφει τὴν κατασκευὴν ἰνδικοῦ χάλυβος, ὁ *Θεόφραστος* περιγράφει τὰ μεταλλεύματα τοῦ σιδήρου, ὁ *Διόδωρος ὁ Σικελιώτης* περιγράφει τὴν τῆξιν τῶν μεταλλευμάτων τῆς νήσου Ἔλβας. Ὁ *Πλίνιος* δεικνύει ὅτι αἱ ἰδιότητες τοῦ σιδήρου ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς κατεργασίας αὐτοῦ.

Ὁ Γερμανὸς *Θεόφιλος Ρογῆρος* τῷ 1050 πραγματεύεται περὶ τοῦ σιδήρου. Ὁ *Leonardo da Vinci* ἐχρησιμοποίησε φύσας εἰς τὴν τῆξιν τοῦ σιδήρου. Ὁ Γερμανὸς *Γεώργιος Agricola* (1490—1555) πραγματεύεται περὶ τῆς μεταλλουργίας τοῦ σιδήρου εἰς τὸ ἔργον του «De Re metallica» 1556.

Ἐκ τῶν νεωτέρων: Σύντομα καὶ εὔληπτα συγγράμματα: *M. V. Schwarz*, «Eisenhüttenkunde» (Βερολῖνον 1924—A). —*Jacquel*, «Acier, Fers, Fontes» (Παρίσιοι 1923). —*Robert Hadfield*, «The metallurgy of Iron and Steel» (Λονδῖνον 1922). —*L. de Launay* «La Conquête minérale» (Παρίσιοι, 1908).—*L. Beck*, «Geschichte des Eisens» (Βρουνσβίκη 1884—1903). —*Anglès d'Auriac*, «Leçons de Sidérurgie» (Παρίσιοι, 1930).—*A. Ledebur H. v. Jüptner*, «Handbuch des Eisenhüttenkunde» (Λειψία 1923).—*Hütte*, «Taschenbuch für Eisenhüttenleute» (Βερολῖνον 1923). —*L. Guillet*, «Les métallurgies à l'avant-guerre» (Παρίσιοι 1917) καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα τοῦ αὐτοῦ. —*K. Ζέγγελη*, «Στοιχεῖα μεταλλουργίας» (Ἀθῆναι 1902), Διὰ τὰς ἰδιότητας μόνον τῶν μετάλλων *Ἠ. Γούναρη*, «Μεταλλογνωσία καὶ μεταλλοτεχνία» (Ἀθῆναι, 1930).—Περιοδικά: «Revue de métallurgie», «Stahl und Eisen», «Iron Age».

Διὰ τὰ κοιτάσματα βλ. βιβλιογραφίαν ἄρθρου μεταλλεῖον. Ἐπίσης βλ. βιβλιογραφίαν ἄρθρων *χάλυψ, χυτοσίδηρος*.

Θ. Χ.

—*[Χημ.]* ***Σιδήρου ἑνώσεις.*** Ὁ *σίδηρος* σχηματίζει τρεῖς σειρὰς ἑνώσεων, ἀντιστοιχουσῶν εἰς τὰ ὀξείδια $Fe\,O_3$, $Fe_2\,O_3$ καὶ $Fe\,O$. Ἡ μεγίστη ἑνωτικὴ ἰσχὺς αὐτοῦ ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἀνυδρίτην ὀξέος αὐτοῦ, τὰ ἐξ αὐτοῦ δὲ προερχόμενα ἅλατα τοῦ σιδηρικοῦ ὀξέος τοῦ γενικοῦ τύπου $Fe\,O_4\,Me_2$ ὁμοιάζουν πρὸς τὰ ἅλατα τοῦ χρωμικοῦ καὶ μαγγανικοῦ ὀξέος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον σταθερὰ ἐκείνων. Τὸ σιδηρο-ιὸν (ἰὸν δισθενοῦς σιδήρου) εἶναι ἐν καθαρᾷ καταστάσει περίπου ἄχρουν. Τὰ πλεῖστα ἅλατα τὰ περιέχοντα σιδηρο-ιὸν δεικνύουν ὑποπρασίνην χρῶσιν, ἥτις συνήθως ἀποδίδεται εἰς τὰ σιδηρο-ιόντα, ἐνῷ φαίνεται ὅτι τοῦτο ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὴν παρουσίαν ἰχνῶν σιδηρο-ιόντων (ἰόντων τρισθενοῦς σιδήρου). Τὰ ἅλατα τοῦ δισθενοῦς σιδήρου ὀξειδοῦνται εὐκόλως διὰ βρωμιούχου ὕδατος, νιτρικοῦ ὀξέος, χλωρικοῦ καλίου καὶ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος πρὸς ἅλατα τοῦ τρισθενοῦς σιδήρου καὶ ἀντιστρόφως τὰ τελευταῖα ταῦτα δι' ὑδροθείου, ὑποχλωριούχου κασσιτέρου, θειώδους ὀξέος κτλ. ἀνάγονται πρὸς τὰ πρῶτα. Τὰ κυανίδια $Fe\,(CN)_2$ καὶ $Fe\,(CN)_3$ σχηματίζουν μετὰ 4 ἢ 3 μορίων κυανιούχου καλίου σύμπλοκα ἅλατα, ὅπου τὰ ἰόντα $Fe\,(CN)_6''''$ καὶ $Fe\,(CN)_6'''$ ἔχουν νέας ἀντιδράσεις διαφόρους τῶν τοῦ σιδήρου καὶ κυανίου (πλείονα βλ. *σιδηροκυανικὰ ἅλατα*).

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἑνώσεων τοῦ σιδήρου εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) *Διχλωριοῦχος ἢ ὑποχλωριοῦχος σίδηρος*, $FeCl_2$. Παρασκευάζεται διὰ διοχετεύσεως χλωρίου ἢ καλύτερον ὑδροχλωρίου ὑπεράνω διαπύρων ῥινισμάτων σιδήρου. Ἄνυδρον ἅλας παράγεται δι' ἀναγωγῆς τοῦ τριχλωριούχου σιδήρου ἐν ξηρῷ ῥεύματι ὑδρογόνου, ὡς καὶ διὰ θερμάνσεως τοῦ ἐνύδρου ὑποχλωριούχου σιδήρου μετὰ χλωριούχου ἀμμωνίου. Ἀποτελεῖ λευκὰς μεταξοστίλπνους βελόνας, τηκομένας κατὰ τὴν ἐρυθροπύρωσιν καὶ δι' ἰσχυροτέρας θερμάνσεως ἐξαχνουμένας ὑπὸ τὴν μορφὴν ἑξαγωνικῶν φυλλιδίων. Προσλαμβάνει 6 μόρια ἀμμωνίας, σχηματιζομένης τῆς λευκῆς ἑνώσεως $FeCl_2.\,6NH_3$. Ὑδατικὸν διάλυμα ὑποχλωριούχου σιδήρου λαμβάνεται διὰ διαλύσεως σιδήρου εἰς ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ ἐν ἀποκλεισμῷ ἀπὸ τοῦ ἀέρος. Δι' ἐξατμίσεως τοῦ διαλύματος ἐν ἀποκλεισμῷ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος ἀποχωρίζονται κυανοπράσινα μονοκλινῆ πρίσματα τοῦ τύπου

$$FeCl_2+4H_2O$$

Ὁ ὑποχλωριοῦχος σίδηρος σχηματίζει μετὰ πολλῶν ἄλλων μεταλλοχλωριδίων καλῶς κρυσταλλούμενα διπλᾶ ἅλατα, ἐξ ὧν μᾶλλον ἀξιομνημόνευτον εἶναι τὸ $FeCl_2.\,2\,KCl+2\,H_2O$. Ὁ ὑποχλωριοῦχος σίδηρος χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἰατρικήν.

2) *Τριχλωριοῦχος ἢ ὑπερχλωριοῦχος σίδηρος*, $FeCl_3$. Προκύπτει διὰ θερμάνσεως σιδήρου ἢ ὑποχλωριούχου σιδήρου μετὰ περισσείας ξηροῦ χλωρίου. Ἐπίσης δύναται νὰ ληφθῇ διὰ κατεργασίας ὀξειδίου τοῦ σιδήρου μετ' ἀερίου ὑδροχλωρίου εἰς 500°. Ἐν τῇ πράξει παράγεται πάντοτε ἐκ ῥινισμάτων σιδήρου καὶ χλωρίου, ἡ δὲ πρᾶξις αὕτη γίνεται εἰς σιδηροῦς σωλῆνας, οἵτινες καὶ λαμβάνουν ἐν μέρει μέρος εἰς τὴν ἀντίδρασιν. Ἄνυδρος τριχλωριοῦχος σίδηρος ἀποτελεῖ σκοτεινερύθρους μεταλλικῆς στιλπνότητος ἑξαγωνικοὺς πίνακας. Ἐξαχνοῦται εἰς πρασινόφαια ἑξαγωνικὰ λέπια, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ ἀέρι διαρρέουσι πρὸς φαιὸν ὑγρόν, καὶ διαλύεται εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἀλκοόλην καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος εἰς τὸν αἰθέρα. Τήκεται ἐκ 280—285°. Εἰς τὸ ἐμπόριον ἔρχεται ὁ τριχλωριοῦχος σίδηρος ὑπὸ μορφὴν πλουσιωτάτου εἰς ὕδωρ ὑδρίτου, ὅστις ἀποτελεῖ κιτρίνας κρυσταλλικὰς μάζας ἢ πίνακας ἢ ὑπὸ μορφὴν πυκνοῦ διαλύματος. Τὸ προϊὸν τοῦτο τοῦ ἐμπορίου παρασκευάζεται συνήθως ἐκ διαλυμάτων ὑποχλωριούχου σιδήρου διὰ κατεργασίας διὰ χλωρίου ἢ δι' ὀξειδώσεως διὰ νιτρικοῦ ὀξέος παρουσίᾳ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. Τὸ διάλυμα τοῦ τριχλωριούχου σιδήρου εἶναι ἰσχυρῶς ὑδρολυτικῶς διεσπασμένον.

Ὁ ἄνυδρος τριχλωριοῦχος σίδηρος χρησιμοποιεῖται διὰ χλωριώσεις ὡς φορεὺς τοῦ χλωρίου, περαιτέρω ὡς μέσον συμπυκνώσεως, ὡς λ. χ. πρὸς συμπύκνωσιν ἀλκυλο- καὶ ἀκυλοχλωριδίων μετ' ἀρωματικῶν ὑδρογονανθράκων καὶ φαινολῶν, ἐπίσης σπουδαία εἶναι ἡ χρησιμοποίησίς του πρὸς χλωρίωσιν τῶν ὀρυκτῶν τοῦ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου, ὡς ὀξειδωτικοῦ μέσου εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων, ὡς μέσου προστύψεως εἰς τὴν ὑφαντουργικήν, πρὸς καθαρισμὸν τῶν ἀπονέρων κλπ. Εἰς τὴν ἰατρικὴν χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφὴν ὑδατικοῦ καὶ σπανιώτερον αἰθερικοῦ διαλύματος, ὡς αἱμοστατικὸν μικρῶν αἱμορραγιῶν, διότι πηγνύει τὸ λεύκωμα καὶ φράσσει τὰ αἱμοφόρα ἀγγεῖα.

3) *Νιτρικὸς σίδηρος* $Fe(NO_3)_3$. Προκύπτει κατὰ τὴν διάλυσιν ῥινημάτων σιδήρου διὰ νιτρικοῦ ὀξέος (εἰδ. βάρ. 1,185). Ἀναλόγως τῆς ποσότητος τοῦ ἐλευθέρου ὀξέος ἢ τῆς πυκνότητος τοῦ διαλύματος λαμβάνομεν ἢ ἀχρόους κύβους, οἵτινες περιέχουν 6 μόρ. ὕδατος ἢ μονοκλινῆ πρίσματα μετὰ 9 μορ. ὕδατος. Οἱ κρύσταλλοι διαλύονται εὐκόλως εἰς τὸ ὕδωρ μετὰ καστανῆς χροιᾶς. Τὸ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐρχόμενον ὑγρόν, ὅπερ χρησιμεύει ὡς πρόστυμμα εἰς τὴν βαφικὴν τοῦ βάμβακος, εἶναι διάλυμα προκύψαν διὰ θερμάνσεως 25 μερῶν θειικοῦ σιδήρου μετὰ μίγματος 2 μ. θειικοῦ ὀξέος καὶ 5 μ. ἀκαθάρτου νιτρικοῦ ὀξέος καὶ εἰς ὃ ἔχουν μετὰ τὴν ψῦξιν προστεθῇ 16 μ. ὕδατος.

4) *Ὀξαλικὸς σίδηρος* (βλ. *ὀξαλικὸν ὀξύ*).

5) *Ὀξικὸς σίδηρος* (βλ. *ὀξικὸν ὀξύ*).

6) *Ὑποβρωμιοῦχος σίδηρος* $FeBr_2$. Προκύπτει ὅταν ἀτμοὶ βρωμίου ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μεθ' ὑφύγρων ῥινημάτων σιδήρου. Εἶναι ἐνδιάμεσον προϊὸν τῆς βιομηχανίας τῶν βρωμιούχων ἁλάτων.

7) ***Σιδήρου στυπτηρίαι.*** Διὰ τὴν πρᾶξιν σημαντικώτεραι εἶναι ἡ διὰ καλίου $K_2SO_4\,Fe_2(SO_4)_3.24H_2O$ καὶ ἡ δι' ἀμμωνίου $(NH_4)_2SO_4.Fe_2(SO_4)_3.24H_2O$.

Digitized by Google

Παρασκευάζονται ἐκ τοῦ θειικοῦ σιδήρου δι' ὀξειδώσεως τοῦ ἐν θειικῷ ὀξεῖ διαλύματος αὐτοῦ διὰ νιτρικοῦ ὀξέος πρὸς $Fe_2(SO_4)_3$ καὶ προσθήκης τῆς ἀντιστοίχου ποσότητος θειικοῦ καλίου ἢ θειικοῦ ἀμμωνίου. Ἡ δι' ἀμμωνίου στυπτηρία χάνει βαθμηδὸν εἰς τὸν ἀέρα 18 μόρια ὕδατος καὶ μετατρέπεται εἰς σταθερὸν ὑπόλευκον προϊόν, τὸ ὁποῖον εἶναι δυσδιάλυτον εἰς ψυχρὸν ὕδωρ. Αἱ στυπτηρίαι τοῦ σιδήρου ἀποτελοῦν ἀχρόους ἕως ἀνοικτοϊώδεις ὀκταεδρικοὺς κρυστάλλους εὐδιαλύτους εἰς τὸ ὕδωρ, χρησιμοποιοῦνται δὲ εἰς τὴν βαφικὴν ὡς καὶ εἰς τὰς χημικὰς ἀναλύσεις.

8) *Ὑποξείδιον τοῦ σιδήρου* FeO. Λαμβάνεται δι' ἀναγωγῆς τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου ἐν ρεύματι ὑδρογόνου ἢ μονοξειδίου τοῦ ἄνθρακος. Ἐπίσης παράγεται διὰ θερμάνσεως τοῦ ὀξαλικοῦ σιδήρου ἐν ρεύματι ἀζώτου. Μέλαινα πυροφόρος κόνις ἄνευ μαγνητικοῦ χαρακτῆρος. Εἰδικὸν βάρος 5,9 καὶ σημ. τήξεως 1419°. Τὸ ὑποξείδιον τοῦ σιδήρου εἶναι ἰσχυρὰ βάσις, σχηματίζουσα μετ' ὀξέων καλῶς καθωρισμένα ἅλατα.

9) *Ὀξείδιον σιδήρου* Fe_2O_3. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν φύσιν ὡς *αἱματίτης* κ.λ.π. Σχηματίζεται διὰ διαπυρώσεως τοῦ ὑδροξειδίου τοῦ σιδήρου, τοῦ θειικοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, τοῦ θειικοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου, ὡς καὶ τοῦ νιτρικοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου κάτω τῶν 1200°. Λίαν καθαρὸν προϊὸν λαμβάνεται διὰ θερμάνσεως ἐν τῷ ἀέρι ὑφύγρου ὀξαλικοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου. Τὸ ὀξείδιον τοῦ σιδήρου εἶναι ἐρυθρὰ κόνις εἰδικοῦ βάρους 5,1 καὶ σημείου τήξεως 1565°. Εἰς θερμοκρασίαν 950° μετατρέπεται εἰς μελανὴν μορφήν. Εἶναι γενικῶς παραμαγνητικόν. Εἰς ἰσχυρῶς διαπυρωθεῖσαν κατάστασιν προσβάλλεται βραδύτατα ὑπὸ τῶν ὀξέων. Τὸ πλεῖστον ποσὸν τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου ἐπεξεργάζεται μεταλλουργικῶς πρὸς σίδηρον. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἀνόργανον χρῶμα, ὡς ὕλη ἐπαφῆς κατὰ τὴν ἕνωσιν τοῦ διοξειδίου τοῦ θείου, καὶ ὀξυγόνου πρὸς τριοξείδιον τοῦ θείου, ὡς λειαντικόν, εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν ἠλεκτροδίων κ.λ.π.

10) *Μαγνητικὸν ὀξείδιον τοῦ σιδήρου* Fe_3O_4. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν φύσιν ὡς μέλας κεχρωσμένος *μαγνητίτης*. Λαμβάνεται δι' ἰσχυροτάτης πυρώσεως τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου καὶ κατὰ τὴν καῦσιν τοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου. Μέλαινα κόνις τηκομένη εἰς 1538°. Ἔχει εἰδικὸν βάρος 5,1 καὶ εἶναι λίαν ἀνθεκτικὸν εἰς τὰ ὀξέα, μὴ διαλυόμενον π. χ. ὑπὸ πυκνοῦ θερμοῦ νιτρικοῦ ὀξέος. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅλας σχεδὸν τὰς ἄλλας ἑνώσεις τοῦ σιδήρου, αἵτινες εἶναι παραμαγνητικαί, τὸ μαγνητικὸν ὀξείδιον τοῦ σιδήρου δεικνύει σιδηρομαγνητισμόν. Χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν ἠλεκτροδίων εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἄνθρακος.

11) *Ὑδροξείδιον τοῦ σιδήρου* $Fe(OH)_3$. Παράγεται ὡς καστανέρυθρον κροκιδῶδες ἴζημα διὰ καθιζήσεως ἅλατός τινος τοῦ τρισθενοῦς σιδήρου διὰ καυστικῶν ἀλκαλίων. Ἐπίσης παράγεται δι' ἐπιδράσεως τοῦ ὀξυγόνου καὶ ὕδατος τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπὶ μεταλλικοῦ σιδήρου, δηλαδὴ ἀποτελεῖ τὴν συνήθη σκωρίαν τοῦ σιδήρου. Δι' ἰσχυρᾶς θερμάνσεως μετατρέπεται εἰς ὀξείδιον τοῦ σιδήρου. Πρόσφατον ὑδροξείδιον τοῦ σιδήρου χρησιμεύει ὡς ἄριστον ἀντίδοτον τοῦ ἀρσενικοῦ, διότι σχηματίζει ἀδιάλυτον ἕνωσιν. Ἐπίσης ὑπὸ κολλοειδῆ μορφὴν χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεραπευτικήν. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὑδροξείδιον τοῦ δισθενοῦς σιδήρου $Fe(OH)_2$. Λαμβάνεται ὑπὸ τὴν μορφὴν λευκοῦ ἰζήματος κατὰ τὴν προσθήκην καυστικῶν ἀλκαλίων εἰς ἅλατα τοῦ δισθενοῦς σιδήρου. Ἐν τῷ ἀέρι ὀξειδοῦται ταχέως πρὸς τὸ $Fe(OH)_3$.

12) *Ἀνθρακικὸς σίδηρος* $FeCO_3$. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν φύσιν ὡς *σιδηρίτης*, κρυσταλλούμενος ὁμοιομόρφως πρὸς τὸν ἀσβεστίτην καὶ εἶναι ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων σιδηρούχων μεταλλευμάτων τῆς Ἀγγλίας. Διὰ προσθήκης ἀνθρακικοῦ νατρίου εἰς διάλυμα ὑποχλωριούχου σιδήρου παράγεται λευκὸν ἴζημα ἐξ ἀνθρακικοῦ σιδήρου, ὅπερ ὅμως ταχέως ὀξειδοῦται ὑπὸ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος πρὸς ὑδροξείδιον τοῦ σιδήρου $Fe(OH)_3$. Εἶναι ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, διαλυόμενος μόνον εἰς ὕδωρ περιέχον ἀνθρακικὸν ὀξὺ ὡς ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ δισανθρακικοῦ ἅλατος $Fe(HCO_3)_2$, ὑπὸ τὴν μορφὴν δ' αὐτὴν ἀπαντᾷ ὁ σίδηρος διαλελυμένος εἰς τὰ ὕδατα τῶν σιδηροπηγῶν.

13) *Χρωμικὸς σίδηρος* (βλ. *χρώμιον*).

14) *Φωσφορικὸς σίδηρος* (βλ. *φωσφόρος*, *φωσφορικὸν ὀξύ*).

15) *Θειικὸν ὑποξείδιον τοῦ σιδήρου* $FeSO_4+7H_2O$ ἢ *βιτριόλιον τοῦ σιδήρου* ἢ *πράσινον βιτριόλιον* ἢ κοινῶς *καραμπογιά*. Ἀπαντᾷ ἐν τῇ φύσει ὡς ὀρυκτὸν μελαντερίτης. Πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ διαλύεται μεταλλικὸς σίδηρος ἢ θειοῦχος σίδηρος, ὑπὸ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ἀέρος, εἰς ἀραιὸν θειικὸν ὀξύ, καὶ ἐξατμίζεται τὸ διάλυμα μέχρι κρυσταλλώσεως. Τὸ σῶμα τοῦτο λαμβάνεται καὶ ὡς δευτερεῦον προϊὸν κατὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς στυπτηρίας. Κρυσταλλοῦται μετὰ 7 μορίων ὕδατος εἰς κρυστάλλους ἀνοικτοπρασίνου χρώματος. Εἰς τὸν ἀέρα ὀξειδοῦται πρὸς κιτρινόφαιον βασικὸν θειικὸν σίδηρον. Θερμαινόμενον μέχρι 300° περίπου χάνει τὸ κρυσταλλικὸν αὐτοῦ ὕδωρ καὶ μετατρέπεται εἰς λευκὴν κόνιν ἐξ ἀνύδρου $FeSO_4$. Διὰ πυρώσεως τοῦ ἀνύδρου ἅλατος ἐπέρχεται σχηματισμὸς ἀφ' ἑνὸς μὲν Fe_2O_3 καὶ ἀφ' ἑτέρου SO_2 καὶ SO_3. Σχηματίζει διπλᾶ ἅλατα, ὡς ὁ ἐναμμώνιος θειικὸς σίδηρος

$$(NH_4)_2\,SO_4.\ FeSO_4.\ 6H_2O,$$

ὅστις καλεῖται καὶ ἅλας τοῦ Mohr καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀναλυτικὴν χημείαν. Τὸ βιτριόλιον τοῦ σιδήρου χρησιμοποιεῖται ὡς ἀπολυμαντικὸν εἴτε μόνον του εἴτε ἐν ἀναμίξει μετὰ κόνεως καυστικῆς ἀσβέστου. Μεγάλαι ποσότητες αὐτοῦ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς μελάνης καὶ εἰς τὴν βαφικὴν (μελανὴ χρῶσις τοῦ ἐρίου), περαιτέρω πρὸς παρασκευὴν τοῦ βερολινίου κυανοῦ, πρὸς συντήρησιν τῶν ξύλων, ὁμοῦ δὲ μετ' ἀσβέστου πρὸς ἀποθείωσιν τοῦ φωταερίου.

16) *Θειικὸς σίδηρος* $Fe_2(SO_4)_3$. Ἀπαντᾷ ἐπίσης ἐν τῇ φύσει ὡς ὀρυκτόν. Πρὸς παρασκευὴν διαλύματος αὐτοῦ δι' ἄμεσον χρῆσιν χρησιμοποιοῦνται δύο μέθοδοι. Ἡ πρώτη βασίζεται εἰς τὴν ὀξείδωσιν τοῦ ἀνωτέρω βιτριολίου τοῦ σιδήρου διὰ νιτρικοῦ ὀξέος, εἶναι ἡ ἁπλουστέρα καὶ εὐκολωτέρα μέθοδος. Ἡ δευτέρα ἐπιτελεῖται διὰ διαλύσεως ὀξειδίου τοῦ σιδήρου εἰς θειικὸν ὀξύ, εἶναι δὲ ἡ εὐθηνοτέρα μέθοδος. Ὁ θειικὸς σίδηρος χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ βερολινίου κυανοῦ, ὡς πρόστυμμα εἰς τὴν βαφικήν, ὡς ἀπολυμαντικόν, πρὸς παρασκευὴν τῆς στυπτηρίας τοῦ σιδήρου κλπ. Μῖγμα αὐτοῦ μετὰ μαγνησίας εἶναι γνωστὸν ὡς ἀντίδοτον ἐπὶ δηλητηριάσεων δι' ἀρσενικοῦ.

17) *Θειοῦχος σίδηρος* FeS. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν φύσιν, ἰδίως εἰς μετεωρίτας, ὡς ὀρυκτὸν τροϊλίτης. Παρασκευάζεται εὐκόλως διὰ συντήξεως τῶν συστατικῶν του (3 μ. σιδήρου καὶ 2 μ. θείου) εἰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας. Εἰς κρυσταλλικὴν κατάστασιν ἀποτελεῖ ὑποκιτρίνην, μεταλλικῶς στίλβουσαν μᾶζαν, τηκομένην εἰς 1197°. Ὁ θειοῦχος σίδηρος διαλύεται εἰς ἀραιὸν ὑδροχλωρικὸν ὀξὺ ὑπὸ ἀνάπτυξιν ὑδροθείου. Εἰς τὸν ἀέρα ὀξειδοῦται βραδέως πρὸς $FeSO_4$. Τὸ ἀγοραῖον εἰς πλάκας ἢ ραβδία χυμένον προϊὸν εἶναι τεφρομέλαν καὶ χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν ἀερίου ὑδροθείου.

18) *Διθειοῦχος σίδηρος* FeS_2. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν φύσιν συχνότατα καὶ μάλιστα ὑπὸ δύο μορφάς. Ἡ πρώτη, *μαρκασίτης* καλουμένη, ἀποτελεῖ πρασινοκιτρίνους κεχρωσμένους ρομβικοὺς κρυστάλλους. Εἰς 450° μετατρέπεται εἰς τὴν δευτέραν μορφήν, τὸν βρονζοκίτρινον κανονικῶς κρυσταλλούμενον *πυρίτην*, ὅστις ἀποσαθροῦται δυσκολώτερον τοῦ μαρκασίτου. Ὁ διθειοῦχος σίδηρος παράγεται καὶ διὰ θερμάνσεως σιδήρου μετὰ περισσείας θείου εἰς 450—500°.

Ὁ πυρίτης χρησιμοποιεῖται πρὸς παρασκευὴν θειικοῦ ὀξέος, βιτριολίου τοῦ σιδήρου καὶ θείου. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὡρισμένοι πυρῖται χρησιμοποιοῦνται ὡς δέκται εἰς τὰς συσκευὰς ἀσυρμάτου τηλεγραφίας. Σ. Γ.

—*[Φαρμ. Χημ.]* Ὁ *σίδηρος* διὰ τοὺς ζῶντας ὀργανισμοὺς ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον καὶ πολυτιμότατον στοιχεῖον. Εἰς τὰ φυτὰ παίζει σπουδαιότατον ρόλον διὰ τὴν καθόλου ζωικὴν λειτουργίαν των, καθότι εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς χλωροφύλλης, ἥτις χωρὶς νὰ περιέχῃ τοῦτον δὲν δύναται νὰ σχηματισθῇ. Εἰς τὰ ζῷα καὶ τὸν ἄνθρωπον ὁ σίδηρος ἀποτελεῖ φυσιολογικὸν συστατικόν, ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης. Ὡς πρὸς τὴν φυσιολογικὴν ἐπενέργειάν των τὰ ἅλατα τοῦ σιδήρου τοπικῶς δρῶσιν ἀναλόγως τῆς πυκνότητός των στυπτικῶς ἢ καυστικῶς. Εἰς τὸ στόμα φερόμενα τὰ ἅλατα τοῦ σιδήρου γεννῶσι γεῦσιν στυφὴν μεταλλικήν, ὡς ἡ τῆς μελάνης, καὶ περιορίζουν τὴν ἔκκρισιν τοῦ σιέλου. Εἰς τὸν στόμαχον φθάνουσαι αἱ ἑνώσεις τοῦ σιδήρου, ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ τῆς πυκνότητος τῶν διαλυμάτων, δρῶσι διαφόρως, ἐπιφέροντα ἀναλόγως πόνους εἰς τὸ ἐπιγάστριον καὶ δυσπεψίαν, καυτηρίασιν τοῦ βλεννογόνου, ἐλαφρὰν ἢ ἔντονον γαστρεντερίτιδα, κῶμα καὶ θάνατον, δηλαδὴ φαινόμενα ὀφειλόμενα τὸ πλεῖστον εἰς τοπικὴν δηλητηριώδη ἐπενέργειαν τῶν ἑνώσεων τοῦ σιδήρου. Ὁ σίδηρος, καίτοι κανονικὸν συστατικὸν τῶν ζώντων ὀργανισμῶν, ἐν τούτοις παρετηρήθη ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἑνώσεως καταλλήλων ἁλάτων τοῦ σιδήρου ὅτι εἶναι λίαν τοξικός. Τὰ σκευάσματα τοῦ σιδήρου ἔχουν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος καὶ ποσότητος τοῦ αἵματος, ἀποτελοῦντα μοναδικὸν φάρμακον κατὰ τῆς ἰδιοπαθοῦς χλωρώσεως. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἰσήχθη τὸ πρῶτον ἐμπειρικῶς ὁ σίδηρος ὑπὸ τοῦ Sydencham τῷ 1681, δηλαδὴ πολὺ πρὶν ἢ ἀνακαλυφθῇ χημικῶς ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ ἐν τῷ αἵματι. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1746 ἀνακάλυψιν τοῦ Menghini ὅτι ὁ σίδηρος εἶναι ἰδιάζον συστατικὸν τοῦ αἵματος, παρετήρησεν ὁ Födesch τῷ 1832, ὅτι τῶν ἐκ χλωρώσεως πασχόντων τὸ αἷμα ἐνέχει ἔλασσον ποσὸν σιδήρου. Ἀκολούθως οἱ Andral καὶ Gravaret ἀπέδειξαν διὰ χημικῶν ἀναλύσεων ὅτι διὰ τῶν ἑνώσεων τοῦ σιδήρου πολλαπλασιάζεται τὸ ποσὸν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι διὰ ποιοτικῆς καὶ ποσοτικῆς βελτιώσεως τοῦ αἵματος ἐνισχύονται καὶ αἱ θρεπτικαὶ καὶ πλαστικαὶ λειτουργίαι. Ἡ πρόσληψις τοῦ σιδήρου καὶ τῶν σκευασμάτων του γίνεται εἴτε διὰ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος εἴτε διὰ τῆς ἐνέσεως σκευασμάτων αὐτοῦ. Ἐκτὸς τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς αἱμοσφαιρίνης, ἔχει ὁ σίδηρος εἰδικὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπὶ τῶν αἱμοποιητικῶν ὀργάνων. Ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ ἀποβάλλονται καθημερινῶς διὰ τοῦ οὔρου καὶ τῶν ἀποχωρημάτων χιλιοστά τινα τοῦ γραμμαρίου σιδήρου. Ἡ ἀποβολὴ τοῦ ποσοῦ τοῦ σιδήρου εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ εἰσαγόμενον εἰς τὸν ὀργανισμὸν ποσὸν σιδήρου, πλὴν ὅμως καὶ κατὰ τὴν ἐντελῆ ἀσιτίαν ἐξακολουθεῖ ἡ ἀποβολὴ σιδήρου. Εἰς τὸν ὀργανισμὸν εἰσάγεται σίδηρος καὶ διὰ τῶν διαφόρων ζωϊκῶν καὶ φυτικῶν τροφίμων. Τὴν μεγίστην ποσότητα σιδήρου περιέχουν οἱ ἀσπάραγοι, τὰ σπανάκια, (0,020—0,039) καὶ ἡ λέκιθος τῶν ᾠῶν. Ὁμοίως μεγάλην ποσότητα σιδήρου περιέχει ἡ πρασίνη κράμβη καὶ τὸ κρέας (0,010—0,016). Τέλος τὰ ἄλλα τρόφιμα περιέχουν μικροτέραν ποσότητα σιδήρου. Σημασίαν εἰς τὴν θεραπευτικὴν χρῆσιν τῶν σκευασμάτων τοῦ σιδήρου παρουσιάζει ἡ μορφὴ ὑφ' ἣν χορηγεῖται. Προτιμότεραι εἶναι αἱ μᾶλλον εὐαπορρόφητοι σύμπλοκοι ὀργανικαὶ ἑνώσεις, αἱ μὴ ἀντιδρῶσαι ἐν τῷ στομάχῳ. Περαιτέρω ὁ σίδηρος ἀποτελεῖ φάρμακον στυπτικὸν καὶ αἱμοστατικόν. Οὕτω διὰ τοῦ χλωριούχου σιδήρου καταπαύουν αἱ ἐκ μικρῶν ἀγγείων αἱμορραγίαι, ὡς ἐπὶ τραυμάτων τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος. Ὁ σίδηρος ἀντενδείκνυται ἐπὶ πυρετικῶν νοσημάτων, ὀργανικῶν παθήσεων τῆς καρδίας καὶ τῶν μεγάλων ἀγγείων, ὅτε δύναται νὰ προκαλέσῃ ἐμβολάς, ὡς καὶ ἐπὶ νοσημάτων, ἐφ' ὧν δύνανται νὰ ἐπέλθωσιν αἱμορραγίαι, ὡς π. χ. ἐπὶ πνευμονικῆς φυματιάσεως. Ἡ θεραπεία διὰ σιδηρούχων σκευασμάτων παρατείνεται ἐπὶ 5—6 ἑβδομάδας, αὐξανομένων τῶν δόσεων μέχρι τῆς 5 ἑβδομάδος βαθμηδὸν καὶ ἀκολούθως ἐλαττουμένων. Τὰ κυριώτερα τῶν ἐν τῇ θεραπευτικῇ χρησίμων ἁλάτων καὶ σκευασμάτων τοῦ σιδήρου εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Μεταλλικὸς σίδηρος, κυρίως ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ δι' ὑδρογόνου ἀναχθέντος (Ferrum metallicum Hydrogenio reductum). Ἤπιον θεραπευτικὸν σκεύασμα τοῦ σιδήρου, φερόμενον ὡς τεφρὰ θαμβὴ κόνις καὶ ἀναγραφομένη ἐπὶ ἀναιμίας, χλωρώσεως ὑστερίας κλπ. εἰς δόσιν 0,05—0,2 γρ. πλειστάκις τῆς ἡμέρας εἰς καταπότια.

Σίδηρος ἀρσενικικὸς (Ferrum arsenicicum). Ἄμορφος κόνις κιτρινοπρασίνη ἢ κιτρινόφαιος, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Χορηγεῖται ἐσωτερικῶς κατὰ τοῦ λύκου, καρκίνου, ψωριάσεως, ἐλεφαντιάσεως καὶ ὀξειῶν δερματικῶν παθήσεων.

Σίδηρος βενζοϊκὸς (Ferrum benzoicum). Φαιὰ κόνις περιέχουσα 25 % ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ.

Σίδηρος ἀνθρακικὸς (Ferrum carbonicum). Εἶναι μεῖγμα ἀνθρακικοῦ σιδήρου καὶ ὑδροξειδίου τοῦ ὀξειδίου καὶ τοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου. Ὁ ἀνθρακικὸς σίδηρος φέρεται καὶ ὡς *σακχαροῦχος ἀνθρακικὸς σίδηρος* (Ferrum carbonicum saccharatum).

Σίδηρος χλωριοῦχος (Ferrum chloratum). Ὠχροπρασίνη κρυσταλλικὴ κόνις. Χορηγεῖται ὡς διεγερτικόν. Ἐσωτερικῶς δίδεται ἐπὶ τινων ἐντερικῶν παθήσεων.

Σίδηρος κιτρικὸς (Ferrum citricum oxyd.). Δίδεται ἐσωτερικῶς ὡς ἤπιον σιδηροῦχον σκεύασμα ἐπὶ ἀναιμίας καὶ χλωρώσεως.

Σύνθετον σιδηροσκεύασμα μετ' ἀρσενικώδους ὀξέος καὶ στρυχνίνης (Ferrum compositum cum acido arsenicoso et strychnino). Ἀποτελεῖται ἀπὸ 0,15 γρ. ὑποφωσφορώδους σιδήρου, 0,001 γρ. ἀρσενικώδους ὀξέος, 0,03 γρ. ὑδροχλωρικῆς κινίνης καὶ 0,001 γρ. στρυχνίνης νιτρικῆς. Ἰσχυρῶς τονωτικὸν σκεύασμα.

Σιδήρου μυρμηκικὸν ὀξείδιον (Ferrum formicicum oxydatum). Κρυσταλλικὴ ἐρυθρὰ κόνις. Ἀναγράφεται ὡς τονωτικόν.

Σίδηρος ὑποφωσφορώδης (Ferrum hypophosphorosum). Λευκὴ ἢ τεφρόλευκος κόνις. Ἀναγράφεται ὡς τονωτικόν.

Σίδηρος ἰωδιοῦχος (Ferrum jodatum). Τεφροκύανος ὑγροσκοπικὴ μᾶζα, διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ μετὰ μερικῆς διασπάσεως. Ἀναγράφεται τὸ σκεύασμα εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀπαιτεῖται συνδεδυασμένη δρᾶσις τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ ἰωδίου, ὡς π. χ. ἐπὶ χοιραδώσεως, συφίλιδος μετὰ χλωρώσεως, ἀναιμίας, γενικῆς ἀτονίας κλπ. Ὁ *σακχαροῦχος ἰωδιοῦχος σίδηρος* εἶναι σκεύασμα περιέχον 20 % ἰωδιούχου σιδήρου καὶ 16,4 % ἰωδίου. Δίδεται ἐπὶ δευτερογενοῦς συφίλιδος μετ' ἀναιμίας.

Σίδηρος γαλακτικὸς (Ferrum lacticum). Εἶναι τὸ μετὰ γαλακτικοῦ ὀξέος ἅλας τοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου. Πρασινόλευκον βελονοειδὲς σῶμα, χρησιμοποιούμενον ἐπὶ χλωρώσεως.

Σίδηρος μηλικὸς (Ferrum malicum). Εἶναι τὸ μετὰ μηλικοῦ ὀξέος ἅλας τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου. Φάρμακον τονωτικόν, στυπτικὸν καὶ γενικῶς ἤπιον σιδηροῦχον σκεύασμα, ἀναγραφόμενον ὡς γαλακτικὸς σίδηρος.

Σίδηρος μονομεθυλαρσενικικὸς (Ferrum monome-

Digitized by Google

thylarsenicicum). Πετάλια ἐρυθρόφαια, διαλυτὰ ἐν ὕδατι. Ἀναγράφεται ἐπὶ ἀναιμίας, χλωρώσεως, παθήσεων τῶν νεύρων.

Σίδηρος νιτρικὸς (Ferrum nitricum). Τὸ μετὰ νιτρικοῦ ὀξέος ἅλας τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, ἀναγράφεται ὡς στυπτικόν, ὡς ὁ θειικὸς σίδηρος ἐπὶ διαρροιῶν, βλεννορροίας, αἱμορραγιῶν τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων, ἀσιατικῆς χολέρας κτλ. Ἐξωτερικῶς χρησιμοποιεῖται εἰς ὑποκλυσμοὺς καὶ ἐγχύσεις ἐπὶ διαρροίας, βλεννορροίας τῆς μήτρας, ἐπὶ ἀφθῶν κτλ.

Σίδηρος νουκλεϊνικὸς (Ferrum nucleinicum). Λαμβάνεται ἐκ τοῦ νουκλεϊνικοῦ ὀξέος τῆς ζυθοζύμης. Ἡ σύνθεσίς του ἀντιστοιχεῖ πρὸς 1 μόριον νουκλεϊνικοῦ ὀξέος εἰς 2 ἄτομα σιδήρου. Φαιὰ κόνις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ. Τὸ σκεύασμα ἀναγράφεται ἐσωτερικῶς ἐπὶ ἀναιμίας καὶ χλωρώσεως.

Σίδηρος ἐλαϊκὸς (Ferrum oleinicum). Ἐρυθρόφαια λιπαρὰ τεμάχια. Το σκεύασμα δίδεται ἐσωτερικῶς ἐπι ἀναιμίας.

Σίδηρος ὀξαλικὸς (Ferrum oxalicum). Τὸ τοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου ἅλας· χορηγεῖται ἐπὶ ἀναιμίας καὶ χλωρώσεως.

Σιδήρου ὀξείδιον (Ferrum oxydatum dialysatum). Τὸ διὰ διαπιδύσεως λαμβανόμενον διάλυμα 5 % ὀξειδίου τοῦ σιδήρου. Δίδεται ὡς τονωτικὸν καὶ ὡς στυπτικὸν (ἐπὶ δυσεντερίας, χολέρας, διαρροίας, αἱμορραγιῶν). Τὸ σκεύασμα φέρεται καὶ στερεὸν εἰς πετάλια.

Σιδήρου ὑδροξείδιον (Ferrum oxydatum fuscum). Τὸ ξηρὸν ὑδροξείδιον τοῦ σιδήρου ($Fe(OH)_3$) δίδεται ἐσωτερικῶς ὡς ἤπιον σιδηροῦχον σκεύασμα.

Σιδήρου ὀξείδιον ἐρυθρὸν (Ferrum oxydatum rubrum). Ἀναγράφεται εἰς τὴν ἀκτινοσκόπησιν ἀντὶ τοῦ βασικοῦ νιτρικοῦ βισμουθίου.

Σιδήρου ὀξείδιον σακχαροῦχον (Ferrum oxydatum saccharatum). Κόνις ἐρυθρόφαιος ὑγροσκοπική, περιέχουσα 2,8—3 % σίδηρον. Δίδεται ἐσωτερικῶς ὡς τονωτικόν. Τὸ σκεύασμα τοῦτο φέρεται καὶ ὡς διαλυτὸν (Ferrum saccharatum solubile) μὲ ποικιλλούσας ἀναλογίας περιεκτικότητος εἰς σίδηρον καὶ ὡς ὑγρὸν (Ferrum oxydatum saccharatum liquidum). Τὸ τελευταῖον εἶναι σκοτεινῶς φαιὸν ὑγρόν, εἰδικοῦ βάρους 1,230—1,260. δίδεται δὲ ἐπὶ ἀναιμίας. χλωρώσεως, ἀδυναμικῶν καταστάσεων, ἀναρρώσεως κτλ.

Σιδήρου ὑποξείδιον μέλαν (Ferrum oxydulatum nigrum). Δίδεται ὡς ἤπιον σιδηροῦχον σκεύασμα ἐπὶ χλωρώσεως καὶ ἀμηνορροίας.

Σίδηρος πεπτονοῦχος (Ferrum peptonatum plane solubile) Πεπτονοῦχον σκεύασμα τοῦ σιδήρου. περιέχον 5 % ὀξειδίου τοῦ σιδήρου Εὐαφομοίωτον σκεύασμα σιδηροῦχον, ἀναγραφόμενον ἐπὶ χλωρωτικῶν καὶ ἀναιμικῶν καταστάσεων τῶν ἐκ δυσπεψίας πασχόντων ἀτόμων.

Σιδήρου ὀξείδιον φωσφορικὸν (Ferrum phosphoricum oxydatum) Δίδεται ἐσωτερικῶς ἐπι ῥαχίτιδος, κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν ἐκ βαρειῶν ἀσθενειῶν. ἀδυναμικῶν καταστάσεων τῶν παίδων κτλ. Ἐξωτερικῆς δίδεται εἰς ἀλουράς

Σιδήρου ὑποξείδιον φωσφορικὸν (Ferrum phosphoricum oxydulatum). Δίδεται ἐσωτερικῶς ὡς τὸ ἀνωτέρω σκεύασμα.

Σίδηρος πυροφωσφορικὸς (Ferrum pyrophosphoricum). Δίδεται ἐσωτερικῶς ὡς ἤπιον σιδηροῦχον σκεύασμα. Τὸ σκεύασμα φέρεται καὶ μετὰ κιτρικοῦ ἀμμωνίου (Ferrum pyrophosphoricum cum Natrio citrico), δίδεται δὲ ἐσωτερικῶς ἐπὶ χοιραδώσεως.

Σίδηρος σαλικυλικὸς (Ferrum salicylicum). Φαιώδης κόνις. Φάρμακον τονωτικόν, ἀντισηπτικόν, στυπτικόν, ἀντιρρευματικόν.

Σίδηρος ὑπερχλωριοῦχος (Ferrum sesquichloratum). Φάρμακον στυπτικόν, τονωτικὸν καὶ δεψικόν. Ἐξωτερικῶς χρησιμοποιεῖται ὡς στυπτικὸν καὶ καυστικόν. Φέρεται φαρμακευτικῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν διαλύματος. Εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐκ τῶν ἁλάτων τοῦ σιδήρου χρησιμοποιούμενον ὡς αἱμοστατικόν.

Σίδηρος θειοῦχος (Ferrum sulfuratum). Ἐλάχιστα χρησιμοποιεῖται ἐπὶ δηλητηριάσεων διὰ μετάλλων.

Σιδήρου θειικὸν ὑποξείδιον (Ferrum sulfuricum oxydulatum). Χρησιμοποιεῖται ἐσωτερικῶς ἐπὶ χλωρώσεως, ἀναιμίας, ὡς στυπτικὸν ἐπι χρονίας γαστρίτιδος, ἐντερίτιδος κτλ.· τὸ ἀγοραῖον ἅλας χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς καὶ πρὸς λουτρὰ σιδηροῦχα

Σίδηρος βαλεριανικὸς (Ferrum valerianicum). Τὸ βασικὸν βαλεριανικὸν ἅλας τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου· ἀναγράφεται ὡς τονωτικόν, ἀντινευρασθενικόν, ἐμμηναγωγόν, ἐπι ἀναιμίας, χλωρώσεως κτλ.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω σκευασμάτων χρησιμοποιοῦνται θεραπευτικῶς καὶ πλεῖστα ἄλλα σιδηροσκευάσματα. Γ. Κ. Γ.

— *[Ἐμπορευματολ.]* Ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν καὶ τὰ ἀποθέματα ὀρυκτῶν σιδήρου βλ. ἀνωτ. *[Μεταλλειολογ.]*. Ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῆς συστάσεως, τὰ ὀρυκτὰ τοῦ σιδήρου πρέπει νὰ εἶναι σκληρὰ καὶ οὐχὶ εὔθραυστα, διὰ νὰ μὴ τρίβωνται κατὰ τὴν μεταφορὰν καὶ κατὰ τὴν φόρτωσιν τῶν καμίνων, νὰ εἶναι δὲ ἐπίσης πορώδη, οὕτως ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ ἀναγωγὴ αὐτῶν. Ἀπὸ ἀπόψεως τέλος ἐκμεταλλεύσεως τὰ ὀρυκτὰ τοῦ σιδήρου πρέπει νὰ παρουσιάζουσι μερικὰ οἰκονομικὰ πλεονεκτήματα, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ καλὴ περιεκτικότης, ἡ ἀφθονία τοῦ κοιτάσματος καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ πλησίον τῆς θαλάσσης ἢ πλησίον σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Ὅροι ἀγοραπωλησιῶν. Τὰ ὀρυκτὰ τοῦ σιδήρου διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος αὐτῶν εἰς φωσφόρον: 1) Τὰ ὄξινα ὀρυκτά, ἐμπεριέχοντα 0,03—0,05 % φωσφόρου, κατάλληλα διὰ τὰ μεταλλουργεῖα τὰ ἐργαζόμενα διὰ τῆς μεθόδου Bessemer ἢ τῆς ὀξίνου μεθόδου τοῦ Martin. 2) Τὰ ἡμιβασικὰ ὀρυκτά, περιέχοντα φωσφόρον εἰς ποσότητα μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰ 0,07 %, κατάλληλα διὰ τὴν βασικὴν μέθοδον Martin· καὶ 3) Τὰ βασικὰ ὀρυκτά, ἐμπεριέχοντα φωσφόρον μέχρι 1 %, κατάλληλα διὰ τὴν μέθοδον Thomas. Μεγαλυτέρα τιμὴ προσφέρεται πάντοτε εἰς τὰ ὄξινα ὀρυκτά. Οὕτω οἱ σουηδικοὶ αἱματῖται, μὲ περιεκτικότητα 50 % εἰς σίδηρον καὶ 0,03 % εἰς φωσφόρον, πωλοῦνται κατὰ 8 σελλίνια ἀκριβώτερον κατὰ τόννον ἀπὸ τοὺς φωσφορούχους μαγνητίτας, τοὺς περιέχοντας 60 % σίδηρον. Ἡ φυσικὴ ἐπίσης κατάστασις τοῦ ὀρυκτοῦ ἀποτελεῖ παράγοντα ἐπηρεάζοντα τὴν τιμὴν αὐτοῦ. Ἡ ὕπαρξις εἰς τὸ φορτίον μεγάλης ποσότητος ψιλῶν τεμαχίων ἀποτελεῖ μειονέκτημα. Ἐνίοτε λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ περιεκτικότης εἰς ἄσβεστον, πάντοτε δὲ ἡ ποσότης τοῦ περιεχομένου πυριτικοῦ ὀξέος. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ ὅτι γενικοὶ κανόνες ἀγοραπωλησιῶν δὲν ὑπάρχουν διὰ τὰ ὀρυκτὰ τοῦ σιδήρου. Τοὺς ὅρους κανονίζουν πάντοτε αἱ ἀνάγκαι τῶν διαφόρων ἀγοραστῶν, αἱ ὁποῖαι πάλιν ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ὅρων ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐργάζονται οὗτοι καὶ ἐκ τῶν μεθόδων τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦν. Αἱ ἀγοραὶ τῶν ὀρυκτῶν τοῦ σιδήρου γίνονται σχεδὸν πάντοτε f.o.b., τοῦ ἀγοραστοῦ ὑποχρεωμένου νὰ πληρώσῃ τὸν ναῦλον μέχρι τοῦ λιμένος τοῦ προορισμοῦ.

Διὰ τοὺς ὡρισμένους τύπους τῶν ὀρυκτῶν σιδήρου, τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὴ ἡ περιεκτικότης, αἱ ἀγοραὶ γίνονται ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς τιμῆς ὁριζομένης κατὰ τόννον μὲ μίαν κλίμακα αὐξομειώσεως τῆς τιμῆς αὐτῆς διὰ τὰς μικρὰς ἐπὶ πλέον ἢ ἐπὶ ἔλαττον διαφορὰς τῆς περιεκτικότητος τοῦ ὀρυκτοῦ. Προκειμένου ὅμως περὶ ὀρυκτῶν ἀγνώστου χημικῆς συστάσεως, εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς τιμῆς λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ συστατικὰ τοῦ ὀρυκτοῦ. Συνήθως καθορίζεται ἡ ἐλαχίστη περιεκτικότης εἰς πυριτικὸν ὀξὺ μὲ κλίμακα ποινῶν διὰ κάθε μονάδα περιεκτικότητος πυριτικοῦ ὀξέος πέρα τῆς διὰ τῶν ὅρων τοῦ συμβολαίου καθοριζομένης. Συνήθως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ περιεκτικότης τοῦ ὀρυκτοῦ εἰς ἄσβεστον καὶ ὀξείδιον ἀργιλλίου, καθόσον τὰ συστατικὰ ταῦτα ἔχουσι μεγίστην σημασίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκκαμίνευσιν τοῦ ὀρυκτοῦ. Ἐὰν ἓν ὀρυκτὸν ἐμπεριέχῃ μεγάλην ποσότητα πυριτικοῦ ὀξέος, χωρὶς νὰ περιέχῃ καὶ ἀνάλογον ποσότητα ἀσβέστου, τότε κατὰ τὴν ἐκκαμίνευσιν δέον νὰ προστεθῇ ἡ ἀπαιτουμένη ποσότης ἀσβέστου ὡς συλλιπάσματος πρὸς ἐπίτευξιν ὁμαλῆς καὶ κανονικῆς συντήξεως. Ἐὰν πάλιν τὸ ὀρυκτὸν περιέχῃ μεγάλην ποσότητα ἀργιλλίου, ἄνευ ἀναλόγου ποσότητος πυριτικοῦ ὀξέος, πρέπει νὰ προστεθῇ κατὰ τὴν ἐκκαμίνευσιν ὡς συλλίπασμα πυριτικὸν ὀξύ. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀναλόγως μεγαλυτέρα ποσότης καυσίμου ὕλης.

Γενικῶς παραδέχονται ὅτι διὰ 1 ½ μέρος πυριτικοῦ ὀξέος ἀπαιτεῖται ὡς συλλίπασμα 1 μέρος ἀσβέστου καὶ δι' ἓν μέρος ὀξειδίου τοῦ ἀργιλλίου ½ μέρος πυριτικοῦ ὀξέος.

Ἡ διόρθωσις τῆς χημικῆς συστάσεως τῶν ὀρυκτῶν εἰς τὰς μεγάλας μεταλλουργικὰς ἐγκαταστάσεις γίνεται συνήθως διὰ τῆς καταλλήλου ἀναμείξεως διαφόρων ποιοτήτων ὀρυκτῶν.

Τιμαί. Αἱ τιμαὶ τῶν ὀρυκτῶν τοῦ σιδήρου ἐξαρτῶνται καὶ κανονίζονται ἐκ τῶν τιμῶν τοῦ χυτοσιδήρου. Προπολεμικῶς αἱ τιμαὶ τῶν ὀρυκτῶν τοῦ σιδήρου εἶχον τάσιν κανονικῆς ὑψώσεως, ἀνελθοῦσαι ἀποτόμως κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου, διὰ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰ κανονικὰ αὐτῶν ἐπίπεδα μετὰ τὸ 1920. Ὁ κάτωθι πίναξ δίδει σαφῆ εἰκόνα τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν τῶν ὀρυκτῶν τοῦ σιδήρου ἀπὸ τοῦ 1910 - 1921. Αἱ τιμαὶ τοῦ πίνακος ἀφορῶσι τὸ ἱσπανικὸν ὀρυκτὸν τοῦ Bilbao «Rubio».

Ἔτος	*Τιμαὶ ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τόννον*	*ἐν Ἀμερικῇ ὀρυκτοῦ*	*Εἰς δολλάρια κατὰ μον. σιδ.*
1910	20 / 8	5.15	0,103
1911	20 /10	5 20	0,104
1912	22 / 1	5 51	0,110
1913	20 / 6	5.18	0,105
1914	18 / 5	4.60	0,092
1915	29 / 2	7.17	0,145
1916	36 /—	9 —	0.180
1917	41 /—	10 25	0.265
1918	43 / 6	16.87	0 217
1919	44 / 9	9 84	0,197
1920	50 /—	9.50	0,190
1921	27 /—	—	—

Δ. ΔΣ

— *[Φυτολογ.]* Ὁ *σίδηρος* ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν δευτερευόντων στοιχείων, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται οἱ φυτικοὶ ἱστοί. Εἰς τὰ κύτταρα εὑρίσκεται εἴτε εἰς ὀργανικάς, εἴτε εἰς ἀνοργάνους ἑνώσεις καὶ ἀποτελεῖ κατὰ μέσον ὅρον τὰ 0,88% τῆς τέφρας τῶν φυτῶν, ὑπολογιζόμενος εἰς Fe_2O_3, ὡς φαίνεται δὲ χρησιμεύει διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς χλωροφύλλης. Ἡ προσθήκη θειικοῦ ὑποξειδίου τοῦ σιδήρου (χαραμπογιᾶς) ($FeSO_4 \cdot 7H_2O$) εἰς δόσιν 10—12 χιλιογρ. κατὰ στρέμμα αὐξάνει τὴν ἀπόδοσιν τῶν λειμώνων, τῶν γεωμήλων, τεύτλων, δημητριακῶν κλπ. Ἡ προσθήκη τοῦ ἄνω ἅλατος εἰς μεγαλυτέρας δόσεις θεραπεύει τὴν χλώρωσιν τῶν δένδρων, ἐν διαλύσει δὲ ἐν ὕδατι χρησιμοποιεῖται εἰς ἐπαλείψεις ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ καὶ τῶν πληγῶν ὡς ἀπολυμαντικὸν καὶ μυκητοκτόνον. Ε. Τ. Ε.

— **σίδηρος αὐτοφυής** (Eisen) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται καὶ *τελλουρικὸς σίδηρος* (tellurisches Eisen), Fe, μὲ περιεκτικότητα εἰς ἄνθρακα, χαλκόν, μόλυβδον καὶ νικέλιον. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ κυβικὸν σύστημα, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ τεχνητῶς παρασκευαζομένου καὶ τοῦ μετεωρικοῦ σιδήρου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς κοκκία, λέπια, φυλλάρια καὶ βώλους. Παρουσιάζει θραυσμὸν ἀγκιστροειδῆ, σκληρότητα 4½—6, εἰδικὸν βάρος 7,88, λάμψιν μεταλλικὴν καὶ χρῶμα χαλυβδότεφρον ἕως σιδηρόμαυρον. Εὑρίσκεται κυρίως ἐντὸς βασαλτικῶν πετρωμάτων, προέρχεται δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξ ἀναγωγῆς τοῦ ἐνυπάρχοντος μαγνητίτου. Γ. Β.

— **σίδηρος βρωμιοῦχος** *[Χημ.]*· βλ. λ. *βρωμίου ἑνώσεις.*

— **σίδηρος γαλακτικὸς** *[Χημ.]*· βλ. λ. *γαλακτικοῦ ὀξέος ἅλατα* καὶ λ. *σίδηρος [Φαρμακ. Χημ.]*.

— **σίδηρος ἠλεκτρικὸς** *[Μεταλλ.]*· βλ. λ. *ἠλεκτρικὸς σίδηρος.*

— **σίδηρος ἠλεκτρολυτικὸς (μαλακτὸς)** *[Μεταλλ.]*· βλ. λ. *σίδηρος* καὶ *ἠλεκτρολυτικὸς* (μαλακτὸς) σίδηρος.

— **σίδηρος θειικὸς**· βλ. λ. *θειικὸς* σίδηρος.

— **σίδηρος ἰωδιοῦχος** *[Χημ.]*· βλ. λ. *ἰωδίου ἑνώσεις.*

— **σίδηρος κακοδυλικὸς** (Ferrum cacodylicum) *[Φαρμ. Χημ.]*· βλ. λ. *κακοδυλικὸς* σίδηρος.

— **σίδηρος μαλακτὸς** *[Μεταλλ.]*· βλ. λ. *μαλακτὸς* σίδηρος καὶ *σίδηρος.*

— **σίδηρος μετεωρικὸς**· βλ. λ. *μετεωρικὸς* σίδηρος.

σιδηροσάπων (ὁ). Προϊὸν λαμβανόμενον διὰ διασπάσεως ὑδατικοῦ διαλύματος κοινοῦ σάπωνος διὰ διαλύματος θειικοῦ σιδήρου. Ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ διαλυτὸς εἰς τὰ λιπαρὰ ἔλαια καὶ τὸ τερεβινθέλαιον, ὑπὸ τὴν μορφὴν δὲ τοιούτου διαλύματος χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βυρσοδεψικήν. Σ. Γ.

σιδηροσκόπιον (τό). Ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀναγνωρίζεται ἡ ὕπαρξις ἐντὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ ξένων σωμάτων ἀντιδρώντων εἰς τὸν μαγνήτην. Τὸ σιδηροσκόπιον ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ εὐαισθητοποιημένην μαγνητικὴν βελόνην (ἐξ οὗ καὶ *μαγνητόμετρα* ὀνομάζονται), ἥτις κρέμαται ἐκ νήματος λινοῦ ἢ μετάξης κτλ. Ὅταν τὸ ὄργανον πλησιάζῃ πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν τὸν ἐνέχοντα τμηματίδιόν τι σιδήρου ἢ χάλυβος, ἡ βελόνη παρεκκλίνει. Κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐργαλείου πρέπει νὰ εὑρίσκεταί τις μακρὰν ἠλεκτρικῶν ῥευμάτων τρὰμ κτλ. καὶ ἄλλων μαγνητῶν. Σιδηροσκόπια ἢ μαγνητόμετρα ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν, ἐξ ὧν σπουδαιότερον τὸ τοῦ Chanaud Gallemaerts (1923). Ἡ χρῆσις τῶν μαγνητομέτρων περιωρίσθη ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν τῆς ἀκτινογραφίας Ραῖντγκεν καὶ τῶν μεγάλων μαγνητῶν (Rollet). Α. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

σιδηρόστρωσις, —εως (ἡ)· στρῶσις σιδηρῶν τροχιῶν.

σιδηροστυπτίνη (ἡ) (Ferrostyptin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Σκεύασμα ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν σύνθεσιν: $(CH_2)_6N.HCl.FeCl_3$. λαμβανόμενον δὲ ἐξ οὐροτροπίνης, ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καὶ ὑπερχλωριούχου σιδήρου. Εἶναι φάρμακον στυπτικὸν καὶ αἱμοστατικόν, ἀναγραφόμενον εἰς τὴν χειρουργικήν, τὴν γυναικολογίαν, τὴν ῥινολογίαν καὶ ὀδοντιατρικήν. Κ. Γ. Μ.

σιδηροσωματόζη (ἡ) (Ferrosomatose) *[Φαρμ. Χημ.]*. Καστανόχρους κόνις διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ, ἄνοσμος καὶ ἄγευστος, περιέχουσα 2% σίδηρον. Χορηγεῖται ἐπὶ χλωρώσεων καὶ ἀναιμιῶν εἰς δόσιν 10—12 γρ. ἡμερησίως ἐντὸς γάλακτος ἢ ζωμοῦ. Κ. Γ. Μ.

σιδηρότευκτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ κατεσκευασμένος ἐκ σιδήρου.

σιδηρότεφρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων χρῶμα τεφρὸν ὡς τὸ τοῦ σιδήρου.

σιδηροτεχνία (ἡ). Ἡ τέχνη (ἣν «βάναυσον» ἀπεκάλουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες) τοῦ κατεργάζεσθαι

Digitized by Google

τὸν σίδηρον καὶ **σιδηρουργικὰ προϊόντα.** Ἡ σιδηροτεχνία δέον νὰ θεωρῆται ἀπὸ διττῆς ἀπόψεως, τῆς ἐξυπηρετήσεως δηλαδὴ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου διὰ χρησίμων σκευῶν καὶ κατασκευασμάτων καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς καλλιτεχνικῆς (βλ. λ. *σιδηρουργία*). θ. χ.

σιδηροτιτάνιον (τό). Σιδηρόκραμα, ἤτοι χυτοσίδηρος τιτανιοῦχος, παραγόμενος δι' ἠλεκτροθερμικῆς ἀναγωγῆς μεταλλευμάτων σιδήρου τιτανιούχων, ὡς τοῦ ἰλμενίτου ἢ καὶ τοῦ ρουτιλίου (TiO_2). Προτιμᾶται κρᾶμα περιέχον 15% τιτανίου. Περιέχει ἕνωσιν τύπου $Fe_3 Ti_1$, ὁμοίαν πρὸς σεμεντίτην, καὶ ὀλίγον ἀζωτοῦχον καὶ κυανιοῦχον τιτάνιον. Ἔχει χρῶμα ἀργυρόλευκον καὶ εἶναι λίαν σκληρὸν καὶ δύστηκτον. Προστιθέμενον εἰς χυτοσίδηρον ἢ χυτὸν χάλυβα καθιστᾷ αὐτὸν ἐπιφανειακῶς λίαν σκληρόν, ἀφαιρεῖ τὸ ὑπάρχον ἐν αὐτοῖς ἄζωτον καὶ ἀποξειδώνει τελείως αὐτά. Ἀντικαθίσταται ἐνίοτε ὑπὸ τοῦ titane-thermite, ἤτοι μείγματος ὀξειδίων τιτανίου, σιδήρου, ἀργιλλίου καὶ εὐτήκτου σκωρίας, προστιθέμενον εἰς τὰ τετηκότα λουτρὰ χυτοσιδήρου ἢ χάλυβος, ἅτινα συγχρόνως θερμαίνει. θ. χ.

σιδηροτροχιὰ (ἡ) (ἀγγλ. καὶ γαλλ. rail, ἐξ οὗ τὸ κοιν. *ράγια*). Τεμάχιον σιδηροῦ ἐλάσματος, ἐφ' οὗ κινοῦνται οἱ τροχοὶ εἰδικῶν ὀχημάτων, ὡς σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων, βαγοννέτων μεταλλείων, κρεμαστῶν ὀχημάτων κτλ. Οὕτω καλεῖται καὶ τὸ ζεῦγος παραλλήλων τοιούτων ἐλασμάτων σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κτλ.

—*[Ἐγκυκλ.]* Ἡ *σιδηροτροχιὰ* ἔχει τὴν ἀρχήν της εἰς τὰ μεταλλεῖα, ἔνθα ἀντικατέστησε τὴν ξυλοτροχιὰν πρὸς εὐκολωτέραν κυλίνδησιν τῶν χειραμαξῶν. Στηρίζεται ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἀντιστάσεως κυλινδήσεως, ἣν παρέχει συνεχὴς γραμμὴ σιδηρῶν ἐλασμάτων εἰς τὴν κύλισιν ἐπ' αὐτῶν σιδηρῶν τροχῶν, ἀντιστάσεως ἀσυγκρίτως μικροτέρας τῶν σιδηρῶν ἐπισώτρων τῶν τροχῶν ἐπὶ σκυρωτῆς ἢ κυβολιθοστρώτου ὁδοῦ, ἔναντι τῶν ὁποίων παρεῖχε τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἀποφεύγεται πᾶσα καταβύθισις τοῦ τροχοῦ ἐντὸς μαλακωτέρου τμήματος ὁδοῦ καὶ ἐπέτρεπε τὴν μετακίνησιν πολὺ μεγαλυτέρων βαρῶν κατ' ἄξονα. Αἱ σιδηροτροχιαὶ κατεσκευάζοντο ἐν ἀρχῇ ἐνίοτε ἐκ χυτοσιδήρου, ἀλλ' ἰδίως ἐκ πολτοπαγοῦς σιδήρου, ἀπὸ τῆς διαδόσεως δὲ τῆς παραγωγῆς χάλυβος διὰ στρόμβου ἢ διὰ τῆς μεθόδου Μαρτέν, ἐκ χάλυβος σκληροῦ, πολὺ ἀνθεκτικωτέρου τοῦ πολτοπαγοῦς σιδήρου. Περιέχουσι συνήθως 0,60 ἕως 0,70% ἄνθρακος, ἔχουσι ὅριον ἀντοχῆς ἐλαστικῆς 38 ἕως 45 χγρ. κατὰ χσμ², ἀντοχῆς θραύσεως 65 ἕως 75 χγρ. κατὰ χσμ. καὶ ὅριον ἐπιμηκύνσεως 18 ἕως 14%. Ἐν Εὐρώπῃ κατασκευάζονται συνήθως ἐκ χάλυβος διὰ στρόμβου βασικοῦ Θωμᾶ (Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιον), ἐν Ἀμερικῇ δὲ διὰ χάλυβος Μαρτέν. Εἰδικὰ τεμάχια, ὡς βελόναι, διασταυρώσεις κτλ., γίνονται ἐξ εἰδικῶν χαλύβων ἀνθεκτικωτέρων (π.χ. μαγγανιοχαλύβων). Οἱ τιτανιοχάλυβες ἐδοκιμάσθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν ράβδων μὴ φθειρομένων. Αἱ σιδηροτροχιαὶ κατασκευάζονται ὡς πάντα τὰ ἐλάσματα δι' ἐλάσεως ἐντὸς μεγάλων ἐλάστρων ἀπ' εὐθείας μετὰ τὴν ἀπόχυσιν τῶν πλινθωμάτων. Τὰ ἔλαστρα φέρουσι σειρὰν καταλλήλων ραβδώσεων, αἵτινες δίδουσι βαθμηδὸν τὸ ὁριστικὸν σχῆμα τῆς διατομῆς τῆς σιδηροτροχιᾶς (βλ. καὶ λ. *σιδηρόδρομος* καὶ *τροχιόδρομος*). θ. χ.

σιδηροτυπία (ἡ) (Ferrotypie) *[Φωτογρ.]*. Μέθοδος λήψεως διὰ τῆς φωτογραφικῆς συσκευῆς ἀπ' εὐθείας θετικῶν φωτογραφημάτων ἐπὶ σιδηρῶν πλακῶν. Αἱ πλάκες τῆς σιδηροτυπίας φέρουν, ὡς αἱ συνήθεις φωτογραφικαὶ πλάκες, φωτοπαθὲς στρῶμα ἐπὶ μελανῆς ἐπιφανείας τῆς σιδηρᾶς πλακός. Μετὰ τὴν φωτογράφησιν ἐπὶ τῶν πλακῶν αὐτῶν ἀκολουθεῖ ἡ ἐμφάνισις καὶ στερέωσις, ὅτε παρουσιάζεται ἡ θετικὴ εἰκών, ἥτις ὅμως ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ φωτογραφηθὲν ἀντικείμενον οἵαν τὸ ἐν κατόπτρῳ εἴδωλον αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀντικείμενον. Φωτογραφικαὶ πλάκες σιδηροτυπίας παρασκευάζονται καὶ διὰ κολλοδίου. Συνδεδυασμένον λουτρὸν ἐμφανίσεως καὶ στερεώσεως διὰ σιδηροτυπικὰς πλάκας ἐκ βρωμιαργυρούχου ζελατίνης παρασκευασθείσας λαμβάνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀκολούθου συνταγῆς: 0,5 γρ. ὑδροκινόνης, 4 γρ. θειώδους νατρίου, 8 γρ. ὑποθειώδους νατρίου καὶ 2 κ. ἑκ. ἀμμωνίας (εἰδ. βάρους 0,88), διαλύονται εἰς ὀλίγον ὕδωρ καὶ τὸ διάλυμμα συμπληροῦται μέχρι 40 κ. ἑκ. Ἡ ἐργασία διαρκεῖ εἰς τὸ λουτρὸν αὐτὸ 2—3 λεπτά, δύναται δὲ ἀφόβως νὰ παρατηρηθῇ εἰς τὸ ἡμερήσιον φῶς ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἀρνητικοῦ. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν φέρεται ἡ πλὰξ εἰς σύνηθες λουτρὸν στερεώσεως. κ. γ. μ.

σιδηρουργεῖον (τό)· τὸ ἐργοστάσιον ἐν ᾧ κατεργάζονται τὸν σίδηρον εἴτε πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν μεταλλευμάτων εἴτε πρὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν. Ἡ λέξις ἐφαρμόζεται ἀπὸ τοῦ μικροῦ συνεργείου μέχρι τῶν μεγίστων ἐγκαταστάσεων μὲ ἐτησίαν παραγωγὴν ἑκατοντάδων χιλιάδων τόννων χυτοσιδήρου, μεταβαλλομένων κατὰ τὸ μέγιστον εἰς χάλυβα ὑπὸ μορφὴν ἐλασμάτων ἢ χυτῶν τεμαχίων. θ. χ.

σιδηρουργία (ἡ)· ἡ τέχνη καὶ ἐν γένει ἡ βιομηχανία ἡ μεταλλουργικὴ τῆς παραγωγῆς σιδήρου ἐκ τῶν μεταλλευμάτων, ὡς καὶ τῆς περαιτέρω ἐπεξεργασίας εἰς χρήσιμα ἀντικείμενα καὶ κατασκευάς. Παρ' ἡμῖν ὁ ὅρος, ὡς ἄλλως τε καὶ ἡ λέξις *μεταλλουργία* πολλάκις, ἐλλείψει ἐν τῇ χώρᾳ ὑψικαμίνων καὶ μέχρι πρό τινος καὶ καμίνων παραγωγῆς χάλυβος, εἶναι ἐν χρήσει πρὸς δήλωσιν μᾶλλον τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ σιδήρου. Τοῦ διεθνοῦς ὅρου sidérurgie γίνεται χρῆσις πρὸς δήλωσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ σιδήρου ἐκ τῶν μεταλλευμάτων. θ. χ.

—*[Χειροτεχν.]* Ἡ *σιδηρουργία* (γαλλ. fer forgé, ferronnerie) ἐνέχει καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ἄποψιν, ἥτις ἐκδηλοῦται σὺν ταῖς πρώταις ἐφαρμογαῖς τοῦ σιδήρου. Οἱ Ἕλληνες φαίνεται ὅτι κατεσκεύαζον ἀνδριάντας ἐκ σιδήρου· ἐὰν δὲ δὲν διετηρήθησαν τὰ ἀρχαῖα ἐκ σιδήρου σκεύη, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν εὔκολον διάβρωσιν τοῦ σιδήρου. Οἱ Σῖναι, οἱ Χαλδαῖοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Ἰάπωνες καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἐχρησιμοποίησαν καὶ χρησιμοποιοῦν ἔτι τὸν σίδηρον. Ὁ στῦλος τοῦ Δελχὶ (βλ. λ. *σίδηρος*), ἐκ καθαροῦ σιδήρου, διατηρεῖται ἀδιάβρωτος μέχρι σήμερον, εἶναι δὲ γνωστὰ τὰ σιδηρᾶ νομίσματα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων (ράβδοι ὀβελοί, κτλ.).

Κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ἔχομεν πολλὰ κομψοτεχνήματα ἐκ σιδήρου καὶ κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα ἡ τέχνη τῆς κατεργασίας τοῦ σιδήρου ἤνθει ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Βελγίῳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Κατὰ τὸν ΙΒ αἰῶνα ἡ σιδηρουργία ἀνεπτύχθη καλλιτεχνικῶς τὰ μέγιστα ἐν Γαλλίᾳ καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες, οἵτινες ἕως τότε ἐχρησιμοποίουν τὸν σίδηρον μόνον ὡς συνδέσμους ἐντὸς τῶν τειχῶν (chaînage), τοῦ ὀρειχάλκου παραμένοντος ὡς διακοσμητικοῦ ὑλικοῦ, ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μεταχειριζόμενοι φανεροὺς γιγγλύμους θυρῶν κτλ. (γίγγλυμοι τῆς ἐκκλησίας Neuvy-Saint Sepulchre).

Κατὰ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα ἡ αὐθεντικὴ ἁπλότης τῶν μορφῶν ἀντικαθίσταται διὰ περιελίξεων, φυλλωμάτων ἐκπεπιεσμένων, περικεκομμένων, συγκεκολλημένων ἐν θερμῷ, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ θαυμάσιαι ἀνθοδέσμαι τῶν πυλώνων τῆς δυτικῆς προσόψεως τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων.

Κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα τὰ σφυρήλατα ἰδίως ἔργα ἀντικαθίστανται διὰ κοπῆς πολυπλόκων καὶ περισσόφων σχημάτων ἐντὸς παχέων ἐλασμάτων σιδήρου, συγκολλωμένων εἰς πυρῆνα παχύτερον καὶ δημιουργούντων μεγαλοπρεπῆ καὶ στερεὰν διακόσμησιν. Χρησιμοποιοῦνται πολλάκις ὕφασμα πορφυροῦν ὡς βάθος, ὡραῖα καρφία μὲ κεφαλὰς καλλιτεχνικῶς εἰργασμένας, κατ' ἀπομίμησιν καθαρᾶς σφυρηλασίας. Τὰ κιγκλιδώματα, οἱ γίγγλυμοι, τὰ κηροπήγια παρέμειναν τὰ διασωθέντα κειμήλια τῶν αἰώνων τούτων (κιγκλιδώματα ἐκκλησίας Puy-en-Velay ἐν Ὠβέρνῃ ΙΒ΄ αἰῶνος, τῆς ἐκκλησίας Sain-Denis τῶν Παρισίων τέλους ΙΒ΄ αἰῶνος, τῆς μητροπόλεως τῆς Κωνσταντίας ἐν Ἑλβετίᾳ).

Ἡ κλειθροποιία ἀναπτύσσεται μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα (τέλος ΙΔ΄ αἰῶνος, ΙΕ΄ αἰών. ἀρχὴ ΙΣΤ΄ αἰῶνος). Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτῆς (σφῦραι κρούσεως θυρῶν, κεφαλαὶ λεόντων, εἰς Puy, Λωζάννην, Ἀμβοῦργον). Κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα τὰ ἐκ σιδήρου ἔργα εἶναι καλλιτεχνικώτατα καὶ ἐπιτηδειότατα σὺν τῇ διαδόσει τῆς χρήσεως τῆς ρίνης καὶ τῆς ψαλίδος, ἀγνώστων κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα (κιβώτια διάτρητα—ajourés—, κλεῖθρα, ἐλαφρότατα, συναρμογαὶ βαλαντίων, τρίπτυχα, μάχαιραι κλπ.). Ἀκόμη καὶ τὰ ὄργανα βασάνων εἶναι κομψοτεχνήματα· ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν τὰς πανοπλίας (βλ. λ. *δαμασκήνωσις*, *δαμασκηνὸς χάλυψ*), κλειδία, κιγκλιδώματα, γιγγλύμους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τὸ τέλος τοῦ μεσαίωνος παρουσιάζει τοὺς σιδηρουργοὺς ἐπιζητοῦντας τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα. Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ὁ σίδηρος παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὸν ὀρείχαλκον διὰ τὴν κατασκευὴν καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων. Οἱ Ἰταλοὶ τεχνῖται εὕρισκον ἐπίπονον καὶ ἄχαρι τὸ ἔργον τῆς σφυρηλασίας, περιοριζόμενοι εἰς κατεργασίαν λεπτῶν ἐλασμάτων συνδεομένων διὰ κρίκων. Οἱ Ἄγγλοι ὅμως καὶ οἱ Γάλλοι σιδηρουργοὶ ἐξηκολούθουν νὰ σφυρηλατοῦν τὸν σίδηρον καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ Ἱσπανοὶ ἐπεδίδοντο εἰς ἐφεύρεσιν δυσχερῶν κατεργασιῶν. Ἐν τούτοις ἡ Φλωρεντία, ἡ Σιέννη, ἡ Βικεντία, ἡ Λούκκα καὶ ἡ Ρώμη παρουσιάζουσι πλῆθος ὡραίων τεμαχίων, ὡς πυλῶν, ἐξωστῶν, διαφραγμάτων, φεγγιτῶν, καλυμμάτων φρεάτων, φανοστατῶν, κεφαλίδων καταστημάτων, σημάτων, ἀντικειμένων οἰκιακῶν παντοειδῶν. Τὸ τετράφυλλον ἀποτελεῖ ἐπὶ μακρὸν συχνὸν θέμα τῶν διαφραγμάτων. Ὁ ἕλιξ ἐν σχήματι C ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπίσης πολύ. Μεταξὺ τῶν σιδηρουργῶν τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως ἀναφέρεται ὁ διάσημος Niccolo Grosso τῆς Φλωρεντίας, ὁ Il Caparre ἐπιλεγόμενος (τέλος ΙΕ΄ αἰῶνος), οὗτινος ἔργον εἶναι ὁ φανοστάτης τοῦ παλατίου Strozzi ἐν Φλωρεντίᾳ κτλ.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ καὶ ΙΖ΄ αἰῶνα παρουσιάζονται ἐν Ρώμῃ ἄριστα ἔργα ἀρρενωποτέρου χαρακτῆρος. Ἐν Ἱσπανίᾳ οἱ σιδηρουργοὶ καὶ οἱ πανοπλιουργοὶ ἔφθασαν κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς σιδηρουργικῆς τέχνης ὅσον εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν. Ἔργα αὐτῶν εἶναι π. χ. τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ ὑψηλὰ (8 ἕως 10 μ.) διαφράγματα τῶν μητροπόλεων τῆς Ἱσπανίας (Βαρκελώνης, Σαραγόσσας, Τολέδου, Σεβίλλης, Βύργος, Γρανάδας, Κορδούης κτλ.). Ἐν Γαλλίᾳ ἡ γοτθικὴ παράδοσις ἐπιζῇ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος καὶ παρουσιάζει ἐξαίρετα λεπτὰ ἔργα, ὡς κλεῖθρα, κιβώτια κτλ., ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ ρυθμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπίσης κατασκευάζονται μικρὰ κομψοτεχνήματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ μεγάλα κιγκλιδώματα. Ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Α΄ καὶ Ἑρρίκου τοῦ Β΄ ὁ Androuet du Cerceau καὶ κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα οἱ Matturin Jousse καὶ Antoine Jacquard ἐσχημάτισαν σχολήν. Ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ΄, τῷ 1610, σιδηρουργοῦ ὄντος τοῦ ἰδίου, ἡ σιδηρουργία λαμβάνει μέρος εἰς τὴν μεγάλην ἀρχιτεκτονικὴν διακόσμησιν. Ἡ κίνησις ἐνισχύεται ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ΄, ὁπότε οἱ Γάλλοι σιδηρουργοὶ καθίστανται οἱ ἐπιτηδειότεροι τῆς Εὐρώπης. Ἀναφέρομεν τὰ σχέδια τῶν Jean Lepautre, Daniel Marot, Jean Bérain (ἀνάκτορα τῶν Saint-Cloud, Chantilly, Fontainebleau, καὶ ἰδίως τῶν Βερσαλλιῶν). Ἡ τέχνη τοῦ ΙΗ αἰῶνος, τοῦ ροκοκό, ἐχρησιμοποίησε πλουσίως τὸν σίδηρον. Τὴν κίνησιν ἤρχισαν τῷ 1723 οἱ Juste-Aurèle Meissonier, ἀρχιτέκτων, καὶ ὁ Gilles Oppenord. Ἡ συμμετρία καὶ ἡ ἰσορροπία δίδουσι θέσιν εἰς τὴν ἐλευθέραν φαντασίαν, ἧς παίγνια εἶναι τὰ πολυτελέστατα καὶ λεπτότατα δημιουργήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐν τούτοις παραμένει πάντοτε τὸ αἴσθημα τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἰσορροπίας ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν γραμμῶν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἐκδηλοῦται, σὺν τῷ ρυθμῷ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄, τάσις πρὸς κλασσικισμὸν καὶ λιτότητα μὲ χρησιμοποίησιν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν διακοσμητικῶν λεπτομερειῶν. Ἡ τέχνη αὕτη ἤνθησε πλουσίως εἰς τὰς πλείστας πόλεις τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξηκολούθει ἡ παλαιὰ παράδοσις. Ἐπὶ Καρόλου Β σημειοῦνται ἔργα τινὰ ἀξιόλογα. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ὁ Γάλλος Οὐγενότος Jean Tijou ἀνεβίωσε τὴν τέχνην καὶ διέδωσε πλῆθος κιγκλιδωμάτων κτλ. (Hampton Court, Burleigh House, Stamford) ἐν συνεργασίᾳ καὶ μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Ἁγίου Παύλου Sir Christopher Wren. Οἱ Ἄγγλοι τεχνῖται ἠλευθερώθησαν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Tijou καὶ παρουσίασαν ἐξαίρετα ἔργα κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΗ αἰῶνος εἰς τὸ Devonshire House. Ὁ Thomas Robinson εἰργάσθη εἰς τὸν Ἅγιον Παῦλον εἰς τὸ New College τῆς Ὀξφόρδης. Πλεῖστοι ἄλλοι ἐπιφανεῖς τεχνῖται εἰργάσθησαν καὶ ἀνέδειξαν τέχνην καθαρῶς ἀγγλικήν, σοβαράν, ἐπιβλητικὴν καὶ λιτήν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος οἱ ἀδελφοὶ Adam δημιουργοῦσιν ἐλαφρόν, ἁρμονικὸν καὶ εὐχάριστον ρυθμόν, ἀλλ' ἀπομακρύνονται τῆς ἐργασίας τῆς πραγματικῆς σφυρηλασίας.

Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἐν Γερμανίᾳ χρησιμοποιεῖται, ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὁ σίδηρος εἰς πάσας τὰς χρήσεις μετὰ ἐπιτηδειότητος καὶ δυνάμεως. Οἱ Γερμανοὶ εἶναι οἱ ἄριστοι ἐργάται τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ τὰ ἔργα των στεροῦνται πολλάκις ἰσορροπίας (ἔργα τῆς νοτίου Γερμανίας, Augsburg, Νυρεμβέργης, Φραγκφούρτης, Σαλτσβούργου, Μονάχου, Ἴνσμπρουκ). Αἱ Κάτω χῶραι, ὑποστᾶσαι τὴν ἐπίδρασιν τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας, ἐμφανίζουσι πλεῖστα ἔργα (Bruges, Ypres).

Ἡ χρῆσις τοῦ χυτοσιδήρου παρουσιάζει ὀλίγα ἔργα, ὧν τινα χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀναφέρομεν τὸ κιγκλίδωμα τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα διεδόθησαν τὰ χυτὰ κιγκλιδώματα, περὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ αἰῶνος τούτου ἐπῆλθε νέα ἀναγέννησις τῆς τέχνης τοῦ σιδήρου. Τὸ κιγκλιδωτὸν τῶν ἀδελφῶν Moreau (1880) τοῦ Chantilly ἀποτελεῖ θαυμάσιον δεῖγμα ἐργασίας. Ὑπὸ τὴν ὤθησιν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν πηγῶν τῆς τέχνης διεμορφώθη ἀπὸ τοῦ 1890—1905 κίνησις πρὸς ἀναβίωσιν τῶν ἀρετῶν τῶν παλαιῶν σιδηρουργῶν καὶ τῆς ἐργασίας τῆς σφυρηλασίας. Καὶ τὸ μὲν modern style, μὲ τὰς ὑπερβολικὰς ἀναζητήσεις του, ἐξέλιπεν ὡς μορφή, ἐπέζησεν ὅμως ἡ διακοσμητική, βασισθεῖσα ἐπὶ ὀρθοτέρων βάσεων. Εἰς τοὺς Émile Robert, ὅστις πρὸς τὴν διδακτικὴν συνεδύαζε καὶ ἔξοχον ἱκανότητα τεχνίτου, καὶ Edgar Brandt, ἐπίσης ἐξαίρετον καλλιτέχνην, θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, ὀφείλεται ἡ ἀνακαίνισις τῆς σιδηροτεχνίας. Τῷ 1905 ἱδρύθη κρατικὴ σχολὴ ἐν Παρισίοις, ἡ «École de Ferronnerie», ἥτις ταχέως ἔφερε καρπούς. Οἱ νεώτεροι τεχνῖται, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Edgar Brandt, χρησιμοποιοῦν ὄχι μόνον τὰ παλαιὰ ἐργαλεῖα, σφῦραν καὶ κοπίδιον, ἀλλὰ καὶ νεώτερα, ὡς τὴν σφῦραν διὰ πεπιεσμένου ἀέρος, τὴν αὐτογενῆ συγκόλλησιν κλπ. Ἡ ἐργασία των παραμένει ἀπαράμιλλος, ἐπεκτείνεται δὲ εἰς πολλὰ νέα διακοσμητικὰ θέματα. Τῆς διὰ σιδήρου διακοσμήσεως γίνεται ἤδη χρῆσις εἰς τὰς οἰκίας, τὰ καταστήματα κλπ., ἐνίοτε

Digitized by Google

ὅμως ἄνευ πολλῆς λογικῆς. Νέα κράματα, ὡς ἀνοξείδωτοι χάλυβες, καὶ ἄλλα μέταλλα, ὡς τὰ χαλκονικέλια, ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν τεχνιτῶν νέα λαμπρὰ διακοσμητικὰ ὑλικά.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισεν εἰσαγομένη, μετὰ κόπου ὅμως, ἡ σιδηροτεχνία, κατὰ μίμησιν τῆς ἐν Παρισίοις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης (βλ. καὶ *σιδηραῖ κατασκευαί*). θ. χ.

σιδηρουργικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σιδηρουργίαν, ὁ τῆς σιδηρουργίας.

— **σιδηρουργικὰ** ***προϊόντα***· βλ. *σίδηρος [Μεταλλ.]*.

σιδηρουργὸς (ὁ)· ὁ κατεργαζόμενος τὸν σίδηρον, ἀρχ. *χαλκεύς*.

σιδηροῦς, *—ᾶ, —οῦν (—εος, —έα, —εον)*· ὁ ἐκ σιδήρου κατεσκευασμένος, κοιν. *σιδερένιος*: «σιδηρᾶ γέφυρα»· ‖ μεταφ., ἰσχυρός, στερεός: «σιδηρᾶ ὑγεία».

— **σιδηρᾶ** *ἐποχὴ [Προϊστορ.]*. Ἡ τελευταία ἐκ τῶν μεγάλων ἐποχῶν τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ ταύτην ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος ὡς κύριον ὑλικόν, πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐργαλείων τῆς καθ' ἡμέραν ζωῆς καὶ τῶν ὅπλων πρὸς ἄμυναν κτλ., τὸν *σίδηρον*. Ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς κατεργασίας τῶν μετάλλων, καὶ κυρίως τοῦ σιδήρου, ἠδυνήθη τάχιστα σχετικῶς νὰ ἀναπτύξῃ πολιτισμοὺς ἀνωτέρους. Εἰς τὴν σιδηρᾶν ἐποχὴν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εὑρισκόμεθα καὶ ἡμεῖς σήμερον. Καλοῦμεν ὅμως οὕτως ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ἀνθρώπου συνήθως τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν τελευταίων προϊστορικῶν καὶ πρώτων ἱστορικῶν χρόνων.

Πότε καὶ ποῦ ἐνεφανίσθη ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σιδήρου ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν γνωρίζομεν μετ' ἀκριβείας. Τὴν τέχνην τῆς μεταλλουργίας ἐγνώριζεν ἤδη ὁ ἄνθρωπος πρότερον, χρησιμοποιῶν τὸν χαλκὸν καὶ μείγματα αὐτοῦ, ἰδίᾳ τοῦ ὀρειχάλκου. Δὲν φαίνεται ὀρθὴ ἡ γνώμη ὅτι πρὸ τούτων ἤδη εἶχε γνωρίσει τὴν μεταλλευτικὴν τοῦ σιδήρου. Μεμονωμένα τινὰ εὑρήματα, ὅπως σφαιρίδια (κοσμήματα), ἐκ προδυναστικοῦ τάφου τῆς Αἰγύπτου, τοῦ El Gerzeh (Δ' χιλιετηρίδος), καὶ τῶν πρώτων δυναστικῶν (Gizeh) κτλ., ἢ ἀμφίβολά τινα τῆς δευτέρας πόλεως τῆς Τροίας, ἐκ σιδηρούχου πετρώματος μᾶλλον, δὲν ἀποδεικνύουν τοιαύτην παλαιότητα πραγματικῆς σιδηρᾶς ἐποχῆς, τοὐλάχιστον διὰ τὸν εὐρασιατικὸν κύκλον. Ἐν Ἀφρικῇ παρὰ τοῖς Νέγροις παλαιόθεν γνωστὸς ὁ σίδηρος, πιθανῶς εἰσήχθη διὰ τῆς Αἰγύπτου, εἰς ἣν ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐμφανίζεται γενικώτερον. Ἡ Αἴγυπτος ἐγνώρισε σιδηρᾶ ὅπλα κτλ., κυρίως μέσῳ τῶν Χετταίων καὶ ἰδίᾳ διὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ βραδύτατα μόλις κατὰ τὸ τέλος τῆς παλαιᾶς χρονολογίας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν σιδηρᾶν ἐποχήν. Πάντως ἐνωρὶς ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Νέγρων ὁ αὐτοφυὴς τῆς Ἀφρικῆς σίδηρος κατὰ τὸν Ἄνω Νεῖλον. Εἰς τὴν προσθίαν Ἀσίαν ἐγένετο κοινῆς χρήσεως ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος π. Χ. Εἰς Παλαιστίνην, Συρίαν ἔχομεν καθαρὰν σιδηρᾶν ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ ΙΒ' ἢ ΙΑ' αἰῶνος π. Χ.

Ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκεται εἰς σιδηρᾶν ἐποχὴν ἀπὸ τοῦ ΙΒ' π. Χ. αἰῶνος. Ὅσον μεταβαίνομεν πρὸς Β., τόσον βραδύτερον ἐμφανίζεται. Εἰς τὴν Ἰταλίαν εὑρίσκομεν τὸν σίδηρον ἀπὸ τοῦ ΙΑ' κυρίως αἰῶνος π. Χ., εἰς δὲ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος. Κύριοι φορεῖς τοῦ σιδηροῦ πολιτισμοῦ πρὸς Δ. ἰδίᾳ κατὰ τὴν λατένιον περίοδον ἐγένοντο οἱ Κέλται. Διὰ πολλοὺς ἑπομένως λαοὺς ἡ ἀρχὴ τῆς σιδηρᾶς ἐποχῆς εἶναι καθαρῶς ἱστορική, μὴ ὑπάρχοντος συγχρονισμοῦ καὶ ὡς πρὸς τὴν σιδηρᾶν ἐποχὴν μεταξὺ τῶν λαῶν τοῦ κόσμου, ὅπως ἄλλωστε γενικῶς καὶ ὡς πρὸς ὅλας τὰς ἐποχάς.

Ὁ σίδηρος καθαρὸς εὑρίσκεται μόνον εἰς τοὺς μετεωρίτας λίθους ὀλίγος καὶ δυσκόλου κατεργασίας. Ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἐξήγετο κυρίως διὰ τήξεως (800°) ἐκ τῶν ὀρυκτῶν σιδήρου. Σήμερον ἔχομεν πλεῖστα ἴχνη τῶν πρωτογόνων κλιβάνων σιδήρου, ὥστε νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν σαφῆ τῆς τεχνικῆς τῶν πρωτοϊστορικῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν τῆξιν τοῦ ὀρυκτοῦ, τὸν ἀποχωρισμόν, διὰ σφυρηλατήσεως καὶ θερμάνσεως τοῦ σιδήρου, καὶ τὸν σχηματισμὸν μάλιστα καὶ τοῦ χάλυβος, ἰδίως ἀπὸ τῶν κελτικῶν χρόνων τῆς λατενίου ἐποχῆς. Χυτὸς σίδηρος δὲν φαίνεται νὰ ἦτο γνωστὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἀντικείμενά τινα τοιαῦτα εἶναι πλέον ἢ ἀμφίβολα. Τὰ σιδηρᾶ ἀντικείμενα κατεσκευάζοντο διὰ σφυρηλατήσεως εἰς ἴδια ἐργαστήρια (βλ. καὶ λ. ***ἐποχὴ*** **τ. ΙΑ', σ.** 480 β). ι. γ. κ.

— **σιδηραῖ** ***κατασκευαί***. Ἡ χρῆσις τοῦ σιδήρου εἰς τὰς κατασκευὰς ἐκ ξύλου εἶναι παλαιοτάτη, ἡ χρησιμοποίησις ὅμως αὐτοῦ ὡς ἀποκλειστικοῦ δομικοῦ ὑλικοῦ χρονολογεῖται μόλις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ 1779 κατεσκευάζοντο ἐν Ἀγγλίᾳ γέφυραι ἐκ χυτοσιδήρου. Τὸ Pont des Arts ἐν Παρισίοις, περατωθὲν τῷ 1809, ἀποτελεῖ ἔργον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ χυτοσιδήρου μεγάλης ἐλαφρότητος καὶ κομψότητος. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν κατεσκευάσθησαν εἰς τὸ Κρεζὼ τῆς Γαλλίας στέγαι ἐκ χυτοσιδήρου, ὡς ἡ παλαιὰ σιταγορὰ ἐν Παρισίοις, ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Belanger, ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ κατεσκευάζοντο πατώματα μὲ δοκοὺς ἐκ χυτοσιδήρου. Τῷ 1801 ὁ James Watt εἶχε δώσει εἰς τὰς δοκοὺς ὑφαντηρίου τινὸς τοῦ Selford τὴν μορφὴν διατομῆς ἀνεστραμμένου Τ, μεγαλυτέρας ἀντοχῆς τῶν ὀρθογωνίων δοκῶν, κατὰ μίμησιν τῶν ξυλίνων. Ὁ Tredgold τῷ 1825 ὑπέδειξε τὰ προσόντα τοῦ διπλοῦ Τ, τὰ δὲ χυτοσιδηρᾶ πατώματα διεδόθησαν πολύ. Ἐν γένει κατενοήθησαν τὰ πλεονεκτήματα τοῦ σιδήρου ἔναντι τοῦ ξύλου διὰ τὴν μεγάλην ἀντοχὴν ὑπὸ μικρότερον ὄγκον, τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑποστηριγμάτων καὶ τὸ σχετικῶς ἄφλεκτον τῶν οἰκοδομημάτων. Παρὰ ταῦτα συνέβησαν ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ χυτοσιδήρου καὶ σοβαρά τινα ἀτυχήματα (Oldham, φυλακὴ τοῦ Northfleet κτλ.), ἅτινα προεκάλεσαν τὸν σχηματισμὸν ἐπιτροπῆς ἐρεύνης, εἰς ἣν συνειργάσθησαν σοφοὶ καὶ βιομήχανοι, ὡς οἱ Tredgold, Hodgkinson Fairbaisn κτλ., ἥτις καὶ συνέταξε λίαν διδακτικὴν ἔκθεσιν. Ἕνεκα τοῦ εὐθραύστου τοῦ χυτοσιδήρου ἡ χρησιμοποίησίς του περιωρίσθη ἤδη εἰς κατασκευάς, αἵτινες ὑπόκεινται μόνον εἰς συμπιέσεις, ὡς οἱ στῦλοι. Ἀπὸ τοῦ 1845 ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὁ ἐλατὸς σίδηρος ἐν ἀρχῇ ὑπὸ μορφὴν ἐπιπέδων ἐλασμάτων τοποθετημένων ὀρθίως· ἀλλὰ συντόμως ἡ βιομηχανία παρήγαγε διὰ τῶν ἐλάστρων εἰδικὰ σίδηρα πατωμάτων διατομῆς Τ καὶ διπλοῦ Τ, ἅτινα ἀντικατέστησαν τὰς ὀρθογωνίους ξυλίνας δοκούς. Ἐπειδὴ ὑπάρχει ὅριον εἰς τὸ μέγεθος τῶν ἐλασμάτων τοιαύτης διατομῆς, ἐχρησιμοποιήθησαν σύνθετοι δοκοὶ ἐξ ἐπιπέδων ἐλασμάτων συνδεδεμένων διὰ σιδηρογωνιῶν προσηλωμένων διὰ δικεφάλων ἥλων.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀντοχῆς τῶν ὑλικῶν ἀπὸ τοῦ 1820 ἔδωκε τὰ μέσα τοῦ ἀπαραιτήτου ἀκριβοῦς ὑπολογισμοῦ τῶν νέων κατασκευῶν. Τὸ ξύλον ὡς ὑλικὸν ἀλλοιούμενον δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀκριβῆ ὑπολογισμόν, ἐνῷ ὁ σίδηρος καταλλήλως προστατευόμενος διὰ χρωματισμοῦ παραμένει ἀναλλοίωτος. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παραγωγῆς ρευστοπαγοῦς χάλυβος εἰς εὑρεῖαν κλίμακα ἀντικατέστησε βαθμηδὸν τὴν χρῆσιν πολτοπαγοῦς σιδήρου ἕνεκα τῆς μεγαλυτέρας μηχανικῆς ἀντοχῆς του καὶ διότι καθιστᾷ τὰ ἔργα ἐλαφρότερα.

Ἡ πρώτη σιδηρᾶ γέφυρα εἶναι ἡ γέφυρα τῆς Britannia, κατασκευασθεῖσα ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ G. Stephenson, ἀνοίγματος 140 μέτρων καὶ ὕψους 31,60 μ. Τὰ σιδηρᾶ ἔργα ἔκτοτε ἐπολλαπλασιάσθησαν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἀναφέρομεν τὴν μεγάλην γέφυραν τοῦ Forth ἐν Σκωτίᾳ καὶ τὸν πύργον τοῦ Αἴφφελ. Ἤδη σκελετοὶ οἰκιῶν, ἐργοστασίων, ἀποθηκῶν, δάπεδα, πυλῶνες, γερανοί, γερανογέφυραι, γέφυραι ἐκ σιδήρου εἶναι εὐρέως διαδεδομένα.

Ἀπό τινων ἐτῶν ἡ χρησιμοποίησις τῆς αὐτογενοῦς συγκολλήσεως, ἀντικαταστήσασα τὴν προσήλωσιν διὰ καρφίων, ἔδωσε νέαν ὤθησιν εἰς τὰς σιδηρᾶς κατασκευάς, ἃς καθιστᾷ στερεωτέρας καὶ ἐλαφροτέρας, διότι οἱ δικέφαλοι ἧλοι ἀποτελοῦν σημεῖον εὐπαθές, ὑποκείμενοι εἰς θραῦσιν καὶ σκωρίασιν.

Εἰς τὰς σιδηρᾶς κατασκευὰς διακρίνομεν τὰ ὑποστηρίγματα καὶ τὰ ζευκτὰ ἢ δοκούς. Ἔχομεν ἐπίσης κατασκευὰς ἐν εἴδει δικτυωμάτων καὶ ἐν εἴδει πλαισίων, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἔργου.

Τὰ ἐλάσματα εἶναι ἐπίπεδα, γωνίαι, Τ ἁπλᾶ καὶ διπλᾶ, U, V, κτλ. Τὰ στρογγύλα καὶ τετράγωνα σίδηρα χρησιμοποιοῦνται ὡς ἑλκυστῆρες. Ἡ πρόοδος τῆς στατικῆς τῶν δομῶν ἐπιτρέπει ἤδη ἄριστον ὑπολογισμὸν τῶν ἀναπτυσσομένων δυνάμεων καὶ τῶν δυναμένων νὰ χρησιμοποιηθῶσι σχημάτων. Ὁ ὑπολογισμὸς δικτυωμάτων ἐπιτρέπει τὴν κατασκευὴν μεγάλων συνθέτων δοκῶν, ἀποτελουμένων ἐκ στοιχείων ἐν σχήματι Χ, Ν ἢ V ὡς ψυχῆς καὶ καταλλήλων πτερυγίων ἐξ ἐλασμάτων (βλ. *γέφυρα*). Οἱ ὑπολογισμοὶ γίνονται διὰ τῶν μεθόδων τῆς στατικῆς, ὅταν τὸ σύστημα τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δυνάμεων εἶναι στατικῶς ὡρισμένον, διὰ τῶν μεθόδων δὲ τῶν ἐλαστικῶν παραμορφώσεων, ὅταν πλεονάζωσιν οἱ δεσμοὶ καὶ εἶναι ἀνάγκη διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν παραμορφώσεων νὰ ἐξευρεθῇ τὸ μέγεθος τῶν ἐξασκουμένων ἐν τῷ μετάλλῳ ἐνεργειῶν. Τὰ ἀρθρωτὰ συστήματα, δημιουργοῦντα σημεῖα στατικῶς ὑπολογίσιμα, ἐξασφαλίζουσι κομψότητα ὄχι μόνον εἰς τοὺς μαθηματικοὺς ὑπολογισμούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἔργον. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ὑπερστατικῶν συστημάτων καὶ *πλαισίων* (βλ. λ.), ἀναπτυχθεὶς τὰ μέγιστα ἕνεκα τῆς διαδόσεως τοῦ ἀνταγωνιζομένου τὸν σίδηρον σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος, ἔφερε νέαν πρόοδον εἰς τὰς κατασκευὰς ταύτας.

Πράγματι μέχρι τοῦ 1905 περίπου ὁ σίδηρος παρέμεινε τὸ μόνον μέσον κατασκευῆς μεγάλων καὶ ἐλαφρῶν ἔργων, ὡς γεφυρῶν, οὐρανοξυστῶν, μεγάλων στεγασμάτων, δαπέδων μεγάλων ἢ μικρῶν κτλ. Τὸ σιδηροπαγὲς σκυροκονίαμα, ἀναπτυχθὲν ἔκτοτε ἀφαντάστως, περιώρισεν ἔν τισι τὰς σιδηρᾶς κατασκευάς, ὡς οἰκονομικώτερον καὶ εὐκολώτερον περὶ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ μὴ ἔχον ἀνάγκην συντηρήσεως, φέρον δὲ νέαν ἀρχιτεκτονικὴν ἁρμονίαν διὰ συνδυασμοῦ νέου λιθίνου ὑλικοῦ μεγάλης ἀντοχῆς κατὰ κάμψιν καὶ ἐφελκυσμόν. Ἐν τούτοις ὁ σίδηρος παραμένει πάντοτε ὑπέρτερος διὰ μεγάλα ἀνοίγματα καὶ μεγάλα ὕψη, πλεονεκτεῖ δὲ καὶ κατὰ τὴν ταχύτητα τῆς κατασκευῆς. Πάντα τὰ πανύψηλα οἰκοδομήματα, τὰ μεγάλα καταστήματα κατασκευάζονται ἐκ σιδηροῦ σκελετοῦ ἐπενδυομένου καταλλήλως διὰ λιθίνων ἢ ὀπτοπλινθίνων ἢ σκυροδέτων ἐπενδύσεων. Ἀπὸ εἰκοσαετίας δὲ ἡ χρῆσις εἰδικῶν χαλύβων (νικελιοχαλύβων π. χ.) ἔδωκεν ἔτι ἀνώτερα ἀποτελέσματα ὑπὸ ἔποψιν ἐλαφρότητος καὶ ἀντοχῆς.

Ἡ διάδοσις τῆς σιδηρᾶς κατασκευῆς ἐδημιούργησεν, ὡς ἤδη τὸ σιδηροπαγὲς σκυροκονίαμα, νέαν αἰσθητικὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἥτις διαφαίνεται ἰδίως εἰς τὰς γεφύρας, τοὺς πυλῶνας, τὰ μεγάλα ὑπόστεγα σιδηροδρομικῶν σταθμῶν καὶ ἄλλα. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ σιδήρου ὑπενθυμίζει μακρόθεν διὰ τῆς ἐλαφρότητος καὶ τῆς κομψότητος τὰ γοτθικὰ ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁμοίως τὰ κυριώτερα λίθινα στοιχεῖα, περιορισθέντα ὑπὸ μορφὴν ὑποστυλωμάτων τόξων καὶ ἀντηρίδων, ἀφήνουν διάκενα πληρούμενα διὰ τοίχων ἢ ὑαλοφράκτων ἀνοιγμάτων θυρῶν καὶ παραθύρων. Τὰ σιδηρᾶ ἔργα παρέχουσιν ὀφθαλμοφανῆ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς γραμμὰς τῆς ἰσορροπίας καὶ τῆς ἀντοχῆς, ὡς σύνολον λογικῶς ἐνηρμοσμένον. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως τῆς συνήθους οἰκοδομικῆς εἶναι τόσον ἰσχυρά, ὥστε ἡ ἀρχιτεκτονικὴ πλείστων σιδηρῶν κατασκευῶν καὶ δὴ οἰκοδομημάτων δὲν ἠδύνατο νὰ χειραφετηθῇ ἀπὸ τῆς μιμήσεως τῶν μορφῶν καὶ τὸ νέον τότε ὑλικὸν ἐκρύπτετο, ἐν πολλοῖς, τοὐλάχιστον εἰς τὰς προσόψεις. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ ἐλευθερία, ἣν παρέχει τὸ σιδηροπαγὲς σκυροκονίαμα, ἔσχεν ἀντίκτυπον καὶ ἐπὶ τῶν σιδηρῶν κατασκευῶν.

Ἐν Ἑλλάδι αἱ σιδηραῖ κατασκευαὶ δὲν ἔσχον εὑρεῖαν διάδοσιν, περιωρίσθησαν δ' ἔτι πλέον ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος, διαδοθέντος τὰ μέγιστα. Πλὴν τῶν ὑπαρχουσῶν μεγάλων γεφυρῶν, τῶν στεγῶν (1929) τοῦ νέου σταθμοῦ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου ἐν Πειραιεῖ, ἀναφέρομεν καὶ τὰς δύο μεγάλας γερανογεφύρας τοῦ προλιμένος ἐν Πειραιεῖ (1932), ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Εὐρώπης. θ. χ.

—**σιδηροῦν** ***κάλυμμα*** *[Μεταλλευμ.]*· βλ. λ. *κάλυμμα* σιδηροῦν.

— **σιδηροῦν** ***προσωπεῖον*** (ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ —, l'homme au masque de fer). Μυστηριώδης ἔγκλειστος τῶν φυλακῶν τῆς Βαστίλλης ἐν Γαλλίᾳ, εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1698, κυκλοφορῶν πάντοτε μὲ μέλαν ἐκ βελούδου προσωπεῖον, ἀποθανὼν δ' ἐν αὐταῖς τὴν 19ην Νοεμβρίου 1703 καὶ ταφεὶς τὴν ἑπομένην ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου ὑπὸ τὸ ὄνομα Marchioli. Περὶ τὸ πρόσωπον τοῦτο ἐδημιουργήθησαν μεγάλοι θρῦλοι, οὓς πρῶτος ἐκυκλοφόρησε διὰ λόγους ἐντυπωσιακοὺς ὁ Βολταῖρος ἐν τοῖς «Siècle de Louis XIV» καὶ «Questions sur l'Encyclopédie». Κατ' αὐτούς, ἐπρόκειτο περὶ διδύμου τινὸς ἢ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' (τέκνου Ἄννης τῆς Αὐστριακῆς ἀπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Βούκιγχαμ), ἢ περὶ υἱοῦ νόθου αὐτοῦ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ἀπὸ τῆς Λὰ Βαλλιέρ, περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Φουκιέ, Λωρρανοῦ τινος ἱππότου Ἁρμουάζ κτλ. Πρῶτος ὁ βαρῶνος Χάϊς κατέδειξε (1770) ὅτι ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ σιδηροῦν προσωπεῖον ἦτο ὁ γραμματεὺς τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούης Καρόλου-Φερδινάνδου Δ' Ἀντώνιος-Ἡρακλῆς Ματτιόλι (Mattioli), πωλήσας εἰς ξένας αὐλὰς τὸ μυστικὸν τῆς παρὰ τοῦ δουκὸς παραδόσεως τοῦ φρουρίου Καζάλε εἰς Λουδοβῖκον ΙΔ'. Δι' ὃ συνελήφθη ἐξ ἐνέδρας ἐπὶ ἑνετικοῦ ἐδάφους, ἐνεργείαις τοῦ ἀββᾶ Ντ' Ἐστρὰντ (πρέσβεως τῆς Γαλλίας ἐν Ἑνετίᾳ), ἐφυλακίσθη εἰς Πινιερὸλ (2 Μαΐου 1679) καὶ διεκομίσθη εἰς τὴν νῆσον τῆς Ἁγίας Μαργαρίτας (ἀρχαὶ 1694), ὅθεν ἐρρίφθη εἰς Βαστίλλην. π. ν. π.

—**σιδηροῦν** ***στέμμα*** (corrona ferrea). Τὸ στέμμα, δι' οὗ ἐστέφοντο οἱ βασιλεῖς τῆς Ἰταλίας, ὁ Καρλομάγνος καὶ οἱ διάδοχοί του αὐτοκράτορες τῆς Δύσεως. Σύγκειται ἐκ στεφάνης πλατείας χρυσῆς, ἐπικεκαλυμμένης διὰ πρασίνου σμάλτου καὶ διῃρημένης κατακορύφως εἰς ἓξ ζώνας, ἐφ' ὧν κυανᾶ, ἐρυθρὰ καὶ λευκὰ ἄνθη ἐκ χρυσοῦ καὶ 20 πολυτίμων λίθων· ἐσωτερικῶς εἶναι συγκεκολλημένη σιδηρᾶ στενοτέρα στεφάνη, κατασκευασθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ἐξ ἑνὸς τῶν ἥλων, δι' ὧν ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Κατεσκευάσθη τὸ σιδηροῦν στέμμα τῷ 593 διαταγῇ τῆς βασιλίσσης τῶν Λογγοβάρδων Θεοδολίνδης, χήρας τοῦ Ὠθαρίου, καὶ προσεφέρθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν νέον σύζυγόν της Ἀγιλοῦλφον, δοῦκα τοῦ Τουρίνου, θεωρεῖται δὲ ἐσφαλμένως ὡς βυζαντινὸν ἔργον. Ἀπόκειται ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Μόντσας, δι' αὐτοῦ δὲ ἐστέφθησαν ὁ Φρειδερῖκος Δ' ἐν Ρώμῃ (1452), ὁ Κάρολος Ε' ἐν Βολωνίᾳ (1452), ὁ Ναπολέων Α' ἐν Μιλάνῳ (1805) καὶ τελευταῖος ὁ Φερδινάνδος Α' τῆς Αὐστρίας (1838). —π.

—**σιδηροῦ** ***στέμματος τάγμα***. Τάγμα γαλλικόν, ἱδρυθὲν παρὰ τοῦ Ναπολέοντος Α' τῷ 1805, διαλυθὲν τῷ 1814 καὶ ἀνασυσταθὲν παρὰ τοῦ Φραγ-

Digitized by Google

κίσκου Α' (1816—1918) ὡς αὐστριακόν. Περιέκλειε τρεῖς τάξεις (μεγαλοσταύρου, μέσην καὶ ἱπποτῶν) καὶ εἶχεν ὡς ρῆσιν τὸ λατινικὸν «avita et aucta» (γηραιὸς καὶ ηὐξημένος). Τὸ διάσημον τοῦ τάγματος ἦτο αὐτοκρατορικὸν στέμμα τῆς Αὐστρίας, ὑφ' ὃ ἐστεμμένος δικέφαλος αὐτοκρατορικὸς ἀετὸς (ἐπέχων δεξιὰ ξίφος καὶ ἀριστερὰ γηΐνην σφαῖραν μετὰ σταυρίου καὶ φέρων ἐπὶ τοῦ στήθους κυανοῦν θυρεὸν μετὰ τοῦ στοιχείου F.), ὑφ' ὃν τὸ σιδηροῦν στέμμα· ἡ ταινία ἦτο πορτοκαλιόχρους μὲ βαθυκυάνους παρυφάς. —π.

— **σιδηροῦς** ***πῖλος*** (chapeau de fer, Eiserner Hut) *[Μεταλλ.]*· βλ. λ. *κάλυμμα* σιδηροῦν.

Σιδηροῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον καὶ λιμὴν τῆς Λυκίας (*Σκύλ. Καρ.* Περίπλ. 100) μεταξὺ Χελιδονίου ἀκρωτηρίου καὶ Φασήλιδος. Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ σημειοῦται ὡς *Σιδαροῦς*, παρὰ δὲ τῷ «Σταδιασμῷ τῆς Μεγάλης θαλάσσης» (230) ὡς *Ποσιδαρισοῦς*. Εἶναι ὁ σύγχρονος φυσικὸς λιμὴν 'Αντρατσιὰν (Adratchan bay: πλάτ. 36° 18' Β., μῆκ. 30° 32' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 236: Rhodos to Karaburnù). Σ. Ε. Λ.

— **Σιδηροῦς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βολισσοῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ νομοῦ Χίου. Κάτ. (1928) 299.

— **Σιδηροῦν** ***ἄκρον*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μεταγενεστέρα ὀνομασία τοῦ ἀκρωτηρίου Σαμώνιον ἢ Σαλμώνη τῆς Κρήτης, τοῦ νῦν Κάβο Σίδηρος. Σ.Ε.Λ.

σιδηροφορία (ἡ)· τὸ νὰ φέρῃ τις σίδηρον, ὅπλα, ὁπλοφορία.

σιδηροφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ φέρων, ὁ παράγων σίδηρον· ‖ ὁ ὁπλοφόρος.

σιδηροφορῶ (*—έω*)· φέρω σίδηρον, σιδηρᾶ ὅπλα, ὁπλοφορῶ.

σιδηρόφρακτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ οἱονεὶ πεφραγμένος διὰ σιδήρου, ὁ πάνοπλος.

σιδηροχρώμιον (τό). Σιδηρόκραμα, ἤτοι χυτοσίδηρος περιέχων χρώμιον εἰς ποικίλας ἀναλογίας. Διὰ τῶν ὑψικαμίνων παρήγετο σιδηροχρώμιον περιέχον 60 % χρωμίου καὶ 10 % ἄνθρακος, εἰς ὃ ὑπῆρχεν ἡ ἕνωσις Cr_3C_2 καὶ ὄχι τὸ ἀνθράκωμα Cr_4C, ὅπερ σήμερον παράγεται δι' ἠλεκτρικῆς καμίνου. Παράγονται οὕτω καὶ δι' ἀργιλλιοθερμίας σιδηροχρώμια μὲ ὀλίγον ἄνθρακα, κατάλληλα διὰ προσθήκας εἰς λουτρὰ χάλυβος περιέχοντος ἐλάχιστον ἄνθρακα. Τὰ σιδηροχρώμια ἔχουσιν ἤδη περιεκτικότητα 1 %—10 % ἄνθρακος καὶ χρωμίου 60 % καὶ ἄνω. Χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν παρασκευὴν χρωμιούχων χαλύβων. Θ. Χ.

σιδηρόχρους (ὁ, ἡ), *—ουν* (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σιδήρου.

Σιδηροχώριον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Παγγαίου (Πραβίου) τοῦ νομοῦ Καβάλλας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 287, τῆς δὲ κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Δημαρᾶς* (Βελτζιλέρ), *Καραβαγγέλης* (Δεβεκλῆ), *Μεσότοπος* (Δουρμουσλοῦ) καὶ *Μονοκαρυδιὰ* (Μουρσαλῆ), 907. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Δεμιρλῆ*. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 628. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σιστέβον*. —3) Χωρίον τῆς κοινότητος Κερκίνης (Μπουτκόβου) τῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς (Σιδηροκάστρου) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 183. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κεσιτζῆ-τσιφλίκ*.

σιδηρῶ (*—όω*)· ἐπικαλύπτω διὰ σιδήρου· ‖ *σιδηρούμενοι* (οἱ)· οὕτω ἐκλήθησαν μοναχοί, ἰδίᾳ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, κατὰ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα ἀκμάσαντες, οἵτινες περιέβαλλον ἑαυτοὺς διὰ σιδηρῶν δεσμῶν, θεωροῦντες τοῦτο ὡς ἄσκησιν.

Σιδηρὼ *[Μυθολ.]*. Δευτέρα σύζυγος τοῦ Σαλμωνέως, ἥτις καταδιώκουσα καὶ βασανίζουσα τὴν Τυρώ, θυγατέρα ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου 'Αλκιδίκης, κατεσφάγη ὑπὸ τῶν ἀνδρωθέντων αὐτῆς υἱῶν, τοῦ Πελίου καὶ Νηλέως, ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἥρας (*'Απολλοδ.* Α, 9, 8). Τὸ ὄνομα αὐτῆς παρέμεινε παρὰ τοῖς τραγικοῖς ποιηταῖς ὡς δηλωτικὸν τῆς κακῆς μητρυιᾶς, ἀρκεταὶ δὲ παραστάσεις τοῦ φόνου αὐτῆς σῴζονται ἐπὶ ἀγγείων, ἀναγλύφων κτλ. Α. Θ. Σ.

Σιδηρὼ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Σουφλίου τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 152.

σιδήρωμα (τό), ἢ ***σιδέρωμα***. Ἡ διὰ θερμοῦ σιδηροῦ ὀργάνου (σίδηρον) λείανσις τῶν λευχειμάτων ἐν γένει καὶ τῶν ἐνδυμάτων. Τὰ πρὸς σιδήρωμα ἀντικείμενα πρέπει νὰ μὴ ὦσι τελείως στεγνά. Διὸ ὑφυγραίνονται εἴτε διὰ ψεκασμοῦ ὕδατος εἴτε δι' ἐπιθέσεως ἐπ' αὐτῶν βεβρεγμένων ὑφασμάτων. Κύριος σκοπὸς τοῦ σιδηρώματος εἶναι βεβαίως ἡ λείανσις. Δὲν δύναταί τις ὅμως νὰ παρίδῃ καὶ ποιάν τινα ἀπολυμαντικὴν δύναμιν, ἰδίᾳ πρὸς καταστροφὴν τῶν διαφόρων παρασίτων τοῦ ἀνθρώπου (φθεῖρες, κονίδες κτλ.). Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δέον νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ τοῦ διενεργοῦντος τὸ σιδήρωμα ἐπὶ τῶν ραφῶν καὶ τῶν διαφόρων πτυχῶν τῶν πρὸς σιδήρωμα ἀντικειμένων. Ν. Α. Μ.

σιδηρωρυχεῖον (τό)· βλ. *σίδηρος*.

σιδήρωσις, *—εως* (ἡ) (sidérose) *['Ιατρ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ σιδήρου διήθησις τῶν ἱστῶν, προερχομένη ἔξωθεν ἢ ἀναπτυσσομένη ἐν αὐτῷ τῷ ὀργανισμῷ. Ἡ *ἠπατικὴ σιδήρωσις* (sidérose hépatique) ἡ καθορισθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Quincke τῷ 1875, εἶναι διήθησις τῶν κυττάρων καὶ τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ τοῦ ἥπατος ὑπὸ συνθέσεώς τινος τοῦ σιδήρου, τῆς ἐρυθρογίνης (rubigine). Ἡ ἠπατικὴ σιδήρωσις ἀντιστοιχεῖ πολλάκις πρὸς τὸν κλινικὸν τύπον τῆς μελαγχρωμικῆς κιρρώσεως τοῦ Hanot καὶ τοῦ Chauffard. Ἡ *πνευμονικὴ σιδήρωσις* εἶναι πνευμονοκονίασις, προκαλουμένη διὰ τῆς εἰσπνοῆς κόνεως σιδήρου· αὕτη ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς κατασκευασταῖς ρινῶν καὶ παρὰ τοῖς ἐργάταις τοῖς χρωμένοις τῷ ἐρυθρῷ ὀξειδίῳ σιδήρου. Μ. Ν. Κ.

σιδηρωτήριον (τό)· τὸ κατάστημα τοῦ σιδηρωτοῦ.

σιδηρωτὴς (ὁ)· ὁ *σιδερωτὴς* (βλ. λ.).

σιδίδαι (οἱ) (Sididae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια μαλακοστράκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κλαδοκέρων*, περιλαμβάνουσα μικρὰ μαλακόστρακα, ὧν τὰ ἐλάχιστα εἴδη ἀπαντῶσιν εἰς τὰς Σκανδιναυϊκὰς θαλάσσας. Δ. Ν. Π.

Σιδικινοὶ (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Κάτω 'Ιταλίας ἐν Καμπανίᾳ, ὀσκικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν κατὰ τὸν Στράβωνα (Ε, 237) περὶ τὸ Μασσικὸν ὄρος (Monte Massico) καὶ τὰ μεθόρια τοῦ Σαμνίου. Πρωτεύουσαν εἶχε τὸ Τέανον (νῦν Teano). Α. Θ. Σ.

Σιδίν, ρὰς — *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Ακρωτήριον τῆς Συρίας (πλάτ. 33° 19' Β., μῆκ. 35° 11' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2633: Markhab to Ras En Nakura), σχηματίζον πρὸς νότον αὐτοῦ τὸν ὅρμον τῆς Τύρου. Σ. Ε. Λ.

σίδιον· ὑποκορ. τοῦ *σίδη*.

Σίδιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς 'Ανατολικῆς Θρᾴκης (βλ. *Σιαχίν*).

Σίδκη, ***'Ισμαὴλ πασᾶς***. Αἰγύπτιος πολιτικός. Μετέσχε διαφόρων κυβερνήσεων ὡς ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας (1914), τῶν Βάκφ, τῶν Οἰκονομικῶν (1921), τῶν 'Εσωτερικῶν (1924). Ὅτε δέ, τὸν 'Ιούνιον 1930, ὁ βασιλεὺς Φουὰτ ἔπαυσε τὸ ὑπὸ τὸν Ναχὰζ πασᾶν ὑπουργεῖον, ὁ Σίδκη ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν, διαλύσας τὴν βουλὴν καὶ ἀναθεωρήσας δικτατορικῶς τὸ Σύνταγμα, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον καὶ διεξήγαγεν ἐκλογάς. Ἔκτοτε προΐσταται τῶν τυχῶν τῆς Αἰγύπτου, κατορθώσας νὰ τηρήσῃ τὴν τάξιν καὶ νὰ περιορίσῃ τὴν φιλοτάραχον δρᾶσιν τῶν ἐθνικιστῶν. Γ. Λ. Α.

Σιδοδώνη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ Περσικοῦ κόλπου (Καρμανίας), ἀνατολικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Ταρσίας (Ras el Djer) καὶ βορείως τῆς νήσου Πύλωρα (Polior). 'Ονομαζόμενον καὶ *Σιδώνη* καὶ *Σισιδώνη*, ὑπῆρξε σταθμὸς τοῦ πλοῦ τοῦ Νεάρχου. Εἶναι τὸ σύγχρονον χωρίον ἁλιέων Duan. Σ. Ε. Λ.

Σιδόλοκον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κελτικῆς Γαλλίας, τῆς μετὰ ταῦτα Λουγδουνικῆς, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αἰδούων, δεξιὰ τοῦ 'Ικαύνα (Yonne), δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Σηκουάνα. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν κωμόπολις Saulieu, ἐν τῷ νομῷ Côte-d'Or. Α. Θ. Σ.

σιδονάλη (ἡ) (Sidonal) *[Φαρμ. Χημ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ κινικὴ πιπεραζίνη (Piperazinum chinicum) $C_4H_{10}N_2(C_7H_{12}O_6)_2$. Ἄχρους ἁλατώδης κόνις, γεύσεως καὶ ἀντιδράσεως ὀξίνου, τηκομένη εἰς 168°—171°. Εἶναι φάρμακον εἰδικὸν κατὰ τὰς οὐρικῆς διαθέσεως. Κ. Γ. Μ.

Σιδόνιος (C. Sollius Modestus Apollinaris Sidonius). 'Εκκλησιαστικὸς ποιητὴς τοῦ Ε' αἰῶνος. Γεννηθεὶς ἐν Λουγδούνῳ (Lyon) τῆς Γαλλίας τῷ 431, ἐξ ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας, καὶ ἀρίστης μορφώσεως τυχών, ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας καὶ τῷ 471 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος 'Αρβέρνης (τοῦ σημερινοῦ Clermont-Ferrand). 'Απέθανε πιθανῶς τῷ 489. Πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ὁ Σιδόνιος ἐποίησεν 24 ποιήματα (Carmina), ποικίλου κοσμικοῦ περιεχομένου, ὡς ἐπίσκοπος δ' ἔγραψεν 147 ἐπιστολὰς κοσμικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ περιεχομένου. Καὶ τὰ ποιήματα δὲ καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ μαρτυροῦσιν εὐρυτάτην ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν μόρφωσιν καὶ ἀποτελοῦσιν ἀξιολογωτάτην συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων αὐτοῦ. Ε. Γ. Π.

Σιδόνιος· βλ. λ. *Σιδώνιος*.

Σιδοῦς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη τετειχισμένη καὶ ἐπίνειον «τῆς Μεγαρίδος ἢ Κορίνθου» (*Στεφ. Βυζ.* 565,23) ἐπὶ τοῦ Κεγχρεάτου κόλπου, μεταξὺ Κρομμυῶνος καὶ 'Ισθμοῦ, πλησίον τῶν συνόρων τῆς Κορινθίας. Κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ 'Ιφικράτης ἀπὸ τῶν κατεχόντων Σπαρτιατῶν. Παρῆγεν ἐξαίρετα μῆλα. Ταυτίζεται πιθανῶς πρὸς τὴν θέσιν καὶ τὴν ἄκραν *Σουσάκι* (πλάτ. 37° 55' Β., μῆκ. 23° 03' 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 1513: Athens to Isthmus) παρὰ τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους τῆς Κινέττας. Σ. Ε. Λ.

— **Σιδοῦς** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα τριῶν κωμῶν: —1) Παρὰ τὰς Κλαζομενάς. —2) 'Εν 'Ερυθραίᾳ (βλ. *Σίδουσα*). —3) 'Εν Παμφυλίᾳ. Τὸ ἐθνικὸν *Σιδούσιος*. Σ. Ε. Λ.

Σίδουσα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. 'Οχυρὰ κώμη μετὰ λιμένος ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς χερσονήσου 'Ερυθραίας, τὸν ὁποῖον κατέχοντες οἱ 'Αθηναῖοι στρατηγοὶ Λέων καὶ Διομέδων, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐχρησιμοποίουν ὡς ὁρμητήριον εἰς τὸν κατὰ τῶν Χίων πόλεμον. Α. Θ. Σ.

Σίδρα ***κόλπος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. 'Αραβικὴ ὀνομασία τοῦ κόλπου τῆς Σύρτεως τῆς Μεγάλης, καταστᾶσα διεθνὴς (Gulf of Sidra). Οἱ ἐντόπιοι καὶ οἱ Ἄραβες ναυτικοὶ τῆς μικροακτοπλοΐας τοῦ τόπου προτιμῶσι τὴν ὀνομασίαν *Γιοὺν-ἀλ-Καμπρὶτ* (=Θειώδης κόλπος) ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου ὀρυχείων θείου. Σ. Ε. Λ.

Σιδρῶνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Δαλματίας ἐν 'Ιλλυρίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. Β, 16, 6). Ταυτότης ἄγνωστος. Α. Θ. Σ.

Σίδυμα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λυκίας κατὰ τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τοῦ Κράγου, ἐγγὺς τῆς θαλάσσης, μεταξὺ Κόμβων (νῦν Γκζομπὲ) καὶ Πινάρων (Μιναρά). Τὴν θέσιν της βεβαιοῦν ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ νομίσματα, εὑρεθέντα ἐγγύτατα τοῦ χωρίου Ντοντουργκὰ-'Ασσαρί, δυτικῶς τοῦ κάτω τμήματος τοῦ ποταμοῦ 'Ετσὲν-τσάϊ (Ξάνθος). Διετήρει τὴν ὀνομασίαν της καὶ κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Σ. Ε. Λ.

Σιδὼν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιοτάτη παράλιος πόλις τῆς Φοινίκης, κειμένη ἐν εὐφόρῳ πεδιάδι μεταξὺ τοῦ Λιβάνου καὶ τῆς Μεσογείου, περὶ τὰ 30 χμ. μακρὰν τῆς Τύρου καὶ τῆς Βηρυττοῦ. Σήμερον καλεῖται Saida. Μνημονεύεται ἤδη ὑπὸ τοῦ 'Ομήρου, τὴν ὀνομασίαν δ' αὐτῆς ὀφείλει κατὰ μὲν τὸν 'Ιώσηπον (*'Ιουδ. 'Αρχ.* Α', στ' 12) εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Χαναάν, κατὰ πολλοὺς δὲ νεωτέρους εἰς τοὺς πολλοὺς ἰχθῦς αὐτῆς.

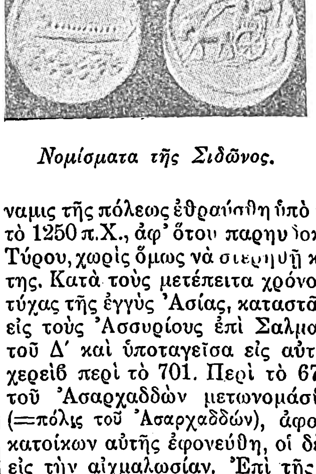

Νομίσματα τῆς Σιδῶνος.

Ἡ μεγάλη δύναμις τῆς πόλεως ἐθραύσθη ὑπὸ τῶν Φιλισταίων περὶ τὸ 1250 π.Χ., ἀφ' ὅτου παρηγκωνίσθη αὕτη ὑπὸ τῆς Τύρου, χωρὶς ὅμως νὰ στερηθῇ καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας της. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους συνεμερίσθη τὰς τύχας τῆς ἐγγὺς 'Ασίας, καταστᾶσα φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς 'Ασσυρίους ἐπὶ Σαλμανασὰρ τοῦ Β' καὶ τοῦ Δ' καὶ ὑποταγεῖσα εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ Σαγχερεὶβ περὶ τὸ 701. Περὶ τὸ 676, κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ 'Ασαρχαδδὼν μετωνομάσθη *Ἲρ-'Ασαρχαδδὼν* (=πόλις τοῦ 'Ασαρχαδδών), ἀφοῦ μέγα μέρος τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐφονεύθη, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπήχθησαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν. 'Επὶ τῆς βαβυλωνιακῆς κοσμοκρατορίας ἀνέκτησε μέρος τῆς παλαιᾶς δυνάμεώς της, ἐπίσης δὲ καὶ ἐπὶ τῆς περσικῆς. Περὶ τὸ 351, ἐπαναστᾶσα κατ' 'Αρταξέρξου τοῦ Ὤχου, ὑπέστη πρὸς τιμωρίαν νέαν καταστροφήν, 40.000 κατοίκων αὐτῆς καέντων ἐντὸς πυρᾶς ἀναφθείσης ὑπ' αὐτῶν τούτων (*Διοδ. Σικελ.* ΙΣΤ' μα'-μστ'). 'Υποταγεῖσα δ' ὕστερον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου, εἶδεν ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους τὸ πρῶτον καὶ ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας ἔπειτα ἡμέρας νέας ἀκμῆς, ἀποκτήσασα καὶ φιλοσοφικὴν σχολήν. Ἔπειτα ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους. Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἤκμασεν ὡσαύτως ἡ Σιδών, ἀλλὰ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους παρηγκωνίσθη ὑπὸ τῆς Βηρυττοῦ. Σήμερον ἀνήκει εἰς τὴν Συρίαν, ἀριθμεῖ δὲ περὶ τοὺς 12.000 κατοίκους. Διακρίνεται τῶν ἄλλων συριακῶν πόλεων διὰ τὴν περὶ αὐτὴν δαψιλῆ βλάστησιν, τοὺς λαμπροὺς κήπους, τὰ ὡραῖα ἄνθη καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς καρπούς της. Π. Ι. Μ.

Digitized by Google

Σιδωνία [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου αἰγυπτιακῆς αἰγιαλίτιδος μεταξὺ Πνιγέως καὶ Ἀντιφρῶν (*Στράβ.* ΙΖ΄, 799) «λιμένα ἔχουσα». Τοῦ «Σταδιασμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης» (10) ἀναφέροντος αὐτὴν ὡς *Πεζώνην*, τοῦ δὲ «Συνεκδήμου» τοῦ Ἱεροκλέους ὡς *Πιθωνίαν* (σελ. 734), δὲν ἀποκλείεται ἡ ὑπόθεσις, καθ᾽ ἣν ὁ Στράβων παρέφθειρε τὸ ὄνομα, συγχύσας αὐτὴν πρὸς *Σιδωνίαν τὴν Μαρμαρικήν*. Πάντως πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς συγχρόνου νησῖδος Zejirat Abu Hashifa (πλάτ. 31° 12′ Β., μῆκ. 27° 39′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 374: Mersa Matruh to Alexandria). Σ. Ε. Λ.

— **Σιδωνία ἡ Μαρμαρική** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Νῆσος τῆς Μαρμαρικῆς «ἔχει ὕφορμον θερινὸν φορτηγοῖς· ἔχει δὲ ὕδωρ πρὸς τῇ γῇ ἐν τῷ πύργῳ» (Σταδ. Μεγ. Θαλ. 41). Ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Δ, ε, 75) ἀναφέρεται ὡς *Ἀηδωνὶς νῆσος*. Εἶναι ἡ σύγχρονος Zejirat el Burda (πλάτ. 32° 23′ Β., μῆκ. 23° 13′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 245: Gulf of Bomba) ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Βόμβας, «ἡ μόνη νῆσος τῆς Μαρμαρικῆς, ἥτις καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας παρέχει ἀγκυροβόλιον καταφυγῆς» (*Pacho*, Voy. Marmar. 52). Σ. Ε. Λ.

Σιδώνιος (ὁ), θηλ. —α· ὁ κάτοικος τῆς Σιδῶνος, ὁ ἐκ Σιδῶνος καταγόμενος.

Σιεβερο— (ρωσ. = βορειο—) [*Γεωγρ.*]. Τὰ ἀπὸ τῆς λέξεως ταύτης σύνθετα ρωσικὰ τοπωνύμια βλ. ἐν λ. *Σεβερο-*.

Σιέβερς, *Ἰβὰν Πέτροβιτς*. Ρῶσος στρατηγὸς καὶ διπλωμάτης (1731—1801). Ὑπηρετῶν ἐν τῷ σώματι τῶν ἐπιλέκτων, συνέπραξεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Αἰκατερίνης Β΄ ὡς αὐτοκρατείρας, κατόπιν δὲ διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Νοβογκόροντ. Τῷ 1790 ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Πρωσσίας κατήρτισε τὴν συμφωνίαν περὶ διανομῆς τῆς Πολωνίας. Εἶτα μετέσχε τοῦ συμβουλίου διὰ τὴν διοικητικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ρωσικοῦ κράτους. Θ. Β.

Σιέβερσκ *Νόβγοροντ* (Novgorod Sievers) [*Γεωγραφ.*]. Πόλις τῆς Ρωσίας (βλ. λ. *Νόβγοροντ Σιέβερσκ*).

Σιεγιὲς (Sieyès), *Ἐμμανουὴλ-Ἰωσήφ, κόμις* —. Γάλλος πολιτικὸς (1748—1836). Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ κατόπιν, ὑποκύψας εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ πατρός του, ἐγένετο κληρικὸς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Διακρινόμενος διὰ τὰς φιλοσοφικὰς καὶ φιλελευθέρας ἰδέας του, ἐδημοσίευσε διαφόρους μελέτας περὶ τῶν προνομίων τῶν τριῶν τάξεων, αἵτινες ἐπροξένησαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν διὰ τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα καὶ τὴν λογικήν των. Ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος τῆς πόλεως τῶν Παρισίων εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῶν τάξεων, κατέλαβεν ἀμέσως θέσιν ἀνάλογον πρὸς τὴν λαμπράν του φήμην.

Ἐμμανουὴλ Σιεγιές.

Κατὰ τὰς γενομένας ὑπὸ τῆς αὐλῆς διακρίσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν τάξεων καὶ τὴν προσπάθειαν πρὸς περιορισμὸν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, ὁ Σιεγιὲς ἐπρότεινε τὴν 17 Ἰουνίου 1789 τὴν ἀνακήρυξιν τῶν τάξεων εἰς ἐθνικὴν συνέλευσιν, οὕτω δ᾽ ἐψηφίσθη ἡ λαϊκὴ κυριαρχία καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ μὴ χωρισθῶσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, πρωτοῦ νομοθετηθῇ τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1789 ὁ Σιεγιὲς ἐδημοσίευσε τὴν περίφημον πραγματείαν του «Περὶ ἀναγνωρίσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου», ἥτις ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς «Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου». Ἔκτοτε ὁ Σιεγιὲς ἐγένετο ἡ ψυχὴ ὅλων τῶν ἐπιτροπῶν, αἵτινες ἐπεφορτίσθησαν μὲ τὴν παρασκευὴν τῆς νέας γαλλικῆς νομολογίας. Ἀπομακρυνθεὶς πρὸς στιγμὴν τῆς πολιτικῆς, ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἐκλεγεὶς πληρεξούσιος ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει, ἐψήφισε τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ΄. Εἰσελθὼν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Πεντακοσίων, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου πρεσβευτὴς εἰς Βερολῖνον πρὸς σύναψιν συμμαχίας μετὰ τῆς Πρωσσίας, εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδεται ἡ τηρηθεῖσα οὐδετερότης αὐτῆς κατὰ τὸν πόλεμον. Ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους ἐδέχθη τὴν θέσιν μέλους τοῦ Διευθυντηρίου, ἣν εἶχεν ἀποποιηθῆ πρότερον. Ἐζήτει τότε στρατηγὸν ὅπως ἀνατρέψῃ τὸ Γ΄ γαλλικὸν Σύνταγμα, ὡς τοιοῦτον δὲ ἔκρινεν ἱκανὸν τὸν ἄρτι ἐπιστρέψαντα ἐξ Αἰγύπτου στρατηγὸν Βοναπάρτην, ὃν καὶ διηυκόλυνεν ὅπως ἀνακηρυχθῇ δικτάτωρ διὰ τοῦ πραξικοπήματος τῆς 10 Νοεμβρίου 1799. Πᾶσα ἡ ἰσχὺς τοῦ Σιεγιὲς ἀπερροφήθη ἔκτοτε ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου, ὅστις γενόμενος κύριος τῆς καταστάσεως αὐτὸν ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ κόμητος καὶ τῷ ἐδώρησε τὰ πλούσια ἐν Κρόσν κτήματα, ἀλλὰ τὸν παρηγκώνισεν ἐκ τῆς διοικήσεως. Κατὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώνων ἀπῆλθεν ἐξόριστος εἰς Βρυξέλλας, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς Παρισίους τῷ 1830, μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Καρόλου Ι΄. Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία καὶ ἡ Ἀκαδημία τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν ἐξέλεξαν τότε αὐτὸν μέλος των. Θ. Β.

Σιέγκιεβιτς (Sienkiewicz), ***Ἐρρῖκος***. Ὀνομαστὸς Πολωνὸς μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Βόλα Ὀκρζέϊσκα τῆς Πολωνίας τῷ 1846 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἑλβετίᾳ τῷ 1916. Ἐσπούδασεν ἐν Βαρσοβίᾳ, ἐνεφανίσθη δὲ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰ γράμματα τῷ 1869 διὰ κριτικῶν ἄρθρων, διατελέσας ἐπί τι διάστημα καὶ συντάκτης τῆς ἐφημερίδος τῆς Βαρσοβίας «Slowo». Τῷ 1870 ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην νουβέλλαν του: «Ματαίως», ἐμπνευσμένην ἐκ τῆς ζωῆς τῶν φοιτητῶν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Κιέβου. Μετὰ δύο ἔτη εἶδε τὸ φῶς τὸ ἔργον του: «Οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ», κατόπιν δέ: «Οἱ δύο δρόμοι» (1873), «Ὁ γέρος ὑπηρέτης», «Χάνια», «Σελὶμ Μιρζά», δημοσιευθέντα μὲ τὸ ψευδώνυμον Litwos (Λιθουανὸς) καὶ σχόντα μικρὰν μὲν ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ διακρινόμενα διὰ τὸν ρεαλισμόν των καὶ τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθήματος, ὅπερ ἀνεζωογόνει τοὺς λαϊκοὺς τύπους-ἥρωας τῶν πρώτων τούτων ἔργων του.

Ἐρρῖκος Σιέγκιεβιτς.

Ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1878 ὁ Σιέγκιεβιτς ἐταξίδευσεν ἀνὰ τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἀγγλίαν, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ διέμεινεν ἐπ᾽ ἀρκετὸν ἐν Καλιφορνίᾳ. Ἐπιστρέψας ἐδημοσίευσε τὰς «Ταξιδιωτικὰς ἐπιστολὰς» καὶ ἀρκετὰ διηγήματα: «Γιάγκος ὁ μουσικάντης» «Τὸ ἡμερολόγιον ἑνὸς παιδαγωγοῦ τοῦ Πόζεν», «Διὰ μέσου τῶν στεππῶν», «Ὁ φαροφύλακας τοῦ Ἄσπινγουάλ» καὶ «Μπαρτέκ». Ἐκ τῶν πέντε τούτων διηγημάτων τὸ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον εἶναι ἐμπνευσμένα ἐκ τῆς ἀμερικανικῆς ζωῆς, τὸ πέμπτον περιγράφει ἐπεισόδιόν τι τοῦ πολέμου τοῦ 1870, ἅπαντα δὲ διακρίνονται διὰ τὴν βαθεῖαν συγκίνησιν, τὸν θερμὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν ποιητικὴν διάθεσιν.

Ἀπὸ τοῦ 1884 ὁ Σιέγκιεβιτς ἐπελήφθη τοῦ λογοτεχνικοῦ ἐκείνου εἴδους, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ τὸν δοξάσῃ: τοῦ ἱστορικοῦ δηλαδὴ καὶ τοῦ πατριωτικοῦ μυθιστορήματος, τοῦ στηριζομένου ἐπὶ λαϊκῶν ἡρωϊκῶν διηγήσεων. Ἀπὸ τοῦ 1884 μέχρι τοῦ 1888 ἐδημοσίευσε τρία μεγάλα μυθιστορήματα, ἀποτελοῦντα αὐτόχρημα ἐθνικὴν τριλογίαν, τά: «Διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου» (1884), «Ὁ κατακλυσμὸς» (1886) καὶ «Πὰν Βολοντυγιόφσκι» (1888). Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον εἶναι μᾶλλον ἔπος ἢ ἱστορικὸν μυθιστόρημα, ἐμπνευσμένον ἐκ τῆς Πολωνίας τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος· τὸ δεύτερον περιγράφει τοὺς πολέμους τοῦ 1655 καὶ 1660 κατὰ τῶν Σουηδῶν, τὸ δὲ τρίτον, ὅπερ συμπληροῖ τὴν τριλογίαν, εἶναι ὀλιγώτερον ἐπικὸν καὶ περισσότερον μυθιστορηματικόν. Τῷ 1890 ἐδημοσίευσε τό: «Ἄνευ δόγματος», ἐπιστολιμαῖον μυθιστόρημα αὐτοβιογραφικῆς μορφῆς, ἀποτελοῦν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν τοῦ σλαϊκοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ. Τῷ 1891 ἐταξίδευσεν ἐκ νέου καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Ἀφρικήν, ὁπόθεν ἐνεπνεύσθη ἀριστοτεχνικὰς σελίδας τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ζανζιβάρης. Τῷ 1894 ἐδημοσίευσε τὸ μυθιστόρημα: «Ἡ οἰκογένεια Πολανιέκι», τῷ δὲ 1895 τὸ «Quo vadis?» (Ποῦ ὑπάγεις;), περίφημον χριστιανικὸν μυθιστόρημα τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος, μεταφρασθὲν εἰς τὰς περισσοτέρας γλώσσας τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανειλημμένως (πλήρης ἔκδοσις ἡ τῆς «Ἀτλαντίδος» ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ). Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ εἶναι τὸ ἀριστούργημα τοῦ Σιέγκιεβιτς καὶ τὸν κατέστησε διάσημον ἀνὰ τὴν ὑφήλιον, ἀποτελεῖ μεγαλειώδη ἀπολογίαν τῶν πρώτων χρόνων τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, διακρίνεται δὲ διὰ τὴν ζωηρότητα τῆς περιγραφῆς, τὸν τραγικὸν τόνον του καὶ τὴν μεγάλην πνοήν. Τῷ 1900 ὁ Σιέγκιεβιτς ἐδημοσίευσε τοὺς «Σταυροφόρους», περιγραφὴν τῶν ἀγώνων τῶν Πολωνῶν κατὰ τοῦ τευτονικοῦ τάγματος κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ οἱονεὶ πρόλογον τῆς μεγάλης πατριωτικῆς τριλογίας, ἥτις μετὰ τοῦ «Quo vadis?» εἶναι τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τοῦ συνολικοῦ του ἔργου. Ἄλλα ἔργα τοῦ Σιέγκιεβιτς εἶναι: «Εἰς τὸ πεδίον τῆς δόξης» (1907), «Τὸ αἰώνιον θῦμα» (1909), «Πρωσσία καὶ Πολωνία», «Ὑπὸ τὸν ζυγὸν» κ. ἄ. Τῷ 1905 ὁ Σιέγκιεβιτς ἔλαβε τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν φιλολογίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, διαμένων ἐν Ἑλβετίᾳ, εἰργάσθη μετὰ θέρμης ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος του. Ἀπέθανεν ὅμως πρὶν ἴδῃ πραγματοποιούμενον τὸν πόθον του. Τὰ ὀστᾶ του μετεκομίσθησαν τῷ 1924 εἰς τὴν Βαρσοβίαν. —Ω

Σιέλντερουπ (Schjelderup), **Γεράρδος**. Νορβηγὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1859. Ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν σύνθεσιν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν Μασσενέ, κατόπιν δ᾽ ἐγκατεστάθη ἐν Γερμανίᾳ. Συνέθεσε τὰ μελοδράματα: «Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου, πρὸς δυσμὰς τῆς σελήνης», «Ἡ ἀπαγωγὴ τῆς ὑπάνδρου», «Ἐαρινὴ νύχτα», «Νορβηγικὸς γάμος», τὸ δραματικὸν παραμύθι «Sampo», τὸ συμφωνικὸν ἔργον Sonntagmorgen», μίαν συμφωνίαν, τὸ χορογραφικὸν ποίημα «Wunderhorn», τὰς συμφωνικὰς εἰκόνας «Eine Sommernacht auf dem Fjord» καὶ «Ueber Attilas Grab», ἔργα μουσικῆς δωματίου, μελῳδίας κλπ. Γ. Σ.

σίελος (ὁ)· βλ. λ. *σίαλος*.

Σιεμιάνοβιτς (Siemianowice) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Πολωνίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κάττοβιτς-Μπόϋτεν Κάτ. (1919) 18.438. Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα ψευδαργύρου. Θ. Κ.

Σιεμιένσκα (Siemienska), ***Ἀλίνη***. Πολωνὶς φεμινίστρια, γεννηθεῖσα τῷ 1884 ἐν Γενεύῃ, ὅπου ὁ πατήρ της Ἀλέξ. Ζαβάτζκη, μέγας πατριώτης, εἶχε καταφύγει ὡς πρόσφυξ, διωκόμενος ὑπὸ τῶν ρωσικῶν ἀρχῶν. Εἰς ἡλικίαν $1^1/_2$ ἐτῶν ἠκολούθησε τοὺς γονεῖς της ἐξορίστους εἰς Σιβηρίαν. Ἀμνηστευθέντος τοῦ πατρός της ἐπέστρεψεν εἰς Πολωνίαν. Ἐσπούδασε κατόπιν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Κρακοβίας καὶ τῆς Λεοπόλ φιλοσοφίαν, ἱστορίαν καὶ ἱστορίαν τῆς τέχνης. Συγχρόνως μετεῖχε τῶν μυστικῶν ὀργανώσεων τῶν νεολαιῶν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πολωνίας, τιμηθεῖσα διὰ τοῦτο τῷ 1931 μὲ τὸ μετάλλιον τῆς πολωνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ἀλίνη Σιεμιένσκα.

Ἐγκατασταθεῖσα ἐν Βαρσοβίᾳ πολὺ πρὸ τοῦ 1918, συνεζεύχθη τὸν Ἰωσὴφ Σιεμιένσκη, διευθυντὴν τῶν ἀρχείων τοῦ κράτους. Ἀπὸ τοῦ 1908—1920 εἰργάσθη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ κόμητος Zamoyski ὡς βοηθὸς τοῦ συζύγου της, ἐκδώσαντος τὰ ἀρχεῖα τοῦ καγκελλαρίου τοῦ κράτους Ἰωάννου Zamoyski (ΙΣΤ΄ αἰῶνος). Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐδίδαξεν ἔν τινι λυκείῳ ἱστορίαν, συγχρόνως δ᾽ ἐδημοσιογράφει εἰς τὰ γυναικεῖα περιοδικὰ «Bluszcz» (ὁ κισσός), «Kobieta Wspolczesna» (ἡ σύγχρονος γυναῖκα), «La femme Polonaise» (ἡ Πολωνίς), καὶ εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον. Ἀπὸ τοῦ 1928 διευθύνει τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἐν τῇ κεντρικῇ στρατιωτικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βαρσοβίας. Ἡ Σιεμιένσκα εἰργάσθη ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος της. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς εἰρήνης ἐργάζεται δραστηρίως ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς ὀργανώσεως διὰ τὴν κοινωνικὴν ἐργασίαν τῶν γυναικῶν ἐν Πολωνίᾳ, ὡς πρόεδρος τῆς ὁμοσπονδίας τῶν ἐπιστημόνων γυναικῶν καὶ ὡς γενικὸς γραμματεὺς τῆς Πολωνικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν σωματεμπορίαν γυναικῶν καὶ παιδίων. Ἔγραψε συνάμα: «Itineraire de Jean Zamoyski pendant la guerre avec la Russie (1579—1582), basé sur les chiffres et la correspondance», «Histoire de l'érection du monument de Fr. Chopin à Varsovie» (1929), «Bibliographie des jourvaux die front au cours de la Grande Guerre» (1914—1922). Α. Γ.-Γ.

Σιεμιράντζκι (Siemiradzki), ***Ἐρρῖκος***. Πολωνὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1843 ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Γκρόντνο καὶ ἀποθανὼν τῷ 1902. Ἐσπούδασε κατ᾽ ἀρχὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, κατόπιν δὲ εἰσήχθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Καλῶν τεχνῶν τῆς Πετρουπόλεως. Τῷ 1870 μετέβη εἰς Γερμανίαν, διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Μονάχῳ, εἶτα ἐπεσκέφθη τὴν Ἰταλίαν καὶ τέλος ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Ρώμῃ. Τὰ πρῶτά του ἔργα εἶναι: «Ρωμαϊκὰ ὄργια» καὶ «Ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ἁμαρτωλή». Ἐν Ρώμῃ ὁ Σιεμιράντζκι ἐγνώρισε μεγάλας ἐπιτυχίας. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Οἱ δαυλοὶ τοῦ Νέρωνος» (1876, Ἐθνικὸν μουσεῖον Κρακοβίας), «Ὁ ἔμπορος ἀντιβασκανίων», «Ἡ Φρύνη ἐν Ἐλευσῖνι» (1888), «Ὁ πειρασμὸς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου» (1891), «Ἰησοῦς γαληνεύων τὰ κύματα» (ἐν τῇ εὐαγγελικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κρακοβίας) κ. ἄ.

Σιένα (Siena) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ, πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. 47.698. Εἶναι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων καὶ περιεργοτέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας ἀπὸ ἀπόψεως ἔργων τέχνης, συχνάζεται δὲ κατὰ τὸ θέρος ὑπὸ πολλῶν Ἰταλῶν καὶ ξένων. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τριῶν λόφων, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὁποίων ρέουν οἱ μικροὶ ποταμοὶ Φρέσσα καὶ Ριλουόγκο, παραπόταμοι τοῦ Ὀμπρόνε, καὶ ἔχει κλίμα τραχὺ μέν, ἀλλὰ λίαν ὑγιεινόν, μὲ μέσην ἐτησίαν θερμοκρασίαν $+13°8$, ἀνωτάτην $+37°8$ καὶ κατωτάτην $-9°9$. Περιβάλλεται ὑπὸ εὐρέος τείχους 6,5 χλμ. μὲ 9 πύλας, ἀνεγερθέντος κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος. Λόγῳ τῆς κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ της, μέγα τμῆμα ἐκ τοῦ ἐντὸς τῶν τειχῶν περιλαμβανομένου ἐδάφους εἶναι μεταβεβλημένον σήμερον εἰς ἀγροὺς καλλιεργου-

Digitized by Google

μένους. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς ἐπιμήκεις συνοικίας, αἵτινες ἑνοῦνται εἰς μίαν κεντρικὴν πλατεῖαν, τὴν περίφημον πλατεῖαν Ντὲλ Κάμπο ἢ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ἥτις θεωρεῖται ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτέρων μεσαιωνικῶν πλατειῶν. Αἱ πλεῖσται τῶν ὁδῶν αὐτῆς εἶναι στεναί, σκολιαὶ καὶ δαιδαλώδεις, πολλαὶ δὲ τούτων εἶναι καὶ λίαν ἀνηφορικαὶ καὶ ἄλλαι κλιμακωταί. Περιλαμβάνει περὶ τὰς ἑξήκοντα ἐκκλησίας, ἰσάριθμα περίπου ἀνάκτορα, πολυάριθμα ἀγάλματα, ἀνεκτιμήτους πίνακας ζωγραφικῆς καὶ παντὸς εἴδους μνημεῖα. Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῶν μνημείων τῆς Σιένης εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐξοχῶν καὶ ἐξωτερικῶν διακοσμήσεων (περιστυλίων, μετοπῶν, ἐξωστῶν). Ἡ Σιένα εἶναι μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας, μετὰ τὴν Ρώμην, τὴν Φλωρεντίαν καὶ τὴν Βενετίαν, διὰ τὴν μελέτην τῆς τέχνης ἀπὸ τοῦ ΙΓ' μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Οἱ κάτοικοι τῆς Σιένης ὁμιλοῦν τὴν μᾶλλον ἀρτίαν ἰταλικὴν γλῶσσαν, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῆς θεωροῦνται ἐκ τῶν ὡραιοτέρων Ἰταλίδων.

Ἐκ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν ἡ γλυπτικὴ δὲν ἐνεφάνισεν ἐν Σιένῃ ἐντελῶς ἀνεξάρτητον σχολήν. Πολλοὶ ὅμως μεγάλοι γλύπται ἐξ ἄλλων πόλεων ἐξετέλεσαν ἐν αὐτῇ ἔργα ὀνομαστά, ὡς εἶναι ὁ περίφημος Νικολὸ Πιζάνο καὶ ὁ υἱός του Ἰωάν-

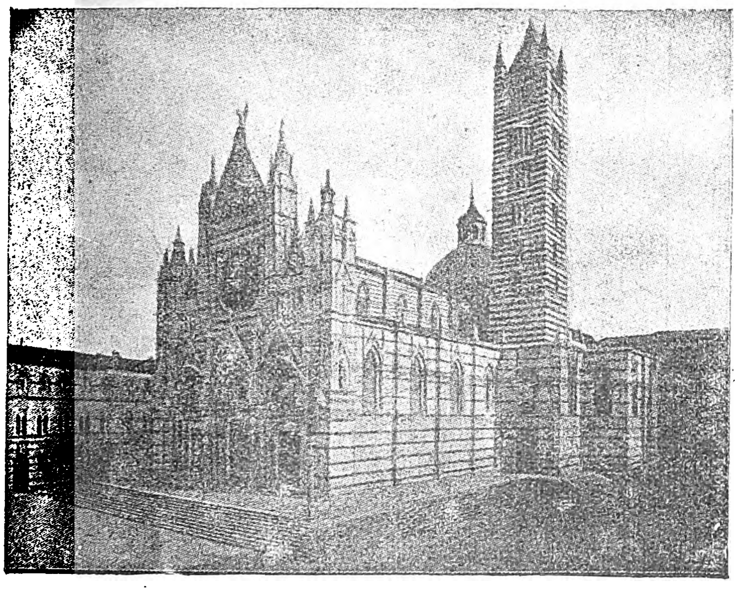

Ἡ μητρόπολις τῆς Σιένης.

νης. Ὁ Ἰάκωβος ντέλλα Κουέρτσια, καταγόμενος ἐκ Σιένης καὶ θεωρούμενος ὁ ἀρχαιότερος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐδημιούργησε τὰ καλύτερα τῶν ἔργων του ἐν Σιένῃ, ὡς εἶναι τὰ γλυπτὰ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἡ κρήνη Γκάϊα. Κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἡ Σιένα ἐφημίζετο ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ξυλογλυπτικήν της, ἐν τῇ ὁποίᾳ διέπρεψαν οἱ ἀδελφοὶ Ἀντώνιος καὶ Ἰωάννης Μπαρίλλι. Ἡ ζωγραφικὴ ὑπῆρξεν ἡ μᾶλλον καλλιεργηθεῖσα ἐν Σιένῃ εἰκαστικὴ τέχνη. Ἡ σιεναία σχολὴ ζωγραφικῆς θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Ἰταλίας. Ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἡ Σιένα ἔσχεν ἕνα τῶν καλυτέρων της ζωγράφων, τὸν Ντούτσιο ντὶ Μπουονινσένια. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ζωγράφων της εἶναι ὁ Σιμόνε Μαρτίνι, ὃν ἀπηθανάτισεν ὁ Πετράρχης εἰς τὰ σονέτα του, ὁ Λίππο Μέμμι, οἱ μεγάλοι ζωγράφοι ἀλληγορικῶν πινάκων Πέτρος καὶ Ἀμβρόσιος Λορεντσέττι, οἵτινες προσήγγισαν τὴν σιεναίαν σχολὴν πρὸς τὴν τοῦ Τζιόττο. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἡ Σιένα ὑπέστη καὶ αὐτὴ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἀναγεννήσεως, μεταξὺ δὲ τῶν ζωγράφων της τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι οἱ δύο μεγάλοι ζωγράφοι Βαλτάσαρ Περούτζι καὶ ὁ Τζοβανναντώνιο Μπάτζι, ὁ ἐπιλεγόμενος Σόντομα, ὁ ὁποῖος ἐζωγράφησεν ἐν Σιένῃ ἔργα κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Λεονάρδο ντὰ Βίντσι.

Τὰ κυριώτερα μνημεῖα τῆς πόλεως εἶναι τὰ ἑξῆς: τὸ δημαρχεῖον (Palaccio Publico), μέγα ἐξ ὀπτοπλίνθων τετραώροφον οἰκοδόμημα, μὲ πτέρυγας χαμηλοτέρας καὶ γοτθικὰ παράθυρα (1289 – 1305), ἔχον παρ' αὐτῷ τὸν πύργον Μάντζια (1325 μέχρι 1345) ὕψους 90 μ., καὶ αἰθούσας πλήρεις τοιχογραφιῶν τῶν Σιεναίων ζωγράφων Μαρτίνι, Σόντομα, Ἀμβροσίου Λορεντσέττι, Σπινέλλο Ἀρετίνο, Ταντέο ντὶ Μπάρτολο καὶ Μπεκκαφούμι· τὸ δημαρχεῖον ἐπὶ τῆς γραφικῆς πλατείας ντὲλ Κάμπο ἢ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ. Ἐν τῇ πλατείᾳ ταύτῃ εὑρίσκεται ἡ κρήνη Γκάϊα, μὲ ὡραῖα γλυπτὰ τοῦ Σαρρόκι καὶ τοῦ Κουέρτσια, τροφοδοτουμένη δι' ὑπογείου ὑδραγωγείου μήκους ἓξ λευγῶν· ἡ μητρόπολις Σάντα Μαρία Ἀσσούντα εἶναι ἐκ τῶν λαμπροτέρων γοτθικῶν μνημείων τῆς Ἰταλίας καὶ ἐγείρεται ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τμήματος τῆς πόλεως, ἐπὶ θέσεως, ἐν ᾗ ἄλλοτε ἔκειτο ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἢ τῆς Ἀθηνᾶς (1220—1380)· ἔχει μῆκος 89 μ., πλάτος 24 μ. καὶ ὕψος 50 μ., πρόσοψιν σχεδιασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Πιζάνο καὶ κατασκευασθεῖσαν ἐκ μαρμάρου ἐρυθροῦ, μαλακοῦ καὶ λευκοῦ, πολλὰ ἀγάλματα καὶ μωσαϊκά, ὑψηλὸν ἑξαώροφον κωδωνοστάσιον, τοιχογραφίας τοῦ Νικολὸ Πιζάνο, Μπεκκαφούμι, Βεκκιέττα, Ντονατέλλο, Μπουονινσένια, Κουέρτσια κ. ἄ. Ἀπέναντι καὶ πρὸς Ν. τῆς μητροπόλεως εὑρίσκεται τὸ ἐνοριακὸν οἰκοδόμημα (Opera del duomo), ὅπου φυλάσσονται πολλὰ ἔργα τέχνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ περίφημον ἀρχαῖον μαρμάρινον σύμπλεγμα τῶν Τριῶν Χαρίτων, εὑρεθὲν τῷ 1460 ἐν Ρώμῃ ἐν τῷ μεγάρῳ Κολόννα, ἐξαιρετικῆς τέχνης ρωμαϊκὸν ἀντίγραφον ἔργου τοῦ Πραξιτέλους, τὰ πρωτότυπα τῶν γλυπτικῶν ἔργων τῆς κρήνης Γκάϊα τοῦ Κουέρτσια κ. ἄ., ὁ Ἅγιος Δομίνικος γοτθικοῦ ρυθμοῦ ἐξ ὀπτοπλίνθων (1220—1465) μὲ νωπογραφίας ἐκ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σόντομα, ἡ ἐκκλησία τῆς Φοντετζιούστα, μὲ θαυμάσιον βωμὸν τοῦ Λορέντσο ντὲ Μαριάνο, ἓν τῶν ὡραιοτέρων γλυπτικῶν ἔργων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος· ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (1498) μετὰ παρεκκλησίου, ὅπου ὑπάρχουν εἰκόνες τοῦ Σόντομα· ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος, γοτθικοῦ ρυθμοῦ τοῦ ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνος κ. ἄ. Ἐκ τῶν ἄλλων γοτθικῶν κτηρίων τῆς πόλεως εἶναι τὰ μέγαρα Τολομεῖ (1204—1267) και Μπουονσινιόρι (τοῦ ΙΔ' αἰῶνος), ἐπιβλητικὰ οἰκοδομήματα ἐξ ὀπτοπλίνθων.

Ἐκ τῶν κτηρίων τῆς Ἀναγεννήσεως τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ κυβερνητικὸν μέγαρον (1469—1500) ἢ μέγαρον Πικκολόμινι, μὲ ὡραίας ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου διακοσμήσεις ἐπὶ τῆς προσόψεως περικλεῖον ἀπὸ τοῦ 1859 τὰ πλουσιώτατα ἀρχεῖα τῆς πόλεως· τὸ μέγαρον Σπαννόκι τοῦ 1470, ὅπου νῦν τὰ Τ.Τ.Τ.· τὸ μέγαρον ντὲλ Μανίφικο, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Παντόλφο Πετρούτσι (1487)· τὰ περιστύλια τῶν Νόμπιλι (1417), τοῦ πάπα (1460—1463) καὶ τῆς Μερκάντσια (1417—1430), κ.ἄ.

Ἡ Σιένα ἔχει πανεπιστήμιον ἱδρυθὲν τῷ 1240, ὅπερ ἄλλοτε ἦτο λίαν ὀνομαστόν, περιορισθὲν νῦν εἰς δύο μόνον σχολάς, νομικὴν καὶ ἰατρικήν. Ἔχει ἐπίσης πολυτεχνεῖον, σχολὴν Καλῶν τεχνῶν, τὸ λύκειον Τολομεΐ, ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων τῆς Ἰταλίας, βιβλιοθήκην μὲ 70 000 τόμους καὶ 5.000 χειρόγραφα, ἰνστιτοῦτον καλῶν τεχνῶν μετὰ πινακοθήκης, ἡ ὁποία περιέχει ἔργα τῆς ζωγραφικῆς σχολῆς τῆς Σιένης, ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, φυσικοϊστορικὸν μουσεῖον, σημαντικώτατα ἀρχεῖα περιλαμβάνοντα 52 000 ἔγγραφα, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 734 μέχρι τοῦ 1806, εἰς ἀνελλιπῆ πολύτιμον χρονολογικὴν σειράν, βοτανικὸν κῆπον, μέγα φρενοκομεῖον κτλ. Ἡ Σιένα ἔχει καὶ σημαντικὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν κίνησιν, μὲ ἐργοστάσια μετάξης, ὑφασμάτων, ἐπίπλων ξυλίνων καὶ ἐκ κατειργασμένου σιδήρου, ψιαθίνων πίλων, σάπωνος, χάρτου καὶ εἰδικοῦ ὀνομαστοῦ γλυκίσματος (panforte) καὶ ἱκανὴν ἐξαγωγὴν οἴνου καὶ ἐλαίου. Εἰς τὰ περίχωρα τῆς Σιένης ὑπάρχει πλῆθος μοναστηρίων, παλαιῶν πύργων, ἐξωκκλησίων καὶ ἱστορικῶν καστελλίων, ἐν τοῖς ὁποίοις σῴζονται σημαντικὰ ἔργα τέχνης.

—*[Ἱστορ.]*. Ἡ Σιένα εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, κτισθεῖσα, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Σενίου υἱοῦ τοῦ Ρώμου. Οἱ ἱστορικοὶ ἀνάγουν τὴν κτίσιν αὐτῆς εἰς τοὺς Ἐτρούσκους, ἄλλοι δὲ εἰς τοὺς Γαλάτας Σενόνας. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τακίτου καὶ τοῦ Πλινίου ὑπῆρξε μία τῶν 28 ρωμαϊκῶν στρατιωτικῶν ἀποικιῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου καὶ ὠνομάζετο Sena ἢ Saena Julia ἢ Colonia Julia Senensis. Λέγεται ὅτι προσηλυτίσθη εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τῷ 303 μ. Χ., μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας περιῆλθεν εἰς τοὺς Λογγοβάρδους. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ βασιλείου τῶν Λογγοβάρδων ὑπὸ τοῦ Καρλομάγνου, τῷ 800 μ Χ., ἡ Σιένα περιελήφθη εἰς τὰς πόλεις, αἵτινες ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, τῷ δὲ 1125 ἀνεκηρύχθη εἰς δημοκρατίαν διὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀρχῆς τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἰταλικῶν πόλεων μεταξὺ Γιβελίνων καὶ Γουέλφων, ἡ Σιένα εἶχε τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Γιβελίνων τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας καὶ ἐπολέμησε τὸ κόμμα τῶν Γουέλφων τῆς Φλωρεντίας. Τῷ 1186 μόνη ἐξ ὅλων τῶν ἐλευθέρων πόλεων τῆς Ἰταλίας ἀντεστάθη κατὰ τοῦ Ἑρρίκου, υἱοῦ τοῦ Μπαρμπαρόσσα, καὶ τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγήν, μετά τινα δὲ ἔτη ὑπεχρέωσε καὶ τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον Δ' νὰ ὑπογράψῃ ἀτιμωτικὴν εἰρήνην. Τῷ 1260 οἱ Γουέλφοι τῆς Φλωρεντίας ὑπέστησαν ἀπὸ τοὺς Γιβελίνους τῆς Σιένης μίαν τῶν αἱματηροτέρων ἡττῶν παρὰ τὸ Μόντε Ἀπέρτο, ἀπολέσαντες 10.000 νεκροὺς καὶ 15 000 αἰχμαλώτους. Τῷ 1270 ὅμως ὁ Κάρολος ὁ Ἀνδηγαυϊκὸς κατέλαβε τὴν Σιέναν καὶ ὑπεχρέωσεν αὐτὴν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν σύνδεσμον τὸν πόλεων τῶν Γουέλφων τῆς Τοσκάνης. Τῷ 1483 κατέλαβεν αὐτὴν ὁ Πανδοῦλφος Πετρούτσι, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε τῷ 1512, ἀφοῦ ἐκυβέρνησε τὴν πόλιν μεθ' ἱκανῆς συνέσεως ὡς ἀπόλυτος ἡγεμών. Οὗτος, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἵδρυσιν ἰδίας δυναστείας, ἀφῆκεν ὡς διαδόχους τοὺς υἱούς του, οἵτινες ὅμως μετ' ὀλίγον ἔπεσαν θύματα συνωμοσίας. Κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα ἡ Σιένα ἐγνώρισε τὰς λαμπροτέρας ἡμέρας τῆς ἀκμῆς της, καθ' ἃς οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο εἰς 100.000. Βραδύτερον συνεμάχησε μὲ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Η' κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, ὁ ὁποῖος ὅμως τῷ 1555 κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ παρέδωσεν αὐτὴν εἰς τὸν Κοσμᾶν Α' τῶν Μεδίκων, μέγαν δοῦκα τῆς Τοσκάνης ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἔκτοτε παρέμεινεν ὑπὸ τὴν Φλωρεντίαν καὶ περιῆλθεν εἰς δευτερεύουσαν θέσιν λόγῳ τῆς ἀπωλείας τῆς ἀνεξαρτησίας της καὶ τῆς ἐξορίας τῶν κυριωτέρων οἰκογενειῶν της. Ἐν Σιένῃ διεξάγεται κατ' ἔτος τὴν 16 Αὐγούστου χαρακτηριστικὴ μεσαιωνικὴ ἑορτὴ τοῦ «πάλιο», ἤτοι τοῦ λαβάρου, καθ' ἣν διοργανοῦνται παρελάσεις ὁμάδων Σιεναίων ἐνδεδυμένων μεσαιωνικὰς στολὰς καὶ συνοδευόντων εἰδικὸν ἅρμα τῆς πόλεως (carroccio) καὶ τελοῦνται ἱππικοὶ ἀγῶνες ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ ντὲλ Κάμπο μεταξὺ 10 ἱππέων ἀνηκόντων εἰς ἰσαρίθμους συνοικίας καὶ κληρουμένων μεταξὺ τῶν 17 συνοικιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἔχει διαιρεθῆ ἡ πόλις. Ἡ συνοικία, εἰς ἣν ἀνήκει ὁ νικητής, κερδίζει τὸ λάβαρον τῆς πόλεως (palio).

Μ. Δ. Β.

— **Σιένης** ***νομὸς*** *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Τοσκάνῃ, περιλαμβανόμενος μεταξὺ τῶν νομῶν τῆς Φλωρεντίας, τοῦ Ἀρέτσο, τῆς Περουγίας, τῆς Ρώμης, τοῦ Γκροσσέτο καὶ τῆς Πίζης. Ἔχει ἔκτασιν 3.812 τ. χλμ. καὶ 260.799 κατ. Διαιρεῖται εἰς δύο ἐπαρχίας, τοῦ *Μοντεπουλτσιάνο* καὶ τῆς *Σιένης*, καὶ εἰς 37 δήμους. Εἶναι νομὸς κατ' ἐξοχὴν γεωργικός, μὲ σημαντικὴν καλλιέργειαν σίτου, ἀμπέλου καὶ ἐλαίας. Ἐπίσης ἐν αὐτῷ εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ μεταξοσκωληκοτροφία. Μ. Δ. Β.

Σιενάγκα (Cienaga ἢ San Juan de la S) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κολομβίας, ἐν τῷ νομῷ Μαγκνταλένα, ἐπὶ τῆς διώρυγος τῆς ἑνούσης τὴν λίμνην Σὰν Μάρτα μετὰ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν. Κάτ. (1928) 24.700. Παράγει καπνὸν καὶ διεξάγει σημανικὸν διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον. Θ. Κ.

Σιένκιεβιτς, ***Ἐρρῖκος***· βλ. *Σιέγκιεβιτς* Ἐρρῖκος.

—**Σιένκιεβιτς,** ***Ἰωάννης-Κάρολος.*** Πολωνὸς ἱστορικὸς (1792—1860). Συνέγραψεν: «*Ἱστορία* τῆς Πολωνίας», «Ἀρχαία ἑλληνικὴ ἱστορία» κ. ἄ. Θ. Β.

Σιέννα (Sienna) ***Σιμόνε ντὰ*** —. Ἰταλὸς ζωγράφος (βλ. λ. *Μαρτίνι* Σίμων).

Σιέντλτσε (Siedlce) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας, ἐν τῇ βοϊβοδάτῳ Λουμπλίν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαρσοβία - Μπρέστ. Κάτ. 30.676 (1921). Ἔχει μεγάλην γεωργικὴν παραγωγὴν καὶ βιομηχανίαν γεωργικῶν προϊόντων. Θ.Κ.

Σιενφουέγκος (Cienfuegos) *[Γεωγρ.]*. Λιμὴν καὶ πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ Ν. ἀκτῇ τῆς Κούβας, εἰς τὸν εὐρὺν καὶ βαθὺν κόλπον τῆς Γιάγκουα. Κάτ. 37 241 (1919). Εἶναι πολεμικὸς λιμὴν καὶ ἔχει μεγάλην βιομηχανίαν καὶ ἐξαγωγὴν σακχάρεως. Θ. Κ.

Σιερακόβσκι, ***Ἰωσὴφ κόμις*** —. Πολωνὸς ἱστορικὸς (1765—1831). Περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην πρὸς συλλογὴν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν συγγραμμάτων. Ἐπανελθὼν εἰς Πολωνίαν ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς κινήσεως πρὸς διάδοσιν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν τῇ πατρίδι του. Μετέφρασε τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Θουκυδίδην. Θ. Β.

Σιὲρ ντὲρ λὰ Κρουὰ (Sieur de la Croix). Γάλλος περιηγητής. Ἤκμασε κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐδημοσίευσε δ' ἐν ἔτει 1684 ἐν Παρισίοις ἄξιον λόγου ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Mémoires..contenans divers relations très curieuses de l'empirc Ottoman». Δ. Π. Π.

Σιεροσέβσκι (Sieroszewski), ***Βακλάβ.*** Πολωνὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1858 Διατελέσας πολιτικὸς ἐξόριστος ἐν Σιβηρίᾳ ἐπὶ ὀκταετίαν, ἔγραψε ζωηρὰν καὶ ρεαλιστικὴν περιγραφὴν τῆς ἐν τῇ ἐξορίᾳ ζωῆς του, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Δώδεκα ἔτη εἰς τὴν χώραν τῶν Γιακούτων». Τὰ ἄλλα ἔργα αὐτοῦ (μυθιστορήματα καὶ διηγήματα) εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐρωτικῆς ὑποθέσεως: «Ἡ φυγὴ» (1906), «Βενιόβσκυ» (1916), «Ἡ ἄβυσσος» (1922), «Ὀλ-σόνι-Κιζὰν» (1903), «Ἡ χάρις τοῦ Σαμουράϊ» (1927). Ὑπῆρξεν ἔνθερμος πατριώτης, ἀγωνισθεὶς καὶ κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πολωνίας. Θ. Κ.

Digitized by Google

Σιέρρα (Sierra). Λέξις ἱσπανική, σημαίνουσα πρίων καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὀροσειρά. Χρησιμοποιεῖται ὡς πρῶτον μέλος διαφόρων γεωγραφικῶν ὀνομάτων.

Σιέρρα (Sierra) *[Γεωγρ.]*. Κόλπος τῆς Ἀφρικῆς, κατὰ τὴν δυτικὴν νότιον αὐτῆς ἀκτήν, ἐν τῇ πρώην Νοτιοδυτικῇ Γερμανικῇ Ἀφρικῇ, κείμενος εἰς ἀπόστασιν 16 χλμ. πρὸς τὰ ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Κρός, εἰς 21° 55' νοτίου πλάτους. Μ. Δ. Β.

Σιέρρα Ἐλβίρα (Sierra Elvira) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Γρανάδας. Ἔχει θειοῦχον πηγὴν θερμοκρασίας 25°—30°, ἐνδεικνυομένην διὰ νευραλγίας, παράλυσιν καὶ ἰδίως διὰ τὸν ἀρθριτισμόν. Παρ' αὐτὴν διεξήχθη τὴν 1 Ἰουλίου τοῦ 1431 μάχη μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης Ἰωάννου Β' καὶ τῶν μουσουλμανικῶν στρατευμάτων τοῦ ἐμίρου τῆς Γρανάδας, ἀπολήξασα εἰς ἧτταν τοῦ ἐμίρου.

Σιέρρα-Λεόνε (Sierra Leone) *[Γεωγρ.]*. Βρεττανικὴ ἀποικία καὶ προτεκτορᾶτον ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ὁριζομένη πρὸς Β. καὶ Α. ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Γουϊνέας καὶ πρὸς ΝΑ. ὑπὸ τῆς Λιβερίας. Ἔχει συνολικὴν ἔκτασιν 80.400 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 1.541,311 κατοίκων, ὧν 1.161 Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ λοιποὶ νεγροειδεῖς. Πρωτεύουσα τὸ *Φρητάουν* (κάτ. 44.142). Ἡ χώρα εἶναι χθαμαλὴ καὶ ἑλώδης παρὰ τὰς ἀκτάς, λοφώδης ἐν τῷ κέντρῳ καὶ μᾶλλον ὀρεινὴ κατὰ τὰ πρὸς τὴν Γουϊνέαν σύνορα μὲ πλουσίας βοσκάς. Ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Μεγάλου καὶ Μικροῦ Σκάρος, τοῦ Ροκέλλε καὶ τοῦ Μόα. Τὸ κλῖμα εἶναι τροπικὸν καὶ ἀνθυγιεινόν, ἰδίως κατὰ τὰς ἀκτάς. Εἰς τὰ παρθένα δάση τῆς χώρας ἀπαντῶνται γορίλλαι, χιμπαντζῆδες, λεοπαρδάλεις καὶ ἀντιλόπαι.

Ἡ Σιέρρα-Λεόνε ἔχει μεγάλας φυτείας φοινίκων, κύριον δὲ γεωργικὸν προϊὸν αὐτῆς εἶναι οἱ πυρῆνες τῶν φοινίκων, τὸ ζιγγίβερι καὶ τὸ φοινικέλαιον. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μήκους 545 χλμ. διασχίζει τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ Φρητάουν μέχρι τοῦ Πεντεμπού, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Λιβερίας μετὰ πολλῶν διακλαδώσεων. Ἡ ἀποικία καὶ τὸ προτεκτορᾶτον διοικοῦνται ὑπὸ κυβερνήτου διοριζομένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας καὶ δύο συμβουλίων, ἑνὸς νομοθετικοῦ καὶ ἑτέρου ἐκτελεστικοῦ.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Σιέρρα-Λεόνε κατελήφθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἄγγλων ἀσκούντων τὴν δουλεμπορίαν περὶ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Τῷ 1783 ἐγκατεστάθησαν ἐνταῦθα Νέγροι ἀγγλικῆς ὑπηκοότητος, προερχόμενοι ἐξ Ἀμερικῆς. Τῷ 1788 ἱδρύθη ἡ βρεττανικὴ ἀποικία, τῷ δὲ 1896 τὸ προτεκτορᾶτον ἐπὶ τῆς ὅλης χώρας. Ἡ δουλεία κατηργήθη εἴς τινας περιοχὰς τῷ 1808, ἐπισήμως δὲ καθ' ὅλην τὴν χώραν τῷ 1928. Γ. Α. Κ.

Σιέρρα Μάντρε (Sierra Madre) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τοῦ Μεξικοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ βόρειον συνέχειαν τῶν Ἄνδεων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Εἰσέρχεται εἰς τὸ μεξικανικὸν ἔδαφος ἐκ τῆς νοτίου πολιτείας Τσιάπας καὶ φθάνει μέχρι τῆς πολιτείας Ὀαχάκα, ὅπου διασχίζεται εἰς πολλὰς διακλαδώσεις, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων λαμβάνουν τὰ ὀνόματα *Ἀνατολική, Δυτικὴ* καὶ *Νοτία Σιέρρα Μάντρε*. Εἶναι τὸ σημαντικώτερον νότιον ὀρεινὸν συγκρότημα τοῦ Μεξικοῦ, τὸ δὲ ὕψος αὐτοῦ ποικίλλει ἀπὸ 1.500 μέχρι 3.450 μ. Μ. Δ. Β.

Σιέρρα Μορένα (Sierra Morena) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Ἱσπανίας (βλ. λ. *Μορένα σιέρρα*).

Σιέρρα Νεβάντα (Sierra Nevada) *[Γεωγρ.]*. —1) Ὀροσειρὰ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. —2) Ὀροσειρὰ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Νεβάντα, Σιέρρα* —).

— **Σιέρρα Νεβάντα** (Sierra Nevada) *[Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Κολομβίας, ἀνήκουσα εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῶν Κολομβιανῶν Ἄνδεων, ἐν τῷ νομῷ Τουνντάμα. Ἔχει μῆκος περὶ τὰ 20 χλμ. καὶ πλάτος 5 χλμ., τὸ δὲ μεγαλύτερον αὐτῆς ὕψος φθάνει τὰ 5.983 μ. Αἱ κορυφαὶ αὐτῆς καλύπτονται διαρκῶς ὑπὸ χιόνων. Μ. Δ. Β.

Σιέρρα Νεβάντα ντὲ Σάντα Μάρτα (Sierra Nevada de Santa Marta) *[Γεωγρ.]*. Σημαντικὴ ὀροσειρὰ τῆς Κολομβίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Μαγκνταλένα, ἐντελῶς ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Ἄνδεων. Ἔχει μῆκος 150 χλμ. καὶ πλάτος 8 χλμ., εἶναι δὲ τὸ ὑψηλότερον συγκρότημα τῆς χώρας, μὲ πέντε κυρίας κορυφάς, καλυπτομένας διαρκῶς ὑπὸ χιόνων, ἡ ὑψηλοτέρα τῶν ὁποίων ἔχει ὕψος 7.926μ. Μ. Δ. Β.

Σιζενχάϊμ (Sisenheim), ***Φρειδερίκη φόν***—. Φίλη τοῦ Γκαῖτε (βλ. λ. *Μπριὸν Φρειδερίκη*).

Σιζέπολ(ι) *[Γεωγρ.]* βλ. *Σωζόπολις*.

Σιζουόκα (Shizuoka) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. ἀπὸ τοῦ κόλπου Σουρούγκα. Κάτ. 84.772 (1925). Ἔχει σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν καὶ ἐμπόριον τεΐου καὶ εἰδῶν ἐκ βαμβού. Θ. Κ.

σίζω · κάμνω τὸν ἦχον σσσσ..., οἷον ὅταν πεπυρωμένον σῶμα βυθίζεται εἰς τὸ ὕδωρ· || ἐπιβάλλω σιωπὴν κάμνων τὸν ἦχον τοῦτον διὰ τοῦ στόματος· || «σίζοντες φθόγγοι» ὁ φθόγγος σ καὶ ζ, διότι ὁ ἐκφωνῶν αὐτοὺς σίζει.

Σίθων *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἐπώνυμος ἥρως τῆς Σιθωνίας χερσονήσου, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ὄσσης ἢ τοῦ Ἄρεως, σύζυγος τῆς νύμφης Μενδηΐδος καὶ πατὴρ τῆς Παλλήνης, ἐπωνύμου ἡρωΐδος τῆς ὁμωνύμου χερσονήσου. Ἦτο βασιλεὺς τῆς Θρακικῆς χερσονήσου ἢ τῶν Ὀδομάντων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὑπέσχετο ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα του Παλλήνην εἰς ἐκεῖνον ὅστις θὰ ἐνίκα εἰς μονομαχίαν. Ἔν τινι ὅμως μονομαχίᾳ μεταξὺ τοῦ Δρύαντος καὶ Κλείτου, ἡ Παλλήνη ἐρασθεῖσα τοῦ τελευταίου ἐβοήθησεν αὐτὸν διὰ τεχνάσματος νὰ φονεύσῃ τὸν ἀντίπαλόν του. Μαθὼν τότε ὁ Σίθων «τόν τε ἔρωτα καὶ τὴν ἐπιβουλὴν τῆς θυγατρός», ἀπεφάσισε νὰ καύσῃ αὐτὴν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Δρύαντος. «Φαντάσματος ὅμως θείου γενομένου, καὶ ἐξαπιναίως ὕδατος πολλοῦ ἐξ οὐρανοῦ καταρραγέντος» ἐσβέσθη ἡ πυρὰ καὶ ὁ Σίθων μετανοήσας συγκατετέθη εἰς τὸν μετὰ τοῦ Κλείτου γάμον αὐτῆς (*Παρθεν.*, Ἐρωτ. παθ. VI). Κατ' ἄλλην παράδοσιν φέρεται ὡς σύζυγος τῆς Ἀγχινόης, θυγατρὸς τοῦ Νείλου, καὶ πατὴρ τῆς Ροιτείας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον (*Λυκόφρ.* Ἀλεξ. 583). Α. Θ. Σ.

Σιθωνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη χερσονησώδης προβολή, ἀποφυομένη ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου. Ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἄμπελος (νῦν Δρέπανο) σχηματίζει τὸν Τορωναῖον κόλπον πρὸς Δ. καὶ τὸν Σιγγιτικὸν πρὸς Α. Πόλεις εἶχε κατὰ τὴν παραλίαν της τάς: *Σίγγον* (νῦν Πόρτο Συκιά), *Τορώνην, Γαληψόν, Σερμύλην, Μηκύβερναν* καὶ *Ὄλυνθον* (*Ἡρόδ.* Ζ, 122). Εἶναι ἡ σύγχρονος χερσόνησος *Λόγγος*. Σ. Ε. Λ.

Σιῖται (οἱ). Μωαμεθανικὴ αἵρεσις (βλ. *Σχιῖται*).

σὶκ (chic). Λέξις προελθοῦσα κατὰ σύντμησιν ἐκ τῆς γαλλικῆς λέξεως chicane. Σημαίνει κατὰ κυριολεξίαν μὲν τὴν εὐχέρειαν, μεταφορικῶς δὲ τὴν ἐπιτηδειότητα, τὴν κομψότητα, τὴν χάριν. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην σημασίαν χρησιμοποιεῖται διεθνῶς.

σίκα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀρτιοδακτύλων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλαφιδῶν*, γνωστότερον ὑπὸ τὸ ὄνομα *ψευδαξὶς* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

Σικάγον (ἀγγλ. Chicago, προφ. *Τσικῶγκο*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Ἰλλινόϊς. Εἶναι ἐκτισμένη παρὰ τὴν λίμνην Μίσιγκαν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Σικῶγκο, ὅστις διαιρεῖ αὐτὴν διὰ τῶν βραχιόνων του εἰς τρία τμήματα, ἑνούμενα πρὸς ἄλληλα δι' ἑξήκοντα γεφυρῶν καὶ δύο σηράγγων πρὸς χρῆσιν τῶν πεζῶν καὶ τῶν τροχοφόρων. Τὸ Σικάγον εἶναι ἡ δευτέρα κατὰ πληθυσμὸν πόλις τῆς Ἀμερικῆς καί, ἐφ' ὅσον συνυπολογισθοῦν εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ τὸ Βερολῖνον καὶ τὰ προάστιά των, ἡ πέμπτη τοῦ κόσμου. Εἶναι ἐκτισμένη κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀμερικανικῶν μεγαλοπόλεων, ἔχουσα κανονικωτάτην ρυμοτομίαν, εὐρυτάτας ὁδοὺς καὶ λεωφόρους, πολλὰς πλατείας καὶ μεγάλα ἄλση. Ἐκ τῶν λεωφόρων κυριώτεραι εἶναι αἱ τοῦ Μίσιγκαν καὶ τοῦ Ντρέζελ, αἵτινες καὶ θεωροῦνται ὡς αἱ ὡραιότεραι ὁδοὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν πάρκων, ἅτινα εἶναι περιφερικῶς τεταγμένα, τὸ ἄλσος τοῦ Λίνκολν, ἐν ᾧ καὶ πλουσιώτατος ζῳολογικὸς κῆπος, καταλαμβάνει ἔκτασιν 200 ὅλων τ. χλμ. Ἡ ἔκτασις τῆς πόλεως εἶναι δυσαναλόγως μεγάλη πρὸς τὸν πληθυσμὸν της, καθόσον διὰ νόμου εἶχεν ἀπαγορευθῆ ἡ ἀνέγερσις κτηρίων μὲ πλέον τῶν 12 ὀρόφων. Πρὸ τῆς καταπληκτικῆς ὅμως αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ὁ ἐν λόγῳ νόμος κατηργήθη καὶ ἐλήφθησαν μέτρα ὅπως ὁ διαρκῶς αὐξανόμενος πληθυσμὸς περιλαμβάνεται εἰς τὰ σημερινὰ ὅρια τῆς πόλεως. Ἤδη τὰ νέα κτήρια τῆς πόλεως ἔχουσιν 20—40 ὀρόφους, μὲ μέγαν ἀριθμὸν δωματίων, ὡς τὸ ξενοδοχεῖον Στῆβενς, ἔχον 2.500 δωμάτια, καὶ τὸ ξενοδοχεῖον Λασάλ, ἔχον 1.100 δωμάτια. Ἐκ τῶν δημοσίων κτηρίων τῆς πόλεως ἄξιον μνείας εἶναι τὸ χρηματιστήριον, κατεσκευασμένον ὁλόκληρον ἐκ γρανίτου καὶ ἔχον πύργον ὕψους 102 μ., τὸ δημαρχεῖον, τὸ ἰνστιτοῦτον τῶν τεχνῶν, ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἱστορικὴ ἑταιρεία, ἡ τεκτονικὴ στοά, τὸ κακουργιοδικεῖον, αἱ φυλακαὶ κ. ἄ. Τὸ λεγόμενον Κολοσσαῖον, ἐν ᾧ συνέρχονται ἑκάστοτε οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων κομματικῶν ὀργανώσεων, εἶναι ἓν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων κτηρίων τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ αἴθουσα τῶν συναυλιῶν δύναται νὰ περιλάβῃ περὶ τοὺς 7.500 ἀκροατάς. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου, προικοδοτημένον μὲ 50 ἑκατομμύρια δολλαρίων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ δωρεῶν τοῦ Ἰ. Ροκφέλλερ, θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν πλουσιωτέρων πανεπιστημίων τοῦ κόσμου. Κατέχει μακρὰν σειρὰν κτηρίων, πάντων ἐκ γρανίτου, σχολῶν, ἐργαστηρίων κλπ., εἰς αὐτὸ δὲ ὑπάγεται καὶ τὸ μέγα ἀστεροσκοπεῖον Γέρξ ἐν Οὐΐλλιαμς Βαῒν τῆς πολιτείας Οὐϊσκόνσιν, ὅπερ κατέχει τὸ μεγαλύτερον διοπτρικὸν τηλεσκόπιον τοῦ κόσμου. Πλὴν τούτου, ἐν Σικάγῳ ὑπάρχει καὶ πανεπιστήμιον τῶν μεθοδιστῶν καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀνεξάρτητοι σχολαί, ἰατρικῆς, ὀδοντιατρικῆς, καθὼς καὶ πολυτεχνεῖον καὶ διάφοροι ἐμπορικαὶ σχολαί. Ἡ πανεπιστημιακὴ λέσχη θεωρεῖται ὡς τὸ καλύτερον κτήριον γοτθικοῦ ρυθμοῦ ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ δημοσία βιβλιοθήκη ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ κεντρικοῦ κτηρίου, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται 1.595.000 τόμοι, καὶ 42 ἄλλων παραρτημάτων, ἐγκατεστημένων εἰς τὰς διαφόρους συνοικίας τῆς πόλεως καὶ ἕκαστον τῶν ὁποίων περιλαμβάνει 5—50.000 τόμων. Πλὴν τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης, ἐν Σικάγῳ ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι βιβλιοθῆκαι, ἐξ ὧν ἡ τοῦ Κρέραρ περιλαμβάνει 520.000 τόμων καὶ 300.000 μονογραφίας ἐπὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων, καὶ ἡ τοῦ Νιούμπερυ περιλαμβάνει 450.000 τόμους ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν ἔργων.

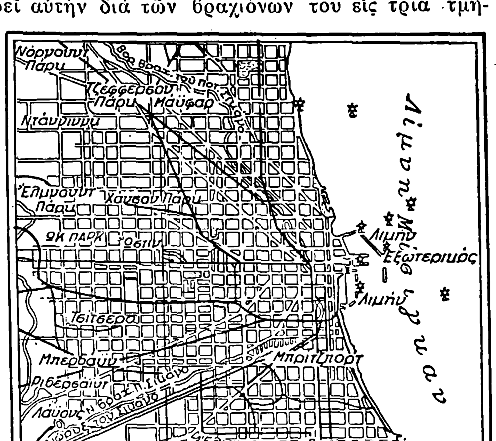

Τὸ Σικάγον εἶναι ἡ μεγαλυτέρα σιταγορὰ τοῦ κόσμου καὶ ἡ μεγαλυτέρα ἀγορὰ χοιρείου κρέατος, κέντρον δὲ μεγάλων βιομηχανιῶν σιδήρου, χάλυβος, κλειδοκυμβάλων, θεριστικῶν μηχανῶν, ἐπίπλων, κατεργασίας δερμάτων πολυτελείας, ἑτοίμων ἐνδυμάτων κλπ. Διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν ἀλιπάστων κρεάτων χρησιμοποιοῦνται ἐτησίως δέκα ἑκατομμύρια χοίρων, τρία ἑκατομμύρια βοῶν καὶ τέσσαρα ἑκατομμύρια προβάτων. Ἐπίσης ἐν Σικάγῳ εἶναι ἀνεπτυγμένη μεγάλως ἡ τυπογραφία, οἱ δὲ ἐκδοτικοὶ οἶκοι αὐτοῦ συναγωνίζονται ἐπιτυχῶς τοὺς τῆς Φιλαδελφείας. Τὸ Σικάγον εἶναι σπουδαιότατον κέντρον σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν, ἔχει δὲ καὶ ἀσφαλέστατον ἐν τῇ λίμνῃ Μίσιγκαν λιμένα.

—*[Ἱστορ.]* Τὸ ὄνομα *Σικάγον* προέρχεται ἐκ τῆς ἰνδιανικῆς λέξεως Cheecaqua, ἥτις σημαίνει τὴν ἰσχύν, δι' ἧς περιεβάλλοντο οἱ ἰθαγενεῖς φύλαρχοι. Πρῶτοι ἐξερευνήσαντες τὴν χώραν ὑπῆρξαν Γάλλοι τυχοδιῶκται ἢ σοφοί, ἐν οἷς ὁ ἰησουΐτης Μαρκέτ, ὁ Ἐννεπέν, ὁ Ζολιέ, ὁ Λὰ Σὰλ καὶ ἄλλοι, ὧν τὰ ὀνόματα διασῴζονται εἰς διάφορα τοπωνύμια τῆς περιοχῆς. Οὗτοι ἵδρυσαν παρὰ τὴν λίμνην Μίσιγκαν τὸ φρούριον *Σικαγκοῦ*, τὸ ὁποῖον περιῆλθε τῷ 1763 μετὰ τοῦ γαλλικοῦ Καναδᾶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐκ ταύτης, τῷ 1783, διὰ τῆς συνθήκης δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀμερικανικὴ ἀνεξαρτησία, εἰς τοὺς Ἀμερικανούς. Τῷ 1804 ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Σικαγκοῦ ἀνηγέρθη νέον φρούριον, τὸ *Ντῶρμπορν*, πρὸς ἄμυναν τῆς περιοχῆς ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ποτταουοττάμι, οἵτινες καὶ κατώρθωσαν τῷ 1812 νὰ καταλάβωσιν αὐτό. Μετὰ τὸν πρὸς τοὺς Ἄγγλους πόλεμον οἱ Ἐρυθρόδερμοι ἠναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσωσι Δ. τοῦ Μισσισσιπῆ, ἔκτοτε δὲ ἤρχισεν ἐγειρόμενος περὶ τὸ ἐν λόγῳ φρούριον συνοικισμός. Ὁ συνοικισμὸς οὗτος, ἀποτελούμενος τῷ 1833 ἐξ 150 περίπου οἴκων, ἤρχισεν ἀναπτυσσόμενος ραγδαίως. Τῷ 1837 εἶχε πληθυσμὸν 4.170 κατοίκων καὶ ἀπετέλεσεν ἰδίαν κοινότητα. Ἔκτοτε ὁ πληθυσμὸς τοῦ Σικάγου ηὐξάνετο συνεχῶς, χάρις ἰδίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐν αὐτῷ τοῦ ἐμπορίου τοῦ σίτου καὶ τῆς βιομηχανίας τῶν ἀλιπάστων κρεάτων. Οὕτω ἡ πόλις εἶχε πληθυσμὸν 12.000 κατ. τῷ 1845, 111.219 κατ. τῷ 1860, 298.977 κατ. τῷ 1870, 1.099.850 κατ. τῷ 1890, 1.698.575 κατ. τῷ 1900, 2.185.283 τῷ 1910, 2.701.705 τῷ 1920 καὶ 3.376.438 κατ. τῷ 1930. Τὸ Σικάγον εἶναι κατ' ἐξοχὴν πόλις κοσμοπολιτική, τὸ ἓν δὲ τέταρτον τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖται ἐκ μεταναστῶν γεννηθέντων ἐντὸς τῆς Ἀμερικῆς. Μεταξὺ τούτων περιλαμβάνονται καὶ 25.000 Ἕλληνες, διατηροῦντες τρεῖς ἐκκλησίας, σχολεῖα καὶ μίαν ἑβδομαδιαίαν ἐφημερίδα.

Digitized by Google

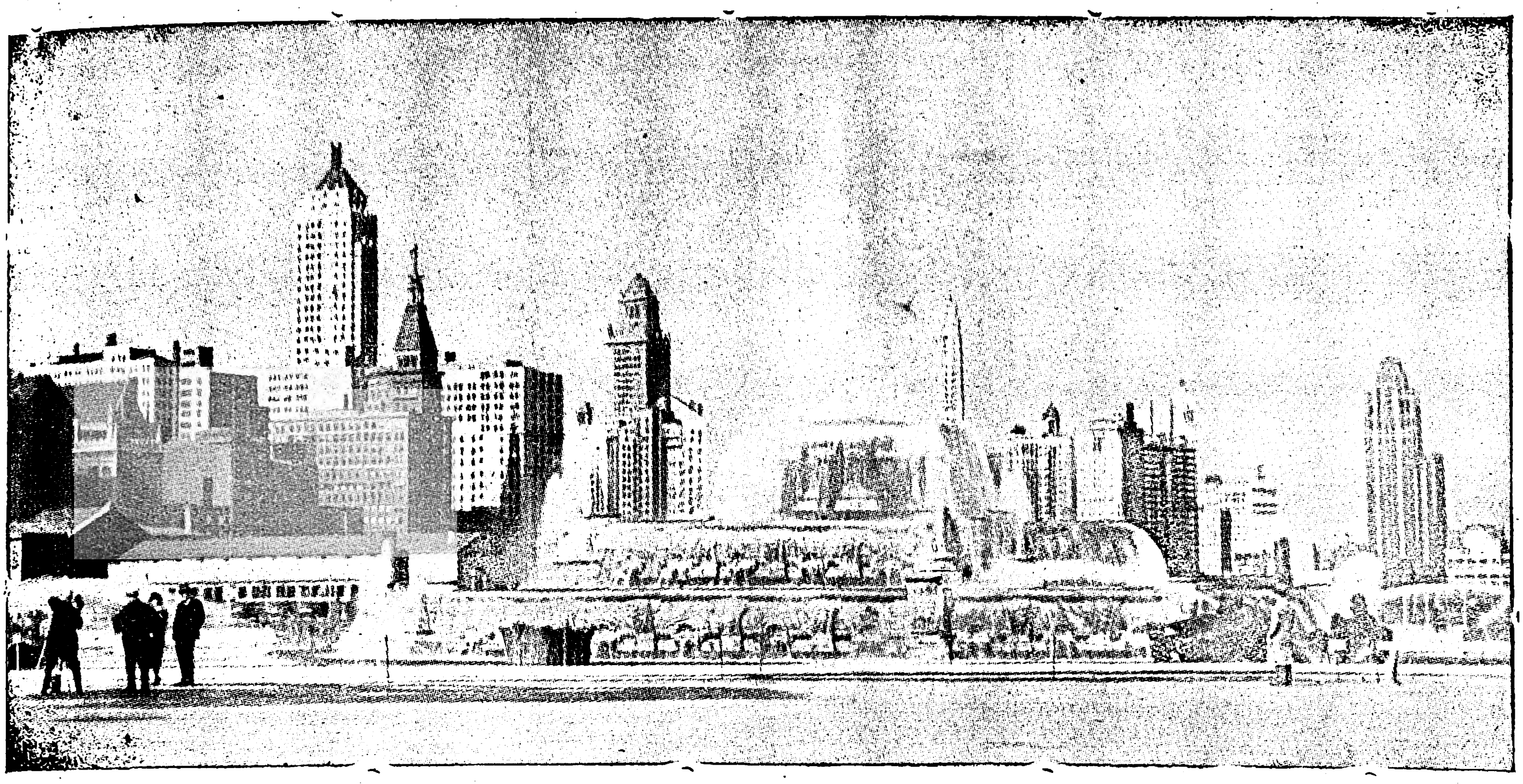

Ἡ κρήνη Μπάκκινγκαμ ἐν τῷ πάρκῳ τοῦ Γκράντ ἐν Σικάγῳ.

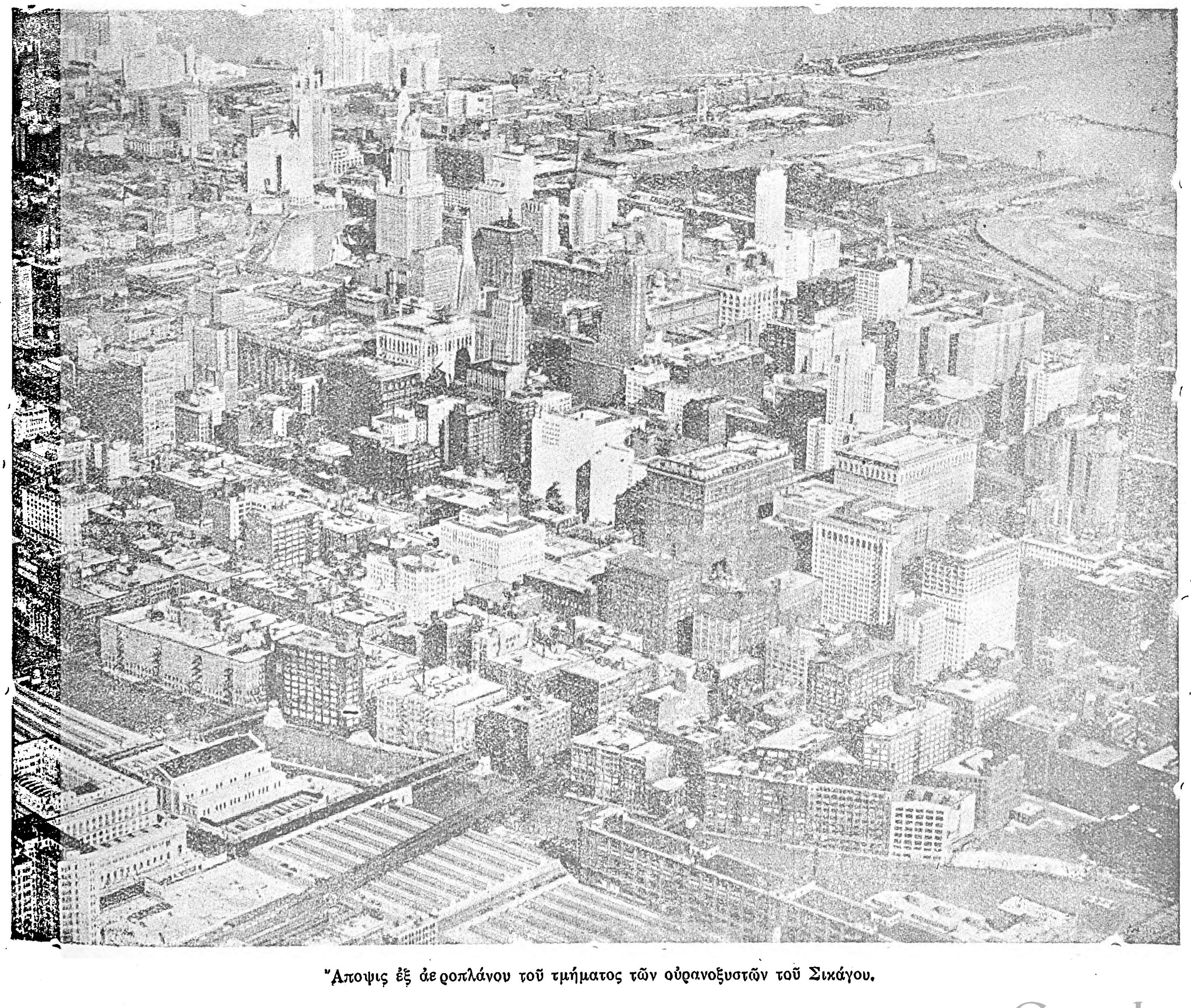

Ἄποψις ἐξ ἀεροπλάνου τοῦ τμήματος τῶν οὐρανοξυστῶν τοῦ Σικάγου.

Digitized by Google

Σικάκουοι (οἱ), ἢ *Σικάκοι* (Schikakwe, Schikake). Μεμονωμένη ἰνδιανικὴ φυλὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, κατοικοῦσα εἰς τὰς ἐπαρχίας Ὑόρο καὶ Κορτὲζ τοῦ Χονδούρας. Θ. Χ. Σ.

σίκαλις (ἡ), καὶ *σίκαλη* [Βοτ.]· βλ. λ. *βρίζα*.

σικάνη (ἡ) (Sicana) [Βοτ.]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σικάνη ἡ ἐδώδιμος* (Sicana edulis), ἧς τὰ σπέρματα εἶναι βρώσιμα. Δ. Ν. Π.

Σικανία [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ἀρχαιοτάτη ὀνομασία τῆς Σικελίας (Ὁμηρ. Ὀδυσ. ω, 306) Ὁ Ἡρόδοτος (7,170) ἀναφέρει παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Μίνως διώκων τὸν Δαίδαλον εἶχεν ἔλθει «ἐς Σικανίην, τὴν νῦν Σικελίην καλεομένην», ὅπου ἀπέθανε βιαίῳ θανάτῳ. Βραδύτερον φαίνεται περιορισθεῖσα ἡ ὀνομασία εἰς τὴν περὶ τὸν Ἀκράγαντα χώραν (Θουκ. ΣΤ, 9). Ἡ νῆσος ὠνομάσθη οὕτω εἴτε ἀπὸ τοῦ μυθικοῦ βασιλέως της *Σικανοῦ*, εἴτε ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ἐγκατασταθέντος λαοῦ τῶν *Σικανῶν*. Σ. Ε. Λ.

Σικάνοι (οἱ), ἢ *Σεκάνοι* (Sikani, Sekani). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Καναδᾶ, ἐξηπλωμένη παρὰ τὸν Ἄνω Πῆτς Ρίβερ. Ἀνήκουν εἰς τὴν νότιον ὁμάδα τῶν φυλῶν τῶν Ἀταπάσκων. Θ. Χ. Σ.

Σικανοί (οἱ) [Ἀρχ.]. Ὁ πρῶτος ἱστορικῶς γνωστὸς λαὸς τῆς Σικελίας. Ἦλθον, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ἐξ Ἰβηρίας διωχθέντες ὑπὸ τῶν Λιγύων καὶ διεδέχθησαν ἐπὶ τῆς Σικελίας τοὺς Κύκλωπας καὶ Λαιστρυγόνας. Ἀναφέρονται καὶ ὡς εἷς τῶν 30 λαῶν τῆς Ἄλβας (populi Albensis) κατὰ δὲ τὸν ΙΓ'—ΙΑ' π. Χ. αἰῶνα ἐξετοπίσθησαν κατὰ τὰ Ν. καὶ Δ. τῆς Σικελίας παρὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἐπηλύδων Σικελῶν, μεθ' ὧν συνεχωνεύθησαν. — Π.

Σικανὸς [Μυθολ.]. Μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Σικελίας. Ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Βριάρεω καὶ πατὴρ τῶν Κυκλώπων. Ἀπὸ τούτου ἐπιστεύετο ὅτι εἶχεν ὀνομασθῆ *Σικανία* ἡ πρότερον μὲν Τρινακρία ἢ Θρινακία καλουμένη, βραδύτερον δὲ Σικελία, μεγαλόνησος τῆς Μεσογείου. ΚΑΨ.

— **Σικανός**. Ἕλλην ἀγγειογράφος, ἀκμάσας κατὰ τοὺς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων χρόνους, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 530 μέχρι τοῦ 480 π. Χ. Ἔγινε γνωστὸς μόνον ἐκ μιᾶς ὑψιπόδου κύλικος, εὑρεθείσης τῷ 1840 ἐν Vulci τῆς Ἰταλίας καὶ ἀποκειμένης

Ἐρυθρόμορφος κύλιξ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἀγγειογράφου Σικανοῦ.

νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ρώμης. Ἡ κύλιξ αὕτη φέρει ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ἐρυθρόμορφον παράστασιν Ἀρτέμιδος. Ἡ θεὰ τοῦ κυνηγίου τρέχει ἀπ' ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κρατεῖ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τόξον, διὰ δὲ τῆς τεταμένης πρὸς τὰ ὀπίσω δεξιᾶς ἄνθος. Ἐξαίρεται ἡ φυσικὴ στάσις τοῦ σώματος, ἡ ἀκριβὴς πτύχωσις τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἡ ζωηρὰ ἔκφρασις τῆς μορφῆς. Β. Δ. Θ.

— **Σικανός**. Συρακόσιος, υἱὸς τοῦ Ἐξηκέστου, ἐκλεγεὶς μετὰ τοῦ Ἑρμοκράτους καὶ τοῦ Ἡρακλείτου στρατηγὸς κατὰ τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὴν τῷ 313 συγκροτηθεῖσαν ναυμαχίαν, καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, εἰσηγήθη τὸ σχέδιον τῆς πυρπολήσεως τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν καὶ ὁριστικὴν ἧτταν τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ μεγάλῳ τῶν Συρακουσῶν λιμένι διῴκει μοῖραν τοῦ στόλου τῶν Συρακοσίων. Π. Α. Ρ.

Σικανὸς [Ἀρχ. Γεωγρ.]. Ποταμὸς τῆς ἀρχαίας Ἰβηρίας, περὶ τὸν ὁποῖον κατῴκουν, ὡς ἐπιστεύετο, οἱ ἐκδιωχθέντες ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Λιγύων καὶ μετοικήσαντες εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν Σικανοί, ἀπὸ τῶν ὁποίων καὶ μετωνομάσθη αὕτη *Σικανία*. ΚΑΨ.

Σικὰρ (Sicard), *ἀββᾶς Ρὸχ-Ἀμβρόσιος-Κουκυρόν*. Γάλλος παιδαγωγὸς (1742—1822), διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου τῶν κωφαλάλων ἐν Μπορντὼ καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις, καθηγητὴς τῆς γενικῆς γραμματικῆς (1794), μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἔγραψεν: «Ὑπόμνημα περὶ τῆς τέχνης τοῦ διδάσκειν κωφαλάλους ἐκ γενετῆς» (1789), «Ἐγχειρίδιον τῆς νεανικῆς ἡλικίας» (1792), «Κατήχησις πρὸς χρῆσιν τῶν κωφαλάλων», «Στοιχεῖα γενικῆς γραμματικῆς, ἐφαρμοζόμενα εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν», «Μαθήματα διδασκαλίας κωφαλάλων», «Θεωρία τῶν σημείων διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν κωφαλάλων». Θ. Κ.

—**Σικὰρ** (Sicard) *Ἰ.-Α.* Γάλλος ἰατρὸς (1872—1929), καθηγητὴς τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ Παρισίων. Μαθητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Vidal, ἐβραβεύθη μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν (βραβεῖον Monthyon) διὰ τὰς ἐπὶ τῆς ὀρθοδιαγνωστικῆς ἐρεύνας του. Εἶτα ἐπεδόθη μετὰ τοῦ Ravaux εἰς ἐρεύνας κυτταροδιαγνωστικῆς, μεθ' ὃ ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν νευρολογίαν, πλουτίσας ταύτην μὲ νέας ἀπόψεις. Αἱ ἐργασίαι του ἐπὶ τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ παρέμειναν μνημειώδεις. Ἐμελέτησε τὴν σημειολογικὴν ἀξίαν τῶν μορφολογικῶν στοιχείων τοῦ ὑγροῦ τούτου, ἔδειξε τὰς διακυμάνσεις τοῦ ἐν αὐτῷ λευκώματος καὶ σακχάρου, ὡς καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς λευκωματο-κυτταρολογικῆς διαστάσεως, διὰ δὲ τῆς μελέτης ἐπὶ τῶν μεταβολῶν τοῦ χρώματος τοῦ ὑγροῦ εἰσήγαγε τὴν χρωματο-διαγνωστικήν, ὡς καὶ νέαν μέθοδον διαγνωστικῆς, τῆς διὰ τῶν ὑπαραχνοειδῶν καὶ ἐπὶ τῆς σκληρᾶς μήνιγγος ἐνέσεων λιπιοδόλης, δημοσιεύσας καὶ εἰδικὸν σύγγραμμα: «Diagnostic et thérapeutique par le lipiodol». Ἐπίσης ἐφήρμοσε τὰς ἐνέσεις οἰνοπνεύματος διὰ τὴν θεραπείαν τῶν νευραλγιῶν καὶ τὰς ἐπισκληρείους ἐνέσεις διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ὀσφυαλγίας καὶ ἰσχιαλγίας. Τέλος ἠσχολήθη μὲ ἐρεύνας ἐπὶ τῆς αὐτο-αιματοθεραπείας μὲ τὴν χρῆσιν ἐνδοφλεβικῶν ἐνέσεων ἀνθρακικοῦ νατρίου κατὰ τῆς κολλοειδοκλαστικῆς κρίσεως, καὶ μὲ τὴν θεραπείαν τῶν κιρσῶν διὰ τῶν φλεβο-σκληρωτικῶν ἐνέσεων ἰσεϋλικοῦ νατρίου. Ο. Ρ.

— **Σικὰρ** (Sicard), *Φραγκῖσκος-Λέων*. Γάλλος γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Τοὺρ τῷ 1862. Τὰς πρώτας καλλιτεχνικὰς σπουδάς του ἠκολούθησεν εἰς τὴν σχολὴν τέχνης τῆς γενετείρας του ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φ. Λωράν, κατόπιν δὲ ἐσυνέχισε ταύτας ἐν Παρισίοις διὰ κοινοτικῆς ὑποτροφίας. Μαθητὴς τοῦ Καβαλιὲ καὶ τοῦ Μπαριά, ἔλαβε τῷ 1890 τὸ δεύτερον καὶ τῷ 1891 τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς Ρώμης, ὅπου ἐφιλοτέχνησε τὸν «Καλὸν Σαμαρείτην», ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ κράτους, τὴν «Ἄγαρ» ἀποκειμένην εἰς τὸ μουσεῖον Λουξεμβούργου, τὸ ἐπιτύμβιον ἄγαλμα τοῦ καρδιναλίου Μενιάν, μίαν «Λουομένην» κ. ἄ. Ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ του ἐκ Ρώμης ἐφιλοτέχνησε τὸ μουσεῖον εἰς τοὺς πεσόντας κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870, τὴν μετόπην τοῦ λυκείου Θηλέων τοῦ Τούρ, διαφόρους «Λουομένας», τὸ μνημεῖον τῆς Γεωργίας Σάνδη (ἐν Λουξεμβούργῳ, 1903), τὸ μνημεῖον τοῦ Μπαρμπαὶ ἐν Μαζαμέ, σχὸν τεράστιον ἐπιτυχίαν, τὸ μνημεῖον τοῦ Πυζὲ (κῆποι τοῦ Καρουσσέλ), σύμπλεγμα τῆς Συμβατικῆς εἰς τὴν κόγχην τοῦ Πανθέου (1910—1925), πλεῖστα ἄλλα μνημεῖα διὰ τοὺς πεσόντας, τὸ μνημεῖον τῆς ἁγίας Ἑρμίνας, τὸ δημοφιλέστερον ὅλων, καὶ τὸ μνημεῖον τῆς Σάρας Μπερνάρ. Ὁ Σικὰρ κατεσκεύασεν ἐπίσης ὡραιότατας προτομὰς τοῦ Φάμπρ, τοῦ Κουρτελίν, τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς, τοῦ Κλεμανσὼ κλπ. Τὰ ἔργα του εἶναι ἐπιτυχῆ καὶ ὡς πρὸς τὴν σύλληψιν καὶ ὡς πρὸς τὴν πλαστικὴν ἐκτέλεσιν, διακρίνονται δὲ διὰ τὴν χάριν των καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐργασίας. Θ. Π.

—**Σικὰρ** (Sicard), *δοκιμασία τοῦ* —. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἀκτινοδιαγνωστικὴν τῶν ἐνδοραχιαίων παθήσεων τῇ βοηθείᾳ ὑπαραχνοειδοῦς ἐνέσεως λιπιοδόλης. Μ. Ν. Κ.

Σικαρποὺρ (Shikarpur) [Γεωγρ.]. Πόλις τῶν βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῷ νομῷ Σὶντ τῆς διοικήσεως Βομβάης, εἰς ἀπόστασιν 29 χλμ. ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νόρντ Οὐέστερν. Κάτ. 55.503 (1921). Θ. Κ.

Σικελία [Γεωγρ.]. Ἡ ἄλλως καὶ *Σικανία*, καὶ *Τρινακρία*, καὶ *Σικελίη* τῶν ἀρχαίων, ἡ Sicilia (Ἰταλ.), Sicily (ἀγγλ.), Sicile (γαλλ.) τῶν ξένων. Μεγαλόνησος ἰταλική, ἡ μεγίστη τῶν νήσων τῆς Μεσογείου, χωριζομένη ἀπὸ τῆς ΝΑ. ἐσχατιᾶς τῆς χερσονήσου τῶν Ἀπεννίνων (Καλαβρίας) διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Φάρου ἢ τῆς Μεσσήνης, τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ τῶν ἀρχαίων. Τριγωνικοῦ σχήματος, ἀνατείνει τὴν βορείαν πλευράν της ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ἐπὶ 150 μίλ. πρὸς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος καὶ τὰς Λιπάρας, τὴν ἀνατολικὴν ἐπὶ 100 μίλ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. πρὸς τὸ Σικελικόν, καὶ τὴν νοτίαν ἐπὶ 140 μίλ. ἀπὸ Α. ΝΑ. πρὸς Δ. ΒΔ. καὶ πρὸς τὸ πέλαγος τῆς Μάλτας (Λιβυκὸν ἢ Ἀφρικανικόν). Κυρίως εἰπεῖν ἡ δυτικὴ ἐσχατιά της δὲν ἀπολήγει εἰς ἀκρωτήριον, ἀλλ' εἰς ἀκτήν, ἥτις ἐλαφρῶς καμπυλουμένη στρέφει τὰ κυρτά τῃ πρὸς τὰς Αἰγάδας νήσους. Πλαισιουμένη ὑπὸ τῶν παραλλήλων 38° 16 Β. καὶ 36° 38' Β., καὶ τῶν ἀπὸ Γκρήνουϊτς μεσημβρινῶν 15° 39' Ἀν. καὶ 12° 27' Ἀν. (Ἰταλ. χάρτ. τοῦ R. Istit. Idrografico ἀρ. 230, ἐκδ. 1929) ἔχει ἐμβαδὸν 25.738 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 3.960.860 κατοίκων. Κυριωτέρα πόλις τῆς νήσου εἶναι τὸ *Παλέρμον*.

Ἡ Σικελία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα, ἡ πολυανθρωποτέρα καὶ ἡ πλουσιωτέρα νῆσος τῆς Μεσογείου, ἀποτελοῦσα τὸ ἐνδιάμεσον χώρισμα τῆς ἀνατολικῆς ἀπὸ τῆς δυτικῆς αὐτῆς λεκάνης, κειμένη μεταξὺ τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης καὶ τῆς ἀφρικανικῆς ἠπείρου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπέχει μόλις περὶ τὰ 120 χλμ.

—[Φυσ. Γεωγρ.] *Ὀρεογραφία*. Ἀπὸ ὀρεογραφικῆς ἀπόψεως ἡ Σικελία δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενα τμήματα: 1) εἰς τὸν τεράστιον ἡφαιστειογενῆ ὄγκον τῆς *Αἴτνης* (βλ. λ.), κείμενον πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου, καὶ 2) εἰς τὸ κυματοειδὲς ὀροπέδιον, ὅπερ εἶναι ὑψηλότερον πρὸς Β. καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ χαμηλότερον πρὸς Ν καὶ πρὸς τὸ κέντρον, ἔχον μέσον ὕψος ἀπὸ 600—700 μ. Τὸ σικελικὸν ὀροπέδιον σχηματίζει τὰς ὑψηλοτέρας αὐτοῦ κορυφὰς παρὰ τὰς βορείας ἀκτάς, πλαισιουμένας ὑπὸ ὀροσειρᾶς, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προέκτασις τῶν Ἀπεννίνων τῆς Καλαβρίας. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη, λαμβάνουσα ἀλληλοδιαδόχως τὰ ὀνόματα ὄρη *Πελόρι*, ὄρη *Νεμπρόντι* καὶ ὄρη *Μαντονίε*, ἔχει ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὰ ὄρη *Ἀντέννα* (1.975 μ. ὕψος) καὶ *Σὰν Σαλβατόρε* (1.910 μ. ὕψος). Προεκτεινομένη πρὸς Δ. μέχρι τῆς δυτικωτάτης ἄκρας τῆς νήσου, σχηματίζει διαφόρους μικρὰς καταφύτους χερσονήσους καὶ ἀπολήγει, πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Τράπανι, εἰς τὸ ὄρος *Σὰν Τζιουλιάνο* (τὸν *Ἔρυκα* τῶν ἀρχαίων), ὀρεινὸν ὄγκον σχεδὸν ἀπομεμονωμένον, ὕψους 751 μ. Ἐκ τῆς κυρίας ταύτης παραλίου καὶ ὁριζοντίου σχεδὸν ὀροσειρᾶς ἀποσπῶνται πρὸς Ν. διάφοροι διακλαδώσεις, αἵτινες καλύπτουν τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ὑπολοίπου τῆς νήσου. Ἡ κυριωτέρα τῶν διακλαδώσεων σχηματίζει τὴν ράχιν τοῦ ΝΑ. τμήματος τοῦ σικελικοῦ τριγώνου, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ *Μόντε Λάουρο*, ὕψους 985 μ. Ἑτέρα διακλάδωσις, ἀρχομένη ἀπὸ τὰ ὄρη Μαντονίε, καταλήγει πρὸς τὸ *Τζιρτζέντι*, μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ ὄρος *Καμμαράτα*, ὕψους 1.576 μ. Τρίτη τέλος διακλάδωσις καταλήγει πρὸς τὴν Μαρσάλα καὶ σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριον *Μποέο*.

Ὑδρογραφία. Οἱ ποταμοὶ τῆς Σικελίας εἶναι πολλοί, ἀλλὰ μικροὶ καὶ πτωχοὶ εἰς ὕδωρ, οἱ περισσότεροι δὲ τούτων χείμαρροι. Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου διαρρέεται ὑπὸ χειμάρρων χυνομένων εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Φικάρα*, ὁ *Ἀμέντολα*, ὁ *Τόρτο*, ὁ *Γκράντε* καὶ ὁ *Πολλῖνα*. Εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος χύνονται ὁ *Ἀλκάντυρα*, ὁ ὁποῖος περιβάλλει τὴν Αἴτναν, καὶ ὁ *Σιμέτο*, ὁ ὁποῖος δέχεται τοὺς παραποτάμους *Σάλσο*, *Νιττσαῖνο* καὶ *Γκουρναλούγκα*, λαμβάνων κατὰ τὰς ἐκβολάς του καὶ τὸ ὄνομα *Τζιαρέττα*· εἰς τὸ Σικελικὸν πέλαγος χύνονται ὁ *Ἑρμίνιο*, ὁ *Ντιρίλλο*, ὁ *Σάλσο*, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος εἰς μῆκος τῶν ποταμῶν τῆς Σικελίας, ὁ *Πλατάνι* καὶ ὁ *Μπελίτσε*. Λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους της, ἡ Σικελία δὲν ἔχει πολλὰς καὶ σημαντικὰς λίμνας, οὔτε ἕλη. Σημαντικωτέρα τούτων εἶναι ἡ *Λεντίνι*, ἐν τῷ νομῷ τῶν Συρακουσῶν, ἥτις εἶναι μᾶλλον λιμνοθάλασσα· ἄλλαι μικραὶ λίμναι ἡ *Περγκούζα*, ἐν τῷ νομῷ τῆς Καλτανισσέττας, καὶ ἡ *Παλίτσι*, παρὰ τὴν Κατάνην.

Κλῖμα. Τὸ κλῖμα τῆς Σικελίας εἶναι ὑγιεινόν, εὔκρατον καὶ μεσογειακόν, ὁμοιάζον κατὰ πολὺ πρὸς τὸ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ χειμῶνος εἶναι 6°—12°, τοῦ δὲ θέρους 21°—27°. Ἡ χιὼν εἶναι σπανία. Ἡ Σικελία εἶναι χώρα ἐξαιρετικῶς σεισμοπαθὴς λόγῳ τῆς ἀδιαπτώτου δράσεως τοῦ ἐν αὐτῇ ἡφαιστείου τῆς Αἴτνας. Οἱ σεισμοὶ εἶναι συχνότεροι καὶ ἰσχυρότεροι εἰς τὸ βόρειον καὶ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς τμῆμα, ὅπερ πολλάκις ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. Μ. Δ. Β.

Ἀκτογραφία: *Βορεία πλευρά*. Ἐξ Α. πρὸς Δ.: Ἀκρωτήριον *Πελόρο** (ἀρχ. *Πελωρὶς* ἢ *Πέλωρος* ἢ

Digitized by Google

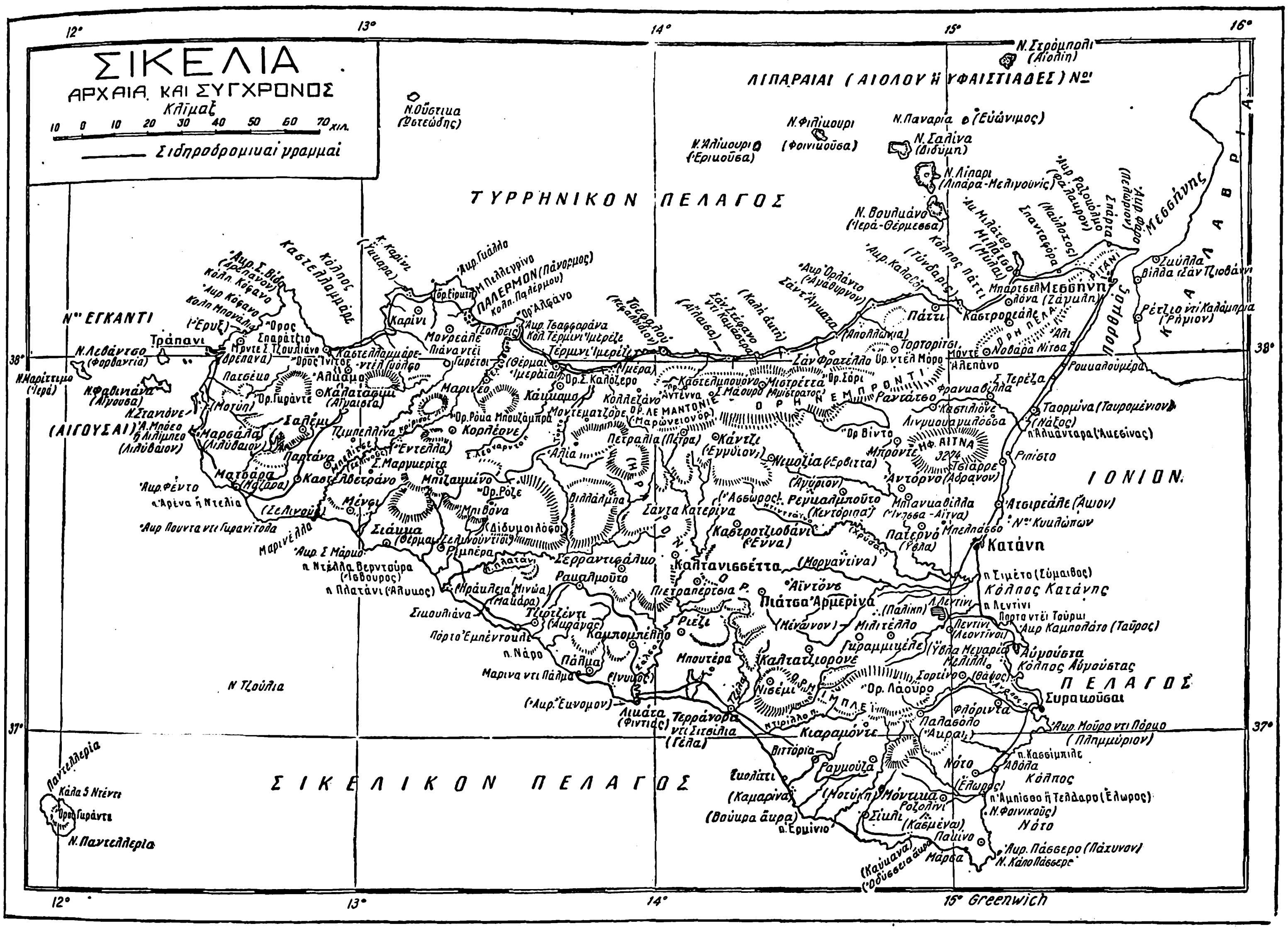

Πελωριάς), ἡ βορεία καὶ ἀνατολικὴ ἅμα τῆς μεγαλονήσου ἐσχατιά, ἧς ὁ ρωμαϊκὸς φάρος δὲν ἔπαυσε λειτουργῶν καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, διὸ καὶ Capo di Faro ἐκαλεῖτο τοῦτο Ἀκρωτήριον *Ραζοκολμο* (ἀρχ. *Φάλακρον*), 7 μίλ. Δ.ΒΔ. τοῦ προηγουμένου· ἡ καθ' αὐτὸ βορειοτάτη τῆς μεγαλονήσου ἄκρα. Χερσόνησος *Μιλάτζο* * εἰς τὴν ἀνατολικὴν μαιχάλην τῆς ὁποίας φερώνυμος πόλις (ἀρχ. *Μύλαι*)· ἀποτελεῖ δ' αὕτη τὸ ΒΑ. κέρας τοῦ κόλπου *Πάττι*, ἐκτεινομένου πρὸς Δ. μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Καλαβά*, εἰς τὴν ἀκτὴν δὲ τοῦ κόλπου ὁ ὅρμος *Ὀλιβιέρε* (ἀρχ. *Ἑλικῶνος ἐκβολή*), ἡ ἄκρα *Κάπο Τιντάρυ* (ἀρχ. *Τυνδάριον* ἢ *Τυνδαρίς*) καὶ τὸ ἐπίνειον *Μαρίνα ντὶ Πάττι* (ἀρχ. *Ὑμήθου ἐκβολή*). Μεθ' ὃ τὸ ἀκρωτήριον *Ὀρλάνδο* * (ἀρχ. *Ἀγάθυρνον*), τὸ ἐπίνειον *Σὰν Μᾶρκο ντ' Ἀλούντζιο* (ἀρχ. *Ἀλούντιον*), ἡ πόλις *Καρόνια* (ἀρχ. *Καλάκτα*) καὶ ποτάμιον φερώνυμον (ἀρχ. *Χύδας*) κατ' αὐτήν, ἡ κωμόπολις *Σαν Στέφανο ντὶ Καμάστρα* (ἀρχ. *Ἄλαισα*) καὶ ἐκβολὴ *Φιουμάρα ντὶ Πολίνα* (ἀρχ. *Μονάλου ἐκβολαί*). Μετὰ ταῦτα ἐπίσημον ἀκρωτήριον *Τσεφαλοὺ* * (Cefalù, πλάτ. 38° 02' Β., μῆκ. 14°02' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 170 : Cephalù to Mazzara) τὸ *Κεφαλοίδιον* ἢ *Κεφαλοιδὶς* τῶν ἀρχαίων γεωγράφων, καὶ φερώνυμος πόλις, μεθ' ὃ αἱ ἐκβολαὶ τοῦ *Ἰμερζὲ* (ἀρχ. *Ἱμέρας*) καὶ ἡ λουτρόπολις *Τέρμινι Ἰμερέζε* * (ἀρχ. *Θέρμαι Ἱμεραῖαι*) εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ ὄρους *Σὰν Καλότζερο*· μεθ' ἣν τὸ ἀκρωτήριον *Τζαφαρᾶνο* *, καθ' ὃ ἡ κωμόπολις *Σολοῦντο* (ἀρχ. *Σολοῦς*) καὶ ἡ ἐκβολὴ τοῦ *Μπακερία* (ἀρχ. *Ἐλεύθερος*). Δυτικῶς δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου διανοίγεται ὁ *κόλπος τοῦ Παλέρμο*, ἐκτεινόμενος μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου *Κάπο ντὶ Γκάλλο* *, εἰς οὗ τὸν ΝΔ. μυχὸν ἡ φερώνυμος μεγαλόπολις (Palermo *, ἀρχ. *Πάνορμος*). Ἐπακολουθεῖ ὁ ἐλάσσων κόλπος *Καρ νη* (ἀρχ. *Βαθέος ἐκβολαί*) καὶ κατόνου ὁ *κόλπος τοῦ Καστελλαμάρε*, εἰς τὸν νότιον μυχὸν τοῦ ὁποίου ὁ λιμὴν *Καστελλαμάρε ντὶ Γκό φο* * (ἀρχ. *Σεγεστανῶν ἐμπόριον*), εἰς δὲ τὸν ΝΑ. τὸ ἐπίνειον *Μαρινα ντὶ Παρτίνικο* (ἀρχ. *Παρθενικόν*)· ἀπολήγει δὲ ὁ κόλπος τοῦ Καστελλαμάρε εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Κάπο Σαν Βιτο* * (πλάτ. 38° 11' Β. μῆκ. 12° 44' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 189 : Trappani to Marsalla) πιθανῶς αἱ *Ἱειαὶ* Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, κατὰ τοῦτο δὲ περατοῦται πρὸς Δ. ἡ βορεία τῆς μεγαλονήσου πλευρά.

Δυτικὴ πλευρά. Ἡ ἐστρογγυλωμένη δυτικὴ πλευρά, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου *Σὰν Βίτο* ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Γρανίτολα* * (πλάτ. 37° 34' Β., μῆκ. 12° 40' Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 186 : Mazzara to Palma)· κατ' αὐτὴν δέ, λιμὴν *Τράπανι* * (ἀρχ. *Δρέπανον*), ἀκρωτήριον *Σὰν Τεόντορο* (ἀρχ. *Αἰγίθαρσος ἄκρα*), ἀκρωτήριον *Λιλιμπέο* ἢ *Κάπο ντὶ Μποέο* (ἀρχ. *Λιλύβαιον ἄκρα*) καὶ πόλις *Μαρσάλλα* * (ἀρχ. *Λιλύβαιον πόλις*), καθ' ἣν ἐκβολὴ τῶν ποταμίων *Φιοῦμε ντὶ Μαρσάλλα* (ἀρχ. *Ἀκιθίου*) καὶ *Πλατάνι* (ἀρχ. *Σελινοῦντος*). Μεθ' ὃ ἡ ἐκβολὴ τοῦ ποταμοῦ *Μαιζάρα* (*Μαζάρας* τοῦ Πτολεμαίου, *Μάζαρος* Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου) καὶ ἡ φερώνυμος πόλις * («Μαζάρη φρούριον Σελινουντίων» ὡς Στέφανος ὁ Βυζάντιος) καὶ τὸ προμνησθὲν ἀκρωτήριον Γκρανίτολα. Ἀντίκεινται δὲ εἰς τὴν παράλιον ταύτην αἱ νῆσοι καὶ νησῖδες *Ἀζιιέλλι* *, *Πορτσέλλι* *, *Παλοῦμπο**, *Φόρμικα**, *Λεβάντζο* (*Φορβαντία*), *Μαρίτιμο* ἢ *Μαρέτιμο* (*Ἱερά*), *Φαβινιάνα** (*Αἴγουσα*, ἡ Aponiana κατὰ Λατίνους, *Κατρία* κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον καὶ Aegina κατὰ τὸ «Θαλάσσιον δρομολόγιον» Itiner. Marit, σελ. 516) καὶ ἡ *Στανιῶνε* (πιθανῶς ἡ ἀρχαία *Πακωνία*).

Νοτία πλευρά. Ἐκ Δ. πρὸς Α. Μεταξὺ ἀκρωτηρίων *Γκρανιτόλα* καὶ *Σὰν Μᾶρκο* * δ ανοίγεται εὐρεία πλὴν μικρᾶς εἰσδύσεως κόλπωσις, ἐν ᾗ κωμοπόλεις *Τρὲ Φοντάνε* (πιθανῶς ἡ ἀρχαία *Πιντία*), *Σελινοῦντε* (*Σελινοῦ.*) καὶ *Μπάνιο ντὶ Σὰν Καλότζερο* (*Συσσίου ἐκβολή*). Μεθ' ὃ ὅρμος καὶ πόλις *Σιάκκα* (*Θερμαι Σελινούντιοι*) καὶ ἐκβολὴ τοῦ ἀπὸ τοῦ ὄρους Τρίκκαλα (Tricala) πηγάζοντος ποταμοῦ *Βερντούρα* (*Ἰσβούρου ἐκβολαί*). ἀκρωτήριον *Μπιάνκο** (πλατ. 37°22' Β, μῆκ. 13°17' Ἀν., χάρτ ἀγγλ. 186 : Mazzara to Palma), ὅπερ εἶναι ἡ ἀρχαία *Ἡράκλεια* ἢ *Μινώα*, τὸ ἀκρωτήριον *Ρ. σσελο**, δύο ποτάμια *Φιοῦμε Ἀγκρέγκας* καὶ *Φιοῦμε Νάρο* (τὸ ἓν τῶν ὁποίων ὁ ἀρχ. *Ὕψας*). Μεθ' ἃ ὁ λιμὴν *Πόρτο Ἐμπέντοκλε** ἢ *Μαρίνα ντὶ Τζιρτζέντε* (ἀρχ. *Ἀκραγαντίνων ἐμπόριον*), αἱ ἐκβολαὶ τοῦ *Σαλσο* (ἀρχ. *Ἱμέρας* ἄλλος ἢ ὁ κατὰ τὴν βορειαν τῆς νήσου πλευρὰν ἐκβάλλων), καθ' ἃς ἡ ἄκρα καὶ πόλις *Λικάτα* (*Φιντία* καὶ *Εὔνομος* καὶ *Εὔνομον*) Ἐπακολουθοῦν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ *Φιοῦμε Ἴπαρι* (*Ἵππωρος*), τὸ ἀκρωτήριον *Σκαλάμπρι* (ἀρχ. *Βούκρα* ἢ *Βροῦκα ἄκρα*) μεθ' ἣν πόλις *Σίκλι* (Scicli, ἀρχ. *Κασμῆναι*) καὶ *Μόντικα* (*Μοτύκη*) κατὰ τὰς ἐκβολὰς φερωνύμου ποταμοῦ (*Μοτυκάνου*) καὶ *Ποτζάλλο** (Pozzalo, ἀρχ. *Καύκανα λιμήν*) καὶ ὅρμος καὶ πόλις *Ντέλλα Μαρτζα* (*Ὀδύσσεια ἄκρα* τῶν Ἑλλήνων καὶ Portu Ulisse τῶν Λατίνων)· μεθ' ἣν νησὶς *Πορρί** καὶ ἑτέρα *Κορρέντι* *, καθ' ἣν τερματίζεται ἡ νοτία τῆς μεγαλονήσου πλευρά.

Ἀνατολικὴ πλευρά. Ἀπὸ Ν. πρὸς Β. : Αὕτη ἀρχομένη ἀπὸ τῆς χερσονήσου *Γκότζο Σπαντάρο* τῆς ἀποληγούσης εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Πάσσαρο* (*Πάχυνος ἄκρα* : Capo Passaro : πλάτ. 36°41' Β., μῆκ. 15°09' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 187 : Catania to Palma), χωρῶν πρὸς Β. ἐπὶ 13 μίλ. μέχρις ὅρμου ὃν σχηματίζει ἡ νησὶς *Βεντικάρι* (*Φοινικοῦς*), βορείως καὶ κατέναντι τῆς ὁποίας τὸ ἀκρωτήριον *Μπερνάρντα*, καθ' ὃ αἱ πόλεις *Νότο* καὶ *Ἄβολι*, καθ' ἃς τὰ ποτάμια : *Ἀμπίσσο* (*Ἐρινεὸς* ὁ καὶ *Ἔλωρος*), *Φιοῦμε ντὶ Νότο* (ὁ *Ἀσσίναρος* τοῦ Θουκυδίδου) καὶ ὁ *Κασσίμπιλι* (*Κακύπαρις*). Προέχει ἔπειτα πρὸς Α. τὸ ἀκρωτήριον *Λογνίνα* (Lognina, *Μακρὸν ἄκρον*) καὶ βορειότερον αὐτοῦ τὸ χερσονησῶδες *Μυῦρρο ντὶ Πόρκο** (*Χερσόνησος*), μεθ' ὃ ὁ λιμὴν τῶν *Συρακουσῶν* (Siracusa), ἐν ᾧ ἡ βραχώδης κεφαλὴ Castello Maniaci (τὸ *Λάβδαλον* τοῦ Θουκυδιδου), ἡ *Ἴζολα* (*Πλημμύριον*) καὶ ἡ λεγομένη *Ὀρτυγία* (Ortygia). Ἔτι βορειότερον τὸ ποτάμιον *Μαρτσινέλλο* (*Αλαβῶν*) καὶ ἀκρωτήριον *Μανιίζι** (Magnisi, *Θαψοῦς*), κατὰ δὲ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ τὸ ἐπίνειον *Καντάρα* (*Ὕβλη τὰ Μέγαρα*). Μεθ' ὅ, νοτίως τοῦ ἀκρωτηρίου *Σάντα Κρότσε** (*Ταῦρος ἄκρον*) σχηματιζόμενος, ὁ λιμὴν τῆς *Ἀουγκούστα* (*Ξιφωνικὸς λιμήν*), βορείως τῆς ὁποίας ὁ ὅρμος *Μπρούκκολι*, ἐν ᾧ ἐκβάλλει φερώνυμον ποτάμιον (*Πανιακίου ποταμοῦ ἐκβολή*). Κατόπιν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ *Σιμαίθου*, ὁ ἄριστος λιμὴν καὶ ἡ ὡραία τῆς *Κατάνης* (Catania) πόλις, ἡ *Ὄνιινα* (Ognina) μὲ τοὺς πρὸ αὐτῆς *βράχους τῶν Κυκλώπων*, αι πόλεις *Ἄτσι Καστέλλο*, *Ἄτσι Ρεάλε* καὶ *Ριπόστο*, καὶ ἡ γραφικωτάτη *Ταορμίνα* (*Νάξος* καὶ *Ταυρομένιον* καὶ *Κυπρία*). Καὶ ἤδη ἐν τῷ Σικελικῷ πορθμῷ τὸ ἀκρωτήριον *Σάντ' Ἀλέσσιο* (*Ἄργεννον* : πλάτ. 37°55' Β, μῆκ. 15°22' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 188 : Catania to Cefalù) καὶ 20 μίλ. εὐθὺς πρὸς ΒΑ. ὁ λιμὴν τῆς *Μεσσίνας* (*Μεσσήνη ἐν τῷ πορθμῷ* καὶ ἀρχαιότερον *Ζάγκλη*), μεθ' ἣν ἡ *Γκρότα*, ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ *Γκαντζίρι* καὶ τὸ ἀκρωτήριον *Πελόρο*, ἀφ' οὗ ἠρξάμεθα τῆς περιγραφῆς.

Σ. Ε. Λ.

Χλωρὶς καὶ πανίς Ἡ χλωρὶς τῆς Σικελίας εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν ποικιλίαν της, αἱ δὲ κυριώτεραι καὶ ἀφθονώτερον ἀντιπροσωπευόμεναι οἰκογένειαι φυτῶν εἶναι τὰ συνανθῆ, τὰ σταυρανθῆ, τὰ καρυοφυλλοειδῆ, τὰ δίχειλα καὶ τα χοιραδοειδῆ. Ἐπίσης ἀφθονοῦν τὰ ροδοειδῆ καὶ μεταξὺ αὐτῶν πολυάριθμοι ποικιλίαι ρόδων. Ἄφθονα εἶναι ὡσαύτως τὰ ἐσπεριδοειδῆ, οἱ φοίνικες, αἱ ἐλαῖαι καὶ ἡ ἄμπελος. Ἡ φυτεία εἶναι πλουσιωτέρα εἰς τὸ βόρειον καὶ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς νήσου, ἐνῷ τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι σχεδὸν ἄδενδρον. Ἡ Σικελία ἦτο ἄλλοτε κεκαλυμμένη ἀπὸ θαυμάσια δάση, ἅτινα παρεῖχον θαυμαστὰ και περιζήτητα ρητινώδη καὶ ἄλλα δασικὰ προϊόντα καὶ ἐξαίρετον ὑλικὸν διὰ τὴν κατασκευὴν πλοίων. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' ὅμως αἰῶνος, καὶ ἰδίως κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, ἀπεψιλώθη εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε τὰ δάση της δὲν καλύπτουν πλέον σήμερον εἰμὴ μόνον τὰ 4 % τῆς ὀλι-

Digitized by Google

κῆς ἐπιφανείας της. Τὰ ἐναπομείναντα ἐκ τῶν δασῶν της εὑρίσκονται εἰς τοὺς νομοὺς τῆς Μεσσήνης (60.710 ἑκτ.) καὶ τῆς Κατάνης (116.666 ἑκτ.), τὰ δὲ σημαντικώτερα τούτων εἶναι τὰ τῆς Καρόνια καὶ τῆς Φικούτζα ἐπὶ τοῦ Μπουζάμπρα. Ἀποτελοῦνται κυρίως ἐξ ἀειθαλῶν δένδρων καὶ ἰδίως ἀπὸ ὀξυάς καὶ δρῦς.

Ἡ πανὶς τῆς νήσου εἶναι πτωχὴ εἰς θηλαστικά. Τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ μεγάλα ζῷα ἐλλείπουν παντελῶς, οἱ δὲ ὑπάρχοντες ἵπποι εἶναι ὀλίγοι καὶ οὐχὶ καλοί. Τὰ κερασφόρα ἀφθονοῦν, ἀλλὰ τὰ ἐξ αὐτῶν προερχόμενα ἔρια εἶναι κακῆς ποιότητος. Τοὐναντίον ἡ Σικελία ἔχει ἀφθονίαν ἑρπετῶν, ἡ δὲ θάλασσα αὐτῆς εἶναι πλουσία εἰς ἰχθῦς, εἰς ὄστρεα καὶ κοράλλια. Μ. Δ. Β.

—*[Οἰκον. Γεωγρ.]* ***Γεωργία καὶ βιομηχανία.*** Τὸ ἔδαφος τῆς Σικελίας εἶναι παροιμιωδῶς εὔφορον. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐθεωρεῖτο ἡ νῆσος ὡς ὁ σιτοβολὼν τῶν ἑκάστοτε κυριαρχούντων τῆς Μεσογείου κρατῶν. Ἡ εὐφορία της αὕτη ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ κλῖμα τῆς χώρας καὶ εἰς τὴν ἡφαιστειογενῆ φύσιν μεγάλου τμήματος τοῦ ἐδάφους της. Τὰ καλύτερα τῶν καλλιεργουμένων εἰδῶν εἶναι φυτὰ μεταφυτευθέντα ἐξ Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας, φοίνικες, βάμβαξ, βανάναι, πάπυρος τοῦ Νείλου, κάκτος. Ἀκολουθεῖ σῖτος, κριθή, ἀραβόσιτος, λίνον, ἐλαῖαι, ὄσπρια, καπνὸς κ. ἄ. Κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα ἀνεπτύχθη τὰ μέγιστα ἡ καλλιέργεια τῶν ἑσπεριδοειδῶν καὶ ἄλλων καρπῶν, ἡ δὲ παραγωγὴ καὶ ἐξαγωγὴ πορτοκαλίων, μανδαρινίων και λεμονίων ἀποτελεῖ τὰ $^{9}/_{10}$ τῆς παραγωγῆς ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλίας. Εἰς μέγιστον βαθμὸν εἶναι ἐπίσης ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου, ἡ δὲ παραγωγὴ σταφυλῶν καὶ οἴνου φθάνει τὸ $^{1}/_{8}$ τῆς ὅλης παραγωγῆς τῆς Ἰταλίας. Οἱ οἶνοι τῆς Σικελίας εἶναι ὀνομαστοί, τινὲς δὲ τούτων (Μαρσάλας, Συρακουσῶν, Τσοῦκκο) ἀπολαμβάνουν παγκοσμίου φήμης καὶ εἶναι λίαν περιζήτητοι ὡς ἐπιτραπέζιοι, ἐνῷ ἄλλοι διατίθενται εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον πρὸς ἀνάμειξιν μετ' ἄλλων κατωτέρας ποιότητος.

Ἡ βιομηχανία ἐν Σικελίᾳ περιορίζεται εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἰχθύων, διὰ τὴν ἁλιείαν τῶν ὁποίων ἀσχολεῖται ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, τὴν ἐξαγωγὴν καὶ κατεργασίαν σπόγγων καὶ κοραλλίων καὶ τὴν βιομηχανοποίησιν χυμῶν ὀπωρῶν, μάλιστα δὲ κιτρικοῦ καὶ τρυγικοῦ ὀξέος, ὧν γίνεται ἀφθονωτάτη ἐξαγωγὴ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ ἐν Παλέρμῳ κατασκευαζόμενα ἔπιπλα καὶ αἱ εἰς πλείστας πόλεις τῆς Σικελίας παρασκευαζόμεναι δαντέλλαι ἐπὶ παλαιοτάτων σχεδίων. Μ. Δ. Β.

Ὀρυκτὸς πλοῦτος. Ὁ κυριώτερος ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς νήσου εἶναι τὸ θεῖον, ἐξαγόμενον κυρίως ἐκ τῶν περιφερειῶν τῆς Καλτανισσέττας καὶ τοῦ Τζιρτζέντι. Ἡ ἐτησία αὐτοῦ ἐξαγωγὴ φθάνει τοὺς 1.800.000 τόννους. Ἕτερα ὀρυκτὰ ἐξαγόμενα ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς Σικελίας εἰς ἱκανὴν ποσότητα εἶναι τὸ κοινὸν καὶ ὀρυκτὸν ἅλας, ἡ ἄσφαλτος καὶ πισσάσφαλτος, ὁ πώρινος λίθος, μάρμαρα, γύψος καὶ ἄσβεστος κ. ἄ. Μ. Δ. Β.

Συγκοινωνίαι. Τὸ ὁδικὸν δίκτυον τῆς Σικελίας εἶναι ἐλλιπές, οἱ δὲ σιδηρόδρομοι ἔχουν μῆκος γραμμῶν 2.000 χλμ. Οἱ σικελικοὶ σιδηρόδρομοι ἑνοῦνται μετὰ τῶν σιδηροδρόμων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἰταλίας διὰ φέρρυ-μπώτ, ὅπερ λειτουργεῖ μεταξὺ τοῦ ἀκραίου σταθμοῦ τῆς Καλαβρίας Βίλλα Σὰν Τζιοβάννι καὶ τῆς Μεσσήνης. Κυριώτεροι λιμένες τῆς νήσου εἶναι ὁ τοῦ *Παλέρμου*, τῆς *Μεσσήνης* καὶ τῆς *Κατάνης* καὶ κατὰ δεύτερον λόγον οἱ τοῦ *Πόρτου Ἐμπέντοκλε*, τῆς *Λικάτα*, τῆς *Μαρσάλα*, τοῦ *Τράπανι* καὶ τῶν *Συρακουσῶν*. Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν κατεσκευάσθησαν ὑπὲρ τὰς 2.000 χλμ. νέων ὁδῶν, ἐξετελέσθησαν σημαντικὰ λιμενικὰ ἔργα, κατεσκευάσθησαν νέοι λιμένες τεχνητοί, ἰδίως πρὸς τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου, καὶ ἐγένοντο πολλὰ ἀρδευτικὰ ἔργα, ἅτινα συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Ἀνεπτύχθη ἐπίσης μεγάλως καὶ ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία, μὲ ἀεροδρόμια καὶ ἀερολιμένας ἐν Παλέρμῳ, Μεσσήνῃ, Κατάνῃ, Αὐγούστᾳ, Συρακούσαις, Τερρανόβα καὶ Τζιρτζέντι. Μ. Δ. Β.

—*[Πολιτ. Γεωγρ.]* ***Πληθυσμός.*** Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου σημειοῖ διαρκῶς αὔξησιν. Τῷ 1770 οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο εἰς 1.294.215, τῷ 1898 εἰς 3.805.310 καὶ τῷ 1925 εἰς 4.220.900. Λόγῳ τῆς μεταναστεύσεως ὁ πληθυσμὸς οὗτος τῷ 1932 περιωρίσθη εἰς 3.960.860 κατ. Ὁ μέσος ὅρος τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ ἀνὰ πᾶν τ. χλμ. εἶναι 154 κατ. Ἡ μετανάστευσις ἐν Σικελίᾳ ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις ἀπὸ τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, λόγῳ τῆς μεγάλης δυστυχίας τῶν χωρικῶν καὶ τῆς τρομοκρατίας τῆς Μαφίας. Ἀπὸ τοῦ Παγκοσμίου ὅμως πολέμου περιωρίσθη μεγάλως. Μ. Δ. Β.

Κάτοικοι. Λόγῳ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀποτελεῖται ἐκ μείγματος πολλῶν φυλῶν, λίαν διαφερουσῶν ἀπ' ἀλλήλων, Σικανῶν, Σικελῶν, Ἑλλήνων, Ἀράβων, Βερβέρων, Ἱσπανῶν, Νορμανδῶν καὶ Ἀλβανῶν. Οἱ Βάνδαλοι καὶ οἱ Γότθοι ἀφῆκαν ἐν τῇ νήσῳ πολὺ ὀλίγα ἴχνη. Πᾶσαι αὗται αἱ φυλαὶ ἀνεμείχθησαν ἐπὶ τοσοῦτον διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὥστε ἀπώλεσαν τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν συνείδησιν, συγκερασθεῖσαι εἰς ἑνιαίαν τοιαύτην, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὑπὲρ τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν λαῶν τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου ἐξεδηλώθη ὡς καθαρὰ ἰταλικὴ συνείδησις. Οἱ Σικελοὶ ἔχουν ἀνάστημα μέτριον (1 μ. 61 καὶ ἐνίοτε, εἰς τὸ ἐσωτερικόν, μόνον 1 μ. 50), εἶναι μᾶλλον ἀδύνατοι, μὲ γωνιώδη χαρακτηριστικά, οὔλην καὶ βαθύχρωμον κόμην καὶ ὀφθαλμοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μέλανας. Ὁ Ζαμπορόφσκι ἀναφέρει ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν αἷμα διετηρήθη λίαν καθαρόν, εἰς πλείστας περιοχάς, ἰδιαιτέρως δὲ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς, ἐν Συρακούσαις καὶ ἐν Κατάνῃ. Εἰς τὰς δυτικὰς περιοχὰς εἶναι καταφανὴς ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ σαρακηνοῦ αἵματος. Οὐδαμοῦ ὅμως ἀναφαίνονται τὰ ἴχνη τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων ἐν τῷ συγχρόνῳ Σικελῷ. Πρὸς Ν. τοῦ Παλέρμου ὑπάρχουν χωρία τινά, ὧν οἱ κάτοικοι εἶναι μεῖγμα Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, ἐγκατασταθέντων ἐκεῖ κατὰ τὸν μεσαίωνα, διατηρούντων τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των, καθὼς καὶ τὰς ἐνδυμασίας των καὶ τὴν ὁμιλίαν των, παρεφθαρμένον ἰδίωμα ἀνάμεικτον μὲ λέξεις ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, τῆς ἀλβανικῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς. Οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Σικελίας ὁμιλοῦν ἰδίαν διάλεκτον, διαφέρουσαν οὐσιωδῶς τῶν διαλέκτων τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ χαρακτηριζομένην ἰδίως διὰ τῆς συχνῆς μετατροπῆς τοῦ ο εἰς ου, τοῦ λ εἰς ρ καὶ τοῦ μπ εἰς 6. Εἰς τὰς πόλεις καὶ ὁ ἀνεπτυγμένος κόσμος ὁμιλοῦν καὶ τὴν κοινὴν νέαν ἰταλικὴν γλῶσσαν.

Ὁ πληθυσμὸς οὗτος τῆς Σικελίας διαχωρίζεται εἰς τρεῖς λίαν σαφῶς διακρινομένας ἀπ' ἀλλήλων τάξεις: εἰς τοὺς μεγάλους ἰδιοκτήτας ἢ γαιοκτήμονας, οἵτινες καλοῦνται καὶ βαρῶνοι, εἰς τοὺς ἐνδιαμέσους ἢ μικροαστοὺς καὶ εἰς τοὺς χωρικούς. Οἱ μεγαλογαιοκτήμονες ζοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακρὰν τῶν γαιῶν των, ἐντὸς τῶν μεγάρων, τὰ ὁποῖα κατέχουν εἰς τὰς πόλεις, ἐκμεταλλεύονται τὰ κτήματά των διὰ τῶν ἐνδιαμέσων καὶ ἀντιπροσώπων των καὶ ἔχουν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν των μεγάλας ὁμάδας πληθυσμοῦ καὶ χωρία, ἀποτελούμενα ἀπὸ ἐργάτας, τοὺς ὁποίους χρησιμοποιοῦν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀσκοῦν, κατὰ παράδοσιν καὶ κατ' ἔθιμον, ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Μεταξὺ τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων καὶ τῶν χωρικῶν ὑπάρχει ἡ τάξις τῶν ἐνδιαμέσων μικροαστῶν, μεσιτῶν, μεταπρατῶν καὶ μικρῶν ἰδιοκτητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξασκοῦν συγχρόνως καὶ ἓν οἱονδήποτε ἐπάγγελμα. Οὗτοι ζοῦν εἰς βάρος καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ τῶν χωρικῶν, μετερχόμενοι ἐπίσης τὴν τοκογλυφίαν, ἡ ὁποία εἶναι τρομακτικῶς ἐξηπλωμένη ἐν Σικελίᾳ. Οἱ Σικελοὶ χωρικοὶ ἀποτελοῦν τὴν δυστυχεστέραν κοινωνικὴν τάξιν ὁλοκλήρου τῆς Ἰταλίας. Ὑποφέρουν ἐν πρώτοις ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς συγκεντρώσεως αὐτῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐργάζωνται εἰς πολλῶν χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς κατοικίας των. Πολλάκις ὑποχρεοῦνται νὰ παραμένουν ἐπὶ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας μακρὰν τῆς οἰκογενείας των, κοιμώμενοι εἰς τοὺς ἀγρούς, ἐνῷ ἄλλοτε διανύουν δεκάδας χιλιομέτρων τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν διὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὰς ἐργασίας των καὶ τὴν ἐπιστροφήν των. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐν Σικελίᾳ ἀγροικιῶν, ἀγροτικῶν συνοικισμῶν καὶ χωρίων, τῶν κατοίκων συγκεντρουμένων συνήθως εἰς κώμας καὶ πόλεις καθ' ἱκανῶς ἀραιὰ διαστήματα, λόγῳ τῆς μικρᾶς ἀσφαλείας, τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ ὕπαιθρος, καὶ τῶν κινδύνων τῆς ἑλονοσίας, ἥτις μαστίζει τοὺς ἀγρούς.

Ἐν Σικελίᾳ ἐπικρατεῖ τὸ σύστημα τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν, ἰδίως εἰς τὴν σιτοκαλλιέργειαν. Τὰ μεγάλα ἀγροκτήματα, καλούμενα latifondi (ἐκ τοῦ λατινικοῦ latifundium), ἔχουν τεραστίαν πολλάκις ἔκτασιν. Εἰς τοὺς νομοὺς τοῦ Παλέρμου, τοῦ Τράπανι καὶ τοῦ Τζιρτζέντι τὰ κτήματα ταῦτα φθάνουν τὰς 2.000 ἑκτ. Οἱ μεγάλοι ἰδιοκτῆται ἐνοικιάζουν συνήθως τὰ κτήματά των εἰς ἐνδιαμέσους κεφαλαιούχους, οἵτινες πάλιν ἐμπιστεύονται ταῦτα εἰς ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι ἐκμισθώνουν τὰς γαίας εἰς τοὺς καλλιεργητάς των διὰ συμβολαίων ὑπὸ βαρυτάτους ὅρους, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων οἱ ἐργάται χωρικοὶ ἀπολαμβάνουν ἐλάχιστα ἐκ τῶν κόπων των. Λόγῳ τῆς μεγάλης ἀμαθείας τῶν χωρικῶν, τὰ χρησιμοποιούμενα ὑπ' αὐτῶν μέσα καλλιεργείας εἶναι λίαν πρωτόγονα. Οἱ ἐργάται τῶν ὀρυχείων θείου καὶ τῶν ἄλλων μεταλλείων, συμποσούμενοι εἰς ὑπερεκατὸν χιλιάδας, κατώρθωσαν νὰ συμπηχθοῦν εἰς ἰσχυρὰς ὀργανώσεις καὶ νὰ ἐπιτύχουν ἱκανὰς βελτιώσεις τῶν ὅρων τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ζωῆς των.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας αἱ πολλαὶ καὶ συνεχεῖς ἐξεγέρσεις τῶν χωρικῶν καὶ ἐργατῶν κατὰ τῶν ἐκμεταλλευτῶν των ἐγένοντο ἀφορμὴ νὰ ληφθοῦν διάφορα μέτρα ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ὑπὲρ αὐτῶν, νὰ γίνουν ἱκαναὶ διανομαὶ μεγάλων κτημάτων εἰς αὐτούς, νὰ ἐπεκταθῇ τὸ σύστημα τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῆς συνεταιριστικῆς ἐκμεταλλεύσεως, νὰ παραχωρηθοῦν δὲ πιστώσεις εἰς τοὺς καλλιεργητὰς ὑπὸ τῆς Τραπέζης τῆς Σικελίας, ἡ ὁποία, παύσασα ν' ἀποτελῇ πλέον ἐκδοτικὴν τράπεζαν, μετεβλήθη εἰς ἵδρυμα κοινῆς ὠφελείας καὶ πιστώσεων. Τὰ μέτρα ταῦτα καὶ ἡ ἑδραίωσις τῆς ἀσφαλείας τῆς ὑπαίθρου, διὰ τῆς συντόνου καὶ ἀποτελεσματικῆς καταδιώξεως τῆς Μαφίας, καθὼς καὶ ὁ περιορισμὸς τῶν μεταναστεύσεων, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεψε τὴν προσθήκην νέων ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τὴν χώραν, κατέστησαν δυνατὴν τὴν ἵδρυσιν πολλῶν χωρίων εἰς τὴν ὕπαιθρον καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς ζωῆς τῶν χωρικῶν καὶ ἐργατῶν. Εἰς τὴν βελτίωσιν ταύτην συνέβαλε μεγάλως καὶ ἡ ὁλονὲν αὐξάνουσα ἀνάπτυξις τῆς παιδείας καὶ τῆς πρακτικῆς μορφώσεως. Μ. Δ. Β.

Διοικητικὴ διαίρεσις. Ἡ Σικελία διοικητικῶς μὲν διαιρεῖται εἰς ἐννέα νομούς: τοῦ Παλέρμου, τῆς Μεσσήνης, τῆς Κατάνης, τῶν Συρακουσῶν, τῆς Ραγκούζα, τοῦ Ἔννα (Καστροτζιοβάννι), τῆς Καλτανισσέττα, τοῦ Τζιρτζέντι καὶ τοῦ Τράπανι· ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς πέντε ἀρχιεπισκοπὰς καὶ δώδεκα ἐπισκοπάς. Ἐπὶ τοῦ πρὸ τῆς ἑνώσεως μὲ τὸ Ἰταλικὸν κράτος καθεστῶτος πρωτεύουσα τῆς νήσου ἦτο τὸ Πάλερμον. Εἰς τὴν Σικελίαν ἀνήκουν διοικητικῶς καὶ αἱ πρὸς Β. αὐτῆς κείμεναι Λιπάραι νῆσοι μετὰ τῆς πρὸς Δ. τούτων ἀπομεμονωμένης νησῖδες Οὔστικα, αἱ πρὸς Δ. Αἰγοῦσαι νῆσοι καὶ αἱ πρὸς τὰ ΝΔ. νῆσοι Πατελλερία καὶ Πελάγιοι. Μ. Δ. Β.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Σικελίᾳ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εὑρίσκετο εις τὸ κατώτατον σημεῖον ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα οἱ ἀναλφάβητοι ὑπερέβαινον τὰ 90 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, ἐπειδὴ δὲ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἶχον μόνον οἱ γνωρίζοντες γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν κατοίκων εὑρίσκετο ἀποκεκλεισμένη ἀπὸ πάσης ἀναμίξεως εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν. Ὅτε, τῷ 1860, ἡ Σικελία ἡνώθη μετὰ τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου, μόλις τὸ ἓν δέκατον τοῦ πληθυσμοῦ ἐγνώριζε γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Ἔκτοτε κατεβλήθησαν μεγάλαι προσπάθειαι ὑπὸ τῶν ἀρχῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας, διὰ τῆς παροχῆς δωρεὰν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Κατόπιν τούτων οἱ ἀναλφάβητοι τῷ 1871 εἶχον περιορισθῆ εἰς τὰ 85 %, τῷ δὲ 1921 εἰς τὰ 51 % καὶ τῷ 1925 εἰς τὰ 49 %. Τῷ 1925 ἱδρύθησαν 159 νέα δημοτικὰ σχολεῖα καὶ 742 σχολεῖα διὰ τοὺς ἐνηλίκους ἀναλφαβήτους μὲ 162.955 μαθητάς. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις παρέχεται διὰ τριῶν πανεπιστημίων, τοῦ Παλέρμου, τῆς Κατάνης καὶ τῆς Μεσσήνης, δι' ἀνωτέρων τεχνικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σχολῶν ἐν Κατάνῃ καὶ Παλέρμῳ, καθὼς καὶ διὰ πολλῶν διδασκαλείων καὶ γεωργικῶν σχολῶν. Μ. Δ. Β.

—*[Ἱστορ.]* Ἡ Σικελία, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους της καὶ τῆς γλυκύτητος τοῦ κλίματός της, κατέστη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸ ἐντευκτήριον διαφόρων ἐθνῶν, ἅτινα ἠμφεσβήτησαν πρὸς ἄλληλα ἢ διένειμαν μεταξύ των τὰς χώρας της. Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Σικελίας, κατὰ μὲν τοὺς ἑλληνικοὺς μύθους ἦσαν οἱ Κύκλωπες καὶ οἱ Λαιστρυγόνες, κατὰ δὲ τὰς διασωθείσας ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικὰς παραδόσεις οἱ Σικανοί, οἱ Ἔλυμοι καὶ οἱ Σικελοί. Οἱ πρῶτοι, τοὺς ὁποίους ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Τίμαιος ἐπίστευον ὡς τὸν αὐτόχθονα τῆς νήσου λαὸν καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων εἶχεν ὀνομασθῆ αὕτη *Σικανία*, ἐπιστεύετο ὅτι μετῴκησαν εἰς τὴν Σικελίαν ἐξ Ἰβηρίας, ἐκδιωχθέντες ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν Λιγύων· οἱ δεύτεροι, οἱ Ἔλυμοι, κατὰ μὲν τὸν Ἑλλάνικον ἦσαν ἰταλικὸς λαὸς κατελθὼν εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς Λιγυστικῆς, κατὰ δὲ τὸν Θουκυδίδην καὶ τὸν Βιργίλιον Τρῶες μεταναστεύσαντες εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐγκατασταθέντες περὶ τὸ ὄρος Ἔρυκα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας, ἤτοι τὴν κτίσιν τῶν αἰολικῶν κατὰ τὰ μικρασιατικὰ παράλια ἀποικιῶν, καὶ οἱ Σικελοί, φῦλον ἰλλυρικὸν ἢ λαὸς ἰταλικός, ἐκδιωχθεὶς ἐκ τῆς Ὀμβρικῆς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς νήσου, ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἐκεῖθεν εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς τοὺς Σικανούς. Ἀπὸ τῶν Σικελῶν τούτων, οἵτινες ἔμειναν κύριοι ἐπὶ μακρὸν χρόνον τῆς νήσου, μετωνομάσθη αὕτη *Σικελία*, διατηροῦσα μέχρι σήμερον τὸ ὄνομα τοῦτο. Τὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων συνεπλήρωσαν αἱ ἐπὶ τῆς νήσου ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαί, διὰ τῶν ὁποίων ἦλθον εἰς φῶς διάφορα ἀντικείμενα τέχνης τοῦ μινωϊκοῦ καὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, μαρτυροῦντα ὅτι οἱ δημιουργοὶ τοῦ αἰγαιικοῦ πολιτισμοῦ λαοὶ εἶχον ἐπεκταθῆ καὶ μέχρι Σικελίας πρὸς Δ. καὶ ὅτι ὁ μῦθος περὶ καταδιώξεως τοῦ Δαιδάλου ὑπὸ τοῦ Μίνωος μέχρι τῆς νήσου ταύτης καλύπτει προϊστορικήν τινα πολεμικὴν ἐνέργειαν τῶν Κρητῶν κατὰ τῆς νήσου ταύτης. Μετά τινα ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Σικελῶν χρόνον ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ παρὰ τὴν Σικελίαν νησίδια καὶ τὰ παράλιά της Φοίνικες πρὸς ἐμπορίαν μετὰ τῶν Σικελῶν. Τούτους διεδέχθησαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Ἕλληνες, οἵτινες, κατισχύσαντες, περιώρισαν τοὺς Φοίνικας εἰς τὴν Μοτύην, τὸν Σολόεντα καὶ τὴν Πάνορμον. Οἱ Σικελοί, ἀπωσθέντες ἐκ τῶν παραλίων εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου ὑπό τε τῶν Φοινίκων καὶ

Digitized by Google

Καρχηδονίων καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, διετήρησαν μὲν τὰ ἤθη καὶ τὴν γλῶσσάν των, ὑπέστησαν ὅμως ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπαφῆς των, ὡς καὶ οἱ Ἔλιμοι, τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸν ἑλληνικὸν ἀποικισμὸν εἰς τὴν Σικελίαν ἤρχισαν μὲν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν φύλων οἱ Ἴωνες, ἐξηλλήνισαν ὅμως τὴν νῆσον κυρίως οἱ Δωριεῖς, οἵτινες καὶ ἐδικαιολόγουν τὴν ἐπ' αὐτῆς κυριαρχίαν των ἐκ τῆς καταλήψεως τῆς περὶ τὸν Ἔρυκα χώρας της κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους ὑπὸ τοῦ ἥρωος τῆς φυλῆς των Ἡρακλέους (*Ἡρόδ.* V, 43). Οἱ περὶ ἐπικρατήσεως μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ἑλλήνων ἀγῶνες διήρκεσαν, φαίνεται, ὑπὲρ τοὺς τρεῖς αἰῶνας (1100—750 π. Χ.), μετὰ τοὺς ὁποίους ἤρχισεν ἡ ἵδρυσις ἰσχυρῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς νήσου.

Ἡ πρώτη ἐπὶ τῆς Σικελίας ἱδρυθεῖσα ἑλληνικὴ ἀποικία ὑπῆρξεν ἡ Νάξος, τὴν ὁποίαν ἵδρυσαν οἱ Χαλκιδεῖς μετά τινων Μεγαρέων ὑπὸ οἰκιστὴν τὸν Ἀθηναῖον Θουκλέα (*Θουκ.* VI, 3) κατὰ τὸ 736 π. Χ. (ἢ 741), μετὰ ἓν δὲ ἔτος ἱδρύθησαν αἱ Συρακοῦσαι ὑπὸ τοῦ ἐξορίστου Κορινθίου Ἀρχία, Βακχιάδου τὸ γένος. Ἡ Νάξος ἐντὸς πενταετίας ἔκτισε τὴν Κατάνην καὶ τοὺς Λεοντίνους, ἐκ τῶν ὁποίων μεταναστεύσαντες οἱ Μεγαρεῖς ἄποικοι ἔκτισαν τὰ Ὑβλαῖα Μέγαρα, μεταξὺ Λεοντίνων καὶ Συρακουσῶν, κατὰ τὸ 729. Αἱ Συρακοῦσαι ἔκτισαν πρὸ τῆς παρελεύσεως τριῶν γενεῶν τὰς Ἄκρας (664 π. Χ.), τὰς Κασμενὰς (654), καὶ τὴν Καμάριναν (599). Ὑπὸ τῶν Ὑβλαίων Μεγαρέων ἐκτίσθη ὁ Σελινοῦς εἰς τὸ νοτιοδυτικώτερον μέρος τῆς νήσου (630 ἢ 628), ὑπὸ Χαλκιδέων δὲ Κυμαίων καὶ ἄλλων Εὐβοέων ἡ Ζάγκλη ἐπὶ τοῦ χωρίζοντος τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου πορθμοῦ, μετονομασθεῖσα βραδύτερον Μεσσήνη ὑπὸ τῶν συρρευσάντων εἰς ταύτην Μεσσηνίων. Οἱ Ζαγκλαῖοι ἵδρυσαν βραδύτερον ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς νήσου τὰς Μυλὰς καὶ τὴν Ἱμέραν, Ρόδιοι καὶ Κρῆτες μετ' ἄλλων νησιωτῶν ἔκτισαν κατὰ τὸ 690 τὴν Γέλαν καὶ αὕτη ἔκτισε κατὰ τὸ 582 τὸν Ἀκράγαντα, ὅστις κατέστη ἡ ἰσχυροτέρα μετὰ τὰς Συρακούσας τῶν ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. Πλὴν τῶν κυριωτέρων ὅμως τούτων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἐκτίσθησαν καὶ πλεῖσται ἄλλαι μικρότεραι, ἐξηλληνίσθησαν δὲ οὐκ ὀλίγα πολίσματα Σικελῶν καὶ Καρχηδονίων, τῶν ὁποίων οἱ μιξέλληνες κάτοικοι προσέλαβον τὰ ἤθη καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων, ὡς μαρτυροῦν τὰ διασωθέντα νομίσματα αὐτῶν, ἅτινα φέρουν ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς. Ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς ἱδρύσεως τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν διήρκεσε δύο περίπου αἰῶνας, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι τούτων τὰς περιέβαλλον μὲ τείχη καὶ ἐμερίμνων ἐν γένει περὶ τῆς ἀσφαλείας των. Τὴν περίοδον ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ κρατικὴ ὀργάνωσις τῶν πολυανθρωποτέρων καὶ ἰσχυροτέρων ἐκ τούτων. ὅτε ἤρχισαν καὶ αἱ μεταξύ των ἔριδες καὶ συγκρούσεις, ὡς καὶ αἱ συγκρούσεις τῶν ἐν ἑκάστῃ αὐτῶν πολιτικῶν κομμάτων, τοῦ ὀλιγαρχικοῦ, ὑπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἐκυβερνῶντο ἐν ἀρχῇ πᾶσαι, καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ κατίσχυσε βραδύτερον. Ἐκ τῶν ἐμφυλίων τούτων ἐρίδων ἀνέκυψε καὶ εἰς τὰς ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικὰς ἀποικίας, ὡς εἶχεν ἀνακύψει ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτίων καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι μητροπόλεις των, ἡ τυραννίς. Ἄνδρες μαχιμώτατοι τολμηροὶ καὶ φιλόδοξοι ἥρπασαν τὴν ἐξουσίαν,εἰς χεῖράς των καὶ ἐπεδίωξαν τὴν διατήρησίν της διὰ τῆς ἐφαρμογῆς προγράμματος κατακτητικοῦ. Οἱ κυριώτεροι καὶ ἀρχαιότεροι τῶν ἐν Σικελίᾳ τυράννων τούτων ὑπῆρξαν ὁ Παναίτιος ἐν Λεοντίνοις, ὁ Φάλαρις ἐν Ἀκραγάντι, ὁ Σκύθης καὶ βραδύτερον ὁ Ἀναξίλαος, ὁ καὶ τύραννος τοῦ Ρηγίου, ἐν Ζάγκλῃ, ὁ Κλέανδρος καὶ ὁ διαδεχθεὶς τοῦτον κατὰ τὸ 498 π. Χ. ἀδελφός του Ἱπποκράτης ἐν Γέλᾳ, πάντας ὅμως τούτους ὑπερηυδοκίμησεν ὁ διαδεχθεὶς τὸν πεσόντα εἴς τινα μάχην κατὰ τῶν Σικελῶν κατὰ τὸ 491 π. Χ. Ἱπποκράτη Γέλων, ὅστις, κληθεὶς ὑπὸ τῶν πλουσίων εὐπατριδῶν τῶν Συρακουσῶν ἐναντίον τοῦ λαοῦ, κατώρθωσε νὰ γίνῃ κατὰ τὸ 485 τύραννος τῶν Συρακουσῶν, παραδώσας εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἱέρωνα τὴν διοίκησιν τῆς Γέλας. Γενόμενος τύραννος τῶν Συρακουσῶν ὁ Γέλων, συνέλαβε σχέδιον ὑποταγῆς συμπάσης τῆς Σικελίας καὶ κατέλαβε διαδοχικῶς τοὺς Λεοντίνους, τὴν Νάξον, τὴν Ζάγκλην καὶ Μεσσήνην, ἀνύψωσε δὲ τὰς Συρακούσας εἰς μεγάλην ἀκμήν. Διατελῶν ἐν πιστῇ συμμαχίᾳ μετὰ τοῦ πενθεροῦ του Θήρωνος, τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος ἀπὸ τοῦ 486 π. Χ., κατώρθωσε κατὰ τὸ 480 νὰ καταγάγῃ καὶ τὴν περιφανῆ κατὰ τῶν Καρχηδονίων νίκην τῆς Ἱμέρας (480 π. Χ.). Ἐπὶ τῆς τυραννίας τοῦ ἀδελφοῦ του Ἱέρωνος (476—467 π. Χ.) αἱ Συρακοῦσαι ἦσαν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἑλληνικῶν πόλεων τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ ἡ αὐλὴ τοῦ τυράννου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν τυράννων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, τὸ ἐντευκτήριον τῶν σοφῶν καὶ τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (Σιμωνίδου, Αἰσχύλου, Πινδάρου, Βακχυλίδου). Ἡ ἀκμὴ τῶν ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς δημοκρατίας (466 καὶ ἑξῆς) εἰς τὰς σημαντικωτέρας τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων, Ἀκράγαντα, Συρακούσας καὶ Γέλαν, ὅτε καὶ αἱ ἰωνικαὶ καὶ αἱ δωρικαὶ πόλεις τῆς νήσου ἀπετέλουν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ κοινόν. Τὰ φυλετικὰ ὅμως μεταξὺ Ἰώνων καὶ Δωριέων πάθη ἀνήφθησαν ταχέως καὶ προεκάλεσαν καὶ τὴν ἀνάμειξιν τῶν Σικελιωτῶν, ὡς ἐκάλουν ἑαυτοὺς οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἕλληνες πρὸς διάκρισίν των ἀπὸ τῶν Σικελῶν, εἰς τὸν *Πελοποννησιακὸν* πόλεμον (βλ. λ.), κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι, κληθέντες ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τῶν Λεοντίνων κατὰ τῶν Ἐγεσταίων, ἐπεδίωξαν τὴν ὑποταγὴν τῆς Σικελίας διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς ἰσχυροτέρας τῶν πόλεών της, τῶν Συρακουσῶν. Οἱ κάτοικοι ὅμως ταύτης ἐθριάμβευσαν ἐν τέλει κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς ἐπικουρίας τῆς Σπάρτης καὶ τῶν μεγάλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρετῶν τοῦ Συρακοσίου Ἑρμοκράτους καὶ τοῦ Σπαρτιάτου Γυλίππου. Μετὰ τὸν ὄλεθρον τῆς στρατιᾶς καὶ τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων (413 π. Χ.), αἱ Συρακοῦσαι εἶχον φθάσει εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀκμῆς των, ἡ εὐτυχία των ὅμως αὕτη διήρκεσεν ὀλίγα ἔτη μόνον, διότι οἱ Καρχηδόνιοι, κληθέντες ὑπὸ τῶν Ἐγεσταίων πρὸς βοήθειάν των κατὰ τῶν Συρακοσίων, κατὰ τὸ 409 π. Χ., μετέβαλον εἰς ἐρείπια τὰς εὐδαίμονας πρότερον ἑλληνικὰς πόλεις Σελινοῦντα, Ἱμέραν καὶ Ἀκράγαντα. Ἐν Συρακούσαις ἡ κυριαρχία τῆς πόλεως περιῆλθε καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἑνὸς ἀνδρὸς (405 π. Χ.), Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου, διακρινομένου διά τε τὰ στρατιωτικὰ προσόντα του καὶ τὴν πολιτικὴν ἱκανότητά του. Οὗτος ἐπέτυχε μὲν νὰ γίνῃ κύριος τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς Σικελίας, δὲν κατώρθωσεν ὅμως καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τῆς νήσου τοὺς Καρχηδονίους, κυρίους τοῦ δυτικοῦ μέρους αὐτῆς. Τὸν θάνατον τοῦ Διονυσίου (368 π. Χ.) ἐπηκολούθησεν ἐξασθένησις τῆς δυνάμεως τῶν Συρακουσῶν, κυβερνωμένων ὑπὸ τοῦ δειλοῦ καὶ ἀνικάνου υἱοῦ του, Διονυσίου τοῦ νεωτέρου, ὅστις ἀπέθανεν ἐξόριστος ἐν Κορίνθῳ. Μετὰ τὴν ἐξορίαν τούτου αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἀνέκτησαν τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματά των κατὰ παραχώρησιν τοῦ Κορινθίου Τιμολέοντος, ὅστις, ἀφοῦ κατ' ἐπανάληψιν ὡς στρατηγὸς τῶν Συρακοσίων ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἐξησφάλισε τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἀπ' αὐτῶν, παρῃτήθη οἰκειοθελῶς τοῦ ἀξιώματος τούτου καὶ ἔδωκεν εἰς τὰς πόλεις τὴν ἐλευθερίαν των. Τῷ 317 π. Χ. κατέλαβε τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν διὰ πραξικοπήματος ὁ Ἀγαθοκλῆς, ὅστις ἠγωνίσθη μετ' ἴσης πρὸς Διονύσιον τὸν πρεσβύτερον ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Καρχηδονίων, προσβαλὼν αὐτοὺς μάλιστα δὶς καὶ εἰς τὴν χώραν των. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἡ Σικελία ἔγινε λεία τῆς ἀναρχίας καὶ οἱ Σικελιῶται, ἀπειλούμενοι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Πύρρου, πολεμοῦντος ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ κατὰ τῶν Ρωμαίων. Προσέτρεξεν οὗτος εἰς βοήθειάν των προθύμως, ἀλλὰ τὸ ἄστατον πνεῦμα τῶν Συρακοσίων τὸν ἠνάγκασε νὰ διαπεραιωθῇ καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατὰ τὸ 265 π. Χ. ἀνεκηρύχθη τύραννος τῶν Συρακουσῶν ὁ Ἱέρων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον διεπέρασαν εἰς Σικελίαν οἱ Ρωμαῖοι, προσκληθέντες ἐναντίον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Μαμερτίνων. Ἡττηθεὶς ὁ Ἱέρων ἀνεγνώρισε τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁποίων καὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ 50 ἔτη τῶν εἰς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς νήσου πόλεων. Κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον τὸ δημοκρατικὸν κόμμα τῶν Συρακουσῶν ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Ἀννίβα καὶ οὕτω διὰ τῆς στάσεώς του ταύτης προεκάλεσε τὴν ἔχθραν τῶν Ρωμαίων, οἵτινες, ἀποστείλαντες ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν τὸν Μάρκελλον, κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν αὐτὰς (212 π. Χ.), παρὰ τὰ ἐξαιρετικὰ τεχνικὰ μέσα ἀμύνης των, ἅτινα εἶχεν ἐπινοήσει ὁ Ἀρχιμήδης. Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα (210 π. Χ.) ἡ Σικελία ἔγινε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία μὲ 68 κοινότητας καὶ ἡ ἱστορία της συνεχωνεύθη ἀπὸ τότε μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Ρώμης. Ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τῶν νέων κυρίων των διετήρησαν μὲν αἱ πόλεις τῆς Σικελίας, ἐπαρχίας συγκλητικῆς ἀνθυπατικῆς, τοὺς νόμους των καὶ τοὺς ἄρχοντάς των, ἀλλ' οὐσιαστικῶς ἐκυβέρνα τὴν νῆσον ὁ ἑδρεύων ἐν Συρακούσαις πραίτωρ. Ἂν καὶ οἱ Ρωμαῖοι εἰσέπραττον ἐκ τῆς νήσου, διῃρημένης εἰς δύο ταμειακὰς ἀρχὰς (Lilybetanam καὶ Syracusanam), τοὺς αὐτοὺς φόρους (τὴν δεκάτην), τοὺς ὁποίους ἐπλήρωνον οἱ κάτοικοι ταύτης καὶ εἰς τὸν Ἱέρωνα, ἐν τούτοις τὰ δεινοπαθήματά των ἦσαν πολλὰ ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν φόρων ἐπίεζον σκληρότατα τοὺς φορολογουμένους πολίτας, οἱ δὲ ἀποσταλέντες ὑπὸ Ρωμαίων εἰς τὴν νῆσον δοῦλοι πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν της ἔγιναν αἴτιοι νὰ στερηθῶσιν ἐργασίας οἱ ἐλεύθεροι πολῖται. Τὴν ἀθλίαν ταύτην κατάστασιν τῶν κατοίκων τῆς νήσου, ἐπεδείνωσαν ἔτι μᾶλλον οἱ ἐκραγέντες εἰς τὴν νῆσον δύο δουλικοὶ πόλεμοι, 136—132 π. Χ., καὶ 104—99 π. Χ. καὶ ἡ λεηλασία τῶν παραλίων πόλεων τῆς νήσου ὑπὸ τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τότε τὴν Μεσόγειον. Τοσαύτη ἦτο ἡ φθορὰ καὶ τῶν κατοίκων ἀκόμη τῆς νήσου, ὥστε ὁ Αὔγουστος ἠναγκάσθη ν' ἀποστείλῃ Ρωμαίους ἀποίκους (εἰς Ταυρομένιον, Κατάνην, Συρακούσας, Θέρμας καὶ Τυνδαρίδα) πρὸς πύκνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐρημωθείσης νήσου. Καὶ τούτους ὅμως ἀφωμοίωσε καὶ ἀπερρόφησεν, ὡς καὶ τοὺς Σικελοὺς καὶ Σικανοὺς παλαιότερον, ὁ ἠραιωμένος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς νήσου, καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τοὺς χρόνους τούτους νὰ εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα ὁμιλουμένη γλῶσσα ἐν Σικελίᾳ.

Ὁ ἀποικιακὸς Ἑλληνισμὸς τῆς Σικελίας διεκρίθη ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν τομέα. Ἡ ἀρχιτεκτονική, ἀπὸ τῆς ἀρχαϊκῆς ἀκόμη ἐποχῆς, ὡς μαρτυροῦν τὰ ἐρείπια ἰδίως τῆς Σελινοῦντος, ἀνῆλθεν εἰς μεγάλην ἐν Σικελίᾳ ἀκμήν, ἰδίως ἐν Συρακούσαις, Ἀκράγαντι καὶ Σελινοῦντι. Ὁ ναὸς τοῦ Διὸς ἐν Συρακούσαις καὶ τὸ εὐρὺ θέατρον αὐτῶν ὡς καὶ τὸ Ὀλυμπιεῖον τῶν Ἀκραγαντίνων (ὑπερδιπλάσιον εἰς ὕψος τοῦ Παρθενῶνος) ἐθεωροῦντο ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ ἐπιβλητικωτέρων ἔργων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰς τὴν ἀστικὴν μάλιστα λεγομένην ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ὑπερέβαλον οἱ Σικελιῶται τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Τὰ ὑδραγωγεῖα τῶν Συρακουσῶν καὶ τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα καὶ ἰδιωτικὰ μέγαρα τῶν Ἀκραγαντνίων ἐθεωροῦντο ἀσύγκριτα. Ὁμοίως ὑπερέβαλον τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν χάραξιν τῶν νομισμάτων, τὴν ὁποίαν ἀνήγαγον οἱ Σικελιῶται εἰς καλλιτεχνίαν. Τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ Σελινοῦντος καὶ τὰ ἀργυρᾶ δεκάδραχμα τῶν Συρακουσῶν εἶναι ἄφθαστα ἀπὸ ἀπόψεως καλλιτεχνικῆς. Ἐπίσης γενναία ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τῶν Σικελιωτῶν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ λογοτεχνικοῦ θησαυροῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν ἀντιπροσωπεύονται μὲ τὸν Συρακόσιον Ἀντίοχον, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ κυρία πηγὴ τοῦ Θουκυδίδου διὰ τὰ ἐν Σικελίᾳ πράγματα, τὸν Ταυρομενίτην Τίμαιον καὶ τὸν Διόδωρον. Εἰς τὴν ρητορικὴν μὲ τὸν Κόρακα, ὅστις πρῶτος ἐπεξειργάσθη ἐπιστημονικῶς τὴν τέχνην τοῦ λέγειν, τὸν μαθητήν του Τισίαν καὶ τὸν Λεοντῖνον Γοργίαν (τὸν σοφιστήν), ὅστις ἡγεῖτο τῆς εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 427 π. Χ. ἀποσταλείσης πρεσβείας τῶν ἰωνικῶν ἐν Σικελίᾳ ἀποικιῶν. Εἰς τὴν ποίησιν μὲ τὸν ἱδρυτὴν τῆς χορικῆς λυρικῆς ποιήσεως Στησίχορον τὸν Ἱμεραῖον, τὸν μέγαν κωμικὸν Ἐπίχαρμον, τὸν εἰσηγητὴν τῶν κωμῳδιῶν χαρακτήρων καὶ μυθολογικῶν παρῳδιῶν, ἅτινα λογοτεχνικὰ εἴδη, ἐν Σικελίᾳ καλλιεργηθέντα, εἰσήχθησαν καὶ εἰς Ἀθήνας, τὸν μιμογράφον Σώφρονα τὸν Συρακόσιον, τοὺς βουκολικοὺς Θεόκριτον καὶ Μόσχον, κ. ἄ. Εἰς τὰς μαθηματικὰς δὲ ἐπιστήμας μὲ τὸν μέγαν Ἀρχιμήδην (Γελῷος ἐλέγετο καὶ ὁ Εὐκλείδης).

Μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατοχήν. Ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήχθη καὶ διεδόθη εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τὰ μέσα τοῦ Α' αἰῶνος. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν περίοδον ἡ ἱστορία τῆς Σικελίας οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ. Ἀπολέσασα τὴν προτέραν αὐτῆς οἰκονομικὴν καὶ στρατηγικὴν σημασίαν, λόγῳ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, εἶχε λίαν παραμεληθῇ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Κατὰ τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου διαίρεσιν τῆς Ἰταλίας εἰς διαφόρους ἐπαρχίας, ἡ Σικελία ἐγένετο ἐπαρχία. Βραδύτερον κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων, ἡ Σικελία δὲν ὑπέστη τὴν εἰσβολὴν τῶν τευτονικῶν ὀρδῶν, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βανδάλων, ὁρμηθέντων ἐκ τῆς Καρχηδόνος, καὶ κατόπιν ὑπὸ τῶν Γότθων. Ὅταν ὁ Βελισσάριος κατενίκησε τοὺς Βανδάλους ἐν Ἀφρικῇ, ἐκήρυξε κατόπιν τὸν πόλεμον (533) καὶ κατὰ τῶν Γότθων, ἡ πρώτη δὲ χώρα, ἣν κατέλαβεν, ὑπῆρξεν ἡ Σικελία, ἡ ὁποία οὕτω περιῆλθεν εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν (535).

Ἡ κυριαρχία τοῦ Βυζαντίου διήρκεσεν ἐν Σικελίᾳ πλέον τῶν τριῶν αἰώνων. Κατὰ τὸν Θ', τὸν Ι' καὶ ΙΑ' αἰῶνα ἡ Σικελία ἐγένετο καὶ πάλιν θέατρον αἱματηρῶν ἀγώνων καὶ τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς. Ἡ Πάνορμος καὶ αἱ Συρακοῦσαι ἀπέβησαν ἐκ νέου τὰ κέντρα τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων φυλῶν καὶ θρησκειῶν. Οἱ θρησκευτικοὶ ὅμως ἀγῶνες ὑπῆρξαν σκληρότεροι κατὰ πολὺ τῶν φυλετικῶν, ἰδίως δὲ οἱ ἀγῶνες μεταξὺ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Καταληφθεῖσα πολλάκις ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ ἀνακαταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ὑπέκυψεν ἐν τέλει εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἀράβων, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν τὴν κατάκτησιν τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 827 μ. Χ. (Περὶ τῆς μετέπειτα ἱστορίας τῆς Σικελίας κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, μέχρι τῆς ἑνώσεως ταύτης πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας, βλ. λ. *Νεαπόλεως βασίλειον*).

Μετὰ τὴν ἕνωσιν. Ἡ ἕνωσις τῆς Σικελίας μὲ τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν νῆσον τοῦ φιλελευθέρου καθεστῶτος, ὅπερ ἐπεκράτει τότε εἰς τὰς μᾶλλον προηγμένας πολιτικῶς χώρας, δὲν ἐξήλειψαν ἀποτόμως οὔτε τὰς χωριστικὰς τάσεις, αἵτινες ὑφίσταντο ἀνέκαθεν μεταξὺ τῶν κατοίκων, οὔτε τὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας τοῦ λαοῦ, αἵτινες ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνίσου διανομῆς τῆς ἰδιοκτησίας. Ἕνεκα τούτου αἱ μὲν χωριστικαὶ τάσεις ἀπέληξαν εἰς τὴν ἐπικίνδυνον

Digitized by Google

καὶ μετ' ἀγριότητος ἐκδηλωθεῖσαν ἐπανάστασιν, ἥτις ἐξερράγη ἐν Παλέρμῳ τὴν ἐπομένην τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας (1866) καὶ κατεστάλη αἱματηρῶς· αἱ δὲ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι ἐπαυξηθεῖσαι ἐκ τῆς ἐπιβαρύνσεως τῆς φορολογίας, προεκάλεσαν (τέλος τοῦ 1893) σειρὰν στασιαστικῶν κινημάτων, ἅτινα διεσάλευσαν σοβαρῶς τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας. Εἰς πολλὰς μικρὰς πόλεις ὁ λαὸς κατέκαυσε τὰ φορολογικὰ γραφεῖα καὶ τὰ δημαρχεῖα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὴν κήρυξιν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, τὸν γενικὸν ἀφοπλισμὸν καὶ τὸν διορισμὸν τοῦ στρατηγοῦ Μόρρα ντὶ Λαβριάνο ὡς στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου μὲ δικτατωρικὰ δικαιώματα. Τὰ μέτρα ταῦτα ἔθεσαν τέρμα εἰς τὰς ταραχάς, ἀλλὰ δὲν ἐξήλειψαν τὰς αἰτίας, αἵτινες ἐπανειλημμένως κατόπιν ὡδήγησαν εἰς νέας ταραχάς, πάντοτε αἱματηρῶς καταπνιγομένας. Ἐκ τούτων ἡ σημαντικωτέρα εἶναι ἡ τοῦ 1904. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ φασιστῶν, σοσιαλιστῶν καὶ κομμουνιστῶν ἡ Σικελία ὑπῆρξεν ἓν τῶν κυριωτέρων καὶ αἱματηροτέρων θεάτρων. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ φασισμοῦ τὸ σημαντικώτερον λαβὸν χώραν γεγονὸς ἐν τῇ νήσῳ εἶναι ἡ καταδίωξις τῆς Μαφίας, ἡ σύλληψις χιλιάδων ἐκ τῶν μελῶν της καὶ ἡ καταδίκη τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν.
Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

— **Σικελία** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λόφος τῆς Ἀττικῆς παρὰ τὰς Ἀθήνας, «οὐ πόρρω τῆς πόλεως» καὶ «οὐ μέγας», περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (VIII, 11, 12) ὅτι λαβόντες ποτὲ οἱ Ἀθηναῖοι χρησμὸν ἐκ Δωδώνης, ὅπως οἰκίσωσι τὴν Σικελίαν, οὗτοι μὴ ἐννοήσαντες τὸν χρησμόν, ἐπεχείρησαν τὴν Σικελικὴν ἐκστρατείαν (415—413 π.Χ.). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ τοῦ λόφου τῶν παλαιῶν Σφαγείων, εὐθὺς ὑπὲρ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου (Φιλοπάππου), ὡς φρονεῖ ὁ Lölling.
Α. Θ. Σ.

Σικελιανός. Ὄνομα ἀρχοντικῆς οἰκογενείας προερχομένης ἐκ Κεφαλληνίας καὶ ἐγκατασταθείσης ἐπὶ ἐνετοκρατίας εἰς Λευκάδα. Ἐκ τῶν Σικελιανῶν σπουδαιότερος εἶναι ὁ *Μιχαήλ*, ὅστις διετέλεσεν ἐπὶ Καποδιστρίου ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ Παιδείας, ὁ *Μᾶρκος*, ὅστις ὡς ἀνώτερος στρατιωτικὸς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος, καὶ ὁ *Ἰωάννης*, καθηγητὴς ξένων γλωσσῶν, πατὴρ τοῦ ποιητοῦ, θανὼν ἐν Λευκάδι τῷ 1911.

—**Σικελιανός,** ***Ἄγγελος***. Ἕλλην ποιητής, γεννηθεὶς εἰς Λευκάδα τῷ 1884. Παρηκολούθησε νομικὰ ἐπί τι χρονικὸν διάστημα εἰς τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἐνωρὶς ἐταξίδευσεν εἰς πολλὰς χώρας, ἰδίως τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀμερικήν. Ἐκεῖ ἐνυμφεύθη τὴν Εὔαν Palmer Kotland, θυγατέρα τοῦ Ἀμερικανοῦ κοινωνιολόγου Kotland, ἥτις ἔτυχεν ἀνωτέρας μορφώσεως παρακολουθήσασα ἀρχαιολογικὰ καὶ ἐλεύθερα αἰσθητικοκοινωνικὰ μαθήματα εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἐγκατασταθεὶς ὁριστικῶς εἰς Ἑλλάδα, ἐκαλλιέργησεν ἀποκλειστικῶς τὴν ποίησιν, ἐκδοὺς τὰς ποιητικὰς συλλογάς: «Ἀλαφροΐσκιωτος» (1908), «Πρόλογος στὴ ζωή» εἰς πέντε τόμους, ὧν μόνον οἱ τέσσαρες ἐξεδόθησαν ἀπὸ τοῦ 1915—1918, «Στίχοι» (ἔκδοσις «Νέων» 1921), «Τὸ Πάσχα τῶν Ἑλλήνων» (1922), τὸ ἐκτενὲς ποίημα «Ἀφιέρωση» (Δελφικὸς λόγος), μεταφρασθὲν ἐμμέτρως ὑπὸ τοῦ Alma Reed ἀγγλιστὶ (New York 1928), τὰ δράματα «Ἀσκληπιός» (1922) καὶ «Ὁ τελευταῖος Ὀρφικὸς Διθύραμβος ἢ ὁ Διθύραμβος τοῦ Ρόδου», μεταφρασθὲν καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου γαλλιστί. Πρὸς τούτοις ἐξέδωκε τὰς αἰσθητικὰς καὶ κριτικὰς μελέτας: «Auguste Rodin» (1911), «Περικλῆς Γιαννόπουλος» καὶ «Ἀνοιχτὸ γράμμα στὸ βασιλιά» (1922). Πολλὰ τῶν ποιημάτων του μετεφράσθησαν εἰς ξένας γλώσσας ὑπὸ Dietrich, Jean Uriechel κ.ἄ. Ἐκτὸς τούτων ἐδημοσίευσεν ἄρθρα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας περὶ τῆς δελφικῆς ἰδέας, ἣν διεφώτισε καὶ ἐξέθεσε κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τῆς «Δελφικῆς Ἐκκλήσεως» (1927) μεταφρασθείσης γερμανιστὶ (Heinecke, Berlin 1928), βραδύτερον δὲ διὰ τῶν ἐκτενῶν μελετῶν του «Τὸ Δελφικὸ Πανεπιστήμιο» (προσχέδιο, 1929), καὶ «Ἡ Δελφικὴ Ἕνωση» (ἕνα προανάκρουσμα). Ἐκκινῶν ἐκ τῆς πίστεως ὅτι αἱ βαθύτεραι καὶ γενετικαὶ ἀρχαί, αἵτινες ἐνέπνευσαν καὶ ἐρρύθμισαν τὴν γένεσιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ, ἠγνοήθησαν καὶ παρερμηνεύθησαν καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, ἐπρέσβευσεν ὅτι δύναται, βαθύτερον ἐξεταζόμεναι καὶ ἀναγνωριζόμεναι, νὰ ὑψώσουν τὰς κοινωνίας ὑπεράνω τῶν ἀπροσδιονύσων πρὸς τὸν βαθύτερον ἀνθρωπισμὸν καὶ ὑπὸ ποικίλας ἰδεολογικὰς μορφὰς καταπιεζόντων τοὺς λαούς, κοινωνικῶν φανατισμῶν καὶ πολιτικῶν θεσμῶν, εἰς μίαν πνευματικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ψυχικὴν λύτρωσιν. Αἱ ἀρχαὶ αὗται, βασισμέναι ἐπὶ κοσμολογικῶν, φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν θεμελίων, δυνάμεναι δὲ νὰ ἀποτελέσουν, κατὰ τὸν Σικελιανόν, γνήσια καὶ ἀκατάφθορα κριτήρια οὐσιαστικῆς δημιουργικῆς διανοήσεως καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, εἶναι αἱ διακυβερνήσασαι καὶ ρυθμίσασαι τὰ ἠθοπλαστικὰ κέντρα τῆς ἀρχαιότητος, μάλιστα τὸ τῶν Δελφῶν, διατυποῦνται δ' ὡς ἑξῆς: 1) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀκτινοβολίας, καθ' ἣν τὸ πρωταρχικὸν ἠθικὸν θεμέλιον τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι οὔτε ὁ ἐγωϊστικὸς ἀτομικισμὸς οὔτε ὁ χριστιανικὸς ἀλτρουϊσμός, ἀλλ' ἡ ὀργανικὴ ἀνάγκη εἰς τὸ ἄτομον τῆς μεταδόσεως τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν κεφαλαίων του εἰς τὸ σύνολον. 2) Ἡ ἀρχὴ τῆς εὐρυθμίας, πηγὴ πλουτισμοῦ ἠθικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ. 3) Ἡ ἀρχὴ τῆς πειθαρχίας, ἐσωτερικῆς καὶ ψυχικῆς, ἥτις ρυθμίζει τὴν διανόησιν καὶ τὴν πολιτικὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων εἰς αὐτοτέλειαν καὶ αὐτάρκειαν ἰδεολογικήν. 4) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἁπλότητος εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος. 5) Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτονομίας τῆς κοινωνικῶς ἐνδιαθέτου ψυχῆς, σύνδρομος μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ ἄλλως εἰς τὴν ἀρχαιότητα πολιτικὴ καλουμένη 6) Ἡ ἀρχὴ τῆς μνήμης τῶν ἀπροσώπων ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπίνης μοίρας καὶ ἱστορικῆς διαδρομῆς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Ἡ ἠθικὴ τοῦ συντάγματος τῶν ἀρχῶν τούτων ζῇ ἐνεργῶς εἰς τὸ ὑπόστρωμα τῆς ἱστορικῆς καὶ πάντοτε μονομεροῦς εἰς κατευθύνσεις καὶ ἀξιώσεις ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ ἐπαφίεται τὴν εἰς κοινωνικὸν σύστημα συνειδητοποίησιν καὶ διατύπωσίν της εἰς τὰ στελέχη τῆς πνευματικῆς πρωτοπορίας τῶν λαῶν. Αὕτη θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ καθιδρύσεως ἐκπαιδεύσεως ἀνεπηρεάστου ἀπὸ πάσης πολιτικῆς, κομματικῆς ἢ κοινωνικῆς ἐπιβολῆς, συμπαρομαρτούσης τῆς διαρρυθμίσεως ἀναλόγων συστημάτων οἰκονομίας καὶ δικαιοσύνης. Μόνον οὕτω, κατὰ τὸν Ἄγγ. Σικελιανόν, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπανάκλησις τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὸν καθαρὸν καὶ κεντρικόν της σκοπὸν καὶ εἰς τὸν βαθύτερον ἱστορικὸν ἑαυτόν της. Πρὸς τούτοις ὁ ποιητὴς κηρύσσει τὴν ἐπάνοδον πρὸς τὴν φύσιν, τὸν λαὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν συμβολὴν τῆς γυναικὸς εἰς τὴν πολιτιστικὴν δρᾶσιν καὶ τὴν προσέγγισιν καὶ συνεργασίαν τῶν λαῶν πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν.

Πρὸ τὸν σκοπὸν τοῦτον διωργάνωσε τὸν Μάϊον τοῦ 1927 τὰς Δελφικὰς ἑορτάς, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν σταθμὸν εἰς τὴν καλλιτεχνικήν μας ζωήν, καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς συνεργασίας ταύτης μετὰ τῶν συμμετασχόντων ἀντιπροσώπων καὶ διανοουμένων πολλῶν κρατῶν. Κατὰ ταύτας παρεστάθη, μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν διεύθυνσιν καὶ συμβολὴν τῆς Εὔας Σικελιανοῦ εἰς ὀργανικά, τεχνικὰ καὶ αἰσθητικὰ μέσα, ὁ «Προμηθεὺς Δεσμώτης» τοῦ Αἰσχύλου (μετάφρ. *Ἰ. Γρυπάρη*, μουσικὴ *Κ. Ψάχου*). Ἐγένοντο δὲ καὶ ἔκθεσις λαϊκῆς τέχνης, γυμνικοὶ ἀγῶνες, ἀρχαῖοι χοροί, λαμπαδηδρομίαι καὶ ἐξετελέσθησαν λαϊκοὶ χοροὶ καὶ ᾄσματα. Αἱ ἑορταὶ αὗται ἐπανελήφθησαν τὸν Μάϊον τοῦ 1930 μὲ τὴν παράστασιν τῶν «Ἱκετίδων» τοῦ Αἰσχύλου εἰς τὸ ἀρχαῖον θέατρον τῶν Δελφῶν (μετ. *Ἰ. Γρυπάρη*, μουσ *Κ. ψάχου*), καθ' ἣν ἐγένετο καὶ ἡ καινοτομία τῆς παραλείψεως τῶν προσωπίδων ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς. Ὅπως κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ «Προμηθέως Δεσμώτου», οὕτω καὶ εἰς τὴν τῶν «Ἱκετίδων» τοῦ Αἰσχύλου ἡ Εὔα Σικελιανοῦ κατώρθωσε νὰ ἀνυψώσῃ τὸν χόρον εἰς πρωτεύοντα καὶ κύριον πρόσωπον τοῦ δράματος. Διὰ τῆς βαθείας αἰσθητικῆς μορφώσεως καὶ ἀρχαιολογικῆς της καταρτίσεως, ἐσχεδίασε καὶ ὕφανεν ἡ ἰδία τὰς ἀμφιέσεις τοῦ χοροῦ ἐκ βαρυτίμων μεταξωτῶν χιτώνων, κοσμημένων διὰ κεντημάτων κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, ἡ ὅλη δὲ δρᾶσις τοῦ πολυπροσώπου χοροῦ, αἱ κινήσεις, αἱ στάσεις καὶ ἡ ὄρχησίς του συνηρμονίσθησαν πρὸς τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ δράματος ὡς ἔκφρασις καὶ ὡς συντονισμὸς πρὸς αὐτό, καὶ ἐξετελέσθησαν συμφώνως πρὸς τὰς στάσεις τῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἀναγλύφων, ἀγαλμάτων καὶ ἀγγειογραφιῶν. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τοῦ 1930 ἐπανελήφθησαν αἱ συνεννοήσεις τῆς δελφικῆς ἑνώσεως καὶ τῆς συστάσεως δελφικοῦ πανεπιστημίου ἀνωτέρων ἠθικῶν, ἀνθρωπιστικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν σπουδῶν. Τελευταίως ἀνήγγειλε σχέδιον συστάσεως γεωργικοῦ ἰνστιτούτου ἐν Δελφοῖς.

Ἡ ποίησις τοῦ Σικελιανοῦ εἶναι αὐτόνομος καὶ ἐξαιρετικὴ εἰς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Τὴν ρωμαντικὴν καὶ συμβολικὴν διάθεσιν, ἥτις κυριαρχεῖ εἰς τὴν πρώτην του ποιητικὴν παραγωγὴν μὲ τὸν «Ἀλαφροΐσκιωτον», τὸν διονυσιακὸν ὀπτασιαστήν, ὅπως τὸν ἐφαντάσθη ἡ λαϊκὴ μυθολογία καὶ τὸν καθιέρωσεν εἰς τύπον ἐρευνητικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν ὁ Σολωμὸς (Ἐλευθ. πολιορκ. Γ'), συμφύρεται καὶ συμπληρώνεται ἀργότερον ἀπὸ τὴν ἀρχαιολατρείαν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐνόρασιν, ἥτις ἐξικνεῖται εἰς καλλιτεχνικὴν ἔκστασιν, εἰς ἓν εἶδος ὀργιασμοῦ, ὅστις ἐμφανίζεται εἰς τὰς προλυρικὰς τῆς τέχνης μορφάς. Ἡ θρησκευτικότης αὕτη τῆς διαθέσεως ἐμφανίζεται εἰς τὴν μυθοκρατίαν τοῦ ἔργου του, καθ' ἣν ὁ μῦθος προσφέρεται ὡς βίωμα καὶ ὡς ἀρχὴ ζῶσα καὶ διέπουσα τὴν ἀνθρωπίνην μοῖραν. Οὗτος ἀποτελεῖ τὸν συνηθέστερον τόπον τῆς ποιήσεώς του. Αἱ θρησκευτικαὶ μορφαὶ τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὰς καλλιτεχνικὰς των ἐμφανίσεις, τὸ καλλιτεχνικὸν καὶ δυναμικὸν περιεχόμενόν της, ἡ λαϊκὴ μυθολογία, ἡ φύσις ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ λαϊκὴ ζωὴ εἰς τὴν ἁπλότητα καὶ τὸ ἐσώτερον νόημά της, ἀποτελοῦν τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰ θέματα τῆς ποιήσεως τοῦ Σικελιανοῦ. Εἰς τὴν μορφικὴν πραγμάτωσίν της ἡ ποίησίς του ἔχει τὰς ἀναζητήσεις εἰς τρόπους καὶ μέσα ἐκφραστικὰ τῶν Γάλλων συμβολιστῶν, τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἔκφρασιν. Ἐπικρατεῖ ὁ ἴαμβος καὶ σπανίως ὁ ἀνάπαιστος εἰς δεκαπεντασυλλάβους καὶ ἑνδεκασυλλάβους ποικιλοκαταλήκτους, ἡ δὲ ὁμοιοκαταληξία εἶναι ἀσυνήθης καὶ ὑπάρχουσα οὐχὶ αὐστηρά. Μετρικὰ σχήματα καὶ μορφὰς δὲν χρησιμοποιεῖ· ἡ ποίησίς του ἐκφράζεται εἰς πολυμερεῖς καὶ μεγάλας συνθέσεις, αἱ ὁποῖαι διατέμνονται καὶ διακρίνονται κατὰ ἰδεολογικοὺς σταθμούς. Εἰς ταύτην καταφαίνεται πάντοτε ἡ προσπάθεια τῆς ἀνόδου εἰς αἰσθητικὸν ὕψος καὶ ἡ τάσις τῆς ἀφαιρέσεως, καὶ παρὰ τὴν ζωηρότητα καὶ βαθύτητα τῆς συλλήψεως, πρὸς ἣν σύνδρομος εἶναι καὶ ἡ γλῶσσα, πλουσία εἰς ἐκφραστικότητα καὶ ἥτις ἐκδηλοῦται εἰς εὑρηματικὰς καὶ πολλάκις πρωτεϊκὰς παρομοιώσεις καὶ μεταφοράς, γίνεται ἡ ποίησίς του πολλάκις δυσπαρακολούθητος καὶ δυσσύλληπτος εἰς τὸ βαθύτερον νόημά της.
Γ. Μ. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

Σικελίδης. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται παρὰ Θεοκρίτῳ (Ζ, 40) Ἀσκληπιάδης ὁ ἐπιγραμματοποιός, ἄγνωστον ἕνεκα τίνος λογου.
Α. Θ. Σ.

Σικελικὸν *πέλαγος* (Siculum mare) *['Αρχ. Γεωγρ.]* Ὀνομασία ἥτις ἐδίδετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων εἰς τὴν θάλασσαν ἥτις ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Σικελίας μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου.
Σ. Ε. Λ.

σικελικός, *—ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σικελίαν, ὁ τῆς Σικελίας: «σικελικαὶ πόλεις».

— **Σικελικοὶ** *ἑσπερινοί*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωσταὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ αἱ σφαγαὶ τῶν Γάλλων, αἵτινες ἔλαβον χώραν ἐν Σικελίᾳ ἀπὸ τῆς 31 Μαρτίου μέχρι τῆς 28 Ἀπριλίου τοῦ 1282. Μετὰ τὴν ἀπόσπασιν τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ οἴκου τῶν Σουηβῶν, Κάρολος ὁ Ἀνδηγαυϊκὸς ἤρχισε προπαρασκευαζόμενος, ὅπως χρησιμοποιήσῃ ταύτην ὡς βάσιν τῶν ἐπιχειρήσεών του πρὸς κατάκτησιν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ φόροι ὅμως τοὺς ὁποίους ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβάλῃ πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του, τὰ σφάλματα καὶ αἱ ἀδεξιότητες τῶν διοικητῶν τοὺς ὁποίους εἶχε χρησιμοποιήσει καὶ αἱ πολλαὶ ἐλαφρότητες καὶ ἀνηθικότητες τὰς ὁποίας διέπραττον οἱ στρατιῶται του προεκάλεσαν μεγάλας δυσαρεσκείας μεταξὺ τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ τῆς Σικελίας. Εἷς τῶν ὀπαδῶν τοῦ οἴκου τῶν Σουηβῶν, ὁ Ἰωάννης Προκίδας, ἐργασθεὶς μετὰ πολλῆς δραστηριότητος καὶ ἀποτελεσματικότητος, παρεσκεύασε τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν, ἥτις ὅμως ἐξερράγη κατόπιν τυχαίου ἐπεισοδίου. Τὸ ἐπεισόδιον προεκλήθη ἐκ τῆς θρασύτητος νεαροῦ Γάλλου στρατιώτου ὀνόματι Ντρουέ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιτεθῆ ἐναντίον κόρης τοῦ Παλέρμου κατὰ τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα, καθ' ἣν ὥραν ὁ λαὸς μετέβαινεν ὅπως ἀκούσῃ τὸν ἑσπερινὸν εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ ἐπίθεσις ἐκείνη ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἐκσπάσῃ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν Γάλλων καὶ νὰ ἀρχίσουν αἱ σφαγαὶ αὐτῶν, αἵτινες ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς 31 Μαρτίου διήρκεσαν μέχρι τῆς 28 Ἀπριλίου, ἐπεκταθεῖσαι ἐκ τοῦ Παλέρμου εἰς ὁλόκληρον τὴν Σικελίαν. Δύο μόνον Γάλλοι, καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον, κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν τὴν σφαγήν: ὁ Φίλιππος ντὲ Σκαλάμπρ, ὁ γενάρχης τῶν βαρώνων τοῦ Σερραβάλλε, καὶ ὁ Γουλιέλμος ντὲ Πορσελλέ, διοικητὴς τοῦ Καλαταφίμι, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Παλερμιτᾶνοι λόγῳ τῶν συμπαθειῶν τῶν ὁποίων ἀπέλαυε, συνεπείᾳ τῆς εὐθύτητός του καὶ τῆς ἱκανότητός του, ἐπέτρεψαν ν' ἀναχωρήσῃ μεθ' ὅλων τῶν τιμῶν εἰς τὴν Προβηγκίαν. Ἐπίσης, ἡ μικρὰ φρουρὰ τῆς Σπιρλίγκα, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς νήσου, τῆς ὁποίας εἶχον φεισθῆ οἱ κάτοικοι, κατώρθωσε νὰ σωθῇ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπολιορκήθη ἐπί τινα καιρόν. Αἱ σφαγαὶ αὗται κατέστησαν ἔκτοτε παροιμιώδεις, πολλοὶ δὲ λογοτέχναι καὶ καλλιτέχναι τὰς ἐξέλεξαν ὡς θέμα τῶν ἔργων των.
Μ. Δ. Β.

Σικελικὸς *πορθμὸς ['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Μεσσήνης πορθμός*.

Σικέλιος *βαθμὶς* (Sicilien, Sizilian) *[Γεωλογ.]*. Ἡ νεωτέρα ἐκ τῶν δύο βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιῃρεῖτο ἡ παλαιοτεταρτογενὴς ὑποδιάπλασις τῆς τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πρώτην περίοδον παγετώνων. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γάλλου γεωλόγου Deperet. Κατ' ἄλλους γεωλόγους ἡ βαθμὶς αὕτη κατατάσσεται εἰς τὴν πλειόκαινον ὑποδιάπλασιν τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Ἐν Ἑλλάδι στρώματα τῆς βαθμῖδος ταύτης καθωρίσθησαν εἰς τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς Πελοποννήσου. Εἶναι χαλικοπαγῆ, ἐν μέρει ἀποτεθειμένα ἐντὸς ὑδάτων θαλασσίων καὶ περικλείουν πληθὺν ὀστρέων ἀπολιθωμένων.
Γ. Κ. Γ.

Σικελιώτης (ὁ), θηλ. *—ῶτις, —ιδος*· ὁ Ἕλλην κάτοικος τῆς Σικελίας, ὁ ἐκ τῆς Σικελίας καταγόμενος Ἕλλην, ἀντιδιαστέλλεται τοῦ *Σικελὸς* (βλ. λ.).

Σικελιώτης, ***Γεώργιος***· βλ. λ. *Γεώργιος ἐπίσκοπος Συρακουσῶν* (τ. Η', σ. 315 α').

Digitized by Google

—Σικελιώτης, ἢ ***Σικελὸς Ἰωάννης***, ὁ ἐπιλεγόμενος ***Δοξαπατρῆς***. Εἷς τῶν ἀξιολογωτέρων Βυζαντινῶν ἀντιπροσώπων τῆς σχολικῆς ῥητορικῆς, ἀκμάσας ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ἦτο ἐνδεὴς μοναχός, τὸν ὁποῖον παρεγνώρισαν οἵ τε ἄρχοντες καὶ ὁ λαὸς καί, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, δὲν ἐνεθάρρυνον εἰς φιλολογικὴν δρᾶσιν. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Πρόλογος καὶ ῥητορικαὶ ὁμιλίαι εἰς τὰ ἐν τοῖς σχολείοις διδασκόμενα προγυμνάσματα τοῦ Ἀφθονίου», ὑπομνήματα εἰς τὰ τοῦ Ἑρμογένους ἔργα («Περὶ στάσεων», «Περὶ εὑρέσεως» καὶ «Περὶ ἰδεῶν»), ἐκδοθέντα ὑπὸ I. Bekker ἐν «Analecta Graeca» (τόμ. Γ', σ. 1454—1457) κ.ἄ. Τ. Ε. Ε.

Σικελὸς (ὁ), θηλ. —ή· ὁ αὐτόχθων κάτοικος τῆς Σικελίας, ὁ μὴ Ἕλλην, ἀντιδιαστέλλεται τοῦ *Σικελιώτης*.

Σικελὸς *Φλᾶκκος* (Siculus Flaccus). Ρωμαῖος γεωμέτρης τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος. Ἔγραψε: «De condicionibus agrorum», δημοσιευθὲν ἐν τῷ «Corpus agrimensorum Romanorum» τοῦ Thulin (I, 1, 98—130). Π. Ν. Π.

Σικελοῦ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ μονὴ ἐν Ἄθῳ, ἀναφερομένη κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον. Β. Λ. Κ.

σίκερα (τά). Ἀλκοολοῦχον μεθυστικὸν ποτόν, λαμβανόμενον ἐξ ἀμυλούχων πρώτων ὑλῶν (σίτου, κριθῆς κλπ.) καὶ εὔχρηστον εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑβραίους καὶ ἄλλους σημιτικοὺς λαούς. Σ. Γ.

Σίκερις *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. ***Σίκορις***.

σίκι (τό)· τὸ ὀστοῦν ἀστράγαλος.

Σίκια (οἱ) (Ssikia). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἐξηπλωμένη παρὰ τὸν ποταμὸν Ρίο Μίκο. Θ. Χ. Σ.

Σι-Κιάνγκ (Sikiang ἢ Hsi-Kiang=δυτικὸν ῥεῦμα) *[Γεωγρ.]*. Ὁ μέγιστος τῶν ποταμῶν τῆς Νοτίου Κίνας, μήκους 1.600 χλμ., ἀρδεύων ἔκτασιν 400.000 τ. χλμ. Πηγάζων εἰς Γιουνὰν ῥέει πρὸς Α. καὶ προσλαμβάνει παρὰ τὸ Βουτσοῦ τὸν ποταμὸν Κουέϊκιανγκ. Παρὰ τὸ Σανσούϊ ἑνοῦται μετὰ τοῦ Πεκιάνγκ. Ὁ κύριος αὐτοῦ βραχίων κάμπτεται πρὸς Ν. καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ Μακάο. Εἶναι πλωτὸς δι' ἀτμόπλοια μέχρι τοῦ Βουτσοῦ. Θ. Κ.

σικιγκία (ἡ) (Sickingia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ῥουβιοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

σικιμικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Ὑδραρωματικὸν ὀξὺ τοῦ τύπου

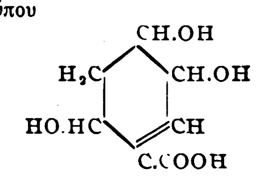

ἀνευρεθὲν εἰς τοὺς καρποὺς θέλκτρου τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ εἰς τὰ γνήσια σινικὰ σπέρματα ἀνίσου τοῦ ἀστεροειδοῦς καὶ θέλκτρου τοῦ ἀνισόδμου. Εἶναι σῶμα στερεόν, τηκόμενον εἰς 184°. Σ. Γ.

σικιμόλη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*· βλ. *σαφρόλη*.

«Σι-Κίνγκ» (Chi-King = βιβλίον τῶν ᾀσμάτων). Ἓν τῶν πέντε κανονικῶν βιβλίων τῶν Σινῶν, περιέχον συλλογὴν ποιημάτων ἀποδιδομένων εἰς τὸν Κομφούκιον. Διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον περιλαμβάνει τὰ πανάρχαια λαϊκὰ ᾄσματα, τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ᾠδάς, σατίρας καὶ ἱερὰ ᾄσματα, καὶ τὸ τέταρτον λειτουργικοὺς ὕμνους. Γ. Ι. Β.

Σίκινγκεν (Sikingen), ***Φραγκῖσκος***· βλ. *Σίκκινγκεν*.

Σικίνιος (Sicinius). Γένος πληβείων ἐν Ῥώμῃ, συνδεόμενον στενῶς μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς δημαρχίας. Κυριώτεροι ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς:

— 1) ***Γναῖος***. Διετέλεσεν ἀγορανόμος (185), πραίτωρ διοικητὴς τῆς Σαρδηνίας (183), τρίαρχος ἱδρυτὴς τῆς ἐν Τυρρηνίᾳ ἀποικίας Λούνας (177) καὶ πραίτωρ (173).

— 2) ***Βελ(λ)οῦτος-Γάϊος***. Εἷς ἐκ τῶν πρώτων τεσσάρων ἐν Ῥώμῃ δημάρχων (471 π. Χ.).

— 3) ***Δεντᾶτος-Λεύκιος***. Ρωμαῖος ἑκατόνταρχος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, ἐπικαλούμενος *Ρωμαῖος Ἀχιλλεύς*. Μετέσχεν 120 μαχῶν, ἠξιώθη 3 θριάμβων, ἔλαβε 45 τραύματα καὶ ἐφόνευσεν ἐν μονομαχίᾳ 8 ἐχθρούς. Εἶναι ὁ θρυλικὸς δήμαρχος τοῦ 454 π. Χ., ἐλθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν ὕπατον Ρωμίλιον καὶ μετασχὼν τῆς κατὰ τὸ 450 π. Χ. στάσεως τῶν πληβείων, καθ' ἣν καὶ ἐδολοφονήθη. Π. Ν. Π.

Σίκινος *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ νομοῦ Κυκλάδων, κειμένη μεταξὺ Φολεγάνδρου καὶ Ἴου (πλάτ. 36° 40' Β., μῆκ. 25° 09'). Ἐμβαδὸν 39.44 τετραγ. χλμ., περίπλους 17 μίλια. Νησῖδες ἐγγύτατα πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ ἐπὶ τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τῆς νήσου εἶναι αἱ: *Βωλάδα*, *Ἅγιος Γεώργιος* καὶ *Καρδιώτισσα* (ἡ ἀρχαία *Λάγουσα*), ΝΔ. δὲ ὁ *Καλόγερος*, ὅστις γειτνιάζει πρὸς ἄλλους μικροὺς ἐναλίους βράχους, ὧν ὁ μεγαλύτερος ὀνομάζεται *Κάραβος*. Ἀπέχει δ' ἡ Σίκινος 10 μὲν μίλια τῆς Ἴου, 14 τῆς Φολεγάνδρου καὶ 102 τοῦ Πειραιῶς. Κυριώτερα ὄρη αὐτῆς εἶναι ὁ ἐν τῷ μέσῳ τῆς νήσου εἰς ὕψος 600 περίπου μέτρων αἰρόμενος *Τροῦλλος*, ὁ *Ἅγιος Μάμας* (526 μ.), ἡ *Ἁγία Μαρίνα* (451 μ.), τὸ *Ψηλὸ Ποτάμι* (450 μ.) καὶ τὸ *Φρούδι τοῦ Μοναστηριοῦ* (350 μ.), ἐφ' οὗ ἡ μονὴ τῆς *Χρυσοπηγῆς*. Λιμένα ἡ νῆσος δὲν ἔχει καὶ μόνον ὀλίγοι ὅρμοι εὕρηνται ἐν αὐτῇ, πρὸς οὓς δύνανται μικρὰ πλοῖα νὰ καταφεύγωσιν ἀναλόγως τῶν πνεόντων ἀνέμων. Ὁ κυριώτερος ἐξ αὐτῶν, χρησιμεύων καὶ ὡς ἐπίνειον τῆς Σικίνου, εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς ἐπισφαλὴς ὅρμος, ὅστις κοινῶς λέγεται *Ἀλοπρόνια* καὶ ἐπισήμως ὠνομάσθη *Ἄνω Πρόνοια*. Εἶναι δ' ὁ ὅρμος οὗτος ὁ ὑπὸ τῶν περιηγητῶν ἀναφερόμενος *Σὰν Μπουρνιᾶς*, οὕτω κληθεὶς ἐκ τοῦ Γάλλου ἱεραποστόλου Ἰακώβου Μπουρνιών, ὅστις, κάτοχος καὶ ἰατρικῶν γνώσεων, συχνάκις ἐπεσκέπτετο μεταξὺ ἄλλων νήσων καὶ τὴν Σίκινον. Σπήλαια ἐν τῇ νήσῳ, ἐν οἷς διαιτῶνται πληθώρα ἀγρίων περιστερῶν, εἶναι ἡ *Μαύρη Σπηλιὰ* πρὸς Β., οἱ *Δρακοσπηλιές*, τέσσαρες τὸν ἀριθμόν, καὶ τὸ *Δρακόφρυδο*. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ πηγαί τινες ῥεόντων ὑδάτων, πολλαχοῦ δὲ φρέατα καὶ δεξαμεναί, ἐξ ὧν ὑδρεύονται οἱ κάτοικοι.

Ἡ κωμόπολις *Κάστρον* ἐγείρεται ἐπὶ λόφου εἰς ὕψος 275 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς νήσου καὶ εἰς ἀπόστασιν ὥρας περίπου ἀπὸ τοῦ ὅρμου τῆς Ἀλοπρόνιας, ὅστις εἶναι τὸ ἐπίνειον αὐτῆς. Λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Σικίνου σῴζονται ἱκανά, ὡς μέρη τειχῶν, δεξαμεναί, θεμέλια οἰκοδομημάτων, θραύσματα ἀγγείων κτλ. Σῴζεται δ' ἐν Σικίνῳ ἀρχαῖος δωρικὸς ναὸς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, διασωθεὶς ἀπὸ τῆς καταστροφῆς, διότι ἐνωρὶς μετεβλήθη εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἐστεγασμένην καὶ διὰ τρούλλου. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 10,40 μ., τὸ πλάτος 7,30, τὸ δὲ ὕψος τῶν κιόνων μετὰ τῶν κιονοκράνων καὶ τῆς βάσεως 4,90. Ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου σῴζονται λαμπραὶ ἁγιογραφίαι κρητικοβυζαντινῆς τέχνης τοῦ ἱερέως Ἀντωνίου τοῦ Σκορδίλη, ἔργα τοῦ 1697. Ἀξία λόγου εἶναι καὶ ἡ ἐν τῇ νήσῳ μονὴ τῆς Χρυσοπηγῆς μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἡ μονὴ ἦτο γυναικεία, διαλυθεῖσα τῷ 1834. Παρέχει ὄψιν φρουρίου, πολλάκις δὲ ἐχρησίμευσεν ὡς καταφύγιον κατὰ πειρατικὰς ἐπιδρομάς.

Πάντες οἱ κάτοικοι τῆς νήσου εἶναι ὀρθόδοξοι, καίτοι ἐπὶ φραγκοκρατίας καὶ τουρκοκρατίας εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν αὐτῇ ἱκανοὶ τοῦ δυτικοῦ δόγματος, ἰδίᾳ πειραταί, ταχέως ἀφομοιωθέντες θρησκευτικῶς πρὸς τοὺς ἐπιχωρίους. Τὰ πάνδεινα δ' ὑφίστατο ἡ Σίκινος ὑπὸ τῶν λυμαινομένων τὸ Αἰγαῖον πειρατῶν, διὸ καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἦτο, ὡς ἀναφέρεται, ἐγκαταλελειμμένη εἰς ἀετοὺς καὶ ἀγρίους ὄνους. Περὶ τὸ 1700 πλεῖστοι Γάλλοι πειραταὶ εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ καὶ νυμφευθῆ μάλιστα ἐν αὐτῇ. Ἐν ἔτει 1774 ὑπέστη ἐπίθεσιν πειρατῶν, οἱ ὁποῖοι διήρπασαν τὰς οἰκίας καὶ ἐπροξένησαν εἰς τοὺς κατοίκους ἀνεκδιήγητα κακά, διὸ μετά τινα χρόνον τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Γάλλον πρεσβευτὴν Σουαζὲλ-Γουφιέ, μεταβάντα πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς νήσου, οἱ κάτοικοι ἔνοπλοι ἠμπόδισαν νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ κάστρον των, ἐκλαβόντες αὐτὸν ὡς πειρατήν.

Ἡ Σίκινος, ὑπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὴν Σίφνον ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, διετέλεσε πατριαρχικὴ ἐξαρχία ἀπὸ τοῦ 1537 μέχρι τοῦ 1646, ὅτε ἀπετέλεσε μέρος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου. Σήμερον ὑπάγεται ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Σύρου. Τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος γίνεται μνεία τοῦ ἐκ Σικίνου ἱεροδιακόνου Νικηφόρου Ἰωάννου Ραγουζῆ, ὅστις, τῷ 1785 ἐξέδωκε τὸν «Ἀντίπαπαν» Ἀθανασίου τοῦ Παρίου.

Ὁ Τουρνεφὸρ σημειώνει τῷ 1700 ὅτι ἡ κώμη τῆς νήσου, νοῶν προδήλως μόνον τὸ κάστρον, περιελάμβανε 200 κατοίκους. Μετὰ ἑβδομηκονταετίαν ὁ Πὰσ βὰν Κρῖνεν γράφει ὅτι ἡ ὅλη νῆσος εἶχεν 700 κατοίκους. Τῷ 1853 περιελάμβανεν 979 ψυχάς. Σήμερον ἡ Σίκινος ἀριθμεῖ 649 κατοίκους καὶ σχεδὸν διπλασίους δημότας, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποδημοῦντας. Διαιρεῖται δὲ εἰς δύο κοινότητας, τὴν τοῦ *Κάστρου* (κάτ. 268) καὶ τὴν τοῦ *Βουνίου* (κάτ. 382). Παράγει οἶνον, σῖτον, κριθὴν καὶ ἐξαίρετον μέλι. Ἡ συγκοινωνία τῆς νήσου μετὰ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐκτελεῖται δι' ἀτμοπλοίου ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος καὶ ἐκτάκτως δι' ἄλλων μικροτέρων πλοίων βενζινοκινήτων. Ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ἀλιμένου τῆς νήσου ἡ ναυτιλία καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία σοβαρῶς δυσχεραίνεται. Ὁ κάτοικος *Σικινιώτης*, *—ισσα* καὶ ἐπίθετον *σικινιώτικος*. Δ. Π. Π.

—*[Γεωλογ.]* **Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς *Σικίνου* συμμετέχουσι μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι καὶ μάρμαρα. Κοιτάσματα σμύριδος, μὴ τυχόντα ἐκμεταλλεύσεως, εὑρέθησαν ἐπίσης ἐν αὐτῇ.** Γ. Κ. Γ.

— *['Ιστορ.]* Ἡ ***Σίκινος*** ἐκλήθη οὕτως ἀπὸ τοῦ Σικίνου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Λήμνου Θόαντος, ἐγγόνου δὲ τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Ἀριάδνης. Τὸν Θόαντα ἔθεσεν ἡ θυγάτηρ του Ὑψιπύλη ἐντὸς λάρνακος καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὴν σφαγήν, ἣν ἐπεχείρησαν αἱ Λήμνιαι γυναῖκες κατὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ πατέρων των, ἀλλ' ἡ λάρναξ παρασυρομένη ὑπὸ τῶν κυμάτων ἤχθη μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Σικίνου, ἔνθα ἁλιεῖς εὑρόντες αὐτὴν ἔσωσαν τὸν Θόαντα, ὅστις νυμφευθεὶς τὴν ἐπιχώριον νύμφην Νηΐδα ἐγέννησεν ἐκ ταύτης τὸν Σίκινον, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα τῆς νήσου. Κατὰ τὸν Πλίνιον καὶ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ἡ Σίκινος ἐκαλεῖτο ἀρχαιότερον *Οἰνόη*. Τὸ σημερινὸν ὄνομά της διετήρησεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀναλλοίωτον. Οἱ Φράγκοι μόνον διέφθειραν αὐτὴν κατὰ παρετυμολογίαν εἰς *Σύκανδρον*. Οὕτως ὀνομάζει αὐτὴν ὁ ἀρχαιότερος τῶν περιηγητῶν, ὁ Φλωρεντῖνος ἱερεὺς Χριστόφορος Βουονδελμόντης, περιηγηθεὶς τὰς νήσους τῷ 1422, λέγων ὅτι ἡ νῆσος χρεωστεῖ τὸ ὄνομά της τοῦτο εἰς τὴν πληθώραν τῶν ἐν αὐτῇ παραγομένων σύκων. Σύκανδρον ὀνομάζουσι τὴν Σίκινον καὶ ὁ Porcachi τῷ 1572, ὁ Boschini τῷ 1651, ὁ Piacenza τῷ 1688, ὁ Pasch van Krienen τῷ 1771 κ.ἄ. Ἐπίσης παλαιοί τινες γεωγραφικοὶ χάρται γράφουσιν αὐτὴν Zetine ἢ Setine καὶ Setin.

Τὴν Σίκινον φαίνεται ὅτι ἀπῴκισαν Ἴωνες, διαπεραιωθέντες πιθανῶς εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς Λήμνου. Ὡς ἐκ τούτου αἱ ἐν αὐτῇ ἐπιγραφαὶ εἶναι γεγραμμέναι εἰς ἰωνικὴν διάλεκτον, εὑρέθησαν ὅμως τελευταῖον ὀλίγαι τοιαῦται καὶ εἰς δωρικήν, ἐξ οὗ τεκμαιρόμεθα ὅτι ἡ νῆσος δὲν παρέμεινε πάντοτε ἰωνική. Ἐλατρεύετο δ' ἐν αὐτῇ ὁ Πύθιος Ἀπόλλων, ὁ Ἀγοραῖος Ἑρμῆς καὶ ὁ Σαβάζιος Διόνυσος. Εἰς τὰ σῳζόμενα νομίσματα τῆς νήσου, ἅτινα εἶναι πάντα χαλκᾶ τοῦ Γ' π.Χ. αἰῶνος, εὕρηνται αἱ ἐπιγραφαὶ σι ἢ σικι, οἱ ἀπεικονιζόμενοι δ' ἐπ' αὐτῶν τύποι εἶναι: μέλισσα καὶ ὄπισθεν σταφυλή, κεφαλὴ Ἀπόλλωνος καὶ ὄπισθεν μέλισσα, κριὸς ἢ σταφυλή, κεφαλὴ Ἑρμοῦ καὶ ὄπισθεν λύρα, κεφαλὴ Διονύσου καὶ ὄπισθεν σταφυλή.

Ἡ Σίκινος ἐπλήρωνε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τῷ 425 π.Χ. ὡς φόρον χιλίας ἀττικὰς δραχμάς. Ἐπὶ Ρωμαίων, καὶ δὴ ἐπὶ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ, ἐχρησίμευεν ὡς τόπος ἐξορίας. Ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἀπετέλεσε τῷ 1207 μέρος τοῦ δουκάτου τῆς Νάξου. Ἀνακαταληφθεῖσα μετὰ τὸ 1262 ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν διὰ τοῦ περιωνύμου Ἰταλοῦ τυχοδιώκτου Λικαρίου, ἐπανεκτήθη μετὰ βραχὺ ὑπὸ τοῦ ἱσπανικοῦ οἴκου Νταкορώνια (1307—1464). Τελευταῖον διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν τιμάριον τοῦ ἐκ Βονωνίας ὁρμωμένου εὐγενοῦς οἴκου τῶν Γοζαδίνων, ὁ ἐκ τοῦ οἴκου δὲ τούτου Ἀγγελέτος Γοζαδῖνος ἐδέσποζε, πλὴν τῆς Σικίνου, καὶ ἄλλων ἓξ νήσων, τῆς Σίφνου, τῆς Κύθνου, τῆς Κιμώλου, τῆς Πολυαίγου, τῆς Φολεγάνδρου καὶ τῆς Γυάρου, ἃς ὁ πάπας Παῦλος ὁ Ε' ἐχαρακτήριζεν ὡς προσκειμένας εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν. Διὸ καὶ προκειμένου νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ βενετικὸς στόλος, ὁ Παῦλος Ε' ἐξέδωκεν ἔκκλησιν πρὸς ἅπασαν τὴν χριστιανωσύνην, συνιστῶν ὅπως οἱ καταπλέοντες εἰς ταύτας τὰς νήσους Βενετοὶ φέρωνται καλῶς πρὸς τὸν μνησθέντα δυνάστην τῶν εἰρημένων νήσων, ἀδιάφορον ἐὰν οὗτος διετέλει φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι εἶχον γίνει κύριοι τῶν νήσων τούτων ἀπὸ τοῦ 1537, ὅτε ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσας κατέλαβε ταύτας. Ἐδέσποζον δ' οἱ Τοῦρκοι τῆς Σικίνου μέχρι τοῦ 1821. Κατὰ τὸν πρῶτον ἐν τούτοις ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1768 — 1774) ὑπετάγη καὶ αὕτη εἰς τοὺς Ρώσους καὶ παρέμεινεν ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ τετραετίαν (1770—1774), διοικουμένη ὑπὸ συνδίκων. Ἐπὶ τουρκοκρατίας διῳκεῖτο ὑπὸ βοεβόδα ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἦτο Ἕλλην, ἐνίοτε δὲ καὶ Φράγκος ἐκ τῶν γειτονικῶν νήσων, τυραννικώτερος καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, χρηματιζόμενος δ' ἀσυνειδήτως εἰς βάρος τῶν κατοίκων. Τῷ 1700, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον ὁ Τουρνεφόρ, ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ καὶ πρόξενος τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος ἦτο Μελιταῖος, πιθανώτατα παλαιὸς πειρατής. Τὸ ἐν Σικίνῳ γαλλικὸν προξενεῖον διετηρήθη ἐπὶ μακρόν, κατὰ τὰ τελευταῖα δ' ἔτη τῆς τουρκοκρατίας πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Σικίνῳ ἦτο ὁ Λουάκης Στάης, ὅστις τὴν 5 Νοεμβρίου 1823 ἐξελέγη πληρεξούσιος ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει. Ἐπλήρωνε δὲ φόρον εἰς τοὺς Τούρκους ἡ Σίκινος 850 γρόσια. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 διῳκεῖτο ὑπὸ δημογερόντων, ὑπήγετο δὲ διοικητικῶς εἰς τὸν ἀντέπαρχον Ἴου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Joseph Pitton de Tournefort*, **Relation d'un voyge du Levant (τ. Α', Amsterdam 1718, σ. 98 κ.ἑ.).—«Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος» (ἔτος 1831, σ. 587, καὶ ἔτος 1832, σ. 50 κ.ἑ.).—*Ἀνδρ. Κορδέλα*, Ἡ Ἑλλὰς ἐξεταζομένη γεωλογικῶς καὶ ὀρυκτολογικῶς (ἐν Ἀθήναις 1878, σ. 138.)—Πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς ἐν Ἀθήναις Β' τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως (τ. β', ἐν Ἀθήναις 1863, σ. 179 καὶ 299.)—*Afred Philippson*, Beiträge zur kenntnis der griechischen inselwelt (Gotha 1901, σ. 88 κ.ἑ.).—*L. Ross*, Ἀρχαιολογία τῆς νήσου Σικίνου, ἐν Ἀθήναις 1887 (Πρόγραμμα μαθημάτων τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν).—*Τοῦ***

Digitized by Google

αὐτοῦ, Reisen auf den Griechischen inseln (τ. Α΄ 1840 σ. 20—21, ἔνθα εἰκὼν τοῦ ἐν Σικίνῳ ναοῦ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος. καὶ σ. 149 κ.ἑ.). - *Τοῦ αὐτοῦ*, Ueber den Tempel des Apollo Pythius (Kunsbl. 1837, ἀρ. 103 καὶ Archäologische Aufsatze, τ. β΄, σ. 480).—*Reinganum*, Die sporaden insel Sikinos (ἐν Zeitschr. fur die Alterth., ἀρ. 86, 87 καὶ 8).—*G. Lampakis*, Mémoire sur les antiquités chrétiennes de la Grèce (Athènes 1902, σ. 7) (μετ' εἰκόνος τοῦ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν μεταβληθέντος ναοῦ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος).—Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Δελτ. Θ (1910), σ. 50.—*Δ. Δανασῆ*, Παροιμίαι τῆς νήσου Σικίνου, ἐν «Ἐφημερίδι Φιλομαθῶν» (ἔτος 1857, σ. 146).—*Δ. Πουλάκη*, Λεξικὸν τῆς Σικίνου, ὑποβληθὲν εἰς τὸν Ζωγράφειον διαγωνισμόν.—*Β. Μυστακίδου*, Ἡ νῆσος Σίκινος καὶ ἀνέκδοτον σιγίλλιον μονῆς ἐν αὐτῇ (περιοδικὸν «Παρνασσός», τ. Θ (1885), σ. 401 κ.ἑ.).—*Ζαφειρ. Δ. Γαβαλᾶ*. Ἡ νῆσος Σίκινος (ἐν Ἀθήναις 1931).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀνέκδοτον σιγίλλιον περὶ τοῦ ἐν Σικίνῳ ναοῦ τῆς Ἐπισκοπῆς (ἐν «Ἐπετηρίδι Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τ. Ζ΄ (1930), σ. 335 κ.ἑ.).—*Ἀντ. Κεραμοπούλλου*, Ἀρχαϊκὸν ἐπίγραμμα ἐν Σικίνῳ («Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», ἔτος 1931, σ. 457 κ.ἑ.).—*Fr. Hiller de Gaertringen*, Inscriptiones Cycladum (Berolini, MCMIII—MCMIX, σ. XXIII καὶ 11—13.). Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

—Σικίνου, τέως δῆμος— *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν ἓξ δήμων τῶν ἀποτελούντων πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ΄ τὴν ἐπαρχίαν Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Ἀπηρτίζετο ἀπὸ τὴν ὁμώνυμον κοινότητα, ἀριθμοῦσαν 656 κατοίκους.

σίκιν(ν)ις (ἡ) *['Αρχ.]*. Ὄρχησις σατυρική, ἐκτελουμένη ὑπὸ ᾀδόντων προσώπων (*σικιννιστῶν*) πρὸς λύραν ἢ αὐλόν, καλουμένη δ' οὕτω ἀπὸ Σικίννου τινὸς Κρητὸς ἢ βαρβάρου ἢ ἀπὸ τῆς Σικιννίδος νύμφης, ἀκολούθου τῆς Κυβέλης ἢ τῆς Δήμητρος κ.λ.π. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον πρῶτος ἐχόρευσεν αὐτὴν ὁ Θέρσιππος, κατὰ δὲ τὸν Εὐστάθιον ἐξετελεῖτο ἐν Φρυγίᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ Σαβαζίου Διός. Εἶχε, φαίνεται, τὰς κινήσεις βιαίας, ταχείας καὶ μεθ' ἁλμάτων ἐκτελουμένας, παραγομένου ἐν ταὐτῷ καὶ κρότου πολλοῦ. Π. Ν. Π.

Σίκιννις.
['Αγγειογραφία.]

Σίκιν(ν)ος. Πέρσης αἰχμάλωτος, δοῦλος καὶ παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀποσταλεὶς κρυφίως ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ξέρξην ἵνα ἀναγγείλῃ εἰς αὐτὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐσκέπτοντο νὰ φύγωσιν ἐκ Σαλαμῖνος. Ἐπίσης ἀπέστειλεν αὐτόν, μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ξέρξην νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναχώρησίν του, διότι οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσωσιν εἰς Ἑλλήσποντον ἵνα διαλύσωσι τὰς γεφύρας. Διὰ τὰς ὑπηρεσίας του ταύτας ἀντήμειψεν αὐτὸν ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ πλουσίων δώρων καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς πολίτης τῶν Θεσπιῶν. Α. Θ. Σ.

— **Σίκιν(ν)ος.** Ἐφευρέτης τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου μνημονευομένου χοροῦ *σίκιννις*. Α. Θ. Σ.

σικιστής (ὁ) (Sicistes) *[Ζῳολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *μυϊδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων μυῶν ἀπαντώντων εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν, τὴν Νορβηγίαν καὶ τὴν Σουηδίαν. Δ.Ν.Π.

Σικκαθόριον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Βαγράδα (Medjerda). Ἄγνωστος καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σίκκα Οὐενερία (Sicca Veneria) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἐν τῇ ἀνθυπατικῇ Νουμιδίᾳ, κειμένη ἐπὶ λόφου ὕψους 800 μέτρων, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ζευγιτανῆς, δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Βαγράδα. Ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν Ἀστάρτην - Ἀφροδίτην, ἀπὸ τοῦ ὁποίου βραδύτερον οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμασαν αὐτὴν Sicca Veneria. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Ἐλ-Κὲφ ἢ Ἐλ-Κὰφ (El-Kef ἢ El-Kaf) ἐν Τυνιδι, ὅπου σῴζονται ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

Σίκκιμ (Sikkim=νέος οἶκος, θιβετ. *Μέντσονγκ* =δρυζότοπος) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ πολιτεία τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τῶν Ἱμαλαΐων, μεταξὺ Θιβέτ, Μπουτάν, Νεπὰλ καὶ Νταρτζιλίνγκ, ἐμβαδοῦ 7.298 τ. χλμ. Κάτ. 81.721. Ἔχει ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν Γκανοῦ (7 715 μ.), ὑγρὸν κλῖμα καὶ τροπικὴν βλάστησιν. Κύριος ποταμὸς εἶναι ὁ *Τίστα*. Παράγει βάμβακα, σῖτον, κριθήν, ἀραβόσιτον, ὀρύζαν, τέϊον καὶ βανάνας. Ὑπάρχουν ἐν αὐτῇ 44 μοναστήρια μετὰ 1.200 μοναχῶν λαμᾶ. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ πόλις *Ταυλόνγκ*. Τὸ Σίκκιμ ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἀνάβασιν πρὸς τὸ Θιβέτ. Θ. Κ.

Σίκκινγκεν (Sickingen ἢ Sikingen), ***Φραγκῖσκος*** Γερμανὸς ἱππότης (1481—1523). Ἡγούμενος μισθοφόρων ὑπηρέτησε τὸν αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανὸν κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Βενετίας ἐκστρατείαν του, καὶ εἶτα διαφόρους μεγιστᾶνας. Τῷ 1517 ἐπολιόρκησε τὴν Βορματίαν (Worms), μετὰ ταῦτα παρέσχε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Γαλλίαν. Τῷ 1518 ἡγούμενος 16.000 πεζῶν καὶ 4.000 ἱππέων, ἠνάγκασε τὸν λανδγράβον τῆς Ἔσσης εἰς συνθηκολόγησιν, ἀλλὰ μετὰ ἓν ἔτος ἐβοήθησε τοῦτον ἵνα ἐκδιώξῃ τὸν Οὔλριχον τῆς Βυρτεμβέργης. Συναθροίσας εἶτα τοὺς μισθοφόρους του καὶ ἄλλα στρατεύματα, ἔφθασε πρὸ τῆς Φραγκφούρτης ἀναγκάσας τοὺς ἐκεῖ συνηγμένους ἐκλέκτορας νὰ ἀνακηρύξουν αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν Ε΄. Βραδύτερον ἵδρυσε σύνδεσμον εὐγενῶν τοῦ Ἄνω Ρήνου, στρεφόμενον ἐναντίον τῶν πριγκίπων. Ὀπαδὸς τοῦ Λουθήρου, ἐπετέθη κατὰ τῶν Τρεβήρων, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν. Ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων του ὑπεχώρησεν εἰς τὸν πύργον τοῦ Λάντστουλ, ὅπου ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν συνησπισμένων στρατευμάτων τῶν πριγκίπων Τρεβήρων, Μάϊντς, Παλατινάτου καὶ Ἔσσης. Πληγωθεὶς κατά τινα σύρραξιν ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος. Γ. Ι. Β.

Σίκλαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν πολλῶν φρουρίων τῆς Μακεδονίας, ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Σίκλι (Scicli) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Ραγκούζα, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Συρακουσῶν—Λικάτα, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ΝΔ. τῆς Μόντικα. Κάτ. 22.000. Κεῖται παρὰ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Κασμενῶν ἢ Σκιάθου. Παράγει οἶνον, ἔλαιον καὶ τυρόν. Μ. Δ. Β.

σίκλος (ὁ), ἡ *σίγλος* (λατιν. siclus) *[Νομισμ. - Μετρολ.]*. Ἑλληνικὴ μεταγραφὴ τοῦ σημιτικοῦ *σεκέλ*. Δι' αὐτοῦ ἀρχικῶς ἐδηλοῦτο ἡ μονὰς βάρους (ἴση πρὸς τὸ $^1/_{60}$ τῆς μανᾶ=μνᾶς), εἶτα ἐχρησιμοποιήθη ὁ ὅρος καὶ ὡς λογιστικὴ μονὰς πληρωμῶν, ἐπὶ δὲ τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἐν Περσίᾳ ἐκόπησαν καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦτο (βλ. λ. *δαρεικός*). Ὁ σίκλος διεδόθη τάχιστα εἰς τὰς φοινικικὰς καὶ ἑλληνικὰς πόλεις (καὶ ἐν Ἀθήναις ἔτι), κατὰ τοὺς μετέπειτα δὲ χρόνους ἐκόπη εἰς ποικίλα νέα βάρη καὶ τύπους. Ὁ ἰουδαϊκὸς σίκλος εἶχε σταθερὸν βάρος, ζυγίζων 14 25 γραμμ. καὶ φέρων τὰς ἐπιγραφὰς σεκὲλ Ἰζραὲλ καὶ διὰ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ χατζὶ ἀσεκέλ. Τοιοῦτος παρέμεινεν ἀπὸ Σίμωνος τοῦ Μακκαβαίου (143—135 π. Χ.) μέχρι τῶν ἰουδαϊκῶν ἐπαναστάσεων ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ, Τίτου καὶ Ἀδριανοῦ, λογιζόμενος παρ' Ἕλλησιν ἴσος πρὸς τὸ τετράδραχμον. Π. Ν. Π.

Σικόκου (Shikoku=τέσσαρες χῶραι) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μικροτέρα ἐκ τῶν τεσσάρων μεγάλων ἰαπωνικῶν νήσων (32°,7 καὶ 34°,4 Β. πλάτ. καὶ 132° καὶ 134°,8 Α. μῆκ.), ἐμβαδοῦ 18 768 τ. χλμ. μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν μικροτέρων νήσων. Κάτ. (1922) 3.174 042 Χωρίζεται ἀπὸ τῆς νήσου Χόντο διὰ τῆς Ἰαπωνικῆς θαλάσσης καὶ τῆς Κουσοῦ διὰ τοῦ πορθμοῦ Μπουγκο. Διαιρεῖται εἰς 4 νομούς. Θ. Κ.

Σίκορις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὁρμητικὸς ποταμὸς τῆς Ταρρακωνικῆς Ἰσπανίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν Πυρηναίων ὀρέων καὶ χωρίζων τοὺς Ἰλέργητας ἀπὸ τοὺς Ἰακκητανοὺς ἐκβάλλει παραρρέων τὴν Ἰλέρδαν (Λερίδα) εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἴβηρος, μετὰ ροῦν 257 χλμ. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Σέγρε* (Segre) ἐν Καταλωνίᾳ. Α. Θ. Σ.

Σικοσουϊλαξμίουτ (οἱ) (Sikosuilaxmiut). Φυλὴ Ἐσκιμώων τοῦ Καναδᾶ, κατοικοῦσα εἰς τὰ παραλιακὰ τμήματα τῆς νοτιοδυτικῆς Κουσεφλάνδης. Θ. Χ. Σ.

Σικουάνι (Sicuani) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Περοῦ, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Κάχις, εἰς ὕψος 3.522 μ. Κάτ. 12 000. Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα. Εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια κολοσσιαίου ναοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλείου τῶν Ἴνκας, ἰδιορρύθμου ἀρχιτεκτονικῆς. Θ. Κ.

Σικοῦβε (οἱ) (Sikube). Φυλὴ παπουανικὴ τῆς ἀγγλικῆς Νέας Γουϊνέας. Θ. Χ. Σ.

Σικουγιάνγκ (ἢ *Σαοτάο*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μαντζουρίας, ἀνατολικῶς τῆς Λιάο Γιάνγκ, παρὰ τὸν ποταμὸν Τσὶν Χό.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Διαρκοῦντος τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου, οἱ Ρῶσοι (μία ταξιαρχία πεζικοῦ, 5 πυροβολαρχίαι, ἓν σύνταγμα Κοζάκων, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Herschelman) κατεῖχον τὸν Ἰούλιον 1904 τὴν δυτικὴν τοῦ Σικουγιάνγκ (Σαοτάο) καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τσὶν Χὸ χαρακτηριστικὴν βραχώδη ράχιν, τὴν διήκουσαν ἀπὸ Β. πρὸς Ν., τὴν ἔχουσαν ὁμαλὰς κλιτῦς πρὸς Δ καὶ ἀποτομωτάτας πρὸς Α., τὸ δὲ πάντων κύριον ἐπικρατοῦσαν τοῦ κόμβου τῶν ὁδῶν πρὸς τὴν Λιάο Γιάνγκ καὶ πρὸς τὸ Πενσιχού. Ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη ρωσικὴ διακατοχὴ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος εἰς τὴν 12ην ἰαπωνικὴν μεραρχίαν, ὁ διοικητὴς τῆς 1ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς στρατηγὸς Κουρόκι διέταξε τὴν μεραρχίαν ταύτην, ὅπως τὴν 18ην Ἰουλίου 1904 ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς ἐν λόγῳ τοποθεσίας καὶ τὴν καταλάβῃ. Διεξήχθη τότε ἡ *μάχη Σικουγιάνγκ* 18 καὶ 19 Ἰουλίου 1904. Τὴν 18ην Ἰουλίου ἡ 12η ἰαπωνικὴ μεραρχία ἤρχισε τὴν προέλασίν της πρὸς τὴν ἐν τῷ σχήματι ἐμφαινομένην κατεύθυνσιν καὶ περὶ τὴν 18ην ὥραν εἶχεν ἀποκτηθῆ ἡ ἐπαφή. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, νομίσαντες οἱ Ἰάπωνες ὅτι διέκρινον ὑποχωρητικὴν κίνησιν τῶν Ρώσων, ἐπέσπευσαν τὴν προχώρησίν των, ἀδιαφορήσαντες περὶ παρασκευῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ο Ρῶσοι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἤρχισαν βάλλοντες σφοδρῶς κατὰ τῶν προχωρούντων Ἰαπώνων, ἐπενεγκόντες εἰς αὐτοὺς καταπληκτικὰς βλάβας καὶ ἐξαναγκάσαντες τέλος αὐτοὺς εἰς μικράν τινα ὑποχώρησιν. Τὴν νύκτα ὁ ἀγὼν διεκόπη, ἐπανελήφθη δὲ τὴν χαραυγὴν τῆς ἐπομένης, 19ης. Κατὰ τὴν νύκτα τὸ ἰαπωνικὸν πυροβολικὸν (ὀρειβατικὸν) προὐχώρησε καὶ ἐτάχθη ἐγγύτατα τῶν ρωσικῶν θέσεων. ἀπὸ τῆς χαραυγῆς δὲ τῆς 19ης Ἰουλίου ἤρχισε βάλλον κατὰ τῶν ρωσικῶν θέσεων. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ προχώρησις τοῦ πεζικοῦ ἦτο πολὺ δύσκολος.

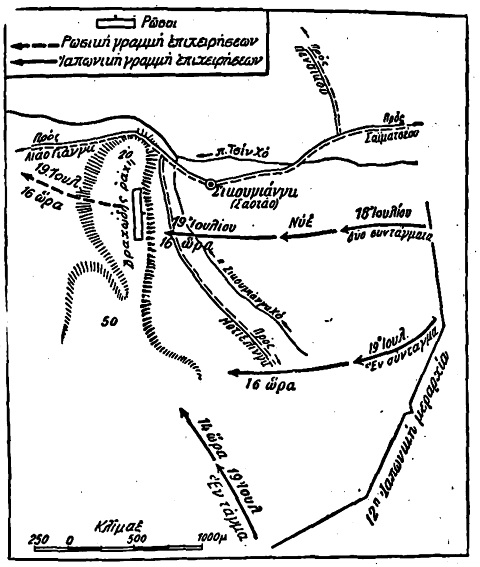

Μάχη Σικουγιάνγκ 18 καὶ 19 Ἰουλίου 1904.

Ἀντιληφθεὶς ὁ διοικητὴς τῆς ἰαπωνικῆς μεραρχίας ὅτι ἡ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις ἦτο ἀδύνατος, διέταξεν ἓν σύνταγμα καὶ ἓν τάγμα νὰ προχωρήσωσι νοτιώτερον καὶ νὰ ὑπερκεράσωσι τὸ δεξιὸν τῶν Ρώσων· μέχρις οὗ δ' ἐκτελεσθῇ ὁ ὑπερκερωτικὸς οὗτος ἑλιγμὸς ἐξετελεῖτο κατὰ μέτωπον ἀγὼν χρονίζων. Ὁ ἑλιγμὸς ἐπέτυχε πλήρως, διότι μόλις, περὶ τὴν 14ην ὥραν, ἀντελήφθησαν τοῦτον οἱ Ρῶσοι, ἤρχισαν ἀμέσως ἀποσυρόμενοι ἐκ τῶν θέσεών των, προκαλυφθέντες δι' ἑνὸς τάγματος μετὰ πυροβολικοῦ. Περὶ τὴν 16ην ὥραν οἱ Ρῶσοι εἶχον ἐκκενώσει ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ράχιν, καὶ περὶ τὴν 17ην ὥραν οἱ Ἰάπωνες εἶχον ἤδη ἐγκατασταθῆ ἐπ' αὐτῆς καὶ κατεδίωκον διὰ τοῦ πυρὸς τοὺς φεύγοντας Ρώσους. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σικουλήνσιοι (οἱ) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Σαρδηνίας, κατοικῶν μεταξὺ τῶν Σκαπιτανῶν καὶ Κορπικησίων πρὸς Β. καὶ τῶν Νεαπολιτῶν καὶ Οὐαλεντινῶν πρὸς Ν. Α. Θ. Σ.

Σίκουλοι (οἱ), ἢ ***Σικελοὶ*** *['Αρχ.]*. Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Ἰταλίας, λιγουρικῆς καταγωγῆς, ὅστις, ἐκδιωχθεὶς κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τῶν Ἀβοριγένων, κατέφυγεν εἰς τὴν Νότιον Ἰταλίαν καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου κατεστάθη κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα, ἐκδιώξας τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τῆς νήσου Σικανοὺς εἰς τὰ ΝΔ αὐτῆς. Βραδύτερον, ἐκτοπισθέντες ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, περιωρίσθησαν εἰς τὰ ὀρεινὰ τῆς χώρας.

Αἱ γενόμεναι ἀνασκαφαὶ τῶν νεκροπόλεων αὐτῶν παρέσχον σπουδαιοτάτας πληροφορίας ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ των κατὰ τὴν περίοδον τοῦ λίθου καὶ τὰς πρώτας ἐποχὰς τῶν μετάλλων. Α. Θ. Σ.

Σικουλῶται (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἰλλυρίας, γειτονεύων με τοὺς Δοκλεάτας καὶ κατοικῶν μεταξὺ τῶν Ναρησίων καὶ Σαρδιωτῶν πρὸς Β. καὶ τῶν Πιρουστῶν καὶ Σκιρτόνων πρὸς Ν., παρὰ τὴν Λίσσον (Ἀλεξ-Μακεδονίαν. Ἦσαν ἀπόγονοι τῶν ἐν Λίσσῳ (Ἀλεσίᾳ) ὑπὸ τῶν Συρακοσίων ἐγκατασταθέντων ἀποίκων, οἵτινες ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς παραλίας ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ἐσώτερον τῆς χώρας. Α. Θ. Σ.

Σικοῦν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις παράλιος τῆς Δαλματίας μεταξὺ Τραγουρίου (Traü) καὶ Σαλώνων (Salona). Εἶναι ὁ ἐν τῷ διαύλῳ Καστέλλι ὑφορμος καὶ πολίχνη Castello Stafileo ἢ Castelnuovo (πλάτ. 43° 33' Β., μῆκ. 16° 20' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2712: Zirona channel to Curzola). Σ. Ε. Λ.

Σικούριον *[Γεωγρ.]* βλ. λ. *Συκούριον*.

Σικοῦρτος, *Ἄνθιμος*. Σκευοφύλαξ τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος, ὅστις διὰ να πολεμήσῃ τὸν πατριάρχην Παΐσιον ἐβοήθησε τοὺς Ἀρμενίους νὰ ἀνακαταλάβωσι τὴν μεγάλην μονὴν τοῦ Ἁγίου

Digitized by Google

Ἰακώβου, τὴν ὁποίαν εἶχον καταλάβει οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ τῷ 1658. Δ. Σ. Μ.

Σικριάβα (οἱ) (Schikriaba). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τῆς Βραζιλίας, ἐξηπλωμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Τοκάντις καὶ Ρίο Ντὲ Σὰν Φραντζῖσκο. Οἱ Σικριάβα ὑπάγονται εἰς τὴν βορειοδυτικὴν ὁμάδα τῶν φυλῶν τῶν Γκές. Θ. Χ. Σ.

Σικσίκα (οἱ). Φυλὴ Ἐρυθροδέρμων Ἰνδῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (βλ. λ. *Μελανόποδες*).

σικύα (ἡ)· εἶδος κολοκυνθοειδοῦς καρποῦ· || ἰατρικὸν ἐργαλεῖον παρεμφεροῦς σχήματος, δι' οὗ κατορθοῦται ἔπαρσις τοῦ δέρματος καὶ τοπικὴ συμφόρησις, κοιν. *βεντούζα*· || αὐτὴ ἡ ἐπιτυγχανομένη ἔπαρσις τοῦ δέρματος: «πῆρα βεντοῦζες μὲ ποτήρι».

— *[Ἰατρ.]* Ἡ *σικύα* εἶναι μέσον ἐπισπαστικόν, ἐνεργούμενον τῇ βοηθείᾳ μικρῶν ὑελίνων δοχείων, ἐν σχήματι κώδωνος, μὲ παχέα καὶ στρογγύλα χείλη, ἢ κοινῶν ποτηρίων, ἐφαρμοζομένων ἐπὶ τοῦ δέρματος δυνάμει τῆς ἐν αὐτοῖς διὰ φλογὸς οἰνοπνεύματος δημιουργουμένης ἀραιώσεως τοῦ ἀέρος. Εἶναι ἡ κοινῶς καλουμένη *βεντοῦζα* (ventouse), ἐν μεγίστῃ οὖσα χρήσει κατά τε τὴν νοσοκομειακὴν καὶ τὴν οἰκιακὴν νοσηλευτικήν. Αἱ σικύαι διακρίνονται εἰς *κούφας* ἢ *ξηρὰς* καὶ εἰς *αἱματηράς*. Κοῦφαι λέγονται, ὅταν δι' αὐτῶν σκοπῶμεν νὰ προκαλέσωμεν ἁπλῆν ἐπίσπασιν, συνέλκοντες τὸ αἷμα ἐντὸς τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος. Πρὸς τοῦτο φέρομεν τὸ κοῖλον τοῦ ποτηρίου ἄνωθεν φλογὸς οἰνοπνεύματος καὶ ἀραιοῦμεν τὸν ἐν αὐτῷ ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα· ἢ μᾶλλον εἰς τὸ ἄκρον περόνης περιτυλίσσομεν τεμάχιον βάμβακος, ὅπερ, διάβροχον ἐξ οἰνοπνεύματος, ἀνάπτομεν καὶ εἰσάγομεν ἐντὸς τοῦ ποτηρίου. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἐπιθέτομεν τὸ ποτήριον ἐπὶ τοῦ δέρματος, πιέζοντες ἐλαφρῶς ἐπί τινας στιγμάς. Χάρις εἰς τὴν ἀραίωσιν τοῦ ἀέρος, τὸ δέρμα ἀναρροφεῖται πρὸς τὸ κενὸν τοῦ ποτηρίου, καθιστάμενον ἐρυθρὸν ἐκ τῆς συνορμήσεως τοῦ αἵματος κατὰ τὴν χώραν ταύτην. Τὸ ποτήριον παραμένει προσκεκολλημένον ἐπὶ 5—10 λεπτά, ἀποσπᾶται δέ, ἑλκόμενον πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν πλευρῶν ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἄλλης πιέζεται διὰ τοῦ δακτύλου τὸ δέρμα, ἵνα εἰσέλθῃ ἀὴρ εἰς τὸ ποτήριον. Ὁ τρόπος δι' ἀναπτομένου βάμβακος εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποτηρίου εἶναι ἐπικίνδυνος, δυνάμενος νὰ προκαλέσῃ ἐγκαύματα. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος ἐφαρμογῆς κούφης σικύας. Κομβίον ἢ μικρὸν νόμισμα περιτυλίσσεται δι' ὑφάσματος περιδενομένου, οὕτως ὥστε νὰ σχηματισθῇ εἶδος θρυαλλίδος. Ταύτην ἐμβρέχομεν εἰς κοινὸν ἔλαιον, ἀνάπτομεν καὶ τίθεμεν ἐπὶ τοῦ δέρματος, καλύπτοντες εἶτα διὰ τοῦ ποτηρίου. Ἐντὸς στιγμῶν τινων ἡ καῦσις τοῦ ὀξυγόνου προκαλεῖ ἀραίωσιν τοῦ ἀέρος καὶ σβέσιν τῆς φλογός, ἡ σικύα δ' ἐφαρμόζεται καλῶς. Αἱ σικύαι λέγονται αἱματηραί, ὅταν δι' αὐτῶν σκοπῶμεν νὰ προκαλέσωμεν ἁπλῆν ἀφαίμαξιν ἐπὶ χώρας ἤδη ὑποστάσης συμφόρησιν. Πρὸς τοῦτο ἐφαρμόζομεν προηγουμένως ξηρὰν σικύαν, μετὰ δὲ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ποτηρίου ἐνεργοῦμεν ἐπὶ τοῦ δέρματος διὰ ξυραφίου ἢ εἰδικοῦ σκαριφιστῆρος ἱκανῶς ἀπεστειρωμένου ἐντομὰς ἢ σκαριφισμοὺς καὶ ἐπιθέτομεν ἐκ νέου τὸ ποτήριον, ὅτε τὸ αἷμα πληροῖ μέρος αὐτοῦ. Ὑπάρχουσι καὶ σικύαι λειτουργοῦσαι ἄνευ φλογός, τοῦ κενοῦ παραγομένου διὰ συστήματος ἀναρροφητικῆς ἀντλίας (σικύα τοῦ Fireless). Διὰ τῶν σικυῶν ἐν γένει προσπαθοῦμεν νὰ ἐλαττώσωμεν ἢ νὰ ἐξαλείψωμεν φλεγμονὴν ἐσωτερικῶν ὀργάνων ἢ καὶ ν' ἀλλοιώσωμεν τὴν κυκλοφορίαν, τὴν αἰσθητικότητα καὶ τὴν θρέψιν τμήματός τινος τοῦ σώματος, προκαλοῦντες εἰς τὴν ἀμέσως γειτνιάζουσαν ἐπιφάνειαν τοπικὸν ἐρεθισμόν. Σ. Γ. Σ.

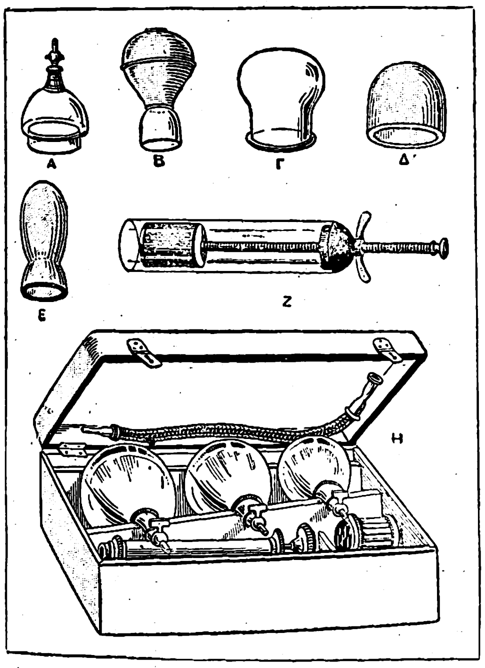

Σικύαι.

[Α=Ὑαλίνη μετὰ στροφάλου, δυναμένη νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὸ ἀπορροφητικὸν τοῦ ἀέρος μηχάνημα, τὸ περιεχόμενον ἐν τῷ κιβωτίῳ. Β=Ἐξ ὑάλου καὶ ἐλαστικοῦ κόμμεως. Γ=Ὑαλίνη κοινῆς χρήσεως. Δ, Ε=Ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως. Ζ=Σικύα κροταφικὴ τοῦ Heurteloup. Η=Κιβώτιον περιέχον σικύας στροφαλοφόρους μετ' ἀπορροφητικῆς τοῦ ἀέρος ἀντλίας καὶ ἐκκενωτοῦ.]

— **σικύα τοῦ** *Heurteloup [Ὀφθαλμ.]*. Ἀποτελεῖται αὕτη ἀπὸ ὑάλινον κύλινδρον, τοῦ ὁποίου τὸ ἓν ἄκρον ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ κροτάφου, ἐνῷ εἰς τὸ ἕτερον ὑπάρχει ἔμβολον σχηματίζον κενόν. Τὴν ἐφαρμογήν της συνήθως ἐπακολουθεῖ σκαριφισμὸς τῆς χώρας αὐτῆς. Τὴν σικύαν ἐφαρμόζομεν ἐπὶ φλεγμονωδῶν παθήσεων τοῦ ὀφθαλμοῦ (ἐπιπεφυκίτιδες, κερατίτιδες, ἰρίτιδες κτλ.), ὅπου ἄλλως τε δύνανται νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν αἱ βδέλλαι. Β. Α.

σικυάζω· ἐπιθέτω σικύας, ἀφαιρῶ αἷμα δι' ἐπιθέσεως σικυῶν.

σικυοειδῆ (τὰ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια δικοτυληδόνων φυῶν (βλ. *κολοκυνθοειδῆ*).

σικυὸς (ὁ) (Cucumis) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθοειδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ποωδῶν φυτῶν, ἰθαγενῶν τῶν τροπικῶν καὶ παρατροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Γνωστότερον εἶδος, ὅπερ καὶ παρ' ἡμῖν καλλιεργεῖται εὐρέως, εἶναι ὁ *σικυὸς ὁ ἥμερος* (Cucumis sativus). Εἶναι πόα ἕρπουσα, ἰθαγενὴς τῶν Ἰνδιῶν, ἐξ ὧν μετηνέχθη κατὰ τοὺς παναρχαίους ἤδη χρόνους καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ σικυὸς ὁ ἥμερος, κοινῶς *ἀγγούρι* ἢ *δροσερὸ* ἢ *τρυφερό*, καλλιεργεῖται παρ' ἡμῖν ὑπὸ πλείστας ποικιλίας, ἐξ ὧν γνωστότερα εἶναι ὁ *σικυὸς ὁ ἥμερος ὁ ἀθηναϊκὸς* (Cucumis sativus atheniensis). Ἡ ποικιλία αὕτη εὐδοκιμεῖ εἰς γόνιμα, λελιπασμένα καὶ τακτικῶς ἀρδευόμενα ἐδάφη. Σπείρεται κατὰ τὸ ἔαρ καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν πρώτων παγετῶν. Ἐκ τῆς ἀποστάξεως τρυφερῶν σικυῶν καὶ τῆς ἀναμίξεως μετὰ οἰνοπνεύματος λαμβάνεται παρασκεύασμα χρησιμοποιούμενον ὡς καλλυντικὸν τοῦ δέρματος καὶ κυρίως διὰ τὴν παρασκευὴν πομάδας διὰ τὸ πρόσωπον. Δ. Ν. Π.

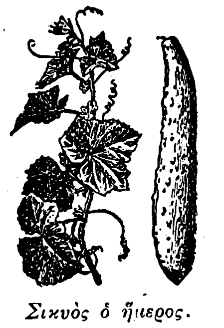

Σικυὸς ὁ ἥμερος.

σικυοσχάστης (ὁ) *[Χειρουργ.]*· βλ. λ. *κατασχαστήρ*.

σικυς (ὁ) (Citrullus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κολοκυνθοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ καὶ πολυετεῖς, ἑρπούσας ἢ κληματώδεις, ἀπαντώσας εἰς τὰς θερμὰς καὶ τὰς εὐκράτους χώρας τῆς γῆς. Ἀξιολογώτερα εἴδη τοῦ γένους εἶναι τὰ ἑξῆς:

Σίκυς ἡ κολοκυνθὶς (Citrullus colocynthis). Εἶναι πόα πολυετής, αὐτοφυὴς εἰς τὴν Συρίαν, τὴν Κύπρον καὶ παρ' ἡμῖν εἴς τινας τῶν Κυκλάδων νήσων. Ὁ καρπὸς τοῦ φυτοῦ τούτου εἶναι σφαιρικὸς καὶ ἔχει μέγεθος πορτοκαλίου. Κατὰ τὴν τελείαν ὡρίμανσιν περιβάλλεται ὑπὸ μεμβράνης λείας καὶ ὠχρᾶς, ἡ δὲ σὰρξ αὐτοῦ εἶναι λευκή, ἀφρώδης καὶ εὔθρυπτος. Ὁ καρπὸς περικλείει πολυπληθῆ μικρότατα σπέρματα, ὑπολεύκου χρώματος καὶ πικρᾶς γεύσεως. Μεγάλη ποσότης τοιούτων καρπῶν ἐξάγεται ἐτησίως ἐκ τῆς Συρίας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἱσπανίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης. Ὁ σίκυς ἡ κολοκυνθὶς πολλαπλασιάζεται εὐχερῶς διὰ σπορᾶς καὶ εὐδοκιμεῖ καὶ εἰς μετρίως γονίμους γαίας καὶ σπανίως ἀρδευομένας.

Σίκυς ὁ ὑδροπέπων.

Σίκυς ὁ ὑδροπέπων (Citrullus vulgaris). Εἶναι πόα ἕρπουσα, ἐτησία, ἰθαγενὴς τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς, ἔνθα εὑρίσκεται αὐτοφυὴς εἰς μεγάλας ἐκτάσεις. Σήμερον καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας. Παρ' ἡμῖν καλλιεργεῖται ἐντατικῶς, ὅπου εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *καρπουζιά*, ὁ δὲ καρπός του ὑπὸ τὰ ὀνόματα *καρπούζι, χειμωνικό, πατίχα* κτλ. Ὁ Γαληνὸς καλεῖ τὸ φυτὸν τοῦτο *μηλοπέπονα*, ἡ δὲ ὀνομασία *ὑδροπέπων* φαίνεται ὅτι εἶναι νεοελληνική. Οἱ καρποί του ἐνίοτε φθάνουσι μέχρις βάρους 10—12 ὀκάδων ἕκαστος. Καλλιεργεῖται εὐκόλως, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰδιαιτέρας περιποιήσεως, ὑπὸ πλείστας ποικιλίας. Σπείρεται κατὰ τὸ ἔαρ εἰς ὑγρὰς καὶ ποταμοχώστους κυρίως ἐκτάσεις καὶ ἀναπτύσσεται ταχέως. Δ. Ν. Π.

Σικυὼν *[Μυθολ.]*. —1) Υἱὸς τοῦ Μαραθῶνος, δισεγγόνου τοῦ Ἡλίου, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κορίνθου· ἀπὸ τούτου ἔλαβε τὸ ὄνομά της, ὡς ἐπιστεύετο, ἡ *Ἀσωπία* τῆς Κορινθίας μετονομασθεῖσα Σικυωνία. —2) Υἱὸς τοῦ Μητίονος καὶ ἔγγονος τοῦ Ἐρεχθέως, ὅστις κληθεὶς ὡς σύμμαχος ἐξ Ἀττικῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λαμέδονος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κορώνου, καὶ συζευχθεὶς τὴν θυγατέρα του Ζευξίππην τὸν διεδέχθη ἀποθανόντα καὶ ὠνόμασε τὴν πόλιν *Μηκώνην*, τὴν ὁποίαν εἶχε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, *Σικυῶνα*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του καὶ τὴν περὶ αὐτὴν χώραν Σικυωνίαν. ΚΑΨ.

Σικυὼν *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Πελοποννήσου, κειμένη παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, βορειοδυτικῶς τῆς Κορίνθου καὶ εἰς ἀπόστασιν 18 χλμ. ἀπ' αὐτῆς. Ἦτο πρωτεύουσα τῆς περὶ αὐτὴν Σικυωνίας χώρας καὶ ἐνέμετο ἐξ ἡμισείας μετὰ τῆς Κορίνθου τῆς μεταξὺ αὐτῶν κειμένης παραλίας πεδιάδος, ἥτις ἦτο μὲν μικρὰ ἀλλὰ καὶ παροιμιώδους εὐφορίας. Ἐκαλεῖτο πρότερον (κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους) *Μηκώνη, Αἰγιάλεια, Αἰγιαλεῖς* καὶ *Τελχινία*. Ἐπιστεύετο ὅτι ἡ περὶ αὐτὴν χώρα κατῳκήθη ἐν ἀρχῇ ὑπὸ Πελασγῶν, ἐκδιωχθέντων ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ φύλου τῶν Αἰολέων (τῶν Ἀμυθαονιδῶν). Τοὺς Αἰολεῖς ἐξέβαλον οἱ Ἴωνες, τῶν ὁποίων κτίσμα φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ ἐπὶ τῆς παραλίας ἐκτισμένη Αἰγιάλεια, μετονομασθεῖσα βραδύτερον *Σικυών*, ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου, κατὰ τὴν μυθικὴν παράδοσιν, ἥρωος, υἱοῦ τοῦ Ἰνάχου ἢ Ἐρεχθέως ἢ Πέλοπος ἢ Μαραθῶνος ἢ Μητίονος.

Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν (ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων) εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ Σικυὼν κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ ὁρμηθέντος ἐξ Ἄργους Ἡρακλείδου (Τημενίδου) Φάλκου, ὅστις διέλυσε τὸν πολιτικὸν σύνδεσμον τῶν πόλεων τῆς Παρασωπίας (τμήματος τῆς βραδύτερον κληθείσης Σικυωνίας χώρας) καὶ ἠνάγκασε τὴν Σικυῶνα νὰ δεχθῇ ἐντὸς τῶν τειχῶν της καὶ δωρικὰ γένη, ἅτινα κατισχύσαντα κατέλαβον τὰς ἀρίστας τῆς χώρας γαίας καὶ ἀπετέλεσαν τοὺς λογάδας τῶν πολιτῶν, οἵτινες κατεῖχον πάντα τὰ ἀξιώματα καὶ ἀνῆκον εἰς τὰς τρεῖς δωρικὰς φυλὰς (τοὺς Ὑλλεῖς, τοὺς Παμφύλους καὶ τοὺς Δυμᾶνας), ἐνῷ οἱ παλαιότεροι κάτοικοι ἀπετέλεσαν τὴν τετάρτην φυλὴν τῆς πόλεως, τὴν τῶν Αἰγιαλέων, διαμένουσαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σικυῶνος. Οὕτω καὶ ἡ Σικυὼν ἀπέβη ἓν τῶν δωρικῶν ὁρμητηρίων τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου καὶ ἀπετέλει, κυβερνωμένη δημοκρατικῶς, μετὰ τοῦ Ἄργους, τῆς Κορίνθου, τοῦ Φλιοῦντος, τῆς Τροιζῆνος καὶ τῆς Ἐπιδαύρου, τὴν δωρικὴν ἑξάπολιν αὐτῆς, ἥτις εἶχεν ὁμοσπονδιακὸν κοινόν. Οἱ Αἰγιαλεῖς ὅμως τῆς Σικυῶνος διὰ τοῦ ἐμπορίου, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἤρχοντο εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς κατοίκους πόλεων μᾶλλον προηγμένων εἰς τὸν πολιτισμόν, ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ εὐπορώτεροι καὶ μᾶλλον πεπολιτισμένοι τῶν ἄλλων φυλῶν, ἐπειδὴ δὲ ἠναγκάζοντο οἱ Δωριεῖς τῆς Σικυῶνος, ὀλιγάριθμοι ὄντες, νὰ στρατολογοῦν καὶ τούτους κατὰ τοὺς πολέμους δὲν ὑπελείποντο τῶν δωρικῶν φύλων καὶ εἰς μαχιμότητα. Ἀποτέλεσμα τῆς καταστάσεως ταύτης ἦτο νὰ μὴ διστάσουν οἱ Αἰγιαλεῖς Σικυώνιοι καὶ εὐπατρίδας Μεσσηνίους νὰ δεχθοῦν εἰς τὴν πόλιν των μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πρώτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου (724 π. Χ.). Μετὰ πεντήκοντα περίπου ἔτη ἐπέτυχον οἱ Αἰγιαλεῖς, ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Ὀρθαγόραν, ν' ἀνατρέψουν τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεώς των Δωριεῖς. Ὑπὸ τοὺς Ὀρθαγορίδας ἡ Σικυών, διαλύσασα πάντα φιλικὸν δεσμὸν μετὰ τοῦ Ἄργους, ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμήν.

Ἐπὶ τῆς τυραννίας τοῦ Κλεισθένους ἰδίως, τοῦ ἐνδόξου νικητοῦ τοῦ πρώτου Ἱεροῦ πολέμου καὶ καινοτόμου μεταρρυθμιστοῦ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος του, ἡ Σικυὼν ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἰσχύος της καὶ ἡ αὐλὴ τοῦ τυράννου εἶχε γίνει τὸ σημαντικώτερον πολιτικὸν κέντρον τῶν ἰσχυροτέρων ἑλληνικῶν πολιτειῶν τῆς πρώτης εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος καὶ τὸ κυριώτερον καλλιτεχνικὸν κέντρον τοῦ ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Κλεισθένους ἐπῆλθε καὶ ἡ πτῶσις τῆς ἰσχύος τῆς Σικυῶνος, ἥτις ἀπὸ τότε ὑπεβιβάσθη εἰς ἀσήμαντον ἑλληνικὴν πολιτείαν μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους οἱ Σικυώνιοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν

Digitized by Google

ἐθνικὴν φατρίαν, ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐν Ἀρτεμισίῳ καὶ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Μυκάλῃ. Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, ὡς φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ Σικυώνιοι ὑπέστησαν τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Περικλέα εἰς τὴν χώραν των κατὰ τὸ 453 π. Χ., ἐξεδικήθησαν ὅμως τούτους, ὑποκινήσαντες μετὰ τῶν Κορινθίων εἰς ἀποστασίαν καὶ εἰς σφαγὴν τῆς ἐν τῇ πόλει των ἀθηναϊκῆς φρουρᾶς τοὺς Μεγαρεῖς. Ὡς σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες καὶ ἀποκατέστησαν εἰς αὐτὴν τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, κατὰ τὸ 417 π. Χ., μετέσχον οἱ Σικυώνιοι κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον τῆς τε εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας καὶ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίας, καὶ εἶδον ἐπανειλημμένως τὴν χώραν των δῃουμένην ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ὁμοίως ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν ἡ χώρα των καὶ κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν μισθοφόρων τοῦ Ἰφικράτους (392 π. Χ.). Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν τῶν Θηβαίων εἰς τὴν Πελοπόννησον 369 π. Χ.) ἡ Σικυών, προσβληθεῖσα κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ὑπὸ τούτων, ἠναγκάσθη νὰ προσχωρήσῃ εἰς την συμμαχίαν τῶν Θηβῶν. Μετὰ τὴν τρίτην τῶν Θηβαίων ἐκστρατείαν εἰς τὴν Πελοπόννησον (367 π. Χ.), ἡ Σικυὼν ὑπέστη δεινὴν φθορὰν τῶν πολιτῶν της ἕνεκα τῆς στάσεως τοῦ Σικυωνίου Εὐφρονος, ὅστις, κατορθώσας διὰ μισθοφόρων νὰ γίνῃ κύριος τῆς πόλεως, ἄλλους μὲν τῶν ἀριστοκρατικῶν κατοίκων αὐτῆς ἐξώρισε καὶ ἐδήμευσε τὰ κτήματά των, ἄλλους δὲ ἐφόνευσεν ὡς λακωνίζοντας· ἐπειδὴ ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ σύμμαχοι τῶν Θηβαίων ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ, ἠναγκάσθη οὗτος νὰ φύγῃ ἐκ Σικυῶνος, ἀφοῦ παρέδωκε τὸν λιμένα της εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐφονεύθη δὲ ἐν τῇ Καδμείᾳ τῶν Θηβῶν ὑπὸ ἀριστοκρατικῶν συμπολιτῶν του, εὑρισκομένων ἐν Θήβαις, ὅτε ἀποτυχὼν διὰ μισθοφόρων, τοὺς ὁποίους ἐστρατολόγησεν ἐν Ἀθήναις, νὰ καταλάβῃ τὴν Σικυῶνα, κατέφυγεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην.

Μετὰ τὴν αἰσίαν ὑπὲρ Φιλίππου τοῦ Β' λῆξιν (342 π. Χ.) τοῦ Φωκικοῦ πολέμου, ἡ Σικυὼν ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ φίλων τῶν Μακεδόνων καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὸν Λαμιακὸν πόλεμον (323 π.Χ.) ἐτάχθη εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τῶν Μακεδόνων συγκροτηθεῖσαν συμμαχίαν, ἐπὶ δὲ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου περιῆλθεν ἐν ἀρχῇ εἰς τὸν Πολυσπέρχοντα καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, στρατηγὸν τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐδολοφονήθη ὑπὸ Σικυωνίων καὶ ἐπεδίωξαν οὗτοι ν' ἀποτινάξουν τὸν μακεδονικὸν ζυγόν, εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ Κρατησίπολιν νικήσασαν τοὺς ἐπαναστατήσαντας Σικυωνίους 314 π. Χ.). Ἀπὸ ταύτης περιῆλθεν ἡ Σικυὼν εἰς τὸν Πτολεμαῖον (30? π. Χ.) καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸν Δημήτριον τὸν Πολιορκητήν, παραδοθεῖσα εἰς αὐτὸν κατόπιν πολιορκίας ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης (303 π. Χ.), ὅστις καὶ μετῴκισε τοὺς κατοίκους ἐκ τῆς κάτω πόλεως εἰς τὸ εὐρὺ ὀροπέδιον τῆς ἀκροπόλεώς των, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποτομωτέρα μεσημβρινὴ πλευρὰ μετεποιήθη εἰς ἀκρόπολιν, καὶ ἐχορήγησεν εἰς αὐτοὺς πλήρη ἐλευθερίαν. Ο Σικυώνιοι ἐξωραΐσαν διὰ τῶν πολυαρίθμων τεχνιτῶν τῆς περιωνύμου Σικυωνίας σχολῆς τὴν νέαν πόλιν των, μετωνόμασαν αὐτὴν ἐξ εὐγνωμοσύνης *Δημητριάδα* καὶ ἐψήφισαν νὰ τελοῦν θυσίας καὶ ἀγῶνας ἐνιαυσίους πρὸς τιμὴν τοῦ κτίστου Δημητρίου (*Διοδ.* Κ' 102) Την πόλιν διετάραξαν βραδύτερον αἱ μεταξὺ ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν ἔριδες, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ἵδρυσις τυραννίδος ἐν αὐτῇ. Οἱ τύραννοι ὅμως οὗτοι προέβαινον μὲν εἰς ἐξοστρακισμοὺς τῶν ἐναντίων των καὶ δημεύσεις τῶν κτημάτων των, καὶ ἦσαν αὐθαίρετοι εἰς τὰς ἀποφάσεις των, ἀλλ' ἐπροστάτευον τὴν ἐν τῇ πόλει πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν, ἥτις ἦτο ἀνωτέρα ἐν αὐτῇ πάσης ἄλλης ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι πόλεως Τῆς τυραννίδος ἀπηλλάγη ἡ Σικυὼν κατὰ τὸ 251 διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῶν συνετῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀράτου, ὅστις καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν τῆς πατρίδος του ἐξησφάλισε, πείσας τοὺς συμπολίτας του νὰ προσχωρήσουν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, καὶ τὰ ὅρια τῆς χώρας της ἐπὶ βλάβῃ τῆς Κορίνθου ἐπεξέτεινε καὶ ἠθικῶς ἐξύψωσεν, ἐπιτυχὼν ν' ἀνατεθῇ εἰς αὐτὴν ἀντὶ τῆς Κορίνθου ἡ προεδρία τῶν Ἰσθμίων. Ἡ Σικυὼν εἶχε πληθυσμὸν τότε 50 χιλ. κατοίκων. Ὅτε ὅμως προέβαλεν ἐν Πελοποννήσῳ ὡς ἰσχυρὸς ἀντίπαλος τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης, ἡ Σικυωνία ὑπέστη δεινὰς δῃώσεις ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του (223 π. Χ.) καὶ ὁ Ἄρατος ἠναγκάσθη νὰ συμβουλεύσῃ τὴν σύναψιν συμμαχίας τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα, ὅστις ἔσωσε μὲν τὴν συμπολιτείαν ἀπὸ τοῦ Κλεομένους, νικήσας τοῦτον ἐν Σελλασίᾳ (221 π. Χ.), κατέστη ὅμως ὁ ἐπικυρίαρχος αὐτῆς. Εἰς τὴν Σικυῶνα συνῆλθε κατὰ τὸ 198 π. Χ. ἡ σύνοδος τῆς συμπολιτείας, ἥτις ἀπεφάσισε τὴν συνθήκην συμμαχίας πρὸς τοὺς Ρωμαίους καὶ τὴν κήρυξιν πολέμου κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε'. Ἡ συμμαχία ἐκείνη παρεσκεύασε, διὰ τῆς ἐξασθενήσεως τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς ὑποταγῆς ἡ Σικυών, εἰς τὴν ὁποίαν παρεχωρήθη καὶ τμῆμα τῆς κορινθιακῆς χώρας καὶ αὐτονομία κατὰ τὸ 146, ὅτε καὶ διελύθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ συμπολιτεῖαι, παρ' ὅλην τὴν πρὸς αὐτὴν ρωμαϊκὴν εὔνοιαν, ἔφθασεν εἰς τοσαύτην, κατὰ τὴν Α π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ἀπορίαν, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς της πρὸς ἀπόσβεσιν τῶν χρεῶν της, βραδύτερον δὲ ὅτε καὶ εἶχεν ἀναλάβει πως ἐκ τῆς οἰκονομικῆς καχεξίας της, ὑπέστη δεινὸν ὄλεθρον ὑπὸ σεισμοῦ (155 μ.Χ.), ὅστις, ἰσχυρότερος κατὰ πολὺ τοῦ διασείσαντος αὐτὴν κατὰ τὸ 23 μ.Χ., κατέστρεψε καὶ πολλὰ μνημεῖα τέχνης. Μετὰ τὴν μεγάλην ταύτην καταστροφὴν ἡ Σικυὼν δὲν ἐξέλιπε μὲν τελείως, μνημονευομένη μέχρι τοῦ 500 μ. Χ. μὲ τὸ ὄνομα *Ἑλλὰς* μάλιστα, ἦτο ὅμως ἄσημος κώμη τῆς Κορινθίας.

Πολὺ ἐνδοξοτέρα ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Σικυῶνος εἶναι ἡ ἱστορία τῶν δύο καλλιτεχνικῶν σχολῶν αὐτῆς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς, ἐξ ὧν ἀρχαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ τῆς γλυπτικῆς. Ἡ Σικυὼν ἐθεωρεῖτο τὸ πρῶτον ἀγγειοπλαστικὸν κέντρον τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμορφώθη ἡ τεχνοτροπία τῶν πρωτοκορινθιακῶν λεγομένων ἀγγείων, καὶ τὸ πρῶτον κέντρον τῆς χαλκουργίας, εἰσαχθείσης εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν Σαμίων Ροίκου καὶ Θεοδώρου. Ταύτην εἶχον ὡς κέντρον τῆς δράσεώς των οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῆς ἀνδριαντοποιίας ἐν Πελοποννήσῳ Κρῆτες Δίποινος καὶ Σκύλλις καὶ Σικυώνιος τὴν καταγωγὴν ἦτο ὁ Κορίνθιος καλλιτέχνης Βουτάδης, ὁ εὑρετὴς τοῦ προστύπου ἀναγλύφου. Τῆς ἀνδριαντοποιίας πρῶτοι ὀνομαστοὶ καλλιτέχναι, Σικυώνιοι τὴν πατρίδα, ὑπῆρξαν ὁ Κάναχος καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀριστοκλῆς, νεώτεροι δὲ τούτων Κάναχος ὁ νεώτερος, ὁ Ἄλυπος, ὁ Κλέων, ὁ μέγιστος τῶν Σικυωνίων καλλιτεχνῶν Λύσιππος, ὁ ἀδελφός του Λυσίστρατος, ὁ εὑρετὴς τῶν γυψίνων ἐκμαγείων, οἱ υἱοὶ τοῦ Λυσίππου Εὐθυκράτης, Λάϊππος καὶ Βοέδας (Βοΐδας), οἱ μαθηταὶ τοῦ Λυσίππου Εὐτυχίδης, ἐκ τῶν δημιουργῶν τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης, καὶ Ξενοκράτης καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ἰδανικὸν τῆς Σικυωνίας σχολῆς ἦτο ἡ ἀκριβὴς καὶ οὐχὶ ἐξιδανικευμένη ἀναπαράστασις τοῦ προσώπου· ἡ ἔμφυτος ὅμως ἑλληνικὴ καλαισθησία δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ εἶναι καὶ πιστοὶ μιμηταὶ τῆς φύσεως· ὁ ρεαλισμός των δὲν τοὺς ἐξώθει νὰ περιπέσουν καὶ εἰς τὴν δυσμορφίαν. Τῆς ζωγραφικῆς ἀρχαιότεροι ἀντιπρόσωποι εἶναι οἱ ἀγγειογράφοι Τηλεφάνης καὶ Κράτων, ὅστις ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς ὁ εὑρετὴς τοῦ σχεδίου. Μετὰ τούτους ἀνεφάνησαν κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ὁ Εὔπομπος, ὁ καὶ ἱδρυτὴς τῆς Σικυωνίας ζωγραφικῆς σχολῆς, ὁ μαθητὴς τούτου Πάμφυλος, ὅστις καὶ τὸν διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῆς σχολῆς, οἱ μαθηταὶ τούτου Μελάνθιος καὶ Παυσίας καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Παυσίου Ἀριστόλαος Κατὰ δὲ τὸν Γ' αἰῶνα ὀνομαστοὶ Σικυώνιοι ζωγράφοι ὑπῆρξαν Τιμάνθης ὁ νεώτερος, Νεάλκης ὁ σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Ἀράτου, ὁ μαθητὴς τούτου Ἠρίγονος καὶ ὁ ἔνδοξος Πασίας, μαθητὴς τοῦ Ἠριγόνου Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν δὲν ὑστερεῖ ἡ Σικυών, ἀρχιτέκτονες τῆς ὁποίας, ὡς εἶναι γνωστόν, πρῶτοι συνεδύασαν εἰς τὸ αὐτὸ μνημεῖον (τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνεγερθέντα ὑπὸ τοῦ τυράννου Μύρωνος θησαυρὸν τῶν Σικυωνίων) τὸν ἰωνικὸν μετὰ τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ, ὡς καὶ εἰς τὴν βιοτεχνίαν (περιζήτητα ἦσαν τὰ σικυωνικὰ ὑποδήματα).

Τὰ σπουδαιότερα μνημεῖα τῆς Σικυῶνος ἦσαν ἐν τῇ ἀκροπόλει τὰ ἱερὰ τῆς Ἀκραίας Τύχης καὶ τῶν Διοσκούρων, τὸ ὑπ' αὐτὴν θέατρον, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ὁποίου ἵστατο ὁ ἀνδριὰς τοῦ Ἀράτου κρατοῦντος ἀσπίδα, ὁ παρὰ τὸ θέατρον ναὸς τοῦ Διονύσου, εις τὸν ὁποῖον ὑπῆρχον ἄγαλμα τοῦ θεοῦ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ τῶν Βακχῶν ἐκ λίθου λευκοῦ, ὁ παρὰ τὴν ἀγορὰν ναὸς τῆς Λιμναίας Ἀρτέμιδος, ὁ παρ' αὐτὸν τῆς Πειθοῦς, τὸ ἡρῷον τοῦ Ἀράτου ἢ Ἀράτειον, τὸ βουλευτήριον, ἡ Κλεισθένειος στοὰ πλησίον τῆς ὁποίας ἵστατο Ζεὺς χαλκοῦς, ἔργον τοῦ Λυσίππου, καὶ Ἄρτεμις ἐπίχρυσος, τὸ ἱερὸν τοῦ Λυκίου Ἀπόλλωνος, τὸ γυμναστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἵστατο τὸ ἐκ λίθου ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἵσταντο, πλὴν τοῦ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀγάλματος τοῦ θεοῦ τούτου, καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ Ὕπνου καὶ τοῦ Ὀνείρου καὶ τοῦ Πανὸς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆργε τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς καθημένης, ἔργον τοῦ Κανάχου, τὸ γυμναστήριον τοῦ Κλεινίου, ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος, ὁ ναὸς τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος, ὁ ναὸς τῆς Προδρομίας Ἥρας καὶ ἄλλα ἱερά, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφιερωθῆ ἀγάλματα Σικυωνίων, κατὰ τὸ πλεῖστον, καλλιτεχνῶν. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων τούτων μνημείων ἦλθον εἰς φῶς διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀμερικανικῆς σχολῆς (1889—1895) καὶ τοῦ Ἀλ. Φιλαδελφέως ἐλάχιστα ἐρείπια μόνον τινῶν ἐξ αὐτῶν (τοῦ θεάτρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρέθη τὸ ἐν τῇ αἰθούσῃ Ποσειδῶνος τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου ἄγαλμα τοῦ Διονύσου, τοῦ βουλευτηρίου, πωρίνου τινὸς ναοῦ καί τινος ὑδραγωγείου) καί τινα γλυπτά, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν τοῦ χωρίου Βασιλικόν, ὅπερ μετωνομάσθη πρό τινων ἐτῶν Σικυών.

Τὸν μέγαν πλοῦτον τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν (καλλιτεχνικὴν ἰδίως) ἀκμήν της μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀφθονία τῶν μέχρι τοῦδε νομισμάτων της,

Νόμισμα Σικυῶνος.

ἅτινα εἶναι ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ καὶ ἓν χρυσοῦν)—τετράδραχμα, δραχμαί, τριώβολα, διώβολα, ὀβολοί, ἡμιώβολα—καὶ ἀνήκουν εἰς πέντε χρονικὰς περιόδους. Τὰ τῆς α' (τὰ ἀρχαιότερα) ἐκόπησαν πρὸ τοῦ 400 π. Χ. καὶ φέρουν ἔμπροσθεν μέν, συνήθως, περιστερὰν μετὰ ἀνοικτῶν ἢ κλειστῶν πτερύγων ἢ χίμαιραν ἢ πρόσθιον χιμαίρας ἢ κεφαλὴν περιστερᾶς, ὄπισθεν δὲ τετράγωνον ἔγκοιλον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ περιστερὰν ἢ τὸ γράμμα Μ(= Σ). Τὰ τῆς β' (400—322 π. Χ.) φέρουν ἔμπροσθεν μέν, συνήθως, τὰ γράμματα ΣΕ ἢ ΣΙ καὶ περιστερὰν ἀνιπταμένην ἢ χίμαιραν (ἐνίοτε καὶ λέοντα βαδίζοντα ἢ Ἀπόλλωνα γονατίζοντα μετὰ τόξου καὶ βελῶν ἢ καὶ μόνον τὴν κεφαλὴν τούτου), ὄπισθεν δὲ περιστερὰν ἱπταμένην ἐν στεφάνῳ δάφνης, σπανιώτερον δὲ καὶ λύραν ἢ τρίποδα μόνον ἢ ἐν στεφάνῳ δάφνης (ὅταν ἔμπροσθεν φέρουν Ἀπόλλωνα). Τὰ τῆς γ' (322—251 π. Χ.) τὰ μὲν παλαιότερα (316—308), ὅτε ἡ Σικυὼν ἦτο ὑπὸ μακεδονικὴν διοίκησιν, εἶναι τετράδραχμα, φέροντα τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τύπους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, γνωριζόμενα συνήθως ἐκ τῶν συμβόλων των (Ἀπόλλωνος φέροντος ταινίαν ἢ χιμαίρας), τὰ δὲ νεώτερα ἔμπροσθεν μὲν περιστεράν, ἱπταμένην συνήθως, ἢ κεφαλὴν Ἀπόλλωνος, ὄπισθεν δὲ τὸ γράμμα Σ καὶ περὶ αὐτὸ ὄνομα ἄρχοντος ἢ τὰ γράμματα ΣΙ καὶ περιστερὰν ἢ τρίποδα. Τὰ τῆς δ', ὅτε ἡ Σικυὼν εἶχε προσχωρήσει εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, ἔμπροσθεν μὲν περιστερὰν ἢ τρίποδα, ὄπισθεν δὲ τὰς λέξεις ΑΧΑΙΩΝ-ΣΙΚΥΩΝΙΩΝ. Καὶ τὰ τῆς ε', τὰ τῶν ρωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, διαφόρους τύπους καὶ τὴν λέξιν CΙΚΥΩΝΙΩΝ. Τὸ γράμμα Μ(=Σ) δὲν ἦτο μόνον συνήθης νομισματικὸς τύπος τῆς Σικυῶνος, ἀλλὰ καὶ ἔμβλημα αὐτῆς, τιθέμενον ὡς ἐπίσημον τῶν ἀσπίδων τῶν Σικυωνίων, ἡ δὲ περιστερὰ ἐσήμαινε τὸ πλῆθος τῶν ἀγρίων περιστερῶν, αἵτινες ἔζων ἐκεῖ, ἢ ἦτο τὸ πτηνὸν τῆς λατρευομένης πολὺ ἐν Σικυῶνι Ἀφροδίτης. Τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἔφερεν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀπόλλωνος δαφνοστεφοῦς καὶ τὰ γράμματα Σ—Ι, ὄπισθεν δὲ περιστερὰν κρατοῦσαν διὰ τοῦ ράμφους της ταινίαν ἐντὸς στεφάνου δάφνης.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

—**Σικυὼν** /*Γεωγρ.*/. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 1 095. Ἔχει ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα καὶ δύο γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς (προμηθευτικὸν καὶ πωλήσεως σταφιδοκάρπου). Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βασιλικόν*.

Σικυωνία /*Ἀρχ. Γεωγρ.*/. Ἡ περὶ τὴν ἀρχαίαν Σικυῶνα, ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ ὠνομάσθη οὕτω, χώρα, ἥτις ὡρίζετο ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Κορινθίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐχωρίζετο διὰ τοῦ ποταμοῦ Νέδα, ἐκ βορρᾶ ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐκ δυσμῶν ὑπὸ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐκ νότου ὑπὸ τῆς Φλιασίας καὶ Ἀρκαδίας. Τμῆμα ταύτης ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀσωποῦ διαρρεομένη Ἀσωπία ἢ Παρασωπία. Τὸ πεδινὸν τμῆμα τῆς ἀρχαίας Σικυωνίας εἶναι ἡ κατάφυτος ἐξ ἀμπέλων καὶ σταφιδαμπέλων, Βόχα καλουμένη σήμερον, πεδιάς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ κυρίως ὤφειλε τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν εὐημερίαν της ἡ ἀρχαία Σικυών. ΚΑΨ.

—**Σικυωνία** (κοιν. *Κιᾶτον*) /*Γεωγρ.*/. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, κειμένη παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ εἰς τὸ 121ον χλμ. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς—Πατρῶν. Η περιφέρεια ταύτης εἶναι πεδινὴ καὶ εὔφορος, ἀποτελοῦσα μέρος τῆς Κορινθιακῆς πεδιάδος (κοιν. Βόχα) καὶ διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἐλισσῶνος (Λέχοβας). Τὰ κατ' ἐξοχὴν προϊόντα εἶναι σταφὶς καὶ δημητριακοὶ καρποί. Κάτ. 2.878. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, δύο συνεταιρισμοὺς σταφιδοκάρπου (ὧν εἷς εἰς τὸ χωρίον Δημήνιον), συνεταιρισμὸν ἀρδεύσεως γαιῶν, σταφιδοκαθαριστήρια καὶ φιλοδασικὴν ἕνωσιν. Εἶναι ἕδρα εἰρηνοδικείου, πταισματοδικείου, οἰκονομικῆς ἐφορείας, ταμείου, ὑποθηκοφυλακείου, ὑποτελωνείου, Τ.Τ.Τ. καὶ ἀστυνομικοῦ τμήματος. Ἡ κοινότης (3 413 κάτ.) περιλαμβάνει καὶ τὰ χωρία *Κάτω Δημήνιον* καὶ *Τραγάνες*.

Ι. Σ. Σ.

Digitized by Google

Σικυωνίων, *τέως δῆμος*—[*Γεωγρ.*] Εἷς τῶν ἕνδεκα δήμων τῶν ἀποτελούντων πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' τὴν ἐπαρχίαν Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Ἀπηρτίζετο ἀπὸ τὰς κοινότητας *Δημηνίου, Ζεμενοῦ, Θαλεροῦ, Θροφαρῶν, Λαλιώτη, Λιοπεσίου, Μάτζανης, Μεγάλης Βάλτσης, Μελισσίου, Μικρᾶς Βάλτσης, Μουλκίου, Σικυωνίας, Σικυῶνος, Σουλίου* καὶ *Συκιᾶς*. Εἶχεν ἕδραν τὸ χωρίον *Σικυωνία* (Κιᾶτον).

Σίλα (Sila) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Περίφημος ὀρεινὴ δασώδης ἔκτασις τῆς νοτίου Καλαβρίας ἐν τῇ μεσογαίᾳ τῶν Βρεττίων, παρὰ τὴν πόλιν Μαμέρτιον. Πλουσία εἰς ὕδατα καὶ φυτείαν, ἐξῆγε ναυπηγήσιμον καὶ οἰκοδομικὴν ξυλείαν καὶ τὴν βρεττίαν πίσσαν. Εἶναι ὁ νῦν ἰταλικὸς δρυμὸς *Ἀσπρομόντε*.

Σιλακηνοὶ [*Ἀρχ.*]. Μικρὸς Ἀσσυριακὸς λαός, κατοικῶν ΒΑ τῆς Βαβυλωνίας παρὰ τὰ μηδικὰ μεθόρια (*Στράβ.* XVI 745). Α. Θ. Σ.

σιλαμπασὰς (ὁ), ἡ ***σελαμπασάς***, καὶ ***σιλαμπαχιάς*** ἰδιωμ. Μάν., καταστροφή, ἣν ἐπιφέρει ὁρμητικὸς ἄνεμος: «τί σιλαμπασιὰς εἶναι αὐτός» ‖ μεταφ. συμφορὰ ἐνσκήπτουσα εἴς τινα οἰκογένειαν ἐκ τοῦ θανάτου μονογενοῦς υἱοῦ (ἡ λέξις προῆλθε κατά τινα παράδοσιν, ἐκ πασᾶ τινος Σιλὰμ ἢ Σελὰμ (ἴσως Σελήμ), ὅστις κατὰ τὰς ἐπιδρομάς του κατέστρεφε πᾶν τὸ προστυχόν). Γ. Δ. Μ.

Σίλανα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἑστιαιώτιδος ἐν Θεσσαλίᾳ, περὶ τὰς Γόννους καὶ Τρίκκην, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Τίτου Λιβίου, ἀλλ' ἀκαθορίστου ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

—**Σιλάνων, *τέως δῆμος*—** [*Γεωγρ.*]. Εἷς τῶν δεκατριῶν δήμων, οἵτινες ἀπετέλουν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ΔΝΖ' τὴν ἐπαρχίαν Καρδίτσης τοῦ νομοῦ Τρικκάλων. Ἀπηρτίζετο ἀπὸ τὰς κοινότητας *Βάναρης, Ἐκὴμ Βελέσι, Καλογριανῶν, Μεργόβου, Μεσδανίου, Παλιυχωρίου, Παραπρασταίνης* καὶ *Ριζάβας*, καὶ εἶχε περὶ τοὺς 5.700 κατοίκους.

Σίλανδος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, κειμένη εἰς τὰ ΒΑ. τῆς Κατακεκαυμένης Λυδίας, ἐπί τινος παραποτάμου τοῦ Ἕρμου, καλουμένου νῦν Σελεντὶ-σού. Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ μνημονεύεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σάρδεων. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς αὐτοκρατορικὰ ἀπὸ Δομιτιανοῦ μέχρι Καρακάλλα. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ χωρίον *Σελεντί*. Α. Θ. Σ.

Σιλανίων. Ἕλλην χαλκοπλάστης τῶν μέσων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν Πλίνιον ὑπῆρξεν αὐτοδίδακτος καὶ σύγχρονος τῶν γλυπτῶν Λυσίππου, Εὐφράνορος καὶ Σθέννιδος. Γνωστά, ἐκ διαφόρων ἀρχαίων συγγραφέων, ἔργα τοῦ Σιλανίωνος ἦσαν τὰ ἑξῆς: Τὰ ἀγάλμαια τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ γλύπτου Ἀπολλοδώρου καὶ τοῦ ἐπόπτου ἀθλητῶν ἐν Ἀθήναις· τὸ ἄγαλμα τοῦ Θησέως ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θνῃσκούσης Ἰοκάστης, τῆς μητρὸς καὶ συζύγου τοῦ Οἰδίποδος, ἐν Βοιωτίᾳ· τὸ ἄγαλμα τῆς ποιητρίας Σαπφοῦς ἐν τῷ πρυτανείῳ τῶν Συρακουσῶν· τὸ ἄγαλμα τῆς ἑτέρας ποιητρίας Κορίννης ἐν Τανάγρᾳ· τὸ ἄγαλμα τοῦ φιλοσόφου Πλάτωνος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀθηνῶν· τὰ ἀγάλματα τῶν ὀλυμπιονικῶν Σατύρου ἐξ Ἤλιδος καὶ Τελέστου καὶ Δαμαρέτου ἐκ Μεσσηνίας ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἐκ τῶν ἀναφερομένων τούτων ἔργων ὡς θαυμασιώτερα διὰ τὴν φυσικὴν ἀπόδοσιν ἐφημίζοντο: τὸ ἄγαλμα τῆς Ἰοκάστης, τοῦ ὁποίου ἐθαυμάζετο πρὸ πάντων ἡ τελεία ἀπόδοσις τοῦ θανάτου· τὸ ἄγαλμα τοῦ γλύπτου Ἀπολλοδώρου διὰ τὴν ἐναργῆ ἔκφρασιν τοῦ ὀξυθύμου χαρακτῆρος τοῦ γλύπτου ἐκείνου, καὶ ἡ προτομὴ τοῦ Πλάτωνος. Πολλαὶ σῳζόμεναι προτομαὶ τοῦ Πλάτωνος, ρωμαϊκῶν χρόνων, εἰκονίζουσαι ρεαλιστικώτατα τὸν σοβαρὸν καὶ σύννουν φιλόσοφον μὲ τὸ πλατὺ μέτωπον, θεωροῦνται ἀντίγραφα τοῦ σιλανιωνείου ἔργου. Β. Δ. Θ.

Σίλανος. Τύραννος τοῦ Ἀκράγαντος περὶ τὸ 415—406 π. Χ., τοῦ ὁποίου σῴζονται καλλιτεχνικὰ χρυσᾶ νομίσματα. Α. Θ. Σ.

Σιλανός. Μάντις ἐξ Ἀμβρακίας, ἀκολουθήσας Κῦρον τὸν νεώτερον εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου ἐκστρατείαν, τῷ 401 π. Χ. Ἕνεκα ἐπιτυχοῦς τινος προρρήσεως, ὁ Κῦρος ἀντήμειψεν αὐτὸν διὰ 3.000 δαρεικῶν. Ὅταν ὁ Ξενοφῶν, εὑρισκόμενος μετὰ τῶν μυρίων εἰς τὰ Κοτύωρα, συνεβουλεύθη αὐτὸν περί τινος σχεδίου αὐτοῦ πρὸς ἵδρυσιν ἑλληνικῆς ἀποικίας ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Πόντου, οὗτος ἀπεκάλυψεν εἰς τοὺς στρατιώτας τὸ σχέδιον τοῦ Ξενοφῶντος καὶ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ματαίωσιν αὐτοῦ, ἐπιβὰς δὲ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἐμίσθωσεν ἐν Ἡρακλείᾳ, ἀνεχώρησεν οἴκαδε (*Ξενοφ.*, Κύρ. Ἀνάβ. Α, 7, 18, V, 6, 16 καὶ ἑξ.). Α. Θ. Σ.

—**Σιλανός.** Νεαρὸς σαλπιγκτὴς ἐκ Μακίστου, σώσας δι' ἐγκαίρου σαλπίσματος τὸν Ξενοφῶντα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀπό τινος ἐπιδρομῆς τῶν Θυνῶν, ὅτε διεπραγματεύετο μετὰ τοῦ βασιλέως Σεύθου περὶ τῆς ἐν Θρᾴκῃ διαμονῆς του (*Ξενοφ.*, Κύρ. Ἀνάβ. VII, 4, 16). Α. Θ. Σ.

—**Σιλανός.** Ἕλλην ἱστοριογράφος, μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (ΙΙΙ, 172), ὅστις ἐκφράζεται οὐχὶ εὐμενῶς περὶ αὐτοῦ, λέγων ὅτι ἦτο «ἰδιώτης περὶ ταῦτα». Α. Θ. Σ.

σιλανσιὲ (τὸ) (γαλλ. silencieux)· συσκευὴ χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν κατασίγασιν τοῦ κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν καυσαερίων τῶν μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως προκαλουμένου θορύβου (βλ. *κατασιγαστήρ*).

σιλαονίτης (ὁ) (Silaonit) [*Ὀρυκτολ.*]. Ὀρυκτὸν σπάνιον. Ἀποτελεῖ παράμειξιν θειοσεληνιούχου βισμουθίου μὲ αὐτοφυὲς βισμούθιον, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὰς φλέβας τῶν μεταλλευμάτων τοῦ βισμουθίου παρὰ τὸ Guanojuato τοῦ Μεξικοῦ. Γ. Β.

σίλαος (ὁ) (Silaus) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδοφόρων*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ φυόμενα εἰς τὰς εὐκράτους καὶ τὰς ψυχρὰς χώρας τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σίλαος ὁ πευκεδανοειδής* (Silaus peucedanoides), ὅστις φύεται παρ' ἡμῖν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Δ. Ν. Π.

Σίλαρις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς δυτικῆς Ἰταλίας, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων τῶν Σαμνίων ἐχώριζε τοὺς Πίκεντας ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἰταλίαν, ἅμα δὲ καὶ τὴν Καμπανίαν τῆς Λευκανίας (*Στράβ.* Ε. 251, 252, 255). Εἰς τὰς ὄχθας του διεξήχθη τῷ 71 π. Χ. ἡ μεγάλη μεταξὺ Λικινίου Κράσσου καὶ Σπαρτάκου μάχη. Εἶναι ὁ σύγχρονος Fiume Sele. Σ. Ε. Λ.

Σίλας [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῶν ΒΔ. Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, πηγάζων ἔκ τινος ὁμωνύμου πηγῆς καὶ διαρρέων τὴν χώραν τῶν Σιλέων. Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ τούτου κατὰ τὸν Μεγασθένην παρ' Ἀρριανῷ (Ἰνδικ. VI. 2) εἶχον τὴν περίεργον ἰδιότητα νὰ εἶναι τόσον ἐλαφρά, ὥστε «οὐδὲν εἶναι ὅτῳ ἀντέχει τὸ ὕδωρ καὶ οὔτε τι νήχεσθαι ἐπ' αὐτοῦ οὔτε ἐπιπλεῖν, ἀλλὰ πάντα γὰρ ἐς βυσσὸν δύνειν· οὕτω τι ἀμενηνότερον πάντων εἶναι τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο καὶ ἠεροειδέστερον» (*Διοδ. Σικελ.* Β, 37). Ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἠπίστουν περὶ τοῦ φαινομένου τούτου (*Στράβ* XV, 703). Α. Θ. Σ

Σίλας. Καθολικὸς (πατριάρχης) Πέρσης τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Κληρικὸς λίαν πεπαιδευμένος, ἀλλ' οὐχὶ χρηστοῦ χαρακτῆρος, ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν θρόνον τῆς Περσίας τῷ 503 τῇ ὑποστηρίξει τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Καβὰδ τοῦ Α' (488—531) καὶ τῷ 522 παραιτηθεὶς ὥρισε διάδοχον τον γαμβρόν του ἰατρὸν Ἐλισαῖον. Ε. Γ. Π.

Σίλβα (Silva), ***Ἀντώνιος, Ἰωσὴφ ντὰ —***. Διάσημος Πορτογάλος ποιητὴς καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς (1705—1739). Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἤρχισε τῷ 1726 ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ἐν Λισσαβῶνι. Κατηγορηθεὶς ὡς ὕποπτος ἰουδαϊσμοῦ, λόγῳ τῆς ἑβραϊκῆς του καταγωγῆς, συνελήφθη ὑπό τινων ὀργάνων τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ ὑπεβλήθη εἰς βασανιστήρια, ἀλλ' ἀπελύθη μετ' ὀλίγον. Κατηγορηθεὶς ἐκ νέου τῷ 1737, κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον καὶ ἐκάη. Ὁ Σίλβα, ἐμφανισθεὶς ὡς θεατρικὸς συγγραφεὺς τῷ 1733, ἀπέκτησε μεγάλην δημοτικότητα διὰ τῶν ἰδιορρύθμων καὶ πρωτοφανῶν εἰς τὴν πορτογαλικὴν φιλολογίαν ἔργων του, ἤτοι κωμῳδιῶν-ἐπιθεωρήσεων, δι' ὧν παρῳδοῦντο, μετὰ θαυμασίας χιουμοριστικῆς διαθέσεως, θρῦλοι ἢ θέματα ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος ἢ καὶ τὰ ἤθη τῆς τότε ἐποχῆς τοῦ συγγραφέως. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων ἐπιτυχέστερα εἶναι: «Ἀμφιτρύων», «Βίος τοῦ μεγάλου δὸν Κιχώτου», «Αἰσωπειάς», «Λαβύρινθος τῆς Κρήτης», «Μεταμορφώσεις τοῦ Πρωτέως», «Ἡ κατακρήμνισις τοῦ Φαέθωνος», «Αἱ μαγεῖαι τῆς Μηδείας». Θ. Κ.

Σιλβαὶν (Silvain), ***Εὐγένιος Κάρολος Ἰωσήφ***. Γάλλος ἠθοποιός, γεννηθεὶς τῷ 1851. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ᾠδεῖον τῶν Παρισίων καὶ τῷ 1878 προσελήφθη ὡς τακτικὸς ἠθοποιὸς τῆς «Γαλλικῆς Κωμῳδίας». Τῷ 1883 ἐξελέγη ἑταῖρος τῆς «Γαλλικῆς Κωμῳδίας» καὶ βραδύτερον διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ ᾠδεῖον τῶν Παρισίων. Διεκρίθη μεταξὺ τῶν διασημοτέρων συγχρόνων Γάλλων ἠθοποιῶν δημιουργήσας καὶ ἑρμηνεύσας πολλὰ πρόσωπα τοῦ κλασσικοῦ, τοῦ ρωμαντικοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου δραματολογίου, κυρίως δὲ εἰς τὸν «Πολύευκτον», τὸν «Σίντ», τὴν «Φαίδραν», τὸν «Μιθριδάτην», τὸν «Μισάνθρωπον», τοὺς «Βουργράβους», τὴν «Ἠλέκτραν» κ.ἄ. Τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Ζωμπὲρ μετέφρασε γαλλιστὶ λίαν ἐπιτυχῶς τοὺς «Πέρσας» τοῦ Αἰσχύλου, τὴν «Ἀνδρομάχην» τοῦ Εὐριπίδου κ. ἄ.

Ἡ σύζυγός του *Λουΐζα Χάρτμαν*, ἐπίσης ἠθοποιὸς καὶ ἑταῖρος τῆς «Γαλλικῆς Κωμῳδίας», ἔπαιξε λίαν ἐπιτυχῶς μετὰ τοῦ συζύγου της, διακριθεῖσα κυρίως εἰς ρόλους ἀρχαίων κλασσικῶν ἔργων. Μ.Δ.Β.

σιλβάνιον ἢ ***2-μεθυλοφουράνιον*** (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Φουρανικὴ ἕνωσις τοῦ τύπου $C_4H_3(CH_3)O$, ἀπαντῶσα εἰς τὸ ἐξ ὀξύας ξυλέλαιον. Βράζει εἰς 65°. Σ. Γ.

σιλβανὸς (ὁ) (Silvanus) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μικροσώμων κανθάρων μὲ σῶμα ἐπίμηκες, ᾠοειδὲς καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ τριχῶν. Ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐνδιαιτῶνται ἐπὶ διαφόρων φυτῶν καὶ ἰδίως τῶν δημητριακῶν. Δ.Ν.Π.

Σιλβανὸς (Silvanus) [*Ἀρχ. Θρησκ.*]. Λατινικὴ θεότης ἐνωρίτατα εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν ρωμαϊκὴν λατρείαν, προστάτις τῶν δασῶν καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ βίου ἐν γένει. Βωμοί του ἦσαν αἱ συστάδες ἢ τὰ δένδρα, ἐν Ρώμῃ δὲ τὰ ἐπὶ τοῦ Οὐϊμιναλίου ἢ Καπιτωλίου ἀλσύλλια. Εἰκονίζεται ὡς σφριγηλός, γενειοφόρος καὶ καρηκομόων ἀνήρ, ἔχων ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἀνηρτημένην δορὰν θηρίου καὶ συνοδευόμενος πάντοτε ὑπὸ κυνός· ἀκόλουθοι αὐτοῦ ἦσαν αἱ νύμφαι *Σιλβαναὶ* ἢ τὰ ἄρρενα πνεύματα *Σιλβανοί*. Ἡ συνήθης εἰς αὐτὸν προσφορὰ ἦτο ταπεινὴ θυσία χοιριδίου ἢ ἐριφίου. Π. Ν. Π.

—**Σιλβανός,** ἐπίσκοπος ***Γάζης***. Πρεσβύτερος τῆς ἐν Φοινίκῃ Γάζης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος. Συλληφθεὶς τῷ 307 κατεδικάσθη εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα ἐν χαλκωρυχείοις, ἀπολυθεὶς δ' ἐξ αὐτῶν κατόπιν προήχθη εἰς ἐπίσκοπον Γάζης. Συλληφθεὶς καὶ πάλιν τῷ 310 ἀπεκεφαλίσθη. Ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 14 Ὀκτωβρίου καὶ 5 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

—**Σιλβανός,** ἐπίσκοπος ***Ἐμέσης***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Συρίᾳ Ἐμέσης ἐπὶ Νουμεριανοῦ, κατηγγέλθη τῷ 284 εἰς τὸν Ρωμαῖον ἄρχοντα τῆς πόλεως ὡς ἀναθεματίζων τοὺς σεβομένους τὰ εἴδωλα ἐθνικούς. Ὅθεν συλλαβὼν ὁ ἄρχων τοῦτον καὶ τὸν διάκονον αὐτοῦ *Λουκᾶν* καὶ τὸν ἀναγνώστην *Μύκιον* «ἀπεφήνατο κατ' αὐτῶν θηριομαχίαν». Ἀπαχθέντες λοιπὸν εἰς τὸ στάδιον τῆς πόλεως, κατεσπαράχθησαν ὑπὸ θηρίων καὶ οἱ τρεῖς. Ε. Γ. Π.

Σιλβέλα *ὑ ντὲ λὲ Βιελιὲθ* (Silvela y de le Vielleuze), ***Φραγκῖσκος***. Ἱσπανὸς πολιτικός, νομομαθὴς καὶ συγγραφεὺς (1845—1905). Διεκρίθη ὡς κοινοβουλευτικὸς ρήτωρ· τῷ 1883 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ βραδύτερον πρωθυπουργὸς (1902) παραιτηθεὶς μετὰ ἓν ἔτος καὶ ἀποσυρθεὶς τῆς πολιτικῆς. Ἐξέδωκεν: «Ἡ φιλοκαλία», «Μελέται περὶ τῶν βάσεων τοῦ ἀστικοῦ κώδικος» (1879), «Λόγοι πολιτικοὶ τοῦ 1885—1890».

Σίλβερ (Silver), ***Κάρολος***. Γάλλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Πρῶτον βραβεῖον τῆς Ρώμης ἐν τῷ Ὠδείῳ τῶν Παρισίων (1891), διεκρίθη ὡς συνθέτης τῶν δραματικῶν ἔργων: «La Belle au bois dormant» (1902), «Le clos» (1906), «Neigilde» (1902), τοῦ ὀρατορίου «Τωβίας» (1902), πλείστων συμφωνικῶν ἔργων, μελῳδιῶν κ. ἄ. Γ. Σ.

Σιλβέριος, πάπας ***Ρώμης*** (536—538). Διαδεχθεὶς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποθανόντα πάπαν Ἀγαπητόν, περιέπεσεν εἰς τὴν μῆνιν τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας, διότι ἠρνεῖτο ν' ἀκυρώσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀγαπητοῦ γενομένην καθαίρεσιν ὡς αἱρετικοῦ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου, φίλου τῆς Θεοδώρας. Ὅθεν, πεισθεὶς ὁ ἐν Ρώμῃ τότε εὑρισκόμενος Βελισσάριος εἰς τὰς ρᾳδιουργίας τῆς Θεοδώρας καὶ τὴν συκοφαντίαν τοῦ διακόνου Βιγιλίου ὅτι ὁ Σιλβέριος ἦτο φίλος τῶν Γότθων (εἰ καὶ αὐτὸς ὁ Σιλβέριος εἶχε καλέσει ἐκ Σικελίας τὸν Βελισσάριον εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τῶν Γότθων), ἐξώρισε τὸν πάπαν εἰς τὰ Πάταρα τῆς Λυκίας, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἐγκατέστησεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τὸν Βιγίλιον. Καὶ ἀνεκλήθη μὲν ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Σιλβέριος ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, πληροφορηθέντος περὶ τῆς πλεκτάνης ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Πατάρων, ἀλλ' ὁ Βιγίλιος κατώρθωσε νὰ ἐξορισθῇ καὶ πάλιν ὁ Σιλβέριος εἰς τὸ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κορσικῆς νησύδριον Παλμαρίαν, ἔνθα ἀπέθανεν ἐκ πείνης τῷ 538. Ἑορτάζεται ὡς μάρτυς ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 20 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Σιλβὲστρ (Silvestre), ***Παῦλος-Ἀρμάνδος***. Γάλλος συγγραφεὺς (1837—1901). Τὰ πρῶτά του ἔργα ἦσαν: «Νέοι καὶ παλαιοὶ στίχοι», μετὰ προλόγου τῆς Γεωργίας Σάνδη, «Ἡ δόξα τῶν ἀναμνήσεων» (1872), «Τὸ ᾆσμα τῶν ὡρῶν» (1878), «Αἱ χρυσαῖ πτέρυγες» (1880), «Ἡ χώρα τῶν ρόδων» (1883), «Ὁ δρόμος τῶν ἀστέρων» (1885). Συνεργάτης τῶν ἐφημερίδων «Ζὶλ Μπλὰς» καὶ «Ἠχὼ τῶν Παρισίων», ἔγραψεν εἰς ἐπιφυλλίδας πολλὰ διηγήματα καὶ χιουμοριστικὰς ἱστορίας, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ὀφείλει τὴν φήμην του. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ πολλὰ θεατρικὰ ἔργα, ἐξ ὧν τὰ μελοδράματα: «Ἑρρῖκος Η'» (μελοποιηθὲν ὑπὸ Σαὶν Σάνς), «Ζωσελὺν» (μουσικὴ Γκοντὰρ) «Γκριζελίντις» (μουσικὴ Μασσενέ). Θ. Κ.

Σίλβεστρος. Ρῶσος θεολόγος καὶ πολιτικὸς (1501—1567). Ἐσπούδασε θεολογίαν, ἐξέμαθε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ κατόπιν συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Νοβογκόροντ Μακαρίου εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν «Βίων τῶν μεγάλων μαρτύρων τοῦ Χριστιανισμοῦ». Ὅτε ὁ Μακάριος ἐγένετο μητροπολίτης Μόσχας, ἐπὶ Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Σίλβεστρον. Μετὰ μικρὸν οὗτος ἀπέβη ὁ ἀπαραίτητος σύμβουλος τοῦ

Digitized by Google

τσάρου, ὅστις τῷ ἀνέθεσε πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ πολιτικὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ὁ Σίλβεστρος, συγκεντρώσας περὶ τὸν τσάρον ἀριθμόν τινα βογιάρων, ἀπετέλεσεν εἶδος συμβουλίου τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους, ὅπερ κατ' οὐσίαν διηύθυνεν αὐτός. Ὁ ἴδιος ὤθησε τὸν Ἰβὰν Δ' εἰς κατάκτησιν τοῦ Καζὰν καὶ τοῦ Ἀστραχάν. Τῷ 1558, ἀποκρούσας τὸν κατὰ τῆς Λιβονίας πόλεμον καὶ περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν, ἐξωρίσθη. Θ. Β.

— **Σίλβεστρος**, πατριάρχης ***Ἀλεξανδρείας*** (1569—159). Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ ἐγένετο φοβερὸς διωγμὸς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Χριστιανῶν. Ε.Γ.Π.

— **Σίλβεστρος**, πατριάρχης ***Ἀντιοχείας*** (1724—1766). Διάκονος χρηματίσας τοῦ Ἀντιοχείας Ἀθανασίου τοῦ Δ' καὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονάζων, ἐκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ ὑποδείξει τοῦ ἀποθνήσκοντος Ἀθανασίου τῷ 1728, ὅπου χειροτονηθεὶς ἀρχιερεὺς ὑπὸ Παϊσίου τοῦ Β' ἀπεστάλη εἰς Συρίαν ὡς πατριάρχης Ἀντιοχείας. Κληρικὸς ἐνάρετος μὲν καὶ ἁπλοῦς τοὺς τρόπους καὶ τῆς παιδείας θερμὸς προστάτης, ἀλλ' αὐστηρὸς τῶν τύπων τηρητὴς καὶ ὅλως ἄκριτος, εὐθὺς ὡς ἔφθασεν εἰς Χαλέπιον καὶ εἶδε τοὺς προκρίτους ἐν ἡμέρᾳ Τετάρτῃ ἰχθυοφαγοῦντας, ὄχι μόνον αὐστηρότατα ἐπέπληξεν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἀφώρισε καὶ εἰς τὸν Τοῦρκον διοικητὴν ὡς Φράγκους καὶ ἀπειθεῖς εἰς τὴν κυβέρνησιν κατήγγειλεν. Οὗτοι, πρὸς ἐκδίκησιν, ὄχι μόνον δεκάσαντες διὰ πολλῶν χρημάτων τὸν διοικητὴν παρέσυραν αὐτὸν μὲ τὸ μέρος των κατὰ τοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ προσῆλθον εἰς τὸν παπισμὸν καὶ πολλοὺς ἄλλους Σύρους συμπαρέσυρον εἰς τοῦτο. Ὁ Σίλβεστρος ἐδαπάνησε πολλὰ χρήματα καὶ αὐτοὺς τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησίας, ὅπως ἐξαγοράσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Τούρκων καὶ προστατεύσῃ τοὺς ὀρθοδόξους ἀπὸ τῶν προσηλυτιστικῶν ἐνεργειῶν τῶν Λατίνων, εἰς Βλαχίαν δὲ καὶ Μολδαβίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη περιοδεύσας συνέλεξεν ἀρκετὰ χρήματα. Μυρία δ' ὅσα ὑποστὰς καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς πολυωδύνου πατριαρχείας του, ἀπέθανεν ἐν Δαμασκῷ τῷ 1766. Ε. Γ. Π.

— **Σίλβεστρος**, μητροπολίτης ***Κιέβου*** (1590—1652). Κατὰ σύστασιν τούτου ὁ τσάρος Ἀλέξιος Θεοδωροβιτς συνέστησε τυπογραφεῖον ἐν Κιέβῳ πρὸς ἔκδοσιν τῶν λειτουργικῶν βιβλίων εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ρωσικὴν γλῶσσαν κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Σίλβεστρος ἀπέστειλε πεπαιδευμένους ἄνδρας εἰς Μόσχαν, οἵτινες ἵδρυσαν καὶ τὰ πρῶτα προκαταρκτικὰ σχολεῖα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ρωσοπαίδων. Θ. Β.

— **Σίλβεστρος**, πάπας ***Ρώμης***. Τέσσαρες πάπαι Ρώμης ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα: —1) Ὁ Α' (314—335), φίλος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, δεινὸς δὲ πολέμιος τῶν αἱρετικῶν δονατιστῶν καὶ «τοῦ Θεοῦ λειτουργὸς θαυμασιώτατος, στηρίζων καὶ μεγαλύνων θείοις δόγμασι τὴν Ἐκκλησίαν», ὡς ὑμνεῖ τοῦτον ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, ἑορτάζουσα τὴν μνήμην αὐτοῦ δι' ἰδίας ἀκολουθίας. —2) Ὁ Β' (999—1003), γεννηθεὶς τῷ 945 ἐν Aurillac (Aquitaine) τῆς Γαλλίας. Σπουδάσας ἐν Κορδούῃ μαθηματικά, ἀστρονομίαν, φυσικήν, ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, ἀνεδείχθη ἐκ τῶν πολυμαθεστάτων ἀνδρῶν τοῦ Ι' αἰῶνος. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ρημῶν (Reims) Adalbéron ὡς διευθυντὴς τῆς αὐτόθι σχολῆς, ἐδίδαξεν εὐδοκιμώτατα ἐν αὐτῇ ρητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Διαδοθείσης τῆς φήμης αὐτοῦ ὡς σοφοῦ διδασκάλου καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Ὄθων ὁ Β' ἐκάλεσεν αὐτὸν ὡς διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ του Ὄθωνος τοῦ Γ'. Τῷ 998 ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Ραβέννης καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνος. Διῴκησε μετὰ πολλῆς σωφροσύνης τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνύψωσε τὸν κλῆρον ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐπροστάτευσε δὲ τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας. Πληροφορούμενος τὰ δεινά, ἅτινα ὑφίσταντο οἱ προσκυνηταὶ τῶν Ἁγίων Τόπων ὑπὸ τῶν Ἀράβων, πρῶτος συνέλαβε τὴν ἰδέαν σταυροφορίας κατ' αὐτῶν. Συγγραφεὺς ἄριστος, συνέγραψε: «Regula de abaco computi», «Libellus de numerorum divisione», «Liber abaci», «Libellus de rationali et ratione uti» καὶ πλείστας ἐπιστολὰς μεγάλης ἱστορικῆς ἀξίας. Τὰ ἅπαντα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1867. —3) ὁ Γ' (1045 . Ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ὑπὸ τῶν ἐκβαλόντων ἐξ αὐτοῦ Βενέδικτον τὸν Θ', διέμεινεν ὡς πάπας ἕνα καὶ ἥμισυν μῆνα, διότι οἱ φίλοι τοῦ Βενεδίκτου ἐπικρατήσαντες ἐπανήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον. —4) Ὁ Δ' (1105) Ἀνακηρυχθεὶς πάπας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Πασχαλίου τοῦ Β' (1099—1118), καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἀπουσίαζεν ἐκ Ρώμης, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ Πασχαλίου ἐπανελθόντος εἰς Ρώμην. Ε. Γ. Π.

Σίλβεστρος (Silvester ἢ Sylvester), ***Ἐρρῖκος-Ροβέρτος***. Ἄγγλος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1830. Εἶναι γνωστὸς διὰ τὴν μέθοδόν του τῆς τεχνητῆς ἀναπνοῆς εἰς τοὺς ἐξ ἀσφυξίας παθόντας, δημοσιεύσας διαφόρους ἐργασίας, ἐν αἷς: «The discovery of the physiological method of inducing respiration in cases of apparent death from drowning, chloroform, still birth etc.», «A new method of inducing respiration in asphyxia by mechanically bringing into action the muscles of respiration, with successful cases». Ο. Ρ.

Σιλβία, *ἁγία*. Ἐν τῷ ρωμαϊκῷ Ἁγιολογίῳ φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο ἡ σύζυγος τοῦ συγκλητικοῦ Γορδιανοῦ καὶ μήτηρ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, διελθοῦσα τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου ὡς μοναχὴ καὶ ἑορταζομένη τὴν 3 Νοεμβρίου, καὶ ἡ ἀδελφὴ Ρουφίνου, ἐπάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει, σοφὴ καὶ εὐσεβεστάτη κόρη, ἀποθανοῦσα τῷ 420 καὶ ἑορταζομένη τὴν 15 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σιλβία**· βλ. *Αἰθερία*.

Σιλβιανόπολις, ἢ ***Σιλβέστρε Φερρὰγ*** (Silvianopolis ἢ Silvestre Ferraz) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Βραζιλίας, ἐν τῇ πολιτείᾳ Μίνας. Κάτ. (1920) 20.764. Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, οἰνοπνευματοποιίας καὶ κηρωτῶν ὑφασμάτων. Θ. Κ.

Σιλβῖνος, ἐπίσκοπος ***Βρεσκίας***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Λομβαρδίᾳ Βρεσκίας κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, ἀπέθανε τῷ 444 καὶ ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 28 Σεπτεμβρίου. Ε.Γ.Π.

— **Σιλβῖνος**, ἐπίσκοπος ***Θηρουάννης***. Ἐν τῇ αὐλῇ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας ἀνατραφεὶς κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, μετέβη εἰς Ρώμην καὶ χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Thérouanne (Saint-Omer) εἰργάσθη δραστηριώτατα πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν χώραν ταύτην. Τῷ 718 ἀποθανὼν ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 17 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

Σίλβιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Σειβλία*.

— **Σίλβιον ἀκρωτήριον** (Silvium promontorium) [*Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τοῦ Ἀδριατικοῦ, ΒΔ. ἄκρα τῆς χερσονήσου τῆς Ἰστρίας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Γεωγράφου Ραβέννης. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Σαλβῶρε*. Σ. Ε. Λ.

Σίλβιος (Silvius) [*Μυθολ.*]. Μυθικὸς ἥρως, ἀρχηγέτης τῶν Σιλβίων, βασιλικοῦ οἴκου τῆς Ἄλβας ἐν Ἰταλίᾳ, καταγόμενος ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ οἴκου τοῦ Πριάμου. Ἦτο υἱὸς τοῦ Αἰνείου καὶ τῆς Σιλβίας ἢ τῆς Λαβινίας, ἄλλως δὲ τῆς τελευταίας καὶ τοῦ Ἀσκανίου, καλούμενος πληρέστερον καὶ *Σίλβιος Αἰνείας* ἢ *Αἰνείας Σίλβιος*. Ἡ λέξις σημαίνει τὸν ὑλοδίαιτον (silva=δάσος), δι' ὃ καὶ παρ' Ἕλλησι ἐκαλεῖτο καὶ *Σιλούϊος Ὑλαῖος*. Π. Ν. Π.

Σιλβρέττα (Silvretta) [*Γεωγρ.*]. Ὀρεινὸν συγκρότημα τῶν Ραιτικῶν Ἄλπεων, ἐν Ἑλβετίᾳ, Τυρόλῳ καὶ Φόραλμπεργκ, μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν διαβάσεων Φλυέλαπας (2.388 μ.) καὶ Σλαπίνεργιοχ (2.164 μ.), καὶ Ἀρλμπεργκλίνιε, Ὄμπεριντάλ καὶ Ἐνγκαντίν. Ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶναι ἡ *Πὶτς Λινάρντ* (3.316 μ.), *Φλούχτχορν* (3.403 μ.), *Πὶτς Μπουῒν* (3.316 μ.), *Σιλβρέτταχορν* (3.248 μ.) καὶ *Γκρόσλιτσνερ* (3.111 μ.). Θ. Κ.

Σίλγιανς (Siljanssee) [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῆς Σουηδίας ἐν τῷ νομῷ Κόππαρμπεργκ, εἰς ὕψος 161 μ. Ἔχει ἐμβαδὸν 290 τ. χλμ., βάθος 120 μ., διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἔστωρνταλελφ. Τὰ ὕδατα αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοῦ 1926 πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Θ. Κ.

Σίλδα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Μαυριτανίας Τιγγιτανῆς (Μαρόκου), κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Δ, 1, 7) δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Σούβουρ (νῦν Sébou), πρὸς Β. τῆς Οὐολουβιλίδος (Ksar-Faraoun) ἐπὶ τῆς εἰς Τίγγιδα (Ταγγὲρ) ἀγούσης ὁδοῦ. Ὑπὸ τοῦ Πομπωνίου Μέλα καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καλεῖται *Γίλδα*, τὸ δὲ ἐθνικὸν *Γιλδίτης*. Ταυτίζεται πρὸς τὴν νῦν El-Haliyn. Α.Θ.Σ.

Σίλε (Sile) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Β. Ἰταλίας ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βένετο. Πηγάζει ἐκ τοῦ Κασιελφράνκο Βένετο, εἰς ἀπόστασιν 15 χλμ. ΝΔ. τοῦ Τρεβίζο, δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ Μποττενίγκο, Κανυιάνο, διέρχεται διὰ τοῦ Τρεβίζο καὶ κατόπιν κατευθύνεται πρὸς τὰ ΝΔ., ὁπότε δέχεται ἐξ ἀριστερῶν μὲν τὰ ὕδατα τῶν Μέλμα καὶ Μουζέστρε καὶ ἐκ δεξιῶν τὰ τοῦ Σέρβα. Ὀλίγον κατωτέρω ἑνοῦται πρὸς τὸν Παλαιὸν Πιάβε, βραχίονα τοῦ Πιάβε, καὶ ἐκβάλλει, διασχιζόμενος εἰς δύο βραχίονας, εἰς τὸ τέναγος τῆς Βενετίας, παρὰ τὸν παλαιὸν λιμένα τοῦ Γιέζολο, πρὸς Α. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τσέρο, μετὰ ροῦν 85 χλμ. Εἶναι πλωτὸς εἰς μικρὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Μουζέστρε μέχρι τῆς θαλάσσης. Μ. Δ. Β.

— **Σίλε** [*Γεωγρ.*]. Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ *Σίλλης* (βλ. λ.).

Σίλειον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μεσόγειος πόλις τῆς Παμφυλίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (βλ. *Σύλλειον*). Α. Θ. Σ.

Σιλεῖς [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῶν ΒΔ. Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, κατοικῶν κατὰ τὸν Ἀρριανὸν (Ἰνδικ. VI, 2) τὴν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σίλα διαρρεομένην χώραν. Α. Θ. Σ.

σιλεντιάριος (ὁ) [*Βυζ.*]. Ἐκαλοῦντο οὕτω παρὰ Ρωμαίοις (ἐκ τῆς λέξεως silentium=σιγή) οἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς παλατίοις καὶ τοῖς μεγάροις τῶν μεγάλων ἀρχόντων τήρησιν τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς τάξεως. Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι ἦσαν ἢ ἀπελεύθεροι ἢ δοῦλοι. Παρὰ Βυζαντινοῖς οἱ σιλεντιάριοι, οἵτινες ἐκαλοῦντο καὶ *ἡσυχοποιοί*, κατεῖχον θέσιν πολὺ ἀνωτέραν. Ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀξιωματούχων (ὀφφικιαλίων), τῶν λεγομένων «ἀπὸ βραβείων» ἐκείνων δηλαδή, εἰς οὓς τὰ ἀξιώματα «ἅπαξ διδόμενα οὐδέποτε ἀνεστρέφοντο», ἤρχοντο δὲ κατὰ σειρὰν αὐλικῆς ἱεραρχίας ἀμέσως μετὰ τοὺς στρατηγοὺς καὶ πρὸ τῶν βεστητόρων, ἦσαν δηλαδὴ ἀνώτεροι αὐλικοὶ ὑπάλληλοι, τῆς ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης τοῦ βασιλέως, καὶ εἶχον ὡς ἔργον τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς σιγῆς περὶ τὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματα τοῦ βασιλέως καὶ τὰ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, καθὼς καὶ κατὰ τὰς διαφόρους αὐλικὰς τελετάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐνεφανίζοντο φέροντες «ἀτραβατικὸν χλανίδιν» καὶ κρατοῦντες «χρυσέον βεργίν», τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἀναγόρευσίν των εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐνεχειρίζετο αὐτοῖς ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Εἰς τοὺς σιλεντιαρίους ἀνετίθεντο ἐνίοτε ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἄλλαι σοβαραὶ στρατιωτικαί, διπλωματικαὶ καὶ λοιπαὶ ὑπηρεσίαι. Ν. ΚΛΣ

Σιλεντιάριος. Βυζαντινὸς ποιητὴς (βλ. *Παῦλος ὁ Σιλεντιάριος*).

σιλέντιον (τό)· ἄλλη ὀνομασία τοῦ *κονσιστορίου*.

Σιλεσία (γερμαν. Schlesien, πολων. Slask) [*Γεωγραφ.*]. Χώρα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, διανεμομένη σήμερον μεταξὺ τῆς Γερμανίας, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ πρωσσικοῦ Βρανδεμβούργου, τῆς πολωνικῆς Ποσνανίας πρὸς Β., τῆς Πολωνίας πρὸς Α., τῆς τσεχοσλοβακικῆς Μοραβίας καὶ Πολωνίας πρὸς Ν. καὶ τῆς πρωσσικῆς Λουσατίας πρὸς Δ. Διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα ἱστορικὰ τμήματα: τὴν Ἄνω καὶ Κάτω Σιλεσίαν. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου μέρος αὐτῆς ἀνῆκεν εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸ ἕτερον δὲ τμῆμα εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν.

Τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς χώρας εἶναι μᾶλλον χθαμαλόν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον λίαν ὀρεινόν. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ τμήματι εὑρίσκεται ἡ περίφημος «Ἐπιμήκης κοιλὰς τῆς Σιλεσίας» (Schlesische Längental). Πρὸς Β. τῆς κοιλάδος ταύτης ἐκτείνεται σειρὰ ὑψωμάτων, τὸ ὑψηλότερον τῶν ὁποίων ἔχει ὕψος 357 μ. καὶ καλεῖται Ἰούρας· ἐνῷ πρὸς Ν. τῆς κοιλάδος καὶ πρὸς Α. ἐκτείνονται τὰ ὄρη τῶν γαιανθράκων τῆς Ἄνω Σιλεσίας (Oberschlesische Steinkohlengebirge), ἅτινα ἀποτελοῦν διακλάδωσιν τῶν Καρπαθίων καὶ ἔχουν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὸ Ἄνναμπεργκ, ὕψους 385 μ. Ἄλλα ὑψηλότερα ὄρη τῆς Σιλεσίας εἶναι τὸ Ἴζερ (1.127 μ.), τὸ βόρειον τμῆμα τῶν ὀρέων τῶν Γιγάντων (1.603 μ.), τὰ ὄρη Μπόμπερ-Κάτσμπαχ (724 μ.), Σνέεμπεργκ (1.422 μ.), Ἄλτφατερ (1.490 μ.), Λίσσα Χόρα (1.325 μ.), Ραϊχενστάϊν (1.128 μ.), Οὔλεν (1.014 μ.). Ὁ κυριώτερος ποταμός, ὁ ὁποῖος διασχίζει τὴν χώραν καθ' ὅλον σχεδὸν αὐτῆς τὸ μῆκος, εἶναι ὁ Ὄντερ, ὁ ὁποῖος εἶναι πλωτὸς παρὰ τὸ Ρατιμπὸρ καὶ ἔχει παραποτάμους ἐκ δεξιῶν τοὺς Ὄλσα, Κλόντνιτς, Μαλαπάνε, Βάϊντα, Μπάρτς καὶ Στόμπερ, καὶ ἐξ ἀριστερῶν τοὺς Ὄππα, Τσίννα, Χότσενπλότς, Νάϊσσε Γκλάτσερ, Ὄλαου, Λόε, Βάϊστριτς, Κάτσμπαχ καὶ Μπόμπερ. Ἐκ τῶν πολλῶν μικρῶν καὶ ἀσημάντων λιμνῶν ἡ κυριωτέρα εἶναι ἡ Σλάβα. Τὸ κλῖμα εἶναι εὔκρατον εἰς τὰς πεδιάδας καὶ δριμὺ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη. Ἡ μέση ἐτησία θερμοκρασία εἶναι 8°.

(Περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς γεωγραφίας, βλέπε κατωτέρω *Σιλεσία* Ἄνω Πρωσσική, *Σιλεσία* Κάτω Πρωσσική, *Σιλεσία* Πολωνικὴ καὶ *Σιλεσία* Τσεχοσλοβακική.)

— [*Ἱστορ.*] Ἡ Σιλεσία κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους κατῳκεῖτο ὑπὸ γερμανικῶν φυλῶν, αἵτινες κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ μετετοπίσθησαν πρὸς Δ., κατὰ δὲ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ διαφόρων σλαυϊκῶν φυλῶν. Μία τῶν φυλῶν τούτων, ἐγκατασταθεῖσα περὶ τὸν ποταμὸν Σλέσα (νῦν Λόε), ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐξ αὐτοῦ δὲ θεωρεῖται βέβαιον ὅτι κατόπιν ὠνομάσθη καὶ ὁλόκληρος ἡ χώρα. Κατὰ τὸ 900 μ. Χ. τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Ὄντερ τμῆμα τῆς Σιλεσίας περιῆλθεν εἰς τὴν Πολωνίαν, τῷ δὲ 973 μ. Χ. τὸ τμῆμα τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ὄντερ καὶ Μπόμπερ κατελήφθη ὑπὸ τῆς Βοημίας. Κατὰ τὸ 999 ὅμως καὶ τὸ τμῆμα τοῦτο περιῆλθεν εἰς τὴν Πολωνίαν. Ὁ Χριστιανισμὸς μετεδόθη εἰς τὴν Σιλεσίαν ἐκ τῆς Ποσνανίας, ὅπου τῷ 908 ὁ δοὺξ Μικίσλαος Α' ἵδρυσε τὴν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν τοῦ Πόζεν. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ ἐπισκοπὴ τῆς Σιλεσίας ἱδρύθη τῷ 1051 ἐν Μπρεσλάου. Κατὰ τὸ 1163 μέγα μέρος τῆς Σιλεσίας ἀπέκτησεν ἰδίους

Digitized by Google

δοῦκας ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Πιάστ, ὅστις, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Φρειδερίκου Βαρβαρόσσα ἵδρυσε τὴν πρώτην σιλεσιανὴν κληρονομικὴν δυναστείαν. Οἱ Πιάστ προσεκάλεσεν πολλοὺς Γερμανοὺς ἀποίκους καὶ σχεδὸν ἐξεγερμάνισαν τὴν χώραν. Βραδύτερον ὁ Βολεσλαῦος Α΄ ἵδρυσε τὸ δουκᾶτον τοῦ Μπρεσλάου ἐν τῇ Κάτω Σιλεσίᾳ, ὁ Μικίσλαος τὸ δουκᾶτον τοῦ Ρατεμπὸρ ἐν τῇ Ἄνω Σιλεσίᾳ καὶ ὁ Κορράδος τὸ δουκᾶτον τοῦ Γκλογκάου. Μεταξὺ τῶν δουκάτων τούτων ἐπήρχοντο συχναὶ διενέξεις, τῷ δὲ 1329 ὁλόκληρος ἡ χώρα περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Βοημίας. Τῷ 1675, ὅτε ἐξέλιπεν ὁ οἶκος τῶν Πιάστ, πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τοῦ οἴκου τούτου κατεχόμενα δουκᾶτα περιῆλθον εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἡ δὲ Σιλεσία κατέστη αὐστριακὴ ἐπαρχία. Τῷ 1740 ὁ Φρειδερῖκος Β΄ τῆς Πρωσσίας ἤγειρεν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Σιλεσίας, ἐναντίον τῆς ὁποίας διεξήγαγε τρεῖς πολέμους, ἀποκληθέντας Σιλεσιακούς. Κατὰ τὸν πρῶτον τούτων, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Μπρεσλάου τοῦ 1742 κατέλαβεν ὁλόκληρον τὴν Σιλεσίαν, πλὴν τῶν ἡγεμονιῶν τοῦ Τέσεν. Τροππάου καὶ Γιαίγκερντορφ.

Κατὰ τοὺς δύο ἑπομένους πολέμους κατέλαβεν ὁλόκληρον τὴν Σιλεσίαν, ἥτις μετεβλήθη εἰς πρωσσικὴν ἐπαρχίαν. Τῷ 1813 ἡ Σιλεσία ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, βραδύτερον δὲ μικρὸν τμῆμα τῆς Σιλεσίας παρεχωρήθη εἰς τὴν Αὐστρίαν. Μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἡ Σιλεσία ἐγένετο κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης, τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Γερμανίας, Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας. Τῷ 1919, κατὰ τὰς πρώτας διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης, ἡ Πολωνία εἶχεν ἐπιτύχει τῇ βοηθείᾳ τῆς Γαλλίας νὰ παραχωρηθῇ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς χώρας, καὶ δὴ ὁλόκληρος ἡ Ἄνω Σιλεσία, εἰς αὐτήν. Κατόπιν ὅμως, τῇ ἐπιμονῇ τῆς Ἀγγλίας, ἀπεφασίσθη ὅπως λάβῃ χώραν δημοψήφισμα, ὅπερ ἐγένετο τὴν 20 Μαρτίου 1921. Τὸ δημοψήφισμα τοῦτο ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν. Παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τοῦτο, ἡ πρεσβευτικὴ διάσκεψις τῶν Παρισίων διεμέλισε καὶ διένειμε τὴν κυρίως οἰκονομικὴν καὶ βιομηχανικὴν περιοχὴν τῆς Ἄνω Σιλεσίας μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, δημιουργήσασα οὕτω τὴν πολωνικὴν Σιλεσίαν. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασα συνθήκην τῆς Γενεύης τῆς 15 Μαΐου 1922, ἀπεφασίσθη ὅπως διατηρηθῇ ἡ οἰκονομική, νομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἑνότης τῆς χώρας μέχρι τοῦ 1937, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς οἰκονομικῆς καταστροφῆς τοῦ εἰς τὴν Πολωνίαν ἐπιδικασθέντος τμήματος ἐκ τῆς ἀποτόμου μεταβολῆς τοῦ καθεστῶτος. Διὰ τῶν μεταπολεμικῶν ἐπίσης συνθηκῶν τῆς εἰρήνης ἡ αὐστριακὴ Σιλεσία διενεμήθη μεταξὺ Τσεχοσλοβακιας καὶ Πολωνίας, οὕτω δὲ σήμερον ἡ Σιλεσια εὑρίσκεται διῃρημένη μεταξὺ Γερμανίας (*Ἄνω Σιλεσία* καὶ *Κάτω Σιλεσία*), Τσεχοσλοβακίας (*Τσεχοσλοβακικὴ Σιλεσία*) καὶ Πολωνίας (*Πολωνικὴ Σιλεσια*).

— **Σιλεσία, *Ἄνω*** — (Ober-Schlesien) *[Γεωγρ.]*. Γενικὴ διοίκησις τῆς Πρωσσίας. ἔχουσα ἐμβαδὸν 9.713 τ. χλμ. καὶ 1.379 408 κατ. Ἀποτελεῖ τὸ μικρότερον καὶ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς πρώην γενικῆς διοικήσεως τῆς Σιλεσίας ἢ πρωσικῆς Σιλεσίας (Preussisch - Schlesien) καὶ ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Πρωσσίας (Κάτω Σιλεσίας) καὶ Πολωνίας, πρὸς Α. καὶ Ν. ὑπὸ τῆς Πολωνίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Τσεχοσλοβακίας. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ Ὄππελν. Ἡ Ἄνω Σιλεσία εἶναι ἐκ τῶν βιομηχανικωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, χάρις εἰς τὰ πλούσια μεταλλευτικά της κοιτάσματα. Περιέχει τὰ μεγαλύτερα γαιανθρακοφόρα κοιτάσματα τῆς Εὐρώπης, καταλαμβάνοντα ἐπιφάνειαν 1.375 τ. χλμ. κατ' ἐλάχιστον ὑπολογισμόν. Μέγα μέρος τῶν κοιτασμάτων τούτων εὑρίσκονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἢ εἰς μικρὸν ἀπ' αὐτῆς βάθος. Ἡ σημαντικωτέρα γαιανθρακοφόρος περιοχὴ περιλαμβάνεται μεταξὺ Ζάμπρτσε καὶ Μύσλοβιτς καὶ ἐκτείνεται πρὸς τὰ Ν.Δ ἀπὸ τοῦ Νικολάϊ μέχρι τοῦ Μπέλκ. Ὑπάρχουν ἐπίσης κοιτάσματα γαιανθράκων εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Τσέρνιτς καὶ τοῦ Πσκὼφ, καθὼς καὶ πρὸς Δ. τοῦ Ὄντερ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν παρὰ τὴν γωνίαν ἣν σχηματίζει ἡ συμβολὴ τοῦ Ὄππα πρὸς τὸν Ὄντερ. Ἐπίσης ὑπάρχουν πλούσια κοιτάσματα λιγνίτου, ἰδίως εἰς τὰ διαμερίσματα ὅπου ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀλλ' ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτοῦ ἐνεργεῖται εἰς περιωρισμένην κλίμακα. Τοὐναντίον εἶναι ἐντατικωτάτη ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πλουσίων κοιτασμάτων σιδήρου καὶ τοῦ ψευδαργύρου, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἐν ἀφθονίᾳ ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μπέουτεν καὶ τῆς Τάρνοβιτς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ὄπελν καὶ εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχάς. Ὑπάρχουν ὡσαύτως ἄφθονα κοιτάσματα μολύβδου, ἰδίως εἰς τὰς περιφερείας Μήτσοβιτς καὶ Νταμπρόβσκα. Καίτοι γενικῶς τὸ ἔδαφος τῆς Ἄνω Σιλεσίας δὲν εἶναι εὔφορον, ἐν τούτοις ἡ γεωργία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη, χάρις εἰς τὴν ἐντατικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν. Παράγει σῖτον, κριθήν, λίνον, βρίζαν, γεώμηλα, τεῦτλα, καπνόν, οἴνους, ὀπώρας, λαχανικὰ κτλ. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη. Οἱ ἵπποι τῆς Σιλεσίας εἶναι ὀνομαστοί, ἐπίσης οἱ βόες, αἱ αἶγες, οἱ χοῖροι, τὰ πρόβατα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἄφθονα προϊόντα. Μεγάλως ὡσαύτως ἔχει ἐξελιχθῇ καὶ ἡ μελισσοκομία καὶ ἡ ὀρνιθοτροφία Ἐξαιρετικῶς ἄφθονα εἶναι ἐν τῇ χώρᾳ τὰ δάση, ἡ δὲ ἐξαγωγὴ ξυλείας καὶ ἄλλων δασικῶν προϊόντων εἶναι λίαν σημαντική. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων τῆς χώρας καταγίνεται εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἡ ὁποία εἶναι τὰ μέγιστα ἀνεπτυγμένη. Ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς ἐργοστασίων ὑφασμάτων, χρωμάτων, χημικῶν προϊόντων, χειροκτίων, ταπήτων, χάρτου, ζαχάρεως, ζύθου, οἰνοπνευμάτων, σιδηροδρομικῶν εἰδῶν, ὑάλου καὶ ὑαλίνων εἰδῶν. Ἰδιαιτέρως ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ μεταλλοβιομηχανία, περιλαμβάνουσα ἄφθονα χυτήρια σιδήρου. ὑψικαμίνους, ἐργοστάσια παντὸς εἴδους μηχανημάτων, ἀτμομηχανῶν. Τῷ 1788 κατεσκευάσθη ἐν Τάρνοβιτς τῆς Ἄνω Σιλεσίας ἡ πρώτη ἀτμομηχανὴ ἐν Γερμανίᾳ. Αἱ ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσαι βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις ὑπερβαίνουν τὰς 25.000, οἱ δὲ ἐν αὐταῖς ἀπασχολούμενοι ἐργάται εἶναι ἄνω τῶν 250.000. Τὸ ἐμπόριον εἶναι ἀκμαιότατον, περιλαμβάνον ἐξαγωγὴν τῶν βιομηχανικῶν καὶ γεωργικῶν προϊόντων τῆς χώρας καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. Τὸ συγκοινωνιακὸν δίκτυον τῆς Ἄνω Σιλεσίας εἶναι ἐκ τῶν πυκνοτέρων τῆς Εὐρώπης, περιλαμβάνον περὶ τὰ 1.250 χλμ. σιδηροδρομικὰς γραμμὰς καὶ ὑπὲρ τὰς 4.000 χλμ. ὁδούς. Μεγάλως ἐπίσης χρησιμοποιεῖται ὡς συγκοινωνιακὸν μέσον καὶ ὁ πλωτὸς ποταμὸς Ὄντερ μετὰ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ, καθὼς καὶ πολλαὶ διώρυγες, ἡ κυριωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοῦ Κλόντνιτς.

—**Σιλεσία, *Κάτω*** — (Nieder Schlesien) *[Γεωγρ.]*. Γενικὴ διοίκησις τῆς Πρωσσίας, ἔχουσα ἐμβαδὸν 26.598 τ. χλμ καὶ 3.132.135 κατ. Ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερον ΒΔ. τμῆμα τῆς πρώην γενικῆς διοικήσεως τῆς Σιλεσίας (Preussisch - Schlesien) καὶ ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Βρανδεμβούργου, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Σαξονίας καὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ τῆς Ἄνω Σιλεσίας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς πολωνικῆς Ποσνανίας. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι τὸ Μπρεσλάου. Καὶ ἡ Κάτω Σιλεσία εἶναι ἐκ τῶν βιομηχανικωτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τὰ προϊόντα της γενικῶς εἶναι σχεδὸν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῆς Ἄνω Σιλεσίας: ἔχει πλεῖστα μεταλλεῖα καὶ ἐξάγει, πλὴν τῶν γαιανθράκων, τοῦ λιγνίτου καὶ τοῦ βασάλτου, ἀμμολίθους, γρανίτην, πυρίτην λίθον, μαγνησίαν, πολυτίμους λίθους (ἀμέθυστον, ἴασπιν), νίκελ, χαλκόν, ἀρσενικὸν κτλ. Μεγίστη εἶναι ἡ παραγωγὴ ζαχάρεως, χημικῶν προϊόντων, πυρίτιδος, δυναμίτιδος, πυρείων, ὡρολογίων, πίλων, ὑαλικῶν, εἰδῶν πορσελλάνης, μηχανημάτων παντὸς εἴδους κτλ. Τὸ ἔδαφος τῆς Κάτω Σιλεσίας εἶναι γενικῶς εὔφορον, κεκαλυμμένον ὑπὸ καλλιεργουμένων ἐντατικῶς ἀγρῶν καὶ μεγάλων δασικῶν περιφερειῶν. Ἐν τῇ Κάτω Σιλεσίᾳ ἐπεκράτει, μέχρι τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, τὸ σύστημα τῶν μεγάλων κτημάτων, τὰ ὁποῖα ἔφθανον ἀπὸ 25.000 μέχρι 44.000 ἑκταρίων ἕκαστον. Οἱ κυριώτεροι μεγαλογαιοκτήμονες ἦσαν οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ πρίγκιπες καὶ οἱ διάφοροι κληρονόμοι αὐτῶν, εἰς λίαν περιωρισμένον ἀριθμόν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως δεκαετηρίδα πολλὰ τῶν κτημάτων τούτων διενεμήθησαν εἰς μικροκαλλιεργητάς. Πλὴν τῶν ὁμοειδῶν πρὸς τὰ τῆς Ἄνω Σιλεσίας προϊόντων, παράγει καὶ ἄφθονον καπνὸν καὶ πολλὰς ὀπώρας καὶ λαχανικά, ὧν ἐξάγει εἰς τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Γερμανίας καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μεγάλας ποσότητας. Ἔχει ὡσαύτως ἀνεπτυγμένην κτηνοτροφίαν καὶ παράγει ἄφθονα κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἰδίως ἀλλᾶντας καὶ κονσέρβας διαφόρων τροφίμων. Ἐπίσης τὰ δασικὰ προϊόντα εἶναι ἀφθονώτατα καὶ λίαν ἀνεπτυγμένη ἡ βιομηχανία τῶν ἐπίπλων. Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν κλάδων οἱ κυριώτεροι εἶναι ἡ ὑφαντουργία, ἡ μεταλλοβιομηχανία, ἡ βιομηχανία πορσελλάνης, ἡ ὑαλουργία καὶ ἡ ὡρολογοποιία. Αἱ ἐν αὐτῇ βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις ὑπερβαίνουν τὰς 100.000, οἱ δὲ ἐν αὐταῖς ἀσχολούμενοι ἐργάται εἶναι ὑπὲρ τὰς 600.000. Ἡ συγκοινωνία εἶναι πυκνοτάτη, ἐξυπηρετουμένη διὰ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μήκους 3.500 χλμ. περίπου καὶ ὁδικοῦ δικτύου 15.000 χλμ. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται εὑρέως καὶ τὸ ἐν αὐτῇ πλωτὸν τμῆμα τοῦ ποταμοῦ Ὄντερ καὶ αἱ πολλαὶ ἑνοῦσαι τοῦτον μετὰ διαφόρων βραχιόνων του καὶ παραποτάμων διώρυγες. Ἐν Σιλεσίᾳ ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ ἰαματικαὶ πηγαὶ καὶ ὀνομασταὶ λουτροπόλεις, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι τὸ Βάρμπρουν, Σάλτσμπρουν, Ραΐνερτς, Λάνντεκ, Φλίνσμπεργκ, Κούντοβα, Σαρλόττενμπρουν, Λαγκενάου κτλ.

— **Σιλεσία *πολωνικὴ*** (πολων *Σγλό(ν)σκ*, Slask) *[Γεωγρ.]* Βοϊβοδᾶτον τῆς ΝΔ. Πολωνίας, ἔχον ἐμβαδὸν 4.230 τ. χλμ. καὶ 1.124.967 κατ. Πρωτεύουσα αὐτοῦ εἶναι ἡ Κατοβίτσε. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τῆς πολωνικῆς διοικήσεως τοῦ Πετρικὼφ, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς πολωνικῆς Γαλικίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς πρωσσικῆς Ἄνω Σιλεσίας. Εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων μεταλλευτικῶν περιοχῶν τῆς Εὐρώπης, ἔχουσα ἰδίως ἄφθονα μεταλλεῖα γαιανθράκων καὶ ψευδαργύρου καὶ σημαντικωτάτην βιομηχανίαν μηχανημάτων παντὸς εἴδους, ὑφαντουργεῖα, ζυθοποιεῖα, σακχαροποιεῖα, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, ὑαλουργεῖα κτλ.

—**Σιλεσία *Τσεχοσλοβακικὴ*** (τσεχοσλοβακ *Σλέσκο*, Slezsko) *[Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς Μοραβίας τὴν γενικὴν διοίκησιν Μοραβίας καὶ Σιλεσίας. Περιλαμβάνει τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς ἄλλοτε αὐστριακῆς ἐπαρχίας τῆς Σιλεσίας, ἔχουσα ἐμβαδὸν 4.423 τ. χλμ. καὶ 738.020 κατ. Πρωτεύουσα ἡ Ὀπάβα (Τροππάου). Ὁρίζεται Β. καὶ Δ. ὑπὸ τῆς πρωσσικῆς Σιλεσίας, πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν τσεχοσλοβακικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μοραβίας καὶ Σλοβακίας καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Πολωνίας. Ἔχει ἔδαφος ὀρεινόν, μὲ ὑψηλοτέρας κορυφὰς τὸ ὄρος Ἄλτβατερ (1.490 μ.) καὶ Χίσσα Χόρα (1.325 μ.). Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ὄντερ καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ Ὄππα καὶ Μόρα, καθὼς καὶ τῶν ποταμῶν Ὀστραβίτσα καὶ Ὄλσα. Τὸ κλῖμα αὐτῆς εἶναι τραχὺ μὲ μέσην θερμοκρασίαν 7°,7. Ἡ τσεχοσλοβακικὴ Σιλεσία ἔχει πολλὰς ἰαματικὰς πηγάς, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Κάρλσμπρουν καὶ ἡ Γκραίφενμπεργκ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς, παρὰ τὸ ὀρεινὸν αὐτοῦ καὶ τὴν τραχύτητα τοῦ κλίματος, εἶναι λίαν εὔφορον, παράγον ἰδίως κριθήν, βρίζαν, λαχανικά, γεώμηλα, τεῦτλα, λίνον κτλ. Ἐξαιρετικῶς ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ κτηνοτροφία, ἡ δὲ ἐτησία παραγωγὴ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, καὶ ἰδίως τυροῦ καὶ βουτύρου, εἶναι σημαντικωτάτη. Ἀφθονώτατος εἶναι καὶ ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος τῆς χώρας, συγκείμενος κυρίως εἰς ἐξαιρέτου ποιότητος γαιάνθρακας, εἰς λιγνίτην καὶ σίδηρον. Ἡ βιομηχανία τῆς χώρας εἶναι εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένη, ἰδίως ἡ τοῦ ζύθου (μὲ 25 ἐργοστάσια ζυθοποιίας), τῶν ὑφασμάτων, χημικῶν προϊόντων, μηχανημάτων παντὸς εἴδους, ζαχάρεως, σιδήρου κτλ. Ἡ συγκοινωνία ἐξυπηρετεῖται δι' ὁδικοῦ δικτύου 3.800 χλμ., δι' 27 χλμ. ποταμίων ὁδῶν καὶ σιδηροδρομικοῦ δικτύου 600 χλμ. Μ. Δ. Β.

Σιλέσιος (Silesius), ***Ἄγγελος***. Γερμανὸς θεολόγος (βλ. *Ἄγγελος* Σιλέσιος).

σιληνὴ (ἡ) (Silene) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *καρυοφυλλοειδῶν* ἢ *καρυοφυλλιδῶν* περιλαμβάνον πόας ἐτησίας, διετεῖς ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν παραμεσογειακῶν χωρῶν. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὰ ἑξῆς: *Σιληνὴ ἡ ἔγχρωμος* (Silene colorata), ἐτησία πόα γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *λουλουδάκι*. *Σιληνὴ ἡ πολυανθὴς* (Silene armeria), ἐτησία πόα, κοινοτάτη παρ' ἡμῖν καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Λακωνικῇ, ὅπου εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *λυχνούδι*. *Σιληνὴ ἡ σιβθόρπιος* (Silene sibthorpii), διετὴς πόα. *Σιληνὴ ἡ φυσκώδης*, πολυετὴς πόα, γνωστὴ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *κουκκάκι, κτύπαλο, στρουθοῦλα, φουσκούδι* κτλ. Οἱ τρυφεροὶ βλαστοὶ τοῦ εἴδους τούτου λαχανεύονται ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας. Δ. Ν. Π.

Σιληνοὶ *[Ἀρχ.]*. Μυθικοὶ δαίμονες (βλ. *Σειληνοί*).

σίληξ, *—ηκος* (ὁ) (Silex) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν. τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὰς κρυπτοκρυσταλλικὰς παραλλαγὰς τοῦ χαλαζίου, καλεῖται δὲ καὶ *πυρόλιθος* (βλ. λ.). Γ. Β.

σιληπορδία (ἡ)· τὸ σιληπορδεῖν, κοιν. *τσιληπούρδημα*· || θρασύτης, ὑβριστικὴ συμπεριφορά, αὐθάδεια.

σιληπορδῶ (*—έω*)· πέρδομαι ἔμπροσθέν τινος πρὸς χλευασμόν, κοιν. *τσιληπουρδῶ*· || αὐθαδίζομαι, ἀναιδεύομαι.

Σιλιγάρδος, *Μεθόδιος*. Ἐπίσκοπος Λάμπης (Κρήτη) (βλ. λ. *Μεθόδιος* Σιλιγάρδος, τ. ΙΣΤ΄ σ. 836 γ).

Σιλίγγαι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀν. Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, βανδαλικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 11, 10) μεταξὺ τοῦ Ἀσκιβουργίου ὄρους (νῦν Riesengebirge) καὶ τοῦ Οὐϊαδούα ποταμοῦ (νῦν Ὄδερ), τὴν νῦν περίπου Κάτω Σιλεσίαν ἐν Πρωσσίᾳ. Α. Θ. Σ.

σιλικοαιθάνιον, *σιλικοεννεάνιον, σιλικομεθάνιον, σιλικομυρμηκικὸν ὀξύ, σιλικοξαλικὸν ὀξύ, σιλικοπροπιονικὸν ὀξὺ [Χημ.]*· βλ. λ. *πυρίτιον*.

σιλικόλη (ἡ) (Silicol) *[Φαρμ Χημ.]*. Πυριτικοκαζεϊνομεταφωσφορικὴ ἕνωσις, ἐν ᾗ τὸ πυριτικὸν ὀξὺ περιέχεται κολλοειδῶς ἐναποτεθειμένον. Τὸ σκεύασμα τοῦτο διαλύεται καὶ ἀπορροφεῖται εἰς τὸ ὑγρὸν τοῦ ἐντέρου, χορηγεῖται δὲ ἐπὶ φυματιάσεων καὶ δερματοπαθειῶν εἰς δόσιν ἑνὸς δισκίου πολλάκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

Σιλίκου *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμεσοῦ καὶ τῷ διαμερίσματι Κοιλανίου, ἔχον περὶ τοὺς 400 κατ., ἐξ ὧν 260 Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

Σίλιος *Ἰταλικὸς* (Silius Italicus), ***Τῖτος Κάτιος***. Ρωμαῖος ποιητὴς (25—100 μ. Χ.). Διετέλεσεν ὕπατος τῷ 68 καὶ ἀνθύπατος τῆς Ἀσίας ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ, ἀπέκτησε δὲ φήμην ὡς ποιητὴς καὶ ῥήτωρ. Ἀπέθανεν ἐξ ἑκουσίας ἀσιτίας ὅπως ἀπαλλαγῇ ἀνιάτου νοσήματος. Ἔγραψε τὸ ἔπος «Φοινικικά» (Punica) εἰς 17 βιβλία, ἔργον μικρᾶς

Digitized by Google

ἀξίας, μονοτόνου στιχουργίας καὶ μηχανικῆς ἀπομιμήσεως τῆς βιργιλιανῆς τεχνοτροπίας. Ἔχων ὡς πηγὰς τὸν Τίτον Λίβιον καὶ Πολύβιον, περιγράφει τὴν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Ζακάνθης μέχρι τοῦ θριάμβου Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ ἐποχήν. Εἰς τὸν Σίλιον ἀποδίδεται καὶ ἡ «Λατινικὴ Ἰλιάς» (Ilias Latina), ἐπιλογὴ τοῦ ἔργου τοῦ Ὁμήρου εἰς 1070 δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους, χρησιμοποιηθεῖσα εὐρύτατα ὡς διδακτικὸν βιβλίον. —π.

Σίλις (Silis) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς ΒΑ. Ἰταλίας, πηγάζων ἀπὸ τῶν Ταρβισανῶν ὀρέων (νῦν Treviso) καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος. Εἶναι ὁ νῦν *Σιλε* (Sile), πηγάζων εἰς Κάζα Κόρμπα πρὸς Δ. τῆς πόλεως Τρεβίζο, ἔχων μῆκος 85 χλμ., πλωτὸς ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ Μουζέστρα συμβολῆς του.

— **Σίλις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σκυθίας, γνωστότερος ὡς *Τάναϊς* (βλ. λ.).

Σιλίστρια (βουλγ. καὶ τουρκ. *Σιλίστρα*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἔχοντος ἐνταῦθα πλάτος 2.500 μ. Ἀπεσπάσθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (1913) ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας, μετὰ τῶν πόλεων Τουτρακάν, Δόβριτς καὶ Βαλτζὶκ καὶ 8.000 τ. χλμ. γονιμωτάτης γῆς. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ντελὶ-Ὀρμάν, ἑνὸς τῶν τεσσάρων τῆς ὅλης Δοβρουτσᾶς, καὶ λιμὴν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως. Ἐξάγει δημητριακά, ὀπώρας καὶ δέρματα. Οἱ κάτοικοί της ἀσχολοῦνται περὶ τὴν ἀμπελουργίαν, ἁλιείαν καὶ διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἔχει καὶ ὑφαντήρια καὶ ἀλευρομύλους. Ὁ *πληθυσμός* της μετὰ τῶν δύο προαστίων της ἀνέρχεται εἰς 15.000 περίπου κατοίκων, ὧν οἱ ἡμίσεις Μωαμεθανοὶ μετὰ 12 τζαμίων, οἱ δὲ λοιποὶ Βούλγαροι μετὰ σχολείων, Ρωμοῦνοι, Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι καὶ ὀλίγοι Ἕλληνες. Ἡ Σιλίστρια ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Durostorum, ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν *Δουρόστολος* καὶ *Δορύστολον* (βλ. λ.). Τὸ σημερινὸν ὄνομά της ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, ὑπῆρξεν ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Βλάχων καὶ Τούρκων. Τῷ 1550 ἐγένετο ἕδρα Τούρκου διοικητοῦ καὶ τῷ 1595 ἀπετεφρώθη. Ἀνακτισθεῖσα μετεβλήθη εἰς ὀχυρώτατον φρούριον, ὅπερ ὅμως τῷ 1811, μετὰ πέντε μόνον ἡμερῶν ἀντίστασιν, παρεδόθη εἰς τοὺς Ρώσους. Τῷ 1828—1829 ἀντέστη γενναιότατα εἰς τὰς ἐφόδους τῶν Ρώσων καὶ μετὰ ἓξ μηνῶν πολιορκίαν, ἐλλείψει τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων, παρεδόθη τῷ στρατηγῷ Langeron. Τῷ 1854 ὁ στρατηγὸς Πάσκεβιτς ἠναγκάσθη μετ' ἀπωλείας νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν της. Τῷ 1877 παρέμεινεν ἀπόρθητος, ἐξεκενώθη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τοῦ Φεβρουαρίου 1878 μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων. Κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου (1878) παρεχωρήθη τῇ Βουλγαρίᾳ ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ καταστραφῶσι τὰ ὀχυρωματικά της ἔργα. Τοῦτο ὅμως παρημελήθη. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀπεδόθη ὅμως διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγὺ πάλιν εἰς τοὺς Ρουμάνους, οἵτινες κατεῖχον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1913. Ὡς φρούριον καὶ νῦν διαφυλάττει τὴν στρατηγικήν της σπουδαιότητα. Κ.-Μ. Α.

Σιλίτσανη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Λαρίσης (βλ. *Σελιτσάνη*).

Σιλιχτὰρ ***Ἀλῆ πασᾶς***. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας (βλ. *Ἀλῆ πασᾶς*).

— **Σιλιχτὰρ** ***Μπότα***. Τουρκαλβανὸς στρατηγὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, φημιζόμενος ἐπὶ σκληρότητι. Κατὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῷ 1821—1822, ὅτε ὁ σουλτᾶνος Μαχμοὺτ ὁ Β΄ ἀπέστειλε στρατεύματα πρὸς πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Σιλιχτάρ, βλέπων τὸ ἐπικείμενον τέλος τοῦ Ἀλῆ, ηὐτομόλησε πρὸς τὸν Χουρσίτ, ἐπενεγκὼν οὕτω καίριον πλῆγμα κατὰ τῆς ἀμύνης τῆς πόλεως. Ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀποσταλεὶς Τοῦρκος στρατηγὸς Μεχμὲτ Ρεσὶτ Κιουταχῆς ἐχρησιμοποίησε τὸν Σιλιχτὰρ ἐν ταῖς ἐκστρατείαις αὐτοῦ. Τ. Ε. Ε.

Σίλκα *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σιβηρίας ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ρέων παραλλήλως καὶ πρὸς Ν. τῆς ὀροσειρᾶς Γιαμπλονόϊ (μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ΒΑ.), ἑνοῦται μετὰ τοῦ Ἀργκοὺν παρὰ τὸ Ποκρόφσκ καὶ σχηματίζει τὸν ποταμὸν Ἀμούρ. Ἔχει μῆκος 1.200 χλμ., εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῆς πόλεως Νερτσίνσκ, πήγνυται δὲ ἀπὸ Νοεμβρίου μέχρι Μαΐου.

Σιλκώ. Βασιλεὺς τῆς Νουβίας, ζήσας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ΄ ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ΄ μ.Χ. αἰῶνος, γνωστὸς ἐξ εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς ἑλληνογλώσσου, ὅπου ἀναγράφονται τὰ κατορθώματά του. Α. Θ. Σ.

Σίλλα ***ντὰ Βιτζοὺ*** (Silla da Vigiù). Ἰταλὸς γλύπτης (βλ. λ. *Λόνγκι* ἢ *Λοῦνγκι*).

Σίλλανπε (Sillanpää), ***Φραγκῖσκος - Αἰμίλιος***. Φινλανδὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1888. Θεωρεῖται ἐκ τῶν ἀρίστιον συγχρόνων συγγραφέων καὶ ποιητῶν τῆς Φινλανδίας. Τὰ καλύτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι τὰ μυθιστορήματα: «Ζωὴ καὶ ἥλιος» (1916), «Ἡ εὐσεβὴς δυστυχία» (1919), καὶ συλλογὴ διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὅ,τι ζῇ εἰς τὴν γῆν» (1924). Θ. Κ.

— **Σίλλερ** (Schiller), ***Ἰωάννης - Χριστόφορος - Φρειδερῖκος φὸν —***. Διάσημος Γερμανὸς ποιητὴς καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μάρμπαχ τῆς Βυρττεμβέργης, τὴν 10ην Νοεμβρίου τοῦ 1759, καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαϊμάρῃ τὴν 10ην Μαΐου τοῦ 1805. Ἐξ ἀσήμου καὶ πτωχῆς οἰκογενείας καταγόμενος, δὲν ηὐνοήθη ὑπὸ τῆς τύχης. Τὰ πρῶτα βήματα αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ προσέκρουσαν εἰς πλείστας δυσχερείας, ἡ δὲ ἀνάπτυξις αὐτοῦ συνετελέσθη ὑπὸ λίαν ἀντιξόους περιστάσεις. Εἰσελθών, δεκατετραετής, εἰς τὴν ἐν τοῖς περιχώροις τῆς Στουττγάρδης ἱδρυθεῖσαν παρὰ τοῦ δουκὸς Καρόλου-Εὐγενίου ἐπιστημονικὴν ἀκαδημίαν, ὑπεβλήθη εἰς ἐπαχθεῖς περιορισμοὺς καὶ παραιτηθεὶς τῆς προθέσεώς του νὰ σπουδάσῃ θεολογίαν, ἥτις εἶλκυεν αὐτὸν

Ἰωάννης Σίλλερ.

κατ' ἐξοχήν, ἀφωσιώθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, κατ' ἀρχάς, καὶ κατόπιν τῆς ἰατρικῆς. Ἀποφοιτήσας τῆς ἀκαδημίας (1780), ὠνομάσθη ἰατρὸς χειρουργὸς ἐν συντάγματι τινὶ τῶν γρεναδιέρων, ἀλλὰ διατελῶν ὑπὸ ἀφόρητον στρατιωτικὸν δεσποτισμὸν καὶ ἀπαγορευθείσης εἰς αὐτὸν πάσης ἰδιαιτέρας ἀσχολίας, ἠναγκάσθη νὰ λιποτακτήσῃ (1782). Φιλάσθενος, καχεκτικός, πυρέσσων, μὲ παρημελημένην ἐμφάνισιν, ὁμιλῶν μετὰ στόμφου καὶ ἐμφάσεως, μὲ φλογεράν, περιπαθῆ ψυχὴν ἐν σώματι εὐθραύστῳ, ἐνεφορεῖτο ὑπὸ ζωηρᾶς ἐπαναστατικότητος καὶ ἀκράτου φιλελευθερίας. Εἰς τὸν τοιοῦτον προσανατολισμὸν τοῦ πνεύματός του εἶχε συντελέσει οὐ μόνον ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἔργων τοῦ Ρουσσώ, ἀλλὰ καὶ ἡ βαθεῖά του συναίσθησις τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καὶ τὸ μῖσος πρὸς τὴν κοινωνίαν, τὴν παρεμβάλλουσαν διηνεκῶς ἐμπόδια εἰς τὴν ἐλευθέραν διαμόρφωσιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τὴν ἀπρόσκοπτον ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ πρωτόλεια περιλαμβάνονται ἐν τῇ «Ἀνθολογίᾳ» τοῦ 1782 («Anthologie auf das Iahr 1782, gedruckt in der Buchdruckerei zu Tobolsko»), ἐκδοθείσῃ τῇ συνεργασίᾳ διαφόρων νέων ποιητῶν. Ταῦτα διακρίνει ἀπειρία καὶ ἀφέλεια περὶ τὴν στιχουργίαν. Τὰ «Ἄσματα πρὸς τὴν Λάουραν» («Lieder an Laura») παρουσιάζουν σημαντικὴν βελτίωσιν τῆς ποιητικῆς του τεχνικῆς, πλὴν ὁ ἐμφαντικός των λυρισμὸς κατατάσσει καὶ ταῦτα, κατ' ἀνάγκην, εἰς τὴν πρώτην, καὶ σχεδὸν ἀνώριμον, ποιητικὴν περίοδον αὐτοῦ. Ἡ φιλοσοφικὴ ὅμως αὐτοῦ διάθεσις, ἡ ἐπικρατήσασα βραδύτερον, διαγράφεται ἐν αὐτοῖς κατὰ τρόπον χαρακτηριστικόν.

Εἰς ἓν τῶν ποιημάτων τῆς συλλογῆς αὐτῆς, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Φαντασία» («Fantaisie»), ἐξαίρει καὶ ὑμνεῖ θερμῶς τὸν ἔρωτα, ὡς αἰωνίαν καὶ ἀπαρασάλευτον ἀρχὴν καὶ βάσιν τῆς δημιουργίας. Τὰ τρία πρῶτα δράματα τοῦ Σίλλερ ἐμφανίζονται ἀπείρως ὡριμώτερα τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ συνθέσεων. Ταῦτα εἶναι: «Οἱ Λησταί» («Die Raüber», 1783), ὁ «Φιέσκο» («Fiesco», 1783) καὶ «Ραδιουργία καὶ Ἔρως» («Kabale und Liebe», 1784). Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖ ἔντονον διακήρυξιν τοῦ δόγματος τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπεικονίζει ζωηρῶς τὴν ἐξέγερσιν καὶ τὴν πάλην τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν διεστραμμένην ἠθικῶς καὶ πεπωρωμένην κοινωνίαν. Τὸ δεύτερον ἀποτελεῖ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς αὐλικῆς διαφθορᾶς, τῆς ἀσυνειδησίας τῶν πριγκίπων καὶ τῆς τυραννίας τῶν ἀστῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ταῦτα ἔργα δὲν παρουσιάζουν ἀκόμη τὴν μετ' ὀλίγα ἔτη ἐπιδειχθεῖσαν δεξιοτεχνίαν περὶ τὴν μελέτην καὶ ἀνάλυσιν τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν συνειδήσεων καὶ τὴν ἀκριβῆ διαγραφὴν τῆς ἱστορικῶς συγκεκριμένης, ἐν ᾗ κινοῦνται οὗτοι, ἐποχῆς. Εἰς τὸ τρίτον, μόνον, δρᾶμα—δρᾶμα σύγχρονον—ἡ διαγραφὴ τῶν χαρακτήρων ἀποκτᾷ ἐνάργειαν καὶ βάθος, καὶ ἡ διαγραφὴ τοῦ περιβάλλοντος ἀποβαίνει μᾶλλον συνεπής. Παρὰ τὰς ὡρισμένας ἀτελείας τῶν νεανικῶν αὐτῶν δραμάτων, τὴν ἔμφασιν καὶ τὴν ρητορικότητα, ἡ ἐξ αὐτῶν ἐντύπωσις ὑπῆρξε βαθυτάτη, τοῦτο δὲ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἀπόλυτον καὶ πλήρη εἰλικρίνειαν, μεθ' ἧς καὶ τὰ τρία ταῦτα ἔργα συνετέθησαν παρὰ τοῦ ποιητοῦ. Ἀπηχοῦσι τοσοῦτον ἐμφανῶς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ σκέψεις καὶ τὰς ἰδιαιτέρας πεποιθήσεις, ὥστε ν' ἀποτελοῦν ἐκμυστηρεύσεις, παθητικὰς καὶ συγκινητικάς, ἀτομικῶν αὐτοῦ συναισθημάτων. Πλὴν ὅμως τούτου, εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερα ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως τῶν ἔργων τῶν συγχρόνων δραματοποιῶν. Ἂν δὲ ὁ Γκαῖτε, εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ δράματα, παρουσιάζῃ πνεῦμα ὡριμώτερον καὶ βαθυτέραν ἠθικὴν ἰσορροπίαν, ὁ Σίλλερ ἐμφανίζεται ὡς κάτοχος σημαντικῶν προσόντων σκηνικῶν, ἀριστοτέχνης τῆς τοποθετήσεως καὶ τῆς δραματικῆς ὑποβολῆς. Τῷ 1784 ἀποδεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν δύο θαυμαστῶν, μεθ' ὧν εἶχε συνδεθῇ δι' ἀλληλογραφίας, τοῦ Γοττοφρείδου Καῖρνερ (πατρὸς τοῦ Θεοδώρου Καῖρνερ, ὀνομαστοῦ, κατόπιν, ποιητοῦ) καὶ τοῦ Φερδινάνδου Χοῦμπερ, μετέβη παρ' αὐτοῖς, εἰς Σαξονίαν. Ἐν τῇ θερμῇ ἐκείνῃ ἀτμοσφαίρᾳ, τῷ ζωογόνῳ ἐκείνῳ περιβάλλοντι τῆς συμπαθείας καὶ τῆς ἐκτιμήσεως, τοῦ ὁποίου τὴν εὐαίσθητον ἀνάμνησιν ἀπηθανάτισεν, ἓν ἔτος μετὰ ταῦτα, ἐν τῷ περιφήμῳ «Πρὸς τοὺς φίλους» («An die Freunde», 1875), διὰ στροφῶν ἐξόχως τρυφερῶν, ἐπανευρὼν τὴν ἠθικὴν γαλήνην, ἧς ἦτο πρὸ πολλοῦ ἐστερημένος, συνεπλήρωσε καὶ ἔφερεν εἰς πέρας τὴν σχεδιασθεῖσαν παλαιότερον σύνθεσιν τοῦ δράματος «Δὸν Κάρολος» («Don Carlos»). Κατὰ τὴν ἐν γένει σύλληψιν τὸ δρᾶμα τοῦτο ὁμοιάζει, ἐν πολλοῖς, πρὸς τὰ πρῶτα δράματα τοῦ Σίλλερ. Ἡ πολεμικὴ αὐτοῦ ἐν τούτοις, ἀντὶ νὰ στρέφεται, ὡς εἰς τὰ προγενέστερα, κατὰ τῆς αὐλικῆς, τῆς ἀστικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς, στρέφεται μᾶλλον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀφορήτου τυραννίας, ἣν αὕτη ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως. Παρὰ τὰς ὡρισμένας ἀτελείας, καὶ τὸ νεώτερον τοῦτο δρᾶμα, ὅπερ, ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα, ἀποτελεῖ ὁμολογίαν πίστεως εἰς τὰς φιλελευθέρας ἀντιλήψεις, σημειοῖ σταθμὸν σημαντικὸν ἐν τῇ δραματικῇ δημιουργίᾳ τοῦ ὁλονὲν τελειοποιουμένου καὶ ἐξελισσομένου ποιητοῦ, καθότι παρεισάγει καὶ νέον τι στοιχεῖον, τὸ πρῶτον ἤδη χρησιμοποιούμενον, τὴν στιχουργικὴν αὐτοῦ ἐπένδυσιν. Μιμηθεὶς τὴν μέθοδον τοῦ Λέσσινγκ, ὅστις ἐν τῷ «Νάθαν τῷ Σοφῷ» ἐχρησιμοποίησε τὸν ἴαμβον, προσδώσας ὅμως μᾶλλον εἰς τὸ ἔργον τὸν χαρακτῆρα ρυθμικῆς ἁπλῶς πεζογραφίας, μετεχειρίσθη αὐτὸν ἐν τῷ «Δὸν Κάρλῳ» μετὰ τοσαύτης δεξιοτεχνίας, ὥστε ὁ ἰαμβικὸς ἐκεῖνος στίχος, ὁ ἐκ πέντε ποδῶν ἀπαρτιζόμενος, νὰ καθιερωθῇ ὡς κλασσικὸς τῆς ὑψηλῆς γερμανικῆς ἐμμέτρου τραγῳδίας. Τῷ 1787 ὁ Σίλλερ μετέβη εἰς Βαϊμάρην, ὅπου εἶχον προσκληθῇ ὑπὸ τοῦ δουκὸς Καρόλου Αὐγούστου ὁ Βίλαννт, ὁ Χέρντερ καὶ ὁ Γκαῖτε. Εἰς τὸν προνομιοῦχον αὐτὸν κύκλον ὁ Σίλλερ δὲν κατώρθωσεν ἀμέσως νὰ εἰσέλθῃ. Μετὰ δύο ἔτη ἀπραξίας καὶ ἐκνευριστικῆς προσδοκίας, χάρις εἰς ἐπέμβασιν τοῦ Γκαῖτε, ἐπέτυχε νὰ διορισθῇ τακτικὸς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένας (1789). Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐνυμφεύθη τὴν Καρλότταν φὸν Λένγγεφελντ, γυναῖκα ἐξαιρετικῆς μορφώσεως, πλήρη αὐτοθυσίας καὶ στοργῆς, τῆς ὁποίας ἡ λαμπρὰ διαγωγὴ κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη τῆς ἀσθενείας κατεστησεν αὐτὴν παροιμιώδη. Ἐν τῇ οἰκογενειακῇ αὐτοῦ ἀνέσει, ἀπολαμβάνων τῆς στοργῆς, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τοῦ ἀνυποκρίτου θαυμασμοῦ τῶν φίλων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀπέκτησε τὴν ἠθικὴν γαλήνην, ἧς ἐπὶ τόσα ἔτη ἐστερήθη καὶ ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας. Ἀντιληφθεὶς ὅτι πρὸς δημιουργίαν στερεοῦ καὶ βιωσίμου ἔργου μόνη ἡ ἔμπνευσις δὲν εἶναι ἀρκετή, ἀλλ' ὅτι δέον ν' ἀποκτήσῃ βάσεις, νὰ καλλιεργηθῇ παντοιοτρόπως, νὰ συλλέξῃ νέον ὑλικόν, νὰ πλουτισθῇ διὰ τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὰ συγκεκριμένα γεγονότα, τὰ ἐκτιθέμενα παρὰ τῆς ἱστορίας, ἐγκατέλιπεν ἐπὶ τετραετίαν (1788—1792) τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν καὶ προέβη εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν σειρᾶς ἔργων ποικίλου χαρακτῆρος, ἱστορικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ: τοῦ ἀποσπάσματος τῆς «Ἱστορίας τῆς πτώσεως τῆς Ὁλλανδίας» («Geschichte des Abfalls der Niederlande», 1788), συμπληρωθείσης μετὰ πάροδον ἐτῶν, τοῦ «Τί εἶναι καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν μελετᾶται ἡ παγκόσμιος ἱστορία» («Was heisst und zu welchem Ende studirt man Universalgeschichte», 1789), τῶν «Ἐντολῶν τοῦ Μωϋσέως» («Die Sendung Moses», 1790) καὶ τῆς «Νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου καὶ τοῦ Σόλωνος» («Die Gesetzgebund des Lykurgues und Solon», 1790). Διευθύνων τὴν ἔκδοσιν, συγχρόνως, ἱστορικῶν ἀπομνημονευμάτων, ἔγραψεν ἀκόμη, ἐπὶ σκοπῷ παρεμβολῆς των εἰς ἐκεῖνα: τὸ «Περὶ τῶν σταυροφοριῶν» («Ueber die Kreuzzüge», 1789), τὸν «Αὐτοκράτορα Φρειδερῖκον τὸν Α΄» («Kaiser Friedrich I», 1790) καὶ τοὺς «Θρησκευτικοὺς πολέμους ἐν Γαλλίᾳ» («Die Religionskriege in Frankreich», 1790). Ἀπὸ τοῦ 1790 μέχρι τοῦ 1792, τέλος, ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν ἑνὸς τῶν γνωστοτέρων αὐτοῦ ἔργων, τῆς «Ἱστορίας τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου» («Geschichte des dreissigjährigen Kriegs»), ἥτις ἀποτελεῖ μνημειώδη σύνθεσιν καὶ ἀπέμεινεν ὡς ὑπόδειγμα ἱστορικῆς ἀρτίας ἀφηγήσεως, μὴ ἐξαντλούσης, ἁπλῶς, τὰ γεγονότα, ἀλλ' ἐμβαθυνούσης εἰς αὐτὰ καὶ διδούσης ψυχολογικῶς τὴν ἐμπρέπουσαν ἑκάστῳ ἑρμηνείαν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἄρχεται χαρακτηριστικὴ μεταστροφὴ ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ Σίλλερ Εἰς τὰς νεανικὰς αὐτοῦ συνθέσεις, παρουσιάζων μετὰ συμπαθείας τὴν πάλην ἐνεργητικῶν ἀνθρώπων, τῶν

Digitized by Google

προασπιστῶν τῆς ἰδέας τῆς δικαιοσύνης πρὸς κοινωνίαν συντρίβουσαν ἀπηνῶς αὐτούς, δείκνυται ζοφερός, ἀπαισιόδοξος καὶ ἐπαναστάτης. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὅμως τῶν νεωτέρων μελετῶν αὐτοῦ ἐξημεροῦται κάπως, προσαρμόζεται καὶ συνδιαλλάσσεται. Τρεῖς λυρικαὶ συνθέσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: ἡ «Ὑποταγὴ» («Resignation»), «Οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος» («Die Götter Griechenlands») καὶ «Οἱ καλλιτέχναι» («Die Künstler»), σημειώνουσι, κυρίως, τοὺς σταθμοὺς τῆς ἠθικῆς αὐτῆς μεταβολῆς. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐμφανίζει τὸν ἰδεαλιστήν, τὸν ἐν συγκρούσει πρὸς τὴν πραγματικότητα ἀρκούμενον εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς πίστεως πρὸς τὰ ἰδανικά του καὶ ἐπαφιέμενον, ἁπλῶς, ἐν ἀταραξίᾳ καὶ γαλήνῃ, εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι δικαίωσιν αὐτῶν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν συνθέσεων αὐτῶν διακηρύσσει ὅτι πᾶν ὅπερ προώρισται ν' ἀπολεσθῇ ἐν τῇ φθαρτῇ ζωῇ διαιωνίζεται καὶ παραμένει ἀθάνατον διὰ τῶν ἀθανάτων ἔργων τέχνης. Ἐν τῇ τρίτῃ, ἐξορκίζει τὸν τεχνίτην ὅπως διαφυλάξῃ εὐλαβῶς, ὡς παρακαταθήκην ἱεράν, τὴν ἐμπεπιστευμένην εἰς τὰς χεῖράς του ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὴν «ποίησιν, ἥτις μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὸν ὠκεανὸν τῆς ἁρμονίας»—δέχεται, δηλαδή, τὸν καλλιτέχνην οὐχὶ ὡς στεῖρον καὶ ἀπέλπιδα ἀντάρτην, κατατριβόμενον καθ' ὅλον του τὸν βίον εἰς ἀγόνους καὶ ματαίας ἀντιδράσεις, ἀλλ' ὡς φάρον τηλαυγῆ τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς ἱεροφάντην καὶ διδάσκαλον, ἔχοντα ὑψηλὴν καὶ θετικὴν κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὴν ἀποστολήν. Τὴν ἔννοιαν τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς τοῦ καλλιτέχνου ὁ Σίλλερ μέλλει σαφῶς νὰ καθορίσῃ ἐν τῇ ἐκθέσει μιᾶς νέας θεωρίας, ἠθικῆς καὶ φιλοσοφικῆς, περὶ τῆς τέχνης καὶ περὶ τῆς ζωῆς. Δύο ὑπῆρξαν αἱ μεγάλαι ἐπιδράσεις, αἱ συντελέσασαι εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας ταύτης ἠθικῆς φιλοσοφίας: ἡ ἐκ τῆς σταθερᾶς αὐτοῦ μελέτης τοῦ κλασσικοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἐκ τῆς ταυτοχρόνου του μυήσεως εἰς τὴν καντιανὴν φιλοσοφίαν. Μόλις ἀφιχθεὶς εἰς Βαϊμάρην, ἐπεδόθη συστηματικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ τοῦτο κατὰ προτροπὴν τοῦ Βίλαννт. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐνέκυψεν εἰς ἐπίμονον ἀνάγνωσιν τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Εὐριπίδου καὶ προέβη εἰς διασκευὴν τῆς «Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι» καὶ σκηνῶν τινων τῶν «Φοινισσῶν» (1789) Ἐπεχείρησε διασκευὴν τοῦ «Ἀγαμέμνονος» ἐκ τῆς τριλογίας τοῦ Αἰσχύλου (1791), συγχρόνως δὲ μετάφρασιν τῆς «Αἰνειάδος» τοῦ Βιργιλίου (1790—1791). Συμμεριζόμενος τὰς θεωρίας τοῦ Κὰντ περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς τέχνης καὶ συμπληρῶν ἐνίοτε αὐτάς, συνέγραψεν ἀλλεπάλληλα δοκίμια αἰσθητικὰ καὶ φιλοσοφικά, τὸ «Περὶ τοῦ λόγου τῆς τέρψεως ἐν τῇ τραγικῇ ἐννοίᾳ» («Ueber den Grund des Vergnügens an tragischen Gegenstände») καὶ τὸ «Περὶ τῆς τραγικῆς τέχνης» («Ueber die tragische Kunst») τῷ 1792, τὸ «Περὶ χάριτος καὶ ἀξιοπρεπείας» («Ueber Anmuth und Würde»), τὸ «Περὶ τοῦ παθητικοῦ», («Ueber das Pathetische») καὶ τὸ «Περὶ τοῦ ὑψηλοῦ» («Ueber das Erhabene»), τῷ 1773, τὰς «Ἐπιστολὰς ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ ἀνθρώπου» («Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen»), τῷ 1795, τέλος δὲ τὸ «Περὶ ἁπλοϊκῆς καὶ αἰσθηματικῆς ποιήσεως» («Ueber naive und sentimentalische Dichtung») τῷ 1795—1796 Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σίλλερ συνίσταται εἰς τὴν προσπάθειαν συμβιβασμοῦ καὶ ἐναρμονισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι πρὸς τὴν καντιανὴν φιλοσοφίαν. Ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἐλεύθερος, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Σίλλερ, ὅταν τὰ ὁρμέμφυτα αὐτοῦ (Stolftrieb) ἰσορροποῦσι πρὸς τὴν λογικήν, συνειδητοποιημένην αὐτοῦ θέλησιν (Formtrieb) Ἡ αἰσθητικὴ ἀνατροφὴ ὁδηγεῖ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐναρμόνισιν. Ἀπὸ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ἐνστίκτων (physischer Staat), διὰ τῆς αἰσθητικῆς καλλιεργείας (æstetischer Staat) ἀνυψοῦται εἰς τὴν ἠθικὴν κατάστασιν (mor.lischer Staat), ἔνθα δρᾷ ὁ νόμος τοῦ καθήκοντος. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ καλλιτέχνης διὰ τῆς συμβολῆς του ἀποβαίνει ὁ ἐνδεδειγμένος ὁδηγὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐκλεπτύνων τὴν εὐαισθησίαν καὶ ἐμπνέων εἰς αὐτὸ τὸν ἔρωτα τοῦ ὀρθοῦ, τοῦ ὑγιοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, διευκολύνει τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀνωτέρου ἠθικοῦ καθήκοντος καὶ ἄγει τοῦτο εἰς τὴν ποθητήν, ἰδανικὴν ἐκείνην τελειότητα: ν' ἀφεθῇ δηλαδὴ εἰς τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ὁρμάς, διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ αὐτομάτως ὅσα ὑπαγορεύει τὸ καθῆκον καὶ ἐξ ἐνστίκτου καὶ ὅλως ἀβιάστως νὰ πραγματοποιῇ τὸ ἀγαθόν. Τῷ 1794 ὁ Σίλλερ συνεδέθη μετὰ τοῦ Γκαῖτε. Γνωρισθεὶς τὸ πρῶτον μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐξ Ἰταλίας (1788), συνήντησεν ἀδιαφορίαν τινὰ ἀπὸ μέρους τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ἀντιθέσεις ῥιζικαὶ ἐχώριζον αὐτούς. Ὁ εἷς, ἐραστὴς τῆς πλαστικότητος, τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς εὐρυθμίας, ἔμπλεως γαληνίων ὁραμάτων, φιλόσοφος ἀντικειμενικός, ὡραιολάτρης ἰσορροπημένος, ἦτο φυσικὸν τότε, ἀκόμη, νὰ μὴ βλέπῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σίλλερ ἢ τὸν ἠθικῶς ἀκατάπιστον, ἐξημμένον ἐπαναστάτην. Ἐπὶ πενταετίαν, μετὰ ταῦτα, ἔζησαν ἄνευ ἐπαφῆς τινος καὶ χωρὶς νὰ ὑποψιασθοῦν ὅτι, ἀχθέντες ἐξ ὁδοῦ διαφορετικῆς, εἶχον καταλήξει, ἰδιαιτέρως ἕκαστος, εἰς τὰς αὐτὰς περίπου ἀντιλήψεις περὶ τῆς τέχνης καὶ ἐν γένει τῆς ζωῆς. Τῷ 1794. ἐντελῶς τυχαῖον γεγονὸς προὐκάλεσε τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς παροδικῆς ἐκείνης σχέσεως. Τοῦ Σίλλερ ἀπευθύναντος παράκλησιν πρὸς τοὺς διαπρεπεστέρους συγγραφεῖς, ὅπως τιμήσωσι διὰ συνεργασίας τὴν ἐπιθεώρησιν «Αἱ Ὧραι», ἣν διηύθυνε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ τοῦ Γκαῖτε εὐμενῶς ἀποδεχθέντος ταύτην, ἐγένετο συνάντησις αὐτῶν, ὀλίγας ἑβδομάδας μετὰ ταῦτα, μετὰ τὸ πέρας ἐπισήμου ἐν Ἰένῃ ἐπιστημονικῆς συνεδριάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν παρευρέθησαν ἀμφότεροι. Ἂν καὶ λίαν ὀψίμως συμπηχθεῖσα ἡ φιλία τῶν δύο ποιητῶν, ὑπῆρξε ζωηρῶς ἐπιστηθία, ἀνέφελος καὶ ἐγκαρδιωτάτη. «Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, γράφει ὁ Σίλλερ πρὸς τὸν Γκαῖτε, ἐλπίζω νὰ ὁδεύσωμεν ὁμοῦ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ δρόμου τῆς ζωῆς μας, εὐεργετικῶς καὶ ἐπωφελῶς δι' ἀμφοτέρους, καθόσον εἰς ταξίδιον μακρόν, καθὼς αὐτό, οἱ τελευταῖοι ἐναπομένοντες ἀναγκαστικοὶ συνοδοιπόροι εἶναι καὶ οἱ ἔχοντες, ἐξ ὅλων, τὰ πλείονα νὰ συνδιαλεχθῶσιν». Ἡ ἀκραιφνὴς καὶ ζωηρὰ αὕτη φιλία, ἥτις ἐξεδηλώθη, ἐφεξῆς, δι' ἀδιαλείπτων ἐπισκέψεων, καὶ δι' ὀγκώδους ἀλληλογραφίας, ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων, μεταξὺ τῶν δύο ποιητῶν, διετηρήθη μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ προώρως ἐκλιπόντος Σίλλερ. Συναντήσας παρὰ τῷ μεγάλῳ Γκαῖτε, κατὰ τὴν ὥριμον περίοδον ἐκείνην, σύντροφον πιστὸν καὶ στοργικόν, σύμβουλον καὶ καθοδηγητὴν πολύτιμον, κριτικὸν ἀσφαλῆ καὶ φωτεινόν, ἐπίσης δὲ θερμὸν καὶ παντοδύναμον συνήγορον καὶ ὑποστηρικτήν, καὶ κουρασθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τῶν ἀφῃρημένων ἰδεῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, εἰς τὰς ὁποίας, ἐπὶ τόσα ἔτη, εἶχεν ἀποκλειστικῶς ἀφοσιωθῆ, ἐπανῆλθε μετὰ νέας ἐνεργητικότητος εἰς τὴν ποίησιν. Ὑποφέρων ἐκ χρονίας νόσου, ἐξ ἧς, ὀλίγα μόλις ἔτη πρότερον, ἐκινδύνευσεν ἤδη ν' ἀποθάνῃ (1791), καὶ λογίζων ἑαυτὸν ὡς μελλοθάνατον, προσεπάθει, ἐπὶ δεκαετίαν, νὰ περισώσῃ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς ὅ,τι εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατόν. Κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο τῆς τελευταίας αὐτοῦ δεκαετίας, ἔφερεν εἰς πέρας τὰς ὡριμωτέρας καὶ μᾶλλον ἐκλεκτὰς αὐτοῦ συνθέσεις. Πλὴν τῶν πέντε θαυμαστῶν δραμάτων, ἤτοι τῆς τριλογίας τοῦ «Βαλλενστάϊν», ἀπαρτιζομένης ἐκ τοῦ «Στρατοπέδου τοῦ Βαλλενστάϊν» (Wallensteins Lager»), τῶν «Πικκολομίνι» («Die Piccolomini») καὶ τοῦ «Θανάτου τοῦ Βαλλενστάϊν» («Wallensteins Tod»), καὶ τελειωθείσης ἀπὸ τοῦ 1796 μέχρι τοῦ 1799, τῆς «Μαρίας Στούαρτ» («Maria Stuart», 1799—1800), τῆς «Αὐρηλιανῆς Παρθένου» («Die Iungfrau von Orleans», 1800—1801), τῆς «Νύμφης τῆς Μεσσήνης» («Die Braut von Messina», 1801—1802) τέλος δὲ τοῦ «Γουλιέλμου Τέλλου» («Wilhelm Tell», 1801—1804, ἐφιλοτέχνησε καὶ ἀθρόας μεταφράσεις, ἐν αἷς τοῦ «Μάκβεθ» τοῦ Σαίκσπηρ, τοῦ «Τουραννтὼ τοῦ Γκότσι καὶ τῆς «Φαίδρας» τοῦ Ρακίνα Παραλλήλως πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἀξιολόγων ἐπιθεωρήσεων, τῶν «Ὡρῶν» («Die Horen», 1794—1798) καὶ τοῦ «Ἡμερολογίου τῶν Μουσῶν» («Musenalmanach», 1796—1800), κατέγινεν εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἔκδοσιν τῶν γνωστοτέρων λυρικῶν ποιήσεων αὐτοῦ, ἐν αἷς αἱ περίφημοι «Μπαλλάνται» («Balladen», 1797), τῶν ὁποίων αἱ δημοφιλέστεραι εἶναι: «Ὁ δύτης», «Οἱ γέρανοι τοῦ Ἰβύκου», «Ὁ δακτύλιος τοῦ Πολυκράτους» καὶ «Ἡ «ἐγγύησις». Μεταξὺ τῶν περιφημοτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποιημάτων, δέον ν' ἀναφέρωμεν, ἐπίσης: τὸν «Χριστόφορον Κολόμβον», τοὺς «Ὁδηγοὺς τῆς ζωῆς», τὴν «Νεαρὰν ξένην», τὴν «Διανομὴν τῆς Γῆς», τὸν «Πόθον», τὸν «Προσκυνητήν», τὴν «Εὐτυχίαν», τὸν «Περίπατον», τὰ «Ἐλευσίνια», ἰδίᾳ δὲ τὸ «Ἆσμα τῆς καμπάνας» καὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ ἰδεῶδες καὶ ὁ βίος», θεωρούμενα ὡς ἀριστουργήματα

Ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Γκαῖτε ἐξέδωκε συλλογὴν ἐπιγραμμάτων, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ξένια» («Xenien»), ἐν τῇ ὁποίᾳ σατιρίζουσιν ἀμφότεροι διαφόρους ἀνοήτους συγγραφεῖς καὶ κοινοὺς αὐτῶν ἐπικριτάς. Ἔδωκεν ἐπὶ πλέον πρὸς παράστασιν τὸ ἐλαφρὸν λυρικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Χαιρετισμὸς τῶν τεχνῶν» («Huldigung der Künste»). Τὴν 10ην Μαΐου τοῦ 1805, ἐν πλήρει ἔτι γονιμότητι καὶ δράσει, ἀπέθανε, κατόπιν προσβολῆς πυρετοῦ, ἐξ ἰσχυρᾶς καταρροῆς, καταλιπὼν ἡμιτελὲς δρᾶμα αὐτοῦ «Δημήτριος» («Demetrius»), ἓν τῶν ὡραιοτέρων αὐτοῦ ἔργων, τοῦ ὁποίου ἀπέμεινε τὸ σχέδιον καί τινες αὐτοτελεῖς σκηναί. Πλὴν τοῦ τελευταίου τούτου ἔργου, κατέλιπεν ἐπίσης πλεῖστα σχέδια δραματικῶν καὶ λυρικῶν συνθέσεων, τῶν ὁποίων σπουδαιότεραι εἶναι: «Οἱ Μαλτέζοι» («Die Maltheser»), ὁ «Βάρμπεκ» («Warbeck») καὶ «Τὰ παιδία τῆς οἰκίας» («Die Kinder des Hauses»), ἐπίσης δὲ ἀξιολογωτάτην, λίαν ὀγκώδη ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Καῖρνερ καὶ τοῦ Γουλιέλμου φὸν Οὗμμπολντ, πλὴν τῆς μετὰ τοῦ Γκαῖτε προρρηθείσης. Ὁ Σίλλερ εἰς τὰ τελευταῖα δράματα δείκνυται ἀπείρως ὡριμώτερος ἢ εἰς τὰ πρῶτα. Διατηρῶν ἀντικειμενικότητα, ἄκραν καλαισθησίαν τῆς μορφῆς, θαυμαστὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, παρεισάγων δὲ συνάμα εἰς αὐτά, ἐν εἴδει κυριάρχου, ἀμειλίκτου καὶ ζοφερᾶς θεότητος, τὴν Μοῖραν, ὡς ἐν ταῖς ἀρχαίαις τραγῳδίαις. ἀναδεικνύεται δι' αὐτῶν ὁ κορυφαῖος ἀνεγνωρισμένος ποιητὴς τοῦ ἱστορικοῦ ἐν γένει δράματος Ὁ Σίλλερ ὁμοῦ μετὰ τοῦ Γκαῖτε ἀποτελοῦσι νῦν ἀναντιρρήτως τὰ δύο ἐξοχώτερα ὀνόματα ἐν τῇ γερμανικῇ λογοτεχνίᾳ. Ἂν ὁ Γκαῖτε ὑπερέχῃ τούτου, ὡς παγκοσμιώτερος τὴν σύλληψιν, εὐρύτερος κατὰ τὴν παρατήρησιν, μᾶλλον πηγαῖος καὶ βαθὺς τὴν ἔμπνευσιν, διανοητὴς καὶ ποιητής, ὁ Σίλλερ ἀπομένει ἐθνικώτερος, χαρακτηριστικώτερος ἐκπρόσωπος τῆς καθαρῶς γερμανικῆς νοοτροπίας, καὶ δημοφιλέστερος ἐκείνου. Παρὰ τὴν ζωηρὰν πολεμικὴν τῶν συγγραφέων τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς, καὶ αὐτοῦ τοῦ Νίτσε τελευταίως, ἐκφραζομένου λίαν εὐφυῶς, ἀλλ' ἀνεπιεικῶς περὶ αὐτοῦ, ἡ τεραστία καὶ ἡ πλήρης ἀπηχήσεων ἐπίδρασις τοῦ δράματος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐφεξῆς δραματικῆς πανευρωπαϊκῆς δημιουργίας εἶναι ἀναντίρρητος καὶ πανθωμολογημένη. Κυριώτεραι ἐκδόσεις τῶν «Ἁπάντων» του εἶναι ἡ δωδεκάτομος παρὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Καῖρνερ (1812—1815), ἡ κριτικὴ δεκαεπτάτομος τοῦ Γκαίντεκε (1867—1876), ἡ δεκαεξάτομος τῶν Μποξμπέργκερ καὶ Μαλτζὰν (1868—1874), ἡ δεκατετράτομος τοῦ Μπέλλερμανν (1895) καὶ ἡ εἰς εἰκοσιδύο τόμους νεωτέρα τοῦ Χέφερ (1905—1926). Πλήρης ἔκδοσις τῆς ἀλληλογραφίας του ἐγένετο παρὰ τοῦ Φρ. Γιόνας εἰς ἑπτὰ τόμους (1892—1896). Πλῆθος βιογραφιῶν αὐτοῦ, μελετῶν καὶ κριτικῶν σχολίων, μεταφράσεων εἰς τὰς κυριωτέρας γλώσσας τῶν περιφημοτέρων αὐτοῦ ἔργων ἐπηκολούθησεν, ἄνευ διακοπῆς, κατὰ τὸν διαρρεύσαντα αἰῶνα καὶ ἐξακολουθεῖ ἀδιαλείπτως ἐκδιδόμενον μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Κυριώτεραι τῶν βιογραφιῶν αὐτῶν εἶναι ἡ δίτομος παρὰ τῆς Καρολίνας φὸν Βολτσόγκεν συγγραφεῖσα (1830), ἡ παρὰ τοῦ Γ. Σβὰμπ (1840), ἡ παρὰ τοῦ Παλλέσκε (1858, νεωτέρα αὐτῆς ἔκδοσις τῷ 1913) καὶ αἱ μὴ περατωθεῖσαι παρὰ τοῦ Ρ. Βέλτριχ (1885) καὶ τοῦ Ο. Μπράμ. Κυριώτεραι δὲ ἐπὶ τοῦ Σίλλερ μεταγενεστέρων μελετῶν αἱ τοῦ Φίσσερ «Ὁ Σίλλερ ὡς φιλόσοφος» (1858) καὶ «Ὁ Σίλλερ ὡς κωμῳδὸς» (1861), ἡ τοῦ Γιάνσεν «Ὁ Σίλλερ ὡς ἱστορικὸς» (1879), ἡ τοῦ Καῖστερ «Ὁ Σίλλερ ὡς δραματουργὸς» (1891), ἡ τοῦ Πέτερσεν «Ὁ Σίλλερ καὶ τὸ θέατρον» (1904), ἡ τοῦ Ρόμπερτσον «Ὁ Σίλλερ μετὰ ἕνα αἰῶνα» (1905), ἡ τοῦ Τ Ρῆ «Τὰ δράματα καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Σίλλερ ἐν Ἀγγλίᾳ» (1906), ἡ τοῦ Κουμπέρκα «Ὁ ἰδεαλισμὸς τοῦ Σίλλερ ὡς σύλληψις καὶ θεωρία» (1913), ἡ τοῦ Νουσσμπέργκερ «Ὁ Σίλλερ ὡς πολιτικὸς ποιητὴς» (1917), ἡ τοῦ Καπποτάϊν «Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Σίλλερ» καὶ ἡ τοῦ Χοχενστάϊν «Σίλλερ, ἡ μεταφυσικὴ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ» (1927). Ὀνομαστὰ ἐπίσης μελοδράματα, συντεθέντα παρὰ μουσουργῶν, ἐπὶ θεμάτων ληφθέντων ἐκ δραμάτων του, εἶναι: ὁ «Γουλιέλμος Τέλλος» τοῦ Ροσσίνι καὶ ἡ «Λουΐζα Μύλλερ» (ἐκ τοῦ «Ραδιουργία καὶ ἔρως») τοῦ Βέρντι. Μεταφράσεις παρ' ἡμῖν τοῦ Σίλλερ ὑπάρχουσι κυρίως τῶν δραμάτων του, ἐκτελεσθέντων ἐπανειλημμένως παρ' Ἑλλήνων ἐκλεκτῶν ἠθοποιῶν ἀπὸ σκηνῆς ἑλληνικῶν θεάτρων. Τῷ 1932 ἀνεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ θιάσου Κυβέλης—Κοτοπούλη ἡ «Μαρία Στούαρτ».

Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Σίλλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀξυᾶς (Μπουκόβου) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Δράμας, πρότερον καλούμενον *Μπέλεν*. Κάτ. (1928) 162.

—Π.

σιλλικύπριον (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *κρότων*.

σιλλιμανίτης (ὁ) (Sillimanit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν πυριτικὸν ἀργίλλιον $Al_2 Si O_5$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ εἰς ῥαβδοπαγῆ, ἀκτινωτὰ ἢ ἰνώδη συσσωματώματα, προσέτι δὲ καὶ εἰς κροκάλας. Παρουσιάζει θραυσμὸν ἀνώμαλον, σκληρότητα 6—7, εἰδικὸν βάρος 3,23—3,24, λάμψιν στεατώδη καὶ ἐνίοτε μεταξώδη καὶ χρῶμα κιτρινότεφρον, τεφροπράσινον, ἢ ὑπόφαιον. Ἀπαντᾷ ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν κρυσταλλοσχιστωδῶν τινων πετρωμάτων, ὡς τῶν γνευσίων, μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων κ. ἄ., καθὼς καὶ εἰς πετρώματα ἐπαφῆς πρὸς πυριγενεῖς σχηματισμούς, εἰς τὴν Σαξωνίαν, τὸ Τυρόλον, τὴν Βρετάνην κ. ἄ., ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν κοιτασμάτων τῆς σμύριδος τῆς Νάξου. καθὼς καὶ εἰς τὸν σχιστόλιθον τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τῆς Λαμίας.

Γ. Β.

Σίλλη (τουρκ. *Σίλε*) *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη τῆς Τουρκίας βορειοδυτικῶς τοῦ Ἰκονίου, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας πορείας. Οἱ κάτοικοι Τοῦρκοι καταγίνονται εἰς τὴν ταπητουργίαν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν (1923) ὑπῆρχον καί τινες Ἕλληνες, καταγόμενοι. ὡς ἐλέγετο, ἐκ Λακωνίας καὶ ἀποσταλέντες ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Σελτζούκου σουλτάνου Ἀλαεττὶν ὅπως κτίσουν ἐκκλησίαν.

Ν. Μ.

Σίλλινγκ (Schilling), ***Γουσταῦος***. Γερμανὸς μουσικολόγος (1803—1881). Διετέλεσεν αὐλικὸς σύμβουλος ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Χοεντζόλλερν, τὰ δὲ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθε λησμονημένος ἐν Ἀμερικῇ. Ἔγραψε: «Musikalisches Handwörterbuch... insbesondere für Klavierspieler» (1830), «Beleuchtung des Hoftheathers in Stuttgart» (1832), «Encyclopädie der gesammten musikali-

Digitized by Google

schen Wissenschaften oder Universallexikon der Tonkunst (6 τόμ., 1840—1842), «Versuch einer Philosophie des Schönen in der Musik oder Aesthetik der Tonkunst» (1838), «Polyphonomos» (1839), «Allgemeine Generalbasslechre» (1854), «Lehrbuch des allgemeinem Musikwissenchaft» (1840), «Der musikalische Sprachmeister» (1840), «Das musicalische Europa» (1842), «Geschichte der Leutigen oder modernen Musik» (1840), «Akustik oder die Lehre vom Klang» (1842), «Musikalische Dynamik...» (1843), «Der musikalische Autodidakt» (1846), «Die schöne Kunst der Tone» (1847) κλπ. Γ. Σ.

—**Σίλλινγκ** (Schilling), ***Ἰωάννης***. Γερμανὸς γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1828 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1910. Ἀνήκει εἰς τὴν γλυπτικὴν σχολὴν τῆς Δρέσδης, τὴν ὑπὸ τοῦ Ρίτσλ λαμπρυνθεῖσαν, τὰ κυριώτερα δ' ἔργα του εἶναι τὰ τέσσαρα ἀλληγορικὰ ἀγάλματα: τῆς «Πρωΐας», τῆς «Ἡμέρας», τῆς «Ἑσπέρας», καὶ τῆς «Νυκτός», εὑρισκόμενα ἐν Δρέσδῃ, καὶ τὸ μνημεῖον τῆς «Germania».

Σίλλινγκς (Schillings), ***Μάξ***. Γερμανὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Διετέλεσε μουσικὸς σύμβουλος τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου τῆς Στουτγάρδης, διευθυντὴς τῶν συναυλιῶν τῆς αὐλῆς, διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ μελοδράματος κλπ. Βραδύτερον ἐγκατεστάθη ἐν Βερολίνῳ, ἔνθα ἔδρασεν ὡς συνθέτης, καταλαβὼν ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν μουσουργῶν τῆς πατρίδος του. Τὰ ἔργα τοῦ Σίλλινγκς προδίδουν βαθεῖαν γνῶσιν τῆς τεχνικῆς καὶ φέρουσι τὴν σφραγῖδα τέχνης ἀπολύτως προσωπικῆς. Τὰ καλύτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ingwelde» (μουσικὸν δρᾶμα), «Der Pfeifertag», «Moloch» κλπ. (μελοδράματα), «Οἰδίπους» (συμφωνικὸς πρόλογος), σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὴν «Ὀρέστειαν» τοῦ Αἰσχύλου, ἑτέρα διὰ τὸν «Φαουστ» τοῦ Γκαῖτε, «Seemorgen» καὶ «Zwiegersprach» (φαντασίαι δι' ὀρχήστραν), κοντσέρτο διὰ βιολίον, «Das Fest in Arkadien» διὰ χορῳδίαν καὶ ὀρχήστραν, πολλαὶ μελῳδίαι, μουσικὴ δωματίου, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

σιλλόμετρον (τὸ) (γαλλ. sillomètre). Ὅρος, μὴ ἐπικρατήσας, δι' οὗ ἠθέλησαν να ὀνομάσουν τὰ πρῶτα ἐπινοηθέντα *τεχνητὰ δρομόμετρα*. Σ. Ε. Λ.

σιλλογράφος (ὁ)· ὁ γράφων *σίλλους* (βλ. λ. καὶ *Τίμων* ὁ Φλιάσιος).

σίλλος (ὁ)· σκωπτικὸν ποίημα, στρεφόμενον κατὰ θεωριῶν καὶ διδασκαλιῶν μᾶλλον ἢ προσώπων: «λόγος μετὰ παιδιᾶς δυσαρέστου» (*Αἰλιαν.*)· πᾶν σκωπτικὸν ποίημα (βλ. λ. *Τίμων* ὁ Φλιάσιος).

Σίλλος [*Μυθολ.*]. Υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Θείας ἢ Μεμνόνιδος (βλ. λ. *Κέρκωπες*).

Σιλλοῦκοι (οἱ) (Shilluk, Schilluk). Φυλὴ Νέγρων τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄνω Νείλου. Κατοικεῖ τὴν χώραν τὴν εὑρισκομένην δυτικῶς τοῦ Νείλου (Λευκοῦ) καὶ ἐκτεινομένην πρὸς Β. ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Σομπάτ (παραποτάμου τοῦ Νείλου) μέχρι μήκους 576 χλμ. καὶ πρὸς Δ. μέχρι τῆς χώρας τῶν Μπαγγαρά, μεταξὺ τῶν 9°30′ καὶ 12° βορείων παραλλήλων καὶ τῶν 31°30′ καὶ 32° ἀνατολικῶν μεσημβρινῶν. Οἱ Σιλλοῦκοι ἀνέρχονται εἰς ἓν ἑκατομμύριον περίπου, ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν, κατοικοῦσιν εἰς κωνοειδεῖς καλύβας, εἶναι μᾶλλον ὑψηλοὶ καὶ δολιχοκέφαλοι καὶ ὁμιλοῦσι γλῶσσαν ἀνήκουσαν εἰς κλάδον τῆς σουδανικῆς ὁμογλωσσίας. Κυβερνῶνται πατριαρχικῶς. Ὁ βασιλεὺς ἢ ἀρχηγός των (ρέτ) θεωρεῖται θεῖον πρόσωπον, πιστεύεται δὲ ὅτι εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Νυάνγκα, τοῦ ἐθνικοῦ των ἥρωος, ὡς ἱερὸν δὲ πρόσωπον δὲν λαμβάνει προσωπικῶς μέρος εἰς τὰς μάχας, καὶ φονεύεται, τῇ συναινέσει του, ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν δημοσίᾳ τελετῇ, ὁσάκις δεικνύει σημεῖα πνευματικῆς ἢ σωματικῆς καταπτώσεως. Ἡ χώρα τῶν Σιλλούκων προσηρτήθη τῷ 1861 εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπὸ τοῦ 1899 ἀνήκει εἰς τὸ Σουδάν. Γ. Ι. Β.

Σιλλυ (Scilly) [*Γεωγρ.*]. Συστὰς νήσων τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, 40 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου Λάντσεντ τῆς Κορνουάλλης, ἀποτελουμένη ἐξ 140 ἀδένδρων, αὐχμηρῶν καὶ ἀγόνων βραχωδῶν νήσων, ἐξ ὧν κατοικοῦνται μόνον αἱ *Σαὶντ Μαίρυ*, μὲ πρωτεύουσαν τὸ *Χουτάουν*, *Τρέσκο*, *Σαὶντ Μάρτινς*, *Σαὶντ Ἀνιές*, *Μπράϋερ*. Κάτ 1.749 (1921). Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ τὴν ἀνθοκομίαν. Θ. Κ.

Σίλλυος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Μικρὰ πόλις τῆς Ἰωνίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, παρὰ τὴν Σμύρνην, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σίλμπερμαν (Silbermann). Οἰκογένεια Γερμανῶν κατασκευαστῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων καὶ κλειδοκυμβάλων, ἧς σπουδαιότερα μέλη εἶναι: —1) *Ἀνδρέα* (1678—1734). —2) *Ἰοδεφρεῖδος* (1683—1753), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, παρ' ᾧ καὶ ἐμαθήτευσε, γενόμενος ὁ διασημότερος τῆς οἰκογενείας. Ἐπεδόθη εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ κλειδοκυμβάλου μετὰ σφυρίου, ἐπινοήσας τὸν μηχανισμόν, ὅστις φέρει τὸ ὄνομά του (βλ. *κλειδοκύμβαλον*). Ἐφεῦρεν ὡσαύτως τὸ ἐρωτικὸν κλαβικύμβαλον. —3) *Ἰωάννης-Ἀνδρέας* (1712—1783), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου, κατασκευαστὴς ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς πόλεως τοῦ Στρασβούργου» (1775).—4) *Ἰωάννης-Ἐρρῖκος* (1727—1799), νεώτερος υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου. Διεκρίθη ὡς ὀργανοκρούστης κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν τελειοποίησιν τῶν κλειδοκυμβάλων τοῦ συστήματος τοῦ θείου του Γοδεφρείδου. Γ. Σ.

Σίλντον (Shildon) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Μώραμ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ντάρλιγκτον—Μπίσοπ Αἴκλανδ. Κάτ. 14.165 (1921). Ἔχει γαιανθρακωρυχεῖα καὶ ἐργαστήρια σιδηροδρομικῶν ἐπισκευῶν. Θ. Κ.

σιλὸ (τό)· βόθρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀποθέτουσι τὸν σῖτον μετὰ τὸ ἀλώνισμα, ἀρχ. *σιρός* (βλ. λ.) (ἐκ τοῦ γαλλ. sillos).

Σιλόκος, *Μεχμὲτ Ἐμίν*. Τοῦρκος ναύαρχος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, λαβὼν μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν καπουδὰν πασᾶν Ἀλῆν συναφθεῖσαν μεγάλην ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίαν κατὰ τῶν συμμάχων Χριστιανῶν ὑπὸ τὸν δὸν Ἰωάννην τὸν Αὐστριακὸν τῷ 1571, οἵτινες κατέστρεψαν τὸν τουρκικὸν στόλον. Κυριευθείσης ὑπὸ Ἑλλήνων τῆς ναυαρχίδος του, ὁ Σιλόκος συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἀχθεὶς δέσμιος πρὸς τὸν γενικὸν προβλεπτὴν τῆς Ναυπάκτου Κονταρίνην Ὀρσίνην ἀπεκεφαλίσθη. Τ. Ε. Ε.

Σιλοτι (Siloti), ***Ἀλέξανδρος***. Διακεκριμένος Ρῶσος κλειδοκυμβαλιστής, γεννηθεὶς τῷ 1863. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Ὠδείου τῆς Μόσχας καὶ διευθυντὴς τῶν «Φιλαρμονικῶν συναυλιῶν» τῆς πόλεως ταύτης, βραδύτερον δὲ καὶ διευθυντὴς τῶν συμφωνικῶν συναυλιῶν τῆς Πετρουπόλεως. Ὁ Σιλότι εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κλειδοκυμβαλιστῶν-παιδαγωγῶν τῆς Ρωσίας, πολλοὶ δὲ σύγχρονοι διακεκριμένοι Ρῶσοι καλλιτέχναι ἦσαν μαθηταί του. Γ. Σ.

Σιλουανὸς (Silvanus) [*Ἀρχ.*]. Ρωμαϊκὴ θεότης (βλ. *Σιλβανός*).

— **Σιλουανός, *ἅγιος***. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας φέρουσι τοῦτο τὸ ὄνομα ὁ μετὰ Βιάνορος ἐν Εὐφρατησίᾳ τῆς Συρίας κατ' ἄγνωστον χρόνον μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 10 Ἰουλίου καὶ ὁ ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων, ἑορταζόμενος μετὰ τῶν συναποστόλων Ἐπαινέτου, Σίλα, Κρήσκεντος καὶ Ἀνδρονίκου τὴν 30 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Σιλουὲτ (Silhouette), ***Στέφανος ντὲ*** —. Γάλλος οἰκονομολόγος καὶ συγγραφεὺς (1709—1767). Διετέλεσε μέλος τοῦ παρλαμέντου τοῦ Μέτς, γραμματεὺς τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης καί, χάρις εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς Πομπαδούρ, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Κατ' ἀρχὰς ἀπέλαυε τῆς εὐνοίας τῆς αὐλῆς, ἀλλ' ὅταν ἐπρότεινε φορολογίας ἐπὶ τῶν γαιῶν τῶν εὐγενῶν καὶ περικοπὴν τῶν συντάξεων καὶ τῶν ἐξόδων τῆς αὐλῆς, ὡς καὶ τὴν εἰσφορὰν τῶν ἐκ πολυτίμου μετάλλου ἐπιτραπεζίων σκευῶν τῶν εὐγενῶν, ἵνα μετατραπῶσιν εἰς νόμισμα, ἐπροκάλεσε δεινὴν μῆνιν τῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι, γελοιογραφοῦντες αὐτόν, εἰκόνιζον διὰ μελανῆς σκιᾶς τὴν κατατομὴν τοῦ προσώπου. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς σκιαγραφίας ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ *σιλουέττα*. Γ. Ι. Β.

σιλουέττα (γαλλ. silhouette). Καλεῖται οὕτω κυρίως τὸ περίγραμμα ἑνὸς προσώπου ἐν κατατομῇ, τὸ προβαλλόμενον ὡς σκιὰ αὐτοῦ ἐπὶ κατακορύφου ἐπιπέδου. Τὸ περίγραμμα τοῦτο πληρούμενον διὰ σκοτεινοχρώμου ὕλης, ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὡς γελοιογραφικὴ τεχνοτροπία ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ ὄνομα σιλουέττα ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀντίπαλοι τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν S. de Silhouette ἐγελοιογράφουν αὐτὸν εἰκονίζοντες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ περίγραμμα τῆς κεφαλῆς του. Σιλουέττα σήμερον καλεῖται κατὰ λαϊκὸν νεολογισμὸν ἡ κομψότης καὶ ῥαδινότης τοῦ γυναικείου ἰδίᾳ σώματος («ἡ τάδε ἔχει σιλουέττα» ἢ «—ἔχει ὡραία σιλουέττα», «δὲν τρώγει πολὺ γιὰ νὰ κάνῃ σιλουέττα»).

—[*Ζωγρ.*] Βλ. λ. *σκιαγραφία*.

Σιλούϊος (Silvius). Ρωμαϊκὸν ὄνομα (βλ. λ. *Σίλβιος*).

Σίλουον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Παμφυλίας μεταξὺ Πέργης καὶ Ἀσπένδου (*Πτολεμ.* Ε, ε, 7). Κατὰ Σκύλακα *Σύλλειον* μεταξὺ Εὐρυμέδοντος καὶ Σίδης. Τὸ ἐθνικὸν *Σιλ(λ)υεύς* (*Στεφ. Βυζ.* 591, 10). Ὁ Στράβων τὴν τοποθετεῖ 40 στάδια ἔνδον τῆς ἀκτῆς. Πολλαὶ γραφαὶ τῆς ὀνομασίας ὑπάρχουν (*Πολυβ.* ΙΒ, 17, 11.—*Ἀρριαν.* Ἀνάβ. Α, 26.—*Εὐσταθ.* εἰς Διον. Περιηγ. 815) καὶ δὴ παρὰ Λατίνοις. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Σαρίκ*, ὀλίγον ἔνδον τῆς μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀκ Σοὺ (Κέστρου) καὶ τοῦ Κιουπρού Σοὺ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ἀτταλείας παραλίας, τῆς Κυνοσάριον καὶ Καπρίας λίμνης τῶν ἀρχαίων. Σ. Ε. Λ.

σιλουριακόν, *ἄνω — σύστημα* [*Γεωλογ.*]. Παλαιὸς ὅρος, ἀντικατασταθεὶς σήμερον διὰ τοῦ *γοτλάνδιος* (βλ. λ.) ὑποδιάπλασις (βλ. *σιλούριος διάπλασις*). Γ. Κ. Γ.

σιλουρίδαι (Siluridae) (οἱ) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια ἰχθύων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τελεοστέων*. Περιλαμβάνει 1000 περίπου εἴδη, οἰκοῦντα τὰ γλυκέα κυρίως ὕδατα τοῦ κόσμου. Ἐλάχιστοι εἶναι θαλάσσιοι. Τὸ σῶμά των εἶναι βραχύτατον, ἡ δὲ κεφαλὴ ὀγκώδης καὶ πεπιεσμένη. Οἱ ἰχθύες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐπιμελοῦνται τῶν ᾠῶν των, περιβάλλοντες ταῦτα διὰ τῶν φροντίδων τῶν γονέων ἀνωτέρων σπονδυλωτῶν καὶ δὴ τῶν θηλαστικῶν. Γ. Δ. Α.

—[*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα *σιλουριδῶν* εἶναι σπάνια ἐξαιρέσει τῶν ἐντὸς ἠωκαινικῶν στρωμάτων τῆς Αἰγύπτου εὑρισκομένων. Συναντῶνται εἰς τὰς ὑποδιαπλάσεις στρωμάτων τοῦ καινοζῳϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σιλούριος *διάπλασις* (Silurische Formation) [*Γεωλ.*]. Ἡ δευτέρα (κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰς νεωτέρας) ἐκ τῶν πέντε διαπλάσεων, εἰς ἃς ὑποδιαιρεῖται τὸ παλαιοζωϊκὸν ἄθροισμα τῶν στρωμάτων τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς. Ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν *σιλούριον* περίοδον (βλ. λ.) τοῦ παλαιοζωϊκοῦ αἰῶνος τῆς προϊστορίας τῆς γῆς. Τὸ ὄνομά της εἰσήχθη εἰς τὴν ἐπιστήμην τῷ 1835 ὑπὸ τοῦ Murchison, ἐλήφθη δ' ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας κελτικῆς φυλῆς τῶν Σιλούρων τῆς Οὐαλλίας, ὅπου τὸ πρῶτον ἡ διάπλασις ἠρευνήθη ὑπὸ τοῦ Murchison. Ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ὑποδιαπλάσεις, τὴν *κατωτέραν σιλούριον* ἢ *ὀρδοβίκειον* (βλ. λ.), καὶ τὴν *ἀνωτέραν σιλούριον* ἢ *γοτλάνδιον* (βλ. λ.). Αἱ δύο αὗται ὑποδιαπλάσεις ὑποδιαιροῦνται εἰς βαθμῖδας ὡς ἀκολούθως:

	Ὑποδιαπλάσεις	*Βαθμῖδες*	
Σιλούριος διάπλασις	Ἀνωτέρα σιλούριος ἢ γοτλάνδιος	Σαλόπιος	Δαουντόνιος Λουδλώϊος Βενλόκκιος Λανδοβέριος
	Κατωτέρα σιλούριος ἢ ὀρδοβίκειος	Καραδόκιος	Ἀσγίλλιος Καραδόκιος Λανδεῖλος (Λανβίρνιος) Ἀρενίγκιος Τρεμαδόκιος

Ἡ σιλούριος διάπλασις στρωμάτων ἔχει μέγα πάχος, τὸ ὁποῖον φθάνει, ὅταν ἡ ἐξέλιξις τῆς διαπλάσεως εἶναι πλήρης καὶ ἀνελλιπής, τὰ 15 ἕως 20 χλμ. Ἡ κυρία μᾶζα τῶν πετρωμάτων της ἀποτελεῖται ἀπὸ γραουβάκας, ψαμμίτας καὶ ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους μὲ δευτερευούσας ἐνστρώσεις ἀσβεστολίθων καὶ μὲ ἐκρηξιγενῆ πετρώματα. Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιοι εἶναι οἱ στυπτηριακοὶ σχιστόλιθοι, ἰδίᾳ ἐν Σκανδιναυΐᾳ, τῶν ὁποίων ἡ στυπτηρία προέρχεται ἐκ τῆς ἀποσαθρώσεως τοῦ σιδηροπυρίτου, τὸν ὁποῖον οἱ σχιστόλιθοι οὗτοι περιέχουσιν ἐν ἀφθονίᾳ, ὡς καὶ οἱ γραπτολιθοφόροι σχιστόλιθοι (Σκωτίας, Ἀγγλίας κ. ἄ.), οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν μέλαιναν ἀνθρακοειδῆ ἐξωτερικήν των ὄψιν ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς καρποφόρους ἐρεύνας καὶ ἀναζητήσεις κοιτασμάτων ὀρυκτῶν ἀνθράκων.

Τὰ στρώματα τῆς σιλουρίου διαπλάσεως πρὸς τὰ κάτω ἐπαναπαύονται ἐπὶ μὲν τῶν ἀρχαιοτέρων καμβρίων μὲ ὁμοιόμορφον στρῶσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχαιοτέρων κρυσταλλοπαγῶν μὲ ὑπερβατικὴν ἐπίστρωσιν. Πολλαχοῦ εἶναι ἐντόνως ἐπτυχωμένα, ἀπωθημένα καὶ μεταμορφωμένα. Μόνον εἰς τὴν πολιτείαν Νέαν Ὑόρκην, εἰς τὴν Νότιον Σουηδίαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βαλτικῆς κεῖνται ἀκόμη ὁριζοντίως ἢ ὀλίγον κεκλιμένα. Πρὸς τὰ ἄνω ἡ σιλούριος διάπλασις μεταπίπτει συνήθως ἐντελῶς βαθμιαίως εἰς τὴν κατωτέραν δεβόνιον ὑποδιάπλασιν, χωρὶς νὰ μεταβληθῇ σημαντικῶς ὁ πετρογραφικὸς χαρακτὴρ τῶν πετρωμάτων. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν ἀνωτέρων ὁρίων τῆς σιλουρίου διαπλάσεως εἶναι ἐνίοτε δύσκολος καὶ στηρίζεται κυρίως ἐπὶ παλαιοντολογικῶν δεδομένων. Στρώματα τῆς σιλουρίου διαπλάσεως παρουσιάζονται πολλαχοῦ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν ἠπείρων. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ διάπλασις εἶναι ἀνεπτυγμένη ὑπὸ μορφὴν παχέων ἀποθεμάτων ἀβαθοῦς θαλάσσης, ὅπως καὶ εἰς τὴν Σκανδιναυΐαν. Ὑπὸ ὅλως διαφορετικὴν ὄψιν καὶ μὲ διαφορετικὴν πανίσκην ἐμφανίζεται ἐν Βοημίᾳ, Θουριγγίᾳ καὶ εἰς τὰ Φίχτελγκεμπίργκε. Περαιτέρω στρώματα τῆς σιλουρίου διαπλάσεως παρουσιάζονται εἰς τὸ Χάρτζ, Παραρρήνεια ἢ Ρηνικὰ σχιστολιθικὰ ὄρη, ἐν εὐρείᾳ δ' ἐξαπλώσει εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπου καὶ ἔχει βορειοευρωπαϊκὴν δια-

Digitized by Google

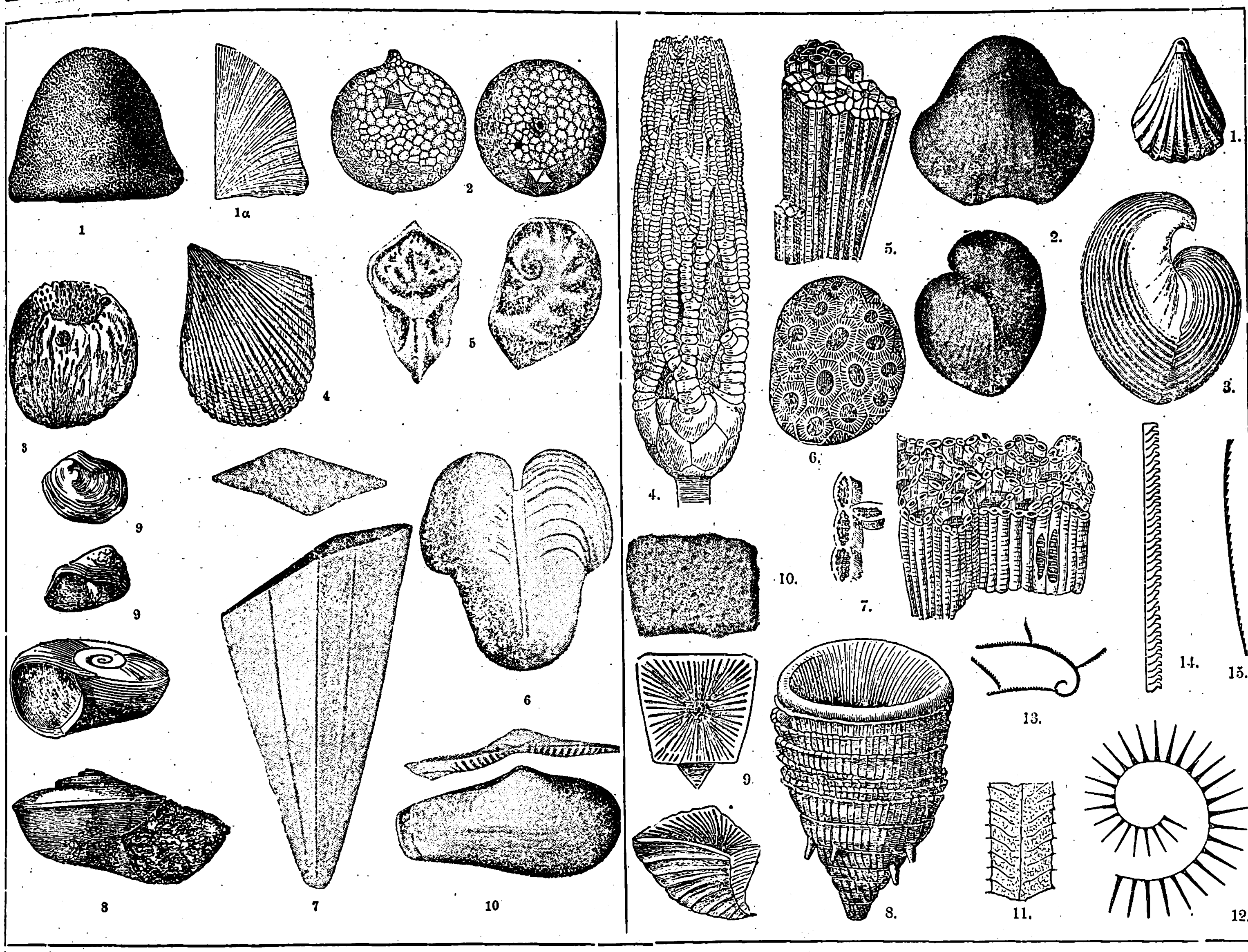

Χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα μαλακίων, κυστοειδῶν, βραγχιοποδων, κοραλλίων, σπόγγων καὶ γραπτολίθων τῆς Σιλουρίου περιόδου.

[*Α' πίναξ: Κατωτέρα σιλούριος ἢ ὀρθοβίκειος ὑποπερίοδος:* 1 καὶ 1α=Μοντικουλιπόρη petropolitana. 2=Ἐχινοσφαιρίτης aurantium. 3=Ἀστυλοσπογγία praemorsa. 4=Ἀμπωνυχία bellistiiata. 5=Κυρτολίτης retrorsus. 6=Βελλεροφῶν crassus. 7=Κωνο λαρία exquisita. 8=Πλευροτομαρία qualteriata. 9=Μακλουραία Logani. 10=Κτενοδόντη nasuta. *Β' πίναξ: Ἀνωτέρα σιλούριος ἢ γοτλάνδιος ὑποπερίοδος.* 1=Ρυγχονέλλα cuneata. 2=Πενταμερὴς galeatus. 3=Πενταμερὴς Knighti. 4=Κυαθόκρινος longimanus. 5=Φ βοσίτης gotlandica. 6=Ἀτσερβουλαρία ananas. 7=Ἁλυσίτης catenularia. 8=Ὄμφυμα subturbinatum. 9=Γωνιόφυλλον pyramidaie. 10=Ἡλιολίτης interotincta. 11=Ρετιολίτης Geinitzianus. 12=Ραστρίτης Linnaei. 13=Κυρτόγραπτος Murchisoni. 14=Μονόγραπτος priodon. 15=Μονόγραπτος Nilssoni]

μόρφωσιν. Σημαντικαὶ ἐπίσης εἶναι αἱ ἐμφανίσεις σιλουρίων στρωμάτων ἐν Ἀργεντινῇ, Ἀσίᾳ (Σιβηρίᾳ, Κίνᾳ) καὶ Αὐστραλίᾳ. Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἔχουσιν ἀκόμη καθορισθῆ τοιοῦτα στρώματα.

Γ. Κ. Γ.

— **σιλούριος** ***περίοδος*** (Silur) *[Γεωλογ.]*. Ἡ δευτέρα (κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰς νεωτέρας) ἐκ τῶν πέντε περιόδων, εἰς ἃς ὑποδιαιρεῖται ὁ παλαιοζωϊκὸς αἰὼν τῆς γῆς. Κατ' αὐτὴν ἐσχηματίσθη ἡ *σιλούριος* διάπλασις (βλ. λ.).

Ἡ σιλούριος περίοδος ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ὑποπεριόδους, τὴν *ὀρδοβίκειον* ἢ *κατωτέραν σιλούριον* καὶ τὴν *ἀνωτέραν σιλούριον* ἢ *γοτλάνδιον*.

Α) *Ὀρδοβίκειος ὑποπερίοδος*. Ταύτην χαρακτηρίζουσιν ἡ ἐξαφάνισις τῆς πανίδος τοῦ ὀλένου, ἡ ὁποία ἔζη κατὰ τὴν ἀμέσως προηγουμένην ἀνωτέραν κάμβριον ὑποπερίοδον, ἡ ἐμφάνισις πανίδος τριλοβιτῶν, χαρακτηριζομένης διὰ τῶν γενῶν *κερατοπυγή, εὔλομα* καὶ *νιοβη*, καὶ κυριώτατα ἡ ἐμφάνισις τῶν πρώτων γραπτολίθων καὶ δὴ τοῦ εἴδους *δικτυόνημα flabelliformis*. Τὸ τέλος τῆς ὀρδοβικείου περιόδου χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐξαφανίσεως τῶν ἀσαφιδῶν τριλοβιτῶν καὶ τῶν ἀξονολιπῶν (τῶν στερουμένων δηλαδὴ στερεοῦ ἄξονος) γραπτολίθων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑποπεριόδου ταύτης ἡ πανὶς παρουσίαζε τὴν ἀκόλουθον εἰκόνα. Τὰ πρωτόζῳα δὲν ἀποτελοῦσιν οὐσιώδη παράγοντα τῆς πανίδος. Ἐκ τῶν κοραλλίων παρουσιάζονται κατὰ πρῶτον τετρακοράλλια (*ζαφρεντίδαι, ἄμπλεξος, κυαθόφυλλον* κττ.) τραπεζοειδῆ, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ πρῶται ἀποικίαι κοραλλίων (διὰ τῶν γενῶν *φαβοσίτης, ἁλυσίτης κλ.*). Ἐπίσης κατὰ τὰ ὅρια τῆς ὀρδοβικείου πρὸς τὴν γοτλάνδιον ὑποπερίοδον ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Νορβηγίας αἱ πρῶτοι κοραλλιογενεῖς ὕφαλοι ἐκ στρωματοπόρων κυρίως. Οἱ γραπτόλιθοι ἀναπτύσσονται εἰς μέγα πλῆθος μορφῶν καὶ παρέχουσι, λόγῳ τῆς ταχείας μεταβολῆς τῶν μορφῶν των καὶ τῆς ταχείας, πλαγκτονικῶς ἐπελθούσης, παγκοσμίου ἐξαπλώσεώς των εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας, χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα ὑψίστης σημασίας. Κατὰ πρῶτον ἐμφανίζονται οἱ δενδροειδεῖς γραπτόλιθοι (*δικτυόνημα, δενδρόγραπτος, καλλόγραπτος*) μετὰ τῶν πραγματικῶν γραπτολοειδῶν (βλ. λ. *γραπτόλιθος*). Οὗτοι ταχέως ἀναπτύσσονται εἰς μορφὰς πλαγκτονικῶς ζώσας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐμφανίζονται κατὰ πρῶτον ἀξονολιπεῖς (*φυλλόγραπτος, διδυμόγραπτος, τετράγραπτος, νημάγραπτος κλπ.*). Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ὀρδοβικείου ἐμφανίζονται καὶ οἱ ἀξονοφόροι γραπτόλιθοι (μόνον μορφαὶ μὲ δύο κύτταρα ἢ θήκας, ὡς ὁ *κλιμακόγραπτος* ἢ ὁ *διπλόγραπτος*). Ἐκ τῶν ἐχινοδέρμων παρουσιάζονται κρινοειδῆ εἰς μέγαν ἀριθμὸν (*φυστουλᾶτα* καὶ *καμεράτα*), κυστοειδῆ (*ἐχινοσφαιρίτης aurantium, ἡμικοσμίτης κλ.*) καί τινα ἀστεροειδῆ καὶ ἐχινοειδῆ (*βοθριοκίδαρις*). Βλαστοειδῆ ἐλλείπουσι τελείως. Βρυόζῳα παρουσιάζονται διὰ πρώτην φοράν, σχηματίζοντα ὑφάλους. Ἐκ τῶν βραγχιοπόδων χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ γένη *ὀρθίς, λεπταίνη, στροφόνημα κλ.* Τυπικαὶ πανίδες διθύρων ἐλασματοβραγχίων εἶναι ἀκόμη πολὺ σπάνιαι. Ἐκ τῶν γαστεροπόδων αἱ οἰκογένειαι κυρίως τῶν *βελλεροφοντιδῶν* (*βελλεροφῶν*), *πλευροτομαριδῶν* καὶ *εὐομφαλιδῶν* ἀντιπροσωπεύονται ἐπαρκῶς. Ἐκ τῶν κεφαλοπόδων τὰ πενιχρῶς παρουσιαζόμενα κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν κάμβριον περίοδον ναυτιλοειδῆ ἀναπτύσσονται εἰς καταπληκτικὸν πλῆθος μορφῶν. Παρουσιάζονται τόσον αἱ εὐθεῖαι μορφαὶ (*ὀρθόκερας, ἐνδόκερας, γομφόκερας*), ὡς καὶ αἱ κεκαμμέναι (*κυρτόκερας, φραγμόκερας, λιτουΐτης*). Ἀμμωνοειδῆ ἐλλείπουσι τελείως. Ἐκ τῶν ἀρθροπόδων οἱ *τριλοβῖται* φθάνουσιν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἐξελικτικῆς ἀναπτύξεώς των. Νέοι τύποι, ὡς ὁ *ἄσαφος, ἄρπης, καλυμμένη, συνομαλώνοτος, χείρουρος, ἐγκρίνουρος, λειχάς, χασμωψ, δαλμανιτης κλπ.*, ἐμφανίζονται, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς μὲν ζῶσι μόνον κατὰ τὴν ὀρδοβίκειον ὑποπερίοδον, τινὲς δ' ἐπιζῶσι καὶ κατὰ τὴν γοτλάνδιον, ἐλάχιστοι δὲ κατὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν δεβόνιον περίοδον. Σημαντικὰ στοιχεῖα τῆς πανίδος τῶν ἀρθροπόδων εἶναι τὰ γένη *εὐρύπτερος* καὶ *πτερυγωτὸς* ἐκ τῶν γιγαντοστράκων. Ἐκ τῶν σπονδυλωτῶν ζῴων παρουσιάζονται τὰ ἀρχαιότατα γνωστὰ λείψανα, μόνον ὅμως ἐκ τῆς ὁμοταξίας τῶν ἰχθύων, *ὀδοντίδια* (*παλαιόδους, δρεπανόδους*) καὶ θραύσματα ὀστεΐνων πλακῶν τεθωρακισμένων ἰχθύων.

Ἡ χλωρὶς ἀντιπροσωπεύεται μόνον ὑπὸ θαλασσίων φυκῶν (*σωληνόπορα, γλοιόκαψα prisca*). Λείψανα χερσαίων φυτῶν, εὑρεθέντα ἐν Ἀγγλίᾳ, δὲν ἔχουσιν ἀκόμη καθορισθῆ ἀναμφισβητήτως ὡς τοιαῦτα.

Ἡ παλαιογεωγραφικὴ εἰκὼν τῆς γῆς κατὰ τὴν ὀρδοβίκειον ὑποπερίοδον ἦτο ἡ ἀκόλουθος Ἐν Εὐρώπῃ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς θαλάσσης, τὴν ἐπισυμβᾶσαν κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἀνωτέραν κάμβριον ὑποπερίοδον, καὶ τὸν περιορισμὸν αὐτῆς εἰς μικρὰν περιοχὴν εἰς τὰ βόρεια τῆς ἠπείρου, ἐπηκολούθησε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀρδοβικείου ὑποπεριόδου γενικὴ προέλασις τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς προωθήθησαν πάλιν πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς θαλάσσης τῆς ἀνωτέρας καμβρίου ὑποπεριόδου. Τὸ γεωσύγκλινον τῆς βορειοδυτικῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὑποπερίοδον, ηὐξήθη εἰς διαστάσεις. Ἀλλ' ἡ μεγάλη, βορειοδυτικῶς αὐτοῦ ἐκτεινομένη *βορειοατλαντικὴ ἤπειρος* τῆς καμβρίου ὑποπεριόδου διεμελίσθη καὶ ἐκαλύφθη κατὰ μέγιστον μέρος ὑπὸ τῆς Ἰσλανδικῆς θαλάσσης. Ἡ θάλασσα αὕτη κατελάμβανε τὴν σημερινὴν τοῦ βορείου Ἀτλαντικοῦ μέχρι πέραν εἰς τὴν πολικὴν περιοχήν Ν τιοανατολικῶς αὐτῆς εὑρίσκετο στενὴ ζώνη ξηρᾶς, ἡ *καληδόνιος ξηρά*, ἡ ὁποία μὲ διεύθυνσιν ἐξ Α πρὸς Δ. ἐξετείνετο διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τῆς περιοχῆς τῆς Νέας Φουντλάνδης. Πρὸς Ν. καὶ ΝΑ τῆς καληδονίου ξηρᾶς ἐξηπλοῦτο ἡ *βρεττανοβαλτικὴ θαλασσία* λεκάνη, τμῆμα τοῦ μεγάλου θαλασσίου βραχίονος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ΒΑ. Βορείου Ἀμερικῆς, μὲ διεύθυνσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἐξετείνετο διὰ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ, κατόπιν διέσχιζε τὴν Β. Εὐρώπην ἀπὸ Δ. ΝΔ.—Α ΒΑ. καὶ συνεχίζετο ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα εἰς τὴν Βόρειον Ἀσίαν.

Ἡ βρεττανοβαλτικὴ θαλασσία λεκάνη κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀρδοβικείου ὑποπεριόδου ἐχωρίζετο διὰ τοῦ *ἀρμορικανικοῦ ρηνικοῦ* ὄγκου ξηρᾶς, καταλαμβάνοντος σχεδὸν ὅλην τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς Γαλλίας, ἀπὸ τὴν *δυτικὴν μεσόγειον* λεκάνην θαλάσσης. Πρὸς τὰ ΒΑ. αἱ δύο λεκάναι ἡνοῦντο εἰς μίαν. Βραδύτερον ἐπεκταθείσης τῆς θαλάσσης, ὁ ὄγκος ξηρᾶς μετεβλήθη εἰς μικροτέρας ἐκτάσεως *ἀρμορικανικὴν - ρηνικὴν νῆσον*.

Εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν ἐξετείνετο κατὰ τὴν ὀρδοβίκειον ὑποπερίοδον τὸ *ἀππαλάχειον* γεωσύγκλινον, καταλαμβανόμενον ὑπὸ θαλάσσης, τῆς ὁποίας

Digitized by Google

ἡ ἔκτασις καὶ τὰ ὅρια ὑφίστανται σημαντικὰς διακυμάνσεις. Γὰ ὑπόλοιπα τμήματα ἐκαλύπτοντο κατὰ καιρὶ ὺς μόνον ὑπὸ θαλάσσης. Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τῆς ὀρδοβικείου περιόδου ἐγένετο εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ ἀππαλαχείου γεωσυγκλίνου πτύχωσις καὶ ἀνύψωσις τοῦ πυθμένος καὶ σχηματισμὸς ὀροσειρᾶς, ἡ ὁποία κατελάμβανεν ὅλην τὴν περιοχὴν ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου μέχρι τῆς Νέας Ὑερσέης καὶ πιθανῶς μέχρι τῆς Βιργινίας πρὸς Ν.

Τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς Ἀσίας (Κίνα, Μαντζουρία, περιοχὴ τοῦ Λένα, ἔνδον Ἀσία κλ.), ὡς καὶ τῆς Αὐστραλίας, κατελαμβάνετο ὑπὸ τῆς ἀσιατικοαυστραλιανῆς θαλασσίας λεκάνης.

Κατὰ τὴν ὀρδοβίκειον ὑποπερίοδον ἡ ἡφαιστεία ἐνέργεια ἐξεδηλώθη οὐχὶ εἰς μεγάλην κλίμακα. Ἐξ ὅσων ὅμως μέχρι σήμερον εἶναι γνωστά, ζωηρὰ ὑποθαλασσία ἡφαίστειος ἐνέργεια ἐξεδηλώθη εις τὴν βρεττονοβοημικὴν θαλασσίαν λεκάνην καὶ ἐπιφανειακαὶ ἡφαίστειαι ἐκχύσεις λαβῶν ἐγένοντο κατὰ τὴν βόρειον καὶ νότιον ἀκτὴν τῆς καληδονίου ξηρᾶς.

Β) ***Ἀνωτέρα σιλούριος ἢ γοτλάνδιος ὑποπερίοδος***. Χαρακτηριστικὰ γεγονότα τῆς ὑποπεριόδου ταύτης εἶναι ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς οἰκογενείας τῶν μονογραπτιδῶν γραπτολίθων, ἡ ἐξαφάνισις τοῦ γένους *ἄσαφος* τῶν τριβολιτῶν καὶ ἡ ἀπουσία τῶν γωνιατιτῶν κεφαλοπόδων.

Ἡ πανὶς παρουσιάζει νέας ἐξειλιγμένας μορφάς. Τὰ τετρακοράλλια (*παλαιόκυκλος, ὄμφυμα, κυστίφυλλον, καλοστυλίς*, οἱ σχηματίζοντες ἀποικίας *κυαθοφυλλίδαι*), ὡς καὶ τὰ τραπεζοειδῆ (*ἀλβεολιτης, συριγγοπόρα*, οἱ *ὑφαλογόνοι φαβοσιτίδαι* καὶ ὁ *ἁλυσίτης*) φθάνουσιν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀναπτύξεώς των. Ἡ ἐξέλιξις τῶν γραπτολίθων προχωρεῖ ζωηρῶς. Κυριαρχοῦσιν οἱ *ἀξονοφόροι*, ὁλοπλαγκτονικῶς ζῶντες *μονογραπτίδαι*. Τὰ βραγχιόποδα ἐπίσης ἀναπτύσσονται ταχέως καὶ ζωηρῶς, 49 δὲ νέα γένη ἐμφανίζονται. Χαρακτηριστικαὶ μορφαὶ εἶναι οἱ *πενταμερίδαι*.

Ἐκ τῶν τριλοβιτῶν πολλοὶ καθίστανται χαρακτηριστικὰ γένη καὶ εἴδη τῆς περιόδου ταύτης, ὡς π. χ. ἡ *καλυμμένη Blumenbachi*, ἡ *ἀρεθουσίνη*, οἱ *χειρουρίδαι* (*χείρουρος insignis*), ὁ *δαλμανίτης* κτλ. Τὰ γιγαντόστρακα ἐπίσης φθάνουσιν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἐξελικτικῆς ἀναπτύξεώς των, ἐμφανιζομένων νέων εἰδῶν. Ὁ *εὐρύπτερος* παρουσιάζεται εἰς μορφὰς 1 μέτρου μήκους καὶ ὁ *πτερυγωτὸς* 2 μ. περίπου. Μετὰ τῶν γιγαντοστράκων ἐμφανίζονται καὶ οἱ πρῶτοι ἀρχαιότατοι ἀντιπρόσωποι τῶν ἀραχνοειδῶν (*παλαιόφονος* καὶ *πρυσκορπίος*). Οἱ ἰχθύες ἀναφαίνονται εἰς μεγαλυτέραν ἀφθονίαν, ἀντιπροσωπευόμενοι ὑπὸ τῶν δύο κλάδων των, τῶν πλακοδέρμων καὶ τῶν ἐλασματοβραγχίων. Ἐκ τῶν ἄλλων ὁμοταξιῶν τῶν σπονδυλωτῶν οὐδεὶς ἀντιπρόσωπος ἔχει εἰσέτι ἐμφανισθῆ.

Ἡ χλωρὶς παρουσιάζει τὸ σπουδαῖον γεγονός, τὴν πρώτην καθαρῶς ἐκπεφρασμένην ἐμφάνισιν χερσαίων φυτῶν Ταῦτα εἶναι τὸ *ψιλόφυτον* καὶ ἡ *πάρκα decipiens*.

Ἡ παλαιογεωγραφικὴ εἰκὼν τῆς γῆς κατὰ τὴν ἀνωτέραν σιλούριον ὑποπερίοδον ἦτο ἡ ἀκόλουθος. Ἐν Εὐρώπῃ ἡ θάλασσα διαρκῶς προχωρεῖ εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Ἡ ἀρμορικανικὴρηνικὴ νῆσος ἐκαλύφθη τελείως ὑπὸ τῆς θαλάσσης· οὕτως αἱ δύο θάλασσαι, ἡ βρεττανο-βαλτικὴ καὶ ἡ δυτικὴ μεσόγειος, ἡνώθησαν εἰς μίαν *κεντροευρωπαϊκήν*, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρχε μόνον σειρά τις νήσων. Ἀντιθέτως, ἡ Ἰσλανδικὴ θάλασσα διαρκῶς ἀπωθεῖται καὶ κατὰ τὸ μέσον τῆς ὑποπεριόδου εἰς τὴν Β. Εὐρώπην ἄρχονται αἱ μεγάλαι πτυχώσεις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, αἱ ὀνομασθεῖσαι *καληδόνιοι πτυχώσεις*. Δι᾽ αὐτῶν ἠνωρθώθη καὶ ἐσχηματίσθη μεγάλη πτυχωσιγενὴς ὀροσειρά, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Ἰρλανδίας πρὸς τὰ ΝΔ ἐξετείνετο ὑπὲρ τὴν Οὐαλλίαν, Ν. Ἀγγλίαν. Σκωτίαν πρὸς τὰ ΒΑ., διῆκε δι᾽ ὅλης τῆς Σκανδιναυΐας εἰς τὸ πλάτος τῆς σημερινῆς σκανδιναυϊκῆς ὑψηλῆς ὀροσειρᾶς, ἔκαμπτε κατόπιν πρὸς Β. καὶ ἐξετείνετο τέλος ὑπὲρ τὴν Σπιτσβέργην καὶ πρὸς τὴν ΒΔ Γροιλανδίαν.

Συνεπείᾳ τῶν καληδονίων ὀρεογόνων πτυχώσεων ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Β. καὶ ΒΔ Εὐρώπην μεγάλη ἤπειρος, ἡ ὀνομασθεῖσα *βορειοατλαντική* Εἰς τὰς πρὸ τῶν καληδονίων ὀρεινῶν ἁλύσεων χώρας (Βραβάντην, Ἀρδένας κ. λ.) ἐπτυχώθησαν καὶ ἐσχηματίσθησαν ἐπίσης ὀροσειραὶ μικρότεραι

Πιθανώτατα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν καληδονίων πτυχώσεων ἐπτυχώθησαν καὶ ἐσχηματίσθησαν οἱ πτυχωσιγενεῖς ὄγκοι ξηρᾶς, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζοντο κατὰ τὴν δεβόνιον περίοδον ὡς νῆσοι δύο κυρίω , ἐν μέσῳ τῆς δεβονίου θαλάσσης. ἡ ὁποία κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐκάλυπτε μέγα μέρος τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Αἱ πτυχωσιγενεῖς αὗται καὶ ἐκ κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων ἀποτελούμεναι νῆσοι εἶχον περίπου τὰ αὐτὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσι σήμερον αἱ δύο .κύριαι κρυσταλλοπαγεῖς μᾶζαι.

Ἀνάλογα φαινόμενα πτυχώσεων ἐσημειώθησαν καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Αὐστραλίαν ὡς καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Σαχάραν. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περιοχὴν ἐσχηματίσθησαν αἱ καληδόνιοι σιχαρίδες ὀροσειραί, διήκουσαι ἀπὸ τοῦ Ἰνσαλὰχ πρὸς Β. πρὸς τὸ Τιμβουκτοὺ πρὸς Ν. καὶ περιλαμβάνουσαι τὸ κεντρικὸν πυρηνῶδες ὄρος τῶν Τουαρέγκ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνωτέρας σιλουρίου ὑποπεριόδου οὐδὲν μέρος τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐκαλύπτετο ὑπὸ θαλάσσης.

Ἡ ἡφαίστειος ἐνέργεια ἐξεδηλώθη διττῶς. Κατὰ τοὺς ὀρεογενετικῶς ἡσύχους πρώτους χρόνους συνέβησαν ὑποθαλάσσιοι ἐκχύσεις μάγματος εἰς τὴν βρεττανο-βελγικὴν θαλασσίαν λεκάνην καὶ εἰς τὸ βοημικὸν τμῆμα τῆς κεντροευρωπαϊκῆς λεκάνης. Ἀργότερον, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν καληδονίων ὀρεογενετικῶν πτυχώσεων, μεγάλαι ἀνεισδύσεις μαζῶν μάγματος ἐγένοντο εἰς τὴν Β. Σκωτίαν καὶ εἰς τὴν σκανδιναυϊκὴν ὀροσειράν, σχηματίσασαι μεγάλα ἀνεισδυτικὰ σώματα πυριγενῶν πετρωμάτων ἐντὸς τῶν ὀροσειρῶν τούτων. Γ. Κ. Γ.

σιλούριχθος (ὁ) (Silurichtes) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων φυσοστόμων τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ μετριοσώμων ἰχθύων ἀπαντώντων εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Ἀσίας. Δ. Ν. Π

Σίλευροι (οἱ), ἢ ***Σίλυρες*** (Siluri, Silures) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Βρεττανίας, κατοικῶν πιθανῶς τὰς νῦν κομιτείας Monmouth, Brecknock καὶ Glamorgan, ἔχων δὲ πόλεις τὸ *Βούλλαιον* καὶ *Ἴσκαν*. Ὑπετάγησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐπὶ Φροντίνου τῷ 70 μ. Χ , ἦσαν δέ, κατὰ Τάκιτον, ἰβηρικῆς καταγωγῆς· τοῦτο δεικνύει καὶ ἡ ἐν Ἱσπανίᾳ ὕπαρξις ὄρους *Σιλούρου* (ἡ νῦν Σιέρρα Νεβάδα τῆς ΝΑ. ἀκτῆς). Π. Ν. Π.

σίλουρος (ὁ) (Silurus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἰχθύων μαλακοπτερυγίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυσοστόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλουριδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ζῶντα ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Κυριώτερον εἶδος εἶναι ὁ σίλουρος ἢ *γλανὶς* (βλ. λ.) Δ. Ν. Π.

Σιλ(ο)ύρων ***νῆσοι*** (Silurum insulae) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσοι βρεττανικαὶ παρὰ τὸ Ἀντιουέστιον ἀκρωτήριον (νῦν Landsend), ἀναφερόμεναι ὑπὸ τῶν Λατίνων γεωγράφων, τοῦ Sulpicius Severus ὀνομάζοντος αὐτὰς Sylina insulae, τοῦ δὲ Avienus Oestrynenides ins. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τῶν συγχρόνων γεωγραφικῶν ἀντιλήψεων, καὶ αἱ τρεῖς ὀνομασίαι αὗται συμπίπτουν εἰς τὰς *Κασσιτερίδας νήσους*, τὰς συγχρόνους Scilly ἢ Sorlingues. Σ. Ε. Λ.

Σιλοφὰ (Bocca di Silofà) *[Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τοὺς παλαιοὺς χάρτας τοῦ Αἰγαίου καὶ ἰδίως τὸν τοῦ Olfert Dapper ὀνομασία τοῦ διέκπλου τοῦ *Καφηρέως*. Προφανὴς παραφθορὰ τῆς βυζαντινῆς ὀνομασίας τοῦ Καφηρέως, τῆς *Ξυ σφάγος* ὡς διέσωσεν ὁ Μελέτιος (Γεωγρ. Παλ. καὶ Νέα 1807 Γ,10). Σ. Ε. Λ.

Σιλσιλὲ μπουρνοῦ *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Λοχιὰς ἄκρα*.

Σίλσιλις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Αἰγύπτου ἐν Θηβαΐδι, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου πρὸς Ν. τῆς πόλεως Ὄμβοι μετὰ ναοῦ τοῦ θεοῦ Νείλου, λατρευομένου ὑπὸ μορφὴν κροκοδείλου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Ραμσῆ τοῦ Β . Περὶ τὰ τέλη τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας κατείχετο ὑπὸ τῆς Coh. I. Apamenorum. Παρ᾽ αὐτὴν ἐξετείνετο τὸ ὁμώνυμον ὄρος (νῦν *Δζέμπελ-Σελσελέ*), ἐκ τῶν λατομείων τοῦ ὁποίου προήρχοντο οἱ λίθοι διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν Θηβῶν. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ *Σελσελὲ* (Selselé). Α. Θ. Σ.

Σιλτιγκὲν (Schiltigheim, γερμ. προφ. *Σιλτιγκχάϊμ*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Κάτω Ἀλσατίᾳ, ἀνήκουσα πρῴην εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1919 εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴλλ καὶ τῆς διώρυγος Ρήνου—Μάρνη. Κάτ. 19.226 (1926). Εἶναι προάστιον τοῦ Στρασβούργου, συνδεόμενον μετ᾽ αὐτοῦ διὰ τροχιοδρόμου. Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν, χημικῶν προϊόντων, χαρτοποιίας καὶ οἰνεμπόριον. Θ. Κ.

σίλυβον (τὸ) (Silybum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σίλυβον τὸ μαριανὸν* (Silybum marianum), ἐτησία πόα κοινοτάτη παρ᾽ ἡμῖν ὑπὸ τὰ ὀνόματα *ἀγκάβατος*, *γαϊδουράγκαθο* καὶ *κουφάγκαθο*, ὅπερ ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας λαχανεύεται. Ἡ ὀνομασία του *μαριανὸν* προῆλθεν ἐκ τῆς δοξασίας πολλῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ τῶν κατοίκων νοτίων μερῶν τινων τῆς Ἑλλάδος, ὅτι αἱ λευκαὶ κηλῖδες τῶν φύλλων του προῆλθον ἐκ τῶν σταγόνων τοῦ γάλακτος τῆς Παρθένου Μαρίας.

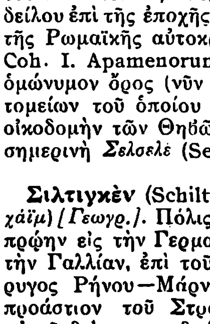

Σίλυβον
τὸ μαριανόν.

Σίλυρες (οἱ) (Silures) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λαὸς τῆς Βρεττανίας (βλ. *Σίλουροι*).

σίλφη (ἡ) (Silphe) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σιλφιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 50 εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς γῆς. Τὰ ἔντομα τοῦ γένους τούτου ἔχουν χρῶμα γενικῶς σκοτεινόν. Ἅμα τῇ ἐπαφῇ διὰ τῆς χειρὸς ἐκκρίνουσι πυκνόρρευστον, δριμείας ὀσμῆς ὑγρὸν ἐκ τοῦ στόματος καὶ τῆς ἕδρας συγχρόνως, ὅπερ χρησιμεύει κυρίως διὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς λείας των, τὴν ὁποίαν οὕτως εὐκολώτερον κατατρώγουσιν. Αἱ σίλφαι εἶναι εὐεργετικώτατα εἰς τὴν γεωργίαν ἔντομα, διότι καταστρέφουσιν ἀρκετὰς χιλιάδας ἐπιβλαβῶν ἐντόμων. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σίλφη ἡ τετράστικτος* (Silphe quatrapunctata), κληθεῖσα οὕτως ἐκ τῶν τεσσάρων χαρακτηριστικῶν λευκῶν στιγμάτων, ἅτινα φέρει ἐπὶ τῶν ἐλύτρων της. Δ.Ν.Π.

Σίλφη
ἡ τετράστικτος.

σιλφίδαι (οἱ) (Silphidae) *[Ζωολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοιλοκέρων*, περιλαμβάνουσα πλεῖστα γένη ἀπαντῶντα πανταχοῦ σχεδὸν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων γενῶν εἶναι ὁ *νεκροφόρος*, ὁ *λιπτόδερος*, ἡ *σίλφη*, ὁ *σκύδαιμνος* κλπ. Δ. Ν. Π.

σίλφιον (τὸ) (Silphium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν βορείων χωρῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 10 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ *σίλφιον τὸ σχιστοφυλλον* (Silphium laciniatun) καὶ τὸ *σίλφιον τὸ τερεβινθοειδὲς* (Silphium terebinthinaceum). Δ. Ν. Π.

Σίλφιον.

— *[Ἀρχ.]* Τὸ *σίλφιον* ἐφύετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν διαφόροις χώραις τῆς Ἀσίας, ὡς ἐν Ἰνδίαις, Παρθίᾳ, Βακτριανῇ, Ἀρμενίᾳ, Συρίᾳ, κυρίως ὅμως καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν ἐν Κυρηναϊκῇ τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ σίλφιον τῆς Κυρηναϊκῆς ἦτο ἀρωματῶδες καὶ διὰ τοῦτο λίαν περιζήτητον καὶ πολυτιμότατον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σίλφιον ἄλλων χωρῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐνοθεύετο τὸ κυρηναϊκόν. Τὸ σίλφιον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς καρύκευμα καὶ ἄρτυμα, ἀναμιγνυόμενον εἴτε μετ᾽ ὄξους, ὁπότε παρήγετο ἐξαίρετος καὶ λίαν φημισμένη σάλτσα, εἴτε μετὰ μέλιτος καὶ τυροῦ, ὁπότε κατεσκευάζετο εἶδός τι γλυκίσματος. Ἀλλὰ κυρίως ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ θεραπευτικοὺς σκοπούς, ἐθεωρεῖτο δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὡς ἡ κατ᾽ ἐξοχὴν *πανάκεια*. Ὁ Πλίνιος, ὁ Ἱπποκράτης, ὁ Γαληνὸς καὶ ὁ Διοσκορίδης ἐξαίρουσι τὴν θεραπευτικὴν δύναμιν αὐτοῦ. Β Δ. Θ.

— **σίλφιον** ***μηδικὸν*** *[Χημ.]* βλ. λ. *μηδικὸν σίλφιον*.

— **σίλφιον** (τὸ) (Assa fœtida) *[Φαρμακογν.]*. Τὸ *μηδικὸν σίλφιον*, καλούμενον καὶ *ἄσσα φετίτη*, εἶναι κομμεορρητίνη, προερχομένη ἐκ διαφόρων εἰδῶν τοῦ γένους Ferula καὶ ἰδίᾳ τῶν Ferula Assa fœtida F. Scorodosma, F. narthex. Διακρίνονται διάφορα εἴδη αὐτοῦ, εξ ὧν τὸ κράτιστον τὸ εἰς δάκρυα φερόμενον. Τεμάχια ὑπόλευκα ἢ ὠχρόφαια, ἀκανονίστως στρογγύλα, μαλακυνόμενα διὰ τῆς θερμότητος, σκληρὰ δὲ εἰς τὸ ψῦχος. Ἕτερα εἴδη τῆς κομμεορρητίνης ταύτης εἶναι τὸ εἰς μάζας (Assa fœtida in massis), ὅπερ εἶναι βαθυτέρου χρώματος, καὶ τέλος τὸ κατωτέρας ποιότητος εἶναι τὸ πετραῖον (Assa fœtida petraea). Ἡ ὀσμὴ τῆς δρόγης εἶναι ἀηδῶς σκοροδώδης, διὸ ἐκαλεῖτο καὶ σκῶρ τοῦ διαβόλου. Συστατικὰ τῆς δρόγης εἶναι ρητῖναι διαλυταὶ καὶ ἀδιάλυτοι εἰς αἰθέρα, κόμμι. θειοῦχον αἰθέριον ἔλαιον, βανιλλίνη, φερουλικὸν ὀξὺ καὶ ξένα προσμίγματα. Κ. Γ. Μ

Σίλχερ (Silcher), ***Ἀντώνιος***. Βαυαρὸς φιλέλλην, ὅστις ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκουμένης Ἀκροπόλεως, ὡς ὑπολοχαγός, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1827. Ἀπέθανεν ἐν Ἑλλάδι τῇ 23 Αὐγούστου 1827. Τ. Ε. Ε.

— **Σίλχερ** (Silcher), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1789—1860). Ἠσχολήθη κατ᾽ ἐξοχὴν μὲ τὴν σύνθεσιν καὶ συλλογὴν ἔργων διὰ χορῳδίαν, ἐξ ὧν ἀπήρτισε τὴν «Συλλογὴν γερμανικῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν» (12 τεύχη). Χορῳδίαι τινὲς τοῦ Σίλχερ, ὡς αἱ: «Aennchen von Tharau», «Morgen muss ich fort von hier», «Ich weiss nicht, wass soll es bedeuten», «Zu Strassburg auf der Schanz» κλπ. ἔχουσι παραμείνει δημοφιλέσταται. Ὁ Σίλχερ ἔγραψεν ὡσαύτως συλλογὴν χορικῶν (chorals) διὰ 8 φωνάς, τετραφώνους ὕμνους, συλλογὴν ἀνδρι-

Digitized by Google

κῶν χορῳδιῶν καὶ ἐξέδωκε τὴν «Geschichte des evang Kirchengesangs» (1844), «Harmonie-und Kompositionslehre» (1851). Ὁ Σίλχερ διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης καὶ ἔτυχε τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας. Γ. Σ

Σιλὼ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Παλαιστίνης (βλ. *Σηλώ*).

Σιλωάμ. Ἑλληνικὴ ἀπόδοσις ὑπὸ τοῦ Ο' καὶ ἐν τῇ Κ. Δ. τῆς ἑβραϊκῆς λέξεως *Σιλώαχ*, ἥτις σημαίνει ἀπεσταλμένος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται ἐν ταῖς Ἁγίαις Γραφαῖς μία πηγή, εἷς ὑδραγωγός, μία δεξαμενή, εἷς πύργος καὶ ὁ τόπος ἔνθα εὑρίσκονται παντα ταῦτα, πρὸς Ν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ πηγὴ ἐκαλεῖτο καὶ ἁπλῶς *ἡ πηγή*, ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν πηγή, διότι ἦτο ἡ μόνη ὑπάρχουσα παρὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. Κατά τινας ἔκειτο πρὸς τὸ ἔσχατον μεσημβρινὸν ἄκρον τοῦ ὄρους Σιών. Σήμερον ὑπάρχει ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰωσάφατ πηγὴ καλουμένη ὑπὸ τῶν Ἀράβων *Ἀΐν Σιλωάν* ἤτοι πηγὴ τοῦ Σιλωάμ. Ἡ αὐτὴ πηγὴ καλεῖται ἐπίσης καὶ *πηγὴ τῶν βαθμίδων* ἢ *πηγὴ τῆς Μάρθας* ἢ *πηγὴ τῆς Παρθένου*. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὑδραγωγὸν ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀναφέρει δύο ῥεύματα τῆς πηγῆς τοῦ Σιλωάμ: τὸ ἓν τούτων ἔρρεεν ἐν ὑπαίθρῳ ἀκάλυπτον διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τῶν Κέδρων, κάμπτον τὸν ἀνατολικὸν λόφον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἤτοι τὸν Ὀφλᾶ· τὸ δὲ ἕτερον διήρχετο διὰ μέσου ἀγωγοῦ διασχίζοντος τὸν αὐτὸν λόφον. Ἡ δεξαμενὴ ἐσχηματίζετο ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς πηγῆς καὶ εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 350 μ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς πηγῆς τῆς Μάρθας. Ἡ δεξαμενὴ αὕτη καλεῖται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, ἐν αὐτῇ δὲ ἐνίφθη ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς κατὰ παραγγελίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνέβλεψεν. Ὁ πύργος τοῦ Σιλωὰμ ἀναφέρεται ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ (ΙΓ' 4). Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἡ πηγὴ τοῦ Σιλωὰμ μνημονεύεται ὡς πηγὴ διαλείπουσα μετὰ δύο δεξαμενῶν, ὧν ἡ μία κυκλοῦται ὑπὸ τετραπλῆς στοᾶς. Παρ' αὐτὴν εἶχε κτισθῆ τῷ 438—439 ὡραία βασιλική, ἧς τὰ ἐρείπια σῴζονται μέχρι σήμερον. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας ἡ βασιλικὴ αὕτη ἀναφέρεται ὡς μονὴ τῆς Φωτεινῆς, τῷ δὲ 451 ἐγένετο ἐν αὐτῇ μεγάλη σύναξις ὑπὸ τῶν μονοφυσιτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν τῇ βασιλικῇ ὑπῆρχον δύο μαρμάρινοι λουτῆρες, εἷς διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ ἄλλος διὰ τὰς γυναῖκας, τροφοδοτούμενοι ὑπὸ τῆς πηγῆς τοῦ Σιλωάμ. Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἡ πηγὴ τοῦ Σιλωὰμ περιεκλείσθη ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Τῷ 614 ἡ βασιλικὴ τοῦ Σιλωὰμ κατεστράφη ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἀλλὰ βραδύτερον ἐπεσκευάσθη καὶ ἀπετέλει κέντρον προσκυνητῶν καὶ πασχόντων τοὺς ὀφθαλμούς. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀναφέρεται καὶ νοσοκομεῖον λειτουργοῦν ἐν τῇ θέσει τῆς πηγῆς. Ἡ ἀρχαία δεξαμενὴ ὑφίστατο τῷ 1315, τῷ δὲ 1483 ἀναφέρεται καὶ κῆπος. Τῷ 1880 εὑρέθη παρὰ τὴν θέσιν ταύτην ἑβραϊκὴ ἐπιγραφὴ τοῦ Η' π. Χ. αἰῶνος ἀποκειμένη νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς τῆς ὑδραγωγοῦ.

† ΙΟΡΔΑΝΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Σίλων (Silo). Ὁ ἕκτος βασιλεὺς τῶν Ἀστυρίων ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐκλεγεὶς παρὰ τῶν εὐγενῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐρηλίου (774). Συνεζεύχθη τὴν Ἀδοσίνδαν, θυγατέρα Ἀλφόνσου τοῦ Α'. Ἀπέθανε τῷ 783 καταλιπὼν διάδοχον τὸν Μαυρήγατον (Mauregato). Π. Ν. Π.

σιμά· δημοτ., πλησίον, κοντά: «ἐδῶ σιμὰ κάθεται», «ἔλα σιμότερα».

σιμὰ (Sima) *[Γεωλογ.]*. Τὸ κατώτερον στρῶμα τῆς λιθοσφαίρας, πάχους 1000 χιλιομ. περίπου, εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὁποίου συμμετέχουν κυρίως τὸ πυριτικὸν ὀξὺ καὶ ἑνώσεις μαγνησίας. Τὸ σιμὰ ἐκτείνεται ὑπὸ τὸ *σιάλ* (βλ. λ.) καὶ συνίσταται κυρίως ἐκ πετρωμάτων πτωχοτέρων εἰς πυριτικὸν ὀξὺ καὶ πλουσιωτέρων εἰς μαγνήσιον, ὡς π. χ. ἐκ γάββρων, διοριτῶν, διαβασῶν κλπ. Τὸ εἰδικὸν βάρος τῶν πετρωμάτων τοῦ σιμὰ κυμαίνεται ἀπὸ 2,8 ἕως 4 (βλ. *Γῆ*). Γ. Κ. Γ.

Σιμὰβ *[Γεωγρ.]*. Ἡ *Σύναος* τῶν ἀρχαίων. Πόλις τῆς Φρυγίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, εὑρισκομένη ΒΔ. τοῦ Οὐσάκ, ἐπὶ ὁμωνύμου εὐρέος ὀροπεδίου (ὕψους 829 μ.), ἀποτελοῦντος τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Μακέστου (Σιμὰβ - τσάϊ) καὶ περιλαμβάνοντος λίμνην (Σιμὰβ γκιολοῦ) ἐκτάσεως 20 τ. χλμ., περιβαλλομένην ὑπὸ ἑδαφικῆς ζώνης ἑλώδους. Ἡ πόλις ἔχει 4.000 περίπου κατοίκους καὶ ἀρκούντως ἀνεπτυγμένην τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ μαλλίου, τὴν ὑφαντουργίαν καὶ τὴν ταπητουργίαν, κεῖται δὲ εἰς τὰς βορείας ὑπωρείας ὁμωνύμου ὄρους, τοῦ Τήμνου τῶν ἀρχαίων (ὕψους 1455 μ.). Περιβαλλόμενον τὸ ὑψίπεδον Σιμὰβ ὑπὸ ἀλύσεως ὀρεινῆς (Ἂχ δάγ, ὕψ. 1.876 μ., Σιμὰβ δάγ, 1.455 μ., Ντεμιρτζῆ δάγ, 1.414 μ., Οὐλοὺς δάγ, 1876 μ., Ἀλατζὰμ δάγ, 1 601 μ., Ἂκ δάγ, 2 168 μ.), συνιστᾷ ὀρεινὸν συγκρότημα εὐρύτατον, δυσπρόσιτον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔχουσι τὴν ἀρχήν των οἱ ποταμοὶ Μάκεστος (Σιμὰβ τσάϊ), ῥέων πρὸς τὰ ΒΔ., Ρύνδακος (Ἀλαγιὰ τσάϊ), πρὸς Β., καὶ ὁ Ἕρμος (Τζεντὶς τσάϊ), ῥέων πρὸς τὰ ΝΑ. Λόγῳ τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως, μόνον δι' ἡμιονικῶν ἢ καρροποιήτων ὁδῶν, ἀνωμάλων καὶ δυσβάτων πολλαχοῦ, συνδέονται ἡ πόλις καὶ τὸ ὑψίπεδον Σιμὰβ ἐν γένει μετὰ τῶν πέριξ ᾠκημένων τόπων. Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν κατελήφθη τὸ Σιμὰβ τὴν 18 Αὐγούστου 1920 ὑπὸ μικτοῦ ἀποσπάσματος τῆς μεραρχίας Κυδωνιῶν (ἐκ τοῦ 32ου συντάγματος πεζικοῦ, τάγματος τοῦ 33ου συντάγματος πεζικοῦ καὶ μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ), ὅπερ ἐκ Ντεμιρτζῆ προελάσαν καὶ διελθὸν διὰ Σιμὰβ ἀπεδίωξε τὸ ὑπὸ τὸν Κιρκάσιον Ἐτὲμ ἐθελοντικὸν σῶμα τῶν Τούρκων καὶ προὐχώρησε πρὸς Τζεντίς, τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς XIII μεραρχίας, ἥτις τότε συγχρόνως εἶχε παραλλήλως κινηθῆ ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἕρμου. βαδίσασα μέχρι τοῦ Χάν, ἀφοῦ πρότερον αἱ XIII καὶ II μεραρχίαι εἶχον καταλάβει τὸ Οὐσάκ. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1921 ἐγκατέστη εἰς Σιμὰβ Ἕλλην στρατιωτικὸς διοικητής, ὑφ' ὃν ὑπήχθη τάγμα πεζικοῦ ἀνεξάρτητον. Κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ μετώπου (Αὔγουστος 1922) τὰ εἰς Σιμὰβ τμήματα ἀπεσύρθησαν δι' Οὐσὰκ - Σαλιχλῆ εἰς Σμύρνην, διότι οἱ Τοῦρκοι τῆς περιφερείας ἐξεγερθέντες ὑπὸ τὸν Μπεχλιβὰν ἠπείλουν τὰ τμήματα ἐκεῖνα σοβαρώτατα. Τὴν 23 Αὐγούστου 1922 ἡ ἀνεξάρτητος μεραρχία, ὑποχωροῦσα ἐκ Κιουταχείας πρὸς Οὐσάκ, ἔλαβε δι' ἠρματισμένου φακέλου παρ' ἑλληνικοῦ ἀεροπλάνου, σταλέντος ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς, τὴν πληροφορίαν ὅτι τὸ Οὐσὰκ κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἔδει ἡ μεραρχία ν' ἀποφύγῃ νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ. Ἡ μεραρχία τότε αὕτη ἐτράπη πρὸς Σιμάβ, διελθοῦσα διὰ τῆς πόλεως χωρὶς νὰ διανυκτερεύσῃ σταυθμεύουσα ἐν αὐτῇ, εἶτα δὲ διηυθύνθη πρὸς Σιντιργὶ - Κίρκαγατς. Ἡ μεραρχία αὕτη διεσκόρπισεν εἰς τὸ ὑψίπεδον Σιμὰβ μικρὰς τουρκικὰς ὁμάδας ἀνταρτῶν, παρακολουθούσας καὶ παρενοχλούσας αὐτήν. Ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ ὑψιπέδου Σιμὰβ εἶχε στρατολογήσει κατ' Αὔγουστον 1922 ὁ Μπεχλιβὰν περὶ τοὺς 500 ἀντάρτας Τούρκους ἱππεῖς, οἵτινες διὰ Ντεμιρτζῆ-Σαλιχλῆ παρηκολούθησαν παρενοχλοῦντες τὴν ὑποχωροῦσαν τότε νοτίαν ὁμάδα τῆς ἑλληνικῆς στρατιᾶς καὶ εἰσῆλθον πρῶτοι εἰς Σμύρνην.

Ν. Κ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

σιμάβη (ἡ) (Simaba) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σιμαρουβοειδῶν*, περιλαμβάνον θάμνους καὶ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν 15 εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερον εἶναι ἡ *σιμάβη τὸ κεδρίον* (Simaba cedrion), δένδρον μετρίου ἀναστήματος, ἀπαντῶν εἰς τὰ δάση τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ὁ φλοιός του ἀναγράφεται ὡς ἀντιπυρετικόν. Δ. Ν. Π.

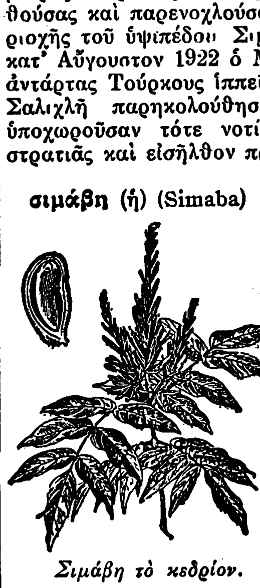

Σιμάβη τὸ κεδρίον.

Σιμαίθα. Ἑταίρα ἐκ Μεγάρων. Ἐπειδὴ ἥρπασαν αὐτὴν νέοι τινὲς Ἀθηναῖοι ἐν μέθῃ διατελοῦντες, οἱ Μεγαρεῖς ἐκδικούμενοι ἥρπασαν ἀντ' αὐτῆς δύο ἑταίρας φίλας τῆς Ἀσπασίας τοῦ Περικλέους καὶ οὕτως, ἕνεκα «τριῶν λαικαστριῶν», ἐξερράγη ὁ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μεγαρέων πόλεμος (*Ἀριστ.* Ἀχαρν. 524—530). Α. Θ. Σ.

σιμαιθὶς (Simaethis) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *γλυφιπτερυγιδῶν*. Διὰ τῶν καμπῶν του κατατρώγει τὸ φύλλωμα διαφόρων δένδρων. Προσβάλλει ὡσαύτως τὴν συκῆν. Ε. Τ. Ε.

Σίμακκος. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἀγαθίαν, εἷς τῶν «τὰ ἀρχαιότατα τῶν Ἀσσυρίων καὶ Μήδων ἀναγραψαμένων». Τινὲς ταυτίζουν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀλεξανδρινὸν κυκλογράφον *Ανσ μαχον*. Π. Ν. Π.

Σιμαμπάρα (Shimabara) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας, κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου Κιουσιοῦ. Κάτ. 25 000. Ἔχει θαυμάσιον φυσικὸν λιμένα. Τῷ 1637 ἔλαβε χώραν ἐν τῇ νήσῳ Κιουσιοῦ ἀντιχριστιανικὴ ἐξέγερσις, ὀνομασθεῖσα *ἐπανάστασις Σιμαμπάρα*, διότι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐξεδηλώθη ζωηρότερον. Θ. Κ.

Σιμάνκας (Simancas) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ νομῷ Βαλαντολὶντ καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πιζουέργκα. Κάτ. 896. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ παλαιοῦ ἀρχείου, ἐν ᾧ φυλάσσονται 61 505 δέσμαι χειρογράφων καὶ 5.196 τόμοι. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐκαλεῖτο Septimanca. Θ. Κ.

Σίμαντλ (Simandl), *Φραγκίσκος*. Διακεκριμένος Βοημὸς δεξιοτέχνης τοῦ βαθυχόρδου, γεννηθεὶς τῷ 1869. Πρῶτος βαθυχορδιστὴς τοῦ μελοδράματος τῆς Βιέννης καὶ καθηγητὴς τοῦ ᾠδείου τῆς πόλεως ταύτης, ἔγραψε πλεῖστα παιδαγωγικὰ ἔργα διὰ βαθύχορδον, μεγάλως ἐκτιμώμενα, ὡς τά: «Neueste Methode des Kontrabass spiels», «30 Etüden zur Erziehung eines Kräftigen Tons und rhytmischer Sicherheit für Kontrabass». Γ. Σ.

Σιμὰρ (Simart), *Πέτρος Κάρολος*. Γάλλος γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1806 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1857. Τυχὼν ὑποτροφίας παρὰ τῆς γενετείρας του, μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἔσχεν ὡς διδασκάλους τὸν Desboeufs, τὸν Dupaty, τὸν Cortot καὶ τὸν Pradier. Τῷ 1831 ἔλαβε τὸ δεύτερον μέγα βραβεῖον τῆς Ρώμης, τῷ δὲ 1833 τὸ πρῶτον μὲ τὸ ἀνάγλυφον τὸ ἐμπνευσμένον ἐκ τοῦ μύθου τοῦ Λαφονταίν: «Ὁ γέρων καὶ οἱ τρεῖς υἱοί του». Ἐν Ρώμῃ ἐσχετίσθη μὲ τὸν Ingres, ὅστις ἐπέδρασεν αἰσθητῶς ἐπὶ τῆς τεχνοτροπίας του. Ὑποταχθεὶς εἰς τὴν αὐστηρότητα τῆς τεχνικῆς τοῦ ζωγράφου τῆς «Ἀποθεώσεως τοῦ Ὁμήρου», ἐγένετο θερμὸς καὶ ἀποκλειστικὸς λάτρης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης. Τὰ ἐκ Ρώμης ἀποσταλέντα ἔργα τοῦ Σιμάρ: «Μονομάχος θνήσκων», «Σάρα καὶ Ἰωβίας» καὶ «Ὀρέστης» ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ἡ σιδηρᾶ πειθαρχία, εἰς ἣν ὑπεβάλλετο ἀκολουθῶν τὸν Ingres, τὸν ἔπιεζε τόσον, ὥστε, ἐπιφορτισθεὶς νὰ διακοσμήσῃ τὸ μνημεῖον τοῦ Ναπολέοντος, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπινοήσῃ διὰ τὴν «Εἰρήνευσιν τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν», τὴν «Λεγεῶνα τῆς τιμῆς», τὰ «Δημόσια ἔργα», τὸ «Κογκορδᾶτον» κλπ., εἰμὴ μόνον ἀλληγορικὰ μοτίβα, ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰσθητῆς σχέσεως πρὸς τὰ πρόσφατα ἐκεῖνα γεγονότα. Κατ' οὐσίαν ὁ Σιμὰρ εἶναι περισσότερον ἀρχαιολόγος ἢ γλύπτης εἰς τὰ ἀνάγλυφά του τοῦ μεγάρου τῶν Ἀπομάχων. Τῷ 1852 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἡ «Ποίησις» (1845), μία «Παρθένος» (1845), διὰ τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Troyes, τὸ «Λίκνον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρίγκιπος» καὶ ἡ «Τέχνη ζητοῦσα τὰς ἐμπνεύσεις της ἀπὸ τὴν Ποίησιν» ὑπῆρξαν τὰ τελευταῖα ἔργα του. [Πρβλ. *C. Eyries* «Simart statuaire» Paris, 1860.]

σιμαρούβη (ἡ) (Simaruba) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σιμαρουβοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη, ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σιμαρούβη ἡ πικρὰ* (Simaruba amara). Δ. Ν. Π.

Σιμαρούβη ἡ πικρά.

—σιμαρούβης φλοιὸς (Cortex Simarubae) *[Φαρμακογν.]* Ὁ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ *σιμαρούβη ἡ πικρά*, περιέχει κουασσίνην, ρητινώδεις οὐσίας, αἰθέριον ἔλαιον ὑπομιμνῆσκον τὴν ὀσμὴν τῆς βενζόης, ταννίνην καὶ μηλικὸν ὀξύ. Ἡ δρόγη ἀναγράφεται ἐνίοτε εἰς κόνεις ἢ ἀφεψήματα ὡς ἀντιπυρετικόν, ὡς εὐστόμαχον καὶ ὡς στυπτικὸν τοῦ ἐντέρου. Κ. Γ. Μ.

σιμαρουβοειδῆ (τὰ) (Simarubaceae) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *δικοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα θάμνους ἢ δένδρα ἰθαγενῆ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὧν τινα φαρμακευτικά. Ἀξιολογώτερα γένη εἶναι ἡ *ἰρβιγκία*, τὸ *κνέκρον*, ἡ *κουασσία*, τὸ *πίκρασμα*, ὁ *πικρόδαμνος*, ἡ *σιμάβη* καὶ ἡ *σιμαρούβη*. Δ. Ν. Π.

Σίμας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, χωρίζον ἀμφιδύμως τὸν Βαθύκολπον ἀπὸ τοῦ Σχληθρινοῦντος, ἐπιστεφόμενον δὲ ὑπὸ ἀγάλματος τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης. Εἶναι τὸ σύγχρονον *Μεζὰρ μπουρνοῦ* (πλάτ. 41° 10' Β., μῆκ. 29° 03' ½ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1198: Bosporus) ἤτοι «μνημάτων ἄκρα», ἀπὸ τοῦ ἐγγὺς ἄλσους πλατάνων καὶ κυπαρίσσων τοῦ νεκροταφείου Σαρῆ-γιάρ. Σ. Ε. Λ.

Σίμα Σαρακλῆς. Σέρβος ποιητὴς (βλ. λ. *Μιλουτίνοβιτς* Συμεών).

Σιμὰς Σιπὰκ (Simmas Sipak, ἢ Simbar-sipak). Βασιλεὺς τῆς «Χώρας τῆς θαλάσσης», δηλαδὴ τῆς ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Περσικοῦ κόλπου κειμένης. Εἶναι ἱδρυτὴς τῆς Ε' βαβυλωνιακῆς δυναστείας, ἐβασίλευσε δὲ ἀπὸ τοῦ 1184—1166 π. Χ. ἤ, κατ' ἄλλους, ἀπὸ τοῦ 1070—1052. Γ. Ι. Β.

Σίματσεκ (Simácek), *Ματθαῖος-Ἀναστάσιος*. Τσέχος συγγραφεὺς (1860—1913). Ἔγραψε ποιήματα: «Ὄψιμον θέρος» (1896), δράματα: «Συκοφαντία» (1886), «Ὁ μικρόκοσμος» (1890), «Ἡ τελευταία σκηνὴ (1917), μυθιστορήματα καὶ ἱστορίας, εἰς τὰ ὁποῖα περιγράφει τὴν ζωὴν τῆς ἀνωτέρας ἀστικῆς τάξεως, ὅπως εἰς τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων του «Σημειώσεις τοῦ Φιλίππου Κόσινεκ φοιτητοῦ τῆς φιλολογίας» (1892—1895, τόμ. 5), ἢ τὴν ζωὴν τοῦ προλεταριάτου, ὡς εἰς τὰ ἔργα του: «Κοπτικὴ μηχανὴ» (1888) καὶ «Ἡ ψυχὴ τοῦ ἐργοστασίου» (1894). Γ. Ι. Β.

Digitized by Google

Σίμενς (Siemens), ***Βέρνερ φὸν***—. Γερμανὸς φυσικὸς καὶ μηχανικὸς (1816—1892). Ἀξιωματικὸς κατ' ἀρχὰς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ (1838—1849), ὑπῆρξε δαιμόνιον ἐφευρετικὸν πνεῦμα. Οὕτως ἐφεῦρε τὸν πρῶτον ἠλεκτρικὸν τηλέγραφον μὲ δείκτην, τὴν ἠλεκτρικὴν μόνωσιν μὲ γουτταπέρκαν καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1848—1849 κατεσκεύασε τὴν τηλεγραφικὴν γραμμὴν Βερολίνου—Φραγκφούρτης. Τῷ 1847 ἵδρυσε μετὰ τοῦ Γεωργίου Halske τὴν ἑταιρείαν «Siemens und Halske», ἡ ὁποία κατεσκεύασε τηλεγραφικὰς γραμμὰς ἐν Γερμανίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ διὰ λογαριασμὸν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τὴν ἰνδοευρωπαϊκὴν γραμμήν. Τῷ 1866 ὁ Σίμενς κατεσκεύασε τὴν πρώτην δυναμοηλεκτρικὴν μηχανήν, τῷ 1869 τὸν πρῶτον ἠλεκτρικὸν σιδηρόδρομον, συγχρόνως δ' ἔθεσε τὰς βάσεις διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἰσχυροῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος πρὸς ἠλεκτρικὸν φωτισμόν, τὴν μεταφορὰν τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας κλπ. Συνέγραψε: «Προτάσεις διὰ τὴν ψῆφισιν νόμου προστατεύοντος τὴν εὑρεσιτεχνίαν» (1869), «Ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ ἐργασίαι» (β' ἔκδ. 1893), «Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ζωῆς μου». ΑΝ. Δ.

Βέρνερ φὸν Σίμενς.

— **Σίμενς** (Siemens), ***Γουλιέλμος***. Γερμανὸς μηχανικὸς (1823—1883), ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ἐγκατασταθεὶς ἀπὸ τοῦ 1844 ἐν Ἀγγλίᾳ, συνειργάσθη μετὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ ὑποκαταστήματος τῆς ἑταιρείας «Siemens und Halske». Ἀφιερώθη κυρίως εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν μεταλλουργικῶν μεθόδων καὶ ἐπενόησεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Martin τὴν *μέθοδον Σίμενς-Μάρτιν* διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ χάλυβος. Τῷ 1883 εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἱπποτικὰς τάξεις. Αἱ μελέται του συνεκεντρώθησαν εἰς τρεῖς τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι» (1889—1895). ΑΝ. Δ.

— **Σίμενς** (Siemens), ***Κάρολος***. Γερμανὸς βιομήχανος (1829—1906), ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βέρνερ Σίμενς διηύθυνε μετὰ τῶν υἱῶν τούτου *Ἀρνόλδου* (1853—1918) καὶ *Γουλιέλμου* (1855—1919) τὴν ἑταιρείαν «Siemens und Halske», μέχρις ὅτου αὕτη ἐγένετο (1895) ἀνώνυμος ἑταιρεία. ΑΝ. Δ.

— **Σίμενς** (Siemens), ***Φρειδερῖκος***. Γερμανὸς φυσικὸς (1826—1904), ἀδελφὸς τῶν προηγουμένων. Ἀφιερώθη κυρίως εἰς τὴν ὑαλουργίαν καὶ ἐφεῦρε τὴν ἀναγεννητικὴν πυράν. Συνέγραψε: «Θέρμανσις μὲ ἐλευθέραν φλόγα» (1885), «Περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς χρησιμοποιήσεως ὑπερθέρμου ἀέρος κατὰ τὴν καῦσιν» (β' ἔκδ. 1887). ΑΝ. Δ.

— **Σίμενς κάμινος** *[Μεταλλ.]* βλ. *κάμινος*.

σιμεντογύψος (ἡ) *['Ορυκτολ.]*. Εἶδος *γύψου* (βλ. λ.).

σιμέντον (τό)· βλ. *τσιμέντον*.

— **σιμέντον *ρωμαϊκὸν*** (ciment romain)· βλ. λ. *ρωμαϊκὴ κονία*.

Σιμερᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Νίβανα, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 30 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες πρόσεφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Σίμερινγκ (Siemering), ***Ροδόλφος***. Γερμανὸς γλύπτης (1835—1905). Ἐπεβλήθη ἐνωρὶς διὰ τοῦ πρώτου ἔργου του «Πηνελόπη» (1860). Ἄλλα ἔργα του εἶναι τὸ ἐξ ὀπτῆς γῆς ἄγαλμα τοῦ Λεϊβνιτίου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἐπιστημῶν τῆς Πέστης, τὸ μνημεῖον τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου ἐν Μαρίενμπουργκ, τὸ μνημεῖον τοῦ Λουθήρου ἐν Αἰσλέμπεν, τὸ περίφημον ὀρειχάλκινον μνημεῖον τῆς Νίκης ἐν Λειψίᾳ, ὁ ἐν Φιλαδελφείᾳ ἔφιππος ἐξ ὀρειχάλκου ἀνδριὰς τοῦ Βάσιγκτον, τὸ μνημεῖον τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου Α' καὶ τὸ μνημεῖον Χάϋδν-Μόζαρτ-Μπετόβεν εἰς τὸ Τιργκάρτεν τοῦ Βερολίνου. Θ. Κ.

Σιμέτο (Simeto) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Σικελίας, ὁ ἀρχαῖος *Σύμαιθος* (βλ. λ.).

σιμέττι (τὸ) *['Ορυκτολ.]*· βλ. λ. *ἤλεκτρον*.

Σίμη, ἡ ***Σίμου*** *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάφου. Κάτ. 280. Α. Κ. Α.

Σίμηνα, ἡ ***Σόμηνα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Λυκίας μεταξὺ Ἀνδριακῆς καὶ Ἀπερλῶν, ἀπέχουσα τῆς μὲν πρώτης 80, τῆς δὲ δευτέρας 60 στάδια. Α. Θ. Σ.

Σίμι (οἱ), ἡ ***Σέμα*** (Simi, Sema). Φυλὴ τῆς Ἰνδοκίνας, ὑπαγομένη εἰς τὴν δυτικὴν ὁμάδα τοῦ θιβετιανοῦ κλάδου τῶν θιβετομπαρμανικῶν φυλῶν. Θ. Χ. Σ.

Σίμια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γαλιτσάδων τῆς ἐπαρχίας Ἱστιαίας τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, κείμενον ἐπὶ βαθμίδος τοῦ Τελεθρίου ὄρους εἰς ὕψος 425 μ. Κάτ. (1928) 186. Ι. Σ. Σ.

Σιμιάδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 490. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Π. Ν. Π.

Σιμίας· βλ. *Σιμμίας*.

Σιμίζα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Μεσσηνίας (βλ. *Ἀρσινόη*).

Σίμιζου (Shimizu) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰαπωνίας, κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου Χόντο. Κάτ. (1925) 46.339. Ἐξάγει τεῖον, τσιμέντον καὶ προϊόντα ἁλιείας. Θ. Κ.

σιμιΐδαι (οἱ) (Simiidae) *[Παλαιοζῳολ.]*. Οἰκογένεια ζῴων, ἀνήκουσα εἰς τὴν ὑπόταξιν τῶν *ἀνθρωποειδῶν πρωτευόντων θηλαστικῶν*. Τὰ ζῷα ταῦτα ἔχουν τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα των μακρότερα τῶν ὀπισθίων καὶ ἐστεροῦντο οὐρᾶς καὶ ἐπιγλουτίων τυλωμάτων (ἐξαιρέσει τοῦ ὑλοβάτου). Ἵστανται ἐν τῇ ζῳολογικῇ κλίμακι πλησιέστατα πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ ἀπόψεως κατασκευῆς τοῦ σκελετοῦ καὶ συστάσεως τοῦ ἐγκεφάλου. Κατέχουν τὴν ἱκανότητα τῆς ὀρθίας βαδίσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν στηρίζονται ἐπὶ τοῦ πέλματος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου τοῦ ποδός. Καὶ ἡ ὀδοντοστοιχία των $\left(\frac{2.1.2.3}{2.1.2.3}\right)$ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνήκουσι καὶ τὰ ἀπολιθωμένα γένη *προπλειοπίθηκος, πλειοπίθηκος, παλαιοσιμία, παλαιοπίθηκος, σιβαπίθηκος, δρυοπίθηκος, ἑσπεροπίθηκος, ἀνθρωπόδους*. Λείψανα τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῶν ὑποδιαπλάσεων ὀλιγοκαίνου, μειοκαίνου καὶ πλειοκαίνου τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Σιμικλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πολυνέρι* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

— **Σιμικλῆ** *[Γεωγρ.]*. Ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 300 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τοῦ 1923. Εἶχεν ἐννέα ἐκκλησίας καὶ τέσσαρας σχολάς. Ε. Ι. Χ.

Σιμιλιανός, ***ἅγιος***. Ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Γαλλίᾳ Νάντης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, ἐξυμνεῖται ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Τουρώνης (Tours) ὡς μέγας ὁμολογητής. Ἀποθανὼν τῷ 310 ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 16 Ἰουνίου. Ε. Γ. Π.

Σιμίσθου *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ Νέᾳ Νουμιδίᾳ (*Πτολεμ. Δ. γ*, 29). Semitum παρὰ Πλινίῳ (5,29) καὶ Sunita colonia εἰς τὸν Πευτιγγεριανὸν χάρτην, ἐν ᾧ σημειοῦται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κίρτας-Καρχηδόνος, δυτικῶς τοῦ Βαγράδα ποταμοῦ. Εἰς ἐκκλησιαστικὰς πράξεις τοῦ 411 καὶ 419 φέρεται ὡς ἕδρα ἐπισκόπου. Εἶναι τὸ σύγχρονον χωρίον τῆς Τύνιδος Enchir Shempty. Σ. Ε. Λ.

Σιμιτέκολος, ***Ἰωάννης***. Βυζαντινὸς λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Σῴζονται ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἐν τῷ Βοδλειανῷ συμμείκτῳ κώδικι ὑπ' ἀριθμὸν 242 πρὸς τὸν ἰατρὸν Ἐμμανουὴλ Σιμιτέκολον. Τ. Ε. Ε.

Σιμιτλῆ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Βουλγαρίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος. Τ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Μετὰ τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Κρέσνας, ἤτοι βορείως τοῦ Κρούπνικ, διανοίγεται ἡ *κοιλὰς τοῦ Σιμιτλῆ*, ἡ διήκουσα ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν ἑκατέρωθεν τοῦ Στρυμόνος, ἐπὶ μήκους 10 περίπου χιλιομέτρων (Κρούπνικ—Οὐράνοβο), περιστεφομένη δὲ ὑπὸ ὀρέων ἐχόντων κλιτὺς μᾶλλον ὁμαλάς.

Α) Κατὰ τὸν 1ον Βαλκανικὸν πόλεμον τοῦ 1912 ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος προχωροῦσα πρὸς νότον 7η βουλγαρικὴ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Θεοδωρώφ, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Τζουμαγιὰν τὴν 10ην Ὀκτωβρίου, ἐπεζήτησε τὴν ἑπομένην, 11ην Ὀκτωβρίου, νὰ προχωρήσῃ πρὸς νότον καὶ νὰ ἐξέλθῃ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Σιμιτλῆ, ἀλλὰ τὰ κατέχοντα τὴν κοιλάδα ταύτην τουρκικὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ Ναδὶρ πασᾶ ὄχι μόνον ἀπηγόρευσαν τὴν ἔξοδον ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἐξηνάγκασαν τὰ βουλγαρικὰ στρατεύματα εἰς ὑποχώρησιν πρὸς βορρᾶν. Κατὰ τὰς 12 καὶ 13 Ὀκτωβρίου ἅπασαι αἱ ἀπόπειραι τῶν Βουλγάρων, ὅπως καταλάβωσι τὴν κοιλάδα τοῦ Σιμιτλῆ, ἀπέβησαν ἄκαρποι. Τὴν 13ην ὅμως Ὀκτωβρίου διετάχθη τὸ μεῖζον μέρος τῆς τουρκικῆς ὁμάδος τοῦ Στρυμόνος, ἤτοι ἡ μεραρχία τοῦ Γκαλὴπ πασᾶ καὶ μία μεραρχία ρεδὶφ μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς ὁμάδος Ἀλῆ Ναδὶρ πασᾶ ν' ἀποχωρήσῃ καὶ σπεύσῃ ἐπειγόντως νὰ συνενωθῇ μετὰ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ Χασὰν Ταξὶν πασᾶ, τῶν δρώντων κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Τῆς ἀποχωρήσεως ταύτης, ἥτις ἐξετελέσθη τὴν νύκτα 13—14 Ὀκτωβρίου, ἐπωφελήθησαν οἱ Βούλγαροι, καὶ τὴν 14ην Ὀκτωβρίου κατώρθωσαν ν' ἀπωθήσωσι τὰ εὐάριθμα ἀπομείναντα τουρκικὰ στρατεύματα καὶ νὰ καταλάβωσι τὴν κοιλάδα καὶ τὸ χωρίον Σιμιτλῆ.

Β') Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκβίασιν τῆς στενωποῦ Κρέσνας, συντελεσθεῖσαν τὴν ἑσπέραν τῆς 11ης Ἰουλίου 1913, ὁ μὲν βουλγαρικὸς στρατὸς ἐγκατεστάθη ἐπὶ καταλλήλων θέσεων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Σιμιτλῆ, ἀποσκοπῶν τὸ νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ βορείως τῆς στενωποῦ Κρέσνας, ὁ δ' ἑλληνικὸς στρατός, μολονότι ἔμεινεν ἀνυποστήρικτος ἐκ μέρους τῶν Σέρβων, ἐν τούτοις ἐξηκολούθησε τὴν προχώρησίν του, καὶ διεξήχθησαν ἀγῶνες ἀποτελοῦντες συνέχειαν τῆς *μάχης τῆς Κρέσνας* (8—11 Ἰουλίου 1913), φερόμενοι δ' ὑπὸ τὸ ὄνομα *μάχη Σιμιτλῆ* (12 καὶ 13 Ἰουλίου 1913). Οἱ Βούλγαροι, ὑποχωρήσαντες ἐκ τῆς στενωποῦ Κρέσνας, ἐτάχθησαν ἐπὶ τῶν μεταξὺ Σιμιτλῆ καὶ Ὀρέχοβο ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ ἀντερεισμάτων ἐπὶ μετώπου 6 χιλιομέτρων, ἐφ' ὧν εἶχον κατασκευασθῆ διαδοχικαὶ σειραὶ χαρακωμάτων, συγχρόνως δ' ὠργάνωσαν προκεχωρημένην θέσιν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 275. Τὴν ἄμυναν τῆς κοιλάδος Σιμιτλῆ ἐξετέλουν 5 συντάγματα τῆς 3ης βουλγαρικῆς μεραρχίας καὶ 2 συντάγματα τῆς 2ας μεραρχίας, καθ' ὃν χρόνον ἡ ὅλη βουλγαρικὴ ἀμυντικὴ τοποθεσία Ροῦγεν—

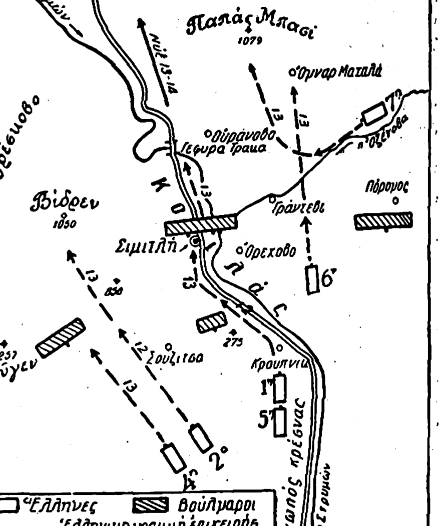

Μάχη Σιμιτλῆ 12 καὶ 13 Ἰουλίου 1913.

Σιμιτλῆ—Ὀρέχοβο—Πόρογος μαχαλᾶ κατείχετο ὑπὸ 5 συνταγμάτων τῆς 2ας μεραρχίας, 6 συνταγμάτων τῆς 3ης μεραρχίας, 2 συνταγμάτων τῆς 10ης μεραρχίας καὶ 3 συνταγμάτων τῆς 11ης μεραρχίας.

Ἡ βουλγαρικὴ αὕτη τοποθεσία ἦτο ὠχυρωμένη ἰσχυρῶς διὰ πολλαπλῶν γραμμῶν χαρακωμάτων (ἐνιαχοῦ τριῶν ἢ τεσσάρων), παρὰ δὲ τὸ χωρίον Σιμιτλῆ εἶχεν ἀρκετὰ ὀβιδοβόλα.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐγένετο πρότασις ὑπὸ τῆς Ρουμανίας, ὅπως συναφθῇ προσωρινὴ ἀνακωχή, καὶ ἡ μὲν Σερβία ἐφάνη κάπως ἀποδεχομένη τοῦτο, ἡ Ἑλλὰς ὅμως ἠρνήθη κατηγορηματικῶς. Τὸ ἑλληνικὸν ἀρχιστρατηγεῖον διέταξε τὴν νύκτα 11—12 Ἰουλίου, ὅπως τὴν 12ην Ἰουλίου ἡ 1η μεραρχία παρακολουθουμένη ὑπὸ τῆς 6ης ἐπιτεθῶσι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Σιμιτλῆ-γέφυρα Τράκα, ἵνα καταλάβωσι τὰ ὑψώματα τοῦ Οὐράνοβο, δηλαδὴ τὰ τῆς νοτίας εἰσόδου τῆς πρὸς Τζουμαγιὰν στενωποῦ, αἱ δὲ μεραρχίαι 2α καὶ 4η νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ὑψωμάτων Ροῦγεν καὶ Τρέσκοβο, καθ' ὃν χρόνον ἡ 6η μεραρχία, προχωροῦσα ἐπὶ τὸ ἀριστερόν της πρὸς Οὐράνοβο, θ' ἀπεπειρᾶτο ὑπερκέρασιν τοῦ ἀριστεροῦ βουλγαρικοῦ πλευροῦ δι' Ὀγνὰρ Μαχαλᾶ, ἡ δ' 7η μεραρχία, φθάνουσα εἰς Γράντεβο, θὰ ἔκρινεν ἂν ἔπρεπε νὰ προχωρήσῃ πρὸς Σιμιτλῆ (μὴ περαιώσις τῆς μάχης ταύτης), ἢ νὰ προχωρήσῃ πρὸς Παπὰς Μπασί (περαίωσις τῆς μάχης Σιμιτλῆ· βλ. λ. Πρέντελ Χάν). Ἀπέναντι 18 ἑλληνικῶν συνταγμάτων, ἤτοι 54 ταγμάτων, ἀντετάχθησαν 16 βουλγαρικὰ συντάγματα, ἤτοι 64 τάγματα, ἀπέναντι δὲ τῶν 32 ἑλληνικῶν πυροβόλων, ἐξ ὧν τὰ ἡμίση ὀρειβατικά, ἀντετάχθησαν 60 βουλγαρικὰ πυροβόλα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα βαρέα. Τὴν χαραυγὴν τῆς 12ης Ἰουλίου ἤρχισαν προχωροῦντα τὰ ἐπὶ κεφαλῆς ἑλληνικὰ τμήματα (1η μεραρχία), ἐγένοντο δὲ δεκτὰ ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ πυρὸς πυροβολικοῦ, προερχομένου ἐκ τῆς προκεχωρημένης βουλγαρικῆς τοποθεσίας (275). Ἡ προχώρησις ἐγίνετο δυσκολώτατα, καὶ οὕτω μό-

Digitized by Google

λις περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ταύτης κατωρθώθη ἡ ἀπώθησις τῶν Βουλγάρων ἐκ τοῦ ὑψώματος τούτου καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατάληψίς του. Ἡ περαιτέρω ὅμως προχώρησις κατέστη ἀδύνατος, καθόσον τὸ ἐπὶ τῆς κυρίας ἀμυντικῆς τοποθεσίας βουλγαρικὸν πυροβολικὸν δὲν ἔπαυσεν οὐδ᾽ ἐπὶ στιγμὴν βάλλον κατὰ τοῦ ὑψώματος 275. Τὰ ἀνατολικώτερον προχωροῦντα πρὸς Ὀρέχοβο ἑλληνικὰ τμήματα δὲν συνήντησαν πολλὰς δυσκολίας, λόγῳ ὅμως τῶν μεγάλων ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν ἡ κατάληψις τῶν νοτίως τοῦ Ὀρέχοβο ὑψωμάτων δὲν ἐπετεύχθη εἰμὴ περὶ τὴν 18ην ὥραν. Ἡ 2α μεραρχία, βραδυπορήσασα λόγῳ τοῦ δυσκόλου ἐδάφους, ἔφθασεν εἰς τὸ 850 μόλις τὴν ἑσπέραν τῆς 12ης Ἀπριλίου. Ἡ 4η μεραρχία, λόγῳ τῆς ἐπιβραδύνσεως τῆς 2ας, ἀνέβαλε τὴν πρὸς Ρούγεν προχώρησίν της διὰ τὴν ἑπομένην, 13ην Ἰουλίου. Τοιουτοτρόπως τὴν ἑσπέραν τῆς 12ης Ἰουλίου ἡ ἑλληνικὴ παράταξις ἦτο ἀνισοϋψής. μὲ τὸ ἀριστερόν της ὑποκεχωρημένον πολύ. Τοῦτο κατιδὼν ὁ διοικητὴς τῶν μεραρχιῶν τοῦ κέντρου, διέταξεν ὅπως καταληφθῶσιν ἐπίκαιρα σημεῖα, ἐξ ὧν ἡ περαιτέρω ἐπίθεσις νὰ καθίσταται δυνατὴ τὴν χαραυγὴν τῆς 13ης Ἰουλίου. Τὰ διαταχθέντα ὅμως νὰ ἐκτελέσωσι τὴν νυκτερινὴν ταύτην ἐπιχείρησιν 5ον καὶ 2ον συντάγματα πεζικοῦ δὲν ἐνηρμόνισαν τὴν ὥραν ἐξορμήσεώς των, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ 5ον σύνταγμα ἐξεκίνησε μίαν ὥραν ἐνωρίτερον τοῦ 2ου συντάγματος (ἐκκινήσαντος τὴν 23ην ὥραν). Ἐν ἀρχῇ ἡ προχώρησις τοῦ 5ου συντάγματος ἐπετύγχανε, κατορθώσασα μάλιστα νὰ ἐκτοπίσῃ μέχρι τῆς 2ας ὥρας τῆς 13ης Ἰουλίου τοὺς Βουλγάρους ἐκ πλείστων θέσεων, ὁπότε ὁ ἀγὼν σχεδὸν διεκόπη Ἐνῷ ἡ κατάστασις ἦτο εὐχάριστος διὰ τοὺς Ἕλληνας, τὴν 4ην ὥραν ἐπῆλθεν ἀπροσδόκητος μεταστροφὴ τῆς καταστάσεως, διότι βουλγαρικοὶ πυροβολισμοὶ ἐπέφερον μεγάλην σύγχυσιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ ταῦτα στρατεύματα, ἀρχίσαντα μάλιστα νὰ ὑποχωρῶσιν. Εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην φαίνεται ὅτι ἔδωσεν ἀφορμὴν εἷς βουλγαρικὸς λόχος, ὅστις, προσποιηθεὶς ὅτι παραδίδεται, ἤρχισε μετ᾽ ὀλίγον βάλλων κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ τάξις ἀποκατέστη ἅμα τῇ χαραυγῇ τῆς 13ης Ἰουλίου. Τῇ διαταγῇ τοῦ διοικητοῦ τῶν μεραρχιῶν τοῦ κέντρου, ἐξῆλθον κατὰ τὴν νύκτα 12—13 Ἰουλίου μία μοῖρα πυροβολικοῦ καὶ δύο συντάγματα τῆς 5ης μεραρχίας (ἀκολουθούσης ὄπισθεν τῆς 1ης) ἐκ τῶν στενῶν τῆς Κρέσνας, ἅτινα τμήματα ἐνίσχυσαν τὰ μαχόμενα τμήματα τῆς 1ης μεραρχίας. Καθ᾽ ὅλην τὴν πρωΐαν τῆς 13ης Ἰουλίου ἐξετελέσθη ἀγὼν πυροβολικοῦ, διὰ δὲ τὴν 15ην ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης ὡρίσθη νὰ ἐκτελεσθῇ γενικὴ συγχρονισμένη ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Σιμιτλῆ, ἥτις ἐπέτυχε πλήρως, καθόσον ἤρκεσεν ἡ σθεναρὰ δρᾶσις μιᾶς μόνον διλοχίας (τῆς ὑπὸ τὸν τότε λοχαγὸν Γ. Ζῆραν), ἵνα ἐμβάλῃ εἰς πανικὸν ὁλόκληρον τὸ πρὸ τοῦ Σιμιτλῆ βουλγαρικὸν στράτευμα, ἀρχίσαν νὰ ὑποχωρῇ καὶ ἐν τέλει νὰ φεύγῃ, ἐγκαταλεῖψαν τρία ὀβιδοβόλα καὶ τρία πυροβόλα. Κατὰ τὴν 13ην Ἰουλίου, ἡ 7η μεραρχία προὐχώρησε πρὸς Παπᾶς Μπασὶ (διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην κατελήφθη τὸ Σιμιτλῆ), ἡ 6η ἔφθασε μέχρι τῶν ὑψωμάτων Ὀγνὰρ Μαχαλὰ καὶ ἀπώθησε τοὺς Βουλγάρους πρὸς Ἀρισβάνιτσα, πρὸς τὸ πασίγνωστον 1378. Αἱ 1η καὶ 5η ἔφθασαν μέχρι νοτίως τοῦ Οὐράνοβο. Ἡ 4η μεραρχία διηυθύνθη πρὸς τὸ Ρούγεν, ἔνθα τὸ δεξιὸν τοῦ ἐχθροῦ, ἡ δὲ 2α κατέλαβε τὸ Βίδρεν. Τοιουτοτρόπως, τὴν ἑσπέραν τῆς 13ης Ἰουλίου ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατεῖχε τὴν γραμμὴν Ρούγεν—Τρέσκοβο—νοτίως Οὐράνοβο — Ὀγνὰρ Μαχαλά, εἶχε γίνει ἑπομένως κύριος τῆς κοιλάδος Σιμιτλῆ. Διὰ τῆς νίκης τοῦ Σιμιτλῆ συνετρίβη τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τῆς ὅλης παρατάξεως τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ (*Β. Δούσμανη*, «Ὁ συμμαχικὸς πόλεμος κατὰ τῶν Βουλγάρων», 1928, σελ. 168).

Ὁ διοικητὴς τῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων 2ας βουλγαρικῆς στρατιᾶς στρατηγὸς Ἰβάνωφ, ἀντιληφθεὶς τὸν ἑλιγμὸν τῶν Ἑλλήνων περὶ ὑπερκεράσεως τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ του, εἶχε ζητήσει ἐνισχύσεις, αἵτινες τῷ ἐστάλησαν ἀφθονώταται. Μεθ᾽ ὅλας ὅμως τὰς ἐνισχύσεις ταύτας, κατώρθωσε μὲν ν᾽ ἀποφύγῃ τὴν ὑπερκέρασιν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν συντριβὴν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεώς του.

Ἡ μάχη τοῦ Σιμιτλῆ ἦτο αἱματηροτάτη, διότι ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς δὲν ἐνέδιδεν εὐκόλως· μόνον δ᾽ ἡ ἑλληνικὴ λόγχη ἔλυσε τὸ ζήτημα. Οἱ Ἕλληνες ἔσχον νεκροὺς καὶ τραυματίας περὶ τοὺς 4.000 ἄνδρας, οἱ δὲ Βούλγαροι περὶ τοὺς 5.000.

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σίμκο (Simcoe) *[Γεωγρ.]*. Λίμνη ἐν Καναδᾷ, ἐν τῷ νομῷ Ὀντάριο, ἐμβαδοῦ 1.440 τ. χλμ., εἰς ὕψος 219 μ. Τὸ ὕδωρ αὐτῆς χύνεται εἰς τὴν λίμνην Χουρόνεν. Διαπλέεται ὑπὸ ἀτμοπλοίων ἐκτελούντων τὴν συγκοινωνίαν τῶν παραλιμνίων πόλεων. Θ. Κ.

Σίμλα (Simla) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῇ διοικήσει Παντζάμπ, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἀκραῖος σταθμὸς τῆς διακλαδώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κάλκα. Κάτ. 27.494 (1921). Εἶναι ἀπὸ τοῦ 1864 θερινὴ διαμονὴ τοῦ ἀντιβασιλέως τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ κυβερνήτου τοῦ Παντζάμπ. Ἔχει σανατόρια, μαγνητικομετεωρολογικὸν σταθμὸν καὶ ἰνδικὸν ἀρχαιολογικὸν ἰνστιτοῦτον. Θ. Κ.

Σίμλεουλ Σιλβανίεϊ (Simleul-Silvaniei, οὑγγρ. *Σιλαγκισομλυο*) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἀνήκουσα πρότερον εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1921 εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κράσνα καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σαρμασὰγκ-Σακουϊένι. Κάτ. 6.926 (1921). Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1797 καὶ 1889 ἀνευρέθησαν πολλὰ χρυσᾶ ἀντικείμενα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Θ. Κ.

Σίμλερ, *Ἰωσήφ*. Ρῶσος ζωγράφος (1831—1899). Τυχὼν τοῦ πρώτου βραβείου τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως, ἀπεστάλη ὑπότροφος τοῦ κράτους εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν ἐγένετο καθηγητὴς τῆς σχολῆς Καλῶν τεχνῶν. Διακρίνεται κυρίως εἰς τὴν ἀπεικόνισιν χειμερινῶν σκηνῶν καὶ χωρικῶν πανηγύρεων. Πολλὰ τῶν ἔργων του ἠγοράσθησαν εἰς τὴν Ἀμερικήν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ «Πλήμμυρα τοῦ Νέβα». Θ. Β.

Σίμμελ (Simmel), ***Γεώργιος***. Γερμανὸς φιλόσοφος (1858—1918), ἐφαρμόσας τὰς κυρίας ἐννοίας τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κοινωνιολογίαν. Ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τοῦ κριτικισμοῦ, τὰς θεωρίας τοῦ ὁποίου μετεσκεύασε κατ᾽ ἀρχὰς εἰς σχετικισμόν, συνδυάζων τὴν ψυχολογικὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἐκ τῶν προτέρων πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ Δαρβίνου καὶ πραγματιστικὴν ἀντίληψιν περὶ ἀληθείας. Μεταφέρων τὴν θεωρίαν του ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἱστορίας, ἀντιτίθεται πρὸς τὸν ἀφελῆ ἰδεαλισμὸν καὶ θέλει τὴν ἠθικὴν ὡς καθαρῶς περιγραφικὴν ἐπιστήμην, μακρὰν πάσης ἀξιώσεως νὰ θέτῃ σκοπούς. Ἐπηρεασθεὶς κατόπιν ἀπὸ τὸν Husserl, παραδέχεται τὴν αὐτονομίαν τῆς ἠθικῆς θέσεως νόμων. Ἀποκρούει τὴν ἀλήθειαν ὡς ἀποτύπωμα τοῦ ἀντικειμενικῶς δεδομένου, στηριζόμενος εἰς τὸ ἀπολύτως βεβαιωμένον πόρισμα τῆς κριτικῆς γνωσιολογίας. Ἡ περὶ τοῦ κόσμου ἀντίληψις ἑκάστου ὀργανισμοῦ διαφέρει ἀναλόγως τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων του καὶ μεταβάλλεται παραλλήλως πρὸς τὴν ψυχοφυσικὴν ὀργάνωσιν, ἐπιζοῦν δὲ κατ᾽ ἐπιλογὴν ἐκεῖνα τὰ εἴδη, ὧν αἱ παραστάσεις εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν ἐπιβίωσίν των. Ἑπομένως ἡ ἀλήθεια ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν σκοπιμότητα διὰ τὸ γένος. Ὅπως εἰς τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν ἐπιδροῦν παράγοντες ἐκ τῶν προτέρων. Ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας καὶ ἡ γνωσιολογία τῆς ἱστορίας εἶναι τὸ αὐτό· τὸ πρόβλημα εἶναι: πῶς σχηματίζεται τὸ θεωρητικὸν κατασκεύασμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν ἐμπειρικῶς δεδομένην ἄμεσον ὕλην της; Ἡ ἱστορικὴ εἰκὼν εἶναι δημιούργημα τοῦ πνεύματος μέσῳ τῶν μορφολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ νοῦ. Ὁ Σίμμελ ἀποκρούει ἑπομένως τοὺς κοινῶς παραδεδεγμένους ἱστορικοὺς νόμους. Ἀπορρίπτων βραδύτερον (1900) τὸν σχετικισμόν, παραδέχεται τὸ ἀπόλυτον τῶν λογικῶν καὶ ἀξιολογικῶν ἐπιστημῶν. Παρὰ τὸ πεδίον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἔχομεν τὸ βασίλειον τῶν ψυχικῶν περιεχομένων καὶ τὸ τῶν ἰδανικῶν, τῶν ὁποίων τὴν ὕπαρξιν ἀποτελεῖ ἡ ἰσχύς των. Τέταρτον, τελείως διάφορον, ἐπίπεδον εἶναι τὸ τῶν ἰδανικῶν ἀξιῶν ἢ ἀπαιτήσεων, δεοντολογικῶν ἀξιώσεων, δεδομένων ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ σχέσει μεταξὺ κόσμου καὶ πνεύματος, προδιαμορφωμένων καὶ ἰσχυουσῶν προτοῦ ἀναγνωρισθοῦν ἢ ἐκτελεσθοῦν καὶ ὑπαγομένων εἰς ἰδίαν, ὑπερυποκειμενικὴν λογικήν. Ἡ βαθυτέρα ἠθικὴ ἀπαίτησις δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ εἶναι, ἐκδηλοῦται δὲ διὰ τῆς βουλήσεως. Ἡ φιλοσοφία κατὰ τὸν Σίμμελ διαγράφει τοὺς τύπους τῆς ἀνθρωπίνης πνευματικότητος. Πᾶσα κοσμοθεωρία ἐκδηλώνει ἀκριβῶς τὸ εἶναι τοῦ φιλοσόφου. Αἱ ἐργασίαι του περὶ τοῦ Καντίου καὶ ἄλλων προσπαθοῦν νὰ διατυπώσουν τὸ πέραν τοῦ χρόνου περιεχόμενον τῶν συστημάτων καὶ προσωπικοτήτων. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη, τὸ δίκαιον, εἶναι ἐξ ἴσου δικαιωμένοι παράλληλοι καὶ διάφοροι ἀλλήλων κόσμοι. Ἡ κοινωνιολογία εἶναι ἀνεξάρτητος, καθαρῶς μορφολογικὴ ἐπιστήμη. Ἡ φιλοσοφία τοῦ χρήματος ζητεῖ νὰ κατανοήσῃ τὰ σχετικὰ ἱστορικὰ προβλήματα ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις τῶν ἀξιολογικῶν συναισθημάτων ἀπέναντι τῶν πρακτικῶν προβλημάτων καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεων τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐπίδρασίν των ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, ἐπὶ τῶν συναισθημάτων τῶν ἀτόμων, ἐπὶ τῆς πορείας τῆς ζωῆς των καὶ ἐπὶ τοῦ γενικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἔντονος πνευματικότης τοῦ Σίμμελ τὸν ὠθεῖ μᾶλλον νὰ διεισδύσῃ εἰς ὅλας τὰς πλευρὰς τῶν πολυπλόκων ἱστορικῶν καὶ φιλοσοφικῶν προβλημάτων καὶ ν᾽ ἀναζητήσῃ ὅλας τὰς λογικὰς πιθανότητας, παρὰ νὰ στερεώσῃ συστηματικῶς μίαν ὡλοκληρωμένην προσωπικὴν ἀντίληψιν, δι᾽ ὃ καὶ μέχρι τῶν τελευταίων του ἐτῶν δὲν ἔδωσε, κυρίως εἰπεῖν, σύστημα. Καὶ εἰς τὴν μεταφυσικὴν κυμαίνεται μεταξὺ ψυχολογικῆς ἀναλύσεως, συστηματικῆς ἐρεύνης καὶ μυστικοπαθοῦς ἐξάρσεως τῆς πίστεως πρὸς τὸ ἀπόλυτον. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ueber Soziale differenzierung» (1890), «Einleitung in die Moralwissenschaft» (1892, 4η ἔκδ. 1911), «Die Probleme der Geschichtsphilosophie» (1892, 4η ἔκδ. 1921), τὸ κυριώτερον συστηματικὸν ἔργον του, «Philosophie des Geldes» (1900), «Kant» (1903, 5η ἔκδ. 1921). «Die Religion» (1906), «Schopenauer und Nietzsche» (1906), «Soziologie» (1908), «Hauptprobleme der Physik» (1910), «Philosophie der Kultur Essays» (London 1911), «Mélanges de Philosophie Relativiste» (γαλλιστὶ 1912), «Goethe» (1913) «Kant unt Goethe, zur Geschichte der modernen Weltanschauaungen» (1916), «Grunflagen der Soziologie» (1917), «Der Krieg und die geistigen Entscheidungen» (1917), «Rembrand, ein Kunstphilosophischer Versuch» (1916), «Das Problem der historischen Zeit» (1916), «Der Konflikt der modernen Kultur» (1918), «Lebensanschauung» (1918), «Zur Philosophie der Kunst» (1923). Ε. Λ.

Σίμμενταλ (Simmental) *[Γεωγρ.]*. Κοιλὰς ἐν Ἑλβετίᾳ, μήκους 62 χλμ., ἐκτεινομένη ἀπὸ Ν. πρὸς Β. ἐκ τοῦ ὄρους Βιλντσρούμπελ (3.266 μ.) μέχρι τῆς «Πύλης τοῦ Σίμμ». Πλὴν τῆς ποικίλης καλλιεργείας, εἶναι περίφημος διὰ τὴν κτηνοτροφίαν της καὶ μάλιστα τὸ γένος τῶν λεγομένων βοῶν τῆς Σίμμενταλ. Ἐν τῇ κοιλάδι ὑπάρχουσι καὶ αἱ θερμαὶ πηγαὶ τοῦ Βάϊσσενμπουργκ. Διαιρεῖται εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα (*Ὀμπερσίμμενταλ*) καὶ τὴν κάτω κοιλάδα (*Νιντερσίμμενταλ*). Θ. Κ.

σιμμίειον (τὸ) (ἐνν. *πεντάμετρον*) *[Ἀρχ. Μετρ.]*. Οὕτως ἐκλήθη τὸ μετρικὸν σχῆμα τῆς κατὰ στίχον εἰς ἕνα ἢ δύο σπονδείους περατουμένης πενταποδίας, ὡς λ. χ. «χαῖρε ἄναξ ἕταρε ζαθέας μάκαρ ἥβας», διότι τοῦ τοιούτου σχήματος ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ ἀρχαῖος γραμματικὸς καὶ ποιητὴς Σιμμίας. Ε. Δ. Κ.

Σιμμίας. Ἀρχαῖος Ἕλλην γραμματικὸς ἐκ Ρόδου ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, γνωστὸς μᾶλλον ὡς ποιητής, στιχουργὸς καὶ ἐπιγραμματοποιός. Ἤκμασε κατὰ τὸν Γ′ π. Χ. αἰῶνα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Κατὰ Σουΐδαν ἔγραψε «Γλώσσας» εἰς τρία βιβλία καὶ Ποιήματα διάφορα εἰς τέσσαρα βιβλία. Περίεργα δ᾽ ὄντως εἶναι τὰ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ (XV, 22, 24, 27) περισωθέντα μετρικὰ αὐτοῦ παίγνια αἱ «Πτέρυγες τοῦ Ἔρωτος», ὁ «Πέλεκυς», τὸ «Ὠόν», ἅτινα διὰ τοῦ σχήματος τῶν στίχων αὐτῶν ἀπεικονίζουσι τὰ ὁμώνυμα ἀντικείμενα. Τὰ στιχουργικὰ ταῦτα παίγνια συνεκδίδονται συνήθως μετὰ τοῦ Θεοκρίτου. Ἔγραψεν ἐπίσης Ἐπιγράμματα καὶ τὸ ἐπικὸν ποίημα ἡ «Γοργώ», ἐν ᾧ περιείχοντο διηγήματα ἐκ τοῦ μυθικοῦ κύκλου. Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ἀναφέρεται καὶ τὸ ποίημα οἱ «Μῆνες», ὅπερ ἴσως ἦτο τὸ πρωτότυπον τοῦ Ἡμερολογίου (Fasti) τοῦ Λατίνου ποιητοῦ Ὀβιδίου. Ε.Δ.Κ.

— **Σιμμίας**. Χαλκοπλάστης τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Β′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἐγένετο γνωστὸς ἐξ ἐνεπιγράφου μαρμαρίνης βάσεως εὑρεθείσης ἐν Κεδρεαῖς τῆς Καρίας. Ἦτο Ρόδιος καὶ υἱὸς Πυθοκρίτου, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης βάσεως ἐγειρόμενον ἔργον αὐτοῦ ἦσαν χαλκᾶ ἀγάλματα τῶν Διοσκούρων Κάστορος καὶ Πολυδεύκους, ἀνάθημα τοῦ κοινοῦ τῶν Διοσκουριαστῶν. Β. Δ. Θ.

— **Σιμμίας**, καὶ ***Σιμίας***. Ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Γ′, ἀποσταλεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῆς Αἰθιοπίας. Πολλαὶ τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἀγαθαρχίδου στηρίζονται ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Σιμμίου. Π. Α. Ρ.

— **Σιμμίας**, ἢ ***Σιμίας***. Θηβαῖος πυθαγορικὸς φιλόσοφος, μαθητὴς τοῦ Φιλολάου. Εἰς τοῦτον ἀπεδίδοντο διάλογοί τινες, νοθευόμενοι ὅμως ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, καὶ ἡ συγγραφὴ τῶν δισσῶν λόγων. Ἄλλοι νεώτεροι ἱστορικοὶ ἀμφισβητοῦν τὴν ἱστορικότητά του, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς πλαστὸν πρόσωπον τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου.

Σιμ(μ)ίχη. —1) Δούλη τοῦ Ἀλκέτα, γενομένη ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ του Περδίκκα τοῦ Β′ μήτηρ τοῦ Ἀρχελάου βασιλέως τῆς Μακεδονίας (413—399 π.Χ). —2) Ἑταίρα τις παρὰ τῷ Λουκιανῷ (Κατάπλ. 22, Ἑταιρ. Διαλ. 4). Α. Θ. Σ.

Σιμμονδσία (ἡ) (Simmondsia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πυξοειδῶν*, περιλαμβάνον ἐλάχιστα εἴδη δενδρυλλίων, καλλιεργουμένων διὰ τοὺς ἐδωδίμους αὐτῶν καρποὺς καὶ ἀπαντώντων εἰς τὴν Καλιφορνίαν. Δ. Ν. Π.

Σίμμοντς (Simmonds), ***νόσος τοῦ —***. Ἡ νόσος αὕτη καλεῖται καὶ *καχεξία τῆς ὑποφύσεως*. Ἡ εἰκὼν τῆς ὑποφυσικῆς ταύτης καχεξίας παρουσιάζει τοὺς ἀκολούθους χαρακτῆρας: χρονίαν καχεξίαν, γεροντικὴν ὄψιν τοῦ ἀσθενοῦς, ἐμφάνισιν ρυτίδων εἰς τὸ πρόσωπον, πτῶσιν τῶν ὀδόντων, στάσιν τῆς ἐμμήνου ρύσεως, ἐξαφάνισιν τῶν τριχῶν, ἐλάττωσιν τοῦ ὄγκου τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων. Ἐκ μέρους δὲ τοῦ ψυχικοῦ σημειοῦνται: λίαν ἐκσεσημασμένη ἀπάθεια, ὑπνηλία, ἴλιγγοι, λιποθυμίαι μετ᾽ ἀπωλείας τῆς μνήμης καὶ σπασμοί,

Digitized by Google

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τῆς νόσου ταύτης ὁ Σίμμοντς διέκρινεν ἀτροφίαν ἁπάσης τῆς ὑποφύσεως. Ὁ Schrereschewsky ὑποθέτει ὅτι αἱ αἱμορραγίαι αἱ ἐπερχόμεναι κατόπιν πτώσεως ἐξ ἵππου παίζουσιν ἐνδιαφέροντα ρόλον εἰς τὴν παθογένειαν τῆς νόσου, ὡς εἰς τὰ πειράματα τοῦ Bailey καὶ Bremer οἱ τραυματισμοὶ τοῦ ὑποθαλάμου ἐπιφέρουσι πολυουρίαν, ἀτροφίαν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ ἐνίοτε καχεξίαν. Ι. Κ.

σίμμυ (τὸ) (Schimmy). Χορὸς ἐκ τῶν νεωτάτων, θνησιγενὲς παράγωγον τοῦ φὸξ-τρότ, μὲ τὰ ζεύγη τῶν χορευτῶν ἐμφανιτικῶς σεισοπυγίζοντα, ἐνῷ τὰ μέλη των σκιρτῶσι και ὑποτρέμουν. Τὸ σίμμυ, ὡς ὅλοι τοῦ εἴδους τούτου οἱ χοροί, ἕλκει τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τοὺς Μαύρους. Ἥκιστα κατάλληλος διὰ κοσμικὰς συγκεντρώσεις, καὶ ὀλίγον διεδόθη καὶ ἐπ' ὀλίγον διετηρήθη. Τ. Δ.

Σιμνουχνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἀνατολικῶς τῆς Μακαραίας (Τριπολίτιδος).

Σιμόεις *[Μυθολ.]*. Ποτάμιος θεός, προσωποποίησις τοῦ ὁμωνύμου ἐν Τρωάδι ποταμοῦ, υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, πατὴρ τῆς Ἀστυόχης καὶ Ἱερομνήμης.

Σιμόεις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πολλάκις ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, ὅστις πηγάζων ἀπὸ τῆς Ἴδης καὶ διαρρέων τὴν ὁμώνυμον πεδιάδα χύνεται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σκαμάνδρου, τὸν ὁποῖον συναντᾷ κατὰ τοὺς ΒΔ. πρόποδας τοῦ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ Τροία. Α. Θ. Σ.

Σιμοείσιος *[Μυθολ.]*. Ἐπίσημος Τρώς, υἱὸς τοῦ Ἀνθεμίωνος, ὀνομασθεὶς οὕτω διότι ἐγεννήθη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σιμόεντος ποταμοῦ. Ἐφονεύθη ἐν μάχῃ ὑπὸ Αἴαντος τοῦ Τελαμῶνος. Α.Θ.Σ.

Σιμοῒντίδες *ἀκταὶ* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Αἱ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σκαμάνδρου καὶ τοῦ Σιμόεντος ἀκταὶ τῆς Τρωάδος. Σ. Ε. Λ.

σιμόκερας (τὸ) (Simoceras Zittel) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀσπιδοκερατιδῶν ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων* μαλακίων. Τὸ ὄστρακον τῶν ζῴων τούτων ἦτο εὐρυόμφαλον, ὁμαλῶς δισκοειδές. Ἀπολιθωμένα λείψανά των εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας ἰουρασίου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σιμοκέφαλος (ὁ) (Simocephalus) *[Ζῳολ.]*. Γένος καρκίνων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *φυλλοπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *δαφνιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους καρκίνους, ζῶντας ἐντὸς τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

σιμοκύων (ὁ) (Simocyon) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κυνιδῶν ἀρπακτικῶν*. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον ρύγχος βραχὺ καὶ ὑποτυπώδεις ἐμπροσθίους γομφίους ὀδόντας. Λείψανά των ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κατωτέρας πλειοκαίνου σειρᾶς τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Eppelscheim καὶ εἰς τὸ Πικέρμι (τὸ εἶδος *σιμοκύων ὁ πρωτογενής*). Γ. Κ. Γ.

Σίμον (Schimon), **Ἀδόλφος**. Αὐστριακὸς μουσουργὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος (1820—1887). Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ὠδεῖον τῶν Παρισίων. Τῷ 1874 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ ᾄσματος ἐν τῷ ᾠδείῳ τῆς Λειψίας. Διέπρεψεν ὡς συνθέτης, ἀρχικῶς ἐν Φλωρεντίᾳ, διὰ τοῦ μελοδράματος «Stradella», βραδύτερον δὲ ἐν Σβέριν, ἔνθα ἀνεβίβασε μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὸ κωμικὸν μελόδραμα: «List um List». Ἔγραψεν ἐπίσης μέγαν ἀριθμὸν μελῳδιῶν, γαλλικῶν, γερμανικῶν καὶ ἰταλικῶν, μουσικὴν δωματίου, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον κτλ. Γ. Σ.

—**Σίμον** (Simon), **Γουσταῦος**. Διάσημος Γερμανὸς χειρουργὸς (1824—1876). Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Giessen τῷ 1848 μὲ τὴν διατριβήν: «Untersuchh. über den Luftgehalt der Lungen durch das spirometer», εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατόν, ἀπεχώρησε δὲ τούτου τῷ 1861 μὲ τὸν βαθμὸν ἀρχιάτρου. Βραδύτερον ἔδρασε κατὰ τὸν Γερμανοαυστριακὸν (1866) καὶ Γαλλογερμανικὸν πόλεμον καὶ ἠσχολήθη μὲ τὰς ἐγχειρήσεις τῶν συριγγίων τῆς οὐροδόχου κύστεως, φημισθεὶς ὡς ὁ ἐγχειρητὴς τῶν συριγγίων καὶ εἰσηγηθεὶς ἰδίαν μέθοδον, τὴν κολπόκλεισιν, ἥτις ἐκλήθη *ἐγχείρησις τοῦ Σιμόν*. Τῷ 1861 διεδέχθη τὸν Stempel εἰς τὴν ἕδραν τῆς χειρουργικῆς ἐν Rostock, ἔνθα διέπρεψε διὰ τὴν ἐγχειρητικὴν του δεξιότητα καὶ διὰ τὰς γυναικολογικὰς πλαστικὰς ἐγχειρήσεις του, ἀντιτάξας εἰς τὰς πλαστικὰς μεθόδους τοῦ Jobert καὶ Simps ἰδίαν μέθοδον, κληθεῖσαν γερμανικήν. Τῷ 1867 διεδέχθη τὸν Otto Weber εἰς τὴν χειρουργικὴν κλινικὴν τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν χειρουργικὴν τῶν νεφρῶν, ἐκτελέσας τὰς πρώτας νεφρεκτομὰς δι' ὑδρόνεφρον, λιθίασιν κτλ. Ἔγραψε πλεῖστας πραγματείας καὶ μονογραφίας ἐπὶ διαφόρων θεμάτων τῆς χειρουργικῆς καὶ γυναικολογίας, ἔτι δὲ καὶ σύγγραμμα ἐκ δύο μερῶν περὶ τῆς «Χειρουργικῆς τῶν νεφρῶν». Μὲ τὸ ὄνομά του φέρεται μέθοδος ἐγχειρητικῆς τεχνικῆς τῆς παρὰ φύσιν ἕδρας καὶ κολπικῆ βαλβίς. Ο. Ρ.

Σιμὸν (Simon), **Ἀντώνιος**. Γάλλος μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1851. (Ἀπόφοιτος τοῦ ᾠδείου τῶν Παρισίων, ἐγκατεστάθη νεώτατος ἐν Μόσχᾳ, γενόμενος διευθυντὴς ὀρχήστρας καὶ ἔφορος τῆς μουσικῆς τοῦ ἰνστιτούτου Ἀλεξάνδρου. Κατέστη γνωστὸς ὡς συνθέτης διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Rolla», «Τὸ τραγοῦδι τοῦ θριαμβευτοῦ ἔρωτος», «Οἱ ψαράδες», τῶν μπαλλέττων: «Τὰ ἄστρα», «Ζωντανὰ ἄνθη», «Ἐσμεράλδα» κ.τ.λ. Ἔγραψεν ὡσαύτως: ἓν κοντσέρτο διὰ κλειδοκύμβαλον, ἓν δι' εὐθύαυλον, «Ouverture solennelle» ἐπὶ τριῶν ρωσικῶν θεμάτων, «Σουΐταν» δι' ὀρχήστραν, «Danse de Bayadères», τὰ συμφωνικὰ ποιήματα: «Νυχτερινὴ ἐπιθεώρησις» καὶ «Ἡ ἁμαρτωλή», ἔργα μουσικῆς δωματίου, 22 τεμάχια διὰ πνευστὰ ὄργανα, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον, μελῳδίας κτλ. Γ. Σ.

— **Σιμὸν** (Simon), **Ἰούλιος**. Γάλλος φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς (1814—1896). Σπουδάσας τὴν φιλοσοφίαν παρὰ τῷ Κουζέν, ἐγένετο θερμὸς ὀπαδὸς τοῦ ἐκλεκτικισμοῦ. Τῷ 1839 διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὴν Σορβόννην. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ καὶ παρεκάθησεν εἰς τὴν βουλὴν μετὰ τῶν μετριοπαθῶν δημοκρατικῶν, ἵδρυσε δὲ ταυτοχρόνως τὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως», εἰς ἣν ἀνέπτυσσε τὰς πολιτικάς του ἰδέας. Τῷ 1850, ἀποτυχὼν εἰς τὰς ἐκλογάς, ἐτράπη εἰς τὴν καθηγεσίαν καὶ πάλιν. Ταχθεὶς ἐναντίον τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτου (1851), ἀπελύθη τῆς θέσεώς του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν φιλοσοφικῶν ἔργων καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀπὸ τοῦ 1861 ἐξελέγετο διαρκῶς σχεδὸν βουλευτής. Γενόμενος εἷς τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ματαίως προσεπάθησε ν' ἀποτρέψῃ τὸν κατὰ τῆς Πρωσσίας πόλεμον. Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπὶ κυβερνήσεως Θιέρσου, εἰσαγαγὼν πλείστους μεταρρυθμιστικοὺς νόμους καὶ καταπολεμήσας τὰς προσπαθείας τῶν μοναρχικῶν. Τῷ 1876 ἐγένετο πρωθυπουργὸς καὶ παρῃτήθη διαφωνήσας πρὸς τὸν Μὰκ-Μαὼν ἐπὶ τοῦ περὶ τοῦ τύπου νόμου. Ἐκλεγεὶς ἰσόβιος γερουσιαστής, ἠγωνίσθη μετὰ θέρμης ὑπὲρ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ἐργατῶν. Τῷ 1875 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Συνέγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Ἱστορία τῆς ἀλεξανδρινῆς σχολῆς», «Ἡ φυσικὴ θρησκεία», «Ὁ ἐργάτης», «Τὸ σχολεῖον», «Βίκτωρ Κουζέν», «Ἀναμνήσεις τῆς 4 Σεπτεμβρίου» κτλ. Θ. Β.

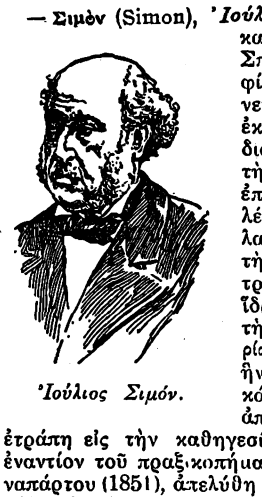

Ἰούλιος Σιμόν.

— **Σιμὸν** (Simon), **Ριχάρδος**. Ἐπιφανὴς Γάλλος βιβλικὸς θεολόγος (1638—1712). Ἦτο ἀνὴρ μεγάλης πολυμαθείας καὶ πολλῆς ὀξυνοίας. Καίπερ καταπολεμηθεὶς ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν συγχρόνων του θεολόγων, ὄχι μόνον τῶν ρωμαιοκαθολικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀρθοδόξων διαμαρτυρομένων, διὰ τὴν τόλμην τῆς κριτικῆς του, δι' ἣν καὶ ἀπεκλείσθη τοῦ Ὀρατορίου εἰς ὃ ἀνῆκε, τινὰ δὲ τῶν συγγραμμάτων του ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας του, οὐχ ἧττον ὅμως ἤσκησεν ἱκανὴν ἐπίδρασιν ἐπί τε τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας εἰσαγωγῆς εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς. Τὰ κυριώτατα τῶν ἔργων του εἶναι: «Histoire critique du Vieux Testament» (1678), «Histoire critique du N. Testament» (1689), «Histoire critique des versions du N. T.» (1690), «Histoire critique des principaux commentateurs du N. T.» (1693), ἔνθα καθάπτεται τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὧν ὑπερημύνθη ὁ Bossuet, «Le N. Testament traduit sur l' ancienne latine» (1702) κ. ἄ. Π. Ι. Μ.

Σιμονίντυ (Simonidy), **Μιχαήλ**. Σύγχρονος Ρουμάνος ζωγράφος. Τῷ 1923 διωργάνωσεν ἔκθεσιν ἔργων του ἐν Μπουένος Ἄϊρες. Ἐφιλοτέχνησε τοπία, προσωπογραφίας (μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεραι εἶναι ἡ τῆς Κάρμεν Σύλβα καὶ τῆς Σάρας Μπερνάρ) καὶ πολλὰ γυναικεῖα γυμνά, εἰς ἃ κυρίως διακρίνεται. Γ. Ι. Β.

Σιμονις (Simonis), **Ἰωάννης**. Γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1698 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1768. Ἐδίδαξεν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, ἐξέδωκε δὲ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Onomasticum Veteris Testamenti» (1741), «Analysis et explicatio lectionum masorethicarum Ketiban et Krijan vulgo dictarum, ea forma quae illae in textu sacro exstant» (1752), «Dictionarium Veteris Testamenti hebraeo-chaldaicum» (1752), «Introductio grammatico-critica in linguam hebraicam» (1753), «Lexicon manuale hebraicum et chaldaicum» (1756), «Onomasticum Novi Testamenti et librorum Veteris Testamenti apocryphorum» (1762), «Observationes lexicae in suppl. Lexici hebraici manualis» (1763), «Lexicon manuale graecum» (1766). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξέδωκε τῷ 1769 ἐν Χάλλῃ ὁ S Mursinna τὸ ἔργον του «Vorlesungen über die jüdischen Alterhümer nach Adrian Reland». Ε. Γ. Π.

Σιμονοσέκι (Shimonoseki, πρῴην Akamagaseki) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Ἰαπωνίας, ἐν τῷ νομῷ Γιαμαγκούσι, ἐπὶ τῆς νήσου Χόντο, ἀκραῖος σταθμὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Τόκιο. Κάτ. 92.317 (1925). Παράγει οἶνον ἐξ ὀρύζης (κακέ), λίνον καὶ βαμβακερὰς κλωστάς. Ὁ λιμὴν ἐβομβαρδίσθη τῷ 1864 ὑπὸ τῶν στόλων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ὀλλανδίας. Ἐν τῇ πόλει ὑπεγράφη τῷ 1895 ἡ συνθήκη εἰρήνης μεταξὺ Κίνας καὶ Ἰαπωνίας. Θ. Κ.

Σίμονς (Simons), **Βάλτερ**. Γερμανὸς νομικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1861. Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1918 ἀνώτερος κρατικὸς ὑπάλληλος, ἐπιτετραμμένος παρὰ τῇ γερμανικῇ ἀποστολῇ τῆς εἰρήνης (1919), κατὰ τὰ ἔτη 1920—1921 ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1922 πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὸν Μάρτιον καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1925 προσωρινὸς πρόεδρος τῆς γερμανικῆς δημοκρατίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας. —Β.

σιμονυΐτης (ὁ) (Simonyit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ ἀστρακανίτου. Εἶναι διπλοῦν ἅλας τοῦ θειικοῦ νατρίου καὶ τοῦ θειικοῦ μαγνησίου ἔνυδρον:

$$Na_2SO_4.MgSO_4.4H_2O,$$

ἀπαντᾷ δὲ εἰς λεπτὰ ἐπιφλοιώματα παρὰ τὸ Isehl καὶ τὸ Hallstadt, εἰς τὴν Ἀργεντινὴν κ. ἄ. Γ.Β.

Σιμόνωφ, **Ἰβὰν Μιχαήλοβιτς**. Ρῶσος ἀστρονόμος (1785—1855). Σπουδάσας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καζάν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ. Τῷ 1819 περιηγήθη τὴν Πολυνησίαν καὶ τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανόν. Ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ σπουδαιότερα τῶν ἀστεροσκοπείων τῆς Εὐρώπης, εἶτα δὲ συνέστησε τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Καζάν, ὅπερ διηύθυνε μέχρι τοῦ 1852. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἐγένετο σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας. Ἐδημοσίευσε πολυαρίθμους ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις καὶ γενικὸν περὶ ἀστρονομίας σύγγραμμα. Θ. Β.

Σιμόπετρα βλ. *Σίμωνος Πέτρας μονή*.

Σιμόπουλος, **Ἀνάργυρος**. Ἕλλην πολιτικὸς (1837—1908). Περατώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδάς του, διωρίσθη ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ τμηματάρχου. Εἶτα, ἀποσυρθείς, ἀνέλαβεν ἀνωτάτην θέσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ ἐγένετο ταυτοχρόνως σύμβουλος καὶ πρόεδρος συμβουλίων διαφόρων ἑταιρειῶν, πολλῶν τῶν ὁποίων αὐτὸς ὑπῆρξεν ἡ ψυχή. Ἀπὸ τοῦ 1882 ἤρξατο πολιτευόμενος ἐν Παρνασσίδι καὶ ἀκολουθῶν τὸν Χαρίλαον Τρικούπην, ἀνεδείχθη δὲ κατὰ τὰς οἰκονομολογικὰς συζητήσεις, γενόμενος εἰσηγητὴς καὶ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Τῷ 1892 μετέσχε τῆς κυβερνήσεως Τρικούπη ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, τῷ δὲ 1897 εἰς τὴν κυβέρνησιν Ράλλη ὡς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ αὐτὸ δὲ ὑπουργεῖον ἀνέλαβε τῷ 1899 εἰς τὴν κυβέρνησιν Γεωργίου Θεοτόκη, ὡς καὶ εἰς τὰς μετέπειτα κυβερνήσεις αὐτοῦ τῷ 1903 καὶ 1905. Πολλαὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀγορεύσεων τοῦ Σιμοπούλου ἔχουσι δημοσιευθῆ εἰς ἰδιαίτερα τεύχη, πρὸς δὲ καὶ μελέτη του περὶ «Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου». Θ. Β.

Σῖμος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Φιάλου καὶ ἔγγονος τοῦ Βουκολίωνος, βασιλεὺς τῆς Ἀρκαδίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς τὸ ἀρχαῖον ξόανον τῆς Μελαίνης Δήμητρος ἐν Φιγαλίᾳ. Διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Πόμπος (*Παυσ.* VIII.5,8).

— **Σῖμος**. Σικελός, θεωρούμενος μετὰ τοῦ Εὐκλείδου καὶ Σάκωνος ὡς ἱδρυτὴς τῆς ἐν Σικελίᾳ πόλεως Ἱμέρας περὶ τὸ 648 π. Χ. (*Θουκυδ.* VI, 5).

— **Σῖμος**. Εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων Ἀλευαδῶν, ἐκλεγεὶς «μεσίδιος ἄρχων», ἤτοι μεσάζων ἐγγυητὴς οὐδέτερος, ὑπὸ τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους Ἀλευαδῶν, ὀλίγον πρὸ τοῦ 350 π. Χ. Βραδύτερον συνετάχθη μετὰ τοῦ Φιλίππου Β' τῆς Μακεδονίας, εἴτε ἐξ ἀνταγωνισμοῦ πρὸς τοὺς Φεραίους, εἴτε ἕνεκα πολιτικῆς προνοίας, ὡς ἀναγνωρίζων τὸ ἀσύμφορον τῆς πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἀντιστάσεως. Ὁ Φίλιππος, ἀμείβων τότε αὐτόν, παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀνωτάτην κυριαρχίαν τῆς Λαρίσης, καταστήσας αὐτὸν τετράρχην, ὀλίγον ὅμως μετὰ

Digitized by Google

ταῦτα ἐξουδετέρωσε καὶ κατέτριψεν αὐτόν. Τῆς τεταρχίας αὐτοῦ (352—344 π.Χ.) σῴζονται ἀργυρᾶ νομίσματα ὡραίων καλλιτεχνικῶν τύπων. Α.Θ.Σ.

—**Σίμος.** Ζωγράφος, ἀγνώστου πατρίδος καὶ ἐποχῆς, τοῦ ὁποίου ὁ Πλίνιος (XXXV, 40, 18) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς ἔργα: νεανίαν ἀναπαυόμενον, ἐργαστήριον γναφέων ἑορταζόντων τὰ Ἀθήναια καὶ ὡραίαν εἰκόνα τῆς Νεμέσεως. Α. Θ. Σ.

—**Σίμος ὁ *Μάγνης*.** Ἕλλην λυρικὸς ποιητὴς τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων ἐκ Μαγνησίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ ἐπινόησις τοῦ εἴδους τῆς ποιήσεως, τὸ ὁποῖον καλεῖται «ἱλαρῳδία», ἐκ τοῦ ὀνόματος δ' αὐτοῦ «σιμῳδία». Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Grenfell ἀνακαλυφθὲν καὶ τῷ 1896 δημοσιευθὲν ἀπόσπασμα «Παρθένου θρῆνος», ὅπως λέγει ὁ W. Christ, μᾶς ἐπιτρέπει ἴσως «νὰ ὑπολάβωμεν ὡς παράδειγμα τῆς ἐν τοῖς ἀλεξανδρεωτικοῖς χρόνοις ἀσπαστῆς μαγῳδίας ἢ σιμῳδίας, ἧς οἱ Ἰωνικοὶ ῥυθμοὶ εὗρον ἀντήχησιν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐν ταῖς μονῳδίαις (cantica) τοῦ Πλαύτου». Α. Θ. Σ.

Σίμος, *Εὐστάθιος*. Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1804 καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ αὐτόθι ἀκμαζούσῃ σχολῇ τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδα. Κατελθὼν ἐπὶ Καποδιστρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη ὑπάλληλος. Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843 ἐξελέγη βουλευτής. Ἐχρημάτισε δὶς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, τῷ 1859 καὶ τῷ 1868. Τῷ 1872 ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς πρεσβευτὴς καὶ ἐπεδείξατο πολιτικὴν σύνεσιν, ἣν ἐξετίμησεν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, κατόπιν τῆς διακοπῆς τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων ἐξ αἰτίας τῆς τριετοῦς κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπέθανε τῷ 1878. Τ. Ε. Ε.

—**Σίμος, *Σπυρίδων Μ.*** Ἕλλην δημοσιογράφος καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς τῷ 1868 εἰς τὸ χωρίον Λαιδιανὴν τῆς Ἠπείρου. Διήκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν Πειραιεῖ καὶ κατόπιν μετέβη εἰς Ρουμανίαν, ὅπου ἐξέδωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1892 τὴν ἐφημερίδα «Πατρίς». Τῷ 1906, κατόπιν τῶν τότε διωγμῶν ἐν Ρουμανίᾳ, ἐξορισθείς, μετέφερε τὴν «Πατρίδα» εἰς Ἀθήνας. Ἀναμειχθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τοῦ 1910 ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτής, τῷ δὲ 1916 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Περιθάλψεως ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ κυβερνήσει Θεσσαλονίκης καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ κυβερνήσεως Βενιζέλου, ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι τοῦ 1920. Μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἐφημερίδος του τῷ 1923, ἐπανεξέδωσεν αὐτὴν τῷ 1928. Μ. Δ. Β.

σιμός, *—ή, —όν*· ὁ ἔχων ῥῖνα πεπλατυσμένην, τοὺς δὲ ῥώθωνας πρὸς τὰ ἔξω, ἄλλως *ἀνάσιμος*, κοιν. *πλατσομύτης*· ‖ ἐπὶ τῆς ῥινός, πεπλατυσμένος: «σιμὴ ῥίς», ἀντίθ. *γρυπός*.

Σιμοτάτα *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς κοινότητος Βλαχάτων Εἰκοσιμιᾶς τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 239. Π.

σιμότης, *—ητος (ἡ)*· τὸ γνώρισμα τοῦ σιμοῦ, ἀντίθ. *γρυπότης*: «ἡ σιμότης τῆς ῥινός»· ‖ ναυτ. (κοιν. *λουνάδα*)· ἡ καμπυλόγραμμος ἐλαφρῶς ἐπιφάνεια, ἥτις δίδεται εἰς τὰ καταστρώματα τῶν ἱστιοφόρων ἰδίᾳ πλοίων πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ῥύσεως τῶν εἰσβαλλόντων ὑδάτων πρὸς τοὺς εὐδιαίους. Ἐσχηματίζετο ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ καταστρώματος κατὰ τὴν πρῷραν καὶ τὴν πρύμναν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἐλαφρᾶς καὶ βαθμιαίας ταπεινώσεως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου πρὸς τὰς πλευράς. Σ. Ε. Λ.

σιμουλία (ἡ) (Simulia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *νηματοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τιπουλιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 12 εἴδη, ἰθαγενῆ τῆς Εὐρώπης. Κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἐντόμων τοῦ γένους τούτου εἶναι τὰ ἑξῆς: σῶμα ἀρκετὰ βραχύ, κεφαλὴ σχεδὸν σφαιροειδής, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, κεραῖαι βραχεῖαι, χονδραὶ καὶ σχεδὸν κυλινδρικαί, ῥύγχος βραχὺ καὶ αἰχμηρὸν κατὰ τὸ ἄκρον του, προσαπτέες ἐπιμήκεις καὶ κυλινδρικαί, προθώραξ μικρότατος, κοιλία κυλινδρική, πτέρυγες μεγάλαι καὶ εὐρεῖαι καὶ πόδες ἀρκετὰ ἐπιμήκεις. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σιμουλία ἡ κεκοσμημένη* (Simulia ornata), ἥτις ἔχει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα ὑπομελανὸν μετὰ λευκῶν κηλίδων. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν βόρειον καὶ κεντρικὴν Εὐρώπην. Δ. Ν. Π.

σιμοὺν (ὁ) *[Μετεωρ.]*. Ὀνομασία τοπικοῦ ἀνέμου, καυστικοῦ, ξηροῦ, πνιγηροῦ καὶ ὁρμητικοῦ, πνέοντος πολλάκις καὶ ὑπὸ μορφὴν ἀνεμοστροβίλου καὶ παρατηρουμένου εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀραβίας. Σχηματίζεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἀποτόμως καὶ πνέει ἐπὶ τινα λεπτά—οὐχὶ περισσότερα τῶν 20—, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ὁρμητικότητος, ὥστε σχηματίζει καὶ κονιοστροβίλους ἐξ ἄμμου λίαν λεπτῆς μέχρι βαθμοῦ ἐλαττώσεως τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας. Ὁ ἄνεμος οὗτος εἶναι λίαν χαρακτηριστικὸς εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Σαχάρας καὶ τῆς Περσίας, εἰς τὰς ὁποίας καλεῖται ἐπίσης καὶ *σαμούμ* ἢ *σαμοὺν*, *σεμοὺν* ἢ *σαμιέλ*. Κατὰ τὸν Abbadie οἱ ἰθαγενεῖς τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης — οἵτινες καλοῦσι τὸν ἄνεμον τοῦτον *χαρὺρ*—τὸν θεωροῦν λίαν καταστρεπτικὸν διὰ τὸν ζωϊκὸν κόσμον τῆς περιοχῆς αὐτῶν, ἐὰν ἐξακολουθῇ πνέων ἐπὶ ¼ τῆς ὥρας. Ὁ σιμοὺν εἶναι συνηθέστερος κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ θέρος, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ χαρακτηριστικοῦ καὶ λίαν καταστρεπτικοῦ διὰ τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν καιροῦ· ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται ἀποτόμως, ἡ ἀναπνοὴ καθίσταται δύσκολος καὶ ὁ ὕπνος ἀδύνατος. Ὁ ἄνθρωπος ὑποφέρει ἐκ μεγάλης ξηρασίας, πολλάκις δὲ παρατηροῦνται καὶ φαινόμενα ἡλιάσεως. Θ. Θ. Φ.

Σίμπαι (οἱ) (Schiba). Φυλὴ Τουγγούζων τοῦ Τουρκεστάν, ἐξηπλωμένη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Ἰλῆ, βορειοανατολικῶς τῆς λίμνης Ἰσσίκκιόλ. Θ. Χ. Σ.

Σίμπεκ (Siebeck), *Ἕρμαν*. Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ θρησκειολόγος (1842—1920), καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Giessen. Κατ' ἀρχὰς ἑρβαρτιανός, ὑπέστη κατόπιν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κάντ. Εἶναι σημαντικὸς ἰδίως διὰ τὰς ἐργασίας του ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας. Κατ' αὐτὸν τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν διαπλάττει καὶ ἀναπτύσσει ἡ ἔντονος ἀλληλεπίδρασις ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς πεποιθήσεως περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ γεγονὸς τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀθλιότητος ὑπὸ τὰς δύο μορφὰς τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ κακοῦ. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων στοιχείων εἶναι δυνατοὶ παντὸς εἴδους συνδυασμοί. Αἱ πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ μορφαὶ τῆς θρησκείας βλέπουν τὸν Θεὸν ὡς κάτι ἐξωτερικόν, ὡς ἕνα βοηθὸν ἐναντίον τοῦ ἐξωτερικοῦ κακοῦ. Δευτέρα βαθμὶς εἶναι ἡ τῶν ἠθικῶν θρησκειῶν, ὅπου ὁ Θεὸς παρίσταται ὡς τιμωρὸς καὶ ὡς ἀνταμείβων. Ἡ τρίτη καὶ ἀνωτάτη εἶναι ἡ θρησκεία τῆς ἀπολυτρώσεως, ἧς ἡ μὲν βουδικὴ ἀποτελεῖ τὴν ἀρνητικήν, ἡ δὲ χριστιανικὴ τὴν θετικὴν μορφήν. Ἡ πίστις εἶναι εἰδικὴ ψυχικὴ ἐνέργεια, διάφορος τῆς γνώσεως, μία πρᾶξις θετικῆς ἐλευθερίας. Ὡς ἀντικειμενικὴν ἀπόδειξιν τῆς θρησκευτικῆς ἀληθείας θεωρεῖ ὁ Σίμπεκ τὴν ὕπαρξιν τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πεπολιτισμένου βίου, τῆς ἠθικῆς, τῆς τέχνης καὶ τοῦ δικαίου, ἡ ἐξέλιξις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν ἀεὶ ἐμφανεστέραν ἐκδήλωσιν μιᾶς ἰδέας. Εἰς τὴν αἰσθητικὴν ὑποστηρίζει μᾶλλον ψυχολογίζουσαν ἄποψιν. Τὸ αἰσθητικὸν ἀντικείμενον εἶναι προϊὸν τῆς φαντασίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συνήθους ἐμπειρίας, ἐμψύχωσις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου, ἐναίσθησις. Ἔργα: «Das Wesen der aesthetischen Anschauung» (1875), «Ueber das Bewusstsein als Schranke der Naturerkenntnis» (1878), «Beitraege zur Entstehungsgeschichte der neueren Psychologie» (1891), «Ueber die Lehre vom genetischen Fortschrift der Menschheit» (1892), «Lehrbuch der Religionsphilosophie» (1893), «Zur Religionsphilosophie» (1907), «Grundfragen der Psychologie und Aesthetik der Tonkunst» (1909), «Ueber Freiheit, Entwicklung und Vorsehung» (1911), «Ueber das Grundproblem der Ethik» (ἐν Zeitschr. f. Philos.» (1916). Ε. Λ.

Σιμπέλιους (Sibelius), *Ἰωάννης*. Φινλανδὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Ταβαστέχους τῷ 1865. Ἐμορφώθη μουσικῶς ἀρχικῶς ἐν Χέλσινγκφορς, εἶτα δὲ ἐν Βερολίνῳ καὶ Βιέννῃ, σήμερον δὲ κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν συνθετῶν τῆς Φινλανδίας. Ὁ Σιμπέλιους ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν καλλιτεχνῶν τῶν ἐμπνεομένων ἐκ τῆς λαϊκῆς μουσικῆς τῆς πατρίδος των, αἱ δὲ μουσικαί του εἰκόνες διακρίνονται διὰ τὴν γραφικότητα καὶ τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα. Ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ ἔργων τοῦ Σιμπέλιους τὰ μᾶλλον γνωστὰ εἶναι: τὰ συμφωνικὰ ποιήματα καὶ αἱ σουῖται δι' ὀρχήστρων: «Ὁ κύκνος τῆς Τουονέλας», «Θρῦλος», «Τραγοῦδι τῆς ἀνοίξεως», «Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Λεμμινκάϊνεν» (ἐκ τοῦ ἔπους «Καλεβάλα»), «Ἡ κόρη τοῦ Ποχγιόλα», «Βαλτάσαρ», «Καρέλια», «Svanehuit», «Νυκτερινὸς καλπασμὸς καὶ Ἀνατολή», «Πᾶν καὶ Ἠχώ», «Πατρίς» (σουῖτα)· 3 συμφωνίαι (εἰς μι ἔλασσον, ρε μεῖζον, ντο μεῖζον)· ἓν κοντσέρτο διὰ βιολίον, ἓν κουαρτέττο καὶ ἓν κουϊντέττο, σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὸ δρᾶμα: Βασιλεὺς Χριστιανὸς Β'», πολλαὶ μελῳδίαι, χορῳδίαι, τεμάχια διὰ κλειδοκύμβαλον κλπ. Γ. Σ.

Σίμπενγκεμπίργκε, ἢ *Ζίμπενγκεμπίργκε* (Siebengebirge=ἑπτὰ ὄρη) *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν συγκρότημα τῆς Γερμανίας, ἐν Ρηνανίᾳ, τμῆμα τῶν Σίφεργκεμπίργκε, νοτιοανατολικῶς τῆς Μπόννης. Θ. Κ.

Σίμπερ (Sieber), *Φραγκῖσκος-Γουλιέλμος*. Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ βοτανολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1785 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1844. Κατ' ἐπανάληψιν περιηγήθη τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον δι' ἐπιστημονικὰς μελέτας, μεταβὰς καὶ εἰς Κρήτην τῷ 1817, ὅπου ἐπὶ μακρὸν παρέμεινε μελετῶν τὴν χλωρίδα τῆς νήσου. Συνέγραψε πλείστας ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Reise nach der Insel Kreta» (Ταξίδιον εἰς τὴν νῆσον Κρήτην), ἐκδοθὲν εἰς δύο τόμους ἐν Λειψίᾳ τῷ 1823. ΕΡ. Μ.

Σιμπὶν-ἐλ-Κὼμ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Νειλωτικοῦ Δέλτα, πρωτεύουσα τῆς μουδηρίας Μενουφίας. Κάτ. 22.000. Ἔχει ἀκμαίαν ἑλληνικὴν κοινότητα μὲ πλήρη δημοτικὴν σχολὴν καὶ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

Σιμπίου (Sibiu, γερμαν. *Ἑρμανστάτ*, Hermannstadt, οὑγγρ. *Ναντγισέμπεν*, Nagyszeben) *[Γεωγρ.]*. Πόλις ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1921 εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τουμπὶν καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κοπσαμίκα—Κρόνσταττ. Κάτ. 45.000 (1925), ἐξ ὧν οἱ ἡμίσεις περίπου Γερμανοὶ καὶ Οὔγγροι. Ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἄνω πόλεως, τῆς κάτω πόλεως καὶ 5 προαστίων. Ἐκ τῶν παλαιῶν ἰσχυρῶν φρουρίων της διετηρήθησαν ἐπάλξεις τινές. Ἀξιόλογα κτήρια καὶ μνημεῖα εἶναι: ὁ γοτθικὸς ναὸς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μετὰ μουσείου θρησκευτικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τρανσυλβανικῆς λαογραφίας, ὁ ὀρθόδοξος καθεδρικὸς ναός, κτισθεὶς τῷ 1902—1906, τὸ μέγαρον Μπρούκενταλ μετὰ βιβλιοθήκης (120.000 τόμων, πινακοθήκη, ἡ μεγίστη τῆς Ρουμανίας, συλλογὴ νομισμάτων, ἀρχαιοτήτων καὶ χαλκογραφιῶν, μουσεῖον φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὸ ρουμανικὸν ἐθνικὸν μουσεῖον. Ἔχει βιομηχανίαν μηχανῶν, ὑφασμάτων, ἀμυλοκόλλας καὶ εἰδῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον ζῴων. Τὴν 26—29 Σεπτεμβρίου 1916 ὑπέστη πανωλεθρίαν ἐν Σιμπίου ἡ εἰσβαλοῦσα εἰς Τρανσυλβανίαν ρουμανικὴ στρατιά, προσβληθεῖσα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὑπὸ τὸν Φάλκενχάϊν. Θ. Κ.

Σιμπίρ, ἢ *Ἰσκὲρ* *[Γεωγρ.]*. Ἐκλιποῦσα νῦν, ἄλλοτε δὲ ὀχυρωτάτη ταταρικὴ πόλις τῆς δυτικῆς Σιβηρίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἴρτυς, ὑπερθεν τῆς πόλεως Τομπόλσκ. Ἱδρύθη περὶ τὸ 1500 ὑπὸ τῶν ἐκεῖ μετατοπισθέντων ἐκ Τιούμεν Ταττάρων, παρ' ὧν ἐγένετο πρωτεύουσα ἰδίου κράτους, πολεμήσαντος τοὺς Νοβγοροδίους Ρώσους. Τῷ 1563 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Οὐοβέκου Κουτσούμ, τῷ δὲ 1582 ὑπὸ τοῦ Κοζάκου τυχοδιώκτου Γιερμάκ. Κατεστράφη ὁριστικῶς παρὰ τῶν Ρώσων τῷ 1590. Ἀπὸ τοῦ ὀνόματός της οἱ βαθμηδὸν διεισδύοντες εἰς Ἀσίαν Ρῶσοι ὠνόμασαν *Σιβηρίαν* (ρωσ. *Σιμπὶρ*) τὰς ἀσιατικὰς αὐτῶν κτήσεις. —Π.

Σιμπίρσκ (Simbirsk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρωσίας, ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Μέσου Βόλγα, μεταξὺ δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βόλγα καὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Σβιγιάγκα. Κάτ. (1926) 72.274. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Ριαζὰν—Οὐφας καὶ ἔχει σπουδαῖον ποταμολιμένα ἐπὶ τοῦ Βόλγα. Εἶναι νεωτάτη πόλις, μὲ εὐρείας ὁδούς, διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ *Σιμπίρκα*, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Σβιγιάγκα. Ἔχει μουσεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ ρωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ αὐτόθι γεννηθέντος Λένιν, μουσεῖα τέχνης καὶ φυσικῆς ἱστορίας, θέατρον, κήπους, μνημεῖον τοῦ αὐτόθεν καταγομένου Καραμζίν, ναὸν τοῦ 1712 καὶ τέμενος καὶ ἀκμάζουσαν ξυθοποιΐαν, κεραμεικήν, ἀλευρομύλους, οἰνοπνευματοποιΐαν, κηπαίαν παραγωγὴν κ. ἄ. Ἱδρύθη τῷ 1648 ἐπὶ ὁμωνύμου ταταρικοῦ ἐρειπίωνος. Τῷ 1796 ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ Κοζάκου τοῦ Στένκα Ράζιν, κατεστράφη κατὰ τὰς πυρκαϊὰς τοῦ 1864 καὶ 1888, κατὰ δὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἦτο θέατρον σπουδαίων ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ βραχὺ ἀπὸ τοῦ 1924 ὠνομάσθη *Λενίνσκ*, νῦν δὲ καλεῖται *Οὐλιάνοφσκ* (ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ ὀνόματος τοῦ Λένιν). Τῷ 1796—1928 ἦτο πρωτεύουσα ὁμωνύμου κυβερνείου, νῦν δὲ ἐπαρχίας (Σιμπίρσκυΐ Ραγιὸν) μὲ 174.911 κατ. Π. Ν. Π.

—**Σιμπίρσκ *κυβερνεῖον*** *[Γεωγρ.]*. Ρωσικὸν κυβερνεῖον ἔνδον τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ μέσου Βόλγα. Κάτ. (1926) 1.384.100. Ἔκτασις 34 071 τ.χλμ. Πρωτεύουσα *Σιμπίρσκ*. Ὁρίζεται ὑπὸ τῶν δημοκρατιῶν τῶν Τσουβάχων καὶ Ταττάρων (ἀπὸ Β.) καὶ τῶν κυβερνείων Σαμάρας (Α. καὶ ΝΑ.), Σαράτοφ (Ν.), Πένζας (Ν. καὶ ΝΔ.) καὶ καὶ Νίζνι-Νοβγορὸδ (Δ. καὶ ΒΔ.), κατέχει δὲ μέγα μέρος τῶν μεσορρωσικῶν χθαμαλῶν ὑψιπέδων (μέχρι 300 μ. ὕψους). Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Βόλγα (ἐλευθέρου πάγων ἐπὶ 231 ἡμέρας ἐτησίως), τῶν παραποτάμων του Σύζραν καὶ Οὔσα καὶ μέρους τοῦ Σβιγιάγκα καὶ Σούρα καὶ ἔχει ἠπειρωτικὸν κλῖμα. Αἱ ἐκμεταλλεύσιμοι ἐκτάσεις ἀνέρχονται εἰς 36.667.600 στρέμμ. (55% ἀγροί, 29% δάση, 7% λειμῶνες) καὶ αἱ καλλιεργούμεναι εἰς 10.627.500 στρέμμ. (72% δημητριακά). Ὑπάρχουν ἔτι κοιτάσματα ἀσφάλτου καὶ παραγώγων προϊόντων καὶ βιομηχανία τροφίμων, ὑφαντουργία, βιοτεχνία μουσικῶν ὀργάνων κ. ἄ. Π. Ν. Π.

—**Σιμπίρσκ, *Νόβο***—(Novo-Sibirsk) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Σιβηρίας (βλ. λ. *Νόβο-Σιμπίρσκ*).

Σιμπλικιανός, ἐπίσκοπος ***Μεδιολάνων***. Πρεσβύτερος ὢν τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησίας, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης Δαμάσου τῷ 375 εἰς Μεδιόλανα, ὡς σύμβουλος καὶ βοηθὸς τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου. Τῷ 397, διαδεχθεὶς τὸν Ἀμβρόσιον ἐν τῷ θρόνῳ τῶν Μεδιολάνων καὶ τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ πάντων, ἀπέθανε τῇ 13 Αὐγούστου τοῦ 400. Ε. Γ. Π.

Σιμπλίκιος. Ἕλλην φιλόσοφος τοῦ ΣΤ' μ. Χ. αἰῶνος, ὑπομνηματιστὴς τοῦ Ἀριστοτέλους. Κατήγετο ἐκ Κιλικίας καὶ ἐγένετο μαθητὴς Ἀμμω-

Digitized by Google

νίου τοῦ Ἑρμείου καὶ τοῦ Δαμασκίου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔφυγεν εἰς Περσίαν μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Τὰ ὑπομνήματα τοῦ Σιμπλικίου εἶναι πολύτιμα, ὄχι μόνον διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἀριστοτελικῶν κειμένων, ἀλλὰ καὶ γενικῶς διὰ τὴν γνῶσιν τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, τῶν ὁποίων παραθέτει πλείστας γνώμας καὶ ἀποσπάσματα ἄγνωστα ἄλλοθεν. Ἐπίσης συνέταξεν ὑπομνήματα εἰς τὸ «Ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον» τοῦ Ἀρριανοῦ.

—**Σιμπλίκιος,** ἐπίσκοπος Bourges. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῷ 472, κατεδίωξε τοὺς σιμωνικοὺς κληρικοὺς τῆς περιφερείας του καὶ ὑπερήσπισε τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κατὰ τῶν ἀρειανῶν. Ἀπέθανε τῷ 477. Ε. Γ. Π.

—**Σιμπλίκιος,** πάπας ***Ρώμης***. Ἀναβὰς εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τῷ 468 ὡς διάδοχος τοῦ Ἱλαρίου, ἔδειξε μεγάλην σύνεσιν καὶ πολιτικὴν ἱκανότητα κατὰ τοὺς θυελλώδεις ἐκείνους χρόνους ἔν τε τῇ Δύσει καὶ τῇ Ἀνατολῇ. Ἐν μὲν τῇ Δύσει κατώρθωσε διὰ τῆς πολιτικῆς περινοίας του νὰ μὴ πάθῃ κακόν τι ἐκ τῶν πολιτικῶν ταραχῶν ἡ Ἐκκλησία, ἑλκύσας τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Ὀδοάκρου, τοῦ καταλυτοῦ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ σθεναρῶς ὑπεστήριξε τὸ κῦρος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κατὰ τῶν μονοφυσιτῶν. Ἀποθανὼν τῷ 483, ἑορτάζεται ὡς ἅγιος ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ε. Γ. Π.

—**Σιμπλίκιος,** ἐπίσκοπος ***Σαρδηνίας***. Ἐπίσκοπος ὢν Σαρδηνίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν τῇ διαταγῇ τοῦ διοικητοῦ Σαρδηνίας, ὀνομαζομένου Βαρβάρου. Ε. Γ. Π.

Σίμπολτ (Siebolt), ***Ἐδουάρδος-Γάσπαρος-Ἰάκωβος φὸν*** —. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς μαιευτήρ, γεννηθεὶς ἐν Βυρτζβούργῃ (1801—1861). Ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1826 μὲ τὴν διατριβὴν «De scirrho et carcinomate uteri, abjectis tribus totius uteri extirpationis observationibus». Διετέλεσεν ἀναπληρωματικὸς καθηγητὴς ἐπί τινας ἑξαμηνίας εἰς τὴν θέσιν τοῦ πατρός του Ἀδὰμ Ἠλία, εἶτα ἐν Μαρβούργῃ καὶ τῷ 1833 ἐν Γοτίγγῃ, παραμείνας αὐτόθι μέχρι τοῦ τέλους του. Κάτοχος γενικῶς κλασσικῆς μορφώσεως, κατέστη γνωστὸς ὄχι τόσον διὰ τὰς μαιευτικάς του ἐργασίας, ὅσον διὰ τὸ διάσημον κλασσικὸν δίτομον σύγγραμμά του: «Ἱστορία τῆς μαιευτικῆς» («Versuch einer Geschichte der Leburtshülfe», Βερολῖνον 1839—1845), ὅπερ προσεπόρισεν αὐτῷ τὴν πλέον τιμητικὴν θέσιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν κλασσικῶν ἰατρῶν. Ἔγραψεν ἐπίσης «Μαιευτικὴν» (Βερολῖνον 1841, 1854). Ο. Ρ.

— **Σίμπολτ** (Siebolt), ***Κάρολος-Γάσπαρος φὸν*** —. Διαπρεπὴς Γερμανὸς χειρουργὸς τῆς Βυρτζβούργης, γεννηθεὶς ἐν Nidecken (1736—1807). Ἐξεπαιδεύθη ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ (1763—1766). Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς τῷ 1769, διωρίσθη μετά τινα χρόνον εἰς τὴν ἕδραν τῆς ἀνατομικῆς καὶ μαιευτικῆς τῆς ἀνωτέρας σχολῆς Βυρτζβούργης, παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1807. Διηύρυνε τὸ ἀνατομεῖον, πλουτίσας τοῦτο μὲ συλλογὴν παθολογοανατομικῶν παρασκευασμάτων, καὶ ἔδωσε καλυτέραν κατεύθυνσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν μαιῶν. Διέλαμψεν ὡς διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ ὡς χειρουργός, ἐκτελέσας νέας ἐγχειρήσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἐκτομὴν τῆς ἡβικῆς συμφύσεως (ἡβοτομία ἢ ἐγχείρησις τοῦ Σίμπολτ) ἐπὶ γυναικὸς παρουσιαζούσης συνοστέωσιν τῆς ἡβικῆς συμφύσεως. Ἔγραψε «Collectio observationum medico-chirurgicarum» (Bamberg, 1769), «Chirurg Tagebuch» (Βυρτζβούργη, 1791), «Prakt. Bemerkungen über die Castration» (Φραγκφούρτη 1802). Ο. Ρ.

—**Σίμπολτ** (Siebolt), ***Κάρολος-Θεόδωρος-Ἐρνέστος φὸν*** —. Γερμανὸς ἰατρὸς καὶ ζῳολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βυρτζβούργῃ (1804—1885). Ἐσπούδασεν ἐν Γοτίγγῃ ἰατρικὴν καὶ ζῳολογίαν. Ἐξασκῶν τὴν ἰατρικὴν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Γερμανίας καὶ διατελέσας ἐπὶ βραχὺ διάστημα διευθυντὴς σχολῆς μαιῶν, ἠσχολεῖτο καὶ εἰς ζῳολογικὰς ἐρεύνας. Τῷ 1840 ἐκλήθη εἰς τὴν ἕδραν τῆς ζῳολογίας, συγκριτικῆς ἀνατομικῆς καὶ κτηνιατρικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης. Τῷ 1845 ἐδίδαξεν ἐν Φρειβούργῃ, τῷ 1850 ἐν Βρεσλάου, τῷ 1853 κατέλαβεν ἐν Μονάχῳ τὴν ἕδραν τῆς φυσιολογίας καὶ συγκριτικῆς ἀνατομικῆς, τέλος δὲ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ζῳολογίας καὶ διευθυντὴς τοῦ κρατικοῦ ζῳολογικοῦ μουσείου τοῦ Μονάχου, ἀναδιοργανώσας καὶ τὸ φυσιολογικὸν ἰνστιτοῦτον τοῦ μαξιμιλιανείου πανεπιστημίου τῆς ἄνω πόλεως. Προήγαγε τὴν συστηματικὴν σπουδὴν τῶν πρωτοζῴων, τῆς ἐξελίξεως τῶν μεδουσῶν, τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τῶν ἐντερικῶν ἀσκαρίδων καὶ τῶν ἐντόμων καὶ ἐξηκρίβωσε τὴν παρθενογένεσιν. Ἔγραψε: «Συγκριτικὴ ἀνατομικὴ τῶν ἀσπονδύλων» (1848), «Ἰχθύες τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς μέσης Εὐρώπης» (1863), «Συμβολὴ εἰς τὴν παρθενογένεσιν τῶν ἀρθροπόδων» (1871) κλπ. Ἵδρυσε τῷ 1849 μετὰ τοῦ Kölliker τὸ περιοδικὸν «Ἐπιστημονικὴ ζῳολογία». Ο. Ρ.

Σίμπολντ (Siebold), ***Φίλιππος-Φραγκῖσκος φὸν*** —. Γερμανὸς φυσιοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1796 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1866. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1820, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὁλλανδικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν (1822) καὶ τῷ 1823 ἐστάλη εἰς Ἰαπωνίαν ὡς ἰατρὸς ὁλλανδικῆς ἀποστολῆς. Ὁ Σίμπλοντ ἵδρυσεν ἐν Ντεσίμα τῆς Ἰαπωνίας βοτανικὸν κῆπον καὶ ἔκαμε σειρὰν μαθημάτων ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἐν Γέντο, ὅπου μετέβη κατόπιν, ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τῷ 1828 ἀπέστειλεν εἰς Βαταβίαν ἐνδιαφερούσας συλλογὰς φυσικῶν προϊόντων τῆς Ἰαπωνίας, βιβλίων, ἀντικειμένων τέχνης κ.λ.π. Καταστὰς ὕποπτος ἐπὶ κατασκοπείᾳ, ἀπηλάθη τῷ 1829. Ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Flora Japonica» (1835—1853), «Bibliotheca Japonica» (1833—1841, τόμ. 6), «Thesaurus linguae japonicae» (1835—1841) κ.λ.π.

Σίμπσον (Simpson), ***Θωμᾶς***. Ἄγγλος μαθηματικὸς (1710—1761). Τῷ 1737 ἐδημοσίευσε τὴν «Νέαν θεωρίαν περὶ τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ», χάρις εἰς τὴν ὁποίαν διωρίσθη τῷ 1742 καθηγητὴς ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Γοῦλιτς καὶ μετά τινα ἔτη ἐγένετο μέλος τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας. Ἐπενόησεν ἁπλουστέραν μέθοδον, γνωστὴν διὰ τοῦ ὀνόματός του, πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν ἡμιτόνων καὶ συνημιτόνων καὶ ἔγραψε: «Πραγματεία περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν νόμων τῶν πιθανοτήτων» (1740), «Ἄλγεβρα» (1745), «Ἐγχειρίδιον γεωμετρίας» (1747), «Ἐπίπεδος καὶ σφαιρικὴ τριγωνομετρία», «Μαθηματικαὶ ἀσκήσεις» (1752). Θ. Κ.

—**Σίμπσον** (Simpson), ***Ἰάκωβος-Γιούγκ***. Διάσημος Ἄγγλος μαιευτὴρ-γυναικολόγος τοῦ Ἐδιμβούργου (1811—1870). Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν ἐν Ἐδιμβούργῳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῷ 1832. Βραδύτερον ἐξελέγη πρόεδρος τῆς βασιλικῆς ἰατρικῆς ἑταιρείας καὶ ὑφηγητὴς τῆς μαιευτικῆς. Τῷ 1840, εἰς ἡλικίαν 29 ἐτῶν, κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς μαιευτικῆς. Κατόπιν πολλῶν πειραματισμῶν εἰσήγαγε τὸ χλωροφόρμιον ὡς ναρκωτικόν, ἐφαρμόσας τοῦτο λίαν ἐπιτυχῶς (1847). Ἡ σχετική του ἐργασία ἔφερε τὸν ἀκόλουθον τίτλον: «Anesthesia; or, the employment of chlorofom and ether in surgery, midwifery etc.» (1849). Τῷ 1849 ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ βασιλικοῦ ἰατρικοῦ κολλεγίου, τῷ 1852 τῆς Ἐδιμβουργείου βασιλικῆς ἰατρο-χειρουργικῆς ἑταιρείας, τῷ 1853 μέλος τῆς γαλλικῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας καὶ τῷ 1856 ἔλαβεν ἐκ τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας χρυσοῦν μετάλλιον καὶ τὸ βραβεῖον Monthyon ἐκ 2.000 φράγκων. Τῷ 1858 ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον: «Iron-thread sutures and splints in vesico-vaginal fistulae-Treatment of hydrocele by iron-wire seton», καὶ μετά τινα ἔτη «Acupressure, a new method of arresting surgical haemorrhage and of accelerating the healing of wounds» (1864). Πλὴν τούτων, ἔγραψεν ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς πραγματείας, περὶ τῆς βρεττανικῆς ἀρχαϊκῆς γλυπτικῆς, ρωμαϊκῶν ἰατρικῶν χαλκογραφιῶν κτλ. Τῷ 1866 ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ βαρωνέτου, ἐκ μέρους τοῦ πανεπιστημίου Ὀξφόρδης διὰ τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς νομικῆς, καὶ τῷ 1869 ἀνηγορεύθη δημότης Ἐδιμβούργου. Ὡς χειρουργὸς ἀπέδωκεν ὑπηρεσίας εἰς τὸν κλάδον τοῦτον διὰ τῶν μεταλλικῶν ραφῶν καὶ τῶν πιεστικῶν αἱμοστατικῶν μέσων. Εἰς τὴν μαιευτικὴν εἰσήγαγε τὸν μακρὸν ἐμβρυουλκόν, καὶ τὴν σπουδὴν τῆ κεφαλοθρυψίας καὶ καισαρικῆς τομῆς. Τέλος τὴν γυναικολογίαν προήγαγε διὰ τῶν νέων ἐξεταστικῶν του μεθόδων τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μητρομήλης, τῆς διαστολῆς τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας πρὸς διαγνωστικὸν σκοπὸν καὶ τῶν πολυπληθῶν ἐγχειρητικῶν καὶ μηχανικῶν μεθόδων του πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν. Ο. Ρ.

— **Σίμπσον** (Simpson), ***ἄλγη τοῦ*** —. Οὕτω καθορίζονται ὀδυνηροὶ παροξυσμοὶ μετὰ παροξυστικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἀναπαραγόμενοι εἰς κανονικὰς ὥρας, τοὺς ὁποίους παρατηροῦμεν, πρωΐμως τρόπον τινά, εἰς τὸν καρκίνον τῆς μήτρας. Μ. Ν. Κ.

— **Σίμπσον** (Sibson), ***ἐντομὴ*** —. Οὕτω καλεῖται ἡ παρατηρουμένη παραμόρφωσις, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ἡ ζώνη τῆς καρδιακῆς ἀμβλύτητος ἐπὶ τῶν περικαρδιακῶν ἐξιδρωμάτων. Ἡ ἀμβλύτης αὕτη, διαγραφομένη, ἔχει τὴν μορφὴν ἀνωμάλου τριγώνου· ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀνώτερον τριτημόριον τοῦ ἀριστεροῦ χείλους ὑπάρχει ὕφεσις ἢ ἐντομή, ἥτις παρέχει εἰς τὴν ζώνην ταύτην τὸ σχῆμα τοῦ πλακουντίου brioche. Μ. Ν. Κ.

Σίμροκ (Simrok), ***Κάρολος-Ἰωσήφ***. Γερμανὸς ποιητὴς καὶ γερμανιστὴς (1802—1876). Ἐγεννήθη ἐν Βόννῃ καὶ ἐσπούδασεν αὐτόθι νομικά. Ἀκολούθως παρηκολούθησε μαθήματα αἰσθητικῆς καὶ γλωσσολογίας παρὰ τῷ Σλέγκελ. Ἐγένετο τὸ πρῶτον γνωστὸς διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν «Νιμπελοῦγγεν» καὶ ἄλλων μεσαιωνικῶν γερμανικῶν ἐπῶν, ποιημάτων καὶ θρύλων («Πάρσιφαλ» (1842), «Γκουντρούν» (1849), «Ἔντα» (1851), «Τριστᾶνος καὶ Ἰζόλδη» (1855), «Τὰ ποιήματα τοῦ Βάλτερ φὸν ντὲρ Φόγκελβάϊτε» κτλ.). Κατόπιν τῆς ἀξιολόγου ταύτης ἐργασίας του, ὁ Σίμροκ διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς μεσαιωνικῆς γερμανικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης. Ὁ Σίμροκ μετέφρασεν ὡσαύτως Σαίξπηρ καὶ Τεγνέρ, συνέγραψε διάφορα ἱστορικοκριτικὰ ἔργα περὶ τῆς μεσαιωνικῆς γερμανικῆς φιλολογίας, ὡς καὶ «Ἐγχειρίδιον γερμανικῆς μυθολογίας» (1853—1855) καὶ ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως πλείστων ἀνθολογιῶν καὶ χρηστομαθειῶν διὰ τὴν νεολαίαν. Τέλος συνέθεσεν ἴδια ποιήματα, κυρίως πατριωτικά, ὧν τὰ κυριώτερα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοὺς τίτλους· «Ποιήματα» (1844), «Θρῦλοι» (1855) καὶ «Γερμανικὰ πολεμικὰ ᾄσματα» (1870). Τὴν ποίησιν τοῦ Σίμροκ χαρακτηρίζει συμπαθὴς συχνάκις ἀφέλεια αἰσθήματος. Λ. Κ.

Σὶμς (Sims), ***Γουλιέλμος-Σόουντεν*** (Sowden). Ἀμερικανὸς ναυτικός, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἀπόφοιτος τῆς ναυτικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὑπηρέτησεν εἰς διάφορα πλοῖα τῆς μοίρας τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ. Κατὰ τὰ ἔτη 1897—1900 διετέλεσε ναυτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐν Παρισίοις ἀμερικανικῆς πρεσβείας, εἶτα διωρίσθη ὑπασπιστὴς τοῦ Ρούζβελτ καὶ μετὰ δύο ἔτη κυβερνήτης τοῦ πολεμικοῦ «Μιννεσότα». Κατά τινα ἐπίσκεψίν του εἰς Ἀγγλίαν εἰς πρόποσιν ἐπ' εὐκαιρίᾳ παρατεθέντος πρὸς τιμήν του γεύματος, ἐδήλωσεν ὅτι τὸ ἀγγλικὸν κράτος δύναται νὰ βασίζηται, εἰς περίπτωσιν ἀπειλῆς κινδύνου, εἰς τὸ συγγενὲς ἀμερικανικὸν ἔθνος. Αἱ δηλώσεις αὗται προὐκάλεσαν τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ ἐν Οὐασιγκτῶνι Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ καὶ τὴν πειθαρχικὴν τιμωρίαν τοῦ Σίμς. Κατὰ τὰ ἔτη 1913—1915 ἦτο διοικητὴς τοῦ στολίσκου τῶν τορπιλλικῶν ἐν Ἀτλαντικῷ καὶ ὅτε ἡ Ἀμερικὴ εἰσῆλθε (τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1917) εἰς τὸν πόλεμον, διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν ἀμερικανικῶν ναυτικῶν δυνάμεων εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ὕδατα. Προήχθη μετ' ὀλίγον εἰς ἀντιναύαρχον καὶ τῷ 1919 ἐτοποθετήθη ὡς διοικητὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ συμβουλίου. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Hendrich ἐξέδωκε τὸ βιβλίον «Ἡ κατὰ θάλασσαν νίκη» (1920). Γ. Ι. Β.

— **Σὶμς** (Sims), ***Μάριος*** Ἀμερικανὸς χειρουργὸς-γυναικολόγος (1813—1883). Ἵδρυσεν ἐν Montgomery ἰδιωτικὴν γυναικολογικὴν κλινικὴν καὶ εἰσήγαγε τὸν φερώνυμον κολπικὸν διαστολέα. Θεωρεῖται ὡς εἷς ἐκ τῶν ἀναμορφωτῶν τῆς γυναικολογίας. Ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ φέρονται ἔτι: ξέστρον δι' ἀπόξεσιν τῆς μήτρας, ἐγχείρησις διὰ τὸν κολεοσπασμὸν (1862), γινομένη δι' ἀμφιπλεύρου πλαγίας τομῆς τοῦ σφιγκτῆρος τοῦ κόλπου· θέσις γυναικολογική, καθ' ἣν ἡ γυνὴ τίθεται πρὸς ἐξέτασιν ἢ ἐγχείρησιν εἰς πλαγίαν ἀριστερὰν κοιλιακὴν θέσιν μὲ ἀνυψωμένην τὴν πύελον, τὸν ἀριστερὸν πόδα ἐν ἐκτάσει, τὸν δὲ δεξιὸν ἐν κάμψει. Πλεῖσται εἶναι αἱ ἐπιστημονικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι. Ο. Ρ.

Σιμσιρλῆ, ***Ἄνω*** —, καὶ ***Κάτω*** — *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τοῦ νομοῦ Δράμας (βλ. *Πυξάρι*).

Σίμσον (Simson), ***Ροβέρτος***. Σκῶτος μαθηματικός, γεννηθεὶς τῷ 1687 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1768. Ἐδίδαξε τὰ μαθηματικὰ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γλασκώβης ἀπὸ τοῦ 1711 μέχρι τοῦ 1762. Ἐδημοσίευσε τῷ 1723 εἰς τὰ «Philosophical Transactions» ἐνδιαφέρουσαν διατριβὴν ἐπὶ τῶν «Πορισμάτων» τοῦ Εὐκλείδου, τῆς ὁποίας τὰ «Opera reliqua» (ἐκδοθέντα τῷ 1776) περιλαμβάνουν πληρεστέραν διατύπωσιν. Τῷ 1756 μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν τὰ «Στοιχεῖα» τοῦ Εὐκλείδου, ἀπειράκις ἔκτοτε ἐπανεκδοθέντα. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ λατινιστὶ πέντε βιβλία «Περὶ κωνικῶν τομῶν» (1735). Ὁ Σίμσον ἀνεκάλυψε μίαν ἐνδιαφέρουσαν σχέσιν, ἀποδειχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Stewart. Ἐὰν τρία σημεῖα β, γ, δ κεῖνται ἐπὶ εὐθείας, καὶ α εἶναι ἕτερον σημεῖον κείμενον ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας ἢ ἐκτὸς αὐτῆς, ἔχομεν: $\alpha\beta^2.\,\delta\gamma +$ $\alpha\delta^2.\,\beta\gamma = \beta\gamma^2.\,\delta\gamma + \delta\gamma^2.\,\beta\gamma + \alpha\gamma^2.\,\beta\delta$. Ἐπίσης εἰς τὸν Σίμσον ὀφείλεται τὸ θεώρημα, καθ' ὃ ἡ γραμμὴ ἡ ἑνοῦσα τοὺς πόδας τῶν ἔκ τινος σημείου τῆς περιφερείας κύκλου ἐπὶ τὰς πλευρὰς τοῦ ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμμένου τριγώνου ἀγομένων καθέτων εἶναι εὐθεῖα. Ἡ εὐθεῖα αὕτη ἐκλήθη «εὐθεῖα τοῦ Σίμσον». Τὸ θεώρημα τοῦτο ἀπεδείχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Wallace, οὗτινος φέρει καὶ τὸ ὄνομα. Θ. Π.

Σίμυλλα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λιμὴν τῆς Ἰνδοκίνας (βλ. *Σήμυλλα*).

Σίμυλος. —1) Ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητὴς τῆς μέσης κωμῳδίας, διδάξας, κατά τινα ἐπιγραφήν, κωμῳδίαν ἐπὶ ἄρχοντος Διοτίμου. Κατὰ τὸν Bökh ἡ κωμῳδία αὕτη ἔφερε τὸν τίτλον «Ἐφεσία», ὁ δὲ Πολυδεύκης ἀναφέρει ἄλλο ἔργον αὐτοῦ: «Μεγαρικήν».

—2) Ὑποκριτὴς ἐν Ἀθήναις δευτερευούσης σημασίας, σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους, συγχεόμενος ἐνίοτε μετὰ τοῦ ἀνωτέρω.

—3) Ἓν τῶν διαλεγομένων προσώπων τῶν Νεκρικῶν διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ (Διαλ. 9).

Digitized by Google

—4) Ναύκληρός τις ἐκ Μεγάρων, παρὰ Λουκιανῷ (Τόξ. 19). Α. Θ. Σ.

Σίμυρα (τά), ἢ ***Σίμυρος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Συρίας ἐν Φοινίκῃ, ἰσχυρῶς ὠχυρωμένη, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 14, 3) μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐλευθέρου (νῦν Νάχρ-ἐλ-Κεμπίρ), ἀποτελοῦντος τὸ ὅριον τῆς Σελευκίδος πρὸς τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Κοίλην Συρίαν, καὶ τῆς Ὀρθωσίας. Τὴν περιοχὴν αὐτῆς μετὰ τῆς πόλεως «Ἀράδιοι κατεκληρούχησαν» (*Στράβ.* XVI, 753). Ταυτίζεται πρὸς τὴν *Ζεμαρὶ* ἢ *Ζιμρὶ* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, σήμερον δὲ καλεῖται *Ζαμουρὰ* ἢ *Σουμρέ*. Α. Θ. Σ.

σιμῶ (*—όω*)· καθιστῶ τι σιμόν, *πλατσουρώνω*· || κάμπτω πρὸς τὰ ἄνω.

σιμῳδία (ἡ)· εἶδος βωμολόχου κωμικοῦ δράματος παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησιν (βλ. *ἱλαροτραγῳδία*).

Σίμων. Θρᾷξ ἡγεμών, ἀδελφὸς τοῦ Βιάνορος καὶ συγγενὴς ἐξ ἀγχιστείας Ἀμαδόκου τοῦ Β', βασιλέως τῶν ἐν Θράκῃ Ὀδρυσῶν, βοηθήσας τὸν γαμβρόν του τῷ 359 π. Χ. κατὰ τῶν κατακτητικῶν βλέψεων τοῦ Κερσοβλέπτου. Ἦτο φίλος καὶ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων, παρὰ τῶν ὁποίων ἐτιμήθη μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ Ἀθηναίου πολίτου (*Δημοσθ.* Κατ' Ἀριστοκρ. 10, 12). Α. Θ. Σ.

—**Σίμων.** Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ὁ ἀπόστολος *Πέτρος* (βλ. λ.).

— **Σίμων,** *ὁ ἀδελφὸς τοῦ* ***Κυρίου*** (ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως *ἀδελφὸς* ἔννοιαν). Μνημονεύεται παρὰ Ματθαίῳ (ιγ' 55) καὶ Μάρκῳ (στ' 3). Ὑπό τινων ταυτίζεται ἀβασίμως πρὸς τὸν ἀπόστολον Σίμωνα τὸν Κανανίτην, ὑπ' ἄλλων δὲ πρὸς τὸν Συμεῶνα, ὅστις διεδέχθη ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως, κατὰ τὸ 70, καὶ ὑπέστη καὶ αὐτὸς μαρτυρικὸν ἐπὶ Τραϊανοῦ θάνατον περὶ τὸ 107, τῆς μνήμης αὐτοῦ ἑορταζομένης παρ' ἡμῖν τῇ 27 Ἀπριλίου. Ἡ τελευταία γνώμη εἶναι ἡ μᾶλλον πιθανή. Π. Ι. Μ.

—**Σίμων,** ***ἅγιος***. Ἐν τῷ ἁγιολογίῳ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἀναγράφονται μετὰ τοῦ ὀνόματος τούτου οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ μετὰ Παύλου ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ὑπὲρ τῆς πίστεως «ξίφει τελειωθεὶς» καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 3 Φεβρουαρίου. —2) Ὁ *Ζηλωτής*, ἑορταζόμενος τὴν 10 Μαΐου. – 3) Ὁ ὅσιος, ἀγνώστου τόπου καὶ χρόνου, ἑορταζόμενος τὴν 25 Ἰουνίου. —4) Ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Σιμωνοπέτρας, ἑορταζόμενος τὴν 28 Δεκεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σίμων,** ἀρχιεπίσκοπος ***Θηβῶν***. Ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐποίησε δὲ 14 ἰαμβικοὺς τριμέτρους, ἐν οἷς ἐξύμνει τὴν ἀνδρείαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ ὡς μοναχοῦ Ἰωάσαφ. Ε. Γ. Π.

— **Σίμων** ***Δεκόρδος***. Ἰατρὸς διάσημος τοῦ τέλους τοῦ ΙΓ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐκ Γενούης καταγόμενος. Φιλομαθὴς ὤν, περιῆλθε τὴν Ἀνατολήν, ἣν μελετήσας ἐπισταμένως καὶ συσχετισθεὶς μεθ' Ἑλλήνων ἰατρῶν ἔγραψε περὶ τῶν θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων τῶν φυτῶν αὐτῆς. Ἐχρημάτισεν ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῶν παπῶν Νικολάου Δ' (1288—1292) καὶ Βονιφατίου Η' (1294—1303). Τ. Ε. Ε.

— **Σίμων** ὁ ***Ἱππιατρικός***. Ἀθηναῖος ἵππαρχος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, γράψας «Περὶ ἱππικῆς», τοῦ ὁποίου αἱ γνῶμαι θεωροῦνται ὡς ἔχουσαι μέγιστον κῦρος. Περὶ τῆς παρατηρητικότητος καὶ ἀκριβολογίας αὐτοῦ ἀναφέρει ὁ Ξενοφῶν ὅτι ἐσημείωσε καλλιτεχνικὸν σφάλμα εἰς ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἵππων τοῦ μεγάλου ζωγράφου Μίκωνος. Ἔζησε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, κατὰ δὲ τὸν Σουΐδαν, συλληφθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ, ἐξωστρακίσθη τῶν Ἀθηνῶν. Α. Θ. Σ.

— **Σίμων.** Πέρσης ἐπίσκοπος. Ἐπίσκοπος ὢν ἐν Περσίᾳ ἐπὶ Χοσρόου τοῦ Α' (531—578), ἀντετάχθη κατὰ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ πατριάρχου τῶν Περσῶν Ἰωσήφ, ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ Χοσρόου. Ὅθεν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πατριάρχου συλληφθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου ἀπέθανεν ἀπόπληκτος. Ε. Γ. Π.

— **Σίμων** ὁ ***Κανανίτης,*** ἢ ***Καναναῖος***. Εἷς τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ Σωτῆρος. Ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ προσονομάζεται ζηλωτὴς (*Λουκᾶ* ΣΤ' 15. *Πράξ.* α' 13), ὅπερ εἶναι μετάφρασις τοῦ μεταγενεστέρου ἑβραϊκοῦ *Κανάν*. Αὕτη δὲ ἡ μαρτυρία, ὅτι δηλαδὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν μερίδα τῶν *ζηλωτῶν* (βλ. λ.), εἶναι καὶ ἡ μόνη, ἣν ἔχομεν ἀπὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης περὶ τοῦ ἀποστόλου τούτου. Ὑπό τινων ταυτίζεται ἀβασίμως πρὸς τὸν λεγόμενον ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου Σίμωνα. Ὑπ' ἄλλων δέ, ἐπίσης ἀβασίμως, ταυτίζεται πρὸς τὸν Ναθαναὴλ καὶ πρὸς τὸν νυμφίον τοῦ θαύματος τῆς Κανᾶ. Κατά τινας παραδόσεις ἐκήρυξεν ἐν Μαυριτανίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἔτι δὲ καὶ ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ καὶ ὑπέστη σταυρικὸν θάνατον. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἑορτάζεται τῇ 10 Μαΐου, ἐν δὲ τῇ ρωμαϊκῇ τῇ 28 Ὀκτωβρίου. Π. Ι. Μ.

— **Σίμων** ὁ ***Κυρηναῖος***. Ἰουδαῖος ἐκ τῆς διασπορᾶς, προερχόμενος πιθανώτατα ἐκ τῆς Κυρήνης, ὅθεν καὶ ἡ προσωνυμία αὐτοῦ. Ζῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν χρόνον τῆς σταυρώσεως τοῦ Σωτῆρος, ἠγγαρεύθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν «ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ» ἀπογομένου εἰς τὸν Γολγοθᾶν (*Ματθ.* κζ' 32, *Μάρκ.* ιε' 21, *Λουκᾶ* κγ' 26). Οὗτος φαίνεται ὅτι ἠσπάσθη ἔπειτα τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Πάντως οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ, Ἀλέξανδρος καὶ Ροῦφος, ὧν τὰ ὀνόματα ὡς γνωστὰ εἰς τοὺς ἀναγνώστας του ἀναφέρει ὁ Μᾶρκος (ιε' 21), θὰ ἦσαν Χριστιανοί. Π. Ι. Μ.

— **Σίμων** ὁ ***Μάγος***. Μάγος τῶν χρόνων τοῦ Ἰησοῦ, ἀρχηγὸς τῆς πρώτης αἱρέσεως. Τὰ κατ' αὐτὸν γινώσκομεν ἐκ τῶν «Πράξεων τῶν ἀποστόλων» (8, 13 18). Μετερχόμενος ἐν Σαμαρείᾳ τὸν μάγον, ἐπίστευσεν εἰς Χριστὸν καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ἀπεδοκιμάσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ ἀπεκλείσθη τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἀντὶ ἀργυρίου ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὰ ἐν ταῖς Πράξεσι περὶ αὐτοῦ λεγόμενα, ἀκολούθως συμπληροῦνται ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ψευδοκλημεντίων, καθ' ἃ ὁ Σίμων ἐκ τῆς πόλεως Γέττων τῆς Σαμαρείας ὁρμώμενος παρέστη τὸ πρῶτον ὡς ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἡ μεγάλη, ἔπειτα ὁμολογήσας τὸν Χριστὸν διεκήρυττεν ὅτι τοῖς μὲν Σαμαρείταις ἐνεφανίσθη ὡς πατήρ, τοῖς δὲ Ἰουδαίοις ὡς υἱὸς καὶ τοῖς ἐθνικοῖς ὡς πνεῦμα ἅγιον. Κατὰ τὸν Σίμωνα ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἔγκειται εἰς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν, ἀδιάφορον ποῖον βίον ζῶσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. † Η. Φ. Β.

— **Σίμων** ὁ ***Μακκαβαῖος***. Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων (βλ. *Μακκαβαῖοι*).

— **Σίμων** ὁ ***Μπὰρ - Κοσιμπᾶ***. Ἰουδαῖος ἐπαναστάτης (βλ. λ. *Βαρχωχέβας*).

— **Σίμων** ***Μπὲν Γιοχαΐ***. Ἐπιφανὴς ραββῖνος τῆς μετὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανὸν ἐποχῆς, Ταναΐτης, μαθητὴς τοῦ R. Akiba (Β' μ. Χ. αἰῶνος). Ἐδιώχθη διὰ τὸ ἐναντίον τοῦ εἰδωλολατρικοῦ πολιτισμοῦ μῖσος αὐτοῦ, ὑπῆρξε δὲ γονιμώτατος διδάσκαλος. Ὁ τάφος του ἐν Μερὰν (παρὰ τὸ Σαβὶδ) ὑπῆρξεν ἔκπαλαι καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι προσκύνημα τῶν εὐσεβῶν Ἰουδαίων. Π. Ι. Μ.

— **Σίμων** ὁ ***Σωκρατικός***. Ἀθηναῖος φιλόσοφος, σκυτοτόμος τὸ ἐπάγγελμα, μαθητὴς τοῦ Σωκράτους. Διογένης ὁ Λαέρτιος ἀναφέρει περὶ τούτου ὅτι ἐσημείωνε ὅσα ἤκουε ἀπὸ τὸν Σωκράτην διαλεγόμενον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του, καὶ οὕτω συνέγραψε τοὺς πρώτους σωκρατικοὺς διαλόγους. Ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς ἀποδίδει εἰς τὸν Σίμωνα τριακοντάδα διαλόγων, τῶν «σκυτικῶν» καλουμένων, οἱ ὁποῖοι δὲν σῴζονται σήμερον. Εἰς τὸν Σίμωνα ἀπεδόθησαν νοθευόμενοί τινες πλατωνικοὶ διάλογοι καὶ οἱ «δισσοὶ λόγοι»· ὑπὸ ἄλλων ὅμως ἀμφισβητεῖται καὶ αὐτὴ ἡ ἱστορικότης τῆς ὑπάρξεώς του. Κ. Θ. Δ.

σιμωνία (ἡ) *[Κανον. Δίκ.]*. α') Καλεῖται ἡ ἐμπορία τῆς θείας χάριτος, ἰδίᾳ δ' ἡ ἐπ' ἀνταλλάγματι μετάδοσις τῆς θείας κοινωνίας, ἄσκησις τῆς δικαιοδοσίας ἐπὶ χρηματικῶν καὶ ποινικῶν ὑποθέσεων, παραδοχὴ εἰς μοναστήριον τῶν προαιρουμένων τὸν μοναχικὸν βίον, μάλιστα δὲ χειροτονία εἰς τοὺς ἱερατικοὺς βαθμοὺς (ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου καὶ διακόνου) καὶ χειροθεσία εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα (ἀρχιμανδριτῶν, ἐξάρχων, οἰκονόμων κλπ.). β') Ἐκλήθη οὕτως, ἐκ τοῦ Σίμωνος τοῦ Μάγου, ὅστις ἰδὼν ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἐδίδετο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα ἵνα τύχῃ καὶ αὐτὸς τῆς ἐξουσίας τοῦ νὰ μεταδίδῃ δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἣν προσφορὰν ὁ Πέτρος ἀπέκρουσε καὶ δριμέως ἤλεγξεν αὐτόν, ὠνίαν ὑπολαβόντα τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. γ') Ἐλογίσθη ἀπὸ μεσοῦντος τοῦ Η' αἰῶνος αἵρεσις, κινδυνωδεστέρα πάσης ἄλλης τοιαύτης. Οὕτως ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὸν κανόνα κζ' τῆς β' συνόδου Τουρώνων (567), ὁ λαμβάνων χρήματα διὰ τὴν χειροτονίαν ἐπίσκοπος ἐλογίζετο ἔνοχος οὐ μόνον ἱεροσυλίας ἀλλὰ καὶ αἱρέσεως. Οἱ εἰς τὸ βαρύτατον παράπτωμα τῆς σιμωνίας ὑποπίπτοντες γίνονται ἐπιλήσμονες τῶν εὐαγγελικῶν ρήσεων: «δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε», «μὴ κτήσασθαι χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν», «οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ». Κατὰ τὴν συνοδικὴν ἐπιστολήν, τὴν ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ταρασίου γραφεῖσαν (787), πρὸς τὸν Ρώμης ἐπίσκοπον Ἀδριανὸν ἀνεκτότεροι τῶν σιμωνίαν διαπραττομένων εἰσὶν ὁ αἱρετικὸς Μακεδόνιος καὶ οἱ λοιποὶ πνευματομάχοι, διότι οὗτοι μὲν ἐβλασφήμησαν ὡς κτίσμα καὶ δοῦλον τοῦ Θεοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκεῖνοι δὲ θέλουσι νὰ καταστήσωσιν αὐτὸ δοῦλον ἑαυτῶν. Τὴν σιμωνίαν καλεῖ *ἀσεβῆ* καὶ *βδελυρὰν* συνήθειαν ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Α' καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἐνδημούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου (459) πρὸς τοὺς μητροπολίτας· ὁ Θεοδώρητος τὴν ὀνομάζει *χριστεμπορίαν*, ὁ δὲ Ζωναρᾶς «κακόν, ὅπερ ἐνέμετο τὰς ἐκκλησίας ὡς γάγγραινα». δ') Διαπράττεται: 1) Δι' ἀνταλλάγματος, ὅπερ δύναται νὰ εἶναι δόσις χρημάτων ἢ ἄλλων ἐνσωμάτων πραγμάτων, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, σύστασις ἢ παραχώρησις ἐνοχικῶν ἢ πραγματικῶν δικαιωμάτων, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ χρέους ἢ ἐμπραγμάτου βάρους καὶ οἱαδήποτε ἄλλη ἀντιπαροχὴ ἢ ὑπηρεσία. Διαπράττεται δ' ἡ σιμωνία οὐ μόνον διὰ δόσεως, ἀλλὰ καὶ δι' ὑποσχέσεως τοῦ ἀνταλλάγματος. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ὁ χειροτονούμενος ὑπόσχεται εἰς τὸν χειροτονοῦντα ἢ χειροθετοῦντα νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὸν ἢ τρίτον τινὰ τὴν πρόσοδον ἢ μέρος τῆς προσόδου τοῦ μεταδιδομένου αὐτῷ ἀξιώματος. Ἡ τοῦ ἀνταλλάγματος δόσις ἢ ὑπόσχεσις δύναται νὰ γίνῃ εἴτε πρὸ τῆς χειροτονίας εἴτε καὶ μετ' αὐτήν, «λαβεῖν γάρ ἐστι τὸ ὁποτεδήποτε». 2) Ὑπὸ δύο τοὐλάχιστον προσώπων, ἤτοι τοῦ δίδοντος ἢ ὑποσχομένου καὶ τοῦ λαμβάνοντος, ἐνεργούντων εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε δι' ἀντιπροσώπου. 3) Διὰ δολίας προαιρέσεως· διὸ ἔνοχος σιμωνίας δὲν γίνεται ἐκεῖνος, ὑπὲρ οὗ, ὅλως ἀγνοοῦντος, ἕτερός τις ἐπέτυχεν ἀθεμίτως τὴν μετάδοσιν τῆς ἱερωσύνης. ε') Τιμωρεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ κανόνος β' τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γενναδίου τοῦ Α' συνόδου (459), ὡς καὶ ὑπὸ τῶν κανόνων κβ' καὶ κγ' τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου διὰ καθαιρέσεως, ὑπὸ δὲ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων κθ' καὶ λ', οὐ μόνον διὰ καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ δι' ἀφορισμοῦ. Κατὰ δὲ τῶν ἡγουμένων τῶν αἰτουμένων χρυσίον παρὰ τῶν προαιρουμένων τὸν μονήρη βίον, χειροτονίαν μὲν πρεσβυτέρου ἐχόντων ἀπειλεῖται μετ' ἄκαρπον παραγγελίαν καθαίρεσις, μὴ ἐχόντων δὲ χειροτονίαν πρεσβυτέρου ἀποβολὴ ἀπὸ τῆς μονῆς καὶ παράδοσις εἰς ἑτέραν τοιαύτην. Εἰς τὴν ποινὴν ταύτην ὑποβάλλεται καὶ ἡ ἡγουμένη γυναικείου μοναστηρίου. Ἐναντίον τῶν μεσιτευόντων κατὰ τὴν διάπραξιν τῆς σιμωνίας, κληρικῶν μὲν ὄντων ἀπειλεῖται καθαίρεσις, λαϊκῶν δ' ἢ μοναχῶν ἀνάθεμα, κατὰ τὸν κανόνα β' τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Κατὰ δὲ τῶν θελόντων νὰ καταλεχθῶσι τῷ κλήρῳ καὶ προσαγόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ χρήματα, εἶτα δ' ἐπὶ τῇ δόσει τούτων καυχωμένων καὶ αἰτουμένων πρωτοκαθεδρίας καὶ προτιμήσεις, ὀνειδιζόντων δὲ τοὺς δι' ἀρετὴν καὶ ἄνευ δόσεως χρημάτων κληρωθέντας, ἀπειλεῖ ὁ κανὼν ε' τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου τὴν ποινὴν τοῦ ὑποβιβασμοῦ εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τοῦ οἰκείου τάγματος πρὸς ταπείνωσιν, ἐμμενόντων δὲ καὶ οὕτω τῇ κακίᾳ τὴν δι' ἐπιτιμίου διόρθωσιν. Ποινὰς κατὰ τῶν διαπραττόντων σιμωνίας ἠπείλησε καὶ ἡ πολιτικὴ νομοθεσία τῶν Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν. Κατὰ τὴν ἰουστινιάνειον νομοθεσίαν, τὸ συμφωνηθὲν ἢ δοθὲν ὑπὲρ τῆς μεταδόσεως τῆς ἱερωσύνης ποσὸν ἐπιδικάζεται τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ἐχειροτονήθη ἢ ᾐτήσατο νὰ χειροτονηθῇ ὁ ἔνοχος σιμωνίας. Οἱ δὲ μεσιτεύοντες λαϊκοὶ καταδικάζονται νὰ καταβάλωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ποσὸν διπλάσιον τοῦ ληφθέντος ἢ συμφωνηθέντος. Ἀπαιτεῖται δ' ἔνορκος τῶν ψηφισαμένων τὸν ἐπίσκοπον διαβεβαίωσις ὅτι τὴν ἐκλογὴν ἐποιήσαντο οὐχὶ διὰ δόσιν ἢ δι' ὑπόσχεσιν ἢ διὰ φιλίαν, ὡς καὶ τοῦ χειροτονουμένου ὅτι οὔτε ἔδωκεν οὔτε ὑπέσχετό τι τοῖς χειροτονήσασιν ἢ τοῖς τὰ ψηφίσματα τῆς ἐκλογῆς ἐκτελέσασιν. Ποινῇ ὑποβάλλεται οὐ μόνον ἡ συντελεσθεῖσα συμφωνία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόπειρα ταύτης. Οὕτως ὑποβάλλεται τῇ ποινῇ τῆς σιμωνίας ὁ πειραθεὶς νὰ κτήσηται ἱερατικὸν βαθμὸν ἢ ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα διὰ χρημάτων ἢ ἄλλου ἀθεμίτου τρόπου, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἐν τῇ ἀποπείρᾳ ταύτῃ, εἴτε διότι ἀπέκρουσεν ὁ ἕτερος τὰς προτάσεις αὐτοῦ, εἴτε διότι ἠστόχησαν τὰ διαβήματα αὐτοῦ ἐκ προσκομμάτων ἀνεξαρτήτων τῆς ἑαυτοῦ θελήσεως. Ἐν τῇ ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ τῆς σιμωνίας ρυθμίζονται ὑπὸ τῶν κανόνων 185, 727, 728, 729, 730, 1441, 1446, 1465, 2371 καὶ 2392. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

σιμωνιακός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σιμωνίαν, ὁ τῆς σιμωνίας: «σιμωνιακὰ χρήματα»· || ὁ ἔνοχος σιμωνίας: «σιμωνιακὸς ἐπίσκοπος».

— **Σιμωνιακὰ** (τά). Οὕτως ἀπεκλήθη πολύκροτον σκάνδαλον, ἐλθὸν εἰς φῶς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1875, καὶ εἰς ὃ ἐφέροντο ἀναμεμειγμένοι διακεκριμένοι πολιτικοὶ καὶ κληρικοί. Ἐναντίον δύο μελῶν τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Δ. Βούλγαρη ἐξαναγκασθείσης εἰς παραίτησιν κυβερνήσεως (Ἀπρίλιος 1875), τοῦ Β. Νικολοπούλου, ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης καὶ γαμβροῦ τοῦ παραιτηθέντος πρωθυπουργοῦ, καὶ Δ. Βαλασοπούλου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, διετυπώθησαν, ἅμα τῇ παραιτήσει τῆς κυβερνήσεως Βούλγαρη, βαρύταται καταγγελίαι, καθ' ἃς οἱ δύο ὑπουργοί, δωροδοκηθέντες, ἐπενέβησαν ἐκβιαστικῶς παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ὅπως χειροτονηθῶσιν ἀρχιεπίσκοποι ὡρισμένοι κληρικοί, μεθ' ὧν συνεδέοντο δι' ἰδιαιτέρων δεσμῶν. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Βούλγαρην εἰς τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως Χαρίλαος Τρι-

Digitized by Google

κούπης διέταξε τὴν ἐνέργειαν ἀνακρίσεων πρὸς διευκρίνησιν τῶν καταγγελλομένων. Ἐκ τῶν διεξαχθεισῶν ἀνακρίσεων ἦλθον εἰς φῶς καταπληκτικαὶ λεπτομέρειαι διὰ τὴν δρᾶσιν τῶν δύο ὑπουργῶν, οἵτινες ἐδωροδοκήθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων Πατρῶν Ἀβερκίου, Κεφαλληνίας Κομποθέκρα καὶ Μεσσηνίας Ἀργυριάδου διὰ νὰ τοῖς ἐξασφαλίσουν τὰς ἀρχιεπισκοπικὰς ἕδρας. Ἐπιληφθεῖσα τοῦ ζητήματος ἡ βουλή, ἐψήφισε τὴν 22αν Δεκεμβρίου 1875 κατηγορίαν, δι' ἧς παρεπέμποντο εἰς εἰδικὸν δικαστήριον οἱ δύο ὑπουργοὶ καὶ οἱ τρεῖς ἀρχιεπίσκοποι, οἱ μὲν πρῶτοι ἐπὶ ἐκβιάσει καὶ δωροδοκίᾳ, οἱ δὲ ἱερωμένοι ἐπὶ σιμωνίᾳ. Μετ' αὐτῶν παρεπέμφθησαν οἱ εἰρηνοδίκης Π. Οἰκονομόπουλος καὶ οι ἰδιῶται Ν. Πετρῆς καὶ Δ. Χαριτάκης, οἵτινες εἶχον διεξαγάγει τὰς διαπραγματεύσεις διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀντιτίμου τῶν τριῶν ἀρχιεπισκοπικῶν ἑδρῶν. Εἰς τὸ εἰδικὸν δικαστήριον, τοῦ ὁποίου προήδρευεν ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου Δ. Βάλβης, παρέστησαν ὡς κατήγοροι ἐκ μέρους τῆς Βουλῆς, ἓξ μέλη αὐτῆς, ἐν οἷς οἱ Κωνσταντῖνος Λομβάρδος καὶ ὁ Τιμολέων Φιλήμων. Ἡ δίκη, ἀρξαμένη τὴν 26ην Ἰανουαρίου 1876, ἐπερατώθη τὴν 31ην Μαρτίου τοῦ ἰδίου ἔτους, κρατήσασα, καθ' ὅλας της τὰς φάσεις, εἰς ζωηροτάτην συγκίνησιν τὴν κοινὴν γνώμην. Διὰ τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως κατεδικάσθησαν ὁ μὲν Βαλασόπουλος εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν, τριετῆ στέρησιν τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων καὶ εἰς πρόστιμον 56 χιλιάδων δραχμῶν, τὸ ὁποῖον ἐξέπεσεν ὑπὲρ τοῦ πτωχοκομείου· ὁ Νικολόπουλος κατεδικάσθη ὡς συναυτουργὸς δωροδοκίας εἰς δεκάμηνον φυλάκισιν· οἱ ἀρχιεπίσκοποι εἰς τὴν ἀπόδοσιν ποσῶν διπλασίων τῶν δώρων, τὰ ὁποῖα εἶχον προσφέρει, ἤτοι ὁ Πατρῶν εἰς τὴν ἀπόδοσιν 24 χιλιάδων δραχμῶν, ὁ Κεφαλληνίας 50 χιλιάδων καὶ ὁ Μεσσηνίας 20 χιλιάδων. Ἐκ τῶν ἰδιωτῶν, ὁ μὲν Πετρῆς ἀπηλλάγη, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους δύο ἐπεβλήθη ποινή, τετραμήνου φυλακίσεως εἰς τὸν Οἰκονομόπουλον καὶ διμήνου εἰς τὸν Χαριτάκην. Α. Γ. Φ.

σιμωνίδειος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Σιμωνίδην, ὁ τοῦ Σιμωνίδου: «σιμωνίδεια *μέτρα*» μετρικοὶ στίχοι ἰδιάζοντες εἰς τὰ ποιήματα Σιμωνίδου τοῦ Κείου.

—σιμωνίδειον *μέτρον*. Τὰ ἐπιγράμματα καὶ αἱ ἐλεγεῖαι τοῦ Σιμωνίδου ἔχουσι τὸ κανονικὸν μέτρον, τὸ ἐλεγειακόν, τῶν δὲ μελικῶν ποιημάτων αὐτοῦ τὸ μέτρον εἶναι ποικίλον καὶ αἱ στροφαὶ αὐτῶν εἶναι μεικτῶν μέτρων. Αἱ μεικταὶ στροφαὶ τῆς χορικῆς λυρικῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τῶν Λεσβίων μελικὰς στροφὰς ἔχουσι μεῖζον μέγεθος, ποικιλώτερα σχήματα καὶ τεχνικωτέραν τὴν σύνθεσιν. Διακρίνονται δὲ δύο γένη τῶν μεικτῶν τούτων στροφῶν, τὸ σιμωνίδειον καὶ τὸ πινδαρικόν· τοῦ Σιμωνίδου τὰ μεικτὰ μέτρα ἔχουσι συνήθως δύο ἢ πλείονας δακτύλους, εἶναι δηλαδὴ *λογαοιδικὰ* «πρὸς δυοῖν ἢ πρὸς τρισίν». Τὰ μετὰ τῶν μεικτῶν ἀναμειγνυόμενα ἑτερογενῆ κῶλα τοῦ Σιμωνίδου εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δακτυλικὰ καὶ ἀναπαιστικά. Παρὰ τῷ Σιμωνίδῃ ἐπικρατοῦσι μείζονα κῶλα, ὑπερβαίνοντα τὴν τετραποδίαν, πενταποδίαν καὶ ἑξαποδίαν. Αἱ τοῦ Σιμωνίδου στροφαὶ δὲν ἔχουσι μὲν ἔξαρσιν καὶ δύναμιν, ἀλλὰ μαλακότητα καὶ χάριν. Τὸ σιμωνίδειον τοῦτο μέτρον μετεχειρίσθησαν πρότερον ὁ Ἀλκμὰν καὶ ὁ Στησίχορος, ἀλλὰ παρὰ τῷ Σιμωνίδῃ μάλιστα ἐπικρατεῖ· τοῦτο δ' ἔχουσιν οὐ μόνον οἱ θρῆνοι τοῦ ποιητοῦ καὶ τὰ ὑπορχήματα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίνικοι. Παράδειγμα σιμωνιδείου μέτρου εἶναι τὸ ἑξῆς:

Τῶν ἐν Θερμοπύλαις θανόντων
εὐκλεὴς μὲν ἁ τύχα, καλὸς δ' ὁ πότμος
βωμὸς δ' ὁ τάφος. πρὸ γόων δὲ μνᾶστις, ὁ δ' οἶκτος ἔπαινος.
ἐντάφιον δὲ τοιοῦτον οὔτ' εὐρὼς
οὔθ' ὁ πανδαμάτωρ ἀμαυρώσει χρόνος.
ἀνδρῶν δ' ἀγαθῶν ὅδε σηκὸς οἰκέταν εὐδοξίαν
Ἑλλάδος εἵλετο· μαρτυρεῖ δὲ καὶ Λεωνίδας
[ὁ] Σπάρτας βασιλεύς, ἀρετᾶς μέγαν λελοιπὼς
κόσμον ἀέναόν τε κλέος.

—◡—◡◡—◡——
—◡—◡—◡—◡—◡—◡
— —◡◡—◡◡—|——ˊ◡◡—◡◡—◡
—◡◡—◡◡—◡—|—ˊ—
—◡—◡◡—◡——|—ˊ◡—
— —◡◡—◡◡—◡—◡—|——ˊ◡—
—◡◡—◡◡=◡—◡—◡|—ˊ◡—
———◡◡—◡◡—◡—◡|—ˊ—
—◡—◡◡—◡◡—◡

α'. 4. 3+3. 3+4. β'. 4+2. 4+2. γ'. 5+2. 5+2. 5+2. 4 *Σιμων. ἀποσπ. 4.* Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

Σιμωνίδης ὁ *Ἀμοργῖνος*. Ἰαμβογράφος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ' αἰῶνος π. Χ. Μετὰ τὸν Ἀρχίλοχον δεύτερος ἔρχεται ὁ Σιμωνίδης, νεώτερος κατά τι ἐκείνου. Οὗτος ἐγεννήθη μὲν ἐν Σάμῳ, ἀλλ' ὡς καὶ ὁ Ἀρχίλοχος ἤγαγεν ἀποικίαν εἰς τὴν γειτονικὴν νῆσον Ἀμοργόν, ὅπου ἵδρυσε τρεῖς πόλεις, τὸν Αἰγιαλόν, τὴν Ἀρκεσίνην καὶ τὴν Μινῴαν, ἔνθα ἐγκατεβίωσεν· ἐντεῦθεν καὶ Ἀμοργῖνος ἐπωνομάσθη. Κατὰ τὸν Σουΐδαν εἶχε δύο βιβλία ἰαμβικῶν, ἔγραψε δὲ καὶ ἐλεγείας, ὧν μία ἐπραγματεύετο τὴν ἀρχαίαν τῆς Σάμου ἱστορίαν. Ἐποίησε τροχαϊκὰ τετράμετρα καὶ ἰάμβους, δι' ὧν ἐχλεύαζε πρόσωπα ὀνομαστί, ἀλλὰ κατόπιν ἔστρεψε τοὺς ἰάμβους αὐτοῦ ἀπὸ τῶν προσώπων εἰς τάξεις ὁλοκλήρους ἀνθρώπων. Νῦν ἔχομεν περὶ τὰ 30 ἀποσπάσματα τῶν ἰάμβων τοῦ Σιμωνίδου ἐν σαφεῖ, ζωηρᾷ ἰωνικῇ διαλέκτῳ καὶ μετὰ πολλῆς ἁρμονίας ἐν τῇ στιχοποιίᾳ. Ἐν τῷ μεγίστῳ τῶν περισωθέντων αὐτοῦ ἀποσπασμάτων (118 στίχ.) ἐξονειδίζει τὰ γένη τῶν γυναικῶν· τὸ σκωπτικὸν τοῦτο κατὰ τῶν γυναικῶν ποίημα ἔχει τὴν ἀρχὴν παρ' Ἡσιόδῳ (Ἔργ. 702). Ἐν τοῖς χλευασμοῖς αὐτοῦ ὁ ἰαμβογράφος οὗτος ἐξηγεῖ τὰς κακὰς ἕξεις διαφόρων γυναικῶν ἐκ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, οὕτω δὲ διατυποῦνται ζωηρότερον οἱ γυναικεῖοι χαρακτῆρες ἢ διὰ περιγραφῶν οἱωνδήποτε· π. χ. λέγει ὅτι ἡ ρυπαρὰ γυνὴ κατάγεται ἐκ τοῦ χοίρου, ἡ δὲ πανοῦργος ἕλκει τὸ γένος ἐξ ἀλώπεκος· ἐκ χώματος δὲ προῆλθεν ἡ ὀκνηρά, ἐκ θαλάσσης ἡ παλίμβουλος, ἐξ ὄνου ἡ περὶ πᾶν ἀπρόθυμος πλὴν μόνον περὶ τὸ πολυφαγεῖν καὶ τὸ ἀφροδισιάζειν· ἐκ γαλῆς κατάγεται ἡ δύστροπος καὶ χαλεπή· ἐξ ἵππου ἡ ἁβρὰ καὶ καλλωπιζομένη· ἐκ πιθήκου ἡ δυσειδὴς καὶ κακόρροπος· ἐξ ἁπασῶν δὲ μίαν μόνην γυναῖκα ἔδωκαν οἱ θεοὶ ἀγαθήν, τὴν ἐκ μελίσσης καταγομένην, τὴν φιλόπονον καὶ πιστὴν τοῦ οἴκου φύλακα.

Ὁ μῦθος οὗτος τοῦ Σιμωνίδου περὶ τῆς ἐκ ζῴων καταγωγῆς τῶν γυναικῶν ἐπαναλαμβάνεται ἕνα αἰῶνα ὕστερον καὶ ἐν ταῖς γνώμαις τοῦ Φωκυλίδου. Ὁ Σιμωνίδης δὲν ἔχει μὲν τὴν χάριν καὶ τὴν ρέουσαν φράσιν τοῦ Ἀρχιλόχου, ἀλλ' ἰσοῦται πρὸς αὐτὸν κατὰ τὴν σατιρικὴν ὀξύτητα καὶ πικρίαν· αἱ παραβολαὶ τοῦ ἰαμβογράφου δεικνύουσι μὲν τὴν ζωηρὰν αὐτοῦ φαντασίαν ἀλλ' ἐνίοτε περιπίπτουσιν εἰς ἀγροικίαν καὶ στερούμεναι τῆς λεπτῆς τῶν Ἀττικῶν εἰρωνείας μένουσιν ὡς πικρᾶς χολῆς ἐκχύσεις.

Εἰς τὸν Ἀμοργῖνον ποιητὴν ἀνήκει καὶ ἡ ἐν τῷ 85 ἀποσπάσματι Σιμωνίδου τοῦ Κείου ἐλεγεία, ἐν ᾗ παραβάλλει τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰ φύλλα τῶν δένδρων, ὡς ὁ Ὅμηρος, καὶ ἧς ἡ ἀπαισιοδοξία τούτῳ μᾶλλον ἁρμόζει. Ἀποσπάσματα τοῦ Σιμωνίδου παρὰ τῷ Bergk, «Lyrici Graeci»· χωρισταὶ ἐκδόσεις ὑπὸ F. Meliker (1835) καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ Malasa μετὰ πλουσίας εἰσαγωγῆς καὶ σχολίων. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

— Σιμωνίδης ὁ *Κεῖος*. Μέγιστος λυρικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἰουλίδι τῆς νήσου Κέω (556—468 π. Χ.). Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Λεωπρέπης, ὁ δὲ πρὸς πατρὸς πάππος ἦτο γνωστὸς ὡς ποιητής, κατὰ τὸ Πάριον μάρμαρον· ἀλλὰ καὶ ἄλλοι συγγενεῖς αὐτοῦ ἐλάτρευσαν τὰς Μούσας, ὁ ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιὸς αὐτοῦ Βακχυλίδης ἐγένετο μέγιστος μελοποιὸς καὶ ὁ ἐκ τῆς θυγατρὸς ἔγγονος, Σιμωνίδης ὁ νεώτερος, ἐφημίσθη ὡς συγγραφεὺς γενεαλογιῶν. Νέος ἔτι ὁ Σιμωνίδης, χοροδιδάσκαλος ὢν τὸ πρῶτον ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Καρθαίᾳ τῆς Κέω, διέτριβεν ἐν τῷ χορηγείῳ, κειμένῳ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, διδάσκων τοὺς χορούς (Ἀθήν. Χ, σελ. 4566). Ὁ Σιμωνίδης, παιδευθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Κέῳ, διεκρίθη διὰ τὴν εὐλάβειαν αὐτοῦ, τὴν πολυμάθειαν, τὴν δεξιότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος· πανταχοῦ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ διαλάμπει ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβεια, ἡ μετριότης καὶ ἡ εὐκοσμία· μνημονικώτατος ὢν ὁ Σιμωνίδης, ἐπενόησε καὶ τρόπους πρὸς ἄσκησιν τῆς μνήμης· χάριν δὲ πολλὴν εἶχον καὶ τὰ ἀποφθέγματα αὐτοῦ, ὅμοια πρὸς τὰ τῶν ἑπτὰ σοφῶν, ὧν πολλὰ οἱ παλαιοὶ ἡδέως ἀπεμνημόνευον· ἓν δὲ τούτων εἶναι καὶ τὸ πολυθρύλητον, καθ' ὃ «ἡ μὲν ζωγραφία εἶναι ποίησις σιωπῶσα, ἡ δὲ ποίησις ζωγραφία λαλοῦσα» (*Πλούτ.*, Περὶ δόξης Ἀθην. 3). Εἰς τὴν ὑψιπέτιν διάνοιαν τοῦ Σιμωνίδου τὰ ὅρια τῆς μικρᾶς Κέω ἦσαν στενά· διὸ καὶ ὁ ποιητὴς ταχέως ἀποδημεῖ ἐκεῖθεν· καὶ πρῶτον μὲν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου προσκληθεὶς ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ φιλομούσου καὶ φιλοτέχνου Πεισιστρατίδου Ἱππάρχου (527—514), «ὅστις παρ' ἑαυτῷ τὸν ποιητὴν εἶχε μεγάλοις μισθοῖς καὶ δώροις πείθων» (*Πλάτ.*, Ἵππαρχ. 228). Μετὰ δὲ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἡγεμονίδου τούτου μετέβη εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου ἐφιλοξένησαν καὶ μεγάλως ἐτίμησαν οἱ Σκοπάδαι καὶ οἱ Ἀλευάδαι, δυναστεύοντες ἐν Κρανῶνι καὶ ἐν Λαρίσῃ· οἱ φιλόμουσοι οὗτοι δυνάσται ἐφιλοτιμοῦντο διὰ ξένων φιλοσόφων καὶ ποιητῶν νὰ μαλάξωσι τὸν τραχὺν τοῦ θεσσαλικοῦ λαοῦ χαρακτῆρα καὶ βαφήν τινα παιδείας νὰ ἐπιχρίσωσιν· ἐκεῖ δὲ εἰς μὲν τὸν Σκόπαν, τὸν υἱὸν τοῦ Κρέοντος, ἐποίησε τὸν διαφημισθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος (Πρωταγ., 339—347) ἀναλυθέντα ἐπίνικον ὕμνον, εἰς δὲ τὸν ἐκ Λαρίσης Ἀντίοχον, τιμῶν τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἀφιέρωσε διάσημον θρῆνον (*Θεόκρ.*, XVI, 34). Ὡς πρὸς τὸν Σκόπαν λέγεται καὶ τοῦτο· ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ ἐγκωμιαζόμενος δὲν εἶχεν ἀρετάς, ὁ πολύτροπος ποιητὴς πολλὰ μὲν ἐν τῷ ὕμνῳ λέγει περὶ τῶν Διοσκούρων, πάνυ δὲ ὀλίγα περὶ τοῦ ὑμνουμένου· διὸ καὶ δυσαρεστηθεὶς οὗτος ἀπέτισε τὸ ἥμισυ τῆς συμφωνηθείσης τιμῆς, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ εἶπεν αὐτῷ ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς Ἑλένης· ὄντως δ' οὗτοι μεγάλως ἀντήμειψαν τὸν ποιητήν· ἔν τινι εὐωχίᾳ ἐμφανισθέντες ἔξωθεν τοῦ δωματίου δύο νεανίαι, ἐκάλεσαν τὸν ποιητὴν ἔξω, θέλοντες νὰ ὁμιλήσωσιν αὐτῷ· εὐθὺς δὲ ὡς ἐκεῖνος ἐξῆλθε, καταπεσοῦσα ἡ στέγη τοῦ ἑστιατορίου ἐφόνευσε τόν τε Σκόπαν καὶ πάντας τοὺς εὐωχουμένους (*Κικ.*, Orat. 2, 86). Φαίνεται ὅτι συμφορά τις ἐπέσκηψεν εἰς τοὺς Σκοπάδας, ἐξ ἧς ὁ οἶκος αὐτῶν ἐξηφανίσθη.

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἐπανῆλθεν ὁ Σιμωνίδης εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐνίκησεν ἐν ἀγῶνι τὸν Αἰσχύλον, ποιήσας ἐλεγείαν ὑπὲρ τῶν προμάχων τῆς πατρίδος· ὕμνησεν ἐπίσης διὰ μελικοῦ ᾄσματος τὴν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίαν καὶ δι' ἐλεγείας τὰς ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς νίκας· οὕτω δὲ μεγάλως ἐτιμήθη ὁ ποιητὴς ἐν τοῖς περσικοῖς πολέμοις· διὸ καὶ συνεδέθη φιλικῶς μετὰ τῶν μεγάλων συγχρόνων πολιτικῶν ἀνδρῶν, μετὰ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Σπαρτιάτου Παυσανίου. Μετ' ὀλίγον ἀπῆλθεν εἰς Σικελίαν, ὅπου προσεκάλεσεν αὐτὸν Ἱέρων ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τυράννου τούτου διῆλθε τὸ πλεῖστον τοῦ ὑπολοίπου βίου. Ἐκεῖ δὲ τῷ 476 ἦσαν ἀντιπαρατεταγμένα καὶ ἕτοιμα πρὸς σύρραξιν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἱέρωνος καὶ τὰ τοῦ Θήρωνος, τυράννου τοῦ Ἀκράγαντος· ἀλλ' ὁ ποιητής, παρεμβὰς ὡς φίλος ἀμφοτέρων τῶν τυράννων, διήλλαξεν αὐτούς. Ἐν Σικελίᾳ τέλος ἀπέθανε καθ' ὃ ἔτος καὶ ὁ Ἱέρων καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ ἔκειτο πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Συρακουσῶν.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἱέρωνος ἐξήστραψε μὲν ἡ εὐφυΐα τοῦ Σιμωνίδου, ἀλλ' ἐγένετο καταφανεστέρα καὶ ἡ φιλοχρηματία αὐτοῦ· πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ τυράννου τούτου δὲν ἐδίστασε νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ πλοῦτος εἶναι προτιμότερος τῆς σοφίας· διότι βλέπει τοὺς σοφοὺς διατρίβοντας ἐπὶ ταῖς θύραις τῶν πλουσίων (*Ἀριστοτέλ.* Ρητορ., II, 16 σ. 1391 Α' 10). Ὅτε δέ τις παρεκάλει αὐτὸν ἵνα ποιήσῃ ἐγκώμιον, ὑπισχνούμενος αὐτῷ χάριτας καὶ οὐχὶ ἀργύριον, ὁ φιλοχρήματος ποιητὴς ἀπεκρίθη ὅτι ἔχει δύο κιβώτια, τὸ μὲν χαρίτων, τὸ δὲ χρημάτων· ἀλλ' ὅταν μὲν ἀνοίξῃ τὸ πρῶτον, εὑρίσκει πάντοτε κενόν, τὸ δὲ δεύτερον πάντοτε χρήσιμον (*Στοβ.* Ἀνθολ. 10, 39). Διὸ καὶ ψέγουσιν αὐτὸν οἱ παλαιοὶ ἐπὶ φιλοχρηματίᾳ· καὶ ὁ Σωκράτης παρὰ Πλάτωνι (Πρωταγ. 246 Β) λέγει ὅτι ὁ Σιμωνίδης πολλάκις ἐξύμνησε τύραννον οὐχὶ ἑκών, ἀλλ' ἀναγκαζόμενος· καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Περικλέους δὲ ἐν τῷ ἐπιταφίῳ ρηθὲν «καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥσπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι» (*Θουκ.* Β' 44, 4) τὸν Σιμωνίδην ὑπαινίσσεται. Τῷ 476 διέτριβεν ἔτι ἐν Σικελίᾳ, ὑφιστάμενος τὰς ὑπεροπτικὰς προσβολὰς τοῦ ἀντιτέχνου του Πινδάρου.

Ἐκ τῆς δεξιότητος καὶ πολυμαθείας τοῦ Σιμωνίδου ἐξηγεῖται καὶ ἡ εὐκολία μεθ' ἧς ἐπετήδευε τὴν τέχνην· διότι οὗτος εἶναι ὁ πολυγραφώτατος τῶν Ἑλλήνων μελοποιῶν καὶ διέπρεψεν εἰς πάντα τὰ εἴδη τῆς λυρικῆς. Εἶναι δὲ τὰ ποιήματα αὐτοῦ: ὕμνοι, θρῆνοι, παιᾶνες, ὑπορχήματα, διθύραμβοι, παρθένεια, σκόλια, ἐγκώμια, ἐπινίκια. Ἐξόχως δὲ ὑπερηυδοκίμει ἐν τῇ ποιήσει τῶν ὑπορχημάτων, διὰ ρυθμῶν καὶ λέξεων ἀπεικονίζων τὰς ἐν αὐτοῖς κινήσεις καὶ ἰδέας· διὸ καὶ ἐκαυχᾶτο, ὡς γινώσκων νὰ μιμῆται διὰ τῆς φωνῆς τὰς ὑγρὰς τῶν ποδῶν κινήσεις (*Πλουτ.*, Συμπ. IX, 15, 2). Ἦτο ὀγδοηκοντούτης ἤδη, ὅτε τὴν ὀγδοηκοστὴν νίκην ἤρατο. Τὰ περιφημότερα τῶν εἰς ἰδιώτας ποιηθέντων ᾀσμάτων αὐτοῦ ἦσαν τὰ ἐπινίκια καὶ οἱ θρῆνοι. Εὐδοκιμώτατος μάλιστα κατεδείχθη ὁ Σιμωνίδης ἐν τῇ ποιήσει τῶν θρήνων· διότι εἶχεν ἴδιον «τὸ οἰκτίζεσθαι μὴ μεγαλοπρεπῶς, ὡς ὁ Πίνδαρος, ἀλλὰ παθητικῶς» (*Διον. Ἁλ.* σ. ον. 420). Ἐνῷ δηλαδὴ ὁ Πίνδαρος ἐν τόνῳ ἐνθουσιώδει ὑμνεῖ τοὺς τεθνεῶτας, οὐ μόνον διὰ τὰ ἐν τῷ βίῳ ἀγαθά, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ Ἅδῃ μακαριότητα, ὁ Σιμωνίδης ἐπεδίδετο εἰς θρήνους κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἔκλαιε τὸν θάνατον τοῦ ἀποιχομένου, περιέγραφε τὸν πόθον τῶν ὑπολειπομένων καὶ παρηγόρει τοὺς οἰκείους φέρων διδάγματα ἐκ τῆς κοινῆς τύχης καὶ τῆς κακοδαιμονίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Περίφημοι τοῦ ποιητοῦ θρῆνοι ἦσαν ὁ ἐπὶ τοῖς Σκοπάδαις καὶ ὁ ἐπὶ Ἀντιόχῳ, υἱῷ τοῦ Ἐχεκρατίδου, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀλευαδῶν. Ἔκ τινος τῶν θρήνων τούτων ἐξεκόπη βεβαίως ὁ περίφημος τῆς Δανάης θρῆνος, ἥτις ἐγκλεισθεῖσα μετὰ τοῦ βρέφους αὐτῆς, Περσέως, ἐν κιβωτῷ καὶ ἐκριφθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν θρηνεῖ τὴν τύχην ἑαυτῆς καὶ τοῦ παιδός. Τὴν τέχνην τοῦ Σιμωνίδου ἐχαρακτήριζε τὸ ὅτι δὲν παρήρχετο ταχέως τὰ νοήματα καὶ αἰσθήματα, οὐδ' ἥπτετο ἀκροθιγῶς καὶ μιᾷ λέξει, ὡς ποιεῖ ὁ Πίνδαρος, ἀλλὰ διεζωγράφει ἐπιμελῶς καὶ μετὰ λεπτότητος τὰ καθ' ἕκαστα, συνάγων ὡς ἐν δακτυλίῳ ἀπὸ τῶν περικειμένων μικρῶν λίθων φῶς καὶ λάμψιν ἐπὶ τὸν ἐν μέσῳ ἀδάμαντα, ὡς βλέπει τις ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τῶν ἐν Θερμοπύλαις πεσόντων.

Ἡ αὐτὴ μέθοδος τῆς περιγραφῆς, ἡ εὔκολος ἐκείνη καὶ χαριέσσα, τὸ ἡδὺ καὶ καλλιεπὲς ὕφος, ὅπερ σαφῶς διακρίνεται τοῦ πινδαρικοῦ, καταφαίνεται καὶ ἐν ἄλλῳ ἀποσπάσματι ἐξ ἐπινικίου πρὸς νικητὴν ἐν πεντάθλῳ, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς Ὀρφέα. Ἡ γλῶσσα τοῦ ποιητοῦ εἶναι ἡ μεικτὴ ἐκείνη, ἧς βάσις εἶναι ἡ ὁμηρική, ποικιλλομένη δι' αἰολικῶν καὶ δωρικῶν τύπων, ὡς τοῦτο ἐγίνετο ἀπὸ Στησιχόρου.

Ἐπὶ πᾶσιν ἀμίμητος ἐγένετο ὁ Σιμωνίδης ἐν τῇ

Digitized by Google

ἐπιγραμματοποιίᾳ, ἣν εἰς τελειότητα ἀνήγαγε· τὰ ἐπιγράμματα αὐτοῦ χαρακτηρίζουσιν ὕψος ἰδεῶν, ἁπλότης καὶ βραχύτης τῆς ἐκφράσεως, οἷον τὸ πρὸς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις πεσόντας:

«Ὦ ξεῖν, ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι»·

καὶ τὸ εἰς τοὺς Μαραθωνομάχους (Ἀπ. 91)

«Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρου Μήδου ἐστόρεσαν δύναμιν».

καὶ τὸ σκωπτικὸν πρὸς Τιμοκρέοντα τὸν Ῥόδιον:

«Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν καὶ πολλὰ κάκ᾿ εἰπὼν
ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων ὁ Ῥόδιος» (Ἀπ. 179).

Τέλος, κατὰ τὸν Σουΐδαν, προσεξεῦρε τὰ μακρὰ φωνήεντα *η* καὶ *ω* καὶ τὰ διπλᾶ σύμφωνα *ζ*, *ξ*, *ψ*, ἅτινα ἐγένοντο ἀποδεκτὰ εἰς τὸ ἰωνικὸν ἀλφάβητον καὶ εἰσῆλθον εἰς καθολικὴν χρῆσιν ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλείδου (403 π. Χ.).

Σημειωτέον ὅτι, ἐνῷ ἀρτίως ἐκ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ παπυρικῶν εὑρημάτων ἐπλουτίσθησαν τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Πινδάρου, Κορίννης, Σαπφοῦς καὶ εἰς τὰ τοῦ Βακχυλίδου προσετέθησαν εἴκοσιν ᾠδαί, τοῦ Σιμωνίδου οὐδὲν νέον ἀπεδόθη ἐκ τῶν παπύρων.

Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Σιμωνίδου περιελήφθησαν εἰς τὴν συλλογὴν Bergk, «Lyrici Graeci». Ἐκδόσεις αὐτοῦ ἐγένοντο ὑπὸ F. G. Schneidewin (1835) καὶ τῆς Δανάης μόνης ὑπὸ A. L. Ahrens (1853). Σπουδαία πραγματεία εἶναι τοῦ E. Cesati (1882) (βλ. καὶ *Schröter* «De Simon. melici sermone» 1906). Ἐκ τῶν πολλῶν ἀγγλικῶν μεταφράσεων τοῦ Σιμωνίδου ἀρίστη εἶναι ἡ γενομένη ὑπὸ J. A. Symonds (in Studies of the Greec Poets).

Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

—**Σιμωνίδης** ὁ ***Κεῖος***. Ἀνεψιὸς ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου, ἔζησε πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ συνέγραψε Γενεαλογίαν (βιβλία 3) καὶ Εὑρήματα (βίβλ. 3). Ἐκ τῆς Γενεαλογίας δὲ αὐτοῦ καὶ *γενεαλόγος* ἐπεκλήθη. Γ. Γ.

—**Σιμωνίδης**. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ὡς γενόμενος ἐπὶ βασιλέως Ἰοβιανοῦ ἐπισημότατος διὰ τὴν φιλοσοφίαν.

—**Σιμωνίδης** ὁ ***γεωγράφος***. Οὗτος, ὡς καὶ ὁ ναύαρχος Φίλων, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Α′ προὐχώρησεν ὑπὲρ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης μέχρι τῆς κινναμωμοφόρου χώρας. Ἔγραψεν Αἰθιοπικά· ἡ δὲ εἴσοδος εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἄρχεται ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Β′. Ἡ ἱστορία καὶ γεωγραφία τῶν βαρβαρικῶν χωρῶν ἤρξατο ἀπὸ τῶν λογογράφων (στ′ αἰὼν π. Χ), αἱ κυριευθεῖσαι δὲ βαρβαρικαὶ χῶραι περιγράφονται μάλιστα ἐπὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Αἱ μεγαλοπρεπεῖς δαπάναι καὶ χρηματικαὶ χορηγίαι ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς Αἰθιοπίας περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Διοδώρου. Γ. Γ.

—**Σιμωνίδης**. Ραψῳδὸς ἐκ Ζακύνθου, ἀκμάσας ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Οὗτος, κατὰ τὸν Ἀθήναιον, καθήμενος ἐπὶ θρόνου ἐρραψῴδει τὰ ἔπη τοῦ Ἀρχιλόχου, ἔχων μελῳδικὴν τὴν ἀπαγγελίαν καὶ πλαστικὴν τὴν ὑπόκρισιν. Λ. Χ. Ζ.

—**Σιμωνίδης** ὁ ***Μάγνης***. Ἐπικὸς ποιητὴς ἐκ τῆς ἐπὶ Σιπύλῳ Μαγνησίας, ζήσας ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου (224—187 π Χ.), οὗ καὶ τὰ ἔργα ἐξύμνησε, καὶ δὴ τὴν πρὸς Γαλάτας μάχην. Γ. Γ.

—**Σιμωνίδης** ὁ ***Καρύστιος***, ἢ ***Ἐρετριεύς***. Ἐποποιὸς· ἔγραψε τὴν ἐν Αὐλίδι σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν ἐν ἰαμβικοῖς τριμέτροις (βίβλ. 3) καὶ περὶ Ἰφιγενείας (βιβλ. 1). Γ. Κ. Γ.

Σιμωνίδης, ***Κωνσταντῖνος***. Ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Σύμῃ τῷ 1820 καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ σχολῇ τῆς πατρίδος του. Νέος ἔτι ἐδοκίμασε νὰ δηλητηριάσῃ τοὺς γονεῖς του, ἵνα κληρονομήσῃ αὐτούς, ἀλλ᾿ ἐννοηθεὶς καὶ φοβούμενος τὴν σύλληψιν κατέφυγε τῷ 1845 εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἔνθα, προσληφθεὶς παρά τινι γέροντι, ἐπεδόθη εἰς τὴν μίμησιν τῆς γραφῆς τῶν ἐκεῖ τεθησαυρισμένων χειρογράφων, ἀρχαίων τε καὶ μεσαιωνικῶν. Πρὸς τοῦτο δ᾿ ἀπέκοπτε τὰ ἄγραφα φύλλα τῶν περγαμηνῶν καὶ τῶν ἐπὶ βομβυκίου χάρτου καὶ ἐπ᾿ αὐτῶν ἔγραφεν ὅ,τι ἤθελε νὰ πλαστογραφήσῃ, ἵνα πωλήσῃ βραδύτερον εἰς τὰς χώρας, ἃς ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ, τὴν Ρωσίαν, Ἑλλάδα, Γερμανίαν, Αἴγυπτον, Ἀγγλίαν. Ἐπισκεφθεὶς δὲ καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν μονὴν τοῦ Σινᾶ, κατῆλθε τῷ 1848 εἰς Ἀθήνας καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τοὺς καθηγητάς, καὶ δὴ τὸν Στέφανον Κουμανούδην, ἐζήτει νὰ πωλήσῃ αὐτῷ χερόγραφα χάριν τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης καὶ ἠπάτησεν αὐτὸν καὶ ἄλλους. Ἐξέδοτο δὲ τὴν περιώνυμον «Συμαΐδα» (Ἀθῆν. 1849), ἔργον τῆς φαντασίας του, πρὸς δόξαν τῆς Σύμης. Ἀποκαλυφθεὶς διὰ τῶν ἐφημερίδων «Νέας Ἑλλάδος» (Ἀθῆν. 1848. ἀριθμ. 22, 27 44, 89, 102 καὶ 103) καὶ «Πανδώρας» (Ἀθ. 1851, σ. 262 ἑξ., 551 ἑξ., 565 ἑξ. καὶ 595) ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐπίσης ἐξηπάτησε πλείστους, πωλήσας πλαστὰ χειρόγραφα, ἐν οἷς καὶ τὸν παλαιογράφον Κωνσταντῖνον Tischendorf, εἰς ὃν ἐπώλησε τὸν «Οὐράνιον». Τῷ 1856 ὅμως ὁ αὐτόθι σπουδάζων Σάμιος λόγιος Ἀλέξανδρος Λυκούργου Λογοθέτης, ὁ εἶτα καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου (1860—1866) καὶ μετὰ ταῦτα ἐπίσκοπος Σύρου (1866—1875), ἀπεκάλυψε τὸν Σιμωνίδην ὡς πλαστογράφον, γράψας γερμανιστί: «Enhüllungen über den Simonides-Dindorfschen Uranios» (Leipzig 1856) καὶ ἠνάγκασε τὸν Σιμωνίδην νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου οὐκ ὀλίγα τῶν πλαστῶν ἔργων του ἐξέδοτο καὶ πλουσίους βιβλιοφίλους ἐξηπάτησε. Σημειούσθω δ᾿ ὅτι μεταξὺ τῶν πλείστων ἐκδόσεών του ὑπάρχουσι καὶ ἀληθῆ κείμενα, ἅπερ ἐξέδοτο κριτικώτατα, ἀλλ᾿ ὑπάρχουσι καὶ ἐκδόσεις ἐν αἷς παρενέβαλε κεφάλαια ὅλα φανταστικά, ἐκ πλαστογραφίας προερχόμενα καὶ ἀποδίδοντα εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐφευρέσεις ἀνυπάρκτους, δι᾿ ὧν οὐκ ὀλίγους ἐκ τῶν ἐν Λονδίνῳ ὁμογενῶν ἐξαπατήσας ἔλαβε χρήματα καὶ αἰσχυνόμενος ἐν τέλει καὶ χλευαζόμενος ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ ἐξ Ἀγγλίας καταφυγὼν εἰς Αἴγυπτον τῷ 1865, ὅπου πωλῶν χειρόγραφα πλαστὰ εἰς περιηγητὰς καὶ δανειζόμενος παρ᾿ εὐπίστων ὁμογενῶν ἔζῃ βίον καταφρονημένον μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τῷ 1867 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Σ. Π. Λάμπρου*, (ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» τόμ. Δ′, σ. 249 κ. ἑξ., Ε′ 288 ἑξ., Ζ′ 469, ΙΒ′ 123, ΙΔ′ 266, ΙΖ′ 40 ἑξ. καὶ 51).—*Τ. Εὐαγγελίδου*, «Ροδιακὰ» Ρόδος 1917, σελ. 86—87) —*G. A. E. Bogeng*, «Die grossen Bibliophilen, Geschichte der Büchersammler und Ihrer Sammlungen» (Leipzig 1922, τόμ. Α, σ. 481—490, τόμ. Β′ ἀρ. 327, ὅπου ἡ εἰκὼν τοῦ Σιμωνίδου). Ἡ ἀπαρίθμησις τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι μακρά. Τ. Ε. Ε.

Σιμώνιον [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]· βλ. *Σαμώνιον* καὶ *Σαλμώνης* ἄκρον καὶ *Σιδηροῦς* ἄκρον.

Σιμωνὶς [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λίμνη τῆς Μ. Ἀσίας ἐκτεινομένη παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἴριδος ποταμοῦ (νῦν Γιεζὶλ-Ἰρμὰκ) καὶ τῆς Θεμισκύρας (νῦν Τερμέθ), τὸ Ἀμαζόνιον πεδίον κατὰ τὸν Στράβωνα, περιβαλλομένη ὑπὸ ἀγρίου καὶ δυσβάτου δάσους. Εἶναι πλουσιωτάτη εἰς διαφόρους ἰχθῦς, ἰδίως δὲ εἰς κεφάλους, ἀπὸ τῶν ὁποίων παράγεται ἐκλεκτὸν αὐγοτάραχον. Α. Θ. Σ.

Σιμωνὶς ***Παλαιολογῖνα***. Βασίλισσα τῆς Σερβίας (βλ. *Παλαιλόγοι*, τόμ. ΙΘ′, σ. 421).

Σίμωνος ***Πέτρας μονή***. Πατριαρχικὴ σταυροπηγιακὴ κοινόβιος μονὴ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος. Ἐπὶ ὑψηλῆς ἀπορρῶγος πέτρας, ὕψους 335 μ., ὁ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος ἀκμάσας ὅσιος Σίμων († 1256) ἔκτισεν εὐκτήριον οἶκον, ὃν κατόπιν, τῷ 1363, ὁ δεσπότης τῶν Σέρβων Ἰωάννης Οὔγγλεσης ἰδίαις δαπάναις μετέτρεψεν εἰς μονήν, ἀφιερώσας εἰς αὐτὴν τήν τε ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει περιοχὴν αὐτῆς καὶ διάφορα μετόχια. Ἡ μονὴ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁσίου ὠνομάσθη *Σίμωνος Πέτρα* (ἢ *Σιμωνοπέτρα* ἢ *Σιμωπέτρα*), ἐν αὐτῇ δ᾿ ἐγκαταβίωσεν ὁ Οὔγγλεσης μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τρὶς ἡ μονὴ αὕτη κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς, τῷ 1581, τῷ 1622 καὶ τῷ 1891. Εἰς τὸν ὅσιον Σίμωνα ὁ μὲν Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἐποίησεν 24 οἴκους, ὁ δὲ μοναχὸς Ἰάκωβος 2 παρακλητικοὺς κανόνας καὶ ὁ μοναχὸς Ἱερώνυμος 8 κανόνας κατὰ τοὺς 8 ἤχους, οἵτινες συνεξεδόθησαν μετὰ τῆς ἀκολουθίας Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς ἐπιμελείᾳ τοῦ καθηγουμένου τῆς μονῆς Ἱερωνύμου ἐν Ἀθήναις τῷ 1924. Ἡ μονὴ καταριθμεῖται εἰς τὴν 3ην τετράδα τῶν ἐν τῷ Ἄθῳ μονῶν μὲ τὰς τῶν Ἰβήρων, Παντοκράτορος καὶ Φιλοθέου. Ὁ χρησιμεύων ὡς καταβαθμὸς ὁμώνυμος τῇ μονῇ ὅρμος ἀπέχει 1 ½ μίλ. ΝΑ. τοῦ ἀκρωτηρίου Καστανᾶς καὶ τριῶν ὡρῶν δρόμον ἀπὸ τῶν Καρυῶν. Ἐν τῇ μονῇ ζῶσιν 116 μονάζοντες, ὧν οἱ πλεῖστοι Ἕλληνες. Β. Λ. Κ.—Ε. Γ. Π.

σιμώνω· δημοτ., πηγαίνω σιμά, πλησιάζω, ἐγγίζω.

σίμωσις, —*εως* (ἡ)· τὸ νὰ γίνῃ τι σιμόν, ἡ πρὸς τὰ ἄνω κλίσις: «σίμωσις τῆς ρινός».

σὶν (τὸ) (shin). Τὸ εἰκοστὸν πρῶτον γράμμα τοῦ φοινικικοῦ καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου. Ἐκ τοῦ φοινικικοῦ σὶν (W) προῆλθε τὸ ἑλληνικὸν σίγμα (Σ), τὸ δὲ ἑβραϊκὸν σὶν μὲ μικρὰν μεταβολὴν εὐχρηστεῖ πρὸς δήλωσιν δύο συριστικῶν φθόγγων: τοῦ κοινοῦ σίγμα καὶ τοῦ οὐρανικοῦ καὶ παχέος š (=γαλλ. ch, γερμ. sch κλπ.). Ὡς ἀριθμητικὸν σημεῖον τὸ σὶν χρησιμοποιεῖται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀριθμοῦ 300. Γ. Π. Α.

Σὶν [*Χαλδ. Μυθολ.*]. Θεότης προϊσταμένη τῆς δευτέρας θεϊκῆς τριάδος τοῦ χαλδαϊκοῦ πανθέου, λατρευθεῖσα καὶ ἐν Ἀσσυρίᾳ καὶ ἐν Ἀραβίᾳ. Ἡ τριὰς ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ *Σίν*, ἤτοι τῆς Σελήνης, θεοῦ διγενοῦς ὅπως ὅλοι οἱ ἀρχικοὶ θεοὶ τῶν Χαλδαίων, καὶ τῶν τέκνων του *Σαμὰς* (Ἡλίου) καὶ *Ἰστὰρ* (Ἀφροδίτης). Ὁ Σὶν διὰ τῶν φάσεών του εἶναι ὁ οὐράνιος χρονομέτρης. Σύμβολον ἔχει τὸν μηνίσκον. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι τὸ σεληνιακὸν ἔτος προηγήθη τοῦ ἡλιακοῦ. Αἱ φάσεις τῆς Σελήνης εἶναι βραχύχρονοι, κανονικαὶ καὶ ἐμφανεῖς, ἐνῷ ἡ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἐξάρτησις τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους, ἥτις ἐπέβαλε τὸ ἡλιακὸν ἔτος, ἀναγκαίως ἐβράδυνε νὰ ἐκτιμηθῇ. Γ. Λ. Α.

Σὶν [*Βιβλ. Γεωγρ.*]. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ δύο ἔρημοι, δι᾿ ὧν διῆλθον οἱ Ἰσραηλῖται ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Ἐκ τούτων ἡ μὲν ἔκειτο ἐν τῇ Σιναϊτικῇ χερσονήσῳ, ἔνθα τὸ πρῶτον ἐδόθη τὸ μάννα εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας (*Ἐξόδου* ιστ′ 1), ἡ δὲ ἑτέρα ἔκειτο εἰς τὰ νότια ὅρια τῆς Παλαιστίνης καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς ἐρήμου Φαρὰν (Ἀριθμ. ιγ′ 22, Δευτερον. λβ′ 51, *Ἰ Ναυῆ* ιε′ 18). Ἐν δὲ τῷ ἑβραϊκῷ κειμένῳ ὀνομάζεται *Σὶν* καὶ ἡ πόλις τῆς Αἰγύπτου, ἥτις ἐν μὲν τῇ μεταφράσει τῶν Ο′ λέγεται *Σαὶν* ἢ *Συήνη* καὶ *Συή*, ἐν δὲ τῇ Βουλγάτᾳ *Πηλούσιον* (*Ἰεζεκ*. λ′ 15, 16). Π. Ι. Μ.

Σὶν (Skien) [*Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Νορβηγίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Τέλεμαρκ. Κατ. (1926) 15.950. Εἶναι γενέθλιος πόλις τοῦ Ἴψεν. Ἔχει βιομηχανίαν χάρτου καὶ διεξάγει ἐμπόριον ξυλείας. Θ. Κ.

—**Σὶν** (Sinn) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς κάτω Φραγκονίας ἐν Γερμανίᾳ, χυνόμενος εἰς τὸν Μάϊν παρὰ τὴν πόλιν Γκέμυντεν. Σχηματίζεται ἐκ τοῦ κυρίως Σὶν καὶ τοῦ μικροῦ Σὶν καὶ ἀκολουθεῖ περίπου τὴν μεθοριακὴν γραμμὴν μεταξὺ Νάσσαου καὶ Κάτω Φραγκονίας. Σ. Κ. Γ.

Σίνα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Πόλις τῆς Μαργιανῆς (*Πτολ.* ΣΤ′ 10, 3). —2) Νῆσος τῆς Γαλλίας (βλ. *Σήνα*).

—**Σίνα** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ἀρχοντικοῦ τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 80. Π. Ν. Π.

—**Σίνα** ***Ἰουδαίων*** (Sina Iudaeorum) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ρωμαϊκὸν φρούριον ἐν Μεσοποταμίᾳ, ταυτιζόμενον πρὸς τὸ παρὰ Προκοπίῳ *Σινὰς* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

Σινᾶ ***χερσόνησος*** [*Γεωγρ.*]. Κεῖται εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, μεταξὺ τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου πρὸς ἀνατολάς, εἰς ἣν ἀνήκει γεωγραφικῶς, καὶ τῆς Αἰγύπτου πρὸς δυσμάς, εἰς ἣν ἀνήκει πολιτικῶς, ἔχει δὲ σχῆμα τριγώνου, οὗτινος ἡ κορυφὴ εἶναι πρὸς νότον. Βρέχεται πρὸς Α. μὲν ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἀκάμπας (ἀρχ. Αἰλανιτικός), πρὸς Δ. δὲ ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Σουέζ. Ἔχει ἐπιφάνειαν 25.000 τετρ. χλμ., ὅσην περίπου ἡ Σικελία· ἀλλὰ τὸ κυβερνεῖον (στρατιωτικὸς νομός), φθάνον μέχρι τῆς Μεσογείου, ἔχει ἐπιφάνειαν 60.000 τετρ. χιλμ., ὁριζόμενον πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Μεσογείου, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, πρὸς Α. δὲ ὑπὸ γραμμῆς συμβατικῆς, ἥτις ἀπὸ τοῦ Τὲλ Ρίφα, νοτίως καὶ ἐγγὺς τῶν ἀρχαίων Ρινοκορούρων, βαίνει εὐθὺ πρὸς τὰ ΝΑ. καὶ περατοῦται 1 χλμ. Ν. τῆς πόλεως Ἀκάμπας.

Τὸ βόρειον τμῆμα τῆς χερσονήσου διασχίζεται ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου τοῦ Σουὲζ καὶ ΝΑ. ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς *Δζεμπὲλ ἐτ Τίχ*, ἀλύσεως ταπεινῆς καὶ ἀσβεστώδους, κατατεμνομένης ὑπὸ πολλῶν κοιλάδων καὶ διακλαδιζομένης κατόπιν πρὸς Α. καὶ ΒΑ. Εἰς τὸ νότιον τμῆμά της ὑψοῦται ὁ ὀρεινὸς δεσμὸς τοῦ *Σινᾶ*, γιγαντώδους γρανιτικοῦ ὄγκου, τοῦ ὁποίου αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶναι τὸ *Δζεμπὲλ Κατερὶν* (2.606 μ.), τὸ *Δζεμπὲλ Μούσα* (2.292 μ.) καὶ τὸ *Δζεμπὲλ Σερβὰλ* (2.060 μ.). Ἄνυδρος, καὶ δι᾿ αὐτὸ ἀκαλλιέργητος, εἶχεν ἀνέκαθεν ἀραιότατον πληθυσμόν. Σήμερον ἔχει 5—6 χιλ. κατοίκων, οἵτινες εἶναι Βεδουῖνοι Ταουάρα. Οἱ πρὸς δυσμὰς κατοικοῦντες εἶναι εἰρηνικοί, καταγινόμενοι εἰς τὸ κυνήγιον αἰγάγρων, τὴν ἐξαγωγὴν εἰς Αἴγυπτον μυλοπέτρας, ξυλανθράκων κλπ., καὶ κυρίως τὴν συνοδείαν ἀπὸ τὸ ἐπίνειον τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, τὸ Τόρ, τῶν προσκυνητῶν. Οἱ πρὸς ἀνατολὰς ὅμως εἶναι πολεμικώτατοι. Ἑκάστη φυλή των ἔχει τὴν περιοχήν της, σημειουμένην δι᾿ ὁροσήμων· καίτοι δὲ Μουσουλμᾶνοι, οὐδεμίαν γνῶσιν ἔχουν τοῦ μουσουλμανισμοῦ, ἀλλὰ κυρίως λατρεύουν τοὺς φυλετικούς των ἁγίους, τὸν Σαλὶχ καὶ τὸν Μούσα (Μωϋσέα), θυσιάζοντες εἰς αὐτοὺς πρόβατα.

Τὰ ὄρη τοῦ Σινᾶ ὀρθοῦνται ἐν ἐπιβλητικῇ μεγαλοπρεπείᾳ ἀπὸ τοῦ Σερβὰλ μέχρι τοῦ Οὒμ Σομὰρ καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ Ρὰς Μωχάμμετ. Εἶναι ὄγκος τεράστιος, κατάσχιστος καὶ κατακάθετος, φλεβώδους γρανίτου καὶ γρανίτου κοκκώδους, ἤτοι ὄγκος χαλαζίου ἀχρόου, ὀξυπυριτίου σαρκοχρώμου, ἀμφιβόλων πρασίνων καὶ μαύρου φεγγίτου λίθου. Οὐδέποτε, ἀπὸ τῆς μορφώσεώς των, αἱ κρυσταλλικαὶ αὐταὶ μᾶζαι ὑπέστησαν γεωλογικὴν μεταμόρφωσιν. Μόνον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ προαιωνίου καὶ βραχώδους τούτου τοιχώματος, ἀφ᾿ ἑνὸς μὲν ἡ Ἐρυθρὰ ἐδημιούργησε ζώνην κοραλλίων, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ παραλία ὀφείλει τὸν πρόσφατον σχηματισμόν της, ἀφ᾿ ἑτέρου δὲ ἡ θάλασσα τῆς κρητιδικῆς περιόδου ἐσχημάτισε πρὸς Β. τὸ ἀσβεστικὸν ὀροπέδιον τῆς ἐρήμου τοῦ Τίχ, ὑψούμενον εἰς 1.800 μ. καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Λιβάνου. Ἡ Σιναϊτικὴ ἅλυσις ἐκτείνεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. εἰς μῆκος 60 χιλμ. καὶ πλάτος μιᾶς μοίρας. Ὁλόκληρος ἡ ὀρεινὴ χώρα σχηματίζει κεντρικὸν πυρῆνα διατεμνόμενον ἀπὸ διορίτας καὶ πορφυρίτας.

Νοτιοδυτικῶς τοῦ Σουέζ, 11 χλμ., εὑρίσκεται ἡ

Digitized by Google

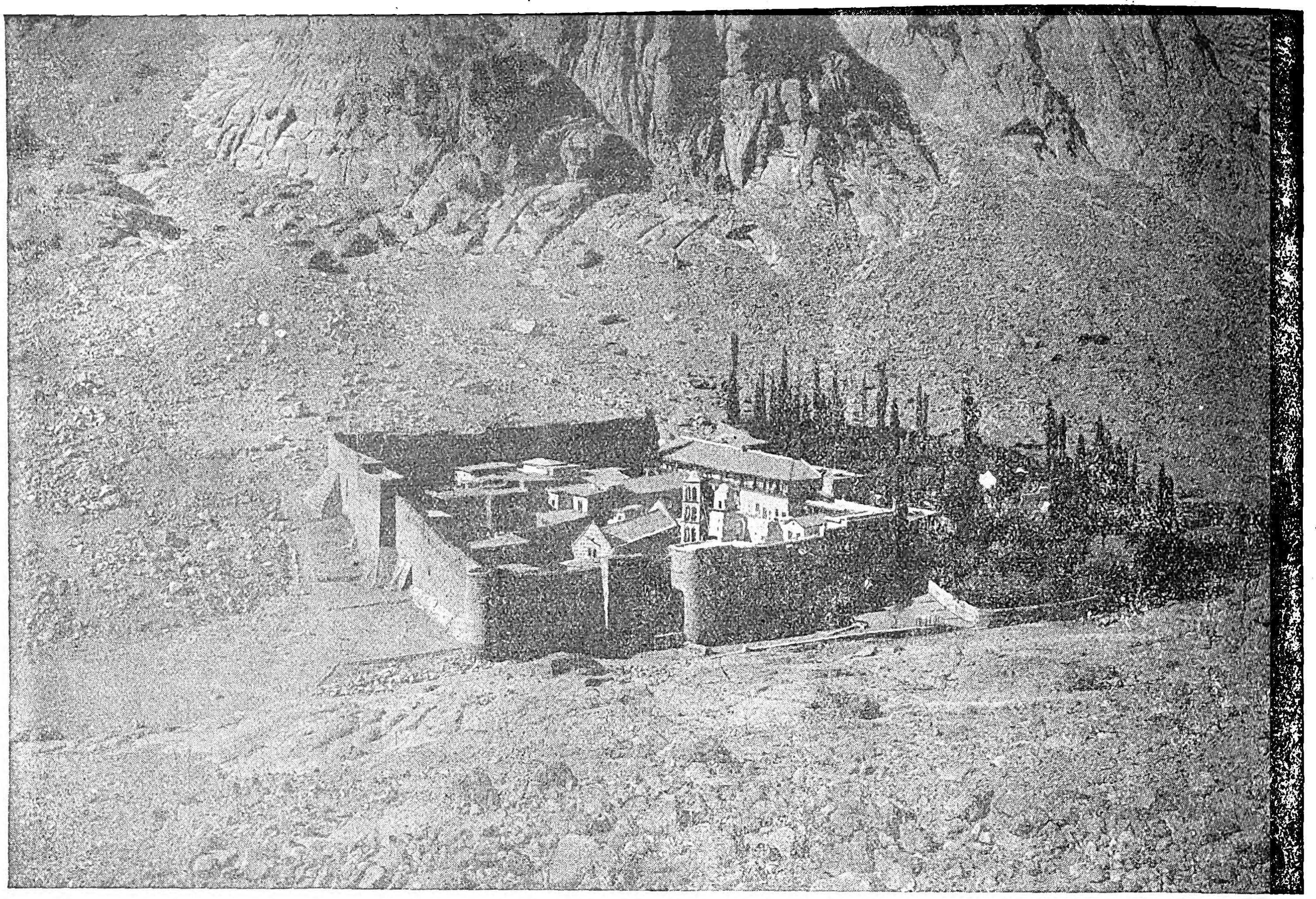

Γενικὴ ἄποψις τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ.

ὄασις «Πηγαὶ τοῦ Μωϋσέως» (Ἀγιοὺν Μούσα). Ἔχει περιφέρειαν 1 χλμ. καὶ εἶναι πλουσία εἰς βλάστησιν. Οἱ κῆποί της, ὅπου εὐδοκιμοῦν τὰ φοινικόδενδρα καὶ τὰ λαχανικά, ἀνήκουν εἰς κτηματίας τοῦ Σουέζ, καλλιεργοῦνται δὲ ὑπὸ Βεδουΐνων. Ἡ θερμοκρασία τῶν πηγῶν ποικίλλει ἀπὸ 21° ἕως 29° Κ.. Εἶναι ἁλμυραὶ πλὴν ὀλίγων ὑφαλμύρων καὶ ποσίμων. Ἡ μεγαλυτέρα θεωρεῖται ὡς ἡ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως γλυκανθεῖσα (Ἐξόδ. ΙΕ' 23). Ἡ πρὸς Ν. ἔρημος δὲν εἶναι πάντοτε καὶ ὁλόκληρος αὐχμηρά. Κατὰ τὸ ἔαρ ἀπαντῶσι συχνὰ χόρτα νωπὰ μὲ ἄνθη κίτρινα, λεγόμενα μπεϊταρὰν (cantolina flagrantissima). Τὰ κόκκινα κολοκύνθια (ἀραβ. χαυζάλ, citrullus colocynthis) ἀπαντῶσι κατὰ μῆκος τῆς ἀπὸ Σουὲζ εἰς Τὸρ ὁδοῦ. Τὸν φλοιὸν ἀπεξηραμμένον χρησιμοποιοῦν οἱ Βεδουΐνοι ὡς δοχεῖα δι' ἄντλησιν ὕδατος ἢ ἐναπόθεσιν βουτύρου, τὴν δὲ σάρκα των ὡς φάρμακον. Νοτιώτερον ἀπαντᾷ ἐν ἀφθονίᾳ τὸ *σεγιάλ* (acacia sejal), ἐξ οὗ ἐξάγεται τὸ ἀραβικὸν κόμμι. Ἐκ τῶν νοτιώτερον διακρινομένων ὀρέων ἀξιόλογον εἶναι τὸ *Δζέμπελ Χαμμὰμ Φαραοῦν* (=ὄρος λουτροῦ τοῦ φαραώ), ὕψους 478 μ., εἰς τὴν δυτικὴν τοῦ ὁποίου κλιτὺν ἀναβλύζουν πολλαὶ θερμαὶ πηγαὶ ὑφάλμυροι, θερμοκρασίας 71° Κ., ἐνδεικνυόμεναι εἰς τοὺς ρευματισμούς.

Ἡ ἱστορία τῆς χερσονήσου μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων χάρις εἰς τὰς ἐπιγραφάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρουν 39 φαραώ. Ἤδη οἱ τῆς Α' δυναστείας μονάρχαι τῆς Αἰγύπτου ἐξεμεταλλεύοντο τὰ ὀρυχεῖα πολυτίμων λίθων καὶ χαλκοῦ. Τὸ πράσινον μετάλλευμα, καλούμενον μάφκατ εἰς τὰς ἐπιγραφάς, ἦτο εἶδος μαλαχίτου, μὲ τὸ ὁποῖον κατεσκεύαζον σμάλτα καὶ ὕαλον πρασίνην. Ἀνευρίσκονται ἀκόμη πολλὰ θραύσματα πρασίνης ὑάλου ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων. Τὸ μάφκατ εἶναι ὁ ψευδοσμάραγδος τοῦ Θεοφράστου, ἔχων πιθανῶς σχέσιν πρὸς τὴν χρυσόκολλαν, τὴν χρησιμοποιουμένην διὰ τὴν κόλλησιν τοῦ χρυσοῦ. Αἱ ἀπόκρημνοι παρειαὶ τῆς κοιλάδος, τεφραὶ ἢ ἐρυθραί, ἔχουν ἐν μέρει τὴν σύστασιν πέτρας ψαμμώδους, ἐν μέρει βράχων γρανιτικῶν. Εἰς τὰς πρώτας, πρὸς τὰ ΒΔ., κεῖνται τὰ φαραωνικὰ ὀρυχεῖα εἰς ὕψος 45 μ. ὑπὲρ τὴν κοίτην τῆς κοιλάδος. Ἡ σῆραγξ τοῦ ὀρυχείου προχωρεῖ πολὺ ἐντὸς τοῦ βράχου. Πολλαχοῦ παρατηροῦνται ἴχνη τῶν ἐργαλείων τῶν πρώτων ἐργατῶν, καθὼς καὶ μικροὶ κυανοῖ λίθοι (περουζὲ) ἐνσφηνωμένοι εἰς τὸν ἐρυθρὸν βράχον, εὐκόλως ἀποσπώμενοι ἀλλὰ καὶ ταχέως χάνοντες τὸ πρασινοκύανον χρῶμά των. Ὑψηλότερον τῆς εἰσόδου εἶναι γεγλυμμένη εἰς τὸν βράχον μέ τινα ἱερογλυφικὰ παράστασις τοῦ Ὥρου. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κατέναντι λόφου σῴζονται ἐμφανῆ λείψανα καταλυμάτων τῶν ἐργατῶν τῆς Δ' δυναστείας καθὼς καὶ τοῦ προστατευτικοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν βορείαν κλιτὺν ἔβαινε πρὸς Δ. διὰ τῆς κοιλάδος. Ἀπαντοῦν ἀκόμη ἐργαλεῖα ἀπὸ λίθον πυρίτην, αἰχμαὶ λογχῶν καὶ κοπίδες, διὰ τῶν ὁποίων πιθανῶς ἐχαράχθησαν αἱ ἐπιγραφαί. Ὡς ἐργάται ἐχρησιμοποιοῦντο οἱ κατάδικοι καὶ οἱ αἰχμάλωτοι πολέμου. Πολλοὶ τούτων ἦσαν ἰθαγενεῖς τῆς χερσονήσου, τοὺς ὁποίους αἱ ἐπιγραφαὶ ὀνομάζουν Μὲν ἢ Μέντ. Ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ νικηθέντα ὑπὸ τῶν φαραὼ ἔθνη συνέβαλον εἰς τοῦτο. Στήλη ἀνακαλυφθεῖσα ὑπὸ τοῦ John Keast Lord παριστάνει μεταλλωρύχους μὲ μεγάλην γενειάδα, ὀξεῖαν πρὸς τὰ κάτω, καὶ ὑψηλοὺς σκούφους μυτεροὺς καὶ κωνικούς, οἱ ὁποῖοι ὑπενθυμίζουν ζωηρῶς τοὺς ἀρχαίους λαοὺς τῆς Μεσογείου καὶ ἰδίως τοὺς Τουρσάς (Ἐτρούσκους). Ἀνάλογοι ἐπιγραφαὶ εὑρίσκονται εἰς τὰς ἐγγὺς κοιλάδας *Οὐάδυ Τῶνεχ* καὶ *Οὐάδυ Κένεχ*. Εἶναι πᾶσαι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Κοπτοῦ εἰς Κοσσεὶρ καὶ τὰ ἄλλα λατομεῖα. Νοτιώτερον τῆς θέσεως ταύτης ὑψοῦται τὸ Δζέμπελ Μοκαττὲμπ (725 μ.), εἰς τὸ ὁποῖον ἀπαντοῦν αἱ περίφημοι σιναϊτικαὶ ἐπιγραφαί, γεγλυμμέναι εἰς τὸν βράχον: χαρακτῆρες ναβαταϊκοί, ἑλληνικοί, κοπτικοί, ἀραβικοὶ καὶ σχήματα ἄνευ καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Παρίστανται ἄνδρες ἔνοπλοι καὶ μή, κάμηλοι, ἵπποι, ἱππεῖς καὶ οἱ ὁδηγοί των, αἴγαγροι, πλοῖα, σταυροί, ἀστέρες. Αἱ ναβαταῖαι ἐπιγραφαὶ εἶναι εἰδωλολατρικαί, ἐνῷ αἱ ἑλληνικαὶ εἶναι πᾶσαι χριστιανικαί.

Ἐγγὺς καὶ ΝΑ εἰς Σαρβὰτ ἐλ Καδὶμ τὰ μνημεῖα εἶναι ἀκόμη ἀξιολογώτερα. Ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Niebuhr, ἀλλ' ἡρμηνεύθησαν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Σαμπολλιόν. Εἶναι λείψανα ἀρχαίου μικροῦ ναοῦ ὠρυγμένου εἰς τὸν βράχον ἐν μέρει καὶ πλῆθος στηλῶν ἢ μικρῶν πυραμίδων κεκαλυμμένων ἀπὸ ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφάς. Πλῆθος ἄλλων εὑρίσκεται πέριξ τοῦ ναΐσκου καὶ εἰς τὰ πέριξ ὑψώματα. Ἡ λατρευομένη θεότης εἶναι ἡ Ἀθώρ. Τεράστιοι σωροὶ σκωριῶν δεικνύουν ὅτι ἐκεῖ ἦσαν οἱ κλίβανοι, ὅπου ἐτήκετο τὸ μετάλλευμα τοῦ χαλκοῦ, ἀλλὰ δὲν ἀνευρέθησαν τὰ χαλκωρυχεῖα.

Νοτίως καὶ ἐγγὺς τοῦ Σερβὰτ ἐλ Καδὶμ ἐκτείνεται ἡ μεγίστη σιναϊτικὴ κοιλὰς *Οὐάδι Φεϊράν*. Εἰς ἓν τῶν ὑψηλοτέρων τῆς κλίσεώς της σημείων, ἐκεῖ ὅπου συμβάλλει μετ' αὐτῆς ἡ *Οὐάδι Νισρίν*, εὑρέθησαν τάφοι ἀρχαιότατοι, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ μεγάλους κύκλους πετρῶν ἐγγὺς ἀλλήλων. Εἰς τὸ κέντρον ἑκάστου μία σαρκοφάγος, συνισταμένη ἀπὸ τέσσαρας μεγάλας πέτρας ἀξέστους, σκεπασμένας διὰ μεγάλης πλακός. Ἐντὸς αὐτῶν εὑρέθησαν ψέλλια χαλκᾶ, μαργαρῖται ὑάλινοι καὶ κογχύλια διάτρητα. Πρὸς τὰ ΝΑ. ἀπαντᾷ ἡ μικρὰ ὄασις *ἐλ Χοσεγιέ*. Ὁ δρόμος ἑλίσσεται διὰ πυκνοῦ καὶ βαθυσκίου φυλλώματος μυρικῶν (tamarix mannifera ἀραβ. τάρφα) καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ μεγάλου δάσους φοινικοδένδρων. Τεράστια ἀποθέματα κιτρινόχροα γῆς ἀργιλλώδους ὑψοῦνται εἰς τὰ γιγάντεια πλευρὰ τῆς κοιλάδος, ὕψους 20—30 μ. Ὁ Λέψιος διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι ἡ λεκάνη αὕτη ἐσχημάτιζεν ἄλλοτε λίμνην. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὑψοῦται ἡ πόλις *Φαράν*, ἡ μόνη πόλις, ἡ ὁποία συνῳκίσθη ποτὲ εἰς τὴν χερσόνησον. Ἐπὶ βράχου μεμονωμένου, ὕψους 30 μ., λεγομένου *ἐλ Μαχαράτ*, σῴζονται τὰ ἐρείπια τῆς μονῆς Φαράν, μνημονευομένης ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος ὡς ἕδρας ἐπισκοπικῆς, ἡ ὁποία ἔχασε τὴν σπουδαιότητά της ἀφ' ὅτου ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε τὴν μονὴν τοῦ Σινᾶ (ΣΤ' αἰών). Τὰ ἐρείπιά της μαρτυροῦν ὅτι ἦτο σπουδαῖον κτίσμα. Τὸ ὄρος Σερβὰτ ἀνατείνει πέντε κορυφάς, ὧν ὑψηλοτέρα (2.060 μ.) ἡ δυτικὴ κατὰ τὸν Rüppel.

Γ. Λ. Λ.

—**Σινᾶ** *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Κύπρου, 725 μ. ὕψους, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ΒΑ. προβαλλούσης γλώσσης τῆς νήσου. Ἐπ' αὐτοῦ κεῖται τὸ ὁμώνυμον χωρίον, ἔχον 500 κατ.

—**Σινᾶ** ***μονή***. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἐν τῇ Πετραίᾳ Ἀραβίᾳ ὄρους Σινᾶ, ἐπὶ χαράδρας εὐρείας, εἰς ὕψος 1.535 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν κειμένης καὶ τεμνομένης ὑπὸ πλατέος χειμάρρου, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἔκτισεν ἐντὸς τῶν ἐτῶν 548—562 ναὸν εἰς σχῆμα βασιλικῆς, ἐν ᾧ χώρῳ εἶδεν ὁ Μωϋσῆς τὴν θαυμαστὴν καιομένην καὶ μὴ κατακαιομένην βάτον καὶ τὸ φρέαρ, εἰς ὃ αἱ θυγατέρες τοῦ Ἰοθὸρ προσερχόμεναι ἐπότιζον τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ἐν τῷ χώρῳ δὲ τούτῳ προϋπῆρχε πιθανῶς ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἁγίας Ἑλένης ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ παρ' αὐτὸν πύργος. Καὶ καθιερώθη μὲν ὁ νέος ναὸς ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ὅτε δὲ κατόπιν ἐγένετο κοινόβιον μοναστήριον καὶ μετεκομίσθη εἰς αὐτὸ τὸ ἱερὸν λείψανον τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ἡ μονὴ ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς, *μονὴ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης* καλουμένη ἔκτοτε. Περιέβαλε δὲ ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ Στέφανος τὸν ναὸν δι' ἰσχυροτάτου φρουρίου, ὅπως συνέρχωνται μὲν εἰς αὐτὸν κατὰ τὰς Κυριακὰς πρὸς κοινὴν προσευχὴν οἱ πολυάριθμοι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνὰ τὸ Σινᾶ ζῶντες ἀναχωρηταί, καταφεύγωσι δὲ πρὸς σωτηρίαν εἰς τὸ φρούριον ἐν καιροῖς ἐπιδρομῶν καὶ καταδιώξεων αὐτῶν ὑπὸ τῶν περιοίκων βαρβάρων. Πρὸς ἀσφάλειαν δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν μοναχῶν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ «φυλακτήριον στρατιωτῶν ἀξιολογώτατον κατεστήσατο» καὶ διακοσίας οἰκογενείας ἐκ Πόντου καὶ Αἰγύπτου οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ ἐγκατέστησε, διατάξας διὰ βα

Digitized by Google

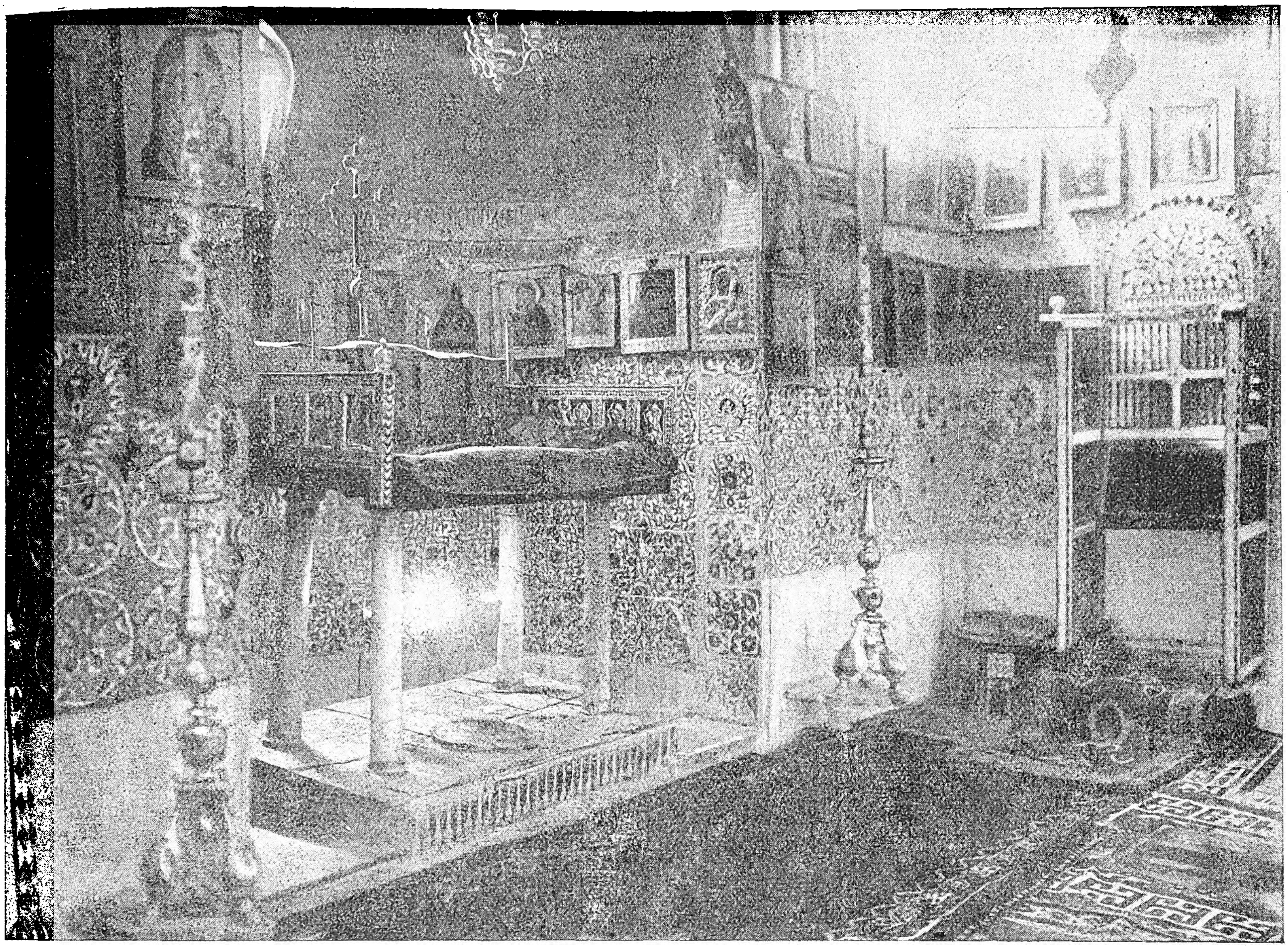

Τὸ παρεκκλήσιον Ἡ ἁγία Βάτος.

σιλικοῦ χρυσοβούλλου τακτικὸν σιτηρέσιον ἐξ Αἰγύπτου πρὸς διατροφὴν τῶν στρατιωτῶν, τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν μοναχῶν νὰ πέμπηται. Ἐξασφαλισθέντες δ' οὕτως οἱ Σιναῗται πατέρες ἀπὸ τῶν ὁμόρων Ἀράβων, ἔζων ἐν αὐστηροτάτῃ ἀσκήσει ἀπὸ τῆς γενναιοδωρίας τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, οἵτινες δαψιλεῖς χορηγίας ἀπέστελλον εἰς αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου κατὰ τὸ χρυσόβουλλον τοῦ κτίτορος Ἰουστινιανοῦ. Ὅτε δέ, κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα, ἀνεφάνη ἐν τῇ Ἀραβίᾳ κήρυξ νέου θρησκεύματος ὁ Μωάμεθ καὶ ἤκουον οἱ Σιναῗται ὅτι τὸ θρήσκευμα τοῦτο καταπληκτικῶς διεδίδετο, τὴν μεταβολὴν τῶν καιρῶν ὀξέως κατανοήσαντες προσῆλθον πρὸς τὸν Μωάμεθ καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ταπεινῶς ἐκζητήσαντες, ἔλαβον ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔγγραφον διαθήκην, τὸν Ἀχτιναμέν, δι' οὗ ἡ μονὴ τοῦ Σινᾶ ἀνεκηρύττετο ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστος καὶ οἱ Σιναῗται ἀπηλλάσσοντο εἰς τὸ διηνεκὲς παντὸς φόρου καὶ ἀγγαρείας. Καὶ ἐσεβάσθησαν μὲν τὴν ἱερὰν ταύτην διαθήκην τοῦ προφήτου των οἱ ἐκτὸς τῆς Πετραίας Ἀραβίας Μωαμεθανοὶ ἡγεμόνες καὶ οἱ εὐφυεῖς καὶ πολυμήχανοι Σιναῗται διὰ τοῦ Ἀχτιναμὲ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν μονὴν πολλάκις ἔσωσαν καὶ εἰς τὸ δοῦλον γένος ὑψίστας ὑπηρεσίας παρέσχον. Ἐκ συχνῶν ὅμως ἐπιδρομῶν ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἀλλαχόθεν ἀγρίων βαρβάρων καὶ ἐκ συχνῶν ἀνταρσιῶν τῶν ἰθαγενῶν Βεδουΐνων ἀνεκδιήγητα ἐπὶ αἰῶνας ὑφίσταντο δεινὰ οἱ Σιναῗται πατέρες. Πολλάκις διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων τούτων τὰ ἱερὰ κειμήλια τῆς μονῆς, πολλάκις ἐκακοποιήθησαν καὶ ἐσφάγησαν ὑπ' αὐτῶν μοναχοὶ Σιναῗται, πολλάκις ἠναγκάσθησαν νὰ κλείσωσι τὴν μονὴν καὶ καταφύγωσιν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀλλαχοῦ, φεύγοντες τὰς καταδιώξεις τῶν Βεδουΐνων. Ὑφίσταντο δὲ τὰ δεινὰ ταῦτα οἱ Σιναῗται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅτε ὁ Μωχάμμετ Ἄλη τῆς Αἰγύπτου, προστατεύων τὴν μονήν, ἐταπείνωσε τοὺς Βεδουΐνους, οἵτινες ἔκτοτε ἐν ἀγαστῇ ὁμονοίᾳ ζῶσι μετὰ τῶν Σιναϊτῶν, πλουσίως ἀμειβόντων τὰς πρὸς τὴν μονὴν ὑπηρεσίας των.

Δείγματα ἀγάπης καὶ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν μονὴν ἔδειξαν καὶ οἱ ἁπανταχοῦ τῆς γῆς παντὸς δόγματος καὶ ἔθνους Χριστιανοί. Πάπαι καὶ δόγαι, βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας καὶ Ἱσπανίας ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς πολλάκις ἐβοήθησαν τὴν μονήν, αὐτοκράτορες δὲ καὶ δοῦκες τῆς Ρωσίας, βασιλεῖς τῆς Ἰβηρίας καὶ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας καὶ Σερβίας μεγάλας δωρεὰς ἔκαμαν πρὸς αὐτήν, πολλὰς μὲν μονὰς ἐν ταῖς ἑαυτῶν χώραις καὶ κτήματα προσοδοφόρα ἀφιερώσαντες εἰς αὐτήν, πολύτιμα δὲ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια ἀποστείλαντες πρὸς κόσμον αὐτῆς. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων δὲ μετοχίων, ἅτινα εἶχεν ἡ μονὴ πανταχοῦ τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου, σπουδαιότατον ἦτο τὸ τοῦ Χάνδακος (Ἡ-

Ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἐν τῇ Μονῇ Σινᾶ.

ρακλείου) τῆς Κρήτης, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ Σιναῗται ἵδρυσαν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τεχνῶν καὶ γραμμάτων σχολήν, ἥτις, ἐπὶ ἕνα περίπου λειτουργήσασα αἰῶνα, ἀνέδειξε στρατιὰν ὅλην ἐπιφανῶν καλλιτεχνῶν καὶ λογίων, οἵτινες ἐφιλοτέχνησαν πλείστας καὶ καλλίστας εἰκόνας, ἐκόσμησαν πατριαρχικοὺς καὶ μητροπολιτικοὺς θρόνους, διέπρεψαν ὡς ἱεροκήρυκες καὶ διδάσκαλοι καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, συνέγραψαν καὶ μετέφρασαν πάμπολλα καὶ πάγκαλα τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας συγγράμματα. Ἐκ τῶν λοιπῶν δὲ μετοχίων καὶ ἀκινήτων κτημάτων τῆς μονῆς τὰ μὲν ἐν Ρωσίᾳ, Ρουμανίᾳ, Ἰβηρίᾳ καὶ Τουρκίᾳ, κατασχεθέντα, δὲν εἶναι πλέον ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτῆς, μένουσι δὲ μόνον σήμερον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, Κύπρῳ καὶ Ἑλλάδι. Ἐν τούτοις οἱ Σιναῗται διατρέφουν πολυαρίθμους Ἄραβας περιοίκους, συντηροῦσι σχολεῖον ἐν Ραϊθῷ, ἀποστέλλουν ὑποτρόφους εἰς τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον τῆς Ἡλιουπόλεως, ἐκτελοῦσιν ὁδοὺς καὶ ὑδραυλικὰ ἔργα καὶ τοὺς ἐπισκέπτας τῆς μονῆς καὶ τῶν μετοχίων αὐτῆς ἀξιοπρεπῶς φιλοξενοῦσιν. Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τῆς μονῆς φυλάσσονται δυσαρίθμητα ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια, πολλαὶ καὶ ὡραῖαι κηρόχυτοι καὶ ἄλλαι παλαιότεραι βυζαντιακαὶ καὶ ἰβηρικαὶ καὶ παλαιορρωσικαὶ καὶ μεταβυζαντιακαὶ εἰκόνες καὶ τὰ ἀρχαιότατα καὶ ἄριστα μωσαϊκά, ἅτινα πάντα ὁμοῦ ἀπαρτίζουσιν ἀληθὲς βυζαντιακὸν μουσεῖον, οἷον οὐδὲν ἄλλο μέρος ἐν τῷ κόσμῳ κέκτηται. Ἡ θαυμασία βιβλιοθήκη τῆς μονῆς περιέχει νῦν χειρόγραφα μὲν 3.263, τὰ πλεῖστα ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου (2291 ἑλληνικά, 260 συριακά, 582 ἀραβικά, 86 ἰβηρικά, 39 σλαβονικὰ καὶ 5 ἀβησσυνιακά), ἔντυπα δὲ περὶ τὰ 2000, τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν πρώτων μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς τυπογραφίας ἐκδόσεων. Ἔκπαλαι δ' οἱ Σιναῗται τὰ γράμματα τιμῶντες καὶ τὰς καλὰς τέχνας θεραπεύοντες, ἀνέδειξαν πλείστους καὶ καλλίστους συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνας καὶ ἄλλους σπουδαίους ἄνδρας, οἷοι Ἀναστάσιος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας, Ἰωάννης ὁ συγγραφεὺς τῆς περιφήμου «Κλίμακος τῶν ἀρετῶν», ἕτερος Ἀναστάσιος δεινοὺς κατὰ τῶν αἱρετικῶν διεξαγαγὼν ἀγῶνας, τρίτος Ἀναστάσιος, συγγραφεὺς πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων, Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης, Συμεὼν ὁ πεντάγλωσσος, ἕτερος Συμεών, Ἀθανάσιος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Φιλόθεος ὁ Κόκκινος, οἰκουμενικὸς πατριάρχης, Μᾶρκος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, Παΐσιος ὁ Ρόδου, ὁ πολὺς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ὁ σοφὸς Μάξιμος ὁ Μαργούνιος, ὁ πολυμαθὴς Μελέτιος ὁ Συρίγου, ὁ πολύαθλος οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἀθανάσιος ὁ Πατελλάρος, ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἰωαννίκιος, ὁ λεξικογράφος Γεράσιμος ὁ Βλάχος, Νεκτάριος ὁ Ἱεροσολύ-

Digitized by Google

μων, Κύριλλος ὁ Κρής, Κωνστάντιος ὁ Α′ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ σοφὸς Γερμανὸς Ἀφθονίδης, πλεῖστοι καὶ ἄριστοι ζωγράφοι καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν ὁ μέγας Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Χάνδακος ἐξελθών, καὶ τελευταῖος ὁ νῦν ἀρχιεπίσκοπος Πορφύριος ὁ Γ′. Ε. Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ

Δύο ὁδοὶ φέρουν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σινᾶ: ἡ μία διὰ τῆς Οὐάδυ Σολάφ, ἡ δὲ ἄλλη διὰ τῆς Οὐάδυ Σέϊχ, ἥτις συναντᾷ τὴν πρώτην εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σινᾶ. Εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Οὐάδυ Οὒμ Τάκκεχ εὑρίσκονται πλῆθος οἰκιῶν λιθίνων, τὰς ὁποίας ὀνομάζουν ναουαμὶς (= κώνωπες). Οἱ Βεδουῖνοι νομίζουν ὅτι τὰς ἔκτισαν οἱ Ἑβραῖοι, διὰ νὰ προφυλαχθοῦν κατὰ τῶν ἐντόμων τούτων.

Ἡ ἱερὰ λάρναξ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης.

Συνήθως εἶναι περιφέρειαι ἐλλειπτικαὶ ἢ κυκλικαί, 12—15 μ. διαμέτρου, μὲ τοιχώματα 40—50 ἑκ. πάχους. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐκτίσθησαν χωρὶς κανὲν ἐργαλεῖον. Ἡ κοιλὰς Σολάφ, ἀφοῦ διευθυνθῇ ΝΑ., στρέφει ΒΑ. μέχρι τῆς *Οὐάδυ Γκαρυπάχ*. Εἰς τὴν πεδιάδα *ἐλ Ράχα* ὁ Robinson, σύμφωνος πρὸς τὴν κοινὴν παράδοσιν, τοποθετεῖ τὸν μεγάλον καταυλισμὸν τῶν Ἑβραίων. Διὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὰς θεοβαδίστους κορυφὰς *Δζέμπελ Μοῦσα Χωρέβ*, *Δζέμπελ Κατερίν*, τοὺς ὁδηγοὺς παρέχει ἡ μονὴ ἐφ' ὡρισμένῃ ἀμοιβῇ. Συνήθως Σινᾶ ὀνομάζουν τὸν δεσμὸν καὶ τῶν τριῶν ὀρεινῶν ἐξάρσεων, καὶ θεωροῦν τὸ Χωρὲβ ὡς τὸ ἐφ' οὗ ὁ Θεὸς ἔδωκε τὰς πλάκας. Κατὰ τὸν Robinson, ἔπρεπε Χωρὲβ νὰ λέγεται τὸ σύνολον τοῦ δεσμοῦ, διότι οὕτως ἀναφέρεται σταθερῶς εἰς τὴν Ἔξοδον, ἐφ' ὅσον οἱ Ἑβραῖοι εὑρίσκοντο μακρὰν ἀκόμη τούτου, ἐνῷ τὸ ὄνομα τοῦ Σινᾶ ἐμφανίζεται μετὰ τὴν ὑστάτην κατασκήνωσίν των εἰς Ραφιδὶμ καὶ διαρκούσης ταύτης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους.

Μετάβασις ἐξ Ἑλλάδος εἰς Σινᾶ. Τὸ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως λίαν ἐνδιαφέρον τοῦτο ταξίδιον πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ τῶν μέσων Φεβρουαρίου μέχρι τέλους Ἀπριλίου, ἢ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ὀκτωβρίου μέχρι μέσων Νοεμβρίου. Ἡ ταχυτέρα ὁδὸς εἶναι ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Πὸρτ Σαΐτ, ἐκεῖθεν σιδηροδρομικῶς εἰς Σουὲζ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς διώρυγος. Ἀπὸ Σουὲζ ὑπάρχει ὁδὸς δι' αὐτοκινήτου μέχρι τῆς μονῆς μὲ μίαν διανυκτέρευσιν καθ' ὁδὸν εἰς φορητὴν σκηνήν. Ἄλλως ἀπὸ Σουὲζ ἀτμοπλοϊκῶς μεταβαίνει τις εἰς Ἐλ Τούρ, ἐπίνειον τῆς μονῆς, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν μονήν. Ἐν Τοὺρ ὑπάρχει μετόχιον τῆς μονῆς λίαν φιλόξενον. Ἀπαιτοῦνται ὅμως διατυπώσεις τινές, τὰς ὁποίας ἢ προσωπικῶς κάμνει ὁ προσκυνητὴς ἢ διὰ τοῦ ἐν Καΐρῳ προξενείου του: 1) Πρέπει νὰ ἐπιθεωρηθῇ τὸ διαβατήριον ἀπὸ τὸ ἐν Καΐρῳ προξενεῖον. 2) Ἐπειδὴ ἡ χερσόνησος ἀποτελεῖ στρατιωτικὸν κυβερνεῖον καὶ ὄχι πολιτικὸν νομόν, πρέπει διὰ τοῦ προξενείου νὰ ληφθῇ εἰδικὴ ἄδεια ἀπὸ τὸ αἰγυπτιακὸν ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν (Intelligence department of the Egyptian War Office). Τὰ δύο ταῦτα ἔγγραφα θὰ ἐπιδειχθοῦν εἰς τὸ Πὸρτ Τεουφίκ, λιμένα ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς τοῦ Σουέζ, ὅθεν γίνεται ἡ ἐκκίνησις διὰ ξηρᾶς ἢ ὁ ἀπόπλους διὰ θαλάσσης καὶ ὅπου ὑπάρχει προξενεῖον τῆς Ἑλλάδος. 3) Ἔγγραφος ἄδεια τοῦ ἐν Καΐρῳ ἡγουμένου τοῦ μετοχίου τοῦ Σινᾶ (συνοικία Δάχερ τῆς Ἀμπασίας. Ἐκκλησία Ἁγίας Αἰκατερίνης), τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιδείξῃ ὁ προσκυνητὴς εἰς τὴν πύλην τῆς μονῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ θύρα δὲν ἀνοίγεται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Περ. Γρηγοριάδου*, «Ἡ Ἱερὰ μονὴ τοῦ Σινᾶ» (1875).—*Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως*, «Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ» (ἐν Πετρουπόλει 1908).—*Πορφυρίου τοῦ Β′*, ἀρχιεπισκόπου Σιναίου, «Σιναϊτικὸς Συνέκδημος» (ἐν Ἀθήναις 1925).—*V. Benesevic*, «Monumenta Sinaitica» (ἐν Leningrad 1925).—*G. Hofmann*, «Sinai und Rom» (ἐν Orientalia Christiana IX, 3 Roma 1927).—*Κ. Ἀμάντου*, «Σιναϊτικὰ μνημεῖα ἀνέκδοτα» (ἐν Ἀθήναις 1928).—*Ε. Παντελάκη*, «Σινᾶ καὶ Σιναῖται» (ἐν «Πολιτισμῷ» Α′, 3 ἐν Ἀθήναις 1932).—*Κ. Παπαμιχαλοπούλου*, «Ἡ μονὴ τοῦ ὄρους Σινᾶ» (ἐν Ἀθήναις 1932). Ε. Γ. Π.

Hull. «The Geology of Palestine and Arabia Petraea» (London. 1886).—*Hart*, «Fauna and Flora of Sinai, Petra and the Wâdy Arabah» (London 1891).—*O. Fraas*, «Aus dem Orient» (Stuttgart. 1867).—*Post*, «The Flora of Syria, Palestine and Sinai» (Beyronth. 1896).—*H. Guthe*, «Bibel-Atlas» (20 μεγ. καὶ 28 μικροὶ χάρται, καὶ ἀλφαβ. πίναξ τῶν ἀρχ. καὶ σημερ. τοπωνυμιῶν, Leipzig (1911).—*Palmer*. «The Desert of the Exodus» (1876).—*R. Weill*, «La presqu'île de Sinai» (Paris 1908).—*W. Flinders-Petrie* «Researches in Sinai» (London (1906).—*Κ. Ἀμάντου*, Ἡ Μονὴ «τοῦ Σινᾶ» (ἐν «Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος» Γ. Δροσίνη. Ἀθῆναι 1927). —*Baedecker* «Palestine» et Syrie». Γ. Λ. Α.

— **Σινᾶ *μονὴ*** *[Γεωγρ.]*. Μονὴ ἐν Κύπρῳ παρὰ τὸ χωρίον Βασίλεια ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πενταδακτύλου. Α. Κ. Α.

— ***Σινᾶ καὶ Ραϊθοῦ ἀρχιεπισκοπή***. Ἡ μονὴ τοῦ Σινᾶ κατ' ἀρχὰς μὲν διῳκεῖτο ὑπὸ ἡγουμένου ὑπαγομένου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπισκόπου Φαράν. Καταστραφείσης δὲ τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατὰ τὸν Ζ′ αἰῶνα, μετετέθη ἡ ἐπισκοπικὴ ἕδρα εἰς Σινᾶ καὶ ἔκτοτε ὁ ἐπίσκοπος τιτλοφορεῖται Σινᾶ καὶ Ραϊθοῦ. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἐπισκοπὴ Φαρὰν ὑπήγετο εἰς Παλαιστίνην τὴν Γ′, ἀνήκουσαν εἰς τὸ κλῖμα τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ἀνέκαθεν οἱ ἐπίσκοποι Σινᾶ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων κανονικῶς ἐχειροτονοῦντο καὶ εἰς αὐτὸν ἐκκλησιαστικῶς ὑπήγοντο, ἐκτὸς ἐκτάκτων τινῶν περιστάσεων κατὰ τὸν ΙΔ′ καὶ ΙΕ′ αἰῶνα, ὅτε διὰ πολιτικὰς ἀνωμαλίας ἐπίσκοποί τινες Σινᾶ ἐχειροτονήθησαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Γνωστοὶ δ' ἐπίσκοποι τοῦ Σινᾶ κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐγνωσμένας πηγὰς εἶναι οἱ ἑξῆς: Νατερᾶς ἢ Νετρᾶς (Νεκτάριος;), πιθανῶς Αἰγύπτιος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε′ αἰῶνος, Μακάριος Α′ περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε′ αἰῶνος, Φώτιος πιθανῶς διάδοχος τοῦ Μακαρίου, Θεόδωρος καταδικασθεὶς ὡς αἱρετικὸς ὑπὸ τῆς ΣΤ′ οἰκουμενικῆς συνόδου (680), Κωνσταντῖνος (869), Μᾶρκος Α′ διάδοχος αὐτοῦ, Ἰωάννης Α′ ὁ Ἀθηναῖος φονευθεὶς ὑπ' Ἀράβων (1091), Ζαχαρίας (1103 ἢ 1114), Γεώργιος (1130—1149), Γαβριὴλ Α′ (1154—1160), Ἰωάννης Β′ (1164), Γερμανὸς Α′ (1177), Συμεὼν Α′ (1203 — 1223), Εὐθύμιος (1223), Μακάριος Β′ (1224), Γερμανὸς Β′ (1228), Θεοδόσιος (1239), Συμεὼν Β′ (1258), Ἰωάννης Γ′ (1265), Ἀρσένιος (1290), Συμεὼν Γ′ (1306), Δωρόθεος Α′ (1324), Γερμανὸς Γ′ (1333), Μᾶρκος (1358), Ἰώβ, Ἀθανάσιος Α′, Σάββας (1429), Ἀβράμιος, Γαβριὴλ Β′, Μιχαήλ, Σιλουανός. Κύριλλος Α′, Μᾶρκος Β′ (1846), Λάζαρος (1510), Σωφρόνιος (†1545), Μακάριος Γ′ καθαιρεθεὶς τῷ 1547, Εὐγένιος (1567—1583), Ἀναστάσιος (1583—1592), Λαυρέντιος (1592—1617), Ἰωάσαφ ὁ Ρόδιος (1617 — 1660), Νεκτάριος ὁ Κρὴς (1661), Ἀνανίας ὁ Βυζάντιος (1661—1671), Ἰωαννίκιος ὁ Λάσκαρις (1671—1702), Κοσμᾶς ὁ Βυζάντιος (1703), Ἀθανάσιος Β′ ὁ Βεροιαῖος (1708—1720), Νικηφόρος ὁ Μαρθάλης (1720—1747), Κωνστάντιος Α′ (1749—1759), Κύριλλος Β′ (1759—1790), Δωρόθεος Β′ ὁ Βυζάντιος (1794—1796), Κωνστάντιος Β′ (1804—1859), Κύριλλος Γ′ (1859—1867). Καλλίστρατος (1867—1885), Πορφύριος Α′ (1885—1904), Πορφύριος Β′ (1904—1926), Πορφύριος Γ′ (1926—). Ὁ ἀρχιεπίσκοπος δὲ τῆς μονῆς μετὰ τοῦ ἡγουμένου, τοῦ σκευοφύλακος, τοῦ οἰκονόμου καὶ δύο ἢ τριῶν ἐκ τῶν γεροντοτέρων ἀρχιμανδριτῶν συγκροτοῦσι τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς μονῆς, ὅπερ διαχειρίζεται τὴν περιουσίαν αὐτῆς, ἀποστέλλει καὶ ἀνακαλεῖ τοὺς προϊσταμένους Μετοχίων, προμηθεύει τὰ τρόφιμα καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα πράγματα εἰς τὴν μονήν, χορηγεῖ διὰ τῆς ἐν Καΐρῳ ἀντιπροσωπείας τὰς ἀδείας εἰς τοὺς βουλομένους νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν μονήν, κανονίζει τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτῆς ἐπιστημονικῶν μελετῶν καὶ λαμβάνει γενικῶς πάσας τὰς ἀποφάσεις τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ποικίλων συμφερόντων τῆς μονῆς. Ε. Γ. Π.

Σιναγκάβα (Sinagawa ἢ Shinagawa) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἀποτελοῦσα νότιον παράλιον προάστειον καὶ λιμένα τοῦ Τόκιο. Κάτ. 15.000. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λιμὴν αὐτοῦ εἶναι ἀβαθὴς καὶ ἀπροστάτευτος ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, χρησιμοποιεῖται μόνον διὰ τὰ μικρὰ πλοῖα τῆς ἀκτοπλοΐας, ἐνῷ διὰ τὰ μεγάλα πλοῖα καὶ διὰ τὰ πολεμικὰ τοιαῦτα χρησιμεύει ὡς λιμὴν τοῦ Τόκιο ὁ λιμὴν τῆς Υοκοχάμας. Εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν λαϊκὸν προάστειον τῆς ἰαπωνικῆς πρωτευούσης, ἔχον πολλὰ ἐργοστάσια καὶ συνδεόμενον μετὰ τοῦ Τόκιο διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐστρωμένης ἐπὶ τεχνητῆς ὁδοῦ κατασκευασθείσης διὰ μέσου τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Τάμα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν νησῖδες τεχνηταί, αἵτινες εἶχον κατασκευασθῇ καὶ ἐχρησίμευον ἄλλοτε ὡς φρούρια. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ ἄλσος καὶ τὸ ἀνάκτορον Σίμπα Ρικύου καὶ νοτίως τούτου τὸ θερινὸν ἀνάκτορον τοῦ αὐτοκράτορος Χάμα Ρικύου. Μ.Δ.Β.

Digitized by Google

σιναγρίνη ἡ *[Ὀργ. Χημ.]*. Συνώνυμον τῆς *σιναγρίνης* (βλ. λ.).

Σινάϊα (Sinaia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν τῷ νομῷ Πράχοβα τῆς Βλαχίας. Κάτ. 6.500. Κεῖται ἐπὶ θαυμασίας θέσεως παρὰ τὸν ποταμὸν Πράχοβα, ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τῶν Καρπαθίων καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀπὸ Πλοέστι εἰς Πρεντιάλ. Ἡ πόλις εἶναι νεωτάτη, κτισθεῖσα πέριξ παλαιοῦ μοναστηρίου ἱδρυθέντος τῷ 1685 ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαὴλ Καντακουζηνοῦ, ὁ ὁποῖος τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἧς ἀπετέλεσε μετόχιον καὶ ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα. Κατ' ἀρχὰς τὸ μοναστήριον τοῦτο ἐχρησίμευεν ὡς ἄσυλον τῶν ταξιδιωτῶν, οἵτινες διέσχιζον τὰ Καρπάθια καὶ εἰσήρχοντο ἀπὸ τῆς Οὐγγαρίας εἰς τὴν Ρουμανίαν κατὰ τὸν χειμῶνα. Τὸ μοναστήριον τοῦτο σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέκτησε μεγίστην σπουδαιότητα, ὁ δὲ ἡγούμενος αὐτοῦ, προαχθεὶς εἰς ἀρχιεπίσκοπον, κατέλαβε τὴν ὀγδόην θέσιν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Βραδύτερον τὸ μοναστήριον κατεσχέθη ὑπὸ τοῦ Κούζα καὶ ἀπετέλεσε κτῆμα τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Ρουμανίας, ἡ ὁποία ἔκτισεν ἐκεῖ τῷ 1883 ἀνάκτορον, ὅπερ χρησιμοποιεῖ ὡς θερινὴν διαμονήν. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο εἶναι μεσαιωνικοῦ ρυθμοῦ καὶ εἶναι ἐκτισμένον ἐντὸς θαυμασίων κήπων, περιβαλλομένου ὑπὸ ὡραίου πυκνοῦ δάσους. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο αὐλὰς περιστοιχιζομένας ἀπὸ δύο χαμηλὰς οἰκοδομάς, εἰς τὸ μέσον δὲ ἑκατέρας τούτων εὑρίσκεται ἀνὰ μία ἐκκλησία βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Οἱ μοναχοὶ ἔχουν βιβλιοθήκην, ὅπου φυλάσσονται καὶ πολύτιμα κοσμήματα ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Καντακουζηνῶν. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο καλεῖται καὶ *πύργος Πελές*, ἀπὸ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ εἶναι ἐκτισμένον. Τὸ ἐσωτερικόν του κοσμεῖται πλουσιώτατα μὲ τοιχογραφίας καὶ χρωματιστὰς τῶν παραθύρων ὑάλους, ὅπου παρίστανται σκηναὶ ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Κάρμεν Σίλβα. Περὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ὅπερ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ καταστῇ ἡ πόλις κέντρον θερινῆς διαμονῆς τῆς ρουμανικῆς ἀριστοκρατίας, ἐκτίσθησαν πολυτελέσταται ἐπαύλεις καὶ ἐξοχικὰ κέντρα διασκεδάσεως καθὼς καὶ μεγάλα ξενοδοχεῖα καὶ ἐγκαταστάσεις λουτρῶν μὲ μεταλλικὰ ὕδατα.

Σιναΐτης (ὁ), θηλ. *—ῖτις, —ιδος* ὁ κάτοικος τοῦ Σινᾶ, ὁ ἐκ Σινᾶ καταγόμενος.

σιναϊτικός, *—ή, —όν* ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ Σινᾶ, ἰδίᾳ εἰς τὴν μονὴν τοῦ ὄρους Σινᾶ: «σιναϊτικὸς κῶδιξ».

— σιναϊτικὸν *ζήτημα*. Ἡ μονὴ τοῦ Σινᾶ, ἠναγκασμένη νὰ προμηθεύηται ἐξ Αἰγύπτου τὰ τρόφιμα καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα πράγματα αὐτῆς καὶ τακτικῶς πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν κυβέρνησιν νὰ ἐπικοινωνῇ διὰ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ τὰς διοικητικὰς ὑποθέσεις αὐτῆς, ἵδρυσε πολὺ πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐν τῷ παλαιῷ Καΐρῳ, κατόπιν δ' ἐν τῷ νέῳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν τῇ συνοικίᾳ Τζουβανία, καὶ ἀπὸ τοῦ 1870 ἐν τῇ συνοικίᾳ Δάχερ, μετόχιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔκτισε καὶ ναὸν διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν παρεπιδημούντων ἐν Καΐρῳ Σιναϊτῶν. Τὸ μετόχιον τοῦτο τοσαύτην ἐπίδοσιν σὺν τῷ χρόνῳ ἔλαβεν, ὥστε κατέστη δευτέρα οὕτως εἰπεῖν μονὴ μετὰ ἰδίας ἱερᾶς συνάξεως, ἤτοι δικαίου, σκευοφύλακος, οἰκονόμου καὶ ἀρχιμανδριτῶν. Ἐπειδὴ τινες τῶν ἀρχιεπισκόπων Σινᾶ παρέτεινον ἐνίοτε τὴν ἐν τῷ μετοχίῳ τούτῳ διαμονήν των, ἄνευ τῆς ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐπιβαλλομένης ἀδείας τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ἐν τῷ κλίματι τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ μετόχιον, τινὲς δὲ τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας θεωροῦντες τὴν ὑπὸ τῶν Σιναϊτῶν ἵδρυσιν ἐκκλησίας ἐν Καΐρῳ ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ ἐπιζήμιον εἰς τὰ ἐνοριακὰ ὠφελήματα τοῦ αὐτόθι πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐζήτουν νὰ κλείσωσι τὸν ναὸν αὐτῶν, προέκυψαν πολλάκις σφοδραὶ διαφοραὶ καὶ ἔριδες μεταξὺ Σιναϊτῶν καὶ πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, αἵτινες ἐπὶ τρεῖς ὅλους αἰῶνας διαρκέσασαι καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῶν λοιπῶν πατριαρχείων, τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας, τῆς ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῆς αἰγυπτιακῆς κυβερνήσεως προκαλέσασαι, ἔληξαν νῦν τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Πορφυρίου Γ' διὰ τῆς τῇ 5 Νοεμβρίου 1932 ἐν Καΐρῳ ὑπογραφείσης ὑπὸ τούτων καὶ τῶν μητροπολιτῶν Νουβίας Ἀρσενίου καὶ Ἰωαννουπόλεως Ἰσιδώρου καὶ τῶν Σιναϊτῶν δικαίου Θεοκλήτου, σκευοφύλακος Ἰωακεὶμ, οἰκονόμου Ἰακώβου καὶ ἀρχιμανδρίτου Ἀνδρονίκου συμφωνίας, καθ' ἥν: 1) οἱ Σιναῖται ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἕδρα τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς ἱερᾶς συνάξεως αὐτῶν εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ Σινᾶ μονή. 2) Οἱ Σιναῖται δικαιοῦνται νὰ ἔχωσιν ἐν Καΐρῳ μετόχιον, ὡς ἕδραν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, οὐχὶ πλειόνων τῶν τριῶν, ὑπαγομένων δὲ ὑπὸ τὴν κανονικὴν ἐποπτείαν τοῦ πατριαρχείου. 3) Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἐπὶ ὡρισμένῃ προθεσμίᾳ ἐν Καΐρῳ διαμένων θὰ ζητῇ ἐπὶ τούτῳ ἄδειαν παρὰ τοῦ πατριάρχου, οὗτινος καὶ θὰ μνημονεύῃ λειτουργῶν, οὐδεμίαν δ' ἱεροπραξίαν θὰ τελῇ ἄνευ εἰδικῆς ἀδείας αὐτοῦ· καὶ 4) Ἐν τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ τοῦ μετοχίου θὰ τελῆται μόνον ἡ θεία μυσταγωγία, οὐχὶ δὲ βαπτίσεις, γάμοι, κηδεῖαι καὶ μνημόσυνα, διότι ὁ οἶκος οὗτος στερεῖται ἐνοριακῶν δικαίων. Ε. Γ. Π.

— **Σιναϊτικὸς κῶδιξ** (Codex Sinaiticus). Οὕτω καλεῖται ἀρχαιότατον χειρόγραφον τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὅπερ, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ εὑρισμόμενον, παρέλαβε δολίως ὁ Γερμανὸς θεολόγος Τίσενδορφ. Τρὶς οὗτος ἐπισκεφθεὶς τὸ Σ ινᾶ, κατὰ μὲν τὸ 1844 ἔκλεψε 43 φύλλα τοῦ χειρογράφου τούτου, κατὰ τὸ 1853 ἄλλα πάλιν φύλλα καὶ κατὰ τὸ 1859, ὑποκριθεὶς αἰφνιδίαν ἀσθένειαν καὶ ἐπειγόμενος νὰ καταβῇ εἰ. Κάϊρον πρὸς θεραπείαν, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ χειρόγραφον ὑποσχεθεὶς εἰς τοὺς μοναχοὺς ὅτι ἀντιγράψας αὐτὸ θὰ παραδώσῃ εἰς τὸ ἐν Καΐρῳ μετόχιον τοῦ Σινᾶ, ὅπερ ὅμως δὲν ἔπραξεν, ἀλλὰ παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸ χειρόγραφον ἐπανῆλθεν εἰς Εὐρώπην καὶ ἐπώλησεν αὐτὸ εἰς τὸν τσάρ ν τῆς Ρωσίας. Σήμερον τὸ χειρόγραφον εὑρίσκεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πετρουπόλεως, ἐκτὸς τῶν κλαπέντων φύλλων, ἅτινα εὑρίσκονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Λειψίας, ἐλάχιστα δέ, πολλαχῶς παρεφθαρμένα, φύλλα περισῴζονται ἔτι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Σινᾶ. Ἐξεδόθη δὲ τῷ μὲν 1862 εἰς πολυτελεστάτην φωτογραφικὴν ἔκδοσιν εἰς 4 τόμους τὸ ὅλον χειρόγραφον, τῷ δὲ 1863 εἰς δύο τόμους μόνη ἡ Καινὴ Διαθήκη. Τὸ χειρόγραφον ἀποτελεῖται ἐκ 346 φύλλων καθαρωτάτης καὶ λεπτοτάτης μεμβράνης ἐκ δέρματος ἀντιλόπης, ἕκαστον δὲ φύλλον περιλαμβάνει 4 στήλας καὶ ἑκάστη στήλη 48 στίχους ἐν γράμμασι κεφαλαίοις. Ἐγράφη περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος ὑπὸ τεσσάρων χειρῶν καὶ εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῶν σῳζομένων χειρογράφων τῆς ἁγίας Γραφῆς, περιέχει δὲ ὁλόκληρον τὴν Καινὴν Διαθήκην καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βαρνάβα καὶ μέρος τοῦ «Ποιμένος» τοῦ Ἑρμᾶ, ἐλλιπῆ δὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς «Γενέσεως», τῶν «Ἀριθμῶν», τῶν «Βασιλειῶν Α'», τοῦ Ἔσδρα, τῶν Μακκαβαίων καὶ τοῦ Ἱερεμίου. Ε. Γ. Π.

σιναλβίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{30}H_{42}N_2S_2O_{15}$, ἀπαντῶν εἰς τὰ σπέρματα τοῦ λευκοῦ σινάπεως. Κρυσταλλοῦται μετὰ 5 μορίων ὕδατος πρὸς ὠχροκιτρίνας βελόνας καὶ τήκεται εἰς 140°. Εἶναι διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ δυσδιάλυτος εἰς τὴν ἀλκοόλην. Ὑπὸ τοῦ φυράματος μυροζίνη ὑδρολύεται πρὸς γλυκόζην, π-ὀξυτολυλοσιναπέλαιον καὶ ὀξίνην θειικὴν *σιναπίνην*. Σ. Γ.

Σιναλόα (Sinaloa) *[Γεωγρ.]*. Πολιτεία τῆς νοτιοαμερικανικῆς δημοκρατίας τοῦ Μεξικοῦ, κειμένη εἰς τὸν κόλπον Καλιφορνίας, μεταξὺ τῶν πολιτειῶν Ζαλίσκο, Μουράνγκο, Χιχουαχούα καὶ Σονόρα πρὸς ΒΑ. καὶ Ν., περιβρεχομένη πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τοῦ κόλπου τῆς Καλιφορνίας. Ἔχει ἐμβαδὸν 58.488 τ. χλμ. καὶ 341.265 κατ. (1921). Ἡ παραλία εἶναι πανταχοῦ σχεδὸν ἀμμώδης. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὸ ἔδαφος εἶναι λοφῶδες. Ἀπώτερον κεῖνται τὰ ὑψίπεδα τῆς ὀροσειρᾶς Σιέρρα Μάντρα Λάντ, μετὰ πλουσίων δασῶν καὶ εὐφόρων κοιλάδων. Ποταμοὶ οἱ *Ρίο ντὲ Κουλιακάν, Σιναλόα* καὶ *Φουέρτε*. Τὸ κλῖμα εἶναι θερμόν, ἀλλ' ὑγιεινόν. Οἱ κάτοικοι, λευκοί, Ἰνδοὶ καὶ μιγάδες, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν, τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν μεταλλωρυχίαν (χρυσός, ἄργυρος, χαλκός, σίδηρος καὶ μόλυβδος). Ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τῶν βορειοδυτικῶν σιδηροδρόμων τοῦ Μεξικοῦ. Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Κουλιακάν*. Θ. Κ.

σιναμική (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σέννα*.

Σινάν. Διάσημος Τοῦρκος ἰατρός, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἐπὶ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγάλου διετέλεσεν ἀρχίατρος. Ἀπέθανε τῷ 1543. Ν. Μ.

—*Σινὰν μπὲν-Θαμπὶτ μπὲν-Κουρᾶ*. Διάσημος Ἄραψ ἰατρὸς καὶ ἀστρονόμος, ἀκμάσας ἐν Βαγδάτῃ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα. Ἐπὶ χαλίφου Ραντὶ-Μπιλλὰχ ἦτο γενικὸς διευθυντὴς ὅλων τῶν νοσοκομείων τῆς Βαγδάτης καὶ ἐξεταστὴς τῶν ἰατρῶν. Ἀπέθανε τῷ 934. Ἔγραψε πολλὰ φιλοσοφικά, ἰατρικὰ καὶ ἀστρονομικὰ συγγράμματα, μεταφράσας συγχρόνως ἀρχαῖα συριακὰ βιβλία καὶ διορθώσας προηγουμένας μεταφράσεις ἑλληνικῶν καὶ συριακῶν συγγραμμάτων. Ν. Μ.

—*Σινὰν πασᾶς*. Ἀρχιναύαρχος τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Βαγιαζὶτ τοῦ Β' ἀπὸ τοῦ 1492 μέχρι τοῦ 1493.

—*Σινὰν πασᾶς*. Κροάτης τὸ γένος, ἀρχιναύαρχος τῆς Τουρκίας ἐπὶ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγάλου. Εἶναι ὁ κατακτητὴς τῆς Τριπόλεως τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπέθανε τῷ 1554. Ν. Μ.

—*Σινὰν πασᾶς*. Μέγας βεζύρης τῆς Τουρκίας, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἀλβανὸς τὸ γένος, ἀνετράφη εἰς τὴν ἐν τῷ σουλτανικῷ σαραγίῳ σχολὴν τῶν παίδων τῆς αὐλῆς, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν διετέλεσε γενικὸς διοικητὴς τῆς πολλῶν ἐπαρχιῶν, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ τῆς Αἰγύπτου (1569). Ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Ὑεμένης, ὑπέταξε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, τυχὼν ὡς ἐκ τούτου τοῦ τίτλου γαζῆ (νικητοῦ). Διορισθεὶς κατόπιν ἀρχιναύαρχος, ἐβομβάρδισε τὰ παράλια τῆς Καλαβρίας, τὴν Μεσσήνην καὶ κατόπιν τὴν Γολέτταν τῆς Τύνιδος, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβε.

Σινὰν πασᾶς.

Τῷ 1577 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος κατὰ τὸν ἐναντίον τῆς Περσίας πόλεμον, ἀμέσως δὲ κατόπιν μέγας βεζύρης. Ἀποτυχὼν ὅμως κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἐπαύθη τῷ 1579, ἀλλ' ἀνακληθεὶς ἐβεζύρευσε τετράκις ἀκόμη. Τῷ 1593 εἶχεν, ὡς μέγας βεζύρης, τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐναντίον τῆς Οὐγγαρίας ἐκστρατείας, καθ' ἣν ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως. Ἐν τούτοις ἐπαύθη τῷ 1595 καὶ ἐξωρίσθη εἰς Μάλγαρα τῆς Α. Θράκης. Ἐπαναδιορισθεὶς ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Μολδαυΐας, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἐπαύθη καὶ πάλιν, ἐπαναδιορισθεὶς δὲ τὸ πέμπτον ἀπέθανε τῇ 3 Ἀπριλίου 1596, ἐνῷ ἡτοιμάζετο μετὰ τοῦ σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Γ' εἰς νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Οὐγγαρίας. Ἀφῆκεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνάμνησιν ἀνθρώπου κακοῦ καὶ σκαιοῦ. Ἐπεχείρησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιον τῆς συνδέσεως τῆς Προποντίδος μετὰ τοῦ Εὐξείνου διὰ διώρυγος, καθ' ἣν θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ λίμνη Σαπάντζα καὶ ὁ Σαγγάριος. Ν. Μ.

— *Σινὰν πασᾶς-Τσιγάλα-ζαδέ*. Μέγας βεζύρης καὶ ἀρχιναύαρχος τῆς Τουρκίας, Γενουήνσιος τὴν πατρίδα, πατρόθεν ὀνομαζόμενος Cicala (Τσικάλα). Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος τῷ 1575 ἐν Γολέττῃ τῆς Τύνιδος, κατὰ τὴν ἐκεῖ ἐκστρατείαν τῶν Τούρκων, ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰσαχθεὶς δὲ ὡς παῖς εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐξωμόσας ἔγινε σιλιχτάρης (ὑπασπιστής) τοῦ σουλτάνου καὶ κατόπιν γενιτσὰρ-ἀγᾶς. Νυμφευθεὶς ἀλλεπαλλήλως δύο ἐγγόνας τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγάλου, προήχθη ταχέως, κυβερνήσας διαφόρους ἐπαρχίας. Τῷ 1590 διωρίσθη ἀρχιναύαρχος, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ναυπάκτου. Μετασχὼν κατόπιν τῆς ἐναντίον τῆς Οὐγγαρίας ἐκστρατείας, συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ Αὐστριακῶν ἐν Κέρεστες, μεθ' ὃ διωρίσθη, τῷ 1597, μέγας βεζύρης. Παυθεὶς μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας διωρίσθη πάλιν ἀρχιναύαρχος, κατόπιν ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον. Ἡττηθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Διαρβεκὶρ τῆς Τουρκίας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ λύπης τῷ 1606. Ν. Μ.

σινάνθρωπος (ὁ) (Sinanthropos pekinensis). Ὀνομασία δοθεῖσα εἰς σύνολον σκελετικῶν λειψάνων ἀνθρώπου, ἀποκαλυφθέντων ἐσχάτως παρὰ τὸ Πεκῖνον τῆς Κίνας (βλ. *Πεκίνου ἄνθρωπος*). Ι. Γ. Κ.

Σινάνι *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Στιμάγκας τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 12. —Π.

Σινανιά *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀραβωνίτσης τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτοικοι (1928) 91. —Π.

Σινάνου *[Γεωγρ.]*. Ἀπὸ τῆς τουρκοκρατίας κοινὴ ὀνομασία τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ *Μεγαλοπόλεως*.

Σινάορου *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Λεύκας. Κάτ. 110, ἅπαντες Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

σιναπαέριον (τό), ἢ *ἀέριον σινάπεως* *[Χημ. Πολ.]*. Ἄλλη ὀνομασία τοῦ *θειούχου* διχλωροδιαιθυλίου (βλ. λ.).

σιναπέλαια (τά) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτως ἐν τῇ ὀργανικῇ χημείᾳ οἱ *ἐστέρες τοῦ ἰσοθειοκυανικοῦ ὀξέος*, δηλαδὴ τὰ *θειοκαρβαμίδια*. Αἱ ἰσοθειοκυανικαὶ αὗται ἑνώσεις ἔχουσι τὸν γενικὸν τύπον: R.N=C=S, ἐκλήθησαν δὲ *σιναπέλαια*, διότι τὸ σπουδαιότερον μέλος τῆς σειρᾶς αὐτῆς, τὸ ἀλλυλοσιναπέλαιον (ἢ ἁπλῶς σιναπέλαιον), ἐλήφθη τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ σινάπεως, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ καὶ τὸ σπουδαιότερον συστατικόν. Τὰ σιναπέλαια συνθετικῶς παρασκευάζονται κατὰ διαφόρους τρόπους, ὡς λ.χ. ἐκ τῶν ἀμινῶν τῇ ἐπιδράσει διθειάνθρακος, διὰ θερμάνσεως τῶν θειοκυανικῶν ἀλκαλίων, διὰ προσθήκης θείου εἰς ἰσονιτρίλια κλπ. Τὰ σιναπέλαια εἶναι ἄχροα ὑγρά, καυστικῆς ὀσμῆς, καὶ προκαλοῦν φλυκταίνας ἐπὶ τοῦ δέρματος. Εἶναι ἀδιάλυτα εἰς τὸ ὕδωρ καὶ βράζουν ἄνευ ἀποσυνθέσεως. Πολλὰ ἐκ τῶν σιναπελαίων ἀπαντῶσιν ὑπὸ τὴν μορφὴν γλυκοζιτῶν εἰς τὰ σπέρματα, τὰ φύλλα καὶ τὰς ῥίζας πολλῶν

Digitized by Google

φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν σταυρανθῶν. Οἱ γλυκοζῖται οὗτοι διασπώμενοι δι' ἐνζύμων ἐνυπαρχόντων εἰς τὰ ἴδια φυτὰ παρέχουν, πλὴν τῶν ἄλλων συστατικῶν, καὶ σιναπέλαια. Ὁ σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος τῆς ὁμάδος τῶν σιναπελαίων εἶναι τὸ *ἀλλυλοσιναπέλαιον* (ὅπερ καὶ ἁπλῶς *σιναπέλαιον* καλεῖται) CH_2 : CH.CH_2NCS. Τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ μέλανος σινάπεως ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ γλυκοζίτου *σινιγρίνη* (βλ.λ.), ὡς καὶ εἰς ἄλλα φυτὰ (κοχλιαρὶς ἡ ἁρμορακία, σισύμβριον τὸ φαρμακευτικὸν κλπ.). Ἐκ τῶν ἐχόντων ἀκόρεστον ρίζαν ὁμολόγων τοῦ ἀλλυλοσιναπελαίου σημαντικώτερον εἶναι τὸ *κροτυλοσιναπέλαιον* C_4H_7NCS βράζον εἰς 174°. Ἐκ τῶν σιναπελαίων τῶν ἐχόντων κεκορεσμένον ἀλκύλιον τὰ σπουδαιότερα εἶναι: τὸ *μεθυλοσιναπέλαιον* CH_3NCS, τηκόμενον εἰς 34° καὶ βράζον εἰς 119°, τὸ *αἰθυλοσιναπέλαιον* C_2H_5NCS, βράζον εἰς 133°, τὸ *προπυλοσιναπέλαιον* C_3H_7NCS, βράζον εἰς 153°, τὸ *δευτερογενὲς βουτυροσιναπέλαιον* (C_2H_5) (CH_3) CHNCS, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ αἰθερίου ἐλαίου κοχλιαρίδος τῆς φαρμακευτικῆς, τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀλκοολικοῦ διαλύματος (spiritus cochleariæ) δι' ἐπαλείψεις καὶ γαργαρισμούς. Βράζει εἰς 159°. Συγγενῆ πρὸς τὰ σιναπέλαια σώματα εἶναι καὶ ἡ *χειρολίνη* καὶ ἡ *ἐρυσολίνη*. Σ. Γ.

σιναπέλαιον (τὸ) [*Ὀργ. Χημ.*]. Τὸ δι' ἐκθλίψεως τῶν σπερμάτων τοῦ σινάπεως λαμβανόμενον ἔλαιον (λατ. oleum sinapis pingue, γαλ. huile de moutarde, γερμ. Senföl, ἀγγλ. mustard seed oil). Εἶναι κίτρινον ἕως φαιοκίτρινον καὶ ἔχει ἠπίαν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν. Περιέχει, παρὰ τὰ γλυκερίδια τῶν ὑγρῶν λιπαρῶν ὀξέων, ἀκόμη βεχενικὸν καὶ ἐρουκικὸν ὀξύ. Τὸ εἰδικὸν βάρος αὐτοῦ κυμαίνεται μεταξὺ 0,915 καὶ 0,917 καὶ ὁ ἀριθμὸς σαπωνοποιήσεως μεταξὺ 170 καὶ 180. Εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ μέλανος σινάπεως ὑπάρχει πάντοτε θεῖον. Τὸ λιπαρὸν σιναπέλαιον χρησιμοποιεῖται ὡς ἐδώδιμον ἔλαιον, ὡς καύσιμον ἔλαιον καὶ ὡς λιπαντικὸν μέσον. Τὸ *αἰθέριον ἔλαιον τοῦ σινάπεως* (λατ. oleum sinapis aethereum, γαλ. essence de moutarde) λαμβάνεται δι' ἀποστάξεως μεθ' ὑδρατμῶν τοῦ ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἐν ἀναμίξει μεθ' ὕδατος παραμείναντος σιναπαλεύρου. Εἶναι ἄχρουν ἕως ὑποκίτρινον, λεπτόρρυτον ἔλαιον εἰδικοῦ βάρους 1.016—1,022. Ἀποτελεῖται χημικῶς κυρίως ἐξ ἀλλυλοσιναπελαίου C_3H_5 CNS καὶ δύναται ἐπίσης νὰ παρασκευασθῇ συνθετικῶς διὰ κατεργασίας ἀλλυλοϊωδιδίου μετὰ ροδανικοῦ καλίου. Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ σινάπεως ἔχει δριμεῖαν τὰ δάκρυα προκαλοῦσαν ὀσμήν, εἶναι δηλητηριῶδες καὶ φερόμενον ἐπὶ τοῦ δέρματος καυτηριάζει, ἐρυθραίνει καὶ σχηματίζει φυσαλίδας. Τὸ ἀλκοολικὸν διάλυμα αὐτοῦ εὑρίσκει χρησιμοποίησιν ἐν τῇ ἰατρικῇ. Σ. Γ.

σίναπι, —*εως* (τό)· δημοτ. *σινάπι*· εἶδος λαχάνου συνήθως κηπευτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀγρίου· || «κόκκος σινάπεως» τὸ σπέρμα, ὁ καρπὸς τοῦ σινάπεως, ὡς ἐλαχίστη ποσότης.

— [*Βοτ.*] Τὸ *σίναπι* (Sinapis) εἶναι γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη ἐτησίων ποῶν ἢ καὶ πολυετῶν, ἰθαγενῶν τῆς Εὐρώπης, τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Γνωστότερα εἴδη, ἅτινα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶσιν, εἶναι τὰ κάτωθι:

Σίναπι τὸ ἀρουραῖον (Sinapis arvensis), ἡ κοινῶς παρ' ἡμῖν *λαψάνα* καὶ *λαψάνη* παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ. Εἶναι πόα ἐτησία, πολλαχοῦ ἀπαντῶσα αὐτοφυὴς καὶ πολλάκις ἐπιβλαβὲς ζιζάνιον τῶν ἀγρῶν. Ἐφ' ὅσον εἶναι τρυφερὰ τὰ φυτὰ ταῦτα καταγρώγονται ὑπὸ τῶν κτηνῶν καὶ εἶναι τελείως ἀβλαβῆ· ὅταν ὅμως εὑρίσκωνται ἐν τῇ τελείᾳ αὐτῶν ἀναπτύξει, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνθήσεως μέχρι τῆς ἀποξηράνσεώς των, τρωγόμενα ὑπὸ τῶν κτηνῶν προξενοῦσι μικρᾶς ἢ καὶ ἐπικινδύνους ἔτι στομαχικὰς διαταραχάς.

Σίναπι τὸ λευκὸν (Sinapis alba). Ἐτησία πόα ἀπαντῶσα αὐτοφυής. Καλλιεργουμένη καταναλίσκεται ὡς λαχανικόν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *λαψάνα*. Παρ' ἡμῖν τὸ εἶδος τοῦτο καλλιεργεῖται ἀποκλειστικῶς ὡς λαχανικόν. Εἰς ἄλλας ὅμως χώρας τῆς Εὐρώπης καλλιεργεῖται καὶ ὡς κτηνοτροφικὸν καὶ ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν τροφὴν τῶν γαλακτοπαραγωγῶν ἰδίως ἀγελάδων, διδόμενον εἰς αὐτὰς ἐν χλωρᾷ καταστάσει. Τὸ πρὸς τροφὴν τῶν κτηνῶν προοριζόμενον σίναπι σπείρεται λίαν ἐνωρὶς κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ ἐν ἀναλογίᾳ μιᾶς ὀκᾶς σπόρου κατὰ στρέμμα.

Σίναπι τὸ μέλαν (Sinapis nigra). Ἐτησία πόα καλλιεργουμένη εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ παρ' ἡμῖν ἰδίως διὰ τὰ σπέρματά της. Δ. Ν. Π.

— **σινάπεως** ***αἰθέριον ἔλαιον*** (Oleum sinapis) [*Φαρμακογν.*]. Ὑγρὸν ἄχρουν ἢ ὠχροκίτρινον, ὀσμῆς εἰδικῶς μονίμου ἐρεθιστικῆς καὶ καυστικῆς. Σχηματίζεται εἰς τὰ σπέρματα τοῦ σινάπεως μετὰ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μυρωσίνης, ἥτις περιέχεται ἐν αὐτοῖς. Ἡ χημικὴ σύνταξις τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ σινάπεως ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν τύπον:

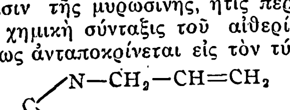

Τὸ ἔλαιον τοῦτο ζέει εἰς 147—148° καὶ διαλύεται εἰς τὸν αἰθέρα, τὴν ἀλκοόλην, τὸν διθειάνθρακα καὶ τὸ χλωροφόρμιον.

Συνήθως νοθεῖαι τοῦ ἐλαίου εἶναι ὁ διθειάνθραξ, τὸ χλωροφόρμιον, τὸ ἀλλυλοκυανίδιον. Ἐπὶ τοῦ δέρματος προκαλεῖ ἐπωδύνους φλυκταίνας. Θεραπευτικῶς ἀναγράφεται εἰς λίαν ἐλαχίστας δόσεις ἠραιωμένον εἰς ἀλκοόλην ὡς διεγερτικὸν τοῦ στομάχου. Ἐξωτερικῶς ἀναγράφεται ὡς ἐπισπαστικόν. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλεῖ δηλητηριάσεις θανατηφόρους ἐρεθίζον τὰς βλεννομεμβράνας τοῦ στόματος, τοῦ στομάχου καὶ τοῦ ἐντέρου καὶ ἐπιφέρον φλόγωσιν τῶν ἐσωτερικῶν ἱστῶν. Εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν χρησιμεύει πρὸς παρασκευὴν τοῦ spiritus sinapis. Κ. Γ. Μ.

— **σινάπεως** ***ἀλκαλοειδῆ*** [*Χημ.*]. Τὸ σπουδαιότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ *σιναπίνη* (βλ. λ.).

— **σινάπεως** ***σπέρμα*** (Semen Sinapis) [*Φαρμακογ.*]. Διακρίνονται τὰ *σπέρματα τοῦ μέλανος σινάπεως* (Semen Sinapis nigrae) καὶ τὰ *σπέρματα τοῦ λευκοῦ σινάπεως*. Τὰ πρῶτα, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς ὅλας τὰς φαρμακοποιίας, εἶναι μικρὰ σφαιροειδῆ ἐρυθρωπὰ ἕως μελανωπὰ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν των ἐπιφάνειαν μὲ ἐπιδερμίδα ἐρρυτιδωμένην, ἐσωτερικῶς δὲ πρασινίζοντα. Ἐξάγονται ἐκ τοῦ καρποῦ, ὅστις συλλέγεται μετὰ τὴν πλήρη ὡρίμανσιν, ἀφοῦ ξηρανθῇ οὗτος, καὶ φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς σάκκους τῶν 50 ἢ 100 χγρ. Τὰ σπέρματα διαβρεχόμενα δι' ὕδατος ἀναδίδουν εἰδικὴν ἐρεθιστικὴν ὀσμήν, ἐπηρεάζουσαν τοὺς βλεννογόνους τῆς ρινὸς καὶ τοῦ στόματος· ξηρὰ τὰ σπέρματα εἶναι ἄοσμα. Δι' ἐκθλίψεως δίδουν 23% λιπαρὸν ἔλαιον, δι' ἐκχυλίσεως δὲ μετ' αἰθέρος 33% ἔλαιον. Αἱ κοτυληδόνες τῶν σπερμάτων περιέχουν σιναπίνην καὶ σινιγρίνην, αἵτινες διὰ τοῦ ἐνζύμου μυρωσίνη παρουσίᾳ ὕδατος σχάζονται εἰς αἰθέριον ἔλαιον σινάπεως, ἀριστερόστροφον σταφυλοσάκχαρον καὶ ὄξινον θειικὸν κάλιον. Ἡ δρόγη, κονιοποιουμένη, δίδει ἄλευρον κιτρινόφαιον (Farina Sinapis), τὸ ὁποῖον δέον νὰ φυλάσσηται ἀπὸ τοῦ φωτὸς ἐντὸς λευκοσιδηρῶν δοχείων. Τὸ ἄλευρον τοῦτο μετὰ μακρὰν φύλαξιν χάνει τὴν δριμύτητα αὐτοῦ. Μᾶλλον διατηρήσιμον εἶναι τοῦτο ὅταν παρασκευάζεται ἐκ σπερμάτων ἐξ ὧν ἀφῃρέθη τὸ ἔλαιον, ὅτε φαρμακολογικῶς δρᾷ ἰσχυρότερον καὶ ταχύτερον. Ἐκ τοῦ ἀλεύρου αὐτοῦ παρασκευάζεται καὶ ὁ σιναποῦχος χάρτης (charta sinapisata). Μεγίστην ἐφαρμογὴν εὑρίσκει ἡ δρόγη ὡς ἄρτυμα πρὸς παρασκευὴν τῆς μουστάρδας· ἀλλὰ καὶ ἡ θεραπευτική της χρῆσις εἶναι σημαντική. Χρησιμοποιεῖται ἐξωτερικῶς ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ σιναπισμοῦ. Τὰ σπέρματα τοῦ σινάπεως ἀναγράφονται πλειστάκις τῆς ἡμέρας ὡς εὐστόμαχον φάρμακον ἐπὶ κατάρρων τοῦ στομάχου, ἐντέρων καὶ βρόγχων, ὑδρωπος, ὡς ἐμετικὸν κλπ. Παραγγέλλονται πρὸς ποδόλουτρα ἢ καὶ πρὸς καθολικὰ λουτρά. Τὰ λουτρὰ δέον νὰ ἑτοιμάζωνται διὰ χλιαροῦ καὶ οὐχὶ διὰ ψυχροῦ ἢ ζέοντος ὕδατος. Τὰ σπέρματα τοῦ σινάπεως φερόμενα ἐπὶ τοῦ δέρματος, ἀφοῦ διαβραχῶσι μεθ' ὕδατος, ἐντὸς 2—5' λεπτῶν, ἐνεργοῦσιν ἐπωδύνως καὶ καυστικῶς, προκαλοῦν ἐξοίδησιν τοῦ χορίου καὶ ἐὰν ἀφεθῶσιν ἐπὶ μακρότερον ἐπιφέρουν φλυκταίνας ὡς ἀπὸ ἐγκαύματος. Ἐσωτερικῶς λαμβανόμενα ἐρεθίζουν καυστικῶς τὸ στόμα, φέρουν ἔκκρισιν σιέλου καὶ ὑπεραιμίαν, ὁ δὲ ἐρεθισμὸς προχωρῶν προκαλεῖ συσσώρευσιν ὀρροῦ εἰς τὴν ρῖνα καὶ κατ' ἀντανάκλασιν δάκρυα. Εἰς τὸν στόμαχον προκαλοῦν θάλπος μέχρι καύσου ἰσχυροῦ, προάγουν τὴν περισταλτικὴν κίνησιν καὶ διεγείρουν τὴν ὄρεξιν. Εἰς μεγάλας δόσεις προκαλοῦν συνήθως θανατηφόρους δηλητηριάσεις ἐπιφέρουσαι ἰσχυρὸν ἐρεθισμὸν τῶν βλεννομεμβρανῶν τοῦ στομάχου καὶ ἐντέρου. Εἰς ἀναιμικὰ πρόσωπα τὰ σιναπόλουτρα οὐδέποτε πρέπει νὰ παραγγέλλωνται. Ἡ διαμονὴ ἐντὸς τῶν σιναπολούτρων δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 10'. Τὸ μέλαν σίναπι προμηθεύεται κυρίως ἐξ Ὁλλανδίας καὶ Ἰταλίας. Τὰ σπέρματα τοῦ σινάπεως συνήθως συγχέονται μὲ τὰ σπέρματα ἄλλων φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν σταυρανθῶν.

Τὰ σπέρματα τοῦ λευκοῦ σινάπεως (Semen Sinapis albae) ἔχουν γεῦσιν δριμεῖαν ἐλαιώδη. Περιέχουν λιπαρὸν ἔλαιον (ἄνω τῶν 30%), τὸ ἀλκαλοειδὲς σιναπίνην, τὸν γλυκοζίτην συναλβίνην, ὅστις διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐνζύμου μυρωσίνη σχάται εἰς αἰθέριον ἔλαιον σινάπεως, εἰς ὄξινον θειικὴν σιναπίνην καὶ σταφυλοσάκχαρον. Τὰ σπέρματα τοῦ λευκοῦ σινάπεως χρησιμοποιοῦνται κατὰ προτίμησιν πρὸς παρασκευὴν τῆς μουστάρδας. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν τὰ σπέρματα τοῦ λευκοῦ σινάπεως ἀναγράφονται εἰς δόσιν ἐφ' ἅπαξ, λόγῳ τῆς περιεκτικότητός των εἰς γλίσχρασμα, ὡς καθαρτικόν. Κ.Γ.Μ.

σιναπίδι (τό). Κοινὴ ὀνομασία διδομένη ὑπὸ τῶν χωρικῶν εἰς διαφόρους νόσους ποωδῶν φυτῶν, προερχομένας ἀπὸ προσβολὴν μυκήτων, ὧν ἀγνοοῦν τὴν αἰτίαν. Εἰδικώτερον ἐν Πελοποννήσῳ σιναπίδι ἀποκαλεῖται ἡ σκωρίασις τῶν σιτηρῶν. Ε. Τ. Ε.

σιναπιδιάζω· ἐπὶ τῶν σπαρτῶν, πάσχω τὴν νόσον *σιναπίδι* (βλ. λ.).

σιναπικὸν ὀξὺ [*Χημ.*]· βλ. *σιναπίνη*.

σιναπίνη (ἡ) [*Χημ.*]. Ἀλκαλοειδὲς ἀπαντῶν εἰς τὰ σπέρματα τοῦ σινάπεως. Ἔχει τὸν τύπον $C_{16}H_{25}NO_6$ καὶ εὑρίσκεται εἰς τὰ σπέρματα τοῦ σινάπεως ἡνωμένη πρὸς ὑδρορροδανικὸν ὀξύ. Ἀλλοιοῦται ταχέως. Διὰ θερμάνσεως μετ' ἀλκαλίων ὑδρολύεται πρὸς χολίνην καὶ *σιναπικὸν ὀξὺ* $(CH_3O)_2$ (HO). C_6H_2. CH : CH. COOH, ὅπερ εἶναι ὁ 3, 5-διμεθυλαιθὴρ τοῦ 3, 4, 5-τριοξυκινναμωμικοῦ ὀξέος. Σ. Γ.

σιναπισμὸς (ὁ) (Sinapismus) [*Φαρμακοτεχν.*]. Τὸ ἐκ σιναπαλεύρου κατάπλασμα. Οἱ συναπισμοὶ παρασκευάζονται πάντοτε ἐκ μὴ παλαιωθέντος ἀλεύρου σινάπεως καὶ τῆς ἀναγκαιούσης πρὸς σχηματισμὸν πολτοῦ ποσότητος χλιαροῦ ὕδατος (οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 60—70°). Εἰς τοὺς συναπισμοὺς ἐνεργὸν συστατικὸν εἶναι τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ σινάπεως. Ὁ πολτὸς τοῦ ἀλεύρου τοῦ σινάπεως ἐντιθέμενος εἰς ὕφασμα βαμβακερὸν ἢ λινὸν φέρεται ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ σώματος, ἔνθα ἐπιβάλλεται νὰ ἐπιτεθῇ οὗτος. Ὁ σιναπισμὸς εἶναι παρασκεύασμα ἐπισπαστικὸν (ἢ φοινίσσον), ἐνδεικνυόμενον ὅπου ἀπαιτεῖται ταχεῖα ὑπεραιμία τοῦ δέρματος, καθότι ἐνεργεῖ ταχέως καὶ παροδικῶς, παρερχομένου μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προκαλουμένου ἐρυθήματος καὶ ἀπομενούσης μόλις μικρᾶς εὐαισθησίας εἰς τὸ χόριον. Οἱ σιναπισμοὶ χρησιμοποιοῦνται εἰς νευραλγίας, ρευματαλγίας, παραλύσεις, σπασμούς, ἀσφυξίας, φλεγμονάς, καταπτώσεις τῆς νευρικῆς δυνάμεως ἐπὶ τύφων, χολέρας, λιποθυμιῶν κλπ. Διὰ νὰ γίνῃ ἠπιωτέρα ἡ δρᾶσις τῶν σιναπισμῶν, μείγνυται τὸ ἄλευρον τοῦ σινάπεως μετ' ἄλλων ἀλεύρων. Τὴν δρᾶσιν τῶν σιναπισμῶν ἀνακόπτει ἡ παρακωλύει τὸ ὄξος, ἀδρανοῦν τὴν ἐνέργειαν τῆς μυρωσίνης. Τελείως ἐξουδετεροῦται ἡ δρᾶσις τῶν σιναπισμῶν ὑπὸ τῆς ἀμμωνίας. Ἀντὶ τῶν σιναπισμῶν εὐχρηστότεροι εἶναι *σιναποῦχοι χάρται*. Οὗτοι παρασκευάζονται ἐκ χάρτου, ἐφ' οὗ προσκολλᾶται δι' ἐλαστικοῦ κόμμεως διαλυθέντος ἐν πετρελαίῳ ἐλαφρὰ στιβὰς σιναπαλεύρου ἀπελαιωθέντος. Πρὶν ἢ ἐφαρμοσθῶσιν οἱ χάρται οὗτοι, δέον νὰ διαβρέχωνται διὰ χλιαροῦ ὕδατος καὶ νὰ ἀφήνωνται ἐπ' ὀλίγον, ἕως οὗ ἐπιδράσῃ ἡ μυρωσίνη. Κ. Γ. Μ.

σιναποβλάσταρο (τό) [*Βοτ.*]. Καλεῖται οὕτω ὁ χλωρὸς βλαστὸς τοῦ φυτοῦ *σινάπι τὸ ἐδώδιμον*, ὅστις καὶ λαχανεύεται.

σιναπόσπορος (ὁ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ σπέρματος τοῦ φυτοῦ *σίναπι* (βλ. λ.).

σιναποῦχος ***χάρτης*** ἢ καὶ ***σιναπικὸς χάρτης*** (Charta Sinapisata)· βλ. *σιναπισμός*.

Σίναρος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῶν ΒΔ. ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρίσπων, χυνόμενος εἰς τὸν Ἀκεσίνην (νῦν Djelam). Α. Θ. Σ.

— **Σίναρος** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἄλλως *Σάρος* (βλ. λ.).

Σίνας, ***Γεώργιος***. Μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης. Ἐγεννήθη τῷ 1783 ἐν Νύσῃ, ὅπου κατέφυγον ὁ πατήρ του Σίμων καὶ ἡ μήτηρ του Εἰρήνη, τὸ γένος Τύρκα. Λόγῳ τοῦ προώρου θανάτου τῆς μητρός του ἀνετράφη ἐν Σέρραις ὑπὸ τῆς ἐκ μητρὸς θείας του Μαρίας Βρέττα Τζαχάνη, ἐξ ἡλικίαν δὲ ὀκτὼ ἐτῶν παρελήφθη τῷ 1791 ὑπὸ τοῦ πατρός του, ὅστις ἐγκατασταθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ ἐν Βιέννῃ διεξῆγεν ἐκεῖθεν ἐπικερδέστατα ἀνταλλακτικὸν ἐμπόριον διὰ καραβανίων μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἀνατολῆς, βραδύτερον δὲ ἵδρυσε μεγάλα νηματουργεῖα καὶ ὑφαντουργεῖα. Αἱ περιστάσεις, αἱ συντελέσασαι εἰς τὴν ἐπισώρευσιν τοῦ μυθώδους πλούτου τοῦ Σίνα, ἔχουσιν οὕτως. Ἡ Αὐστριακὴ αὐτοκρατορία, ἐξαντλήσασα, ἕνεκα τῶν ἀδιακόπων μετὰ τῆς Γαλλίας πολέμων, πάντας τοὺς χρηματικοὺς αὐτῆς πόρους, ἠναγκάσθη, πρὸς ἄμυναν τοῦ κράτους, νὰ ἐκδώσῃ χαρτονόμισμα, ἕνεκα τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ ὁποίου προεκλήθη δεινὴ οἰκονομικὴ κρίσις, ὑπερετιμήθησαν δὲ μεγάλως τὰ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα. Τότε ὁ Σίνας ἀνέπτυξε πᾶσαν τὴν ἐμπορικὴν αὐτοῦ ἰδιοφυΐαν, ἀναλαβὼν τὴν εἰσαγωγὴν βάμβακος ἐκ Τουρκίας. Ἀγοράζων εἰς εὐτελεστάτην τιμὴν τὰ αὐστριακὰ χαρτονομίσματα, ἐπρομηθεύετο δι' αὐτῶν τὰ ἀποστελλόμενα εἰς Τουρκίαν βιομηχανικὰ εἴδη, τὰ ὁποῖα ἐπληρώνοντο εἰς χρυσόν, οὕτω δὲ τὰ κέρδη ἐπολλαπλασιάζοντο γιγαντιαίως. Ταῦτα διέθετε πρὸς ἀγορὰν κτημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία εἶχεν ἐπίσης καταπέσει μεγάλως. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐπανετιμήθησαν ταῦτα, οὕτω δὲ ὁ Σίνας εὑρέθη κάτοχος τεραστίων ἰδιοκτησιῶν. Εὐγνωμονῶν πρὸς τὴν χώραν, εἰς ἣν τοσοῦτον πλοῦτον συνεκόμισεν, εἰργάσθη διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Αὐστρίας, τῆς ὁποίας ἀνέλαβεν οὗτος τὴν διεύθυνσιν, συνέστησε δὲ ταυτοχρόνως πλεῖστα ταμιευτήρια καὶ

Digitized by Google

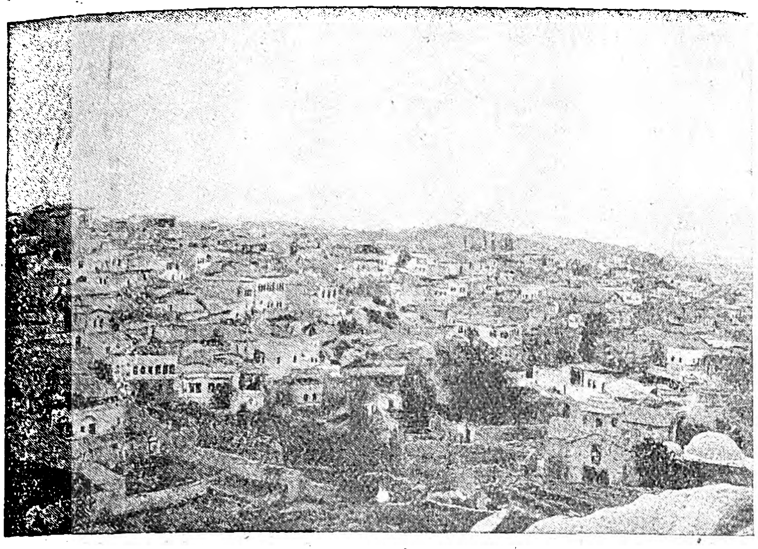

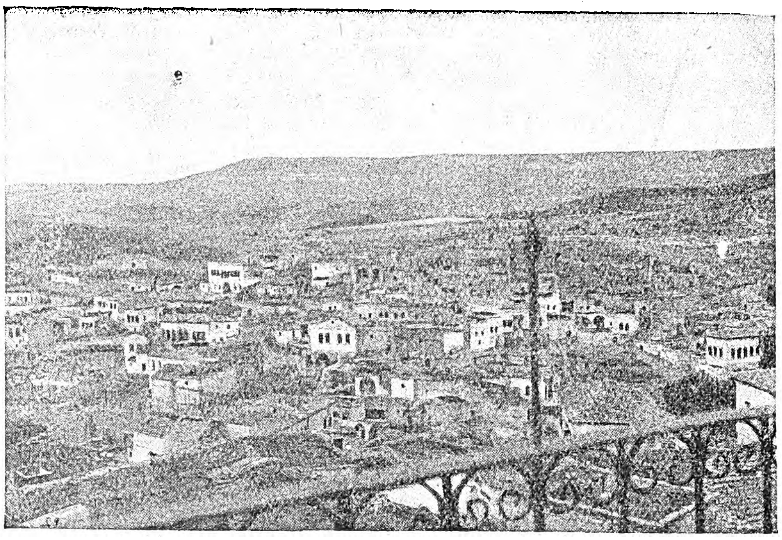

Σινασός: 1) *Ἄποψις τῆς συνοικίας Γενῆ - Μαχαλᾶς.* 2) *Ἄποψις τῆς συνοικίας Γαβρᾶ.*

ἐν τέλει ἵδρυσε τὸ πολυτεχνεῖον τῆς Βιέννης, προικοδοτήσας αὐτὸ διὰ πλείστων δωρεῶν. Τῷ 1823 ἐξελέγη πρόεδρος τῶν ἐμπόρων τῆς Βιέννης, τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦτο διετήρησε καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ, βραδύτερον δὲ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς εταιρείας, ἥτις κατεσκεύασε τὸν πρὸς τὴν Νότιον Αὐστρίαν σιδηρόδρομον, ἐξελέγη (1855) πρόεδρος τῆς ἑταιρείας τῶν σιδηροδρόμων τοῦ αὐστριακοῦ κράτους. Ἐπιθυμῶν νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐμπορικοὺς δεσμούς, ὠργάνωσε τὴν διὰ τοῦ Δουνάβεως ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν, βραδύτερον δέ, συμβληθεὶς μετὰ τῶν τραπεζῶν Rothschild καὶ Wodianer καὶ τοῦ Οὔγγρου πολιτικοῦ Szechenyi, κατεσκεύασε διὰ τοῦ Ἄγγλου μηχανικοῦ Clark τὴν πρώτην ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως μεταξὺ Βούδας καὶ Πέστης κρεμαστὴν γέφυραν (1840—1849), μήκους 375 μ., δι' ἣν ἐδαπανήθησαν περὶ τὰ 5 ἑκατομμύρια αὐστριακῶν φιορινίων. Εἰς τὸν Γεώργιον Σίναν ὀφείλεται προσέτι ἡ εἰς Αὐστρίαν εἰσαγωγὴ τῆς καλλιεργείας τοῦ καπνοῦ. Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς ὑπηρεσίας τῷ ἀπενεμήθη ὑπὸ τοῦ καισαροβασιλέως ὁ τίτλος τοῦ βαρώνου. Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀντιβασιλεία διώρισεν αὐτὸν τῷ 1834 γενικὸν πρόξενον καθ' ἅπασαν τὴν Αὐστρίαν. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν Ἑλλάδι, ὁ Γεώργιος Σίνας παρέσχεν ἐπανειλημμένως σημαντικὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ὑποστήριξιν πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἣν διηύθυνε τότε ὁ φίλος αὐτοῦ Γεώργιος Σταύρου.

Ἐμπνεόμενος ὑπὸ φιλομούσων αἰσθημάτων καὶ ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος, ἐχορήγησε τὰ ἀπαιτούμενα ποσὰ διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου καὶ διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν αὐτοῦ διὰ τῶν ἀπαιτουμένων ἐπιστημονικῶν ὀργάνων. Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην προῆλθε τῇ ὑποδείξει δύο φίλων του: τοῦ ἐκ Μακεδονίας Κ. Βούρη, καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἀκολούθως πρώτου διευθυντοῦ τοῦ ἀστεροσκοπείου, καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας ἱππότου Prokesch-Osten. Τὸ κτήριον τοῦ ἀστεροσκοπείου, οἰκοδομηθὲν ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Θεοφίλου Hansen, ἐπερατώθη τῷ 1846.

Παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ὅπως αὐτοπροσώπως ἐγκαινιάσῃ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου ἱδρύματος καὶ συγχρόνως ἀξιωθῇ νὰ πατήσῃ ἐλεύθερον τὸ πάτριον ἔδαφος, ὁ Γεώργιος Σίνας δὲν ἠξιώθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ὄνειρόν του, διότι ἀπέθανεν ἐν τῇ ξένῃ (1853). Μετὰ τὸν θάνατόν του μόνον ἡ κτηματική του περιουσία ἐξετιμήθη εἰς τετρακόσια πεντήκοντα ἑκατομμύρια χρυσῶν φράγκων. Θ. Β.—Σ. Π.

—**Σίνας, *Σίμων*,** *βαρῶνος* —. Ἱδρυτὴς τοῦ μεγάλου ἐν Βιέννῃ ἐμπορικοῦ καὶ τραπεζιτικοῦ οἴκου (1753—1822). Γεννηθεὶς ἐν Μοσχοπόλει, μετήρχετο αὐτόθι τὸν ἔμπορον, ἕνεκα δὲ τῶν περιπετειῶν τῆς πατρίδος του μετῴκησε τῷ 1769 εἰς Νύσσαν, εἶτα δ' ἐγκατεστάθη ἐν Βιέννῃ, ὅπου διεξῆγεν ἐμπόριον μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Μακεδονίας. Ἐκραγείσης τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ μὲν Ἀγγλία ἀπέκλεισε διὰ τοῦ στόλου αὐτῆς πάντας τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου, ἡ δὲ Γαλλία κατέλυσε τὴν Ἐνετικὴν δημοκρατίαν, ἥτις διεξῆγεν ἅπαν σχεδὸν τὸ ἀνατολικὸν ἐμπόριον. Τὰς περιστάσεις ταύτας ἐξεμεταλλεύθη ὁ Σίνας καὶ ἀνέπτυξε τὰς ἐμπορικάς του ἐπιχειρήσεις, καταστὰς βαθύπλουτος. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1818 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου, ἀλλ' οὗτος οὐ μόνον οὐδὲν τῶν πατρίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἀπέμαθεν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τέλους τοῦ βίου του διετήρησε κατ' οἶκον τὴν πάτριον ἀμφίεσιν. Θ. Β.

—**Σίνας, *Σίμων Γεωργίου*,** *βαρῶνος* de Hodos καὶ Kirdia. Υἱὸς τοῦ Γεωργίου Σίνα, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1810. Ἐξεπαιδεύθη κατ' οἶκον ὑπὸ διαφόρων ἐγκρίτων διδασκάλων, ξένων τε καὶ ὁμογενῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ τότε ἀκμάζων ἐν Βιέννῃ λόγιος Ἕλλην Ζηνόβιος Πώπ. Σπουδάσας εἶτα νομικά, διετέλεσεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιέννῃ, Μονάχῳ καὶ Βερολίνῳ μέχρι τοῦ 1862. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ οἴκου Σίνα, διὰ τοῦ οἰκονομικοῦ κύρους καὶ τῶν σπανίων αὐτοῦ προσόντων διεκρίθη οὐ μόνον ὡς προστάτης, ἀλλὰ καὶ δημιουργὸς μεγάλων ἐν Αὐστρίᾳ βιομηχανικῶν καὶ γεωργικῶν ἔργων, ἐν γένει δὲ τοιαύτας ὑπηρεσίας παρεῖχεν εἰς τὴν χώραν ταύτην, ὥστε ἠξιώθη ἐξαιρετικῶν τιμῶν καὶ τίτλων, ὀνομασθεὶς μέλος τοῦ ἐξ ἀπορρήτων αὐτοκρατορικοῦ συμβουλίου, ἰσόβιον μέλος τῆς βουλῆς τῶν ὁμοτίμων τῆς αὐστριακῆς διαίτης, μέλος τῆς βουλῆς τῶν μεγιστάνων τῆς οὐγγρικῆς μοναρχίας, μεγαλόσταυρος τοῦ τάγματος τοῦ Λεοπόλδου τῆς Αὐστρίας, ἱππότης τοῦ σιδηροῦ σταυροῦ πρώτης τάξεως κτλ. Φύσει φιλόμουσος ἀλλὰ καὶ φιλόπατρις, ἐδέχθη προθύμως, ὑποδείξει τοῦ ἰατροῦ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας καθηγητοῦ Ἰωάννου Βούρου καὶ τοῦ ἐν Βιέννῃ φυσιοδίφου καθηγητοῦ Καρόλου Heller, νὰ χορηγήσῃ τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα πρὸς ἀναδιοργάνωσιν καὶ ἐπισκευὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ πατρός του ἱδρυθέντος ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ ἀστεροσκοπείου. Προσέτι, ὅταν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κ. Βούρη τὸ ἵδρυμα τοῦτο ἔμεινεν ἄνευ διευθυντοῦ, ὁ Σίμων Σίνας ἐξέλεξεν ὡς τοιοῦτον τὸν Ἰούλιον Σμίτ, ὃν καὶ ἐμισθοδότει ἰσοβίως, συγχρόνως δέ, πρὸς μέλλουσαν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἱδρύματος, ἐξεπαίδευσεν ἰδίαις δαπάναις ἐν Βερολίνῳ μὲν τὸν Κοκκίδην, ἐν Παρισίοις δὲ τὸν Δαμασκηνόν. Ὁ Σίμων Σίνας ὑπῆρξεν ὡσαύτως ὁ γενναιόδωρος χορηγὸς πάσης ὀργανώσεως σκοπούσης τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι. Πλὴν πολλῶν νεαρῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ἐβοήθησε πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν των εἰς διάφορα κέντρα τῆς Εὐρώπης, παρέσχε τὰ μέτρα εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Σάθαν ὅπως συγκομίσῃ τὸν εἰς διάφορα ἀνέκδοτα χειρόγραφα καὶ κείμενα ἐγκατεσπαρμένον ἐθνικὸν θησαυρὸν καὶ διὰ γενναίας δωρεᾶς ἐνίσχυσε τὸ ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας». Ἐπὶ πλέον ἐχορήγησε σημαντικὸν ποσὸν διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἐν Ἀθήναις μητροπολιτικοῦ ναοῦ καὶ τῷ 1858 ἀνῳκοδόμησε τὸν ἐν Βιέννῃ ναὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἰσηγήσει τοῦ τότε ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ καὶ τῇ ὑποκινήσει τοῦ ἐν Βιέννῃ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος Κωνσταντίνου Σχινᾶ, ὁ Σίμων Σίνας προέβη εἰς ἡγεμονικὴν χειρονομίαν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐτέθη τὴν 2 Αὐγούστου 1859 ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ὁ θεμέλιος λίθος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἧς ἡ ἀνοικοδόμησις συνεπληρώθη τῷ 1875, ἡ δὲ διακόσμησις μετὰ δεκαετίαν. Ὁ Σίμων Σίνας δὲν ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ ἕτοιμον τὸ πραγματικὸν τοῦτο κόσμημα τῶν Ἀθηνῶν, διότι, πάσχων ἐκ χρονίας νεφρίτιδος, ἀπέθανε τὴν 15 Ἀπριλίου 1876, καταλιπὼν τὴν εὐγενῆ φροντίδα τῆς συνεχίσεως τῶν μεγάλων ἐθνικῶν του εὐεργεσιῶν εἰς τὴν σύζυγόν του βαρωνίδα Ἰφιγένειαν Σ. Σίνα. Ἐκ τῶν τεσσάρων θυγατέρων του αἱ δύο συνεζεύχθησαν μεθ' Ἑλλήνων, καὶ ἡ μὲν *Εἰρήνη* μετὰ τοῦ Γεωργίου Μαυροκορδάτου, ἡ δὲ *Ἑλένη* μετὰ τοῦ Γρηγορίου Ὑψηλάντου. Πρὸς τιμήν του ὁ δῆμος Ἀθηναίων ὠνόμασε μίαν τῶν κεντρικῶν ὁδῶν τῆς πρωτευούσης διὰ τοῦ ὀνόματός του, ἐν τῇ αἰθούσῃ δὲ τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐγείρεται ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1932, τόμ. 2, α' τεῦχος λόγων, σελ. 47 κ. ἑ. Θ. Β.—Σ. Π.

Σινὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἓν τῶν φρουρίων τῆς Β. Μεσοποταμίας ἐπὶ τοῦ Μασίου ὄρους (νῦν Ἐλ-Τοὺρ) μεταξὺ Δάρας (Ἀναστασιουπόλεως) καὶ Ἀμίδης (Διαρβεκίρ). Τὰ φρούρια ταῦτα κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. Β, 4, 14) ἀνοικοδομήσας ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), κατέστησεν ἀπρόσβλητα καὶ ἀληθινὰ προπύργια κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων. Α. Θ. Σ.

Σινασῆ (*Ἰμπραχίμ*). Τοῦρκος συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, ἐργασθεὶς διὰ τὴν μεταρρύθμισιν καὶ ἁπλοποίησιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης. Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰσῆλθε νεώτατος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, βραδύτερον δὲ ἀπεστάλη εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵδρυσε τῷ 1861 τὴν ἐφημερίδα «Τασφίρι - Ἐφκιάρ», τὴν πρώτην καθαυτὸ τουρκικὴν ἐφημερίδα μετὰ τὴν ἐπίσημον κυβερνητικὴν (Τακβίμι - σακαγί), παρασχοῦσαν μεγίστας ὑπηρεσίας διὰ τὴν διάδοσιν τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τὸν ἐκνεωτερισμὸν τῆς τουρκικῆς γλώσσης. Ὡς ἐκ τούτου θεωρεῖται καὶ ὑπὸ τῶν σημερινῶν Τούρκων ὡς ὁ πατὴρ τῆς τουρκικῆς δημοσιογραφίας. Ἀπέθανε τῷ 1871. Ν. Μ.

Σινασός, ἢ ***Σινασσός,*** ἢ ***Συνασὸς*** *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Καππαδοκίας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 12 ὡρῶν νοτιοδυτικῶς τῆς Καισαρείας, μεταξὺ δύο διακλαδώσεων τοῦ Ἀντιταύρου καὶ ἐντὸς κοιλάδος παρὰ τὸν Ἅλυν ποταμόν. Ἡ περιοχὴ τῆς Σινασοῦ εἶναι κατάφυτος καὶ ἔχει ἀφθονίαν ὑδάτων. Ἡ κωμόπολις, ἐκτεινομένη ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους, παρουσιάζει ὡραίαν καὶ γραφικὴν ὄψιν, ὀφειλομένην οὐ μόνον εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς περιβαλλούσης αὐτὴν φύσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἐπιβλητικότητα τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν κοινοτικῶν καταστημάτων καὶ ναῶν. Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν οἱ κάτοικοι συνεποσοῦντο εἰς 5.000 περίπου, ἐξ ὧν οἱ 4.000 ἦσαν Ἕλληνες ὀρθόδοξοι, ἐμπορευόμενοι κυρίως ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἡ ὅλη κωμόπολις ἀπετελεῖτο ἐξ ἑπτὰ συνοικιῶν, ἐξ ὧν αἱ πέντε ἦσαν ἑλληνικαὶ (Γενῆ Μαχαλᾶς, Γαβρᾶς, Λουλᾶς, Κῆπος καὶ Κάπαλος) καὶ αἱ λοιπαὶ τουρκικαὶ (Γαλασιὰ καὶ Ἀγιμυλιανός). Ἡ Σινασὸς ὑδρεύεται δι' ὑδραγωγείου, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα κατέρχονται ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Γοργολῆς. Ἡ περιοχὴ τῆς κωμοπόλεως παράγει σταφυλάς, μῆλα, ἀπίδια, καρύδια, κυδώνια καὶ ἄλλας ὀπώρας, φημιζομένας διὰ τὴν ἐκλεκτὴν ποιότητά των καὶ καταναλισκομένας ὑπὸ τῶν ἐντοπίων, ἐξάγει δὲ κόμμι τραγακάνθου, ράμνον καὶ ὄπιον. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς κωμοπόλεως, ὅστις μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν προσφυγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Θεσσαλονίκῃ καὶ Νέᾳ Σινασῷ, διετήρει δύο ἐνοριακὰς ἐκκλησίας, τῶν Ταξιαρχῶν καὶ τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, καὶ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀπέχουσαν 15' τῆς κωμοπόλεως, καθὼς καὶ περὶ τὰ 40 μικρὰ παρεκκλήσια καὶ ἀστικὴν σχολὴν ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ εὐπόρων Σινασιτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Ἰωάννης Βαρβάκης. Ἐν Σινασῷ ἦτο λίαν ἀνεπτυγμένη ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Παλαιότερον μάλιστα ὑπῆρχον πλεῖστα φιλανθρωπικὰ καὶ μορφωτικὰ σωματεῖα, ἐνισχύοντα τοὺς ἀπόρους, μεριμνῶντα περὶ τῆς παιδείας καὶ τῆς θρησκείας καὶ προάγοντα τὴν ἐν γένει μόρφωσιν τῶν κατοίκων. Ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ ἐντεῦθεν ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ κωμοπόλει, ἥτις νῦν ὑπάγεται διοικητικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν (καζᾶν) Οὐργκιοὺπ ἢ Προκοπίου τοῦ μουτεσσαριφλικίου τῆς Νίγδης Τοῦρκοι πρόσφυγες ἰδίᾳ ἐκ τῆς περιφερείας τῆς Κοζάνης προερχόμενοι. Ἡ Σινασός, λόγῳ τῆς σημασίας της ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῶν καλλονῶν καὶ πολιτισμοῦ, μετωνομάσθη νῦν τιμητικῶς *Κεμαλιέ*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ προέδρου τῆς τουρκικῆς δημοκρατίας, κατοικεῖται δὲ ὑπὸ 2.000 Τούρκων.

Ἡ Σινασὸς κατέχει προφανῶς τὴν θέσιν ἀρ-

Digitized by Google

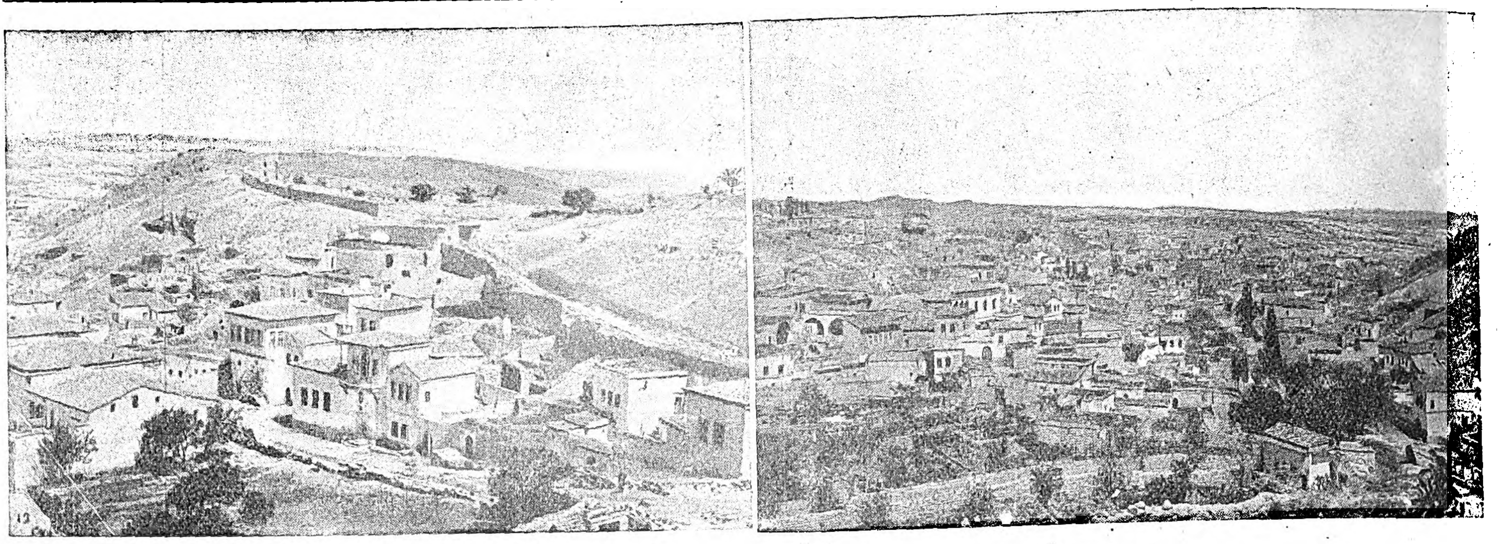

Σινασός: 1) *Ὁ λόφος τῶν Μελαγγιῶν.* 2) *Ἄποψις τῆς συνοικίας Λουλᾶς.*

χαίου συνοικισμοῦ, ἀγνώστου ὀνόματος, τοῦ ὁποίου ὅμως τὴν προϋπαρξιν μαρτυροῦν διάφορα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, παλαιοὶ τάφοι, λαξευταὶ κατοικίαι, κρησφύγετα, κτερίσματα κτλ. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐχρησίμευσε, χάρις εἰς τὴν ὀρεινὴν καὶ ἀπόκεντρον τοποθεσίαν καὶ τὴν φυσικήν της ὀχυρότητα, ὡς καταφύγιον τῶν κατοίκων τῶν πέριξ πόλεων, κατὰ τὰς συχνὰς ἐπιδρομὰς τῶν διαφόρων λαῶν, Περσῶν, Τατάρων, Σελτζούκων κλπ. Οἱ Τοῦρκοι, ἐπικρατήσαντες ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, παρεχώρησαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Σινασοῦ, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, θρησκευτικὴν καὶ κοινοτικὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία ὠφέλησε τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀνέπτυξε τὴν πρωτοβουλίαν των. Ἀλλ' ἡ λεπτόγαιος περιοχὴ δὲν ἠδύνατο νὰ διαθρέψῃ ὅλους τοὺς κατοίκους, δι' ὃ καὶ μέγα μέρος αὐτῶν, ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνέρρεον εἰς αὐτήν, ἐπιδιδόμενοι κατ' ἀρχὰς εἰς χειρωνακτικὰς καὶ βραδύτερον εἰς ἐμπορικὰς ἐργασίας. Οἱ Σινασῖται πολὺ ταχέως ηὐδοκίμησαν εἰς τὸ ἐμπόριον ἰδίᾳ τῶν χαβιαρίων καὶ τῶν παστῶν ἰχθύων, τῶν ἀποικιακῶν, τοῦ σησαμελαίου καὶ τοῦ λινελαίου καὶ ἀπέκτησαν μεγάλας περιουσίας, αἱ ὁποῖαι τοῖς ἐπέτρεψαν νὰ φροντίσουν μετὰ ζέσεως καὶ διὰ τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν μόρφωσιν τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος. Τῷ 1821 ἵδρυσαν διὰ πατριαρχικοῦ σιγιλλίου τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' ἑλληνικὸν σχολεῖον, τῷ δὲ 1865 καὶ παρθεναγωγεῖον, τὰ ὁποῖα ἐπὶ μακρὸν προσείλκυον μαθητὰς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Καισαρείας καὶ Ἰκονίου. Οἱ ἐκ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τούτων ἀποφοιτοῦντες κατελάμβανον σπουδαίας θέσεις ὡς ἔμποροι καὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, διδάσκαλοι δὲ καὶ διδασκάλισσαι μὲ πτυχία τῶν ἐν λόγῳ ἐκπαιδευτηρίων διωρίζοντο εἰς τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας τῶν ἐπαρχιῶν Καισαρείας καὶ Ἰκονίου. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Σινασὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Καισαρείας, πολιτικῶς δὲ εἰς τὸν νομὸν Ἰκονίου, τὴν διοίκησιν Νίγδης καὶ τὴν ὑποδιοίκησιν Ἀραβισοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης διετήρει αὐτονομίαν τινά, διοικουμένη ὑπὸ δημογεροντίας, ἡ ὁποία, ἀποτελουμένη ἐξ 8 μελῶν, ἐξελέγετο κατ' ἔτος διὰ λαϊκῆς ψηφοφορίας. Ἡ δημογεροντία ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, ὑπερησπίζετο τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν, ἐξεδίκαζε διαιτητικῶς τὰς διαφορὰς τῶν κατοίκων, διώριζε τοὺς ἐφόρους τῶν σχολῶν κλπ. Λ. Θ. ΤΑΚΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

—Σινασός, *Νέα*— *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς πλησίον τῆς Ἱστιαίας τῆς Εὐβοίας, εἰς τὴν θέσιν Βιστρίτσα, συνοικισθεὶς ὑπὸ τῶν προσφυγόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα κατοίκων τῆς Σινασοῦ τῆς Καππαδοκίας. Διατηρεῖ μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον.

Σινατροκλῆς. Βασιλεὺς τῶν Πάρθων (βλ: *Σινατρούκης*).

Σινατρούκης. Ἀρσακίδης βασιλεὺς τῆς Παρθίας. Ἦρξεν ἐπὶ ἑπταετίαν (77—70 π.Χ.) ὡς διάδοχος τοῦ Μιθριδάτου Β', ἀνακληθεὶς εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν ἐκ μακροχρονίου ἐξορίας. Ἐπολέμησε κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Τιγράνου, κατέλιπε δὲ διάδοχον τὸν υἱόν του *Φραάρτην Β'* (κατ' ἄλλους Γ'). Σῴζονται νομίσματα αὐτοῦ. Φέρεται καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Σινατροκλῆς* καὶ *Σιντρίκης*. Π. Ν. Π.

Σὶν-Γὰ-Φοῦ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κίνας (βλ. *Σὶ-Ἂν*).

Σινγίδουνον, ἢ ***Σιγίδουνον*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Μοισίας, ἡ νῦν Βελιγράδιον (βλ. λ. *Σιγγιδῶν*). Α. Θ. Σ.

Σινγιλιάβαρβα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας (νῦν Ἀνδαλουσίας), κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τουρδητανῶν, ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Ἰλίπουλα (νῦν Sierra de Malaga). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν El-Castillon. Α.Θ.Σ

Σινγκαποὺρ (Singapur) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ (βλ. *Σιγγαπόρη*).

Σίνγκεν (Singen) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Βάδῃ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄαχ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τούτλινγκεν-Κόνστατς. Κάτ. 11 470 (1925) Ἔχει ἐργοστάσια ἀλουμινίου, σιδηροχυτήρια, σχοινοποιεῖα κλπ. Θ. Κ.

Σινγκερ (Singer)· βλ. *Σίγγερ*.

Σινγκοὺ (Xingu καὶ Schingu) *[Γεωγρ.]*. Μέγας ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Βραζιλίας, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Ἀμαζονίου, μήκους 2.000 χλμ. Πηγάζει ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν ποταμῶν Κουλισέου, Μπατόβυ καὶ Ρονοῦρο. Διέρχεται κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ δασώδους χώρας. Ὁ κάτω ποταμὸς εἶναι πλωτὸς ἐπὶ μήκους 120 χλμ. Ἐκβάλλει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Δέλτα τοῦ Ἀμαζονίου, εἰς τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο ἔχει πλάτος 15 χλμ. Θ. Κ.

Σὶνγκ-Σὶνγκ (Sing-Sing). Ὄνομα τῆς ὀνομαστοτέρας φυλακῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν τῇ πόλει Ὄσσινινγκ τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, κειμένη ἐπὶ στενῆς νησῖδος τοῦ ποταμοῦ Οὔδσωνος. Μ. Δ. Β.

Σινγονὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσημβρινῆς Ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 11, 15). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α Θ. Σ.

Σίνδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις μετὰ λιμένος τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ΒΑ. παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν Σινδῶν. Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὸν *Σινδικὸν λιμένα* τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 8, 4), τοῦ Σκύλακος (Περίπλ. 72)·καὶ τοῦ Στράβωνος (XI, 496), ἀπέχουσα 180 σταδίους ἀπὸ τῆς Κοροκονδάμης (νῦν Ταμὰν) καὶ 36 ½ μίλια ἀπὸ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου (νῦν Κὲρτς). Ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ (Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 28) καλεῖται *Σινδική*, ὑπὸ δὲ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου *Σύνδικος*. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ *Γόργιππος* ἢ *Γοργιπία*, ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς Φαναγορίας (παρὰ τὸ Ταμὰν) τὸ ὅριον τῆς χώρας τῶν Ἀσπουργιανῶν. Ὑπῆρξε λιμὴν τῆς Παλαιᾶς Λαζικῆς, ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν σύγχρονον *Ἀνάπα*. Α. Θ. Σ.

— Σίνδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Λυκίᾳ, κειμένη εἰς τὰ ΒΑ. τῆς Καβαλίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Πισιδίας, μεταξὺ τῆς Κιβύρας τῆς Μεγάλης (νῦν Χορζοὺμ) καὶ τῆς Καραλίτιδος λίμνης (νῦν Soegud-goel). Κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 47 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Παμφυλίας, εἰς δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἐπισκόπου (ὁ Ἰσίνδου, ὁ Ἰσίνδων) τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Πέργης. Α. Θ. Σ.

Σίνδαι *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσοι τρεῖς τῆς ἐκτὸς Γάγγου Ἰνδικῆς, μεταξὺ Σαβαρικοῦ καὶ Γαγγιτικοῦ κόλπου καὶ δυτικῶς τῆς Χρυσῆς χερσονήσου (Μαλάκκας), οἰκούμεναι ὑπὸ ἀνθρωποφάγων (*Πτολεμ.* Ζ, 6, 27). Ταυτίζονται γενικῶς πρὸς τὰς συγχρόνους Andaman islands. Σ. Ε. Λ.

Σίνδαρος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἐν Κιλικίᾳ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Περιηγητῇ (στίχ. 867), ὁ ἄλλως καλούμενος *Σάρος* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

Σίνδελ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σανδάλι*.

Σινδία *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λυκίας (βλ. λ. *Ἴσινδα*).

Σινδικὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας ἐπὶ τῆς ΒΑ. παραλίας τοῦ Εὐξείνου πόντου, μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος λίμνης (νῦν Ἀζοφικὴ θάλασσα) πρὸς Β. καὶ τῆς χώρας τῶν Ζυγῶν, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν σημερινὴν περίπου χερσόνησον τοῦ Ταμάν. Ὡς πόλεις αὐτῆς, ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, μνημονεύονται ὑπὸ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως (Περίπλ. 72) ἡ Φαναγόρια, οἱ Κῆποι, ὁ Σινδικὸς λιμὴν ἢ Σίνδα καὶ οἱ Πάτοι, συντελέσασαι εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς χώρας. Α. Θ. Σ.

— Σινδικὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀσιατικῆς Σαρματίας ἐπὶ τῆς ΒΑ. παραλίας τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν Σινδῶν, νοτιοδυτικῶς τῆς Κοροκονδάμης (νῦν Ταμάν), ἡ ἄλλως καλουμένη *Σίνδα* (βλ. λ.), ἡ νῦν Ἀνάπα. Α. Θ. Σ.

— Σινδικὴ *θάλασσα* *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ κατὰ τὰ ΒΑ. τοῦ Εὐξείνου, μεταξὺ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου καὶ τῆς παραλίου τῆς χώρας τῶν Ἀχαιῶν θάλασσα (*Στράβ.* ΙΑ' 492), δηλαδὴ τὸ μεταξὺ τῆς Νοβοροσίσκ καὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κὲρτς τμῆμα τοῦ Εὐξείνου. Σ. Ε. Λ.

Σινδικὸς *Λιμὴν* *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σίνδα*.

Σινδίμανα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν ΒΔ. Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν (βλ. *Σινδόμανα*). Α.Θ.Σ.

Σινδίτα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δ. Καππαδοκίας ἐν τῇ στρατηγίᾳ Μουριμηνῆς, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 6, 23) πρὸς Β. τῶν Ἀρασάξων (νῦν Seresek), κειμένων πρὸς Α. τῆς Μαζάκας (Καισαρείας). Ταυτίζεται πρὸς τὴν *Σινίσπορα* τοῦ «Πευτιγγεριανοῦ πίνακος», τὸ νῦν χωρίον Zindjideré. Α. Θ. Σ.

Σίνδοι (οἱ), ἢ ***Σινδοὶ*** *['Αρχ.]*. Σκυθικὸς λαὸς τῆς ἀσιατικῆς Σαρματίας, κατοικῶν τὴν ΒΑ. παραλίαν τοῦ Εὐξείνου πόντου, μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος λίμνης (νῦν Ἀζοφικὴ θάλασσα) καὶ τῆς Κολχικῆς, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σίνδαν ἢ Σινδικὸν λιμένα (νῦν Ἀνάπα). Τελοῦντες κατ' ἀρχὰς ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς, ἐγένοντο βραδύτερον φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς βασιλεῖς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Τῶν Σίνδων σῴζονται ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΙΝΔΩΝ καὶ διαφόρων ἑλληνικῶν τύπων. Α. Θ. Σ.

— Σίνδοι, ἢ ***Σίνδαι*** *['Αρχ.]*. Ἀσιατικὸς λαός, κατοικῶν τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῶν πέραν τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, ἐν τῇ νῦν Κοχιγκίνᾳ, μὲ πρωτεύουσαν Σίνδα. Α. Θ. Σ.

Σινδόμανα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν ΒΔ. Ἐντὸς τοῦ Γάγγου Ἰνδιῶν, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Ἰνδοῦ, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ἡγεμόνος Σάμβου, τοῦ ὁποίου ἦτο πρωτεύουσα (*Στράβ.* XV, 701). Ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ (Ἀναβ. VI, 16, 4) καλεῖται *Σινδίμανα*, κατέλαβε δ' αὐτὴν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τῷ 325 π. Χ. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σύγχρονον Sihwan. Α. Θ. Σ.

Σίνδονες (οἱ) *['Αρχ.]*. Σκυθικὸς λαὸς τῆς ἀσιατικῆς Σαρματίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τὸ Π. Μέλα (Α, 110—111), ὁ αὐτὸς μὲ τοὺς *Σίνδους* ἢ *Σινδούς*. Α. Θ. Σ.

σινδόνη (ἡ)· ἄλλως *σινδὼν* (βλ. λ.).

σινδόνι (τό)· ἀντὶ τοῦ δημοτ. *σεντόνι*, ἡ *σινδὼν* (βλ. λ.).

σινδονόπανον (τό)· ἀντὶ τοῦ δημοτ. *σεντονόπανο*, παννί, ὕφασμα κατάλληλον διὰ σινδόνας.

Σίνδος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μυγδονίας ἐν Μακεδονίᾳ, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου

Digitized by Google

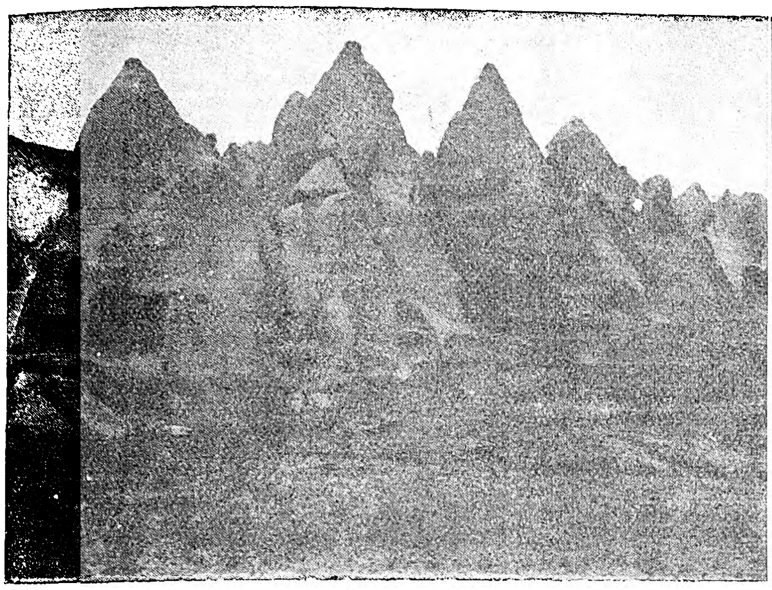
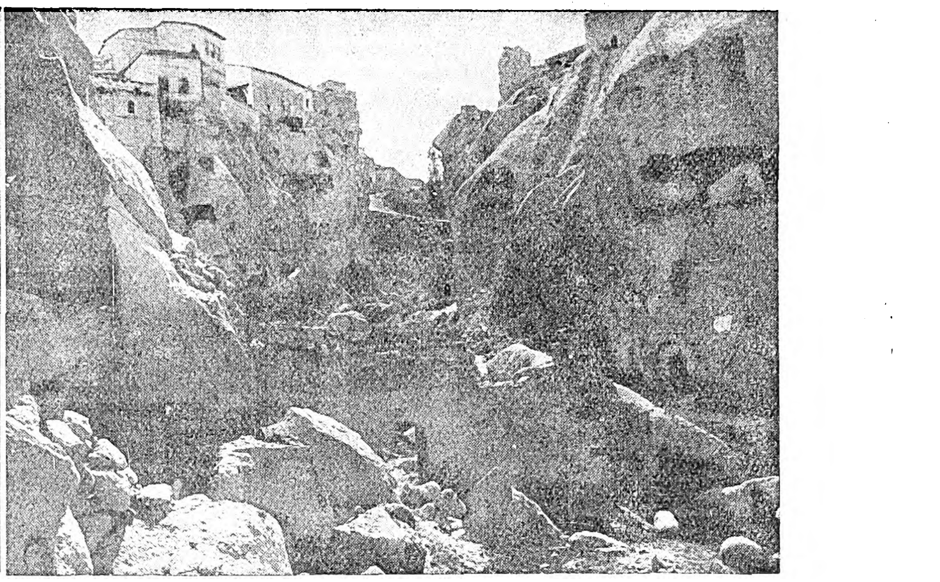

Σινασός: 1) *Οἱ βράχοι τοῦ ὀροπεδίου Γοργολή.* 2) *Ἀπόκρημνος τοποθεσία μετ' ἀρχαίων λαξευτῶν καταφυγίων.*

(VII, 123) ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐχεδώρου ποταμοῦ (νῦν Γαλλικὸς) μεταξὺ Θέρμης καὶ Χαλέστρης, πρὸς Δ. τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους διῆλθε δι' αὐτῆς ὁ Ξέρξης τῷ 480 π. Χ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατεστράφη μετ' ἄλλων πόλεων ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, τῷ 315 π. Χ., πρὸς ἵδρυσιν τῆς Θεσσαλονίκης. Διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ἐπωνομάσθη ἡ πρώην κωμόπολις *Τεκελῆ*, βορειοανατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ τὸ 11 χλμ. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα καὶ ἀριθμοῦσα 1.820 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

σινδών, *—όνος* (ἡ), κοιν. *σεντόνι* (τό)· λεπτὸν ὕφασμα ἐκ λίνου ἢ βάμβακος πρὸς χρῆσιν τῶν κλινῶν· || καθόλου, τὸ ἐξ οἱασδήποτε ὕλης λεπτὸν ὕφασμα ὡς κλινοσκέπασμα: «*σινδόνι καθαρᾷ*», «*ἄσπρα καὶ καθαρὰ σεντόνια*», «*σεντόνια βαμβακερά, —μάλλινα*».

Σινεκλῆ *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερον ὄνομα τοῦ χωρίου *Μελίσσια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Κοζάνης.

Σινεκλῆ Καγιὰ *[Γεωγρ.]*. Ὕψωμα ἀνατολικῶς τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ ἐν τῇ Φρυγίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας, ἀποτελοῦν τὸ βόρειον πλευρὸν τῆς παρὰ τὸ Ἂκ Μπουνὰρ στενωποῦ, δι' ἧς διέρχεται ὁ Πουρσάκ. Συνίστα κατὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν (1921—1922) μετὰ τοῦ Δεδὲ τεπὲ καὶ τοῦ Τάνισμαν βορειότερον ἰσχυρὸν σημεῖον στηρίγματος τῆς μετωπικῆς γραμμῆς, τῆς κατεχομένης ὑπὸ τῆς III μεραρχίας τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ. Ἀπ' αὐτοῦ ὡρμήθησαν, κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Ἐσκὶ Σεχὶρ (8 Ἰουλίου 1921), μία μεραρχία πεζικοῦ καὶ μία τοιαύτη ἱππικοῦ τῶν Τούρκων, πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Γ' σώματος στρατοῦ, κατέχοντος τὸ Ἐσκὶ Σεχίρ, καὶ ὅπερ ἀπέκρουσεν αὐτάς, μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα, διὰ τῆς VII μεραρχίας. Ν. ΣΣ

σινεμούριος ***βαθμὶς*** (Sinémourien) *[Γεωλογ.]*. Ἡ δευτέρα (κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰς νεωτέρας) ἐκ τῶν τεσσάρων βαθμίδων, εἰς τὰς ὁποίας ὑποδιαιρεῖται ἡ κατωτέρα (μέλαινα) ἰουράσιος ἢ λιάσιος ὑποδιάπλασις τῆς ἰουρασίου διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ. Χαρακτηριστικὰ ἀπολιθώματα αὐτῆς εἶναι εἴδη τοῦ γένους ἀριετίτης τῶν ἀμμωνοειδῶν (*ἀριετίτης* semicostatus καὶ *ἀριετίτης* Bucklandi). Γ. Κ. Γ.

Σίνης (ὁ), πληθ. *Σῖναι* (οἱ)· κάτοικοι τῆς Σινικῆς, ἄλλως *Κινέζος, —ζοι.*

σινθικὴ (ἡ). Μία ἐκ τῶν ἰαπετικῆς καταγωγῆς νεοϊνδικῶν γλωσσῶν, ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς *μαχρατικῆς* (ἢ ἄλλως μαραθικῆς καλουμένης), τῆς *γουϊατικῆς* καὶ ἄλλων μικροτέρας σπουδαιότητος γλωσσῶν τὴν δυτικὴν ὁμάδα τῶν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἰνδικῆς ἐξελιχθεισῶν συγχρόνων γλωσσῶν τοῦ Ἰνδοστάν. Ἡ νοτιωτέρα ἐκ τῶν διαλέκτων τῆς σινθικῆς: ἡ *λαρουϊκὴ* (Larou) ἐκαλλιεργήθη καὶ λογοτεχνικῶς, ὄχι ὀλίγα δὲ εἶναι τὰ εἰς αὐτὴν γραφέντα φιλολογικὰ ἔργα. [Πρβλ. *J. Beames,* A comparative grammar of the modern Aryan languages of India, I—III (London 1872—1879).—*G. Grierson,* The languages of India (Calcutta 1903)] Γ. Π. Α.

Σίνθος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας (βλ. *Σίνδος*).

σινὶ (λ. τουρκ.)· μέγας κυκλικὸς δίσκος, χάλκινος ἢ σιδηροῦς, διαμέτρου 0,69 μ. καὶ ἄνω, περιμέτρου 2,17 μ. καὶ πλέον, μὲ περίγυρον πλάτους 0,01 μ. Τὸ σινὶ θεωρεῖται σκεῦος ἀπαραίτητον τῆς οἰκογενείας εἰς τὰς νήσους, τὴν Ἤπειρον, τὴν Μακεδονίαν κτλ. Παλαιότερον ἐτοποθετεῖτο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ πατώματος ἢ ἐπὶ τρίποδος ἢ ἐπὶ χαμηλοῦ ξυλίνου ὁμοιοσχήμου τραπεζίου, τοῦ σοφρᾶ, καὶ εἰς τὸ μέσον του ἐτίθετο κατὰ τὸ γεῦμα καὶ τὸ δεῖπνον τὸ μοναδικὸν συνήθως πιᾶτον τοῦ φαγητοῦ, πέριξ δ' αὐτοῦ καθισμένα σταυροπόδι ἢ εἰς ξύλινα σκαμνάκια ἔτρωγον τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας (ἐσωτερικὸν Μ. Ἀσίας, Ἤπειρος, Μακεδονία). Συνήθως ἔφερεν ἐγχάρακτον τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς κατασκευῆς, ἢ διάκοσμον καλλιτεχνικὸν ἐγχάρακτον καὶ πολυσύνθετον, τοῦ ὁποίου βασικὸν στοιχεῖον ἀπετέλει τὸ κυπαρίσσι, ὁ στάχυς, ἡ κουκουνάρα. Εἰς τὸ σινὶ ψήνονται διάφορα γλυκίσματα (μπακλαβᾶς, βασιλόπιττα κτλ.) ἢ παρατίθενται τὰ κόλλυβα τῶν μνημοσύνων. Εἰς τὰς νήσους κρέμαται ὡς στόλισμα τοῦ τοίχου. Α. Γ.-Γ.

Σινιάβιν. Ὄνομα διαπρεποῦς οἰκογενείας Ρώσων ναυτικῶν. Ἐξ αὐτῶν γνωστότεροι εἶναι: —1) *Ἴβαν.* Ἀντιναύαρχος διακριθεὶς κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Βορρᾶ. Εἷς ἐκ τῶν πρώτων Ρώσων, οἱ ὁποῖοι ἐσπούδασαν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (θαν. 1726). —2) *Ναούμ.* Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, εὐνοούμενος τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου· ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων διοργανωτῶν τακτικοῦ ρωσικοῦ στόλου (θαν. 1738). —3) *Δημήτριος.* Ναύαρχος καὶ ἀρχηγὸς τῶν ρωσικῶν δυνάμεων τῆς Μεσογείου κατὰ τὸν ἐναντίον τῆς Γαλλίας καὶ Τουρκίας πόλεμον τοῦ 1806—1807. Καταπλεύσας εἰς τὸ Ἰόνιον ἵνα προστατεύσῃ τὴν Κέρκυραν, Λευκάδα καὶ Ζάκυνθον ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τῶν Γάλλων, κατώρθωσε, προσελκύσας τὴν ἀγάπην τῶν Ἑπτανησίων, νὰ κηρύξῃ ἡ Ἰόνιος πολιτεία τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ σουλτάνου. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1807 ἐλθὼν εἰς Ὕδραν, ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους εἰς ἐπανάστασιν, μάτην ὅμως προσεπάθησε νὰ πράξῃ τὸ αὐτό, διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του Παλατίνου, εἰς Ψαρά, ὅπου ζωηρὰ παρέμενεν ἡ ἀνάμνησις τῶν γεγονότων τοῦ 1770. Μετὰ ταῦτα κατέλαβε τὴν Τένεδον καὶ νικήσας ἐν ναυμαχίᾳ τὸν ὑπὸ τὸν Σεΐδ Ἀλῆν ὀθωμανικὸν στόλον ἀπέκλεισε τὴν δίοδον τῶν Στενῶν. Προσκαλέσας τότε εἰς Τένεδον τὸν Νικοτσάραν, κατέστρωσε μετ' αὐτοῦ τὸ σχέδιον τῆς περιφήμου ὅσον καὶ παρατόλμου ἐκστρατείας τῶν κλεφτῶν τῆς Ρούμελης πρὸς βοήθειαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Καραγεώργη, ὑποσχεθεὶς νὰ παραπλέῃ τὰς μακεδονικὰς ἀκτὰς ἀναμένων αὐτοὺς παρὰ τὸν Στρυμονικὸν κόλπον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὑπεγράφη ἡ ἐν Τιλσὶτ εἰρήνη (7 Ἰουλίου 1807) καὶ ὁ Σινιάβιν διετάχθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ νὰ παύσῃ τὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐχθροπραξίας. Β. Γ. Μ.

Σινιὲς *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Κερκύρας τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ. Κάτ. (1928) 2.237. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Κεῖται κατὰ τὰς ΒΑ. κλιτῦς τοῦ ὄρους Παντοκράτωρ. Π. Ν. Π.

Σινιὰκ (Signac), ***Παῦλος***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1863. Ἀπὸ τοῦ 1882 ἀφιερώθη εἰς τὴν ζωγραφικήν, δεχθεὶς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰμπρεσσιονιστῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Μονὲ καὶ τοῦ Γκυγιωμέν. Τῷ 1886 ἐξέθηκε μετ' αὐτῶν ἔργα του καὶ ἰδίᾳ τοπία τοῦ Κλισὺ καὶ τοῦ Σαὶν-Μπριάκ. Ὀλίγῳ πρότερον, γνωρισθεὶς μὲ τὸν Γεώργιον Σερά, τὸν κύριον ἐκπρόσωπον τοῦ διβιζιονισμοῦ (τῆς διαιρέσεως τοῦ τόνου), υἱοθέτησε τὴν τεχνικὴν ταύτην. Ἀπὸ τοῦ 1886 μετέσχε τοῦ κατ' ἔτος ἀνοιγομένου σαλὸν τῶν Ἀνεξαρτήτων, ὅπου ἔστειλε τοπία καὶ θαλασσογραφίας καθὼς καὶ διακοσμητικὰ παννώ, ἐν οἷς καὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἁρμονίας». Ὁ Σινιὰκ ἐξέδωκε καὶ τὴν κριτικὴν μελέτην: «De Delacroix au néo-impressionisme».

σινιάλο (τό)· δημοτ., σημεῖον συμβολικόν, οἷον ἀπὸ πλοίου πρὸς τοὺς ἐν τῇ ξηρᾷ, σῆμα: «ἔκαμε σινιάλο ὁ καπετάνιος νὰ μποῦν μέσα οἱ ναῦτες».

Σινιάτσικο *[Γεωγρ.]*. Ὑψηλὸν ὄρος τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, κατὰ νοτίαν προέκτασιν τοῦ ὄρους Βαρνοῦντος, σχηματίζον τὰ ὅρια τῶν ἐπαρχιῶν Βοΐου καὶ Ἐορδαίας. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ ἔχει ὕψος 2.111 μ. Ι. Σ. Σ.

Σίνιβρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις ὀχυρὰ τῆς ἀνατολικῆς Μικρασίας, κατὰ τὰ ὅρια τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας καὶ τοῦ Πόντου. Ἱδρύθη ὑπὸ Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος, ὅστις ἐφύλασσεν ἐκεῖ τοὺς θησαυρούς του. Ταυτίζεται πρὸς τὴν *Σανναρίαν* ἢ *Σαυρανίαν* τοῦ Πολεμονιακοῦ Πόντου (παρὰ Πτολεμαίῳ), τοποθετεῖται δὲ κατὰ τὴν νῦν *Σιννὸρ* ἢ *Σουνοὺρ* μεταξὺ Τσίμαρα καὶ Ἐρτζινγάν. —Π.

Σινιγκάλια (Sinigaglia), ***Λέων***. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἐγένετο γνωστὸς κυρίως ὡς συνθέτης γραφικῆς μουσικῆς, εἰς ἣν ἐχρησιμοποίησεν ἐπιτυχῶς τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὰ δημώδη ᾄσματα τοῦ Πεδεμοντίου. Τὰ καλύτερα ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι: «Le Baruffe Chiozzate» (εἰσαγωγὴ διὰ τὴν κωμῳδίαν τοῦ Γκολντόνι) καὶ «Rapsodie piemontese» διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν. Ἐκτὸς τούτου ἔγραψε τὴν σουΐταν δι' ὀρχήστραν: «Piemonte», μίαν «Romance» διὰ βιολίον καὶ ὀρχήστραν, «Danze piemontesi sopra temi popolari» δι' ὀρχήστραν, πολλὰς «*παραλλαγάς*», μελῳδίας, χορῳδίας κλπ. Γ. Σ.

σινιγρίνη (ἡ), ἢ ***μυρονικὸν κάλιον*** *[Ὀργ. Χημ.]*. Εἶναι ἀζωτοῦχος γλυκοζίτης τοῦ τύπου:

$$\begin{array}{c} C_8H_5N : C.O.SO_2.OK \\ | \\ S.C_6H_{11}O_5 \end{array}$$

ἀπαντῶν εἰς τὰ σπέρματα τοῦ μέλανος σινάπεως. Δι' ὑδροξειδίου τοῦ βαρίου ἢ τοῦ φυράματος *μυροζίνη*, τὸ ὁποῖον συνυπάρχει εἰς τὰ σπέρματα τοῦ σινάπεως, ὑδρολύεται πρὸς ἀλλυλοσιναπέλαιον, d-γλυκόζην, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ περιεχομένης θειογλυκόζης, καὶ ὄξινον θειικὸν κάλιον. Σ. Γ.

Σινικὴ (ἡ)· ἡ χώρα τῶν Σινῶν, ἡ Κίνα.

Σινικὴ ***θάλασσα*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Περιληπτικὸν ὄνομα μέρους τοῦ δυτικοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ὅπερ περιλαμβάνει τρία διακεκριμένα μεγάλα πελάγη: τὴν *βορείαν Σινικὴν θάλασσαν*, τὴν ἄλλως *Κιτρίνην* ὀνομαζομένην, ἥτις, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Κορέας καὶ τῆς κινεζικῆς ἀκτῆς, ἔχει ὡς μυχὸν τὸν κόλπον τοῦ Πετσιλῆ· τὴν *ἀνατολικὴν Σινικὴν θάλασσαν*, ἁπλουμένην ἀπὸ τῆς νοτιωτάτης τῶν ἰαπωνικῶν νήσων Κιοὺ-Σιοὺ μέχρι Φορμόζας καὶ πλαισιουμένην ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ κομβολόγιον νησιωτικῶν συστάδων, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ριοὺ-Κιού· καὶ τὴν *νοτίαν Σινικὴν θάλασσαν*, ἐκτεινομένην ἀπὸ Φορμόζης μέχρι τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκκας, περιλαμβάνουσαν τὴν θάλασσαν τοῦ Χὸγκ-Κὸγκ καὶ τοὺς παμμεγίστους κόλπους τοῦ Τογκίνου καὶ τοῦ Σιάμ, πλαισιουμένην νοτιοανατολικῶς ὑπὸ τῶν Φιλιππίνων, τῆς Βορνέου καὶ τῆς Σουμάτρας καὶ ἐπικοινωνοῦσαν πρὸς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Μαλάκκας. Ἐπεκτείνεται πρὸς Β. ἡ ἐν τῷ συνόλῳ Σινικὴ θάλασσα διὰ τῆς Ἰαπωνικῆς θαλάσσης πρὸς τὴν Ὀχοτσκικὴν καὶ διὰ ταύτης πρὸς τὸν Βερίγγειον. Κατὰ τὰς μέχρι Πτολεμαίου γεωγραφικὰς ἀντιλήψεις, τὴν Σινικὴν θάλασσαν

Digitized by Google

ἀπετέλουν ὁ Μέγας κόλπος (νῦν Τογκίνου) καὶ ὁ Περιμουλικὸς (νῦν Σιάμ). Σ. Ε. Λ.

σινικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τοὺς Σίνας, ὁ τῶν Σινῶν: «Σινικὴ αὐτοκρατορία», «σινικὴ μελάνη».

—**σινικὴ διάπλασις** (Sinische Formation) *[Γεωλ.]*. Σειρὰ στρωμάτων πάχους 6.000 μ., ἀπαντῶσα εἰς τὴν Βόρειον Κίναν καὶ συνισταμένη ἐκ ψαμμιτῶν, χαλαζιτῶν καὶ ἀσβεστολίθων. Ἀνήκει εἰς τὴν μέσην καὶ ἀνωτέραν κάμβριον διάπλασιν τοῦ παλαιοζωϊκοῦ, εἶναι δὲ πτωχὴ εἰς ἀπολιθώματα. Γ. Κ. Γ.

— **σινικὴ γλῶσσα**· βλ. λ. *Κίνα [Γλῶσσα]*.

— **σινικὴ μελάνη**· βλ.λ. *μελάνη* (τόμ. ΙΣΤ', σ. 853 γ').

— **σινικὸν ἀποκρυφολογικὸν σύστημα**· βλ. *ἀποκρυφολογία* (τόμ. Ε', σ. 167 γ').

— **Σινικὸν ἡμερολόγιον** *[Χρονολ.]*· βλ. λ. *ἡμερολόγιον* (τ. ΙΒ', σ. 278 α').

— **Σινικὸν τεῖχος**· βλ. λ. *Κίνα*.

— **σινικὸς κηρὸς** *[Χημ.]*· βλ. λ. *κηρός*.

Σινίμιουτ (οἱ) (Sinimiut). Φυλὴ Ἐσκιμώων τοῦ Καναδᾶ, ἐξηπλωμένη εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ κόλπου Βωθία Φέλιξ. Θ. Χ. Σ.

Σινιόλ (Signol), ***Αἰμίλιος***. Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1804 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1892. Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Gros, ἀλλ' ἠκολούθησε τὸν Ingres. Τῷ 1830 ἔλαβε τὸ μέγα βραβεῖον τῆς Ρώμης, τῷ δὲ 1860 ἐγίνετο μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου. Τῷ 1856, ἐν τῇ διακοσμήσει τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Ἰωσὴφ ἐν Σαὶν-Σεβερέν, ἐπεχείρησε νὰ δειχθῇ ἀνεξάρτητος, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Εἰς τὰ μεταγενέστερα ἔργα του (Ἅγιος Σουλπίκιος, Ἅγιος Εὐστάχιος, Ἅγιος Λουδοβῖκος τοῦ Ἀντὲν) ἐμιμήθη τὸν Φλαντρέν, χωρὶς νὰ τὸν φθάσῃ. Ἀπὸ τοῦ Σινιὸλ ἄρχεται ἡ κατάπτωσις τῆς ἁγιογραφίας ἐν Γαλλίᾳ.

σινίον (τό)· εἶδος κοσκίνου (παρὰ μεταγενεστέροις).

Σινιορέλλι (Signorelli), ***Λουκᾶς***. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Κορτόνε τῷ 1450 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1523. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Πέτρου ντελλὰ Φραντσέσκα, ἀναφέρεται δὲ διὰ πρώτην φορὰν ὡς ζωγράφος τῷ 1470. Ὁ Σινιορέλλι ἐξετιμήθη μεγάλως κατὰ τὴν ἐποχήν του, ἐγένετο δὲ γενικὸς σύμβουλος καὶ μέλος τῶν «priori». Περὶ τὸ 1479 διεκόσμησε τὸ σκευοφυλάκιον τῆς Cura de Loreto, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Περουτζῖνο καὶ τοῦ Πιέρο ντ' Ἀντόνιο Ντεΐ, μὲ τοὺς Εὐαγγελιστάς, τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Ἀγγέλους. Ἐκ τῆς χειρός του ἐξῆλθε προφανῶς ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής, ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος καὶ ὁ Ἅγιος Παῦλος, καθὼς καὶ οἱ ὡραῖοι καὶ γλυκεῖς Ἄγγελοι, οἱ ὁποῖοι ἐνθυμίζουν μορφὰς τοῦ Μποττιτσέλλι. Εἰς τὰς νωπογραφίας τοῦ Μόντε Ὀλιβέτο (1497), αἱ ὁποῖαι εἰκονίζουν τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου, παρὰ τὴν μονοτονίαν τῶν προσώπων, μοναχῶν λευχειμονούντων, ὑπάρχει πληθωρισμὸς ζωῆς καὶ κινήσεως. Αἱ Παρθένοι τοῦ Σινιορέλλι εἶναι ὡραῖαι καὶ ὑγιεῖς γυναῖκες, αἱ γνωστότεραι δ' ἐξ αὐτῶν εἶναι αἱ τοῦ Σὰν Κρεστσεντῖνο ντὲ Μόρα, ἡ τοῦ μουσείου Μπρέρα τοῦ Μιλάνου, ἡ τῆς πινακοθήκης Ροσπιλιόζι, ἡ τοῦ μουσείου Ἀντρὲ τῶν Παρισίων, ἡ τοῦ μεγάρου τῶν «Priori», ἡ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰησοῦ ἐν Κορτόνε, ἡ τοῦ μουσείου τοῦ Ἀρέτζο (1520), ἡ τῆς ἀκαδημίας τῆς Φλωρεντίας κλπ. Ἐκ τῶν ἄλλων ἔργων του σημαντικώτερα εἶναι: μία «Σταύρωσις» καὶ μία «Μαστίγωσις» (ἐν Σὰν Κρεστσεντῖνο ντὲ Μόρα), ἄλλη μία «Μαστίγωσις» (μουσεῖον Μπρέρα τοῦ Μιλάνου), μία «Περιτομὴ» (Ἐθνικὴ πινακοθήκη τοῦ Λονδίνου), εἰς «Εὐαγγελισμὸς» (μέγαρον τῶν Priori ἐν Βολτέρρε), μία «Ἀποκαθήλωσις», μία «Γέννησις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου» (Λοῦβρον), μία «Σταύρωσις» καὶ μία «Πεντηκοστὴ» (1494 ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ Οὐρμπῖνο), ἡ «Ἐπίσκεψις τῶν οἰκογενειῶν τῆς Μαρίας καὶ τῆς Ἐλισάβετ» καὶ μία ὡραία προσωπογραφία ἀνδρὸς (ἐν τῷ μουσείῳ Φρειδερίκου τοῦ Βερολίνου). Τῷ 1481 ὁ Σινιορέλλι μετέβη εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ ἐργασθῇ εἰς τὸ Σίξτειον παρεκκλήσιον, ἀλλὰ δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον τὸ σχέδιον τοῦ «Μωσαϊκοῦ νόμου», ὅπερ ἐξετέλεσεν ὁ Πιέρο ντ' Ἀντόνιο Ντεΐ. Ἀπὸ τοῦ 1499 μέχρι τοῦ 1502 εἰργάσθη εἰς τὸ παρεκκλήσιον S. Brizio τοῦ Ὀρβιέτο. Ἐνταῦθα ὁ Σινιορέλλι ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς τέχνης του. Εἰς τὰς σκηνὰς τοῦ Κηρύγματος τοῦ Ἀντιχρίστου, τῆς Κολάσεως, τοῦ Παραδείσου, τῆς Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ὁ Σινιορέλλι ἀναδεικνύεται εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων κατόχων τοῦ μυστικοῦ τῶν ἀναλογιῶν καὶ τῆς αὐτάρκους ὡραιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *M. Crutwell*: Luca Signorelli (London 1899).— *A. Venturi*, Signorelli, Perugino et Pier d' Antonio Dei à Loreto (L'Arte 1911). — *Τοῦ αὐτοῦ*, Luca Signorelli interprete di Dante (Torino 1912). —Π.

Λ. Σινιορέλλι: Τὸ κήρυγμα καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἀντιχρίστου.

Σινιορίνι (Signorini), ***Τηλέμαχος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1835—1900). Διεκρίθη κυρίως διὰ τοὺς πολεμικούς του πίνακας καὶ τὰ τοπία του, δημιουργήσας πλεῖστα ἔργα, ἐκτεθέντα καὶ βραβευθέντα εἰς πολλὰς ἐκθέσεις, ἅτινα ἠγοράσθησαν ἀπὸ τὰς πινακοθήκας τῆς Ρώμης, Φλωρεντίας, Βενετίας, Τουρίνου, Μιλάνου κτλ. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Οἱ Τοσκανοὶ ἐν Καλτσινάτο», «Τὸ Γκέττο» (1861), «Νοέμβριος ἐν Φλωρεντίᾳ» (1870), «Ἡ παλαιὰ γέφυρα» (1880), «Ἡ νῆσος Ἔλβα», «Κατασκήνωσις πυροβολητῶν» κτλ. Μ. Δ. Β.

Σίνις. Διαβόητος λῃστής, υἱὸς τοῦ Πολυπήμονος ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Συλέας, ἐπικαλούμενος *Πιτυοκάμπτης*. Ἐνεδρεύων παρὰ τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, συνελάμβανε καὶ ἐθανάτωνε τοὺς ὁδοιπόρους προσδένων τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας αὐτῶν εἰς τὰς κορυφὰς δύο καμπτομένων πιτύων, αἵτινες αἰφνιδίως ἀφιέμεναι διεμέλιζον τὰ θύματα. Ὁ Θησεὺς διερχόμενος ἐκεῖθεν ἐθανάτωσεν αὐτὸν διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου, ἐξιλεωθεὶς δ' εἶτα διὰ τοῦ Φυτάλου ἀπέναντι τοῦ Μειλιχίου Διὸς συνέστησε τὰ Ἴσθμια πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος. Π. Α. Ρ.

Σινίσκολον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καππαδοκίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. Ε, 6, 21) ἐν Μελιτηνῇ, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐφράτου. Κατὰ τὸν Müller τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον Sineclu. Α. Θ. Σ.

σινιστρίνη (ἡ) *[Χημ.]*. Ὑδατάνθραξ συγγενὴς πρὸς τὴν *ἰνουλίνην*. Ἀνευρέθη εἰς τοὺς βολβοὺς τῆς σκίλλης. Εἶναι διαλυτὴ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ κατὰ τὴν ὑδρόλυσιν παρέχει d-φρουκτόζην. Σ. Γ.

σινίστρωσις (ἡ) (Sinistrose). Ψυχικὴ συνδρομή, παρατηρουμένη εἰς τὰ θύματα τῶν ἐξ ἐργασίας τυχαίων συμβαμάτων. Χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ ἀναστολῆς τῆς λειτουργίας τῆς εὐθυβουλίας, ἥτις προκύπτει ἐκ πεπλανημένης ἑρμηνείας τοῦ νόμου, καθόσον ὁ ἐκ τυχαίων συμβαμάτων τραυματίας εἶναι πεπεισμένος ὅτι πᾶν ἐπαγγελματικὸν τραῦμα παρέχει εἰς αὐτὸν κατ' ἀνάγκην τὸ δικαίωμα ἀποζημιώσεως. Ὁ τοιοῦτος πάσχων, ἄνευ οὐδεμιᾶς σωματικῆς βλάβης ἢ νευρικῆς διαταραχῆς, εἶναι καθ' ἑαυτὸν πεπεισμένος ὅτι εἶναι ἀσθενής, ὅτι πάσχει καὶ ὅτι εἶναι ἀνίκανος πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν. Μ. Ν. Κ.

Σίνκα (Schinka, ἢ Zinca). Μεμονωμένη ἰνδιανικὴ φυλὴ τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ ἐν Νοτίῳ Γουατεμάλᾳ. Θ. Χ. Σ.

Σίνκελ (Schinkel), ***Κάρολος***. Γερμανὸς ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος (1781—1841). Θερμὸς θαυμαστὴς καὶ ἀπόστολος τῆς κλασσικῆς τέχνης, ἐδημιούργησεν ἐν Γερμανίᾳ τὴν ἀποκληθεῖσαν νεοελληνικὴν ἀναγέννησιν. Ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν ἐξεπόνησε καὶ ἐξετέλεσε σχέδια μεγαλοπρεπῶν κτηρίων καὶ μνημείων ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Βερολίνῳ, ὡς τοῦ στρατῶνος τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς, τοῦ παλαιοῦ μουσείου, τοῦ δραματικοῦ θεάτρου (Schauspielhaus), τῆς παλαιᾶς Ἀκαδημίας ἀρχιτεκτονικῆς, τοῦ ἀστεροσκοπείου, τῆς παλαιᾶς στρατιωτικῆς φυλακῆς, τοῦ γοτθικοῦ ναοῦ τοῦ Βέρντερ, τῆς πύλης τοῦ Πότσδαμ, τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κρέτσκοβιτς τοῦ Γκλίνικε καὶ τοῦ Τεγκέλ, τοῦ ναοῦ ἐν Μοαμπὶτ κ.ἄ. Ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἀρχιτεκτονικῆς μία τῶν αἰθουσῶν φέρει τὸ ὄνομά του, ἐν αὐτῇ δὲ εὑρίσκονται ἐκτεθειμένα τὰ ἔργα του. Ἐπὶ σχεδίου αὐτοῦ κατεσκευάσθη ἐν Κρόϋτσμπεργκ τὸ ἐκ σιδήρου μέγα μνημεῖον τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Σάρνχορστ ἐν Βερολίνῳ. Ἀνεκτέλεστον παρέμεινε τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἀνεγέρσεως ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως βασιλικοῦ ἀνακτόρου. Ὡς ζωγράφος διεκόσμησε θέατρα, ἐζωγράφησε πανοράματα, σειρὰν ὅλην πινάκων, ὡς «Τὴν ἄνθησιν τῆς Ἑλλάδος», καὶ τὰς τοιχογραφίας τοῦ ἐν Βερολίνῳ παλαιοῦ μουσείου, τὴν φανταστικὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων ἀνθρώπων κ.ἄ. Τὰ ἔργα του ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν» (10 πίνακες εἰς τὴν συλλογὴν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων, 1857—1858) καὶ τὴν «Συλλογὴν σχεδίων ἐπίπλων», ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Lohde. Θ. Κ.

Σὶν Κιάνγκ (Hsin-chiang=νέα μεθόριος) *[Γεωγραφ.]*. Τοπαρχία τῆς Κίνας, ἐμβαδοῦ 1.425.000 τ. χλμ. καὶ πληθυσμοῦ 2.700.000 κατοίκων, ἀναμὶξ Τουρκομάνων, Τουνγκάνων, Κιργισίων, βουδιστῶν Καλμούκων καὶ κυρίως Κινέζων. Κεῖται μεταξὺ τῆς Μογγολίας πρὸς ΒΑ, τοῦ Κὰν Σοὺ πρὸς ΝΑ, τοῦ Θιβὲτ πρὸς Ν. καὶ τοῦ ρωσικοῦ Τουρκεστὰν πρὸς Δ. Ἀπὸ τοῦ Θιβὲτ χωρίζεται διὰ τῶν ὀροσειρῶν Ἀστὺν Ντὰγκ καὶ Κουὲν Λούν, περιλαμβάνει δὲ τὰ βόρεια τμήματα τοῦ θιβετικοῦ ὑψιπέδου, τὸ Ἀνατολικὸν ἢ Σινικὸν Τουρκεστάν, τὸ κεντρικὸν ἀνατολικὸν Τιενσάν, καὶ τὴν κινεζικὴν Τζουνγκαρίαν. Ἀκμαία κτηνοτροφία εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς στέππας, εἰς δὲ τὰ πεδινώτερα μέρη ποικίλη καλλιέργεια καὶ ὀπωρῶνες. Οἰκιακὴ χειροτεχνία εἰδῶν ἐκ βάμβακος, ἐρίων καὶ μετάξης, ὡς καὶ στοιχειώδης βυρσοδεψία. Μεταλλωρυχεῖα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ, ὀρυχεῖα σκληρῶν λίθων, ἰδίᾳ νεφρίτου λίθου καὶ πετρελαιοπηγαί τινες. Ὁμιλουμένη γλῶσσα ἡ τουρκεστανική. Ἡ ἐσωτερικὴ συγκοινωνία ἀρχέγονος, διὰ καραβανίων ἐκ καμήλων, συνδέεται ὅμως ἡ χώρα μετὰ τῆς κυρίως Κίνας διὰ τηλεγραφικῆς γραμμῆς. Κυβερνᾶται ὑπὸ πολιτικοῦ γενικοῦ διοικητοῦ καὶ διαιρεῖται εἰς 5 διοικήσεις καὶ πλείονας ὑποδιοικήσεις μετ' ἐσωτερικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Τατάρων ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Ναγκίν. Θ. Κ.

Σίνκλαιρ (Sinclair), ***Ἄπτον***. Ἀμερικανὸς κομμουνιστὴς πολιτικὸς καὶ λογοτέχνης, γεννηθεὶς ἐν Βαλτιμόρῃ τῷ 1878. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ κολλέγιον τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κολομβίας (1897), καὶ κατόπιν διετέλεσε σύμβουλος τοῦ Ρούσβελτ, ἐπιτυχὼν διαφόρους μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, καὶ ἵδρυσε τὴν «Σοσιαλιστικὴν ἑταιρείαν τῶν κολλεγίων» (Intercollegiate Socialist Society). Τῷ 1906—1907 ἵδρυσε τὴν κομμουνιστικὴν ἀποικίαν «Helicon Hall» εἰς Ἤνγκλγουντ τῆς Νέας Ἰερσέης, τῷ δὲ 1913 εἶχεν ἤδη καταστῇ δημοφιλὴς μεταξὺ τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου διὰ τῆς περιφήμου ἐρεύνης του ἐπὶ τῆς γαιανθρακικῆς ἀπεργίας τοῦ Κολοράδο. Τῷ 1919, μετὰ τοῦ Ἰωάννου Ρήντ, συνέβαλεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ βορειοαμερι-

Digitized by Google

κανικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος (Workers Communist Party). Τῷ 1923 ἐφυλακίσθη ἐπὶ προσβολῇ τοῦ βορειοαμερικανικοῦ Συντάγματος, τῷ δὲ 1927 ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς διεθνοῦς κινήσεως ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως *Σάκκο-Βαντζέττι*. Ἔγραψεν: «Ἄνοιξις καὶ θέρος» (1901), «Ὁ βασιλεὺς Μίδας» (1901), «Ἡ ζούγκλα» (1906), «Ἡ βιομηχανικὴ δημοκρατία» (1907), «Ὁ ὑπεράνθρωπος» (1907), «Ἡ μητρόπολις» (1908), «Συλβία» (1913), «Ἡ φωνὴ τῆς δικαιοσύνης» (1915), «Ὁ βασιλεὺς ἄνθραξ» (1917), «Τὰ κέρδη τῆς θρησκείας» (1917), «100%. Ἡ ἱστορία ἑνὸς πατριώτου» (1920), «Τὸ βιβλίο τῆς ζωῆς» (1921), «Πετρέλαιον!» (1927), «Βοστώνη» (1928), διάφορα θεατρικὰ ἔργα, ὡς τό: «Κακοῦργοι ποῦ τραγουδοῦν» (1924), κ. ἄ.

Π. Ν. Π.

—**Σίνκλαιρ** (Sinclair), *σὲρ Ἰωάννης*. Σκῶτος οἰκονομολόγος (1785—1835). Διετέλεσε μέλος τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου (1780—1811), ἐπιθεωρητὴς τῶν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν τῆς Βορείου Σκωτίας (1805), ἰδιαίτερος σύμβουλος τοῦ Πὶτ (1810), ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς «Ἑταιρείας πρὸς βελτίωσιν τοῦ βρεττανικοῦ ἐρίου» τοῦ Ἐδιμβούργου καὶ πρῶτος πρόεδρος τοῦ «Ἀγροτικοῦ γραφείου» (board of agriculture). Ἀρχικῶς ἦτο ὑποστηρικτὴς τῆς πολεμικῆς πολιτικῆς τοῦ Πίτ, εἶτα δὲ ἵδρυσε τὸ κόμμα τῆς «Ἐνόπλου οὐδετερότητος». Ἔγραψεν: «Ἱστορία τῶν δημοσίων προσόδων τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας» (1784), «Στατιστικὴ τῆς Σκωτίας» (1791—1799, τόμ. 21), «Κῶδιξ γεωργίας» (1819) κ. ἄ.

Π. Ν. Π.

Σίννα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας. Ταυτίζεται πρὸς τὴν ἐν τῷ Πεουτιγγεριανῷ πίνακι Sihinnus καὶ τὴν ἐν τῷ Γεωγράφῳ τῆς Ραβέννης Sichinus, ἔτι δὲ πρὸς τὸ φρούριον *Σινὰς* τοῦ Προκοπίου καὶ τὴν ἐν ἀσσυριακοῖς κειμένοις *Σιννὶ* ἢ *Σιναΐ*. Τὴν τελευταίαν τοποθετοῦν τινες τῶν ἀρχαιολόγων παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σὲν καὶ Τίγρητος.

Π. Ν. Π.

σιννιγκία (ἡ) (Sinningia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *γεσνεριοειδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ κονδυλωδῶν φυτῶν φυομένων εἰς τὴν Βραζιλίαν.

Δ. Ν. Π.

Σίννιος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Β. Ἰταλίας, ἐκβάλλων εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πάδου, τὸν ὁποῖον συναντᾷ κατὰ τὸν μεσημβρινὸν βραχίονα τοῦ δέλτα αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν νῦν ποταμῶν Idice καὶ Lamone. Εἶναι ὁ σημερινὸς Senio.

Α. Θ. Σ.

Σίννο ἢ ***Σίννι*** (Sinno ἢ Sinni) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας ἐν Βασιλικάτα, ἐκβάλλων εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Τάραντος. Εἶναι ὁ ἀρχαῖος Σῖρις ἢ Σέμνος, ὅπου ἔλαβε χώραν ἡ περίφημος μάχη μεταξὺ Πύρρου καὶ Ποπλίου Βαλερίου Λεβίνου (βλ. λ. *Σῖρις*).

Μ. Δ. Β.

Σὶν Νούγκ, ἢ ***Νόνγκ*** (Chin Nong). Αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας, ὁ δεύτερος τῆς καλουμένης περιόδου τῶν *πέντε αὐτοκρατόρων*, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 2737—2697 π. Χ. Προσηγορεύετο λαμπρὸς ἢ θεῖος ἀγρότης καὶ ἐθεοποιήθη, διότι κατεσκεύασε τὸ ἄροτρον, ἐδίδαξε τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ ἀνεκάλυψε τὰς θεραπευτικὰς ἰδιότητας τῶν φυτῶν.

Θ. Κ.

Σίννντινγκ (Sinding), ***Στέφανος***. Νορβηγὸς γλύπτης, γεννηθεὶς τῷ 1846. Ἀνήκει εἰς τὴν συμβολικὴν ἐκείνην σχολήν, ἥτις ἤντλησε θέματα ἐμπνεύσεως ἐκ τῆς λογοτεχνίας. Τὰ κυριώτερά του ἔργα εἶναι προτομαί τινες, ἐξ ὧν σημαντικώτεραι ἡ τοῦ Ἴψεν καὶ ἡ τοῦ Μπγιέρνσον, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀξίαν ὡς εἰκονογραφικὰ μνημεῖα.

σινόδενδρον (τὸ) (Sinodendron) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, τετραμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πεταλοκέρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *λουκανιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν Εὐρώπην. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *σινόδενδρον τὸ κυλινδρικὸν* (Sinodendron cylindricum), ὅπερ ἔχει χρῶμα φαιομελανὸν καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον Εὐρώπην.

Δ. Ν. Π.

Σινόεσσα (Sinuessa) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας μετὰ καλοῦ λιμένος ἐν Λατίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Αὐρούγκων (Αὐσόνων), κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Καμπανίας ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους. Ἀποικία ρωμαϊκὴ ἀπὸ τοῦ 296 π. Χ., ἐδῃώθη μετὰ τῶν πέριξ ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα τῷ 217 π. Χ. Δεχθεῖσα ἐκ νέου ἀποίκους ἐπὶ τῆς δευτέρας τριανδρίας, ἐγένετο ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἰσοπολῖτις (municipium). Τὸ γλυκὺ αὐτῆς κλῖμα καὶ τὰ παρ' αὐτὴν περίφημα θερμὰ λουτρὰ (Aquae Sinuessanae), τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Στράβωνα (Ε, 234) «ποιοῦνται τὰς νόσους ἐνίας» προσείλκυον τὴν ρωμαϊκὴν ἀριστοκρατίαν. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ *Μανδραγόνε* (Mandragone), ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς (ὑδραγωγεῖον, θριαμβευτικὴ ἁψὶς κλπ.). Ἡ ἀνασκαφεῖσα νεκρόπολις αὐτῆς δεικνύει ὕπαρξιν πιθανῶς Ἑλλήνων ἀποίκων πρὸ τῶν Ρωμαίων.

Α. Θ. Σ.

Σινόη *[Μυθολ.]*. Νύμφη τῆς Ἀρκαδίας, τροφὸς τοῦ Πανός, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε παρὰ τὴν Μεγαλόπολιν ἄγαλμα ἐκ λίθου, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σινόεις*.

Σινοϊαπωνικὸς ***πόλεμος*** (1894—1895) *[Στρατ. Ἱστορ.]*. Συνεπείᾳ στάσεως ἐκραγείσης τὸν Μάϊον τοῦ 1894 κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς *Κορέας* Λὶ Χουΐ οὗτος ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Κίνας Λὶ Χουὰνγ Σὰνγ βοήθειαν, ἥτις καὶ ἀπεστάλη. Εἰς ἀντιστάθμισμα, συμφώνως τῇ σινοϊαπωνικῇ συνθήκῃ τοῦ 1885, ἀπεβιβάσθη εἰς Κορέαν καὶ ἰαπωνικὸν στράτευμα (βλ. λ. *Κορέα*). Ἀλλ' ἐνῷ τὰ στρατεύματα ἐτέλουν ἐν ἠρεμίᾳ, ἐξαίφνης τὸν Ἰούλιον 1894 ἐπῆλθε σοβαρὰ παρόξυνσις, λόγῳ τῆς ὑπὸ κορεατικοῦ στρατεύματος προσβολῆς τοῦ ἐν Κορέᾳ Ἰάπωνος πρεσβευτοῦ. Ὁ ἰαπωνικὸς στρατὸς κατέλαβεν αὐθημερὸν μὲν τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα τῆς Σεούλ, τὴν δὲ 30 Ἰουλίου τὴν ἐν τῷ λιμένι τῆς πόλεως Ἀντζιοὺ σινικὴν βάσιν. Τὴν 1 Αὐγούστου 1894 ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Κίνα ἐκήρυξαν ταυτοχρόνως τὸν πόλεμον, τὴν δὲ 26 Αὐγούστου 1894 ὑπεγράφη συνθήκη συμμαχίας μεταξὺ Ἰαπωνίας καὶ Κορέας. Διεξήχθησαν τότε ἐπιχειρήσεις, φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σινοϊαπωνικὸς πόλεμος 1894—1895*.

Συγκέντρωσις. Εἴκοσι περίπου χιλιάδες Σινῶν (Κινέζων) συνεκεντρώθησαν τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1894 νοτίως τοῦ ποταμοῦ Γιαλοῦ, εἰς τὴν περιοχὴν Πιενγιάγκ, τάξαντες προκαλυπτικὰ ἀποσπάσματα πρὸς τὴν Σεοὺλ καὶ πρὸς τὴν Οὐενσὰν (Γκενσάν). Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀπεβιβάσθησαν εἰς Τσεμοῦλπο ἡ 5η ἰαπωνικὴ μεραρχία τοῦ στρατηγοῦ Νοδτζοῦ, εἰς Οὐενσὰν τμήματα τῆς 3ης ἰαπωνικῆς μεραρχίας τοῦ στρατηγοῦ Κατσοῦρα.

1. *Ἐπιχειρήσεις Κορέας* (29 Αὐγούστου—τέλος Ὀκτωβρίου 1894). Οἱ Ἰάπωνες, πρὸ πάσης δράσεως, ἐπεζήτησαν ν' ἀπωθήσωσι τὰ σινικὰ στρατεύματα ἐκ τῆς Κορέας. Τὴν 29ην Αὐγούστου ἤρχισε βραδεῖα προέλασις τῶν Ἰαπώνων πρὸς τὰς σινικὰς θέσεις τοῦ Πιενγιάνγκ, ὥστε μόλις τὴν 11ην Σεπτεμβρίου ἐπετεύχθη ἡ ἐπαφή. Μολονότι ἡ ἐπίθεσις αὕτη δεν ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἐν τούτοις κατώρθωσαν οἱ Ἰάπωνες νὰ καταλάβωσι τὴν Πιενγιάνγκ, διότι πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἐντὸς τῆς πόλεως ταύτης ἐξηνάγκασε τοὺς Σίνας νὰ τὴν ἐγκαταλείψωσι. Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου συνετελέσθη ἡ ἀποβίβασις ὁλοκλήρου τῆς 3ης Ἰαπωνικῆς μεραρχίας, ὁπότε αἱ 3η καὶ 5η μεραρχίαι ἀπετέλεσαν τὴν 1ην ἰαπωνικὴν στρατιὰν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γιαμαγάτα. Ἡ στρατιὰ αὕτη, προελάσασα πρὸς βορρᾶν, ἀπώθησε περὶ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τοὺς Σίνας βορείως τοῦ Γιαλοῦ (ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄχθης)· ἐπὶ δεκαπενθήμερον κατόπιν τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα παρέμειναν ἐν ἀδρανείᾳ ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου. Τὴν 24ην Ὀκτωβρίου οἱ Ἰάπωνες ἐκβιάσαντες τὸν Γιαλοὺ παρὰ τὸ χωρίον Χουσὰν ἐγκατέστησαν προγεφύρωμα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ὑποστηρίξαν τὴν προσπέρασιν ὁλοκλήρου τῆς 1ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς· οἱ Σῖναι, προσπεράσαντες τότε τὸν Ἀΐ Χό, ἔφυγον προτροπάδην πρὸς βορειοδυσμὰς (πρὸς Φενγκουανγκτσένγκ), ἐγκαταλείψαντες περὶ τὰ 70 πυροβόλα. Μετὰ τὴν πλήρη ἀπώθησιν τῶν Κινέζων ἐκ τῆς Κορέας καὶ τὴν κατάληψιν ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Γιαλοῦ, ἐγκατεστάθη ἰαπωνικὴ ναυτικὴ βάσις εἰς Ἀντούνγκ, καθ' ὅσον, μετὰ τὴν νίκην τοῦ ἰαπωνικοῦ στόλου τὴν 17ην Σεπτεμβρίου 1894 εἰς τὴν *ναυμαχίαν τοῦ Γιαλοῦ*, οἱ Ἰάπωνες εἶχον τὴν κυριαρχίαν ἐν τῇ Κιτρίνῃ θαλάσσῃ.

Σινοϊαπωνικὸς πόλεμος 1894—1895.

2. *Ἐπιχειρήσεις Πὸρτ Ἀρθοὺρ* (28 Ὀκτωβρίου—21 Νοεμβρίου 1894). Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Κορέας καὶ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Γιαλοῦ, διετάχθη ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὀγιάμα 2α ἰαπωνικὴ στρατιὰ (1η καὶ 6η μεραρχίαι) νὰ ἐκτελέσῃ ἀπόβασιν εἰς τὴν νοτίαν παραλίαν τῆς χερσονήσου Λιαοτούνγκ, ἵνα ἐκεῖθεν προελάσῃ πρὸς νοτιοδυσμὰς καὶ καταλάβῃ τὸ Πὸρτ Ἀρθοὺρ (βλ. λ. τ. Κ' σ. 573). Τὴν 21 Νοεμβρίου οἱ Ἰάπωνες κατέλαβον τὸ φρούριον τοῦτο.

3. *Ἐπιχειρήσεις Βεΐ Χάϊ Βεΐ* (20 Ἰανουαρίου—12 Φεβρουαρίου 1895). Ἡ Ἰαπωνία ἐπεζήτησε τὴν κατάληψιν τῆς χερσονήσου Σαντούνγκ, ὁπότε θὰ κατελαμβάνετο τὸ περικεχαρακωμένον στρατόπεδον τοῦ Βεΐ Χάϊ Βεΐ (ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν 12.000 Κινέζοι) καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἐξέλιπε κινεζικὸν ὁρμητήριον, δυνάμενον ν' ἀπειλῇ τὸ Πὸρτ Ἀρθούρ. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀνετέθη εἰς τὴν 2αν ἰαπωνικὴν στρατιὰν τοῦ στρατηγοῦ Ὀγιάμα, ἀποτελεσθεῖσαν ἤδη ἐκ τῶν μεραρχιῶν 2ας καὶ 6ης, ἥτις ἐξετέλεσε τὴν ἀπόβασιν τὴν 20—23 Ἰανουαρίου 1895 εἰς τὸν ὅρμον Γιουντσίνγκ. Μετὰ τὴν πλήρη συγκέντρωσιν, προὐχώρησεν ἡ στρατιὰ αὕτη πρὸς τὸ στρατόπεδον Βεΐ Χάϊ Βεΐ, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔφθασε τὴν 29 Ἰανουαρίου. Ἀπὸ τῆς 30 Ἰανουαρίου—12 Φεβρουαρίου ἐγένοντο ἰαπωνικαὶ ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ στρατοπέδου τούτου διὰ συνδεδυασμένης ἐνεργείας ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη ἡ ἐξ ὁλοκλήρου κατάληψις τοῦ Βεΐ Χάϊ Βεΐ, καθὼς καὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι του κινεζικῶν πλοίων.

4. *Ἐπιχειρήσεις Μαντζουρίας* (Νοέβριος 1894— 4 Μαρτίου 1895). Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων κατάληψιν τῆς Κορέας καὶ τοῦ Γιαλοῦ, οἱ μὲν Κινέζοι (70.000 ἄνδρες) κατενεμήθησαν εἰς τρεῖς στρατιὰς καὶ ἐγκατεστάθησαν: ἡ 1η ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γκὶ ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῶς τοῦ Φενγκουανγκτσὲνγκ ὀρεινῆς περιοχῆς, ἤτοι ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς Φεντσουϊλίνγκ, ἡ 2α εἰς Χαϊτσὲνγκ καὶ ἡ 3η ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σοὺνγκ εἰς Καϊπίνγκ· οἱ δ' Ἰάπωνες (80.000 ἄνδρες) παρετάχθησαν μὲ διάταξιν κατὰ βάθος μεταξὺ Ἀντοὺνγκ καὶ Φενγκουανγτσένγκ. Ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων Νοεμβρίου 1894 οἱ Ἰάπωνες ἤρχισαν ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν Κινέζων ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως διανοίξωσι διὰ Μαντζουρίας τὴν πρὸς Πεκῖνον ἄγουσαν. Ἡ 1η ἰαπωνικὴ στρατιὰ τοῦ στρατηγοῦ Γιαμαγάτα ἐπορεύθη διὰ δύο φαλάγγων, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία, κατορθώσασα μετὰ ἐπιτυχεῖς ἀγῶνας ἐναντίον τῆς 1ης κινεζικῆς στρατιᾶς εἰς τὴν στενωπὸν Μότιελινγκ ν' ἀπωθήσῃ ταύτην πρὸς τὰ ὄρη, ἀπέκοψε πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Λιάο Γιάνγκ, ἀποτελούσης τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν καὶ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ σινικοῦ στρατοῦ, ἡ δ' ἄλλη, ἐπιτεθεῖσα κατὰ τῆς 2ας κινεζικῆς στρατιᾶς, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸ Χαϊτσὲνγκ (13 Δεκεμβρίου) καὶ ν' ἀπωθήσῃ τοὺς Κινέζους πρὸς νότον, ἤτοι πρὸς κατεύθυνσιν ἀντίθετον τῆς πρὸς Λιάο Γιάνγκ. Τοιουτοτρόπως περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου οἱ Ἰάπωνες εἶχον διανοίξει ἀρκετὸν διάδρομον διὰ μέσου τῆς Μαντζουρίας. Ἀποθανόντος τοῦ Γιαμαγάτα ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 1ης ἰαπωνικῆς στρατιᾶς ὁ Νοδτζού, ὅστις θεωρήσας τὰς δυνάμεις του ἀνεπαρκεῖς διὰ περαιτέρω προέλασιν, ἐγκατεστάθη εἰς Χαϊτσένγκ, ὅπου ὠργάνωσεν ἀμυντικῶς ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν εἰς στρατόπεδον περικεχαρακωμένον. Οἱ ἀπωθηθέντες Κινέζοι ἐπῆλθον κατὰ τῶν Ἰαπώνων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀνακαταλήψεως τοῦ Χαϊτσένγκ, ἀλλ' ἀπωθήθησαν μετὰ μάχην δοθεῖσαν τὴν 19 Δεκεμβρίου παρὰ τὸ Χανγκοναζάϊ. Βραδύτερον ἐξετέλεσαν τέσσαρας ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ Χαϊτσένγκ, καθόσον διὰ τῆς καταλήψεως αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ ἐγίνοντο κύριοι σπουδαίου στρατηγικοῦ σημείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἐν Λιάο Γιάνγκ φιλίων στρατευμάτων. Αἱ ἐπιθέσεις αὗται ἐκτελεσθεῖσαι τὴν 17 καὶ 28 Ἰανουαρίου καὶ τὴν 16 καὶ 22 Φεβρουαρίου 1895 ἀπέτυχον. Τέλος οἱ Ἰάπωνες ἀνέλαβον σοβαρὰν ἐπίθεσιν πρὸς λύσιν τῆς καταστάσεως καὶ ὄντως, μετὰ μάχην δοθεῖσαν εἰς Νιουτσὰνγκ τὴν 4 Μαρτίου, ἀπώθησαν ὁριστικῶς τοὺς Κινέζους πρὸς νότον· Διὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Μαντζουρίας καὶ διὰ τῶν τοῦ Βεΐ Χάϊ Βεΐ ἡ πρὸς Πεκίνον ἄγουσα ἦτο ἤδη ἀνοικτὴ διὰ τοὺς Ἰάπωνας. Ἀλλ' ἐπεμβᾶσαι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἐπέτυχον ἀνακωχὴν (30 Μαρτίου 1895), ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ συνθήκη εἰρήνης τοῦ Σιμονοσάκι (17 Ἀπριλίου 1895).

Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

σινολογία (ἡ). Ἡ σπουδὴ τῶν ἀφορώντων ἐν γένει τὸ σινικὸν (κινεζικὸν) ἔθνος, ἤτοι τῆς ἱστορίας, τῶν κοινωνικῶν ὅρων καὶ λοιπῶν ἐκδηλώσεων αὐτοῦ.

Θ. Κ.

σινολογικός,—*ή,—όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σινολογίαν, εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας καὶ γλώσσης τῶν Σινῶν.

σινολόγος (ὁ)· ὁ καταγινόμενος εἰς τὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλώσσης τῶν Σινῶν.

Σινονία (Sinonia) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους πρὸς νότον τοῦ Κιρκαίου ἀκρωτηρίου, ἀνατολικωτάτη ἐν τῇ συστάδι τῶν Ποντίων. Τανῦν τὸ ὄνομά της παρεφθάρη εἰς Zannone (πλάτ. 40° 58′ Β., μῆκ. 13° 53′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1841: Civita Vecchia to Naples). Ἔχει μέγιστον φάρον.

Σ. Ε. Λ.

σινόξυλον (τὸ) (Sinoxylon) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *βοστρυχιδῶν*, περιλαμβάνον ἔντομα μικρὰ καὶ φέροντα εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος των ἀκάνθας. Προσβάλλει διὰ τῶν προνυμφῶν του τὰς κληματίδας τῆς ἀμπέλου καὶ ἄλλα ξυλώδη φυτά.

Ε. Τ. Ε.

Σινόρηξ, ἢ ***Σινορία*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀρμενίας (βλ. *Σίνιβρα*).

Digitized by Google

Σῖνος ***Ἀλέξανδρος Γ.*** Ἕλλην μηχανικός, γεννηθεὶς τῷ 1884 ἐν Σύρῳ. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν γεωργικὴν ὑδραυλικὴν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ τοῦ Μονάχου καὶ κατόπιν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ τῆς Ζυρίχης. Τῷ 1906—1907 καὶ 1911—1913 ἐχρημάτισε μηχανικὸς τῶν δημοσίων ἔργων τῆς Κρητικῆς πολιτείας τῷ 1908—1910 μηχανικὸς ἐπὶ τῶν μελετῶν ὑδρεύσεως καὶ ὑπονόμων Ἀθηνῶν - Πειραιῶς, τῷ 1910—1911 μηχανικὸς παρὰ τῇ ἑταιρείᾳ «Μπεχέρα» ἐν Αἰγύπτῳ, τῷ 1913—1915 μηχανικὸς παρὰ τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν δημοσίων ναυτικῶν ἔργων, τῷ 1910 διωρίσθη τμηματάρχης τῆς γεωργικῆς μηχανικῆς καὶ ὑδραυλικῆς τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας καὶ κατόπιν ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ὑδραυλικῆς καὶ τῶν ὑδραυλικῶν ἔργων ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ Ἀθηνῶν, διδάξας τὰ μαθήματα ταῦτα ἐπὶ τριετίαν καὶ εἰς τὴν Σχολὴν μετεκπαιδεύσεως ἀξιωματικῶν μηχανικοῦ. Ν. Δ. Σ.

σινοὺκ (τὸ) *[Μετεωρολ.].* Ἄνεμος ξηρὸς καὶ θερμός, ἐπικρατῶν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν Βραχωδῶν ὀρέων τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἐνίοτε προκαλεῖται ἄνοδος θερμοκρασίας 40° ἐντὸς 15 λεπτῶν τῆς ὥρας. Ὁ σινοὺκ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων συντελεστῶν τοῦ κλίματος τῆς Νοτίου Καλιφορνίας καὶ σχηματίζεται ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς συνθήκας ὅπως ὁ foehn τῆς Ἑλβετίας. Θ. Θ. Φ

Σίνου Κερασιὰ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ νομοῦ Τρικκάλων (βλ. *Κερασιὰ Σίνου*)

Σινοὺπ ***κόλπος*** *[Πυραλ. Γεωγρ.].* Κόλπος τῆς νοτίας ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου, σχηματιζόμενος νοτίως τῆς φερωνύμου χερσονήσου καὶ ἄκρας (πλάτ. 42° 01′ Β., μῆκ. 35° 14′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Cape Kerempeh to Cape Yasün). Σ.Ε.Λ.

Σινουχίτ. Ὑστερότοκος υἱὸς τοῦ φαραὼ τῆς Αἰγύπτου *Ἀμενεμχὰτ Α΄* (βλ. λ.).

Σίνσε (οἱ) (Schinsche). Φυλὴ Νέγρων τῆς Ἀφρικῆς, ἐξηπλωμένη ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Κουαγκώ. Οἱ Σίνσε ὑπάγονται εἰς τὴν ὁμάδα Λούντα τῶν Κεντρικῶν Μπαντού. Θ. Χ. Σ.

Σινσιννάτι (Cincinnati) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Ὄχιο, ἡ δευτέρα κατὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς πολιτείας ταύτης, κατὰ τὸν βόρειον βραχίονα τοῦ ποταμοῦ Ὄχιο. Κάτ. 451.160 (1930), ἐξ ὧν οἱ ἡμίσεις σχεδὸν Γερμανοί. Εἶναι μέγας σταθμὸς 18 σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, διὰ δὲ τῆς διώρυγος τοῦ Μιαμὶ συνδέεται μετὰ τῆς λίμνης Ἔρι ἀτμοπλοϊκῶς. Ὁ ποταμὸς Ὄχιο ῥέει διὰ τῆς πόλεως ἐπὶ μήκους 40 χλμ., τὰ δὲ δι' αὐτοῦ χωριζόμενα τμήματα καὶ προάστια τῆς πόλεως συνδέονται μεταξύ των διὰ 5 μεγάλων γεφυρῶν. Ἔχει 28 θαυμάσια πάρκα, πανεπιστήμιον, ἰουδαϊκὴν θεολογικὴν σχολήν, ἀκαδημίαν τῶν τεχνῶν, βιβλιοθήκην (850.000 τ.), μουσικὴν ἀκαδημίαν, ἀερολιμένα καὶ πλεῖστα νεώτερα οἰκοδομήματα. Ἡ βιομηχανία εἶναι λίαν ἀκμαία, ἰδίᾳ ἡ τῶν σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων, μεταλλουργικῶν προϊόντων, μηχανῶν, ἐπίπλων, σάπωνος, στεατοκηρίων, δερμάτων, μαγειρικῶν καὶ οἰκιακῶν σκευῶν. Παλαιότερον ἦτο κέντρον τοῦ ἐμπορίου ἀλιπάστων καὶ ἀλλαντοποιίας (ἐκ χοιρείου κρέατος, ἐξ οὗ καὶ τὸ παρώνυμον αὐτῆς Porcopolis=χοιρόπολις). Διὰ τῆς πόλεως διεξάγεται ζωηρὸν ἐμπόριον κυρίως σιτηρῶν, ξυλείας, ἐρίων, καπνοῦ, βάμβακος καὶ γαιανθράκων. Εἶναι ἀκραῖος σταθμὸς τῆς ἐκ Μισσισιπῆ ποταμοπλοΐας. Θ. Κ.

Σὶντ *[Γεωγρ.].* Καλεῖται οὕτω ἀραβιστὶ καὶ τουρκιστὶ ὁ ποταμὸς *Ἰνδὸς* (βλ. λ.).

— **Σὶντ** (Sindh), ἢ ***Σιντί***, ἢ ***Σινδὶ*** *[Γεωγρ.].* Ἀρχαῖον ὄνομα μεγάλου τμήματος τοῦ Ἰνδοστάν, ἑκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ, ὅπερ ἀποτελεῖ σήμερον μέρος τῆς ἀγγλικῆς γενικῆς διοικήσεως Βομβάης. Ἔχει μεγαλύτερον μῆκος ἐκ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. 434 χλμ., ἐκτεινόμενον μεταξὺ 23°35′—28°29′ Β. πλάτους καὶ 66°40′—71°10′ Α. μήκους, ἔχει δὲ ἐπιφάνειαν 125.775 τετρ. χλμ. καὶ 3.410.225 κατ. Περιλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας Καράτσι, Χαϊδὲρ-αμπάτ, Θὰρ καὶ Παρκάρ, Λαρκανά, Σουκκιοὺρ καὶ Ἄνω Σὶντ μετὰ τοῦ ἐντοπίου κράτους τοῦ Χαϊρπούρ. Οἰκεῖται δὲ ὑπὸ φυλῶν ποικιλογλώσσων καὶ ἔχει κλίμα διαφέρον τὰ μέγιστα εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ περιοχάς. Ὁρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Βελουχιστὰν καὶ τῆς χώρας τοῦ Παντζὰπ (Πενταπόταμου), πρὸς Α. ὑπὸ τῶν ἐρήμων τοῦ Δ. Ραϊπουτάνα, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ πορθμοῦ καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Κοὺτς ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Βελουχιστάν.

Τὸ Σὶντ εἶναι ἡ ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ Ἰνδοῦ σχηματισθεῖσα πεδιάς. Παρομοιάζεται πολύ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Ἀρριανοῦ, πρὸς τὴν Αἴγυπτον, διότι ὡς ἡ ζωὴ καὶ ἡ γονιμότης ταύτης ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Νείλου, οὕτω καὶ τοῦ Σὶντ ἡ εὐφορία καὶ εὐημερία εἶναι δημιούργημα τοῦ Ἰνδοῦ. Εἰς τὸ δέλτα τοῦ ποταμοῦ παράγεται ἅλας, ἐνῷ ἐπὶ τῶν ὀρέων ἀπαντᾷ μόλυβδος, χαλκὸς καὶ ἀντιμόνιον, εἰς δὲ τὴν πεδιάδα νίτρον καὶ τὴν ἔρημον **Χαϊρποὺρ νάτρον.** Ἡ ταπητουργία εἶναι ἡ κυρία βιομηχανία τοῦ τόπου. Μέγας ἐμπορικὸς λιμὴν εἶναι τὸ Καράτσι. Οἱ κάτοικοι εἶναι κατὰ μέγα μέρος Μουσουλμᾶνοι τοῦ συννιτικοῦ κυρίως δόγματος, καταγόμενοι ἐξ Ἰνδῶν. Ὁμιλοῦν ἰδίαν γλῶσσαν, τὴν σινδικήν, συγγενῆ πρὸς τὴν ἐν τῇ Παντζὰπ ὁμιλουμένην. Ὁ Ἄγγλος διοικητὴς ἑδρεύει ἐν Καράτσι.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ χώρα τοῦ Σὶντ ἔχει ἰδίαν ἱστορίαν, ἀνεξάρτητον τῆς λοιπῆς Ἰνδικῆς. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Δαρείου. Ἀλλ' ἡ περσικὴ κυριαρχία δὲν διήρκεσε πολύ. Κυβερνωμένη ὑπὸ ἰθαγενῶν βασιλέων ἡ χώρα κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἔχουσα τότε πρωτεύουσαν τὰ Πάταλα (ἰνδ.=κάτω κόσμος), ἐξ ὧν ἡ χώρα ἐκαλεῖτο *Παταληνή*. Ἡ λέξις Πάταλα ἐδήλου ὁλόκληρον τὸ Δέλτα τοῦ ποταμοῦ. Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ δυναστείας βουδιστικῆς, ἑδρευούσης ἐν Ἀλὸρ καὶ Βραχμὰν-ἀμπάτ. Κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Ἰνδιῶν προέλασίν των οἱ Ἄραβες τοῦ χαλιφικοῦ κράτους τῆς Βαγδάτης εἰσέβαλον κατὰ πρῶτον εἰς Σὶντ (711) ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ διὰ τοῦ στομίου τοῦ Ἰνδοῦ. Ἐπὶ τρεῖς περίπου αἰῶνας τὸ Σὶντ ὑπέκειτο, ὀνομαστικῶς τοὐλάχιστον, εἰς τοὺς χαλίφας τῆς Βαγδάτης. Κατακτηθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τοῦ Γαζνεβίδου Τούρκου ἡγεμόνος Μαχμούτ, ἦτο σχεδὸν ἀνεξάρτητος ὑπὸ ἰθαγενεῖς δυναστείας. Τῷ 1758 ἡ Βρεττανικὴ Ἑταιρεία τῶν Ἰνδιῶν ἐγκατέστησεν ἐμπορεῖον ἐν Τάττᾳ. Ἀλλ' οἱ ἐντόπιοι ἡγεμόνες δὲν διέκειντο συμπαθῶς πρὸς τὸ ἐμπόριον, διὸ καὶ τὸ ἀγγλικὸν ἐκεῖνο πρακτορεῖον ἐδέησε νὰ κλεισθῇ. Τῷ 1832 συνήφθη ἐμπορικὴ συνθήκη μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν καὶ τῶν Ἄγγλων, τῷ δὲ 1838 ὁ ἀγγλικὸς στρατός, ἐπερχόμενος κατὰ τοῦ Ἀφγανιστάν, ἐπεβλήθη εἰς τὴν χώραν τοῦ Σὶντ, ὑποταγεῖσαν ὁριστικῶς τῷ 1842 εἰς τὸν σὲρ Κάρολον Νάπιερ. Ν. Μ.

Σίντα, ἢ ***Σύντα*** *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀμμοχώστου. Κάτ. 600, ἅπαντες Μωαμεθανοί. Τὸ χωρίον, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν, ἦτο πόλις κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, συνώνυμος, ὡς φαίνεται, τῆς *Σίνδας* τῆς Πισιδίας. Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἀναφέρεται ὡς τόπος, ἐν ᾧ κατῴκησεν ὁ ἅγιος Θεράπων. Α. Κ. Α.

Σινταμανγκαλὰμ *[Γεωγρ.].* Πόλις τοῦ Ἰνδοστάν, ἐν τῇ χώρᾳ Μαδρὰς, 24 χμ. ΝΔ. τοῦ Σαλέμ. Κάτ. 13.000 περίπου ἐξ ὧν περὶ τοὺς 700 Μουσουλμάνοι. Ἔχει χυτήρια σιδήρου.

Σιντανέ, Λὲ — (Le Sidaner), ***Ἐρρῖκος.*** Γάλλος ζωγράφος (βλ. λ. *Λὲ Σιντανέ*).

Σίντγουϊκ (Sidgwick), ***Ἐρρῖκος.*** Ἄγγλος φιλόσοφος, κυρίως ἠθικολόγος (1838—1900). Ἐσπούδασεν ἐν Καίμπριτζ, διατελέσας καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου. Ἐκκινήσας ἀπὸ τὸν ὠφελιμισμὸν τοῦ Ἰωάν. Στούαρτ Μίλλ, ἔφθασε νὰ παραδεχθῇ δύο ἠθικὰς ἀρχάς· τὴν ἐπιζήτησιν τῆς ἰδίας εὐτυχίας καὶ τὴν τοῦ γενικοῦ καλοῦ. Τὰ δύο ταῦτα συνδυάζονται διὰ τῆς ἐναισθήσεως. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τοῦ ὠφελιμισμοῦ εἶναι ἀγεφύρωτος· διὰ τοῦτο ζητεῖ νέαν βάσιν διὰ τὸν τελευταῖον. Αἱ ἀνθρώπιναι πράξεις εἶναι τριῶν εἰδῶν: ἐνστικτώδεις· ἐναντίαι πρὸς τὴν λογικὴν· λογικαί. Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας αἱ ἠθικαὶ κρίσεις περιέχουν αὐτονοήτως τὴν ἔννοιαν τοῦ δέοντος γενέσθαι, ἔννοιαν κατ' οὐσίαν διάφορον τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων. Διακρίνει ἐπίσης τὸ ἐπιθυμητὸν ἀπὸ τοῦ ἀξιεπιθυμήτου. Ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς λογικῆς ἐπιταγῆς τοῦ καθήκοντος εἶναι κατὰ ταῦτα: ἡ ἀξιεπιθύμητος συναισθηματικὴ κατάστασις ὅλων τῶν ἀπειραρίθμων ζωντανῶν ὄντων τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ἡ πρακτικὴ ἠθικὴ νοεῖται ὡς τὸ ἀποτέλεσμα ἐνστικτώδους καὶ ἀκουσίου ὠφελιμισμοῦ. Ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως ὁ Σίντγουϊκ ἐξεδηλώθη πάντοτε πολὺ ἐσκεμμένως. Θεωρεῖ τὰς φιλοσοφικὰς ἀποδείξεις περὶ ὑπάρξεως θεοῦ ὡς ἀστηρίκτους, ἀλλὰ τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀθανασίαν ὡς θεμελειώδεις διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀντίφασιν ταύτην καταφεύγει εἰς τὴν σχετικότητα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἥτις δὲν δύναται νὰ μᾶς ἀποδείξῃ οὔτε τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ ἐναντίον καὶ δὲν ἱκανοποιεῖ τὰς ἠθικὰς ἀξιώσεις μας, ἐνῷ ἡ πίστις τὰς καθησυχάζει. Ὁ Σίντγουϊκ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἑταιρείας τῶν ψυχικῶν ἐρευνῶν καὶ δρῶν μέλος τῆς μεταφυσικῆς ἑταιρείας. Ἔδρασεν ἐπίσης ἐντόνως διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς γυναικείας μορφώσεως καὶ ἵδρυσε τὸ μεγαλύτερον γυναικεῖον κολλέγιον ἐν Καίμπριτζ, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγός του διετέλεσε διευθύντρια ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Methods of Ethics», τὸ κυριώτερον συστηματικὸν του ἔργον, ἐκδοθὲν πλειστάκις καὶ μεταφρασθὲν εἰς πλείστας γλώσσας, «Principles of political economy» (1883), «The elements of politics» (1891), «Lectures on the ethics of Green, Spencer and Martineau» (1902), «The philosophy of Kant and other lectures and essays» (1905) κ.λ.π. Ε. Λ.

Σιντέρ, ἢ ***Γκαροὺ Σιντὲρ*** (Sinder ἢ Garou Sinder) *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Γαλλικῆς Δυτικῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῷ κράτει τοῦ Νίγηρος. Κεῖται ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Σονγκάϊ, ἐπὶ νήσου τοῦ μέσου ῥοῦ τοῦ Νίγηρος ποταμοῦ. Εἶναι ἡνωμένη μετὰ τῆς πόλεως Γκαροῦ, εὑρισκομένη ἐπὶ ἑτέρας νήσου κειμένης ἐγγύτερον τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Ὁ πληθυσμὸς καὶ τῶν δύο ὁμοῦ πόλεων ὑπολογίζεται εἰς 16.000 ἢ 18.000 κατ. Ἐξάγει μεγάλας ποσότητας κέγχρου, ὁ ὁποῖος καλλιεργεῖται εἰς τὴν εὔφορον περιοχήν της. Μ. Δ. Β.

Σιντέρα (ἡ) (Schintera). Φυλὴ χαμιτικὴ τῆς Ἀνατολικῆς Νουβίας, ὑπαγομένη εἰς τὰς φυλὰς Βέδζα τοῦ κουσιτικοῦ κλάδου τῶν χαμιτικῶν φυλῶν. Θ. Χ. Σ.

Σιντὲφ ἀντασσὶ *[Γεωγρ.].* Τουρκικὴ ὀνομασία τῆς *Ἐρεβινθώδους* τῶν *Πριγκιποννήσων* (βλ. λ.). Σ. Ε. Λ.

σιντεφένιος, —α, —ο· ὁ κατεσκευασμένος ἀπὸ σιντέφι, ἐκ μαργάρου.

σιντέφι (τό). Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *μαργάρου* (βλ. λ.).

Σίντζας, ἢ ***Σύντζιας.*** Μονὴ τῆς Κυνουρίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ προβούνου τοῦ Πάρνωνος Σγουριᾶ ἐν κλειστῇ χαράδρᾳ, 3 χλμ. ΝΔ. τοῦ Λεωνιδίου, εἰς τὴν κοινότητα τοῦ ὁποίου ὑπάγεται. Κάτ. 4. Ι. Σ. Τ.

Σίντζουϊκ (Sidgwick), ***Ἐρρῖκος.*** Ἄγγλος φιλόσοφος (βλ. λ. *Σίντγουϊκ, Ἐρρῖκος*).

Σιντηῒς *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Οὕτως ἐκαλεῖτό ποτε ἡ νῆσος *Λῆμνος* ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κατοίκων αὐτῆς *Σιντίων* (βλ. λ.) ἢ Σιντῶν (βλ. καὶ λ. *Σιντοί, Σιντική*). Α. Θ. Σ.

Σιντὶ *[Γεωγρ.].* Λέξις συνοδεύουσα πολλὰς ἀραβικὰς τοπωνυμίας καὶ συναπτομένη πρὸς αὐτάς, ὡς *Σαῒτ Σιντί*· σημαίνει δὲ τάφον καταφανῆ, εἶδος μαραμπούτ. Σ. Ε. Λ.

Σιντιᾶ. Ἰνδὸς ῥατζᾶς, γνωστὸς ὡς Μπαχαντούρ. Κατώρθωσε νὰ ἱδρύσῃ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα κρατίδιον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Λαχώρης ἐκτάσεως 102.000 τετρ. χλμ. μὲ 4.000.000 κατοίκους. Ἀντέστη κατὰ τῶν Ἄγγλων, ἀλλ' ὁ υἱός του ἡττήθη τῷ 1803 καὶ συνῆψε συνθήκην ὑποταγῆς. Σήμερον ἡ ἡγεμονία του διατηρεῖ τὴν αὐτονομίαν της. Ν. Μ.

Σιντὶ - Ἀμὶρ - Τζεντιντὶ (Sidi - Amir - Djedidi) *[Γεωγρ.].* Πολίχνη τῆς Τύνιδος, τὴν θέσιν τῆς ὁποίας, κατά τινας ἀρχαιολόγους, κατεῖχεν ἡ ἀρχαία *Ζάμα*. Γ. Ι. Β.

Σιντιγιὲ (οἱ) (Sidiyé). Φυλὴ ἀραβικὴ τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ. Θ. Χ. Σ.

Σίντιες (οἱ) *[Ἀρχ.].* Λαὸς θρακικός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὡς κατοικῶν ἐν Λήμνῳ, ὅπου κατὰ τὴν μυθολογίαν περιεποιήθησαν τὸν ὑπὸ τοῦ Διὸς εἰς τὴν νῆσον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐκσφενδονισθέντα Ἥφαιστον (Ἰλιάδ. Α, 594). Κατὰ τὸν Στράβωνα (XII, 549) ἦσαν οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σιντοὺς* ἢ *Σαΐους*, κατοικοῦντας περὶ τὰ Ἄβδηρα καὶ τὰς περὶ τὴν Λῆμνον νήσους (βλ. λ. *Σάϊοι*). Α. Θ. Σ.

Σιντικὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Χώρα τῆς Μακεδονίας, ἐκτεινομένη περὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν καὶ ὁριζομένη πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Βισαλτίας, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Παιονίας καὶ τῶν περὶ τὴν Δόβηρον κατοικούντων Δοβήρων, πρὸς Ἀν. ὑπὸ τῶν διαφόρων παιονικῶν φύλων καὶ πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Μαιδικῆς ἢ χώρας τῶν Μαιδάρων. Διερρέετο δὲ ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ καὶ κατελάμβανε περίπου τὴν σημερινὴν περιοχὴν τῆς Νιγρήτας μέχρι Πετριτσίου καὶ τῆς Στρούμνιτσας, τοῦ Πόντου τῶν ἀρχαίων, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Στρυμόνος. Πολλάκις ὅμως συγχέεται μετὰ τῆς Βισαλτίας ἕνεκα τοῦ δυσκόλου καθορισμοῦ τῶν μεταξὺ αὐτῶν συνόρων. Ὠνομάσθη δὲ Σιντικὴ ἀπὸ τοῦ Θρακοπελασγικοῦ φύλου τῶν Σιντίων τῆς Λήμνου, οἱ ὁποῖοι μεταναστεύσαντες ἐκεῖ ἔδωκαν τὸ ὄνομά των εἰς τὴν χώραν. Μάλιστα ἡ Λῆμνος ἐκαλεῖτο ποτε καὶ Σιντηῒς, ἀπὸ τῶν Σιντίων.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Σιντοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι. Βραδύτερον ὅμως, ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἡ δὲ χώρα των ἀπετέλεσε μέρος τοῦ μακεδονικοῦ κράτους μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῆς Μακεδονίας τῷ 168 π. Χ. εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὸν μεταξὺ Περσέως Β΄, τελευταίου βασιλέως τῶν Μακεδόνων, καὶ Ῥωμαίων πόλεμον οἱ Σιντοὶ ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν ἐπικουρίαν ἐκ 3.000 ἀνδρῶν, ἐλεηλατήθη ἡ χώρα των πρὸς τιμωρίαν ὑπὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου. Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Μακεδονίας εἰς τέσσαρα μέρη, προσετέθη εἰς τὸ πρῶτον αὐτῆς τμῆμα, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Ἀμφίπολις, ὅρα-

Digitized by Google

δύτερον δέ, μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην (42 π. Χ.), ἡ Ἡράκλεια ἡ Σιντική. Πόλεις αὐτῆς μνημονεύονται: ἡ Τρίστωλος, ἡ Παρθικόπολις καὶ ἡ Σκοτοῦσα. Α. Θ. Σ.

— **Σιντικῆς** ***ἐπαρχία*** (πρώην *Σιδηροκάστρου*) *[Γεωγρ.]*. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Σερρῶν καταλαμβάνουσα τὸ ΒΔ. τμῆμα αὐτοῦ, τὸ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν μεθόριον. Καίτοι μέγα αὐτῆς μέρος εἶναι ὀρεινόν, περιέχεται ἐνταῦθα τὸ βορειότερον μέρος τῆς εὐφόρου πεδιάδος τῶν Σερρῶν, ἡ ὁποία διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πεδιάδος, ὅπερ ἄλλοτε διήρχετο ὁ ποταμὸς διὰ μεγάλης καμπῆς, ὑπάρχουν ἔτι ἕλη τινὰ καὶ μικρὰ λίμνη, ἡ καλουμένη λίμνη τοῦ Μπουτκόβου. Κύρια προϊόντα εἶναι καπνός, δημητριακὰ καὶ βάμβαξ, ὀνομαστὰ κεράσια, ξυλεία, ὡς καὶ κτηνοτροφικὰ καὶ θηρευτικά. Καλλιεργεῖται ἐπίσης ἡ μορέα διὰ τὴν βομβυκοτροφίαν. Ἡ κυρία πολίχνη εἶναι τὸ Σιδηρόκαστρον, οἱ δὲ ἄλλοι οἰκισμοὶ διασκορπίζονται πρὸ πάντων εἰς τὴν πεδιάδα καὶ τὰ κράσπεδα αὐτῆς. Περιλαμβάνει μετὰ τοῦ Σιδηροκάστρου 38.840 κατ., διανεμημένους εἰς 83 χωρία καὶ συνοικισμούς, ἀποτελοῦντα 26 κοινότητας. Κυρία γραμμὴ τῆς συγκοινωνίας αὐτῶν εἶναι ἡ τὴν πεδιάδα διασχίζουσα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Θεσσαλονίκης-Ἀλεξανδρουπόλεως. Ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ εἶναι ἡ Σιδηροκάστρου-Ροῦπελ-Βουλγαρίας καὶ αἱ ἡμιτελεῖς Σιδηροκάστρου-Ἀχλαδοχωρίου-Ἀγκίστρου. Αἱ κοινότητες εἶναι αἱ ἑξῆς: *Ἁγίας Παρασκευῆς*, *Καστανούσης*, *Πλατανακίου*, *Ἀνατολῆς*, *Μακρυνίτσης*, *Ροδοπόλεως*, *Κάτω Πορροΐων*, *Ἄνω Πορροΐων*, *Κερκίνης*, *Μεσολόφου*, *Μπουρσουκίου*, *Μεγαλοχωρίου*, *Ἀκριτοχωρίου*, *Βυρωνείας*, *Νέου Πετριτσίου*, *Μεσαίας*, *Προμαχῶνος*, *Ἀγκίστρου*, *Σιδηροκάστρου*, *Κοιμήσεως*, *Βαλτεροῦ*, *Ἀμμουδιᾶς*, *Καμαρωτοῦ*, *Βαμβακοφύτου*, *Λιβαδίων* καὶ *Ἀχλαδοχωρίου*. Ι. Σ. Σ.

Σιντικλὶ *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. λ. *Σαντικλῆ*).

Σίντι-μπὲλ-Ἀμπές, ἢ ***Σίντι-μπὲν-Ἀμπὲς*** (Sidi-bel-Abbes ἢ ben-Abbes) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ἀλγερίας ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν σιδηροδρόμων πρὸς τὸ Ὀράν. Κάτ. 43.700 (ἐξ ὧν 31.000 Εὐρωπαῖοι). Εἶναι ἕδρα τῆς λεγεῶνος τῶν ξένων. Γ. Ι. Β.

Σίντι-Μωχάμμετ ***ἴμπν Ἀϊσσᾶ*** βλ. λ. *Ἀϊσσᾶ*.

Σίντινγγ (Sinding), ***Χριστιανός***. Νορβηγὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Κόνγκσμπεργκ τῷ 1856, κατέχων τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν Νορβηγῶν συνθετῶν. Ἡ τέχνη τοῦ Σίντινγγ φέρει τὴν ἐπίδρασιν τῆς γερμανικῆς σχολῆς, εἰς ἣν ἐμορφώθη, ἰδίως δὲ τοῦ βαγνερισμοῦ. Ἠσχολήθη κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν συμφωνικὴν μουσικὴν καὶ τὴν μουσικὴν δωματίου, ὡς καὶ εἰς ἔργα διὰ κλειδοκύμβαλον, ἅτινα βρίθουσιν ὡραιοτάτων ἰδεῶν καὶ διακρίνονται διὰ τὸν ἐνεργητικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα. Ὁ Σίντινγγ ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: ἓν κουϊντέττο, ἓν κουαρτέττο μετὰ κλειδοκυμβάλου, 2 τρίο, σονάτας, 2 συμφωνίας, 1 κουαρτέττο ἐγχόρδων, σουΐταν, κοντσέρτο διὰ βιόλαν, παραλλαγὰς διὰ 2 κλειδοκύμβαλα, κύκλον μελῳδιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Heimfahrt» κλπ. Ἡ μουσικὴ τοῦ Σίντινγγ ἐμφανίζει πολὺν προσωπικὸν χαρακτῆρα. Γ. Σ.

Σιντιργὶ *[Γεωγρ.]*. Πολίχνη ἐν τῷ νομῷ Μπαλικεσὲρ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Σιμὰβ τσάϊ, συνδεομένη διὰ καρροποιήτων ὁδῶν μετὰ τῶν πέριξ φημισμένων τόπων. Κάτ. (1927) 2.386. Κατὰ τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν κατελήφθη ὑπὸ ἀποσπάσματος τῆς μεραρχίας Κυδωνιῶν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1920, ἔκτοτε δέ, μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1922, παρέμενεν εἰς αὐτὴν συνεχῶς τμῆμα ἑλληνικοῦ στρατοῦ, λόγῳ τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν, τῶν συγκλινουσῶν ἐν αὐτῇ. Κατ' Αὔγουστον 1922 τὸ ἐν αὐτῇ τμῆμα τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως Σιμὰβ συνεπτύχθη πρὸς Μπαλούκεσερ ἕνεκα τῆς δημιουργηθείσης τότε τακτικῆς καταστάσεως. Ἡ ἀνεξάρτητος ἑλληνικὴ μεραρχία ὑποχωροῦσα κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐστάθμευσεν εἰς Σιντιργὶ τῇ 25 Αὐγούστου 1922. Περὶ τὸ Σιντιργὶ παρηνωχλήθη τότε αὕτη ὑπὸ παρακολουθοῦντος τμήματος τουρκικοῦ ἱππικοῦ μεθ' ἑνὸς πυροβόλου καὶ ὑπὸ ἄλλων μικρῶν ὁμάδων Τούρκων ἀνταρτῶν, ἃς ὅμως ἡ μεραρχία ἀπέκρουσε καὶ προὐχώρησεν, ἀποσυρθεῖσα ἐκεῖθεν πρὸς Γκελεμπὲ—Κίρκαγατς. Ἡ ὑποδιοίκησις *Σιντιργὶ* ἔχει ἐπιφάνειαν 1.420 τ. χλμ. καὶ (1928) 29.190 κατ. Ν. ΣΣ

Σὶντ Καμπεαντὸρ (Cid Campéador). Ἐθνικὸς ἥρως τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Θὶντ* Καμπεαντόρ).

Σίντλερ (Schindler), ***Ἀντώνιος***. Αὐστριακὸς νομικὸς καὶ μουσικὸς (1795—1864). Διετέλεσε βιολιστὴς καὶ διευθυντὴς ὀρχήστρας τοῦ θεάτρου «An der Wien» τῆς Βιέννης. Ἀπὸ τοῦ 1819 ἦλθεν εἰς στενὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Μπετόβεν, τὰ δὲ τετράδια τῶν συνομιλιῶν του μετὰ τοῦ διδασκάλου, ὡς καὶ πλεῖσται ἄλλαι σημειώσεις, ἐκληροδοτήθησαν ὑπὸ τοῦ Σίντλερ εἰς τὴν κρατικὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψε: «Biographie Ludwig van Beethoven» (1840 καὶ 1909, ὡσαύτως γαλλιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ) καὶ «Beethoven in Paris» (1842). Γ. Σ.

Σίντλω, ἢ ***Σίντλοου λόφοι*** (Sidlaw Hills) *[Γεωγρ.]*. Λοφοσειρὰ (ὕψ. 427 μ.) ἐν Σκωτίᾳ, πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου τοῦ Τάϋ. Γ. Ι. Β.

Σίντμπατ Χακίμ. Ἰνδομουσουλμᾶνος ποιητής, γράψας τῷ 1374 περσιστὶ ποιητικὴν συλλογὴν εἰς ὄνομα τοῦ σάχου Μαχμοὺτ Μπεχμενί.

Σίντνεϋ (Sidney) *[Γεωγρ.]*. Ὄνομα διαφόρων πόλεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐξ ὧν κυριωτέρα ἡ ἐν τῇ δυτικῇ χώρᾳ τῆς πολιτείας Ὄχιο, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μιαμῆ, ἔχουσα (1928) 9.304 κατ., γνωστὴ κυρίως διὰ τὴν βιομηχανίαν κατασκευῆς κωδώνων. Θ. Κ.

—**Σίντνεϋ** (Sidney) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Αὐστραλίας (βλ. *Σύντνεϋ*).

Σίντνεϋ (Sidney), ***Ἄλγερνον*** (Algernon, προφ. *Ὤλτζερνεν*). Ἄγγλος πολιτικὸς (1622—1683). Ὑπηρέτησεν ὡς στρατιωτικὸς ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἦτο μέλος τοῦ δικαστηρίου τοῦ δικάσαντος Κάρολον τὸν Α' καὶ τῷ 1651 ἐγένετο σύμβουλος τοῦ κράτους. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν συνωμοσίαν ἐναντίον τοῦ Καρόλου τοῦ Β' καὶ συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Γ. Ι. Β.

— **Σίντνεϋ** (Sidney), *σὲρ* ***Φίλιππος***. Ἄγγλος στρατιωτικός, πολιτικὸς καὶ ποιητὴς (1554—1586). Ἦτο υἱὸς τοῦ πολιτικοῦ Ἐρρίκου Σίντνεϋ καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ δουκὸς τοῦ Νορθώμπερλαντ, ἐσπούδασε δὲ ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ Κανταβριγίᾳ καὶ ἐταξίδευσεν εἰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης. Κατ' ἀρχὰς συμμετέσχεν εἰδικῆς ἀποστολῆς εἰς Παρισίους κατὰ τὸν γάμον τῆς Μαργαρίτας τοῦ Βαλουὰ καὶ ἐσώθη κατὰ τὰς σφαγὰς τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου καταφυγὼν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πρεσβείαν. Τῷ 1577 ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ ὡς πρεσβευτὴς ἐν Πράγᾳ παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ροδόλφου Β' καὶ ἐπέτυχε τὴν παραχώρησιν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Τήλαντ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τῷ 1581 διαφωνήσας πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, παρῃτήθη τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐξελέγη βουλευτής. Τῷ 1585 ἀπεστάλη εἰς μυστικὴν ἀποστολὴν εἰς Γαλλίαν καὶ κατόπιν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ντραὶκ κατὰ τῶν ἱσπανικῶν κτήσεων. Βραδύτερον διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ Φλέσινγκε τῆς Ὁλλανδίας, ὅπου ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἱσπανῶν καὶ ἀπέθανε μετὰ ἓν ἔτος ἐκ τραυμάτων, τὰ ὁποῖα ἔλαβε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ζύτφεν. Ὁ Σίντνεϋ θεωρεῖται ἐκ τῶν διασημοτέρων Ἄγγλων πολιτικῶν, διπλωματῶν καὶ στρατιωτικῶν τῆς ἐποχῆς του, διεκρίθη δὲ καὶ ὡς συγγραφεύς, γράψας ποιήματα, κριτικὰ δοκίμια, μεταφράσεις κτλ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐκτιμηθέντα μεγάλως ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ἰδίως τὰ σονέτα του πρὸς τὴν ἐρωμένην του Πηνελόπην Ντεβερέ, ἣν ἀναφέρει εἰς αὐτὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Στέλλα. Τὰ σονέτα ταῦτα κατέστησαν δημοτικώτατα ἐν Ἀγγλίᾳ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων του εἶναι τὸ πεζὸν ποίημα «Ἀρκαδία», τὸ κριτικὸν δοκίμιον «Ἀπολογία τῆς ποιήσεως», ἐκ δὲ τῶν μεταφράσεων τὰ δύο πρῶτα βιβλία τῆς Ρητορικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Τῷ 1912—1922 ἐγένετο νέα ἔκδοσις τῶν ἁπάντων του. Μ. Δ. Β.

Φίλιππος Σίντνεϋ.

σιντό. Καλεῖται οὕτως ἡ πανάρχαιος εἰδωλολατρεία τῆς Ἰαπωνίας μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῆς, τῶν τελετουργικῶν καθαρμῶν, τῶν ἐξορκισμῶν καὶ τῶν προσευχῶν. Στερουμένη ὀνόματος πρότερον, ἐκλήθη *σιντό*, τουτέστιν ὁδὸς τῶν θεῶν (ἢ τῶν πνευμάτων), πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ *βουτσουνδό*, τῆς ὁδοῦ τοῦ Βούδα. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Η' μ. Χ. αἰῶνα ἐν τοῖς ἰαπωνικοῖς χρονικοῖς «Νιχόγγι». Ν. Λ.

Σιντοὶ *[Ἀρχ.]*. Λαὸς θρακικός, κατοικῶν τὰ ΒΑ. τῆς Μακεδονίας, ἐπὶ τοῦ μέσου ροῦ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, τὴν ἀπ' αὐτῶν καλουμένην *Σιντικὴν* (βλ. λ.). Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (XII, 549) θεωροῦνται ὡς οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς *Σίντιας* ἢ *Σαΐους*. Α. Θ. Σ.

σιντοϊσμὸς (ὁ). Καλεῖται οὕτω ἡ γηγενὴς θρησκεία τῶν Ἰαπώνων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπήλυδα βουδισμόν. Ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἐκ τοῦ *σιντὸ* (βλ. λ.). Τὸ σιντὸ ἀποτελεῖ τὴν θρησκείαν τῶν Ἰαπώνων κατ' ἐξοχήν, ἐπειδὴ ἐπέζησε πάντων τῶν αἰώνων καὶ ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐξήρθη καὶ ἐπροστατεύθη ὑπὸ τῶν ἡγετῶν τοῦ ἔθνους. Κατ' οὐσίαν παρέμεινε πάντοτε εἶδος πρωτογόνου θρησκείας, διαφέρουσα ἀπὸ τῶν ἄλλων θρησκειῶν τῆς κατηγορίας ταύτης κατὰ τοῦτο, ὅτι ἔχει ἐρευνηθῆ καλύτερον αὐτῶν. Ἡ ἀκριβὴς ἔρευνα αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ μῦθοι καὶ οἱ τύποι τῆς λατρείας τῆς θρησκείας ταύτης συνελέγησαν καὶ κατεγράφησαν πρὸ τοῦ ἀφανισμοῦ αὐτῶν τὸ μὲν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς ἔργοις «Κογίκι» καὶ «Νιχόγγι», τὸ δὲ ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νορίτο» γνωστοῖς τυπικοῖς, καὶ δὴ μεταξὺ τοῦ Η' καὶ τοῦ Ι' μ. Χ. αἰῶνος. Τὸ σιντὸ ἀποδέχεται περὶ τὰς ὀκτακοσίας μυριάδας θεῶν, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: Τὸ ζεῦγος *Ἰζανάγι* καὶ *Ἰζανάμι*, ἡ ἡλιακὴ θεότης *Ἀματεράσου*, ἐξ ἧς κατάγεται ὁ αὐτοκρατορικὸς οἶκος, καὶ ὁ *Σουσανόβο*, ὁ θεὸς τῆς τρικυμίας, ὅστις τελεῖ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἀματεράσου, ἐξηγουμένην ἐκ τῶν ἀγώνων, οἵτινες προηγήθησαν τῆς εἰσδοχῆς αὐτοῦ εἰς τὸ ἰαπωνικὸν πάνθεον. Θηριόμορφοι θεοὶ δὲν ὑπάρχουσι πλέον εἰς τὰς πηγάς, ἀλλ' ὅμως ἡ δημώδης πίστις φοβεῖται τὴν ἀλώπεκα ὡς ἐνσάρκωσιν τοῦ δαίμονος. Οἱ μῦθοι, ὅσοι ἀναφέρονται εἰς τὸν βίον τῶν θεῶν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, γνωρίζουσι σκάνδαλα αὐτῶν καὶ ἐμφανίζουσιν ἀναλογίας τινὰς πρὸς ἑλληνικοὺς μύθους, οἷοι ὁ τοῦ Ἰάσωνος, τοῦ Ὀρφέως καὶ τῆς Εὐρυδίκης. Οἱ θεοὶ τῶν μύθων τούτων εἶναι ἀνθρωπόμορφοι, οἱ δὲ θνητοὶ μεθίστανται εὐκόλως εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀθανάτων, ὡς ἐν Ἑλλάδι. Ἡ προγονολατρεία μεταβάλλεται συχνὰ εἰς λατρείαν θεῶν. Ἡ ἐπιβίωσις, ἡ μετὰ θάνατον ζωή, εἶναι ἀναγκαία προϋπόθεσις ὅλων τούτων τῶν μύθων. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται μετὰ θάνατον ὑπέργειον ὄν, *καμί*, τὸ ὁποῖον φοβοῦνται οἱ ζῶντες ὡς ἀνῆκον πλέον εἰς τὰς ἀσταθμήτους δυνάμεις, αἵτινες διέπουν τὴν ἐπὶ γῆς ζωήν. Παρὰ ταῦτα ὁ θάνατος θεωρεῖται δυστύχημα καὶ ἀνεπιθύμητον κακόν. Διὰ τοῦτο τόσον οἱ θεοὶ ὅσον καὶ οἱ ἄνθρωποι προσπαθοῦν νὰ διατηρήσουν ἑαυτοὺς καθαροὺς καὶ ἀλωβήτους ἀπὸ παντός, ὅπερ συνδέεται πρὸς τὸ αἷμα καὶ πρὸς τὸν θάνατον. Ἡ λεχὼ θεωρεῖται ἀκάθαρτος, ὡς παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις, ἡ οἰκογένεια, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνέβη νὰ ἀποθάνῃ τις, ὑποχρεοῦται νὰ ἀποφύγῃ ἐπί τινα χρόνον τὰς ἱεροτελεστίας, ὁ ναός, ἐν τῷ ὁποίῳ μετηνέχθη νεκρός, δέον νὰ καθαρισθῇ. Ποικίλαι διατάξεις ρυθμίζουσι τὰ τῶν καθαρμῶν, ὡς ἐν τῇ περσικῇ, τῇ ἰσραηλιτικῇ καὶ ἄλλαις θρησκείαις. Δὶς ἀνὰ ἕκαστον ἔτος τελεῖται ὁ «μέγας καθαρμός», κατὰ τὸν ὁποῖον ἀναπέμπεται μακρὰ ἐξιλαστήριος εὐχὴ καὶ αἱ ἁμαρτίαι μετακομιζόμεναι τρόπον τινὰ ἐπὶ τεμαχίου χάρτου, ὁμοιάζοντος κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς ἔνδυμα, καταβυθίζονται εἰς τὸ ὕδωρ ποταμοῦ ἢ τῆς θαλάσσης, ἵνα ἀφανισθῶσιν ἐν τῷ Ἅδῃ. Ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς υἱὸς τῆς ἡλιακῆς θεότητος, ὤφειλε φυσικὰ νὰ διατηρῆται ὑπὲρ πάντα ἄλλον καθαρὸς ἀπὸ τῆς μολύνσεως, καταστὰς αὐτὸ τοῦτο αἰχμάλωτος τῶν τελετουργικῶν τύπων τῶν καθαρμῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1868. Τὰ ἔθιμα ταῦτα ὑπομιμνήσκουσι καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῶν τὰ *ταμποὺ* τῆς Ὠκεανίας καὶ ἄλλων χωρῶν, ὅπου ἡ πρωτόγονος θρησκεία εἶναι ἀκόμη ἰσχυρά. Τὸ σιντὸ ἀγνοεῖ τὰς μετὰ θάνατον ἀμοιβὰς καὶ ποινὰς καὶ εἶναι ξένον πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἀληθείας. Ἀγνοεῖ ὡσαύτως καὶ τὰς εἰκόνας, τοὐλάχιστον τὸ πρωταρχικόν. Τὴν θεότητα ἐφαντάζοντο ἐνοικοῦσαν ἐν οἱῳδήποτε συμβόλῳ ἢ ἐμβλήματι, ἐντὸς μεταλλίνου λ. χ. κατόπτρου, λίθου, ξίφους κ.τ.τ. Ταῦτα φυλάσσονται ἐν τῷ ὀπισθίῳ τμήματι τοῦ ναοῦ, τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ ὁποίου χρησιμεύει ὡς τόπος προσευχῆς. Εἰς τοῦτον ὅμως δὲν εἰσέρχεται ὁ πιστός, διότι τὴν προσευχὴν αὐτοῦ μόνον ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀναπέμψῃ, προσκαλῶν τὸν θεόν, οὗ ἔχει ἀνάγκην, διὰ κρούσεως τῶν παλαμῶν. Ὁ πρὸς τὸν βουδισμὸν ἀνταγωνισμὸς συνετέλεσεν ἵνα ἡ λατρεία ἐν τῷ σιντοϊσμῷ ἀποβῇ σὺν τῷ χρόνῳ πλουσιωτέρα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα. Οἱ θεοὶ ἀπέκτησαν εἴδωλα καὶ εἰσήχθησαν ἱεροτελεστίαι, ἀσκοῦσαι ἰσχυρὸν θέλγηρον ἐπὶ τῶν ὤτων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν. Ἀπὸ τῶν λαμπρῶν ἀλσῶν, τὰ ὁποῖα περιβάλλουν τοὺς ναούς, δὲν λείπει πλέον οὐδὲ ἡ σκηνή, ἥτις χρησιμεύει πρὸς ἀναπαράστασιν ἱερῶν ἔργων, εἰλημμένων ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν θεῶν. Ἰδιαιτέρας μνείας ἄξια εἶναι τὰ ἐκ ξύλου κατεσκευασμένα ἱερά, χρησιμεύοντα πρὸς φύλαξιν τῶν ἐμβλημάτων τῶν θεῶν. Ἐπειδὴ ἡ ὑγρασία τοῦ κλίματος καταστρέφει ταχέως αὐτά, κατασκευάζονται διαρκῶς νέα κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον, ὥστε νὰ διατηρῆται αὐστηρῶς ἡ παλαιὰ τεχνοτροπία. Ὁ ἐπίσημος ἀριθμὸς τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους προστατευομένων ἱερῶν τούτων ἀνήρχετο κατὰ τὸ 1910 εἰς 200.000, ἐλαττωθεὶς κατὰ τὸ 1920 κατὰ 60.000. Ἡ μείωσις αὕτη δὲν σημαίνει ὑποχώρησιν τῆς θρησκείας τοῦ σιντό, ἀλλὰ δεικνύει μόνον τὴν ἀβεβαιότητα, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὡς ἐθνικῶν κειμηλίων χαρακτηριζομένων ἱερῶν τούτων. Εἰς ταῦτα ὑπηρετοῦσι σήμερον περὶ τοὺς 16.000 ἱερεῖς, συντηρούμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ διαιρούμενοι εἰς τάξεις, ὅπως καὶ τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα. Ὁ σιντοϊσμὸς περιλαμβάνει σειρὰν παλαιῶν ἑορτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπισημότεραι εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς ἐνθρονίσεως, ἡ τοῦ θερισμοῦ, ἡ τῶν ἀνθέων, ἡ τοῦ πυρὸς καὶ ἡ τῆς διαλλαγῆς τῶν πνευμάτων. Ἄλλη τις ὁμὰς ἑορτῶν ἀναφέρεται εἰς τὴν αὐτο-

Digitized by Google

κρατορικὴν αὐλὴν καὶ περιστρέφεται περὶ τὴν λατρείαν τῶν προγόνων τοῦ αὐτοκράτορος. Ἑκάστη τῶν διαφόρων τούτων ἑορτῶν διέπεται καὶ ὑπὸ ἰδίου τυπικοῦ, προσφέρονται δὲ κατ' αὐτὰς θυσίαι ὀρύζης, θυμιάματος, ἀποστάγματος ὀρύζης, τελοῦνται λιτανεῖαι μετὰ περιφορᾶς τῶν θείων ἐμβλημάτων, ἀποσκοποῦσαι τὴν ἀποπομπὴν τῶν πονηρῶν πνευμάτων, πωλοῦνται ἱερὰ ἀντικείμενα, οἷα φυλακτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἔτι δὲ καὶ τεμάχια ξύλου ἐκ τῶν ὑπὸ διάλυσιν ἱερῶν, ἐφ' ὅσον ἔχουσιν ἤδη ἀντικατασταθῆ ὑπὸ νέων. Σπουδαία ἐπίσης διὰ τοὺς Ἰάπωνας εἶναι ἡ καμιδάνα, ἡ κατὰ παράδοσιν οἰκογενειακὴ λατρεία, ἡ ὁποία συνδέει τὰ μέλη ἑκάστης οἰκογενείας στενότατα πρὸς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, διαφυλάττουσα καὶ ὑπερασπίζουσα αὐτὰς ἐναντίον παντὸς ὀθνείου καὶ ξένου.

Ὁ σιντοϊσμὸς ἐκπροσωπεῖ μὲν τὴν ἀρχαιοτάτην ἐν Ἰαπωνίᾳ θρησκείαν, δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ πλέον ὡς ἡ ἐθνικὴ θρησκεία τοῦ λαοῦ τούτου, ἐπειδὴ ἀπὸ μακροτάτων αἰώνων ἐπεκράτησεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁ κομφουκιανισμὸς καὶ ὁ βουδισμός, οἵτινες συνεχωνεύθησαν κατὰ ἴδιον ὅλως τρόπον πρὸς τὴν ἐγχώριον θρησκείαν. Εἰς πάσας σχεδὸν τὰς οἰκίας ὑπάρχουσι παρ' ἀλλήλους θεότητες τοῦ σιντὸ καὶ θεότητες τοῦ βουδισμοῦ, γωνίαι τοῦ Βούδα, Βουδσουδάν, καὶ γωνίαι τῶν γηγενῶν θεοτήτων καὶ πνευμάτων, καμιδάνα. Ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ ὁ Ἰάπων ἐπισκέπτεται τόσον τὸν βουδιστικὸν ναὸν (τέρα) ὅσον καὶ τὸ σιντοϊστικὸν ἱερὸν (μιγιά). Τὸ βρέφος καθαγιάζεται πέντε ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του ἐν τῷ ἱερῷ τῆς θρησκείας τοῦ σιντό, ἐνῷ συγχρόνως καλεῖται ὁ βουδιστὴς ἱερεὺς ὅπως κηδεύσῃ τὸν θανόντα ἢ ὅπως ἀναγνώσῃ ἀναρρωτικὰς εὐχὰς παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς. Γενικῶς εἰπεῖν ὁ Ἰάπων ἐπικαλεῖται τοὺς μὲν θεοὺς τῆς πατρίδος του κατὰ τὴν εὐτυχίαν, τὸν δὲ Βούδαν κατὰ τὰς δυστυχεῖς περιπτώσεις τοῦ βίου καὶ κατὰ τὸν θάνατον. Ἡ συγχώνευσις αὕτη τῶν δύο θρησκειῶν δυσχεραίνει τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τὸν ἀκριβῆ ἀφορισμὸν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας τοῦ ἰαπωνικοῦ λαοῦ παρὰ τὰς προσπαθείας τῆς κυβερνήσεως καὶ τὰς ἀποπείρας τῶν Ἰαπώνων ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολόγων. Ἡ δυσχέρεια αὕτη καθίσταται ἔτι μεγαλυτέρα ἐκ τῆς μεγάλης ἐξαπλώσεως τῶν αἱρέσεων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 13 καὶ αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουσιν εἰς τοὺς κόλπους των 16 ἑκατομμύρια ὀπαδῶν. Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

Σιντόρο (Sindoro) *[Γεωγρ.]*. Ἡφαίστειον τῆς νήσου Ἰάβας πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ ἡφαιστείου Σούμπινγκ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ συστάδα καλουμένην «Οἱ δύο ἀδελφοί». Ἔχει ὕψος 3.124 μ. Μ.Δ.Β.

Σιντορόβσκι, *Ἰβὰν Ἰβάνοβιτς*. Ρῶσος ἑλληνιστὴς καὶ φιλόλογος (1740—1795). Ἦτο ἱερεύς, ἐγένετο δὲ καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ ἱεροσπουδαστηρίῳ τῆς Κοστρομᾶ. Φημίζεται πρὸ πάντων διὰ τὰς εἰς τὴν ρωσικὴν μεταφράσεις τοῦ Κεδρηνοῦ, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Λουκιανοῦ, Πλάτωνος, Παυσανίου καὶ Στράβωνος. Ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως καὶ συνέταξεν ὁλόκληρα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα Α καὶ Β τοῦ μεγάλου ρωσικοῦ λεξικοῦ. Θ. Β.

Σίντσναχ (Schinznach) *[Γεωγρ.]*. Λουτρόπολις τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῷ καντονίῳ Ἀαργκάου, εἰς ὕψος 387 μ., ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄαρε καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀαράου—Μπρούγκ. Κάτ. 970 (1920). Ἔχει θερμὰς θειούχους πηγὰς (θερμοκρασίας 33°). Θ. Κ.

Σὶν-Φάϊν (ἰρλανδ. Sinn Fein=ἡμεῖς μόνοι). Ὄνομα ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγένετο γνωστὴ ἡ κίνησις τῶν Ἰρλανδῶν ἐθνικοφρόνων, οἵτινες ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν καὶ *Σὶν-Φάϊνερς*. Ἡ κίνησις αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἰρλανδίας καὶ εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς παντὸς εἴδους ἐπιρροῆς τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ χώρᾳ. Ἡ κίνησις αὕτη ὠργανώθη κυρίως ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου πολιτικοῦ σωματείου, ὅπερ ἱδρύθη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1905 καὶ ἔσχεν ὡς ὄργανον τὴν ὁμώνυμον ἐφημερίδα, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ὁ Ἀρθοῦρος Γκρίφφιθ ἐν Δουβλίνῳ τῷ 1906, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἑβδομαδιαίου περιοδικοῦ του «Ὁ ἡνωμένος Ἰρλανδός». Τὸ περιοδικὸν τοῦτο εἶχεν ἐκδώσει ὁ Ἀρθοῦρος Γκρίφφιθ τῷ 1899 πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κατὰ τέλη τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δημιουργηθέντων ἐν Ἰρλανδίᾳ δύο ρευμάτων, τοῦ ἑνὸς μὲν ἐπιδιώκοντος τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς ἰρλανδικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, τοῦ δὲ ἑτέρου ἀποβλέποντος εἰς τὴν τελείαν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἰρλανδίας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ρεῦμα ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ τοῦ κόμματος τῶν Φεννιάνων, ὅπερ ἤδη προϋπῆρχε καὶ ἔδρα ἐπαναστατικῶς. Πέριξ τοῦ Ἀρθούρου Γκρίφφιθ καὶ τῆς ἐφημερίδος «Σὶν-Φάϊν» συνεκεντρώθησαν πολλοὶ Ἰρλανδοὶ πατριῶται, οἵτινες ἀπετέλεσαν σὺν τῷ χρόνῳ ἰσχυρότατον πολιτικὸν κόμμα, ὅπερ εἶχε μεγίστην δημοτικότητα, ἰδίως μεταξὺ τῶν νέων. Οἱ πρῶτοι ὅμως ὑποψήφιοι τοῦ κόμματος τούτου εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1908 ἀπέτυχον, ἀλλὰ βραδύτερον, καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἡ χωριστικὴ κίνησις ἐπεξετάθη εἰς τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς Ἰρλανδίας, οἱ δὲ Σὶν-Φάϊνερς κατώρθωσαν ἐν τέλει νὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ των (βλ. καὶ λ. *Ἰρλανδία*). Μ. Δ. Β.

Σὶν-Φάϊνερς (Sinn-Feiners)· βλ. λ. *Σὶν-Φάϊν*.

Σίνων. Υἱὸς τοῦ Αἰσίμου ἢ τοῦ Σισύφου, ἔγγονος τοῦ Αὐτολύκου καὶ συγγενὴς τοῦ Ὀδυσσέως, τὸν ὁποῖον συνώδευσεν εἰς Τροίαν. Οἱ Ἕλληνες ἀποχωρήσαντες εἰς Τένεδον ἐγκατέλιπον αὐτὸν παρὰ τὸν Δούρειον ἵππον. Ὁ Σίνων τότε τραυματίσας ἑαυτὸν διηγεῖτο εἰς τοὺς Τρῶας ὅτι μισούμενος ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἐκακοποιήθη ὑπ' αὐτοῦ, μόλις δὲ κατώρθωσε νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς. Περὶ δὲ τοῦ ἵππου εἶπεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφιέρωσαν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ ὅτι οἱ Τρῶες ὤφειλον νὰ εἰσαγάγουν τὸ ἀφιέρωμα εἰς τὴν πόλιν, διότι οὕτω θὰ ἦρχον τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Τρῶες ἐπείσθησαν, ὁ δὲ Σίνων κατὰ τὴν νύκτα ἤνοιξε τὸν ἵππον καὶ ἐξήγαγε τοὺς ἐν αὐτῷ Ἀργείους ἥρωας, οἵτινες ἑνωθέντες μετὰ τῶν ἐκ Τενέδου ἐπανελθόντων, κατόπιν δοθέντος εἰς αὐτοὺς σημείου, ἐκυρίευσαν τὸ Ἴλιον. Π. Α. Ρ.

Σινωνία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος τοῦ Τυρρηνικοῦ ἀρχιπελάγους, μία τῶν *Ποντίων* νήσων (*Pomp. Mela* 2, 121). Εἶναι ἡ σύγχρονος, ἐν τῇ συστάδι τῶν Ποντινίων νήσων (πλάτ. 40°56' Β., μῆκ. 13°00' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1733 : Ponza islands), νῆσος *Τζανῶννε*. Σ. Ε. Λ.

Σινωπεύς, *Παναγιώτης*. Ἕλλην λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1670 ἐν Σινώπῃ. Μετα-

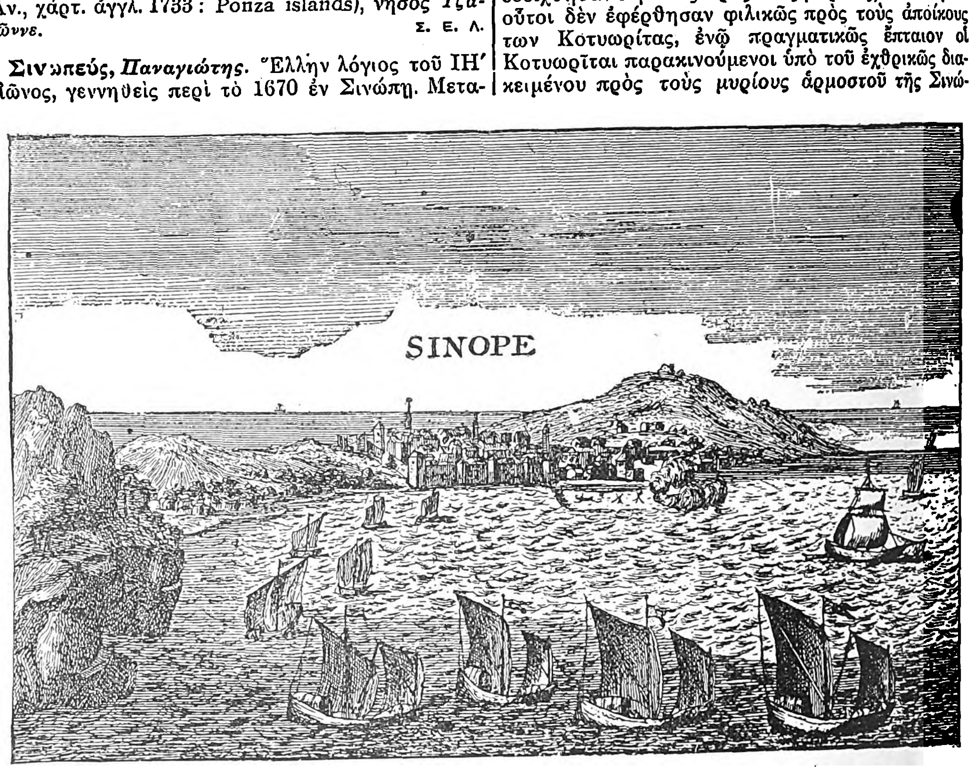

Ἡ Σινώπη κατὰ τὸν Tournefort (1700).

βὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν πατριαρχικὴν σχολήν. Βραδύτερον ἐξώμοσε τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐγένετο καθολικὸς καὶ ἐστάλη τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Μελετίου Τυπάλδου ὑπότροφος εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ Κουτουνιανὸν ἑλληνομουσεῖον. Ἀποκτήσας μεγάλην φήμην διὰ τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ, ἐκλήθη ὡς διδάσκαλος εἰς Πάρον καὶ εἰς Ζάκυνθον. Ἀλλ' εἰς μὲν τὴν Ζάκυνθον δὲν ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν κατοίκων, ὅτε ἐγνώσθησαν τὰ λατινικὰ φρονήματα αὐτοῦ, εἰς δὲ τὴν Πάρον ἐδειλίασε νὰ μεταβῇ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους. Ἐπιστρέψας εἰς Βενετίαν, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου, καταδιωκόμενος καὶ μισούμενος ἕνεκα τῶν φανατικῶν λατινικῶν φρονημάτων αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν κύκλων τῆς Βενετίας, ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν ταύτην καὶ κατέφυγεν εἰς Βερώνην, παρὰ τῷ μαρκησίῳ Σκιπίωνι Μαφφέϊ καὶ εἶτα εἰς Βριξίαν, ὅπου μετήρχετο τὸν διδάσκαλον τῶν ἑλληνικῶν. Ἀπέθανεν ἐν Βριξίᾳ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1736, ὑπερεξηκονταετής. Κατέλιπε διάφορα ἔργα, πάντα ἀνέκδοτα. ΕΡ. Μ.

Σινώπη *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Παφλαγονίᾳ, ἄγνωστον πότε κτισθεῖσα. Ἕνεκα τοῦ λαμπροῦ καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος της ἐφείλκυσε ταχέως τὴν προσοχὴν τῶν κατοίκων τῆς Μιλήτου, οἱ ὁποῖοι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η' π.Χ. αἰῶνος ἔπεμψαν ἐκεῖ ἀποικίαν, ἐγκατασταθεῖσαν μονίμως κατόπιν συμβάσεως πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους της. Ὁ Ἡρόδοτος μεταξὺ τῶν πρώτων οἰκιστῶν της καταλέγει καὶ τοὺς Κιμμερίους, οἱ ὁποῖοι κατέφυγον ἐνταῦθα φεύγοντες πρὸ τῆς σκυθικῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν χώραν των, ἄλλοι δὲ ἀποδίδουν τὴν ἵδρυσίν της εἰς τοὺς Ἀργοναύτας καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν κόρην τοῦ Ἀσωποῦ Σινώπην. Ἡ Σινώπη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἑλληνικὴ ἀποικία εἰς τὸν Πόντον καὶ αὐξηθεῖσα τάχιστα εἰς πληθυσμὸν διὰ τῆς ἀθρόας προσελεύσεως καὶ ἄλλων Μιλησίων, ὄχι μόνον ἐξεμηδένισεν ἐντελῶς τὸ παλαιὸν βαρβαρικὸν στοιχεῖον, εἴτε δι' ἐκτοπισμοῦ εἴτε δι' ἀφομοιώσεως, ἀλλὰ καὶ ἔγινεν ἡ ἀφετηρία τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς πρὸς Α. παραλίας τοῦ Εὐξείνου πόντου μέχρι τῆς ἀρχαίας Κολχίδος. Ἡ Τραπεζοῦς, ἡ Κερασοῦς καὶ τὰ Κοτύωρα ὑπῆρξαν ἀποικίαι τῆς Σινώπης καὶ κατὰ τὸ τότε ἰσχῦον δίκαιον εἰς τὰς σχέσεις μητροπόλεων καὶ ἀποικιῶν αἱ τρεῖς πόλεις ἐτέλουν φόρον εἰς τὴν μητρόπολιν, ἡ ὁποία ἔπεμπε καὶ ἰδίους ἁρμοστὰς εἰς αὐτάς. Ἡ ἐξάρτησις αὕτη ὑφίστατο τοὐλάχιστον μέχρι τέλους τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶντος. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἡ Σινώπη ἀπετέλεσε μέλος τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, ὁ δὲ Περικλῆς, ἀπαλλάξας αὐτὴν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Τιμησέλεω, ἔστειλεν ἐκεῖ 600 Ἀθηναίους κληρούχους, τοὺς ὁποίους ἐδέχθησαν οἱ Σινωπεῖς. Ἐπὶ αἰῶνας ἡ Σινώπη διετέλεσεν ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς περσικῆς κυριαρχίας. Ἀνεξάρτητος ἦτο καὶ τῷ 400 π.Χ., ὅτε διῆλθον ἐντεῦθεν οἱ μύριοι τοῦ Ξενοφῶντος, ἠπειλεῖτο ὅμως ὑπὸ τῶν γειτόνων Παφλαγόνων. Ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Ξενοφῶντος, οἱ Σινωπεῖς κατ' ἀρχὰς δὲν ἐδείχθησαν εὐμενεῖς πρὸς τοὺς μυρίους, διότι δῆθεν οὗτοι δὲν ἐφέρθησαν φιλικῶς πρὸς τοὺς ἀποίκους των Κοτυωρίτας, ἐνῷ πραγματικῶς ἔπταιον οἱ Κοτυωρῖται παρακινούμενοι ὑπὸ τοῦ ἐχθρικῶς διακειμένου πρὸς τοὺς μυρίους ἁρμοστοῦ τῆς Σινώπης. Ἀφοῦ ὅμως ἐνόησαν τὴν ἀλήθειαν οἱ Σινωπεῖς, ἐφέρθησαν φιλικῶς πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς παρεχώρησαν πλοῖα διὰ τὴν μεταφοράν των.

Τῷ 375 π. Χ. προσεβλήθη ἡ Σινώπη ὑπὸ τοῦ Πέρσου σατράπου τῆς Καππαδοκίας Δατάμα. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν ἄνευ ἀποτελέσματος, ἕως οὗ ὁ Δατάμας λύσας αὐτὴν ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια. Βραδύτερον ὅμως, περὶ τὸ 368, ἐπανῆλθε πάλιν ὁ Δατάμας καὶ κατώρθωσε νὰ τὴν καταλάβῃ. Ἡ περσικὴ κυριαρχία δὲν ἔθιξε τὴν αὐτονομίαν τῆς πόλεως, ἐξηκολούθησε δὲ μέχρι τῆς μακεδονικῆς κατακτήσεως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν διαδόχων, ἀλλ' ἔσῳζε τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς. Κατόπιν, ἄγνωστον πότε, ἀνέκτησε τὴν πλήρη αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν. Τῷ 220 π. Χ., πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου Δ', ἐσώθη διὰ τῆς βοηθείας τῆς Ρόδου, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε συμμαχίαν, ἀλλὰ τῷ 183 π. Χ. κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Φαρνάκου Α'. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ Σινώπη κατέστη πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου, τοῦ ὁποίου οἱ βασιλεῖς ποικιλοτρόπως προήγαγον καὶ ἐκόσμησαν αὐτήν. Πρὸ πάντων Μιθριδάτης ὁ Μέγας, γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἐν αὐτῇ, τὴν ἐτίμησε καὶ τὴν ἐκαλλώπισε μὲ ναούς, στοὰς καὶ νεώρια κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μιθριδατικῶν πολέμων ὑπέστη ἀρκετὰς δοκιμασίας, τέλος δέ, τῷ 70 π. Χ., κατελήφθη ὑπὸ τοῦ νικητοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Λουκούλλου, ὁ ὁποῖος ὅμως παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν αὐτονομίαν. Τῷ 47 π. Χ. κατείχετο ὑπὸ τοῦ Φαρνάκου Β', ἀναγ-

Digitized by Google

χασθέντος μικρὸν κατόπιν ὑπὸ τοῦ Δομιτίου Καλβίνου νὰ τὴν ἀφήσῃ ἐλευθέραν. Τῷ 44 π. Χ. κατέστη ὁριστικῶς ρωμαϊκὴ ἀποικία καὶ ἐδέχθη Ρωμαίους ἀποίκους, οἱ ὁποῖοι διεμοιράσθησαν τὴν γῆν ἐξ ἴσου μὲ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους της. Διοικητικῶς ὑπήχθη ἡ Σινώπη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν Βιθυνίαν, ἔπειτα δέ, ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, εἰς τὸν Γαλατικὸν Πόντον.

Ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἡ Σινώπη δὲν φαίνεται ἔχουσα σπουδαίαν σημασίαν. Κατεῖχε δευτερεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν πόλεων τοῦ Πόντου καὶ ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς τὸ Ἀρμενιακὸν θέμα. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτζούκων Τούρκων, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τὴν ἐπανέκτησεν ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνός. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, τῷ 1204, περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος, ἀλλ' ἡ ἐξουσία τούτων ὑπῆρξε βραχεῖα. Τῷ 1214, κατόπιν πολιορκίας, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Σελτζούκου σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ἐφονεύθη καὶ ὁ Δαβίδ, ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α', ὑπεραμυνόμενος τῆς πόλεως. Ὁ Ἀνδρόνικος Α' κατέλαβεν αὐτὴν κατόπιν νικηφόρου ναυμαχίας πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον τῷ 1224, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἀδικαιολογήτου κατακρατήσεως ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἐπάρχου Ἐτοὺμ πλοίου αὐτοκρατορικοῦ ἐξοκείλαντος ἐκεῖ ἕνεκα τρικυμίας. Ἡ κατάληψις ὅμως ἦτο προσωρινή. Ὁ Ἀνδρόνικος ἠρκέσθη εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ αἰχμαλωτισθέντος πλοίου, τὸ ὁποῖον ἐκόμιζε χρήματα ἐκ τῶν φόρων ὑποτελῶν πόλεων, καὶ εἰς τὴν πλήρη λαφυραγωγίαν τῆς πόλεως καὶ τῆς πέριξ χώρας. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὀσμανικοῦ κράτους τῆς Προύσης, τὸ ὁποῖον αὐξηθὲν εἰς δύναμιν κατέλυσεν ὅλα τὰ μικρότερα κράτη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Σινώπη διετέλει ὑπὸ ἰδίους ἡγεμόνας ἀνεξαρτήτους, ἀπογόνους τῶν Σελτζούκων, ἔπειτα δὲ περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Τουρκομάνων, ἑτέρας τουρκικῆς φυλῆς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀναφέρεται ἡγεμὼν αὐτῆς ὁ Τουρκομᾶνος Σπεντιάρ. Τελευταῖος ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἰσμαήλ. Τῷ 1462 ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Σινώπης ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὁ Μωάμεθ Β' ὁ πορθητής καὶ ὁ Ἰσμαὴλ ἀμαχητὶ παρέδωσε τὴν πόλιν. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων πολλοί, καθὼς καὶ ἄλλων μερῶν Ἕλληνες, ἐγκατεστάθησαν βιαίως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διότι ὁ Μωάμεθ ἤθελε νὰ πυκνώσῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς πρωτευούσης, ἡ ὁποία ἠρημώθη σχεδὸν κατὰ τὴν ἅλωσιν. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἡ Σινώπη, ἀποτελέσασα ἕδραν διοικήσεως, ὑπήχθη εἰς τὸν νομὸν Κασταμονῆς. Τὸ μόνον ἄξιον μνείας γεγονὸς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ναυμαχία παρὰ τὴν Σινώπην μεταξὺ τοῦ ρωσικοῦ καὶ τουρκικοῦ στόλου, τῇ 30 Νοεμβρίου 1853, καθ' ἣν κατεστράφη τελείως ὁ τουρκικός.

Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Σινώπη κατὰ μὲν τὸν μεσαίωνα ἀπετέλει ἐπισκοπὴν ὑπαγομένην εἰς τὴν μητρόπολιν Ἑλενουπόντου, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀμασείας. Κατὰ τὴν παράδοσιν, πρῶτος ἐκήρυξε τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὴν Σινώπην ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, ὅστις ἐχειροτόνησε τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς Φιλόλογον. Ἐπὶ Τραϊανοῦ φέρεται μαρτυρήσας ὑπὲρ τῆς πίστεως ὁ ἐπίσκοπος Φωκᾶς, βραδύτερον δὲ μνημονεύονται ἐπίσκοποι αὐτῆς ὁ Προαιρέσιος, παρακαθίσας εἰς τὴν ἐν Γάγγραις τοπικὴν σύνοδον, ὁ Ἀντίοχος εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος, ὁ Σέργιος εἰς τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὁ Γρηγόριος εἰς τὴν Ζ' καὶ ἄλλοι τινές. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Σινώπης πρὸ τοῦ 1914 ἀνήρχετο εἰς 5.000, ὁ δὲ τουρκικὸς εἰς 9.000. Οἱ Ἕλληνες διετήρουν ἀστικὴν σχολήν, παρθεναγωγεῖον καὶ τρεῖς ναούς. Τῶν πέριξ ἑλληνικῶν χωρίων ὁ πληθυσμὸς ἀνήρχετο εἰς 2.000 περίπου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου οἱ Ἕλληνες καὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων ὑπέστησαν πλείστας κακουχίας, οἱ δ' ἐπιζήσαντες μετενάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ 1923.

Ἀπὸ φυσικῆς ἀπόψεως ἡ Σινώπη ἔχει πολὺν πλοῦτον. Ἡ πέριξ χώρα εἶναι κατάφυτος καὶ δασώδης καὶ εὔφορος εἰς παραγωγὴν ποικίλων προϊόντων, οἷον σίτου, ἀραβοσίτου, κριθῆς, ὀσπρίων καὶ διαφόρων ὀπωρῶν. Ἄφθονος εἶναι καὶ ἡ παραγωγὴ ξυλείας, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, χρησίμου πρὸ παντὸς εἰς τὴν ναυπηγικήν. Ἡ ἁλιεία ὅμως τῆς παλαμύδας, ἐκ τῆς ὁποίας προήρχετο εἰς τὴν ἀρχαιότητα μετὰ τὴν ναυτιλίαν ὁ σπουδαιότερος πλοῦτος τῆς πόλεως, δὲν γίνεται σήμερον. Ὡς πρὸς τὸν ὑπόγειον πλοῦτον ὀνομαστὰ ἦσαν κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰ χαλκωρυχεῖα. Τὸ μέταλλον κατειργάζοντο ἐπὶ τόπου οἱ μεταλλουργοί, ἐξαγόμενον δὲ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ Εὐρώπην ἔφερε πλοῦτον πολὺν εἰς τοὺς κατοίκους. Κατὰ τοὺς τελευταίους μεσαιωνικοὺς χρόνους ὁ ἐκ τῶν χαλκωρυχείων τούτων εἰσαγόμενος εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον πλοῦτος ἦτο πολύς. Σήμερον οὐδεμία ἐκμετάλλευσις γίνεται. Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

— **Σινώπη** *[Γεωγρ.]* Χωρίον, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 384. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ γεωργικὸν συνεταιρισμόν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Ἀρχάγγελος* (κάτ. 123). —π.

— **Σινώπης** *χερσόνησος [Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτηριάζουσα προβολὴ τοῦ βουνοῦ Μπὸζ τεπὲ τοῦ Εὐξείνου, χωροῦσα εὐθὺ πρὸς Α., ἐπὶ 3 μιλ., συνδεομένη πρὸς τὴν ἤπειρον διὰ στενοτάτου λαιμοῦ καὶ ἀπολήγουσα εἰς ὁμώνυμον ἄκραν (πλάτ. 42° 01' Β., μήκ. 35° 14' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2237: Cape Kerempeh to cape Yasun). Ὁ Στράβων (ΙΒ, 546), περιγράφει ὅτι «κύκλῳ ἡ χερσόνησος προβέβληται ραχιώδεσι ἀκτάς, ἐχούσας κοιλάδας τινὰς ὡσανεὶ βόθρους πετρίνους, οὓς καλοῦσι χοινικίδας» καὶ οἱ ὁποῖοι ἐπληροῦντο μετεωρισθείσης τῆς θαλάσσης· καὶ ὅτι ἦτο δυσπρόσιτος ἡ ἀκτὴ «γυμνῷ τῷ ποδί», διότι ἡ ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἐπιφάνεια τῆς πέτρας ἦτο ἀγκυλωτή, ἀκανθωτὴ καὶ βρίθουσα ἀχινῶν, ἐνῷ ἀντιθέτως τῆς ράχεως τῆς χερσονήσου, ἐφ' ἧς ἡ πόλις, «εὐγεών ἐστι τὸ ἔδαφος καὶ ἀγροκηπίοις κεκόσμηται πυκνοῖς». Εἶναι ἡ σύγχρονος χερσόνησος *Σινούμπ,* ὑφ' ἣν σχηματίζεται ὁ φερώνυμος κόλπος. Σ. Ε. Λ.

σινωπίτης (ὁ) (Sinopit) *[Ὀρυκτολ.].* Ὀρυκτὸν κολλοειδὲς πυριτικὸν ἀργίλλιον, προσμεμιγμένον μὲ ὑδροξείδιον σιδήρου. Ἀνήκει εἰς τὰ ὀρυκτὰ τοῦ βώλου, ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τὴν Σινώπην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὰς νοτίους ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου πόντου. Γ. Β.

Σίνωρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Ἀρμενίας (βλ. *Σίνιβρα*).

Σινώτιον, ἡ *Συνώδιον [Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Δαλματίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (VII, 315). Καταληφθεὶς παρ' αὐτὴν ἔν τινι δασώδει χαράδρᾳ ὑπὸ τῶν Δαλματῶν ὁ στρατηγὸς τοῦ Καίσαρος Αὖλος Γαβίνιος, τῷ 46 π.Χ., ὑπέστη πανωλεθρίαν, μόλις διασωθεὶς ὁ ἴδιος εἰς Σαλώνας, ὅπου ἀπέθανε μετ' ὀλίγον. Τὸ Σινώτιον ἐπυρπολήθη μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου μετὰ τῶν Σαλώνων, Πρωμώνων καὶ ἄλλων δαλματικῶν πόλεων (*Στράβ.* VII, 315, *Ἀππ.* Ἰλλυρ. 13). Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Otavitja, παρὰ τὴν ὁποίαν εὑρέθησαν ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως. Α. Θ. Σ.

Σὶξ βὰν Χίλλιγκομ (Six van Hilligom), ***Ἰωάννης-Πέτρος.*** Ὁλλανδὸς φιλόλογος ἐξ Ἀμστελλοδάμου (1824—1899). Ἐσπούδασεν ἐν Οὐτρέχτῃ, ἐπιδοθεὶς δὲ εἰς τὴν νομισματολογίαν κατήρτισε μοναδικὴν συλλογὴν ἀρχαίων νομισμάτων, ἰδίως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἔγραψεν «Ἀνέκδοτα καὶ ἀβέβαια ἑλληνικὰ νομίσματα» (γαλλ., τεύχη 7, 1888—1898). Τῷ 1854 ἐδώρησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Οὐτρέχτης πολύτιμον συλλογὴν ἀρχετύπων καὶ ἄλλων παλαιῶν ἐκδόσεων τοῦ Πλάτωνος. Π. Ν. Π.

Σίξος *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῶν Μαστινῶν. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς Βαιτικῆς Ἱσπανίας ἐν τῷ Ἰβηρικῷ πελάγει μεταξὺ Μαίνοβας (νῦν Velez Malaga) καὶ Σηλαμβίνας (νῦν Salombieña). Ὁ Πτολεμαῖος (Β, δ, 7) ὀνομάζει αὐτὴν *Σέξ,* ὁ δὲ Στράβων *Ἐξιτανῶν πόλιν.* Ἡ θάλασσά της ἦτο λίαν ἰχθυόεσσα. Ἡ ταυτότης της ἀμφισβητεῖται μεταξὺ τῆς Nerja καὶ τῆς Herradura (πλάτ. 38°44' Β., μήκ. 3° 45' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 773: Gibraltar to Adra). Σ. Ε. Λ.

Σίξτειον *παρεκκλήσιον* (Sixtina capella). Παρεκκλήσιον ἐντὸς τοῦ *Βατικανοῦ* καὶ πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, κτισθὲν ἀπὸ τοῦ 1273 μέχρι τοῦ 1481 ἐπὶ πάπα Σίξτου τοῦ Δ', ὑπὸ τοῦ Τζιοβάννι ντὰ Ντέλτσι. Εἶναι διακεκοσμημένον μὲ θαυμασίας τοιχογραφίας, περιφημοτέρας τῶν ὁποίων εἶναι αἱ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, καλύπτουσαι τὸν θόλον, τὰς παραστάδας καὶ τὸν τοῖχον τοῦ βωμοῦ. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἐχρειάσθη 4 ἔτη ἀπὸ τοῦ 1508 μέχρι τοῦ 1512 διὰ νὰ καλύψῃ τὸν θόλον μὲ τὰς τοιχογραφίας ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν, ἓν ἐκ τῶν θαυμασιωτέρων διακοσμητικῶν συνόλων, ἐξ ὅσων ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον. Αἱ εἰκονιζόμεναι σκηναὶ εἶναι ἡ Δημιουργία τοῦ κόσμου, ὁ Πειρασμός, ὁ Κατακλυσμός, ἡ Μέθη τοῦ Νῶε, οἱ Προφῆται καὶ αἱ Σίβυλλαι κτλ. Εἰκοσιπέντε ἔτη βραδύτερον ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἐζωγράφησεν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ βωμοῦ τὴν Δευτέραν παρουσίαν, ἀπὸ τοῦ 1534 μέχρι 1541, περιλαμβάνουσαν πλῆθος γυμνῶν, τὰ ὁποῖα βραδύτερον ἐνεδύθησαν, κατὰ διαταγὴν Παύλου τοῦ Δ' ὑπὸ τοῦ Βολτερρᾶν. Αἱ νωπογραφίαι, αἱ ὁποῖαι διακοσμοῦν τοὺς μεσοτοίχους τοῦ Σιξτείου παρεκκλησίου, ἔγιναν ἀπὸ τοῦ 1481 μέχρι τοῦ 1483 ἐπὶ Σίξτου τοῦ Δ' ὑπὸ τῶν μεγαλυτέρων καλλιτεχνῶν τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Ὀμβρικῆς, τοὺς ὁποίους εἶχε προσελκύσει εἰς Ρώμην ἡ προστασία τῶν παπῶν καὶ τῶν καρδιναλίων. Ὁ Μποτιτσέλλι ἐζωγράφησε τὸν «Μωϋσῆν φονεύοντα τὸν Αἰγύπτιον», τὸν «Μωϋσῆν ἐνώπιον τῆς φλεγομένης βάτου», τὴν «Θεραπείαν τοῦ λεπροῦ», τὸν «Πειρασμὸν τοῦ Χριστοῦ», προσωπογραφίας παπῶν κ. λ. π. Ὁ Περουτζῖνο καὶ ὁ Πιντουρίτσιο ἐζωγράφησαν τὸ «Ταξίδιον τοῦ Μωϋσέως καὶ τῆς Σεφόρας», τὴν «Βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ», τὸν «Ἰησοῦν παραδίδοντα τὰς κλεῖδας εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον», ὁ Ροσσέλλι ἐζωγράφησε τὸν «Μωϋσῆν ἐπὶ τοῦ Σινᾶ», τὴν «Ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν», τὴν «Θεραπείαν τοῦ λεπροῦ», τὸν «Μυστικὸν δεῖπνον», προσωπογραφίας παπῶν κτλ. (βλ. καὶ λ. *Βατικανόν*).

Σιξτίνα *καπέλλα·* βλ. *Σίξτειον* παρεκκλήσιον.

Σίξτιος *Παχωνιανός.* Ρωμαῖος ποιητής (βλ. λ. *Παχωνιανὸς* Σίξτιος).

Σίξτος. Ἐπίσκοπος ὢν Soissons καὶ Reims ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Γ' αἰῶνος, εἰργάσθη μετὰ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Σινικίου εἰς διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῆς Γαλλίας. Ε. Γ. Π.

— **Σίξτος** (Sixtus), πάπας ***Ρώμης.*** Πέντε πάπαι τῆς Ρώμης ἔφερον τοῦτο τὸ ὄνομα. —1) Ὁ Α', Ρωμαῖος τὴν καταγωγήν, διεδέχθη Ἀλέξανδρον τὸν Α' τῷ 115 καὶ ἀπέθανε πιθανῶς τῷ 125 μαρτυρικὸν θάνατον. —2) Ὁ Β', Ἕλλην τὴν καταγωγήν, διεδέχθη τῷ 257 τὸν Στέφανον καὶ ὑπέστη ἐν Ρώμῃ μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸ 258. —3) Ὁ Γ', πρεσβύτερος ἐν Ρώμῃ ὤν, δημοσίᾳ ἀφώρισε τοὺς αἱρετικοὺς πελαγιανούς, ἐφ' ᾧ καὶ ἔλαβε δύο συγχαρητηρίους ἐπιστολὰς τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, διεδέχθη ἐν τῷ παπικῷ θρόνῳ τῷ 432 Κελεστῖνον τὸν Α' καὶ ἀπέθανε τῷ 440. —4) Ὁ Δ', *Φραγκῖσκος della Rovere* καλούμενος, ἐγεννήθη τῷ 1414 ἐν Savone τῆς Γενούης ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ ἐκ πατρὸς ἁλιέως, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Frères Mineurs καὶ ἔκαμε λαμπρὰς σπουδὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου. Φίλος τοῦ Ἕλληνος καρδιναλίου Βησσαρίωνος, τῇ ὑποστηρίξει τοῦ ὁποίου ἐγένετο καὶ αὐτὸς καρδινάλιος, ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τῷ 1471. Ἐνδοτικὸς ὢν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν συγγενῶν, προήγαγε δύο ἀνεψιούς του εἰς καρδιναλίους, διώρισε τὸν διαβόητον Θωμᾶν Τουρκουεμάδαν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀνεμίχθη σκανδαλωδῶς εἰς τὰς αἱματηρὰς ἔριδας τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν τῶν Μεδίκων καὶ τῶν Πάτζη, ὅθεν καὶ ἐπωνομάσθη *Σίξτος ὁ φοβερός,* ἀπέθανε δὲ τῷ 1484. —5) Ὁ Ε', γεννηθεὶς τῷ 1521 ἐν Ἀγκῶνι ἐκ πατρὸς κηπουροῦ καὶ *Felice Peretti* καλούμενος ἐν ἡλικίᾳ 9 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν φραγκισκανῶν. Τυχὼν λαμπρᾶς παιδεύσεως ἐν αὐτῷ, κατέστη ρήτωρ διαπρεπὴς καὶ θεολόγος ἄριστος. Τῷ 1585 διεδέχθη Γρηγόριον τὸν ΙΓ' ἐν τῷ παπικῷ θρόνῳ. Ὡς πάπας κατεδίωξεν ἀπηνῶς τὴν λυμαινομένην τότε τὸ παπικὸν κράτος καὶ ὅλην τὴν Ἰταλίαν λῃστείαν, ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ παπικοῦ κράτους, διωργάνωσε τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ καὶ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Βατικανοῦ, ἀνεθεώρησε τὴν ἐπίσημον ἔκδοσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Vulgata) καὶ ἐξέδωκεν αὐτὴν τῷ 1590, ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν καρδιναλίων εἰς 70 (6 ἐπισκόπους, 50 πρεσβυτέρους καὶ 14 διακόνους) καὶ ἐκαλλώπισε τὴν Ρώμην διὰ πολλῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, δι' ὁδῶν καὶ ὑπονόμων. Ἀπέθανε τῷ 1590. Ε. Γ. Π.

Σίξτος Δ'.

Σίξτος Ε'.

— **Σίξτος** ὁ ἐκ *Σιέννης.* Ἰταλὸς Ἰουδαῖος, γεννηθεὶς ἐν Σιέννῃ τῷ 1520 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενούῃ τῷ 1569. Ἀσπασθεὶς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ γενόμενος μοναχὸς ἐξεδήλωσε κατόπιν κλίσιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν πάλιν. Ὅθεν συλληφθεὶς καὶ ριφθεὶς εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Βατικανοῦ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον. Ἀλλ' ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ghisleri, τοῦ κατόπιν πάπα Πίου τοῦ Ε', νουθετηθεὶς καὶ ἐπανελθὼν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ἀπεστάλη εἰς τὸ τάγμα τῶν δομινικανῶν καὶ διέπρεψεν ἔπειτα ὡς ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ. Τῷ 1566 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τὸ ἔργον «Bibliotheca sacra ex praecipuis catholicae Ecclesiae auctoribus collecta», τὸ ὁποῖον πολλάκις ἀνετυπώθη, μετὰ πολλῶν δὲ σημειώσεων ὑπὸ τοῦ Δομινικανοῦ Milante ἐν Νεαπόλει τῷ 1742. Ε. Γ. Π.

—*Σίξτου παρεκκλήσιον·* βλ. *Σίξτειον* παρεκκλήσιον.

Σὶξτ φὸν Ἄρμιν (Sixt von Armin), ***Φρειδερῖκος.*** Γερμανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1851. Ἀξιωματικὸς ἀπὸ τοῦ 1872, ὑπηρέτησεν ἀπὸ τοῦ 1889 μέχρι τοῦ 1908 εἰς ἀνωτέρας θέσεις τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ ἐπιτελείου. Ἀπὸ τοῦ 1908 ἀνέλαβε διοίκησιν μεραρχίας καὶ κατὰ τὸν πόλεμον διφκησε μέχρι τοῦ 1917 τὸ 4ον σῶμα στρατοῦ. Θ. Κ.

Digitized by Google

Σιόδα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἀλβανίας (νῦν Δαγεστάν), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 11, 4), μεταξὺ τῶν ποταμῶν Κύρου καὶ Ἀλβάνου. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

σίον (τὸ) (Sium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ὑδροχαρεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶσιν, εἶναι τὸ *σίον τὸ στενόφυλλον* (Sium angustifolium) καὶ τὸ *σίον τὸ κομβανθὲς* (Sium nodiflorum, κοιν. *νεροσέλινον*). Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ *σίον τὸ σίσαρον* (Sium sisarum), πολυετὴς πόα ἰθαγενὴς τῆς Κίνας, ἥτις πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καλλιεργεῖται διὰ τὰς μακράς, σαρκώδεις καὶ γλυκείας ῥίζας της, αἵτινες εἶναι ἐδώδιμοι καὶ παραπλήσιαι πρὸς τὰς ῥίζας τοῦ δαύκου. Δ. Ν. Π.

Σίον τὸ κομβανθές.

σιὸρ (ὁ), θηλ. *σιόρα*· προσηγορία τῶν ἀνωτέρας κοινωνικῆς θέσεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ, ἰδίᾳ ἐν Ἑπτανήσῳ, ἀντὶ τοῦ συνήθους *κύριος—κυρία*: «σιὸρ Κωσταντῆ», «ἡ σιόρα Μαρία»· ‖ καθόλου, ἀντὶ τοῦ *κυρ'-κυρὰ* (ἐκ τοῦ ἰταλ. signor).

Σιοτὰ (Ciotat) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λιμὴν τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ καντονίου Μπούς ντὺ Ρόν, εἰς ἀπόστασιν 35 χλμ. ἀπὸ τῆς Μασσαλίας, ἐπὶ τῆς Μεσογείου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μασσαλίας—Νικαίας. Κάτ. 11.880. Ἔχει ναυτικὴν σχολὴν καὶ ναυπηγεῖα. Θ. Κ.

Σίουα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Καππαδοκίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 6, 14) ἐν τῇ στρατηγίᾳ τῆς Κιλικίας, ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σίβα* τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος, ἀπέχουσα 43 περίπου μίλια ἀπὸ τῆς Μαζάκας (Καισαρείας), ἐπὶ τῆς εἰς Ταούϊον (νῦν Νεφέσκιοϊ) ὁδοῦ. Α. Θ. Σ.

Σιουαλὶκ (Siwalik) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σιβαλίκ*.

Σιουάτα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 4, 8) ἐν Γαλατίᾳ, ἄγνωστος ἄλλοθεν. Πιθανῶς ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Σίουα* (βλ. λ.) τοῦ ἰδίου συγγραφέως. Α. Θ. Σ.

Σιουὰχ *ὄασις [Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀμμώνειον*.

Σιούγκοβα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Πλατανάκι(ον)* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Σερρῶν.

Σιούκας, *Ἀντώνιος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Μεσολογγίου. Κατὰ τὴν τρίτην ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν τῆς πατρίδος του ἐλθὼν εἰς λόγους πρὸς τὸν ὁπλαρχηγὸν Νώτην Μπότσαρην καὶ μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ ἀντιδράσῃ, λέγεται ὅτι ἀπεφάσισε νὰ προδώσῃ τὴν πόλιν, ἀφήνων ἀνυπεράσπιστον τὴν ἣν ἔταξαν αὐτῷ θέσιν. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα προελήφθη, ἀντικατασταθέντων τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν τῇ 17 Ἰουλίου 1825 ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων ἀπεπειράθη νὰ αὐτομολήσῃ πρὸς τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' ἐφονεύθη. Τ. Ε. Ε.

Σιοὺλ (Sioule) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Γαλλίας. Πηγάζων ἐκ τῆς λίμνης Σερβιέρ, εἰς ἀπόστασιν 8 χλμ. ἀπὸ τῶν λουτρῶν τοῦ Μὸν Ντόρ, δέχεται κατὰ τὸν ῥοῦν του τοὺς παραποτάμους Σιουλὲ καὶ Μπουμπλ καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Ἀλλιέ, παρὰ τὸ Σαὶν Πουρσαίν. Ῥέει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν νομῶν Πουΐ ντὲ Ντὸμ καὶ Ἀλλιὲ καὶ ἔχει μῆκος 150 χλμ. Θ. Κ.

Σιουνὶ *[Γεωγρ.]*. Ἀρχαία ἐπαρχία τῆς ἐν τῷ Καυκάσῳ Ἀρμενίας, περὶ τὴν λίμνην Σεβάν. Τῷ 970 μ. Χ. ἐγίνεν ἀνεξάρτητον κρατίδιον. Ὑπέκυψε κατόπιν μετὰ τῆς λοιπῆς Ἀρμενίας εἰς τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν. Ν. Μ.

Σιουνσούϊ, *Ταμέναγκα*. Ἰάπων λογοτέχνης, ἀποθανὼν τῷ 1842. Διεκρίθη εἰς τὴν συγγραφὴν τῶν καλουμένων «Αἰσθηματικῶν βιβλίων» (Νινζόμπον), στρέψας πρῶτος τὴν προσοχὴν τῶν λογοτεχνῶν πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἔγραψε: «Διὰ τὴν ἐνθάρρυνσιν τῆς γυναικὸς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς», «Ἀνατολικὸς κῆπος» κ. ἄ. Τὰ ἔργα του κατεστράφησαν ὡς ἀπᾴδοντα πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἠθικήν, ὁ ἴδιος δὲ κατεδιώχθη ἐπανειλημμένως. —Π.

Σιουντὰδ (Ciudad) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἱσπανίας (βλ. *Θιουντάδ*).

Σιουντὰντ (Ciudad) *[Γεωγρ.]*. Λέξις ἱσπανικὴ σημαίνουσα «πόλις» καὶ χρησιμοποιουμένη ὡς πρῶτον συνθετικὸν πόλεων τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Περὶ τῶν ἱσπανικῶν βλ. λ. *Θιουντάδ*.

Σιουντὰντ Βιέχα (Ciudad Vieja) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Γουατεμάλας. Κάτ. 3.500 Ἐρυθρόδερμοι. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ ἡφαίστειον Ἄγκουας, ὅπερ τὴν κατέστρεψε τῷ 1541 διὰ ζέοντος ὕδατος, ἀναβλύσαντος κατὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔκρηξιν. Μ. Δ. Β.

Σιουντὰντ Βικτώρια (Ciudad Victoria) *[Γεωγραφ.]*. Πόλις τοῦ Μεξικοῦ, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Ταμαουλίπα. Κάτ. 15.000. Περιβάλλεται ὑπὸ φυτειῶν ζαχαροκαλάμων καὶ πορτοκαλεῶν. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν μεταλλεῖα ἀργύρου. Μ. Δ. Β.

Σιουντὰντ Βολίβαρ (Ciudad Bolivar) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βενεζουέλας παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀρινόκον, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας Βολίβαρ. Κάτ. 17.000. Διεξάγει ζωηρὸν ἐμπόριον καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν. Ἐξάγει καπνόν, κακάον, σάκχαριν, βάμβακα, δέρματα, καφφέν, φαρμακευτικὰ εἴδη, χρυσὸν καὶ ἰδίως ἰνδικὸν κόμμι. Ἐν αὐτῇ τῷ 1818 συνῆλθε τὸ περίφημον συνέδριον, ὅπερ ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ κράτους τῆς Κολομβίας. Μ. Δ. Β.

Σιουπήριορ, ἡ *Ἄνω-Λίμνη* (Lake Superior) *[Γεωγρ.]*. Μεγάλη λίμνη τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἡ δυτικωτάτη καὶ σημαντικωτάτη τῶν πέντε μεγάλων λιμνῶν αὐτῆς καὶ ἡ δευτέρα ἐν τῷ κόσμῳ κατ' ἔκτασιν, μετὰ τὴν Κασπίαν. Κεῖται μεταξὺ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Καναδᾶ, ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τοῦ ποταμοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ ἔχει ἐπιφάνειαν 83.627 τ. χλμ., μῆκος ἀπὸ Α. πρὸς Δ. 585 χλμ., πλάτος 225 χλμ. καὶ μέσον βάθος 300 μ. Συγκοινωνεῖ διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίας μετὰ τῆς λίμνης Οὔρων καὶ δέχεται τὰ ὕδατα πολλῶν ποταμῶν, οἱ μεγαλύτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Ἅγιος Λουδοβῖκος καὶ ὁ Νίπιγκον. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι σχηματίζουν εἰς πλεῖστα σημεῖα ὡραίους καὶ ὀνομαστοὺς καταρράκτας. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν πολλαὶ νῆσοι καὶ νησῖδες, ἡ σημαντικωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ *Βασιλικὴ* (Royale Isle), ἀνήκουσα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Αἱ ἀκταὶ αὐτῆς εἶναι χθαμαλαὶ καὶ πολυσχιδεῖς πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς (Βορειοδυτικὴ χερσόνησος, χερσόνησος Κεβηνώ, κόλπος Τεκαμενὸν κτλ.), ὑψηλότεραι δὲ καὶ βραχώδεις πρὸς τὸ μέρος τοῦ Καναδᾶ. Τὰ ὕδατα αὐτῆς εἶναι γλυκέα καὶ πλήρη ἰχθύων. Περὶ αὐτήν, καθὼς καὶ ἐν ταῖς ἐν αὐτῇ νήσοις ὑπάρχουν σημαντικώτατα κοιτάσματα γαιανθράκων, χαλκοῦ, σιδήρου καὶ ἄλλων μεταλλευμάτων. Ἐπὶ τῶν ὄχθῶν αὐτῆς ὑπάρχουν πολλαὶ πόλεις, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι: ἐπὶ τῆς καναδικῆς ἀκτῆς αἱ Πόρτ-Ἄρθουρ καὶ Πόρτ-Μιτσιπικότεν καὶ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν αἱ Ντάλουθ, Σιουπήριορ-Σίτυ, Ἄνση, Μάρκεττη κ. ἄ. Μεταξὺ τῶν πόλεων τούτων, αἵτινες ἔχουν καλοὺς λιμένας, διεξάγεται ζωηρὰ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία. Ἡ ὀνομασία αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι εὑρίσκεται ὑψηλότερον τῶν ἄλλων παρ' αὐτὴν λιμνῶν, κειμένη εἰς ὕψος 183 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Μ. Δ. Β.

Σιοὺρ *λιμὴν ['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Νουμιδίας (νῦν Ἀλγέριον), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. IV, 3, 2) μεταξὺ τῆς Ρουσικάδας (νῦν Philippeville) καὶ Ἱππῶνος τοῦ Βασιλικοῦ (νῦν Μπόνα, Bône). Ταυτίζεται μὲ τὴν Ζάκα (Zaca) τοῦ Πευτιγγεριανοῦ πίνακος ἢ τὴν Οὐζικάθ, τοῦ ἰδίου συγγραφέως. Α. Θ. Σ.

Σιούρμαν (Schürmann), ***Γεώργιος-Γάσπαρος***. Γερμανὸς μουσουργὸς (1672—1751). Διετέλεσε μουσικὸς διευθυντὴς ἐν Νάουμπουργκ, Μάϊνιγκεν καὶ Βόλφενμπύττελ, διακριθεὶς κατ' ἐξοχὴν ὡς δραματικὸς συνθέτης, διὰ τῶν μελοδραμάτων: «Ἐνδυμίων» (1700), «Ἰξίων» (1703), «Τηλέμαχος» (1706), «Αἱ Πλειάδες» (1716), «Κλαύδιος καὶ Ἀγριππῖνα» (1717), «Ἄτυς» (1717), «Τηλέμαχος καὶ Καλυψὼ» (1717), «Ἐρρῖκος ὁ Ὀρνιθοθήρας» (1718), «Ἄλκηστις» (1719), «Ὀρλάνδος μαινόμενος» (1722), «Ἀρμίδα καὶ Ρινάλδος» (1722), «Ἰάσων» (1722), «Ροδόλφοι τῶν Ἀψβούργων» (1723) κ. λ. π. Γ. Σ.

Σιουρρῆδες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Νέου Καρλοβασίου τῆς ἐπαρχίας Σάμου τοῦ νομοῦ Σάμου. Κάτ. (1928) 89. —Π.

Σιοὺ-Σίτυ (Sioux-City) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σοὺ-Σίτυ*.

Σιοὺτ *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἀσιοὺτ* καὶ *Λυκόπολις*.

Σιούτη, *Ἀλ* —. Ἄραψ ἱστορικὸς (βλ. λ. *Ἄραβες*, τ. Ε΄, σ. 287α).

Σιοῦττο (Sciutto), ***Νικόλαος***. Ἰταλὸς ἐκ Γενούης, ὅστις ἐπί τινα χρόνον ὑπηρετήσας ἐν τῷ στρατεύματι τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, μετὰ τὴν τῷ 1822 καταστροφὴν ἐκείνου κατῆλθεν εἰς τὴν ἐπαναστατήσασαν Ἑλλάδα. Ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἐφάνη χρησιμώτατος εἰς τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκηθέντος Μεσολογγίου. Προαχθεὶς ἐπὶ Καποδιστρίου εἰς λοχαγὸν τῆς φάλαγγος, ἀπέθανεν ἐν Ἑλλάδι. Τ. Ε. Ε.

Σιοὺ-Φῶλλς (Sioux-Falls) *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σοὺ-Φῶλλς*.

Σιούχαρντ (Schuchardt), ***Οὖγος***. Ἐπιφανὴς Γερμανὸς γλωσσολόγος, γεννηθεὶς ἐν Gotha τῷ 1842. Τῷ 1873 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ῥωμανικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, τῷ 1876 ἐν τῷ τοῦ Graz, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1900, ὁπότε ἀπεχώρησε τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας. Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του ἄξια ἰδίας σημειώσεως εἶναι: «Vokalismus des Vulgärlateins» (1866—1868), «Über die Lautgesetze» (1885), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπολέμησε τὴν θεωρίαν περὶ ἀνεξαιρέτου τῶν φωνητικῶν νόμων, τὴν ὁποίαν ἐδίδαξεν ἡ σχολὴ τῶν λεγομένων «νεογραμματικῶν» (Junggrammatiker), «Romanisches und Keltisches» (1866), «Kreolische Studien», I—IX (1881—1891), «Baskische Studien, I. Über die Entstehung der Bezugsformen des baskischen Zeitwortes» (1893), «Weltsprache und Weltsprachen» (1894), «Romanische Etymologien», I—II (1898—1899). Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσε πολλὰς ἄλλας καὶ ποικίλας πραγματείας εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Γ. Π. Α.

σιπάριον (τὸ) (κοιν. *πλωριὸς κόντρα παπαφῖγκος*, ἢ *κοῦντρος*) *[Ναυτ.]*. Τετράγωνον ἱστίον τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ, ἐπέχον τὴν αὐτὴν συσχετικὴν θέσιν πρὸς τὰ ἄλλα τοῦ πρωραίου πετάσματος τετράγωνα ἱστία, ἣν καὶ ὁ *σίπαρος* ἐν τῷ τοῦ μεγάλου ἱστοῦ. Σ. Ε. Λ.

σιπαρὶς (ἡ) (κοιν. *κοντραμπέλμπερης*) *[Ναυτ.]*. Τετράγωνον ἐλαφρὸν ἱστίον τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου, ὑπὲρ τὴν φωσωνίδα ἐκπεταννύμενον (βλ. λ. *σίπαρος*). Σ. Ε. Λ.

σίπαρος (ὁ) (κοιν. *κοῦντρος* καὶ *κόντρα παπαφῖγκος*) *[Ναυτ.]*. Τετράγωνον ἐλαφρὸν ἱστίον τοῦ πετάσματος τοῦ μεγάλου ἱστοῦ, ἐκπετατυύμενον ὑπὲρ τὸν φώσωνα, διατηρούμενον ἐφ' ὅσον ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου εἶναι μεταξὺ λεπτοῦ καὶ μετρίου, συστελλόμενον δὲ καὶ πτυσσόμενον ὅταν οὗτος καταστῇ λαμπρός. Ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ἐπισιπάριον, ὁ σίπαρος εἶναι τὸ ὑψηλότερον τοῦ πλοίου ἱστίον, ἔχει δὲ ὡς ἀγόμενα δύο κεροιάκας, δύο ὀλκούς, δύο πόδας καὶ δύο θρίους, σπανιώτατα ἕνα μέσον συστολέα. *Σίπαροι* καλοῦνται συλλήβδην ὅ τε σίπαρος καὶ τὸ σιπάριον καὶ ἡ σιπαρίς. Οἱ σίπαροι καθαιροῦνται ὅταν ὁ ἄνεμος ἐπακμάζων τείνῃ νὰ καταστῇ σφοδρός, τοποθετοῦνται δὲ παρὰ τοὺς ἐπιτόνους εἴτε τοῦ μεγάλου ἐπιστηλίου εἴτε τῆς στήλης (βλ. σχῆμα εἰς λ. *δρόμων*) Σ. Ε. Λ.

Σιπαροῦντον *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Δαλματίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. II, 16, 7). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σιπιὲ (Chipiez), ***Κάρολος***. Γάλλος ἀρχιτέκτων καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1835 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1901. Διετέλεσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καθηγητὴς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν διαφόροις ἀνωτάτοις εἰδικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Γαλλίας καὶ ἐπιθεωρητὴς τῆς διδασκαλίας τῆς ἰχνογραφίας. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης ἀρχιτέκτων τοῦ κράτους, εἰς αὐτὸν δ' ὀφείλεται ἡ ἀνέγερσις πολλῶν λαμπρῶν ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων ἐν Γαλλίᾳ. Διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τῆς κρατικῆς του δράσεως ὁ Σιπιὲ πολὺ συνέβαλεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς γνώσεως τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς, ἀλλὰ πρωτίστως εἰς τοῦτο συνέβαλε διὰ τῶν πολλῶν σπουδαιοτάτων ἔργων του καὶ πραγματειῶν, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Revue archéologique», «Revue Générale de l'Architecture» καὶ ἐν ἄλλοις ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς. Ἐκ τῶν ἔργων του τὰ σημαντικώτερα εἶναι: «Histoire critique des origines et de la formation des ordres grecs» (Paris 1874), «Histoire de l'art dans l'antiquité», ἔργον δεκάτομον ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Georges Perrot, «Le temple de Jérusalem et la maison du bois Liban, restitués d'après Ézéchiel et le livre des Rois» (Paris 1890). Ἕνεκα τῶν πολυτίμων ἐργασιῶν του τούτων ὁ Σιπιὲ ἐτιμήθη διὰ τοῦ μεταλλίου τῆς ἀρχαιολογίας τῆς κεντρικῆς ἑταιρείας τῶν Γάλλων ἀρχιτεκτόνων καὶ τοῦ μεγάλου βραβείου τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως τοῦ 1889. Β.Δ.Θ.

Σίπκα *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Βουλγαρίας περὶ τὰ 15 χλμ. βορείως τοῦ Καζανλικίου, ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Αἵμου καὶ παρὰ τῇ πρὸς τὴν Θρᾴκην ἐξόδῳ τῆς ὁμωνύμου τοῦ ὄρους πρὸς τὴν Βουλγαρίαν διόδου. Ἡ δίοδος αὕτη, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1837 ἔχει ἁμαξιτὸν ὁδόν, ἦτο γνωστὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἀνωνύμως, διότι δι' αὐτῆς διῆλθεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πορευόμενος κατὰ τῶν ἐν Μοισίᾳ ἀποστάντων Τριβαλλῶν, γνωσθέντος του θανάτου τοῦ πατρός του. Ἄνωθι τῆς κώμης, ἐπὶ τῆς ὀφρύος τοῦ ὄρους, κεῖται ἡ ῥωσικὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀνεγερθεῖσα ὑπὸ τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως πρὸς μνήμην τῶν ὑπὲρ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς διόδου κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1887 πεσόντων Ρώσων ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν. Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς διόδου μέρους, τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου (1334 μέτρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ 700 ὑπὲρ τὴν κώμην) ὑψοῦται μεγάλη μαρμαρίνη πυραμὶς μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ δικεφάλου ἀετοῦ, τρόπαιον τῆς ῥω-

Digitized by Google

σικῆς νίκης. Ἡ μονὴ πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου συνετηρεῖτο ἐκ Ρωσίας πλουσιοπαρόχως, μοναζόντων πολλῶν ἐν αὐτῇ Ρώσων κληρικῶν, νῦν δὲ χρησιμεύει ὡς ἄσυλον ἀναπήρων καὶ γερόντων Ρώσων στρατιωτῶν, ἐκ τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν Βουλγαρίαν μετὰ τὴν ἐν Ρωσίᾳ ἐπικράτησιν τοῦ μπολσεβικισμοῦ. Κ.-Μ. Α.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Ἡ περιώνυμος στενωπὸς (αὐχὴν) τῆς Σίπκας σχηματίζεται ἐγκαρσίως ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Αἵμου (Βαλκανίων ὀρέων) καὶ διήκει ἀπὸ Γάβροβο μέχρι τοῦ χωρίου Σίπκα, ἤτοι ἐπὶ μήκους 20 χλμ. (λογιζομένων ὁριζοντιογραφικῶς) Διὰ τῆς στενωποῦ ταύτης διέρχεται ἡ μεγαλυτέρα, μέσῳ τοῦ Αἵμου, ἀρτηρία συγκοινωνίας μεταξὺ παλαιᾶς Βουλγαρίας καὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἡ ἀπὸ Τύρνοβο διὰ Γάβροβο καὶ Καζανλὶκ πρὸς Στάρα Ζαγορὰ (παλαιὰ Ζαγορά). Ἡ στενωπὸς Σίπκας διεδραμάτισε σοβαρὸν ἔργον κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον 1877—1878.

Α') Κατὰ τὴν 3ην περίοδον τοῦ πολέμου τούτου, καθ' ἣν ἀπέβλεψαν οἱ Ρῶσοι εἰς τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων (αὐχένων) τοῦ Αἵμου, ἡ ἐντολὴ αὕτη ἀνετέθη εἰς τμῆμα στρατιᾶς τοῦ στρατηγοῦ Γούρκου, ὅπερ ἀπεκλήθη ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ σώματος τοῦ στρατηγοῦ Σκόβελεφ (12,000 ἀνιχνευτῶν), ἐκ δύο μεραρχιῶν ἱππικοῦ (4,000 ἱππέων) καὶ ἐκ 38 πυροβόλων. Ὡς ἦτο φυσικόν, ὁ Γοῦρκος ἔλαβεν ὡς πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν στενωπὸν τῆς Σίπκας· ἐπειδὴ ὅμως διέβλεπεν ὅτι δι' ἐπιθέσεως κατὰ μέτωπον θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἐκβίασις τῆς στενωποῦ, δι' αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ διαθέσῃ ἓν μόνον ἐλαφρὸν σύνταγμα καὶ μίαν πυροβολαρχίαν, ὅπως ἀπασχολήσωσι κατὰ μέτωπον, τιθέμενος δὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἁπάσης τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως νὰ ἐκτελέσῃ εὐρὺν ὑπερκερωτικὸν ἑλιγμόν, διερχόμενος διὰ τοῦ αὐχένος Χαΐν Μπογὰζ (αὐχένος ἐπὶ τοῦ Αἵμου, ἀνατολικῶς τοῦ τῆς Σίπκας), ἀνερχόμενος δ' εἶτα πρὸς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Τοῦντζα νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ χωρίου Σίπκας καὶ Καζανλίκ, δηλαδὴ εἰς τὰ νῶτα τῶν κατεχόντων τὴν στενωπὸν Σίπκας Τούρκων καὶ ἐχόντων συνεπῶς μέτωπον πρὸς Β. Ὁ εὐρὺς οὗτος ἑλιγμὸς ἦτο μήκους 170 χλμ. περίπου, φέρεται δ' ὑπὸ τὸ ὄνομα *διαδρομὴ* (raid) *τοῦ Γούρκου*. Μολονότι τὸ τουρκικὸν στράτευμα τοῦ Σουλεϊμὰν πασᾶ (τὸ προερχόμενον ἐκ Μαυροβουνίου καὶ Ἑρζεγοβίνης), τὸ εὑρισκόμενον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν περὶ τὴν Στάρα Ζαγορά, θὰ ἠδύνατο νὰ προσβάλῃ τὸ στράτευμα τοῦ Γούρκου πλευρικῶς, ἐν τούτοις δὲν τὸ ἔπραξε, καὶ τοιουτοτρόπως ἠδυνήθη τὸ ρωσικὸν τοῦτο στράτευμα νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα τῆς διαδρομῆς του καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀπειλήσῃ τοὺς Τούρκους τῆς Σίπκας κατὰ νῶτα.

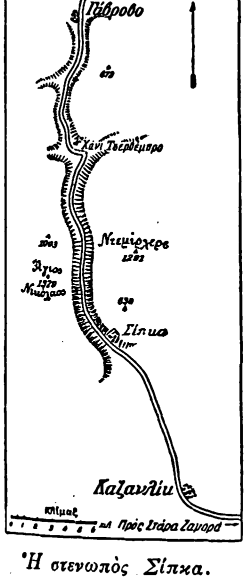

Ἡ στενωπὸς Σίπκα.

Ἅμα εὑρέθησαν οἱ Τοῦρκοι μὲ ἀποκεκομμένην τὴν συγκοινωνίαν, ἤρχισαν ἀποσυρόμενοι πρὸς Α., ἀκολουθοῦντες τὰς παραλλήλως τῶν κορυφογραμμῶν τοῦ Αἵμου πλευρικὰς ὀρεινὰς διαβάσεις, ὁπότε τὸ παρακολουθοῦν τὴν μετωπικὴν κατὰ τῆς Σίπκας ἐπίθεσιν 8ον ρωσικὸν σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Ραντέσκι κατέλαβε τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1877 τὴν στενωπὸν Σίπκας. Καὶ μετὰ τὴν ἀνακοπὴν τῆς προελάσεως τοῦ στρατοῦ τοῦ Γούρκου καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του πρὸς τὰς βορείας κλιτῦς τοῦ Αἵμου, ἡ στενωπὸς ἐξηκολούθει κατεχομένη ὑπὸ τῶν Ρώσων.

Β') Κατὰ τὴν 4ην περίοδον τοῦ πολέμου ἠθέλησεν ὁ Σουλεϊμὰν πασᾶς νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς στενωποῦ Σίπκας, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τὴν ἀνακαταλάβῃ. Διὰ τῶν ἐπιθέσεων τῶν 21—26 Αὐγούστου 1877 οὐδὲν ἄλλο ἔγινεν εἰμὴ μόνον ἀπώλεια 15.000 Τούρκων. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 17ης Σεπτεμβρίου 1877, ἐκτελεσθεῖσαν αἰφνιδιαστικῶς, ἔσχον οἱ Τοῦρκοι πρὸς στιγμὴν ἐπιτυχίαν τινά, καταλαβόντες μάλιστα τὸ ὕψωμα Ἅγιος Νικόλαος (1329), ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπωθήθησαν ὑπὸ τῶν Ρώσων.

Γ') Κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ πολέμου, δηλαδὴ τὴν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Πλεύνας, ἐπεζητήθη ὑπὸ τῶν Ρώσων ἡ ἐκβίασις τῆς νοτίας ἐξόδου τῆς Σίπκας, ἵνα τοιουτοτρόπως καταστῇ δυνατὴ ἡ προέλασις πρὸς Φιλιππούπολιν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατὰ μέτωπον ἐκβίασις τῆς ἐξόδου ταύτης ἐφαίνετο δύσκολος, δι' αὐτὸ οἱ Ρῶσοι ἐξετέλεσαν ὑπερκέρασιν αὐτῆς διὰ τῆς προσπεράσεως πρὸς Ἐτροπόλ, τοῦθ' ὅπερ κατώρθωσεν ὁ Γοῦρκος διαβὰς τὸ τέλος Δεκεμβρίου 1877 μὲ φοβερὰς δυσχερείας τὰς χιονοσκεπεῖς κλιτῦς τοῦ Αἵμου καὶ φθάσας πρὸ τῆς Σόφιας. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ταύτης, τὴν 2αν Ἰανουαρίου 1878, τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Ραντέσκι ἐπετέθη κατὰ μέτωπον ἐναντίον τῶν κατεχόντων τὴν νοτίαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Σίπκας Τούρκων (ἐκτελούντων ἄμυναν τῆς στενωποῦ ἐκ τῶν ὄπισθεν), καὶ τὴν 9ην Ἰανουαρίου κατώρθωσε νὰ τὴν ἐκβιάσῃ, ὁπότε οἱ Τοῦρκοι (20.000 ἄνδρες) παρεδόθησαν συνθηκολογήσαντες. Ν. Θ. ΚΛΑΔΑΣ

Σίπλεϋ (Shipley) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομιτείᾳ Ὑόρκης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀὶρ καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπράντφορντ - Κέϊλεο. Κάτ. 28.277 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν μαλλίνων εἰδῶν. Θ. Κ.

Σιπολέμι *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία ἐπὶ τοῦ Κωτιλίου ὄρους τῆς Ἀρκαδίας. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο *Βάσσαι*, ὅπου ὁ σῳζόμενος ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος. Ι. Σ. Σ.

σιπολλίνης (ὁ) (Cipollin) *[Πετρογρ.]*. Πέτρωμα κρυσταλλοσχιστῶδες ἀσβεστολιθικόν. Ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τοῦ μαρμάρου, διακρίνεται δὲ διότι περιέχει φυλλάρια μαρμαρυγίου εἰς σχετικὴν ἀφθονίαν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς κρυσταλλοσχιστώδεις περιοχὰς ἐναλλασσόμενον πρὸς στρώματα μαρμάρου, ὑπὸ τὰς συνθήκας δὲ αὐτὰς ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Γ. Β.

Σίποντον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σηποῦς*.

Σιπόϋ (Sepoys ἢ Seapoys καὶ γαλλ. Cipayes· ἀπὸ τοῦ περσ. *σιπὰχ*=στρατός). Ὀνομασία Ἰνδῶν πεζῶν στρατιωτῶν ἐν τῇ βρεττανικῇ ὑπηρεσίᾳ. Τὰ πρῶτα αὐτῶν σώματα κατηρτίσθησαν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν κατὰ τῆς γαλλικῆς διεισδύσεως. Τῷ 1762 μετέσχον τῆς ἁλώσεως τῆς Μανίλας, εἶτα πλείστων βρεττανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, καὶ τῷ 1914 τὸ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Λόγῳ τῆς ἐκ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἀρνήσεώς των νὰ διαπλεύσουν τὸν ὠκεανόν, ἐγένοντο τῷ 1857 ἀφορμὴ τῆς μεγάλης ἐν Ἰνδίαις ἐπαναστάσεως, τῆς γνωστῆς ὡς στάσεως τῶν Σιπόϋ (βλ. ἐν λ. *Ἰνδίαι* τόμ. ΙΓ' σελ. 41 β'). Π. Ν. Π.

σιπουγκουλίδαι (οἱ) (Sipunculidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *γεφυρίων*, περιλαμβάνον περὶ τὰ δώδεκα γένη ἀπαντῶντα εἰς πλείστας θαλάσσας τῆς γῆς. Οἱ σκώληκες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον κυλινδρικόν, διωγκωμένον κατὰ τὸ ὀπίσθιον αὐτοῦ τμῆμα, ταινιοειδὲς κατὰ τὸ πρόσθιον καὶ ἀπολῆγον εἰς ρυγχωτὸν στόμα. Ζῶσιν ἐντὸς τῶν θαλασσῶν ἢ τῆς παραθαλασσίας ἄμμου. Τρέφονται ἐκ διαφόρων ζωϊκῶν οὐσιῶν, ἃς τρώγουσιν ἀναμεμειγμένας μετὰ τῆς ἄμμου. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σιπούγκουλος* (βλ. λ.). Δ. Ν. Π.

σιπούγκουλος (ὁ) (Sipungulus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τῆς οἰκογενείας τῶν *σιπουγκουλιδῶν*, περιλαμβάνον ἀρκετὰ εἴδη θαλασσίων σκωλήκων, ὧν γνωστότερος καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντῶν εἶναι *σιπούγκουλος ὁ γυμνὸς* (Sipungulus nudus). Οὗτος ἔχει σῶμα κωνικόν, ἀπολῆγον εἰς ρύγχος βραχὺ καὶ ἐφωδιασμένον διὰ κρεατώδους συστάσεως προσακτρίδων. Ἀπαντᾷ εἰς τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως τῆς Ἰταλίας. Δ. Ν. Π.

Σιποῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σιποῦς*.

Σιππὰρ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σιππάρα*.

Σίππαρα, *Σίσπαρα* ἢ ***Σιπφάρα*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Μεσοποταμίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 17, 5) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου, περὶ τὰ 50 χλμ. βορειοανατολικῶς τῆς Βαβυλῶνος. Μνημονεύεται πολλάκις εἰς τὰς ἀσσυριακὰς ἐπιγραφάς, ὑπὸ δὲ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναφέρεται μετὰ τῆς Ἀκκὰδ (Ἀρχὰδ κατὰ τοὺς Ο'), ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐχωρίζετο διὰ διώρυγος, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σίππαρα*, ἑβραϊστὶ Siparaim ἢ Siparvain. Φέρεται ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Σίσπαρα* ἢ *Σιππαρηνῶν πόλις*, ὑπὸ δὲ τοῦ Βηρώσσου καλεῖται ***Ἡλίου πόλις*** (τὰ τοῦ Ἡλίου Σίππαρα), ὅπου κατὰ τὸν περὶ κατακλυσμοῦ βαβυλωνιακὸν μῦθον ἠγγέλθη εἰς τὸν Ξίσουθρον (τὸν Νῶε τῶν Βαβυλωνίων) ἡ προσέγγισις τοῦ κατακλυσμοῦ. Κατελήφθη ὑπὸ Θαλγαθφελασσὰρ τοῦ Α', βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων (1115—1100 π. Χ.), βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Ἀσουρβανιπάλ, τοῦ Σαρδαναπάλου τῶν Ἑλλήνων (884—860 π. Χ.) καὶ τέλος ὑπὸ τοῦ Καμβύσου τῷ 538 π. Χ. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν χωρίον Abou-Habba, ὅπου αἱ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς σημαντικὰ εὑρήματα. Α. Θ. Σ.

Σιππαρηνῶν *πόλις* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας (βλ. *Σίππαρα*).

Σίπτη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ τεῖχος τῆς Θρᾴκης, πιθανώτατα παρὰ τὴν πόλιν Αἶνον, τὴν ὁποίαν «χερσὶ βιασάμενοι» οἱ Μενδαῖοι, οἰκοῦντες «ἀπὸ θαλάσσης ἄνω τῆς πρὸς Αἴνῳ πόλει», ἀνέθηκαν τρόπαιον εἰς Ὀλυμπίαν μετ' ἐπιγράμματος (*Παυσ.* V, 27, 12). Α. Θ. Σ.

Σιπυληνὴ *[Ἀρχ.]*. Ἓν τῶν ὀνομάτων τῆς μητρὸς τῶν θεῶν *Ἰδαίας* (βλ. λ.).

Σίπυλος (τουρκ. ***Μάνισσα δὰγ***) *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἰωνίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὕψους 1.488 μ., βορειοδυτικῶς τῆς Σμύρνης, ἀποτελοῦν τὴν δυτικωτέραν ἐπέκτασιν τοῦ Τμώλου (Μπὸζ δάγ), περιβάλλον ἀπὸ βορρᾶ τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης. Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ἐλατρεύετο ἡ Κυβέλη (ἢ Σιπυλήνη ἢ Σιπυληνή). Τὸ ὄρος εἶναι πλῆρες βαθυτάτων χαραδρώσεων καὶ χασμάτων ἡφαιστειογενῶν, ἐξ οὗ ἐξηγεῖται ἡ ὕπαρξις διαφόρων λιμνῶν (εὑρέων ὑδατοστασίων) ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ ὄρος τοῦτο ἀπετέλει οὐσιωδέστατον ἔρεισμα καὶ σημαντικώτατον πυρῆνα ἀντιστάσεως τῆς κατὰ τὸ 1920 ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ γενικοῦ στρατηγείου μελετηθείσης, ὅπως καταρτισθῇ ἀμυντικῶς, φύσει ὀχυρᾶς γραμμῆς πρὸς ἀσφάλειαν τῆς Σμύρνης, τοῦ λιμένος αὐτῆς καὶ τοῦ ὅλου ὁμωνύμου κόλπου, κατ' ἐνδεχομένης ἐχθρικῆς προσβολῆς ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χερσονήσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ ὀρεινοὶ σπόνδυλοι Γιαμανλάρ, Σίπυλος, Νυμφαῖον (Ὄλυμπος), Κιζὶλ δάγ, ἀπετέλουν ἐν τῇ μελέτῃ ἐκείνῃ τοὺς κυρίους πυρῆνας ἀντιστάσεως μὲ κύρια συγκροτήματα ὀχυρωτικῶν ἔργων ἐπὶ διαφόρων τοποθεσιῶν εἰς τὰς ἐπιμήκεις στενωπούς. Συνδέεται τὸ ὄρος τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τοῦ Γιαμανλὰρ δὰγ (πρὸς Δ.), κατὰ τὸν αὐχένα τῆς Σαμπάτζας μπελί, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς Μαγνησίας—Σμύρνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τοῦ Νὶφ δὰγ (Νυμφαίου ἢ Ὀλύμπου) πρὸς Ν., κατὰ τὸν αὐχένα τοῦ Μπὲλ Καβέ, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς Κασαμπᾶ—Σμύρνης. Ν. ΣΣ

Σιπφάρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας (βλ. *Σίππαρα*). Α. Θ. Σ.

σὶρ (chir)· λέξις περσική, σημαίνουσα λέων, ἀπαντῶσα δὲ ὡς πρῶτον συνθετικὸν κυρίων ὀνομάτων καὶ τίτλων.

Σὶρ *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀσίας (βλ. *Σὺρ-Ντάρια*.

Σιράγγαι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, ἐν τῇ Ἔσω Λιβύῃ, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 6, 6) μετὰ τῶν Αὐτολάλων καὶ Μαυσώλων πρὸς Ν. τῆς Γαιτουλίας καὶ παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, μέχρι τοῦ ὄρους Μάνδρου. Ταυτίζονται μὲ τοὺς σημερινοὺς Seraghna, κατοικοῦντας πρὸς Ν. τοῦ Μαρόκου, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Oum-er-Rbia, τοῦ Ἀσάμου τῶν ἀρχαίων. Α. Θ. Σ.

Σιρὰζ (Chiraz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Περσίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Φάρς, ὑπὸ 29° 36' 40'' Β. πλάτους καὶ 52°32' Α. μήκους (Γκρήνουϊτς), ἐντὸς εὐφόρου κοιλάδος, εἰς ὕψος 1.700 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, κτισθεῖσα τῷ 693 μ. Χ. Ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Βουϊδῶν ἦτο πόλις μεγάλη. Σήμερον ἔχει 60.000 κατ. περίπου, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 2.000 Ἑβραῖοι. Παράγει καλοὺς οἴνους. Ν. Μ.

σίραιον (τό)· τὸ διὰ τοῦ βρασμοῦ πεπυκνωμένον γλεῦκος, ἄλλως *ἕψημα*, κοιν. *πετιμέζι*.

Σιρὰκ (Chirac), ***Πέτρος***. Γάλλος ἰατρὸς (1650—1732). Ἐδίδαξεν ἀνατομικὴν καὶ ἰατρικὴν ἐν Μομπελλιέ, διεκρίθη διὰ τὴν μεγάλην του ἀφοσίωσιν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς πανώλους ἐν Rochefort (1692) καὶ ἀντικατέστησε τὸν Fagon εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ βοτανικοῦ κήπου. Ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ εὐγενοῦς καὶ διωρίσθη πρῶτος ἰατρὸς τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ', τῷ 1731. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του φέρει τὸν τίτλον: «Traité des fièvres malignes et pestilentielles qui ont regné à Rochefort» (1694). Ο. Ρ.

Σιράκα, ἢ ***Σιρὼκ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τῆς Παρθίας (νῦν Χορασσάν), κειμένη κατὰ Ἰσίδωρον τὸν Χαρακηνὸν (Σταθμ. Παρθ. 12) εἰς τὰ μεθόρια τῆς Μαργιανῆς καὶ Ἀρείας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ὤχου ποταμοῦ (νῦν Tedjend). Σήμερον καλεῖται Sérakhs. Α. Θ. Σ.

Σιράκαι *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Β. Ἀρμενίας, κατοικῶν τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Σιρακηνήν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν σημερινὴν Schirak. Α. Θ. Σ.

Σίρακες (οἱ), ***Σιρακηνοί,*** ἢ ***Σιρακοὶ*** *[Ἀρχ.]*. Γεωργικὸς λαὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κατοικῶν, πρὸς Β. τοῦ Καυκάσου, τὴν μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος (νῦν Ἀζοφικὴ θάλασσα) καὶ τῆς Ἰβηρίας (νῦν Γεωργία) ὑπὸ τοῦ Μερμόδα ποταμοῦ διαρρεομένην χώραν (*Στράβ.* XI, 504). Α. Θ. Σ.

Σιρακηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Β. Ἀρμενίας, ἐκτεινομένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ.

Digitized by Google

V, 12, 4) εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἰβηρίας (νῦν Γεωργία), ἀριστερὰ τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν νῦν ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων καλουμένην Schirak. Α. Θ. Σ.

—**Σιρακηνὴ** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Χώρα τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, ἐκτεινομένη πρὸς Β. τοῦ Καυκάσου, μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος λίμνης (νῦν Ἀζοφικὴ θάλασσα) καὶ τῆς Ἰβηρίας (νῦν Γεωργία), τὴν ὁποίαν διαρρέων ὁ Μερμόδας ποταμὸς ἐκβάλλει εἰς τὴν Μαιώτιδα. Οἱ κάτοικοί της ἐκαλοῦντο *Σίρακες, Σιρακηνοὶ* ἢ *Σιρακοί*. Α. Θ. Σ.

Σιρακηνοὶ [*Ἀρχ.*]. Λαὸς τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας (βλ. λ. *Σίρακες*).

Σὶρ-Ἀλῆ-Χάν. Ἐμίρης (ἡγεμὼν) τοῦ Ἀφγανιστάν, ἔγγονος τοῦ Ντὸστ Μωχάμμετ χάν, ἱδρυτοῦ τῆς μέχρις ἐσχάτων κυβερνησάσης δυναστείας. Ἐγεννήθη τῷ 1825, ἀνῆλθε δὲ τὸν θρόνον τῷ 1863. Συναντήσας ἀντιπολίτευσιν ἐν τῇ χώρᾳ του, ἔφυγε τῷ 1868 εἰς τὰς Ἀγγλικὰς Ἰνδίας, μὴ τυχὼν ὅμως τῆς βοηθείας τῶν Ἄγγλων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν του καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ υἱοῦ του Γιακοὺπ χὰν ἀνέκτησε τὸν θρόνον, ὅστις εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀφδὰλ χάν. Ταχθεὶς κατόπιν πρὸς τὸ μέρος τῆς Ρωσίας, ἐπέσυρε τὴν ἐχθρότητα τῶν Ἄγγλων, οἵτινες ἐκστρατεύσαντες κατὰ τοῦ Ἀφγανιστὰν (1878) ἐνίκησαν τὸν Σὶρ-Ἀλῆ. Οὗτος καταφυγὼν εἰς Ρωσίαν ἀπέθανεν ἐκεῖ μετὰ ἓν ἔτος. Ν. Μ.

Σιρὰν (Shirane) [*Γεωγρ.*]. Ὄρη ἐπὶ τῆς νήσου Χόντο τῆς Ἰαπωνίας. —1) Κορυφή, ὕψους 3.150 μ., ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀκαΐσι, ἀποτελουμένου ἐκ παλαιοζωϊκῶν πετρωμάτων. —2) Κορυφή, ὕψους 2 483 μ., μετὰ ἡφαιστείου ἐν ἐνεργείᾳ, ἐπὶ τοῦ ὄρους Νίκο. —3) Κορυφὴ (2.253) καὶ ἡφαίστειον ἐν ἐνεργείᾳ, εἰς ἀπόστασιν 80 χλμ. νοτίως τοῦ προηγουμένου. Τελευταία ἔκρηξις ἐν ἔτει 1882. Θ. Κ.

Σιράχ. Πατὴρ ἢ πάππος τοῦ Ἰησοῦ (βλ. *Σειρὰχ Ἰησοῦς*).

Σίρβα, *Σίλβα,* ἢ ***Κίλβα*** [*Γεωγρ.*]. Λίμνη τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀφρικῆς, ἐπὶ τῶν συνόρων Μοζαμβίκης-Νυασαλάνδης, εἰς 96 χλμ. νοτιοανατολικῶς τῆς Νυάσας λίμνης. Κεῖται εἰς 593 μ. ὕψος, ἐν μέσῳ ὑψηλῶν ὀρέων καὶ ἄνευ ἐκροῆς, ἄλλοτε δὲ εἶχεν ἐμβαδὸν 1.600 τ. χλμ. μειωθὲν ἀρκούντως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἔχει ὑφάλμυρα ὕδατα, ἀνεκαλύφθη δὲ τῷ 1859 ὑπὸ Λίβινγκστον. —Π.

Σιρβὰν [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαία πόλις τῆς Περσίας, ἐν τῷ Χουζιστάν, εἰς ἀπόστασιν 210 χλμ. βορειοδυτικῶς τῆς Ντιζφούλ. Σῴζονται τὰ ἐρείπιά της καὶ κυρίως παλάτιον τῆς ἐποχῆς τῶν Σασανιδῶν, σήμερον κρησφύγετον τῶν Λούρων λῃστῶν. Ν. Μ.

σιρβεντὲς (sirventés). Καλοῦνται οὕτω ἐν τῇ ἀρχαίᾳ προβηγκιανῇ λογοτεχνίᾳ λυρικὰ ποιήματα ψόγου, στρεφόμενα συνήθως ἐναντίον ἐλαττωμάτων καὶ κακιῶν καὶ συντασσόμενα ἐπ' εὐκαιρίᾳ γεγονότος τινὸς γενικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των τὰ σιρβεντὲς διακρίνονται εἰς ἠθικολογικά, ὅταν στρέφωνται κατὰ τῶν ἐλαττωμάτων τῆς ἐποχῆς ἢ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων (ἰδίᾳ τοῦ κλήρου) καὶ εἰς πολιτικά, ὅταν ἀποβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν κοινῆς γνώμης, πρὸς τὸ συμφέρον πολιτικοῦ τινος προσώπου (πρίγκιπος). Ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς τὰ σιρβεντὲς ἀκολουθοῦν τοὺς αὐτοὺς κανόνας, οὓς καὶ τὰ ᾄσματα (chansons), πολλάκις μάλιστα ἐδανείζοντο, διὰ νὰ γίνουν ταχέως δημοφιλῆ, τὰς ὁμοιοκαταληξίας, ᾀσμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἤδη ἐπιβληθῆ. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐνεφανίσθησαν καὶ καθαρῶς θρησκευτικὰ σιρβεντές.

Σιρβωνίς, ἢ ***Σιρβωνῖτις λίμνη,*** ἢ ***Σερβωνὶς*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Λιμνοθάλασσα τῆς ΒΑ. Αἰγύπτου, πρὸς Α. τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου, ἐκτεινομένη παραλλήλως πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὸ Κάσιον ὄρος (νῦν Κὰς-Μπουρούν), ἀπὸ τῆς ὁποίας κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (III, 5) ἤρχιζεν ἡ Αἴγυπτος καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς ὁποίας διέτριβε κατὰ τὴν μυθολογίαν ὁ γίγας Τυφών. Κατὰ τὸν Στράβωνα (XVI, 763) εἶχε μῆκος 200 σταδίων καὶ μέγιστον πλάτος 50, ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ στενῆς ἀμμώδους λωρίδος καὶ συνεκοινώνει μετ' αὐτῆς διὰ διόδου τινός, «ἐκρήγματος» καλουμένης, ἦτο δὲ «ἀγχιβαθής, βαρύτατον ἔχουσα ὕδωρ, ὥστε μὴ δεῖν κολύμβου, ἀλλὰ τὸν ἐμβάντα καὶ μέχρις ὀμφαλοῦ εὐθὺς ἐξαίρεσθαι· μεστὴ δ' ἐστιν ἀσφάλτου· αὕτη δ' ἀναφυσᾶται κατὰ καιροὺς ἀτάκτους ἐκ μέσου τοῦ βάθους μετὰ πομφολύγων, ὡς ἂν ζέοντος ὕδατος· κυρτουμένη δ' ἡ ἐπιφάνεια λόφου φαντασίαν παρέχει· συναναφέρεται δὲ καὶ ἄσβολος πολλή, καπνώδης μέν, πρὸς δὲ τὴν ὄψιν ἄδηλος, ἐφ' ἧς κατιοῦται καὶ χαλκὸς καὶ ἄργυρος καὶ πᾶν τὸ στιλπνὸν μέχρι καὶ χρυσοῦ....». Διὰ τοῦτο, ὡς λέγει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Α, 30), «τοῖς ἀπείροις τῶν προσπελαζόντων ἀνελπίστους ἐπιφέρει κινδύνους....διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἀγνοούντων τὴν ἰδιότητα τοῦ τόπου μετὰ στρατευμάτων ὅλων ἠφανίσθησαν....» Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῆς ἐνικήθη Δαρεῖος ὁ Ὦχος τῷ 414 π.Χ. Σήμερον καλεῖται Σαβχὰτ-Βαρδουΐλ. Α. Θ. Σ.

σιργὶ (τό)· βλ. *σεργί*.

Σιργούλλα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς νοτίου Βαβυλωνίας, γνωστὴ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀσσυροβαβυλωνιακῶν ἐπιγραφῶν, διατηρήσασα μέχρι σήμερον τὸ ὄνομα ἐν τῇ κώμῃ Ζεργοὺλ παρὰ τὴν θέσιν Τελλόχ, ὅπου εὑρέθησαν ἀρχαιόταται ἐπιγραφαὶ τῆς πρώτης ἱερογλυφικῆς ἢ καθαρῶς ἰδεογραφικῆς περιόδου τῆς βαβυλωνιακῆς γραφῆς, ἀνερχόμεναι μέχρι τῆς Ε' π. Χ. χιλιετηρίδος. Α. Θ. Σ.

σιρδάρης (ὁ)· βλ. *σερδάρης*.

Σίρε (Schire ἢ Shire) [*Γεωγρ.*]. Ποταμὸς ἐν Ἀν. Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Ζαμπέζη, μήκους 600 χλμ. Πηγάζει ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μοπάνγκο*, παρὰ τὸ φρούριον Τζοῦστον (Μαπόντα), ἐκ τῆς διαρροῆς τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης Νυάσσα, διέρχεται εἰς καταρράκτας ἐπὶ μήκους 100 χλμ. σειρὰν ὀροπεδίων καὶ χύνεται εἰς τὸν Ζαμπέζην, εἰς ἀπέραντον τελματώδη ἔκτασιν. Πλὴν τοῦ τμήματος τῶν καταρρακτῶν εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τὸ κάτω τμῆμα τοῦ ποταμοῦ εὑρίσκεται ἐπὶ πορτογαλικοῦ ἐδάφους, τὸ δὲ ἄνω εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποικίαν Νυάσσας. Θ. Κ.

Σιρενοῦσσαι (Sirenuse) [*Γεωγρ.*]· βλ. λ. *Σειρῆνες*.

Σιρὲτ-ἐλ-Ματζαχιντίν. Ἕτερον ὄνομα τοῦ ἀραβικοῦ λαϊκοῦ μυθιστορήματος «*Ντελχέμ-χ*» (βλ. λ.).

Σιρή. Περσὶς μάρτυς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ὑποστᾶσα μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Σελευκείᾳ τῷ 559. Ε. Γ. Π.

— **Σιρή,** ἢ ***Σιρέμ.*** Χριστιανὴ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόη Β' (βλ. λ. *Σειρέμ*).

Σιριὰτ-ἐλ-Μεναντὶρ [*Γεωγρ.*]. Ἀνατολικὸς παραπόταμος τοῦ Ἰορδάνου, ὁ *Ἱερομύαξ* τῶν ἀρχαίων (βλ. λ.).

σιρίκι (τό)· εἶδος ἀμπέλου· βλ. *συρίκι* ‖ νόσος τῶν φυτῶν ἐρυσίβη.

Σιρίκιος. Ἕλλην σοφιστὴς ἐκ Νεαπόλεως τῆς ἐν Παλαιστίνῃ, ἀκμάσας ἐπὶ Μεγάλου Κωνσταντίνου (Δ' μ. Χ. αἰών). Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἀνδρομάχου, ἐδίδαξεν ἐπὶ βραχὺ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἔγραψε δὲ «Προγυμνάσματα» καὶ «Μελέτας». —Π.

— **Σιρίκιος** (Siricius), πάπας *Ρώμης*. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 384. Περιώρισε τοὺς ἀκόσμους μοναχούς, ἀπαγορεύσας εἰς αὐτοὺς νὰ δέχωνται κληροδοτήματα, ἐθέσπισε διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως τῷ 386 ὑποχρεωτικὴν τὴν ἀγαμίαν αὐτῶν καὶ ἀποθανὼν τῷ 398 ἑορτάζεται ὡς ἅγιος τὴν 26 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

Σιριναγκὰρ [*Γεωγρ.*]. Πόλις τοῦ Ἰνδοστὰν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Κασμίρ, εἰς ἀπόστασιν 275 χλμ. ΒΑ. τῆς Λαχώρης εἰς ὕψος 1.608 μ. Κάτ. 160.000, ἐξ ὧν 130.000 Μωαμεθανοί. Ν. Μ.

Σιρίνη. Περσὶς μάρτυς, ἀποκεφαλισθεῖσα μετὰ τῶν δύο υἱῶν της ὑπὸ τοῦ Ἰαζδεγέρτου τοῦ Β' (438—457), διότι ἤλεγξε τοῦτον κατασφάζοντα πολλοὺς Χριστιανοὺς ἐπισκόπους καὶ ἄλλους κατωτέρους κληρικούς. Ε. Γ. Π.

Σιριπιδιανὰ [*Γεωγρ.*]· βλ. *Σειριπιδιανά*.

Σῖρις, *Σίρρα,* ἢ ***Σῖρραι*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀδομάντων, τῶν ὁποίων ἦτο πρωτεύουσα, κειμένη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ κάτω Στρυμόνος καὶ οὐ μακρὰν τῆς Κερκινίτιδος λίμνης. Πότε ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη δὲν εἶναι γνωστόν, πάντως ὅμως ἦτο ἀρχαιοτέρα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, καθόσον ὁ Ξέρξης, ἐπιστρέφων μετὰ τὴν ἧτταν του εἰς Ἀσίαν, κατέλιπε τοὺς πάσχοντας ἐκ τῶν στρατιωτῶν του ἄλλους μὲν ἐν Θεσσαλίᾳ, ἄλλους δὲ «ἐν Σίρι τῆς Παιονίης» (*Ἡροδ.* VIII, 115). Ὑπὸ τοῦ Θεοπόμπου καλεῖται *Σέρρα* καὶ *Σίρρα*. Τὸ ἐθνικὸν *Σερραῖος*, ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων: *Σέραι, Σέρραι, Φεραὶ* ἢ *Φέρραι* (βλ. λ. *Σέρραι*). Α. Θ. Σ.

Σῖρις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Λευκανίᾳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ (νῦν Σίννο). Ὁ κάτοικος *Σιρῖνος*. Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ ἀποίκων Ἰώνων ἐκ Κολοφῶνος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος, ἀπέβη περίφημος διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν χλιδὴν τῶν κατοίκων της.

Περιπλακεῖσα εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Συβαρίτας, Μεταποντίους καὶ Κροτωνιάτας, κατεστράφη ὑπ' αὐτῶν περὶ τὸ 450 π. Χ. καὶ ἠναγκάσθη νὰ συμμετάσχῃ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ἐπανακτισθεῖσα ὀλίγον νοτιώτερον, μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἡρακλείας (νῦν Policoro), ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχεν 24 στάδια, ἐχρησίμευσεν ὡς ἐπίνειον αὐτῆς. Σῴζονται νομίσματα αὐτῆς συμμαχικὰ μετὰ τῆς πόλεως Πυξοῦντος, μετ' ἀρχαϊκῶν παλαιογραφικῶν χαρακτήρων. Συνεπείᾳ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ, οὐδὲν ἴχνος τῆς ἀρχαίας πόλεως σῴζεται, τὴν θέσιν δ' αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Torre di Senna. Α. Θ. Σ.

—**Σῖρις,** ἢ ***Σίμνος*** (ὁ) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ποταμὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐν Λευκανίᾳ, πλωτὸς κατὰ τὸν Στράβωνα (VI, 264), εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ὁμώνυμος πόλις, ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος, πρὸς Ν. τῆς Ἡρακλείας. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἐνίκησεν ὁ Πύρρος, βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, τοὺς Ρωμαίους τῷ 280 π.Χ. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Σίννο* (Sinno). Α. Θ. Σ.

Σιρῖτις [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Εὐφορωτάτη χώρα τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἐν Λευκανίᾳ, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος περὶ τὴν πόλιν Σῖριν. Α. Θ. Σ.

σὶρ-ἱ-χουρσὶτ (=λέων καὶ ἥλιος). Περσικὸν παράσημον εἰς πέντε τάξεις, ἀπονεμόμενον μέχρι πρό τινων ἐτῶν ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Περσίας. Ν. Μ.

Σιρκετζῆ [*Γεωγρ.*]. Συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν κυρίως Πόλιν (Σταμπούλ), μεταξὺ τῆς μεγάλης γεφύρας καὶ Σαράϊ-μπουρνοῦ, ἐπὶ τῆς παραλίας. Εἶναι γνωστὴ διότι εἰς αὐτὴν κεῖται ὁ μέγας σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τοῦ Σιρκετζῆ, τέρμα τῆς ἐξ Εὐρώπης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἀποβάθρα τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Βοσπόρου, ὀνομαζομένη Σικερτζῆ-Ἰσκελεσῆ. Ν. Μ.

Σιρκούχ. Κοῦρδος στρατηγὸς τοῦ σουλτάνου Νουρεδδὶν καὶ ἀδελφιδοῦς τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Σαλαδδίνου, δράσας κυρίως ἐν Αἰγύπτῳ. —Π.

Σίρλεϋ (Shirley), ***Ἰάκωβος.*** Ἄγγλος δραματουργὸς (βλ. *Σέρλεϋ*).

Σίρμερ (Schirmer), ***Αὔγουστος - Γουλιέλμος - Φερδινάνδος.*** Γερμανὸς ζωγράφος (1802—1866). Καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ 1843 ἐν Βερολίνῳ, ἐζωγράφησε κατὰ προτίμησιν ἰταλικὰ τοπία. Πλὴν ἐλαιογραφιῶν, ἐξ ὧν αἱ ἐπιτυχέστεραι «Ἡ οἰκία τοῦ Τάσσου ἐν Σορρέντῳ» καὶ «Ἀμμουδιὰ παρὰ τὴν Νεάπολιν», ἔργα αὐτοῦ εἶναι αἱ τοιχογραφίαι ἐν τῷ Νέῳ μουσείῳ τοῦ Βερολίνου.

— **Σίρμερ** (Schirmer), ***Ἰωάννης.*** Γερμανὸς ζωγράφος (1807 — 1863). Καθηγητὴς ἐν Ντύσελντορφ (1839), διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν τεχνῶν τῆς Καρλσρούης (1854), ἐζωγράφησεν ἰδίᾳ τοπία, ὡς τὸ «Σπήλαιον τῆς Ἐγερίας» (ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Λειψίας), ἰταλικὰ τοπία (ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Ντύσελντορφ) καὶ ἑλβετικὰ (ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Χριστιανίας). Τὰ περιφημότερα ἔργα του εἶναι τὰ βιβλικὰ τοπία (26 εἰκόνες διὰ κραγιὸν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Ντύσελντορφ), τέσσαρες ἐλαιογραφίαι ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς εὐσπλάγχνου Σαμαρείτιδος (ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῆς Καρλσρούης) καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Ἀβραὰμ εἰς 12 ἐλαιογραφίας (ἐν τῇ ἐθνικῇ πινακοθήκῃ τοῦ Βερολίνου).

— **Σίρμερ** (Schirmer), ***Κάρολος.*** Γερμανὸς συνδικαλιστής, γεννηθεὶς τῷ 1864. Συνιδρυτὴς τῶν χριστιανικῶν ἐπαγγελματικῶν ἑνώσεων, ἀπὸ τοῦ 1896 γραμματεὺς τῶν καθολικῶν ἐργατικῶν ἑνώσεων, ἐξελέγη ἀπὸ τοῦ 1899—1907 βουλευτὴς τοῦ κόμματος τοῦ κέντρου ἐν τῇ βαυαρικῇ βουλῇ, ἀπὸ τοῦ 1907—1918 βουλευτὴς τοῦ Ράϊχσταγ, πληρεξούσιος ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει καὶ βουλευτὴς τοῦ Ράϊχσταγ μέχρι τοῦ 1928. Ἔγραψεν: «Οἱ ἄθλιοι ὅροι κατοικίας τῶν πτωχῶν τάξεων» (1899), «Ὁ ἐκλογικὸς βαυαρικὸς νόμος» (1907), «Τὸ καθῆκον τῆς βοηθητικῆς ὑπηρεσίας ἐν πολέμῳ» (1917), «Βορρᾶς καὶ Νότος» (1921), «Πεντήκοντα ἔτη ἐργάτης» (1924). Θ. Κ.

Σίρμιον, ἢ ***Σέρμιον*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Σημαντικὴ πόλις τῆς Κάτω Παννονίας, κειμένη παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἄνω Μοισίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σαύου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως πολλῶν ὁδῶν.

Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Ταυρίσκων, ἀπέβη ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἕνεκα τῆς στρατηγικῆς θέσεως αὐτῆς, τὸ κέντρον τῶν πολεμικῶν αὐτῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν Δακῶν καὶ ἄλλων βαρβαρικῶν λαῶν καὶ πρωτεύουσα τῆς Παννονίας. Ἱδρύθησαν ἐν αὐτῇ μεγάλα ἐργοστάσια ὅπλων, ἐπὶ δὲ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ μετέπειτα ἐλειτούργει βασιλικὸν νομισματοκοπεῖον. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (527—567) μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σέρμιον*, ὡς μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Παννονίας ὑπὸ ἡγεμόνα, εἰς δὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ ὡς ἕδρα ἀρχιεπισκόπου ἀπὸ τοῦ Δ' ἤδη αἰῶνος. Ἐνταῦθα συνεκροτήθησαν σύνοδοι (βλ. *Σιρμίου σύνοδοι*). Ὑπῆρξεν ἡ πατρὶς τῶν αὐτοκρατόρων Πρόβου καὶ Γρατιανοῦ, ἐνταῦθα ἀπέθανον ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος, Κλαύδιος ὁ Β' καὶ ὁ Πρόβος, καὶ ἐξελέγη αὐτοκράτωρ ὁ Θεοδόσιος, ἀπὸ ταύτης δὲ χρονολογοῦνται πολλοὶ νόμοι. Σήμερον τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ *Μητροβίτσα* ἐν Νοτιοσλαυΐᾳ, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς καὶ εὑρέθησαν ἀρκεταὶ ἐπιγραφαὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

— **Σίρμιον** (Sirmio) [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Β. Ἰταλίας ἐν Βενετίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Κενομα-

Digitized by Google

νῶν, κειμένη ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης τῆς Βηνάκου λίμνης. Ἐν αὐτῇ ὁ Κάτουλλος εἶχεν ἔπαυλιν. Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Rivoltella, παρὰ τὴν Sermione, ὅπου σῴζονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς. Α. Θ. Σ.

— Σιρμίου μάρτυρες. Ἐν Σιρμίῳ τῆς Παννονίας ὑπέστησαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τῷ 303 μαρτυρικὸν θάνατον 73 Χριστιανοί, οἵτινες συνεορτάζονται ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὴν 23 Φεβρουαρίου. Ε. Γ. Π.

— Σιρμίου σύνοδοι. Ἐν Σιρμίῳ τῆς Παννονίας συνεκροτήθησαν πολλαὶ σύνοδοι κατὰ τὸν Δ´ αἰῶνα. Ἡ πρώτη τούτων, συγκροτηθεῖσα μεταξὺ τοῦ 347 καὶ τοῦ 349, ἐκήρυξε τὸν ἐπίσκοπον Σιρμίου Φωτεινόν, τὸν καταδικασθέντα ἤδη ἐν τῇ Δύσει, αἱρετικὸν καὶ ἀπέστειλεν ἀπαντητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Δυτικούς, ἐν ᾗ ἐχαρακτήριζε τὸν Μάρκελλον Ἀγκύρας, ὃν εἶχεν ἀθῳώσει ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος, ὡς τὸν πατέρα τῆς αἱρέσεως τοῦ Φωτεινοῦ. Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης προτάσσεται σύντομον ἀρειανίζον σύμβολον πίστεως. Ἡ δευτέρα, συγκροτηθεῖσα τῷ 351, καθῄρεσε τὸν Σιρμίου Φωτεινὸν καὶ ἐξέδωκε σύμβολον ἄνευ τοῦ ὅρου ὁμοούσιος μετὰ 27 ἀναθεματισμῶν, σῳζόμενον παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ, Ἱλαρίῳ καὶ Σωκράτει. Ἡ τρίτη, συγκροτηθεῖσα τῷ 357, ἐξέδωκε σύμβολον, ὅπερ, σῳζόμενον λατινιστὶ παρὰ τῷ Ἱλαρίῳ καὶ ἑλληνιστὶ παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ καὶ Σωκράτει, διδάσκει ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι μείζων τοῦ Υἱοῦ, ὅστις εἶναι ὑποτεταγμένος τῷ Πατρί. Ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ τονίζεται ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγωσι τοὺς ὅρους ὁμοούσιος καὶ ὁμοιούσιος, οἵτινες, μὴ ὑπάρχοντες ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ἐπιφέρουσι ταραχὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τῷ 358 συνεκροτήθη τετάρτη σύνοδος καὶ τῷ 359 πέμπτη, ἥτις ἐξέδωκε σύμβολον διδάσκον ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὅμοιος τῷ Πατρὶ κατὰ πάντα. Ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ, ὅπερ σῴζεται παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ καὶ Σωκράτει, τονίζεται ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει ἐπὶ τοῦ Θεοῦ νὰ ἀποφεύγωσι τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως οὐσία, ἥτις, μὴ ὑπάρχουσα ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ μὴ δυναμένη νὰ νοηθῇ ὀρθῶς, ἐπιφέρει ταραχὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Κ. Ι. Δ.

Σιρμὸν (Sirmond), **Ἰάκωβος**. Γάλλος ἱστορικὸς καὶ θεολόγος (1559—1651). Εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ λαμπρὰν κλασσικὴν καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν λαβών, προσελήφθη ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ´ ὡς πνευματικὸς πατὴρ αὐτοῦ. Ἔγραψε πλείστας θεολογικὰς καὶ ἱστορικὰς διατριβάς, ἐξέδωκε πολλοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰς παλαιὰς συνόδους τῆς Γαλλίας («Concilia antiqua Galliae»). Ε. Γ. Π.

Σὶρ-Ντάρια *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀσίας (βλ. *Σὺρ-Ντάρια*).

Σιρόης. Βασιλεὺς τῶν Περσῶν (βλ. *Καβάδης Β´*).

Σιροκάουερ (Schirokauer), **Ἀλφρέδος**. Γερμανὸς συγγραφεὺς καὶ δικηγόρος, γεννηθεὶς τῷ 1880. Κύρια ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἴλσε Ἴλσενζε» (1903), «Σατάν», «Ἔριχ καὶ Σία» (1905), «Λαὸς» (1906), «Εἰς τὴν σκιάν» (1910), «Φερδινάνδος Λασσάλ» (1912), «Λόρδος Βύρων» (1913), «Ἡ ἑβδόμη Μ. Δύναμις» (1914), «Αὔγουστος ὁ Ἰσχυρὸς» (1916) «Μιραμπὼ» (1922), «Οἱ μικροὶ πρίγκιπες» (1922), «Ὁ πρῶτος γάμος τοῦ Ναπολέοντος» (1923), «Λουκρητία Βοργία» (1925) καὶ σειρὰ διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ μικραὶ ἀγαπηταὶ γυναῖκες» (1905). Θ. Κ.

σιροκολεβάντες (ὁ). Κοινὴ ὀνομασία ἀνέμου πνέοντος μεταξὺ σιρόκου καὶ λεβάντε. Εἶναι ὁ Α. ΝΑ. ἄνεμος, ὁ ἐπίσημος καὶ *Εὐραπηλιώτης* καλούμενος. Σ. Ε. Λ.

σιρόκο-νόβο. Οὕτω καλοῦνται κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν (κατὰ τὴν ἰταλικὴν sirocco nuovo) οἱ σιρόκοι τοῦ Ἀδριατικοῦ, ὅταν οὗτοι πνέουν κατὰ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ τέλη τῆς χρονικῆς περιόδου, καθ' ἣν πνέουν οἱ σιρόκοι, δηλαδὴ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ἀπριλίου. Σ. Ε. Λ.

Σιρόκον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μύκης τῆς ἐπαρχίας Ξάνθης τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 109. Π. Ν. Π.

σιρόκος (ὁ) (sirocco). Ἄνεμος ΝΑ. τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἐπικίνδυνος διὰ τὸν μέγαν κλύδωνα, ὃν ἐγείρει, καὶ τὴν πυκνὴν ὁμίχλην, ἥτις τὸν συνοδεύει. Προγνωστικά του εἶναι θερμὴ ὑγρασία, καταχθονίας βαθυτεφρόχρων νεφῶν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν νήσων καὶ ἄτινα κατόπιν ἐπικάθηνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ πτῶσις τοῦ βαρομέτρου. Γενικῶς ἐκδηλοῦται ὅταν ὑπάρχῃ βαρομετρικὴ ὕφεσις εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ἔξαρσις εἰς τὴν Ἀφρικήν, δι' ὃ καὶ παρασύρει ἐνίοτε, καίτοι σπανίως, κόκκους ἄμμου ἀπὸ τῆς Σαχάρας. Τοιοῦτος ἄνεμος φθάνει καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, ἐκεῖνος οὗ τὴν ὀνομασίαν οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ παρέφθειραν εἰς *σορόκος* (ἐπισήμως *Εὖρος*). Ἤπιος κατὰ Σεπτέμβριον σχετικῶς καὶ Ἀπρίλιον (*σιρόκο-νόβο*), ἐκδηλοῦται σφοδρότατος τοὺς λοιποὺς χειμερινοὺς μῆνας, ἔχει ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν ὅτι ἄρχεται πνέων ἠπίως καὶ ὁλονὲν σφοδρύνεται, ἀντιθέτως δηλαδὴ πρὸς τὸ ἰδιάζον τοῦ βορρᾶ. Συνήθως συνοδεύεται ἀπὸ λαίλαπας μετὰ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν, κατόπιν τῶν ὁποίων μεταπίπτει ἐνίοτε (πρεβεντζάρει) εἰς ΒΔ. τινὰ ἄνεμον μέτριον, καθαρίζοντα τὴν ἀτμόσφαιραν, ἥτις τότε ἀποκτᾷ μεγίστην διαφάνειαν. Ἂν ὅμως τοιαύτη μετάπτωσις δὲν γίνῃ, ὁ σιρόκος συνεχίζεται μετὰ μείζονος ἔτι μανίας. Εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἀσφαλὲς προγνωστικὸν αὐτοῦ ἀποτελοῦν ἀστραπαὶ μακριναὶ πρὸς σκίρωνα, ἐνῷ ἐπικρατοῦν πνοαὶ διαλείπουσαι, ἀμφίβολοι καὶ ἀραιαί. Σ. Ε. Λ.

σιρολίνη (ἡ) (Sirolin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω διάλυμα 10°/₀ θειοκόλλης, ἤτοι σουλφογουαϊακολικοῦ ἢ ἄλλως καὶ σουλφοϊεροξυλικοῦ καλουμένου καλίου, ἐν σιροπίῳ φλοιῶν χρυσομήλων. Τὸ σκεύασμα χορηγεῖται ἐπὶ χρονίων βρογχιτίδων καὶ φυματιώσεως. Κ. Γ. Μ.

Σιροπαίονες *[Ἀρχ.]*. Παιονικὴ φυλὴ ἐν Μακεδονίᾳ, κατοικοῦσα περὶ τὴν πόλιν Σῖριν, τὰς νῦν Σέρρας. Τούτους μετὰ τῶν Παιοπλῶν καὶ ἄλλων μέχρι τῆς Πρασιάδος λίμνης (νῦν Δοϊράνη) κατοικούντων φύλων, μετῴκισε μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Μεγάβαζος, κατὰ διαταγὴν τοῦ Δαρείου τῷ 496 π. Χ., ἀφοῦ δι' ἀπάτης κατέλαβε τὰς πόλεις αὐτῶν (*Ἡροδ.* V, 15). Τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐγκαταλειφθεῖσαν τότε χώραν, κατέλαβον οἱ πρὸς Β. αὐτῶν κατοικοῦντες Ὀδόμαντοι. Α. Θ. Σ.

σιροπιώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ σιρόπιον: «φάρμακον σιροπιῶδες».

σιρόπιον (τό). Πυκνόρρευστον διάλυμα παρασκευαζόμενον ἐκ καθαρᾶς σακχάρεως τῇ προσθήκῃ ἀρωματικῶν ἢ θεραπευτικῶν ὑλῶν, χρησιμοποιούμενον δὲ εἴτε ὡς εὐφραντικὸν εἴτε ὡς φάρμακον. Ἐν τῇ πράξει καλεῖται ἐπίσης σιρόπιον καὶ ἡ μέλασσα τοῦ σακχαροκαλάμου. Σ. Γ.

—*[Φαρμακοτεχν.]* Καλοῦνται *σιρόπια* (sirupi) πυκνὰ σακχαροῦχα διαλύματα, τῶν ὁποίων κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ διαλυτικὰ τοῦ σακχάρου ὑγρὰ εἶναι ἁπλοῦν ὕδωρ, ἄλλοτε δὲ καὶ ἄλλα ὑγρὰ (ὡς π.χ. ὁ οἶνος κλπ.). Τὰ σιρόπια εἶναι ἀπὸ τὰ παλαιότερα φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα, ἀποτελοῦν δὲ τὴν μᾶλλον εὔχρηστον καὶ πρόχειρον φαρμακοτεχνικὴν μορφήν, προκειμένου να χορηγηθῶσι φαρμακευτικαὶ οὐσίαι, ὧν ἐπιζητεῖται νὰ καλυφθῇ ἡ γεῦσις καὶ νὰ καταστῶσι μᾶλλον εὔληπτοι. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν φαρμακοποιΐαν περιγράφονται τὰ σιρόπια ὡς ἑξῆς: Τὰ διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν σιροπίων ὑγρά, ἐκτὸς τοῦ τῶν ἀμυγδάλων, εἶναι διαυγῆ· ἡ διάλυσις τοῦ σακχάρου γίνεται διὰ βρασμοῦ (ἐκτὸς τῶν ἐν ψυχρῷ σκευαζομένων σιροπίων) καὶ ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἀναγραφομένου βάρους τοῦ σιροπίου διὰ θερμοῦ ὕδατος. Τὰ σιρόπια διηθοῦνται διὰ φλανέλλας καὶ τὸ εἰδικὸν βάρος των ποικίλλει ἀπὸ 1.30—1.34 (34—37° Baumé). Τὰ σιρόπια δὲν πρέπει νὰ περιέχουν σακχαρίνην, οὔτε σαλικυλικὸν ὀξὺ (ἰτεϋλικὸν ὀξύ). Ὡς εἴλημα τῶν σιροπίων χαρακτηρίζεται τὸ διαλυτικὸν τοῦ σακχάρου ὑγρόν, ὅπερ δύναται νὰ εἶναι ἁπλοῦν ὕδωρ (ἁπλᾶ σιρόπια) ἢ ἀπόσταγμα ἀνθέων (σιρόπια ἀνθέων νεραντζέας κλπ.) ἢ διάλυμα (σιρόπιον τελευταίου βαλσάμου) ἢ ὀπὸς (σιρόπιον βυσσίνων) ἢ γάλακτωμα (σιρόπιον ἀμυγδάλων).

Τὸ χρησιμοποιούμενον σάκχαρον δέον νὰ εἶναι ἀρίστης ποιότητος καὶ νὰ δίδῃ μετὰ τοῦ ὕδατος διαυγὲς καὶ ἄχρουν διάλυμα, δυνάμενον νὰ μειχθῇ εἰς καθε ἀναλογίαν μετὰ οἰνοπνεύματος. Τὰ διὰ παρασκευὴν σιροπίων ὑγρὰ δέον νὰ εἶναι διαυγῆ καὶ ἀπηλλαγμένα συστατικῶν δυναμένων νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ σιροπίου. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτυγχάνεται εἰς φυτικά τινα κατεργάσματα, ἐὰν προστεθῇ κατὰ τὴν ἐκχύλισίν των ὀλίγον οἰνόπνευμα. Ἐξαιρετικὸν ρόλον διὰ τὰ σιρόπια παίζουν οἱ χυμοὶ τῶν καρπῶν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἐν τῇ θεραπευτικῇ σιροπίων εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Σιρόπιον αἰθέρος (Sirupus aetheris). Εἶναι σκεύασμα ἀναληπτικὸν καὶ διεγερτικόν.

Σιρόπιον ἀλθαίας (Sirupus althaeae). Ὑγρὸν ὑποκίτρινον, συστάσεως γλισχρασματώδους, προστιθέμενον ὡς βελτιωτικὸν τῆς γεύσεως πικρῶν καὶ δριμέων φαρμάκων.

Σιρόπιον ἀμυγδάλων (Sirupus amygdalarum ἢ amygdalium ἢ emulsium). Εἰς τὴν θεραπευτικὴν τὸ σιρόπιον τῶν ἀμυγδάλων χρησιμεύει ὡς βελτιωτικὸν τῆς γεύσεως κυρίως εἰς γαλακτώματα. Εἰς τὴν ζαχαροπλαστικὴν λαμβάνεται ἀνάλογον σιρόπιον, τὸ καλούμενον «γάλα ἀμυγδάλων», ἀντικαθισταμένου τοῦ ὕδατος διὰ γάλακτος.

Σιρόπιον ἰωδιούχου σιδήρου (Sirupus ferri jodati). Σιρόπιον ἀσθενῶς πρασινωπὸν ἢ κιτρινωπόν, γεύσεως σηπτικῆς, περιέχον 0,5 % σιδήρου (Ε. Φ.) Ἀναγράφεται ὅπου ὁ ἰωδιοῦχος σίδηρος.

Σιρόπιον ἰωδοταννικὸν βλ. *ἰωδοταννικὸν σιρόπιον*.

Σιρόπιον Gibert (Sirop de Gibert). Εἶναι σιρόπιον δισιωδιούχου ὑδραργύρου. Τὸ σκεύασμα χορηγεῖται ἐπὶ συφιλίδος.

— σιρόπιον κερασίων (Sirupus Cerasorum). Προστίθεται ὡς βελτιωτικὸν τῆς γεύσεως. Παρασκευάζεται καὶ τεχνητὸν τοιοῦτον.

Σιρόπιον μόρων (Sirupus mori). Παρασκευάζεται ἐκ νωπῶν μελανῶν μόρων.

Σιρόπιον ὀξυκεράσων. Εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν βυσσίνων, χρησιμοποιεῖται δὲ ὡς βελτιωτικὸν τῆς γεύσεως.

Σιρόπιον ὀπίου (Sirupus opii). Ὑγρὸν ἐρυθροκίτρινον γλυκυπίκρου γεύσεως, χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν θεραπευτικὴν ὡς τὰ ὀπιοῦχα.

Σιρόπιον πολυγάλου (Sirupi Senegae). Φάρμακον ἀποχρεμπτικόν, χορηγούμενον κατὰ κοχλιάρια ἀνὰ δίωρον ἢ μειγνύμενον μετ' ἄλλων ἀποχρεμπτικῶν φαρμάκων.

Σιρόπιον ριβησίου (Sirupus Rubi Idaei). Παρασκευάζεται ἐκ νωπῶν φραγκοσταφύλων ὡς τὸ σιρόπιον τῶν κερασίων. Ἐκτὸς τούτου, ὅπερ χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὴν ζαχαροπλαστικήν, παρασκευάζεται καὶ τεχνητὸν σιρόπιον.

Σιρόπιον χρυσομηλέας. Διακρίνονται δύο τοιαῦτα, τὸ τῶν φλοιῶν τῶν καρπῶν (Sirupus aurantii corticis), δηλαδὴ τὸ τῶν φλοιῶν τῶν νεραντζίων, καὶ τὸ τῶν ἀνθέων τῆς νεραντζέας (Sirupus aurantii floris). Τὸ ἐκ φλοιῶν εἶναι ὑγρὸν κιτρινέρυθρον γλυκείας καὶ πικρᾶς συγχρόνως γεύσεως καὶ εὐχαρίστου ὀσμῆς. Ἀμφότερα τὰ σιρόπια χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπανορθωτικὰ τῆς γεύσεως.

Σιρόπιον ἁπλοῦν (Sirupus simplex). Ἔχει εἰδικὸν βάρος 1.33, εἶναι δὲ λίαν εὔχρηστον εἰς τὴν φαρμακοτεχνίαν.

Σιρόπιον ρήου (Sirupus Rhei). Εἶναι δύο εἰδῶν, τὸ *ἁπλοῦν* καὶ τὸ *σύνθετον*. Τὸ πρῶτον εἶναι ὑγρὸν καστανέρυθρον, χρησιμοποιεῖται δὲ προστιθέμενον εἰς καθαρτικὰ ἢ πικρὰ φάρμακα.

Σιρόπιον ράμνου καθαρτικοῦ (Sirupus Rhamni catharticae). Κατασκευάζεται ἐκ ράμνου τοῦ καθαρτικοῦ καὶ χορηγεῖται ὡς καθαρτικόν.

Σιρόπιον ἰπεκακουάνης (Sirupus Ipecacuanhae). Ἐνδείκνυται ὅπου ἡ ρίζα τῆς ἰπεκακουάνης.

Ἕτερα εὔχρηστα φαρμακευτικὰ σιρόπια εἶναι τὸ τῆς *σέννης*, τὸ *σύνθετον σιρόπιον θύμου* κ. λ. π. Κ. Γ. Μ.

Σίροπον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Β. Ἀφρικῆς, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ Λιβυκῇ ἐρήμῳ, περὶ τὰ 550 στάδια ΒΑ. τοῦ Ἀμμωνείου (νῦν ὄασις Σιβὰχ ἢ Σιουάχ). Ταυτίζεται με τὴν σημερινὴν ὄασιν Garah. Α. Θ. Σ.

σιρὸς (ὁ)· ἀρχ., βόθρος ἢ δοχεῖον καὶ πᾶς χῶρος χρησιμεύων ὡς ἀποθήκη σίτου ἢ γεννημάτων καθόλου. Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης παρήχθη ὁ ξένος τεχνικὸς ὅρος *σιλὸ* (silo), ὅστις χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὴν ἑλληνικήν.

— *[Ἐγκυκλ.]* Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον οἱ χωρικοὶ χρησιμοποιοῦν ὡς σιροὺς βόθρους βαθέως ἐσκαμμένους εἰς τὴν γῆν ἢ εἰς βράχους, μετὰ ἢ ἄνευ ἐπενδύσεως διὰ τοιχωμάτων ἢ δι' ἄλλου τρόπου, διὰ τὴν ἐναποθήκευσιν τῶν

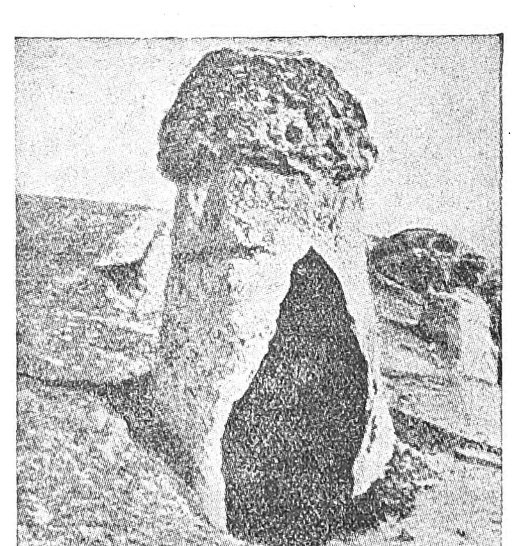

Σιρὸς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς διασωζόμενος ἐν Καρχηδόνι.

γεωργικῶν αὐτῶν προϊόντων, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διατηρήσεως αὐτῶν ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ σιροῦ δίδεται ἐπίσης καὶ εἰς τὰ δωμάτια ἢ τὰ δοχεῖα ἐκ χάλυβος ἢ ἐκ σκιρροκονιάματος ἢ ἐξ ἄλλου ὑλικοῦ, ὑπόγεια ἢ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐναποθηκεύονται τὰ σιτηρὰ πρὸς συντήρησιν. Ἀναλόγως τῆς χρησιμότητος αὐτῶν καὶ τοῦ εἴδους τῶν γεωργικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα ἐναποθηκεύονται ἐν αὐτοῖς, οἱ σιροὶ λαμβάνουν διάφορα ὀνόματα καὶ εἶναι διαφορότροπως κατεσκευασμένοι. Οὕτω ὑπάρχουν σιροὶ *προσωρινοί*, σιροὶ *διαρκεῖς* ἢ *μόνιμοι*, σιροὶ

Digitized by Google

χορτονομῆς, σιροὶ διὰ *βολβοὺς* ἢ *σπόρους*, σιροὶ ἐκ *σκυροκονιάματος*, σιροὶ ἐκ *μεταλλικῶν ἐλασμάτων*, σιροὶ μὲ *συμπίεσιν*, σιροὶ *ἠλεκτρικοὶ* κτλ.

Οἱ προσωρινοὶ σιροὶ κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν γεωργῶν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν καὶ ἰδίως πλη-

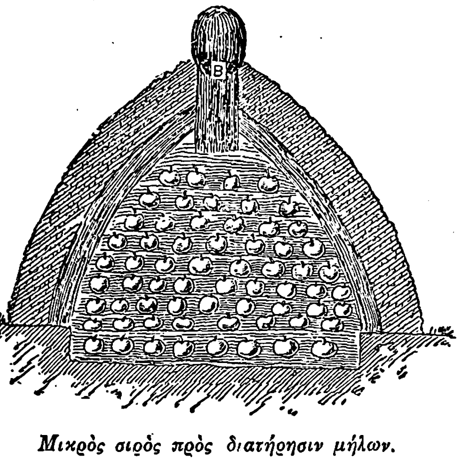

Μικρὸς σιρὸς πρὸς διατήρησιν μήλων.

σίον εἰς τὸν τόπον τῆς χρησιμοποιήσεως ἢ τῆς εὐκολωτέρας μεταφορᾶς τῶν ἐν αὐτοῖς ἐναποθηκευομένων προϊόντων, τεύτλων, γεωμήλων, κρομμύων κτλ. Συνήθως οἱ τοιοῦτοι σιροὶ κατασκευάζονται ὡς ἑξῆς: στοιβάζονται τὰ προϊόντα ἐπὶ τῆς

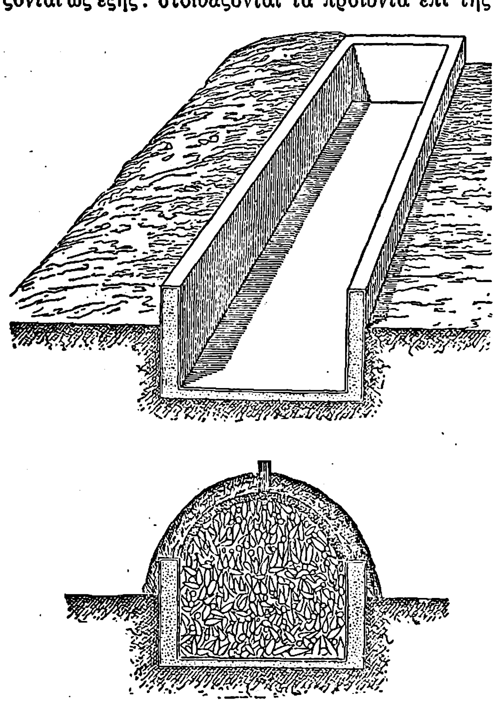

Μόνιμος σιρὸς κτιστὸς πρὸς διατήρησιν τεύτλων.
[Ἄνω: κάτοψις· κάτω: κάθετος τομή.]

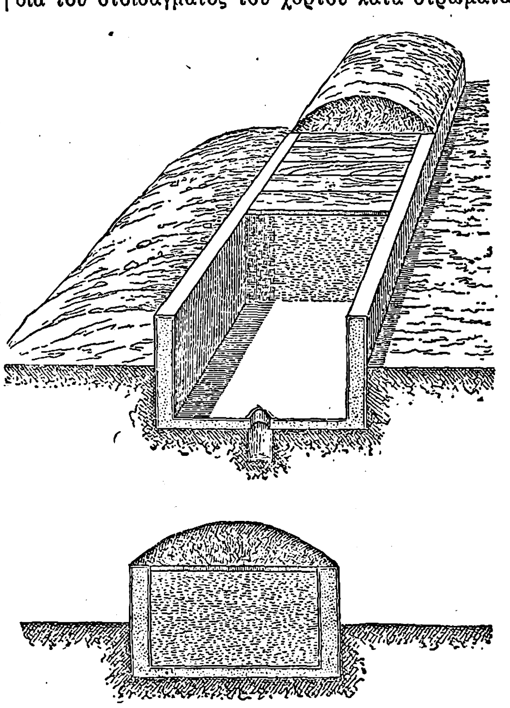

Μόνιμος σιρὸς κτιστὸς ἐκ σκυροκονιάματος.
[Ἄνω: κάτοψις· κάτω: κάθετος τομή.]

ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εἰς σχῆμα κωνοειδὲς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἔπειτα καλύπτονται δι' ἀχύρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ρίπτεται ἀρκετὰ παχὺ στρῶμα χώματος. Ἄνωθεν τοῦ τοιουτοτρόπως σχηματισθέντος σωροῦ ἀφήνεται ὀπὴ διὰ τὸν ἀερισμόν. Οἱ τοιοῦτοι σιροὶ δύνανται νὰ εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ ἐσκαμμένοι εἰς τὴν γῆν καὶ λαμβάνεται φροντὶς νὰ κατασκευάζωνται ἐπὶ ξηροῦ ἐδάφους, ὅπερ πολ-

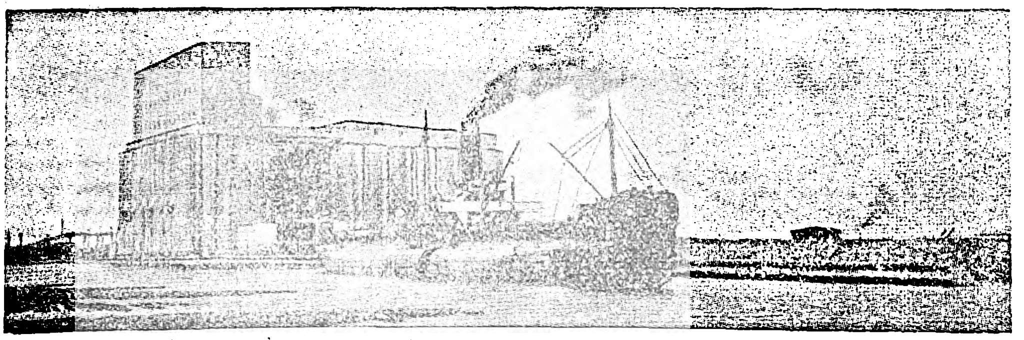

Σιρὸς ἐξ οὗ φορτώνεται σῖτος ἐν ἀτμοπλοίῳ ἐν Φὸρτ-Οὐίλλιαμ (Ἄνω Λίμνη, Καναδᾶ).

λάκις στρώννυται διὰ πλακῶν ἢ ἄλλων, πέριξ δὲ τοῦ σωροῦ ἐκσκάπτονται αὔλακες διὰ τὴν ἀποστράγγισιν τῶν ὑδάτων. Τὰ εἰς τοιούτους σιροὺς ἐναποθηκευόμενα προϊόντα δὲν διατηροῦνται πέραν τοῦ ἔτους, ἕνεκα δὲ τούτου πρέπει εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης διατηρήσεως αὐτῶν διὰ περισσότερον χρόνον νὰ κατασκευάζωνται νέοι σιροί.

Οἱ διαρκεῖς ἢ μόνιμοι σιροὶ τῶν γεωργῶν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἀποτελοῦνται ἀπὸ βόθρους ἐσκαμμένους εἰς τὴν γῆν κατὰ τὸ ἥμισυ ἢ κατὰ μέγα μέρος αὐτῶν, καὶ ἐπενδεδυμένους διὰ στεγανῶν τοιχωμάτων ἐκ σκυροκονιάματος μὲ ἐπιστέγασμα

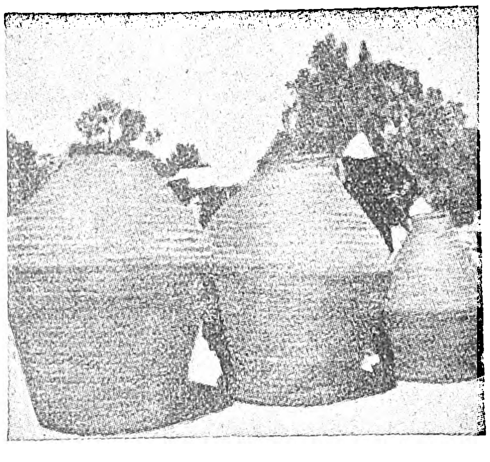

Ψιάθινοι σιροὶ σίτου ἐν εἴδει ἀμφορέων, ἐν Τζέμπᾳ τῆς Ἀφρικῆς.

κωνικὸν ἢ κυκλικόν. Οἱ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους κοινοὶ σιροὶ χορτονομῆς κατασκευάζονται διὰ τοῦ στοιβάγματος τοῦ χόρτου κατὰ στρώματα ἐπὶ δοκῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸς ὁ ἀερισμὸς καὶ ἡ διέλευσις τοῦ ὕδατος ὑπὸ τὸν σωρόν. Ἐπὶ τοῦ οὕτω σχηματιζομένου σωροῦ τοποθετεῖται ἐπιστέγασμα ἱκανὸν νὰ προφυλάττῃ τὸ χόρτον ἀπὸ τὴν βροχήν. Εἰς τοὺς τοιούτους ὑπαιθρίους σιροὺς ἐπέρχεται φθορὰ 0,35 μέχρι 0,40 μ. ἐκ τῆς ὅλης ἐπιφανείας, λόγῳ τῆς ἐπαφῆς τοῦ χόρτου πρὸς τὸν ἀέρα καὶ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ εἰς τὰς καιρικὰς μεταβολάς. Οἱ κτιστοὶ σιροὶ ἐκ σκυροκονιάματος καὶ οἱ ἐκ μεταλλικῶν ἐλασμάτων σιροὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶναι κατασκευάσματα τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ χρησιμοποιοῦνται κυρίως εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τοὺς μεγάλους λιμένας διὰ τὴν φόρτωσιν καὶ τὴν ἐκφόρτωσιν τῶν σιτηρῶν. Κατασκευάζονται πλησίον εἰς τὰς προκυμαίας, ὅπου πλευρίζουν τὰ φορτηγὰ ἀτμόπλοια, καὶ εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καὶ εἶναι ἐφωδιασμένοι μὲ ὅλονὲν τελειοποιούμενα μηχανικὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ φόρτωσις ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων ἢ ἐπὶ τῶν βαγονίων ἢ ἡ ἐκφόρτωσις ἀπ' αὐτῶν καὶ ἡ πλήρωσις τῶν σιρῶν γίνεται μὲ πᾶσαν δυνατὴν ταχύτητα, διὰ πιέσεως, δι' ἀπορροφήσεως, κ.τ.λ. Πολλοὶ τούτων εἶναι τερα-

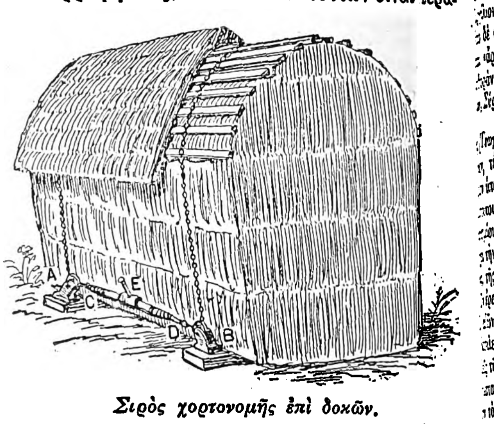

Σιρὸς χορτονομῆς ἐπὶ δοκῶν.

στίων διαστάσεων ἀποθῆκαι μὲ πολλὰ πατώματα καὶ ἔχουν ἐντὸς αὐτῶν, πλὴν ἄλλων μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, καὶ ἐγκαταστάσεις σιδηροδρόμων ντεκωβίλ, μεγάλους γερανοὺς κ. τ. λ. Οἱ μὲ συμπίεσιν γερανοὶ εἶναι ἐφωδιασμένοι διὰ μηχανημάτων, τὰ ὁποῖα συμπιέζουν τὰ ἐν αὐτοῖς χόρτα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται δυσκολωτέρα ἡ ἐν αὐτοῖς κυκλοφορία τοῦ ἀέρος, ν' ἀναπτύσσεται δὲ γαλακτικὴ ζύμωσις, ἥτις συντελεῖ εἰς τὴν ἐπὶ μακρότερον χρόνον διατήρησιν τῆς τροφῆς τῶν ζῴων. Διὰ τῶν ἠλεκτρικῶν μηχανημάτων τέλος καθίσταται δυνατὸν ν' ἀποστειροῦνται αἱ χλωραὶ τροφαὶ καὶ νὰ διατηροῦνται οὕτω ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἀμετάβλητοι, ἀποφευγομένης πάσης ζυμώσεως.

Οἱ ἀρχαιότεροι ἀνευρεθέντες σιροὶ εἶναι οἱ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου οὗτοι ἦσαν εἰς μεγάλην χρῆσιν καὶ κατεσκευάζοντο κυρίως ὑπογείως. Σιροὺς μετεχειρίζοντο ἐπίσης συχνότατα, τόσον ἐπιγείους κτιστοὺς ἢ προσωρινούς, ὅσον καὶ ὑπογείους, καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι λαοί. Τοιοῦτοι σιροὶ ἀνευρέθησαν πολλαχοῦ, ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ καὶ Ἀμερικῇ ὑπὸ τύπον πίθων καὶ ὑπογείων δεξαμενῶν. Καὶ σήμερον ἔτι, εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς, ὑπάρχουν σιροὶ ψιάθινοι εἰς σχῆμα τεραστίων πίθων, ἐνῷ ἐν Ἀσίᾳ προσλαμβάνουν τὴν μορφὴν κομψῶν πολλάκις ἐξοχικῶν *περιπτέρων*. Μ. Δ. Β.

Σιρότα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Παννονίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, δεξιὰ τοῦ ποταμοῦ Δραύου. Ταυτίζεται πρὸς τὴν σημερινὴν Verocze ἐν Νοτιοσλαυΐᾳ. Α. Θ. Σ.

Σίρπιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Σαμνίῳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Πέντρων, κειμένη ἀριστερὰ τοῦ Ταμάρου ποταμοῦ, εἰς τὰ ΝΑ. τῆς πόλεως Σαιπίνου. Ἡ θέσις αὐτῆς κεῖται παρὰ τὴν σημερινὴν Morcone. Α. Θ. Σ.

Σιρρὰχ (Sirrah) *[Ἀστρον.]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς α Ἀνδρομέδας. Ὁ ἀστὴρ οὗτος φέρεται πολλαχοῦ ὡς *Ἀλφερὰτζ* (Alpheratz), εἶναι δὲ μεγέθους 2,15 καὶ φασματικοῦ τύπου *Αορ*. (βλ. *Ἀνδρομέδα*). Σ. Π.

Σιρροὺς *[Χαλδ. Μυθολ.]*. Ζῷον τῆς χαλδαϊκῆς μυθολογίας, ὁμοιάζον πρὸς λίαν μακρόλαιμον κυνηγετικὸν κύνα, ἀπαντῶν παρὰ πόδας τοῦ θεοῦ Μαρδοὺκ (βλ. εἰκ. ἐν τ. ΣΤ', σ. 431 ἀρ. 11, καὶ σ. 436 ἀρ. 5). Γ. Λ. Α.

Σιρτιβεῖς (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου, κατοικῶν ἐν Αἰθιοπίᾳ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου, μεταξὺ τῶν Ταβιηνῶν πρὸς Β. καὶ τῶν Ἀττιρῶν πρὸς Ν. Α. Θ. Σ.

Σιρτόρι (Sirtori), *Γουλιέλμος*. Ἰταλὸς στρατιωτικὸς (1813—1874). Ἱερεὺς κατ' ἀρχάς, μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ὑπὸ τὸν Γαριβάλδην, προσφυγὼν εἶτα εἰς Παρισίους καὶ Λονδῖνον. Ἐν τῇ τελευταίᾳ πόλει μετέσχε τῆς Λεγεῶνος τῶν Χιλίων (1859) καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ γαριβαλδικοῦ ἐπιτελείου. Μετὰ τὴν συγχώνευσιν τῶν γαριβαλδινῶν ἐν τῷ ἰταλικῷ στρατεύματι, ἐγένετο στρατηγὸς καὶ μετέσχεν ὡς μέραρχος τοῦ ἰταλοαυστριακοῦ πολέμου τοῦ 1866. Ἀνδριὰς αὐτοῦ ἠγέρθη ἐν Μιλάνῳ. Π. Ν. Π.

Σιρχὶντ *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ πόλις τοῦ Ἰνδοστάν, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Παντζάπ, 36 χλμ. Β. τοῦ Πατιαλέ, Κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μαχμοὺτ τοῦ Γαζνεβίδου, ηὐρύνθη καὶ ἐκαλλωπίσθη ἐπὶ τῶν Τιμουριδῶν. Κατεστράφη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ν. Μ.

Σίρωμος. —1) Κύπριος, υἱὸς τοῦ Εὐέλθοντος, πατὴρ τοῦ Χέρσιος, τυράννου τῆς Σαλαμῖνος τῆς Κύπρου, σύγχρονος τοῦ Δαρείου καὶ Ξέρξου (*Ἡροδ*. V, 104).

Digitized by Google

—2) Τύριος, πατὴρ τοῦ Ματτῆνος, ἑνὸς τῶν ὀνομαστοτέρων τριηραρχῶν τοῦ Περσικοῦ στόλου, συνεκστρατεύσαντος μετὰ τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος (*Ἡροδ.* VII, 98). Α. Θ. Σ.

Σίρων, ἢ ***Σείρων***. Ἐπικούρειος φιλόσοφος τοῦ Α΄ π.Χ. αἰῶνος. Ἐμύησεν εἰς τὰ ἐπικούρεια δόγματα τὸν Βιργίλιον μετὰ τοῦ φίλου του Κοϊντιλίου Οὐάρου, ἦτο δὲ φίλος τοῦ Κικέρωνος, παρ' οὗ ἀποκαλεῖται «ἄριστος καὶ σοφώτατος ἀνήρ». Κατὰ παραφθορὰν φέρεται καὶ ὑπὸ τὰς γραφὰς *Σκίρων, Σκύρων, Σύρων*.

Σίς *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ Ἀδάνων, τέως ἕδρα ὁμωνύμου ὑποδιοικήσεως, σήμερον ὑπαγομένη εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κοζάν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, 3.500 περίπου, ἦσαν πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου (1914) ὅλοι σχεδὸν Ἀρμένιοι. Κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ρωμαϊκῆς *Φλαβιουπόλεως*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἀνευρίσκεται ἀκόμη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν μνημείων της. Κατὰ τὸν ΙΑ΄ μ. Χ. αἰῶνα ἦτο πρωτεύουσα τοῦ μικροῦ ἀρμενικοῦ βασιλείου, τὸ ὁποῖον ἵδρυσαν ἐν Κιλικίᾳ οἱ βασιλεῖς τῆς δυναστείας τῶν Ρουπενιδῶν. Ὅλα τὰ νομίσματα τῶν Ρουπενιδῶν καὶ τῶν Λυσινιάνων φέρουν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Σίς. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δυναστείας τῶν Λυσινιάνων ἡ χώρα κατεκτήθη ταχέως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ὅμως οἱ Ἀρμένιοι διετήρησαν ἀρχικῶς τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ὀργάνωσίν των. Ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνακτόρου τῶν Ἀρμενίων βασιλέων (τακαβόρ), ὁμοιάζοντος πρὸς φρούριον, ἐκτίσθη μεγάλη ἀρμενικὴ μονή, γενομένη ἕδρα ἀρχιεπισκόπου, λαβόντος τὸν τίτλον Καθολικοῦ (πατριάρχου) Κιλικίας. Τὸν Καθολικὸν τοῦτον ὑπεστήριξαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τοῦ Β΄ (1876—1909), προτιθέμενοι ν' ἀνακηρύξωσιν αὐτὸν θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν ὅλων τῶν Ἀρμενίων τῆς Τουρκίας, ὅπως παύσωσιν οὗτοι ἐξαρτώμενοι παρὰ τοῦ ὑπὸ τὴν ρωσικὴν τσαρικὴν τότε κυβέρνησιν τελοῦντος Καθολικοῦ τοῦ Ἐτσμιατζίν. Τῷ 1916 κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου ἡ νεοτουρκικὴ κυβέρνησις κατήργησε τελείως τὸ ἀξίωμα τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Σίς, ὑπαγαγοῦσα τοὺς ὑπολειφθέντας Ἀρμενίους τῆς Τουρκίας ὑπὸ τὸν Ἀρμένιον πατριάρχην Ἱεροσολύμων. Ν. Μ.

Σίσακ, ἢ ***Σίσεκ*** *[Γεωγρ.]*. Ἡ ἄλλως *Σισικία*, πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου οὑγγρικὴ (Sziszek), σήμερον δὲ πολίχνη τῆς Νοτιοσλαυΐας ἐν Κροατίᾳ. Συνδέεται διὰ γεφύρας μετὰ τῆς *Νέας Σίσεκ* ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Κούλπα μετὰ τοῦ Σαύου καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς συναντήσεως τῶν ἐξ Ἄγραμ καὶ Βοσνίας σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Κάτ. 7.000 περίπου. Κεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ἰλλυρικῆς πόλεως *Σέγεστα*, ὀνομασθείσης βραδύτερον Σισκία καὶ συνοικισθείσης ἐκ νέου ὑπὸ Σεπτιμίου τοῦ Σεβήρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μετωνομάσθη Colonia Septimia. Ν. Μ.

Σισάμ *[Γεωγρ.]*. Τουρκικὸν ὄνομα τῆς νήσου *Σάμου*.

Σισάμνης. —1) Πέρσης βασιλικὸς δικαστής, τὸν ὁποῖον, ἐπειδὴ «ἐπὶ χρήμασι δίκην ἄδικον ἐδίκασε» διέταξεν ὁ βασιλεὺς Καμβύσης νὰ ἐκδάρωσι ζῶντα. Τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ ἁπλώσας ἐπὶ τῆς δικαστικῆς ἕδρας, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῆς ὡς δικαστὴν τὸν υἱόν του Ὀτάνην «ἐντειλάμενός οἱ μεμνῆσθαι ἐν τῷ κατίζων θρόνῳ δικάζει» (*Ἡροδ.* V, 25).

—2) Πέρσης στρατηγός, υἱὸς τοῦ Ὑδάρνεος, ἀκολουθήσας τὸν Ξέρξην κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἀρίων (*Ἡροδ.* Ζ, 66). Α. Θ. Σ.

σισανὲς (ὁ). Τυφέκιον πολεμικόν, ἐμπροσθογεμές, ραβδωτὸν ἢ αὐλακωτόν, κατασκευαζόμενον ἐκ δαμασκηνοῦ σιδήρου, ἀδελφὸν τοῦ πρώτου ἱστορικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ὅπλου τῶν Ἑλλήνων, τοῦ *καριοφιλίου*, ἐκφανὲν κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα καὶ ἀποτελοῦν τελειοποίησιν τοῦ καριοφιλίου, συνισταμένην εἰς τὸ ραβδωτὸν τῆς κάννης. Ἐκλήθη σισανὲς ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου γνωρίσματος τῆς κάννης του, ἡ ὁποία ἐξωτερικῶς εἶναι ἑξαγωνικὴ (περσιστὶ *σεσχανὲ* καλουμένη). Τὸ κοντάκιόν του ἦτο χονδροειδὲς ἐκ ξύλου ἢ καὶ μορφῆς ὡς τὸ τοῦ καριοφιλίου, ἡ δὲ κάννη ἦτο ἐξωτερικῶς εἴτε πολυγωνικὴ εἴτε κυλινδρική, κεκοσμημένη μὲ σκαλίσματα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ ἢ ἁπλᾶ ἢ ἄνευ τοιούτων, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ κατόχου τοιούτου ὅπλου καὶ τοῦ προορισμοῦ του, βραχύκαννον ἢ μακρόκαννον.

Ἡ ἐν αὐτοῖς ἀνάφλεξις τῆς πυρίτιδος ἐγίνετο ὡς ἡ τοῦ καριοφιλίου διὰ πυριτολίθου (τσακμακόπετρας ἢ στουρναρόπετρας), μὲ τὴν ἀνακάλυψιν δὲ τοῦ καψυλίου ἀντικατέστη βραδύτερον ὁ πυριτόλιθος τὸ αὐτοῦ, προστεθέντος εἰς τὴν κάννην καὶ πυθμενίου (χασνέ), μὴ προβλεπομένου πρότερον. Ὁ σισανὲς ἦτο τὸ ὅπλον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καί τινων ἀνδρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐξυμνηθεὶς ὑπὸ τῆς δημώδους ἑλληνικῆς ποιήσεως ὡς καὶ τὸ καριοφίλιον, συνεδέετο δέ, ὡς τοῦτο, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ διακρινομένου ἀγωνιστοῦ, λαμβάνον οὕτω προσωπικότητα καὶ τιμὴν δράσεως, ὡς ὁ σισανὲς τοῦ Μελαχρογιάννη. Τὸ πολεμικὸν τοῦτο ὅπλον ἐπεκράτει μέχρι τῶν μέσων σχεδὸν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἔν τε τῷ τουρκικῷ καὶ ἑλληνικῷ στρατῷ, ἀντικατασταθὲν μετέπειτα ὑπὸ τῆς σχεδὸν ὁμοιομόρφου πολεμικῆς *κυραβίνας*, πληρεστέρας πως τοῦ σισανέ.

Τὰ ἀχρηστευόμενα ἐν τῷ στρατῷ σισανὲ μετέπιπτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν κυνηγῶν μεταποιούμενα εἰς κυνηγετικὰ ὅπλα, λεπτυνομένου τοῦ κοντακίου καὶ ἄλλων τινῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ ἀφαιρουμένων τῶν ραβδώσεων, εἰς τὴν ἐπαχὴν τῆς κυριαρχίας τῶν ἐμπροσθογεμῶν κυνηγετικῶν ὅπλων. Ἐτύγχανον δὲ τὰ τοιοῦτα πολλῆς τιμῆς παρὰ τοῖς κυνηγοῖς, ὡς ἐκ τῆς καλῆς ποιότητος τῆς κάννης, ἐκ δαμασκηνοῦ σιδήρου κατασκευαζομένης, καὶ τῆς καλῆς βολῆς των. Ἐξακολουθεῖ δὲ εἰς χεῖρας κυνηγῶν τινων παρ' ἡμῖν ὑφιστάμενος καὶ νῦν ὁ σισανὲς ἢ ὡς ἐμπροσθογεμὲς μὲ καψύλιον καὶ πυθμένιον ἢ καὶ ὡς ὀπισθογεμὲς κυνηγετικὸν ὅπλον κατὰ μεταποίησιν. Φ. Δ. Γ.

Σισάνιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βοΐου (Ἀνασελίτσης) τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα μὲ 463 κατοίκους. Ἄλλοτε ἦτο σπουδαία κωμόπολις καὶ ἕδρα ἰδίας ἐπισκοπῆς, ὑπαγομένης ἀπὸ τοῦ Ι΄ αἰῶνος μέχρι τοῦ 1776 ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Α΄ Ἰουστινιανῆς. Νῦν ὁ μητροπολίτης Σισανίου ἑδρεύει ἐν Σιατίστῃ. Παρὰ τὸ Σισάνιον διασῴζονται ἀκόμη παραδόσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Ι. Σ. Σ.

Σισάνιος (ἢ ***Σισάνης***) *[Γεωγρ.]*. Παραπόταμος τοῦ Ἁλιάκμονος ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ, πηγάζων ἐκ τῶν δυτικῶν καὶ νοτιοδυτικῶν κλιτύων τοῦ ὄρους Σινιάτσικο. Ρέει πρὸς νοτίαν διεύθυνσιν καὶ συμβάλλει πλησίον τῆς Νεαπόλεως (Ἀνασελίτσης). Ι. Σ. Σ.

Σίσαρ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἀν. Μαυριτανίας Καισαρηνσίας, ἐκβάλλων κατὰ τὸν Πτολεμαῖον εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Χώβα καὶ Νασαβάθ. Εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν *Οὔσαρ* (Usar) τοῦ Πλινίου, ταυτίζεται δὲ μὲ τὸν νῦν Oued-Djemmi, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Thala-Uzar. Α. Θ. Σ.

Σισάρα. Ἀρχιστράτηγος τοῦ Χαναναίου βασιλέως Ἰαβείν. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰσραηλίτου κριτοῦ Βαρὰκ καὶ τῆς Δεββώρας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Κισών, κατέφυγεν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Ἰαήλ, συζύγου τοῦ Χαβὲρ τοῦ Κιναίου, ἥτις ἐδέχθη αὐτὸν μετὰ προσποιητῆς φιλοφροσύνης καὶ ἐδολοφόνησεν αὐτόν. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς Ἰαὴλ ἀπηθανατίσθη μεθ' ὑπερόχου ποιητικῆς τέχνης ἐν τῷ ᾄσματι τῆς Δεββώρας (Κριτῶν ε΄ 24—30). Π. Ι. Μ.

Σισάρακα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς ΒΔ. Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μουρβόγων, πρὸς Ν. τῶν Κανταβρῶν. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σισάραυνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρὰ πόλις τῆς Β. Μεσοποταμίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀρμενίας, ἀπέχουσα κατὰ τὸν Προκόπιον ΝΑ. τῆς Δάρας δύο ἡμερῶν δρόμον «εὐζώνῳ ἀνδρί». Καταλαβὼν ταύτην ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565) μετὰ τοῦ Πέρσου φρουράρχου αὐτῆς Βλησχάμη καὶ πολλῶν αἰχμαλώτων ἱππέων, «ἐς ἔδαφος καθεῖλεν». Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ σημερινὸν χωρίον Seirwan. Α. Θ. Σ.

Σίσε *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μούζενα δερεσί, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 100 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

Σισεβοῦθος (Sisebutus). Βασιλεὺς τῶν Βησιγότθων ἐν Ἱσπανίᾳ, αὐλικὸς καὶ διάδοχος (612—620) τοῦ βασιλέως Γουνδεμάρου. Ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς τοὺς Βάσκους καὶ Ἀστουρίους, ἐκδιώξας δὲ τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν μέχρι τῆς Βαλεντίας, συνῆψε συνθήκην μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, δι' ἧς ὁ τελευταῖος παρῃτεῖτο τῆς Λουσιτανίας καὶ Βαιτικῆς, περιοριζόμενος ἐν δυτικῇ Ἰβηρίᾳ (Πορτογαλίᾳ). Τῷ 616 διενήργησεν ἀπηνῆ δίωξιν τῶν Ἰουδαίων, βίᾳ βαπτίσας περὶ τοὺς 90 000 καὶ τοὺς λοιποὺς ὑποδουλώσας ἢ ἐξορίσας εἰς Γαλατίαν, πρᾶξιν δι' ἣν κατεδικάσθη ὑπὸ Ἰσιδώρου τοῦ ἐκ Σεβίλλης καὶ τῆς δ΄ ἐν Τολέδῳ συνόδου. Ἐπίσης ἐπολέμησε κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ ἐκυρίευσε τὴν Θέουταν καὶ Ταγγέρην, ἃς ὠχύρωσε. Ἔγραψεν: «Ἐπιστολάς», «Βίον τοῦ ἁγίου Δεσιδερίου» καὶ «Ἀστρονομικόν», πραγματείαν εἰς λατινικοὺς ἑξαμέτρους βιργιλιανῆς τεχνοτροπίας, ἐν ᾗ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀστέρων ἐπὶ τῶν γηΐνων σωμάτων. Διάδοχον ἔσχε τὸν υἱόν του *Ρεκαρέδον Β΄*. Π. Ν. Π.

Σισενάνδος, *μάρτυς*. Ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ΄ αἰῶνος ἐν Badajoz τῆς Πορτογαλίας, ἐσπούδασεν ἐν Κορδούῃ τῆς Ἱσπανίας καὶ διάκονος γενόμενος συνελήφθη κατὰ τὸν ἐπὶ Ἀβδουραχμὰν τοῦ Β΄ διωγμὸν τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ Χριστιανῶν καὶ μαρτυρικὸν θάνατον ὑποστὰς τῷ 851, ἑορτάζεται τὴν 16 Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

Σίσες *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης (βλ. λ. *Σεῖσες*).

Σίσι *[Γεωγρ.]*. Ὁρμίσκος εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τῶν Μαλλιῶν (ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν ἀκτῶν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Κρήτης). Ὁ ὁρμίσκος οὗτος χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τῶν πέριξ (ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Βραχασίου) χωρίων, ὁ εἰς αὐτὸν δὲ κατερχόμενος ρύαξ *Σίσι* ἀποτελεῖ τὸ ὅριον μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Μεραμπέλλου καὶ Λασηθίου. Εἰς τὸν ὅρμον Σίσι ἀπεβιβάσθη τὴν νύκτα τῆς 26—27 Νοεμβρίου 1868 ὁ Λεωνίδας Πετροπουλάκης μετὰ 300 Μανιατῶν ἐθελοντῶν (κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866—1869). Ν. ΚΛΣ

Σίσια *[Γεωγρ.]*. Τοποθεσία ἐν τῇ περιοχῇ Εἰκοσιμίας ἐν Κεφαλληνίᾳ μεθ' ὁμωνύμου μοναστηρίου, τιμωμένου σήμερον ἐπ' ὀνόματι τῆς *Θεοτόκου*. Τὸ ὄνομα σχετίζεται μὲ τὴν πατρίδα τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τοῦ ἐξ Ἀσσίζης, τὰ περὶ διαβάσεως ὅμως τοῦ ἁγίου ἐκ Κεφαλληνίας φαίνονται ἀστήρικτοι παραδόσεις. Κατ' ἀρχὰς ἡ μονὴ ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ *Ἁγίου Φραγκίσκου*. Ξένοι περιηγηταί, ἐπισκεφθέντες τὴν Κεφαλληνίαν κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, μαρτυροῦν τὴν ὕπαρξιν φραγκισκανῶν μοναχῶν. Τῷ 1563 ἡ μονὴ κατῳκεῖτο ὑπὸ ὀρθοδόξων μοναχῶν. Ἡ βενετικὴ δημοκρατία παρεχώρησεν αὐτὴν εἰς τὴν οἰκογένειαν Μαγγίνα· τῷ 1607 ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἰωάννην Τζιμάραν, ὁ ὁποῖος διετέλεσεν ἡγούμενος μέχρι τοῦ 1631, ὁπότε ἡ διοίκησις τῆς μονῆς ἀνετέθη εἰς τὸν Ἱερόθεον Ἀββάτιον. Δ. Α. Ζ.

Σισίδων (Sisido) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Ἰταλίας (βλ. *Σεσίτης*).

Σισιδώνη *['Αρχ. Γεωγ.]*· βλ. ***Σιδοδώνη***.

Σισίθης. Βασιλεὺς τῆς Χαλδαίας (βλ. λ. *Ξίσουθρος*).

Σισιλισσῶν *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν τῇ Σαννικῇ ἢ Τζανικῇ χώρᾳ, τὸ ὁποῖον, κατεστραμμένον ἀπὸ πολλοῦ καὶ ἔρημον, ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Σισιμίθρου *Πέτρα*, ἢ ***Σισύμιθρις Πέτρα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὀχυρωτάτη πόλις τῆς Ν. Σογδιανῆς εἰς τὰ μεθόρια τῆς Βακτριανῆς, κειμένη κατὰ τὸν Στράβωνα (XI, 517) εἰς ὕψος 15 σταδίων καὶ ἔχουσα περιφέρειαν 80 σταδίων, «ἄνω δ' ἐπίπεδον καὶ εὔγεων ὅσον πεντακοσίους ἄνδρας τρέφειν δυναμένην». Κατελήφθη διὰ προδοσίας ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τῷ 328 π. Χ., ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν σημερινὴν Kohiten. Α. Θ. Σ.

Σισίνης. Σημαίνουσα ἱστορικὴ οἰκογένεια ἐκ Γαστούνης τῆς Ἠλείας, τῆς ὁποίας ἡ ἐμφάνισις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἑνετοκρατίας, προσενεγκοῦσα πολλὰς καὶ σπουδαίας ὑπηρεσίας κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν Ἀγῶνα τοῦ 1821. Πρόγονοι αὐτῆς μεταναστεύσαντες κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἀργότερα εἰς ξένας ἐπικρατείας, κατέλαβον ἐπιφανεῖς θέσεις, μεταξὺ δὲ τούτων εἷς πλούσιος ναυτέμπορος εἰς τὴν Βενετίαν, ἄλλος διάσημος ἱεράρχης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τρίτος ἔνδοξος στρατηγὸς εἰς τὴν Ρωσίαν.

—1) ***Χρύσανθος***. Ἀπόγονος τῶν ἐν Ἑνετίᾳ Σισίνηδων, ἰατρός, μετοικήσας οἰκογενειακῶς εἰς Γαστούνην (1778), ὅπου ἐπεδόθη καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἐκ Γαλλίδος συζύγου, καθολικῆς τὸ θρήσκευμα, ἀπέκτησε τέσσαρας υἱούς, *Νικόλαον, Πέτρον, Μιχαὴλ* καὶ *Γεώργιον*, καὶ μίαν θυγατέρα, τὴν ὁποίαν συνεζεύχθη ὁ Σωτήριος Χαραλάμπης ἐκ Καλαβρύτων.

—2) ***Γεώργιος***. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Ἤσκει μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Γαστούνης, ὑπηρέτησε δὲ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους τροφοδότας τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων τῆς Πελοποννήσου. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος ἀνεδείχθη εἷς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων παραγόντων αὐτοῦ, ἀργότερον δ' ἐξελέγη κοινοβουλευτικὸς πληρεξούσιος καὶ διετέλεσε πρόεδρος τῶν Γ΄ καὶ Δ΄ ἐθνικῶν συνελεύσεων. Μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ κυβερνήτου διωρίσθη μέλος τοῦ Πανελληνίου, διαφωνήσας ὅμως πρὸς αὐτὸν παρῃτήθη καὶ ἐτάχθη μεταξὺ τῶν φανατικῶν ἀντιπολιτευομένων. Τὸ ἄγγελμα ὅμως τῆς δολοφονίας τοῦ Καποδίστρια ὑπεδέχθη, κλινήρης καὶ βαρέως ἀσθενῶν, μὲ σφοδρὰν ἀγανάκτησιν καὶ κατέκρινε τὴν στυγερὰν πρᾶξιν. Ἀπεβίωσεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸ δραματικὸν τέλος τοῦ κυβερνήτου, περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου τοῦ 1831.

—3) ***Χρύσανθος***. Πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προαναφερομένου. Στρατηγὸς τοῦ Ἀγῶνος, προσέφερε σημαντικὰς ἐκδουλεύσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐπολέμησε δὲ γενναίως κατὰ τὰς μάχας τοῦ Λάλα, τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν καὶ εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ Μεσολογγίου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου συνελήφθη μετὰ

Digitized by Google

τῶν καταδιωκομένων ἀρχηγῶν τοῦ Μοριᾶ (Κολοκοτρώνη κτλ.) καὶ ἐφυλακίσθη εἰς τὴν Ὕδραν. Ἀξιοσημείωτοι, ἐπίσης, ὑπῆρξαν αἱ κατὰ τοῦ Ἰμπραὴμ πολεμικαὶ ὑπηρεσίαι του, ὡς καὶ αἱ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην εἰς Φάληρον, πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐνυμφεύθη ἀργότερον τὴν Βασιλικήν, θυγατέρα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, καὶ ἀπεβίωσεν εἰς Πάτρας τῷ 1845.

Γεώργιος Σισίνης.

— 4) *Μιχαήλ.* Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Στρατιωτικὸς καὶ αὐτὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγῶνος, διεκρίθη εἰς πλείστας μάχας καὶ ᾐχμαλωτίσθη εἰς Νεόκαστρον ὑπὸ τοῦ Ἰμπραήμ, ὅστις κατόπιν τὸν ἀπέλυσεν. Ἐπὶ Καποδίστρια ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς. Δ. ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Σισίνης. —1) Πέρσης, ὅστις, ἀποσταλεὶς ὡς πρέσβυς πρὸς Φίλιππον τὸν Μακεδόνα ὑπὸ τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου, παρέμεινεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Φιλίππου καὶ ἠκολούθησε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν αὐτοῦ. Ἐν Κιλικίᾳ εὑρισκόμενος τῷ 333 π. Χ., ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Πέρσου στρατηγοῦ Ναβαρζάνου, ὅπως δολοφονήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν τοῦ ἀνδρὸς ἐσφράγισεν αὐτὴν καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Σισίνην, ὅστις ἐκαιροφυλάκτει κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὅπως ἀνακοινώσῃ τὸ περιεχόμενόν της. Ἐπειδὴ ὅμως παρήρχετο οὕτως ὁ καιρός, ὁ Ἀλέξανδρος ὑποπτευθεὶς αὐτὸν διέταξε καὶ τὸν ἐθανάτωσαν.

— 2) Πέρσης, υἱὸς τοῦ Φραδασμένους, ἐκ τῶν ἑταίρων ἱππέων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (*Ἀρρ. Ἀναβ.* VII, 6, 4).

— 3) Σκύθης, φίλος παιδικὸς τοῦ Τοξάριδος, παρὰ Λουκιανῷ (Τόξ. 57). Α. Θ. Σ.

Σισιννάκιος. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς καὶ διοικητὴς τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ θέματος τῶν Θρακησίων. Μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ Κωνσταντίνου Ε', ὅτε ἐστασίασε κατὰ τούτου ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός του Ἀρτάβασδος, ὁ Σισιννάκιος, ὅστις ἦτο ἐξάδελφος τοῦ Κωνσταντίνου Ε', ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος αὐτοῦ καί, ἀφοῦ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατατρόπωσιν τῶν στασιαστῶν, διεπεραιώθη τὸν Σεπτέμβριον 743 διὰ τῆς Ἀβύδου εἰς Θράκην μετὰ τῶν στρατευμάτων του καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα διέμενεν ὁ Ἀρτάβασδος, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀναγορευθῆ βασιλεύς. Κατὰ Νοέμβριον 743 ἔφθασε πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Ε', ἀφοῦ προηγουμένως ἐνίκησεν ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρταβάσδου Νικήταν, καὶ τὴν 2 Νοεμβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως κατηγγέλθη καὶ ὁ Σισιννάκιος ὡς συμμετέχων εἰς συνωμοσίαν κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου Ε', ὅθεν συλληφθεὶς καὶ αὐτὸς ἐτυφλώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει (βλ. λ. *Ἀρτάβασδος, Κωνσταντῖνος Ε'* καὶ *Νικήτας*). Ν. ΚΛΕ

Σισίννιος, ἅγιος. Ὄνομα ἁγίων ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν: —1) Ὁ ἐκ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων τῆς Σεβαστείας (βλ. *Τεσσαράκοντα μάρτυρες*). —2) Ὁ ἐκ Κυζίκου διάσημος ὁμολογητής, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος ἀκμάσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 23 Νοεμβρίου.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ δ' Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται προσέτι καὶ οὗτοι: —1) Ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ἑορταζόμενος τὴν 11 Ὀκτωβρίου. —2) Ὁ ἱερομάρτυς, ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας καὶ ἑορταζόμενος τὴν 22 Νοεμβρίου. —3) Ὁ μετ' Ἀττικοῦ ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 26 Αὐγούστου.

Ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δ' Ἁγιολογίῳ μνημονεύονται καὶ οἱ ἑξῆς: —1) Ὁ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος μετὰ τῶν συμμαθητῶν Διοκλέους καὶ Φλωρεντίου τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον ὑποστὰς καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτῶν τὴν 11 Μαΐου. —2) Ὁ μετὰ Μαρτυρίου καὶ Ἀλεξάνδρου κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐκ Καππαδοκίας εἰς Ἰταλίαν μεταβάς, ἔνθα χειροτονηθεὶς διάκονος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Τάραντος Βιγιλίου ἀπεστάλη ὡς ἱεραπόστολος μετὰ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ εἰς τὰς περὶ τὰς Ἄλπεις χώρας, ὅπου καὶ οἱ τρεῖς εὗρον μαρτυρικὸν θάνατον τῷ 397 καὶ συνεορτάζονται τὴν 29 Μαΐου. —3) Ὁ διάκονος, ὁ μετὰ Σατουρνίνου ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος μαρτυρήσας καὶ συνεορταζόμενος μετ' αὐτοῦ τὴν 29 Νοεμβρίου. Ε. Γ. Π.

— **Σισίννιος** πάπας *Ῥώμης.* Κατήγετο ἐκ Συρίας καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον τῷ 708. Ἀπέθανε μετὰ εἴκοσιν ἡμέρας. Ε. Γ. Π.

— **Σισίννιος** *Ῥενδάκης.* Βυζαντινὸς πατρίκιος ἐπὶ Λέοντος Γ', παρὰ τοῦ ὁποίου ἀπεστάλη τῷ 717 πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας Τερβέλην, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἐπολιόρκουν τότε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας (718), ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὡς ἐξόριστος διαμένων, ἔκπτωτος βασιλεὺς Ἀναστάσιος Β' ἢ Ἀρτέμιος (713—716), μελετῶν νὰ ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Βουλγαρίᾳ διατρίβοντα ἔτι Σισίννιον νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ Τερβέλη, συγχρόνως δ' ἔγραψε καὶ πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλους του νὰ ὦσιν ἕτοιμοι, ἵνα, ἅμα ὡς ἐμφανισθῇ πρὸ τῆς πόλεως, τῷ ἀνοίξωσι τὰς πύλας αὐτῆς. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Σισίννιος καὶ ὁ Τερβέλης, ἄγοντες πολυάριθμον βουλγαρικὸν στρατόν, συνηντήθησαν μετὰ τοῦ Ἀρτεμίου καὶ ἐβάδισαν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ὅμως εὗρον ἀπροσδόκητον ἀντίστασιν, διότι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον συλληφθῆ ἅπαντες οἱ ἐκεῖ συνωμόται. Ἐν τέλει ὁ Τερβέλης, βλέπων διαψευδομένας τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας εἶχε στηρίξει εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ἀρτεμίου καὶ τοῦ Σισιννίου, ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ εἰς Βουλγαρίαν, πρὸ τούτου ὅμως συνέλαβεν ἅπαντας τοὺς συνωμότας, καὶ τὸν μὲν Ἀρτέμιον ἀπέστειλε δέσμιον πρὸς τὸν Λέοντα Γ', τοὺς δὲ λοιπούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Σισίννιον, ἀπεκεφάλισε καὶ ἔπεμψε τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ν. ΚΛΕ

— **Σισίννιος** *Τριφύλλης.* Πατρίκιος καὶ στρατηγὸς Βυζαντινός. Τῷ 802, διατελῶν διοικητὴς Θράκης, συμμετέσχεν εἰς τὴν συνωμοσίαν κατὰ τῆς Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας (797—802) καὶ τὴν ἐκθρόνισιν αὐτῆς (802), ὅτε βασιλεὺς ἀνηγορεύθη ὁ λογοθέτης Νικηφόρος Α'. Τῷ 811 συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν τοῦ Νικηφόρου Β' καὶ ἔπεσε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν μάχην τῆς 25 Ἰουλίου 811 (βλ. λ. *Νικηφόρος Α'*). Ν. ΚΛΕ

Σισίρης. Τέταρτος φαραὼ τῆς Ε' δυναστείας.

Σίσιτς (Šišić), *Φέρδος.* Κροάτης ἱστορικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἀπὸ τοῦ 1908 διατελεῖ καθηγητὴς εἰς Ζάγρεμπ. Ἔγραψεν: *Ἱστορία τῶν Κροατῶν*» (γερμ. 1917, κροατ. 1925), «Ἡ ἐκλογὴ Φερδινάνδου τοῦ Α'» (κροατ. 1927) κ. ἄ. Ἐδημοσίευσε διαφόρους ἱστορικὰς πηγὰς τοῦ κροατικοῦ ἔθνους καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 ἐκδίδει τὸ περιοδικὸν «Ἀρχαῖος κροατικὸς πολιτισμός». Γ. Ι. Β.

Σισκία *[Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας (βλ. *Σίσακ*).

Σίσκιν, *Ἰβὰν Ἀλεξέγιεβιτς.* Ῥῶσος ζωγράφος (1841—1904). Ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξεικόνισιν ἱστορικῶν σκηνῶν, τὰ ἄριστα δὲ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ μάχη τῆς Πολτάβας», «Ἡ ἔφοδος κατὰ τῆς Σεβαστουπόλεως», «Ἡ στάσις τοῦ Νοβογκόροντ» κτλ. Θ. Β.

Σισλὲ (Sisley), *Ἀλφρέδος.* Γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1840 ἐν Παρισίοις καὶ ἀποθανὼν τῷ 1899 ἐν Μορέ. Λεπτὸς καλλιτέχνης ὁ Σισλέ, υἱοθέτησε τὰς ἀρχὰς τῶν ἰμπρεσσιονιστῶν καὶ ἔγινεν εἷς ἐκ τῶν καλυτέρων ζωγράφων τῆς σχολῆς ταύτης. Ἀπεικόνισε μὲ λιτότητα, σαφήνειαν καὶ ὀρθότητα φωτισμοῦ πλεῖστα τοπία τῶν περιχώρων τῶν Παρισίων. Σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Τοπία τῆς Ῥιβιέρας» (μουσεῖον Λουξεμβούργου). «Ἐντυπώσεις ἐκ χιόνος» (συλλογὴ Ντυράν-Ρυέλ), «Μιὰ πλημμύρα» (συλλογὴ Σουανάρ), «Τὸ κανάλι τοῦ Λουάν», «Ἡ γέφυρα τοῦ Μορέ», «Μύλοι τοῦ Μορέ» κ. ἄ. Εἰς τὴν πόλιν Μορέ, ὅπου ἀπέθανε, τοῦ ἐστήθη ἀνδριὰς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Λουάν.

σισμάν. Τουρκικὴ λέξις, σημαίνουσα παχύς, χονδρὸς καὶ ἀπαντῶσα ὡς οἰκογενειακὸν ὄνομα ἢ ὡς πρώτων συνθετικὸν τοιούτων.

Σισμὰν Α' (*Μιχαήλ*), τσάρος τῶν *Βουλγάρων.* Ἱδρυτὴς τῆς τελευταίας δυναστείας τῶν Σισμανιδῶν, ἐπὶ τοῦ δευτέρου τῶν Βουλγάρων βασιλείου (1185—1393). Πρώην δεσπότης τοῦ Βιδδινίου, ἐξελέγη τσάρος ὑπὸ τῶν βογιάρων καὶ κατέλαβε τὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀτέκνου τσάρου Γεωργίου Τερτερῆ Β' παραμείναντα κενὸν θρόνον τοῦ Τυρνόβου (1323). Ἀνεμείχθη εἰς τὸν μεταξὺ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου Παλαιολόγων ἐκραγέντα ἐμφύλιον πόλεμον, ὅτε μὲν ὑπὲρ τοῦ πρώτου, ὅτε δὲ ὑπὲρ τοῦ δευτέρου, καὶ ἐφονεύθη ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Σέρβων ἐν τῇ παρὰ τὸ Κιουστενδὶλ μάχῃ.

— **Σισμὰν Β'** (*Ἰβὰν Στέφανος*). Υἱὸς καὶ διάδοχος (1330) τοῦ ἀνωτέρω, ἐπιβληθεὶς ὑπὸ τῶν νικητῶν Σέρβων. Ἀνήλικος ὢν ἐκηδεμονεύετο ὑπὸ τῆς βασιλομήτορος Νέδας, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῶν Σέρβων. Ἕνεκα ὅμως τῆς ἐπιρροῆς, ἣν οἱ Σέρβοι διὰ τῆς Νέδας ἐξήσκουν ἐπὶ τὰ πολιτικὰ τῆς Βουλγαρίας πράγματα, ἐστασίασαν οἱ τοῦ Τυρνόβου εὐγενεῖς καὶ ἐκδιώξαντες τὴν βασιλομήτορα μετὰ τῶν τέκνων της ἀνηγόρευσαν τσάρον τὸν Ἰβὰν Ἀλέξανδρον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀσέν, ἀνεψιὸν ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Μιχαὴλ Σισμὰν καὶ γαμβρὸν τοῦ ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμονεύοντος Ἰβὰν Βασσαράβα (1331—1371).

— **Σισμάν, *Ἰβὰν Γ'.*** Τσάρος τῶν Βουλγάρων (1371—1373), ὁ ὕστατος τῆς δυναστείας τῶν Σισμανιδῶν. Νεώτερος υἱὸς τοῦ τσάρου Ἰβὰν Ἀλεξάνδρου, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, ζῶντος ἔτι, διάδοχος τοῦ θρόνου, τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ Στρασιμήρου διορισθέντος ἀνεξαρτήτου ἄρχοντος τῆς περιφερείας τοῦ Βιδδινίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (1371) ἐγένετο τσάρος ἐν Τυρνόβῳ, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν τσάρον ἐν Βιδδινίῳ καὶ ἕτερός τις βοεβόδας ἐν Δοβρουτσᾷ. Οὕτω ἡ Βουλγαρία διῃρέθη τότε εἰς τρία ἀνεξάρτητα βασίλεια. Ὁ Σισμάν, ἀκολουθῶν τὴν τουρκόφιλον πολιτικὴν τοῦ πατρός του, πρὸς ἀποφυγὴν εἰσβολῆς εἰς τὴν Βουλγαρίαν τῶν Τούρκων, οἵτινες εἶχον καταλάβει τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, συνωμολόγησε πρὸς αὐτοὺς εἰρήνην καὶ ἀνεγνώρισε τὴν ἐπικυριαρχίαν των, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ν' ἀκολουθῇ αὐτοὺς κατὰ τὰς ἐκστρατείας των μεθ' ὡρισμένης δυνάμεως στρατοῦ. Παραβὰς τὸν ὅρον τοῦτον, ἅτε μὴ μετασχὼν τῆς ἐν Κοσσυφοπεδίῳ μάχης, ἔπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀφορμὴν ἐπιζητοῦντες εἰσέβαλον εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἤρξαντο καταλαμβάνοντες τὰ φρούρια καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς. Τῷ 1393, μετὰ τρίμηνον γενναίαν ἀντίστασιν ὑπὸ τὸν Βούλγαρον πατριάρχην Εὐθύμιον, ἔπεσεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων καὶ ἡ ὀχυρὰ πρωτεύουσα Τύρναβος. Ὁ Σισμὰν αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου καθείρχθη εἰς τὸ φρούριον τῆς Φιλιππουπόλεως, ὅπου αὐτὸς μὲν μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανεν, ὁ δὲ υἱός του ἐξώμοσε καὶ ἀνέλαβε τουρκικὴν ὑπηρεσίαν. Οὕτω κατελύθη τὸ βουλγαρικὸν βασίλειον. Κ.-Μ. Α.

Σισμάνης, *Κωνσταντῖνος.* Ἀρματολὸς ἐκ Ναυπακτίας καταγόμενος καὶ ἐνεργῶς δράσας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλὼφ (1769—1774). Ἄγων σῶμα Κραβαριτῶν διήλασε τὴν ἐπαρχίαν του καὶ πολλοὺς τῶν Τούρκων φονεύσας ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ναυπάκτου. Ὁ ἀρματολὸς τοῦ Λιδωρικίου Λώρης, ἀντιφερόμενος κατὰ τοῦ Σισμάνη, ἐμίσθωσεν Ἀλβανοὺς καὶ κατεδίωκεν αὐτόν, ἀλλ' ὁ Σισμάνης, ἐπιτυχὼν καὶ κλείσῃ αὐτὸν ἐν Ζαλίτσῃ, συνέλαβε καὶ τὸν ἐφόνευσεν· ὁμοίαν ὅμως τύχην ἔσχε καὶ αὐτός, σφαγεὶς ὑπὸ τῶν μισθοφόρων του Ἀλβανῶν, συμπραξάντων μετὰ τῶν τοῦ Λώρη. Τ. Ε. Ε.

Σισμάνωφ, *Ἰβάν.* Βούλγαρος συγγραφεὺς καὶ λαογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σβίστωφ (1862—1928). Ἐσπούδασεν ἱστορίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Βιέννης καὶ τῆς Γενεύης καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Λειψίας καὶ τῆς Ἰένης. Διετέλεσε κατ' ἀρχὰς ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ εἶτα καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλωσσολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σόφιας. Ὑπῆρξε μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Ζάγκρεμπ, Βελιγραδίου, τῆς ἑλληνικῆς ἑταιρείας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἐθνογραφικῆς ἑταιρείας τῆς Πράγας καὶ Βουδαπέστης. Τῷ 1903 ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ἀλλὰ τῷ 1909 ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ λαογραφικοῦ περιοδικοῦ «Σμπόρνικ», ἐκδιδομένου εἰσέτι ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, εἰς αὐτὸν δ' ἐπίσης ὀφείλεται ἡ ἵδρυσις τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου καὶ τῆς Ἀκαδημίας καλῶν τεχνῶν τῆς Σόφιας. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα λαογραφικά, γλωσσολογικά, φιλολογικά, ἱστορικὰ καὶ ἐθνογραφικά. Τ. Β.

Σίσμαρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.].* Πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον «παρ' αὐτὸν τὸν Εὐφράτην», μεταξὺ Δαλάνων ἢ Δαράνων καὶ Ζιμάρων. Ταυτότης ἄγνωστος. Α. Θ. Σ.

Σισμόντι (Sismondi), *Σισμόντ ντὲ —.* Ἐλβετὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ τῷ 1773 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1842. Διὰ τοῦ πρώτου του ἔργου

Digitized by Google

«Περὶ ἐμπορικοῦ πλούτου», ἐνεφανίσθη ὑπέρμαχος τῶν θεωριῶν τοῦ Ἀδὰμ Σμίθ. Ὡς οἰκονομολόγος ἀνεδείχθη μετὰ τὴν δημοσίευσιν ἄρθρων του εἰς τὴν Ἐδιμβούργειον Ἐγκυκλοπαιδείαν περὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Βραδύτερον ἐδημοσίευσε τὸ σύγγραμμα «Νέαι ἀρχαὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας», τὸ ὁποῖον ἐσημείωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ ἔταμε νέαν ὁδὸν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Ἀλλ' εἰς τὸ νέον τοῦτο ἔργον ὁ Σισμόντι ἀπεμακρύνθη τῶν θεωριῶν τῆς κλασσικῆς σχολῆς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύσῃ νὰ ἐκτιμᾷ ἰδιαιτέρως τὸν Σμίθ. Γενικῶς ἀκολουθεῖ ἰδίαν μέθοδον καὶ καταλήγει εἰς πρωτότυπα θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ συμπεράσματα, ἀπηλλαγμένα τῆς ἐπιρροῆς προγενεστέρων συγγραφέων. Κατὰ σειρὰν ἐρευνᾷ τὰ προβλήματα τῆς ὑπερπαραγωγῆς, τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, τῆς πτωχείας τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων, τῶν μηχανῶν κ. ἄ., καταλήγων συνήθως εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα: τῆς ἀνάγκης τῆς προστασίας καὶ περιθάλψεως τῶν ἐκ τῆς ἐργασίας των ἀποζώντων, χάριν, πρωτίστως, αὐτῆς ταύτης τῆς κοινωνικῆς γαλήνης καὶ ἰσορροπίας. Τὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμὸν θεωρεῖ ὀλέθριον, ὡς ὠθοῦντα εἰς τὴν μεγίστην ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων. Μετὰ μεγάλης προσοχῆς, ἐξ ἄλλου, ἐξετάζει ὁ Σισμόντι τὰ τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν ἄνισον διανομὴν τῶν εἰσοδημάτων καὶ εἰς τὴν τάσιν τῶν παραγωγῶν νὰ παράγωσιν ἐπὶ πλέον τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀγορᾶς. Εἶναι κεκηρυγμένος ἐναντίον τῶν μηχανῶν, αἱ ὁποῖαι φέρουσι τὴν ἀνεργίαν καὶ ἐξαπλοῦσι περισσότερον τὴν κοινωνικὴν δυστυχίαν. Τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς κλασσικούς) θεωρεῖ ὡς ἠθικὴν ἐπιστήμην, τῆς ὁποίας ἀληθὲς ἀντικείμενον, ἀντὶ τοῦ πλούτου, εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ὑλική του εὐημερία. Παραδέχεται δὲ ὡς σπουδαῖον σφάλμα τὴν ἐξέτασιν τοῦ πλούτου χωρὶς τὸν ἄνθρωπον. Περαιτέρω ἀποδίδει σημασίαν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς διανομῆς τῶν ἀγαθῶν, ὡς τὴν μόνην ἱκανὴν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνακούφισιν τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν πτωχῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν τῆς κλασσικῆς σχολῆς, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ἀνίκανον νὰ προσπορίσῃ ὠφέλειαν. Κατ' αὐτὸν ἡ πολιτικὴ οἰκονομία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς εὐεργεσίας τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος. Ἡ σοβαρὰ ἀνθρωπιστικὴ διδασκαλία τοῦ Σισμόντι ἐπέδρασε περισσότερον τῶν ἄλλων διδασκάλων καὶ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι ἀπέφευγε τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἀκρότητας, ὑποδεικνύων πάντοτε λύσεις διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν κοινωνικῶν ἀδικημάτων ὀρθὰς καὶ λογικάς. Κατὰ τοὺς Gide καὶ Rist ὁ Σισμόντι «χωρὶς νὰ εἶναι σοσιαλιστὴς καὶ μὴ τετυφλωμένος ἐκ τῶν ἀκολασιῶν τοῦ φιλελευθέρου καθεστῶτος, παραχωρεῖ σπουδαίαν θέσιν εἰς τὸ αἴσθημα, ἐζήτησε δὲ μέσην ὁδόν, ἥτις νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν καταχρήσεων τῆς ἐλευθερίας ἄνευ θυσίας τῆς ἀρχῆς ταύτης». Πρῶτος ὁ Σισμόντι παρετήρησε τὴν ἐξαφάνισιν τῶν συντηρητικῶν ἐνδιαμέσων τάξεων, ἤτοι τῶν μικρῶν βιομηχάνων, ἰδιοκτητῶν, καταστηματαρχῶν κ.ἄ., καὶ τὸν μέγιστον κοινωνικὸν κίνδυνον ἐκ τῆς ἐξαφανίσεως ταύτης. Τονίζει ὅτι μόνον «διὰ τὸν μέγαν κεφαλαιοκράτην καὶ τὸν μισθωτὸν ὑπάρχει σήμερον κοινωνικὴ θέσις, ἐνῷ, ἐξ ἀντιθέτου, ὀγκοῦται ἡ τάξις τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι οὐδεμίαν ἀπολύτως ἔχουσιν ἰδιοκτησίαν». Ὁ Σισμόντι ἔγραψεν ἐπίσης: «Ἱστορία τῶν ἰταλικῶν δημοκρατιῶν», «Ἱστορία τῶν Γάλλων».

Σισμὸντ ντε Σισμόντι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Γ. Χαριτάκη*, «Ἱστορία τῆς οἰκονομικῆς» (1929), «Οἰκονομία καὶ οἰκονομική» (ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» (1932). – *Gide - Rist*, «Histoire des doctrines économiques depuis les physiocrates jusqu'à nos jours» (1910).—*Connard*, «Histoire des doctrines économiques» (1924).

Δ. Θ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Σίσπαρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Διάφορος ὀνομασία τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ πόλεως *Σιπφάρα* (βλ. λ.).

Α. Θ. Σ.

σιστερσιανοί (οἱ). Οὕτω ἐκλήθησαν οἱ μοναχοί, οἱ ἀνήκοντες εἰς μοναχικὸν τάγμα, ἀποτελοῦν παραφυάδα τοῦ τάγματος τῶν βενεδικτίνων καὶ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου (1024—1110), ὅστις ἐπιθυμῶν νὰ ἐπαναφέρῃ ἐν ἰσχύϊ τοὺς αὐστηροὺς μοναχικοὺς κανόνας τοῦ Βενεδίκτου τοῦ ἐκ Νουρσίας, μετά τινας ἀποτυχούσας ἀποπείρας, ἵδρυσε μονὴν τῷ 1098 ἐν ἐρημικῷ τόπῳ, κειμένῳ πλησίον τῆς Ντιζὸν τῆς Βουργουνδίας καὶ καλουμένῳ Citeaux (Cisteaux, Cistercium), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τάγματος. Ὁ Ροβέρτος προέστη ἓν μόνον ἔτος τῆς μονῆς ταύτης, διεδέχθη δ' αὐτὸν τῷ 1099 ὁ Ἄλμπεριχ, ὅστις προσεπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπὶ τῆς μονῆς τὰς ἰδέας τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς. Ἐπ' αὐτοῦ τῷ 1100 ἀνεγνωρίσθη τὸ τάγμα τοῦτο ὑπὸ τοῦ πάπα Πασχάλη τοῦ Β'. Τρίτος ἡγούμενος τοῦ τάγματος τούτου ἐγένετο ὁ Ἄγγλος Στέφανος Χάρντινγκ (1109), ἐφ' οὗ προσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν ὁ Βερνάρδος ὁ ἐκ Κλαιρβώ. Οὗτος ὥρισε τοὺς κανόνας τῆς διοικήσεως τῆς μονῆς, ἵδρυσε δὲ καὶ ἄλλας μονάς, ὧν κέντρον ἦτο ἡ μονὴ τοῦ Σιτώ. Ἐπ' αὐτοῦ ἱδρύθησαν μοναὶ καὶ ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ 1200 ὑπῆρχον περὶ τὰς 2.000 μοναὶ ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Σουηδίᾳ, Αὐστρίᾳ καὶ Οὑγγαρίᾳ. Τὸ τάγμα τῶν σιστερσιανῶν παρηκολούθησεν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, τὰς τύχας τοῦ τάγματος τῶν βενεδικτίνων. Ἕνεκα δηλαδὴ τοῦ μεγάλου πλούτου τῶν μονῶν αὐτοῦ ἐπῆλθε χαλάρωσις τῶν ἠθῶν τῶν μοναχῶν, οὕτως ὥστε ὁ Κλήμης ὁ Δ' (1265) καὶ ἔπειτα ὁ Βενέδικτος ὁ ΙΒ' προσεπάθησαν νὰ ἐπαναφέρουν τοὺς μοναχοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους αὐστηροὺς κανόνας. Ἕνεκα τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἄλλων λόγων, οἵτινες συνήργησαν εἰς τὴν κατάπτωσιν καὶ τῶν ἄλλων μοναχικῶν ταγμάτων κατέπεσε καὶ τὸ τάγμα τῶν σιστερσιανῶν. Σήμερον σῴζονται ἐλάχιστα μοναστήρια τούτων, καὶ δὴ ἐν Αὐστρίᾳ, Βελγίῳ, Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ. Ἐκτὸς τῶν ἀνδρῴων μοναστηρίων τῶν σιστερσιανῶν, ὑπάρχουσι καὶ γυναικεῖα τοιαῦτα, τὸ πρῶτον τῶν ὁποίων ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Χάρντινγκ ἢ κατ' ἄλλους ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Βερνάρδου (1120). Τὸ γνωστότερον τῶν μοναστηρίων τούτων εἶναι τὸ Port royal des Champs, παρὰ τὰς Βερσαλλίας.

Κ. Ι. Δ.

σιστὶ (τό). Νεοελληνικὴ παιδιά, παιζομένη δι' ἀστραγάλων. Ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων παικτῶν ὁ πρῶτος κληρωθεὶς λαμβάνει ἐντὸς τοῦ κοίλου τῶν παλαμῶν πάντας τοὺς ἀστραγάλους, τούς τε ἰδικούς του καὶ τοὺς τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ἀφοῦ ἀναμείξῃ αὐτοὺς κινῶν ἐπ' ἀρκετόν, σκορπίζει εἶτα κατὰ γῆς. Ὅσους ἐκ τῶν ἀστραγάλων ἔπεσαν μὲ τὴν κυρτὴν ἐπιφάνειαν (τροχιλίαν) πρὸς τὰ ἄνω, ὅσους δηλονότι δείξουν τσούρλα, ὁ ρίψας κερδίζει καὶ παραμερίζει. Τοὺς δὲ λοιποὺς ἀναλαμβάνει εἰς χεῖρας καί, μετὰ παρομοίαν ἀνάμειξιν, ρίπτει πάλιν κατὰ γῆς καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὴν σειρὰν παραχωρεῖ εἰς τὸν ἀντίπαλον, ὅταν πάντες οἱ ἀστράγαλοι πέσωσι μὲ τὴν κοίλην ἐπιφάνειαν πρὸς τὰ ἄνω. Ἂν εἷς ἐκ τῶν ἀστραγάλων πέσῃ μὲ τὴν στενήν, τὴν σφυρίτιδα δηλονότι ἐπιφάνειαν, πρὸς τὰ ἄνω (τὸ κότσι στάθηκε μοῦμος), ἀκυροῦται ἡ ρῖψις καὶ ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου παίκτου.

Σ. Γ. Σ.

Σιστόβιον, ἢ ***Σίστοβο*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βουλγαρίας (βλ. *Σηστόβιον*).

σιστομενσίνη (ἡ) (Sistomensin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Εἶναι λουτεολιποειδὲς ὡς τὰ ἐκχυλίσματα τῆς Corpus-luteum. Τὸ σκεύασμα χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἀμηνορροιῶν, μητρορραγιῶν, κλιμακτηριακῶν αἱμορραγιῶν. Εἶναι δραστικὸν ἐπὶ ᾠοθηκικῶν παθήσεων.

Κ. Γ. Μ.

Σιστρούνιον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 216. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Π. Ν. Π.

Σισύγαμβις. Μήτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ. Συνώδευσε τὸν υἱόν της εἰς τὴν κατὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐκστρατείαν του, συλληφθεῖσα δ' ὑπὸ τούτου μετὰ τῆς λοιπῆς βασιλικῆς οἰκογενείας κατὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην, ἔτυχε τιμῶν καὶ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ νικητοῦ. Τοσαύτην δ' ἀπέκτησεν ἐπιρροήν, ὥστε παρεμβᾶσά ποτε ὑπὲρ τοῦ Μαδότου, Πέρσου ἐπισύραντος τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, πάραυτα εἰσηκούσθη. Ἀλλὰ καὶ ταύτης ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸν κατακτητὴν ἦτο μεγίστη, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοσοῦτον ἐλυπήθη, ὥστε ἀπέθανεν ἑκουσίως ἐξ ἀσιτίας.

Π. Α. Ρ.

σισύμβριον (τὸ) (Sisymbrium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σταυρανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν χωρῶν τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου. Ἐκ τῶν 80 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι τὸ *σισύμβριον ἡ σοφία* (Sisymbrium Sophia), τὸ *σισύμβριον τὸ ἐρύσιμον* (Sisymbrium Trio), κοιν. *πικρόχορτο* ἐν Θήρᾳ, τὸ *σισύμβριον τὸ πολυκέρατον* (Sisymbrium polyceratium) κοιν. *σκυλλόβρουβα*, τὸ *σισύμβριον τὸ σκορόδοσμον* (Sisymbrium alliaria) καὶ τὸ *σισύμβριον τὸ φαρμακευτικὸν* (Sisymbrium officinale), κοιν. *ἀγριόβρουβα*.

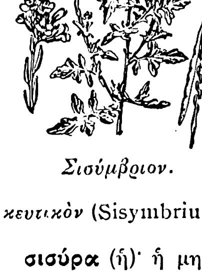
Σισύμβριον.

Δ. Ν. Π.

σισύρα (ἡ)· ἡ μηλωτή, ἡ γούνα.

— *[Τεχν.]* Αἱ *σισύραι* ἢ *μηλωταὶ* (κοιν. *γοῦνες*) εἶναι δέρματα μαλλωτοῦ ζῴου ἢ καὶ πτηνῶν τινων ἔτι, κατειργασμένα εἰς τρόπον, ὥστε νὰ παραμένῃ ἐπ' αὐτῶν τὸ τρίχωμα ἢ πτίλωμα καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται κυρίως μὲν πρὸς κατασκευὴν θερμῶν πολυτελῶν ἐπενδυτῶν καὶ μερῶν τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς (περιλαιμίων ἢ χειρίδων· κοιν. *γουναρικά, μπουάδες*), ἔτι δὲ καὶ διὰ καλύμματα κλινῶν ἢ καθισμάτων, τάπητας κ.ἄ. Αἱ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιούμεναι δοραὶ ἔχουν εἰδικὴν ἑκάστη χρῆσιν, διακρινόμεναι εἰς τὰς διὰ γυναικείους ἐπενδύτας, τὰς δι' ἀνδρικοὺς καὶ τὰς διὰ μέρη τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς προωρισμένας. Οἱ γυναικεῖοι μαλλωτοὶ ἐπενδύται εἶναι τῶν ἑξῆς τύπων: *ἀστρακὰν* (πρόβατα καρακούλ, εἴδη αἰγῶν καὶ μελανῶν πώλων, κ.ἄ.), *λούτρ* (ἐνυδρίδες, ἰδίως τοῦ Οὔδσωνος), *μάρτρ* (σαμούρια, ζιβελῖναι), *καστὸρ* (κάστορες), *ἑρμὶν* (ἀμερικανικαὶ καὶ ρωσικαὶ ἰκτίδες, λευκοὶ κόνικλοι), *τὼπ* (ἀσπάλακες) κ.ἄ. Οἱ ἀνδρικοὶ ἐπενδύται κατασκευάζονται κατὰ προτίμησιν ἐκ δορῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιατικῶν αἰγῶν, ἀμνοῦ, εἰδικῶν πώλων, σινικοῦ κυνὸς καὶ φώκης. Τέλος διὰ χειρίδας κττ. χρησιμοποιεῖται ἡ ἀλώπηξ, ὁ λύγξ, ὁ λύκος, ἡ ἄρκτος, ὁ μυωξὸς (μαρμότ), ἡ μοσχογαλῆ, τὸ καναδικὸν σαμούρι, ἡ νοῦρκα, αὐστραλιανὰ καὶ ἀμερικανικὰ σαρίγια, ρωσικοὶ κόνικλοι, ἀσιατικαὶ αἶγες, γαλαῖ καὶ κύνες, γένη τινὰ πιθήκων κ.ἄ. καὶ ἐκ τῶν πτηνῶν λοφοφόρα, κόλυμβοι, κύκνοι, γένη τινὰ νησσῶν (eider κ.ἄ.) κτλ.

Αἱ δοραί, ὅπως ἀποβοῦν κατειργασμέναι σισύραι, ὑπόκεινται εἰς τὰς ἑξῆς κατὰ σειρὰν κατεργασίας: ἀφαίρεσιν τῶν ὑπολειμμάτων σαρκός· δέψησιν δι' ἅλατος, στυπτηρίας, ἐλαίου, λίπους καὶ δεψικῶν ἀλεύρων· ἀφαίρεσιν τοῦ ἐπὶ τῶν τριχῶν ἐπικαθήσαντος λίπους δι' ἐντριβῆς λεπτῆς θερμῆς ἄμμου ἢ ἀποπρισμάτων (πριονιδίων)· κτύπημα καὶ τίναξιν τοῦ τριχώματος· βαφήν, ἐὰν ἀπαιτῆται τοιαύτη, καὶ στίλβωσιν τῶν τριχῶν. Ἡ ἐφεξῆς ἐπεξεργασία τῆς σισύρας, ἔργον ἀποκλειστικὸν τῶν εἰδικῶν σισυροποιῶν (*γουναράδων*), ἔγκειται εἰς τὰ ἑξῆς: ἐκλογὴ ὁμοιογενῶν τεμαχίων (καθ' ὕψος, χρῶμα, καὶ ποιότητα τριχώματος) διὰ τὸ ἐκ σισύρας κατασκευασθησόμενον ἔνδυμα ἢ ἄλλο τι καὶ ἀποκοπὴ τῶν πληγῶν καὶ ἄλλων ἀτελῶν μερῶν ἑκάστου τεμαχίου καὶ σύρραψις τῶν τεμαχίων δι' εἰδικῶν μηχανῶν ἤ, ἐπὶ ἄκρως πολυτελῶν σισυρῶν, διὰ χειρός· διάτασις τοῦ οὕτω κατασκευασθέντος τεμαχίου (διὰ διαβρέξεως ἐν ὕδατι καὶ προσηλώσεως ἐπὶ ξυλοπίνακος)· κοπὴ καὶ ραφὴ τοῦ ἐνδύματος· ἐξομάλυνσις τοῦ τριχώματος διὰ ψήκτρας καὶ καθαροῦ ὕδατος, νέα ἀπολίπανσις αὐτοῦ, γναφάλωσις τοῦ ἐνδύματος διὰ βάτας καὶ ὑπένδυσις (φοδράρισμα) κατὰ κανόνα διὰ μεταξωτοῦ ὑφάσματος.

Τὰ ἐκ σισύρας ἀντικείμενα ἀπαιτοῦν εἰδικὴν συντήρησιν. Ὑποκείμενα εἰς φθορὰς ἐκ τῶν ἐντόμων, τῆς ὑγρασίας, τῶν ἀποχρωστικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, τοῦ κονιορτοῦ κ. ἄ., δέον νὰ φυλάσσωνται ἀνηρτημέναι εἰς εἰδικὰ χαμηλῆς θερμοκρασίας ψυγεῖα (συστήματος Révillon, κ. ἄ.) ἢ ἐλλείψει τοιούτων, τυλιγμένα καὶ οὐχὶ διπλωμένα, εἰς ἑρμητικὰ κιβώτια καὶ ἐν ξηρασίᾳ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει αἱ σισύραι ἐπιπάσσονται διὰ ναφθαλίνης, καμφορᾶς, πυρέθρου ἢ ἄλλων ἐντομοκτόνων οὐσιῶν ἢ ἐλαφρῶς ψεκάζονται διὰ θειούχου ἄνθρακος, φορμόλης, διχλωριούχου βενζόλης ἢ τετραχλωριούχου ἄνθρακος, πάντοτε δὲ περιράπτονται διὰ λευκοῦ λινοῦ περικαλύμματος ἢ τίθενται ἐν θήκῃ ἐκ παχέος καρτονίου, ἧς ἔξωθεν ἐπικολλᾶται χάρτης. Ἐκ περισσοῦ, δέον τακτικῶς νὰ ἀερίζωνται, νὰ τινάσσωνται πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ἐπιβλαβῶν ᾠῶν, πάντοτε δὲ ν' ἀποφεύγεται ἡ ἀπότομος καὶ ἐν ἡλίῳ στέγνωσις. Κηλιδούμενα καθαρίζονται δι' ἀπορροφητικῶν κόνεων, διὰ λεπτῶν ἀποπρισμάτων κέδρου καὶ ἀκαζοῦ ἢ ἐν λουτρῷ βενζίνης. Ἡ στιλπνότης τοῦ τριχώματος ἐπανορθοῦται δι' ἐντριβῆς σπόγγου ἐμβαπτισθέντος εἰς ἀπόσταγμα τερεβινθίνης, ἐπιπάσεως τάλκου, κτυπήματος καὶ τινάγματος. Ἡ ἐκ τῆς σκληρότητος θραῦσις τῶν τριχῶν ἀποφεύγεται διὰ τῆς κατὰ καιροὺς ἐπαλείψεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς δορᾶς διὰ ζωϊκῶν ἐλαίων, τὰ ὁποῖα μετὰ εἰκοσιτετράωρον ἀφαιροῦνται διὰ σκουπίσματος.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ χρῆσις τῆς δορᾶς τῶν ζῴων ὡς μέσον ἐνδύσεως ἀνάγεται εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συλλήβδην ὠνόμαζον τὰ διφθέρινα ἐνδύματα *σκυτίνας ἐσθῆτας*, εἶχον δὲ ὡς εἰδικωτέρας ὀνομασίας αὐτῶν τοὺς ὅρους: *βαίτη* (παρὰ Σικελοῖς), *διφθέρα, κόσσος* ἢ *κοσσύμβη* (ἀγροτικὸς ἐπενδύτης), *κατωνάκη* (ἐπενδύτης μετὰ παρυφῶν ἐκ νάκους=δορᾶς), *μηλωτὴ* (πολυτελὴς ἐπενδύτης ἐκ δορᾶς μήλου=προβάτου), *σισύρα* καὶ *σπολάς*. Ἐχρησιμοποίουν παντοίας δορὰς (αἰγίς, ἀλωπεκῆ, ἀρνακίς, βοῆ, ἐλαφῆ, λεοντῆ, κυνῆ, νεβρίς, προβατῆ, τραγίς), ἀρχαιότατα δὲ ἐχρησιμοποίουν αὐτὰς νωπὰς ἔτι καὶ ὀζούσας σαρκῶν. Ἐκ σισύρας ἐνδύματα εἶχον καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀγρόται καὶ στρατιωτικοὶ ἀπὸ παλαιῶν ἐποχῶν, ἡ πολυτελὴς ὅμως ἀστικὴ σισύρα εἶναι γέννημα τῶν δημοκρατικῶν χρόνων, διαδοθεῖσα μεγάλως κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Ἐχρησιμοποιοῦντο, παρὰ Ρωμαίοις, δοραὶ σκυθικαί, βρεττανικαί, ἄλπειοι, ἰλλυρικαί, παρθικαί, βαβυλώνιαι κ. ἄ., ἡ δὲ βιομηχανία τῶν σισυρῶν εἶχε κέν-

Digitized by Google

τρον τὴν Ὠστίαν. Παρὰ Βυζαντινοῖς οἱ *γουναραῖοι* ἢ *γουνάριοι* ἐξετέλουν καλλιτεχνικώτατας σισύρας, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ εἶχον κέντρον τὴν στοὰν *γουνάρια τοῦ φόρου* (ἢ *βασιλικὴν τῶν γουναρίων*). Ἐν τῇ Δύσει αἱ πολυτελεῖς σισύραι διεδόθησαν ἀπὸ τῶν σταυροφοριῶν, κατέστησαν μεγάλως τοῦ συρμοῦ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἤδη δὲ ἀνεπτύχθη ἡ σισυροποιία ὡς ἰδία βιομηχανία, παρ' ἣν καὶ εἰδικὴ κτηνοτροφία καὶ μάλιστα κονικλοτροφία (τῶν κονίκλων παρεχόντων δορὰν ὑποκειμένην εἰς σπουδαιοτάτας ἀπομιμήσεις). Ἐν Ἑλλάδι νῦν ὑπάρχουν ἀκμαῖα ἐργαστήρια βιοτεχνικῆς σισυροποιίας ἐν Καστορίᾳ, ἔνθα δι' εἰδικῶν μέσων χρησιμοποιοῦνται θαυμασίως τὰ ἀποκόμματα (*χορδάδες*) τῆς εὐρωπαϊκῆς σισυροποιίας. Ἄλλοτε ἤκμαζον καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει πλούσια ἑλληνικὰ ἐργαστήρια, ὧν οἱ κάτοχοι (*κιουρτσῆδες*) διὰ τοῦ πλούτου των εἶχον σπουδαίαν ἐπιρροὴν εἰς τὰ δημόσια πράγματα. Π. Ν. Π.

σισυρίγχιον (τὸ) (Sisyrinchium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἰριδοειδῶν* ἢ *ἰριδιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σισυρίγχιον τὸ μεγανθὲς* (Sisyrinchium grandiflorum) καὶ τὸ *σισυρίγχιον τὸ βερμουδιανὸν* (Sisyrinchium bermudianum), ἀμφότερα καλλιεργούμενα πρὸς κόσμον πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης. Δ. Ν. Π.

Σισύφειον (τὸ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος (C. 359) τὰ ἐκ λευκοῦ λίθου ἐρείπια ἱεροῦ τινος ἢ βασιλικοῦ ἀνακτόρου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀκροκορίνθου ὑπὸ τὴν κρήνην Πειρήνην καὶ τὸ ναΐδιον τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγερθῆ εἰς τὸ ὑψηλότατον μέρος τοῦ ἀποκρήμνου τούτου βουνοῦ. ΚΑΨ.

Σισυφίδαι (οἱ) *[Μυθολ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ υἱοὶ τοῦ *Σισύφου* (βλ. λ.) *Γλαῦκος, Ὀρνυτίων, Θέρσανδρος, Ἄλμος*, οἱ ἔγγονοι αὐτοῦ *Βελλεροφόντης, Φῶκος, Θόας* καὶ οἱ ἀπόγονοι τούτων. Σισυφίδης ἐκαλεῖτο ἀκόμη καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, διότι ἐλέγετο ὅτι εἶχε συνέλθει μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἀντικλείας ὁ Σίσυφος ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ γάμου της μετὰ τοῦ Λαέρτου, ὡς καὶ ὁ Σίνων, ὁ ὅμοιος μὲ τὸν Σίσυφον εἰς τὴν πανουργίαν καὶ κακίαν. ΚΑΨ.

Σίσυφος *[Μυθολ.]*. Περιώνυμος, διὰ τὴν ἐν τῷ Ἅδῃ ἰδίως τιμωρίαν του, μυθικὸς ἥρως, διὰ τὸν ὁποῖον ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀντιφατικώταται μεταξύ των παραδόσεις. Ἦτο υἱὸς τοῦ Αἰόλου (διὰ τοῦτο καὶ *Αἰολίδης* ἐκαλεῖτο) καὶ τῆς Ἐναρέτης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κρηθέως, τοῦ Ἀθάμαντος, τοῦ Σαλμωνέως, τοῦ Δηϊόνος, τοῦ Μάγνητος, τοῦ Περιήρους, τῆς Κανάκης, τῆς Ἀλκυόνης, τῆς Πεισιδίκης, τῆς Καλύκης καὶ τῆς Περιμήδης. Νυμφευθεὶς τὴν Μερόπην, θυγατέρα τοῦ Ἄτλαντος (ἢ μίαν τῶν Πλειάδων), ἔγινεν ἐξ αὐτῆς πατὴρ τοῦ Γλαύκου, τοῦ Ὀρνυτίωνος, τοῦ Θερσάνδρου καὶ τοῦ Ἄλμου, κτίσας δὲ τὴν Ἐφύραν (τὴν βραδύτερον εἰς Κόρινθον μετονομασθεῖσαν), ἐβασίλευσεν ἐν αὐτῇ. Ἐλέγετο ὅμως καὶ ὅτι διεδέχθη τὸν Κρέοντα εἰς τὴν βασιλείαν ἐν Κορίνθῳ ἢ ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν παρὰ τῆς Μηδείας, ὅτε αὕτη κατέλιπε τὴν Κόρινθον (Παυσ. ΙΙ. 3, 11). Ὡς βασιλεὺς τῆς Ἐφύρας, προήγαγε τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριόν της καὶ ἵδρυσεν ἐν τῷ Ἰσθμῷ τὸν ἀγῶνα τῶν Ἰσθμίων πρὸς τιμὴν τοῦ Μελικέρτου, τοῦ ὁποίου τὸν νεκρὸν εἶχε μεταφέρει ἐκεῖ δελφίν. Μετὰ τὸν θάνατόν του δὲ κατεδικάσθη, ὡς μνημονεύει ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσ. λ, 593 κ.ἑξ.), ὅστις ἐν τῇ Ἰλιάδι χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς «κέρδιστον ἀνδρῶν», νὰ κυλίῃ διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν χειρῶν του περιμεγέθη λίθον πρὸς τὴν κορυφὴν ὄρους, ὅστις ὅμως ἀκαταπαύστως ἐκρημνίζετο προτοῦ νὰ τὸν φέρῃ οὗτος εἰς τὴν κορυφήν, καὶ οὕτως ἦτο ἠναγκασμένος διαρκῶς ν' ἀσχολῆται ἐν τῷ Ἅδῃ μὲ τὸ ἐπίμοχθον τοῦτο ἔργον (ἔπαυσε τοῦτο πρὸς στιγμὴν μόνον, ὅτε κατῆλθεν εἰς τὸν Ἅδην ὁ Ὀρφεὺς καὶ κρούων τὴν λύραν του ἐζήτησε τὴν Εὐρυδίκην παρὰ τοῦ Πλούτωνος). Οἱ στίχοι οὗτοι τοῦ Ὁμήρου, οἵτινες ὑπό τινων θεωροῦνται παρένθετοι, ἔγιναν, φαίνεται, ἀφορμὴ νὰ πλασθοῦν ποικίλαι παραδόσεις περὶ τῆς αἰτίας τῆς τιμωρίας του καὶ νὰ διαβοηθῇ ὡς πανοῦργος, δόλιος, κλέπτης, ἀσεβὴς καὶ ἄπληστος εἰς κέρδος ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ποιητῶν, ἐνῷ ὁ Σωκράτης ἀποθνήσκων (399 π. Χ.) μνημονεύει καὶ τὸν Σίσυφον μεταξὺ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, τούς ὁποίους θὰ εἶχε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ συναντήσῃ εἰς τὸν Ἅδην. Εἰς οὐδεμίαν ἀρχαίαν παράδοσιν γίνεται λόγος διὰ τὸ ἔγκλημά του, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐτιμωρήθη, ἐνῷ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν μεταγενεστέρων ποιητῶν καὶ μυθογράφων λέγεται ὅτι ἐτιμωρήθη διότι ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ἀσωπὸν ὅτι ὁ ἅρπαξ τῆς θυγατρός του Αἰγίνης ἦτο ὁ Ζεὺς (προσετίθετο μάλιστα ὅτι ὁ Ἀσωπὸς ἔδωκεν εἰς ἀμοιβὴν τὸ ἐν τῷ Ἀκροκορίνθῳ φρέαρ) ἢ διότι ἀναιτίως εἶχε λεηλατήσει τὴν Ἀττικὴν (προσετίθετο μάλιστα καὶ ὅτι ἐφονεύθη τότε ὑπὸ τοῦ ἥρωος Θησέως) ἢ διότι τειχίσας τὸν Ἰσθμὸν ἐζήτει ἀπὸ τοὺς διερχομένους μικρὰν πυλίδα τοῦ τείχους ὑπέρογκα διόδια ἢ καὶ ἐλήστευεν αὐτοὺς ἢ διότι διὰ τῆς πανουργίας του κατώρθωσε νὰ δέσῃ τὸν Θάνατον, ὅτε μετέβη νὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὸν Ἅδην, ἀναγκάσας τοὺς θεούς, ἐπειδὴ ἔπαυσαν οἱ ἄνθρωποι ν' ἀποθνήσκουν, νὰ στείλουν τὸν Ἄρην πρὸς λύτρωσίν του ἢ διότι ἀνακαλύπτων διὰ τῆς πανουργίας του τὰ μυστικὰ σχέδια τῶν θεῶν ἀνεκοίνωνε ταῦτα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ἅμιλλα αὐτὴ τῶν ποιητῶν νὰ ἐξεύρουν τὴν αἰτίαν τῆς τιμωρίας, ὤθησεν αὐτοὺς νὰ καταστήσουν τὸν Σίσυφον ἔνοχον καὶ πολλῶν ἄλλων ἐγκλημάτων. Οὕτω, διὰ νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς κληρονομικὴ ἡ πανουργία τοῦ Ὀδυσσέως, ἐπλάσθη ὁ μῦθος ὅτι ἡ μήτηρ του ἐγέννησε τοῦτον ἐκ τοῦ Σισύφου, ὅστις τὴν εἶχεν ἀπαγάγει πρὸ τοῦ μετὰ τοῦ Λαέρτου γάμου της. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπλάσθη καὶ πατὴρ τοῦ κακούργου Σίνωνος καὶ μοιχὸς τῆς ἀνεψιᾶς του καὶ συζύγου τοῦ ἀδελφοῦ του Τυροῦς. Ἐδημιουργήθη ἀκόμη ἡ παράδοσις ὅτι εἶχεν ἀφήσει ἐντολὴν εἰς τὴν σύζυγόν του νὰ μὴ τὸν θάψῃ ὅταν ἀποθάνῃ. Ὅτε δὲ ἀπέθανε καὶ ἡ σύζυγός του τὸν ἀφῆκε, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολήν του, ἄταφον, ὁ Σίσυφος παραπονεθεὶς εἰς τὸν Πλούτωνα ἐπέτυχε νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν σύζυγόν του, ἀλλ' ἀφοῦ τὴν ἐτιμώρησεν ἠρνεῖτο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Ἅδην καὶ ἀπήχθη εἰς αὐτὸν διὰ τῆς βίας ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Εἰς τὰ αἴτια δὲ τῆς ἐν τῷ Ἅδῃ τιμωρίας του προσετίθετο καὶ ἡ ἀνυπακοή του αὐτή. Ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου ἐδείκνυον τὸν τάφον του, καὶ ὁ Στράβων (C. 379) καὶ ὁ Διόδωρος κάμνουν μνείαν τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου ἀνακτόρου του, τοῦ Σισυφείου, οἰκοδομήματος ἀπεράντου τὴν ἔκτασιν. Ἡ σημασία τῆς τιμωρίας τοῦ Σισύφου, ἥτις ὑπῆρξεν ἐκ τῶν θεμάτων τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Πολυγνώτου τῆς ἐν Δελφοῖς Λέσχης (Παυσ. Χ. 31.10) καὶ πολλῶν ἀγγειογραφιῶν, εἰς τὰς ὁποίας πολλάκις παρίσταται καὶ Ἐρινὺς κρατοῦσα μάστιγα καὶ ἀναγκάζουσα τοῦτον δι' αὐτῆς νὰ κυλίῃ ἀκαταπαύστως τὸν λίθον, ἀπησχόλησε πολλοὺς ἑρμηνευτὰς τῶν ἀρχαίων μύθων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ S. Reinach (Cultes, Mythes et Religions II' p. 172) φρονεῖ ὅτι ἡ ἀλλοίωσις τοῦ ἀρχικοῦ μύθου τοῦ Σισύφου διὰ τῆς προσθήκης τῆς ἐν τῷ Ἅδῃ τιμωρίας του θὰ προῆλθεν ἐξ ἀρχαϊκῆς ἀγγειογραφίας, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ παρίστατο ὁ Σίσυφος ἀναβιβάζων ὀγκόλιθους εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ Σισυφείου. Ὁ βράχος τοῦ Σισύφου ἔγινε τὸ ἔμβλημα παντὸς φιλοδόξου, ὅστις κυλίει εἰς τὴν διάνοιάν του σχέδια ἀνεκτέλεστα, πάθους ἀνεκπληρώτους, ἢ ἐπιχειρεῖ ἔργον ἀπραγματοποίητον, εἰς πάσας τὰς λογοτεχνίας, ἀρχαίας καὶ νεωτέρας, αἵτινες βρίθουσιν ὑπαινιγμῶν εἰς αὐτόν. Ἐποιήθη μάλιστα καὶ δρᾶμα πεντάπρακτον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Le rocher de Sisyphe» ὑπὸ τοῦ E. Didier. Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

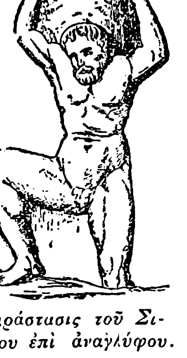

Παράστασις τοῦ Σισύφου ἐπὶ ἀναγλύφου.

σίσυφος (ὁ) (Sisyphus) *[Ζωολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων, πενταμεροῦς συμμετρίας, τοῦ ἀθροίσματος τῶν *κοπροφάγων* τῆς οἰκογενείας τῶν *καραβιδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 15 εἴδη, ἀπαντῶντα ἐν Ἀφρικῇ καί τινα ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εὐρωπαϊκῶν εἰδῶν εἶναι ὁ *σίσυφος ὁ Σαιφφέριος* (Sisyphus Schaefferii), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ χρῶμα μελανόν. Δ. Ν. Π.

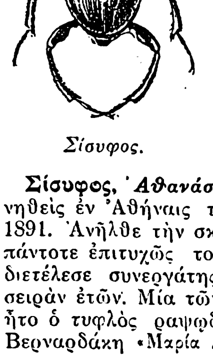

Σίσυφος.

Σίσυφος, Ἀθανάσιος. Ἕλλην ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1824 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1891. Ἀνῆλθε τὴν σκηνὴν τῷ 1850, ὑποδυόμενος πάντοτε ἐπιτυχῶς τοὺς γεροντικοὺς ῥόλους, καὶ διετέλεσε συνεργάτης τοῦ Παντελῆ Σούτσα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Μία τῶν μεγαλυτέρων ἐπιτυχιῶν του ἦτο ὁ τυφλὸς ῥαψῳδὸς εἰς τὸ ἔργον τοῦ Δημ. Βερναρδάκη «Μαρία Δοξαπατρῆ». Π. Α. Κ.

Σισώης *ὁ μέγας*. Ἐγεννήθη ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος. Κατέφυγε νεαρὸς εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ ὄρος, ὅπου εἶχεν ἀποθάνει ὁ μέγας Ἀντώνιος, διήρχετο ἀσκητεύων. Ἀπέθανε τῷ 429, μετὰ 62 ἐτῶν διαμονὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας μὲν Ἐκκλησίας τὴν 6, ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς δὲ τὴν 4 τοῦ Ἰουλίου. Ε. Γ. Π.

— **Σισώη, μονὴ τοῦ κὺρ** —. Μονὴ ἐν Ἄθῳ, φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ κτίστου ἢ ἡγουμένου αὐτῆς, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν εἶναι γνωστόν. Τὸ ὄνομα μόνον αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς παλαιὰ τυπικὰ τῶν ἐν Ἄθῳ μονῶν. Β. Λ. Κ.

σίσων (τὸ) (Sison) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερον εἶδος εἶναι τὸ *σίσων τὸ ἄμωμον* (Sison amomum), ὅπερ ἀπαντᾷ παρ' ἡμῖν καὶ εἶναι πόα διετής, ἀρωματικὴ καὶ φαρμακευτική. Δ. Ν. Π.

Σίσων.

Σισώπα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Παννονίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, δεξιὰ τοῦ Δραύου ποταμοῦ, μεταξὺ τῶν πόλεων Σιρότας καὶ Οὐϊσοντίου τοῦ Πικεντίου τῶν Ὀδοιπορικῶν. Ἡ θέσις αὐτῆς ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σὶτ (Sit) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς κεντρικῆς Ῥωσίας, πηγάζων 20 χλμ. ἀνατολικῶς τοῦ Μπιετζὲκ καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Μολόγκα παρὰ τὸ Τσεργάσεβο, μετὰ ῥοὴν 139 χλμ. Παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον ὑπέστησαν οἱ Ῥῶσοι τῷ 1238 καταστρεπτικὴν ἧτταν ὑπὸ τῶν Τατάρων. Θ. Κ.

σίτα (ἡ). Μακεδονικὸν σχέδιον δαντέλλας.

Σῖτα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. *Σιτάκη*.

σιταγέρτης (ὁ) *[Ἀρχ.]* βλ. *σιτολόγος*.

Σιταγροὶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ νομοῦ Δράμας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μιναρὲ-τσιφλίκ*. Κάτ. (1928) 854. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, τρία δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μικρόκαμπος* (τέως *Μικρό*). Π. Ν. Π.

σιταγωγία (ἡ)· ἡ μεταφορὰ σίτου ἐξ ἄλλου τόπου: «σιταγωγία ἐκ Πόντου».

σιταγωγὸς (ὁ, ἡ), —*ὸν* (τό)· ὁ ἄγων, ὁ μεταφέρων σῖτον: «σιταγωγὰ πλοῖα».

Σίταινα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 243. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σιτάκη, ἢ *Σιττάκη* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος πόλις τῆς Βαβυλωνίας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 15 σταδίων ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρητος, πρὸ τῆς συμβολῆς του μετὰ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Διάλα (Dijala). Ἡ περὶ αὐτὴν χώρα ἐκαλεῖτο *Σιτακηνή*. Ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου καλεῖται *Σῖτα*. Σημαντικώτατα αὐτῆς ἐρείπια, ὡς ἡ καλουμένη πύλη τοῦ Νεμρὼδ καὶ ἄλλα, διατηροῦνται παρὰ τὴν Βαγδάτην (Ἐσκὶ-Βαγδάτ). Α. Θ. Σ.

Σιτακηνὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Βαβυλωνίας, ἐκτεινομένη ἐπὶ τοῦ κάτω ῥοῦ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ πρὸς Α. αὐτοῦ καὶ ΒΔ. τῆς Σουσιανῆς, «ὥστε τοῖς ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Σοῦσα βαδίζουσι διὰ τῆς Σιτακηνῆς ἡ ὁδὸς ἅπασα πρὸς ἕω» (*Στράβ. ΙΣΤ' 744*). Βραδύτερον, ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων, ἐκαλεῖτο *Ἀπολλωνιᾶτις*, πρωτεύουσα δ' αὐτῆς ἦτο ἡ *Σιτάκη*. Α. Θ. Σ.

Σιτακὸς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Περσίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, πρὸς Β. τῆς πόλεως Γωγάνα (Kongoun). Εἰς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ προσωρμίσθη ὁ ὑπὸ τὸν Νέαρχον ἐπιστρέφων ἐξ Ἰνδικῆς στόλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τῷ 325 π. Χ., παραμείνας ἐπὶ 21 ἡμέρας πρὸς σιτισμὸν καὶ ἐπισκευὴν τῶν βλαβέντων πλοίων. Ὑπὸ τοῦ Πλινίου (V, 26, 4) καλεῖται *Σιτιόγαγος*, ὑπὸ δὲ τοῦ Τούρκου γεωγράφου Kiatib Tchelebi *Sita* ἢ *Sita-reghian*. Ταυτίζεται πρὸς τὸν σημερινὸν Moud. Α. Θ. Σ.

σιτάλευρον (τό)· ἄλευρον ἐκ σίτου, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ *κριθάλευρον, ἀραποσιτάλευρον* κττ.

Σιτάλκης (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς προστάτου τῆς καλλιεργείας τοῦ σίτου, ἐν Δελφοῖς, ὅπου ὑπῆρχε κολοσσιαῖον ἄγαλμα αὐτοῦ, ἀφιέρωμα τῶν Ἀμφικτυόνων «ὅτε Φωκεῦσιν ἐπεργαζομένοις τοῦ Θεοῦ τὴν χώραν ἐπέβαλον χρημάτων ζημίαν» (*Παυσ.* Ι, 15, 2). Α. Θ. Σ.

Σιτάλκης. Βασιλεὺς τῶν ἐν Θρᾴκῃ Ὀδρυσῶν, υἱὸς τοῦ Τήρεω, ἐπεκτείνας τὸ κράτος του ἀπὸ τῶν Ἀβδήρων μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως καὶ ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦ Στρυμόνος (Θουκ. Β, 97). Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (431 π. Χ.) συνεμάχησε μετὰ τῶν Ἀθηναίων, τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος παρέδωκεν

Digitized by Google

εἰς αὐτοὺς τοὺς Κορινθίους καὶ Λακεδαιμονίους πρέσβεις, διερχομένους διὰ τῆς χώρας του καὶ μεταβαίνοντας εἰς τὴν Περσίαν, ὅπως ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειαν τοῦ Μεγάλου Βασιλέως. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπιδιώκοντες τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ κυρίως κατὰ τοῦ Περδίκκα, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, πρὸς τὸν ὁποῖον διέκειτο ἐχθρικῶς, ἐκαλλιέργησαν τὴν φιλίαν του δι' ἐπανειλημμένων πρεσβειῶν καὶ τῆς ἀπονομῆς τοῦ δικαιώματος τοῦ Ἀθηναίου πολίτου εἰς τὸν υἱόν του Σάδοκον. Πράγματι δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ 429 π. Χ. ὁ Σιτάλκης μετὰ 50.000 ἱππέων καὶ 100.000 πεζῶν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν ἐλεηλάτησε μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς Μυγδονίας ἔφθασεν εἰς τὴν Χαλκιδικήν. Μὴ ἐπιτευχθείσης ὅμως συνεργασίας μετὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, βλέπων δὲ συνάμα ὅτι τὰ ἐφόδια τοῦ στρατοῦ του ἤρχισαν νὰ ἐκλίπουν, ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά του, ἀφοῦ διέμεινεν ἐν Μακεδονίᾳ τριάκοντα ἡμέρας. Ἐφονεύθη τῷ 424 π. Χ. μαχόμενος κατὰ τῶν Τριβαλλῶν. Α. Θ. Σ.

— **Σιτάλκης.** Ἀρχηγὸς θρακικοῦ σώματος ψιλῶν, ὅστις συνοδεύσας τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ, τῶν Ἀρβήλων καὶ ἀλλαχοῦ. Ἦτο εἷς τῶν ἐν Μηδίᾳ ὑπὸ τὸν Παρμενίωνα ἀξιωματικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους διεβιβάσθη ἡ διαταγὴ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς τοῦ γηραιοῦ στρατηγοῦ. Κατηγορηθεὶς βραδύτερον ἐπὶ σκληρότητι ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου τῷ 326 π. Χ. Α. Θ. Σ.

σιτάνη ἡ) (Sitane) *[Ζωολ.]*. Γένος ἑρπετῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαύρων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγαμιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ σαύρων ἀπαντῶντα εἰς τὴν Ἀσίαν. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σιτάνη ἡ ἰνδική* (Sitane indica), ἥτις διακρίνεται διὰ τὸ μετρίου μεγέθους σῶμά της καὶ τὴν ἐπιμηκεστάτην οὐράν της. Δ. Ν. Π.

Σίτανος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Καρυδίου τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 212. Ν. ΚΛΣ

σιταποθήκη (ἡ)· ἀποθήκη σίτου ἢ ἄλλων σιτηρῶν.

Σιταποὺρ (Sitapur) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ ἐπαρχία τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν, ἐν τῷ διαμερίσματι Λουκνάου τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Σαραγιάν. Κάτ. 21.584. Ἡ ἐπαρχία ἔχει ἔκτασιν 5.760 τ. χλμ., εἶναι ἐπίπεδος καὶ μᾶλλον δασώδης. Ὁ κυριώτερος αὐτῆς ποταμὸς εἶναι ὁ *Γκογκρά*. Γ. Ι. Β.

σιτὰρ (τό). Ἔγχορδον ὄργανον τῶν Ἰνδιῶν, λίαν διαδεδομένον ἐν Δεκὰν καὶ ἐν ταῖς βορείαις Ἰνδίαις. Ἀπαντᾷ ὑπὸ ποικίλας μορφάς, ἡ δὲ ἐφεύρεσίς του ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀμεὲρ Χουσροὺ τοῦ Δελχὶ (ΙΒ' αἰών). Οἱ κυριώτεροι τύποι τοῦ σιτὰρ εἶναι οἱ ἑξῆς: *Σιτὰρ τοῦ βορρᾶ* ἢ *ἰνδουστανί*, ἀρκετὰ μεγάλου σχήματος, ὅπερ φέρει μακρὰν λαβὴν μετὰ χωρισμάτων ἢ ραβδώσεων (ὡς τὸ μανδολῖνον) κινητῶν, δυναμένων νὰ μετατεθῶσι καὶ νὰ προσαρμοσθῶσιν εἰς 5 κλίμακας. Ἡ κροῦσις τῶν χορδῶν γίνεται διὰ μεταλλικοῦ πλήκτρου, προσηρμοσμένου εἰς τὸν δείκτην. Πολλὰ σιτάρ, ἐκτὸς τῶν κυρίων χορδῶν, ἔχουσι καὶ χορδὰς συμπαθείας. *Μικρὸν σιτάρ*, ὄργανον ἀνάλογον πρὸς τὸ προηγούμενον, ἀλλὰ πολὺ μικρότερον καὶ ἔχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἠχεῖον ἐκ καρύου τοῦ κοκό. Ὁ ἦχος τοῦ σιτὰρ εἶναι γενικῶς ἡδύς. Γ. Σ.

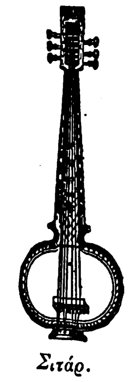

Σιτάρ.

Σιταράλωνα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 462. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μπρόσκλαβο*. Π.Ν.Π.

Σιταρᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τοῦ νομοῦ Κοζάνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Σίτοβο*. Κάτ. (1928) 176. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 303) ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Γεωργίτσα*. Π. Ν. Π.

σιταρᾶτος, —η, —ο, καὶ **σταρᾶτος**· δημοτ., ὁ ἔχων χρῶμα σίτου, σιτόχρους· ‖ φρ. «τὰ εἴπαμε σταρᾶτα» ἀνυποκρίτως, ἀπροσχηματίστως, εἰλικρινῶς.

σιταρένιος, —α, —ο, καὶ **σταρένιος**· ὁ ἐκ σίτου, σιτίνου ἀλεύρου παρεσκευασμένος: «σιταρένιο ψωμί».

σιταρήθρα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *κορυδαλλὸς ὁ ἀγροδίαιτος*.

σ(ι)τάρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σῖτος* (βλ. λ.).

Σιταριὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Μάνης τῆς ἐπαρχίας Διδυμοτείχου τοῦ νομοῦ Ἕβρου. Κάτ. (1928) 159.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Μόσσιωρη*. Κάτ. (1928) 448. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν.

— 3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Ρόσνα*. Κάτ. (1928) 590. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἀλευρομύλους. Π. Ν. Π.

— **Σιταριὰ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (βλ. *Γιακούπ-κιοϊ*).

σιτάριον (τό). Παλαιὰ φαρμακευτικὴ μονὰς βάρους, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸ $^1/_{60}$ τῆς δραχμῆς, δηλαδὴ πρὸς 0.06 γρμ. Κ. Γ. Μ.

σιτάρκεια (ἡ)· ἐπάρκεια σίτου, τὸ νὰ μὴ ζητῆται προμήθεια σίτου ἄλλοθεν.

σιτάρκης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ἐπαρκὴς εἰς σῖτον, ὁ ἔχων αὐτάρκειαν σίτου: «χώρα σιτάρκης».

σιταροειδὴς (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σῖτον, πρὸς κόκκον σίτου: «σιταροειδὴς ὄγκος».

— **σιταροειδὴς** *χόνδρος λάρυγγος* *[Ἀνατομ.]*. Χόνδρος μικρὸς ἐντὸς τῶν πλαγίων θυθυρεοειδῶν συνδέσμων, παριστῶν λείψανον τῆς μεταξὺ τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ καὶ τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου συγχονδρώσεως, οἷα ὑπάρχει ἐπί τινων ζῴων καὶ ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου καὶ τοῦ νεογνοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ι. Π.

σίταρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀραβόσιτος*.

σ(ι)ταρόσπορος (ὁ)· σπόρος, κόκκος σίτου.

σιταρόψειρα (ἡ) *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἐντόμου *καλάνδρα*.

Σιτβάτορoκ (Sitwatorok, οὐγγρ. Zsitvatorok, προφ. *Ζιτβάτορoκ*) *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ζίτβα εἰς τὸν Δούναβιν. Ἐν αὐτῷ ὑπεγράφη τῷ 1606 ἡ μεταξὺ Ροδόλφου τοῦ Β' καὶ Ἀχμὲτ τοῦ Α' συνθήκη εἰρήνης. Γ. Ι. Β.

σιτεμπορία (ἡ)· ἐμπορία σίτου, σιτεμπόριον.

σιτέμπορος (ὁ)· ἔμπορος σίτου ἢ σιτηρῶν, *σιταρέμπορος*.

σίτευσις, —εως (ἡ)· παροχὴ σιτίων, τροφῶν πρὸς πάχυνσιν.

σιτευτός, —ή, —όν· ὁ τεθραμμένος, ὁ δι' ὑπερβολικῆς θρέψεως παχυνθείς: «μόσχος ὁ σιτευτός».

— **σιτευτικὰ** *μυελοκύτταρα*, τὰ καὶ *βασιόφιλα μυελοκύτταρα*· βλ. *λευκοκύτταρα* καὶ *μυελοκύτταρα*.

σιτεύω· παρέχω εἰς τὰ βοσκήματα τροφὴν ἄφθονον πρὸς πάχυνσιν· ‖ δημοτ. ἐπὶ κρέατος, στεγνώνω, καθίσταμαι τρυφερώτερος: «σφάζουν τὴ γαλλοπούλα ἀποβραδὶς γιὰ νὰ σιτέψῃ ὡς τὴν ἄλλη μέρα».

Σίτζουϊκ, ἢ **Σίτζγουϊκ** (Sidgwick), **Ἐρρῖκος.** Ἄγγλος φιλόσοφος (βλ. λ. *Σίντγουϊκ*).

σιτηρέσιον (τό)· ἀρχ., ὁ χάριν τροφῆς παρεχόμενος μισθὸς εἰς τοὺς στρατιώτας· ‖ νεώτ., αὐτὴ ἡ παρεχομένη τροφὴ εἰς τοὺς στρατιώτας.

σιτηρὰ (τὰ) (Tritaceæ) *[Βοτ.]*. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι γνωστὰ ποικίλα φυτὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀγρωστωδῶν*, ἀνήκοντα εἰς διαφόρους οἰκογενείας καὶ γένη. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶναι σπουδαιότατα ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, διότι τῶν περισσοτέρων τὰ σπέρματα εἶναι ἀρτοποιήσιμα, ὡς τῆς *βρίζης*, τῆς *κριθῆς*, τοῦ *σίτου* κ. ἄ., ἑτέρων εἶναι ἀμυλοῦχα καὶ ἀρτοποιήσιμα, ὡς τοῦ *ἀραβοσίτου*, τῆς *βρόμης*, τοῦ *κέγχρου*, τοῦ *σόργου* κλπ. (βλ. καὶ λ. *ἀγρωστώδη* καὶ *δημητριακά*). Δ. Ν. Π.

— *[Ὑγιειν.]* Τὰ *σιτηρὰ* χρησιμεύουσι πρὸς διατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις χρησιμοποιεῖ τοὺς καρποὺς αὐτῶν, καὶ πρὸς διατροφὴν τῶν ζῴων, χρησιμοποιουμένου ἢ τοῦ στελέχους μετὰ τοῦ καρποῦ (σανός) ἢ ἄνευ αὐτοῦ (ἄχυρον). Οἱ καρποὶ τῶν σιτηρῶν, ὑπαγόμενοι εἰς τὰ φυτικὰ σιτία, χρησιμοποιοῦνται ἄλλοι μὲν αὐτούσιοι, ἄλλοι δὲ ἀφοῦ μετατραπῶσιν εἰς ἄλευρον. Ἐκ τοῦ ἀλεύρου ἰδίᾳ τοῦ ἐκ τοῦ σίτου προερχομένου παρασκευάζεται ὁ ἄρτος, πολύτιμον καὶ ἀπαραίτητον σιτίον διὰ τὴν διατροφήν, ὡς καὶ τὰ ζυμαρικὰ καὶ τὰ διάφορα καὶ ποικιλώτατα ἐδέσματα. Ἡ θρεπτικὴ ἀξία τῶν σιτηρῶν εἶναι διάφορος. Ὁ σῖτος π. χ. εἶναι οὐ μόνον θρεπτικώτερος ἀλλὰ καὶ εὐπεπτότερος τῶν ἄλλων καρπῶν. Διὸ πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἄρτου προτιμῶνται τὰ ἐκ τοῦ σίτου προερχόμενα ἄλευρα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τιμὴ τούτων εἶναι ἀνωτέρα τῆς τιμῆς τῶν ἀλεύρων τῶν προερχομένων ἐξ ἄλλων δημητριακῶν καρπῶν, διὰ τοῦτο εἰς πολλὰς χώρας, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἰταλίᾳ, Ἑλλάδι καὶ τῇ λοιπῇ Βαλκανικῇ, πρὸς παρασκευὴν εὐωνοτέρου ἄρτου γίνεται χρῆσις ἀλεύρων ἐξ ἀραβοσίτου, κριθῆς ἢ βρίζης μεμειγμένων μετ' ἀλεύρων σίτου ἢ καὶ ἀμείκτων. Ὅτι τὰ σιτηρὰ εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ταῦτα ἀποτελοῦσι τὰ 45 % τῆς ὅλης τροφῆς αὐτοῦ, τρωγόμενα εὐαρέστως καὶ ἄνευ κόρου ὑφ' ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἐνῷ συγχρόνως παράγουσιν ἱκανὸν ποσὸν θερμίδων, ἀπαραιτήτων διὰ τὸν ὀργανισμόν. Ν. Α. Μ.

σιτηρός, —ά, —όν· ὁ ἀνήκων εἰς τὸν σῖτον, πρβλ. *λαχανηρός, ἀκανθηρός*· ‖ *σιτηρὰ* (τά)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

σίτησις, —εως (ἡ)· τὸ σιτεῖσθαι, διατροφή, παροχὴ τροφῆς: «σίτησις ἐν πρυτανείῳ», ἄλλως *σίτισις* (βλ. λ.).

— *[Ἀρχ.]* *Σίτησις* ἐκαλεῖτο ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πολιτειῶν παρεχομένη δωρεὰν τροφοδοσία πρὸς τοὺς ἀμίσθους δημοσίους λειτουργούς, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν των, καὶ πρὸς διαφόρους πολίτας καὶ ξένους τιμῆς ἕνεκεν. Ἐν Ἀθήναις, ἡ δημοσία αὕτη σίτησις παρείχετο κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τοὺς πεντήκοντα πρυτάνεις τῆς πρυτανευούσης φυλῆς κατὰ τὴν ἐπὶ 35—36 ἡμέρας διάρκειαν τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν καθηκόντων. Οἱ ἀνώτατοι οὗτοι λειτουργοὶ συνεσίτουν κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ πρυτανείῳ, ἔνθα καὶ συνεδρίαζον· μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν ὅμως τοῦ Κλεισθένους, ὁπότε ἡ βουλὴ συνεδρίαζεν ἐν τῷ ἐγγὺς τῆς Ἀγορᾶς Βουλευτηρίῳ, ἐλάμβανον τὸ συσσίτιόν των ἐν τῷ καλουμένῳ Θόλῳ, ὅστις ὠνομάσθη, ὡς ἐκ τούτου, ἐπίσης Πρυτανεῖον. Τὸ κύριον ὅμως Πρυτανεῖον, τὸ ὁποῖον ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀκροπόλεως, παρέμεινε πάντοτε ὁ καθιερωμένος τόπος τῆς δημοσίας σιτήσεως, διότι ἐν αὐτῷ εὑρίσκετο ὁ βωμὸς τῆς Ἑστίας, ἡ κοινὴ ἑστία, εἰς ἣν ἐκαλοῦντο νὰ προσέλθωσιν, ἵνα λάβωσι μέρος εἰς τὸ δημόσιον συσσίτιον, πάντες οἱ χαίροντες τοῦ προνομίου τούτου δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ τετιμημένοι πολῖται καὶ οἱ παρεπιδημοῦ διακεκριμένοι ξένοι. Ἐξ οὗ καὶ ἡ φράσις «εἰς τὸ πρυτανεῖον ἐπὶ τὴν κοινὴν ἑστίαν καλεῖν». Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν πεντήκοντα πρυτάνεων καὶ τῶν φιλοξενουμένων ὑπὸ τῆς πολιτείας ξένων πρέσβεων ἢ θεωρῶν ἢ κηρύκων, εἰς οὓς προσεφέροντο τὰ «ξένια», τοῦ τιμητικοῦ εὐεργετήματος τῆς δημοσίας σιτήσεως ἀπέλαυον καὶ ἄλλοι δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ πολῖται, τιμώμενοι «σίτῳ ἐν πρυτανείῳ ἐς ἀεὶ» καὶ καλούμενοι, ὡς ἐκ τούτου, *ἀείσιτοι* ἢ *ἀΐσιτοι*. Τοιοῦτοι ἀείσιτοι ἦσαν: ὁ κήρυξ, ὁ γραμματεύς, ὁ ἀντιγραφεύς, ὁ ὑπογραμματεὺς τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ὁ ἐπὶ τὸ βῆμα ὑπάλληλος τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ὁ ἱεροκήρυξ, ὁ πυρφόρος ἢ δᾳδοῦχος, ὁ ἱεραύλης, ὁ ἐπὶ βωμῷ, οἱ ἀπόγονοι τῶν τυραννοκτόνων Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, οἱ νικηταὶ τῶν μεγάλων πανελληνίων ἀγώνων καὶ ἐν γένει πάντες οἱ πολῖται καὶ τὸ γένος αὐτῶν, ὅσοι ἢ τρόπαια ἔστησαν, κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν, ἢ τὴν δημοκρατίαν ἐπηνώρθωσαν ἢ τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν ἔθεσαν ἢ εὐεργέται καὶ ἀγαθοὶ σύμβουλοι ἐγένοντο. Ὅπως ἐν Ἀθήναις, οὕτω καὶ ἐν πάσῃ ἑλληνικῇ αὐτονόμῳ πόλει, παρείχετο δημοσία σίτησις, ἀλλὰ τὸ κτήριον, ἐν ᾧ προσεφέρετο τὸ συσσίτιον, δὲν ἦτο πάντοτε τὸ Πρυτανεῖον. Καθ' Ἡρόδοτον, παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς τὸ κτίσμα τοῦτο ὠνομάζετο Λήϊτον· ἐν Κνίδῳ, κατ' ἐπιγραφήν, Δαμιουργίον· ἐν Λίνδῳ δὲ καὶ Καρπάθῳ, κατ' ἐπιγραφὰς ἐπίσης, Ἱεροθυτεῖον. Β. Δ. Θ.

σιτία (τὰ) *[Ὑγιειν.]*. Πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν οὐσιῶν, αἵτινες καταστρέφονται κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ, καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ πρόσληψις οὐσιῶν ἱκανῶν, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναπληρώσωσι τὰς καταναλωθείσας οὐσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως σχηματισθῇ ἀπόθεμα ἐξ αὐτῶν κατάλληλον διὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Αἱ οὐσίαι αὗται, καλούμεναι *θρεπτικαὶ οὐσίαι*, ἀποτελοῦνται ἐκ μείγματος οὐσιῶν τεχνητῶν ἢ φυσικῶν. Τὸ μεῖγμα δὲ τοῦτο, ὅπερ εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν θρέψιν τοῦ ὀργανισμοῦ, καλοῦμεν *σιτία*. Τὰ σιτία, ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῶν, διακρίνονται εἰς ζωϊκά, φυτικά, οἰνοπνευματώδη ποτὰ καὶ ἡδύσματα. Καὶ εἰς μὲν τὰ ζωϊκὰ ὑπάγονται τὸ κρέας, οἱ ἰχθύες καὶ τὰ ἐκ τούτων παράγωγα, τὸ γάλα, ὁ τυρός, τὸ βούτυρον, τὰ ᾠά, τὸ φοτάριχον κτλ. Εἰς δὲ τὰ φυτικὰ ὑπάγονται οἱ δημητριακοὶ καρποί, τὰ ὄσπρια, τὰ λαχανικά, αἱ ὀπῶραι καὶ αἱ θρεπτικαὶ οὐσίαι αἱ ἐξαγόμεναι ἔκ τινων φυτῶν (ἔλαια, σάκχαρον, κακάον κτλ.). Ν.Α.Μ.

— *[Στρατ.]* *Σιτία* καλοῦνται αἱ μερίδες φαγητοῦ, αἱ χορηγούμεναι ἀτομικῶς εἰς ἕκαστον τῶν ὁπλιτῶν καὶ προοριζόμεναι νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ, δηλαδὴ καθ' ἃς ἡμέρας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ ὁ συνήθης ἡμερήσιος ἀνεφοδιασμός. Τὰ σιτία καλοῦνται καὶ *ἔφεδροι τροφαί*. Ἀρκοῦν δὲ συνήθως διὰ χρῆσιν δύο ἡμερῶν. Ν. Θ. Κ.

— **σιτίων** *ἀνάμειξις* *[Ὑγιειν.]*. Αἱ πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης τοῦ

Digitized by Google

ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ λαμβανόμεναι τροφαὶ πρέπει νὰ περιέχωσι τὰ κατάλληλα στοιχεῖα, ὧν πρωτεύοντα εἶναι τὸ λεύκωμα, τὸ λίπος καὶ οἱ ὑδατάνθρακες. Ἐπειδὴ δὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα δὲν εὑρίσκονται εἰς ἀρκοῦσαν ποσότητα εἰς ἓν εἶδος σιτίου, διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἀπωλειῶν τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ, καταφεύγει εἰς ἀνάμειξιν τροφίμων προερχομένων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν βασιλείων, τοῦ τε ζωϊκοῦ καὶ τοῦ φυτικοῦ. Ἡ ἀνάμειξις εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς γίνεται διαφοροτρόπως καὶ ἀναλόγως τῆς πείρας, ἣν ἀπέκτησαν οὗτοι διὰ τοῦ χρόνου. Οὕτως οἱ κάτοικοι τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς (Κινέζοι, Ἰνδοί, Ἰάπωνες κτλ.) εἰς τὴν βασικὴν αὐτῶν τροφήν, ἥτις εἶναι ἡ ὄρυζα, προσθέτουσι κρέας ἢ ἰχθῦς, ἐνῷ οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίως τῆς μεσημβρινῆς τοιαύτης (Ἰταλοί, Ἕλληνες κλπ.), εἰς τὴν βασικὴν αὐτῶν τροφήν, ἥτις εἶναι ὁ ἄρτος, προσθέτουσι τυρόν, ὀπώρας, λαχανικὰ κτλ., τροφὰς δηλαδὴ ἱκανὰς καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δυνάμεως καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν μεγάλης ποσότητος ἐργασίας. Ν. Α. Μ.

σιτίζω· παρέχω σῖτον, τροφήν· || παθ. *σιτίζομαι*· τρέφομαι: «σιτίζεται κολακεύων» (ἀντὶ τοῦ *σιτῶ*).

σίτινος, *—η, —ον*· ὁ ἐκ σίτου, «σίτινα ἄλευρα».

Σιτιόγαγος *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σιτακός*.

σιτιοδόχη (ἡ). Μικρὸς σάκκος ἐξ ἀδιαβρόχου ὀθόνης, ἀναρτώμενος χιαστὶ ἀπὸ τοῦ ὤμου καὶ χρησιμεύων διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐναπόθεσιν διαφόρων εἰδῶν ξηροῦ φαγητοῦ, τοῦ ἄρτου, καὶ τῶν πρὸς βρῶσιν ὀργάνων (κοχλιαρίου, περόνης κτλ.). Ἡ σιτιοδόχη ἀποτελεῖ μέρος τῶν εἰδῶν ἐξαρτήσεως τοῦ ὁπλίτου, καλεῖται δ' ἐνίοτε ἐν τῇ κοινῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ *σακκίδιον*. Ν. Θ. Κ.

Σιτιόεντα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως καὶ τὸ Νοβιόδουνον (Isaktscha). Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

σιτιολογία (ἡ)· ἡ περὶ τῶν σιτίων, περὶ τῶν τροφῶν πραγματεία.

σιτιολογικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σιτιολογίαν.

σιτιομανία (ἡ) (sitiomanie). Ἡ ἀκατανίκητος περὶ τὸ τρώγειν ἀνάγκη, ἡ ὁποία καταλαμβάνει τὸν πάσχοντα εἴτε κατὰ τρόπον συνεχῆ, ἐξακολουθητικόν, εἴτε ὑπὸ μορφὴν παροξυσμῶν σιτιομανίας, ἀπαντᾷ δὲ εἴς τινα ἄτομα ἔκφυλα ἢ εἰς ψυχοπαθεῖς παράφρονας. Μ. Ν. Κ.

σιτίον (τό), συνήθ. πληθ. *σιτία* (τὰ) (βλ. λ.)· αἱ τροφαί.

σιτιοφοβία (ἡ) (sitiophobie) *[Ψυχοπαθ.]*. Οὕτω καλεῖται ἡ τελεία ἄρνησις ἢ ἀποφυγὴ λήψεως τροφίμων (σιτίων) ἡ παρατηρουμένη ἐπὶ ἀτόμων πασχόντων ἐκ παθήσεών τινων τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἢ καὶ ψυχικῶν παθήσεων, οἷον διανοητικῆς συγχύσεως, μελαγχολίας, ἀλκοολικοῦ παραληρήματος, ἰδεοληψιῶν παραληρηματικῶν, τρομώδους παραληρήματος κτλ. Σπανιώτερον ἡ σιτιοφοβία παρατηρεῖται ἐπὶ ὑστερίας ἢ νευρασθενείας. Ὁ πάσχων, ὁτὲ μὲν ἀποτόμως, ὁτὲ δὲ κατόπιν βαθμιαίου περιορισμοῦ τοῦ ποσοῦ τῶν τροφίμων, ἀρνεῖται νὰ λάβῃ οἱονδήποτε σιτίον, εἰς τοῦτο δ' ἐπακολουθεῖ ἐξασθένησις καὶ ἀπίσχνανσις αὐτοῦ. Ἡ κατάστασις αὕτη δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ βραχὺ μόνον χρονικὸν διάστημα, ἐνίοτε ὅμως παρατείνεται ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Πρὸς θεραπείαν τῆς παθήσεως ταύτης συνιστᾶται ἡ ἀπομόνωσις, ἡ ὑδροθεραπεία καὶ ἡ πειθώ. Ἐὰν τὰ μέσα ταῦτα δὲν τελεσφορῶσι, γίνονται καθετηρισμοὶ πρὸς εἰσαγωγὴν ὑγρῶν ἢ ὑδαρῶν τροφίμων, εἴτε ἀπὸ τοῦ στόματος, διανοιγομένων ἐν ἀνάγκῃ τῶν γνάθων βιαίως, εἴτε ἀπὸ τῆς ρινός, τῶν ὀφθαλμῶν ὄντων προσδεδεμένων, εἴτε καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπευθυσμένου. Συνήθως εἷς μόνος καθετηρισμὸς ἀρκεῖ ἵνα πείσῃ τὸν δυστροποῦντα πάσχοντα, ὅπως ἀποφύγῃ τὰς ἐξ αὐτοῦ ἐνοχλήσεις, λαμβάνων τροφὴν ἄνευ ἀντιρρήσεως. Μ. Ν. Κ.

σίτισις, *—εως* (ἡ)· ἡ παροχὴ τροφῶν, ἄλλως *σίτησις* (βλ. λ.).

— *[Ζωολ.]* Ἡ *σίτισις* ἀποσκοπεῖ τὴν ποιοτικὴν καὶ ποσοτικὴν αὔξησιν τοῦ κρέατος καὶ τοῦ λίπους τῶν ζῴων, ὡς καὶ τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν αὐτῶν εἰς γάλα, ἔριον, ἐργασίαν κτλ. Ἡ σίτισις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παροχῆς καταλλήλου τροφῆς καὶ διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως εἰς τὰ ὑπὸ σίτισιν ζῷα συνθηκῶν διαβιώσεως τοιούτων, ὥστε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν εἰσερχομένων ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν νὰ μὴ καταναλίσκεται διὰ τὰς λειτουργίας τῆς ζωϊκῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ νὰ ἐναποθηκεύηται ἐν τοῖς ἱστοῖς τοῦ σώματος. Ἡ ἐναποθήκευσις αὕτη ἀποβαίνει τοσοῦτον εὔκολος καὶ ταχεῖα ὅσον ἡ συντελουμένη καῦσις ἐν τῇ ζωϊκῇ οἰκονομίᾳ εἶναι ὀλιγώτερον ἔντονος, ἡ δὲ ἀναπνοὴ καὶ λοιπαὶ ζωϊκαὶ λειτουργίαι πλέον ἤρεμοι. Ἐκτὸς ὅμως τῶν γενικῶν τούτων ὅρων, ἡ ἐπιτυχία τῆς σιτίσεως ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ σιτιζομένου ζῴου, τῆς γενεᾶς καὶ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Οὕτως ἡ σίτισις τῶν βοϊδῶν εἶναι πλέον δύσκολος τῆς τῶν χοίρων. Ὡσαύτως ἐπὶ ζῴων τοῦ αὐτοῦ εἴδους παρατηροῦνται γενεαὶ σιτιζόμεναι εὐκολώτερον ἄλλων, διὸ καὶ διακρίνομεν γενεὰς *ταχείας σιτίσεως* (races précoces) καὶ γενεὰς *βραδείας σιτίσεως* (races tardives). Ἡ καταλληλοτέρα δὲ πρὸς σίτισιν ἡλικία εἶναι ἡ τῆς πλήρους ἀναπτύξεως τῶν ζῴων, ἤτοι διὰ τοὺς βοῦς ἀπὸ τοῦ 4ου—8ου ἔτους, διὰ τὰ πρόβατα ἀπὸ τοῦ 2ου—3ου καὶ διὰ τοὺς χοίρους ἀπὸ τοῦ 18ου μηνὸς ἕως τοῦ 2ου ἔτους. Οἱ κανόνες οἱ διέποντες τὰ τῆς σιτίσεως ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν κατὰ τόπους οἰκονομικῶν συνθηκῶν, τῆς ἡλικίας τῶν πρὸς σίτισιν ζῴων, ὡς καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν. Οὕτω διαφέρει ὁ τρόπος τῆς σιτίσεως εἰς τὸν λειμῶνα ἀπὸ τὸν ἐν τῷ στάβλῳ, ὡς ἐπίσης διαφέρει ὁ τρόπος τῆς σιτίσεως τοῦ μόσχου ἀπὸ τὸν τοῦ βοός, καὶ τοῦ ζῴου τοῦ προοριζομένου πρὸς σφαγὴν ἀπὸ τὸν τοῦ γαλακτοπαραγωγοῦ, ἐριοπαραγωγοῦ κλπ. Ἡ σίτισις τῶν νεαρῶν ζῴων ἐπιτυγχάνεται διὰ τροφῶν περιεχουσῶν ἱκανὸν ὕδωρ καὶ ὀρυκτὰς οὐσίας, ἐνῷ ἡ τῶν ἐνηλίκων δι' ἀζωτούχων ἰδίᾳ οὐσιῶν. Τὰ πρὸς σφαγήν, ἐριοπαραγωγὴν καὶ δι' ἐργασίαν σιτιζόμενα ζῷα ἔχουσιν ἀνάγκην τροφῶν μεγάλης περιεκτικότητος εἰς πρωτεϊνικὰς οὐσίας, ἐνῷ διὰ τὰ γαλακτοπαραγωγὰ ἀπαιτοῦνται τροφαὶ ὑδαρεῖς. Θ. Α. Φ.

σιτισμὸς (ὁ)· παροχὴ τροφῶν, *σίτισις* (βλ. λ.).

Σιτίστα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ὀξυὰ* Γραμμένη (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

σιτιστὴς (ὁ) *[Στρατ.]*. Ὁ λοχίας, ὁ ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ λοχαγοῦ διεξάγων τὴν οἰκονομικὴν καὶ λογιστικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ λόχου, ἴλης ἢ πυροβολαρχίας, καθὼς καὶ πάσης ἀναλόγου μονάδος. *Βοηθὸς σιτιστοῦ* καλεῖται ὁ δεκανεύς, ὁ βοηθῶν ἐν τῇ ἄνω ὑπηρεσίᾳ τὸν σιτιστήν. Ν. Θ. Κ.

Σίτιφα, ἢ ***Σίτιφι(ς)*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σήττιφ*.

Σίτκα (Sitka) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἀλάσκας, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου Μπαράνοβ, εἰς 57° 03′ Β. πλάτ. καὶ 135° 19′ Δ. μήκους. Κάτ. (1920) 1.175 (75 % ἰθαγενεῖς), αὐξανόμενοι μεγάλως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θήρας. Ἡ Σίτκα εἶναι σημαντικὸς σταθμὸς θηρευτῶν φώκης, ἔχει γαιανθρακαποθήκας, ἀσύρματον, πειραματικὸν γεωργικὸν σταθμόν, μαγνητικὸν παρατηρητήριον, ἁλιευτικὸν στολίσκον καὶ λιμένα ἐκτεταμένον καὶ βαθύν, ἀλλὰ βρίθοντα σκοπέλων καὶ νησίδων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουν κοιτάσματα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Διαιρεῖται εἰς δύο συνοικίας, τὴν ἀμερικανικὴν καὶ τὴν ἰνδικήν, εἶναι ἕδρα ὀρθοδόξου καὶ διαμαρτυρομένου ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτεριανῆς ἱεραποστολῆς (1899)· ἔχει ἐθνολογικὸν μουσεῖον (Sheldon Jackson museum), ὀρθόδοξον ρωσικὸν ναὸν (1816), δύο σχολεῖα καὶ φρούριον, ὅπερ ἦτο ἄλλοτε ἕδρα τοῦ Ρώσου κυβερνήτου τῆς Ἀλάσκας. Ἱδρύθη τῷ 1799 ὡς σταθμὸς ἐμπορείας μηλωτῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νέος Ἀρχάγγελος* (νῦν *Παλαιὰ Σίτκα*, Old Sitka) εἰς ἀπόστασιν 10 χλμ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς θέσεως, τὸ δὲ φρούριόν της, κυριευθὲν τῷ 1802 ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, ἀνακατέλαβον οἱ Ρῶσοι τῷ 1804. Ἐν αὐτῇ ὑπεγράφη τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1867 ἡ πρᾶξις τῆς μεταβιβάσεως τῆς Ἀλάσκας εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τῷ 1906 μετεφέρθη ἡ πρωτεύουσα ἐκ ταύτης εἰς τὴν Ζυνὼ (Juneau). Π. Ν. Π.

Σιτκακβὰν (οἱ). Φυλὴ ἰνδιανικὴ τοῦ Καναδᾶ ἐξηπλωμένη εἰς τὰς βορείους νήσους καὶ φιόρδας τῆς Βρεττανικῆς Κολομβίας. Οἱ Σιτκακβὰν ἀνήκουν εἰς τοὺς Θλινκίτ. Θ. Χ. Σ.

Σιτκῆ. Ἄραψ ἀστρονόμος (βλ. *Ἔμπν* Γιουνούς).

Σίτοβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Σιταρᾶς*).

σιτοβολών, *—ῶνος* (ὁ)· τὸ μέρος ὅπου ἀποθηκεύεται ὁ σῖτος καὶ ἐν γένει τὰ σιτηρά, σιταποθήκη.

σιτοδεία (ἡ)· ἔλλειψις σίτου, ἀνεπάρκεια τῶν παραχθέντων γεννημάτων.

σιτοδοσία (ἡ)· δόσις, διανομὴ σίτου ἢ ἄλλων γεννημάτων δωρεάν.

σιτοδότης (ὁ)· ὁ δίδων, ὁ διανέμων σῖτον ἢ ἄλλα γενήματα δωρεάν.

—*['Αρχ.]* Βλ. *σιτομέτρης*.

σιτοδοτῶ (*—έω*)· εἶμαι σιτοδότης, διανέμω σῖτον ἢ ἄλλα γεννήματα δωρεάν.

σιτοειδὲς (τὸ) (Setaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Γνωστότερον εἶδος, ἐκ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶναι τὸ *σιτοειδὲς τὸ σπονδυλωτὸν* (Setaria verticilata), κοινῶς *κολλόχορτο*, ὅπερ χρησιμοποιεῖται πρὸς διατροφὴν τῶν κτηνῶν. Δ. Ν. Π.

σιτοειδῆ, ἢ *σιτώδη* (τὰ) *[Βοτ.]*· βλ. *ἀγρωστώδη*.

σιτοειδὴς (ὁ, ἡ), *—ές* (τό)· ὁ ὅμοιος μὲ σῖτον.

σιτοθέρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἀστεροκέφαλος*.

σιτοκρίθι (τό), ***σιτοκρίθαρο, σιταροκρίθαρο*** (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σῖτος* (βλ. λ.).

σιτολογία (ἡ), ἢ ***σιτολόγιον*** (τὸ) *['Αρχ.]*. Ἡ διὰ προνομιῶν συνάθροισις σιτηρῶν ἢ ζῳοτροφιῶν ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ὡς καὶ ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποστολὴ στρατοῦ εἰς τὴν ξένην. Π. Ν. Π.

σιτολόγος (ὁ) *['Αρχ.]*. Ὁ ἐκτελεστὴς τῆς *σιτολογίας*, διάφορος τοῦ *σιταγέρτου* καὶ τοῦ *σιτώνου*. Π. Ν. Π.

Σιτόμαγος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Βρεττανίας ἐν τῇ Φλαβίᾳ Καισαρηνσίᾳ καὶ τῇ χώρᾳ τῶν Ἰκενῶν, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης, πρὸς Β. τοῦ Καμουλοδούνου (Colchester) ἐν τῇ νῦν κομιτείᾳ Essex. Ἀκαθορίστου ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

Σιτόμενα *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σιτωμένα*.

σιτομέτρης (ὁ) *['Αρχ.]*. 1) Ὁ τροφοδότης τοῦ στρατεύματος, ὁ διανέμων τὰς μερίδας τῶν ἀνδρῶν, ἄλλως καλούμενος καὶ *σιτοδότης* ἢ *σιτονόμος*. 2) Ὁ ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἑλληνικαῖς πολιτείαις ὑπάλληλος, ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν θεώρησιν τῆς ἀκριβείας τῶν μέτρων τοῦ σίτου. Ἐν Ἀθήναις τοῦτο ἦτο ἓν τῶν καθηκόντων τοῦ σιτοφύλακος.

σιτομέτρησις (ἡ), ἢ ***σιτομετρία*** *['Αρχ.]*. Ἡ μεμετρημένη παροχὴ σίτου καὶ ἐν γένει τροφοδοσίας: «σιτομετρῶ τὴν δύναμιν» ἐφοδιάζω τὸ στράτευμα μὲ ζῳοτροφίας, «σιτομετροῦμαι» λαμβάνω τὴν ἀναλογοῦσαν μερίδα τροφῆς. Π. Ν. Π.

Σιτόμιρ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας (βλ. λ. *Ζιτομίρ*).

Σίτονες (οἱ) *['Αρχ.]*. Λαὸς γερμανικὸς τῆς Σκανδίας, ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου, κατοικῶν πρὸς Β. τῶν Σουϊόνων. Περὶ αὐτῶν ἐλέγετο ὅτι κατὰ τὸν Α′ μ. Χ. αἰῶνα ἐκυβερνῶντο ὑπὸ γυναικός. Α. Θ. Σ.

σιτονόμος (ὁ) *['Αρχ.]*· βλ. *σιτομέτρης*.

σιτοπαραγωγὴ (ἡ)· παραγωγὴ σίτου.

σιτοποιία (ἡ)· ἡ κατασκευὴ σιτίων, ἄρτου.

σιτοπομπία (ἡ), ἢ ***—πομπεία***· ἀποστολὴ σίτου ἢ ζῳοτροφιῶν ὑπὸ συνοδείαν.

σιτοπωλεῖον (τό)· κατάστημα πωλήσεως σίτου.

σιτοπώλης (ὁ)· ὁ πωλητὴς σίτου.

σῖτος (ὁ) (Triticum) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀγρωστωδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐνιαυσίους ἢ πολυετεῖς, ἀπαντώσας εἰς πλείστας χώρας τῆς γῆς. Ὁ σῖτος εἶναι φυτὸν ποῶδες μὲ ρίζαν λεπτήν, ἰνώδη καὶ θυσανώδη. Ἐκ τοῦ σπόρου του φύονται ἀρχικῶς τρεῖς ρίζαι, αἵτινες διατηροῦνται μέχρις ὅτου γίνῃ ἡ ἔκφυσις τῶν μονίμων ριζῶν ἀμέσως κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Τὸ στέλεχος εἶναι πολλαπλοῦν. Ἐκ τῆς βάσεως τοῦ πρώτου φυομένου στελέχους ἐκφύονται ἄλλα δύο, οὕτως ὥστε νὰ ἀποτελοῦνται ἐν ὅλῳ τρία στελέχη. Προϊούσης τῆς βλαστήσεως ἐκφύονται ἐκ τῆς βάσεως ἑκάστου τῶν τριῶν τούτων στελεχῶν ἄλλα δύο στελέχη καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, οὕτως ὥστε, ἐὰν ἡ βλάστησις εἶναι κανονική, ὁ ἀριθμὸς τῶν στελεχῶν τούτων εἶναι πολλαπλάσιον τοῦ τρία. Ὅλα ταῦτα τὰ στελέχη λέγονται κοινῶς *ἀδέλφια*, ἡ δὲ λειτουργία αὕτη τοῦ φυτοῦ λέγεται *ἀδέλφωμα*. Ὁ ἀριθμὸς τῶν στελεχῶν τούτων εἶναι συνήθως μικρός, δύναται ὅμως εἰς ἐδάφη πλούσια καὶ ἐν γένει κατάλληλα διὰ τὸν σῖτον νὰ ἀνέλθῃ

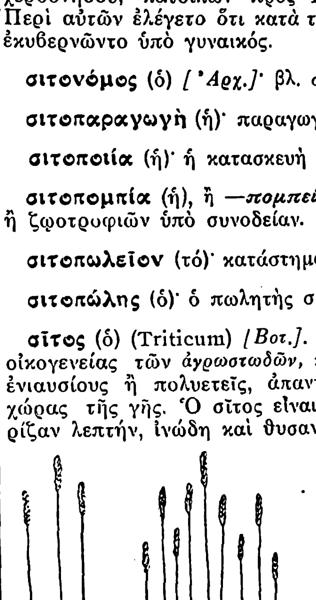

Διάγραμμα ἀδελφώματος σίτου.

Digitized by Google

εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας. Τὰ στελέχη ἔχουσι κόμβους καὶ εἶναι πλήρη ἢ κοῖλα, τὸ δὲ ὕψος των εἶναι μικρόν, δύναται ὅμως νὰ φθάσῃ καὶ τὰ 2 καὶ πλέον μέτρα. Τὰ φύλλα ἀναφαίνονται κατὰ τὰ γόνατα, ἔχουσι μέτριον μέγεθος, περιβάλλουσι τὰ στελέχη διὰ κολεοῦ ἀνεωγμένου εἰς τὴν μίαν πλευρὰν καὶ εἶναι ἐναλλασσόμενα. Τὸ ἔλασμα τοῦ φύλλου εἶναι μακρόν, ἀκέραιον καὶ αἰχμηρόν. Εἰς τὴν κορυφὴν ἑκάστου στελέχους φύεται ὁ *στάχυς*. Ἕκαστος κύριος στάχυς φέρει 20—28 δευτερεύοντας τοιούτους, οἵτινες καλοῦνται *σταχύδια*. Ἕκαστος δευτερεύων στάχυς φέρει, παρὰ τὴν βάσιν του, δύο βράκτεια, μεταξὺ δὲ τῶν βρακτείων τούτων ἀναφαίνονται τὰ ἄνθη, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει τρία σέπαλα, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον *ἔλυτρον*. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐλύτρου εὑρίσκονται τὰ γονιμοποιὰ ὄργανα. Ἕκαστον σταχύδιον περιλαμβάνει 2—9 ἄνθη, περιβάλλεται δὲ ἀπὸ δύο λέπυρα. Ἕκαστον ἄνθος περιβάλλεται ἀπὸ ἕνα χιτῶνα, ἀπολήγοντα πολλάκις εἰς βελονοειδῆ ἀπόφυσιν, βραχεῖαν ἢ μακράν, τὸν *ἀθέρα*, ἔναντι δὲ τούτου καὶ ἀνωτέρω ἀπὸ ἕτερον λέπυρον μεμβρανῶδες, τὴν *λεπίδα*. Τὸ ἐντὸς τοῦ χιτῶνος καὶ τῆς λεπίδος περιλαμβανόμενον ἄνθος ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς στήμονας καὶ ἕνα διχαλωτὸν θυσανωτὸν ὕπερον, παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου φύονται δύο γλωχῖνες. Τὰ περιβλήματα ταῦτα χρησιμεύουσι διὰ τὴν προστα-

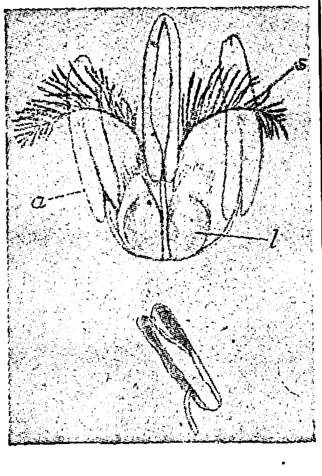

Ἄνθος σίτου.
[a=ἀνθῆρες· s στίγμα· l=γλωχῖνες· κάτω ἀνθὴρ ἀνοικτός.]

1) *Σῖτος ὁ μονόκοκκος.* 2) *Σῖτος ὁ ἀμυλώδης.* 3) *Σῖτος ὁ σπέλτα μετ' ἀγάνου.* 4) *Σῖτος ὁ σπέλτα ἄνευ ἀγάνου.*

σίαν τοῦ ἄνθους καὶ τοῦ ἐκ τούτου παραχθησομένου σπόρου. Πάντα ταῦτα κατὰ τὸν ἁλωνισμὸν ἀποχωρίζονται καὶ ἀποτελοῦσι τὴν κοινῶς λεγομένην *ἀνεμίδα*.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνθέων ἑκάστου σταχυδίου γονιμοποιοῦνται ἄλλοτε ἓν (σῖτος μονόκοκκος), ἄλλοτε δύο (σῖτος σπέλτα) καὶ ἄλλοτε περισσότερα.

Ἕκαστον ἄνθος φέρει μονόχωρον ᾠοθήκην, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ περικάρπιον, ἐνῷ ἡ σπερματικὴ βλάστη ἀποτελεῖ τὸ καθαυτὸ σπέρμα. Ὁ καρπὸς εἶναι *καρύοψις*, περικλείει δὲ οὐσίαν τινὰ συμπαγῆ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τὸ *λεύκωμα*, δηλαδὴ πλῆθος θρεπτικῶν οὐσιῶν, χρησιμοποιηθησομένων διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ ἐμβρύου, ὅπερ εἶναι τοποθετημένον κατὰ τὴν βάσιν τοῦ σπέρματος καὶ εἶναι μικρόν, ἐλαφρότατον καὶ κιτρίνου χρώματος. Ἕκαστον ἔμβρυον φέρει δύο διακεκριμένα τμήματα: τὸ *πτερύγιον* καὶ τὸ *ῥιζίδιον*.

Εἰς τὸν σῖτον ὁ στάχυς τοῦ πρωτεύοντος στελέχους ἀνθίζει πρῶτος, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνθίζουσι συνήθως κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀναπτύξεώς των. Εἰς ἕκαστον στάχυν ἡ ἄνθησις ἀρχίζει ἐκ τοῦ μέσου αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἄνθησιν τὰ περιβλήματα τοῦ ἄνθους ἀνοίγουσιν. Οἱ στήμονες ἀρχίζουν νὰ ἐπιμηκύνωνται, σχίζονται κατὰ μῆκος καὶ ἀπολύεται ἡ γῦρις, ἥτις γονιμοποιεῖ τὸ στίγμα τοῦ ἰδίου ἄνθους (αὐτογονιμοποίησις). Ἐν τέλει οἱ ἀνθῆρες ἐξέρχονται τελείως τοῦ ἄνθους. Σπανιώτατα δύναται νὰ γίνῃ γονιμοποίησις ἑνὸς ἄνθους σίτου ὑπὸ ἑτέρου ἄνθους, δηλαδὴ νὰ γίνῃ διασταύρωσις.

Ταξινόμησις. Διὰ τὴν ταξινόμησιν τοῦ σίτου εἰς διάφορα εἴδη καὶ ποικιλίας αἱ γνῶμαι διχάζονται. Τινὲς γεωπόνοι κατατάσσουσι τοῦτον, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς τῆς σπορᾶς, εἰς δύο: εἰς τὸν *σῖτον τὸν χειμερινὸν* καὶ εἰς τὸν *σῖτον τὸν ἐαρινόν*· ἄλλοι, ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῶν σταχύων, διακρίνουσι τοῦτον εἰς *σῖτον βραχύσταχυν, σῖτον μακρόσταχυν, σῖτον ἀραιόσταχυν, σῖτον πυκνόσταχυν*· ἄλλοι διαιροῦσιν αὐτόν, ἀναλόγως τοῦ χρώματος τῶν κόκκων, εἰς *σῖτον λευκόν, σῖτον ἐρυθρὸν* καὶ τέλος ἄλλοι, ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς σκληρότητός του, ἐσχημάτισαν τὰς ποικιλίας *σῖτος μαλακός, σῖτος σκληρὸς* κλπ. Παρὰ ταῦτα πάντες παραδέχονται ὡς ἀμιγὲς καὶ τελείως διακεκριμένον εἶδος τὸν *σῖτον τὸν μονόκοκκον* (triticum monococcum), ὅστις ἀπαντᾷ αὐτοφυὴς εἴς τινα μέρη τῆς Σερβίας, παρ' ἡμῖν ἐν Βοιωτίᾳ, Ἀργολίδι, Ἀχαΐᾳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, ὡς καὶ ἐν Συρίᾳ καὶ πολλαχοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ εἶδος τοῦτο, παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας, ἃς κατέβαλον πολλοί, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀποδώσῃ νόθους παραλλαγὰς διὰ τῆς διασταυρώσεως μετ' ἄλλων εἰδῶν. Γενικῶς πάντα τὰ εἴδη καὶ αἱ ποικιλίαι τῶν σήμερον καλλιεργουμένων σίτων φαίνεται ὅτι κατάγονται ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου εἴδους, διότι γονιμοποιοῦσιν ἀλλήλους καὶ αἱ ἐκ τῆς διασταυρώσεως τούτων παραγόμεναι ποικιλίαι εἶναι πάντοτε γόνιμοι. Κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν, πρόγονος τῶν σημερινῶν εἰδῶν καὶ ποικιλιῶν τῶν σίτων θεωρεῖται ὁ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων αὐτοφυὴς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν *αἰγίλωψ ὁ ᾠοειδής*, ὅστις εἶναι γνωστὸς παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα *ἀγριόσταρο* ἢ *ἀγριοσίταρο*. Οἱ νεώτεροι γεωπόνοι καὶ βοτανικοὶ παραδέχονται ὅτι πάντα τὰ καλλιεργούμενα σήμερον εἴδη σίτου, πλὴν τοῦ *μονοκόκκου*, προέρχονται ἐξ εἴδους τινὸς ἰθαγενοῦς τῆς Μεσοποταμίας.

Σήμερον διακρίνουσι τὸν σῖτον εἰς ἑπτὰ εἴδη (κατά τινας, ποικιλίας), τὰ κάτωθι: 1) *Σῖτος ὁ κοινὸς* ἢ *ἥμερος* ἢ *μαλακὸς* (Vulgare ἢ Sativum). Οὗτος φέρει στάχυν ὑπόλευκον, ὑπόξανθον ἢ καὶ πυρρόν, μετὰ ἢ ἄνευ ἀθέρων, ὁ δὲ κόκκος αὐτοῦ εἶναι ἁπαλὸς καὶ ὑπόλευκος ἢ πυρρός, μὲ τομὴν ἀλευρώδη καὶ οὐχὶ κερατώδη, ἄχυρον κοῖλον ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ κοῖλον καὶ λέπυρα, τῶν ὁποίων ἡ τρόπις δὲν φαίνεται εἰμὴ κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὑπάγονται αἱ περισσότεραι ποικιλίαι τῶν σήμερον καλλιεργουμένων σίτων, ἰδίως εἰς τὰ δροσερὰ κλίματα. Ἑλληνικαὶ ποικιλίαι: *κουτρουλιᾶς, κατράνιτσα, γκρινιᾶς*, κ. ἄ. Ὁ καρπὸς τοῦ εἴδους τούτου προτιμᾶται πρὸς παρασκευὴν ἀλεύρου διὰ τὴν ἀρτοποιίαν, ἐφ' ὅσον περιέχει περισσότερον ἄμυλον καὶ ὀλιγώτερα πίτυρα.

2) *Σῖτος ἡ σπέλτα* (Spelta). Οὗτος φέρει στάχυν λεπτόν, ἐπιμήκη, ὑπόλευκον, ὑπέρυθρον ἢ ὑπομελανόν, μετὰ ἢ ἄνευ ἀθέρων, σταχύδια στενά, περιλαμβάνοντα δύο κόκκους πυρρόχροας, ἄχυρον πολὺ κοῖλον, ἀγανοφόρον ἢ μή, λέπυρα στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὸν κόκκον καὶ ῥάχιν εὔθραυστον. Αἱ διάφοροι ποικιλίαι τοῦ εἴδους τούτου καλλιεργοῦνται κυρίως εἰς ὀρεινὰς ἐκτάσεις καὶ εἰς μετρίως γονίμους γαίας. Ἐκ τῶν ἀλεύρων τῶν παρεχομένων ὑπὸ τῶν κόκκων τούτου παρασκευάζονται ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ διάφορα εἴδη ζαχαροπλαστικῆς.

3) *Σῖτος ὁ δίκοκκος* ἢ *ἀμυλώδης* (Dicoccum). Οὗτος φέρει σχεδὸν πάντα τὰ γνωρίσματα τοῦ προηγουμένου εἴδους, δι' ὃ καὶ ὑπό τινων θεωρεῖται ὡς ἁπλῆ ποικιλία τούτου. Στάχυς συνήθως ἀγανοφόρος καὶ πεπιεσμένος πλαγίως· λέπυρα στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὸν κόκκον· ῥάχις εὔθραυστος· ἄχυρον συνήθως πολὺ κοῖλον.

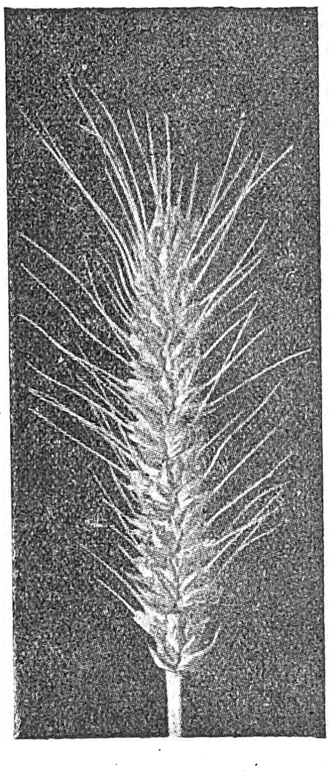

Σῖτος μαλακός (ποικ. ἰταλ. Ardito).

4) *Σῖτος ὁ σκληρὸς* (Durum). Οὗτος φέρει στάχυν ἀθερώδη, ὑπόλευκον ἢ ὑπομελανόν. Ὁ κόκκος του εἶναι ἐπιμήκης καὶ ὀξύς, συστάσεως κερατώδους, ἔχει τομὴν ὑελώδη καὶ οὐχὶ ἀλευρώδη, εἶναι ὑπόλευκος καὶ πυρρόχρους καὶ ἐνέχει ὀλιγωτέραν ποσότητα ἀμύλου καὶ περισσοτέραν γλοιίνην, δι' ὃ καὶ τὸ παρεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἄλευρον χρησιμοποιεῖται κυρίως πρὸς παρασκευὴν μακαρονίων καὶ παρεμφερῶν ζυμαρικῶν· λέπυρα μακρά, ὀξέα μὲ λίαν προεξέχουσαν τρόπιδα, κοπτερὴν καὶ ζωηροτάτην καθ' ὅλον τὸ μῆκός της. Φέρει ἄγανα ἀρκετὰ μακρά. Ἑλληνικαὶ ποικιλίαι: *ντεβέ, ῥουσιᾶς, μονολόγι, γρεμενιά, πλατίσα* καὶ ἄλλαι.

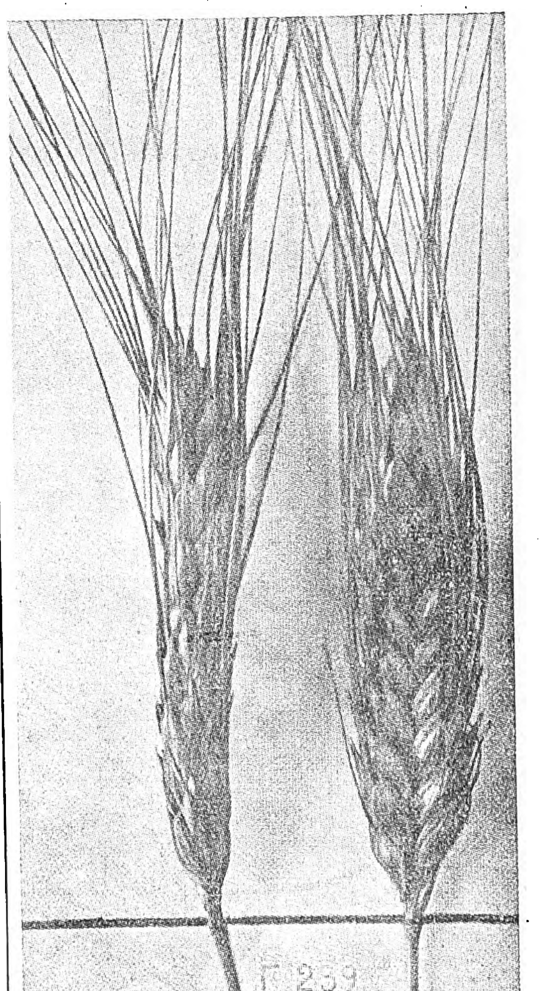

Σῖτος σκληρὸς (ποικ. ντεβές).

5) *Σῖτος ὁ πολωνικὸς* (Polonicum). Φέρει πάντα σχεδὸν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ προηγουμένου εἴδους, δι' ὃ καὶ ὑπό τινων θεωρεῖται καὶ ὡς ἁπλῆ ποικιλία τούτου. Ἔχει λέπυρα μακρότατα, ἄγανα ἀσθενῆ καὶ βραχέα, κόκκον ἐπι-

μηκέστατον καὶ ὀξύτατον. Καλλιεργεῖται εἰς πάσας σχεδὸν τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώρας, ἐν Ἀλγερίᾳ καὶ Τύνιδι. Ἑλληνικαὶ ποικιλίαι: *λεβέντης*.

6) *Σῖτος ὁ ὑβώδης ἢ καμπυλόσπερμος* (Turgidum). Οὗτος φέρει στάχυν χονδρόν, ἀθερώδη, ἁπλοῦν ἢ σύνθετον, ὑπόλευκον ἢ ὑπομελανόν, λέπυρα μὲ τρόπιδα σημαντικὴν καθ' ὅλον τὸ μῆκός των, ὁ δὲ κόκκος αὐτοῦ εἶναι ὑβώδης καὶ πυρρόχρους κατὰ κανόνα. Καλλιεργεῖται ἰδίᾳ ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἰδιαίτατα ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν blé de miracle ἢ d'abondance, δηλαδὴ *σῖτος-θαῦμα* ἢ *ὁ τῆς ἀφθονίας*. Ἑλληνικαὶ ποικιλίαι: *ραψάνη, τσαμπάτο, ἀσπρόσιαρο κ. ἄ.*

7) *Σῖτος ὁ μονόκοκκο*. (Monococcum). Στάχυς λεπτότατος καὶ πεπλατυσμένος, σταχύδια περιλαμβάνοντα ἕνα κόκκον, βραδείας ἀναπτύξεως, ἄγανα ἀσθενῆ καὶ βραχέα, λέπυρα στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὸν κόκκον, ῥάχις εὔθραυστος. Ἑλληνικὴ ποικιλία: *καπλουτζᾶς*.

Ἐπιτροπὴ συσταθεῖσα ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας καθώρισεν εἰς ἑπτὰ ἐπίσης τὰ εἴδη κατὰ τὴν ἑξῆς σειράν: 1) *πολωνικὸς* (Polonicum)· 2) *σκληρὸς* (Durum)· 3) *ὑβώδης ἢ καμπυλόσπερμος* (Turgidum)· 4) *κοινὸς ἢ μαλακὸς* (Vulgare ἢ Sativum)· 5) *σπέλτα* (Spelta)· 6) *δίκοκκος* (Dicoccum) καὶ 7) *μονόκοκκος* (Monococcum).

Δ. Ν. Π.

—*[Γεωργ.] Θερμότης*. Ὁ σῖτος εἶναι ἀρκετὰ σκληραγωγημένον φυτόν, ἀντέχον καὶ εἰς μεγάλα ψύχη. Οὕτω καλλιεργεῖται καὶ ἐν Νορβηγίᾳ καὶ μέχρι τῆς 64° βορείου πλάτους. Δὲν βλαστάνει παρὰ μόνον ἀπὸ τῆς θερμοκρασίας τῶν +5° καὶ ἄνω καὶ ἀνθεῖ ὅταν ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος κυμαίνεται μεταξὺ 15°—18°. Διὰ νὰ συμπληρώσῃ ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῆς τελείας ἀναπτύξεώς του χρειάζεται συνολικῶς περὶ τοὺς 2150° θερμοκρασίας. Ὁ κατωτέρω πίναξ τοῦ Risler δεικνύει τὸν μέσον ὅρον τοῦ συνόλου τῆς θερμοκρασίας, ἥτις ἀπαιτεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς σπορᾶς του μέχρι τῆς τελείας ὡριμάνσεώς του:

Διὰ τὴν βλάστησιν	150°
Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν φύλλων	945°
Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν σταχύων καὶ τὴν ἄνθησιν	235°
Διὰ τὴν τελείαν ὡρίμανσιν	810°
Σύνολον	2140°

Εἰς τὰς θερμὰς χώρας ὁ σῖτος ἔχει ἀνάγκην ὀλιγωτέρας θερμοκρασίας. Δὲν ἀντέχει εἰς θερμοκρασίαν —14° ἕως—16°, ἐφ' ὅσον τὸ ἔδαφος εἶναι ξηρὸν καὶ ἄγονον· ἀντιθέτως ἀντέχει καὶ εἰς πολὺ χαμηλοτέραν θερμοκρασίαν, ἐφ' ὅσον τὸ ἔδαφος εἶναι σχετικῶς γόνιμον καὶ καλύπτεται ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα ὑπὸ χιόνων. Μόνον ὁ παγετὼν καταστρέφει τελείως τὸν σῖτον. Ἐπίσης ἐὰν κατὰ τὴν ἄνοιξιν τὸ ἔδαφος εἶναι παγωμένον εἰς μέγα βάθος καὶ ὁ ἥλιος εἶναι καυστικός, τὰ φυτὰ ξηραίνονται, διότι τὸ ἐξατμιζόμενον ὕδωρ δὲν δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς ἀπορροφήσεως ὑπὸ τῶν ριζῶν, ἀφοῦ αὗται εὑρίσκονται εἰς ἔδαφος παγωμένον. Τὸ ψῦχος ἐπιδρᾷ ἰδιαιτέρως καταστρεπτικῶς ἐπὶ τῶν σταχύων.

Ὑγρασία. Ὡς φυτὸν φθινοπωρινόν, ὁ σῖτος δεικνύει ἀρκετὴν ἀντοχὴν εἰς τὴν ξηρασίαν, δὲν ὑποφέρει ὅμως τὴν ὑπερβολικὴν καὶ συνεχῆ ὑγρασίαν, κυρίως κατὰ τὴν θερμὴν κάπως ἐποχήν. Ἡ ὑγρασία κατὰ τὴν ἄνοιξιν βοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν ἀσθενειῶν, ἰδίᾳ σκωριάσεων. Ἐδάφη κατάλληλα διὰ τὸν σῖτον εἶναι ὅλα σχεδόν, πλὴν τῶν ὑπερβολικὰ ἀμμωδῶν ἢ ὑπερβολικὰ χουμωδῶν.

Λίπανσις. Ἡ λίπανσις τοῦ σίτου εἶναι ἀπαραίτητος εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ ἐδάφη. Ἡ κόπρος εἶναι ἄριστον λίπασμα διὰ τὸν σῖτον, χρησιμοποιουμένη εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἐδαφῶν, κυρίως δὲ εἰς τὰ πτωχὰ εἰς ἄζωτον καὶ φυτόχωμα, ὅπου ὁ σῖτος ἔχων μικρὸν ἀνάστημα δὲν κινδυνεύει νὰ πλαγιάσῃ. Εἰς τὰ ἄλλα ὅμως ἐδάφη προτιμότερον νὰ ρίπτεται ἡ κόπρος εἰς τὴν προηγουμένην τοῦ σίτου καλλιέργειαν, π.χ. τοῦ ἀραβοσίτου, βάμβακος κτλ. Τὰ φωσφορικὰ λιπάσματα εἶναι ἐπίσης ἐνδεδειγμένα (20—30 χιλιόγραμμα ὑπερφωσφορικὸν λίπασμα). Τὰ ἀζωτοῦχα εἶναι ἐνδεδειγμένα εἰς τὰ πτωχὰ εἰς ἄζωτον ἐδάφη. Εἰς ταῦτα 10—20 χιλιόγραμμα θειικοῦ ἀμμωνίου κατὰ στρέμμα δύνανται νὰ διπλασιάσουν τὴν ἀπόδοσιν. Ἐὰν κατὰ τὴν ἄνοιξιν ὁ σῖτος εἶναι ἀδύνατος, βοηθοῦμεν τὴν ἀνάπτυξίν του διὰ διασκορπίσεως 6—15 χιλιογράμμων νίτρου κατὰ στρέμμα.

Ἀμειψισπορά. Ἡ ἀμειψισπορὰ ἡ ἐφαρμοζομένη ἐν Ἑλλάδι εἶναι κυρίως: ἀγρανάπαυσις-σῖτος. Ἡ ἀμειψισπορὰ αὕτη εἶναι ἀτελής, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν μόνον τὸ ἥμισυ τῆς ἐκτάσεως δίδει συγκομιδήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν δίδει εἰμὴ ἐλαχίστην ποσότητα τροφῆς διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Μεγίστη βελτίωσις θὰ ἐπήρχετο ἐὰν ἡ ἀμειψισπορὰ αὕτη ἀντικαθίστατο ὑπὸ τετραετοῦς: ἀγρανάπαυσις-σῖτος-βῖκος-σῖτος, ἥτις ἐνῷ ἀφήνει τὴν αὐτὴν ἔκτασιν διὰ τὴν σπορὰν τοῦ σίτου, λαμβάνει ἐκ τοῦ ἡμίσεος τῆς ὑπὸ ἀγρανάπαυσιν ἐκτάσεως συγκομιδὴν βίκου πολύτιμον διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἀροτριώντων ἢ ποιᾶς τινος κτηνοτροφίας, ἐξ ἧς θὰ προέλθῃ παραγωγὴ κόπρου πολύτιμος διὰ τὴν ἑλληνικὴν γεωργίαν.

Σῖτος πολωνικὸς (κοιν. 'εβέντης).

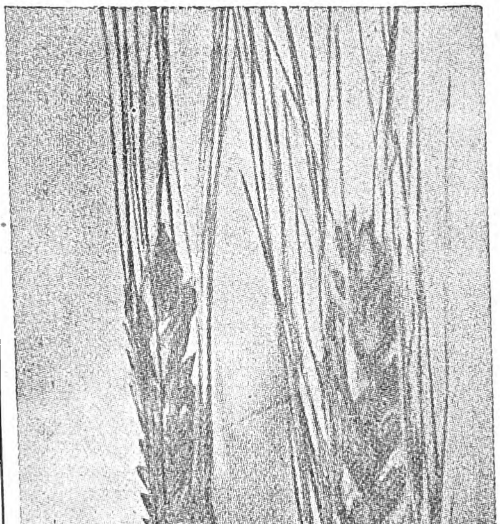

Σῖτος καμπυλόσπερμος (κοιν. ραψάνη).

Προετοιμασία τοῦ ἐδάφους. Αὕτη πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν προετοιμασίαν διὰ τὰ ἄλλα σιτηρά: βρόμην, κριθὴν κτλ. Μόνον ὅτι διὰ τὸν σῖτον ἡ γῆ δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ κονιορτώδης καὶ μὲ πολλὰ κενά, ἀλλὰ κάπως πεπιεσμένη, ἐνῷ ἡ σίκαλις γίνεται καλυτέρα εἰς τὰ ἀσύνδετα ἀμμώδη ἐδάφη καὶ τὰ βαθέα ὀργώματα. Αἱ βαθεῖαι ἀρόσεις θὰ ἔπρεπε νὰ γίνωνται μῆνάς τινας τοὐλάχιστον πρὸ τῆς σπορᾶς τοῦ σίτου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ὁ σῖτος δὲν εὐδοκιμεῖ εἰς τὰ πολὺ ἀραιωμένα ὑπὸ τῆς βαθείας ἀρόσεως ἐδάφη, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι, ἐὰν μετὰ τὴν βαθεῖαν ἄροσιν τοῦ φθινοπώρου δὲν ἐπακολουθήσουν ἀρκεταὶ βροχαί, ἡ ὑγρασία δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ ἐμποτίσῃ ὅλον τὸ στρῶμα τοῦ ἀνακινηθέντος ἐδάφους καὶ οὕτω αἱ μακραὶ καὶ κάπως θερμαὶ ἡμέραι τοῦ φθινοπώρου εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἐξατμίσουν τὴν ὑγρασίαν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται αἱ ρίζαι τοῦ νεαροῦ φυτοῦ.

Διὰ τοῦτο παρατηρεῖται κατὰ τὰ ξηρὰ φθινόπωρα ὅτι τὰ σιτηρὰ τὰ σπαρέντα ἐπὶ βαθείας φθινοπωρινῆς ἀρόσεως ὑποφέρουν περισσότερον ἀπὸ τὴν ξηρασίαν (κατὰ τὸ φθινόπωρον) παρὰ τὰ σπαρέντα ἐπὶ ἐπιπολαιοτέρας τοιαύτης. Ἐν γένει εἰς τὰ φθινοπωρινὰ σιτηρά, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν σῖτον, δὲν χρειάζονται πολλὰ σβαρνίσματα κατὰ τὸ φθινόπωρον. Ὁ ἀγρὸς πρέπει νὰ μένῃ μὲ ἀρκετὰς μάζας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, αἱ ὁποῖαι τριβόμεναι ὑπὸ τῶν παγετῶν τοῦ χειμῶνος χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ παραχώσουν τὰ φυτά, ἐμποδίζουν τὸ ἔδαφος νὰ σχηματίσῃ κροῦσταν καὶ προφυλάσσουν τὰ νέα φυτὰ ἀπὸ τὸν ἄνεμον. Ἐὰν ὁ σῖτος ἀκολουθῇ οὐχὶ ἀγρανάπαυσιν καλλιεργουμένην ἀλλὰ ἄλλην τινὰ καλλιέργειαν (οἷον ρόβι, βῖκον ἢ ἄλλο σιτηρόν), τότε, μετὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ προηγουμένου φυτοῦ (κατὰ τὸ θέρος), δέον νὰ δίδεται μετρία ἢ βαθυτέρα ἄροσις, κατὰ τὸ φθινόπωρον δέ, ἤτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς σπορᾶς τοῦ σίτου, ἐλαφρὰ ἄροσις καὶ νὰ ἐπακολουθῇ ἡ σπορά. Ἐὰν ὁ σῖτος ἀκολουθῇ ἐν τῇ ἀμειψισπορᾷ τὸν ἀραβόσιτον, τότε ὁ σπόρος τοῦ σίτου ρίπτεται πολλάκις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους φέροντος ἀκόμη τὰ στελέχη τοῦ ἀραβοσίτου καὶ πρὸ τῆς ἀρόσεως, σκεπάζεται δὲ κατόπιν δι' ἐλαφρᾶς ἀρόσεως. Ἐὰν ὅμως ἡ συλλογὴ τοῦ ἀραβοσίτου ἐγένετο πολὺ πρωΐμως (κατ' Αὔγουστον), τότε καλὸν εἶναι νὰ δίδεται ἀμέσως μία ἄροσις, κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς σπορᾶς νὰ δίδεται δευτέρα ἄροσις, εἴτε πρὸ τῆς σπορᾶς, εἴτε πρὸς κάλυψιν τοῦ σπόρου. Τὸ αὐτὸ σύστημα ἐργασίας δέον νὰ ἐφαρμόζεται ἐν γένει, ὅταν ὁ σῖτος ἀκολουθῇ οἱονδήποτε σκαλιστικὸν ἀνοιξιάτικον φυτόν.

Σπόροι. Τὰ διάφορα εἴδη καὶ αἱ ποικιλίαι τοῦ σίτου βλαστάνουσι καὶ καρποφοροῦσι εἰς διάστημα κυμαινόμενον μεταξὺ 2 καὶ 10 μηνῶν. Διὰ τὴν καλῆς ποιότητος καὶ ποσότητος ἀπόδοσιν, μεγάλην σημασίαν ἔχει ἡ ποιότης τοῦ σπόρου καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ. Αἱ ἐπανειλημμέναι σχετικαὶ παρατηρήσεις, αἵτινες κατὰ καιροὺς ἐγένοντο, ἀπέδειξαν ὅτι οἱ μεγαλύτεροι καὶ βαρύτεροι κόκκοι τοῦ σίτου ἀποδίδουσιν ὑγιέστερα, ρωμαλεώτερα καὶ ἁρμονικωτέρας συνθέσεως φυτά. Ἡ διαλογὴ τῶν σπόρων γίνεται σήμερον εἰς τὰ προηγμένα γεωργικὰ κέντρα διὰ τῶν *σιτοκαθαριστικῶν* μηχανῶν, ὧν τελειότεραι καὶ πλέον διαδεδομέναι εἶναι αἱ τοῦ Marot. Ἑτέρα μέθοδος πρὸς διαλογὴν τοῦ σίτου εἶναι ἡ πρὸ τοῦ θερισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ συλλογὴ τῶν μεγαλυτέρων καὶ ὑγιεστέρων σταχύων, οἵτινες λαμβάνονται ἀπὸ τὰ εὐρωστότερα καὶ πρωϊμοκαρπότερα φυτά. Μετὰ τὴν συλλογὴν τῶν σταχύων ἀποκόπτονται τὰ δύο ἄκρα καὶ διατηρεῖται τὸ ἐνδιάμεσον τμῆμα, ὅπου εὑρίσκονται οἱ μεγαλύτεροι καὶ οἱ ἁδρότεροι σπόροι, οἵτινες κοσκινίζονται διὰ νὰ ἀπομακρυνθῶσιν οἱ τυχὸν ὑπάρχοντες μικροὶ καὶ ἀτροφικοὶ κόκκοι καὶ κατὰ τὴν κατάλληλον ἐποχὴν σπείρονται εἰς προοργωθέντα καὶ καταλλήλως λιπανθέντα ἀγρόν. Ὁ σπόρος οὗτος εἶναι κατάλληλος μόνον διὰ τὰς γονίμους γαίας, ἐνῷ διὰ τὰς ἀγόνους ὀρεινὰς γαίας καταλληλότερος εἶναι ὁ μικρόκοκκος σπόρος.

Τὸ ποσὸν τοῦ κατὰ στρέμμα ἀπαιτουμένου σπόρου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποικιλίας τοῦ σίτου, ἐξ οὗ προῆλθεν, ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, εἰς ὃ πρόκειται νὰ σπαρῇ, ἐκ τῶν κλιματολογικῶν ὅρων τῆς περιοχῆς, εἰς ἣν πρόκειται νὰ καλλιεργηθῇ καὶ τέλος ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ σπαρῇ. Μεγαλυτέρα ποσότης σπόρου δέον νὰ σπείρηται ἐφ' ὅσον ὁ σπόρος οὗτος προέρχεται ἐξ ἀλωνισμοῦ δι' ἀλωνιστικῆς μηχανῆς, διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πλεῖστοι κόκκοι δυνατὸν νὰ φέρωσι ραγάδας, ὁπότε οὗτοι δυσκόλως βλαστάνουσιν. Ἐπίσης περισσοτέρα ποσότης σπόρου ἀπαιτεῖται, ὅταν ὁ σπόρος ἀποτελῆται ἐκ μεγάλων κόκκων, διότι ὡς εἶναι φυσικὸν εἰς ὡρισμένης χωρητικότητος ἐδαφικὴν ἔκτασιν περισσότερος μικρόκοκκος ἢ μεγαλόκοκκος σπόρος σπείρεται. Ὡσαύτως μεγαλυτέρα ποσότης σπόρου χρειάζεται εἰς μὴ γόνιμα ἐδάφη, διότι τὸ φυτὸν δὲν ἀδελφώνει καὶ δὲν ἀναπτύσσεται πολύ. Ἐπίσης μεγαλύτερον ποσὸν σπόρου ἀπαιτεῖται ἐκεῖ ὅπου ἡ σπορὰ γίνεται «στὰ πεταχτά», δη-

Digitized by Google

λαδὴ διὰ τῆς χειρὸς καὶ ὁ σπόρος καλύπτεται εἶτα διὰ τοῦ ἀρότρου, διότι εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν εἶναι δυνατὸν πλεῖστοι σπόροι νὰ μὴ καλύπτωνται ἢ καὶ νὰ καλύπτωνται περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον τοῦ δέοντος, δηλαδὴ νὰ διεισδύωσι βαθύτερον ἢ ἐπιπολαιότερον ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ὁπότε πάλιν δὲν βλαστάνουσιν ἢ ἡ βλάστησίς των εἶναι πλημμελής. Διὰ τοὺς ἄνω ἐκτεθέντας λόγους προτιμοτέρα εἶναι ἡ σπορὰ διὰ τοῦ *σπορέως*, εἰδικοῦ μηχανήματος πρὸς σποράν. Εἰς τὰς γαίας τὰς γονίμους, πλουσίας εἰς θρεπτικὰς οὐσίας, σπείρεται ὀλιγωτέρα ποσότης κόκκων, διότι εἰς τὰς ἐν λόγῳ γαίας σχεδὸν πάντα τὰ φυτὰ γίνονται πολύβλαστα, ἐὰν ὑπάρχωσι καὶ ἀποστραγγιστικὰ ἔργα.

Πίναξ δεικνύων τὰς καλλιεργηθείσας διὰ σίτου ἐκτάσεις εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1923—1930.

Διαμερίσματα	*Στρέμματα (1/10 τοῦ ἐκταρίου)*							
	Ἔτη							
	1923	*1924*	*1925*	*1926*	*1927*	*1928*	*1929*	*1930*
Μακεδονία	635 106	1 034.500	998.561	1.214.947	1.240.125	1.323.162	1.350.115	1 534.135
Ἤπειρος	88.141	97 109	112 661	120 422	124 012	141.648	148 427	151 515
Νῆσοι Αἰγαίου	95.113	83.393	100 289	97.406	95.439	102 388	100.902	100.356
Κρήτη	139.385	128 580	104.603	119.477	126.465	123 793	109 297	119.705
Θεσσαλία	1.053 632	1 006 312	987.818	1.193.471	1.074.694	1 140.246	1 030.761	1.124.762
Νῆσοι Ἰόνιοι	35 706	40.627	30 615	22.090	20.481	21.038	27.324	25.575
Κυκλάδες	23 3[illegible]0	9 763	12 838	15.504	11.868	12.054	16.968	16 1[illegible]3
Στερεὰ Ἑλλὰς καὶ Εὔβοια	1 102 959	937.615	945.149	1 100.768	1.111.969	1.134 149	1 018 473	1.161.069
Πελοπόννησος	98 .811	1.117.377	1.138.152	1.182 074	942.405	1.061.430	882 659	1.188.381
Θρᾴκη	142.942	210.58[illegible]	219.996	210.626	241 518	320 495	322.919	373 466
Σύνολον	4.300.145	4.665.863	4.650 682	5.277.285	4.988 976	5.380 403	5.007 845	5 795 383

Σπορά. Ἡ σπορὰ τοῦ σίτου δέον νὰ γίνεται ὅσον τὸ δυνατὸν πρωϊμώτερον. Καλὸν εἶναι ὁ σῖτος νὰ ἀδελφώσῃ ἀπὸ τὸ φθινόπωρον. Εἰς τὰς πλουσίας γαίας δὲν πρέπει νὰ σπείρωμεν πολὺ ἐνωρίς, διότι ὑπάρχει ὁ φόβος τοῦ πλαγιάσματος καὶ τῆς ἀναπτύξεως ζιζανίων, τὰ ὁποῖα δι' ὀψίμου ἀρόσεως θὰ κατεστρέφοντο. Πολλάκις ὁ σῖτος, σπειρόμενος πολὺ ἀργὰ τὸ φθινόπωρον, φυτρώνει κατὰ Φεβρουάριον. Ὁ χρησιμοποιούμενος σπόρος δέον νὰ εἶναι τῆς τελευταίας ἐσοδείας, ἀλλὰ καὶ τριῶν ἐτῶν σπόρος καλῶς διατηρούμενος καὶ σπειρόμενος πρωΐμως εἶναι πολὺ κατάλληλος. Συνήθως ἀπαιτοῦνται 6—18 ὀκάδες σπόρου κατὰ στρέμμα. Εἰς πλούσια ἐδάφη μὲ σπόρον $6^{1}/_{2}$ ὀκάδων κατὰ στρέμμα καὶ σπορὰν εἰς γραμμὰς ἐλάβομεν κατὰ τὸ 1932 ἀποδόσεις 300—500 ὀκάδων κατὰ στρέμμα. Τὸ βάθος τῆς σπορᾶς δέον νὰ εἶναι μικρὸν 2—3 ἑκατοστὰ καὶ μόνον εἰς ἔδαφος ξηρὸν καὶ πολὺ πρώϊμον σπορὰν δέον νὰ φθάνωμεν ἢ καὶ νὰ ὑπερβαίνωμεν τὰ 5 ἑκατοστά. Ἡ διὰ τῆς μηχανῆς σπορὰ εἰς γραμμὰς εἶναι ἀρίστη, προϋποθέτει ὅμως ἐδάφη καλῶς καλλιεργημένα καὶ καθαρισμένα ἀπὸ τὰ ζιζάνια, ἐκτὸς ἐὰν ἔχωμεν σκοπὸν νὰ σκαλίσωμεν τὰ φυτὰ κατὰ τὴν ἄνοιξιν, πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον εἶναι ἄγνωστον εἰς τοὺς σιτηροκαλλιεργητὰς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ πολὺ ἐλαφρὰ καὶ κατὰ γραμμὰς σπορὰ εἶναι ἐνδεδειγμένη διὰ τὰς ὀψίμως ἐκτελουμένας σπορὰς τοῦ σίτου, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχουν πολλὰ καταστρεπτικὰ πτηνά, οἷον κόρακες καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἅμα τῇ βλαστήσει κατατρώγουν τοὺς βλαστήσαντας σπόρους. Ἐν Ἑλλάδι ὁ συνήθης τρόπος τοῦ σκεπάσματος τοῦ σπαρέντος σίτου εἶναι ὁ διὰ τῆς ἀρόσεως. Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη δυσκολεύει τὸ φύτρωμα τοῦ σπόρου, πρὸ παντὸς ἐὰν ἡ σπορὰ ἐγένετο ὀψίμως. Ἡ διὰ σβαρνίσματος κάλυψις τοῦ σπόρου (σιδηρᾶς) εἶναι καλλίστη καὶ μόνον ἡ διὰ τῆς σπαρτικῆς μηχανῆς εἶναι ἀνωτέρα. Κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ σῖτος δέον νὰ βοτανίζεται, ἐὰν δὲ εἶναι κατὰ γραμμὰς ἐσπαρμένος, δέον κατὰ Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον νὰ σκαλίζεται. Τὸ σκάλισμα πρέπει νὰ γίνεται ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους τῶν χειμερινῶν βροχῶν. Πολυετῆ πειράματα ἀπέδειξαν ὅτι οἱ σκαλιζόμενοι ἀγροὶ ἀποδίδουσιν 20—30% περισσότερον ἀπὸ τοὺς μὴ σκαλιζομένους. Τὰ ζιζάνια βλάπτουν τὸν σῖτον ὄχι μόνον διὰ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ κυρίως διὰ τῆς ἐξαντλήσεως τῆς ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ συναγωνισμοῦ διὰ τὸν ἀέρα καὶ τὸ φῶς. Τὸ σβάρνισμα τοῦ σίτου κατὰ τὴν ἄνοιξιν εἶναι ὠφελιμώτατον, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι θραύει τὴν σχηματισθεῖσαν τυχὸν ὑπὸ τῶν βροχῶν τοῦ χειμῶνος κροῦσταν τοῦ ἐδάφους, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ξερριζώνει μερικὰ ζιζάνια καὶ παραχώνει τὰ νεαρὰ φυτά. Τὸ πλάγιασμα, δηλαδὴ ἡ ἀδυναμία τοῦ σίτου εἰς τὸ νὰ κρατήσῃ τὰ στελέχη αὐτοῦ κατακόρυφα, καὶ ἡ κλίσις καὶ πτῶσις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους προέρχεται ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς καθ' ὕψος ἀναπτύξεως αὐτοῦ, ἐξ ἧς δημιουργεῖται ἔλλειψις φωτὸς καὶ ἀδυναμία καλάμου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις φωσφορικοῦ ὀξέος προδιαθέτει εἰς τὸ πλάγιασμα. Πρὸς ἀποφυγὴν αὐτοῦ δέον νὰ λιπαίνωμεν διὰ φωσφορικῶν καὶ καλιούχων λιπασμάτων τοὺς ἀγρούς, νὰ σπείρωμεν κατὰ γραμμὰς καὶ ἀρκετὰ ἀραιὰ καὶ ἰδίως νὰ μεταχειριζώμεθα ποικιλίας μὴ ὑποκειμένας εἰς τὴν φυσιολογικὴν ταύτην ἀσθένειαν.

Τὸ πλάγιασμα ἐμποδίζεται ἐπίσης διὰ τῆς βοσκήσεως τῶν ὑπερμέτρως ἀναπτυσσομένων στελεχῶν ὑπὸ ζῴων, οἷον προβάτων. Οὕτως ἐπέρχεται ἐλάττωσις τοῦ φυλλώδους μέρους τοῦ φυτοῦ καὶ ἐλάττωσις τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα δυνάμεθα νὰ φέρωμεν κόπτοντες τὰ ὑπερμέτρως ὑψηλὰ στελέχη διὰ δρεπάνου ἢ καὶ δι' εἰδικῆς μηχανῆς ἀποκορυφωτικῆς. Εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ σίτου ἀναπτύσσονται ὁ βῖκος, ἡ ἀγριάδα, ἡ παπαροῦνα, ἡ ἀγριόβρομη, ἡ βροῦβα, τὰ ἀγκάθια κτλ. Ἡ καλυτέρα μέθοδος καταστροφῆς των εἶναι ἡ διὰ τῆς καλλιεργείας τοῦ ἐδάφους, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ διὰ τοῦ θειικοῦ ὀξέος καὶ ἄλλων οὐσιῶν.

Συγκομιδή. Ἡ συγκομιδὴ τοῦ σίτου δέον νὰ γίνεται ὅταν ὁ καρπὸς συγκεντρώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας οὐσίας. Τοῦτο συμβαίνει ὅταν παύσῃ νὰ περιέχῃ ὑδαρῆ οὐσίαν, ἤτοι ὅταν θλιβόμενος μεταξὺ τῶν δακτύλων δὲν ἀποδίδῃ λευκὸν ρευστόν, τὸ λεγόμενον γάλα τοῦ σίτου. Τὸ κίτρινον χρῶμα τῶν φύλλων δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὡρίμανσιν τοῦ σίτου, διότι τοῦτο δυνατὸν νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν φύλλων ὑπὸ τῶν σκωριάσεων. Ὁ θερισμὸς τοῦ σίτου δέον νὰ γίνεται ὅσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον. Ἡ βραδύτης τοῦ θερισμοῦ δύναται νὰ ἐπιφέρῃ μεγάλας ἀπωλείας, ὀφειλομένας εἰς τὸ τίναγμα τῶν ὡρίμων κόκκων. Ὁ ἀλωνισμὸς δέον νὰ γίνεται ἅμα τῇ τελείᾳ ἀποξηράνσει τῆς συγκομιδῆς. Τὸ βάρος τοῦ ἑκατολίτρου τοῦ σίτου εἶναι 60—80 χιλιόγραμμα, τὸ βάρος δὲ τοῦ κοιλοῦ (τουρκικοῦ) 21—23 ὀκάδες.

Ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις εἰς σῖτον ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὴν κρατικὴν στατιστικήν, εἶναι κατὰ μέσον ὅρον καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1921—1930 δεκαετίαν 4.805 830 στρέμματα, ἡ δὲ μέση ἀπόδοσις 60,7 χιλιόγραμμα κατὰ στρέμμα. Κατὰ τὸ 1931 ἐκαλλιεργήθησαν στρέμματα 6.114.304 μὲ κατὰ στρέμμα ἀπόδοσιν 50 χιλιογράμμων.

Αἱ ἀποδόσεις τοῦ σίτου ἐν Ἑλλάδι εἰς πλείστας περιφερείας εἶναι πολὺ ἀνώτεραι, εἴς τινας δὲ περιπτώσεις δύνανται νὰ φθάσουν τὰς ἀποδόσεις τῶν μᾶλλον προηγμένων χωρῶν. Οὕτω ἐν τῷ νομῷ Τρικκάλων διὰ καταλλήλου καλλιεργείας ἐλαμβάνομεν ἀποδόσεις 150—200 ὀκάδων κατὰ στρέμμα εἰς μεγάλας ἐκτάσεις. Ἐν τῷ νομῷ Λαρίσης εἰς τοὺς

Βενζινάροτρον φέρον τρεῖς θεριστικὰς αὐτοδετικὰς μηχανάς.

ἀγροὺς τῆς Ἀβερωφείου Γεωργικῆς Σχολῆς, εἰς μὲν τοὺς πειραματικοὺς καὶ εἰς μικρὰς ἐκτάσεις ἐφθάσαμεν τὰς 250 ὀκάδας, εἰς δὲ ἀγρὸν μεγαλυτέρας ἐκτάσεως ἐλάβομεν 220 ὀκάδας τὸ στρέμμα. Τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἀποτελέσματα ἔχομεν εἰς τοὺς πειραματικοὺς ἀγροὺς τῆς ἐν Ἀθήναις ἀνωτάτης γεωπονικῆς σχολῆς, ὅπου αἱ ἀποδόσεις τῶν 200 καὶ 400 χιλιογράμμων εἶναι συνήθεις. Κατὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ 1932 ἐλάβομεν ἀπόδοσιν ἑνὸς τμήματος 620 χιλιογράμμων κατὰ στρέμμα. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὴ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐλήφθησαν σχεδὸν ἴσα ἀποτελέσματα, ἀποδεικνύοντα τὸ κατάλληλον τῆς Ἑλλάδος διὰ μεγίστην ἀπόδοσιν σίτου.

Αἱ ὑψηλαὶ αὗται ἀποδόσεις, σπανίως ἀπαντώμεναι καὶ εἰς τὰς μᾶλλον προηγμένας γεωργικῶς χώρας, εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς καλῆς καλλιεργείας αὐτοῦ, ἐλήφθησαν δὲ παρὰ τὸ ἀντίξοον τοῦ κλίματος τῆς Ἀττικῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ξηρότερον ὅλων τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν τῆς Ἑλλάδος.

Βελτίωσις. Τρόποι βελτιώσεως τοῦ σίτου ὑπάρχουν δύο, ὁ τῆς ἐπιλογῆς καὶ ὁ τῆς διασταυρώσεως. Διὰ τῆς ἐπιλογῆς, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων διαφόρων ἀτόμων ἀπομονοῦμέν τινας παρουσιάζοντας ἐξαιρετικὰς ἰδιότητας, πολυτίμους διὰ τὸν σκοπόν μας. Οὕτω διὰ τὸν σῖτον ἐπιζητοῦμεν τὴν μεγάλην κατὰ στρέμμα ἀπόδοσιν καὶ τὴν καλὴν ποιότητα.

Οἱ γεωργοὶ μερῶν τινων ἐκλέγουσιν ἐκ τοῦ ἀγροῦ τοὺς καλυτέρους στάχυς, τοὺς ἀλωνίζουν χωριστὰ καὶ τὸν λαμβανόμενον σπόρον πολλαπλασιάζουσι διὰ τῆς καλλιεργείας. Ἐπίσης, γνωρίζοντες ὅτι ἐκ τῶν καλύτερον ἐφωδιασμένων διὰ θρεπτικῶν οὐσιῶν σπόρων (δηλαδὴ τῶν βαρυτέρων) θὰ παραχθοῦν φυτά, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν πρώτην ἀνάπτυξίν των θὰ εὕρουν ἄφθονα θρεπτικὰ στοιχεῖα, ἐκλέγουν διὰ καταλλήλων μηχανημάτων (σιτοκαθαριστηρίων) τοὺς μεγαλυτέρους καὶ βαρυτέρους κόκκους διὰ τὴν σποράν. Αἱ ἀνωτέρω μέθοδοι φέρουσι πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα καὶ δέον νὰ ἀκολουθῶνται ὑπὸ τῶν καλλιεργητῶν. Ριζικὴν ὅμως βελτίωσιν καὶ δημιουργίαν νέων ποικιλιῶν ἐπιφέρει ἡ λεγομένη ἀτομικὴ ἐπιλογή, δηλαδὴ ἡ ἐκλογὴ ἑνὸς φυτοῦ τοῦ ἀρίστου ἐκ πολλῶν φυτῶν ἀγροῦ τινος, καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτοῦ μετὰ προσοχῆς, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ πᾶσα μετ' ἄλλων σίτων ἀνάμιξις. Μεγάλας ἐπίσης ὑπηρεσίας προσφέρει ἡ διασταύρωσις δύο ὑπαρχουσῶν ποικιλιῶν καὶ ἡ ἐκ ταύτης παραγωγὴ νέων τοιούτων. Ἡ διασταύρωσις συνίσταται εἰς τὴν γονιμοποίησιν ἀνθέων ἑνὸς σίτου διὰ γύρεως προερχομένης ἐκ στημόνων ἄνθους σίτου ἄλλης ποικιλίας. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης κατορθώνομεν νὰ παραγάγωμεν σπόρους, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ προέλθουν φυτὰ ἔχοντα ἰδιότητας λαμβανομένας καὶ ἐκ τῶν δύο φυτῶν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς Strampelli, ἐν τῷ σταθμῷ σιτηροκαλλιεργείας τοῦ Rieti, κατώρθωσεν ἐκ δύο ποικιλιῶν σιτηρῶν, ὧν ἡ μία ἦτο πρώϊμος, ἀλλὰ μικρᾶς ἀποδόσεως, καὶ ἡ ἄλλη ὄψιμος καὶ μεγάλης ἀποδόσεως, νὰ παραγάγῃ φυτὰ πρωΐμου ὡριμάνσεως καὶ μεγάλης ἀποδόσεως. Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς διασταυρώσεως δέον τὰ δύο διασταυρούμενα φυτὰ νὰ ὡριμάσωσι περίπου συγχρόνως. Τοῦτο κατορθοῦται διὰ τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς βλαστήσεως τῶν ὀψίμων ποικιλιῶν καὶ ἐπιβραδύνσεως τῶν πρωΐμων. Ὅταν τὰ ἄνθη τοῦ φυτοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμεύσῃ ὡς θῆλυ, ἔχουν ἀκόμη τοὺς στήμονας ἐντελῶς πρασίνους καὶ τὸ στίγμα ἀνεπτυγμένον, ἀλλ' ἐντελῶς κλειστόν, προβαίνομεν εἰς τὴν περιτομὴν τῶν ἀνθέων. Διὰ τὰς πρωΐμους ποικιλίας ἡ στιγμὴ αὕτη εἶναι 6—7 ἡμέρας μετὰ τὸ ξεστάχυασμα, διὰ δὲ τὰς ὀψίμους ὀλίγον τι πρὸ τοῦ ξεσταχυάσματος. Πρὸ τῆς περιτομῆς τῶν ἀνθέων κόπτομεν τὰ σταχύδια τῆς κορυφῆς, ὡς καὶ τὰ τῆς βάσεως τοῦ στάχυος, ὡς ἐπίσης καὶ ὅλα τὰ μεσαῖα ἑκάστου σταχυδίου. Κατόπιν μὲ εἰδικὰς λαβίδας ἀνοίγομεν τὰ λέπυρα καὶ ἀποσπῶμεν τοὺς 3 στήμονας, προ-

Digitized by Google

σέχοντες νὰ μὴ θίξωμεν καθόλου οὔτε τὴν φωθήκην οὔτε τὸ στίγμα. Εἶτα εἰσάγομεν τοὺς στάχυς ἐντὸς σωλῆνος ἐξ ἀδιαβρόχου χάρτου, ἵνα προφυλάξωμεν τὰ ἄνθη ἀπὸ ἐνδεχομένας ἐπικονιάσεις καὶ κλείομεν τὰ δύο ἄκρα τοῦ χαρτίνου σωλῆνος. Ὅταν εἰς τὸν στάχυν τοῦτον ὡριμάσουν τὰ στίγματα, ὅταν δηλαδὴ οἱ δύο βραχίονες τοῦ στίγματος ἀνοίξουν, λαμβάνομεν διὰ μικροῦ πινέλου γῦριν ἐκ τοῦ φυτοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ κάμῃ χρέη ἄρρενος, ἀφοῦ πρῶτον πεισθῶμεν ὅτι οἱ στήμονές του εἶναι ὥριμοι (τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ κιτρίνου χρώματος αὐτῶν) καὶ ἐπικονιάζομεν τὸ στίγμα τοῦ θήλεος, κατόπιν προστατεύομεν καὶ πάλιν τὸν στάχυν τὸν περιλαμβάνοντα τὰ γονιμοποιηθέντα ἄνθη καὶ ἀφήνομεν νὰ ὡριμάσουν οἱ σπόροι. Σ. Λ. Π.

— *[Φυτοπαθολ.]* Τὸν σῖτον προσβάλλουν πλεῖσται ἀσθένειαι. Κυριωτέρα εἶναι ἡ *σκωρίασις*, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ παραγωγὴ κόκκων συρρικνωμένων καὶ μικρῶν, ὁ *ἄνθραξ* καὶ ἡ *τερηδών*, ἀμφότεραι κοινῶς *δαυλίτης* ὀνομαζόμεναι, ἡ ἀσθένεια τοῦ ποδὸς τοῦ σίτου, ὀφειλομένη εἰς τὸν μύκητα τὸν ὀφιόβολον, τὸ ᾠΐδιον κ. ἄ. Οἱ ἀρουραῖοι ἐπίσης, τὰ στρουθία, ἡ μηλολόνθη, ὁ ἐλατήρ, ὁ χλῶροψ ὁ ταινιόπους, ἡ κηκιδόμυια ἡ καταστρεπτική, ἡ ὄσσινις, ὁ κάραβος ὁ κυφὸς κτλ φέρουν μεγάλας βλάβας. Ἐν τῇ ἀποθήκῃ ὁ σῖτος, ὅπως καὶ ὅλα τὰ σιτηρά, προσβάλλονται ὑπὸ τοῦ ρυγχίτου χαλάνδρας τῶν σιτηρῶν, ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἀλουκίτου καὶ τῆς τίνεα. Ἐναντίον τούτων ἐφαρμόζεται ἡ ἀπολύμανσις τῶν ἀποθηκῶν καὶ ἄλλα μέσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *A. de Candole*, Origine des plantes cultivées.—*J. Percival*, The Wheat plant (1921).—*Τοῦ αὐτοῦ*, Agricultural botany (London 1926). — *Ν. Ἀναγνωστοπούλου*, Ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου.—*Ι. Παπαδάκη*, Ἑλληνικοὶ τύποι σίτου (Θεσσαλονίκη 1929).—*Π. Παπαγεωργίου*, Ἑλληνικὴ σιταρογραφία (Ἀθῆναι 1919).—*Ad. Damseaux*, Plantes de la grande Culture.—*C. Garola*, Céréales.

Σ. Λ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

— *[Ἐμπορευματολ.]* Ὁ σῖτος μετὰ τὴν ὄρυζαν εἶναι ὁ μᾶλλον διαδεδομένος ὡς τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου δημητριακὸς καρπός. Ἀποτελεῖ συνεπῶς ἀντικείμενον μεγίστης ἐμπορικῆς κινήσεως. Ὑπὸ τὸ σημερινὸν οἰκονομικὸν καθεστὼς αἱ μεγάλαι βιομηχανικαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης (Ἀγγλία, Γαλλία, Βέλγιον, Ὀλλανδία, Ἑλβετία, Τσεχοσλοβακία κτλ.), λόγῳ τῆς συγκεντρώσεως ἐν αὐταῖς μεγάλων πληθυσμῶν, δὲν κατορθώνουν νὰ εἶναι αὐτάρκεις εἰς σῖτον, μολονότι ἡ χρησιμοποίησις τῶν χημικῶν λιπασμάτων καὶ ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια τοῦ σίτου εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ἀνεβίβασε τὴν μέσην στρεμματικὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν εἰς τὸ ἀνώτατον ἐφικτὸν σημεῖον. Ἀφ' ἑτέρου αἱ μεγάλαι γεωργικαὶ χῶραι (Σοβιετικὴ Ρωσία, Καναδᾶς, Αὐστραλία), πολὺ ἀραιότερον κατῳκημέναι καὶ διαθέτουσαι ἀπεράντους καλλιεργησίμους ἐκτάσεις, παράγουσι σῖτον εἰς ποσότητας ὑπερβαινούσας τὰς ἐσωτερικὰς αὐτῶν ἀνάγκας, μολονότι ἡ στρεμματικὴ αὐτῶν ἀπόδοσις εἶναι πολὺ μικροτέρα τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἡ σχέσις αὐτὴ μεταξὺ τῆς σιτοπαραγωγῆς ὡρισμένων χωρῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως τῶν ἰδίων αὐτῶν χωρῶν, δημιουργοῦσα εἰς ἄλλας μὲν ἐξ αὐτῶν τεράστια ἐλλείμματα, εἰς ἄλλας δὲ κολοσσιαῖα περισσεύματα, κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν διεθνῆ ὀργάνωσιν τοῦ σιτεμπορίου πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν καὶ ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς καταναλώσεως. Ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τῆς διεθνοῦς ὀργανώσεως τοῦ σιτεμπορίου ὀφείλεται εἰς δύο κυρίως γεγονότα: α) Τὴν εὔκολον μεταφορὰν τοῦ προϊόντος τούτου διὰ παντὸς μεταφορικοῦ μέσου καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ σίτου νὰ φύηται καὶ ἀναπτύσσηται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς γεωγραφικὰς ζώνας τῆς γῆς. Τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονὸς εὐνοεῖ κατ' ἐξοχὴν τὸ διεθνὲς ἐμπόριον τοῦ σίτου, διότι δὲν ὑπάρχει μὴν ἐντὸς τοῦ ἔτους, κατὰ τὸν ὁποῖον νὰ μὴ ὑπάρχῃ συγκομιδὴ σίτου εἰς μίαν ἢ περισσοτέρας ἐκ τῶν σιτοπαραγωγῶν χωρῶν τοῦ κόσμου. Οὕτω, εἰς τὰς θερμὰς χώρας ὁ σῖτος ἀποδίδει δὶς τοῦ ἔτους καὶ συγκομίζεται κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον. Εἰς τὰς μεσογειακὰς χώρας ἡ συγκομιδὴ τοῦ σίτου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ἰουλίου. Εἰς τὰς βορείας εὐκράτους εὐρωπαϊκὰς χώρας ἡ συγκομιδὴ αὕτη πραγματοποιεῖται κατὰ Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον, ἐνῷ εἰς τὰς πλησίον τῶν πόλων ψυχρὰς χώρας ὁ σῖτος ὡριμάζει κατὰ Σεπτέμβριον. Ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰς χώρας τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, ὅπου, ὡς γνωστόν, ἐπικρατεῖ χειμὼν καθ' ἣν ἐποχὴν εἰς τὸ Β. ἡμισφαίριον ἔχομεν θέρος, ἡ συγκομιδὴ τοῦ σίτου γίνεται, ἀναλόγως τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, κατὰ τοὺς μῆνας Νοέμβριον, Δεκέμβριον Ἰανουάριον, Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον.

Ἡ παγκόσμιος παραγωγὴ σίτου ὑπερβαίνει τὰ 100 ἑκατομμύρια τόννων ἐτησίως, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν στατιστικῶν στοιχείων, τόσον τοῦ διεθνοῦς γεωργικοῦ ἰνστιτούτου τῆς Ρώμης, ὅσον καὶ τῶν στατιστικῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὡς καὶ ἄλλων ἐγκύρων πηγῶν. Ὁ μέσος ὅρος τῆς ἐτησίας παραγωγῆς σίτου εἰς τὰς πέντε ἠπείρους εἶναι ὁ ἑξῆς:

Χῶραι	*Χιλιάδες τόννοι*
Εὐρώπη	46.000
Ἀμερικὴ	36.000
Ἀσία	11.000
Ἀφρικὴ	3.500
Ὠκεανία	3.500
Σύνολον	100.000

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου καταφαίνεται ὅτι ἡ ἤπειρος ἡ ὁποία καλλιεργεῖ περισσότερον ἐντατικῶς τὸν σῖτον εἶναι ἡ Εὐρώπη. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἡ Εὐρώπη εἶναι ἐξαγωγικὴ χώρα σίτου. Ἀπ' ἐναντίας, διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων (Οὑγγαρία, Ρουμανία, Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία), πᾶσαι σχεδὸν αἱ λοιπαὶ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι εἰσάγουν ἐκ τῶν ἄλλων ἠπείρων μέγιστα ποσὰ σίτου. Ἡ ἐξαγωγικὴ δύναμις μιᾶς χώρας εἰς σῖτον δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως, τῆς στρεμματικῆς ἀποδόσεως καὶ τῆς ἀφθονίας τῶν ἐργατικῶν χειρῶν καὶ τῶν μηχανικῶν μέσων, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ χώρα αὕτη ἔχει νὰ διαθρέψῃ, ἐκ τῶν μέσων συγκοινωνίας, τὰ ὁποῖα διαθέτει, καὶ ἐκ τῶν καλῶν οἰκονομικῶν ὅρων καὶ τῆς τελείας ἐμπορικῆς ὀργανώσεως τοῦ σιτεμπορίου.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ Εὐρώπη, ἔχουσα νὰ διαθρέψῃ 505 ἑκατομμύρια κατοίκων, μολονότι καλλιεργεῖ ἐντατικώτερον πάσης ἄλλης χώρας τὸν σῖτον, χρησιμοποιεῖ ὁλόκληρον τὴν παραγωγὴν αὐτῆς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς της καταναλώσεως, εἰσάγουσα ἐπιπροσθέτως 14 ἑκατομμύρια τόννων ἐτησίως ἐκ Καναδᾶ Ἡνωμ. Πολιτειῶν καὶ Αὐστραλίας. Ἡ Ρωσία, μεγάλη παραγωγὸς σίτου χώρα, λόγῳ τοῦ μεγάλου αὐτῆς πληθυσμοῦ ἐξῆγε προπολεμικῶς μόλις τὰ 18% τῆς παραγωγῆς αὐτῆς. Αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι, ἐπίσης μεγάλη σιτοπαραγωγὸς χώρα, ἐξάγει μόλις τὰ 20% τῆς παραγωγῆς αὐτῆς. Ἀντιθέτως, ὁ Καναδᾶς, ἡ Ἀργεντινὴ καὶ ἡ Αὐστραλία, λόγῳ τῶν μικρῶν ἐσωτερικῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, ἐξάγουσι τὰ 70% τῆς παραγωγῆς αὐτῶν.

Ἐξαγωγικαὶ ἀγοραὶ τῆς Εὐρώπης. Προπολεμικῶς ἡ *Οὑγγαρία*, ἐπὶ παραγωγῆς 4.250.000 τόννων, ἐξῆγε 450.000 περίπου τόννων σίτου καὶ μεγίστας ποσότητας ἀλεύρων, τὰ ὁποῖα παρῆγον οἱ μεγάλοι ἀλευρόμυλοι τῆς Βουδαπέστης. Σήμερον ἡ Βουδαπέστη, λόγῳ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ ἐδάφους τῆς μεταπολεμικῆς Οὑγγαρίας, ἀποτελεῖ μικρὰν σχετικῶς ἐξαγωγικὴν ἀγοράν, ἐξάγουσα περὶ τοὺς 500.000 τόννους σίτου καὶ ἀλεύρων ἐτησίως. Ἡ *Ρουμανία* προπολεμικῶς ἐπίσης εἶχε σοβαρὰν ἐξαγωγὴν σίτου. Ἐπὶ παραγωγῆς 2.000.000 περίπου τόννων ἐξῆγε τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν παραδουναβίων λιμένων τοῦ Γιουργέβου, τῆς Βραΐλας καὶ τοῦ Γαλαξίου. Ἡ συγκέντρωσις τῶν σίτων ἐγίνετο εἰς εἰδικὰς σιταποθήκας (elevators), τὸ δ' ἐμπόριον αὐτῶν διεξήγετο τῇ μεσολαβήσει μεγάλων τραπεζῶν. Αἱ μεταφοραὶ ἐγίνοντο δι' ἀτμοπλοίων ἑλληνικῶν καὶ ἀγγλικῶν μὲ κατεύθυνσιν τὴν Ἀμβέρσαν καὶ τὸ Ρόττερδαμ καὶ μὲ προορισμὸν τὴν Γερμανίαν. Μεταπολεμικῶς ὅμως, παρὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Βεσσαραβίας, αἱ ἐξαγωγαὶ τῆς χώρας ταύτης ἐμειώθησαν εἰς τὸ ἐλάχιστον. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν κατάργησιν τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας καὶ τὴν διανομὴν τῆς γῆς εἰς τοὺς μικροκαλλιεργητάς. Οὗτοι σήμερον προτιμοῦν τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου, ὡς εὐκολωτέραν καὶ ὀλιγώτερον ἀπαιτητικὴν εἰς κεφάλαια. Τὰ αὐτὰ περίπου συμβαίνουν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ Βουλγαρίαν. Ἡ *Ρωσία* προπολεμικῶς ἦτο ἡ μεγαλυτέρα σιτοπαραγωγὸς χώρα τοῦ κόσμου. Ἡ μέση παραγωγὴ αὐτῆς ἦτο 16 ἑκατομμύρια τόννοι, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 90% προήρχοντο ἐκ τῶν εὐφόρων γαιῶν τῆς μεσημβρινῆς Ρωσίας καὶ τῆς Οὐκρανίας. Παρὰ τὴν τεραστίαν αὐτὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἐκ παραλλήλου μεγίστην ἐπίσης παραγωγὴν ἄλλων δημητριακῶν καρπῶν (σικάλεως, κριθῆς, ἀραβοσίτου), αἱ ἐξαγωγαὶ τῆς Ρωσίας μόλις ἀντεπροσώπευον τὸ $1/5$ τῆς ὅλης παραγομένης ποσότητος (3.100.000 τόννοι). Τοῦτο ὠφείλετο ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν μέγιστον πληθυσμόν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἡ Ρωσία νὰ διαθρέψῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν πλήρη ἔλλειψιν μεγάλων συγκοινωνιῶν καὶ ἐμπορικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῆς συγκεντρώσεως καὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ σίτου. Αἱ ἐσωτερικαὶ ἀγοραὶ τοῦ σίτου εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βόλγα (Τσαρτσίν, Σαρατόβ, Σαμάρα κτλ.). Αἱ μεγάλαι ἐξαγωγικαὶ ἀγοραὶ τοῦ ρωσικοῦ σίτου εἶναι οἱ λιμένες τῆς Μαύρης Θαλάσσης (Ὀδησσός, Ροστόβ, Νικολάϊεβσκ, Χερσών, Νοβορωσίσκ κτλ.). Αἱ ρωσικαὶ ἐξαγωγαὶ κατηυθύνοντο εἰς Ὀλλανδίαν, Γερμανίαν, Ἰταλίαν, Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Βέλγιον. Ἡ ρωσικὴ παραγωγή, ἐλαττωθεῖσα σημαντικῶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως, ηὐξήθη μετέπειτα, φθάσασα τὰ 18,5 ἑκατομμύρια τόννων (μέσος ὅρος τῶν ἐτῶν 1924—1927).

Αἱ σιταγοραὶ τῶν *Ἰνδιῶν* ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ σῖτος καλλιεργεῖται εἰς τὰς Ἰνδίας πανταχοῦ, κυρίως ὅμως εἰς τὰς δυτικὰς πεδιάδας τοῦ Γάγγη ποταμοῦ. Ὁ ἐξαγόμενος ὅμως σῖτος (500.000 τόννοι ἐπὶ παραγωγῆς 9.000.000) εἶναι ὁ σῖτος τῆς ἀνοίξεως, ὁ καλλιεργούμενος εἰς τὴν Pentzab. Ὁ κυριώτερος ἐξαγωγικὸς λιμὴν εἶναι ὁ τῆς πόλεως Karatchi, ὁ κυριώτερος δὲ πελάτης τῆς ἀγορᾶς αὐτῆς εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἥτις ἀπορροφεῖ τὰ 66% τῶν ἐξαγομένων ποσοτήτων. Τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἐξαγωγῶν κατευθύνεται εἰς Ἀμβέρσαν.

Ἡ *Βόρειος Ἀμερικὴ* ἀποτελεῖ πρὸς τὸ παρὸν τὴν μοναδικὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποιήθησαν ὅλαι αἱ προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι εὐνοοῦν τὴν παραγωγὴν καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου. Γῆ γόνιμος καὶ εὔφορος, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῶν μεγάλων λιμνῶν ἀπὸ τοῦ Mackenzie μέχρι τοῦ Μισσουρῆ, ἐργατικαὶ χεῖρες, ἀκόμη καὶ εἰς τὸν Καναδᾶν ἐπαρκεῖς, βοηθούμεναι ὑπὸ τελειοτάτων μηχανικῶν μέσων, φυσικαὶ ὁδοὶ συγκοινωνιῶν ἀφθονώταται (αἱ λίμναι καὶ οἱ ποταμοί), συμπληρούμεναι διὰ τελειοτάτων καὶ πυκνοτάτων σιδηροδρομικῶν δικτύων μὲ ἐμπορικοὺς σταθμοὺς τοὺς τελειοτέρους καὶ μεγαλυτέρους τῆς ὑφηλίου, ὀργάνωσις ἐμπορικὴ καὶ οἰκονομικὴ (χρηματιστήρια, τράπεζαι, ἀποθῆκαι) ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἄμεμπτος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστῇ ἡ χώρα αὕτη τὸ πρότυπον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ὠργανώθησαν καὶ ὀργανοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ μεγάλαι σιταγοραὶ τοῦ κόσμου.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς Ἀμερικῆς, ἡ ὁποία ἀνέλαβεν ἐπιτυχῶς τὴν ὀργάνωσιν τῆς μεγάλης παραγωγῆς καὶ τοῦ μεγάλου ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τοῦ σίτου. Ἡ ζώνη τοῦ σίτου (wheat belt), περιοριζομένη μέχρι τοῦ 1880 εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ὄχιο, τοῦ Κανσὰς καὶ τῆς Ἰνδιάνας, ἐπεξετάθη ἀπὸ τοῦ 1890 εἰς τὴν Μινεζόταν, τὰς δύο Δακότας, τὴν Ἰόβαν καὶ τὴν Νεμπράσκαν. Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς εὑρίσκονται σήμερον αἱ ἀπέραντοι γαῖαι τοῦ σίτου, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ κέντρον τῆς ζώνης τοῦ σίτου, ἥτις ἐκτείνεται πρὸς Β. τῆς ζώνης τοῦ ἀραβοσίτου (Corn belt), ἐκτεινομένης νοτίως παρὰ τὴν Κιγκινάτην καὶ τὸν Ἅγιον Λουδοβῖκον. Εἰς αὐτὰς τὰς περιοχὰς εὑρίσκονται καὶ αἱ μεγαλύτεραι ἐξαγωγικαὶ ἀγοραὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν: ἡ Μινεάπολις, ὁ Ἅγιος Παῦλος καὶ ἡ Μινεζότα.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν μεγάλων σιταγορῶν τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν εἶναι γνωστή. Ὁ Ἀμερικανὸς παραγωγὸς (farmer), ὁπουδήποτε τῆς περιοχῆς τῆς ζώνης τοῦ σίτου καὶ ἂν εὑρίσκωνται αἱ γαῖαι αὐτοῦ, ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων σταθμὸν συγκεντρώσεως μετὰ καταλλήλων ἀποθηκῶν (elevators). Εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτὰς μεταφέρει τὸ προϊὸν αὐτοῦ ἀμέσως μετὰ τὴν συγκομιδὴν δι' ἁμαξῶν. Ὁ σῖτος ζυγίζεται, κατατάσσεται εἰς τὴν ποιότητα αὐτοῦ καὶ ἀποθηκεύεται. Ὁ παραγωγὸς λαμβάνει ἀπόδειξιν ἀναγράφουσαν τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τοῦ παραδοθέντος σίτου. Τὴν ἀπόδειξιν αὐτὴν ὁ παραγωγὸς φυλάσσει ἐπὶ 30 ἡμέρας, μεθ' ὃ δικαιοῦται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξόφλησιν αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τρεχούσης τιμῆς τοῦ σίτου. Ἐὰν θέλῃ, δύναται ν' ἀνανεώνῃ αὐτὴν κατὰ δεκαήμερον μέχρις ὅτου ἐπιτύχῃ τὴν ἐπιθυμητὴν τιμήν. Δύναται ὅμως, ἐὰν ἔχῃ ἀνάγκην, νὰ προεξοφλήσῃ τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ, εὐθὺς ἅμα τῇ παραδόσει τοῦ σίτου, εἰς μίαν ἐκ τῶν τραπεζῶν τῆς πλησιεστέρας πόλεως. Ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τούτων ὁ σῖτος μεταφέρεται εἴτε σιδηροδρομικῶς, εἴτε διὰ τῶν λιμνῶν ἢ ποταμῶν εἰς τοὺς ἀκραίους σταθμοὺς (terminus elevators) τῶν ἀγορῶν τοῦ Ἁγίου Παύλου, τῆς Μινεαπόλεως, τοῦ Σικάγου κλπ. Οἱ μεγάλοι οὗτοι σταθμοὶ - ἀποθῆκαι δύνανται νὰ δεχθῶσιν ἑκατοντάδας χιλιάδων τόννων, εὑρίσκονται δὲ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ δημοσίου (public-control) ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποιότητα καὶ τὴν καθαρότητα αὐτῶν. Εἰς τοὺς ἀκραίους αὐτοὺς σταθμοὺς λειτουργοῦν τὰ μεγάλα χρηματιστήρια τῶν σιτηρῶν, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν τηλεγραφικῶς ὅλας τὰς σχετικὰς πληροφορίας καὶ κανονίζουν τὰς τιμάς. Ἐντεῦθεν ὁ σῖτος μεταφέρεται εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἴτε διὰ τοῦ ποταμοῦ Ὄχιο εἴτε διὰ τῶν λιμνῶν. Ὁ λιμὴν τῆς Νέας Ὑόρκης εἶναι ὁ διεθνὴς λιμὴν τῶν σιτηρῶν, εἰς αὐτὸν δὲ μεταφέρονται τὰ 25% τῆς ὅλης ἐξαγομένης παραγωγῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην λειτουργοῦν ἐπίσης οἱ μεγάλοι ἀλευρόμυλοι, οἱ ὁποῖοι μετατρέπουν κολοσσιαίας ποσότητας σίτου εἰς ἄλευρα. Αἱ ἐξαγωγαὶ τῆς Νέας Ὑόρκης εἰς σῖτον καὶ εἰς ἄλευρα κατευθύνονται εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς ὑφηλίου, αἱ μεγαλύτεραι ὅμως ποσότητες ἀπορροφοῦνται ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀγορῶν. Ἐπὶ 4.245.000 τόννων, ἐξαγομένων κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίως ἐξ Ἡνωμένων Πολιτειῶν προπολεμικῶς, τὰ 32% κατηυθύνοντο εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀγοράς, καὶ ἰδίως τῆς Λίβερπουλ, 13,3% εἰς τὰς γερμανικὰς ἀγοράς, 13,2% εἰς Ἀμβέρσαν καὶ 19% εἰς Ρόττερδαμ. Τὸ ὑπόλοιπον κατηυθύνετο εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἱσπανίαν.

Κατὰ τὸν πόλεμον αἱ ἐξαγωγαὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὑπερέβησαν τὰ 5 ἑκατομμύρια, κατὰ τὰ πρῶτα δὲ μεταπολεμικὰ ἔτη τὰ 7 ἑκατομ. τόννων. Τὸ ποσὸν αὐτὸ ἀπετέλεσε τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς ἐξαγωγικῆς δυναμικότητος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Μετὰ τὸ 1924 αἱ ἐξαγωγαὶ τοῦ σίτου ἤρχισαν ἐλαττούμεναι, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ὑπερ-

Digitized by Google

βαίνωσιν ἤδη τὰ 5 ἑκατομ. τόννων. Τοῦτο ὀφείλεται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐπέκτασις τῆς ζώνης τοῦ σίτου πρὸς Δ. δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ, δεδομένου ὅτι εἰς τὰς ὀλιγώτερον γονίμους ἐκτάσεις καλλιεργοῦνται ὀπωροφόρα καὶ λαχανικὰ πρὸς ἐξαγωγήν. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους σήμερον αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἐξαγωγὰς σίτων καὶ ἀλεύρων ὑστεροῦν κατὰ πολὺ τοῦ Καναδᾶ. Αἱ μεγάλαι σιτοπαραγωγοὶ ἐκτάσεις τοῦ *Καναδᾶ* εὑρίσκονται σήμερον εἰς τὰς μεγάλας περιοχὰς τῆς Manitoba, τῆς Saskatchewan καὶ τῆς Alberta. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς περιοχῆς αὐτῆς, εἰς τὸ Ὀντάριο, καλλιεργεῖται ἡ βρόμη διὰ τὴν μεγάλην καναδικὴν κτηνοτροφίαν, πρὸς Δ. δὲ εὑρίσκονται πετρώδεις ἐκτάσεις, ἀκατάλληλοι διὰ καλλιέργειαν σίτου. Οἱ χαρακτῆρες τῆς καναδικῆς παραγωγῆς εἶναι οἱ αὐτοὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Συγκεντρώσεις περιφερειακαί, παραγωγὴ ἄνευ τεχνικῆς λιπάνσεως, ἀπέραντοι καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις, καλλιεργούμεναι δι᾽ ὀλίγων ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ὑπερτελείων μηχανικῶν μέσων. Ἡ ἐμπορικὴ ὀργάνωσις εἶναι ἐπίσης ὡς ἡ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀποθῆκαι περιφερειακαί, ἀποθῆκαι ἀκραῖαι (terminus), περιφερειακαὶ ἀγοραὶ καὶ μεγάλαι ἐξαγωγικαὶ τοιαῦται. Αἱ περιφερειακαὶ ἀγοραί, τὸ Edmodon εἰς τὴν Alberta, τὸ Saskatown καὶ ἡ Regina εἰς τὸ Saskatchewan, καὶ ἰδίως ἡ περίφημος περιφερειακὴ ἀγορὰ τοῦ Winnipeg εἰς τὴν Manitoba, εἶναι ὠργανωμέναι ὅπως καὶ αἱ ἀγοραὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Μινεαπόλεως καὶ τοῦ Ἁγίου Παύλου. Ἐπίσης οἱ ἐξαγωγικοὶ λιμένες τοῦ Port-Arthur καὶ τοῦ Fort Williams κατ᾽ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν μεγάλων ἐξαγωγικῶν λιμένων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἰς τὸν Καναδᾶν περισσότερον παρὰ εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐνδιαφέρονται εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ παραγωγικὰς ὀργανώσεις τῶν σιτηρῶν. Ἅπασαι σχεδὸν αἱ σιταποθῆκαι, τόσον αἱ περιφερειακαὶ ὅσον καὶ αἱ ἀκραῖαι, ἀνήκουσιν εἰς τὰς διαφόρους σιδηροδρομικὰς ἑταιρείας.

Ἐκ τῶν λιμνολιμένων τοῦ Edmodon τοῦ Saskatown καὶ τοῦ Winnipeg τὰ σιτοφορτία κατευθύνονται εἰς τοὺς ποταμολιμένας τοῦ Saint-Lament καὶ τοὺς λιμένας τοῦ ὠκεανοῦ, τοῦ Toronto, τοῦ Montreal, τοῦ Halifax καὶ τοῦ Saint John. Ἡ μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω λιμένων κίνησις εἶναι διαρκὴς ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου, ὁπότε λόγῳ τῶν πάγων καταπαύει, διὰ νὰ ἀρχίσῃ πάλιν τὴν ἄνοιξιν. Ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω λιμένες κατέχουσι σιταποθήκας δυναμένας νὰ περιλάβωσιν ὁλόκληρον τὴν καναδικὴν παραγωγήν. Ἡ ὅλη παραγωγὴ σίτου τοῦ Καναδᾶ, καθημερινῶς αὐξανομένη διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὴν καναδικὴν ζώνην τοῦ σίτου νέων ἀπεράντων ἐκτάσεων, ἔχει φθάσει ἤδη τὸ ἥμισυ τῆς παραγωγῆς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν μὲ τάσιν νὰ ὑπερβῇ ταύτην. Αἱ ἐξαγωγαὶ ὅμως τοῦ Καναδᾶ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς τῶν Ἡν Πολιτειῶν, βαίνουσιν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος αὐξάνουσαι. Κατὰ τὸ 1916 αἱ ἐξαγωγαὶ σίτου τοῦ Καναδᾶ ἀνῆλθον εἰς 5 ἑκατομ. τόννων, ἐνῷ αἱ τοῦ 1927 ἔφθασαν τὰ 8 ἑκατομ. τόννων. Τὰ 5/7 τῶν ἄνω ἐξαγωγῶν ἐπραγματοποιήθησαν διὰ τοῦ μεγάλου καναδικοῦ συνεταιρισμοῦ «Canadian Cooperative Wheat Producers». Παρ᾽ ὅλα ταῦτα ἡ ἀλευροβιομηχανία τοῦ Καναδᾶ ὑστερεῖ τῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τῷ 1927 ὁ Καναδᾶς ἐξήγαγεν 817.000 τόννους ἀλεύρων, ἔναντι 1.140.000 τόννων ἐξαχθέντων ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τὰ καναδικὰ ἄλευρα, ὡς καὶ οἱ σῖτοι, κατευθύνονται κατὰ 83,5 % εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς λιμένας. καὶ ἰδίως εἰς Λίβερπουλ. Μικρὰ ποσότης τούτων διανέμεται ἐξ Ἀγγλίας εἰς τὰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν ἀμερικανικῶν ἀγορῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Καναδᾶ καταφαίνεται ὅτι αἱ μὲν πρῶται σὺν τῷ χρόνῳ ἐλαττώνουν τὰς ἐξαγωγὰς αὐτῶν λόγῳ τῶν καθημερινῶς αὐξανομένων ἐσωτερικῶν ἀναγκῶν, αἱ δὲ δεύτεραι ἔχουν τὸ μειονέκτημα νὰ ἀνήκουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ ὑφίστανται τὸν οἰκονομικὸν καὶ ἐμπορικὸν ἔλεγχον αὐτῆς.

Οἱ ἀνωτέρω λόγοι ἐδημιούργησαν κατὰ τὰ τελευταῖα 25 ἔτη τὰς ἀγορὰς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου. αἱ ὁποῖαι, μολονότι δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τελειότητα γεωργικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τὰς ἀγορὰς τοῦ Καναδᾶ καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εὑρίσκονται ὅμως εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν.

Ἡ *ἀργεντινὴ* σιταγορὰ προσφέρει ἤδη εἰς τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τὰ 62 % τῆς ἀργεντινῆς παραγωγῆς. Αἱ σιτοπαραγωγοὶ ἐκτάσεις τῆς χώρας ταύτης ἔχουσιν ὡς κέντρον τὰς πεδιάδας τοῦ Rio de la Plata, φθάνουσαι ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν μέχρι τοῦ λιμένος Santa-Fé τοῦ ποταμοῦ Parana. ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ μέχρι τοῦ λιμένος τῆς Bahia-Blanca ἐπὶ τοῦ κόλπου τοῦ Rincon. Ἡ ζώνη αὕτη τοῦ σίτου ἐπεκτείνεται συνεχῶς πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου εὑρίσκονται αἱ γόνιμοι γαῖαι τῆς Pampa, ἐφ᾽ ὅσον προχωρεῖ καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῶν ἐχουσῶν ἀφετηρίαν τὸ Buenos-Aires, τὴν Bahia-Blanca καὶ τὸ Santa-Fé. Κατὰ τὸ 1888 ἡ διὰ σίτου καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἔφθανε μόλις τὰ 615.000 ἑκτάρια, τῷ 1927 ἡ ἐπιφάνεια αὕτη ηὐξήθη εἰς 7.510.000 ἑκτάρια, μὲ παραγωγὴν 5.600.000 τόννων σίτου ἐτησίως. Ἡ οἰκονομική, γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ ὀργάνωσις τῆς ἀργεντινῆς παραγωγῆς σίτου, εὑρισκομένη εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, ὑστερεῖ πολὺ τῆς καναδικῆς. Αἱ περιφερειακαὶ ἀποθῆκαι συγκεντρώσεως ἐλλείπουσιν ἐντελῶς, εἰς τρόπον ὥστε ὁ γεωργὸς ὑποχρεοῦται νὰ μεταφέρῃ ἐντὸς σάκκων τὸ προϊὸν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀκραίους σταθμοὺς συγκεντρώσεως, καὶ πρὸ τοῦ κινδύνου νὰ ἴδῃ τὸ προϊὸν αὐτοῦ καταστρεφόμενον ἐκ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν καὶ τῶν τρωκτικῶν νὰ πωλῇ τοῦτο ἀμέσως μετὰ τὴν συγκομιδὴν εἰς τοὺς ἐμπόρους, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ ἰδιοκτῆται τῶν ἀποθηκῶν τῶν ἀκραίων σταθμῶν συγκεντρώσεως εἰς Bahia-Blanca, Rosario καὶ Buenos Aires. Ἡ οἰκονομικὴ ὑπόστασις ἐξ ἄλλου τοῦ ἀργεντικοῦ ἀγρότου εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς τοῦ παραγωγοῦ τοῦ Καναδᾶ καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι οὗτος ἰδιοκτήτης τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν καλλιεργεῖ, ἀλλὰ κολλῆγος τοῦ πλουσίου γαιοκτήμονος καὶ συνηθέστατα ὀφειλέτης αὐτοῦ.

Αἱ πωλήσεις σίτου ἐκ μέρους τοῦ παραγωγοῦ γίνονται εἰς τὴν Ἀργεντινὴν εἴτε τῇ μεσολαβήσει δανειστοῦ (acopiador), ὁ ὁποῖος καταβάλλει τὰ ἔξοδα τῆς ἀγορᾶς τῶν σάκκων, τὰ ἔξοδα τῆς συσκευασίας καὶ τὰ μεταφορικά, λαμβάνων ὡς ἀμοιβὴν ἓν ὡρισμένον ποσοστὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ πωλουμένου σίτου, ἢ διὰ μεσιτῶν τῶν μεγάλων σιτεμπορικῶν οἴκων, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκμεταλλεύονται τὸν ἀγρότην παντοιοτρόπως, κυρίως δ᾽ εἰς τὸ ζήτημα τῶν τιμῶν, μὴ ὑπάρχοντος ἐν Ἀργεντινῇ κρατικοῦ ἐλέγχου ὅσον ἀφορᾷ τὰς διεθνεῖς τιμὰς τοῦ σίτου, ὅπως γίνεται εἰς τὸν Καναδᾶν καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Αἱ μεγάλαι ἀργεντιναὶ ἀγοραὶ σίτου εἶναι τὸ Rosario, ἡ Bahia Blanca, τὸ Buenos Aires, ἡ La Plata καὶ ἡ Santa-Fé. Αἱ ἐξ Ἀργεντινῆς ἐξαγωγαὶ σίτου ἔχουσι χαρακτῆρα διεθνῆ. Οἱ κυριώτεροι πελάται τῆς Ἀργεντινῆς εἶναι ἡ Βραζιλία καὶ ἡ Ἀγγλία· ἕπονται ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γερμανία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ὁλλανδία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ἱσπανία.

Ἡ *αὐστραλιανὴ* ἀγορὰ εἶναι ἀκόμη νεωτέρα καὶ τῆς ἀργεντινῆς. Πρὸ τριάκοντα ἀκόμη ἐτῶν αἱ σημεριναὶ σιτοπαραγωγοὶ ἐκτάσεις τῆς Αὐστραλίας ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς βοσκήσιμοι γαῖαι προβάτων. Αἱ γαῖαι αὗται ἐκτείνονται πρὸς τὰ ΝΑ. τῶν ἐσωτερικῶν ὑπωρειῶν τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Cordilleri. Ἕνεκα τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ αὐστραλιανοῦ κλίματος καὶ εἰδικῶς λόγῳ τῆς ἀκαταστασίας καὶ τῆς ἀταξίας τῶν βροχῶν, ἡ στρεμματικὴ ἀπόδοσις εἰς σῖτον τῆς Αὐστραλίας κυμαίνεται, φθάνουσα τὰ 100 χιλιόγρ. κατὰ τὰ εὐνοϊκὰ ἔτη καὶ κατερχομένη πολλάκις κάτω τῶν 20 χιλιογρ κατὰ τὰ ἔτη τῆς ξηρασίας. Ἡ αὐστραλιανὴ ἀγορὰ ἤρχισε καταλαμβάνουσα μεταπολεμικῶς σημαντικὴν θέσιν εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον τοῦ σίτου, ἀφοῦ αἱ ἐξαγωγαὶ αὐτῆς ἔφθασαν ἤδη τοὺς 2.600.000 τόννους (μέσος ὅρος 1924—1927). Ἰδίως εἰς τὴν ἀλευροβιομηχανίαν ἡ Αὐστραλία προοδεύει ἁλματικῶς, ἐξάγουσα ἤδη 450.000 περίπου τόννων ἀλεύρων ἐτησίως, ἤτοι τὰ 23 % τῆς συνολικῆς αὐτῆς ἐξαγωγῆς εἰς σῖτον. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ αὐστραλιανοῦ σίτου γίνεται εἰς τὸ White Bay, προλιμένα τῆς Sydney, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τὴν κυριωτέραν ἀγορὰν σίτου τῆς Αὐστραλίας. Τὸ Melbourn καὶ ἡ Adelais ἀποτελοῦν δευτερευούσας ἀγοράς. Τὰ 65 % τῶν ἐξαγωγῶν τῆς Αὐστραλίας κατευθύνονται εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Σοβαρὸς πελάτης τῆς αὐστραλιανῆς ἀγορᾶς ἔγινεν ἐσχάτως ἡ Ἰαπωνία, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς ὁ ἐθιζόμενος εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἄρτου ὡς τροφῆς αὐξάνει διαρκῶς. Ἡ δυτικὴ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Χιλὴ ἀπετέλει ἐπίσης καλὸν πελάτην τῶν αὐστραλιανῶν σίτων. Αἱ χῶραι ὅμως αὗται ἤρχισαν ἀπὸ τινος ἐλαττώνουσαι τὰς ἀγορὰς αὐτῶν λόγῳ τῆς προόδου τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς.

Γενικῶς ἡ ἀγορὰ τῆς Αὐστραλίας, πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὑστερεῖ τῆς ἀργεντινῆς τοιαύτης. Ἡ τελεία ἔλλειψις συστήματος, ὀργανώσεως, συγκεντρώσεως δὲν ἐπιτρέπει τὴν διαλογὴν τοῦ προϊόντος καὶ τὴν κατάταξιν αὐτοῦ εἰς ποιότητας. Τὸ τοιοῦτον γίνεται ἀφορμὴ τῆς ὑποτιμήσεως τῶν καλῶν ποιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἀναγκαστικῶς ἀναμιγνύονται μὲ τὰς κατωτέρας τοιαύτας. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως ἔχουν τὸν ἀντίκτυπον αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῆς παραγωγῆς, ἡ ὁποία καθυστερεῖ, ἀφοῦ οἱ νέοι γεωργοὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμουν ἐπιλογὴν τοῦ σπόρου αὐτῶν. Διὰ τὸν λόγον ἐπίσης αὐτὸν αἱ ἀγοραὶ ἐκ μέρους τῶν ἐμπόρων γίνονται εἰς τοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς μέσης τιμῆς (fair average quality), καθοριζομένης συμφώνως μὲ τὰς ἐπισήμους τιμὰς τοῦ Λονδίνου.

Ἡ μόνη πρόοδος τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς Αὐστραλίας ἔναντι τῆς Ἀργεντινῆς εἶναι ἡ σύμπτυξις ἰσχυρῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, εἰς τρόπον ὥστε οἱ παραγωγοὶ ἔχουν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἀπέναντι τῶν ἐμπόρων. Οἱ γεωργικοὶ οὗτοι συνεταιρισμοὶ ἀποτελοῦν ἤδη καὶ τὴν βάσιν τῆς γεωργικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῆς σιτοπαραγωγῆς τῆς Αὐστραλίας, ἡ ὁποία, παρ᾽ ὅλα τὰ μειονεκτήματα αὐτῆς, προσφέρει ἀρκετὰς ἀπὸ τοῦδε ὑπηρεσίας εἰς τὴν διατροφὴν τοῦ κόσμου.

Εἰσαγωγικαὶ ἀγοραί. Ἡ Εὐρώπη εἰσάγει ἐτησίως 14 περίπου ἑκατομμύρια τόννων σίτου ἐκ τῶν περιγραφεισῶν ἐξαγωγικῶν ἀγορῶν. Τὰ 37.2 % τῆς ἄνω ποσότητος, ἤτοι 5.000.000 περίπου τόννων, κατευθύνονται εἰς τοὺς ἀγγλικοὺς λιμένας τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Λίβερπουλ, 17.4 %, ἤτοι περίπου 2.400.000 τόννοι, κατευθύνονται εἰς τοὺς γερμανικοὺς λιμένας, ὡς τοῦ Ἀμβούργου (τὰ $^{2}/_{8}$ τῆς ἄνω ποσότητος) καὶ τῆς Βρέμης, 12.1 %, ἤτοι περίπου 1.700.000 τόννων, εἰς τὴν Ἀμβέρσαν, 10.4 %, ἤτοι περίπου 1.400.000 τόννων εἰς τὸν ὁλλανδικὸν λιμένα τοῦ Rotterdam καὶ 10.4 % εἰς τοὺς ἰταλικοὺς λιμένας τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Γένουας. Τὰ ὑπόλοιπα τῶν 14 ἑκατομμυρίων τόννων εἰσάγονται εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τῆς Μασσαλίας καὶ τὰ λοιπὰ μικρότερα εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Ἀγοραὶ διανομῆς. Οἱ γερμανικοὶ καὶ ἰταλικοὶ λιμένες εἰσαγωγῆς, ἐκτὸς μικρῶν τινων ἐξαγωγῶν, ἀποστελλομένων εἰς Ἑλβετίαν, κρατοῦσιν ὁλόκληρον τὴν δι᾽ αὐτῶν εἰσαγομένην ποσότητα διὰ τὰς ἐσωτερικὰς τῆς χώρας αὐτῶν ἀνάγκας. Τὸ αὐτὸ σχεδὸν συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ Λίβερπουλ προπολεμικῶς ἦτο σημαντικὸς λιμὴν διανομῆς σίτου. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐξαγωγικοῦ σιτεμπορίου ἦτο ἀνεπτυγμένη εἰς μέγιστον βαθμόν, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς συγγενείας αὐτῆς πρὸς τὴν καναδικὴν ὀργάνωσιν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἀγγλία, ἔχουσα νὰ διαθρέψῃ τὰς μεγάλας ἀνθρωπίνους βιομηχανικὰς μάζας τοῦ Langashire, ἦτο ὑποχρεωμένη διὰ λόγους ἀσφαλείας νὰ ἀποθηκεύῃ μεγάλας ποσότητας σίτου, ὑπερβαινούσας τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως, τὰς ὁποίας ἐξῆγε κατόπιν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην. Παρ᾽ ὅλα ταῦτα, σήμερον ἡ Λίβερπουλ, μολονότι διατηρεῖ ζωηρὸν ἐμπόριον ἐπανεξαγωγῆς ἄλλων δημητριακῶν, καὶ κυρίως ὀρύζης, ἐν τούτοις ἠλάττωσε τὴν κίνησιν αὐτῆς εἰς σῖτον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξαγωγὴ εἶναι κατωτέρα καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν δευτερευούσης σημασίας δημητριακῶν, ἤτοι τοῦ ἀραβοσίτου, τῆς κριθῆς καὶ τῆς βρόμης.

Ἐξ ἐναντίας ἡ Ἀμβέρσα καὶ τὸ Ρόττερδαμ ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ εἶναι αἱ μεγαλύτεραι ἀγοραὶ διανομῆς σίτου εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην. Ἡ πρώτη ὀφείλει τοῦτο εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ρήνου καὶ τὴν μεγάλην συγκοινωνιακὴν ἀρτηρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ ποταμὸς οὗτος χαράσσει πρὸς τὴν Ἑλβετίαν καὶ κυρίως πρὸς τὴν μᾶλλον πυκνοκατῳκημένην καὶ βιομηχανικὴν περιοχὴν τῆς Γερμανίας, τὴν Ρηνανίαν. Μεγίστη ποσότης ἐκ τῶν σιτηρῶν, τὰ ὁποῖα ἀφικνοῦνται εἰς Ἀμβέρσαν, μεταφορτώνονται ἐπὶ ποταμοπλοίων καὶ κατευθύνονται πρὸς τὸν μεγάλον ποταμολιμένα τῆς Ρηνανίας Dnisburg. Τὸ Ρόττερδαμ, ἐξ ἄλλου, ἔχει τελειοτάτην ἐμπορικὴν ὀργάνωσιν καὶ τεραστίας σιταποθήκας, ἐκ τῶν ὁποίων πολλαὶ ἀνήκουσιν εἰς ἐμπορικοὺς οἴκους γερμανικοὺς καὶ βελγικούς. Εἰς τὴν μεγίστην κίνησιν τοῦ ἐπανεξαγωγικοῦ σιτεμπορίου τῆς Ἀμβέρσας συντελοῦν, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἡ μεγάλη εἰδικότης τῶν ἀσχολουμένων εἰς αὐτὸ ἐμπόρων καὶ ἡ ἀρχαιότης καὶ ἐντιμότης τῶν εἰδικῶν ἐμπορικῶν οἴκων καὶ γενικῶς τὸ ἀνεπτυγμένον ἐμπορικὸν πνεῦμα τῶν Βέλγων ἐμπόρων.

Ἑλληνικὴ παραγωγὴ καὶ ἑλληνικὸν ἐμπόριον σίτων. Ἡ παραγωγὴ σίτου ἐν Ἑλλάδι μόλις καλύπτει τὰ 40 % τῆς καταναλώσεως. Τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι ἐξωτερικὸν ἐμπόριον. Ἡ ἐντοπία παραγωγὴ καταναλίσκεται σχεδὸν ἐπὶ τόπου καὶ εἰς τὰς πλησιεστέρας τοπικὰς ἀγοράς. Ἡ ἔλλειψις συγκοινωνιῶν δυσχεραίνει τὴν εὔκολον μεταφορὰν καὶ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς σιτεμπόρους νὰ ἀγοράζουν ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας τὸ προϊὸν ἀπὸ τοὺς γεωργοὺς σιτοκαλλιεργητάς. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τοῦ σίτου διενεργεῖται μὲ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὸν Καναδᾶν, τὴν Οὐγγαρίαν, Ρουμανίαν, Σερβίαν, Νότιον Ἀμερικὴν καὶ Αὐστραλίαν. Ὁ κατ᾽ ἔτος ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσαγόμενος σῖτος ἀνέρχεται εἰς 500.000 τόννους περίπου, ἀξίας 2.500.000.000 δρ., ἀντιπροσωπευούσης τὰ 18.33 % τῶν εἰσαγωγῶν.

Τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα εἴδη σίτου εἶναι διαφόρων ποικιλιῶν καὶ ὀνομασιῶν. Οὕτω, ἐξ Ἀμερικῆς μὲν εἰσάγονται σῖτοι Hard Winter, Amber καὶ Darum, ἐκ Καναδᾶ Manitoba No 1, 2, 3, 4 ἢ Canadian Amber. Ἐξ Οὐγγαρίας σῖτος Teiss, ἐκ Νοτίου Ἀμερικῆς σῖτος Rosafe, Barletta Russa κλπ. Αἱ φορτώσεις σίτου γίνονται προκειμένου μὲν περὶ ἀμερικανικῶν φορτίων ἀπὸ τοὺς λιμένας τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, Galveston, New Orleans ἢ ἀπὸ Φιλαδέλφειαν καὶ Ν. Ὑόρκην, προκειμένου δὲ περὶ καναδικῶν σίτων ἀπὸ τὸν λιμένα Montreal, ὁσάκις δὲ οὗτος κλείσῃ, λόγῳ τῶν πάγων, ἀπὸ τοὺς βορείους λιμένας τῶν

Digitized by Google

Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Οἱ οὐγγρικοὶ σῖτοι μεταφέρονται διὰ βαγονίων, κυρίως ὅμως ἀτμοπλοϊκῶς διὰ τοῦ Δουνάβεως. Αἱ φορτώσεις σίτου τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς γίνονται εἰς Rosario, Bahia Blanca, Rio de la Plata, αἱ δὲ τῆς Αὐστραλίας εἰς Joud Wales. Αἱ ἀγοραὶ ξένων σίτων γίνονται C.I.F. εἰς τοὺς διαφόρους ἑλληνικοὺς λιμένας. Οἱ Ἕλληνες βιομήχανοι προμηθεύονται τὸν σῖτον ἀπὸ τοὺς σιτεμπόρους τοῦ Πειραιῶς, οἵτινες τὸν ἀγοράζουν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὰς πηγὰς καὶ ναυλώνουν τὰ ἀναγκαῖα ἀτμόπλοια. Ὁσάκις οἱ ξένοι βιομήχανοι δὲν θέλουν νὰ διακινδυνεύσουν τὰς συνήθεις διακυμάνσεις τῶν τιμῶν, ἀγοράζουν τὸν σῖτον ἐπὶ ὡρισμένῃ τιμῇ C.I.F., πωλοῦν δὲ ὅταν κρίνουν εὐνοϊκὴν τὴν στιγμὴν ἢ και αὐθημερὸν εἰς τὰ χρηματιστήρια Βίννιπεγκ καὶ Σικάγου. Ἡ μεταξὺ τῆς τιμῆς C. I. F. καὶ τῆς χρηματιστηριακῆς τιμῆς διαφορὰ (prime) δὲν εἶναι σταθερά, ἀλλ' ὑπόκειται εἰς διακυμάνσεις ἀναλόγως τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἑτοιμοπαραδότου ἐμπορεύματος. Αἱ ναυλώσεις τοῦ σίτου γίνονται συνήθως εἰς τὸ Λονδῖνον. Ἑλληνικὰ ὅμως ἀτμόπλοια ναυλώνονται καὶ εἰς Πειραιᾶ, χρησιμοποιουμένων πρὸς τοῦτο συμβολαίων διεθνοῦς τύπου, ἀνεγνωρισμένων παρὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ κεντρικοῦ γραφείου ναυλώσεως (Baltie). Αἱ ἀγοραὶ σίτου C. I F. γίνονται ἐπίσης ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου συμβολαίου διεθνοῦς τύπου, ἀνεγνωρισμένου ὑπὸ τῆς London Corn Trade Association. Αἱ τιμαὶ δίδονται F. O. B. εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐξαγωγῆς (ἰδίως διὰ τὰς ἑλληνικὰς ἀγοράς), τοῦ ἀγοραστοῦ φροντίζοντος διὰ τὴν ἐξεύρεσιν ἀτμοπλοίου. Γενικῶς αἱ διὰ τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην καὶ Ἀγγλίαν ναυλώσεις θεωροῦνται εὐκολώτεραι ἢ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο αἱ τιμαὶ τῶν δι' ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην καὶ Ἀγγλίαν φορτίων δίδονται C.I.F.

Εἰσαγωγὴ σίτου ἐν Ἑλλάδι εἰς ποσότητα καὶ ἀξίαν κατὰ τὰ ἔτη 1921—1929

Ἔτη	Ποσότης εἰς τόνν.	Ἀξία εἰς δραχμὰς
1921	283.633	332 567.737
1922	346.689	746.137.029
1923	362.619	1.384 869.897
1924	407.161	1.252 961.312
1925	364.368	1.547.822.454
1926	313.605	1.650.337.659
1927	411.054	2.012.654.349
1928	475.992	2.285.725.779
1929	597.909	2.694.922 847

Ποσότης παραγωγῆς σίτου ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη.

Ἔτη	Ποσότης εἰς χγρ.
1921	253.426 140
1922	283.706 874
1923	283.809.570
1924	307.946.958
1925	306.945.012
1926	348.300 810
1927	329.272.916
1928	355.106.598

Εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ, ὡς πρὸς τὴν παραγωγήν, ὅτι αἱ ποσότητες αἱ παρατιθέμεναι ἀντιπροσωπεύουν ὡρισμένους καλλιεργηθέντας ἀριθμοὺς στρεμμάτων, πολλαπλασιασθέντων ἐπὶ τὸν μέσον ὅρον τῆς στρεμματικῆς ἀποδόσεως 66. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως ἡ σχέσις αὕτη καταρρίπτεται διὰ τὴν παραγωγὴν ἀρκετῶν ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἐτῶν. Οὕτω ἡ διὰ τὸ ἔτος 1924 μέση στρεμματικὴ ἀπόδοσις μόλις ἔφθασε τὰ 45 χγρ., καὶ συνεπῶς ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σιτοπαραγωγὴ ἦτο 210.226.500 μόνον χλγρ. καὶ οὐχὶ 307.946.958, ὡς ἀνεφέραμεν εἰς τὸν πίνακα. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ κατὰ τὸ 1927 μέση στρεμματικὴ ἀπόδοσις ὑπερέβη τὰ 66 χγρ., φθάσασα τὰ 71. Ἐὰν συγκρίνωμεν τοὺς μέσους ὅρους τῶν κατὰ στρέμμα ἀποδόσεων τῶν ἐτῶν 1924—1928 θὰ ἔχωμεν τὸν ἑξῆς πίνακα:

Ἔτη	Μέση στρεμματ. ἀπόδοσις εἰς χγρ.
1924	45
1925	66
1926	64
1927	71
1928	66

Ἡ στρεμματικὴ αὐτὴ ἀπόδοσις εἶναι κατωτέρα ὅλων τῶν ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν καὶ ἡ ἐσχάτη τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς, ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸν κάτωθι πίνακα:

Χῶραι	Μέση στρεμ. ἀπόδοσις	Χῶραι	Μέση στρεμ. ἀπόδοσις
Καναδᾶς	105	Γαλλία	133
Ἡν. Πολιτεῖαι	160	Ἰταλία	106
Ὀλλανδία	268	Βουλγαρία	96
Βέλγιον	245	Γιουγκοσλαυΐα	91
Ἀγγλία	212	Ρουμανία	90
Γερμανία	175	Ἑλλὰς	66
Αἴγυπτος	169		

Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τοῦ ἐμπορίου τοῦ σίτου εἶναι ἐξαιρετική, διὰ τὰς χώρας κυρίως ἐκείνας, ὅπου ἡ ἐθνικὴ παραγωγὴ δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ κυβερνήσεις τῶν χωρῶν αὐτῶν προστατεύουν ἰδιαιτέρως τὸ ἐμπόριον τοῦτο, δεδομένου ὅτι ὁ σῖτος ἀποτελεῖ τὸ πρώτιστον ὅλων εἶδος τροφῆς, ἡ δὲ στέρησίς του εἶναι ἀδύνατος. Ἡ προστασία αὕτη παρέχεται εἴτε ὑπὸ μορφὴν δασμολογικὴν (ἀτέλεια ἢ ἐλάττωσις εἰσαγωγικῶν φόρων) εἴτε καὶ δι' ἄλλων διευκολύνσεων τεχνικῆς φύσεως (εἰδικαὶ ἐγκαταστάσεις φορτοεκφορτώσεων, μεταφορῶν κτλ.). Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ πολιτικὴ τοῦ κράτους, ἐπηρεαζομένη ἀπὸ τὰς προστατευτικὰς ἀπόψεις τῶν γεωργῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως τῶν μεγάλων μαζῶν τῶν πόλεων ἀφ' ἑτέρου, ἀκολουθεῖ μίαν μέσην ὁδόν, προσπαθοῦσα νὰ ἐπιφέρῃ ἰσορροπίαν εἰς τὰς ἑκάστοτε παρουσιαζομένας ἀντιθέσεις. Οὕτω, ἄλλοτε μὲν διευκολύνει τὴν εἰσαγωγὴν σίτου καὶ ἀλεύρων καὶ ἄλλοτε περιορίζει σχετικῶς τὴν εἰσαγωγὴν ἀλεύρων πρὸς ὄφελος τῆς εἰσαγωγῆς σίτου καὶ χάριν προστασίας τῆς ἐσωτερικῆς βιομηχανίας σίτου. Τοῦτο ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπιφέρῃ διακυμάνσεις εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου καὶ τῶν ἀλεύρων, μὲ ἀποτελέσματα ὁτὲ μὲν εὐνοϊκά, ὁτὲ δὲ δυσμενῆ δι' ἕκαστον τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ κάτωθι συγκριτικοῦ πίνακος:

Συγκριτικὸς πίναξ εἰσαγωγῆς σίτου καὶ ἀλεύρων ἐκ σίτου κατὰ τὰ ἔτη 1923—1929

Ἔτη	Εἰσαγωγὴ σίτου εἰς τόννους	Ἀξία εἰς ἑκατομμύρια δραχμὰς	Εἰσαγωγὴ ἀλεύρων ἐκ σίτου εἰς τόννους	Ἀξία εἰς ἑκατομμύρια δραχμὰς
1923	362,619	1,384	118,945	585
1924	407,161	1,252	137,411	533
1925	364,367	1,547	111,900	767
1926	313,615	1.650	148,495	912
1927	411,054	2,012	66,752	431
1928	475,992	2,285	49,124	300
1929	597,909	2,691	31,222	177

Ὁ πίναξ οὗτος παριστᾷ τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου ὡς ὁριστικῶς ὑπερισχῦον ἔναντι τοῦ ἐμπορίου τῶν ἀλεύρων, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1926 καὶ ἐντεῦθεν ἐλαττοῦται συνεχῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σιτεμπόριον.

Ἐμπορικὴ ἀξία τοῦ σίτου. Ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τοῦ σίτου ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ τῆς ἀποδόσεως αὐτοῦ εἰς ἄλευρον. Ὅσον ἡ ἀπόδοσις αὐτὴ εἶναι μεγαλυτέρα, τόσον καὶ ἡ ἀξία τοῦ σίτου αὐξάνει. Ἐκτὸς ὅμως τούτου ὁ σῖτος ὡς ἐμπόρευμα πρέπει νὰ πληροῖ καὶ ἄλλους ὅρους, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν καθαρότητα, τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν καλὴν αὐτοῦ διατήρησιν. Πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐμπορικῆς ἀξίας τοῦ σίτου δέον ἕκαστον φορτίον νὰ ἀποστέλλεται εἰς τὴν κάτωθι ἐξέτασιν.

Ὁ σῖτος πρέπει νὰ μὴ ἀφήνῃ εἰς τὴν ἀφὴν ἐντύπωσιν ὑγρότητος. Πιεζόμενος ἐντὸς τῶν δακτύλων πρέπει νὰ διαφεύγῃ ἐξ αὐτῶν εὐκόλως. Ἤτοι νὰ εἶναι ξηρὸς καὶ λεῖος. Ὁ καλὸς σῖτος πρέπει νὰ εἶναι πλήρης, ἐξωτερικῶς λεῖος, ἄνευ ρυτιδώσεως τοῦ φλοιοῦ, ἡ δὲ σχισμή του νὰ εἶναι ἐλαφρά. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἀποχρώσεως, τὸ χρῶμά του πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸν καὶ ὁμοιόμορφον, ἡ δὲ ἐπιφάνειά του νὰ μὴ φέρῃ στίγματα εὐρωτιάσεως ἢ ἄλλης ἐξανθήσεως. Ὁ κόκκος δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ἐκβλαστήσεις. Τέλος τὸ φορτίον τοῦ σίτου πρέπει νὰ εἶναι ὁμοιογενές, πρέπει δηλαδὴ νὰ παρουσιάζῃ τὰ αὐτὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα καθ' ὅλην του τὴν μᾶζαν. Ἡ ὁμοιογένεια ἔχει μεγίστην σημασίαν, διότι πολλάκις ἀναμειγνύονται σκοπίμως διαφόρων ποιοτήτων κόκκοι καὶ τοῦτο πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ συμφωνηθέντος εἰδικοῦ βάρους. Ἡ ἀνάμειξις διαφόρων ποιοτήτων σίτου, ἐνῷ εἰς τὴν ἀλευροβιομηχανίαν εἶναι πολλάκις ἐπιβεβλημένη, διὰ τὸ σιτεμπόριον θεωρεῖται νοθεία. Τοιοῦτοι ἀναμεμειγμένοι σῖτοι εἶναι ἀνεκτοὶ μόνον ὅταν προέρχωνται ἐξ ἀναμίξεως δύο διαφόρων ποικιλιῶν κατὰ τὴν σποράν. Ὁ ὅρος τῆς ὁμοιογενείας δὲ ἰσχύει ἐπίσης προκειμένου περὶ ὡρισμένων σίτων τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας (Hard, Reed, Spring Wheat, Durms, Manitoba No 1, 2, 3), ἀνταποκρινομένων πρὸς ὡρισμένους τύπους Standard, καθοριζομένους δι' ἀναμίξεως ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐξαγωγικῶν οἴκων. Ὁ σῖτος πρέπει πρὸς τούτοις νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος πάσης ὀσμῆς εὐρωτιάσεως, μυῶν πλοίου, ἀντισηπτικῶν κτλ. Ἡ γεῦσις τοῦ σίτου πρέπει νὰ εἶναι εὐχάριστος, οὐδέποτε δὲ ὑπόγλυκος (ἀπαρχὴ φυτρώσεως). Ὁ μαλακὸς σῖτος συμπιέζεται ὀλίγον μεταξὺ τῶν ὀδόντων πρὶν ἢ θραυσθῇ, ἡ δὲ τομή του παρουσιάζει ἐπιφάνειαν ἀλευρώδη. Ὁ σκληρὸς θραύεται ἀμέσως παρουσιάζων τομὴν ὑαλώδη. Ὁ καθορισμὸς τῆς ἡλικίας τοῦ σίτου εἶναι πρόβλημα πολὺ δύσκολον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἡλικία του πιστοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιμελητηρίων τῆς χώρας τῆς ἀποστολῆς. Ὁ καθορισμὸς τοῦ βάρους ἑνὸς ἑκατολίτρου σίτου ἔχει μεγίστην σημασίαν, διότι ἐξ αὐτοῦ καταφαίνεται κυρίως ἡ ποιότης τοῦ σίτου καὶ ἡ εἰς ἄλευρον ἀπόδοσις αὐτοῦ. Γενικῶς παραδέχονται ὅτι ὁ ἀριθμὸς ὁ ἐμφαίνων τὸ εἰς χιλιόγραμμα βάρος τοῦ ἑκατολίτρου εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς ὁ ἐμφαίνων τὴν εἰς ἄλευρον ἀπόδοσιν τοῦ σίτου. Οὕτω σῖτος ἔχων βάρος ἑκατολίτρου 78 χγρ. ἔχει ἀπόδοσιν εἰς ἄλευρον 78 %.

Ὁ προσδιορισμὸς οὗτος καταχρηστικῶς καλεῖται εἰδικὸν βάρος, διότι δὲν παριστᾷ τὴν σχέσιν ἴσου ὄγκου σίτου καὶ ὕδατος, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ βάρος, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡρισμένος ὄγκος σίτου, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν κενῶν τῶν ὑπαρχόντων μεταξὺ τῶν διαφόρων σπόρων. Ἐὰν δηλαδὴ ἦτο δυνατὸν νὰ τοποθετηθῇ ὁ σῖτος ἐντὸς ἑνὸς χώρου 100 λίτρων κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν κενὰ μεταξὺ τῶν σπόρων αὐτοῦ, τὸ βάρος των θὰ ἦτο πολὺ ἀνώτερον τῶν 100 χιλιογράμμων, δεδομένου ὅτι ὁ σῖτος ἔχει μεγαλύτερον εἰδικὸν βάρος τοῦ ὕδατος, ἀφοῦ δὲν ἐπιπλέει ἐπ' αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν ἄνω καταφαίνεται ὅτι τὸ βάρος τοῦ ἑκατολίτρου τοῦ σίτου εἶναι ἀριθμὸς ἐμπειρικός, ἔχων μὲν σχέσιν πρὸς τὸ εἰδικὸν βάρος αὐτοῦ, ἀλλὰ μὴ ἐκφράζων ἀπολύτως τοῦτο. Διὰ νὰ ἔχῃ ὁ προσδιορισμὸς οὗτος τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἀποδίδουν εἰς αὐτόν, πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς πάντοτε συνθήκας. Εἰς τοὺς ἀλευρομύλους καὶ τὰς μεγάλας ἀποθήκας σιτηρῶν ὁ προσδιορισμὸς τοῦ βάρους ἑνὸς ἑκατολίτρου γίνεται δι' εἰδικῆς συσκευῆς.

Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ βάρους τοῦ σίτου, ὅσην σημασίαν καὶ ἂν ἔχῃ, δὲν πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν μονομερῶς κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ποιότητος αὐτοῦ, διότι ὑφίστανται πάντοτε λόγοι ἐπηρεάζοντες τὴν σημασίαν τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ προσδιορισμοῦ αὐτοῦ. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς: α) Ἡ ὑγρασία τοῦ σίτου. Ἐὰν σῖτός τις ἔχῃ μεγάλην ὑγρασίαν, θὰ δώσῃ καὶ βάρος ἑκατολίτρου μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ. β) Τὸ μέγεθος τῶν κόκκων. Ὁ μικρόκοκκος σῖτος δίδει βάρος μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ, καθόσον τὰ κενά, τὰ ὁποῖα ἀφήνει μεταξὺ τῶν κόκκων αὐτοῦ, εἶναι μικρότερα. γ) Τὸ πάχος τῶν φλοιῶν τοῦ κόκκου ἐπηρεάζει πάντοτε τὸ βάρος του. Μεταξὺ ἰσομεγέθων κόκκων ὁ μὲ λεπτότερον περίβλημα περιέχει περισσότερον καρπόν. δ) Ἡ φύσις τῶν ξένων προσμίξεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνεκταὶ ἐν τῷ σίτῳ μέχρι 3 %, ἐπηρεάζουν κατὰ πολὺ τὸ βάρος του. Ἐὰν αἱ προσμίξεις αὐταὶ εἶναι πέτραι καὶ χῶμα, τὸ βάρος τοῦ ἑκατολίτρου εἶναι περισσότερον τοῦ πραγματικοῦ, ἄν, ἀντιθέτως, ἀποτελοῦνται ἀπὸ κόκκους ξένων δημητριακῶν, ἀχύρων, κόκκων ἀβαριάτων κτλ., τὸ βάρος τοῦ ἑκατολίτρου θὰ εἶναι μικρότερον τοῦ πραγματικοῦ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω αἰτίων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ βάρους τοῦ σίτου καὶ καθιστοῦν τὴν ἀξίαν τοῦ προσδιορισμοῦ τούτου ἀμφίβολον, ἐφ' ὅσον γίνεται μονομερῶς, ὁ ἔμπορος πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὑπάρχουν καὶ ὡρισμέναι ἐπεξεργασίαι τοῦ σίτου, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἐπὶ σκοπῷ αὐξήσεως τοῦ βάρους του. Αἱ ἐπεξεργασίαι αὐταί, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζονται ὡς νοθεῖαι, συνίστανται εἰς τὴν στίλβωσιν τῶν σιτοκόκκων διὰ λιπαρῶν συνήθως οὐσιῶν πρὸς ἐλάττωσιν τῆς τριβῆς αὐτῶν κατὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ἑκατολίτρου καὶ κατάληψιν συνεπῶς μικροτέρου χώρου. Ἡ νοθεία αὕτη δύναται νὰ δώσῃ 3 ἕως 4 χιλιόγρ. ἐπὶ πλέον τοῦ πραγματικοῦ βάρους. Εἶναι, ἑπομένως, ἀνάγκη ὁ ἄνω προσδιορισμὸς νὰ συνοδεύηται πάντοτε καὶ ἀπὸ προσδιορισμοὺς τοῦ εἴδους τῶν ξένων προσμίξεων, τοῦ ὄγκου τῶν σιτοκόκκων, τῆς κυτταρίνης, ὑγρασίας κτλ. Πολλαὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυσκολιῶν θὰ ἐξέλειπον ἄν, ἀντὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ βάρους τοῦ ἑκατολίτρου, ἐγίνετο ὁ προσδιορισμὸς τοῦ εἰδικοῦ βάρους τοῦ σίτου διὰ τῆς ληκύθου. Τοῦτο δυστυχῶς δὲν γίνεται, λόγῳ τῶν δυσκολιῶν τὰς ὁποίας παρουσιάζει ὁ προσδιορισμὸς τοῦ εἰδικοῦ βάρους ὑπὸ ἀνθρώπων μὴ εἰδικῶν. Ὁ ἀριθμὸς ὁ παριστῶν τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ σίτου πολλαπλασιαζόμενος ἐπὶ 100 καὶ διαιρούμενος διὰ δύο δίδει περίπου τὸ βάρος τοῦ ἑκατολίτρου.

Ἡ σημασία τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ξένων προσμίξεων εἶναι αὐτονόητος. Ὁ σῖτος περιέχει πάντοτε ξένας προσμίξεις, προερχομένας ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ κατεργασιῶν, αἵτινες δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνουν ἓν ἀνεκτὸν ὅριον, πέραν τοῦ ὁποίου ἡ ἐμπορικὴ ἀξία τοῦ προϊόντος μειοῦται. Τὸ ὅριον τοῦτο, ἀναλόγως τῶν προελεύσεων τοῦ σίτου, ποικίλλει ἀπὸ 1,5 ἕως 3 %. Αἱ διάφοροι προσμίξεις (charges) τοῦ σίτου ὑποδιαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας: α') Ξέναι προσμίξεις θρεπτικαὶ (charges nutritives), ἤτοι διαφόρων ἄλλων δημητριακῶν, ὡς κριθῆς, σικάλεως, βρόμης κτλ. β') Ξέναι προσμίξεις ἀδρανεῖς, ὅπως λίθοι, χῶμα, μεταλλικαὶ προσμίξεις, καθὼς καὶ σπόροι διαφόρων ἄλλων φυτῶν, ἄνευ θρεπτικῆς ἀξίας (papaver Rhoeas, delphinium consolida, sinapis arvensis, polygonum convulvulus). γ') Ξέναι προσμίξεις βλαβεραί. Αἱ προσμίξεις αὐταὶ προέρχονται ἐκ σπόρων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ποιότητος τῶν ἀλεύρων ἢ εἶναι δηλητηριώδεις (lolium tenvorilentum, melanpyrum arvense, allium oleracium, cephalaria syriaca κτλ.).

Ὁ προσδιορισμὸς τῶν ξένων προσμίξεων γίνεται ὡς ἑξῆς: 200 γραμ. τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν σίτου ρίπτονται ἐντὸς μεταλλίνου κοσκίνου ἀριθ. 10, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται ἐπὶ ἑτέρου τοιούτου ἀριθ. 9. Τοῦτο πάλιν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τρίτου κοσκίνου φέροντος ἀντὶ πλέγματος μεμβρᾶναν. Τὸ ὅλον κο-

σκινίζεται. Ἐπὶ τοῦ πρώτου κοσκίνου παραμένουν οἱ μεγάλοι κόκκοι τοῦ σίτου μετὰ τῶν μεγάλων προσμίξεων, ἐπὶ τοῦ δευτέρου οἱ μικροὶ κόκκοι, εἰς δὲ τὴν μεμβρᾶναν τὸ χῶμα καὶ αἱ μικραὶ ἀκαθαρσίαι. Μετὰ τὴν κοσκίνισιν ἐξάγεται τὸ περιεχόμενον τῶν δύο μεταλλίνων κοσκίνων καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀφαιροῦνται διὰ τῆς χειρὸς οἱ ξένοι κόκκοι, τὸ ἄχυρον, οἱ μεγάλοι λίθοι, οἱ κενοὶ κόκκοι καὶ οἱ τεθραυσμένοι τοιοῦτοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ κανόνα θεωροῦνται ὡς ξέναι προσμίξεις. Ζυγίζεται ὁ ἀπομείνας καθαρὸς σῖτος, τὸ δὲ βάρος αὐτοῦ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν βάρος. Ἡ διαφορὰ παριστᾷ τὰς ξένας προσμίξεις. Ὁ προσδιορισμὸς δὲν πρέπει νὰ γίνεται ποτὲ ἀντιθέτως, διὰ ζυγίσεως δηλονότι τῶν ξένων προσμίξεων, καθόσον τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν μικρότερα τῶν πραγματικῶν, λόγῳ τῆς διαφυγῆς κατὰ τὴν κοσκίνισιν ἀρκετοῦ μέρους ἐκ τῆς περιεχομένης ἐντὸς τοῦ σίτου σκόνης.

Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ

—*[Δημοσιον.]* Ἡ πάνδημος χρῆσις τοῦ σίτου, ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς τῆς ἡμετέρας χώρας καὶ τὸ γενικώτερον συμφέρον ν' ἀποκτήσῃ σιτάρκειαν, ἐπέβαλον τὴν λῆψιν νομοθετικῶν μέτρων. Διατάξεις τοῦ ποινικοῦ νόμου (ἄρθρ. 584—587) εἶχον προνοήσει περὶ τιμωρίας τῶν παραβατῶν τῶν περὶ τῆς ἐμπορίας σίτου ἢ ἄλλων τροφίμων ἐκδιδομένων ἑκάστοτε ἀστυνομικῶν διατάξεων. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ μεγάλου πολέμου, αὐστηρότεραι διατάξεις, ἰσχύουσαι καὶ νῦν, εἰσήχθησαν διὰ τῶν νόμων 702 καὶ 703 τοῦ 1916 καὶ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος τῆς 11 Ἰουλίου 1917, ἐλήφθησαν δὲ προσέτι, κατὰ τὸν πόλεμον, μέτρα ἐπιτάξεως καὶ συγκεντρώσεως πάσης τῆς ἐγχωρίας γεωργικῆς παραγωγῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τροφοδοτήσεως τῆς χώρας. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἡ προστασία τῆς σιτοπαραγωγῆς ἐγένετο ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας νομοθετικῆς προνοίας. Διὰ τῆς συμβάσεως ἀπὸ 12 Αὐγούστου 1927 «Περὶ συγκεντρώσεως καὶ διαθέσεως τοῦ ἐγχωρίου σίτου», γενομένης μεταξὺ τοῦ κράτους καὶ τῶν ἀλευροβιομηχάνων, ἐσκοπεῖτο ἡ ἐξίσωσις τῆς τιμῆς τοῦ ἐγχωρίου πρὸς τὸν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενον σῖτον, ἵνα οἱ σιτοπαραγωγοὶ ἀπολαύωσιν ἱκανοποιητικῶν τιμῶν τοῦ προϊόντος των καὶ ἀνετέθη εἰς τὴν «Προνομιοῦχον Ἑταιρείαν Γενικῶν Ἀποθηκῶν τῆς Ἑλλάδος» (βλ. λ. Ἀποθῆκαι Γενικαί, τ. Ε', σ. 33) ἡ παραλαβὴ τοῦ ἀγοραζομένου σίτου, ἡ συγκέντρωσίς του εἰς ἐπὶ τούτῳ ὁρισθέντα κέντρα καὶ ἡ μεταφορὰ καὶ παράδοσίς του εἰς τοὺς ἀλευροβιομηχάνους ἀντὶ τῆς ὡρισμένης τιμῆς. Ἔκτοτε τὸ μέτρον τοῦτο ἐξακολουθεῖ ἐφαρμοζόμενον λίαν ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ταύτης, ἐπὶ πενταετίαν ἤδη συνεχῶς, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς συσταθείσης διὰ νόμου, ὡς ὀργάνου τοῦ κράτους, «Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς προστασίας ἐγχωρίου σίτου» (Κ.Ε.Π.Ε.Σ), ἐρρυθμίσθη δὲ τελευταίως διὰ τοῦ νόμου 4817 καὶ διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Νοεμβρίου 1932 νομοθετικοῦ διατάγματος, καὶ περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς κεφαλαιώδεις λειτουργίας: α) ἐξαγορὰν τοῦ ἐγχωρίου σίτου, κατατασσομένου εἰς ἓξ κατηγορίας, ἤτοι τιμὰς κατ' ὀκᾶν δρ. 6.30 (α' κατηγορία) ἕως δρ. 5.70 (στ' κατηγορία), β) διάθεσιν ἐκ τοῦ ἐξαγορασθέντος εἰς τὴν ἀλευροβιομηχανίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας, δι' εἰδικῶν συμφωνιῶν μετὰ τῶν ἀλευροβιομηχάνων, καὶ γ) διάθεσιν πρὸς τοὺς γεωργοὺς σίτου καταλλήλου πρὸς σποράν, ἀλλοδαποῦ καὶ ἐγχωρίου, ἐπὶ τιμῇ εὐνοϊκῇ. Ὁ θεσμὸς οὗτος ἐσημείωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν, διότι ἐξησφάλισεν ἱκανοποιητικὰς τιμὰς εἰς τοὺς σιτοπαραγωγοὺς τῆς χώρας καὶ προήσπισεν αὐτοὺς ἔναντι τῆς ἐκ τῆς ἐκπτώσεως τῶν διεθνῶν τιμῶν, ἰδίως τοῦ σίτου, παγκοσμίου κρίσεως. Κατὰ τὸ 1931—1932 παρεδόθη ὑπὸ 30.637 νομικῶν καὶ φυσικῶν προσώπων σῖτος ὀκ. 29.480.131, ἀξίας δρ. 168.109.130, ἔναντι 19.534 προσώπων παραδωσάντων κατὰ τὸ 1930—1931 ὀκ. 19.498.873, ἀξίας δρ. 121.241.763. Τὸ ποσὸν τοῦ παραδοθέντος σίτου ἀνεβιβάσθη κατὰ τὸ 1932—1933 εἰς 60 περίπου ἑκατομμ. ὀκάδων, ἀξίας 450 ἑκατομμ. δραχ.

Ἐκτὸς τῶν προστατευτικῶν τούτων μέτρων τῆς σιτοπαραγωγῆς, ἡ προστασία αὐτῆς ἐπιδιώκεται διὰ προστατευτικοῦ δασμοῦ ἐπὶ τοῦ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένου σίτου, ὅστις ἐπιβαρύνεται δι' εἰσαγωγικοῦ τέλους ἀναγραφομένου εἰς τὴν κλάσιν ἀρ. 7 ἐδ. α τοῦ τελωνειακοῦ δασμολογίου εἰσαγωγῆς καὶ ἀνερχομένου εἰς μεταλλικὰς δραχμάς, μεγίστου 7.50 ἀνὰ 100 χιλ., ἐλαχίστου δὲ 6. Ὁ ἐλάχιστος δασμὸς ἐφαρμόζεται, κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα, διὰ τὸν σῖτον τὸν προερχόμενον ἐκ χωρῶν, μεθ' ὧν δὲν συνδέεται ἡ Ἑλλὰς συμβατικῶς. Συσχετίζεται δὲ ὁ δασμὸς τοῦ σίτου πρὸς τὸν τῶν ἐκ σίτου ἀλεύρων (κλάσ. ἀρ. 8α), ὅστις ὁρίζεται πρὸς προστασίαν τῆς *ἀλευροβιομηχανίας* (βλ. λ.).

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

—*[Ἱστορ.]* Ὁ σῖτος εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, τῶν μᾶλλον διαδεδομένων ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῶν σημαντικωτέρων διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου φυτῶν. Ποῦ ἐκαλλιεργήθη τὸ πρῶτον καὶ ποία εἶναι ἡ ἀρχικὴ αὐτοῦ μορφὴ δὲν ὑπάρχουν συγκεκριμέναι πληροφορίαι. Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων γραπτῶν μνημείων, τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν συνάγεται ὅτι ὁ σῖτος ἦτο ἀρχαιότατα γνωστὸς καὶ ἐκαλλιεργεῖτο εἰς πάσας τὰς χώρας. Ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ καὶ ἡ καλλιέργειά του ἀναφέρεται ἐπίσης καὶ ἐν τῇ μυθολογίᾳ πάντων τῶν ἐθνῶν, αἱ πρῶται δὲ περὶ αὐτοῦ γνώσεις περιέχονται κυρίως εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία τῶν διαφόρων λαῶν. Κατά τινας ὁ σῖτος ἐβλάστανεν αὐτοφυὴς εἰς τοὺς ἀκαλλιεργήτους ἀγροὺς τῶν Βασκιρῶν, τῆς Περσίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας. Ὁ σῖτος ἀναφέρεται ἐπίσης ἐν τῇ «Ἀβέστᾳ», βιβλίῳ ἀποδιδομένῳ εἰς τὸν Ζωροάστρην. Ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι ὁ σῖτος ἐβλάστανεν αὐτοφυὴς ἐν Βαβυλωνίᾳ, Ὑρκανίᾳ, Περσίᾳ καὶ Β. Ἰνδίαις. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει ὅτι ὁ σῖτος ἦτο αὐτοφυὴς ἐν Σικελίᾳ καὶ ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διετείνοντο ὅτι ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἀττικὴ ἦτο ἡ πατρὶς τοῦ σίτου. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι ἐν Ἐλευσῖνι ἐτελοῦντο ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος, δοτῆρος τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ σίτου εἰς τὴν χώραν. Μεταξὺ τῶν νεωτέρων συγγραφέων ὁ Μπαγὺ καὶ Λινναῖος τοποθετοῦν τὴν κοιτίδα τοῦ σίτου εἰς τὴν Σιβηρίαν. Ἐξ ἄλλου οἱ Κινέζοι βεβαιοῦν ὅτι ὁ σῖτος ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τὴν χώραν των πολλοὺς αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν διαφόρων σῳζομένων μνημείων, ἐπιγραφῶν καὶ τάφων, ἡ Αἴγυπτος ὑπῆρξεν ἡ πρώτη χώρα, ἐξ ὅλων τῶν γνωστῶν τότε τῆς ἀρχαιότητος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκαλλιεργήθη κατὰ πρῶτον ὁ σῖτος καὶ ἀπετέλεσε σπουδαῖον παράγοντα ἐν τῇ γεωργίᾳ. Ἀναφέρεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τόσον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν φαραώ, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων, ἡ σιτοπαραγωγὴ τῆς Αἰγύπτου ἦτο τεραστία. Καὶ ἡ ἱερὰ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι ὁ σῖτος εἰσήχθη εἰς τὴν Χαναὰν ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ἐντονωτάτη ἐπίσης ὑπῆρξε καὶ ἡ καλλιέργεια εἰς τὴν Κίναν, ὅπου ὁ σῖτος ἀπετέλεσεν ἐπὶ πολλὰς χιλιετηρίδας τὸ κυριώτερον προϊὸν τῆς γεωργικῆς της παραγωγῆς. Ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀναφέρει ὅτι ὁ σῖτος δὲν ἦτο μόνον αὐτοφυής, ἀλλὰ καὶ ἐκαλλιεργεῖτο ἐντατικῶς ἐν ταῖς χώραις, τὰς ὁποίας περιβρέχουν οἱ ποταμοὶ Τίγρης καὶ Εὐφράτης, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἐξ ὅλων τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του γνωστῶν χωρῶν ἡ εὐφορωτέρα εἰς σιτηρὰ ἦτο ἡ Βαβυλωνία. Μετ' αὐτὴν ἀναφέρεται ἡ Αἴγυπτος, ἡ ὁποία ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἀπετέλει ἕνα ἐκ τῶν τριῶν σιτοβολώνων τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Εἰς ἐπιγραφὰς τάφων καὶ ἐπιτυμβίους πλάκας ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ἄλλων προσφορῶν εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ ὁ σῖτος, καθότι οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι οἱ νεκροὶ τρώγουν, ὅπως καὶ ὅτε ἦσαν ἐν τῇ ζωῇ. Τὸν σῖτον οἱ ἀρχαῖοι διετήρουν εἰς μεγίστας ἀποθήκας καὶ κατὰ μεγάλας ποσότητας, διὰ νὰ ἐπαρκῇ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς σιτοδείας.

Λόγῳ τῆς μεγάλης σημασίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ σῖτος διὰ τὸν λαόν, αἱ ἀρχαί, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, εἶχον συστηματοποιήσει τὰ τῆς καλλιεργείας του καὶ τῆς διαθέσεώς του, ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικῆς νομοθεσίας. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων ἀρχαίων νόμων ἐν σχέσει πρὸς τὸν σῖτον εἶναι καὶ οἱ ρωμαϊκοὶ «leges frumentariae», θεσπισθέντες κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Γαΐου Γράκχου τῷ 123 π. Χ. καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἱδρύετο εἰς ἑκάστην πόλιν δημοσία ἀποθήκη σίτου (horrea Semproniana ἐν Ρώμῃ), ἐκ τῆς ὁποίας παρεχωρεῖτο μηνιαίως εἰς ἕκαστον πολίτην, ἀρχηγὸν οἰκογενείας, τῇ αἰτήσει του, ὡρισμένη ποσότης σίτου εἰς τιμὴν κατωτέραν τοῦ ἡμίσεος τῆς τρεχούσης τιμῆς τῆς ἀγορᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο προεκάλεσε τὴν συγκέντρωσιν μεγάλου πλήθους προλεταρίων εἰς τὴν Ρώμην, οἱ νόμοι οὗτοι ἐτροποιήθησαν βραδύτερον πολλάκις. Ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ, Νέρωνος καὶ Νέρβα ἀντὶ σίτου διενέμετο ἄρτος.

Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, αἱ χῶραι αἱ παράγουσαι ἄφθονον σῖτον εἶχον ἀποκτήσει μεγάλα πλούτη καὶ εἶχον καταστῆ λίαν ἰσχυραί, αἱ δὲ σιτοπαραγωγοὶ ἐπαρχίαι εἶχον ἀποβῆ τὸ μῆλον τῆς ἔριδος καὶ ἀφορμὴ πολλῶν πολέμων μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν τοῦ νέου καὶ τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἕνεκα τῆς μεγάλης σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ σῖτος καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως εἰς τὴν διατροφὴν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ εἰς τὴν ρύθμισιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῶν χωρῶν, πολλὰ μὴ ἐξαιρετικῶς σιτοπαραγωγὰ κράτη, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἰδίως τοῦ Κ' αἰῶνος, καὶ ἐντονώτερον μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον, ἔθεσαν ὡς ἕνα τῶν βασικωτέρων σκοπῶν πρὸς ἐπιδίωξιν τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς τοῦ σίτου, διὰ τῆς εὐρύνσεως τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους καὶ τῆς προσπαθείας πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀποδόσεως ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος καὶ ποσότητος.

Δ. Ν. Π.

— **σίτου *δίκη*** *[Ἀττικ. Δίκ.]*. Ἐν ἀρχαίαις Ἀθήναις ἐκαλεῖτο οὕτω ἡ πρὸ τοῦ δικαστηρίου προσαγωγὴ διεζευγμένου συζύγου ἢ τῶν κληρονόμων του παρὰ τῆς συζύγου, ζητούσης τὴν ἀπόδοσιν τῆς προικὸς ἢ ποσοστοῦ αὐτῆς ὡς τροφείων. Ἦτο ἐκ τῶν ἐμμήνων δικῶν, ὑπαγομένη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος καὶ ἐκδικαζομένη ἐν τῷ Ὠδείῳ. Εἰς παλαιοτάτας ἐποχὰς φαίνεται ὅτι τὰ τοιαῦτα τροφεῖα κατεβάλλοντο εἰς εἶδος (ὅθεν τὸ ὄνομα τῆς δίκης). Τὸ δικαίωμα τῆς ἀναγωγῆς εἶχεν ἡ σύζυγος μόνον ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου.

Π. Ν. Π.

σιτόσπαρτος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἐσπαρμένος σῖτον: «σιτόσπαρτος ἀγρός».

σιτοφάγος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ τρεφόμενος μὲ σῖτον, μὲ ἄρτον, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *βαλανηφάγος*.

σιτοφάγος (ὁ) (Sitotroga) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *γελεχιδῶν*. Τὸ εἶδος Sitofaga cerealella, διὰ τῶν καμπῶν του, προσβάλλει τοὺς κόκκους τῶν σιτηρῶν. Ἡ πρώτη γενεὰ λαμβάνει χώραν ἐπὶ τῶν σταχύων, τῶν ὁποίων τοὺς κόκκους ἡ κάμπη τρώγει ἐσωτερικῶς, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὰς σιταποθήκας. Τὰ προσβεβλημένα σιτηρὰ καὶ ὁ δι' αὐτῶν παρασκευαζόμενος ἄρτος τρωγόμενοι ὑπὸ τῶν ζῴων ἢ τοῦ ἀνθρώπου δύνανται νὰ προκαλέσουν φλόγωσιν τοῦ φάρυγγος.

Σιτοφάγος.

Ε. Τ. Ε.

σιτοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ παράγων σῖτον ἢ ἐν γένει σιτηρά: «σιτοφόρος χώρα, — ἐπαρχία».

σιτοφυλακεῖον (τὸ) *[Ἀρχ.]*· βλ. *ὀρρεῖον*.

σιτοφύλαξ, *—ακος* (ὁ)· ὁ φύλαξ τοῦ σίτου.

—*[Ἀρχ.]* Ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἑλληνικαῖς πολιτείαις, ὑπάλληλος (διάφορος τοῦ *σιτώνου*) ἐπιτετραμμένος τὴν καταγραφὴν τῶν εἰσαγομένων ἐν τῇ πολιτείᾳ σιτηρῶν καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς πωλήσεως τοῦ σίτου, ἀλεύρων ἢ ἄρτου, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν τιμήν, γνησιότητα καὶ βάρος τῶν εἰδῶν αὐτῶν ἢ τὴν παρὰ τῶν ἐμπόρων πρὸς κερδοσκοπίαν ἀπόκρυψίν των. Ἐνιαχοῦ τὰ καθήκοντα ταῦτα ἀνῆκον εἰς τοὺς *ἀγορανόμους*, ἐνῷ εἰδικοὶ ὑπάλληλοι ὑπῆρχον εἰς Πριήνην, Πέρινθον, Ταυρομένιον καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδίως ὅμως εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ὁ σῖτος εἰσήγετο καθ' ὁλοκληρίαν ἔξωθεν καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπαρκείας ἦτο σπουδαιότατον. Οἱ σιτοφύλακες ἀναφέρονται τὸ πρῶτον παρὰ Λυσίᾳ, ἀσφαλῶς ὅμως εἶναι θεσμὸς ἤδη ὑπάρχων τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἀρχικῶς οἱ Ἀθηναῖοι σιτοφύλακες ἦσαν δέκα, κληρωτοί, 5 δι' Ἀθήνας καὶ 5 διὰ τὸν Πειραιᾶ, μετὰ δὲ τὰ τέλη τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ηὐξήθησαν εἰς 35, 20 δι' Ἀθήνας καὶ 15 διὰ τὸν Πειραιᾶ (*Ἀριστοτ.* Ἀθην. Πολ., ΝΑ' 3). Ἐνιαχοῦ μέρος τῶν καθηκόντων τοῦ σιτοφύλακος συνέπιπτε μὲ τὰ καθήκοντα τοῦ *σιτομέτρου* (βλ. λ.) ἢ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν δημοσίων *ὀρρείων* (βλ. λ.).

Π. Ν. Π.

σιτόχρους (*—οος*, ὁ, ἡ), *—οον* (*—ουν*) (τό)· ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σίτου, *σιταρᾶτος*.

Σιτοχώρι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, πρότερον καλούμενον *Πιτσιά*. Κάτ. (1928) 269. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 433) ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Καμάρι*.

—2) Χωρίον, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Βισαλτίας (Νιγρίτης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν, πρότερον καλούμενον *Τζίντζος*. Κάτ. (1928) 1.114. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν κοινότητα (κάτ. 1.553) ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Πατρίκι*.

Π. Ν. Π.

Σὶ-Τσὰγκ *[Γεωγρ.—Ἱστορ.]*· βλ. λ. *Θιβέτ*.

Σιτσὰν Νικολώφ· βλ. λ. *Κώστοβιτς* Χριστόδουλος.

Σιτσανλῆ *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Ποντίκια* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Ροδόπης.

Σίτσεβο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φλωρίνης (βλ. *Σιδηροχώριον*).

Σιτσιλιάνι (Siciliani), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς ποιητής, πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Καλαβρίας καὶ γεννηθεὶς ἐν Σκύρῳ (1881—1925). Ἐσπούδασεν ἐν Ρώμῃ νομικὰ καὶ φιλολογίαν καὶ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, γράψας πολλὰς ποιητικὰς συλλογάς, διηγήματα, μυθιστορήματα καὶ φιλοσοφικὰ καὶ κριτικὰ δοκίμια. Ἀνεμίχθη ἐπίσης εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐξελέγη ἐπανειλημμένως βουλευτὴς τοῦ ἐθνικόφρονος κόμματος, γενόμενος ὑφυπουργὸς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Εἰδωλολατρικὰ ὄνειρα» (1906), «Ποιήματα γιὰ γέλια» «Ἰωάννης Φραντσίκα» μυθιστόρημα, «Ὁ βωμὸς τοῦ Φαύνου» κ. ἄ.

Μ. Δ. Β.

— **Σιτσιλιάνι** (Siciliani), ***Πέτρος***. Ἰταλὸς φιλόσοφος, κοινωνιολόγος καὶ παιδαγωγὸς (1835—1885). Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Πίζῃ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, βραδύτερον ὅμως ἐπεδόθη εἰς φιλοσοφικὰς καὶ παιδαγω-

Digitized by Google

γικὰς μελέτας καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Βολωνίᾳ. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ τὰς θεωρίας καὶ τὰς κατευθύνσεις τοῦ θετικισμοῦ. Μεταξὺ τούτων εἶναι: «Περὶ τῆς στατιστικῆς καὶ τῆς ἀριθμητικῆς μεθόδου» (1861), «Ἡ κριτικὴ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος» (1876), «Προλεγόμενα εἰς τὴν νεωτέραν ψυχογένειαν» (1878), «Δαρβινισμὸς καὶ νεωτέρα κοινωνιολογία» (1879), «Ἡ νέα βιολογία» (1885), «Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀγωγῆς», «Ἡ ἐπιστημονικὴ παιδαγωγία», «Κριτικὴ ἱστορία τῶν παιδαγωγικῶν θεωριῶν» (1885), «Περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας» κτλ. Μ. Δ. Β.

σιτσιλιάνο (siciliano). Παλαιὸς χορὸς τῆς Σικελίας εἰς ρυθμὸν $^6/_8$ ἢ $^{12}/_8$ καὶ μετρίας ἀγωγῆς. Ἀποτελεῖ ὡσαύτως ἰδίαν μορφὴν συνθέσεων, εἴτε αὐτοτελῶν, εἴτε, ὡς ἐγίνετο παλαιότερον, περιλαμβανομένων ὡς βραδέων μερῶν εἰς σονάτας ἢ σουΐτας (alla siciliana). Γ. Σ.

Σίτσοβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαμῶν τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, φέρον καὶ τὸ ὄνομα *Ἀλαγονία*, ὡς πρωτεύουσα ἄλλοτε τοῦ ὁμωνύμου τούτου δήμου. Κάτ. (1928) 941. Ἡ κοινότης παράγει ἔλαιον, μέταξαν, οἶνον, καρύδια καὶ ἄλλας ὀπώρας. Πλησίον αὐτῆς εὑρίσκονται κοιτάσματα μαγγανίου, χαλκοῦ καὶ μολύβδου. Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ἡ 50' ἀπέχουσα μονὴ τοῦ *Ἁγίου Ἰωάννου*. Ι. Σ. Σ.

Σιττάκη, ἢ ***Σιττακηνὴ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ χώρα τῆς Βαβυλωνίας (βλ. *Σιτάκη καὶ Σιτακηνή*). Α. Θ. Σ.

Σιττάνγκ, ἢ ***Τσὶτ-τοὺνγκ*** (Sittang) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βιρμανίας, ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον Μαρκαμπάν. Ἔχει μῆκος 563 χλμ. Γ. Ι. Β.

Σίτταρντ (Sittard) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ὁλλανδίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λίμπουργκ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπένλο-Μάαστριχτ. Κάτ. 14.241 (1928). Ἔχει βυρσοδεψεῖα καὶ ἐμπόριον ᾠῶν. Ἐγγὺς αὐτῆς ὑπάρχουν γαιανθρακωρυχεῖα. Θ. Κ.

Σίττας. Στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ Ἰουστίνου Α' (518—527) καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527—565). Τῷ 525, ὑπηρετῶν ὡς δορυφόρος παρὰ τῷ Ἰουστινιανῷ, ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Βελισσαρίου εἰς Περσαρμενίαν κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἀφοῦ ἐνίκησε τούτους παρὰ τὰ Σάταλα, ἀπεστάλη εἰς Τζανικὴν (εἰς τὸν ἀνατολικὸν Πόντον) καὶ ἐπιβληθεὶς διὰ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ λόγου παρὰ τοῖς ὀρεινοῖς καὶ μαχιμωτάτοις κατοίκοις τῆς χώρας ἐκείνης, ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ἀσπασθῶσι τὸν Χριστιανισμὸν καὶ νὰ γίνωσι φίλοι καὶ σύμμαχοι τοῦ Βυζαντίου. Τῷ 531 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ στρατευμάτων, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν κληθέντος Βελισσαρίου. Ἀφοῦ ἀνέστειλε τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν, συνωμολόγησεν εἰρήνην μετ' αὐτῶν καὶ εἶτα ἐπορεύθη εἰς Ἀρμενίαν πρὸς καταστολὴν τῆς ἐναντίον τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, ἀφοῦ δὲ διὰ τῆς πολιτικῆς του προσῳκειώθη πολλοὺς τῶν Ἀρμενίων ἀρχηγῶν, ἐβάδισε κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐστρατοπεδευμένων εἰς θέσιν Οἰνοχάλακα, καὶ ἀκράτητος προσέβαλεν αὐτούς· ἀλλ' ἐν τῇ ὁρμῇ του εἰσέδυσε μετὰ ὀλίγων ὀπαδῶν του ἐντὸς τῶν ἐχθρικῶν τάξεων καὶ κυκλωθεὶς ὑπὸ πολυαρίθμων πολεμίων ἐφονεύθη. Ν. ΚΛΣ

Σιτ(τ)άφιον ***πεδίον*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πεδιὰς τῆς Ἀν. Μαυριτανίας Καισαρησίας, ἐκτεινομένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον παρὰ τὰ νουμιδικὰ μεθόρια περὶ τὴν πόλιν Σίτιφιν (νῦν Sétif) ἐν τῷ νομῷ τῆς Κωνσταντίνης. Α. Θ. Σ.

Σίττεν (Sitten, γαλλ. Sion) *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ἑλβετίας, πρωτεύουσα τοῦ καντονίου Βαλλίς, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σεμπλόν. Κάτ. 6.964 (1920). Ἔχει μουσεῖον. Θ. Κ.

Σίττερ (Sitter), ***Γουλιέλμος***. Ὁλλανδὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1872. Ἀπὸ τοῦ 1908 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς δυναμικῆς καὶ γενικῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Leiden, ἀπὸ τοῦ 1918 διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς πόλεως ταύτης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1925—1928 πρόεδρος τῆς διεθνοῦς ἀστρονομικῆς ἑνώσεως. Ἐργασίαι αὐτοῦ εἶναι: 1) Ἡ θεωρία τῶν τεσσάρων μεγάλων δορυφόρων τοῦ Διὸς τῶν ἀνακαλυφθέντων ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου, δημοσιευθεῖσα τῷ 1928, ἀποτελεῖ ἓν τῶν ὡραίων ἔργων τοῦ Σίττερ. 2) Ἀνωμαλίαι τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς περὶ τὸν ἄξονά της. Συνέχεια τῆς προηγουμένης ἐργασίας τοῦ Σίττερ, ὑπῆρξεν ἡ διευκρίνησις τοῦ θεμελιώδους ζητήματος τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς περὶ τὸν ἄξονά της, ὅπερ ὑπωψιάσθη ὁ ἀστρονόμος Newcomb τῷ 1870, μελετῶν τὰς κινήσεις τῆς Σελήνης. Ἡ ἀστρικὴ ἡμέρα, δηλαδὴ μία πλήρης στροφὴ τῆς γῆς περὶ τὸν ἄξονά της, θεωρεῖται ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ ὡς τὸ πρότυπον μέτρον τοῦ χρόνου, ὑπολογισμοὶ δὲ τῆς κινήσεως καὶ τῆς θέσεως τῶν ἄστρων ἐπὶ τῶν τροχιῶν των ἔχουν ὡς βάσιν τὸ ἀμετάβλητον τοῦ μέτρου αὐτοῦ. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἀστρικὴ ἡμέρα δὲν εἶναι σταθερά, ἀλλὰ μεταβάλλεται ἀκανονίστως, προφανῶς ἡ καθ' ὡρισμένην στιγμὴν ὑπολογισθεῖσα θέσις ἑνὸς ἄστρου δὲν θὰ συμπίπτῃ πρὸς τὴν πραγματικήν. Πράγματι τὸ φαινόμενον τοῦτο παρετηρήθη ἐπὶ τῶν θέσεων τῆς Σελήνης. Ὁ Newcomb, εὑρεθεὶς πρὸ διλήμματος, ἐσκέφθη ὅτι ἓν ἐκ τῶν δύο συμβαίνει: Ἢ ἡ θεωρία τῆς κινήσεως τῆς Σελήνης εἶναι ἀτελὴς ἢ ἡ ἀστρικὴ ἡμέρα (τὸ πρότυπον μέτρον τοῦ χρόνου) μεταβλητή. Ἐὰν συμβαίνῃ τὸ δεύτερον, ἀνωμαλίαι παρόμοιαι πρὸς τὰς τῆς Σελήνης δέον νὰ παρατηρῶνται καὶ εἰς ἄλλα ἄστρα. Πράγματι, αἱ ἐργασίαι τοῦ Σίττερ, E. Brown, F. Ross καὶ R. Innes κατέδειξαν ὅτι αἱ ὑποψίαι τοῦ Newcomb σχετικῶς πρὸς τὸ μεταβλητὸν τοῦ χρόνου περιστροφῆς τῆς Γῆς περὶ τὸν ἄξονά της ἦσαν βάσιμοι. Εἰδικῶς ὁ ντὲ Σίττερ ἀνέλυσε τὰς κινήσεις τῆς Σελήνης, Ἑρμοῦ, Ἀφροδίτης καὶ Ἡλίου. 3) Κοσμολογία τοῦ Σίττερ, θεωρία τῆς σχετικότητος. Αἱ ἔρευναι τοῦ Σίττερ ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος ἐσημείωσαν νέον σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἰδεῶν περὶ τοῦ σύμπαντος.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος, ὁ Ἀϊνστάϊν ἵδρυσε τὴν κοσμολογίαν του, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν αἱ διαστάσεις τοῦ διαστήματος ἐξαρτῶνται ἀμέσως ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ὕλης τὴν ὁποίαν περιέχει, συμφώνως πρὸς τὴν ἐξίσωσιν:

$R^2 = \frac{2}{\kappa\rho}$, ἔνθα R = ἀκτὶς καμπυλότητος κ = σταθερὰ καὶ ρ = ποσὸν ὕλης κατὰ μονάδα ὄγκου (πυκνότης). Καθὼς ὅμως πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Sir Games Jeans, ἡ κοσμολογία τοῦ Ἀϊνστάϊν, παρ' ὅλον τὸ ὅτι βασίζεται ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος, δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ σφάλλῃ. Μὲ ἄλλους λόγους ἡ γενικὴ θεωρία τῆς σχετικότητος καθορίζει σαφῶς τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ οὐχὶ τοῦ σύμπαντος ἐν συνόλῳ, ἀλλὰ μικρῶν τμημάτων αὐτοῦ, ὑπάρχουν δὲ διάφοροι τρόποι, καθ' οὓς τὰ μικρὰ ταῦτα τμήματα δύνανται νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς ἄλληλα, ἵνα ἀποτελέσουν τὸ σύνολον. Ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος ἐπηληθεύθη ἤδη πολλαπλῶς διὰ παρατηρήσεων, ἐνῷ τὸ κοσμολογικὸν μέρος αὐτῆς μειονεκτεῖ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ κοσμολογικὰ συμπεράσματά του ὁ Ἀϊνστάϊν, προέβη εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν θεμελιωδῶν ἐξισώσεων τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος, ὡς οὗτος διεμορφώθη συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος. Ἐν τούτοις, αἱ ἐξισώσεις αὗται ἐπιδέχονται λύσεις πλείονας τῆς μιᾶς, εἰς δὲ τὸν Σίττερ ὀφείλεται ἡ δευτέρα λύσις τῶν ἐξισώσεων αὐτῶν, ἥτις ἤγαγεν εἰς συμπεράσματα διάφορα τῶν τοῦ Ἀϊνστάϊν. Συμφώνως πρὸς τὰ συμπεράσματα τοῦ τελευταίου αἱ διαστάσεις τοῦ σύμπαντος (πεπερασμένου καὶ ἄνευ ὁρίων) ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ὕλης, ἣν τοῦτο περιέχει. Περισσοτέρα ὕλη σημαίνει μικρότερον διάστημα καὶ ἀντιστρόφως.

Κατὰ τὸν Σίττερ, τὸ διάστημα καὶ ἡ καμπυλότης του δὲν εἶναι δημιούργημα τῆς ὕλης.

Ὁλόκληρος ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι εἰς οἱονδήποτε τμῆμα τοῦ σύμπαντος τὸ διάστημα καὶ ὁ χρόνος εἶναι ἀδύνατον νὰ χωρισθοῦν. Διάστημα καὶ χρόνος εἶναι δύο παράγοντες ἐξ ἴσου κεκραμένοι εἰς ἓν σύνολον συνεχές, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Διάστημα-Χρόνος» (Space-Time continuum). Ὁ Ἀϊνστάϊν ἐν τῇ κοσμολογίᾳ του ὑποθέτει ὅτι προκειμένου περὶ τοῦ σύμπαντος ὁλοκλήρου καὶ οὐχὶ πλέον ἑνὸς τμήματος αὐτοῦ, ὁ χρόνος καὶ τὸ διάστημα παύουν συνυφιστάμενα ὡς κρᾶμα καὶ χωρίζονται ἀλλήλων. Τοὐναντίον, ὁ Σίττερ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ χρόνος καὶ τὸ διάστημα διατηροῦνται κεκραμένα οὐχὶ μόνον εἰς τμήματα τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σύμπαν λαμβανόμενον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ. Κατὰ τὴν μαθηματικὴν ἔκφρασιν τὸ συνεχὲς-σύνολον, διάστημα-χρόνος τοῦ Ἀϊνστάϊν, εἶναι κυλινδρικόν, ἐνῷ τὸ τοῦ ντὲ Σίττερ εἶναι ὑπερβολοειδές. Σημειωτέον ὅτι ἀμφότεραι αἱ κοσμολογίαι, Ἀϊνστάϊν καὶ Σίττερ, μόνον ὡς θεωρίαι δύνανται νὰ γίνουν δεκταὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος. Τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ θεμελιώδεις ἐξισώσεις τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος ἐν τῇ σχετικότητι ἐπιδέχονται λύσεις πλείονας τῆς μιᾶς, ὑποδεικνύει ὅτι εἴτε ὁ Ἀϊνστάϊν εἴτε ὁ Σίττερ, ἢ καὶ ἀμφότεροι, δυνατὸν νὰ σφάλλουν ἐν τῇ κοσμολογίᾳ των. Ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀστρονομικῶν καὶ φασματοσκοπικῶν παρατηρήσεων, ὡς λ. χ. τὸ τῆς μεταθέσεως τῶν γραμμῶν τοῦ φάσματος πρὸς τὸ ἐρυθρόν, κατὰ ποσότητα ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἀποστάσεως τοῦ ἄστρου, καὶ αἱ συστηματικαὶ κολοσσιαῖαι ταχύτητες ἀπομακρύνσεως τῶν σπειροειδῶν νεφελοειδῶν, κλίνουν ὑπὲρ τῆς κοσμολογίας τοῦ Σίττερ. Ι. Σ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Σίττινμπωρν (Sittingbourne) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Κέντ, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Σάταμ-Ντόβερ, καὶ ἐπὶ πλωτοῦ βραχιόνος τοῦ ποταμοῦ Σούαλ. Κάτ. 9.339 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν χαρτοποιίας καὶ τσιμέντου. Θ. Κ.

Σίττιος, ***Πόπλιος*** (Publius Sittius Nucerinus). Ρωμαῖος στρατηγὸς ἐκ Νουκερίας τῆς Καμπανίας, ἀκμάσας τὸν Α' π. Χ. αἰῶνα. Ἦτο στενὸς φίλος τοῦ Κικέρωνος καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν, διωκόμενος ὅμως ὑπὸ τῶν δανειστῶν του ἐξεπατρίσθη (64 π. Χ.) καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐπολέμησεν ἐν Νουμιδίᾳ ὑπὸ διαφόρους ἰθαγενεῖς ἡγεμόνας. Αὐτόθι εὑρισκόμενος κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ἐτάχθη μετὰ τοῦ Καίσαρος (46 π. Χ.) καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μαυριτανίας Βάκχου εἰσέβαλεν εἰς Νουμιδίαν κατὰ τοῦ πομπηϊανοῦ βασιλέως τῆς χώρας Ἰούβα Α', τὸν ὁποῖον ἐνίκησε καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ αὐτοκτονήσῃ μετὰ τοῦ Σκιπίωνος. Ὁ Σίττιος ἠμείφθη μεγάλως παρὰ τοῦ Καίσαρος, τυχὼν ἐδαφικῶν δωρεῶν ἐν Κίρτᾳ (νῦν Κωνσταντίνη), ὅπου ἵδρυσε τὴν Sittianorum colonia. Ἐφονεύθη τῷ 44/3 π. Χ. παρὰ τοῦ Ἀραβίωνος, ἡγεμόνος τῶν καταληφθεισῶν χωρῶν. —Π.

Σιττόκατις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* Ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν, πλωτὸς κατὰ τὸν Ἀρριανὸν (Ἰνδικ. IV, 3), ἐκβάλλων εἰς τὸν Γάγγην. Εἶναι πιθανῶς ὁ σημερινὸς *Σίντ*, ἐκβάλλων κατὰ τὸν Mannert εἰς τὸν Djemna ἢ Djama, δεξιὸν παραπόταμον τοῦ Γάγγου. Α. Θ Σ.

σίτυ (τὸ) (ἀγγλ. City). Τίτλος τιμητικὸς ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ, ἀπονεμόμενος διὰ διατάγματος εἰς σημαινούσας πόλεις δι' ἐξαιρετικήν τινα ἰδιότητα (ἕδρα ἐπισκόπου, βιομηχανικὸν κέντρον) ἢ εἰς ὡρισμένον τμῆμα μιᾶς πόλεως, τὸ σπουδαιότερον. Οὕτως ἡ πόλις τοῦ Λονδίνου μετὰ τῶν 27 προαστίων διακρίνεται εἰς 2 τμήματα, τὸ *ἐξωτερικὸν* καλούμενον *σίτυ* τοῦ Λονδίνου (City of London) καὶ τὸ *ἐσωτερικόν*, ἔνθα τὰ δικαστήρια, καλούμενον σίτυ *τοῦ Οὐεστμίνστερ* (City of Westminster). Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας καὶ τὰς βρεττανικὰς κτήσεις ἡ ἀπονομὴ τοῦ τίτλου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν δημαρχιακῶν προνομίων. Ι. Α. Β.

σιτῶ **(—όω)**· παρέχω σῖτα, τροφήν || παθ. *σιτοῦμαι*· τρέφομαι: «οἱ σιτούμενοι ἐν τῷ πρυτανείῳ».

Σιτωμένα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 329. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἐνοικιάσεως γαιῶν. Π. Ν. Π.

σιτών, *—ῶνος* (ὁ)· ἀγρὸς ἐσπαρμένος σῖτον || σιταποθήκη.

σιτώνη (ἡ) (Sitona) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *κουρκουλιονιδῶν*. Τὸ εἶδος Sitona lineata προσβάλλει διάφορα ψυχανθῆ. Ὁμοίως συμπεριφέρεται τὸ εἶδος S. grisea καὶ τὸ Sitona humeralis ἐπὶ τῆς μηδικῆς. Πλεῖστα ἄλλα εἴδη ζοῦν ἐπὶ διαφόρων ψυχανθῶν προξενοῦντα σοβαρὰς ἐνίοτε ζημίας. Ε. Τ. Ε.

σιτώνης (ὁ). Ὁ ἀγοραστὴς σίτου, ὁ σιτέμπορος || ἀρχ., δημόσιος ὑπάλληλος ἐπιτετραμμένος τὴν διὰ τὸ δημόσιον ἀγορὰν σίτου, ἄλλως τοῦ *σιτολόγου* καὶ τοῦ *σιτοφύλακος* (βλ. λ.).

— *[Ἀρχ.]* Οἱ *σιτῶναι* (λατ. sitones), ἄλλως *σιτολόγοι* ἢ *σιτοφύλακες* (βλ. λ.), ὑπάρχοντες πλεισταχοῦ (ἐν Ἀθήναις, Θυατείροις, Λακωνικῇ, Ταυρομενίῳ κ. ἀ.) κατά τε τοὺς κλασσικοὺς καὶ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἦσαν δημόσιοι ἐπιμεληταί, φροντίζοντες τὴν διὰ λογαριασμὸν τοῦ δημοσίου ἀγορὰν ποσοτήτων σιτηρῶν προοριζομένων εἴτε διὰ δημοσίας ἀνάγκας (τροφοδοσία στρατεύματος, κ. ἄ.), εἴτε διὰ εὐθηνὴν μεταπώλησιν πρὸς ἐπάρκειαν τοῦ λαοῦ. Ἐν Ρώμῃ αἱ ὑπηρεσίαι αὗται εἶχον τὰ μέγιστα ὀργανωθῆ καθ' ὅλην τὴν ρωμαϊκὴν ἐπικράτειαν, τῶν ἐπιμελητῶν τοῦ σίτου καλουμένων: frumentarii, curatores frumenti, frumento comparando, rei frumentariæ, annonæ καὶ præpositi, quæstores pecuniæ frumentariæ, κ.τ.τ. Σχετικὴ μὲ τὰς σιτωνίας ἦτο καὶ ἡ παρὰ Ρωμαίοις ὀργάνωσις τῶν κολοσσιαίων δημοσίων *ὁρρείων* (βλ. λ.). Π. Ν. Π.

σιτωνία (ἡ)· ἡ ἀγορὰ σίτου || τὸ ἀξίωμα τοῦ *σιτώνου* (βλ. λ.).

σιτώνιον (τό). Παρ' ἀρχαίοις, ἡ μερὶς τροφοδοσίας τοῦ στρατιώτου, ἄλλως καὶ *σιτομετρία*.

σὶφ (ἀγγλ. cif ἢ c.i.f.). Ἐμπορικὸς ὅρος (βλ. λ. *τσίφ*).

Σὶφ *[Σκανδ. Μυθολ.]*· βλ. *Σίβ*.

Σὶφ (Schiff), ***Ἀλφρέδος***. Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1863. Ἐσπούδασεν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἀϊδελβέργης, τοῦ Στρασβούργου καὶ τοῦ Βερολίνου φιλολογίαν καὶ ἀρχαιολογίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1893 μέχρι τοῦ 1905 ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, Ἑλλάδα, Τουρκίαν καὶ Αἴγυπτον, ὅπου ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφάς. Μ. Δ. Β.

Σὶφ (Schiff), ***Μαυρίκιος***. Γερμανὸς φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Φραγκφούρτῃ (1823—1896). Διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ὀρνιθολογικοῦ τμήματος τοῦ ζῳολογικοῦ μουσείου τῆς γενετείρας του (1848), ἀπὸ τοῦ 1854—1863 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς συγκρι-

Digitized by Google

τικῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Βέρνης, ἀπὸ τοῦ 1863—1876 καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας ἐν τῷ ἰνστιτούτῳ ἀνωτέρων σπουδῶν τῆς Φλωρεντίας, καὶ εἶτα, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Γενεύης. Καταλέγεται μεταξὺ τῶν σημαινόντων βιολόγων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Αἱ πρῶται ὀρνιθολογικαὶ του ἐργασίαι ἐπὶ τῆς νοτιοαμερικανικῆς πανίδος ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος L. Buonaparte εἰς τὰ «Mémoires présentés». Ἰδίως ἠσχολήθη εἰς τὴν φυσιολογίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐπὶ τῆς ὑφῆς αὐτοῦ, τῆς ἐκφυλίσεως καὶ ἀναγεννήσεως τῶν νεύρων, τῆς ἐρεθισιμότητος τῶν ὀπισθίων δεματίων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, τῶν ἀγγειοκινητικῶν νεύρων κλπ., συγγράψας πλὴν τῆς «Φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου» (1855), τῆς «Φυσιολογίας νεύρων καὶ μυῶν» (1858—1859) καὶ τοῦ διτόμου ἔργου τῆς «Φυσιολογίας τῆς πέψεως» (1868), καὶ πληθὺν πραγματειῶν ἰταλιστὶ καὶ γερμανιστί. Ἀπὸ τοῦ 1862 ἐξέδιδε μετ' ἄλλων καὶ τὸ ἑλβετικὸν περιοδικὸν «Θεραπευτική». Ο. Ρ.

—**Σιφ** ***ἀντιδράσεις*** *[Ἀναλ. Χημ.]*. 1) Ἀντίδρασις ἀλδεϋδῶν, ἥτις γίνεται δι' ὑδατικοῦ διαλύματος φουξίνης (0.25 : 1000), ἀποχρωσθέντος διὰ διοξειδίων τοῦ θείου. Ἐλάχιστα ποσὰ ἀλδεϋδῶν χρωματίζουν τὸ ἀντιδραστήριον ἰῶδες. 2) Ἀντίδρασις γλυκόζης καὶ γενικῶς ὑδατανθράκων. Ταινίαι χάρτου ἐμβρέχονται διὰ διαλύματος ἴσων μερῶν κρυσταλλικοῦ ὀξικοῦ ὀξέος καὶ ξυλιδίνης εἰς ἀλκοόλην. Αἱ ταινίαι αὗται διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἀτμῶν φουρφουρόλης, προερχομένων κατὰ τὴν πύρωσιν τῶν ὑδατανθράκων, χρωματίζονται ἐρυθραί. 3) Ἀντίδρασις οὐρίας. Κρυστάλλιον οὐρίας μετὰ σταγόνος φουρφουρολούχου ὕδατος καὶ σταγόνος πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος προκαλεῖ χροιὰν ἀρχικῶς κιτρίνην, εἶτα πρασίνην, κυανῆν, ἰώδη καὶ τέλος πορφυροειδῆ. Κ. Γ. Μ.

Σῖφαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βοιωτίας (βλ. *Τίφα*).

σίφαρος (ὁ) *[Ἀρχ. Ναυτ.]*. Τρίγωνον ἱστίον ἐκπεταννύμενον ὑπὲρ τὴν ἀνωτάτην κεραίαν. Σ. Ε. Λ.

Σιφάτσε (Siface), ***Ἰωάννης-Φραγκῖσκος Γκρόσσι.*** Ἰταλὸς ἀοιδὸς-εὐνοῦχος (1653 - 1697). Ἦτο κάτοχος ὑπερόχου φωνῆς. Ἐπωνομάσθη *Σιφάτσε* λόγῳ τοῦ θαυμασίου τρόπου, δι' οὗ ἀπέδιδε τὸν ἐν τῷ μελοδράματι «Μιθριδάτης» τοῦ Ἀλ. Σκαρλάττι ρόλον τοῦ Σιφάκη. Ὁ Σιφάτσε ἔπεσε θῦμα ληστείας. Γ. Σ.

Σίφερς (Sievers), ***Ἐδουάρδος.*** Ἐπιφανὴς Γερμανὸς γλωσσολόγος. Τῷ 1871 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν, τῷ δὲ 1876 τακτικὸς καθηγητὴς ἐν Ἰένῃ. Τῷ 1883 διωρίσθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης, τῷ 1887 ἐν τῷ τῆς Χάλλης, τῷ δὲ 1892 ἐν τῷ τῆς Λειψίας. Ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐπιστημονικῶν ἔργων του ἄξια ἰδίας μνείας εἶναι τὰ ἑπόμενα: «Grundzüge der Lautphysiologie» (1876), τὸ ὁποῖον τῷ 1901 ἐξεδόθη εἰς 5ην ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Grundzüge der Phonetik», ἔργον θεμελιῶδες, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισε τὴν φωνητικὴν καὶ διήνοιξε νέας κατευθύνσεις εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν ἔρευναν τῶν φωνητικῶν φαινομένων, «Zur Akzent—und Lautlehre der germanischen Sprachen» (1878), «Heliand» (1878), «Althochdeutsches Glossar» (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *E. Steinmeyer*, 1879—1898), «Angelsächsische Grammatik» (1898), «Altgermanische Metrik» (1893), «Metrische Studien», (I. «Studien zur hebraïschen Metrik», 1901, II «Die hebr. Genesis», 1904—1905). Γ. Π. Α.

Σιφναῖος, ***Κωνσταντῖνος Δ.*** Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1892. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἰσῆλθε (1914) εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης, διατελῶν σήμερον διευθυντὴς τοῦ πειθαρχικοῦ τμήματος. Ἐξέδωκε: «Πανδέκτης τῆς πολιτικῆς δικονομίας» (ἔκδ. 6', 1930), «Πανδέκτης τοῦ ἀστικοῦ δικαίου» (τόμ. 5 ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν *Α. Κιτσικοπούλου* καὶ *Π. Κασίμη*), «Ὀργανισμὸς τῶν δικαστηρίων» (ἔκδ. 6', 1930), «Πανδέκται νόμων καὶ διαταγμάτων», ἐκδιδόμενοι εἰς τεύχη κατὰ δεκαπενθήμερον ἀπὸ τοῦ 1925. Μ. Γ. Δ.

Σίφνιος, ***Γρηγόριος.*** Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ περὶ τὸ 1770 καὶ ἐσπούδασεν εἰς Μαγνησίαν παρὰ Θεοδοσίῳ Κοκκινάκη, εἰς Κωνσταντινούπολιν δὲ ἀργότερον παρηκολούθησε θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ. Τῷ 1812 προσεκλήθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἰνδίᾳ Ἑλλήνων ὡς ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος εἰς Δάκαν. Ἐπανελθὼν μετὰ ἑξαετίαν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἰδιωτεύσας ἐπί τι ἐν Ταταούλοις, συνέστησε τὴν σχολὴν τοῦ Βογιάτζ-κιοϊ, ἥτις ἐλειτούργησεν εὐδοκίμως ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1825. Ὁ Ἠλίας Τανταλίδης ἐδημοσίευσε τῷ 1852 ἐν τῇ «Ἰνδικῇ Ἀλληλογραφίᾳ» του τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τοὺς ἐν Ἰνδίαις καὶ ἀλλαχόσε λογίους καὶ σημαίνοντας καὶ τὰς θρησκευτικάς του ὁμιλίας, ὅπου καταφαίνεται ἡ σπανία μόρφωσίς του καὶ ἡ θεολογικὴ δεινότης του. Γ. Μ. Β.

Σίφνος (ἡ). Νῆσος τῶν Κυκλάδων, ΝΔ. τῆς Σύρου, ἀφ' ἧς ἀπέχει 33 μίλια. Ἔχει μῆκος 9 ¼ μίλια, τὸ δὲ μεγαλύτερον πλάτος της, εὑρισκόμενον παρὰ τὸ νότιον τέρμα αὐτῆς, εἶναι 4 ½ μίλια. Τὸ ἐμβαδόν της εἶναι 89,15 τ. χλμ., ὁ δὲ περίπλους 26 ναυτικὰ μίλια. Πρὸς νότον τῆς Σίφνου κεῖνται δύο νησίδρια, ὧν τὸ μέν, παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος Φάρου, εἶναι μέγας βράχος, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τῆς νήσου, ἐφ' οὗ, ἡνωμένου διὰ γεφύρας, ἐγείρεται ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, νοτιώτερον δὲ τούτου κεῖται ἡ νησὶς *Κιτριανὴ* (βλ. λ.), ἐν ᾗ διαιτῶνται πάμπολλοι ἄγριοι κόνικλοι. Ἐπὶ τῆς νησῖδος ταύτης ὑπάρχει ἐπίσης ναὸς τῆς Παναγίας, ὃν κατὰ κρατοῦσαν ἐν Σίφνῳ παράδοσιν ἀνήγειρε γυνὴ Κυπρία πλουσιωτάτη, χρησιμοποιήσασα εἰς τὸν πρὸς οἰκοδομὴν αὐτοῦ πηλὸν ἀντὶ ὕδατος οἶνον τῆς Κύπρου, εἰς μνήμην τοῦ ἐν πλοίῳ ἀποθανόντος καὶ ταφέντος ἐπὶ τῆς νησῖδος ταύτης υἱοῦ της. Ὁ Μελέτιος ἀναφέρει αὐτὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κυτρίνη*.

Ἡ Σίφνος ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μήλου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων καὶ ἀριθμεῖ (1928) 3.348 κατ. Ἔχει εἰρηνοδικεῖον (ἐν Ἀπολλωνίᾳ), ἀστυνομικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν καὶ τηλεγραφικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Περιλαμβάνει δὲ δύο κοινότητας, τὴν τῆς *Ἀπολλωνίας* καὶ τὴν τοῦ *Ἀρτεμῶνος*.

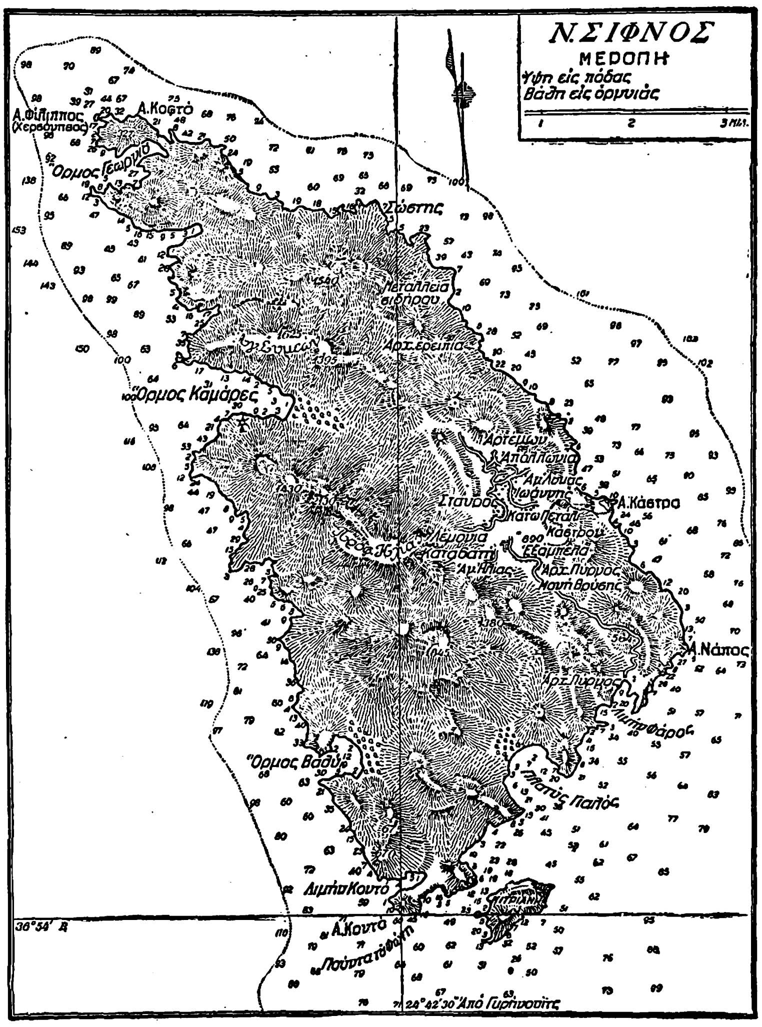

Τὰ προϊόντα τῆς νήσου εἶναι ἔλαιον περὶ τὰς 160.000 ὀκάδας ἐν εὐφορίᾳ, οἶνος μὴ ἐπαρκῶν εἰς τὴν ἐπιχώριον κατανάλωσιν, σῦκα, διάφοροι ὀπῶραι, κριθή, σμιγὸς καὶ ὀλίγος σῖτος, σήσαμον, βάμβαξ, κρόμμυα, διάφορα εἴδη ὀσπρίων καὶ κάππαρις. Ἡ νῆσος περιέχει κοιτάσματα μαγγανιούχου σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου, γαληνίτου καὶ μαγνήτου. Ἀλλὰ τὰ περίφημα χρυσωρυχεῖα καὶ ἀργυρωρυχεῖά της ἄγνωστον τί ἀπέγιναν, ἐξαντληθέντα ἢ καὶ καταβυθισθέντα ἀπὸ πολλοῦ συνεπείᾳ σεισμικῶν ἐνεργειῶν. Ἐν Σίφνῳ ὑπῆρχε καὶ ἄλλη τις ὀρυκτὴ οὐσία, ἥτις ἐκαλεῖτο σίφνιος λίθος καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς κατασκευὴν πολυτίμων ἐπιτραπεζίων σκευῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ λατομεῖα ταῦτα ἀγνοοῦνται σήμερον.

Ἐν τῇ νήσῳ ὑπάρχουσι δύο μοναί, ἡ τῆς *Θεοτόκου* ἢ *Βρύσεως* καὶ ἡ τοῦ *προφήτου Ἠλιού*.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου διακρίνονται διὰ τὸ ἀποδημητικὸν αὐτῶν πνεῦμα, ἱκανῶς δὲ πολυπληθεῖς ἀποικίαι αὐτῶν εἶναι αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἀθήναις παροικίαι. Οἱ Σίφνιοι μάγειροι εἶναι πανταχοῦ περιζήτητοι, καθὼς καὶ οἱ ἀγγειοπλάσται, διασπειρόμενοι κατὰ τὸ ἔαρ καθ' ὅλας τὰς νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, κατασκευάζοντες μετὰ δεξιότητος στάμνας καὶ μαγειρικὰ σκεύη. Κατασκευάζονται πρὸς τούτοις ἐν Σίφνῳ καὶ θερινὰ ἐξ ἀχύρου σκιάδια, καὶ παντοῖα ἐκ βάμβακος ὑφαντὰ εἴδη. Οἱ Σίφνιοι φημίζονται διὰ τὴν ἄκραν αὐτῶν καθαριότητα, διὰ τοῦτο ὀνομαζόμενοι οἱ Ὁλλανδοὶ τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ Σίφνος εἶναι πατρὶς τῶν ποιητῶν Ἀριστομένους Προβελεγγίου καὶ Ἰωάννου Γρυπάρη.

— *[Φυσ. Γεωγρ.]*. Ἡ Σίφνος διατέμνεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἀπὸ ἀργιλλώδεις βουνοσειράς, τῶν ὁποίων αἱ ὑψηλότεραι εἶναι ὁ *Ἅγιος Ἠλίας* (695 μ.) πρὸς τὸ κέντρον καὶ ὁ *Ἅγιος Συμεὼν* (500 μ.) πρὸς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς νήσου. Εὕρηται δὲ πρὸς Α. τοῦ Ἁγίου Ἠλία καὶ τὸ χθαμαλὸν ὄρος *Ἅγιος Ἀνδρέας*. Τὰ κυριώτερα ἀκρωτήρια τῆς νήσου εἶναι τὰ ἑξῆς: *Ἅγιος Φίλιππος* πρὸς Β., *Νάπος* πρὸς Α. καὶ πρὸς Ν. τὸ *Κοντόν*. Λιμένας ἔχει: τὸν *Φάρον*, εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ, λαβόντα τὸ ὄνομα ἔκπαλαι ἀπὸ κυκλοτεροῦς τινος πύργου εὑρισκομένου εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἀγκῶνα τοῦ λιμένος καὶ εἰς ἐρείπια νῦν κατακειμένου, ὅστις προδήλως ἦτο βίγλα ἢ φρυκτωρία τὸν *Βαθὺν* καὶ τὴν *Χερόνησον*, ὅρμους δέ: τὴν *Βρουλίδα*, τὴν *Χρυσοπηγήν*, τὸν *Πλατὺ Γιαλό*, προσιτὸν πνεόντων βορείων ἀνέμων, τὴν *Φυκιάδα* καὶ τὸν κυριώτερον τούτων *Καμάρες*, ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, εἰς ἀπόστασιν 3 μιλίων πρὸς Ν. τοῦ ἀκρωτηρίου Ἅγιος Φίλιππος, οὕτως ὀνομασθεὶς διὰ τὰ παρ' αὐτὸν κείμενα καὶ πρὸς θολωτὰ δωμάτια παρεμφερῆ σπήλαια. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου ὅρμου ἐκτελεῖται ἡ συγκοινωνία τῆς νήσου.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ Σίφνος ἐλέγετο πρότερον *Μερόπη* καὶ *Ἄκις*, ὠνομάσθη δὲ Σίφνος ἀπὸ Σίφνου, υἱοῦ τοῦ Σουνίου, ἀρχαίου τῆς Ἀττικῆς ἥρωος. Ἐν τῇ παρόδῳ δὲ τῶν χρόνων ἠλλοιώθη εἰς *Σίφουνον* καὶ ὑπὸ τῶν Φράγκων εἰς Sifanto. Ἦσαν δ' οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Σίφνου Κᾶρες καὶ Φοίνικες, εἶτα δὲ Κρῆτες, μεθ' οὓς τὴν νῆσον ᾤκισαν Ἴωνες ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν Ἀλκήνορα. Ἐλατρεύοντο δ' ἐν τῇ νήσῳ ὁ Ἀπόλλων Ἐνάγρος, ἡ Ἄρτεμις Ἐκβατηρία καὶ ὁ Ζεὺς Ἐπιθήμιος, ὑπῆρχε δὲ καὶ ναὸς καὶ ἄγαλμα τοῦ Πανὸς καὶ Νυμφῶν ἱερόν. Ἡ νῆσος εἶχε τὸ πάλαι τρεῖς πόλεις, τὴν ὁμώνυμον *Σίφνον*, τῆς ὁποίας ἡ ἀγορὰ καὶ τὸ πρυτανεῖον ἦσαν κατεσκευασμένα ἐκ Παρίου μαρμάρου, τὴν *Ἀπολλωνίαν* καὶ τὴν *Μινῴαν*. Ὑπῆρχε δὲ καὶ κρήνη ὀνομαζομένη Μινῴα. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον, ἐκ τῶν ἀρχαίων ἔγραψεν «Ὥρους Σιφνίων», ἤτοι χρονικὰ περὶ τῶν ἐν Σίφνῳ συμβάντων, ὁ Μαλακός. Μεσοῦντος τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἤκμασεν ὁ Σίφνιος ποιητὴς Φιλόξενος, ἢ κατ' ἄλλους Θεοξενίδης, κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς δὲ χρόνους ἔζη ὁ Σίφνιος ἰατρὸς Δίφιλος. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Σίφνου, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν, εἰκονίζεται ἀετὸς ἱπτάμενος, ὄπισθεν τετράγωνον ἔγκοιλον, κεφαλὴ Ἀπόλλωνος ἀρχαϊκῆς τεχνοτροπίας μετὰ κόμης συνειλεγμένης καὶ διὰ πλατείας ταινίας ἀναδεδεμένης, ἀετὸς πτάμενος κρατῶν ὄφιν διὰ τοῦ ράμφους του μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΙΦ, Ἀθηνᾶ ἱσταμένη καὶ προτομαὶ

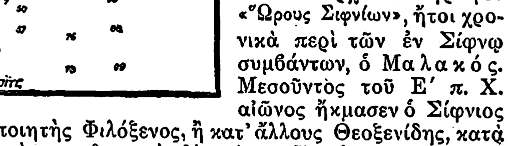

Νομίσματα τῆς Σίφνου.

τῶν αὐτοκρατόρων Σεπτιμίου Σεβήρου καὶ Γορδιανοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΣΙΦΝΙΩΝ.

Πλὴν τῶν ἔκπαλαι κατασκευαζομένων ἐν Σίφνῳ πηλίνων ἀγγείων, κατεσκεύαζον πρὸς τούτοις οἱ Σίφνιοι διὰ γλυφάνου λίθινα δοχεῖα, ἅτινα περιεχόμενα δι' ἐλαίου ζέοντος καθίσταντο μελανόχροα καὶ σκληρότατα. Κατεσκεύαζον πρὸς τούτοις καὶ ἀξιολόγους κυάθους. Ἦτο δ' ἡ Σίφνος τὸ πάλαι περίφημος διὰ τὰ χρυσωρυχεῖα καὶ ἀργυρωρυχεῖα της. Τὴν δεκάτην τῆς ἐκ τούτων προσόδου εἶχον ἀφιερώσει οἱ Σίφνιοι εἰς τὸν Ἀπόλ-

Digitized by Google

λωνα ἐν ἰδίῳ αὐτῶν ἐν Δελφοῖς θησαυρῷ, ὅστις ἦτο ὁ πλουσιώτατος πάντων τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Δεκαπεντάδα περίπου ἐτῶν πρὸ τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος, ὅτε οἱ Σίφνιοι εἶχον ὑπερπλουτήσει ἐκ τῶν χρυσωρυχείων καὶ ἀργυρωρυχείων των, ὑπέστησαν αἰφνιδιαστικὴν ἐπιδρομὴν ἐκ μέρους τῶν Σαμίων, πρὸς οὓς ἠρνήθησαν νὰ χορηγήσωσι δάνειον 10 ταλάντων. Ἐδέησε δὲ κατόπιν νὰ καταβάλωσιν 100 ὅλα τάλαντα, διὰ νὰ ἀφήσωσιν αὐτοὺς ἡσύχους οἱ Σάμιοι καὶ ἀποχωρήσωσιν ἐκ τῆς πορθουμένης ὑπ' αὐτῶν καὶ δῃουμένης νήσου των. Φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι βραδύτερον, ἐξαντληθέντων ἢ καὶ καταβυθισθέντων τῶν πολυτίμων τούτων μεταλλείων των, οἱ Σίφνιοι περιῆλθον εἰς δεινὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας. Τοὐλάχιστον ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων οἱ Σίφνιοι πᾶν ἄλλο ἐθεωροῦντο ἢ πλούσιοι. Προϊόντος μάλιστα τοῦ χρόνου, οἱ Σίφνιοι κατήντησαν, φαίνεται, εἰς μεγάλην εὐτέλειαν, διὸ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχον πολλαὶ παροιμίαι χλευάζουσαι τὴν μικροπρέπειαν καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ἔκλυσιν· οὕτως ἐπὶ τῶν διαβεβλημένων ἐλέγετο «ἀρραβὼν Σίφνιος», ὡς θεωρουμένων τῶν Σιφνίων ἀσελγῶν, ἐπίσης δὲ καὶ ὡς ἀσχημονούντων περὶ τὰ παιδικά, ἐξ οὗ καὶ τὸ ῥῆμα «σιφνιάζειν», ἐκφερόμενον ἐπὶ τοιαύτης τινὸς ἐννοίας. Ὁ δὲ εὐτελὴς καὶ γλίσχρος ἐλέγετο «Σίφνιος ἀστράγαλος».

Ἦσαν δ' οἱ Σίφνιοι ἐκ τῶν ὀλίγων νησιωτῶν, οἵτινες δὲν ἔδωκαν γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τοὺς Πέρσας, ἔλαβον δὲ μέρος εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, παρασχόντες εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον μίαν πεντηκόντορον. Πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπλήρωνε κατ' ἀρχὰς 3 τάλαντα ἅτινα βραδύτερον ἐτριπλασιάσθησαν. Ὑποταχθεῖσα εἰς τοὺς Ρωμαίους, περιῆλθεν εἶτα εἰς τοὺς Βυζαντινούς. Καταλυθείσης τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Φράγκων σταυροφόρων (1204), τὴν Σίφνον κατέλαβε τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1207 ὁ Μάρκος Α' Σανοῦδος, ὅστις καὶ περιέλαβε ταύτην εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν δουκᾶτον τῆς Νάξου. Περιελθοῦσαν καὶ αὖθις ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἐπὶ μίαν περίπου τριακονταπενταετίαν (1269—1307), κατέλαβε κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος ὁ Γιαννούλης Ντακορώνια, ἀνακηρύξας ἑαυτὸν ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον δυνάστην τῆς νήσου. Τούτου ἔγγονος ὑπῆρξεν ἕτερος τῆς Σίφνου ὁμώνυμος δυνάστης, ὃν διεδέχθη ὁ Νικόλαος Ντακορώνια καὶ τοῦτον ὁ Γιαννούλης Γ' Ντακορώνια, τὸν ὁποῖον, ἀποθανόντα ἄνευ ἀρρένων ἀπογόνων τῷ 1464, διεδέχθη ὁ Νικόλαος Γοζαδῖνος, υἱὸς τοῦ Ἀγγέλου Γοζαδίνου, δυνάστου τῆς Κύθνου καὶ Κέας. Τῷ 1341 ἡ Σίφνος παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου ὡς τιμάριον εἰς τὸν Βερτούκκιον Γριμάνην, εὐπατρίδην Βενετόν, ὁ ὁποῖος ὅμως ποτὲ δὲν κατώρθωσε νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς νήσου του. Τῷ 1537 κατελήφθη ἡ νῆσος ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσα, ἀλλὰ κατὰ τὸν μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων ἐκεῖνον πόλεμον, οἱ Γοζαδῖνοι κατώρθωσαν νὰ ἀνακτήσωσι τὴν Σίφνον περὶ τὸ 1568, διατηρηθέντες ἐν αὐτῇ ὡς δυνάσται φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Τούρκους καὶ μετὰ περιωρισμένων δικαιωμάτων μέχρι τοῦ 1617, ὅτε ὁ τελευταῖος τῆς Σίφνου δυνάστης Ἄγγελος Γοζαδῖνος ἐξεβλήθη καὶ ἐγένετο ἔκπτωτος, τῆς ὑπ' αὐτὸν νήσου συγχωνευθείσης τέλεον μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ ὑπὸ τῶν Γοζαδίνων κτισθὲν ἐν Σίφνῳ κάστρον, ἠρειπωμένον σήμερον, ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν κατοίκων σεράγι (παλάτιον). Κατὰ τὸν Χριστόφορον Βουονδελμόντην ὑπῆρχε τοιαύτη λειψανδρία κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐν τῇ νήσῳ, ὥστε πολλαὶ γυναῖκες δὲν ἠδύναντο νὰ εὕρωσι συζύγους. Ὁ ὀλιγάριθμος καὶ τὰ μέγιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠλαττωμένος πληθυσμὸς τῆς Σίφνου, ἀνήκουσης ἀκόμη τότε εἰς μόνους τοὺς Νταχορώνια, συνίστατο κυρίως ἐκ γυναικῶν, αἵτινες ἦσαν ἔνθερμοι καθολικαί.

Πολλὰ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑφίσταντο οἱ Σίφνιοι ἐκ πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους οἵ τε Σίφνιοι καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται ἀπέτινον εἰς τοὺς Φράγκους δυνάστας των ἰδιαίτερον φόρον, τουρκοτέλι ὀνομαζόμενον, καταβαλλόμενον εἰς τοὺς πειρατάς, ὧν πάμπολλοι ἦσαν Τοῦρκοι, πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν ληστεύσεων καὶ ἀνδραποδισμῶν. Τῷ 1609 οἱ Σίφνιοι ἀντέστησαν τελεσφόρως κατὰ ἐπιδραμόντων πειρατῶν, πιθανώτατα τῶν Ἄγγλων Θωμᾶ Σέρλεη καὶ Λιθγόου, οἱ ὁποῖοι ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσωσι τὴν Σίφνον.

Οἱ Τοῦρκοι παρεχώρησαν εἰς τοὺς Σιφνίους ἐξαιρετικὰ δικαιώματα διὰ προνομιακοῦ χάρτου, χορηγηθέντος ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἰμπραὴμ (1615—1648). Κατὰ τὰ πρῶτα τῆς τουρκοκρατίας ἔτη προΐσταντο τῆς Σίφνου ἓξ ἐπίτροποι, εἶτα δὲ εἷς, ἐκλεγόμενος καθ' ἕκαστον ἔτος ὑπὸ τῶν κατοίκων. Ὑπῆρχε δ' ἐν τῇ νήσῳ καὶ εἷς καντζιλιέρης. Ἡ μέχρι τοῦ 1821 τουρκικὴ ἐπὶ τῆς Σίφνου κυριαρχία διεκόπη κατὰ τὰ ἔτη 1770—1774, ὅτε οἱ Ρῶσοι κατέλαβον μετὰ τῶν ἄλλων Κυκλάδων καὶ τὴν Σίφνον, ἥτις διῳκεῖτο ἐπὶ τῆς ρωσικῆς κατοχῆς ὑπὸ τεσσάρων συνδίκων, παρέμενε δὲ καὶ ὁ ἀπὸ τῆς τουρκοκρατίας ὑπάρχων καντζιλιέρης.

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἡ Σίφνος μετέσχεν ἐναργῶς τοῦ ἀγῶνος. Ἡ Σίφνος ἀπετέλει κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν νήσων Πάρου καὶ Ἀμοργοῦ τὴν ὁμώνυμον ἐπισκοπήν, τελοῦσαν ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ρόδου μέχρι τοῦ 1083. Μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία κατέστησε τὴν Σίφνον πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν, ἥτις, τελοῦσα ὑπὸ τὴν «ἐπίσκεψιν» τοῦ μητροπολίτου Παροναξίας, παρέμεινεν ὡς τοιαύτη μέχρι τοῦ 1646. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Παρθενίου τοῦ Β', ἐξεδόθη συνοδικὸς τόμος, δι' οὗ ἀνασυνιστᾶτο ἡ ἐπώνυμος τῆς Σίφνου ἀρχιεπισκοπή, ὑφ' ἣν συνήπτοντο αἱ νῆσοι Μύκονος, Σέριφος, Ἴος, Σίκινος, Φολέγανδρος, Ἀμοργός, Ἀστυπάλαια, Ἡράκλεια καὶ αἱ πέριξ, συγχρόνως δ' ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου ὁ ἐκ Θήρας ἱερομόναχος Ἀθανάσιος. Γρηγόριος ὁ Ε' ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας του ἥνωσε τῷ 1797 τὰς ἀρχιεπισκοπὰς Σίφνου καὶ Μήλου εἰς μίαν μητρόπολιν Σίφνου καὶ Μήλου, τάξας ταύτην ὑπὸ τὸν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλεγέντα μητροπολίτην Καλλίνικον. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἡ μητρόπολις Σίφνου καὶ Μήλου, ὑποβιβασθεῖσα εἰς ἐπισκοπήν, περιέλαβε καὶ τὰς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μήλου ὑπαγομένας νήσους ὑπὸ τὸν αὐτὸν μητροπολίτην Καλλίνικον. Τῷ 1852 ἡ ἐπισκοπὴ Σίφνου καὶ Μήλου συνεχωνεύθη μετὰ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σύρου καὶ Τήνου. Νῦν ἡ Σίφνος ἀποτελεῖ μέρος τῆς μητροπόλεως Σύρου. Τῷ 1733 ἡ Σίφνος ἔπαθεν ἐκ σεισμῶν, καθὼς καὶ ἄλλαι γειτονικαὶ νῆσοι. Ἤκμασε δὲ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐν Σίφνῳ ἡ σχολὴ τοῦ Παναγίου Τάφου, εἰς ἣν ἐξεπαιδεύθησαν πάμπολλοι Σίφνιοι καὶ ἄλλοι Κυκλαδῖται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *D. Courmenin*, «Voyage du Levant fait par le commandement du roi en l'année 1621».—*Jourdain*, «Mémoires historiques et militaires sur les événements de la Grèce depuis 1822 jusqu' au combat de Navarin» (τ. Β', Paris 1828, σ. 94—104 καὶ 228—240).—*Ἀπέργη*, «Σύντομος περιγραφὴ τῆς νήσου Σίφνου ὑπὸ ἰατρικὴν ἔποψιν» (περιοδ. «Ἰατρικὴ Μέλισσα», ἔτ. 1858, σ. 316).—*Καρ. Γ. Γκιών*, «Ἱστορία τῆς νήσου Σίφνου» (ἐν Σύρῳ 1876).—*Ἀντων. Λιγνοῦ*, «Ἀρχεῖον τῆς κοινότητος Ὕδρας (τ. Θ', ἐν Πειραιεῖ 1927, σ. 103, 110, 203, 235—237, 254, 274—275, 411, 412 καὶ 429).—*Ἰω. Σακκελίωνος*, «Ἔγγραφα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν τῆς νήσου Σίφνου ἀναφερόμενα» («Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρείας», τ. Β', σ.317 κ.ἑ.). «Σιφνίων ἀνέκδοτα πρὸς τοὺς Ὑδραίους ἱστορικὰ ἔγγραφα» (ἐν Ἡμερολογίῳ Κ. Φ. Σκόκου, ἔτ. 1888, σελ. 132 κ. ἑ.).—*Π. Κλάδου*, «Ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ» (τ. Α', σ. 156).—*Charles Hopf*, «Chroniques Gréco—Romanes inédites ou peu connues» (Berlin 1873, σ. 492).—*Δ. Π. Πασχάλη*, «Οἱ ἱππόται τῆς Μάλτας καὶ ἀπόκρυφοι ἐνέργειαι αὐτῶν περὶ καταλήψεως διαφόρων νήσων τοῦ Αἰγαίου» («Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος», ἔτ. 1932, σ. 253).—*Δ. Κορδέλα*, «Ἡ Ἑλλὰς ἐξεταζομένη γεωλογικῶς καὶ ὀρυκτολογικῶς» (ἐν Ἀθήναις 1878, σ. 109 καὶ 130).—*H. Demoulin*, «Mines anciennes en Grèce». («Musée Belge», τ. VII, 1903, σ. 466 κ. ἑ.).—*J. Th. Bent*, «Περὶ τῶν χρυσωρυχείων καὶ τῶν ἀργυρωρυχείων τῆς νήσου Σίφνου».—*Alfred Philippson*, «Beiträge zur Kenntnis der griechischen Inselwelt» (Gotha 1901, σ. 58 κ. ἑ.).—*Const. A. Kténas*, «Die einlagerungen im kristallinen Gebirge der Kykladen auf Syra und Sifnos, Tschermaks Mitteilungen» (1907) καὶ Comptes rendus (27 Ἰουλίου 1908).—Πρὸς τούτοις τὴν Σίφνον ἔχει ἐρευνήσει γεωλογικῶς ὁ *Foullon-Goldschmidt*, δημοσιεύσας καὶ γεωλογικὸν χάρτην τῆς νήσου ὑπὸ κλίμακα 1 : 500,000. Τὰς δ' ἐπιγραφὰς τῆς Σίφνου βλ. παρὰ *Fr. Hiller de Gaertringen*, «Inscriptiones Cycladum» (σ. XXVII, 123—127 καὶ 317—318).

Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

—**«Σίφνος»**. —1) Ἐφημερὶς ἐν Σίφνῳ, ἱδρυθεῖσα τὴν 11ην Ἰανουαρίου 1881. —2) Ἐφημερὶς ἐν Σίφνῳ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1915 ὑπὸ Νικ. Γ. Καμπάνη εἰς σχῆμα 2ον.

σιφοννιέρα (ἡ). Μικρὸν ἱματιοφυλάκιον (βλ. *σιφφονιέρα*.

σίφουνας (ὁ)· δημοτ., ἀνεμοστρόβιλος: «σηκώθη ἕνας σίφουνας».

σιφούνι (τό)· δημοτ., ὁ αὐλὸς τῆς βάσεως τοῦ βαγενιοῦ τοῦ ὑδρομύλου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκρέει τὸ ὕδωρ καὶ κινεῖ τὴν πτερωτήν || μέρος τῆς λεκάνης τοῦ ἀποχωρητηρίου (βλ. *σίφων*).

σιφουνίζω· δημοτ. ἐπὶ τῶν διαβρόχων ἐνδυμάτων ἢ ὑφασμάτων, στεγνώνω ὀλίγον, μισοστεγνώνω·

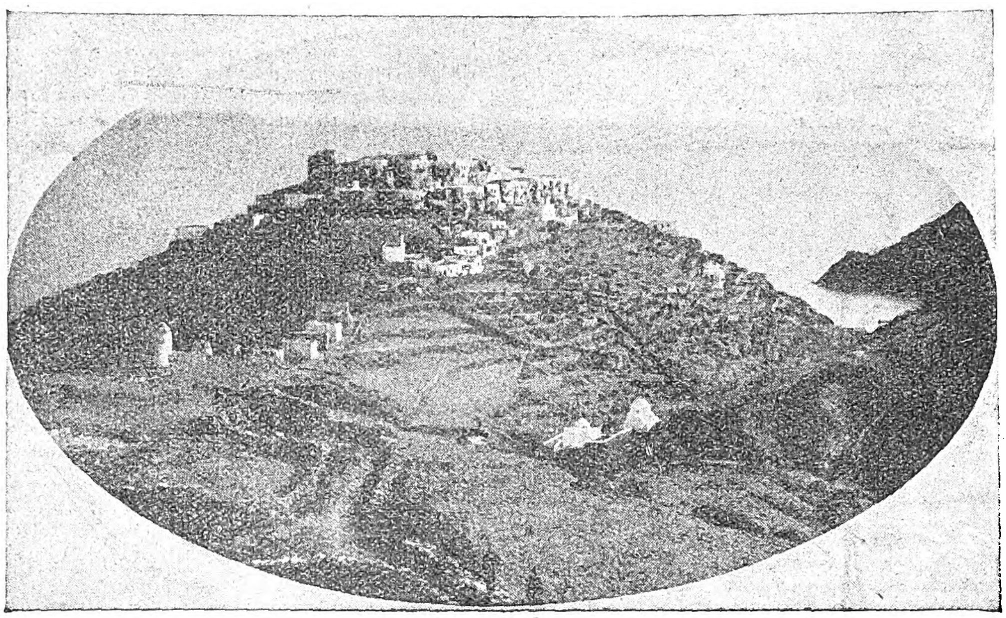

Ἄποψις τοῦ Κάστρου τῆς Σίφνου.

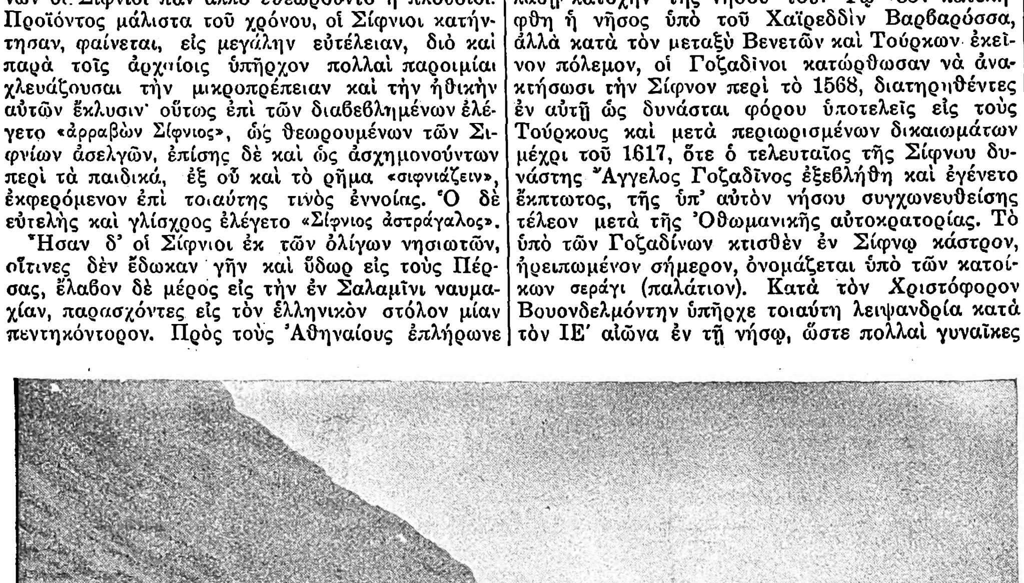

Ὁ ὅρμος Καμάρες.

Digitized by Google

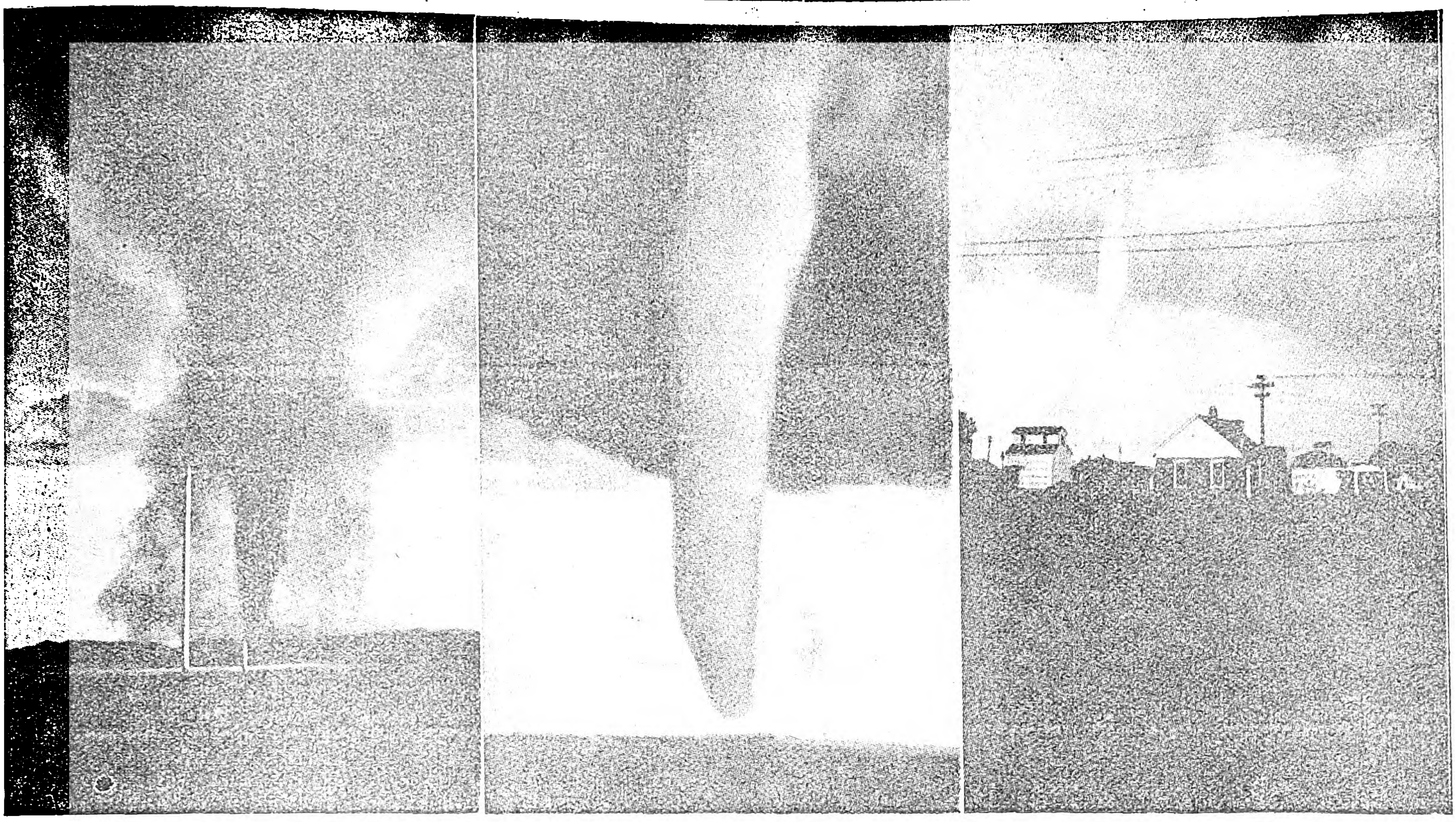

Διάφοροι τύποι σίφωνος.

«ἅμα σιφουνίσουν τὰ ροῦχα τὰ μαζεύουν καὶ τὰ σιδερώνουν».

σιφφάντο (siffanto) *[Μετεωρολ.]*· βλ. λ. *Ἀδριατικόν*, τ. Α', σ. 657 α).

σιφ(φ)οννιέρα (ἡ) (γαλλ. chiffonnier = ἱματιοφυλάκιον εὐτελῶν ἀντικειμένων). Μικρὸν ἔπιπλον ἐξ ἀλλεπαλλήλων συρταρίων, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν φύλαξιν προχείρων ἢ εὐτελῶν ἐνδυμάτων, μικροτεχνημάτων γυναικείων κ. ἄ. Εἶναι στενότερον καὶ ὑψηλότερον τοῦ κομμοῦ, μὲ μείζονα τούτου ἀριθμὸν ἑρμαρίων. Συνήθεις διαστάσεις τῆς σιφφοννιέρας εἶναι: 1.50 μ. ὕψος καὶ 0.80—1.00 μ. πλάτος· ἡ ἄνω ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ μαρμάρου ἐν ραβδωτῷ πλαισίῳ.

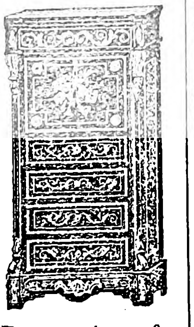

Σιφφοννιέρα ρυθμ. Λουδοβίκου ΙΣΤ'.

σίφων,—*ωνος* (ὁ)· κάλαμος ἢ αὐλὸς χρησιμεύων πρὸς ἀπορρόφησιν, σωλὴν μυζητικός· ‖ ἀνεμοστρόβιλος ἐν τῇ θαλάσσῃ, δι' οὗ ἀνυψοῦται στήλη ὕδατος, ἄλλως *θαλάσσιος σίφων*· ‖ τὸ μέρος τῆς λεκάνης τοῦ ἀποχωρητηρίου, τὸ ὁποῖον πληρούμενον ὕδατος ἐμποδίζει τὰς ἀναθυμιάσεις, κοιν. *σιφούνι*.

—*[Μετεωρολ.]* Ὁ *σίφων* εἶναι μετεωρολογικὸν φαινόμενον ἐξαιρετικῆς ὁρμητικότητος, ἥτις πλησιάζει πρὸς τὴν τῶν κυκλώνων, ἀλλὰ λίαν περιωρισμένης ἐκτάσεως. Κατὰ τὴν ἐπέλευσιν σίφωνος σχηματίζονται, ἔν τε τῇ ξηρᾷ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, μία ἢ πλείονες μεγάλαι κωνικαὶ προεξοχαί, ὧν ἡ κορυφὴ εὑρίσκεται πρὸς τὰ κάτω. Οἱ σίφωνες διαιροῦνται: α') εἰς *θαλασσίους* καὶ β') εἰς *γηΐνους* ἢ *σίφωνας ξηρᾶς*.

Σίφωνες θαλάσσιοι. Οὗτοι γεννῶνται πάντοτε κάτωθεν νεφῶν παχέων, μελανῶν καὶ χαμηλῶν, ὅλως ἀναλόγων περὶ τὰ καταιγιδώδη τοιαῦτα. Ὑπὸ τὸ νέφος σχηματίζεται μία ἢ περισσότεραι κωνικαὶ προεξοχαὶ ἐν σχήματι θυλάκου ἢ χώνης, αἵτινες κρέμανται στρέφουσαι τὸ ὀξὺ μέρος πρὸς τὰ κάτω· εἶτα μία τῶν ἐξοχῶν ἐπεκτείνεται πρὸς τὴν θάλασσαν, πρὶν δὲ ἢ φθάσῃ μέχρις αὐτῆς βλέπομεν τὴν ὑπὸ τὴν ἐξοχὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος συνταρασσομένην καὶ περιδινουμένην, ἐνῷ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑψοῦται οὕτως, ὥστε νὰ σχηματίζῃ εἶδος στήλης. Ἡ στήλη αὕτη καὶ ἡ κρεμαμένη ἀπὸ τοῦ νέφους προεξοχὴ ἐπεκτείνονται ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην καὶ ἀφοῦ συνενωθῶσι σχηματίζουσι τὸν σίφωνα. Οὗτος παρουσιάζει ὄψιν νεφελώδους σωλῆνος πρὸς τὰ ἄνω εὐρυστόμου, βαθυτέρας δὲ ἀποχρώσεως εἰς τὰ ἄκρα ἢ κατὰ τὸν ἄξονα, καὶ τοῦτο διότι πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἄκρων ἡ ὀπτικὴ ἀκτὶς συναντᾷ μεγαλυτέραν ποσότητα ὕλης. Σπανίως ὁ σίφων εἶναι εὐθύγραμμος καὶ κατακόρυφος, συνήθως κρέμαται λοξῶς, ἄλλοτε δὲ παρουσιάζει κατὰ τὸ μέσον σχῆμα κεκαμμένου βραχίονος. Πολλάκις πέριξ τῆς βάσεως τοῦ σίφωνος τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ὑψοῦται ἐν εἴδει λευκῆς ἀφρώδους μάζης. Ἅπαντες οἱ παρατηρηταὶ συμφωνοῦσιν ὅτι τὸ θαλάσσιον ὕδωρ φαίνεται ἀνερχόμενον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ σίφωνος μέχρι μεγάλου ὕψους, μάλιστα καὶ μέχρι τοῦ νέφους. Σπανιώτερον οἱ σίφωνες φαίνονται γεννώμενοι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Τὸ ὕδωρ τότε ἀνυψοῦται ἐν εἴδει κώνου ἔχοντος τὴν κορυφὴν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄνω καὶ μόνον μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς βλέπομεν σχηματιζομένην προεξοχὴν ἐπὶ τῆς κατωτέρας ἐπιφανείας τοῦ νέφους καὶ ἐκτεινομένην πρὸς τὰ κάτω πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνερχομένου κώνου. Οἱ σίφωνες κέκτηνται ταχυτάτην περιστροφικὴν κίνησιν περὶ τὸν ἄξονα αὐτῶν, ἔχουσι δὲ ταυτοχρόνως καὶ μεταβατικὴν κίνησιν, ἥτις εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ κίνησις τοῦ νέφους ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρέμανται. Ἡ μεταβατικὴ αὕτη ταχύτης δὲν εἶναι ἐν γένει πολὺ μεγάλη, καθότι παρετηρήθη ὅτι οἱ θαλάσσιοι σίφωνες σχηματίζονται σχεδὸν πάντοτε ἐν καιρῷ νηνεμίας, οὐδέποτε δὲ συναντῶνται εἰς μέρη ὅπου ἐπικρατοῦσιν ἄνεμοι σταθεροί, ὅπως εἶναι οἱ ἀληγεῖς· συχνότερον παρουσιάζονται εἰς τὰς ἐκτάσεις τῶν ἰσημερινῶν ἀπνοιῶν, ἰδίᾳ δὲ πλησίον τῶν ἀκτῶν.

Ἀφοῦ ὁ σίφων διατρέξῃ διάστημά τι ἐξαφανίζεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ οὐδὲν ἄλλο φαινόμενον (βροχὴ ἢ βρονταὶ) συνοδεύει αὐτόν· φαίνεται τότε ἀνερχόμενος ἐκ νέου πρὸς τὸ νέφος καὶ ἀναδιπλοῦται ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ κινήσεως σκωληκοειδοῦς, ἀναλόγου πρὸς τὴν τῶν βδελλῶν· κάτωθεν τοῦ νέφους ἀπομένει θύλακος, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἐξαφανίζεται. Ἐνίοτε οἱ θαλάσσιοι σίφωνες μεταβαίνουσιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ξηράν, ὁπότε δὲν φαίνονται διαφέροντες πολὺ τῶν γηΐνων σιφώνων. Τὸ φαινόμενον τοῦ θαλασσίου σίφωνος διαρκεῖ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, μέχρις ὅτου ἡ δύναμις τῆς ἀναρροφήσεως ἐξαντληθῇ, ὁπότε ἡ στήλη τοῦ σίφωνος κόπτεται καὶ ἅπασα ἡ ποσότης τοῦ ὕδατος, ἥτις εὑρίσκεται κάτωθεν τοῦ καταιγιδώδους κώνου, πίπτει ἐπὶ τῆς θαλάσσης μετὰ πατάγου, προκαλοῦντος μεγάλην θαλασσίαν διαταραχήν. Διὰ τὰ πλοῖα εἶναι λίαν ἐπικίνδυνον νὰ εὑρεθῶσιν ὑποκάτω σίφωνος, καθ' ἣν στιγμὴν ρήγνυται οὗτος· διὰ τοῦτο καταβάλλεται προσπάθεια νὰ τηρῆται τὸ πλοῖον εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τούτου. Πολλάκις οἱ ναυτικοί, ὅταν παρατηρῶσι σίφωνα καὶ στεροῦνται τρόπου νὰ τὸν ἀποφύγωσι, πυροβολοῦσιν ὅπως τὸν κόψωσιν εἰς τὸ μέσον.

Γήϊνοι σίφωνες. Ἡ γενικὴ ἄποψις τῶν γηΐνων σιφώνων εἶναι σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὴν τῶν θαλασσίων. Εἰς τὸ κατώτερον αὐτῶν μέρος ἔχουσι διάμετρον ὀλίγων μέτρων, ποικίλλουσαν ἀπὸ ἐλαχίστων διαστάσεων μέχρις 100 ἢ 200 μέτρων. Παράγονται ἀποκλειστικῶς κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχὴν καὶ κάτωθεν ἑνὸς σωρειτομελανίου (Cu Ni). Εἶναι συχνότεροι εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἔνθα ἐμελετήθησαν ἄριστα, καὶ σπάνιοι ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δὲ γενομένων παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν γηΐνων σιφώνων προκύπτουσι τὰ ἑξῆς: Οἱ σίφωνες εἶναι κινήσεις στροβιλοειδεῖς μετ' ἄξονος κατακορύφου ἢ κεκλιμένου. Ἡ ταχύτης τῆς περιστροφῆς εἶναι μεγίστη· ἐγγύτατα τοῦ κέντρου ἐξηκριβώθησαν κατὰ τρόπον βέβαιον ταχύτητες 40 — 50 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον. Καθόσον ἀπομακρύνεται τοῦ κέντρου ἡ περιστροφικὴ ταχύτης ἐλαττοῦται τάχιστα, εἰς πολλὰς μάλιστα περιπτώσεις ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν παρουσιάζει εἰς ἀπόστασιν 200 ἕως 300 μέτρων ἀπὸ τοῦ κέντρου, αἱ δὲ ζημίαι περιορίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς ζώνης, ἧς τὸ ὁλικὸν πλάτος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 100 ἕως 200 μέτρα. Κατὰ τὴν διέλευσιν σίφωνος ἄνωθεν μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ τὸ βαρόμετρον κατέρχεται ἀποτόμως, εἶτα δέ, εὐθὺς ὡς ὁ σίφων διέλθῃ, ἀνέρχεται ἐκ νέου εἰς τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σημεῖον. Ἡ διπλῆ αὕτη κίνησις, ἥτις ἐκτελεῖται ἐν διαστήματι ὀλίγων δευτερολέπτων, παρίσταται ἐπὶ τῆς καμπύλης τοῦ βαρογράφου διὰ καθέτου εὐθείας. Ἡ χαρακτηριστικὴ αὕτη πτῶσις τοῦ βαρομέτρου κατὰ τὴν διέλευσιν σίφωνος εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητος τῶν *ἀγκίστρων τῆς καταιγίδος* (crochet d'orage) καὶ δύναται νὰ φθάσῃ πολλὰ χιλιοστόμετρα.

Οἱ σίφωνες οὗτοι, οἵτινες προκαλοῦσι τοσοῦτον ἀξιοσημειώτους μεταβολὰς τῆς πιέσεως, οὐδεμίαν ἐπήρειαν φαίνονται ἐξασκοῦντες ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ὑγρασίας. Ὁ νεφελώδης σωλήν, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ ὁρατὸν μέρος τοῦ σίφωνος, εἶναι δευτερευούσης σημασίας φαινόμενον, ὀφειλόμενον εἰς ἄφθονον συμπύκνωσιν ὑδρατμῶν· δύναται μάλιστα νὰ ἐλλείπῃ ἐντελῶς καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὁρμητικωτέρους τῶν σιφώνων, οἵτινες ἐπήνεγκον πλείστας καταστροφάς.

Οἱ γήϊνοι σίφωνες συνήθως προχωροῦσι λοξῶς, ἔχοντες πρὸς τὰ πρόσω τὸ ἀνώτερον αὐτῶν μέρος. Τὸ κατώτερον σημεῖον ἀφήνει συχνάκις τὸ ἔδαφος, ἀνέρχεται μέχρις ὕψους τινὸς καὶ κατόπιν κατέρχεται ἐκ νέου καὶ οὕτως ὁ σίφων φαίνεται προχωρῶν δι' ἁλμάτων. Πολλάκις εἰς τὰ σημεῖα εἰς ἃ ἡ βάσις τοῦ σίφωνος φαίνεται ἀπομακρυνομένη τοῦ ἐδάφους, δὲν παρατηροῦνται καταστροφαί, ἄλλοτε ὅμως ὁ σίφων ἐξακολουθεῖ καταστρέφων, ἂν καὶ δὲν φαίνεται ἐξικνούμενος μέχρι τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων τὸ τμῆμα εἰς ὃ παρατηροῦνται αἱ καταστροφαὶ σχηματίζει ζώνην πλάτους 100 περίπου μέτρων, ἐνίοτε δὲ 200 ἢ 300. Ἡ ζώνη αὕτη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γραμμὴ εὐθεῖα ἐλαφρῶς τεθλασμένη, ἔχουσα μῆκος χιλιομέτρων τινῶν. Οἱ πλεῖστοι τῶν σιφώνων συνοδεύονται ὑπὸ εἰδικοῦ κρότου, ὅστις εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν παραγόμενον ὑπὸ κινουμένης ἁμαξοστοιχίας.

Αἱ ὑπὸ τῶν σιφώνων προξενούμεναι καταστροφαὶ εἶναι γενικῶς αἱ ἀκόλουθοι: στρέψις, θραῦσις ἢ ἐκρίζωσις δένδρων, ἀνατροπὴ τοίχων, ἁρπαγὴ στεγῶν, κατεδάφισις οἰκοδομῶν κ. ἄ. Αἱ καταστροφαὶ αὗται ἀποδεικνύουν τὴν ὕπαρξιν ἀνέμου καταπληκτικῆς ταχύτητος. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀνέμου, ἡ αἰφνιδία πτῶσις τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διαβάσεως τοῦ σίφωνος δικαιολογεῖ καὶ ἐξηγεῖ μέρος τῶν παρατηρηθέντων καταστρεπτικῶν ἀποτελεσμάτων, διότι πτῶσις τῆς πιέσεως κατὰ 10 μόνον χιλιοστόμετρα ἀν-

Digitized by Google

τιστοιχεῖ εἰς πίεσιν 136 χιλιογράμμων κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον· συνεπῶς ἐὰν τὸ κέντρον τοῦ σίφωνος διέλθῃ ἄνωθεν οἰκίας κλειστῆς, εὐνόητον ὅτι ἡ ἀπότομος αὐτὴ ἐλάττωσις τῆς ἐξωτερικῆς πιέσεως εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ θραῦσιν θυρῶν καὶ παραθύρων ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω ἢ καὶ ἀνύψωσιν τῆς στέγης. Ἕτερα τέλος ἀποτελέσματα δὲν δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ἄλλως ἢ διὰ τῆς ὑπάρξεως ἰσχυρᾶς ἀνοδικῆς κινήσεως· οὕτω π. χ. ἐν Walterborough τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τὴν 16 Ἀπριλίου 1875, ἁμάξιον ζυγίζον 1600 χιλιόγραμμα ἐξεσφενδονίσθη εἰς ἀπόστασιν 18 μέτρων, διελθὸν ἄνωθεν φράκτου ὕψους 1,80 μ. χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ αὐτόν· πρισματικὴ δοκὸς πλάτους καὶ ὕψους 0.15 μ. καὶ μήκους 12 μέτρων, ζυγίζουσα 270 χιλιόγραμμα, ὑψώθη ἄνωθεν τῶν οἰκιῶν καὶ ἐπανέπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος εἰς ἀπόστασιν 120 μέτρων. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω γηΐνων σιφώνων σπουδαῖοι ὑπῆρξαν ἐπίσης καὶ οἱ σίφωνες: 1) τῆς 18 Αὐγούστου 1890 τοῦ Creux, περιγραφεὶς ὑπὸ τοῦ Teisserenc de Bort, 2) τοῦ Αὐγούστου 1793, κατὰ Pelletier παρατηρηθεὶς εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Rhode Island τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, 3) τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1757 τῆς Μάλτας, περιγραφεὶς ὑπὸ τοῦ Chabat, 4) τῆς 8 Μαΐου 1923, ὅστις διέσχισεν ἀπὸ δυσμῶν τὴν Γαλλίαν.

Φύσις καὶ ἐξήγησις τῶν σιφώνων. Αἱ περιγραφαὶ θαλασσίων σιφώνων ὑπὸ τῶν διαφόρων παρατηρητῶν οὐδεμίαν ἀφήνουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς στροβιλοειδοῦς φύσεως αὐτῶν. Ὁ Weyher παρήγαγε καὶ τεχνητῶς σίφωνας, ἐμφανίζοντας ἅπαντας τοὺς χαρακτῆρας τῶν φαινομένων τούτων. Πρὸς τοῦτο ἐπενόησεν εἰδικὴν συσκευήν, ἥτις ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς τυμπάνου φέροντος πτερύγια καὶ τοποθετημένου ἄνωθεν δοχείου πλήρους θερμοῦ ὕδατος. Ὅταν τὸ τύμπανον τίθεται εἰς περιστροφικὴν κίνησιν μὲ ταχύτητα δέκα στροφῶν περίπου κατὰ δευτερόλεπτον, ὁ σίφων σχηματίζεται μετὰ τῆς λευκῆς ὀφρύδος μάζης, ὅπως εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἐλαφρὰ ἀντικείμενα τοποθετημένα ἐντὸς τοῦ ὕδατος τοῦ δοχείου παρασύρονται ὑπὸ τοῦ σίφωνος καὶ ἀνυψοῦνται ὑπ' αὐτοῦ μετὰ ταχύτητος, ὅπου τέλος ἀπορρίπτονται λόγῳ τῆς κεντρόφυγος δυνάμεως. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο πείραμα ἐπαληθεύει ἀναλόγως τὴν στροβιλοειδῆ κίνησιν τῶν θαλασσίων σιφώνων, ἀλλὰ ἡ φύσις τοῦ φαινομένου εἶναι ἀκόμη ἀνεξήγητος, ἂν καὶ αἱ ἠλεκτρικαὶ ἐκδηλώσεις αἵτινες συνοδεύουσι τοὺς σίφωνας, ἀφήνουσι νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι ἔχουσι τὸν μηχανισμὸν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν καταιγίδων. Ἐκ τῶν περιγραφῶν τῶν γηΐνων σιφώνων συνάγονται τὰ ἑξῆς: α') Οἱ σίφωνες εἶναι ἡ ἕδρα στροβιλοειδῶν κινήσεων ἐξαιρετικῶς βιαίων, συνοδευομένων ὑπὸ ἰσχυρῶν ἀνοδικῶν ῥευμάτων. β') Ἀπὸ ἀπόψεως διαστάσεων, ἀντιστρόφως πρὸς τοὺς κυκλῶνας, εἶναι μεγαλύτεροι καθ' ὕψος ἢ κατὰ πλάτος. γ') Εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν ἐπικρατεῖ ἰσχυρὰ πτῶσις. δ') Τὰ φαινόμενα ταῦτα παρατηροῦνται ἰδίᾳ, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καταιγιδώδης. Αἱ παρατηρούμεναι καταστροφαὶ ἐξηγοῦνται, ἄλλαι μὲν λόγῳ τῆς ὁρμητικότητος τοῦ ἀνέμου, ἐκ τῆς δράσεως τῶν ἀνοδικῶν ρευμάτων, καὶ ἄλλαι ἐκ τῆς ἀποτόμου ἐλαττώσεως τῆς πιέσεως. Ἡ ἐξήγησις τῶν σιφώνων παραμένει εἰσέτι εἰς τὸ στάδιον τῶν ὑποθέσεων. Θ. Θ. Φ.

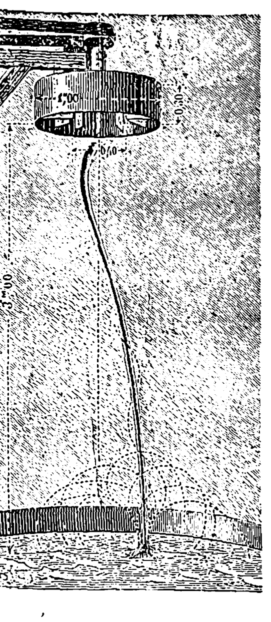

Συσκευὴ Weyher διὰ τὴν τεχνητὴν παραγωγὴν σίφωνος.

— [*Φυσ.*] Καλεῖται *σίφων* φυσικὴ συσκευὴ χρησιμεύουσα διὰ τὴν μεταβίβασιν ὑγρῶν ἀπό τινος δοχείου εἰς ἄλλο, χαμηλότερον τοῦ πρώτου κείμενον. Ὁ σίφων ἀποτελεῖται ἀπὸ σωλῆνα ἐξ ὑάλου, κεκαμμένου δίς, ὥστε τὸ ἕτερον τῶν σκελῶν αὐτοῦ νὰ εἶναι βραχύτερον τοῦ ἄλλου. Ὅταν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σωλῆνος πληρωθῇ ὑγροῦ, τότε ἡ ἰσορροπία τοῦ ὑγροῦ ἐν τῷ σωλῆνι εἶναι ἀδύνατος, λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῶν ὑδροστατικῶν πιέσεων, καὶ τὸ ὕδωρ ἐκρέει συνεχῶς ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου δοχείου εἰς τὸ χαμηλότερον. Ἡ πλήρωσις τοῦ σίφωνος ἐπιτυγχάνεται δι' ἀφαιρέσεως τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος, ἀπορροφουμένου εἴτε ἀπὸ ἓν τῶν ἄκρων αὐτοῦ εἴτε ἀπὸ πλαγίας βαλβῖδος. Γ. Θ. Κ.

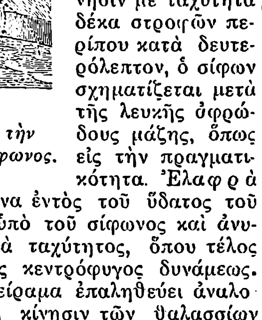

Σχηματικὴ παράστασις σίφωνος.

—[*Ἀρχιτ.*] Καλοῦνται *σίφωνες* τὰ σφαιρικὰ τρίγωνα τὰ παρεμβαλλόμενα μεταξὺ τῆς βάσεως τοῦ τρούλλου καὶ τῶν ὑποβασταζόντων αὐτὸν κιόνων.

— **σίφωνες πυρσοφόροι** ἢ **πυρφόροι** [*Βυζ.*]. Ἐκαλοῦντο οὕτω ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ χάλκινοι σωλῆνες τῶν καταθλιπτικῶν ἀντλιῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐξεσφενδόνιζον τὸ *ὑγρὸν πῦρ* κατὰ τῶν πολεμίων. Διὰ τοιούτων σιφώνων ὥπλιζον οἱ Βυζαντινοὶ καὶ τὰ φρούρια καὶ τὰ πολεμικά των πλοῖα, ἅτινα ὠνομάζοντο *σιφωνοφόρα* καὶ *πυρσοφόρα* καὶ *πυρφόρα*. Αἱ ἐκσφενδονίζουσαι τὸ ὑγρὸν πῦρ ἀντλίαι ἐτοποθετοῦντο εἰς τὴν πρῷραν τῶν πλοίων, οἱ δὲ ἐκσφενδονιστικοὶ σωλῆνες αὐτῶν, οἱ πυρσοφόροι σίφωνες, προεβάλλοντο διὰ τῶν ἠνεῳγμένων στομάτων τῶν ἐκ κεχρυσωμένου χαλκοῦ κεφαλῶν λεόντων καὶ ἄλλων θηρίων, ἅτινα ἐκόσμουν τὰς πρῴρας. Ἄνωθεν τῶν ἀντλιῶν τοῦ ὑγροῦ πυρὸς ὑπῆρχε λεπτὸν ἐκ σανίδων κατάστρωμα, ἐφ' οὗ ἵσταντο οἱ πολεμισταί, κάτωθεν δὲ τούτου ὁ *σιφωνάτωρ*, δηλαδὴ ὁ χειριζόμενος τὸν πυρσοφόρον σίφωνα ἀνήρ. Πυρφόρων σιφώνων ἐγίνετο χρῆσις καὶ κατὰ τὰς πολιορκίας ὑπό τε τῶν ἀμυνομένων, διὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν πολεμικῶν μηχανῶν τῶν πολιορκητῶν, καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιτιθεμένων, διὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν οἰκοδομῶν τῆς προσβαλλομένης πόλεως. Διὰ τοῦ ἐκσφενδονιζομένου ὑπὸ τῶν πυρσοφόρων σιφώνων ὑγροῦ πυρὸς κατεβρέχοντο τὰ πλοῖα καὶ αἱ πολεμικαὶ μηχαναὶ ἢ αἱ οἰκοδομαὶ τῶν πολεμίων, εἶτα δὲ ἀνεφλέγοντο αὗται διὰ τῶν πυρφόρων σαγιττῶν καὶ ἀκοντίων. Οἱ πυρφόροι σίφωνες ἔβαλλον καὶ ὑγρὸν πῦρ ἐν ἀναφλέξει, τὸ ὁποῖον κατέκαιε παραυτα τὰ πλοῖα, τὰς πολεμικὰς μηχανὰς καὶ οἰκοδομὰς τῶν πολεμίων. Ἦσαν δηλαδὴ οἱ πυρσοφόροι σίφωνες ὅ,τι τὰ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον χρησιμοποιηθέντα *φλογοβόλα*. Τὸ διὰ τῆς ἀντλίας ἐκσφενδονιζόμενον ὑγρὸν πῦρ ἀνεφλέγετο εἰς τὸ στόμιον τοῦ σίφωνος διὰ τοῦ λεγομένου *προπύρου*. Ἐτοποθέτουν δηλαδὴ εἰς τὸ στόμιον τοῦ σίφωνος τεμάχιον στυππείου ἐμβεβαπτισμένον εἰς βραδύκαυστόν τινα ὕλην, ἔθετον πῦρ εἰς αὐτὸ καὶ κατόπιν ἐνήργουν διὰ τῆς ἀντλίας τὴν ἐκσφενδόνησιν τοῦ ὑγροῦ πυρός, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξήρχετο εἰς τεραστίας φλόγας. Ν. ΚΛΕ

—**σίφωνες** ἢ **στρόβιλοι θερμότητος**. Οἱ στρόβιλοι οὗτοι παράγονται ἐξ ὑπερβολικῆς θερμάνσεως τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ἀπαραίτητος, συνεπῶς, ὅρος πρὸς σχηματισμὸν αὐτῶν εἶναι καιρὸς αἴθριος, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ πραγματικοὶ σίφωνες γεννῶνται ὑπὸ οὐρανὸν νεφοσκεπῆ καὶ ὑπὸ νέφος καταιγιδοφόρον. Εἰς τὰς ἀμμώδεις ἐρήμους, ὅταν ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται πολύ, παρατηροῦμεν ἐνίοτε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους κινήσεις στροβιλοειδεῖς, αἵτινες καθίστανται ὁραταὶ λόγῳ τῆς ἀνυψώσεως τῆς ἄμμου. Ὁ σχηματισμὸς τῶν στροβίλων τούτων ὀφείλεται εἰς τὴν μεγίστην θέρμανσιν τοῦ ἐδάφους, ἡ ὁποία προκαλεῖ ἀνοδικὴν κίνησιν ἀέρος καὶ ἐλάττωσιν τῆς πιέσεως παρὰ τὴν βάσιν τῆς ἀνοδικῆς στήλης. Ὁ πέριξ ἀὴρ συγκλίνει πρὸς τὸ οὕτω σχηματιζόμενον ἐλάχιστον πιέσεως καὶ ἕνεκεν τῆς περιστροφῆς τῆς Γῆς, ἢ μᾶλλον ἕνεκεν τῆς ἀναποφεύκτου ἀσυμμετρίας, λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἀνισότητος καὶ ταχύτητος τῶν ἀνέμων τῆς ἐπιφανείας, ἡ συγκλίνουσα αὐτὴ κίνησις μετασχηματίζεται εἰς στροβιλοειδῆ τοιαύτην· παράγεται ἄρα ἀνοδικὸς στρόβιλος, εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ὁποίου ὁ ἀὴρ συγκλίνει πρὸς τὸ κέντρον. Ὑπὸ μικροτέραν κλίμακα παρατηρεῖ τις συχνὰ εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν πόλεων μικροὺς κονιορτοστροβίλους, σχηματιζομένους οὕτω λόγῳ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἀνέμου. Ἐὰν ἡ θέρμανσις τοῦ ἐδάφους εἶναι ἐπαρκής, οἱ στρόβιλοι οὗτοι δύνανται νὰ λάβωσι μεγάλας διαστάσεις· ἐν Αἰγύπτῳ παρετήρησαν τοιούτοι στρόβιλοι ἔχοντες μορφὴν στήλης, ἡ περὶ τὴν βάσιν τῆς ὁποίας διάμετρος ἦτο 2—3 μέτρων, τὸ δ' ὕψος ἔφθανεν ἐνίοτε μέχρι 500 ἢ καὶ 1000 μέτρων. Ἐὰν ἀρχίσῃ πνέων ἄνεμος, παρασύρει τὸν ἀμμώδη σίφωνα, ὅστις μετατοπίζεται κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου, ἐξακολουθῶν νὰ στροβιλίζηται περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ, ἐνίοτε δὲ ἡ μεταθετικὴ αὐτοῦ ταχύτης εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε ἄνθρωπος τρέχων δὲν δύναται νὰ φθάσῃ αὐτόν. Θ. Θ. Φ.

σιφωνάρι (τὸ) [*Βοτ.*]. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βρόμη*.

σιφωναρία (ἡ) (Siphonaria) [*Ζῳολ.*]. Γένος μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀπισθοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *τριτονιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἁπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Δ. Ν. Π.

— [*Παλαιοζῳολ.*] Ἀπολιθωμένα λείψανα *σιφωναρίας* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς παλαιοζωικοῦ ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

σιφωνάτωρ, —ορος (ὁ) [*Βυζαντ.*]. Ὁ χειριζόμενος τὸν πυρσοφόρον *σίφωνα* (βλ. λ.).

σιφωνία (ἡ) (Siphonia) [*Βοτ.*]. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *εὐφορβιοειδῶν*, περιλαμβάνον περὶ τὰ 10 εἴδη ἰθαγενῆ τῆς Βραζιλίας καὶ Γουϊάνας. Αἱ σιφωνίαι εἶναι μεγάλα δένδρα ὕψους 20 καὶ πλέον μέτρων μὲ χυμὸν γαλακτώδη, φύλλα ἐναλλασσόμενα καὶ ἄνθη μικρὰ κατὰ βότρυς διατεταγμένα. Ἐκ τοῦ γαλακτώδους χυμοῦ τῶν δένδρων τούτων παρασκευάζεται καουτσούκ. Γνωστότερον εἶδος εἶναι ἡ *σιφωνία ἡ βραζιλιανή* (Siphonia brasiliensis), ἥτις φθάνει εἰς ὕψος 30 περίπου μέτρων, μὲ κλάδους πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις τοῦ κορμοῦ ἀναπτυσσομένους, φύλλα ἀρκετὰ μεγάλα καὶ εὔπτωτα, ἄνθη μικρά, κιτρίνου χρώματος καὶ καρπὸν κάψαν γραμμώδη, ὑπόφαιον καὶ περικλείουσαν 3 σπέρματα. Ἐκ τοῦ εἴδους τούτου παρασκευάζεται τὸ καλύτερον καουτσούκ, γνωστὸν εἰς τὸ ἐμπόριον ὑπὸ τὸ ὄνομα *καουτσοὺκ τῆς Πάρα*. Δ. Ν. Π.

Σιφωνια ἡ βραζιλιανή.
[Κλάδος.]

σιφωνία (ἡ) (Siphonia Park) [*Παλαιοζῳολ.*]. Γένος ἐκλειψάντων ἀπολιθωμένων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπόταξιν τῶν *τετρακλαδινῶν λιθιστιδῶν* πυριτιοσπόγγων. Τὸ σχῆμα τῶν σπόγγων τούτων ἦτο συκόμορφον ἢ ἀπιόμορφον ἢ μηλοειδές, μετὰ μακροῦ ἢ βραχέος στύλου. Ἀπολιθωμένα λείψανα (20 περίπου εἰδῶν) τῶν ζῴων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωικοῦ, ἀμφίβολα δ' ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ. Γ. Κ. Γ.

σιφωνίζω· ἀντλῶ δι' αὐλοῦ, οἷον οἶνον ἀπὸ βυτίου.

σιφωνικὰ (τὰ) (Siphonales) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυκῶν τῆς κατηγορίας τῶν *χλωροφυκῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν*, περιλαμβάνουσα φύκη μὲ σωληνοειδῆ ἀνεπτυγμένον θαλλόν, ἀπολήγοντα εἰς διακεκλαδισμένον στόμιον. Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν φυκῶν τούτων συντελεῖται διὰ ζῳοσποριῶν. Γνωστότερα γένη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *βαλονία*, τὸ *βοτρύδιον*, ἡ *βωχερία*. Δ. Ν. Π.

σιφώνιον (τὸ) [*Χημ.*]. Συχνοτάτης χρήσεως ὄργανον χημικῶν ἐργαστηρίων, χρησιμεῦον πρὸς λῆψιν ὡρισμένων ποσοτήτων ὑγροῦ ἔκ τινος δοχείου. Ἀποτελεῖται ἐξ ὑαλίνου σωλῆνος φέροντος συνήθως εἰς τὸ μέσον διόγκωσιν. Ἡ πλήρωσις αὐτοῦ γίνεται δι' ἐμβαπτίσεως εἰς τὸ ὑγρὸν καὶ ἀπορροφήσεως ἐκ τῶν ἄνω. Εἰς τὸ ἄνω μέρος φέρει κεχαραγμένην γραμμήν, μέχρι τῆς ὁποίας ἀκριβῶς πρέπει νὰ πληροῦται ἵνα ἔχωμεν τὸν ἐπιζητούμενον ἀκριβῆ ὄγκον. Τὰ συνήθους χρήσεως σιφώνια ἔχουν χωρητικότητα 1 ἕως 100 κ. ἑ. Σιφωνίων ὑπάρχουν πλεῖστοι τύποι. Σ. Γ.

σιφωνοδενταλιΐδαι (οἱ) (Siphonodentaliidae) [*Ζῳολ.*]. Οἰκογένεια μαλακίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σκαφιπόδων*, περιλαμβάνουσα μικροῦ μεγέθους μαλάκια, ἁπαντῶντα εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας τῆς γῆς. Τὰ μαλάκια τῆς οἰκογενείας ταύτης διακρίνονται ἐκ τοῦ σωληνοειδοῦς μανδύου των, ὅστις εἶναι διάτρητος εἰς ἀμφότερα τὰ ἄκρα του. Δ. Ν. Π.

σιφωνόθαλλα (τὰ) [*Βοτ.*]. Οἰκογένεια φυκῶν τῆς κατηγορίας τῶν *χλωροφυκῶν* τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀλγῶν* (βλ. λ. *σιφωνικά*).

σιφωνοθήκη (ἡ)· κοιν. *σεντίνα* [*Ναυτ.*]. Περίφραγμα ἐκ σανίδων ἐν εἴδει ὀρθογωνίου κλωβοῦ, ὅπερ κατεσκευάζετο ἐν τῷ κύτει τῶν ξυλίνων πολεμικῶν πρὸς ἔνθεσιν τῶν ἀντλοσιφώνων καὶ προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐν ὥρᾳ σάλου κρούσεων. Σ. Ε. Λ.

σιφωνόστομα (τὰ) (Siphonostoma) [*Ζῳολ.*]. Κατηγορία μαλακίων γαστεροπόδων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *προσθιοβραγχίων*, περιλαμβάνουσα ἀρκετὰ γένη, ὧν γνωστότερα ἡ *κύπρις*, ἡ *κασσίδη*, ὁ *στρόμβος*, ὁ *τρίτων*. Δ. Ν. Π.

σιφωνόστομον (τὸ) (Siphonostomum) [*Ζῳολ.*]. Γένος ἰχθύων τελεοστέων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *λοφοβραγχίων* τῆς οἰκογενείας τῶν *συγναθιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἰχθύων μικροῦ μεγέθους, ἁπαντώντων εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας. Γνωστότερα εἴδη εἶναι τὸ *σιφωνόστομον τὸ ἀργυρόχρουν* (Siphonostomum argentatum), ὅπερ ἔχει σῶμα μετρίου μεγέθους, ἐπίμηκες, σκωληκοειδές, πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πλαγίων. Τὸ σῶμα ἀπολή-

Digitized by Google

γει εἰς τριγωνικήν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, κεφαλήν, μὲ ὀφθαλμοὺς μικροτάτους καὶ σιαγόνας ἀπολήγούσας εἰς σιφωνοειδῆ ἀπόφυσιν, ἐξ οὗ ἐκλήθη

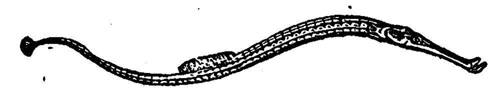

Σιφωνόστομον τὸ ἀργυρόχρουν.

καὶ *σιφωνόστομον*. Ἡ οὐρὰ εἶναι μακρά, λεπτή, κυλινδρικὴ καὶ καταλήγει εἰς σφαιριοειδῆ ἀπόφυσιν. Ὁ χρωματισμός του εἶναι κιτρινοπράσινος μὲ

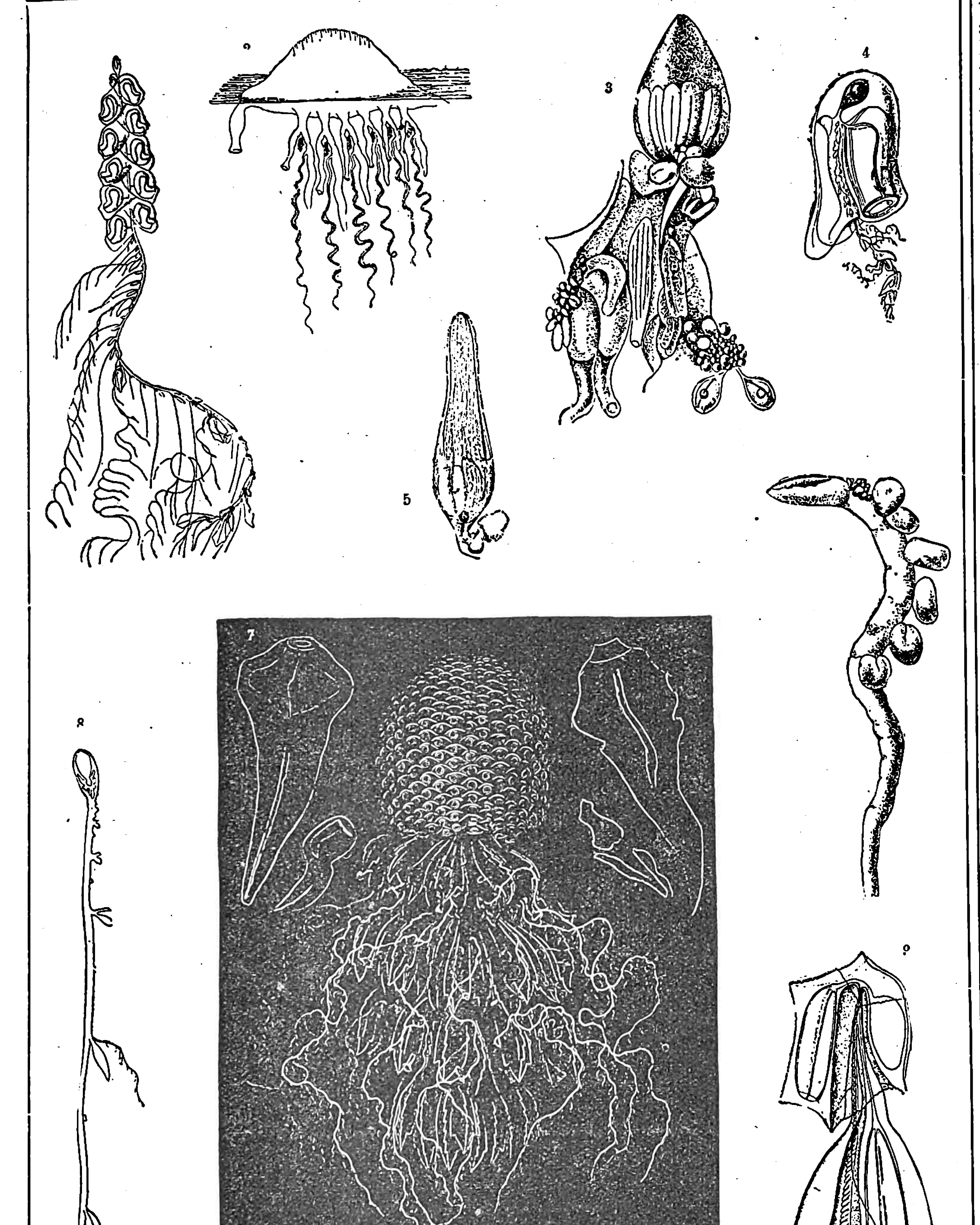

Διάφοροι τύποι σιφωνοφόρων.

[1=Ἁλίστεμμα. 2=Φυσοφόρος. 3=Ἀθορυβία. 4=Μόνοφρυς. 5=Φυσαλία. 6=Νηκτόσωμα. 7=Φορσκαλία. 8=Ριζόφυσα. 9=Ἀβύλη.]

ἀργυρᾶς ἀποχρώσεις. Ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Δ. Ν. Π.

— **σιφωνόστομον** (τὸ) *[Ζῳολ.]*. Γένος ζωνοσκωλήκων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *πολυχαιτῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *χλωραιμιδῶν*, περιλαμβάνον μικροῦ μεγέθους θαλασσίους σκώληκας. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σιφωνόστομον τὸ χαιτοφόρον* (Siphonostomum chaetophorum), ὅπερ φθάνει εἰς μῆκος 10 περίπου ἑκατοστομέτρων καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Δ. Ν. Π.

σιφωνοφόρα (τὰ) (Siphonophora) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία κοιλεντερωτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑδροζῴων*, περιλαμβάνουσα πολυπλόκους πελαγίους ὀργανισμούς, οἵτινες περιφέρονται τῇδε κακεῖσε ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν θαλασσῶν καὶ κατὰ τὴν φορὰν τῶν κυμάτων. Γενικῶς τὰ σιφωνοφόρα εἶναι διαφανῆ, ἀλλ' ἐνίοτε παρουσιάζουσι τμήματά τινα τοῦ σώματός των ζωηρῶς κεχρωσμένα. Πλεῖστοι φυσιοδῖφαι χαρακτηρίζουσι τὰ σιφωνοφόρα ὡς μεταμορφωμένας κρασπεδωτὰς μεδούσας, διότι ἐκ τοῦ ᾠοῦ ἐκκολάπτεται ἁπλοῦς ζωϊκὸς ὀργανισμός, ὅστις εἶναι καθ' ὅλα σχεδὸν ὅμοιος πρὸς τὸ νεογνὸν τῆς μεδούσης, ἐπὶ δὲ τοῦ πρωταρχικοῦ τούτου ζωαρίου σχηματίζονται, δι' ἐκβλαστήσεως, ἕτερα διάφορα ὑποκείμενα, ἅτινα μελλοντικῶς θὰ σχηματίσωσι τὸν τελειωτικὸν τύπον τῆς ἀποικίας τῶν σιφωνοφόρων. Τὰ ἐκβλαστάνοντα ὑποκείμενα παρουσιάζουσιν ἀφ' ἑτέρου πολυμορφισμὸν ἀνάλογον πρὸς τὸν τῶν ὑδρομεδουσῶν. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων τῆς ἀποικίας διακρίνονται: 1) Οἱ *σίφωνες* ἢ τὰ *ὑποκείμενα τροφῆς*, ὧν ἕκαστον ἔχει σχῆμα πολύποδος φέροντος στόμα κατὰ τὸ ἕτερον αὐτοῦ ἄκρον. 2) Τὰ *δακτυλοζωΐδια*, ἢ τὰ *ἀστόματα ὑποκείμενα*, ὧν ἕκαστον εἶναι προωρισμένον διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἁφῆς. Τὰ ὑποκείμενα ἁφῆς ὡς καὶ τὰ δακτυλοζωΐδια φέρουσι μακρὰς συλληπτικὰς νηματοειδεῖς ἀποφύσεις, ὧν ἑκάστη φέρει πολυαρίθμους νηματοκύστεις. 3) Τὰ *βράκτεια* ἢ τὰ *λεπιδοειδῆ ὑποκείμενα*, ὧν ἕκαστον φέρει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σώματός του ὀχετὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸ τέταρτον τοῦ σκιαδίου τῶν μεδουσῶν. 4) Τοὺς *νηκτικοὺς κώδωνας* ἢ *νηκτοζωΐδια*, ὧν ἕκαστον εἶναι μέδουσα μὲ περιωρισμένον εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸ σκιάδιόν της. 5) Τὰ *γονιμοποιὰ ὑποκείμενα* ἢ *γαμοζωΐδια*, ὧν ἕκαστον ἔχει σχῆμα τελείας μεδούσης, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οὐδέποτε ἀποσπᾶται τῆς ἀποικίας.

Αἱ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὑποκειμένων ἀποτελούμεναι ἀποικίαι τῶν σιφωνοφόρων εἶναι πολυπλοκώταται, σπανίας κομψότητος, ὅσον ἀφορᾷ τὸ σχῆμα αὐτῶν καὶ θαυμασίου χρωματισμοῦ. Γενικῶς εἶναι διαφανεῖς καὶ ἀποστίλβουσαι ὡς ὁ κρύσταλλος, θεώμεναι δὲ ὑπὸ τὸ ἡλιακὸν φῶς ἀναδίδουσι λαμπρὰς κυανᾶς, χρυσᾶς καὶ πορφυρᾶς ἀποχρώσεις. Πάντα τὰ σιφωνοφόρα εἶναι θαλάσσια καὶ ἀπαντῶσι κατὰ προτίμησιν εἰς τὰς θαλάσσας τῶν θερμῶν χωρῶν. Διαιροῦνται δὲ εἰς δύο κατηγορίας τὰ *δισκονανθῆ* καὶ τὰ *σιφωνανθῆ*.

Δισκονανθῆ. Εἰς ταῦτα ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τοῦ σκιαδίου διευκολύνει τὴν ἐκβλάστησιν τῶν νέων ὑποκειμένων, ἅτινα καὶ μελλοντικῶς, μετὰ τὴν τελείαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, ἐξακολουθοῦσι νὰ προστατεύωνται ὑπὸ τοῦ σκιαδίου τούτου. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ σκιαδίου ἀναφαίνεται ἓν καὶ μόνον γαστροζωΐδιον καὶ περὶ αὐτὸ τὰ δευτερεύοντα ὑποκείμενα, ἅτινα εἶναι *δακτυλοζωΐδια* ἢ *γονοζωΐδια*. Ταῦτα παράγουσι τὰς μικρὰς μεδουσοειδεῖς μορφάς, αἵτινες σπανιώτατα ἀποσπῶνται τῆς ἀποικίας καὶ νήχονται ἐλευθέρως. Κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ὁ *πορπίτης*, οὗτινος γνωστότερον εἶδος εἶναι ὁ *πορπίτης ὁ μεσογειακὸς* (Porpites mediterraneus).

Σιφωνανθῆ. Εἰς ταῦτα ἡ ἐκβλάστησις λαμβάνει χώραν κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ σκιαδίου, ἐφ' ὅσον δὲ τοῦτο γίνεται μικρότερον, λόγῳ τῆς ἐκβλαστήσεως τῶν δευτερευόντων ὑποκειμένων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ὅλη ἀποικία ἐπιμηκύνεται καὶ καθίσταται δενδρώδης. Γνωστότερος ἀντιπρόσωπος τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ὁ *φυσοφόρος ὁ ὠκεάνιος* (Physophorus oceanicus). Δ. Ν. Π.

σιφώνωψ (ὁ) (Siphonops) *[Ζῳολ.]*. Γένος βατραχίων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ἀπόδων* τῆς οἰκογενείας τῶν *σχιζογλωσσιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη τινὰ ἀπαντῶντα εἰς τὰς τροπικὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σιφώνωψ ὁ δακτυλιωτὸς* (Siphonops annulatus), ὅστις φθάνει εἰς μῆκος 60 ἑκατοστομέτρων, ἔχει χρῶμα πρασινοκίτρινον καὶ τρέφεται ἐκ σκωλήκων. Δ. Ν. Π.

σιφώτης (ὁ) *[Λαογρ.]*. Ἐν Καππαδοκίᾳ ὁ *καλλικάντζαρος* (βλ. λ.).

Σιχαινέϊκο *ποτάμι [Γεωγρ.]*. Χείμαρρος τῆς Ἀχαΐας, ὁ ἀρχαῖος *Μείλιχος* (βλ. λ.).

σιχαίνομαι, *ἀόρ. ἐσιχάθηκα, παθ. μετχ. σιχαμένος*· αἰσθάνομαι ἀηδίαν, ἀποστροφήν, βδελύσσομαι, ἀποστρέφομαι: «σιχαίνομαι τὰ λιπαρὰ φαγητά»· || μεταφ., «τὸν βλέπω καὶ τὸν σιχαίνομαι»· || «σιχαμένος ἄνθρωπος» βδελυρός· || ὑβριστικῶς: «πήγαινε ἀπὸ δῶ, σιχαμένε!»

σίχαμα (τό)· δημοτ., πᾶν ὅ,τι σιχαινόμεθα, βδελυσσόμεθα.

σιχαμερός, *—ή, —ό*· ὁ προκαλῶν τὴν ἀποστροφήν, τὴν βδελυγμίαν, βδελυρός, σιχαμένος.

σιχαμὸς (ὁ)· δημοτ., τὸ συναίσθημα τοῦ βδελυσσομένου, τοῦ ἀηδιάζοντος, ἀηδία, ἄλλως *σιχασιά*: «εἶναι σιχαμὸς νὰ τὸν βλέπης».

Σιχάνακα (οἱ) (Sihanaka). Φυλὴ μαλγασσικὴ τοῦ βορειοανατολικοῦ τμήματος τῆς νήσου Μαδαγασκάρης. Θ. Χ. Σ.

Σιχάου (Schichau), ***Φερδινάνδος***. Διάσημος Γερμανὸς μηχανικὸς καὶ ἐφευρέτης (1814—1896). Τῷ 1837 ἵδρυσε τὰ φερώνυμα μεταλλουργικὰ ἐργοστάσια καὶ ναυπηγεῖα ἐν Ἔλμπινγκ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, εἰς τὰ ὁποῖα, κατεσκευάσθησαν ἀλληλοδιαδόχως πλοῖα, ἀτμομηχαναί, τορπιλλοβόλα, καταδρομικά. Ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ὤθησιν τοῦ Σιχάου τὰ ἐργοστάσια ταῦτα ἐντὸς ἐλαχίστων ἐτῶν ἔλαβον τεραστίαν ἀνάπτυξιν. Μέχρι τοῦ 1877 εἶχον παραγγελθῆ εἰς αὐτὰ ὑπὸ διαφόρων κρατῶν πλέον τῶν 300 τορπιλλοβόλων καὶ ἀντιτορπιλλικῶν. Ἔκτοτε ἐναυπηγήθησαν ἐν αὐτοῖς πλεῖστα μεγάλα ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα. Τὰ ἐργοστάσια, ἐπεκταθέντα διὰ νέων ἐγκαταστάσεων ἐν Πιλλάου (1889) καὶ Ντάντσιχ (1890) περιῆλθον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σιχάου εἰς τὸν γαμβρόν του καὶ παλαιὸν συνεργάτην του *Κάρολον Τζίζε*, ἀποθανόντα τῷ 1917. Θ. Κ.

σιχασιὰ (ἡ): πρόκλησις ἀηδίας, ἀποστροφή, βδελυγμία: «τὸ ρετσινόλαδο εἶναι σιχασιὰ καὶ νὰ τὸ βλέπῃ κανείς».

σιχασιάρης (ὁ)· δημοτ., ποῦ σιχαίνεται πολὺ ἢ εὔκολα.

Σιχὲμ *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Ὀνομασία ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ *Νεαπόλεως* (βλ. λ.).

Digitized by Google

σιχισμὸς (ὁ). Βραχμανικὴ αἵρεσις, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Νάναχ*, ἐξ οὗ καὶ *νανακισμὸς* καλεῖται, καὶ πρεσβευομένη ὑπὸ τῶν *Σὶχ* ἢ *Σίκ*, λαοῦ κατοικοῦντος εἰς τὰς βορείας ἐπαρχίας τῶν Ἰνδιῶν. Τὸ ὄνομα τοῦ λαοῦ τούτου σημαίνει: μαθητής, ὑποδηλοῖ δὲ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Νάναχ, Ἰνδοῦ μεταρρυθμιστοῦ, ζήσαντος κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ Σὶχ ἀπετέλεσαν ὁμοσπονδίαν, κατεῖχον δὲ ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τὴν ὁριζομένην πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Καβούλης καὶ τοῦ μικροῦ Θιβέτ, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Κίνας καὶ τῶν κτήσεων τῆς Ἀγγλικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν, πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν αὐτῶν κτήσεων καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Βελουχιστάν. Ἡ χώρα αὐτὴ βραδύτερον ἀπετέλεσε τὸ βασίλειον τῆς Λαχώρης, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ρουντζὶτ Σίνγκ, ἐφ᾽ οὗ οἱ Σὶχ ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς των, πρὶν ἢ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς Ἄγγλους. Οἱ Σὶχ ἐκ θρησκευτικῆς ὑποχρεώσεως τρέφουν μακρὰν κόμην καὶ φέρουν βραχεῖαν περισκελίδα, σιδηροῦν δακτύλιον, ξίφος καὶ κτένιον. Ἡ θρησκεία των ἀποτελεῖ εἶδος συγχωνεύσεως τοῦ βραχμανισμοῦ καὶ τοῦ ἰσλαμισμοῦ. Παραδέχονται τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς μόνου θεοῦ, πράττουν τὸ ἀγαθόν, εἶναι εἰρηνικοὶ καὶ ἀνεκτικοὶ ἐνώπιον πάσης ἄλλης θρησκείας, θεωροῦν πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἴσους, δὲν ἀναγνωρίζουν τὴν διαίρεσιν αὐτῶν εἰς τάξεις καὶ θεωροῦν περιττοὺς ὅλους τοὺς λατρευτικοὺς τύπους καὶ τὴν ἱερωσύνην. Αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἰδέαι, τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦν (σιχισμός), περιλαμβάνονται εἰς τὸ «Ἀντὶ Γκράντ», τὸ ἱερὸν βιβλίον, ὅπερ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ μεγάλου διδασκάλου Ἀνγκὰντ (1539—1552). Οἱ Σὶχ ὑπέστησαν ἐπανειλημμένας καὶ καταστρεπτικὰς διώξεις ἐκ μέρους τῶν Μουσουλμάνων, ἠναγκάσθησαν δὲ πολλάκις νὰ παραβοῦν τὸ δόγμα τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς εἰρήνης διὰ λόγους αὐτοσυντηρησίας, ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος. Ὠργανωμένοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁμοσπονδιακῶς, εἰς περιπτώσεις ἐξαιρετικοῦ κινδύνου συνεκεντροῦντο εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν των, τὸ Ἀμρίσταρ, ὅπου ἐλάμβανον ἀποφάσεις ἐν συνεδρίῳ. Ἡ ὁμοσπονδία τῶν Σὶχ κατελύθη ὑπὸ τῶν Μογγόλων αὐτοκρατόρων. Διεσκορπισμένοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος εἰς τὰ ὄρη, ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸ Πεντζὰπ ὀλίγον μετὰ τὰς κατακτήσεις τοῦ Ναδὶρ Σὰχ καὶ μετέσχον τῶν ἀγώνων ἐναντίον τοῦ μογγολικοῦ κράτους. Ἀπὸ τοῦ 1805 μέχρι τοῦ 1837 ἡ ὁμοσπονδία τῶν Σὶχ ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἰσχυροῦ κράτους, ὅπερ ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ρονντζὶτ Σίνγκ καὶ ὅπερ μετὰ τὸν θάνατόν του κατελύθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. θ. π.

Σιχλὶ ***Βορδῶνος*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βραχονησὶς τῆς Προποντίδος (βλ. *Βουρδῶνοι*).

σιχνάτσα· δημοτ., χαρτονόμισμα.

σιχούνι (τό)· ἰδιωματ., συνάχι.

σιχουνιάζω· ἰδιωματ., συναχιάζω.

σιχουνιάρης (ὁ)· ἰδιωματ., ὁ συναχωμένος ἢ ποῦ συναχιάζει εὔκολα.

Σιχτορμὴν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χαλδίας τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 60 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923 Εἶχε 2 ἐκκλησίας καὶ σχολεῖον. Ε. Ι. Χ.

Σιχχαρὶν *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυρηνείας. Κάτ. 230 περίπου, πάντες Ἕλληνες Χριστιανοί. Α. Κ. Α.

Σιὼν *[Βιβλ. Γεωγρ.]*. Κατ᾽ ἀρχὰς ὠνομάζετο οὕτως εἷς τῶν λόφων τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐφ᾽ οὗ ἔκειτο ἡ ὑπὸ τοῦ Δαυῒδ καταληφθεῖσα καὶ ἔπειτα εἰς *πόλιν Δαυῒδ* μετονομασθεῖσα ἀκρόπολις τῶν Ἰεβουσαίων. Μετὰ δὲ τὴν ἐπέκτασιν τῆς πόλεως Δαυῒδ πρὸς βορρᾶν, ὠνομάσθη οὕτω καὶ ὁ παρακείμενος λόφος τοῦ ναοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχεν αὐτόθι ἡ κιβωτὸς τῆς Διαθήκης καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἐθεωρεῖτο ὡς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο τὸ *Σιὼν* κατήντησε συνώνυμον πρὸς τὸ «κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ». Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ᾽ ἡ ὀνομασία Σιὼν ἐπεξετάθη ἐφ᾽ ὅλης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ ποιητικῇ γλώσσῃ καὶ ἐφ᾽ ὅλης τῆς Παλαιστίνης καὶ δὴ καὶ ἐφ᾽ ὅλου τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Οὕτω δὲ τὸ ὄνομα *Σιὼν* ἀπέβη ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τύπος τοῦ νέου Ἰσραήλ, τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας (Ἑβρ. ιβ, 22). Παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις Ἰουδαίοις τὸ ὄνομα ἀπέβη σύμβολον τῆς ἰουδαϊκῆς ἐθνικῆς ἰδέας (βλ. λ. *σιωνισμός*). Τὸ ζήτημα τῆς τοποθεσίας τῆς παλαιᾶς Σιὼν δὲν ἔχει εἰσέτι ὁριστικῶς λυθῇ, ἐνίων μὲν ἐρευνητῶν τοποθετούντων τὸν λόφον Σιὼν νοτιοδυτικῶς τῆς Ἱερουσαλήμ, συμφώνως πρὸς παλαιοτάτην χριστιανικὴν παράδοσιν, τῶν πλείστων δὲ ταυτιζόντων αὐτὸν πρὸς τὸ *Ὀπὲλ* (βλ. λ. *Ἱερουσαλήμ*). Π. Ι. Μ.

— **«Σιών»**. Περιοδικὸν ἐκκλησιαστικόν, ἱδρυθὲν ἐν Ἀθήναις τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1881 ὑπὸ Διον. Λάτα.

—**«Σιών, *Νέα* —»**. —1) Περιοδικὸν ἐκκλησιαστικόν, ἱδρυθὲν ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 1904 ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ κοινοῦ τοῦ Παναγίου τάφου. —2) Μηνιαῖον σιωνιστικὸν περιοδικόν, ἱδρυθὲν τῷ 1923 ἐν Θεσσαλονίκῃ.

—**Σιὼν** ***Νέας μοναστήριον***. Ἀρχαιοτάτη ἐν Κύπρῳ μονὴ τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου, ἀποτελοῦσα μετόχιον τοῦ Παναγίου τάφου. Κεῖται πλησίον τοῦ χωρίου Κουτσοβέντης, δεσπόζουσα τῆς πεδιάδος τῆς Λευκωσίας. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ πριγκιπίσσης, ἡ ὁποία ἔκτισε καὶ τὸ φρούριον τοῦ Βουφαβέντου. Ἡ μονὴ κατοικεῖται ὑπὸ ἐξάρχου ἀποστελλομένου ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Α. Κ. Α.

Σιώνιος, ***μάρτυς***. Μετὰ *Γαβριὴλ* ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ ὑπὲρ Χριστοῦ «ξίφει τελειωθείς», ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας τὴν 22 Ἰανουαρίου. Ε. Γ. Π.

σιωνισμὸς (ὁ). Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον εἶναι γνωστὴ πολιτικὴ κίνησις, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀποκατάστασιν ἐν Παλαιστίνῃ ἐθνικῆς ἑστίας διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται διεσπαρμένοι ἀνὰ τὴν ὑφήλιον. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ σιωνισμοῦ δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἀφότου ἡ Παλαιστίνη κατέστη ρωμαϊκὴ ἐπαρχία καὶ ἤρχισεν ἡ διασπορὰ τῶν Ἑβραίων κατοίκων αὐτῆς. Τρεῖς συντελεσταὶ ἐγέννησαν καὶ προσδιορίζουσι τὴν σιωνιστικὴν κίνησιν: τὸ αἴσθημα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, τὸ ὁποῖον διατηρεῖ τὴν ἀτομικότητα τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ὁ μεσσιανισμός, ὅστις συνίσταται εἰς τὴν ἀναμονὴν τοῦ νέου Μωυσέως διὰ νὰ συγκεντρώσῃ πάλιν τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας καὶ ἡ ἐχθρότης τῶν λαῶν πρὸς τοὺς ἐν διασπορᾷ Ἰσραηλίτας, ἡ ὁποία ποικίλλει κατ᾽ ἐποχάς, τόπους καὶ ἔντασιν.

Ἡ πρώτη ἀποτυχοῦσα ἐκδήλωσις τῆς σιωνιστικῆς κινήσεως χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 133 μ. Χ., ὅτε ὁ Μπὰρ-Κοχεβᾶ (υἱὸς τοῦ Ἡλίου) ἐξήγειρε τοὺς Ἰσραηλίτας κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐν Παλαιστίνῃ. Μέχρι τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος ὁ σιωνισμὸς συντηρεῖται διὰ τῆς θρησκείας καὶ διατηρεῖ προέχοντα τὸν μεσσιανικὸν χαρακτῆρά του, ἐκδηλούμενος εἰς περιοδικὰς ἀποπείρας Ἑβραίων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἁγίας Γῆς, αἱ ὁποῖαι πᾶσαι ἀποτυγχάνουν. Ἡ σιωνιστικὴ ἰδέα συγκινεῖ ὡσαύτως τοὺς Ἑβραίους ποιητὰς τῆς διασπορᾶς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἰεουδᾶ Ἀλεβῆ τῆς Ἱσπανίας, ὅστις συγγράφει τὰς περιφήμους «Σιωνιάδας» του. Αἱ φιλοσοφικαὶ ἰδέαι τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, διὰ τῆς χειραφετήσεως τῶν Ἑβραίων, ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν σιωνισμόν, διότι τείνουσιν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἑβραϊκῆς ἐθνότητος. Κατὰ τὰ μέσα ὅμως τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος ἡ ἰδέα τῶν ἐθνικοτήτων ἀνακύπτει ἐκ νέου εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν καὶ ἐπικρατεῖ εἰς τὰς διεκδικήσεις τῶν Σλαύων, Γερμανῶν, Ἰταλῶν. Τὸ ἔδαφος ἐμφανίζεται πρόσφορον διὰ νὰ ἀνακινηθῇ τὸ ἑβραϊκὸν ζήτημα καὶ ἐκδηλώσῃ τὴν δρᾶσίν του ὁ σιωνισμός. Τῷ 1860 ἐξεδόθη ἐν Γερμανίᾳ τὸ βιβλίον «Ρώμη καὶ Ἱερουσαλὴμ» τοῦ Ἑβραίου συγγραφέως Μόζες Ἕς (Hess), φίλου τοῦ Καρόλου Μάρξ, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχονται ἐν σπέρματι αἱ οὐσιώδεις ἰδέαι τοῦ σιωνισμοῦ. Οἱ διωγμοὶ τῶν Ἑβραίων τῆς Ρωσίας καὶ Ρουμανίας ἐνίσχυσαν τὴν ἰδέαν τῆς ἐξευρέσεως ἀσύλου ἐν Παλαιστίνῃ διὰ τοὺς διωκομένους. Πρόδρομοι τοῦ σιωνισμοῦ ἐνεφανίσθησαν τῷ 1881 ἐν Ρωσίᾳ οἱ σύλλογοι τῶν «Χόβεβε Σιών» (=ἐραστῶν τῆς Σιών), τῷ δὲ 1882 ὁ ἰατρὸς Πίνσκερ ἐδημοσίευσε φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Αὐτοχειραφέτησις», διὰ τοῦ ὁποίου ἐκάλει τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ ἀναζητήσουν ἐθνικὸν καταφύγιον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου. Ὑπὸ τὴν ὤθησιν τῶν ἰδεῶν τούτων ἀνεχώρησαν τῷ 1882 οἱ πρῶτοι σιωνισταὶ ἄποικοι καὶ ἐγκατεστάθησαν γεωργικῶς ἐν Παλαιστίνῃ. Χάρις εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν τοῦ βαρώνου Ἐδμόνδου Ρότσιλδ, ἱδρύθησαν καὶ προώδευσαν ἀρκεταὶ ἑβραϊκαὶ ἀποικίαι, ὅπως ἡ *Ρισιὼν Λεσιών*, *Πετὰχ Τικβὰ* κ. ἄ. Μέχρις ὅμως τῆς ἐμφανίσεως τοῦ πραγματικοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ πολιτικοῦ σιωνισμοῦ ἡ ἑβραϊκὴ μετανάστευσις ἐν Παλαιστίνῃ εἶχε χαρακτῆρα καθαρῶς φιλανθρωπικόν. Κατὰ τὸ ἔτος 1894 ἐξέσπασεν ἐν Γαλλίᾳ ἡ περίφημος «ὑπόθεσις Ντρέϋφους», ἥτις συνεκλόνισεν ἐπὶ ἔτη τὴν κοινὴν γνώμην τῆς ὑφηλίου. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ συμπτωματικὴ αἰτία τῆς γεννήσεως τοῦ συγχρόνου σιωνισμοῦ. Αἱ ἀνθεβραϊκαὶ ἐκδηλώσεις ἐν Γαλλίᾳ, λόγῳ τῆς καταδίκης ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ τοῦ Ἰσραηλίτου λοχαγοῦ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ Ἀλφρέδου Ντρέϋφους, ἐξήγειραν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ *Θεοδώρου* (Βενιαμὶν Ζέεμπ) *Χέρζλ*, νέου Ἑβραίου διαμένοντος ἐν Παρισίοις ὡς μονίμου ἀνταποκριτοῦ τοῦ «Νέου ἐλευθέρου τύπου» τῆς Βιέννης, ὅστις ἐπέπρωτο νὰ ἀποβῇ ὁ πραγματικὸς ἱδρυτὴς τοῦ σιωνισμοῦ. Ὁ Χέρζλ ᾐσθάνθη βαθέως τὴν προσβολήν, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τὸν ἰσραηλιτικὸν λαὸν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους. Συγγράφει πυρετωδῶς τὸ διάσημον καταστὰν βιβλίον του «Τὸ ἑβραϊκὸν κράτος, δοκίμιον νεωτέρας λύσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ ζητήματος» (1896), διὰ τοῦ ὁποίου τονίζει ὅτι τὸ ἑβραϊκὸν πρόβλημα δὲν ἔχει χαρακτῆρα θρησκευτικὸν ἢ οἰκονομικόν, ἀλλὰ πολιτικὸν καὶ ἐθνικόν. Οἱ Ἰσραηλῖται ἀποτελοῦσιν ἔθνος ἰδιαίτερον καὶ δέον νὰ σχηματίσουν κράτος ἐν Παλαιστίνῃ ἢ ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου ἀναπτύσσει τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνασυστάσεως τῆς ἐθνικῆς ἑστίας τῶν Ἑβραίων, εἰς δὲ τὸ δεύτερον τὰ μέσα τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἰδέας. Τὸ σχέδιον ἐμφανίζεται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Χέρζλ ἁπλοῦν. Νὰ παραχωρηθῇ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἔκτασις γῆς ἀρκετὴ μετὰ ἐθνικῆς κυριαρχίας καὶ νὰ ἱδρυθῇ ἡ «Ἑταιρεία τῶν Ἑβραίων», ἡ ὁποία νὰ συντάξῃ τὸν καταστατικὸν χάρτην τοῦ κράτους αὐτῶν. Ἄλλη δὲ ὀργάνωσις ἰσραηλιτική, ἱδρυομένη ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν μεγάλων ἀγγλικῶν ἀποικιακῶν ἑταιρειῶν τοῦ ΙΘ′ αἰῶνος, ἑδρεύουσα ἐν Ἀγγλίᾳ, χώρᾳ φιλεβραϊκῇ, νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὀργάνωσιν τῆς μεταναστεύσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς Παλαιστίνην ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς βρεττανικῆς κυβερνήσεως. Ὑπελόγιζε δὲ ὁ Χέρζλ τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ κράτους εἰς 50 ἑκατομμύρια λιρῶν Ἀγγλίας, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξευρίσκοντο διὰ δημοσίας ἐγγραφῆς τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἰσραηλιτῶν. Πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του, ὁ Χέρζλ ἐπισκεφθεὶς τὸν Ἑβραῖον ἑκατομμυριοῦχον καὶ γνωστὸν φιλάνθρωπον βαρῶνον Χὶρς (Hirch), προσεπάθησε ματαίως νὰ ἐπιτύχῃ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν αὐτοῦ. Ἐπεσκέφθη κατόπιν τοὺς ἐξέχοντας Ἰσραηλίτας τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἀνέπτυξε πρὸς αὐτοὺς τὸ σχέδιόν του, ἀλλὰ δὲν εὗρε πρόσφορον τὸ ἔδαφος, διότι οὗτοι, ἀφομοιωθέντες πλήρως, εἶχον ἀποβάλει τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τοῦ Ἑβραίου, ἡ δὲ φυλετικὴ ἀλληλεγγύη μεταξὺ αὐτῶν εἶχε χαλαρωθῆ αἰσθητῶς. Μόνον ὁ Μὰξ Νορντάου προσεχώρησεν ἀποφασιστικῶς εἰς τὰς ἰδέας τοῦ Χέρζλ, τὸν ὁποῖον ἐνίσχυσε σοβαρῶς διὰ τοῦ κύρους του. Τὸ βιβλίον τοῦ Χέρζλ εὗρε κυρίως θερμὴν ὑποδοχὴν μεταξὺ τῆς σπουδαζούσης ἑβραϊκῆς νεολαίας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ Αὐστρίας, τὰ δὲ ἐθνικὰ καὶ φιλοπαλαιστινιακὰ σωματεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἤδη ἱδρυθῇ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἰδεῶν τοῦ Πίνσκερ καὶ τῶν «Χοβέβε Σιών», ὑπεδέχθησαν τὸν Χέρζλ ὡς νέον Μεσσίαν. Τὰ σχέδια ὅμως αὐτοῦ εὗρον ἀντίδρασιν μεταξὺ ὡρισμένων κύκλων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ἐκτὸς τῶν ἀφωμοιωμένων Ἰσραηλιτῶν τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐκτὸς τῶν πλουσίων Ἑβραίων, οἱ ὁποῖοι ἐπέδειξαν ψυχρὰν ἀδιαφορίαν πρὸς τὰς σιωνιστικὰς ἰδέας, αὐτοὶ οἱ ὀρθόδοξοι ραββῖνοι τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ἐτάχθησαν ἀντιμέτωποι τοῦ σιωνισμοῦ, ὡς εὑρισκομένου εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς μεσσιανικὰς ὑποσχέσεις τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ διὰ τῆς θείας ἐπεμβάσεως. Ἐπὶ πλέον δὲν ἔλειψαν καὶ οἱ θεωρητικοὶ ἐπικριταὶ τοῦ πολιτικοῦ σιωνισμοῦ τοῦ Χέρζλ, οἷος ὁ διάσημος ἑβραϊστὴς καὶ συγγραφεὺς Ἀχὰδ Ἀάμ, ὅστις ἐθεώρει ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Παλαιστίνῃ δὲν ἠδύνατο νὰ λύσῃ τὸ ὅλον ἑβραϊκὸν ζήτημα. Κατ᾽ αὐτὸν ἡ ἑβραϊκὴ Παλαιστίνη ἔδει ἁπλῶς νὰ ἀποτελέσῃ πνευματικὸν κέντρον πρὸς ἀναζωογόνησιν τοῦ ἐν διασπορᾷ ἑβραϊσμοῦ. Διὰ τὸν Ἀχὰδ Ἀὰμ προηγεῖτο ὁ πνευματικὸς σιωνισμὸς τοῦ πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ. Κατ᾽ αὐτὸν τὸ κράτος τῶν Ἑβραίων δὲν θὰ εἶχε σπουδαίαν σημασίαν, ἂν δὲν ἦτο κράτος ἑβραϊκόν. Παρὰ τὰς ἀντιδράσεις ταύτας, ὁ Χέρζλ ἐργάζεται πυρετωδῶς καὶ κατορθώνει νὰ συγκαλέσῃ ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας τὸ Α′ συνέδριον τῶν σιωνιστῶν, τὸν Αὔγουστον τοῦ 1897. Παρέστησαν κατ᾽ αὐτὸ διακόσιοι ἀντιπρόσωποι σιωνιστικῶν συλλόγων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Χέρζλ, οἱ ὁποῖοι ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ πολιτικοῦ σιωνισμοῦ καὶ ἐψήφισαν τὸ «Πρόγραμμα τῆς Βασιλείας», κατὰ τὸ ὁποῖον «ὁ σιωνισμὸς σκοπὸν ἔχει νὰ ἱδρύσῃ διὰ τὸν ἑβραϊκὸν λαὸν ἐν Παλαιστίνῃ ἄσυλον ἠγγυημένον ὑπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου». Οὕτως ἱδρύθη ἡ Σιωνιστικὴ Ὀργάνωσις, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ὤφειλον ν᾽ ἀποδεχθῶσι τὸ πρόγραμμα τῆς Βασιλείας καὶ νὰ καταβάλλωσιν ἐτησίαν εἰσφορὰν ἑνὸς μάρκου (σέκελ). Ἡ ὀργάνωσις ἤρχισεν ἀμέσως ἀναπτύσσουσα σθεναρὰν ἰδεολογικὴν δρᾶσιν μεταξὺ τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν καὶ ἡγεσίαν τοῦ Χέρζλ, διὰ τὴν εὐρυτέραν ἀποδοχὴν τοῦ προγράμματος τῆς Βασιλείας. Ἐπὶ πλέον ἵδρυσε δύο οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς τὴν «Ἑβραϊκὴν Ἀποικιακὴν Τράπεζαν» (1899) καὶ τὸ «Ἐθνικὸν Ἑβραϊκὸν Κεφάλαιον» (1901), οἵτινες ἔθεσαν εἰς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τὸ σιωνιστικὸν σχέδιον διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐκτάσεων ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἀγροτικῆς ἀποκαταστάσεως Ἰσραηλιτῶν ἐν αὐταῖς. Ἐπιδιώκων ὁ Χέρζλ νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τὴν παραχώρησιν αὐτονόμου ἀποικιακοῦ καθεστῶτος ἐν Παλαιστίνῃ διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας, ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ σιωνισμοῦ εἰς τὸν τότε αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Γουλιέλμον Β′, τὸν ὁποῖον καὶ ἠκολούθησε κατὰ τὸ ταξίδιόν του εἰς Παλαιστίνην· ἦλθε κατόπιν εἰς ἀπ᾽ εὐθείας διαπραγματεύσεις, κατὰ τὰ ἔτη 1901 καὶ 1902, μετὰ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὶτ καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Παλαιστίνης εἰς τοὺς σιωνιστὰς ἔναντι

Digitized by Google

χρηματικῶν ἀνταλλαγμάτων. Εἰς τὰς προσπαθείας του ὅμως ταύτας μετὰ τῆς Τουρκίας δὲν ἐπέτυχεν ὁ Χέρζλ, ὅστις, ἄλλως τε, δὲν ἐνισχύθη οἰκονομικῶς ὑπὸ τῶν πλουσίων ὁμοφύλων του τῆς Δύσεως. Παρὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἡ σιωνιστικὴ ὀργάνωσις ἐξηκολούθησεν ὁμαλῶς τὴν δρᾶσίν της, τὰ δὲ συνέδρια τῶν σιωνιστῶν συνήρχοντο τακτικῶς κατ' ἔτος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σιωνιστικῶν συλλόγων ηὔξανε συνεχῶς, ἐπεκτεινόμενος εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἡ ἀναγέννησις τῆς ἑβραϊκῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης παρηκολούθει κατὰ πόδας τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Ἑβραίων. Ἐντὸς τῆς σιωνιστικῆς ὀργανώσεως συνεπήχθησαν καὶ πολιτικαὶ ὁμάδες, ὅπως ἡ θρησκευτικὴ τῶν «Μιζραχῆ» καὶ ἡ σοσιαλιστικὴ τῶν «Ποαλὲ Σιών», πᾶσαι ὅμως συνειργάζοντο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Χέρζλ. Ὁ σιωνισμὸς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς συνήντησε συμπαθείας πολλὰς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων τῶν σιωνιστῶν μὲ τὴν Τουρκίαν, ἡ Μεγάλη Βρεττανία προθύμως προσέφερεν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν περιφέρειαν Ἐλ-Ἀρίς, εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Σινᾶ, νοτιοδυτικῶς τῆς Παλαιστίνης, πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς ἐθνικῆς ἑστίας των. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν ἐπραγματοποιήθη, διότι τὸ ἔδαφος δὲν εὑρέθη πρόσφορον πρὸς ἀποικισμόν. Κατὰ τὸ ἕκτον σιωνιστικὸν συνέδριον τοῦ ἔτους 1903 ἐν Βασιλείᾳ, ἀνεκοινώθη ἑτέρα προσφορὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, ἡ ὁποία ἀφεώρα τὴν περιοχὴν τῆς Οὐγκάνδας εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ὁ Χέρζλ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τῆς προτάσεως ταύτης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξήγειρε τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Παλαιστινιακῆς Ἑστίας καὶ ἐπέφερε σοβαρὸν σχίσμα μεταξὺ τῶν σιωνιστῶν. Οἱ Ρῶσοι ἀντιπρόσωποι ἀπεχώρησαν τοῦ συνεδρίου καὶ συνῆλθον εἰς Χάρκοβ, ὁπόθεν ἀπέστειλαν τελεσίγραφον πρὸς τὸν Χέρζλ καλοῦντες αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σχέδιον τῆς Οὐγκάνδας. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (3 Ἰουλίου 1903) ὁ Χέρζλ, προσβληθεὶς ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος, ἀπέθανε. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ ἐμψυχωτοῦ τῆς σιωνιστικῆς κινήσεως, ἡ δρᾶσις τῶν σιωνιστῶν ἐμφανίζεται περιωρισμένη εἰς τὴν συντήρησιν τῶν κτήσεών των ἐν Παλαιστίνῃ. Ὁ Παγκόσμιος πόλεμος τοῦ 1914—1918 ἐπέσπευσε κατὰ πολὺ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σιωνιστικοῦ ἰδανικοῦ. Ἀφ' ἑνὸς αἱ Σύμμαχοι Δυνάμεις διεκήρυξαν τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ Τουρκία, εὑρεθεῖσα μὲ τὸ μέρος τῶν ἡττημένων κατὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ἠναγκάσθη νὰ ὑποστῇ ἐδαφικὰς ἀπωλείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων περιελήφθη καὶ ἡ Παλαιστίνη. Τὸ κώλυμα λοιπὸν τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης ἐξαφανίζεται διὰ τὴν σιωνιστικὴν ὀργάνωσιν, ἡ ὁποία δύναται πλέον ἀπ' εὐθείας νὰ ἀξιώσῃ παρὰ τῶν μεγάλων Δυνάμεων διεθνῆ νομικὴν ρύθμισιν τῆς θέσεως τῶν Ἑβραίων ἐν σχέσει πρὸς τὴν Παλαιστίνην. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τείνουν ἀκατάπαυστοι αἱ ἐνέργειαι τῆς Σιωνιστικῆς Ὀργανώσεως. Πρῶτον κατόρθωμα αὐτῆς εἶναι ἡ γνωστὴ δήλωσις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας Μπάλφουρ, τῆς 2ας Νοεμβρίου 1917, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Μεγάλη Βρεττανία ἀναλαμβάνει τὴν πρωτοβουλίαν νὰ εὐνοήσῃ τὴν ἵδρυσιν ἐθνικῆς ἑστίας διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας ἐν Παλαιστίνῃ. Τὴν Ἀγγλίαν διαδέχονται καὶ αἱ λοιπαὶ Σύμμαχοι Δυνάμεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔσπευσε νὰ προστεθῇ καὶ ἡ Ἑλλάς, διαδηλώσασα ἐπισήμως τὴν εὔνοιαν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἑβραϊκῆς ἑστίας καὶ ὑποσχεθεῖσα τὴν ἠθικὴν ἐνίσχυσίν της διὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς. Εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς εἰρήνης ἀντιπροσωπεία τῆς Σιωνιστικῆς Ὀργανώσεως ὑπέβαλε τὰ ἑξῆς ἐν γενικαῖς γραμμαῖς αἰτήματα: Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ν' ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν της τὴν Παλαιστίνην, ἡ δὲ κυβέρνησις αὐτῆς ν' ἀνατεθῇ εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, ὡς ἐντολοδόχον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Νὰ δημιουργηθοῦν ἐν Παλαιστίνῃ πολιτικοί, διοικητικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ ὅροι κατάλληλοι ὅπως ἐξασφαλίσουν τὴν ἀποκατάστασιν ἐθνικῆς ἑβραϊκῆς ἑστίας καὶ καταστήσουν ἐν τέλει δυνατὴν τὴν ἵδρυσιν αὐτονόμου κράτους ἐν Παλαιστίνῃ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ κυβέρνησις τῆς Παλαιστίνης πρέπει νὰ ὑποβοηθῆται ἀπὸ ὀργανισμὸν ἀντιπροσωπευτικὸν τοῦ παγκοσμίου Ἑβραϊσμοῦ (*Ἑβραϊκὸν Πρακτορεῖον*). Τὰ αἰτήματα ταῦτα ἐγένοντο κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτά, τῷ δὲ 1920 ἀνετέθη ἡ ἐντολὴ ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Ἐπηκολούθησαν διαπραγματεύσεις διὰ τὴν κατάρτισιν τῆς διεθνοῦς πράξεως τῆς ἐντολῆς, ἥτις τὴν 24 Ἰουλίου 1922 ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐν Λονδίνῳ.

Τὰ κεφαλαιώδη σημεῖα τῆς συνθήκης ταύτης ἔχουσιν ὡς ἑξῆς: Ἄρθρον 2ον. «Ἡ ἐντολοδόχος Δύναμις (Μεγάλη Βρεττανία) ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἱδρύσῃ εἰς τὴν χώραν (τὴν Παλαιστίνην) καθεστὼς πολιτικόν, διοικητικὸν καὶ οἰκονομικόν, μέλλον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀποκατάστασιν ἐθνικῆς ἑστίας διὰ τὸν ἑβραϊκὸν λαόν, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν αὐτονόμων ἱδρυμάτων, καθὼς καὶ τὴν διαφύλαξιν τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν δικαιωμάτων πάντων τῶν κατοίκων τῆς Παλαιστίνης, ἀδιαφόρως φυλῆς καὶ θρησκεύματος». Ἄρθρον 4ον. «Θέλει ἀναγνωρισθῆ ἐπισήμως ἁρμόζων Ἑβραϊκὸς Ὀργανισμός, ὅστις θὰ δικαιοῦται νὰ γνωμοδοτῇ πρὸς τὴν κυβέρνησιν τῆς Παλαιστίνης καὶ νὰ συνεργάζηται μετ' αὐτῆς ἐπὶ παντὸς οἰκονομικοῦ, κοινωνικοῦ κλπ. ζητήματος, εὐνοοῦντος τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἐθνικῆς Ἑβραϊκῆς Ἑστίας καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ τῆς Παλαιστίνης καί, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς διοικήσεως, νὰ ὑποβοηθήσῃ καὶ συμπράξῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Ἡ Σιωνιστικὴ Ὀργάνωσις θέλει ἀναγνωρισθῆ ὡς ὁ τοιοῦτος ὀργανισμός, ἐφ' ὅσον, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἐντολοδόχου δυνάμεως, ἡ σύνθεσίς της ἤθελε θεωρηθῆ κατάλληλος. Ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἡ Σιωνιστικὴ Ὀργάνωσις θὰ λάβῃ πάντα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν Ἑβραίων τῶν διατεθειμένων νὰ συμπράξωσιν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐθνικῆς Ἑβραϊκῆς Ἑστίας».

Ἡ συνθήκη τῆς ἐντολῆς διὰ τὴν Παλαιστίνην, ρυθμίζουσα κατὰ τρόπον διεθνῆ καὶ ὑποχρεωτικὸν τοὺς ὅρους τῆς λειτουργίας καὶ ὀργανώσεως τῆς Ἑβραϊκῆς Ἑστίας, ἀποτελεῖ ἕνα τῶν καλυτέρων τύπων διεθνοῦς καταστατικοῦ νόμου. Ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ἰσραηλῖται ἐν Παλαιστίνῃ εὑρίσκονται ὄχι πλέον κατ' ἀνοχήν, ἀλλὰ δικαιώματι. Παραλλήλως πρὸς τὴν πολιτικὴν δρᾶσιν τῆς Σιωνιστικῆς Ὀργανώσεως, μετὰ τὸ πέρας τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀνεπτύχθη ἔντονος προσπάθεια διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἑβραϊκοῦ προγράμματος ἐν Παλαιστίνῃ. Ἡ μετανάστευσις τῶν Ἰσραηλιτῶν τῆς διασπορᾶς εἰς τὴν Παλαιστίνην βαίνει αὐξανομένη ἐτησίως καὶ κατὰ προοδευτικὴν κλίμακα. Ὁ ἑβραϊκὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας, ὅστις τῷ 1919 μόλις ἀπετέλει τὰ 9% τοῦ συνόλου, ἀνῆλθε τῷ 1926 εἰς τὰ 17% αὐτοῦ, ἀριθμῶν 155.000 κατοίκων, τῷ δὲ 1931 ἔφθασεν εἰς 180.000 κατοίκους. Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1921 συνεστήθη ὑπὸ τῆς Σιωνιστικῆς Ὀργανώσεως τὸ «Κεφάλαιον τῆς Ἀποκαταστάσεως» (Κέρεν Ἀγιεσσώδ), ἵνα ἐξυπηρετηθῇ οἰκονομικῶς ἡ ἵδρυσις τῆς ἐθνικῆς ἑστίας ἐν Παλαιστίνῃ. Δι' αὐτοῦ ὑποβοηθεῖται ἡ μετανάστευσις, συντηρεῖται ὁ ἀγροτικὸς καὶ ἀστικὸς ἐποικισμός, παρέχεται ἀφθόνως ἡ ἑβραϊκὴ ἐκπαίδευσις, ἀσκεῖται ἡ ἰατρικὴ περίθαλψις, ἐξυγιαίνεται ἡ χώρα, συντηροῦνται τὰ θρησκευτικὰ καὶ κοινοτικὰ ἱδρύματα τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐν γένει παρέχονται τὰ ὑλικὰ μέσα διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐθνικῆς ἑστίας.

Τὸ «Κεφάλαιον τῆς Ἀποκαταστάσεως» διέθεσεν ἐν συνόλῳ ποσὸν 3.000.000 λιρῶν Ἀγγλίας περίπου διὰ τοὺς ἐκτεθέντας σκοπούς. Κατὰ τὴν δεκαετίαν 1918—1928 ηὐξήθησαν καὶ ἐβελτιώθησαν σημαντικῶς αἱ ἀγροτικαὶ κτήσεις τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ ἐν Παλαιστίνῃ, ἱδρύθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν μεγάλως ἀστικὰ κέντρα ἑβραϊκὰ (ὅπως ἡ νέα πόλις Τὲλ-Ἀβίβ, ἔχουσα 50.000 κατοίκους, κατὰ 99% Ἰσραηλίτας), ἐβελτιώθησαν οἱ ὑγιεινοὶ ὅροι τῆς χώρας διὰ τῆς θαυματουργοῦ δράσεως ἰδίως τῆς ἀμερικανικῆς ὑγειονομικῆς ἀποστολῆς, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Χαδασά», ἡ ἐκπαίδευσις ἔλαβε τοιαύτην ἀνάπτυξιν, ὥστε στατιστικῶς οἱ Ἰσραηλῖται τῆς Παλαιστίνης ἔχουσι τὸ κατώτερον ἐν τῷ κόσμῳ ποσοστὸν ἀμορφώτων ἀνθρώπων, ἡ δὲ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ἀποτελεῖ πρὸ πολλοῦ γεγονὸς τετελεσμένον διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας τῆς Παλαιστίνης. Τῷ 1925 ἱδρύθη καὶ ἑβραϊκὸν πανεπιστήμιον ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Παλαιστίνης, παρὰ τὰς ἀναποφεύκτους δι' ὅλας τὰς χώρας μεταπολεμικὰς δυσχερείας, προχωρεῖ σταθερῶς βελτιουμένη. Τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, τὰ δημόσια ἔργα, τὸ ὁδικὸν δίκτυον, αἱ συγκοινωνίαι, ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, τῶν ρεόντων ὑδάτων διὰ τὴν ἠλεκτροκίνησιν καὶ φωτισμὸν τῆς χώρας, πάντες ἐν γένει οἱ κλάδοι τῆς ἐθνικῆς καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σημαντικῶς χάρις εἰς τὴν ἐνεργὸν σύμπραξιν τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ. Τῷ 1929 ἱδρύθη τὸ «Ἑβραϊκὸν Πρακτορεῖον» συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τῆς ἐντολῆς διὰ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ ἵδρυσις αὐτοῦ ἐπετεύχθη κατόπιν μεγάλου συνεδρίου ἐξ ἀντιπροσώπων ὅλων σχεδὸν τῶν ὠργανωμένων ἰσραηλιτικῶν κοινοτήτων τῆς ὑφηλίου, συνελθόντος ἐν Ζυρίχῃ τὴν 11 Αὐγούστου 1929. Ἔκτοτε ἡ ὑπόθεσις τῆς Παλαιστίνης παύει νὰ εἶναι περιωρισμένως σιωνιστικὴ καὶ μεταβάλλεται εἰς ἑβραϊκὴν γενικῶς. Ἡ ἁλματικὴ πρόοδος, τὴν ὁποίαν ἐσημείωσε τὸ σιωνιστικὸν ζήτημα κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν εἰς τὴν σφαῖραν τῶν πολιτικῶν καὶ πρακτικῶν ἐπιδιώξεων, προὐκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῶν 700 000 Ἀράβων κατοίκων τῆς Παλαιστίνης. Οὗτοι καταβάλλουσι παντοίας προσπαθείας πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ σχεδίου τῆς ἑβραϊκῆς ἑστίας. Ἐν ἀποτυχίᾳ των δὲ εἰς τὸ πεδίον τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν θεμιτῶν μέσων καταφεύγουσιν εἰς βίαια τοιαῦτα. Κατ' Αὔγουστον 1929 οἱ Ἄραβες τῆς Παλαιστίνης ὠργάνωσαν ὁμαδικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον ἀπομεμακρυσμένων ἑβραϊκῶν συνοικισμῶν, διέπραξαν σφαγὰς ἑκατοντάδος ἀνυπόπτων γερόντων καὶ παιδίων καὶ ἐνήργησαν διαρπαγὰς εἰς μερικὰς ἀγροτικὰς ἀποικίας. Ἡ ἐξέγερσις ταχέως κατεπνίγη, συνετέλεσεν ὅμως ὥστε ἡ ἐντολοδόχος Δύναμις νὰ ἀσκήσῃ ἐφεξῆς σταθερωτέραν πολιτικὴν ἀπέναντι τοῦ ἀραβικοῦ στοιχείου καὶ νὰ ρυθμίσῃ συστηματικώτερον τὰ τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἐγκαταστάσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Παλαιστίνῃ. Ὁ σιωνισμὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπικρατήσας πλέον. Αἱ 200.000 τῶν μονίμως ἐγκατεστημένων ἐν Παλαιστίνῃ Ἰσραηλιτῶν ἀποτελοῦν συντελεστήν, ὅστις θὰ βαρύνῃ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς χώρας ταύτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: *A. B. C.* (Buch. Zionistisches) Köln und Leipzig (1908).—*W. Bambus*, Die jüdischen Dörfer in Palëstina (Berlin 1896).—*E. F. Braunstein*, Aperçu historique du sionisme (Paris 1917).—*Eretz-Israel*, Mitteilungen des Hauptbüros des jüdischen Nationalfonds (Heft 2 Mai 1917).—*A. Friedmann*, Das Leben Theodor Herzls. Jüdischer Verlag (Berlin und Leipzig 1914).—*B. Hagani*, Le sionisme politique et son fondateur (Paris 1917).—*Halpern*, Die jüdischen Arbeiter in London (Stuttgart, 1903).—*F. Heman*, Das Erwachen der Juden. Der Weg zur endgültigen Lösung der Judenfrage (Basel 1897).—*Th. Herzl*, Zionistische Schriften. herausgegeben von Prof. Dr Leon Kellner, 2 vol. Jüdischer Verlag (Berlin-Charlottenburg).—*A. Hyamson*, Palestine. The rebirth of an ancient people (London 1917).—*J. Klausner*, Der geistige Zionismus und seine Hauptvorsteher (1901).—*E. Kronberger*, Zionisten und Christen (Leipzig, 1900).—*R. Lichtheim*, Das Programm des Zionismus (Berlin-Charlottenburg 1911).—*K. Navratzki*, Die jüdische Kolonization Palästinas (München, 1914).—*M. Nordau*, Zionistische Sshriften. herausgegeben vom Zion. Actions-Comite (Leipzig 1909).—*L. Pinsker*, Autoemanzipation. Mahnruf an seine Stammesgenossen von einem russischen Juden (Brünn 1903).—*T, B. Sapir*, Der Zionismus.—*S. Schiffer*, La fondation d' un État juif en Palestine (Paris 1917).—*N. Sokolow*, History of Zionism, 1600-1918, in 2 vol. (London 1919).—*S. Tolkowsky*, La colonisation juive en Palestine (Paris 1919).—*D. Werner Amram*, A jewish State in Palestine (New-York 1918).—*M. F. Zurissaday*, La Palestine et la renaissance du peuple juif (Lausanne 1918).—«Ἑβραϊκὴ Ἀναγέννησις Θεσσαλονίκης».

Γ. Γ. ΓΙΑΚΟΕΛ

Σίππας. Μακεδών, ὃν ὁ Ἀντίπατρος ἀφῆκεν ὡς ἀντικαταστάτην του ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτε ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἑλλήνων, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Π. Α. Ρ.

σιωπὴ (ἡ)· παῦσις ὁμιλίας, σιγή: «ἐπηκολούθησε σιωπή», «ἄκρα σιωπή»· || ἀποφυγὴ ἢ ἔλλειψις ἀπαντήσεως εἰς ἐπιστολήν: «δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐξηγήσω τὴν σιωπήν του».

— *[Νομ.]* *Ἡ σιωπὴ* τοῦ προσώπου δὲν ἀποτελεῖ κατὰ κανόνα βάσιν πρὸς παραγωγὴν νομικῶν ἀποτελεσμάτων, οὔτε συγκατάθεσιν δηλοῦσα οὔτε ἄρνησιν, οὔτε ἀποδοχὴν οὔτε ἀπόκρουσιν. Ὁ κανὼν qui tacet consentire videtur ἀνήκει εἰς τὸ κανονικὸν δίκαιον τῶν δυτικῶν, τὸ δὲ ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἀξίωμα: «ὁ σιωπῶν οὐ δοκεῖ ὁμολογεῖν, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρνεῖται» διφορεῖται. Δήλωσις ἀποδοχῆς τῶν ὑπὸ ἑτέρου προσώπου προτεινομένων δύναται νὰ γίνῃ κατ' ἐξαίρεσιν καὶ σιωπηρῶς, ὁπότε ἡ σιωπὴ ἔχει νομικὰς συνεπείας, ὅταν ἡ εὐπρέπεια, ἡ ἐπιείκεια, ἡ συνήθεια, ἡ καλὴ πίστις, αἱ περιστάσεις ἐπιτρέπουν, ὅπως ἡ σιωπὴ ἐξηγηθῇ ὡς πρᾶξις συναινέσεως. Ἡ γνώμη τοῦ Καλλιγᾶ ὅτι «τότε μόνον ἐξάγομεν συγκατάθεσιν, ὅτε δὲν ἀντεῖπεν ὁ χρεωστῶν νὰ ἐκφρασθῇ», κρίνεται ὑπ' ἄλλων συγγραφέων πλημμελής· οὐχὶ πάντοτε ὁ χρεωστῶν νὰ ἀπαντήσῃ συναινεῖ διὰ τῆς σιωπῆς, ἀλλ' ὅταν συντρέχουν καὶ ἄλλαι περιπτώσεις. Ἀποδοκιμάζεται ἐπίσης ὁ κανὼν qui tac t, quum loqui potuit ac debuit, consentire videtur, διότι ἀπολείπεται πάντοτε ἐκκρεμὲς τὸ ζήτημα κατὰ ποίας περιπτώσεις χρεωστεῖ τις νὰ ὁμιλήσῃ, ἵνα μὴ φανῇ συναινῶν· τούτου ἕνεκεν ἄλλοι θεωροῦσι μόνον τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις σιωπῆς τὰς ἐν τῷ νόμῳ ἀναφερομένας ὡς δηλούσας συναίνεσιν.

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν περιπτώσεων τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς: Ὅταν ὑπεξουσία θυγάτηρ, παροῦσα κατὰ τὴν σύναψιν τῆς μνηστείας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ πατρός της, σιωπᾷ· ὅταν τις υἱοθετῆται ἢ χειραφετῆται καὶ σιωπᾷ· ὅταν ὁ πατὴρ μαθὼν τὸν γάμον τοῦ ὑπεξουσίου τέκνου δὲν ἠναντιώθη, σιωπήσας· ὅταν κληρονόμος, ὑποχρεωθεὶς διὰ διαθήκης εἰς ἀποκατάστασιν τῆς κληρονομίας, καίτοι γνωρίζων τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ καταπιστευματοδόχου, σιωπᾷ· ὅταν ὁ πατήρ, γνωρίζων ὅτι ὁ ὑπεξούσιος δανείζεται, σιωπᾷ· ὅταν ὁ ἐκμισθωτὴς ἀνέχηται τὸν μισθωτὴν ἐμμένοντα τῇ χρήσει τοῦ πράγματος μετὰ τὴν λῆξιν τῆς μισθώσεως, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ σιωπὴ θεωρεῖται συναίνεσις πρὸς ἀναμίσθωσιν (σιωπηράν)· ὅταν ἐκ κατασκευῆς ἔργου ἐπὶ ἀκινήτου κτήματος ἀπειλῆται βλάβη τῷ γείτονι ἐξ ὀμβρίων ὑδάτων, οὗτος δὲ σιωπᾷ, ἀποκλείεται ἡ ἀγωγὴ «περὶ ὕδατος ὀμβρίου κωλύσεως» λόγῳ συναινέσεως.

Ἐπίσης τὸ ἐπὶ ὡρισμένων λόγων (μοιχείας ἢ διγαμίας τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων, ἐπιβουλῆς ζωῆς, κακοβούλου ἐγκαταλείψεως, ἰσχυροῦ κλονισμοῦ τῶν συζυγικῶν σχέσεων) στηριζόμενον δικαίωμα πρὸς διάζευξιν ἀποσβέννυται καὶ διὰ σιωπηρᾶς συγγνώμης, ἥτις δέον νὰ ἐμφαίνηται ἐξ ὡρισμένων γεγονότων (π. χ. ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ γαμικοῦ καθήκοντος ἐκ μέρους τοῦ ἔχοντος λόγον διαζυγίου καὶ γνωρίζοντος τοῦτο συζύγου). Ὁ διὰ τὴν ἀσκηθεῖσαν ψυχολογικὴν βίαν ἀκυρώσιμος γάμος δύναται ὑπὸ τοῦ βιασθέντος νὰ ἐγκριθῇ καὶ σιωπηρῶς καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ θεραπευθῇ τὸ κατὰ τὴν σύναψιν αὐτοῦ ἐλάττωμα, μὴ δυναμένου πλέον τοῦ ἐγκρίναντος νὰ ἐπικαλεσθῇ αὐτό· ἡ τοιαύτη

Digitized by Google

σιωπηρὰ ἔγκρισις συνάγεται ἐκ γεγονότων καθιστώντων ἀναμφισβήτητον τὴν πρόθεσιν, ὡς π. χ. ἡ μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου συμβίωσις τῶν συζευχθέντων.

Πλήρη ἀπόδειξιν ἀποτελεῖ εἰς τὰς πολιτικὰς δίκας ἡ ἐκ τῆς σιωπῆς τοῦ διαδίκου συναγομένη ὁμολογία. Οὕτω κατὰ τὸν νόμον Β϶ΚΖʹ (1903), δι' οὗ μετερρυθμίσθη τὸ ἄρθρον 585 τῆς πολιτικῆς δικονομίας, «ἡ ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ παράλειψις πάσης ἀπαντήσεως θεωρεῖται ὡς κατάφασις». Σιωπηρὰ ὁμολογία ἐπίσης ὑπάρχει ἐπὶ ἐρημοδικίας, ἀλλὰ προσωρινή, διότι δύναται νὰ διαρρηχθῇ δι' ἀνακοπῆς. Ἡ σιωπηρὰ ἀποδοχὴ τῆς ἐκδοθείσης ἐν τῇ δίκῃ ἀποφάσεως στερεῖ τὸν ἀποδεχθέντα τῆς χρήσεως τῶν ἐνδίκων μέσων. Σιωπηρὰ ἀποδοχὴ δύναται νὰ γίνῃ καὶ διὰ πράξεων, δι' ὧν ἐξυπακούεται ἀποδοχή, ὡς π. χ. ὅταν ὁ καταδικασθεὶς ἀντὶ νὰ ἀσκήσῃ ἔφεσιν κατὰ τῆς ἀποφάσεως αἰτῆται προθεσμίαν πρὸς καταβολὴν τοῦ ποσοῦ, δι' ὅπερ κατεδικάσθη, ἢ ὁσάκις ἑκουσίως ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασιν. Μ. Γ. Δ.

—*[Βυζ. Μουσ.]* Εἷς τῶν ἓξ χαρακτήρων τοῦ χρόνου τοῦ νῦν ἐν χρήσει γραφικοῦ συστήματος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἀνήκουσα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐπαυξανόντων τὸν χρόνον ἐγχρόνων ὑποστάσεων, γράφεται διὰ βαρείας μετὰ ἁπλῆς καὶ δαπανᾷ ἕνα χρόνον ἐν σιωπῇ, μετὰ διπλῆς δύο, μετὰ τριπλῆς τρεῖς καὶ οὕτω καθεξῆς. Οἱ ἐν σιωπῇ δαπανώμενοι χρόνοι καλοῦνται καὶ *χρόνοι κενοί*. Ἡ σιωπή, ὅταν διαρκῇ ἥμισυν χρόνον, ὃν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου χαρακτῆρος, λαμβάνει ἄνωθεν τῆς ἁπλῆς καὶ γοργόν. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ *λεῖμμα* τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ τὰς παύσεις τῆς εὐρωπαϊκῆς. Ν. Α. Χ.

σιωπηλός, *—ή, —ον*· ὁ σιωπῶν, ὁ μὴ ὁμιλῶν: «μένει —, κάθεται σιωπηλός».

σιωπηλότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σιωπηλός.

σιωπηρός, *—ά, —όν*· ὁ διὰ τῆς σιωπῆς δηλούμενος ἢ ὑπονοούμενος: «σιωπηρὰ ἀποδοχή, — συγκατάθεσις», ὅταν δηλαδὴ δὲν ἀπορρίπτεταί τι ἢ δὲν ἀποκρούεται διαρρήδην.—Ἐπίρρ. ***σιωπηρῶς***: «καθιερώθη σιωπηρῶς», ἀντίθ. *διαρρήδην, ῥητῶς*.

σιώπησις, *—εως* (ἡ)· ἐπιβολὴ σιωπῆς· || ἔλλειψις ὁμολογίας, ἀποσιώπησις.

σιωπητήριον (τό). Τὸ σάλπισμα, τὸ σημαινόμενον συνήθως ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὸ ἀνακλητικὸν καὶ ὑποδηλοῦν τὴν παῦσιν πάσης συνομιλίας καὶ τὴν σβέσιν τῶν πλείστων φώτων. Ν. Θ. Κ.

σιωπῶ *(—άω)*· τηρῶ σιωπήν, παύω νὰ ὁμιλῶ: «ταῦτα εἰπὼν ἐσιώπησε»· || ἀποφεύγω νὰ ὁμολογήσω ἢ νὰ διαμαρτυρηθῶ.

Σιώτης, *Ἰωάννης*. Ἕλλην ἰατρὸς καὶ πολιτικὸς (1859—1930). Κατήγετο ἐκ Σίφνου, ἀλλ' ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἔλαβεν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, ἐσπούδασε δὲ τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις καὶ μετήρχετο ταύτην ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κατὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφήν, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1922 καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν αὐτῆς, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως (Ὀκτώβριος 1922—Ἀπρίλιος 1923) ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Τ. Ε. Ε

Σκὰβαλ(λ)α *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Μακεδονίας, κειμένη ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Παλαιᾶς Καβάλλας (Ἐσκῆ Καβάλλα), ἐκ τῆς ὁποίας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προῆλθε τὸ ὄνομα τῆς νῦν Καβάλλας. Α. Θ. Σ.

σκαβαντάρω· δημοτ. ναυτ., *καβαντζάρω* (βλ. λ.).

Σκαβίωσα Λαοδίκεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παράλιος πόλις τῆς Συρίας, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. V, 14, 16), ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Λαοδίκειαν* τὴν πάραλον. Α. Θ. Σ.

Σκαβρία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ραιτίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Γεναύνων, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Αἴνου (νῦν Inn), ἐπὶ τῆς ἀπὸ Αὐγούστας Οὐϊνδελικῶν (νῦν Augsburg) εἰς Ἰταλίαν ἀγούσης ὁδοῦ. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται ἡ σημερινὴ Scharnitz, ἐν τῇ Δ. Αὐστρίᾳ. Α. Θ. Σ

σκάβω· δημοτ. τυπ τοῦ *σκάπτω* (βλ. λ.).

Σκαγερράκης (Skagerrak καὶ Skager Rak) *[Γεωγρ.]*. Μέγας πορθμός, χωρίζων τὴν νοτιοανατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς Νορβηγίας ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς τοιαύτης τῆς χερσονήσου τοῦ Σλέσβιχ-Ὁλστάϊν (Γιουτλάνδης) καὶ ἀπολήγων πρὸς Β. εἰς τὸ δίχαλον τῶν φιὸρδ τοῦ Δράμμεν καὶ τῆς Χριστιανίας. Ἑνώνει τὴν Βόρειον θάλασσαν, ἀφ' ἧς ἄρχεται, πρὸς τὴν Βαλτικήν, παρεμβαλλομένων τοῦ συζυγοῦς του πορθμοῦ Κατεγκὰτ καὶ τῶν ἠσσόνων πορθμῶν Σούνδου (Sound), Μεγάλου Βέλτου (Belt) καὶ Μικροῦ Βέλτου. Ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Γιουτλάνδης σχηματίζει τὸν κόλπον τοῦ Γιάμμερ. Σ. Ε. Λ.

— Σκαγερράκη *ναυμαχία* *[Ναυτ. Ἱστορ.]*· βλ. λ. *Ἰουτλάνδης* ναυμαχία.

σκάγι (τό)· μικρὸν μολύβδινον σφαιρίδιον τῶν κυνηγετικῶν ὅπλων.

—*[Ἐγκυκλ.]* *Σκάγια* ὀνομάζονται κοινῶς οἱ μικροὶ σφαιρικοὶ κόκκοι μολύβδου, εἰς οὓς οὗτος διαμορφοῦται καὶ δι' ὧν τὰ κυνηγετικὰ ὅπλα βάλλουσι καὶ φονεύουσι τὰ κατώτερα λεγόμενα θηράματα. Ἡ ἐφεύρεσις αὐτῶν ἀποδίδεται εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατασκευάζονται ὑπὸ εἰδικῶν ἐργοστασίων, τῶν λεγομένων σκαγιοχυτηρίων. Τὰ παλαιότερα τούτων ἐχρησιμοποίουν διὰ τὴν κατασκευὴν κόσκινα μὲ κυκλικὰς ὀπάς, δι' ὧν διερχόμενος ὁ τακεὶς μόλυβδος ἔπιπτε κατὰ κόκκους ἐξ αὐτῶν ἐντὸς βυτίου περιέχοντος ὕδωρ, ἀλλ' οὕτως ἡ ἀποστρογγυλοποίησις δὲν ἐπετυγχάνετο τελείως, καθόσον, ἕνεκα τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως κοσκίνων καὶ ὕδατος κατὰ τὴν διαδρομήν των, δὲν ἐψύχοντο ἐπαρκῶς καὶ οὕτω πίπτοντες ἐντὸς τοῦ ὕδατος ὑφίσταντο παραμόρφωσίν τινα. Τὰ νεώτερα σκαγιοποιεῖα κατασκευάζουν πύργους ὕψους 40 μ., ἀφ' ὧν ἀφήνεται ὁ τακεὶς μόλυβδος νὰ καταπίπτῃ, διὰ ῥεύματος δὲ ἀέρος, παραγομένου δι' ἰσχυρῶν ἀνεμιστήρων, ἐπικουρεῖται κατὰ τὴν πτῶσιν ἡ ἐπαρκεστέρα στερεοποίησις τῶν κόκκων αὐτοῦ πρὶν ἢ καταπέσωσιν εἰς τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ τότε προλαμβάνεται ἡ παραμόρφωσίς των διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος ὑπάρχοντος στρώματος ἐλαίου ἢ λίπους. Μετὰ ταῦτα ἐξαγόμενα ἀποχωρίζονται τὰ κανονικὰ σκάγια τῶν ἀκανονίστων, κοσκινίζονται διὰ κοσκίνων μὲ ὁμοιομόρφους ἰσομήκους διαμέτρου ὀπάς, ἵνα ταχθῶσιν εἰς τὰς προσηκούσας κατηγορίας, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των, μεθ' ὅ, πρὸς ἀποφυγὴν ὀξειδώσεως, ἀναταράσσονται ἐντὸς καταλλήλων βαρελλίων ἐχόντων γραφίτην. Χάριν τῆς ἐπαρκοῦς ῥευστοποιήσεως τοῦ μολύβδου καὶ τῆς τελειοτέρας ἐπομένως ἀποστρογγυλώσεως τῶν σκαγίων προστίθεται εἰς τοῦτον ποσότης ἀρσενικοῦ $^1/_2$ %. Τὰ οὕτω παραγόμενα σκάγια ἀνάγονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, τὰ λεπτότατα, ἢ *ψιλὰ* κοινῶς λεγόμενα, σκάγια, διαμέτρου $^2/_8$ μέχρις $1^1/_4$ χιλιοστοῦ τοῦ μέτρου, καὶ τὰ χονδρότατα, *χοντρὰ* κοινῶς λεγόμενα, 5 ἢ 6 χιλιοστομέτρων. Τὰ μεταξὺ αὐτῶν τῶν κατηγοριῶν μεγέθους διαβαθμίζονται τὰ μὲν ψιλὰ σκάγια ἀπὸ τοῦ 1—12 ἢ μέχρι τοῦ 16, τὰ δὲ χονδρότατα, λαμβάνοντα τὸν τύπον ψήφων (κοινῶς *κομματίων*), διὰ μηδενικῶν, ὡς ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Βελγίῳ, Ἀμερικῇ, ἐπαναλαμβανομένων πρὸς διάκρισιν τοῦ μεγέθους δίς, τρὶς καὶ πλέον, ἢ διὰ τοῦ Α καὶ Β, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, ἐπίσης ἐπαναλαμβανομένου ἑκάστου αὐτῶν δὶς καὶ τρὶς πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς κατὰ μέγεθος διαφορᾶς. Τὰ μὲ περισσοτέρα τοῦ ἑνὸς μηδενικὰ ἢ Α ἢ Β δηλοῦσι τὰ μεγαλύτερα. Ἕκαστος ἀριθμὸς ἀντιστοιχεῖ εἰς ἕκαστον εἶδος θηραμάτων, δι' οὗ δύναται νὰ φονευθῇ πᾶν ἀνῆκον εἰς τὰ κατώτερα λεγόμενα θηράματα, ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἁρπακτικῶν καὶ λαγωῶν μέχρι τῶν κιχλῶν καὶ σιταρηθρῶν. Τὰ μὲ Ο ἢ Α καὶ Β, καὶ ἰδίως τὰ ἐπανειλημμένα, ἀφορῶσι τὰ μεσαῖα λεγόμενα θηράματα, δορκάδας, ἐλάφους, θῶας κτλ. Οἱ χαρακτηρίζοντες τὸ μέγεθος τῶν σκαγίων ἀριθμοί, μηδενικὰ ἢ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου, δὲν συμφωνοῦσιν εἰς τὰ διάφορα κράτη ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῆς διαμέτρου των. Ἡ τοιαύτη διαφορὰ παρέχει εἰς τοὺς κυνηγούς, τοὺς χρησιμοποιοῦντας ἰδίως φυσίγγια ἕτοιμα μὲ γομώσεις σκαγίων διαφόρων κρατῶν, σύγχυσιν ὡς πρὸς τὴν προσαρμογὴν τῆς δι' αὐτῶν βολῆς εἰς τὸ κυνήγιον τῶν καθ' ἕκαστον θηραμάτων. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸ συνδικᾶτον τῶν ὁπλοποιῶν τῆς Γαλλίας τῷ 1902 νὰ προέλθῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἵνα ἡ ἀρίθμησις τῶν σκαγίων σταθεροποιηθῇ, κανονιζομένη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δεκαδικοῦ μετρικοῦ συστήματος. Εἰς ἕκαστον ἀριθμὸν σκαγίων κατὰ ταύτην ἀντιστοιχεῖ μία ὡρισμένη διάμετρος καὶ ἕκαστος ἀριθμὸς σκαγίων διαφέρει τοῦ ἀμέσως προηγουμένου ἢ ἑπομένου κατὰ 0,025 χιλιοστὰ τοῦ μέτρου. Αἱ διάμετροι αὗται ὡρίσθησαν 5 χιλιοστόμετρα διὰ τὰ χονδρότατα (410) καὶ 1,25 χιλιοστόμετρα διὰ τὰ λεπτότατα (ἀριθ. 12) καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν διεβαθμίσθησαν μὲ τὴν διαφορὰν 0,025 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου τοῦ προηγουμένου ἀπὸ τοῦ ἀμέσως ἑπομένου. Ὁ κανονισμὸς οὗτος εἶναι ὁ ἀκριβέστερος καὶ σταθερώτερος κανονισμὸς τοῦ μεγέθους τῶν σκαγίων καὶ δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς συγκρίσεως τοῦ μεγέθους τῶν παραγομένων σκαγίων εἰς ἄλλα κράτη.

Διὰ τοῦ μέτρου τούτου καθωρίσθη ἀσφαλῶς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἕκαστον σκαγίων καὶ τὸ βάρος τῶν περιεχομένων εἰς ἑκάστην γόμωσιν. Μὲ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τείνουσι νὰ προσαρμοσθῶσι τὰ σκαγιοποιεῖα εἰς τὰ διάφορα κράτη. Τινὰ ἐργοστάσια φυσιγγίων, ὡς ἐν Γερμανίᾳ συμβαίνει, σημειοῦσι πρὸς τῷ ἀριθμῷ καὶ τὴν διάμετρον εἰς χιλιοστά.

Ἤδη ὑπάρχουσι τριῶν ποιοτήτων σκάγια εἰς τὸ ἐμπόριον πρὸς χρῆσιν τῶν κυνηγῶν: 1) Τὰ *μαλακά*, ἐκ καθαροῦ μολύβδου μετ' ἀρσενικοῦ κατασκευαζόμενα, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐκ τῆς μαλακότητος αὐτῶν, κατὰ τὴν πυροβόλησιν προστρίβονται εἰς τὰς ἐστενωμένας κάννας τῶν ὅπλων καὶ ὑφίστανται οὕτω ποιάν τινα παραμόρφωσιν τῆς σφαιρικότητός των, πρόξενον ἀκανονίστου διασπορᾶς αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου, ἔχουσι καὶ τὸ μειονέκτημα τῆς μολυβδώσεως τῶν καννῶν. Εἶναι ὅμως τὰ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενα, διότι εἶναι καὶ τὰ εὐθηνότερον πωλούμενα. 2) Τὰ *σκληρά*, ἐκ καθαροῦ μολύβδου μετὰ ἀρσενικοῦ καὶ μετὰ προσθήκης μικρᾶς ποσότητος κασσιτέρου καὶ ἀντιμονίου κατασκευαζόμενα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι μὲν μικροτέραν πως πυκνότητα ἢ τὰ μαλακά, περίπου κατὰ 0,35 μ., ἀλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι ἀσήμαντος ἔναντι τοῦ πλεονεκτήματος, ὃ κέκτηνται, νὰ μὴ παραμορφῶνται κατὰ τὴν ἔξοδόν των ἐκ τῶν ἐστενωμένων καννῶν τῶν ὅπλων καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ μὴ ὑφίστανται ἀκανονίστους διασποράς, διατηροῦντα τὴν σφαιρικότητά των ἀμείωτον, ἡ ὁποία κατὰ τὴν βολὴν εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς εὐθυγράμμου διευθύνσεώς των καὶ τῆς κανονικῆς διασπορᾶς αὐτῶν. Τὰ σκληρὰ σκάγια ἐλαττώνουσι τὰς μολυβδώσεις τῶν καννῶν καὶ αὐξάνουσι τὴν ταχύτητα κατὰ 1 %. Εἶναι ἑπομένως καλύτερα τῶν μαλακῶν καὶ δέον νὰ προτιμῶνται ἐκείνων. 3) Σκάγια *σκληρότερα* ἀπὸ τὸ προηγούμενον δεύτερον εἶδος, μὲ μεταλλικὸν περίβλημα ἐκ νικελίου ἢ χαλκοῦ. Ταῦτα κέκτηνται μείζονα πλεονεκτήματα ἢ τὰ προηγούμενα εἴδη, καθόσον ἐξέρχονται τῶν καννῶν τῶν ὅπλων τελείως σφαιρικά, δὲν προξενοῦσι μολυβδώσεις εἰς ταύτας, ἐπαυξάνουσι τὰς ταχύτητας καὶ καθιστῶσι κανονικωτάτην τὴν διασποράν των. Εἶναι ὅμως ἀκριβώτερα τῶν προηγουμένων εἰδῶν καὶ ἑπομένως δυσπρόσιτα εἰς τοὺς πλείστους τῶν κυνηγῶν. Ὡς ἐκ τούτου, ἕνεκα τῆς μὴ ζητήσεως, δὲν εἰσάγονται εἰς τὸ παρ' ἡμῖν ἐμπόριον.

Πρὸς θανάτωσιν τῶν καθ' ἕκαστον εἰδῶν θηραμάτων δὲν ἀρκεῖ ἡ γνῶσις τοῦ προσήκοντος ἀριθμοῦ ἢ διαμέτρου τῶν σκαγίων, ὧν τὸ βάρος δέον νὰ στοιχῇ πρὸς τὸ 1/5000 τοῦ βάρους τοῦ βαλλομένου πτηνοῦ ἢ ζῴου, ἀλλὰ δέον νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένη καὶ ἡ προσήκουσα ταχύτης τῶν σκαγίων, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν 80 μ. κατὰ δευτερόλεπτον, οὐδὲ νὰ λανθάνῃ ἡ ἀπόστασις τοῦ θηράματος, ἡ ὁποία δέον νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν ἢ τὴν διάμετρον τῶν σκαγίων, μὲ τὰ ὁποῖα βάλλεται. Ὁ κυνηγὸς δέον νὰ γνωρίζῃ ὅτι τὰ σκάγια μὲ ταχύτητα ἀνωτέραν τῶν 150 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον ἐπιφέρουσιν εἰς τὰ παντοδαπὰ θηράματα θανασίμους πληγάς, μὲ μικροτέραν τῶν 80 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον μωλωπίζουσιν ἁπλῶς τὰς σάρκας των, ἀλλ' οὐδὲ καὶ τοῦτο ἐπιτυγχάνουσιν ὅταν τὸ πτέρωμα ἢ τρίχωμα τῶν θηραμάτων εἶναι πυκνόν. Ὅσον χονδρότερα εἶναι τὰ σκάγια, τοσοῦτον μακρότερον ἀποβαίνουσιν ἀποτελεσματικά, ἐφ' ὅσον τηροῦσι τὰς εἰρημένας ταχύτητας, ὅσον δὲ λεπτότερα εἰς βραχυτέρας μόνον ἀποστάσεις καθίστανται ἀποτελεσματικά, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ θηράματος, ὅπερ κανονίζει τὴν ἀποτελεσματικότητα αὐτῶν. Τὰ σκληρὰ σκάγια ἐξικνοῦνται εἰς μεγαλυτέρας τῶν μαλακῶν ἀποστάσεις καὶ διατηροῦσι κανονικωτέραν διασπορὰν ἢ τὰ μαλακά. Φ. Δ. Γ.

Σκάγιαννη *[Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ἀθηναϊκὴ ὀνομασία τμήματος τῆς συνοικίας Πλάκας, περιλαμβανομένου μεταξὺ τῶν ὁδῶν Νικοδήμου, Βουλῆς καὶ Θουκυδίδου. Εἰς τοῦ Σκάγιαννη εὑρίσκετο τὸ παλαιὸν κακουργιοδικεῖον καὶ τὸ τουρκικὸν τζαμί, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου ἠγέρθη τὸ κτήριον τῶν Κεντρικῶν Ἐνωμοτιῶν, χρησιμοποιηθὲν βραδύτερον διὰ γραφεῖα διοικήσεως χωροφυλακῆς. Α. Γ. Φ

Σκάγκεν (Skagen) *[Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Δανίας, ἀποτελοῦν τὴν βορειοτάτην ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τῆς Ἰουτλάνδης. Παρ' αὐτὸ ὁμώνυμος λιμήν, ἀπέχων 38 χλμ. πρὸς Β. τοῦ Φρέντερικχαφν, μεθ' οὗ συνδέεται σιδηροδρομικῶς. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ὑψοῦται μέγας φάρος. Χ. Δ

Σκαδὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Νάξου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 597. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 773), ὑφ' ἣν καὶ τὸ χωρίον *Μέση*, καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὀρυχεῖα σμύριδος. —Π.

Σκαζῆς, *Σαμουήλ*· βλ. λ. *Πλασίμης* Σαμουήλ.

σκάζω, ἀόρ. *ἔσκασα*, παθ. μετχ. *σκασμένος*· σχάζω, κάμνω ῥῆγμα, ἄνοιγμα, ἐνεργῶ σχάσιν: «σκάζω τὸ σπυρί, — τὸ ἀπόστημα», βλ. *σχάζω*· || ἀμετβ., ὑφίσταμαι ῥῆγμα, ἄνοιγμα, σχάσιν: «σκάζουν τὰ σῦκα, — τὰ ρόδια, — τὰ πεπόνια»· || ἐπὶ ἀγγείων, διαρρήγνυμαι: «ἔσκασε τὸ τσικάλι, — τὸ πιάτο 'ς τὴ φωτιά»· || μεταφ., ἐπὶ ἀνθρώπου: «ἔσκασε τὸ παιδὶ ἀπὸ τὰ κλάματα», «θὰ σκάσῃ ἀπὸ τὸν καημό του», «μπά! ποῦ νὰ σκάσῃς, μᾶς ξεκούφανες ἀπὸ τὶς φωνές σου»· || κάμνω κρότον, κροτῶ, βροντῶ: «τὰ βαρελότα σκάζουν»· || μεταφ., «τοῦ 'σκασε μιὰ 's τὸ σβέρκο» τοῦ κατέφερεν ἓν κτύπημα ἐπὶ τοῦ τραχήλου· || ἐπὶ τὸ

Digitized by Google

χυδαιότερον: «τοῦ τά 'σκασε ὅσα τοῦ χρωστοῦσε» τὰ ἐπλήρωσε ἑκὼν ἄκων· || «τοῦ 'σκασε ἕνα φιλί», ἄλλως «τοῦ 'δωσε ἕνα φιλὶ σκαστό», δηλαδὴ ἠχηρόν.

— **σκάζω**· ἀρχ., χωλαίνω, κουτσαίνω.

— **σκάζεν** ***μέτρον*** *[Μετρ.]*· βλ. *χωλίαμβος.*

σκαθοῦρι *[Ναυτ. Μετεωρολ.]*. Αὔξησις πρόσκαιρος τοῦ ἀνέμου, καὶ δὴ ὅταν οὗτος καταιγίζῃ ἤδη, κατὰ τὴν διάβασιν νεφέλης τινός, συνοδευομένη ἀπὸ ψεκάδας ἢ καὶ ὄμβρον (γαλλ. grain de pluie, ἀγγλ. flow), εἰς δὲ τὰς βορείας καὶ βορειοδυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς, ὑπὸ κιτρίνης ἄμμου. Ἡ πρώτη περίπτωσις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν *ἐκνεφίαν* τῶν ἀρχαίων, ἡ δὲ δευτέρα πρὸς τὴν *κνηκίδα.* Σ. Ε. Λ.

Σκάϊ (Skye) *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῆς Σκωτίας, ἡ μεγαλυτέρα τῶν Ἐσωτερικῶν Ἑβρίδων, ὑπαγομένη διοικητικῶς εἰς τὴν κομιτείαν Ἴνβερνες καὶ χωριζομένη ἀπὸ τῶν σκωτικῶν ἀκτῶν διὰ τοῦ πορθμοῦ Κάϋλ Ρέη, πλάτους $^{1}/_{2}$ μιλίου. Ἔχει μῆκος ἀπὸ Β πρὸς Ν. 75 χλμ. καὶ μέγιστον πλάτος 42 χλμ., ἔκτασιν δὲ 1666 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν (1921) 11.000 κατ., ἀσχολουμένων κυρίως εἰς τὴν ἁλιείαν. Χ. Δ.

Σκαία *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ, βασιλέως τοῦ Ἄργους, καὶ σύζυγος τοῦ Ἀρχάνδρου, ἐγγόνου τοῦ Ἀχαιοῦ, ἱδρυτοῦ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τὴν Ναύκρατιν Ἀρχανδρουπόλεως (*Ἡροδ.* Β, 97). Α. Θ. Σ.

Σκαιαὶ Πύλαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο αἱ δυτικαὶ πύλαι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τοῦ Ἰλίου, αἱ ἄλλως καλούμεναι *Δαρδανιαι*, πολλάκις ἀναφερόμεναι ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου. Παρὰ τὰς Σκαιὰς Πύλας ἐγένετο ὁ συγκινητικὸς διάλογος μεταξὺ Ἀνδρομάχης καὶ Ἕκτορος (Ἰλιάδ. Ζ, 393) καὶ πρὸ αὐτῶν ἐφονεύθη ὁ Ἕκτωρ, μονομαχήσας μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως (Χ, 6). Δι' αὐτῶν εἰσήχθη εἰς τὴν Τροίαν ὁ Δούρειος ἵππος, οὐ μακρὰν δ' αὐτῶν ἔκειτο ὁ τάφος τοῦ Λαομέδοντος. Α. Θ. Σ.

Σκαιβόλας (Scaevola). Ἐπώνυμον τῆς οἰκογενείας τῶν *Μουκίων* (βλ. λ.).

— **Σκαιβόλας** (Scaevola), ***Κόϊντος Κερβίδιος***. Ρωμαῖος νομομαθὴς τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος, εὐνοούμενος τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου καὶ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς. Ἔγραψε: «Digesta» (εἰς 40 βιβλία), «Responsa» (6 βιβλία), «Quaestiones» (20 βιβλία), «Regulae» (4 βιβλία), «Quaestiones publice tractatae» καὶ «De quaestione familiae» (ἑκάτερον εἰς 1 βιβλίον), ὑπομνήματα κ.τ.τ. Ὁ Μοδεστῖνος τάσσει αὐτὸν μεταξὺ τῶν κορυφαίων νομικῶν ὁμοῦ μὲ τὸν Παῦλον καὶ Οὐλπιανόν. Π. Ν. Π.

Σκαιὴ *[Μυθολ.]*. Θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, σύζυγος τοῦ Δαΐφρονος, υἱοῦ τοῦ Αἰγύπτου, τὸν ὁποῖον κοιμώμενον ἐφόνευσε κατ' ἐντολὴν τοῦ πατρός της (*Ἀπολλοδ.* ΙΙ, 1, 5). Α. Θ. Σ.

σκαιοβατῶ (*—έω*)· βαδίζω σκαιῶς, ἀνεπιτηδείως, περιπατῶ ἄτσαλα· || ἐπὶ χοροῦ, χορεύω κακῶς, ἀτάκτως.

Σκαιοί, ἢ ***Σκαιβόαι*** *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατοικῶν τὴν μεταξὺ Τρῳάδος καὶ Ἑλλησπόντου χώραν, μετοικήσας δὲ ἀκολούθως ἐπὶ τῆς ἀπέναντι Θρᾳκικῆς χερσονήσου (*Στράβ.* ΧΙΙΙ, 590). Α. Θ. Σ.

σκαιός, *—ά, —όν*· βάναυσος τοὺς τρόπους, τραχὺς ἀπότομος· || ἀρχ., ἀμόρφωτος, ἀπαίδευτος, ἀπειρόκαλος, ἀδέξιος, ἀνεπιτήδειος· || ἀριστερά, ὁ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς.

Σκαῖος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Ἱπποκόωντος, σύγχρονος τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις, νικήσας τὸν Ἀπόλλωνα εἰς ἀγῶνα πυγμαχίας, ἀνέθηκε τρίποδα εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος ἐν Θήβαις. μεθ' ἐξαμέτρου ἐπιγράμματος, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ Ἡρόδοτος (V, 60). Α Θ. Σ.

— **Σκαῖος**. Σάμιος Ὀλυμπιονίκης, υἱὸς τοῦ Δούριος, «κρατήσας πυγμῇ παῖδας». Τούτου ὑπῆρχεν ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ μετ' ἐπιγράμματος, ἔργον τοῦ ἀγαλματοποιοῦ Ἱππίου (*Παυσ.* VI, 13, 5). Α. Θ. Σ.

σκαιότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σκαιοῦ, τραχύτης, βαναυσότης· || ἀνεπιτηδειότης, ἀπειροκαλία.

σκαῖτινγκ (ἀγγλ. skating)· ἡ διὰ τροχοπεδίλων καὶ παγοπεδίλων δρομικὴ παιδιά (βλ. *παγοπέδιλον* καὶ *πεδιλοδρομία*).

σκάκι (τό)· εἶδος ἐντέχνου παιγνίου, ἄλλως *ζατρίκιον* (βλ. λ.).

σκακιστὴς (ὁ)· ὁ ἱκανὸς παίκτης τοῦ σκακιοῦ, τοῦ ζατρικίου.

Σκάκοτς (Scacoz), ***Λουδοβῖκος***. Λατῖνος ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας — Ζακύνθου, γεννηθεὶς ἐν Τράου τῆς Δαλματίας τῷ 1758 καὶ διακριθεὶς ἐπὶ φιλελληνισμῷ. Ἐπὶ τῇ ψευδεῖ εἰδήσει, τῷ 1821, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐτέλεσε δοξολογίαν, διὸ καὶ περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Βραδύτερον ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σταυρουπόλεως καὶ ἀπέθανεν ἐν Τράου τῷ 1842. Λ. Χ Ζ.

σκάλα (ἡ)· δημοτ., κλῖμαξ, ἀποβάθρα: «σκάλα ξύλινη, — μαρμάρινη, — κρεμαστή»· || «σκάλα τῆς σέλλας» ὁ ἀναβολεύς· || ἀποβάθρα, λιμὴν ἢ ὅρμος ἢ καὶ ὁπουδήποτε γίνεται προσέγγισις πλοίου: «πιάσαμε πολλὲς σκάλες»· || ἡ μουσικὴ κλῖμαξ· || βαθμίς· «πρώτη—δεύτερη σκάλα» ἐπὶ χαρτοπαιξίας· || ἐπὶ τοῦ πυροβόλου ὅπλου, αἱ δύο κινήσεις, δι' ὧν ὀρθοῦται ὁ ἐπικρουστήρ· || ἐγκοπή, ἐπὶ τῆς ὁποίας δύναταί τι νὰ σκαλώσῃ, νὰ ἐμποδισθῇ ἢ νὰ πιασθῇ.

— *[Ναυτ.]* Ἐν τῇ κοινῇ ναυτιλιακῇ γλώσσῃ ὁ ὅρος σημαίνει μέρος ἁλίμενον πλὴν πρόσφορον παρὰ τοῦτο εἰς ἀγκυροβολίαν πρόσκαιρον διὰ τὴν ἀποβίβασιν ἢ ἐπιβίβασιν ἐπιβατῶν καὶ ἐμπορευμάτων. Προκειμένου ὅμως περὶ τοιούτου διὰ τακτικὰς καὶ κανονικὰς προσεγγίσεις, σημαίνει πλέον (γαλλ. marine, ἰταλ. marina) ἐπίνειον μέρους, μετὰ τῆς ὀνομασίας τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τοπωνυμίαν: *Σκάλα Ἀταλάντης* κλπ.

Εἰς πληθυντικόν, *σκάλες*, ἐσήμαινε τὰ τέρματα, ἀφετήριον καὶ κατιτήριον, διάπλου πορθμοῦ ὑπὸ πορθμείων ἐπισήμως ἀναγνωρισμένων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς τότε τοῦ βασιλείου ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας. Τοιαῦται σκάλες ἀνεγνωρίζοντο τῷ 1877: Ρίου-Ἀντιρρίου, Ναυπάκτου-Ψαθοπύργου, Κρανιδίου-Σπετσῶν, Ἑρμιόνης-Ὕδρας, Αἰγίνης-Πόρου, Αἰγίνης-Ἀγκιστρίου-Ἐπιδαύρου, Ἁγίας Ἄννης-Σκιάθου-Σκοπέλου, Κύμης-Σκύρου, Ἀργοστολίου-Ληξουρίου καὶ Αἰγιαλοῦ Σάμης-Ἀετοῦ Ἰθάκης (βλ. καὶ λ. *ἐπίνειον*). Σ. Ε. Λ.

— ***σκάλα τοῦ κουβουσιοῦ*** *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *κλῖμαξ [Ναυτ.]*.

Σκάλα ***σάντα*** (=ἡ ἁγία κλῖμαξ). Οὕτω καλοῦνται ὑπὸ τῶν Λατίνων τὰ εἰς ἀπόστασιν 40 μ. ἀνατολικῶς τῆς εἰσόδου τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις λατινικοῦ ναοῦ τῆς Μαστιγώσεως ἴχνη κλίμακος ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ τουρκικοῦ στρατῶνος, ἡ θέσις τοῦ ὁποίου θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κληρικοφρόνων ἀρχαιολόγων ὡς ἡ τοῦ πραιτωρίου τοῦ Πιλάτου, ὅπου ἤχθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ στρατὼν οὗτος εἶναι καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς ἑβδομαδιαίας λιτανείας τῶν Λατίνων μέχρι τοῦ Ἁγ. Τάφου, τῆς λεγομένης via dolorosa (=ὁδὸς ὀδύνης), καθ' ἣν σημειοῦνται δεκατέσσαρες σταθμοί. Ὁ πρῶτος σταθμός, ἐπειδὴ ἡ εἴσοδος εἰς τὸν στρατῶνα δὲν ἐπετρέπετο, ἐγίνετο εἰς τὴν ὁδὸν ἀκριβῶς, εἰς τὴν Σκάλα σάντα. Ὁ τοπογραφικὸς οὗτος ταυτισμὸς εἶναι ἀπολύτως αὐθαίρετος. Γ. Λ. Α.

Σκάλα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν τοπωνυμιῶν ὅρμων τοῦ Αἰγαίου, ἐχουσῶν δὲ ὡς δεύτερον ἢ τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου, οὗτινος τὴν ἐπικοινωνίαν ἐξυπηρετεῖ τακτικῶς ἢ περιστατικῶς ὡς ἐπίνειον (λ. χ. *Σκάλα Ἁγίων Θεοδώρων*), ἢ ἄλλο τι τοπικὸν (*Σκάλα Ἀδάμαντος*). Οὕτω ὑπάρχουν ἐν τῷ Αἰγαίῳ: *Σκάλα Ἀδάμαντος* ἐν τῷ λιμένι τῆς Μήλου, *Σκάλα Ἀταλάντης* ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Ὀπουντίου κόλπου, *Σκάλα Ὠρωποῦ* κατέναντι τῆς Ἐρετρίας, *Σκάλα Ὠρεῶν* ἐν τῷ φερωνύμῳ διαύλῳ, *Σκάλα Ζαγορᾶς* (βλ. *Χορευτόν*), *Σκάλα Ἁγιᾶς* νοτίως τοῦ θεσσαλικοῦ ἀκρωτηρίου Δερματᾶς, *Σκάλα Κατερίνης, Σκάλα Ἁγίων Θεοδώρων, Σκάλα Λιτοχώρου* καὶ *Σκάλα Ἐλευθεροχωρίου* κατὰ τὴν μεταξὺ ἐκβολῶν Πηνειοῦ καὶ Ἁλιάκμονος μακεδονικὴν παράλιον, *Σκάλα Παναγίας* καὶ *Σκάλα Ποταμιῶν* καὶ *Σκάλα Ραχωνίου* ἐν Θάσῳ, *Σκάλα Συκαμιᾶς* καὶ *Σκάλα Ἐρεσσοῦ* ἐν Λέσβῳ, *Σκάλα Βουρλῶν*, ποτὲ τοπωνυμία ἑλληνικὴ τοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σμύρνης ὅρμου, *Σκάλα Νισύρου* ἐν τῇ φερωνύμῳ δωδεκανησιακῇ νήσῳ. Σ. Ε. Λ

—**Σκάλα** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 1.295. Κεῖται παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα καὶ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Σπάρτης—Μολάων—Μονεμβασίας. Παρ' αὐτὴν ἔχει τὰς πηγάς του τὸ Βασιλοπόταμον, ἀγχίαλος πλωτὸς ἄλλοτε ποταμὸς μέχρι τῆς Σκάλας, ἥτις, διὰ τοῦτο, καὶ εἶχεν ὀνομασθῇ οὕτως. Εἶναι αὕτη τὸ σημαντικώτερον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν (βαμβακουργίας καὶ ἐλαιουργίας) κέντρον τῆς περιφερείας Ἕλους (τοῦ τέως δήμου Τρινάσου, τοῦ ὁποίου ἦτο καὶ πρωτεύουσα, καὶ τοῦ τέως δήμου Ἕλους) καὶ θὰ ἀποκτήσῃ ἔτι μείζονα σημασίαν μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ὑδραυλικῶν καὶ ἀποξηραντικῶν ἔργων Ἕλους καὶ τῆς ὑπὸ κατασκευὴν δημοσίας ὁδοῦ Γυθείου—Σκάλας. Ἔχει γονιμώτατον μὲν ἔδαφος, ἀλλὰ νοσῶδες κλῖμα. Εἶναι ἕδρα ἡμιγυμνασίου.

—2) Χωρίον τῆς κοινότητος Βαχοῦ τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 41. ΚΑΨ.

—**Σκάλα** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Χαλκιοπούλου τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 27.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 345. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 793), ὑφ' ἣν καὶ τὰ χωρία *Νεόκαστρο* καὶ *Ξηροπήγαδο*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν-κτηνοτροφικὸν συνεταιρισμόν.

—3) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κραναίας τοῦ νομοῦ καὶ τῆς νήσου Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 674. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 1.058), ὑφ' ἣν καὶ τὰ χωρία *Ἀλειμματᾶ, Κουτρουκόϊ, Ραντζακλί, Σπαθὶ* καὶ *Φονιές*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—4) Χωρίον ἀποτελοῦν ὁμώνυμον κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 1.017. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, 3 γεωργικοὺς πιστωτικοὺς καὶ 1 προμηθευτικὸν συνεταιρισμοὺς καὶ 2 ἐλαιοτριβεῖα. Εἶναι σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Καλαμῶν, μεταξὺ Ζευγολατιοῦ καὶ Ἀσπροχώματος ἀπέχον ἐκ τοῦ πρώτου 7 χλμ. καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου 20 χλμ. Π. Ν. Π.

—**Σκάλα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Ἠπείρου (βλ. λ. *Ποσείδιον*).

—**Σκάλα** (Skala) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Δαλματικὸν ἀκρωτήριον (πλάτ. 40^{0} 11′ Β., μῆκ. 15^{0} 09′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Zironna to Curzolla) 4 μίλ. ΒΔ. τοῦ λιμένος τῆς Ζάρας. Σ. Ε. Λ.

—**Σκάλα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κεφαλληνίας (πλάτ. 38^{0} 04′ Β., μῆκ. 20^{0} 48′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), νοτία τῆς νήσου ἐσχατιά, κεφαλὴ ἀκρότομος τερματίζουσα τὴν βορείαν της εὔφορον πεδιάδα καὶ προεκτεινομένη ὑφάλως ὑπὸ τῆς ἐπικινδύνου ὑφαλογλώσσης Κάκκαβα ἐπὶ 2 περίπου μίλ. Εἰς τοὺς ξένους χάρτας σημειοῦται ὡς Cape Monda. Σ. Ε. Λ.

—**Σκάλα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Ὁ ὅρμος τῆς Σικίνου (πλάτ. 36^{0} 40′ Β., μῆκ. 25^{0} 09′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2753: Polykandro, Sikino and Nio), ἔχων φανὸν ἐρυθροῦ σταθεροῦ φωτός, κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς νήσου· τὸ χωρίον ἀπέχει 1 ὥρας ὁδοιπορίαν. —2) Ὁ λιμὴν τῆς Καλύμνου (πλάτ. 36^{0}57′ Β., μῆκ. 27^{0} 01′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymno). —3) Ὁ ὅρμος τοῦ *Λεωνιδίου* (βλ. λ.) τῆς Κυνουρίας. Σ. Ε. Λ.

—**Σκάλα** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπισημότατον ἠπειρωτικὸν ἀκρωτήριον τῆς Κερκυραϊκῆς θαλάσσης, ἧς σχηματίζει τὸ ἀνατολικὸν κέρας τῆς μεγίστης στενότητός της (πλάτ. 39^{0} 45′ Β., μῆκ. 19^{0}59′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Channels of Corfu), προέχον μεταξὺ Τετρανήσων καὶ Βουθρωτοῦ. Κατ' αὐτὸ ἐπρόκειτο νὰ ὁρισθοῦν τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ἀλβανίαν. Εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Ποσείδιον* (*Στράβ.* Ζ, 324, *Πτολεμ.* Γ, ιδ, 3). Σ. Ε. Λ.

—**Σκάλα** *[Γεωγρ.]*. Τὸ παράλιον τμῆμα τῆς πόλεως *Λάρνακος* (βλ. λ.) τῆς Κύπρου. Κάτ. 6.300, ἐξ ὧν 1.750 Μωαμεθανοί, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες ὀρθόδοξοι καί τινες Λεβαντῖνοι καθολικοί. Ἡ Σκάλα ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπῆρξε τὸ μόνον ἐπίνειον τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου καὶ ὁ κυριώτερος τόπος προσεγγίσεως τῶν πλοίων ἐν τῇ νήσῳ. Σήμερον εἶναι ὁ κυριώτερος εἰσαγωγικὸς λιμὴν τῆς Κύπρου, ἕδρα τῶν προξενείων τῶν ξένων Δυνάμεων καὶ κέντρον τῆς τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας τῆς νήσου μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐπὶ ἀγγλοκρατίας κατεσκευάσθη μεγάλη ἀποβάθρα μετὰ κυματοθραύστου καὶ ἄλλα τινὰ λιμενικὰ ἔργα. Α. Κ. Α.

— **Σκάλα** ***Ἐρεσσοῦ*** *[Γεωγρ.]*. Ἐπίνειον τῆς κοινότητος Ἐρεσσοῦ τῆς ἐπαρχίας Μηθύμνης τοῦ νομοῦ Λέσβου, ἐπισήμως καλουμένη *Παραλία Ἐρεσσοῦ*. Κάτ. (1928) 213. Κεῖται ἐπὶ τῆς ΝΔ. ἀκτῆς τῆς νήσου, συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς κοινότητος δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ ἀπέχει 7 μίλια τοῦ πρὸς ΒΔ. κειμένου φάρου Σιγρίου καὶ 42 μίλια ἀπὸ Μυτιλήνης. Ἔχει Τ.Τ Τ. γραφεῖον. Π. Ν. Π.

— **Σκάλα** ***Καλλονῆς***, ἢ ***Ἁγία Ἄννα*** *[Γεωγρ.]*. Ἐπίνειον τῶν χωρίων τῆς Καλλονῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μηθύμνης τοῦ νομοῦ καὶ τῆς νήσου Λέσβου. Κάτ. (1928) 80. Κεῖται κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Καλλονῆς, εἰς 47 $^{1}/_{2}$ μίλια ἀπὸ Μυτιλήνης, καὶ εἶναι τέρμα τῆς ἀπὸ Καλλονῆς ἐπαρχιακῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ. Ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Κεραμίου. Π. Ν. Π.

— **Σκάλα** ***Κατερίνης*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης (βλ. λ. *Βρωμερὴ* καὶ *Κατερίνη*).

— **Σκάλα** ***Κυπαρισσίας*** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κυπαρισσίας* Παραλία.

— **Σκάλα** ***Μπορζοῦ*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Ἐμπόριον*.

— **Σκάλα** ***Νόβα*** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἰταλικὴ ὀνομασία δοθεῖσα ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τῷ 1650 εἰς τὴν τότε ἱδρυθεῖσαν Νέαν *Ἔφεσον* (βλ. λ.).

— **Σκάλα** ***Πολυχνίτου*** *[Γεωγρ.]*· βλ. *Πολυχνίτου* Σκάλα.

— **Σκάλα** ***Ραχωνίου*** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ραχωνίου τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Θάσου τοῦ νομοῦ Καβάλλας. Κάτ. (1928) 152. Π. Ν. Π.

Digitized by Google

— **Σκάλα Σ(υ)καμιᾶς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς νήσου Λέσβου (βλ. λ. *Σ(υ)καμιᾶς Σκάλα*).

— **Σκάλα Ὠρωποῦ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου Ὠρωποῦ. Κάτ. (1928) 694. Ἀπέχει τῶν Ἀθηνῶν 50 χιλμ., μεθ' ὧν ἔχει τακτικὴν αὐτοκινητικὴν συγκοινωνίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Σφενδάλης (σιδηρ. Πειραιῶς — Λαρίσης) 12 χλμ. Εἶναι ἕδρα κοινότητος τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς, ἔχουσα δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, τελωνειακὸν σταθμόν, δασικὸν σταθμόν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον, συνεταιρισμὸν γεωργικὸν πιστωτικὸν καὶ φωτίζεται δι' ἠλεκτρικοῦ. Ἔχει ἔτι καὶ ξενοδοχεῖα καὶ ἑστιατόρια. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς κοινότητος ὑπάρχει καὶ τὸ ἐκτεταμένον κτῆμα τοῦ Συγγροῦ, κληροδοτηθὲν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις «Ἀμαλίειον Ὀρφανοτροφεῖον» καὶ χρησιμεῦον ὡς παράρτημα αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ἔτι εὑρίσκονται σήμερον καὶ ἀγροτικαὶ φυλακαί. Παρὰ τὴν Σκάλαν Ὠρωποῦ ἱδρύθησαν ἐσχάτως καὶ οἱ προσφυγικοὶ συνοικισμοὶ *Νέα Παλάτια* καὶ *Συνοικισμὸς Ποντίων*, οἱ ὁποῖοι ὑπάγονται εἰς τὴν αὐτὴν κοινότητα, ὅπως καὶ τὸ μίαν ὥραν ΒΔ. κείμενον χωρίον *Χαλκοῦτσι*. Ι. Σ. Σ.

Σκάλα (Scala). Ἓν τῶν διασημοτέρων λυρικῶν θεάτρων τῆς Εὐρώπης. Τὸ ὄνομα «Σκάλα» εἶναι συντομογραφία τοῦ «teatro alla Scala» ἢ μᾶλλον τοῦ θεάτρου τοῦ ἐκτισμένου ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Σκάλα (Santa Maria della Scala). Τὸ θέατρον τοῦτο ἀνηγέρθη τῷ 1777 παρὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Πιερμαρίνι, εἶναι δὲ ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Εὐρώπης, καθότι δύναται νὰ περιλάβῃ 3.000 θεατάς. Ἔχει τέσσαρας σειρὰς θεωρείων, ἅτινα, μέχρις ἐσχάτων, ἦσαν ἰδιόκτητα, δυνάμενα νὰ πωληθῶσιν εἰς τρίτους.

Ἡ διάρκεια τῆς μελοδραματικῆς περιόδου εἶναι τετράμηνος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον (ἀπὸ τὰ μέσα Δεκεμβρίου ἕως τὰ μέσα Ἀπριλίου), δυναμένη ἐν τούτοις νὰ παραταθῇ ἐπ' ὀλίγον. Ἡ ὀρχήστρα τῆς Σκάλας ἀποτελεῖται ἐξ 100 μουσικῶν καὶ ἡ χορῳδία ἐξ 100 μελῶν. Ἐκτὸς τούτου ἡ Σκάλα διατηρεῖ σχολὴν μπαλλέττου. Ἐπ' ἐσχάτων ἐγένοντο ριζικαὶ καινοτομίαι εἰς τὸ θέατρον τοῦτο, οὕτινος ἡ σκηνὴ ἐσυγχρονίσθη διὰ τῶν τελευταίων μηχανικῶν μέσων, ἐνῷ ταυτοχρόνως τὸ δάπεδον τῆς ὀρχήστρας ἐγένετο κινητόν, δυνάμενον νὰ καταβιβασθῇ διὰ τὰ βαγνέρεια ἔργα καὶ νὰ ἀνυψωθῇ διὰ τὰ παλαιότερα μελοδράματα. Ἡ Σκάλα τοῦ Μιλάνου θεωρεῖται γενικῶς ὡς τὸ θέατρον, ὅπερ κρίνει ὁριστικῶς ἐν Ἰταλίᾳ τὴν τύχην ἑνὸς μελοδράματος ἢ ἑνὸς ἀοιδοῦ. Ἔργον τι ἢ καλλιτέχνης, ἐπιβληθεὶς εἰς τὴν Σκάλαν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐπεκράτησε τόσον διὰ τὴν Ἰταλίαν, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἐξωτερικόν. Γ. Σ.

Σκάλα (Scala), **Ροδόλφος**, *φὸν* —. Αὐστριακὸς ἱστορικὸς (1860—1919). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν Ἴννσμπρουκ καὶ εἶτα εἰς Γκράτς. Ἔγραψεν: «Ὁ φρυγικὸς πόλεμος» (1884), «Αἱ σημαντικώταται σχέσεις τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Δύσεως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα» (1886), «Μελέται τοῦ Πολυβίου» (1890), «Ρωμαϊκαὶ μελέται» (1893), «Αἱ συνθῆκαι τῶν πολιτειῶν τῆς ἀρχαιότητος» (1898), «Ἑλλὰς καὶ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου», κεφάλαιον εἰς τὴν «Παγκόσμιον Ἱστορίαν» τοῦ Χέλμοτς (1900 καὶ 1905). Γ. Ι. Β.

Σκαλαβὶς (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεσόγειος πόλις τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου ἐν Λουσιτανίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Τάγου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ἀπὸ Ὀλισιπῶνος εἰς Βρακάραν Αὐγοῦσταν καὶ Ἡμερίταν ὁδῶν. Ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἦτο ἕδρα δικαστηρίου. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται ἡ νῦν Santarem, ὅπου ἀνευρέθησαν ἐπιγραφαὶ ρωμαϊκῶν χρόνων. Α. Θ. Σ.

Σκαλάδος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κώμης τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 126.

σκαλάθυρμα (τό)· λεπτολογία σοφιστική, ἡ ἐπιστημονική, μικρὸν ζήτημα, μικρὰ ἐπιστημονικὴ πραγματεία.—Ὑποκορ. *σκαλαθυρμάτιον* (τό).

Σκάλα Μάρκου Κράλη *[Γεωγρ.]*. Στενὴ πάροδος ἐν Μακεδονίᾳ, ἀπέχουσα 5—6 ὥρας πρὸς Β. τῶν Σερρῶν, κατὰ τὰς βραχώδεις καὶ ἀδένδρους ὑπωρείας τοῦ Βερτίσκου (Τσεγγέλ-ντάγ), πλάτους 4—5 μέτρων καὶ μήκους 5' τῆς ὥρας. Δεξιᾶ αὐτῆς ὑψοῦται κατακόρυφος βράχος, ἀριστερᾶ δὲ ρέει ὁ Στρυμών, ὅστις ἐν καιρῷ πλημμυρίας καλύπτει αὐτήν. Ἐνταῦθα, κατά τινα παράδοσιν, λέγεται ὅτι ἐπνίγη διωκόμενος ὁ κράλης τῆς Σερβίας Μᾶρκος Κράλεβιτς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα. Α. Θ. Σ.

Σκαλάμπρι (Capo Scalambri) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Σικελίας (πλάτ. 36° 47' Β., μήκ. 14° 30' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 187: Palma to Catania) μεταξὺ τῶν λιμένων Τερρανόβα (ἀρχ. Γέλα) καὶ Πόρτο Οὐλίσσε (ἀρχ. Ὀδύσσεια). Εἶναι ἡ *Βοὺκρα ἄκρα* τοῦ Πτολεμαίου (Γ, δ, 7). Σ. Ε. Λ.

Σκαλάνι. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. Κάτ. (1928) 685 Κεῖται 8 χλμ. ΝΑ. τῆς πόλεως τοῦ Ἡρακλείου, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ καὶ εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Καυτερός, Πατσίδες, Πρασσᾶς, Στεργιανός, Μπαμπαλῆς* καὶ *Σύλλαμος*. Ν. ΚΛΕ

Σκαλανόβας κόλπος (Gulf of Scalanova) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Διεθνὴς τε καὶ κοινὴ ὀνομασία τοῦ μικρασιατικοῦ κόλπου τῆς *Ἐφέσου* (βλ. λ.). *Σκαλανόβα* ἡ κωμόπολις ἡ ἐπέχουσα τῆς ἀρχαίας πόλεως τὴν θέσιν (βλ. καὶ λ. *Καΰστριος κόλπος*). Σ. Ε. Λ.

Σκαλβάντη (Scalvanti), **Ὀσκάρ**. Ἰταλὸς νομοδιδάκτωρ, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Περουγίας. Ἔγραψε: «Walter Scot» (1879), «Introduzione al diritto communale» (1887) κ. ἄ.

σκαλδικὴ *ποίησις* (skjaldedigtning). Ἡ ἀρχαιοτέρα ποίησις τῶν σκανδιναυϊκῶν χωρῶν, ἔχουσα ἐπικὸν χαρακτῆρα καὶ διαμορφωθεῖσα ἐπὶ τῶν Ἰσλανδῶν *σκάλδων*, ἀναλόγων πρὸς τοὺς τροβαδούρους καὶ βάρδους τῶν δυτικῶν χωρῶν. Λίαν ἰδιορρύθμου καὶ πολυπλόκου τεχνικῆς, ἡ σκαλδικὴ ποίησις ὑμνεῖ τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τῶν ἡγεμόνων. Ἐν αὐτῇ διέπρεψαν ὁ ἀρχαιότερον γνωστὸς Bragi Boddason (α' ἥμισυ Θ' αἰῶνος), οἱ Νορβηγοὶ Hvin, Hornklofi καὶ ὁ Ἰσλανδὸς Skallagrimsson (Θ'—Γ' αἰῶνες). Ἀναγέννησιν ἐσημείωσε τὸ σκαλδικὸν ἔπος τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ὅτε ὁ Snorri Sturlusson συνέταξε τὴν «Ἔδδαν» (βλ. λ.), ἐγχειρίδιον σκαλδικῆς μετρικῆς, εἰς ὃ ὀφείλονται καὶ τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα ὕμνων. Πλήρη κατάλογον τῶν ἐπιφανῶν σκάλδων ἔχει τὸ χειρόγραφον τῆς Οὐψάλας «Skaldatal» (ΙΓ' αἰών), δημοσιευθὲν τῷ 1856 ὑπὸ Maebius. Π. Ν. Π.

Σκάλδις (Escaut, φλαμανδιστὶ Schelde) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς ἐν Γαλλίᾳ, Βελγίῳ καὶ Ὀλλανδίᾳ, μήκους 400 χλμ. Πηγάζει ἐν Γαλλίᾳ παρὰ τὸ Κατελὲ (Αἰν) εἰς ὕψος 90 μ., ρέει ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους, ἐπὶ μήκους 180 χλμ., εἶτα ἐπὶ βελγικοῦ καὶ ὀλλανδικοῦ, διαρρέει τὴν φλαμανδικὴν πεδιάδα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Βόρειον Θάλασσαν, ἀφοῦ παρακάμψῃ τὰς νήσους τῆς Ζηλανδίας. Δέχεται διαφόρους παραποτάμους ἐν Γαλλίᾳ, ἐξ ὧν κυριώτεροι οἱ Σανσέ, Σκάρπ, Λύς, Αἰν, καὶ διέρχεται κατὰ τὸν ροῦν του διὰ πολλῶν πόλεων, παρὰ δὲ τὴν Ἀμβέρσαν εἶναι πλωτὸς εἰς μεγάλα πλοῖα ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἐξ αὐτοῦ ὁρμῶνται πολυάριθμα δίκτυα διωρύγων, ἐξ ὧν δύο κατευθύνονται πρὸς τὰς φλαμανδικὰς ἀκτὰς καὶ τὴν Βόρειον Θάλασσαν, δι' ἑτέρων δὲ συνδέονται αἱ φλαμανδικαὶ πεδιάδες μετὰ τῆς κοιλάδος τῆς Σὸμ καὶ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Σηκουάνα. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ὁ ποταμὸς καὶ ὁ παραπόταμος αὐτοῦ Λὺς ἔδωκαν τὸ ὄνομά των εἰς τὴν τελευταίαν κρίσιμον μάχην τοῦ πολέμου (20 Ὀκτωβρίου—11 Νοεμβρίου 1918), μεθ' ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ ἀνακωχή. Θ. Κ.

σκάλδος (Ἰσλανδ. Skalld, νορβ. Skjalde)· βλ. *σκαλδικὴ ποίησις*.

σκάλεθρον (τό), καὶ *σκάλευθρον*· τὸ δι' οὗ σκαλεύουσι τοὺς ἄνθρακας, τὴν πυράν, δημοτ. *συνδαύλιστρο*.

Σκαλεμοῦρο *[Μεσαιων. Γεωγρ.]*. Μεσαιωνικὴ ὀνομασία τοῦ *Ἀνεμουρίου* τῆς Κιλικίας, τῆς πολίχνης μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπερ ἐλέγετο πάντοτε *Ἀνεμούριον* (Μελετ. «Γεωγρ. Παλ. καὶ Νέα», ἐκδ. Ἐνετ. 1807, Γ, 184). Σ. Ε. Λ.

σκαλέτα (ἡ). Ὅρος χαρτοπαικτικός, ἐν χρήσει εἰς τὴν πασέταν, ὑφ' ὃν νοοῦνται πάντα γενικῶς τὰ δόλια τεχνάσματα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν χαρτοπαιξίαν, ὡς: ἡ βεντάλια, τὸ μπαλαμούτι, τὸ μπάνισμα, τὸ πνίξιμο, ἡ Καλλιόπη, ὁ κολαοῦζος, τὸ καθρεφτάκι, τὸ ματσέτο, ὁ καμπούρης, τὸ νύχι, τὸ χτένι, ἡ καρφίτσα, τὸ σπαθὶ-πεταχτό, καὶ ὅλαι αἱ συναφεῖς ἀπατηλαὶ μέθοδοι, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸν κώδικα τῶν χαρτοπαικτικῶν δόλων. Α. Γ. Φ.

σκάλευσις, —εως (ἡ)· τὸ σκαλεύειν, σκάλισμα τῆς πυρᾶς· δημοτ. *συνδαύλισμα*.

σκαλεύω· σκαλίζω, ἀνακινῶ τὴν πυρὰν διὰ νὰ ἀνάψῃ καλύτερα, συνδαυλίζω· ‖ ἀνερευνῶ, ἀναζητῶ.

σκαληνόεδρον (τό)· τὸ πολύεδρον, τοῦ ὁποίου αἱ ἕδραι εἶναι ἴσα ἀλλήλοις σκαληνὰ τρίγωνα. Ν. Γ.

— *[Κρυσταλλογρ.]* Καλεῖται *σκαληνόεδρον* (Skalenoeder) ἓν ἀπὸ τὰ κρυσταλλικὰ σχήματα τοῦ τριγωνικοῦ κρυσταλλικοῦ συστήματος. Χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα ἕδρας ὁμοιομόρφους, ἑκάστη τῶν ὁποίων ἔχει μορφὴν σκαληνοῦ τριγώνου. Τὸ σχῆμα τοῦτο παρουσιάζει συνηθέστατα τὸ ὀρυκτὸν ἀσβεστίτης. Γ. Β.

σκαληνόεδρος (ὁ, ἡ), —ον (τό)· ὁ ἔχων σχῆμα πολυέδρου μὲ τὰς ἕδρας σκαληνὰ τρίγωνα· ‖ *σκαληνόεδρον* (τό)· ὡς οὐσ. (βλ. λ.).

σκαληνός, —ή, —όν· χωλός· ‖ ἀνόμοιος, λοξός, σκολιός.

— **σκαληνὰ** *στερεά*. Τὰ στερεὰ τὰ ἔχοντα τὰς τρεῖς αὐτῶν διαστάσεις ἀνίσους καὶ τὰς γωνίας οὐχὶ ὀρθάς. Ν. Γ.

— **σκαληνοὶ** *μύες* *[Ἀνατομ.]*. Μύες τῆς πλαγίας ἐπιφανείας τοῦ τραχήλου τρεῖς, ὁ πρόσθιος, ὁ μέσος καὶ ὁ ὀπίσθιος, ἐκτεινόμενοι ἀπὸ τῶν ἐγκαρσίων ἀποφύσεων τῶν αὐχενικῶν σπονδύλων μέχρι τῆς 1ης καὶ 2ας πλευρᾶς. Καὶ πρὸς μὲν τὰ ἄνω καλύπτονται ὑπὸ τοῦ στερνοκλειδομαστοειδοῦς μυός, πρὸς δὲ τὰ κάτω προβάλλουσιν ἐπιπολῆς ὑπὸ τὸ μυῶδες πλάτυσμα. Ἐν συνόλῳ δ' οἱ τρεῖς σκαληνοὶ ἀπεργάζονται σχῆμα ἡμικώνου, οὗ ἡ μὲν κορυφὴ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰς ἐγκαρσίας ἀποφύσεις τῶν δύο πρώτων αὐχενικῶν σπονδύλων, ἡ δὲ βάσις εἰς τὴν 2αν πλευράν. Ἕλκουσι τὰς δύο πλευρὰς πρὸς τὰ ἄνω, συντελοῦντες εἰς τὴν βαθεῖαν εἰσπνοήν. Νευροῦνται δὲ καὶ οἱ τρεῖς ἀπὸ τοῦ 3ου, 4ου καὶ 5ου αὐχενικοῦ νεύρου, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ μικρῶν κλωνίων τοῦ βραχιονίου πλέγματος. Ι. Π.

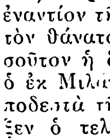

—**σκαληνὸν** *τρίγωνον*. Καλεῖται οὕτω τὸ τρίγωνον, τοῦ ὁποίου αἱ πλευραὶ εἶναι ἄνισοι, π. χ. τὸ τρίγωνον ΑΒΓ. Εἰς τοῦτο καὶ αἱ γωνίαι εἶναι ἄνισοι καὶ ἀπέναντι τῆς μεγαλυτέρας πλευρᾶς κεῖται ἡ μεγαλυτέρα γωνία. Ν. Γ.

σκαλὶ (τό)· δημοτ., βαθμὶς κλίμακος, σκαλοπάτι.

Σκαλιὰ *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Διχαλίων τῆς ἐπαρχίας Σάμης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 28.

Σκαλιάριος. Βυζαντινὸς στρατηγός. Ἦτο Τοῦρκος καὶ Μουσουλμᾶνος τὸ θρήσκευμα, προσελθὼν δὲ εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐπὶ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081—1118), ἐβαπτίσθη Χριστιανὸς καὶ κατετάχθη εἰς τὸν βυζαντινὸν στρατόν. Τῷ 1108 ἠκολούθησε τὸν βασιλέα Ἀλέξιον Α' εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ κατὰ τῶν εἰς Δυρράχιον ἀποβιβασθέντων Νορμανδῶν τῆς Νοτίου Ἰταλίας ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Βοημοῦνδον, καὶ ἐφονεύθη γενναίως μαχόμενος παρὰ τὸ Ἄλβανον ἢ Ἄρβανον (μεταξὺ Διβρης καὶ Ἐλβασάν). Ν. ΚΛΕ

Σκαλίγεροι, ἢ **Σκάλα**, ἢ **Ντέλλα Σκάλα** (Scaligeri ἢ Scala ἢ della Scala). Ὀνομαστὴ ἰταλικὴ οἰκογένεια, ἕλκουσα τὴν καταγωγήν της ἐκ παλαιοῦ κοντοτιέρου καὶ ἡ ὁποία μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ οἴκου τῶν Ρομάνο ἐκυβέρνησεν ἐν Βερώνῃ ἀπὸ τοῦ 1260 μέχρι τοῦ 1387. Τὰ κυριώτερα τῶν μελῶν της εἶναι: —1) *Μαρτῖνος Α'*. Ἐγένετο ποδεστὰ τῆς Βερώνης τῷ 1260, τῷ δὲ 1262 ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ τῆς πόλεως καὶ ἐβοήθησε τὸν Κορραδῖνον τῆς Σουηβίας κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυϊκοῦ δολοφονηθεὶς τῷ 1277. Κατόπιν τούτου ὁ Ἐρρῖκος Ζ παρεχώρησεν εἰς τοὺς κληρονόμους του τὸ φέουδον τῆς Βερώνης, τῆς Παδούης, τῆς Β κεντίας καὶ τοῦ Τρεβιζο. —2) *Φραγκῖσκος Καγκράντε*, γεννηθεὶς τῷ 1291. Ἡγεμόνευσε κατ' ἀρχὰς ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἀλβοΐνου* τῷ 1308, ἀπὸ δὲ τοῦ 1311 μέχρι τοῦ 1329 ἐκυβέρνησε τὴν Βερώνην μόνος. Ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος τῆς μερίδος τῶν γιβελίνων ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων Ἐρρίκου Ζ' καὶ Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας, εἰς δὲ τὸ ἀνάκτορόν του εὗρε φιλοξενίαν ὁ Δάντης κατὰ τὴν ἐξορίαν του ἐκ τῆς πατρίδος του. —3) *Μαρτῖνος Β'*. Ἐφονεύθη κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Βενετίας καὶ τῆς Φλωρεντίας, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου (1351) ἐξησθένησεν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ δύναμις τοῦ οἴκου του, ὥστε τῷ 1387 ὁ ἐκ Μιλάνου οἶκος τῶν Βισκόντι ἐξεδίωξε τὸν ποδεστὰ τῆς Βερώνης Ἀντώνιον, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς Β ρώνης ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Σκαλιγέρων. Μ. Δ. Β.

—**Σκαλίγερος** (Scaliger), **Ἰούλιος-Καῖσαρ**. Ἰταλὸς φιλόσοφος καὶ ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1484 πιθανῶς ἐν Παδούῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1558 ἐν Ἄγεν. Ἰσχυρίζετο ἀνακριβῶς ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν μεγάλην καὶ εὐγενῆ οἰκογένειαν τῶν Σκαλιγέρων τῆς Βερόνας καὶ ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Μπενεντέττο ντέλλα Σκάλα. Ἐσπούδασε θεολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικὴν ἐν Παδούῃ καὶ Βολωνίᾳ. Τῷ 1525 ἐγένετο ἰατρὸς τῆς πόλεως Ἄγεν. Ἠσχολήθη μετὰ ζήλου εἰς φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, περιῆλθε δὲ εἰς ὀξείας ἔριδας πρὸς τὸν Ἔρασμον καὶ τὸν Καρδάνον. Σπουδαιότερα ἔργα του: «Orationes due adversus D. Erasmum eloquentiae romanae vindices» (1531—1536), «Exotericarum exercitanionum liber quintus decimus de subtilitate ad Hieronymum Cardanum» (1557), «De comicis dimensionibus» (1539), «De causis linguæ latinæ libri XIII» (1540), «Poetica» (1561), «Poemata» (1574), «Epistolæ et orationes» κ.τ.λ. Μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὰ «Περὶ ζώων ἱστορίαν» καὶ τὴν «Περὶ ζώων ἱστορίαν» τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν «Φυτῶν ἱστορίαν» τοῦ Θεοφράστου, τὰ «Περὶ ἐνυπνίων» τοῦ Ἱπποκράτους κ. ἄ. Θ. Π.

Digitized by Google

— Σκαλίγερος (Scaliger), ***Ἰωσὴφ Ἰοῦστος.*** Μέγας Γάλλος φιλόλογος ἰταλικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1540 ἐν Ἄγεν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1609 ἐν Λουγδούνῳ (Leyden). Ἐσπούδασεν ἐν Βορδὼ καὶ Παρισίοις παρὰ τῷ Τουρνέβῳ κλασσικὴν καὶ ἀνατολικὴν φιλολογίαν, ἐταξίδευσε τῷ 1565 ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τῷ 1566 ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Σκωτίαν, ἐπανέλαβε τὰς σπουδάς του τῷ 1570 παρὰ τῷ Κουϊακίῳ (Cujacius) ἐν Βαλεντίᾳ τοῦ Δελφινάτου καὶ τῷ 1572, καταφυγὼν εἰς Γενεύην μετὰ τὰς σφαγὰς τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐκεῖ πανεπιστημίου. Ἀπὸ τοῦ 1574, ἐπὶ 20 ἔτη, ἐταξίδευσεν ἀνὰ διαφόρους τόπους καὶ πρὸ παντὸς ἀνὰ τὴν νότιον Γαλλίαν. Τῷ 1593, προσχωρήσας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν διαμαρτυρομένων, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Λουγδούνου καθηγητὴς πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀποχωρήσαντος Λιψίου.

Ἰωσὴφ Σκαλίγερος.

Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Conjectanea in Varronem de lingua latina» (ἐν Παρισίοις 1565), «Catalecta Virgilii et aliornm poetarum veterum» (αὐτόθι 1572), «Manilii astronomicon» (αὐτόθι 1579), «Emendationes in Theocritum, Moschum et Bionem» (αὐτόθι 1588), «Festus» (αὐτόθι 1576), μοναδικὸν ἀνέφικτον πρότυπον μαντικῆς κριτικῆς κατὰ τὸν Βερνάϋ, «Catullus, Tibullus, Propertius» (αὐτόθι 1577), «Publilius Syrus» (ἐν Λουγδούνῳ 1598), «Apulejus» (αὐτόθι 1600), «Caesar» (αὐτόθι 1606), «De emendatione temporum» (ἐν Παρισίοις 1583 καὶ ἐν Γενεύῃ 1629) καὶ ἡ συμπλήρωσις αὐτοῦ «Thesaurus temporum complectens Eusebii Pamphili chronicon» (ἐν Λουγδούνῳ 1606) τόμ. 2 καὶ δευτέρα ἐκδ. ἐν Ἀμστελλοδάμῳ 1658)· ἀμφότερα ταῦτα τὰ μνημειώδη ἔργα διακρίνονται οὐ μόνον ἐπὶ τῇ μήπω ὑπὸ μηδενὸς ἐπαναληφθείσῃ γνώσει πασῶν τῶν χρονολογικῶν τῆς ἀρχαιότητος παραδόσεων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐκτάκτῳ μαντικῷ πνεύματι, ὡς ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς βραδύτερον εὑρεθείσης ἀρμενικῆς μεταφράσεως, ἥτις ἐδικαίωσε πλήρως τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ χρονικοῦ τοῦ Εὐσεβίου· 24 πίνακες εἰς τὸν τοῦ Κρούτερ «Thesaurus inscriptionum latinarum» (ἐν Ἀϊδελβέργῃ 1603)· διὰ τῶν προτύπων τούτων πινάκων ὁ Σκαλίγερος ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιγραφικῆς. «De re nummaria» (ἐν Λουγδούνῳ 1616). Τῆς ἀπιστεύτου πολυμαθείας τοῦ ἀνδρὸς τρανὰ τεκμήρια εἶναι ἰδίως τά: «Opuscula varia antehac non edita» (1610 ἐν Παρισίοις), συμπληρωθέντα διὰ τῶν «Scaligerana nusquam antehac edita» (ἐν Γρονίγγῃ 1669 καὶ ἐν Οὐτρέχτῃ 1670) καὶ αἱ «Epistolae» (ἐν Λουγδούνῳ 1627). Τῷ 1881 ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις αἱ «Lettres françaises inédites» τοῦ Σκαλιγέρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *J. Bernays*, J. J. Scaliger (Berlin 1855), σ. 319.—*L. Müller*, Geschichte der Klass. Philol. in den Niederlanden (Leipzig 1869), σ. 267—305.—*Ch. Nisard*, Le triumvirat littéraire au XVI siècle (Paris 1852), σ. 149—308.—*M. Haupt*, Opusc. τόμ. III, σελ. 30—33.

Κ.-Μ. Α.

— **Σκαλιγέρου** ***χρυσοῦν παράγγελμα*** (praeceptum aureum). Ἐκλήθη οὕτω, ὁ ὑπὸ τοῦ διασήμου φιλολόγου Ἰωσὴφ Scaliger (1540—1609) διατυπωθεὶς γραμματικὸς κανών, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ῥῆμα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ συντιθέμενον μὲν μετὰ προθέσεων κανονικῶς μένει ἀμετάβλητον (λ.χ. *ἀνα-φέρω, δια-φέρω, ἐκ-φέρω, προ-φέρω, συμ-φέρει* κλ. κλ.), συντιθέμενον ὅμως μετ' οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων, ἐπιρρημάτων καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ λόγου τρέπεται εἰς συνῃρημένον εἰς *—έω* (—ῶ): *καρπο-φορέω-ῶ, εὐ-φορέω-ῶ, δυσ-φορέω-ῶ* κ.οὕ.κ. Πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι τὰ δεύτερα δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν σύνθετα, ἀλλὰ παρασύνθετα, μολονότι δὲν ἀπαντοῦν οὐδὲ μᾶς παρεδόθησαν πάντοτε τὰ σχετικὰ σύνθετα, ἐκ τῶν ὁποίων παρήχθησαν τὰ ῥηθέντα εἰς *—έω* ῥήματα. Ὀλίγιστα εἶναι τὰ παρ' ἀρχαίοις παραβαίνοντα τὸν μνημονευθέντα κανόνα τοῦ Scaliger, καὶ δὴ τὸ παρ' Ὁμήρῳ *χερνίψαντο* (Α, 449), τὰ παρ' Εὐριπίδῃ: *δυσ-θνῇσκον, δυσ-θνῄσκοντες*, τὸ παρὰ Πολυβίῳ *ψευδο-δοξάζω* κλ. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ταῦτα ἐσημέραι πολλαπλασιάζονται (*ἀ-φροντίσαντες, ἀμπελο-τέμνω, δυσ-αρέσκω*, τὸ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ *ἀναγο-κατάγω* κλ. κλ.). Εἰς τὴν νέαν τέλος Ἑλληνικὴν δύναται πᾶν ῥῆμα νὰ συντίθεται ἀμετάβλητον μὲ οἱονδήποτε μέρος τοῦ λόγου: *κουτσο-πίνω, κουτσο-τρώγω, ψευτο-δουλεύω*, δὲν τὸ *καλο-γνωρίζω*, δὲν *πολυ-σκοτίζεται* κλ. κλ. [Πρβλ. Γ. Χατζιδάκι, Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικὰ (Ἀθῆναι 1905), σελ. 476 κ. ἑξ.] Γ. Π. Α.

Σκαλίδης, *Ἀλέξανδρος.* Κρὴς γεννηθεὶς τῷ 1838 καὶ σπουδάσας ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ὁριστικῶς ἐγκατεστάθη, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Τῷ 1865 ἵδρυσε τὸ περιοδικὸν «Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Θρᾳκὸς Ἀριστείδου Βαμβᾶ (1865—1869) καί, τούτου ἀποχωρήσαντος, μετὰ τοῦ Κεφαλλῆνος Παναγιώτου Ματαράγκα (1869—1876). Γνώστης τῆς γαλλικῆς, μετέφρασε διάφορα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα καὶ μυθιστορίας καὶ παρέφρασεν Ἕλληνας συγγραφεῖς, δι' ὧν ἐπλούτισε τὴν πενιχρὰν τότε νεοελληνικὴν φιλολογίαν, καταστὰς οὕτως ἀπαραίτητος συντάκτης πάσης νέας ἐκδιδομένης ἐφημερίδος ἢ περιοδικοῦ. Ἀπέθανε τῷ 1894. Τ. Ε. Ε.

— **Σκαλίδης, *Ἀναγνώστης*** (οἰκογ. ὄνομα: *Ἐμμανουὴλ Σκυλούρης*). Κρὴς ὁπλαρχηγός, γεννηθεὶς τῷ 1822 εἰς τὴν νῆσον Κύθηρα. Δεκαεννεαετὴς μόλις συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841 ὑπὸ τὸν θεῖον αὐτοῦ Παπαγιάννην, ὁπλαρχηγὸν Κισάμου, καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν του εἰς τὰς μάχας Προβάρματος καὶ Στύλου. Διεκρίθη ὡσαύτως ὡς ὁπλαρχηγὸς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1858, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας κατέφυγεν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας μέχρι τοῦ 1866, ὅτε, ἐκραγείσης νέας ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως, κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα καί, ἀνακηρυχθεὶς ἀρχηγὸς τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς ἐπαρχίας Κισάμου, συμμετέσχεν εἰς πάσας τὰς ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας Κισάμου, Σελίνου καὶ Κυδωνίας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος (1869). Καταφυγὼν εἶτα εἰς Ἀθήνας, μετέβη ἐκ νέου εἰς Κρήτην τῷ 1878 καὶ μετέσχε τῶν ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ἐπιχειρήσεων, ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου, μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος. Τῷ 1822, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπεστάλη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μετὰ ἐννεάμηνον ἐγκάθειρξιν εἰς τὰς ἐκεῖ φυλακὰς ἀφέθη ἐλεύθερος τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Μετέσχεν ὡσαύτως, ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1896—1897, τῷ δὲ 1901, ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας του, προήδρευσε, λόγῳ πρεσβείων, τῆς πρώτης συνεδριάσεως τῆς κρητικῆς βουλῆς καὶ ἐκήρυξε τὴν ἕνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1901 καὶ ἐκηδεύθη μὲ τιμὰς στρατηγοῦ. Ν. Κ. Σ.

σκαλιδρίς, *—ίος* (ἡ). Ἀρχαία ὀνομασία πτηνοῦ βιοῦντος ἐγγὺς τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ποταμῶν καὶ χαρακτηριζομένου ἐκ τῶν στιγμάτων τοῦ πτερώματός του. Πρόκειται πιθανώτατα περὶ τοῦ *πελαργοῦ τοῦ ἐρυθρόποδος* (Scolopax calidris).

σκαλιέρα (ἡ)· δημωδ. ναυτ., ἑκάστη τῶν ἐκ βαθμιδοσχοίνου βαθμίδων τῶν ἐπιτόνων. Σ. Ε. Λ.

σκαλιζονάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κήρινθος*.

σκαλίζω· σκάπτω ἐπιπολαίως, ἀνασκάπτω τὸ ἤδη ἐσκαμμένον: «σκαλίζω τὰ καλαμπόκι, —τὰ κουκιά»· ‖ καθόλου, ἀνακινῶ τὸ χῶμα, ξέω τὸ ἔδαφος: παροιμ. «σκαλίζοντας ἡ κόττα βγάνει τὰ μάτια της» (ὅτι πολλάκις ἀνακινεῖ τις ζητήματα πρὸς βλάβην ἰδικήν του)· ‖ γλύφω, λαξεύω: «σκαλίζω ἄνθος ἐπὶ ξύλου,—ἐπὶ μαρμάρου», «μάρμαρο—, ξύλο σκαλισμένο».

σκαλίς, *—ίδος* (ἡ)· τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου σκαλίζομεν, κοιν. *σκαλιστήρι*.

Σκαλισιάνος, *Χαράλαμπος Λεων.* Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1876. Ἀναγορευθεὶς τῷ 1902 διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ ἱεροδιδασκαλείῳ Ἁγίας Τριάδος Κρήτης, ἐν διαφόροις γυμνασίοις (1902—1909) καὶ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις διδασκαλείῳ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τοῦ 1910. Μεταβὰς εἰς Γερμανίαν, ἐφοίτησεν ἐπὶ τριετίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν ψυχολογίαν καὶ φιλοσοφίαν καὶ ἐργασθεὶς ἐπὶ διετίαν ἐν τῷ ἐκεῖ ψυχολογικῷ ἐργαστηρίῳ, τῷ ἱδρυθέντι ὑπὸ τοῦ W. Wundt. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, διηύθυνεν ἐπὶ πενταετίαν τὰς σπουδὰς τοῦ Ἀρσακείου καὶ τελευταῖον τὸ διδασκαλεῖον Ἀλεξανδρουπόλεως. Ἀποχωρήσας ἔπειτα ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἵδρυσε καὶ διευθύνει ἀπὸ τοῦ 1932 τὸ ἐν Ἀθήναις «Πρότυπον Παιδαγωγεῖον». Ἐκτὸς πολλῶν διατριβῶν καὶ διαλέξεων αὐτοῦ, δημοσιευθεισῶν ἐν περιοδικοῖς, ἐδημοσίευσε καὶ εἰς ἴδια τεύχη διατριβὰς καὶ βιβλία ψυχολογικοῦ, φιλοσοφικοῦ καὶ παιδαγωγικοῦ περιεχομένου, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι «Ἡ παιδαγωγοῦσα οἰκογένεια», «Στοιχεῖα γενικῆς ψυχολογίας», «Σύγχρονος παιδαγωγική», «Σύγχρονος γενικὴ διδακτική», «Παραισθήματα καὶ ψευδαισθήματα», «Farbenkontrasterstcheinungen», «Οἱ παράγοντες τῆς ῥοῆς τῶν παραστάσεων», «Τὸ ἄκρον ἀγαθὸν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ καθόλου», «Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν» κ.ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας».

σκάλισις (ἡ) (ἀρχ.)· τὸ σκάλισμα.

σκάλισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σκαλίζω: «τὰ καλαμπόκια, — τὰ κουκιὰ θέλουν σκάλισμα»· ‖ γλυφή, ἐγχάραξις παραστάσεων ἐπὶ ξύλου, μαρμάρου, μετάλλου.

— *[Γεωπον.]* Ἐν τῇ γεωργίᾳ τὸ *σκάλισμα* ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν συγκράτησιν τῆς ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους, ἥτις συγκράτησις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς διακοπῆς τῶν τριχοειδῶν λειτουργιῶν, αἵτινες ἐπιφέρουσιν ἐξάτμησιν τοῦ ὕδατος. Τὸ σκάλισμα διενεργεῖται διὰ τοῦ *σκαλιστηρίου* (βλ.λ.). Δ. Ν. Π.

Σκαλιστήρης, *Γεώργιος.* Ναυτικὸς ἐκ Χίου. Κυβερνήτης (ἰδιοκτήτου πλοίου κατὰ τὸ 1821, ἐξώπλισεν αὐτὸ ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ καταπλεύσας εἰς τὰ παράλια τῆς Κρήτης παρέσχεν ἀνεκτιμήτους εἰς τὸν ἐκεῖ ἀγῶνα ὑπηρεσίας, αἰχμαλωτίζων τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, διακόπτων τὰς τουρκικὰς συγκοινωνίας καὶ συμμετέχων εἰς τὰς προσβολὰς τῶν παραλίων θέσεων. Ν. ΚΛΣ

—**Σκαλιστήρης, *Δημήτριος.*** Ἕλλην στρατιωτικὸς καὶ διευθυντὴς τοῦ πολυτεχνείου Ἀθηνῶν (1815—1883). Καταταχθεὶς εἰς τὴν συστᾶσαν ὑπὸ τοῦ Καποδιστρίου σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἐξῆλθεν αὐτῆς ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ, εἶτα δὲ ἐν Παρισίοις ἐσπούδασε μαθηματικὰ καὶ θετικὰς ἐπιστήμας. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς γεφυροποιίας ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ καὶ τῆς μηχανικῆς ἐν τῷ σχολείῳ τῶν τεχνῶν (1846—1865), ἀνῆλθε δὲ μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου, διορισθεὶς εἶτα διευθυντὴς τοῦ πολυτεχνείου. Γενόμενος ἐν τέλει διευθυντὴς τῶν δημοσίων ἔργων, ἐξετέλεσε σειρὰν τοιούτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν συνδέουσαν τὴν Εὔβοιαν μετὰ τῆς ἀπέναντι Στερεᾶς κινητὴν γέφυραν. Θ. Β.

σκαλιστήριον (τό)· δημοτ., *σκαλιστήρι*· τὸ ὄργανον, ἡ σκαπάνη δι' ἧς γίνεται τὸ σκάλισμα, *σκαλίς*.

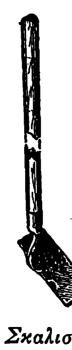

Σκαλιστήριον.

— *[Γεωπ.]* Τὰ *σκαλιστήρια* διακρίνονται εἰς *χειροκίνητα*, ὧν γίνεται χρῆσις, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ σκαλισθῶσι μικραὶ ἐκτάσεις, καὶ εἰς *ἱπποκίνητα*, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ σκαλισθῶσι μεγάλαι ἐκτάσεις. Δ. Ν. Π.

σκαλιστής (ὁ)· ὁ σκαλίζων, ἐργάτης καταγινόμενος εἰς τὸ σκάλισμα φυτῶν· ‖ ὁ γλύπτης.

σκαλιστικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σκάλισμα· ‖ ***σκαλιστικά*** (τά)· ὡς οὐσ., ἡ ἀμοιβή, ἡ ἀντιμισθία διὰ τὸ σκάλισμα.

— **σκαλιστικὰ** (τὰ) *[Ζωολ.]*. Καλοῦνται ὑπό τινων τὰ πτηνὰ τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὀρνιθοειδῶν*, διότι σκαλίζουσι διὰ τῶν ὀνύχων των τὸ ἔδαφος πρὸς εὕρεσιν τῆς τροφῆς των. Δ. Ν. Π.

— **σκαλιστικὴ** ***ἐποχή*** (ἡ) *[Γεωπον.]*. Καλεῖται ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν τὸ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο καλλιεργῶν τὴν γῆν, δι' ἁπλουστάτων καλλιεργητικῶν ἐργαλείων. Δ. Ν. Π.

— **σκαλιστικὴ** ***μηχανή*** (ἡ) *[Γεωπον.]*. Καλεῖται ἡ μηχανή, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ συστήματος σκαλιστηρίων καὶ κινεῖται συνήθως δι' ἵππων. Τὴν σκαλιστικὴν μηχανὴν μεταχειρίζονται, ἐφόσον πρόκειται νὰ σκαλισθῶσι μεγάλαι ἐκτάσεις ἐδάφους. Δ. Ν. Π.

σκαλιστός, *—ή, —όν*· ὁ σκαλισμένος, γλυπτός: «τέμπλο σκαλιστό».

Σκάλιτς (Skalitz) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐν Βοημίᾳ καὶ τῷ νομῷ τῆς Πράγας. Κάτ. 4.500. Ἔχει παλαιὸν δημαρχεῖον μὲ πλουσίαν συλλογὴν ὅπλων προερχομένων ἐκ τῆς μάχης τοῦ 1866, ἥτις ἔλαβε χώραν παρ' αὐτήν. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουν μηχανικὰ ξυλουργεῖα καὶ ὑφαντουργεῖα. Εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ. ἀπὸ τῆς πόλεως εὑρίσκεται τὸ ἀνάκτορον Ρατίμποριτς, ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς πάρκου. Μ. Δ. Β.

— *[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν ἐν Βοημίᾳ Αὐστροπρωσσικὸν πόλεμον τοῦ 1866, τὸ 6ον αὐστριακὸν σῶμα ἀποσπασθέν, μετὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ Ναχὸντ, ὑπὸ τοῦ 5ου πρωσσικοῦ σώματος, καὶ φθάσαν ἐν πλήρει ἀταξίᾳ εἰς τὸ χωρίον Σκάλιτς, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ 8ου σώματος, ἐγκατασταθέντος ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμίου Ἀούπα. Τὸ εἰρημένον 5ον πρωσσικὸν σῶμα, ἐξακολουθοῦν τὴν πρὸς Βοημίαν προέλασίν του, προσέκρουσεν ἐπὶ τῶν Αὐστριακῶν, ἐπελθόντος οὕτω τοῦ *ἀγῶνος τοῦ Σκάλιτς*, 28ην Ἰουνίου 1866. Οἱ Πρῶσσοι ἐπετέθησαν κατὰ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρόν, οἱ Αὐστριακοὶ ὅμως, διὰ τῆς σθεναρᾶς ἀντιστάσεώς των, ἀνέκοψαν πρὸς στιγμὴν τὴν πρωσσικὴν ἐπίθεσιν, ἐξέπεμψαν μάλιστα καὶ ἀντεπίθεσιν διὰ μιᾶς ταξιαρχίας. Ἡ ἀντεπίθεσις ὅμως αὕτη ἐξετελέσθη μὲ πολὺ πυκνοὺς σχηματισμούς, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ αὐστριακὴ ταξιαρχία ὑπέστη τόσον κολοσσιαίας ἀπωλείας, ὥστε μετ' ὀλίγον ἐξηναγκάσθη εἰς ὑποχώρησιν. Ὁ Αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος, καίτοι εἶχεν εἰς χεῖράς του ἐπαρκεῖς διαθεσίμους δυνάμεις ὥστε ὑποστηρίξῃ τὸ ἀγωνιζόμενον 8ον σῶμα, ἐν τούτοις δὲν τὸ ἔπραξεν, ἕνεκα στρατηγικῶν λόγων (προυτίθετο νὰ κατευθυνθῇ πρὸς Γιτσίν), καὶ τοιουτοτρόπως ἡ ὑποχώρησις τοῦ σώματος τούτου ἐξηκολούθησε ραγδαία ὑπὸ τὴν πρωσ-

Digitized by Google

σικὴν πίεσιν, μέχρις οὗ ἀπωθήθη τὸ αὐστριακὸν σῶμα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀούπα. Τὸ Σκάλιτς κατελήφθη ὑπὸ τῶν Πρώσσων τὴν 15ην ὥραν. Τὸ ἀξιοσημείωτον τοῦ ἀγῶνος τούτου εἶναι ὅτι οἱ μὲν Πρῶσσοι ἀπώλεσαν 1.500 μόνον ἄνδρας, ἐνῷ οἱ Αὐστριακοὶ 5.500. Ν. Θ. Κ.

σκαλκογραφία (Skalkographie) *[Γραφ. Τέχναι]*. Μέθοδος κατασκευῆς ἐκτύπων τύπων διὰ τὴν εἰκονογράφησιν βιβλίων κλπ. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν *αὐτοστερεοτυπίαν* καὶ ἐκτελεῖται ὡς ἀκολούθως: Πλὰξ ψευδαργύρου ἐπιστρώννυται διὰ στρώματος διαλυτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ, χαράσσεται εἶτα τὸ σχέδιον, ἐπικαλύπτεται ἡ ἐπιφάνεια διὰ χρώματος ὀξυαντόχου ἢ δι' ἄλλου στρώματος προφυλάσσοντος ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ὀξέος, ξηραίνεται ἡ πλὰξ καὶ τέλος φέρεται εἰς τὸ ὕδωρ. Κατὰ τὴν εἰς τὸ ὕδωρ παραμονὴν διαλύεται τὸ κάτω ἐν ὕδατι διαλυτὸν ὑπόστρωμα, παραμένει ὅμως τὸ ὀξυάντοχον χρῶμα ἐπὶ τῶν μερῶν ἐκείνων τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακός, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε χαραχθῆ ἡ εἰκών. Οὕτω διὰ τῆς ἐπιδράσεως ὀξέος τινὸς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακὸς γίνεται διάβρωσις τῶν ἀκαλύπτων μερῶν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Μετὰ τὴν διάβρωσιν ἐκπλύνεται ἡ πλὰξ καὶ ἀπομακρύνεται τὸ χρῶμα, λαμβάνεται δὲ οὕτω τελικῶς ὁ ἔκτυπος τύπος (κλισὲ) τοῦ σχεδίου ἢ τῆς εἰκόνος. Κ. Γ. Μ.

σκαλμίσκος (ὁ) (κοιν. *κοτσανέλλο*). Ξύλινον ἀτρακτοειδὲς κατασκεύασμα, βραχύ, παχὺ εἰς τὸ μέσον, καθ' ὃ ἔχει περιφερικὴν γλυφήν, ἐν ᾗ ἐμφωλεύει λεπτὸν σχοινίον, λεπτυνόμενον πρὸς τὰ ἄκρα. Χρησιμεύει οἱονεὶ ὡς κομβίον, εἰς τὸ ὁποῖον καθάπτονται αἱ ἀγκύλαι τῶν πλαγιαστήρων, τῶν κολεῶν τοῦ σχοινιδίου τῶν σημαιῶν, διαφόρων παραδετῶν κττ. (βλ. σχ. εἰς λ. *σειράδιον, ἀρ.* 6). Σ. Ε. Λ.

σκαλμοδόκη (ἡ) (κοιν. *ἁρμαδούρα*). Πᾶν κατασκεύασμα χρησιμεῦον διὰ τὴν κατακόρυφον ἐγκάθισιν τῶν ὀρειχαλκίνων ἢ τῶν ἐξ ἐπιψευδαργυρωμένου σιδήρου σκαλμῶν τῆς δέσεως τῶν ἀγομένων τῆς ἐπιχειρίας τοῦ πλοίου. Τοιαῦται σκαλμοδόκαι ὑπάρχουν περὶ τὰς στήλας τῶν ἱστῶν, ἃς περιβάλλουν στεφανοειδῶς ἢ ἑκατέρωθεν αὐτῶν, ἢ ἔνδον τῶν τοίχων τοῦ πλοίου ὑπὸ τὸ περιτόναιον ἢ τὸ αἰωροθέσιον, ὁπότε εἶναι αὗται ὁριζόντιαι. Σ. Ε. Λ.

σκαλμὸς (τό) (κοιν. *σκαρμός*). —1) Τὸ σημεῖον τῆς λέμβου, καθ' ὃ ἐξασκεῖται ἡ πρὸς πρόωσιν αὐτῆς πίεσις τῆς κώπης. Συνήθως εἶναι κυλινδρικὸν ῥαβδίον ἐκ ξύλου σκληροῦ ἢ ἐκ μετάλλου, ὅπερ ἐντίθεται κατακορύφως εἰς ἀνάτρησιν τῆς ἐπισκαλμίδος, ἐνῷ εἰς τὸ ἄνωθεν ταύτης ἀπομένον ἐλεύθερον μέρος τοῦ σκαλμοῦ τροποῦται ἡ κώπη διὰ τροποτῆρος. Εἰς πολλὰς ἐν τούτοις λέμβους, τῶν πολεμικῶν ἢ τῶν ψυχαγωγικῶν πλοίων, οἱ σκαλμοὶ εἶναι ἐκ μετάλλου καὶ διχανωτοί, ἢ καὶ δίδυμοι, ἄλλοτε δὲ πάλιν οἱ σκαλμοὶ ἐλλείπουν τέλεον, ὑποκαθιστάμενοι δι' *ἐγκώπων* κατὰ πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας τροποτὴρ δὲν ὑπάρχει, τοῦ ἀσκώματος τῆς κώπης προστριβομένου ἐλευθέρως ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐπιφανειῶν τῶν σκαλμῶν. —2) Κυλινδρικὰ κατασκευάσματα ξύλινα ἢ μετάλλινα, ἅτινα διαπερῶντα κατακορύφως τὰς ἐπὶ τούτῳ ὀπὰς ἢ ἀνατρήσεις τῆς σκαλμοδόκης χρησιμεύουν διὰ τὴν ἀνάδεσιν τῶν ἀγομένων τῆς ἐπιχειρίας. Σ. Ε. Λ.

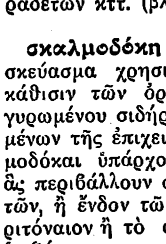

Σκαλμὸς (Α).

σκαλοκέφαλο (τό)· δημοτ., ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς τῆς κλίμακος, ἡ καὶ πλατυτέρα, ἄλλως *κεφαλόσκαλο*.

σκαλομέρι (τό)· δημοτ., *κλιμακόπλευρον* (βλ. λ.).

σκαλοπάτι (τό)· ἑκάστη βαθμὶς τῆς κλίμακος. —*[Ναυτ.]* Κοινὴ ὀνομασία ἑκάστης τῶν κλιμακίδων (ἀναβαθμῶν) τῶν μονίμων κλιμάκων, τῶν ἀγουσῶν ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων εἰς τὰ ὑποστρώματα, ἢ τῶν πλευρικῶν τοιούτων τὰ δὲ μεγαλύτερα τῶν σκαλοπατιῶν, ἅτινα ἐχρησίμευον ὡς ἀναπαυτήρια τῶν ἀνερχομένων τὰς πλευρικὰς κλίμακας τῶν ὑψιπαγῶν πλοίων τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ, ὠνομάζοντο *πλατύσκαλα*. Δὲν πρέπει δὲ νὰ συγχέωνται τὰ σκαλοπάτια πρὸς τὴν *σκαλιέραν*. Σ. Ε. Λ.

σκαλοπόδαρο (τό)· δημοτ., ἡ δοκὸς ἐφ' ἧς στηρίζονται αἱ σανίδες τῆς κλίμακος.

Σκαλοῦλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 416. Κεῖται παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Βελεσίτσα καὶ ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

σκαλοῦνι (τό)· δημοτ., *σκαλοπάτι*.

Σκαλοχώρι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς νήσου Λέσβου (βλ. *Τσουκαλοχώρι*). —2) Χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης (βλ. *Τσουκαλοχώρι*).

σκάλοψ (ὁ) (Scalops) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *τρωκτικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *ἀσπαλακιδῶν*, περιλαμβάνον ἀσπάλακας μὲ σῶμα ἐπίμηκες, κυλινδρικόν, φθάνον εἰς μῆκος 20 περίπου ἑκατοστομέτρων, κεφαλὴν μᾶλλον μικράν, ὀφθαλμοὺς μικρούς, ὦτα μικρὰ καὶ ἠνωρθωμένα, ῥύγχος βραχὺ καὶ ἀπολῆγον εἰς προβοσκιδοειδῆ ἀπόφυσιν, πόδας βραχεῖς ἐξ ὧν οἱ ὀπίσθιοι ἐφωδιασμένοι διὰ νηκτικῶν μεμβρανῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι ὁ *σκάλοψ ὁ ὑδρόβιος* (Scalops acquaticus), ὅστις φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους καὶ ζῇ εἰς τὰς παραποταμίους χώρας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

σκαλπέλλο (τό), *καὶ σκαρπέλλο*· ὄργανον τῶν ξυλουργῶν, σμίλη, ἐγκοπεύς.

Σκαλτσᾶς *Δῆμος*, ἢ *Σκαλτσοδῆμος*. Ἐγεννήθη ἐν Ἀρτοτίνῃ τῆς Δωρίδος φθίνοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἔσπευσε μετὰ τοῦ Ἀναγνώστου Λιδωρίκη καὶ Παπαγεωργίου Πολίτη νὰ ὑψώσῃ τὴν 22αν Μαρτίου τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ πατρίδι του. Μεσοῦντος δὲ Μαΐου ὁ Σκαλτσᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης Γκούρας κατέλαβον τὴν θέσιν Ἀετὸς καὶ ἵδρυσαν στρατόπεδα, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι, πολυάριθμοι ὄντες, ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ κάμωσιν ἔξοδον νύκτωρ, προξενήσαντας μεγάλας ζημίας εἰς τὸν ἐχθρόν. Τῷ 1824 (8 Ἰουλίου) ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ταχὴρ Ἀμπᾶ, τοῦ κυριεύσαντος τὸ Λιδωρίκιον, ἀλλ' ἡττήθη αὐτός τε καὶ ὁ συμπολεμιστὴς Σαφάκας. Τὴν ἧτταν ταύτην ἀπέπλυνε διὰ μεγάλης νίκης, τὴν ὁποίαν ὕμνησε ὁ λαὸς ἐν θέσει «Σκανδάλη τὸ Μνῆμα» παρὰ τὴν Ἄμπλιανην, τῇ 14 τοῦ αὐτοῦ μηνός, κατὰ τοῦ Γιουσοὺφ Ἀμπᾶς πασᾶ, τοῦ ὁποίου κατέσχε τὴν σκηνήν, ἐκυρίευσε δύο κανόνια, σημαίαν καὶ πολεμεφόδια. Τ. Ε. Ε.

Σκαλτσοτιάνικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κότρωνα τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 98. Π. Ν. Π.

Σκαλτσούνης, *Ἰωάννης*. Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1824. Περατώσας τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐν τῇ πατρίδι του, ἐσπούδασε νομικὰ ἐν τῇ ἐν Κερκύρᾳ Ἰονίῳ σχολῇ, τῇ ὑπὸ τοῦ Γυϊλφορδ ἱδρυθείσῃ, καὶ εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ δικαίου ἐν Πίζῃ. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, ἔζησεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐν Φλωρεντίᾳ τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐπανέκτησε καὶ ἐνεδυνάμωσε τὰς θρησκευτικάς του πεποιθήσεις — τὰς ὁποίας τοῦ εἶχε κλονίσει ὁ διδάσκαλός του τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἐν τῇ πατρίδι του, μυήσας αὐτὸν εἰς τὰς ὑλιστικὰς θεωρίας, ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν—ὡς καὶ ἐν Βενετίᾳ καὶ Τεργέστῃ. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθύνας ἀσφαλιστικὰς ἑταιρείας ἐν Κεφαλληνίᾳ, Ἀθήναις καὶ Κωνσταντινουπόλει, ἐκλήθη κατὰ τὸ ἔτος 1880 εἰς Κρήτην, ὅπου ἐξεπόνησε τὴν νομοθεσίαν αὐτῆς, προστὰς ἀπὸ τοῦ 1899 τῆς νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν τοῦ κρητικοῦ κώδικος, ὃν καὶ ἀπεδέχθη ἡ κρητικὴ βουλή. Ἐπίσης διετέλεσε μέλος τῆς κατὰ τὸ 1866 συσταθείσης ἐν Ἀθήναις ἐπιτροπείας πρὸς σύνταξιν τοῦ προσχεδίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστικοῦ κώδικος.

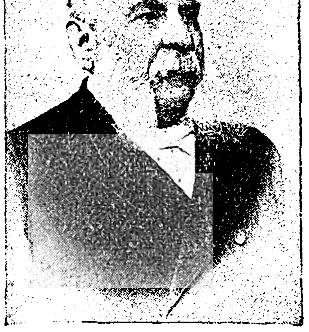
Ἰωάννης Σκαλτσούνης.

Ὁ Σκαλτσούνης συνέγραψε τὰς ἑξῆς οἰκονομολογικὰς καὶ νομικὰς μελέτας: «Περὶ τῆς κτηματικῆς πίστεως καὶ σχέδιον πρὸς καθίδρυσιν ὑποθηκικῆς τραπέζης ἐν Κεφαλληνίᾳ» (Κεφαλληνία 1855), ἐν ᾗ ἐκθέτει ὅτι ἐν Κεφαλληνίᾳ παρατηρεῖται προσπάθεια οἰκονομικῆς ἀναδημιουργίας, προσκόπτουσα ὅμως εἰς τὴν πλήρη καταστροφὴν τῆς κτηματικῆς πίστεως, ὀφειλομένην ὄχι τόσον εἰς τὴν ἔλλειψιν κεφαλαίων, ὅσον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς μετὰ τὸ 1841 νομοθεσίας, ἥτις δὲν ἐξασφαλίζει τὴν ταχεῖαν καὶ πλήρη ἱκανοποίησιν τοῦ δανειστοῦ ἐν περιπτώσει δυστροπίας τοῦ ὀφειλέτου, ζητεῖ τὴν ἁπλούστευσιν καὶ ἐπιτάχυνσιν τῆς ἐκτελεστικῆς διαδικασίας καὶ τὴν ἵδρυσιν ὑποθηκικῶν τραπεζῶν καὶ προτείνει τὴν ἵδρυσιν τοιαύτης τραπέζης διὰ τὴν Κεφαλληνίαν, ἥτις νὰ προικοδοτηθῇ διὰ τῆς προσόδου τῶν εἰς τὰς καταργηθείσας μονὰς ἀνηκόντων κτημάτων, ἀνερχομένης εἰς 2.000 λίρας στερλίνας ἐτησίως· «Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἐμπορίου» (Κεφαλληνία, 1865), ἔνθα πραγματεύεται περὶ τῆς ὅλης οἰκονομίας· ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ἐρευνᾷ τὰ τῆς οἰκονομίας καὶ παραγωγῆς, κατόπιν πραγματεύεται εἰδικώτερον περὶ γεωργίας, χειροτεχνίας καὶ διεξοδικώτερον περὶ ἐμπορίου, ἐξαίρων ὅτι διὰ τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν ἐνισχύεται ἡ ἕνωσις καὶ ἀλληλεγγύη τῶν λαῶν· ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ πραγματεύεται περὶ ἀγαθῶν, χρήματος, πίστεως τραπεζῶν καὶ κρίσεων· «Μελέται ἐπὶ τῶν ἀστικῶν νόμων τῶν Ἰονίων νήσων» (Ἀθῆναι 1866), ἔνθα ψέγει τὴν δοθεῖσαν λύσιν, καθ' ἣν εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἡ ἑλληνικὴ νομοθεσία καὶ διετηρήθησαν ἐν ἰσχύϊ αἱ διατάξεις τοῦ πολιτικοῦ κώδικος τῶν Ἰονίων νήσων ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα, περὶ ὧν δὲν προνοοῦν οἱ νόμοι τοῦ βασιλείου, καὶ συνιστᾷ τὴν συναρμολόγησιν, δηλαδὴ τὴν συσχέτισιν, τῶν ἰονίων νόμων πρὸς τοὺς ἑλληνικούς, προτασσομένης πραγματείας περὶ μεταγραφῆς καὶ ὑποθηκῶν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους πρὸ τοῦ ἔτους 1841· «Σκέψεις περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι βιομηχανίας» (Ἀθῆναι 1868), ἔνθα, παρατηρῶν τὴν κακὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὑρίσκετο ἡ βιομηχανία τῆς Ἑλλάδος, ἀποδίδει ταύτην εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν ἑκάστοτε κυβερνήσεων ἐφαρμογὴν τῆς φιλελευθέρου οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ laissez faire καί, ἐπικαλούμενος καὶ την γνώμην τοῦ J. Stuart Mill, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ εἰς νηπιώδη κατάστασιν εὑρισκομένη ἑλληνικὴ βιομηχανία εἶχεν ἀνάγκην κρατικῆς ἐνισχύσεως. Ἐπίσης ὁ Σκαλτσούνης ἔγραψε μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ δρᾶσίν του: «Ile de Crète. Organisation des tribunaux. Rapport» (Ἀθῆναι 1880), «Ἀπομνημονεύματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Κρήτης» (Χανιὰ 1901). Κυρίως ὅμως ἐφημίσθη ὁ Σκαλτσούνης ὡς συγγραφεὺς δημωδῶν ἀπολογητικῶν μελετῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πρώτην τοιαύτην μελέτην ἐξέδωκεν ἰταλιστί: «L'uomo et il materialismo» (Μιλᾶνον 1882)· εἶτα ἔγραψεν ἐκτενέστερον ἔργον ἑλληνιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Θρησκεία καὶ ἐπιστήμη», ἐν ᾧ ζητεῖ νὰ καταδείξῃ τὸν ὑλισμὸν ὑπὸ τῆς ἰδίας του λογικῆς ἀνασκευαζόμενον καὶ τὴν θεωρίαν περὶ αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς ὅλως ἀσύστατον. Βραδύτερον, πρὸς καταπολέμησιν τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν, ἃς διετύπου ὁ Σίμων Ἀποστολίδης ἐν τῷ πολυκρότῳ ἔργῳ του «Αἱ ψυχώσεις», ἔγραψε νέον ἔργον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψυχολογικαὶ μελέται» (Ἀθῆναι 1889) καὶ μετά τινα ἔτη τὸ «Περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἁρμονίαι Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπιστήμης» (Ἀθῆναι 1893) πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς μονιστικῆς θεωρίας τοῦ Χαΐκελ. Τὰ ἀπολογητικὰ ταῦτα ἔργα τοῦ Σκαλτσούνη, γεγραμμένα εἰς ὕφος προσιτὸν εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ἀντικρούοντα καινοφανεῖς τότε, διὰ τὴν ἑλληνικὴν τοὐλάχιστον κοινωνίαν, θεωρίας, κατέστησαν δημοφιλέστατα καὶ τόσον ἐξετιμήθησαν, ὥστε ὁ Σκαλτσούνης ἠξιώθη μεγάλων τιμῶν, γενόμενος καὶ ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ὁ λαὸς ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐξέλεξεν αὐτὸν ἐπανειλημμένως βουλευτήν, τιμὴν ἣν δὲν ἀπεδέχθη ὁ Σκαλτσούνης, καὶ ὅταν ἀπέθανεν ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Γερμανός, πολλοὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σκαλτσούνη διέβλεπον τὸν κατάλληλον διάδοχον. Εἰς τὰς ἀπολογητικὰς μελέτας τοῦ Σκαλτσούνη διαφαίνεται ἡ μεγάλη ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις καὶ ὁ θερμὸς ζῆλος αὐτοῦ· ὡς μειονεκτήματα ὅμως δέον νὰ θεωρηθῶσιν ἡ ἐν πολλοῖς μακρολογία καὶ ταυτολογία, ἡ κατάχρησις ῥητορικῆς καὶ ἡ παρατηρουμένη που ἔλλειψις ἑνότητος καὶ ἐπιστημονικῆς βαθύτητος. Σφοδρὰ πολεμικὴ κατὰ τοῦ Σκαλτσούνη διεξήγετο ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ «Προμηθεύς», ἰδίως κατὰ τὸ ἔτος 1891. Ὁ Σκαλτσούνης ἔγραψε καὶ ἄλλα τινὰ θρησκευτικὰ ἔργα, ὡς τὴν «Εὐσεβῆ ὁδοιπορίαν εἰς τὸν ἅγιον Τάφον» (Ἀθῆναι 1905), πλεῖστα ἄρθρα ἐν τῇ «Ἀναπλάσει», ἐν ᾗ ἠρθρογράφει ἐπὶ δεκαοκταετίαν, καὶ εἰς διάφορα περιοδικά. Ἀπέθανε τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1905, εἰς ἡλικίαν 81 ἐτῶν, ἐν Χανίοις, ὅπου εἶχε διορισθῆ δικαστικὸς σύμβουλος τῆς νήσου. [Πρβλ. περὶ αὐτοῦ ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ 1905.—*Μ. Ἰ. Γαλανοῦ* ἐν «Ἀναπλάσει» 15 Μαρτίου—5 Αὐγούστου 1905 καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν «Εὐσεβῆ ὁδοιπορίαν» τοῦ Σκαλτσούνη (σ. 9—25). «Νέα Σιὼν» 1905. σ. 259—262.] Δ. Σ. Μ.—Γ. Χ.

σκάλωμα (τό)· δημοτ., τὸ νὰ σκαλώνῃ τις, ἀναρρίχησις, πιάσιμο· || πρόσκομμα.

Σκάλωμα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Δοκοῦ τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν τοῦ νομοῦ Ῥοδόπης. Κάτοικοι (1928) 219.

σκαλώνω· δημοτ., ἀναρριχῶμαι: «ἐσκάλωσε 'ς τὴν κερασιά, — 'ς τὸ κυπαρίσσι»· || πιάνομαι, ἐμποδίζομαι: «κάπου σκάλωσε καὶ δὲ βγαίνει»· || μεταφ., «σκάλωσε ἡ δουλειά», προσέκοψε, δὲν προχωρεῖ· || «τὸ κατσίκι σκαλώνει 's τὰ βράχια» πατεῖ ἀσφαλῶς, δὲν γλιστρᾷ.

σκαλωσιὰ (ἡ)· δημοτ., τὸ ἐπὶ τῶν τοίχων οἰκοδομήματος προσαρμοζόμενον *ἰκρίωμα* (βλ. λ.) ὑπὸ τῶν κτιστῶν ἢ τῶν κονιατῶν: «ἀνέβη 'ς τὴ σκαλωσιά», «ἔπεσε ἀπὸ τὴ σκαλωσιά».

Digitized by Google

Σκαλωτὴ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κλειστῶν (Κολιοὺς) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ νομοῦ Δράμας, πρότερον καλούμενον *Λιμπάν*. Κάτ. (1928) 125. Ἀπέχει 2 ὥρ. 30′ ἀπὸ τοῦ Σιδηρονέρου (Ὀσενίτσα) καὶ δωδεκάωρον ἀπὸ Δράμας. —Π.

— **Σκαλωτὴ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σφακίων τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης), κείμενον ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τῶν ὀρέων τοῦ Καλλικράτους. Κάτ. 105. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Καψοδάσος* (κάτ. 140) καὶ *Ἀργουλὲς* (κάτ. 70). Ν. ΚΛΣ

— **Σκαλωτὴ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μεγαλοπρεπὴς βυζαντινὴ μονὴ τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Ἀν. Θράκῃ, 2 ὥρας περίπου πρὸς Α. τῆς Αἴνου καὶ $^{3}/_{4}$ πρὸς Β. τοῦ χωρίου Ἀμυγδαλιά, κειμένη ἐπὶ βραχώδους λόφου δεσπόζοντος τῶν πέριξ. Ἱδρύθη τῷ 1040 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ Ἀγγέλου. Σήμερον εἶναι τελείως κατεστραμμένη, σῳζομένων μόνον τῶν πελωρίων αὐτῆς τειχῶν. Τῆς μονῆς ταύτης ἐσῴζετο μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ὀρειχάλκινος σταυρὸς ἐνεπίγραφος μετὰ τῆς χρονολογίας 1172. Α. Θ. Σ.

— **Σκαλωτὴ** *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Κακοσκάλι*.

— **Σκαλωτὴ** *[Γεωγρ.]*. Μετονομασία, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, τοῦ χωρίου τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης *Ἀσαρλῆ*, κειμένου ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Αἴνου τοῦ νομοῦ Ἕβρου καὶ ἔχοντος 146 κατ. (1920). —Π.

σκαμάγκι (τό)· δημοτ., καθαρὸς βάμβαξ πρὸς νῆσιν.

Σκαμανδρηνός. Ἐπώνυμον τοῦ πατριάρχου *Βασιλείου Α′*.

Σκαμάνδριον *πεδίον [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἡ ἐν Τρωάδι μεταξὺ τοῦ Σιμόεντος ποταμοῦ καὶ τοῦ Σκαμάνδρου πεδινὴ ἔκτασις, ἔνθα συνεκροτοῦντο αἱ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τρώων μάχαι. Π. Α. Ρ.

Σκαμάνδριος *[Μυθολ.]*. Τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τοῦ *Ἀστυάνακτος* (βλ. λ.).

Σκάμανδρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ποταμὸς τῆς Τρωάδος, ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς Ἴδης διαρρέει τὴν τρωϊκὴν πεδιάδα, ἑνούμενος δ' ἐν ταύτῃ μετὰ τοῦ Σιμόεντος ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, παρὰ τὸ Σίγειον. Εἶναι ὁ σημερινὸς *Μενδερὲ-τσάϊ*. Κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν ἔρρεεν ἀνατολικώτερον καὶ ἐξέβαλλε πρὸς Δ. τοῦ Ροιτείου. Ἡ παλαιὰ κοίτη (τουρκ. *Καλιφατλὶ-ἀσμὰκ*) φαίνεται καὶ σήμερον. Ἐκαλεῖτο καὶ *Ξάνθος* ἐκ τοῦ ὑποκιτρίνου χρώματος τῶν ὑδάτων του, τὰ ὁποῖα ἐπιστεύετο ὅτι εἶχον τὴν ἰδιότητα νὰ προσδίδουν ξανθὸν χρῶμα εἰς τὴν κόμην τῶν ἐν αὐτοῖς λουομένων γυναικῶν καὶ εἰς τὸ ἔριον τῶν ἐξ αὐτῶν ποτιζομένων ποιμνίων. Αἱ παρθένοι τὴν προτεραίαν τοῦ γάμου των, λουόμεναι εἰς τὸν ποταμόν, ἀφιέρουν τὴν παρθενίαν των εἰς τὸν θεὸν Σκάμανδρον λέγουσαι: «δέξαι μου, Σκάμανδρε, τὴν παρθενίαν». Ἀναφέρεται ὅτι ἡ νεᾶνις Καλλιρρόη, τηροῦσα τὴν συνήθειαν ταύτην καὶ λουσθεῖσα εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Σκαμάνδρου, ἔπεσε θῦμα τοῦ νέου Κλέωνος, ἐμφανισθέντος ἀντὶ τοῦ θεοῦ.

—2) Ποταμὸς τῆς Σικελίας, παρὰ τὴν Ἔγεσταν, ἐκβάλλων εἰς τὴν θάλασσαν. Π. Α. Ρ.

Σκάμανδρος *[Μυθολ.]*. Θεία προσωποποίησις τοῦ ὁμωνύμου ἐν Τρωάδι ποταμοῦ. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, πατὴρ δ' ἐκ τῆς νύμφης Ἰδαίας τοῦ Τεύκρου, τῆς Καλλιρρόης καὶ τῆς Στρυμοῦς. Παρὰ τοῖς θεοῖς ἔφερε τὸ ὄνομα *Ξάνθος*. Ἐξυβρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, περιῆλθεν εἰς δεινὸν πρὸς αὐτὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν ὁ Ἥφαιστος, σταλεὶς ὑπὸ τῆς Ἥρας πρὸς βοήθειαν τοῦ ἥρωος, ἐξήρανε τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ καὶ περιήγαγεν εἰς δύσκολον θέσιν τὸν θεόν. Τέλος ὁ ἀγὼν ἔπαυσε τῇ διαταγῇ τῆς Ἥρας. Ὁ Ὅμηρος δίδει μεγαλοπρεπεστάτην περιγραφὴν τοῦ ἀγῶνος τούτου ἐν τῇ Ἰλιάδι (Φ. 214 κ. ἑ.). Π. Α. Ρ.

Σκαμανδρώνυμος. Λέσβιος, πατὴρ τῆς ποιητρίας Σαπφοῦς καὶ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἐμπόρου Χαράξου (*Ἡρόδ.* Β, 135).

Σκαμβωνίδαι *[Ἀρχ.]*. Ἀττικὸς δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς, ἀνήκων ἀναμφιβόλως εἰς τὴν τριττὺν τοῦ ἄστεως. Ἔκειτο πιθανῶς κατὰ τὸ ΒΔ. τμῆμα τῶν Ἀθηνῶν, γειτνιάζων πρὸς τὸν Ἱππειον Κολωνὸν καὶ τὸ Οἰον τὸ Κεραμεικόν. Ἐνταῦθα ὑπῆρχε καὶ ἡ περιοχὴ ἡ λεγομένη «ἀγορὰ ἡ Σκαμβωνιδῶν» καὶ ἡ «Μύρμηκος ἀτραπός». Ι.Σ.Σ.

Σκαμβωνίδης, Νικόστρατος. Ἀθηναῖος στρατηγὸς (βλ. λ. *Νικόστρατος*).

σκαμιά (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μορέα ἡ λευκή*.

Σκαμιὰ *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σκαμνιά*.

Σκαμιᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Λέσβου (βλ. *Σκαμνιά*). Σ. Ε. Λ.

σκάμμα (τό)· τὸ ἐσκαμμένον, οἷον βόθρος, τάφρος κ.τ.τ.· || τὸ μέρος τοῦ γυμναστηρίου, ὅπου τελεῖται τὸ ἀγώνισμα τῆς πάλης· || δημοτ., *σκάμματα* (τά)· τὸ σαπούνισμα τῶν πλυνομένων ἐνδυμάτων μετὰ τὸ βγάλσιμο ἀπὸ τὴν μπουγάδα: «τὰ σκοῦρα ροῦχα τὰ περνοῦμε 'ς τὰ σκάμματα».

—*[Γυμναστ.]* Βλ. *τάφρος*.

σκαμμωνία (ἡ) *[Βοτ.]*· βλ. *περιαλλόκαυλον* ἢ σκαμμωνία.

σκαμμωνία (ἡ), ἢ *σκαμμώνιον* (τὸ) (Scammonium S.) *[Φαρμακ.]*. Κομμεορρητίνη προερχομένη δι' ἐντομῶν γινομένων ἐπὶ τῶν ριζῶν τοῦ φυτοῦ *περιαλλόκαυλον ἢ σκαμμωνία*. Κυριώτερα ἐμπορικὰ εἴδη εἶναι: 1) τὸ τῆς Ἀντιοχείας (Scammonium Halepense) καὶ 2) τὸ τῆς Σμύρνης (Scammonium Smyrnense). Ἡ σκαμμωνία διαλύεται εἰς τὸν αἰθέρα, τὴν ἀλκοόλην, τὸ χλωροφόρμιον, τὸ βενζόλιον, τὴν ἀκετόνην καὶ τὰ ἀλκάλια. Συνήθεις νοθεῖαι τῆς δρόγης εἶναι: χῶμα, πέτραι, ἄμμος, ρητίνη γουαϊάκης (ἱεροξύλου) κλπ. Δραστικὸν συστατικὸν τῆς σκαμμωνίας εἶναι ἡ σκαμμωνίνη, ἥτις συμπίπτει πρὸς τὴν *ἰαλαπίνην* (βλ. *ἰαλάπης ρητίνη*). Ἐν τῇ φαρμακοτεχνίᾳ αἱ ρίζαι τῆς σκαμμωνίας χρησιμεύουν διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ βάμματος (Tinctura Scammoniae), τῶν συνθέτων καταποτίων (Pilulae Scammoniae) κ.λ.π. Κ. Γ. Μ.

σκαμμωνίνη (ἡ)· βλ. *ἰαλάπης ρητίνη*.

σκαμμώνιον (τό)· βλ. *σκαμμωνία*.

σκάμνα (ἡ)· δημοτ., μεγάλο σκαμνί, ἐπίμηκες κάθισμα ἐκ ξύλου ἁπλουστάτης μορφῆς, κοινῶς *μπάγκος*.

σκάμνα (τά), ἢ *σκαμνόμουρα [Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν καρπῶν τοῦ δένδρου *μορέα ἡ λευκή*.

σκαμνάκι (τό)· μικρὸ σκαμνί, χαμηλὸν κάθισμα συνήθως τῶν παιδίων· || *σκαμνάκια* (τά)· εἶδος παιδιᾶς, καθ' ὃ ἐπὶ τῶν συμπεπλεγμένων χειρῶν δύο παιδίων κάθηται τρίτον: «πάρτε με σκαμνάκια», «ἔλα νὰ σὲ πάρωμε σκαμνάκια».

— **σκαμνάκια** (τά). Νεοελληνικὴ παιδιά, παιζομένη ὑπὸ πολλῶν ἀτόμων ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐκτεταμένου ἐδάφους. Εἷς τῶν παικτῶν, ἔχων τοὺς πόδας ἐν ἐκτάσει, ἵσταταί που καὶ κύπτει πρὸς τὴν γῆν, στηρίζων τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν μηρῶν, ὀλίγον ὑπεράνω τῶν γονάτων. Ἕτερος παίκτης, λαμβάνων φοράν, ὑπερπηδᾷ ἐκ τοῦ πλαγίου τὸν πρῶτον παίκτην, στηρίζων τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς ράχεως τούτου. Εἰς ὃ δὲ μέρος ἤθελε φθάσει, λαμβάνει στάσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ πρώτου παίκτου. Τρίτος τότε παίκτης ὑπερπηδᾷ ὁμοίως τὸν πρῶτον καὶ εἶτα τὸν δεύτερον καὶ λαμβάνει καὶ οὗτος ὁμοίαν στάσιν, ἵνα ἀκολούθως ὑπερπηδήσῃ ὁ τέταρτος καὶ τοὺς τρεῖς καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅταν τελειώσῃ ὅλη ἡ σειρὰ τῶν παικτῶν, ἐγείρεται ὁ πρῶτος καὶ ὑπερπηδᾷ πάντας τοὺς ἄλλους, εἶτα ἐγείρεται ὁ δεύτερος καὶ οὕτω καθεξῆς. Τοιουτοτρόπως ἡ γραμμή, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς μηκύνεται, ἀφ' ἑτέρου βραχύνεται καὶ μετακινεῖται συνεχῶς ἐπὶ τοῦ ἐκτεταμένου ἐδάφους. Σ. Γ. Σ.

Σκαμνέλι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 245. Εἶναι ἓν τῶν Ζαγοροχωρίων, συμπηχθὲν ἐκ συνοικισμῶν καταστραφέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ δῃωθὲν κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Παράγει σιτηρά, ἔχει ὑδρομύλους καὶ ὑδροκίνητον πριονιστήριον, ἐγγὺς δὲ αὐτοῦ εὑρηνται ἐρείπια κυκλωπείων ἔργων. Π.Ν.Π.

σκαμνιὰ (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ δένδρου *μορέα ἡ λευκή*.

Σκαμνιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Δαφνωτῆς (Τσοβίτσας) τῆς ἐπαρχίας Φιλιππιάδος τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 27.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσῶνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 660. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

—3) Χωρίον τῆς κοινότητος Κερασόβου τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 258. Π. Ν. Π.

— **Σκαμνιά**, καὶ **Σκαμιᾶς**, καὶ **Συκαμνιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Λέσβου, ἡ βορειοτάτη τῆς νήσου ἐσχατιά. Ἔχει φάρον. Λέγεται καὶ *Κόρακας*, ἀπέχει δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου Μόλυβος 8 $^{1}/_{2}$ μίλ. πρὸς Α. Σ. Ε. Λ.

σκαμνίον *[Ἐγκυκλ.]*. Ἁπλοῦν, συνήθως ταπεινὸν ἕδρανον, στερούμενον βραχιόνων καὶ ἐρεισινώτου. Ἡ ἕδρα του κατασκευάζεται ἐξ οἱασδήποτε ὕλης χρησιμοποιουμένης πρὸς καθεκλοποιΐαν, τὸ δὲ ὑποστήριγμά του δύναται νὰ σχηματίζῃ ἀναβαθμοὺς πρὸς τοποθέτησιν πλειόνων ἀτόμων, κι εἶναι ζεῦγος χιαστὶ διασταυρουμένων καὶ πτυσσομένων ποδῶν (*πλιάν*) ἢ νὰ λαμβάνῃ διὰ καταλλήλου μηχανισμοῦ ποικίλα ὕψη (*ταμπουρέττο κλειδοκυμβάλου*). Ἄλλοτε τὰ σκαμνία ἔχουν εἰδικὸν σχῆμα, χρησιμοποιούμενα ὡς κοινὰ *ὑποπόδια, πυγονιπτῆρες* κ. ἄ.

Σκαμνία.
[1=ταμπουρέττο κλειδοκυμβάλου· 2=μπάρ· 3=σχεδιαστοῦ· 4=κοινόν· 5=πυγονιπτήρ.]

Οἱ ἀρχαῖοι ἐχρησιμοποίουν ὡς σκαμνιὰ τὸ *σφέλας, θρῆνυν* (Ὅμηρος), *σκολύθριον, ὀκλαδίαν, σκίμποδα, σκάμνον* ἢ *σκάβιλλον* (λατιν. scamnum, sca-

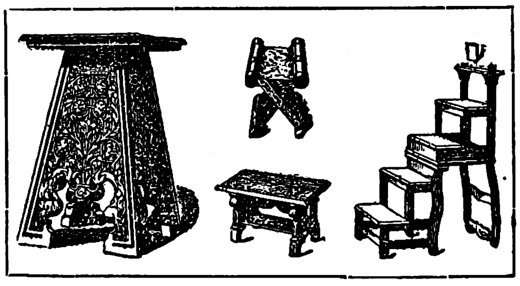

Σκαμνία.
[1=ταμπουρέττο ΙΣΤ′ αἰῶνος· 2=ΙΔ′ αἰῶνος· 3=ΙΕ′ αἰῶνος· 4=πολλαπλοῦν μετ' ἀναβαθμῶν.]

billum subsellium), ὡς ὑποπόδια τὸ *ὑποθρόνιον* (λατιν. suppedaneum) κ. ἄ., ἅπαντα ἔχοντα σχήματα παρεμφερῆ πρὸς τὰ νῦν ἐν χρήσει. Π. Ν. Π.

Σκαμνίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σιδηροκάστρου τῆς ἐπαρχίας Γυθείου τοῦ νομοῦ Λακωνίας. Κάτ. (1928) 96. Π. Ν. Π.

Σκαμνὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γαρδικακίου τῆς ἐπαρχίας Φθιώτιδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 196. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Προκοβενίκος*. Π. Ν. Π.

Σκαμότσι (Scamozzi), **Βικέντιος.** Ἰταλὸς ἀρχιτέκτων (1522—1616). Μαθητὴς τοῦ Σανσοβῖνο, ᾠκοδόμησε πολυάριθμα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτήρια ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔγραψε τὸ ἔργον «Περὶ παγκοσμίου ἀρχιτεκτονικῆς», δι' οὗ ἀπέκτησε μεγάλην φήμην. Τὰ ἀρχιτεκτονικά του ἔργα εἶναι ρυθμοῦ τῆς τελευταίας περιόδου τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ροκοκό. Χ. Δ.

Σκάμπα, Σκάμπτα, ἢ **Σκαμπὶς** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰλλυρίας ἐν Ἐορδαίᾳ, κειμένη ΝΑ. τοῦ Δυρραχίου, ἐπὶ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Γενούσου (Σκούμπη) καὶ ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ. Ὑπῆρξε πρωτεύουσα τῆς Ἐορδαίας καὶ ἕδρα ἐπισκοπῆς ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Κατὰ τὸν ΣΤ′ αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους ὡς μία τῶν 9 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Νέας Ἠπείρου, ὑπὸ κονσουλάριον, κατὰ δὲ τὸν Ι′ αἰῶνα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σκάμπα* κατελέγετο ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου εἰς τὸ ἔνατον θέμα τοῦ Δυρραχίου. Κατεστράφη πιθανῶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν Ι′ ἢ ΙΑ′ αἰῶνα. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς κεῖται τὸ σημερινὸν *Ἐλμπασάν*. Α. Θ. Σ.

σκαμπαβία (ἡ) *[Ναυτ.]*· βλ. λ. *ἐπιτελίς*.

σκαμπάζω· δημοτ., ἐννοῶ, καταλαμβάνω: «δὲ σκαμπάζει τίποτα», «κάτι σκαμπάζει».

σκαμπανεύάζω *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων προνευστάζω (βλ. λ. *προνευστασμός*). Σ. Ε. Λ.

σκαμπανέυασμα *[Ναυτ.]*. Ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων τὸν *προνευστασμὸν* πλοίου κλυδωνιζομένου. Σ. Ε. Λ.

Σκαμπαρδόνιος. Κωμικὸν θεατρικὸν πρόσωπον (βλ. *Ἀγαθόπουλος ὁ Ξηροχωρίτης*).

Σκαμπαρδώνης, Γεώργιος. Ἀγωνιστὴς ἐξ Ἠπείρου (βλ. λ. *Καλοβελώνης Γεώργιος*).

σκαμπίλι (τό)· δημοτ., εἶδος παιγνιδίου (βλ. κατ.)· || ἠχηρὸν ράπισμα κατὰ τῶν παρειῶν τινος: «ἔφαγε μερικὰ σκαμπίλια».

—*[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *σκαμπίλι* (ἐκ τοῦ τουρκ. *ἰσκαμπίλ*) εἶναι εἶδος χαρτοπαιγνίου, ὅπερ ἦτο διαδεδομένον ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ′ εἰς τοὺς κύκλους τῆς παρισινῆς ἀριστοκρατίας (γαλλ. brusquembille). Παρ' ἡμῖν παίζεται συνήθως μεταξὺ δύο παικτῶν ἢ τεσσάρων συνεργαζομένων ἀνὰ δύο σταυροειδῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ μεταξὺ τριῶν, ὅτε

Digitized by Google

ὁ εἷς ἐκ τῶν παικτῶν ἀναλαμβάνει νὰ παίξῃ καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐλλείποντος τετάρτου παίκτου (ὅστις καλεῖται *στραβός*). Τὸ μοίρασμα τῶν χαρτιῶν γίνεται ὡς ἐὰν ὑπῆρχον τέσσαρες παῖκται. Διὰ τὸ σκαμπίλι χρησιμοποιοῦνται συνήθως 36 παιγνιόχαρτα (ἄσσοι, τριάρια, ρηγᾶδες, ντάμες, βαλέδες, δεκάρια, ἐννιάρια, ὀκτάρια καὶ ἑπτάρια), ὅταν δὲ παίζουν μόνον δύο, 28 (ἀφαιρουμένων τῶν ὀκταριῶν καὶ ἑπταριῶν). Ἐκ τῶν παιγνιοχάρτων τούτων ἀξίαν ἔχουσι μόνον οἱ ἄσσοι (ἕκαστος τῶν ὁποίων ἰσοδυναμεῖ πρὸς 11 πόντους), τὰ τριάρια (10 πόντοι), οἱ ρηγᾶδες (4 πόντοι), αἱ ντάμες (3) καὶ οἱ βαλέδες (2). Τὰ χαρτιὰ μοιράζονται ἀνὰ τρία εἰς ἕκαστον παίκτην, εἶτα δὲ ἐξάγεται τὸ πρῶτον ἢ τὸ τελευταῖον παιγνιόχαρτον τῆς δεσμίδος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ ἀτοῦ. Ἀκολούθως, κατὰ σειρὰν ἐκ δεξιῶν τοῦ μοιράζοντος, οἱ παῖκται ρίπτουσιν ἀνὰ ἓν παιγνιόχαρτον, σηκώνει δὲ τὴν χαρτωσιὰν ὁ ρίπτων τὸ μεγαλύτερον φύλλον ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ ριφθέντος ὑπὸ τοῦ πρώτου παίκτου, ἐκτὸς ἂν ἐρρίφθησαν ἀτοῦ, ὅτε κερδίζει τὴν χαρτοσιὰν ὁ ρίψας τὸ μεγαλύτερον ἀτοῦ. Ἀκολούθως οἱ παῖκται λαμβάνουσι κατὰ σειρὰν ἀνὰ ἓν φύλλον ἐκ τῆς δεσμίδος καὶ συνεχίζουσι τὸ παιγνίδι μέχρι τέλους. Νικήτρια ὁμὰς λογίζεται ἡ συγκεντρώνουσα ἐκ τῶν 120 πόντων τοῦ συνόλου τοὐλάχιστον τοὺς 61, ὁσάκις δὲ οὗτοι ὑπερβαίνωσι τοὺς 81, τότε τὸ παιγνίδι λογιζεται διπλό. Πολλάκις τὸ σκαμπίλι παίζεται καὶ μεταξὺ πλειόνων τῶν τεσσάρων παικτῶν, διῃρημένων εἰς δύο ὁμάδας, ὁπότε δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ὁλόκληρος ἡ δεσμὶς τῶν 52 παιγνιοχάρτων. Οἱ συμπαῖκται ἑκάστης ὁμάδος ἐπιτρέπεται νὰ συνεννοοῦνται μεταξύ των μαρτυροῦντες τὰ φύλλα των συνθηματικῶς (γνέψιμο). Χ. Δ.

σκαμπιλίζω· δίδω σκαμπίλια, ραπίσματα κατὰ τῶν παρειῶν τινος.

Σκαμπὶς (ἡ) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σκάμπα.*

Σκαμπιτσέβσκι, *Ἀλέξανδρος Ἰβάνοβιτς*. Ρῶσος συγγραφεὺς (1829—1899). Τῷ 1875 ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον: «Ἡ ἐξέλιξις τῶν προοδευτικῶν ἰδεῶν ἐν Ρωσίᾳ». Κατόπιν συνέγραψε τὴν «Ἱστορίαν τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας», μεταφρασθεῖσαν ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Θ. Βελλιανίτη, καὶ πλείστας ἄλλας κριτικὰς πραγματείας. Θ. Β.

Σκάμων. Μυτιληναῖος ἱστορικὸς συγγραφεύς, γράψας «Περὶ Λέσβου» καὶ «Περὶ εὑρημάτων» (ἐφευρέσεων). Ἦτο ἴσως πατὴρ ἢ υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ Ἑλλανίκου. Π. Ν. Π.

Σκαναβῆς. Ὄνομα οἰκογενείας ἐκ Χίου, μέλη τῆς ὁποίας ἤκμασαν κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα. Ὁ *Δημήτριος Σκαναβῆς* κατέστη πανίσχυρος ἐν Κωνσταντινουπόλει χάρις εἰς τὴν εὔνοιαν τῆς βαλιδὲ σουλτάνας, μητρὸς τοῦ σουλτάνου Χαμὶτ τοῦ Α′. Ὡς ἔφορος ἢ δεπουτᾶτος τῶν Χίων ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του κατὰ τὰς δυσχερεῖς στιγμὰς τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1770)· ἀλλὰ τέλος ἐξέπεσε τῆς εὐνοίας τοῦ σουλτάνου καὶ ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ (1778) διὰ τῆς συκοφαντίας τοῦ ζηλοφθόνου συγγενοῦς αὐτοῦ Γ. Σταυράκογλου, ὅστις ὅμως ἐφονεύθη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ βεζύρου Μισύρογλου Μεχμὲτ πασᾶ. Ἀνεψιὸς τοῦ Δημητρίου ὁ *Νικόλαος Σκαναβῆς* διετέλεσε δημογέρων τῆς Χίου (1830—1847) καὶ κατώρθωσε νὰ ἀναγνωρισθοῦν καὶ πάλιν τὰ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως προνόμια τῆς νήσου (θαν. 1851). Β. Γ. Μ.

σκανδάλη (ἡ). Τεμάχιον τοῦ πυροδοτικοῦ καταρτισμοῦ τῶν πυροβόλων ἐν γένει ὅπλων, δι' οὗ προκαλεῖται, κατὰ βούλησιν τοῦ βάλλοντος, ἡ λειτουργία τῶν εἰς θέσιν ὁπλίσεως διατεθέντων σφύρας ἢ ἐπικρουστῆρος. Ἡ σκανδάλη, ἐν σχήματι καμπυλωτοῦ μοχλοῦ ἢ, ἐνίοτε, καὶ δακτυλίου, εὑρίσκεται, διὰ πάντα τὰ φορητὰ ὅπλα, ἐν προεξοχῇ κάτωθεν τῆς θήκης τοῦ οὐραίου περίπου, καὶ εἰς θέσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ εἶναι εὐχερὴς ἡ διὰ τοῦ δείκτου τῆς δεξιᾶς χειρός, κρατούσης συγχρόνως τὸ ὅπλον, ἐνέργεια δι' ἕλξεως. Εἰς τὰ περίστροφα πιστόλια διὰ τῆς σκανδάλης ἐνεργεῖται συγχρόνως, κατὰ τὴν συνεχῆ βολήν, ἥ τε ὅπλισις τῆς σφύρας καί, ἐν συνεχείᾳ, ἡ πυροδότησις· εἰς τὰ πυροβόλα ἡ ἐνέργεια ἐπὶ τῆς σκανδάλης, ὁσάκις ὑπάρχει τοιαύτη, ἐκτελεῖται εἴτε ἀπ' εὐθείας διὰ τοῦ δακτύλου εἴτε διὰ βραχέος πυρεκτρίπτου· εἰς συστήματα ἠλεκτρικῆς πυροδοτήσεως βαρέων πυροβόλων, διὰ τῆς σκανδάλης προκαλεῖται ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ κυκλώματος ἐκ τῆς παρὰ τὸ πυροβόλον θέσεως. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

Σκανδάλη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας καὶ νήσου Λήμνου τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 351. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

σκανδάληθρον (τό)· ἐν ταῖς παγίσι, συνήθως τῶν πτηνῶν, ἐπικαμπὲς ξυλάριον, εἰς ὃ θέτουσι τὸ δέλεαρ.

Σκανδάλης, *Γεώργιος*. Ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Οἰτύλῳ τῷ 1875, προερχόμενος ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου ὑπαξιωματικῶν καὶ προαχθεὶς μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Μετέσχε τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου 1897 μετὰ τοῦ στρατοῦ Θεσσαλίας. Κατὰ τὴν κατόπιν ἐποχὴν ὑπηρέτησε σχεδὸν συνεχῶς παρὰ διαφόροις μονάσι τοῦ ἱππικοῦ. Κατ' ἀμφοτέρους τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ἰλάρχου, μετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 2ας μεραρχίας. Κατὰ τὰς συμμαχικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ βαλκανικῷ θεάτρῳ, τῷ 1918, μετέσχεν ὡς διοικητὴς συντάγματος ἱππικοῦ, δράσας σοβαρῶς μετὰ τοῦ συντάγματός του κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν καταδίωξιν, δι' ὃ καταλαβὼν τὴν Στρώμνιτσαν καὶ τέλος τὸ Πέτσοβο, ἔνθα τὸν ἐσταμάτησεν ἡ ἀνακωχή. Τῶν μικρασιατικῶν ἐπιχειρήσεων μετέσχεν ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου 1919 μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1920, ὡς διοικητὴς πάντοτε συντάγματος ἱππικοῦ. Κατὰ τὴν μετὰ τὸ 1922 ἐποχὴν διετέλεσε διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἱππικοῦ, προσωπάρχης τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, προαχθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ὑποστράτηγον, τῷ δὲ 1930 γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Τῷ 1932 διετέλεσεν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Ν. Θ. Κ.

—**Σκανδάλης, *Γιάννης*.** Υἱὸς τοῦ Νικολάου Σκανδάλη. Ζακυνθίου διοικητοῦ τῶν πύργων τῆς προκυμαίας τῆς Μεθώνης. Συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου καὶ τῇ συνενοχῇ τοῦ πατρός του ἐπεχείρησε νὰ βοηθήσῃ αὐτούς, ὅπως καταλάβουν διὰ δόλου τὴν πόλιν (17 Αὐγούστου 1531). Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως οἱ Σκανδάλαι κατέφυγον εἰς Μελίτην, ὅπου τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν πρὸς ἀνταμοιβὴν ἐχορήγησεν εἰς αὐτοὺς ἰσόβιον σύνταξιν. Β. Γ. Μ.

σκανδαλιάρης, ἢ ***σκανταλιάρης*** (ὁ), θηλ. *—αρα*, οὐδ. *—ικο*· δημοτ., ποῦ βάνει σκάνταλα, ὁ δημιουργῶν ἀφορμὰς πρὸς ἔριδα, ταραξίας: «σκανταλιάρικο παιδί»· || ὁ παιγνιώδης περὶ τὸν ἔρωτα, παιγνιδιάρης: «εἶναι λίγο σκανταλιάρα».

σκανδαλίζω· γίνομαι αἴτιος σκανδάλου, κάμνω τινὰ νὰ πονηρευθῇ, νὰ ὑποπτευθῇ, καθόλου ἐμβάλλω τινὰ εἰς πονηρὰν σκέψιν, εἰς πειρασμόν· || ναυτ. (κοιν. *σκολπάρω*)· ὑποβάλλω τὴν ἄγκυραν εἰς ἀποτόμους καὶ βραχείας διαρκείας τιναγμοὺς (σκόλπα), ὅπως ἐπιτύχω τὴν διάσεισιν καὶ τὴν ἀνασκίρτησίν της ἐν τῇ ἰλύϊ τοῦ βυθοῦ, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνασπάσεώς της· || παθ. ***σκανδαλίζομαι***· πονηρεύομαι, ἔρχομαι εἰς πειρασμόν.

σκάνδαλον (τό)· δημοτ., *σκάνταλο*, ἀφορμὴ πρὸς φιλονικίαν, πειρασμός: «βάνει σκάνταλα νὰ μαλώσουν»· || ὅπου τις προσκόπτει, πρόσκομμα: φρ. «πέτρα σκανδάλου», ὅπου τις προσκόπτων πίπτει καὶ μεταφ. δυσχέρεια, τὴν ὁποίαν συναντᾷ τις, πρόβλημα δύσλυτον· || πρᾶξις κοινῆς ἀποδοκιμασίας καὶ ἀγανακτήσεως: «κοινωνικὸν —, πολιτικὸν σκάνδαλον».

— *[Ἠθικ.]* Ἡ λέξις *σκάνδαλον* δηλοῖ τὸ ξυλάριον τῆς παγίδος, ἐφ' οὗ τίθεται τὸ δέλεαρ, μετὰ τὴν ψαῦσιν τοῦ ὁποίου ὑπὸ τοῦ ζῴου πίπτει ἡ παγὶς καὶ συλλαμβάνεται τοῦτο. Μεταφορικῶς ἔν τε τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ δηλοῖ τὴν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀφορμήν, τὴν παγίδα, τὸν πειρασμὸν (*Ματθ.* 18,7, *Λουκ.* 17,1, Α΄Κορ. 1,23, Ρωμ. 9,33.14, 13 καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ). Ἡ Καινὴ Διαθήκη, θεωροῦσα τὰ σκάνδαλα οὐχὶ ὡς αἰτίαν, ἀλλ' ὡς ἀφορμὴν πρὸς ἁμαρτίαν, προτρέπει τοὺς πιστοὺς νὰ ἀποφεύγωσι ταῦτα. Κ. Ι. Δ.

— **«Σκάνδαλον».** —1) Εὐθυμογραφικὸν ἡμερολόγιον ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἱδρυθὲν τῷ 1924 ὑπὸ Ἰω. Γ. Εὐθυμιάδου. —2) Εὐθυμογραφικὸν περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν τῷ 1928 ὑπὸ Σπ. Κασσελάκη.

— ***σκάνδαλον κοινὸν*** *[Ποιν. Δικ.]*· βλ. ***ἠθῶν προσβολὴ καὶ βιασμός.***

Σκάνδαλον *[Γεωγρ.]*. Κτηνοτροφικὸς συνοικισμὸς τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων ἐπὶ ὀρεινῆς τοποθεσίας. Κάτ. (1928) 86. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 455), ὑφ' ἣν οἱ συνοικισμοὶ *Ἀγορὰ* (Λιογκάτι), *Δελβίντσι* (Σκηνῖτες), *Εἰκόνισμα* (Παλιοκουτσάτι) καὶ *Μανδρότοπος* (Στάνοβο). Ἡ κοινότης ἔχει τρεῖς συνεταιρισμοὺς ἀκτημόνων καλλιεργητῶν, ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

σκανδαλοποιὸς (ὁ, ἡ), *—όν* (τό)· ὁ ποιῶν, ὁ δημιουργῶν σκάνδαλα.

σκανδαλώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ πλήρης σκανδάλων, ὁ προκαλῶν τὴν ἀγανάκτησιν, ὁ παρέχων ἀφορμὰς ἀποδοκιμασίας καὶ κατακρίσεως: «βίος—, συμπεριφορὰ σκανδαλώδης», «σκανδαλώδης ἐπέμβασις». —Ἐπίρρ. ***σκανδαλωδῶς***.

Σκανδάριον, ἢ ***Σκανδαρία*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Κῶ, περὶ τὸ ὁποῖον οἱ ἐγκαταλείψαντες τὴν πρωτεύουσάν της Ἀστυπάλαιαν συνῴκισαν τὴν νέαν πόλιν, ἣν μετωνόμασαν Κῶν, ὁμωνύμως τῇ νήσῳ (*Στράβ.* ΙΔ, 657). Ταυτίζεται πρὸς τὴν ΒΑ. τῆς Ρόδου ἐσχατιὰν (Kum point: πλάτ. $36^{\circ}55'$ Β., μῆκ. $27^{\circ}18'$ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1890: Kalimnos, Kappari and Kos channels). Σ. Ε. Λ.

Σκάνδεια *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς νήσου Κύθηρα (*Πανσ.* Γ, κγ, 1). Εἶναι πιθανῶς ὁ σύγχρονος ὅρμος *Καψάλι.* Σ. Ε. Λ.

Σκάνδιαι *νῆσοι* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Συστὰς νήσων ἀνατολικῶς τῆς Κιμβρικῆς χερσονήσου, μεταξὺ Κοδάνου κόλπου (νῦν Κατεγάτη, Cattegat) καὶ Σουηδικῆς θαλάσσης (Βαλτικῆς). Τέσσαρες αὐτῶν ἦσαν μείζονες (*Πτολ.* Β, ια, 33. *Μαρκιαν.* *Ἡρακλ.* Περίπλ. Ἔξ. θαλ. Β, 34). Εἶναι αἱ Δανιμαρκικαὶ νῆσοι. Σ.Ε.Λ.

Σκανδίλη (Scandile) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ νῆσος τοῦ Β. Αἰγαίου ἐν τῇ συστάδι τῶν νήσων τῶν Μαγνήτων, μεταξὺ Ἰκοῦ καὶ Σκύρου, ἧς τὸ ὄνομα διεσώθη διὰ τῶν Λατίνων γεωγράφων (***Pomp. Mel.*** 2, 106. ***Plin.*** 4, 72). Εἶναι ἡ νῆσος *Σκάντζουρα.* Σ. Ε. Λ.

Σκανδιναυΐα (ἡ) (Scandinavia) *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγαλυτέρα τῶν χερσονήσων τῆς Εὐρώπης, εὑρισκομένη κατὰ τὰ βορειότατα αὐτῆς καὶ περιβρεχομένη ὑπὸ τοῦ Βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ, τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τῆς Βορείου ἢ Γερμανικῆς θαλάσσης καὶ τῆς Βαλτικῆς. Κεῖται μεταξὺ τῶν μεσημβρινῶν $4^{\circ}30'$ καὶ $31^{\circ}10'$ Α. μήκους καὶ τῶν παραλλήλων $55^{\circ}20'$ καὶ $71^{\circ}11'$ Β. πλάτους, ἔχει δὲ συνολικὴν ἔκτασιν 772.239 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 8.951.571 (1930) κατοίκων. Ὡς ὅριον τῆς χερσονήσου θεωροῦνται τὰ πρὸς τὴν Φινλανδίαν σουηδικὰ καὶ νορβηγικὰ σύνορα, συνολικοῦ μήκους 1456 χλμ.

Ἡ Σκανδιναυΐα ἢ Σκανδιναυϊκὴ χερσόνησος περικλείει δύο διακεκριμένας χώρας: τὴν *Νορβηγίαν* καὶ τὴν *Σουηδίαν*. Ἡ διαίρεσις αὕτη τῆς χερσονήσου δὲν εἶναι ἁπλῶς συμβατική, ἀλλ' ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς ὅλης χώρας. Ἡ Νορβηγία καὶ Σουηδία, πολιτικῶς ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων, ἀποτελοῦσι καὶ ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῆς γεωγραφίας δύο ἐντελῶς διαφόρους χώρας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τῆς ὅλης χερσονήσου καὶ ἔχει ἀκτὰς ἀποκρήμνους, σχηματιζούσας ἀπειράριθμα *φιόρντ*, ἐνῷ ἡ δευτέρα ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς πεδινῆς κυρίως περιοχῆς καὶ ἔχει τὰς ἀκτάς της ὁμαλωτέρας. Ἐκτὸς τούτου ἡ Νορβηγία κλίνει πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τὰς δευτερευούσας τούτου θαλάσσας (Βόρειος Γερμανικὴ καὶ θάλασσα τοῦ Σκαγεράκη), ἐνῷ ἡ Σουηδία εὑρίσκεται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐστραμμένη πρὸς τὴν κλειστὴν λεκάνην τῆς Βαλτικῆς. Οὕτω τὰ δύο γειτονικὰ κράτη στρέφονται πρὸς δύο ἐντελῶς ἀντιθέτους διευθύνσεις: ἡ μὲν Νορβηγία πρὸς Δ., ἡ δὲ Σουηδία πρὸς Α., μεταξὺ δὲ αὐτῶν μία μακρὰ σειρὰ δασωδῶν ὀρέων, εὔρους πολλαχοῦ 200 μέχρι 300 χλμ., ἀποτελεῖ σχεδὸν ἀδιαπέραστον φραγμόν. Ἕνεκα τῶν λόγων τούτων αἱ δύο αὗται γειτονικαὶ χῶραι, ὧν οἱ κάτοικοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν καὶ ὁμιλοῦσι σχεδὸν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, παρέμειναν ἐν τούτοις ξέναι πρὸς ἀλλήλας καί, μάλιστα, ἐπὶ μακρὰν περίοδον τῆς ἱστορίας των μετέσχον εἰς ἐχθρικοὺς πολιτικοὺς συνδυασμούς. Τῷ 1814, κατὰ τὴν ἀναδημιουργίαν ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ πτῶσις τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, αἱ δύο χῶραι ἡνώθησαν πολιτικῶς διὰ τοῦ γάμου τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας μετὰ τῆς κληρονόμου τοῦ νορβηγικοῦ θρόνου. Ἡ ἕνωσις ὅμως αὕτη τῶν δύο «ἀδελφῶν χωρῶν» δὲν ἐκαρποφόρησεν. Ἡ Νορβηγία δὲν ἔπαυσεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀξιοῦσα τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν της, καὶ ἡ Σουηδία ἐδέησεν ἐν τέλει νὰ ὑποκύψῃ. Ὁ χωρισμὸς τῶν δύο κρατῶν ἐπῆλθε τὴν 7ην Ἰουνίου 1905 διὰ δηλώσεως τῆς νορβηγικῆς κυβερνήσεως, ἣν τελικῶς ἀπεδέχθη ἡ Σουηδία (βλ. λ. *Νορβηγία* καὶ *Σουηδία*). Γ. Α. Κ.

— *[Γεωλογ.]* Ἡ *Σκανδιναυϊκὴ χερσόνησος* ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν γεωλογικὴν περιοχήν, ἥτις ὀνομάζεται *Φιννοσκανδία.*

Ἐξαιρέσει τῆς νοτιωτάτης προεξοχῆς Schouen, ἡ ὁποία ἀπὸ ἀπόψεως γεωλογικῆς δομῆς ἀνήκει εἰς τὴν μεσο-ευρωπαϊκὴν τεμαχωτὴν χώραν, ἡ ὑπόλοιπος χερσόνησος συνίσταται μόνον ἐξ ἀρχαιοτάτων πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀρχαϊκὸν καὶ προτεροζωϊκὸν ἄθροισμα ὡς καὶ εἰς τὰς δύο πρώτας διαπλάσεις (τὴν κάμβριον καὶ τὴν σιλούριον) τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Νεώτερα στρώματα ἐλλείπουσιν, ἐξαιρέσει τεταρτογενῶν τινων θαλασσογενῶν ἀποθεμάτων. Τὰ πετρώματα τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἢ ἀζωϊκοῦ ἀθροίσματος εἶναι κυρίως λεπτῖται μετὰ μεταρυολίθων ἢ μετατραχειτῶν, μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, πολὺ χαλαζιοβριθεῖς σχιστόλιθοι, χαλαζῖται, κροκαλοπαγικοὶ σχιστόλιθοι μετ' ἐνστρώσεων ἀσβεστολίθων, κροκαλοπαγῆ, φελλῖται, μεταβασάλται, μεταδιαβάσαι, τόφφοι, γρανιτικοὶ γνεύσιοι, γρανῖται, διορῖται, γάββροι κλπ. Ἐντὸς τῶν πετρωμάτων τούτων ἐγκλείονται πολλὰ κοιτάσματα μεταλλευμάτων σιδήρου (τοῦ Grängesberg, Dannemord, Norberg, Persberg, Kiirunavaara, Gellivaara κλπ.), ὡς ἐπίσης χαλκο-

Digitized by Google

ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΙΚΑΙ ΧΩΡΑΙ
ΝΟΡΒΗΓΙΑ ΚΑΙ ΣΟΥΗΔΙΑ
Κλίμαξ
50 0 100 200 300 χιλ.
Σιδηροδρομικαί γραμμαί
Όδοί
Όρια Κρατών
10° 15° 20° 25°
65°
60°
55°
ΑΡΚΤΙΚΟΣ ΩΚΕΑΝΟΣ
ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ ΩΚΕΑΝΟΣ
ΒΟΘΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
ΦΙΝΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
ΒΑΛΤΙΚΗ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΒΟΡΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ
ΦΙΝΜΑΡΚΕΝ
ΝΟΡΒΗΓΙΑ
ΣΟΥΗΔΙΑ
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ
ΕΣΘΟΝΙΑ
ΛΕΤΤΟΝΙΑ
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ
ΔΑΝΙΑ
ΓΙΟΥΤΛΑΝΔΗ
ΧΕΡΣ. ΒΑΡΓΙΑΓΚ
ΝΑΡΓΚΑ
Βαράγγερ Φιόρ
Πολμακ
Βαρντάι
Χαμμερφέστ
Ν.Σαιράι
Ν.Βανταί
Ν.Άρνται
Ν.Ρίνγκβαντσαί
Ν.Κβαλαϊς
Τρομσαί
Ν.Σέγεν
Ν.Λοφότεν
Ν.Βεστερωλεν
Σαλάνγκεν
Ναρβίκ
Λ.Τόρνε Τράισκ
Φιαλλβόδεν
Γκέλλιβαρα
Νατταβάρα
Μουρρίεκι
Τόρνεω
Κέμι
Χαπαράντα
Λουλέω
Πιτέω
Σελλέφτεω
Ούλεωμπορρυ
Ρωμανιέμι
Σουτανκύλαι
Λ.Ένάρα
Λ.Κέμι
Μπόντο
Σαλτδαλεν
Μπελλώνες
Λ.Ράις
Σουρβελε
Στενσελε
Β.Λιχελίνα
Φραιδερίκα
Ουμέω
Ναμσος
Λεβάνγκερ
Λ.Καλλ
Τρόνγεμ
Εστερσουντ
Αιρνσαίλσβικ
Χερναιζάντ
Νικολαιστάντ
Σουνσβάλ
Ταμμερφόρς
Μπιερνεμπόρ
Ράουμο
Άμπο
Κότκα
Μπόργκο
Κάρια
Χάνγκο
ΧΕΛΣΙΝΓΦΟΡΣ
Ρεβάλ
Πέρνου
Κόλπος Ρίγας
Ρίγα
Μπίνταου
Λιμπάου
Μέμελ
Σάουλεν
Τιλσιτ
Κόβνο
Καινιξβέργη
Νταντσιγκ
Ν.Γοτλάνδη
Ν.Ολαντ
Ν.Έλαντ
Ν.Νταγκε
ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ
Ούψαλα
Νορτελλε
Λ.Μαίλαρ
Φιλιπστάντ
Καρλστάντ
Λ.Βένερ
Λ.Βέτερ
Νορρκιέπινγκ
Γιέντσεπινγκ
Βέξιοι
Κάλμαρ
Καρλσκρόνα
Κριστιανστάντ
Μάλμοι
Ελσινμπόργκ
ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ
Γκέτεμπορρυ
ΟΣΛΟΥ Χριστιανία
Χαμάρ
Λιλλεχαμερ
Σιεν
Δράμμεν
Φρεντρικστάντ
Φρεντρικσχάλ
Κραγκερέ
Άρενταλ
Κριστιάνσαντ
Σταβάνγκερ
Χαουγκεσουντ
Μπέργκεν
Σογνιέ Φιόρ
Κριστιανσούντ
Ρόμσνταλ
Άλεσσουντ
Φρεδερικία
Ν.Φυί
Κίελο
Ν.Σέλαν
Ν.Μπόρνχολμ
Ν.Ρύγεν

πυρίτης (Falun), σφαλερίτης (Ammeberg) κλπ. Τὰ πετρώματα τοῦ προτεροζωϊκοῦ εἶναι κυρίως κροκαλοπαγῆ, χαλαζῖται καὶ ἀρκόσαι, φαιοὶ φυλλῖται μετ' ἐνστρώσεων μεταβασαλτῶν καὶ τόφφων, χαλαζῖται, ψαμμῖται κλπ. Τὴν σημερινὴν γεωτεκτονικὴν δομὴν ἀπέκτησεν ἡ Σκανδιναυϊκὴ χερσόνησος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων γεωλογικῶν χρόνων. Ἀπὸ τότε ἀπετέλεσεν ἡ Φιννοσκανδία ξηράν, μηδέποτε προσβληθεῖσα πλέον ὑπὸ τῶν μετέπειτα ὀρεογενετικῶν κινήσεων καὶ μηδέποτε ἔκτοτε καλυφθεῖσα ὑπὸ θαλάσσης. Κατὰ τοὺς νεωτέρους γεωλογικοὺς χρόνους ὑπέστη μόνον μικράς τινας ἀκόμη τεκτονικὰς διαταράξεις, ἐξαιρέσει τῆς γενικῆς της ἐξάρσεως. Τούτων ἕνεκα παρουσιάζει ἐντονωτάτην ἀντίθεσιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατατεμαχισθεῖσαν Μέσην Εὐρώπην. Κυρίως εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθῶσιν εἰς τὴν Σκανδιναυϊκὴν χερσόνησον δύο τμήματα, παρακείμενα ἀλλήλοις κατὰ τὴν ἐπιμήκη διεύθυνσιν τῆς χερσονήσου. Τὸ δυτικόν, ἢ ἀκριβέστερον βορειοδυτικόν, τμῆμα εἶναι χώρα ὑψηλή, ὑπόλειμμα τῆς ἀπὸ τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Σκωτίας ἀρχομένης *καληδονίου ὀροσειρᾶς* (*καληδόνιοι πτυχαί*), ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη κατὰ τοὺς προδεβονίους χρόνους. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τὰ στρώματα εἶναι ἰσχυρῶς ἐπτυχωμένα, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παρουσιάζονται γιγάντια ἐπικαλύμματα κρυσταλλοπαγῶν πετρωμάτων, ἐπωθημένα ἐπὶ τῶν ἀρχαιοπαλαιοζωϊκῶν στρωμάτων. Ἡ σημερινὴ ἐπιφάνεια δεικνύει γενικῶς μεγάλας ὑψηλὰς ἐπιφανείας. Μεγάλη, ἂν καὶ οὐχὶ πανταχοῦ καλῶς διαπεπλασμένη, χερσαία βαθμὶς χωρίζει τὴν ὑψηλὴν χώραν ἀπὸ τῆς καλουμένης ταπεινῆς χώρας, ἡ ὁποία ὅμως εἴς τινα μόνον τμήματα εἶναι πραγματικὴ βαθεῖα χώρα ἐνῷ τὰ ἄλλα τμήματα πάντοτε δεικνύουν ὕψη 500—600 μ. Διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἐπιφανείας τῆς χερσονήσου ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἔσχεν ἡ κατὰ τὴν παγετώδη περίοδον τῆς γῆς κάλυψις αὐτῆς ὑπὸ παγετώνων. Αἱ φιόρδαι εἶναι κοιλάδες παγετώνων, ἐντόνως ὑπ' αὐτῶν ἐκβυθισθεῖσαι καὶ κατόπιν καταβυθισθεῖσαι ὑπὸ τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν παγετώνων καὶ τὴν μεταπαγετώδη ἐποχὴν ἐγένοντο καὶ ἐπανειλημμέναι ἐξάρσεις καὶ συνιζήσεις τῆς χώρας. Σήμερον ἡ χερσόνησος ὑφίσταται ἔξαρσιν. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐξάρσεως, γενομένης κατόπιν προηγηθείσης συνιζήσεως ὑπὸ τὴν θάλασσαν, εἶναι ἡ ἐπικάλυψις ὑπὸ νεαρῶν θαλασσίων ἀποθεμάτων εὐρείας παρακτίου ταινίας παρὰ τὴν Ἀνατολικὴν θάλασσαν καὶ τῆς βαθείας χώρας, τῆς διηκούσης ἐγκαρσίως διὰ τῆς χερσονήσου τοῦ Σκαγερράκη πρὸς τὸν Βοθνικὸν κόλπον.

Διάφοροι διαρρήξεις προσέβαλον ὡσαύτως τὴν χερσόνησον καὶ πολλὰ τμήματά της καταβυθισθέντα μεταξὺ τῶν γεννηθέντων ρηγμάτων συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν μεγάλων λιμνῶν τῆς Σουηδίας, Βένερν, Βέττερν καὶ Μαιλάρ.

Γ. Κ. Γ.

σκανδιναυϊκός, —*ή*, —*όν*, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σκανδιναυΐαν, ὁ τῆς Σκανδιναυΐας: «σκανδιναυϊκὴ γλῶσσα,—τέχνη,—μυθολογία».

— **σκανδιναυϊκαὶ** *γλῶσσαι*. Καλοῦνται οὕτω αἱ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ Σκανδιναυϊκῇ χερσονήσῳ καὶ ταῖς παρακειμέναις νήσοις, ἐν Δανίᾳ καὶ Ἰσλανδίᾳ ὁμιλούμεναι γλῶσσαι, ἤτοι ἡ *Σουηδική*, ἡ *Νορβηγική*, ἡ *Δανικὴ* καὶ ἡ *Ἰσλανδική*, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν βόρειον ὁμάδα τῆς γερμανικῆς γλωσσικῆς ὁμοφυλίας, Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος γλῶσσαι ὁμιλοῦνται προσέτι ἐν Γροινλανδίᾳ, ἐν τμήματι τῆς Φινλανδίας, εἰς τὰς Φερόας νήσους κ.ἄ. Αἱ σκανδιναυϊκαὶ—ἢ ἄλλως *βόρειαι* καλούμεναι—γλῶσσαι ἔχουν μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν συγκριτικὴν ἔρευναν τῶν γερμανικῶν ἐν γένει γλωσσῶν, διότι ἐκτὸς τοῦ ἀρχαϊκοῦ χαρακτῆρός των ἔχουν τὴν μακροτέραν καὶ παλαιοτέραν γραπτὴν παράδοσιν ἐξ ὅλων τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν. Τὰ ἀρχαιότερα κείμενα αὐτῶν εἶναι αἱ λεγόμεναι *ρουνικαὶ* ἐπιγραφαί, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ παλαιότεραι (περὶ τὰς ἑξήκοντα), γεγραμμέναι διὰ τοῦ ὡσαύτως *ρουνικοῦ* λεγομένου *ἀλφαβήτου*, ἀνέρχονται μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

—**σκανδιναυϊκὴ** *μυθολογία*. Ἡ σκανδιναυϊκὴ μυθολογία περιλαμβάνει τοὺς περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μύθους τῶν ἀρχαίων Νορβηγῶν, Δανῶν καὶ Σουηδῶν, ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ πρόγονοι τῶν γερμανικῶν καὶ ἀγγλοσαξονικῶν φύλων, ἐκτείνεται οὐ μόνον ἐπὶ τῶν σκανδιναυϊκῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας, μεγάλου μέρους τῆς Γερμανίας καὶ τμήματος τῆς Γαλλίας. Διεσώθη δὲ ἡ μυθολογία αὕτη ἐν Ἰσλανδίᾳ τῇ βοηθείᾳ τῆς γραφῆς, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν κατέχομεν σήμερον τὰς παραδόσεις περὶ θεῶν, ἡρώων κλπ. τῶν σκανδιναυϊκῶν χωρῶν. Οὕτω ἡ γλῶσσα τῆς νήσου ταύτης, διασωθεῖσα ἀνέπαφος, ἐγένετο ἐπὶ σειρὰν αἰώνων τὸ θησαυροφυλάκιον, τρόπον τινά, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπετίθεντο οἱ φιλολογικοὶ θησαυροί, οἵτινες ἦσαν κοινὸν κτῆμα τῶν σκανδιναυϊκῶν καὶ τῶν τευτονικῶν λαῶν. Ἄνευ τῆς γλώσσης ταύτης οἱ πολύτιμοι οὗτοι θησαυροὶ θὰ ἠφανίζοντο, ὡς ἐξέλιπον ἐν Νορβηγίᾳ, Σουηδίᾳ, Δανίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Αἱ διάφοροι διακλαδώσεις καὶ ἀποφυάδες τῆς μυθολογίας τοῦ Βορρᾶ ἐξαφανίζονται διαδοχικῶς διὰ τῆς βαθμιαίας ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὰς χώρας, ὅπου ἐπεκράτει ἡ μυθολογία αὕτη. Οὕτω ἐν Γαλλίᾳ ἐκλείπει πέντε περίπου αἰῶνας ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως· τρεῖς αἰῶνας βραδύτερον ἐν Γερμανίᾳ· ἐν ταῖς σκανδιναυϊκαῖς χώραις καὶ ἐν Ἰσλανδίᾳ διασῴζεται ἡ γοτθικὴ εἰδωλολατρεία μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ἀλλ' ὅμως ἐν οὐδεμιᾷ τῶν χωρῶν τούτων ὑπάρχει μυθολογικὴ γραμματεία, πλὴν τῆς Ἰσλανδίας. Ὁ Χριστιανισμὸς ἔγινεν αἰτία τῆς διαλύσεως τῆς μυθολογίας τῶν βορείων, συγχρόνως ὅμως καὶ ὁ σωτὴρ αὐτῆς. Διότι οἱ Χριστιανοὶ μοναχοὶ εἰσήγαγον ἐν Ἰσλανδίᾳ τὴν χρῆσιν τῆς ρωμαϊκῆς ἀλφαβήτου, ταύτην δὲ ἐχρησιμοποίησαν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ὅπως διαιωνίσουν διὰ τῆς γραφῆς τὴν μυθολογικὴν καὶ τὴν ἐπικὴν παράδοσιν, ἥτις μετεδίδετο ἕως τότε προφορικῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Τῆς κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον γεννηθείσης γραμματείας κάλλιστα ἄνθη εἶναι ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νέα «Ἔδδα». Αἱ ᾠδαὶ τῆς «Παλαιᾶς Ἔδδας» χρησιμεύουν πρὸς ὃν σκοπὸν καὶ αἱ ραψῳδίαι τοῦ Ὁμήρου. Διηγοῦνται τὰς περιπετείας καὶ τὰ κλέη τῶν θεῶν καὶ τῶν τολμηρῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἡρώων τῆς θαλάσσης. Τοὐναντίον αἱ ᾠδαὶ τῆς «Νέας Ἔδδας» ἐκφράζουν μᾶλλον σκέψεις περὶ τῆς ζωῆς καὶ προδίδουν τὸν λόγιον συλλογέα, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ διάσωσις καὶ διαμόρφωσις αὐτῶν. Ἀμφότεραι εἶναι γραπτὰ μνημεῖα καταγόμενα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς εἰδωλολατρείας ἐν Ἰσλανδίᾳ, εἰς τὴν ὁποίαν μετενάστευσαν πολὺ πρότερον Νορβηγοὶ εὐγενεῖς, φεύγοντες τὴν τυραννίαν τοῦ βασιλέως Χάραλδ τοῦ Εὐνόμου. Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι κατέγραψαν μεταξὺ Ι' καὶ ΙΑ' αἰῶνος τοὺς μύθους, τοὺς ὁποίους εἶχον κομίσει ἐκ τῆς πατρίδος των εἰς τὴν νῆσον καὶ τοὺς ὁποίους Ἰσλανδοὶ σκάλδοι ἔψαλλον περιπλανώμενοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Οὕτω συνέστη ἡ «Παλαιὰ Ἔδδα», ἔμμετρον ἔπος καὶ ἀνώνυμον, περιλαμβάνον ᾠδὰς τὸ μὲν μετακομισθείσας ἐκ Νορβηγίας, τὸ δὲ γεννηθείσας ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀνευρέθη ἐν Ἰσλανδίᾳ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτήν, ἡ «Νέα Ἔδδα» εἶναι συλλογὴ καὶ ἐν πολλοῖς ἔργον ἑνὸς ποιητοῦ, τοῦ Ἰσλανδοῦ Σνόρι Στούρλουσοκ, ὅστις ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἀμφότερα τὰ ἔπη διακρίνονται διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποίησιν τῆς περὶ φύσεως καὶ κόσμου ἀντιλήψεως καὶ μαρτυροῦσιν ἀνεξάντλητον τὸ δῶρον τοῦ διηγεῖσθαι.

Ὡς πρὸς τοῦτο, μόνη ἴσως ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν σκανδιναυϊκήν. Ἀλλ' ἡ μεταξὺ αὐτῶν σύγκρισις ἐξαίρει σαφέστερον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν θεῶν τοῦ Βορρᾶ. Οἱ θεοὶ οὗτοι εἶναι αὐστηροὶ καὶ ἐμπνέουν τὸν φόβον. Εἶναι φιλόξενοι καὶ πρόθυμοι εἰς δῶρα. Οὕτω παρέχουν εἰς τοὺς ξένους αὐτῶν τὸ χοίρειον κρέας τοῦ Σαίριμμερ, ἐνῷ αἱ Βαλκῦραι προσφέρουν κύπελλα πεπληρωμένα ζύθου. Ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν εἶναι πλήρης ἐγκαρδιότητος καὶ εἰλικρινείας. Διεγείρουν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων τὴν βαθεῖαν ἀφοσίωσιν, ἀλλὰ δὲν προκαλοῦν δάκρυα, τὰ ὁποῖα εἶναι λίαν σπάνια ἐν τῇ μυθολογίᾳ ταύτῃ. Ἐξ ἄλλου ἀγνοεῖ αὕτη τὰς Μούσας καὶ τὰς Χάριτας. Ἡ φαντασία, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη, εἶναι μὲν πλουσία, ἀλλ' ὄχι εὐκίνητος καὶ ἐλαφρά. Καθόλου δὲ εἰπεῖν οἱ μῦθοι αὐτῆς, τῶν ὁποίων κύριον γνώρισμα εἶναι τὸ θαυμαστὸν καὶ τὸ φανταστικόν, εἶναι ἀπόρροια τοῦ χαρακτῆρος τῶν Σκανδιναυῶν, τὸν ὁποῖον ἀντικατοπτρίζουν. Μεγάλως ἠμφεσβητήθη τὸ πρωτότυπον τῆς μυθολογίας ταύτης. Ἀποτελεῖ πρωτότυπον καρπὸν τῆς θρησκείας τῶν βορείων λαῶν ἢ εἶναι προϊὸν χριστιανικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς θρησκείας ταύτης; Ἐνῷ οἱ παλαιότεροι ἀρνοῦνται πᾶσαν ἄμεσον ἐπίδρασιν, πειρῶνται πολλοὶ τῶν νεωτέρων νὰ ἐμφανίσουν αὐτὴν ὡς καρπὸν χριστιανικῶν ἐπιδράσεων. Ἰδίᾳ ὁ Sophus Bugge ἐπεχείρησε νὰ καταδείξῃ ὅτι αἱ σπουδαιότεραι μορφαὶ τῆς σκανδιναυϊκῆς μυθολογίας καὶ οἱ σημαντικώτεροι τῶν μύθων εἶναι δάνεια εἰλημμένα ἀμέσως ἐκ χριστιανικῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ κλασσικῶν πηγῶν. Ὡς τοιαύτας πηγὰς ὑποδεικνύει τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Νικοδήμου, τὴν «Vindicta Salvatoris», τὸν περὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ θρῦλον μετὰ λατινικῶν ᾠδῶν εἰς αὐτό, τὸν Βιργίλιον μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν ὑπομνήματος τοῦ Σερβίου, τοὺς μύθους τοῦ Ὑγίνου, τὸν Ὅμηρον κ. ἄ. Τὸ περιεχόμενον τῶν πηγῶν τούτων ἐγνώρισαν εἰς τοὺς Σκανδιναυοὺς κατὰ τὸν ἐρευνητὴν τοῦτον οἱ Βικίγγοι, οἵτινες ἔπλεον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἰρλανδίαν, καὶ δὴ τὸ μὲν προφορικῶς, τὸ δὲ διὰ τῆς εἰς Σκανδιναυΐαν μεταφορᾶς αὐτῶν τούτων τῶν γραπτῶν πηγῶν. Δὲν δύναταί τις βεβαίως νὰ ἀρνηθῇ ὅτι πολλαὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Bugge καταδειχθεισῶν σχέσεων εἶναι ἄξιαι πολλῆς προσοχῆς. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου εἶναι ἀληθὲς ὅτι καὶ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶναι βεβιασμέναι καὶ αὐθαίρετοι. Αἱ ἔξωθεν ἐπιδράσεις εἶναι ἀναντιρρήτως πολλαί, ἀλλ' οὔτε τόσον ἰσχυραί, οὔτε τόσον εὐρεῖαι ὅσον πιστεύει οὗτος. Πάντως τὰ σκανδιναυϊκὰ ἔπη μαρτυροῦν περὶ τῆς μεγάλης ἱκανότητος τῶν ποιητῶν τοῦ Βορρᾶ, ὅπως ἀφομοιῶσι τὸ ξένον μετὰ τοῦ σκανδιναυϊκοῦ πανθέου καὶ ὅπως ἐναρμονίζουν αὐτὸ πρὸς τὸν τευτονικὸν κόσμον. Ἡ μυθολογία τῶν Σκανδιναυῶν ἐμφανίζει κατὰ τὸν Καρλάϋλ ἐνδιαφέρον περισσότερον ἢ πᾶσα ἄλλη μυθολογία. Τοῦτο κατενοήθη κατ' ὀλίγον καὶ ἔγινεν ἀφορμή, ὅπως στραφῇ μετ' ἀγάπης ἡ προσοχὴ πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἔρευναν τῶν μύθων της. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν καὶ οἱ ἑξῆς δύο λόγοι: Τὸ μὲν δηλαδὴ εἶναι ἡ μυθολογία αὕτη ἡ νεωτέρα πασῶν, διότι μόλις πρὸ ὀκτὼ αἰώνων ἐξέλιπεν ἡ λατρεία τοῦ Ὀδίν, τὸ δὲ περικλείει ἐν ἑαυτῇ τὴν πίστιν τῶν προγόνων μεγάλου μέρους τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τῆς Δύσεως.

Τὸ πάνθεον τῆς «Ἔδδας» ἔχει στενὴν συγγένειαν πρὸς τὸ τῶν ἀρχαίων γερμανικῶν φύλων. Οἱ κύριοι θεοὶ τῆς Γερμανίας ἐπανευρίσκονται ἐνταῦθα, ὑπὸ τὰ αὐτὰ σχεδὸν ὀνόματα. Ὁ Βόταν ὡς Ὀδίν, ὁ Ντόναρ ὡς Τόρ, ὁ Τίους ὡς Τύρ, ἡ Φρέα ὡς Φρεΰγια, ὁ Νέρτους ὡς Νγιόρδ, καθὼς ἀκόμη καὶ δευτερεύουσαι θεότητες. Ἀλλ' ὅπως οἱ ὁμηρικοὶ θεοὶ παρουσιάζουν πρόοδον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς παλαιοτέρας θεότητας τῆς Ἑλλάδος, οὕτω καὶ τὸ σκανδιναυϊκὸν πάνθεον τῆς «Ἔδδας» ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ γερμανικόν. Αἱ ἀκαθόριστοι θεῖαι δυνάμεις, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Τακίτου, προσλαμβάνουσιν ἀνθρωπομορφικὸν χαρακτῆρα. Οἱ θεοὶ τελοῦσιν ἤδη ὑπὸ βασιλέα, διεξάγουν πολέμους, κέκτηνται βουλὴν καὶ ἔχουσι περιπετείας. Ἀποτελοῦσιν οἰκογένειαν καθωρισμένην ἀκριβῶς κατὰ τοὺς βαθμοὺς τῆς συγγενείας. Ἡ μυθολογία παρουσιάζει μορφὴν πλαστικωτέραν καὶ συστηματικωτέραν ἢ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἐν Γερμανίᾳ. Συγχρόνως ὅμως φαίνεται ἐξ αὐτῆς σαφῶς ὅτι τὸ πάνθεον αὐτῆς ἀπετελέσθη ἐκ θεῶν εἰλημμένων ἐκ διαφόρων πηγῶν. Ὁ παλαιὸς θεὸς τῆς Νορβηγίας Τὸρ μοιράζεται τὴν ἐξουσίαν μετὰ τοῦ ἐκ Γερμανίας μεταναστεύσαντος Βόταν, ὅστις μάλιστα καταλαμβάνει τὴν πρώτην θέσιν. Αἱ περὶ πολέμου μεταξὺ Ἄζων καὶ Βάνων διηγήσεις ὑποδηλοῦσι καὶ ἄλλας συνθηκολογήσεις τῶν σκανδιναυϊκῶν θεῶν πρὸς ξένας, ἐπήλυδας λατρείας. Οἱ Βάνοι, οἱ ξένοι θεοί, ἀξιοῦσι τὸ αὐτὸ δίκαιον πρὸς τοὺς Ἄζους, τοὺς ἐγχωρίους θεούς. Ἐντεῦθεν ἐκρήγνυται πόλεμος, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ τελευταῖοι δὲν κατορθώνουν νὰ νικήσουν τοὺς ἐπήλυδας. Διὰ τοῦτο συνθηκολογοῦσι πρὸς αὐτοὺς καὶ οὕτω τινὲς Βάνοι παραμένουν ὡς ὅμηροι παρὰ τοῖς Ἄζοις, ὡς ὁ Νγιόρδ, ὁ Φρεΰρ καὶ ὁ Φρεΰγια, οἵτινες κατὰ ταῦτα ἦσαν θεοὶ ἔξωθεν ἐλθόντες. Ὁ Φρεΰρ μάλιστα γίνεται ἐν Σουηδίᾳ ὁ πρῶτος τῶν θεῶν, ὅπως τοῦτο συνέβη καὶ περὶ τὸν Τὸρ ἐν Νορβηγίᾳ. Ὁ δὲ Ὀδὶν καλεῖται ἔν τινι μύθῳ αὐτὸ τοῦτο σαξονικὸς θεός. Οὕτω θεοί, οἱ ὁποῖοι κατ' οὐσίαν ἦσαν οἱ αὐτοὶ παρὰ διαφόροις φυλαῖς, συναρθροῦνται καὶ ἐνταῦθα, ὅπως πολλαχοῦ, εἰς ἓν πολυθεϊστικὸν σύστημα.

Οἱ σπουδαιότεροι τῶν θεῶν τοῦ συστήματος τούτου εἶναι οἱ ἀκόλουθοι. Ὁ *Ὀδίν*, ὁ ὕψιστος τῶν θεῶν, ἡγεμὼν τῶν Ἄζων, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Εἶναι ἀρχικῶς θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἡ δὲ πρὸς τὴν φύσιν σχέσις αὐτοῦ ὑπεμφαίνεται ἐν τούτῳ ὅτι εἶναι μονόφθαλμος. Ὁ ὀφθαλμός του εἶναι ὁ ἥλιος, ὅστις καλεῖται καὶ παρ' Ἕλλησιν ὀφθαλμὸς τοῦ Διός. Τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν ἀπώλεσε χάριν ὀλίγων σταγόνων ποτοῦ, δοὺς αὐτὸν ὡς ἀντάλλαγμα εἰς τὸν Μιμίρ, τὸ πνεῦμα τῶν ὑδάτων. Ὁ μῦθος οὗτος ὑπεμφαίνει τὸν κατοπτρισμὸν τοῦ ἡλίου εἰς τὸ ὕδωρ. Ὁ Ὀδὶν φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν ἐκ νεφῶν, εἶναι περιβεβλημένος κυανοῦν μανδύαν, ἱππεύει ἐπὶ ταχύποδος ἵππου, τοῦ ἀνέμου τῆς θυέλλης, καὶ κρατεῖ δόρυ, τουτέστι τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα. Εἶναι θεὸς τοῦ πολέμου, προστάτης τῶν ἡρώων καὶ τῶν πολεμικῶν ἀρχηγῶν. Διὰ τῶν Βαλκυρῶν, τῶν θεραπαινίδων του, συλλέγει τοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τῶν μαχῶν πίπτοντας ἥρωας, τοὺς ὁποίους ὡς υἱούς του ὑποδέχεται ἐν τῇ Βαλχάλᾳ. Ἐκ τοῦ ὑψίστου οὐρανοῦ ἡγεμονεύει τοῦ κόσμου. Δύο κόρακες, ὁ Οὐγὶν καὶ ὁ Μουνίν, ἀναγγέλλουν καθ' ἑκάστην εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ κόσμου ὅ,τι εἶδον καὶ ἤκουσαν κατὰ τὴν ἡμερησίαν αὐτῶν πτῆσιν. Ἐντεῦθεν ἡ παγγνωσία αὐτοῦ, ἥτις εἶναι κυρίως γνῶσις τῶν περὶ θεῶν καὶ ἡρώων θρύλων, τὴν ὁποίαν ἀνακοινοῖ εἰς τοὺς ραψῳδούς, καὶ μαγικὴ γνῶσις, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ἄριστος ἑρμηνευτής. Εἰς τὸν θεὸν τοῦτον προσεφέροντο καὶ ἀνθρώπιναι θυσίαι ἐπὶ δένδρων· διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ «πατὴρ τῶν κρεμασμένων». Σύζυγος αὐτοῦ εἶναι ἡ *Φρίγγ*, θεότης τοῦ οἴκου, τῶν γυναικῶν καὶ τῆς οἰκιακῆς ἀγάπης. Κατοικεῖ εἰς θαλασσίας αἰθούσας καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον θεωρεῖται ὑπό τινων ὡς θεὰ τοῦ ἡλίου, ὅστις ἀναδύεται ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπιστρέφει πάλιν εἰς αὐτήν. Διάφορος αὐτῆς εἶναι ἡ *Φρεΰγια*, ἡ ἐρωμένη τοῦ Ὀδὶν καὶ σύζυγος τοῦ Ὄδρ, τὸν ὁποῖον ἀναζητεῖ ματαίως χέουσα χρυσᾶ δάκρυα. Πιθανώτατα εἶναι χθονία θεότης, ὡς ἡ γερμανικὴ θεὰ Φρέα, θρηνοῦσα διὰ τὴν ἀπολεσθεῖσαν εὔνοιαν τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως ἡ Ἥρα διὰ τὴν τοῦ Διός. Ἐπιστεύετο ὡς ἡ θεὰ τῆς ἀγάπης ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς μορφάς. Ὡς τοιαύτη ἔχει μείζονα ἰσχὺν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ, ὅστις φαντάζεται αὐτὴν ἐπιβαίνουσαν ἁμάξης συρομένης ὑπὸ γαλῶν. Ἀδελφὸς αὐτῆς εἶναι ὁ ἡλιακὸς θεὸς *Φρεΰρ*.

Digitized by Google

Διέπει τὸν ἥλιον, τὴν βροχὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς, φέρεται δὲ ἐπὶ τοῦ πλοίου Σκιδβλαδνὶρ (τουτέστι τῶν νεφελῶν), τὸ ὁποῖον μετὰ τὸ πέρας τοῦ ταξιδίου συμπτύσσει καὶ κρύπτει εἰς τὸ θυλάκιόν του (διάλυσις τῶν νεφῶν). Ὡς σύζυγον ἔχει τὴν περικαλλῆ Γέρδ, ἐκ τιτάνων καταγομένην, ἥτις εἶναι προσωποποίησις τοῦ βορείου σέλαος, ὡς ἐν γένει οἱ γίγαντες συμβολίζουν φυσικὰ φαινόμενα δευτέρας τάξεως. Ὁ ἰσχυρότατος μεταξὺ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁ *Τόρ*, ὁ ἄλλοτε πρῶτος τῶν θεῶν, ὅστις συμβολίζει τὴν ἐν τῇ βροντῇ ἀποκαλυπτομένην θεότητα. Πολύτιμα κτήματα αὐτοῦ εἶναι ἡ σφῦρα, δι' ἧς θανατώνει συνήθως τοὺς γίγαντας, ὁ ζωστήρ, δι' οὗ διπλασιάζει τὴν δύναμίν του, καὶ τὸ σιδηροῦν χειρόκτιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἅπτεται τῆς σφύρας. Ταύτην ὑπέκλεψάν ποτε οἱ Θοῦρσοι (γίγαντες) καὶ φυλάττουσιν αὐτὴν εἰς τὴν χώραν τοῦ Τρύμ, ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς. Ὁ Τρὺμ ζητεῖ ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῆς τὴν Φρεΰγια. Τότε ὁ Τὸρ μεταμφιέζεται καὶ παρουσιάζεται εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τρὺμ ὡς γυνή. Οὗτος ἐκπλήττεται μὲν διὰ τὴν τεραστίαν ὄρεξιν τοῦ Τὸρ κατὰ τὸ παρατεθὲν δεῖπνον καὶ διὰ τὴν ἀγριότητα τοῦ βλέμματός του, καθησυχάζει ὅμως αὐτὸν ὁ Λόκι, ὅστις ἠκολούθησε τὸν θεὸν ὡς θεραπαινὶς αὐτοῦ. Ἅμα τῇ προσκομίσει τῆς σφύρας ὁ Τὸρ ἁρπάζει αὐτὴν καὶ φονεύει τοὺς γίγαντας.

Ἡ φύσις τῶν Θούρσων, οἵτινες εἶναι αἱ χειμέριοι δυνάμεις, παρέχει τὴν κλεῖδα πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ μύθου. Κατὰ τὸν χειμῶνα φαίνεται ὡς εἰ ὁ Τὸρ-ἥλιος ἀφαιρεῖται τὴν σφῦραν. Ἡ νυμφικὴν ἐσθῆτα περιβεβλημένη Φρεΰγια συμβολίζει τὴν θερινὴν λαμπρότητα τῆς γῆς, ἡ ὁποία περιπίπτει κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὰς δυνάμεις ἐκείνας. Ἀλλ' ὁ Τὸρ ἀνευρίσκει ἐγκαίρως τὴν σφῦραν καὶ ἀποκρούει τὰς ἐχθρικὰς ταύτας δυνάμεις. Εἰς πολὺ κατωτέραν θέσιν τοῦ Τὸρ ἐν τῷ σκανδιναυϊκῷ πανθέῳ εὑρίσκεται ὁ παλαιὸς θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ οὐρανοῦ *Τύρ*, τοῦ ὁποίου τὴν δύναμιν κατέλαβεν ὁ Ὀδίν. Τώρα εἶναι υἱὸς τοῦ ὑπάτου τῶν θεῶν, προστάτης τοῦ πολέμου καὶ μονόχειρ, ἐπειδὴ τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν του κατέφαγεν ὁ λύκος Φενρίρ. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὴν ἀρχικὴν φύσιν αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἦτο θεὸς τοῦ φωτός. Διότι ἡ ἡμέρα εἶναι ὡς εἰπεῖν μονομερής, μὴ ὑπάρχουσα κατὰ τὴν νύκτα. Ἐνδιαφέρουσα φυσιογνωμία μεταξὺ τῶν θεῶν εἶναι καὶ ὁ *Βράγγι*, θεότης τοῦ ᾄσματος καὶ τῆς ποιήσεως. Οὗτος δὲν παριστᾶται ὡς ἔφηβος, καθὼς ὁ Ἀπόλλων, ἀλλ' ὡς γέρων μετὰ μακρᾶς χιονώδους κόμης καὶ πώγωνος. Νέος ὅμως παραμένει πάντοτε ὁ ἐνθουσιασμός, μετὰ τοῦ ὁποίου ψάλλει τῇ συνοδείᾳ χρυσῆς ἅρπας. Τοῦτον ἐπικαλοῦνται πρὸ πάντων οἱ σκάλδοι, εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι καὶ ὁ ἴδιος προῆλθεν ἐκ τῆς θεοποιήσεως τοῦ περιφήμου ῥαψῳδοῦ Βράγγι Βόδδασον, ὅστις ἔψαλλε περὶ τὸ 800 μ. Χ. ἐν Νορβηγίᾳ. Τὴν πιθανότητα ταύτην στηρίζει τὸ μὲν τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ θεὸς οὗτος ἐμφανίζεται πολὺ ἀργὰ μεταξὺ τοῦ γένους τῶν Ἄζων, τὸ δὲ ἡ ταυτότης τοῦ ὀνόματος. Ἐξαιρετικὰ προσφιλὴς μορφὴ εἰς τὴν Ἔδδαν εἶναι ὁ *Βάρδ*, υἱὸς τοῦ Ὀδίν, συμβολισμὸς τοῦ εὐεργετικοῦ φωτὸς τοῦ ἔαρος, ὅπερ δὲν διαρκεῖ ἐπὶ μακρόν, ἐπειδὴ καταδιώκεται ὑπὸ τοῦ σκότους τοῦ χειμῶνος. Ἐντεῦθεν ὁ περὶ καθόδου εἰς Ἅδην μῦθος καὶ ἡ παράκλησις τῶν θεῶν, ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ ἐπάνοδός του εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὑπὸ τῆς Χέλ. Ἀλλ' ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα μορφὴ τοῦ πανθέου τούτου εἶναι ὁ *Λόκι*, θεὸς τοῦ πυρός, υἱὸς τοῦ γίγαντος Φαρβάουτι (τουτέστι τῆς θυέλλης). Εἶναι ὁ αἴτιος τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀμηχανίας μεταξὺ τῶν θεῶν, χαιρέκακος ἔναντι αὐτῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀπαραίτητος εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ μόνος αὐτὸς γνωρίζει ὀρθὰς συμβουλὰς καὶ εὑρίσκει τρόπους σωτηρίας. Τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ ταύτας εὑρίσκομεν εἰς διαφόρους μύθους, ἐν οἷς οἱ θεοὶ ἐμφανίζονται ἐν τραγικῇ ἀμηχανίᾳ, τὴν ὁποίαν παρασκευάζει συνήθως αὐτὸς ὁ Λόκι, ὡς λ. χ. εἰς τὸν μῦθον περὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ φρουρίου τῶν θεῶν, εἰς τὸν περὶ τῶν μήλων τῆς ἀθανασίας κ. ἄ. Οἱ θεοί, ἐκδικούμενοι αὐτόν, καθηλοῦσιν ἐπὶ βράχου, ὅπου θὰ παραμείνῃ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου. Οἱ βίαιοι αὐτοῦ σπασμοὶ προκαλοῦσι τοὺς σεισμοὺς ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡ ἐπισκόπησις τοῦ σκανδιναυϊκοῦ πανθέου, τοῦ ὁποίου τοὺς κυριωτέρους θεοὺς ἀπηριθμήσαμεν, καθιστᾷ φανερὸν ὅτι τοῦτο συνίσταται γενικῶς εἰπεῖν ἐκ παλαιῶν θεοτήτων τῆς φύσεως, αἵτινες διὰ τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἢ τοῦ φυσικοῦ φαινομένου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχοῦσιν. Οἱ θεοὶ οὗτοι, δώδεκα ἄρρενες καὶ ἰσάριθμοι θήλεις, ἀγαποῦν, μισοῦν καὶ μάχονται ὅπως οἱ ἄνθρωποι, εἶναι δὲ καὶ αὐτοὶ οὐχὶ ἄμοιροι φροντίδων καὶ ἀνησυχιῶν, ἐπειδὴ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπίζουν τὸ κράτος αὐτῶν καὶ τὴν ἀθανασίαν. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν δὲ δὲν διαφέρουσι πολὺ τῶν λοιπῶν ὄντων. Ἡ δύναμις ἀποτελεῖ τὸ μόνον κριτήριον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου κατανέμεται ἡ ἡγεμονία καὶ ἀπονέμεται τὸ δίκαιον. Ἡ δύναμις δὲ αὕτη δὲν εἶναι διαρκής, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ τελοῦσι καὶ οἱ θεοὶ ὑπὸ τὴν μοῖραν τοῦ θανάτου. Οὗτοι καὶ ὡς σύνολον γένος πρόκειται μίαν ἡμέραν νὰ ἀφανισθοῦν, ὅπως διδάσκει ἡ ἐσχατολογία τοῦ Βορρᾶ καὶ ὅπως κηρύσσει ἡ Βάλα, ἡ προφῆτις τῶν θεῶν.

Οἱ θεοὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς μοίρας πολὺ ἰσχυρότερον ἢ παρ' Ὁμήρῳ. Τὴν μοῖραν δὲ ταύτην προσωποποιοῦσιν αἱ *Νόρναι*, ὧν κυριώτεραι εἶναι τρεῖς καὶ συμβολίζουν τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Αὗται διέπουσι τὰς τύχας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἐὰν μὲν ἀπέθανον συνεπείᾳ ἀσθενείας ἢ γήρατος, μεταβαίνουσιν εἰς τὸ θλιβερὸν βασίλειον τῆς Χέλ, τὴν χώραν τῶν νεκρῶν σκιῶν· ἐὰν δὲ ἀπέθανον ἡρωϊκῶς εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, μεταφέρονται ὑπὸ τῶν Βαλκυρῶν εἰς τὴν *Βαλχάλαν*, ὅπου βιοῦσι δίκην θεῶν ὑπηρετουμένων ὑπὸ τῶν θεραπαινίδων τούτων τοῦ Ὀδίν. Ὅτε βραδύτερον τὸ ἠθικὸν συναίσθημα ἐξηυγενίσθη, δὲν ἐπήρκουν πλέον εἰς αὐτὸ οἱ θεοὶ οὗτοι μετὰ τοῦ ἰδανικοῦ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀνδρείας. Ἡ ἀνεπάρκεια αὕτη ἐκφράζεται πρὸ πάντων διὰ τῆς διδασκαλίας περὶ ἀφανισμοῦ τοῦ κόσμου τούτου ὁμοῦ μετὰ τῶν θεῶν. Τὸ «δειλινὸ τῶν θεῶν», τὸ *Ραναραίκρ*, περιγράφεται μετὰ ζωηρῶν χρωμάτων καὶ φρικτῶν εἰκόνων. Τῆς καταστροφῆς προηγοῦνται σημεῖα καὶ τέρατα. Ὁ Λόκι ἐλευθεροῦται καὶ ἡ λύσσα αὐτοῦ ἐκσπᾷ ἐπὶ τοῦ σύμπαντος. Ὁ κόσμος ἀφανίζεται διὰ τοῦ πυρός, τὸν Ὀδὶν καταβροχθίζει ὁ λύκος Φενρίρ, μετ' αὐτοῦ δὲ ἀφανίζονται, φονεύοντες συνήθως ἀλλήλους, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί, μηδὲ τοῦ Λόκι ἐξαιρουμένου. Ἐκ τῆς μεταστροφῆς ταύτης ἀναδύεται πάλιν καινὴ κα· νεάζουσα ἡ γῆ. Ἀλλὰ νέοι τώρα πλέον θεοὶ κυβερνῶσι τὸν κόσμον. Πάντων δὲ ἄρχει ὁ ὕψιστος αὐτῶν, ὁ αἰώνιος πατὴρ τῶν ὄντων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Simrock*, Die Edda (1851).—*Gering*, Die Edda (1892).—*Grimm*, Deutsche mythologie (4 ἔκδ. 1875—1878).—*Sophus Bugge*, Studien über die Enstehung der nordischen Götter—und Heldensage (1889).—*Usener*, Götternamen (1896).—*Du Puget*, Les Eddas (2 ἔκδ. 1865).—*Anderson*, Mythologie scandinave (μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλ. 1886).—*Munch*, Norse mythology (1926).—*Craigie*, Religion of ancient Scandinavia (1906).—*Herrmann*, Nordische mythologie (1903).

Ν. Ι. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

— **σκανδιναυϊκὴ τέχνη**. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν εὑρημάτων τῶν σκανδιναυϊκῶν χωρῶν ἀποδεικνύεται ὅτι αἱ πρῶται καλλιτεχνικαὶ ἐκδηλώσεις ἐν αὐταῖς ἀνέρχονται μέχρι τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, ὁπότε μέγα μέρος τῆς Εὐρώπης ἦτο ἤδη κατῳκημένον. Τὰ πρῶτα ἔργα τῶν ἀνθρώπων ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, ἅτινα ἐμφανίζουν ποιάν τινα τέχνην, μαρτυροῦν ὅτι ἡ Βαλτικὴ ἦτο ἄλλοτε λίμνη, κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν κατεσκευάζοντο ταῦτα. Τὰ πρῶτα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα κατεσκευάσθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν χονδροειδῆ οἰκιακὰ σκεύη ἐκ πυρίτου λίθου ἢ ἐκ κεράτων ἢ ἐξ ὀστῶν. Εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τὰς παραλίας ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀγγεῖα πρωτογόνου ἐντελῶς κατασκευῆς, ὧν ἡ ἐπιφάνεια οὐδεμίαν παρουσιάζει λείανσιν ἢ τεχνικὴν ἐπεξεργασίαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς λιθίνης ἐποχῆς κατεσκευάσθησαν πολυάριθμοι ντολμέν, ὧν κατάλοιπα ἀφθονοῦν σήμερον ἐν Δανίᾳ. Τὰ ἀγγεῖα τῆς περιόδου ταύτης κατεσκευάζοντο καὶ ἐξωραΐζοντο διὰ τῆς χειρός, ἄνευ ὅμως τῆς χρησιμοποιήσεως τόρνου. Αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων ἀπετελοῦντο ἀπὸ καλύβας κυκλικὰς ἢ ᾠοειδεῖς, μετὰ κεντρικῆς ἑστίας. Αἱ διακοσμήσεις ὅπλων τινῶν, ἅτινα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, μαρτυροῦν ὄχι τυχαίαν ἱκανότητα. Ἓν τῶν μεγαλυτέρας καλλιτεχνικῆς ἀξίας ἔργων τῆς ἐποχῆς ταύτης, καθ' ἣν ἐχρησιμοποιοῦντο ἤδη εἰς τὴν διακοσμητικὴν ἡ σπειροειδὴς γραμμή, αἱ παράλληλοι, αἱ εὐθεῖαι καὶ οἱ μαίανδροι, εἶναι τὸ περίφημον ἅρμα τοῦ ἡλίου τὸ ἀνευρεθὲν ἐν Τροῦντχολμ (νῆσος Σῆλαντ). Ἐπὶ πλείστων ἀνευρεθέντων ἀγγείων τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπάρχουν χαραγμέναι πολλαὶ σκηναὶ ἐκ τοῦ γεωργικοῦ βίου, ἀναπαριστῶσαι διάφορα ζῷα καὶ ἰδίως ἵππους. Τὰ πλοῖα τῶν Σκανδιναυῶν κατὰ τὴν ὀρειχαλκίνην ἐποχὴν ἦσαν κωπήλατα. Ἐκ τῶν διαφόρων εὑρημάτων εἰς μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Σκανδιναυοὶ ἐσυνήθιζον νὰ καλύπτουν τὸ σῶμα των διὰ στιγμάτων, εἰς καλλιτεχνικὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σχήματα. Τὰ κοσμήματά των ἀπετελοῦντο κυρίως ἀπὸ βραχιόλια, πόρπας καὶ περιδέραια. Τὰ πρῶτα ὅπλα ἐκ σιδήρου ἀναφαίνονται ἐν ταῖς σκανδιναυϊκαῖς χώραις μεταξὺ τῶν ἐτῶν 350 καὶ 500 μ. Χ. Τὰ πλεῖστα τούτων ἀνευρέθησαν εἰς τὰς νεκροπόλεις τῆς νήσου Μπόρνχολμ, ἀποτελοῦνται δὲ ἀπὸ βραχείας σπάθας, λόγχας, περικεφαλαίας καὶ ἀσπίδας. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 400—700 μ. Χ., ἡ τέχνη σημειοῖ μεγάλην ἐξέλιξιν, ὑφισταμένη τὴν ἐπίδρασιν τῆς τέχνης τῶν νοτιωτέρων χωρῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρατηρεῖται μεγάλη ἐπίδοσις εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν χρυσῶν κοσμημάτων καὶ διακοσμήσεων ἐν γένει, καθὼς καὶ ἔργων τέχνης. Ἕνεκα τούτου πολλοὶ ἀρχαιολόγοι ὠνόμασαν τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐποχὴν ἢ περίοδον τοῦ χρυσοῦ. Ἐπηκολούθησεν ἡ περίοδος, ἡ καλουμένη τῶν Βίκινγκς (ἀπὸ τοῦ Η΄ μέχρι τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος μ. Χ.), ἥτις σημειοῖ μεγίστην ἀνάπτυξιν τῆς ναυτιλίας ἰδίως. Τὰ κατ' αὐτὴν ἀναφανέντα ἔργα τέχνης εἶναι κυρίως διακοσμητικαὶ παραστάσεις ἐπὶ τῶν πλοίων, ἀποτελούμεναι ἀπὸ κεφαλὰς μυθικῶν προσώπων, ζώων ἢ ἰχθύων ἐν γένει, ἐκ διαφόρων μετάλλων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἱ κατοικίαι τῶν Σκανδιναυῶν κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου καὶ ἐκοσμοῦντο μὲ τάπητας διαφόρων χρωμάτων καὶ σχημάτων. Τὰ ἔργα τέχνης τῶν Σκανδιναυῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης παρουσιάζουν μεγάλας ὁμοιότητας πρὸς τὰ τῶν Ἰρλανδῶν. Μετὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα ἐμφανίζονται ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἔργα ἀρχιτεκτονικῆς οὐχὶ μόνον ἐκ ξύλου, ἀλλὰ καὶ ἐκ λίθου. Ταῦτα εἶναι κυρίως ναοί, ὧν τὰ σχήματα εἰσήχθησαν ἐκ τοῦ Βυζαντίου. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἐκ ξύλου ἀρχιτεκτονικὴ ἐξηκολούθησε νὰ ἐπικρατῇ, ἰδίως ἐν Νορβηγίᾳ, ὅπου διατηροῦνται εἰσέτι πολλὰ δείγματα ταύτης ἐν Φάντοφτ, Χίττερταλ, Φόρτουν, Τίντ, Ἄϊντσμποργ, καὶ ἀλλαχοῦ. Αἱ πρῶται πέτριναι ἐκκλησίαι κατεσκευάσθησαν ἐν ταῖς σκανδιναυϊκαῖς χώραις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν αὐταῖς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ φέρουν καταφανῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγγλονορμανδικῆς τέχνης.

Μετὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Σκανδιναυΐᾳ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐπηρεάσθη μεγάλως ἐκ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν δυτικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ῥωμανικῆς ἐπιδράσεως κατεσκευάσθησαν ἐν Σουηδίᾳ ἰδίως πολυάριθμοι ναοὶ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν τῆς βορείου Γερμανίας, ὡς εἶναι οἱ ναοὶ τῶν πόλεων Στύρρα, Βάλφρουμπεργ, Κάγκα, Σιγτόννα καὶ Οὐψάλης, ἰδίως δὲ ἡ περίφημος μητρόπολις τοῦ Λοὺντ (1145). Ἐν Δανίᾳ ὑπάρχουν δύο μητροπόλεις, τοῦ Βίμποργ καὶ τῆς Ρίμπε, αἵτινες ἀνήκουν εἰς τὸν ῥωμανο-γερμανικὸν τύπον τῆς μητροπόλεως τοῦ Λούντ. Κατὰ τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεκράτησεν ἡ γοτθικὴ τέχνη, ἐξηκολούθησεν ἐν Νορβηγίᾳ νὰ κυριαρχῇ ἰδίως εἰς τὰ θρησκευτικὰ κτήρια, ὁ ἀγγλονορμανδικὸς ῥυθμός. Τὰ καλύτερα πρότυπα αὐτοῦ εἶναι αἱ μητροπόλεις τῆς Τρόντγεμ καὶ τῆς Μπέργκεν. Ἐν Σουηδίᾳ αἱ μητροπόλεις τοῦ Λίνκαιπινγκ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Βίσμπυ προσωμοίαζον πρὸς τὸν γοτθικὸν γερμανικὸν ῥυθμόν. Ἡ σκανδιναυϊκὴ ζωγραφικὴ στερεῖται ἰδίας παραδόσεως καὶ πρωτοτυπίας. Μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐκόσμουν καὶ διεκόσμουν τοὺς ναούς, τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ μέγαρα, προήρχοντο ἐκ Γερμανίας καὶ Φλάνδρας. Ὁ πρῶτος ἄξιος λόγου ζωγράφος ὁ ὁποῖος ἐγκατεστάθη ἐν Σουηδίᾳ, ὑπῆρξεν ὁ *Κλαῖκερ* ντὲ Ἔχρενστραχλ, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβούργῳ καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν ταῖς Κάτω Χώραις καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν τῇ γλυπτικῇ διεκρίθη κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα ὁ *Ἰωάννης Τωβίας Σέργκελ*. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ὁ Νορβηγὸς *Ντάλ* διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῆς Δρέσδης, ὁ δὲ Σουηδὸς ζωγράφος *Βίκκενμπεργκ* κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διεκρίνετο ἐν Παρισίοις. Βραδύτερον τόσον ἡ Νορβηγία, ὅσον καὶ ἡ Σουηδία καὶ ἡ Φιλλανδία ἀνέδειξαν ὀνομαστοὺς ζωγράφους καὶ γλύπτας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *Γκοῦντε*, ὁ *Τίντεμαντ*, ὁ *Κοππελέν*, ὁ *Ἔκκερσμπεργκ*, ὁ *Μύλλερ*, ὁ *Φάγκερλιν*, ὁ *Νόρντενμπεργκ*, ὁ *Νόρντγκρεν*, ὁ *Μπέργκ*, ὁ *Χαίκκερτ*, ὁ *Νὶλς Φόρσμπεργκ*, ὁ *Χέλκβιστ*, ὁ *Κάρολος Λάρσσον*, ὁ *Νόρντστραιμ*, ὁ *Πέτερσεν*, ὁ *Ἀνδρέας Ζόρν*, ὁ *Ἔντελφελντ*, ὁ *Ἄξελ Γκάλλεν*, κ. ἄ. Κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἡ σκανδιναυϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἐπετέλεσε μεγίστας προόδους καὶ ἐπέτυχε τὴν δημιουργίαν ῥυθμοῦ ἰδιοτύπου, ὃν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι χῶραι.

Μ. Δ. Β.

—*[Μουσ.]* Περὶ τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τῶν σκανδιναυϊκῶν χωρῶν ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. Πλὴν ἰδιορρύθμων τινῶν δημωδῶν ᾀσμάτων, ἅτινα ἐπ' ἐσχάτων ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς τῶν Σκανδιναυῶν, ἀπαντῶμεν ἐν Σουηδίᾳ καί τινα καθαρῶς τοπικὰ ὄργανα, ὡς τὴν σουηδικὴν *λύραν*, ἔγχορδον ὄργανον μετὰ τροχοῦ, προσομοιάζον τῇ βιέλλᾳ· τὴν *νύκελάρπαν*, ἥτις εἶναι ὡσαύτως ἔγχορδον ὄργανον μετὰ 14 χορδῶν καὶ παίζεται διὰ τόξου· τέλος τὸ *σαλμῳδικὸν* (salmodikon), εἶδος μονοχόρδου παιζομένου διὰ τόξου. Πραγματικὴ τεχνικὴ μουσικὴ ἐμφανίζεται ἐν Σουηδίᾳ μόλις κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα, ὁπότε συναντῶμεν τὸν πρῶτον ἀξιόλογον Σουηδὸν μουσουργὸν *Γουσταῦον Ντύμπεν* (Düben), τὸν πατέρα τῆς σουηδικῆς μουσικῆς. Οὗτος μετεφύτευσεν ἐν τῇ πατρίδι του τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Δανοῦ Μπουξτεχοῦντε. Μετὰ τὸν Ντύμπεν ὀφείλομεν ν' ἀναφέρωμεν τὸν *Ἰω. Χέλμιχ Ρόμαν* (Roman, 1694—1758), μαθητὴν τοῦ Χαϊνδελ, καὶ τούτου τὴν τεχνοτροπίαν ἀκολουθοῦντα, τὸν *Ἰω. Ἄγκρελλ* (Agrell, 1701—1765) κ. ἄ. Ἐντονωτέρα περίοδος μουσικῆς παραγωγῆς σημειοῦται διὰ τοῦ *Νάουμαν* (Naumann, 1741—1801), ὅστις ἐσημείωσε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν διὰ τοῦ μελοδράματος «Ἀμφίων», ἔτι δὲ περισσότερον διὰ τοῦ «Γουσταύου Βάζα» (1786), ὅπερ ἔργον θεωρεῖται ὡς τὸ πρῶτον ἐθνικὸν σουηδικὸν μελόδραμα. Ἀκολουθεῖ ἡ πλειὰς τῶν μουσουργῶν *Ἰ. Μάρτιν Κράους* (Kraus, 1756—1792), συνθέτου μιᾶς περιφήμου ᾠδῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ

Digitized by Google

τοῦ βασιλέως Γουσταύου, *I. I. Φόγκλερ* (Vogler), *Φρειδερίκου Χάεφφνερ* (Haeffner), *Καρόλου Στέν-μποργκ* (Stenborg, 1752—1813), ὅστις ἔδωκε με-γάλην ὤθησιν εἰς τὴν ἐθνικὴν μουσικὴν κ. ἄ. Ταυτοχρόνως ἡ καθαρῶς φωνητικὴ καὶ χορικὴ μουσικὴ ἐκαλλιεργήθη ὑπὸ τῶν μουσουργῶν: *'Ιω. Βίκμανσον* (1753—1800), *Πὲρ Φρίγκελ* (Per Fri-gel, 1750—1842), *"Ολαφ 'Αλστραὶμ* (Ahlström, 1756—1835), *'Ιω. Φρειδ. Πὰλμ* (Palm, 1753—1821), οἵτινες συχνάκις ἀντλοῦσι τὰς ἐμπνεύσεις ἐκ τῆς πλουσίας δημώδους μουσικῆς, ἧς πολλοὶ τόμοι ᾀσμάτων καὶ χορῶν ἔχουν ἀρχίσει ἐκδιδόμενοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος. Ἡ ἐθνικὴ μου-σικὴ ἀπέκτησε πραγματικὴν ὑπόστασιν διά τινων σοβαρωτέρων μουσικῶν, οἷοι οἱ: *"Ερικ Νόρδ-μπλομ* (Nordblom, 1788—1848), *"Ερικ Γουστ. Γκά-γιερ* (Geijer, 1783—1847), *'Αδ. Φρειδ. Λίντμπλαντ* (Lindblad, 1801—1878), *"Αξελ 'Ιακὼβ Γιόζεφσον* (Josephson, 1818—1880). Ἕπεται σειρὰ μουσουρ-γῶν τινων, μὴ ἀκολουθούντων τὰς ἐθνικὰς τάσεις καὶ ἐπηρεασμένων μᾶλλον ὑπὸ τῆς γερμανικῆς καὶ ἰταλικῆς τέχνης, οἷοι οἱ: *'Ιακὼβ 'Αλστραὶμ* (Ahlström, 1805—1857), *'Εδ. Μπρέντλερ* (Brendler, 1800—1831), *'Ανδρέας Ράνντελ* (Randel, 1806—1864), *"Ιβαρ Χάλλστραιμ* (Hallström) κ. ἄ. Ἐπὶ ἀνωτέρου ἐπιπέδου, ἰδίως λόγῳ τῆς πολυφωνίας των, ἵστανται οἱ μουσουργοί: *Φρ. Μπέρβαλντ* (Ber-wald, 1798—1868), *Ρούμπενσον* (Rubenson, 1826—1901), *Λουδ. Νόρμαν* (Norman, 1831—1885), *'Ιω. Αὐγ. Σαίντερμαν* (Söderman, 1832—1876). Μουσουργός, οὗτινος ἡ τέχνη ὑπερέβη τὰ στενὰ ὅρια τῆς πατρίδος του, εἶναι ὁ *Αἰμ. Σαῖγκρεν* (Sjögren, γενν. 1853), ἐπίσης δὲ ὁ *Οὖγος 'Αλφ-βὲν* (Alfvén, 1872). Τέλος πρέπει ν' ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα τῶν *Πέτερσον—Μπέργκερ* (1867), *"Αξε-μπεργκ* (Axeberg, 1860), *Τὸρ "Αουλιν* (Aulin, 1866), *Κοὺρτ "Αττεμπεργκ* (Atteberg, 1887), *Ρανγκστραὶμ* (Rangström, 1884), *'Αλεξάντερσον, Μέλχερς* (Mel-chers) κλπ. Δὲν πρέπει τέλος νὰ παραλείψωμεν δύο διασήμους ἀοιδούς, τὴν *Τζέννυ Λὶντ* (Lind), τὴν περίφημον σουηδικὴν ἀηδόνα, καὶ τὴν *Χρι-στίνην Νίλσσον.*

Ἐν Νορβηγίᾳ οἱ πρῶτοι ἀξιόλογοι μουσικοὶ ἀναφαίνονται κατὰ τὸν ΙΗ´ αἰῶνα. Εἶναι δὲ οὗτοι οἱ: *Φ. Κ. Γκρὸτ* (Groth) καὶ ὁ *Φλίντενμπεργκ* καὶ ὁ ἔτι σπουδαιότερος *'Ανδρέας Λίντεμαν* (Lindemann, 1769—1859), ἀρχηγὸς ὁλοκλήρου οἰκογενείας μου-σουργῶν καὶ ὀργανοκρουστῶν. Ἔτι ἀξιολογώτερος εἶναι ὁ *Βάλντεμαρ Τράνε* (Thrane, 1790—1828), διευθυντὴς ὀρχήστρας καὶ κουαρτέττου ἐγχόρδων καὶ συνθέτης ἔργων ἀξίων μνείας. Ἕπονται οἱ ἀκολουθοῦντες τὰς διεθνεῖς μουσικὰς τάσεις: *Κάρ. "Αρνολντ* (Arnold 1794—1873), *"Ολε Μπούλλ* (Bull), *Χάλφνταν Κιέρουλφ* (Kjerulf, 1815—1863), λυρικὸς συνθέτης λίαν πρωτότυπος καὶ αὐθόρμητος, *'Ιω. Γκόττφριντ Κόνραντι* (Conradi, 1820—1897), *Θωμᾶς Τέλλεφσεν* (Tellefsen, 1823—1874), *Ριχ. Νόρνταακ* (Nordaak, 1842—1866), *'Εδμ. Νώυπερτ* (Neupert, 1842—1888) καὶ ὁ *'Ιω Σέλμερ* (Selmer, γενν. 1844), συνθέτης ἀξιολόγων συμφωνικῶν ποιημάτων, χορῳ-διῶν, ᾀσμάτων κλπ. Διὰ τοῦ *Γκρὴγκ* (Grieg) τοῦ μεγαλυτέρου Νορβηγοῦ συνθέτου, ἡ μουσικὴ τῆς Νορβηγίας λαμβάνει διάφορον ἐξέλιξιν· τοῦτο δέ, διότι ὁ ἀνωτέρω μουσουργὸς δημιουργεῖ ἰδίαν ἐθνικὴν σχολήν, ἥτις ἐκ τοῦ λαοῦ ἀπορρέουσα, ὁμι-λεῖ καὶ καλύτερον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ. Ἡ μουσικὴ τοῦ Γκρὴγκ παραμένει ὑπόδειγμα λαϊκῆς μούσης ἐξευγενισθείσης καὶ χρωματισθείσης κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὅστις καὶ τὰς μάζας νὰ συγκινῇ, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐστηροὺς καλλιτέχνας νὰ ἱκανο-ποιῇ. Παρὰ τὸν Γκρήγκ, ἂν καὶ μετὰ ὀλιγωτέρας πρωτοτυπίας, ἵσταται ὁ *Σβένδσεν* (Svendsen), καλ-λιτέχνης διεθνοῦς φήμης, καὶ ὁ *Χριστιανὸς Σίν-ντινγκ* (Sinding). Ἄλλοι ἀξιόλογοι μουσικοὶ εἶναι ὁ *"Ολε "Ολσεν* (Olsen 1850), κατ' ἐξοχὴν πρωτότυ-πος συνθέτης, ὁ *Χρ. Καπέλλεν* (Capellen, 1845), ὁ *'Ιω Χάαρκλου* (Haarklou, 1847), ὁ *Γεράρδος Σέλ-ντερουπ* (Schjelderup, 1859), συνθέτης πολλῶν δρα-ματικῶν ἔργων, ὁ *Πέτρος Λίντεμαν* (Lindemann, 1858), τέλος δὲ οἱ *"Ιβερ Χόλτερ* (1850), *Καταρίνους "Ελλινγκ* (Elling, 1858), *"Αντερσεν* (1869), *'Ιω. Χαλ-βόρσεν* (Halvorsen, 1864), *Μπάκερ-Λοῦντε, Βίντερ Χιὲλμ* (Hjelm), *Μπόργκστρομ* (Borgstrom, 1864), *Χάλφνταν Κλέβε* (Cleve, 1879), *'Αλφ. Χούρουμ* (Hu-rum) κ. ἄ.

Ἐν Δανίᾳ ἡ μουσικὴ ἄρχεται ἔχουσα ὀντότητά τινα ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ´ αἰῶνος· λόγῳ ὅμως τῆς γειτ-νιάσεως τῶν Κάτω - Χωρῶν ἡ τέχνη της φαίνεται ἐπηρεασμένη ὑπὸ τῆς τῶν Ὁλλανδῶν. Τὰ πρῶτα ἀπαντώμενα ὀνόματα εἶναι τὰ τῶν: *Γιοῦργκεν Πρέστον* (Preston, ἀποθ. 1553), *'Αρνόλδου ντὲ Φίνε* (de Fine, ἀποθ. 1586), *Κόκλικους* (Coclicus, 1563), κ. ἄ. Εἰς τὴν παλαιοτέραν ταύτην περίοδον τῆς δανικῆς μουσικῆς ἀνήκει ὁ διάσημος ὀργανοκρού-στης *Μπουξτεχοῦντε* (Buxtehude) καὶ ὁ *Χὰνς Νίλ-σεν* (Nilsen). Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΗ´ αἰῶνος ἡ δανικὴ μουσικὴ εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν ξένων, Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν, οἷοι οἱ: *Κάϊζερ, Γκλούκ, Σάρτι, Νάουμαν, Σάϊμπε* κλπ., οἵτινες ποικιλοτρό-πως ἐπηρεάζουν τὴν ἐθνικὴν δανικὴν μουσικήν. Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ ΙΗ´ αἰῶνος δημιουρ-γεῖται ὑπὸ τοῦ *Χάρτμαν* (1729—1793) καὶ ἰδίως τοῦ *I. A. Σοὺλτς* (Schulz, 1747—1800) ἡ ἐθνικὴ λυρικὴ κωμῳδία, ἡ προστρέχουσα καὶ εἰς τὴν λαϊκὴν μοῦσαν. Ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτῶν βαδίζουσιν οἱ *Κοῦντσεν* (Kunzen, 1761—1817), *Σὰλλ* (Schall 1757—1835), *Τσὶνκ* (Zinck, 1746—1832), ἐνῷ οἱ Χριστια-νὸς *Βαῦζε* καὶ *Φρ. Κούλαου* (Kuhlau, 1786—1832), δημιουργοῦσι τὸ ἐθνικὸν δανικὸν μελόδραμα. Τούτου ὅμως τὰς πρώτας ἐνδόξους ἡμέρας ἀποτελοῦν τὰ με-λοδράματα τοῦ *I. Π. Τ. Χάρτμαν* (1808—1900). Ἀλλ' ἡ μεγίστη διεθνὴς μουσικὴ φυσιογνωμία τῆς Δανίας εἶναι ὁ *Νὶλς Γκάντε* (Gade, 1817—1890), συνθέτης ὅστις διὰ τῆς τέχνης του ἐπηρέασεν ὁλόκληρον τὴν μετέπειτα γενεὰν τὴν περιλαμβάνουσαν μου-σουργοὺς οἷοι οἱ: *Αἰμίλιος Χάρτμαν* (1836—1896), *Νὶλς Ράβνκιλντ* (Ravnkilde, 1823—1890), *Πέτερ Χάϊζε* (Heise, 1838—1879), *Γιαῖργκεν Μάλλινγκ* (Mal-ling, 1836—1903), *Γκ. Μάτιζον-Χάνσεν, Ε. Σιμπόνι, Αἰμ. Χόρνεμαν, I. Μπέγκααρντ* (Bechgaard), *"Ασ-γκερ Χάμερικ, "Οττο Μάλλινγκ* (1848), *Λάνγκε-Μύλλερ* (Lange-Müller, 1850), *Μπέντιξ* (Bendix, 1857) κ. ἄ. Τέλος διακεκριμένοι καλλιτέχναι δη-μιουργοί, ὧν ἡ δρᾶσις ἐκτείνεται μέχρι σήμερον, εἶναι οἱ: *'Αλφ. Τόφτ* (Toft, 1865), συνθέτης τοῦ μελοδράματος «Vifandaka», *Κάρ. Νίλσεν* (Nielsen, 1865), *A. "Εννα* (Enna, 1860), συνθέτης τῶν με-λοδραμάτων: «Κλεοπάτρα», «Ἡ πριγκίπισσα καὶ ὁ μικρὸς Χάνς», «Τὸ κοριτσάκι καὶ τὰ σπίρτα», *Φ. Χεν-ρικὲς* (Henriques, 1867), *Χάκων Μπόρρεζεν* (Bor-resen, 1876), *P. Χένριχσεν* (Henrichsen 1876), *Μπόρρεζεν* (Borresen) κ. ἄ. Γ. ΣΚΛΑΒΟΣ

— **Σκανδιναυϊκὴ** *χερσόνησος [Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σκανδιναυΐα.*

Σκανδιναυὸς (ὁ), θηλ. *—ή*· ὁ κάτοικος τῆς Σκανδιναυΐας.

— *[Φυσικ. 'Ανθρωπολ.]* Οἱ *Σκανδιναυοὶ* ἀποτε-λοῦν γλωσσολογικῶς μίαν τῶν τριῶν μεγάλων ὁμάδων (Σκανδιναυοί, Ἀγγλοφρίζαι ἢ Ἄγγλοι καὶ Ὁλλανδοί, Γερμανοὶ) τῆς γερμανικῆς ἢ τευ-τονικῆς οἰκογενείας, τῶν Ἀρίων λαῶν, ἢ Ἰνδοευ-ρωπαίων τῆς Εὐρώπης. Περιλαμβάνονται δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Σκανδιναυῶν οἱ *Σουηδοί*, οἱ *Νορ-βηγοὶ* καὶ οἱ *Δανοί*, καθὼς καὶ οἱ *'Ισλανδοί*, προ-ελθόντες ἐξ ἀποίκων αὐτῶν καὶ ὁμιλοῦντες ἰδίαν διάλεκτον. Ἐκτείνεται δὲ ἡ μὲν δανικὴ διάλεκτος εἰς τὸ Σλέσβιχ, ἡ δὲ σουηδικὴ καὶ εἰς τὰ παρά-λια τῆς Φινλανδίας.

Αἱ σκανδιναυϊκαὶ χῶραι ἤρξαντο νὰ ἀποικίζων-ται μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν παγετώνων ἀπὸ τῶν βορείων παραλίων τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπὸ τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου καὶ τῶν Ἀγγλικῶν νή-σων καὶ τῆς Ἰσλανδίας ἐν τέλει. Εὑρίσκομεν δη-λαδὴ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πλειστο-καίνου, ἤ, ἀκριβέστερον, ἀπὸ τῆς νέας τετάρτης ἢ τοῦ ὁλοκαίνου. Εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ Σκανδι-ναυῶν τινων ἀναγνωρίζουσί τινες χαρακτηριστικὰ τοῦ νεοπαλαιολιθικοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ τοῦ κρο-μανιονίου τύπου. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι ὁ ἄνθρωπος τοῦ πέρατος τῆς περιό-δου τῶν παγετώνων θὰ ἠκολούθησε τὰ ζῷα τῶν ψυχρῶν κλιμάτων, τὸν τάρανδον εἰς τὴν πρὸς τὰ βόρεια μετανάστευσίν των. Ἄφθονα σαφῆ ἴχνη τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων δὲν ἔχομεν. Ὡς παλαιό-τερον θεωρεῖται τὸ προϊστορικὸν κρανίον τοῦ Στάγκενες τῆς Δυτικῆς Σουηδίας, θεωρηθὲν μὲν ὡς κρομανιόνιον κλπ., δυνάμενον ὅμως νὰ ἀνήκῃ καὶ εἰς παλαιότατον ἀντιπρόσωπον τῶν συγχρόνων Σουηδῶν. Ὁμοίως καὶ τὰ σκελετικὰ ὑπολείμματα τοῦ Σβαίρντμποργκ τῆς Δανίας δύνανται νὰ θεω-ρηθοῦν ὡς ἐπιπαλαιολιθικά, ὁ παλαιότερος τῆς Δανίας σκελετός, συνοδευόμενα ὑπὸ μαγλεμοσίου τύπου ἔργων λιθικῶν καὶ ἄλλων, καὶ ζῴων τῆς ἐποχῆς.

Ὁ σύγχρονος σκανδιναυϊκὸς κόσμος ἀπετελέσθη ἐκ τῆς κατακτήσεως τῶν χωρῶν ὑπὸ ξένων νεω-τέρων καὶ ἀπορροφήσεως ἴσως τῶν παλαιοτέρων ἀραιῶν ἐκείνων πρώτων κατοίκων. Ἡ Σκανδι-ναυΐα, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἀρ-χικῶς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔσχε κατοί-κους μὴ ἰνδοευρωπαϊκῆς ὁμοεθνίας. περὶ ὧν πάλιν ἐλάχιστα γνωρίζομεν. Πάντως ἡ Νορβηγία ᾠκήθη ἤδη ἀπὸ τῆς ΣΤ´ π. Χ. χιλιετηρίδος ὑπὸ Φίννων. Ἡ Σουηδία ἀπὸ τῶν νεωτέρων προϊστορικῶν χρό-νων (νεολιθικῶν γενικῶς τῆς Εὐρώπης) ὑπὸ τῶν φιννικῶν φύλων. Ἀπερροφήθησαν ὅμως καὶ οὗτοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπὸ τῶν τευτονικῶν λαῶν τοῦ ἰνδοευρωπαϊκοῦ κόσμου, ἢ τῶν Ἀρίων, τῶν εἰσ-χωρησάντων ἀπὸ τῆς ΙΖ´ ἑκατονταετηρίδος εἰς τὰς σκανδιναυϊκὰς χώρας. Οὗτοι ἦσαν οἱ Γκοτὰρ καὶ οἱ Σβῆροι, ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν, ἐπεκταθέντες δυτικῶς μέχρι τῶν ἀγγλικῶν νήσων καὶ τῆς Ἰσλαν-δίας (Βαράγγοι), ἐξ ὧν οἱ Σουηδοί, οἱ Νορβηγοί, οἱ Ἀγγλοσάξωνες, οἱ Γότθοι καὶ Δανοὶ κ.λ.π. Οὗτοι ἐπεξετάθησαν καὶ ἀνατολικῶς εἰς Φινλανδίαν καὶ Ρωσίαν μέχρις Εὐξείνου πόντου ἐπὶ μακρόν. Ἡ Δανία ἐμφανίζει σκοτεινὴν προϊστορίαν. Εἰς τὴν Ἰουτλάνδην ἢ Κιμβρικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νή-σους εὑρίσκομεν ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων τοὺς Κίμβρους καὶ Τεύτονας νομάδας. Ἐν Ἰσλανδίᾳ οἱ Σκανδιναυοί, ἐλθόντες ἀπὸ τοῦ Η´ ἢ Θ´ αἰῶνος, εὗρον ὀλίγους Ἰρλανδούς, ἀπῴκησαν δὲ τὴν Γροι-λανδίαν φθάσαντες καὶ μέχρι τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀπὸ *ἐθνολογικῆς* ἀπόψεως ἡ Σκανδιναυΐα, ἅτε εὑρισκομένη εἰς μικροτέραν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν λοιπὸν κόσμον καὶ μᾶλλον ἀπομεμονωμένη, διε-τήρησε περισσότερον τὸν τύπον τοῦ κοινοῦ γερ-μανικοῦ (τευτονικοῦ) πολιτισμοῦ, τοῦ «χωρικοῦ», παρὰ αἱ κυρίως γερμανικαὶ χῶραι καὶ μάλιστα ἡ Ἀγγλία, ὅπου ἐξηλείφθη τελείως. Οἱ Σκανδιναυοὶ ἔχονται στερρῶς τῶν παραδόσεων τῆς φυλῆς αὐ-τῶν καὶ εἶναι ὑπερήφανοι κληρονόμοι τῶν προ-γόνων των, ἀναπτύξαντες εἰς ἴδιον χωρικὸν πολι-τισμὸν τὸν παλαιὸν αὐτόχθονα τῆς τευτονικῆς οἰ-κογενείας.

Ἴχνη τῶν παλαιῶν φιννικῶν φύλων, ἅτινα διε-δέχθησαν εἰς τὰς σκανδιναυϊκὰς χώρας οἱ Τεύτο-νες, εὑρίσκομεν καθαρώτερα εἰς τὰ βορειότερα τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας καὶ τὰς ὀρεινὰς πε-ριοχάς.

Ἀπὸ *φυσικῆς ἀνθρωπολογικῆς* ἐπόψεως, γνωρί-ζομεν ὅτι γενικῶς οἱ ἰνδοευρωπαϊκοὶ λαοὶ δὲν ἀποτελοῦν τυχὸν κοινὸν τύπον σωματολογικόν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν μεγάλην γερμανικὴν ἢ τευτονικὴν ὁμάδα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ὁμὰς τῶν σκανδιναυϊκῶν φύλων, ἂν δὲν εἶναι ὅλως ἑτε-ρογενής, ποικίλλει ὅμως ἀρκούντως ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον. Οἱ Σκανδιναυοὶ γενικῶς, οἱ Σουηδοὶ ἰδιαι-τέρως, καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ τῆς περιοχῆς Dalarne, ἐμφανίζονται ὡς ὁ κύριος ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς καλουμένης βορείου φυλῆς τῆς Εὐρώπης. Ἐμ-φανίζουν οὗτοι ὡς γενικὰ χαρακτηριστικά, τὸ ὑψη-λὸν ἀνάστημα, τὴν δολιχοκεφαλίαν, τὴν λεπτορ-ρινίαν καὶ τὴν ξανθὴν συνδρομὴν (λευκὸν δέρμα, ξανθαὶ τρίχες, γλαυκοὶ ὀφθαλμοί). Ποικίλλουν ὅμως καὶ οὗτοι ἀρκετά. Οἱ Νορβηγοὶ π. χ., καὶ δὴ τῆς νοτιοδυτικῆς χώρας, δεικνύουν βραχυκεφαλίαν καὶ μέλαιναν συνδρομήν, ἀγνώστου προελεύσεως. Τὸ ἀνάστημα τῶν Ἰσλανδῶν εἶναι γενικῶς μέτριον, καὶ τῶν Δανῶν δὲ κατὰ μέσον ὅρον 1,65 μ., τῶν Σουηδῶν 1,70 μ. καὶ τῶν Νορβηγῶν 1,73 μ. Πλὴν τῶν τελευταίων, οἱ Σκανδιναυοὶ διακρίνονται δι' ἰσχυρᾶς διαπλάσεως σωματικῆς. Πυρρότριχες δὲν σπανίζουν. Καὶ ἐν Ἰσλανδίᾳ ἔχομεν ἐμφάνισιν τῆς μελαίνης συνδρομῆς.

Ἡ μεῖξις δηλαδὴ τῶν παλαιῶν φυλῶν, αἵτινες κατὰ περιόδους ᾤκησαν τὰς σκανδιναυϊκὰς χώρας, δὲν ἐπέφερε γενικὴν τυχὸν ὁμοιογένειαν τῶν συγ-χρόνων. Οἱ Σουηδοὶ διατηροῦν ἴσως τὸ καθαρώ-τερον αἷμα. Διαφέρουν ὅμως καὶ τούτων οἱ βό-ρειοι Σουηδοὶ ἕνεκα τῶν φιννικῶν ἰχνῶν. Ι. Γ. Κ.

σκάνδιξ (ὁ) (Scandix) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *σκιαδανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας, ἰθαγενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν, ἅτινα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶσιν, εἶναι ὁ *σκάνδιξ ὁ κτεὶς τῆς 'Αφροδίτης* (Scandix pecten Veneris), ὁ *σκάνδιξ ὁ νότιος* (Scandix australis) καὶ ὁ *σκάνδιξ ὁ μεγανθὴς* (Scandix grandiflora), πάντα λαχανευόμενα παρ' ἡμῖν καὶ γνωστὰ ὑπὸ τὰ κοινὰ ὀνόματα *καυκαλίθρες, μυρώνια* καὶ *σκαντζίκια.* Δ. Ν. Π.

Σκάνδιξ ὁ κτεὶς τῆς 'Αφροδίτης.

σκάνδιον (τὸ) *[Χημ.].* Χημικὸν στοιχεῖον ἀνή-κον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν σπανίων γαιῶν. Ἔχει σύμ-βολον Sc καὶ ἀτομικὸν βάρος 44,1. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1879 ὑπὸ τοῦ Nilson καὶ ἀπεδείχθη ὡς συμ-πῖπτον πρὸς τὸ προβλεφθὲν τῷ 1871 ὑπὸ τοῦ Mendelejeff ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιοδικοῦ του συ-στήματος καὶ ὀνομασθὲν *ἐκαβόριον.* Εἶναι στοιχεῖον τρισθενὲς καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὰ ὀρυκτὰ τῶν σπανίων γαιῶν, εἰς τοὺς βολφραμίτας, ὁπόθεν καὶ ἐξάγεται κυρίως, εἰς τὰ ὀρυκτὰ τοῦ κασσιτέρου τῆς Σαξο-νίας καὶ τῆς Βοημίας, εἰς τὸ ζιρκόνιον τῆς Βρα-ζιλίας κτλ. Ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον ἠλεκτροθετικὸν στοιχεῖον τῆς ὁμάδος τῶν σπανίων γαιῶν. Τὰ δια-λύματα τῶν ἁλάτων αὐτοῦ εἶναι ἰσχυρῶς ὑδρολυ-μένα καὶ ἔχουν μεγάλην τάσιν πρὸς σχηματισμὸν συμπλόκων ἁλάτων. Τὸ σκάνδιον σχηματίζει ἐπί-σης καλῶς καθωρισμένα σύμπλοκα ἅλατα μετὰ τῶν ἀνθρακικῶν καὶ ὀξαλικῶν ἀλκαλίων. Σ. Γ.

Σκανία (Skâne) *[Γεωγρ.]* Ἡ νοτιωτέρα χώρα τῆς Σουηδίας, ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, ἐμβα-δοῦ 11.303 τ. χλμ. καὶ κατ. 749.576 (1926), περιλαμβά-νουσα τοὺς νομοὺς Μαλμαίχους καὶ Κρίστιανστατ. Θ. Κ.

Digitized by Google

σκανιόλα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φαλαρίς* (βλ. λ.).

σκανίτης (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *γὺψ ὁ πυρρόχρους*.

σκαντάγιο (τό) *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *βολίδος* (βλ. λ.).

Σκάνταλ (Scandal), ***Γουλιέλμος***. Ἄγγλος φιλέλλην, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ προσληφθεὶς εἰς τὸ ναυτικὸν ὡς ὑποπλοίαρχος τοῦ βρικίου «Σωτήρ». Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1827 πρὸ τῆς Ἰτέας, ὁ Σκάνταλ πληγωθεὶς καιρίως καὶ ἀποκομισθεὶς εἰς Λουτράκιον ἀπεβίωσε συνεπείᾳ τῶν τραυμάτων. Τ. Ε. Ε.

σκαντάλι (τό)· δημοτ., ἡ σκανδάλη τοῦ πυροβόλου ὅπλου.

σκανταλιάρης (ὁ)· βλ. λ. *σκανδαλιάρης*.

Σκάντε, ἡ ***Σκάντα*** (Skade, Skada) *[Σκανδ. Μυθολ.]*. Θεότης τῶν ἀρχαίων Σκανδιναυῶν, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν Ἄρτεμιν τῶν Ἑλλήνων, σύζυγος τοῦ Νιόρντ καὶ μήτηρ τῆς Φρεΰας καὶ τοῦ Φρεῦ. Προεδρεύει τοῦ οἴκου καὶ προτιμᾷ τὴν απομόνωσιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν δασῶν καὶ τὸν φλοῖσβον τῶν κυματιδίων τῆς παραλίας. Κατὰ τὴν σκανδιναυϊκὴν παράδοσιν, μετὰ τοῦ συζύγου της διήρχετο τὰς ἐννέα νύκτας ἑκάστου δωδεκαημέρου εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ὑπολοίπους τρεῖς εἰς τὰς παραλίας. Εἰς τὴν Ἔδδα ἀναφέρεται ὅτι ἐγκαταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νιόρντ ἔλαβε σύζυγον τὸν Ὀντίν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα. Γ. Ι. Β.

Σκαντέλλι (Scandelli), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς μουσουργὸς (1517—1580). Ἔζησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πρίγκιπος ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας, ἐν Δρέσδῃ, καὶ ἐξέδωκε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς ἔργα: «Il primo libro delle Canzoni Napolitane», «Neue deutsche geistl. Liedlein mit 4 und 5 Stimmen», «Nawe und lustige weltl. deutsche Liedlein», «Il secondo libro delle Canzoni Napolitane», πολλὰ μοτέττα καὶ «Πάθη». Γ. Σ.

σκάντζα (ἡ)· ναυτ., οὕτω καλοῦσι κοινῶς οἱ ναυτικοὶ τὴν ἀλλαγὴν φυλακῆς (*σκάντζα-βάρδια*), τὴν μεταβολὴν τῶν ὁλκῶν ἢ πλαγιαστήρων ἢ τῶν προπόδων, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἀναστροφὰς (ἐκ τοῦ γλωσσαρίου τῶν γαλερῶν, καθ' ὃ ἐλέγετο scangio). Σ. Ε. Λ.

σκαντζάρω· ναυτ., ὅρος τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης, σημαίνων μεταβάλλω ἢ μεθέλκω πρὸς τὴν ἑτέραν τοῦ πλοίου πλευρὰν τοὺς ὁλκοὺς πετάσματος ἢ τοὺς πόδας ἱστίων (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ scambiare). Σ. Ε. Λ.

σκαντζιέρα (ἡ)· ναυτ., κακὴ γραφὴ ἀλλοιοῦσα τὸν πραγματικὸν ὅρον τῆς κοινῆς ναυτικῆς γλώσσης *σταντζιέρα*, σημαίνοντα πᾶσαν προτονίδα γενικῶς, εἰδικῶς δὲ τὴν μεγάλην προτονίδα. Σ. Ε. Λ.

σκαντζίκι (τό) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *σκάνδιξ* καὶ *ἀνθρίσκος ὁ χαμαίφυλλος*.

Σκαντζόκαμπος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἐμπεσοῦ τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Κάτ. (1928) 108. Π. Ν. Π.

Σκάντζουρα *[Γεωγρ.]*. Ὑποσυστὰς ἀκατοικήτων νησίδων, ἐν τῇ συστάδι τῶν θεσσαλικῶν Σποράδων, 12 μίλ. Ν.ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Τέλειο, ΝΔ. τῆς νῦν λεγομένης Ἁλονήσου (κοιν. Λιοδρόμια) ἐσχατιάς. Ἡ μείζων τούτων, ἡ καὶ βορειοτέρα, *Σκάντζουρα* ἐπίσης λεγομένη, 3 μίλ. ἐπιμήκης ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ μὲ ἀνώμαλον ἀκτογραμμήν, παρουσιάζει πολλὰς ἄκρας (*Γλύφα* τὴν Β., *Διανό* τὴν ΝΑ., *Κάβος* τὴν ΒΔ., κτλ.), πλὴν οὐδὲν ἀγκυροβόλιον. Εἰς 1 μίλ. ἔνδον τῆς ἄκρας Γλύφα ὑπάρχει μετόχιον τῆς μονῆς Μεγίστης Λαύρας, παρὰ δὲ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν της αἱ λοιπαὶ τῆς ὑποσυστάδος νησῖδες: *Κόρακας*, *Σκαντίλι*, *Παρασόσα*, *Στρογγυλό* καὶ βορειότατα τὰ τέσσαρα *Λαγοφιτονήσια*, διὰ τοὺς πολλοὺς ἐκεῖ σπόγγους τοῦ εἴδους λαγόφιτα, τῆς ὅλης συστάδος βριθούσης ἀσταχῶν καὶ ἐκλεκτῶν σπόγγων ἀρίστων. Κατὰ τὸν Bursian (Geogr. von Griech. 2, 390) τὰ Σκάντζουρα εἶναι ἡ *Ἁλόνησος*, ἀπιθάνως ὅμως, δι' οὓς λόγους ἀλλαχοῦ ἐξετέθη (βλ. λ. *Ἁλόνησος [Ἀρχ. Γεωγρ.]*). Εἶναι ἡ Scandile (βλ. *Σκανδίλη*) τῶν Λατίνων γεωγράφων. Σ. Ε. Λ.

σκαντζόχοιρος (ὁ) ἢ ***σκαντζόχερας***· κοινὴ ὀνομασία τοῦ *ἀκανθοχοίρου* (βλ. λ.) ‖ ναυτ., ὄργανον πρὸς ἁλιείαν τῶν καλαμαρίων, ἄλλως *καυτερό* (βλ.λ.).

Σκαντίλι *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς ὑποσυστάδος τῶν *Σκαντζούρων* (πλάτ. 39° 02' 45" Β., μῆκος 24° 04' 30" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2072: Scopelos group) παρὰ τὰ ΝΔ. τῆς νήσου *Σκάντζουρα* (βλ. λ.). Σ.Ε.Λ.

Σκάντιον ***δάσος*** (Scantia Silva) *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Δάσος τῆς Καμπανίας, ἐν ᾧ ἀνέβλυζον τὰ ὀνομαστὰ *Σκάντια ὕδατα* (Aquae Scantiae). Π. Ν. Π.

Σκάντσερ (Schanzer), ***Κάρολος***. Ἰταλὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1865 ἐν Βιέννῃ. Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ρώμῃ καὶ τῷ 1886 διωρίσθη γενικὸς διευθυντὴς τῆς στατιστικῆς τοῦ κράτους. Κατόπιν διετέλεσε βιβλιοθηκάριος τῆς γερουσίας καὶ τῷ 1902 ἐξελέγη διὰ πρώτην φορὰν βουλευτής. Τῷ 1906 ἐχρημάτισεν ἐν τῇ κυβερνήσει Τζιολίττι ὑπουργὸς τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων καὶ τῷ 1922 ἐν τῇ κυβερνήσει Φάκτα ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διοργανώσας ὡς τοιοῦτος τὴν διεθνῆ οἰκονομικὴν διάσκεψιν τῆς Γενούης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἰταλίαν. Μ. Δ. Β.

Σκαντσόνι (Scanzoni), ***Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος φὸν Λίχτενφελς***. Γερμανὸς μαιευτὴρ-γυναικολόγος, γεννηθεὶς ἐν Πράγᾳ (1821—1891). Ἀπὸ τῷ 1850 διετέλει καθηγητὴς τῆς μαιευτικῆς ἐν Βυρτσβούργῳ. Ἐκ τῶν κατ' ἐξοχὴν ἀντιπροσώπων τῆς συγχρόνου γυναικολογικῆς θεραπευτικῆς, συνέβαλεν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν παθολογοανατομίαν, εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἐξεταστικῶν γυναικολογικῶν μεθόδων καὶ ἐπλούτισε διὰ πλείστων λεπτομερειῶν τὴν ἐγχειρητικὴν τεχνικὴν τοῦ ἄνω κλάδου. Ἐξέδωκε τρίτομον σύγγραμμα «Μαιευτικῆς» (Βιέννη 1849, 1852, 1853, 1867), «Ἐγχόλπιον μαιευτικῆς» (1854), σύγγραμμα τῶν «Νόσων τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός» (Βιέννη 1857), καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας πραγματείας. Πλὴν τούτων ἐξέδιδεν ἀπὸ τοῦ 1854—1878 εἰς 7 τόμους τὸ περιοδικὸν «Beitrage zur geburts Künde ünd Gynek.». Ὑπὸ τὸ ὄνομα δεύτερον στόμιον τοῦ Σκαντσόνι νοεῖται ὁ ἐν τῇ μήτρᾳ δακτύλιος τοῦ Bandl. Ο. Ρ.

σκάνω· δημοτ. τύπ. τοῦ *σκάζω* (βλ. λ.).

σκαπανεύς, —*έως* (ὁ)· ὁ διὰ τῆς σκαπάνης ἐργαζόμενος, σκαφεύς ‖ στρατιώτης τοῦ μηχανικοῦ (βλ. κατωτ.) *[Στρατ.]* ‖ μεταφ., πρωτοπόρος, δημιουργός, προπαρασκευαστής: «σκαπανεῖς ἑνὸς καλυτέρου μέλλοντος».

—*[Στρατ.]* Εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ὁπότε τὸ μηχανικὸν ἀπετελεῖτο ἐξ ὁμοιομόρφων μονάδων, *σκαπανεὺς* ἐκαλεῖτο γενικῶς ὁ στρατιώτης τοῦ μηχανικοῦ. Σήμερον ὅμως, ὁπότε ὑπάρχουν διάφορα εἴδη μηχανικοῦ, *σκαπανεὺς* καλεῖται ὁ στρατιώτης τῶν μονάδων τοῦ μηχανικοῦ τῶν προωρισμένων διὰ τὰς ἐν γένει σκαφευτικὰς ἐργασίας, εἰς ἀντιδιαστολὴν τοῦ *τηλεγραφητοῦ*, τοῦ *γεφυρωτοῦ* κ. λ. π. Ν. Θ. Κ.

—**«Σκαπανεύς»**. Ἐφημερὶς ἐν Πύργῳ τῆς Ἠλείας, ἐκδοθεῖσα τῷ 1890.

σκαπάνη (ἡ)· τὸ ὄργανον δι' οὗ σκάπτομεν· κοιν. *τσάπα* ἢ *τσαπί*.

—*[Ἐγκυκλ.]* Καλεῖται *σκαπάνη* ἐργαλεῖον χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ ἐδάφους, ὑπὸ τῶν γεωργῶν, εἰς τὰ μεταλλεῖα, τὰς χωματουργικὰς ἐργασίας, ἐν τῇ ὁδοποιίᾳ κλπ. Τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο ἀποτελεῖται συνήθως ἐξ ἑνὸς πεπλατυσμένου σιδηροῦ ἐλάσματος, ἐλαφρῶς καμπύ-

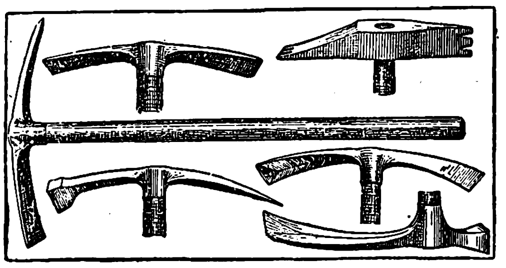

Διάφοροι τύποι σκαπάνης.

λου καὶ κοπτεροῦ εἰς τὸ ἓν ἄκρον, φέρον εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον καθέτως, σωληνωτὴν ὀπήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας στερεοῦται ξύλινος στειλεός, τὸν ὁποῖον χειρίζεται ὁ ἐργάτης κτυπῶν τὴν γῆν διὰ τῆς σκαπάνης, ὥστε νὰ ἐμπήγνυται αὕτη ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Κατόπιν ὁ ἐργάτης ἕλκει ταύτην ἢ ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ στειλεοῦ ὡς ἐπὶ μοχλοβραχίονος καὶ ἀποσπᾷ τεμάχιόν τι ἐκ τοῦ ἐδάφους. Ἐπειδὴ ἡ κόψις τῆς σκαπάνης φθείρεται ταχέως, κατασκευάζεται αὕτη συνήθως ἐκ χάλυβος. Ὅταν τὸ ἔδαφος εἶναι σκληρὸν ἢ πετρῶδες, ἡ σκαπάνη ἀποτελεῖται ἐκ στενοῦ ἐλάσματος, ἵνα εἰσχωρῇ καλύτερον ἐντὸς τοῦ ἐδάφους. Πολλάκις μία καὶ ἡ αὐτὴ σκαπάνη εἶναι διπλῆ, ἤτοι ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἐλασμάτων, ἑνὸς στενοῦ καὶ ἑνὸς πεπλατυσμένου, ἑκατέρωθεν τοῦ στειλεοῦ, ἵνα χρησιμοποιῆται καὶ δι' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις. Πολλάκις ἡ διπλῆ σκαπάνη ἀντὶ τοῦ ἑνὸς ἐλάσματος φέρει δύο μικρὰ παράλληλα καὶ στενὰ στελέχη, χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν ἐκρίζωσιν ῥιζῶν κλπ.

Σκαπάνη *[Γεωγρ.]*. Μετονομασία, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, τοῦ χωρίου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης *Τσαπμᾶ*, κειμένου ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Δρογγυλίου (Λαλᾶ-Πασᾶ) τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως καὶ ἔχοντος (1920) 243 κατ. Π. Ν. Π.

Σκάπα Φλόου (Scapa Flow) *[Γεωγρ.]*. Κολποειδὴς ζώνη θαλάσσης ἐν τῷ συμπλέγματι τῶν νήσων Ὀρκάδων ἐν Ἀγγλίᾳ, περιβαλλομένη ὑπὸ τῶν νήσων Β. τῆς Πομόνα, πρὸς Α. καὶ ΝΑ. τῶν Μπώρρεϋ, Ν. τῆς Ρόναλντσάϋ καὶ πρὸς Δ. καὶ ΝΔ. τῆς Χόϋ. Ἔχει μῆκος 26 χιλ. ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ πλάτος 3.5 ἕως 12 χλμ. καὶ περιλαμβάνει ἑπτὰ νησῖδας. Κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἡ περίκλειστος αὕτη θαλασσία ἔκτασις ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀγκυροβόλιον καὶ ὁρμητήριον τοῦ λεγομένου μεγάλου ἀγγλικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ναύαρχον Τζέλλικο, δηλαδὴ τῆς ὁλότητος τῶν νεωτέρων μεγάλων καὶ μικρῶν πολεμικῶν. Εἰς Σκάπα Φλόου ὡδηγήθη τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918, ὑπὸ τὴν συνοδείαν τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ὁλόκληρος ὁ παραδοθεὶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς, γερμανικὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἐκ 5 θωρηκτῶν μάχης, 10 καταδρομικῶν γραμμῆς, 9 ἐλαφρῶν καταδρομικῶν καὶ 46 ἀντιτορπιλλικῶν καὶ τορπιλλοβόλων. Τὴν 21 Ἰουνίου 1919, ἡμέραν τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν, τὰ γερμανικὰ πληρώματα, διαταγῇ τοῦ Γερμανοῦ ναυάρχου φὸν Ρόϋτερ, κατεβύθισαν τὰ πλοῖα, ἵνα μὴ παραμείνουν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Μόνον τὸ θωρηκτὸν μάχης «Βάδη» καὶ 5 ἐλαφρῶν καταδρομικῶν δὲν συνετελέσθη πλήρης ἡ καταβύθισις. Μετά τινα ἔτη οἱ Ἄγγλοι ἐπεχείρησαν καὶ ἀνείλκυσάν τινα ἐκ τῶν βυθισθέντων, ἅτινα καὶ ἀποσυνέθεσαν. Θ. Κ.

σκαπέρδα (ἡ) (ἀπὸ τοῦ *σκάπος*=δοκός) *[Ἀρχ.]*. Παιδιὰ τῶν νεανιῶν παρ' ἀρχαίοις, πιθανῶς ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐπιβραβευομένου ἀγῶνος διεξαγομένη καὶ κατὰ τὰς ἐν Ἀθήναις ἑορτὰς τῶν Διονυσίων. Ἦτο παραλλαγὴ τῆς *διελκυστίνδας* (βλ. λ.), κατ' αὐτὴν δὲ διὰ μέσου ὀπῆς ἐπὶ τοῦ ἄνω ἄκρου ὀρθίως ἐμπεπηγμένης ἐν τῷ ἐδάφει δοκοῦ, διεπερᾶτο σχοινίον· ἕκαστος τῶν δύο ἑκατέρωθεν τῆς δοκοῦ ἀγωνιζομένων ἔσυρε πρὸς ἑαυτὸν τὸ ἓν ἄκρον

Σκαπέρδα.

τοῦ σχοινίου, προσπαθῶν νὰ φέρῃ πλέον πρὸς τὴν δοκὸν τὸν ἀντίπαλον, ὅτε καὶ ἐθεωρεῖτο νικητής (ὅθεν καὶ φράσις παρ' ἀρχαίοις: σκαπέρδαν ἕλκειν =δύσκολον ἀγωνίζεσθαι ἀγῶνα). Ἡ σκαπέρδα ἐνίοτε διενηργεῖτο καὶ διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἀντιπάλων ἀπ' εὐθείας, μὴ χρησιμοποιουμένου σχοινίου καὶ δοκοῦ (ὑφ' ἣν μορφὴν σῴζεται καὶ νῦν ἔτι), ἴσως δὲ παρὰ Ρωμαίοις κατέστη ἓν τῶν τραγικῶν θεαμάτων τοῦ ἀμφιθεάτρου, δενομένων ἐφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων τοῦ σχοινίου δούλου τινὸς καὶ λέοντος (ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ παραστάσεως λέοντος ἐν σκαπέρδᾳ κατατρώγοντος Ἔρωτα). Π. Ν. Π.

σκάπετα (τά)· ἰδιωμ., τὰ μέρη τὰ ὄπισθεν ράχης ὄρους τινὸς κείμενα καὶ ὡς ἐκ τούτου μὴ ὁρατά. Σ. Μ.

Σκάπετα *[Γεωγρ.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ τέσσαρα χωρία τῆς Λάκκας τοῦ Σουλίου: *Αὐλότοπος* (τέως Γλαβίτσα), *Τσαγγάρι*, *Φροσύνη* καὶ *Κουκουλιούς*. Σ. Μ.

σκαπετάω· δημοτ., ἀπομακρυνόμενος ἀπό τινος τόπου κάμπτω ὥστε καθίσταμαι ἀφανής: «σκαπέτησε πίσω ἀπὸ τὴ ράχη» ‖ καθόλου, φεύγω, ἀπομακρύνομαι.

Σκαπέτι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ὀρθολιθίου (Κάτω Φαναριοῦ) τῆς ἐπαρχίας Τροιζηνίας τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Κάτοικοι (1928) 129. Π. Ν. Π.

Σκαπετουράκις. Κωμικὸν σκηνικὸν πρόσωπον (βλ. *Ἀγαθόπουλος ὁ Ξηροχωρίτης*).

Σκαπῖνος (ἰταλ. scappino=ὑπόδημα). Ἓν τῶν προσώπων τοῦ παλαιοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου, ὑποκρινόμενον τοὺς κωμικούς. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Σκαπῖνος ὡμίλει τὴν ἰδιωματικὴν γλῶσσαν τῆς πόλεως Bergame καὶ τὴν τῆς Λομβαρδίας. Εἶναι πονηρός, ραδιοῦργος, ἐξυπηρετῶν ἐκ συμφέροντος τοὺς πόθους τῶν νεαρῶν ἐρωτιδέων. Τὸ ἔνδυμά του εἶναι ἡ λιβρέα μὲ μανδύαν βραχύν. Εἰς τὴν κεφαλὴν φορεῖ μικρὸν πῖλον καὶ εἰς τὴν ὀσφὺν ξιφίδιον. Ὁ ρόλος τοῦ Σκαπίνου εἰσήχθη εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἠθοποιῶν. Ἔργον τοῦ Μολιέρου χαρακτηριστικὸν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Σκαπίνου εἶναι: «Les Fourberies de Scapin» (=«Αἱ πανουργίαι τοῦ

Σκαπῖνος.

Digitized by Google

Σκαπίνου»), διδαχθὲν πολλάκις ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς. Π. Α. Κ.

Σκαπιτανοὶ (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Δ. παραλίας τῆς νήσου Σαρδηνίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον πρὸς Β. τῶν Νεαπολιτανῶν. Κατὰ τὸν Müller ὀρθοτέρα ἡ γραφὴ *Σαρκαπιτανοί*, κατοικοῦντες τὰ ΝΑ. τῆς νήσου περὶ τὸν Σαιπρὸν ποταμὸν (νῦν Flumentosa), εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ πόλις *Σάρκαπος* (νῦν Muravera). Α. Θ. Σ.

σκαπόλιθος (ὁ) (Skapolith), ἢ *βερνερίτης* (Wernerit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἰσόμορφον παράμιξιν τοῦ μαριαλίθου

$(Na_4\ Al_3\ Si_9\ O_{24}\ Cl)$

καὶ τοῦ μεζονίτου $(Ca_4\ Al_6\ Si_6\ O_{25})$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ τετραγωνικὸν σύστημα ὑπὸ μορφὴν ἐπιμήκη πρισματικήν, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς κοκκώδη ἢ στιφρὰ συσσωματώματα. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη, σκληρότητα 5—6, εἰδικὸν βάρος 2,54—2,76, λάμψιν ὑαλώδη ἕως μαργαριτώδη ἢ στεατώδη, καὶ εἶναι συνήθως ἄχρουν. Εὑρίσκεται ἐντὸς πυριγενῶν τινων καὶ κρυσταλλοσχιστωδῶν πετρωμάτων ὡς ὀρυκτολογικὸν συστατικὸν αὐτῶν, προέρχεται δὲ συνήθως ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν πλαγιοκλάστων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἐντὸς τῶν πετρωμάτων τούτων. Γ. Β.

Σκάπορα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα θρακικῆς κωμοπόλεως, γνωστῆς ἐξ ἐπιγραφῶν. Ὁ κάτοικος *Σκαπορηνός*. Α. Θ. Σ.

Σκάπουλα (Scapula), *Ἰωάννης*. Γερμανὸς λεξικογράφος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1540 καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ *Ἑρρίκου Στεφάνου* καὶ συνέγραψεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ «Θησαυροῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης» τοῦ σοφοῦ τούτου «Ἑλληνολατινικὸν λεξικὸν (Βασίλεια 1574), πολλάκις ἐπανεκδοθέν. Συνέγραψεν ἐπίσης «Primogeniae voces linguae graecae» (Παρίσιοι 1612). Β. Γ. Μ.

σκαπουλάρω· δημοτ., διαφεύγω, γλυτώνω, ἀπαλλάττομαι κινδύνου: «σκαπούλαρε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια» (ἰταλ. scapolare).

σκάπουλος (ὁ). Λέγεται οὕτως ἐν Μεσολογγίῳ ὁ ἐλεύθερος ἁλιεὺς (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ scapolo).

— *[Ἐγκυκλ.]* Οἱ ἐλεύθεροι ἁλιεῖς ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Αἰτωλικῷ ἀνέρχονται εἰς τετρακοσίους, ἐξασκοῦν δὲ ἐλευθέρως τὸ ἐπάγγελμά των, ἀπηλλαγμένοι παντὸς δημοσίου καὶ δημοτικοῦ φόρου διὰ τοὺς ἁλιευομένους ὑπ' αὐτῶν ἰχθῦς. Ἁλιεύουν ἐντὸς τῶν λιμνοθαλασσῶν Μεσολογγίου καὶ Αἰτωλικοῦ καὶ ἐντὸς ἀκόμη τῶν ἰχθυοτροφείων εἰς ὡρισμένας ἐποχάς. Ὑπάρχει ὅμως περιορισμὸς εἰς τὴν ἁλιείαν πρὸ τῶν ἰχθυοτροφείων, καθωρισμένος διὰ τῶν ὅρων τῆς δημοπρασίας τῆς ἐνοικιάσεως τῶν ἰχθυοτροφείων. Οἱ σκάπουλοι ἁλιεύουν διὰ κάμακος, παραγαδίων, σταφνοκαρίων, συρτῆς, δικτύων κλπ. Χ. Γ. Ε.

σκαπτηρίσκος (ὁ) (Scapteriscus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *γρυλλιδῶν*. Ε. Τ. Ε.

Σκαπτὴ Ὕλη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Θράκης καὶ ἔπειτα τῆς Μακεδονίας, κειμένη μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Νέστου, οὐ μακρὰν τῆς παραλίας, ἀπέναντι τῆς Θάσου, περίφημος διὰ τὰ πλούσια αὐτῆς μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τὰ ὁποῖα ἐξεμεταλλεύοντο οἱ Θάσιοι, εἰσπράττοντες κατ' ἔτος 80 τάλαντα (*Ἡροδ.* VI, 46). Βραδύτερον περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἀθηναίων. Ἐνταῦθα εἶχεν ἰδιοκτησίαν ὁ Θουκυδίδης, ὅπου ἐνυμφεύθη καὶ ἔγραψε τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ καὶ ὅπου, ὡς λέγεται, ἀπέθανεν ἐξόριστος (*Πλουτ.* Κίμ. 4). Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐκαλεῖτο *Σκαπτησύλη*. Α. Θ. Σ.

Σκαπτία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τοῦ Λατίου ἐν Ἰταλίᾳ, ἥτις, δώσασα τὸ ὄνομά της εἰς μίαν τῶν ρωμαϊκῶν φυλῶν, ἐξηφανίσθη ἐνωρίτατα. Ὁ κάτοικος *Σκάπτιος* ἢ *Σκαπτήνιος*. Α. Θ. Σ.

σκαπτικὰ (τὰ) *[Ζῳολ.]*. Κατηγορία ἐντόμων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *ὑμενοπτέρων*, κληθεῖσα οὕτω διότι αἱ θήλειαι σκάπτουσιν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους στοάς, ὅπου ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των. Δ. Ν. Π.

σκαπτικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκαφήν· ‖ δημοτ., *σκαφτικὰ* (τά)· ὡς οὐσ., ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὴν σκαφήν: «τὰ σκαπτικὰ τοῦ ἀμπελιοῦ, —τοῦ χωραφιοῦ».

— **σκαπτικαὶ** *μηχαναί*. Καλοῦνται οὕτω γεωργικὰ μηχανήματα χρησιμοποιούμενα ἐν τῇ μηχανικῇ καλλιεργείᾳ διὰ τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ ἐδάφους. Τὰ μηχανήματα ταῦτα ἀποτελοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ σιδηρῶν σκελετῶν φερομένων ἐπὶ τριῶν τροχῶν κινουμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῇ βοηθείᾳ βενζινοκινητῆρος. Ἐκ τῶν σιδηρῶν τούτων σκελετῶν προσαρτῶνται διὰ σιδηρῶν ῥάβδων τὰ διάφορα σκαπτικὰ ἐργαλεῖα, ἅτινα εἰσχωροῦσιν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους καὶ ἀνασκάπτουσι τοῦτο διὰ κτυπημάτων ρυθμικῶν (βλ. καὶ λ. *βενζινάροτρον*).

σκαπτόμυζα (ἡ) (Scaptomyza) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *δροσοφιλιδῶν*. Τὸ εἶδος Scaptomyza adusta ἀνασκάπτει διὰ τῶν σκωλήκων του στοὰς εἰς τὰ φύλλα τῶν σταυρανθῶν, ὡς τὸ Scaptomyza flaveola. Τὸ Scaptomyza graminum συμπεριφέρεται ὁμοίως ἐπὶ σταυρανθῶν καὶ ψυχανθῶν. Ε. Τ. Ε.

Σκαπτοπάρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Θρᾳκικὴ πόλις, γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῆς, κειμένη παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Στρυμόνος μετὰ τῆς Βιστρίτσας, περὶ τὰ 50 μίλια πρὸς Ν. τῆς Παυταλίας (νῦν Κιουστενδήλ), ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξηρτᾶτο. Ὁ κάτοικος *Σκαπτοπαρηνός*. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο γνωστὴ «διὰ τὸ ἔχειν ὑδάτων θερμῶν χρῆσιν καὶ κεῖσθαι μέσον δύο στρατοπέδων τῶν ὄντων ἐν Θρᾴκῃ», ἤτοι τοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ Σαρδικῆς. Ἐτελοῦντο δὲ ἐν αὐτῇ κατ' ἔτος ἐπιχώριαι ἑορταί, χάριν τῶν ὁποίων πολλάκις ἐστάθμευον τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς, ὅπου εὑρέθησαν ἐπιγραφαί, κεῖνται εἰς τὸ νῦν βουλγαρικὸν χωρίον Gramadi, περίφημον καὶ σήμερον διὰ τὰ ἰαματικὰ λουτρά του. Α. Θ. Σ.

σκαπτός, —ή, —όν· ὁ δυνάμενος νὰ σκαφῇ ἢ ὁ ἐσκαμμένος.

σκάπτω, ἀόρ. *ἔσκαψα—ἐσκάφην*, παθ. μετχ. *ἐσκαμμένος*· ἀναστρέφω τὸ ἔδαφος διὰ τῆς σκαπάνης: «σκάπτω τὸν ἀγρόν, —τὴν ἄμπελον κττ.» ‖ κοιλαίνω, γλύφω, σκαλίζω: «σκάπτω τὸ μάρμαρον, —τὸ ξύλον» ‖ *ἐσκαμμένα* (τά)· σκάμμα ὡς ὅριον τοῦ ἅλματος: «ὑπερβάλλω τὰ ἐσκαμμένα» ὑπερβάλλω τὰ ὅρια, μεταφ. ὑπερβαίνω τὰ ὅρια τοῦ ἀνεκτοῦ.

σκάρα (ἡ), καὶ *σχάρα*· δημοτ., ἀντὶ *ἐσχάρα* (βλ.λ.).

Σκάρα *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ ἀνατολικοῦ στομίου τῆς Πρεβέζης (πλάτ. 38°57' Β., μῆκ. 20°50' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia), νοτιὰ ἐσχατιὰ τῆς χερσονήσου τοῦ Σκαφιδακίου. Σ. Ε. Λ.

σκαραβαῖος (ὁ) *[Ζῳολ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐντόμου *ἀτευχὴς ὁ ἱερὸς* τῆς οἰκογενείας τῶν *πεταλοκέρων* τῆς τάξεως τῶν *κολεοπτέρων* (βλ.λ. *ἀτευχής*). — *[Ἀρχαιολ.]* Βλ. λ. *Αἴγυπτος* (τ. Β', σ. 517 γ).

σκαραβεῖδαι (οἱ) (Scarabeidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων κολεοπτέρων τοῦ ἀθροίσματος τῶν *σαρκοφάγων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα χαρακτηριζόμενα κυρίως ἐκ τῶν κεραιῶν των, ὧν ἑκάστη ἀποτελεῖται ἐξ 7—11 ἀρθρώσεων καὶ ἀπολήγει εἰς λοφοειδῆ ἀπόφυσιν σκληράν, ἥτις εἰς τὰ περισσότερα εἴδη καλύπτει τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ οἰκογένεια αὕτη περιλαμβάνει περὶ τὰ 7.000 εἴδη. Κατὰ κανόνα τρέφονται ἐξ ἀποσυντεθειμένων ζῳϊκῶν οὐσιῶν. Γνωστότερα γένη τῆς οἰκογενείας εἶναι ὁ *σκαραβαῖος*, ὁ *ἀφόδιος*, ἡ *κοπρίς*, ὁ *ὀντοφάγος*, ὁ *γαιοτρύπης*, ἡ *μηλολόνθη*, ὁ *πολύφυλλος*, ὁ *ριζοτρῶγος*, ἡ *ἀνισοπλία*, ἡ *ὁμαλοπλία*, ὁ *ὀρύκτης*. Δ. Ν. Π.

σκάραβος (ὁ) (Scarabus) *[Ζῳολ.]*. Γένος γαστεροπόδων μαλακίων ζῴων τῆς οἰκογενείας τῶν *ὠτιδιδῶν*, ὧν κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι: κέλυφος παχὺ καὶ ἔγχρουν, σχῆμα ᾠοειδές, καταλῆγον εἰς ὀξύ, στόμιον στενόν. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 50 εἴδη, διαβιοῦντα ἐν τῇ ξηρᾷ, εἰς ὑγροὺς τόπους, ἰδίως δὲ πλησίον τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν. Ἀπαντῶσιν ἐν Ἀσίᾳ καὶ Πολυνησίᾳ.

Σκάραβος.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα *σκαράβων* συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς τριτογενοῦς τοῦ καινοζῳϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

σκαραμαγγᾶς (ὁ)· βυζαντ., ὁ κατασκευάζων ἢ καὶ ὁ πωλῶν ὑφάσματα *σκαραμάγγια* ἢ καὶ τὰ ἐκ τοῦ ὑφάσματος τούτου κατασκευαζόμενα ἐνδύματα, τὰ λεγόμενα ὡσαύτως *σκαραμάγγια*. Ν. ΚΛΣ

Σκαραμαγγᾶς. Βυζαντινὸς στρατιωτικὸς ἐπὶ Μανουὴλ Α' Κομνηνοῦ (1143—1180). Μετέσχεν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰωάννην Δούκαν τῆς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Κάτω Ἰταλίας Γουλιέλμου Α' (1154—1166) καὶ διεκρίθη ἐξόχως εἰς τινα ἀνὰ τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Κάτω Ἰταλίας μάχην, καθ' ἣν οἱ Βυζαντινοὶ ἤραντο διπλῆν νίκην, κατατροπώσαντες καὶ τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον τοῦ Γουλιέλμου. Ν. ΚΛΣ

σκαραμάγγιον (τὸ) (ἢ *σκαραμάγγιν*, *σκαράμαγγον*). Ὕφασμα καὶ ἔνδυμα παρὰ Βυζαντινοῖς.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *σκαραμάγγιον* ἦτο ἐκ τῶν πολυτελεστέρων ὑφασμάτων καὶ εἶχε ποικιλωτάτους χρωματισμούς. Τὰ τῆς ἀνωτέρας ποιότητος ἦσαν μεταξωτὰ καὶ χρυσοϋφαντα διαφόρων χρωματισμῶν (διάσπρα, διβένετα, δικίτρινα, διρόδινα, ὀξέα, πορφυρᾶ, πρασινορρόδινα, πρασινοτρίβλαττα) καὶ διαφόρων ποιοτήτων (διβλάττια, τριβλάττια, καστόρια, χρυσᾶ, χρυσοκέντητα) καὶ τέλος ἔφερον διαφόρους παραστάσεις (ἀετούς, λευκολέοντας κλπ.). Τὰ πολυτελῆ ταῦτα ὑφάσματα περιελαμβάνοντο μεταξὺ τῶν «κεκωλυμένων εἰδῶν», δηλαδὴ μεταξὺ τῶν εἰδῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων δὲν ἐπετρέπετο οὔτε ἡ ἐλευθέρα κατασκευή, οὔτε ἡ ἐλευθέρα χρῆσις ἢ ἐμπορία, οὔτε ἡ εἰς ξένας χώρας ἐξαγωγή, ἐξαιρετικῶς δὲ ἀπεστέλλοντο ἢ ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὡς δῶρον εἰς ξένους ἡγεμόνας ἢ ἐπιφανεῖς ἄρχοντας. Τὰ ὑφάσματα ταῦτα ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν κατασκευὴν ὡρισμένων ἐνδυμάτων, *σκαραμαγγίων* ὡσαύτως λεγομένων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐν ἡμέραις μεγάλων ἑορτῶν διακόσμησιν τῶν αἰθουσῶν, τῶν διαδρόμων, τῶν προαυλίων καὶ τῶν κήπων τῶν βασιλικῶν παλατίων, καθὼς καὶ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως, δι' ὧν διήρχετο ἡ βασιλικὴ πομπή.

Τὸ ἔνδυμα *σκαραμάγγιον* ἦτο χιτὼν μετὰ χειρίδων, κατασκευαζόμενος ἐξ ὑφάσματος σκαραμαγγίου, καί, ἀναλόγως τῆς ποιότητος αὐτοῦ, ἐφέρετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν αὐλικῶν, στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχόντων. Ἄνωθεν τοῦ χιτῶνος τούτου, ἐν καιρῷ ψύχους ἢ βροχῆς, ἔφερον ἕτερον ἔνδυμα, τὸ λεγόμενον *σαγίον* ἢ *χλαινὶς* ἢ *γουνίον* ἢ *γουνοβερόνικον*, τὸ δὲ τῶν στρατιωτῶν καὶ *κένδουκλον*. Τὸ σκαραμάγγιον τοῦ βασιλέως (διαφόρων χρωματισμῶν, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων) ἦτο πολυτελέστατον, ἐφέρετο δὲ ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰς καθημερινὰς αὐτοῦ ἀσχολίας καὶ κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς (γεύματα, ἀνακτορικὰς τελετάς, ἐπισήμους ἐξόδους ἐκ τῶν παλατίων κλπ.), καὶ ὅταν ἀκόμη ἔφερε τὸ βασιλικὸν στέμμα. Τὴν αὐτὴν χρῆσιν τοῦ σκαραμαγγίου ἐποιοῦντο καὶ πάντες οἱ αὐλικοί, στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄρχοντες. [Πρβλ. *Π. Α. Φουρίκην* ἐν «Λεξικογραφικῷ ἀρχείῳ», τ. ΣΤ', σ. 444 κ. ἑπ.] Ν. ΚΛΣ

Σκαραμαγκᾶς *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος ἀττικός, ἀποτελῶν τὸν Ν.ΝΑ. μυχὸν τῆς θαλάσσης τῆς Ἐλευσῖνος (πλάτ. 37° 59' 30" Β., μῆκ. 23° 35' 10" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: gulf of Athens) βορείως τῆς χερσονησῖδος, ἣν προεκτείνουν αἱ νησῖδες Κυράδες. Κατ' ἐπέκτασιν καὶ ὅλη ἡ νοτιανατολικὴ παραλία ἡ ἀπὸ τῶν Ρειτῶν (λίμνη τοῦ Κουμουνδούρου) μέχρις Ἀμφιάλης (Πέραμα) κατὰ τὰ δυτικὰ τοῦ Αἰγάλεω (βουνὸ τοῦ Σκαραμαγκᾶ) κράσπεδα. Εἰς τὸν κυρίως ὅρμον ἱδρύθησαν τὰ συνεργεῖα διευθύνσεως τορπιλλῶν-ναρκῶν καὶ συναφῶν πρὸς αὐτὰ ἐγκαταστάσεων ναυτικῶν καὶ ἀποθηκῶν. Σ. Ε. Λ.

Σκαραμαγκᾶς-Ράλλης, *Κωνσταντῖνος*. Ἕλλην ἔμπορος, ἐγκατεστημένος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀσχοληθεὶς καὶ μὲ τὴν φιλολογίαν. Ἐγεννήθη τῷ 1854. Ἔγραψεν ἄρθρα εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας καὶ διάφορα βιβλία ἀγγλιστί, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἡ πλουτοκρατία» (1907), «Ἡ φρόνησις τοῦ ἑρπετοῦ», «Ἡ τυραννία τῆς τιμῆς» (1911) κλπ. Γ. Ι. Β.

Σκαραμούτσας (ἐκ τοῦ ἰταλ. scaramuccia = ἀψιμαχία). Πρόσωπον τῆς ἀρχαίας ἰταλικῆς κωμῳδίας, ἀρχικῶς ἐκ τῆς Ἱσπανίας προελθόν, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτὴρ ἦτο κρᾶμα μεγαλαυχίας καὶ δειλίας. Τὸ ἔνδυμά του μέλαν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἔφερε πιλίδιον, μανδύαν καὶ προσωπίδα ἐρραγμένην εἰς τὸ μέτωπον, τὰς παρειὰς καὶ τὸν πώγωνα. Ὁ περιφημότερος Σκαραμούτσας ὑπῆρξεν ὁ Tiberio Fiunelli ἢ κατ' ἄλλους Fiorelli, γεννηθεὶς εἰς τὴν Νεάπολιν τῷ 1607 ἢ 1608 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1694 ἐν Παρισίοις, ὅπου ἐπὶ μακρὸν εὐδοκίμως εἰργάσθη. Π. Α. Κ.

Σκαραμούτσας.

Σκάραμποργκ (Skaraborg) *[Γεωγρ.]*. Νομὸς τῆς Σουηδίας, μεταξὺ Βεννὲρ καὶ Βέττερζε, ἐμβαδοῦ 848 τ. χλμ. (ἐξ ὧν 450 τ. χλμ. λίμναι) καὶ κατ. 245.308 (1927). Πρωτεύουσα ἡ πόλις *Μάριεσταντ*. Θ. Κ.

Σκαρβαντία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἄνω Παννονίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀζαλῶν, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καρνούντου (νῦν Petronell) εἰς Σαβαρίαν (νῦν Stein-am-Auger, οὑγγριστὶ Szombathely) ὁδοῦ (*Πτολ.* Γεωγρ. ΙΙ, 14, 4). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ νῦν Oldenburg (οὑγγρ. Soprony) ἐν Οὑγγαρίᾳ, παρὰ τὰ αὐστριακὰ μεθόρια. Α. Θ. Σ.

Σκαρβέλης. — 1) Νικόλαος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Καρδαμύλων τῆς Χίου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Προαχθεὶς ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ εἰς διοικητὴν τοῦ α' τάγματος τῶν τακτικῶν, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Φαβιέρον ἐκστρατείαν τῆς Χίου τῷ 1827. Ἀποτυχούσης τῆς ἐκστρατείας ἐπέστρεψεν εἰς Ναύ-

Digitized by Google

πλιον καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου ἔμεινεν αὐτόθι ὡς ταγματάρχης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν τυφεκισμὸν τοῦ δολοφόνου τοῦ Καποδιστρίου Μαυρομιχάλη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του. Εἶτα διεκρίθη ὡς ὀργανωτὴς τοῦ στρατοῦ καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος ἐν Ἀθήναις τῷ 1843. Ἀπέθανε, φέρων τὸν βαθμὸν συνταγματάρχου μετὰ τὸ 1844. —2) *Ἀγαμέμνων*. Υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ ἀξιωματικὸς κατώτερος. Ἐπαναστατήσας μετὰ τοῦ Νικολάου Λεωτσάκου καὶ Σ. Μωραϊτίνη παρέσυρε καὶ τὸν συμπολίτην του ὑπαξιωματικὸν Ἰωάννην Τσιαλῆν διακριθέντα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854 ἐν Καλαμπάκᾳ καὶ ἀπῆλθον ἐκ Σύρου εἰς Κύθνον ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Καρτερίας», ὅπου ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων (βλ. λ. *Κυθνιακά*). Τ. Ε. Ε.

Σκαρδαμούλα, ἡ *Σκαρδαμούρα [Γεωγρ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῆς *Καρδαμύλης* (βλ. λ.).

σκαρδαμυγμὸς (ὁ)· τὸ *σκαρδαμύσσειν* (βλ. λ.). —*[Ἰατρ.]* Ὁ *σκαρδαμυγμὸς* (clignotement) εἶναι τὶκ τῶν βλεφάρων, προκαλούμενον ἀπὸ ἐντόνους συσπάσεις τοῦ σφιγκτῆρος μυός. Ὅταν ἡ σύσπασις εἶναι τονικὴ καὶ οὕτως εἰπεῖν συνεχής, τότε ὁ σκαρδαμυγμὸς καλεῖται *βλεφαρισμὸς* (clignement). Κατὰ τὸν βλεφαρισμὸν ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι ἡμίκλειστος. Α. Γ.

σκαρδαμύσσω· ἀνοιγοκλείω τοὺς ὀφθαλμούς.

—**σκαρδαμῦσσον φῶς** *[Ναυτ. Φάρ.]*. Ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ φωτὸς τῶν φάρων (γαλλ. feu clignotant, ἀγγλ. occulting light), καθ' ὃ τὸ φῶς τοῦ φάρου (λευκόν, ἢ πράσινον, ἢ ἐρυθρὸν) ἐμφανίζεται ἀποτόμως, διατηρεῖ σταθερὰν ἔντασιν ἐφ' ὅσον φαίνεται, καὶ ἐξαφανίζεται ἀποτόμως, διὰ νὰ παραμείνῃ ἀθέατον ἐπὶ ἴσον ἢ βραχύτερον χρόνον, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουν *ἔκλειψιν*. Οἱ σκαρδαμῦσσον φῶς ἐκπέμποντες φάροι δὲν εἶναι περιστροφικοί, τῶν ὀπτικῶν των ὄντων ὁμοίων πρὸς τὰ τῶν σταθεροῦ φωτὸς φάρων, τῶν δὲ ἐκλείψεων παραγομένων διὰ τῆς περιστροφῆς περὶ τὴν φλόγα ἀδιαφανῶν πτερυγίων. Σ. Ε. Λ.

σκαρδίνιος (ὁ) (Scardinius) *[Ζῳολ.]*. Γένος φυσοστόμων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν κυπρινιδῶν, περιλαμβάνον ἓν μόνον γνωστὸν εἶδος, *σκαρδίνιον τὸν ἐρυθρόφθαλμον*, οὗτινος κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι: σῶμα μέτριον, μήκους 30 περίπου ἑκατοστῶν, ᾠοειδές, ἐλαφρῶς κατὰ τὰς πλευρὰς πεπιεσμένον καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ μεγάλων λεπίων· κεφαλὴ βραχεῖα μὲ τὸ ῥύγχος ἀμβλὺ καὶ τὴν στοματικὴν σχισμὴν βαίνουσαν ἀποτόμως πρὸς τὰ ἄνω· ἐκ τῶν πτερυγίων τὸ μὲν ῥαχιαῖον καὶ τὸ ἑδραῖον εἶναι εὐρύτατα, σχεδὸν τετράγωνα, τὸ δὲ οὐραῖον δισχιδές· χρωματισμὸς κατὰ τὴν ῥάχιν κυανοπράσινος ἢ φαιοπράσινος, κατὰ τὴν κοιλίαν λευκή, κατὰ τὰ πλευρὰ ἀργυρόχρους καὶ κατὰ τὰ πτερύγια ἐρυθρός. Ὁ *σκαρδίνιος* εἶναι κοινότατος εἰς τὰ ἁλμυρὰ καὶ γλυκέα ὕδατα τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Εὐρώπης, συγχέεται δὲ ὑπό τινων πρὸς τὸν *λευκίσκον τὸν ὑπέρυθρον*. Αἱ σάρκες του δὲν θεωροῦνται ὡς εὔγευστοι.

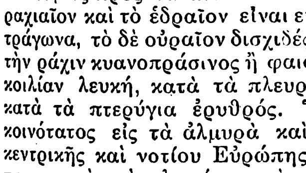

Σκαρδίνιος ὁ ἐρυθρόφθαλμος.

Σκάρδος, ἡ *Σκάρδον [Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς ἀρχαίους ὥριζε τὴν πρὸς Ν. Μακεδονίαν ἀπὸ τὴν πρὸς Α. Δαρδανίαν καὶ τὴν πρὸς Δ. Ἰλλυρίαν. Ἐθεωρεῖτο τὸ ὑψιστον ὄρος τῆς περιοχῆς ταύτης καὶ λίαν δύσβατον, μέχρι δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καὶ ὡς τὸ ὑψιστον τῶν ὀρέων τῆς χερσονήσου. Ἐξ αὐτοῦ πηγάζουν οἱ διάφορον διεύθυνσιν ἀκολουθοῦντες Ἀξιός, Λευκὸς Δρίλων καὶ Μοραύας. Σήμερον ἀνήκει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν, καλούμενον κοινῶς *Σὰρ πλανίνα* ἢ *Σὰρ δὰγ* καὶ ἔχον ὑψίστην κορυφὴν τὴν Λιουβότρν (2.350 μ. ὑψ.). Καλύπτεται ὑπὸ δρυῶν, ὀξυῶν καὶ κωνοφόρων δένδρων. Ι. Σ. Σ.

Σκαρδῶνα, ἡ *Σκάρδων [Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Δαλματίας ἐν Ἰλλυρίᾳ, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τίτου (νῦν Κέρκα), περὶ τὰ 12 μίλια ἀπὸ τῆς θαλάσσης (*Πτολεμ.* Γεωγρ. II, 6, 2). Ἤκμασεν ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ διετέλεσεν ἕδρα δικαστικῆς συνόδου (Conventus), ἐπιφορτισμένη συνάμα τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ὑπὸ τῶν Ἰλλυρικῶν πόλεων πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου ἱδρυθέντος βωμοῦ. Σήμερον καλεῖται *Σκαρδῶνα* σλαυϊστὶ Skradin καὶ ἀπὸ τοῦ 1920 ἀνήκει εἰς τὴν Νοτιοσλαυΐαν, ἀριθμοῦσα 630 κατοίκους. Α. Θ. Σ.

σκαρθὶ (τό), ἡ *σκαρθάκι [Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐν Ἑλλάδι τῶν ποικιλιῶν τοῦ πτηνοῦ *σπίζα ἡ κανάριος* ἢ *σερῖνος ὁ σερῖνος*.

σκαρὶ (τό)· δημοτ., ἐσχάριον, ἐσχάρα, ἐφ' ἧς ναυπηγεῖται πλοῖον: φρ. «καράβι ἀπὸ σκαριοῦ» τὸ ἄρτι καθελκυσθέν, καινουργές: ᾆσμ. «ἔχω καράβι ἀπὸ σκαριοῦ καὶ ναῦτες παλληκάρια»' || μεταφ. «ἔχω 'ς τὰ σκαριὰ» ἔχω ἐν σχεδίῳ ἢ παρασκευάζω: «ἔχω 'ς τὰ σκαριὰ μιὰ μεγάλη δουλειὰ»' || «βάζω 'ς τὰ σκαριὰ» παρορμῶ, παρακινῶ: «ἄλλοι τὸν ἔβαλαν 'ς τὰ σκαριὰ»' || ἡ ἰδιοσυγκρασία ἑκάστου: «τό 'χει τὸ σκαρί του».

σκαρίδαι (οἱ) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια φαρυγγογνάθων ἰχθύων, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ δώδεκα γένη μικροσώμων ἢ εὐμεγέθων ἰχθύων, διαβιούντων εἰς τὸ παρὰ τὸν ἰσημερινὸν τμῆμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἰδίως δὲ παρὰ τὰς Καναρίους νήσους καὶ τὴν Μαδέραν. Κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὁμοιογενείας εἶναι: σῶμα καλυπτόμενον ὑπὸ μεγάλων λεπίων, σιαγόνες ἐν εἴδει ῥύγχους, ἡ κάτω σιαγὼν προέχουσα, τὸ ἄνω χεῖλος διπλοῦν, τὸ ῥαχιαῖον πτερύγιον ὡπλισμένον δι' ἐννέα δυσκάμπτων καὶ ὀξυλήκτων ἀκανθῶν. Γνωστότερον τῶν γενῶν εἶναι ὁ *σκάρος*, ἀπαντῶν καὶ ἐν Μεσογείῳ. —*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

σκαρίδιον (τὸ) (Scaridium) *[Ζῳολ.]*. Γένος πλατελμίνθων στροβιλιστικῶν σκωλήκων τῆς ὁμοιογενείας τῶν μακροδακτυλιδῶν, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος σμικροτάτων σκωλήκων μήκους 0,15 χλστμ., διαβιούντων μεταξὺ τῶν ὑδροχαρῶν φυτῶν.

σκαρίζω· δημοτ.,κάμνω τινὰ νὰ ἀπομακρυνθῇ ταχέως, ἀπομακρύνω, ἀποδιώκω· || συνήθως ἐπὶ τῶν βοσκημάτων, ἐξάγω εἰς τὴν βοσκήν: «σηκώθηκα πρωῒ καὶ σκάρισα τὰ πρόβατα»' καὶ ἀμεταβ. «σκάρισαν τὰ πρόβατα»' || ἀρχ., σκιρτῶ, πηδῶ, ἄλλως *σκαίρω*.

Σκαρίνου *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὸν χωρίον τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάρνακος παρὰ τὸν Πεντάσχοινον ποταμόν. Κάτ. 380 περίπου, Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

Σκαρίπαρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Ἰλλυρίας, ἐπισκευασθέν, κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4),ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

σκαρίτης (ὁ) (Scarites) *[Ζῳολ.]*. Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *καραβιδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη μεγάλων κανθάρων, ὧν κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι: μεγάλη κεφαλή, βραχεῖαι κεραῖαι, βραχέα ἀλλ' ἰσχυρότατα ἄκρα καὶ χρῶμα στίλβον μελανόν.

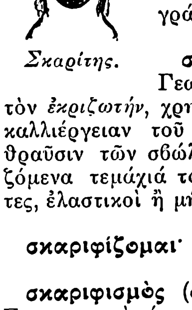

Σκαρίτης.

σκαρίφημα (τό)· πρόχειρον ἰχνογράφημα, σχέδιον, σκίτσο, κροκί.

σκαριφητὴς (ὁ), ἡ *σκαριφητήρ*. Γεωργικὸν ἐργαλεῖον ὁμοιάζον πρὸς τὸν *ἐκριζωτήν*, χρησιμεῦον δὲ διὰ τὴν ἐπιπόλαιον καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους πρὸς ἀερισμόν του, θραῦσιν τῶν σβώλων, ἰσοπέδωσιν κλπ. Τὰ ἐργαζόμενα τεμάχιά του εἶναι μακροὶ σιδηροῖ ὀδόντες, ἐλαστικοὶ ἢ μή. Ε. Τ. Ε.

σκαριφίζομαι· ἄλλως *σκαρφίζομαι* (βλ. λ.).

σκαριφισμὸς (ὁ). Μικρὰ ἐπιπόλαιος ἐντομή. Σκαριφισμοὶ γίνονται ἐπὶ τοῦ δέρματος πρὸς ἐφαρμογὴν αἱματηρῶν σικυῶν. Ἐπίσης ἐπὶ ἐντόνου οἰδήματος κατὰ τὸ δέρμα, ἐκ νεφρικῆς ἢ καρδιακῆς νόσου κλπ., γίνονται ἐνίοτε σκαριφισμοὶ πρὸς ἔξοδον τοῦ ὀρώδους ὑγροῦ. Δ. Χ. Κ.

σκάριφος (ὁ), καὶ *σκάριφον* (τό)· αἰχμηρὸν ὄργανον πρὸς χάραξιν ἰχνογραφημάτων ἢ σχημάτων, οἷον ἐπὶ κεχρωμένης σανίδος· || σκαρίφημα, πρόχειρον ἰχνογράφημα.

σκαριφῶ (—*άω*), ἀρχ. *σκαριφῶμαι*· χαράσσω ἐπιπολαίως, σκιαγραφῶ, ἰχνογραφῶ προχείρως, σκιτσάρω.

σκαρλατίνα (ἡ)· δημοτ., ἡ νόσος *ὀστρακιὰ* (ἰταλ. scarlatina).

σκαρλάτος, —*η*, —*ο*· δημοτ., κόκκινος, πορφυροῦς (ἰταλ. scarlatto).

Σκαρλάτος, Γεώργιος. Ἕλλην λόγιος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐγεννήθη ἐν Ῥεσίνῃ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν Βερροίᾳ παρὰ Ἀναστασίῳ Ναουσαίῳ. Ἀργότερον μετέβη εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐξέμαθε τὴν ἰταλικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ διάφορα φιλοσοφικὰ καὶ ἀστρονομικὰ συγγράμματα. Γ.Μ.Β.

—**Σκαρλάτου, Λοξάνδρα.** Λογία Ἑλληνίς, ἀκμάσασα κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς πλουσίου καὶ ἔχοντος μεγάλην ἰσχὺν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ σουλτάνου Ἀμουρὰτ Δ'. Ἀτυχήσασα εἰς τὸν μετὰ τοῦ Ματθαίου, ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, γάμον της, ὅστις τὴν ἀπέπεμψεν ἐκ τῆς παστάδος ἅμα τῇ ἀποκαλύψει τῆς ἐξ εὐλογίας παραμορφώσεως τοῦ προσώπου της καὶ τῆς τυφλώσεως τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ της, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ, ὀρφανευθεῖσα πατρός, ἐνυμφεύθη πλάνητά τινα ἐμπορευόμενον, τὸν Χῖον Παντελῆ Μαυροκορδάτον, ἐξ οὗ ἐγέννησε τὸν κατόπιν περίδοξον μέγαν διερμηνέα καὶ διπλωμάτην τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον. Ὅτε δὲ οὗτος περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ σουλτάνου καὶ κατεδιώκετο, ἡ Λοξάνδρα ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῆς στενοχωρίας της. Ἡ Λοξάνδρα εἶναι ἐκ τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἅλωσιν λογίων Ἑλληνίδων τῆς φαναριωτικῆς ἀριστοκρατίας. Εἶχεν ἐνδιατρίψει εἰς τὴν ἀρχαίαν λογοτεχνίαν καὶ φιλοσοφίαν καὶ ἀπέκτησε σπανίαν μόρφωσιν φιλοσοφικὴν καὶ ἐγκυκλοπαιδικήν. Γ. Μ. Β.

Σκαρλάττι (Scarlatti), ***Ἀλέξανδρος***. Διάσημος Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς ἐν Τράπανι τῆς Σικελίας τῷ 1659, ἀποθανὼν δὲ ἐν Νεαπόλει τῷ 1725. Θεωρεῖται ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῆς περιφήμου σχολῆς τῆς Νεαπόλεως, ἂν καὶ ἡ τιμὴ αὕτη ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Προβεντσάλε (βλ. λ., ὡς καὶ *Νεαπόλεως σχολή*). Τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα: «L' errore innocente ovvero gli equivoci nel sembiante», ἐπαίχθη ἐπιτυχῶς ἐν Ῥώμῃ τῷ 1679, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τοῦ πάπα, ἐχθροῦ τοῦ μελοδράματος. Ἓν ἔτος βραδύτερον ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς ἐν Ῥώμῃ, εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς βασιλίσσης τῆς Σουηδίας Χριστίνης, τὸ δεύτερον αὐτοῦ σκηνικὸν ἔργον: «L' onestà nell'amore»' τυχὼν δὲ τῆς εὐνοίας τῆς βασιλίσσης διωρίσθη μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς αὐτῆς. Τῷ 1684 ἐγκατεστάθη ἐν Νεαπόλει, ἔνθα δὲν ἐβράδυνε νὰ ὀνομασθῇ μουσικὸς διευθυντὴς τῆς αὐλῆς. Βραδύτερον διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ᾠδείου τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου, ἐδίδαξε δὲ καὶ εἰς τὰ ᾠδεῖα τῶν Πτωχῶν καὶ τοῦ Λορέτο. Συνέθεσεν 120 περίπου μελοδράματα, 500 καντάτας, μοττέτα, μαδριγάλια, ὀρατόρια κτλ. Ἐκ τῶν μελοδραμάτων γνωρίζομεν τοὺς τίτλους μόνον 87, διότι τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἀπολεσθῆ. Τὰ καλύτερα μελοδράματά του, περισωθέντα ὁλόκληρα ἢ ἐν μέρει, εἶναι: «Rosaura», «Amazzone guerriera», «Statira», «Pirro e Demetrio», «Tigrane», «Ciro», «Il Trionfo d'amore», «Griselda», «Marco Attilio Regolo», «Caduta de Decemviri», «Pompeo», «Flavio», «Laodicea e Berenice», «Il Medo», «Telemaco», «Prigioniero superbo» κτλ. Αἱ λειτουργίαι τοῦ Σκαρλάττι εἶναι ὑπὲρ τὰς 200, ἐνῷ μεταξὺ τῶν ὀρατορίων του συγκαταλέγονται τά: «Il sacrifizio d'Abramo», «Il martirio di S. Teodosia», «La concezione della Beata Virgine», «La sposa de'sacri cantici», «S. Filippo Neri», «La Virgine addolorata», «Sedicia», «San Casimiro re di Polonia», «Agar ed Ismael esiliati», «Giuditta», «La Maddalena pentita», «S. Giovanni», «Il trionfo delle grazie» κτλ. Ὁ Σκαρλάττι ἔχει συνθέσει ὡσαύτως τοκκάτας δι' ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, διὰ κλαβίκυμβαλον, φωνητικὰς ἀσκήσεις. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐλάχιστα μόνον ὑπάρχουσιν ἐν νεωτέραις ἐκδόσεσι. Γ. Σ.

— **Σκαρλάττι** (Scarlatti), *Δομίνικος*. Ἰταλὸς μουσουργός, υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σκαρλάττι καὶ ἐξ ἴσου διάσημος πρὸς αὐτόν, τόσον ὡς κλαβικυμβαλιστὴς ὅσον καὶ ὡς συνθέτης ἐνοργάνου μουσικῆς (1685—1757). Ἦτο ὁ μεγαλύτερος Ἰταλὸς δεξιοτέχνης τοῦ κλαβικυμβάλου τῆς ἐποχῆς, ὁ μόνος, ὅστις ἠδυνήθη νὰ ἀναμετρηθῇ πρὸς τὸν Χαῖνδελ (1709). Ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς συνθέτης μελοδραμάτων· βραδύτερον διωρίσθη μουσικὸς διευθυντὴς τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ῥώμῃ, τὴν θέσιν δὲ ταύτην ἐγκατέλειψεν εἶτα, ἵνα μεταβῇ εἰς Λονδῖνον, ὡς κλαβικυμβαλιστὴς τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος. Ἐν τῇ ἀγγλικῇ μητροπόλει ἀνεβίβασεν ἀπὸ σκηνῆς τὸ μελόδραμα «Νάρκισσος» μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἀναχωρήσας καὶ ἐκ Λονδίνου μετέβη εἰς Λισσαβῶνα, ὅπου ἔτυχεν ἡγεμονικῶν τιμῶν παρὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, εἶτα δὲ εἰς Μαδρίτην, ἔνθα ὠνομάσθη μουσικὸς διευθυντὴς τῆς πριγκιπίσσης τῶν Ἀστουριῶν. Μόλις τῷ 1754 ἐπανέκαμψεν εἰς Νεάπολιν, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετὰ τριετίαν. Εἰς τὸν Δομίνικον Σκαρλάττι ὀφείλομεν τὴν τέχνην τοῦ κλαβικυμβάλου, διότι ὁ καλλιτέχνης οὗτος ὄχι μόνον ἐτελειοποίησε τὴν τεχνικὴν καὶ ἐπενόησε νέα ἐκφραστικὰ μέσα διὰ τὸ ὄργανον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐδημιούργησε τὴν ὁριστικὴν μορφὴν τῶν συνθέσεων διὰ κλαβίκυμβαλον. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν προδρόμων τῆς τέχνης τῆς ἀναπτύξεως, ἐκ τῶν προφητῶν τῆς ἐνοργάνου μουσικῆς, ἐπέδρασε δὲ ἀναμφισβητήτως οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν Ἰταλῶν μουσουργῶν καὶ ἐκτελεστῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Γερμανῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔργων τοῦ Δομ. Σκαρλάττι εἶναι μέγιστος, παρὰ δὲ τὰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις πλεῖστα παραμένουσιν ἐν χειρογράφῳ.

Digitized by Google

Ὁ Πὸλ (Pohl) ἀναφέρει ὡς γνωστὰ περὶ τὰ 400, ἐξ ὧν ἔχουσιν ἴδει τὸ φῶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ συνθέτου: «Pièces pour clavecin, composées par D. Scarlatti maître de clavecin du prince des Asturies» (2 σειραὶ ἐκ 32 τεμαχίων)· «Esercizi per gravicembalo». Ἐκ τῶν νεωτέρων ἐκδόσεων ἡ τοῦ Τσέρνυ περιλαμβάνει 200 τεμάχια. Ὁ Δ. Σκαρλάττι ἔγραψε πολλὰς σονάτας εἰς ἓν μέρος καὶ εἰς μορφὴν διμεροῦς λὶντ (Lied)· ἐκ τούτων 60 ἐξεδόθησαν παρὰ Μπράϊτκοπφ καὶ Χαῖρτελ, ἕτεραι ἀναθεωρηθεῖσαι παρὰ τῶν Καῖλερ, Τάουζιγκ, Μπύλωφ κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1906 ὁ οἶκος Ρικόρντι τοῦ Μιλάνου ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τῶν ἁπάντων αὐτοῦ. Γ. Σ.

Σκάρλετ (Scarlett), *σὲρ Πέτρος Campbell*. Εὐγενὴς διπλωμάτης τῆς Ἀγγλίας, γεννηθεὶς τῷ 1804. Ἀποπερατώσας τὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ὄξφορδ σπουδάς, ἐπεδόθη εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον. Κατ' ἀρχὰς μὲν διωρίσθη ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, εἶτα δὲ πρεσβευτής. Τοιοῦτος ἐχρημάτισε καὶ ἐν Ἀθήναις (1862—1865), ὅπου ἠκολούθησεν ἀντιοθωνικὴν πολιτικήν. Συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος ἀντίδρασιν καὶ ἔξωσιν, θερμῶς ἐργασθεὶς ὕστερον ὑπὲρ τῆς ἀνακηρύξεως Γεωργίου τοῦ Α΄. Κατὰ τὰ Ἰουνιακὰ τοῦ 1863 ἔδειξε πολιτικὴν συμφιλιωτικήν. Τῷ 1865 ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Μεξικὸν ἐπὶ τοῦ Αὐστριακοῦ ἀρχιδουκὸς Μαξιμιλιανοῦ. Ἀπέθανε τῷ 1881. Τ. Ε. Ε.

Σκάρμιγκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας (βλ. λ. *Μεταμόρφωσις*).

Σκαρμίτσα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος (βλ. λ. *Κάτω Δομοκός*).

σκαρμὸς (ὁ)· δημώδ. ναυτ., ὁ σκαλμὸς τῆς τε σκαλμοδόκης καὶ τῆς κώπης. Σ. Ε. Λ.

σκαρμὸς *[Ζωολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἰχθύος *γάδος ὁ πουτάσσειος* (βλ. λ.).

σκαρμοῦτσο (τό)· κύλινδρος ἐκ μεταλλίνων κερμάτων ἐντὸς χαρτίνου περιτυλίγματος, ἄλλως φυσέκι.

Σκάρμπορω (Scarborough) *[Γεωγρ.]*. Πόλις καὶ λουτρόπολις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ κομιτείᾳ Ὑόρκης, μετὰ σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κάτ. 39.740 (1926). Ἔχει μουσεῖον, ἐνυδρεῖον καὶ ἰαματικὰς μεταλλικὰς πηγάς. Θ. Κ.

Σκάρντα (Scarda) *[Γεωγρ.]*. Ἀδριατικὴ νῆσος (πλάτ. 44° 17′ Β., μήκ. 14° 42′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2711: Cape Promontore to Grossa) κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ διαύλου Κουαρνερόλο. Σ. Ε. Λ.

σκαρολάχανο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *λινόζωστις*.

σκάρος (ὁ ἢ τό)· ἡ ἐξαγωγὴ τῶν ποιμνίων πρὸς βοσκήν, ἰδίᾳ τὴν νύκτα (ἐκ τοῦ *σκαρίζω* ὑποχωρητικῶς).

σκάρος (ὁ) (Scarus) *[Ζῳολ.]*. Γένος *φαρυγγογνάθων* ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκαριδῶν*, περιλαμβάνον δέκα εἴδη ἰχθύων τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, ὧν ἓν μόνον ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Μεσογείῳ. Κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους εἶναι: σῶμα ἐπίμηκες, πεπιεσμένον ἐλαφρῶς ἐκ τῶν πλευρῶν καὶ κεκαλυμμένον ὑπὸ μεγάλων λεπίων· ἡ ἄνω σιαγὼν προέχουσα καὶ προσδίδουσα εἰς τὸ ῥύγχος ὁμοιότητα πρὸς τὸ ῥάμφος τοῦ ψιττακοῦ· οἱ φαρυγγικοὶ ὀδόντες πλακοειδεῖς καὶ ἰσχυρότατοι. Τὸ ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀπαντῶν εἶδος, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκάρος ὁ κρητικός*, ἔχει μῆκος μέχρι 45 ἑκατοστ. καὶ χρῶμα ζωηρῶς ἐρυθρὸν ἢ ἐρυθρόφαιον, τρέφεται δὲ ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν, μηρυκάζον τὴν τροφήν του. Εἴς τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος εἶναι γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *παπαγάλος τῆς θάλασσας*.

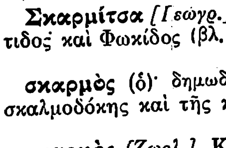

Σκάρος.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα σκάρων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Monte Bolca καὶ τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὸ Baltringen. Γ. Κ. Γ.

Σκάρος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς καλδέρας τῆς Θήρας (πλάτ. 36° 26′ Β., μήκ. 25° 26′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2043: Santorin island) μεταξὺ Φηρῶν καὶ Ἀθηνιοῦ. Ἀντικρύζει τὴν Θηρασίαν καὶ ἔχει λείψανα ἐνετικῶν ὀχυρώσεων. Σ. Ε. Λ.

σκαρούπα (ἡ), ἡ *σκαρουχιά* *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ δένδρου *σορβὴ ἡ οἰκιακή*.

Σκὰρπ (Scarpe) *[Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Βορείου Γαλλίας, ἀριστερὸς παραπόταμος τοῦ Σέλντ. Ἔχει μῆκος 101 χλμ. Συνδέεται μετὰ τοῦ βορείου γαλλικοῦ συστήματος διωρύγων. Θ. Κ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διεξήχθησαν παρὰ τὸν ποταμὸν Σκὰρπ οἱ ἑξῆς ἀγῶνες:

1) Τὴν 26ην Αὐγούστου 1918 ὑπὸ τῆς 1ης ἀγγλικῆς στρατιᾶς (βλ.λ. *Πικαρδία*. τόμ. Κ΄, σελ. 192).

2) Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Πικαρδίᾳ, μετὰ τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1918, διεξήχθησαν, ὡς ἦτο φυσικόν, τοιαῦται καὶ περὶ τὸν Σκὰρπ, ἀποτελοῦσαι μέρος τῶν ἐπιχειρήσεων *γραμμῆς Χίντενμπουργ*. Ν. Θ. Κ.

σκάρπα (ἡ). Ἡ κοπὴ τοῦ ἐδάφους οὐχὶ καθέτως ἀλλ' ἐπικλινῶς, ὥστε νὰ σχηματίζεται κανονικὸν πρανὲς καὶ νὰ συγκρατοῦνται οὕτως αἱ ἐπιχωματώσεις ἢ αἱ ἐπὶ χωμάτων σκαφαί. Ι. Δ. Μ.

Σκάρπα *[Γεωγρ.]*. Νησίον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σύρου, μεταξὺ τῶν λιμένων Ἑρμουπόλεως καὶ Βάρης. Ὀνομάζεται οὕτω διὰ τὸ ἀπότομον τῆς νοτίας πλευρᾶς του. Λέγεται καὶ *Ἀσπρονῆσι*. Σ. Ε. Λ.

Σκάρπα (Scarpa), *Ἀντώνιος*. Διάσημος Ἰταλὸς ἀνατόμος (1752—1832). Ἐσπούδασεν ἐν Παδούῃ καὶ κατόπιν (1772) διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ θεωρητικῆς χειρουργικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μοδένας, ἔνθα τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει του ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς Φραγκίσκου τοῦ Γ΄ μεγαλοπρεπὲς ἀνατομικὸν ἰνστιτοῦτον. Τῷ 1783 ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσὴφ τοῦ Β΄ ὡς καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον Παβίας καὶ τῷ 1787 ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν καὶ τῆς χειρουργικῆς κλινικῆς. Τὸ σημαντικώτερον ἔργον του εἶναι τό: «De structura fenestrae rotundae auris et de tympano secundario anatomicae observationes» *(1772)*. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη ἀνακάλυψις τοῦ *σφηνο-υπερῴου νεύρου*, ἡ περιγραφὴ τοῦ τριγώνου τοῦ κειμένου ἐπὶ τῆς ῥίζης τοῦ μηροῦ (*τρίγωνον Σκάρπα*) καὶ τοῦ νευρικοῦ γαγγλίου τοῦ κειμένου ἐπὶ τοῦ ἔσω ὠτός, ὡς καὶ ἄλλαι ἀνακαλύψεις του ἀνατομικαί, ἐδικαίωσαν τὴν φήμην του ὡς μεγάλου ἀνατόμου. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Ἀνατομική» (1779, 1792 εἰς 2 τόμ.), «Ἀνατομικὴ τοῦ ἀκουστικοῦ καὶ ὀσφρητικοῦ ὀργάνου» (1789), «Χειρουργική» (1825, 1832) κ. ἄ. Ο. Ρ.

— **Σκάρπα** (Scarpa), *Ἰωσήφ*. Ἰταλὸς φιλέλλην, πρῴην ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλείου τῶν Δύο Σικελιῶν. Κατελθὼν τῷ 1821 εἰς Ἑλλάδα κατετάγη εἰς τὸ σῶμα τῶν φιλελλήνων μετὰ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπολοχαγοῦ, ὑφ' ὃν ὑπηρέτησεν ὕστερον καὶ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Καρόλου Φαβιέρου συσταθέντι τακτικῷ στρατῷ. Τῶν πραγμάτων ἀποκατασταθέντων ἀπεσύρθη εἰς Κρανίδιον τῆς Ἑρμιονίδος, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1829. Τ. Ε. Ε.

Σκάρπαθο *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τῆς Καρπάθου ὑπὸ τῶν ναυτικῶν μας. Ὑπὸ τῶν ξένων Scarpauto. Σ. Ε. Λ.

σκαρπαῖον γάγγλιον *[Ἀνατομ.]*. Ὁ ἐκφυτικὸς πυρὴν τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου κατασκηνοῖ ἐντὸς τοῦ λιθοειδοῦς ὀστοῦ καὶ συνίσταται ἐκ διπόλων κυττάρων, ὧν αἱ μὲν περιφερικαὶ ἀποφυάδες ἀπολήγουσιν εἰς τὸ ἐπιθήλιον τῆς αἰθούσης, αἱ δὲ κεντρικαὶ εἰσδύονται εἰς τὸν προμήκη μυελὸν ἀνὰ μέσον τῆς νωτιαίας δεσμίδος τοῦ τριδύμου καὶ τοῦ κάτω παρεγκεφαλιδικοῦ σκέλους, ἀποτελοῦσαι τὴν ῥίζαν τοῦ αἰθουσαίου νεύρου. Ι. Π.

— **σκαρπαῖον** *νεῦρον* *[Ἀνατομ.]*· βλ. λ. *ῥινοϋπερῴιον* νεῦρον.

— **σκαρπαῖον** *τρίγωνον* *[Ἀνατομ.]*. Τρίγωνος χώρα ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ μηροῦ κατὰ τὴν ἀνωτάτην μοῖραν αὐτοῦ, καλουμένη καὶ *μηροβουβωνικὸν τρίγωνον* (βλ. *μηριαῖον* τρίγωνον). Ι. Π.

Σκαρπαλέζος *Δημήτριος*. Στρατιωτικός, γεννηθεὶς ἐν Μάλτᾳ Λακωνίας τῷ 1876. Ἀποφοιτήσας τοῦ στρατιωτικοῦ σχολείου Εὐελπίδων προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου. Τῷ 1903 μετέβη εἰς Γερμανίαν, ἔνθα συνεπλήρωσε τὰς σπουδάς του ἐν τῷ γερμανικῷ στρατῷ καὶ ἐν τῇ πολεμικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησε πρῶτος. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα (1907) ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ στρατοῦ, συγχρόνως δὲ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς πολεμικῆς τέχνης καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολείῳ Εὐελπίδων. Κατὰ τὰ ἔτη 1908—1909 διηύθυνε τὸ πολεμικὸν παίγνιον τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς Ἀθηνῶν. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους 1912—1913, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ, συμμετέσχεν ἐπ' ὀλίγον ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τῆς 4ης μεραρχίας, εἶτα δὲ ὡς ἐπιτελάρχης αὐτῆς. Μετὰ τοὺς πολέμους, προαχθεὶς εἰς ταγματάρχην, ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους ἐπιτελικὰς θέσεις. Τῷ 1917 παρέμεινεν ἐπ' ὀλίγον ἐκτὸς ὑπηρεσίας, κατόπιν δ' ἀνακληθεὶς εἰς τὴν ἐνέργειαν, διετέλεσεν ἐπιτελάρχης σώματος στρατοῦ, καὶ εἶτα ἐπιτελάρχης τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Κέντρου ἐκπαιδεύσεως τῶν μονάδων τοῦ ἐμπολέμου στρατοῦ. Τὸν Νοέμβριον 1920, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἐτοποθετήθη ὡς διευθυντὴς τοῦ 3ου γραφείου τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ, διατελέσας βραδύτερον καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἐπί τι χρονικὸν διάστημα. Κατὰ τὰς Μικρασιατικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ θέρους 1921 παρηκολούθησε ταύτας μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δούσμανην τμήματος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ. Ἀπεστρατεύθη τῷ 1923. Συνέγραψε: «Tables topographiques» (1907), ἐδημοσίευσε διαφόρους μελέτας εἰς περιοδικὰ καὶ διὰ τοῦ ἡμερησίου τύπου τῶν Ἀθηνῶν πολλὰ ἄρθρα σχετικὰ πρὸς τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπιχειρήσεις. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ν. Θ. Κ.

σκαρπέλλο (τό)· δημοτ. σμίλη, σμιλάρι, κοπίς.

Σκαρπέττα (Scarpetta), *Ἐδουάρδος*. Ἰταλὸς ἠθοποιὸς καὶ δραματικὸς συγγραφεύς, ἀποθανὼν τῷ 1925. Διεκρίθη εἰς ῥεαλιστικοὺς ῥόλους νεωτεριστικῶν ἔργων. Ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Πενία καὶ εὐγένεια», «Ὁ φίλος τοῦ πάπα», «Τετίλλο». Χ. Δ.

σκαρπίνι (τό)· εἶδος ὑποδήματος χαμηλοῦ μὴ καλύπτοντος τὰ σφυρά.

Σκαρπῶνα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Βελγικῆς Γαλλίας, κειμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μεδιοματρικῶν, ἐπὶ τοῦ ἄνω ῥοῦ τοῦ Μοσέλλα πρὸς Ν. τοῦ Διβοδόρου (Metz). Ἐνταῦθα ὁ Ἰοβῖνος, ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐνίκησε τοὺς εἰς Γαλατίαν εἰσβαλόντας Ἀλαμάνους τῷ 367 μ. Χ. καὶ ἐξεδίωξεν αὐτοὺς πέραν τοῦ Ρήνου. Τὸ ὄνομα αὐτῆς διασώζει σήμερον ἡ ἐν Γαλλίᾳ χώρα Charpeigne ἢ Scarbonais. Α. Θ. Σ.

Σκαρρὸν (Scarron), *Παῦλος*. Διάσημος Γάλλος κωμικὸς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς (1610—1660). Προσβληθεὶς ἐνωρὶς (1638) ὑπὸ ὀξέων ῥευματισμῶν, διῆλθε παράλυτος τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του, οὐ μόνον δ' ὑπέμεινε μετὰ στωικῆς καρτερικότητος τὴν σκληρὰν μοῖράν του, ἀλλὰ καὶ διετήρησεν ἀδιάπτωτον τὴν φυσικὴν εὐθυμίαν καὶ τὸ εὐτράπελον καὶ σκωπτικὸν τοῦ χαρακτῆρος του. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Παρισίοις, ἤρχισε τὴν σταδιοδρομίαν του ὡς συγγραφεὺς καὶ ὡς κοσμικὸς τύπος καὶ ἀπέκτησε τὴν εὔνοιαν τῆς βασιλίσσης Χριστίνης τῆς Σουηδίας. Τοῦ Μαζαρίνου ἀποποιηθέντος τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ μεγάλου κωμικοῦ ποιήματός του «Ὁ τυφὼν ἢ ἡ γιγαντομαχία» (1644), ὁ Σκαρρὸν ἐξετόξευσεν ἐναντίον του δριμύτατον λίβελλον ὑπὸ τὸν τίτλον «Μαζαρινιάς» (1649). Τὸ σημαντικώτερον ἔργον του εἶναι τὸ «Κωμικὸν μυθιστόρημα» (1851), ἐν ᾧ περιγράφει οὗτος μετ' ἀπαραμίλλου σκωπτικότητος τὴν ζωὴν τῶν πλανοδίων ἠθοποιῶν καὶ τὰς ἀδυναμίας τῆς γαλλικῆς μικροαστικῆς κοινωνίας. Μεγάλην ἐπιτυχίαν ἐσημείωσαν ὡσαύτως τὰ εὐτράπελα ποιήματά του: «Βουρβωνικοὶ θρῦλοι» καὶ «Περιγραφὴ τοῦ θανάτου τοῦ Βουατύρ», αἱ κωμῳδίαι: «Ὁ γελοῖος κληρονόμος», «Ζοντελέ», «Ὁ Δὸν Ἰάφεθ», «Ὁ μαθητὴς τῆς Σαλαμάγκας», «Ὁ γελοῖος μαρκήσιος», ἰδίᾳ δὲ ἡ «Βιργιλίου παρῳδία» (1648—1658), τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε ν' ἀποπερατώσῃ. Ὁ Σκαρρὸν ἐνυμφεύθη τῷ 1652 τὴν ἐγγονὴν τοῦ *Ἀγρίππα ντ' Ὠμπινιέ*, τὴν βραδύτερον περιβόητον καταστᾶσαν κυρίαν *Μαιντενόν*, μυστικὴν σύζυγον τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ΄. Τὸ ἔργον τοῦ Σκαρρὸν θεωρεῖται ἐν Γαλλίᾳ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του. Λ. Κ.

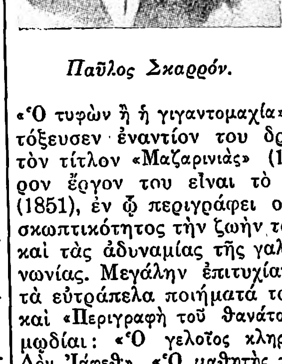

Παῦλος Σκαρρόν.

σκαρτάρω· δημοτ. ἐπὶ χαρτοπαιξίας, βγάνω τὰ σκάρτα, ἄλλως *ξεσκαρτάρω* (ἰταλ. scartare).

Σκαρτατσίνι (Scartazzini), *Ἰωάννης Ἀνδρέας*. Ἑλβετὸς λογοτέχνης καὶ δαντολόγος, ἰταλικῆς καταγωγῆς (1837—1901). Ἐδίδαξε τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἐν Κουάρ καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐν οἷς: «Τζιορντάνο Μπροῦνο» (1867), «Δάντης Ἀλιγκέρι, ἡ ἐποχή, ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον του» (1869), «Ἡ δίκη τοῦ Γαλιλαίου» (1878), «Ὁ Δάντης ἐν Γερμανίᾳ» (1878). Χ. Δ.

σκάρτος, —η, —ο· δημοτ., ὁ ἄξιος ἀποβολῆς, ἀπορρίψιμος ‖ **σκάρτο** (τό)· ὡς οὐσ. ἐπὶ χαρτοπαιξίας, τὸ ἀποβαλλόμενον παιγνιόχαρτον (ἰταλ. scarto).

Digitized by Google

σκαρφάκι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὀποπάναξ ὁ ἀνατολικός*.

Σκάρφεια, καὶ **Σκάρφη** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν, μετὰ λιμένος ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεῖχε περὶ τὰ 2 χλμ. (10 σταδίους). Ἔκειτο οὐχὶ μακρὰν τῶν Θερμοπυλῶν καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Βοαγρίου (νῦν Πλατανιᾶ). Καταστραφεῖσα αὐτὴ ἐκ θεμελίων κατὰ τὸ 427 π. Χ. ὑπὸ σεισμοῦ ἀνῳκοδομήθη καὶ πάλιν καὶ ἔφθασεν εἰς ἀκμήν. Παρ' αὐτὴν συνήφθη κατὰ τὸ 147 π. Χ. φονικωτάτη μάχη μεταξὺ Ἀχαιῶν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Κριτόλαον καὶ Ρωμαίων ὑπὸ τὸν Μέτελλον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθησαν πολλοὶ Ἀχαιοὶ καὶ χίλιοι συνελήφθησαν ζῶντες, ἐξηφανίσθη δὲ κατ' αὐτὴν καὶ ὁ στρατηγὸς Κριτόλαος. Κατεστράφη ἐν νέου ὑπὸ σεισμοῦ κατὰ τὸν μεσαίωνα, μὴ ἀνακτισθεῖσα πλέον. Τῆς ἀρχαίας Σκαρφείας διεσώθησαν καί τινα χαλκᾶ νομίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν ἀρχαιότερα, κοπέντα τῷ 338 π. Χ., φέρουν ἔμπροσθεν μὲν γυναικείαν κεφαλήν, ὄπισθεν δὲ Αἴαντα τὸν Λοκρὸν μαχόμενον καὶ τὴν λέξιν ΣΚΑΡΦΕΩΝ, τὰ δὲ νεώτερα κοπέντα ἀπὸ 169—146 π. Χ. φέρουν ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἀθηνᾶς, ὄπισθεν δὲ Ἑρμῆν ἱστάμενον καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιγραφήν. ΚΑΨ.

σκάρφη (ἡ)· ἰδιωμ. τὸ ὑπερβολικὸν ἁλάτισμα τοῦ φαγητοῦ: «τὤχαμες σκάρφη μὲ τ' ἁλάτι πῶριξες». Α. Α.

σκάρφη, ἢ *σκάρφι* (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἄδωνις, βέρατρον* καὶ *ἐλλέβορος*. Δ. Ν. Π.

Σκάρφη *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία πόλις τῆς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ Παρασωπίας. Οὕτω μετωνομάσθη ὁ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου μνημονευόμενος «πολύκνημος» *Ἐτεωνὸς* (βλ. λ.), πόλις ἀμφισβητουμένη ὑπὸ Θηβαίων καὶ Πλαταιέων. ΚΑΨ.

σκαρφίζομαι· μόνον εἰς τὴν φρ. «μοῦ σκαρφίστηκε, σοῦ —, τοῦ — κλπ.» ἀπεφάσισα οἱονεὶ κατ' ἔμπνευσιν, ἄλλως «μοῦ κάπνισε»· «τοῦ σκαρφίστηκε νὰ πολιτευθῇ».

Σκαρφόλιο (Scarfoglio), ***Ἐδουάρδος***. Ἰταλὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς (1860—1917). Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας συνειργάσθη εἰς τὰ σατιρικὰ περιοδικὰ «Καπιτὰν Φρακάσσα» καὶ «Φανφοῦλλα ντέλλα Ντομένικα» καὶ εἰς τὰ περιοδικὰ «Βυζαντινὰ χρονικὰ» καὶ «Ἡ φιλολογικὴ Κυριακή», τῷ δὲ 1885 ἵδρυσε μετὰ τῆς συζύγου του Ματθίλδης Σεράο τὴν ἐφημερίδα «Ταχυδρόμος τῆς Ρώμης» καὶ τῷ 1887 τὴν ἐφημερίδα «Ταχυδρόμος τῆς Νεαπόλεως». Ἀπὸ τοῦ 1891 διηύθυνε τὴν μεγάλην ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν ἐφημερίδα τῆς Νεαπόλεως «Πρωΐα». Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν διασημοτέρων Ἰταλῶν δημοσιογράφων, πλὴν δὲ τῶν πολυαρίθμων ἄρθρων του, τὰ ὁποῖα ἔσχον μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ἔγραψε καὶ διάφορα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ δίκη τῆς Φρύνης» (1884), «Τὸ βιβλίον τοῦ Δὸν Κιχώτου» (1885), «Εἰς τὴν Ἀνατολὴν διὰ μέσου τῶν Βαλκανίων» (1890), «Αἱ ὑποθέσεις μας ἐν Ἀφρικῇ» (1895) κτλ. Μ. Δ. Β.

σκάρωμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ *σκαρώνω* (βλ. λ.).

σκαρώνω· δημοτ. βάζω 'ς τὰ σκαριὰ τὸ πλοῖον, ἐσχαρῶ· || σχεδιάζω, ἐπινοῶ τέχνασμα κατά τινος: «μοῦ σκάρωσε μιὰ δουλειά», «μοῦ τὴν σκάρωσε».

σκάσε· προστακτ. τοῦ ἀορ. τοῦ *σκάζω*, ἐπὶ τὸ χυδαιότερον ἀντὶ τοῦ *σιώπα*.

σκάση (ἡ)· δημοτ. στενοχωρία μεγάλη, συνήθως μετὰ ὀργῆς, ἄλλως *σκασίλα*.

σκασίλα (ἡ)· στενοχωρία μεγάλη, ἄλλως *σκάση*: «δὲν μπορεῖ νὰ κοιμηθῇ ἀπὸ τὴ σκασίλα»· || φρ. «σκασίλα μ' ἔφαγε» εἰρωνικῶς, ἀδιαφορῶ.

σκάσιμο (τό)· ἡ πρᾶξις τοῦ σκάζειν, ρῆγμα, ρῆξις, ρωγμή, σχισμή· || φυγὴ κρυφία, λαθραία, ἰδίως ἐπὶ ἀδικαιολογήτου ἀπουσίας ἐκ τοῦ σχολείου· || στενοχωρία, δυσφορία, λύπη, σκάση, σκασίλα.

σκασμὸς (ὁ)· σκάση, σκασίλα, σκάσιμο· || ἐπιφων. ὑβριστ.: «σκασμός!» σιωπή! παῦσε πλέον!

Σκάσσης, ***Ἐρρῖκος***. Φιλόλογος γεννηθεὶς ἐν Ἑρμουπόλει τῆς Σύρου τῷ 1884. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῷ 1906 διὰ τῆς λατινιστὶ συντεταγμένης ἐργασίας αὐτοῦ «Studia critica». Ἐνεγράφη ἔπειτα εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων εἰς σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῷ 1920 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Συνέγραψεν: «Ἑρμηνευτικὸν ὑπόμνημα εἰς τὸ M. Tullii Ciceronis Somnium Scipionis», «De Macrobii placitis philosophicis eorumque fontibus», «Quo tempore scripti et editi fuerint Ciceronis libri, qui sunt de re publica», «Adnotationes criticae ad Ciceronis librum qui de fato inscribitur», «Observationes criticae in quosdam locos primi Ciceronis libri, qui est de divinatione», «Παρατηρήσεις εἰς τὸν Θησαυρὸν τῆς Λατινικῆς γλώσσης». Μετέφρασε: τὸν βίον τοῦ καρδιναλίου Ἱερωνύμου Gotti εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, τὴν V καὶ X ἐπιστολὴν τῶν Ἡρωΐδων τοῦ Ὀβιδίου, «Τὰ καθ' Ἡρὼ καὶ Λέανδρον» Μουσαίου τοῦ Γραμματικοῦ, τὸ 21ον βιβλίον τῆς ἱστορίας τοῦ T. Livii «ab urbe condita». Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Χ. Κ. Κ.

σκαστός, —ή, —ό· δημοτ., ὁ σχάζων μετὰ κρότου, ἠχηρός: «ἔφαγε μιὰ σκαστή» ἔφαγε ἕνα ράπισμα, «σκαστὸ φιλί»· || μεταφ. «τὶς ἐπλήρωσε τὶς χιλιάδες σκαστές» οἱονεὶ ἠχηράς· || ἰδιωματ. «σκαστὰ κουκκιά, — φασόλια», ὅταν τρώγωνται πρὶν ἀρτυθῶσι δι' ἐλαίου· || ἐν τῇ μαθητικῇ γλώσσῃ, ὁ ἀπουσιάσας ἀπὸ τὸ μάθημα: «σήμερα ἤμουνα σκαστός»· || «τὸν ἔπιασα σκαστὸν» τὸν συνέλαβον ἐπ' αὐτοφώρῳ· || «σκαστὴ ἐξάρα» ἐπιτυχὴς ρῖψις τῶν κύβων, πραγματοποιουμένη δι' ἀπατηλοῦ τεχνάσματος, ἄλλως «κολλητὴ ἐξάρα».

Σκὰτ (Skat) *['Αστρον]*. Ἀραβικὴ ἐπωνυμία τοῦ ἀπλανοῦς δ Ὑδροχόου. Ὁ ἀστὴρ οὗτος φέρεται πολλαχοῦ ὡς *Σεὰτ* ἢ *Σχεὰτ* (Scheat ἢ Sheat), εἶναι δὲ μεγέθους 3,51 καὶ φασματικοῦ τύπου A_2. Σ.Π.

σκαταιμία (ἡ) (scatæmie). Ἐλαφρὰ λοιμώδης κατάστασις, ἀναπτυσσομένη ἐν τῷ ὀργανισμῷ διὰ τῆς ἀπορροφήσεως ἐν τῷ αἵματι σηπτικῶν στοιχείων προερχομένων ἐκ τῶν παραμενόντων ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ ἐντέρῳ περιττωμάτων· ἀπαντᾷ δὲ ἐπὶ χρονίας καὶ ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος ἐξ ἐντερικῆς παρέσεως. Τὰ καθαρτικὰ κλύσματα καὶ τὰ συχνὰ ὑπακτικὰ καταπολεμοῦσι τὴν τοιαύτην ἀνωμαλίαν. Μ. Ν. Κ.

Σκατζόκαμπος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (βλ. λ. *Σκαντζόκαμπος*).

σκατὸ (τό)· τὸ ἀποπάτημα τοῦ ἀνθρώπου, ἀρχ. *σκῶρ* (βλ.λ.)· || χαρακτηριστικὸν παντὸς ὅ,τι ἀποδοκιμάζει τις μετὰ χυδαιότητος: «τί σκατὰ εἶν' αὐτά!». || εἰς τὸν πληθ. λέγεται ὡς ἀπάντησις ἀρνητικὴ πάντοτε μετὰ χυδαιότητος.

σκατο—· ὡς πρῶτον συνθετικὸν λέξεων προσδίδει εἰς αὐτὰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀηδοῦς ἢ ἀπεχθοῦς: *σκατόπαιδο* κ.τ.τ., ἀηδές, ἀπεχθές, ἄξιον περιφρονήσεως καὶ ἐμπτυσμοῦ παιδί κ.τ.τ.

σκατόλιον (τό), ἢ *σκατόλη* (ἡ). Καλεῖται ἐμπειρικῶς τὸ β-μεθυλινδόλιον

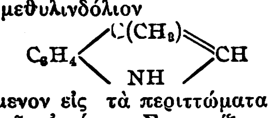

ὡς εὑρισκόμενον εἰς τὰ περιττώματα καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐντέρων. Σχηματίζεται ὡς προϊὸν τῆς σήψεως τῶν πρωτεϊνῶν, δύναται ἐπίσης νὰ ληφθῇ διὰ τήξεως μετὰ κάλεος τῶν πρωτεϊνῶν ὡς καὶ ἐκ τῆς φαινυλυδραζόνης τῆς προπιοναλδεΰδης. Περιέχεται εἰς τὸ *ζιβέτιον* τὸ ἀπεκκρινόμενον ὑπὸ τῆς γαλῆς ζιβὲτ (μοσχογαλῆς) εἰς ποσότητα 0,1 % περίπου ὡς καὶ εἰς τὸ ξύλον τῆς κέλτιδος καὶ τῆς νεκταροφόρου εἰς ποσὸν 0,01 % περίπου. Κρυσταλλοῦται εἰς λευκὰ φυλλίδια τηκόμενα εἰς 95° καὶ βράζοντα εἰς 256°. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1877 ὑπὸ τοῦ Μπρίγκερ εἰς τὰ κόπρανα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ παρέχει τὴν χαρακτηριστικὴν αὐτῶν ἔντονον καὶ ἔμμονον ὀσμήν. Παρασχὶς ξύλου ἐμβαπτισθεῖσα εἰς βράζον ἀραιὸν ἀλκοολικὸν διάλυμα σκατολίου καὶ εἶτα διαβρεχομένη διὰ πυκνοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος χρώννυται κερασέρυθρος. Σ. Γ.

σκατολογία (ἡ)· βωμολοχία κοπρολόγος· || ἡ διὰ διαγνωστικοὺς σκοποὺς χημικὴ καὶ βιολογικὴ ἔρευνα τῶν κοπράνων.

σκατολογικός,—*ή*,—*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκατολογίαν, ὁ τῆς σκατολογίας.

σκατομυζίδαι (οἱ) (Scatomyzidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων τῆς τάξεως τῶν *διπτέρων*, περιλαμβάνουσα μυίας ὁμοιαζούσας πρὸς τὰς κοινάς. Ἡ οἰκογένεια περιλαμβάνει ἓν μόνον γένος βλαβερόν. Ε. Τ. Ε.

σκατοφαγία (ἡ)· βλ. *κοπροφαγία*.

σκατοφάγος (ὁ) (Scatofagus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *χαιτοδοντιδῶν*, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη εὐμεγέθων ἰχθύων, ὧν κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς: σῶμα πλευρικῶς λίαν πεπιεσμένον, βραχὺ καὶ ὑψηλόν, ὥστε καθίσταται σχεδὸν κυκλικόν· λέπια μικρότατα, ἀλλὰ πτερύγια καλῶς ἀνεπτυγμένα. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας, ἰδίως δὲ τὴν Ἐρυθρὰν καὶ τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν.

Σκατοφάγος.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν εἰς στρώματα τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Monte Bolca. Γ. Κ. Γ.

—**σκατοφάγος** (ὁ) (Scatofagus) *[Ζῳολ.]*. Γένος διπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν μυϊδῶν, περιλαμβάνον περὶ τὰ ἐνενήκοντα εἴδη μυιῶν, ὧν πεντήκοντα γνωστὰ ἐν Εὐρώπῃ. Ἔχουσι σῶμα μήκους 1 ἑκστμ., θολωτὸν κατὰ τὸ μέσον καὶ ἐπιμήκως ᾠοειδὲς κατὰ τὴν ὀπισθίαν χώραν. Διαβιοῦσιν ἐπὶ τῶν κόπρων καὶ τῶν περιττωμάτων, ὅπου καὶ ἐναποθέτουσι κατὰ κανόνα τὰ ᾠά των. Γνωστότερα ἐκ τῶν εἰδῶν εἶναι *σκατοφάγος ὁ κοπρόβιος* καὶ *σκατοφάγος ὁ ἰλνόβιος*.

Σκατοφάγος.

σκάτοψις (ἡ) (Scatopsis) *[Ζῳολ.]*. Γένος διπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *βιβιονιδῶν*, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη μικρῶν μυιῶν, χρώματος στίλβοντος μελανοῦ. Διαβιοῦσι παρὰ τοὺς βόθρους καὶ τὰ ἀποχωρητήρια καὶ ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των ἐντὸς τῆς κόπρου.

Σκατρίνα *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, τὸ ὁποῖον ἐπεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

σκάτσα (ἡ) (ναυτ.). Καλεῖται οὕτω κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ἤ τε *ἱστιοπέδη* καὶ ἡ *πτέρνα* τοῦ ἱστοῦ. Σ. Ε. Λ.

σκάτωμα (τό). Ὅρος δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Demons, ἐκσημαίνων δὲ τὴν ἄφθονον καὶ ὑπερβολικὴν συσσώρευσιν τῶν περιττωματικῶν ὑλῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσιν οὕτω ὄγκον ἐντερικόν· συνώνυμον τούτου εἶναι τὸ *κόπρωμα*. Μ. Ν. Κ.

σκατώνω· δημοτ., μολύνω, ρυπαίνω τινὰ διὰ κόπρου.

Σκάϊ (Skye) *[Γεωγρ.]*. Ἡ πλησιεστέρα πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Σκωτίας καὶ δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος νῆσος τῶν Ἑβρίδων. Ἔχει ἔκτασιν 1657 τετρ. χλμ. καὶ 11.608 κατ. Εἶναι λοφώδης καὶ τὸ κλίμα εἶναι εὐκραὲς καὶ ὑγρόν. Σ. Κ. Γ.

σκαῦρος (ὁ) (Scaurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν μελανοσωμάτων, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη εὐμεγέθων κανθάρων κοινῶν εἰς τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας. Ἔχουσι τὸ σῶμα ᾠοειδὲς καὶ τὰ ἄκρα παχέα καὶ ἰσχυρὰ καὶ διαβιοῦσιν εἰς θερμοὺς καὶ αὐχμηροὺς τόπους.

Σχὰφ (Schaff), ***Φίλιππος***. Διάσημος Ἀμερικανὸς θεολόγος καὶ συγγραφεὺς (1819—1893). Ἐγεννήθη ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐσπούδασεν εἰς γερμανικὰ πανεπιστήμια, βραδύτερον δὲ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὅπου διετέλεσε καθηγητὴς εἰς διαφόρους ἱερατικὰς σχολάς, μέλος τῆς ἀγγλικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς ἀγγλικῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν, ἱδρυτὴς καὶ πρόεδρος τῆς Ἀμερικανικῆς ἑταιρείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κ.τ.λ. Διεκρίθη ἐπίσης διὰ τὰς προσπαθείας του πρὸς ἕνωσιν τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα γερμανιστὶ καὶ ἀγγλιστί, θεωρούμενα κλασσικὰ εἰς τὸ εἶδός των, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Αἱ ἀρχαὶ τοῦ προτεσταντισμοῦ» (1844), «Ἱστορία τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας» (1853), «Ἱστορία τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας» (1858—1892), «Ἐγκυκλοπαιδεία τῶν θρησκευτικῶν γνώσεων» (1884), «Σχόλια εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην» (1879—1882) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

σκαφανδρίδαι (οἱ) (Scaphandridae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια προσωβραγχίων γαστεροπόδων μαλακίων ζῴων, περιλαμβάνουσα μαλάκια χαρακτηριζόμενα ἐκ τοῦ σπειροειδῶς περιειλιγμένου κελύφους των, ὅπερ ἔφερε μακρὸν καὶ εὐρὺ στόμιον. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς βορείους θαλάσσας, χαρακτηριστικώτερον δὲ τῶν γενῶν εἶναι τὸ *σκάφανδρον*.

σκάφανδρον (τό)· ἡ εἰδικὴ ἐνδυμασία τοῦ δύτου, τὴν ὁποίαν περιβάλλεται ὅταν πρόκειται νὰ καταδυθῇ· || καὶ ὅλη ἡ συσκευὴ δι' ἧς παρέχεται εἰς τὸν δύτην ὁ ἀναγκαῖος ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ πρὸς ἀναπνοὴν (ἡ λ. ἐκ τοῦ *σκάφη—ἀνήρ*, σχηματισθεῖσα πρῶτον γαλλιστὶ scaphandre καὶ ἔπειτα μεταγραφεῖσα ἑλληνιστί).

— *['Εγκυκλ.]* Τὸ *σκάφανδρον* (γαλλ. scaphandre, ἀγγλ. diving gear) εἶναι ὑδατοστεγὴς σκευὴ περιβάλλουσα τὸν δύτην, ἐν εἴδει ἐνδύματος, ἀπὸ πελμάτων μέχρι κεφαλῆς, καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ

Digitized by Google

ὁποίου καθίσταται δυνατὴ ἡ εἰς τὸν θαλάσσιον βυθόν, πρὸς ἐργασίαν, κατάδυσις τοῦ δύτου, ἀναπνέοντος ἀέρα παροχετευόμενον, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀπὸ καταθλιπτικῆς ἀεραντλίας, ἣν χειρίζονται οἱ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος «σύντροφοι» του, εἴτε ἐν πλοιαρίῳ (κοιν. μηχανοκάϊκο) εἴτε ἐπὶ κρηπιδώματος εὑρισκόμενοι· ἀποτελεῖ ὅθεν τὸ σκάφανδρον τὸ κυριώτερον μέρος τῆς *καταδυτικῆς μηχανῆς* (κοιν. *μηχανή*), ἣν συνιστῶσιν ἡ *ἀεραντλία* (κοιν. *πόμπα*), ὁ *παροχικὸς σωλὴν* (κοιν. *μαρκοῦτσι*), τὸ *σκάφανδρον* (κοιν. *ντύσιμο*) καὶ τὰ ἐξαρτήματά του. Κατ' ἐπέκτασιν, καὶ τὸ σύνολον τῆς μηχανῆς ἀλλὰ καὶ ὁ περιβεβλημένος τὸ σκάφανδρον δύτης. Ὁ διʼ ἑλληνικῶν λέξεων ὑπὸ τῶν Γάλλων κατασκευασθεὶς ἐπιτυχὴς οὗτος ὅρος ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον πρὸς ὀνομασίαν σωσιβίου ζώνης, συνισταμένης ἐξ ὀθόνης ἀδιαβρόχου, ἡ ὁποία ἐπληροῦτο διὰ ρινισμάτων φελλοῦ, ἢ ἐλαστικῆς τοιαύτης πληρουμένης διʼ ἀέρος ὑπὸ πίεσίν τινα, καὶ διʼ ἧς περιβάλλει τὸν κορμόν του ὁ ναυαγὸς ἢ ὁ νηχόμενος, ὅπως τηρῆται ἐν ἐπιπλεύσει καὶ ὅταν ἀκόμη ἤθελε καταβληθῇ ὑπὸ τοῦ καμάτου.

Πιστεύεται γενικῶς ὅτι πρῶτος ὑπαινιγμὸς περὶ σκευῆς ὑπομιμνησκούσης τὸ σκάφανδρον ἀπαντᾷ παρʼ Ἀριστοτέλῃ, ἀναφέροντι δύτας ἐφωδιασμένους διὰ μηχανημάτων ἀναπνοῆς, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα ἠδύναντο οὗτοι νὰ παραμένουν ὑπὸ τὸ ὕδωρ· ἐν τούτοις αἱ τοιαῦται περιγραφαὶ τοῦ Ἀριστοτέλους οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν πρὸς τὸ σκάφανδρον, οὖσαι, ἀντιθέτως, λίαν σχετικαὶ πρὸς τὸν κώδωνα καταδύσεως. Ὁ Πλίνιος ὅμως γράφων περὶ δυτῶν καταδυομένων πρὸς πολεμικοὺς σκοποὺς καὶ ἀνα-

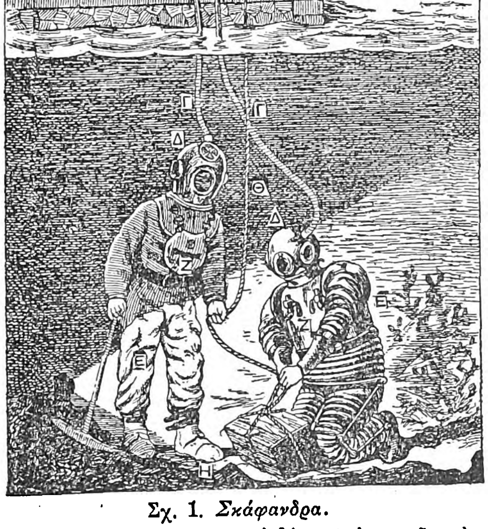

Σχ. 1. *Σκάφανδρα.*

[Δεξιᾷ μετὰ τελειοποιημένου ἐνδύματος, ἀριστερᾷ μετὰ συνήθους τοιούτου. Α=Καταθλιπτικὴ ἀντλία. Β=Σφόνδυλοι αὐτῆς. Γ=Σωλῆνες παροχῆς ἀέρος. Δ=Κράνος. Ε=Ἔνδυμα. Ζ=Μολυβδόδερμα. Η=Ὑποδήματα. Θ=Ὁρμίδιον συνεννοήσεως.]

πνεόντων διαρκούσης τῆς καταδύσεως διὰ σωλῆνος, οὗ τὸ μὲν κάτω ἄκρον ἐκράτουν εἰς τὸ στόμα των, τὸ δὲ ἄνω ἐκρατεῖτο ἀνοικτὸν καὶ ἐλεύθερον ὑπὲρ τὴν θάλασσαν διὰ πλωτῆρος, παρέχει ἱστορικὴν ἀφετηρίαν οὐχὶ μὲν διὰ σκάφανδρον ἀλλὰ διὰ τὸν παροχικὸν αὐτοῦ σωλῆνα. Ὁ Rogger Bacon (1240) ὑποτίθεται προαγαγών πως τὸ ζήτημα τῆς ἀναπνοῆς τοῦ ἐν καταδύσει δύτου, πάντως ὅμως εἰς τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον εὑρηται τετράδιον τοῦ Vegetius ὑπὸ τίτλον De Re Militari, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει σχηματικὸν σκαρίφημα παριστῶν δύτην φοροῦντα κράνος καλῶς ἡρμοσμένον καὶ πρὸς ὃ συνεδέετο σωλὴν σκύτινος ἀεραγωγός, οὗ τὸ ἐλεύθερον ἄκρον ἐτηρεῖτο ἀνοικτὸν ὑπὲρ τὸ ὕδωρ τῇ βοηθείᾳ πλωτῆρος. Πρωτόγονα ὡσαύτως ἐπινοήματα τοῦ Repton (1617) καὶ τοῦ Borelli (1679), βασιζόμενα ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ βάρους τοῦ ἐν καταδύσει δύτου δὲν παρέσχον ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, μόνον δὲ τῷ 1715 ἐμφανίζεται τοῦ σκαφάνδρου ὁ πρόγονος ὑπὸ μορφὴν «ὑδατοστεγοῦς σκυτίνου κιβωτίου περιβάλλοντος τὸν δύτην», ὡς ἐτόνιζεν ἐν τῷ ὑπομνήματί του ὁ John Lethbridge ἐφευρέτης του: τοιοῦτος θαλαμίσκος ἄφηνε ἔξω τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τοῦ ἐν αὐτῷ δύτου, δυναμένου νὰ περιπατῇ καὶ νὰ ἐργάζηται ἐν τῷ βυθῷ πρὸς ἐξέτασιν ναυαγίων καὶ σωτηρίαν τοῦ φορτίου των, τῆς ἀναπνοῆς γινομένης δαπάναις τῆς ἐν τῷ θαλαμίσκῳ ὑπαρχούσης ποσότητος ἀέρος. Ἡ ἐπινόησις τοῦ ἐκ Μπρεσλάου Kleingert (1798), ἀποτελοῦσα συνδυασμὸν τῆς τοῦ Vegetius καὶ τῆς τοῦ Lethbridge, ἐπροχώρησεν ἔτι μᾶλλον τὸ ζήτημα. Συνίστατο δὲ αὕτη εἰς κύλινδρον μεταλλικὸν περιβάλλοντα τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν κορμὸν τοῦ δύτου μέχρις ἰσχίου καὶ καλῶς ἐφαρμόζοντα ἐπὶ συνδυασμοῦ χιτωνίου καὶ περισκελίδος φορέματος σκυτίνου, ὅπερ περιεσφίγγετο κατὰ τοὺς καρποὺς καὶ τὰ σφυρὰ πρὸς παρεμπόδισιν εἰσροῆς ὕδατος· ἡ χορηγία ἀναπνεομένου ἀέρος ἐγίνετο διὰ σωλῆνος, οὗ τὸ ἓν ἄκρον ἀπολῆγον εἰς ἐπιστόμιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἐκράτει εἰς τὸ στόμα του ὁ δύτης, τὸ δὲ ἕτερον ὑπερεῖχε τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἀνοικτὸν καὶ συγκρατούμενον διὰ πλωτῆρος. Νέον βῆμα ἐσημείωσεν ἡ κατὰ τὸ 1819 ὑπὸ τοῦ Augustus Siebe ἐπινόησις «ἀνοικτῆς» καταδυτικῆς περιβολῆς. Ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ σκυτίνης ἀδιαβρόχου ἐσθῆτος (δηλαδὴ ἀνοικτῆς πρὸς τὰ κάτω) ἐπὶ τῶν ἐπωμίων τῆς ὁποίας συνεδέετο ἀεροστεγῶς κράνος μεταλλικόν, εἰς τὸ ὁποῖον προσήρμοζε τὸ ἄκρον εὐκάμπτου σωλῆνος, τοῦ ὁποίου τὸ ἕτερον ἄκρον

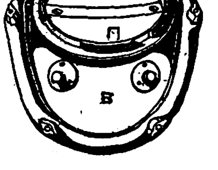

Σχ. 2.

[Περιστήθιον, ὅπερ συνδεόμενον στερρῶς πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἐνδύματος, χρησιμεύει διὰ τὴν κοχλίωσιν τοῦ κράνους. Γ=Ἑλικοτομημένος τομεύς. Δ=Λεῖος τομεύς.]

συνεδέετο πρὸς ἀεροδοχεῖον καταθλιπτικῆς ἀεραντλίας, ἐνῷ ἕτερος σωληνίσκος ἀναχωρῶν ἀπὸ τὸ κράνος ἀπέληγεν εἰς τὸ σκύτινον φόρεμα καὶ ἐχρησίμευε χειριζόμενος ὑπὸ τοῦ δύτου διὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κράνους· εἰς τὴν σκευὴν ταύτην, μετέχουσαν οἱονεὶ τοῦ σκαφάνδρου καὶ τοῦ κώδωνος καταδύσεως, ὁ δύτης ἐκανόνιζεν ὥστε τὸ ὕδωρ νὰ φθάνῃ μέχρι τοῦ γαργαρεῶνος (καρύδι) τοῦ λαιμοῦ του, ὁπότε ἡ ἀναπνοή του ἐγίνετο εὐχερῶς. Πόρρω ἀπεῖχεν ὅμως τῆς τελειότητος τὸ μηχάνημα τοῦτο, καίτοι πλείστας προσήνεγκεν ὑπηρεσίας, δεδομένου ὅτι ἂν ὁ δύτης ἔκλινεν ὑπερμέτρως ἢ ὀλισθήσας ἐπὶ τοῦ βυθοῦ κατέπιπτε, θὰ κατεκλύζετο ὑπὸ τοῦ ὕδατος τὸ κράνος, καὶ ὁ δύτης θὰ ἔθνῃσκεν ἐκ πνιγμοῦ, ἐὰν δὲν ἀνεσύρετο αὐθωρεί. Ὁ Siebe δὲν ἔπαυσε συνεχῶς μελετῶν τὸ ζήτημα, κατέληξε δὲ (1830) εἰς «*κλειστὴν*» συσκευήν, ἥτις ἔπαυσε νὰ ἐμφανίζῃ ὁμοιότητά τινα πρὸς τὸν καταδυτικὸν κώδωνα, δεδομένου ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἥπτετο πλέον τοῦ σώματος τοῦ δύτου, ἀλλὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀδιαβρόχου ὑφάσματός του, ἐνῷ ἡ ἐκπνοὴ τοῦ διʼ ἀνθρακικοῦ ὀξέος βεβαρημένου ἀέρος ἐγίνετο διʼ εἰδικῆς βαλβῖδος, καὶ ταύτης ἐπὶ τοῦ κράνους προσηρμοσμένης. Εἰς τοὺς Γάλλους Ρουκαιρὼλ (Rouquayrol), μηχανικὸν τῶν ὑπονόμων, καὶ τὸν Ντεναιρούζ (A. Denayrouse), ὑποπλοίαρχον, ἐπεφυλάσσετο ἡ τιμὴ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ τελείου σκαφάνδρου (1861) ὅπερ ἐν τούτοις ἦτο ἁπλῆ τελειοποίησις τοῦ σκαφάνδρου τοῦ Siebe. Τελευταίαν λέξιν ἐν τῇ τελειοποιήσει τῶν σκαφάνδρων ἀποτελοῦν τὰ διʼ ἀέρος «αὐτοτροφοδοτούμενα», τὰ μὴ λαμβάνοντα δηλαδὴ ἀναπνεύσιμον ἀέρα ἀπὸ μηχανῆς, ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης εὑρισκομένης. Εἶναι δὲ σκόπιμον νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ ταύτην τὴν ἐπινόησιν ὑπέδειξε πολὺ πρὸς τῆς ἐμφανίσεώς της (1881) ὁ Ἰούλιος Βὲρν ὡς ἄλλως τε ὑπέδειξε καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ὑπὸ τοῦ σκαφανδροφόρου δύτου λυχνίας πρὸς φωτισμὸν τῶν δυτῶν.

Τὸ σύνηθες σκάφανδρον. Ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἡ καταδυτικὴ μηχανή, σκάφανδρον καὶ αὕτη κατʼ ἐπέκτασιν λεγομένη, ἀποτελεῖται 1) ἐκ τῆς *ἀεραντλίας,* 2) ἐξ ἀνθεκτικοῦ *κράνους* στερεουμένου διʼ ἑλικώσεως ἐπὶ *περιστηθίου,* 3) ἐξ ἀνθεκτικοῦ μαλακοῦ καὶ εὐπτύκτου *ἐνδύματος* ὑδατοστεγοῦς, 4) ἐξ εὐκάμπτου *σωλῆνος παροχικοῦ* τοῦ ἀέρος, 5) ἐκ τῶν *ὑποδημάτων,* 6) ἐκ τῶν *μολυβδερμάτων,* 7) ἐκ τοῦ *ὁρμιδίου* συνεννοήσεως καὶ 8) ἐκ τοῦ *σχοινίου ἀνελκύσεως.* Πλεῖστα σύγχρονα σκάφανδρα εἶσιν ἐφωδιασμένα καὶ διὰ τηλεφώνου καὶ διʼ ἠλεκτρικῆς λυχνίας. Καὶ ἡ μὲν ἀεραντλία, καταθλιπτικὴ δικύλινδρος συστήματος Brotherhood, εἶναι χειροκίνητος διὰ σφονδύλου (κοιν. ρόδα, καὶ ὁ χειρίζων ροδατζῆς) καὶ ἐφωδιασμένη διὰ μανομέτρου ἐνδεικνύοντος τὴν πίεσιν ὑφʼ ἣν ἀναπνέει τὸν ἐκπεμπόμενον ἀέρα ὁ δύτης. Ὁ σωλὴν (κοιν. μαρκοῦτσι) εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ ἐλαστικοῦ εὐκάμπτου ἀλλὰ λίαν ἰσχυροῦ καὶ ἐνδυναμουμένου προσθέτως διὰ περιελίξεως χαλυβικοῦ σύρματος γαλβανισμένου· σύγκειται δὲ ἐκ τεμαχίων τῶν 10 ὀργυιῶν ἑκάστου, ἑνουμένων πρὸς ἄλληλα διʼ ἑνώσεων Re-

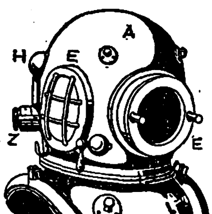

Σχ. 3. *Κράνος κοχλιωθὲν ἐπὶ τοῦ περιστηθίου.*

[Α=Κράνος. Β=Περιστήθιον. Ε=Κρυστάλλινοι ὀφθαλμοί. Ζ=Βαλβὶς ἐξόδου τοῦ ἀέρος. Η=Βαλβὶς εἰσόδου τοῦ ἀέρος, καθʼ ἣν κοχλιοῦται ὁ παροχικὸς σωλήν.]

gnault (φλάντζες) εἰς τρόπον, ὥστε τὰ δύο ἄκρα τοῦ συνόλου τοῦ ἡμματισμένου σωλῆνος νὰ προσαρμόζουν τὸ μὲν εἰς τὴν ἀεραντλίαν, τὸ δὲ εἰς τὸ κράνος. Τὸ κράνος εἶναι σφαιροειδὲς κατασκεύασμα ἐξ ἐρυθροῦ χαλκοῦ, ἔχον κάτωθεν ἄνοιγμα, διʼ οὗ τοποθετεῖται περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δύτου, ἄνωθεν δέ, κατʼ εὐθὺ καὶ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ καὶ ἔμπρός, κρυστάλλους ἰσχυρούς (ὧν ὁ ἐμπρόσθιος εἶναι ἀφαιρετός, κοχλιούμενος τὴν τελευταίαν πρὸ τῆς καταδύσεως στιγμήν) ὡς αἱ παραφωτίδες τῶν πλοίων, ἐπιτρέποντας εἰς τὸν δύτην νὰ βλέπῃ ἔμπρός, ἄνωθεν καὶ πλαγίως. Ἐν τῷ κράνει ὑπάρχουν δύο βαλβῖδες· εἰς τὴν μίαν τούτων (κοιν. κλαπέτο), εἰς ἣν κοχλιοῦται ἡ ἕνωσις τοῦ παροχικοῦ σωλῆνος, τὸ ἄνοιγμα γίνεται ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εἰσέρχηται ὁ ἀπὸ τῆς ἀεραντλίας καταθλιβόμενος ἀήρ, χωρὶς ὅμως νὰ δύναται νὰ ἐξέλθῃ, φουσκώνων τὸ ἔνδυμα καὶ αὐξάνων οὕτω τὴν πλευστότητα τοῦ σκαφάνδρου, ἐφʼ ὅσον ὁ δύτης τὸ θέλει, τοῦθʼ ὅπερ κανονίζεται διὰ τῆς δευτέρας βαλβῖδος· αὕτη δὲ (κοιν. βαρβάρα), συγκρατουμένη

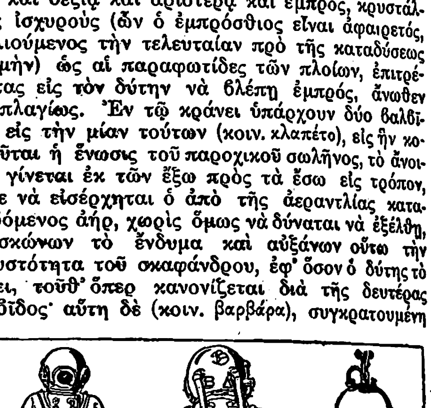

Σχ. 4. *Σκάφανδρα αὐτοτροφοδοτούμενα.*

[1=Προσθία ὄψις σκαφάνδρου φέροντος ἀσκὸν Α μίγματος ὀξυγόνου καὶ ἀέρος. 2=Ὀπισθία ὄψις τοῦ ἰδίου σκαφάνδρου, δεικνύουσα τὸν σωλῆνα Β, διʼ οὗ διοχετεύεται ἀπὸ τοῦ κράνους εἰς τὸν γυλιὸν Δ τῆς καυστικῆς σόδας ὁ μολυσμένος ἀήρ, καὶ τὸν σωλῆνα Δ, διʼ οὗ ἐπανέρχεται μετὰ τὴν ἀποκάθαρσιν του εἰς τὸ κράνος. 3=Σκάφανδρον Newfeldt καὶ Kuhnke μετʼ ἰδιοτύπων ἀρθρώσεων καὶ λαβίδων ὡς αἱ τοῦ ἀστακοῦ, ἐπεχουσῶν θέσιν δακτύλων.]

εἰς τὴν θέσιν της διʼ ἐλατηρίου, ἀνοίγει μόνον ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω κατὰ τὸ δοκοῦν τοῦ δύτου πιέζοντος τὸν μίσχον της διὰ τῆς κεφαλῆς του, ὁπότε ἐξορμᾷ ὁ ἀὴρ ὑπὸ μορφὴν στήλης φυσαλίδων. Τὸ δὲ ἄνοιγμα τοῦ κράνους εἶναι ἐσωτερικῶς διῃρημένον εἰς 8 τομεῖς 45°, ἐναλλὰξ ἑλικοτομημένους καὶ λείους, οἱ ὁποῖοι ἀνταποκρίνονται εἰς τέσσαρας λείους καὶ τέσσαρας ἑλικοτομημένους τομεῖς τοῦ αὐχένος τοῦ περιστηθίου, ὁπότε ἀρκεῖ διὰ τὴν προσαρμογὴν καὶ στερέωσιν τοῦ κράνους νὰ ἀφεθῇ τοῦτο ἀφοῦ περιλάβῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ δύτου κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ λεῖοι τομεῖς νὰ δεχθοῦν τοὺς ἑλικοτομημένους, ὁπότε ἀρκεῖ στροφὴ τοῦ κράνους πρὸς δεξιὰ κατὰ $^{1}/_{8}$ περιφερείας ὅπως τοῦτο κοχλιωθῇ στερρῶς. Τὸ ἔνδυμα (κοιν. *φόρεμα*) ἀποτελεῖται ἐκ δύο στιβάδων ὑφάσματος ἐκ χονδρομετάξης καὶ καννάβεως ἐμπεποτισμένης εἰς εἰδικόν τι μῖγμα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει τὸ συγκρατοῦν αὐτὰς στρῶμα ἐκ καουτσούκ· καθίσταται οὕτω τὸ ἔνδυμα ἐξαιρετικῶς ἀδιάβροχον, χωρὶς νὰ παύῃ ὂν λίαν εὔκαμπτον. Αἱ χειρίδες καὶ τὰ ἄκρα τῆς περισκελίδος περιβάλλονται διὰ περικαρπίων καὶ περισφυρίων ἐξ ἐλαστικοῦ, καθιστώντων ἀδύνατον τὴν εἴσδυσιν ὕδατος εἰς τὸ μεταξὺ ἐνδύματος καὶ σώματος σχηματιζόμενον κενόν. Τέλος εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἐνδύματος εἶναι ἐστερεωμένον τὸ ἐξ ὀρειχάλκου περιστήθιον (κοιν. κορσελέ), εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ὁποίου κοχλιοῦται τὸ κράνος. Τὰ ὑποδήματα (κοιν. μολυβοπάπουτσα) εἶναι ἐπίσης ὑδατοστεγῆ καὶ ἔχουν μολύβδινα πέλματα (σόλες) 15 χιλιογράμμων τὸ ζεῦγος, χρησιμεύοντα εἰς τὸ νὰ τηρῆται ὁ δύτης εἰς κατακόρυφον θέσιν, ὅταν περιπατῇ εἰς τὸν βυθόν. Τὰ *μολυβδοδέρματα* (κοιν. σαβούρρα), δύο τὸν ἀριθμὸν κρέμανται ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ράχεως, χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἰσοζύγισιν τοῦ δύτου. Τὸ ὁρμίδιον συνεννοήσεως (κοιν. χολαοῦζος), τὸ ὁποῖον *κρατεῖ* μετʼ ἀγρύπνου προσοχῆς ὁ ἐπὶ τοῦ πλοιαρίου «σύντροφος», μεταβιβάζει εἰς αὐτὸν τὴν ἀνάγκην, ἣν αἰσθάνεται ὁ δύτης διὰ τὴν ἄμεσον ἀνέλκυσιν αὐτοῦ, ἐλκων πρὸς τοῦτο τρὶς καὶ τινακτὰ τὸ ὁρμίδιον· τότε οἱ ἀπὸ τοῦ πλοίου «σύντροφοι» ἕλκουν μετὰ προσοχῆς καὶ βαθμιαίως, ἀναλόγως τοῦ βάθους,

Σχ. 5. *Σκάφανδρον τελειοποιημένον, ἀλλʼ οὐχὶ αὐτοτροφοδοτούμενον.*

[Ὁ πρόσθιος κρυστάλλινος ὀφθαλμὸς δὲν ἔχει κοχλιωθῆ. Εἰς ἑκάτερον τῶν ὤμων προβολεύς.]

Digitized by Google

ὅταν δὲ τὸ στῆθος τοῦ δύτου φανῇ ὑπὲρ τὸ ὕδωρ (ξενερίσῃ), ἀποκοχλιώνουν τὴν περικεφαλαίαν, χωρὶς νὰ παύσουν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης καταθλίβοντες διὰ τῆς ἀερανιλίας ἀέρα πρὸς ἀναπνοήν του. Ὁ τρόπος καὶ ἡ ταχύτης τῆς ἀνελκύσεως, πρὸ πάντων ὅταν ὁ δύτης εἶχε καταδυθῆ εἰς μέγα βάθος, παίζουν σπουδαῖον μέρος πρὸς ἀποφυγὴν ἀποτόμου ἐκλύσεως ὑπὸ μορφὴν φυσαλίδων τοῦ ἐν τῷ αἵματι τοῦ δύτου ἀπορροφηθέντος ἀζώτου, ἐκλύσεως συνεπαγομένης, ὅταν ἐκδηλωθῇ ἀποτόμως, τὴν τρομερὰν νόσον τῶν δυτῶν (ἀεραιμίαν).

Αὐτοτροφοδοτούμενα ἢ *χειράφετα σκάφανδρα*. Τὰ βάθη εἰς τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἐργασθῇ δύτης περιβεβλημένος σκάφανδρον τύπου Ρουκαιρὼλ—Ντεναιρούζ δέον νὰ εἶναι γενικῶς κατώτερα τῶν 30 ὀργ., ὁ δὲ χρόνος τῆς παραμονῆς ἐν τῷ πυθμένι, συντεμνόμενος σὺν τῷ βάθει, δὲν πρέπει τότε νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ 4΄, ἵνα μὴ ἡ μεγάλη πίεσις ὑφ' ἣν ὁ δύτης ἀναπνέει βλάψῃ ἀνεπανορθώτως αὐτόν. Ὁ Η. Α. Fleuss, συνεργάτης τῶν διασήμων κατασκευαστῶν μηχανημάτων ἐξερευνήσεως τοῦ βυθοῦ Siebe καὶ Gorman, ἐπενόησε πρὸ πεντηκονταετίας σκάφανδρον ἐφωδιασμένον δι' ἀποθήκης ἀέρος ὑπὸ πίεσιν. Διὰ τοιούτου σκαφάνδρου εἰργάσθησαν δῦται εἰς τὴν πλημμυρισμένην σήραγγα τοῦ Σέβερν, διανύσαντες ὑποβρυχίως καὶ πεζῇ διάστημα πεντακοσίων μέτρων μέχρι τοῦ σημείου εἰς ὃ ἔπρεπε νὰ τοποθετήσουν ὑδροφράκτην. Ἀργότερον ὁ Fleuss καὶ ὁ Davis ἐπέφεραν μεγάλας βελτιώσεις εἰς τὸ τοιοῦτον σκάφανδρον, ἐφοδιάσαντες αὐτὸ διὰ δερματίνου ἀσκοῦ ὑδατοστεγοῦς καὶ πληρουμένου διὰ παρακαταθήκης μείγματος ἀναπνευσίμου ἐξ ἀέρος καὶ ὀξυγόνου, δεδομένου ὅτι εἶναι ἐπιβλαβὴς ἡ εἰσπνοὴ ὀξυγόνου καθαροῦ ὑπὸ πίεσιν μεγαλυτέραν τῆς ἀτμοσφαίρας. Διὰ δύο σωλήνων ἐφωδιασμένων διὰ ρυθμιστῶν πιέσεως εἰσέρρεε τὸ πλούσιον εἰς ὀξυγόνον μεῖγμα ἐν τῷ κράνει, ἐνῷ διὰ δύο ἄλλων σωλήνων ὁ ἐκ τῶν ἐκπνοῶν ἀὴρ διοχετεύετο εἰς στεγανὸν κιβώτιον ἀνηρτημένον εἰς τὴν ράχιν δίκην γυλιοῦ καὶ περιλαμβάνον κονδύλια καυστικῆς σόδας, ἡ ὁποία κατακρατεῖ τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος τοῦ ἀπὸ τῶν ἐκπνοῶν ἀέρος· οὕτω, ἀποκαθαιρόμενος οὗτος εἰσήρχετο κυκλοφορικῶς εἰς τὸ κράνος ἐκ νέου, ὅπου ἐπλουτίζετο διὰ τῆς συνεχοῦς εἰσροῆς τοῦ ὀξυγονούχου ἀέρος. Τὸ ἔνδυμα ἀφ' ἑτέρου ἐκρατεῖτο εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ κορμοῦ, τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν διὰ μέσου στεφανῶν δυναμένων νὰ ἀντέχουν εἰς τὰς μεγάλας ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ὑδατίνης στήλης πιέσεις. Οἱ διὰ τοιούτων σκαφάνδρων ἐνδεδυμένοι δῦται δύνανται ἀνέτως νὰ ἐργάζωνται εἰς βάθη 160 ποδῶν καὶ μέχρι δύο ὡρῶν ἀκόμη, οὐδένα διατρέχοντες κίνδυνον ἀεραιμίας, δεδομένου ὅτι τοῦ σκαφάνδρου ὄντος χειραφετημένου ἀπὸ ἐφοδιασμοῦ ἀέρος ἀναπνευσίμου μέσῳ ἀεραντλίας, ὁ δύτης ἀναπνέει ὑπὸ πίεσιν ἐλάχιστα μεγαλυτέραν τῆς κανονικῆς. Τῷ 1928 οἱ Newfeldt καὶ Kuhnke ἐπενόησαν θαυμάσιον ὅσον καὶ ὑπερτερατόμορφον τύπον σκαφάνδρου, ὑπομιμνήσκοντος τὰς μεσαιωνικὰς ἀμυντικὰς ἐνδυμασίας, ἀποτελουμένου δὲ ἐξ ἰδιοτύπων κατασκευῶν ἐκ χάλυβος καὶ ἀλουμινίου, ἐπιτρεπουσῶν παρὰ τοῦτο μεγάλην εὐκαμψίαν εἰς τὸν περιβεβλημένον αὐτὸ δύτην. Οὐσιώδης διαφορὰ ὡς πρὸς τὰ προγενεστέρων τύπων σκάφανδρα εἶναι εἰς τὸ ὅτι καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ δάκτυλοι περικλείονται ἐντὸς τοῦ σκαφάνδρου, τοῦ δύτου ἐργαζομένου διὰ λαβίδων ἐπεχουσῶν θέσιν δακτύλων καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἐκ τῶν ἔσω χειριζομένων. Ὁ τρόπος τῆς ἀναπνοῆς εἶναι ὁ αὐτός, δι' εἰσπνοῆς τοῦ ὀξυγονούχου ἀερίου μείγματος καὶ δι' ἀποκαθάρσεως τοῦ ἐκπνεομένου ἀέρος μέσῳ καυστικῆς σόδας. Ὁ μόνος σύνδεσμος τῶν τοιούτων σκαφάνδρων πρὸς τὸ πλοῖον εἶναι τὸ ἰσχυρὸν συρματόσχοινον, δι' οὗ καταβιβάζονται καὶ ἀνέλκονται, καθὼς καὶ τετράκλωνον καλώδιον διὰ τὸν φωτισμὸν τῶν προβολέων, οὓς φέρει τὸ σκάφανδρον, καὶ διὰ τὴν τηλεφωνικὴν τοῦ δύτου πρὸς τὸ πλοῖον ἐπικοινωνίαν. Διὰ τοιούτων σκαφάνδρων ἐπετεύχθησαν ἐργασίαι ἕως τριῶρου διαρκείας καὶ μέχρις 25 ποδῶν βάθους. Σ. Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

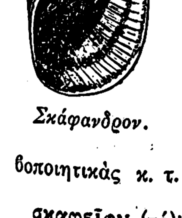

Σκάφανδρον.

σκάφανδρον (τὸ) (Scaphandrum) *[Ζῳολ.]*. Γένος γαστεροπόδων μαλακίων ζῴων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκαφανδριδῶν*.

Σκαφάτι (Scafati) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαλέρνο, κειμένη ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Νεαπόλεως—Βρινδησίου. Κάτ. (1921) 12.434, μετὰ δὲ τῶν περιχώρων 15.390. Ἔχει βιομηχανίας καπνοῦ, ὑφαντουργικάς, κονσερβοποιητικὰς κ. τ. λ. Χ. Δ.

σκαφεῖον (τό)· τὸ ἐργαλεῖον ἢ τὸ μηχάνημα, διὰ τοῦ ὁποίου σκάπτομεν.

σκαφεύς, *-έως* (ὁ)· ὁ σκάπτων, κοιν. *σκαφτιᾶς*.

σκαφευτικός, *-ή, -όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σκαφευτήν, εἰς τὸν σκαφέα: «*σκαφευτικὸν πτύον*» εἶδος πτύου.

σκάφη (ἡ)· ἐσκαμμένον, κεκοιλασμένον ξύλον: «*σκάφη πλυσίματος,—ζυμώματος*»· || φρ. «*λέγει τὰ σῦκα σῦκα καὶ τὴν σκάφην σκάφην*» ἐπὶ εἰλικρινοῦς καὶ αὐθεκάστου· || μικρὰ λέμβος πολεμικοῦ πλοίου, δίκωπος ἢ τετράκωπος, χρησιμεύουσα διὰ τὰς μικρὰς ὑπηρεσίας τοῦ πλοίου· || ἀρχ., εἶδος ἡλιακοῦ ὡρολογίου (βλ. *γνωμονική* τ. Η΄ σ. 601 β).

— *[Ἐγκυκλ.]*. Αἱ *σκάφαι* ἔχουν παντοειδεῖς μορφάς, κατασκευάζονται δὲ ἐκ ξύλου ἢ λίθου ἢ λαμαρίνας. Αἱ σκάφαι ἀρτοποιίας εἶναι ἐπιμήκεις καὶ μεγάλαι τετράπλευροι ξύλινοι φάτναι μὲ τὰς πλαγίας πλευρὰς των πρὸς τὰ ἄνω διευρυνομένας, ἔχουσαι ἀπολύτως λείαν τὴν ἐσωτερικὴν των ἐπιφάνειαν· ἐν τῇ μηχανικῇ ὅμως ἀρτοποιίᾳ χρησιμοποιοῦνται ἰδιαίτεραι σκάφαι μηχανικῆς ζυμώσεως.

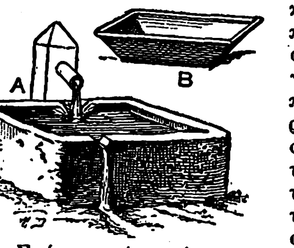

Σκάφαι: Α=κρήνης, Β= ζυμώσεως.

Αἱ σκάφαι πλύσεως εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς τῆς ἀρτοποιίας, στηρίζονται ἐπὶ ὀκρίβαντος καὶ ἔχουν ἐπὶ τοῦ πυθμένος ὀπὴν ἀποχετεύσεως καὶ κατὰ τὰς ἄνω γωνίας των θέσεις πρὸς τοποθέτησιν τῶν πλυνομένων ἀντικειμένων, τοῦ σάπωνος κ. ἄ. Ὑπάρχουν καὶ σκάφαι κτισταὶ ἐκ λίθου, τσιμέντου ἢ μωσαϊκοῦ, ὅπως αἱ τῶν κρηνῶν (κοινῶς *γοῦρνες, ποτιστήρια*) καὶ αἱ λεκάναι τῶν μαγειρείων (*νεροχύτες*). —Π.

— *[Ναυτ.] Σκάφη* (κοιν. *σκάφη* ἢ *γιουγιοῦ*) καλεῖται μικρὰ τετράκωπος λέμβος, χρησιμοποιουμένη ὡς ὑφωνήτρια καὶ δι' ἄλλας τοῦ πλοίου ἀνάγκας. Εἶναι ἡ μικροτέρα τῶν λέμβων τοῦ συγχρόνου πλοίου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς σκάφας τῶν πλοίων τῆς ἀρχαιότητος, αἵτινες ἦσαν αἱ μείζονες τῶν λέμβων τοῦ πλοίου καὶ ἐρρυμουλκοῦντο ἐν πλῷ, μὴ ἐντιθέμεναι παρὰ ἐν μεγάλῃ κακοκαιρίᾳ. Σ. Ε. Λ.

— **σκάφη** *ἱπποκάμπου [Ἀνατομ.]*. Ἡ ἐλευθέρα ἡ δίκην σκάφης ἐμφανιζομένη ὑπόκοιλος ἐπιφάνεια τοῦ ἱπποκάμπου. Ι. Π.

— **σκάφη** *σκυροδόχος*. Ἐκσκαφὴ σκαφοειδὴς γινομένη εἰς ὁδὸν ὑπὸ ἐπισκευήν, ἢ ἀφιεμένη εἰς νεωστὶ κατασκευασμένην ὁδὸν πρὸς τοποθέτησιν τῶν σκύρων, ἅτινα κατόπιν κυλινδροῦνται ἐν αὐτῇ. Ὅταν γίνεται θεμελίωσις τῆς ὁδοῦ ἐξ ἀργῶν λίθων, αὕτη ἀποτελεῖ τὸν πυθμένα τῆς σκάφης. Πολλάκις δὲν γίνεται ἐκσκαφὴ ἀλλ' ἁπλῶς χαράσσονται δι' ἐγκοπῶν τὰ πλευρικὰ ὅρια τῆς ζώνης, ἥτις πρόκειται νὰ δεχθῇ τὰ σκῦρα, ὡς π. χ. συμβαίνει κατὰ τὰς ἐπισκευὰς συντηρήσεως τῶν ὁδῶν (βλ. *ὁδόστρωμα*). Θ. Χ.

— **σκάφης** *μαρτύριον*. Βασανισμὸς καταδίκου τινός, συνιστάμενος εἰς τὴν τοποθέτησίν του ἐξηπλωμένου ἐντὸς σκάφης μὲ τὸν τράχηλον ἐξεχόμενον αὐτῆς (δι' ὀπῆς τοῦ τοιχώματος) καὶ τὴν δι' ἑτέρας ἀνεστραμμένης σκάφης κάλυψίν του, ὥστε νὰ μένῃ οὗτος ἀκίνητος καὶ μὲ τὴν κεφαλὴν ἐκτεθειμένην εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ τὰ ἔντομα. Ἀνάλογον βασανισμὸν μνημονεύει ὁ Πλούταρχος παρὰ Πέρσαις, παρ' οἷς ἐπὶ πλέον ἠλείφετο ἡ κεφαλὴ τοῦ βασανιζομένου διὰ γάλακτος καὶ μέλιτος· οὕτω διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἐπὶ τοῦ ἐντὸς τῆς σκάφης σώματος φθειρῶν καὶ ἄλλων παρασίτων διὰ τῆς ἀσιτίας καὶ τῆς δίψης καὶ διὰ τῆς καταφαγώσεως τῆς κεφαλῆς παρὰ σκωλήκων, ἐντόμων κ. ἄ., ἐπήρχετο πλήρης καὶ ἐν ζωῇ ἀποσύνθεσις τοῦ καταδίκου, ὑποκειμένου δι' αὐτῆς εἰς θάνατον βραδὺν καὶ φρικιαστικόν. — Π.

Σκάφη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μεσοποταμίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 17, 6) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Τίγρητος, μεταξὺ Σελευκείας καὶ Ἀπαμείας (νῦν Κούτ-ἐλ-Ἀμάρα). Ἀγνώστου ταυτότητος. Α. Θ. Σ.

— **Σκάφη** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Αὐλήαννας (Ἰντέλοβας) τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενον *Ὀκιούζ-Ὀβᾶ*. Κάτ. (1928) 188.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. 230. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀργαστήρι* (κάτ. 145) καὶ *Τσαγκαριανὰ* (κάτ. 80).

σκαφή (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σκάπτειν, σκάψιμο: «*ἡ σκαφὴ τοῦ ἀμπελῶνος, —τοῦ ἀγροῦ*».

— *[Γεωπον.]* Βλ. *ἐκσκαφή* καὶ *ἐκσκαφεύς*.

σκαφήποδα (τὰ) *[Ζῳολ.]*· βλ. λ. *σκαφόποδα*.

σκαφηφόρος (ὁ) *[Ἀρχ.]*. Ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ἐκαλοῦντο οὕτω οἱ κάτοικοι οἱ μετέχοντες τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων φέροντες δίσκους ἢ λεκάνας πλήρεις προσφορῶν, μέλιτος, πλακούντων κ. ἄ. πραγμάτων. Ἡ *σκαφηφορία* μετὰ τῆς σκιαδηφορίας τῶν κορῶν καὶ ὑδριαφορίας τῶν συζύγων τῶν κατοίκων ἦσαν προνομιοῦχοι λειτουργίαι, δι' ὧν οἱ κάτοικοι μετεῖχον τῆς ἀττικῆς λατρείας. Παραστάσεις τριῶν σκαφηφόρων ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, ὧν μόνον ἡ μία διεσώθη ἀκρωτηριασμένη. Π. Ν. Π.

σκαφιᾶς (ὁ)· δημοτ., ὁ σκαφεύς, ὁ *σκαφτιᾶς* (βλ. λ.).

σκαφίδα (ἡ)· δημοτ., μεγεθυντικὸς τύπος τοῦ *σκαφίδι*.

Σκαφιδάκι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ δήμου Ἀργείων τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 342. Ἐπέχει τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων *Κεγχρεῶν*. —Π.

— **Σκαφιδάκι** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἡ, προβοσκιδοειδῶς ἀποφυομένη, ἀπὸ τῆς χερσονήσου τῆς Νικοπόλεως πρὸς τὸν Ἀμβρακικὸν χερσόνησος. Σ. Ε. Λ.

Σκαφιδάκια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος *Καρῶν* τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων Κρήτης. Κάτ. 80. Ν. ΚΛΣ

Σκαφιδεῖκο *ποτάμι [Γεωγρ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ ἐν τῇ Ἠλείᾳ ποταμοῦ *Ἰαρδάνου* (βλ. λ.). Ι. Σ. Σ.

σκαφίδι (τὸ) (δημ.)· ἡ μικρὰ σκάφη.

Σκαφίδι *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενον *Κιουτσούκ-Ματλῆ*. Κάτ. (1928) 477. Εἶναι ἕδρα κοινότητος (κάτ. 515) ὑφ' ἣν καὶ ὁ συνοικισμὸς *Μοσχούλα* (Μεντισλῆ). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, ἀλευρόμυλον καὶ μικρὰν ταπητουργίαν. Π.

Σκαφιδιὰ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Μυρτιᾶς τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας, τοῦ νομοῦ Ἤλιδος. Κάτ. (1928) 121. Ἐγγὺς αὐτῆς εἶναι ὁμώνυμος μονή. Π.

— **Σκαφιδιᾶς** *μονὴ [Γεωγρ.]*. Βυζαντινὴ μονὴ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, πλησίον τοῦ χωρίου Σκαφιδιὰ (Ἠλείας) καὶ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἰαρδάνου. Ὁ προστατευτικὸς πύργος αὐτῆς ἀνάγεται εἰς τὸν Γ΄ αἰῶνα. Ὁ ναὸς τῆς μονῆς εἶναι βυζαντινῆς τέχνης, ὑπέστη δὲ πολλὰς μεταβολάς. Πρὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1887 ἦτο θολωτός, μετὰ τοῦτον μετεβλήθη ἀτέγκες εἰς βασιλικήν. Παρὰ τοὺς σεισμοὺς καὶ τὰς ἐρημώσεις διασῴζει ἱερά τινα κειμήλια, κώδικας, σιγίλλια, ἔχει δὲ καὶ μεγάλην περιοχὴν κτημάτων, ἐν οἷς ὡς μετόχια τὰς πρῴην μονὰς Κρεμαστῆς καὶ Φραγκοπηδήματος. Ι. Σ. Σ.

σκαφιδιίδαι (οἱ) (Scaphidiidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια κολεοπτέρων ἐντόμων, περιλαμβάνουσα πολυάριθμα εἴδη μικρῶν κανθάρων ἀπαντώντων πανταχοῦ τῆς γῆς. Οἱ κάνθαροι οὗτοι ἔχουσι τὸ σῶμα λίαν εὐκίνητον, τὰς πτέρυγας ἰσχυρῶς ἀνεπτυγμένας καὶ τὴν κοιλίαν ἀπολήγουσαν εἰς κωνοειδῆ αἰχμήν. Διαβιοῦσιν ἐπὶ τῶν μυκήτων, κυριώτεροι δὲ ἐκπρόσωποι τῆς ὁμοιογενείας εἶναι τὸ *σκαφίδιον* καὶ τὸ *σκαφίσωμα*.

σκαφίδιον (τὸ)· σκάφη μικρά· || κοιν. *σκαφίδι*· ἡ σκάφη ἄνευ ὑποκορ. σημασίας· || ἰδιωματ., τὸ λίκνον.

σκαφίδιον (τὸ) (Scaphidium) *[Ζῳολ.]*. Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκαφιδιιδῶν*. Περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος μικρῶν μελανῶν κανθάρων, ζώντων ἐπὶ τῶν μυκήτων τῶν δένδρων.

σκαφίδιον (τὸ) (Scutellaria) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *χειλανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ καὶ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν τῶν καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντώντων ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ *σκαφίδιον τὸ ἀνατολικὸν* (Scutellaria orientalis) καὶ τὸ *σκαφίδιον τὸ ἄλπειον* (Scutellaria alpina), ἀμφότερα πρὸς κόσμον καλλιεργούμενα. Δ. Ν. Π.

σκαφίδουρος (ὁ) (Scaphidurus) *[Ζῳολ.]*. Γένος ξηροβατικῶν πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἰκτεριδῶν*, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη ἰθαγενῆ τῶν περὶ τὸν Ἰσημερινὸν χωρῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Ἔχει ράμφος εὐθύ, μακρὸν καὶ κωνοεδές, πτέρυγας ὀξυληκτούς καὶ οὐρὰν μακρὰν καὶ στρογγύλην. Τρέφεται ἐκ καρπῶν, σπόρων καὶ μικρῶν ἐντόμων.

σκαφιδώνω· βαθουλώνω, ἐνσκάπτω ξύλον πρὸς κατασκευὴν κοιλότητος σκάφης διὰ ζύμωσιν, κοίλου ἀγγείου ξυλίνου κ.λ.π. Ι. Δ. Μ.

Σκαφιδωτή, *Ἄνω— καὶ Κάτω— [Γεωγρ.]*. Συνοικισμοὶ τῆς κοινότητος Τρικάστρου (Ἄνω Κορυτιανῆς) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἔχοντες (1928) ὁ πρῶτος 243 καὶ ὁ ἄλλος 150 κατοίκους. —Π.

Digitized by Google

σκαφιδωτός, —ή, —όν· ὁ διὰ ξέσεως ἢ σμίλης κοιλανθείς. Ι. Δ. Μ.

Σκαφιδ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἠπείρου (πλάτ. 38° 57′ Β., μῆκ. 20°50′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 206 : Santa Maura, Ithaca, Cephalonia), ἀνατολικὴ ἄκρα τῆς νοτίας ἐσχατιᾶς τῆς χερσονήσου τοῦ Σκαφιδακιοῦ. Ἐπ᾽ αὐτοῦ, δεσπόζοντος τοῦ πρὸς Ἀμβρακικὸν ἔκπλου τῶν στομίων τῆς Πρεβέζης, ὑπῆρχεν ἰσχυρὸν πυροβολεῖον, ὅπερ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 εἶχε κατασιγάσει τὸ ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν τοῦ πυροβολικοῦ Ἄρτην ἑλληνικὸν πυροβολεῖον Κεφάλι Παναγιᾶς τῆς Ἀκαρνανιακῆς ἀκτῆς. Σ. Ε. Λ.

σκάφιον (τὸ) *[Φυσ.]*. Κοῖλον σφαιρικὸν κάτοπτρον, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου αἱ Ἑστιάδες ἧπτον τὸ ἱερὸν πῦρ ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Σ. Π.

σκαφίρυγχος (ὁ) (Scaphirhynchus) *[Ζωολ.]*. Γένος γανοειδῶν ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν

Σκαφίρυγχος.

ὀξυρυγχιδῶν, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη μεγάλων ἰχθύων, διαβιούντων εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

—*[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρίσκονται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σκαφίς, —ίδος (ἡ)· μικρὰ σκάφη.

σκαφίσωμα (τὸ) (Scaphisoma) *[Ζωολ.]*. Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκαφιδῶν*, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη μικροσώμων κανθάρων, ὧν τινα γνωστὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ.

σκαφίτης (ὁ)· λεμβίτης τῆς σκάφης ἢ τῶν ὀψωνητριῶν λέμβων τοῦ πλοίου.

σκαφίτης (ὁ) (Scaphites) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *κοσμοκερατιδῶν τετραβραγχίων ἀμμωνοειδῶν κεφαλοπόδων μαλακίων*. Τὸ κέλυφος των ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς στενομφάλου πλήρους στροφῆς καὶ ἐξ ἑνὸς ἀπολελυμένου, ἀσθενῶς ἐπιμεμηκυσμένου καὶ κεκαμμένου τελευταίου γύρου. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀστράκου ἦτο κεκαλυμμένη μὲ διεσχισμένας, ἐνίοτε κομβώδεις ἢ ἀκανθώδεις πλευράς. Ὁ ἄπτυχός των ἦτο λεπτός.

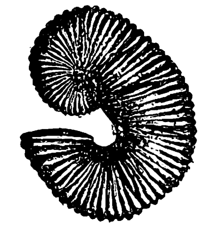

Σκαφίτης.

Εἰς τὸ γένος τοῦτο ἀνήκουσιν ὑπερτριάκοντα εἴδη, λείψανα τῶν ὁποίων ἀπολιθωμένα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας κρητιδικῆς ὑποδιαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ εἰς Εὐρώπην, Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, Μεξικὸν καὶ Βόρειον Ἀμερικήν. Γ. Κ. Γ.

Σκαφιῶτο *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Γλώσσης τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Κάτ. (1928) 92. Ν. ΚΛΣ

σκαφοειδής (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἔχων τὸ σχῆμα τῆς σκάφης.

— **σκαφοειδὲς** *βοθρίον σφηνοειδοῦς [Ἀνατομ.]*. Τοῦτο ἀποτελεῖ τρίγωνον ἀβαθῆ ἐπιφάνειαν ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ πτερυγοειδοῦς *βόθρου* (βλ. λ.) καὶ χρησιμεύει πρὸς ἔκφυσιν τοῦ διατείνοντος τὴν ὑπερῴαν μυός. Ι. Π.

— **σκαφοειδὲς** *ὀστοῦν [Ἀνατομ.]*. —1) Τοῦ *καρποῦ*· ἓν ἐκ τῶν 4 ὀστῶν τοῦ 1ου στοίχου τοῦ καρποῦ (τῆς χειρός), τὸ ὀγκωδέστερον, κείμενον παρὰ τὸ κερκιδικὸν χεῖλος, ἔχον τρεῖς ἀρθρικὰς ἐπιφανείας, δι᾽ ὧν συντάσσεται πρὸς τὴν κερκίδα, τὴν ὠλένην καὶ τὰ παρακείμενα καρπικὰ ὀστᾶ· ἐπὶ τῆς ἔξω πλευρᾶς προέχει πρὸς τὰ πρόσω τὸ *σκαφοειδὲς φῦμα*, εἰς ὃ προσφύεται σύνδεσμος. —2) Τοῦ *ταρσοῦ*· ὀστοῦν τοῦ μέσου στοίχου τοῦ ταρσοῦ μεταξὺ τοῦ ἀστραγάλου καὶ τῶν σφηνοειδῶν ὀστῶν· ἐπὶ τῆς ἔσω πλευρᾶς αὐτοῦ προέχει ἐπὶ τὰ κάτω καὶ ὀπίσω τὸ *σκαφοειδὲς φῦμα*, ὅπερ χρησιμεύει τοῖς χειρουργοῖς ὡς προσδιοριστικὸν σημεῖον τῆς χοπαρτείου διαρθρώσεως, κειμένης ὄπισθεν τοῦ σκαφοειδοῦς. Ι. Π.

— **σκαφοειδὴς** *αὔλαξ ταρσοῦ [Ἀνατομ.]*. Αὔλαξ ἐπὶ τῆς πελματιαίας ἐπιφανείας τοῦ σκαφοειδοῦς ὀστοῦ παρὰ τὸ σκαφοειδὲς φῦμα, εἰσδεχομένη δεσμίδα τοῦ τένοντος τοῦ ὀπισθίου κνημιαίου μυός. Ι. Π.

— **σκαφοειδὴς** *βόθρος* ἢ *κοιλότης [Ἀνατομ.]*. — 1) Παρὰ τῷ ἀνδρί· ἀνεύρυνσις τοῦ αὐλοῦ τῆς σηραγγώδους μοίρας τῆς οὐρήθρας, ἀποτελοῦσα ἀβαθῆ κοιλότητα, ἀντιστοίχως πρὸς τὴν βάλανον, 5—6 χλμ. ὄπισθεν τοῦ ἔξω στομίου τῆς οὐρήθρας. — 2) Παρὰ τῇ γυναικί· χῶρος κοῖλος ἔμπροσθεν τοῦ χαλινοῦ τῶν μικρῶν χειλέων τοῦ αἰδοίου, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ παρθενικοῦ ὑμένος ἢ τῶν μύρτων, ἐξαφανιζόμενος ἢ καθιστάμενος ἧττον καταφανὴς ἐπὶ τῶν πολυτόκων. Ι. Π.

σκαφοειδῖτις (ἡ), ἡ *νόσος τοῦ Köhler*. Ἰδιάζουσα νόσος τοῦ σκαφοειδοῦς ὀστοῦ τοῦ ταρσοῦ, προσβάλλουσα ἰδίως παιδία ἀπὸ 5—9 ἐτῶν. Ἡ αἰτιολογία της εἶναι εἰσέτι σκοτεινή· πιθανῶς πρόκειται περὶ ἀνωμαλίας κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀστοῦ. Ἐνίοτε ἡ νόσος ἐκδηλοῦται κατόπιν τοπικῆς κακώσεως. Τὰ παιδία παρουσιάζουσι πόνον κατὰ τὸ ἔσω χεῖλος τοῦ ποδὸς συστοίχως πρὸς τὸ σκαφοειδὲς καὶ χωλαίνουσιν. Ἡ δι᾽ ἀκτίνων Röntgen ἐξέτασις δεικνύει τὸ ὀστοῦν πολὺ μικρότερον τοῦ κατὰ φύσιν, ἀνώμαλον κατά τε τὴν μορφὴν καὶ τὴν ὑφὴν αὐτοῦ καὶ περιέχον μεγαλυτέραν τοῦ φυσιολογικοῦ ποσότητα ἀλάτων ἀσβεστίου. Ἡ ἔκβασις τῆς νόσου εἶναι συνήθως καλή. Δι᾽ ἀναπαύσεως, τοπικῶν ἐπιθεμάτων καὶ κατόπιν διὰ τῆς χρήσεως καταλλήλου ὑποδήματος αἱ ἐνοχλήσεις παρέρχονται καὶ τὸ ὀστοῦν ἀνακτᾷ, πάντως μετὰ μῆνας, τὴν φυσικὴν αὐτοῦ σύστασιν καὶ μορφήν. Δ. Χ. Κ.

σκαφοκεφαλία (ἡ) (scaphocéphalie) *[Ἀνθρωπολ.]*. Οὕτω καλεῖται ἐν τῇ ἀνθρωπολογίᾳ ἡ παραμόρφωσις τοῦ κρανίου ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν πρώϊμον ὀστεοποίησιν τῆς ὀβελιαίας ῥαφῆς· χαρακτηρίζεται δ᾽ αὕτη διὰ τοῦ ἐπηρμένου σχήματος τοῦ κρανίου, τοῦ λίαν ἐπιμήκους καὶ λίαν πεπλατυσμένου ἐπὶ τὰ πλάγια· οὕτω δὲ τὸ κρανίον ἐμφανίζει τὸν τύπον ὑπερβολικοῦ δολιχοκεφάλου. Συνώνυμον τούτου εἶναι ἡ *σφηνοκεφαλία*. Μ. Ν. Κ.

σκαφόποδα (τὰ) (Scaphopoda) *[Ζωολ.]*. Ὁμοταξία μαλακίων ζῴων, περιλαμβάνουσα πλεῖστα γένη μικρῶν μαλακίων, ἐχόντων πλεῖστα κοινὰ γνωρίσματα πρὸς τὰ ἐλασματοβράγχια μαλάκια. Γενικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν σκαφοπόδων εἶναι: σῶμα ἐπίμηκες, περιβαλλόμενον ὑπὸ σωληνοειδοῦς κελύφους, ἐλαφρῶς κεκαμμένου καὶ ἀνοικτοῦ κατ᾽ ἀμφότερα τὰ ἄκρα· ἡ κεφαλὴ δὲν εἶναι κεχωρισμένη τοῦ σώματος καὶ στερεῖται ὀφθαλμῶν. Λόγῳ ἐλλείψεως βραγχίων ἡ ἀναπνοὴ συντελεῖται διὰ τοῦ δέρματος· ὡς ὄργανον ἁφῆς χρησιμεύει σύστημα ἐκ πολυαρίθμων μακρῶν νηματοειδῶν κεραιῶν, ἃς τὸ ζῷον χρησιμοποιεῖ καὶ διὰ τὴν πρόσληψιν τῆς τροφῆς καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἄμμου στερέωσίν του. Ζῶσιν ἐν τῇ θαλάσσῃ, συνήθως εἰς μέγα βάθος ἐντὸς τῆς ἰλύος μὲ τὸ ὀπίσθιον αὐτῶν τμῆμα ἐξέχον, ἢ ἕρποντα βραδέως τῇ βοηθείᾳ τοῦ μακροῦ κυλινδρικοῦ τριλόβου ποδός των. Τρέφονται ἐκ μικρῶν ζῳαρίων, εἶναι δὲ γονοχωριστικά. Εἰς τὴν ὁμοταξίαν τῶν *σκαφοπόδων* ὑπάγονται αἱ τάξεις τῶν *δενταλιδῶν* καὶ τῶν *σιφωνοδενταλιδῶν*.

—*[Παλαιοζωολ.]* Αἱ πρῶται ἀπολιθωμέναι μορφαὶ τῶν ζῴων τούτων ἀρχίζουν ἤδη κατὰ τὴν σιλούριον διάπλασιν τοῦ παλαιοζωϊκοῦ (μὲ τὸ γένος Laevidentalium Cossm). Λείψανα μετὰ ταῦτα παρουσιάζουται καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῶν διαφόρων διαπλάσεων μέχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

σκάφος, —ους (τό)· ἐσκαμμένον, κοῖλον σῶμα. ‖ κατ᾽ ἐξοχὴν τὸ πλοῖον καὶ ἰδίᾳ τὸ κύτος τοῦ πλοίου : «τὰ ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ σκάφη», «μέγα πολεμικὸν σκάφος» ‖ μεταφ. «τὸ σκάφος τῆς πολιτείας, — τῆς Ἐκκλησίας» ἀντὶ ἡ πολιτεία, ἡ Ἐκκλησία.

—*[Ναυτ.]*. Τὸ ὅλον τοῦ σώματος τοῦ πλοίου, ὅπερ θεωρεῖται τελείως μὲν περατωμένον ἀλλ᾽ ἄνευ οἱουδήποτε παραρτήματος ἢ φορτίου, οἷα πυροβόλα, ἱστοί, ἄγκυραι κτλ. Διακρίνομεν οὕτω εἰς τὸ σκάφος τὴν *πρῷραν* πρὸς τὰ ἔμπρός, τὴν *πρύμνην* πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ τὸν *κορμόν*, ἀποτελοῦντα τὸ κυλινδρικὸν μέρος τοῦ σκάφους, τὸ συνενοῦν τὴν πρῷραν πρὸς τὴν πρύμνην καὶ ὄντα μήκους μεταβλητοῦ. Εἶναι δὲ τὸ σκάφος συμμετρικὸν μὲν πρὸς τὸ *διάμηκες* ἐπίπεδόν του, ἀλλ᾽ ἀσύμμετρον πρὸς τὸ *ἐγκάρσιον* τοιοῦτον τὸ διατέμνον αὐτὸ κατὰ τὸ μέγιστον πλάτος του καὶ χωρίζον τὸ πρωραῖον τμῆμα τοῦ σκάφους ἀπὸ τοῦ πρυμναίου. Ἀσύμμετρον ἐπίσης εἶναι τὸ σκάφος καὶ ὡς πρὸς τὸ ἴσαλον ἐπίπεδον του, ὅπερ χωρίζει τὰ *ἔξαλα* αὐτοῦ ἀπὸ τὰ *ὕφαλα* τὰ ἄλλως *γάστρα* καλούμενα, ὁ ὄγκος δὲ τῆς γάστρας εἰς κυβικὰ μέτρα δίδει τὸ εἰς τόννους ὑπολογισθὲν ἐκτόπισμα, δηλαδὴ τὸ βάρος τοῦ σκάφους. Τὸ σχῆμα τοῦ σκάφους διεκρίνετο εἰς τὰ παλαιὰ πλοῖα καὶ τὰ σύγχρονα ἐμπορικὰ εἰς *ὀξύπρυμνον* (κοιν. *καϊκόσκαρο*) καὶ εἰς μετὰ *πρύμνης στρογγύλης* ἢ *ἀβακωτῆς* (κοιν. *καραβόσκαρο*). Διὰ τὰ σύγχρονα ὅμως πολεμικὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ ὑπαγωγὴ τῶν σκαφῶν των εἰς ὡρισμένην κατηγορίαν, διὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν ποικιλίαν. Ἡ ἁρμονία τῶν γραμμῶν τοῦ σκάφους ἐπέσυρεν ἀείποτε τῶν ναυπηγῶν τὸ ἐνδιαφέρον. Ὁ χρωματισμὸς τοῦ σκάφους ἦτο διάφορος κατὰ τὰς ἐποχάς: μέλας παλαιότατα, γαιόχρους κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ εἰς ζώνας ἐναλλὰξ μελαίνας καὶ λευκὰς κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἱστιοφόρου πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ὅταν τὰ σκάφη ἐγένοντο ἐκ σιδήρου, ἐβάφοντο τὸν μὲν χειμῶνα μέλανα, τὸ δὲ ἔαρ διὰ τὴν δροσερότητα τῶν ὑποφραγμάτων, λευκά. Προϊούσης τῆς ἐξελίξεως τῆς ναυτικῆς στρατηγικῆς ἐσκέφθησαν ἀναζήτησιν χρώματος καθιστῶντος τὰ σκάφη δυσδιάκριτα, πρῶτοι δὲ οἱ Γάλλοι ἐχρησιμοποίησαν τοιοῦτόν τι ὅπερ ὠνόμασαν, χρῶμα toile mouillée (=βεβρεγμένης ὀθόνης), ἣν ὀνομασίαν κατὰ παράκουσμα παρέφθειραν οἱ ὑπαξιωματικοί μας εἰς *ἀρμονργιέ*. Οἱ Ῥῶσοι ἐχρησιμοποίουν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρῶμα ἀνοικτότατα οὐράνιον, κατόπιν ὅμως ἐπεκράτησεν ὡς τοιοῦτον πολεμικὸν χρῶμα τὸ ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων κατὰ τὸν Ῥωσοϊαπωνικὸν χρησιμοποιηθὲν βαθὺ μολυβδοτεφρόχρουν (βλ. καὶ λ. *πλοῖον*). Σ. Ε. Λ.

— **σκάφος** *ὠτὸς [Ἀνατομ.]*· βλ. *ἀνθέλιξ* καὶ *οὖς*.

σκαφοσφηνοειδὴς *διάρθρωσις [Ἀνατομ.]*. Ἀποτελεῖται αὕτη ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ σκαφοειδοῦς ὀστοῦ, ἔνθεν δὲ ἐκ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῶν τριῶν σφηνοειδῶν ὀστῶν τοῦ ταρσοῦ καὶ ἐνισχύεται διὰ τῶν σκαφοσφηνοειδῶν συνδέσμων. Ι. Π.

σκαφτιᾶς, ἡ *σκαφιᾶς* (ὁ)· δημοτ., ὁ σκάπτων, ὁ σκαφεύς.

σκαφτός, —ή, —ό· δημοτ., ὁ ἐσκαμμένος, ἀντὶ *σκαπτός*.

σκάφτω· δημοτ., ἀντὶ *σκάπτω* (βλ. λ.).

σκάψιμον, —ατος (τό)· δημοτ., τὸ σκάπτειν, ἡ σκαφή.

Σκβιρὰ *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Οὐκρανίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐν τῷ ποτὲ διαμερίσματι Μπιέλαγια - Τσερκόφσκ. Κάτοικοι (1926) 13 926, ὧν οἱ ἡμίσεις Ἰουδαῖοι. Κεῖται ἐπὶ τοῦ Σκβίρκα καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Ποπέλναγιας. Ἡ ἐπαρχία ἔχει 55.401 κατ.

σκέβρωμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σκεβρώνω, ἀπώλεια τῆς εὐθύτητος, τῆς ὁριζοντιότητος: «τὸ σκέβρωμα τοῦ τραπεζιοῦ».

σκεβρώνω· κάμνω τι σκεβρόν, στρεβλὸν ‖ συνήθ. ἀμεταβ., γίνομαι σκεβρός, χάνω τὴν εὐθύτητα, τὴν ὁριζοντιότητα: «σκέβρωσε τὸ τραπέζι,— ἡ σανίδα» καὶ «σκεβρωμένο τραπέζι», «—ένη σανίδα».

σκέδασις,—εως (ἡ)· διασκέδασις, διασκορπισμός.

—*[Φυσ.]* Βλ. *διασκεδασμὸς* τοῦ *φωτός*.

— **σκέδασις** *μαγνητικὴ [Φυσ.]*· βλ. λ. *μαγνητικὴ* σκέδασις καὶ λ. *τάσις σκεδάσεως*.

Σκεδεβὰ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Κάτω Μοισίας παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

σκεΐδ *[Ναυτ.]*. Νορμανδικὸν πλοῖον (Skeide) τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, προσόμοιον τῶν *δράκαρ* ἁπάντων ἐν μεγάλῃ ἀναλογίᾳ εἰς τοὺς στόλους τῶν Βίκιγκς. Σ. Ε. Λ.

Σκείρων *[Μυθολ.]*· βλ. *Σκίρων*.

Σκειρωνίδες *πέτραι [Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σκιρωνίδες πέτραι*.

Σκελαβρία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὄνομα θρᾳκικῆς κωμοπόλεως, γνωστῆς ἐξ ἐπιγραφῆς, κειμένης δὲ μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως. Α. Θ. Σ.

σκελαλγία (ἡ) (ἡ μᾶλλον *σκελαλγία παραισθησική*). Οὕτω καθορίζεται πάθησις χαρακτηριζομένη ὑπὸ αἰσθητικῶν καὶ τροφικῶν διαταραχῶν κατὰ τὴν σφαῖραν τῆς ἐννευρώσεως τοῦ ἔξω ἰγνυακοῦ ἰσχιαδικοῦ νεύρου· ἐμφανίζεται δ᾽ αὕτη ἐν μεγάλῃ ἀναλογίᾳ, πλὴν τῆς ἐντοπίσεως, πρὸς τὰς παρατηρουμένας διαταραχὰς εἰς τὴν παραισθησικὴν μηραλγίαν. Μ. Ν. Κ.

Σκελάτιοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Λαὸς τῆς Ἀφρικανικῆς ἠπείρου ἐν Λιβύῃ, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου. Α. Θ. Σ.

σκελέα (ἡ)· ἐσωτερικὴ περισκελίς, τὸ ἐσώβρακο ‖ ἀρχ. καθόλου, τὸ οἱονδήποτε ἔνδυμα καλύπτον τὰ σκέλη, ἀναξυρὶς κ. τ. τ.

σκέλεθρο (τό)· δημοτ., τὸ ἀποσκελετωμένον τὸ ἐφθαμένον: «σκέλεθρο κατάντησε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια».

σκελετικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σκελετόν, ὁ τοῦ σκελετοῦ.

σκελετῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Πρωτεῖναι αἱ ὕλαι ἁπαντῶσαι εἰς τὸν σκελετὸν τῶν ἀσπονδύλων. Τοιαῦται εἶναι ἡ *σπογγίνη*, ἡ *κογχιολίνη* κ.λπ. Σ. Γ.

σκελετολογικός, —ή, —όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκελετολογίαν, ὁ τῆς σκελετολογίας.

σκελετὸ (τό)· δημοτ. συνήθ. *σκελετὰ* (τά)· τὸ σύνολον τῶν θηκῶν, τῶν ἑρμαρίων κ.τ.τ. ἐμπορικοῦ καταστήματος, παντοπωλείου, ζαχαροπλαστείου κ.τ.τ.: «πρᾶμα δὲν ἔχει ᾽ς τὸ μαγαζί του, τοῦ μεῖναν τὰ σκελετὰ γυμνά», «ἐπούλησε τὸ μαγαζί του μὲ τὰ σκελετά».

Digitized by Google

σκελετολογία (ἡ). Τὸ τμῆμα τῆς Ἀνατομικῆς, ὅπερ πραγματεύεται περὶ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν συνδέσμων τοῦ σκελετοῦ. Ι. Π.

σκελετὸς (ὁ)· τὸ σύνολον τῶν ὀστῶν τοῦ ἀνθρώπου ἢ ζῴου ὡς φυσικῶς ἔχουσιν ἢ ἀπογεγυμνωμένων ἀπὸ τῶν σαρκῶν καὶ συνηρμολογημένων κατὰ φύσιν: «σκελετὸς ἀνθρώπου,—ζῴου» ‖ φρ. «ἔγινε σκελετὸς» ἐπὶ ἀνθρώπου ἢ ζῴου κατεσκληκότος ἕνεκα νόσου· ‖ συνεκδ. «σκελετὸς πλοίου» τὸ σύνολον τῶν βασικῶν μερῶν τοῦ πλοίου, ἐπὶ τῶν ὁποίων προσαρμόζονται τὰ δευτερεύοντα· ὁμοίως «σκελετὸς ἐπίπλου» κ.τ.τ.».

— *[Ἀνατομ.]* Ὁ σκελετὸς καλεῖται *φυσικός*, ὅταν τὰ ὀστᾶ διατηρῶνται μετὰ τῶν συνδέσμων αὐτῶν, *τεχνητὸς* δ' ὅταν προσαρμόζωνται πρὸς ἄλληλα διὰ μεταλλίνων δεσμῶν, ἀντικαθιστώντων τοὺς ζωϊκοὺς συνδέσμους. Εἶναι δ' ὁ σκελετὸς κατὰ μὲν τὴν ἀρχικὴν κατάστασιν ὑμενώδης, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν χονδρώδης καὶ κατὰ τὴν τελικήν,

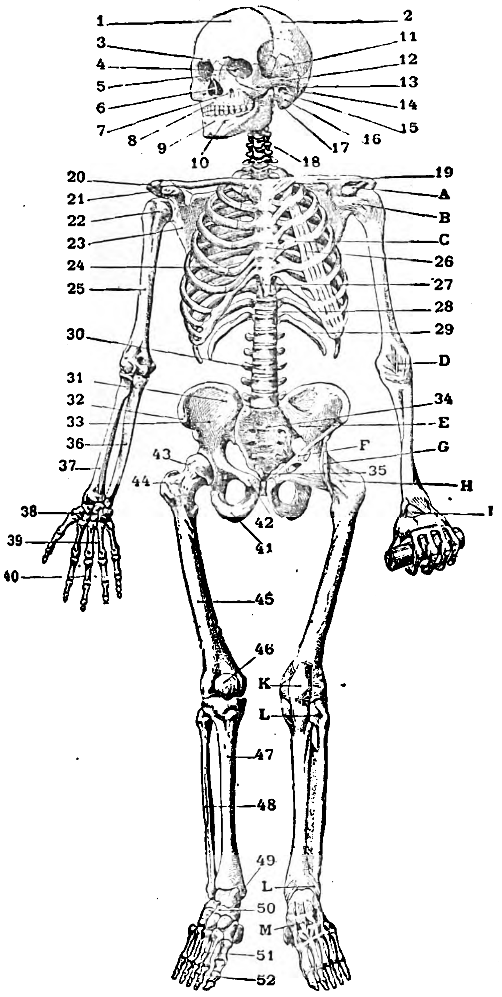

Ὁ σκελετὸς τοῦ ἀνθρώπου.

[1=μετωπιαῖον ὀστοῦν· 2=βρεγματικὸν ὀστοῦν· 3=τόξον ὑπερόφρυον· 4=ὀφθαλμικὸς κόγχος· 5=ρινικὸν ὀστοῦν· 6=ὕνις· 7=τρῆμα ὑποκόγχιον· 8=ἄνω γνάθος· 9=κάτω γνάθος· 10=τρῆμα γναθικόν· 11=κροταφικὸν ὀστοῦν· 12=ζυγωματικὴ ἀπόφυσις· 13=ζυγωματικὸν ὀστοῦν· 14=ἰνίον ἢ ἰνιακὸν ὀστοῦν· 15=ἔξω ἀκουστικὸς πόρος· 16=λιθοειδὲς ὀστοῦν· 17=μαστοειδὴς ἀπόφυσις· 18=αὐχενικοὶ σπόνδυλοι· 19=κλεὶς· 20=ἀκρώμιμιον· 21=κορακοειδὴς ἀπόφυσις· 22=κεφαλὴ τοῦ βραχιονίου ὀστοῦ· 23=ὠμοπλάτη· 24= πλευραί· 25=βραχιόνιον ὀστοῦν· 26=στέρνον· 27=ξιφοειδὴς ἀπόφυσις· 28=θωρακικοὶ σπόνδυλοι· 29=ἀσύντακτοι ἢ κινηταὶ πλευραί· 30=ὀσφυϊκοὶ σπόνδυλοι· 31=λαγόνιον ὀστοῦν· 32=λαγόνιος ἄκανθα· 33=λαγόνιος βόθρος· 34=ἱερὸν ὀστοῦν· 35=κόκκυξ· 36=ὠλένη· 37=κερκίς· 38=καρπός· 39=μετακάρπιον· 40=φάλαγγες δακτύλων· 41=ἰσχιακὸν ὀστοῦν· 42=ἡβικὸν ὀστοῦν· 43=κεφαλὴ καὶ αὐχὴν τοῦ μηρικοῦ ὀστοῦ· 44=μέγας τροχαντήρ· 45=Μηριαῖον ὀστοῦν· 46=ἐπιγονατίς· 47=κνήμη· 48=περόνη· 49=ἔσω σφυρόν· 50=ταρσός· 51=μετατάρσιον· 52=φάλαγγες δακτύλων ποδός· A=σύνδεσμος κορακοκλειδικός· B=ἄρθρωσις ὠμοβραχιόνιος· C=ἀρθρώσεις πρόσθιαι τοῦ θώρακος· D=ἄρθρωσις τοῦ ἀγκῶνος· E=σύνδεσμος ἱεροσπονδυλικός· F=τόξον φαλλόπειον· G=σύνδεσμος τοῦ Bertin· H=ἄρθρωσις κατ' ἰσχίον· I=ἄρθρωσις καρποῦ· K=σύνδεσμος ἐπιγονατίδος· L=σύνδεσμος κνημοπερονιαῖος· M=σύνδεσμος ποδικός.]

τὴν μόνιμον κατάστασιν, ὀστεώδης, ὅτε καὶ κέκτηται τὴν σκληρότητα αὐτοῦ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς στήριξιν τῶν πολυπλόκων τοῦ σώματος ὀργάνων. Τὰ καθ' ἕκαστον ὀστᾶ τοῦ σκελετοῦ συντασσόμενα πρὸς ἄλληλα διὰ τῶν συνδέσμων κινοῦνται· κινοῦνται δὲ παθητικῶς διὰ τῶν μυῶν, οἵτινες εἶναι τὰ ἐνεργητικὰ ὄργανα. Ὁ σκελετὸς ἀνδρὸς μέσου ἀναστήματος ἔχει βάρος 5—6 χλγρ., ὁ δὲ γυναικεῖος 3,150—4,70. Ἀπαρτίζεται δ' ἐκ 200 ὀστῶν (ἐν οἷς δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ ὀδόντες, τὰ σησαμοειδῆ καὶ τὰ ἀκουστικὰ ὀστάρια), ἤτοι 8 τοῦ κρανίου, 14 τοῦ προσώπου, 24 τῆς σπονδυλικῆς στήλης μετὰ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ καὶ τοῦ κόκκυγος, 1 τοῦ ὑοειδοῦς, 25 τῶν πλευρῶν μετὰ τοῦ στέρνου, 64 τῶν ἄνω ἄκρων καὶ 62 τῶν κάτω μετὰ τῶν ἐπιγονατίδων. Ἐμφανίζει δὲ κατὰ φῦλον οὐσιώδεις διαφοράς· ὁ γυναικεῖος εἶναι συνήθως βραχύτερος, λεπτότερος καὶ ἐλαφρότερος, αἱ ὀστεώδεις ἐξοχαὶ ἧττον ἔκδηλοι, τὰ σκέλη μακρότερα ἐν σχέσει πρὸς τὸν κορμόν, οἱ πόδες μικρότεροι, ἡ πύελος εὐρυτέρα, ὁ θώραξ βραχύτερος καὶ ἧττον προέχων, μᾶλλον εὐρὺς πρὸς τὰ ἄνω καὶ στενότερος πρὸς τὰ κάτω, ἡ κεφαλὴ στενοτέρα πρόσω καὶ ἐπιμηκεστέρα ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω, τὰ ἄνω ἄκρα βραχύτερα, οἱ καρποὶ καὶ αἱ φάλαγγες λεπτότεροι. Κατ' ἄτομα ὁ σκελετὸς δὲν παραλλάσσει πολύ· ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν οἱ ἔχοντες ὀστᾶ παχύτερα καὶ ἄλλοι μακρότερα καὶ πλατύτερα. Τὸ μῆκος τοῦ ἀσάρκου, ἀλλὰ συνηρθρωμένου σκελετοῦ ἰσοῦται περίπου πρὸς τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀτόμου, εἰς ὃ ἀνῆκεν ὁ σκελετός, μεῖον 4 ἑκατοστ. διὰ τὰ ἐλλείποντα ἁπαλὰ μόρια. Σπουδαιοτάτη ὑπὸ ἰατροδικαστικὴν ἔποψιν εἶναι ἡ ἀναλογία τοῦ μήκους τῶν διαφόρων ὀστῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὁλικὸν ὕψος τοῦ σκελετοῦ, διότι ἐκ ταύτης δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς ὃν ἀνήκουσιν ἓν ἢ πλείονα ὀστᾶ εὑρεθέντα εἰς περίπτωσιν ἀμφισβητουμένης ταυτότητος, ἐπὶ τῇ ὄψει τοῦ κατωτέρω πίνακος δεικνύοντος τὰς διαφόρους ταύτας ἀνολογίας. Ι. Π.

— **σκελετὸς διόπτρων** *[Ὀφθαλμ.]*. Δύο κύρια εἴδη σκελετῶν διόπτρων ἔχομεν τοὺς *μετὰ βραχιόνων* (lunettes) καὶ τοὺς *ἐπιρρινίους* (pince-nez). Καὶ οἱ μὲν μετὰ βραχιόνων ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν δύο κύκλων εἰς οὓς περιέχονται οἱ φακοί, ἐκ τῆς ἑνούσης τοὺς κύκλους γεφύρας, ἥτις ἐφάπτεται τῆς βάσεως τῆς ρινός, καὶ ἐκ δύο βραχιόνων, δι' ὧν ὁ σκελετὸς στηρίζεται ἐπὶ τῶν κροτάφων ἢ τῶν ὤτων. Οἱ δὲ ἐπιρρίνιοι μὴ ἔχοντες βραχίονας στηρίζονται εἰς τὰ δύο πλάγια τοῦ ἄνω τμήματος τῆς ρινός. Εἰς ἀμφότερα τὰ εἴδη δύνανται καὶ οἱ κύκλοι νὰ λείψουν, ὅτε καὶ στερεοῦνται αἱ ὕαλοι εἰς τὴν γέφυραν ἢ καὶ τοὺς βραχίονας διὰ κοχλιῶν. Ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν ὑπάρχουν πολλαὶ ποικιλίαι πληροῦσαι διαφόρους ἀνάγκας ἢ ὀπτικὰς ἢ καλαισθητικὰς (βλ. καὶ λ. *δίοπτρα* τ. Θ' σ. 415 α'). Β. Α.

σκελετώδης (ὁ, ἡ), *—ες* (τό)· ὁ ὅμοιος πρὸς σκελετόν, κατεσκληκώς.

σκέλι (τό), δημοτ., μόνον πληθ. *σκέλια* (τά)· τὸ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῶν ὀπισθίων ποδῶν τοῦ ζῴου μέρος τοῦ σώματος.

σκελίδα (ἡ)· δημοτ., *σκελὶς* (βλ. λ.), ἄλλως *σφελίδα*: «μιὰ σκελίδα σκόρδο».

σκελιδοθήριον (τὸ) (Scelidotherium Owen) *[Παλαιοζῳολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑποοικογένειαν τῶν *μυλοδοντινῶν βραδυβαμόνων νωδῶν* θηλαστικῶν. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον κρανίον μακρὸν καὶ χθαμαλὸν καὶ ρύγχος ἐπιμηκυσμένον. Τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα των ἔφερον τέσσαρας δακτύλους, τὰ δ' ὀπίσθια τρεῖς. Λείψανα ἀπολιθωμένα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ. Γ. Κ. Γ.

σκελίς, *—ίδος* (ἡ)· ἕκαστον τῶν μερῶν τῆς κεφαλῆς τοῦ σκορόδου ἢ τῶν κιτρωδῶν, κοιν. *σκελίδα* ἢ *σφελίδα*.

Σκέλλιος. Ἀθηναῖος, πατὴρ τοῦ στρατηγοῦ Ἀριστοκρίτου, ἐκ τῶν συνεργατῶν τοῦ Θηραμένους εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς βουλῆς τῶν τετρακοσίων, τῆς ὁποίας ὁ ἴδιος ἦτο μέλος περὶ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Α. Θ. Σ.

Σκέλμις *[Μυθολ.]*. Εἷς τῶν Ἰδαίων Δακτύλων (βλ. *Κέλμις*).

σκελόδοντος (ὁ) (Scelodonta) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *χρυσομηλιδῶν*. Ε. Τ. Ε.

σκελοπόρος (ὁ) (Sceloporus) *[Ζῳολ.]*. Γένος σαυροειδῶν ἑρπετῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἰγουανιδῶν*, περιλαμβάνον ὑπερτριάκοντα εἴδη μετριοσώμων σαυρῶν ἰθαγενῶν τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν σαυρῶν τούτων εἶναι ὅτι ἔχουσι τὸ σῶμα πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω.

σκέλος, *—ους* (τό)· ἑκάτερος τῶν ποδῶν ἀπὸ τοῦ μηροῦ μέχρι τῶν δακτύλων: «τὸ δεξιόν,—τὸ ἀριστερὸν σκέλος» ‖ συνεκδ., πᾶν τὸ παρεμφερὲς πρὸς τοὺς πόδας: «τὰ σκέλη τοῦ διαβήτου,—τῆς γωνίας», «σκέλη κλίμακος» τὰ ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ βαθμῖδες· ‖ ἀρχ., τὰ *σκέλη*· τὰ δύο μακρὰ τείχη τὰ περιβάλλοντα τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ.

— *[Ἀνατομ.]* Διακρίνομεν τὰ *σκέλη*: 1) *Τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος*· τὰ κάτω ἄκρα ἢ κῶλα αὐτοῦ, περιλαμβάνοντα τὸν μηρόν, τὴν κνήμην καὶ τὸν ἄκρον πόδα.—2) *Τοῦ ἐγκεφάλου*· ταῦτα δύο ὄντα, σχηματίζουσι μετὰ τῆς ὀπισθίας διατρήτου οὐσίας τὴν κοιλιακὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μέσου ἐγκεφάλου· παριστᾷ δ' ἑκάτερον πλατεῖαν καὶ παχεῖαν δέσμην, ἥτις ἀναδύεται ἀπὸ τοῦ προσθίου χείλους τῆς γεφύρας καὶ μετὰ βραχεῖαν πρὸς τὰ ἄνω πορείαν ἐξαφανίζεται ὑπὸ τὸν διάμεσον ἐγκέφαλον, ἐκτεινομένη μέχρι τῆς ὀπτικῆς ταινίας.—3) *Τῆς ἔσω κάψης*· τὰ σκέλη ταύτης δύο ὄντα, πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον, συμβάλλουσιν εἰς γωνίαν ἀνεῳγμένην εἰς τὰ ἐκτός· καὶ τὸ μὲν πρόσθιον σκέλος παρεμβάλλεται μεταξὺ τοῦ φακοειδοῦς πυρῆνος καὶ τοῦ κερκοφόρου, τὸ δ' ὀπίσθιον χωρίζει τὸν φακοειδῆ πυρῆνα ἀπὸ τοῦ ὀπτικοῦ θαλάμου.—4) *Τοῦ κωναρίου*· τὰ σκέλη τούτου δύο ὄντα καλοῦνται καὶ ἡνίαι· παριστῶσι δ' ἑκάτερον λευκὴν δέσμην, ἥτις φερομένη πρὸς τὰ πρόσω συνενοῦται μετὰ τῆς μυελικῆς ταινίας τοῦ ὀπτικοῦ θαλάμου.—5) *Τῶν μαστίων*· τούτων αἱ κορυφαὶ ἀποκλίνουσαι πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἔξω παριστῶσι σκέλη, ἅτινα φέρονται πρὸς τὴν βάσιν τοῦ ἐγκεφάλου.—6) *Τῆς παρεγκεφαλίδος*· ταῦτα εἶναι τρία ζεύγη, τὸ ἄνω, τὸ μέσον καὶ τὸ κάτω (βλ. *παρεγκεφαλίς*).—7) *Τῆς ψαλίδος* (βλ. *ἐγκέφαλος*). Ι. Π.

Ἀνάστημα ἀπὸ βρέγματος μέχρι πέλματος	*Κορμὸς ἀπὸ βρέγματος μέχρις ἡβικῆς συμφύσεως*	*Μῆκος τῶν ἄνω ἄκρων ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου*	*Μῆκος τῶν κάτω ἄκρων ἀπὸ τῆς ἡβικῆς συμφύσεως*	*Μηριαῖον ὀστοῦν*	*Κνημικὸν ὀστοῦν*	*Περόνη*	*Βραχιόνιον ὀστοῦν*	*Ὠλένη*	*Κερκὶς*
μέτρα	ἑκατοστόμ.	ἑκατοστ.	ἑκατοστ.	ἑκατοστ.	ἑκατοστ.	ἑκατοστ.	ἑκατοστ.	ἑκατοστ.	ἑκατοστ.
1,38	70	55	68	32	27	26	24	19	17
1,43	71	65	72	38	31	30	27	22	19
1,45	70	67	75	40	32	31	29	22	20
1,47	74	60	73	38	32	31	26	21	19
1,49	74	65	75	38	32	31	29	22	20
1,54	75	69	79	40	33	32	29	24	21
1,60	80	75	80	45	38	37	32	26	24
1,64	81	71	84	44	36	35	30	26	24
1,65	75	72	90	45	38	37	32	27	25
1,67	80	76	87	45	38	37	31	27	24
1,69	85	72	84	44	36	35	31	25	22
1,70	82	75	88	46	38	37	32	27	25
1,75	86	76	89	46	39	38	32	26	25
1,77	89	78	88	46	38	37	33	28	25
1,78	90	75	88	46	37	36	33	26	24
1 79	91	77	88	46	38	37	33	27	24
1,80	92	77	88	46	40	39	33	27	25
1,83	95	78	88	46	39	38	34	28	25
1,85	92	78	93	47	43	42	33	27	25
1,86	95	78	91	47	39	38	33	27	25

σκελοτύρβη (ἡ). Εἶναι συνδρομὴ ἐν εἴδει παραλύσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ σκέλη χωλαίνουσιν ἀτάκτως κατὰ τὴν βάδισιν· ἀπαντᾷ δ' εἴς τινας νευρικὰς νόσους τοῦ νωτιαίου ἰδίως μυελοῦ. Μ.Ν.Κ.

σκελωτὴς (ὁ) (Scelotis) *[Ζῳολ.]*. Γένος σαυροειδῶν ἑρπετῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκιγκιδῶν*, περιλαμβάνον εἴδη μικροσώμων καὶ μικρῶν σαυρῶν, ἰθαγενῶν τῆς Μαδαγασκάρης καὶ τῶν πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς. Αἱ σαῦραι αὗται ἔχουσι τὸ σῶμα ἐπίμηκες, ὀφιοειδές, τὰ δὲ ἄκρα ὅλως ὑποτυπώδη.

Σκεμίοφρις. Βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, μεθ' ἧς ἐξέλιπεν ἡ ΙΒ' δυναστεία. Τὸ ὄνομά της αἰγυπτιαστὶ εἶναι *Σοζικοῦνοφριοῦ*. Ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ἀμενεμχὰτ Δ'.

Σκέμνας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Θρᾴκης, τὸ ὁποῖον ἐπεσκεύασε ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

σκεμπὲς (ὁ)· δημοτ., στόμαχος σφαγίου· ‖ ἄνθρωπος ἀνωφελής.

Σκάμπον *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Πρεβέζης (βλ. *Βράχος*).

Σκενδέρης, *Κωνσταντῖνος*. Ἐγεννήθη τῷ 1870 ἐν Μοσχοπόλει τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἐσπούδασε δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ ὅθεν ἀπεφοίτησε τῷ 1888. Ὑπηρετήσας κατ' ἀρχὰς ὡς διδάσκαλος ἐπεδόθη ἀργότερον εἰς τὸ ἐμπόριον, ἱδρύσας ἐν Κορυτσᾷ τὸ πρῶτον βιβλιοπωλεῖον. Τῷ 1908 ἱδρύσας καὶ τυπογραφεῖον

Digitized by Google

ἐξέδωκε τὴν ἑλληνικὴν ἐφημερίδα «Πελασγός», ἣν σήμερον ἐκδίδει μετὰ τὴν ἀλβανοποίησιν τῆς Κορυτσᾶς ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὸν Βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1914 ἔλαβεν ἐνεργότατον μέρος. Ἐξέδωκε τὴν «Ἱστορίαν τῆς Μοσχοπόλεως» (Ἀθῆναι 1906, νέα ἔκδ. 1928), ὡς καὶ τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνος» (Ἀθῆναι 1929). Ἀπὸ τριετίας ἐκδίδει τὸ «Ἐγκυκλοπαιδικὸν ἡμερολόγιον τοῦ Πελασγοῦ». Διαρκούσης τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς ἐν Κορυτσᾷ ἐξελέγη δὶς βουλευτὴς Κορυτσᾶς ἐν τῷ ἑλληνικῷ κοινοβουλίῳ. Χ. Ι. Σ.

Σκενέκταντυ (Schenectady) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (βλ. *Σενέκταντυ*).

Σκεντέραγα *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μεγαπλάτανος* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Σκεντεριώτη *κάβος [Παραλ. Γεωγρ.]*. Παλαιὰ ὀνομασία ὑφόρμου καὶ ἀκρωτηρίου τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀριστερὰ τῷ εἰς τὸν λιμένα τῆς Αἰγίνης καταπλέοντι, ἀποτελοῦντος τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς Αἰγιναίας χερσονησῖδος, ἐφ' ἧς σῴζεται ὁ μόνος στῦλος τοῦ ἀρχαιοτάτου τῆς Ἀφροδίτης ναοῦ (πλάτ. 37°44'40'' Β., μῆκ. 23°25'36'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1514: Aegina and Methana). Σήμερον ὀνομάζεται *κάβος τῆς Κολώνας*, ὁ δὲ νοτίως του ὕφορμος *Καραντίνα*. Σ. Ε. Λ.

Σκεντέρμπεης, ἢ ***Γεώργιος Καστριώτης***. Ὁ ἐθνικὸς ἥρως τῶν Ἀλβανῶν, δοξασθεὶς διὰ τῶν ἐναντίον τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως ἀγώνων του. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπιφανῆ οἰκογένειαν τῶν Καστριωτῶν, ἐγεννήθη δὲ τῷ 1403 ἢ 1404 (ἢ 1414) ἐκ πατρὸς Ἰωάννου Καστριώτου, ἄρχοντος τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Κρόϊας καὶ τῆς Μιρδιτίας, καὶ μητρὸς Βαϊσάβας, Σερβίδος τὸ γένος. Ὅταν ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Β' (1421—1451) ὁ τουρκικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Ἰσᾶ, υἱὸν τοῦ Γαζῆ Ἐβρενός, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ἀλβανίας τῷ 1423, ὁ Ἰωάννης Καστριώτης ὑπετάγη, δώσας εἰς τὸν σουλτᾶνον ὡς ὁμήρους τοὺς τέσσαρας υἱούς του, οἵτινες ἤχθησαν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπως ἀνατραφῶσιν εἰς τὴν σουλτανικὴν αὐλήν.

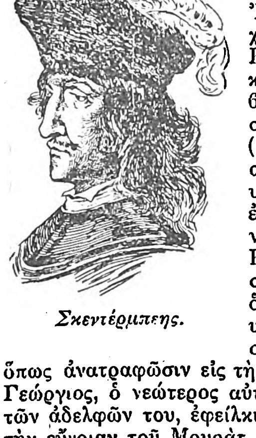

Σκεντέρμπεης.

Ὁ Γεώργιος, ὁ νεώτερος αὐτῶν, ἐξισλαμισθεὶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Μουρὰτ χάρις εἰς τὴν εὐφυΐαν, τὴν σημαντικὴν καλλονὴν καὶ τὴν ἀνδρείαν του. Ὁ Γεώργιος Καστριώτης, ἀνατραφεὶς μετὰ τοῦ διαδόχου τοῦ τουρκικοῦ θρόνου, τοῦ κατόπιν σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β' τοῦ Πορθητοῦ, διωρίσθη νεώτατος ἀκόμη σαντζὰκ βέης (διοικητὴς) καὶ ἐπολέμησε μετὰ τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Σέρβων. Ἀπὸ τῶν παιδικῶν του ἀκόμη χρόνων ὁ σουλτᾶνος Μουράτ, θαυμάζων τὴν γενναιότητα καὶ τὰ ἄλλα προτερήματά του καὶ παρομοιάζων αὐτὸν πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν, ἔδωκεν αὐτῷ τὸ προσωνύμιον *Ἰσκεντὲρ* (=Ἀλέξανδρος), ὅπερ ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς αὐτὸν ὡς τὸ ἱστορικόν του ὄνομα (Ἰσκεντὲρ βέη, Σκεντὲρ βέης ἢ Σκεντέρμπεης).

Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Καστριώτου ὁ σουλτᾶνος Μουράτ, παρασπονδῶν, διώρισεν εἰς Κρόϊαν Τοῦρκον φρούραρχον, ἐνῷ συγχρόνως ἡ μὲν μήτηρ τοῦ Γεωργίου μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Μάμιτσας ἐξωρίζετο ἐκ Κρόϊας καὶ ἀπέθνησκε μετὰ μικρόν, οἱ δὲ τρεῖς ἀδελφοί του εὕρισκον τὸν διὰ δηλητηρίου θάνατον κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου. Μόνον ὁ Γεώργιος ἐπέζη, ἀλλ' ἐκρατεῖτο διὰ κολακειῶν εἰς Ἀδριανούπολιν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀπεδίδετο εἰς αὐτὸν ἡ πατρικὴ κληρονομία. Ὁ νεαρὸς ἡγεμονίδης καταπνίγων τὴν ἀγανάκτησίν του, προσεποιεῖτο πίστιν, ἀλλ' ἀνέμενεν εὐκαιρίαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του, διατελῶν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐπιφανῶν. Ὡς κατάλληλον πρὸς τοῦτο στιγμὴν εὗρε τὴν νίκην τῶν Οὔγγρων ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Οὐνιάδην κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Νύσσῃ τῆς Σερβίας (1443). Κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἐπάνοδον ὁ Γεώργιος, ὅστις εἶχε συμμετάσχει εἰς αὐτὴν μετὰ μικροῦ σώματος ἀφωσιωμένων εἰς αὐτὸν 300 Ἀλβανῶν, συνέλαβε τὸν γραμματέα τοῦ σουλτάνου καὶ δέσας ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ σουλτανικὴν διαταγὴν πρὸς τὸν φρούραρχον Κρόϊας, καλοῦσαν αὐτὸν νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον καὶ τὴν πέριξ χώραν εἰς τὸν Σκεντέρμπεην, ὡς διάδοχόν του. Εὐθὺς κατόπιν ὁ Γεώργιος ἐφόνευσε τὸν γραμματέα καὶ ἔσπευσε μετὰ τοῦ ἀλβανικοῦ σώματος εἰς Δέβραν, ὅπου ἐνισχύσας τὰς δυνάμεις του δι' ἄλλων Ἀλβανῶν, ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Κρόϊας μετὰ μικροῦ μόνον κατ' ἀρχὰς μέρους τοῦ στρατοῦ του, ὅπως μὴ ἐμπνεύσῃ ὑπονοίας. Ὁ Τοῦρκος φρούραρχος παρέδωκεν ἀμέσως τὸ φρούριον, καὶ τὴν **νύκτα εἰσελθόντες οἱ** περὶ τὸν Σκεντέρμπεην κατέσφαξαν τὴν τουρκικὴν φρουρὰν καὶ τοὺς Τούρκους κατοίκους πλὴν ὀλίγων.

Ἐκ Κρόϊας ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἀλβανίαν καὶ Ἤπειρον μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ. Πανταχόθεν ἐξεδιώχθησαν ἢ ἐσφάγησαν αἱ τουρκικαὶ φρουραί. Μόνον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις οἱ Τοῦρκοι ἀντέστησαν ἐπί τινα καιρὸν ἀκόμη. Πρὸς ἐκδίωξιν καὶ τούτων ὁ Σκεντέρμπεης, ὀχυρώσας τὸ στενόν, ἐξ οὗ θὰ ἠδύναντο νὰ διέλθουν τὰ ἐν Μακεδονίᾳ τουρκικὰ στρατεύματα, συνεκάλεσε τοὺς Ἀλβανοὺς ἀρχηγοὺς εἰς γενικὴν συνέλευσιν ἐν Κρόϊᾳ, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἀνέλαβε τὸ χριστιανικόν του ὄνομα Γεώργιος. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν συνηθροίσθησαν περὶ τὴν Κρόϊαν 12.000 ἔνοπλοι καὶ ἤρχισεν ἀμέσως ἡ ἐκστρατεία. Ἀντίστασις σοβαρὰ τῶν Τούρκων δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν ν' ἀναμένεται. Ἡ Πετρέλλα, ἡ Περάλβα καὶ ἡ Σελλούζία παρεδόθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως. Οἱ Ἀλβανοὶ ἀπέφυγον τὴν φορὰν ταύτην βιαιότητας. Ἀφῆκαν τὰς τουρκικὰς φρουρὰς ν' ἀποχωρήσουν ἐλευθέρως. Εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ σουλτάνου δὲν ἤθελον νὰ φύγουν, ἐπετράπη νὰ μείνουν ἐν Ἀλβανίᾳ. Τινὲς μάλιστα ἐκ τῶν παραμεινάντων Τούρκων ἐβαπτίσθησαν Χριστιανοί. Ἡ μόνη πόλις ἥτις ἀντέστη ἦτο ἡ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἄνω Δέβρας, παρὰ τὰ ἀλβανομακεδονικὰ σύνορα ὀχυρὰ Σφετιγράδ. Μὴ δυνηθεὶς νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον, ὁ Σκεντέρμπεης ἀφῆκεν ἐκεῖ δύναμιν 2.000 ἀνδρῶν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Κρόϊαν, ὅπου ἀπέλυσε μέρος τοῦ στρατοῦ του, διότι ὁ σουλτᾶνος Μουρὰτ εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς τὸν κατὰ τῶν Οὔγγρων πόλεμον, προσπαθῶν ν' ἀνακόψῃ τὴν προέλασιν τοῦ Οὐνιάδου, ὅστις εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ Αἵμου. Σῶμα τουρκικὸν προχωρῆσαν ἐκ Μακεδονίας πρὸς βοήθειαν τῆς Σφετιγρὰδ ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Σκεντέρμπεη ἐπελθόντος ἐπὶ κεφαλῆς 100 περίπου ἱππέων.

Καθ' ὅλην πλέον τὴν Ἀλβανίαν ὁ Σκεντέρμπεης ἐτιμᾶτο ὡς λυτρωτής, καὶ ἡ σημαία του, μαῦρος καὶ λευκὸς ἀετὸς ἐπὶ ἐρυθροῦ βάθους, προσείλκυε τοὺς Ἀλβανοὺς πολεμιστάς. Αἱ ἐπιτυχίαι αὗται τοῦ Σκεντέρμπεη, ἐμφανιζομένου ἤδη ὡς Χριστιανοῦ ἡγεμόνος, ἐνέπνευσαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Λαδίσλαον τὴν ἰδέαν νὰ καλέσῃ αὐτὸν ὅπως λάβῃ μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Τουρκίας συμμαχίαν. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1443 ὁ Λαδίσλαος ἔγραψεν εἰς τὸν Σκεντέρμπεην καλῶν αὐτὸν νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸν μετὰ τοῦ πάπα καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως συνασπισμόν. Ὀλίγον προηγουμένως ὁ Καστριώτης εἶχε συγκαλέσει ἐν Ἀλεσίῳ τοὺς Ἀλβανοὺς ἄρχοντας, ὅπως συνεννοηθῇ μετ' αὐτῶν διὰ τὰς ἐναντίον τῶν Τούρκων πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου ὑπήκουσαν εἰς τὴν πρόσκλησίν του. Ὁ συγκεντρωθεὶς στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 8.000 ἱππεῖς καὶ 7.000 πεζούς. Ὁ Σκεντέρμπεης συνεκέντρωσε τὴν δύναμιν ταύτην εἰς τὰ στενὰ τῆς Δέβρας, ὅπως ἀποκρούσῃ ἐνδεχομένην εἰσβολὴν τῶν Τούρκων ἐκ Μακεδονίας. Αἱ προβλέψεις τοῦ Σκεντέρμπεη ἐπηλήθευσαν, διότι μετ' ὀλίγον 40.000 Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ στρατοπέδου του. Ὁ Σκεντέρμπεης ἔσπευσε νὰ ἐπιτεθῇ πρῶτος. Οἱ Τοῦρκοι ἀπεκρούσθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, τέλος δὲ ἐνικήθησαν κατὰ κράτος, ἀπολέσαντες 22.000 νεκροὺς καὶ 24 σημαίας. Ἀκριβῶς μετὰ τὴν νίκην ταύτην ἔφθασε καὶ ἡ ἀνωτέρω ἀναφερομένη ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ Σκεντέρμπεης δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ μόνος ἀπόφασιν τόσον σοβαράν. Συνεκάλεσε νέαν συνέλευσιν τῶν προκρίτων ἐν Κρόϊᾳ. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύσκεψιν συνεζητήθη ἡ δύναμις τοῦ σώματος, ὅπερ θὰ ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συνασπισμοῦ, κυρίως ὅμως ὑπεστηρίχθη νὰ μὴ φύγῃ ἐξ Ἀλβανίας ὁ Σκεντέρμπεης καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη νὰ ἐπαφεθῇ εἰς αὐτὸν πᾶσα ἀπόφασις. Τὸν Αὔγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Σκεντέρμπεης ἀπήντησεν εἰς τὸν Λαδίσλαον, ὅτι εἶναι ἕτοιμος νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀγῶνα διὰ σώματος 30 000 ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖον θὰ ὁδηγήσῃ ὁ ἴδιος. Ὁ στρατὸς οὗτος ἐστρατολογήθη ἀμέσως καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐκκινήσῃ τὸ ἔαρ τοῦ 1444. Ἀλλ' ὁ δεσπότης τῆς Σερβίας Γεώργιος, φοβούμενος μήπως χάσῃ τὸ τμῆμα τῆς Ἀλβανίας, τὸ ὁποῖον παρεχωρήθη εἰς αὐτὸν διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Σέγκεδου, ἀπηγόρευσε τὴν διὰ Σερβίας διάβασιν τοῦ ἀλβανικοῦ—ἢ ἠπειρωτικοῦ, ὡς λέγουν οἱ Βενετοὶ χρονογράφοι—στρατοῦ. Οὕτως, ὅταν ὁ Λαδίσλαος εἰσήλαυνεν εἰς Βουλγαρίαν, ὁ στρατὸς τοῦ Σκεντέρμπεη ἀνέμενεν εἰς τὰ ἀλβανοσερβικὰ σύνορα, μὴ δυνηθεὶς νὰ μετάσχῃ τῆς μάχης τῆς Βάρνης, καθ' ἣν ὁ χριστιανικὸς στρατὸς ἐνικήθη καὶ ἔπεσεν ὁ βασιλεὺς Λαδίσλαος.

Ἐκδικούμενος τὴν ἀπιστίαν τοῦ δεσπότου τῆς Σερβίας Γεωργίου ὁ Καστριώτης, ἐδῄωσε διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὰ νότια τῆς Σερβίας καὶ ἐπανῆλθε κατόπιν εἰς Ἀλβανίαν. Τώρα ὅμως καὶ ἡ Βενετία ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Σκεντέρμπεη, φοβουμένη τὴν αὔξουσαν δύναμίν του. Οἱ ἡγεμόνες ὅμως τῆς Δύσεως καὶ ὁ πάπας δὲν ἔπαυον νὰ βασίζωνται ἐπὶ τοῦ Σκεντέρμπεη διὰ τὸν ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀγῶνα.

Αἱ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν τῷ 1445, ἀφοῦ ὁ σουλτᾶνος Μουρὰτ ἐπεχείρησεν εἰρηνικὴν συμφιλίωσιν μετὰ τοῦ Σκεντέρμπεη. Ἀμέσως κατόπιν ἀπεστάλη ἐναντίον του σῶμα 9.000 Τούρκων ὑπὸ τὸν Φυρούζ ἀγᾶν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Σκεντέρμπεη, ἐπιτεθέντος ἐξ ἐνέδρας. Οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Ἐλάχιστοι κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἠπειρωτῶν μέχρι τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους. Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη δεύτερον, πολὺ ἰσχυρότερον τουρκικὸν σῶμα ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶ πασᾶν, ἀπολέσαν 5.000 νεκρούς. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ὁ σουλτᾶνος Μουρὰτ διέταξε τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ στρατηγούς του νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν ἄμυναν τῶν θέσεών των, μέχρις ὅτου συγκεντρώσῃ ἀρκετὸν στρατόν, ὥστε νὰ ἔχῃ ἐξησφαλισμένην τὴν ἐπιτυχίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σκεντέρμπεης περιεπλάκη εἰς ῥῆξιν μετὰ τῆς Βενετίας, ἥτις ἐπωφελουμένη τῆς μεταξὺ δύο Ἀλβανῶν ἀρχηγῶν φιλονικίας κατέλαβε θέσεις τινὰς ἐν τῇ κυρίως Ἀλβανίᾳ. Ὁ Σκεντέρμπεης, ἀφήσας μικρὸν σῶμα πρὸς φρούρησιν τῶν πρὸς τὴν Μακεδονίαν συνόρων, ἐστράφη πρὸς Δ. καὶ ἐπολιόρκησε τὸ Ντάνιο (Dagnio), διέβη εἶτα τὸν Δρῖνον καὶ συνῆψε μάχην μετὰ τῶν Βενετῶν, διαθετόντων δύναμιν 13.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐκ Σεμπένικο Δανιὴλ Γιούριτς. Τὴν μάχην ταύτην ἐκέρδησεν ὁ Σκεντέρμπεης, ἀλλ' ἡ ἐνετικὴ φρουρὰ τοῦ Ντάνιο ἐξηκολούθησε νὰ ἀνθίσταται. Ἐνῷ δὲ ὁ Χαμζᾶ, ἀνεψιὸς τοῦ Σκεντέρμπεη, ἠγωνίζετο κατὰ τοῦ εἰς βοήθειαν τῶν Βενετῶν προσδραμόντος δουκὸς τῆς Βοσνίας Στεφάνου, ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς εἰσέβαλε πάλιν εἰς Ἀλβανίαν. Ἀμέσως ὁ Σκεντέρμπεης, παραδώσας τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δυτικοῦ μετώπου εἰς τὸν ἀνεψιόν του ἐστράφη πρὸς Α. καὶ ἐπετέθη μετὰ μόλις 6.000 ἀνδρῶν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῶν ὀρέων τῶν Δεβρῶν. Ἡ μάχη ἤρχισε διὰ μονομαχίας τοῦ Ἀλβανοῦ ἀρχηγοῦ Παύλου Μάνεση μεθ' ἑνὸς ἐπιφανοῦς Τούρκου, ὅστις ἡττήθη. Ὅταν κατόπιν ἐγενικεύθη ἡ μάχη, οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐβράδυναν νὰ τραποῦν εἰς φυγήν. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐφόνευσαν 10.000 Τούρκους, ἐκυρίευσαν 15 σημαίας καὶ ᾐχμαλώτισαν τὸν Μουσταφᾶ πασᾶν καὶ 12 ἄλλους ἀρχηγούς, τοὺς ὁποίους ἀπέλυσαν λαβόντες 25.000 δουκᾶτα. Στραφεὶς πάλιν κατόπιν πρὸς Δ. ὁ Σκεντέρμπεης, ἐστενοχώρησε τόσον τοὺς Βενετούς, ὥστε πρεσβεία ἐκ Βενετίας ἐμφανισθεῖσα εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐζήτησεν εἰρήνην. Ὁ Σκεντέρμπεης ἐφάνη ἐνδοτικός, προβλέπων, ὅτι δὲν θὰ ἐβράδυνε ἡ ἐπανάληψις τῶν μετὰ τῶν Τούρκων ἐχθροπραξιῶν. Ἀπεποιήθη μάλιστα γενναιοφρόνως καὶ τὴν ὑπὸ τῆς Βενετίας προσφερομένην ἐπέκτασιν τοῦ κράτους του. Εἰς ἀναγνώρισιν τῆς εὐγενοῦς στάσεώς του ἡ Βενετία ἀνεκήρυξε τὸν Σκεντέρμπεην πολίτην τῆς δημοκρατίας καὶ ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν κληρονομικὸν τίτλον εὐγενείας, διορίσασα αὐτὸν καὶ ἀρχιστράτηγον τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἰλλυρίᾳ βενετικῶν κτήσεων.

Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυλαν ὁ σουλτᾶνος Μουρὰτ ἐπεχείρησε νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἀλβανίας, ἡγηθεὶς αὐτὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅστις συγκεντρωθεὶς τὸ ἔαρ τοῦ 1449 ἐν Ἀδριανουπόλει ἀνήρχετο εἰς 120—150 000 ἄνδρας, ἐξ ὧν 90.000 ἱππεῖς καὶ 40.000 πεζοί. Πληροφορούμενος ὁ Σκεντέρμπεης τὰς παρασκευὰς ταύτας καὶ ἀντιλαμβανόμενος, ὅτι ὁ Μουρὰτ θὰ ἐπεχείρει νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ὀχυρῶν πόλεων τῶν ἀνατολικῶν ὀρέων τῆς Ἀλβανίας, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀμυντικῶν αὐτῶν ἔργων καὶ κυρίως τῆς Κρόϊας, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεμάκρυνε τὸν ἄμαχον πληθυσμόν. Ἡ ἄμυνα ἀνετέθη εἰς τὸν στρατηγὸν Οὐρσνοκόντην. Συγχρόνως ὠχυροῦτο ἡ ἐπὶ τῶν μεθορίων Σφετιγράδ, ὅπου ἐπέβλεψεν ὁ ἴδιος. Ἀναθέσας δὲ τὴν ἐκεῖ ἀρχηγίαν εἰς τὸν Πέτρον Παρλάτον, ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν 10.000 κινητοῦ στρατοῦ, δυναμένου νὰ στρέφεται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ πρωτοπορία τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἀνερχομένη εἰς 40.000 ἐλαφροῦ ἱππικοῦ ἔφθασε πρὸ τῆς Σφετιγράδ. Ὁ Σκεντέρμπεης ἐπῆλθεν ἐναντίον αὐτῆς μὲ 4.000 ἱππεῖς καὶ 1.000 πεζοὺς καὶ πρὶν ἢ προφθάσῃ τὸ κύριον σῶμα ἔτρεψεν αὐτὴν εἰς φυγήν. Μετ' ὀλίγον, τὴν 4ην Μαΐου 1449 ἐνεφανίσθη καὶ ὁ Μουρὰτ μὲ τὴν κυρίαν δύναμιν καὶ ἤρχισε τακτικὴν πολιορκίαν τῆς Σφετιγράδ.

Ὁ Σκεντέρμπεης παρηνώχλει τοὺς Τούρκους δι' ἐπιθέσεων ἔξωθεν, προξενῶν εἰς αὐτοὺς σημαντικὰς ζημίας, ἐνῷ ἡ φρουρὰ ἀνθίστατο ἡρωϊκῶς. Ἐπὶ τέλους ὅμως ὅ τε Παρλᾶτος καὶ ὁ Σκεντέρμπεης ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν ἀπέναντι τοῦ ἀριθμητικῶς ἰσχυροτέρου Μουράτ. Ὁ πρῶτος ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀποχωρήσῃ ἡ φρουρὰ ἔνοπλος. Ἐνῷ ὅμως ἀνεμένετο, ὅτι ὁ Μουρὰτ θὰ προήλαυνεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀλβανίας, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀδριανούπολιν παρενοχλούμενος κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ὑπὸ τοῦ Σκεντέρμπεη, ὅστις ἐστράφη κατόπιν ἀμέσως κατὰ τῆς ἐν Σφετιγρὰδ τουρκικῆς φρουρᾶς, ὅπως ἐξαναγκάσῃ αὐτὴν εἰς παράδοσιν πρὶν φθάσῃ νέος τουρ-

Digitized by Google

κικὸς στρατός. Τὸν Σεπτέμβριον ἤρχισε τὴν πολιορκίαν, ἥτις διήρκεσεν ἕνα μῆνα ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι ὁ Σκεντέρμπεης ἀπολέσας 500 ἄνδρας ἐπέστρεψεν εἰς Κρόϊαν. Τὸ ἐπιὸν ἔτος (1450) ὁ Μουρὰτ ἐπῆλθεν ἐπὶ κεφαλῆς νέου στρατοῦ, ὅστις ἀνήρχετο εἰς 160.000 ἄνδρας, ἐφωδιασμένος τὴν φορὰν ταύτην μὲ πυροβολικὸν καὶ πολιορκητικὰς μηχανὰς ὡς καὶ πολυάριθμον σῶμα βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν, διότι ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦτο πλέον ἡ Κρόϊα, ὑπὸ τὰ τείχη τῆς ὁποίας ἔφθασεν ὁ Μουρὰτ ἀκωλύτως τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου. Ἀμέσως ἤρχισεν ἡ πολιορκία, ἐνῷ ὁ Σκεντέρμπεης ἐπετίθετο καὶ πάλιν ἔξωθεν. Ἤδη καὶ οἱ Βενετοί, φοβούμενοι πλέον τὴν ἐπικράτησιν τῶν Τούρκων, ὑπεστήριζον κρυφίως τὸν Σκεντέρμπεην διὰ χρημάτων καὶ τροφίμων. Ὁ Μουρὰτ προσέφερεν εἰς τὸν Οὐρανοκόντην, φρούραρχον Κρόϊας, 200.000 ἄσπρα ὅπως παραδώσῃ τὸ φρούριον, οὗτος ὅμως ἠρνήθη ὑπερηφάνως. Ὅλαι αἱ ἐπιθέσεις τοῦ Μουρὰτ μὲ τοὺς πετροβόλους του ἀπέτυχον, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπόπειρα ὑπονομεύσεως τοῦ φρουρίου. Ἀπελπισθεὶς ὁ Μουρὰτ ἐπρότεινεν εἰς μὲν τὸν Οὐρανοκόντην γενναίαν ἀμοιβήν, εἰς δὲ τὸν Σκεντέρμπεην ἔντιμον εἰρήνην, ζητῶν μόνον ἐτήσιον φόρον ὑποτελείας 10.000 δουκάτων. Ὁ Σκεντέρμπεης ἠρνήθη κατηγορηματικῶς, εἰς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἀποφάσεώς του ν' ἀντισταθῇ μέχρις ἐσχάτων ἠκολούθησε τοὺς Τούρκους πρέσβεις μέχρι τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου, καθ' οὗ ἐπιτεθεὶς ἐπροξένησεν εἰς τὸν στρατὸν μεγάλας ζημίας. Ἀσθενῶν καὶ ἀπαυδήσας ἄλλως τε ἐκ τῶν μακρῶν πολέμων ὁ Μουρὰτ ἔλυσε μετὰ πέντε μῆνας τὴν πολιορκίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐνῷ ὁ Σκεντέρμπεης δὲν ἔπαυσε νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐναντίον τῆς ὀπισθοπορίας μέχρι πέραν τῶν συνόρων. Ἀπερίγραπτος ἦτο ἡ χαρὰ τῶν Ἀλβανῶν ἐπὶ τῇ νίκῃ. Ὁ Οὐρανοκόντης ἔλαβε πλούσια δῶρα καὶ ἀμοιβὰς ὡς καὶ τέσσαρα χωρία, ὡσαύτως δὲ καὶ καθ' ὅλην τὴν δυτικὴν Εὐρώπην αἱ νῖκαι τοῦ Σκεντέρμπεη ἐπροκάλεσαν ἐνθουσιασμόν, ὡς νῖκαι τῆς Χριστιανωσύνης. Ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε΄, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, ὁ δοὺξ τῆς Βουργουνδίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος Ἀλφόνσος ἔστειλαν γενναῖα χρηματικὰ δῶρα εἰς τὸν Σκεντέρμπεην, πρὸς δὲ καὶ ἄφθονον σῖτον καὶ κριθήν. Τὸ φρούριον τῆς Κρόϊας ἐπεσκευάσθη καὶ ὠχυρώθη ἐσπευσμένως ὑπὸ ξένων τεχνιτῶν, διότι ὑπῆρχε φόβος μήπως ἐπανέλθῃ τὸ ἐπιὸν ἔτος ὁ Μουράτ, ὅτε αἰφνιδίως οὗτος ἀπέθανεν τὴν 5ην Φεβρουαρίου 1851, προσβληθεὶς ὑπὸ ἀποπληξίας ἐν μέσῳ ὀργιώδους κραιπάλης.

Αἱ ἐπακολουθήσασαι πολεμ. καὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β΄ τοῦ Πορθητοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ κατόπιν γεγονότα ἀφῆκαν τὸν Σκεντέρμπεην ἐπί τινα ἔτη σχετικῶς ἥσυχον, καὶ ὅταν ἐπανελήφθησαν αἱ κατὰ τῆς Ἀλβανίας πολεμικαὶ ἐνέργειαι, ταύτας διηύθυνεν οὐχὶ ὁ Μωάμεθ, ἀλλὰ διάφοροι στρατηγοί του. Ὁ Σκεντέρμπεης ἀπέρριπτεν ἐπιμόνως ἐπανειλημμένας τουρκικὰς προτάσεις ὑποτελείας καὶ συγχρόνως ἀπέκρουεν ὅλας τὰς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων, προξενῶν εἰς αὐτοὺς σοβαρὰς ἀπωλείας. Ὁ Μωάμεθ ὅμως κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ διὰ δωροδοκιῶν τὸν ἀρχηγὸν τῆς Δέβρας Μωϋσῆν (Μοσές). Οὗτος προσελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτέθη τῷ 1457 ἐπὶ κεφαλῆς τουρκικοῦ σώματος ἐκ 15.000 ἀνδρῶν καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Σκεντέρμπεη. Κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν δύο στρατῶν ὁ Ἀλβανὸς ἡγεμὼν ἐκάλεσε τὸν Μοσὲς εἰς μονομαχίαν, οὗτος ὅμως ἠρνήθη καὶ ὡς ἐκ τούτου ἤρχισεν ἡ μάχη, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἐνικήθησαν, ἀπολέσαντες τὰ δύο τρίτα τῆς ὅλης δυνάμεώς των. Τὴν εἴδησιν τῆς νίκης μετὰ πλουσίων δώρων ἔφερεν εἰδικὴ ἀλβανικὴ πρεσβεία εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Ἀλφόνσον, ὅστις μόνος ἐξ ὅλων τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων τῆς Ἑσπερίας εἶχε στείλει εἰς τὸν Σκεντέρμπεην πραγματικὴν βοήθειαν ἐκ 1 000 σιδηροφράκτων πολεμιστῶν, 500 ἀνδρῶν μηχανικοῦ, πολιορκητικῶν μηχανῶν ὡς καὶ ἱκανοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ καὶ μικροῦ στόλου. Ὁ Μοσὲς ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ ἐκ τῆς ὀργῆς τοῦ σουλτάνου, χάρις εἰς παρακλήσεις διαφόρων αὐλικῶν, ἀλλὰ περιεφρονεῖτο πλέον τόσον, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀλβανίαν καὶ νὰ ζητήσῃ συγγνώμην, ἥτις καὶ ἐδόθη γενναιοφρόνως ὑπὸ τοῦ Σκεντέρμπεη.

Μετ' ὀλίγον ὅμως τὸ τουρκικὸν χρῆμα ἐξηγόρασε τὸν Χαμζᾶ, ἀνεψιὸν τοῦ Σκεντέρμπεη. Οὗτος παραλαβὼν τὴν οἰκογένειάν του ἐνεφανίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ σουλτάνου σῶμα 50 000 ἀνδρῶν, ὅπως ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς πατρίδος του. Ὁ στρατὸς οὗτος ἐδόθη, ἀλλ' ἡ ἀρχηγία του ἀνετέθη εἰς τὸν Ἰσᾶ βέην, ἔγγονον τοῦ Ἕλληνος ἐξωμότου Γαζῆ Ἐβρενός. Ἡ εἴδησις τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπροκάλεσε συγκίνησιν καθ' ὅλην τὴν Ἀλβανίαν. Ὁ Σκεντέρμπεης συνεκάλεσε τοὺς ὁπλαρχηγοὺς εἰς Δέβραν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ συγκεντρωθεῖσα δύναμις ἀνῆλθε μόλις εἰς 6.000 ἱππεῖς καὶ 5.000 πεζούς, ἀπεφασίσθη νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἀνοικτὴ μάχη, ἀλλὰ νὰ προσελκυσθῇ ὁ ἐχθρὸς εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Πράγματι ὁ Σκεντέρμπεης ὑπεχώρει πρὸς τὸ Ἀλέσιο παρακολουθούμενος μετὰ προφυλάξεων ὑπὸ τῶν Τούρκων, λεηλατούντων καὶ καταστρεφόντων τὰ πάντα. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς προχωρήσας οὕτω σχεδὸν μέχρις Ἀλέσιο ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Δρίνου καὶ Μάτι (τότε καλουμένων Ἄλμπουλα καὶ Μάθια) πεδιάδα. Ἀλλ' ἐνῷ τὸ τουρκικὸν στράτευμα ἑώρταζεν ἐπὶ τριήμερον διὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Χαμζᾶ ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ Ἀλβανίας, ὁ Σκεντέρμπεης ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς. Ἐπηκολούθησε γενικὴ σύγχυσις τῶν Τούρκων, οἵτινες εἶχον παραδοθῆ εἰς τὸν ὕπνον καὶ ἀληθὴς σφαγή. Λέγεται ὅτι 20.000—30.000 Τοῦρκοι ἐσφάγησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὁ Χαμζᾶ συνελήφθη ζῶν, ἐνῷ ὁ Ἰσᾶ κατώρθωσε νὰ σωθῇ χάρις εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ ἵππου του. Ὁ Σκεντέρμπεης ἐπανῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Κρόϊαν, φέρων πλουσιωτάτην λείαν καὶ 20 τουρκικὰς σημαίας. Μὴ ἔχων πλέον διάθεσιν νὰ ἐπιχειρήσῃ νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἀλβανίας ὁ σουλτᾶνος ἔκαμε προτάσεις εἰρήνης. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Σκεντέρμπεης ἐπέμενε ζητῶν τὴν Σφετιγρὰδ καὶ τὰ Βελέγραδα (Βεράτι), αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν τὸ ἐπόμενον θέρος. Σῶμα τουρκικὸν 14.000 ἀνδρῶν ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τοὺς Οὐμοὺρ βέην καὶ Σινὰν βέην. Οἱ ἀρχηγοὶ ὅμως οὗτοι ἀπέφευγον τὴν ἀνοικτὴν μάχην. Τὸ ἔαρ τοῦ 1458 προσῆλθεν εἰς τὸ ἀλβανικὸν στρατόπεδον ὁ Οὐμοὺρ φέρων πλούσια δῶρα μετὰ προτάσεων εἰρήνης καὶ συμμαχίας. Καὶ τὰ μὲν δῶρα ἔγιναν δεκτὰ ἔναντι ἀντιδώρων, ἀλλ' αἱ προτάσεις ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τοῦ Σκεντέρμπεη. Ἀλλὰ πάλιν οἱ δύο στρατοὶ ἀπέφευγον τὴν μάχην, οὕτως ὥστε ἐπῆλθε κατάστασις εἰρήνης καὶ ἄνευ εἰδικῆς συμφωνίας. Πολλοὶ τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων ἀσπασθέντες τὸν Χριστιανισμὸν ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀλβανίᾳ ἢ ἀπεστάλησαν μετ' ἄλλων δώρων εἰς διαφόρους ἡγεμόνας τῆς Δύσεως καὶ κυρίως εἰς τοὺς βασιλεῖς Ἱσπανίας, Γαλλίας καὶ Νεαπόλεως. Ὁ Χαμζᾶ ἀπεστάλη εἰς Νεάπολιν ὅπως κρατῆται ἐκεῖ ἐν ἀσφαλείᾳ. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ βασιλέως ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλβανίαν, συνεφιλιώθη μετὰ τοῦ Σκεντέρμπεη καὶ μετέβη, ὑποκριθεὶς νέαν προδοσίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν ἐκεῖ οἰκογένειάν του. Ἀλλ' ἐκεῖ εὗρε τὸν θάνατον δηλητηριασθείς.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι νῖκαι τοῦ Σκεντέρμπεη κατὰ τῶν Τούρκων ἐφείλκυσαν τὸν θαυμασμὸν τῶν ἡγεμόνων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Πέραν ὅμως τούτου καὶ χρηματικῶν τινων βοηθειῶν τοῦ πάπα Καλλίστου τοῦ Γ΄ οὐδὲν ἐλάμβανεν ὁ τελευταῖος ἐν τῇ ἑλληνικῇ χερσονήσῳ ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀγωνιζόμενος Χριστιανὸς ἡγεμών. Εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐκκλήσεις του, ὅπως ἀφήσουν τὰς μεταξύ των φιλονικίας καὶ ἔλθουν εἰς βοήθειάν του, οὐδεμία ἤρχετο ἀπάντησις. Ὁ Φερδινάνδος τῆς Νεαπόλεως, φυσικὸς υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου, ἐκάλεσε μάλιστα εἰς βοήθειαν τὸν Σκεντέρμπεην, ὅπως καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρός του. Διστάζων νὰ ἐξέλθῃ τῆς χώρας του ὁ Σκεντέρμπεης ἐζήτησε τὴν συμβουλὴν τοῦ πάπα Πίου τοῦ Β΄, παρακαλῶν αὐτὸν συνάμα νὰ στείλῃ εἰς Κρόϊαν παπικὸν λεγᾶτον, ὅστις ν' ἀναλάβῃ τὴν ἄμυναν τῆς Ἀλβανίας κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ πάπας ἀπήντησεν ὅτι στερεῖται τῶν ἀπαιτουμένων δυνάμεων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἀλβανίας, ὑποσχόμενος ὅμως πλουσίαν ἀντιμισθίαν συνεβούλευσε τὸν Σκεντέρμπεη νὰ δεχθῇ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Φερδινάνδου, ἀναθέτων τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν Βενετίαν.

Πειθόμενος εἰς τὰς παπικὰς συμβουλὰς ὁ Σκεντέρμπεης, ἔκλεισεν ἀνακωχὴν ἑνὸς ἔτους μετὰ τοῦ Μωάμεθ καὶ διεπεραιώθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1459 μετὰ τοῦ καλυτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ του ἐκ Δυρραχίου εἰς Ἀπουλίαν, ὅπως βοηθήσῃ τὸν Φερδινάνδον ἀγωνιζόμενον κατὰ τῶν Γάλλων. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἰταλίας ηὐχαρίστησαν καὶ ἐτίμησαν τὸν Σκεντέρμπεην. Ὁ δὲ πάπας Πίος ὁ Β΄ ἐκτὸς πλουσίων δώρων καὶ θρησκευτικῶν προνομίων ἔδιδεν εἰς αὐτὸν καὶ ὑποσχέσεις περὶ ἀποστολῆς σταυροφορικοῦ στρατοῦ εἰς Ἀλβανίαν κατὰ τῶν Τούρκων. Φέρων τοιαύτας ὑποσχέσεις ὁ Σκεντέρμπεης ἐπανῆλθε μετὰ ἓν ἔτος εἰς Ἀλβανίαν, ὅπου ἡ ἡσυχία δὲν εἶχε διαταραχθῆ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του.

Εὐθὺς κατόπιν ὁ σουλτᾶνος, ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῶν ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ ἐπιτυχιῶν του, ἀπέστειλε δύο στρατιωτικὰ σώματα κατὰ τῆς Ἀλβανίας. Τὸ πρῶτον ἐξ 20 000 ἀνδρῶν ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Σκεντέρμπεη εἰς τὰ στενὰ τῆς Μόκρας, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ 30.000 παρὰ τὴν Κρόϊαν. Τρίτον σῶμα ἐπελθὸν ἐκ Σκοπίων ἐνικήθη ἐπίσης. Τέταρτον σῶμα ἐκστρατείας ἐκ 40 000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν γηραιὸν Τοῦρκον στρατηγὸν Καρατζᾶ βέην ὑπέστη οἰκτροτέραν τύχην, καταληφθὲν ὑπὸ τριημέρου κατακλυσμιαίας βροχῆς εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Λιβάδι καὶ ἀποχωρῆσαν μετὰ μεγίστων δυσχερειῶν (1460).

Μετὰ τὰς τόσας ἀποτυχίας ὁ σουλτᾶνος Μωάμεθ ἀπέστειλεν εἰς Ἀλβανίαν τὸ ἔαρ τοῦ 1461 πρεσβείαν φέρουσαν προτάσεις εἰρήνης, καθ' ἅς: α) ὁ τουρκικὸς στρατὸς θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας διαβάσεως δι' Ἀλβανίας πρὸς τὰς βενετικὰς κτήσεις τῆς παραλίας· β) ὁ Σκεντέρμπεης θὰ ἔστελλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ὅμηρον τὸν υἱόν του Ἰωάννην· γ) εἰς τοὺς Τούρκους θὰ ἐπετρέπετο νὰ ἐμπορεύωνται εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἀλβανίαν· δ) ὁ Σκεντέρμπεης θὰ προσήρχετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου θὰ ἐγίνετο δεκτὸς μετὰ τῶν προσηκουσῶν τιμῶν. Ἐκ τῶν ὅρων τούτων ὁ Σκεντέρμπεης, συσκεφθεὶς μετὰ τῶν προκρίτων, ἐδέχθη μόνον τὸν τρίτον ἐπὶ ἀμοιβαιότητι. Μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἤτοι περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου, ὁ σουλτᾶνος ἀπήντησε γραπτῶς ὅτι δέχεται, προσθέτων ὅτι θ' ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν κύριον τῆς Ἀλβανίας. Ὑπεγράφη τότε ἐπισήμως συνθήκη εἰρήνης (1461) μεταξὺ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ Σκεντέρμπεη.

Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐνεργείας τοῦ πάπα Πίου τοῦ Β΄ καὶ τοῦ Βησσαρίωνος πρὸς ὑποκίνησιν σταυροφορίας κατὰ τῶν Τούρκων τὸ παπικὸν σχέδιον διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας προώριζε τὴν Μακεδονίαν διὰ τὸν Σκεντέρμπεην, ὅστις θὰ ἀνεγνωρίζετο βασιλεὺς τῆς Ἀλβανίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ εἰρήνη τοῦ 1461 παρεβιάσθη καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν ἐπανελήφθησαν ἀπὸ τοῦ 1463. Ὁ Σκεντέρμπεης ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς Τούρκους, ἅπαξ δὲ καὶ ἐνικήθη (1464). Ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις ἐξηκολούθει μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1466, ὅτε ἐγνώσθη ὅτι ὁ Μωάμεθ ἑτοιμάζεται νὰ ἐπέλθῃ ὁ ἴδιος πλέον ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ κατὰ τῆς Ἀλβανίας. Ὁ Σκεντέρμπεης μετέβη τότε ἐν πάσῃ μυστικότητι εἰς Ἰταλίαν, ὅπως ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ πάπα καὶ τῶν Βενετῶν. Ἐστάλη τότε εἰς Ἀλβανίαν ὁ Βενετὸς προβλέπτης (proveditore) Τζιανματέο Κονταρίνη, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ ἐπίβλεψις τῆς ἀμύνης τῆς Κρόϊας ὑπὸ τὸν ἐπίσης βενετὸν στρατηγὸν Βαλτασὰρ Perduci.

Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀνερχόμενος εἰς 200.000 ὑπὸ τὸν σουλτᾶνον Μωάμεθ ἔφθασε μετ' ὀλίγον ἔμπροσθεν τῆς Κρόϊας καὶ ἤρχισε πολιορκίαν. Ὁ Σκεντέρμπεης, ἀκολουθῶν τὴν προηγουμένην τακτικήν του, κατέλαβε θέσιν ἔξω τῆς πόλεως, ὁπόθεν παρηνώχλει νυχθημερὸν τοὺς πολιορκητάς, τόσον ὥστε ὁ Μωάμεθ, πάσχων καὶ ἐκ δυσκολίας ἐπισιτισμοῦ ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ, ἀφοῦ ἔσφαξε τοὺς κατοίκους τῆς Χίδνας, ἀφήσας ἐνώπιον τῆς Κρόϊας σῶμα 80.000 ὑπὸ τὸν Βαλαβὰν μὲ τὴν διαταγὴν νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιορκίαν μέχρις ἐσχάτων. Ὁ Βαλαβὰν ἐπεχείρησε πολλὰς ἐφόδους, ἀλλ' εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν ἐπληγώθη θανασίμως καὶ ὁ τουρκικὸς στρατός, ἐγκαταλείψας τὴν πολιορκίαν ἀπεχώρησεν ἐν ἀποσυνθέσει.

Ἅπαξ ἔτι εἰσέβαλεν ὁ τουρκικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Μωάμεθ εἰς Ἀλβανίαν, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῆς Κρόϊας καὶ τοῦ Δυρραχίου, ἀλλὰ μόνον τὸ Ἐλβασὰν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ. Ἐνῷ δὲ ἐν Ἀλεσίῳ εὑρισκόμενος ἡτοιμάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς ὀχυρᾶς ταύτης πόλεως, ὁ Σκεντέρμπεης προσβληθεὶς ἐκ κακοήθους πυρετοῦ, ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1467 εἰς ἡλικίαν 63 ἐτῶν, συστήσας προηγουμένως τὸν υἱόν του Ἰωάννην καὶ τὴν ἀπορφανισθεῖσαν χήραν του εἰς τὴν προστασίαν τῆς Βενετίας, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει μόνην ἱκανὴν ν' ἀντισταθῇ κατὰ τῶν Τούρκων μέχρις ἐνηλικιώσεως τοῦ υἱοῦ του. Ἐτάφη εἰς τὸν ἐν Ἀλεσίῳ ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ὅταν ὁ Μωάμεθ, πολιορκῶν τῷ 1474 τὴν Σκόδραν, κατέλαβε τὸ Ἀλέσιο, διέταξε ν' ἀνοιχθῇ ὁ τάφος τοῦ Σκεντέρμπεη, οὐχὶ πρὸς βεβήλωσιν, ἀλλ' ὅπως τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐκτεθοῦν εἰς τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου. Λέγεται ὅτι πολλοὶ Τοῦρκοι ἐθεώρησαν τότε τιμήν των ν' ἀποκτήσουν ἓν τεμάχιον ὀστοῦ τοῦ Σκεντέρμπεη, ὅπως φέρουν αὐτὸ ὡς περίαπτον. Ὁ θάνατος τοῦ Σκεντέρμπεη ἐσημείωσε τὸ τέλος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀλβανίας, ἥτις μόνον χάρις εἰς αὐτὸν κατώρθωσε τότε νὰ ἐμφανισθῇ ὡς κράτος ἀνεξάρτητον καὶ ἑνιαῖον. Ἡ Κρόϊα, ἥτις ἐπὶ τόσα ἔτη ἠγωνίσθη ὡς ἀκρόπολις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπωλήθη τῷ 1474 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Καστριώτου, υἱοῦ τοῦ Γεωργίου, εἰς τοὺς Βενετούς, οἵτινες μετεπώλησαν αὐτὴν τῷ 1478 εἰς τοὺς Τούρκους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τοῦ Γεωργίου Καστριώτου ὑπάρχουν πλεῖσται ὅσαι παλαιαὶ βιογραφίαι εἰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ μία γραφεῖσα πορτογαλιστὶ καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἱσπανικὴν τῷ 1592: «Cronica del esforcado Principe y Capitan Jorge Castrioto etc. traduzita de lengua portuguesa en Castellano por Joan Ochoa de Lesalde (Madrid), ἐπίσης δὲ καὶ βενετικαὶ χρονογραφίαι τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος, ὡς ἡ τοῦ Sansovino (1582). Αὐθεντικωτέρα θεωρεῖται ἡ λατινιστὶ γεγραμμένη ὑπὸ τοῦ *Marini Barletius*, «De vita et gestis Scanderbegi».—Ἐπίσης πλεῖσται ὅσας πληροφορίας δίδουν οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ κυρίως ὁ Χαλκοκονδύλης.—*Pisko*, Skanderberg, historische Studie (Βιέννη 1895).—*Georges T. Petrovitch*, Scanderbeg (Georges Castriota). Essai de bibliographie raisonnée: Ouvrages sur Scanderbeg écrits en langue française, anglaise, allemande, latine, italienne etc. (Paris, 1881).

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Σκεντζιάνικα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ρίζας (Κρινακέϊκων) τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 61. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Καρυώτικα*. Π. Ν. Π.

Σκεντόνε (Schedone), **Βαρθολομαῖος**. Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μοδένῃ τῷ 1580 καὶ ἀπο-

Digitized by Google

θανὼν ἐν Πάρμᾳ τῷ 1615. Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Καρράτζιο, ἀλλ' ἡ τεχνοτροπία του εἶναι συγγενεστέρα πρὸς τὴν τοῦ Κορρέτζιο. Ἔζησε κατ' ἀρχὰς ἐν Μοδένῃ, βραδύτερον δ' ἐγένετο ζωγράφος τοῦ πρίγκιπος τῆς Πάρμας Ρανούτσιο. Τῷ 1604 διεκόσμησε διὰ νωπογραφιῶν τὸ δημόσιον μέγαρον τῆς Μοδένας (Κοριολανός, καὶ ἑπτὰ γυναικεῖαι μορφαὶ συμβολίζουσαι τὴν Ἁρμονίαν). Ἐκ τῶν ἐλαιογραφιῶν του σπουδαιότεραι εἶναι: «Τὸ συμπόσιον τῶν Φαρισαίων» (ἐν Μοδένῃ), «Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ τάφῳ» (Πάρμα), «Ἐμμαοὶ» (Βιέννη), «Ἅγιος Σεβαστιανὸς» (Νεάπολις) κτλ. Θ. Π.

σκὲπ (skeppe). Παλαιὸν μέτρον χωρητικότητος τῆς Δανίας, ἰσοδυναμοῦν πρὸς 17,39 λίτρας. Ι.Α.Β.

σκεπάζω· θέτω, κατασκευάζω τὴν σκεπήν, τὴν στέγην τοῦ οἰκοδομήματος· || καλύπτω, ἐπιθέτω κάλυμμα, σκέπασμα: «σκεπάζω τὸ παιδὶ νὰ μὴν κρυώσῃ» || μεταφ., συγκαλύπτω, ἀποσιωπῶ: «τὰ σκέπασαν γιὰ νὰ μὴν ἀκουστοῦν».

Σκεπαρνέα *[Ἀστρον.]*. Μεσαιωνικὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ *Ὠρίωνος*, πιθανῶς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ προερχομένη. Σ. Π.

σκεπάρνι (τό)· δημοτ., *σκέπαρνον* (βλ. λ.).

Σκεπάρνι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 379. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. Π. Ν. Π.

σκεπαρνιὰ (ἡ)· κτύπημα μὲ τὸ σκεπάρνι εἴτε ὡς ἐνέργεια εἴτε ὡς ἀποτέλεσμα.

σκεπαρνίζω· κτυπῶ, πελεκῶ μὲ τὸ σκεπάρνι.

σκέπαρνον (τὸ) (κοιν. *σκεπάρνι*). Ξυλουργικὸν ἐργαλεῖον, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ξυλουργῶν διὰ τὴν ἀποτομὴν καὶ πελέκησιν τῶν πρὸς κατεργασίαν ξύλων, διὰ τὸ κάρφωμα καρφοβελονῶν κτλ. Ἀποτελεῖται ἐκ πεπλατυσμένου σιδηροῦ κοπέως φέροντος σωληνωτὴν ὀπήν, ἐντὸς τῆς ὁποίας προσαρμόζεται βραχὺς στειλεός, καὶ καταλήγοντος εἰς μὲν τὸ ἓν ἄκρον εἰς κόψιν δι' ἧς ἀποτέμνουσι τὰ ξύλα, εἰς δὲ τὸ ἕτερον εἰς κεφαλήν, δι' ἧς κρούουσι αἱ καρφοβελόναι πρὸς κάρφωσιν. Πολλάκις ὁ πεπλατυσμένος κοπεὺς φέρει εἰς τὸ μέσον ἐγκοπὴν χρησιμοποιουμένην διὰ νὰ συλλαμβάνῃ ἐκ τῆς κεφαλῆς τὴν καρφωμένην καρφοβελόνην καὶ δι' ἀναστροφῆς τοῦ σκεπάρνου νὰ ἐξάγῃ ταύτην.

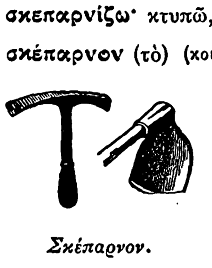
Σκέπαρνον.

σκεπαρνόπους, —*οδος* (ὁ, ἡ)· ὁ πάσχων σκεπαρνοποδίαν.

—*[Ἀνατομ.]* βλ. λ. *πτερνόπους*.

σκέπασμα (τό)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σκεπάζειν κάλυψις· || τὸ δι' οὗ τις σκεπάζεται: «τὸ σκέπασμα τοῦ πιθαριοῦ κττ.» || ἰδίᾳ, κλινοσκέπασμα: «ἐλαφρὸ —, βαρὺ σκέπασμα».

σκεπαστὴ (ἡ) *[Ναυτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ *λεμβωλκίου* (βλ. λ.).

Σκεπαστὴ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Χαλκίδος τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 271. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀχλαδὲ τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 223.

σκεπαστήριον (τό)· στέγασμα προφυλακτικὸν ἀπὸ ἀνέμου, βροχῆς, ἡλίου (στρατιωτ.).

σκεπαστικός, —*ή,* —*όν*· ὁ κατάλληλος διὰ νὰ σκεπάζῃ, καλυπτήριος: «σκεπαστικὴ ἀλοιφὴ» ἡ πρὸς ἐπικάλυψιν τραύματος, ἕλκους κττ. χρησιμεύουσα.

Σκεπαστὸ *[Γεωγρ.]*. Κωμόπολις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, κειμένη τρεῖς ὥρας πρὸς Β. τοῦ Βουνὰρ-Χισσάρ, ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῶν ὀρέων Καραμὰν καὶ Μαχγιᾶ. Τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινότατον, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα καλύπτεται ὑπὸ ἀφθόνου χιόνος, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά της. Ἐπὶ ἑλληνικῆς κατοχῆς ὑπήγετο εἰς τὴν διοίκησιν Βιζύης τοῦ νομοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἠρίθμει δὲ 1.200 κατοίκους, οἵτινες κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1923. Α. Θ. Σ.

—**Σκεπαστὸ** *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Βισοκὰ* ἢ *Βισοτιά*. Κάτ. (1928) 991. Ἔχει ταχυδρομικὸν-τηλεφωνικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Σούλοβο*. Κάτ. (1928) 459. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς ἣν ὑπάγονται τὰ χωρία *Λίμνη* *(Λάντζα)* καὶ *Μαυρούδα* *(Μαύροβο)*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

—**Σκεπαστὸ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς Θρᾳκίας θαλάσσης ΒΑ. τῆς νήσου Σαμοθράκης ἐσχατιὰ (πλάτ. 40°26'30" Β., μήκ. 25°43' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1087: Thasso to Dardanelles). Εἰς 6 μίλ. Α.ΒΑ. αὐτοῦ ἡ παραδοξοτάτη καὶ κινδυνωδεστάτη ὕφαλος *Σγόραφα*. Σ. Ε. Λ.

σκεπαστός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἐσκεπασμένος, κεκαλυμμένος.

Σκεπαστὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀηδονιᾶς (Φσίνας) τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης. Κάτ. (1928) 172. Π. Ν. Π.

σκέπαστρον (τό). Ἔργον ὀχυρωτικῆς κατασκευαζόμενον πρὸς προστασίαν τοῦ προσωπικοῦ ἢ τοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν πυρῶν (βολίδων, θραυσμάτων ὀβίδων καὶ ὁλοσώμων βλημάτων) καὶ κεκαλυμμένον ἄνωθεν. Τὰ σκέπαστρα διεκρίνοντο ἄλλοτε εἰς παθητικά, ὅταν ἐξ αὐτῶν δὲν ἐγίνετο βολή, καὶ εἰς ἀμυντικά, ὅταν ἦσαν διεσκευασμένα πρὸς βολὴν (κευθμοί, κλωβοί, γοργύραι κλπ.). Σήμερον διακρίνονται εἰς ἐνεργὰ καὶ παθητικά, ἀναλόγως τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς ἐπιφανειακὰ καὶ εἰς ὑπόγεια, ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς των εἰς τοιαῦτα δι' ἐπιγείου ἐκσκαφῆς μετὰ προσθέτου ἐπικαλύψεως καὶ εἰς κατασκευαζόμενα διὰ στοᾶς ὑπονόμου καὶ ἔχοντα ὡς ἐπικάλυψιν τὸ ἄνωθεν στρῶμα τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους. Αἱ συνηθέστεραι ἐπικαλύψεις εἶναι χονδρὰ ξύλα, σιδηροδοκοί, σιδηροτροχιαί, ἀνθεκτικὰ κυματοειδῆ ἐλάσματα, κυρίως δὲ τὸ ἁπλοῦν ἢ τὸ ὡπλισμένον σκυροκονίαμα. Τέλος ἀναλόγως τῆς ἀντοχῆς αὐτῶν τὰ σκέπαστρα διακρίνονται εἰς ἐλαφρὰ καὶ εἰς ἀνθεκτικά. Ἡ ἀντοχή των προσδιορίζεται διὰ τοῦ ἀντιστοίχου διαμετρήματος τοῦ βλήματος, ὅπερ προσπῖπτον ἐπ' αὐτῶν δὲν δύναται νὰ τὰ καταστρέψῃ. Οὕτως ἔχομεν σκέπαστρα ἀντοχῆς κατὰ βλημάτων τῶν 155 χιλ., τῶν 210 χιλ. κλπ. Τὰ σκέπαστρα ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ των διακρίνονται εἰς παρατηρητήρια, εἰς θέσεις ἐνεδρευτῶν, κλειστὰ πολυβολεῖα καὶ πυροβολεῖα, εἰς χώρους ἀναπαύσεως τῶν ἀνδρῶν, σταθμοὺς διοικήσεως, σταθμοὺς ὀπτικούς, σταθμοὺς ἐπιδέσεων καὶ διακομιδῶν, ἀποθήκας πυρομαχικῶν, τροφίμων καὶ διαφόρων ἄλλων εἰδῶν καὶ ὑλικῶν. Ζ. Ν.

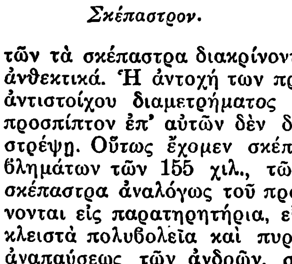
Σκέπαστρον.

Σκεπετὸ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πλαταριᾶς τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 48. Π. Ν. Π.

σκέπη (ἡ)· σκέπη, σκέπασμα· || συνεκδ., λεπτὸν διαφανὲς ὕφασμα· || δημοτ., ὁ περιβάλλων τὴν κοιλίαν καὶ τὰ ἔντερα λιπώδης ὑμήν, ἄλλως *μπόλια, ἐπίπλους*· || ὑμὴν περιβάλλων τὸ πρόσωπον τοῦ νεογνοῦ: «ἐγεννήθηκα μὲ σκέπη» || μεταφ., προστασία, ὑπεράσπισις: «ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ δεῖνος».

σκεπὴ (ἡ)· δημοτ., ἡ στέγη οἰκοδομήματος.

Σκέπται *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Θρᾳκικὴ κωμόπολις γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῆς, κειμένη μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως. Α. Θ. Σ.

σκεπτικιστὴς (ὁ)· ὁ τὰ προφανῆ καὶ αὐτόδηλα ὑπὸ σκέψιν ὑποβάλλων, ὁ μὴ ἀποφασίζων, ὁ ἐφεκτικός· || ὁ ὀπαδὸς τῆς *σκέψεως* (βλ. λ.), ὁ *σκεπτικός* (βλ. λ.).

σκεπτικισμὸς (ὁ) (scepticismus)· ἡ ἀμφιβολία περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς γνώσεως τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰτίων· ἡ ἄρνησις τοῦ δυνατοῦ τῆς γνώσεως, λόγῳ τῆς ἀπάτης τῶν αἰσθήσεων· || ἀμφιβολία, ἔλλειψις μεγάλης αἰσιοδοξίας περὶ τὴν ἔκβασιν ἐπιχειρήσεώς τινος, ἀναβλητικότης, ἀναποφασιστον.

—*[Φιλοσοφ.]* Βλ. λ. *σκέψις*.

σκεπτικός, —*ή,* —*όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκέψιν, ὁ τῆς σκέψεως: «σκεπτικὸς φιλόσοφος» ὁ ἀσπαζόμενος τὴν *σκέψιν* ὡς φιλοσοφικὸν δόγμα· || ὁ βυθισμένος εἰς σκέψιν, ὁ οἱονεὶ μὴ ἀντιλαμβανόμενος σαφῶς τὰ περὶ αὐτόν: «ἦτο σκεπτικὸς καὶ δὲν μὲ ἀντελήφθη», «μοῦ φαίνεται πολὺ σκεπτικός» || ὁ ὀπαδὸς τῆς *σκέψεως* (βλ. λ.), ὁ σκεπτικιστής, ὁ πυρρωνιστής· || *σκεπτικὸν* (τό)· ὡς οὐσ., τὸ μέρος τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως, εἰς ὃ ἐκτίθενται οἱ λόγοι εἰς οὓς στηρίζεται ἡ ἀπόφασις, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ *διατακτικόν*.

— *[Ἱστορ. Φιλοσ.]* Οἱ συστηματικοὶ ὀπαδοὶ τῆς ἀρχαίας *σκέψεως* ἀνῆγον τὴν ἀρχὴν τῆς αἱρέσεώς των εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καὶ εἰς αὐτὸν ἔτι τὸν Ὅμηρον. Πράγματι δέ, ἀπό τινος ἀπόψεως, ἡ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως προϋποθέτει τὴν σκέψιν, τὴν ἄρνησιν δηλαδή, τοῦ πρωτογόνου ἀφιλοσοφήτου δογματισμοῦ. Οὕτως εἰς τοὺς προσωκρατικοὺς φιλοσόφους ἀπαντοῦν στοιχεῖα σκεπτικῆς διαθέσεως, γνωσιολογικῆς κριτικῆς· ὁ Ξενοφάνης γράφει: «δόκος ἐπὶ πᾶσι τέτυκται», ὁ Ἡράκλειτος ἐδίδασκεν ὅτι εἶναι δυνατὸν «ταὐτὸν ὑπολαμβάνειν εἶναί τε καὶ μὴ εἶναι», ὁ Παρμενίδης ἔλεγεν ὅτι εἰς τὰς «βροτῶν δόξας», «οὐκ ἔνι πίστις ἀληθής» κτλ. Γενικῶς δὲ ἡ κριτικὴ τῶν αἰσθήσεων τὴν ὁποίαν τότε ἐπιχειροῦν οἱ φιλόσοφοι, ἀποδεικνύει τὴν παρ' αὐτοῖς ὕπαρξιν στοιχείων σκέψεως (Ἡράκλειτος, Δημόκριτος, Ἀναξαγόρας κ. ἄ.).

Εἰς τὴν διδασκαλίαν ὅμως τῶν σοφιστῶν καὶ τοῦ Σωκράτους εὑρίσκει τις πολὺ σαφεστέραν τὴν πρὸς τὴν σκέψιν τάσιν· παρ' αὐτοῖς φαίνονται τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γενικοῦ κλονισμοῦ τὸν ὁποῖον ἐπήνεγκον εἰς τὴν ἑλληνικὴν διανόησιν οἱ παλαιότεροι φιλόσοφοι καθὼς καὶ ἡ ἀπὸ τῶν νεωτέρων ἀρξαμένη στροφὴ ἀπὸ τῆς μεταφυσικῆς ἐπὶ τὴν γνωσιολογίαν. Ἡ γενεὰ τῶν σοφιστῶν εἶναι κατ' ἐξοχὴν σκεπτική: ὁ Σωκράτης συνδέεται πρὸς τοὺς σκεπτικούς, ὅταν ἀρνῆται τὸ δυνατὸν τῆς φυσικῆς γνώσεως, καὶ ὅταν χρησιμοποιῇ τὴν ἐλεγκτικὴν μέθοδον· ἐκ τῶν σοφιστῶν ὁ Πρωταγόρας διδάσκει ὅτι «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος» ὁ Γοργίας πᾶσαν γνῶσιν θεωρεῖ ἀδύνατον, κτλ.· τέλος ἐκ τῶν διαδόχων τῶν μεγάλων φιλοσόφων, ὁ Κρατύλος εἶχε προχωρήσει τόσον πολὺ εἰς τὴν σκέψιν, ὥστε ἐν τέλει εἶχε παύσει καὶ νὰ ὁμιλῇ. Διὰ νὰ εὕρωμεν, ἄλλωστε, τὴν σκεπτικὴν διάθεσιν ἀνηγμένην εἰς αἵρεσιν ὁπωσδήποτε συστηματικήν, δέον νὰ ἀκολουθήσωμεν ῥοὴν ἰδεῶν ἐκπηγάζοντα ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς τε ἐλεατικῆς καὶ τῆς σωκρατικῆς φιλοσοφίας· πράγματι τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς σκεπτικῆς σχολῆς, τοῦ Πύρρωνος, ἡ διδασκαλία ἦτο συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἠλιακὴν καὶ τὴν ἐρετρικὴν σχολήν. Τοῦ Πύρρωνος μαθητὴς ὑπῆρξεν ὁ Τίμων ὁ Φλιάσιος· μετὰ τοῦτον ἡ σχολὴ συγχέεται μὲ τὴν *Νέαν Ἀκαδήμειαν*, μέχρις οὗ, μὲ τοὺς διαδόχους τοῦ Καρνεάδου, αὕτη μὲν λαμβάνει τροπὴν καθαρῶς ἐκλεκτικήν, ἐμφανίζεται δέ, ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἡ νέα σκεπτικὴ σχολὴ («ἀγωγὴν» τὴν ὠνόμαζον οἱ ὀπαδοί της) μὲ κυριωτέρους ἐκπροσώπους τὸν Αἰνησίδημον καὶ Σέξτον τὸν Ἐμπειρικόν.

Ὁ τελευταῖος, ὁ ὁποῖος μᾶς παραδίδει εἰς τὰ ἔργα του συγκεφαλαίωσιν ὅλων τῶν παλαιοτέρων σκεπτικῶν διδασκαλιῶν, ἀναφέρει σειρὰν τρόπων, διὰ τῶν ὁποίων ὁ σκεπτικὸς δύναται νὰ ἀναιρέσῃ τὴν γνῶσιν («δι' ὧν ἡ ἐποχὴ συνάγεσθαι δοκεῖ»). Οἱ γενικώτατοι τούτων εἶναι τρεῖς, «διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῶν πραγμάτων» ἀντιτίθενται δὲ ἢ φαινόμενα φαινομένοις (ὅταν λέγωμεν «ὁ αὐτὸς πύργος πόρρωθεν μὲν φαίνεται στρογγύλος, ἐγγύθεν δὲ τετράγωνος»), ἢ νοούμενα νοουμένοις ἢ ἐναλλάξ. Κατ' ἄλλην τάξιν εἶναι δέκα, ἀποδιδόμενοι μὲ πιθανότητα εἰς τὸν Αἰνησίδημον, κατ' ἄλλην πέντε, ἀποδιδόμενοι εἰς τὸν Ἀγρίππαν κτλ. Λίαν ἐνδιαφέροντα εἶναι παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ τὰ κεφάλαια, ὅπου ἀναπτύσσει τὰς ἐναντίον τῆς αἰτιότητος θεωρίας τοῦ Αἰνησιδήμου. Τελικὸς σκοπὸς πάντων τούτων τῶν σκεπτικῶν ἐλέγχων εἶναι, κατὰ Σέξτον, ἡ *ἀταραξία*, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τὴν *ἐποχὴν* «ὡς σκιὰ σώματι» βλέπομεν δηλαδὴ πόσον στενὴ σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς σκέψεως ταύτης καὶ τῶν συγχρόνων πρὸς αὐτὴν στωϊκῶν καὶ ἐπικουρείων ῥευμάτων. Σύγχρονος περίπου τοῦ Σέξτου ὁ Λουκιανός, δίδει διὰ τοῦ ἔργου του λογοτεχνικὴν ἀπολογίαν τῆς σκέψεως.

Ἡ ἐπικράτησις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις ἐπανήγαγε τὸ κέντρον τῆς ἐρεύνης ἀπὸ τοῦ νοοῦντος ὑποκειμένου εἰς τὸ νοούμενον ἀντικείμενον, ἀπὸ τῆς γνωσιολογίας καὶ τῆς ἠθικῆς εἰς τὴν μεταφυσικήν, δὲν παρεῖχε βεβαίως ἔδαφος πρόσφορον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σκεπτικῆς φιλοσοφίας. Οὕτω βλέπομεν καθ' ὅλον τὸν χριστιανικὸν μεσαίωνα διατηρούμενα μὲν τὰ πλατωνικὰ καὶ ἀριστοτελικὰ φιλοσοφικὰ πλαίσια, ἐνῷ ἀπὸ τὴν σκεπτικὴν φιλοσοφίαν μένει μόνη ἡ σκεπτικὴ διαλεκτική, συνισταμένη ἰδίως εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἐξασθένισιν τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων διὰ τῆς ἀντιθέσεως αὐτῶν πρὸς ἄλληλα. Τὴν μέθοδον αὐτὴν μεταχειρίζονται ἔνιοι τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὁ Ἑρμείας εἰς τὸν «Διασυρμὸν τῶν ἔξω φιλοσόφων» κ.ἄ. Ἐπίσης θεολογικαί τινες τάσεις, ὅπως ὁ ἀβερροϊσμὸς ἢ ἡ πιστιοκρατία (fideismus) ἅπτονται τῆς σκεπτικῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ βεβαίως οὐχὶ τῆς καθολικῆς ἀρνήσεως τῆς διαθέσεως.

Ἡ Ἀναγέννησις, τοποθετήσασα καὶ πάλιν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ κέντρον τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης, ἀπεδέχθη μαζὶ μὲ τὰ δόγματα τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας καὶ τὴν ἀντιδογματικὴν σκέψιν, ἰδίως ὅμως πρὸς ἐλεγκτικοὺς καὶ ἀντιθρησκευτικοὺς σκοπούς. Τὴν ἀπόλυτον σκέψιν ἐπανευρίσκομεν εἰς περίοδον πλέον ὥριμον μὲ τὸν Μονταὶν καὶ τὸν Μπέϋλ, τῶν ὁποίων τὴν σκεπτικὴν τοῦ ἑνὸς καὶ σκωπτικὴν τοῦ ἄλλου διάθεσιν ὑπενθυμίζουν ὁ Βολταῖρος καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων ὁ Α. Φράνς. Ἀλλ' ἡ νεωτέρα φιλοσοφία ἐλάχιστα ἐκράτησεν ἀπὸ τὴν σκεπτικὴν φιλοσοφίαν τῶν ἀρχαίων· ἡ σκεπτικὴ διάθεσις εἰσερχομένη εἰς τὰ νέα φιλοσοφικὰ πλαίσια ἐγκαταλείπει τὴν παλαιὰν διαλε-

Digitized by Google

κτικὴν τῆς μορφῆν, ἐκδηλουμένη εἴτε ὡς *κριτικὴ* ἢ *ἀγνωστική*, εἴτε ὡς *πραγματικὴ* κτλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Em. Saisset*, Le Scepticisme (Αἰνησίδημος, Πασκάλ, Κάντ) Παρίσιοι 1865.—*V. Brochard*, Les Sceptiques Grecs (Παρίσιοι 1887).—*Edwyn Bevan*, Stoics and Sceptics (Ὀξφόρδη 1913). Κ. Θ. Δ.

σκέπτομαι, *ἀόρ. ἐσκέφθην*· διανοοῦμαι, συλλογίζομαι, στοχάζομαι, βασανίζω τι ἐν τῇ διανοίᾳ μου: «τί ἔχεις καὶ σκέπτεσαι;», «δὲν σκέπτομαι τίποτε», «θὰ τὸ σκεφθῶ καὶ θὰ σοῦ πῶ» || προτίθεμαι, σκοπῶ, ἔχω κατὰ νοῦν: «σκέπτομαι νὰ κάμω ταξίδι» (βλ. καὶ λ. *σκοπῶ*).

σκέπω· σκεπάζω· || ἔχω ὑπὸ τὴν σκέπην μου, προφυλάττω, προστατεύω.

Σκερδιλαΐδας, ἢ *Σκερδίλαιδος*. —1) Βασιλεὺς τῆς Ἰλλυρίας, πιθανῶς υἱὸς τοῦ Πλευράτου καὶ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἄγρωνος, ἀμφοτέρων βασιλέων τῆς χώρας ἐκείνης. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Τεύτας, χήρας τοῦ Ἄγρωνος, εἰς Ἤπειρον (230 π. Χ.), ἐλεηλάτησε ταύτην φθάσας μέχρι τῆς πόλεως αὐτῆς Φοινίκης. Βασιλεὺς εἶτα γενόμενος, ἐξεστράτευσε μετὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαρίου κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, προσέβαλε τὴν Πύλον καὶ ἠργυρολόγησε πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων. Ἐλθὼν μετὰ ταῦτα εἰς Ναύπακτον τῇ προτάσει τοῦ πενθεροῦ του Ἀμυνάνδρου, βασιλέως τῶν Ἀθαμάνων, συνεμάχησε μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, μεθ' ὧν ἐλεηλάτησεν ἀγρίως τὰ Κύναιθα (220 π.Χ.). Μετ' ὀλίγον ὅμως δυσαρεστηθεὶς ἐκ τῶν Αἰτωλῶν συνεμάχησε μετὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε' βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε καὶ κατὰ τούτου νὰ στραφῇ καὶ κατέλαβε διὰ προδοσίας μακεδονικάς τινας πόλεις. Ὁ Φίλιππος ἀνακτήσας τὰ ἀπολεσθέντα ἔπλευσε κατὰ τοῦ Σκερδιλαΐδα (216 π. Χ.). Καὶ δὲν ἐτόλμησε μὲν τότε νὰ προσβάλῃ τὴν Ἰλλυρίαν, πληροφορηθείς, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἀπέστειλαν εἰς τὸν ἀντίπαλόν του ἐπικουρίαν. κατὰ τὰ ἑπόμενα ὅμως ἔτη ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ μέγα μέρος τῶν κτήσεων τοῦ Σκερδιλαΐδα. Οὗτος ἀφ' ἑτέρου συμμαχήσας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Ρωμαίων, ἐξηκολούθησεν ἐπί τινα ἀκόμη ἔτη τὸν πόλεμον, περιωρίσθη ὅμως εἰς ἐπιδρομὰς μόνον κατὰ τῶν μακεδονικῶν μεθορίων. Ἀπέθανεν πιθανῶς τῷ 204 π.Χ., καταλιπὼν διάδοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πλεύρατον. —2) Υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας Γεντίου, αἰχμαλωτισθεὶς καὶ ἀχθεὶς εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πλευράτου. Π. Α. Ρ.

Σκέρκι (Skerki banc) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Μεγίστη ὑφαλόνησος, ἐκτεινομένη ἐπὶ 36 μίλ., ἡ βορειοδυτικωτέρα τῶν μεταξὺ Σικελίας καὶ Τυνησίας ὑφαλονήσων. Γενικῶς τὰ βολίσματά της εἶναι ἥσσονα τῶν 100 ὀργυιῶν, παρουσιάζει δὲ πολλὰς ὑφαλοκορυφάς, ὧν ἡ ἀβαθεστέρα (Keith reef: πλάτ. 37°50' Β., μήκ. 10°57' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 250: Fratelli rocks to Mahedia), ἔχει βόλισμα μόλις 7 ποδῶν, διὸ καὶ ἐκσπᾷ ἐπ' αὐτῆς ἡ θάλασσα. Ἀποτελεῖται ἀπὸ βράχους, κοράλια καὶ κογχύλια καὶ εἶναι σπογγοβριθής. Σ. Ε. Λ.

Σκέρλιτς (Skerlic), *Ἰωάννης*. Σέρβος συγγραφεὺς (1877—1914). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς σερβικῆς λογοτεχνίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βελιγραδίου καὶ συνέγραψε: «Συγγραφεῖς καὶ βιβλία» (1907—1913, 6 τόμ.), «Ἡ ὀργάνωσις Ὀμλάντινα καὶ ἡ λογοτεχνία αὐτῆς» (1906), «Οἱ Γάλλοι ρωμαντικοὶ καὶ ἡ σερβικὴ ρωμαντικὴ ποίησις» (1908), «Ἡ σερβικὴ λογοτεχνία κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα» 1909), «Ἱστορία τῆς νέας σερβικῆς λογοτεχνίας» (1914) κ.ἄ. Χ. Δ.

Σκέρντα (Scerda) *[Γεωγρ.]*. Ἀδριατικὴ νῆσος (πλάτ. 44°29' Β., μήκ. 14°51 'Αν., χάρτ. ἀγγλ. 2774: Grossa to Zironna) κατὰ τὰ νότια πρόσγεια τοῦ διαύλου τοῦ Κουαρνερόλο. Σ. Ε. Λ.

Σκέρσεν (Scerscen, Piz) *[Γεωγρ.]*. Κορυφὴ τῶν Ἄλπεων ἐν τῇ ΝΑ. ἄκρᾳ τῆς Ἑλβετίας καὶ ἐν τῷ καντονίῳ Γριζόν, οὐ μακρὰν τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου. Περιστοιχίζεται ὑπὸ παγοθαλασσῶν καὶ ἔχει ὕψος 3.967 μ. Σ. Κ. Γ.

σκερτσάντο (ἰταλ. scherzando). Μουσικὸς ὅρος σημαίνων ὅτι μουσική τις σύνθεσις ὀφείλει νὰ ἐκτελεσθῇ μὰ χαρακτῆρα παιγνιώδη καὶ ἐλαφρόν.

σκερτσάρω· δημοτ., κάμνω σκέρτσα, χαριεντίζομαι, ἀκκίζομαι.

σκέρτσο (τό)· δημοτ., χαριεντισμός, ἄκκισμα: «μᾶς κάνει πολλὰ σκέρτσα» (ἰταλ. scherzo).

—*[Μουσ.]* Καλεῖται *σκέρτσο* μουσικὴ σύνθεσις χαρακτῆρος παιγνιώδους, λεπτοῦ καὶ πνευματώδους, γραφομένη μὲ μεγάλην ἁρμονικὴν ἐπιμέλειαν καὶ λεπτὴν καὶ εὔθυμον ἐνορχήστρωσιν. Μολονότι ὑπάρχουσι πολλὰ αὐτοτελῆ σκέρτσι, συνηθέστερος τύπος εἶναι ὁ παρεισαγόμενος μεταξὺ τοῦ βραδέος μέρους καὶ τοῦ τελικοῦ (φινάλε) συμφωνίας τινὸς ἢ σονάτας. Τὸ εἰς τὰ μουσικὰ ταῦτα εἴδη ἐν χρήσει σκέρτσο, ὅπερ ἀντικατέστησε τὸ *μενουέτο*, ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἰδιαιτέρων μερῶν, εὑρισκομένων εἰς ἐμφανῆ θεματικὴν ἀντίθεσιν. Ὁ ρυθμὸς τοῦ σκέρτσο εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τριμερὴς (3/4, 3/8), ἡ δὲ ρυθμικὴ ἀγωγὴ τόσον ταχεῖα, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν οἱ τρεῖς χρόνοι ἑκάστου μέτρου νὰ ἐκτελῶνται εἰς μίαν κίνησιν (in uno) Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις, ἰδίως ἀπὸ τῶν ρωμαντικῶν συνθετῶν καὶ ἐντεῦθεν, πολλὰ σκέρτσι γραφόμενα καὶ εἰς διμερῆ ἢ τετραμερῆ μέτρα· ὁ χαρακτὴρ ὅμως αὐτῶν παραμένει πάντοτε ζωηρὸς καὶ παιγνιώδης. Τὴν κλασσικὴν μορφὴν τοῦ σκέρτσο ὀφείλομεν εἰς τὸν Μπετόβεν. Κατὰ ταύτην, μετὰ τὸ πρῶτον μέρος, τὸ ἀποκαλούμενον κυρίως σκέρτσο, ἀκολουθεῖ τὸ *τρίο*, κατόπιν δὲ ἐπαναλαμβάνεται τὸ πρῶτον μέρος. Ἡ συνήθης μορφὴ τοῦ σκέρτσο εἶναι ἡ ἑξῆς: *Κύριον θέμα* (ἢ σύμπλεγμα μέτρων) α, ἐπαναλαμβανόμενον δὶς καὶ ἀκολουθούμενον ἀπὸ τὸ *δεύτερον θέμα* β, εἰς συγγενικήν τινα τονικότητα. Ἐπανάληψις τοῦ κυρίου θέματος, συχνάκις μετὰ κατακλεῖδος (coda). Ἕπεται τὸ *τρίο*, διακρινόμενον διὰ τὸν ἠρεμώτερον καὶ αὐστηρότερον αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἐνῷ ἡ ρυθμικὴ τοῦ κατασκευὴ παραμένει ἡ αὐτή. Τὴν κυρίαν περίοδον τοῦ τρίο ἀκολουθεῖ ἡ δευτέρα, μεθ' ὃ ἐπανέρχεται ἡ πρώτη. Κατόπιν ἐπαναλαμβάνεται τὸ σκέρτσο ἐξ ἀρχῆς. Εἰς τὰ ἀφαντάστου συλλήψεως καὶ ρυθμικῆς δυνάμεως σκέρτσι τοῦ Μπετόβεν, ἀντιτίθενται μόνον τὰ ἐντελῶς διαφόρου χαρακτῆρος σκέρτσι τοῦ Μένδελσων, παρέχοντα τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀΰλου, τοῦ αἰθερίου καὶ τοῦ ὑπερκοσμίου. Σκέρτσι συνέθεσε καὶ ὁ Σοπέν. Γ. Σ.

— **«Σκέρτσο»**. Ἑβδομαδιαῖον εὐθυμογραφικὸν περιοδικὸν ἱδρυθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1924 ὑπὸ Α. Νικολοπούλου καὶ Δ. Γενοβέλη.

σκερτσόζικος, *—η, —ο*· ποὺ κάμνει σκέρτσα: «σκερτσόζικο φόρεμα, — καπελλάκι».

Σκεσαπλάνα (Scesaplana) *[Γεωγρ.]*. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (2.967 μ.) τῶν Ραιτικῶν Ἄλπεων ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ εἰς τὰ πρὸς τὴν Αὐστρίαν σύνορα τοῦ καντονίου Γριζόν. Σ. Κ. Γ.

σκέτος, *—η, —ο*· δημοτ. ἁγνός, εἰλικρινής, ἁπλοῦς· || «σκέτος καφές» ὁ ἀνόθευτος· || ὁ αὐτὸς καθ' αὑτόν, ἄνευ ἄλλου: «πίνει σκέτο καφὲ» ἄνευ σακχάρεως· || φρ. «τὰ εἴπαμε νέτα σκέτα» ἀπεριφράστως, ἀνυποστόλως, ἄλλως «καθαρὰ καὶ ξάστερα».—Ἐπίρρ. **σκέτα**.

σκευαγωγία (ἡ)· λ. στρατιωτ., ἡ μεταφορὰ τῶν σκευῶν τῶν σωμάτων.

σκευαγωγὸν (τό), *σκευοφόρον*, ἢ *ἀποθήκη* (fourgon). Ἐν τῷ μεταφορικῷ ὑλικῷ τῶν *σιδηροδρομων* (βλ. λ.) ἐξετέθη ὁ κύριος προορισμὸς τοῦ ὀχήματος τούτου: ὄχημα πρὸς μεταφορὰν ἀποσκευῶν καὶ τινων ἀντικειμένων, ἀποστελλομένων διὰ μεγάλης ταχύτητος, πρὸς δὲ γραφεῖον οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἀρχιοδηγοῦ τοῦ συρμοῦ καὶ ἀσφαλιστήριον ὄχημα μεταξὺ τῆς ὁμάδος συρμοκινητήρ-ἐφοδιοφόρον ἀφ' ἑνὸς καὶ ἁμαξῶν ἀφ' ἑτέρου. Οὐχ ἧττον μέρος τοῦ ὀχήματος τούτου χρησιμοποιεῖται πολλάκις διὰ ποικίλους σκοπούς: ὡς μαγειρεῖον τῶν συρμῶν μετὰ ἑστιατορίου, ὡς χῶρος πρὸς ἐγκατάστασιν ταχυδρομείου, συσκευῶν φωτισμοῦ, θερμάνσεως, θέσεων ἐπιβατῶν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ αὐτοῦ κ. λ. π. Οἱ πάντες ἀποδίδουσι νῦν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ὁμοιογένειαν τῶν ὀχημάτων συρμοῦ, ἀπὸ ἀπόψεως διαξονίου καὶ βάρους, διὰ τὴν ἐν κινήσει ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Ἡ ἄποψις αὕτη συνεπάγεται βαρέα καὶ μεγάλου διαξονίου φορτηγά, ἰδίως διὰ τοὺς ταχεῖς καὶ ταχυτάτους συρμούς, ὅπερ λίαν δυσάρεστον διὰ τὴν ἕλξιν. Πλεῖσται καταστρεπτικαὶ ἐκτροχιάσεις ἀπεδόθησαν εἰς τὴν χρῆσιν ἐλαφρῶν σκευαγωγῶν παραπλεύρως βαρέων ὀχημάτων. Δ. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

σκευαγωγὸς (ὁ, ἡ), *—ὸν* (τό)· ὁ μεταφέρων σκεύη, ἀποσκευάς, σκευοφόρος.

σκευάζω· συσκευάζω || συνήθ. παθ. *συσκευάζομαι*, εὐθετοῦμαι: «ἐμπορεύματα ἐσκευασμένα ἐντὸς κιβωτίων».

σκευάμαξα (ἡ)· ἅμαξα σκευαγωγός, σκευοφόρος.

Σκευᾶς, *Δημήτριος*. Ἀγωνιστὴς ἐκ Χασιᾶς τῆς Ἀττικῆς, καλούμενος διὰ τοῦτο καὶ *Χασιώτης*. Ἔλαβε μέρος μετὰ συμπολιτῶν του εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ἔνθα εἶχον κλεισθῆ οἱ Τοῦρκοι. Ἔπεσε μαχόμενος τῇ 18 Ἀπριλίου 1822. Τ. Ε. Ε.

σκευασία (ἡ)· ἀρχ., ἑτοιμασία, παρασκευή, οἷον φαγητῶν· || νεωτ., παρασκευή, σύνθεσις φαρμάκου: «φαρμακευτικὴ σκευασία».

σκεύασμα (τό)· τὸ παρεσκευασμένον, σκευασία.

σκευαστός, *—ή, —όν*· ἀρχ., ὁ διὰ παρασκευῆς ἀποτελούμενος, ἀντίθ. πρὸς τὸ *φυτευτός*.

σκευὴ (ἡ)· ἀρχ., περιληπτ. τὰ σκεύη, τὰ ἔπιπλα· || νεωτ., πᾶν ὅ,τι φέρει εἷς στρατιώτης, ὁπλισμός, ἐξάρτησις: «πλήρης σκευή» ἡ ἀρτία, ἡ μὴ ἐλλιπής· || τὸ σύνολον τῶν ὑλικῶν τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ πυροβόλα.

σκευοθήκη (ἡ)· θήκη σκευῶν, κατασκεύασμα ἐν ᾧ φυλάσσονται ἀγγεῖα ἢ σκεύη ἐπιτραπέζια, γαλλ. buffet· || καθόλου, πᾶν δοχεῖον, ἐν ᾧ ἀποτίθενται σκεύη, οἷον σάκκος, κιβώτιον κτт.

σκευολισμὸς (ὁ) (scaevolisme). Ποικιλία τις αὐτοακρωτηριασμοῦ, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἑκουσίαν διὰ τοῦ πυρὸς καταστροφὴν τμημάτων ἢ μοιρῶν τοῦ σώματος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένων. Ἀνάγεται κυρίως εἰς τὰς ψυχοπαθείας. Μ. Ν. Κ.

σκεῦος, *—ους* (τό)· πᾶν κινητὸν κατασκεύασμα χρήσιμον ἐν τῷ οἴκῳ: «ἔπιπλα καὶ σκεύη»· || ἰδίᾳ, δοχεῖον: «μαγειρικὰ σκεύη».

— *[Τελετουργ.]* *Σκεύη ἱερὰ* καλοῦνται κυρίως μὲν τὰ ἐν τῇ τελέσει τῆς θείας εὐχαριστίας χρησιμοποιούμενα ἤτοι τὸ ἅγιον ποτήριον, τὸ δισκάριον, ἡ λαβὶς μετὰ τοῦ ἀστερίσκου καὶ τὸ ἀρτοφόριον, ἔπειτα δὲ καὶ γενικώτερον τὰ εἰς ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν εἰσηγμένα, οἷα τὸ θυμιατήριον, αἱ κανδῆλαι, τὰ κηροπήγια, τὸ ζέον καὶ ἡ κολυμβήθρα μετὰ τοῦ μυροδοχείου. Ἐκλήθησαν δὲ τὰ σκεύη ταῦτα ἱερά, διότι ἀπεχωρίζοντο τῆς συνήθους χρήσεως, ἀποκλειστικῶς ὁριζόμενα εἰς χρῆσιν ἱεράν. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν 73ος ἀποστολικὸς κανὼν καθὼς καὶ ὁ 1ος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ὑποβάλλει ἀφορισμῷ τοὺς εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετεριζομένους χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν σκεῦος, ἁγιασθέν, ὁ δὲ 24ος κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἀπαγορεύει καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ ναοῦ νὰ ἅπτωνται τῶν ἱερῶν σκευῶν, τοιαῦτα δ' ἐννοεῖ τὸ δισκάριον μετὰ τοῦ ποτηρίου (καὶ τοῦ ἀρτοφορίου). Ἔπειτα δὲ ἐκλήθησαν ἱερὰ καὶ διότι πρὶν ἢ εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν καθηγιάζοντο πλεισταχοῦ ἐν ἰδίᾳ τελετῇ. Οὕτως ἐν τῷ Sacramentarium τοῦ Γελασίου εὕρηνται εὐχαὶ καθαγιασμοῦ δισκαρίου, ποτηρίου καὶ ἀρτοφορίου, τοιαῦται δ' ἐπισυνάπτονται καὶ εἰς τὴν Κοπτικὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου. Π. Ν. Τ.

σκευοφόρος (ὁ, ἡ), *—ον*· ὁ φέρων τὰ σκεύη, τὰς ἀποσκευάς, σκευαγωγός: «σκευοφόρος ἅμαξα» καὶ καθ' ἑαυτὸ *σκευοφόρος* (ἡ) ὡς οὐσ. (βλ. λ. *σκευαγωγόν*).

— *[Ἀρχ.]* *Σκευοφόρος* ἢ *σκευοφόρος ἀκόλουθος* ἐκαλεῖτο παρ' Ἕλλησιν ὁ δοῦλος ἢ ὑπηρέτης ὁ συνοδεύων τὸν ὁπλίτην ἐν πολέμῳ καὶ βαστάζων ἐπ' ὤμου διὰ ῥάβδου (*σκευοφόριον*, *ἀνάφορον*) ἢ ἄνευ αὐτῆς τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ὁπλίτου συνεσκευασμένας ἐν δερματίνῳ περικαλύμματι (*στρωματεύς*). Ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἰδίως οἱ τοιοῦτοι ἀκόλουθοι εἶχον μεγάλως πληθυνθῆ εἰς τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἐν Σπάρτῃ δὲ ὑπῆρχε καὶ ἴδιος *ἄρχων τῶν σκευοφόρων* (εἱλώτων). Π.Ν.Π.

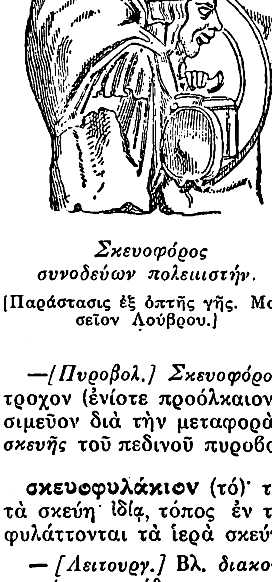

Σκευοφόρος συνοδεύων πολεμιστήν.
[Παράστασις ἐξ ὀπτῆς γῆς. Μουσεῖον Λούβρου.]

—*[Πυροβολ.]* *Σκευοφόρος* καλεῖται ὄχημα τετράτροχον (ἐνίοτε προόλκαιον μετὰ ἐφολκαίου), χρησιμεῦον διὰ τὴν μεταφορὰν διαφόρων ὑλικῶν τῆς *σκευῆς* τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ. Ν. Θ. Κ.

σκευοφυλάκιον (τό)· τόπος ὅπου φυλάττονται τὰ σκεύη· ἰδίᾳ, τόπος ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ναοῦ, ὅπου φυλάττονται τὰ ἱερὰ σκεύη.

— *[Λειτουργ.]* Βλ. *διακονικόν, μητατωρίκιον, παστοφόριον, πρόθεσις*.

σκευοφύλαξ, *—ακος* (ὁ)· ὁ φυλάττων τὰ σκεύη· || ἰδίᾳ, ὁ ἐπιτεταγμένος τῶν ἱερῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ.

— *[Κανον. Δίκ.]* *Σκευοφύλαξ* εἶναι ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον). Τὸ ἀξίωμα τοῦτο: α' Καλέγεται ἐν τῇ πρώτῃ πεντάδι τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τῇ τάξει τρίτον καὶ δὴ μετὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ σακελλαρίου καὶ πρὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ χαρτοφύλακος. β') Δηλοῦται καὶ διὰ τῶν ὅρων: *κειμηλιάρχης* καὶ *κειμηλιοφύλαξ*. γ') Ἐπέβαλλεν εἰς τὸν φορέα αὐτοῦ τὸ καθῆκον, ἵνα διαφυλάττῃ τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ νὰ ἐπιμελῆται καθόλου τοῦ σκευοφυλακίου. δ') Ἐπέβαλλε νὰ ἵσταται παρὰ τὰς θύρας τοῦ σκευοφυλακίου κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λατρείας, ἵνα ἐκβάλλῃ ἐξ αὐτοῦ τὰ ζητηθησόμενα ἱερὰ ἄμφια καὶ σκεύη. ε') Ὁ τίτλος τοῦ *μεγάλου σκευοφύλακος* ἀπαντᾷ οὐ μόνον ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις μητροπόλεσιν ὡς καὶ ἐν ἄλλαις αὐτοκεφάλοις Ἐκκλησίαις. στ') Ὁ σκευοφύλαξ ἠδύνατο νὰ εἶναι τετιμημένος καὶ δι' ἄλλου ἀξιώματος, ὡς λ. χ. τοῦ τοῦ νομικοῦ ἢ τοῦ πριμικηρίου τῶν ταβουλαρίων, ἢ τοῦ τοῦ δικαιοφύλακος. Κ. Μ. Ρ.

Digitized by Google

Σκευοφύλαξ, *Εὐθύμιος* βλ. λ. *Εὐθύμιος Πατλάκος.*

σκευωρία (ἡ)· δολία, πανοῦργος ἐνέργεια, τέχνασμα πρὸς πονηρὸν σκοπόν: «ἀνῆλθεν εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα διὰ σκευωριῶν».

σκευωρῶ (—*έω*)· ἐνεργῶ σκευωρίαν, τεχνῶμαι, μηχανῶμαι, βλάπτω τινὰ ἢ ἐπιτυγχάνω διὰ τεχνασμάτων: «σκευωρεῖ κατὰ παντὸς ἀντιπάλου του».

Σκέφαρη *[Γεωγρ.]*. Προτέρα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Μύλοι* (βλ.λ.) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων.

Σκέφερη Ράχη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας (βλ. *Ράχη*).

Σκέφρος *[Μυθολ.]*. Υἱὸς τοῦ Τεγεάτου καὶ τῆς Μαιρᾶς, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Λειμῶνος. Ὅτε ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, οἵτινες περιερχόμενοι τὴν γῆν ἐτιμώρουν τοὺς ἀρνηθέντας ἄσυλον εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἥρας καταδιωκομένην μητέρα των Λητώ, ἔφθασαν εἰς Ἀρκαδίαν, προσελθὼν ὁ Σκέφρος πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, «ἐν ἀπορρήτῳ διελέχθη πρὸς αὐτόν». Ὑποπτεύσας τότε ὁ Λειμὼν ὅτι διεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς τοὺς θεούς, ἐφόνευσεν αὐτὸν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐφονεύθη ἀμέσως τοξευθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, μεγάλη δὲ ἀφορία ἐπῆλθε κατὰ τὴν χώραν. Κατ' ἐντολὴν τότε τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν. οἱ Ἀρκάδες ἀπέδωκαν εἰς τὸν Σκέφρον ἐπικηδείους τιμὰς καὶ οὕτως ἀπηλλάγησαν τῶν δεινῶν. Α. Θ. Σ.

σκέψις, —*εως* (ἡ)· διανόησις, συλλογισμός, στοχασμός: «ἡ πρώτη μου σκέψις ἦτο νὰ φύγω» || ἐπὶ προβλημάτων, ἡ συλλογιστικὴ σειρὰ τῆς λύσεως.

—*[Φιλοσ.]* Ἡ *σκέψις* εἶναι γενικωτάτη μορφὴ τοῦ φιλοσοφικῶς διανοεῖσθαι, καθ' ἣν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων Συχνάκις ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ σημάνῃ ἁπλῶς οὐχὶ τὴν συστηματικὴν ἀπόρριψιν πάσης δυνατότητος γνώσεως, ἀλλὰ τὴν προσωρινὴν *ἀποχὴν* ἀπὸ πάσης γνωσιολογικῆς λύσεως. Κατ' ἀναλογίαν καλεῖται οὕτω (ἢ ὑπὸ τὸν νεώτερον ὅρον *σκεπτικισμός*) καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀποδεχθῇ οἱανδήποτε δεδομένην ἐπί τινος ζητήματος γνώμην. Εἰδικώτερον ὠνομάσθη *σκέψις* μία τῶν αἱρέσεων τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, ἡ ἀπὸ τοῦ συστηματικοῦ αὐτῆς ἱδρυτοῦ καὶ *πυρρωνισμὸς* καλουμένη, ἢ ἄλλως καὶ *ἐποχή*, καὶ *ἀκαταληψία* καὶ *ἀπορία* κτλ. Τέλος ἡ σκέψις ἀποτελεῖ καὶ μίαν τῶν μεθόδων τοῦ φιλοσοφοῦντος νοῦ (ὡς παρὰ Καρτεσίῳ ἡ μεθοδικὴ ἀπιστία) καὶ μέσον πολεμικῆς κατὰ τοῦ ὀρθολογισμοῦ (ὡς ὁ χριστιανικὸς σκεπτικισμός), ἢ καὶ τῆς αἰσθησιοκρατίας. Ὅταν δὲν ἐκδηλοῦται ὡς μέθοδος, ἡ σκέψις ἔχει ὡς ψυχολογικὸν ἀντίστοιχον ἐπὶ τοῦ ὀντολογικοῦ πεδίου τὸν *μηδενισμὸν* (βλ. καὶ λ. *σκεπτικός*). Κ Θ Δ.

Σκημινίτης *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Φρούριον τῆς Νέας Ἠπείρου (Βόρ. Ἤπειρος), τὸ ὁποῖον ἔκτισεν ἐκ θεμελίων ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565). Α. Θ. Σ.

Σκὴν (Skene), ***Ἀλέξανδρος*** Ἀμερικανὸς γυναικολόγος, γεννηθεὶς ἐν Τυνίε τῆς Σκωτίας (1838—1900). Ἐπὶ μακρὰ ἔτη διετέλεσε καθηγητὴς τῆς γυναικολογίας καὶ ὑπῆρξε συγγραφεὺς μακρᾶς σειρᾶς ἀξιολόγων ἐργασιῶν. Ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τὸ πρῶτον περιγράψαντος τοὺς οὐρηθρικοὺς ἀδένας τῆς γυναικὸς «The anatomy and pathology of two important glands of the female urethra» (1880) ἐκλήθησαν οὗτοι ἀδένες τοῦ Σκήν. Ο. Ρ.

Σκηναὶ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Αἰγύπτου, κειμένη πρὸς Ν. τῆς Βουβάστιδος ἐπὶ διώρυγος κατασκευασθείσης ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὅπως ἑνώσῃ τὸν Νεῖλον μετὰ τῶν Πικρῶν Λιμνῶν, μεταξὺ Ἡλιουπόλεως καὶ Ἡρωοπόλεως. Ταυτίζεται μὲ τὸν ρωμαϊκὸν σταθμὸν Scenae Veteranorum. Ὑπὸ τῶν Κοπτῶν ἐκαλεῖτο Phelbes, ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν σημερινὴν *Μπιλμπέϊς* (Bilbeis) κειμένην ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καΐρου εἰς Ζαγαζὶκ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Α. Θ. Σ.

— **Σκηναὶ** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀξιόλογος πόλις τῆς Μεσοποταμίας κατὰ τὸν Στράβωνα, κειμένη ἐπί τινος διώρυγος. εἰς ἀπόστασιν δέκα ὀκτὼ σχοίνων ἀπὸ τῆς Σελευκείας. Α. Θ. Σ.

σκηνάριον (τὸ) (ἰταλ. scenario). Τὸ κείμενον μελοδράματός τινος ἢ μπαλλέττου, περιλαμβάνον λεπτομερῶς πάσας τὰς ὑποδείξεις τῆς σκηνοθεσίας.

σκηνέλλα (ἡ) (Scenella Billings) *[Παλαιοζωολ.]*. Γένος ἐκλειψάντων ζῴων, ἀνῆκον εἰς τὴν ὑπόταξιν τῶν *κυκλοβραγχίων προσωβραγχίων γαστεροπόδων* μαλακίων. Τὰ ζῷα ταῦτα εἶχον μικρόν, λεῖον ἢ ἀκτινωτῶς ἐστολισμένον λεπτὸν ὄστρακον. Ἀπολιθωμένα λείψανά των συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων ἀπὸ τῆς κατωτέρας καμβρίου ὑποδιαπλάσεως μέχρι καὶ τῆς δεβονίου διαπλάσεως τοῦ παλαιοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

Σκηνὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Κρήτης (βλ. *Σκινές*).

σκηνὴ (ἡ)· ὁ δι' εἰδικοῦ ὑφάσματος ἐστεγασμένος τόπος καὶ τὸ ὕφασμα τοῦτο ὡς εἶναι ἐσκευασμένον, κοιν. *τσαντίρι* ἢ *τεντα*: «στήνω σκηνήν», «διαχειμάζουν ὑπὸ σκηνάς», «στρατιωτικὴ σκηνή» || «σκηναὶ δικαίων» ἡ μετὰ θάνατον διαμονὴ τῶν δικαίων || τὸ μέρος τοῦ θεάτρου, ὅπου ἐμφανίζονται καὶ δρῶσιν οἱ ἠθοποιοί: «ἡ σκηνὴ παριστᾷ δάσος, — στρατόπεδον, — ἀνάκτορον κττ.» || μέρος τῆς παραστάσεως καὶ τοῦ δραματικοῦ ἔργου ἔχον ἑνότητα δράσεως ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ: «τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τρεῖς, τέσσαρας σκηνάς» || συνεκδ., γεγονός, ἐπεισόδιόν τι τὸ ὁποῖον τυχαίως συμβαίνει που: «ὑπῆρξα μάρτυς θλιβερᾶς «σκηνῆς», «καθ' ἑκάστην προκαλεῖ σκηνάς» || τὸ θέατρον, τὸ ἔργον τοῦ ἠθοποιοῦ: «τὸ ἔργον ἀναβιβάζεται προσεχῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς».

—*[Ἐγκυκλ.]* Αἱ *σκηναὶ* εἶναι θάλαμοι ἐκ συνερραμμένων ὑφασμάτων, τεινομένων ἐπὶ ὀρθοστατῶν καὶ πασσάλων εἰς σχῆμα κώνου, κύκλου, ὀρθογωνίου, ψαλίδος κλπ. (σκηναὶ *κωνικαί*, *ὀρθογώνιοι*,

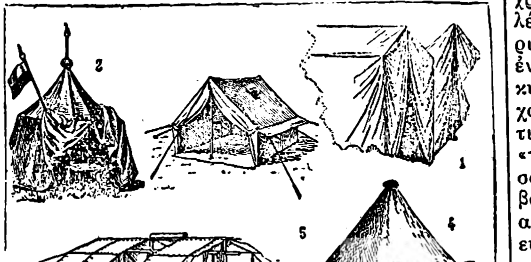

Εἴδη σκηνῶν.

[1=Ρωμαϊκὰ tentoria ἀξιωματικῶν. 2=Σκηνὴ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. 3=Σκηνὴ στρατοπέδου σύγχρονος. 4=Κωνικὴ σκηνή. 5=Ἀντίσκηνον ἐξερευνητῶν. 6=Νοσοκομειακὴ σκηνὴ στρατοπέδου. 7=Στρατιωτικὸν ἀντίσκηνον.]

κυκλικαί, κ. οὕ. κ.). Αἱ εὐκολώτερον πηγνυόμεναι καὶ παρουσιάζουσαι ὡς ἐκ τοῦ σχήματός των τὴν ὀλιγωτέραν πρὸς τοὺς ἀνέμους ἐπιφάνειαν εἶναι αἱ κωνικαί, κατ' ἐξοχὴν χρησιμοποιούμεναι διὰ προχείρους κατασκηνώσεις. Σύγκεινται ἐξ ὀρθοστάτου (κοντοῦ) ἐμπηγνυομένου ἢ ἁπλῶς στηριζο-

Σκηναὶ νομάδων φυλῶν.

[Α=Κωνικαὶ ἐκ διφθέρας σκηναὶ Βορειοαμερικανῶν Ἰνδῶν. Β=Ψιαθίνη κυκλικὴ σκηνὴ Κιργισίων τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως.]

μένου ὀρθίως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὴν ἄνω αὐτοῦ ἄκραν προσδένονται αἱ κορυφαὶ τριγωνικῶν ἰσοσκελῶν φύλλων ὑφάσματος, συναπτομένων κατὰ μῆκος τῶν ἴσων πλευρῶν των. Τὰ ἄκρα τῶν βάσεων τῶν τριγωνικῶν φύλλων φέρουν ὀπὰς δι' ὧν διέρχεται σχοινίον, μέσῳ τοῦ ὁποίου τείνεται ἡ

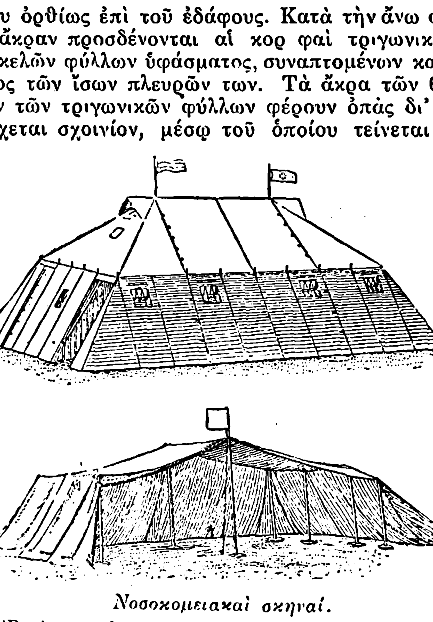
Νοσοκομειακαὶ σκηναί.

[Β=Λοιμοκαθαρτήριον στρατοπέδου. Β=Ἀπομονωτήριον στρατοπέδου.]

περίμετρος τῆς βάσεως τῆς σκηνῆς, ὥστε νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα περιφερείας κύκλου οὗ κέντρον τὸ σημεῖον τοῦ ποδὸς τοῦ ὀρθοστάτου. Προσδένονται τότε τὰ σχοινίδια ἐπὶ πασσάλων ἐμπηγνυομένων κύκλῳ τῆς σκηνῆς, ἥτις οὕτω στερεοῦται. Ἐν ἢ δύο φύλλα τῆς σκηνῆς διαρρυθμίζονται εἰς ἄνοιγμα τριγωνικόν, ἐπέχον θέσιν θύρας, πρὸς τὴν κορυφὴν δὲ ἀνοίγονται ὀπαὶ ἀερισμοῦ. Ἡ περιφέρεια τῆς σκηνῆς σχηματίζεται εἰς ὕψος τι ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἡ δὲ κενὴ ζώνη καλύπτεται διὰ κρασπέδου ἀνθεκτικοῦ, κύκλῳ καὶ ἔξω τοῦ ὁποίου διανοίγεται ἀποχετευτικὴ τάφρος. Κατ' ἀναλόγους περίπου τρόπους πήγνυνται καὶ αἱ λοιπαὶ σκηναί, ἐν αἷς, κατὰ τὰς διαστάσεις, χρησιμοποιοῦνται πλείονες ὀρθοστάται, ἐνίοτε δὲ καὶ πλήρης σιδηροῦς ἢ ξύλινος σκελετὸς θαλάμου, ὃν ἁπλῶς καλύπτει πάνινον ἐπικάλυμμα. Τὴν ἁπλουστέραν μορφὴν σκηνῆς εὑρίσκομεν εἰς τὸ *ἀντίσκηνον*.

— *[Ἱστ.]* Ἡ *σκηνή*, ἧς πρόδρομος ὑπῆρξεν ἡ ἐκ κλάδων καὶ φυλλωμάτων *σκιὰς* (βλ. λ.), εἶναι ἓν τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκημάτων τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους κατασκευαζομένη ἐκ διφθερῶν. Παρέμεινε δὲ ἐν χρήσει καὶ μετὰ τὴν τελειοποίησιν τῆς κατοικίας, κυρίως χρησιμοποιουμένη ὡς πρόχειρος στέγη ἐν πολέμῳ, θήρᾳ, παραθερισμῷ κ. ἄ. ἐξαιρετικαῖς περιστάσεσιν. Οἱ Ἀσσύριοι βασιλεῖς ἐχρησιμοποίουν ἐν θήρᾳ ἢ πολέμῳ πολυτελεῖς σκυτίνας σκηνάς, κυκλικὰς καὶ τεινομένας ἐπὶ λεπτοτάτων κιόνων, χωριζομένας δὲ εἰς πολλὰ διαμερίσματα. Αἱ στρατιωτικαὶ σκηναὶ τῶν Περσῶν ἐπήγνυντο διὰ μίαν «τάξιν» (100 ἄνδρας). Οἱ Ἕλληνες ἐχρησιμοποίησαν τὴν ἐκ διφθέρας σκηνὴν («διφθέραν», «στιβάδα») ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἔτι χρόνων· δέον ὅμως αὐτῆς νὰ διαστέλλεται ἡ «κλισία». Πολυτελεῖς καὶ εὐρυχώρους σκηνὰς ἐπέδειξαν οἱ ἀλεξανδρινοὶ χρόνοι· ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, περιλαμβάνουσα 100 κλίνας, ἐστηρίζετο ἐπὶ 50 ἐπιχρύσων εἰκοσαπήχεων κιόνων, διατεταγμένων εἰς 5 σειράς, ἐστεγάζετο δι' «οὐρανίσκων», διεκοσμεῖτο δὲ διὰ θρόνου καὶ ἀγαλμάτων· ὁ Πτολεμαῖος Φιλάδελφος ἐχρησιμοποίει πορφυρᾶν σκηνήν, ἐν γένει δὲ οἱ βασιλεῖς ἐθεώρουν τὴν σκηνὴν ὡς τὸν τελειότερον χῶρον ὑποδοχῶν, τελετῶν, δικαστηρίων κ.τ.τ. Αἱ στρατιωτικαὶ σκηναὶ τῶν ἰδίων χρόνων, δυνάμεναι νὰ ἔχουν καὶ σταδιαῖα ἔτι «περιπετάσματα» (ἄλλως «περιβόλαια»), ἐστηρίζοντο συνήθως ἐπὶ σιδηροῦ σκελετοῦ. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον τὴν σκηνὴν (tentorium) ὡς κατάλυμα τῶν ἀξιωματικῶν, εἶτα δὲ ἐχρησιμοποίησαν αὐτὴν πρὸς μεθοδικὸν καταυλισμὸν ὅλης τῆς δυνάμεως· ἦτο ὀρθογώνιος, περιλαμβάνουσα μίαν δεκαρχίαν contubernium=ὁμοσκηνία) καὶ κατασκευαζομένη συνήθως ἐκ δέρματος, ὅθεν καὶ ἡ φράσις sub pellibus esse (=κατασκηνοῦν, διάγειν στρατιωτικὸν βίον).

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐχρησιμοποιήθη ἡ σκηνὴ καὶ πρὸς τελετουργικοὺς σκοπούς. Οἱ Ἰουδαῖοι ἦγον τὴν *σκηνοπηγίαν* (βλ. λ.) εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαβιώσεως· οἱ Πέρσαι βασιλεῖς ἐν μεγάλαις σκηναῖς παρέθετον πάνδημα συμπόσια μετὰ θρησκευτικῶν ἑορτῶν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπήγνυον ὁμαδικῶς σκηνὰς εἰς τὰ τεμένη (Ὀλυμπίας, Δελφῶν, Διὸς Κομαρείου κτλ.) πρὸς στέγασιν τῶν προσκυνητῶν. Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ «περσικὴ σκηνὴ» τοῦ Ἀλκιβιάδου, δῶρον τῶν Ἐφεσίων διὰ τριπλῆν ὀλυμπιακὴν νίκην. Π. Ν. Π.

— *[Στρατ.]* *Σκηνὴ* καλεῖται μικρὸν στέγασμα ἐκ χονδροῦ ὑφάσματος, τηρούμενον ὄρθιον δι' ὀρθοστάτου καὶ διὰ σχοινίων προσδέσεως ἐπὶ τῶν πασσάλων, χρησιμεῦον δὲ διὰ τὴν ὑπ' αὐτὸ ἐγκατάστασιν ἐν τοῖς καταυλισμοῖς εἴτε ἐμψύχου εἴτε ἀψύχου ὑλικοῦ.

Σκηνῶν ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη· τὸ συνηθέστερον εἶναι τὸ τῆς *κωνικῆς σκηνῆς*, μικρῶν μὲν διαστάσεων διὰ τοὺς ἀξιωματικούς, μεγάλων δὲ διὰ τοὺς ὁπλίτας (συνήθως χωρητικότητος 16 ἀνδρῶν)· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα εἴδη σκηνῶν, ὡς π. χ. αἱ σχήματος ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου, αἱ χρησιμεύουσαι εἴτε διὰ νοσοκομειακὰς ἐγκαταστάσεις εἴτε δι' ἐναποθήκευσιν ὑλικῶν, πρὸς δὲ αἱ ἐπενδεδυμέναι ἐσωτερικῶς δι' ὑφάσματος, συνήθως χρώματος πρασίνου, ἀποτελοῦσαι τὰς σκηνὰς τρόπον τινὰ πολυτελείας, χρησίμους εἴτε διὰ γραφεῖα ἐπιτελείων εἴτε διὰ νοσοκομεῖα. Ν. Θ. Κ.

— *[Ναυτ.]* Καλεῖται *σκηνὴ* εὐρεῖα ἐπιφάνεια ἐξ ὀθόνης, ἐκτεινομένη ὁριζοντίως ὑπεράνω τοῦ καταστρώματος πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐπὶ τοῦ πλοίου ἀπὸ τοῦ καύματος τοῦ ἡλίου, ἢ διατιθεμένη μὲ κλίσιν ἑκατέρωθεν τοῦ διαμήκους, ἐν εἴδει στέγης, πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς βροχῆς. Καὶ αἱ μὲν πρῶται τούτων ὀνομάζονται θεριναί, αἱ δὲ δεύτεραι χειμεριναί. Αἱ σκηναὶ διακρίνονται ἀναλόγως τῆς θέσεως ἐν ᾗ εἶναι τοποθετημέναι, εἰς τὴν *σκηνὴν τοῦ προστέγου*, εἰς τὴν πρώραθεν τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ *πρωραίαν*, εἰς τὴν μεταξὺ ἀκατίου καὶ μεγάλου ἱστοῦ *μέσην*, εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ἱστῶν τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἐπιδρόμου *παράμεσον*, εἰς τὴν πρύμνηθεν τοῦ ἱστοῦ τοῦ ἐπιδρόμου *πρυμναίαν* καὶ εἰς τὴν τοῦ *ἐπιστέγου*. Εἰς τὰ νεώτερα πλοῖα, εἰς ἃ ἡ συνέχεια τοῦ καταστρώματος διακόπτεται ὑπὸ τῶν ὑπερστεγασμάτων, ὑπάρχουν ἄνωθεν μὲν αὐτῶν σκηναὶ *μεσοστέγου*, πλαγίως των δὲ καὶ μέχρι τοῦ ὕψους τῆς πλευρᾶς τοῦ πλοίου ἁπλούμεναι, *πλευρικαὶ* τοιαῦται. Ράπτονται δὲ αἱ σκηναὶ ἐκ φύλλων ὀθόνης ἀριθ. 4—5 μὲ τὰς ραφὰς αὐτῶν κατὰ

Digitized by Google

τὸ ἐγκάρσιον καὶ πλαισιοῦνται τελικῶς δι' ἰσχυροῦ λώματος φέροντος κατὰ διαστήματα παραδέτας ἀπὸ ψελλίων, κατὰ δὲ τὰς ἄκρας τῶν πλευρικῶν λωμάτων ἀκροδέτας, δι' ὧν ἐντείνονται αἱ σκηναὶ καὶ προσδένονται ἐπὶ τῶν σκηνούχων. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ὁλόγυρα αὐτῆς λωμάτων ἔχει κατὰ τὸ μέσον της καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διαμήκους ἐπιπέδου τοῦ σκάφους ἰσχυρὸν νεῦρον ἐκ σχοινίου ἀπολῆγον εἰς κόρακα ἢ ποδίσκον, δι' ὧν ἐντείνεται τὸ μέσον τῆς σκηνῆς κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μήκους της· ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νεύρου ἀπολήγουν τὰ ἄκρα πολυκλάδου ἀνέκτου, δι' οὗ ἐντεινομένου ἀναβιβάζεται ἡ σκηνὴ εἰς τὸ πρέπον ὑπὲρ τὸ κατάστρωμα ὕψος. Αἱ σκηναὶ τῶν λέμβων φέρουν πρὸς πρῶραν καὶ πρύμναν, ἀντὶ λώματος, ἀνὰ ἓν λεπτὸν ξύλον, διατείνονται δὲ κατὰ μῆκος ἀπὸ δύο στυλίσκων ὀρθουμένων εἰς τὴν πρῶραν καὶ τὴν πρύμναν τῆς λέμβου, ἐνῷ διὰ παραδετῶν κανονίζεται ἡ ὁριζοντιότης της ἢ ἡ κατάλληλος κλίσις τῆς σκηνῆς.
Σ. Ε. Λ.

— *[Θεατρ.]* Καλεῖται *σκηνή*, τὸ ἓν ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὸ θέατρον τριῶν μερῶν, ὅπου ἐμφανίζονται οἱ ὑποκριταί, διδάσκοντες τὸ θεατρικὸν ἔργον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σκηνὴν τοῦ ἀρχαίου θεάτρου βλ. λ. *θέατρον*.

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἡ πρώτη σκηνὴ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Μυστηρίων ἦτο τὸ πρὸ τοῦ τέμπλου μέρος τῶν ναῶν. Βραδύτερον ἡ σκηνὴ ἐστήθη πρὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν ναῶν, εἶτα δέ, λογῳ ἀνεπαρκείας χώρου, εἰς δημοσίας πλατείας καὶ χώρους εὐρυτέρους. Οἰκοδόμημα 30—50 ἢ καὶ περισσοτέρων μέτρων, διῃρημένον εἰς ὁριζόντια ἢ κάθετα διαμερίσματα, ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν παράστασιν τῶν διαφόρων Μυστηρίων. Οἱ δύο κυριώτεροι τόποι τῆς σκηνῆς ἦσαν ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Ἅδης. Ἐκ τούτων, ὅταν ἡ τοποθέτησις ἦτο ὁριζοντία, ὁ Οὐρανὸς εὑρίσκετο ἀριστερὰ καὶ ὁ Ἅδης δεξιά, ὅταν δὲ ἦτο κάθετος ὁ Οὐρανὸς κατεῖχε τὸ ἄνω μέρος, ὁ Ἅδης τὸ κάτω, τὸ δὲ διάμεσον, κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, ἡ Γῆ, διῃρημένη εἰς διαμερίσματα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν τῷ ἔργῳ ἀναφερόμενα μέρη. (βλ. *σκηνικὸς* διάκοσμος). Οἱ ἠθοποιοὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ὁριζοντίου τοποθετήσεως μετέβαινον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς διαμερίσματος εἰς τὸ ἄλλο διὰ τοῦ ἐκτεινομένου κατὰ μῆκος τῆς ὅλης σκηνῆς καὶ προέχοντος προσκηνίου, εἰς δὲ τὴν περίπτωσιν τῆς καθέτου τοποθετήσεως ἀνήρχοντο καὶ κατήρχοντο διὰ κλιμάκων.

Τόσον κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐποχήν, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν καὶ τὴν τοῦ Μεσαίωνος ὁ λόγος κυρίως περὶ σκηνῆς ὑπαιθρίου θεάτρου. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ ἐξέλιξις τῆς σκηνῆς τῶν κλειστῶν θεάτρων (βλ. *σκηνικὸς* διάκοσμος).

Νεώτερον θέατρον. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι, κυρίως ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἐντεῦθεν, τείνουν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν τὸ σκηνικὸν ἐπίπεδον χῶρον κατάλληλον πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν διαφόρων μεθόδων, αἱ ὁποῖαι ἐπέφερον ἐπανάστασιν εἰς τὴν ἀναβίβασιν τῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ νεώτερα θέατρα κατεβλήθη ἀποκλειστικῶς μέριμνα πρὸς τελειοτέραν ἐκμετάλλευσιν τῶν 3 θεμελιωδῶν σκηνικῶν στοιχείων: ἤχου, φωτισμοῦ, κινήσεως. Ἐν Γερμανίᾳ εἰδικοὶ θεατρικοὶ ὡς οἱ Γεώργιος Φούξ, Φρίτς Ἔρλερ, Π. Λέγκβαντ, Μὰξ Λίτμαν, Μὰξ Ράϊνχαρτ κλπ. ἐπὶ μακρὸν εἰργάσθησαν ἐπὶ τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνωτέρω τριπλοῦ συνδυασμοῦ ἤχου, φωτισμοῦ, κινήσεως. Ἡ Ρωσία ἀπὸ τοῦ 1905 εἰς τὰ θέατρα «Κομισσαριεσκάγια», «Θέατρον Τέχνης» καὶ σήμερον εἰς τὰ νεώτερα θέατρά της ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν εἰδικῶν Στανισλάβσκι Μέγιερχολντ, Ταΐρωφ κλπ. ἐπετέλεσε μεγάλα βήματα προόδου. Ἡ Ἀγγλία μὲ τὸν θεωρητικὸν καὶ νεωτεριστὴν Ἐδουάρδον Γκόρντον Κραίγ ἀνεστάτωσε τὴν ὑποκριτικὴν καὶ σκηνογραφικὴν μὲ θεωρίας αἱ ὁποῖαι παρέμειναν ἀνεφάρμοστοι, ἔδωκαν ὅμως ἀφορμὴν πρὸς εὐρυτέρας ἐρεύνας.

Ἐκ τῶν διαφόρων μελετῶν καὶ ἐφαρμογῶν ἐπὶ τοῦ σκηνικοῦ ἐπιπέδου διὰ τὴν πληρεστέραν ἐμφάνισιν τῶν ἔργων ἀξιομνημόνευτοι εἶναι:

1) *Ἡ περιστροφικὴ σκηνή*, καθ' ἣν τὸ ἐπίπεδον ἀποτελεῖται ἐκ κύκλου στρεφομένου δι' ἄξονος. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπιτυγχάνεται στιγμιαία ἀλλαγὴ τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου, καθότι ἐνῷ τὸ ἔργον ἐξελίσσεται ἐπὶ τοῦ πρὸ τῶν θεατῶν τμήματος τοῦ κύκλου, εἰς τὰ λοιπὰ ἑτοιμάζονται αἱ διαδεχόμεναι ἀλλήλας ὑπόλοιποι εἰκόνες.

2) *Ἡ σκηνὴ μὲ μικρὸν βάθος*, διὰ νὰ μὴ χάνωνται οἱ ἦχοι ἄνω εἰς τὰ πλάγια καὶ εἰς τὸ βάθος, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς ἐχούσας πολὺ βάθος σκηνάς.

3) *Ἡ σκηνὴ μὲ καταπακτὰς* λειτουργούσας διὰ χειροκινήτου μηχανήματος ἢ δι' ἠλεκτρισμοῦ πρὸς ἀλλαγὴν τοῦ εἰς τὰ ὑπόγεια ἑτοιμαζομένου σκηνικοῦ διακόσμου, καὶ μὲ ἐπίπεδα εὑρισκόμενα εἰς τὸ βάθος καὶ εἰς τὰ πλάγια τῆς σκηνῆς καὶ τὰ ὁποῖα ἐπὶ τροχίσκων καὶ σιδηρῶν τροχιῶν φέρονται ἐπὶ τῆς κυρίας σκηνῆς ἔχοντα τοὺς ἀπαιτουμένους σκηνικοὺς διακόσμους. Τοιαύτη ἡ ἐσχάτως μετασκευασθεῖσα σκηνὴ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου μας.

Ὡς ὑπόδειγμα νεωτέρας σκηνῆς θεωρεῖται ἡ τοῦ ἐν Παρισίοις ἐσχάτως ἀνεγερθέντος θεάτρου Pigalle. Ἡ σκηνὴ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς σκηνοθεσίας δύναται νὰ σμικρύνεται κατὰ βούλησιν εἰς ὕψος καὶ πλάτος ἐντελῶς ἀθορύβως.

Δύο κύλινδροι δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς σκηνῆς περιτυλίσσουν καὶ ἀναπτύσσουν εἰς ἡμικύκλιον ὕφασμα λευκὸν καὶ κολλαρισμένον ὕψους 30 μέτρων καὶ βάθους 19. Εἶναι ὁ καλούμενος κυλινδρικὸς ὁρίζων ἢ πανοραματικὸς οὐρανός. Διὰ μικροτέρας ἀνάγκας σκηνοθεσίας ἡ σκηνὴ τοῦ θεάτρου Pigalle ἔχει καὶ δεύτερον ὁρίζοντα, καθὼς καὶ μηχανήματα προβολῆς κινουμένων νεφῶν. Κυκλικὸν ὁρίζοντα καὶ μηχάνημα προβολῆς νεφῶν ἔχει καὶ τὸ ἑλληνικὸν Ἐθνικὸν θέατρον. Τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς προβαλλόμενον ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος μετὰ καταλλήλων ἀποχρώσεων ἐμφανίζει ἀνατολήν, δύσιν, νύκτα κ. τ. λ.
Π. Α. Κ.

— **«Σκηνὴ *Ἐλευθέρα*».** Μετονομασία τοῦ «θιάσου Μαρίκας Κοτοπούλη» τῇ συμετοχῇ ὡς σκηνοθέτου τοῦ Σπύρου Μελᾶ. Σκοπὸς ἦτο ἡ διδασκαλία τῶν ἔργων συμφώνως πρὸς τὰς αἰσθητικὰς ἀπαιτήσεις τῆς τέχνης.

Ἡ πρώτη παράστασις ἐδόθη τὴν 13 Ἀπριλίου 1929 μὲ τὸ ἔργον τοῦ Ἂν-Σκῦ «Ντυμπούκ». Ἐπηκολούθησαν τὰ ἔργα: «Σιμοὺν» τοῦ Λενορμάν, «Κωμῳδία τῆς εὐτυχίας» τοῦ Ἐβραΐνωφ, «Ὁ κύκλος μὲ τὴν κιμωλία» τοῦ Κλάμπουντ, «Βολπόνε» τοῦ Τζόνσον, «Τέλος τοῦ ταξιδίου» τοῦ Σέριφ, «Κὰρλ καὶ Ἄννα» τοῦ Φράνκ, «Μάγυα» τοῦ Γκαντιγιόν, «Ὅρκος τοῦ πεθαμένου» τοῦ Παπαντωνίου, «Ἐρωτόκριτος» κατὰ διασκευὴν Θ Συναδινοῦ, «Ὄρνιθες» τοῦ Ἀριστοφάνους κατ' ἐλευθέραν διασκευὴν τοῦ Ζιμμέρ, «Ἱερὴ φλόγα», τοῦ Μῶγκαν, «Ἀποτυχημένοι» τοῦ Λενορμὰν κτλ. Ἀποχωρήσαντος μετὰ ἓν ἔτος τοῦ Σ. Μελᾶ, ὁ θίασος συνέχισε τὰς ἐργασίας του ἐπὶ μικρόν, ἀναλαβὼν εἶτα καὶ πάλιν τὸν πρῶτον αὐτοῦ τίτλον.
Π. Α. Κ.

—**Σκηνὴ *τοῦ μαρτυρίου*** *[Παλ. Διαθ.]*. Φορητὸς ναὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν κατασκευασθεὶς ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ καλούμενος συνήθως ohel moed (=σκηνὴ τῆς συνεντεύξεως τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ λαοῦ του) καὶ ohel haeduth (=σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, δηλαδὴ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ), θεωρούμενος δὲ ὡς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ σκηνὴ αὕτη περιγράφεται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξόδου (κε'—ηζ' λε'—λη', μ'· πρβλ. *Ἰωσήπου* Ἀρχαιολ. Γ' στ' 3—5). Ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ ξύλων ἀκακίας ἐπικεχρυσωμένων. Ἀντὶ στέγης εἶχε τετραπλοῦν κάλυμμα, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἐσωτερικὸν ἦτο ἐκ βύσσου, τὸ δεύτερον ἐκ τριχῶν αἰγός, τὸ τρίτον ἐκ δερμάτων κριοῦ καὶ τὸ τέταρτον ἐκ δερμάτων φώκης. Ἡ εἴσοδος εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, ἐφ' ἧς ὑπῆρχε καταπέτασμα ἐκ βύσσου. Ἐπίσης διὰ καταπετάσματος διῃρεῖτο ἡ σκηνὴ εἰς τὸ *ἅγιον τῶν ἁγίων*, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης, καὶ εἰς τὸ *ἅγιον*, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ τράπεζα μετὰ τῶν δώδεκα ἄρτων τῆς προθέσεως, ἡ ἑπτάφωτος λυχνία καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος. Τὴν ὅλην δὲ σκηνὴν περιέβαλλεν αὐλὴ περιφρασσομένη δι' ἑξήκοντα στύλων ἐπίσης ἐκ ξύλων ἀκακίας ἐπηργυρωμένων, ἐφ' ὧν ὑπῆρχον βύσσινα παραπετάσματα. Ἐν τῇ αὐλῇ ὑπῆρχον τὸ θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ ὁ λουτὴρ πρὸς λοῦσιν τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν τῶν ἱερέων πρὸ τοῦ νὰ ἀναλάβωσιν οὗτοι ἱεράν τινα διακονίαν. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Παλαιστίνῃ εὑρίσκομεν τὴν σκηνὴν τὸ πρῶτον ἐν Σηλώ, ἔπειτα ἐν Νομβῷ καὶ ἔπειτα ἐν Γαβαών, ὁπόθεν μετηνέχθη εἰς ἰδιαίτερον παράρτημα τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ (586 π. Χ.) ἐκάη αὕτη. Ὑπὸ τοῦ Wellhausen ἠμφεσβητήθη ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου ἡ ἱστορικότης τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἐγκαταλείπεται ὑπὸ τῆς νεωτέρας κριτικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Schick*, «Die Stifshüte, der Tempel zu Jerusalem κλπ.».—*E. Sellin*, «Das Zelt Jahres».—*N. Παπαγιαννοπούλου*, «Περὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ».
Π. Ι. Μ.

— **«Σκηνὴ *Νέα*».** Θίασος τοῦ Κ. Χρηστομάνου, ἱδρυθεὶς τῷ 1901 (βλ. «*Νέα Σκηνή*», τόμ. ΙΗ' σελ. 198 β').

— **σκηνῆς, *πρίγκιψ τῆς*** — (prince du tabernacle) *[Τεκτον.]*· βλ. *πρίγκιψ* τῆς σκηνῆς.

σκηνίδιον (τό)· μικρὰ σκηνή.

— **σκηνίδιον *παρεγκεφαλίδος*** *[Ἀνατομ.]*. Προσεκβολὴ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῆς σκληρᾶς μήνιγγος τοῦ ἐγκεφάλου, σχηματίζουσα ἐνδίπλωσιν, ἥτις δίκην ὁριζοντίου διαφράγματος διεμβαλλομένη χωρίζει τοὺς ἰνιακοὺς λοβοὺς τοῦ ἐγκεφάλου ἀπὸ τῆς παρεγκεφαλίδος, ἣν προφυλάττει ἀπὸ τῆς πιέσεως τοῦ ἐγκεφάλου.
Ι. Π.

σκηνικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκηνήν, ὁ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου: «σκηνικὸς διάκοσμος»· || ***σκηνικὰ*** (τά)· ὡς οὐσ., πᾶν ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὴν σκηνήν, τὰ διάφορα εἴδη τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου: «ὡραῖα —, πολυτελῆ σκηνικά».

— *[Θεατρ.]* Καλεῖται *σκηνικὸν* ἡ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀπὸ σκηνῆς ἑνὸς ρόλου θεατρικοῦ ἔργου ὡρισμένη κίνησις, στροφή, μιμικὴ ἔκφρασις, χειρονομία χαρακτηριστικὴ σημαντικῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ ἄφωνος ὑπόκρισις διὰ τῶν ἀνωτέρω μέσων ὑπογραμμίζει σπουδαίαν τοῦ ρόλου περικοπήν.
Π.Α.Κ.

— **σκηνικὴ *μουσικὴ*** *[Μουσ.]*· βλ. λ. *μουσική*.

— **σκηνικὸς *διάκοσμος*.** Αἱ ἐπὶ χάρτου ἢ ἐπὶ ὀθόνης ἐζωγραφισμέναι σκηνογραφίαι, παριστάνουσαι οἰκίαν (ἐσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικόν), ἀνάκτορον, καλύβην, κῆπον, ὁδόν, πλατεῖαν, ἐξοχήν, δάσος, φρούριον, σπήλαιον, παραλίαν, βράχους κτλ. μετὰ τῶν σχετικῶν ἐξαρτημάτων (κοιν. σπετσάτων) συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ διδασκομένου ἔργου. Εἰς τὸν σκηνικὸν διάκοσμον συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἀνάλογος ἐπίπλωσις.

— *[Θεατρ.]* ***Ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐποχή.*** Δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστὸν τίς ὁ πρῶτος ἐπινοήσας καὶ ἐφαρμόσας τὸν σκηνικὸν διάκοσμον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Ποιητ. IV. 6) «Τρεῖς δὲ ὑποκριτὰς καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς ἤγαγε». Ἀλλὰ κατὰ τὸν βιογράφον τοῦ Αἰσχύλου φέρεται ὁ ποιητὴς ἐπινοήσας τὸν σκηνικὸν διάκοσμον. Τοῦτο προσέτι μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Βιτρουβίου, εἰς τὸ περὶ «Ἀρχιτεκτονικῆς» σύγγραμμα τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἐκ Σάμου Ἀγάθαρχος ἐζωγράφισε σκηνογραφίαν δι' ἔργον τοῦ Αἰσχύλου, ἐκεῖθεν δὲ ὁ ζωγράφος ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μελετήσῃ τοὺς νόμους τῆς προοπτικῆς.

Ὁ Βιτρούβιος τρεῖς ἀναφέρει κατηγορίας σκηνικοῦ διακόσμου: τὸν διὰ τὴν τραγικὴν σκηνήν, ὅπου παρίστα ἐξωτερικὸν ἀνακτόρου μετὰ κιόνων, ἀγαλμάτων καὶ λοιπῶν διακοσμήσεων, τὸν διὰ τὴν κωμικήν, ὅπου ὁ διάκοσμος παρίστα ἐξωτερικὸν ἰδιωτικῆς οἰκίας, καὶ τὸν διὰ τὴν σατυρικὴν σκηνὴν μὲ ἐξοχικὰ τοπία, σπήλαια κλπ. Ἐν τούτοις αἱ σκηνικαὶ ἀνάγκαι πολλῶν ἐκ τῶν περισωθέντων ἀρχαίων ἔργων ἀπαιτοῦν διάκοσμον μὴ ὑπαγόμενον εἰς τὸν ἀνωτέρω καθορισμόν. Καὶ συγκεκριμένως διὰ τὸν Φιλοκτήτην τοῦ Σοφοκλέους ἀπαιτεῖται διάκοσμος παριστῶν ἔρημον χώραν μετὰ διθύρου σπηλαίου, κατοικίας τοῦ ἥρωος τῆς τραγῳδίας, διὰ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου καλύβη χωρικοῦ, διὰ τὸν «Προμηθέα Δεσμώτην» τοῦ Αἰσχύλου ὄρος ἀπόκρημνον, διὰ τὰς «Εὐμενίδας» τοῦ ἰδίου, τὰς «Ἱκέτιδας» καὶ τὴν «Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις» τοῦ Εὐριπίδου ἐξωτερικὸν ναοῦ, διὰ τὸν «Αἴαντα» τοῦ Σοφοκλέους καὶ τὸν «Ρῆσον» τοῦ Εὐριπίδου σκηναὶ στρατοπέδου κλπ.

Κατὰ ταῦτα ὁ διὰ τὴν τραγῳδίαν ἀπαιτούμενος σκηνικὸς διάκοσμος ἦτο τεσσάρων κατηγοριῶν:

α) *Ἀνάκτορα*, ὧν τὸ ἐξωτερικὸν εἶχε τρεῖς θύρας. Ἡ κεντρικὴ ἐκαλεῖτο κατὰ Βιτρούβιον βασίλειος, αἱ δ' ἑκατέρωθεν ξενῶνες. Κατὰ Πολυδεύκην ὅμως ἡ μὲν δεξιόθεν τῆς βασιλείου ἐκαλεῖτο ξενών, καὶ ἡ ἀριστερὰ εἱρκτή. Ἐν τούτοις καὶ πάλιν πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ σκηνικαὶ ἀνάγκαι διαφόρων ἀρχαίων ἔργων ἀποδεικνύουν ἀβάσιμον τὴν ἀνωτέρω γενικὴν διάκρισιν. Οὕτω εἰς τὰς «Χοηφόρους» τοῦ Αἰσχύλου ἡ δεξιὰ θύρα εἶναι ξενών, ἡ δ' ἀριστερὰ γυναικωνίτης. Εἰς τὰς «Βάκχας» τοῦ Εὐριπίδου ἡ μία ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν τῆς κεντρικῆς ὁδηγεῖ εἰς τὰς ἱππικὰς φάτνας, καὶ ἡ ἄλλη εἶναι «οἴκων καὶ δόμων ἐρείπια» καὶ «Σεμέλας ἱερὸς τάφος». Ἐνίοτε τ' ἀνάκτορα ἦσαν «ὑψόροφα», «διήρην» (=διώροφα), μὲ «σεμνὰς» ἢ «ὑψηλὰς πύλας» κλπ. Τὰ ἀνάκτορα εἶχον ἐνίοτε προπύλαια μεγαλοπρεπῆ μετὰ βωμῶν καὶ ἀγαλμάτων ὡς εἰς «Ἠλέκτραν» Σοφοκλέους.

β) *Ναός*, ἐκ τριῶν ἀποτελούμενος μερῶν, ὧν τὸ κεντρικὸν ἦτο ὁ κυρίως ναὸς καὶ τὰ ἑκατέρωθεν χρήσιμα ἀναλόγως τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἔργου. Ναὸς εἶναι ὁ σκηνικὸς διάκοσμος τῆς «Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις» καὶ τοῦ «Ἴωνος» τοῦ Εὐριπίδου.

γ) *Σκηνὴ* ὡς εἰς τὴν «Ἑκάβην», «Ρῆσον», «Ἰφιγένειαν ἐν Αὐλίδι» τοῦ Εὐριπίδου, «Αἴαντα» τοῦ Σοφοκλέους, ὅπου λαμβάνει ἀκολούθως χώραν ἀλλαγὴ τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου κατὰ τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ ἥρωος εἰς μέρος ἔρημον μακρὰν τοῦ στρατοπέδου.

δ) Ἀγροτικὸν τοπίον, παραλία, σπήλαιον, βράχος, καλύβη, δάσος κ. λ. π.· π. χ. βράχος εἰς τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ», ἢ δάσος, καλύβη καὶ ἀγροὶ εἰς τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου, δίστομον σπήλαιον εἰς τὸν Φιλοκτήτην.

Εἰς τὴν κωμῳδίαν ὁ σκηνικὸς διάκοσμος ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρεῖς οἰκίας συνήθως συνεχομένας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονωρόφους μετ' ἐξωστῶν, θυρῶν καὶ παραθύρων· π. χ. εἰς τοὺς «Ἀχαρνῆς» τοῦ Ἀριστοφάνους ὁ σκηνικὸς διάκοσμος παριστάνει τρεῖς οἰκίας. Εἰς τὰς «Ἐκκλησιαζούσας» εἶναι τέσσαρες οἰκίαι χωριζόμεναι διὰ διόδων κ. λ. π. Θύραι καὶ παράθυρα ἦσαν πραγματικὰ καὶ ἠνοίγοντο πρὸς τὰ ἔσω. Πραγματικαὶ ἦσαν καὶ αἱ καπνοδόχοι ὡς εἰς τοὺς «Σφῆκας» τοῦ Ἀριστοφάνους, καθὼς καὶ αἱ στέγαι καὶ τὰ δώματα, ὅπως τῆς οἰκίας τοῦ Φιλοκλέους εἰς τοὺς «Σφῆκας» καὶ τοῦ Δικαιοπόλιδος εἰς τοὺς «Ἀχαρνῆς».

Ὁ σκηνικὸς διάκοσμος τοῦ σατυρικοῦ δράματος ἀπετελεῖτο ἀπὸ σπήλαια, δένδρα, βράχους, ὡς εἰς τὸν «Κύκλωπα» τοῦ Εὐριπίδου.

Ὁ σκηνικὸς διάκοσμος μετεβάλλετο τῇ βοηθείᾳ μηχανημάτων ὡς αἱ περίακτοι, μεγάλα τριγωνικὰ πρίσματα περὶ ἄξονα στρεφόμενα καὶ πα-

Digitized by Google

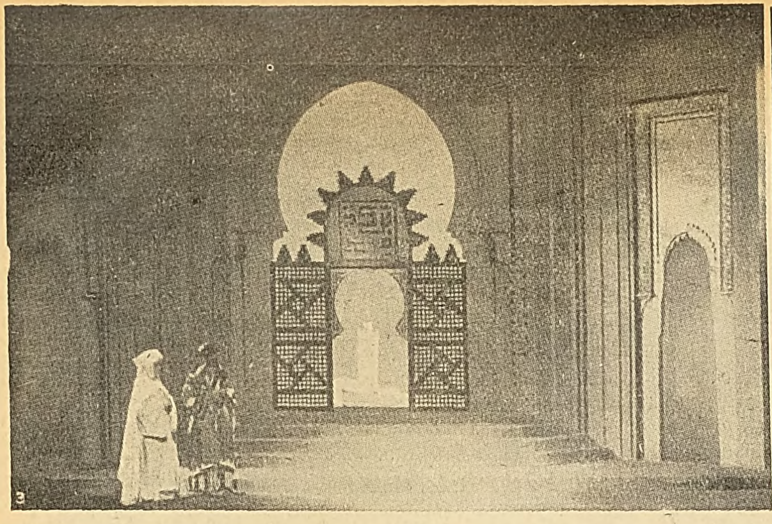

Δύο σκηνογραφίαι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Εὐγενίου Ὀ Νέϊλ «Mario Millions».

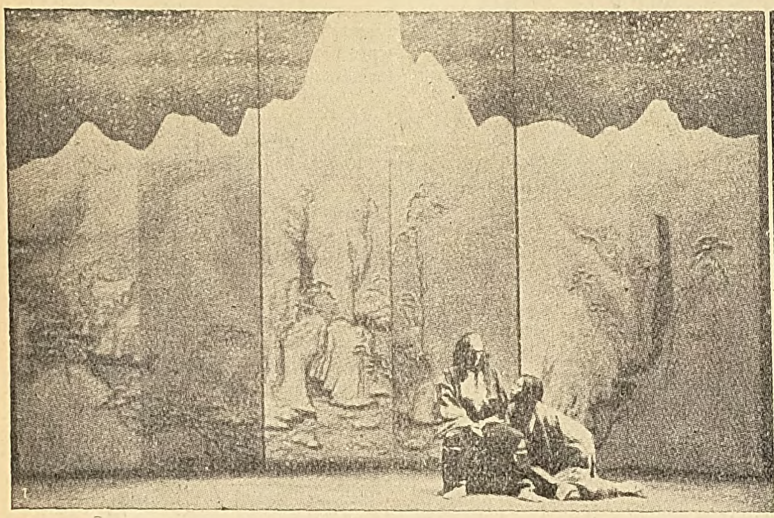

Δύο σκηνογραφίαι ἀπὸ τὸ ἰαπωνικῆς ὑποθέσεως ἔργον τοῦ Τζὼν Μαίσφιλντ «Οἱ Πιστοί».

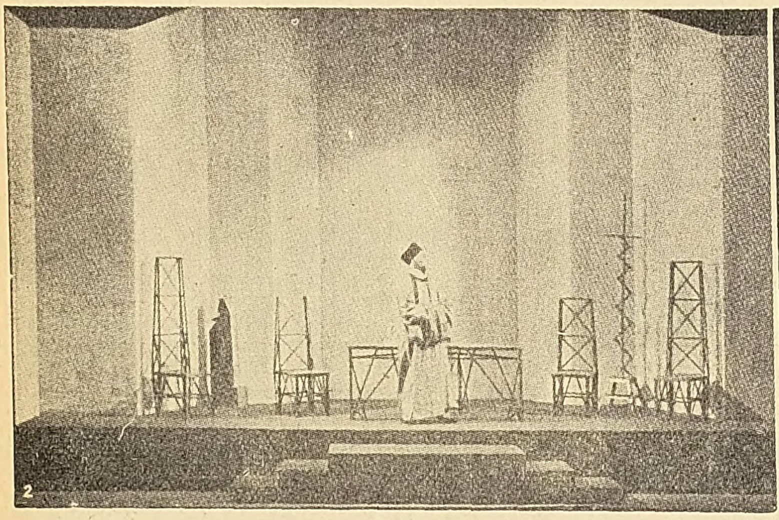

1) Σκηνογραφία διὰ τὸ ἔργον τοῦ Μπέρναρ Σῶ «Στοὺς χρόνους τοῦ Μαθουσάλα». 2) Σκηνογραφία διὰ τὸ ἔργον «Ὅπως σᾶς ἀρέσει».

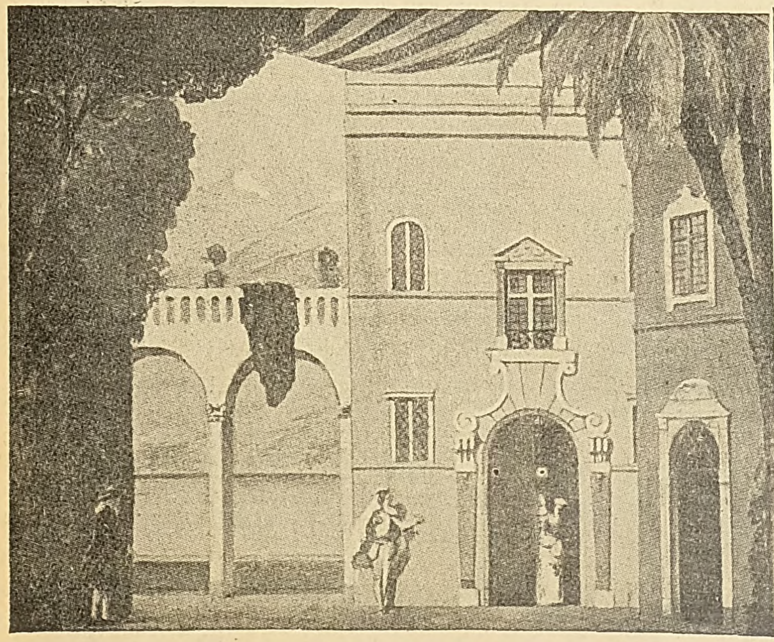

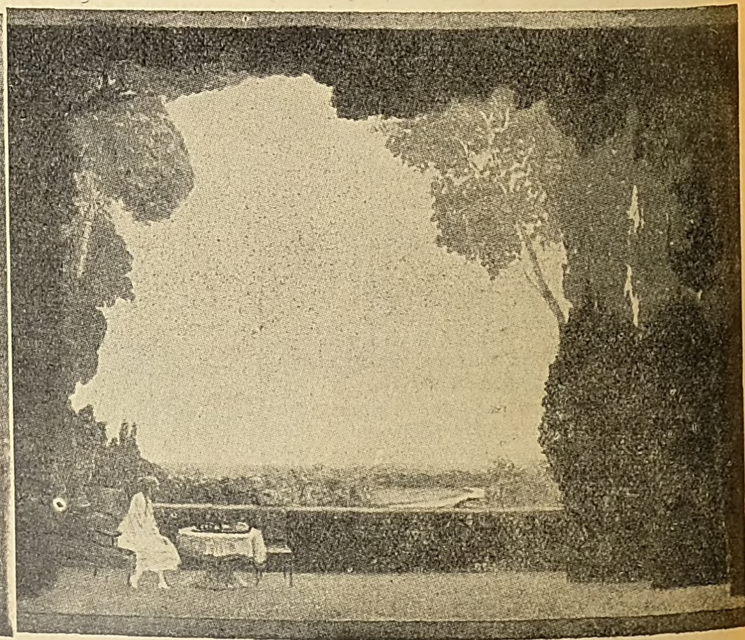

Δύο σκηνογραφίαι τοῦ Drésa διὰ τὰ ἔργα «L' Étourdi» καὶ «Aimer», ἀμφότερα ἀναβιβασθέντα ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς Comédie-Française τῶν Παρισίων.

Digitized by Google

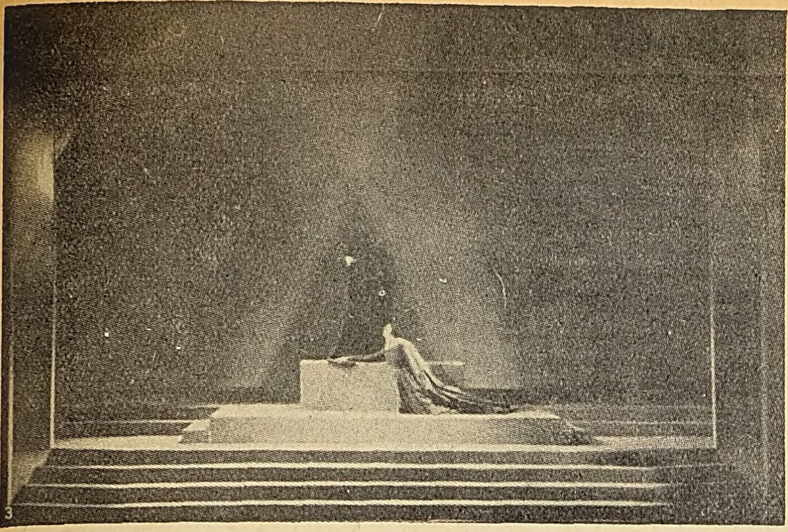

1) Ἡ βασικὴ σκηνογραφία διὰ τὸ πεντάπρακτον ἔργον «L'annonce faite à Marie». Αἱ σκηνικαὶ ἐναλλαγαὶ ἐπετεύχθησαν διὰ μέσου τοῦ καταλλήλου φωτισμοῦ. 2) Σκηνογραφία διὰ τὸ ἔργον «Ὁ ἄνθρωπος καὶ αἱ μᾶζαι».

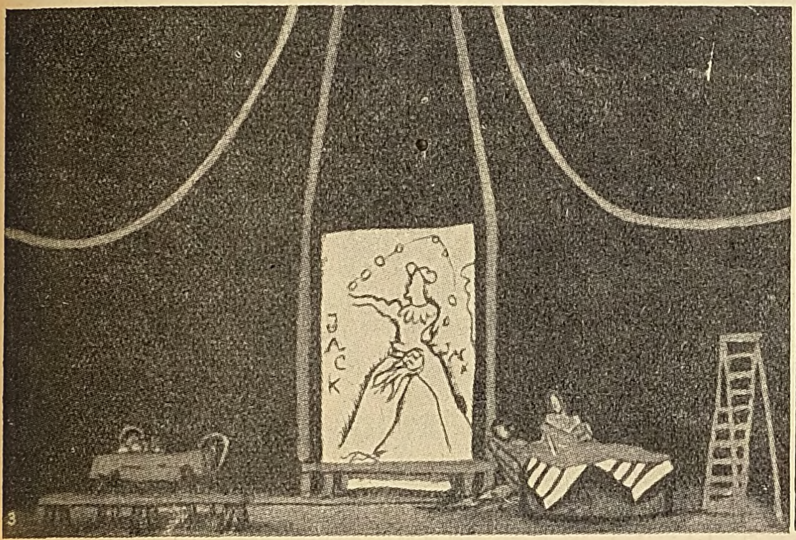
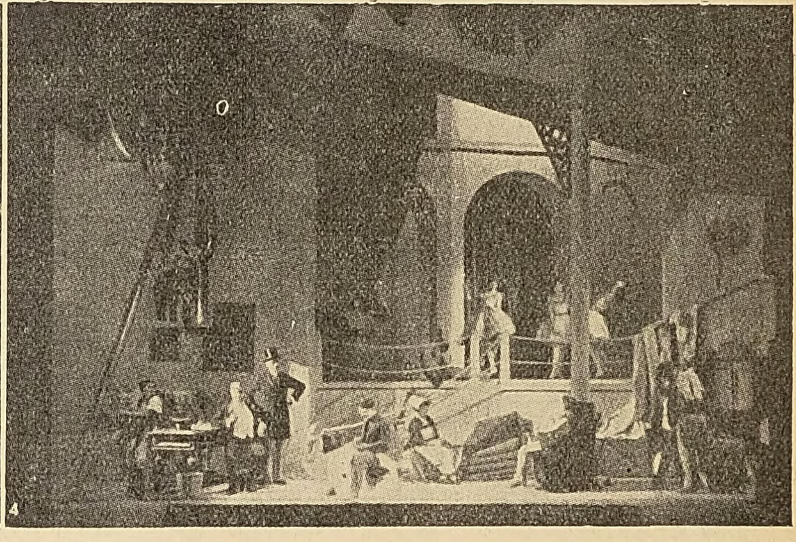

Δύο σκηνογραφίαι τοῦ Γεωργίου Πιτοὲφ διὰ τὸ ἔργον «Ἐκεῖνος ποῦ δέχεται ραπίσματα».

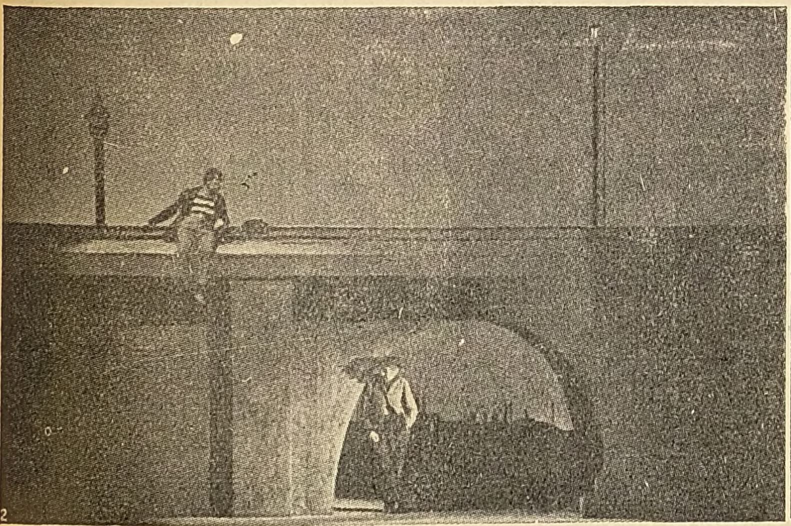
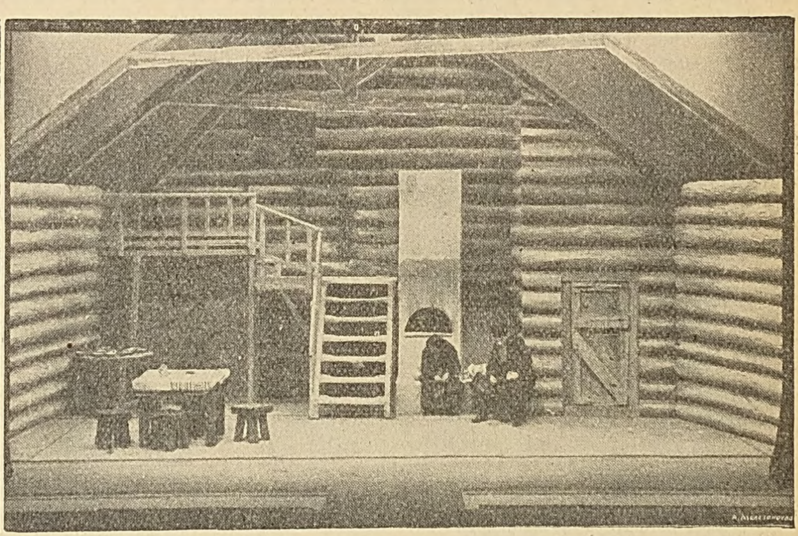

1) Σκηνογραφία παριστῶσα σιδηροδρομικὴν γέφυραν, διὰ τὸ ἔργον τοῦ Μόλναρ «Λίλιομ». 2) Σκηνογραφία Κ. Κλώνη διὰ τὸ ἔργον τοῦ Ὀστρόφσκι «Γλέντι, κρασί, γυναῖκες» (Σκηνοθεσία Φ. Πολίτου, Ἐθνικὸν θέατρον).

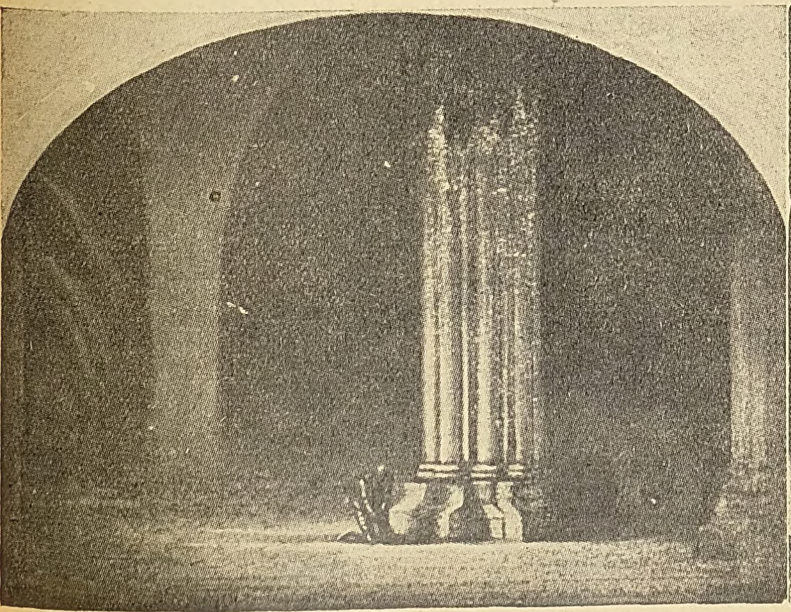
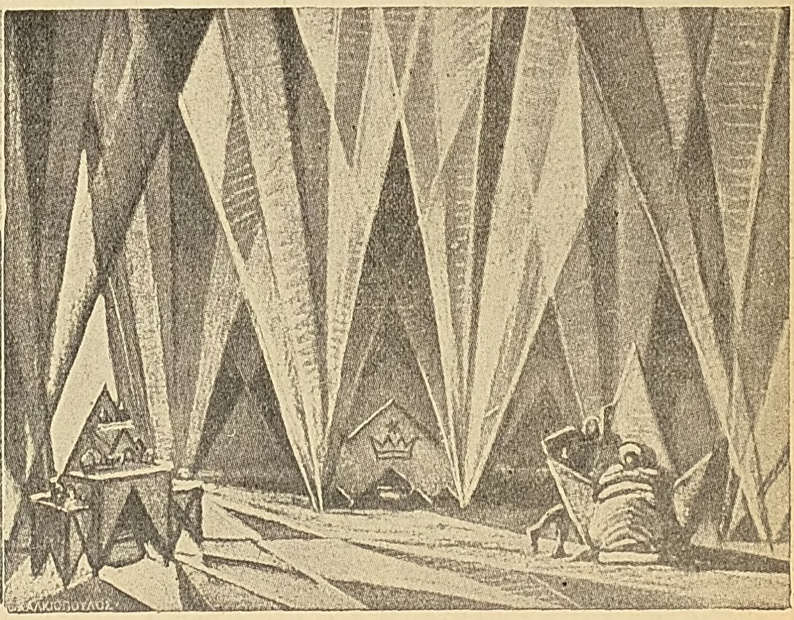

Δύο σκηνογραφίαι τοῦ Πάνου Ἀραβαντινοῦ διὰ τὸ Κρατικὸν Μελόδραμα τοῦ Βερολίνου 1) Διὰ τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκουνώ. 2) Διὰ τὸ ἔργον τοῦ Προκόπιεφ «Ἀγάπη γιὰ τὰ τρία πορτοκάλια».

Digitized by Google

ριστῶντα ὄρη, θάλασσαν κ.λ.π. σχετικὰ πρὸς τὴν κεντρικὴν σκηνογραφίαν τοῦ βάθους. Αἱ περίακτοι ἐτοποθετοῦντο εἰς τὰς πλευρὰς τῆς σκηνῆς καὶ παρὰ τὰς δύο ἑκατέρωθεν τῆς κεντρικῆς πύλης τοῦ βάθους θύρας. Ὡς πρὸς τὴν χρησιμοποίησίν των ὁ Πολυδεύκης μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ταυτόχρονος περιστροφὴ ἀμφοτέρων τῶν περιάκτων μετέβαλλεν ἐντελῶς τὸν τόπον τῆς δράσεως, ἡ δὲ τῆς μιᾶς περιστροφὴ (τῆς δεξιᾶς) μετέβαλε τὸ ἓν μόνον μέρος τοῦ τόπου, καὶ ἀπεικόνιζε μέρη ἐγγὺς τῆς πόλεως, ἡ δὲ ἀριστερὰ τὰ μακρὰν εὑρισκόμενα. Τῶν περιάκτων χρῆσις ἐγίνετο καὶ διὰ τὴν εἰς τὴν σκηνὴν εἴσοδον θεῶν θαλασσίων, κατὰ Πολυδεύκην, καὶ βαρέων ἀντικειμένων.

Πλὴν τῶν σκηνογραφιῶν τοῦ βάθους καὶ τῶν παραπλεύρων οἱ ἀρχαῖοι ἐχρησιμοποίουν καὶ συμπληρωματικὰ χρειώδη διὰ τὴν πλήρη ἐμφάνισιν τοῦ διδασκομένου ἔργου π. χ. βωμοὺς εἰς «Οἰδίποδα τύραννον», ὅπου ὁ λαὸς ἐναποθέτει τοὺς ἱκετηρίους κλάδους, τάφους ὡς τὸν τύμβον τοῦ Ἀγαμέμνονος εἰς τὰς «Χοηφόρους» τοῦ Αἰσχύλου, τάφον τοῦ Δαρείου εἰς τοὺς «Πέρσας» τοῦ ἰδίου, τὸ μνῆμα τοῦ Πρωτέως εἰς τὴν «Ἑλένην» τοῦ Εὐριπίδου, καὶ ἄλλα εἴδη, ὡς τείχη, πύργους, σκοπιάς, καθὼς ἀναφέρει ὁ Πολυδεύκης. Ἀλλὰ καὶ ἅρματα καὶ ἄλλα μεταφορικὰ μέσα μετεχειρίζοντο, ὡς εἰς τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου, ὅπου ἐπὶ ἅρματος ἔρχεται ἡ Κλυταιμνήστρα, δι' ἁρμάτων ἐμφανίζονται ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἡ Κασσάνδρα εἰς τὸν «Ἀγαμέμνονα», ἐπὶ ἱππόγρυπος φέρεται ὁ Ὠκεανὸς εἰς τὸν «Προμηθέα Δεσμώτην», ἐπὶ ὄνου ἐμφανίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Διονύσου Ξανθίας εἰς τοὺς «Βατράχους» τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐπὶ Αἰτναίας πώλου ἔρχεται ἡ Ἰσμήνη εἰς τὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῷ» κλπ.

Ἡ τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου ἀλλαγή, ὁσάκις τοῦτο ἐπεβάλλετο ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἔργου, δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ἐγίνετο ἐνώπιον τῶν θεατῶν ἢ μὲ κλειστὴν αὐλαίαν, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ τὴν ὁποίαν παρέλαβον οἱ Ρωμαῖοι ὀνομάσαντες αὐτὴν aulaeum. Πρέπει πάντως νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐλάμβανε χώραν ἀλλαγὴ διακόσμου ὡς εἰς τὸν Αἴαντα, Εὐμενίδας (Δελφοὶ καὶ Ἄρειος Πάγος) εἰς τοὺς «Βατράχους», ὅπου α') κατοικία Ἡρακλέους καὶ Βάκχου ἐν Θήβαις, β') Ἀχερουσία λίμνη καὶ γ') ἀνάκτορα τοῦ Πλούτωνος ἐν τῷ Ἅδῃ.

Ὡς ὀνομαστοὶ σκηνογράφοι ἀναφέρονται ὁ Ἀπατούριος, μνημονευόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ Βιτρουβίου, ὁ Ἀπολλόδωρος ὁ ἐπικληθεὶς *σκιαγράφος*, διότι ἐχρησιμοποίησε τὴν σκιὰν πρὸς δήλωσιν τὴν πλαστικότητος καὶ τοῦ χώρου, ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Δημόκριτος, ὁ ἐξ Ἐρετρίας Κλεισθένης, οἵτινες κατὰ Βιτρούβιον ἐδίδασκον τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας ζωγραφιζόμενα ἀντικείμενα νὰ φαίνωνται ἐπὶ τῆς εἰκόνος εἴτε προέχοντα, εἴτε ἀφιστάμενα τοῦ βάθους αὐτῆς. Ὡς πιθανωτέρα ἐποχὴ ἐφαρμογῆς σκηνικοῦ διακόσμου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κατὰ τὸ 458 π. Χ. διδασκαλία τῆς «Ὀρεστείας» τοῦ Αἰσχύλου, ὅτε ἤκμασεν ὁ ζωγράφος Ἀγάθαρχος. Κατὰ Πολυδεύκην αἱ σκηνογραφίαι ἐζωγραφίζοντο ἐπὶ παραπετασμάτων, ἢ ἐπὶ μεγάλων ξυλίνων πινάκων, τιθεμένων εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς, ἢ ἐπὶ τῶν περιάκτων.

Ρωμαϊκὴ ἐποχή. Τὸ ρωμαϊκὸν θέατρον, μολονότι ἀκριβὲς ἀντίγραφον τοῦ ἑλληνικοῦ, παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν ὑπὸ ἔποψιν σκηνικοῦ διακόσμου, καθότι οἱ Ρωμαῖοι, λαὸς πολεμικός, ἠρέσκοντο μᾶλλον εἰς τὰς αἱματηρὰς ἑορτὰς τῶν κίρκων ἢ εἰς τὰ τὴν θεραπείαν τοῦ πνεύματος ἐπιδιώκοντα θεάματα.

Ὑποτίθεται ὅτι μόνον ἀπὸ τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Ἀττίου ἢ Ἀκκίου (170—194 π. Χ.) ἤρξατο χρησιμοποιούμενος σκηνικὸς διάκοσμος δι' ὑφασμάτων φερόντων ἀναλόγους ζωγραφίας, καὶ εἰς τρεῖς διακρινόμενος κατηγορίας, τὴν τραγικήν, ὅπου ἀπεικονίζετο ναὸς ἢ ἀνάκτορον μὲ τὰς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν τρεῖς θύρας, τὴν κωμικήν, ὁπότε ὁ σκηνικὸς διάκοσμος παρίστα μίαν ἢ πλείονας οἰκίας ἰδιωτῶν, φερούσας προέχοντας ἐξώστας κατὰ τὸν Μαινιανὸν τρόπον, καὶ τὴν ἀγροτικὴν διὰ τὰ ἔχοντα ὑπόθεσιν ἐξελισσομένην εἰς τὴν ἐξοχὴν ἔργα.

Μηχανήματα βοηθητικὰ διὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου εἶχον οἱ Ρωμαῖοι τὴν scena versatilis, ὁμοίαν ἢ μᾶλλον ἀντίγραφον τῶν ἑλληνικῶν περιάκτων, καὶ τὴν scena ductilis διὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου τοῦ βάθους. Πρόοδος σημαντικὴ σημειοῦται ἐπὶ Αὐτοκρατορίας, ὁπότε ἐγένετο χρῆσις διακόσμου πλαστικοῦ μὲ ἀνάκτορα, κλίμακας, οἰκίας, φρούρια, ἐφ' ὧν ἠδύναντο νὰ βαδίζουν οἱ ὑποκριταί.

Ὁ Ἀπουλήϊος εἰς τὰς «Μεταμορφώσεις» του ἀναφέρει παράστασιν παντομίμας, καθ' ἣν ὁ σκηνικὸς διάκοσμος ἦτο ὄρος ἐκ ξύλου, ἀναπαριστῶν τὴν Ἴδαν, ἀπὸ δὲ τῆς κορυφῆς, καλυπτομένης ὑπὸ δένδρων, ἔρρεε πηγή, ἧς τὰ ὕδατα περιέρρεον τοῦ ὄρους τὰς πλευράς, ὅπου ἔβοσκον αἶγες. Τὸ θέαμα ἐτερματίζετο κατὰ τρόπον φαντασμαγορικόν· ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἀνέβλυε ὑγρόν, ὅπερ μετεβάλλετο εἰς βροχὴν εὐώδη, ἐνῷ τὸ ὄρος ἐξηφανίζετο.

Κατὰ τὴν παράστασιν τῆς «Κλυταιμνήστρας» τοῦ Ἀττίου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐγκαινίων τοῦ θεάτρου τοῦ Πομπηΐου, παρήλασαν ἀπὸ σκηνῆς 600 ἡμίονοι κομίζουσαι τὰ τρωϊκὰ λάφυρα. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ «Δουρείου ἵππου» τοῦ Ναιβίου ἐνεφανίσθη ἐπὶ σκηνῆς πλῆθος πεζῶν, ἱππέων ὡς καὶ τρεῖς χιλιάδες κρατῆρες λάφυρα. Ἡ παρέλασις τῆς ἐν λόγῳ πομπῆς διήρκεσε κατὰ τὸν Ὁράτιον πλέον τῶν τεσσάρων ὡρῶν.

Ἐκτὸς τῶν θεάτρων οἱ Ρωμαῖοι διεκόσμουν καὶ τ' ἀμφιθέατρα, προκειμένου νὰ παιχθοῦν ἄγρια δράματα ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ Μαρτιαλίου περιγραφόμενον, ὁπότε ἡ κονίστρα μετεβλήθη ὡς διὰ μαγείας διὰ τῶν *πηγμάτων* (βλ. λ.) εἰς κλιτῦς ὄρους, ἔνθα δάσος, ἐν ᾧ παντοειδῆ ἄγρια καὶ ἥμερα ζῷα, καὶ ὅπου κατεκρεουργήθη ὁ ποιητὴς (ὁ Ὀρφεὺς) ὑπὸ ἄρκτου, ὁ δὲ θάνατος τοῦ ὑποκριτοῦ ὑπῆρξε τόσον πραγματικός, ὅσον τὰ περὶ Ὀρφέως ἦσαν μυθικά. Οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον ἐπίσης παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὰ σκηνικὰ μηχανήματα ὡς τὴν μηχανὴν διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν θεῶν, τὰς χαρωνείους κλίμακας, τὴν ἐξώστραν καὶ τὸ ἐκκύκλημα. Ἐφεύρεσις καθαρῶς ρωμαϊκὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ μηχάνημα pegma (=πῆγμα), δι' οὗ μετέβαλλον τὸν σκηνικὸν διάκοσμον ἐνώπιον τῶν θεατῶν, καὶ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ προσομοιασθῇ πρὸς τὰς σημερινὰς ὑψηλὰς διπλᾶς κλίμακας, τὰς ἐν χρήσει διὰ τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα καὶ τὴν πυροσβεστικὴν ὑπηρεσίαν.

Κατὰ τὸν Festus τὰ ρωμαϊκὰ θέατρα ἐχρησιμοποίουν μηχανήματα τελειοποιηθέντα ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀγορανόμου Κλαυδίου Πούλχρου, ὅστις σὺν τοῖς ἄλλοις ἐτελειοποίησε τὸ βροντεῖον, ἐξ οὗ ὁ σχετικὸς θόρυβος ὠνομάσθη Κλαυδιανὸς κρότος.

Μεσαίων. Ὁ πρῶτος σκηνικὸς διάκοσμος διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τῶν Μυστηρίων ἦτο τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ναῶν πρὸ τοῦ τέμπλου. Ὅταν ὅμως ὁ χῶρος οὗτος κατεδείχθη ἀνεπαρκὴς νὰ περιλάβῃ τὸ πλῆθος τῶν ἐκτελεστῶν καὶ τῶν θεατῶν, ἡ σκηνὴ μετεφέρθη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῶν ναῶν, ἐκεῖ δὲ μὲ σκηνικὸν διάκοσμον τὴν τριπλῆν πρόσοψιν τοῦ ναοῦ, διακοσμημένην δι' ἀγαλμάτων, καὶ τῶν κλιμάκων τῶν πύργων ἱδρύθη τὸ ἴκριον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Μυστηρίων.

Σὺν τῷ χρόνῳ κατεδείχθη ἀνεπαρκὴς καὶ ὁ πρὸ τῶν ναῶν καὶ τῶν δημοσίων πλατειῶν χῶρος, δι' ὃ ἡ σκηνὴ μετεφέρθη εἰς τόπον εὐρύτατον ἔξω τῆς πόλεως, τόπον δυνάμενον ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ μέγεθος τοῦ οἰκοδομήματος τῆς σκηνῆς, τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου καὶ τοῦ ἀπείρου τῶν πιστῶν πλήθους. Ὁ σκηνικὸς διάκοσμος τῶν Μυστηρίων ἦτο ἀνάλογος τῶν μερῶν εἰς ἃ διῃρεῖτο, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἔργου, τὸ ὅλον οἰκοδόμημα τῆς σκηνῆς. Δύο ἦσαν τ' ἀπαραίτητα: ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Ἅδης. Μεταξὺ τῶν δύο εὑρίσκετο ἡ Γῆ διῃρημένη εἰς τόσα διαμερίσματα εἰς ὅσα ὁ συγγραφεὺς περιῆγε τὴν ὑπόθεσιν. Τὸ «Μυστήριον τῶν Παθῶν» τὸ παρασταθὲν ἐν Valenciennes τῷ 1547 περιελάμβανεν 11 διαμερίσματα, ὧν ἓν παρίστα τὴν λίμνην τῆς Τιβεριάδος μὲ πραγματικὸν ὕδωρ καὶ λέμβον. Τὸ «Μυστήριον τῆς Γεννήσεως», διδαχθὲν ἐν Ρουὲν τῷ 1474, παρουσίασεν εἰκοσιτέσσαρα διαμερίσματα.

Ὁ Οὐρανὸς συνήθως εἰκονίζετο μὲ οἰκοδόμημα κομψόν, ἔχον ὡραῖα δένδρα, ὅπου ἄγγελοι μὲ πτερὰ κινούμενα μετεφέροντο διὰ συρμάτων ἀνὰ τὸν αἰθέρα. Διὰ τὸν Ἅδην ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ παριστᾷ ἡ εἴσοδός του παμμέγιστον στόμα, μετὰ σιαγόνων κινουμένων καὶ ὀφθαλμῶν φλογοβόλων, τέρατος φρικαλέου, τὸ ὁποῖον κατέπινε τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἐξήμει δαίμονας.

Διὰ τὰ λοιπὰ διαμερίσματα οὐδεμία κατεβάλλετο φροντὶς πρὸς πιστὴν ἱστορικὴν ἀναπαράστασιν· δι' ὃ καὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἡρώδου ὡμοίαζε πρὸς οἰκίαν ἐποχῆς συγχρόνου, καθ' ἣν ἐδίδοντο τὰ Μυστήρια. Ἡ γενικὴ ἐξωτερικὴ διακόσμησις συνεπληροῦτο δι' ἀνθέων καὶ κλάδων.

Ἀναγέννησις. Εἰς τὰ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα κλειστὰ θέατρα τοῦ Λονδίνου οὐδεὶς ὑπῆρχε σκηνικὸς διάκοσμος, ἔστω καὶ στοιχειώδης. Μεγάλα παραπετάσματα ἔφερον ἐπιγραφάς, ἐξηγούσας τὸν τόπον τῆς δράσεως.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τὸ προσωρινὸν θέατρον τοῦ Βατικανοῦ ἔπαιζε τὸν «Μανδραγόραν» τοῦ Μακκιαβέλη, τὰ δ' ἐπὶ τούτῳ δι' ἑορτὰς ἱδρυόμενα προσωρινὰ θέατρα τῶν μεγάρων τῆς Φερράρας, Μάντουας, Μιλάνου καὶ πρὸ παντὸς τῶν Μεδίκων ἐν Φλωρεντίᾳ παρουσιάζοντο πλούσια εἰς μηχανήματα καὶ διακόσμους, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἀπηξίουν νὰ ἐργάζωνται καλλιτέχναι ζωγράφοι τῆς περιωπῆς τοῦ Λεονάρδου ντὰ Βίντσι.

Ὁ διάκοσμος εἰς τὸ θέατρον Marais ἐν Παρισίοις ἠκολούθησε τὸ ὑπὸ τῶν Μυστηρίων κληροδοτηθὲν παλαιὸν σύστημα τοῦ ταυτοχρόνου διακόσμου, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον τὸ κοινὸν εἶχεν ἐνώπιόν του εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ μέρη, ὅπου ἡ θεατρικὴ δρᾶσις ἐπρόκειτο νὰ τὸν ὁδηγήσῃ. Τὸ σύστημα τοῦτο διετηρήθη εἰς τὸ θέατρον τοῦ Marais ἐπὶ μακρόν, ἀφοῦ τὸ χειρόγραφον τοῦ σκηνοθέτου Laurent Mahelot μαρτυρεῖ ὅτι ὁ «Σίδ» τοῦ Κορνηλίου ἐπαίχθη τῷ 1636 εἰς ταυτόχρονον σκηνικὸν διάκοσμον ἔχοντα τρεῖς ὄψεις: τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον, τὸν οἶκον τοῦ κόμιτος καὶ τὴν μεταξὺ τῶν δύο δημοσίαν πλατεῖαν. Οὕτω παρέμενε σεβαστὴ ἡ περίφημος ἑνότης τοῦ τόπου.

Ἀκολούθως αἱ τραγῳδίαι τοῦ Κορνηλίου καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ρακίνα καθιερώθη, δυνάμει τῆς ἑνότητος τοῦ τόπου, νὰ παίζωνται εἰς ἕνα σκηνικὸν διάκοσμον παριστῶντα κἄτι ἀκαθόριστον, π. χ. ἀντιθάλαμον ἢ αἴθουσαν ὑποδοχῆς χρήσιμον δι' ὅλας τὰς σκηνικὰς ἀνάγκας. Ἡ ἐν λόγῳ πενιχρότης τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου εἶχεν ἀφορμὴν πρὸ παντὸς οἰκονομικήν. Ἄλλη αἰτία τῆς μὴ ἀλλαγῆς τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου ἦτο ἡ ἐπὶ σκηνῆς παραμονὴ ὡς θεατῶν τῶν διαφόρων μεγιστάνων, ἡ παρουσία τῶν ὁποίων καθίστα ἀδύνατον κάθε μεταβολήν.

Ἐν τούτοις τὸ κοινὸν οὐδεμίαν ἀπέδιδε σημασίαν εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χρονολογεῖται ἡ βραδεῖα ἀλλ' ἐπίμονος ἔρευνα πρὸς δημιουργίαν νέου τρόπου ἐμφανίσεως τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου. Τὸν ρωμαντισμόν, ἀπαιτήσαντα πιστὴν ἀναπαράστασιν τῶν ἔργων, διεδέχθη ὁ ρεαλισμός. Σημειωτέον ὅτι ὁ σκηνικὸς διάκοσμος ἠκολούθει τὰ ἑκάστοτε ἐπικρατοῦντα ρεύματα ζωγραφικῆς ἀντιλήψεως.

Ὁ σύγχρονος σκηνικὸς διάκοσμος. Ὁ σκηνικὸς διάκοσμος, ἀποτελούμενος μέχρις ἐσχάτων ἐκ σκηνογραφιῶν προοπτικῶς ἐζωγραφισμένων καὶ ἐξηρτημένων ἀπὸ τοῦ θόλου τῆς σκηνῆς, καὶ ἐκ τῶν ὀρθογωνίων πλαισίων (τῶν παρασκηνίων), ὁλονὲν ἐξαφανίζεται, ὑποχωρῶν εἰς τὴν νέαν ἀντίληψιν, ἥτις ἀφοῦ διῆλθε διάφορα στάδια ἐρευνῶν (ἐξπρεσσιονισμός, κυβισμὸς κλπ.) κατέληξεν εἰς τὴν πλαστικὴν ἢ ἀρχιτεκτονικὴν ἀναπαράστασιν, ἡ ὁποία ὄχι μόνον δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὴν πλαστικὴν ἐμφάνισιν καὶ κυκλοφορίαν τοῦ ἠθοποιοῦ (ὄντος πλαστικοῦ) ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνισχύει διὰ τῆς καταλλήλου ἀναλογίας καὶ ἁρμονίας.

Ἡ κυρία τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου ἐξέλιξις ἄρχεται ἀφ' ἧς ἐξεδηλώθη ἀντίδρασις ἐναντίον τοῦ σκηνικοῦ ρεαλισμοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐπιτεύξεως καλλιτεχνικῆς ἑνότητος. Πρὸς τοῦτο ἐκλήθησαν ζωγράφοι νὰ συνθέσουν διακόσμους καὶ ἐνδύματα ἐνηρμονισμένα πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ παριστανομένου ἔργου. Τὰς σχετικὰς ἐρεύνας τὰ μέγιστα ὑπεβοήθησε τὸ νέον πολύτιμον τῆς σκηνῆς στοιχεῖον, τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου δύναται νὰ συνοψισθῇ ὡς ἑξῆς:

Τοὺς ἀμεταβλήτους, καθ' οὓς ὁ αὐτὸς σκηνικὸς διάκοσμος παρίστα βασιλικὸν διαμέρισμα, ἐσωτερικὸν ἰδιωτικῆς οἰκίας, ὁδὸν κλπ. ἀντικατέστησαν οἱ διαδοχικοί, ἐκτελούμενοι ὑπὸ διασήμων ζωγράφων, τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὸ θέατρον ἡ κατὰ τὸ 1887 ἐμφάνισις τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ ἐλευθέρου θεάτρου Ἀντουάν, κηρυχθέντος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου. Μετὰ τρία ἔτη ἐξεδηλώθη ἡ συμβολικὴ κίνησις, καθιερώσασα ἁπλοποίησιν τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου, ἐκλογὴν τῶν ἀπαραιτήτων διὰ κάθε σκηνὴν πλαστικῶν στοιχείων πρὸς δημιουργίαν ἀτμοσφαίρας, πλήρη ἁρμονίαν διακόσμου καὶ ἐνδυμάτων καὶ ἐγκατάλειψιν τῆς προοπτικῆς. Σημειωτέον ὅτι αἱ νέαι ἀρχαὶ τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου, προελθοῦσαι ἐκ τοῦ θεάτρου Τέχνης τοῦ Πὼλ Φὸρ καὶ τοῦ θεάτρου «Oeuvre» τῶν Παρισίων, ἐπανέκαμψαν βραδύτερον τροποποιημέναι ὑπὸ ξένων.

Διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ὁ σκηνικὸς διάκοσμος εἰσῆλθεν εἰς νέαν φάσιν μεταμορφώσεως. Τὸ φῶς θὰ ἐπρομήθευεν εἰς τοὺς ζωγράφους τὰ μέσα πρὸς ἀνάδειξιν τῶν χρωμάτων, ὁλοκλήρωσιν τῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ ἔργου, τοῦ ὁποίου συνέθεταν διάκοσμον καὶ ἐνδύματα, ἐνῷ ἄλλοι διεβεβαίουν ὅτι μόνον τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς θὰ ἐπραγματοποίει διὰ σοφῆς χρησιμοποιήσεως τῆς δυνάμεώς του τὸν ἀληθῆ διάκοσμον τῆς αὔριον.

Ἀναστάτωσιν εἰς τὰς διαφόρους ἐρεύνας ἐπέφερεν ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἄγγλου θεωρητικοῦ Ἐδουάρδου Γκόρντον Κραίγ, κηρυχθέντος ἐναντίον τοῦ ρεαλισμοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ style. Ὁ Κραὶγ ἀποκρούει τὴν συνεργασίαν τῶν ζωγράφων διὰ τὸν σκηνικὸν διάκοσμον, διότι, γράφει, οἱ ζωγράφοι, συνηθισμένοι νὰ ζωγραφίζουν ἐπὶ ἐπιφανειῶν, θὰ παρουσιάσουν ἔργον ἔχον τὰς ἰδιότητας τῆς ζωγραφικῆς. Φρονεῖ ὅτι δίδεται ὑποβλητικότης εἰς τὸν σκηνικὸν διάκοσμον διὰ τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ χρώματος, ὁ δὲ ρυθμός του συνοψίζεται εἰς τὴν διάταξιν τῶν καθέτων γραμμῶν, καὶ ἡ ὑποβλητικὴ δύναμις τῆς καθέτου ἔγκειται πρὸ πάντων εἰς τὴν ἀναλογίαν της πρὸς τὸν ἐπὶ σκηνῆς ἠθοποιόν. Αἱ θεωρίαι τοῦ Κραίγ, ἀφετηρία νέων καὶ εὐρυτέρων σκέψεων, ἔμειναν ἀνεφάρμοστοι.

Ἀπὸ τοῦ 1900 συνεχίζεται ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἔρευνα πρὸς ἀνακαίνισιν τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Γκεόργκ Φοὺξ, Ἀππιᾶ, τῶν προσπαθειῶν τοῦ «Θεάτρου Τέχνης» τοῦ Μονάχου, τοῦ Φρὶτς Ἔρλερ, Ὄσκαρ Γκράφ, καὶ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Μὰξ Ράϊνχαρτ εἰς τὸ Kleines-Theater καὶ τὸ Γερμανικὸν Θέατρον τοῦ

Digitized by Google

Digitized by Google

Βερολίνου. Τῶν διαφόρων ἐρευνῶν τὰ συμπεράσματα δύνανται νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰ ἑπόμενα: Ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ ζωγραφικῆς τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου καὶ τοῦ ἠθοποιοῦ, διότι ἡ σκηνικὴ φαντασίωσις εἶναι ἡ ζωντανὴ παρουσία τοῦ ἠθοποιοῦ. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ βασίσωμεν τὴν σκηνοθεσίαν εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ ἠθοποιοῦ, καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τὸν ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ κάθε τι ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν παρουσίαν του. Ἄρα ἐπιβάλλεται πλαστικὴ διαρρύθμισις τοῦ διακόσμου, διὰ ν' ἀναδεικνύῃ στάσεις καὶ κινήσεις τοῦ ἠθοποιοῦ. Ἐπίσης ὁ σκηνικὸς διάκοσμος πρέπει νὰ μᾶς βοηθῇ εἰς τὸ νὰ δίδωμεν τὸ περιβάλλον, ν' ἀντικατοπτρίζωμεν τὴν ψυχολογικὴν ἀτμόσφαιραν, νὰ δημιουργοῦμεν τὴν σκηνικὴν ἑνότητα. Ἡ πρώτη σκηνοθεσία τοῦ Ράϊνχαρτ διὰ τὸ «Ὄνειρον θερινῆς νυκτὸς» τοῦ Σαίξπηρ ἐπέφερεν ὁλοκληρωτικὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ζωγραφιστοῦ διακόσμου διὰ τοῦ πλαστικοῦ, ὅστις εἶτα ὑπέστη σύνθεσιν, καθότι ἡ πλαστικὴ ἐκτέλεσις ἀπαιτεῖ νὰ περιορίζωμεν τὸν διάκοσμον εἰς τὰ οὐσιώδη, δηλ. ἐκλογὴν τῶν χαρακτηριστικωτέρων σκηνικῶν στοιχείων, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἔκφρασιν τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ πλαστικὸς διάκοσμος ὑπερέχει ὅλων καὶ εἶναι προτιμότερος καὶ διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ φωτισμοῦ. Ὅλα τὰ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα ρίπτουν τὴν σκιάν των, εἰς αὐτὸ δὲ τὸ παίξιμον σκιᾶς καὶ φωτὸς θὰ εὕρῃ ὁ σκηνοθέτης λίαν ἐνδιαφέρον στοιχεῖον διὰ τὴν ψυχολογικὴν ἔκφρασιν.

Σημειωτέον ὅτι ὁ διάκοσμος δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύῃ ὡς πολυτελὲς περιβάλλον, διότι τότε συντρίβει τὸ ἔργον. Τοὐναντίον πρέπει νὰ εἶναι ὁ καλὸς ὑπηρέτης τοῦ δράματος.

Ὅπως κάθε ἔργον τέχνης καὶ τὸ δραματικὸν ἔχει ἓν style, δηλαδὴ συνδυάζει κατὰ προδιατεταγμένον ρυθμὸν καὶ ἁρμονίαν στοιχεῖα δανεισμένα ἀπὸ τὴν παρατήρησιν ἢ τὴν φαντασίαν. Ἀφοῦ λοιπὸν κάθε ἔργον εἶναι stylisé, πρέπει τὸ αὐτὸ νὰ ἐπιδιωχθῇ καὶ διὰ τὸν σκηνικὸν διάκοσμον, ὁ ὁποῖος δίδεται διὰ γραμμῶν πολὺ ἁπλῶν ἐκλεγεισῶν μετὰ προσοχῆς, διὰ νὰ ὑπενθυμίζεται τὸ μέρος τῆς δράσεως· π. χ. διὰ διάκοσμον παριστῶντα ἐκκλησίαν ἀρκεῖ ὁ πυλὼν μετὰ κίονος. Ὁ τοιοῦτος διάκοσμος ἔχει ἐπὶ πλέον τὸ μέγα προσὸν ὅτι ἀπαιτεῖ μικρὰν δαπάνην, καὶ εἰς τοῦτο ἀποδίδεται ὑπό τινων ἡ προτίμησις καὶ ἐπικράτησίς του.

Ἀξία προσοχῆς καὶ μελέτης εἶναι καὶ ἡ μέθοδος τοῦ διὰ παραπετασμάτων διακόσμου δι' ἐπιτυχοῦς φωτισμοῦ.

Π. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

Σκηνῖται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Γενικὸν ὄνομα τῶν ὑπὸ σκηνὰς ζώντων λαῶν τῆς Ν. Μεσοποταμίας Ἀραβίας καὶ Συρίας (*Στράβ.* XVI, 747). Α. Θ. Σ.

Σκηνίτες *[Γεωγρ.]*. Πλεῖστοι μικροσυνοικισμοὶ κτηνοτρόφων, ἁπλῶς διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου δηλούμενοι ἐν τῇ ἐπισήμῳ στατιστικῇ (1928) καὶ ἔχοντες ὡς ἀκολούθως:

Νομὸς	*Ἐπαρχία*	*Κοινότης*	*Κάτ.*
Αἰτωλ. Ἀκαρν.	Βάλτ. Ξηρομ.	Ἀγραμπέλων	27
» »	» »	Δραγαμέστου	37
» »	» »	Μπαμπινίου	69
» »	» »	Χρυσοβίτσης	42
» »	Μεσολογγίου	Μάστρου	50
Ἀττικ. Βοιωτ.	Λεβαδείας	Θουρίου	65
» »	»	Λοφυστίου	32
» »	»	Σκριποῦς (θέσις Πολυγύρα)	214
» »	»	Χαιρωνείας	55
Δράμας	Δράμας	Θόλου	88
Θεσσαλονίκης	Κιλκὶς	Χέρσου	83
Ἰωαννίνων	Παραμυθίας	Σκανδάλου (θέσις Δελβίντσι)	60
Καβάλλας	Καβάλλας	Ἀμισιανῶν	28
»	»	Μεσορέματος	76
»	Νέστου	Πασχαλιᾶς	35
Πέλλης	Ἐδέσσης	Σκύδρας	42
Ροδόπης	Σαπῶν	Ἀρριανῶν	126
Φθιώτ. Φωκίδ.	Δομοκοῦ	Δομοκοῦ	183
» »	Λοκρίδος	Ἀμφικλείας	112
» »	Φθιώτιδος	Δρακοσπηλιᾶς	47
» »	»	Ἡρακλ. Τραχινίας Ἄνω Δαμάστας	53
		Κάτω »	96

σκηνίτης (ὁ)· ὁ διαιτώμενος ὑπὸ σκηνὴν ὡς μόνην κατοικίαν, οἷον οἱ Ἀτσίγγανοι, βλαχοποιμένες τινὲς κ.ἄ.

σκηνογραφία (ἡ)· ζωγραφία εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου, συντεθειμένη κατὰ τοὺς βασικοὺς τῆς *προοπτικῆς* κανόνας καὶ παριστῶσα τὸν τόπον ὅπου ἑκάστοτε ἐμφανίζεται τελούμενον τὸ δρᾶμα, οἷον ἀνάκτορα, ναόν, ὁδόν, δάσος κτλ.· || πᾶς ὁ γραπτὸς διάκοσμος τοῦ θεάτρου· || ἄλλως ἡ *προοπτικὴ* (βλ.λ.).

—*[Θεατρ.]* Βλ. λ. *σκηνικὸς* διάκοσμος.

σκηνογραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκηνογραφίαν, ὁ τῆς σκηνογραφίας.

σκηνογράφος (ὁ). Ζωγράφος εἰδικευθεὶς εἰς τὸν σκηνικὸν διάκοσμον καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν σχεδίων καὶ χρωμάτων τῶν διὰ τὰ ἱστορικὰ ἔργα ἀπαιτουμένων ἐνδυμάτων. Ὁ σκηνογράφος, λαμβάνων ἐγκαίρως γνῶσιν τοῦ διδαχθησομένου ἔργου, σχεδιάζει τὰ πρωτοσχέδια (μακέττες) τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου, τὰ ὁποῖα, ἐγκρινόμενα ὑπὸ τοῦ καλλιτεχνικοῦ διευθυντοῦ τοῦ θεάτρου ἢ τοῦ σκηνοθέτου, ἐκτελοῦνται εἶτα ὑπὸ τῶν βοηθῶν τοῦ σκηνογράφου καὶ ἀκολούθως ἐφαρμόζονται ὑπὸ τῶν μηχανικῶν τοῦ θεάτρου ἐπὶ ξυλίνων σκελετῶν, πάντοτε τῇ ἀμέσῳ ἐπιβλέψει τοῦ σκηνογράφου.

Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς τὴν σκηνογραφίαν ἀντελαμβάνετο οὐχὶ ὡς διάκοσμον, ἀλλ' ὡς ἑρμηνείαν τοῦ ἔργου, ὡς ὀπτικὴν ἔκφρασιν τῆς μουσικῆς, ὡς ἓν στοιχεῖον ἰσάξιον πρὸς αὐτὴν καὶ πρὸς τὸν λόγον.

Ἡ τέχνη τοῦ σκηνογράφου πρέπει νὰ εἶναι πλήρης ζωῆς, ἀπορρεούσης ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν καὶ ἀνεύρεσιν τοῦ ἀνθρωπίνου εἰς ὅλα. «Δὲν ὑπάρχουν», ἔλεγεν ὁ διαπρεπὴς Γάλλος ἠθοποιὸς Λουκιανὸς Γκιτρῦ, «ὡραῖαι σκηνογραφίαι, ἀλλὰ μόνον καλαί, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὸν νὰ κατοικηθοῦν, νὰ καταστοῦν ζῶσαι, ἀληθεῖς. Δι' ὃ πρέπει ἡ σκηνογραφία νὰ δίδῃ καὶ μὲ τὰς ἐλαχίστας γωνίας της τὴν ἐντύπωσιν ὅτι στεγάζει ἀνθρωπίνην ζωήν».

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων σκηνογράφων μνημονευτέος, ἐκτὸς τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ, ὁ Κ. Κλώνης.

Π. Α. Κ.

σκηνογραφῶ (*—έω*)· εἶμαι σκηνογράφος, ζωγραφῶ σκηνογραφίας.

σκηνοθεσία (ἡ). Ἡ τέχνη δι' ἧς κανονίζεται ἡ ἀπὸ σκηνῆς ἐμφάνισις θεατρικοῦ ἔργου καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας ἐμψύχου ἢ ἀψύχου ὑλικοῦ. Ἡ σκηνοθεσία περιλαμβάνει τὰς χωριστὰς ἢ συνδυασμένας κινήσεις καὶ ἐκφράσεις τῶν προσώπων (πομπαί, παρελάσεις, μάχαι, διαδηλώσεις κλπ.), πᾶν τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν ἐναρμόνισιν τῶν κινήσεων μετὰ τοῦ συνόλου καὶ πρὸς τὰ καθέκαστα τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου, ἤτοι φωτισμόν, ἐνδύματα, ἐπίπλωσιν καὶ διάφορα ἐντὸς τῆς σκηνῆς χρειώδη καὶ ἔξω αὐτῆς συμπληρωματικά, π. χ. ἀστραπάς, βροντάς, κεραυνούς, βροχήν, ἄνεμον, κανονιοβολισμούς, κρότους καὶ φωνὰς διαφόρους κλπ.

— *[Ἐγκυκλ.]* Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν τὴν σκηνοθεσίαν ἐπεμελοῦντο πρὸ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ὑποκριτικοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς δημιουργίας εἰδικῶν διδασκάλων τῆς ὑποκριτικῆς, οἱ ποιηταί, ἐπιδιδόμενοι, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος ἐκλογήν των, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς καὶ τῶν τοῦ χοροῦ προσώπων, δι' ὃ καὶ χοροδιδάσκαλοι ἀπεκλήθησαν. Τὸ μιμικὸν τοῦ χοροῦ μέρος ἰδιαιτέρως ἐποίκιλε καὶ ἀνέπτυξεν ὁ Αἰσχύλος, ὡς δ' ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος τόσον τελείως ἐχόρευσεν ὁ ὑποκριτὴς Τελέσης εἰς τοὺς «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις», ὥστε διὰ χειρονομιῶν καὶ ἄλλων κινήσεων ὁρατὰς κατέστησε τὰς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀναφερομένας εἰκόνας. Εἰς τὸν Αἰσχύλον ὀφείλεται κατὰ Φιλόστρατον (Βίος Ἀπολλ. βιβλ. Ζ' κεφ. β' 244) ὁ πλουτισμὸς τῆς σκηνοθεσίας διὰ τῆς εἰσαγωγῆς σκηνικοῦ διακόσμου, θεατρικῶν μηχανῶν, κοθόρνων, προσωπείων χαρακτηριστικωτέρων τῶν ἐν χρήσει καὶ μεγαλοπρεπῶν ἐνδυμασιῶν τῶν ὑποκριτῶν.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος οἱ ποιηταὶ ἀνέθετον τὴν διδασκαλίαν τῶν ὑποκριτῶν καὶ χορευτῶν εἰς διδασκάλους τῆς ὑποκριτικῆς, ἔχοντας βοηθοὺς τοὺς ὑποδιδασκάλους, ὡς ἀναφέρει ὁ Φώτιος. Τοιοῦτοι διδάσκαλοι περιφανεῖς ἀναφέρονται ὁ Σανίων καὶ ὁ τοῦ Δημοσθένους διδάσκαλος τραγικὸς ὑποκριτὴς Σάτυρος.

Διὰ τὴν παρὰ Ρωμαίοις σκηνοθεσίαν, λαβοῦσαν παρ' αὐτοῖς χαρακτῆρα κατ' ἐξοχὴν θεαματικόν, τὴν κατὰ τὰ Μυστήρια καὶ διὰ τὴν μετέπειτα ἐξέλιξίν της βλ. *σκηνικὸς* διάκοσμος.

Τῆς νεωτέρας σκηνοθεσίας ἡ ἐξέλιξις παρέχει τὴν εἰκόνα τῶν περιεργοτέρων πειραματισμῶν καὶ ἀντιγνωμιῶν ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα τῶν χρησιμοποιουμένων μέσων ἐμψύχου καὶ ἀψύχου ὑλικοῦ. Ὁ διὰ τὴν σκηνοθεσίαν ἀγὼν ἄρχεται κυρίως ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ρεαλιστικῆς σχολῆς τοῦ Ἀντρὲ Ἀντουάν. Κεντρικὴ σκέψις τοῦ Ἀντουὰν ἦτο: «Ὁ ἠθοποιὸς νὰ ζῇ τὸ πρόσωπον τοῦ ἔργου, καὶ ὄχι νὰ ὑπάρχῃ διὰ τὴν σκηνοθεσίαν». Διὰ τοῦτο ὁ ἠθοποιός, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀντουάν, ἔστρεφε τὰ νῶτα πρὸς τὸ κοινόν, ὁσάκις τοῦτο ἀπῄτει τὸ ἔργον. Κατὰ τὸν Ἀντουὰν ὑπάρχουν δύο σκηνοθεσίαι: α') Ἡ *πλαστική*, δηλαδὴ διάκοσμος, ἐνδύματα, φωτισμός, διάφορα συμπληρωματικά. β') Ἡ *ἐσωτερική*, ἡ ἐκδηλοῦσα τὸ ἐσώτερον βάθος τοῦ ἔργου, διὰ τῶν κινήσεων καὶ ἐκφράσεων τοῦ ἠθοποιοῦ.

Ὁ Λὲ Μπαρζὺ φρονεῖ ὅτι τὸ κυριώτερον εἰς τὴν σκηνοθεσίαν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τῶν ρόλων, ἥτις ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ ἠθοποιοῦ. Ὁ Λὲ Μπαρζὺ ἀποδοκιμάζει τὴν κλίμακα, ἡ ὁποία ἑνώνει τὸ προσκήνιον μετὰ τῆς πλατείας ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀμέσου ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ κοινοῦ, καὶ ἀντιτίθεται εἰς τὴν κατάργησιν τῆς rampe (φωτεινῆς γραμμῆς τοῦ προσκηνίου) καὶ τὴν ἀντικατάστασίν της διὰ προβολέων.

Ὁ Λινιὲ Πὸ κατέγινε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου, εἰς δὲ τὸν «Ἀρχιτέκτονα Σόλνες» τοῦ Ἴψεν παρουσίασε διάκοσμον ὑποβλητικόν, ἐξπρεσσιονιστικόν, συμβολικὸν δὲ εἰς τὴν «Κυρὰ τῆς θάλασσας». Μάλιστα εἰς αὐτὰς τὰς παλαιὰς ἀποπείρας ὁμολογοῦν οἱ Ρῶσοι ὅτι ὀφείλουν ὅλας τὰς ἐπινοήσεις των διὰ τὸν σκηνικὸν διάκοσμον. Ὁ Λινιὲ Πὸ ἐσκηνοθέτησε κατὰ τὸ 1897 εἰς ἱπποδρόμιον τὸ ἔργον τοῦ Σαίξπηρ «Ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος», προηγηθεὶς οὕτω τοῦ Γερμανοῦ Μὰξ Ράϊνχαρτ σκηνοθετήσαντος βραδύτερον ἐντὸς ἱπποδρομίου τὸν «Οἰδίποδα τύραννον» τοῦ Σοφοκλέους. Κατὰ τὸν Φιρμὲν Ζεμιὲ ὑπάρχουσι δύο εἴδη σκηνοθεσίας: ἡ τῆς *ζωγραφικῆς* καὶ ἡ *ψυχολογικὴ* ἡ καὶ κυριωτέρα, ἥτις ἔγκειται εἰς τὴν ὑπόκρισιν τῶν ἠθοποιῶν, καὶ κανονίζεται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐκφράζῃ ὁλοκληρωτικῶς τὴν ψυχὴν τῶν προσώπων τοῦ ἔργου.

Ἡ μόνη ὑπηρεσία τοῦ σκηνικοῦ διακόσμου εἶναι νὰ καθορίζῃ τὸν τρόπον τῆς δράσεως, χωρὶς ν' ἀπασχολῇ τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ, ὅστις δέον νὰ εἶναι συγκεντρωμένος εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἔργου.

Ὁ Ζεμιὲ κατήργησε τὴν γραμμὴν τῶν φώτων τοῦ προσκηνίου (rampe), διότι τὸ ἐκ τῶν κάτω φῶς παραμορφώνει τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἠθοποιοῦ, ἡ ὁποία πρέπει νὰ φωτίζεται ἐκ τῶν ἄνω, ὅπως ὅλαι αἱ κινήσεις τοῦ σώματος τοῦ ἠθοποιοῦ, ἀκριβῶς ὡς ὁ ἥλιος μᾶς φωτίζει εἰς τὴν ζωήν. Τὴν ἑνώνουσαν τὴν σκηνὴν μετὰ τῆς πλατείας κλίμακα θεωρεῖ ὡς ἐπικοινωνίαν τοῦ ἠθοποιοῦ μετὰ τοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖον οὕτω συμμετέχει ἀμεσώτερον ἠθικῶς εἰς τὸ δρᾶμα ἢ τὴν κωμῳδίαν. Οἱ ἠθοποιοὶ εἰσερχόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι διὰ τῆς πλατείας παύουν νὰ εἶναι φανταστικὰ ὄντα καὶ γίνονται πραγματικά. Οἱ ἀντιφρονοῦντες ἰσχυρίζονται ὅτι τοῦτο καταστρέφει τὴν φαντασίωσιν.

Ὁ Ζὰκ Ρουσὲ φρονεῖ ὅτι ἡ σκηνοθεσία δύναται νὰ εἶναι ρεαλιστική, φανταστική, συμβολικὴ ἢ συνθετική, νὰ περιέχῃ στοιχεῖα πλαστικὰ ἢ ζωγραφιστά, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ στύλ. Κατ' αὐτὸν ὅλα πρέπει νὰ συντελοῦν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ προσώπου διὰ τῆς πραγματοποιήσεως καὶ τοῦ συνδυασμοῦ τριῶν κυρίων ρυθμῶν, λόγου, χειρονομίας, κινήσεως. Ἀναγνωρίζει εἰς τὸν σκηνοθέτην πᾶσαν ἐλευθερίαν, ἀρκεῖ νὰ παρουσιάζῃ ζῶσαν τοῦ ἔργου ἐντύπωσιν, ἅμα δὲ καὶ ἐντύπωσιν τέχνης, αἱ ὁποῖαι ἐξαφανίζονται ὅταν ὁ σκηνικὸς διάκοσμος εἶναι ὑπερβολικός, κατάφορτος.

Ἕκαστον ἔργον, λέγει ὁ Πιτοέφ, ἀπαιτεῖ τὴν σκηνοθεσίαν του. Ὅλα πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸ ἔργον, λέγει ὁ Γ. Ρικοῦ, διότι σκηνοθεσία εἶναι ἡ τέχνη, διὰ τῆς ὁποίας ἐμψυχώνομεν ἓν θεατρικὸν ἔργον καὶ κατορθώνομεν νὰ ζῇ ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ πλαισίου του, διατηροῦντες τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ πνεῦμά του.

Τὸ δυστύχημα τῶν διαφόρων σκηνοθετικῶν συστημάτων εἶναι ὅτι κάθε θεωρητικὸς φρονεῖ ἑαυτὸν μοναδικὸν κάτοχον τῆς ἀληθείας. Κάθε σκηνοθεσία πρέπει νὰ εἶναι σχετικὴ μὲ τὸ εἶδος τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον πάντοτε νὰ κατέχῃ τὴν πρώτην θέσιν, διότι ὁ λόγος ἀνήκει πρωτίστως εἰς τὸν ποιητήν.

Σκηνοθεσία ἀληθής, κατὰ τὸν Χάρρυ Μπώρ, εἶναι ἡ τέχνη τῆς ἐμφανίσεως τοῦ θεατρικοῦ ἔργου συμφώνως πρὸς τὸ εἶδός του, καὶ τῆς μεταδόσεως τῆς σκηνικῆς ζωῆς του ἐντὸς τῶν τριῶν διαστάσεων. Εἶναι πρὸ παντὸς ἐργασία ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως ψυχο-δραματικῆς. Καθ' ὅσον διαμορφοῦται εἰς τὴν σκέψιν τοῦ σκηνοθέτου τὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου, τόσον ταχύτερον ἐμφανίζεται καὶ ὁ ἀπαιτούμενος σκηνικὸς διάκοσμος. Κατὰ τὸν Πιραντέλλο δὲν πρέπει τὸ ἔργον νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὸν διάκοσμον, ἀλλ' ὁ διάκοσμος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ συντρίβεται ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ πλαισίου, μὴ δικαιουμένου ν' ἀπασχολῇ τὴν προσοχὴν τῶν θεατῶν πρὸς ζημίαν τοῦ κειμένου. Ὡς πρὸς τὴν συνδέουσαν τὴν σκηνὴν μετὰ τῆς πλατείας, κλίμακα, φρονεῖ ὅτι δέον νὰ χρησιμοποιῆται μετὰ διακρίσεως καὶ δι' ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις. Ὁ Μπραγκάλια ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ἡ θεατρικὴ μηχανικὴ προώρισται νὰ καταλάβῃ μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τῆς ἀνανεώσεως ὁμοῦ μετὰ τῆς δραματικῆς συνθέσεως καὶ τῆς σκηνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Κατ' αὐτόν: δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι, ἂν ἡ θεατρικὴ εὐχαρίστησις, ἡ διὰ τοῦ θεάματος δημιουργουμένη, εἶναι πνευματική, ὅμως πρωτίστως εἶναι προϊὸν τῶν αἰσθήσεων, διότι κατὰ πρῶτον μᾶς τὴν προμηθεύουν ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀκοή. Τὰς διαφόρους σκηνοθετικὰς θεωρίας χαρακτηρίζει ὡς παιγνίδια, τὰ ὁποῖα ἀφήνει τις, διὰ νὰ προμηθευθῇ ἄλλα τὸ ἑπόμενον ἔτος. Ρεαλισμός, συμβολισμός, συνθετισμὸς εἶναι καλὰ ἢ κακὰ ἀναλόγως τῆς περιστάσεως. Ὁ Μπραγκάλια προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν συνδυασμὸν τοῦ φυσικοῦ καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ὡραιότητος.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν λάτρην τοῦ κολοσσιαίου Μὰξ Ράϊνχαρτ ὁ Γιέσνερ ἔχει ὡς ἀρχὴν τῆς σκηνοθετικῆς μεθόδου του τὴν ἀναζήτησιν τῆς συνθετικῆς γραμμῆς, τὴν ὁποίαν ἐπιτυγχάνει δι' ἰδιαιτέρας διατάξεως τῆς σκηνῆς. Κλῖμαξ, περιβαλλομένη ὑπὸ ἄλλων κλιμάκων, καταλαμβάνει ὅλον ἢ σχεδὸν ὅλον τὸ πλάτος τοῦ σκηνικοῦ ἐπιπέδου. Διὰ τῆς τακτικῆς τοῦ Γιέσνερ ὁ λόγος λαμβάνει

Digitized by Google

τὴν ἁρμόζουσαν θέσιν του, ὁ δὲ ἠθοποιὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ βασίζεται εἰς μόνην τὴν ἱκανότητά του, ἀντὶ νὰ δανείζεται βοήθειαν ἀπὸ τὸ πλαίσιον.

Ἐξαιρετικῆς ἐντάσεως εἶναι ἡ ρωσικὴ σκηνοθετικὴ προσπάθεια, ἡ ὁποία ὑπερτερεῖ τὰς τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης εἰς πρωτοτυπίαν, νεωτερισμοὺς καὶ τολμηρὰς ἐφαρμογὰς κατὰ τὴν σκηνικὴν τῶν ἔργων ἐμφάνισιν. Ἡ ἐν λόγῳ ἐργασία ἀπεδείχθη διὰ τοῦ πλήθους τῶν μακεττῶν κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἔκθεσιν τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν τῷ 1925.

Ὁ Μέγιερχολντ διετήρησε τὴν φωτεινὴν γραμμὴν τοῦ προσκηνίου, διότι φρονεῖ ὅτι ἡ κατάργησίς της εἶναι παιδαριωδία ἐπικίνδυνος εἰς μερικὰς περιστάσεις, ὅπως π. χ. εἰς τὸν «Ἔμπορον τῆς Βενετίας», ὅπου ἡ κατάργησις, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τεθῇ τὸ κοινὸν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τὰ πρόσωπα, ἀπέτυχε. Ὁ Μέγιερχολντ εἶναι ὑπὲρ τῶν μεγάλων θεαμάτων, τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐξελίξεως τῶν μαζῶν. Πρὸς τούτοις ἐπιζητεῖ νὰ προσαρμόσῃ εἰς τὸ δρᾶμα τὴν γοητείαν τοῦ κινηματογράφου, εἰς τὰς ἐκπλήξεις καὶ φαντασμαγορίας τοῦ ὁποίου βλέπει τὴν δημιουργίαν ἑνὸς νέου ποιητικοῦ γεγονότος.

Ὁ Ταΐρωφ, μὲ διαφορετικὰς τάσεις, ἐπιδιώκει νὰ προσεγγίσῃ τὰς δύο τέχνας, θέατρον καὶ κινηματογράφον, καὶ ν' ἀνακαινίσῃ τὴν σκηνοθεσίαν δι' ἐκπληκτικῶν effets, ἀναλόγων πρὸς τὰ τοῦ κινηματογράφου.

Κατὰ τὸν Ραμπίκοβιτς ὁ ἠθοποιὸς δέον νὰ εἶναι εἰς χεῖρας τοῦ σκηνοθέτου ὄργανον εὔκαμπτον, χωρὶς νὰ φέρῃ ἀντίστασιν ἢ προσωπικὴ εὐαισθησία του ἢ τὰ φυσικὰ χαρίσματά του. Μετὰ σθένους κατεπολέμησε τὴν κυριαρχίαν πρωταγωνιστῶν καὶ πρωταγωνιστριῶν, καθὼς καὶ τὴν τοῦ σκηνογράφου.

Ὁ κονστρουκτιβισμὸς ἐγεννήθη ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐπανάστασιν ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐμφανισθῇ ἀκεραία ἡ ζωὴ ὑπὸ πνεῦμα ρεαλισμοῦ, καὶ συνεπῶς ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ ζωγραφικὴ μὲ τὴν προοπτικήν, καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ὕλη μὲ stylisation, τῆς ὁποίας μοιραία ὑπερβολὴ ὑπῆρξεν ἡ κατάχρησις τοῦ διακοσμητικοῦ γεωμετρισμοῦ.

Ἡ ὑπερβολὴ τῆς συνθέσεως εἰς τὴν σκηνοθεσίαν δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ὡραιότητος τοῦ διακόσμου. Ἄλλαι ὑπερβολαὶ περίεργοι μαρτυροῦν πνεῦμα ἐρευνητικόν, ἀλλὰ μέχρις ἑνὸς σημείου· π. χ. ἡ προσπάθεια τῆς stylisation εἰς τὴν ὑπόκρισιν κατέληξεν εἰς ὑπέρμετρον ὑπερβολήν.

Ὁ Ἄγγλος σκηνοθέτης Κάρολος Κόχραν φρονεῖ ὅτι εὑρισκόμεθα εἰς τὴν παραμονὴν νέας δραματικῆς ἐποχῆς. Τὰ θέματα, ποὺ ἐπραγματεύθησαν οἱ Σόου, Ὀ'Νίλ, Πιραντέλλο, Ἔλμερ Ράϊς, Γκέοργκ Κάϊζερ μαρτυροῦν, παρὰ τὴν διαφοράν των, ὄχι μόνον ψυχολογικὴν προσπάθειαν, τῆς ὁποίας τὸ ἔντονον καὶ τὸ βάθος ἀπαιτοῦν ἐλευθερίαν ἐκτελέσεως, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ λαϊκὸν δρᾶμα τροποποιεῖται. Οἱ ἐν λόγῳ νεωτερισμοὶ ἔχουν τὴν ἀπήχησίν των εἰς τὴν σκηνοθεσίαν. Αἱ προσπάθειαι πολλαπλασιάζονται. Πανταχοῦ δημιουργοῦνται styles ἐπιτυχῆ ἢ ἀνεπιτυχῆ, πάντοτε ὅμως ἐνδιαφέροντα. Ὁ Κόχραν φρονεῖ ὅτι ἐκεῖνο ποῦ χρειάζεται σκηνικῶς τὸ δρᾶμα εἶναι μία ρεαλιστικὴ ἔκφρασις τοῦ ἔργου Δὲν ἐννοεῖ ρεαλισμὸν αὐστηρόν, δουλικὴν νατουραλιστικὴν ἀντιγραφὴν τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατὸν περισσοτέραν ἀλήθειαν διὰ τὴν πιθανοφάνειαν. Ὁ Ἀμερικανὸς σκηνοθέτης Νόρμαν Μπέλ-Γκέντις θεωρεῖ ὅτι εἰς τὴν σκηνοθεσίαν τοῦ θεατρικοῦ ἔργου προέχει ἡ ὑπόκρισις τοῦ ἠθοποιοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πρόδηλος ἡ ἀλήθεια ὅτι τὰ κυριώτερα εἰς τὴν σκηνοθεσίαν εἶναι: α) τὸ ἐκλεκτὸν ἔργον· β) ἡ ψυχολογικὴ ἑρμηνεία του.

Π. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

σκηνοθέτης (ὁ)· ὁ κανονίζων τὴν ἀπὸ σκηνῆς ἐμφάνισιν θεατρικοῦ ἔργου τόσον ὡς πρὸς τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν (ἠθοποιοὶ-ὑποκριτική) ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸ ἄψυχον δηλαδὴ τὸν σκηνικὸν διάκοσμον, φωτισμόν, ἐνδύματα κ. λ. π.

— *[Θεατρ.]* Ὁ *σκηνοθέτης* ἐξασφαλίζει κατὰ μέγα μέρος τὴν πρόοδον τοῦ θεάτρου καὶ τὸ βιώσιμον τῶν διδασκομένων ἔργων τόσον μὲ τὰ σκηνοθετικὰ προσόντα, ὅσον καὶ μὲ τὸν σχηματισμὸν θιάσου ἀποτελουμένου ἐκ στοιχείων δυναμένων νὰ συγκροτήσουν σύνολον μὴ ἀλληλοσυγκρουόμενον. Κατὰ τὴν πρὸ τῶν δοκιμῶν προεργασίαν ὁ σκηνοθέτης διὰ τῆς μελέτης τοῦ ἔργου καὶ τῆς συνεργασίας του μετὰ τοῦ συγγραφέως καθορίζει λεπτομερειακῶς τὸν χαρακτῆρα τῶν προσώπων. Μέγα μέρος τῆς τέχνης τοῦ σκηνοθέτου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν στάσεων, ἐκφράσεων, κινήσεων καὶ λοιπῶν σημαινόντων *σκηνικῶν* (βλ. λ.) τῶν ἐναλλασσομένων καὶ ἐξελισσομένων περὶ τὴν ὀπτικὴν γραμμὴν τοῦ σκηνικοῦ ἐπιπέδου, ἥτις εἶναι ἡ πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς αὐλαίας κάθετος ἡ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ὑποβολείου καὶ περατουμένη εἰς τὸν τοῖχον τοῦ βάθους τῆς σκηνῆς. Ὁ σκηνοθέτης δύναται νὰ ἐπινοήσῃ κινήσεις καὶ θέσεις μὴ περιεχομένας εἰς τὸ κείμενον καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογὴ συμπληρώνει τὴν ἐμψύχωσιν τῶν ρόλων. Μεγίστην προσοχὴν δέον νὰ καταβάλλῃ ὁ σκηνοθέτης διὰ τὸ ζήτημα τῆς καλῆς διανομῆς τῶν ρόλων. Παρ' ἡμῖν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σκηνοθέτου χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦ 1901. Ἔκτοτε συστηματικῶς ἠσχήθη ὑπὸ τῶν Κωνσταντίνου Χρηστομάνου καὶ τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου καθὼς καὶ ὑπὸ τῶν Φ. Πολίτη, Σπ. Μελᾶ, Π. Α. Καλογερίκου κ. ἄ.

Π. Α. Κ.

σκηνοθετῶ (*—έω*)· εἶμαι σκηνοθέτης, κανονίζω, ρυθμίζω τὰ τῆς παραστάσεως θεατρικοῦ ἔργου.

Σκηνοπηγίας *ἑορτή [Παλ. Διαθ.]*. Μία τῶν μεγάλων ἰσραηλιτικῶν ἑορτῶν περὶ τὸ τέλος τῆς συλλογῆς τῶν ὀπωρῶν καὶ τοῦ τρυγητοῦ, δηλαδὴ περὶ τὸ τέλος τοῦ γεωργικοῦ ἔτους ἀγομένη εἰς εὐχαριστίαν ἐπὶ τῇ συντελεσθείσῃ συγκομιδῇ τῶν διαφόρων καρπῶν τῆς γῆς καὶ εἰς εὐγνώμονα ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καθοδηγίας τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ (Ἐξόδ. κγ' 16, Λευιτ. κγ' 34 ἑξ., Δευτερονομ. ιστ' 13 ἑξ.). Ἡ ἑορτὴ αὕτη διήρκει ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας, καθ' ἃς οἱ Ἰσραηλῖται διέμενον εἰς ἀσκεπεῖς καλύβας εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν σκηναῖς διατριβῆς τῶν πατέρων αὐτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ Κατὰ τὴν α' καὶ ζ' ἡμέραν αὐτῆς ἐπεβάλλετο ἀνάπαυσις. Εἶχε δὲ ἡ ἑορτὴ αὕτη φαιδρὸν χαρακτῆρα, ἐκφαινόμενον διὰ τοῦ πλήθους τῶν θυσιῶν (Ἀριθμ. κθ' 12 ἑξ.). Κατὰ τὴν μεταιχμαλωσιακὴν ἐποχὴν προσετέθησαν καὶ ἄλλα ἔθιμα. Ἑκάστην τῶν 7 ἡμερῶν ἱερεύς τις μεταφέρει κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρωϊνῆς θυσίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν προαύλιον τοῦ ναοῦ ἐντὸς χρυσοῦ δοχείου ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ Σιλωάμ, ὅπερ ἀναμιγνυόμενον μετ' οἴνου ἐχύνετο ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὑπεμίμνησκε τὸ μὲν τὸ ἐκ τοῦ κτυπηθέντος ἐν τῇ ἐρήμῳ βράχου ἐξελθὸν ὕδωρ, τὸ δὲ τὴν διὰ τοῦ Μεσσίου ἀναμενομένην σωτηρίαν (*Ἡσαΐου* ιβ' καὶ ἑξ.). Κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσφορᾶς τῶν θυσιῶν ἐψάλλετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὸ «μέγα ἀλληλούϊα». Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς πρώτης ἡμέρας ὁ ναὸς ἐφωτίζετο διὰ τῆς ὑψηλῆς λυχνίας τῆς αὐλῆς τῶν γυναικῶν καὶ ἐτελεῖτο θρησκευτικὸς χορός, τῶν ἱερέων ψαλλόντων διαφόρους ψαλμοὺς ἐπὶ τῶν 15 βαθμίδων τῆς ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ προαυλίου εἰς τὸ προαύλιον τῶν γυναικῶν ὁδηγούσης κλίμακος. Εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας ἐπισυνήπτετο καὶ ὀγδόη ἑορταστικὴ ἡμέρα, φέρουσα τὸν χαρακτῆρα μᾶλλον λαϊκῆς ἑορτῆς ὡς κατακλεὶς πασῶν τῶν ἑορτῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ (πρβ. Λευιτ. κγ' 36, Ἀριθμ. κθ' 35). Ἡ ὑπὸ νεωτέρων κριτικῶν ἐξενεχθεῖσα γνώμη, ὅτι ἡ ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας, ἥτις ὑπὸ Φίλωνος λέγεται «ἑορτὴ μεγίστη», ὑπὸ δὲ τοῦ Ἰωσήπου «ἑορτὴ ἁγιωτάτη καὶ μεγίστη» ἦτο ἡ ἑορτὴ τῆς πρώτης τοῦ ἰσραηλιτικοῦ ἔτους, εἶναι λίαν ἀμφίβολος.

Π. Ι. Μ.

σκηνοπηγῶ (*— έω*)· πηγνύω τὴν σκηνήν, στήνω τὸ τσαντίρι.

σκηνοπινίδαι (οἱ) (Scenopinidae) *[Ζωολ.]*. Ὁμοιογένεια διπτέρων ἐντόμων, εἰς ἣν ὑπάγεται μόνον γένος ὁ *σκηνοπῖνος*.

σκηνοπῖνος (ὁ) (Scenopinus) *[Ζωολ.]*. Γένος διπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν σκηνοπινιδῶν. Περιλαμβάνει εἴδη τινὰ μικρῶν μυιῶν, ὧν πέντε διαβιοῦσι καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Βιοῦσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἱπτάμεναι παρὰ τοὺς ὑαλοπίνακας τῶν παραθύρων, ἀναγνωρίζονται δὲ ἐκ τοῦ γυμνοῦ σώματός των.

σκηνοποιία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ σκηνοποιοῦ.

σκηνοποιὸς (ὁ)· ὁ κατασκευαστὴς σκηνῶν.

σκηνορραφία (ἡ)· ἡ ραφή, ἡ κατασκευὴ σκηνῆς, σκηνοποιία.

σκηνορράφος (ὁ)· ὁ ράπτων, ὁ κατασκευάζων σκηνάς, σκηνοποιός.

σκῆνος (τό)· σκηνή, τὸ σῶμα ὡς κατοικία τῆς ψυχῆς, ἄλλως *σκήνωμα*.

σκηνοτέχνης (ὁ)· καλλιτέχνης ρυθμίζων τὴν ἀπὸ σκηνῆς παράστασιν ἢ τὴν κινηματογράφησιν θεατρικοῦ ἔργου.

σκηνοῦχος (ὁ) (κοιν. *βαρδατέντα* ἢ *βαρδαμάνα τῆς τέντας*) *[Ναυτ.]*. Λεπτὴ ἄλυσις ἢ συρματόσχοινον τεταμένον εἰς τὰ ἄκρα στυλίσκων τοῦ καταστρώματος παραλλήλως πρὸς τὸ μῆκος τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου διὰ τὴν ἀνάτασιν τῶν σκηνῶν τοῦ πλοίου πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ καύματος τοῦ ἡλίου. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχει καὶ δευτέρα σειρὰ σκηνούχων, ἐκ συρματοσχοίνου διαπερωμένου διὰ πορπῶν τοῦ δρυφάκτου ὑπὸ τὸ περιτόναιον, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναδένονται αἱ σκηναί, ὅταν πρόκειται νὰ προφυλάξουν αὗται ἀπὸ ὄμβρου.

Σ. Ε. Λ.

σκηνοφύλαξ, *—ακος* (ὁ)· ὁ ἐπιφορτισμένος τὴν φύλαξιν τῶν σκηνῶν ἐν καταυλισμῷ τινι.

σκηνῶ (*—όω*)· στήνω τὴν σκηνήν, κατασκηνῶ.

σκήνωμα (τό)· σκηνή, τὸ σῶμα ὡς κατοικία τῆς ψυχῆς, σκῆνος: «τὸ σεπτὸν σκήνωμα τοῦ ἁγίου».

Σκηπίων (Scipio). Ρωμαϊκὸν ὄνομα (βλ. *Σκιπίων*).

σκηπτουχία (ἡ)· ἀρχ., τὸ φέρειν τὸ σκῆπτρον ὡς ἔμβλημα ἐξουσίας, ἡ στρατηγία· ‖ ἐπαρχία, σατραπεία διοικουμένη ὑπὸ ὑποτελοῦς ἡγεμόνος, ἔμβλημα ἔχοντος τὸ σκῆπτρον (σκηπτούχου).

σκηπτοῦχος (ὁ, ἡ), *—ον*· ὁ ἔχων, ὁ κρατῶν σκῆπτρον, ὁ κατέχων τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν: «σκηπτοῦχος βασιλεύς».

σκηπτοφυλαξία (ἡ) (Skeptophylaxie). Ὅρος δημιουργηθεὶς τῷ 1911 ἐκ τῶν βιολογικῶν ἐργασιῶν τῶν Lambert, Ancel καὶ Bouin. Δηλοῖ φαινόμενον ἀνοσοποιήσεως ταχείας, ἐπιτυγχανομένης διά τινων δηλητηρίων ὀργανικῆς προελεύσεως. Ἡ ἔνεσις δόσεως τινος οὐχὶ θανατηφόρου παρακωλύει τὴν τοξικὴν ἐνέργειαν δόσεως μεγαλυτέρας τοῦ αὐτοῦ δηλητηρίου ἐνιεμένης μετά τινα λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πρώτης ἐνέσεως. Συνώνυμον τούτου εἶναι ἡ *ταχυφυλαξία*.

Μ. Ν. Κ.

Σκῆπτρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μία ἐκ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἑπτὰ πόλεων, τὰς ὁποίας, κατὰ τὸν Ἀθήναιον, ἐδώρησεν ὁ Κῦρος εἰς τὸν εὐνοούμενόν του Πύθαρχον. Ἀγνώστου ταυτότητος.

Α. Θ. Σ.

σκῆπτρον (τό)· βακτηρία ὡς στήριγμα τῶν γερόντων ἢ τῶν ὁδοιπορούντων· ‖ ἰδίᾳ, βακτηρία τῶν βασιλέων, τῶν ἱερέων, τῶν μάντεων ὡς σύμβολον τῆς δυνάμεως αὐτῶν· ‖ σύμβολον τῆς βασιλείας, ἡ βασιλικὴ ἐξουσία: «ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας»· ‖ *σκῆπτρα* (τά)· ὑπεροχή, ἀρχηγία: «ἡ Ἀγγλία κατέχει τὰ σκῆπτρα τῆς βιομηχανίας,—τοῦ ἐμπορίου».

—*[Ἱστορ.]* Τὸ *σκῆπτρον* (ἀπὸ τοῦ *σκήπτω—ομαι* = στηρίζομαι, ἐπερείδομαι) ὡς ἔμβλημα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐν γένει ἀρχῆς, ἀνάγεται εἰς τὴν κοινὴν τῶν γερόντων ράβδον (βακτηρίαν), ἥτις ἐνωρίτατα εἶχε καταστῇ ἔμβλημα τῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις

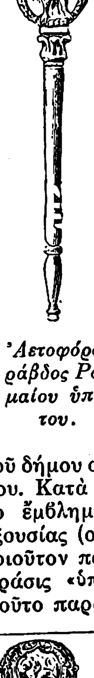

Ἀετοφόρος ράβδος Ρωμαίου ὑπάτου.

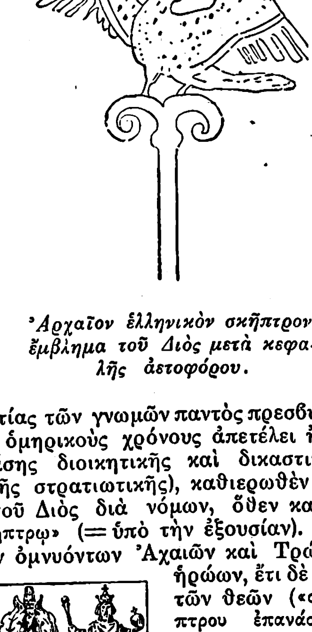

Ἀρχαῖον ἑλληνικὸν σκῆπτρον, ἔμβλημα τοῦ Διὸς μετὰ κεφαλῆς ἀετοφόρου.

τοῦ δήμου αὐθεντίας τῶν γνωμῶν παντὸς πρεσβυτέρου. Κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἀπετέλει ἤδη τὸ ἔμβλημα πάσης διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας (οὐχὶ τῆς στρατιωτικῆς), καθιερωθὲν ὡς τοιοῦτον παρὰ τοῦ Διὸς διὰ νόμων, ὅθεν καὶ ἡ φράσις «ὑπὸ σκήπτρῳ» (= ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν). Ὑψοῦτο παρὰ τῶν ὀμνυόντων Ἀχαιῶν καὶ Τρώων ἡρώων, ἔτι δὲ καὶ τῶν θεῶν («σκήπτρου ἐπανάστασις»), ἐφέρετο πάντοτε παρ' αὐτῶν κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας (δίκας, συνελεύσεις, ἐπισκέψεις), οὐδέποτε δὲ ἐν πολέμῳ, καὶ ἦτο ὑποστήριγμα τῶν ραψῳδῶν καὶ τῶν κηρύκων, οἵτινες παρενέβαλλον αὐτὸ μεταξὺ δύο διαμαχομένων πρὸς εἰρήνευσιν. Τὰ βασιλικὰ σκῆπτρα ἦσαν κλάδοι διακόσμητοι ἐκ χρυσῶν ἥλων (Ἀχιλλέως) ἢ χρυσαῖ ράβδοι ὡς τὸ «πατρῷον σκῆπτρον» τῶν Ἀτρειδῶν, ἔργον τοῦ Ἡφαίστου καὶ δῶρον τοῦ Διὸς πρὸς τὸν Πέλοπα· τὰ μεταγενέστερα ἑλληνικὰ σκῆπτρα εἶχον κεφαλὰς ἐξ ἀνθεμίων ἐπὶ βάσεως ἑλίκων, ἄνθη (ρόδον, λωτόν, κρίνον), φοίνικα, καρπούς, τρίαιναν, πτερωτὰ γλυπτὰ κ. ἄ. Ἀνάλογοι κεφαλαὶ ἦσαν καὶ τὰ «ἐπί-

Τύποι σκήπτρων.

[1=Αἰγυπτιακόν. 2=Ἀσσυριακόν. 3=Κινεζικόν. 4=Ἰνδικόν. 5=Ἑλληνικὸν (λαβὴ ἐκ μήλου). 6=Ἁγίου Στεφάνου τοῦ οὐγγρικοῦ. 7=Γαλλικὸν ΙΓ' αἰῶνος. 8=Καρλομάγνου (θησαυροφυλάκιον Ἀκυϊσγράνου). 9=Καρλομάγνου.]

Digitized by Google

σημα» τῶν βαβυλωνιακῶν σκήπτρων (*Ἡρόδοτ.* Α' 195)· παρ' Ἀσσυρίοις καὶ Αἰγυπτίοις τὸ σκῆπτρον ἐθεωρεῖτο ἔμβλημα θρησκευτικόν, παρ' Ἰουδαίοις δὲ ἦτο τὸ σύμβολον ἑκάστης φυλῆς (ὅθεν καὶ *δωδεκάσκηπτρον*=ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραήλ). Οἱ Ρωμαῖοι ἀπέδιδον θρησκευτικὴν σημασίαν εἰς τὰ σκῆπτρα (sceptrum, scepio, scipio), χρησιμοποιούμενα συνήθως ἐν πομπαῖς· ὁ ἐλεφάντινος σκίπων (scipio eburneus) μόλις κατὰ τοὺς δημοκρατικοὺς χρόνους ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν θριαμβευτῶν ἰδίᾳ. Ἀπὸ τῶν Καισάρων τὸ σκῆπτρον κατέστη αὐτοκρατορικὸν ἔμβλημα (ἀετὸς μὲ ἀνοικτὰ πτερὰ ἐπὶ δόρατος ὡς ἡ σημαία τῶν Ρωμαίων). Τοιοῦτον δὲ παρέμεινε καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς (σφαῖρα ἐπέχουσα δικέφαλον ἀετὸν ἢ σταυρίον), οἵτινες εἶχον καὶ τὸ *δικανίκιον* (sceptrum judicale) ὡς ἐμβληματικὴν τῆς δικαιοσύνης ῥάβδον τῶν δικαστῶν (πρβλ. καὶ τὰ ἐν λ. *ῥάβδος*). Π. Ν. Π.

— **«Σκῆπτρον»**. Ἐφημερὶς «τῶν ἀρχῶν τοῦ φιλοπατρισμοῦ», ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τὴν 20ὴν Αὐγούστου 1869.

Σκῆπτρον (Sceptrum) *['Ἀστρον.]*. Ἀστερισμὸς τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, ἁπαντῶν εἴς τινας χάρτας, δημοσιευθέντας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', εἰς τοὺς ὁποίους εἰκονίζεται ὡς σκῆπτρον, κρατούμενον ὑπὸ τῆς χειρὸς τῆς Δικαιοσύνης. Οἱ δεκαεπτὰ ἀμυδροὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀστέρες, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο, ἀπαρτίζουσι σήμερον τὸν ἀστερισμὸν τῆς *Σαύρας* (βλ. λ.). Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα (Sceptrum Brandenburgicum) ἐσχηματίσθη τῷ 1688 ὑπὸ τοῦ Godfried Kirch, ἀστρονόμου τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, νέος ἀστερισμὸς ἐν τῷ νοτίῳ ἡμισφαιρίῳ, συγκείμενος ἐκ 53 ἀστέρων, ὧν οἱ λαμπρότεροι δὲν ὑπερβαίνουσι τὸ 4ον μέγεθος. Ὁ ἀστερισμὸς οὗτος ἔκειτο δυτικῶς τοῦ Λαγωοῦ καὶ ἐντὸς τῆς καμπῆς τοῦ Ἠριδανοῦ, εἰς τοὺς νεωτέρους ὅμως χάρτας τοῦ οὐρανοῦ συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου ἀστερισμοῦ (βλ. *Ἠριδανός*). Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

σκήπων,—*ωνος* (ὁ)· βακτηρία, ῥάβδος, σκῆπτρον.

Σκὴτ (Skeat), ***Οὐῶλτερ - Γουλιέλμος***. Ἄγγλος φιλόλογος (1835—1912). Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς γλώσσης εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κανταβρυγίας ἀπὸ τοῦ 1864 καὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων μελῶν τῆς «Ἑταιρείας τῶν παλαιῶν ἀγγλικῶν κειμένων», τῆς «Βρεττανικῆς Ἀκαδημίας» καὶ τῆς ἑταιρείας τῶν «Ἀγγλικῶν διαλέκτων». Ἐξέδωκε, πλὴν πολυαρίθμων ἄρθρων εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἀγγλικὰ καὶ ξένα, πλεῖστα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἀποσπάσματα ἀγγλικῆς λογοτεχνίας τῶν ἐτῶν 1298—1393» (1872), «Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, συντεταγμένον ἐπὶ ἱστορικῶν βάσεων» (1879—1881), «Αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης» (1887), «Πρωτότυπα παλαιῶν ἀγγλικῶν χειρογράφων» (1895), «Παλαιαὶ ἀγγλικαὶ παροιμίαι» (1910) κ. ἄ. Ἐξέδωσεν ἐπίσης πολλοὺς ἀρχαίους Ἄγγλους συγγραφεῖς μετὰ σημειώσεων καὶ σχολίων. Μ. Δ. Β.

σκήτη (ἡ)· μοναστηριακὸν παράρτημα, μικρὰ μονή· || ἐρημητήριον μοναχοῦ.

—*[Κανον. Δίκ.] Σκῆται* καλοῦνται ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει ἐξαρτήματα τῶν μονῶν, ἀποτελούμενα ἐξ ὡρισμένου ἀριθμοῦ μεμονωμένων οἰκιῶν, καλουμένων *καλυβῶν*, ὧν ἑκάστη ἔχει κοινοβιακῶς ζῶντας τρεῖς μοναχούς, ὧν ὁ μὲν εἷς *γέρων*, οἱ δ' ἕτεροι *ὑποτακτικοί*. Αἱ σκῆται εἶναι δώδεκα καὶ διακρίνονται εἰς *κοινοβίους*, αἵτινες εἶναι: ἡ τῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (Ρωσικοῦ) ἐπ' ὀνόματι τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (Βογοροδίτσα), ἡ τῆς τοῦ Παντοκράτορος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, ἡ τῆς Μεγίστης Λαύρας ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ ἡ τῆς τοῦ Βατοπεδίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Καὶ εἰς *ἰδιορρύθμους*, αἵτινες εἶναι ἡ τῆς Μεγίστης Λαύρας ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἡ τῆς αὐτῆς μονῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος (τῶν Καυσοκαλυβίων), ἡ τῆς τοῦ Βατοπεδίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἡ τῆς τῶν Ἰβήρων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἡ τῆς τοῦ Κουτλουμουσίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἡ τῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου (Νέα σκήτη), ἡ τῆς αὐτῆς μονῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (Λάκκου) καὶ ἡ τῆς τοῦ Ξενοφῶντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου.

Αἱ σκῆται δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μετατραπῶσιν εἰς μονάς, ὡς καὶ κελλία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μετατραπῶσιν εἰς σκήτας. Διοικοῦνται ἑκάστη ὑπὸ τοῦ *δικαίου*, τῶν συμβούλων καὶ τῆς συνάξεως τῶν γερόντων αὐτῆς. Δικαῖος δύναται νὰ ἐκλεγῇ τις τῶν γερόντων τῶν καλυβῶν μεμαρτυρημένης ἀρετῆς καὶ ἱκανότητος ἀνεγνωρισμένης ὑπὸ τῆς κυριάρχου μονῆς καὶ μὴ τελῶν ὑπὸ ποινήν. Γίνεται δ' ἡ ἐκλογὴ ἐν μὲν ταῖς κοινοβίοις σκήταις κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐν αὐταῖς τάξιν, ἐν δὲ ταῖς ἰδιορρύθμοις κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὸ τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τοῖς μοναστηριακοῖς καταλόγοις γερόντων τῶν καλυβῶν, συνερχομένων πρὸς τοῦτο ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῶν ἐν τῷ Κυριακῷ, ἀρχομένου τοῦ Μαΐου ἑκάστου ἔτους. Τὸ πρὸς ἐκλογὴν δικαίωμα ὁ ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους διατρίβων γέρων ἀσκεῖ διὰ τοῦ ὑποτακτικοῦ αὐτοῦ τῇ ἐγγράφῳ τῆς κυριάρχου μονῆς ἀδείᾳ, ἐρειδομένῃ ἐπὶ ἐγγράφου ἐντολῆς τοῦ ἀπουσιάζοντος γέροντος. Ἐν ἰσοψηφίᾳ ἀποφαίνεται ἡ κυρίαρχος μονή, ἧς ἀντιπρόσωπος παρίσταται ἐποπτεύων τὰ τῆς ἐκλογῆς. Ἡ ἐκλογὴ γνωρίζεται τῇ κυριάρχῳ μονῇ δι' ἐνσφραγίστου τῆς συνάξεως πρακτικοῦ πρὸς ἔγκρισιν, ἀναγνώρισιν καὶ ἐγκαθίδρυσιν τοῦ ἐκλεγέντος. Ὁ δικαῖος ὀφείλει νὰ κατοικῇ ἐν τῷ οἰκήματι οὐχὶ δ' ἐν τῇ ἰδίᾳ καλύβῃ, νὰ ἐπιμελῆται τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως τῆς σκήτης, νὰ φιλοξενῇ τοὺς προσερχομένους ξένους, νὰ τελῇ τὰς ἀκολουθίας ἐν τῷ Κυριακῷ, νὰ ἐπαγρυπνῇ μετὰ τῶν συμβούλων ἐπὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐν τῇ σκήτῃ, συμβουλεύων τὰ προσήκοντα, νὰ καταγγέλλῃ τοὺς δυστροποῦντας καὶ ἀδιορθώτους εἰς τὴν σύναξιν καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν κυρίαρχον μονήν, νὰ ἐπιδιώκῃ μετὰ τῶν συμβούλων συμβιβαστικὴν λύσιν τῶν ἀναφυομένων διαφορῶν, νὰ ἐκτελῇ μετ' αὐτῶν τὰς ἀποφάσεις τῆς συνάξεως, νὰ τηρῇ τακτικὰ βιβλία τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ, ἅτινα καὶ ὑποβάλλει κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ πρὸς ἔλεγχον τῇ συνάξει καὶ τοῖς ἀντιπροσώποις τῆς κυριάρχου μονῆς, νὰ διαφυλάττῃ τὰ ἐν τῇ σκήτῃ ἱερὰ κειμήλια, σκεύη, ἄμφια, χειρόγραφα, βιβλία καὶ καθόλου πᾶν τὸ ἀξίαν ἔχον, ἅτινα πάντα παραδίδει τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ παρόντων τῶν ἀντιπροσώπων τῆς κυριάρχου μονῆς, πρὸς ἣν ἀποστέλλεται ἀκριβὲς ἀντίγραφον τοῦ συνταχθέντος πρωτοκόλλου, καὶ νὰ παραδίδῃ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς θητείας αὐτοῦ τῷ διαδόχῳ τὰ ἐξ ἐλεῶν περισσεύοντα.

Οἱ σύμβουλοι, δύο ἕως τέσσαρες, ἐκλέγονται καθ' ὃν χρόνον καὶ τρόπον καὶ ὁ δικαῖος τῆς σκήτης, τοῦ ἡμίσεος ὅμως ἀριθμοῦ αὐτῶν ἐκλεγομένου ὑπὸ τῆς κυριάρχου μονῆς. Ἡ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας τῶν συμβούλων δύο μὲν ὄντων εἶναι ἐτησία, τριῶν δ' ὄντων αὐτῶν, ἀντικαθίσταται ἀνὰ πᾶν ἔτος εἷς ἢ πλείονες καὶ ἐπὶ τεσσάρων οἱ δύο ἢ καὶ οἱ τέσσαρες κατὰ τὰ κρατοῦντα ἐν ἑκάστῃ σκήτῃ. Καθῆκον τῶν συμβούλων εἶναι ἡ προαγωγὴ τῶν συμφερόντων τῆς σκήτης ἐν συνεργασίᾳ. Οὐδεμία μονομερὴς πρᾶξις πλὴν τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰ συνήθη καθήκοντα ἑκάστου δύναται νὰ λογισθῇ ἔγκυρος. Αἱ ἐντὸς τῆς συνήθους ὑπηρεσίας σπουδαιότεραι ὑποθέσεις τῆς σκήτης δέον νὰ φέρωνται πρὸ τῆς συνάξεως τῶν γερόντων καὶ νὰ ἐγκρίνωνται ὑπὸ τῆς κυριάρχου μονῆς.

Αἱ σκῆται ἔχουσιν ἑκάστη ἰδίαν σφραγῖδα, φέρουσαν τὸ ὄνομα τῆς σκήτης καὶ τὸ τῆς κυριάρχου μονῆς, εἶναι δ' ἡ σφραγὶς διῃρημένη εἰς τρία ἢ τέσσαρα τμήματα, ὧν ἀνὰ ἓν διαφυλάσσει ἕκαστος σύμβουλος. Τῶν τμημάτων τούτων κρατοῦνται παρὰ τῶν ὑπὸ τῆς μονῆς κατασταθέντων συμβούλων δύο μὲν ἐπὶ τεσσάρων συμβούλων, ἓν δὲ ἐπὶ τριῶν συμβούλων. Ἡ χρῆσις τῆς σφραγῖδος ταύτης περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ἀνταλλασσόμενα μετὰ τῆς κυριάρχου μονῆς ἔγγραφα καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς ἐλέη καὶ βοηθήματα. Ἑκάστη σκήτη ἔχει: μοναχούς, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ προσέρχωνται ἀνελλιπῶς εἰς τὰς ἀγρυπνίας τοῦ Κυριακοῦ, ὑποκείμενοι ἄλλως εἰς πειθαρχικὰς ποινὰς καὶ νὰ τελῶσι τακτικῶς τὰ θρησκευτικὰ καθόλου καθήκοντα αὐτῶν· δοκίμους, ὧν ἕκαστος δύναται πρὸ τῆς κουρᾶς αὐτοῦ νὰ ἐκλέξῃ ἐγκρίσει τοῦ ἑαυτοῦ πνευματικοῦ ὑπακοὴν παρ' ἑτέρῳ γέροντι. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς κουρᾶς ὀφείλει νὰ μένῃ κατὰ πάντα τὸν βίον ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῦ ἑαυτοῦ γέροντος, ἀπαγορευομένης ἐπὶ πειθαρχικῇ ποινῇ τῆς προσλήψεως αὐτοῦ παρ' ἑτέρου τῆς αὐτῆς σκήτης γέροντος. Ἡ τοῦ γέροντος πρὸς τὸν ὑποτακτικὸν σχέσις εἶναι πνευματικοῦ πατρὸς πρὸς υἱόν, δι' ὃ οὗτος μὲν ὀφείλει ὑπακοὴν εἰς τὸν γέροντα, οὗτος δὲ πατρικὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην. Τοῖς ἐρισταῖς, ἀτάκτοις, ταραχοποιοῖς καὶ καθόλου τοῖς διάγουσι βίον ἐπίμεμπτον ἐπιβάλλεται μετὰ προτέραν νουθεσίαν ἐπίπληξις ὑπὸ τοῦ δικαίου, καὶ τῆς συνάξεως τῆς σκήτης. Οἱ ἀδιόρθωτοι καταγγέλλονται εἰς τὴν κυρίαρχον μονὴν ἐπιβάλλουσαν τὰς νενομισμένας ποινάς.

Ὀφείλουσιν ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐξαρτήματα καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἀσκούμενοι πατέρες νὰ ἐκτελῶσι τῆς κυριάρχου αὐτῶν μονῆς τὰ νόμιμα κελεύσματα, νὰ τηρῶσιν ἀκριβὲς μοναχολόγιον τῶν ἐν αὐταῖς μοναχῶν, ἴδιον βιβλίον τῶν δυνάμεων αὐτῶν, θεωρούμενα κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν κυριάρχων μονῶν, καὶ νὰ καταβάλλωσι τῇ κυριάρχῳ μονῇ τὰ ἑκάστοτε ὁριζόμενα καὶ ἀναλογικῶς κατανεμόμενα ὑπὸ τῆς ἱερᾶς κοινότητος δοσίματα. Γίγνεται δ' ἡ καταβολὴ τῶν μὲν εἰδικῶν δοσιμάτων εἰς τὸ νόμισμα τὸ ὁριζόμενον ὑπὸ τῶν ὁριζόντων τὰς μετὰ τῶν κυριάρχων μονῶν σχέσεις τῶν σκητῶν σιγιλλίων, τῶν δὲ ταβηλλιακῶν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς κοινότητος ὁριζόμενον νόμισμα. Κ. Μ. ΡΑΛΛΗΣ

Σκήτη *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης, τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρότερον καλούμενον *Ντεντελέρ*. Κάτ. (1928) 343. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 676) εἰς ἣν ὑπάγονται οἱ συνοικισμοὶ *Κηπάρι* (Μπαξὲ-Λόβασι), *Κοκκιναρᾶς* (Κιρμιζίκιοϊ) καὶ *Κοσκινια* (Καρπουρτζιλάρ). Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.—2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἁγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 574. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 931), εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Πολυδένδρι*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

— **Σκήτη** *[Γεωγρ.]*. Μετονομασία, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχήν, τοῦ χωρίου τῆς Ἀνατολικῆς Θρᾴκης *Τεκὲ-Σιλάρ*, κειμένου ἐν τῇ ὑποδιοικήσει καὶ τῷ νομῷ Σαράντα-Ἐκκλησιῶν καὶ ἔχοντος (1920) 186 κατ. — Π.

Σκῆτις *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Νῆσος παρακειμένη εἰς τὴν Ἀλουΐωνα τὴν Βρεττανικὴν κατὰ τὴν Ὀρκάδα ἄκραν (*Πτολεμ.* Β, γ, 31). Εἶναι ἡ σύγχρονος Skye τῆς συστάδος τῶν *Ὀρκνεῦ νήσων* ἢ Ὀρκάδων. Σ. Ε. Λ.

Σκῆψις *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία μεσόγειος πόλις τῆς Τρῳάδος ἐν Μυσίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τῆς Ἴδης. Ἱδρύθη ὑπὸ τῶν Τρώων, ἐδέχθη δὲ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀποίκους Μιλησίους, οἵτινες ὠχύρωσαν αὐτήν. Τὸ πολίτευμα τῆς Σκήψεως ὑπέστη τὴν συνήθη ἐξέλιξιν, ἀπὸ βασιλείας μεταβληθὲν εἰς ὀλιγαρχίαν καὶ εἶτα εἰς δημοκρατίαν. Ἐπὶ τῆς περσικῆς κυριαρχίας ἡ πόλις διῳκεῖτο ὑπὸ τυράννων. Ὁ Ἀντίγονος βραδύτερον μετέφερε τοὺς Σκηψίους εἰς Ἀλεξάνδρειαν Τρῳάδα, ὁ δὲ Λυσίμαχος ἐπέτρεψε τὴν ἐπιστροφήν των εἰς Σκῆψιν. Οὗτοι ἔκτισαν τὴν *Νέαν Σκῆψιν*, 60 ἀρχαῖα στάδια κατωτέρω τῆς παλαιᾶς πόλεως, *Παλαισκήψεως* ἔκτοτε πρὸς διάκρισιν κληθείσης. Ἐκ Σκήψεως κατήγοντο οἱ σωκρατικοὶ Ἔραστος καὶ Κορίσκος καὶ ὁ υἱὸς τοῦ τελευταίου Νηλεύς, ὅστις ἠκροάσατο τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Θεοφράστου, κληρονομήσας καὶ τὴν βιβλιοθήκην αὐτῶν, ἣν παρέδωκεν εἰς τοὺς Σκηψίους. Οὗτοι ὅμως φοβούμενοι τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου ζητοῦντας βιβλία πρὸς καταρτισμὸν βιβλιοθήκης, ἔκρυψαν τὰ συγγράμματα τῶν μεγάλων φιλοσόφων εἰς ὑπόγεια, ἔνθα διαβρωθέντα ὑπὸ σκωλήκων θὰ κατεστρέφοντο, ἂν μὴ ἠγόραζε καὶ ἐξέδιδεν αὐτὰ ὁ φιλόβιβλος Τήϊος Ἀπελλίκων. Ἐπίσης ἐκ Σκήψεως κατήγετο καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Τρωϊκοῦ διακόσμου» Δημήτριος καὶ ὁ ῥήτωρ καὶ πολιτικὸς Μητρόδωρος. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἡ Σκῆψις, *Σκέψις* καλουμένη, ἦτο μία τῶν 30 πόλεων τῆς ἐπαρχίας Ἑλλησπόντου ὑπὸ κονσουλάριον. Παρὰ τὴν Σκῆψιν ὑπῆρχον μεταλλεῖα ἀργύρου. Τὰ ἐρείπια τῆς μὲν Παλαισκήψεως φαίνονται σήμερον παρὰ τὸ ἐπὶ τοῦ Κὰζ-δὰγ χωρίον Ἐσκὶ-Οὐσκιούπ, μὴ ἐξερευνηθέντα εἰσέτι, τῆς δὲ Νέας Σκήψεως παρὰ τὸ Κουρσουλοῦ-Τεπέ. Τῆς πόλεως ταύτης εὑρέθησαν πολλὰ νομίσματα. Π. Α. Ρ.

σκὶ (τό)· εἶδος πεδίλων ἐξ ἐπιμήκων ξύλων, ἑνὸς περίπου μέτρου, διὰ τῶν ὁποίων δύναταί τις εὐκόλως νὰ ὀλισθαίνῃ καὶ οὕτω ταχέως νὰ μετακινῆται εἰς χιονοσκεπεῖς ἐκτάσεις, εἴτε πρὸς ἐργασίαν, εἴτε πρὸς γυμνασίαν· χρησιμοποιοῦνται κυρίως εἰς τὰς βορείους χώρας.

—*['Ἐγκυκλ.]* Βλ. *χιονοπέδιλον*.

σκιὰ (ἡ)· τὸ ἐν τῷ χώρῳ σκοτεινὸν μέρος τὸ σχηματιζόμενον ὑπὸ ἀδιαφανοῦς τινος ἀντικειμένου, φωτιζομένου ἐκ μιᾶς καὶ μόνης φωτιστικῆς πηγῆς· || τὸ σκοτεινὸν εἴδωλον τὸ προβαλλόμενον ἐπί τινος ἐπιφανείας ὑπὸ ἀδιαφανοῦς τινος ἀντικειμένου πρὸς τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν τῆς φωτιστικῆς πηγῆς· || μεταφ., πλάσμα τῆς φαντασίας οὐδεμίαν σχέσιν ἔχον πρὸς τὴν πραγματικότητα, ὀπτασία, φάντασμα· || «αἱ σκιαὶ τῶν προγόνων», ἡ μνήμη, ὁ ὀπτασιασμὸς τῶν προγόνων· || «ἔγινε σκιὰ ἀπὸ τὴν πεῖνα» κατέστη κάτισχνος· || «ἔγινεν ἡ σκιά του» τὸν παρακολουθεῖ παντοῦ, δὲν τὸν ἀποχωρίζεται.

—*['Ἀστρον.]* Καλεῖται *σκιὰ* ἐπισκότησις ὀφειλομένη εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῶν ἡλιακῶν ἢ τῶν φωτεινῶν ἐν γένει ἀκτίνων, λόγῳ τῆς παρεμβολῆς ἀδιαπεράστου ὑπ' αὐτῶν σώματος. Τοιαῦται ἐπισκοτίσεις παράγουσι τὰ φαινόμενα τῶν *ἐκλείψεων* (βλ. λ.). Αἱ σκιαὶ τῶν ἑτεροφώτων οὐρανίων σωμάτων, δηλαδὴ τῶν πλανητῶν καὶ τῶν δορυφόρων αὐτῶν, ἔχουσι σχῆμα κώνου, τοῦ ὁποίου ὁ ἄξων διέρχεται διὰ τοῦ κέντρου τοῦ Ἡλίου καὶ ἡ κορυφὴ κεῖται ἀντιθέτως αὐτοῦ. Σ. Π.

Σκιὰ *['Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Εὐβοίας, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Α. Θ. Σ.

Σκιάβι (Schiavi). Οἶκος ἐκ Βενετίας, ὅστις τὴν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τὸ 1269 ἀποσπασθεῖσαν ἐκ τοῦ φραγκικοῦ δουκάτου τῆς Νάξου νῆσον Ἴον, ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ μεταξὺ Βενετῶν καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου διαρκοῦντος Ἑπταετοῦς πολέμου, ὅτε ὁ *Δομίνικος Σκιαβι*, ἐξοπλίσας τῇ βοηθείᾳ τοῦ Μάρκου Β' Σανούδου, δουκὸς τῆς Νάξου, τέσσαρας γαλέρας, ἐξέβαλε τοὺς Βυζαντινοὺς ἐκ τῆς Ἴου καὶ κατέλαβεν αὐτήν. Οἱ Σκιάβι κατεῖχον τὴν Ἴον ἐπὶ μίαν περίπου τριακονταετίαν, ἤτοι μέχρι τοῦ 1320, ὅτε ὁ μέσης τάξεως οἶκος αὐτῶν, μὴ ἔχων τὸ ἀπαιτούμενον κῦρος, ἐξεχώρησε τὴν νῆσον εἰς τὸν δοῦκα τῆς Νάξου, λαβὼν πρὸς ἀποζημίωσιν μέρος τῆς νήσου Ἀμορ-

Digitized by Google

γοῦ, ἣν, ἀνήκουσαν εἰς τὸν οἶκον τῶν Γκίζη, εἶχεν αἰφνιδιαστικῶς μεταβάλει καὶ προσαρτήσει εἰς τὸ κράτος του περὶ τὸ 1306 ὁ δοὺξ Γουλιέλμος Α' Σανοῦδος δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ δυνάστου τῆς Ἴου Δομινίκου Σκιάβι, ὅν, πιστὸν ὄντα ὑποτελῆ του, ὁ δοὺξ Γουλιέλμος Σανοῦδος εἶχε καταστήσει ναύαρχον τοῦ στόλου του. Δ. Π. Π.

Σκιαβόνε (Schiavone), ***Γρηγόριος***. Ἰταλὸς ζωγράφος (1440—1470), ὁ ἐπιλεγόμενος *Δαλματός*. Εἰργάσθη ἰδίᾳ ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐλάχιστα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Τὸ κάλλιστον τούτων εἶναι «Ἡ Παρθένος μετὰ τοῦ βρέφους Ἰησοῦ» (μουσεῖον Βερολίνου καὶ ἕτερον ὅμοιον ἐν τῇ National Gallery τοῦ Λονδίνου). Ι. Μ. Π.

Σκιαβονέττι (Schiavonetti), ***Λουδοβῖκος***. Ἰταλὸς χαλκογράφος, γεννηθεὶς ἐν Βασσάνῳ τῷ 1765 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1810. Μαθητεύσας ὑπὸ τὸν Bartolozzi, ὅστις συνώδευσεν αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν, ἐθαυμάσθη διὰ τὰς ἐγχαράξεις του ἐπὶ γρανίτου, ἐκ τῶν δημοσιευθέντων δ' ἔργων του ἐξέχουσι τά: «Τελευταῖα συμβάντα τῆς ζωῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ'», «Mater Dolorosa» ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Βὰν Ντύκ, «Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ», «Ὁ υἱὸς τοῦ δουκὸς Φόσκαρι».

σκιάγραμμα (τό)· σκιαγράφημα· || διάγραμμα ἀκτινοσκοπικὸν ἢ ἀκτινογραφικόν.

σκιαγράφημα (τό)· εἰκὼν παριστῶσα τὸ εἰκονιζόμενον ἐν εἴδει σκιᾶς, κοιν. *σιλουέττα*· || καθόλου, σχεδιαγράφημα, εἰκὼν παριστῶσα τὸ εἰκονιζόμενον μὲ τὰς κυριωτέρας καὶ ἁπλουστέρας γραμμάς, κοιν. *σκίτσο*· || περιγραφὴ πράγματος ἢ γεγονότος μὲ γενικὰς καὶ χαρακτηριστικὰς γραμμάς, ἄλλως *σκιαγραφία*.

σκιαγραφία (ἡ)· ἡ τέχνη τοῦ σκιαγραφεῖν· || σκιαγράφημα· || ἡ ἀναπαράστασις τῆς σκιᾶς τῶν ἀντικειμένων εἰς τὴν ἰχνογραφίαν καὶ τὴν ζωγραφικήν.

— *[Τεχν.]* Καλεῖται οὕτω σχεδίασμα, εἰς τὸ ὁποῖον πρωτεύουν αἱ σκιαὶ καὶ τὰ φωτεινὰ μέρη παραβλεπομένων τῶν ἡμισκίων. Σκιαγραφία λέγεται καὶ τὸ σχέδιασμα τὸ μόνον διὰ μελανοῦ χρώματος καὶ λευκοῦ ἀποτελούμενον (chiarro scnro) ἢ καὶ τὸ διὰ γενικῶν γραμμῶν σχεδιασθέν, ἄνευ λεπτομερειῶν (σκαρίφημα, σκίτσο). Ἡ σκιαγραφία ἐκτελεῖται διὰ μολυβδίδος ἢ διὰ χρωστῆρος, διὰ μελανοῦ, λευκοῦ ἢ καὶ μίγματος τεφροῦ ἢ καὶ διὰ κρητιδοχρωμάτων. Σκιαγραφία δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ τὸ διὰ κεραμοχρόου μολυβδίδος (sanguine) σχέδιασμα. Τὸ σκιαγράφημα γίνεται καὶ διὰ γραφίδος καὶ μελάνης ἁπλῆς ἢ σινικῆς διὰ γραμμῶν παραλλήλων, ὁριζοντίων, καθέτων, πλαγίων, διασταυρουμένων ἁπλῶς ἢ πολλαχῶς, διακεκομμένων ἢ καὶ ἐπὶ μελανοῦ χάρτου διὰ λευκοῦ χρώματος, κρητίδος ἢ καὶ δι' ἀποξέσεως τοῦ μελανοῦ ἐπιχρώσματος. Σκιαγραφία γίνεται καὶ ἐπὶ χάρτου (papier Gillot) προπαρεσκευασμένου δι' ἐπιστρώσεως μίγματος γύψου, ἐφ' οὗ ἀποτυποῦνται γραμμαὶ μελαναὶ παράλληλοι καὶ ἐνίοτε διασταυρούμεναι. Ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου τὸ σκιαγράφημα γίνεται διὰ μελάνης ἢ μελανῆς μολυβδίδος (crayon coulé), τὰ δὲ φωτεινὰ μέρη ἀνοίγονται δι' ἀποξέσεως. Σ. Ξ.

— *[Παραστ. Γεωμ.]* Ἡ τέχνη τοῦ σκιαγραφεῖν, τοῦ προσδιορίζειν ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐν σχεδίῳ τὴν σκιάν, ἥτις θὰ γίνεται ἐπὶ ὡρισμένου (καὶ περὶ οὗ τὸ σχέδιον) ἀντικειμένου, καὶ ἥτις λέγεται *καθ' αὐτὸ σκιά*, ἢ τὴν σκιάν, ἣν τὸ ἀντικείμενον τοῦτο θὰ ρίπτῃ ἐπὶ ἄλλων ἐπιφανειῶν, ἐγγὺς τῶν ὁποίων τοῦτο παρέτυχε καὶ ἥτις λέγεται *ἐπιφερομένη σκιά*.

Εἰς τὴν θεωρίαν τῶν σκιῶν φανταζόμεθα ἓν σημεῖον φωτεινὸν ὡς κέντρον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀναχωροῦν ἄπειροι φωτειναὶ ἀκτῖνες· ἐὰν σῶμα ἀδιαφανὲς τεθῇ πρὸ τοιούτου σημείου, αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες ἐφ' ὅσον συναντοῦν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, θὰ παρέχουν ἐπ' αὐτοῦ σημεῖα φωτισμένα, ἅτινα ἐν τῷ συνόλῳ θ' ἀποτελοῦν τὴν φωτισμένην ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, ἥτις χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἀφωτίστου ἐπιφανείας, εἰς τῆς ὁποίας τὰ σημεῖα δὲν προσπίπτουν φωτειναὶ ἀκτῖνες, διὰ τῆς γραμμῆς διαχωρίσεως φωτὸς καὶ σκιᾶς. Εἰς τὴν ζωγραφικὴν δέχονται ἐνίοτε τὴν ὑποτιθεμένην φωτιστικὴν πηγὴν ἐγγύς πως τοῦ πίνακος, καὶ τότε ἡ σκιὰ καλεῖται *σκιὰ ἀπὸ δαυλοῦ*. Εἰς τὰ σχέδια ὅμως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς μηχανουργίας, τῆς σκηνογραφίας κλπ. δέχονται τὴν φωτεινὴν πηγὴν ὡς φωτεινὸν σημεῖον ἀπομακρυνθὲν εἰς τὸ ἄπειρον καὶ δὴ εἰς τοιαύτην θέσιν ὡς πρὸς τὸ σκιαζόμενον καὶ σκιαγραφησόμενον, ὥστε αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες νὰ προσπίπτουν ἐκ τῶν ἄνω ἔμπροσθεν ἀριστερᾷ πρὸς τὰ κάτω ὀπισθεν καὶ δεξιᾷ· συνηθέστατα δέ, πρὸς μείζονα ἁπλούστευσιν, δέχονται τὴν διεύθυνσιν τοῦ φωτὸς κατερχομένην κατὰ τὴν διαγώνιον νοητοῦ κύβου, οὗ ἡ μία τῶν ἀκμῶν εἶναι ἐπιτεθειμένη εἰς τὴν γραμμὴν ἐδάφους, ὁπότε αἱ ἀκτῖνες, αἵτινες σκιαγραφοῦν τόσον τὴν κάτοψιν ὅσον καὶ τὴν πρόσοψιν, σχηματίζουν γωνίας 45° πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ ἐδάφους, συγκλίνουσαι πρὸς δεξιά. Τὸ οὕτω γεωμετρικῶς τεθὲν πρόβλημα ἀποτελεῖ καθαρῶς ἀντικείμενον τῆς παραστατικῆς γεωμετρίας, ἀφοῦ εἰς μὲν τὴν περίπτωσιν σκιᾶς ἀπὸ δαυλοῦ ἡ δέσμη τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων προσπίπτει ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου κατὰ κωνικὴν ἐπιφάνειαν ἔχουσαν ὁδηγήτριαν τὴν γραμμὴν διαχωρίσεως, εἰς δὲ τὴν περίπτωσιν τῶν σχεδίων τῶν πρακτικῶν ἀναγκῶν κατὰ κυλινδρικὴν ἐπιφάνειαν ἔχουσαν πάλιν ὁδηγήτριαν τὴν τοιαύτην καμπύλην· ἀνάγεται ὅθεν τὸ ζήτημα εἰς προσδιορισμὸν τῆς τομῆς κωνικῶν ἢ κυλινδρικῶν ἐπιφανειῶν (τῶν δεσμῶν τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων) πρὸς τὰς ἐπιφανείας τῶν γύρω ἀντικειμένων, εἴτε ἐπίπεδοι εἴτε καμπυλόγραμμοι εἶναι αὗται. Φυσικὰ αἱ φωτειναὶ ἀκτῖνες λογίζον-

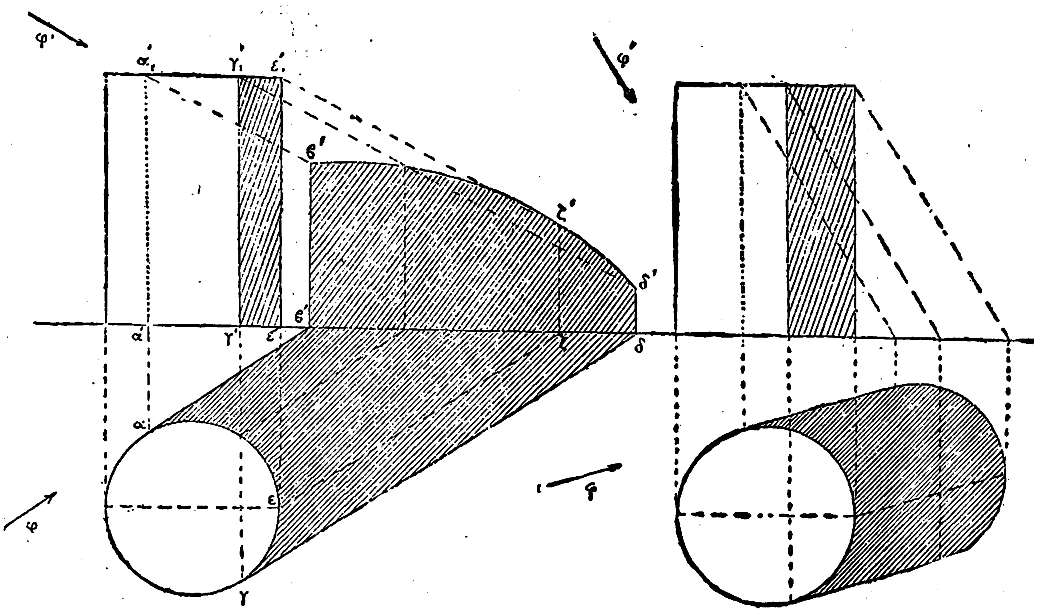

Σκιαγραφία δύο κυλίνδρων ὀρθῶν, ὅταν αἱ προβολαὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ φωτὸς εἶναι (φ, φ').

[Εἰς τὸν ἀριστερόν, ἡ καθ' αὐτὸ σκιὰ ὑπάρχει μόνον ἐν τῇ προσόψει εἰς α' α'₁ ε'₁ ε', τῆς ὁποίας ὅμως εἶναι θεατὸν μόνον τὸ τμῆμα γ' ε' ε'₁ γ'₁. Ἐπιφερόμεναι δὲ σκιαὶ εἶναι εἰς μὲν τὸ δάπεδον (ὁριζόντιον προβολικὸν) ἡ α β ζ δ γ ε α εἰς δὲ τὸν τοῖχον (κορυφαῖον προβολικὸν) ἡ β ζ δ δ' ζ' β' β. Διὰ τὸν δεξιὸν κύλινδρον ἐπιφερομένη σκιὰ ὑπάρχει μόνον εἰς τὸ δάπεδον (ὁριζοντία προβολή) οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὸν τοῖχον. Ἑκάστη τῶν σκιῶν διαστέλλεται ὡς πρὸς τὰς ἄλλας ἀπὸ τὴν διάφορον διεύθυνσιν τῶν γραμμῶν τῆς γραμμοσκιᾶς της· αἱ διακεκομμέναι γραμμαὶ δίδουν τά, παρέχοντα τὰ ὅρια τῆς ἐπιφερομένης σκιᾶς, περάσματα τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων.]

ται εὐθύγραμμοι καὶ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ σκιαγραφικὰ παράδοξα (λ. χ. αἰχμὴ βελόνης δίδει σκιὰν διχοτομουμένην, σκιὰ μικροῦ δίσκου ἐμφανίζει εἰς τὸ κέντρον του σημεῖόν τι φωτεινόν, ὡς ἐὰν ἦτο διάτρητος κλπ.), ὁπότε αἱ ἐπιφερόμεναι σκιαὶ ὑπὸ ἐπιφανειῶν κυλινδρικῶν ἢ κωνικῶν περιορίζονται μεταξὺ τῶν εἰς τὰς ἐπιφανείας ταύτας ἐφαπτομένων ἐπιπέδων τῶν παραλλήλως ἀγομένων πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων. Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἡ σκιὰ ζωγραφεῖται διὰ τῆς ἀποχρωστικῆς τῶν χρωμάτων κλίμακος, εἰς τὴν ἰχνογραφίαν δι' ἀμαυρώσεως τῶν σκιαζομένων ἐπιφανειῶν, εἰς δὲ τὰ σχεδιαγράμματα εἴτε δι' ἀμαυρώσεως ἐπίσης τῶν σκιερῶν μερῶν διὰ σινικῆς μελάνης ἢ σέπιας, εἴτε διὰ γραμμοσκιᾶς. Σ. Ε. Λ.

— *['Ακτινοσκ.]* Ἡ ἐπὶ τοῦ φθορίζοντος πίνακος διαγραφὴ ἢ ἡ ἐπὶ τῆς φωτοπαθοῦς πλακὸς ἀποτύπωσις τῶν διαφόρων ἀποχρώσεων σκιῶν, ἃς ρίπτουν οἱ διάφοροι πυκνότητος ἱστοὶ τοῦ σώματος, ἀκτινοβολούμενοι δι' ἀκτίνων Χ. Σ. Γ. Σ.

σκιαγραφικός, *—ή, —όν*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκιαγραφίαν, ὁ τῆς σκιαγραφίας.—Ἐπίρρ. *σκιαγραφικῶς*.

σκιαγράφος (ὁ)· ὁ ζωγραφίζων *σκιαγραφίαν* (βλ. λ.)· || χαρακτικὸν ὄργανον τῶν λιθογράφων, τὸ ὁποῖον χαράσσει λεπτὰς γραμμὰς παραλλήλους διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς σκιὰ εἰς σχέδιον, ἐφ' οὗ χαράσσονται αἱ γραμμαί, ἢ διὰ νὰ γίνῃ σκιὰ διὰ γραμμῶν πρὸς μεταφορὰν εἰς ἄλλην λιθογραφικὴν πλάκα πρὸς συμπλήρωσιν διὰ σκιῶν σχεδίου τινός. Σ. Ξ.

σκιαγραφῶ (*—έω*)· ζωγραφῶ μεταχειριζόμενος μόνον τὴν σκιάν, εἰκονίζω τι ἰχνογραφικῶς, κοιν. *σκιτσάρω*· || μεταφ., περιγράφω τι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς.

Σκιάδα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀρριανῶν τῆς ἐπαρχίας Σαπῶν (*Σαρησαμπάν*) τοῦ νομοῦ Ροδόπης. Κάτ. (1928) 118. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Τσαρντακλῆ*. Π. Ν. Π.

Σκιαδᾶ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 619. Ἡμίσειαν ὥραν ΝΔ. τοῦ χωρίου ὑψοῦται ἀξιόλογον φρούριον μεσαιωνικὸν ἐπὶ ἀρχαίων ἑλληνικῶν βάσεων (ὕψ. 544), καλούμενον κοινῶς *Γάρτσικο*. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγεται καὶ ἡ *μονὴ Νοτενῶν*. Ι. Σ. Σ.

σκιαδανθῆ (τά) (Umbelliflorae) *[Βοτ.]*. Τάξις ἀρχιχλαμυδείων δικοτυληδόνων φυτῶν, περιλαμβάνουσα πόας ἢ ξυλώδη φυτά, χαρακτηριζόμενα ἐκ τῶν κυκλικῶς, συνήθως κατὰ σκιάδια, διατεταγμένων ἀνθέων των. Οἱ στήμονες, 4—5, σπανιώτερον δὲ περισσότεροι τὸν ἀριθμόν, πάντες ἐπίγυνοι, ἀποτελοῦσι σπονδύλωμα. Τὰ ἄνθη, κανονικοῦ σχήματος, εἶναι ἑρμαφρόδιτα. Ἡ ὠοθήκη ἀποτελεῖται ἐξ 1—5, σπανιώτερον περισσοτέρων, συμφυῶν καρποφύλλων, ἕκαστον τῶν ὁποίων περικλείει 1—2 σπερματικὰς βλάστας εἰς κοινὸν περίβλημα. Εἰς ἕκαστον σπέρμα περιέχεται ἄφθονον ἐνδοσπέρμιον. Εἰς τὰ σκιαδανθῆ ὑπάγονται αἱ ὁμοιογένειαι τῶν *σκιαδιαφόρων*, τῶν *ἀραλιοειδῶν* καὶ τῶν *κορνοειδῶν*.

Σκιαδᾶς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Νικοπόλεως τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα. Κάτ. (1928) 312. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ συνεταιρισμὸν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. Π. Ν. Π.

Σκιαδᾶς, ***Ἀθανάσιος***. Λόγιος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Γεννηθεὶς ἐν Ἀργοστολίῳ τῷ 1698, ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια γράμματα ἐν Βενετίᾳ καὶ κατόπιν ἔλαβε δίπλωμα φιλοσοφίας καὶ νομικῆς ἐκ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Παταβίου. Ἰδιαιτέραν κλίσιν ἔχων εἰς τὴν παλαιογραφίαν καὶ κάτοχος, ἐκτὸς τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν, τῆς γερμανικῆς, ἰταλικῆς καὶ ρωσικῆς, ἐπεσκέφθη πολλὰς βιβλιοθήκας, ἀρχεῖα καὶ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης. Ἐν Ἰασίῳ γνωρισθεὶς μετὰ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, προσελήφθη ὑπ' αὐτοῦ καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Σλαυογραικικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Μόσχας τῷ 1722. Ἀναλαβὼν τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων τῆς πλουσίας Συνοδικῆς βιβλιοθήκης τῆς Μόσχας, ἐξέδωκεν αὐτόθι τῷ 1723 τὸ πρῶτον μέρος αὐτοῦ λατινιστὶ καὶ ρωσιστί, ἐν τῷ ὁποίῳ περιγράφονται 384 κώδικες μετὰ σημειώσεων, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ συμπληρώσῃ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον, ἕνεκα ραδιουργιῶν τῶν αὐλικῶν. Ἔγραψε πρὸς τούτοις ὁ Σκιαδᾶς καὶ ἑλληνικὴν παλαιογραφίαν, κριτικὰς καὶ φιλολογικὰς πραγματείας, ἅτινα ἀπωλέσθησαν. Ἐξέδωκε δὲ τῷ μὲν 1737, μεταφράσας ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ εἰς τὴν ἑλληνικήν, τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀντωνίου Κατηφόρου «Γένος, ἦθος, κίνδυνος καὶ κατορθώματα Πέτρου Α' αὐτοκράτορος πάσης Ρωσίας», τῷ δὲ 1742 εἰς δύο τόμους, μεταφράσας εἰς τὴν ρωσικήν, τὸν «Τηλέμαχον» τοῦ Φενελῶνος, ἀνέκδοτος δ' εἰσέτι εἶναι πραγματεία αὐτοῦ εἰς ἁπλῆν ἑλληνικὴν κατὰ Λατίνων. Ἀπέθανε τῷ 1796 ἐν Μόσχᾳ, καταλιπὼν ἐκ τοῦ μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Δολγορούκη γάμου του δύο θυγατέρας, αἵτινες διετέλεσαν κυρίαι τῆς τιμῆς τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ. Μαθητὴς τοῦ Σκιαδᾶ ὑπῆρξε καὶ ὁ σοφὸς μητροπολίτης Μόσχας Πλάτων. Ε. Γ. Π.

— **Σκιαδᾶς, Γεώργιος.** Πλουσιώτατος ἐκ Κεφαλληνίας ἰατροφιλόσοφος, ζήσας ἐν Μόσχᾳ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, θεῖος δὲ τοῦ ἐκεῖσε καθηγητοῦ τῆς ἰατρικῆς Μιχαὴλ Σκιαδᾶ.

— **Σκιαδᾶς, Μιχαήλ** (Skiadan M.). Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ κατὰ τὸ 1740, ἐνωρὶς δὲ μετέβη παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ Γεωργίῳ Σκιαδᾷ εἰς Μόσχαν, τῇ ἀρωγῇ τοῦ ὁποίου ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Λεΐδῃ ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Αἱ διδακτορικαὶ αὐτοῦ

Digitized by Google

διατριβαί, ἐν λατινικῇ γλώσσῃ δημοσιευθεῖσαι ἐν Λεΰδῃ τῷ 1771, ἀφορῶσιν ἡ μὲν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ πραγματεύεται περὶ ἄκρου ἀγαθοῦ («De summo bono cognoscendo consequendoque»), ἡ δὲ εἰς τὴν ἰατρικήν, περὶ φύσεως ἀνθρώπου («De solidis artis salutaris fundamentis in natura hominis quoad ejus fieri poterit profundius cognita, et proximiori relatione ejusdem ad cæteras res, a quibus ille physice et moraliter paulle insignius affici potest quærendis»). Ἐπιστρέψας εἰς Μόσχαν ἐγένετο τῷ 1776 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φυσιολογίας, παθολογίας καὶ γενικῆς θεραπευτικῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τοῦ ἐκεῖσε πανεπιστημίου, διακριθεὶς οὐ μόνον ὡς ἄριστος διδάσκαλος μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (5 Σεπτεμβρίου 1802), ἀλλὰ καὶ ὡς φιλοσοφῶν συγγραφεύς, ὡς δείκνυται καὶ ἐκ δύο ἔτι διατριβῶν αὐτοῦ ἐν λατινικῇ γλώσσῃ, ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Oratio de veri nominis medico, incipiente, ubi physicus ac præsertim natura humanæ consultus desinit» (1783) καὶ «Oratio de causis et effectibus pathematum animi atque ratione eorum moderandorum coërcendorumve ad bene beateque vivendum» (1794). Τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν δεικνύει ἐπὶ τούτοις καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ταυτοχρόνως ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας ἐδίδασκεν οὗτος τὸ διεθνὲς καὶ τὸ φυσικὸν δίκαιον. ΑΡ. Π. Κ.

σκιάδειον (τό). Παλαιὰ γραφὴ τῆς λέξεως *σκιάδιον* (βλ. λ.).

σκιαδηφόρος (ἡ) *['Αρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις αἱ θυγατέρες τῶν μετοίκων αἱ μετέχουσαι τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων, ὡς φέρουσαι σκιάδειον, δι' οὗ ἐκάλυπτον τὰς προπορευομένας Ἀτθίδας κανηφόρους. Π. Ν. Π.

σκιάδι (τό)· ἰδιωμ., λεπτὸς καλοκαιρινὸς ψιάθινος πῖλος εὐτελής, χρησιμοποιούμενος συνήθως ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν.

σκιαδιανθῆ (τὰ) *[Βοτ.]*. Τάξις δικοτυληδόνων φυτῶν (βλ. λ. *σκιαδανθῆ*).

Σκιαδικά (τά). Αἱ κατὰ τὸ 1859 αἱματηραὶ ἐν Ἀθήναις ταραχαί, μὲ ἔμβλημα τὰ ἐγχώρια σκιάδια ἀντὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ψιαθίνων πίλων (βλ. λ. *Ἀθῆναι*, τόμ. Β, σελ. 155α).

σκιαδιόβοτρυς, —*νος* (ὁ) *[Βοτ.]*. Καλεῖται οὕτως ἡ σύνθετος ταξιανθία, ἧς αἱ μὲν πρῶται διακλαδώσεις σχηματίζουσι σκιάδιον, αἱ δὲ ἑπόμεναι βότρυν.

σκιάδιον, ἢ *σκιάδειον* (τό)· πᾶν τὸ ποιοῦν σκιάν, ἄλλως *σκιάς* (βλ. λ.)· || ἰδίᾳ, πῖλος πλατύγυρος, ἰδιωματ. *σκιάδι* (βλ.λ.).

— *[Ζωολ.]* Καλεῖται *σκιάδιον* ἁπλουστέρα μορφὴ τοῦ σώματος τῶν *μεδουσῶν*. Τὸ σκιάδιον ἔχει σχῆμα κώδωνος ἢ ἀνοικτοῦ ἀλεξηλίου, σύστασιν μαλακήν, συνήθως πηκτώδη, ἐνίοτε χονδρώδη, ἐπιφάνειαν δὲ κυρτήν.

—*['Αρχαιολ.]* Τὰ *σκιάδια* (ἄλλως καὶ *σκίρα*, σπανίως *σκιάδες*, λατιν. umbellae) εἶναι ἐπινόησις τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες κατεσκεύαζον αὐτὰ εἰς σταθερὸν σχῆμα ἐξ ἀκτινοειδῶς διατεταγμένων φύλλων φοίνικος. Παρὰ Χαλδαίοις καὶ Ἀσσυρίοις ἦσαν ἐκ τῶν ἐμβλημάτων τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἐν

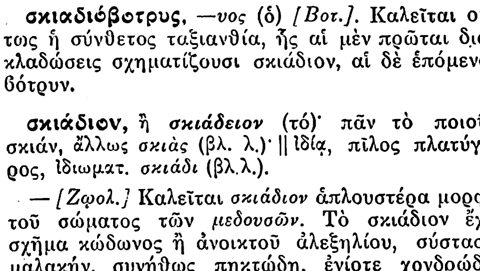

Σκιάδια.

Ἑλλάδι δὲ μόλις ἀπὸ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος ἀναφέρονται. Ἦσαν ὅμοια πρὸς τὰ σημερινὰ ἀλεξήλια (ἐνίοτε εἶχον σταθερόν τι ἐπίπεδον σχῆμα), φερόμενα συνήθως ὑπὸ τῶν δούλων, οἵτινες ἐσκίαζον τὰς δεσποίνας, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ ἄνδρας. Ἀρχικῶς εἶχον καὶ θρησκευτικὴν σημασίαν καὶ ἦσαν ἐμβλήματα τοῦ Ἔρωτος, τῆς Ἀφροδίτης, Ἀθηνᾶς, Δήμητρος ἢ Περσεφόνης. Παρὰ Ρωμαίοις ἦσαν ἐν χρήσει μόνον παρὰ ταῖς δεσποίναις. Π.Ν.Π.

—**σκιάδιον** *μέγα* (ἄλλως καὶ *σκίρον*) *['Αρχ.]*. Λευκὸν σκιάδιον φερόμενον κατὰ τὴν πομπὴν τῶν *Σκιροφορίων* (βλ. λ.).

σκιαδιοφόρα (τὰ) (Umbelliferae) *[Βοτ.]*. Ὁμοιογένεια δικοτυληδόνων φυτῶν τῆς τάξεως τῶν *σκιαδανθῶν*. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἔχοντα τὰ ἑξῆς κοινὰ χαρακτηριστικά: βλαστὸς σκληρὸς μετ' ἐναλλασσομένων φύλλων, συνήθως συνθέτων πολυσχιδῶν ἢ βαθυσχιδῶν, σπανίως ἁπλῶν· κολεὸς πλατὺς· μεσογονάτια κοῖλα· ταξιανθίαι ἐπάκριοι κατὰ σκιάδια διατεταγμέναι, μετὰ ἢ ἄνευ βρακτείων· ἄνθη, κατὰ τὸ πλεῖστον λευκά, κίτρινα ἢ ὑποπράσινα, σπανίως δὲ ἄλλων χρωμάτων, ἑρμαφρόδιτα καὶ κανονικά· σέπαλα καὶ πέταλα ἀνὰ 5, τὰ πρῶτα σμικρότατα, τὰ δεύτερα σπανίως ἐλλείποντα· στήμονες 5 ἐνδορραγεῖς· ᾠοθήκη δίχωρος καὶ δίφυλλος, ἐν ἑκάστῳ δὲ χώρῳ μία σπερματικὴ βλάστη ἀνάτροπος μετὰ γαστρικῆς ῥαφῆς· κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς ᾠοθήκης ἐπίγυνος δίσκος μετὰ δύο ἀσυνδέτων στύλων· καρποὶ τύπου διμερῶν σχιζοκαρπίων, ἀρωματικοὶ μετ' ἐλαιοφόρων κατὰ τὸ πλεῖστον πόρων· σπέρμα πληροῦν ἐξ ὁλοκλήρου τὸν καρπὸν καὶ συμφυόμενον μετὰ τοῦ τοιχώματος αὐτοῦ.

Τὰ σκιαδιοφόρα περιλαμβάνουσι περὶ τὰ 200 γένη καὶ 2.700 εἴδη φυτῶν, διαδεδομένων εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς εὐκράτου ζώνης, τοῦ βορείου ἰδίως ἡμισφαιρίου. Ὡς βάσις ταξινομήσεως αὐτῶν λαμβάνονται αἱ ταξιανθίαι καὶ ὁ καρπός των. Κυριώτερα τῶν εἰς αὐτὰ ὑπαγομένων γενῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Τὰ *ὑδροκοτυλόμορφα*, εἰς ἃ ὑπάγονται τὰ *ὑδροκοτύλεια* (ὑδροκοτύλη), καὶ τὰ *μουλίνεια* (βοουελία). 2) Τὰ *σανικουλόμορφα*, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάγονται τὰ *σανικούλεια* (σανικούλη, ἠρύγγιον), καὶ τὰ *λαγοίκεια* (λαγοικία)· καὶ 3) Τὰ *ἀπιόμορφα*, εἰς ἃ ὑπάγονται τὰ *ἐχινοφόρεια* (ἐχινοφόροι), τὰ *σκανδικίνεια* (σκάνδιξ, ἀνθρίσκος, χαιρόφυλλον), τὰ *κοριάνδρεια* (κορίανδρον), τὰ *σμύρνεια* (σμύρνιον, κώνειον), τὰ *ἀμμίνεια* (ἄμμι, ἄπιον, βούπλευρον, κάρον), τὰ *πευκεδάνεια* (πευκέδανον, ἀγγελική, φερούλη), τὰ *λασερπίτεια* (λασερπίτιον, θαψία) καὶ τὰ *δαύκεια* (δαῦκος). Ἐκ τῶν σκιαδιοφόρων τὰ πλεῖστα εἶναι φυτὰ δηλητηριώδη καὶ φαρμακευτικά, ὀλίγα ἐδώδιμα καὶ τινα κοσμητικά. Ἐκ πολλῶν εἰδῶν λαμβάνονται αἰθέρια ἔλαια χρήσιμα εἰς τὴν ἀρωματοποιίαν.

σκιαδιοφόρος (ὁ, ἡ), —*ον* (τό)· ὁ φέρων σκιάδιον: «φυτὰ σκιαδιοφόρα».

Σκιάδις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς Νοτίου Ἀρκαδίας, ἀπέχον 13 στάδια τῆς Μεγαλοπόλεως. Ἐνταῦθα ὁ τύραννος τῆς Μεγαλοπόλεως Ἀριστόδημος ἔκτισε, περὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ναὸν εἰς τὴν Ἄρτεμιν, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἐκαλεῖτο *Σκιαδῖτις*. Α. Θ. Σ.

Σκιαδῖτις (ἡ) *['Αρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἀρτέμιδος (βλ. *Σκιάδις*).

Σκιαδοβούνι *[Γεωγρ.]*. Πρόβουνος τοῦ ὄρους Ἐρυμάνθου τῆς Πελοποννήσου, κατὰ τὰ ὅρια τῶν νομῶν Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος. Ἡ ὑψίστη αὐτοῦ κορυφὴ *Πύργοι* ἔχει ὕψος 1.421 μ.

σκιαδωτός, —*ή*, —*όν*· ὁ ἔχων σχῆμα σκιάδος.

σκιάζαρο (τό)· ἰδιωματ., ἐπὶ ἀνθρώπου ἀσχήμου ἢ κατεσκληκότος: «χαρὰ 'ς τὸ σκιάζαρο που πῆγε ν' ἀγαπήσῃ!»

σκιάζω· καλύπτω διὰ σκιᾶς: «ὁ γνώμων σκιάζει τὴν ἕκτην» (ἐπὶ σκιαθηρικοῦ ὡρολογίου)· || καθόλου, ἐμποδίζω τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτός.

— **σκιάζω**, ἀόρ. ἔσκιαξα—ἐσκιάχτηκα· δημοτ., κάμνω τινὰ νὰ φοβηθῇ, φοβίζω, ἀπειλῶ· || παθ., φοβοῦμαι, τρομάζω: «τὸν βλέπω καὶ σκιάζομαι» || ἰδίᾳ, ἐκφοβίζω τινὰ αἰφνιδίως, ἄλλως *ξαφνιάζω*.

σκιαθηρικὰ *ὡρολόγια* *['Αστρον.]*. Καλοῦνται οὕτω τὰ ἄλλως λεγόμενα *ἡλιακὰ ὡρολόγια* (βλ. λ. *γνωμονική*). Σ. Π.

Σκιαθική *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Χώρα τῆς Λιβύης, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγρ. IV, 5, 12) εἰς τὰ μεσόγεια τοῦ Μαρεώτου νομοῦ, μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Σκιαθίδα*. Α. Θ. Σ.

Σκίαθις *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Ἀρκαδίας ἐκτεινόμενον πρὸς Ν. τῆς λεκάνης τῆς λίμνης Φενεοῦ, συνέχεια τοῦ Ὀλιγύρτου (νῦν Σκίπεζα). Κατὰ τοὺς βορείους πρόποδας αὐτοῦ ὑπῆρχε μεγάλη τις καταβόθρα τῆς λίμνης Φενεοῦ, χειροποίητος, ὡς ἐμυθεύετο, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ὅτε εὑρίσκετο ἐν Φενεῷ πλησίον τῆς μάμμης του Λαονόμης, μητρὸς τοῦ Ἀμφιτρύωνος. (*Παυσ.* VIII, 14, 1). Α. Θ. Σ.

Σκιαθίς *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Λιβύης κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. IV, 5, 15) ἐν τῇ Σκιαθικῇ χώρᾳ τοῦ νομοῦ Μαρεώτου. Ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ ἀκαθόριστος. Α. Θ. Σ.

Σκίαθος (κοιν. *Σκιάθος*) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν Σποράδων νήσων (38° 9' 40" βορ. πλάτ., 23° 30' 52" ἀνατ. μήκ.). Κεῖται μεταξὺ τῆς πρὸς Δ. Θετταλομαγνησίας, ἧς ἀπέχει 6 μίλια, καὶ τῆς πρὸς Α. Σκοπέλου, ἧς ἀπέχει ἐπίσης 6 μίλια. Τῆς Εὐβοίας ἀπέχει 15 μίλια καὶ περιβρέχεται ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου. Ἔχει μῆκος ἀπὸ Α.ΒΑ.—Δ.ΜΔ. 6½ μιλίων, πλάτος δὲ 3½ καὶ ἔμβαδον 61 τετρ. χλμ. Ἡ Σκίαθος εἶναι κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν, ἀμπέλων, συκῶν, πευκῶν (στροβίλων), ὀπωροφόρων δένδρων, τὸ δὲ κλῖμα ἤπιον καὶ ὑγιεινόν. Ὑδρεύεται ἐκ φρεάτων, ἔχει ὅμως καὶ ῥέοντα ὕδατα ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν μερῶν. Ἡ Σκίαθος εἶναι μονόπολις, ὑπάρχουσιν ὅμως καί τινες ἀγροικίαι, ὡς καὶ ἡ μεσαιωνικὴ πόλις τὸ *Παλαιόκαστρον*, ἡ εἴσοδος τοῦ ὁποίου γίνεται διὰ καταπακτῆς γεφύρας, ἐγκαταλελειμμένης ἀπὸ τοῦ 1829, ὅτε ἐπὶ Καποδιστρίου ἡ πόλις ἐκτίσθη ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας πόλεως Σκιάθου, ἧς σῴζονται ἱκανὰ ἐρείπια. Πλὴν τῶν διαλυθέντων μονῶν, ἔχει νῦν τὴν τοῦ «*Εὐαγγελισμοῦ*» μετὰ πλουσίας βιβλιοθήκης, ἧς ὁ κατάλογος ἐξεδόθη ὑπὸ Τ. Ε. Εὐαγγελίδου τῷ 1913. Ἡ νῆσος ἀποτελεῖ κοινότητα ὁμώνυμον μετὰ (1928) 3.213 κατοίκων καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σκοπέλου τοῦ νομοῦ Εὐβοίας.

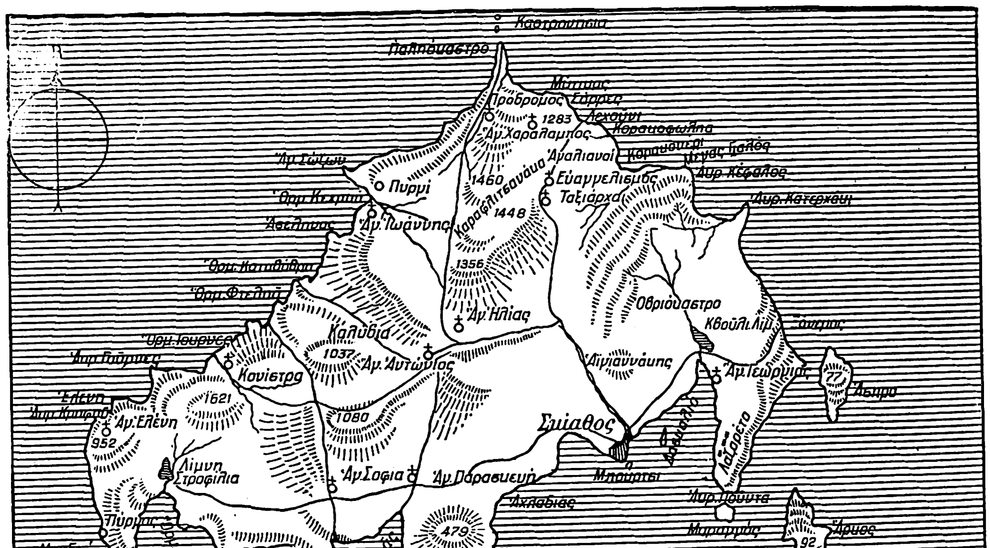

— *[Γεωλογ.]* Εἰς τὴν γεωλογικὴν κατασκευὴν τῆς νήσου λαμβάνουσι μέρος: α') Μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι, καταλαμβάνοντες ἰδίᾳ τὸ δυτικὸν τρίτον τῆς νήσου. β') Γνεύσιοι, σχηματίζοντες τὴν χερσόνησον Καλαμακι. γ') Προδεβόνιοι σχιστόλιθοι. δ') Κρητιδικοὶ ἀσβεστόλιθοι καὶ φλύσχης, σχηματίζοντες μετὰ τῶν προδεβονίων σχιστολίθων τὸ κεντρικὸν καὶ ἀνατολικὸν τρίτον τῆς νήσου. ε') Ὀλόκαινα ἀποθέματα. Γ. Κ. Γ.

— *[Φυσ. Γεωγρ.]* Ἡ νῆσος εἶναι βουνώδης, ἡ δ' ὑψίστη αὐτῆς κορυφὴ εἶναι ὁ *Σταυρὸς* (438 μ.). Αἱ βόρειαι καὶ ἀνατολικαὶ ἀκταὶ κατατέμνονται ὑπὸ ὁρμίσκων, αἱ δὲ νότιαι ὑπὸ τριῶν βαθέων ὅρμων, ὧν εἷς εἶναι ὁ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ νέα πόλις μετὰ λαμπροῦ καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος, προφυλαττομένου ἀπ' ἀνατολῶν καὶ νότου

Digitized by Google

ὑπὸ νησίδων, τοῦ *Μαραγγοῦ*, τῶν *Ἀρκονήσων* (*Μεγάλης* καὶ *Μικρᾶς*), τοῦ *Τσουγκριὰ* (*Μεγάλου* καὶ *Μικροῦ*), τῆς *Πρασοῦ* καὶ τοῦ *Δασκαλιοῦ*. Ἀκρωτήρια ἔχει ἡ Σκίαθος πρὸς Α. τὴν *Ποῦνταν*, τὸν *Ξάνεμον* ἀντικρὺ τῆς νησῖδος *Ἄσπρου*, τὸ *Κατεργάκι*, τὸν *Κεφάλαν*, τὸ *Παλιόκαστρον* (βορειότατον). Πρὸς Δ τὸν *Ἅγιον Σώζοντα*, τὴν *Ἁγίαν Ἑλένην* καὶ κατὰ τὰ ΝΔ. τὴν *Ποῦδαν*.

— *[Ἱστορ.]* Ἡ *Σκίαθος* ἀρχαιότατα εἶχε δύο πόλεις, ὧν τὴν μίαν μετὰ λιμένος (*Σχόλ.* 58). Βραδύτερον ὅμως ἡ ἑτέρα ἠρημώθη (πιθανῶς καταστραφεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Γ') καὶ ἀπέμεινε μόνη ἡ φερώνυμος τῇ νήσῳ (*Πτολεμ.* Γ, ιγ, 47. *Στράβ.* Θ, 436). Πρῶτοι οἰκισταί της φέρονται Πελασγοί, βραδύτερον ὅμως ἐπῴκισαν αὐτὴν καὶ Χαλκιδεῖς. Τὸ ἐξόχως ἐπίσημον τῆς θέσεώς της ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως κατέστησεν αὐτὴν συχνῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνείας. Εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς ὥρμουν τρεῖς ἑλληνικαὶ τριήρεις, μία τροιζηνία ὑπὸ τὸν Πρηξῖνον, δευτέρα ἀθηναϊκὴ ὑπὸ Φόρμον καὶ τρίτη αἰγιναία ὑπὸ Πυθέαν τὸν Ἰσχενόου, πρὸς προσκοπὴν τῶν κινήσεων τοῦ περσικοῦ στόλου, ἐὰν οὗτος κατήρχετο ἐκ Θέρμης. Ἐκ τούτων μετὰ τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιδρομὴν δέκα ταχυπλόων τριήρων τοῦ Ξέρξου, ἡ ἀθηναϊκὴ προσήραξεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ, ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ πληρώματός της, τῆς τροιζηνίας ἐσφάγησαν πάντες οἱ ἐπιβαίνοντες, τῆς δὲ αἰγιναίας ἐσώθη μόνον ὁ κυβερνήτης. οὗ ἐφείσθησαν οἱ ἀντίπαλοι λόγῳ τῆς ἀνδρείας ἣν ἐπέδειξε καὶ τῶν τραυμάτων ἅτινα ἔλαβε· τὴν περσικὴν δὲ τριήρη ἥτις τὸν παρέλαβε καὶ ἥτις ἦτο σιδωνία, ἐκυρίευσε δι' ἐμβολῆς ἐν Σαλαμῖνι ἡ αἰγιναία τριήρης Πολυκρίτου τοῦ Κριοῦ διασώσαντος τὸν Πυθέαν. Διὰ τοποθεσίαν τῆς νήσου ἀνήγειρεν ὁ Ξέρξης ἐπὶ τῆς ὑφάλου *Μύρμηξ* (βλ. λ.) ἐπιδείξαντος Πάμωνος τοῦ Σκυρίου, τὸ ἀρχαιότατον γνωστὸν κτίσμα πρὸς ἐπισήμανσιν ὑφάλου (*Ἡροδ.* 7, 176, 189, 193 8, 7, 92). Εἶτα μετέσχεν ἡ νῆσος τῆς ναυτικῆς ὁμοσπονδίας τῶν Ἀθηνῶν προσφέρουσα διακοσίων δραχμῶν ἐτήσιον φόρον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων (*Σίν.* 31, 28 καὶ 45), κατόπιν περιῆλθεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, μετὰ τὴν ἐξασθένησιν τῶν ὁποίων ἡ Σκίαθος καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι τῶν Μαγνητῶν ὑφίσταντο τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Ἀττάλου, τῶν Ροδίων καὶ τῶν Ρωμαίων, Φιλίππου τοῦ Γ', τοῦ Δημητρίου καταστρέψαντος τὴν πόλιν ὅπως μὴ περιέλθῃ εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἑστία πειρατῶν ἔκτοτε, ἐπανεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸν Μιθριδατικὸν πόλεμον (*Ἀππιαν.* Μιθρ. 29-Ἐμφύλ. 5, 7) διὰ τοῦ Βρουττίου Σύρα, ὅστις ἀπέκοπτε τὴν χεῖρα παντὸς αἰχμαλωτιζομένου πειρατοῦ. Εἰς τοὺς Ἀθηναίους περιελθοῦσα μετὰ ταῦτα, διὰ δωρεᾶς τοῦ Ἀντωνίου, ὑπήγετο εἰς αὐτοὺς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ, καταστᾶσα αὐτόνομος ἐπὶ Σεπτιμίου Σεβήρου. Περιώνυμος διὰ τὸν οἶνόν της καὶ εἶδος ἰχθύος κεστρεὺς ὀνομαζομένου (*Ἀθην.* 1, 4), εἶχεν ἴδιον νόμισμα.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Φράγκων ἡ Σκίαθος ἀπετέλεσε βαρωνίαν ὑπὸ τοὺς Γκίζας (1204—1454) καὶ εἶτα ὑπήχθη ὑπὸ τοὺς Βενετούς, μέχρι τοῦ 1538, ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὑπ' ἀμφοτέρους ὑπέστη τὰ πάνδεινα, ἀλλ' ἐπέπλευσε καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 περιέσωσε χιλιάδας Χριστιανῶν ἐκ Πηλίου καὶ Μακεδονίας, μάτην δ' οἱ Τοῦρκοι τῷ 1823 ἀπεπειράθησαν νὰ καταλάβωσιν αὐτήν, ἀποδεκατισθέντες ὑπὸ τῶν ἐκεῖ στρατοπεδευμένων ὁπλαρχηγῶν Τσάμη Καρατάσου, Α. Γάτσου καὶ Χ. Περραιβοῦ.

Τῶν πραγμάτων ἀποκατασταθέντων ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου τῷ 1829 ἐγκατελείφθη τὸ Παλαιόκαστρον καὶ ἱδρύθη ἡ νέα πόλις μετὰ τοῦ φρουρίου Μπούρτσι, ἐφ' οὗ νῦν ἡ δημοτικὴ σχολή. Ἐκ τῶν σχολείων αὐτῆς προῆλθεν ὁ Στέφανος καὶ ὁ Ἐπιφάνιος Δημητριάδαι, συγγραφεῖς τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' καὶ ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, οἱ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης (ἀποθανὼν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὡς μοναχὸς Ἀνδρόνικος τῷ 1929) καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης (ἀποθ. 1911). Σ. Ε. Λ.—Τ. Ε. Ε.

— **Σκίαθος** *[Γεωγρ.]*. Ὁμώνυμος τῇ νήσῳ καὶ μοναδικὴ αὐτῆς πολίχνη, ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Σκοπέλου τοῦ νομοῦ Εὐβοίας. Κάτ. (1928) 3.213. Κεῖται ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς γλώσσης τοῦ ὁμωνύμου λιμένος, ἱδρυθεῖσα τῷ 1829, εἰς ἣν θέσιν καὶ ἡ ἀρχαία πόλις. Συγκοινωνεῖ δι' ἀτμοπλοίων καὶ βενζινοπλοίων μετὰ τοῦ Βόλου (μίλια 38) καὶ ἔχει ναοὺς τῶν *Τριῶν Ἱεραρχῶν* (μητροπολιτικός) καὶ τῆς *Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου*, ἡμιγυμνάσιον, εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ταμεῖον ἐλαιοπαραγωγῆς, ἐμπορικὸν σχολεῖον, κεραμοποιίαν, μικρὰν ναυπηγίαν, ξενοδοχεῖον κτλ. Π. Ν. Π.

— **Σκιάθου δίαυλος** (διεθνῶς Skiathos channel) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὁ πορθμὸς ὁ διανοιγόμενος μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Μαγνησίας καὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σκιάθου. Τὸ εὖρος του εἶναι ἔλασσόν τι τῶν 2 μιλίων, βρίθει δὲ ὑφάλων ἐπικινδύνων καὶ ἔχει ἀνώμαλα βάθη βυθοῦ, ἐνῷ, ὡς ἐξηκρίβωσε (1886) ὁ Γερμανὸς πλοίαρχος Schwarzisgut, διαθέτει καὶ ὑπὸ ρεύματος 2 μιλ. ὡριαίως μὲ διεύθυνσιν Α.ΝΑ. Τὸ κυριώτερον ἀκρωτήριόν του ἡ *Σηπιάς*, ὕφαλοι δέ: *Γοῦρνες*, *Ἔλενα*, *Ποῦδα* καὶ *Μαρῖνος* πρὸς τὴν Σκίαθον, *Εὐρύαλος* πρὸς τὴν θεσσαλικὴν ἀκτὴν καὶ *Λευθέρης* καταμεσῆς. Ὁ δίαυλος Σκιάθου φωτίζεται ἐν νυκτὶ καὶ διὰ τοῦ φάρου Ποντικονήσι καὶ διὰ τοῦ φάρου Λευθέρη. Σ. Ε. Λ.

— **Σκιάθου, πρώην δῆμος** — *[Γεωγρ.]*. Εἷς τῶν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ΔΝΖ' νόμου δήμων τῆς ἐπαρχίας Σκοπέλου τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, περιλαμβάνων τὴν κωμόπολιν τῆς Σκιάθου.

— **Σκιάθου συστὰς** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ὑποσυστὰς ἐν τῇ συστάδι τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων, ἀποτελουμένων ἐκ τῆς Σκιάθου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν νησίδων *Ἄσπρο* (ἀνατολικωτέρα), *Ἀρκιάκι*, *Ρέπι*, *Ζογριά*, *Ζογριάκι* (ἡ νοτιωτέρα), *Μαραγκός*, *Δασκαλιὸ* καὶ *Πρασοῦ* (ἐν τῷ λιμένι), τῶν σκοπέλων *Ἔλενα* πρὸς Δ. καὶ τοῦ *Καστρονήσια* πρὸς Β. Σ. Ε. Λ.

σκίαινα (ἡ) (Sciæna) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκιαινιδῶν*, ἐχόντων τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: σῶμα ἐπίμηκες καὶ πλευρικῶς πεπιεσμένον, καλυπτόμενον ὑπὸ κτενοειδῶν λεπίων· κεφαλὴ μικρά, στοματικὴ σχισμὴ ὁριζοντία καὶ οὐρανίσκοστεροῦμενος ὀδόντων· ὀφθαλμοὶ μεγάλοι. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ τριάκοντα εἴδη εὐμεγέθων καὶ μεγάλων ἰχθύων, ὧν γνωστότερον τὸ εἶδος *σκίαινα ὁ ἀετός*, γνωστὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος διὰ τὸ εὔγευστον κρέας της. Ἔχει μῆκος μέχρι 2 μ., χρῶμα ἀργυρότεφρον κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ.

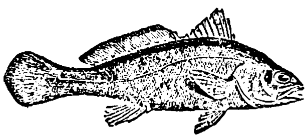

Σκίαινα ὁ ἀετός.

σκιαινίδαι (οἱ) (Sciænidæ) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων, διαβιούντων εἰς τὰς θερμὰς ζώνας τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ἀπαντῶσιν ἰδίως κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν μεγάλων ποταμῶν, οὓς καὶ ἀναπλέουσιν, ἐλάχιστα δὲ εἴδη ζῶσι καὶ μονίμως ἐντὸς αὐτῶν. Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν 150 γνωστῶν εἰδῶν τῆς ὁμοιογενείας ἔχουσι σάρκα εὔγευστον. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς ὁμοιογενείας εἶναι τὸ γένος *σκίαινα*. Πλὴν τούτου εἰς τοὺς σκιαινίδας ὑπάγονται καὶ τὰ γένη *ουμβρίνη*, *πωγωνίας*, *ὠτόλιθος* κ.ἄ.

—*[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα, σχεδὸν ὅμως πάντοτε ὠτόλιθοι, τῆς οἰκογενείας ταύτης τῶν ἰχθύων συναντῶνται συχνὰ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν καὶ Γαλλίαν, τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως ἐν Γερμανίᾳ, τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ τῆς πλειοκαίνου ἐν Ἰταλίᾳ. Γ. Κ. Γ.

σκιαμαχία (ἡ)· ἀρχ., ἡ κατ' οἶκον μαχητικὴ ἄσκησις, οἱονεὶ ὑπὸ σκιάν ‖ συνεκδ., ματαία προσπάθεια, ἀγὼν κατ' ἀνυπάρκτου ἐχθροῦ.

— *[Ξιφομ.]* *Σκιαμαχία* καλεῖται ἡ πρὸ τῆς συμβολῆς δύο ξιφιστῶν γινομένη ἐπίδειξις συμπεφωνημένων κινήσεων, ἐκτελουμένων μετὰ μεγίστης ἀκριβείας καὶ χάριτος. Τὸ σύνολον τῶν κινήσεων τούτων συνίσταται ἐξ ὀρθώσεών τινων, τοῦ χαιρετισμοῦ καί τινων διαξεύξεων τῆς τετάρτης καὶ ἕκτης, ἀποκρουομένων διὰ τοῦ τρίτης καὶ τετάρτης ὀρθῶν ἀποκρούσεων, οὐδέποτε δὲ διὰ τῶν ἐλλειπτικῶν αὐτῶν. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς σκιαμαχίας ἐκτελεῖται ὡς ἑξῆς: 1) Οἱ δύο ἀντίπαλοι τίθενται εἰς θέσιν, ζευγνύοντες εἰς τὴν τρίτην, προκαλοῦσι καὶ ὀρθοῦνται ὀπίσω ἀμέσως, φέροντες τὴν πυγμὴν εἰς τὸ ὕψος τοῦ μετώπου καὶ ὀλίγον πρὸς δεξιά. 2) Ὁ εἷς τῶν ἀντιπάλων προτείνει εἰς τὸν ἕτερον νὰ λάβῃ τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ, ὁ δὲ λαμβάνων αὐτὴν φέρει τὴν πυγμὴν ἀπέναντι τοῦ μετώπου καὶ διευθύνων τὸ ξίφος του πρὸς τὸν ἀντίπαλον, ὃν οὐδέποτε ἐγγίζει ἀκινητοῦντα, προβάλλει ἐκ τῆς θέσεως, εἰς ἣν εὑρίσκεται, ἀκολούθως δὲ ὀρθοῦται διὰ βήματος ὀπίσω. 3ον) Ἀμφότεροι συγχρόνως χαιρετίζοντες τίθενται εἰς θέσιν· ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπάλων ζευγνύων καλύπτεται, ἐνῷ ὁ λαβὼν τὴν ἀπόστασιν διαζευγνύει· ὁ ζεύξας ἀκολούθως, μεθ' ἑκάστην δὲ ἀπόκρουσιν δεικνύει τὸν ἀντιξιφισμὸν τῆς δευτέρας μέν, ἂν ἀπέκρουσε διὰ τρίτης, τῆς ἑβδόμης δέ, ἂν διὰ τετάρτης, προσέχων καὶ οὗτος νὰ μὴ ἐγγίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του. Ὁ διαζευγνύων ἐκτελεῖ τὰς ἐπιθέσεις του ἐλευθέρως καὶ κανονικῶς, προσπαθῶν νὰ ἐγγίσῃ τὸν ἀντίπαλον, ἀποκρουόμενος δὲ ἐνδίδει εἰς τὴν ὤθησιν τῆς ἀποκρούσεως καὶ χαλαρώνων τοὺς τελευταίους δακτύλους ἀφήνει τὸ ξίφος του νὰ τίθηται παραπλεύρως τοῦ σώματός του, ἀριστερὰ μὲν ἂν ἀπεκρούσθη διὰ τρίτης, δεξιὰ δὲ ἂν διὰ τετάρτης. 4ον) Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν διαζεύξεων τινων, θέλων ὁ ἐπιτιθέμενος νὰ παύσῃ, σφάλλει τὴν ἀπόκρουσιν τῆς τετάρτης καὶ δεικνύων τὴν διάζευξιν τῆς ἕκτης ὀρθοῦται ἐμπρός· ὁ ἀμυνόμενος, ἅμα σφαλείσης τῆς ἀποκρούσεώς του τῆς τετάρτης, ἀντιτάσσει ἀμέσως τρίτην, ὁ δὲ ἐπιτιθέμενος ζεύξας εἰς τρίτην τίθεται ὀπίσω εἰς θέσιν· ἀκολούθως καὶ οἱ δύο προκαλέσαντες ὀρθοῦνται ὀπίσω. Μετὰ ταῦτα ὁ ἕτερος, λαβὼν τὴν ἀπόστασίν του, ἐκτελεῖ μετὰ τὸν ἀμοιβαῖον χαιρετισμὸν τὰς διαξεύξεις του, ἀκολούθως ὀρθοῦται καὶ τίθεται ὀπίσω εἰς θέσιν. Ὅπως περατώσωσι τὴν σκιαμαχίαν μετὰ τὴν πρόκλησιν, ἀντὶ νὰ ὀρθωθῶσι, μεθίστανται ὀπίσω, καὶ δὶς προκαλέσαντες ὀρθοῦνται ἐμπρὸς χαιρετίζοντες. Τ. Ι. Κ.

σκιαμαχῶ (*—έω*)· ἀρχ., ἀσκοῦμαι κατ' οἶκον οἱονεὶ ὑπὸ σκιάν, καταγίνομαι εἰς μαχητικὴν ἄσκησιν· ‖ συνεκδ., προσπαθῶ ματαίως, ἀγωνίζομαι κατ' ἀνυπάρκτου ἐχθροῦ.

σκιάξιμο (τό)· δημοτ., ἐκφόβησις αἰφνιδία, τρόμαγμα, ἄλλως *ξάφνιασμα*.

Σκιαπαρέλλι (Schiaparelli), *Ἐρνέστος*. Ἰταλὸς αἰγυπτιολόγος ἐκ Πεδεμοντίου, γεννηθεὶς τῷ 1856. Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ αἰγυπτιακοῦ μουσείου Φλωρεντίας καὶ εἶτα διευθυντὴς τοῦ μουσείου ἀρχαιοτήτων Τουρίνου. Περιηγήθη τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔγραψε σπουδαῖα ἔργα, ἐν οἷς: «Del sentimento religioso degli antichi Egiziani» (1877), «Monumenti egiziani» (1884), «Gli obelischi» καὶ ἄλλα. Λ. Χ. Ζ.

— **Σκιαπαρέλλι** (Schiaparelli), *Ἰωάννης-Βιργίνιος*. Διάσημος Ἰταλὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς τῷ 1835 ἐν Savigliano τοῦ Πεδεμοντίου καὶ ἀποθανὼν τῷ 1910. Τῷ 1850 ἐνεγράφη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τουρίνου πρὸς σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἂν καὶ ἔλαβε κατὰ τὸ 1854 τὸ πτυχίον μηχανικοῦ ἀρχιτέκτονος, δὲν ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, διότι ἐν τῷ μεταξὺ αἰσθανθεὶς κλίσιν πρὸς τὴν ἀστρονομίαν καὶ τυχὼν ὑποτροφίας παρὰ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως, μετέβη εἰς Βερολῖνον, ὅπου ἐπὶ διετίαν διήκουσε μαθήματα ἀστρονομίας παρὰ τῷ καθηγητῇ Encke. Τῷ 1859 διωρίσθη βοηθὸς εἰς τὸ παρὰ τὴν Πετρούπολιν ἀστεροσκοπεῖον τῆς Πούλκοβας, ὅθεν παρητήθη τὸ ἑπιὸν ἔτος, διὰ νὰ καταλάβῃ ἀνάλογον θέσιν εἰς τὸ ἐν Μιλάνῳ ἀστεροσκοπεῖον Μπρέρα, ὅπερ διηύθυνε τότε ὁ καθηγητὴς Carlini. Τὴν 29 Ἀπριλίου 1861 ἀνεκάλυψε τὸν ἀστεροειδῆ *Ἑσπερία* καὶ κατ' Αὔγουστον 1864 ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περιοδικὸν «Astronomische Nachrichten» σπουδαίαν μαθηματικὴν πραγματείαν περὶ τῶν τροχιῶν τῶν σωμάτων, ἅτινα κινοῦνται ἐλευθέρως ἐν τῷ διαστήματι καὶ ἕλκονται ἀμοιβαίως. Τὸν Αὔγουστον 1866 παρετήρησε τὴν βροχὴν τῶν Περσειδῶν, ἐκ δὲ τῆς ὁμοιότητος τοῦ χρώματος καὶ τῶν φαεινῶν ἰχνῶν τῶν διαττόντων τούτων συνήγαγεν ὅτι τὰ τοιαῦτα μετέωρα κινοῦνται ἐπὶ τροχιῶν ὁμοίων πρὸς τὰς τῶν κομητῶν καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἡ τροχιὰ τῶν Περσειδῶν εἶναι κατ' οὐσίαν ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ κομήτου ΙΙ τοῦ 1862, ὅπως καὶ ἡ τροχιὰ τῶν Λεοντιδῶν συμπίπτει πρὸς τὴν τοῦ κομήτου Ι τοῦ 1866.

Ἰωάννης Σκιαπαρέλλι.

Διὰ τὴν σπουδαίαν ταύτην ἀνακάλυψιν τῆς προελεύσεως τῶν διαττόντων ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν κομητῶν ἐτιμήθη διὰ τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς βασιλικῆς ἀστρονομικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου τῷ 1872, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξελέγη ἐπίτιμον μέλος τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου σωματείου. Εὐρεῖαν ἀνάλυσιν τῆς ἀνακαλύψεώς του ταύτης, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν του, ἐδημοσίευσε τῷ 1873 ἐν συγγράμματι αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Le Stelle cadenti», ἐν τῷ ὁποίῳ συμπεραίνει ὅτι ἡ διάλυσις τῶν κομητῶν εἰς διάττοντας ὀφείλεται εἰς τὴν παρελκτικὴν δύναμιν τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν πλανητῶν. Ἑτέρα σπουδαία ἐργασία τοῦ Σκιαπαρέλλι ὑπῆρξεν ἡ μακρὰ σειρὰ παρατηρήσεων διπλῶν ἀστέρων, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς δύο τόμους, ὧν ὁ πρῶτος περιλαμβάνει τὰς παρατηρήσεις τῆς περιόδου 1875—1885 καὶ ὁ δεύτερος τῆς περιόδου 1886—1900.

Ἄξιαι ἰδιαιτέρας ὅλως μνείας εἶναι αἱ ἔρευναί του ἐπὶ τῶν μεγάλων πλανητῶν καὶ ἰδίως τοῦ Ἑρμοῦ, τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως. Κατόπιν ἐπταετοῦς μελέτης τῆς ἐπιφανείας τῶν δύο κατωτέρων πλανητῶν συνήγαγεν ὅτι ἀμφότεροι περιστρέφονται περὶ τοὺς ἄξονάς των ἐν χρόνῳ ἴσῳ πρὸς τὸν χρόνον τῆς περιφορᾶς των περὶ τὸν Ἥλιον, ἤτοι ὅτι ἀμφότεροι στρέφουσι τὸ αὐτὸ ἡμισφαίριον πρὸς τὸν Ἥλιον, ὅπως ἡ Σελήνη στρέφει πάντοτε τὴν αὐτὴν ὄψιν πρὸς τὴν Γῆν. Προκειμένου περὶ τοῦ Ἄρεως, ἐπωφελούμενος τῆς πρὸς τὴν Γῆν προσεγγίσεως αὐτοῦ τῷ 1877, κατώρθωσε νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ νὰ καταρτίσῃ ἀκριβέστερον παντὸς προ-

Digitized by Google

γενεστέρου τοπογραφικόν χάρτην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει μικρομετρικῶν μετρήσεων.

Ὁ Σκιαπαρέλλι ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις παρετήρησεν ὅτι, σὺν τῇ προόδῳ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους ἐπὶ τοῦ Ἄρεως, ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πλανήτου καλύπτεται ὑπὸ διωρύγων, ἤτοι ὑπὸ δικτύου λεπτῶν σκιερῶν γραμμῶν. Λεπτομερῆ περιγραφὴν αὐτῶν παρέσχεν ἐν ὑπομνήματι αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ Ἄρης κατὰ τὸ 1877», ὡς καὶ εἰς ἕτερα πέντε, ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἀκολούθους ἀντιθέσεις τοῦ πλανήτου. Ἂν καὶ πολλοὶ παρατηρηταὶ παρετήρησαν ἔκτοτε διώρυγας ἐπὶ τοῦ Ἄρεως, ἐν τούτοις ἡ πραγματικότης αὐτῶν, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν νεωτέρων παρατηρήσεων δι' ἰσχυρῶν τηλεσκοπίων, γενομένων ὑπὸ εὐνοϊκωτέρας μετεωρολογικὰς συνθήκας, ἀμφισβητεῖται εἰσέτι σοβαρώτατα. Ἀποσυρθεὶς διὰ λόγους ὑγείας κατὰ τὸ 1900 τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Μιλάνου, ἥτις τῷ εἶχεν ἀνατεθῆ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ καθηγητοῦ Καρλίνι, τῷ 1862, ἐπεδόθη εἰς ἐρεύνας ἀφορώσας τὴν ἱστορίαν τῆς ἀστρονομίας καὶ κατὰ τὸ 1903 ἐδημοσίευσε πολύτιμον σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀστρονομία ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ». Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ὅπερ μετεφράσθη ἀμέσως εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν γερμανικήν, ἠκολούθησαν διάφοροι μελέται τοῦ Σκιαπαρέλλι περὶ τῆς καλλιεργείας τῆς ἀστρονομίας παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ 1908 εἰς τὸ περιοδικὸν «Scientia». Ὁ Σκιαπαρέλλι ὑπέφερε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, κατὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα μῆνας τῆς ζωῆς του ἐστερήθη τελείως τῆς ὁράσεως καὶ ἀπέθανε τυφλός. Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Σκιάποδες (οἱ) *[Μυθολ.]*. Μυθικὸς λαὸς τῆς Λιβύης, κατοικῶν παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν διακεκαυμένην ζώνην, ἢ τῶν Ἰνδιῶν. Οἱ Σκιάποδες ἐλέγετο ὅτι εἶχον τόσον μεγάλα τὰ πέλματα τῶν ποδῶν, ὥστε μετεχειρίζοντο αὐτὰ ὡς σκιάδια. Ἤρκει κατακλινόμενοι νὰ ἐκτείνωσι πρὸς τὰ ἄνω τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν. Διὰ τῶν Σκιαπόδων σατιρίζει ὁ Ἀριστοφάνης (Ὄρνιθ. 1553) τοὺς φιλοσόφους, ὡς ἀψύχους καὶ «ἐπὶ σκιᾶς βαδίζοντας», κατὰ τὸν σχολιαστήν. Α. Θ. Σ.

Σκιάπους.

σκιάπτερον (τὸ) (Sciapteron) *[Ζῳολ.]*. Γένος λεπιδοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ξυλοτρόφων*. Περιλαμβάνει πολλὰ εἴδη ἐπιβλαβῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντόμων, ὧν γνωστότερον ἐν Εὐρώπῃ *σκιάπτερον τὸ ταβανόμορφον*, οὗτινος ἡ κάμπη προσβάλλει τὴν λεύκην.

σκιαρὰ (ἡ) (Sciara) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων διπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν μυκητοφιλιδῶν, περιλαμβάνον μυίας σκοτεινοῦ χρώματος 1—8 χλστ. μήκους μὲ δεκαεξάρθρους κεραίας. Ε. Τ. Ε.

Σκιαρά.

σκιάς, *—άδος* (ἡ)· πρόχειρον σκήνωμα ἢ ἀρχιτεκτονικὸν ἔργον, περίπτερον (μετὰ θολωτῆς ἢ φυλλοσκεποῦς ὀροφῆς) ἢ κλειστόν, ἀλλὰ μετὰ εὐρυχώρων παραθύρων καὶ τοιχωμάτων ἐκ σκελετοῦ δοκῶν συμπληρουμένου δι' ἐλαφρῶν πήχεων. —Π.

Σκιάς, *—άδος* (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Στρογγυλὸν οἰκοδόμημα τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἐκ τῆς ἀγορᾶς αὐτῆς ἐξόδων, ἔργον τοῦ Σαμίου Θεοδώρου. Εἶχε τοὺς τοίχους κυλινδρικοὺς καὶ τὴν στέγην κωνικήν, ἀποτελουμένην ἀπὸ δοκούς, αἱ ὁποῖαι ἠνώνοντο εἰς τὴν κορυφήν, ὡμοίαζε δηλαδὴ μᾶλλον πρὸς τὰς ἀρχαίας κυλινδρικὰς καλύβας τῶν Κυκλάδων ἢ τοὺς θόλους τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι ἡ Σκιὰς ἐχρησίμευε διὰ μουσικοὺς ἀγῶνας, βραδύτερον ὅμως συνήρχετο ἐκεῖ καὶ ὁ λαὸς (*Παυσ.* III, 12, 10), ὁ συγκροτῶν τὴν ἀπέλλαν. Παρ' αὐτὴν εὑρίσκετο οἰκόδομημα περιφερές, κατεσκευασθέν, ὡς ἐλέγετο, ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Κρητὸς Ἐπιμενίδου, μὲ τὰ ἀγάλματα Διὸς καὶ Ἀφροδίτης, τῶν ἐπικαλουμένων Ὀλυμπίων, ὁ τάφος τοῦ Κυνόρτα, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀμύκλα, τὸ μνῆμα τοῦ Κάστορος καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἴδα καὶ Λυγκέως. Σκιάς, καὶ σπανιώτερον *θόλος*, ὠνομάζετο εἰς τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις περιφερὲς οἰκοδόμημα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον τὸ ἀρχεῖόν των καὶ συνεσίτουν δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ οἱ πρυτάνεις. ΚΑΦ.

σκιᾶς (ὁ)· δημοτ., τραχὺς τοὺς τρόπους, θρασύς, ἀπότομος, κακοποιός.

Σκιᾶς, *Ἀνδρέας*. Φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Καλάμαις, τῷ 1861 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1922. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1884. Βραδύτερον (1890), ὑποβαλὼν τὴν διατριβὴν «Λουκιανοῦ Σαμοσατέως φιλοσοφήματα», ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ ἐν Καλάμαις γυμνασίου καὶ τῆς ἐν Χάλκῃ Ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, τῷ δὲ 1887, μεταβὰς εἰς Γερμανίαν, διήκουσε μαθήματα φιλολογικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου καὶ αἰσθητικῆς καὶ ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τῷ αὐτόθι πολυτεχνείῳ· τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐνεγράφη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ὅπου ἐπὶ τρία ἑξάμηνα ἤκουσε τῶν καθηγητῶν Kurtius, Köhler, Kirchoff, Diels καὶ ἄλλων. Τῷ 1889, μεταβὰς εἰς Λειψίαν, παρηκολούθησε μαθήματα γλωσσολογίας τοῦ περιφήμου καθηγητοῦ Brugmann. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη τῷ 1891 ὑφηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ διὰ τῆς διατριβῆς «Περὶ τῆς ἀρχαίας κρητικῆς διαλέκτου». Συγχρόνως διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἔμμισθος ἔφορος τῶν ἀνασκαφῶν αὐτῆς, τῷ δὲ 1895 ἐγένετο ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ἐν ᾗ ἐπέδειξε μεγάλην δραστηριότητα καὶ ἐπιμέλειαν, ὑπηρέτησε συνεχῶς μέχρι τοῦ 1910, ὅτε διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Πρώτην ἀνασκαφὴν ἐξετέλεσεν ἐν Γυθείῳ τῷ 1891, ἔνθα ἀνεῦρε τὸ ἀρχαῖον θέατρον· εἶτα εἰργάσθη (1892) ἐν Ἁγίῳ Βασιλείῳ, ἐν τῷ ἀρχαίῳ Θυρρείῳ, οὗτινος ἐμελέτησε καὶ τὴν τοπογραφίαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὴν ἐν Κορίνθῳ πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀγορᾶς τῆς ἀρχαίας πόλεως, τὰ σπουδαιότερα εὑρήματα μετηνέχθησαν εἰς Ἀθήνας. Τῷ 1894, 1896, 1902 ἀνέσκαψεν ἐν Ἐλευσῖνι. Ἄλλας ἀνασκαφὰς ἐξετέλεσε παρὰ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐν πέντε τόποις τῶν Πλαταιῶν, παρὰ τὴν Φυλήν, ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἐν Ἀμύκλαις, ἐν τῇ μεσσηνιακῇ Πύλῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Σκιᾶς διετέλεσε μέλος τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, σύμβουλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας, τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας, τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τῆς Ἑλληνικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας, μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Association pour l'encouragement des études grecques en France, τοῦ ἐν Βερολίνῳ, Ρώμῃ καὶ Ἀθήναις Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, τῆς Αὐστριακῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κ. ἄ. Ἔγραψεν 170 καὶ πλέον πραγματείας, ἄρθρα καὶ συγγράμματα φιλολογικά, ἐπιγραφικά, ἀρχαιολογικά, γλωσσολογικά, κριτικά, τοπογραφικά, ἐκπαιδευτικά. Αἱ πλεῖσται τῶν μελετῶν του ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι», ἐν τῷ «Παρνασσῷ», τῇ «Ἑστίᾳ» κ. ἄ., διαπνέονται δὲ πᾶσαι ὑπὸ αὐστηροῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος. Ἐκ τῶν φιλολογικῶν του ἔργων κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς: «Περὶ τῆς σημασίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ὀργάνου καθολικῆς παιδεύσεως» (1892), «Ἡ γένεσις τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης» («Ἑστία» 1893), «Ἑλληνικὴ γραμματική» (1894), «Ὁ ἀληθὴς χαρακτὴρ τοῦ λεγομένου γλωσσικοῦ ζητήματος» (1904), «Ἡ ψευδογλωσσολογία ἐν παραδείγματι» (1901;), «Περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα φιλολογικῆς ἐπιστήμης» (1910), «Περὶ τῆς προταθείσης ἁπλοποιήσεως τῆς γραφομένης ἑλληνικῆς γλώσσης» (Ἐπιστ. Ἐπετ. τοῦ πανεπιστημίου 1912—1913, σ. 245 ἑπ. καὶ 1915—1916, σ. 49 ἑπ.), «Στοιχειώδης μετρικὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως» (1931)· ὡσαύτως κατέλιπεν ἀνέκδοτα ἔργα: «Ἑρμηνευτικὴ καὶ κριτική», «Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», «Περὶ τῶν διαλέκτων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» καὶ 23 ἄλλας πραγματείας, ὧν τινες λίαν ἐκτενεῖς. Ὁ Σκιᾶς ὑπῆρξε πρότυπον χρηστοῦ καὶ ἐντίμου ἀνδρὸς καὶ φιλοπόνου ἐπιστήμονος. Τὴν πολύτιμον βιβλιοθήκην του κατέλιπεν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Καποδιστριακοῦ πανεπιστημίου, τὴν δὲ περιουσίαν του, μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του, εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Ι. Φ. Δ.

σκίασις, *—εως* (ἡ)· τὸ νὰ σκιάζεταί τι, σκίασμα.

σκιασκοπία (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Μέθοδος ἁπλῆ καὶ λίαν εὔχρηστος ἀντικειμενικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς διαθλάσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ (μυωπίας, ὑπερμετρωπίας, ἀστιγματισμοῦ), ἀνακαλυφθεῖσα τῷ 1874 ὑπὸ τοῦ Γάλλου Cuignet. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου ἐξ ἀποστάσεως 1 μ. ἐξέτασιν τῆς διευθύνσεως τῶν κινήσεων τῆς ἐπὶ τῆς κόρης κατὰ τὴν στροφὴν αὐτοῦ παραγομένης σκιᾶς. Τὸ κάτοπτρον τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου δύναται νὰ εἶναι ἐπίπεδον ἢ κοῖλον. Ἐπὶ ἐπιπέδου κατόπτρου, ὅταν ἡ σκιὰ στρέφεται ὁμωνύμως, ὁ ἐξεταζόμενος ὀφθαλμὸς ἔχει ὑπερμετρωπίαν ἢ μυωπίαν κατωτέραν τῆς 1 διοπτρίας, ὅταν δὲ ἀντιστρόφως (πρὸς τὴν στροφὴν τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου), ὁ ἐξεταζόμενος ὀφθαλμὸς ἔχει μυωπίαν ἀνωτέραν τῆς 1 διοπτρίας. Τὸ ἐναντίον ἐπὶ κοίλου κατόπτρου. Β. Α.

σκίασμα (τό)· ἡ πρᾶξις καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σκιάζειν || ζωγραφ., ἡ ἀπόδοσις τῶν ἐναλλαγῶν φωτὸς καὶ σκιᾶς πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀναγλύφου ἀπεικονίσεώς των (βλ. λ. *φωτοσκίασις*)· || σκέπη, προκάλυμμα.

σκιατραφὴς (ὁ, ἡ), —ές (τό)· ὁ ἐν σκιᾷ τραφείς, ὁ διάγων βίον συνήθως ἐν τῷ οἴκῳ, κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸν ἐν ὑπαίθρῳ ζῶντα, μαλθακός, ἁβροδίαιτος.

σκίαστρον (τό)· τὸ ἀμπαζοὺρ (abat-jour), διὰ τοῦ ὁποίου ἐμποδίζεται ἡ ἄσκοπος διάχυσις τοῦ φωτὸς λαμπτῆρός τινος· ὁ *καταυγαστήρ* (βλ. λ.).

σκιάχτρο (τό)· πᾶν ὅ,τι χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐκφοβισμόν, φόβητρον: «σκιάχτρο τοῦ χωριοῦ» ἐπὶ ἀνθρώπου κακοποιοῦ || μεταφ., ἐπὶ ἀσχήμου ἀνδρὸς καὶ ἰδίᾳ γυναικός: «νὰ τὴν ἰδῇς, εἶναι ἕνα σκιάχτρο» || τὸ ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν χρησιμοποιούμενον μέσον ἀποτροπῆς τοῦ πτηνοῦ καὶ τῶν ἀλωπέκων ἀπὸ τῶν ἀμπελώνων, κήπων καὶ νεωστὶ ἐσπαρμένων ἀγρῶν, οἷον ράκη, ὁμοίωμα ἀνθρώπου κ.ἄ.

Σκιάχτρο.

σκιγκοειδῆ (τὰ) (Scincoida) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια σαυροειδῶν ἑρπετῶν τῆς κατηγορίας τῶν *βραχυγλώσσων*. Περιλαμβάνει ὑπερτετρακόσια εἴδη διαφορωτάτου μεγέθους, ποικίλλοντος ἀπὸ ὀλίγων ἑκατοστομέτρων μέχρις ἑνὸς μέτρου. Κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ὁμοιογενείας εἶναι: κεφαλὴ μετὰ κανονικῶν κερατίνων πλακῶν· ράχις, πλευραὶ καὶ κοιλία κεκαλυμμέναι ὑπὸ κεραμοειδῶν λεπίων κατὰ λοξὰς σειρὰς τεταγμένων· γλῶσσα βραχεῖα καὶ ἐλάχιστα προεκτατή· ἄκρα, δύο ἢ τέσσαρα τὸν ἀριθμόν, τελείως πεπηρωμένα. Ἀπαντῶσι καθ' ὅλην τὴν γῆν, διαβιοῦντα εἰς ἀμμώδεις ἢ βραχώδεις ξηρὰς περιοχάς. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ὑπάγονται, καὶ τὰ εἴδη: *σίγκος, σὴψ κ. ἄ.*

σκίγκος (ὁ), ἡ *σκίγγος* (Scincus) *[Ζῳολ.]*. Γένος βραχυγλώσσων σαυροειδῶν ἑρπετῶν, τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκιγγοειδῶν*, χαρακτηριζομένων ἐκ τοῦ σφηνοειδοῦς ρύγχους των, φέροντος ὀδόντας κατὰ τὴν ὑπερῴαν, καὶ τῆς βραχείας οὐρᾶς. Τὸ γένος περιλαμβάνει δύο εἴδη μικρῶν σαυρῶν, ἰθαγενῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀραβίας. Ἐκ τούτων *σκίγκος ὁ φαρμακευτικός*, ἀπαντῶν ἐν Ἀφρικῇ, ἔχει χρῶμα τεφροκίτρινον μετὰ σκοτεινῶν ἰοχρόων ραβδώσεων. Παλαιότερον τὸ ζῷον τοῦτο ἀπεξηραίνετο καὶ ἡ κόνις του ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἰαματικὸν φάρμακον.

Σκίγκος ὁ φαρμακευτικός.

Σκιδρεοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Θεσσαλίας, ἀνακαινισθέν, κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

Σκίδρος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀποικία τῆς Συβάρεως, κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Λευκανίας, μεταξὺ Τερίνας καὶ Λάου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κρότωνος καταστροφὴν τῆς Συβάρεως κατέφυγον ἐν αὐτῇ οἱ ἐναπομείναντες ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς τῷ 510 π. Χ. (*Ἡροδ.* VI, 21). Τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει ἡ σημερινὴ Sapri, ὅπου σῴζονται ἐρείπια (τείχη περιβόλου, θέατρον κλπ.). Α. Θ. Σ.

Σκιὲν (Skien) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Νορβηγίας (βλ. *Σίν*).

Σκιέρεια *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τελουμένη κατ' ἔτος ἐν Ἀλέᾳ τῆς Ἀρκαδίας πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, κατὰ τὴν ὁποίαν, κατὰ μάντευμα τῶν Δελφῶν, ἐμαστιγοῦντο αἱ γυναῖκες, ὅπως καὶ ἐν τῷ ἐν Σπάρτῃ ναῷ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος οἱ ἔφηβοι. Πιθανώτατα τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο ἔθιμον ἦτο λείψανον τῆς ἀρχαιοτέρας πρὸς τοὺς θεοὺς ἀνθρωποθυσίας. Α. Θ. Σ.

Σκιερνιβίτσα (Skierniewice) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Πολωνίας ἐν τῷ βοϊβοδάτῳ Βαρσοβίας, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαρσοβίας—Πετρικάου. Κάτ. 16.647 (1921). Ἔχει βιομηχανίαν ὑφαντουργίας, βυρσοδεψίας καὶ πριονιστήρια. Θ. Κ.

Σκιερὸν *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πετροπουλάκη (Ἔξερετς) τῆς ἐπαρχίας Καστορίας τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρότερον καλούμενος *Λουβράδες*. Κάτ. (1928) 22. —Π.

σκιερός, *—ά, —όν*· ὁ ἔχων σκιάν, σύσκιος, ἐσκιασμένος: «ζῇ εἰς τὰ σκιερὰ δάση» || ὁ παρέχων, ὁ

Digitized by Google

ποιῶν σκιάν: «σκιερὰ πλάτανος»· || ὁ μὴ διαφανής, ἀδιαφανής: «σκιερὰ σώματα».—Ἐπίρρ. *σκιερῶς*.

— **σκιερὰ** ***ὑλοτομία*** *[Δασολ.]*. Βαθμιαίως ἐπεκτεινομένη ὑλοτομία, εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἀναπτυσσόμενα μετὰ τὴν ὑλοτομίαν φυσικῶς ἢ τεχνητῶς νεαρὰ φυτὰ νὰ προστατεύωνται ἐπί τι χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τῶν ὑπερκειμένων μητρικῶν δένδρων, ἀπὸ ὑπερβολικὸν φῶς, ἄκμον, χιόνας, παγετὸν κ. τ. λ. Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ὑλοτομίας ἔχει φυσικὰ ἐφαρμογὴν προκειμένου περὶ δένδρων σκιοφίλων. Α. Ε. Κ.

— **σκιερὸν** ***σῶμα*** *[Ἀστρον.]*. Πᾶν ἑτερόφωτον σῶμα, ὅπερ ἐμποδίζει τὴν διάδοσιν τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων καὶ ὡς ἐκ τούτου ρίπτει ὄπισθεν αὐτοῦ σκιάν. Σ. Π.

— **σκιερὸς** ***κῶνος*** *[Ἀστρον.]*. Ἡ ἐν σχήματι κώνου σκιά, τὴν ὁποίαν ρίπτουν ἀντιθέτως τοῦ Ἡλίου τὰ ἑτερόφωτα σώματα, ὡς οἱ πλανῆται καὶ οἱ δορυφόροι αὐτῶν (βλ. λ. *ἐκλείψεις*). Σ. Π.

σκιερότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σκιερόν: «ἡ σκιερότης τοῦ δάσους, — τῆς δρυὸς κ.λ.π.».

— *[Ἰατρ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *σκιερότης* νοοῦμεν ἐν τῇ ἀκτινολογίᾳ τὴν πυκνότητα ἑνὸς σπλάγχνου τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, προκληθεῖσαν ἐκ παθολογικῆς τινος ἀλλοιώσεως καὶ ἐκδηλουμένην κατὰ τὴν ἀκτινοσκόπησιν ἐπὶ τοῦ πίνακος, ἢ κατὰ τὴν ἀκτινογραφίαν, ἐπὶ τῆς πλακός, ὑπὸ μορφὴν σκιᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ σκιερότης ἢ ἡ θολερότης αὕτη ἀπεικονίζεται ζωηρότερον κυρίως ἐπὶ παθήσεων τῶν πνευμόνων, διὰ τοῦτο ἐπεκράτησεν ὅπως ἀναγράφηται ὁ ὅρος οὗτος ἐπὶ ἀκτινολογικῶν ἐκθέσεων τῶν πνευμονικῶν παθήσεων. Οὕτω πλέον ὁ ὅρος *σκιερότης* ἢ *θολερότης* τῶν κορυφῶν τῶν πνευμόνων ἢ τῶν βάσεων αὐτῶν ὑποδηλοῖ συνήθως ἀλλοίωσίν τινα τοῦ παρεγχύματος τοῦ ὀργάνου. Ἐπὶ παθήσεων τῶν κοιλιακῶν σπλάγχνων γίνεται σπανιωτέρα χρῆσις τῆς ἐκφράσεως ταύτης, καὶ μόνον τότε, ὅταν ὁ ἀκτινολόγος, ἐπιθυμῶν νὰ περιγράψῃ μεταβολήν τινα τῆς χροιᾶς τῆς εἰκόνος ἑνὸς σπλάγχνου, σκοπεύει νὰ χαρακτηρίσῃ ἀλλοίωσίν τινα πυκνοτέραν τῆς ὑφῆς τοῦ παρεγχύματος τοῦ ὀργάνου, ὡς π. χ. ἐπὶ νεφρολιθιάσεως, χολολιθιάσεως, κλπ. Ἡ ἀπεικόνισις μιᾶς σκιερότητος προϋποθέτει γενικῶς τὴν παρουσίαν ἐπεξεργασίας τινὸς πυκνοτέρας τῆς φυσιολογικῆς ὑφῆς τοῦ σπλάγχνου, ἐπειδὴ δὲ πᾶσα ἀλλοίωσις ἐν τῷ ἄλλωστε διαφανεστάτῳ πνευμονικῷ ἱστῷ δημιουργεῖ καὶ σχετικὴν πύκνωσιν αὐτοῦ, ἡ ἀπεικόνισις αὐτῆς χαρακτηρίζεται ὑπὸ σκιᾶς ἀναλόγου βάθους καὶ ἐκτάσεως πρὸς τὴν ἀλλοίωσιν. Ὁ ὅρος *θολερότης* προϋποθέτει σκιὰν ἐλαφροτέραν τῆς σκιερότητος. Μ. ΚΑΡΖΗΣ

σκίζα, *σκίζω, σκίσιμο κ.τ.λ.*· βλ. *σχίζα, σχίζω, σχίσιμο*.

Σκίζα *[Γεωγρ.]*. —1) Νῆσος μεσσηνιακὴ δυτικῶς τοῦ Ἀκρίτα (πλάτ. 36°44′ Β., μῆκ. 21°46′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 682: Gulf of Calamata), δευτέρα εἰς μέγεθος τῶν ἐν τῇ συστάδι τῶν Οἰνουσῶν, ἀπέχουσα τῆς Σαπιέντζας 2 μίλ. νοτιοανατολικῶς, 3,5 μίλ. μακρὰ καὶ 1,5 μίλ. εὐρεῖα, ἔχουσα δὲ πρὸς Ν. ὕφορμον καταφυγῆς μικρῶν πλοίων. —2) Ἀκρωτήριον τῆς Κεφαλληνίας (πλάτ. 38°11′ Β., μῆκ. 20°21′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephallonia), κατὰ τὴν ἐσχατιὰν τῆς χερσονήσου τῆς Παληκῆς, ἀνατολικῶς τοῦ φάρου τοῦ Γερογόμπου. Ἐπιστέφεται ὑπὸ σκοπιωρικοῦ πύργου μεσαιωνικοῦ. Σ. Ε. Λ.

Σκίθαι *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Χαλκιδικῇ, ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, παρὰ τὴν Ποτίδαιαν. Κατὰ τὸν Μαργ. Δήμιτσαν τὴν θέσιν αὐτῆς ἐπέχει τὸ νῦν μετόχιον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου. Α. Θ. Σ.

σκίθρα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κνίδη*.

Σκιλὴ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐν Νουμιδίᾳ (Ἀλγερίᾳ) ὑπὲρ τὸ Αὐράσιον ὄρος (νῦν Aures), ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Προκοπίου (Περὶ κτισμ. IV, 7, 10). Ταύτην ὀχυρώσας μετ᾽ ἄλλων γειτονικῶν πόλεων ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς (527—565), κατέστησεν «ἀνταγώνιστα ἐρύματα» κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Μαυρουσίων. Α. Θ. Σ.

σκίληθρο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κλήθρα*.

Σκιλιᾶς, ***Ἀνδρέας***. Πλοίαρχος ἐκ Σπετσῶν, ὅστις, μετατρέψας τὸ ἴδιον σκάφος «Ἐλπὶς» εἰς πολεμικόν, μετέσχε τῶν κατὰ θάλασσαν ἀγώνων μέχρι πέρατος, λαβὼν μέρος εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ Γέροντα, τοῦ Κάβο Πάπα καὶ ἀλλαχοῦ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι παρέμεινεν ἐν τῷ ναυτικῷ ὡς ἀξιωματικός. Τ. Ε. Ε.

σκίλλα (ἡ) (Scilla) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, βολβορρίζους. Ἐκ τῶν 75 περίπου εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, ἀξιολογώτερον εἶναι ἡ καὶ παρ᾽ ἡμῖν ἀπαντῶσα *σκίλλα ἡ παράλιος* (Scilla maritima), γνωστὴ ὑπὸ διάφορα κοινὰ ὀνόματα εἰς τοὺς διαφόρους τόπους τῆς Ἑλλάδος ὡς *ἀρκόσκιλλα, ἀβρόσκιλλα, ἀσκίλλα, ἀσκινοκάρα, κρομμυδόσκιλλα, κουτσοῦπα, ἀσκελετούρα, κουτοῦπα, μπότσικας* καὶ *σκιλλοκρομμύδα*. Ἐκ τῶν ἐξωτικῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι: ἡ *σκίλλα ἡ ἱσπανικὴ* (Scilla hispanica), ἡ *σκίλλα ἡ περουβιανὴ* (Scilla peruviana), ἀμφότερα πρὸς κόσμον καλλιεργούμενα, καὶ ἡ *σκίλλα ἡ ἐδώδιμος* (Scilla edulis), ἰθαγενὴς τῆς Ἀμερικῆς. Δ. Ν. Π.

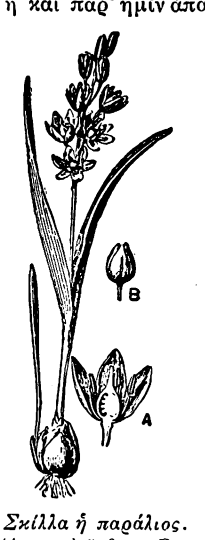

Σκίλλα ἡ παράλιος.
[Α=τομὴ ἄνθους. Β= καρπός.]

— **σκίλλης** ***βολβὸς*** (bulbus Scillæ) *[Φαρμακογν.]*. Βολβὸς τοῦ φυτοῦ σκίλλα ἡ παράλιος, ἀπιοειδής, ἔχων βάρος περίπου 2 ½ χλγρμ. καὶ διάμετρον μέχρι 0,30 μ. Εἶναι σχεδὸν ἄοσμος ἢ ἔχει ἐλαφρὰν κρομμυώδη ὀσμήν, ὅταν εἶναι νωπός, καὶ γεῦσιν βλεννώδη δριμεῖαν, πικρὰν καὶ ναυτιώδη. Ἡ δρόγη περιέχει πολὺ ὕδωρ, σάκχαρον, ταννίνην, ὀξαλικὸν ἀσβέστιον, σκιλλιτοξίνην, σκιλλιπικρίνην, σκιλλιτίνην, σκιλλαΐνην, σκιλλιδιουρετίνην, σκιλλίνην, σαπωσκιλλίνην, ρητίνην, δεξτρίνην, τὸν ὑδατάνθρακα συνιστρίνην, αἰθέριον ἔλαιον καὶ λιπαρὸν ἔλαιον.

Θεραπευτικῶς χρησιμοποιεῖται ἡ δρόζη χορηγουμένη ἐσωτερικῶς ὡς ἐμετικόν, διουρητικόν, καρδιοτονωτικὸν καὶ ἀποχρεμπτικὸν ἐπὶ ὕδρωπος, βρογχικοῦ κατάρρου, πνευμονικοῦ ἐμφυσήματος, ξηροῦ βηχός, κοκκίτου βηχός, ἰκτέρου, τύφου, κατὰ τῶν ἐν τοῖς ἐντέροις βιούντων σκωλήκων κ.λ.π. Δίδεται ἡ ξηρὰ σκίλλη (bulbus Scillae siccatus) εἰς δόσεις 0,03 — 0,5 γρμ. πολλάκις τῆς ἡμέρας καὶ εἰς κόνεις ἢ καταπότια. Ὡς ἐμετικὸν εἰς δόσιν 0,4 — 0,78 γρμ. Μεγίστη ἐφ᾽ ἅπαξ δόσις μέχρι 0,6 γρμ. Φαρμακοτεχνικὰ σκευάσματα λαμβανόμενα ἐκ τῆς σκίλλης εἶναι τὸ ὄξος σκίλλης (acetum Scillæ), τὸ βάμμα σκίλλης (tinctura Scillæ), ὁ οἶνος σκίλλης (vinum Scillæ), τὸ ἐκχύλισμα σκίλλης (extractum Scillæ) κλπ. Ὁ βολβὸς τῆς σκίλλης χρησιμεύει ἔτι καὶ πρὸς παρασκευὴν ποντικοκτόνων σκευασμάτων. Ὡς τοιοῦτον ποντικοκτόνον σκεύασμα δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι σιτηρὰ βραχέντα δι᾽ ἐγχύματος σκίλλης. Κ. Γ. Μ.

σκίλλα (ἡ) (Squilla) *[Ζῳολ.]*. Γένος στοματοπόδων μαλακοστράκων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκιλλιδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη, ἔχοντα τὰ ἑξῆς κοινὰ χαρακτηριστικά: σῶμα εὐρυνόμενον κατὰ τὴν ὀπισθίαν χώραν, κεφαλοθώρακα χθαμαλόν, τοὺς τέσσαρας τελευταίους θωρακικοὺς δακτυλίους ἀκαλύπτους ὑπὸ τῆς θωρακικῆς ἀσπίδος. Ἐκ τῶν εἰδῶν γνωστότερον εἶναι ἡ ἐν Μεσογείῳ ἀπαντῶσα *σκίλλα ἡ μαντις*, ἔχουσα μέγεθος μέχρις 20 ἑκστμ. Κολυμβᾷ εὐχερῶς, τρεφομένη ἐκ μικρῶν καρκίνων καὶ διαφόρων μικρῶν ἰχθύων, καὶ ἔχει σάρκα ἐδώδιμον.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζώων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ τῆς Βεστφαλίας καὶ τοῦ Λιβάνου ὡς καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ τοῦ Monte Bolca καὶ τοῦ Highgate τῆς Ἀγγλίας, ὡς καὶ τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τῆς Σκανδιναυΐας. Γ. Κ. Γ.

σκιλλαρένη (ἡ) (Scillaren) *[Φαρμακογν.]*. Μῖγμα γλυκοζιτῶν προερχόμενον ἐκ τοῦ βολβοῦ σκίλλης τῆς παραλίου (Scilla maritima). Τὸ σῶμα τοῦτο χωρίζεται εἰς τὸν κρυσταλλικὸν γλυκοζίτην τὴν σκιλλαρένην Α καὶ εἰς τὸν πιθανῶς μὴ ἑνιαῖον γλυκοζίτην σκιλλαρένην Β. Ὁ καθαρὸς γλυκοζίτης σκιλλαρένη ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν $C_{36}H_{52}O_{18}$. Ἄχροοι κρύσταλλοι δυσδιάλυτοι εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εἰς ὀργανικά τινα διαλυτικὰ ὑγρά, στρέφοντες τὸ πεπολωμένον φῶς ἀριστερά. Ἡ σκιλλαρένη εἶναι ἀβλαβὲς φάρμακον, παρουσιάζον μεγάλην διαφορὰν ἀπὸ τῆς θεραπευτικῆς μέχρι τῆς τοξικῆς δόσεως διὰ τὰ θερμόαιμα ζῷα. Ἡ τοξικὴ δόσις τῆς σκιλλαρένης εἶναι διπλασία τῆς τῆς διγιτοξίνης καὶ ἑξαπλασία τῆς τῆς στροφανθίνης. Ἐπίσης ἡ ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἀθροιστικὴ ἱκανότης αὐτῆς εἶναι σχεδὸν ἴση πρὸς τὸ μηδὲν ἐν σχέσει πρὸς τὴν τῆς διγιτοξίνης. Ἡ σκιλλαρένη ὅθεν δύναται νὰ χορηγηθῇ εἰς καθημερινὰς δόσεις σχετικῶς ηὐξημένας. Ἡ σκιλλαρένη παρουσιάζει καρδιοτονωτικὴν καὶ διουρητικὴν ἐνέργειαν. Χορηγεῖται ἐπὶ ἀρτηριοσκληρύνσεως μετ᾽ ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως εἰς καταπότια, διαλύματα ἢ ἐνέσεις εἰς δόσιν 0,0005 ἅπαξ ἕως τετράκις τῆς ἡμέρας. Κ. Γ. Μ.

σκιλλίδαι (οἱ) (Squillidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια στοματοπόδων μαλακοστράκων, ἧς ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος εἶναι τὸ γένος *σκίλλα*. Ἡ ὁμοιογένεια περιλαμβάνει ὑπερπεντήκοντα εἴδη μαλακοστράκων.

σκιλλιδιουρητίνη (ἡ) (Scillidiuretin) *[Φαρμακογν.]*. Προϊὸν τοῦ βολβοῦ σκίλλης τῆς παραλίου, χαρακτηρισθὲν ὡς γλυκοζίτης. Κιτρίνη ἄμορφος κόνις, ποώδους γεύσεως, διαλυτὴ καὶ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν ἀλκοόλην. Παρουσιάζει διουρητικὴν ἐνέργειαν. Κ. Γ. Μ.

Σκιλλιτανοὶ ***μάρτυρες*** (martyres Scillitani). Οὕτω καλοῦνται οἱ ἐκ τοῦ Σκιλλίου τῆς Νουμιδίας καταγόμενοι 12 Χριστιανοί, οἵτινες κατὰ τὸν ἐπὶ Κομμόδου διωγμὸν ὑπέστησαν ἐν Καρχηδόνι τῇ 17 Ἰουλίου τοῦ 180 μαρτυρικὸν θάνατον, πρῶτοι οὗτοι ἐν Ἀφρικῇ μαρτυρήσαντες. Ἦσαν δὲ ἄνδρες (Speratus, Nartzalus, Cittinus, Veturius, Felix, Aquilinus, Laetantius) καὶ 5 γυναῖκες (Januaria, Generosa, Vestia, Donata, Secunda). Τὸ μαρτύριον αὐτῶν, σωθὲν ἐν λατινικῇ καὶ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἁγιολογικῶν κειμένων. Ε. Γ. Π.

σκιλλιτίνη (ἡ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Γλυκοζίτης τοῦ τύπου $C_{17}H_{25}O_6$, ἀπαντῶν εἰς τὸ φυτὸν σκίλλα ἡ παράλιος. Κιτρίνη πικροτάτη κόνις τηκομένη εἰς 154°. Σ Γ.

σκιλλιτοξίνη (ἡ) (Scillitoxin) *[Φαρμακογν.]*. Πικρὰ οὐσία προερχομένη ἐκ τῶν βολβῶν σκίλλης τῆς θαλασσίας. Φαιὰ ἄμορφος κόνις, διαλυτὴ εἰς τὴν ἀλκοόλην, ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ. Τὸ σῶμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῆς δακτυλιδίνης, δὲν χρησιμοποιεῖται ὅμως θεραπευτικῶς. Κ. Γ. Μ.

σκιλλόβρουβα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σισύμβριον τὸ πολυκεράτιον*.

σκιλλοκρομύδα (ἡ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοῦ φυτοῦ *σκίλλα ἡ παράλιος* (Scilla maritima).

Σκιλλοῦρα *[Γεωγρ.]*. Κώμη τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λευκωσίας καὶ τῷ διαμερίσματι Μόρφου. Κάτ. 700, ἐξ ὧν οἱ 500 Ἕλληνες. Α. Κ. Α.

Σκιλλοῦς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαία Τριφυλιακὴ πόλις, 20 ἀρχαίους σταδίους νοτίως τῆς Ὀλυμπίας. Κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἠλείων, ἐπειδὴ κατὰ τὸν μεταξὺ τούτων καὶ τῶν Πισατῶν πόλεμον ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τῶν τελευταίων. Μετά τινα χρόνον περιῆλθεν ἡ περιοχὴ αὕτη εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες ἐδώρησαν μέγα μέρος αὐτῆς εἰς τὸν ἐξορισθέντα ἐξ Ἀθηνῶν Ξενοφῶντα (398 π.Χ.). Ὁ Ξενοφῶν ἀφιέρωσε τὸ δωρηθὲν ἔδαφος εἰς τὴν Ἐφεσίαν Ἄρτεμιν καὶ ἀνήγειρε ναὸν εἰς αὐτὴν ἐν μέσῳ ἄλσους ὀπωροφόρων δένδρων. Ὁ Σκιλλοῦς, ὅστις διερρέετο ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Σελινοῦντος, ἦτο ἠρειπωμένος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου. Ἡ θέσις τοῦ Σκιλλοῦντος δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἐξηκριβωμένη. Πιθανῶς ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις ἔκειτο παρὰ τὸ νῦν χωρίον Μακρύσια καὶ λόγῳ τῶν μεταβολῶν τῆς ροῆς τοῦ ποταμοῦ ἡ πόλις μετετοπίσθη ὑψηλότερον. Τινὲς τοποθετοῦν αὐτὴν παρὰ τὸ χωρίον Σκιλλουντίαν (Μάζι), ὅπου ἔχουν εὑρεθῇ θεμέλια ἀρχαίου ναοῦ. Ι. Σ. Σ.

— **Σκιλλοῦντος,** ***τέως δῆμος—*** *[Γεωγρ.]*. Ὠνομάζετο οὕτως ἀπὸ τῆς αὐτόθι ἀρχαίας πόλεως καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Εἶχε πρωτεύουσαν τὴν *Κρέσταιναν* καὶ περιελάμβανε καὶ τὰ χωρία *Ἅγιος Βασίλειος, Ἀλητσελεπῆ, Ἀνεμοχωράκι, Βρύνα, Γκρέκα, Καλυβάκια, Μάζι, Μακρύσια, Μουνδράζα, Ράχες, Ρισοβονί, Τόγια*, ἅτινα νῦν ἀποτελοῦν 12 κοινότητας, τὰς ἑξῆς: *Σελινοῦντος, Σαμικοῦ, Φρίξης, Βρύνας, Γκρέκας, Καλυβακίων, Σκιλλουντίας, Μακρυσίων, Γρύλλου, Ραχῶν, Κρουνῶν* καὶ *Πλουτοχωρίου*. Ι. Σ. Σ.

Σκίλουρος. Βασιλεὺς τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, ζήσας πιθανῶς κατὰ τὸν Α′ π. Χ. αἰῶνα, ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ ὁποίου ὁ Μιθριδάτης ὁ ΣΤ′ κατέλυσε τὸ κράτος αὐτοῦ, γενόμενος κύριος τῆς χώρας (*Στράβ.* VII, 309). Τοῦ Σκιλούρου σῴζονται χαλκᾶ νομίσματα, κοπέντα ἐν Ὀλβίᾳ, φέροντα ἔμπροσθεν κεφαλὴν Ἑρμοῦ, ὄπισθεν δὲ κηρύκειον. Α Θ. Σ.

σκιμαλισμὸς (ὁ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ *σκιμαλίζειν*, μοῦντζα, σφάκελος· || ἡ μετὰ πατάγου προστριβὴ τῶν δακτύλων ἀντίχειρος καὶ μέσου (κοιν. *στράκα*), ἡ γινομένη καὶ πρὸς κατάπαυσιν τοῦ βόμβου τῶν ὤτων, ὅστις, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, θεωρεῖται κακὸν προμήνυμα· || καταδακτυλισμός, ἀσελγὴς ψηλάφησις, αἰσχρὰ χειρονομία διὰ τοῦ μέσου δακτύλου, κοιν. *παπαδίτσα*. Α. Γ. Φ.

σκιμαλίζω· περιπαίζω, χλευάζω, σκώπτω· || κινῶ ἐμπαικτικῶς τὸν μέσον δάκτυλον· || μουντζώνω, φασκελώνω· || ὑψώνω τὸν μέσον δάκτυλον μετ᾽ αἰσχρᾶς σημασίας· || καταδακτυλίζω· || ἐξετάζω τὴν ὄρνιθα διὰ τοῦ δακτύλου ἂν ἔχῃ αὐγό.

— *[Ἀρχ.]* Τὸ διὰ τοῦ μέσου δακτύλου ὑβριστικὸν σχῆμα ἦτο λίαν διαδεδομένον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐχρησιμοποιεῖτο, δέ, ἐνίοτε, κατ᾽ αὐτό, καὶ ὁ μέγας δάκτυλος· «τῷ μέσῳ δακτύλῳ συναρμόσας

Digitized by Google

τὸν μέγαν ἐφυβρίζειν». Ἡ ἔννοια τοῦ σκιμαλίζειν ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ πάσης ἀπρεποῦς κινήσεως τῶν χειρῶν ἢ τῶν ποδῶν («σκιμαλίζω τῷ ποδί, τῷ γόνατι»). Ὁσάκις προσλαμβάνει χαρακτῆρα ἀφροδισιακῆς ἀσελγείας, εἶναι συνώνυμον τοῦ καταδακτυλίζω («ἀσελγῶς τῷ δακτύλῳ τῆς τοῦ πέλας ἕδρας ἅπτεσθαι»). Ὡς ἐκ τούτου καὶ ὁ μέσος δάκτυλος, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ ἀσελγὴς ψηλάφησις, ὠνομάζετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις *καταπύγων* ἢ *κατάπυγος* Α. Γ. Φ.

σκιμμία (ἡ) (Scimmia) *[Βοτ.]*. Γένος ῥυτοειδῶν φυτῶν, περιλαμβάνον πέντε εἴδη ἰθαγενῆ τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ἐκ τούτων *σκιμμία ἡ ἰαπωνικὴ* καλλιεργεῖται ὡς κοσμητικὸν διὰ τὸ ὡραῖον φύλλωμά της καὶ τὰς ἐρυθρὰς ῥᾶγάς της.

σκίμπους, —*οδος* (ὁ)· κάθισμα ἄνευ ἐρεισινώτου καὶ βραχιόνων, *σκαμνίον.*

Σκινάρι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἐπίσημον ἀκρωτήριον τοῦ Ἰονίου (πλάτ. 37°56′05″ Β., μῆκ. 20°42′15″ Ἀν, χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia) βορεία τῆς νήσου Ζακύνθου ἐσχατιά. Ἔχει (1897) ἕνα τῶν ἀρίστων ἑλληνικῶν φάρων, περιστροφικὸν σπινθηρίζοντα, μετ' ἀστραπιαίων ἐκλάμψεων ἀνὰ πᾶν δευτερόλεπτον, φωτοβολίας 23 μιλλίων. Σ. Ε. Λ.

σκίνδαψος (ὁ) (Scindapsus) *[Βοτ.]*. Γένος ἀροειδῶν φυτῶν, περιλαμβάνον περὶ τὰ εἴκοσιν εἴδη φυτῶν ἰθαγενῶν τῶν Ἱμαλαΐων ὀρέων καὶ τῆς Μαλαισίας. Ἐκ τούτων *σκίνδαψος ὁ φαρμακευτικὸς* χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ φαρμακευτικῇ διὰ τὰς ἀνθελμιντικὰς ἰδιότητάς του.

Σκινὲς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 560. Ν. ΚΛΣ

σκινθαρίζω· κάμνω ἀστείαν χειρονομίαν, κτυπῶ τὴν ῥῖνα τινὸς διὰ τοῦ μέσου δακτύλου, ἐλαφρῶς κεκαμμένου χάριν παιδιᾶς. Α. Γ. Φ.

σκίνθαρος, ὁ καὶ ***σκίνδαρος,*** ἡ πρᾶξις τοῦ *σκινθαρίζειν* (βλ. λ.), κοιν. *σκορδομυτιά, μυτιά, μπαοῦτα.* Α. Γ. Φ.

σκινῖτις (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *λιττρῖτις.*

Σκίννερ, ***Ἱλαρίων.*** Ἄγγλος δημοσιογράφος. Παρηκολούθησεν ὡς ἀνταποκριτὴς τῶν «Καιρῶν» τοῦ Λονδίνου τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Αὐστρο-Πρωσσικοῦ πολέμου (1866) καὶ κατόπιν κατῆλθεν εἰς Κρήτην ὀλίγον μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως 1866—1869. Ἀφοῦ ἐμελέτησε τὴν ἐν τῇ νήσῳ κατάστασιν καὶ συμμετέσχεν εἰς διαφόρους μάχας, ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου δι' ἄρθρων ὑπεστήριξε τὴν προσάρτησιν τῆς Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰς ἐκ τῆς μεγαλονήσου ἐντυπώσεις του ἐδημοσίευσεν ἐν Λονδίνῳ καὶ εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκληραγωγίαι ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1867», πλῆρες θαυμασμοῦ καὶ συμπαθείας πρὸς τοὺς Κρῆτας καὶ τοὺς ἐξ Ἑλλάδος ἐθελοντάς, μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τῷ 1868 ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου καθηγητοῦ Θ. Γ. Δίξωνος. Ν. ΚΛΣ

Σκινόντας *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς Ἀστυπαλαίας (πλάτ. 36° 34′ Β., μῆκ. 26° 25′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 387: Stampalia Port Maltezana) κατὰ τὸ μέσον τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ λιμένος Μαλτετζάνα, ὃν χωρίζει εἰς δύο ἀμφίδυμα τμήματα. Σ. Ε. Λ.

σκῖνος (ὁ)· δημοτ., ἀντὶ *σχῖνος* (βλ. λ.).

Σκῖνος *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον καὶ ὅρμος τῆς Ἰθάκης (πλάτ. 38° 23′ Β., μῆκ. 20° 40′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia). Ὁ ὅρμος σχηματίζεται δυτικῶς τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐν τῇ νοτίᾳ ἀκτῇ τοῦ κόλπου τοῦ Μώλου, καὶ εἶναι ὁ πρῶτος ὃν συναντᾷ ἀριστερᾷ του ὁ εἰσπλέων καὶ πρὸς τὸν λιμένα Βαθὺ τῆς πόλεως Ἰθάκης κατευθυνόμενος. Σ. Ε. Λ

Σκινούδι *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον πρὸς τὴν νοτίαν ἀκτὴν τῆς Ἴμβρου καὶ χωρίον φερώνυμον, ἔχον ὡς ἀγκυροβόλιον τὸν ὅρμον Πύργος (πλάτ. 40° 05′ Β., μῆκ. 25° 46′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ 1087: Thasso to Dardanelles). Εἰς τὸν ἀγγλικὸν χάρτην σημειοῦται ἐκ τυπογραφικοῦ λάθους Okinudi. Σ. Ε. Λ.

Σκίο (Schio) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ νομῷ Βικεντίας, συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Βικεντίας, ἧς ἀπέχει 25 χλμ. Κάτ. 12.870 καὶ μετὰ τῶν προαστείων 15.521. Χ. Δ.

σκιόγαια (ἡ). Συνώνυμον τῆς *ὄμβρας* ἢ *ὀμβρικῆς* γῆς (βλ. λ.).

Σκιὸλδ (Skiold ἢ Scyld ἢ Skyld ἢ Skiöldr) *[Σκανδιν. Μυθολ.]*. Γενάρχης τοῦ δανικοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Σκιολντούνγκων ἢ Σκιολδούγγων. Ἦτο υἱὸς τοῦ θεοῦ Ὀδὶν καὶ συνεζεύχθη τὴν Γκέφιον (Gefjon), μετὰ τῆς ὁποίας ἐγκατεστάθη εἰς Λάϊντρε (Leidre), κειμένης ἐπὶ τῆς σημερινῆς δανικῆς νήσου Σχαιτλάνδης. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἦτο υἱὸς τοῦ Λοθήρου (Lother). Κατὰ τὸν χρονολογικὸν πίνακα τοῦ Suhm ὁ Σκιὸλντ ἐβασίλευσε τεσσαράκοντα περίπου ἔτη, ἀποθανὼν τῷ 40 π. Χ. Γ. Ι. Β.

Σκιολδοῦγγοι (Skioldungs, γερμ. Skioldungen). Ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν ἐν Δανίᾳ βασιλικῶν δυναστειῶν, τῆς ὁποίας ἱδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ *Σκιὸλδ* (βλ. λ.). Γ. Ι. Β.

σκιομαντεία (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Τὸ μαντεύεσθαι ἀπὸ τῶν καθ' ὕπνους ἐμφανιζομένων σκιῶν τῶν νεκρῶν, ἄλλως *ψυχομαντεία, νεκυομαντεία* ἢ *νεκρομαντεία.*

Σκίον, ἢ ***Σκίος,*** ἢ ***Σκιὰ*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πολίχνιον τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ὅτι ἔκειτο εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἐρετρικῆς, ἔνθα καὶ ἡ Οἰχαλία. Ι. Σ. Σ.

σκιοπαίγνια (τά). Καλοῦνται οὕτω διάφορα σχήματα (ἰδίως κεφαλαὶ ζῴων, πτηνῶν ἢ καὶ ἀνθρώπων), τὰ ὁποῖα ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς σκιᾶς ἥτις πίπτει ἐπὶ ἑνὸς τοίχου (ἢ ὀθόνης), κατόπιν τοποθετήσεως μεταξὺ τούτου καὶ οἱασδήποτε φωτιστικῆς ἑστίας τῆς μιᾶς ἢ καὶ τῶν δύο χειρῶν μὲ τοὺς δακτύλους καταλλήλως κεκαμμένους. Πολλάκις μεταξὺ τῶν δακτύλων παρεντίθενται καὶ κλωσταί, μικρὰ χαρτόνια παριστάνοντα πίλους, κ. τ. λ. δι' ὧν ἐπιτυγχάνονται περισσότεραι ἢ συνθετώτεραι παραστάσεις.

Σκιοπαίγνια.

Σκιόππιος (Scioppius), ***Ἀνδρέας.*** Γάλλος θεολόγος (βλ. ***Γκαρὰς*** *Φραγκῖσκος*).

— **Σκιόππιος** (Scioppius), ***Γεώργιος.*** Γερμανὸς φιλόλογος (βλ. *Σόππε*).

Σκίος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σκίον.*

σκιοσκόπιον (τό)· βλ. λ. *προβολεὺς* ἀκτινολογικός.

σκιουρίδαι (οἱ) (Sciuridae) *[Ζωολ.]*. Ὁμοιογένεια θηλαστικῶν ζῴων τῆς τάξεως τῶν τρωκτικῶν. Περιλαμβάνει μικρὰ ἕως εὐμεγέθη τρωκτικὰ ζῷα, ἔχοντα τὰ ἑξῆς κοινὰ κύρια χαρακτηριστικά: σῶμα κατὰ τὸ πλεῖστον λεπτοφυές, μακρόν, καλυπτόμενον ὑπὸ μακροῦ καὶ μαλακοῦ τριχώματος καὶ καταλῆγον εἰς οὐράν, διαφόρου μὲν μεγέθους κατὰ τὰ διάφορα εἴδη, ἀλλὰ πάντοτε πυκνῶς τριχωτὴν καὶ εἴς τινα εἴδη θυσανωτήν· κεφαλὴν κανονικοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸ σῶμα μεγέθους μετὰ μεγάλων ὀφθαλμῶν· τὰ ἐμπρόσθια ἄκρα βραχύτερα μετὰ τεσσάρων δακτύλων καὶ ἑνὸς πεπηρωμένου ἀντίχειρος, τὰ δὲ ὀπίσθια μακρύτερα καὶ μετὰ πέντε δακτύλων. Οἱ σκιουρίδαι, διαδεδομένοι εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους τῆς γῆς, πλὴν τῆς Αὐστραλίας, ζῶσι κατὰ προτίμησιν ἐντὸς τῶν δασῶν, συνήθως ἐπὶ τῶν δένδρων, ἐνίοτε δὲ ἐντὸς ὑπογείων κρυπτῶν, ἃς μετὰ τέχνης ἀνορύσσουσιν. Εἶναι ζῷα χαρίεντα, λίαν ζωηρὰ καὶ εὐκίνητα, ἀναρριχώμενα εὐχερέστατα ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ πηδῶντα εἰς μεγάλας ἀποστάσεις ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον. Τινὰ τούτων βιοῦσι μονήρη, ἕτερα κατὰ ζεύγη ἢ κατὰ μικρὰς ὁμάδας· ὁσάκις ὅμως ἐπιχειροῦσι μεταναστεύσεις πρὸς ἀνεύρεσιν τροφῆς σχηματίζουσι πολυαρίθμους ἀγέλας. Εἶναι ζῷα ἐπιβλαβῆ, καθόσον τρέφονται ἐκ τῶν τρυφερῶν βλαστῶν τῶν δένδρων καὶ προσβάλλουσι τὰ πτηνά, καταστρέφοντα τὰς φωλεάς των. Ἔχουσιν ἰδιαιτέρως ἀνεπτυγμένην τὴν ὅρασιν, τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν ὄσφρησιν. Τὰ ἐκ τῶν σκιουριδῶν βιοῦντα εἰς τὰ βόρεια πλάτη περιπίπτουσι κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς νάρκην ἢ ἐγκλείονται ἐντὸς τῶν φωλεῶν των, ἐσοδεύοντα ἐπαρκεῖς προμηθείας τροφῶν διὰ τὸν χειμῶνα. Ὅπως πάντα τὰ τρωκτικά, εἶναι ζῷα δειλά, προσβαλλόμενα ὅμως ἀμύνονται καὶ δάκνουσιν ἰσχυρῶς. Κυριώτερα τῶν γενῶν τῆς ὁμοιογενείας εἶναι ὁ *σκίουρος*, ὁ *σκιουρόπτερος*, ὁ *ἀρκτόμυς*, ὁ *σπερματόφιλος*, ὁ *ταμίας* κλπ.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν τρωκτικῶν τούτων συναντῶνται ἐξηπλωμένα σχεδὸν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς καὶ τεταρτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σκιουρόπτερος (ὁ) (Sciuropterus) *[Ζωολ.]*. Γένος τρωκτικῶν θηλαστικῶν ζῴων τῆς ὁμοιογενείας τῶν σκιουριδῶν. Περιλαμβάνει ζῷα μήκους μέχρι 30 ἑκστμ. Τὸ σῶμά των καλύπτεται ὑπὸ πυκνοῦ τριχώματος, μαλακοῦ ὡς ἡ μέταξα, ὅπερ κατὰ τὸν χειμῶνα καθίσταται μακρότερον καὶ πυκνότερον. Τὰ ἐμπρόσθια καὶ ὀπίσθια ἄκρα των εἶναι συνδεδεμένα δι' εὐρείας δερμικῆς πτυχῆς, καλυπτομένης ὑπὸ τριχῶν. Ἡ οὐρά, μακροτάτη καὶ εὐρεῖα, εἶναι διστίχως τριχωτή. Εἶναι ζῷα κατ' ἐξοχὴν δενδρόβια, ἀναρριχόμενα μετὰ μεγίστης δεξιότητος ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ πραγματοποιοῦντα καταπληκτικὰ ἅλματα μήκους 25 καὶ 30 μέτρων. Κατὰ τὰ ἅλματα ταῦτα, ἔχοντα διεύθυνσιν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, χρησιμοποιοῦσι τὴν δερματίνην πτυχήν, δι' ἧς συνδέονται οἱ πόδες των ὡς εἶδος ἀλεξιπτώτου. Ἐν τῇ γῇ βαδίζουσιν ἀδεξίως. Βιοῦσι μονήρη ἢ κατὰ ζεύγη, φωλεύοντα ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ἐξερχόμενα μόνον τὴν νύκτα πρὸς ἀνεύρεσιν τροφῆς, συνισταμένης ἐκ φύλλων, βλαστῶν καὶ καρπῶν. Τίκτουσι δὶς τοῦ ἔτους ἀνὰ 2—3 νεογνά. Ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν γνωστότερον εἶναι *σκίουρος ὁ ρωσικός*, ἀπαντῶν ἐν τῇ Σκανδιναυΐᾳ, τῇ Βορείῳ Ρωσίᾳ, τῇ Σιβηρίᾳ καὶ διωκόμενος διὰ τὴν πολύτιμον μηλωτήν του.

Σκιουρόπτερος ὁ ρωσικός.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἀνωτέρας μειοκαίνου διαπλάσεως τοῦ καινοζωικοῦ εἰς τὸ Oppeln, Günzburg καὶ Göriach. Γ. Κ. Γ.

σκίουρος (ὁ) (Sciurus) *[Ζωολ.]*. Γένος θηλαστικῶν ζῴων τῆς τάξεως τῶν τρωκτικῶν καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκιουριδῶν*. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 165 περίπου εἴδη, ἐξηπλωμένα καθ' ὅλην τὴν γῆν, πλὴν τῆς Αὐστραλίας. Ὁ σκίουρος εἶναι ζῷον λεπτοφυές, ἔχον μῆκος ἀπὸ 7 μέχρι 40 ἑκστμ. Τὸ

Digitized by Google

σῶμά του καλύπτεται ὑπὸ τριχώματος μαλακοῦ, μακροῦ ἢ βραχέως κατὰ τὰ διάφορα εἴδη. Ἡ κεφαλή του ἔχει κανονικὸν πρὸς τὸ σῶμα μέγεθος, φέρει δὲ ὀφθαλμοὺς μεγάλους προέχοντας, ὦτα μακρά, καλυπτόμενα ἐνίοτε ὑπὸ δέσμης τριχῶν, καὶ ρύγχος ἀμβλύ. Ἡ οὐρά, ἴση κατὰ τὸ μῆκος πρὸς τὸ σῶμα, φέρει πυκνότατον τρίχωμα, εἶναι δὲ συνήθως θυσανωτή.

Οἱ σκίουροι εἶναι κατ' ἐξοχὴν δενδρόβια ζῷα. Διαβιοῦσι κατὰ προτίμησιν ἐντὸς ξηρῶν καὶ σκιερῶν δασῶν καὶ κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν δένδρων. Λίαν εὐκίνητοι καὶ εὔστροφοι, ἀναρριχῶνται μετὰ θαυμαστῆς ἐπιδεξιότητος ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ πηδῶσιν ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον, ἐπιχειροῦντες μεγάλα ἅλματα. Τρέφονται ἐκ σπόρων, φύλλων καὶ τῶν τρυφερῶν βλαστῶν τῶν δένδρων, ἐπιφέροντες ὡς ἐκ τούτου μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ δάση καὶ παρεμποδίζοντες τὴν ἀνάπτυξίν των. Ἐπὶ πλέον καταστρέφουσι τὰς φωλεὰς τῶν πτηνῶν, καταβροχθίζοντες τὰ ᾠὰ καὶ τοὺς νεοσσούς των. Ἐπίσης προσβάλλουσι τὰς μυρμηκιὰς τρώγοντες τὰ ᾠὰ τῶν μυρμήκων. Διατηροῦσι τὴν φωλεάν των ἐκτάκτως καθαράν, ὁσάκις δὲν ἔχουσιν ἄφθονον τροφήν, ἐναποθηκεύουσι τροφὰς διὰ τὸν χειμῶνα ἐντὸς κοιλοτήτων δένδρων ἢ κάτωθεν τῶν θάμνων καὶ ἐντὸς σπηλαίων, ἀνευρίσκουσι δὲ αὐτάς, ἐν καιρῷ χειμῶνος, χάρις εἰς τὴν ὀξυτάτην ὄσφρησιν καὶ τὴν μνήμην των. Οἱ σκίουροι φοβοῦνται ἰδιαιτέρως τὴν κακοκαιρίαν, ἐπὶ τῇ προσεγγίσει δὲ τῆς καταιγίδος, ἣν προαισθάνονται, σπεύδουν νὰ ἐγκλεισθοῦν εἰς τὴν φωλεάν των. Πολλὰ εἴδη περιπίπτουσιν εἰς χειμερίαν νάρκην, ἄλλα δὲ μεταναστεύουσι κατὰ πολυαρίθμους ἀγέλας πρὸς ἀνεύρεσιν τροφῆς.

Φωλεὰ σκιούρου ἐντὸς φοινικοκαρύου.

Οἱ σκίουροι εἶναι ἐκ τῶν γονιμωτέρων ζῴων, τίκτοντες τετράκις ἢ πεντάκις τοῦ ἔτους ἀνὰ 3—7 νεογνά. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὀχείας οἱ ἄρρενες, ὧν ἡ ἀναλογία ἐπὶ τῶν θηλέων ἀνέρχεται εἰς 8 πρὸς 2, συνάπτουσιν αἱματηροτάτους ἀγῶνας πρὸς κατάκτησιν τοῦ θήλεος. Ἡ κύησις διαρκεῖ τέσσαρας περίπου ἑβδομάδας, τὰ δὲ γεννώμενα νεογνὰ εἶναι τυφλὰ ἐπὶ 15 ἡμέρας. Ἐκ τῶν ἐχθρῶν τῶν σκιούρων κυριώτεροι εἶναι αἱ ἰκτίδες καὶ αἱ ἀλώ-

Σκίουρος ὁ κοινός.

πεκες. Ἐπίσης, εἰς τὰς βορείους χώρας ἰδίως, διεξάγεται συστηματικὸν κυνήγιον τῶν σκιούρων, οἵτινες παρέχουσι πολύτιμον μηλωτήν. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὁ σκίουρος ἐκτρέφεται καὶ ἀναπαράγεται εὐχερῶς, δὲν ἐξημεροῦται ὅμως ἐντελῶς.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων εἰδῶν γνωστότερον εἶναι *σκίουρος ὁ κοινός*, ἐξηπλωμένος καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Βόρειον Ἀσίαν. Παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ ἐν τῇ βορείῳ Ἑλλάδι, ἔνθα εἶναι γνωστὸς κοινῶς ὡς *βερβερίτσα*. Τὸ τρίχωμά του ἔχει χρῶμα τὸ μὲν θέρος βαθὺ ἐρυθρὸν κατὰ τὴν ράχιν καὶ λευκὸν κατὰ τὴν κοιλίαν, τὸν δὲ χειμῶνα βαθύφαιον μετὰ τριχῶν τεφρολεύκων. Ἐνιαχοῦ ἀπαντῶνται καὶ σκίουροι μέλανες ἢ λευκοί, ἀλλ' οὗτοι εἶναι σπανιώτατοι. Τὸ σῶμά του ἔχει μῆκος 25 περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ οὐρὰν θυσανωτὴν ἰσομήκη. Ἕτερα εἴδη εἶναι *σκίουρος ὁ ἀλωπέκειος, σκίουρος ὁ τεφρός*, ἀπαντῶν ἐν Β. Ἀμερικῇ, *σκίουρος ὁ συριακός, σκίουρος ὁ μέγιστος*, ἀπαντῶν ἐν Ἰνδίαις καὶ ἔχων σῶμα μήκους 40 ἑκτμ., καὶ *σκίουρος ὁ ἰσχνός*, ἰθαγενὴς τῶν νήσων Μπορνέο καὶ Σουμάτρας, ἔχων μῆκος μόλις 7 ἑκατοστομέτρων.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου καὶ πλειστοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Βορ. Ἀμερικῇ. Γ. Κ. Γ.

σκιοῦτ (τὸ) (scute) *[Ναυτ.]*. Εἶδος πλοιαρίου ἱστιοφόρου τῆς Ὁλλανδίας, φέροντος δύο ψαθωτὰ ἱστία καὶ ἀρτέμονα. Προσομοιάζει τὰς βρατσέρας, πλὴν τὸ σκάφος του εἶναι ὑπόπλατυ καὶ μετ' ἐπιτιθεμένων ἐπηγκενίδων. Σ. Ε. Λ.

σκιόφιλος (ὁ, ἡ), —ον· ἐπὶ φυτῶν, τὸ ἀγαπῶν τὴν σκιάν, τὸ ἀναπτυσσόμενον ὑπὸ σκιάν.

— *[Δασολ.]* Καλοῦνται *σκιόφιλα* εἴδη τινὰ δένδρων ὡς ἀγαπῶντα ἢ μᾶλλον ἀνεχόμενα τὴν σκιάν. Τοιαῦτα εἶναι ἰδίᾳ ἡ ἐλάτη καὶ ἡ ὀξυά. Τὰ σκιόφιλα δένδρα προστατεύονται ἀπὸ τὸν καύσωνα καὶ τὸν παγετὸν ὑπὸ τῶν μεγαλυτέρων των, ἐν δὲ τῷ φυτωρίῳ διὰ τεχνητῆς ἐπισκιάσεως. Χαρακτηρίζονται ὑπὸ πυκνοῦ φυλλώματος. Α. Ε. Κ.

σκιόφιλος (ὁ) (Sciophila) *[Ζῳολ.]*. Γένος διπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν μυκητοφιλιδῶν, περιλαμβάνον πολυάριθμα εἴδη μικρῶν ἐντόμων, ὧν ὑπερπεντήκοντα γνωστὰ ἐν Εὐρώπῃ.

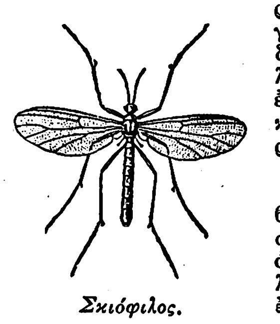

Σκιόφιλος.

σκιοφοβία (ἡ)· ὁ φόβος τῆς σκιᾶς, ἡ ἀποστροφὴ τῆς σκιᾶς || ὁ ἀπὸ τῆς σκιᾶς προκαλούμενος φόβος, οἷον ἐπὶ ἵππου.

σκιόφοβος (ὁ, ἡ), —ον· ὁ φοβούμενος, ὁ ἀποστρεφόμενος, τὴν σκιάν || ἐπὶ ἵππου, ὁ φοβούμενος τὴν σκιάν του || ψοφοδεής, αὐτὸς ποὺ φοβεῖται τὸν ἴσκιο του.

σκιόφως (τό)· τὸ ἀμυδρὸν φῶς τὸ παραγόμενον ὑπὸ ἀκτίνων διερχομένων μέσῳ ἡμιδιαφανῶν σωμάτων || ἡμίφως ὀφειλόμενον εἰς ἀμυδρὸν φωτισμόν || τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς, τὸ *λυκόφως*.

— *[Ἀστρον.]* Καλεῖται *σκιόφως* ὁ σκιερὸς ἀκτινωτὸς κροσσὸς ὁ περιβάλλων τὴν σκιὰν τῶν ἡλιακῶν κηλίδων. Σ. Π.

σκιοφωτεινὸς *κῶνος [Ἀστρον.]*· βλ. λ. *κῶνος* σκιοφωτεινὸς καὶ *ἔκλειψις*.

σκιοφωτισμὸς (ὁ)· τὸ ἄλλως *φωτοσκίασις* (βλ. λ.).

Σκίπεζα *[Γεωγρ.]*. Σημερινὸν ὄνομα τοῦ ὄρους *Ὀλίγυρτος* (βλ. λ.).

Σκίπης, Γιωργῆς. Σουλιώτης ἀγωνιστής, γεννηθεὶς εἰς τὸ Φράσαρι τῆς Βορείου Ἠπείρου. Μόλις ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 εὑρισκόμενος ἐν Ἀγρινίῳ, ἔκαυσε τὸ ἐν αὐτῷ διοικητήριον τοῦ Ἀλῆ-μπεη. Κατόπιν ἠγωνίσθη μετὰ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, κατὰ δὲ τὴν ἡρωϊκὴν ἔξοδον αὐτῆς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς γυναικός του καὶ τῶν δύο θυγατρίων του ἡλικίας 5 καὶ 6 ἐτῶν εἶδεν ἀπηλπισμένος ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ τὰ τυφεκίσῃ, διὰ νὰ μὴ αἰχμαλωτισθοῦν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Πεσόντα αἱμόφυρτα ἀνευρέθησαν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ ἐπεριποιήθησαν, τὰ ἐθεράπευσαν καὶ τὰ ἐξισλάμισαν. Μετὰ πολλὰ ἔτη ὁ υἱὸς τοῦ Γιωργῆ ἐπληροφορεῖτο ὅτι αἱ ἀδελφαί του ἔζων ὡς νόμιμοι σύζυγοι, ἡ μία μπέη τινὸς τῆς Λαρίσσης καὶ ἡ ἄλλη μπέη τῶν Τρικκάλων. Ἡ συνάντησις των, συγκινητικωτάτη ἔγινε μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Θεσσαλίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ 1882.

— **Σκίπης, Εὐαγγέλης Γεωργ.** Ἐγεννήθη τῷ 1828, εἰς τὸν Κάλαμον τῆς Ἰθάκης, ὅπου εἶχον καταφύγει πολλὰ τῶν λειψάνων τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου. Κατετάγη εἰς τὸ πεζικὸν καὶ ὡς ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ σώματος τούτου ἔλαβε μέρος ὑπὸ τὸν Σπυρ. Καραϊσκάκην (1854) εἰς τὰς συμπλοκὰς τοῦ Πέτα τῆς Ἠπείρου, καθ' ἃς ἐκυρίευσε τουρκικὴν σημαίαν. Μετ' ὀλίγον ἐζήτησε καὶ μετετέθη εἰς τὸ σῶμα τῆς χωροφυλακῆς. Ἐχρημάτισεν ἀλληλοδιαδόχως προϊστάμενος τῆς μοιραρχίας Ἀθηνῶν, ἐπιθεωρητὴς τῆς χωροφυλακῆς καὶ κατόπιν ὑπαρχηγὸς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Α' Ἀρχηγείου Στρατοῦ ἐν Λαρίσῃ, ἐπισύρας τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὀργανωτοῦ στρατάρχου Βωσσέρ.

— **Σκίπης, Σωτήρης.** Ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1881 ἐν Ἀθήναις. Κατάγεται ἐξ οἰκογενείας ἀγωνιστῶν, τὴν παιδικήν του δὲ ἡλικίαν διῆλθεν ἐν Λαρίσῃ, ἔνθα διέμεινε μέχρι τοῦ 1897. Μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐπεχείρησε πολλὰ ταξίδια, μεταβὰς εἰς Αἴγυπτον, Κωνσταντινούπολιν, Ρωσίαν καὶ τέλος εἰς Παρισίους, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἀκολουθήσας μαθήματα αἰσθητικῆς καὶ λογοτεχνίας καὶ ἀναμιχθεὶς εἰς τοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης. Ὑπῆρξε φίλος τοῦ Μορεάς, οὗ μετέφρασεν ἑλληνιστὶ τὰς «Στροφάς», τοῦ Πὼλ Φὸρ καὶ πλείστων ἄλλων. Τῷ 1904 ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ Ἀρίστου Καμπάνη καὶ ἄλλων βραχύβιον λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Ἀκρίτας» (1904—1906), τῷ 1922 ἐτιμήθη μὲ τὸ ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, τῷ δὲ 1929 διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τῆς σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἡ λογοτεχνική του παραγωγή, εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν, ὑπῆρξε πλουσιωτάτη. Ὁ Σκίπης ἐκαλλιέργησε τὰ πλεῖστα τῶν εἰδῶν τοῦ γραπτοῦ λόγου, τὸ ἐπικὸν καὶ τὸ λυρικὸν καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα, τὸ διήγημα, τὸ δρᾶμα, τὸ χρονογράφημα, τὴν κριτικὴν κλπ. Ἐξέδωκεν εἰς τόμους τὰ ἀκόλουθα ἔργα: «Τραγούδια τῆς ὀρφανῆς» (1900), «Σερενάτα τῶν λουλουδιῶν» (1901), «Silentii dissolutio» (μὲ πρόλογον Α. Καμπάνη, 1903), «Ὁ γῦρος τῶν ὡρῶν» (ὀνειρόδραμα, α' ἔκδ. 1905 — 6' 1911), «Ἡ μεγάλη αὔρα» (1908), «Κάλβεια μέτρα» (1909), «Ἁγία Βαρβάρα» (δρᾶμα τετράπρακτο, 1909), «Juvenilia» (1909), «Ἡ νύχτα τῆς Πρωτομαγιᾶς» (δρᾶμα τρίπρακτο, 1909), «Ὁ ἀπέθαντος» (1909), «Τρόπαια στὴν τρικυμία» (1910), «Θέατρο καὶ πρόζα» (1910), «Οἱ Τσιγγανόθεοι» (1910), «Ἔργα καὶ ἡμέραι» Ἡσιόδου (μετάφρασις, 1912), «Οἱ στροφὲς» τοῦ Μορεάς (1915), «Μικροὶ περίπατοι», «Δίχως φτερά», «Ἀπολλώνιον ᾆσμα» (1919), «Αἰολικὴ ἅρπα», «Ἀνθολογία», «Ἐπίλογος» (1922), «Χριστὸς Ἀνέστη», «Τὰ ραμπαγιάτ» τοῦ Ὀμὰρ Καγιάμ, «Ὁ Ἐνδυμίων» τοῦ Κῆτς (1923), «Προσφυγικοὶ καημοί», «Πρωτοῦ ν' ἀράξουμε» (1924), «Γαλάζια μεσημέρια», «Λουλούδια τῆς μοναξιᾶς» (1927), «Ἀνθεστήρια» (1928), «Κολχίδες» (1930, ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν), «Ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ δρᾶσις» (γαλλιστὶ 1917), «Οἱ Πέρσαι τῆς Δύσεως», «Αἱ μικραὶ Ἑλλάδες καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς» (γαλλιστί, 1918), «Ἀνθολογία» (γαλλιστί, 1919), «Αἱ ἐντυπώσεις μου ἐκ τῆς Προβηγκίας» (γαλλιστί, 1928). Τῷ 1929 παρεστάθη ἀπὸ σκηνῆς τοῦ θεάτρου Κυβέλης ἡ εἰς δεκαπεντασυλλάβους τραγῳδία του «Κυρὰ-Φροσύνη».

Ὁ Σκίπης διεκρίθη ἰδίᾳ ὡς ποιητής. Ἡ ποίησίς του εἶναι εὔστροφος καὶ πολυσχιδὴς εἰς μέσα ἐκφράσεως, διαπνέεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ ὑψηλὸν ἰδεαλισμὸν καὶ καθαρῶς ἑλληνικὸν πνεῦμα· τὰ θέματά του εἶναι ποικιλώτατα, ἡ δ' ἔμπνευσις, ἐξ ἧς πηγάζει, εὐρεῖα. Ἐν τῷ ποιητικῷ ἔργῳ του ὑπάρχουσι γενικά τινα στοιχεῖα κατὰ πυκνὰ διαστήματα ἀνευρισκόμενα· εἶναι δὲ ταῦτα: ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν φύσιν, ἐνέχουσα βαθέως εἰδωλολατρικὸν χαρακτῆρα· ἡ αἴσθησις ὄχι μόνον τῆς γραφικότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς πηγαίας ἀληθείας τῆς λαϊκῆς ζωῆς· ἡ θερμὴ κλίσις πρὸς τὴν φωτοχαρῆ ἑλληνικὴν ἁρμονίαν· ἡ βαθεῖα συνείδησις τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας· καί, διὰ μέσου ὅλων αὐτῶν, μία μελῳδικὴ νοσταλγία καὶ μία θλῖψις μυστική, ἡ ὁποία προσδίδει εὐρύτητα καὶ πειστικότητα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πολλαχοῦ διαφαινομένην αἰσιοδοξίαν τοῦ ποιητοῦ. Ἐπιφανεῖς ξένοι κριτικοί, ὡς ὁ Λεμπέγκ, ὁ Καρέ, ὁ Γκὸς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, κρίνοντες τὸ ἔργον τοῦ Σκίπη, ἀναγνωρίζουν ἐν τῷ προσώπῳ του γνήσιον διερμηνευτὴν τῆς οὐσίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος διὰ μέσου ὅλων τῶν ἐποχῶν, συγκεκινημένον ζωγράφον τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπαίθρου, ποιητὴν ἀληθοῦς καὶ παλλομένου ταλάντου. Σημαντικωτάτη εἶναι καὶ ἀπὸ μετρικῆς ἀπόψεως ἡ συμβολὴ τοῦ Σκίπη εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν ποίησιν. Διότι οὗτος δὲν ἐχρησιμοποίησε μόνον μετὰ πνεύματος καινοτόμου πολλάκις τοὺς ἐν χρήσει νεοελληνικοὺς στίχους, ἀλλὰ καὶ ἐδανείσθη εὐφυῶς μέτρα καὶ στροφὰς ἐκ τῆς ἀρχαίας ποιήσεως· ἔτι δὲ ἐπειράθη νὰ υἱοθετήσῃ στιχουργικοὺς τρόπους ἰδιάζοντας εἰς ὡρισμένους ποιητάς, ὡς εἰς τὰ «Κάλβεια μέτρα», ἔνθα ἠκολούθησε τὴν ἰδιότυπον στιχουργικὴν τοῦ Ἀνδρέου Κάλβου. Ι. Μ. Π.

Σκιπιτὰρ (ὁ). Ἀλβανικὸν ὄνομα τῶν Ἀλβανῶν.

Σκιπίων (Scipio). Οἰκογενειακὸν ὄνομα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων οἰκογενειῶν τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἥτις ἦτο κλάδος τοῦ ἐπιφανοῦς γένους τῶν Κορνηλίων (gens Cornelia). Ἡ οἰκογένεια τῶν Σκιπιώνων εἶχεν, ὡς καὶ πᾶσα ἐπιφανὴς ρωμαϊκὴ οἰκογένεια, ἴδιον τάφον ἐπὶ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, ὅστις ἀνακαλυφθεὶς κατὰ τὸ 1780 εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων λειψάνων τῆς περιόδου τῆς ρωμαϊκῆς ἐλευθέρας πολιτείας. Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ εὑρημάτων, κατατεθειμένων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ μουσεῖον Πίου Κλήμεντος (Pio Clementino), πολλοῦ λόγου ἄξιαι εἶναι ἰδίως αἱ ἐπιγραφαί, οὖσαι τὸ ἀρχαιότερον (τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος) μνημεῖον τῆς λατινικῆς γλώσσης. Ἐκ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης, ἥτις παρέσχεν ἐπιφανεστάτους ἄνδρας εἰς τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην, ὀνομαστότεροι ὑπῆρξαν ἰδίως οἱ ἀκόλουθοι κατὰ χρονολογικὴν σειράν.

—1) ***Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων.*** Ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ γένους τῶν Κορνηλίων λαβὼν τὸ ἐπώνυμον Σκιπίων καὶ διὰ τοῦτο γενάρχης γενόμενος τῆς οἰκογενείας τῶν Σκιπιώνων. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Βηΐων (396 π. Χ.) διωρίσθη ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Μάρκου Φουρίου Καμίλλου ἵππαρχος. Τῷ 395 καὶ 394 διετέλεσεν ὑπατικὸς χιλίαρχος, βραδύτερον (391 καὶ 389 π.Χ.) μεσοβασιλεὺς (interrex).

—2) ***Λεύκιος Κορνήλιος Σκιπίων,*** ὁ ἐπικαλού-

Digitized by Google

μενος *Βαρβᾶτος* (Barbatus=πωγωνοφόρος). Ὡς ὕπατος κατὰ τὸ 298 π. Χ. κατήγαγε τὴν περιφανῆ κατὰ τῶν συμμάχων τῶν Σαμνιτῶν Ἐτρούσκων νίκην παρὰ τὴν Βολατέρραν. Κατὰ τὸ 297 μετέσχε τῆς ὑπὸ τὸν ὕπατον Κόϊντον Φάβιον Μάξιμον ἐκστρατείας κατὰ τῶν Σαμνιτῶν, ὡς καὶ τῆς ὑπὸ τοὺς ὑπάτους Φάβιον Μάξιμον καὶ Δέκιον Μῦν ἐκστρατείας ἐν ἔτει 295 κατὰ τῶν συμμαχούντων ἐναντίον τῆς Ρώμης Σαμνιτῶν, Ἐτρούσκων καὶ Γαλατῶν ὡς ἀντιπραίτωρ, συντελέσας εἰς τὴν ἐν Σεντίνῳ νίκην τῶν Ρωμαίων.

—3) ***Γναῖος Κορνήλιος Σκιπίων***, ὁ ἐπικαλούμενος *Ἀσίνας*. Ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου. Κατὰ τὸ 260 π. Χ. γενόμενος ὕπατος ἀνέλαβε μετὰ τοῦ συνυπάτου του Δουϊλίου τὴν διοίκησιν τοῦ τότε τὸ πρῶτον συγκροτηθέντος τῇ μερίμνῃ των ἀξιομάχου στόλου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ μὲν Δουΐλιος κατήγαγε τὴν περιφανῆ κατὰ τὰς Μυλὰς νίκην, ὁ δὲ Ἀσίνας, ἀποπειραθεὶς μετὰ 17 πλοίων νὰ καταλάβῃ τὰς νήσους Λιπάρας, ἀπεκλείσθη εἰς αὐτὰς καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, ἀπελευθερωθεὶς κατὰ τὸ 256 π. Χ. κατόπιν σειρᾶς νικῶν τῶν ὑπάτων Οὐόλσωνος καὶ Ρηγούλου. Γενόμενος ὕπατος τὸ δεύτερον κατὰ τὸ 254 π. Χ. ἐκυρίευσε τὴν Πάνορμον τῆς Σικελίας καὶ ἄλλας ἐν τῇ νήσῳ πόλεις κατεχομένας ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ἐκδικηθεὶς διὰ τὴν προτέραν ἧτταν, καὶ ἐτέλεσε θρίαμβον ἐν Ρώμῃ.

—4) ***Λεύκιος Κορνήλιος Σκιπίων***. Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Ὕπατος γενόμενος κατὰ τὸ 259 π. Χ. ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὸν λιμένα τῆς Ἀλερίας ἐν τῇ Κορσικῇ, τὸν ὁποῖον καὶ κατέστησε ναυτικὸν ὁρμητήριον τῶν Ρωμαίων εἰς τὰς κατὰ τῆς Σαρδηνίας, κατεχομένης ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ ταύτης, πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις των, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἱδρύσῃ καὶ ἐν Σαρδηνίᾳ μόνιμον ρωμαϊκὸν σταθμόν, ἂν καὶ ἐλεηλάτησε πάσας τὰς ἀνοχυρώτους πολίχνας τῶν παραλίων της κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος. Διὰ τὰς νίκας του ταύτας ἐτέλεσε θρίαμβον ἐν Ρώμῃ καὶ ἐτιμήθη μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ τιμητοῦ (258 π. Χ.). Ἦτο γλυκὺς καὶ λεπτὸς εἰς τὴν συμπεριφοράν του καὶ εἶχε προσελκύσει διὰ τοῦτο τὴν ἀγάπην τῶν κατοίκων τῆς Κορσικῆς.

—5) ***Γναῖος Κορνήλιος Σκιπίων***, ὁ ἐπικαλούμενος *Κάλβος*. Ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ ἔγινεν ὕπατος κατὰ τὸ 222 π. Χ. μετὰ τοῦ Μ. Κλαυδίου Μαρκέλλου. Διακριθεὶς εἰς τοὺς κατὰ τῶν Γαλατῶν ἐν τῇ Gallia Cisalpina πολέμους, μετέβη κατὰ τὸ 218 π. Χ. ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀδελφοῦ του Ποπλίου εἰς τὴν Ἰσπανίαν (Ἰβηρικὴν χερσόνησον) διὰ νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ νίκας τοῦ Ἀννίβα. Ἐκεῖ, ἀφοῦ κατέλαβε πᾶσαν τὴν ἀπὸ τῶν Πυρηναίων μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἔβρου (Ἴβηρος) ἀκτὴν τῆς χώρας καὶ ἀπέκρουσε τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπελθόντα στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων Ἄννωνα, νικήσας αὐτὸν παρὰ τὴν ὀχυρὰν πόλιν Κίσσιν, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβεν, εἰσήλασεν ἔπειτα εἰς τὰ μεσογειότερα τῆς Ἰσπανίας. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος (217 π. Χ.) ἐνίκησεν ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἔβρου τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀννίβα Ἀσδρούβαν, ἐμποδίσας οὕτως αὐτὸν νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐπικουρίαν του εἰς Ἰταλίαν. Μετὰ τὴν ἕνωσίν του μετὰ τῶν πολεμικῶν ἐξ 8 χιλ. ἀνδρῶν ἐπικουριῶν, τὰς ὁποίας προσεκόμισεν ἐξ Ἰταλίας ὁ ἀδελφός του Πόπλιος, διέβη τὸν ποταμὸν καὶ προὐχώρησε καὶ μέχρι τοῦ Σαγούντου. Νικηφόροι ὑπῆρξαν οἱ κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν Ἰσπανίᾳ ἀγῶνες τῶν ἀδελφῶν Σκιπιώνων Γναίου καὶ Ποπλίου καὶ κατὰ τὰ ἀκόλουθα πέντε ἔτη (216—211 π. Χ.), κατὰ τὰ ὁποῖα ἀνεδείχθησαν οὗτοι καὶ γενναῖοι καὶ συνετοὶ στρατηγοὶ καὶ ἔξοχοι κυβερνῆται. Οὕτω κατὰ τὸ 216, καθ' ὃν χρόνον σχεδὸν ἐνίκα ὁ Ἀννίβας τὴν μεγάλην ἐν Κάνναις νίκην του, οἱ δύο Σκιπίωνες, νικήσαντες παρὰ τὸν Ἔβρον τὸν ἀδελφόν του Ἀσδρούβαν, ἐνταλθέντα παρὰ τῶν Καρχηδονίων νὰ διαβιβάσῃ ἐπικουρίας διὰ τῆς διαβάσεως τῶν Πυρηναίων καὶ τῶν Ἄλπεων πρὸς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ Ἀννίβαν, ἀπέφραξαν τὴν ὁδὸν τοῦ Ἔβρου—Πυρηναίων. Κατὰ τὸ ἀκόλουθον μάλιστα ἔτος (215) ἐπέτυχον νὰ προχωρήσωσι μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γουαδαλκιβὶρ καὶ νὰ καταγάγωσι δύο περιφανεῖς νίκας ἐν αὐτῇ τῇ Ἀνδαλουσίᾳ. ἥτις ἦτο κέντρον τῶν καρχηδονικῶν κτήσεων, παρὰ τοὺς Ἰλλιτούργους (Illiturgi) καὶ τὴν Ἰντίβιλιν (Intibili), διὰ τῆς κατασκευῆς δὲ μεγάλων ὀχυρωματικῶν καὶ λιμενικῶν ἔργων ἐν Ταρρακῶνι, καὶ τῆς μετὰ τῶν Μασσαλιωτῶν συμμαχίας των, ὄχι μόνον ἐδέσποζον τῆς μεταξὺ Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας θαλάσσης καὶ τῆς βορειοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἰσπανίας, ἀλλὰ καὶ τῆς γαλατικῆς ἀκτῆς. Διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν των τούτων προσείλκυσαν εἰς τὴν συμμαχίαν των καὶ τὴν ἰσχυρὰν φυλὴν τῶν Κελτιβήρων καὶ τὰ ἄλλα ἰβηρικὰ ἔθνη, διὰ τῶν ὁποίων ἐξησφάλισαν καὶ τὴν κυριότητα πασῶν τῶν διὰ τῶν Πυρηναίων διαβάσεων καὶ τὴν προέλασίν των κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (214) μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Πλὴν τῶν εἰρημένων ἐπιτυχιῶν των κατώρθωσαν οἱ Σκιπίωνες νὰ ἐξεγείρουν κατὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ τὸν κραταιὸν ἡγεμόνα τῶν χωρῶν τοῦ σημερινοῦ Ἀλγερίου Σύφακα, διακόψαντες οὕτω τὴν μεταξὺ Καρχηδόνος καὶ κτήσεών της ἐν Ἰσπανίᾳ διὰ τῶν βορειοαφρικανικῶν ἀκτῶν συγκοινωνίαν. Ἡ ἐπιτυχία ὅμως αὕτη ἀπέβη εἰς βλάβην των, διότι ναὶ μὲν ἠδυνήθησαν ἀκινδυνότερον κατὰ τὰ ἔτη 213 καὶ 212 νὰ λεηλατοῦν τὰς ἐν Ἰσπανίᾳ χώρας τῶν Καρχηδονίων ἕνεκα τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἀσδρούβα Βάρκα, διαπεράσαντος εἰς Ἀφρικὴν πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Σύφακος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφήν του μὲ ἀκμαῖον τὸ ἠθικὸν τοῦ νικήσαντος τὸν ἡγεμόνα ἐκεῖνον στρατοῦ περιῆλθον εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, κατόπιν δὲ καὶ τῆς προδοσίας τῶν μισθοφόρων των Κελτιβήρων ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἡττήθησαν, ὁ μὲν Πόπλιος ὑπὸ τῶν ἡνωμένων στρατιῶν τῶν Καρχηδονίων στρατηγῶν Ἀσδρούβα τοῦ Γίσκωνος καὶ Μάγωνος, ὁ δὲ Γναῖος ὑπὸ τῆς τοῦ Ἀσδρούβα Βάρκα, καὶ ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ (211 π. Χ.).

—6) ***Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων***. Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου καὶ υἱὸς τοῦ Λευκίου Κορνηλίου. Ὕπατος γενόμενος κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου (218 π. Χ.) δὲν ἔσπευσεν, ὡς ὤφειλεν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἁλώσεως τοῦ Σαγούντου ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, ἐναντίον του εἰς Ἰσπανίαν, ἀλλ' ἠσχολήθη νὰ καταστείλῃ τὴν παρὰ τὸν Πάδον ἐξέγερσιν τῶν Γαλατῶν· ὅτε δὲ ἀπέπλευσεν ἐκ τῶν ἰταλικῶν ἀκτῶν διὰ τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἔφθασεν εἰς Μασσαλίαν, ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀννίβας εἶχε διαβῆ τὸν Ἔβρον καὶ ὑπερβῆ τὰ Πυρηναῖα. Κατενόησε τότε τὸν σκοπὸν τοῦ μεγάλου Καρχηδονίου στρατηγοῦ καὶ ἔσπευσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προέλασίν του εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ροδανοῦ, ἀποστείλας εἰς Ἰσπανίαν ὡς ἐπίτροπόν του τὸν προρρηθέντα ἀδελφόν του Γναῖον. Ἡ μεγαλοφυΐα ὅμως τοῦ Ἀννίβα μὲ τὴν ἐπικουρίαν καὶ τῆς τύχης προέλαβε τὴν ἐναντίον του ἐνέργειαν τοῦ Σκιπίωνος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Πῖσαν τῆς Ἰταλίας ἔφθασεν ἀργὰ μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν ὁ Σκιπίων.

Πλὴν τῶν εἰρημένων δύο στρατηγικῶν λαθῶν περιέπεσεν ὁ Σκιπίων καὶ εἰς τρίτον ἐκ τῆς πλάνης του ὅτι οἱ ρωμαϊκοὶ λεγεῶνες ἦσαν ἀήττητοι: διαβὰς τὸν Πάδον ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν τοῦ Ἀννίβα εἰς μάχην παρὰ τὸν Τίκινον ποταμόν, ἐνῷ αἱ δυνάμεις του ἦσαν πολὺ ἀσθενέστεραι. Ἡ μάχη ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Ἀννίβα, ὁ δὲ Σκιπίων, βαρέως τραυματισθεὶς κατ' αὐτήν, διεσώθη διὰ τῆς φιλοστοργίας τοῦ δεκαεπταετοῦς υἱοῦ του (Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ), ὅστις δραμὼν μετὰ τῶν περὶ ἑαυτὸν ἱππέων ἀφήρπασε τὸν περικεκυκλωμένον ὑπὸ πολεμίων ἱππέων πατέρα του. Ὁ Σκιπίων ἀνεγνώρισε τὸ στρατηγικὸν σφάλμα του καὶ ἐπηνώρθωσεν ἐν μέρει τοῦτο διὰ τῆς ἀτομικῆς του ἀνδρείας, διαπεράσας ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν δεξιὰν καὶ πάλιν ὄχθην τοῦ Πάδου, ἔνθα καὶ ἐστρατοπέδευσε, παρὰ τὸ φρούριον τῆς Πλακεντίας. Ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσεν ἐν ἀσφαλείᾳ, ἔχων ἐρείσματα ἐξ ἀριστερῶν τὰ Ἀπέννινα, ἐκ δεξιῶν δὲ τὸν Πάδον καὶ τὸ φρούριον τῆς Πλακεντίας καὶ πρὸ τοῦ στρατοπέδου του τὸν Τρεβίαν ποταμόν. Διὰ τῆς ἐνεργείας του ταύτης ἀνέκοψε τὴν προέλασιν τοῦ Ἀννίβα, συνεκράτησε τοὺς ἑτοίμους πρὸς στάσιν Γαλάτας καὶ ἐπέτυχεν, ἀποφεύγων πᾶσαν πρόκλησιν, νὰ καταστῇ ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἰσοδύναμος διὰ τῆς ἀφίξεως ἱκανῶν ὑπὸ τὸν Σεμπρώνιον ἐπικουριῶν ἐξ Ἀριμίνου. Ἐνέπεσεν ὅμως εἰς τὴν παγίδα τοῦ πανούργου Καρχηδονίου ὁ προρρηθεὶς συνύπατός του Τιβέριος Σεμπρώνιος, ὅστις ἀνέλαβε μόνος τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ ἕνεκα τοῦ τραύματος τοῦ Σκιπίωνος, καὶ ὁ ρωμαϊκὸς στρατός, παρασυρθεὶς ἐκ προσποιητῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ὑπέστη νέαν καταστρεπτικὴν ἧτταν, εὑρεθεὶς ἀνέτοιμος πρὸ τοῦ παρατεταγμένου ἀναμένοντος καρχηδονικοῦ στρατοῦ, παρὰ τὸν Τρεβίαν ποταμόν. Μετὰ τὴν ἧτταν ταύτην ὁ Σκιπίων ὑπεχώρησεν εἰς Κρεμώναν καὶ ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν ἐπούλωσιν τοῦ τραύματός του, ἀπῆλθεν εἰς Ἰσπανίαν, ἔνθα διεξήγαγε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γναίου ἑπταετεῖς νικηφόρους ἀγῶνας κατὰ τῶν Καρχηδονίων, πεσὼν εἴς τινα μάχην κατὰ τῶν ἡνωμένων στρατιῶν τῶν Καρχηδονίων στρατηγῶν Ἀσδρούβα τοῦ Γίσκωνος καὶ τοῦ Μάγωνος (211 π. Χ.), ἕνα μῆνα πρὸ τοῦ φονευθέντος ἐπίσης ἐν μάχῃ κατὰ τοῦ Ἀσδρούβα Βάρκα ἀδελφοῦ του Γναίου.

—7) ***Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων, Ἀφρικανὸς*** ὁ πρεσβύτερος. Ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ὁ δεύτερος μετὰ τὸν Καίσαρα περιφανὴς στρατηγὸς τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Ἐγεννήθη τῷ 235 π. Χ. καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου, τὸν ὁποῖον ἔσωσεν ἐν τῇ παρὰ τὸν Τίκινον ποταμὸν μάχῃ. Ὡραῖος ὢν τὴν μορφήν, τολμηρὸς εἰς τὰς μάχας, εὐφραδὴς εἰς τὰς ἀγορεύσεις του καὶ εὐπροσήγορος εἰς τὰς συναναστροφάς του, εἶχε προσελκύσει ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας τὴν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Ἡ εὐφυΐα του, ἡ μεγάλη ἑλληνικὴ παίδευσίς του, ἡ σταθερότης τῶν φρονημάτων του καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐνθουσιώδης φύσις του εἶχον προσδώσει εἰς αὐτὸν τόσον μεγαλεῖον καὶ εἶχον γεννήσει εἰς τὴν ψυχήν του τόσην πεποίθησιν εἰς τὸ μεγαλεῖόν του, ὥστε δὲν ἤξευρε τί εἶναι φθόνος ἢ μῖσος. Τὰ φυσικὰ ταῦτα καὶ ἐπίκτητα προσόντα μετὰ ὀλιγοετῆ μόνον πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν πεῖραν τὸν κατέστησαν ἐξαίρετον στρατιωτικὸν καὶ δεξιώτατον διπλωμάτην. Διὰ τῶν χαρισμάτων τούτων, εἰκοσαετὴς ὢν ἀκόμη κατὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην, ἀνέπτυξε τοιαύτην ἐνεργητικότητα καὶ κατ' αὐτὴν καὶ μετ' αὐτήν, ὥστε ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ ὁμάδα εὐγενῶν νέων, οἵτινες, ἀπηλπισμένοι περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας, διενοοῦντο νὰ φύγουν ἐκ τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἰταλίας. Καὶ τὰ ἐξαιρετικὰ προσόντα του ταῦτα ἔδωσαν εἰς αὐτὸν τὸ θάρρος νὰ ζητήσῃ, εἰκοσιπενταετὴς ὢν τὴν ἡλικίαν, τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ πρὸς ἀνύψωσιν ἐν αὐτῇ τῆς τιμῆς τῶν ρωμαϊκῶν ὅπλων καὶ ἐκδίκησιν τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του καὶ τοῦ θείου του. Ἡ ἐπιθυμία του ἔγινε καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐξ ἐφόδου κατάληψις τῆς Καρθαγένης (209 π. Χ.), σπουδαίας στρατιωτικῆς θέσεως καὶ κέντρου ἐφοδιασμοῦ πολεμοφοδίων καὶ τροφίμων τοῦ καρχηδονικοῦ στρατοῦ, πρὶν ἢ προφθάσουν ἀκόμη νὰ κινητοποιηθοῦν αἱ τρεῖς καρχηδονικαὶ ἐν Ἰσπανίᾳ στρατιαί, ἐδικαίωσε τὴν ἐκλογὴν τῶν συμπολιτῶν του. Ἡ ἅλωσις τῆς Καρθαγένης ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον νὰ περιέλθουν εἰς τοὺς Ρωμαίους σημαντικαὶ προμήθειαι σιτηρῶν, 600 τάλαντα τοῦ στρατιωτικοῦ τῶν Καρχηδονίων ταμείου, 10 χιλ. αἰχμάλωτοι, 63 φορτηγὰ καὶ 18 παρωπλισμένα πλοῖα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ Ἱσπανοὶ τοὺς Καχηδονίους καὶ νὰ ταχθοῦν ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους. Κατὰ τὸ 208 εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν, ἔνθα ἐνίκησε παρὰ τὰ Βαίκυλα τὸν Ἀσδρούβαν, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ τοῦτον νὰ διέλθῃ διὰ τῶν δυτικῶν διόδων τῶν Πυρηναίων καὶ ἀφοῦ παρεχείμασεν εἰς τὴν Γαλατίαν κατὰ τὸ 207 π. Χ. νὰ φθάσῃ εἰς Ἰταλίαν. Μετὰ τὴν ἐξ Ἰσπανίας ἀναχώρησιν τοῦ Ἀσδρούβα Βάρκα καὶ νέαν νίκην τοῦ Σκιπίωνος παρὰ τὰ Βαίκυλα τῆς Ἀνδαλουσίας (206 π. Χ.) ἀπέμεινεν ἐν Ἰσπανίᾳ μόνη κτῆσις τῶν Καρχηδονίων ἡ πόλις Γάδειρα, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταφύγει οἱ ἡττηθέντες καρχηδόνιοι στρατηγοὶ Ἀσδρούβας Γίσκωνος καὶ Μάγων Βάρκας (νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἀννίβα), διότι οἱ Ρωμαῖοι καὶ τὰς μὴ παραδοθείσας ἑκουσίως πόλεις ὑπέταξαν διὰ τῆς βίας, ἐπέτυχον δὲ τὴν ἀνοχὴν τῶν διαφόρων φύλων τῆς χώρας διὰ τῆς ἠπίας συμπεριφορᾶς τοῦ Σκιπίωνος. Ἀλλ' ἂν περιῆλθεν ἡ Ἰσπανία εἰς τοὺς Ρωμαίους, διέφυγεν ὅμως ἀνενόχλητος ἐκ Γαδείρων εἰς Ἰταλίαν ὁ Μάγων, ὡς εἶχε διαφύγει καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀσδρούβας, ἄγων τὸν καρχηδονικὸν στόλον εἰς βοήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀννίβα, διότι ὁ Σκιπίων εἶχε διαπράξει τὸ σφάλμα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Καρθαγένης νὰ διαλύσῃ τὸν ρωμαϊκὸν στόλον. Μετὰ τὴν κατάληψιν καὶ τῶν Γαδείρων, ἐγκαταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀσδρούβα καὶ Μάγωνος, ὁ Σκιπίων ἐπέστρεψεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐτέλεσε θρίαμβον καὶ ἐξελέγη ὕπατος (205 π. Χ.). Γενόμενος ὕπατος ὁ Σκιπίων ἐπέβαλε τὴν γνώμην του περὶ μεταφορᾶς τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἀφρικήν. ἂν καὶ δὲν διέκειντο εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν οἱ περισσότεροι τῶν αὐστηρῶν συγκλητικῶν πατέρων, διότι οὔτε ἡ ἑλληνικὴ κομψότης του, οὔτε ἡ νεωτερικὴ μόρφωσίς του, οὔτε αἱ νεωτερικαὶ ἰδέαι του (ἰδίως ἡ χαλαρὰ στρατιωτικὴ πειθαρχία) ἤρεσκον εἰς αὐτούς. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἀπεβιβάσθη ὁ Σκιπίων ἄνευ ἀντιστάσεώς τινος κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 204 π. Χ. μετὰ 30 χιλ. ἀνδρῶν περίπου. Ἐν ἀρχῇ κατίσχυσεν ὁ Σκιπίων κατὰ τοῦ ἀσθενοῦς ἐξ 20 χιλ. ἀνδρῶν στρατοῦ τῶν Καρχηδονίων· ὅτε ὅμως προσῆλθεν ὁ σύμμαχός των ἡγεμὼν τῆς Σίγης Σύφαξ μετὰ 50 χιλ. ἀνδρῶν, ὁ Σκιπίων διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Ἰτύκης καὶ ὠχυρώθη ἐπί τινος μεταξὺ Ἰτύκης καὶ Καρχηδόνος ἀκρωτηρίου, ἔνθα διῆλθε τὸν χειμῶνα τοῦ 204—203 π. Χ.. Ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεώς του ἐξῆλθεν ὁ Σκιπίων δι' αἰφνιδίας ἐπιθέσεως κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα κατά τε τοῦ καρχηδονικοῦ καὶ τοῦ τοῦ Σύφακος στρατοπέδου. Τὸ τόλμημά του τοῦτο ἐπηκολούθησε τακτικὴ νικηφόρος μάχη του παρὰ τὰ Μεγάλα Πεδία, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἔναρξις διαπραγματεύσεων περὶ εἰρήνης, προκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ φιλειρηνικοῦ ἐν Καρχηδόνι κόμματος, ἀλλ' αὗται δὲν ἔφθασαν εἰς αἴσιον πέρας ἐξ ἀντιστάσεως τῶν ἀποτελούντων τὸ ἐθνικὸν κόμμα τῶν Καρχηδονίων, οἵτινες προεκάλεσαν τὴν εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀννίβα. Ἡ ἐπάνοδος τούτου ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν καὶ τὴν σύγκρουσιν τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων στρατηγῶν, μετὰ τὴν ματαίωσιν τῆς διὰ συνεντεύξεως των ἐπιχειρηθείσης συνεννοήσεως, παρὰ τὴν Ζάμαν, ἔνθα ἡττήθησαν οἱ Καρχηδόνιοι. Τὴν νίκην τῶν Ρωμαίων ἐπηκολούθησεν εἰρήνη μὲ βαρεῖς διὰ τοὺς Καρχηδονίους ὅρους, ὁ ἐν Ρώμῃ θρίαμβος τοῦ Σκιπίωνος καὶ ἡ προσωνυμία του Ἀφρικανός. Κατὰ τὸ 198—197 ἔγινε τιμητὴς (κήνσωρ) καὶ κατὰ τὸ 194 ὕπατος τὸ δεύτερον, ὅτε καὶ ἔλυσε τὰς περὶ ὁρίων διαφορὰς τῶν Καρχηδονίων καὶ τοῦ φίλου τῶν Ρωμαίων Μασσανάσσου (Μασινίσσα). Κατὰ τῷ 190, ἐπιτυχὼν ν' ἀνατεθῇ ἡ ἀρ-

Digitized by Google

χηγία τοῦ κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πολέμου εἰς τὸν ἀδελφόν του Λεύκιον Κορνήλιον, τὸν ἠκολούθησεν ὡς ὕπαρχός του καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀξιομνημόνευτον νίκην τῆς Μαγνησίας, ἥτις ἔδωκεν εἰς τὸν Λεύκιον τὴν προσωνυμίαν τοῦ Ἀσιατικοῦ. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν των εἰς τὴν Ρώμην (189 π. Χ.), κατηγορήθησαν ἀμφότεροι οἱ Σκιπίωνες ὅτι ἐδωροδοκήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου κατὰ τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, καὶ ὁ μὲν Λεύκιος κατεδικάσθη εἰς ὑπέρογκον χρηματικὸν πρόστιμον, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ Πόπλιος, τὸν ὁποῖον ὁ λαός, ἐγκαταλιπών, κατὰ τὴν δίκην, τοὺς δικαστάς του, ἠκολούθησε κατ' ἀξίωσίν του εἰς τὸ Καπιτώλιον, διὰ νὰ εὐχηθοῦν εἰς τοὺς θεοὺς νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἄλλους στρατηγοὺς τῆς ἰδικῆς του ἀξίας καὶ νὰ τοὺς εὐχαριστήσουν, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του εἶχον νικήσει τὸν Ἀννίβαν εἰς τὴν Καρχηδόνα. Αὐτὴ ἡ προσευχή του ἦτο ἡ ἀπολογία του διὰ τὴν κατηγορίαν. Ἀποσυρθεὶς μετὰ τὴν δίκην του εἰς τὸ Λιτέρνον τῆς Καμπανίας, ἔζησεν ἐκεῖ αὐτοεξόριστος, ἀσχολούμενος μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του, μέχρι τοῦ θανάτου του (183 ἢ 185 π. Χ.). Ἀποθανὼν ἀφῆκε δύο υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας ἐκ τοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Αἰμιλίου Παύλου Αἰμιλίας γάμου του, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ νεωτέρα (Κορνηλία) ὑπῆρξε μήτηρ τῶν Γράκχων, καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ τὸν θάψουν εἰς τὴν ἀχάριστον, ὡς ἔλεγε, πατρίδα του. Ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀνδριάντων (εἷς ἠγείρετο ἐπὶ τοῦ τάφου του) καὶ προτομῶν του διεσώθησάν τινες, ἐκ τῶν ὁποίων ὡραιότεραι εἶναι ἡ φέρουσα ἐπιγραφὴν μαρμαρίνη προτομὴ τοῦ μουσείου τοῦ Καπιτωλίου, καὶ ἡ ἐπίσης μαρμαρίνη τοῦ μουσείου Pio Clementino. Ἀλλὰ καὶ νεώτεροι καλλιτέχναι (ὁ γλύπτης Claude Ramey, οἱ ζωγράφοι Julio Romano καὶ Poussin καὶ ἄλλοι) ἀπεικόνισαν τὸν Σκιπίωνα εἰς ἔργα των. Κατὰ τὸν Γάλλον ἱστορικὸν Amper, ὁ Σκιπίων ἦτο ἀνώτερος τοῦ Καίσαρος, μὲ τὸν ὁποῖον ὡμοίαζεν εἰς τὴν τόλμην, ἐνεργητικότητα, ἀποφασιστικότητα καὶ εὐφράδειαν τοῦ λόγου καὶ εἰλικρινέστερος αὐτοῦ.

—8) ***Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων Αἰμιλιανός, Ἀφρικανὸς*** ὁ νεώτερος. Ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Λευκίου Αἰμιλίου Παύλου τοῦ Μακεδονικοῦ καὶ ἐγεννήθη κατὰ τὸ 185 π.Χ. Εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Σκιπιώνων εἰσῆλθεν υἱοθετηθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου του Σκιπίωνος Ἀφρικανοῦ. Νεαρώτατος ἔτι διεκρίθη διὰ τὴν τόλμην του εἰς τὴν μάχην τῆς Πύδνης (168 π. Χ.), ἔνθα ἐπολέμησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πατρός του. Κατὰ τὴν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς μόρφωσιν διατριβήν του συνεδέθη δι' ἀρρήκτου φιλίας μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ συνωδεύετο εἰς πάσας τὰς ἐκστρατείας του. Διὰ τῆς φιλεργίας του καὶ τῶν σοβαρῶν μελετῶν του ἀπέκτησεν ἐξαιρετικὴν μόρφωσιν καὶ ἀπέβη ἐκ τῶν δοκιμωτέρων ῥητόρων τῆς ἐποχῆς του, ἕνεκα δὲ τῆς ἀποστροφῆς του πρὸς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰ ἔκδοτα ἤθη τῆς ρωμαϊκῆς νεολαίας ἐτύγχανεν ἐξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸ 151 π. Χ. διεκρίθη ὡς χιλίαρχος εἰς τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ πόλεμον, τοῦ ὁποίου μετέσχε κατὰ παράκλησίν του. Ὁμοίως διεκρίθη εἰς δύο ἀποστολάς του εἰς τὴν Ἀφρικὴν κατὰ τὸ 150, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Ρώμην κομίζων πολεμικοὺς ἐλέφαντας παρὰ τοῦ φίλου τῶν Ρωμαίων μονάρχου τῆς Νουμιδίας Μασσανάσσου (Masinissa), καὶ κατὰ τὸ 142, ὅτε ἐξεδηλώθη ὑπὸ τοῦ πολεμοῦντος κατὰ τῶν Καρχηδονίων ρωμαϊκοῦ στρατοῦ τοιαύτη ἀφοσίωσις πρὸς αὐτόν, ὥστε οἱ Ρωμαῖοι παρέβησαν χάριν αὐτοῦ τὸν νόμον, ἀνακηρύξαντες τοῦτον, ἄγοντα τὸ 37 μόνον ἔτος τῆς ἡλικίας, ὕπατον καὶ ἀρχηγὸν τοῦ κατὰ τῆς μισητῆς ἀντιπάλου τῆς Ρώμης πολέμου (147 π. Χ.). Ἀπελθὼν εἰς τὴν Ἀφρικὴν μετὰ τῶν φίλων του Πολυβίου καὶ Λαιλίου, ἀπέκλεισε τὴν Καρχηδόνα ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης καὶ τὴν ἠνάγκασε κατόπιν τοῦ ἐπελθόντος ἐκ τοῦ στενοῦ ἀποκλεισμοῦ λιμοῦ νὰ παραδοθῇ. Λέγεται ὅτι θεώμενος τὴν πόλιν πυρπολουμένην καὶ μεταβαλλομένην εἰς σωρὸν ἐρειπίων καὶ τοὺς κατοίκους της σφαζομένους συνεκινήθη καὶ ἐνθυμηθεὶς τοὺς ὁμηρικοὺς στίχους «Ἔσσεται ἦμαρ ὅτ' ἄν ποτ' ὀλώλῃ Ἴλιος ἱρή,—καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο», ἐφοβήθη ὁμοίαν διὰ τὴν πατρίδα του Ρώμην εἰς τὸ μέλλον τύχην καὶ ἐδάκρυσεν. Ἐπανελθὼν νικητὴς εἰς τὴν Ρώμην ἐτέλεσε θρίαμβον, τοῦ ὁποίου μεγαλοπρεπέστερος καὶ λαμπρότερος δὲν εἶχε γίνει ἕως τότε, καὶ μετὰ ταῦτα ἠσχολήθη ἐπί τινα ἔτη εἰς φιλολογικὰς μελέτας, ὧν προστάτης τῶν λογίων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ κωμικοῦ Τερεντίου, τοῦ ὁποίου αἱ κωμῳδίαι ἀπεδίδοντο ὑπό τινων εἰς αὐτόν. Γενόμενος τιμητὴς κατὰ τὸ 142 π. Χ. δὲν ἠδυνήθη νὰ σταματήσῃ τὴν ῥοπὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἀνηθικότητα. Κατὰ τὸ 134 ἔγινεν ὕπατος τὸ δεύτερον καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ στρατοῦ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸν κατὰ τῆς Νουμαντίας πόλεμον. Τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ ἐξεπλήρωσε, κυριεύσας, ἀφοῦ διωργάνωσε τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ στρατόν, μετὰ δεκαπεντάμηνον ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τὴν Νουμαντίαν, ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς ὁποίας καὶ ὠνομάσθη Νουμαντῖνος κατὰ τὰς ἐπευφημίας τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ὅτε ἐτέλει ἐν Ρώμῃ τὸν θρίαμβόν του. Βραδύτερον περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, διότι εἶχεν ἐκφρασθῆ ὅτι δικαίως εἶχε φονευθῆ ὁ συγγενής του προστάτης τοῦ λαοῦ δήμαρχος Τιβέριος Γράκχος καὶ εἶχεν ἀντιδράσει κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀγροτικοῦ νόμου ἐκείνου. Διὰ τὴν ἀντίδρασίν του ταύτην ἐκατηγορήθη ὑπὸ τοῦ δημάρχου Γαΐου Παπιρίου Κάρβωνος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ὅστις τὸν ἀπεδοκίμασε μὲ τὴν φράσιν «Κάτω ὁ τύραννος». Τὴν ἀποδοκιμασίαν ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ δολοφονία του ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ του, εἴτε ὑπὸ τοῦ Κάρβωνος, εἴτε ὑπὸ τοῦ Γαΐου Γράκχου, εἴτε καὶ αὐτῆς τῆς συζύγου του (ἀδελφῆς τῶν Γράκχων). Ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως κρινόμενος ὁ Σκιπίων οὗτος, ἐφημίζετο ὡς μέγας τακτικός, ἐφαρμόζων τὴν τακτικὴν τοῦ Μελλητοῦ Φαβίου ἢ τὴν τοῦ ἐνθουσιώδους θετοῦ πατρός του. Μετὰ τὴν νίκην, παρὰ τοὺς λεπτοὺς ἑλληνικοὺς τρόπους του, ἐδεικνύετο πρὸς τοὺς πολεμίους του σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος. Ἐν Καρχηδόνι τοὺς μὲν αἰχμαλώτους του τοὺς ἐφόνευσε, τοὺς δὲ φυγάδας κατεδίκασε νὰ ποδοπατηθοῦν ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων ἢ νὰ κατασπαραχθοῦν ὑπὸ τῶν θηρίων τοῦ ἀμφιθεάτρου. Ἐν Νουμαντίᾳ ἀπέκοψε τὰς χεῖρας 400 πολιτῶν τῆς πόλεως Κλυνίας, οἵτινες εἶχον παράσχει τὴν βοήθειάν των εἰς τοὺς Νουμαντίνους.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων ὀκτὼ Σκιπιώνων καὶ περὶ τὰ 25 ἄλλα μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἀνῆλθον εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἑξῆς ἀξιολογώτεροι: Ὁ *Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων*, ἀγορανόμος κατὰ τὸ 366 π.Χ., ὁ *Λεύκιος Κορνήλιος Σκιπίων*, μεσοβασιλεὺς κατὰ τὸ 352 καὶ ὕπατος κατὰ τὸ 350 π. Χ., ὁ *Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων Βαρβᾶτος*, ὕπατος κατὰ τὸ 328, δικτάτωρ κατὰ τὸ 306 καὶ ὑπέρτατος (Maximus) ποντίφιξ βραδύτερον, ὁ *Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων Ἀσίνας*, ὕπατος κατὰ τὸ 321 καὶ νικητὴς τῶν Ἰστρίων, ὁ *Λεύκιος Κορνήλιος Σκιπίων ὁ Ἀσιατικὸς* (ἀδελφὸς Σκιπίωνος Ἀφρικανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου), ὕπατος κατὰ τὸ 190 καὶ νικητὴς τοῦ Ἀντιόχου, οἱ δύο υἱοὶ Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ, *Πόπλιος* καὶ *Λεύκιος*, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ὑπῆρξεν ἱερεὺς τοῦ Διὸς καὶ δόκιμος ῥήτωρ, ὁ *Λεύκιος Κορνήλιος Σκιπίων*, ὕπατος κατὰ τὸ 83 π.Χ., ὀπαδὸς τοῦ Μαρίου, ὁ *Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων Νασικᾶς*, ὕπατος κατὰ τὸ 191 π.Χ. καὶ νικητὴς τῶν Βοΐων, προεδρεύσας κατὰ τὸ 204 πρεσβείας Ρωμαίων δεσποινῶν, παραλαβούσης ἐν Ὀστίᾳ τὸ μεταφερθὲν ἐκ Πεσσινοῦντος τῆς Μ. Ἀσίας ἄγαλμα τῆς Ἰδαίας Μητρός, ὁ *Πόπλιος Γάϊος Σκιπίων Νασικᾶς* ὁ Corculum (ἀγχίνους, πολυμήχανος), ὁ νικητὴς τῶν Δαλματῶν, γενόμενος δὶς ὕπατος (162 καὶ 155 π.Χ.), τιμητὴς κατὰ τὸ 159 καὶ ὑπέρτατος ποντίφιξ κατὰ τὸ 150 π. Χ., ὁ *Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων Νασικᾶς Σεραπίων*, ὕπατος κατὰ τὸ 138 π.Χ. ἐκ τῶν πρωταιτίων τῆς δολοφονίας τοῦ Τιβ. Γράκχου, ὁ *Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων Νασικᾶς*, ὕπατος κατὰ τὸ 111 π. Χ., πενθερὸς τοῦ μεγάλου Πομπηΐου, ὁ *Γναῖος Κορνήλιος Σκιπίων Ἵσπαλος*, πραίτωρ κατὰ τὸ 139 π. Χ. κ.ἄ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Θ. Μόμμσων*, Ρωμαϊκὴ ἱστορία.— *Franz*, Die Kriege der Scipionen in Spanien.—*F. Gerlach*, P. C. Scipio Africanus der Altere und seine Zeit.— *Schur*, Scipio Africanus und die Begründung der römischen Welterrschaft.—*E Lincke*, Scipio Aemilianus.

Γ. Δ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Σκίπτον (Skipton) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Β. Ἀγγλίας. Εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀσβεστολιθικῆς ὀρεινῆς περιοχῆς Κραῖβεν, ἥτις περιλαμβάνει τὰς ἄνω κοιλάδας τῶν ποταμῶν Οὐώρφ, Αἴρ καὶ Ρίμπελ. Κάτ. 12.013. Σ. Κ. Γ.

σκίπων (ὁ)· ἀρχ., τὸ σκῆπτρον.

Σκίρα (τὰ) *[Ἀρχ.]*. Ἑορτὴ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, τελουμένη κατὰ τὴν 12ην Πυανεψιῶνος (Ὀκτωβρίου) πρὸς τιμὴν τῆς Σκιράδος Ἀθηνᾶς, εὐθὺς μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Στηνίων. Ἡ ἑορτὴ ἐτελεῖτο ὑπὸ γυναικῶν μόνον μετὰ μυστηρίων ἀναφερομένων εἰς τὴν μητρικὴν γονιμότητα. ΚΑΨ.

Σκίρα (Schira), ***Φραγκῖσκος***. Μουσουργὸς ἐκ Μάλτας, ζήσας καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ (1815—1883). Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Ὠδείου τοῦ Μιλάνου, ἔνθα καὶ ἀνεβίβασε τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα: «Elena e Malvina». Ἐγκατασταθεὶς ὁριστικῶς ἐν Λονδίνῳ, ἔγραψε τὰ ἀγγλικὰ μελοδράματα: «Mina», «Theresa», «The Orfan» καὶ τὰ ἰταλικά: «La salvaggia» (1875) καὶ «Lia» (1876). Γ. Σ.

Σκιράδες *Πέτραι* *[Ἀρχ. Γεωγρ.]* βλ. λ. *Σκιρωνίδες* Πέτραι.

Σκιράδιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Σαλαμῖνος, πιθανῶς ἡ κεφαλὴ *Ἀράπης* τοῦ Ναυστάθμου, ἐφ' οὗ εὑρέθησαν ἀρχαῖα ἴχνη. Σ. Ε. Λ.

Σκίρας. Ταραντῖνος κωμικὸς ποιητὴς (βλ. λ. *Σκληρίας*).

Σκιρὰς *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Τὸ ἀρχαιότερον ὄνομα τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης τῆς νήσου Σαλαμῖνος, προελθὸν ἔκ τινος ἐγχωρίου ἥρωος Σκίρου, ὅστις καὶ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς Σκιράδος εἶχε κτίσει ἐν τῇ νήσῳ. Κατὰ τὸν Στράβωνα μάλιστα ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ταύτης προῆλθε καὶ τὸ ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς Σκιρὰς καὶ ἡ ἐν Ἀττικῇ τοπωνυμία Σκίρα. ΚΑΨ.

Σκιρὰς (ἡ) *[Ἀρχ.]*. Ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐλατρεύετο ἐν τῷ ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ ἱερῷ της. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ μὲν τὴν παράδοσιν ἀπὸ τοῦ μάντεως Σκίρου, κατὰ δὲ τοὺς ἐτυμολόγους ἑρμηνευτὰς τῶν ἀρχαίων μύθων ἐκ τῆς λέξεως σκίρον (=λευκὸν σκιάδειον), φερόμενον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Σκύρων*.

Σκιρᾶται (οἱ) *[Ἀρχ.]* Μογγολικὸς λαὸς (βλ. λ. *Κιρράδαι*).

Σκιραφίδας. Λακεδαιμόνιος, ὅστις κατὰ τὸν ἱστορικὸν Θεόπομπον, μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γυλίππου σφετερισμὸν 300 ταλάντων ἐκ τῶν 1.500, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποσταλῆ εἰς Σπάρτην μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν (404 π. Χ.), εἰσηγήθη τὴν κατάργησιν τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων ὡς ψυχοφθόρων καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Λυκούργου εἰσαχθέντα σιδηρᾶ τοιαῦτα. Α. Θ. Σ.

Σκιρθαία *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πεδινὴ τοποθεσία τῆς Σικελίας, κειμένη εἰς τὰ δυτικὰ μεσόγεια τῆς νήσου παρὰ τὸ ὀχυρὸν φρούριον Τριόκαλα, ὅπου ὁ Λεύκιος Λικίνιος Λούκουλλος ἐνίκησε τῷ 103 π. Χ. τοὺς ὑπὸ τὸν Ἀθηνίωνα ἐπαναστατήσαντας δούλους, ἀνερχομένους εἰς 30.000. Α. Θ. Σ.

Σκιρῖται (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ κατοικοῦντες τὴν Σκιρίτιδα τῆς Λακωνικῆς, οἵτινες ἐθνολογικῶς ἦσαν Ἀρκάδες. Ἐν τῇ συντάξει τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ οἱ Σκιρῖται, οἵτινες ἀπετέλουν μέσην τάξιν μεταξὺ ὁπλιτῶν καὶ ψιλῶν, συνεκρότουν ἰδίαν μοῖραν αὐτοῦ ἐξ 600 ἀνδρῶν, τὸν *Σκιρῖτιν λόχον*, ὅστις ἐν πολέμῳ εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴν τιμὴν νὰ κατέχῃ πάντοτε τὴν αὐτὴν θέσιν, τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τῆς στρατιᾶς, πλησίον τοῦ βασιλέως, προπορευόμενος ἐν πορείᾳ αὐτοῦ. Ἐφημίζοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν των, ἐξεπέμποντο πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπιμόχθων καὶ ἐπικινδύνων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἤρχιζον πρῶτοι τὴν μάχην, ἀπεχώρουν δὲ τελευταῖοι ἐξ αὐτῆς. ΚΑΨ.

Σκιρῖτις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὰ ὀρεινὴ χώρα τῆς ἀρχαίας Λακωνικῆς, ἀποσπασθεῖσα τῆς Ἀρκαδίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐθνολογικῶς ἀνῆκεν, ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἀρχαίας ἀρκαδικῆς πόλεως Σκίρου καὶ ἔκειτο κατὰ τὰ ΒΑ. πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν ὅρια πρὸς Α. τῆς ἀρκαδικῆς Αἰγύτιδος. Διὰ τῆς κλεισούρας τῆς Σκιρίτιδος ἦγεν ἡ ἐξ Ἄργους καὶ Τεγέας εἰς Σελλασίαν καὶ Σπάρτην ἀρχαία ἁμαξιτός. Ἀπὸ τὰ πολίσματα ταύτης ἄξιον λόγου ἦτο τὸ Οἶον, τοῦ ὁποίου ἐρείπια διεσώθησαν εἰς τὸ βουνὸν Ρέπου. ΚΑΨ.

— **Σκιρῖτις** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκτεινομένη εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Καρίας, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Λυκίας ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Ἁρπάσου ποταμοῦ (Ἄκ-τσάϊ). Α. Θ. Σ.

Σκίρμουντ, *Σίμων Ἰγνάτιεβιτς*. Ρῶσος ζωγράφος (1821—1889). Μαθητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρουπόλεως, διέτριψεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἰταλίᾳ. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι: «Ἡ ἀποκαθήλωσις», «Ὁ πειρασμὸς τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου» κ. ἄ. Θ. Β.

σκιρο—· οὕτω γραπτέον τὰ ἐκ τῆς λέξεως *σκίρον*=λατύπη νεώτερα σύνθετα *σκιρόδεμα*, *σκιροδετῶ*, *σκιροκονίαμα*, *σκιρόστρωσις* κ. τ. τ. Β. Φ.

σκιρόδεμα, *—ατος* (τό), ἢ ***σκιροκονίαμα*** (τὸ) (γαλλ. béton)· ὑλικὸν οἰκοδομῆς ἐπιτυγχανόμενον διὰ τῆς συνθέσεως τεσσάρων ἁπλῶν ὑλικῶν ἤτοι ἄμμου φυσικῆς ἢ τεχνητῆς, σκίρων ἢ χαλίκων, ὑδραυλικῆς κονίας, συνήθως τσιμέντου καὶ ὕδατος.

— *[Ἐγκυκλ.]* Τὸ *σκιρόδεμα* ὡς ὑλικὸν δομῆς ἀντέχει καλῶς εἰς τὰς τάσεις θλίψεως (πιέσεως), δὲν ἀντέχει ὅμως εἰς τὰς τάσεις ἐφελκυσμοῦ. Τὴν πρόσθετον ταύτην ἰδιότητα, ἣν ἔχουσιν ἄλλα ὑλικὰ ὡς τὸ ξύλον καὶ ὁ σίδηρος, δύναται νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὸ σκιρόδεμα διὰ τῆς εἰς αὐτὸ καὶ εἰς καταλλήλους θέσεις τοποθετήσεως σιδηρῶν στρογγύλων ῥάβδων, ὁπλισμοῦ καλουμένων. Ὁ σίδηρος ἐντὸς τοῦ σκιροδέματος προφυλάσσεται ἀπὸ τῆς ὀξειδώσεως, προσφύεται εἰς αὐτό, ἐπὶ πλέον δὲ προσδίδει εἰς τὸ σκιρόδεμα μείζονα ἱκανότητα ἐκτάσεως. Ὁ συντελεστὴς διαστολῆς σιδήρου καὶ σκιροδέματος εἶναι σχεδὸν ὁ αὐτός. Αἱ ἀνωτέρω ἰδιότητες καθιστῶσι δυνατὴν τὴν συνεργασίαν σιδήρου καὶ σκιροδέματος καὶ ἐπιτυγχάνονται οὕτω κατασκευαὶ ἐξ *ὡπλισμένου* ἢ *σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος* (γαλλ. béton armé), αἵτινες δύνανται νὰ ἀντεπεξέλθωσιν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐξωτερικῶν δυνάμεων ἐξ ἴσου καλῶς ὡς αἱ ξύλιναι καὶ μεταλλικαὶ κατασκευαί. Ἀναλόγως τῆς εἰς ὕδωρ περιεκτικότητος τοῦ σκιροδέματος διακρίνομεν τὸ *στεγνὸν σκιρόδεμα* (πιεστόν), τὸ *μαλακὸν σκιρόδεμα*

Digitized by Google

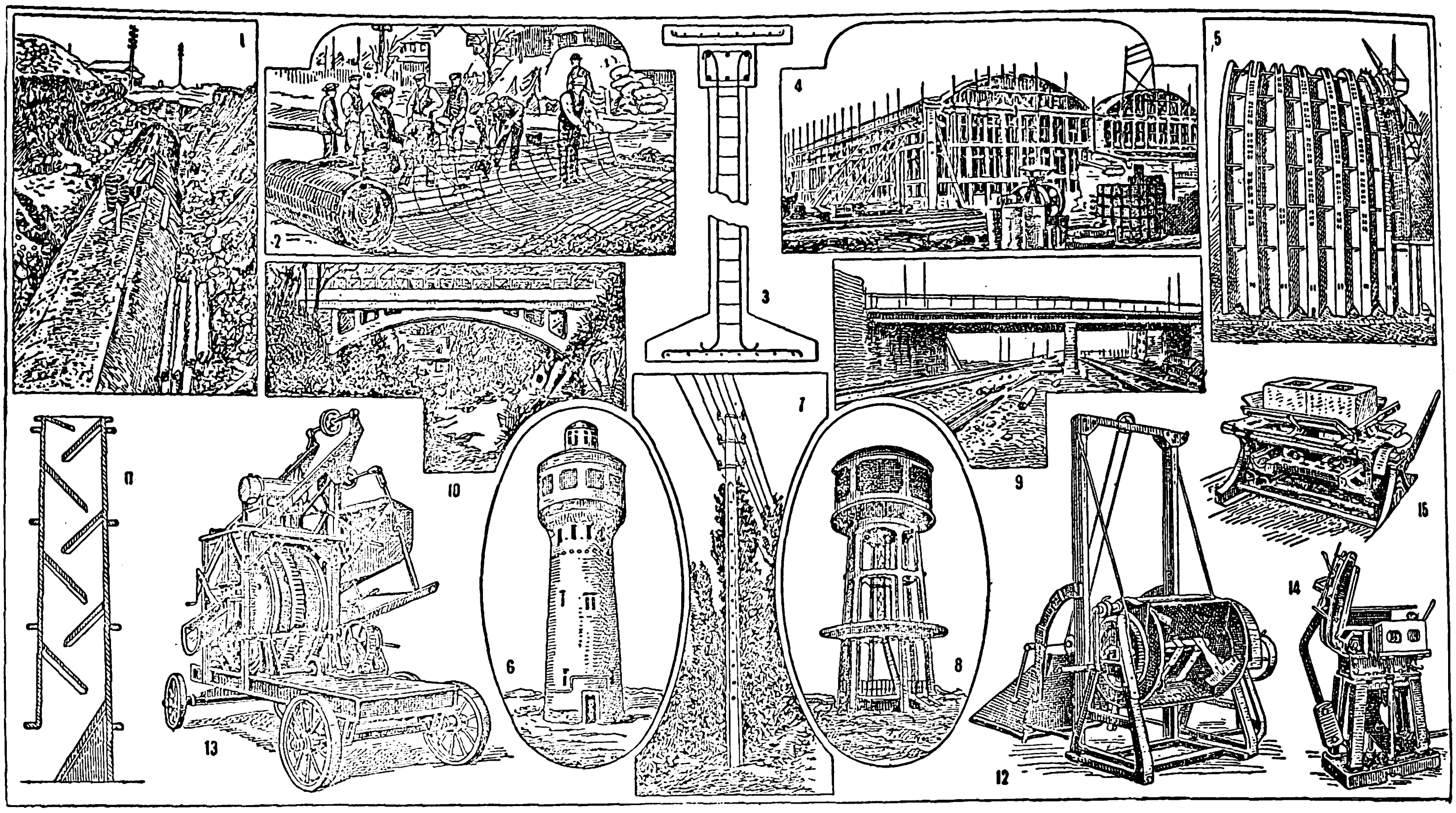

Χρῆσις σκιροδέματος.

[1=Κατασκευὴ ὀχετοῦ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος. 2=Τοποθέτησις μεταλλικοῦ ὁπλισμοῦ ὁδοστρώματος ἐκ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος. 3=Διατάξεις ὁπλισμοῦ διαφόρων δοκῶν καὶ ὑποστυλωμάτων. 4=Κατασκευὴ οἰκοδομῶν τῇ βοηθείᾳ ξυλοτύπων. 5=Κατασκευὴ ὑποστέγων ἐκ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος τοῦ ἀερολιμένος τοῦ Orly (σύστημα Limousin et Cie). 6,7,8,9,10=Διάφορα ἔργα ἐκ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος. 11=Ἀναμικτὴρ σκιροδέματος σιγμοειδὴς (μπετονιέρα). 12=Ἀναμικτὴρ σκιροδέματος (μπετονιέρα) χειροκίνητος διὰ τεχνητοὺς λίθους (συστήματος S.A.M.C.). 13=Ἀναμικτὴρ σκιροδέματος (μπετονιέρα) μηχανοκίνητος (συστήματος Ransome). 14=Πιεστήριον κατασκευῆς τεχνητῶν λίθων (συστήματος Brandt). 15=Πιεστήριον κατασκευῆς (συστήματος Vinget τεχνητῶν λίθων.]

καὶ τὸ *ρευστὸν σκιρόδεμα*. Ἡ μελέτη καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἔργων ἐξ ἁπλοῦ ἢ ὡπλισμένου σκιροδέματος διέπεται εἰς ἕκαστον κράτος ὑπὸ εἰδικῶν κανονισμῶν, οἵτινες δίδουσι τοὺς κανόνας διὰ τὴν

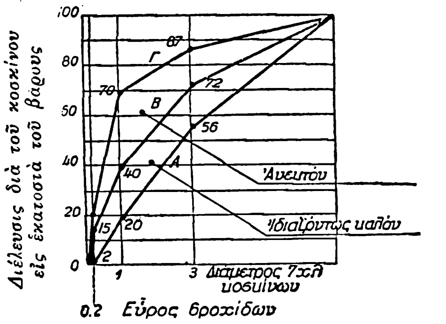

Σχ. 1. *Ἄμμος*

ἐκλογὴν τῶν διαφόρων ὑλικῶν, τὸν τρόπον κατασκευῆς, τοὺς στατικοὺς ὑπολογισμούς, ὡς καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀντοχῆς τοῦ ἐπιτυγχανομένου σκιροδέματος. Ἐν Ἑλλάδι ἀκολουθοῦνται οἱ γερμανικοὶ κανονισμοί. Τοιοῦτοι κανονισμοὶ ἐξεδόθησαν ἐν Γερμανίᾳ τὸ πρῶτον τῷ 1906, ἠκολούθησαν δὲ ἔκτοτε οἱ κανονισμοὶ τῶν ἐτῶν 1916, 1925 καὶ 1932. Χαρακτηριστικὸν εἰς τοὺς τελευταίως ἐκδοθέντας κανονισμοὺς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προηγουμένους εἶναι ὅτι διὰ τὰς σιδηροπαγεῖς κατασκευὰς ἀποδίδεται ὅλως ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὴν κοκκομετρικὴν σύνθεσιν τῆς ἄμμου καὶ τῶν σκίρων, ἐπιβαλλομένου ὅπως ἡ σύνθεσις αὕτη κυμαίνηται μεταξὺ ὡρισμένων ὁρίων.

Πᾶσα ἄμμος, ἧς ἡ κοκκομετρικὴ σύνθεσις περιέχεται μεταξὺ τῶν καμπύλων Α καὶ Β θεωρεῖται ἰδιαζόντως καλή, ἐὰν δὲ αὕτη περιέχηται μεταξὺ τῶν καμπύλων Β καὶ Γ θεωρεῖται ὡς χρησιμοποιήσιμος. Ἐπίσης διὰ τὸ μῖγμα ἄμμου καὶ χαλίκων ἡ μεταξὺ τῶν καμπύλων Δ καὶ Ε σύνθεσις θεωρεῖται ὡς ἰδιαζόντως καλή, ἡ δὲ μεταξὺ τῶν καμπύλων Ε καὶ Ζ ὡς χρησιμοποιήσιμος. Ἐκ τῶν καμπύλων τοῦ ἀμμοχαλίκου προκύπτουν ἐπίσης καὶ αἱ κατάλληλοι ἀναλογίαι συνθέσεως ἄμμου πρὸς τὰ σκίρα ἢ χάλικος. Ἡ ποσότης τοῦ τσιμέντου, ἥτις περιέχεται εἰς ἓν κυβικὸν μέτρον πεπηγμένου σκιροδέματος πρὸς παραγωγὴν σιδηροπαγοῦς κατασκευῆς, εἶναι κατὰ κανόνα 300 χλγρ. Δι' ἔργα ἐξ ἁπλοῦ σκιροδέματος ἡ ποσότης αὕτη δύναται νὰ ἐλαττωθῇ ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν. Πλὴν τοῦ κανονικοῦ τσιμέντου τοῦ ἐμπορίου χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς σιδηροπαγεῖς κατασκευὰς καὶ τσιμέντον ὑψηλῆς ἀντοχῆς ὡς καὶ τηκτὸν τσιμέντον. Τὰ δύο ταῦτα τσιμέντα παρουσιάζουσι τὸ προσὸν τῆς μεγαλυτέρας ἀντοχῆς καὶ τῆς ταχυτέρας σκληρύνσεως. Τὸ τελευταῖον τοῦτο προσὸν ἐπιτρέπει τὴν ταχυτέραν ἀφαίρεσιν τῶν ξυλοτύπων. Διὰ τῆς χρήσεως τῶν τσιμέντων τούτων ὡς καὶ τοῦ ὑψηλῆς ἀντοχῆς χάλυβος, αἱ σιδηροπαγεῖς κατασκευαὶ προώρισται νὰ ἐπιτελέσουν νέαν πρόοδον ἐν τῇ δομικῇ τέχνῃ. Ἔργα ἐξ ἁπλοῦ σκιροδέματος κατασκευάζονται εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἐκ λιθοδομῆς ἢ πλινθοδομῆς τοιούτων, ἤτοι εἰς θεμελιώσεις, κατασκευὰς τοίχων, θολωτῶν γεφυρῶν, τεχνητῶν ὀγκολίθων εἰς λιμενικὰ ἔργα, τοίχων ἀντιστηρίξεως γαιῶν, φραγμάτων κ.τ.λ. Τὸ φράγμα τοῦ Μαραθῶνος κατεσκευάσθη ἐκ σκιροδέματος μὲ προσθήκην 25 % ἀργῶν λίθων (κυκλώπειον σκιρό-

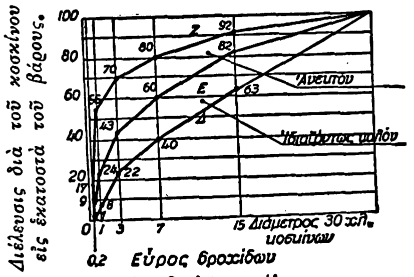

Σχ. 2. *Ἀμμοχάλικον.*

δεμα ἢ λιθόδεμα). Ξεστὴ λιθοδομὴ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς παρειᾶς τοῦ φράγματος.

Ἡ ἰδέα τῆς ἐνθέσεως σιδήρου ἐντὸς τοῦ σκιροδέματος ἀποδίδεται εἰς τὸν Γάλλον κηπουρὸν Monier, ὅστις τῷ 1861 κατεσκεύασε γλάστρας ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τούτου καὶ τῷ 1867 ἔλαβε προνόμιον εὑρεσιτεχνίας διὰ τὸ δοχεῖόν του. Ἀλλὰ καὶ πρότερον εἶχον γίνει σχετικαὶ προσπάθειαι (Candlot) θεωρηθεῖσαι ὅμως ἄνευ σημασίας. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Γάλλος μηχανικὸς Coignet ἐπρότεινε τὴν ἐκ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος κατασκευὴν δοκῶν, θόλων καὶ σωλήνων, οὓς ἐξέθεσεν εἰς τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τῶν Παρισίων (1867). Ἀπὸ τοῦ 1890 αἱ σιδηροπαγεῖς κατασκευαὶ ἔλαβον μεγάλην ἔκτασιν εἰς ὅλα τὰ κράτη, ἐφαρμοσθεῖσαι οὐ μόνον εἰς οἰκοδομικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ εἰς πάσης φύσεως τοιαῦτα, οἷον γεφύρας, δεξαμενάς, φράγματα, πασσάλους θεμελιώσεων κτλ.

Ἐν Ἑλλάδι εἰσήχθησαν πρὸ εἰκοσιπενταετίας ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Ἠλία Ἀγγελοπούλου, ἐφαρμόσαντος κατὰ πρώ-

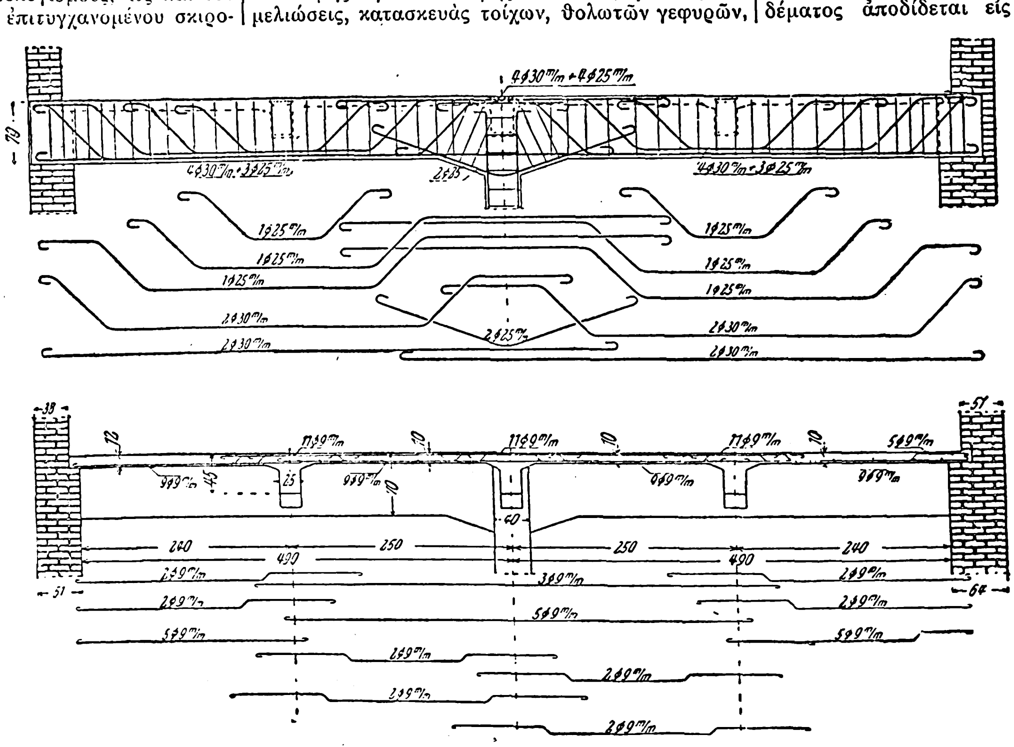

Πάτωμα ἐκ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος.

[Τὸ σχῆμα δεικνύει τὰς ράβδους, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται· τὸ σύμβολον ϕ δηλοῖ τὴν λέξιν διάμετρος, m/m τὰ χσμ.]

Digitized by Google

τον τὸ σύστημα Hennebique, ἔλαβον δὲ νέαν ὤθησιν, ἀφ' ἧς ἱδρύθη τῷ 1920 εἰδικὴ ἕδρα διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος ἐν τῷ Ἐθνικῷ

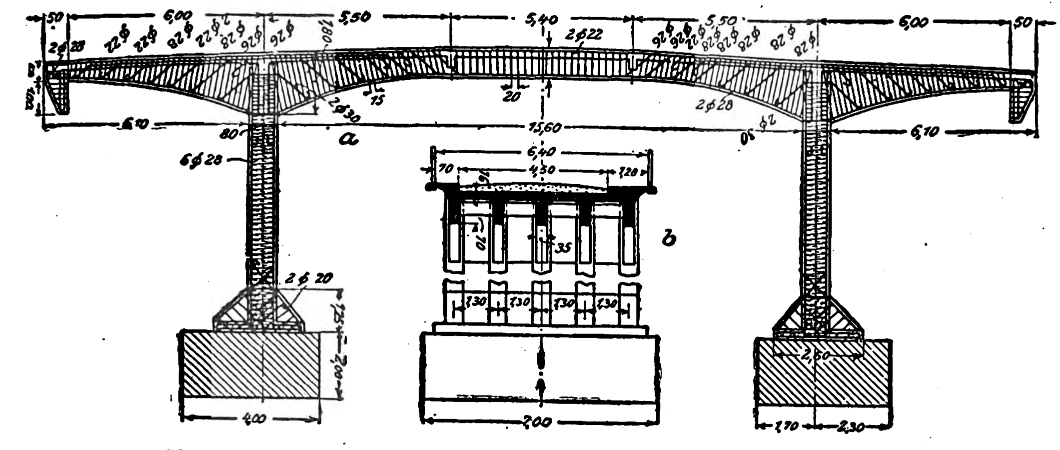

Ὀδογέφυρα ἐκ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος (Οὔμμενδορφ τῆς Βυρτεμβέργης.
[Κατὰ μῆκος τομὴ—Ἐγκαρσία τομὴ δι' ἑνὸς βάθρου.]

Μετσοβίῳ Πολυτεχνείῳ. Τὸ σχετικῶς νέον τοῦτο ὑλικὸν κατασκευῆς ἐπεκράτησεν ἐν Ἑλλάδι τῶν τε ξυλίνων καὶ σιδηρῶν κατασκευῶν, διότι ὁ τόπος στερεῖται ξυλείας καὶ σιδηροβιομηχανίας, ἐνῷ ἀντιθέτως, διαθέτει τσιμέντα ἐγχώρια καλῆς ποιότητος ὡς καὶ ἄφθονον φυσικὴν ἄμμον καὶ χάλικας. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος εἰς τὰ κτίρια ἐπιτρέπει τὴν δημιουργίαν νέου ρυθμοῦ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, *μοντέρνου* λεγομένου ρυθμοῦ, διὰ τῆς γενικεύσεως τῆς χρήσεως τοῦ δώματος (ταράτσας) καὶ τῆς δυνατότητος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παραθύρου κατὰ τὴν ὁριζοντίαν ἔννοιαν καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς προσόψεως.

Π. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

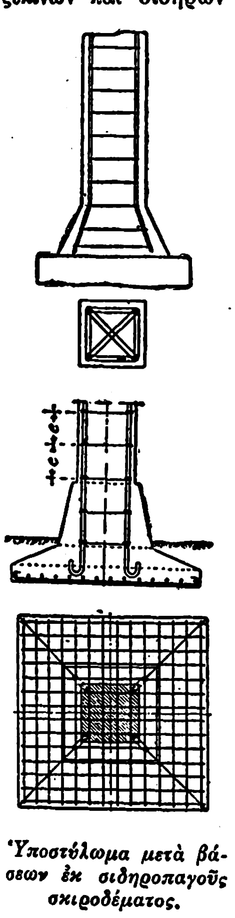

Ὑποστύλωμα μετὰ βάσεων ἐκ σιδηροπαγοῦς σκιροδέματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Kersten*, Eisenbetonbau (Βερολῖνον 1925—1931). —*Saliger R.*, Der Eisenbeton (ε' ἐκδ. Λειψία 1925). *Mörsch*, Der Eisenbetonbau, seine Theorie und Anwendung.—«Handbuch für Eisenbetonbau», 14 τόμοι ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ *Emperger*. —*Probst*, Vorlesungen über Eisenbeton (Βερολῖνον 1920—1922). —*W. Gehler*, Erläuterungen zu den Eisenbeton-bestimmungen 1925 (Βερολῖνον 1927).—*A. V. Magny*, La construction en béton armé (Παρίσιοι 1923). —*A. Mesnager*, Cours de béton armé (Παρίσιοι 1921). — *G. Espitallier*, Cours de béton armé (Παρίσιοι 1925). —*N. de Tédesco* et *V. Forestier*, Nouveau manuel du constructeur en ciment armé (Παρίσιοι 1920).—*Ἐτησία ἔκδοσις:* Agenda Dunod: Béton armé, Béton Kalender, ἐκδότης *W. Ernst*.—*Περιοδικά:* «Beton und Eisen» (ἐκδιδόμενον ὑπὸ *Lmperger* καὶ *Kleinlogel*). «Le Constructeur de Ciment Armé».—*Α. Β. Γιαννάρου*, Σιδηροπαγὲς σκιροκονίαμα (Ἀθῆναι 1915).—Οἱ Γερμανικοὶ κανονισμοὶ σιδηροκονιάματος τοῦ 1916, μετάφρ. *Μ. Δ. Διαμαντοπούλου*. Οἱ Γερμανικοὶ κανονισμοὶ τοῦ 1925 διὰ τὸ ὡπλισμένον σκυροκονίαμα, ἐπιμελείᾳ τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος.—*W. Gehler*, Ἑρμηνεῖαι μετὰ παραδειγμάτων τῶν γερμανικῶν κανονισμῶν τοῦ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος, ἐπιμελείᾳ Τεχν. Ἐπιμ. τῆς Ἑλλάδος (Ἀθῆναι 1932). Θ. Χ.

σκιρόδεσις, —*εως* (ἡ)· ἡ διὰ σκιροδέματος στερέωσις, τοιχοδομὴ κ.τ.τ.

σκιροδετῶ (—*έω*)· κτίζω διὰ σκιροδέματος.

Σκίροι *['Αρχ.].* Λαὸς τῆς ΒΑ. ἀνεξαρτήτου Γερμανίας, κατοικῶν δεξιὰ τοῦ Βιστούλα ποταμοῦ. Μέρος αὐτῶν κατῆλθε μέχρι τῆς Β. παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀπειλῆσαν καὶ αὐτὴν τὴν Ὀλβίαν (νῦν Νικολάϊεφ). Ἐπίσης ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀλανῶν καὶ Οὔννων. Α. Θ. Σ.

σκιροκονίαμα,—*ατος* (τό)· τὸ ἄλλως *σκιρόδεμα* (βλ. λ.), κοιν. *μπετόν*.

Σκιρομύτης *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τοῦ Καρπαθίου πελάγους, ἡ ΝΑ. τῆς νήσου Καλύμνου ἐσχατιὰ (πλάτ. 36° 57' Β., μῆκ. 27° 06' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1666: Lero and Kalymnos), ἡ ἀντικρύζουσα τὴν Ψέριμμον. Ἄλλως *Χάλι*. Σ. Ε. Λ.

σκίρον (τό)· ἡ λατύπη ἡ ἀπὸ τῆς κατεργασίας τῶν λίθων ἀποπίπτουσα, κοιν. *χαλίκι* (ἡ λ. παραδίδεται καὶ *σκίῤῥον* καὶ *σκῖρον* καὶ *σκεῖρον*) βλ. καὶ *σκῦρον*. Β. Φ.

σκίρον (τό)· ἀρχ., τὸ σκιάδειον, ὅπερ ἔφερον ἐν Ἀθήναις αἱ ἱέρειαι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *Σκιροφορίων* (βλ. λ.).

σκῖρον (τό)· ἀρχ., ὁ σκληρὸς φλοιὸς τοῦ τυροῦ, αἱ ἀκαθαρσίαι τοῦ τυροῦ· || οὐλή, πληγὴ ἐπουλωμένη.

Σκῖρον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Προάστιον τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἄστεως εἰς Ἐλευσῖνα ἀγούσης Ἱερᾶς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου Λακιαδῶν, ὀνομασθὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ μάντεως *Σκίρου*, κατὰ τὴν παράδοσιν. Τὸ προάστιον τοῦτο ἦτο ἡ κυρία συνοικία τῶν ἑταιρῶν, εἰς ἣν ὡδήγει στενὴ πάροδος, «ὁ χρυσοῦς στενωπός» καλούμενος. ΚΑΨ.

Σκῖρος *[Μυθολ.].* Μάντις ἐκ Δωδώνης, ὅστις ἐλθὼν ἐκ ταύτης εἰς Ἀττικὴν πρὸς βοήθειαν τῶν Ἐλευσινίων πολεμούντων κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἵδρυσε τὸ ἐν Φαλήρῳ ἀρχαιότερον ἱερὸν τῆς ἀπ' αὐτοῦ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπικληθείσης Σκιράδος Ἀθηνᾶς καὶ ἐφονεύθη εἰς τὸν χῶρον, ὅστις ἀπ' αὐτοῦ ἐκλήθη *Σκῖρον*, ὡς καὶ ὁ ἐν αὐτῷ κτισθεὶς συνοικισμὸς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ παρὰ τὸν χείμαρρον, ὅστις ἐπίσης ὠνομάσθη ὁμωνύμως (*Παυσ.* I, 36, 4).

Σκῖρος *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις ἀρχαία τῆς Ἀρκαδίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠνομάσθη Σκιρῖτις ἡ περὶ αὐτὴν χώρα, ἐνωρὶς κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν καὶ προσαρτηθεῖσα εἰς τὴν Λακωνικήν. ΚΑΨ.

σκῖρος (ὁ), ἡ *σκίῤῥος* *['Ιατρ.].* Μορφὴ καρκίνου χαρακτηριζομένη ἐκ μεγάλης ἀναπτύξεως τοῦ σκληροῦ συνδετικοῦ ὑποστρώματος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς καρκινωματώδεις βλάστας, αἵτινες εἶναι λεπταὶ καὶ ἀτροφικαί. Ὡς ἐκ τῆς ὑπερισχύσεως ταύτης τοῦ διαμέσου συνδετικοῦ ἱστοῦ ἐν τῇ συστάσει τοῦ νεοπλάσματος, τοῦτο εἶναι σκληρὸν κατὰ τὴν ψηλάφησιν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς σκληροὺς σκίρους καρκίνους ἔχομεν τοὺς μαλακοὺς ἢ μυελοειδεῖς καρκίνους, ἔνθα ὑπερισχύει τὸ παρέγχυμα τῶν καρκινωματωδῶν κυττάρων, ἐνῷ τοὐναντίον τὸ διάμεσον συνδετικὸν ὑπόστρωμα εἶναι ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένον. Ὁ σκῖρος καρκῖνος ἐμφανίζεται συνήθως εἰς τὸν μαστὸν καὶ τὸν γαστρεντερικὸν σωλῆνα, προκαλῶν συχνὰ στενώσεις αὐτοῦ. Ι. ΚΑΤΣΑΡΑΣ

σκιρός,—*ά*,—*όν*, ἢ *σκιῤῥός*· σκληρός, ἀπεσκληρυμμένος.

σκιρόστρωσις,—*εως* (ἡ)· ἡ διὰ σκίρων στρῶσις: «σκιρόστρωσις ὁδοῦ, — πλατείας».

— *['Εγκυκλ.]* Βλ. λ. *ὁδόστρωμα*.

Σκιροφόρια (τὰ) *['Αρχ.].* Ἑορτὴ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, τελουμένη κατὰ τὸ θέρος (12ην Σκιροφοριῶνος). Κατὰ ταύτην μετεφέρετο ἱεροτελεστικῶς διὰ πομπῆς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἐρεχθέως ἢ ὑπό τινος μέλους τοῦ οἴκου τῶν Ἐτεοβουταδῶν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ προάστιον τῶν Ἀθηνῶν, τὸ *Σκῖρον* (βλ. λ.), τὸ μέγα λευκὸν σκιάδειον—ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου ἐβάδιζον τρεῖς ἱερεῖς—πρὸς συμβολισμὸν τῆς προστασίας τῶν ἀγρῶν τοῦ Ἄστεως ἀπὸ τοῦ καύσωνος τοῦ θέρους ὑπὸ τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀπεδίδετο ἡ ἐφεύρεσις τοῦ σκιαδείου. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἑορτὴν ἐκομίζετο ἐπίσης ἐν πομπῇ τὸ τοῦ Διὸς κῴδιον, ἤτοι τὸ δέρμα θυσιασθέντος εἰς τὸν Μειλίχιον Δία κριοῦ πρὸς ἐξευμένισιν καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, οἵτινες θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ὠργισμένοι κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἀποτροπὴν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐκ τοῦ θερινοῦ καύσωνος βλαβῶν τῆς ἀττικῆς γῆς. ΚΑΨ.

Σκιροφοριών,—*ῶνος* (ὁ) *['Αρχ.].* Ὁ δωδέκατος μὴν τοῦ ἀττικοῦ ἡμερολογίου, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου καὶ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ μηνὸς Ἰουλίου. Εἶχεν 29 ἡμέρας καὶ ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τῆς τελουμένης κατ' αὐτὸν ἑορτῆς τῶν Σκιροφορίων. ΚΑΨ.

Σκίρπος ὁ λιμναῖος.
[Α=τομὴ ἄνθους.]

σκίρπος (ὁ) (Scirpus) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *κυπειροειδῶν* ἢ *κυπειριδῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ πολυετεῖς, ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν πολυπληθῶν εἰδῶν τοῦ γένους, ὧν τινα εἶναι ὑδρόβια καὶ ἕτερα κοσμητικὰ ἢ βιομηχανικῶς χρήσιμα, παρ' ἡμῖν ἀπαντᾷ ὁ *σκίρπος ὁ λιμναῖος* (Scirpus lacustris, κοιν. *βούτομο* ἢ *βούτιμο* ἢ *σύφα*). Δ. Ν. Π.

σκιρποφάγος (ὁ) (Scirpophaga) *[Ζφολ.].* Γένος ἐντόμων λεπιδοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *πυραλιδῶν*. Πολλὰ εἴδη τοῦ γένους ζοῦν ἐπὶ τοῦ σακχαροκαλάμου, τοῦ ἀραβοσίτου, σόργου κλπ. Ε. Τ. Ε.

σκιρρο— τὰ ἀπὸ τῆς λέξεως *σκίῤῥον*=λατύπη ἢ *σκιῤῥός*=σκληρὸς σύνθετα βλ. ἐν *σκιρο—*.

Σκίρρων (ὁ) *[Μετεωρ.]* βλ. λ. *Σκίρων*.

σκίρτημα (τό)· τίναγμα, αἰφνιδία κίνησις, ἀναπήδησις: «σκιρτήματα τοῦ ἐμβρύου».

σκίρτησις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σκιρτᾶν, *σκίρτημα* (βλ. λ.).

Σκιρτητής.

σκιρτητὴς (ὁ) (Scirtes) *[Ζφολ.].* Γένος κολεοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κυφωνιδῶν*, περιλαμβάνον μικροὺς κανθάρους ἀναγνωριζομένους ἐκ τοῦ κανονικωτάτου φοειδοῦς σχήματος τοῦ σώματός των. Ἔχοντες ἐκτάκτως ἀνεπτυγμένα τὰ ὀπίσθια ἄκρα, δύνανται νὰ πραγματοποιῶσι μεγάλα ἅλματα. Διαβιοῦσιν ἐπὶ τῶν καλαμώνων ἢ ἄλλων ὑδροβίων φυτῶν, εἴδη δέ τινα ἐξ αὐτῶν ἀπαντῶσι καὶ ἐν Εὐρώπῃ.

σκιρτόθριψ (ὁ) (Scirtothrips) *[Ζφολ.].* Γένος ἐντόμων θυσανοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *θριπιδῶν*. Τὰ εἴδη τοῦ γένους τούτου προσβάλλουν διάφορα ἄνθη εἰς τὰ θερμοκήπια, τὰ ἑσπεριδοειδῆ καὶ ἄλλα καρποφόρα δένδρα. Ε. Τ. Ε.

σκιρτόποδα (τὰ) (Scirtopoda) *[Ζφολ.].* Τάξις περιστροφικῶν σκωλήκων, περιλαμβάνουσα διάφορα εἴδη, χαρακτηριζόμενα ἐκ τῶν βραχιονοειδῶν, σμηριγγοφόρων, μυωδῶν ἀποφύσεων τοῦ σώματός των. Εἰς τὰ σκιρτόποδα ὑπάγεται ἡ ὁμοιογένεια τῶν *τροχοσφαιριδῶν*.

Σκίρτος *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μεσοποταμίας, ὅστις παραρρέων τὴν Ἔδεσσαν (νῦν Οὔρφα) ἐκβάλλει εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Βελίχα (νῦν Nahr-Belich), ἀριστεροῦ παραποτάμου τοῦ Εὐφράτου. Νῦν *Δαϊσάν*. Α. Θ. Σ.

σκιρτῶ (—*άω*)· ἀναπηδῶ αἰφνιδίως, τινάσσομαι ἀπὸ τῆς θέσεώς μου: «ἐσκίρτησεν ἐκ χαρᾶς»· || «σκιρτᾷ τὸ ἔμβρυον» ἐπὶ τῶν χαρακτηριστικῶν κινήσεων τοῦ ἱκανῶς ἀνεπτυγμένου ἐμβρύου.

Σκίρτωνες *['Αρχ.].* Λαὸς ἰλλυρικός, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. II, 16, 5) παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας. Μέρος αὐτῶν μετοικήσαν ἐν Λυχνηστίδι τῆς Μακεδονίας κατῴκησε τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Σκιρτωνίαν. Ὑπὸ τοῦ Πλινίου (III, 26, 2) καλοῦνται *Σκίρταρες*. Α. Θ. Σ.

Σκιρτωνία, ἢ **Σκιρτιανὴ** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Χώρα καὶ πόλις τῆς Μακεδονίας ἐν Λυχνηστίδι, παρὰ τὰ ἰλλυρικὰ μεθόρια, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν ἐξ Ἰλλυρίας μετοικησάντων ἐνταῦθα Σκιρτώνων. Ἔκειτο βορειοανατολικῶς τῆς Ρέσνης καὶ ἐχρησίμευεν ὡς σταθμὸς τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ μεταξὺ Λυχνιδοῦ (Ἀχρίδος) καὶ Ἡρακλείας. Α. Θ. Σ.

Σκιρτώνιον *['Αρχ. Γεωγρ.].* Μία τῶν 10 πόλεων τῆς νοτίου Ἀρκαδίας ἐν Μαιναλίᾳ, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι «διὰ τὸ ἔχθος τῶν Λακεδαιμονίων» καταλιπόντες τὰς πατρίδας των, κατῴκησαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδα κτισθεῖσαν τῷ 370 π. Χ. Μεγαλόπολιν (*Παυσ.* VIII, 27, 4). Α. Θ. Σ.

Σκίρφαι *['Αρχ. Γεωγρ.].* Πόλις φωκικὴ ἀναφερομένη ὑπὸ Διευχίδου, ὡς εὕρηται παρὰ Στεφάνῳ (576, 9). Σ. Ε. Λ.

Digitized by Google

σκιρῶ (*—όω*)· καθιστῶ τι σκιρόν, σκληρύνω.

σκιρώδης (ὁ, ἡ), *—ες*· ὁ σκληρὸς ὡς σκῖρος: «σκιρώδης ὄγκος».

σκίρωμα (τό)· σκιρώδης ὄγκος.

Σκίρων (ὁ) *[Μετεωρολ.]*. Ἐπίσημος ὀνομασία τοῦ ἀπὸ ΒΔ, μεταξὺ Βορρᾶ καὶ Ζεφύρου, πνέοντος ἀνέμου, τοῦ κοινῶς *μαΐστρου* (βλ. λ.). Ἡ ὀνομασία του, ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐφαίνετο εἰς τοὺς Αἰγινήτας πνέων ἀπὸ τῶν Σκιρωνίδων πετρῶν. Σ. Ε. Λ.

Σκίρων, ἢ ***Σκείρων*** *[Μυθολ.]*. —1) Λῃστὴς διαβόητος, διατρίβων, κατὰ τὴν ἀττικὴν παράδοσιν, εἰς τοὺς πρὸς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον ἀποκρήμνους βράχους τῆς Γερανείας, τὰς Σκιρωνίδας πέτρας (σήμερον Κακὴ σκάλα). Λῃστεύων τοὺς διαβάτας ἠνάγκαζεν εἶτα αὐτοὺς νὰ πλύνωσι τοὺς πόδας του, δι᾽ αἰφνιδίου δὲ λακτίσματος κατεκρήμνιζεν αὐτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν, ἔνθα τεραστία χελώνη κατέτρωγε τὸ πτῶμά των. Ὁ Θησεὺς διελθὼν ἐκεῖθεν ἐφόνευσεν αὐτόν, καθ᾽ ὃν τρόπον καὶ οὗτος τοὺς λοιπούς. Ἐν τῷ βάθρῳ τῆς ἐν Ἀθήναις βασιλικῆς στοᾶς ὑπῆρχε σύμπλεγμα προσώπων ἐξ ὀπτῆς ἀργίλλου, παριστάνον τὸν Θησέα κρημνίζοντα τὸν Σκίρωνα εἰς τὴν θάλασσαν. —2) Κατὰ τὴν μεγαρικὴν παράδοσιν, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Μεγάρων Πύλλαντος ἢ Πύλα καὶ ἔγγονος τοῦ Λέλεγος, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Πανδίονος καὶ ἀδελφὴν τοῦ Νίσου, πρὸς ὃν ἤρισε περὶ τῆς ἀρχῆς. Ὁ Αἰακός, διορισθεὶς διαιτητὴς εἰς τὴν ἔριδα ταύτην, ἀπεφάσισεν, ἵνα τὴν μὲν κυβέρνησιν τῶν Μεγάρων ἀναλάβῃ ὁ Νῖσος, τὴν δὲ τοῦ στρατοῦ ἀρχηγίαν ὁ Σκίρων. Κατ᾽ ἄλλας παραδόσεις ὁ Σκίρων ἦτο σύζυγος τῆς Χαρικλοῦς καὶ πατὴρ τῆς Ἐνδηΐδος, συζύγου τοῦ Αἰακοῦ. Ὑπῆρξε διώκτης τῶν κακοποιῶν καὶ προστάτης τῶν δικαίων. Π. Α. Ρ.

Σκίρων (Sciro). Ἐπικούρειος φιλόσοφος (βλ. λ. *Σίρων*).

Σκιρωνίδες *πέτραι*, ἢ ***Σκιράδες πέτραι*** *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρότομος ἀκτὴ βραχώδης κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν παράλιον τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀποτελοῦσα τὰς ἀκρωρείας τῆς Γερανείας μεταξὺ Σιδοῦντος καὶ Μεγάρων καὶ δὴ μεταξὺ Κρομμυῶνος καὶ Μινώας ἄκρας. Ὑπεράνω αὐτῶν διέρχεται ἡ ἀπὸ Ἀττικῆς καὶ Μεγάρων πρὸς Ἰσθμὸν Σκιρωνὶς ὁδός. Ταύτην συνέχωσε μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Θερμοπυλῶν Κλεόμβροτος ὁ Ἀναξανδρίδου, ἀδελφὸς τοῦ Λεωνίδου, πρὸς παρακώλυσιν τῆς προχωρήσεως τοῦ βαρβάρου πρὸς τὸν Ἰσθμὸν (*Στράβ.* Θ, 391—393. *Ἡροδ.* 8, 71), ηὔρυνε δὲ κατόπιν ὁ Ἀδριανός. Τῆς διευρύνσεως ταύτης ἴχνη φαίνονται εἰς τὴν ἀπόκρημνον δίοδον *Κακὴ Σκάλα* (πλάτ. 37° 58′ 30″ Β, μῆκ. 23° 16′ 45″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1657: Gulf of Athens) τὴν νοτίως καὶ ἐγγὺς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἐπέχουσαν τὴν θέσιν τῶν Σκιρωνίδων πετρῶν. Σ. Ε. Λ.

Σκιρωνίδης. Ἀθηναῖος στρατηγός, διοικῶν μετὰ τοῦ Φρυνίχου καὶ τοῦ Ὀνομακλέους ναυτικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἀργείων, ἀποσταλεῖσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Νικήσαντες οἱ στρατηγοὶ οὗτοι ἐν μεγάλῃ πρὸ τῆς Μιλήτου ναυμαχίᾳ τὰς ἡνωμένας δυνάμεις τῶν Μιλησίων καὶ τοῦ Τισσαφέρνους, ἡτοιμάσθησαν εἰς πολιορκίαν τῆς Μιλήτου· καταπλεύσαντος ὅμως πελοποννησιακοῦ καὶ σικελικοῦ στόλου, κατέφυγον εἰς Σάμον τῇ συμβουλῇ τοῦ Φρυνίχου, χωρὶς νὰ συγκροτήσωσι ναυμαχίαν (412 π. Χ.). Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Σκιρωνίδης παρέμεινεν εἰς Σάμον, κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἀνεκλήθη μετὰ τοῦ Φρυνίχου, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πεισάνδρου, ἀνατεθείσης τῆς ἀρχηγίας τῆς ἐν Σάμῳ δυνάμεως εἰς τὸν Λέοντα καὶ τὸν Διομέδοντα. Π. Α. Ρ.

Σκιρωνὶς *ὁδὸς* *[Ἀρχ.]* Ἡ διὰ τῶν ἀποκρήμνων βράχων τῆς Γερανείας (Σκιρωνίδων πετρῶν) διερχομένη ὁδός, ἥτις συνδέει τὰ Μέγαρα μετὰ τοῦ Ἰσθμοῦ (βλ. *Σκιρωνίδες* πέτραι). Π. Α. Ρ.

Σκιρωνοβορρᾶς *[Ναυτ.]*. Ὁ μεταξὺ Σκίρωνος καὶ Βορρᾶ πνέων ἄνεμος (κοιν. *μαϊστροτραμοντάνα*), καὶ ἡ ἀντιστοιχοῦσα διεύθυνσις Β.ΒΔ, ἢ Β 23° Ζ ἢ 337°. Σ. Ε. Λ.

Σκιρωνοζέφυρος *[Ναυτ.]*. Ἄνεμος πνέων μεταξὺ Σκίρωνος καὶ Ζεφύρου, (κοιν. *πονεντεμαΐστρος*). Καὶ ἡ εἰς τὸν ἄνεμον τοῦτον ἀντιστοιχοῦσα διεύθυνσις, ἡ εἰς συνήθη γλῶσσαν γραφομένη ὡς Δ.ΒΔ. (δυτικοβορειοδυτική), εἰς δὲ τὰ ἡμερολόγια τῶν πλοίων καὶ τὰ ναυτικὰ ἔγγραφα (ὡς πρὸς ἀντιστοιχίας, πλεύσεις κττ.) ὡς Β 67° Ζ τεταρτοκυκλικῶς, ἢ ὡς 293° ὁλοκυκλικῶς. Σ. Ε. Λ.

σκιρωτός, *—ή*, *—όν*· ὁ διὰ σκίρων κατεσκευασμένος: «σκιρωτὸν ὁδόστρωμα», «σκιρωτὴ ὁδός», λιθόστρωτος (ἀρχ.) παραδίδεται καὶ *σκυρωτὸς* (βλ. *σκῦρον*).

σκισσουρέλλη (ἡ) (Scissurella) *[Ζωολ.]*. Γένος προσωβραγχίων γαστεροπόδων μαλακίων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πλευροτομαριδῶν*. Περιλαμβάνει μαλάκια ἔχοντα τὸ κέλυφος μικρόν, ὕψους ὀλίγων μόνον χιλιοστομέτρων, λεπτόν, πεπιεσμένον ἐκ τῶν ἄνω, μὲ στόμιον στρογγύλον.

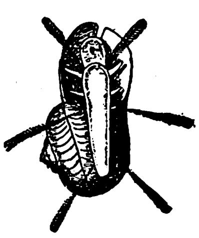

Σκισσουρέλλη.

σκὶ-στὸκ (τὸ) (ski-stok)· βλ. *χιονοδρομικὴ* ῥάβδος.

Σκίτακες *[Ἀρχ.]*. Παλαιὸν φρούριον τῆς Θρᾴκης, ἐπισκευασθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Βέσσων, κατὰ τὸν ἄνω ῥοῦν τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ. Α. Θ. Σ.

Σκιτάλετς. Ψευδώνυμον τοῦ Ρώσου διηγηματογράφου καὶ ποιητοῦ *Στεπὰν Γαβρίλοβιτς Πετρόβ*, γεννηθέντος τῷ 1868. Ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰ γράμματα τῷ 1898 ὡς συνεργάτης τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Σαμάρας» βραδύτερον δ᾽ ἐσχετίσθη μὲ τὸν Μάξιμον Γκόρκι, ὅστις ἐπέδρασε σημαντικῶς ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ταλέντου του. Ἐξέδωσε: «Συλλογὴ διηγημάτων καὶ ποιημάτων» (Πετρούπολις 1903), «Ὁ κ. Μετέωρος» διήγημα (Πετρούπολις 1914), «Τὰ τραγούδια τοῦ περιπλανώμενου» (Μόσχα 1920), «Οἱ μεροκαματιάρηδες» δρᾶμα (Ριαζάν, 1923) καὶ ἄλλα. Αἱ «Ἀναμνήσεις» του ἐξεδόθησαν τῷ 1923 ἐν Μόσχᾳ. Ε. Ι. Χ.

Σκίταλοι (οἱ) *[Μυθ.]*. Πονηροὶ δαίμονες, ὄντες μετὰ τῶν Φενάκων, τῶν Βερεσχέθων, τῶν Κοβάλων, τῶν Μοθώνων κλπ. βοηθοὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀπατεώνων, εἰς τοὺς ὁποίους παρεῖχον θράσος, ἀναίδειαν καὶ γλῶσσαν πειστικήν. Π. Α. Ρ.

σκιταμινοειδῆ (τὰ) (Scitaminaceæ) *[Βοτ.]*. Οἰκογένεια φυτῶν τοῦ ἀθροίσματος τῶν *μονοκοτυληδόνων*, περιλαμβάνουσα πόας πολυετεῖς, ῥιζωματικὰς ἰθαγενεῖς τῶν τροπικῶν καὶ θερμῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων γενῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: *ἀλπηία, ἄμωμον, ζιγγίβερις, ἡδυχιονανθές, καιμπρερία, καλαθις, κάννα, καρδάμωμον, κύστος, κουρκούμη, μουραντία* καὶ *στρελισσία*. Δ. Ν. Π.

σκίτσο (τό)· ἡ δι᾽ ἁπλῶν καὶ γενικῶν γραμμῶν σχεδίασις ἀντικειμένου τινός, σκαρίφημα, σχεδίασμα.

σκιτσογράφος (ὁ)· ὁ ζωγράφος τῶν σκίτσων, ὁ σχεδιογράφος, ὁ γελοιογράφος ἐφημερίδος.

Σκίτων. Ἀθηναῖος σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους, καταδικασθεὶς διὰ χρηματικῆς τιμωρίας δέκα ταλάντων ἐπὶ παρανόμῳ συμβουλῇ (*Δημ.* Κατὰ Μειδίου, 573). Α. Θ. Σ.

σκιώδης (ὁ, ἡ), *—ες*· ὁ δίκην σκιᾶς ὑφιστάμενος, ἀσθενής, σχεδὸν ἀνύπαρκτος: «σκιώδης ἀνεξαρτησία, — ἐλευθερία».

Σκιῶμα *[Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς νήσου Τήνου, γνώρισμα ἅμα καὶ *δοκίμι* (βλ. λ.) διὰ τοὺς διαπλέοντας τὸ στενὸν Τήνου - Μυκόνου. Σ. Ε. Λ.

Σκιώνη *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Χαλκιδικῆς ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς χερσονήσου τῆς Παλλήνης, μεταξὺ τῶν πόλεων Θεράμβω καὶ Μένδης (*Ἡροδ.* 7, 123). Ὑπῆρξε κτίσμα Ἀχαιῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ Τροίας, ἐποικισθεῖσα κατόπιν καὶ ὑπὸ Εὐβοέων. Μετέχουσα τῆς δηλιακῆς συμμαχίας, ἀπεσπάσθη ἀπ᾽ αὐτῆς τὸ ἔνατον ἔτος τῶν πελοποννησιακῶν πολέμων ὑπὸ τοῦ Βρασίδα, ἀνακαταληφθεῖσα δὲ ἐδοκιμάσθη σκληρῶς (*Θουκυδ.* Δ, 120, 133, Ε, 32). Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος (Ζ, 330, 27) μία τῶν τεσσάρων πόλεων, αἵτινες ὑφίσταντο ἀκόμη εἰς τὴν χερσόνησον. Ἐν τῇ ἀναζητήσει τῆς ταυτότητός της ὁ Leake ἠκολούθησε πιστῶς Σκύλακα τὸν Καρυανδέα, καὶ ὡς ἐκεῖνος (Περίπλους § 66) τοποθετεῖ αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Θραμβηΐδος ἄκρας (ἢ Θεράμβω, ἢ Ποσειδίου, νῦν: Ποσείδι) καὶ Καναστραίου (νῦν: Παλιούρι). Σ. Ε. Λ.

Σκλάβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κανένε τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 90. Ν ΚΛΣ

Σκλάβαινα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Παλαίρου (Ζαβέρδας) τῆς ἐπαρχίας Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 212. Π.Ν.Π.

σκλαβάκια (τά)· δημοτ., εἶδος παιδιᾶς μετ᾽ ἅλματος καὶ δρόμου, ἀλλαχοῦ ἄλλως παιζόμενον.

Σκλαβάκια *[Γεωγρ.]*. Συστὰς Δωδεκανησιακῶν νησίδων (πλάτ. 37° 19′ Β, μῆκ. 26° 37′ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1574: Patmos, Arki and Lipso) παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Γέρανος, ἀνατολικὴ τῆς Πάτμου ἐσχατιά. Σ. Ε. Λ.

Σκλαβέϊκα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Αὐλῶνος (Καραμουσταφᾶ) τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 128. Π.Ν.Π.

Σκλαβηνία *[Βυζαντ. Γεωγρ.]*. Ἐκαλεῖτο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἡ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ἀνατολικοῦ Δουνάβεως χώρα (τῆς σημερινῆς ΝΑ. Ρουμανίας), ἔνθα εἶχον ἐγκατασταθῆ ὡς νομάδες ἀπὸ τοῦ ΣΤ′ πιθανῶς αἰῶνος, τὰ ἀπὸ βορρᾶ κατελθόντα σλαυικὰ φῦλα, οἱ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν λεγόμενοι *Σκλαβηνοί*. Σκλαβηνίαν ὠνόμαζον ὡσαύτως οἱ Βυζαντινοὶ καὶ τὴν περὶ τὸν Στρυμόνα περιφέρειαν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἔνθα ἡ κυβέρνησις τοῦ Βυζαντίου εἶχεν ἐγκαταστήσει πολυαρίθμους Σκλαβηνούς. Ν. ΚΛΣ

Σκλαβηνίσκια (τὰ) *[Βυζ.]*. Εἶδος ἀκοντίων, τὰ ὁποῖα οἱ Βυζαντινοὶ παρέλαβον παρὰ τῶν Σκλαβηνῶν. Ν. ΚΛΣ

Σκλαβηνοὶ (οἱ) (καὶ ***Σκλαβῖνοι, Σθλαβῖνοι Σθλαβισιάνοι, Σκλαβησιανοί, Σκλάβοι*** καὶ ***Σθλάβοι***). Ἐκαλοῦντο οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὰ σλαυικὰ φῦλα, ἅτινα κατελθόντα ἀπὸ Βορρᾶ ἐγκατεστάθησαν ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ ΣΤ′ μ. Χ. αἰῶνος ὡς νομάδες παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ἀνατολικοῦ Δουνάβεως, δηλαδὴ ἐν τῇ σημερινῇ νοτίῳ Ρουμανίᾳ, ὁπόθεν ἐνήργουν συνεχεῖς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς βυζαντινὰς ἐπαρχίας. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ ἱστορικοῦ Προκοπίου, οἱ Σκλαβηνοὶ κατῴκουν εἰς καλύβας οἰκτράς, τὰς ὁποίας ἔστηνον εἰς μεγάλας ἀπ᾽ ἀλλήλων ἀποστάσεις, ἤλλασσον συχνὰ τὸν χῶρον τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν, οὐδέποτε ἀνεγνώριζον ἕνα κοινὸν ἀρχηγὸν ἢ μονάρχην ἀλλ᾽ «ἐκ παλαιοῦ ἐν δημοκρατίᾳ ἐβιότευον». Ἐλάτρευον «θεὸν ἕνα, τὸν τῆς ἀστραπῆς δημιουργὸν» εἰς τὸν ὁποῖον ἔθυον «βόας τε καὶ ἱερεῖα ἅπαντα», ἐπὶ πλέον δ᾽ ἐλάτρευον «καὶ ποταμούς τε καὶ νύμφας καὶ ἄλλα ἄττα δαιμόνια», εἰς τοὺς ὁποίους ἐτέλουν θυσίας, καθ᾽ ἃς ἐποιοῦντο καὶ τὰς μαντείας των. Ἦσαν πάντες ξανθοί, μεγαλόσωμοι καὶ ἄλκιμοι, ἀλλὰ ῥυπαρώτατοι, διῆγον βίον σκληρὸν καὶ ἔφερον πενιχρόν τι τριβώνιον. Δὲν διεκρίνοντο ἐπὶ πονηρίᾳ ἢ κακουργίᾳ, ἦσαν φιλόξενοι καὶ δὲν ἐκακοποίουν τοὺς αἰχμαλώτους των, τοὐναντίον δὲ μετεχειρίζοντο καλῶς αὐτοὺς καὶ μετά τινα χρόνον τοὺς ἀπηλευθέρωνον. Ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἔφερε δύο ἀκόντια, ἀσπίδα καὶ τόξον βάλλον δηλητηριασμένα βέλη, ἦσαν ἐπιτηδειότατοι εἰς τὰς ἐνέδρας καὶ τὰς αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθέσεις, ἐπιτιθέμενοι δὲ ἔβαλλον φοβερὰς κραυγὰς καὶ κατεδίωκον ἐπὶ μακρὸν τοὺς ὑποχωροῦντας πολεμίους των. Ὑποχωροῦντες κατέφευγον εἰς τὰς λίμνας ἢ τοὺς ποταμοὺς καὶ βυθιζόμενοι ἐντὸς αὐτῶν, ἠδύναντο νὰ παραμείνωσιν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὰ ὕδατα, διότι εἶχον τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ ἀναπνέωσι διὰ διατετρυπημένων καλάμων. Ἦσαν ὡσαύτως ἱκανώτατοι εἰς τὴν διάβασιν τῶν ποταμῶν.

Τὸ Βυζάντιον ἵνα ἀπαλλαγῇ τῶν ἀδιαλείπτων ἐπιδρομῶν αὐτῶν καὶ συγχρόνως ἵνα πυκνώσῃ τὸν πληθυσμὸν ἐπαρχιῶν τινων εὐρωπαϊκῶν καὶ μικρασιατικῶν, ἐρημωθεισῶν ἐκ τοῦ λοιμοῦ, ἐπέτρεψε τὴν ἐν αὐταῖς ἐγκατάστασιν πολλῶν χιλιάδων μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των. Εἰς τοὺς ἐγκαθισταμένους πληθυσμοὺς ἐδίδοντο γαῖαι, τὰς ὁποίας ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ καλλιεργῶσι, συνάμα δὲ ἀνελάμβανον οὗτοι, εἰς ἀντάλλαγμα, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ στρατεύωνται ὁσάκις ἐκαλοῦντο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Οὕτως ἐκ τῶν ἐγκατασταθέντων εἰς τὸ θέμα Ὀψικίου (περιφέρεια Νικομηδείας—Προύσης—Κιουτάχειας), ὁ Ἰουστινιανὸς Β′ ὁ Ρινότμητος ἐστρατολόγησε τριακονταkισχιλίους ἄνδρας, ὅτε τῷ 691 ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Συρίας. Εἰς τὰ σκλαβηνικὰ ἐκεῖνα στρατεύματα ὁ Ἰουστινιανὸς Β′ ἐστήριζε πολλὰς ἐλπίδας. Μόλις ὅμως ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς Ἄραβας, εἰκοσακισχίλιοι περίπου Σκλαβηνοὶ ηὐτομόλησαν πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐγένοντο παραίτιοι ν᾽ ἀποτύχῃ οἰκτρῶς ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη. Ὁ Ἰουστινιανὸς Β′ ἐκδικούμενος κατέσφαξε μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του τοὺς πλείστους τῶν ἐν τῷ θέματι Ὀψικίου ἀπομεινάντων Σκλαβηνῶν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων των. Ἐκ τῶν ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς χώραις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐγκατασταθέντων Σκλαβηνῶν πολυαριθμότεροι ἦσαν οἱ ἐν *Μακεδονίᾳ* καὶ ἐν *Πελοποννήσῳ* (βλ. τὰς λ. τ. ΙΣΤ′ σ. 510 καὶ τ. ΙΘ′ σ. 900α, ὡς καὶ τὰς λ. *Ἐζερῖται. Μηλιγγοί, Σλαῦοι*). Ν. ΚΛΣ

σκλαβιὰ (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τις σκλάβος, δουλεία, ὑποτέλεια· || κατηναγκασμένος βίος.

Σκλαβιδοχώρι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Βαρβάρων τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Κάτ. (1928) 70. Ν. ΚΛΣ

Σκλαβικὰ (τά)· ἢ ***Δρόγγος τῶν Σκλάβων*** *[Γεωγρ.]*. Τοπωνύμιον μεσαιωνικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰς ὀρεινὰς περιφερείας τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς Λακωνίας, ἔνθα κατῴκουν Σλαῦοι (Σκλάβοι). Ι. Σ. Σ.

Digitized by Google

Σκλαβοδιάκος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Πισκοκεφάλου τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 45. Ν. ΚΛΣ

Σκλαβόκαμπος *[Γεωγρ.]*. Ὀρεινὴ τοποθεσία πλησίον τοῦ χωρίου Γωνιαῖς ἐν τῷ νομῷ Ρεθύμνης. Ἐνταῦθα, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1822, οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἡρακλείου κατετροπώθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ν. ΚΛΣ

Σκλαβοπούλα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σελίνου τοῦ νομοῦ Χανίων, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 230. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἅγιοι Θεόδωροι, Βαθύρευμα, Καλάμι, Κύτηρος, Σφακιὰ καὶ Χαμουσιανά*. Ν. ΚΛΣ

σκλάβος (ὁ), θηλ. *σκλάβα*· αἰχμάλωτος, δοῦλος ἐκ βιαίας ἁρπαγῆς: «τὴν πῆρανε οἱ Τοῦρκοι σκλάβα»· || ὁ ὑπὸ βαρεῖαν δουλείαν διατελῶν· || «δουλεύει σὰν σκλάβος» ἀδιακόπως, ἄνευ ἀναπαύλης.

Σκλάβος, Γεώργιος. Ἕλλην μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1888 ἐν Βραΐλᾳ τῆς Ρουμανίας, ἐκ γονέων Κεφαλλήνων. Ἐμορφώθη μουσικῶς εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν, ἀποφοιτήσας ἐκ τῆς σχολῆς τῶν ἀνωτέρων θεωρητικῶν (ἀντιστίξεως καὶ φυγῆς, τάξις Ἀρμάνδου Μαρσίκ) τῷ 1913. Διορισθεὶς κατόπιν εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν, ἐγένετο καθηγητής, ἐχρημάτισε δὲ καὶ ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ. Τὰ πρωτόλειά του ὡς συνθέτου ἦσαν ἡ μουσικὴ κωμῳδία «Νιόβη» (1916—1917), ἧς συμφωνικὰ ἀποσπάσματα ἐπαίχθησαν τῷ 1920 εἰς συναυλίαν τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν ὡς καί τινες μελῳδίαι (ἐκδοθεῖσαι παρὰ Μπράϊτκοπφ καὶ Χαῖρτελ τῆς Λειψίας). Ἐπηκολούθησεν ἡ σκηνικὴ μουσικὴ διὰ τὸ δρᾶμα «Κυρὰ Φροσύνη» τοῦ Γ. Ἀσπρέα, ὅπερ ἐπαίχθη τὸν Μάρτιον τοῦ 1921 ἐν τῷ «Βασιλικῷ θεάτρῳ» ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Τῷ 1922 συνέθεσε τὸ συμφωνικὸν ποίημα «Ἀετός», καὶ τὰ ἔργα δι' ὀρχήστραν: «Κρητικὴ φαντασία» καὶ «Ἀρκαδικὴ σουΐτα». Τῷ 1924 ἐβραβεύθη εἰς τὸν Ἀβερώφειον μουσικὸν διαγωνισμὸν τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν τὸ μονόπρακτον μελόδραμά του «Λεστενίτσα», ἐπὶ κειμένου τοῦ Τάκη Δαραλέξη. Ἐπηκολούθησαν τὸ «Ἡρωϊκὸν ποίημα» καὶ τὰ «Δύο Εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου» δι' ὀρχήστραν (1926 καὶ 1928), τέλος (1932), συνέθεσε τὸ τετράπρακτον μελόδραμα «Κασσιανή» ἐπὶ λιμπρέττου τοῦ Σπεράντσα. Ἐκτὸς τούτων διεσκεύασε πλεῖστα δημώδη ᾄσματα, μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ μελοδράματα: «Τζιοκόντα», «Ἀπαγωγὴ ἐκ τοῦ σεραγίου», «Γάμοι τοῦ Φίγκαρο», «Μαγευμένος αὐλός», «Φραϊσύτς», «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ», «Ἄλκηστις» κ. ἄ., τὰ ὀρατόρια: «Παιδικὴ ἡλικία τοῦ Χριστοῦ», «Καταδίκη τοῦ Φάουστ», «Βασιλεὺς Δαυΐδ», πολλὰς μελῳδίας καὶ χορῳδίας, τὴν «Ἐπίτομον ἱστορίαν τῆς μουσικῆς» τοῦ Οὔγου Ρίμαν (1933) κ. ἄ. Ὡς συνθέτης ὁ Γ. Σκλάβος ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν καλλιτεχνῶν τῶν ἐμπνεομένων ἐκ τῆς λαϊκῆς μούσης τῆς πατρίδος των καὶ τῶν πιστευόντων εἰς τὸ δυνατὸν τῆς ὑπάρξεως ἐθνικῆς μουσικῆς σχολῆς. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». —Ω

—Σκλάβος, Ἐμμανουήλ. Κρὴς ποιητής, γράψας διὰ τὸν ἐν τῇ νήσῳ συμβάντα τῷ 1508 σεισμὸν 284 πολιτικοὺς στίχους ὑπὸ τὸν τίτλον «Συμφορὰ τῆς Κρήτης». Τὸ ποίημα ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Γ. Βάγνερ (ἐν Carmina σ. 53—61), ὁ δὲ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ Συνόδης Δ. Παπαδημητρίου ἐδημοσίευσε διορθώσεις ἐν τοῖς «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς» (1894 σ. 647—649). Τ. Ε. Ε

— Σκλάβος, Ἰωάννης Μαρῆς Νικόλαος. Ἀγωνιστὴς ἐκ Κεφαλληνίας. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κυβερνῶν τὴν γολέτταν «Ἅγιος Νικόλαος» εὑρίσκετο εἰς τὸ Καράκιοϊ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προκειμένου νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς Ὀδησσόν. Τὴν ἑσπέραν τῆς 16 Ἀπριλίου 1821 προσέκρουσεν εἰς τὰ πλάγια τοῦ σκάφους του πτῶμα γυμνόν, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου, ὡς πρόσφυξ, πρωτοσύγκελλος τῶν Πατριαρχείων Σωφρόνιος ἀνεγνώρισε τὸ λείψανον τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ὁ Σκλάβος ἐκάλυψεν αὐτὸ διὰ ψάθας καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἀνείλκυσεν ἀθορύβως ἐπὶ τοῦ σκάφους, περιέβαλε διὰ λευκοῦ σαβάνου καὶ ἔκρυψεν εἰς τὰ βάθη τοῦ κύτους. Ἔχων ἐν τάξει τὰ ναυτιλιακά του ἔγγραφα ἀνεχώρησε τὴν πρωΐαν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ἔφθασε λόγῳ τῶν ἐναντίων ἀνέμων μετὰ πλοῦν 24 ὅλων ἡμερῶν, κομίζων μὲ μεσίστιον τὴν σημαίαν τὸ λείψανον, ὅπερ διετηρεῖτο ἄσηπτον. Διὰ λέμβου ἀπεβίβασεν αὐτὸ εἰς τὴν πόλιν, κεκαλυμμένον μὲ τὴν ἰονικὴν καὶ ρωσικὴν σημαίαν. Ὁ Σκλάβος ἠξιώθη διὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην ἐξαιρετικῶν περιποιήσεων ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρώσων τῆς Ὀδησσοῦ. Θ. Σ. Τ.

Σκλαβοῦνος, Γεώργιος. Ἕλλην ἀνατόμος, γεννηθεὶς ἐν Τιθορέᾳ τῆς Λοκρίδος τῷ 1868. Σπουδάσας ἰατρικὴν ἐν Βυρτσβούργῃ τῆς Γερμανίας, ἀνηγορεύθη τῷ 1890 διδάκτωρ διὰ τῆς διατριβῆς «Περὶ ἐλαιοϊδίνης καὶ τῆς κερατοποιητικῆς ἐξεργασίας τῆς καρδιακῆς μοίρας τοῦ στομάχου τῶν θηλαστικῶν». Παραμείνας ἐπὶ διετίαν ὡς πρῶτος βοηθὸς τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀνατομικοῦ ἰνστιτούτου, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας (1893), ὅπου διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς Ἀνατομικῆς καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ ἀνατομείου. Τῷ 1899 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀνατομείου. Εἶναι ἰσόβιον μέλος τῆς διεθνοῦς ἀνατομικῆς ἑταιρείας καὶ τακτικὸν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, ἐν αἷς: «Ἔρευναι περὶ τῶν λεπτοφυῶν νεύρων καὶ τῶν ἀπολήξεων αὐτῶν ἐν τοῖς γεννητικοῖς μορίοις τοῦ ἄρρενος» (1893), «Zur Kenntniss der Spinalganglier der Säugethiere» ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Α. Σπίρλα (1896), «Περὶ τῶν βλαστικῶν κυττάρων ἐν τῇ λευκῇ οὐσίᾳ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ὡρίμων ἐμβρύων καὶ νεογνῶν» (1899), «Περὶ τοῦ πρώτου ἐμβρυϊκοῦ κυττάρου καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὰ τοῦ τετελειωμένου ὀργανισμοῦ κύτταρα» (1899), «Περὶ τῶν κοιλιακῶν ἀποφύσεων καὶ θυλάκων τοῦ λάρυγγος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πιθήκων» (1903), «Περὶ ἁπλῆς μεθόδου πρὸς καθορισμὸν καὶ ἀπεικόνισιν τῶν καταφυτικῶν περιοχῶν» (1907), «Περὶ τοῦ στερνίτου μυός» (1912), «Περὶ ταχείας ἀποκολλήσεως τοῦ πλακοῦντος» (1919, 1920), «Περὶ τῶν ἐπιπλοϊκῶν ἀποφύσεων τοῦ λεπτοῦ καὶ τοῦ παχέος ἐντέρου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων καὶ περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν» (1926), «Περὶ τοῦ ἐπιπλοϊδίου τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως τοῦ ἀνθρώπου» (1929), «Περὶ τῆς ὑφῆς τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος» (1897), «Ἀνατομικὴ τοῦ ἀνθρώπου μετ' εἰκόνων» (3η ἔκδ. εἰς 3 τόμ.), «Ἀνατομικὴ τοῦ ἀνθρώπου μετ' εἰκόνων διὰ τοὺς ὀδοντιάτρους» (1930, τεῦχ. 1). Ο. Ρ.

—Σκλαβοῦνος, Θεμιστοκλῆς. Ἀνατομοπαθολόγος καὶ ἱστολόγος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1896. Ἀριστοῦχος διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς σχολῆς Μονάχου (1920) μὲ τὴν διατριβὴν «Ein Beitrag zur Histologie und formalen Genese der Sakralteratome» κλ., διετέλεσε (1920—29) ὑπεύθυνος βοηθὸς τοῦ αὐτόθι παθολογικοῦ ἰνστιτούτου καὶ τῷ 1926 διὰ τῆς διατριβῆς «Entzundungsversuche bei leukozytenfreigemachten Tieren» ὡς καὶ δοκιμαστικοῦ μαθήματός του ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἐπὶ τῆς θρομβώσεως ἀπόψεων ἐγένετο καὶ ὑφηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ Μονάχου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη τῷ 1930 ἐπιμελητὴς τοῦ ἀνατομείου καὶ διευθυντὴς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντος ἀνατομοπαθολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ νοσοκομείου ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τῷ δὲ 1932 ἐγένετο ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς ἱστολογίας καὶ ἐμβρυολογίας καὶ διευθυντὴς τοῦ ἱστολογικοῦ καὶ ἐμβρυολογικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἔγραψε: «Echte diffuse Pankreashyperplasie» (1922), «Die Pathologie des retikuloendothelialen Zellsystems im Lichte neuzeitlicher Forschung mit eigenen Versuchen». Ἐναρκτήριον μάθημα ὑφηγεσίας ἐν Μονάχῳ (1926), «Ein Beitrag zur Histobiologie des Molluseum contagiosum» (1928), «Zur Histobiologie der blastomatösen Ovarialteratome» (Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθην. τ. 5ος 1930), «Περὶ τῶν λεμφατικῶν ἑστιῶν ἐν ταῖς διαφόροις βρογχοχήλαις καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν θυρεοειδεῖ ἀδένι» (1930), «Περὶ τῆς χρώσεως τῶν ἐλαστικῶν ἰνῶν» (1930), «Παθολογικὰ εὑρήματα ἐπὶ 4 περιπτώσεων καρκινώματος τοῦ λάρυγγος μετὰ δύο μικροσκοπικῶν εἰκόνων» (1932) κ. ἄ. Συνεργάτης τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας». Ο. Ρ.

—Σκλαβοῦνος, Κωνσταντῖνος. Δασολόγος, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1895. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου δασολογίαν καὶ κατόπιν πολιτικὴν οἰκονομίαν, μεθ' ὃ ὑπηρέτησεν ὡς δόκιμος δασάρχης ἐν τῇ δημοσίᾳ δασικῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Βαυαρίας. Τῷ 1925 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ξυλομετρίας καὶ δασεκτιμητικῆς ἐν τῇ τότε Ἀνωτάτῃ δασολογικῇ σχολῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1928 διατελεῖ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, εἰς ὃ προσηρτήθη ἡ σχολὴ αὕτη. Συνέγραψε: «Δασικαὶ συνθῆκαι ἐν Ἑλλάδι» (1919), «Ὀργάνωσις δασικοῦ προσωπικοῦ ἐν Ἑλλάδι» (1920), «Ἐνδιάμεσοι καὶ τελικαὶ καρπώσεις» κτλ. (1923) γερμανιστί, «Σημασία τοῦ ξύλου ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ» (1925), «Κάλυψις τῶν ἀναγκῶν εἰς ξύλον παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι» (1930). Α. Ε. Κ.

Σκλαβοχώρι *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Λακεδαίμονος τοῦ νομοῦ Λακωνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Ἔχει κτισθῇ ἐπὶ τῆς ἁμαξιτοῦ Σπάρτης—Γυθείου, παρὰ τὸν χῶρον τῆς ἀρχαιοτάτης ἀχαϊκῆς πόλεως *Ἀμυκλῶν*. Κάτ. (1928) 607. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἀμύκλαι, Βαφειό, Γοδένα, Καλάμι, Κατσαροῦ* καὶ *Ριζά*. Τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου προῆλθεν ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸ ἐγκαταστάσεως ἀθρόων Σλάβων κατὰ τὸν Η' μ. Χ. αἰῶνα (βλ. λ. *Ἐξερῖται*. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κώμης τῆς ἐπαρχίας Τήνου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 66.

σκλάβωμα (τό)· τὸ νὰ γίνῃ τις σκλάβος, ὑποδούλωσις.

σκλαβώνω· δημοτ., καθιστῶ τινα σκλάβον, δοῦλον, οἱονεὶ αἰχμάλωτον: «παντρεύτηκε καὶ σκλαβώθηκε» || μεταφ., ὑποχρεώνω τινὰ μεγάλως: «μὲ τὰς περιποιήσεις του μᾶς ἐσκλάβωσε».

Σκλαῖτερ (Sclater), **Φίλιππος.** Ἄγγλος ζῳολόγος (1829—1913). Διετέλεσε γραμματεὺς τῆς λονδινείου ζῳολογικῆς ἑταιρείας (1859), γενικὸς γραμματεὺς τῆς βρεττανικῆς ἑταιρείας διὰ τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν (1877—1882), ἐπεδόθη ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τῆς ζῳογεωγραφίας τῶν σπονδυλωτῶν καὶ δὴ τῶν πτηνῶν καὶ ἐδημοσίευσε περὶ τὰς 582 πραγματείας καὶ μονογραφίας, ἐξ ὧν κυριώτεραι εἶναι: «Μονογραφία περὶ τοῦ Genus Calliste» (1857), «Κατάλογος τῶν πτηνῶν τοῦ βρεττανικοῦ μουσείου» (1886, 14 τ., 1891, 19 τόμ.), «Ὀρνιθολογία τῆς Ἀργεντινῆς» (1889), «Ἐξωτικὴ ὀρνιθολογία» (1869) κλπ. Ἐξέδωκε τὴν πρώτην σειρὰν τῆς «Ἴβιδος» καὶ τὸ περιοδικὸν «Ἐπιθεώρησις φυσικῆς ἱστορίας». Θ. Κ.

Σκλαμπάνης. —1) **Σταματέλος.** Διδάσκαλος ἐκ Μεσολογγίου, ὅστις ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ Παλαμαίᾳ σχολῇ προσελήφθη διδάσκαλος ἐν τῇ ἀγγλοκρατουμένῃ Λευκάδι (1817—1825). —2) **Γαλάνης.** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, διορισθεὶς διδάσκαλος ἐν Κατούνῃ τῆς Αἰτωλίας ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Κωνσταντίνου Καραπάνου τῷ 1820. Τ. Ε. Ε.

Σκλάταινα *[Γεωγρ.]*. Δύο χωρία τοῦ νομοῦ Τρικκάλων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Καρδίτσης καὶ Τρικκάλων, νῦν μετονομασθέντα *Δρακότρυπα* καὶ *Ρίζωμα* (βλ. τὰς λ.).

Σκλεγγίας, Νικόλαος. Ἀντιρρητικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Συνέγραψε σύγγραμμα περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ε. Γ. Π.

σκλέδρος (ὁ), ἡ *σκλέθρος* *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ δένδρου *κλήθρα*.

σκλέθρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κλήθρα*.

Σκλήβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 314. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, ἐλαιοτριβεῖον καὶ ἀλευρόμυλον. —Π.

Σκλήβανη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Δωδώνης τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 560. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. —Π.

Σκλήβενον *[Γεωγρ.]*. Παλαιότερα ὀνομασία τοῦ χωρίου *Λαφίνα* (βλ. λ.) τοῦ νομοῦ Τρικκάλων.

σκλήθρα (ἡ) *[Βοτ.]* βλ. *σκλέθρος*.

Σκληθρινοῦ *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὅρμος τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, διανοιγόμενος μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Σίμας καὶ Μίλτου. Εἶναι ὁ σύγχρονος τοῦ *Ἰενὴ Μαχαλέ*. Σ. Ε. Λ.

Σκλῆθρον *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρότερον καλούμενον *Ζελινίτσι*. Κάτ. (1928) 1.347. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 1.836), περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Ἀνάργυροι* (Ρούδνικ) καὶ *Λιμνοχώρι* (Τσερκέζκιοϊ). Ἔχει Τ. Τ. Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν. —2) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ (1928) 183. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὑδρόμυλον. —3) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἁγιᾶς τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 758. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

σκλῆθρος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κλήθρα*.

σκληραγωγία (ἡ)· ἀγωγὴ σκληρά, αὐστηρά, ἀντίθ. *μαλθακότης*: «ἀνετράφη μὲ σκληραγωγίαν».

σκληραγωγικός,—ή,—όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκληραγωγίαν, ὁ μετὰ σκληραγωγίας.

σκληραγωγῶ (—έω)· ἀνατρέφω σκληρῶς, αὐστηρῶς, ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ ἀντοχὴν σωματικὴν ἢ καὶ πνευματικήν: «ἐσκληραγωγήθη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν» || *σκληραγωγημένος*, αὐστηρῶς ἀνατεθραμμένος, ὥστε νὰ ὑπομένῃ ψύχη, θάλπη κτλ.

σκληράδα (ἡ)· δημοτ., τὸ διὰ τῆς ἁφῆς αἴσθημα σκληρότητος, σκληρία || μεταφ., τὸ δυσάγωγον, τὸ δυσπειθές || σκληρότης, ἀσπλαγχνία.

Σκλήραινα. Οὕτως ἐκάλεσεν ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἐρωμένην τοῦ Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου, ἥτις κατήγετο ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Σκληρῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος Μονομάχος μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου ἐνυμφεύθη (1028) τὴν θυγατέρα τοῦ μαγίστρου Βασιλείου Σκληροῦ καὶ τῆς Πουλχερίας, μετὰ τὸν θάνατον δὲ καὶ τῆς δευτέρας συζύγου του ἠράσθη τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ πενθεροῦ του, τῆς λεγομένης Σκλήραινας.

Digitized by Google

Μεταξὺ αὐτῶν ἀνεπτύχθη σφοδρὸς ἔρως, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσωσι μακρὰν ἀλλήλων, καὶ ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος ἐξωρίσθη εἰς Μυτιλήνην, ἡ Σκλήραινα συναπῆλθε μετ' αὐτοῦ καὶ παρέμεινε πλησίον του καθ' ὅλην τὴν ἑπταετῆ ἐξορίαν του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Δ' (1041), ὁ Κωνσταντῖνος, κληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνυμφεύθη τὴν χήραν αὐτοκράτειραν Ζωὴν καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ. Ἡ Σκλήραινα ὅμως παραμείνασα ἐν Μιτυλήνῃ, κατελήφθη ὑπὸ ἀπελπισίας, διότι ἐστερήθη τοῦ ἐραστοῦ της καὶ διότι ἐφοβεῖτο τὴν ὀργὴν τῆς Ζωῆς. Ὁ Κωνσταντῖνος Θ' κατώρθωσεν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ πείσῃ τὴν σύζυγόν του ὅτι ἀμφότεροι εἶχον ὑποχρέωσιν νὰ καλέσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν Σκλήραιναν δι' ὅσας καταδιώξεις εἶχεν ὑποστῇ αὕτη, ἐξ αἰτίας τῶν θείων αὐτῆς Σκληρῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Μετ' ὀλίγον ἡ Σκλήραινα ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐγκατεστάθη ἐν ἀρχῇ μὲν εἰς ἰδιαίτερον μέγαρον, εἶτα δ' ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλικοῖς παλατίοις. Ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τῆς σεβαστῆς, ἀπελάμβανε βασιλικῶν τιμῶν καὶ συμμετεῖχεν εἰς τὰς αὐλικὰς ἑορτὰς ὡς αὐτοκράτειρα, ταῦτα δὲ πάντα τῇ ἀνοχῇ τῆς γραίας αὐτοκρατείρας Ζωῆς. Κατὰ τὸν Μιχαὴλ Ψελλόν, ἡ Σκλήραινα δὲν ἦτο μὲν πολὺ ὡραία, εἶχεν ὅμως ἦθος τοιοῦτον, ὥστε καὶ «θέλξαι λίθους» ἠδύνατο. Ὁ Ψελλὸς ἰδίως θαυμάζων τὸ ἐπαγωγὸν τῆς ὁμιλίας της γράφει: «Ἐπίτρεχε τῇ γλώττῃ καὶ γλυκεῖά τις λέξις αὐτόματος, διηγουμένην δὲ ἀδιήγητοι χάριτες περιέθεον».

Αὐλικοί τινες ἐσχολίαζον δυσμενῶς τὴν ἐν τοῖς παλατίοις παρουσίαν αὐτῆς καὶ ὁ λαὸς ἠγανάκτει διὰ τοῦτο, πάντως ὅμως τὸ σκάνδαλον θὰ παρήρχετο ἄνευ σοβαρῶν συνεπειῶν, ἐὰν ὁ αὐτοκράτωρ δὲν προσελάμβανεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἐρωμένης του, τὸν *Ρωμανὸν Σκληρόν*, ὃν ἀνηγόρευσε μάγιστρον καὶ πρωτοστράτορα. Αἱ καταχρήσεις τῆς ἐξουσίας καὶ αἱ συκοφαντίαι τούτου ἐκορύφωσαν τὴν λαϊκὴν ἀγανάκτησιν, ἥτις ἐν τέλει ἐξερράγη εἰς ἀληθῆ στάσιν, ὅτε διεδόθη ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ τῆς αὐτοκρατείρας καὶ τῆς ἀδελφῆς της Θεοδώρας, αἵτινες ἐλατρεύοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καθὸ τελευταῖοι γόνοι τῆς μακρᾶς καὶ ἐνδόξου μακεδονικῆς δυναστείας.

Τὴν 9 Μαρτίου 1044, ἑορτὴν τῶν ἐν Σεβαστείᾳ Τεσσαράκοντα Μαρτύρων, ὁ Κωνσταντῖνος Θ' ἐξῆλθε τῶν ἀνακτόρων ἐν πομπῇ, ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν ἑορτάζοντα ναόν, ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθε τῆς μεγάλης πύλης τοῦ περιβόλου τῶν ἀνακτόρων, ἠκούσθη φωνή: «ἡμεῖς τὴν Σκλήραιναν βασίλισσαν οὐ θέλομεν, οὐδὲ δι' αὐτὴν αἱ μάνναι ἡμῶν αἱ πορφυρογέννητοι Ζωή τε καὶ Θεοδώρα θανοῦνται». Ἄγριαι ἀποδοκιμασίαι κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπηκολούθησαν τότε, ἐπὶ πλέον δὲ ἠπειλήθη αἱματηρὰ σύγκρουσις μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν βασιλικῶν συνοδῶν, ἥτις προελήφθη ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Ζωῆς καὶ Θεοδώρας, αἵτινες ὡμίλησαν πρὸς τὰ πλήθη καὶ κατεπράϋναν τὴν ὀργὴν αὐτῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος Θ' ἠναγκάσθη τότε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ παλάτιον, ἀλλὰ δὲν ἀπεμάκρυνε τὴν ἐρωμένην του, ἡ ὁποία μετά τινα χρόνον ἀπέθανεν ἐξ αἰφνιδίου νοσήματος, ἴσως ἐκ δηλητηριάσεως. Ν. ΚΛΣ

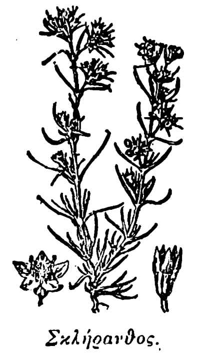

Σκλήρανθος.

σκληραίνω, καὶ *σκληρένω*· δημοτ., ἀντὶ *σκληρύνω* (βλ λ.).

σκλήρανθος (ὁ) (Scleranthus) /*Βοτ.*/. Γένος καρυοφυλλοειδῶν φυτῶν, περιλαμβάνον περὶ τὰ δέκα εἴδη, φέροντα ἄνθη ἀπέταλα καὶ αὐτογονιμοποιούμενα.

σκληραργίλλιον (τό). Κρᾶμα ἀργιλλίου περιέχον 0,5 % μαγνήσιον, 3,5 ἕως 5,5 % χαλκόν, 0,5 ἕως 1 % μαγγάνιον, ἀνακαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Wilm ἀπὸ τοῦ 1903 ἕως 1909. Τὰ ἐκ τοῦ κράματος τούτου τεμάχια μετὰ τὴν περάτωσιν τῆς μηχανικῆς αὐτῶν ἐπεξεργασίας θερμαίνονται εἰς 420° ἕως 520°, ψύχονται ἀποτόμως καὶ μετὰ διάστημα πέντε ἡμερῶν παρατηρεῖται ὅτι ἡ σκληρότης καὶ ἡ ἀντοχὴ αὐτῶν εἶναι ηὐξημέναι (αὐτόματος ἐπαναφορὰ ἢ γήρανσις τοῦ μετάλλου), ἡ δὲ ἐπιμήκυνσις παραμένει ἡ αὐτὴ καὶ τὸ μέταλλον δύναται νὰ ὑποστῇ κατεργασίαν δι' ἐκτάσεως ἐν ψυχρῷ, π. χ. ἐλάσεως. Ἔχει μηχανικὴν ἀντοχὴν ἴσην πρὸς τὴν τοῦ χάλυβος, οὗτινος εἶναι πολὺ ἐλαφρότερον μὲ ὅριον ἐλαστικῆς ἀντοχῆς 20 ἕως 54 χγρ. (μετὰ ἔλασιν) κατὰ $χσμ^2$, ἀντοχὴν θραύσεως κατ' ἐφελκυσμὸν 36 ἕως 62 χγρ. (μετὰ ἔλασιν) κατὰ $χσμ^2$, ἐπιμήκυνσιν 25 % περιοριζομένην εἰς 3 ἕως 6 % μετὰ ἔλασιν· σκληρότητα Brinell 98 ἕως 168 μετὰ ἔλασιν· εἰδικὸν βάρος 2,75 ἕως 2,87. Ἔχει πλείστας χρήσεις εἰς τὰς κατασκευὰς αὐτοκινήτων, ἀεροπλάνων, ἀεροπλοίων, σιδηροδρομικῶν ὀχημάτων κτλ. Τὸ σκληραργύλλιον προεκάλεσε τὴν ἐπινόησιν πλήθους ἐλαφρῶν κραμάτων μεγάλης ἀντοχῆς καὶ μεγάλης σημασίας διὰ τὰς ὡς ἄνω κατασκευάς, ὡς τὸ *ἄλπαξ* (ἀργίλλιον μὲ 13 % πυρίτιον, ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Pacz, καλούμενον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν Silumin), τὸ *ἀλφέριον* (κρᾶμα ἀργιλλίου καὶ 12 % χαλκοῦ, ἀνθεκτικὸν καὶ ἀντέχον εἰς τὰς διαβρώσεις), τὸ *σκληρόν*, τὸ *ἀερόν*, τὸ Lautal ὁμοίας περίπου συνθέσεως πρὸς τὸ προηγούμενον. Θ. Χ.

σκληρέγχυμα, *—ατος* (τό). Τὸ σύνολον τῶν πολυτοίχων κυττάρων, τῶν ἀποτελούντων τοὺς ἀνθεκτικοὺς εἰς τὴν πίεσιν καὶ τὴν κάμψιν ἱστοὺς τοῦ φυτικοῦ σώματος. Διακρίνεται εἰς τὸ κυρίως σκληρέγχυμα, τὰς ἄλλως *σκληρεγχυματικὰς ἶνας*, ὧν τὰ τοιχώματα δὲν ἔχουσιν ἀποξυλωθῆ, καὶ εἰς τὰ *σκληρεγχυματικὰ κύτταρα*, ἅτινα ἔχουν τὴν μεμβρᾶναν ἀπεξυλωμένην. Αἱ *σκληρεγχυματικαὶ* ἢ ἄλλως *βιβλικαὶ ἶνες* ἔχουσι διάμετρον 0,01—0,02 τοῦ ἑκατομμυριοστοῦ τοῦ μέτρου, μῆκος δὲ ἄλλοτε ἄλλο. Ἡ ἀνθεκτικότης των δὲ εἶναι μεγίστη. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἶνες τοῦ λίνου.

σκληρεκτασία (ἡ) /*Ὀφθαλμ.*/. Ὀνομάζεται ἡ μερικὴ ἢ ἡ γενικὴ ἐκτάνυσις τῶν διαστάσεων τοῦ σκληροῦ. Καὶ ἡ μὲν γενικὴ σκληρεκτασία παρατηρεῖται εἰς τὸ *βούφθαλμον*, ἡ δὲ μερικὴ εἰς τὴν *μυωπίαν*, ὁπότε ἡ σκληρεκτασία κεῖται κατὰ τὸν ὀπίσθιον πόλον τοῦ βολβοῦ, καὶ εἰς τὴν *σκληροϊριδο-χοριοειδίτιδα*, ὁπότε ἡ ἐκτάνυσις κεῖται κατὰ τὴν στεφανιαίαν χώραν, ἤτοι εἰς τὸ ἐμπρόσθιον τμῆμα τοῦ ὀφθαλμοῦ ἢ καὶ ὀλίγον ὄπισθεν τῆς στεφανιαίας ζώνης. Κατὰ τὴν σκληρεκτασίαν ὁ σκληρὸς λεπτύνεται καὶ δι' αὐτοῦ διαφαίνεται τὸ κυανομελαψὸν χρῶμα τοῦ ἀκτινωτοῦ σώματος ἢ τοῦ χοριοειδοῦς. Α. Γ.

σκληρεκτομία (ἡ) /*Ὀφθαλμ.*/. Ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀντιγλαυκωματικὴ ἐπέμβασις. Διὰ λεπτοῦ μαχαιριδίου τοῦ καταρράκτου νύττομεν τὸν σκληρὸν ὀλίγον τι ἔξωθεν τῆς στεφάνης τοῦ κερατοειδοῦς· ἀντινύττομεν διερχόμενοι ἔμπροσθεν τῆς ἴριδος εἰς τὸ ἔναντι ἀντίστοιχον σημεῖον, τέμνομεν τὸν σκληρὸν κατὰ τὴν γωνίαν τοῦ προσθίου θαλάμου καὶ ὅταν πρόκειται ν' ἀποτελειώσωμεν τὴν τομήν, κλίνομεν τὸ μαχαιρίδιον ὀλίγον τι ὄπισθεν, ὥστε νὰ τάμωμεν τὸν σκληρὸν πλαγίως ἐν εἴδει ἐπιστομίου αὐλοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐκτέμνομεν τὸ ἐπιστόμιον. Ὅταν μετὰ τὴν ἐκτομὴν τοῦ σκληροῦ κάμνωμεν καὶ ἰριδεκτομίαν, ὡς συνήθως, τότε ἡ ἐπέμβασις ὀνομάζεται *σκληρεκτο-ιριδεκτομία*. Α. Γ.

σκληρερυθρίνη (ἡ) /*Ὀργ. Χημ.*/. Ὑπέρυθρος ἄμορφος κόνις, ἀπαντῶσα ὑπὸ τὴν μορφὴν ἑνώσεως μετ' ἀσβεστίου εἰς τὰ ἐξωτερικὰ κύτταρα τῆς ἐρυσιβώδους ὀλύρας. Εἶναι ἀδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εὐδιάλυτος εἰς τὴν ἀλκοόλην, τὸν αἰθέρα κ. λ. π. Τὸ διάλυμα αὐτῆς εἰς θειικὸν ὀξὺ κέκτηται ἰώδη χροιάν. Σ. Γ.

σκληρία (ἡ) (Sclérie) /*Ἰατρ.*/. Ἡ σκλήρυνσις τοῦ ἱστοῦ ἢ τῆς ὑφῆς ὀργάνου τινὸς τοῦ σώματος, ἥτις εἶναι ὑπόλειμμα φλεγμονώδους ἐπεξεργασίας τοῦ ὀργάνου τούτου. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς φλεγμονῆς ὁ συνδετικὸς ἱστὸς ἀναπτύσσεται ὑπερμέτρως καὶ αὐξάνεται κατά τε τὸ μέγεθος καὶ κατὰ τὴν σκληρίαν ἢ στερρότητα τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν μορίων· προκαλεῖ δὲ καὶ τὴν ἀτροφίαν τῶν κυριωδῶν ἀνατομικῶν στοιχείων. Μ. Ν. Κ.

σκληρία (ἡ)· τὸ διὰ τῆς ἀφῆς αἴσθημα σκληρότητος, κοιν. *σκληράδα*.

Σκληρίας, ἢ ***Σκλήριος.*** Ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητής, ταυτιζόμενος πρὸς τὸν παρ' Ἀθηναίῳ Ταραντῖνον ποιητὴν τῆς ἰταλικῆς καλουμένης κωμῳδίας *Σκίραν*. Δύο ἀποσπάσματα αὐτοῦ (γνωμικὰ τρίμετρα) διεσώθησαν παρὰ Στοβαίῳ. Π. Ν. Π.

σκληρίασις, *—εως* (ἡ)· σκληρότης, σκλήρυνσις.

σκληρῖτις (ἡ) /*Ὀφθαλμολ.*/· βλ. λ. *ἐπισκληρῖτις*.

σκληρῖτις, *—ιδος* (ἡ)· ἡ τιτανώδης ἄκανθα τοῦ σκελετοῦ τῶν ἀνθοζῴων.

σκληρόγναθος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἐπὶ ἵππων, ὁ ἔχων σκληρὰς γνάθους, ὁ μὴ ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῶν χαλινῶν, ἀντίθ. *ἁπαλόγναθος*.

σκληρογόνος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ δημιουργῶν σκλήρωσιν· || «σκληρογόνος μέθοδος»· μέθοδος θεραπείας ἐφαρμοζομένη εἰς τὰς φυματιώδεις ἀρθρίτιδας.

σκληροδακτυλία (ἡ) /*Δερματολ.*/. Μία τῶν μορφῶν τῆς *σκληροδερμίας* (βλ. λ.), ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἐντοπίζεται μόνον εἰς τοὺς δακτύλους, οἱ ὁποῖοι ἐξοιδοῦνται, γίνονται λεπτότεροι, ἀτροφοῦν καὶ ἐν τέλει λαμβάνουσι γαμψοειδὲς σχῆμα. Ἡ πάθησις αὕτη συγχέεται εὐκόλως πρὸς τὴν *νόσον Ρεϋνώ*. Κ. Κ. Κ.

σκληρόδερμα (τὸ) (Scleroderma) /*Βοτ.*/. Γένος μυκήτων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκληροδερμοειδῶν*. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 25 εἴδη, ὧν γνωστότερον *σκληρόδερμα τὸ κοινόν*, τὸ ἄλλως ψευδὲς ὕδνον, φυτὸν δηλητηριῶδες.

σκληρόδερμα (τὸ) (Scleroderma) /*Ζῳολ.*/. Ἑτέρα ὀνομασία τῶν *λιθοκοραλλίων* ἢ μαδρεποραρίων.

σκληροδερμία (ἡ) /*Δερματολ.*/. Δερματοπάθεια σχετικῶς σπανία, χαρακτηριζομένη ὑπὸ τοπικῆς σκληρύνσεως καὶ ἀτροφίας τοῦ δέρματος καὶ τοῦ ὑποδορίου ἱστοῦ, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ἢ διάχυτος ἢ ὑπὸ μορφὴν περιγράπτων ἑστιῶν, κηλίδων ἢ γραμμῶν (*μορφαῖα*) ἢ ἐντοπίζεται ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τοὺς δακτύλους (*σκληροδακτυλία*) καὶ προκαλεῖ τὴν ἀτροφίαν τοῦ προσβληθέντος δέρματος καὶ πολλάκις καὶ τῶν ἄλλων ἱστῶν. Ἡ πάθησις αὕτη ἄρχεται συνήθως διὰ συμμετρικῶν στρογγύλων ἢ ᾠοειδῶν ἢ γραμμοειδῶν κηλίδων τοῦ δέρματος, τὸ ὁποῖον καθίσταται σκληρὸν καὶ ἀτροφικόν, δὲν πτυχοῦται καὶ οὕτω καθιστᾷ τὰς κινήσεις δυσκόλους καὶ ἐπωδύνους. Τὰ ὑποκειμενικὰ συμπτώματα εἶναι πόνοι ρευματοειδεῖς, κνησμός, αἱμωδίαι, διαταραχαὶ τῆς αἰσθήσεως. Ἡ αἰτιολογία τῆς νόσου εἶναι ἄγνωστος, γενικῶς ὅμως γίνεται παραδεκτὸν ὅτι ὀφείλεται εἰς διαταραχὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκρίσεως τῆς ὑποφύσεως καὶ τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος. Ἡ θεραπεία συνίσταται ἐσωτερικῶς μὲν εἰς τὴν χρῆσιν παρασκευασμάτων ἰωδίου, ἀρσενικοῦ, τῆς ὑποφύσεως καὶ τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος, ἐξωτερικῶς δὲ εἰς ἠλεκτρισμοὺς καὶ λουτρά. Κ. Κ. Κ.

σκληροδερμοειδῆ (τὰ) (Sclerodermaceae) /*Βοτ.*/. Ὁμοιογένεια βασιδιομυκήτων, ὧν ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος εἶναι τὸ γένος *σκληρόδερμα*. Οἱ μύκητες οὗτοι εἶναι συγγενεῖς πρὸς τοὺς λυκοπερδοειδεῖς.

σκληρόδερμος (οἱ) (Sclerodermi) /*Ζῳολ.*/. Ὁμοιογένεια τελεοστέων ἰχθύων τῆς κατηγορίας τῶν πλεκτογνάθων. Περιλαμβάνει ὑπερεκατὸν εἴδη μικρῶν ἢ μετριοσώμων ἰχθύων, διαβιούντων συνήθως εἰς τὰς θερμὰς καὶ σπανιώτερον εἰς τὰς εὐκράτους θαλάσσας. Ἔχουσιν οὗτοι τὸ δέρμα σκληρὸν καὶ γυμνὸν ἢ καλυπτόμενον ὑπὸ ὀστεΐνων πλακῶν, ρύγχος ἐπίμηκες καὶ ἐπὶ τῶν σιαγόνων μικρὸν ἀριθμὸν ὀδόντων. Κυριώτερα γένη τῆς ὁμοιογενείας εἶναι *σκληρόδερμος ὁ τριάκανθος*, *σκληρόδερμος ὁ βαλλιστὴς* καὶ *σκληρόκανθος ὁ μονάκανθος*.

σκληρόδερμος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων σκληρὸν δέρμα, ὁ πάσχων ἐκ σκληροδερμίας.

σκληρόθαμνος (ὁ) (Sclerothamnus) /*Ζῳολ.*/. Γένος σπόγγων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *εὐρετιδῶν*. Περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος, τὸ *σκληρόκανθον τοῦ Κλάους*, μέγαν σπόγγον ἔχοντα ὕψος καὶ πλάτος περὶ τὸ ἥμισυ μέτρον.

σκληροίδημα (τὸ) /*Δερματολ.*/. Σκλήρυνσις οἰδηματώδης βαθεῖα τοῦ ὑποδορίου ἱστοῦ, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται εἰς τὸν αὐχένα, τὰ νῶτα, τὸ στῆθος καὶ τὰ ἄνω ἄκρα ἀσθενῶν ἐκ βαρείας λοιμώξεως (γρίππης κλπ.) καὶ παρέρχεται ἐφ' ἑαυτῆς μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν. Κ. Κ. Κ.

σκληροκαρδία (ἡ) τὸ νὰ εἶναί τις σκληρόκαρδος, ἔλλειψις εὐαισθησίας καὶ συγκινήσεως διὰ τοὺς πάσχοντας, σκληρότης τῆς καρδίας.

σκληροκάρδιος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ἄσπλαγχνος, *σκληρόκαρδος* (βλ. λ.).

σκληρόκαρδος, *—η, —ο*· δημοτ., ὁ ἔχων σκληρὰν καρδίαν, ὁ μὴ εὐαίσθητος πρὸς τοὺς πάσχοντας, ἄσπλαγχνος, ἄλλως *σκληροκάρδιος*.

σκληροκερατῖτις, *—ιδος* (ἡ) /*Ὀφθαλμ.*/. Νόσημα τοῦ σκληροῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ παθολογικὴ ἐπεξεργασία ἐπιλαμβάνεται καὶ τοῦ κερατοειδοῦς. Εἰς περιωρισμένον τι σημεῖον τῆς στεφανιαίας χώρας τοῦ σκληροῦ παρατηρεῖται διήθησις ἐρυθρωπή, ὑβώδης ἢ ὁμαλή, ἥτις ἐπεκτείνεται εἰς τὰ στρώματα τοῦ κερατοειδοῦς κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ ἐν σχήματι τριγώνου. Ὅταν ἡ νόσος ἰᾶται, ὁ κερατοειδὴς λαμβάνει χρῶμα λευκόν, καὶ νομίζει τις, ὅτι ὁ σκληρὸς εἰσδύει ἐντὸς τοῦ κερατοειδοῦς καὶ συνέχεται μετ' αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἴασιν, ἡ νόσος ἐκδηλοῦται εἰς ἕτερόν τι σημεῖον τῆς στεφάνης καὶ ἰᾶται ἐπίσης μὲ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, δύναται δὲ νὰ ἐπαναληφθῇ πλειστάκις εἰς τὴν πέριξ σκληροπερικεράτιον χώραν (scléro-kératite récidivante). Κατὰ τὴν νόσον ταύτην ἡ ὅρασις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μένει καλή, ἐκτὸς ἂν ἐκδήλως τὸ ἀκτινωτὸν σῶμα ἢ καὶ ἡ ἶρις συμπάσχωσιν. Ὡς αἰτία τῆς νόσου φέρεται λανθάνουσα κληρονομικὴ ἢ ἐπίκτητος σύφιλις, ἢ φυματίασις ἢ ἄλλη τις αἰτία, ἥτις μᾶς διαφεύγει. Α. Γ.

σκληροκέφαλος (ὁ, ἡ), *—ον*· ὁ ἔχων σκληρὰν κεφαλήν, ἀμετάπειστος, ἰσχυρογνώμων.

σκληρόκλαστον (τό), ἢ ***σκληρόσχιστος*** (Skleroklas) /*Ὀρυκτολ.*/. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀρσενοθειώδη ἕνωσιν τοῦ μολύβδου, $PbAs_2S_4$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, συνήθως ὑπὸ μορφὴν μικρῶν λεπτῶν καὶ βελονοειδῶν πρισμάτων, ἔχει δὲ σκληρότητα 3, εἰδικὸν βάρος

Digitized by Google

5,0—5,4, χρῶμα μολυβδότεφρον, καὶ ἀπαντᾷ εἰς τοὺς δολομίτας τοῦ Binnental. Καλεῖται ἄλλως καὶ *ἀρσενομέλαν*. Γ. Β.

σκληρόκυτον (τό). Κύτταρον οὗτινος τὰ τοιχώματα παχύνονται καὶ ἀποξυλοῦνται. Ἀποτελεῖ στοιχεῖον τοῦ σκληρεγχύματος.

σκληρολιπωμάτωσις (ἡ) *[Δερματολ.]*. Σπανιωτάτη πάθησις τῶν βρεφῶν, παρουσιαζομένη κατόπιν μεγάλης ἐξαντλήσεως ἐκ βαρείας τινὸς νόσου, ἰδίᾳ δὲ τῆς παιδικῆς χολέρας, ὁπότε συνεπείᾳ τῆς μεγάλης ὑποθερμίας ὁ ὑποδόριος λιπώδης ἱστὸς σκληρύνεται. Ἡ πάθησις αὕτη μετά τινας ἡμέρας καταλήγει συνήθως εἰς θάνατον. Κ. Κ. Κ.

σκληρομετρία (ἡ)· ἡ μέτρησις τῆς σκληρότητος τοῦ ὀρυκτοῦ (βλ. λ. *σκληρότης*), τοῦ ὕδατος (βλ. λ. *ὕδωρ*) κλπ.

σκληρόμετρον (τό)· ἐργαλεῖον εἰδικὸν πρὸς μέτρησιν τῆς σκληρότητος τοῦ ὀρυκτοῦ (βλ. λ. *σκληρότης*).

σκληρομηνιγγῖτι, (ἡ) *[Ἰατρ.]*· βλ. *παχυμηνιγγῖτις*.

Σκληρὸν *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας. Κάτ. (1928) 604. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 775), περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Μαρίνα*. Ἔχει ΤΤΤ γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

σκληροπάθεια (ἡ) *[Ἰατρ.]*· πᾶσα ἐν γένει παθολογικὴ σκλήρυνσις || ἰδίως τὸ *σκλήρωμα* (βλ. λ.).

Σκληρόπετρα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Πλατανόβρυσης (Ὀλᾶ) τῆς ἐπαρχίας Δράμας τοῦ νομοῦ Δράμας, πρότερον καλούμενον *Μπεκτάς*. Κάτ. (1928) 49. —Π.

σκληροπόα (ἡ) (Scleropoa) *[Βοτ.]*. Γένος ἀγρωστωδῶν φυτῶν, περιλαμβάνον περὶ τὰ τρία εἴδη, ἰθαγενῆ τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Ἀπαντῶσι καὶ ἐν Ἑλλάδι.

σκληροπρωτεῖναι (αἱ) *[Ὀργ. Χημ.]*. Καλοῦνται οὕτω αἱ πρωτεῖναι τοῦ σκελετοῦ. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ *κολλαγόνον*, ἡ *κερατίνη*, ἡ *ἐλαστίνη*, ἡ *φιβροΐνη*, ἡ *σερικίνη*, αἱ *σκελετῖναι* κλπ. (βλ.λ.). Σ. Γ.

σκληρός, *—ά, —όν*· ὁ μὴ ὑπείκων, ὁ μὴ ἐνδίδων διὰ τῆς ἁφῆς, ἀντίθ. *μαλακός, ἁπαλός*: «ὄγκος σκληρός», «τὰ χέρια του εἶναι σκληρὰ ἀπὸ τὴ δουλειά» || «σκληρὸ ὕφασμα» τραχύ, δύσκαμπτον || «σκληρὰ ξύλα» ὧν οἱ ἱστοὶ εἶναι λίαν συμπαγεῖς, ἰδίᾳ τὰ χρήσιμα εἰς τὴν ἐπιπλοποιίαν, οἷον τὰ τῆς δρυός, τῆς καρύας, τῆς ὀξύας κ. ἄ. || «σκληρὸν κρέας». τὸ μὴ τρυφερόν || μεταφ., ὁ προικισμένος μὲ ἀντοχήν, καρτερικός, κακοπαθητικός, ἀντίθ. *μαλθακός*: «εἶναι σκληρὸς 'ς τὴ δουλειά» || ἀναίσθητος πρὸς τοὺς πάσχοντας, ἀνελεήμων, ἄσπλαγχνος, ἄλλως *σκληρόκαρδος*: «σκληρέ, δὲν μὲ λυπᾶσαι» || δυσάγωγος, δυσπειθής: «σκληρὸ παιδί, —κορίτσι» || «σκληρὸς βήχας», ἰσχυρός, τραχύς. —Ἐπίρρ. **σκληρῶς** καὶ δημοτ. **σκληρά**.

— *[Μετεωρολ.]* Διὰ τοῦ ὅρου *σκληρὸς* χαρακτηρίζεται βαθμὸς ἐντάσεως τοῦ ἀνέμου μεταξὺ τοῦ *σφοδροῦ* καὶ τοῦ *καταιγίζοντος* (γαλ. grand-frais). Κατὰ τὴν κλίμακα Beaufort, ὡς ἐτροποποιήθη δωδεκαδικῶς τῷ 1926, ἔχει ἀριθμὸν ἐντάσεως 8, μέσην ταχύτητα κατὰ δευτερόλεπτον 15 μέτρ. καὶ ὡριαίως 29 μιλ. ἢ 54 χλμ., θλῖψιν δὲ ἐφ' ἑνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου 47 χιλιογρ. Εἶναι ὁ ἄνεμος τῶν «τεσσάρων σειρῶν» κατὰ τὸν ἰδιωτισμὸν τῆς γλώσσης τοῦ ἱστιοφόρου ναυτικοῦ. Σ. Ε. Λ.

— **σκληρὰ** *μῆνιγξ* *[Ἀνατομ.]*. Ἓν ἐκ τῶν τριῶν περιβλημάτων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, τὸ ἐξώτατον (βλ. *μήνιγγες*). Ι. Π.

— **σκληρὸν** *ἕλκος* (βλ.λ. *ἕλκος σκληρὸν* καὶ *σύφιλις*).

— **σκληρὸς** *χιτὼν ὀφθαλμοῦ* *[Ἀνατομ.]*. Ἡ μείζων μοῖρα τοῦ ἰνώδους χιτῶνος τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀποτελοῦσα τὰ 5/6 τοῦ χιτῶνος τούτου, ἐκτεινομένη δὲ ἀπὸ τῆς περιφερείας τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου (βλ. *ὀφθαλμοί*). Ι. Π.

Σκληρός. Ὄνομα μιᾶς τῶν ἐπιφανεστέρων οἰκογενειῶν τῆς στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης, δρασάσης κατὰ τὸν Θ', Ι' καὶ ΙΑ' αἰῶνα, ἀναφέρονται κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς:

—1) ***Νικήτας Σκληρός.*** Πατρίκιος ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος ΣΤ' (886—912). Ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου τῷ 889 πρὸς τοὺς Οὔγγρους μετὰ πλουσίων δώρων, ἵνα πείσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Συμεὼν διετέλουν τότε εἰς πόλεμον πρὸς τὸ Βυζάντιον. Οἱ Οὔγγροι πεισθέντες ὑπὸ τοῦ Νικήτα Σκληροῦ, εἰσέβαλον εἰς Βουλγαρίαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν Συμεὼν νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

—2) ***Βάρδας Σκληρὸς*** (βλ. λ. *Βάρδας* Σκληρός).

—3) ***Κωνσταντῖνος Σκληρός.*** Ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἀδελφοῦ του Βάρδα Σκληροῦ ἐναντίον τῶν κατεχόντων τὴν Βουλγαρίαν Ρώσων, οἵτινες ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Σφενδόσθλαβον εἶχον εἰσβάλει τῷ 970 εἰς Θράκην. Κατὰ τὴν πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως μάχην, βλέπων τὸν ἀδελφόν του Βάρδαν κινδυνεύοντα νὰ φονευθῇ ὑπό τινος Ρώσου, ἐπῆλθεν ἐναντίον του καὶ ἀφοῦ δι' ἑνὸς σπαθισμοῦ ἐφόνευσε τὸν ἵππον αὐτοῦ, ἀφίππευσε καί, δραξάμενος τὸν Ρῶσον ἀπὸ τῆς γενειάδος, ἀπέσφαξεν αὐτόν. Τοῦτο καθὼς καὶ ὁ φόνος ἑτέρου γιγαντοσώμου Ρώσου ὑπὸ τοῦ Βάρδα Σκληροῦ ἐνέπνευσαν τοιοῦτον φόβον εἰς τὰς τάξεις τῶν πολεμίων, ὥστε οὗτοι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγήν, καταδιωκόμενοι μέχρι βαθείας νυκτὸς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Συμμετέσχεν εἶτα εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἰωάννου Α' Τζιμισκῆ (969—976) κατὰ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Ρώσων.

—4) ***Βασίλειος Σκληρὸς*** (βλ. λ. *Βασίλειος* Σκληρός)

—5) ***Ρωμανὸς Σκληρός.*** Υἱὸς τοῦ Βάρδα Σκληροῦ. Συμμετέσχεν εἰς τὴν ἀνταρσίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως Βασιλείου Β', πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ ἀπεστάλη (τῷ 987) ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὡς αὐτόμολος δῆθεν, ἵνα βολιδοσκοπήσῃ τὰς διαθέσεις του. Ὁ Ρωμανὸς ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Β', ἔκτοτε ὅμως δὲν γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ.

—6) ***Ρωμανὸς Σκληρός.*** Μάγιστρος καὶ πρωτοστράτωρ ἐπὶ Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου (1042—1055). Κατήγετο ἐκ Μ. Ἀσίας, ἔνθα εἶχε πλούσια κτήματα, μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον δὲ ἀνάβασιν τοῦ Κωνσταντίνου Θ' (τῷ 1042) ἀνηγορεύθη μάγιστρος καὶ προσελήφθη ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ ὡς πρωτοστράτωρ, χάρις εἰς τὴν ἀδελφήν του, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σκλήραινα*, ἥτις ἦτο παλλακὴ τοῦ βασιλέως. Ἐπωφελούμενος τῆς θέσεώς του ταύτης καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως, ἤρχιζε νὰ διαρπάζῃ τὰ ἐν Μ. Ἀσίᾳ κτήματα τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπηρετοῦντος στρατηγοῦ Γεωργίου Μανιάκη καὶ συγχρόνως ἐσυκοφάντει αὐτὸν παρὰ τῷ βασιλεῖ ὡς μελετῶντα ἀνταρσίαν ἵνα ἁρπάσῃ τὸν θρόνον. Τοιουτοτρόπως ἐγένετο παραίτιος τῆς ἀνταρσίας τοῦ γενναίου ἐκείνου στρατηγοῦ καὶ τῆς γενικῆς καταφορᾶς ἐναντίον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Θ' (βλ. λ. *Μανιάκης* Γεώργιος καὶ *Σκλήραινα*). Ν. ΚΛΣ

Σκληρὸς, *Ἀθανάσιος*. Λόγιος ἰατρὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ καὶ *Πικρὸς* ἢ *Πικρίδης* καλούμενος. Ἐν Χάνδακι (Ἡρακλείῳ) τῆς Κρήτης γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ μεταβὰς εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰατρικῆς. Ἐπανελθὼν εἰς Χάνδακα ἤσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀρχιάτρου τῆς Κρήτης. Αὐτόπτης γενόμενος τῶν περιπετειῶν τοῦ μεταξὺ Τούρκων καὶ Βενετῶν ἐν Κρήτῃ πολέμου, περιέγραψεν αὐτὸν ἐν μακροτάτῳ ἐκ 9.287 ἰαμβικοὺς τριμέτρους ποιήματι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς (1645) μέχρι τοῦ 1664, ὅτε ἀπέθανεν ἐν τῷ πολιορκουμένῳ Χάνδακι. Ἐκτὸς τοῦ ποιήματος τούτου ἔγραψεν ὁ Σκληρὸς καὶ ὑπομνήματα εἰς Ἱπποκράτην, ἐπιγράμματα καὶ διάφορα ἄλλα ποιημάτια καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰς «Ἐξομολογήσεις» τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἐκ τούτων μόνον τὸ περὶ τοῦ κρητικοῦ πολέμου ποίημα, διῃρημένον εἰς 24 τμήματα καὶ ἐπιγραφόμενον «Ἀθανασίου ἐκ Πικρίδων ἰατροῦ θρῆνος εἰς τὴν ἑαυτοῦ Κρητομήτορα πάτρην τῆς ἁπάσης νήσου καταστροφῆς ἕνεκεν», ἐξέδωκεν ὁ Σάθας τῷ 1867 ἐν Ἀθήναις ὡς β' τόμον τῶν «Ἑλληνικῶν ἀνεκδότων». Ε. Γ. Π.

— **Σκληρός, *Γεώργιος*** (ψευδ. τοῦ *Γ. Κωνσταντινίδη*). Ἕλλην σοσιαλιστὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Σοχοὺμ τῆς Νοτίου Ρωσίας καὶ σπουδάσας τὴν ἰατρικήν. Ἐν Ρωσίᾳ εὑρισκόμενος ὑπέστη ἐνωρὶς τὴν ἐπίδρασιν τῶν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν, ὅπως αὗται διετυποῦντο ὑπὸ τοῦ μεγαλυτέρου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ρώσου μαρξιστοῦ Γ. Πλεχάνωφ, καὶ τῷ 1905 μετέσχε μετ' ἄλλων φοιτητῶν τῆς ἐργατικῆς ἐξεγέρσεως. Τῷ 1906 μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν δι' ἀνωτέρας σπουδάς, ἐκεῖ δὲ κατὰ τὸ διάστημα 1907—1911 ἐγνωρίσθη μὲ πολλοὺς νέους Ἕλληνας ἐπιστήμονας (Α. Δελμοῦζον, Δ. Γληνόν, Κ. Χατζόπουλον κ. ἄ.), τοὺς ὁποίους καὶ προσεπάθησε νὰ προσηλυτίσῃ εἰς τὰς σοσιαλιστικὰς θεωρίας. Τῷ 1907 ἐξέδωκε τὴν μικρὰν του μελέτην, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ κοινωνικόν μας ζήτημα», ἥτις ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητος σταθμὸν εἰς τὴν πρωτότυπον ἑλληνικὴν σοσιαλιστικὴν φιλολογίαν. Εἰς αὐτὴν ἀποπειρᾶται νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν μέθοδον τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ, ἀναλύων καὶ κρίνων τὴν νεοελληνικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1907, πρῶτος δὲ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἦτο κίνημα ἀστικόν. Εἰς τὴν ἀξιόλογον ὅμως ταύτην κριτικὴν μελέτην ὁ Σκληρὸς παρουσιάζει καὶ πολλὰ ἐλαττώματα. Κατασκευάζει διάφορα σχήματα ἐκ τῶν προτέρων, ἔχει ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένην ἰδέαν τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ περιπίπτει εἰς τὸ οὐτοπιστικὸν ἔδαφος, διότι, ἐνῷ ἀγωνίζεται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ πάλη τῶν τάξεων εἶναι ἱστορικὸς νόμος, προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὴν ἄρχουσαν τάξιν ὅτι οἱ ταξικοὶ ἀγῶνες εἶναι προοδευτικὸς κοινωνικὸς παράγων. Ἡ μελέτη του αὕτη ἐπροκάλεσε μεγάλας συζητήσεις εἰς τὸν «Νουμᾶν» (1907-1908). Τῷ 1912 ὁ Σκληρὸς ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ κατὰ τὴν περίοδον 1913—1919 ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὴν πνευματικὴν δρᾶσιν. Ἐδημοσίευσε μελέτας καὶ ἄρθρα ἐπὶ θεμάτων φιλοσοφικοῦ καὶ κοινωνιολογικοῦ περιεχομένου εἰς τὰ ἀλεξανδρινὰ περιοδικὰ «Νέα Ζωὴ» καὶ «Γράμματα» καὶ ἔδωσε διαλέξεις. Ἀλλ' ἡ δρᾶσίς του αὕτη στερεῖται συνεπείας καὶ μαρτυρεῖ ἔλλειψιν βαθείας κατανοήσεως τοῦ μαρξισμοῦ. Ὁ Σκληρὸς κάμνει σύγχυσιν τοῦ προμαρξικοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ. Ὁμιλεῖ περὶ «ὑποκειμενικῆς» καὶ «ἀντικειμενικῆς» κοινωνιολογίας καὶ ἀποφεύγει νὰ τονίσῃ τὴν ἔμμεσον καὶ ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν ταξικῶν ἀγώνων ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης. Περὶ τὸ τέλος μάλιστα τοῦ Παγκοσμίου πολέμου δημοσιεύει μικρὰν μελέτην περὶ τῶν αἰτίων τῶν πολέμων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ φιλοσοφία τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης» (Ἀλεξάνδρεια 1917), εἰς τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι βιολογικὴ ἀνάγκη τῆς ζωῆς. Μετὰ δύο ἔτη δημοσιεύει ἄλλην ἐκτενεστέραν μελέτην: «Τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ ἑλληνισμοῦ» (Ἀλεξάνδρεια 1919), ἔνθα τὸν μαρξισμὸν ἔχει ἀντικαταστήσει ἰδιότυπος ἐκλεκτικισμός. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν συνεργάζεται μετὰ τοῦ Ν. Γιαννιοῦ καὶ ἀποδοκιμάζει τὰς «ἀκρότητας». Εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὰ «Γράμματα» (φύλ. 40, 1919) τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς μνήμην τοῦ Γ. Πλεχάνωφ κατακρίνει τὸν Λένιν καὶ Τρότσκυ καὶ χαρακτηρίζει τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 ὡς «πραξικόπημα» καταδικασμένον εἰς ἀποτυχίαν.

Γεώργιος Σκληρός.

Λόγῳ χρονίας ἀσθενείας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὑπέφερε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ἀπέθανε, χωρὶς ν' ἀναμιχθῇ ἐνεργῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐργατικὴν καὶ σοσιαλιστικὴν κίνησιν. Παρ' ὅλα τὰ διανοητικὰ του χαρίσματα καὶ τὴν ἐξαιρετικήν του μόρφωσιν ἡ θεωρητική του ἐργασία δὲν ἔσχε σπουδαίαν ἐπίδρασιν. Τὰ ἄρθρα καὶ αἱ μελέται του (ἱστορικαὶ καὶ κοινωνιολογικαὶ) ἔχουν δημοσιευθῆ εἰς τὸν «Νουμᾶν» (1908 καὶ 1917), εἰς τὰ «Γράμματα» (Ἀλεξανδρείας 1914—1915 καὶ 1916 καὶ 1919) καὶ εἰς τὴν «Νέαν Ζωὴν» (Ἀλεξανδρείας, 1914 καὶ 1916).

[Πρβλ. *Ἰ. Κορδάτου* εἰς «Νέαν Ἐπιθεώρησιν» (1929, φύλ. 1ον), «Ὁ Σκληρὸς καὶ τὸ ἔργον του».—*Τοῦ αὐτοῦ*, «Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος» τ. Β' Ἀθῆναι 1931, σ. 17—22.] Γ. Κ. ΚΟΡ.

— **Σκληρός, *Λεονάρδος*.** Ἀθηναῖος ἐκ τῶν προκρίτων ἐπὶ Τουρκοκρατίας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ *Δημητρίου*. Τ. Ε. Ε.

σκληρόσαρκος (ὁ, ἡ), *—ον*· ὁ ἔχων σάρκα σκληράν, στιφράν, σφιχτήν.

σκληροσκόπιον (τό)· ἐργαλεῖον εἰδικὸν πρὸς μέτρησιν τῆς σκληρότητος τῶν ὀρυκτῶν (βλ. λ. *σκληρότης*).

σκληρόσπορος (ὁ) (Sclerospora) *[Βοτ.]*. Γένος μυκήτων τῆς τάξεως τῶν ᾠομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *περονοσποροειδῶν*, χαρακτηριζόμενον ἀπὸ μυκήλιον συνεχές, φέρον μυζητῆρας, κονιδιοφόρα διακλαδιζόμενα καὶ κονίδια ᾠοειδῆ. Τὰ ᾠοσπόρια γεννῶνται ἐντὸς τῶν ἱστῶν τοῦ ξενιστοῦ. Τὰ διάφορα εἴδη του προσβάλλουν καὶ παραμορφώνουν τοὺς στάχυς τοῦ σίτου, τῆς βρόμης, τοῦ ἀραβοσίτου καὶ τῆς ὀρύζης. Ε. Τ. Ε.

σκληρόστομον (τὸ) (Sclerostoma) *[Ζῳολ.]*. Γένος σκωλήκων νηματελμίνθων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *στρογγυλιδῶν*. Περιλαμβάνει πλεῖστα εἴδη μικρῶν ἢ μετριοσώμων νηματωδῶν σκωλήκων, βιούντων παρασιτικῶς ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου διαφόρων θηλαστικῶν ζῴων.

σκληρόσχιστος (ὁ) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν συνώνυμον πρὸς τὸ *σκληρόκλαστον* (βλ. λ.).

σκληρότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναι τι σκληρόν, σκληρία, σκληράδα || μεταφ., **καρτερικότης, ἀντοχή** || **ἀπανθρωπία, ἀσπλαγχνία.**

Digitized by Google

— *[Ὀρυκτολ.]* Ἡ ***σκληρότης*** τῶν σωμάτων ἐφάνη ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ὀρυκτολογίας ὡς οὐσιῶδες γνώρισμα τῶν ὀρυκτῶν καὶ ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Mohs (Μῶς) ἡ ***σκληρομετρικὴ κλῖμαξ***, ἥτις δίδει ποιοτικὴν κατάταξιν τῆς σκληρότητος τῶν ὀρυκτῶν εἰς δέκα βαθμούς, τοὺς ἑξῆς: 1) τάλκης, 2) γύψος, 3) ἀσβεστίτης, 4) φθορίτης, 5) ἀπατίτης, 6) ὀρθόκλαστον (εἶδος ἀστρίου), 7) χαλαζίας, 8) τοπάζιον ἢ σμάραγδος, 9) κορούνδιον, 10) ἀδάμας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποτελοῦν ποσοτικὴν μέτρησιν τῆς σκληρότητος. Διὰ τῆς κλίμακος ταύτης, τὸ εἰς ἑκάστην βαθμῖδα τῆς ὁποίας ἀναλογοῦν σῶμα χαράσσει τὸ προηγούμενον καὶ χαράσσεται ὑπὸ τοῦ ἑπομένου, εἶναι εὐκολωτάτη ἡ κατάταξις οἱουδήποτε ὀρυκτοῦ. Οὕτω ὀρυκτόν τι ἔχει σκληρότητα 5, ὅταν χαράσσῃ μὲν τὸν φθορίτην, δὲν χαράσσῃ τὸν ἀπατίτην καὶ χαράσσηται ὑπὸ τοῦ ὀρθοκλάστου. Ὅταν ὀρυκτόν τι εὑρίσκεται μεταξὺ δύο βαθμίδων, π. χ. μεταξὺ 5 καὶ 6, λέγομεν ὅτι ἔχει σκληρότητα 5,5. Κοινότατα μέσα ἐλέγχου τῆς σκληρότητος εἶναι ὁ ὄνυξ (σκληρότης 2), ὅστις χαράσσει τὸν τάλκην καὶ τὸν γύψον, ὁ συνήθης χάλυψ μαχαιριδίου (σκληρότης 5 ἕως 5.5), ὅστις χαράσσει εὐκόλως τὸν ἀσβεστίτην, τὸ μάρμαρον κτλ., ἀλλὰ χαράσσεται εὐκολώτατα ὑπὸ τοῦ ἀστρίου καὶ ἔτι μᾶλλον τοῦ χαλαζίου, ἡ ὕαλος ἥτις ἔχει σκληρότητα 6 κ. ἄ.

Οἱ ὀρυκτολόγοι κατενόησαν τὴν ἀνάγκην τελειοτέρας κλίμακος μὲ περισσοτέρας διαβαθμίσεις. Οὕτω τὸ *σκληρόμετρον* τοῦ Franz ἀποτελεῖται ἐκ κινητοῦ ὀχήματος φέροντος τὸ δοκίμιον, τὸ ὁποῖον μετακινεῖται ὁριζοντίως κάτωθι χαλυβδίνης αἰχμῆς, ἥτις φορτώνεται μέσῳ μοχλῶν διὰ βαρῶν μέχρις οὗ προκληθῇ χαραγή. Οὕτω ἔχομεν διαβάθμισιν σκληρότητος ἀπὸ 0 ἕως 1000. Οἱ Calvest καὶ Johnson ἔθεσαν 1000 τὴν σκληρότητα τοῦ χυτοσιδήρου. Κατὰ τὴν κλίμακα ταύτην ὁ σίδηρος ἔχει σκληρότητα 948 (ἴσην πρὸς τὸ 5 τῆς κλίμακος τοῦ Mohs), ὁ ἄργυρος 208 (μεταξὺ 3 καὶ 2,5) τὸ βισμούθιον 52 (2,5), ὁ κασσίτερος 27 (2), μόλυβδος 15 (1,5), ἡ γύψος 15, τὸ ἀργίλλιον 12, ὁ ἄργυρος 91, ὁ χαλκὸς 92, ὁ χρυσὸς 97, ὁ ὀρείχαλκος καὶ ὁ σκληρὸς χαλκὸς 143, ὁ χαλαζίας 361. Ὀρυκτά τινα ἔχουσι σκληρότητα διάφορον, ἀναλόγως τῶν ἑδρῶν· οὕτω τὸ δισθενὲς ἔχει σκληρότητα 5 ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ σχισμοῦ καὶ 7 ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑδρῶν. Εἰς τοῦτο συμβαίνει τὸ παράδοξον ὅτι, ἐνῷ ἐπὶ τῶν σχισμῶν ἡ πυκνότης τῶν μορίων τῶν κρυσταλλικῶν δικτυωμάτων εἶναι μεγαλυτέρα, ἡ σκληρότης εἶναι μικροτέρα. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἕδραι ἀποτελοῦνται ἐξ ἐλασμάτων ἐχόντων παραλλήλως πρὸς τὸν σχισμὸν μικροτέραν συνοχὴν καὶ διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον σκληρῶν.

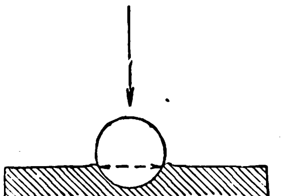

Ἀρχὴ τῆς μεθόδου τοῦ Brinell.

Εἰς τὴν μεταλλουργίαν ὁ Ρεωμύρος ἐφήρμοσε τὴν χάραξιν δι' ὑάλου, κρυστάλλου, ἀχάτου καὶ τοπαζίου, ἀλλ' ἡ πρόοδος τῆς μεταλλογραφικῆς σπουδῆς ἔφερε τὴν ἀνάγκην ἐξευρέσεως μεθόδου σκληρομετρίας ἀκριβοῦς καὶ εὐκόλου ἐφαρμογῆς. Ἡ μέθοδος τοῦ Σουηδοῦ Brinell (1900) ἢ μέθοδος διὰ τῆς σφαίρας (à la bille) διεδόθη μεγάλως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ συνίσταται εἰς τὴν διὰ πιεστηρίου τινὸς ἄσκησιν πιεστικῆς δυνάμεως ἴσης πρὸς 3000 χιλιόγραμμα ἐπὶ χαλυβδίνης σφαίρας, ἥτις προκαλεῖ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δοκιμίου ἀντίστοιχον σφαιρικὸν ἀποτύπωμα, ἤτοι σφαιρικὸν τμῆμα ἐπιφανείας ε, μετρούμενον εἰς $χσμ^2$. Καλοῦμεν Δ τὴν σκληρότητα κατὰ Brinell ἢ ἀριθμὸν τοῦ Brinell συμφώνως πρὸς τὸν τύπον

$$\Delta = \frac{3000}{\varepsilon}$$

Ὑπάρχουν πλεῖσται συσκευαὶ (*σκληρόμετρα*) διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀποτυπώματος, λειτουργοῦσαι δι' ἀντλίας καὶ ὑδραυλικῶν πιεστηρίων ἢ καὶ διὰ μοχλῶν ἢ δι' ἐλατηριωτῶν παρακύκλων (rondelles Belleville). Ἡ ἁπλῆ μέτρησις τῆς διαμέτρου τοῦ ἀποτυπώματος διὰ μικροσκοπίου ἢ διὰ τῆς κλίμακος τοῦ Le Chatelier ἐν εἴδει ὀξείας γωνίας μὲ βαθμολογημένας πλευρὰς παρέχει τῇ βοηθείᾳ πίνακος τὸν ἀριθμὸν Δ. Ἡ πίεσις πρέπει νὰ ἐξασκῆται ἐπὶ δύο λεπτὰ τοὐλάχιστον, διότι αὐξάνει ἡ διάμετρος τοῦ ἀποτυπώματος ἐπί τινα χρόνον. Ἡ σκληρότης τοῦ μετάλλου εἶναι διάφορος, ἐὰν ἡ ἐπιφάνεια εἶναι κάθετος ἢ παράλληλος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐλάσεως τοῦ μετάλλου.

Ἄλλαι ἁπλαῖ ἀλλ' ὀλιγώτερον ἀκριβεῖς μέθοδοι μετρήσεως τῆς σκληρότητος εἶναι: 1) Ἡ ἀναπήδησις μικρᾶς χαλυβδίνης σφαίρας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μετάλλου. Μετρεῖται τὸ ὕψος τῆς ἀναπηδήσεως ἐντὸς ὑαλίνου σωλῆνος, ἵνα διευκολύνεται ἡ παρατήρησις. 2) Ἀντὶ σφαίρας μεταχειρίζονται ὁμοίως μικρὸν κριόν, φέροντα κάτωθι αἰχμὴν ἀδάμαντος, μετακινούμενον ἐντὸς ὑαλίνου σωλῆνος βαθμολογημένου (σκληροσκόπιον τοῦ Shore). 3) Αἱ σφαῖραι τῶν ἐνσφαίρων τριβέων ἐλέγχονται δι' ἀναπηδήσεως πίπτουσαι ἐπὶ κεκλιμένης ἐπιφανείας· ὅσαι ἀναπηδῶσι πίπτουσαι εἰς ὡρισμένην ἀπόστασιν ἔχουσι τὴν κεκανονισμένην σκληρότητα. 4) Ἡ μέθοδος Brinell ἐφαρμόζεται λίαν ἁπλῶς τῇ βοηθείᾳ κυβικῆς πλακός, γνωστῆς σκληρότητος, ἐπὶ τῆς ὁποίας κτυπῶμεν διὰ στελέχους μὲ σφῦραν· κάτωθι εὑρίσκεται ἡ σφαῖρα, δι' ἧς γίνεται τὸ ἀποτύπωμα ἐπὶ τοῦ πρὸς δοκιμασίαν μετάλλου. Ὁ λόγος τῶν διαστάσεων τῶν ἀποτυπωμάτων παρέχει τὴν σκληρότητα Δ· εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἀλλάσσεται ἡ κυβικὴ πλὰξ (συσκευὴ τῶν Turpin καὶ Morin).

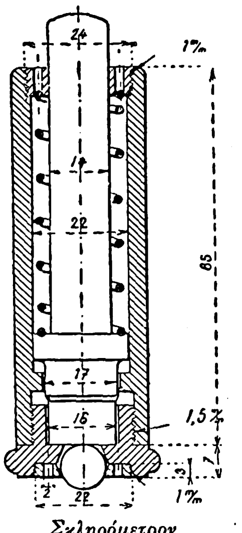

Σκληρόμετρον
Turpin - Morin.

Ἡ μέθοδος χαράξεως δι' αἰχμῆς ἀδάμαντος ἐφηρμόσθη καὶ κατ' ἄλλον τρόπον εἰς τὸ σκληρόμετρον τοῦ Martens, ἔνθα μετρεῖται διὰ μικρομέτρου τὸ πλάτος τῆς χαραγῆς, ἀλλ' ἡ μέθοδος στερεῖται ἀκριβείας.

Ἡ μέθοδος Brinell ἔχει ἀκρίβειαν καὶ εἶναι σχετικῶς εὔχρηστος, δι' ὃ χρησιμοποιεῖται τὰ μέγιστα εἰς τὰ ἐργοστάσια. Δι' αὐτῆς ἐλέγχεται εὐκόλως ἡ ὁμοιογένεια μετάλλου μετὰ θερμικὴν κατεργασίαν δι' ἀποτυπωμάτων λαμβανομένων εἰς διάφορα μέρη τοῦ μετάλλου, ἡ βαφὴ καὶ ἡ ἐπαναφορά, καὶ ἐξευρίσκεται ἡ ταχύτης τομῆς, δι' ἧς εἶναι δυνατὴ ἡ τόρνευσις δεδομένου χάλυβος κτλ.

Διὰ τοὺς ἀνοπτημένους συνήθεις χάλυβας ὑπάρχει σχεδὸν σταθερὰ σχέσις μεταξὺ τοῦ ὁρίου ἀντοχῆς θραύσεως καὶ τῆς σκληρότητος Δ, $\frac{R}{\Delta} = 0{,}355$ περίπου. Ὑπάρχει ὁμοίως σχέσις διὰ τὸν χαλκόν, τοὺς ὀρειχάλκους, τὸ ἀργίλλιον κλπ. Οὕτω δύναται εὐκόλως νὰ συμπεράνῃ τις διὰ τῆς μετρήσεως τοῦ Δ περὶ τῆς τιμῆς τοῦ R.

Ἡ σχέσις μεταξὺ σκληρότητος Brinell καὶ τῆς κλίμακος τοῦ Mohs εἶναι ἡ ἑξῆς κατὰ Broniewski:

Κλῖμαξ Mohs	*Δ*	*Κλῖμαξ Mohs*	*Δ*
1 Τάλκης	—	6 Ὀρθόκλαστον	147
2 Ἅλας ἢ γύψος	12	7 Χαλαζίας	178
3 Ἀσβεστίτης........	53	8 Τοπάζιον	304
4 Φθορίτης..........	64	9 Κορούνδιον.......	667
5 Ἀπατίτης	137	10 Ἀδάμας	;

Σκληρότης δευτερογενής. Εἶναι ἡ σκληρότης ἡ ἀποκτωμένη ὑπὸ βολφραμιούχου χάλυβος (ταχυχάλυβος ἐργαλείων). Οὗτος μετὰ τὴν βαφὴν δὲν εἶναι ἐξαιρετικῶς σκληρός, μετὰ τὴν ἐπαναφορὰν ὅμως γίνεται λίαν σκληρὸς (Δ=500). Διὰ τοῦτο οἱ ταχυχάλυβες ἐργαλείων τοῦ Fr. W. Taylor περιέχουσι χρώμιον, ὅπερ δίδει ἀμέσως σκληρότητα, καὶ βολφράμιον, ὅπερ ἐπιτείνει αὐτὴν κατόπιν βαφῆς καὶ ἐπαναφορᾶς.

Θ. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

—σκληρότης *ὕδατος* *[Φυσ.]*· βλ. *ὕδωρ.*

σκληροτράχηλος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων σκληρόν, ἄκαμπτον τράχηλον· || συνήθως μεταφ., δυσπειθής, ἄκαμπτος, ἐπίμονος.

Σκληροῦ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. 604 (1928). Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 9 χλμ. ΝΑ τῆς Ἀνδριτσαίνης, εἰς τὴν κοινότητα δὲ ὑπάγεται καὶ τὸ χωρίον *Μαρίνα*. —2) Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος *Κέντρου* τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος. Κάτ. 55 (1928).

σκληροφυλλία (ἡ)· ἡ εἴς τινα φυτὰ ἐμφάνισις σκληρῶν μεμβρανωδῶν φύλλων, παρεμποδιζόντων τὴν διαπνοὴν τοῦ φυτοῦ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐμφανίζεται εἰς τὴν δάφνην καὶ ἄλλα ξηροβατικὰ φυτά.

σκληροχοριοειδῖτις, *—ιδος* (ἡ) *[Ὀφθαλμ.]*. Νόσημα κατὰ τὸ ὁποῖον πάσχει ὁ σκληρὸς μετὰ τοῦ χοριοειδοῦς. Τὸ πάθος ἑδράζει κατὰ προτίμησιν κατὰ τὸν ὀπίσθιον πόλον τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἔνθα ἀπεργάζεται τὸ μυωπικὸν σταφύλωμα καὶ κατὰ τὴν στεφανιαίαν χώραν καὶ τὴν ἀκτινωτὴν ζώνην, ἔνθα ἐπίσης ἀναφαίνονται σταφυλώματα περιωρισμένα. Ἡ ὅρασις κατὰ τὰ τοιαῦτα σταφυλώματα ἐλαττοῦται, ὅταν εἰς τὴν νόσον συμπάσχωσιν ὁ χοριοειδής, ὅλον τὸ ἀκτινωτὸν σῶμα καὶ ἡ Ἶρις ἐκδήλως.

Α. Γ.

σκληρόψυχος (ὁ, ἡ), *—ον* (τό)· ὁ ἔχων σκληρὰν ψυχήν, ἀνελεήμων, ἄσπλαγχνος.

σκλήρυμμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σκληρύνω βλ.λ. *σκλήρυσμα.*

σκλήρυνσις, *—εως* (ἡ)· τὸ σκληρύνειν ἢ σκληρύνεσθαι, ἡ ἐπὶ τὸ σκληρότερον μεταβολή.

— *[Παθολ.]* Καλεῖται *σκλήρυνσις* ἢ *σκλήρωσις* (Sclérose) παθολογικὴ σκληρία ὀργάνου τινὸς ἢ ἱστοῦ τινος, ἐπερχομένη κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὑπερτραφείας τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, ὅστις συμβάλλεται εἰς τὴν ὑφὴν καὶ τὴν σύστασιν τοῦ ὀργάνου τούτου ἢ τοῦ ἱστοῦ. Ἡ σκλήρυνσις παρακολουθεῖται πολλάκις ὑπὸ τῆς συσπάσεως καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς πυκνότητος τοῦ προσβεβλημένου ἱστοῦ. Δυνατὸν αὕτη νὰ ᾖ φυσιολογικὸν φαινόμενον χαρακτηριστικὸν τοῦ γήρατος· ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶναι ἐπιγενής, βραδεῖα τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἄνευ φλεγμονωδῶν φαινομένων, ἐνῷ ἡ παθολογικὴ σκλήρυνσις εἶναι πάντοτε σχετικῶς πρώϊμος.

Κατὰ τὴν παθολογικὴν ἀνατομικήν, ἡ σκλήρυνσις συνίσταται εἰς ὑπερπλαστίαν τοῦ συνδετικοῦ ἱστοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα ἀντικαθίστανται διὰ κυττάρων καὶ ἰνῶν, ἅτινα ὡς πολυπληθέστερα καὶ πυκνότερα συνθλίβουσι καὶ ἀποπνίγουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὰ ἐνεργὰ καὶ εὐγενῆ στοιχεῖα τῶν ὀργάνων, ἀνὰ μέσον τῶν ὁποίων παρεμβάλλονται. Εἶναι παραδεδεγμένον σήμερον ὅτι ἡ ἀλλοίωσις ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τῶν εὐγενῶν στοιχείων· ὁ περὶ τὰ κύτταρα συνδετικὸς ἱστὸς ὑπερπλάσσεται καὶ ὀργανοῦται εἶτα εἰς πραγματικὸν οὐλώδη ἱστόν, ὅστις συμπληροῖ τὴν ἀλλοίωσιν διὰ τῆς ἀτροφίας τῶν κυττάρων.

Ἡ σκλήρυνσις ἀναπτύσσεται εἰς τὰ διάφορα ὄργανα καὶ τοὺς διαφόρους ἱστούς, συνήθως κατὰ τὴν ὥριμον καὶ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου, καθόσον ἡ ἡλικία αὕτη ἀντιπροσωπεύει τὴν τελικὴν φάσιν τῶν πλείστων τοξικῶν καὶ λοιμωδῶν ἐπεξεργασιῶν, κυρίως δ' ἐκείνων, αἵτινες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου προσβάλλουσιν ἰδίως τὰ ὄργανα τῆς ἀπεκκρίσεως καὶ ἀπεκβολῆς καὶ ἰδιαίτατα τὸ ἧπαρ καὶ τοὺς νεφρούς. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν διαφόρους σκληρύνσεις, ἤτοι: τὴν *σκλήρυνσιν τῶν ἀρτηριῶν*, τὴν *σκλήρυνσιν τοῦ ἥπατος*, τοῦ *πνεύμονος*, τοῦ *νεφροῦ*, τὴν *κατὰ πλάκας σκλήρυνσιν*, τὴν *πλαγίαν ἀμυοτροφικὴν σκλήρυνσιν* ἢ *νόσον τοῦ Charcot*, τὰς *συνδεδυασμένας σκληρύνσεις*, τὴν *σκλήρυνσιν τοῦ κερατοειδοῦς*, τὴν *βολβώδη σκλήρυνσιν τοῦ ἐγκεφάλου*, τὴν *νόσον τοῦ Friedreich* κ.λ.π. Εἰς πάσας τὰς παθήσεις ταύτας ἡ σκλήρυνσις εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικόν.

Μ. Ν. Κ.

—σκλήρυνσις *κατὰ πλάκας* *[Ἰατρ.]*. Ἡ σκλήρυνσις κατὰ πλάκας εἶναι σπανία μὲν νόσος κατὰ τὴν τυπικὴν αὐτῆς μορφήν, συχνοτάτη δὲ κατὰ τὰς ἀνωμάλους καὶ ἀτελεῖς αὐτῆς μορφάς. Ἀνατομοπαθολογικῶς χαρακτηρίζεται διὰ τῆς παρουσίας πλακῶν ἐσκληρυσμένου ἱστοῦ, εἴτε ἐπιπολῆς, εἴτε κατὰ βάθος, ἐνεδραζομένων ἁπανταχοῦ τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ἄξονος, κατὰ προτίμησιν μὲν ἐν τῇ λευκῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ, σπανιώτερον δὲ ἐν τῇ φαιᾷ. Ἡ νόσος περιεγράφη τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1866 ὑπὸ τοῦ Charcot καὶ Vulpian, ἀκολούθως δὲ οἱ Babinski καὶ P. Marie ἀπεμόνωσαν αὐτὴν τῶν ἄλλων μυελικῶν σκληρύνσεων. Ἡ αἰτιολογία τῆς νόσου ποικίλλει κατὰ τοὺς συγγραφεῖς. Ἡ πλέον παραδεκτὴ θεωρία εἶναι ἡ τοῦ P. Marie, καθ' ἣν ἡ νόσος ὀφείλεται κυρίως εἰς διαφόρους λοιμώξεις, ἀναπτυσσομένη κατὰ τὴν πορείαν ἢ κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀναρρώσεως καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν καὶ εὐλογίαν. Ὡς προδιαθέτοντα αἴτια ἀναφέρουν τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ὑπερκοπώδεις, ψύξεις καὶ τὴν κληρονομικότητα. Τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ συμπτώματα τῆς παθήσεως εἶναι: τρόμος κατὰ τὰς ἑκουσίας κινήσεις, διαταραχαὶ τῆς βαδίσεως, σπασμωδικὴ παραπληγία ποικίλλουσα ἀναλόγως τῆς προσβεβλημένης χώρας, βάδισμα παρεγκεφαλικὸν κτλ., διαταραχαὶ τῆς ὁμιλίας, ὁμιλία βραδεῖα, μονότονος, συλλαβιστική, νυσταγμὸς μετὰ παραλύσεων τῶν μυῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ὡσαύτως παρατηροῦνται διαταραχαὶ τῆς αἰσθητικότητος, ἴλιγγοι, τροφικαὶ διαταραχαὶ ὡς καὶ ψυχικαὶ τοιαῦται. Ἡ θεραπεία εἶναι καθαρῶς παρηγορητική.

Μ. Ν. Β.

—σκλήρυνσις *μαγνητικὴ* *[Φυσ.]*· βλ. λ. *μαγνητικὴ* σκλήρυνσις.

—σκλήρυνσις *τοῦ νεφροῦ* *[Ἰατρ.]*· βλ. λ. *κίρρωσις* τοῦ νεφροῦ.

—σκλήρυνσις *πολλαπλῆ* *[Ποιν. Δίκ.]*· βλ. λ. *καταλογισμός.*

σκληρυντικός, *—ή, —όν*· ὁ σκληρύνων, ὁ ἐπιφέρων σκλήρυνσιν.

σκληρύνω· καθιστῶ τι σκληρὸν ἢ σκληρότερον, ἀντίθ. *μαλακύνω* ἢ *ἁπαλύνω*· || παθ., γίνομαι σκληρός.

σκλήρυσμα (τό)· τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σκληρύνω.

—σκλήρυσμα *παιδικὸν* *[Δερματολ.]*· βλ. λ. *σκληρολίπωσις.*

Digitized by Google

σκληρῶ (—όω)· ποιῶ τι σκληρόν, σκληρύνω.

σκληρώδης (ὁ, ἡ), —ες (τό)· ἔχων ὑφὴν σκληράν.

—**σκληρώδης ἱστὸς** *[Παθολ.]*. Ἱστός, ὅστις ἀποβαίνει σκληρὸς κατ' ἀκολουθίαν παθολογικῆς ἀναπτύξεως ἰνωδῶν συνδετικῶν στοιχείων. Ὁ σκληρώδης ἱστὸς εἶναι συνδετικὸς ἱστὸς ἰνώδης, σκληρός, λευκός, ἀνθιστάμενος, ἧττον ἀγγειοβριθής, ὁτὲ μὲν ἐν ἀφθονίᾳ παριστάμενος, οἷον εἰς τὴν ὑπερτροφικὴν κίρρωσιν τοῦ ἥπατος, ὁτὲ δὲ βλαστικὸς ὡς εἰς τὸ χηλοειδές, καὶ ἄλλοτε ἐπιφέρων τὴν σύσπασιν τῶν ὀργάνων μετ' αὐξήσεως τῆς πυκνότητος. Εἶναι ἱστὸς οὐλωτικός, ἐμφανιζόμενος εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἔνθα τὰ κυτταρικὰ στοιχεῖα ἐξηφανίσθησαν. Ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ αἴτια τῶν κυτταρικῶν βλαβῶν (τοξικαὶ δηλητηριάσεις καὶ αὐτοτοξικαὶ δηλητηριάσεις τοῦ ὀργανισμοῦ, λοιμώξεις κλπ.) ἐπιφέρουσι τὴν παραγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, ὁ σκληρώδης ἱστὸς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀφθονώτερος ἐφ' ὅσον γηράσκεται ὁ ὀργανισμός. Ἐν γένει σκληρώδης ἱστὸς εἶναι ὁ ἰνώδης ἱστός, ὅστις παθολογικῶς ἀναπτύσσεται ἔν τισιν ὀργάνοις καὶ ἐπιφέρει εἰς αὐτὰ τὴν ἀλλοίωσιν ἐκείνην, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *σκλήρυνσις* (βλ. λ.). Μ. Ν. Κ.

σκλήρωμα (τό)· τὸ ἀπεσκληρυμμένον, τὸ καταστὰν σκληρόν.

σκληρωνυχία (ἡ) *[Δερματολ.]*. Σκλήρυνσις τῆς οὐσίας τοῦ ὄνυχος, παρατηρουμένη εἰς πάσας τὰς παθήσεις αὐτοῦ. Ὁ Jadasohn περιέγραψεν ἐν τῇ «Iconografia dermatologica» (1906) περίπτωσιν δεκαπενταετοῦς κόρης, τῆς ὁποίας οἱ ὄνυχες ἦσαν τόσον σκληροί, ὥστε ἐκόπτοντο μόνον τῇ βοηθείᾳ σμίλης καὶ σφύρας. Κ. Κ. Κ.

σκλήρωσις, —εως (ἡ)· ἡ μεταβολή τινος εἰς σκληρόν, ἀπόκτησις σκληρότητος.

— *[Παθολ.]* Βλ. *σκλήρυνσις*.

—*[Μεταλλ.] Σκλήρωσις ἢ ἐνδοτράχυνσις* (γαλλ. écrouinage) καλεῖται μεταβολὴ τῶν μηχανικῶν ἰδιοτήτων μετάλλου μετὰ μηχανικὴν ἐν ψυχρῷ κατεργασίαν. Εἰς σκλήρωσιν ὑπόκεινται πάντα τὰ μέταλλα καὶ κράματα κάτω ὡρισμένης θερμοκρασίας δι' ἕκαστον αὐτῶν. Ἡ σκλήρωσις μεταβάλλει τὴν ἐλαστικότητα, τὴν ἀντοχὴν κατ' ἐφελκυσμόν, τὴν ἐπιμήκυνσιν, τὸν δυσθραυστότητα, τὴν σκληρότητα, τὴν ἠλεκτρικὴν ἀντίστασιν, τὰς μαγνητικὰς ἰδιότητας, τὸν ἱστὸν καὶ τὴν πυκνότητα. Συνήθως αὐξάνουν αἱ τρεῖς πρῶται ἰδιότητες καὶ ἡ σκληρότης, ἀλλ' ἐλαττοῦνται ἡ ἐπιμήκυνσις καὶ ἡ δυσθραυστότης. Ὁ δείκτης πλαστικότητος παραμένει σταθερός. Ἡ σκλήρωσις ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς θερμοκρασίας τῆς κατεργασίας. Διὰ τοὺς σιδήρους, ὅταν ἡ θερμοκρασία ὑπερβαίνῃ τὴν τοῦ κρισίμου σημείου $α_3$, ἢ μόλις ὑπολείπεται αὐτῆς, ἡ σκλήρωσις εἶναι μικρά. Ἵνα ἐπέλθῃ σκλήρωσις, πρέπει ἐπὶ πλέον ἡ ἐξασκηθεῖσα δύναμις νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ ὅριον πλαστικότητος Ε καὶ νὰ ἐπιφέρῃ μόνιμον παραμόρφωσιν, ἀλλὰ νὰ εἶναι κατ' ἀνάγκην κατωτέρα τοῦ ὁρίου θραύσεως R τοῦ μετάλλου. Ἡ ὑφὴ μετὰ τὴν σκλήρωσιν μεταβάλλεται οὕτω εἰς σίδηρον πολτοπαγῆ, οἱ κρύσταλλοι φερρίτου διατίθενται ὁλονὲν κατὰ μῆκος, ὡς δεικνύει ἡ διάταξις τῆς ὑπαρχούσης σκωρίας, ἥτις καὶ αὕτη ἐπιμηκύνεται καὶ διασπᾶται, τὸ δὲ μέταλλον λαμβάνει νευρώδη ὑφήν. Ὁμοίως εἰς χάλυβα ἐσκληρωμένον ὁ περλίτης λαμβάνει ταινιοειδῆ κατεύθυνσιν. Χάλυψ ἡμίσκληρος κατὰ τὸν Grard, ἔχων πρὸ τῆς σφυρηλασίας R = 56 χιλιογρ., μετὰ σφυρηλασίαν εἰς θερμοκρασίαν ἄνω τοῦ σημείου $α_3$ εἶχε τὴν αὐτὴν ἀντίστασιν, καὶ εἶχεν ὑποστῆ μόνον ταινιοειδῆ διάταξιν τοῦ περλίτου, ἀλλὰ μετὰ σφυρηλασίαν κάτω τῆς θερμοκρασίας $α_3$ ἤχθη ἡ ἀντίστασις μέχρι 84 χγρ. κατὰ $χσμ^2$ καὶ ὁ περλίτης εἶχεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λάβει ὡρισμένην κατεύθυνσιν (βλ καὶ λ. *παραμόρφωσις*). Ἡ σκλήρωσις κατὰ τὸν Beilby ἔγκειται ἴσως εἰς ὀλίσθησιν τῶν μικροκρυστάλλων μεταξύ των, ἥτις συντελεῖ εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ αὔξησιν τοῦ ἀμόρφου ὑλικοῦ, πλέον ἀνθεκτικοῦ τῶν κρυστάλλων. Ἡ πυκνότης, ἀντὶ ὡς θ' ἀνέμενέ τις νὰ αὐξάνῃ, ἐλαττοῦται ὀλίγον, διότι ἡ συμπίεσις γίνεται κατὰ τὴν μίαν ἢ κατὰ δύο μόνον διευθύνσεις καὶ τὸ παραγόμενον ἄμορφον ὑλικὸν εἶναι ὀλιγώτερον πυκνόν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὑψουμένης τῆς θερμοκρασίας γίνεται ἐπὶ μᾶλλον κρυσταλλικὴ ἡ μορφὴ τοῦ ὑλικοῦ καὶ δὲν ἐπέρχεται σκλήρωσις. Ἡ κατάστασις τῆς σκληρώσεως εἶναι κατάστασις ἀσταθής· ὁ ἱστὸς εἶναι λεπιδοειδής. Δι' ὃ μέταλλά τινα σκληρωθέντα ἔχουσι μετά τινα χρόνον ὅριον θραύσεως μικρότερον, δι' αὐτομάτου τρόπον τινὰ ἀνοπτήσεως, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπανέρχονται εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν. Ἡ σκλήρωσις ἐξαφανίζεται δι' ἀνοπτήσεως.

Ἡ ἠλεκτρικὴ ἀγωγιμότης τῶν χαλύβων ἐλαττοῦται διὰ σκληρώσεως· ἡ μαγνητικὴ διαπερατότης αὐτῶν ἐλαττοῦται ἐπίσης, ἡ δὲ ἐπιφάνεια ἀπωλείας ἐνεργείας ἐξ ὑστερήσεως μαγνητικῆς αὐξάνει συνεπείᾳ τῆς πρὸς τὰ κάτω διατάξεως τῶν καμπύλων μαγνητικῆς διαπερατότητος. Ἡ σκλήρωσις ἔχει μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς κατεργασίας πάντων τῶν μετάλλων καὶ κραμάτων καὶ ὁτὲ μὲν ἐπιδιώκεται, ὁτὲ δὲ θεραπεύεται δι' ἀνοπτήσεως. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἀσταθοῦς χημικῆς καταστάσεως ἰσορροπίας, ἥτις δύναται δι' ἐσωτερικῶν παθητικῶν ἀντιστάσεων νὰ κατασταθῇ μετασταθὴς ἤτοι σταθερὰ ἄνευ ὑπερβολικῆς εὐθραυστότητος. Διὰ τοῦτο, π. χ., ὅταν ὁ χάλυψ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ μὲ τὰς συνήθεις αὐτοῦ ἰδιότητας, ὀφείλει νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ σκλήρωσις δι' ἀνοπτήσεως, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι μικρά. Ἄλλοτε πάλιν ἐπιδιώκεται διὰ τὴν ἐπίτευξιν μεγάλης ἀντιστάσεως· οὕτω αἱ ἐκ σύρματος χαλυβδίνου χρησιμοποιούμεναι εἰς τὰ κλειδοκύμβαλα χορδαί, αἱ ἐπίτονοι ἀεροπλάνων, τὰ σύρματα ἐλατηρίων ἢ καλωδίων φρεάτων ὀρυχείων, ὀφείλουσι τὴν μεγάλην αὐτῶν ἀντίστασιν εἰς σκλήρωσιν. Θ. Χ.

σκληρωτικονυξία (ἡ). Ἐπέμβασις, καθ' ἣν διὰ λεπτοῦ αἰχμηροῦ ἐργαλείου κεντᾶται καὶ διαπερᾶται ὁ σκληρὸς ὀλίγον τι ὄπισθεν τῆς στεφάνης τοῦ κερατοειδοῦς. Τὴν ἐγχείρησιν ταύτην ἐξετέλουν κατὰ τὴν καταβύθισιν τοῦ καταρράκτου. Ὅταν ἡ κέντησις γίνεται κατὰ τὸν κερατοειδῆ, τότε ἡ ἐπέμβασις ὀνομάζεται *κερατονυξία*. Α. Γ.

σκληρωτικός, —ή, —όν, ὁ ἐπιφέρων σκλήρωσιν· ‖ ὁ πάσχων ἐκ σκληρώσεως.

σκληρωτινία (ἡ) (Sclerotinia). Γένος μυκήτων τῆς τάξεως τῶν ἀσκομυκήτων τῆς οἰκογενείας τῶν *πεζιζιδῶν*, περιλαμβάνον πολυαριθμότατα εἴδη σαπροφύτων καὶ παρασίτων, ὧν τινα προκαλοῦν σοβαρωτάτας ζημίας. Τὰ ἀσκώματα ἀναπτύσσονται ἐπὶ σκληρωτίων ἢ στρωμάτων τοῦ μυκηλίου (ὄργανα ἀναπαύσεως καὶ διατηρήσεως). Ἡ καταπολέμησις τῶν μυκήτων τούτων, οἱ ὁποῖοι προσβάλλουν διαφόρους καρποὺς καὶ χρήσιμα φυτά, εἶναι δυσκολωτάτη. Ε. Τ. Ε.

σκληρώτιον (τὸ) (Sclerotium) *[Βοτ.]*. Γένος ἀγόνων μυκηλίων, περιλαμβάνον μύκητας ἐμφανιζομένους μόνον ὑπὸ τὴν μυκηλιακὴν αὐτῶν μορφὴν καὶ μὲ ἀποκλειστικὰ ὄργανα διατηρήσεως τὰ σκληρώτια. Πολλῶν τοιούτων σκληρωτίων ἀνευρέθη ἡ σχέσις μὲ ἀνωτέρους μύκητας. Ε. Τ. Ε.

Σκλιάβη *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 153. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 193), περιλαμβανούσης καὶ τὸν συνοικισμὸν *Σμόκα*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

Σκλίβα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Σιμοπούλου τῆς ἐπαρχίας Ἠλείας τοῦ νομοῦ Ἤλιδος. Κάτ. (1928) 268. —Π.

Σκλόβσκι, *Βίκτωρ Βορίσοβιτς*. Σύγχρονος Ρῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1894. Ἐσπούδασε φιλολογίαν. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου κατετάχθη στρατιώτης καὶ μετασχὼν τῆς ἐπαναστάσεως ἐγένετο ἐπίτροπος εἰς τὸν ἐρυθρὸν στρατὸν τῆς Γαλικίας. Κατόπιν διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, σήμερον δὲ θεωρεῖται ὡς εἰδικότης τοῦ κινηματογράφου. Ἐπέδρασε μεγάλως εἰς τὴν σύγχρονον ρωσικὴν λογοτεχνίαν ὡς κριτικός. Συνέγραψε τρία μυθιστορήματα: «Αἰσθηματικὸν ταξίδι», «Ζού» καὶ τὸ «Τρίτον ἐργοστάσιον», εἰς τὰ ὁποῖα μετὰ πολλῆς χάριτος περιγράφει τὰς περιπετείας του κατὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν. Θ. Β.

σκλόνος (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *φλόμος* ἢ θάψος (βλ. λ.).

Σκλοῦπα *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων· βλ. λ. *Κεδριάς*.

σκλῶπα (ἡ)· ἰδιωμ., ὀνομασία ἐν Κρήτῃ τοῦ πτηνοῦ *γλαῦξ*.

σκνίπα (ἡ)· δημοτ., εἴδη διαφόρων ἐντόμων ἐνοχλητικῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον (βλ. λ. *σκνίψ*)· ‖ μεταφ., ἐπὶ μεθύοντος: «εἶναι σκνίπα 'ς τὸ μεθύσι», «ἔγινε σκνίπα»· ἡ μεταφορὰ ἀπὸ ἐντόμων τινῶν ὁμοίων πρὸς μικροὺς κώνωπας, προσιζανόντων εἰς τὰ οἰνηρὰ βυτία.

σκνιπίδαι (οἱ) (Cynipidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια ὑμενοπτέρων ἐντόμων, περιλαμβάνουσα πολυάριθμα εἴδη μικρῶν σφηκῶν. Τὰ ἔντομα ταῦτα ἔχουσι τὴν κοιλίαν πλευρικῶς πεπιεσμένην καὶ συνδεομένην μετὰ τοῦ θώρακος διὰ λεπτοῦ μίσχου, καὶ τὰς πτέρυγας μακράς. Αἱ θήλειαι ἐναποθέτουσι, τῇ βοηθείᾳ τοῦ τερέτρου των, τὰ ᾠά των ἐπὶ τῶν ριζῶν καὶ τῶν φύλλων τῶν φυτῶν, προκαλοῦσαι τὴν γένεσιν τῶν καλουμένων *κηκίδων*, ἤτοι μικρῶν παθολογικῶν ἀποφύσεων καὶ διογκώσεων τῶν φυτῶν, ἐν αἷς βιοῦσιν αἱ νύμφαι τῶν ἐντόμων. Ἕτερα εἴδη ἐναποθέτουσι τὰ ᾠά των ἐπὶ τοῦ σώματος ἄλλων ἐντόμων, ἐφ' ὧν ζῶσι παρασιτικῶς αἱ ἐκκολαπτόμεναι νύμφαι. Οἱ σκνιπίδαι τρέφονται ἐκ φυτικῆς τροφῆς, ὑπάγονται ἐν τούτοις εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐντομοφάγων ἐντόμων, καθ' ὅσον ἔχουσι πλείστους κοινοὺς πρὸς ταῦτα χαρακτῆρας. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ὑπάγονται τὰ εἴδη *σκνίψ, αὖλαξ, εὔκοιλος, σπαθηγάστωρ, ροδίτης* κ. ἄ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἐντόμων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Γ. Κ. Γ.

σκνίψ, —ιπὸς (ὁ) (Cynips) *[Ζῳολ.]*. Γένος ὑμενοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκνιπιδῶν*. Περιλαμβάνει μικροσώμους σφῆκας προκαλούσας ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας τῶν φύλλων τῆς δρυὸς κηκῖδας διαφόρων σχημάτων. Γνωστότερα εἴδη εἶναι *σκνὶψ ὁ δρυόφιλος*, ὁ προκαλῶν τὰς κιτρινοφαίους σφαιρικὰς κηκῖδας τῶν φύλλων τῆς δρυός· *σκνὶψ ὁ τοῦ φλοιοῦ*, προκαλῶν κηκῖδας ἐπὶ τοῦ νεαροῦ φλοιοῦ τῆς δρυός· *σκνὶψ ὁ προγάστωρ*, *σκνὶψ ὁ βαφικός*, ἰθαγενὴς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ κηκῖδες τῶν σκνιπῶν λόγῳ τῆς μεγάλης εἰς δεψικὸν ὀξὺ περιεκτικότητός των χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα ἐν τῇ δεψικῇ καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν μελάνης.

—**σκνὶψ *ὁ βωβός***, ἢ ***σκνίπα ἡ σιγηλὴ*** (Phlebotomus papatasii) *[Ζῳολ.]*. Εἶδος τοῦ γένους τῶν *φλεβοτόμων* τῆς οἰκογενείας τῶν *ψυχοδιδῶν*.

Ὁ σκνὶψ οὗτος ἔχων μέγεθος 2,5 χλστμ. ὁμοιάζει πρὸς τὰς χρυσαλίδας τῆς νυκτός. Ἔχει κεφαλὴν ἐπιμήκη, χροιὰν κιτρινωπὴν καὶ ἐπὶ τοῦ θώρακος καὶ τῆς κοιλίας φέρει δεσμίδας τριχῶν τεταμένων. Εἰς τὰς χηλὰς ἔχει πέντε βραχείας ἀκάνθας, ὧν αἱ τρεῖς εὕρηνται εἰς τὸ τελικὸν ἄκρον. Ζῇ πάντοτε πλησίον τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του. Ἡ θήλεια ἐναποθέτει τὰ ᾠάρια αὐτῆς ἐπὶ σωρῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν καὶ εἰς μέρη ἔνθα ὑπάρχει ἐλαφρὰ ὑγρασία καὶ ἔλλειψις φωτὸς (βόθροι, ὑπόνομοι, ὑπόγεια, ἐρείπια, σχισμαὶ δένδρων κτλ.). Αἱ ἐκ τῶν ᾠαρίων ἐξερχόμεναι προνύμφαι ὡς καὶ αἱ ἐκ τούτων προερχόμεναι νύμφαι ἔχουσι σκοτεινὸν χρῶμα καὶ εἶναι λίαν δυσδιάκριτοι. Φιλεῖ τὸ σκότος κρυπτόμενος ἐν καιρῷ ἡμέρας ἰδίᾳ ὄπισθεν τῶν παραπετασμάτων, τῶν εἰκόνων κτλ. Μόνον ἡ θήλεια διατρέφεται ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων. Εἶναι νυκτόβιον ἔντομον καὶ νύσσει ἄνευ θορύβου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ phl. papataci (ἰταλιστὶ καὶ κορσιστὶ τρῶγε καὶ σιώπα). Καθ' ὃν χρόνον τρώγει ἢ εἶναι ἐν ἀναπαύσει, αἱ πτέρυγες αὐτοῦ εὑρίσκονται ἐν διαστάσει. Ἡ νύξις εἶναι ἐπώδυνος, προκαλοῦσα ἀνυπόφορον κνησμόν, ἡ δὲ ἀπομύζησις εἶναι ταχυτάτη. Συλλαμβανόμενος καὶ διατρεφόμενος δι' ἀνθρωπίνου αἵματος δύναται νὰ ζήσῃ μέχρις ἐννέα ἡμερῶν. Ἀπαντᾷ εἰς τὰς παρὰ τὴν Μεσόγειον λεκάνην χώρας ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου περίπου. Εἶναι ὁ φορεὺς τοῦ τριημέρου πυρετοῦ, τοῦ ἐκφύματος τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ harara τῆς Παλαιστίνης (βλ. λ. *παπατάτσι, τριήμερος πυρετός, ἔκφυμα* Ἀνατολῆς).

Ν. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Σκόβαρον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐν Βακτριανῇ, κειμένη πρὸς Δ. τῶν Ζαριάσπων ἢ Βάκτρων. Α. Θ. Σ.

Σκόβγκωρντ (Skovgaard).—1) ***Πέτρος Χριστιανός***. Δανὸς ζωγράφος (1817—1875). Ἐσπούδασεν ἐν Ρώμῃ καὶ Νεαπόλει καὶ διετέλεσε μέλος τῆς ἀκαδημίας τῆς Κοπεγχάγης. Διεκρίθη κυρίως ὡς τοπιογράφος.—2) ***Ἰωακείμ***. Διακεκριμένος ζωγράφος, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1856. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς προρραφαηλιτικῆς σχολῆς ἐν ταῖς σκανδιναυικαῖς χώραις, διέπρεψε δὲ κυρίως ὡς ἁγιογράφος. Κυριώτερα ἔργα του εἶναι: «Ὁ καλὸς ποιμήν», «Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα», «Ἡ Σταύρωσις», «Ἡ πηγὴ Βηθεσδᾶ» κ. ἄ. Χ. Δ.

σκοβιλλίτης (ὁ) (Scovillit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτὸν ἀποτελοῦν παραλλαγὴν τοῦ ραβδοφανοῦς μὲ μεγαλυτέραν περιεκτικότητα εἰς ὕττριον καὶ ἔρβιον. Ἔχει χρῶμα ὑπέρυθρον ἢ ὑποκίτρινον καὶ ἀπαντᾷ εἰς λεπτά, ἰνώδη ἐπιφλοιώματα ἐπὶ τοῦ λειμωνίτου καὶ τοῦ πυρολουσίτου τῆς Scoville. Γ. Β.

Σκοβόροντ, *Γρηγόριος Σέβιτς*. Ρῶσος θεολόγος (1730—1778). Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Θεολογικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Κιέβου καὶ κατόπιν ἐν Χάλλῃ τῆς Γερμανίας φιλολογίαν, ἔχων ὡς διδάσκαλον τὸν Φρειδερῖκον Αὔγουστον Βόλφιον. Ἐκμαθὼν ἄριστα τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐπέστρεψεν εἰς Ρωσίαν, ὅπου μετέφρασε καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν ρωσικὴν τὰς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἠθικοὺς μύθους. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ οὐνιτισμῷ ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, ἐπιστρέψας δὲ καὶ πάλιν εἰς Ρωσίαν συνέγραψε ἔργον περὶ τῶν εἰκονοκλαστῶν, μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν γερμανικήν. Θ. Β.

Σκοβρόννεκ (Skowronnek). —1) ***Φρίτς***. Γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1858. Ἔγραψε μυθιστορήματα καὶ διηγήματα, ἐν οἷς: «Μαζουριανὸν αἷμα» (1899), «Ἡ ἀνόητος Μάργκελ» (1904), «Ὁ ἀγὼν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν» (1906), «Σάρα καὶ Ἄγαρ»

Digitized by Google

(1909), «Τὸ ἀγρόκτημα Χοενσάλσωβ» (1914), ἱστορίας κυνηγετικὰς καὶ ἀθλητικὰς καὶ τὴν αὐτοβιογραφίαν του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀνατολικοπρώσσου» (1923). Συλλογὴ τῶν ἔργων του εἰς 10 τόμους ἐξεδόθη τῷ 1928. —2) ***Ριχάρδος***. Συγγραφεύς, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γεννηθεὶς τῷ 1862. Ἔγραψε μυθιστορήματα καὶ στρατιωτικὰ διηγήματα, ὡς: «Ἡ Κυρία ὑπολοχαγοῦ» (1901), «Τὸ τάγμα Σπὸρκ» (1912), «Ὀλίγη γῆ» (1913), «Ὁ λευκὸς ἀετὸς» (1919), «Πατρίς, πατρίς!» (1928). Θ. Κ.

σκοδικὸς *ἦχος* (bruit skodique). Οὕτω χαρακτηρίζεται ὁ ἐλαφρὸς τυμπανικὸς ἦχος ὁ ἀποδιδόμενος διὰ τῆς ἐπικρούσεως τῆς κορυφῆς ὑγιοῦς πνεύμονος· παρατηρεῖται δ' οὗτος μόνον ὅταν ὑπάρχῃ πλευρῖτις μετ' ἐξιδρώματος μέσης ποσότητος. Μ. Ν. Κ.

σκοδισμὸς (ὁ) (skodisme). Ὅρος παραχθεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ ἰατροῦ *Σκόντα* (βλ. λ.) καὶ ἐκσημαίνων τὴν αὔξησιν τῆς πνευμονικῆς τυμπανικότητος εἰς τὰς ὑποκλειδίους χώρας τοῦ θώρακος, ἐπὶ παρουσίᾳ ἐξιδρωματικῆς πλευρίτιδος καὶ ὑδροθώρακος. Μ. Ν. Κ.

Σκόδρα, ἡ ***Σκούταρι*** *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἀλβανίας, ἄλλοτε πρωτεύουσα αὐτῆς. Κάτ. (1927) 23.785. Κεῖται παρὰ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς ὁμωνύμου λίμνης καὶ ἐπὶ μεμονωμένης λοφοσειρᾶς προστατευομένης ὑπὸ τῶν ποταμῶν Βογιάνα καὶ Τσίρη. Εἶναι τὸ κέντρον ὅλης τῆς Βορείου Ἀλβανίας, ἔχον ὡς ἐπίνειον εἰς τὸ Ἀδριατικὸν τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Μεδούης. Ἡ κτίσις τῆς πόλεως ἀποδίδεται ὑπό τινων εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Ὁ Λίβιος ἀναφέρει ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Ἰλλυριοῦ βασιλέως Γεντίου ὡς ἕδρα τοῦ βασιλείου του. Κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα περιῆλθεν εἰς τοὺς Σέρβους καὶ κατόπιν εἰς τοὺς Ἑνετούς, οἵτινες εἶχον ὀχυρώσει τὸ φρούριον αὐτῆς, ὅπερ ὅμως μετὰ πολιορκίαν δέκα μηνῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκυριεύθη ὑπ' αὐτῶν τῷ 1479. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Σκόδρα ἦτο πρωτεύουσα ὁμωνύμου βιλαετίου καὶ ἕδρα μεγάλης στρατιωτικῆς φρουρᾶς. Εἶχεν ἀκμάσει ἐμπορικῶς καὶ ἦτο τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῆς μετάξης ὅλης τῆς Βαλκανικῆς, ἀριθμοῦσα 40 χιλ. κατοίκων. Ἀλλ' ἡ βελτίωσις τῆς κατὰ τὴν Βαλκανικὴν συγκοινωνίας, ὁ διάπλους τοῦ Δουνάβεως καὶ ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία ἐπήνεγκον τὴν παρακμὴν αὐτῆς. Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Μαυροβουνίων, οἱ ὁποῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ παραχωρήσουν αὐτὴν εἰς τοὺς Ἀλβανούς. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον κατελήφθη ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Μαυροβουνίων, ἔπειτα ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ τέλος ὑπὸ τῶν Σέρβων, μέχρις οὗ τῷ 1921 δι' ἀποφάσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Σήμερον εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ, ἔχουσα ζωηρὸν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον ἐρίων καὶ ἀκατεργάστων δερμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Th. Ippen*, Prähistorische und römische Fundstätten in der Umgebung von Skutari (1902).—Skutari und die nordalbanische Küstenebene (Z. Kunde d. Balkanhalbinsel, 1907). Ι. Σ. Σ.

—*[Στρατ. Ἱστορ.]* Κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν πόλεμον 1912—1913, ἡ *Σκόδρα* ἀπετέλεσε τὸν κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν Μαυροβουνίων. Ἡ ἀμυντικὴ ἀξία αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὴν φυσικὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους, ὅπερ τὴν περιβάλλει διὰ βραχωδῶν ὑψωμάτων καὶ διὰ βαθειῶν φαράγγων. Τὰ ὀχυρωθέντα περὶ τὴν Σκόδραν ὑψώματα εἶναι: ἀνατολικῶς τὸ *Μπαρτανιζόλι*, νοτίως τὸ *Μπρεντίτσα*, δυτικῶς τὸ *Ταραμπός*, τὸ ἰσχυρότερον, ὅπερ εἶναι ἀπόκρημνος βράχος ἔχων ὑψόμετρον 570 καὶ ἐνισχυόμενος κατὰ πολὺ διὰ τῶν ἑκατέρωθεν αὐτοῦ βράχων, πρὸς βορειοδυσμὰς *Τσίροκα* καὶ *Κράγια*, πρὸς νότον *Μουριτζὰν* καὶ *Ὄμπλικα*, βορείως τὸ *Γολέμι* φέρον χαμηλὸν ὑψόμετρον, ἀλλὰ στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ἑλῶν τοῦ Κίρι καὶ ἐπὶ τῆς βορβορώδους ὄχθης τῆς λίμνης. Τὸ ὅλον σύστημα τῶν ὀχυρῶν τούτων ἀναπτύσσεται περὶ τὴν Σκόδραν ἐπὶ περιφερικῆς ἀναπτύξεως 25 περίπου χιλιομέτρων, ἀποτελεῖ δὲ τὸ καλούμενον *φρούριον τῆς Σκόδρας*, οὗτινος ὁ ὁπλισμὸς τῷ 1912 συνίστατο ἐξ 70 βαρέων πυροβόλων, 40 ταχυβόλων, 12 ὀβιδοβόλων.

Ἡ περίσχεσις τῆς Σκόδρας ὑπὸ τῶν μαυροβουνιωτικῶν ὁμάδων, τῆς κεντρικῆς (2 μεραρχιῶν) ὑπὸ τὸν διάδοχον Δανῆλον καὶ τῆς νοτίας (1 μεραρχίας) ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαρτίνοβιτς, ἤρχισε συντελουμένη ἀπὸ τῶν μέσων Ὀκτωβρίου 1912 (π. ἡ.), ὅτε οἱ Μαυροβούνιοι εὑρέθησαν εἰς τὰ ἐν τῷ παρατιθεμένῳ σχήματι ἐμφαινομένας γραμμάς. Ἐξετελέσθη τότε ἡ πολιορκία τῆς Σκόδρας, ἥτις διήρκεσεν ἀπὸ τῆς ὡς ἄνω ἡμερομηνίας μέχρι τῆς 9 Ἀπριλίου 1913. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς περισχέσεως εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Μαυροβουνίων τὰ πλεῖστα τῶν προκεχωρημένων ὀχυρῶν τῆς Σκόδρας, ἀλλ' ὁ μεταξὺ Μπαρταντζόλι καὶ Ὄμπλικα χῶρος, ἐκτάσεως 12 ἕως 15 χιλιομέτρων, ἦτο ἀνοικτός, συνεπῶς αἱ ἐξ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Μεδούης καὶ ἐκ Δυρραχίου ὁδεύσεις ἦσαν ἐλεύθεραι διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν Τούρκων τῆς Σκόδρας. Τὴν 15 Ὀκτωβρίου, μετὰ πολύωρον βομβαρδισμὸν τῶν Μαυροβουνίων, ὁ βασιλεὺς Νικήτας ἀπέστειλε κήρυκας πρὸς τὸν Τοῦρκον ἀρχιστράτηγον Χασὰν Ριζᾶ πασᾶν, προτείνων αὐτῷ τὴν παράδοσιν τῆς Σκόδρας, ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ἠρνήθη, ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγών. Εἰς τοὺς Μαυροβουνίους δὲν ἀπέμενεν ἄλλο τι εἰμὴ ν' ἀποκλείσωσι τελείως τοὺς Τούρκους, ἵνα τοὺς περιαγάγωσιν εἰς ἀσιτίαν, ἀλλ' αἱ ἀσθενεῖς των δυνάμεις δὲν τοῖς ἐπέτρεπον νὰ πωματίσωσι τὸ μεταξὺ Μπαρταντζόλι καὶ Ὄμπικα κενόν, διὸ ἐσκέφθησαν νὰ καταλάβωσι τὰς πηγὰς τῆς τροφοδοσίας, ἤτοι τοὺς λιμένας Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Μεδούης καὶ Δυρραχίου. Μικρὸν μαυροβουνιωτικὸν ἀπόσπασυα, ἀφοῦ διέβη τὸν Μπογιάνα, προσεπάθησε νὰ προχωρήσῃ πρὸς νοτιοανατολάς, δηλαδὴ πρὸς Ἅγιον Ἰωάννην, ἀλλ' εὑρεθὲν εἰς δύσκολον θέσιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῶν ἑλῶν τῶν σχηματισθέντων ἐκ πλημμυρῶν τοῦ Μπογιάνα καὶ τοῦ Δρίνα, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῶν ἐνεδρῶν τῶν ἐπιχωρίων Τουρκαλβανῶν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, χωρὶς νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολήν του, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ παρὰ τὴν μεθόριον τὴν 26 Ὀκτωβρίου. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιχείρησις ἐπανελήφθη τὴν 29 Ὀκτωβρίου δι' ἑτέρας φάλαγγος ἀποτελεσθείσης ἐκ 4 ταγμάτων καὶ 2 πυροβολαρχιῶν, ἥτις μετὰ δύσκολον καὶ ἐπίπονον πορείαν διὰ τῶν ἑλῶν ἔφθασε τὴν 3 Νοεμβρίου εἰς Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Μεδούης. Ἡ μαυροβουνιωτικὴ αὕτη φάλαγξ, προχωρήσασα τὴν 5 Νοεμβρίου πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἀλέσιο (Λισάς), συνήντησε τουρκικὸν στράτευμα, καταδιωκόμενον ὑπὸ τῶν ἐκ Διάκοβας καὶ Πρισδρένης διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Λευκοῦ Δρίνα προχωρούντων Σέρβων (3ης στρατιᾶς), καὶ τὸ ἠνάγκασε νὰ παραδοθῇ. Τὴν 20 Νοεμβρίου συνήφθη ἡ ἀνακωχὴ μεταξὺ Τουρκίας καὶ τῶν ἐμπολέμων Βαλκανικῶν κρατῶν πλὴν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὁ Χασὰν Ριζᾶ πασᾶς, δικαιολογούμενος ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἠρνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνακωχήν, καίτοι αὕτη τῷ ἐγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ βασιλέως Νικήτα. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀνακωχῆς οἱ Τοῦρκοι ἐξετέλουν συχνότατα βομβαρδισμὸν κατὰ τῶν μαυροβουνιωτικῶν θέσεων ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἔξοδος, ἀλλ' αἱ ἀπόπειραι αὗται ἀπεκρούοντο ὑπὸ τῶν Μαυροβουνίων. Τῇ παρεμβάσει τέλος τῶν προξένων τῶν τότε μεγάλων Δυνάμεων ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνακωχὴ ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου.

Πολιορκία τῆς Σκόδρας
(μέσα Ὀκτωβρίου—9 Ἀπριλίου 1913).

Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς οἱ Σέρβοι ἀπέστειλαν εἰς τοὺς Μαυροβουνίους ἐνισχύσεις, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐχθροπραξιῶν εὑρίσκετο περὶ τὴν Σκόδραν ἡ 3η σερβικὴ στρατιὰ (ἐκ 2 μεραρχιῶν) ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γιάγκοβιτς. Τὴν 25 Ἰανουαρίου 1913 ἐξετελέσθη ἐρρωμένη ἐπίθεσις ὑπὸ τοῦ μαυροβουνιωτικοῦ καὶ τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ ἐναντίον ὁλοκλήρου τῆς περιφερείας τοῦ φρουρίου τῆς Σκόδρας, διαρκέσασα ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐπετεύχθη μὲν ἡ κατάληψις πλείστων τουρκικῶν ὀχυρῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ Ταραμπός, ἐξ οὗ ἐξηρτᾶτο ἡ τύχη τῆς Σκόδρας. Περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου οἱ Σέρβοι ηὔξησαν σημαντικῶς τὰς ἐνισχύσεις των, παραχωρήσαντες δύο πυροβολαρχίας ὀβιδοβόλων, μίαν ὅλμων καὶ πέντε μακρὰ πολιορκητικὰ πυροβόλα. Περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου ὁ μὲν μαυροβουνιωτικὸς στρατὸς περιέβαλε τὸ φρούριον ἐκ βορειοανατολῶν, ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, ὁ δὲ σερβικὸς στρατὸς ἐκ νότου καὶ νοτιοανατολῶν καὶ οὕτως ἐπωματίσθη τελείως τὸ κενόν, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω. Ἐν τῷ μεταξύ, δολοφονηθέντος τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου Χασὰν Ριζᾶ πασᾶ, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν ὁ Ἐσσὰτ πασᾶς. Μολονότι ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Λονδίνου εἶχε ληφθῆ πλέον ἡ ἀπόφασις περὶ τῆς ἱδρύσεως ἀλβανικοῦ κράτους καὶ τῆς εἰς αὐτὸ προσαρτήσεως τῆς Σκόδρας, συνεπῶς πᾶσα προσπάθεια τῶν Μαυροβουνίων διὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ φρουρίου τούτου ἦτο ἄσκοπος καὶ ματαία, ἐν τούτοις ζητήματα φιλαυτίας καὶ ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ δὲν ἄφησαν τοὺς Μαυροβουνίους ν' ἀνακόψωσι τὰς κατὰ τῆς Σκόδρας ἐπιχειρήσεις. Τὴν 15 Μαρτίου ἐκοινοποιήθη εἰς τὸ Μαυροβούνιον ὑπὸ τῶν τότε ἓξ Μεγάλων Δυνάμεων ἡ ἐντολὴ νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ καὶ τότε τὸ Μαυροβούνιον δὲν ὑπήκουσε. Τὴν 17 καὶ 20 Μαρτίου οἱ Μαυροβούνιοι ἐξετέλεσαν ἀνεπιτυχῆ ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ταραμπός. Ἐστάλη τότε διεθνὴς στόλος ὑπὸ τὸν Ἄγγλον ναύαρχον Cecil Borney εἰς τὸν μαυροβουνιωτικὸν λιμένα τοῦ Ἀντίβαρι, ὅστις τὴν 28 Μαρτίου ἐκήρυξε τὸν ἀποκλεισμὸν ἀπὸ Ἀντίβαρι μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δρίνα. Ἡ Σερβία, σεβασθεῖσα τὰς ἀποφάσεις τῆς Εὐρώπης, διέταξε τὸν συμμετέχοντα τῆς πολιορκίας τῆς Σκόδρας στρατόν της ν' ἀπόσχῃ πάσης περαιτέρω ἐπιχειρήσεως κατὰ τῆς Σκόδρας. Τὴν 8 Ἀπριλίου ὁ Ἐσσὰτ πασᾶς ἔπεμψε κήρυκας πρὸς τὸν βασιλέα Νικήταν, οἵτινες ἐπρότειναν συνθηκολόγησιν λόγῳ ἐλλείψεως τροφῶν. Αἱ γενόμεναι ὅμως διαπραγματεύσεις δὲν κατέληξαν εἰς ἀποτέλεσμα, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ Μαυροβούνιοι ἐξετέλεσαν τὴν νύκτα 8—9 Ἀπριλίου αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν. Τὴν ἐπομένην, νέοι κήρυκες ἐστάλησαν ἐκ μέρους τοῦ Ἐσσὰτ πρὸς τὸν Νικήταν, ὅστις ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸν στρατηγὸν Βούκοτιτς καὶ τὴν 18ην ὥραν τῆς 9 Ἀπριλίου 1913 ὑπεγράφη συνθηκολόγησις, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ τὸ φρούριον μετὰ τῆς πόλεως Σκόδρας θὰ παρεδίδετο εἰς τοὺς Μαυροβουνίους μετὰ τῶν πυροβόλων τῶν ὀχυρῶν καὶ τοῦ ὑπολοίπου μὴ φορητοῦ ὑλικοῦ, ὁ δ' ἀρχιστράτηγος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ μεθ' ἁπάσης τῆς φρουρᾶς, φερούσης πλήρη τὸν ὁπλισμόν της καὶ παρακολουθουμένης ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ πεδίου (τοῦ ἑλισσομένου πυροβολικοῦ), θὰ ἀπήρχοντο τῆς Σκόδρας ὑπὸ τὰς τιμὰς τοῦ μαυροβουνιωτικοῦ στρατοῦ καὶ θὰ κατηυθύνοντο πρὸς τὰ Τύρανα. Ὁ μαυροβουνιωτικὸς στρατός, μὲ τὸν διάδοχον Δανῆλον ἐπὶ κεφαλῆς, εἰσῆλθεν εἰς Σκόδραν τὴν μεσημβρίαν τῆς 11 Ἀπριλίου. Οἱ Μαυροβούνιοι παρέλαβον περὶ τὰ 80 πυροβόλα. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων, ἤτοι ἐπὶ 2 ½ περίπου μῆνας (21 Ἰανουαρίου—9 Ἀπριλίου), ἐπιχειρήσεις σοβαραὶ δὲν διεξήχθησαν περὶ τὸ φρούριον τῆς Σκόδρας, ἡ δὲ παράδοσίς της πρέπει νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς προελθοῦσα ἐκ πολιτικῶν λόγων. Τὴν 14 Ἀπριλίου ἐπεδόθη εἰς τὸ Μαυροβούνιον συλλογικὴ διακοίνωσις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, δι' ἧς ὤφειλε νὰ παραδοθῇ ἡ Σκόδρα εἰς διεθνὲς στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα μέχρι τοῦ ὁριστικοῦ διακανονισμοῦ τῶν ὁρίων τοῦ νέου ἀλβανικοῦ κράτους. Τὴν 23 Ἀπριλίου παρεδόθη ἡ Σκόδρα εἰς τὸ διεθνὲς τοῦτο ἀπόσπασμα. Ν. Θ. Κ.

— **Σκόδρας** ***λίμνη*** *[Γεωγρ.]*. Ἡ μεγίστη τῶν λιμνῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου (300 τετρ. χλμ.), ἡ *Λαβεᾶτις* τῶν ἀρχαίων, κειμένη ΒΔ. τῆς ὁμωνύμου πόλεως καὶ ἀνήκουσα εἴς τε τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Νοτιοσλαυΐαν. Δέχεται βραχεῖς καὶ πολυύδρους ποταμοὺς καὶ ἔχει ἔκρουν τὸν ποταμὸν Βογιάναν. Τὸ ἀπόλυτον ὕψος τῆς ἐπιφανείας της εἶναι 6 μόνον μ., τρέφει δὲ ἀφθόνους ἰχθῦς. Ι. Σ. Σ.

Σκοιδίσης, ***Σκυδίσης*** ἢ ***Σκορδίσκος*** *[Ἀρχ. Γεωγρ]*. Ὀροσειρὰ τῆς Μ. Ἀσίας ἐκτεινομένη μεταξὺ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας καὶ τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ, «συνάπτουσα τοῖς Μοσχικοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ τῆς Κολχίδος» κατὰ τὸν Στράβωνα (XII, 548) καὶ χωρίζουσα τὰς κοιλάδας τοῦ Ἅλυος καὶ Εὐφράτου. Αἱ κατωφέρειαι αὐτοῦ, καλυπτόμεναι ὑπὸ πυκνοτάτων δασῶν, δεσπόζουσι τῶν κοιλάδων, αἵτινες διανοίγονται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Σήμερον καλεῖται Tschambu-Bel. Α. Θ. Σ.

Σκοινάδες *[Γεωγρ.]*· βλ. ***Τουζακλῆ***.

Σκοινέα *[Γεωγρ]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Πάλης τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Κάτ. (1928) 483. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. —Π.

σκοινὶ (τό)· δημοτ., ἀντὶ ***σχοινίον*** (βλ. λ.).

Σκόκος, ***Κωνσταντῖνος Φ.*** Λογογράφος, γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις (1854—1925). Ἐσπούδασε νομικά. Συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας, περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια ποιήματα, κοινωνικὰς μελέτας, χρονογραφήματα, ἠθογραφίας, ὁδοιπορικὰς ἐντυπώσεις, σατιρικά, πεζὰ καὶ ἔμμετρα, καί, ἰδίως, ἐπιγράμματα, πλεῖστα τούτων ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «*Σατανᾶς*». Ἀλλὰ τὸ κυριώτερόν του ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιερώθη ὁλοψύχως, εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1919 ἔκδοσις τοῦ εὐρύτατα ἀνὰ τὸν ἔσω καὶ ἔξω Ἑλληνισμὸν κυκλοφοροῦντος «Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου», διακρινομένου διὰ τὴν πολυτελῆ καὶ ἐπιμελημένην ἐμφάνισίν του καὶ τὴν ἐκλεκτικότητα τῆς φιλολογικῆς του ὕλης. Εἰς τοῦτο συνειργάσθησαν ἐπὶ 33 ἔτη οἱ γνωστότεροι τῶν Ἑλλήνων λογογράφων, δι' ὃ καὶ ἀποτελεῖ καθρέπτην τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας τῆς ἐποχῆς. Ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὸ «Ἔαρ», συλλογὴ λυρικῶν ποιήσεων (1875), αἱ «Ἀκτῖνες καὶ Μῦρα» ἐπίσης (1877), ἡ κοινωνιολογικὴ μελέτη «Διατὶ δὲν εἴμεθα εὐτυχεῖς» (1889), τὰ «Παράξενα τῆς Ζωῆς» εὐθυμογραφήματα, (1921), τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ μὲ λεπτὸν ἀττικὸν σκῶμμα «Ἐπιγράμματα» (1921 καὶ τύποι κλπ.

Digitized by Google

1927), καὶ τὰ «Σκίτσα ἀπὸ τὴν Ζωὴν» χρονογραφήματα, εὐθυμογραφήματα (1929).

Σκόλα καντόρουμ (Schola cantorum)· βλ. *Ὠδεῖον*.

σκολάζω· δημοτ., ἀντὶ *σχολάζω* (βλ. λ.).

Σκολάκιον *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἄλλη ὀνομασία, ἀπαντῶσα παρὰ Λατίνοις (Scolacium), τοῦ *Σκυλλητίου* τῶν Βρεττίων. Σ. Ε. Λ.

σκολεζίτης (ὁ) (Skolezit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ζεολίθων, καὶ ἀποτελεῖ ἔνυδρον πυριτικὸν ἅλας τοῦ ἀργιλλίου μετ' ἀσβεστίου τοῦ τύπου $Ca\,Al_2\,Si_3\,O_{10}.3H_2O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ μονοκλινὲς σύστημα, ἀπαντᾷ δὲ ἐντὸς γρανίτου καὶ συηνίτου, καθὼς καὶ εἰς νεοηφαιστειογενῆ πετρώματα, τῆς Ἰσλανδίας, τοῦ Κολοράδο κ. ἄ. Γ. Β.

Σκολειὸ *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τῆς κυριωτέρας τῶν ὑψίστων κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου, ἔνθα καὶ ἡ ὑψίστη πυραμὶς τῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας (ὕψ. 2.910,9 μ.). Ὀλίγα μέτρα δυτικῶς τῆς πυραμίδος εὑρίσκεται βάσις οἰκοδομήματος ἐκ πλίνθων, πιθανῶς ἀρχαίου ἱεροῦ. Ι. Σ. Σ.

Σκολείτας *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Λόφος τῆς Μεγαλοπόλεως, κείμενος ἐντὸς τοῦ τείχους αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου «κάτεισιν ὕδωρ εἰς τὸν Ἑλισσόντα (νῦν ποτάμι τῆς Δαβιᾶς) ἐκ πηγῆς» (*Παυσ.* VIII, 30, 7).

Σκολείτας *[Μυθολ.]*. Ἐπίθετον τοῦ Πανὸς λατρευομένου ἐπὶ τοῦ Σκολείτα λόφου ἐν Μεγαλοπόλει, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, μετακομισθὲν εἰς ἓν τῶν ἀρχείων τῆς πόλεως. Α. Θ. Σ.

σκολιὰ (ἡ) ἢ **σκολιὸς** (ὁ) (Scolia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ὑμενοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἑτερογύνων*. Περιλαμβάνει περὶ τὰ 250 εἴδη εὐμεγέθων ἢ μεγάλων σφηκῶν, διαβιούντα εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους ζώνας. Ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντώντων εἰδῶν γνωστότερα εἶναι *σκολιὰ ἡ τετράστιγμος* καὶ *σκολιὰ ἡ σημειωτή*, ἀμφότεραι χρώματος μελανοῦ.

Σκολιά.

σκολιάντρι (τό), ἢ **σκόλιαντρος** (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *σκόλυμος ὁ ἱσπανικός*.

σκολίμπρι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐχίνωψ ὁ ἰξώδης* (βλ. λ.).

Σκόλι ντι Κέρσα (Scogli di Chersa) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Συστὰς σκοπέλων τῆς Κυρηναϊκῆς, ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν Ἀράβων *Ζεζιρὰτ Τζὸρ Κερσὰ* (βλ. *Ἀφροδίτης νῆσος*). Σ. Ε. Λ.

σκολιόδους (ὁ) (Scoliodon) *[Ζῳολ.]*. Γένος πλαγιοστόμων ἰχθύων, τῆς ὁμοιογενείας τῶν *καρχαριδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη μεγάλων ἰχθύων, ἀπαντώντων εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας. Χαρακτηρίζονται ἐκ τοῦ ἐπιμήκους προστοματικοῦ ῥύγχους, εἰς ὃ καταλήγει ἡ κεφαλή, εἶναι δὲ ζῳοτόκα.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ εἰς τὸ Monte Bolca. Γ. Κ. Γ.

σκόλιον (τό)· ᾆσμα, μέλος τι ὀλιγόστιχον (ἐκ τοῦ *σκολιός*).

— *[Ἐγκυκλ.]* *Σκόλια* ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὰ ἐν συμποσίοις ᾀδόμενα ᾄσματα. Τὰ σκόλια διαφέρουσι τῶν ἄλλων *παροινίων* ἢ *συμποτικῶν* ᾀσμάτων καθ' ὅτι δὲν ᾖδον αὐτὰ πάντες ὁμοῦ οἱ εὐωχούμενοι συμπόται, ἀλλὰ μόνον εἷς, ὅστις εὐφυὴς ὢν εἶχε καὶ μουσικὴν ἐμπειρίαν· ἱστορεῖται δὲ ὅτι περιφέροντες κατὰ τὸ συμπόσιον λύραν ἢ κλάδον μύρτου παρέδιδον αὐτὰ πρὸς ὃν ἐγνώριζον ὅτι ἦτο ἱκανὸς νὰ ψάλῃ ᾆσμά τι χαρίεν πρὸς λύραν. Ἐκ τούτου ἀπιθάνως τινὲς ἐτυμολογοῦσι καὶ τὴν λέξιν σκόλιον, ἐκ τοῦ ὅτι δηλαδὴ ἐν τῇ περιφορᾷ τῆς λύρας ἐδέχοντο αὐτὴν οὐχὶ πάντες οἱ συμπόται κατὰ σειρὰν ἀλλ' ἀτάκτως, ἐν ᾗ δηλαδὴ θέσει ἐτύγχανον ὄντες οἱ ἔμπειροι πρὸς τὸ ἐκ τοῦ προχείρου ᾆσμα (*Ἀθήν.* XV, 694 A. B.). Κατ' ἄλλους πάλιν σκόλια ἐκλήθησαν, διότι ἡ μελῳδία αὐτῶν δὲν ἦτο ἀκριβής, ἀλλ' ἐλευθέρα πως καὶ ἀνώμαλος, τουτέστι σκολιά, οἷα προσῆκεν εἰς ᾄσματα οὐχὶ ἐκ προπαρασκευῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ προχείρου ᾀδόμενα (*Σουΐδ.*). Τὰ μέτρα τῶν σκολίων εἶναι ποικιλώτατα, ἀλλὰ γενικῶς ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῶν Αἰολέων μελοποιῶν. Ποιηταὶ σκολίων ἐγένοντο ἰδίως οἱ Λέσβιοι ποιηταί, Ἀλκαῖος καὶ Σαπφώ, παραλαβόντες τὴν τέχνην παρὰ Τερπάνδρου, ὅστις πρῶτος κατὰ τὸν Πίνδαρον ἐκανόνισε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως· ἔπειτα ἐμιμήθησαν αὐτοὺς ὁ Ἀνακρέων καὶ οἱ χορικοὶ ποιηταὶ Σιμωνίδης καὶ Πίνδαρος· διέπρεψε δὲ μάλιστα ἐν τῇ ποιήσει τῶν σκολίων ἡ Σικυωνία Πράξιλλα.

Ἀρετὴν τοῦ σκολίου ἐνόμιζον τὸ νὰ ἔχῃ «παραίνεσίν τινα καὶ γνώμην δοκοῦσαν χρησίμην εἰς τὸν βίον». Ἀλλὰ πλὴν τοῦ γνωμικοῦ τοῦ χρησίμου πρὸς βιοτικὸν σκοπὸν καὶ χαριέντως ἐκπεφρασμένου τὰ σκόλια ἦσαν προσέτι ἐπικλήσεις θεῶν καὶ ἐγκώμια ἡρώων. Γ. Κ. Γ.

σκολιοπλάνος (ὁ) (Scolioplanes) *[Ζῳολ.]*. Γένος χειλοπόδων μυριαπόδων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *γεωφιλιδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη μικρῶν μυριαπόδων ἐχόντων μικροτάτην τὴν κεφαλήν, βραχείας τὰς αἰσθητικὰς κεραίας καὶ ζεύγη ποδῶν μέχρι ἑξήκοντα. Ἀπαντῶσιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ.

σκολιοπτέρυξ (ὁ) (Sciolopteryx) *[Ζῳολ.]*. Γένος λεπιδοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *νυκτιδῶν*. Περιλαμβάνει ἓν μόνον εἶδος μεγάλων ψυχῶν, χαρακτηριζομένων ἰδίως ἐκ τοῦ τριχωτοῦ σώματός των καὶ τῶν μεγάλων πτερύγων των, αἵτινες φθάνουσι μέχρι 5 ἑκτστμ. Αἱ πρόσθιαι πτέρυγες ἔχουσι χρῶμα κυανότεφρον, αἱ δὲ ὀπίσθιαι ἐρυθρόφαιον. Εἶναι κοινότατα ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔαρος μέχρι τοῦ φθινοπώρου.

σκολιός, —ά, —όν· κεκυρτωμένος, διεστραμμένος, ἀντίθ. *εὐθύς, ὁμαλός*: «σκολιὸν ξύλον»· || μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου, δύσκολος, κακότροπος: φρ. «σκολιὸν ξύλον» κοιν. *στραβόξυλο* (παρὰ τὴν κυριολεκτικὴν χρῆσιν).

σκολιότης, —ητος (ἡ)· τὸ γνώρισμα τοῦ σκολιοῦ, διάστροφος κατάστασις, ἔλλειψις εὐθύτητος ἢ ὁμαλότητος.

σκολιῶ (—όω)· καθιστῶ τι σκολιόν, διαστρέφω, διαστρεβλώνω.

σκολίωσις, —εως (ἡ) *[Ἰατρ.]*. Παραμόρφωσις τοῦ κορμοῦ, συνισταμένη εἰς διηνεκῆ πρὸς τὰ πλάγια παρέκκλισιν ὁλοκλήρου τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἢ τμήματος μόνον αὐτῆς. Διακρίνομεν τὰς σκολιώσεις: α) εἰς *συγγενεῖς*, αἵτινες εἶναι σπανιώτεραι καὶ ὀφείλονται ἢ εἰς πλημμελῆ στάσιν τοῦ κορμοῦ κατὰ τὴν ἐνδομήτριον ζωήν, ἢ εἰς ὑπεράριθμον σπόνδυλον ἐν εἴδει σφηνὸς παρεντιθέμενον μεταξὺ δύο γειτονικῶν σπονδύλων, καὶ β') εἰς *ἐπικτήτους*, αἵτινες εἶναι αἱ συνηθέστεραι καὶ ὀφείλονται ἢ εἰς μαλάκυνσιν τῶν ὀστῶν (ῥαχιτισμός, ὀστεομαλακία) ἢ εἰς ἐξασθένησιν ἢ παράλυσιν τῶν μυῶν τῆς ῥάχεως ἢ εἰς ῥῆξιν τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ τῶν δύο ἡμιθωρακίων ἢ εἰς διαταραχὴν τῆς στατικῆς τοῦ σώματος (βράχυνσις τοῦ ἑτέρου σκέλους, ἀγκύλωσις τοῦ ἑνὸς ἰσχίου κλπ.) ἢ εἰς ἐπαγγελματικὰς στάσεις κλπ. ἢ τέλος εἶναι ἰδιοπαθεῖς. Ὀνομάζομεν τὴν σκολίωσιν *ἁπλῆν*, ὅταν ἡ πρὸς τὰ πλάγια παρέκκλισις τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἀποτελῆται ἀπὸ μίαν μόνον κυρτότητα εἴτε ὁλοκλήρου τῆς σπονδυλικῆς στήλης εἴτε τμήματος μόνον αὐτῆς (*σκολίωσις α' βαθμοῦ*), *σύνθετον* δὲ ὅταν ἡ πρὸς τὰ πλάγια παρέκκλισις τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κυρτότητας (*σκολίωσις β' βαθμοῦ*) ἢ ἀπὸ τρεῖς (*σκολίωσις γ' βαθμοῦ*). Ἡ σκολιωτικὴ σπονδυλικὴ στήλη ὑφίσταται σὺν τῷ χρόνῳ ἐκτὸς τῆς πρὸς τὰ πλάγια παρεκκλίσεως καὶ ἓν εἶδος στροφῆς τοῦ σώματος τῶν σπονδύλων περὶ τὸν κάθετον ἄξονα, εἰς ἣν προστίθεται καὶ ἡ γνωστὴ παραμόρφωσις τῶν γειτονικῶν πρὸς τὴν κυρτότητα πλευρῶν ἐν εἴδει φέτας πεπονίου.

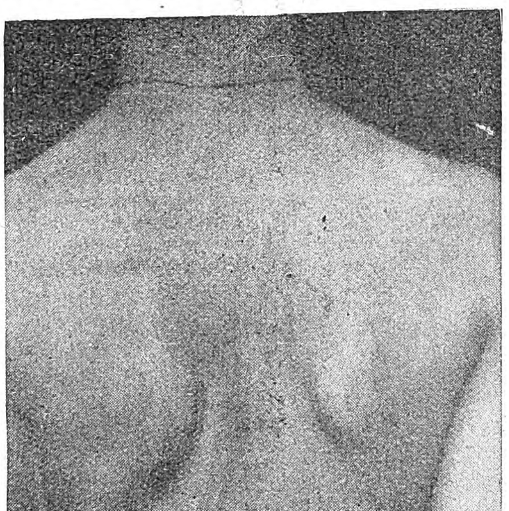

Σκολίωσις γ' βαθμοῦ.

Ἡ σκολίωσις εἶναι συχνοτάτη πάθησις καὶ προσβάλλει κατὰ τὰς διαφόρους στατιστικὰς τὰ 20—30% τῶν μαθητῶν· ὁ δὲ Calot ἀναβιβάζει εἰς 1.000.000 τὸν ἀριθμὸν τῶν σκολιώσεων ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τοῦ συνόλου πληθυσμοῦ αὐτῆς. Ἔχει δ' αὕτη ἰδιαιτέραν προτίμησιν εἰς τὸ θῆλυ γένος, ὅπερ προσβάλλεται ἐν ἀναλογίᾳ 1 : 7 κατὰ τὸν Hoffa, ἐν ἀναλογίᾳ 78,5% κατὰ τὸν Whitman καὶ 92,35% κατὰ τὸν Drechmann. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἡλικίαν, προσβάλλονται συχνότερον τὰ παιδία τὰ ἔχοντα ἡλικίαν 6—15 ἐτῶν. Κατὰ τὸν Eulenburg ἐπὶ 887 περιπτώσεων ἡ σκολίωσις ἀνεπτύχθη εἰς παιδία 6—14 ἐτῶν ἐν ἀναλογίᾳ 86,7%. Παρ' ἡμῖν ὁ Λαμπαδάριος εὗρεν ὅτι ἡ σκολίωσις εἶναι συχνοτέρα μεταξὺ 8 καὶ 11 ἐτῶν. Ἡ σκολίωσις, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐκδηλωθῇ, δὲν ὑπάρχει πλέον ἐλπὶς νὰ ὑποχωρήσῃ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ αὐξάνῃ συνεχῶς καὶ σταθερῶς μέχρις οὗ ἀπὸ α' βαθμοῦ γίνῃ κατ' ἀρχὰς μὲν β' καὶ τέλος γ' βαθμοῦ. Ἀλλὰ πλὴν τούτου ἡ σκολίωσις συνεπάγεται καὶ ἄλλας διαταραχὰς εἰς τὸ προσβληθὲν ἄτομον ἤτοι: α') παραμόρφωσιν τοῦ θώρακος, οὗτινος ἐλαττώνει τὴν χωρητικότητα, καὶ ἐπέρχεται οὕτω συμπίεσις καὶ πλημμελὴς λειτουργία τῶν ἐντὸς αὐτοῦ σπλάγχνων τῆς κυκλοφορίας καὶ τῆς ἀναπνοῆς· β') παραμόρφωσιν καὶ σμίκρυνσιν τῆς λεκάνης, ὅπερ ἐπὶ γυναικῶν ἔχει τεραστίαν σημασίαν διὰ τὸν τοκετόν· γ') παραμόρφωσιν ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ πάσχοντος ἀτόμου, ὅπερ τούτου ἕνεκεν ἔχει μικρὸν ἀνάστημα, τὴν ῥάχιν κυφωτικὴν καὶ τὴν κεφαλὴν εἰσέχουσαν, οὕτως εἰπεῖν, ἐντὸς τῶν ὤμων. Οἱ περισσότεροι τῶν τοιούτων ἀρρώστων ἀποθνήσκουσιν ὡς φυματικοὶ ἢ καρδιακοί.

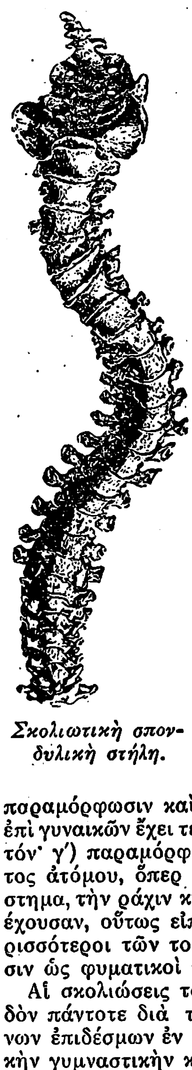

Σκολιωτικὴ σπονδυλικὴ στήλη.

Αἱ σκολιώσεις τοῦ α' καὶ β' βαθμοῦ ἰῶνται σχεδὸν πάντοτε διὰ τῶν εἰδικῶν ὀρθοπεδικῶν γυψίνων ἐπιδέσμων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ὀρθοπεδικὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν γενικὴν τόνωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Αἱ σκολιώσεις ὅμως τοῦ γ' βαθμοῦ εἶναι δυσίατοι καὶ ἀναγκαζόμεθα νὰ καταφύγωμεν πρὸς καταπολέμησίν των εἰς δραστικώτερα θεραπευτικὰ μέσα (μέθοδος τοῦ Abbott, εἰδικαὶ ὀρθοπεδικαὶ ἐγχειρήσεις), ἅτινα ὅμως μένουσι καὶ ταῦτα ἄνευ ἀποτελέσματος ἐπὶ σκολιώσεως γ' βαθμοῦ στερεοποιηθείσης. Ἀνάγκη ὅθεν νὰ γίνῃ ἐντατικὸς ἀγὼν κατὰ τῆς σκολιώσεως οὕτως εἰπεῖν προφυλακτικῶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς τονώσεως τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν παιδίων διὰ τῆς συστηματικῆς χρήσεως τοῦ μητρικοῦ θηλασμοῦ καὶ τῆς διαβιώσεως αὐτῶν ὅσῳ τὸ δυνατὸν περισσότερον εἰς τὸ ὕπαιθρον, εἰς δὲ τὰ σχολεῖα ὑπὸ τοὺς ὅσῳ τὸ δυνατὸν καλυτέρους ὑγιεινοὺς ὅρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς συστηματικῆς ἀναζητήσεως τῶν ἀρχομένων σκολιώσεων. Αὕτη θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς περιοδικῆς ἐξετάσεως τῶν παιδίων ὑπὸ τῶν μητέρων, τῶν οἰκογενειακῶν ἰατρῶν καὶ τῶν σχολιάτρων, ἀναζητούντων πρὸς τοῦτο τὴν πρὸς τὰ πλάγια παρέκκλισιν τῆς σπονδυλικῆς στήλης ὡς καὶ τὴν ἀσυμμετρίαν τῶν ὤμων καὶ τῶν ὠμοπλατῶν. Α. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ

— **σκολίωσις ῥινικοῦ διαφράγματος**. Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερὰ παρέκκλισις τοῦ διαφράγματος τῆς ῥινός, παρατηρουμένη ἀρκετὰ συχνά. Ἡ ὕπαρξις αὐτῆς ἐπιφέρει ἀφ' ἑνὸς ἀνάλογον δυσμορφίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἱκανὴν πολλάκις δυσκολίαν τῆς ἐλευθέρας διὰ τῆς ῥινὸς ἀναπνοῆς. Ὀφείλεται εἴτε εἰς τραυματισμὸν τῆς ῥινὸς κατὰ τὴν ῥάχιν αὐτῆς, εἴτε εἰς τὴν ἐλαττωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὀστῶν τοῦ προσώπου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν γένει διαμορφώσεως τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου. Διὰ καταλλήλου ἐγχειρήσεως δύναται νὰ ἐπέλθῃ τελεία διόρθωσις τῆς σκολιώσεως. Μ. Μ.

σκολιωτικός, —ή, —όν· ὁ ἐπιφέρων σκολίωσιν· || ὁ πάσχων ἐκ σκολιώσεως.

Σκόλλις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀπότομον καὶ κρημνῶδες ὄρος τῆς Πελοποννήσου, μεταξὺ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ἀποτελοῦν προέκτασιν τοῦ Ἐρυμάνθου πρὸς Δ., τὸ παρ' Ὁμήρῳ *Ὠλενία Πέτρα* καλούμενον (*Στράβ.* VIII, 341, 387). Ἀπὸ τῶν βορειοδυτικῶν προβούνων αὐτοῦ πηγάζει ὁ ποταμὸς

Digitized by Google

Λάρισος (κοιν. Μάνα ἢ Ριολίτικο ποτάμι), χωρίζων τὴν Ἀχαΐαν ἀπὸ τῆς Ἤλιδος. Ἡ ὑψηλοτέρα αὐτοῦ κορυφὴ ἀνέρχεται εἰς ὕψος 1.016 μ. καλεῖται δὲ νῦν *Σανταμέρι*, ὅπου τὸ ὁμώνυμον χωρίον.
Α. Θ. Σ.

σκόλλυς, —υος (ὁ), ἢ **σκολλύς, -ύος**. Τρόπος κομμώσεως, παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι, καθ' ὃν ἐκείρετο σχεδὸν ἐν χρῷ πᾶσα ἡ κεφαλὴ πλὴν τμήματός τινος (κατὰ τὸ ἄνω ὀπίσθιον τμῆμα τοῦ κρανίου), τοῦ ὁποίου ἡ κόμη κατελείπετο ὡς λοφίον. Ὁ οὕτω κειρόμενος ἐκαλεῖτο *σκυλλυφόρος*, *ἀπεσκολλυμένος* δὲ ὁ τρέφων σκόλλυν πρὸς τιμὴν θεότητός τινος καὶ εἶτα κείρας καὶ ἀφιερώσας αὐτὸν εἰς τὸν θεόν.

Σκόλνος (Skolnus), **Ἰωάννης**. Πολωνὸς θαλασσοπόρος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (βλ.λ. *Κόλνο* Ἰωάννης).

σκολοβάτης (ὁ) (Scolobates) *[Ζωολ.]*. Γένος ὑμενοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *ἰχνευμονιδῶν*, περιλαμβάνον μετριόσωμα ἔντομα, ὧν εἴδη τινὰ κοινὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Τρέφονται κυρίως ἐκ νυμφῶν ἄλλων ἐντόμων.

σκολοπακίδαι (οἱ) (Scolopacidae) *[Ζωολογ.]*. Ὁμοιογένεια πτηνῶν τῆς τάξεως τῶν *καλοβατικῶν*, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 130 εἴδη μικρῶν ἢ εὐμεγέθων πτηνῶν, ἐξηπλωμένων εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς γῆς. Κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν πτηνῶν τούτων εἶναι: ἡ κεφαλὴ ἀναλόγου πρὸς τὸ σῶμα μεγέθους· τὸ πρὸ τοῦ ῥάμφους μετωπικὸν τμῆμα στενὸν καὶ χθαμαλόν· ῥάμφος μακρὸν καὶ λεπτόν, σκληρὸν κατὰ τὸ ἄκρον, μαλακώτερον κατὰ τὴν ῥίζαν· οἱ ῥώθωνες ἐγγύτατα τοῦ στόματος· αἱ πτέρυγες εὐμεγέθεις, ἡ οὐρὰ βραχεῖα· οἱ πόδες μᾶλλον ὑψηλοί· ἐκ τῶν δακτύλων ὁ ὀπίσθιος λίαν βραχύς, ἐνίοτε δὲ ἐλλείπων. Οἱ σκολοπακίδαι εἶναι πτηνὰ ἀποδημητικά. Διαβιοῦσι συνήθως εἰς τὰ ἀνοικτὰ πεδία, σπανιώτερον εἰς τὰ δάση ἢ ἐγγὺς τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν. Κατασκευάζουσιν ἀτέχνως τὰς φωλεάς των ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων τοῦ ἐδάφους, τίκτουσι δὲ τέσσαρα ᾠά. Τρέφονται κυρίως ἐκ μικρῶν ἐντόμων καὶ σκωλήκων. Ἡ πτῆσίς των εἶναι χαμηλὴ ἀλλὰ ταχεῖα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐδάφους βαδίζουσιν εὐχερῶς. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ὑπάγονται τὰ εἴδη *σκολόπαξ*, *σκολοπακίς*, *ἀκτῖτις*, *λιμόζη*, *μαχητής*, *πελιδνὸς* κλπ.

σκολοπακὶς (ἡ) (Ascalopax Gallinago). Γένος πτηνῶν τῆς τάξεως τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκολοπακιδῶν*, κοιν. *μπεκατσίνι*, *μπεκανότος*, *βαλτομπεκάτσα*. Ὁμοιάζει κατὰ τὰ πλεῖστα χαρακτηριστικὰ τῷ σκολόπακι, εἶναι ὅμως μικροτέρα ἐκείνου καὶ διαμένει εἰς ἕλη καὶ βάλτους. Ἔχει ὅλως γυμνὴν τὴν κνήμην, τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ὅλως κεχωρισμένους καὶ μακρούς, ἐπιμήκη τὸν ὄνυχα τοῦ βραχέος δακτύλου καὶ λίαν μακρόν, τὸ ῥάμφος πεπιεσμένον κατὰ τὸ ἄκρον.

Σκολοπακὶς ἡ κοινή.

Ἡ τροφή της ἀποτελεῖται ἐκ σκωλήκων, νυμφῶν, μικροτάτων μαλακῶν κοχλιῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἐντόμων τῶν ἑλωδῶν ἢ βαλτωδῶν τόπων. Ἡ ἀφομοίωσις τῆς τροφῆς συντελεῖται ταχύτατα, ὡς ἐκ τούτου ἐνδείκνυται τὰ ἔντερά της νὰ μὴ ἀποκαθαίρωνται οὐδὲ νἀπορρίπτωνται. Διαμένει εἰς ἑλώδη, βαλτώδη μέρη, εἰς ὄχθας ποταμῶν, εἰς ποτιζομένους ἀγρούς, εἰς ἀραβοσιτῶνας καὶ ὀρυζῶνας καὶ ἐν γένει εἰς ὑγρά, τελματώδη ἐδάφη, ἰδίως ἀκαλλιέργητα. Εἰς τὰς νήσους, ἐν αἷς ἡ τροφή της ἐλλείπει, δὲν παρατηρεῖται, ἢ παρουσιάζεται ὡς διαβατικόν. Εἶναι πτηνὸν ἀποδημητικόν, κυρίως δὲ τρία εἴδη διέρχονται κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐκ τῆς Ἑλλάδος:

1) Ἡ *μεγάλη σκολοπακὶς* (Gallinago major) ἔχουσα μέγεθος τρυγόνος, λεγομένη *διπλὸ* ἢ *βασιλικὸ μπεκατσίνι*. Ἀπαντᾷ μεμονωμένη εἰς τοὺς τόπους τῆς διαμονῆς. Ἐξορμᾷ μόνη της πρὶν ἢ προσεγγίσῃ ὁ κυνηγός, διευθύνεται εἰς τὰ ὕψη διαγράφουσα κύκλους ἀνωμάλους, ἐφ' ὅσον νομίζει ὅτι εὑρίσκεται ἐν κινδύνῳ, μὴ παρέχουσα στόχον εἰς τὸν κυνηγόν, κατόπιν *στρώνει*, ὅτε διὰ τὸν κυνηγὸν εἶναι ἡ κατάλληλος στιγμὴ σκοπεύσεως.

2) Ἡ *κοινὴ σκολοπακὶς* (Gallinago Scolopacinus). Εἶναι μικροτέρα τῆς προηγουμένης, ἔχει τὸ μέγεθος κίχλης καί τι πλέον καὶ εἶναι ἡ συνηθεστέρα καὶ γνωστοτέρα τῆς ἑλληνικῆς χώρας σκολοπακίς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔρχεται κατ' Ὀκτώβριον καὶ ἀπέρχεται κατὰ Μάρτιον.

3) Ἡ *μικρὰ σκολοπακὶς* (Gallinago Gallinulla), κοινῶς καλουμένη *κουφό*, ἔχουσα τὸ μέγεθος σιταρήθρας καὶ διάφορον χρωματισμὸν τῶν προειρημένων. Εἶναι σταχτόχρους τὴν κοιλίαν καὶ μελάγχρους τὰ νῶτα. Ἀπαντᾷ ὅλον τὸν χειμῶνα ἐν Ἑλλάδι, ζῶσα εἰς βαλτώδεις πεδιάδας οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης κειμένας, εἰς ἄπειρα πλήθη. Προσεγγίζονται ὑπὸ τοῦ κυνηγοῦ καὶ βάλλονται αἱ τοῦ εἴδους τούτου σκολοπακίδες καθιστά. Ἅμα τῷ πυροβολισμῷ σηκώνονται κατὰ σμήνη καὶ περιίπτανται περὶ τὸν κυνηγόν. Ἀπέρχονται ἐξ Ἑλλάδος πρωϊαίτερον τῆς προηγουμένης ἀρχομένου Μαρτίου.

Ἡ σκολοπακὶς εἶναι ἐκ τῶν χαριεστάτων πτηνῶν. Τὸ κρέας της εἶναι τρυφερώτατον καὶ εὐγευστότατον, τὸ δὲ κυνήγιόν της θελκτικώτατον ἕνεκα ἀκριβῶς τῶν δυσκολιῶν, ἃς παρέχει εἰς τὴν ἀσφαλῆ καὶ ἐπιτυχῆ σκόπευσίν της ἡ λίαν ἀνώμαλος πτῆσίς της. Τὸ κυνήγιον αὐτῆς διεξάγεται δι' ἀνιχνεύσεως καὶ μετὰ κυνὸς καὶ ἄνευ αὐτοῦ. Ἡ σκόπευσις δέον νὰ συμπίπτῃ, ὅταν ἡ ἱπταμένη σκολοπακὶς εἰσέρχηται εἰς ποιάν τινα ὁμαλότητα, ὅταν *στρώνῃ* κατὰ τὴν κυνηγετικὴν ἔκφρασιν. Βάλλεται μὲ ἀριθμὸν σκαγίων 8–9. Μαγειρεύεται καθ' οὓς τρόπους καὶ ὁ σκολόπαξ.
Φ. Δ. Γ.

σκολόπαξ, καὶ **ἀσκολώπας** (ὁ) (Scolopax rusticola). Γένος πτηνῶν τῆς τάξεως τῶν *καλοβατικῶν* τῆς οἰκογενείας τῶν *σκολοπακιδῶν*, κοινῶς καλούμενον *μπεκάτσα*, *ξυλόκοττα*. Ἔχει μῆκος 0,28—0,32 μ. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶναι συμπεπεσμένη, οἱ ὀφθαλμοί του μεγάλοι πρὸς τὰ ὀπίσω κείμενοι, τὸ ῥάμφος του μακρόν, εὔκαμπτον καὶ μεστὸν νεύρων. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ ῥάμφους εἶναι μακρότερον τοῦ κάτω, ἐπεκτεινόμενον κορυνοειδῶς, ἀμαυρῶς κρεατόχρουν, ἐνῷ τὸ κάτω εἶναι πρασινοκίτρινον τὸν χρωματισμόν.

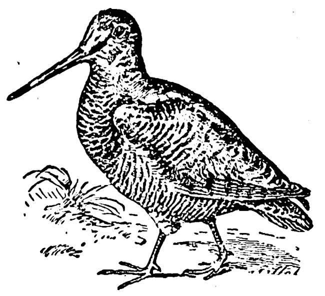
Σκολόπαξ ὁ κοινός.

Αἱ πτέρυγες ἀπεστρογγυλωμέναι, ἡ οὐρὰ μικρά, οἱ πόδες μακροί. Τὸ ἄνω μέρος τῆς ῥάχεως εἶναι ἐρυθρόφαιον, ἐν μέρει μὲ λεπτὰ στίγματα καὶ λεπτὰ μέλαινα κυμάτια εἰς τὰ πλάγια. Ἡ κοιλία του εἶναι κιτρινόλευκος, σκοτεινόφαιος, μὲ ἐλαφροὺς κυματισμούς. Ἡ τροφή του ἀποτελεῖται ἐκ σκωλήκων. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πιστεύει, ὅτι εἰς τὰ ἔντερά του ἐγκρύπτει μαργαριτάρια, οἱ δὲ κυνηγοὶ συνιστῶσι νὰ μὴ ἐξάγωνται καὶ ἀπορρίπτωνται, οὐδὲ κἂν ν' ἀποκαθαίρωνται. Διαμένει εἰς τὰ δάση, τὰ σχοῖνα, τὰ βάτα, τοὺς λύγους, τοὺς πυκνοὺς θάμνους, εἰς πυκνόφυτα ἐδάφη, ἔνθα ἡ γῆ εἶναι ὑγρὰ καὶ μαλακή, μὴ καλυπτομένη ὑπὸ χιόνος οὐδὲ παγωμένη, εἰς ὑπήνεμα μέρη, εἰς τοὺς φράκτας, τοὺς καλαμῶνας τῶν κήπων, εἰς τοὺς λαχανοκήπους, εἰς τὰ ῥεῖθρα, τὰ νεροφαγώματα, τὰ ῥεύματα, τὰς πυκνοφύτους ὄχθας τῶν ποταμῶν, εἰς τὰ βοῦρλα καὶ τοὺς θάμνους τῆς παραλίας, εἰς τὰς ἀμπέλους, ἐν γένει εἰς τόπους, ἔνθα δύναται ν' ἀνευρίσκῃ τὴν ἐκ σκωλήκων τροφήν του. Ἡ ὅρασίς του εἶναι ἀρκετὰ ὀξεῖα, δὲν στερεῖται νοημοσύνης, συνέσεως καὶ πονηρίας, ἔχει δ' ἐπίγνωσιν τοῦ πλεονεκτήματος, ὅπερ παρέχει εἰς αὐτὸν ὁ χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός του, ὅμοιος πρὸς τὸν τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο δὲν καθίσταται ὁρατός, ὅταν λουφάξῃ εἰς τὸ χῶμα ἢ εἰς τὴν ῥίζαν θάμνου ἢ δένδρου. Διακρίνεται διὰ τὴν μεθοδικότητα καὶ τυπικότητα τῆς κινήσεώς του. Ὅταν κλίνῃ ἡ ἡμέρα πρὸς τὴν νύκτα, ἀφήνει κανονικῶς τοὺς τόπους, ἐν οἷς κρύπτεται, ἐξέρχεται αὐτῶν καὶ κατέρχεται εἰς οὓς τόπους δύναται ν' ἀνεύρῃ τὴν τροφήν του. Βόσκει τὴν νύκτα, ὅταν δὲ πλησιάζῃ νὰ ἐξημερώσῃ, ἐγκαταλείπει τὰ βοσκοτόπια του καὶ ἐπανέρχεται ὅθεν ἐξωρμήθη κατὰ τὴν νύκτα, ἵνα διημερεύσῃ. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται κανονικῶς, ἐφόσον ἀναγκάζεται νὰ παραμένῃ ἐν Ἑλλάδι. Ὅταν δὲν βρέχῃ τελευτῶντος τοῦ θέρους ἢ ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου καὶ δὲν ἀναπτύσσωνται σκώληκες, δὲν σταθμεύει εἰς τοὺς συνήθεις τόπους, παρέρχεται δὲ συνεχίζων τὸ ταξίδιόν του. Τὴν στάθμευσίν του κανονίζει οὐχὶ λόγος ἀναπαύσεως, ἀλλ' ἡ ἀνάγκη τῆς διατροφῆς του. Κατὰ νύκτα παγερὰν τὸ ἐν τῇ γῇ ἐμπεπηγμένον ῥάμφος του διὰ τὴν εὕρεσιν τῆς τροφῆς συνέχεται ὑπὸ τῆς παγωμένης γῆς οὕτως, ὥστε ἀδυνατεῖ νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸ καὶ συλλαμβάνεται τὴν πρωΐαν ζωντανός. Πολλάκις κατὰ τὴν νυκτερινὴν πορείαν του ἢ κίνησίν του προσκρούων εἰς τὰ ἐναέρια σύρματα τῶν τηλεγράφων, τηλεφώνων κ.τ.τ. φονεύεται Νεαρὸς συλλαμβανόμενος ὁ σκολόπαξ ἐξημεροῦται. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀνθρωποφιλίαν, ὡς βεβαιοῖ ὁ Ἀριστοτέλης. Εἶναι πτηνὸν ἀποδημητικόν, δὶς τοῦ ἔτους διερχόμενον ἐκ τῆς ἑλληνικῆς χώρας, διασκορπιζόμενον σχεδὸν πανταχοῦ ταύτης, τελευτῶντος Ἰανουαρίου ἢ κατὰ Φεβρουάριον καὶ ἐνίοτε ἀρχομένου Μαρτίου, ὅταν ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν τόπων καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς ἀνέρχηται εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης πρὸς φωλεοποίησιν, ᾠοτοκίαν καὶ νεοσσοποιίαν, καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὅταν ἐπιστρέφῃ ἐκ τῶν βορείων τῆς Εὐρώπης μερῶν πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὰς θερμὰς χώρας καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν πρὸς διαχείμασιν. Ταξιδεύει κατὰ σμήνη τὴν νύκτα καὶ ἰδίως μὲ σελήνην. Ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἀρχομένου Ὀκτωβρίου ἐνίοτε καὶ τελευτῶντος Σεπτεμβρίου εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος ὄρη, ἐξ ὧν ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας κατέρχεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τοὺς ὑπωρείους λόφους, μέχρις οὗ τῆς θερμοκρασίας ἐξικνουμένης εἰς 8—10° κατέλθῃ εἰς τὰ χαμηλώματα, τὰς ἡλιολούστους πεδιάδας, συνήθως περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου, ἀλλὰ πάντοτε μὲ βόρειον ἄνεμον. Μὲ μεσημβρινοδυτικοὺς ἀνέμους δὲν ἀνευρίσκεται σκολόπαξ οὔτε εἰς τοὺς ὑπωρείους λόφους οὔτε εἰς τὰ χαμηλώματα. Τὰ πρῶτα φθινοπωρινὰ ἐξ Ἑλλάδος περάματα τῶν σκολοπάκων ἀποτελοῦνται ἐκ μεγαλυτέρων τὸν ὄγκον καὶ παχυτέρων τῶν ἔπειτα ἐρχομένων καὶ ἀποτελουμένων ἐκ νεαρῶν· διὰ τοῦτο οἱ πρῶτοι καλοῦνται καὶ *σουλτάνες* καὶ *κουκουβαγιοκέφαλες*, οἱ δὲ νεαροὶ καὶ *γαλαζοπόδαρες*.

Ὁ σκολόπαξ ὑπὸ τῶν κυνηγῶν διώκεται ἀπηνῶς καὶ ἕνεκα τοῦ τρυφερωτάτου καὶ εὐγευστοτάτου κρέατός του καὶ ἕνεκα τῶν ἐξαιρετικῶν θελγήτρων, ἅτινα ἐνέχει τὸ κυνήγιόν του. Ἰδέαν τῆς διώξεως καὶ καταστροφῆς του παρέχουσιν οἱ χάριν ὀρνιθολογικῶν παρατηρήσεων δακτυλιούμενοι καὶ φονευόμενοι σκολόπακες, ἀνερχόμενοι μόνον αὐτοὶ εἰς 40%. Τὸ κυνήγιόν του διεξάγεται τριχῶς, δι' ἀνιχνεύσεως, διὰ παγάνας καὶ δι' ἐνέδρας. Ἡ ἀνίχνευσις διενεργεῖται λίαν πρωῒ εἰς τοὺς τόπους τῆς βοσκῆς του ἢ κατὰ τὴν ἔπειτα ἡμέραν εἰς τοὺς τόπους τῆς διαμονῆς του, ἐν καιρῷ δὲ χιόνων εἰς ὑπηνέμους ὑγρὰς θέσεις, μὴ παγωμένας ἢ μὴ ὑπὸ χιόνων καλυπτομένας. Κατὰ ταύτην εἶναι ἀπαραίτητος καλὸς ἰχνηλάτης κύων, ἄνευ τοῦ ὁποίου δυσκόλως ὁ σκολόπαξ ἀνευρίσκεται καὶ δυσκόλως ἐξορμᾷ τῆς κρύπτης του. Τὸ κτύπημά του εἶναι εὔκολον ἕνεκα τοῦ ὄγκου του καὶ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμαλῆς πτήσεώς του, ὅταν ἐξορμᾷ ἀπὸ χαμηλὰ θαμνόφυτα ἐδάφη καὶ ἐν γένει ἔχοντα ἀραιὰν βλάστησιν, ἢ ἐν καιρῷ βαρέος χειμῶνος, ὅταν ἐξορμᾷ ἀπὸ λαχανοκήπους, ἀπὸ φράκτας, ἀμπέλους, σχοῖνα, βοῦρλα, θάμνους κτλ. παρὰ τὴν θάλασσαν, δύσκολον δὲ κατὰ τὰ πρῶτα περάματα τοῦ φθινοπώρου, ὅταν ἐξορμᾷ ἐκ δασωδῶν συνδένδρων θέσεων, ὅτε ὁ κυνηγὸς ἀναγκάζεται νὰ κάμνῃ χρῆσιν τῶν λεγομένων μπηχτῶν πυροβολισμῶν καὶ εἰς τὴν τύχην πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς πτήσεώς του. Ὁ σκολόπαξ ἐξορμᾷ ἐκ τῆς ἀντιθέτου διευθύνσεως τῆς κρύπτης του καὶ λαμβάνει πρόνοιαν προφυλάξεως παρεμβάλλων ἐμπόδια εἰς τὸν κυνηγὸν πρὸς σωτηρίαν του. Ὅταν δ' ὁπωσδήποτε διαφύγῃ, εἴτε πυροβοληθεὶς εἴτε μή, συνήθως διὰ πλαγίας τινὸς πτήσεως κάθηται πάλιν οὐ πολὺ μακρὰν τῆς θέσεως, ἐξ ἧς ἐξώρμησεν, ἀλλὰ καὶ τότε παραπλανᾷ τὸν κυνηγόν, διότι, ἐνῷ φαίνεται καθίσας που, ἀπομακρύνεται τῆς θέσεως ταύτης τρέχων. Ἄλλοτε πάλιν βλέπων τὸν κυνηγὸν καὶ μὴ διακρινόμενος ἀφήνει αὐτὸν νὰ προσεγγίσῃ ἢ καὶ νὰ παρέλθῃ καὶ ἐξορμᾷ ἀντιθέτως, κατορθῶν οὕτω νὰ διαφύγῃ. Μὲ τὴν κατ' ἄτομον ἀνίχνευσιν δύναται νὰ συνδυασθῇ καὶ ἡ ὁμαδικὴ θήρα (παγάνα) τῶν σκολοπάκων πρὸς τὸν σκοπὸν πλήρους ἀνερευνήσεως τῶν τόπων. Ὁ τρίτος τρόπος τοῦ κυνηγίου τῶν σκολοπάκων διεξάγεται διὰ τῆς ἐνέδρας (καρτέρι). Ὁ σκολόπαξ βάλλεται μὲ ἀριθμὸν σκαγίων 8.

Ὁ σκολόπαξ ἀποτελεῖ ἓν τῶν ἐκλεκτοτάτων ἐδεσμάτων, κατὰ ποικίλους τρόπους μαγειρευόμενος. Ὁ συνηθέστερος καὶ μᾶλλον προσιδιάζων κατὰ κυνηγετικὴν ἐκδοχὴν τρόπος εἶναι ὁ ἑξῆς: Ἀφοῦ ἀποπτερωθῇ καὶ καψαλισθῇ χωρὶς νὰ πλυθῇ καὶ χωρὶς νὰ ἐξαχθῶσι τὰ ἐντόσθιά του, τὰ ὁποῖα ἐπίσης τρώγονται, καὶ ἀφοῦ ἐντεθῇ εἰς τὸ στῆθος ὀλίγον λαρδίον, προσδένεται εἰς τὸν ὀβελὸν μὲ προσοχήν, ἵνα μὴ διαρραγῇ ἡ κοιλία αὐτοῦ καὶ ἐκχυθῶσι τὰ ἐντόσθια, καὶ ψήνεται εἰς ἤρεμον πυράν, ἀλειφόμενος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μὲ ἅλμην διὰ μέσου τεμαχίου λεμονίου προσκολλωμένου εἰς περόνην. Ὅταν ψηθῇ, ἐξάγονται τὰ ἐντόσθιά του, ἀπορριπτομένου μόνον τοῦ στομάχου, διαλύονται ἐντὸς σάλτσας ἐξ ὀποῦ λεμονίου, ὀριγάνου καὶ ἐλαίου καὶ ὀλίγου ἅλατος, ἂν παρίσταται ἀνάγκη, καλῶς ἀναταρασσομένων, μεθ' ὃ θερμὸς ὁ σκολόπαξ τεμαχιζόμενος βυθίζεται ἐντὸς τῆς σάλτσας ταύτης. Ἐκτὸς τοῦ τρόπου τούτου μαγειρεύεται καὶ παραγεμιστὸς εἰς τὸν ὀβελόν, ὡς παστίτσιο κρύο, ὡς φιλέτο εἰς μικρὰς φόρμας ἀποτιθέμενον, ὡς κοτολέττες, εἰς τὸν φοῦρνον, καὶ συνηθέστερον σαλμί, ἢ μὲ κρασί. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς τελευταίας περιπτώσεις τὰ ἐντόσθια ἐξάγονται, ἀπορριπτομένου μόνον τοῦ στομάχου (κοιν. σγάρας), ὡς ἐνέχοντος συχνάκις χῶμα ἢ ἄμμον, κοπανίζονται μὲ τὴν μάχαιραν εἰς ψιλὰ τεμάχια, καρυκεύονται καὶ ψήνονται ἰδιαιτέρως, μεθ' ὃ ὁ πολτός των ἢ ἀποτίθεται εἰς μικρὰ τεμάχια ἄρτου ἐπὶ τούτῳ καταλλήλως παρασκευαζόμενα ἢ συναναμιγνύεται εἰς τὴν σάλτσαν τοῦ παρεσκευασμένου σκολόπακος. Τὰ ἐντόσθια καταλλήλως παρασκευαζόμενα ἀποτελοῦσιν ἐξαιρετικὸν λίχνευμα.
Φ. Δ. Γ.

σκολόπενδρα (ἡ) (Scolopendra) *[Ζωολ.]*. Γένος μυριαπόδων ἀρθροπόδων τῆς τάξεως τῶν *χιλοπόδων* καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκολοπενδρι-*

Digitized by Google

δῶν. Ἔχει σῶμα ἐπίμηκες, λίαν εὐκίνητον, μήκους κατὰ τὰ διάφορα εἴδη 5—25 ἑκατοστῶν, φέρει δὲ εἴκοσι καὶ ἓν ζεύγη ποδῶν. Ἑκατέρωθεν τῶν δύο αἰσθητικῶν κεραιῶν, φέρει δύο ζεύγη στιγμωδῶν ὀφθαλμῶν. Εἶναι ἐξηπλωμένον καθ' ὅλην τὴν γῆν, ἰδίως τὴν Ἀμερικήν, εἶναι δὲ κοινότατον καὶ ἐν Ἑλλάδι, καλούμενον κοινῶς *σαρανταποδαροῦσα* ἢ *ψαλλίδα*. Γνωστότερα εἴδη εἶναι *σκολόπενδρα ἡ ζωνωτή*, ἔχουσα σῶμα λεῖον, χρώματος ἀνοικτοῦ ἐλαιόχρου ἢ φαιοκιτρίνου, καὶ μήκους 5—9 ἑκστμ. Ἐκ τῶν ἄλλων εἰδῶν μεγαλύτερον εἶναι *σκολόπενδρα ἡ γιγάντειος*, ἰθαγενὴς τῶν Ἰνδιῶν, ἧς τὸ μῆκος φθάνει τὰ 25 ἑκστμ., τὸ δὲ δῆγμά της δύναται ν' ἀποβῇ ἐπικίνδυνον καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον.

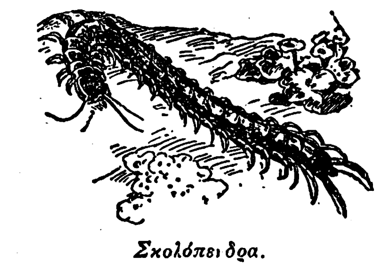

Σκολόπενδρα.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζώων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς διαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σκολοπενδρίδαι (οἱ) (Scolopendridae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια μυριαπόδων ἀρθροπόδων τῆς τάξεως τῶν *χειλοπόδων*. Περιλαμβάνει ὑπερεκατὸν εἴδη μικρῶν ἢ μεγάλων μυριαπόδων, ὧν κοινὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς: τὸ σῶμα ἐπίμηκες, ἀποτελούμενον κατὰ τὰ διάφορα εἴδη ἐξ 21—23 δακτυλίων, ἕκαστος τῶν ὁποίων φέρει ἀνὰ μίαν ραχιαίαν καὶ μίαν κοιλιακὴν πλάκα καὶ ἓν ζεῦγος ποδῶν· τὸ πρῶτον ζεῦγος τούτων διαμορφοῦται εἰς σιαγονικοὺς πόδας, φέροντας δηλητηριώδη ἀδένα· αἱ κεραῖαι εἶναι ἀρθρωταί· σιαγόνων ὑπάρχει διπλοῦν ζεῦγος. Οἱ σκολοπενδρίδαι, εὐρύτατα ἐξηπλωμένοι ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, τὴν ἡμέραν κρύπτονται, τὴν δὲ νύκτα ἐξέρχονται πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς, συνισταμένης κυρίως ἐξ ἐντόμων. Τὸ δῆγμά των εἶναι δηλητηριῶδες, πολλῶν δὲ μεγαλοσώμων εἰδῶν ἐπικίνδυνον καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ᾠοτόκα, τὰ δὲ ἐκ τῶν ᾠῶν ἐκκολαπτόμενα νεογνὰ φέρουσιν ἐξ ἀρχῆς πάντα τὰ ζεύγη τῶν ἄκρων των. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς ὁμοιογενείας εἶναι ἡ *σκολόπενδρα*.

σκολοπένδριον (τὸ) (Scolopendrium) *[Ζῳολ.]*. Γένος μυριαπόδων ἀρθροπόδων τῆς τάξεως τῶν *χειλοπόδων* καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκολοπενδριδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη μικρῶν μυριαπόδων μήκους μέχρις ἑνὸς ἑκατοστοῦ, λίαν εὐκινήτων. Ἀπαντῶσιν ἐντὸς τῶν κήπων, κρυπτόμενα ὑπὸ τοὺς λίθους, τρέφονται δὲ ἐξ ἄλλων ἀρθροπόδων. Ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ εἰδῶν γνωστότερον εἶναι *σκολοπένδριον τὸ ἀκιλιδωτον*.

σκολοπένδριον (τὸ) (Scolopendrium) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *πτεριδοειδῶν* ἢ *πτεριδιδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς ἰθαγενεῖς τῶν θερμῶν καὶ τροπικῶν χωρῶν τῆς γῆς. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων εἰδῶν εἶναι τὸ *σκολοπένδριον ἡ ἡμιονῖτις* (Scolopendrium hemionitis), ἀπαντῶν καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ τὸ *σκολοπένδριον τὸ κοινὸν* ἢ *φαρμακευτικὸν* (Scolopendrium vulgare ἢ officinale), καλλιεργούμενον πρὸς κόσμον. Δ. Ν. Π.

Σκολοπένδριον.

σκολοπίζω· ἐμπήγω εἰς σκόλοπα, ἀνασκολοπίζω, ἀνασταυρῶ, κοιν. *παλουκώνω*.

σκολοπισμὸς (ὁ)· ἀνασκολοπισμός.

Σκολοπόεις *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Μικρὸς ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας, ρέων κατὰ τὸν Ἡρόδοτον μεταξὺ Μυκάλης καὶ Πριήνης. Α. Θ. Σ.

σκολοπομαχαίριον (τὸ) *[Χειρουργ.]*. Εἶδος δισαίμου χειρουργικοῦ μαχαιριδίου. Ὁ Παῦλος ὁ Αἰγινήτης μετεχειρίζετο αὐτὸ πρὸς διάτρησιν τῆς ἐσφηνωμένης εἰς τὴν πύελον κεφαλῆς τοῦ ὑδροκεφαλικοῦ ἐμβρύου κατὰ τὸν τοκετόν. Δ. Χ. Κ.

Σκόλοτοι (οἱ) *[Ἀρχ.]*. Γενικὸν ὄνομα τῶν σκυθικῶν λαῶν: Αὐχατῶν, Κατιάρων, Τρασπίων καὶ Παραλατῶν, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος βασιλέως τινὸς αὐτῶν (*Ἡροδ.* IV, 6). Α. Θ. Σ.

σκόλοψ, *—οπος* (ὁ)· κοντὸς ὀξὺς κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον οὕτως, ὥστε νὰ ἐμπηγνύεται εἰς τὸ ἔδαφος, ἄλλως *σταυρός*, κοιν. *παλούκι* || μεταφ., διαρκὴς ταλαιπωρία, βάσανο: «σκόλοψ ἐν τῇ σαρκί μου ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι».

— *[Ἐγκυκλ.]* Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐγκαθίστων *σκόλοπας* πρὸ τῶν ὀχυρωμάτων ἢ καὶ ἐντὸς τῶν τάφρων. Εἰς τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας ἕκαστος στρατιώτης ἔφερε καὶ σκόλοπα. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ σκόλοπες ἐτοποθετοῦντο ἐν σειρᾷ μὲ διαστήματα ἑκατοστῶν τινων μεταξύ των. Ἀπετελοῦντο κυρίως ἐκ ξύλων διαμέτρου 0,15—0,20 καὶ μήκους 2,50—3,00 μ. συγκρατουμένων μεταξὺ των ὁριζοντίως. Οἱ ἀμυντικοὶ σκόλοπες ἐγκαθίστανται ἐν ἐπαφῇ πρὸς ἀλλήλους, ἀφιεμένων ἀνοιγμάτων ὡς τυφεκηθυρῶν διὰ τὴν βολήν, ἐνισχύοντο δὲ διὰ χωματίνων ὄγκων. Ὁ σκόλοψ ἐκαλεῖτο καὶ *χάραξ*, οὕτω δὲ οἱ σκόλοπες καλοῦνται συνήθως *χαρακώματα*. Σκόλοπες μεγαλυτέρου πάχους καὶ ἀμυντικῆς ἱκανότητος καλοῦνται *δρύφακτα*.

Οἱ σκόλοπες σήμερον ἐλαχίστην ἔχουσιν ἀμυντικὴν ἀξίαν, ἐγκαθιστάμενοι μόνον ἐπὶ μικρῶν ἐκτάσεων καὶ εἰς μέρη ἐλάχιστα ἐκτεθειμένα εἰς βολὴν ἀκριβείας τοῦ πυροβολικοῦ. Γενικῶς οἱ σκόλοπες ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀμυντικῶν ἐπιβοηθημάτων, δηλαδὴ τῶν ἐμποδίων ἐκείνων, ἅτινα παρουσιάζουσιν ἀσθενῆ μόνον ἀντίστασιν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν νεωτέρων μηχανημάτων μάχης. Ζ. Ν.

σκόλοψις (ἡ) (Scolopsis) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πριστιπωματιδῶν*. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἔχουσι τὸ σῶμα ἐπίμηκες, πλευρικῶς πεπιεσμένον καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ μετρίου μεγέθους λεπίων. Κάτωθεν ἑκατέρου τῶν ὀφθαλμῶν φέρουσιν ἰσχυρὰν ἄκανθαν πρὸς τὰ ὀπίσω διευθυνομένην. Τὸ γένος περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 εἴδη, κοινὰ εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, τὸν Ἰνδικὸν καὶ τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν.

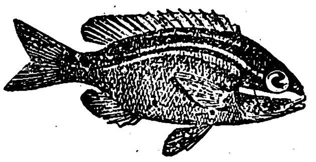

Σκόλοψις.

σκόλυμος (ὁ) (Scolymus) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *προσωπανθῶν*, περιλαμβάνον πόας ἐτησίας ἢ διετεῖς. Ἐκ τῶν εἰδῶν γνωστότερα εἶναι ὁ *σκόλυμος ὁ ἱσπανικὸς* (Scolymus hispanicus), κοινῶς *ἀσκόλυμπρος*, *σκόλυανδρος* καὶ *σκόλυμπρος* καὶ *σκόλυμος ὁ στικτὸς* (Scolymus maculatus), κοινῶς *ἀστράγκαθο*. Ἀμφότερα λαχανεύονται παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ τῶν παρὰ τὴν μεσόγειον χωρῶν. Δ. Ν. Π.

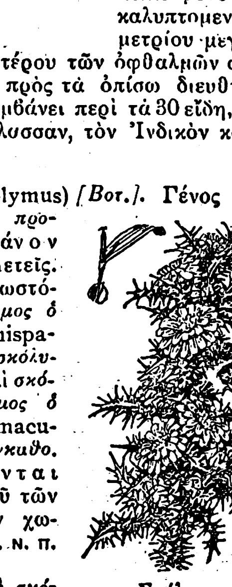

Σκόλυμος.

σκολύμπρι (τὸ) ἢ *σκόλυμπρος* (ὁ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἐχίνωψ* καὶ *σκόλυμος*.

σκολύτης (ὁ) (Scolytes) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων κολεοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκολυτιδῶν* περιλαμβάνον ἔντομα μικρά. Ἀνορύσσουν εὐθείας στοὰς ἐντὸς τῶν ξυλωδῶν μερῶν τῶν δένδρων, οἱ δὲ σκώληκες τῶν καθέτους τοιαύτας πρὸς τὰς μητρικάς. Ἅπαντα εἶναι βλαβερώτατα εἰς τὰ ὀπωροφόρα καὶ ἰδίως τὰ δασικὰ δένδρα. Ε. Τ. Ε.

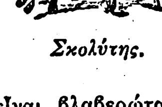

Σκολύτης.

σκολυτίδαι (οἱ) (Scolytidae) *[Ζῳολ.]*. Οἰκογένεια ἐντόμων τῆς τάξεως τῶν *κολεοπτέρων*, περιλαμβάνουσα ἔντομα μικρὰ ζῶντα ἐντὸς τῶν ξυλωδῶν μερῶν τῶν δένδρων, ὅπου ἀνορύσσουν στοάς. Εἶναι βλαβερώτατα ἰδίως εἰς τὰ δάση. Ε. Τ. Ε.

Σκομβραρία ἄκρα *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Ἱσπανίας τῆς Ταρρακωνησίας ἀπὸ τῆς χώρας τῶν Κοντεστανῶν, προέχον ΒΑ. τῆς Νέας Καρχηδόνος (*Πτολεμ.* Β, στ. 14. Nobbe). Ὁ Στράβων ἀναφέρει καὶ νῆσον ἐκεῖ «εἶθ' ἡ τοῦ Ἡρακλέους νῆσος, ἤδη πρὸς Καρχηδόνι, ἣν καλοῦσι Σκομβραρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων» (Γ, δ, 6). Ὁ Πολύβιος τὸ ὀνομάζει *Καλὸν* (Γ, κβ—κδ), ὁ δὲ Πλίνιος (3, 19) Saturni promontorium, τῶν ἄλλων Λατίνων γεωγράφων ὀνομαζόντων αὐτὸ Scombrarium promontorium. Καὶ τὸ μὲν ἀκρωτήριον εἶναι ὁ σύγχρονος *Κάβο-Πάλος*, ἡ δὲ νῆσος ἡ *Ἐσκομπρέρα* (Escombrera: πλάτ. 37° 33' Β., μήκ. 0° 58' Δυτ., χάρτ. ἀγγλ. 774: Adra to Cartagena), ὅπου ἐντατικὴ ἁλιεία ἰχθύων τοῦ ἀφροῦ. Σ. Ε. Λ.

σκομβρεσοκίδαι (οἱ) (Scombresocidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια φυσοστόμων τελεοστέων ἰχθύων. Περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰ 150 εἴδη εὐμεγέθων ἰχθύων, ἐχόντων δύο σειρὰς τροπιδοφόρων λεπίων, διηκούσας ἑκατέρωθεν τῆς κοιλίας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, τὸ δὲ ραχιαῖον πτερύγιον ἔναντι τοῦ ἑδραίου ἐγγὺς τῆς οὐρᾶς. Ἀπαντῶσιν εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας, εἴδη δέ τινα καὶ εἰς τοὺς ποταμούς. Ἐκ τούτων τὰ μὲν πρῶτα εἶναι ᾠοζωοτόκα, τὰ δὲ δεύτερα ᾠοτόκα. Τρέφονται ἐκ μικροτέρων ἰχθύων, εἴδη δέ τινα τούτων δύνανται νὰ πηδήσωσιν ἐκτὸς τῆς θαλάσσης εἰς ὕψος πέντε μέτρων καὶ νὰ διανύσωσιν ἐκτείνοντα τὰ πτερύγιά των ἀπόστασιν μέχρις 150 μέτρων. Λόγῳ τῆς ἰδιότητός των ταύτης φυσιοδίφαι τινες κατατάσσουσι τοὺς *σκομβρεσοκίδας* εἰς τοὺς *ἱπταμένους* ἢ *ὑψιπετεῖς* ἰχθῦς. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ταύτην ὑπάγονται τὰ γένη *σκομβρέσοξ*, *βελόνη*, *ἐξώκοιτος* κλπ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σκομβρέσοξ (ὁ) (Scombresox) *[Ζῳολ.]*. Γένος φυσοστόμων τελεοστέων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκομβρεσοκιδῶν*. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες μήκους μέχρις ἡμίσεος μέτρου, κεφαλὴν χθαμαλήν, ρύγχος λεπτὸν καὶ ὀξὺ μετὰ μιᾶς σειρᾶς μακροτάτων κωνοειδῶν ὀδόντων. Τὸ γένος περιλαμβάνει πέντε εἴδη, ὧν δύο γνωστὰ καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας.

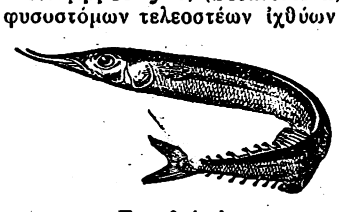

Σκομβρέσοξ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. Γ. Κ. Γ.

σκομβρίδαι (οἱ) (Scombridae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 160 εἴδη ἰχθύων, ἀπαντώντων εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας. Κύρια κοινὰ χαρακτηριστικὰ τούτων εἶναι σῶμα ἐπίμηκες, διαφορωτάτου κατὰ τὰ εἴδη μεγέθους, ὀλίγον πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλευρῶν, γυμνὸν ἢ καλυπτόμενον ὑπὸ μικροτάτων καὶ λεπτοφυῶν λεπίων· ραχιαῖον πτερύγιον διχαζόμενον εἰς δύο τμήματα, πολλάκις μὴ συνεχόμενα, ἐνίοτε δὲ συνοδευόμενα, ὡς καὶ τὸ ἑδραῖον, ὑπὸ μικρῶν ἐλευθέρων πτερυγίων διηκόντων μέχρι τῆς οὐρᾶς· οὐραῖον πτερύγιον εὐρύ, βαθέως διχαζόμενον· κοιλιακὰ πτερύγια ἢ ἐλλείπουσιν ἢ εἶναι ὅλως ἀτροφικά. Βιοῦσι κατὰ μεγάλας ἀγέλας, τρεφόμενοι ἐκ μικροτέρων ἰχθύων ἢ τῶν ᾠῶν των, εἶναι δὲ σχεδὸν πάντες ἐδώδιμοι. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ὑπάγονται τὰ γένη *σκόμβρος*, *θύννος* ἢ *τόννος*, *πηλαμὺς* (κοιν. *παλαμύδα*), *ξιφίας* κ. ἄ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἠωκαίνου τοῦ καινοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Γ. Κ. Γ.

σκομβρίνη (ἡ) (Scombrin) *[Ὀργ. Χημ.]*. Σῶμα ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν σύνθεσιν $C_{30}H_{58}N_{16}O_6$, ἀνῆκον δὲ εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πρωταμινῶν. Εὑρίσκεται εἰς τὸ σπέρμα τοῦ σκόμβρου. Μεταξὺ τῶν προϊόντων σχάσεως τοῦ σώματος τούτου εἶναι ἡ ἀργινίνη καὶ τὸ ἀμινοβαλεριανικὸν ὀξύ. Κ. Γ. Μ.

σκόμβρος (ὁ) (Scomber) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκομβριδῶν*, ἧς εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος. Περιλαμβάνει ἰχθῦς εὐρύτατα ἐξηπλωμένους εἰς ὅλας τὰς εὐκράτους καὶ θερμὰς θαλάσσας, πλὴν τοῦ παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀμερικῆς τμήματος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ. Κοινὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους τῶν σκόμβρων εἶναι: σῶμα ἐπίμηκες, μήκους 25—45 ἑκατοστῶν κατὰ τὰ διάφορα εἴδη, ἀτρακτοειδές, ἐλαφρῶς κατὰ τὰ πλευρὰ πεπιεσμένον· λέπια λεπτότατα, σχεδὸν ἐξαφανιζόμενα ἐντὸς τοῦ δέρματος, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου τοῦτο φαίνεται ἐντελῶς λεῖον. Κεφαλὴ ἐπιμήκης καὶ κωνική· στόμα σχετικῶς μεγάλον καὶ ὡπλισμένον διὰ μικρῶν καὶ αἰχμηρῶν ὀδόντων. Τὰ δύο τμήματα τοῦ ραχιαίου πτερυγίου εὑρίσκονται εἰς μεγάλην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, μεταξὺ δὲ τοῦ δευτέρου τμήματος καὶ τῆς οὐρᾶς, καθὼς καὶ μεταξὺ τοῦ πηγαίου καὶ τοῦ οὐραίου, ὑπάρχουσιν ἀνὰ 5—6 μικρὰ ψευδοπτερύγια. Τὸ οὐραῖον, λίαν ἀνεπτυγμένον, διχάζεται βαθέως εἰς σχῆμα ψαλίδος. Οἱ σκόμβροι εἶναι ἐκ τῶν ἀδηφαγωτάτων ζῴων, τρέφονται δὲ κυρίως ἐξ ἀριγγῶν, ὧν τὰ σμήνη ἀκολουθοῦσι καὶ προσβάλλουσιν ἐν τῷ ὠκεανῷ. Ἐκ τῶν 15 εἰδῶν, ἅτινα περιλαμβάνει τὸ γένος, γνωστότερα εἶναι:

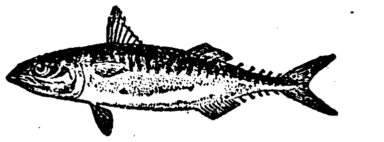

Σκόμβρος.

Digitized by Google

Σκόμβρος ὁ σκόμβρος (Scomber scomber) ἢ *σκόμβρος ὁ κοινός*, κοιν. *σκουμπρί*, κοινότατος εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, τὴν Μεσόγειον, τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον, ἔνθα ἁλιεύεται κατὰ μεγάλας ποσότητας. Τὸ μῆκος τοῦ σώματός του κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναπτύξεώς του δύναται νὰ φθάσῃ τὰ 45 ἑκατοστά. Ἔχει χρῶμα κατὰ μὲν τὴν ῥάχιν σκοτεινὸν κυανόφαιον μετὰ χρυσοπρασίνων ἰριδιζουσῶν ἀναλαμπῶν καὶ πολυαρίθμων κυματοειδῶν ζωνῶν χρώματος κυανομέλανος, κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν ἀργυρόλευκον. Οἱ σκόμβροι διαβιοῦσιν εἰς μέτριον βάθος, ἐμφανίζονται δὲ πλησίον τῶν ἀκτῶν δὶς τοῦ ἔτους: τὴν ἄνοιξιν πρὸς ᾠοτοκίαν καὶ ἐκ νέου τὸ φθινόπωρον. Ἑκάστη θήλεια τίκτει περὶ τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον ᾠῶν, οἱ ἐκκολαπτόμενοι δὲ νεαροὶ σκόμβροι ἔχουσι τὸν Νοέμβριον, ὁπότε ἐπιστρέφουν πρὸς τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν, μῆκος 10—15 ἑκατοστῶν. Ὁ σκόμβρος ἔχει λίαν εὔγευστον σάρκα, δέον ὅμως, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ σκομβροειδῆ, νὰ τρώγηται λίαν νωπός, καθόσον ἄλλως προκαλεῖ στομαχικὰς διαταραχὰς καὶ μικροδηλητηριάσεις. Ἐκτὸς τούτου παρασκευάζεται ἐντὸς ὑγρᾶς ἅλμης, ἢ ἀποξηραίνεται καὶ φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον ὡς *τσίρος*. Τὰ μεγαλύτερα ἐν Ἀνατολῇ ἐξαγωγικὰ κέντρα ἁλιπάστων σκόμβρων καὶ τσίρων εἶναι ἡ Νότιος Ρωσία, ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὰ Δαρδανέλλια.

Σκόμβρος ὁ κολίας, κοιν. *κολιός*, ἁπλῆ παραλλαγὴ τοῦ σκόμβρου τοῦ κοινοῦ, κοινότατος καὶ οὗτος εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας. Διακρίνεται τοῦ σκόμβρου ἐκ τοῦ λευκάζοντος χρώματος τῆς κεφαλῆς του καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἔχει κατά τι μεγαλύτερα λέπια.

Σκόμβρος ὁ ἱσπανικός, κοινότατος εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἱσπανίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἁλιεύεται ἐντατικῶς.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Στυρίᾳ ὡς καὶ τῆς μειοκαίνου ἐν Κροατίᾳ. Γ.Κ.Γ.

Σκόμβρος *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Θρᾴκης (βλ. *Σκόμιον*).

Σκόμεια *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Στεφανοβούνου (Ἀρμδοσίβιας) τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος τοῦ νομοῦ Λαρίσης. Κάτ. (1928) 87. Π. Ν. Π.

Σκόμ(ε)ιον, *Σκόμιος, Σκόμων*, ἢ ***Σκόμβρος*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Θρᾴκης, ἐξ οὗ αἱ πηγαὶ τοῦ Στρυμῶνος, Νέστου καὶ Ἕβρου. Κατὰ ταῦτα, ταυτίζεται πρὸς τὸν *Σκόπιον* (Scopius) τοῦ Πλινίου, κείμενον μεταξὺ Ὀρβήλου καὶ Ροδόπης καὶ εἶναι τὸ σημερινὸν *Βίτος*, τὸ ὑψηλότερον ὄρος τοῦ συστήματος τῆς *Ρίλας*.

Σκομπέλεφ, *Μιχαὴλ Δημήτριεβιτς*. Ρῶσος στρατηγὸς (1843—1882). Μετέσχε τῆς ἐναντίον τῆς Πολωνίας ἐκστρατείας, κατόπιν δὲ κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Τουρκεστὰν (1868) ἐπέδειξε τὰς μεγάλας στρατηγικάς του ἀρετάς. Ἐκραγέντος τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1877—1878) ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν στρατιωτικοῦ σώματος καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν πτῶσιν τῆς Πλεύνας· ἰδίως ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ταχεῖαν διάβασιν τοῦ Αἵμου, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ὑπεχρεώθη ἡ Τουρκία νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἀναλαβὼν τῷ 1881 τὴν ἀρχηγιαν τοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ Ἀχὰλ Τεπέ, ἥλωσεν ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον Γιὸκ-Τεπὲ καὶ ἐξησφάλισε τὴν ρωσικὴν κυριαρχίαν ἐν Τουρκεστάν. Αἱ νῖκαι αὗται τὸν κατέστησαν δημοφιλέστατον, καθ' ὅλην δὲ τὴν Ρωσίαν ἐλατρεύετο κυριολεκτικῶς. Θ. Β.

Μιχαὴλ Σκομπέλεφ.

σκονάκι (τό)· φάρμακον ὑπὸ μορφὴν κόνεως, τὸ φαρμακευτικὸν ξηρίον.

σκόνη (ἡ)· δημοτ., ἀντὶ *κόνις* (βλ. λ.): «φύσηξε ὁ ἀέρας καὶ σηκώθηκε σκόνη»· || τὸ φαρμακευτικὸν ξηρίον, ἄλλως *σκονάκι*.

Σκονίζος *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Ντερὲ τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 120. Ν. ΚΛΣ

σκονίζω· ρίχνω σκόνη, πληρῶ τινα κόνεως: «τὸ μαῦρο ροῦχο σκονίζεται εὔκολα».

Σκόντα (Skoda), ***Αἰμίλιος*** *ἱππότης τοῦ* —. Αὐστριακὸς βιομήχανος (1839—1900), ἀνεψιὸς τοῦ ἰατροῦ Ἰωσὴφ Σκόντα. Διετέλεσε διευθυντὴς τῶν ἐν Πίλσεν τῆς Βοημίας ἱδρυθέντων (1859) μεγάλων ἐργοστασίων (βλ. λ. *Σκόντα ἐργοστάσια*). Π. Ν. Π.

—**Σκόντα** (Skoda), ***Ἰωσήφ***. Διάσημος Αὐστριακὸς ἰατρὸς (1805—1881). Τῷ 1846 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, ταχέως δὲ διὰ τῶν φυσικοδιαγνωστικῶν ἐρευνῶν του ἐκτήσατο παγκόσμιον φήμην, ἥτις εἵλκυε πρὸς αὐτὸν μέγαν ἀριθμὸν σπουδαστῶν καὶ ἰατρῶν πρὸς μελέτην τῆς τεχνικῆς του μεθόδου, δηλαδὴ τῆς ἐξετάσεως τῶν φυσικῶν σημείων τῶν νόσων. Ὁ Σκόντα ἐθεωρήθη μετὰ τοῦ Rokitanky ὡς ἀρχηγὸς τῆς νέας βιενναίας σχολῆς καὶ δημιουργὸς τῆς *φυσικοδιαγνωστικῆς*. Ἡ δημοσίευσις τῆς κλασσικῆς πραγματείας του «Περὶ ἐπικρούσεως καὶ ἀκροάσεως» («Abhandlung über Perkussion und Auscultation» (6η ἔκδ. 1864) ἀπετέλεσε σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἰατρικῆς. Ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ὑποκλείδιος σκοδισμὸς* ἢ *ἦχος τοῦ Σκόντα* φέρεται ἡ κατὰ τὰ πρῶτα τρία μεσοπλεύρια διαστήματα παρατηρουμένη ἐν τῇ ἐπικρούσει *τυμπανικὴ ἀπήχησις*, κατὰ τὴν πορείαν τῶν νόσων τοῦ ὑπεζωκότος καὶ πνευμόνων καὶ συνηθέστερον κατὰ τὴν πλευρίτιδα. Ἄλλα ἔργα του εἶναι: «Über pericarditis in pathol. und diagnost. Hinsicht» (1834), «Über die Pleure— und Herzbeutelergüsse» (1842). Ο. Ρ.

—***Σκόντα ἐργοστάσια***. Ὄνομα ὑπὸ τὸ ὁποῖον φέρεται μέγα ἐν Βοημίᾳ τῆς Τσεχοσλοβακίας βιομηχανικὸν συγκρότημα πάσης φύσεως μηχανικῶν κατασκευῶν. Τὰ ἐργοστάσια Σκόντα ἱδρύθησαν ὑπὸ τοῦ *Αἰμιλίου Σκόντα*, ὅστις τῷ 1869 ἠγόρασε τὰ ἀσήμαντα τότε ἐν Πίλσεν συνεργεῖα τοῦ κόμιτος Βιλντστάϊν (τὸ πρῶτον ἱδρυθέντα τῷ 1771 ὑπὸ τοῦ Φ. Ριγκχόφφερ), ἅτινα πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1866 μόλις ἀπησχόλουν 33 ἐργάτας. Ἔκτοτε τὰ ἐργοστάσια ταῦτα ηὐρύνθησαν, ἐπεξετάθησαν καὶ κατέστησαν διεθνοῦς φήμης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1900 μετετράπησαν εἰς ἀνώνυμον ἑταιρείαν (Skodawerke), τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ 1909 διηύθυνεν ὁ υἱὸς τοῦ ἱδρυτοῦ *Καρολος Σκόντα* (1879—1929). Ἐκτὸς τῶν πάσης φύσεως μηχανικῶν κατασκευῶν τὰ ἐργοστάσια Σκόντα εἰδικεύθησαν ἰδίᾳ εἰς τὴν κατασκευὴν πάσης κατηγορίας πυροβόλων τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἀπησχόλησαν τῷ μὲν 1917 30.720 ἐργάτας, τῷ δὲ 1914 40 000 ἐργάτας, καταστάντα ἐφάμιλλα καὶ ἰσοδύναμα τῶν ἐργοστασίων Σνάϊντερ, Κρούπ, Βίκερς καὶ Πουτίλωφ. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, ἀπὸ τοῦ 1919 τὸ συγκρότημα Σκόντα ἠναγκάσθη ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν περιστάσεων ν' ἀλλάξῃ κατευθύνσεις καὶ ἀντὶ τῆς καθαρῶς πολεμικῆς βιομηχανίας, εἰς ἣν κυρίως ἠσχολεῖτο, ἐπεδόθη ἐπιτυχῶς εἰς παντοίας φύσεως μεταλλουργικὰς κατασκευάς. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν συνεχωνεύθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ διάφορα ἄλλα τσεχοσλοβακικὰ ἐργοστάσια. Ἤδη τὰ ἐργοστάσια Σκόντα ἀποτελοῦνται: 1) ἐκ τοῦ κυρίου συγκροτήματος τῶν ἐργοστασίων τοῦ Πίλσεν, 2) ἐκ τοῦ ἠλεκτροτεχνικοῦ ἐργοστασίου Doudlevec, 3) ἐκ τῶν ἐν Κομάρνο, ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, ναυπηγείων καὶ ἐργοστασίων, 4) ἐκ τῶν χαλυβουργείων καὶ ἐλάστρων Hrádek, 5) ἐκ τῶν ἐργοστασίων αὐτοκινήτων Laurin und Klement Sté, 6) ἐκ τῶν ἐργοστασίων Smichow, Hradec Králové, 7) ἐκ τοῦ πυροτεχνουργείου Nyrany, 8) ἐκ τῶν λιγνιτωρυχείων Hrabak καὶ Nyrany καὶ 9) ἐκ τῶν ἀσβεστοκαμίνων τῆς Zdice. Ὁλόκληρον τὸ ἀνωτέρω συγκρότημα φέρει τὸν τίτλον «Ἀνώνυμος ἑταιρεία τῶν παλαιῶν ἐργοστασίων Σκόντα ἐν Πίλσεν». Ἕδρα τῆς ἑταιρείας ταύτης εἶναι ἡ Πράγα. Γ. Α. ΚΥ.

σκόνταμμα (τό)· δημοτ., πρόσκρουσις· || φρ. «καλὰ σκοντάμματα» ἐπὶ μεθύοντος.

σκοντάπτω· παλαιότερον, *σκοντάφτω* (βλ. λ.).

σκοντάφτω, καὶ ***σκοντάβω***, *ἀόρ.* ***ἐσκόνταψα***· προσκρούω, προσπταίω, ἰδίᾳ διὰ τοῦ ποδὸς ἐνῷ βαδίζω: «πρόσεχε μὴ σκοντάψῃς σὲ καμμιὰ πέτρα»· || μεταφ. «φοβοῦμαι μήπως σκοντάψῃ ἡ δουλειά μας».

Σοντὲν (Sondén), ***Παῦλος***. Σουηδὸς ἱστοριοδίφης, γεννηθεὶς τῷ 1853. Ἐδημοσίευσε: «Νὶλς Μπιέλκε καὶ τὸ ἱππικόν του κατὰ τὰ ἔτη 1674—1679» (1883), «Ὁ Ἀξελὸς Ὀξενσέρα καὶ οἱ ἀδελφοί του» (1888—1900), ὡς καὶ πολλὰς μονογραφίας. Γ. Ι. Β.

σκόντο (τό)· δημοτ., ἔκπτωσις τιμῆς ἰδίᾳ ἐπὶ ἐμπορευμάτων: «μὲ σκόντο δέκα τοῖς ἑκατὸν» (ἰταλ. sconto).

Σκοντρῖνο (Scontrino), ***Ἀντώνιος***. Ἰταλὸς μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1850. Τῷ 1891 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς συνθέσεως ἐν τῷ ᾠδείῳ τοῦ Μιλάνου. Ἔγραψε τὰ μελοδράματα: «Matilda» (1879), «Il progettista» (1882), «Il sortilegio» (1882), «Gringoire» (1890), «Il cortigiano» (1896), σκηνικὴν μουσικὴν διὰ τὴν «Francesca da Rimini» τοῦ ντ' Ἀννούντσιο, μουσικὴν δωματίου, μελῳδίας, τεμάχια διὰ βιολίον, διὰ βαθύχορδον κ.ἄ. Γ. Σ.

Σκόουλερ (Schouler), ***Ἰάκωβος***. Ἀμερικανὸς νομομαθὴς καὶ ἱστορικὸς (1839—1920). Ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Βοστώνῃ καὶ ἐξέδωσεν ἐν Βασιγκτῶνι τὸ νομικὸν περιοδικὸν «United States jurist». Διετέλεσε κατόπιν καθηγητὴς τῆς νομικῆς εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Βοστώνης καὶ τῆς Βασιγκτῶνος καὶ πρόεδρος τῆς Ἀμερικανικῆς ἱστορικῆς ἑταιρείας. Ἔγραψε διάφορα νομικὰ ἔργα, ἀλλ' εἶναι κυρίως γνωστὸς ὡς ἱστορικός. Μεταξὺ τῶν ἔργων του εἶναι: «Ἱστορία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὑπὸ τὸ σύνταγμα τοῦ 1780—1871» (7 τόμ. 1880—1913), «Συνταγματικαὶ μελέται» (1897), «Βιογραφία τοῦ Θωμᾶ Τζέφφερσον» (1893), «Βιογραφία τοῦ Ἀλεξάνδρου Χάμιλτον» (1901), «Ἀμερικανοὶ τοῦ 1776» (1906), «Ἰδανικὰ τῆς δημοκρατίας» (1908) κ.τ.λ. Μ. Δ. Β.

Σκοπὰ *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Χερσονησὶς κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (πλάτ. 37° 36′ 20″ Β., μῆκ. 22° 29 10″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 3372: Kolpos Lakonikos) κατὰ τὸ μέσον τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ ἐλάσσονος κόλπου τῆς Κολοκυθιᾶς καὶ νοτίως τοῦ χωρίου Κότρωνας. Ἐπ' αὐτῆς ἴχνη ἀρχαίων ὀχυρώσεων, ἴσως τῆς ἀρχαίας Τευθρώνης τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Παυσανίου. Σ. Ε. Λ.

Σκοπάδαι (οἱ). Ἀριστοκρατικὸν γένος τῆς ἀρχαίας Θεσσαλίας, ἐφάμιλλον εἰς πλοῦτον καὶ ἰσχὺν πρὸς τὸ τῶν Ἀλευαδῶν. Γενάρχης του ἦτο ὁ Σκόπας ὁ Α′, ὅστις καὶ εἶχεν ὁρίσει τὸν φόρον, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωνον οἱ περὶ τὴν Κραννῶνα, ἕδραν τῶν Σκοπαδῶν, περίοικοι, σκοπάδειον ἀπ' αὐτοῦ καλούμενον. Ἡ ἰσχύς των μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὸν πρῶτον ἱερὸν πόλεμον, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ′ π. Χ. αἰῶνος, ὡς συμμάχων τοῦ τυράννου τῆς Σικυῶνος Κλεισθένους, ἡ δὲ εὐγένειά των ἐκ τῆς καταριθμήσεως μεταξὺ τῶν μνηστήρων τῆς Ἀγαρίστης, θυγατρὸς τοῦ προρρηθέντος τυράννου Κλεισθένους, καὶ τοῦ ἐκ Κραννῶνος Σκοπάδου Διακτορίδου. Ἰδίως ὅμως ἐφημίζετο ὁ οἶκος τῶν Σκοπαδῶν διὰ τὸν μέγαν πλοῦτόν του· διὰ τοῦτο καὶ ἐσύχναζον εἰς αὐτὸν μεγάλοι ποιηταί, ὡς ὁ Σιμωνιδης ὁ Κεῖος, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὑμνῳδὸς τοῦ γένους τῶν Σκοπαδῶν. Καὶ πανελλήνιος παροιμία ἀκόμη ὑπῆρχε, διὰ τῆς ὁποίας ἐμακαρίζετο ὁ ἔχων «πλοῦτον μὲν Σκοπαδῶν, μεγαλοφροσύνην δὲ Κίμωνος». Ἡ ἰσχὺς τῶν Σκοπαδῶν, ὡς καὶ τῶν Ἀλευαδῶν, ἤρχισε καταρρέουσα μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἐξ ἐθνικῆς κατ' αὐτῶν κατακραυγῆς, διότι εἶχον μηδίσει. Ἐταπεινώθησαν δὲ κυρίως ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Λυκόφρονος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ′ π. Χ. αἰῶνος, ὅτε καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνωτάτου ἐν Θεσσαλίᾳ ἄρχοντος, τοῦ ταγοῦ, δὲν ἐλάμβανον μόνον οἱ Σκοπάδαι ἢ οἱ Ἀλευάδαι, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Θεσσαλοὶ εὐγενεῖς καὶ ἰσχυροί. ΚΑΨ.

Σκόπαι *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τοῦ Πόντου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ροδοπόλεως τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος, κατοικούμενον ἄλλοτε ὑπὸ 45 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα τῷ 1923. Ε. Ι. Χ.

σκοπαρίνη (ἡ) (Scoparin) *[Φαρμακογν.]*. Σῶμα ἀδιάφορον, ἀνταποκρινομένου εἰς τὴν σύνθεσιν $C_{20}H_{20}O_{10}+4^1/_2H_2O$, ἀπαντῶν μετὰ τῆς σπαρτεΐνης εἰς τὸ φυτὸν Sportium Scoparium. Διαλύεται ἐλάχιστα εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, περισσότερον εἰς τὴν θερμὴν ἀλκοόλην καὶ εὐκολώτατα μετὰ κιτρίνης χροιᾶς εἰς τὴν ἀμμωνίαν. Κατὰ τὴν τῆξιν μετὰ καλίου δίδει φλωρογλυκίνην, βανιλλινικὸν ὀξὺ καὶ πρωτοκατεχικὸν ὀξύ. Κ. Γ. Μ.

Σκόπας. —1) Ὁ γενάρχης τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ εὐγενοῦς οἴκου τῶν *Σκοπαδῶν* (βλ. λ.).

—2) Διάφοροι ἀπόγονοί του, διὰ διαφόρους αἰτίας ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων μνημονευόμενοι, ὡς ὁ φιλοπότης υἱὸς τοῦ Κρέοντος καὶ ὁ δωρήσας εἰς τὸν Κῦρον τὸν νεώτερον βαρύτιμον καὶ καλλιτεχνικὸν ὅρμον (*Αἰλ.* Ποικ. ἱστ. β′ 41 καὶ ιβ′ 1).

—3) Στρατηγὸς τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας, ὅστις δῃώσας μετὰ τοῦ συμπολίτου του Δοριμάχου ἀναιτίως τὴν σύμμαχον τῶν Ἀχαιῶν Μεσσηνίαν, κατὰ τὸ 220 π. Χ., ὅτε καὶ τὸν σπεύσαντα εἰς βοήθειάν της Ἄρατον ἐνίκησεν ἐν Καρύαις, προεκάλεσε τὸν λεγόμενον Συμμαχικὸν πόλεμον (220—217), τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχηγία ἀνετέθη εἰς αὐτόν. Κατὰ τὸ 219 εἰσήλασεν οὗτος εἰς τὴν Πιερίαν τῆς Μακεδονίας καὶ κατέστρεψε τὴν πόλιν Δῖον, πυρπολήσας καὶ τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν τοῦ Διὸς μετὰ διαρπαγὴν τῶν ἀναθημάτων του. Ἡ εἰσβολή του ὅμως αὕτη προεκάλεσε καὶ τὴν δῄωσιν τῆς πατρίδος του ὑπὸ τοῦ ἐπιδραμόντος αὐτὴν Φιλίππου. Κατὰ τὸ 218 ἀπεστάλη εἰς Ἠλείαν, σύμμαχον τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας, τὴν ὁποίαν ἐλεηλάτει ὁ βασιλεὺς Φίλιππος, εἰσβαλὼν εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς συμμάχου του Ἀχαΐας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε κατέλθει μετὰ τὴν δῄωσιν τῆς Αἰτωλίας. Κατὰ τὸ 211 π.Χ., ὡς στρατηγὸς καὶ πρόεδρος τῆς συνελεύσεως τῶν Αἰτωλῶν, συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ρωμαίου πραίτωρος Μ. Βαλλερίου Λαιβίνου, κατόπιν τῆς ὁποίας ἐπεχείρησε νὰ γίνῃ κύριος τῆς Ἀκαρνανίας, ἀλλ' ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ του. Κατὰ τὸ 204 π. Χ. ἀνετέθη εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Δορίμαχον ἡ μεταρρύθμισις τοῦ πολιτεύματος τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας, ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ ἀποδοκιμασθεὶς ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα διωρίσθη μετὰ τοῦ Ἀκαρνᾶνος σωματοφύλακας Ἀριστομένους κηδεμῶν τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Πτολεμαίου Ε′ τοῦ Ἐπιφανοῦς, μετὰ τὴν σφαγὴν τοῦ Ἀγαθοκλέους, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος κηδεμὼν τοῦ βασιλέως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Πτολεμαίου Δ′

Digitized by Google

τοῦ Φιλοπάτορος. Ὡς κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Πτολεμαίου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου τοῦ Γ', ἐχθροῦ τῶν Πτολεμαίων, μὲ τὸν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου πόλεμόν του, καὶ κατήγαγεν εὐχερῶς ἐπανειλημμένας κατὰ τῶν στρατευμάτων ἐκείνου νίκας, γενόμενος κύριος τῆς Κοίλης Συρίας, τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Φοινίκης· ὅτε ἐπῆλθεν ὅμως κατ' αὐτοῦ ὁ *Ἀντίοχος* (βλ. λ., τ. Δ', σ. 909) ὑπέστη ὀλεθρίαν ἧτταν εἰς τὸ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἰορδάνου ἀνυψούμενον ὄρος Πάνιον (198 π. Χ.) καὶ κατόπιν ἐν Σιδῶνι, ἔνθα ἠναγκάσθη, κατόπιν πολιορκίας, νὰ παραδοθῇ. Μετά τινα ἔτη ὠργάνωσε συνωμοσίαν κατὰ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου, ἀλλ' αὕτη ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ προρρηθέντος Ἀκαρνᾶνος Ἀριστομένους καὶ ὁ Σκόπας, συλληφθεὶς ὑπὸ τούτου, ἤχθη εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ βασιλέως, τὸ ὁποῖον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον (196 π. Χ.). ΚΑΨ.

— **Σκόπας.** Ὀνομαστὸς ἀρχαῖος γλύπτης τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Κατήγετο ἐκ τῆς νήσου Πάρου, ἦτο δὲ υἱός, πιθανόν, τοῦ ἐπίσης γλύπτου Ἀριστάνδρου. Περὶ τῆς ζωῆς του ἔχομεν ἐλαχίστας πληροφορίας, ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὅμως τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται πάντοτε πλησίον τῶν ὀνομάτων τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Λυσίππου, τῶν ὁποίων ἐθεωρεῖτο ἰσότιμος. Ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μόνον παραδίδεται ἡ πληροφορία ὅτι ἦτο καὶ ἀρχιτέκτων τοῦ ἐν Τεγέᾳ περιφήμου ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, τὸν ὁποῖον ἀσφαλῶς ἀνῳκοδόμησε μετὰ τὴν διὰ πυρὸς καταστροφήν του (394 π. Χ.). Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς του περὶ τὸ 420 π. Χ., θεωρεῖ δὲ τοῦτον σύγχρονον τοῦ Πολυκλείτου, ἀλλ' ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη. Πιθανὸν ἡ ὑπὸ τοῦ Πλινίου διδομένη χρονολογία νὰ εἶναι ἡ τῆς γεννήσεως τοῦ καλλιτέχνου. Τῷ 352 π. Χ. εἰργάσθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Βρυάξιδος, Τιμοθέου καὶ Λεωχάρους εἰς τὴν Ἁλικαρνασσὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς διακόσμησιν τοῦ περιφήμου μνημείου τοῦ Μαυσώλου, πιθανὸν δὲ νὰ ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ νέου Ἀρτεμισίου τῆς Ἐφέσου (356 π. Χ.).

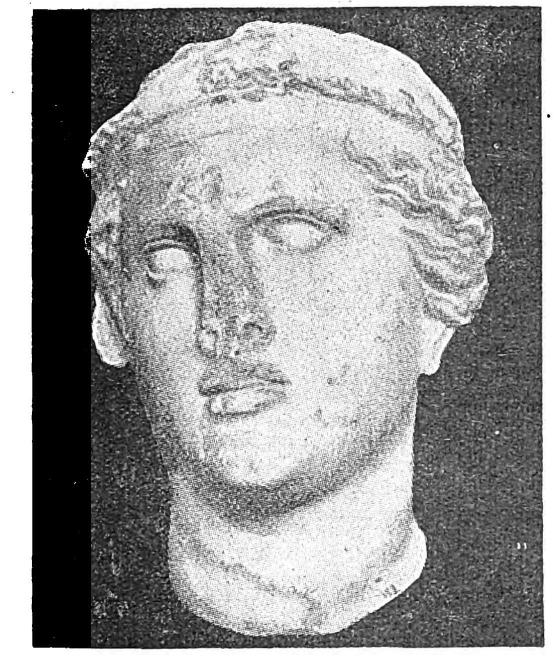

Σκόπα: Κεφαλὴ Ἀριάδνης εὑρεθεῖσα παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν.
[Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.]

Τοῦ Σκόπα ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πολλὰ ἔργα, ὡς: ἀγάλματα Ἀσκληπιοῦ καὶ Ὑγιείας διὰ τὴν Τεγέαν, τὰ αὐτὰ διὰ τὴν Γόρτυνα τῆς Ἀρκαδίας, Ἑκάτης διὰ τὸ Ἄργος, Ἡρακλέους διὰ τὴν Σικυῶνα, Πανδήμου Ἀφροδίτης διὰ τὴν Ἦλιδα, Εὐμενίδων διὰ τὰς Ἀθήνας, κιθαρῳδοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τὸν Ραμνοῦντα, Ἔρωτος διὰ τὰ Μέγαρα, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Πόθου καὶ Ἱμέρου, Σμινθέως Ἀπόλλωνος διὰ τὴν Τρωάδα, καθὼς καὶ μέγα «σύνταγμα» ἔργων, εἰκονίζον τὴν μεταφορὰν τοῦ Ἀχιλλέως εἰς τὴν νῆσον Λεύκην ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, τῆς Θέτιδος καὶ τῶν Νηρηίδων, καθημένων ἐπάνω εἰς δελφῖνας καὶ ἱπποκάμπους τῇ συνοδείᾳ Τριτώνων καὶ ἄλλων θαλασσίων ὄντων. Ἅπαντα ἦσαν ἐκ μαρμάρου, πλὴν τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης, τὸ ὁποῖον ἦτο χάλκινον.

Ὁ Σκόπας κατὰ πρῶτον ἐμαθήτευσεν εἰς τὰ ἀκμάζοντα πελοποννησιακὰ ἐργαστήρια τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Σικυῶνος, τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἐπίδρασιν ὑπέστη. Ἀργότερον ἡ τέχνη του ἔλαβε τὴν τελικήν της ἐξέλιξιν καὶ τὴν ἰδιότυπον διαμόρφωσιν της ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐπὶ μακρὸν παρέμεινεν ὁ καλλιτέχνης. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους πολλαὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν Σκόπαν διάφορα ἀνώνυμα ἔργα ἢ ἀντίγραφα ἔργων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, περιελθόντα μέχρις ἡμῶν. Ἐν τούτοις ὡς τὰ μᾶλλον αὐθεντικὰ δέον νὰ θεωρηθῶσι τὰ ὀλίγα λείψανα τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, ἀποκείμενα νῦν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον καὶ εἰς τὸ μικρὸν μουσεῖον τῆς Τεγέας. Τὰ λείψανα ταῦτα εἶναι δύο ἀρκούντως ἐφθαρμέναι κεφαλαὶ πολεμιστῶν καὶ κεφαλὴ κάπρου καὶ τρίτη κεφαλὴ Τηλέφου ἢ Ἡρακλέους. Τὰς κεφαλὰς ταύτας χαρακτηρίζει κυρίως ἔκφρασις ἰσχυροῦ πάθους καὶ ἀγωνίας. Ἐπίσης μετὰ πιθανότητος ἀποδίδονται εἰς τὸν Σκόπαν δύο πλάκες προερχόμεναι ἐκ τοῦ Μαυσωλείου (νῦν εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον) καὶ εἰκονίζουσαι ἐν ἀναγλύφοις Ἀμαζονομαχίαν. Τὰ αὐτὰ στοιχεῖα ἀνευρίσκονται καὶ εἰς ἀγαλμάτιον Μαινάδος τοῦ μουσείου τῆς Δρέσδης, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ἀντίγραφον σπουδαίου ἔργου τοῦ Σκόπα, ἐκφράζοντος μὲ σπανίαν δύναμιν τὸν οἶστρον τῆς βακχικῆς μανίας. Ἀντίγραφον ἔργου τοῦ Σκόπα θεωρεῖται ἀκόμη μία ἐκφραστικῆς καὶ παθητικῆς συναισθηματικότητος κεφαλὴ Μελεάγρου καθὼς καὶ πρωτότυπος κεφαλή, Ἀριάδνης πιθανόν, εὑρεθεῖσα ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀποκειμένη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς τέχνης τοῦ Σκόπα εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐντυπωσιακὴ ἔκφρασις ἐνεργητικότητος τῶν σφοδρῶς κινουμένων σωμάτων ἐν τοῖς συμπλέγμασι, καθὼς καὶ ἡ ἔκφρασις σφοδρῶν ψυχικῶν παθῶν εἰς τὰ πρόσωπα, ἥτις κάποτε φθάνει μέχρις ἀγωνιώδους συσπάσεως. Αἱ κεφαλαὶ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Σκόπα ἔχουν συνήθως μᾶλλον γωνιώδη σχηματισμὸν κρανίου καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένον τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου, ἐνῷ δὲ τὰ ὀστᾶ ἐξογκοῦνται κατὰ τὴν βάσιν τοῦ μετώπου καὶ κατὰ τὰς ὀφρῦς, οἱ βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν τοποθετοῦνται βαθέως εἰς τὰς κόγχας, ὥστε τὸ βλέμμα νὰ προσλαμβάνῃ τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην ἔκφρασιν βάθους καὶ παθητικῆς συναισθηματικότητος. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, τὰ καθαρῶς ζωγραφικά, δὲν εἶναι ἐντελῶς νέοι προσωπικαὶ ἐφευρέσεις τοῦ Σκόπα, ἀλλὰ τῆς ἐποχῆς, καὶ δυνάμεθα νὰ τὰ παρακολουθήσωμεν καὶ εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν· ὁ Σκόπας ὅμως φαίνεται κυρίως ὅτι εἰσήγαγεν αὐτὰ εἰς τὴν μεγάλην πλαστικήν, διαμορφώσας ἴδιον τύπον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. *Neugebauer*, «Studien über Skopas».—*Collignon*, «Scopas et Praxitèle». Γ. ΜΗΛ.

Σκόπεια (Skoplje) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σκόπια.*

Σκοπελιανός. Σοφιστὴς ἀκμάσας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 80—120 μ. Χ. Ἐγεννήθη ἐν Κλαζομεναῖς, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλιπε τὴν γενέτειραν καὶ μετέβη εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου ἐσπούδασε παρὰ τῷ σοφιστῇ Νικήτῃ. Ταχέως διεκρίθη ὡς πολιτικὸς καὶ σοφιστής· εἰς τὴν σχολὴν αὐτοῦ συνέρρεον νέοι οὐ μόνον ἐκ τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν. Εἶχε τὴν χάριν τοῦ λόγου φύσει μᾶλλον ἢ ἐκ μελέτης καὶ ἐμιμεῖτο τὸ ὕφος τοῦ Γοργίου. Ἐπειδὴ δ' ὁ βασιλεὺς Δομιτιανὸς διέταξε ν' ἐκριζωθῶσιν αἱ ἄμπελοι τῆς Ἰωνίας καὶ νὰ μὴ φυτευθῶσι νέαι, οἱ Σμυρναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἐξέλεξαν αὐτὸν πρεσβευτήν, ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τοῦ λόγου του θὰ καταθέλξῃ τὸν βασιλέα· πράγματι δὲ ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἐπραγματοποιήθη· τόσον συνεκινήθη ὁ βασιλεύς, ὥστε οὐ μόνον τὸ διάταγμα ἀνεκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψε νὰ φυτεύσωσιν ἀμπέλους, ἐπὶ πλέον δὲ ἐπέβαλεν ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ φυτευόντων. Ἐπιστρέφων ὁ Σκοπελιανὸς ἐκ Ρώμης ἐφιλοξενήθη ἐν Ἀθήναις, ὅπου Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς τὸν προσέλαβεν ὡς διδάσκαλόν του καὶ τῷ ἔδωκεν ὡς δίδακτρα δέκα τάλαντα. Λέγεται ὅτι ὁ Σκοπελιανὸς ἐποίει καὶ τραγῳδίας, ὡς ἐποίουν καὶ ἄλλοι σύγχρονοι σοφισταί. Γ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑΣ

σκοπελίδαι (οἱ) (Scopelidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια φυσοστόμων ἰχθύων, περιλαμβάνουσα ὑπερεκατὸν εἴδη μικρῶν ἢ μετριοσώμων ἰχθύων, ἀπαντώντων σποραδικῶς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς θαλάσσας. Κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα αὐτῶν εἶναι: σῶμα ἐπίμηκες καλυπτόμενον ὑπὸ μικρῶν λεπτοφυῶν λεπίων ἢ ὅλως γυμνόν· κεφαλὴ μεγάλη· βραγχιακαὶ σχισμαὶ εὐρύταται· ἔλλειψις ἐνίοτε νηκτικῆς κύστεως· ῥαχιαῖον πτερύγιον τοποθετημένον εἰς τὸ μέσον τοῦ σώματος. Οἱ σκοπελίδαι βιοῦσιν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ εἰς μεγάλα βάθη, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ εἰσδύσῃ τὸ ἡλιακὸν φῶς. Ὡς ἐκ τούτου ἄλλα μὲν εἴδη ἔχουσιν ἐντελῶς ἀτροφικοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ εἶναι τελείως τυφλά, ἄλλα δὲ ἔχουσι δημιουργήσει ἰδίας φωτιστικὰς πηγάς. Εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα ὡς φωτιστικαὶ πηγαὶ χρησιμεύουν φωσφορίζοντα στίγματα διατεταγμένα κατὰ σειρὰς ἐπὶ τῆς κοιλίας ἢ τῶν πλευρῶν των, ἅτινα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐμφανίζονται ὡς ἀργυρόχροοι δισκοειδεῖς κηλῖδες. Τὰ στίγματα ταῦτα πιθανώτατα ὀφείλονται εἰς ἐκκριτικοὺς ἀδένας μεταπλασθέντας εἰς τρόπον, ὥστε τὸ ἔκκριμα νὰ φωτοβολῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ σχηματισμοῦ του. Παρὰ τὰς δισκοειδεῖς φωτιστικὰς κηλῖδας ὑπάρχουσιν ἀργυρόχροα κυστίδια, χρησιμεύοντα ὡς ἀνακλαστῆρες. Ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης δημιουργίας φωτός, καὶ δὴ «φωτὸς ψυχροῦ», παραμένει μυστηριώδης διὰ τοὺς ἐπιστήμονας. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ὑπάγονται τὰ γένη *σκόπελος, νεοσκόπελος, σκοπελόσαυρος, σαῦρος, βαθύσαυρος, βενθόσαυρος, βαθυπτερόεις, ἁρπίδους, παράλεπις, ὀδοντόστομος* κ. ἄ.

— *[Παλαιοζῳολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται τὸ πρῶτον ἐντὸς στρωμάτων τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἐν Ἰστρίᾳ. Ἐπίσης ὠτόλιθοι τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται καὶ ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Biarritz, συχνότερον δ' ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως. Γ. Κ. Γ.

Σκοπελίτης (ὁ), θηλ. —*τισσα*· ὁ κάτοικος τῆς Σκοπέλου, ὁ ἐκ Σκοπέλου καταγόμενος.

σκοπελίτικος, —*η,* —*ο*· δημοτ., ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν Σκόπελον, ὁ προερχόμενος ἐκ Σκοπέλου: «σκοπελίτικα ἀχλάδια».

Σκόπελοι *[Γεωγρ.]*. Ὀνομασία τῶν ἀκατοικήτων νησίδων *Πετρᾶς* καὶ *Μερσινιά*, κατὰ τὴν Ν.ΝΑ. ἀκτὴν τῆς Λέσβου, ΝΔ. τοῦ στομίου τοῦ κόλπου τῆς Γέρας (πλάτ. 38° 58' 30" Β., μῆκ. 26° 31' 45" Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1665: Mityleni island and gulfs of Adramytti and Chandarli). Σ. Ε. Λ.

—**Σκόπελοι** *Μελάντιοι [Ἀρχ. Γεωγρ.]*· βλ. *Σταπόδια καὶ Μελάντιοι.*

σκόπελος (ὁ)· βράχος ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐξέχων τῆς ἐπιφανείας· ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν *ὕφαλον*· ‖ μεταφ., ἐμπόδιον ἐπικίνδυνον, δυσχέρεια: «ἀπέφυγε τὸν σκόπελον», «ὁ σκόπελος ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσέκρουσεν ἡ προσπάθεια».

— *[Ἀκτογρ.]* Καλεῖται *σκόπελος* (γαλλ. rocher, ἀγγλ. rock clify) πέτρα ὑπερέχουσα διαρκῶς τῆς θαλάσσης καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν πλήμμην, βραχονησίς. Ἡ ἐμμονὴ ὅμως εἰς τὴν τοιαύτην σύγχρονον ἀκτογραφικὴν ἀντίληψιν ἄγει εἰς πλάνην, ἀποκλείουσαν τὴν πρέπουσαν ἀπόδοσιν ταυτότητος εἰς νήσους ἀναφερομένας παρ' ἀρχαίοις ὡς σκοπέλους (λ. χ. *Μελάντιοι σκόπελοι* κ. ἄ.). Παρορᾶται ὑπὸ τῶν ἐμμενόντων ὅτι (*Ἡσύχ.* εἰς λ.)· «σκόπελος· ὑψηλός, τόπος ἢ πέτρα ἢ ἀκρώρεια, ἀφ' ἧς ἔστι σκοπεῖν τὰ κύκλῳ». Ὁ Ὅμηρος ὡς ἑξῆς περιγράφει τὴν Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν (Ὀδυσ. Μ, 73 καὶ 101): «Οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει ὀξείῃ κορυφῇ, νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε κυανέη.... τὸν δὲ ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει, Ὀδυσσεῦ», ὁ δὲ Ἀριστοφάνης (Νεφ. 273) «Σκόπελον νιφόεντα Μίμαντος» περιγράφει. Δι' ὃ καὶ ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν νῆσοι ὠνομάζοντο καὶ *Σκόπελοι*, ἀπὸ τῆς μικροσκοπικῆς συγχρόνου *Κράβι*, παρὰ τὴν ΒΔ. Κέρκυραν, μέχρι τῆς Πεπαρήθου, ἧς ἡ μετονομασία εἰς *Σκόπελον*, ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πτολεμαίου (Γ, ιγ, 47) εἶχε παγιωθῆ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους (*Ἱεροκλ.* 652). Πράγματι δὲ ἡ τελευταία αὕτη, ἀκριβῶς διὰ τὸ μέγα ὕψος της, προσαρμόζει εἰς τοῦ Ἡσυχίου τὸν ὁρισμόν, δι' ὃν λόγον ἄλλως τε ἀρχαιότατα ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς φρυκτωρικὸς σταθμὸς (*Αἰσχ.* Ἀγαμ. 282 καὶ ἑξ.) Σ. Ε. Λ.

σκόπελος (ὁ) (Scopelus) *[Ζῳολ.]*. Γένος φυσοστόμων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκοπελιδῶν*. Περιλαμβάνει ὑπερτεσσαράκοντα εἴδη μικρῶν ἢ μετριοσώμων ἰχθύων, ἐξηπλωμένων εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας καὶ τὴν Μεσόγειον. Οἱ ἰχθύες οὗτοι ἔχουσι τὸ σῶμα ἐπίμηκες, ἐλαφρῶς πεπιεσμένον, λέπια μικρὰ καὶ κυκλικά, κεφαλὴν ὀγκώδη καὶ ἀπεστρογγυλωμένην κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα, στοματικὴν καὶ βραγχιακὴν σχισμὴν εὐρυτάτην, ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ πάντα τὰ πτερύγια καλῶς ἀνεπτυγμένα. Κατὰ τὴν κοιλίαν φέρουσι πολλὰ φωσφορίζοντα στίγματα εἰς ἐπιμήκεις σειρὰς διατεταγμένα. Ζῶσιν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἀποσυρόμενοι τὴν ἡμέραν ἢ ἐν ὥρᾳ μεγάλης τρικυμίας εἰς μεγάλα βάθη, ἀνερχόμενοι δὲ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μόνον τὴν νύκτα. Κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τοῦ γένους εἶναι *σκόπελος ὁ στικτός*.

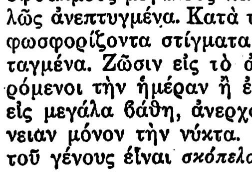

Σκόπελος ὁ στικτός.

Σκόπελος *[Γεωγρ.]*. Νῆσος τῶν Βορείων Σποράδων, πρὸς Β. τῆς Εὐβοίας, μεταξὺ Σκιάθου καὶ Ἀλοννήσου. Ἔχει ἔκτασιν 96 τ. χλμ., μῆκος 17 (ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ.) καὶ πλάτος 8. Κάτ. (1928) 6.124. Περιλαμβάνει τὴν ὁμώνυμον κοινότητα καὶ τὰ χωρία *Γλῶσσα* ἢ *Πλατάνα, Ἄνω Κλῆμα, Κάτω Κλῆμα, Μαχαλᾶς* καὶ *Λουτράκι.* Κατὰ μῆκος τῆς νήσου διήκει ὀρεινὸς ὄγκος, ἔχων ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν *Δέλφην* (688 μ.) καὶ ἀπολήγων πρὸς ΒΔ. εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Γουρούνι*, πρὸς ΝΔ. εἰς τὴν *Μύτην* καὶ πρὸς Ν. εἰς τὴν *Βελόνην.* Ἡ Σκόπελος ἔχει ἀκτὰς κατατετμημένας καὶ συγκειμένας ἐκ τιτανωδῶν διερρηγμένων βράχων καὶ σκοπέλων ἢ ἐκ πετρωδῶν ὄγκων ἐν μέσῳ τραχείας ἄμμου, παρουσιάζει δὲ ὀλίγους κολπίσκους ἢ ὅρμους (βλ.

Digitized by Google

λ. *Αἰγαῖον* Β' 418 γ καὶ 418 α). Ἔχει ἀρκετὰς πηγὰς καὶ παράγει οἴνους, δημητριακά, ἔλαιον, ἑσπεριδοειδῆ, σῦκα κ. ἄ. π. Ν. Π.

— [*Γεωλ.*] Εἰς τὴν γεωγραφικὴν κατασκευὴν τῆς *Σκοπέλου* λαμβάνουσι μέρος: α') Προδεβόνιοι σχίσται, σχηματίζοντες τὸ βορειοδυτικὸν ἀκραῖον τμῆμα τῆς νήσου. β') Κρητιδικοὶ ἀσβεστόλιθοι καὶ φλύσχης, σχηματίζοντες τὴν ὑπόλοιπον νῆσον. γ') Ὁλόκαινα ἀποθέματα. Γ. Κ. Γ.

— [*Ἱστορ.*] Ἡ *Σκόπελος* ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν *Πεπάρηθον*, τὸ πρῶτον δὲ ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ σημερινόν της ὄνομα παρὰ Πτολεμαίῳ καὶ Ἱεροκλεῖ. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 378 μ. Χ. ἀναφέρεται ὡς ἕδρα ἐπισκοπῆς. Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐχρησιμοποιήθη ὡς τόπος ἐξορίας, μετὰ δὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῶν Φράγκων κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ἀνδρέου καὶ Ἱερεμίου Γκίζι, προσαρτηθεῖσα εἰς τὸ φραγκικὸν δουκᾶτον τῆς Νάξου. Φύσει ὀχυρὰ καὶ κειμένη πλησίον μεγάλων κόλπων (Θερμαϊκοῦ, Παγασιτικοῦ, Μαλιακοῦ, Εὐβοϊκοῦ), τάχιστα ἀπέβη πειρατικὸν κρησφύγετον, κατελήφθη δὲ διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐν ὑγρᾷ λειψυδρίᾳ ὑπὸ τοῦ ἱππότου Λικαρίου ὑπηρετοῦντος τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Μιχαὴλ Παλαιολόγον, ὁπόθεν ἀπέστειλε δέσμιον τὸν βαρῶνον Φίλιππον Γκίζι. Παρέμεινε βυζαντινὴ μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λεηλατηθεῖσα ἅπαξ μόνον ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀλμυροῦ τῆς Θεσσαλίας ὁρμηθέντος Καταλανοῦ ἱππότου Μουντάνερ καὶ τοῦ βασιλόπαιδος τῆς Μαϊορικῆς Φερδινάνδου. Τῷ 1453 προσεφέρθη ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς τοὺς Ἑνετούς, οἵτινες κατόπιν δισταγμῶν κατέλαβον αὐτήν, ἀποστείλαντες ρέκτορα (rettore) ὑπαγόμενον εἰς τὸν βάιλον τῆς Χαλκίδος καὶ διατηρήσαντες ἀνέπαφον τὴν ὀρθόδοξον ἐπισκοπὴν τῆς νήσου. Τῷ 1538 ὁ Τοῦρκος ναύαρχος Βαρβαρόσσας καταλαβὼν τὴν νῆσον κατέσφαξεν ὁλόκληρον τὸν πληθυσμόν. Ὁ μετά τινα χρόνον διελθὼν ἐκεῖθεν Γάλλος ναύαρχος Μπλανκὰρ εὗρε τὴν Σκόπελον ἔρημον. Βραδέως συνοικισθεῖσα ἐκ νέου, ὑπέστη ἐπανειλημμένας ἐπιδρομὰς τῶν Σαρακηνῶν, ὧν ἡ ἀνάμνησις διασώζεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ *Σαρακηνονησίου* πρὸς Α. τῆς Ἀλοννήσου. Ἀρχαῖα λείψανα ἐν Σκοπέλῳ ἀνευρέθησαν εἰς τὰς θέσεις *Ἅγιος Κωνσταντῖνος*, *Γλῶσσα*, *Πάνορμο*, *Σεντούκια* (ἐπὶ τῆς Δέλφης), *Σπιτάλια* (ἢ *Ἀμπαδική*), *Στάφυλος* καὶ ἀλλαχοῦ. Π. Ν. Π.

—**Σκόπελος** [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Σκοπέλου τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 4 075. Ἔχει γραφεῖον Τ.Τ.Τ., ἡμιγυμνάσιον, δύο δημοτικὰ σχολεῖα, ναοὺς τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Φανερωμένης καὶ Τριῶν Ἱεραρχῶν, εἰρηνοδικεῖον, ταμεῖον καὶ οἰκονομικὴν ἐφορείαν γ' τάξεως, ὑποτελωνεῖον, δασονομεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, ἀντιφθισικὴν ἑταιρείαν (διατηροῦσαν ἀγροκήπιον προαγωγῆς τῶν ὀπωροφόρων δένδρων) καὶ συλλόγους ἐργατικόν, ἐμπορικὸν καὶ ἰατρικόν. Ἐξάγει εἴδη ἀγγειοπλαστικῆς, δαμάσκηνα, ἐλαίας, ἐλαιόλαδα κ. ἄ. Π. Ν. Π.

—**Σκοπέλου δίαυλος** (Scopelos Channel) [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Τὸ ἀμφίγειον τὸ χωρίζον τὴν Σκίαθον ἀπὸ τὴν Σκόπελον, ἐλεύθερον ὂν κινδύνων διὰ τὸν κρατοῦντα τὸ μέσον αὐτοῦ. Δύο ἰσχυροὶ φάροι, τοῦ Κάβο Γουρούνι (Β. τῆς Σκοπέλου ἄκρα) διὰ τὴν ἀπὸ Β προσγείωσιν καὶ τοῦ νησίου Ρέπι διὰ τὴν ἀπὸ νότου, καθιστοῦν εὐχερέστατον τὸν διάπλουν του εἰς τὰ ἀπὸ Πειραιῶς πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ τἀνάπαλιν πλοῖα, ἅτινα ἐν τούτοις διὰ λόγους μικρᾶς οἰκονομίας προτιμοῦν τὸν διὰ τοῦ διαύλου Σκιάθου διάπλουν. Σ. Ε. Λ.

—**Σκοπέλου ἐπαρχία** [*Γεωγρ.*]. Ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, περιλαμβάνουσα τὰς *Βορείους Σποράδας* νήσους, ἤτοι *Γιοῦραν*, *Εὐώνυμον*, *Πελαγονήσι*, *Σκίαθον*, *Σκόπελον* καὶ *Χιλιοδρόμια* μετὰ τῶν γειτονικῶν νησίδων. Ἔχει πληθυσμὸν (1928) 10.342 κατ., κατανεμόμενον εἰς κοινότητας, ἃς ἀποτελοῦν τὰ ἑξῆς χωρία καὶ κωμοπόλεις: *Ἀλόννησος*, *Γλῶσσα* (Πλατάνα), *Κλῆμα* (Ἄνω— καὶ Κάτω—), *Λουτράκι*, *Μαχαλᾶς*, *Σκίαθος* καὶ (πρωτεύουσα) *Σκόπελος*. —Π.

—**Σκοπέλου ὅρμος** [*Παραλ. Γεωγρ.*]. Πρωτεύων ὅρμος τῆς ὁμωνύμου νήσου, ἀναπεπταμένος εἰς ὅλους τοὺς ἀνέμους τοῦ ΒΔ. τεταρτοκυκλίου καὶ τὴν μανίαν τῶν ἀπὸ τοῦ τεταρτοκυκλίου τούτου ἐπιφερομένων κυμάτων. Ἐπὶ μαστοῦ βραχώδους κατὰ τὸν ΝΔ μυχὸν τοῦ ὅρμου, μεταξὺ δύο ψαμμώνων, εἶναι ἐκτισμένη τῆς νήσου ἡ φερώνυμος πρωτεύουσα, παρουσιάζουσα γραφικωτάτην ἐμφάνισιν εἰς τοὺς προσπλέοντας. Σ. Ε. Λ.

Σκόπελος [*Ἀρχ. Γεωγρ.*] Πόλις τῆς Ἀν. Θρᾴκης, 3½ ὥρας περίπου ΒΔ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, πολλάκις μνημονευομένη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων διὰ τὸ μέγα καὶ ὀχυρὸν φρούριόν της. Ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου (1328—1341) διοικητὴς αὐτῆς ἀναφέρεται Μιχαήλ τις, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ὁποίου οἱ Σκοπελῖται, προκαλέσαντες τοὺς Σκύθας, συνῆψαν μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν μεγάλας καταστροφάς. Ἐπὶ τοῦ φρουρίου εὑρέθησαν πολλὰ ἀρχαῖα νομίσματα. Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν κατοχὴν τῆς Ἀν. Θρᾴκης ὑπήγετο εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Σαράντα Ἐκκλησιῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ ἠρίθμει 1.350 κατοίκους, διακρινομένους διὰ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῶν διάλεκτον, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιεσώθησαν πολλαὶ λέξεις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Θρᾴκης (1923) οἱ κάτοικοί της κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπὸ τῶν Τούρκων καλεῖται Ἐσκῆ-Πόλυζ. Α. Θ. Σ.

— **Σκόπελος** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κειμένη κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγρ. V, 8, 14) παρὰ τὸν Οὐάρδανον ποταμὸν (νῦν Kopyl), παραπόταμον τοῦ Σκυθικοῦ Ὑπάνεως (νῦν Κουμπάν). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο ὅπου ἡ νῦν Kopyl, ἐπὶ τοῦ Κουμπάν, ἢ παρὰ τὸ Kurly, ὅπου σῴζονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως. Α. Θ. Σ.

— **Σκόπελος** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. —1) Νησίον τοῦ Εὐξείνου πρὸ τῆς πόλεως τῆς Σινώπης. Ἐνωθὲν μετὰ τῆς στεριᾶς ἐγένετο χερσόνησίς. —2) Μικρὰ νῆσος τῆς Προποντίδος, κοινῶς καλουμένη *Ἁγιονήσι*, ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων *Χαϊρσίζ ἀντά*. Εἶναι ἡ ἐσχάτη πρὸς ΒΔ. τῶν τῆς συστάδος τῶν Προποντιδίων νήσων.

— **Σκόπελος** [*Γεωγρ.*]. —1) Βουνὸς τῆς Σύρου (ὑψόμ. 550 π., πλάτ. 37° 24' 45'' Β., μῆκ. 24° 57' 15'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island), μεταξὺ Ροζίας καὶ Μάννα, νοτίως δὲ τοῦ λιμένος τῆς Ἑρμουπόλεως. Ἀνώνυμος ἐν τῷ ἀγγλικῷ χάρτῃ, ὀνομάζεται εἰς τὸν τοῦ Κοτσοβίλλη. —2) Βουνὸς τῆς βορειοανατολικῆς παραλίου τῆς Σύρου (ὑψόμ. 1.212 ποδ., πλάτ. 37° 28' 55'' Β, μῆκ. 24° 55' 50'' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542: Syra island εἰς ὃν ἀνώνυμον, καὶ *Κοτσοβίλλη* «Νῆσος Σῦρος»). Σ. Ε. Λ.

—**Σκόπελος** [*Γεωγρ.*]. Κωμόπολις καὶ κοινότης τῆς ἐπαρχίας Μυτιλήνης τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ Λέσβου. Κάτ. (1928) 3.879, καὶ μετὰ τῶν εἰς τὴν κοινότητα ὑπαγομένων χωρίων *Περάματος* καὶ *Λιμένος Γέρας* 4 374. Κεῖται εἰς ὕψος 130 μ., ἐγγὺς τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου τῆς Γέρας, δεσπόζουσα τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος. Παράγει σιτηρά, πεπονοειδῆ, καπνόν, λαχανικά, ὀπώρας καὶ διεξάγει εὐρυτάτην ἐξαγωγὴν ἐλαίου. Ἔχει 6 ἐλαιοτριβεῖα μετὰ προσηρτημένων 3 ἀλευρομύλων καὶ ταλκοτριβείου, σαπωνοποιεῖα καὶ ἐργοστάσιον βυρσοδεψίας μετὰ προσηρτημένου τοῦ πρώτου ἐν Ἑλλάδι (1923) ἱδρυθέντος ἐργοστασίου δεψικῶν ἐκχυλισμάτων. Ἔχει ἐπίσης δύο δημοτικὰ σχολεῖα, Τ. Τ. Τ. γραφεῖον (ἐν Περάματι), ἀστυνομικὸν σταθμὸν (ἐν Λιμένι), λέσχην, βιβλιοθήκην, γεωργικὸν πιστωτικὸν καὶ ἐλαιουργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμούς, κυνηγετικὸν ὅμιλον καὶ σωματεῖα ἐργατῶν θαλάσσης, φορτοεκφορτωτῶν, ἁλιέων κόλπου Γέρας, ἀκτημόνων καλλιεργητῶν, κτηματιῶν καὶ προσφύγων Γέρας. — Π.

— **Σκόπελος** [*Γεωγρ.*]. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Μάννας τῆς ἐπαρχίας Σύρου τοῦ νομοῦ Κυκλάδων. Κάτ. (1928) 53.

— **Σκόπελος** ὁ ***Ρωσικὸς*** [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Ἀκρωτήριον τῆς Συρίας μεταξὺ Ρωσοῦ καὶ Σελευκείας Πιερίας (*Πτολεμ.* Ε, ιε 2) νοτιοανατολικὸν κέρας τοῦ Ρωσαίου κόλπου (Σταθ. Μεγ. θαλ. 150 – 164). Ἀπαντᾷ καὶ ὡς *Ρώσιος σκόπελος*. Εἶναι τὸ σύγχρονον ἀκρωτήριον *Ρας ἐλ Χαντζίρ* (πλάτ. 36° 18' Β, μῆκ. 35° 45' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 2632: Gulf of Iskanderum to Markhab), ἀπόληξις τοῦ ὄρους Ἄλμα Νταγ (ἀρχ. Ἀμανοῦ) καὶ νοτιοανατολικὸν κέρας τοῦ ἐσωκόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας. Σ. Ε. Λ.

σκοπελόσωμα (τὸ) (Scopelosoma) [*Ζῳολ.*]. Γένος λεπιδοπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν νυκτυίδων περιλαμβάνον διάφορα εἴδη ψυχῶν, ὧν *σκοπελόσωμα τὸ δορυφόρον* ἀπαντᾷ ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ ψυχὴ αὕτη ἔχει μῆκος μέχρι 4 ἑκατοστῶν, χρῶμα πτερύγων ἐρυθρόφαιον καὶ τεφρόφαιον, εἶναι δὲ κοινὴ κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα. Κατὰ τὸ θέρος ἡ κάμπη της ἀναγνωρίζεται ἐπὶ τῶν δένδρων, ἰδίως τῶν ὀπωροφόρων.

Σκοπέντζανα [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Παλαιὸν φρούριον τῆς ΒΔ. Θρᾴκης ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Σαρδικῆς (νῦν Σόφια), ἀνακαινισθὲν κατὰ τὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμ. IV, 4) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527—565). Α. Θ. Σ.

σκόπευσις, —*εως* (ἡ)· ἡ ἐνέργεια τοῦ σκοπεύειν, κατεύθυνσις βολῆς πρὸς στόχον.

— [*Πυροβολ.*] Ἡ διάθεσις τοῦ σωλῆνος τοῦ πυροβόλου ὅπλου, ὅπως ἡ τροχιὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ βαλλομένου βλήματος διέλθῃ διὰ σημείου, εἰς ὡρισμένην ἀπόστασιν καὶ εἰς ὡρισμένον σχετικὸν ὕψος εὑρισκομένου, ἐπιτευχθῇ δ' οὕτω, κατὰ τὴν βολήν, ἐπὶ ἢ περὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς διασπορᾶς, ἀσφαλὲς σημεῖον πτώσεως. Ὡς ἐκ τῆς διαμορφώσεως τῆς πραγματικῆς τροχιᾶς τοῦ βλήματος, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διατιθεμένου τοῦ μὲν ἐπιπέδου βολῆς ἤτοι τοῦ κατακορύφου ἐπιπέδου τοῦ διερχομένου διὰ τοῦ ἄξονος τοῦ κοίλου, εἰς τὴν ἁρμόζουσαν θέσιν ὡς πρὸς τὸ ἐπιδιωκόμενον σημεῖον διελεύσεως τῆς τροχιᾶς, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς παρεκκλίσεως τοῦ βλήματος ἐκ τῆς περιστροφῆς του, τοῦ δὲ ἄξονος τοῦ κοίλου ὑπὸ τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν ἀπόστασιν καὶ τὴν γωνίαν θέσεως κλίσιν πρὸς τὸν ὁρίζοντα, τὴν γωνίαν βολῆς. Ἐν τῇ ἐκτελέσει ὅθεν, ἡ σκόπευσις περιλαμβάνει δύο διακεκριμένας ἐργασίας, τὴν σκόπευσιν κατὰ διεύθυνσιν καὶ τὴν σκόπευσιν καθ' ὕψος. Τὰ δὲ ἑκάστοτε τούτων ἀριθμητικὰ διδόμενα ἀποτελοῦσι τὰ σκοπευτικὰ στοιχεῖα.

Εἰς τὰ φορητὰ ἐν γένει πυροβόλα ὅπλα καὶ τὰ πολυβόλα, ἐφ' ὅσον διὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα πρόκειται περὶ τῆς μᾶλλον συνήθως ἐκτελουμένης ἀμέσου βολῆς, ἡ σκόπευσις, κατά τε διεύθυνσιν καὶ καθ' ὕψος, ἐκτελεῖται συγχρόνως διὰ διοπτεύσεως πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ στόχου σημεῖον σκοπεύσεως, ἀγομένης τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν ἀκριβῆ διεύθυνσιν, ἀλλὰ ὀλίγον χαμηλότερον, εἶτα δὲ ἀνυψουμένης εἰς τὸ ἀκριβὲς ὕψος. Εἰς τὰ πυροβόλα, κατὰ μὲν τὴν ἄμεσον βολὴν (παλαιοῦ συστήματος πυροβόλα, εἰδικαὶ περιπτώσεις, ἐπάκτια πυροβόλα), ἡ σκόπευσις ἐκτελεῖται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν σειράν, διὰ τοῦ κλισιοσκοπίου, κατὰ δὲ τὴν ἔμμεσον βολήν, ἐντελῶς κεχωρισμένως ἐπίσης ἀλλὰ καὶ δι' ἰδίων σκοπευτικῶν ὀργάνων. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἡ κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσις ἐκτελεῖται, ἐκτὸς εἰδικῶν τινων περιπτώσεων, διὰ τοῦ εἰδικοῦ πρὸς τοῦτο ὀργάνου τῆς κατὰ διεύθυνσιν σκοπεύσεως καὶ διὰ διοπτεύσεως ἐπὶ σημείου σκοπεύσεως, ἐκτὸς καὶ μακρὰν τοῦ στόχου εὑρισκομένου, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλονται ἀκριβεῖς μετρήσεις τῆς γωνίας ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος ἀποστάσεως τῶν διευθύνσεων πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ τὸν στόχον, καὶ ἐνίοτε πολύπλοκοι ὑπολογισμοὶ πρὸς ἀναγωγὴν ἢ διὰ διορθώσεις. Ἡ καθ' ὕψος σκόπευσις τοὐναντίον ἐκτελεῖται κατὰ ἐντελῶς ἁπλοῦν τρόπον διδομένη, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τεχνητοῦ ὁρίζοντος, καθοριζομένου διὰ φυσαλιδωτοῦ χωροβάτου, τῆς γωνίας βολῆς, διορθουμένης μόνον ἐκ τῆς γωνίας θέσεως. Αἱ διὰ τὴν σκόπευσιν μετακινήσεις τοῦ σωλῆνος ἐνεργοῦνται διὰ τῶν σκοπευτικῶν μηχανημάτων.

Εἰς τὰ ὁπλοβομβοβόλα ἡ μὲν κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσις ἐκτελεῖται κατ' ἀρχὴν ἐξ ὄψεως, ἡ δὲ καθ' ὕψος εἴτε δι' εἰδικοῦ ἁπλοῦ ὀργάνου, εἴτε, ὅπερ καὶ συνηθέστερον, διὰ τῆς κατ' ἐκτίμησιν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πείρας τοῦ σκοπευτοῦ διαθέσεως εἰς τὴν ἁρμόζουσαν κλίσιν τῆς κάννης. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἀπὸ ἰσχίου βολὴν διὰ τοῦ ὁπλοπολυβόλου, τὸ ὅπλον διατίθεται ἐξ ὄψεως παραλλήλως πρὸς τὸ ἔδαφος καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ στόχου. Κατὰ τὴν βολὴν διὰ πολυβόλου ἐξ ἀεροπλάνου, ἡ σκόπευσις βασίζεται καὶ πραγματοποιεῖται διὰ παρατηρήσεως, τῆς παρεχομένης ὑπὸ τῶν τροχιοδεικτικῶν βολίδων. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

— [*Κυνηγ.*] *Σκόπευσις* κυνηγετικὴ εἶναι ἡ νοητὴ γραμμὴ ἡ διήκουσα μεταξὺ ὀφθαλμοῦ τοῦ κυνηγοῦ, στοχάστρου τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου καὶ στόχου ἢ θηράματος. Ἡ σκόπευσις γίνεται ἢ δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν, ἀνοικτῶν, ὥστε ὁ σκοπεύων νὰ δύναται νὰ παρακολουθῇ σαφῶς τὸ θήραμα, τὴν κίνησιν καὶ ἀπόστασιν αὐτοῦ καὶ κατευθύνῃ κατ' αὐτοῦ εὐστόχως τὴν σκόπευσιν, ἢ διὰ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, κλειομένου τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τἀνάπαλιν διὰ τοὺς ἀριστερίζοντας. Ἡ κανονικὴ σκόπευσις προϋποθέτει ὀξεῖαν ὅρασιν, σταθερὰς χεῖρας καὶ ἄκραν ψυχραιμίαν καὶ ἀπαιτεῖ τοὺς ἑξῆς κυρίως ὅρους: 1) Κατάλληλον τοῦ κυνηγοῦ στάσιν, ἤτοι σῶμα εὐθυτενὲς μὲ μικρὰν κλίσιν πρὸς τὰ δεξιά, προέκτασιν ἐμπρὸς τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ἐφ' οὗ ἐλαφρῶς προσκλίνων στηρίζει ὁ σκοπεύων τὸ σῶμά του, τὸν δεξιὸν ὄπισθεν τῆς πτέρνης τοῦ ἀριστεροῦ ἀντικρυζούσης καθέτως τὸ κοῖλον τοῦ δεξιοῦ μὲ διάστασιν 0,25—0,30 μ. καὶ μὲ κατεύθυνσιν τῶν δακτύλων του πρὸς τὴν τοῦ σώματος, ἀσφαλῆ ἐπώμισιν τοῦ ὅπλου καὶ κράτησιν αὐτοῦ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς κατὰ τὸ δυνατὸν τεταμένης πρὸς τὸ μέσον τῆς κάννης, ἀλλ' οὐχὶ ὑπερτεινομένης πρὸς ἀποφυγὴν κοπώσεως, ἐπιβλαβοῦς εἰς τὴν σκόπευσιν, τῆς κάννης ἐκ τῶν κάτω κρατουμένης, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς σύλληψιν τοῦ κοντακίου ἐκ τοῦ λαιμοῦ, οὕτως ὥστε ὁ μὲν ἀντίχειρ τῆς χειρὸς τίθεται ἄνωθεν αὐτοῦ, οἱ δὲ ἕτεροι τρεῖς τελευταῖοι κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ, τοῦ δείκτου τῆς δεξιᾶς χειρὸς τηροῦντος τὴν πρὸς τὴν σκανδάλην παράλληλον τοῦ ὑποφυλακτῆρος κατεύθυνσιν χωρὶς νὰ ἅπτηται ταύτης. Κατὰ τὴν ἐκ τοῦ λαιμοῦ λαβὴν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὁ βραχίων αὐτῆς δέον νὰ εὑρίσκηται εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν πρὸς τὸν ὦμον πρὸς ἀσφαλεστέραν στερέωσιν τῆς ἐπωμίσεως τοῦ ὅπλου καὶ σταθερωτέραν τῆς σκοπεύσεως διακανόνισιν. Πρὸς ἀνετωτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν τοῦ λαιμοῦ λαβὴν τὸ κάτωθεν αὐτοῦ μέρος λαμβάνει καὶ σχῆμα λαβῆς πιστολίου. Μὲ τοιαύτην σταθερὰν στάσιν, προκειμένου νὰ πιέσῃ τὴν σκανδάλην, συνέχει κατὰ τὴν πίεσιν αὐτῆς τὴν ἀναπνοήν του πρὸς ἀποφυγὴν παρεκκλίσεως τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς. 2) Ἐπίγνωσιν τῆς τροχιᾶς

Digitized by Google

τοῦ βλήματος (τὸ ὁποῖον ἐξερχόμενον τῆς κάννης τοῦ ὅπλου ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως τῶν 36 μέτρων καὶ ἄνω, ἐφόσον ἀπομακρύνεται ταύτης, παρεκκλίνει πρὸς τὸ ἔδαφος δυνάμει τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος καὶ δὴ περισσότερον ἐφόσον προχωρεῖ), ὅπως τὴν σκοπευτικὴν γραμμὴν ρυθμίσῃ ἄνω τοῦ στόχου ἢ θηράματος μεῖζον ἢ ἔλασσον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παρεκκλίσεως τῆς τροχιᾶς τῶν σκαγίων. 3) Ἐκτίμησιν τῶν ἀποστάσεων πρὸς κανονισμὸν τῆς ἀποστάσεως τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς ἄνω ἢ κάτω ἢ ἐμπρὸς τοῦ θηράματος. 4) Πεῖραν τῆς ταχύτητος τῶν καθ' ἕκαστον εἰδῶν θηραμάτων πρὸς κανονισμὸν τοῦ μήκους τῆς προσθιοσκοπεύσεως καὶ τῶν κατὰ τὴν πτῆσιν ἀνωμάλων καὶ ὁμαλῶν ἰδιοτήτων των, ἵνα σκοπεύων βάλῃ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν τῆς ὁμαλότητος τῆς πτήσεως αὐτῶν. 5) Ἑτοιμότητα ταχείας κινήσεως πρὸς σκόπευσιν καὶ σύγχρονον μὲ τὴν ρύθμισιν τῆς σκοπευτικῆς γραμμῆς πίεσιν τῆς σκανδάλης χωρὶς μὲ ταύτην νὰ κλείῃ καὶ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς σκοπεύσεως, ὅπερ ἐκ νευρικότητος καὶ κακῆς ἕξεως δύναται νὰ συμβαίνῃ εἴς τινας.

Ἡ σκόπευσις εἶναι μία τῶν κυριωτάτων δεξιοτήτων διὰ τὸν κυνηγόν. Ἀλλ' ὡς πᾶσα δεξιότης, δὲν διδάσκεται μόνον διὰ κανόνων καὶ διὰ τηρήσεως τῶν ἀπαιτουμένων ὅρων περὶ αὐτῆς, ἵνα καταστῇ σταθερὰ ἕξις πρὸς πραγμάτωσιν ἑνὸς ὡρισμένου σκοποῦ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ μακρὰ καὶ ἐνδελεχὴς ἄσκησις, ἧς ἄνευ οἱ κανόνες παραμένουσιν ἀτελεσφόρητοι καὶ ἄχρηστοι. Διὰ τὴν δεξιότητα τῆς σκοπεύσεως εἶναι ἔτι μᾶλλον ἀναγκαία ἡ ἕξις, διότι πρόκειται περὶ θηραμάτων ἐν κινήσει καὶ πτήσει πολλάκις μάλιστα ἀνωμάλῳ. Οἱ κανόνες καὶ οἱ ὅροι χρησιμεύουσιν ὡς ἀφετηρία τῆς κατὰ τούτους καταλλήλου προσκτήσεως τῆς ἕξεως τοῦ κανονικῶς καὶ ἀσφαλῶς σκοπεύειν, ἀλλ' ἡ ἀποτελεσματικὴ σκόπευσις θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ συνεχῶν ἀποπειρῶν ἀτυχῶν κατὰ πρῶτον, διὰ νὰ καταλήξωσιν εἰς ἐπιτυχεῖς, ὅπερ μόνον διὰ τῆς ἀτομικῆς πείρας περὶ ταύτην καὶ τῆς ἐπιμόνου ἀσκήσεως ἐπιτυγχάνεται. Δὲν τυγχάνει ἄγνωστον, ὅτι κυνηγοὶ κατέχοντες τοὺς κανόνας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἕξιν τὴν μετὰ μακρὰν ἄσκησιν προσκτωμένην, δὲν ἔχουσιν εὔστοχον ἀποτέλεσμα σκοπεύσεως ἐπὶ τῶν θηραμάτων, ἐνῷ ἄπειροι τῶν ἐπιστημονικῶν κανόνων καὶ ὅρων τῆς σκοπεύσεως διὰ τῆς μακρᾶς πείρας καὶ ἀσκήσεως προσεκτήσαντο τὴν δεξιότητα τὴν σκοπευτικὴν καὶ εἰς τὰς δυσκολωτέρας τῶν περιπτώσεων τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν καὶ κινήσεως τῶν ἀγρίων ζῴων, ὥστε ν' ἀποβαίνῃ ὡς τὸ πλεῖστον ἀλάθητος. Ἀλλ' ἡ ἕξις αὕτη δέον νὰ ἔχῃ πολυμέρειαν, τουτέστι νὰ ἐπεκτείνηται ἐπὶ παντὸς εἴδους θηράματος, διότι ἡ μονομερὴς ἄσκησις δι' ὡρισμένα θηράματα, ἔστω καὶ τὰ δυσκολώτερα, ἐνέχει δυσκολίαν πολλάκις ἐπιτυχίας εἰς ἄλλα εὐκολώτερα. Δὲν εἶναι σπάνιον νὰ βλέπῃ τις κυνηγοὺς οἵτινες βάλλουν εὐκολώτερον ἱπταμένας τρυγόνας ἢ ὄρτυγας, ἢ κατορθώνουν νὰ σκοπεύουν ἐπιτυχῶς σκολοπακίδας, καὶ ὅμως ἀδυνατοῦν νὰ φονεύσωσι φασιανὸν ὀγκωδέστερον καὶ ὁμαλώτερον τὴν πτῆσιν, ἐν τῇ ἀπειρίᾳ των ποῦ καὶ πῶς νὰ σκοπεύσωσιν αὐτόν.

Ἡ κυνηγετικὴ σκόπευσις ἔχει δύο ὄψεις: σκόπευσις κατὰ ἱσταμένου πτηνοῦ ἢ ζῴου «καθιστά», ὡς λέγουσιν οἱ κυνηγοί, ἥτις ἐπιτυγχάνεται εὐχερέστερον, καὶ σκόπευσις κατὰ ἱπταμένου πτηνοῦ «εἰς τὸν ἀέρα», κατὰ τὴν κυνηγετικὴν ἔκφρασιν, ἢ κινουμένου ζῴου, ἥτις εἶναι ἡ δυσχερεστέρα καὶ ἀπαιτεῖ ἐπιμονήν, μακρὰν ἄσκησιν καὶ ἐξοικείωσιν τόσον μὲ τὸν τρόπον τῆς πτήσεως ὅσον καὶ μὲ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, εἰς ὃ ἡ πτῆσις ἢ ἡ κίνησις λαμβάνει χώραν. Ἄλλως βάλλεται ὁ σκόλοπαξ εἰς τὸ ἀνοικτὸν πεδίον, ἄλλως εἰς τὸ πυκνὸν δάσος καὶ ἄλλως κατὰ τὴν ἑσπερινὴν ὁρμητικὴν κάθοδον πρὸς βοσκὴν ἐκ τοῦ δάσους εἰς τὰ ρεύματα. Καθιστὰ πτηνὸν σκοπεύεται εἰς τοὺς πόδας εἰς τὴν ἀπόστασιν μέχρι 36 μ.· ἄνω τῶν 36 μ. εἰς τὴν κεφαλὴν ἢ ἀνωτέρω ταύτης· ἱπτάμενον κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ κυνηγοῦ σκοπεύεται εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ μέχρι 36 μ., ἄλλως ὀλίγον ὑψηλότερον· ἂν φεύγῃ εἰς τὸ ὕψος τῆς μέσης τοῦ κυνηγοῦ, ἡ σκόπευσις διευθύνεται ὀλίγον τι ὑψηλότερον· ἂν πως ὑπὲρ τὸ ἀνάστημά του, ἡ σκόπευσις γίνεται χαμηλά, καὶ ὀλίγον ἐμπρός, ἂν ἄρχηται νὰ ὑψοῦται. Ἂν τὸ πτηνὸν πετᾷ πρὸ ἡμῶν ἐκ δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν, ἡ σκόπευσις γίνεται ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἐμπρὸς ὅταν ἡ ἀπόστασις ὑπερβαίνῃ τὰ 36 μ. Ἂν τὸ πτηνὸν ἔρχηται κατερχόμενον πρὸς τὸν κυνηγόν, ἡ σκόπευσις γίνεται ἐμπρὸς καὶ χαμηλά, ὅταν δ' ἔρχηται πρὸς αὐτόν, ἀνυψούμενον διαρκῶς, ἡ σκόπευσις γίνεται ἐμπρὸς καὶ ὑψηλότερα. Ὅταν τὸ πτηνὸν ἵπταται μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὰ κάτω εἰς χαράδραν ἢ ρεῦμα, ἡ σκόπευσις διευθύνεται ἐμπρὸς καὶ πολὺ χαμηλά. Ὅταν τὸ πτηνὸν ἵπταται καθέτως ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ κυνηγοῦ, ἡ σκόπευσις γίνεται πρὸ τῆς κεφαλῆς ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον. Ἡ τοιαύτη σκόπευσις εἶναι ἡ δυσκολωτέρα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὡραιοτέρα.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς σκοπεύσεως εἰς πάσας τὰς περιστάσεις ὁ κυνηγός· ὅταν τὰ θηράματα ἐξορμῶσιν ἐκ πυκνοφύτων μερῶν ἢ δασῶν, δὲν προφθάνει νὰ σκοπεύσῃ· τότε κάμνει χρῆσιν βολῶν τυχαίων, «μπηχτῶν» καλουμένων, εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ θηράματος λαμβανομένην γραμμήν. Ὁδηγὸς εἰς τὰς τοιαύτας σκοπεύσεις εἶναι ἡ πεῖρα καὶ ἡ τύχη.

Ἡ σκόπευσις κατὰ τῶν μεγάλων ζῴων, ὡς εἶναι ὁ ἀγριόχοιρος, ὁ αἴγαγρος, ἡ δορκάς, ἡ ἔλαφος, ὁ θώς, ὁ λύκος κττ., ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέραν ἄσκησιν καὶ προσοχήν, διότι, ἵνα ἀποβῇ ἀποτελεσματική, δέον νὰ κατευθύνεται εἰς τὰ καίρια τοῦ σώματος μέρη, ὡς εἶνε ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ καρδία. Διὰ τοὺς μύωπας καὶ πρεσβύωπας, ὅταν ἔχωσι τὴν κακὴν συνήθειαν κατὰ τὴν σκόπευσιν ἐκεῖνοι μὲν νὰ φέρωσι τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ κἄπως νὰ χαμηλώνωσιν αὐτήν, οὗτοι δὲ τοὐναντίον νὰ ὑψώνωσι τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ φέρωσιν αὐτὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ ἐπώμισις τοῦ ὅπλου δέον διὰ μὲν τοὺς μύωπας νὰ γίνεται χαμηλότερον, διὰ δὲ τοὺς πρεσβύωπας ὀλίγον τι ὑψηλότερον, διὰ δὲ τοὺς τυχὸν στερουμένους τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ ἐνδείκνυται εἰδικὴ τοῦ κοντακίου τοῦ ὅπλου κατασκευὴ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ σκοπεύσεως. Κατάλληλοι διόπτραι διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τοιούτων κατὰ τὸ κυνήγιον ἐνδείκνυνται αἱ ἔχουσαι πλατείας ὑέλους, αἱ ὁποῖαι νὰ ἐφαρμόζωνται εἰς τὴν ρῖνα καὶ νὰ στερεῶνται ἐπὶ τῶν ὤτων. Φ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ

σκοπευτήριον (τό)· τόπος ὅπου ἀσκεῖταί τις εἰς τὴν σκόπευσιν.

— *[Ἐγκυκλοπ.]*. Πεδίον βολῆς διὰ φορητῶν πυροβόλων ὅπλων περιωρισμένων διαστάσεων, μετὰ μονίμων ἐγκαταστάσεων εἴτε πρὸς ἄσκησιν εἰς τὴν βολὴν σωματείων, συλλόγων κτλ., εἴτε πρὸς ἐκτέλεσιν δοκιμῶν διὰ βολῆς εἰς ἐργοστάσια κατασκευῆς φορητῶν πυροβόλων ὅπλων ἢ φυσιγγίων αὐτῶν. Τὸ μῆκος τῆς παρεχομένης γραμμῆς βολῆς, ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ τοῦ σκοπευτηρίου, τῆς κατηγορίας τῶν ὅπλων δι' ὧν ἐκτελεῖται ἡ βολὴ (πιστόλια, φλομπέρ, ἀραβίδες, τυφέκια), ποικίλλει ἀπὸ 15 μ., 30 μ., καὶ 45 ἢ 50 μ., μέχρι 200 μ. Τὰ σκοπευτήρια ἐν γένει ἐγκαθίστανται εἰς περιοχάς, μακρὰν τῶν ὁπωσδήποτε συχναζομένων μερῶν. Διὰ τὰ τῶν τυφεκίων καὶ ἀραβίδων, ἱδρύεται πάντως πέραν τῶν στόχων ζώνη ἀσφαλείας ἐκτάσεως μέχρι 1.000 μ. Τὰ στρατιωτικὰ σκοπευτήρια ἐγκαθίστανται κατ' ἀρχὴν πλησίον τῶν στρατώνων. Ὄπισθεν τῶν στόχων ἀνεγείρεται διάχωμα ἀρκετοῦ ὕψους, δυναμένου νὰ φθάσῃ μέχρι 5 μ., καὶ ἀναλόγου πάχους, ὥστε νὰ παρέχηται πλήρης ἀσφάλεια ἐκ τῆς διαφυγῆς ἄνωθεν ἢ διὰ εἰσδύσεως τῶν βολίδων. Ἡ ἐκ τῶν πλαγίων διαφυγὴ τῶν βολίδων παρακωλύεται δι' ἐγκαρσίων, ἀλλεπαλλήλων καὶ κατ' ἀποστάσεις διαχωμάτων ἢ διαφραγμάτων, ἐκ ξυλείας συνήθως, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζεται συνεχές, κατὰ τὴν καθέτως πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς βολῆς ἔννοιαν φράγμα.

Πρὸς ἀποφυγὴν ἐποστρακισμοῦ τῶν τυχὸν ἐπιστρεφομένων ἐκ τοῦ στόχου βολίδων διαμορφοῦται τὸ ἔδαφος ἐν κατωφερείᾳ πρὸς τοὺς στόχους, κατὰ τὸ πλησίον πρὸς αὐτοὺς τμῆμα. Διὰ τοὺς σκοπευτάς, διασκευάζεται τὸ κατάλληλον, διὰ τὴν βολήν, ἐκ τῶν διαφόρων στάσεων βολῆς, χώρημα, ἐστεγασμένον, μετὰ τμήματος στέγης ἐν προβολῇ, καὶ ἔχον τὴν πρὸς τοὺς στόχους πλευρὰν εἴτε πεφραγμένην μετὰ θυρίδων, εἴτε ἀνοικτήν, ἀλλὰ μετὰ καταλλήλων χωρισμάτων δι' ἕκαστον τῶν σκοπευτῶν· παρὰ τούτοις δ' ἐγείρονται αἱ ἀποθῆκαι καὶ οἱ λοιποὶ βοηθητικοὶ χῶροι. Πρὸ τῶν στόχων ἢ παραπλεύρως τοῦ στόχου κατασκευάζονται ἀσφαλῆ σκέπαστρα ἢ ἀσφαλὲς διαμέρισμα, διὰ τοὺς σημειωτὰς ἢ τὸν ἐνεργοῦντα τὴν ἀλλαγὴν τῆς πινακίδος τοῦ στόχου, μετὰ τηλεφωνικοῦ ἢ δι' ἠλεκτρικοῦ μόνον κώδωνος συνδέσμου πρὸς τὸ χώρημα τῶν σκοπευτῶν. Τὰ μικρῶν διαστάσεων σκοπευτήρια εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ὁλοκλήρου ἐστεγασμένα, συγχρόνως δέ, ἐνίοτε, καὶ ἐντελῶς περιπεφραγμένα, μετὰ τῶν ἀναγκαίων ἀνοιγμάτων διὰ τὸν φωτισμόν. Κ. Δ.

σκοπευτὴς (ὁ)· ὁ σκοπεύων, ὁ κατευθύνων τὴν βολὴν πρὸς στόχον· || ὁ δεξιὸς εἰς τὴν σκόπευσιν.

— *[Στρατ.]* Ἐν τῷ πεζικῷ καλεῖται *σκοπευτὴς* ὁ στρατιώτης ὁ ἔχων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διὰ τυφεκίου βολῆς ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐπιτυχιῶν. Εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, οἱ σκοπευταὶ διεκρίνοντο, καθ' ὅσον ἔφερον οἱ μὲν 1ης τάξεως μεταξίνην φλογοφόρον ροιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀμπεχόνου (χιτωνίου τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς), οἱ δὲ 2ας τάξεως μετάξινον κυνηγετικὸν κέρας ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος.

Ἐν τῷ πυροβολικῷ καὶ ἐν ταῖς πολυβολαρχίαις καλεῖται *σκοπευτὴς* ὁ στρατιώτης ὁ εἰδικῶς ἐκπαιδευθεὶς καὶ ἐπιφορτισμένος τὴν σκόπευσιν τοῦ πυροβόλου ἢ τοῦ πολυβόλου. Ν. Θ. Κ.

σκοπευτικός, -ή, -όν· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σκόπευσιν, ὁ τῆς σκοπεύσεως: «σκοπευτικὴ γραμμή».

— **σκοπευτικὰ** *μηχανήματα*. Μηχανήματα ἐπὶ τῶν κιλλιβάντων τῶν πυροβόλων, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς σκοπεύσεως, λειτουργοῦντα, ἐκτὸς εἰδικῶν περιπτώσεων (βαρέα πυροβόλα μονίμως ἐγκατεστημένα, ὡς τὰ ἐπάκτια καὶ τὰ ἐπὶ πλοίων), διὰ τῆς μυϊκῆς δυνάμεως καὶ τιθέμενα εἰς κίνησιν διὰ στροφάλου εὑρισκομένου παρὰ τὸν σκοπευτὴν ἢ τὸν εἰδικῶς χειριζόμενον ταῦτα ὑπηρέτην τοῦ πυροβόλου.

Διὰ μηχανημάτων κατὰ διεύθυνσιν σκοπεύσεως, παλαιότερον, ἐφωδιάζοντο μόνον τὰ μονίμως καὶ γενικῶς ἐπὶ ἐσχάρας βαρέα πυροβόλα, δι' ὧν περιεστρέφετο ὁλόκληρος ὁ κιλλίβας περὶ τὸν πόλον· ἐπίσης τὰ μετὰ τεθωρακισμένων κιλλιβάντων καὶ τὰ ἐντὸς πυργίων, διαφόρων διαμετρημάτων πυροβόλα, πρὸς περιστροφὴν ὁλοκλήρου τοῦ συστήματος. Τόξον διῃρημένον εἰς μοίρας ἢ χιλιοστὰ τῆς ἀποστάσεως, ἐπὶ τῆς κλίνης ἢ τοῦ ἀκινήτου μέρους τοῦ κιλλίβαντος ἢ τοῦ βάθρου καὶ δείκτης ἐπὶ τοῦ κινητοῦ μέρους αὐτοῦ χρησιμεύει διὰ τὴν κατὰ διεύθυνσιν ἐπισήμανσιν ἢ σκόπευσιν τοῦ πυροβόλου. Εἰς τὰ ἐπὶ κυλινδουμένων κιλλιβάντων, μετὰ χαλινωτηρίου, νεώτερα πυροβόλα ἡ κατὰ διεύθυνσιν ἐνεργουμένη μετακίνησις τοῦ φορείου ἢ τῆς κοιτίδος, πέριξ πόλου ἐπὶ τοῦ κυρίως κιλλίβαντος, εἴτε ὁλοκλήρου τοῦ κιλλίβαντος, ὀλισθαίνοντος κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονος τῶν τροχῶν, πέριξ τοῦ πτύου τῆς ἀκτηρίδος, περιορίζεται, ἕνεκα τῶν συνθηκῶν εὐσταθείας κατὰ τὴν βολήν, ἐντὸς τομέως, ἀνοίγματος μοιρῶν τινων μόνον.

Τὰ καθ' ὕψος σκοπευτικὰ μηχανήματα, δι' ὧν ἀνυψοῦται ἢ καταβιβάζεται τὸ πυγαῖον τοῦ σωλῆνος, περιστρεφομένου τούτου πέριξ τῶν στροφαλίγγων, ἀποτελοῦνται ἐκ κοχλίου, διπλοῦ ἢ ἁπλοῦ, περιστρεφομένου εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ μέσου συστήματος κωνικῶν ὀδοντωτῶν τυμπάνων. Εἰς τοὺς μετ' ἀνεξαρτήτου σκοπευτικῆς γραμμῆς κιλλίβαντας τὸ μηχάνημα τῆς καθ' ὕψος σκοπεύσεως περιλαμβάνει δύο διακεκριμένα μηχανήματα, τὸ μηχάνημα τῶν γωνιῶν θέσεων, δι' οὗ δίδεται ἐφ' ἅπαξ ἡ γωνία θέσεως διὰ καταρτισμοῦ περιλαμβάνοντος τόξον μετὰ διαιρέσεων εἰς χιλιοστὰ τῆς ἀποστάσεως καὶ χωροβάτην, καὶ τὸ μηχάνημα τῶν ἀποστάσεων, δι' οὗ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐνδείξεων τυμπάνου μετὰ διαιρέσεων εἰς ἀποστάσεις, τοῦ γνώμονος τῶν ἀποστάσεων, δίδεται ἡ γωνία ὑψώσεως εἰς τὸν σωλῆνα. Εἰς τὰ πυροβόλα ἐπὶ ἐσχάρας, ἐντὸς πυργίων καὶ γενικῶς σταθερᾶς ἐγκαταστάσεως, τὸ καθ' ὕψος σκοπευτικὸν μηχάνημα περιλαμβάνει μόνον τὸ τόξον ἢ δίσκον ἀποστάσεων, εἰς ἃ ἡ θέσις τῆς ἀρχῆς τῶν διαιρέσεων ρυθμίζεται διὰ χωροβάτου.

Τὸ μηχάνημα Ντεπὸρ (Deport), χρησιμοποιούμενον παλαιότερον εἰς τὰ ἐπάκτια πυροβολεῖα, τὰ κείμενα ἐπὶ ὑψηλῶν ἀκτῶν, κατὰ τὴν διόπτευσιν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης στόχου ἔδιδε συγχρόνως αὐτομάτως εἰς τὸν σωλῆνα τὴν ἁρμόζουσαν γωνίαν βολῆς· τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ καταλλήλου εἰδικοῦ καταρτισμοῦ τοῦ μηχανήματος τούτου, δι' οὗ αἱ καθ' ὕψος μετακινήσεις τοῦ σωλῆνος κανονίζονται συμφώνως πρὸς τὰς μεταβολὰς τῆς γωνίας θέσεως τοῦ στόχου, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σταθεροῦ ὕψους τοῦ πυροβόλου, ἄνωθεν τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης. Κ. ΔΙΓΕΝΗΣ

— **σκοπευτικὰ** *ὄργανα*. Τὰ ὄργανα δι' ὧν ἐφοδιάζονται τὰ πυροβόλα ὅπλα καί, ἐν γένει, τὰ μηχανήματα ἐκτοξεύσεως διαφόρων εἰδῶν βλημάτων, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς *σκοπεύσεως* (βλ. λ.). *Τὸ κλισιοσκόπιον* διὰ μὲν τὰ φορητὰ πυροβόλα ὅπλα καὶ τὰ πολυβόλα εἶναι διεσκευασμένον μόνον διὰ τὴν καθ' ὕψος σκόπευσιν, διὰ δὲ τὰ πυροβόλα διά τε τὴν καθ' ὕψος καὶ τὴν κατὰ διεύθυνσιν. Ὄργανα εἰδικοῦ προορισμοῦ διὰ μὲν τὴν κατὰ διεύθυνσιν σκόπευσιν εἶναι ἐν χρήσει ἡ *σκοπευτικὴ διόπτρα* καί, παλαιότερον, τὸ *γωνιόμετρον* καὶ ἡ *κανονὶς ἐπισημάνσεως*, διὰ δὲ τὴν καθ' ὕψος σκόπευσιν, ἀποκλειστικῶς, ὁ *σκοπευτικὸς τετρᾶς*. Τὰ σκοπευτικὰ ὄργανα τῆς ἐκτοξεύσεως τῶν τορπιλλῶν ἐκ τῶν ἐπακτίων ὀχυρώσεων καὶ βομβῶν ἐξ ἀεροπλάνων, εἶναι εἰδικῶς διεσκευασμένα, ὥστε νὰ ρυθμίζωνται ἑκάστοτε πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀποκλίσεων, ἀναλόγως τῆς ταχύτητος τοῦ στόχου καὶ τῆς ἀποστάσεως διὰ τὰ πρῶτα, τῆς ταχύτητος τοῦ ἀεροπλάνου καὶ τοῦ ὕψους αὐτοῦ διὰ τὰ δεύτερα. Κ. Δ.

— **σκοπευτικὴ** *γραμμή*. Ἡ εὐθεῖα ἡ καθοριζομένη εἴτε ὑπὸ τοῦ μέσου τῆς ἐγκοπῆς τοῦ κλισιοσκοπίου καὶ τῆς ἀκῆς τοῦ στοχάστρου, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἄξονος τῆς σκοπευτικῆς διόπτρας· αἱ διάφοροι σκοπευτικαὶ γραμμαὶ διακρίνονται δι' ἐπονομασίας ἐκ τῆς ἀποστάσεως ἢ τῆς κλίσεως, εἰς ἃς εὑρίσκεται διατεθειμένον τὸ σχετικὸν σκοπευτικὸν ὄργανον. Ἡ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὸ μηδὲν τῶν ἀποστάσεων καὶ τῶν παρεκτροπῶν, ἤτοι ἡ παράλληλος πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ κοίλου, καλεῖται φυσικὴ σκοπευτικὴ γραμμή. Τὸ μῆκος ταύτης, διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ κλισιοσκοπίου, εἶναι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς ἐγκοπῆς τούτου μέχρι τῆς ἀκῆς τοῦ στοχάστρου, ἧς τὸ χιλιοστὸν χρησιμεύει ὡς μονὰς τῶν διαιρέσεων τῶν ὑψώσεων καὶ παρεκτροπῶν τοῦ κλισιοσκοπίου.

Ἀνεξάρτητος σκοπευτικὴ γραμμὴ ἀποκαλεῖται

Digitized by Google

εἰδικὸς καταρτισμὸς τοῦ κιλλίβαντος τῶν πυροβόλων, δι' οὗ δίδεται διὰ τὴν καθ' ὕψος σκόπευσιν, ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων καὶ δι' ἰδίων μηχανημάτων, ἡ γωνία θέσεως καὶ ἡ γωνία ὑψώσεως εἰς τὸν σωλῆνα, δύναται δὲ ἑκάστη τῶν γωνιῶν τούτων νὰ μεταβληθῇ, χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῇ ἡ ἑτέρα. Κ. Δ.

—**σκοπευτικὴ** ***ἐγκοπὴ*** *[Πυροβολ.]*· βλ. *ἐγκοπὴ σκοπευτική.*

σκοπεύω· κατευθύνω τὴν βολὴν πρὸς στόχον, *κοιν. σημαδεύω*: «σκοπεύω εὐκόλως, — ταχέως»· || ἔχω σκοπὸν νὰ πράξω τι, προτίθεμαι, μελετῶ: «σκοπεύω νὰ ταξιδεύσω».

σκοπὴ (ἡ) *['Ωκεαν.]*. Καλεῖται οὕτω ὕφαλος, ἧς ἡ ὕπαρξις ἐδηλώθη ὑπὸ ναυτιλλομένων πρὸς ὑδρογραφικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ἡ θέσις καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόστασις εἶναι ἀμφίβολοι. Σημειοῦνται ἐπὶ τῶν χαρτῶν διὰ κύκλου ἔχοντος ἐστιγμένην περιφέρειαν καὶ κατὰ τὸ κέντρον του τὸ γράμμα D (douteuse, doubtful). Ὁ ὅρος εἶναι ἀρχαῖος, συχνὰ ἀπαντῶν παρὰ τοῖς γεωγράφοις καὶ δὴ τῷ Στράβωνι. Σ. Ε. Λ.

Σκοπὴ *['Αρχ. Γεωγρ.]*. —1) Ἀνατολικὸς πρόβολος τοῦ Ἀρκαδικοῦ ὄρους Μαινάλου, νοτίως τῆς ἀρχαίας Μαντινείας, ὑψούμενος ὑπὲρ τὸ πλῆρες δρυῶν πεδίον Πέλαγος. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ προβόλου ἐθεώρει τοὺς μαχομένους κατὰ τῶν Ἀθηναίων, Λακεδαιμονίων καὶ Μαντινέων Θηβαίους του ὁ Ἐπαμεινώνδας, συγκρατῶν διὰ τῆς χειρός του τὸ τραῦμα, ὅπερ ἔλαβε κατὰ τὴν μάχην, ἧς τὴν δι' αὐτὸν μοιραίαν ἔκβασιν εἶχεν ἐν τούτοις ἡ Πυθία προείπει (*Παυσαν.* Η, ια' 3—7). Νῦν ἡ θέσις ὀνομάζεται *Μπεντένι*. —2) Πόλις τῆς μεταξὺ Ζύγριδος καὶ Σελινοῦντος αἰγυπτιακῆς ἐπὶ τῆς Μεσογείου παραλίου (*Πτολεμ.* Δ, ε, 31) ὀλίγον ἔνδον τῆς ἀκτῆς, μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων προπόδων τῆς Ἀσπίδος καὶ τοῦ Ἀσύφου ὀρέων. Ταυτότης ἄγνωστος. Σ. Ε. Λ.

—**Σκοπὴ** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 410. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, πρότερον δὲ ἐκαλεῖτο *Μπεντένι*. —2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου (Κρήτης). Κάτ. 930. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *'Αχλαδιὰ* (κάτ. 440), *Κυμπουργιώτης* (κάτ. 70) καὶ *Παρασπόρι* (κάτ. 104). Ν. ΚΛΣ

Σκόπι (Scopi) *[Γεωγρ.]*. Μία τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν Ἐλβετικῶν Ἄλπεων εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ καντονίου Γριζών, καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Μέσου Ῥήνου. Ἡ ἄνοδος δὲν παρουσιάζει δυσκολίαν. Ὕψος 3.200 μ. Σ. Κ. Γ.

Σκόπια (σλαυϊστὶ Skoplje, ἀλβαν. *Στούπ*, τουρκ. *Οὐσκιούπ*) *[Γεωγρ.]*. Οἱ *Σκοῦποι* τῶν ἀρχαίων. Πόλις τῆς Νοτιοσλαυΐας, κειμένη ἐν τῇ Σερβικῇ Μακεδονίᾳ, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, 35 χλμ. περίπου νοτιοανατολικῶς τῶν στενῶν τοῦ Κατσανίκ. Ἀπέχει τῆς Θεσσαλονίκης 300 περίπου χλμ. καὶ εἶναι κέντρον διασταυρώσεως σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ἡ πεδιὰς αὐτῆς, μήκους 10 περίπου ὡρῶν καὶ πλάτους 6, εἶναι εὐφορωτάτη, παράγουσα δημητριακοὺς καρπούς, ὀπώρας, ὄρυζαν κλπ. καὶ κατάλληλος διὰ κτηνοτροφίαν. Κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Β' (1421—1451), ὠχυρώθη διὰ νέων τειχῶν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ τουρκοκρατίας πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Κοσσυφοπεδίου καὶ ἕδρα ὀρθοδόξου μητροπολίτου, παραμείνασα ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Σήμερον ἀριθμεῖ 59.161 κατοίκους (κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1921) μικτοῦ πληθυσμοῦ (Σέρβοι, Βούλγαροι, Ἕλληνες, Τοῦρκοι, Ἰουδαῖοι, Ἀτσίγγανοι). Τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων σώζονται: λιθίνη γέφυρα ζευγνύουσα τὸν Ἀξιόν, μήκους 70 μ. καὶ πλάτους 6, λείψανα ὑδραγωγείου στηριζομένου ἐπὶ 52 ἀψίδων, ἐπιγραφαὶ κλπ. Α. Θ. Σ.

— **Σκοπίων,** ἢ ***Σκούπων,*** ***'Εκκλησία***· βλ.λ. ***'Ιπέκ.***

σκοπιὰ (ἡ)· τὸ μέρος ὁπόθεν δύναταί τις νὰ ἐπισκοπῇ, νὰ ἐπιτηρῇ, *κοιν. βίγλα*· || τὸ ξύλινον προφυλακτήριον τοῦ σκοποῦ· || ναυτ., σχισμοειδὴς θυρὶς διὰ τὴν διέλευσιν τῶν ὀπτικῶν ἀκτίνων πρὸς τὸ τηλεσκόπιον τοῦ κλισιοσκοπίου τῶν πυροβόλων πύργου ἢ καὶ πρὸς τὸ περισκόπιον τοῦ κλισιοσκοπίου· || διόγκωσις κατασκευαζομένη ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῶν πύργων τῶν πυροβόλων, ἀπολήγουσα εἰς θυρίδα χαλυβικὴν ἀεροστεγῶς κλειομένην· διὰ ταύτης, ἀνοιγομένης, ἐπισκοπεῖ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ πύργου τὸν ἐν ὄψει αὐτοῦ ὁρίζοντα· || κατασκευάσματα ἐξ ὀθόνης ἐπιδεκτικὰ πτύξεως, διὰ τοὺς σκοποὺς τῶν πλευρικῶν κλιμάκων καὶ τοῦ προστέγου, ἐν χειμῶνι· || κατασκεύασμα μόνιμον εἰς τὴν πρωραίαν ὄψιν τοῦ ἀκατίου ἱστοῦ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων, εἰς ὕψος 5 μ. περίπου ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον τῆς κάτω γεφύρας, διὰ τὸν ὀπτῆρα· || βαρέλιον προσδενόμενον στερεῶς εἰς τὸ ἐπιστήλιον τοῦ σιπάρου, ὑπὲρ τὸν φώσωνα, διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ὀπτῆρος τῶν φαλαινοθηρικῶν ἰδίᾳ πλοίων· ἄλλως: *φωλεὰ κόρακος.* Σ. Ε. Λ.

— **«Σκοπιά».** Δισεβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 9ην Ἰανουαρίου 1872. Ἀπὸ τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1875 ἔλαβε τὸν τίτλον «Τόπος».

Σκοπιὰ *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Εὐρυτανίας τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Κάτ. (1928) 230. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, πρότερον δὲ ἐκαλεῖτο *Τσεκλίστα.*

— 2) Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος (Ζίχνης) τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Κάτ. (1928) 501. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον, πρότερον δ' ἐκαλεῖτο *Σκρίτζοβα.*

— 3) Κωμόπολις ἀποτελοῦσα ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, πρότερον δὲ καλουμένη *Ἄνω Νεβολιάνη* ἢ *Περιβολιά*. Κάτ. (1928) 1.478, ὧν περὶ τοὺς 500 Μικρασιᾶται. Εἶναι ἀνατολικὸν προάστειον τῆς πρωτευούσης, ἀφ' ἧς ἀπέχει περὶ τὰ 20' καὶ παράγει δημητριακὸ καὶ λαχανικά. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, νηπιαγωγεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, ναοὺς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (μετὰ κοινοῦ ξενῶνος) καὶ ἐρείπια τουρκικοῦ τεμένους.

— 4) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, πρότερον καλούμενον *Ταμπακλῆ*. Κάτ. (1928) 381. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 831) περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Κισλάρ*, *Κουτσελὶρ* (Ἅγιος Ἀντώνιος), *Ντινόμπαση* καὶ *Τσακερλί*. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον, Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμὸν καὶ συνεταιρισμοὺς γεωργικόν, πιστωτικὸν καὶ ἀκτημόνων καλλιεργητῶν. —Π.

— **Σκοπιὰ** *[Παραλ. Γεωγρ.]*. Βουνὸς κατὰ τὸ ΒΔ. τῆς Λήμνου (ἔχων ὑψόμετρον 430 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν), μεταξὺ τοῦ χωρίου Πουρπουλῆ καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Μούρτζουφλος. Σ. Ε. Λ.

— **Σκοπιὰ** ***ἄκρα,*** καὶ ***Σκοπιᾶς*** ἢ ***Σκοπιὰς ἄκρα*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ἀκρωτήριον τῆς χερσονήσου τῆς Δωρίδος μεταξὺ Μύνδου καὶ Ἁλικαρνασσοῦ, ὡς Πτολεμαῖος (Ε, Β, 10). Ταυτίζεται πρὸς τὴν ἄκραν *Τερμέριον Μυνδίων* (*Στράβ.* ΙΔ, 657), δηλαδὴ πρὸς τὸ σύγχρονον *Χουσεΐν* (πλάτ. 36° 58' Β, μῆκ. 27° 18' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1606: Gulfs of Kos, Doris and Symi) τῶν Τούρκων ἢ *Κάβο Πέτρα* τῶν Ἑλλήνων. Σ. Ε. Λ.

Σκοπιὰ (τὰ) *[Παραλ. Γεωγρ.]*. —1) Βουνὸς τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς Τενέδου (ὑψόμ. 625 ποδ., πλάτ. 39° 51' Β, μῆκ. 26° 04' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1599: Eski Stamboul to Kum Kalé), ἐπιστεφόμενος ἀπὸ ἐκκλησίδιον Ἁγίου Ἡλιοῦ. Ἡ θέα του πρὸς τὰς νησῖδας Μαυριὰ καὶ τὸ στόμιον τοῦ Ἑλλησπόντου, δικαιολογοῦν τὴν ὀνομασίαν. —2) Νησίον τῶν Θεσσαλικῶν Σποράδων, δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι τὸν πόρον τὸν ἄγοντα εἰς λιμένα Πλανήτης τῆς νήσου Πελαγονήσι ἢ Κυρὰ Παναγιά. Σ. Ε. Λ.

σκοπίδαι (οἱ (Scopidae) *[Ζῳολ.]*. Ὁμοιογένεια καλοβατικῶν πτηνῶν τῆς ὑποτάξεως τῶν μακροράμφων. Περιλαμβάνει ἓν μόνον γένος, τὸν *σκοπόν.*

σκόπιμος (ὁ, ἡ), *—ον*· ὁ ἐπί τινι σκοπῷ γινόμενος, ἀντίθ. *ἄσκοπος*: «σκόπιμος ἐνέργεια, — πρᾶξις». —Ἐπίρρ. ***σκοπίμως***· ἐπίτηδες: «τὸ ἔκαμε σκοπίμως»· || ἁρμοδίως, καταλλήλως.

σκοπιμότης (ἡ)· ἡ ὕπαρξις, ἡ ἐπιδίωξις σκοποῦ: «κατά τινας φιλοσόφους ἐν τῇ φύσει ὑπάρχει σκοπιμότης», ἤτοι τὰ πάντα ἔχουσι δημιουργηθῇ διὰ τὴν ἐπιδίωξιν ὡρισμένου σκοποῦ ἐκ τῶν προτέρων τεθειμένου· || ἡ παρεμβολὴ εἰς μίαν ἐνέργειαν ἐλατηρίων ξένων πρὸς τὸν κύριον χαρακτῆρά της· «διὰ λόγους σκοπιμότητος ἀπεκρύβη τὸ σκάνδαλον», ἐνῷ θεωρητικῶς πᾶσα παράβασις τοῦ νόμου πρέπει νὰ τιμωρῆται.

— *[Φιλοσ.]* Βλ. *τελολογία.*

Σκόπιν-Σουΐσκι, ***Μιχαὴλ-Βασιλείεβιτς, πρίγκιψ*** —. Ρῶσος στρατηγὸς καὶ διπλωμάτης (1585—1610). Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ψευδοδημητρίων, ὅτε οἱ Πολωνοὶ μετὰ τῶν Ρώσων ἐπαναστατῶν διετάρασσον τὴν Ρωσίαν, ὁ τσάρος Βασίλειος Σουΐσκι ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ἀνεψιόν του πρίγκιπα Μιχαὴλ Σκόπιν τὴν διαπραγμάτευσιν συμμαχίας κατὰ τῶν Πολωνῶν μετὰ τῶν Σουηδῶν, ἥτις καὶ συνήφθη τῷ 1609. Οἱ Σουηδοὶ ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πρίγκιπος 3.000 ἱππότας καὶ 3.000 ὁπλίτας, οὗτος δὲ ἐκκινήσας ἐκ Νοβογκόροντ εἰς Μόσχαν ἀπεκαθάρισε τὴν Ρωσίαν ἐκ τῶν ἐπαναστατικῶν ὀρδῶν καὶ τῶν Πολωνῶν, κατὰ τὴν μάχην δὲ τοῦ Τβὲρ ἐνίκησε κατὰ κράτος τὰς ἰσχυρὰς αὐτῶν δυνάμεις. Καθ' ὅλην τὴν μακρὰν προέλασίν του ὁ Σκόπιν κατήγαγε πλείστας νίκας, καίτοι οἱ Σουηδοὶ πολλάκις τοῦ ἠρνήθησαν τὴν συνδρομήν των. Ἡ Ρωσία ὁλόκληρος ἔστρεψε τότε τὰ ὄμματά της πρὸς τὸν Σκόπιν, ὁ δὲ στρατηγὸς Λιαμπούνωφ προσέφερεν εἰς αὐτὸν ἐξ ὀνόματος τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ τὸ στέμμα. Οὗτος ἀπέρριψε τὴν προσφοράν, ἀλλ' ὁ τσάρος Βασίλειος Σουΐσκι φοβούμενος τὸν Σκόπιν, τὸν ἐδηλητηρίασε. Θ. Β.

Σκόπιος, ἢ ***Σκόπας*** *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ποταμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Γαλατίᾳ, ὁ ἄλλως καλούμενος *Σίβερις* (βλ. λ.). Α. Θ. Σ.

—**Σκόπιος** (Scopius) *['Αρχ. Γεωγρ.]*. Ὄρος τῆς Θρᾴκης (βλ. *Σκόμειον*).

σκοπιωρεῖον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Σταθμὸς ἱδρυόμενος προσκαίρως ἐπὶ κορυφῆς λόφου δεσπόζοντος εἰς θέαν πρὸς τὸ πέλαγος καὶ ὁρατὸς ἀπὸ τῶν ἐν ὅρμῳ, περιωρισμένην τὴν θέαν ἔχοντι, ἠγκυροβολημένων πλοίων. Τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ, ἐκ σηματωρῶν κατὰ προτίμησιν ἀπαρτιζόμενον, μεριμνᾷ ὅπως διὰ τεχνικῶν μέσων τὸ καταστήσῃ δυσαναγνώριστον εἰς τοὺς ἀπὸ θαλάσσης προσπλέοντας. Σ. Ε. Λ.

σκοπιωρὸς (ὁ) (κοιν. *βιγλαδόρος*)· ναυτ., ἕκαστος τῶν ναυτῶν τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὴν ξηρὰν ὅπως, τοποθετούμενοι εἰς κορυφὴν λόφου ἢ ἄλλην ὑψηλὴν θέσιν, ἐπισκοπῶσι θαλάσσιον ἢ χερσαῖον τομέα ἀθέατον ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ὅρμῳ πλοίων· || *κοιν. λοὺκ-ἄουτ*· ἕκαστος τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀποτελούντων τὸ προσωπικὸν παντὸς σημαφόρου. Σ.Ε.Λ.

Σκοπιώτισσας ***μονή.*** Μονὴ τῆς Θεοτόκου ἀρχαιοτάτη βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Σκοποῦ τῆς Ζακύνθου. Παρεχωρήθη τῷ 1516 εἰς τὴν εὐγενῆ οἰκογένειαν τῶν Λογοθετῶν, ἥτις καὶ κατέχει αὐτὴν εἰσέτι.

σκοποβολεῖον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὀνομασία τῶν *πολυγώνων βολῆς* (firing ground), ἅτινα παρέκειντο τοῖς ναυστάθμοις τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ. Σ. Ε. Λ.

σκοποβολὴ (ἡ)· ἡ ἐπὶ σκοπὸν βολή, ἄσκησις σκοπεύσεως διὰ πυροβόλου ὅπλου, ἄλλως *σκοποβολία.*

— *['Εγκυκλ.]* Τὴν *σκοποβολὴν* ἐπέβαλον εἰς τὸν ἄνθρωπον διάφοροι συνθῆκαι τῆς ζωῆς, ἰδίως δ' αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου. Ἐντεῦθεν οὐ μόνον οἱ στρατοὶ ἐπιβάλλουν τὴν γυμνασίαν πρὸς ἀπόκτησιν τῆς εἰς τὸ σκοπεύειν ἱκανότητος, ἀλλὰ καὶ τὰ σχολεῖα παρόμοιόν τι ἐπιδιώκουν. Ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἠσκοῦντο εἰς τὴν σκοποβολὴν διὰ τοῦ ἀκοντίου, ἑνὸς τῶν πέντε ἀγωνισμάτων τοῦ πεντάθλου, ὅπερ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἀντικατέστησεν ἡ χρῆσις τῶν πυροβόλων ὅπλων. Οἱ ἁρματολικοὶ ἥρωες δὲν ἐθεώρουν ἄσκοπον τὴν σκοποβολήν. Τῷ 1870, εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τελεσθέντων ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ σταδίῳ, εἶχεν ἀναγραφῇ σὺν ἄλλοις καὶ ἡ σκοποβολή. Τῷ 1899 ἐψηφίσθη ὁ περὶ γυμναστικῆς καὶ γυμναστικῶν καὶ ἀθλητικῶν ἀγώνων νόμος 2621, ὅστις εἰσῆγεν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὴν σκοποβολὴν καὶ δὴ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν γυμνασίων. Διὰ βασιλικοῦ διατάγματος δὲ τῷ 1907 ὡρίζετο ἵνα οἱ μαθηταὶ τῶν μὲν δύο ἀνωτέρων τάξεων τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῶν δύο κατωτέρων γυμνασιακῶν ἀσκῶνται εἰς τὴν βολὴν διὰ καραβίνας Φλωμπέρ, τῆς δὲ τετάρτης γυμνασιακῆς καὶ οἱ τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν, τῶν διδασκαλείων καὶ τῆς σχολῆς τῶν γυμναστῶν διὰ στρατιωτικοῦ τυφεκίου μετ' ἠλαττωμένης γομώσεως. Τῷ 1909 ἐδημιουργήθη καὶ ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπόπτου τῆς σχολικῆς σκοποβολῆς. Ἐλαμβάνετο ἐπίσης πρόνοια καὶ περὶ ἱδρύσεως εἰς ἕκαστον δῆμον σκοπευτηρίων, εἰς γήπεδα τοῦ δημοσίου, τῶν δήμων ἢ τῶν κοινοτήτων ἢ καὶ ἰδιωτικὰ ἔτι, κατ' ἀκολουθίαν ὅμως ποικίλων ἐλλείψεων τὸ μάθημα τῆς σκοποβολῆς πολλαχοῦ καὶ δὴ εἰς τὰς ἐπαρχίας οὐδόλως εἰσήχθη. Τέλος κατὰ Μάρτιον τοῦ 1910, τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἀποφασίσαν τὸν πανηγυρισμὸν τῆς ἐπετείου τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας δι' ἑορτῆς, ἀποδιδούσης τὸν ὀφειλόμενον φόρον τιμῆς πρὸς τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821, ἵδρυσε διὰ νόμου τὰ «Ἐλευθέρια», ἐτησίους σκοπευτικοὺς ἀγῶνας, οἵτινες θὰ ἐτελοῦντο ἐκ περιτροπῆς εἰς πάντας τοὺς νομοὺς τοῦ κράτους καὶ θὰ ἦσαν μία ἱκανῶς θαρρυντικὴ ἀφετηρία μελλοντικῆς δράσεως διὰ τὴν διάδοσιν τῆς σκοποβολῆς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐπὶ τριετίαν μόνον ἐτελέσθησαν. Σ. Γ. Σ.

Σκόποι (οἱ) *['Αρχ.]*· βλ. λ. *Σκοῦποι.*

σκοπολάβ(ε)ιον (τό)· ναυτ., παλαιὰ ὀνομασία τοῦ *κλισιοσκοπίου* πυροβόλου τοῦ ἄλλοτε ναυτικοῦ.

σκοπολαμίνη (ἡ) (Skopolamin) *[Φαρμακογνωσ.]*. Ἀλκαλοειδὲς εὑρεθὲν τῷ 1890 ὑπὸ τοῦ E. Schmidt εἰς τὰς ρίζας τῶν φυτῶν Scopolia atropoides καὶ S. Japonica. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν χρησιμοποιοῦνται τὰ ἅλατα τοῦ ἀλκαλοειδοῦς καὶ ἰδίᾳ τὰ ἑξῆς:

Σκοπολαμίνη ὑδροβρωμικὴ (Scopolaminum hydrobromicum): $C_{17}H_{21}NO_4.HB_2+3H_2O$· ἄχροοι πινακοειδεῖς ρομβικοὶ κρύσταλλοι. Χημικῶς καὶ φυσιολογικῶς τὸ σκεύασμα εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν ὑοσκίνην. Εἶναι φάρμακον μυδριατικὸν καὶ καταπραϋντικόν. Ἐσωτερικῶς χορηγεῖται ἐπὶ παθή-

Digitized by Google

σεων τοῦ στομάχου, κατὰ τοῦ μορφινισμοῦ καὶ ἀλκοολισμοῦ, πρὸς καταπραΰνσιν διεγερτικῶν καταστάσεων τῶν φρενοβλαβῶν. Ἐξωτερικῶς χορηγεῖται εἰς τὴν ὀφθαλμιατρικὴν ἀντὶ τῆς ἀτροπίνης, εἰς ὑποδορίους ἐνέσεις πρὸς καταπραΰνσιν τῶν φρενοβλαβῶν, ἐπὶ delirium tremens, ἐπὶ τετάνου, ἐπὶ ἐκλαμψίας, ἄσθματος, κοκκύτου βηχός, νυμφομανίας, σπερματορροίας κλπ. Ἀντίδοτα τοῦ σκευάσματος εἶναι κένωσις τοῦ στομάχου, ἐμετικά, πιλοκαρπίνη, καφεΐνη, τεῖον, ταννίνη καὶ ἔνυδρος χλωράλη. Λίαν διαδεδομένη εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σκευάσματος ἐν συνδυασμῷ μεθ' ὑδροχλωρικῆς μορφίνης πρὸς ναρκώσεις ἐπὶ ἐγχειρήσεων, κυστοσκοπήσεων καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπεμβάσεων. Ἐκτὸς τῆς ὑδροβρωμικῆς αὐτῆς σκοπολαμίνης ὑπάρχει καὶ ἡ *ἀδρανὴς* τοιαύτη (Scopolaminum hydrobromicum inactiv.), ἡ καλουμένη καὶ *ἀτροσκίνη ὑδροβρωμική*. Ἡ ὑδροβρωμικὴ σκοπολαμίνη πρὸς θεραπευτικοὺς σκοποὺς φέρεται καὶ ὡς ἰδιοσκεύασμα δι' ἐνέσεις.

Σκοπολαμίνη ὑδροχλωρικὴ (Scopolaminum hydrochloricum) $C_{17}H_{21}NO_4$, $HCl+2H_2O$. Λευκοὶ κρύσταλλοι ἢ κρυσταλλικὴ κόνις εὐδιάλυτος εἰς τὸ ὕδωρ, δυσδιάλυτος εἰς τὴν ἀλκοόλην. Τὸ ἅλας τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὡς καὶ τὸ προηγούμενον.
κ. γ. μ.

σκοπολαμινο-εφεδρίνη (ἡ) (scopolamin-ephedrin) *[Φαρμ. Χημ.]*. Συνδυασμὸς σκοπολαμίνης καὶ ἐφεδρίνης, σκεύασμα φερόμενον εἰς φύσιγγας. Ἡ σημασία τοῦ σκευάσματος τούτου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐφεδρίνη ἐλαττώνει τὴν ζωτικότητα τῆς σκοπολαμίνης. Φάρμακον ὑπνωτικὸν καὶ ναρκωτικόν, ἐνδεικνυόμενον ὅπου καὶ ἡ σκοπολαμίνη σχεδόν.
κ. γ. μ.

σκοπολετίνη (ἡ), ἢ *χρυσατροπικὸν ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Καλεῖται οὕτω ὁ 5-μεθυλαιθὴρ τῆς *αἰσκουλετίνης* (βλ. λ.). Ἀπαντᾷ εἰς *ἄτροπον τὴν εὐθάλειαν* (μανδραγόραν) καὶ εἰς ἄλλα φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῶν σολανωδῶν.
σ. γ.

σκοπολία (ἡ) (Scopolia) *[Βοτ.]*. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *στρυχνοειδῶν*, περιλαμβάνον πόας πολυετεῖς, φαρμακευτικὰς κυρίως, ἰθαγενεῖς τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων εἰδῶν εἶναι ἡ *σκοπολία ἡ ἰαπωνικὴ* (Scopolia japonica), ἰθαγενὴς τῆς Ἰαπωνίας, ἥτις χρησιμοποιεῖται εὐρέως εἰς τὴν φαρμακευτικὴν ὡς ἐνέχουσα *σκοπολίνην*.
δ. ν. π.

Σκοπολία.

σκοπολίνη (ἡ) *['Οργ. Χημ.]*. Ἐσωτερικὸς αἰθὴρ τῆς τροπανοτριόλης. Ἔχει τὸν τύπον $C_8H_{18}O_2N$.
σ. γ.

σκοπολινικὸν *ὀξὺ* *['Οργ. Χημ.]*. Πυριδινικὸν σῶμα τοῦ τύπου $H_8C.N<C_5H_8(COOH)_2$, ληφθὲν ἐκ τῆς *σκοπολίνης*.
σ. γ.

σκοπομορφίνη (ἡ) (Scopomorphinum) *[Φαρμ. Χημ.]*. Συνδυασμὸς μορφίνης καὶ σκοπολαμίνης, εὔχρηστος εἰς τὴν θεραπευτικὴν (βλ. *σκοπολαμίνη*).
κ. γ. μ.

σκοπὸς (ὁ)· τὸ ἠθικὸν σημεῖον πρὸς ὃ τείνει τις, κατευθύνεται, ἀποβλέπει: «ὁ σκοπός του εἶναι νὰ πολιτευθῇ»· || «σκοπὸς προσεχής, — ἀπώτερος» ὁ πρὸς ὃν ἀμέσως ἀποβλέπει τις ἢ εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον· || φρ. «ἔχω σκοπό», σκοπεύω, ἔχω κατὰ νοῦν: «ἔχω σκοπὸ νὰ πάω ταξίδι»· || φρ. «ἀπὸ σκοποῦ» ἐπίτηδες: «ἀπὸ σκοποῦ τὸ εἶπε,—τὸ ἔκαμε»· || «ἀντικειμενικὸς σκοπὸς» ὁ ἀπώτερος, ὁ κύριος, ὁ σπουδαιότερος σκοπός, ἀπόδοσις τοῦ γαλλ. objectif· || «τελικὸς σκοπὸς» ἀπόδοσις τοῦ γαλλ. but définitif· || τὸ σημεῖον πρὸς ὃ βάλλει τις, ὁ στόχος· || ὁ φρουρὸς στρατιώτης ἢ καὶ πολίτης: «ὁ σκοπὸς τῆς γεφύρας, —τῆς φυλακῆς, — τοῦ καταυλισμοῦ».

— *[Φιλοσ.]* Βλ. λ. *τέλος*.

— *[Στρατ.]* Ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, εἴτε ἐν ταῖς πόλεσιν εἴτε ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, *σκοπὸς* καλεῖται ὁ ἑκάστοτε φυλάσσων στρατιώτης. Ἐπειδὴ εἰδικῶς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν προφυλακῶν οἱ σκοποὶ τοποθετοῦνται διπλοῖ, δι' αὐτὸ οἱ σκοποὶ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης καλοῦνται *διπλοσκοποί*, καταχρηστικῶς δ' εἷς ἕκαστος τοιοῦτος σκοπὸς καλεῖται ἐν τῇ κοινῇ στρατιωτικῇ φρασεολογίᾳ *διπλοσκοπός*.
ν. θ. κ.

— *[Ναυτ.]* Καλοῦνται *σκοποὶ* οἱ ναῦται οἱ τοποθετούμενοι ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων εἰς τὰ ὑποφράγματα, τὰ πυροβολεῖα, πρὸ τῶν καρρὲ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἐνδιαιτημάτων τοῦ κυβερνήτου ἢ τοῦ ναυάρχου πρὸς ἐπιτήρησιν τῆς τάξεως. Ἐν πλῷ τίθεται σκοπὸς καὶ εἰς τὰς βυτίνας τοῦ ὕδατος, ὅπως μὴ γίνεται ἄσκοπος αὐτοῦ σπατάλη. Εἰς τὰ ξύλινα πολεμικὰ σκοπὸς ἐτίθετο καὶ πρὸ τῆς ἄπτρας. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοποθετοῦνται σκοποὶ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς κλίμακας, τὸ πρόστεγον καὶ τὸ ἐπίστεγον πρὸς παρακολούθησιν τῶν περὶ τὸ πλοῖον κινήσεων, προσφωνοῦντες ἐν νυκτὶ τὰς ἐν ὄψει λέμβου διὰ τοῦ «αἶ τῆς λέμβου!». Οἱ σκοποὶ τοῦ καταστρώματος τίθενται ἐντὸς τῶν ἐπωτιδίων λέμβων καὶ χρησιμεύουν ὡς *ὀπτῆρες*. Οἱ σκοποὶ ἀντικαθίστανται ἀνὰ δίωρον ἐν ὅρμῳ καὶ ἀνὰ ὥραν ἐν πλῷ, ρίπτουν κρικίσκον ἐντὸς τοῦ κυτίου τῆς ἐφοδείας καὶ ἀναφωνοῦν «ἐγρήγορσις» κατὰ τὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμίσειαν ὥραν κροῦσιν τοῦ κώδωνος τῆς τετραωρίας (βλ. καὶ λ. *σκοπιωρός, πόρρω, ἔνδον, ὀπτήρ*).
σ. ε. λ.

— *[Στρατ. Ποιν. Δικ.]* Ὁ *σκοπὸς* ὅστις ἐγκαταλείπει τὴν θέσιν του χωρὶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐντολήν, τιμωρεῖται κατὰ τὸ ἄρθρ. 200 αὐστηρότατα· ὅταν μάλιστα ἡ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἢ ἐνόπλων ἐπαναστατῶν, τότε ἐπιβάλλεται εἰς τοῦτον ἡ ἐσχάτη τῶν ποινῶν. Τὸ ἄρθρ. 201 τιμωρεῖ αὐστηρῶς τὸν σκοπόν, ὅστις κατὰ τὴν ὥραν τῆς φυλακῆς ἤθελε φωραθῇ κοιμώμενος. Ἵνα ὅμως μὴ παρακωλύεται ὁ σκοπὸς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς ἣν ἔχει λάβει, ὁ νόμος προστατεύει τοῦτον ἰδιαιτέρως ἀπὸ πάσης προσβολῆς. Τὸ ἄρθρ. 209 τιμωρεῖ αὐστηρότατα πᾶσαν προσβολὴν κατὰ τοῦ σκοποῦ συνισταμένην α) εἰς βιαιοπραγίας καὶ β) εἰς ὕβρεις ἢ ἀπειλάς. Τὰς κατὰ τοῦ σκοποῦ βιαιοπραγίας διακρίνει ὁ νόμος εἰς τελεσθείσας δι' ὅπλων καὶ ἄνευ ὅπλων· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἐπιβάλλει τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἐὰν μὲν αἱ βιαιοπραγίαι ἐξετελέσθησαν ὑφ' ἑνὸς στρατιωτικοῦ βοηθουμένου ὑπὸ δύο ἢ πλειοτέρων ἄλλων, ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἐνόχους εἱρκτήν, ἐὰν δέ τις τούτων εἶναι ἀξιωματικός, ἐπιβάλλει ἔκπτωσιν καὶ φυλάκισιν δύο ἕως πέντε ἐτῶν, ἐὰν δὲ αἱ βιαιοπραγίαι ἐξετελέσθησαν παρ' ἑνὸς μόνον στρατιωτικοῦ, ἐπιβάλλει φυλάκισιν ἑνὸς μέχρι πέντε ἐτῶν. Τὰς προσβολὰς κατὰ τοῦ σκοποῦ διὰ λόγων, κινημάτων ἢ ἀπειλῶν ὁ νόμος τιμωρεῖ διὰ φυλακίσεως ἓξ ἡμερῶν μέχρις ἑνὸς ἔτους.
χ. π.

— *[Βυζαντ.]* Ἐκαλεῖτο *σκοπὸς* ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν κλῖμάξ τις ἀρθρωτή, ἥτις ἐφέρετο ἐπὶ τροχοφόρου ἰκριώματος καὶ ἐχρησίμευε διὰ τὴν κατόπτευσιν τῶν τειχῶν τῶν προσβαλλομένων πόλεων (βλ. λ. *κλῖμαξ* τόμ. ΙΔ' σελ. 572).
ν. κλσ

— *[Μεταλ.]* *Σκοποὶ* (γαλ. sentinelles) καλοῦνται ἐν τῇ πυρομετρικῇ κράματα μετάλλων τηκόμενα εἰς ὡρισμένας γνωστὰς θερμοκρασίας, ὑποδεικνυόμενας οὕτω διὰ τῆς τήξεως.
θ. χ.

— **«Σκοπός»**. —1) Ἑβδομαδιαία ἐφημερὶς ἐν Πάτραις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1869. —2) Ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τὴν 17ην Μαρτίου 1877.

— **σκοπὸς** *ἀντικειμενικὸς* *[Στρατηγ.—Τακτ.]*. Καλεῖται οὕτω, ἐν μὲν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας, ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν ἑκάστοτε εἰδικῶς ἀποβλέπει πᾶσα πολεμικὴ ἐπιχείρησις· ἐν δὲ τῇ σφαίρᾳ τῆς τακτικῆς ἐνεργείας, εἴτε ὡρισμένον τι τμῆμα τοῦ ἐχθρικοῦ στρατεύματος, εἴτε τμῆμά τι τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας μέχρι τοῦ ὁποίου ὁρίζεται νὰ φθάσῃ μονάς τις ἐπιτιθεμένη, εἴτε ὁ χῶρος μέχρι τοῦ ὁποίου θὰ φθάσῃ μονάς τις ἐπιτιθεμένη, πέραν δὲ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ προχωρήσῃ εἰμὴ μετὰ τὴν λῆψιν νεωτέρων διαταγῶν, δηλαδὴ μετὰ τὸν καθορισμὸν νέου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ.

Ἐπειδή, διὰ τὴν ἄφιξιν εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, ἔν τε τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς καθὼς καὶ τῇ τῆς τακτικῆς, παρεμβάλλονται συνήθως δυσκολίαι μέγισται καὶ παρεμπίπτουσιν ἀντιστάσεις πάμπολλαι, δι' αὐτὸ συνήθως, πρὸ τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ὑπάρχουσι πλείονες τοιοῦτοι, ἀποκαλούμενοι *δευτερεύοντες* ἢ μᾶλλον *ἐνδιάμεσοι ἀντικειμενικοὶ σκοποί*.

Ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείας, ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς εἶναι πάντοτε ὁ ἀντίπαλος στρατός, ἡ ἐκμηδένισις αὐτοῦ, ἐνίοτε δ' ἡ πρωτεύουσα ἢ σημαίνουσά τις πόλις τοῦ ἀντιπάλου κράτους. Τὸ ὅτι ὅμως ὁ ἀντίπαλος στρατὸς ἀποτελεῖ τὸν στρατηγικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἀποτελεῖ πάντοτε καὶ τὸν τακτικὸν τοιοῦτον, διότι τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος «Ἡ τέχνη ἔγκειται εἰς τὸ προσβάλλειν πᾶν συναντώμενον ἐχθρικὸν στράτευμα» δὲν εὑρίσκει πάντοτε ἐφαρμογήν. Τὸ τοιοῦτον θὰ ἐσήμαινε προσαρμογὴν πρὸς τὰς βουλήσεις τοῦ ἀντιπάλου, ἐνῷ σήμερον δυνατὸν στράτευμά τι ν' ἀντιμετωπίζῃ δι' ἀμύνης τὸ ἀντίπαλον στράτευμα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ λάβῃ ἄλλον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἐπωφελέστερον.

Ἐνίοτε ὡς στρατηγικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς λαμβάνεται ἡ πρωτεύουσα ἢ σημαίνουσα πόλις τοῦ ἀντιπάλου. Τότε ἐπιζητεῖται ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις (ψυχολογικὴ ἐπίδρασις) ἐπὶ τῶν κυβερνητῶν καὶ τοῦ λαοῦ τῆς ἀντιπάλου χώρας (ὡς π. χ. κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον 1870—1871 οἱ Παρίσιοι, κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον 1877—1878 ἡ Κωνσταντινούπολις, κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον 1897 αἱ Ἀθῆναι, κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν 1913 ἡ Σόφια).

Ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς τακτικῆς ἐνεργείας, ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς καλεῖται ἐνίοτε *στόχος*, ἰδίως προκειμένου περὶ τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ ἐχθρικοῦ στρατεύματος ἢ τμῆμα τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας, ὁριζόμενον πρὸς κατάληψιν.

Ὁ τακτικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς εἶναι πάντοτε ἀπόρροια τοῦ μαχητικοῦ σχεδίου, τοῦ σήμερον φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομα «σχέδιον ἑλιγμοῦ».

Πᾶς διοικητὴς ὀφείλει νὰ καθορίζῃ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν εἰς μίαν ἑκάστην τῶν ὑφισταμένων μονάδων του. Καθορισμὸς τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ πρέπει νὰ ἐκτελῆται μέχρι καὶ τῶν μικροτάτων μονάδων τοῦ πεζικοῦ ἢ τοῦ πεζῇ ἱππικοῦ. Ὁ καθορισμὸς γίνεται πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει εἴτε γνωστῶν σημείων τοῦ ἐδάφους, ἀναγραφομένων ὅμως ἐπὶ τοῦ ἐν χρήσει χάρτου (ὅρος ἀπαραίτητος), εἴτε καταφανῶν σημείων τοῦ ἐδάφους ὑποδεικνυομένων προφορικῶς ἐπὶ τόπου (περίπτωσις χρησιμοποιουμένη ὑπὸ τῶν μικρῶν μόνον μονάδων, συνήθως ἀπὸ τάγματος καὶ κάτω). Τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν ἀντικειμενικοῦ τινος σκοποῦ καθορίζεται πάντοτε σχετικῶς πρὸς τὸ δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν τοῦ παρατηρητοῦ τοῦ ἐστραμμένου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ. Προκειμένου περὶ ἐφίππου ἱππικοῦ, ἀντικειμενικὸς σκοπὸς καθορίζεται μόνον εἰς τὰς μονάδας, τὰς ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν δρώσας (ἀδιαφόρως τοῦ ἂν εἶναι αὗται μεγάλαι ἢ μικραί). Προκειμένου περὶ πυροβολικοῦ, ἐνίοτε χρησιμοποιοῦσι τινὲς τὸν ὅρον *ἀντικειμενικὸς σκοπός*, ἐννοοῦντες διὰ τούτου τὸν ἐνδεικνυόμενον πρὸς βολὴν στόχον (τοιοῦτος ὅρος χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν Ἑλλ. Καν. Ἐκστρατ. Πυροβολ. 1922, καὶ τῆς Ἑλλ. Διδασκαλ. Μοναδ. 1923).

Ἐνίοτε γίνεται σύγχυσις μεταξὺ τῶν ὅρων *ἀντικειμενικὸς σκοπὸς* καὶ *κατεύθυνσις*. Καίτοι βεβαίως ἡ σταθερὰ τήρησις τῆς κατευθύνσεως ἄγει πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, συνεπῶς κατ' ἀνοχὴν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ταύτισις τῶν δύο τούτων ὅρων, ἐν τούτοις ἐν τῇ ἀκριβολογίᾳ *ἀντικειμενικὸς σκοπὸς* σημαίνει τὸ σημεῖον, ἐφ' οὗ ἐφαρμόζεται ἡ προσπάθεια τοῦ ἐπιτιθεμένου, ἢ τὸ σημεῖον μέχρι τοῦ ὁποίου αὕτη ἐξικνεῖται.
ν. θ. κ.

— **σκοπὸς** *βολῆς* *[Στρατ.]*. Ὁ στόχος (ὀθόνη ἐπικεκαλυμμένη διὰ χάρτου, ἀνδρείκελον, κ. τ. λ.) ὁ χρησιμοποιούμενος διὰ τὴν βολὴν τοῦ τυφεκίου ἢ τοῦ πολυβόλου.
ν. θ. κ.

σκοπὸς (ὁ) (Scopus) *[Ζῳολ.]*. Γένος καλοβατικῶν μακρορράμφων πτηνῶν, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *σκοπὸν τὸν σκοτεινόχρουν* (Scopus umbretta), ἁπαντῶν εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Νότιον Ἀφρικήν, τὴν Μαδαγασκάρην καὶ τὴν Νότιον Ἀραβίαν καὶ ἔχον τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: σῶμα συνεπτυγμένον, σχεδὸν κυλινδρικόν, φθάνον εἰς μέγεθος τὰ 55 ἑκατοστά· πτίλωμα πυκνὸν καὶ μακρόν, ἑνιαίου φαιομέλανος χρωματισμοῦ· κεφαλὴν δυσαναλόγως πρὸς τὸ σῶμα μεγάλην, ἀπολήγουσαν εἰς μακρόν, ὑψηλὸν καὶ εὐθὺ ράμφος καὶ φέρουσαν κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα λοφίσκον, σχηματιζόμενον ἐκ τῆς ἐπιμηκύνσεως τοῦ πτιλώματος καὶ κινούμενον κατὰ βούλησιν· λαιμὸν βραχὺν καὶ παχύν· πόδας ὑψηλοὺς καὶ λεπτούς· πτέρυγας μεγάλας ἀπεστρογγυλωμένας καὶ οὐρὰν βραχεῖαν, ἀποτελουμένην ἐκ δώδεκα πτερῶν. Ὁ σκοπὸς ζῇ κατὰ ζεύγη ἐγγὺς τῶν ὑδάτων, κατασκευάζει δὲ τὴν φωλεάν του ἐπὶ τῶν δένδρων εἰς μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψος διὰ θαυμαστῆς τέχνης. Συνδέων διὰ πηλοῦ κλαδίσκους καὶ καλάμους, κατασκευάζει ἀληθὲς οἰκοδόμημα διαμέτρου ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου καὶ ἴσου ὕψους, φέρον ἐπὶ τῆς κορυφῆς κανονικώτατον θόλον, οὕτω δὲ στερεὸν καὶ ὑδατοσταγές, ὥστε νὰ δύναται νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος ἀνθρώπου. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς φωλεᾶς ἀπαρτίζεται ἐκ τριῶν χωριστῶν θαλάμων: τοῦ προθαλάμου, τοῦ κυρίως θαλάμου καὶ τοῦ κοιτῶνος. Εἰς τὸν προθάλαμον, ὅστις χρησιμοποιεῖται ὡς σκοπιά, παραμένει πάντοτε ὁ εἷς τῶν συζύγων, εἰδοποιῶν διὰ βραχνῆς φωνῆς τὸν ἀπουσιάζοντα ἐν περιπτώσει κινδύνου· ἡ κυρίως αἴθουσα, εὑρισκομένη εἰς τὸ μέσον, χρησιμεύει ὡς πρόχειρος ἀποθήκη τροφίμων· ὁ κοιτὼν τέλος στρώννυται διὰ μαλακῶν φύλλων καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἐπῴασιν. Ἡ θήλεια σκοπὸς γεννᾷ 3—5 ᾠά, ἅτινα ἐπῳάζονται παρ' ἀμφοτέρων τῶν γονέων.

Σκοπὸς ὁ σκοτεινόχρους.

Σκοπὸς *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα, πρώην καλούμενον *Σέτκα*. Ἀπέχει ὀλίγον τῆς πρὸς τὴν Νοτιοσλαβίαν μεθορίου μὲ φυλάκιον προκαλύψεως. Κάτ. (1928) 849. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Παπαδιὰ* καὶ *Καλύβια Παπαδιᾶς*.
ι. σ. σ.

— **Σκοπὸς** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Κεχροκάμπου (Δάροβας) τῆς ἐπαρχίας Νέστου τοῦ

Digitized by Google

νομοῦ Καβάλλας, πρότερον καλούμενον *Μουρατλῆ*. Κάτ. (1928) 226.

— **Σκοπὸς** *[Γεωγρ.]*. Ἀνθηροτάτη κωμόπολις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, κειμένη ἐπὶ δύο λόφων, 3 ὥρας πρὸς Α. τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Διαρρέεται ὑπὸ χειμάρρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τρεῖς γέφυραι ἐξυπηρετοῦσαι τὴν συγκοινωνίαν τῶν συνοικιῶν αὐτῆς *Σακισλῆ*, *Ἀλεμόνι*, *Κυριακὸ* καὶ *Παλατίν*. Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καλεῖται *Σκόποι*, οἱ δὲ κάτοικοι *Σκοπηνοί*. Πρὸς Β. αὐτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν ³/₄ περίπου, ἐν τῇ θέσει Κάστρο, ὅπου σῴζονται διάφορα ἀρχαῖα μνημεῖα, ὑπῆρχεν ὁμώνυμος κώμη, καταστραφεῖσα πρὸ δύο περίπου αἰώνων. Ἀνατολικῶς αὐτῆς καὶ ὥραν περίπου, παρὰ τὸ χωρίον Χατζῆ-Φακλῆ, σῴζεται ἀρχαῖον φρούριον καὶ πύργος αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὑπήγετο εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἠρίθμει δὲ 3.045 Ἕλληνας Χριστιανοὺς ὀρθοδόξους πλὴν 250 Τούρκων, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Θράκης (1923) κατέφυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Α. Θ. Σ.

—**Σκοπὸς** *[Γεωγρ.]*. Βουνὸν ΝΑ. τῆς Ζακύνθου, ὕψους (κορυφὴ *Τούρλα*), 483 μ. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑπάρχει μονὴ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, ἡ *Θ. Σκοπιώτισσα*. Ὁ Σκοπὸς ἀφιερωμένος τὸ πάλαι εἰς τὴν θεὰν Ἄρτεμιν ἐκαλεῖτο *Ἔλατος* ἐκ τοῦ Ἐλάτου, υἱοῦ τοῦ Ἀρκάδος καὶ τῆς Διανείρας, ἢ τοῦ Ἐλάτου, ἡγεμόνος τῶν Λαπιθῶν.

— **Σκοπός, Νέος** *[Γεωγρ.]*. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ νομοῦ Σερρῶν, πρότερον καλούμενον *Κισικλὶκ* ἢ *Τουμπλτσα*. Κάτ. (1928) 2.044. Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, γεωργικὸν πιστωτικὸν συνεταιρισμόν, ἀγροτικὸν ἰατρεῖον καὶ ἀλευρομύλους. Π.Ν.Π.

σκοπόσημον (τὸ) *[Ναυτ.]*. Ὁ στόχος κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπὶ σκοπὸν βολῆς διὰ τῶν ἐπινηΐων πυροβόλων. Ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ σωλήνων γυμνασίων, χρησιμοποιοῦνται ὡς σκοπόσημα μικρὰ πλωτὰ ἐν ἀρχῇ ὑπὸ ἀκινησίαν ὄντα, κατόπιν εἰς κίνησιν τιθέμενα διὰ ρυμουλκίας. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοιαύτης βολῆς διὰ πραγματικῶν πυρῶν χρησιμοποιοῦνται εἰδικῆς κατασκευῆς σχεδίαι ὀξύπρυμνοι, ἐφ' ὧν ὀρθοῦνται στῦλοι σιδηροῖ, κρατοῦντες τεταμένην κατακορύφως, δίκην ἱστίου, ὀθόνην διὰ λευκοῦ ἐλαιοχρωματισμένην, ρυμουλκουμένην δέ, ἀπὸ λογικῆς ἀποστάσεως καὶ διὰ μακρῶν ρυμουλκίων, ὑπὸ τορπιλλικοῦ ἢ βοηθητικοῦ σκάφους. Οὐχὶ σπανίως εἰς τοὺς μεγάλους στόλους χρησιμοποιοῦνται σκοπόσημα μᾶλλον πρὸς πειραματισμοὺς παρὰ διὰ γυμνάσιον, παλαιαὶ πολεμικαὶ μονάδες. Σ. Ε. Λ.

Σκοποῦ μονή. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους μονή, ἀλλὰ σήμερον οὔτε ὁ χῶρος οὔτε ἴχνος κἂν αὐτῆς ἐνδείκνυται, ἄγνωστον πότε καταστραφείσης. Τ. Ε. Ε.

Σκόπσκι Θεοδόσιος. Βούλγαρος κληρικὸς (βλ. λ. *Θεοδόσιος* μητροπολίτης Σκοπίων).

Σκόπτσοι (οἱ) (ρωσ.=*εὐνοῦχοι*). Οὕτω καλοῦνται ἐν Ρωσίᾳ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ὑπό τινος ἀγραμμάτου χωρικοῦ, Σελιβάνωφ καλουμένου, περὶ τὸ 1772 ἱδρυθείσης αἱρέσεως, οἵτινες πρὸς σωτηρίαν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν εὐνουχίζονται. Ὑπάρχουσιν ἔτι ἐν Ρωσίᾳ καὶ Ρουμανίᾳ περίπου 100.000 Σκόπτσοι, οἵτινες ὅμως νῦν προαιρετικῶς εὐνουχίζονται. Ε. Γ. Π.

σκοπῶ (—*έω*)· ἔχω σκοπόν, μελετῶ νὰ πράξω τι, σκέπτομαι, σκοπεύω: «ἄγνωστον τί σκοπεῖ νὰ πράξῃ».

σκορβουτικός,—ή,—όν ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σκορβοῦτον· ‖ ὁ πάσχων ἐκ σκορβούτου.

σκορβοῦτον (τὸ) *[Ἰατρ.]*. Καλεῖται γενικὴ ἐπιδημικὴ ἢ σποραδικὴ διαταραχὴ τῆς θρέψεως, ἐκδηλουμένη διὰ καχεξίας, αἱμορραγικῆς ἑλκωτικῆς παθήσεως τῶν οὔλων, καὶ διὰ αἱμορραγιῶν ἀπὸ τῶν βλεννογόνων, τοῦ δέρματος καὶ ἐσωτερικῶν ὀργάνων.

Αἰτιολογία. Τὸ κυριώτερον αἴτιον τοῦ σκορβούτου εἶναι ἡ μερικὴ ἀσιτία, ἤτοι ἡ στέρησις ἐκ τῆς τροφῆς ὡρισμένων οὐσιῶν, αἵτινες ἐνέχουσι τὴν εἰδικὴν ἀντισκορβουτικὴν βιταμίνην 6· ὡς ἐκ τούτου τὸ σκορβοῦτον ἀνήκει εἰς τὰς *ἀβιταμινώσεις*. Κυρίως τὸ σκορβοῦτον προκαλεῖται ἐκ τῆς στερήσεως νωπῶν τροφῶν, ἰδίᾳ νωπῶν χόρτων, σεσηπλων, φρούτων, ἀκόμη καὶ νωπῶν κρεάτων καὶ ἰχθύων. Ὡς ἐκ τούτου ἐπιδημίαι σκορβούτου ἀναφαίνονται ἐπὶ πολιορκιῶν, αἰχμαλωσιῶν κλπ., ὁσάκις ἐξαντληθῶσιν εἰς νωπαὶ τροφαί, καταστραφοῦσι δὲ ἀμέσως μετὰ τὴν χορήγησιν τούτων· διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἀπαντῶσι συχνὰ εἰς ναυτικοὺς καθὼς καὶ εἰς ὡρισμένας χώρας (ἐπαρχίας τῆς Βαλτικῆς, Πετρούπολιν κλπ.) εἰς ἃς οἱ κάτοικοι διατρέφονται μὲ διατετηρημένους ἰχθῦς. Ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς νόσου ἐξασκεῖ ἡ προδιάθεσις συνεπείᾳ καταπτώσεως τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀτόμων λόγῳ αἰχμαλωσίας, πείνης, πολιορκίας, ἐπίσης συνεπείᾳ ἐπιδράσεως μακρῶν χειμερινῶν νυκτῶν, μονώσεως ἐπὶ τῶν πάγων τῶν πολικῶν χωρῶν ἢ καὶ αὐτῆς τῆς θαλάσσης ἀκόμη. Ἐπίσης τὸ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν κλῖμα εὐνοεῖ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ σκορβούτου (ἐμφάνισις ἰδίᾳ εἰς βορείους χώρας). Ὡσαύτως ὁ ἀλκοολισμός, αἱ μολυσματικαὶ νόσοι καὶ αἱ κακαὶ ὑγιειναὶ συνθῆκαι. Τὸ φῦλον καὶ ἡ ἡλικία δὲν ἐξασκοῦσιν ἐπίδρασιν, μερικοὶ ὅμως λαοὶ προσβάλλονται εὐκολώτερον.

Συμπτώματα. Ἡ νόσος ἄρχεται συνήθως δι' ἀνορεξίας, ἀναιμίας, κοπώσεως, ὑπνηλίας, καχεξίας, πόνων ρευματικῶν τῶν μυῶν, ἀρθρώσεων καὶ νεύρων, ἀπισχνάνσεως βαθμιαίας τοῦ δέρματος καὶ μυῶν, πτώσεως τῆς θερμοκρασίας καὶ φρικίων, ἐπιταχύνσεως τοῦ σφυγμοῦ, δυσκοιλιότητος καὶ ψυχικῶν διαταραχῶν ἐκδηλουμένων διὰ μελαγχολίας, ἀδιαφορίας πρὸς τὰ πέριξ καὶ νοσταλγίας. Τὸ πρόδρομον τοῦτο στάδιον διαρκεῖ περὶ τὰς δύο ἑβδομάδας, ὁπότε ἐμφανίζονται τὰ κύρια συμπτώματα τῆς νόσου, συνιστάμενα εἰς αἱμορραγίας κυρίως ἀπὸ τῶν οὔλων, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐκ τοῦ δέρματος καὶ τῶν βλεννογόνων. Τὰ οὖλα ἐξοιδαίνονται, αἱμορραγοῦσιν εὐκόλως καὶ εἶναι ἐπώδυνα. Ἐπὶ περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς νόσου αἱ ἐξελκώσεις καθίστανται μεγαλύτεραι καὶ καλύπτονται ὑπὸ λευκοφαίων μεμβρανῶν ἀποδιδουσῶν κακοσμίαν. Ἐνίοτε παρατηρεῖται νέκρωσις καὶ ἀπόπτωσις τμημάτων τῶν οὔλων, νεκρώσεις τῶν ὀδόντων καὶ ἀδυναμία τῆς μασήσεως. Τὰ οὖλα προσβάλλονται μόνον ὅπου ὑπάρχουσι ρίζαι ὀδόντων ἢ κυψελίδες, ἐνῷ οὐδέποτε προσβάλλεται ὁ βλεννογόνος τῶν χειλέων, τῶν παρειῶν ἢ τῆς γλώσσης, τοῦτο δ' ἀποτελεῖ διακριτικὸν γνώρισμα ἀπὸ τὴν αἱμορραγικὴν πορφύραν. Πλὴν τῶν οὔλων ἐπὶ περαιτέρω ἔτι ἐξελίξεως τῆς νόσου ἐμφανίζει μικρὰς αἱμορραγικὰς κηλῖδας τὸ δέρμα, ἐνίοτε δὲ καὶ μεγάλας ἐκχυμώσεις, ἰδίᾳ εἰς θέσεις αἵτινες ὑφίστανται πίεσιν (γλουτοὺς κλπ.). Τὰ ἐξανθήματα ταῦτα ἔχουσι τάσιν πρὸς ἐξέλκωσιν (ἀντιθέτως πρὸς τὴν πορφύραν) καὶ σχηματίζουσι βαρέα καὶ δυσκόλως θεραπευόμενα ἕλκη. Ἐπίσης αἱμορραγίαι ἀναφαίνονται εἰς τὸν ὑποδόριον συνεκτικὸν ἱστόν, εἰς τὰς θήκας τῶν τενόντων, τὸ περιόστεον καὶ εἰς τοὺς μῦς. Αἱ αἱμορραγίαι μολυνόμεναι ἐμφανίζουν διαπυήσεις ἢ ἐξελκώσεις καὶ θεραπευόμεναι καταλείπουσιν οὐλάς. Οὐχὶ σπανίως ἐμφανίζονται αἱμορραγικὰ ἢ ὀρώδη ἐξιδρώματα τῶν ἀρθρώσεων, διαπυήσεις αὐτῶν, φθορὰ τῶν χόνδρων κλπ. αἵτινες καταλείπουσιν ἀγκυλώσεις ἢ παρασχίδας. Εἰς τὰ οὐχὶ σπάνια συμπτώματα τοῦ σκορβούτου καταλέγεται ἡ ἄτυπος πυρετικὴ κίνησις, τὰ αἱμορραγικὰ ἐξιδρώματα τοῦ ὑπεζωκότος καὶ τοῦ περικαρδίου, αἱ ρινορραγίαι, αἱμοπτύσεις, ἐντερορραγίαι, μητρορραγίαι, αἱματεμέσεις, αἱματουρίαι, τὰ νεκρωτικὰ ἕλκη τοῦ ἐντέρου, αἱ αἱμορραγίαι τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ ἐγκεφάλου. Ὡς ἐπιπλοκαὶ ἀπὸ τῶν ὀργάνων σημειοῦται ἡ πνευμονία, ἡ λευκωματουρία, ἡ διόγκωσις τοῦ σπληνός, τὰ οἰδήματα. Τὸ αἷμα δὲν ἐμφανίζει χαρακτηριστικὰς ἀλλοιώσεις ἐκτὸς τῶν τῆς ἁπλῆς ὑποχρώμου ἀναιμίας· ἐνίοτε παρατηρεῖται ἔλλειψις αἱμοπεταλίων ὡς ἐπὶ αἱμορραγικῆς πορφύρας, θρομβώσεις τῶν τριχοειδῶν δι' αἱμοπεταλίων ἢ ἰνώδης μεταπλασία τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστῶν.

Ἡ πρόγνωσις εἶναι εὐνοϊκὴ εἰς τὰς ἐλαφρὰς περιπτώσεις καὶ εἰς τὰ προηγμένα ἔθνη· ἀπ' ἐναντίας εἰς τὰ μὴ τοιαῦτα ἡ νόσος εἶναι θανατηφόρος. Εἰς βαρείας καταστάσεις ἡ πρόγνωσις εἶναι μᾶλλον κακή.

Ἡ διάγνωσις εἶναι εὔκολος λόγῳ τῶν παθήσεων τῶν οὔλων καὶ τοῦ ἐπιδημικοῦ ἢ ἐνδημικοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς. Σύγχυσις δύναται νὰ γίνῃ μετὰ τῶν λοιπῶν νόσων τῆς αἱμορραγικῆς διαθέσεως, ἤτοι τῆς αἱμοφιλίας καὶ αἱμορραγικῆς πορφύρας, ὧν διακρίνεται διὰ τῶν κλινικῶν καὶ ἐργαστηριακῶν ἐξετάσεων (ἐξέτασις αἱμοπεταλίων, χρόνος πήξεως, χρόνος αἱμορραγίας κ.τ.λ.).

Ἡ προφύλαξις ἔγκειται εἰς τὴν κατάλληλον σίτισιν καὶ τοὺς καλοὺς ὑγιεινοὺς ὅρους. Πρὸς θεραπείαν χορηγοῦνται νωπὴ τροφή, κρέας ἢ ἐκχύλισμα κρέατος, νωπὰ χόρτα, σαλάτα, φροῦτα, λεμονάδα, ζῦθος. Αἱ ἀλλοιώσεις τῶν οὔλων θεραπεύονται διὰ καταλλήλου περιποιήσεως, διὰ πλύσεων διὰ χλωρικοῦ καλίου, ὀξυγονούχου ὕδατος, βάμματος ρατανίας, αἱ δὲ αἱμορραγίαι διὰ χορηγήσεως ἐνέσεων ἀσβεστίου, ὀρροθεραπείας, ἐνέσεων γάλακτος κλπ. Ι. Λ. Α.

σκορδαλιά (ἡ). Σάλτσα χόρτων καὶ ψαριῶν. Κοπανίζονται εἰς ξύλινον γουδὶ 5—6 φελιὰ σκόρδου καὶ προστίθενται κατὰ σειρὰν 30—35 δράμια ἀμύγδαλα ἀσπρισμένα ἢ καρύδια, 5—6 κουταλιὲς νεροῦ, πατάτα καλοβρασμένη ἢ ψίχα ψωμιοῦ βρεγμένου εἰς νερὸν ἢ γάλα ἢ σιμιγδάλι βρασμένον καί, ἀφοῦ ἀναμιχθοῦν τελείως, προστίθεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον λάδι καὶ ξίδι. Διὰ τὶς βραστὲς ἀγκινάρες καὶ τὸν βραστὸν μπακαλάον προστίθεται εἰς τὴν σκορδαλιὰν κροκὸς αὐγοῦ καὶ τὸ μεῖγμα δουλεύεται μὲ σύρμα, ὅπως ἡ μαγιονέζα.

σκορδαλὸς (ὁ), ἢ *σκορδιαλός*, καὶ *ἀσκορδαλὸς* *[Ζῳολ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ πτηνοῦ *κορυδαλλός*.

Σκορδαλοῦ *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς κοινότητος Λάκκων τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 138. Ν. ΚΛΣ

Σκορδέλης, Βλάσιος Γ. Ἐγεννήθη τῷ 1835 ἐν Στενημάχῳ τῆς Βορείου Θράκης. Μετὰ τὰς ἐν τῇ πατρίδι σπουδὰς ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ διακούσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ φιλοσοφικὰ μαθήματα, ἐπέστρεψε τῷ 1858 εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα προσελήφθη διδάσκαλος. Ὑπηρετήσας μέχρι τοῦ 1863, ἐκλήθη διευθυντὴς τοῦ γυμνασίου Φιλιππουπόλεως, ὅπόθεν ἀπεστάλη εἰς Γερμανίαν τῷ 1875. Τῷ 1877 ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ ἐν Λειψίᾳ, κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν τῆς παιδαγωγίας ἐφ' ᾧ καὶ τῷ 1880 διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐν Τριπόλει διδασκαλείου. Ἐφ' ἱκανὸν ὑπηρετήσας, ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἵδρυσε τὸ φερώνυμον παρθεναγωγεῖον καὶ ἐπεδόθη εἰς συγγραφὴν διδακτικῶν βιβλίων πρωτοτύπων τε καὶ ἐκ μεταφράσεων. Ἀπέθανε τῷ 1898. Τ. Ε. Ε.

Σκορδιάνικα *[Γεωγρ.]*. Συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Ξυλοκάστρου τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 28.

Σκορδίλης, Σπυρίδων. Κερκυραῖος κληρικός. Ἐσπούδασε θεολογίαν εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν καὶ κατόπιν ἐδημοσίευσεν «Ἀκολουθία εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει Πάργῃ γεγονὸς ὑπερφυὲς θαυμάσιον παρὰ τῆς ἁγιωτάτης εἰκόνος τῆς ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας, ψαλλομένη τῇ ια' Φεβρουαρίου». Ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης τῷ 1873. Π. Θ. Σ.

Σκορδίλλω *[Γεωγρ.]*· βλ. *Σκορδύλω*.

σκορδίνημα (τό), καὶ **σκορδινησμὸς** (ὁ)· ἀποταύρισμα, τάνυσμα τῶν μελῶν τοῦ σώματος.

σκορδινῶμαι (—*άομαι*)· ἀρχ., ἀποταυρίζομαι, τεντώνομαι, τανυέμαι.

σκόρδιον (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *τεύκριον* τὸ σκόρδιον.

Σκορδίσκοι, ἢ **Σκορδίσται** *[Ἀρχ.]*. Κελτικὸς λαὸς τῆς κάτω Παννονίας καὶ τῆς Ἄνω Μοισίας, κατοικῶν μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Μάργου (Μοράβα) παρὰ τὰ ἰλλυρικὰ μεθόρια. Ἦτο λαὸς ἄγριος καὶ πολεμικός, καὶ διῃρεῖτο εἰς τοὺς *Μεγάλους* καὶ *Μικροὺς Σκορδίσκους* «συνάπτοντες τοῖς Τριβαλλοῖς καὶ Μυσοῖς» (*Στράβ*. Ζ' 318). Ἡττηθέντες τῷ 135 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Μ. Κοσκονίου, ἐνίκησαν τῷ 114 π.Χ. τὸν ὕπατον Κ. Πόρκιον Κάτωνα, μόλις σωθέντα ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ στρατοῦ του. Τέλος συνετρίβησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀποσυρθέντες δὲ πέραν τοῦ Δουνάβεως, ἔπαυσαν μνημονευόμενοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Α. Θ. Σ.

Σκορδίσκος *[Ἀρχ. Γεωγρ.]*. Ὀροσειρὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. *Σκοιδίσης*). Α. Θ. Σ.

σκόρδο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *κρόμμυον τὸ σκόροδον* (βλ. λ. *σκόροδον*).

σκορδόζουμον (τό). Χυμὸς συνθλιβέντων σκόρδων, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίουν οἱ μεταβυζαντινοὶ ἁγιογράφοι διὰ τὴν ἐπικόλλησιν φύλλων χρυσοῦ, εἴτε ἄλλων χρωμάτων, εἰς τὴν τοιχογραφίαν. Ὡς ἐκ τούτου τὸ σκορδόζουμον ἀπαντᾷ καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον κολλητικόν. Β. Λ. Κ.

σκορδοκαῦλα (ἡ)· δημοτ., τὸ ἐκ δυσπεψίας δυσάρεστον αἴσθημα οἱονεὶ καύσεως καὶ ὀσμῆς σκόρδου, συνήθ. μεταφ. εἰς τὴν φρ. «σκορδοκαῦλα μ' ἔφαγε» εἰρωνικῶς, μεγάλη στενοχωρία μὲ κατέχει.

σκορδόξυδο (τό), ἢ **σκορδοστούμπι**. Μεῖγμα ὄξους καὶ κοπανισμένου σκόρδου, χρησιμοποιούμενον ὡς ἄρτυμα. Σ. Γ.

σκορδόπιστη (ἡ)· δημοτ. εἰρωνικῶς, ἡ ἐρωμένη.

σκορδοπλεξίδα (ἡ)· δημοτ., πλεξίδα ἀπὸ σκόρδα, τροφαλὶς σκορόδων.

σκορδόπρασον *[Βοτ.]*· βλ. λ. *κρόμμυον*.

Σκόρδος, Νικηφόρος. Μοναχὸς τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς Παναχράντου, ἐκ τῶν πρώτων γενναίως μετασχὼν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τοῦ 1821. Δ. Π. Π.

σκορδοσκελίδα (ἡ)· δημοτ., σκελίς, ἄγλις σκορόδου, κωλῖνα ἀπὸ σκόρδο.

σκορδοφαγία (ἡ)· ἡ ὑπερβολικὴ χρῆσις τοῦ σκορόδου εἰς τὰ ἐδέσματα.

σκορδόχορτο (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *τεύκριον τὸ σκόρδιον*.

Σκορδύλης. Ὄνομα μιᾶς τῶν παλαιοτέρων καὶ ἐπιφανεστέρων ἐν Κρήτῃ οἰκογενειῶν, ἥτις ἕδρασεν ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Μέλη τινὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπεστάλησαν μετ' ἄλλων εὐγενῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Digitized by Google

εἰς Κρήτην τῷ 1092 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ ἤ, κατ' ἄλλους, τῷ 1182 ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ, πρὸς παγίωσιν τῆς τάξεως ἐν τῇ νήσῳ. Ὁ πρεσβύτερος τῶν τότε κατελθόντων εἰς Κρήτην Σκορδυλῶν, ὅστις ὠνομάζετο *Μαρῖνος*, ἐγένετο ὁ γενάρχης τῆς ἐν τῇ νήσῳ οἰκογενείας αὐτῶν. Οὗτος μετὰ τῶν υἱῶν καὶ συγγενῶν του ἔλαβεν ὡς τιμάρια ἐκτεταμένας γαίας. Τὰ διάφορα μέλη τοῦ οἴκου τούτου διακλαδισθέντα ἀνὰ τὴν νῆσον ἔλαβον διάφορα ἐπώνυμα, ὡς τῶν *Ψαρομηλίγγων*, τῶν *Παπαδοπούλων*, τῶν *Σεβαστῶν*, τῶν *Πατρῶν*, τῶν *Καντανολέων*, τῶν *Καψοκαλυβῶν*, τῶν *Φινοκάλων*, τῶν *Λογγίνων*, τῶν *Κυριακοπούλων*, τῶν *Λουμπίνων* ἢ *Σαρακηνῶν*, τῶν *Κόιτων*, τῶν *Λιγνῶν*, τῶν *Νομικῶν*, τῶν *Βασιλοπούλων*, τῶν *Τραχηνῶν* κ. ἄ.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐνετοκρατίας οἱ ἐν Λασηθίῳ πρόκριτοι ἀδελφοὶ *Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος Σκορδύλαι* ὑπεκίνησαν τῷ 1217 τὴν τρίτην κατὰ τῶν Ἐνετῶν ἐπανάστασιν τῶν Κρητῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος, ἡγούμενος σώματος ἐπαναστατῶν, κατετρόπωσε τὰ ἐνετικὰ στρατεύματα, ἐξηκολούθησε δὲ ἀγωνιζόμενος μέχρι τοῦ 1219, ὅτε ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τῶν Ἐνετῶν καὶ ἔλαβε παρ' αὐτῶν πλούσια κτήματα παρὰ τὸν ῥύακα Μουσέλλαν (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ῥεθύμνης). Τῷ 1228 ἤγειρε νέαν ἐπανάστασιν, ἥτις διήρκεσε μέχρι τοῦ 1234, ὅτε συνθηκολογήσας καὶ πάλιν ἔλαβε νέας ἐκτεταμένας γαίας παρὰ τὸν ῥύακα Πετρέν. Οἱ Σκορδύλαι συμμετέσχον ἐπίσης ἐνεργῶς εἰς τὴν μεγάλην ὑπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Χορτάτζας ἐπανάστασιν τοῦ 1283, ἥτις διήρκεσε μέχρι τοῦ 1299. Ὁμοίως εἰς τὸ βραχὺ ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ 1462, μετὰ τὴν καταστολὴν τοῦ ὁποίου ἐξηκολούθησαν μαχόμενοι εἰς τὰ ὄρη κατὰ τῶν Ἐνετῶν μέχρι τοῦ 1473, ὅτε συνελήφθη καὶ ἀπηγχονίσθη ὁ ἀρχηγὸς Σκορδύλης. Ἐπρωτοστάτησαν κατόπιν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1570, ἧς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ *Σκορδύλης-Καντανολέος*. Ἔλαβον ὡσαύτως ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἐνετῶν ἐναντίον τῶν ἐπιδραμόντων εἰς τὴν Κρήτην Τούρκων (1645) καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μακρὰν ἄμυναν τοῦ Χάνδακος (Ἡρακλείου) μέχρι τῆς παραδόσεως αὐτοῦ (1669). Τότε πολλοὶ Σκορδύλαι ἀπῆλθον ἐκ Κρήτης (ἐκ τῶν τελευταίων τούτων κατάγεται ἡ ἐν Κερκύρᾳ οἰκογένεια τῶν Βάλβη-Σκορδύλη), ἄλλοι δὲ παραμείναντες εἰς τὴν πατρίδα των ἐξηκολούθησαν τοὺς κατὰ τῶν νέων κατακτητῶν ἀγῶνας ὑπὸ ποικίλα ἐπώνυμα. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770 ἔπεσαν οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῆς ἐν Σφακίοις οἰκογενείας τῶν Σκορδυλῶν, διέπρεψε δὲ ὡς ὁπλαρχηγὸς ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Μουρὶ τῶν Σφακίων *Γεώργιος Σκορδύλης*. Ὡσαύτως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821—1830, καθ' ἣν διέπρεψαν ὡς ὁπλαρχηγοὶ οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου δύο ἱερεῖς *Γεώργιος* καὶ *Ἰωάννης Σκορδύλης*, πατὴρ καὶ υἱός. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπανάστασιν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καὶ ὁ *Νικόλαος Σκορδύλης*, ὅστις διετέλεσε (τῷ 1830) καὶ μέλος τῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς. Δείγματα τῆς ἰσχύος τῆς οἰκογενείας τῶν Σκορδυλῶν ἐν Κρήτῃ εἶναι τὰ μέχρι σήμερον σῳζόμενα ἐν τῇ νήσῳ χωρία, ἅτινα φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτῶν *Σκορδυλιανὰ* καὶ *Σκορδύλω*. Ν. ΚΛΣ

Σκορδυλιανά *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Γλώσσης τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτοικοι (1928) 40. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Γέρω-Λάκκου τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τοῦ νομοῦ Χανίων. Κάτ. (1928) 36. Ν. ΚΛΣ

Σκορδύλιος, *Ζαχαρίας*, ὁ ἐπικαλούμενος *Μαραφαρᾶς*. Κρὴς λόγιος ἱερεὺς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Σπουδάσας ἐν Παταβίῳ ἐγκατεστάθη ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα ὡς ἐπίτροπος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ ἐξέδωκε: τὸ «Ὡρολόγιον» προσαρτήσας εἰς αὐτὸ καὶ «Σύνταγμα ἐκ τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων τῶν ἁγίων πατέρων» καὶ «Περὶ τῶν τεσσαρακοστῶν καὶ νηστειῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ» (1563), «Περὶ συγγενείας βαθμῶν ἢ συνοικεσίων» προσαρτήσας καὶ «Σχόλιον διασαφητικὸν περὶ τῶν τοῦ θείου βαπτίσματος βαθμῶν» καὶ «Στίχους ἰαμβικοὺς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον κτλ.» (1588). Ε. Γ. Π.

— **Σκορδύλιος, *Μακάριος*.** Κρὴς ἱεροδιδάσκαλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὅστις ἐξέδωκε τῷ 1787 ἐν Βενετίᾳ «Λόγους ἐγκωμιαστικοὺς κτλ.». Ε. Γ. Π.

— **Σκορδύλιος, *Παῦλος*.** Λόγιος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης. Μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐν Φερράρᾳ διδάξας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν συνέγραψεν «Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ραβέννης». Ε. Γ. Π.

Σκορδύλω *[Γεωγρ.]*. —1) Χωρίον τῆς κοινότητος Ἀλφὰ τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης. Κάτ. (1928) 125. —2) Χωρίον τῆς κοινότητος Κρυῶν τῆς ἐπαρχίας Σητείας τοῦ νομοῦ Λασηθίου. Κάτ. (1928) 120. Ν. ΚΛΣ

σκορζονέρα (ἡ) (Scorzonera) *[Βοτ.]*. Γένος συνθέτων φυτῶν, περιλαμβάνον ὑπεράνω τῶν ἑκατὸν εἴδη τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Εἶναι φυτὰ ποώδη, ἐτήσια ἢ πολυετῆ, τινὰ ἐδώδιμα καὶ ἕτερα κοσμητικά. Ἐν Ἑλλάδι γνωστότερον εἶδος εἶναι *σκορζονέρα ἡ κροκόφυλλος*, καλουμένη κοινῶς *σταφίδα* (Κεφαλληνία), ὅπερ λαχανεύεται.

Σκορζονέρα.

σκοριντὸρ (τὸ) (Scoridor) */Ναυτ./*. Πλοιάριον ἐπάκτιον τῆς Ἰταλίας, φέρον ἓν μόνον ἱστίον μέγα. Σ. Ε. Λ.

Σκόρλια *[Γεωγρ.]*. Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φωκίδος τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Κάτ. (1928) 246. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 449), περιλαμβανούσης καὶ τὸ χωρίον *Πύργος* ἢ *Κουκιά*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Π. Ν. Π.

Σκορνιακὼφ-Σισσάρεφ, *Γρηγόριος Νικολάγιεβιτς*. Ρῶσος μηχανικὸς (1678—1745). Ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἐν Πετρουπόλει ναυτικῆς ἀκαδημίας. Κατεσκεύασε τὴν μεγάλην διώρυγα τῆς Λαδόγας καὶ συνέδεσε τὰς πλείστας νήσους τοῦ Νέβα μετὰ τῆς Πετρουπόλεως. Ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν συνωμοσίαν τοῦ 1727, συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, εἶτα δ' ἐμετριάσθη ἡ ποινὴ αὐτοῦ καὶ ἐστάλη ἐξόριστος εἰς Σιβηρίαν. Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν, διωρίσθη διοικητὴς τοῦ Ὀχοτσίσκ, ὅπου ἐξετέλεσε πλεῖστα ὑδραυλικὰ ἔργα, ἀπέθανε δὲ πεσὼν εἴς τινα χαράδραν. Θ. Β.

Σκόρντια (Scordia) *[Γεωγρ.]*. Πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κατάνης τῆς Σικελίας, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κατάνης—Καλταγιρόνε. Ἔχει μεγάλας φυτείας ἐλαιώνων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων. Κάτ. (1921) 10.227. Χ. Δ.

σκορ(ο)δέλαιον (τό). Τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ σκορόδου. Κύρια συστατικὰ αὐτοῦ εἶναι τὸ διαλλυλοδισουλφίδιον καὶ τὸ ἀλλυλοπροπυλοδισουλφίδιον. Σ. Γ.

σκοροδίτης (ὁ) (Skorodit) *[Ὀρυκτολ.]*. Ὀρυκτόν, ἀρσενικικὸν ἅλας τοῦ σιδήρου ἔνυδρον, $Fe\,As\,O_4 . 2\,H_2\,O$. Κρυσταλλοῦται εἰς τὸ ῥομβικὸν σύστημα συνήθως εἰς μικροὺς κρυστάλλους μορφῆς ψευδοεξαγωνικῆς, ἀπαντᾷ δὲ καὶ εἰς βοτρυοειδῆ καὶ νεφροειδῆ συσσωματώματα. Παρουσιάζει θραυσμὸν κογχώδη ἕως σκληθρώδη, σκληρότητα $3^1/_2$—4, εἰδικὸν βάρος 3,1—3,28, λάμψιν ὑαλώδη καὶ χρῶμα πρασινωπὸν καὶ σπανίως κυανοῦν, ἐρυθρὸν καὶ φαιόν. Εὑρίσκεται εἰς τὴν Σαξωνίαν, τὸ Schneeberg, τὴν Κορνουαλλίαν κ. ἄ. Γ. Β.

Σκοροδομάχοι (οἱ). Φανταστικοὶ πολεμισταί, ἀνήκοντες, μετὰ τῶν *Ἀνεμοδρόμων, Ἱππογεράνων, Ἱππογυπῶν, Κεγχροβόλων, Λαχανοπτέρων, Στρουθοβαλάνων* καὶ *Ψυλλοτοξοτῶν*, εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Ἐνδυμίωνος κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῦ πρὸς τὸν Φαέθοντα· ἔφερον τὰ στρατεύματα ταῦτα «κράνη ἀπὸ τῶν κυάμων, θώρακας φολιδωτοὺς θερμίνους, ἀσπίδας δὲ καὶ ξίφη οἷα τὰ ἑλληνικά» (*Λουκιανοῦ* Ἀληθ. Ἱστορ. Α' 13). Τὸ ὄνομά των ἐμφαίνει ἴσως ὑπαινιγμὸν εἰς τὴν παρ' ἀρχαίοις χρῆσιν τοῦ σκορόδου κατὰ τὰς ἀλεκτρυονομαχίας. Π. Ν. Π.

σκόροδον (τὸ) *[Βοτ.]*. Εἶδος φυτῶν τοῦ γένους τῶν κρομμύων, τῆς ὁμοιογενείας τῶν *λειριοειδῶν*, ἐπιστημονικώτερον καλούμενον *κρόμμυον τὸ σκόροδον*, κοινῶς δὲ *σκόρδο*. Εἶναι φυτὸν ποῶδες, πολυετὲς καὶ βολβόρριζον. Ἕκαστος βολβὸς (κοιν. *κεφάλι*) περιλαμβάνει δωδεκάδα περίπου πυρήνων (*ἀγλίθων*, κοιν. *φελιά, σκελίδια*), ἀναμεμιγμένων καὶ καλυπτομένων ὑπὸ λεπτοῦ χιτῶνος ὑπερύθρου. Τὰ φύλλα εἶναι ἐπιμήκη, γραμμωτά, βαθέος πρασίνου χρώματος. Τὰ ἄνθη, μικρὰ ῥοδόχροα ἢ ὑποπράσινα, ἑνοῦνται εἰς σχῆμα σκιαδίου περὶ τὴν κορυφὴν μικροῦ κυλινδρικοῦ βλαστοῦ ὕψους 0,60 μ. Τὰ ἄνθη ταῦτα συνοδεύονται συχνάκις ὑπὸ βολβίσκων, ἐχόντων τὴν πρὸς ἀναπαραγωγὴν ἱκανότητα τῶν σπόρων. Κυριώτεραι ποικιλίαι τοῦ εἴδους εἶναι *σκόροδον τὸ κοινὸν* (allium sativum), *σκόροδον τὸ λευκὸν* καὶ *σκόροδον τὸ ῥοδόχρουν*.

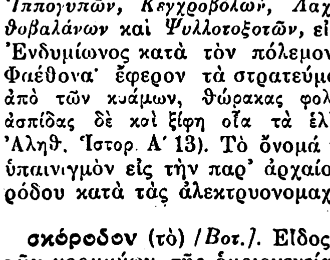
Σκόροδον.

Τὸ σκόροδον εἶναι φυτὸν ἐδώδιμον, χρησιμοποιούμενον εὐρύτατα ἐν τῇ μαγειρικῇ, νωπὸν ἢ ξηρόν, εἴτε ὡς ἄρτυμα τοῦ φαγητοῦ εἴτε πρὸς παρασκευὴν σκορδάλμης (κοιν. *σκορδαλιά, ἀλιάδα*). Ὅ τε βολβὸς καὶ ἡ πόα του ἔχουσιν ἰδιάζουσαν δριμεῖαν γεῦσιν καὶ ὀσμήν, ἰδίως ὅταν τρώγωνται ἄνευ εἰδικῆς παρασκευῆς. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενον ἰδιάζον αἰθέριον ἔλαιον, τὸ *σκορδέλαιον*, χρησιμοποιούμενον ἐν τῇ φαρμακευτικῇ χημείᾳ. Ἕνεκα τῆς παρουσίας τούτου ἡ ὑπέρμετρος χρῆσις σκορόδου προκαλεῖ καρηβαρίαν, *σκορδινισμὸν* κατὰ τὸν Ἱπποκράτην.

Πρὸς καλλιέργειαν τοῦ φυτοῦ ἀπαιτεῖται γῆ λίαν περιεκτικὴ εἰς ἄζωτον. Προσφορωτέρα ἐποχὴ εἶναι ὁ Ὀκτώβριος ἢ ὁ Νοέμβριος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Μάρτιος—Ἀπρίλιος διὰ τὰ ὑγρὰ ἐδάφη. Οἱ πυρῆνες τοῦ βολβοῦ ἀποχωριζόμενοι μετὰ προσοχῆς, φυτεύονται εἰς ἀπόστασιν 12 ἑκατμ. εἰς παραλλήλους αὔλακας, ἀπεχούσας ἀλλήλων περὶ τὰ 20 ἑκατμ. Περὶ τὸν Φεβρουάριον γίνεται ἡ συγκομιδὴ τῶν χλωρῶν σκορόδων, κατ' Ἀπρίλιον δὲ ἢ Μάϊον τῶν ξηρῶν. Ἡ ἀπόδοσις εἶναι 7.500—12.500 κιλὰ βολβῶν κατὰ ἑκτάριον.

—*[Φαρμακευτ.]* Ὁ βολβὸς τοῦ *σκορόδου* (ail ἢ allium sativum) χρησιμοποιεῖται νωπὸς ὡς ἐδώδιμος καὶ ἐν τῇ ἰατρικῇ. Τὸ σκόροδον περιέχει ἔνζυμόν τινα οὐσίαν καὶ θειώδη γλυκοσίδην, τῶν ὁποίων ἡ ἐπαφὴ προκαλεῖ ὀσμὴν δριμεῖαν λίαν διαπεραστικήν. Τὸ αἰθέριον τοῦτο ἔλαιον τοῦ σκορόδου ἢ τὸ θειῶδες ἀλλύλιον (Sulfure d'allyle) συνεστήθη παλαιότερον ὡς ἀντισηπτικὸν λίαν ἀνώσιμον εἰς τοπικὴν ἐφαρμογὴν πρὸς παλαιὰς πυορροούσας πληγάς. Ὡς τοιοῦτον δὲ τὸ σκόροδον ἐχρησιμοποιήθη ὡς προληπτικὸν κατὰ τὴν διάρκειαν διαφόρων ἐπιδημιῶν καὶ δὴ κατὰ τὰς ἐπιδημίας τῆς γρίππης τῶν τελευταίων ἐτῶν (H. Leclerc). Οἱ Loeper, Debray καὶ Pouillard συνέστησαν μεγάλως τὴν ἀγγειοδιασταλτικὴν ἐνέργειαν τοῦ σκορόδου· ἡ ἐνέργεια τῆς τοιαύτης ἰδιότητος τούτου ἐπιτυγχάνεται ἐν χρονικῷ διαστήματι βραχυτέρῳ τῆς μιᾶς ὥρας καὶ εἶναι ἱκανῆς διαρκείας· συνιστᾶται ὅμως, ὅπως ἡ χρῆσις τοῦ φαρμάκου μὴ παρατείνηται πέρα τῶν 3—4 ἡμερῶν, ἀλλὰ νὰ διακόπτηται καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνηται. Ἐσωτερικῶς δὲ λαμβανόμενον τὸ σκόροδον εἰς μικρὰν δόσιν καὶ καθημερινῶς ἐνεργεῖ ὡς τονωτικὸν καὶ διουρητικόν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ θειῶδες αἰθέριον ἔλαιον τοῦ σκορόδου ἀπεκκρίνεται ἀπὸ τῆς πνευμονικῆς ὁδοῦ καὶ μετατρέπει εὐνοϊκῶς τὰς βρογχικὰς ἐκκρίσεις, ὁ H. Leclerc ἐχορήγει τὸ οἰνοπνευματῶδες ἐκχύλισμα τούτου εἰς περιπτώσεις πνευμονικῆς φυματιώσεως, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ Loeper, Forestier καὶ Husrier παρετήρησαν ἐκ τῆς χρήσεως τούτου εὐχάριστα ἀποτελέσματα εἰς τὴν πνευμονικὴν γάγγραιναν καὶ τὸν κοκκύτην. Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ εὑρίσκεται ἐν κοινῇ χρήσει ὡς ἀποχρεμπτικὸν ἐπί τε τῆς ὀξείας καὶ τῆς χρονίας βρογχίτιδος καὶ ἐπὶ τῆς πνευμονικῆς φυματιώσεως. Τέλος τὸ σκόροδον χρησιμοποιεῖται λίαν ἐπιτυχῶς ὡς ἀνθελμιντικόν, ἐπὶ ὀξυούρων, ἐπὶ ἀσκαρίδων, ἐπὶ ταινίας καὶ κυρίως ἐπὶ τῆς ἐχινοκόκκου ταινίας, ἔνθα θαυματουργικῶς τρόπον τινὰ ἐνεργεῖ· ὡσαύτως δὲ ἐπὶ διαρροίας καὶ δυσεντερίας, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ διαβήτου, ὡς ὑποβιβάζον λίαν τὴν ποσότητα τοῦ σακχάρου καὶ ἐνεργοῦν τονωτικῶς.

Ἐσχάτως δὲ ὁ Dr Vlaïcowitch (ἐκ Nancy) ἐμελέτησε τὰς βακτηριδιοκτόνους καὶ τοξικὰς ἰδιότητας τοῦ αἰθερίου ἐλαίου τοῦ σκορόδου, χρησιμοποιήσας τὸ σταθεροποιηθὲν οἰνοπνευματῶδες ἐκχύλισμα τοῦ βολβοῦ σκορόδου· τὸ τοιοῦτον ἐκχύλισμα, οὗτινος 2 μέρη ἀντιστοιχοῦσι πρὸς 1 μέρος βολβοῦ προσφάτου, δύναται νὰ περιέχῃ μέχρις 9 τοῖς 100 αἰθερίου ἐλαίου. Τέλος παρετηρήθη ὅτι τὸ αἰθέριον ἔλαιον τοῦ σκορόδου ἀπεκκρίνεται ἢ ἐξουδετεροῦται βραδύτερον παρὰ τοῖς πάσχουσιν ἐξ ἡπατικῶν καὶ πνευμονικῶν παθήσεων, εἰς τρόπον ὥστε παρ' αὐτοῖς ὁ ὑποβιβασμὸς τῆς ἀρτηριακῆς τάσεως, ὁ παραγόμενος διὰ τῆς χρήσεως τοῦ αἰθερίου τούτου ἐλαίου, εἶναι πάντοτε καταδηλότερος καὶ διαρκέστερος.

Πρὸς κάλυψιν τῆς δυσαρέστου γεύσεως καὶ ὀσμῆς τοῦ φαρμάκου, φέρονται ἐν τῇ φαρμακευτικῇ ἐμπορίᾳ ἰδιοσκευάσματα ὑπὸ μορφὴν καταποτίων καὶ σακχαροπήκτων καὶ ὑπὸ τὰς ὀνομασίας: Aloysine, Allisatine, Allium Coirre, Allium Dausse. Τέλος κατὰ τῶν ὀξυούρων (ἐντερικῶν σκωλήκων) ὁ Dauchez συμβουλεύει τὰ ἐντερικὰ κλύσματα τῆς ἀκολούθου συνθέσεως, ἤτοι: 8 γραμμάρια βολβοῦ σκορόδου προσφάτου, 125 γραμμ. ζέοντος ὕδατος, 1 γραμμ. μηδικοῦ σιλφίου (Assa fœtida) καὶ ἕνα κρόκον ᾠοῦ· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν χρῆσιν τοῦ σκορόδου. Μ. Ν. ΚΑΪΡΗΣ

—*[Ἱστορ.—Λαογρ.]* Τὸ *σκόροδον* ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς προσφάγιον τῶν λαϊκῶν ἰδίᾳ τάξεων καὶ ἐξετιμᾶτο ὡς ὀρεκτικόν, ἀποτρεπτικὸν διαφόρων νόσων καὶ θεραπευτικόν. Σήμερον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀποδίδει εἰς αὐτὸ πλείστας ἰαματικὰς ἰδιότητας, πολλαὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι αὐθαίρετοι. Οὕτω πιστεύεται ὅτι θεραπεύει τὴν ταινίαν, τονώνει τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα, ἐξαλείφει τοὺς τύλους τῶν ποδῶν ἐπαλειφόμενον ἐπ' αὐτῶν, ἐμποδίζει τὴν πρόοδον τῆς ψώρας, καθαρίζει τὸ αἷμα κλπ. Ἡ μεγαλυτέρα σκοροδοφαγία ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γίνεται τὴν πρωτομαγιὰν καὶ καθ' ὅλον τὸν Μάϊον μῆνα διὰ λόγους ὑγείας ἀλλὰ καὶ γευστικότητος. Ὑπὸ τῶν ἠθισμένων τά-

Digitized by Google

ξεων ἀποφεύγεται ἡ χρῆσις σκόρδου, διὰ τὴν δριμύτητα τῆς ὀσμῆς του, ἡ ὁποία κρίνεται ὡς δυσάρεστος καὶ διατηρεῖται παρὰ τῷ φαγόντι ὡς ἀπόπνοια ἐπὶ πολλὰς ὥρας.

Τὸ σκόροδον ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἀντιβασκανίων καὶ τῶν ἀποτρεπτικῶν τῶν νεραϊδῶν καὶ τῶν βρυκολάκων. Ὡς ἀντιβασκάνιον ἀναρτᾶται ἐπὶ τοῦ ἐμψύχου ἢ τοῦ ἀψύχου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπιδιώκεται ν' ἀποτραπῇ ἡ βασκανία. Ἐπίσης θέτουσι σκόροδον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον τῆς λεχοῦς, οἱ δὲ γεωργοί, ὅταν ἀρχίζουν τὴν σποράν, σκάπτουν γωνίαν τινὰ τῆς σπειρομένης γῆς καὶ θέτουν ἐντὸς αὐτῆς σκόροδον καὶ καρπὸν ροιᾶς, ἅτινα παραλαμβάνουν μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας των. Ἐκ τούτων τὸ μὲν σκόροδον εἶναι ἀποτρεπτικὸν τῆς βασκανίας, ὁ δὲ καρπὸς τῆς ροιᾶς συμβολίζει τὴν ἐκ τῆς σπορᾶς μέλλουσαν νὰ προκύψῃ εὐφορίαν. Πολλάκις ἀντὶ τοῦ σκόρδου χρησιμοποιεῖται ἁπλῶς ὡς ἀντιβασκάνιον τὸ ὄνομά του. Οὕτω πρὸς τοὺς θαυμάζοντας καὶ ἐπαινοῦντας βρέφη, παιδία κλπ λέγεται: «σκόρδα στὰ μάτια σου» ἢ μόνον: «σκόρδα». Τὸ σκόροδον προφυλάσσει καὶ ἀπὸ τὴν βλαβερὰν συνήθως ἐπήρειαν τῶν νεραϊδῶν, διὸ καὶ φέρεται ὡς ἀποτρόπαιον, διότι κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰ δαιμόνια ταῦτα δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑποφέρουν τὴν ὀσμήν του. Τέλος συνηθεστάτη ἐπῳδὸς πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐκ τῶν βρυκολάκων κινδύνου εἶναι: «μπῆκε τὸ γομάρι στὰ σκόρδα». [Πρβλ *Σ. Κυριακίδου*, Ἑλληνικὴ λαογραφία, Α, 1922. *Μπούτουρα*, Προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἑρμηνεία αὐτῶν.] θ. π

σκορόδοσμος (ὁ) *[Βοτ.]*. Ἑτέρα ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *νάρθηξ ὁ σκορόδοσμος*.

Σκορομόκι. Ρῶσοι ραψῳδοὶ τοῦ μοσχοβιτικοῦ κύκλου, οἵτινες ἀπέθησαν οἱ σύντροφοι καὶ οἱ ἀκόλουθοι τοῦ τσάρου Ἀλεξίου. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰ ᾄσματά των ὑπῆρξαν τὸ κύριον πνευματικὸν ἐντρύφημα τῶν ἡγεμονικῶν οἴκων. Ἀφ' ἧς ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον Πέτρος ὁ Μέγας, διεσκορπίσθησαν καὶ μεταβληθέντες εἰς πλάνητας ραψῳδοὺς θριαμβεύουσι καὶ σήμερον εἰς τὰς καλύβας καὶ τὰ καπηλεῖα τῶν χωρίων τῆς Ὀλένιετς. θ. β.

σκόρος (ὁ), ἢ σκῶρος· δημοτ., μικρὸν ἔντομον καταβιβρῶσκον τὰ μάλλινα ὑφάσματα, ἀρχ *σής, —ητός*.

σκοροφάγωμα (τό)· φθορὰ ὑφάσματος προελθοῦσα ἀπὸ σκόρον.

σκοροφαγωμένος, —η, —ο· ὁ ὑπὸ τοῦ σκόρου διαβρωθείς.

σκόρπαινα (ἡ) (Scorpaena) *[Ζωολ.]*. Γένος ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *σκορπαινιδῶν*. Περιλαμβάνει ὑπερτεσσαράκοντα εἴδη μικρῶν καὶ εὐμεγέθων ἰχθύων, ἀπαντώντων εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας. Χαρακτηριστικὰ τοῦ γένους εἶναι: σῶμα ἱκανῶς πεπιεσμένον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ μετρίου μεγέθους λεπίων· κεφαλὴ ὀγκώδης, ὡπλισμένη δι' ἀκανθῶν καὶ φέρουσα κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμῆμα λακκίσκον γυμνόν· πτερύγια καλῶς ἀνεπτυγμένα. Αἱ σκόρπαιναι εἶναι ἐκ τῶν ἀδηφαγωτέρων ζῴων, τρέφονται δὲ ἐξ ἄλλων μικροτέρων ἰχθύων, οὓς παραμονεύουσι κρυπτόμεναι ἐντὸς τῆς ἄμμου. Ἐπιφέρουσι διὰ τῶν ἀκανθῶν των κτυπήματα λίαν ὀδυνηρά, ἄνευ ὅμως ἄλλων συνεπειῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Καίτοι δὲν ἔχει ἄφθονον οὐδ' ἐκλεκτὴν σάρκα, ἐν τούτοις παρέχει ἐξαίρετον ζωμόν. Ἐκ τῶν εἰδῶν τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν κυριώτερα εἶναι: *σκόρπαινα ἡ γρομφὰς* (Scorpaena scrofa), κοιν. *σκορπιὸς ἢ χάφτης*, ἔχουσα μῆκος σώματος 20—35 ἑκστμ., χρῶμα ἐρυθρόφαιον μετὰ κηλίδων, καὶ φέρουσα ἀποφυάδας κατὰ τὴν κάτω σιαγόνα· *σκόρπαινα ὁ χοῖρος* (Scorpaena porcus), ὁμοιάζουσα μεγάλως, πρὸς τὸ ἀνωτέρω εἶδος, ἀλλ' ἔχουσα μικρότερον σῶμα.

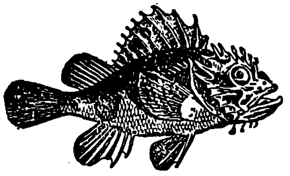

Σκόρπαινα.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ. γ.κ.γ.

σκορπαινίδαι (οἱ) (Scorpaenidae) *[Ζωολ.]*. Ὁμοιογένεια ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων, περιλαμβάνουσα περὶ τὰ 150 εἴδη μικρῶν καὶ εὐμεγέθων ἰχθύων. Οἱ ἰχθύες οὗτοι χαρακτηρίζονται ἐκ τῆς παρουσίας ἐν αὐτοῖς εἰδικῆς ὀστεώδους ἀποφύσεως, συνδεούσης τὰς παρειὰς πρὸς τὴν κόγχην, καὶ τῆς ἐλλείψεως κυνοδόντων, ἐνῷ οἱ ὑπόλοιποι ὀδόντες εἶναι μαλακοὶ καὶ μικροί. Ἔχουσιν ἐν τούτοις πτερύγια ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένα, εἴδη δέ τινα εἶναι λίαν ἐπικίνδυνα, καθ' ὅσον αἱ σιαγόνες των συνδέονται πρὸς δηλητηριώδεις ἀδένας. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς ὁμοιογενείας εἶναι ἡ *σκόρπαινα*, ἕτερα δὲ γνωστὰ εἴδη ὁ *σεβαστός*, ὁ *πτερόεις*, ὁ *πέλωρ* κ. ἄ.

—*[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων τῆς ἠωκαίνου καὶ τῆς μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. γ. κ. γ.

σκορπαλευρᾶς (ὁ)· Ἰδιωμ., ὁ σπάταλος, ὁ ἄσωτος, ὁ ἄμετρος καὶ ἄκριτος διαχειριστής (ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τὸν ἀνεπιτήδειον ζυμωτὴν τὸν σκορπίζοντα τὸ ἄλευρον κατὰ τὴν ὥραν τῆς ζυμώσεως). ι. Δ. Μ.

σκορπίδι (τὸ) *[Βοτ.]*. Κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *ἀδίαντον, γυμνόγραμμα καὶ δωρόνικον*.

σκορπιδοειδὲς (τὸ) *[Βοτ.]*· βλ. *σκορπίουρος*.

σκορπιδόχορτο (τό)· κοινὴ ὀνομασία τῶν φυτῶν *δωρονικον* καὶ *χοιράδιον*· ‖ μεταφ., αἰφνίδιον σκόρπισμα: «ἡ περιουσία του ἔγινε σκορπιδόχορτο».

σκορπίζω, δημοτ. *σκορπάω*· διασκορπίζω, διασπείρω: «σκορπίζω ἄνθη, — λουλούδια», «τὰ σκόρπισε 'ς τὸ δρόμο»· ‖ ἀμεταβ., διασκορπίζομαι: «σκόρπισε ὁ κόσμος», «ἄργησαν νὰ μαζευτοῦν καὶ 'ς τὴ στιγμὴ σκόρπισαν»· ‖ «σκορπάει τὰ λεφτά του,—τὰ πράγματα» τὰ διασπείρει ἐδῶ κι' ἐκεῖ.

σκορπιοειδῆ (τὰ) (Scorpionina) *[Ζωολ.]*. Τάξις ἀρθροπόδων ζῴων τῆς ὁμοταξίας τῶν *ἀραχνοειδῶν*. Περιλαμβάνει ἀρθρόγαστρα ἀραχνοειδῆ μεγαλύτερα κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ἀραχνῶν, ἐξηπλωμένα εἰς τὰς θερμὰς ἢ εὐκράτους καὶ ξηρὰς χώρας τῆς γῆς. Τὸ σῶμά των, φθάνον εἰς μέγεθος τὰ 15—20 ἑκστμ, ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τμημάτων: τοῦ κεφαλοθώρακος, εὐρέος, πεπλατυσμένου καὶ ἀνάρθρου· τῆς κοιλίας, συμφυομένης ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν κεφαλοθώρακα, πρὸς ὃν ἔχει τὸ αὐτὸ πλάτος, καὶ ἀποτελουμένης ἐξ ἑπτὰ δακτυλίων συνηρθρωμένων στερεῶς πρὸς ἀλλήλους· καὶ τῆς ὀπίσω κοιλίας, διαμεμορφωμένης ἐν εἴδει εὐκινήτου οὐρᾶς καὶ ἀποτελουμένης ἀπὸ ἓξ δακτυλίους, κατὰ πολὺ

σκορπιοειδῆ οὔτε κινοῦνται οὔτε τρέφονται. Γενικῶς εἰς τὰ ζῷα ταῦτα τὸ ἄρρεν οὐδόλως σχεδὸν παραλλάσσει τοῦ θήλεος. Τὰ γεννητικὰ ὄργανα εἰς ἀμφοτέρους εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ πρώτου δακτυλίου τῆς κοιλίας.

Τὰ σκορπιοειδῆ ἐνεφανίσθησαν ἐνωρίτατα ἐπὶ γῆς (βλ. κατ.), ὁ δὲ σχηματισμὸς τῶν εὑρεθέντων ἀπολιθωμένων γενῶν ἐμφανίζει μεγάλας ἀναλογίας πρὸς τοὺς *λιμούλους* ἐκ τῶν μαλακοστράκων, τοῦτο δὲ ἐπιτρέπει νὰ θεωρήσωμεν τούτους ὡς προγόνους τῶν σκορπιοειδῶν. Οὐχὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου, ἄλλωστε, οἱ φυσιοδῖφαι κατέτασσον τοὺς σκορπίους εἰς τὰ μαλακόστρακα.

— *[Παλαιοζωολ.]* Ἀπολιθωμένα λείψανα τῶν ζῴων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς λιθανθρακοφόρου τοῦ παλαιοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. γ. κ. γ.

σκορπιοειδὴς (ὁ, ἡ), —ές· ὁ ὅμοιος πρὸς σκορπίον· ‖ *σκορπιοειδῆ* (τά)· τάξις ἐντόμων (βλ. λ.).

σκόρπιος, —α, —ο· δημοτ., διεσκορπισμένος: «ἔχει τὰ πράγματά του, — τὰ βιβλία του σκόρπια ἐδῶ κι' ἐκεῖ».

σκορπίος (ὁ) καὶ κοινῶς *σκορπιός*· γένος ἀραχνοειδῶν ἀρθροπόδων, οὗτινος τὸ δῆγμα εἶναι δηλητηριῶδες (*Ζωολ.*)· ‖ γένος ἀκανθοπτερυγίων ἰχθύων, ἄλλως *σκόρπαινα* (βλ. λ.)· ‖ κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ἐχινόπους ὁ μήλιος*· ‖ πολεμικὴ μηχανὴ παρὰ Ρωμαίοις καὶ Βυζαντινοῖς, ἄλλως *ὄναγρος* (βλ. λ)· ‖ ναυτ., τεμάχιον τοῦ σκελετοῦ τοῦ πλοίου, εἰς μὲν τὰ ξύλινα σκάφη ἰσχυρὸν κεκαμμένον ξύλον, εἰς δὲ τὰ σιδηρᾶ μεταλλικὴ δοκός. Τὸ τοιοῦτον τεμάχιον ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἐσωτροπίου καὶ ἔνδον τῆς στείρας καὶ τοῦ ποδοστήματος, ἐπικαλύπτει ἐν τῷ σκελετῷ τοῦ πλοίου τὰς ἕδρας ἀφ' ἑνὸς τῶν πρωραίων καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν πρυμναίων νομέων. Σ. Ε. Λ.

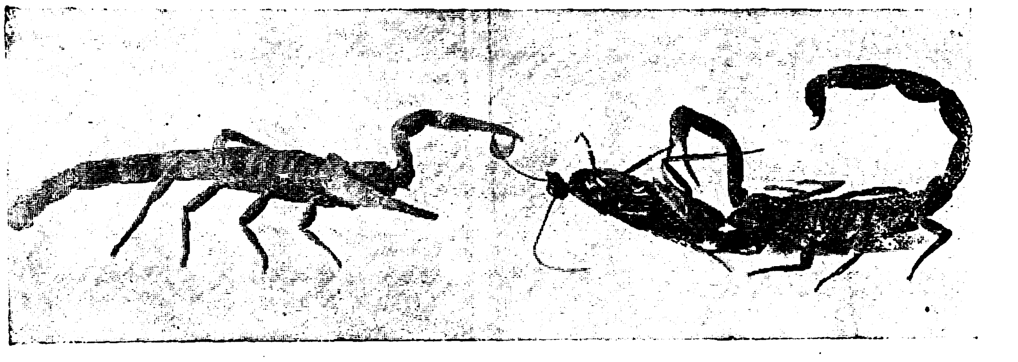

Σκορπίοι διαμφισβητοῦντες βλάτιην.

στενοτέρους τῶν δακτυλίων τῆς κοιλίας, ὧν ὁ τελευταῖος ἀπολήγει εἰς ἄκανθαν δηλητηριώδη. Ἑκατέρωθεν τοῦ στόματος ὑπάρχουν δύο ζεύγη σιαγόνων, ὧν τὸ δεύτερον, ἐξειλιγμένον εἰς ποδοσιαγόνας, ἔχει τεραστίαν ἀνάπτυξιν, ὁμοιάζον πρὸς τὰς λαβίδας τοῦ ἀστακοῦ. Τὰ τέσσαρα ζεύγη τῶν ἄκρων προσηρμοσμένα εἰς τὸν κεφαλοθώρακα, καταλήγουσιν εἰς διπλῆν χηλήν. Ἡ ἰοβόλος ἄκανθα φέρει κατὰ τὴν κορυφὴν δύο μικροτάτους πόρους, δι' ὧν ἐκχέεται κατὰ τὸ πλῆγμα τὸ δηλητήριον, περιεχόμενον εἰς εἰδικὸν ἀδένα εὑρισκόμενον ἐντὸς τοῦ τελευταίου δακτυλίου οὐρᾶς. Τὸ νευρικὸν σύστημα τῶν σκορπιοειδῶν περιλαμβάνει: τὸν ἐγκέφαλον, ἀποτελούμενον ἐκ τῆς συνενώσεως δύο ζευγῶν γαγγλίων· ἓν μέγα γάγγλιον, κείμενον ὑπὸ τὸν οἰσοφάγον καὶ συνδεόμενον πρὸς τὸν ἐγκέφαλον· καὶ τὸ νευρικὸν δίκτυον, περιλαμβάνον 7—8 γάγγλια, κείμενα κατὰ διαστήματα καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ σώματος καὶ τῆς οὐρᾶς. Ἐκ τῶν αἰσθήσεων μόνη ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ τῆς ὁράσεως, ἐξυπηρετουμένη ὑπὸ 3—7 ζευγῶν ὀφθαλμῶν. Δύο τούτων, μεγαλύτεροι τῶν ἄλλων, εὑρίσκονται, τοποθετημένοι σχεδὸν ὁμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ραχιαίας ἐπιφανείας τοῦ κεφαλοθώρακος· τὸ ζεῦγος τοῦτο τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι σύνθετον, ἐνῷ τὰ ἄλλα ζεύγη ἀποτελοῦνται ἐξ ἁπλῶν ὀφθαλμῶν.

Τὰ σκορπιοειδῆ εἶναι λίαν εὐκίνητα ζῷα, βαδίζοντα δὲ ἢ τρέχοντα ὑποβοηθοῦνται ὑπὸ τῆς οὐρᾶς των. Εἶναι ζῷα συνήθως νυκτόβια· τρέφονται κυρίως ἐξ ἀραχνῶν, ἃς συλλαμβάνουσι διὰ τῶν τεραστίων σιαγόνων των, φονεύουσι δὲ πλήσσοντες αὐτὰς διὰ τοῦ ἰοβόλου κέντρου τῆς οὐρᾶς των, ἣν δύνανται εὐχερῶς ν' ἀνυψώσωσι καὶ κάμψωσι πρὸς τὰ πρόσω. Εἰς τὴν τάξιν τῶν σκορπιοειδῶν ὑπάγονται ὑπὲρ τὰ 150 εἴδη, ὧν ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντῶσι δεκαπέντε, ὑπαγόμενα εἰς τὰς ὁμοιογενείας τῶν *πανδεινιδῶν*, τῶν *ἀνδροκτονιδῶν* καὶ τῶν *τελεογονιδῶν*. Τὸ δῆγμα τῶν σκορπιοειδῶν τούτων εἶναι λίαν ὀδυνηρόν, ἀλλ' οὐχὶ θανατηφόρον διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ὑπάρχουσιν ὅμως εἰς τὰς τροπικὰς χώρας εἴδη, ὧν τὸ δῆγμα δύναται νὰ θανατώσῃ καὶ ἄνθρωπον. Τὰ σκορπιοειδῆ εἶναι πάντα ζῳοτόκα, ἡ δὲ θήλεια, τίκτουσα περὶ τὰ 20 νεογνά, φέρει ταῦτα ἐπὶ τῆς ράχεώς της ἐπὶ μίαν περίπου ἑβδομάδα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὰ μικρὰ

—*[Ζωολ.]* Ὁ *σκορπίος*, κοιν. *σκορπιός*, εἶναι γένος ἀρθρογάστρων ἀραχνοειδῶν ἀρθροπόδων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *πανδεινιδῶν* ἢ *σκορπιονιδῶν*, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη μικρῶν σκορπιοειδῶν. Τούτων κοινότερος ἐν Εὐρώπῃ εἶναι *σκορπίος ὁ κοινός*, ἔχων μέγεθος μέχρι 4 ἑκατοστῶν καὶ χρωματισμὸν κατὰ μὲν τὴν ράχιν ἐρυθρόφαιον, κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν κιτρινόλευκον. Εἶναι ἐξηπλωμένος εἰς ὅλην τὴν νότιον Εὐρώπην. Κρυπτόμενος ἐντὸς κοιλοτήτων, ρωγμῶν ἢ ὑπὸ τοὺς λίθους, ἐξέρχεται τὴν νύκτα πρὸς εὕρεσιν τροφῆς, συνισταμένης ἐξ ἀραχνῶν καὶ διαφόρων ἐντόμων. Πολλάκις ἐνδιατρίβει ἐντὸς τῶν οἰκιῶν, καταφεύγων εἰς τὰς γωνίας ἢ κάτωθι τῶν ἐπίπλων. Συλλαμβανόμενος ὁ σκορπίος ἢ καὶ ἁπλῶς κινδυνεύων νὰ συλληφθῇ ἀμύνεται ἰσχυρῶς, καταφέρων διὰ τῆς οὐρᾶς του ἰσχυρότατα πλήγματα πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἐκ τούτου ἐπεκράτει ἄλλοτε ἡ γνώμη ὅτι ὁ σκορπίος, ὅταν ἀντιληφθῇ ὅτι δὲν τοῦ ἀπομένει ἐλπὶς σωτηρίας, αὐτοκτονεῖ.

Σκορπίος πλήττων διὰ τοῦ ἰοβόλου κέντρου του συλληφθεῖσαν ἀράχνην.

Ἕτερον εἶδος μεγαλύτερον καὶ ἐπικινδυνωδέστερον τοῦ προηγουμένου εἶναι *σκορπίος ὁ κίτρινος ἢ βοῦθος*, οὗ τὸ μῆκος τοῦ σώματος φθάνει τὰ 8 ἑκατοστά. Ἀπαντᾷ ἐπίσης εἰς τὰς παραμεσογείους χώρας, τὸ δὲ δῆγμά του εἶναι ὀδυνηρότατον.

Digitized by Google

—«**Σκορπιός**». Ἔμμετρος σατιρικὴ ἐφημερὶς ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθεῖσα τῷ 1886.

—**σκορπίου δῆγμα** *[Φαρμακ.]* βλ. *ἀντίδοτα* (τ. Δ' σ. 860 γ').

Σκορπίος */Μυθολ./.* Τὸ γνωστὸν ἔντομον, τὸ ὁποῖον κατὰ διαταγὴν τῆς Ἀρτέμιδος ἐκπηδῆσαν ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς Χίου, ἐφόνευσε διὰ τοῦ φαρμακεροῦ του πλήκτρου τὸν Ὠρίωνα, ἐπειδὴ «ἐν κυνηγεσίῳ ἀκόσμως ἐβιάσατο αὐτήν». Κατ' ἄλλην παράδοσιν, ἔδηξε τὸν Ὠρίωνα κατὰ διαταγὴν τῆς Γῆς, διότι ἐκαυχᾶτο ὅτι οὐδὲν ζῷον ἐφοβεῖτο. Ὁ Ζεὺς τότε κατηστέρισεν ἀμφοτέρους· ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὁ ἀστερισμὸς τοῦ ἑνὸς νὰ ἀνατέλλῃ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἑτέρου. (*Ψευδο-Ἐρατοσθ.* Καταστερισμοί, VII καὶ XXXII). Α. Θ. Σ.

Σκορπίος *[Ἄστρον.].* Ἐκτεταμένος καὶ λίαν εὐδιάκριτος ἀστερισμός, ἀποτελούμενος ἐκ πολλῶν λαμπρῶν ἀστέρων, τῶν ὁποίων ἡ διάταξις ὑπενθυμίζει τὸ ὁμώνυμον ἔντομον ἢ μυθολογικὸν θηρίον, τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς φοβεροὺς ὄνυχας καὶ μὲ τὸ τρομερὸν κέντρον εἰς τὸ ἄκρον τῆς πελωρίας οὐρᾶς του κατετρόμαξε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Φαέθωνα, ὅταν οὗτος, ἀντικαταστήσας τὸν πατέρα του εἰς τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἅρματος τοῦ Ἡλίου, ἐφέ-

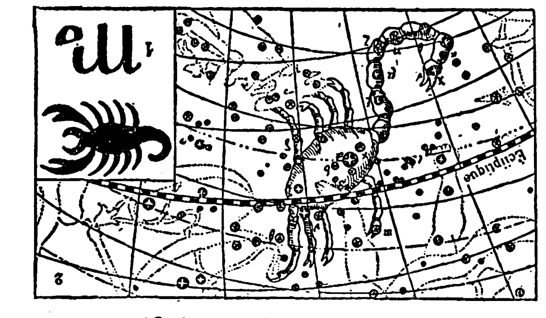

Ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Σκορπίου.

ρετο τῇδε κἀκεῖσε ἀνὰ τοὺς οὐρανοὺς ὑπὸ τῶν ἀφηνιασάντων ἵππων, ἀπειλῶν νὰ καταξηράνῃ τοὺς ὠκεανοὺς καὶ νὰ καύσῃ τοὺς θεοὺς διὰ τῶν πυρίνων ἀκτίνων τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας.

Ὁ Σκορπίος καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἀστερισμῶν τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, κείμενος πρὸς Α. τοῦ Ζυγοῦ καὶ πρὸς Δ. τοῦ Τοξότου καὶ ἔχων πρὸς Β. μὲν τὸν Ὀφιοῦχον, πρὸς Ν. δὲ τοὺς ἀστερισμοὺς τοῦ Λύκου, τοῦ Κανόνος, τοῦ Βωμοῦ καὶ τοῦ Νοτίου Στεφάνου.

Ἐκ τῶν ἀστέρων τοῦ ἀστερισμοῦ τούτου κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς: Ὁ α *Σκορπίου* ἢ *Ἀντάρης*, καλούμενος ἐνιαχοῦ *Καρδία τοῦ Σκορπίου* (Cor Scorpionis παρὰ τοῖς Λατίνοις καὶ *Κάλμπ ἀλ-Ἀκράμπ* παρὰ τοῖς Ἄραψι). Ὁ ἐν λόγῳ ἀστὴρ εὑρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ τριγωνικοῦ σχήματος, ὅπερ ἀποτελεῖ ἡ ῥιπιδοειδὴς διάταξις τῶν τεσσάρων *χηλῶν τοῦ Σκορπίου*, αἵτινες καταλήγουσιν εἰς τοὺς ἀστέρας *β*, *δ*, *π* καὶ *ρ*. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἀναλύεται διὰ μικροῦ τηλεσκοπίου εἰς δύο ἀστέρας, ὧν ὁ εἷς εἶναι μεγέθους 2, 9 καὶ ὁ ἕτερος περίπου 5ου. Εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν πρὸς τὰ ΒΑ. εὑρίσκεται ὁ *ν Σκορπίου*, ὅστις δι' ἰσχυροῦ τηλεσκοπίου ἐλέγχεται τετραπλοῦς. Ἐν τῷ αὐτῷ ἀστερισμῷ ἄξιοι λόγου διπλοῖ ἀστέρες εἶναι ὁ *μ*, ὁ *ξ* καὶ ὁ *σ Σκορπίου*.

Ἐκτὸς διαφόρων ἐνδιαφερόντων μεταβλητῶν ἀστέρων ὁ Σκορπίος περιέχει καὶ πολλοὺς νεφελοειδεῖς, ἰδίᾳ πρὸς τὸ νότιον ἄκρον αὐτοῦ. Ἐκ τῶν νεφελοειδῶν τοῦ ἐν λόγῳ ἀστερισμοῦ ἀξιολογώτεροι εἶναι οἱ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα M6, M7 καὶ M80 Ἐξ αὐτῶν οἱ δύο πρῶτοι, κείμενοι παρὰ τὰ ὅρια τοῦ Τοξότου, κατατάσσονται ὑπό τινων εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦτον, ὁ δὲ τρίτος, κείμενος μεταξὺ τῶν ἀστέρων α καὶ β Σκορπίου, ὁμοιάζει πρὸς κομήτην, κατὰ δὲ τὸ 1860 ἐφείλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀστρονόμων διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐμφανισθέντος νέου ἀστέρος T Σκορπίου. Σ. Π.

— **Σκορπίος** *[Ἄστρον.].* Ἓν ἐκ τῶν δώδεκα ζῳδίων, ὅπερ λόγῳ τῆς μεταπτώσεως τῶν ἰσημεριῶν συμπίπτει ἤδη μετὰ τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ζυγοῦ. Τὸ ζῴδιον τοῦτο παρίσταται διὰ τοῦ συμβόλου ♏, εὑρίσκεται δὲ ἐν αὐτῷ ὁ Ἥλιος κατὰ τὸν μῆνα Ὀκτώβριον. Σ. Π.

— **Σκορπίου** ***Καρδία*** *[Ἀστρον.]* βλ. *Ἀντάρης* καὶ *Σκορπίος*.

Σκορπιὸς *[Γεωγρ.].* Μικρὰ νῆσος τοῦ Ἰονίου, κατὰ τὰ πρόσγεια τοῦ νοτίου στομίου τοῦ κόλπου Ἀλεξάνδρου τῆς Λευκάδος, μία τῶν Τηλεβοΐδων (πλάτ. 38° 41' Β, μήκ. 20° 46' Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 203: Santa Maura, Ithaca, Cephalonia καὶ 1620: Meganisi channel). Ἔχει περίμετρον 2 μίλ. καὶ ὕψος μέγιστον 186 ποδῶν. Ἐγγὺς τῆς βορείας πλευρᾶς της νησὶς *Σκορπίδι*. Σ.Ε.Λ.

σκορπίουρος (ὁ) (Scorpiurus) *[Βοτ.].* Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν *ἐλλοβοκάρπων*, περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν παρὰ τὴν Μεσόγειον χωρῶν καὶ τῶν Καναρίων νήσων. Ἐκ τῶν ἐλαχίστων εἰδῶν τοῦ γένους γνωστότερα καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαντῶντα εἶναι ὁ *σκορπίουρος ὁ αὐλακωτὸς* (Scorpiurus sulcata, κοιν. *πεντάνευρο*) καὶ ὁ *σκορπίουρος ὁ σκωληκοειδὴς* (Scorpiurus vermiculata). Δ.Ν.Π.

Σκορπιῶνα *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Θυάμιδος (Φιλιατῶν) τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Κάτ. (1928) 233. Ἔχει δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ταχυδρομικὸν γραφεῖον. —Π.

σκόρπισμα (τό)· ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σκορπίζω, διασκόρπισμα.

σκορπῶ· δημοτ. τύπ. τοῦ *σκορπίζω* (βλ. λ.): «μὴ σκορπᾷς τὰ πράγματά σου», «ὅσα μαζεύομε σ' ἕνα χρόνο τὰ σκορποῦμε σ' ἕνα μῆνα».

σκορπονέρα (ἡ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *μελανόφλοιος* (βλ. λ.).

Σκόρσμπυ (Scoresby), ***Γουλιέλμος.*** Ἄγγλος ἐξερευνητὴς (1789—1857). Υἱὸς φαλαινοθήρα, ἔφθασε τῷ 1806, ἐπιβαίνων τοῦ ἁλιευτικοῦ «Ρηζολούσιον», μέχρι τοῦ 81° 30' βορείου παραλλήλου (19° Ἀν. μήκους). Τῷ 1813 διεπίστωσεν ὅτι ἡ θερμοκρασία τῶν ὑδάτων τοῦ Πολικοῦ ὠκεανοῦ εἰς μεγάλα βάθη εἶναι μεγαλυτέρα τῆς θερμοκρασίας τῆς ἐπιφανείας. Τῷ 1822 ἐξηρεύνησε τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Γροινλανδίας ἐπὶ μῆκος 400 μιλλίων μεταξὺ 69° 30' καὶ 72° 30'. Κατέγινεν εἶτα εἰς μελέτας περὶ τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ, ἔγραψε δὲ τὸ ἔργον: «Ταξίδιον εἰς Αὐστραλίαν πρὸς μελέτην τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ», δημοσιευθὲν μετὰ τὸν θάνατόν του. Γ. Ι. Β.

Σκορτσινὸ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Κάτ. (1928) 632. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος (κάτ. 853), περιλαμβανούσης καὶ τὸν συνοικισμὸν *Γραικοῦ*. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. —Π.

Σκόρτα *[Μεσ. Γεωγρ.].* Μεγάλη κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας φραγκικὴ βαρωνεία ἐν Ἀρκαδίᾳ, περιλαμβάνουσα ἱκανὸν μέρος τῆς Γορτυνίας καὶ τμήματα τῶν περιοχῶν Μεγαλοπόλεως καὶ Ὀλυμπίας. Οἱ κάτοικοι τῶν Σκορτῶν, Ἕλληνες ἀνάμεικτοι μετ' Ἀλβανῶν, εἶχον ὑπάρξει πάντοτε τὸ μᾶλλον ἀτίθασον στοιχεῖον τῆς χερσονήσου, διὸ καὶ ἡ ὀρεινὴ αὐτῶν χώρα, ἡ ὁποία εὐλόγως ὠνομάσθη ἡ Ἑλβετία τοῦ Μωρέως, ἐφρουρεῖτο πάντοτε μετὰ πολλῆς δυσπιστίας ὑπὸ τῶν Φράγκων δυναστῶν, εἰς οὓς οἱ δυσήνιοι κάτοικοι τῆς πολεμικῆς περιοχῆς συχνὰ εἶχον παράσχει πράγματα διὰ ἐπανειλημμένων ἀποστασιῶν κατὰ τὸν ΙΓ' καὶ ΙΔ' αἰῶνα. Ὀλίγον πρὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως τῆς Πελοποννήσου τὰ Σκόρτα παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου εἰς τὸν ἀδελφόν του Θωμᾶν εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν Καλαμῶν. Δύο περιοχὰς τῶν εἰς τοὺς Τούρκους περιελθόντων Σκορτῶν, τὸ Λεοντάριον καὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον, κειμένας ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς Καρυταίνης, παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Κορώνης, ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε' παρεχώρησε πρὸς τὸν μεγάλας πρὸς αὐτὸν παρασχόντα πολεμικὰς ὑπηρεσίας Κορωναῖον ἱππότην Θεόδωρον Ἁγιαποστολίτην, «ἵνα λαμπρότερον ἐκλάμπῃ ὁ ἱπποτικὸς βαθμός του». Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ Σκόρτα κατείχοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Θεόδωρος Ἁγιαποστολίτης θὰ ἐλάμβανε τὴν κυριότητα τῶν ἐγκρουμένων εἰς αὐτὸν περιοχῶν «ὁποτεδήποτε ἤθελεν εὐδοκήσει ὁ Θεὸς νὰ ἐκδιωχθῶσιν ἐκεῖθεν οἱ Τοῦρκοι».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. [*Ἀνδρέου Μουστοξύδου*], Ἑλληνομνήμων (Ἀθῆναι 1843) σ. 47 κ.ἑ.—*Ν. Κατραμῆ*, Ἡ ἐν Νεαπόλει ἑλληνικὴ ἐκκλησία (Ζάκυνθος 1866).—*Οὐΐλλιαμ Μίλλερ*, Ἱστορία τῆς φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, μετάφρ. Σ. Π. Λάμπρου (Ἀθῆναι 1909—1910). Δ. Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ

σκόρτζα (Scorza) *[Ὀρυκτολ.]* βλ. λ. *ἐπίδοτον*.

σκορτζονέρα (ἡ) *[Βοτ.]* βλ. *σκορπονέρα*.

Σκορτσοῦ *[Γεωγρ.].* Χωρίον τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας (βλ. *Σκουρτοῦ*).

Σκορύλλων (Scoryllo). Βασιλεὺς τῶν Γότθων (βλ. λ. *Κορύλλος*).

σκὸς (ὁ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *καρπῖνος ὁ βετουλοειδής*.

Σκοστόκης. Βασιλεὺς τῆς Θράκης περὶ τὰ 350 π. Χ. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν σωζομένων χαλκῶν νομισμάτων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα φέρουν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως κεφαλὴν Ἀπόλλωνος (;) δαφνοστεφοῦς, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης τὴν ἐπιγραφὴν ΣΚΟΣΤΟΚ καὶ ἵππον καλπάζοντα.

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω, εἶναι γνωστὸς ἐπίσης ἐκ τῶν νομισμάτων αὐτοῦ καὶ ἄλλος *Σκοστόκης*, προφανῶς Σκύθης βασιλεύς, κόψας κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα χρυσοῦς στατῆρας καὶ τετράδραχμα ἀργυρᾶ κατ' ἀπομίμησιν τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου. Α. Θ. Σ.

σκὸτ *[Ναυτ.].* Φανὸς διοπτρικὸς (ἀπὸ τοῦ ἐφευρέτου Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ Scott), φωτίζων διὰ λυχνίας πυρακτώσεως ἠλεκτρικῆς, τοποθετούμενος εἰς τὸ ἐπίμηλον τοῦ ἱστοῦ. Περιβάλλεται γύρω ὑπὸ ἐσχάρας μεταλλικῆς σταθερᾶς, αὐτὴ δὲ ὑπὸ ἄλλης δυναμένης νὰ στρέφῃ περὶ τὸν νοητὸν ἄξονα τοῦ φανοῦ. Κανονικῶς, τὰ πλήρη τῆς κινητῆς ἐσχάρας διαστήματα ἀντικρύζουν τὰ κενὰ τῆς σταθερᾶς καὶ τότε οὐδὲν φῶς διακρίνεται ἀπὸ τοῦ φανοῦ. Πιεζομένου ὅμως ἠλεκτρικοῦ κομβίου, ἡ κινητὴ ἐσχάρα ἐκκλίνει, καὶ ἀποκαλύπτεται φῶς σταθερὸν ἐφ' ὅσον τὸ κομβίον δίδει ἠλεκτρικὴν ἐπαφήν. Οἱ φανοὶ σκὸτ χειριζόμενοι διὰ τηλεγραφικοῦ χειριστηρίου εὑρισκομένου ἐν τῷ οἰακιστηρίῳ τοῦ πλοίου, παράγουν μετὰ μεγίστης ταχύτητος ἀλλὰ καὶ εὐκρινέστατα μακρὰς καὶ βραχείας πρὸς συνεννόησιν δι' ὀπτικοῦ μορσικοῦ ἀλφαβήτου. Σ. Ε. Λ.

Σκὸτ (Scott), ***Ἀλέξανδρος.*** Ἄγγλος χημικός, γεννηθεὶς τῷ 1853. Διατελεῖ διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1919 τῶν Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου. Αὐτὸς πρῶτος ἀνεκάλυψε τὴν ὕπαρξιν νέου ἐν τῇ φύσει στοιχείου, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη βραδύτερον (1913), *χάφνιον*. Ὁ Σκὸτ ἔγραψε διαφόρους πραγματείας καὶ τὸ ἔργον «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν χημικὴν θεωρίαν» (1891). Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Ἀλέξανδρος Μὰκ-Κάλλωμ*** (Mac-Callum). Ἄγγλος νομομαθὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1874. Ἔγραψεν «Οὐΐνστον Σπένσερ Τσῶρτσιλ» (1905), «Διὰ Φιλλανδίας εἰς Πετρούπολιν» (1908), «Ὁ Οὐΐν. Τσῶρτσιλ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ» (1916). Γ. Ι. Β.

—**Σκὸτ** (Scott), ***Γεώργιος.*** Ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1870. Διεκρίθη κυρίως ὡς προσωπογράφος καὶ ζωγράφος πολεμικῶν εἰκόνων. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων του ἔργων εἶναι πολλαὶ προσωπογραφίαι συγχρόνων ἡγεμόνων καὶ ὀνομαστῶν ἀνδρῶν, καθὼς καὶ εἰκόνες ἐκ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912—1913 καὶ ἐκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τοῦ 1914—1918, ὃν παρηκολούθησεν ὡς ἐπίσημος ζωγράφος τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐφιλοτέχνησε προσωπογραφίαν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐφίππου. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξαίρονται ἰδίως οἱ πίνακες: «Μεταφορὰ Τούρκων στρατιωτῶν φονευθέντων κατὰ τὴν μάχην τῶν Σαραντα-Ἐκκλησιῶν», «Τὸ Βερντὲν» καὶ ἡ προσωπογραφία τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου Ε'., εὑρισκομένη ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Μπρίστολ. Μ. Δ. Β

— **Σκὸτ** (Scott), σὲρ ***Γεώργιος-Γιλβέρτος.*** Ἄγγλος ἀρχιτέκτων καὶ τεχνοκρίτης (1811—1878). Διεκρίθη ἰδίᾳ εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς γοτθικῆς τέχνης, ᾠκοδόμησε δ' ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ πλείστους ναοὺς γοτθικοῦ ῥυθμοῦ μετ' ἐξαιρέτου ἐπιτυχίας. Μεταξὺ τῶν καλλίστων δημιουργιῶν του τάσσονται τὸ νέον δημαρχεῖον τοῦ Ἀμβούργου καὶ τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Λήδν. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του θεμελιῶδες εἶναι τὸ «Περὶ τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς ἀνελίξεως τῆς μεσαιωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς», ἔνθα ἡ εὐρύτης τῶν γνώσεων ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν δύναμιν τῆς κατανοήσεως καὶ τῆς ἀναλύσεως. Ι. Μ. Π.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Γουλιέλμος-Ροβέρτος.*** Ἄγγλος οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1868. Ἔγραψε «Σκωτικὴν οἰκονομικὴν φιλολογίαν μέχρι τοῦ 1800» (1911), «Προπολεμικὰ καὶ μεταπολεμικὰ οἰκονομικὰ προβλήματα (1917—1918) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Ἰωάννης.*** Ἄγγλος φιλόσοφος (βλ. λ. *Ἐριγένης*).

— **Σκὸτ** (Scott), ***Ἰωάννης Βὼφ*** (Waugh). Ἀμερικανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1878. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κάρδιφ, κληθεὶς δὲ ἐν Καλιφορνίᾳ παρέδωκε μαθήματά τινα φιλοσοφίας ἐν τῷ ἱδρύματι Μίλς. Τὸ γνωστότερον τῶν ἔργων του εἶναι τὸ «Περὶ Συνδικαλισμοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ πραγματισμοῦ» (Λονδῖνον 1919). Ἐκτὸς τούτου ἔγραψε διαφόρους μονογραφίας κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἑξῆς: «Κάρολος Μάρξ, περὶ ἀξίας», «Μετακαντικὸς ἰδεαλισμὸς καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἠθικῆς εὐθύνης» (1910) «Περὶ ἰδεαλισμοῦ καὶ τῆς ἰδέας τῆς λήθης» (1911), «Ἡ ἀπαισιοδοξία τοῦ Μπέρξον» (1912), «Ἰδεαλισμὸς ὡς ταυτολογία ἢ ὡς παράδοξον» (1913). Γ.Ι.Β.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Κόλιν-Ἀλέξανδρος.*** Βορειοαμερικανὸς ψυχολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1861. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Κλάρκ τοῦ Βόρστερ τῆς Μασσαχουσέτης, τῷ πανεπιστημίῳ Μίαμι τῆς Ὀξφόρδης τοῦ Ο-χάϊο κλπ. Ἔγραψε διαφόρους μελέτας καὶ τὸ ἔργον «Κοινωνικὴ ἀνατροφή». Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Κύριλλος.*** Ἄγγλος μουσουργός, γεννηθεὶς τῷ 1879. Ἡ μουσική του, παρά τινα ἐπίδρασιν τοῦ Μπράμς, φέρει σαφῆ ἴχνη ἐπηρείας καὶ τοῦ Ντεμπυσσύ. Ὁ Σκὸτ εἶναι ἐξ ἴσου διακεκριμένος κλειδοκυμβαλιστής, φιλόλογος καὶ ποιητής. Ἔγραψε τὸ μελόδραμα «Ὁ ἀλχημιστής» καὶ τὴν συνέχειαν αὐτοῦ, «Ὁ ἅγιος τοῦ ὄρους» τὴν «Christmas-Ouverture» καὶ δύο «Ραψῳδίας» δι' ὀρχήστραν, ἓν τρίο, ἓν κουαρτέττο, ἓν κουΐντέττο, πολλὰς μελῳδίας κλπ. Γ. Σ.

Digitized by Google

— **Σκὸτ** (Scott) ***Ντάνκονφηλντ Ἐρρῖκος.*** Ἄγγλος βοτανικός, γεννηθεὶς τῷ 1854. Διετέλεσε καθηγητὴς ἐν Λονδίνῳ καὶ ἔγραψεν: **«Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Βοτανικὴν» (1917), «Ἡ ἐξέλιξις τῶν φυτῶν» (1913), «Ὁ Δάρβιν καὶ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη»** (1909). Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** ***Ὁ Κόννορ*** (Scott O'Connor). Ἄγγλος περιηγητής. Τῷ 1829 περιηγήθη τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐδημοσίευσε τὰς περὶ αὐτῶν ἐντυπώσεις του ἐν ἔργῳ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Isles of the Aegean», ἐκδοθέντι ἐν Λονδίνῳ μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Δ. Π. Π.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Οὐΐνφελντ.*** Ἀμερικανὸς στρατηγὸς (1786—1866). Διεκρίθη ἰδίως κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1847 κατὰ τοῦ Μεξικοῦ, καθ' ἣν μετὰ τὰς νίκας εἰς Τσέρρο Κόρντο, κ. ἄ., κατέλαβε καὶ τὴν μεξικανικὴν πρωτεύουσαν (14 Σεπτεμβρίου 1847). Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** (Scott), *σὲρ* ***Οὐῶλτερ.*** Ἐπιφανὴς Ἄγγλος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1771 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἄμμποτσφορντ τῷ 1832. Κατήγετο ἐκ παλαιᾶς σκωτικῆς οἰκογενείας, ἀπὸ μικροτάτης δὲ ἡλικίας ἐπεδείξατο *σπανίαν* εὐφυΐαν, συνηνωμένην μετὰ χαρακτῆρος δυσυποτάκτου καὶ ἀπειθαρχήτου. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν μελέτην μετὰ ζήλου, ἐπλήρωσε ταχέως τὰ κενὰ τῆς ἀτελοῦς ἀρχικῆς μορφώσεως αὐτοῦ. Σπουδάσας τὴν νομικὴν ἐν Ἐδιμβούργῳ, ἐξήσκησεν ἐπὶ διάστημά τι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου, φίλος δὲ τῶν ζωηρῶν διασκεδάσεων καὶ τῶν εὐθύμων συναναστροφῶν καὶ πνευματώδης συνομιλητής, ἀπέβη ὁ κατ' ἐξοχὴν εὐπρόσδεκτος ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἐν γένει κύκλοις. Ἐπιχειρῶν μακρὰς περιοδείας ἀνὰ τὴν πατρίδα του Σκωτίαν, συνέλεγε τοὺς τοπικοὺς καὶ λαϊκούς της θρύλους. Σπουδάσας, εἶτα τὴν γερμανικήν, ἐπεδόθη εἰς τὴν σύντονον μελέτην τῶν μεγάλων Γερμανῶν ποιητῶν. Καταληφθεὶς ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὑπὸ πατριωτικοῦ παροξυσμοῦ, πρὸς παρεμπόδισιν καὶ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐνδεχομένης ἐπεκτάσεως τῶν σοβαρῶν αὐτῆς, ἐπικειμένων, ἀνατρεπτικῶν συνεπειῶν, διωργάνωσε σῶμα ἱππικόν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ περιφρουρήσεως τοῦ κατ' αὐτὸν ἀπειλουμένου καθεστῶτος (1797). Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνυμφεύθη τὴν Καρλότταν-Μαρίαν Κάρπεντερ, θυγατέρα Γάλλου ἐξορίστου. Τοῦ φιλολογικοῦ σταδίου του ἤρξατο διὰ διασκευῶν καὶ μεταφράσεων παλαιῶν γερμανικῶν ποιημάτων καὶ διὰ παραδόξων δοκιμίων περὶ τοῦ συστήματος τοῦ φεουδαλισμοῦ καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων τῶν βορείων εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Πρῶτα ἐκδοθέντα αὐτοῦ ἔργα ὑπῆρξαν μεταφράσεις, ὡς τῆς «Ἐλεονώρας» τοῦ Μυρζὲ (1795) καὶ τοῦ «Γκαῖτς φὸν Μπερλίχινγκεν» τοῦ Γκαῖτε (1799), εἶτα δὲ συλλογὴ ῥαψῳδιῶν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Border Minstrelsy», ἢ «Ποιήσεις ῥαψῳδῶν τῶν χωρῶν τῶν μεταξὺ Σκωτίας καὶ Ἀγγλίας» (1802—1803, εἰς δύο τόμ.), μετὰ διετίαν δὲ ἐξέδωκε ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Ἆσμα τοῦ ὑστάτου ῥαψῳδοῦ» (1805), ὅπερ ἐστερέωσεν ὁριστικῶς τὴν φήμην του. Παρὰ τὰς λογοτεχνικὰς ἐπιτυχίας του ἐπεζήτησε τὴν οἰκονομικήν του ἐξασφάλισιν διὰ τοῦ διορισμοῦ του εἰς διαφόρους δημοσίας θέσεις. Ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἀποσυρθεὶς δ' εἶτα αὐτῆς, κατέγινεν εἰς συνεταιρισμοὺς μετὰ διαφόρων ἐκδοτῶν, ἐπιμελούμενος παντοειδῶν ἐκδόσεων, ἐν αἷς συγκαταλέγονται τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Ντράϋντεν. Συνειργάσθη εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τοῦ Ἐδιμβούργου», εἶτα δὲ εἰς τὴν «Τριμηνιαίαν Ἐπιθεώρησιν» (1808), λαμβάνων μέρος καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν θεάτρου τινὸς ἐν Ἐδιμβούργῳ. Τὸ ποίημά του «Ἡ Δέσποινα τῆς Λίμνης» (1810), ἐπιφέρει νέαν αὔξησιν τῆς φήμης του. Διῆγε τότε βίον ἄνετον καὶ μεγαλοπρεπῆ, ἠγόρασε δὲ καὶ ἔπαυλιν ἐν Ἄμμποτσφορντ, καταγινόμενος εἰς ἐπιδιορθώσεις καὶ ἐξωραϊσμὸν τοῦ κτήματός του, συνάμα δέ, εἰς διαφόρους συλλογάς, ὅπως παλαιῶν πανοπλιῶν. Τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ἐξέδωκεν ἀνωνύμως τὸν «Οὐώβερλεϋ» (1814), ἓν τῶν ἀρτιωτέρων αὐτοῦ ἔργων. Ἐντὸς δεκαετίας, μετὰ ταῦτα, ἐξέδωκε τὴν ἐκλεκτὴν σειρὰν ἐκείνην τῶν ἀπλήστως ἀναγνωσθεισῶν ἱστορικῶν του μυθιστοριῶν, αἵτινες γεγραμμέναι ζωηρῶς, πλήρεις δροσερῶν περιγραφῶν καὶ ὑποβλητικῆς ἀναβιώσεως τῶν χαριτωμένων παραδόσεων καὶ τῶν ποιητικῶν, ἐν γένει, θρύλων τῆς παλαιᾶς ἡρωϊκῆς Σκωτίας, κατέστησαν αὐτὸν δημοφιλῆ. Εἶναι δὲ ταῦτα κατὰ σειράν, ὁ «Γκοὺϋ Μάννερινγκ» (1815), «Ὁ ἀρχαιοπώλης», (1815), ὁ «Rob Roy» (1817), «Ἡ μνηστὴ τοῦ Λάμμερμουρ» (1819) καὶ ἄλλα. Ἐπακολουθεῖ τὸ μυθιστόρημα, τὸ θεωρούμενον ὡς ἀριστούργημά του, «Ἀϊβανόε» (1819), ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Σκῶτος συγγραφεύς, ἐγκαταλείπων τὴν πραγματικὴν ζωήν, τὴν ἀπ' εὐθείας παρατήρησιν αὐτῆς καὶ τὴν ἐν γένει περιγραφικότητα, ἀναπτύσσει φαντασίαν ἀχαλίνωτον. Ἡ σημαντικωτάτη αὕτη σύνθεσις ἂν καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως εἶναι πλήρης ἀναχρονισμῶν, ἀπὸ δραματικῆς ὅμως παρουσιάζει δύναμιν ἐκφράσεως, θαυμασίαν ποικιλίαν ἀποχρώσεων, ἀγνώστους μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἰς τὴν ἀγγλικὴν λογοτεχνίαν. Ἡ ἐν Ἄμμποτσφορντ ἔπαυλις αὐτοῦ ἀπέβη τόπος δημοσίου προσκυνήματος ἀπὸ μέρους διαφόρων θαυμαστῶν καὶ περιηγητῶν τῶν περιχώρων. Τῷ 1820 ὁ Σκὸτ ἀπέκτησε τὸν τίτλον βαρωνέτου. Δαπανῶν διηνεκῶς ὑπέρογκα ποσὰ διὰ τὴν εὐμάρειαν αὐτοῦ καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπαύλεώς του, ἐπεχείρησε μακρὸν καὶ πολυέξοδον ταξίδιον ἀνὰ τὴν Ἰρλανδίαν, συνάπτων διαρκῶς καὶ νέα δάνεια, παρὰ τὸ πάγιον σημαντικὸν εἰσόδημα, ὅπερ ἀπέφερεν αὐτῷ ἡ πώλησις τῶν ἔργων του. Τῷ 1821 ἐξέδωκε τὸν «Κένιλγουορθ» καὶ τὸν «Πειρατήν», τῷ 1823 τὸν «Peveril of the Peak» καὶ τὸν «Quentin Durward», τῷ δὲ 1825 τὰς «Διηγήσεις τῶν Σταυροφόρων», πλὴν ἄλλων ἔργων κλασσικῶν συγγραφέων, ἐν οἷς τοῦ Σαίκσπηρ (1822). Ἀπολέσας ἐν τῷ μεταξὺ τὴν σύζυγον αὐτοῦ (1826) καὶ προσβληθεὶς ὑπὸ ἀσθενειῶν, ἀπεδείχθη, πρὸς στιγμήν, ἀνίκανος πάσης περαιτέρω ἐργασίας. Συνελθὼν ὅμως ἐκ νέου ἔγραψε τὴν «Ζωὴν τοῦ Ναπολέοντος» (1827, εἰς ἐννέα τόμους) καὶ κατόπιν ἱστορίαν τῆς Σκωτίας, πρὸς χρῆσιν ἀποκλειστικὴν τῶν παίδων, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀφηγήσεις πάππου» (1827—1829, εἰς τρεῖς τόμους). Ἀσχοληθεὶς εἰς τὰς ἐπανεκδόσεις τῶν παλαιοτέρων αὐτοῦ ἔργων μετὰ προλόγων αὐτοβιογραφικῶν, προέβη ἀκολούθως εἰς τὴν σύν-

Οὐῶλτερ Σκότ.
[Προσωπογραφία τοῦ Ι. Β. Gordan.]

θεσιν καὶ νεωτέρων μυθιστοριῶν, ἐξ ὧν «Ἡ Ὡραία κόρη τοῦ Πέρθ» (1828), ὑπενθυμίζει μόνον, ἐλαφρῶς, τὸ παλαιὸν χαριτωμένον ὕφος τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ ἀκμῆς. Ἀπεβίωσεν ἐν τῇ ἐξοχικῇ αὐτοῦ ἐπαύλει, ἀφήσας χρέη συμποσούμενα εἰς ἓν ἑκατομμύριον καὶ πλέον. Χαρακτῆρος ἀγαθοῦ καὶ ἐξαιρέτου, ἀγαπηθεὶς θερμῶς καὶ εἰλικρινῶς παρ' ὅλων ὅσοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου του ἦλθον εἰς συνάφειαν καὶ σχέσεις μετ' αὐτοῦ, λατρευόμενος παρὰ τῶν τέκνων καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, ἐξήσκησεν ὁμοίαν γοητείαν διὰ τῶν περιφήμων αὐτοῦ ἔργων καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἅπασαν τὴν χώραν ἀναριθμήτων αὐτοῦ ἀναγνωστῶν. Εἰκόνες ἀξιόλογοι αὐτοῦ εἶναι ἡ τῷ 1808, παρὰ τοῦ Ραῖμπωρν φιλοτεχνηθεῖσα, ἐπίσης δὲ παρὰ τοῦ Γκόρντον (1820) καὶ τοῦ Λῶρενς (1822). Μνημεῖον πρὸς τιμὴν τοῦ συγγραφέως ἐστήθη, κατ' ἀρχὰς ἐν Ἐδιμβούργῳ (1846), μετὰ δὲ εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἀγγλίας. Πλὴν τῶν προαναφερθέντων αὐτοῦ ἔργων, δέον νὰ μνημονεύσωμεν ἀκόμη τὰ ἑξῆς: «Marmion» (1808), «Ὀπτασία τοῦ δὸν Ροδερίκου» (1811), «Ὁ Κύριος τῶν Νήσων», «Ἡ πεδιὰς τοῦ Βάτερλω» (1815) «Ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς συγγενεῖς του» (1815), «Ἀφηγήσεις τοῦ χωροδεσπότου μου» (1817—1819, εἰς ὀκτὼ τόμους), «Ἀρόλδος ὁ ἀτρόμητος» (1817), «Ἡ ἀναζήτησις τῆς εὐτυχίας» (1817), «Ὁ δραματιστής» (1819), «Ἡ μονή» (1820, εἰς τρεῖς τόμους), «Ὁ Ἀββᾶς» (1820, εἰς τρεῖς τόμους), «Ὁ λόφος τοῦ Χάλιντον» (1822), «Τὰ εὐτυχήματα τοῦ Νάϊγκελ» (1822, εἰς τρεῖς τόμ.), «Saint-Ronan Well» (1824, εἰς τρεῖς τόμ.), «Redgauntlet» (1824, εἰς τρεῖς τόμ.), «Woodstock» (1826, εἰς τρεῖς τόμ.); «Ἡ θεία μου Μαργαρίτα Μίρρορ» (1828), «Ἄννα τοῦ Γκαϊερστάϊν» (1829, εἰς τρεῖς τόμ.), «Ἐπιστολαὶ ἐπὶ τῆς δαιμονολογίας» (1830) καὶ «Κόμης Ροβέρτος τῶν Παρισίων» (1832). Τὰ ποιήματα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1820, εἰς δώδεκα τόμους, καὶ τῷ 1834 εἰς ἰσαρίθμους τόμους. Τὰ μυθιστορήματα αὐτοῦ μεταφρασθέντα εἰς τὰς κυριωτέρας τῶν γλωσσῶν, τινὰ δὲ τούτων καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν (ὡς «Ἡ Μνηστὴ τοῦ Λαμμερμούρ», ὁ «Ἰβανόης», ὁ «Γούης Μάννερινγκ» καὶ ἄλλα), καὶ τῶν ὁποίων ἡ σημαντικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἀναπτύξεως τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς, βραδύτερον, δέον νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως, ἔσχον ἐκδόσεις ἐπανειλημμένας, τῶν ὁποίων ἀξιολογώτεραι εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Κάντελλ (1829—1833, εἰς τεσσαράκοντα ὀκτὼ τόμους, μετὰ σημειώσεων αὐτοῦ τούτου τοῦ Σκότ), ἡ παρὰ τοῦ Μπλὰκ (1852—1854, εἰς εἰκοσιπέντε τόμους), ἡ παρὰ τοῦ Ντράϋμπωργκ (1892—1894, εἰς εἰκοσιπέντε τόμους), τέλος δὲ ἡ παρὰ τοῦ Ἀνδρέα Λάνγκ, 1891—1894, εἰς τεσσαράκοντα ὀκτὼ τόμους). Τὸ «Ἡμερολόγιον» αὐτοῦ καὶ αἱ «Ἰδιαίτεραι ἐπιστολαί» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν παρὰ τοῦ Δαυΐδ Ντώγκλας, τὸ μὲν πρῶτον, τῷ 1890, αἱ δὲ δεύτεραι τῷ 1894. Βιογραφίαι ἀξιόλογοι αὐτοῦ εἶναι ὁ «Βίος τοῦ Οὐῶλτερ Σκότ», γραφεὶς παρὰ τοῦ Ἄλλαν (1834), καὶ ὁ «Βίος τοῦ Οὐῶλτερ Σκότ», γραφεὶς παρὰ τοῦ Λόκκαρτ (1837, εἰς ἑπτὰ τόμους), ἐπίσης δὲ «Ὁ σὲρ Οὐῶλτερ Σκότ», παρὰ τοῦ Ἔλζ (1864, εἰς δύο τόμους), «Ὁ σὲρ Οὐῶλτερ Σκότ», παρὰ τοῦ Λάνγκ (β' ἔκδοσις τῷ 1906), «Ὁ σὲρ Οὐῶλτερ Σκότ», παρὰ τοῦ Σαίντσμπουρυ (1897) καὶ «Ὁ σὲρ Οὐῶλτερ Σκότ», παρὰ τοῦ Οὔντσον (1901). Ὀνομαστά, ἐξ ἄλλου, μελοδράματα, συντεθέντα ἐπὶ διασκευῶν θεμάτων ληφθέντων ἐκ τῶν ἔργων του παρὰ διασήμων μουσουργῶν, εἶναι ἡ «Λουκία τοῦ Λαμμερμούρ» (ἐκ τῆς «Μνηστῆς τοῦ Λαμμερμούρ»), παρὰ τοῦ Ντονιζέττι, καὶ «Ἡ *ὡραία κόρη* τοῦ Πέρθ», παρὰ τοῦ Μπιζέ. Ν. Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

— **Σκὸτ** (Scott), ***Οὐῶλτερ Ντίλ.*** Βορειοαμερικανὸς ψυχολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1869. Ἔγραψεν: «Ἡ ψυχολογία τοῦ ἐνστίκτου» (γερμανιστὶ 1900), «Θεωρία τῆς διαφημήσεως» (1903), «Ἡ ψυχολογία τοῦ ὁμιλεῖν δημοσίᾳ» (1907), «Προσωπικὴ διεύθυνσις» (1923) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** (Scott), *σὲρ* ***Πέρσυ Μόρετον.*** Ἄγγλος ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ (1853—1924). Ἐπέτυχε τελειοποιήσεις τοῦ ναυτικοῦ πυροβόλου. Ἀποστρατευθεὶς τῷ 1913 μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ναυάρχου, ἀνεκλήθη κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον. Ἔγραψε: «Πεντήκοντα ἔτη ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ» (1919). Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Ροβέρτος Φάλκων.*** Ἄγγλος ἀξιωματικὸς καὶ ἐξερευνητὴς (1868—1912). Τῷ 1901 ἔλαβε μέρος ὡς κυβερνήτης τοῦ «Ντισκόβερυ» εἰς τὴν ἀνταρκτικὴν ἀποστολὴν τοῦ Σάκλετον, φθάσας μέχρι τοῦ 82° 17' νοτίου παραλλήλου. Κατὰ τὴν δευτέραν εἰς Ν. Πόλον ἀποστολήν, ἀναχωρήσασαν τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1910 διὰ τοῦ πλοίου «Νέα Γῆ», ὁ Σκὸτ καὶ οἱ τέσσαρες σύντροφοι αὐτοῦ ἔφθασαν εἰς Νότιον Πόλον τὴν 18 Ἰανουαρίου 1912, ἀλλ' εἶχον προληφθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀμοῦνδσεν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὁ Σκὸτ ἀσθενήσας ἀπέθανεν. Ἔγραψεν: «Ἐξερευνητικὸν ταξίδιον». Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Φρειδερῖκος Νιοῦτον.*** Ἀμερικανὸς συγγραφεὺς αἰσθητικός, γεννηθεὶς τῷ 1868. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς καὶ πρόεδρος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἑταιρείας τῶν νεωτέρων γλωσσῶν. Ἐξέδωκε «Φιλοσοφία περὶ ὕφους» τοῦ Σπένσερ (1891) κλπ. καὶ ἔγραψεν: «Εἰσαγωγὴ εἰς τὰς μεθόδους καὶ τὴν ὕλην τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς» (1899), «Ἀφορισμοὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς ἀγγλικῆς συνθέσεως» (1905), «Ἡ γένεσις τοῦ λόγου» (1908) κ. ἄ. Γ. Ι. Β.

— **Σκὸτ** (Scott), ***Χιοὺγκ Λένοξ.*** Ἀμερικανὸς στρατιωτικός, γεννηθεὶς τῷ 1853. Κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου μέχρι τοῦ 1917, ὅτε ἀπεστάλη εἰς τὸ γαλλικὸν μέτωπον. Γ. Ι. Β.

Σκὸτ *γαλάκτωμα* (Scott's Emulsion) [*Φαρμακοτ.*]. Γαλάκτωμα σκευαζόμενον ἐξ 150 γρ. ὀνισκελαίου, 58 γρ. γλυκερίνης, 4,3 γρ. ὑποφωσφορικοῦ ἀσβεστίου, 2 γρ. ὑποφωσφορικοῦ νατρίου, 7 γρ. κόνεως τραγακανθίνου κόμμεως, 7 γρ. ἀραβικοῦ κόμμεως καὶ 140 γρ. ὕδατος. Πρὸς ἀρωματισμὸν τούτου προστίθενται 2 σταγόνες *κινναμωμελαίου*, ἀμυγδαλελαίου ἢ ἐλαίου γωλθερίας. Τὸ σκεύασμα ἀποτελεῖ εὔληπτον μορφὴν τοῦ ὀνισκελαίου. Κ. Γ. Μ.

σκότα (ἡ) [*Ναυτ.*]. Καλεῖται οὕτω κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὁ *πούς* τοῦ ἱστίου (βλ. λ. *πούς, θρίος* καὶ *πρόπους*). Σ. Ε. Λ.

σκοτάδι (τό)· δημοτ., σκότος: «πίσσα σκοτάδι» ψηλαφητὸν σκότος.

Σκοτάνη [*Ἀρχ. Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς ΒΔ. Ἀρκαδίας ἐν Κλειτορίᾳ παρὰ τὸν Λάδωνα *ποταμόν*, τὸ ὁποῖον διήρχετό τις ἵνα μεταβῇ εἰς τὸ δάσος Σόρωνος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ψωφῖδα (*Παυσ.* VIII, 23, 8). Α. Θ. Σ.

— **Σκοτάνη** [*Γεωγρ.*]. Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας. Κάτ. (1928) 561. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὑδρομύλους, πρότερον δὲ ἐκαλεῖτο *Κόκυβα*. —Π.

σκοτασμὸς (ὁ)· ἐλάττωσις τῆς ὁράσεως, ἀμαύρωσις. σκοτισμός || σκοτισμός, σκοτοδινία, συσκοτασμός.

Σκοτεινὰ [*Γεωγρ.*]. Χωρίον τῆς κοινότητος Μηλιᾶς τῆς ἐπαρχίας Πιερίας (Θεσσαλονίκης) τοῦ

Digitized by Google

νομοῦ Θεσσαλονίκης, πρότερον καλούμενον *Μόρνα.* Κάτ. (1928) 246. π.Ν.π.

Σκοτεινὴ *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Ἄργους τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Κάτ. (1928) 822. Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐγγὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ Ἀρτεμισίου ὄρους, θεωροῦνται ὡς τελούμενα τὰ ἀρχαῖα *Σκιέρεια.* —π.

—**Σκοτεινὴ** *[Γεωγρ.].* Ὄρος τῆς Κεντρικῆς Εὐβοίας, ὕψους 1.365 μ., ἀνατολικὴ προέκτασις τῆς Δίρφυος καὶ τοῦ Ξεροβουνίου. Ι. Σ. Σ.

— **Σκοτεινὴ** *[Γεωγρ.].* Ὁ μείζων τῶν χειμάρρων τῆς νήσου Αἰγίνης, ὁρμητικώτατος τὸν χειμῶνα, πηγάζων ἐκ τῶν βουνῶν Ψωμᾶ-κοτρώνι, Ρουμελιώτη καὶ Σκρέκα καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν παραλίαν Ἅγιος Ἰωάννης, ἀμέσως πρὸς Β. τοῦ ἀκρωτηρίου Παλαιόπυργος. Τὸν ροῦν του διατέμνει ἡ ἀπὸ πόλεως Αἰγίνης πρὸς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου ὁδός. Εἶναι ὁ ἀρχαῖος *Ἀσωπός.* Σ. Ε. Λ.

— **Σκοτεινὴ** *[Παραλ. Γεωγρ.].* Ἀκρωτήριον τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Σύρου (πλάτ. 37° 25′ 50″ Β., μῆκ. 24° 53′ 03″ Ἀν., χάρτ. ἀγγλ. 1542 : Syra island) εἰς τὸ μέσον τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς χερσονησίδος Κατακέφαλος τοῦ Γαλησσᾶ. Ἀναφέρεται εἰς τὰν χάρτην τοῦ Κοτσοβίλλη. Σ. Ε. Λ.

σκοτεινιὰ (ἡ)· δημοτ., σκότος· || συνήθ. μεταφ. μεγάλη δυστυχία: «τίνος εἶναι τὰ πρόβατα; τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιᾶς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ Γιαννάκη».

σκοτεινιάζω· ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν: «σκοτείνιασαν τὰ μάτια μου» βλέπω τὰ πράγματα ἀμαυρά· || ἀπροσώπως, *σκοτεινιάζει*· γίνεται σκότος, ἐπέρχεται νύξ: «ἅμα σκοτεινιάζῃ κοιμᾶται σὰν τὶς κότες».

σκοτείνιασμα (τό)· δημοτ., ἡ ἀρχὴ τῆς νυκτὸς τὸ νὰ γίνῃ σκότος.

Σκοτεινὸ *[Γεωγρ.].* Χωρίον ἐν τῷ νομῷ Ἡρακλείου Κρήτης καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος, παρὰ τὸ χωρίον Γοῦβες, μεθ' οὗ ἀποτελεῖ μίαν κοινότητα. Κάτ. 143. Εἶναι γνωστὸν διὰ τὸ παρ' αὐτὸ καὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὡρῶν ἀπὸ τῆς Κνωσοῦ σπήλαιον Σκοτεινό, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἀνεγνωρίσθη ὡς τὸ ἱερὸν σπήλαιον τῆς Κνωσοῦ. Τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶναι μέγα καὶ ὡραῖον σταλακτιτικὸν σπήλαιον μὲ πολυαρίθμους στοάς. Ἐκ λίαν προχείρου ἐξερευνήσεως, δυσχεραινομένης ὑπὸ τῶν σταλαγμιτῶν καὶ τῶν καταπεσόντων ὄγκων ἐξηκριβώθη ὅτι ἐχρησιμοποιήθη ὡς λατρευτικὸν σπήλαιον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς N. Ε. Π.

Σκοτεινὸν *['Αρχ. Γεωγρ.].* Βυζαντινὴ πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Χαριουπόλεως, καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τζεγλοῦ, ἡγεμόνος τῶν Σκυθῶν καὶ Σαυροματῶν, τὸ ἔαρ τοῦ 1086. Ἐπιτεθέντες κατ' αὐτοῦ ὁ Νικόλαος Μαυροκατακαλὼν καὶ ὁ Βεμπετζιώτης, στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξίου Α′ Κομνηνοῦ, ἔτρεψαν τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς φυγὴν καὶ ἐφόνευσαν τὸν Τζεγλοῦ. (*Ἄννα Κομν.* VII, 1). Α. Θ. Σ.

σκοτεινός, *—ή, —όν*· ὁ πλήρης σκότους, ἀδιόρατος, ὁ ἐλλιπῶς φωτιζόμενος: «σκοτεινὸν δωμάτιον», «σκοτεινὴ νύξ», νὺξ ἀσέληνος· || ἐπὶ χρώματος, τὸ μὴ καθαρόν, τὸ μὴ διαυγές, τὸ μὴ αὐτὸ καθαυτό, οἷον ὅταν δὲν εἶναι ἐπιτυχές: «τό 'βαψα πράσινο, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε, ἔγινε σκοτεινό»· || ἐπὶ ὕφους λόγου, ἀσαφής, δυσπαρακολούθητος: «ὁ Θουκυδίδης εἶναι σκοτεινός»· || «σκοτεινὴ ὑπόθεσις» μυστηριώδης, ὕποπτος· || σκοτεινὰ (τά)· σκότους ὄντος, σκοτάδι: «βαδίζει 'ς τὰ σκοτεινά», «εἶναι σκοτεινά, δὲν βλέπω νὰ περπατήσω».

—**σκοτεινοὶ** ***νεφελοειδεῖς*** *['Αστρον.]*· βλ. λ. *νεφελοειδεῖς.*

—**σκοτεινὸς** ***θάλαμος*** *[Φυσ.]*· βλ. λ. *θάλαμος σκοτεινός.*

σκοτεινότης, *—ητος* (ἡ)· τὸ νὰ εἶναί τι σκοτεινόν.

σκότι (τό)· ἀντὶ *σκώτι, συκώτι* (βλ. λ.).

σκοτία (ἡ)· τὸ σκότος, ἡ τοῦ σκότους κατάστασις.

— *['Αρχιτεκτ.]* Ὁ ὅρος *σκοτία* (λατιν. Scotia) χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ πρὸς δήλωσιν πάσης βαθείας καὶ ἡμικυκλικῆς συνήθως αὔλακος, ἥτις διὰ τῆς ἐγκοιλότητος αὐτῆς προκαλεῖ σκότος, σκιάν. Κυρίως ὅμως καλεῖται οὕτω ὁ βαθὺς αὐλακωτὸς λαιμός, ὅστις εἰς τὸ κρητομυκηναϊκὸν κιονόκρανον χωρίζει τὸν ἄβακα ἀπὸ τοῦ ἐχίνου, καὶ ὁ τροχίλος τῆς βάσεως τοῦ ἰωνικοῦ κίονος μὲ τὴν ὑπόκοιλον αὐτοῦ περιφέρειαν. Κατὰ τὸν Βιτρούβιον, σκοτία καλεῖται ἐπίσης καὶ ἡ κατὰ τὰς ἄκρας τοῦ γείσου αὖλαξ ὑδρορρόη, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ συγγραφέα ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, καὶ τὸ τρίγλυφον. Β. Δ. Θ.

Σκοτία (ἡ) *['Αρχ.].* Ἐπίκλησις τῆς Ἀφροδίτης, λατρευομένης ὑπὸ τὸ ἐπίθετον τοῦτο, ὡς τεθλιμμένης διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀδώνιδος (βλ. λ. *Ἀφροδίτη*). Α. Θ. Σ.

Σκοτία (Scotland) *[Γεωγρ.]*· βλ. λ. *Σκωτία.*

σκοτιάπληξ, *—ηγος* (ὁ) (Scotiaplex) *[Ζῳολ.].* Γένος ἁρπακτικῶν πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *γλαυκιδῶν*, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη μεγάλων γλαυκῶν, βιουσῶν εἰς τὰς βορείους χώρας.

Σκοτιάπληξ.

σκοτίδι (τό)· δημοτ., σκότος, ἄλλως *σκοτάδι*: «ἔγινε σκοτίδι», «σκοτίδι ἔξω τίποτε δὲν βλέπεις».

σκοτιδιάζω· ἄλλως *σκοτεινιάζω*, ἐπὶ τῆς αὐτῆς χρήσεως καὶ σημασίας: «σκοτιδιάζουν τὰ μάτια μου»· || «τὸ χειμῶνα σκοτιδιάζει γρήγορα».

σκοτίδιασμα (τό)· τὸ νὰ γίνῃ σκότος, τὸ νὰ ἐπέλθῃ νύξ.

σκοτίζω· ἐπισκοτίζω, ἀμαυρῶ· || κάμνω τινὰ νὰ ζαλισθῇ, νὰ συγχυσθῇ: «μὴ μὲ σκοτίζῃς», «μ' ἐσκότισες μὲ τὶς φωνές σου»· || παθ., ζαλίζομαι, συγχύζομαι, στενοχωροῦμαι: «μὴ σκοτίζεσαι γιὰ τόσο μικρὰ πράγματα», «ἤμουνα σκοτισμένος καὶ δὲν ἔβλεπα ἐμπρός μου».

σκοτίμυζα (ἡ) (Scotimyza) *[Ζῳολ.].* Γένος διπτέρων ἐντόμων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *μυιιδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη μικρῶν μυιῶν, ἐξηπλωμένων εἰς τὸ βόρειον ἰδίως ἡμισφαίριον. Εἴδη τινὰ εἶναι κοινὰ καὶ εἰς τὰς παραμεσογείους χώρας.

σκοτίνα (ἡ)· δημωδ. ναυτ., βλ. λ. *θρίος.*

Σκοτίνα, ἢ ***Σκοτίτας*** *['Αρχ. Γεωγρ.].* Δρυμὸς τῆς Λακωνίας «ἅπας δρυῶν πλήρης» παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Τεγεάτιδος καὶ Θυρεάτιδος χώρας, ὀνομαζόμενον οὕτως ἀπὸ τοῦ Σκοτίτα Διός, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε ναὸς εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου σταδίων ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀριστερὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ (*Παυσ.* III, 10, 6). Α. Θ. Σ.

—**Σκοτίνα** *[Γεωγρ.].* Χωρίον κατὰ τὴν βορείαν κλιτὺν τοῦ Κάτω Ὀλύμπου, ἀποτελοῦν ἰδίαν κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Πιερίας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης. Κάτ. 741. Παρὰ τὸ χωρίον ἐκτείνεται τὸ ὀνομαστὸν δάσος τῆς Καλλιπεύκης, ὅπερ διαρρέεται ὑπὸ ἀφθόνων ὑδάτων. Ἡ κοινότης ἐξάγει δασικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ι. Σ. Σ.

σκότιος (ὁ, ἡ), καὶ *—α, —ον*· ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ σκότος, ὁ τοῦ σκότους, ἐγκληματικός, ἀνήθικος: «σκότιοι διαλογισμοί, — πράξεις».

σκοτισμάρα (ἡ) *[Βοτ.].* Κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *βίκος ὁ δασύκαρπος.*

σκοτισμὸς (ὁ)· ἐλάττωσις τῆς ὁράσεως, σκοτασμός· || συσκοτισμός, θόλωσις τῆς σκέψεως.

Σκοτίτας (ὁ) *['Αρχ.].* Ἐπίθετον τοῦ Διός, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε ναὸς παρὰ τὸν ὁμώνυμον δρυμὸν ἐν Λακωνίᾳ.

Σκοτίτας *['Αρχ. Γεωγρ.].* Δρυμὸς ἐν Λακωνίᾳ (βλ. λ. *Σκοτίνα*).

σκοτογραφία (ἡ)· οὕτως ὠνομάσθη ἡ πνευματιστικὴ *φωτογραφία* (βλ. λ.).

σκοτοδίνη (ἡ), ἢ *σκοτοδινία.* Παθολογικὴ κατάστασις, ἐμφανιζομένη διὰ θάμβους τῆς ὁράσεως, μετὰ βόμβου τῶν ὤτων καὶ αἰσθήσεως περιστροφῆς τῶν πέριξ ἀντικειμένων. Ὁ πάσχων νομίζει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος στρέφεται, καὶ ἀναγκάζεται νὰ καθίσῃ ἢ νὰ στηριχθῇ που, πρὸς ἀποφυγὴν ἐπικειμένης πτώσεως, ἣν δὲν προλαμβάνει πάντοτε. Τὰ συμπτώματα ταῦτα ἀκολουθοῦν παλμοί, ναυτία, αἴσθημα λιποθυμίας. Ἡ σκοτοδίνη ὀφείλεται εἰς διάφορα αἴτια, τὰ κυριώτερα δὲ αὐτῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: στομαχικαὶ διαταραχαί, παθήσεις ἐγκεφάλου, ἀναιμία, ἀρτηριοσκλήρυνσις, οὐραιμία, διαταραχαὶ τῆς κριτικῆς ἡλικίας κτλ. Μ. Ν. Β.

—**σκοτοδινία** ***ἐξ ὕπνου*** *[Ποιν. Δίκ.]*· βλ. λ. *καταλογισμός.*

σκοτοδινιῶ (*—άω*)· πάσχω σκοτοδίνην, μοῦ ἐπέρχεται σκοτισμὸς τῆς ὁράσεως μετὰ τάσεως πρὸς ἀναισθησίαν καὶ ἀπωλείας τῆς ἰσορροπίας.

σκοτοτέλεια (ἡ) (Scotopelia) *[Ζῳολ.].* Γένος ἁρπακτικῶν πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *γλαυκιδῶν*. Περιλαμβάνει εἴδη μεγάλων γλαυκῶν, ἰθαγενῶν τῶν περὶ τὸν Ἰσημερινὸν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς.

σκοτόρνις (ἡ) (Scotornis) *[Ζῳολ.].* Γένος κυψελομόρφων πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *αἰγοθηλιδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη εὐμεγέθων πτηνῶν, ὧν κοινὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι: σῶμα ἐπίμηκες, καλυπτόμενον ὑπὸ μακρῶν καὶ μελανῶν

Σκοτόρνις.

πτερῶν, κεφαλὴ εὐρεῖα καὶ χθαμαλή, ράμφος βραχύ, περιβαλλόμενον ὑπὸ σκληρῶν τριχοειδῶν πτερῶν, οὐρὰ μακροτάτη καὶ ἀρτία. Ἡ σκοτόρνις εἶναι ἰθαγενὴς τῆς Ἀφρικῆς.

σκότος, *—ους* (τό)· ἔλλειψις φωτός, κοιν. *σκοτάδι*: «τὸ σκότος τῆς νυκτός»· || μεταφ. «σκότος τῆς ἀμαθείας, —τῆς βαρβαρότητος», «σκότος τῆς διανοίας».

—**«Σκότος».** Ἐφημερὶς ἱδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις τῷ 1880.

σκοτούρα (ἡ)· δημοτ., ζάλη, στενοχωρία, μέριμνα, ἀνησυχία: «ἔχω πολλὲς σκοτοῦρες».

Σκοτοῦσσα *['Αρχ. Γεωγρ.].* —1) Πόλις ἀρχαία τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Πελασγιώτιδος, κειμένη μεταξὺ Φερῶν καὶ Φαρσάλων, ἐν τῷ μέσῳ γονιμωτάτης πεδιάδος. Παρὰ ταύτην ἔκειτο τὸ ἀρχαιότατον χρηστήριον τοῦ Φηγωναίου Διός. Ἡ Σκοτοῦσσα ἦτο ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων καὶ σημαντικωτέρων πόλεων τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὸν Ε′ π. Χ. αἰῶνα, ὡς μαρτυροῦσι καὶ τὰ διασωθέντα νομίσματά της, ἀλλὰ κατὰ τὸ 368 π. Χ. καταληφθεῖσα αἰφνιδίως ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου κατεστράφη. Ἀναλαβοῦσα μετά τινα ἔτη, ἔφθασε καὶ πάλιν εἰς ἀκμὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου Ε′, ὅστις εἶχε καταστήσει ταύτην κέντρον τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεών του κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν συμμάχων των Αἰτωλῶν μέχρι τῆς παρὰ τὰς Κυνὸς κεφαλὰς (197 π. Χ.) ἥττης του, ὅτε ἤρχισε παρακμάζουσα μέχρις οὗ ἔπαυσε μνημονευομένη κατὰ τὸν Β′ μ. Χ. αἰῶνα. Ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σκοτούσσης (λείψανα τοῦ μετὰ πύργων τείχους της καὶ τοῦ θεάτρου της) διεσώθησαν παρὰ τὴν σημερινὴν *Σκοτοῦσσαν.* Τὰ διασωθέντα νομίσματα τῆς ἀρχαίας Σκοτούσσης ἀνήκουν εἰς τρεῖς περιόδους. Τὰ τῆς α′ (480—400 π. Χ.), ἀργυραῖ δραχμαὶ καὶ ἡμίδραχμα, φέρουν ἔμπροσθεν μὲν προτομὴν ἵππου, ὄπισθεν δὲ τὰ γράμματα ΣΚΟ καὶ κόκκον σίτου μετὰ τοῦ ἐλύτρου. Τὰ τῆς β′ (400—367 π. Χ.), ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἡρακλέους πωγωνοφόρου ἢ νεαροῦ, ὄπισθεν δὲ τὰ ἴδια γράμματα καὶ προτομὴν ἵππου. Καὶ τὰ τῆς γ′ (300—200 π. Χ. ἢ καὶ βραδύτερον), ἔμπροσθεν κεφαλὴν γυναικείαν καὶ ὄπισθεν Ποσειδῶνα μετὰ τριαίνης καὶ δελφῖνος καθήμενον ἐπὶ βράχου ἢ κεφαλὴν μὲν Ἡρακλέους πωγωνοφόρου ἔμπροσθεν καὶ ρόπαλον ὄπισθεν ἢ κεφαλὴν μὲν Ἄρεως μετὰ κράνους ἔμπροσθεν καὶ ἵππον ἀνορθούμενον ὄπισθεν. Πλὴν τῶν εἰρημένων παραστάσεων καὶ τὰ τῶν τριῶν κατηγοριῶν φέρουσιν ἐπὶ πλέον ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως καὶ τὴν λέξιν ΣΚΟΤΟΥΣΣΑΙΩΝ.

—2) Πόλις τῆς Μακεδονίας, καλουμένη καὶ *Κοτοῦσα*, κειμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμῶνος ποταμοῦ, οὐχὶ μακρὰν τῆς Ἡρακλείας τῆς Σιντικῆς χώρας. ΚΑΨ.

—**Σκοτοῦσσα** *[Γεωγρ.].* —1) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Φαρσάλων τοῦ νομοῦ Λαρίσης, ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος. Κάτ. (1928) 221. Πρότερον ἐκαλεῖτο *Κολαξίζι.* Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ τὰ χωρία *Ἁγία Τριάδα (Σουπλί), Ἅγιος Κωνσταντῖνος (Χατζήμπεη), Ἄνω Σκοτοῦσσα (Ἀρναουτλί),* καὶ *Θετίδειον (Ἀλχανλί).* Ἔχει ταχυδρομικὸν γραφεῖον καὶ δημοτικὸν σχολεῖον.

— 2) Χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν τοῦ νομοῦ Σερρῶν, πρότερον καλούμενον *Πρόσνικ.* Κάτ. (1928) 1.307. Εἶναι ἕδρα ὁμωνύμου κοινότητος, περιλαμβανούσης καὶ τὰ χωρία *Ἄνω Καμήλου, Ἄνω Μητρούσης (Χομόνδος), Καλὰ Δένδρα (Καλένδρα), Κάτω Μητρούσης (Χομόνδος), Νέα Τυρολόη (Τοπάλοβο* καὶ *Παλαιόκαστρο (Κοῦλα).* Ἔχει Τ.Τ.Τ. γραφεῖον, δημοτικὸν σχολεῖον, ἀστυνομικὸν σταθμόν, 4 γεωργικοὺς πιστωτικοὺς συνεταιρισμοὺς καὶ ἀλευρόμυλον, εἶναι δὲ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης—Σερρῶν.

Σκοτουσσαία *['Αρχ. Γεωγρ.].* Ἡ περὶ τὴν θεσσαλικὴν πόλιν *Σκοτοῦσσαν* χώρα, ἥτις ἦτο ἐκ τῶν γονιμωτάτων μερῶν τῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος. Εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀνῆκε καὶ ἡ τοποθεσία *Κυνὸς κεφαλαί.* ΚΑΨ.

σκοτόφαιος (ὁ) (Scotophaeus) *[Ζῳολ.].* Γένος ἀραχνοειδῶν ἀρθροπόδων τῆς τάξεως τῶν *ἀραχνιδῶν* καὶ τῆς ὁμοιογενείας τῶν *δρασσιδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη ἀραχνῶν, ὧν τινες ἀπαντῶσι καὶ ἐν Εὐρώπῃ.

Digitized by Google

σκοτόφιλος (ὁ) (Scotophilus) *[Ζῳολ.]*. Γένος χειροπτέρων θηλαστικῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *νυκτεριδοειδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη εὐμεγέθων νυκτερίδων, ἐξηπλωμένων εἰς τὰς θερμὰς χώρας τοῦ παλαιοῦ κόσμου.

Σκὸττ (Scott)· βλ. λ. *Σκότ*.

Σκόττι (Scotti), *'Ιωάννης*. 'Ιταλὸς ἰησουΐτης. 'Εσπούδασε φιλοσοφίαν, θεολογίαν καὶ ἱστορίαν καὶ κατόπιν διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Πετριτσείου σχολῆς καὶ εἶτα ἐν τῷ γυμνασίῳ 'Αργοστολίου. 'Απέθανεν ἐν Νεαπόλει περὶ τὸ 1894. Λ. Χ. Ζ.

Σκόττο (Scotto ἢ Scotus). Διάσημος οἰκογένεια μουσικῶν τυπογράφων τῆς Βενετίας, ἧς κυριώτερα μέλη ὑπῆρξαν:

—1) ***'Οκταβιανὸς*** (Octavianus ἢ καὶ Scotus), ἀποθανὼν τῷ 1498. Οὗτος ἐκ τῶν πρώτων ἐξετύπωσεν ἐν 'Ιταλίᾳ λειτουργικὰ μουσικὰ βιβλία. Αἱ ἐκδόσεις του εἶναι λίαν εὐκρινεῖς καὶ καλλιτεχνικαί. —2) ***'Οτταβιάνο*** (Ottaviano Scotto) *ὁ νεώτερος*. Πιθανῶς ἔγγονος τοῦ ἀνωτέρω. Εἰργάσθη κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Τὸ παλαιότερον ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν βιβλίον εἶναι τὸ περιέχον μαδριγάλιά τινα τοῦ Βερντελό. Γ. Σ.

σκότωμα (τό)· σκοτοδίνη, ζάλη· || δημοτ., θανάτωσις: «ὁ φονιᾶς θέλει σκότωμα».

—*['Οφθαλμ.] Σκότωμα* λέγεται τὸ χάσμα τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου, τμῆμά τι δηλ. τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου περιωρισμένον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ὀφθαλμὸς δὲν βλέπει. Τοιοῦτον σκότωμα ὑπάρχει εἰς τὸν φυσιολογικὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου εἰς τὸν βολβόν, φέρεται δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα *τυφλὸν χωρίον τοῦ* Mariotte. Τὰ παθολογικὰ σκοτώματα ἢ εἶναι κεντρικὰ καὶ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ σημεῖον τῆς προσηλώσεως, ὅτε καὶ καταλύουν τὴν κεντρικὴν ὅρασιν, ἢ περιφερικὰ κείμενα ἔξω τοῦ σημείου τῆς προσηλώσεως, ὅτε καὶ ὀλιγώτερον κωλύουν τὴν ὅρασιν. 'Επίσης διαιροῦνται τὰ σκοτώματα εἰς θετικά, ὅταν ὁ ἀσθενὴς ἀντιλαμβάνεται μελανὴν κηλῖδα καλύπτουσαν τὸ ἀντίστοιχον τμῆμα τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου, ἢ ἀρνητικά, ὅτε ὁ ἀσθενὴς ἁπλῶς χάνει τὴν ὅρασιν εἰς τὸ ἀντίστοιχον τμῆμα, τοῦθ' ὅπερ μόνον διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου γίνεται ἀντιληπτόν. Τὰ σκοτώματα ἀπαντοῦν εἰς τὰς καθ' ἑστίας ἀλλοιώσεις τοῦ βυθοῦ (π. χ. αἱμορραγίαι, κηλῖδες ἀτροφικαὶ κλπ.). Τὰ δὲ κεντρικὰ εἰς ἀλλοιώσεις τῆς ὠχρᾶς κηλῖδος, ὁρατὰς συνήθως διὰ τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου, ἐκτὸς ὅταν πρόκειται περὶ ὀπισθοβολβικῶν ἀλλοιώσεων. Τὸ κεντρικὸν σκότωμα δύναται ἐνίοτε ν' ἀφορᾷ ὄχι τὸ λευκόν, ἀλλὰ τὰ ἄλλα χρώματα. 'Η διάγνωσις καὶ ὁ ἐπακριβὴς καθορισμὸς τῶν σκοτωμάτων γίνεται διὰ τοῦ περιμέτρου ἢ καὶ τοῦ στερεοσκοπίου. Β. Α.

σκοτωμὸς (ὁ)· δημοτ., φονικό, φόνοι πολλοί: «ἔγινε μεγάλος σκοτωμός»· || ἔργον ἐξαντλητικόν, ταλαιπωρία: «εἶναι σκοτωμὸς νὰ δουλεύῃ κανεὶς τὴ νύκτα».

σκοτώνω· δημοτ., φονεύω: «τὸν ἐσκότωσαν οἱ λησταί», «σκοτώθηκε 'ς τὸν πόλεμο»· || παθ., αὐτοκτονῶ: «σκοτώθηκε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ βάσανα»· || κάμνω τινὰ νὰ στενοχωρηθῇ ὑπερβολικά, ταλαιπωρῶ ψυχικῶς ἢ σωματικῶς: «τὸ σκοτώνει τὸ παιδὶ 'ς τὴ δουλειά»· || παθ., ταλαιπωροῦμαι, βασανίζομαι: «σκοτώνεται 'ς τὴ δουλειά».

Σκουάϊρ (Squire), ***'Ιωάννης Κόλλινγκς***. Ἄγγλος συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1884. 'Επεδόθη ἐνωρὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν καὶ τῷ 1913 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «The New Statesman». Τῷ 1919 ἵδρυσε τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν «The London Mercury», ὅπερ κατέστη ἓν τῶν σημαντικωτέρων λογοτεχνικῶν περιοδικῶν τῆς 'Αγγλίας. 'Εξέδωσε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ συλλογὰς διηγημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι: «Τὰ πουλιά» (1919), «Τὸ φεγγάρι» (1920), «'Αμερικανικὰ ποιήματα» (1923), καθὼς καὶ κριτικὰς μελέτας, κ.τ.λ., ὧν τινα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Solomon Eagle. Μ. Δ. Β.

σκουαλίδαι (οἱ) (Squalidae) *[Ζῳολ.]*. 'Ομοιογένεια σελαχωδῶν πλαγιοστόμων ἰχθύων, περιλαμβάνουσα πλεῖστα γένη εὐμεγέθων καὶ μεγάλων πλαγιοστόμων ἰχθύων, ἐχόντων τὰ κάτωθι κοινὰ χαρακτηριστικά: σῶμα ἀτρακτοειδὲς ἢ κυλινδρικόν, βαῖνον βαθμιαίως πρὸς τὴν οὐράν· στόμα κάτωθεν τοῦ ῥύγχους τεθειμένον μετὰ πολλῶν σειρῶν αἰχμηρῶν ὀδόντων· πτερύγια καλῶς ἀνεπτυγμένα· οὐρὰν συγχεομένην πρὸς τὸ σῶμα καὶ ἐστραμμένην πρὸς τὰ ἄνω. Οἱ ἰχθύες οὗτοι εἶναι ἐξηπλωμένοι εἰς πάσας σχεδὸν τὰς θαλάσσας, ἰδίως δὲ τὰς θερμάς. Ἄριστοι κολυμβηταὶ καὶ λίαν εὐκίνητοι, φημίζονται διὰ τὴν ἀδηφαγίαν των. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ζῳοτόκοι. Εἰς τὴν ὁμοιογένειαν ὑπάγονται τὰ γένη *σκούαλος, ὀξύνωτος* κλπ.

σκουάλιος (ὁ) (Scualius) *[Ζῳολ.]*. Γένος φυσοστόμων ἰχθύων τῆς ὁμοιογενείας τῶν *κυπρινιδῶν*. Περιλαμβάνει μετριοσώμους ἢ εὐμεγέθεις ἰχθῦς τῶν γλυκέων ὑδάτων. Ἔχουσι σῶμα ἐπίμηκες, σάρκα δὲ ἐδώδιμον, καίπερ οὐχὶ τόσον εὔγευστον. Γνωστότερα εἴδη εἶναι *σκουάλιος ὁ κέφαλος*, ἀδηφάγος ἰχθὺς μεγέθους 60 ἑκτστμ., τρεφόμενος ἐκ βατράχων, μυῶν κτλ., καὶ *σκουάλιος ὁ λευκίσκος*, μικρότερος τοῦ προηγουμένου.

σκουαλοδοντίδαι (οἱ) *[Παλαιοζῳολ.]*. Τὰ ζῷα ταῦτα ἐξειλίχθησαν πιθανῶς ἐκ τῶν ζευγλοδοντιδῶν. 'Απολιθωμένα λείψανα εὑρέθησαν ἐντὸς στρωμάτων τῆς ὀλιγοκαίνου καὶ μειοκαίνου ὑποδιαπλάσεως τοῦ καινοζωϊκοῦ ἐν Σικελίᾳ (τοῦ γένους *νεοσκαλώδους*) καὶ Εὐρώπῃ, Β. 'Αμερικῇ, von Bünde, Βεστφαλίᾳ (τοῦ γένους *σκουαλόδους*). Γ. Κ. Γ.

σκούαλος (ὁ) (Squalus) *[Ζῳολ.]*. Γένος σελαχοειδῶν πλαγιοστόμων ἰχθύων τῆς οἰκογενείας τῶν *σκουαλιδῶν*. Περιλαμβάνει διάφορα εἴδη εὐμεγέθων ἰχθύων, χαρακτηριζομένων ἐξ αἰχμῆς, ἣν φέρουσι πρὸ ἑκάστου τῶν δύο ῥαχιαίων πτερυγίων. Τὸ εἶδος *σκούαλος ὁ ἀκανθίας*, ἔχον μέγεθος μέχρις ἑνὸς μέτρου, ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας.

σκουχμέλλη (ἡ) (Scuamella) *[Ζῳολ.]*. Γένος πλατελμίνθων σκωλήκων τῆς ὁμοταξίας τῶν *περιστροφικῶν*, περιλαμβάνον διάφορα εἴδη μικροτάτων σκωλήκων, χαρακτηριζομένων ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τὸ ᾠοειδὲς χθαμαλὸν σῶμά των θώρακος καὶ τοῦ μακροῦ σαφῶς διηρθρωμένου ποδός των.

Σκουαρτσιόνε (Scuarcione), ***Φραγκῖσκος***. 'Ιταλὸς ζωγράφος (1394—1474). Ὑπῆρξεν ὄχι μόνον καλλιτέχνης, ἀλλὰ καὶ ἔμπορος καλλιτεχνημάτων, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του δὲ ταύτην ἐπεχείρησεν ἐπανειλημμένα ταξίδια ἀνὰ τὰς διαφόρους ἰταλικὰς πόλεις, εἰς τὴν 'Ελλάδα καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1441 φέρεται ἐγγεγραμμένος ἐν τῇ ἐν Παδούῃ συντεχνίᾳ τῶν ζωγράφων. 'Η φήμη του ὑπῆρξε μεγάλη, κατ' ἀτυχῆ ἐν τούτοις σύμπτωσιν ἐλάχιστα αὐθεντικά του ἔργα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Εἶναι δὲ ταῦτα: «'Η Παρθένος μετὰ τοῦ βρέφους 'Ιησοῦ» (Μουσεῖον Βερολίνου) καὶ «'Ο ἅγιος 'Ιερώνυμος» (Μουσεῖον Παδούης). 'Ο Σκουαρτσιόνε ὑπῆρξε διδάσκαλος πλείστων καλλιτεχνῶν τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως, μάλιστα δὲ τοῦ Μαντένια. Ι. Μ. Π.

Σκούασι *[Γεωγρ.]* Χωρίον τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ Εὐβοίας, ἕδρα ἰδίας κοινότητος. Κάτ. (1928) 174. Εἰς τὴν κοινότητα ὑπάγονται καὶ οἱ συνοικισμοὶ *Κοίλωση* καὶ *Πλαγιά*. Τὸ κατὰ ταύτην ὄρος τελευτᾷ ΒΑ. εἰς τὸ ἀρχαῖον φρούριον *Φιλάγρα*. Ι. Σ. Σ.

σκουατκρόλη (ἡ) Squatarola) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἑλοβίων πτηνῶν τῆς ὁμοιογενείας τῶν *χαραδριιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *σκουαταρόλην τὴν ἐλβετικήν*. Ἔχει σῶμα μεγέθους 30 ἑκαστμ., ῥάμφος εὐθύ, πτέρυγας εὐμεγέθεις καὶ ὀξυλήκτους καὶ οὐρὰν μικρὰν ἀπεστρογγυλωμένην. 'Ο χρωματισμὸς τοῦ πτερώματός της εἶναι φαιομέλας μετὰ λευκῶν κηλίδων, κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν ὑπόλευκος. Εἶναι πτηνὸν ἐκτοπιστικόν, κατερχόμενον τὸν χειμῶνα ἐκ τῶν περὶ τὸν βόρειον πόλον χωρῶν εἰς νοτιότερα πλάτη.

σκουατίνα (ἡ) (Squatina) *[Ζῳολ.]*. Γένος σελαχοειδῶν πλαγιοστόμων ἰχθύων, τῆς ὑποτάξεως τῶν *σκουαλιδῶν*, περιλαμβάνον ἓν μόνον εἶδος, *σκουατίναν τὴν λείαν*. Τὸ εἶδος τοῦτο, ἄλλως καὶ *ῥίνη ἢ σκουατίνη* καλούμενον, ἀποτελεῖ τὴν μεταβατικὴν μορφὴν ἀπὸ τῶν *σκουαλιδῶν* εἰς τοὺς *βατίδας*. Ἔχει μέγεθος $1^1/_2$—2 μ., σῶμα ἐπίμηκες τραχύτατον κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ λεῖον κατὰ τὴν κοιλίαν· κεφαλὴν ἀπεστρογγυλωμένην καὶ χθαμαλήν· στόμα ὡπλισμένον δι' ὀξέων κωνικῶν ὀδόντων· πτερύγια ἀνεπτυγμένα· χρῶμα πρασινόφαιον. Διαβιοῖ εἰς τὰς θερμὰς καὶ εὐκράτους θαλάσσας, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν Μεσογείῳ. Τρέφεται ἐκ παντοειδῶν ἰχθύων, οὓς παραμονεύει κεχωσμένη κατὰ τὸ ἥμισυ ἐντὸς τῆς ἄμμου τοῦ πυθμένος. 'Η θήλεια, ζῳοτόκος, τίκτει δὶς τοῦ ἔτους περὶ τὰ 20 νεογνά. Τὸ δέρμα τῆς σκουατίνης ξηραινόμενον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν λείανσιν τῶν ξύλων.

— *[Παλαιοζῳολ.]* 'Απολιθωμένα λείψανα τῶν ἰχθύων τούτων συναντῶνται ἐντὸς στρωμάτων διαφόρων διαπλάσεων ἀπὸ τῆς ἰουρασίου τοῦ μεσοζωϊκοῦ ἄχρι σήμερον. Τέλειοι σκελετοὶ σκουατινῶν εὑρέθησαν εἰς τὴν Βυρττεμβέργην, Βαυαρίαν, Cirin (Ain), εἰς τὸ ὄρος Λίβανον καὶ Baumberg τῆς Βεστφαλίας. Γ. Κ. Γ.

σκουδδερία (ἡ) (Scudderia) *[Ζῳολ.]*. Γένος ἐντόμων ὀρθοπτέρων τῆς οἰκογενείας τῶν *φασγονουριδῶν*. Προσβάλλουν ἐν 'Αμερικῇ τὰ ἄνθη καὶ τοὺς καρποὺς τῆς πορτοκαλέας καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Ε. Τ. Ε.

σκουδὶ (τό)· ὁ ἀνθοφόρος τρυφερὸς βλαστὸς τῆς κράμβης, τοῦ ἀσπαράγου καὶ ἄλλων φυτῶν· || κοινὴ ὀνομασία τοῦ φυτοῦ *ὅρμενος*.

σκοῦδον (τὸ) (διεθνὴς συντομία τοῦ δολλαρίου $, τιθεμένη μεταξὺ τῶν ἀκεραίων καὶ δεκαδικῶν: 14$00=14 σκοῦδα). —1) Νομισματικὴ μονὰς τῆς Πορτογαλίας καὶ τῶν πορτογαλικῶν κτήσεων (εἰς τὴν 'Αγκόλαν καλεῖται *ἀγκολὰρ*) εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1911 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ *μιλρεΐς*. Ὑποδιαιρεῖται εἰς 100 *σαντάβος*, καὶ εἶχε μέχρι τοῦ 1931 περιεκτικότητα καθαροῦ χρυσοῦ 1,62585 γραμμ., ἰσοδυναμοῦν μὲ δρχ. 83,26. Ὑποτιμηθὲν κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον, ἐσταθεροποιήθη τῷ 1932 μὲ βάσιν τὴν λίραν 'Αγγλίας καὶ ἐν ἀναλογίᾳ 110 σκοῦδα=1 £. Κυκλοφορεῖ εἰς νομίσματα ἀργυρᾶ τῶν 10, 5, 2 $^1/_2$, κέρματα τῶν 1, $^1/_2$ καὶ τραπεζογραμμάτια τῶν 2 $^1/_2$, 5, 10, 20, 50, 100, 500, 1000 σκούδων. —2) Νομισματικὴ μονὰς μέχρι τοῦ 1926 τῆς 'Αγκόλας, ἀποκληθὲν *σκοῦδον 'Αγκόλας*, ἰσότιμον πρὸς 0,80 τοῦ πορτογαλικοῦ σκούδου. —3) 'Ισπανικὸν ἀργυροῦν νόμισμα, ὑποδιαιρούμενον εἰς 10 *ῥεάλ*, ἴσον δὲ (1864—1870) πρὸς 2,522 φρ. χρ. Κατηργήθη ἀπὸ τοῦ 1871. 'Ομοίως παλαιὸν χρυσοῦν νόμισμα τῆς Χιλῆς=9,455 φρ. χρ., τῆς Περουβίας=8,806 φρ. χρ., τοῦ Μεξικοῦ = 10,196 φρ. χρ. Ι. Α. Β.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Digitized by Google

ΠΙΝΑΞ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

Τόμος	ΙΖ΄	σ. 550γ΄	στ. 37	ἀντὶ *Μπάτσκοβο [Γεωργ.]* ἀνάγν. *Μπάτσκοβο ἢ Βάτσκοβον [Γεωργ.]*
»	»	» 550γ΄	» 42	ἀντὶ *τοποθεσίας* ἀνάγν. *τοποθεσίας (βλ. λ. Πετριτσονιτίσσης (Παναγίας) μονή).*
»	Κ΄	» 123γ΄	» 22	ἀντὶ *ὁπότε ἐξηφανίσθη μυστηριωδῶς. Εὐτυχῶς* ἀνάγν. *καὶ κατόπιν παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ Οἰκονόμου παραδοθὲν πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν συγγραφέα τῆς ἱστορίας Φιλιππουπόλεως καὶ Θράκης (1819) Κ. Οἰκονόμου. Βραδύτερον παρεδόθη πρὸς μελέτην παρὰ τοῦ Σ. Οἰκονόμου εἰς τὸν τότε ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον καὶ νῦν πατριάρχην Φώτιον, ἀλλ' ἀπωλέσθη κατὰ τὴν διαρπαγὴν τῆς βιβλιοθήκης του κατὰ τὸ αἱματηρὸν ἀνθελληνικὸν κίνημα τοῦ 1906. Εὐτυχῶς*
»	»	» 232γ΄	» 11	ἀντὶ *1821* ἀνάγν. *1822*
»	»	» 641α΄	» 36	ἀντὶ *Καλαύκι* ἀνάγν. *Καλαμαύκι*
»	»	» 952β΄	» 12	ἀντὶ *θερμαντικῶν* ἀνάγν. *θεραπευτικῶν*
»	»	» 952β΄	» 63	ἀντὶ *ἐνεργητικὴ* ἀνάγν. *εὐεργετικὴ*
»	»	» 952β΄	» 69	ἀντὶ *συμφύσεως* ἀνάγν. *συμφύσεων*
»	ΚΑ΄	» 27γ΄	» 21	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Ροδουτός, τουρκ. Τεκφὺρ-ντὰγ)* ἀνάγν. *Ροδοστός, τουρκ. Τεκὺρ-ντὰγ)*
»	»	» 41α΄	» 6	ἀντὶ *1931* ἀνάγν. *1929*
»	»	» 57γ΄	» 7	ἀντὶ *Ἡ πρώτη ραπτομηχανὴ τοῦ Σίγγερ.* ἀναγν. *Ἄλλη ἄποψις τῆς πρώτης ραπτομηχανῆς τοῦ Χόβ.*
»	»	» 81β΄	» 92	ἀντὶ *1866* ἀνάγν. *1886*
»	»	» 83γ΄	» 71-72	ἀντὶ *Psandrechte» (1859), Streiszüge in* ἀνάγν. *Pfandrechte» (1859), Streifzüge im*
»	»	» 84β΄	» 7	ἀντὶ *γαλλικοῦ* ἀνάγν. *γενικοῦ*
»	»	» 85		ἐν τῇ ἐπεξηγήσει τῆς εἰκόνος ἀντὶ *17* ἀνάγν. *16*
»	»	» 103γ΄	» 3-4	ἐκ τῶν κάτω: ἀντὶ *(1904-1906)* ἀνάγν.*(1904-1905)*
»	»	» 104α΄	» 1	ἀντὶ *σώματος* ἀνάγν. *στρατιᾶς*
»	»	» 140		ἐν τῇ ἐπεξηγήσει τῆς δευτέρας εἰκόνος: ἀντὶ *1-15* ἀνάγν. *1-21*
	»	» 169α΄	» 77	ἀντὶ *1849* ἀνάγν. *1849 καὶ ἀπέθανε τῷ 1926*
»	»	» 223α΄	» 17	ἀντὶ *«Simblizissimus»* ἀνάγν. *«Simplicissimus»*
»	»	» 232β΄	» 61	ἀντὶ *Budin καὶ τῇ κλινικῇ* ἀνάγν. *Budin, ἔνθα διετέλεσε Moniteur τῆς κλινικῆς*
»	»	» 232β΄	» 71	ἀντὶ *καὶ ἐκβολῶν* ἀνάγν. *ἐπὶ ἐκτρώσεων*
»	»	» 254β΄	» 43	ἀντὶ *ἐκκλησιασικὴ αὐτονομία* ἀνάγν. *ἐκκλησιαστικὴ αὐτονομία. Τ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ*
»	»	» 269γ΄	» 19	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Φραγκῖσκος* ἀνάγν. *Φραγκλῖνος*
»	»	» 276β΄	» 29	ἀντὶ *καπωτὸ* ἀνάγν. *καπακωτὸ*
»	»	» 276β΄	» 30	ἀντὶ *καπωτὸ* ἀνάγν. *καπακωτὸ*
»	»	» 391α΄	» 19	ἀντὶ *ἀνακωχῆς συνετελέσθη* ἀνάγν. *ἀνακωχῆς τὴν 16ην Σεπτεμβρίου 1905, ἐπηκολούθησεν ἡ συνθήκη τοῦ Πόρτσμουθ τὴν 5 Δεκεμβρίου 1905 καὶ τότε συνετελέσθη*
»	»	» 392γ΄	» 16	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *διέκπλου* ἀνάγν. *διάπλου*
»	»	» 394α΄	» 33	ἀντὶ *ὅπως* ἀνάγν. *ὅπου*
»	»	» 394β΄	» 9	ἀντὶ *Πὸτ* ἀνάγν. *Πότι*
»		» 400β΄	» 24	ἀντὶ *Ἄραψ* ἀνάγν. *Πέρσης*
»	»	» 405α΄	» 47	ἀντὶ *Σφακίων. Ὁ διορισμὸς* ἀνάγν. *Σφακίων. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου καὶ διευθυντὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Γαλατᾶ-Σαράϊ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ διορισμὸς*
	»	» 405α΄	» 56	ἀντὶ *Musulman»* ἀνάγν. *Mnsulman» καὶ ἑλληνιστὶ ψυχολογίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ πάθη τῆς ψυχῆς».*
»	»	» 405γ΄	» 45	ἀντὶ *Ντουμαὶ σῴζονται μέχρι τῆς σήμερον, οἱ* ἀνάγν. *Ντονμὲ σῴζονται μέχρι τῆς σήμερον ἐν Τουρκίᾳ, οἱ*
»	»	» 412β΄	» 49	ἀντὶ *Εἰς τοῦτον ἀποδίδεται ἡ κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1913 ὑπογραφὴ τῆς διαταγῆς* ἀνάγν. *Οὗτος ὑπέγραψε τὴν διαταγὴν*
»	»	» 425α΄	» 37	ἀντὶ *Κζαϊκόβσκι* ἀνάγν. *Τσαϊκόβσκι*
»	»	» 425α΄	» 57	ἀντὶ *Κζαρνέσκι* ἀνάγν. *Τσαρνέσκι*
»	»	» 425β΄	» 39	ἀντὶ *αἵματος* ἀνάγν. *σώματος*
»	»	» 438β΄	» 21-22	ἀντὶ *ἀλλ' ἀγαπῶν τὸν τυχοδιωκτικὸν βίον παρῃτήθη* ἀνάγν. *ἀλλὰ παρῃτήθη*
»	»	» 438γ΄	» 5	ἀντὶ *4 Σεπτεμβρίου 1854* ἀνάγν. *14 Σεπτεμβρίου 1854*
»	»	» 455γ΄	» 27	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Σαλαχετντὲν* ἀνάγν.*Σαλαχετντὶν*
»	»	» 455γ΄	» 20	ἀντὶ *φιλῆς* ἀνάγν. *φυλῆς*
»	»	» 484γ΄	» 16	ἀντὶ *Σωτήριος* ἀνάγν. *Σπυρίδων*
»	»	» 484γ΄	» 17	ἀντὶ *Χριστοφόρου καὶ τῆς Εὐφροσύνης Σαμαρτζίδου* ἀνάγν. *Χριστοφόρου Σαμαρτζίδου*
»	»	» 484γ΄	» 23	ἀντὶ *1843* ἀνάγν. *1841*
»	»	» 484γ΄	» 25	ἀντὶ *1865* ἀνάγν. *1862*
»	»	» 484γ΄	» 3	ἀντὶ *Σκιουλάρ»* ἀνάγν. *Γκιουλνάρ»*
»	»	» 484γ	» 51-52	ἀντὶ *ἐγχειρίδιον καὶ* ἀνάγν. *ἐγχειρίδιον τὸ θούριον «Εἰς Αἷμον, εἰς Αἷμον» καὶ*
»	»	» 484γ΄	» 60	ἀντὶ *Εὐφροσύνη. Ἐγεννήθη* ἀνάγν. *Εὐφροσύνη, ἐκ τοῦ γένους τῶν Μαλατέστα. Ἐγεννήθη*
»	»	» 484γ΄	» 61-62	ἀντὶ *αὐτόθι ὑπὸ τὸν πατέρα της Σωτήριον, ἰατρὸν καὶ* ἀνάγν. *αὐτόθι καὶ*
	»	» 484γ΄	» 66-67	ἀντὶ *Τουρκίαν, ὡς ὁ πατὴρ αὐτῆς, ὅστις ἵδρυσε παρθεναγωγεῖον ἐν Λαρίσῃ καὶ ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς Τουρκίας καὶ δὴ* ἀνάγν. *Τουρκίαν καὶ δὴ*
»	»	» 484γ΄	» 69	ἀντὶ *1842* ἀνάγν. *1845*
»	»	» 485γ΄	» 57	ἀντὶ *1824* ἀνάγν. *1821*
»	»	» 536α΄	» 56	ἀντὶ *κεκαλυμμένον* ἀνάγν. *κεκαμμένον*
Τόμος	ΚΑ΄	σ. 536β΄	στ. 41	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *κέντρον* ἀνάγν. *ἀριστερὸν*
»	»	» 558γ΄	» 54	ἀντὶ *προσπελάσεως* ἀνάγν. *προσπεράσεως*
»	»	» 559α΄	» 31	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *799* ἀνάγν. *779*
»	»	» 580β΄	» 19	ἀντὶ *Sartreuse* ἀνάγν. *Charteeuse*
»	»	» 597β΄	» 7	ἀντὶ *1908* ἀνάγν. *1898*
»	»	» 598α΄	» 40	ἀντὶ *διοικητὴς* ἀνάγν. *κυβερνήτης*
»	»	» 600β΄	» 24	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *στρατιωτικῆς* ἀνάγν. *ναυτικῆς*
»	»	» 668β΄	» 11	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *ἐτοποθετήθη ὡς ἀρχηγὸς* ἀνάγν. *ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν*
»	»	» 668β΄	» 20	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *Διαπρέψας κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀρκόλ, προήχθη εἰς στρατηγὸν καὶ ἠκολούθησε τὸν Βοναπάρτην κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας.* ἀνάγν. *Ἠκολούθησε τὸν Βοναπάρτην εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἰταλίας καὶ διαπρέψας κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀρκόλ, προήχθη εἰς στρατηγόν.*
»	»	» 704α΄	» 18	ἐκ τῶν κάτω : ἀντὶ *πατριάρχου* ἀνάγν. *Πετράρχη*
»	»	» 710γ΄	» 34	ἀντὶ *Ἐνὼς* ἀνάγν. *Ἐνὼχ*
»	»	» 711γ΄	» 64	ἀντὶ *Παραπόρτι.* ἀνάγν. *Παραπόρτι. Πρὸς τιμὴν τῆς Παναγίας ἐτελεῖτο ἐκεῖ κατ' ἔτος τὴν 8ην Σεπτεμβρίου μεγάλη θρησκευτικὴ καὶ ἐμπορικὴ πανήγυρις, τὸ Σηλυβριανὸ πανηγύρι.*
»	»	» 713γ΄	» 75	ἀντὶ *τοῦ βραχίονος* ἀνάγν. *τοῦ βραχίονος,*
»	»	» 715β΄	» 34	ἀντὶ *τροχηλιῶν* ἀνάγν. *τροχιλιῶν*
»	»	» 715β΄	» 40	ἀντὶ *συμπλέξεις,* ἀνάγν. *συμπλέξεις*
»	»	» 715β΄	» 97	ἀντὶ *blocksystem* ἀνάγν. *block system*
»	»	» 715γ΄	» 73	ἀντὶ *οὔτω* ἀνάγν. *οὕτως*
»	»	» 733β΄	» 29	ἀντὶ *ὁδῶν.* ἀνάγν. *ὁδῶν·*
»	»	» 733γ΄	» 84	ἀντὶ *1470 χλ). τὰς ἀκολούθους* ἀνάγν. *1470 χλ) τὰς ἀκολούθους*
»	»	» 734α΄	» 13	ἀντὶ *διιπλῆν* ἀνάγν. *διπλῆν*
»	»	» f34α΄	» 21	ἀντὶ *διπλῆν ὁδὸν* ἀνάγν. *διπλῆν ὁδόν.*
»	»	» 734α΄	» 98	ἀντὶ *καταστρώσεως* ἀνάγν. *κοιτοστρώσεως*
»	»	» 734β΄	» 93	ἀντὶ *κλίσεως,* ἀνάγν. *κλίσεως*
»	»	» 735α΄	» 67	ἀντὶ *ὅμω* ἀνάγν. *ὅμως*
»	»	» 735γ΄	» 50	ἀντὶ *διὰ τὰ τὰ* ἀνάγν. *διὰ τὰ*
»	»	» 739γ΄	» 29	ἀντὶ *ἁπλουτάτη* ἀνάγν. *ἁπλουστάτη*
»	»	» 742β΄	» 31	ἀντὶ *ἐν λ. σιδηροδρομικὴ* ἀνάγν. *ἐν λ. σιδηρόδρομος*
»	»	» 762β΄	» 11	ἀντὶ *Σπουδαιοτης* ἀνάγν. *Σπουδαιότης*
»	»	» 764γ΄	» 60	ἀντὶ *τοιαῦτα* ἀνάγν. *τοιαῦται*
»	»	» 768β΄	» 72	ἀντὶ *10φ* ἀνάγν. *8φ*
»	»	» 770α΄	» 71	ἀντὶ *καθοριομὸν* ἀνάγν. *καθορισμὸν*
»	»	» 772α΄	» 94-95	ἀντὶ *εἰς ἕλξιν, εἰς κροῦσιν, ὡς καὶ..* ἀνάγν. *εἰς κροῦσιν, καὶ εἰς ἕλξιν. ἐπὶ*
»	»	» 772β΄	» 5	ἀντὶ *ἑρπησμοῦ* ἀνάγν. *ἑρπυσμοῦ*
»	»	» 772γ΄	» 42	ἀντὶ *νὰ κατέρχηται* ἀνάγν. *νὰ κατέρχηται τοὐλάχιστον*
»	»	» 772γ΄	» 56	ἀντὶ *εἶναι 15 ἑκ.* ἀνάγν. *εἶναι τοὐλάχιστον 15 ἑκ.*
»	»	» 774γ΄	» 92	ἀντὶ *10φ πίνακι* ἀνάγν. *8φ πίνακι*
»	»	» 775α΄	» 4	ἀντὶ *ρ= 00* ἀνάγν. *ρ=400*
»	»	» 776β΄	» 39	ἀντὶ *ὥστε* ἀνάγν. *ὥστε*
»	»	» 779α΄	» 4	ἀντὶ *εἰς τὸ μέσον* ἀνάγν. *εἰς τὸ μέσον τῆς ἀτράκτου*
»	»	» 779α΄	» 99	ἀντὶ *ἐκ χάλυβος* ἀνάγν. *ἐκ χάλυβος.*
»	»	» 779β΄	» 40	ἀντὶ *περίπου* ἀνάγν. *περίπου μῆκος*
»	»	» 779γ΄	» 28	ἀντὶ *κατέθεσε* ἀνάγν. *κατήρτισε*
»	»	» 779γ΄	» 100	ἀντὶ *100,47* ἀνάγν. *100, 47,*
»	»	» 781γ΄	» 35	ἀντὶ *ἐν Γαλλίᾳ* ἀνάγν. *ἐν Γαλλίᾳ.*
»	»	» 782α΄	» 52	ἀντὶ *χρησιμοποιοῦν* ἀνάγν. *χρησιμοποιοῦσι*
»	»	» 782α΄	» 76	ἀντὶ *τὸν ἀγωγὸν* ἀνάγν. *τὸν ἀγωγόν.*
»	»	» 782γ΄	» 49	ἀντὶ *Α,Β,Γ* ἀνάγν. *A,B,C*
»	»	» 783α΄	» 81	ἀντὶ *10ου πίνακος* ἀνάγν. *8ου πίνακος*
»	»	» 783β΄	» 30	ἀντὶ *0,6S* ἀνάγν. *0,6Sx*
»	»	» 783β΄	» 78	ἀντὶ *10φ πίνακι* ἀνάγν. *8φ πίνακι*
»	»	» 783γ΄	» 17	ἀντὶ *πρὸς τὰ 58'/₀* ἀνάγν. *πρὸς τὰ 71°/₀ καὶ πρὸς τὰ 58°/₀ διὰ κίνησιν καθοριζομένην διὰ τῆς σχέσεως* $υ^2=2γλ^2$, *ἐν ᾗ υ ἡ ταχύτης καὶ λ τὸ ἀντίστοιχον διάστημα*
»	»	» 783γ΄	» 47	ἀντὶ *Vm=0,58V* ἀνάγν. *Vm=0,71V ἢ 0,58V*
»	»	» 783γ΄	» 69	ἀντὶ *χιλιογραμέτρων* ἀνάγν. *χιλιογραμμέτρων*
»	»	» 786α΄	» 56	ἀντὶ *Δικύλινδρος τοῦ βελγικοῦ* ἀνάγν. *Δικύλινδρος 1—D τοῦ βελγικοῦ*
»	»	» 793α΄	» 92	ἀντὶ *ὡρισμένου πληθυσμοῦ* ἀνάγν. *ὡρισμένου ἀριθμοῦ πληθυσμοῦ*
»	»	» 794β΄	» 21	ἀντὶ *γ.μ.δ.μ.* ἀνάγν. *μ.γ.δ.μ.*
»	»	» 794β΄	» 71	ἀντὶ *τῶν συρμῶν* ἀνάγν. *τῶν ἐπιβατῶν*
»	»	» 794γ΄	» 63	ἀντὶ *τὴν χρῆσιν* ἀνάγν. *τὴν αὐτὴν χρῆσιν*
»	»	» 795α΄	» 72	ἀντὶ *Τ ἰσοῦται* ἀνάγν. *Τ ἀνὰ Γ' ἰσοῦται*
»	»	» 796γ΄	» 26	ἀντὶ *τροχηλίαι* ἀνάγν. *τροχιλίαι*
»	»	» 798γ΄	» 9	ἀντὶ *χάριν* ἀνάγν. *χάρις*
»	»	» 799β΄	» 69	ἀντὶ *semirigides* ἀνάγν. *semi-rigides*
»	»	» 802α΄	» 29	ἀντὶ *ἡλεκτρικῆς* ἀνάγν. *ἠλεκτρικῆς*
»	»	» 805γ΄	» 19	ἀντὶ *τῶν* ἀνάγν. *τῶν*
»	»	» 808α΄	» 23	ἀντὶ *Commentdura* ἀνάγν. *Comment dura*
»	»	» 765	πίναξ 1ος	εἰς τίτλον προτελευταίου σχεδίου 1ης στήλης τεθείσθω *δι' ἑλιγμῶν* ἀντὶ *δι' ἑλιγμὸν*
»	»	» 771	πίναξ 5ος	τεθείσθω τὸ ἐλλεῖπον ὕψος τροχιᾶς 144 ἐπὶ τῆς δευτέρας διατομῆς τῆς 3ης ὁριζοντίας σειρᾶς τῶν σχεδίων
»	»	» 923		•Επεξήγησις ἄνω εἰκόνος : ἀντὶ *τοῦ Σαίκσπηρ «Ἰούλιος Καῖσαρ»* ἀνάγν. *τοῦ Αἰσχύλου «Ἀγαμέμνων»*

Digitized by Google